Ula Compª de Jhs de Granada
R. 8469

RIANI SOCINI

ENIORIS SENENSIS,

ISSIMA COMMENTARIA

mam Partem Lib. II. Decretalium,

A
13
55

M AVREIS, AC PENE DIVINIS

n de cauſa poſſeſſionis & proprietatis enarrationibus,

dita ſumptatio, ac nunc primùm in lucem editis.

IBVS, TAM IN SCHOLIS, QVAM IN CAVSARVM
verſantibus, admodum proficua, & neceſſaria.

VM, AC VERBORVM NOTABILIVM
Summarijs, & Indice locupletiſſimis.

VM PRIVILEGIIS.

TIIS, M. D. XCIII.

APVD IVNTAS.

UNIVERSITARIA

del Colegio de la Compª de Jhs de Granada
R. 8489

MARIANI SOCINI

SENIORIS SENENSIS,

ERVDITISSIMA COMMENTARIA
In Primam Partem Lib. II. Decretalium,

A
23
55

VNA CVM AVREIS, AC PENE DIVINIS
ad Titulum de causa possessionis & proprietatis enarrationibus,

Jamdiu exoptatis, ac nunc primùm in lucem editis.

OMNIA OMNIBVS, TAM IN SCHOLIS, QVAM IN CAVSARVM
Foro versantibus, admodum proficua, & necessaria.

CVM RERVM, AC VERBORVM NOTABILIVM
Summarijs, & Indice locupletissimis.

de la pos.ta del Predor CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M. D. XCIII.

APVD IVNTAS.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

INDEX TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

De Foro competenti. Rubr. fol. 1

Cap. *Si quis clericus.* *fol. 9*
Nullus iudicum. 21
Sanè ſi epiſcopi. 23
Si quis contra. 29
Si clericus. 35
Ex tranſmiſſa. 45
Verum quoniam. 54
Cum ſit generale. 56
Quod clericis. 65
Licet ex ſuſcepto. 68
Ex tenore. 76
Si diligenti. 78
Cum contingat. 89
Poſtulaſti. 106
Ex parte B. 117
Conqueſtus. 120
Dilecti filij. 123
Significaſti. 143
Propoſuiſti. 168
Licet ratione. 183

De Libelli oblatione. Rub. fol. 217

Cap. *Ignarus epiſcopus.* *fol. 221*
Significantibus. 264
Dilecti filij. 331

De Mutuis petitionibus. Rub. f. 355

Cap. *Ex litteris.* *fol. 358*
Prudentiam. 403

De Litis conteſtatione. Rub. f. 424

Cap. *Olim inter.* *fol. 427*

Vt Lite non conteſtata. Rub. f. 461

Cap. *Ad hoc Deus.* *fol. 461*
Accedens. il primo. 462
Tuæ fraternitatis. 466
Accedens. il ſecondo. 468
Quoniam frequenter. 471

De Iuramento calumniæ. Rubrica. fol. 527

Cap. *Inhærentes.* *fol. 530*
Litteras. 536
In pertractandis. 543
Imperator. 559
Cæterum. 561
Cum cauſam. 564
Cum in cauſa. 568

De Dilationibus. Rubr. fol. 587

De Cauſa poſſeſſionis & proprietatis. Rubrica. fol. 767

Cap. 1. *fol. 768*
Ad vltimum. 795
Cum eccleſia Sutrina. 823

De Teſtibus. Rubrica. fol. 852

Cap. *Fraternitatis.* *fol. 852*

Tractatus de Oblationibus. fol. 884

Tractatus de Viſitatione. fol. 929

INDEX LOCVPLETISSIMVS
RERVM AC VERBORVM
IN MARIANI SOCINI SENIORIS
Doctiſsima Commentaria
SVPER SECVNDO LIBRO DECRETALIVM,
Serie alphabetica digeſtus.

A

ABBAS *iuriſdictionem habet prorogabilem. de foro competenti. cap. ſignificaſti. num.* 1. *fol.* 143

Abbas & Monachi œconomum & ſyndicum generalem, abſque ſuperioris authoritate, poſſunt in ſuo monaſterio conſtituere. de iuramento calumniæ. cap. Imperator. numero 4. 560

Abbates an teneantur iuramentum calumniæ præſtare. de iuram. calum. c. in pertractandis. nu. 18. 548

Ab admiſſione capitulorum, an poſſit pars appellare. de cita. articu. 7. *num.* 69. 636

Abſentia quando calumnioſa, vel malitioſa præſumatur. de cita. articu. 17. *num.* 26. 655

Abſentia Prælati & mariti, eſt periculoſa eccleſiæ & vxori. vt lite non conteſtata. cap. quoniam frequenter. numero 81. 498

Abſens reſpectu actus citationis, qualiter intelligatur. de citatio. artic. 17 *nu.* 24. 654

Abſens extra territorium, an & quando ſit citandus. de citatio. art. 5. *num.* 19. 604

Abſens, qui ignoratur, qualiter ſit citandus. de citatio. articu. 20. *nume.* 21. 685

Acquiſitio dominij & poſſeſſionis, in quo conueniant. cap. 2. *nu.* 109. *de cau. poſſeſ. & propriet.* 820

Acquiſitio quaſi poſſeſſionis, fit per varios actus. cap. 3. *cod. titu. num.* 123. 844

Actio ex edicto, de eo per quem factum erit, cui detur. de citatio. artic. 35. *num.* 14. 763

Actio quæ oriatur ex edicto, de eo per quem factum erit. de citatio. artic. 35. *num.* 15. *eod.*

Actio ex edicto, de eo per quem &c. in quantum detur. de cita. artic. 35. *num.* 16. *eod.*

Actio ex edicto Prætorum, contra quem detur. de citatio. articu. 34. *num.* 2. 755

Actio reſcindens & reſciſſa, ſimul cumulari poſſunt. vt li. non conteſta. c. accedens. nu. 6. 469

Actio ex edicto Prætorum, quando competat, & quanto tempore duret. de cita. art. 34. *num.* 35. 760

Actio ex edicto Prætorum, cui detur. de citatio. articu. 34. *nume.* 8. 755

Actio ex edicto Prætorum, quare detur, & vt competat, quæ requirantur. de cita. art. 34. *nu.* 9. *eod.*

Actiones contrarias contra eundem intentare nemo poteſt. quod limitatur. de libel. oblatio. cap. dilecti filij. nume. 34. *& ſequen.* 344

Actio quæ datur ex clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa, an ſit vtilis vel directa. de cita. art. 35. *nu.* 18. 764

Actio an ſit exprimenda in libello. de libel. obl. c. ſignificantibus. nume. 43. 282

Actio an debeat exprimi in libello. de lib. oblat. cap. ſignificantibus. num. 61. 297

Actio quæ cenſeatur intentata, vbi plures competunt actiones. de lib. obl. c. ſignificantibus. nu. 62. 298

Actio quæ competat ex edicto, ne quis eum qui in ius vocatus eſt, vi eximat. de cita. art. 34. *nu.* 25. 757

Actio ex edicto, ne quis eum qui &c. ad quantum contra eximentem detur. de cita. art. 34. *nu.* 26. *eod.*

Actio ex edicto de eo per quem factum erit, quando competere incipiat, & quanto tempore duret. de citatio. articu. 35. *nume.* 23. 766

Actio pignoratitia habet locum pro rebus in domo locata exiſtentibus. cap. 3. *de cau. poſſ. & propriet. num.* 90. 839

Actione ex edicto Prætorum, qui teneantur. de citatio. artic. 34. *num.* 4. *& ſeq.* 755

Actiones contrariæ, quæ dicantur. de libelli oblat. cap. dilecti filij. num. 33. 344

Actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, quæ ſint. c. 3. *de cau. poſſ. & propriet. nume.* 37. 829

Actor non cogitur declarare ad petitionem rei. de lib. oblat. c. ſignificantibus. num. 63. 302

Actor ſequitur forum rei. de foro compet. c. cum ſit generale. nume. 1. 56

Actor & reus de calumnia iurare nolentes, qua de cauſa poſſint excuſari. de iuram. calum. c. cum in cauſa. nume. 48. *& nu. ſeq.* 585

Actor & reus iurare volentes, alter alteri actione iniuriarum tenetur. de iur. cal. c. cum in cauſa. num. 33. 578

Actor iurare recuſans, an cadat ab actione, & reus habeatur pro confeſſo iure ipſo. de iuram. calum. c. cum in cauſa. nume. 35. 579

Actor pupilli & minoris, an poſſit vel teneatur iurare de calumnia. de iuramen. calum. cap. in pertractandis. numero 40. 554

Actor forum rei ſequitur. de foro competen. cap. ſi quis contra. nume. 1. 30

Actor an poſſit forum mutare. de foro compet. cap. propoſuiſti. nume. 55. 182

Actor, quales poſitiones, & quales reus debeat formare. de cita. articu. 34. *num.* 37. 761

Actorem à reo poſſe reconueniri, qualiter intelligatur. de mutuis petitio. c. ex literis. num. 32. *& ſeq.* 374

Index ad Mar. Socinum

Actor ante omnia libellum in scripturam redigere debet. de lib.obla.c.significantibus. nu.96. 315
Actor causam suam considerare debet, & quare. de lib.obl. c.significantibus. nume.97. 316
Actor quæ debeat facere. de lib.obla.cap.significantibus. nume.98. & seq. eod.
Actor an prius de calumnia iurare debeat, quàm reus. de iuram.calum.c.cæterum.nume.6. 561
Actor & reus, quibus rationibus excusentur à pœna trahentis & se patientis ad vetitum examen trahi. de foro compet. c.si diligenti.nume.39. 88
Actor volens probare se non fecisse in fraudem, an debeat admitti. vt li. non contest.cap.quoniam frequenter.num.12. & sequen. 480
Actor nolens respondere reconuentioni, quà puniatur pœna. de mutu.peti.c.prudentiam.num.9. 404
Actor ad instantiam rei ad finem vsque debet persistere. de citatio.art.31.num.28. 753
Actor an teneatur in termino citationis comparere. de cita. artic.31. num.19. 752
Actor competens quid acturus sit. de citatio. articu.31. numero 20. 752
Actor ad rei instantiam, an teneatur actiones cumulare. de lib.obl.c.dilecti filij.nume.25. 338
Actor an & quo ad quid, & vsque ad quod tempus libellum emendare possit. de libelli oblatio. cap. significantibus. num.123. 323
Actor an, & quo ad quid, & vsque ad quod tempus libellum mutare possit. de libelli oblatio. cap. significantibus. nume. 145. 327
Actor consequutus interesse ab impediente, an possit ab impedito pœnam & interesse per stipulationem promissum exigere. de cita.art.35.nu.21. 766
Actor sequitur forum rei: limitatur num.seq. de foro comp. c.cum sit generale.nu.7. 57
Actor trahens reum ad examen vetitum, an perdat causam ipso iure. de foro competenti. cap. si diligenti. numero 26. 85
Actor in termino nõ comparens, ad quid teneatur, & an post admittatur. de cita.art.31.nu.24. 753
Actor & reus iudicem ordinarium recusare possint. de foro compet.c.si quis contra. nu.3. 30
Actor de calumnia iurare nolens, qualiter puniatur. de iura. calum.c.cum in causa.nu.30. 577
Actor, cuius nomine debeat libellum concipere. de lib.oblat. c.Ignarus Episcopus. nu.118. 247
Actore nolente iurare si reus absoluendus condemnetur, an valeat condemnatio. de iuramen. calum. cap.cum in causa. nume.40. 581
Actor centum petente, & reo simpliciter negante, si actor de quinquaginta probet, an sit reus in quinquaginta condemnandus. de litis contest.cap.olim inter.nu.71. 454
Actus in præiudicium absentis motus, requirit citationem. de cita.artic.7.num.3. 618
Actus in quo exigitur causæ cognitio, requirit citationem eorum, de quorum præiudicio agitur. de citatio. articu. 7.nume.2. eod.
Acta in forma & solennitate iudicij, an requirant partis præsentiam. de cita.art.7.nu.56. 629
Actus in termino successiuo expediens requirit partis citationem. de cita.art.7.num.12. 620
Actus citationis, qui fit per nuncium, an possit fieri die feriato. de cita.artic.19.num.8. 672
Actus seu contractus, actio & obligatio, in quo differant. de libel.oblat. cap.significantibus. nume.44. 282
Actus positiuus fortius operatur, quàm sola taciturnitas & negligentia. cap.3. de causa possessionis & proprietatis. nume.48. 831
Actus corporeus & animus requiritur ad acquirendam possessionem.ibid.nu.120. 844
Actus qui exiguntur ad acquisitionem possessionis. ibidem, nume.121.
Accusatus criminaliter, an possit accusatorem reconuenire ciuiliter. de mutu.pet. c.ex literis. nu.85. 395
Accusatus condemnatus, an & quando possit accusatorem reaccusare. de mutu.peti.c.ex literis.nu.82. 392
Accusatus absolutus, an possit accusatorem reaccusare. de mutuis petitionibus,c.ex literis.nu.81. eod.
Accusatus damnatus ad mortem, reaccusare non potest. de mut.peti.c.ex literis.nu.84. 393
Accusatus, quando accusatorem suum reaccusare possit. de mutuis petitionibus. cap. ex literis. numero 69. & sequentib. 387
Accusatus bannitus non potest reaccusare. de mutuis petit. c. ex literis. nu.83. 393
Accusatus an possit reaccusare post conclusionem in causa. de mutuis petit.c.ex literis.nu.80. 392
Administrator generalis ecclesiæ coram Episcopo conuenire debet. de foro competenti. cap. si quis clericus. numero 24. 18
Admissus ad causam pro suo interesse, an debeat citari. de citat.art.5.nume.2. 594
Adepto fine cessant, quæ sunt ad finem. de citatio. articu.5. nume.25. 666
Ad pœnam corrumpenti edictum citatorium taxatam exigendam, quà actione sit agendum. de citatio. articu.23. numero 18. 720
Ad validitatem citationis realis debitoris, debet præcedere contumacia de non soluendo. de citatio. articu. 20. nume.60. 696
Aduocatus comparentis, quid agere debeat. de citatio.artic. 31. nume.18. 754
Aduersarius meus, quis propriè dicitur. de foro compet. c. proposuisti.num.6. 168
Adultus qualiter sit citandus. de citatio. articu. 20. numero 51. 694
Adulter & adultera diuersis possunt accusari libellis. de lib. obla.c.Ignarus Episcopus. nu.145. 259
Adulter, sacrilegus quandoque appellatur. de foro competen. c.cum sit generale. num.24. 64
Agere an possit quis suo & alio nomine in eod. libello. de libel.obla.c.Ignarus.nu.126. 249
Agens causam coram Prætore non debet citari. de citat. articu.5.nume.31. 607
Agere potest quis de pluribus rebus eodem libello. de litis contesta. c.olim. inter. nu.1. 427
Agens coram vno, an possit reconueniri coram alio. de mutuis petitio.c.prudentiam.nu.22.& seq. 413
Agens possessorio recuperandæ, quid probare debeat. cap.3. de cau.poss.& propr.nu.10. 824
Agenti vtili interdicto, vnde vi, in corporalibus, quid probare sufficiat. cap. 3. de causa possessionis & proprietatis. nume.146. 849
Agere an possint plures in eodem libello, contra vnum vel plures. de libelli oblatio. cap. Ignarus Episcopus. numero 127. 250
Agi quò ad quid, an possit contra subiectum. vt li.non contest. c.accedens. nume.1. 463

Allegare

Super II. Decretalium.

Allegare ius ciuile, quando licitum sit in foro ecclesiastico ad decisionem causarum. cap.1. de causa posses. & propriet. nume.6. 796
Allegationes iuris etiam post conclusionem in causa fieri possunt. ibid.num.4. 795
Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. de cita.art.17.num.9. 651
Annui reditus quando in oblatione censeantur venire. in tractatu oblationum. libel.8.num.7. 897
Animus domicilij constitui, per quid probetur. de foro compet. c.licet ratione.nume. 26. 190
Animus, an requiratur ad inducendam litis contestationem. de li.contest.c.olim inter.nume.68. 451
Animus incongruè adhibitus circa possessionis acquisitionem reducitur ad congruitatem. c.2.de cau.posses.& propriet. nume. 24. 799
Animus exigitur ad acquirendam possessionem. ibidem, numero 108. 841
Appellans ab interlocutoria, an necessario sit citandus. de cita.artic.5.nu.62. 614
Appellare à seculari ad Papam nemo potest. de foro compet. c.licet ex suscepto.nu.16. 75
Appellari an possit consuetudine cessante à seculari ad ecclesiasticum ob Cæsaris defectum. de foro competen. c.licet ex suscepto.nume.17. 76
Appellatio in causa feudali, ad quem debeat dirigi. de foro compet.c.ex transmissa.nu.42. 53
Appellans iurare de calumnia non compellitur. de iur.calum. c.in pertractandis.nu.46. 556
Appellari an possit, & ad quem à sententia iudicis, cuius iurisdictio est prorogata. de foro competenti, cap. significasti. nume.58. 166
Appellari an possit à delegato Episcopi recusati, ad Vicarium Episcopi. de foro comp.c.si quis contra.nu.12. 34
Appellationes gradatim debent interponi. de foro compet. c.licet ex suscepto.nu.12. 71
Apprehensio ficta potest esse possessionis productiua. cap.1. de cau.poss.& propriet.num.15. 771
Arbitrator ad quid frequenter assumatur. de citat. articu.7. nume.54. 628
Arbiter & arbitrator diuersimodè considerantur. de cita.articu.7.num.57. 629
Arbitramentum latum ab arbitratore sine causæ cognitione, an sit validum. de cita.art.7.nu.58. eod.
Arbiter aut arbitrator, an possint citare per se, aut per nuncium. de cit.art.4.nu.5. 589
Arbiter, an possint partibus absentibus laudare. de cita.art. 7.nume.45. 626
Arbitrator electus ad facultates testatoris æstimandas, debet vocare partes, quarum interest. de citatio. articu.7. nume.50. 628
Arbitri eliguntur in causa feudi, in absentia vel carentia partium. de foro compet.c.ex transmissa.nu.21. 27
Arbitramentum potest proferri die feriata, etiam in honorem Dei. de cita.articu.7.num.52. 628
Arbitrator ex forma statuti vel dispositione iuris electus, an teneatur citare partes. de cita.art.7.nu.59. 631
Arbiter in sententia ferenda, an debeat citare partes. de cita. art.7. nu.46. 626
Archiepiscopus, & Episcopus, vel parochianus, iurisdictionem non sui iudicis prorogare non possunt. de foro compet. c.significasti. nu.15. 146
Archiepiscopus quandoque venit Primatis nomine. de foro compet.c.sane si Episcopi. nu.1. 23
Archiepiscopus non succedit in locum Episcopi recusati. de foro compet.c.si quis contra.nu.6. 30
Argumentum de contractibus ad possessiones, est validum. c. 1. de cau.poss.& propriet.nu.17. 772
Argumentum à maiori ad minus, & à minori ad maius, qualiter formetur, & quam vim habeat. cap.3. eodem titu. num.20. & 21. 825
Argumentum ab enumeratione partium, quando valeat. de foro compet.c.licet ratione. nu.5. 184
Arrha est signum venditionis. cap.3. de cau.poss.& propriet. nume.83. 838
Articulandi modus ad probandum quasi possessionem alicuius iurisd.c.3. de cau.poss & propriet.nu.12. 824
Articuli variè appellantur. ibi. num.7.
Articulus quid sit. de testi.c.fraternitatis.nu.3. 853
Articulorum species quarta, quæ dicatur. de testi. c.fraternitatis.num.7. 854
Articulorum species, quæ sit. de testibus. cap. fraternitatis. nume.5. eod.
Articulorum species tertia, quæ sit. de testi. cap. fraternitatis. num.6. eod.
Asinus intumescit, si per comparem se videt apprehendi. c.2. de cau.poss. & propriet.nu.41. 803
Attentata post appellationem legitimè interposita, revocari debent. de lib.obl.c.significantibus. nu.10. 265
Authoritas Episcopi an requiratur in constitutione œconomi. de iuram.calum.c.Imperator.nu.5. 560
Auctoritas iudicis facit quandoque valere actum qui aliàs non valeret. c.1. de causa posses. & propr.nu.81. 785

B

BANNITVS, *aut deportatus, aut similes personæ, an & quando possint citari. de citatio. articu.5. numero 48.* fol.611
Bannitus citatus ad locum de quo est bannitus, an teneatur comparere. de cit.art.18.nu.7. 667
Banniti & exitivij, an possint citari ad locum, à quo sunt banniti. de cit.art.17.nu.56. 665
Bannire an possit quis per citationem domi factam. de cita.articu.17.num.30. 657
Beneficio cessionis bonorum, an possit pacto renunciari. de cita.art.17.num.18. 653
Beneficiatus simplicis beneficij, venit nomine Rectoris ecclesiastici. de foro competenti. cap. cum sit generale. numero 5. 57
Bona omnia, iura, & actiones veniunt in oblatione facta de bonis omnibus, in tractatu oblationum. libe. octauo. nume.2. 895
Boni viri in arbitramentis qualitas est inspicienda, non modus. de cita. art.7.num.55. 629
Bona clericorum gaudent priuilegijs ecclesiarum. de foro compet.c.si clericus.num.2. 35

C

CALCVLATIO *rationum alicuius actus exigit partium præsentiam. de cita.art.7.nu.43.* fol.626
Camera & cauena, seu caneua, quid sit. c.3. de cau. poss.& propriet. nu.144. 848
Canonicus, an habeat quasi possessionem iuris canonicalis. c. 2. de cau.poss. & propr.nu.78. 812
Canonicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere. de libelli obl. c.Ignarus.nu.112. 244

Index ad Mar. Socinum

Canonici seculares, sunt de foro ecclesiastico. de foro compet. c.si quis clericus.nu.15. 14
Canones rigore postposito, æquitatem sequuntur. de iur. calum.c.literas.num.4. 536
Capellæ visitari possunt. de visitatione. cap. si rectè, numero 12. 938
Capite baptizato, totus puer baptizatus intelligitur. c.3. de cau. poss.& propr.nu.56. 833
C.si quis. 92.distinct.declaratur. c.3.de cau.posse.& propr. nume.80. 837
Capitulum, an vacante ecclesia dicatur possidere. c.2.de cau. posse.& propriet.nu.13. 797
Capitulum, an succedat in iurisdictionalibus sede vacante. de foro compet.c.verum quoniam.nu.8. 55
Capitulum potest excommunicari. de litis contesta.c.olim inter.num.3. 427
Capitulum cathedralis ecclesiæ iurisdictionem non habet in Canonicos. de foro competenti. cap.cum contingat. numero 4. 89
Captiuitas & ægritudo à contumacia excusant,vt li.non contesta.c.quoniam frequenter.nu.87. 499
Capturam personæ debitoris debet præcedere excussio bonorum ipsius debitoris.de cita.art.20.nu.61. 696
Captura personalis non conceditur pro omni debito. de citat. art.20.num.70. 698
Capturam debitoris de fuga suspecti, debet præcedere debiti liquidatio. de cita.art.20.nu.69. eod.
Carceratus an possit citari.de cit.art.5.nu.47. 611
Catholicus fugiens ad ecclesiam,an & quando possit de ea extrahi,aut in ea realiter citari.de cit.art.17.nu.41. 661
Castro vendito, an intelligatur venditum territorium,vel iurisdictio.c.3.de cau.poss.& propriet.nu.61. 834
Casus genitiuus est aptus denotare causam efficientem. c.1. de cau.poss.& propriet.nu.19. 772
Casus speciales in suis casibus tantum seruandi sunt,vt li.non contest.c.quoniam frequenter.nu.78. 498
Casu quo non est opus latitatione, sufficit citatio ad domum. secus econtra, & quibus casibus requiratur latitatio. de cita,art.17.nu.27. 655
Casu dante, quòd possit citatio fieri ad domum,an comprehendatur apotheca. de cita. art.17.nu.35. 658
Casu quo hæres scriptus petit se immitti in poss. ex edicto diui Adria.beneficio.l.fi.C.de edicto diui Adria.tol. necessaria est partis citatio.de cita.art.7.nu.23. 621
Casu quo testes ad perpetuam rei memoriam examinantur, qualiter sit citatio facienda.de cita.art.20.nu.54. 695
Casu quo quis de iure communi personaliter capi potest, eodem potest de ecclesia, vel alio loco extrahi. de cita. artic. 17.num.42. 662
Casus in quibus citatio non requiritur,qui sint,& per totum arti.de cita.art.7.nu.66. 632
Causa specialis esse debet,vt à regulis recedatur, vt li.non contest.c.quoniam frequenter.nu.79. 498
Causa remota, quare in reali non necessario exprimatur, sicut in personali. de libelli oblatio.cap.significantibus. numero 49. 285
Causa debet exprimi in actione personali. de lib.obla. c.dilecti filij. num.3. 331
Causa per illum seruari debet, qui se iuste appellare putat, vt lite non contest.c. accedens.nu.3. 463
Causæ processus annullatiuæ,quæ sint & quot. vt lite non contesta.c.accedens.nu.7. 464
Causa matrimonialis delegatur quandoque non Episcopis.vt lite non contest.c.accedens.nu.2. 468
Causæ vna vel plures, an sint in libello exprimendæ. de lib. oblat.c.significnu.51. 286
Causa quæ in libello sit exprimenda & qualiter. de lib.obla. c.significnu.52. 286
Causa matrimonij inferioribus Episcopo potest delegari, vt li.non contest.c.ad hoc Deus.nu.1. 461
Causa feudalis vertens inter clericum & laicum, coram ipsius feudi domino terminatur. de foro comp.cap.ex transmissa. num.1. 45
Causa vsuraria non propriè spiritualis. de foro compe. c.cum sit generale.nu.20. 61
Causa quando dicatur grauis,ardua,aut leuis. de cit. artic.5. nume.58. 614
Causa vsuraria,coram quo iudice tractari debeat.de foro competc. cum sit generale,nu.22. 62
Causa quælibet, qualiter sit incipienda. de citatio. articu.21. nume.2. 711
Causa seu quæstio feudalis, in quo loco agitari debeat. de foro comp.c.ex transmissa.nu.35. 51
Causa propria differt à causa appellationis.de testib.c.frater nitatis.num.2. 852
Causa quid sit, & quotuplex, & an sit in libello exprimenda. de libelli oblatio. cap. significantibus. numero 46. & sequen. 282
Causæ expressio,quare requiratur in libello.de libelli oblatio. c.significnu.50. 286
Causa appellationis in quo differat à causa principali.de test. c.fraternitatis.nu.28. 874
Causa ecclesiæ præiudicialis non debet tractari sede vacante. de foro comp.c.verum quoniam.nu.3. 55
Causa possessionis & proprietatis connexitatem habent, & quam.c.1.de cau.poss.& propr.nu.4. 768
Causa an requiratur ad acquirendam possessionem. c.3.eod. titu. num.109. 841
Causæ decidi debent secundum leges etiam coram iudice ecclesiastico.c.1.de cau.poss.& propr.nu.1. 768
Causæ feudales quo iure decidantur. de foro comp.c.ex transmissa. num.41. 53
Causæ processus irritatiuæ, sunt duæ, vt li.non contest. c.accedens.num.6. 463
Circumstantiæ quæ sint in libello exprimendæ. de libel.obla.c. significantib. nu.42. 282
Campanæ sonus quot & quas habeat repræsentationes. de cita.artic.26.nu.1. 726
Census debitus in signum subiectionis est præstatio realis.c.1. de cau.poss.& propr.nu.66. 782
Cessionarius seu procurator in rem suam, an debeat de calumnia iurare. de iuramen. calum. cap. in pertractandis. nume.43. 555
Cedens bonis non potest citari realiter. de citatio. articu.5. nume.40. 609
Certa forma in citationibus fiendis ex iuris vel statuti dispositione data,qualiter sit seruanda,& quid iuris si non seruetur. de cita.art.20.nu.4. 679
Ciuitas venit diœcesis appellatione. de foro comp.c.cum contingat. nu.2. 89
Citatio ad cuius instantiam fieri debeat. de citatio.articu.6. nume.1. 617
Citatio quo loco, & ex quo loco fieri possit. de citatio.articu. 17. nume.1. 650
Citatio fieri debet in loco iudicij, & in loco in quo iurisdictio potest exerceri. de cita.art.17.nu.2. eod.
Citatio fit in loco, vbi persona est citanda. de citatio. articu. 17. nume.3. eod.

Citatio,

Super II. Decretalium.

Citatio, an fieri possit in domo, vel ex domo, & quibus casibus. de cita.art.17.nu.4. 650
Citationis species sunt plures.de cita.art.17.nu.4. eo.
Citatio realis per quam capitur persona, non potest fieri in domo,& de qua domo intelligatur.de cit.art.17.nu.5. eo.
Citatio realis an possit fieri in domo conducta. aut apotheca, aut domo rustica. de cita.artic.17.nu.6. eod.
Citatio verbalis an possit fieri in ecclesia,aut ad refugientem ad eucharistiam.de cita.art.17.nu.46. 626
Citatio ad ecclesiam facienda,qualiter fieri debeat.de cit.art. 17.num.47. 663
Citandus habens plures ecclesias, ad quam debeat citari. de cita.arti.17.nu.48. eod.
Citatio in ecclesia facienda est alta voce. de citat. articu.17. num.49. eod.
Citatio, an possit fieri in ecclesia die feriata. de cita. arti.17. nume.50. 664
Citatio an possit fieri in ecclesia interdicta.de citat.artic.17. nume.51. eod.
Citatio an possit fieri in carcere. de cita.artic.17.nu.52. eo.
Citatio,an possit fieri in alieno, seu ex alieno territorio. de cit. artic.17.nu.53. eod.
Citandus ad domum habens plures domos, de qua intelligatur. de cit.art.17.nu.36. 659
Citatio ad domum peregrinationis, an sit valida.de cita.art. 17.num.37. eod.
Citatio peremptoria,quæ sit, & vnde dicatur. de cita.articu. 27.num.1. 727
Citatio peremptoria quotuplex sit. de cita.art.27.nu.2. eo.
Citatio peremptoria ad quem finem fuerit inuenta. de citat. art.27.num.3. eod.
Citatio ad totam causam, quibus casibus fieri possit. de citat. art.20.num.40. 690
Citationis forma ad totam causam fienda,quæ sit. de cita.art. 20.num.41. eod.
Citatus ad totam causam, si semel comparuerit: an iterum debeat citari. de cita.art.20.nu.42. 691
Citatio ad totam causam permittitur multis rationibus. de cita.art.20.nu.43. 692
Citatus ad totam causam, qua cautela cogi possit eligere certum locum in quo possit citari.de cit.art.20.nu.44. eod.
Citato ad totam causam non comparente, an possit ad ulteriora procedi. de cita.art.20.nu.45. 693
Citatus de longinquo causa expressa in qua habet comparere, debet instructus comparere, vt deliberet. de cita.artic. 20.num.46. eod.
Citatio vt quis veniat tenutam bonorum defensurus, qualiter sit facienda.art.20.nu.47. eod.
Citatio ad sententiam audiendam, qualiter sit facienda. de cita.arti.20.nu.48. eod.
Citatio vnica iuris, vim peremptorij habet.de cita. arti.27. num.27. 731
Citatio vnica,quando vim peremptorij habere dicatur. de citatio.artic.27.nu.28. eod.
Citatus dicens se non velle venire, an sit iterum citandus. de citat.art.27.nu.29. eod.
Citatus dicens se nolle venire, an denuo citari debeat. de cita. art.27.nu.30. eod.
Citatus dicens, non credo venire, an debeat rursus citari. de cita.arti.27.nu.31. 732
Citari non debet iterum, qui appellat ab interlocutoria. de cita. art.27.num.32. 733
Citatio vnica, quando & quibus casibus & rationibus peremptoria dicatur. de cit.art.27.nu.33. & seq. 733
Citatio peremptoria ad cuius instantiam fieri debeat. de citat. artic.27.num.5. 728
Citatio peremptoria,quibus exigatur casibus. de citat.artic. 27.num.6. eod.
Citatio peremptoria in principio causæ requiritur. de cit.art. 27.nume.7. eod.
Citatio peremptoria, in causis processum solennem requirentibus,requiritur. de cit. art.27.nu.8. 729
Citatio fit, vt quis sibi prouideat & defendat. de cita.art.2. nume.2. 588
Citationis species, quot sunt. de cit.art.3.nu.1. eod.
Citatio verbalis multiplex. de cit.art.3.nu.2. eod.
Citatio an possit esse, & quæ sit, nec verbalis, nec realis. de cit.art.3.nu.3. eod.
Citatio duas partes habere dicitur. de cit.art.4.nu.1. 589
Citatio an possit fieri die feriata. de citat.art.4.nu.2. eod.
Citatio an possit fieri per verba facultatis & sub conditione. de cit.art.20.nu.22. 685
Citatio an possit vel debeat fieri per verba præceptiua. de citatio.artic.20.nu.23. 686
Citatio, an ad sui essentiam requirat scriptum. de citat.artic. 20.num.24. eod.
Citatio, an fieri possit vt citatus personaliter compareat, & quando & quibus casibus.de cit.art.20.nu.25. eod.
Citatio per quam iurisdictio præuenitur,qualis esse debeat. de foro compet.c.proposuisti.nu.18. 172
Citatio vt operetur,in notitiam citati peruenisse debet.de foro compet.c.proposuisti.nu.19. eod.
Citatio quælibet an sufficiat,vt per eam præuentio fiat.de foro compet.c.proposuisti.nu.20. eod.
Citari,an quis possit pro veritate dicenda, de citatio.art.20. nume.31. 687
Citatus personaliter pro iuramento calumniæ præstando, an teneatur comparere. de cit.art.20.nu.32. 688
Citatus tenetur personaliter comparere, vbi iuris necessitas exigit.de cit.art.20.nu.33. eod.
Citationes tres distinctæ peremptorium inducunt. de cit. art. 27.num.56. 736
Citatio peremptoria vnica non semper pluribus æquinalet distinctis. de cit.art.27.nu.57. & seq. eod.
Citatio cõtinens certum nomen, an sit valida si duo reperiantur eiusdem nominis, & an illo casu possit procedi. de cit. art.20.nu.26. 739
Citatio an debeat continere terminum, seu emanare cum termino. de cit.art.20.nu.17. 685
Citatio facta ad sententiam audiendam tali die ante talem horam,an sit valida. de cit.art.20.nu.18. eod.
Citatio, an debeat continere locum ad quem, & qualiter. de cita.art.20.nu.19. eod.
Citatio qualiter sit fienda, vt citatum personaliter apprehendat. de cit.art.20.nu.20. eod.
Citatio,an possit in domum fieri per epistolam, aut per proclama,aut per sonum campanæ.de cit.art.17.nu.20. 730
Citatio verbalis fieri pōt in domo.de cit.art.17.nu.21. 653
Citatio ad domum quando & quibus casibus permittatur. de cit.art.17.nu.22. 654
Citatio facta ad locum longinquum, an teneat. de cit.articu. 17.num.11. 652
Citatio ad locum nimis insignem, an teneat. de cita. articu. 17.num.12. eod.
Citatio,an debeat habere specificationem loci. de citat.artic. 17.nume.13. eod.
Citato ad locum æquinocum, quæ remedia competant.de cit. artic.18.nu.14. eod.

Citatus ad locum non legitimum, an teneatur comparere. de cita. art. 18. nu. 15. 670
Citationis commissio, quo tempore, & ad quod tempus fieri possit. de cit. art. 19. nu. 1. eod.
Citatio facta ad diem feriatam, an semper sit valida. de cit. art. 19. nu. 12. 672
Citatio continens errorem, an sit valida. de cita. articu. 19. nume. 13. 673
Citatio facta vt citatus compareat vsque ad talem diem, quæ dies est feriata, an & quando teneat. de cita. articu. 19. num. 14. 674
Citatio facta per numerum comprehensiuum dierum, si vltima sit feriata, an sit valida. de cit. art. 19. nu. 15. eod.
Citatus ad diem quo non tenetur comparere, an teneatur comparere in alium diem. de cit. art. 19. nu. 16. eod.
Citatio facta sine temporis expressione, an sit valida. de cita. art. 19. nu. 17. 675
Citatus absque termino, debet quanto citius potest comparere. de cita. art. 19. nu. 18. 676
Citatio facta ad certum terminum alternatiuè cõprehensum, quando teneat. de cit. art. 19. nu. 19. eod.
Citatus per hæc verba, compareas per te vel per procuratorem, an poterit allegare aliquod impedimentum. de cita. articu. 5. nu. 54. 613
Citatus in causa electionis, non potest aliquo impedimento excusari, quin debeat comparere per se, vel per procuratorem. de cit. art. 5. nu. 55. eod.
Citationis effectus primus, quis sit. de cit. art. 31. nu. 1. 747
Citationis effectus secundus iurisdictionis est præuentiuus. de cit. art. 31. nu. 2. eod.
Citationis tertius effectus iurisdictionem perpetuat. de cita. art. 31. nu. 3. eod.
Citatio per literas, qua forma sit à delegatis facienda, siue sit vnus, siue plures. de cit. art. 24. nu. 7. 722
Citatio, an possit fieri per præconem. de citatio. articu. 25. nume. 1. 724
Citari quis possit, & quando. de cit. art. 25. nu. 2. eod.
Citationes plures in eadem schedula fieri possunt. de cit. art. 28. num. 1. 744
Citari realiter non potest existens in domo, etiam si ostium sit apertum. de cit. art. 27. nu. 14. 652
Citatio realis an fieri possit inter clausuram domus, aut in limite, aut portico, vel horto. de cit. art. 17. nu. 7. 651
Citari, an debeat, qui sua putat interesse. de cita. articu. 5. nume. 15. 653
Citatio per nuncium, qualiter sit facienda. de cita. articu. 4. nume. 16. 592
Citatio qualiter fit per partem facienda. de citat. articu. 4. nume. 17. eod.
Citatio causæ cognitionem non exigens, omni tempore committi potest. de cit. art. 19. nu. 2. 670
Citatio quando possit die feriato committi. de cita. articu. 19. nume. 3. eod.
Citatio ad domum solitæ habitationis fieri debet illis, qui sunt in domo, & si nullus reperiatur in domo, an possit citatio appendi ad ostium domus. de cit. art. 17. nu. 34. 658
Citatus, si neget literas sibi præsentatas, quid agendum. de cit. art. 24. nu. 10. 723
Citatus, quid facere debeat. de foro compet. cap. si clericus. nume. 8. 38
Citatio potest dici sententia interlocutoria. de cita. articu. 1. nume. 4. 588
Citatio, an dicatur de pari ad parem. de citatio. articu. 1. nume. 5. eod.
Citatio quo iure dicatur introducta. de cit. art. 2. nu. 1. 588
Citatus ad maius tribunal, non potest interea citari ad minus. de cit. art. 5. nu. 32. 607
Citatus citatione nulla, an si compareat, & à iudice moneatur, teneatur respondere. de cit. art. 5. nu. 23. 606
Citationem factam fuisse, quis probare debeat. de cita. articu. 29. num. 1. 744
Citatio qualiter probari possit, quòd ad petitionẽ partis emanauerit. de cit. art. 30. nu. 1. 745
Citari an possit alter ex procuratoribus constitutus cum clausula, quòd occupantis conditio &c. quando alter fuerit lit. contestatus. de cit. art. 5. nu. 6. 576
Citatio continet dilationem, quamuis ipsa citatio præcedat dilationem. de cita. nu. 3. 587
Citatio iudiciaria, quid sit. de cit. art. 1. nu. 1. eod.
Citari generaliter quis debeat vel possit. de cita. articu. 22. nume. 3. 712
Citatio per literas, an & quando fieri possit. de cita. articu. 24. num. 1. 720
Citatio probanda est, & qualiter. de cit. art. 16. nu. 3. 648
Citatio peremptoria exigitur, quando bona annotantur. de cit. art. 27. nu. 12. 329
Citatio per literas qualiter fieri debeat, & sub qua forma. de cit. art. 24. nu. 3. 721
Citatio an & qualiter sit probanda. de cit. art. 12. nu. 6. 643
Citatio debet prius fieri, quàm libellus offerri. de lib. obl. c. significantib. num. 3. 264
Citatus in loco non tuto, cõparere non tenetur, vt li. non contesta. c. accedens. nu. 4. 463
Citatio per quem fieri possit. de cit. art. 8. nu. 1. 638
Citatus coram incompetenti iudice, quam cautelam debeat adhibere. de foro compet. c. si clericus. nu. 10. 11
Citationis præconiæ effectus, qui sint, & quot. de citat. arti. 25. num. 8. 726
Citans contra edictum Prætoris venia non impetrata, quam pœnam incurrat, & an illam transmittat in hæredem. de cita. art. 20. num. 87. 706
Citatio qualiter, & sub qua forma sit facienda. de cit. artic. 20. num. 1. 678
Citatio, an possit fieri per partem. de cita. art. 8. nu. 4. 638
Citatio requiritur peremptoria in qualibet interlocutoria. de cit. art. 27. nu. 11. 729
Citatio, an & quo casu fieri possit in ecclesia. de cita. arti. 17. nume. 38. 660
Citatio peremptoria requiritur, vbi decretum primum interponitur. de cit. art. 27. nu. 10. 729
Citatio peremptoria, in quibus requiratur casibus, & nume. sequen. vsque ad numerum 26. inclusiuè. de cita. articu. 27. nume. 13. eod.
Citatio per edicta, in quo loco vel ex quo fieri possit. de cita. art. 23. num. 7. 715
Citatio generalis, qualiter fieri debeat. de citatio. artic. 22. nume. 5. 712
Citatus non veniens in primo, nec secundo, nec tertio termino, non damnatur propterea in expensis. de cita. artic. 27. num. 68. 743
Citatio per edictum, cuius sit efficaciæ. de citatio. articu. 23. nume. 12. 718
Citatio qualiter fieri debeat, & sub qua forma. de cit. artic. 27. num. 54. 735
Citandus iterum dicitur, qui per appellationem nullam à iudice recedit, vt lite non contestata. c. accedens. nu. 2. 463
Citatio necessaria est tam in causa princ. quàm appellationis. de cit. art. 7. nu. 4. 619

Citatio trina requiritur in persona incerta. de cita. art. 27. nume. 9. 729
Citatio peremptoria, qualiter sit facienda. de cita. articu. 20. nume. 55. 695
Citatio realis, qualiter & quando fieri debeat, & quæ requirantur ad hoc, vt fieri possit. de cit. art. 20. nu. 56. eod.
Citatio facta per nuncium, qualiter probetur. de cita. articu. 30. num. 3. 745
Citatio per edicta, quibus fieri possit. de citatio. articu. 23. nume. 3. 714
Citari necessario quis debeat. de cit. art. 5. nu. 1. 593
Citatio per edictum, qualiter & sub qua forma fiat. de cita. art. 23. num. 9. 716
Citatio requisita est in causa possess. & proprietatis. de cita. art. 7. num. 5. 619
Citatio necessaria est, siue procedatur ad partis petitionem, siue ex offi. iudicis. de cit. art. 7. nu. 8. eod.
Citatio per edictum, quomodo, quando, & in quibus casibus fieri possit. de cit. art. 23. nu. 4. 714
Citatus nulliter comparens, iuri suo renunciare censetur. de cita. art. 31. nu. 32. 754
Citatio, an & quando tollatur. de citatio. art. 33. nu. 1. 754
Citatio ad locum turpem vel inhonestum, an teneat. de citat. art. 18. nu. 4. 666
Citatio an possit fieri ad locum non tutum. de citat. artic. 18. nume. 5. 667
Citatio suspendit iudicis potestatem. de citatio. articu. 31. nume. 29. 753
Citatio citantis potestatem suspendit. de citatio. articu. 31. nume. 30. eod.
Citatio præscriptionem interrumpit. de citatio. articu. 31. nume. 31. 754
Citatio realis, quo casu veniat reuocanda. de citatio. articu. 20. nume. 71. 698
Citationis generalis effectus, quis sit. de cit. art. 22. nu. 6. 713
Citatio ad quem locum fieri debeat. de cit. art. 18. nu. 1. 666
Citatio dicitur fundamentum iudicij. de citatio. articu. 19. nume. 5. 671
Citatio per Pontificem facta, fieri potest etiam die in honorem Dei feriato. de cita. art. 19. nu. 6. eod.
Citatio die feriato facta, requirit expressionem causæ die feriato tractabilis. de cit. art. 19. nu. 7. eod.
Citationes auditorum generalium palatij domini Papæ, qualiter fieri debeant. & sub qua forma. de citatio. articu. 20. nume. 6. 679
Citatio, an debeat continere causam. de citatio. articu. 20. numero 9. 681
Citatio qualiter in criminalibus sit facienda. de citatio. artic. 20. nume. 72. 698
Citatus quando non tenetur comparere, valet processus contra eum gestus, de foro compet. cap. si clericus. nume. 5. & sequen. 36
Citatio ad domum, qua forma fieri debeat. de citatio. articu. 17. nume. 25. 655
Citatio contumacem reddit non comparentem. de cita. artic. 31. nume. 26. 753
Citatio vbi fieri possit. de cita. art. 25. nu. 4. 725
Citatio præconia, qualiter fieri debeat. de citatio. articu. 25. nume. 5. eod.
Citari non debet negotijs publicis intentus. de cita. articu. 5. nume. 28. 607
Citatus personaliter, an absente citante teneatur comparere: aut absente illo, cuius instantia citatus est. de citat. artic. 20. nume. 37. 689
Citatus personaliter, an debeat stare in iudicio, donec iudicium terminetur. de cit. art. 20. nu. 38. 689
Citatio ad totam causam, quando valeat. de cita. artic. 20. nume. 39. 690
Citatio realis, qualiter fieri debeat. de cit. art. 4. nu. 7. 590
Citare iuris ordinatione quis possit. de cit. art. 4. nu. 10. 591
Citare per edicta, cuius sit. de cit. art. 4. nu. 11. eod.
Citatio, quæ extra territorium fieri possit, de foro compet. c. dilecti filij. nu. 24. & seq. 134
Citatus à duobus dicentibus se licentia tertij id facere, an teneatur comparere. de cita. art. 4. nu. 6. 589
Citari potest quilibet, contra quem dirigetur petitio, seu cuius petitur. de cita. art. 5. nu. 24. 606
Citatus coram duobus iudicibus, coram quo comparere debeat. de cita. art. 31. nu. 7. & 8. 748
Citatio debet esse certa, non dubia, aut falsa, aut obscura, & quòd falsa demonstratio vitiet citationem, & alternatim facta teneat. de cit. art. 20. nu. 14. 683
Citatio per epistolam, per quem fieri possit & debeat. de cita. art. 4. nume. 12. 591
Citatio voce præconis à quo sit facienda. de citat. articu. 4. nume. 13. eod.
Citatio per campanam, per quem fieri debeat. de citatio. articu. 4. nume. 14. 592
Citare per edicta, quis possit. de cit. art. 23. nu. 2. 714
Citatio generalis, quibus casibus fieri possit. de cit. articu. 22. nume. 4. 712
Citatio generalis quotuplex sit, & quotupliciter fieri dicatur. de cita. art. 22. nu. 1. eod.
Citatio non est necessaria vbicunque potest inchoari ab executione. de cita. art. 7. nu. 68. 635
Citatio indebitè, seu sub indebita forma facta, an arctet citatum. de cit. art. 20. nu. 99. 711
Citare generaliter, quis possit. de cita. art. 22. nu. 2. 712
Citatio, an possit fieri per notarium, vel nuncium. de citatio. articu. 8. num. 3. 638
Citatio, an possit fieri ad instantiam excommunicati. de citat. artic. 6. num. 4. 617
Citatus comparens iudice non comparente, venit denuo citandus. de cit. art. 7. nu. 14. 620
Citatio iudicis viua voce, an semper sit valida. de cita. artic. 8. nume. 2. 638
Citatio in ciuilibus, an possit fieri sine citatione. de citatio. articu. 11. num. 2. 641
Citatus quando seu qua hora comparere debeat. de cita. art. 31. num. 11. 749
Citatio potest die feriato fieri, casu quo celeritas compellat. de cita. art. 19. nu. 9. 672
Citatio peremptoria, an & quando reiterari possit. de cita. artic. 27. num. 60. 739
Citatus sciens citantem non habere in se iurisdictionem, an teneatur comparere. de cit. art. 4. nu. 4. 589
Citatio per edicta, quo tempore fieri possit. de citat. art. 23. nume. 6. 715
Citans per literas, qualiter se habere debeat. de citat. articu. 24. nume. 11. 723
Citatio, an possit sine iudicis commissione fieri. de cita. artic. 6. nume. 5. 617
Citatio per edicta, quam cognitionem requirat. de cita. artic. 23. nume. 5. 715
Citationis commissio qualiter fieri debeat. de citatio. articu. 11. num. 1. 641
Citatio per literas, per quem fieri debeat, & cui. de citatio. artic. 24. num. 2. 721

Index ad Mar. Socinum

Citatio requiritur etiam quocunque iuris ordine seruato, vel non. de cit.art.7.nu.9. 619
Citatio,in quibus causis & casibus requiratur,& an & quibus causis possit omitti. de cit.art.7.nu.1. 618
Clam aliquid fieri diuersis respectibus dicitur.c.1.de cau.poss. & propriet.nu.110. 790
Clausula,& petit expensas,in libello apposita,qualiter intelligatur. de lib.obl.c.signif.nu.85. 313
Clausula, & petit omni meliore modo, &c. quid operetur, seu quos habeat effectus.de libel.oblat. c.significantib.numero 86. & seq. eod.
Clausula, proponens ad prædicta & singula iura sibi competentia, &c. ad quid valeat. de libel.obl. cap.significantibus. num.93. 314
Clausula,non astringens se &c. quid operetur. de libel. obla. c.signif.num.94. 315
Clausula, saluo iure addendi &c. quid importet. de libel. obl. c.signific.nu.95. eod.
Clausulæ aliquæ,an sint in libello adiciendæ. de libel. oblat.c. signific.nu.70. 305
Clausula, citatis & non citatis partibus præsentibus vel absentibus,quid operetur. de cit.art.7.nu.60. 631
Clausula, & quidam alij &c. in literis citatorijs apposita, quot comprehendat.de cita.art.5.nu.63. 614
Clausula, & quosdam alios, in litera citatoria posita,an comprehendat fœminas. de cita.art.5.num.64. 615
Clausula, appellatione remota, quid operetur. de mut. peti.c. prudentiam.nu.2. 403
Clausula, vocatis vocandis, qualiter sit intelligenda. de cita. art.5.num.16. 601
Clausula, quòd vocentur omnes, qui se opponere volunt, cuius sit effectus. de cit.art.5.nu.17. 602
Clerici,an teneantur de calumnia iurare.de iuramen. cal. c.in pertractandis.nu.7. 545
Clericus agens cõtra laicum sequitur eius forum. de foro compet.c.si quis clericus.nu.25. 19
Clericus in quibus casibus aut causis coram iudice laico conueniatur. de foro compet. c.si quis clericus. nume.26. & num. seq. eod.
Clericus ratione rei profanæ conueniri potest coram laico iudice. de foro comp.c.sanè si Episcopi,nu.10. 27
Clericus in causa feudi conuenitur coram iudice seculari. de foro comp.c.sanè si Episcopi.nu.11. 28
Clericus delinquens in aliena diœcesi, forum sortietur ibi. de foro compet.c.postulasti. nu.1. 106
Clericus coram iudice laico falsum deponens, an possit ab eodem puniri.de foro comp.c.postulasti.nu.12. 111
Clericus agens rei vendicatione nõ censetur tacitè sacrilegium deducere. de foro comp.c.si clericus.nu.15. 43
Clericus moram trahens extra locum sui domicilij,subijcitur Episcopo loci in quo moratur. de foro compet. c.quod clericis. num.2. 65
Clericus coram seculari reconuentus, ante sententiam à grauamine non appellabit. de foro compet. cap.quod clericis. nume. 5. 66
Clericus scholaris an absque licentia superioris possit prorogare iurisdictionem iudicis secularis &c. de foro compet. c. signif.num.43. 157
Clericus non potest realiter citari. de cita.art.5.nu.37. 608
Clericus iurisdictionem alterius iudicis prorogare non potest. de foro comp.c.si quis clericus. nu.2. 9
Clericus coram suo iudice conueniri debet. de foro compet. c. si quis clericus.nu.1. eod.
Clericus coram suo Episcopo conueniri debet. de foro competenti.cap.si quis clericus. nume.3. 10
Clerico conuento coram iudice ecclesiastico non suo,an valeat processus contra eum gestus. de foro compet.c.dilecti filij. nume.17. 130
Clericus coram seculari non potest præueniri. de foro compet. c.si diligenti. nu.4. 78
Clericus agens,quo nomine debet libellum concipere. de libelli obla.c.Ignarus Episcopus.nu.114. 245
Clericus per viam contractus potest prorogare iurisdictionem non sui iudicis. de foro competenti, cap. dilecti filij. nume.5. 123
Clerici in sua causa iurant de calumnia. de iuram. cal. c.cæterum.num.1. 561
Clericus litigans coram iudice alieno sine superioris assensu, an causam perdat. de foro competen. cap.significasti. nume.56. 165
Clericus,cum superioris licentia, potest iurare in manibus iudicis laici. de iuram.cal.c.cum in causa. nu.18. 573
Clericum coram laico reconueniri posse, qualiter intelligatur, de mutu.petitio.c.ex literis. nu.28.& seq. 373
Clerici iurisdictionem iudicis etiam ecclesiastici non sui, quando prorogare possint. de foro competen. cap.significasti. nume.7. 143
Clerico coram laico iudice reconuento, an sit ius canonicum vel ciuile seruandum. de mutu. petitio. cap. prudentiam. nume.20. 412
Clerici ad seruitium maiorum Prælatorum diœcesi possunt de putari. de foro compet.c.cum contingat. nu.1. 89
Clericus per se non cogitur iurare, sed alij potest committere. de iur. calum.c.inhærentes.nu.1. 530
Clericus cum laico pro causa indiuisa, conueniendus est coram Episcopo. de foro competen. cap.si quis clericus. nume.18. 16
Clericus quilibet priuilegio fori gaudet. de foro compet.c.nullus iudicum, nu.1. 23
Clericus clericum trahens ad forum seculare, qua afficiatur pœna. de foro comp.c.si diligenti.nu.10. 79
Clericus in pluribus locis forum sortiri potest. de foro compe. c.postulasti.nu.3. 106
Clerici cõiugati monogami coram iudice ecclesiastico sunt conueniendi.de foro compet.c.si quis clericus. nu.16. 14
Clerici cum superioris authoritate debent iuramentum de calumnia præstare. de iuram. calumniæ. cap. cum in causa. nume.15. 571
Clericus potest esse vassallus,tam clerici, quàm laici. de foro comp.c.verum quoniam.nu.2. 54
Collegiati non possunt præiudicare successoribus sine debita solennitate superioris auctoritate & causa.c.3. de cau.poss. & propriet.nu.40. 830
Coloni, commodatarij & similes meram detentationem habent.c.1.de cau.poss.& propr.nu.63. 781
Concilia vniuersalia,vt Canones allegari possint. de foro competen.c.si diligenti. num.3. 78
Conclusio generalis ad validitatem libelli sufficit.de mutuis petitio.c. literis. nu.3. 358
Conclusione non concordante cum narratione, vel actione, an valeat libellus. de libel. oblatio. cap. significantibus. nume.67. 304
Conclusio an sit necessaria in libello.de libel.obla. c.significantibus.num.64. 302
Conclusio qualis poni debeat in libello.de lib.obl. cap.significantibus.num.65. 303
Conclusio qualiter, & quibus verbis fieri debeat in libello,de lib.obla.c.significantibus.nu.65. eod.

Condem-

Super II. Decretalium.

Condemnatio expensarum requirit citationem. de cita.art.7. nume.34. 624
Confessio vera solius Prælati non semper ecclesiæ est nociua. de iur.cal.c.cum in causa.nume.45. 584
Confessio peccatorum de iure diuino facienda est. de foro competen.c.significasti.nu.12. 146
Confirmationem electi præcedere debet citatio. de cita.art.7. nume.36. 624
Cognitio summaria, qualis esse dicatur. de foro compet. c. si clericus. num.16. 44
Collata ecclesiæ in dubio, pro animæ censentur cõferri remedio. de foro comp.c.conquestus.nu.4. 120
Commissio citationis, qualiter per iudicem facta probetur. de citat. art.30.nu.2. 745
Compositio inita,an possit quem eximere à soluenda procuratione. de visitatione.c.si rectè.num.57. 969
Commissiones ad partem factæ iudicibus delegatis super causis deuolutis, vel aliàs tractandis, non sunt restringendæ. de cita.art.5.num.65. 616
Commissio citationis, qualiter sit probanda. de citat.articu. 11.num.3. 642
Commixtio ius cõseruans & partibus proficiens admittitur. c.2.de cau.poss. & propr.nume.3. 795
Commodatario, an rei commodatæ possessio quæratur. c.3. de cau.poss.& propr.nu.99. 840
Communis stylus curiæ Romanæ, quam formam in citationibus ad partes nunc obseruet. de cit.art.20.nu.8. 680
Comparitio vnica liberat à contumacia.de citatio.articu.31. nume.6. 748
Comparitio à quo probari debeat. de citatio. articu.31. numero 25. 753
Commutatio an excuset à solutione procurationis. de visitatione.c.rectè.nume.62. 670
Commutatio legati de vno vsu ad alium, quæ iudici committitur, an possit fieri parte, cuius interest absente. de citat.artic.7.num.48. 628
Comparens pro inuito, an possit iurare de calumnia. de iura. cal.c.in pertractandis.nume.42. 555
Comparitionis forma, quæ sit.de cit.art.31.num.12. 749
Concessa omnia intelliguntur, quæ non reperiuntur expressè prohibita.c.3.de cau.poss.& propr.nu.22. 825
Conscientia erronea, an inducat bonam fidem.c.1.de cau.poss. & proprie.nu.89. 787
Consensus collegij non per singulos, sed collegialiter præstari debet.c.3.de cau.poss.& propr.nu.23. 826
Consensus tacitus vel expressus,an requiratur ad prorogandum iurisdictionem. de foro competenti, cap. significasti. nume.37. 153
Consanguinei,amici,vel vicini,qualiter & quando sint citandi.de cita.art.5.nu.18. 603
Consuetudo,qua iurisdictio quæritur, quos producat effectus. de foro comp.c.cum contingat.nu.26. 98
Consuetudo est extẽdenda de similibus ad similia. de foro compet.c.licet ex suscepto. nu.8. 68
Consuetudo laicorum, clericos in foro ecclesiastico litigantes non ligat. de foro compet.c.quòd clericis.nu.1. 65
Consuetudo an excuset à procuratione soluenda. de visitatione.c.rectè.nu.56. 968
Consuetudo ecclesiæ Romanæ attenditur à plerisque. de iura. cal.c.literas.nu.3. 536
Consuetudo ex quot actibus inducatur. c.3. de cau. possess. & propriet.nume.38. 829
Contractus factus per prædecessorem,ligat successorem. de foro compet.c.dilecti filij.nume.1. 123
Contrahens in vno loco, & in alio promittens soluere, & in tertio conficitur obligationis instrumentum, vbi tunc conuenietur. de foro comp.c.dilecti filij.nume.32. 138
Contrahens in vno loco, vbi conuenietur, si conditio contractui adiecta in alio impleatur.de foro compet.cap.dilecti filij.nume.33.& seq. 139
Contrahens in aliquo loco,ibidem cõueniri potest.de foro competenti.c.dilecti filij.nu.2. 123
Contrahens in vno loco, si alibi solutionem destinauerit, vbi conueniatur. de foro comp.c.dilecti filij.nu.9. 127
Contrahens cum aduena, an propria authoritate volentem abire possit capere. de cita.artic.4.num.9. 591
Contrahens in vno loco, si simpliciter promittat se soluturum, qualiter sortiatur forum. de foro compet.cap.dilecti filij.num.7. 125
Contumacia procuratoris iurare nolentis, quando noceat domino.de iur. cal.c.cum in causa.nu.46. 584
Contumax nudus est excommunicandus, vt li.non contest.c. accedens.nu.5. 463
Contumacia in nõ iurando,an possit purgari.de iur.cal.c.cum in causa. num.38. 581
Contumacia vera requiritur, si de graui præiudicio agatur, vt li. non contest.c.quoniam frequenter. nu.82. 494
Contumax mulctari potest, licet eius contumacia non sit processus impeditiua,vt lite non contest.c.accedens.nu.4.463
Contumacia nominati,an noceat nominanti, vt li.non contest. c.quoniam frequenter. nu.136. 523
Contumax, an sit citandus.de cit.art.5.nu.61. 614
Contumacia an sit loco litis contestationis habenda. de lit.contesta.c. olim inter.nu.89. 459
Contumacia tutoris vel curatoris,an noceat pupillo vel adulto de iuram.cal.c.cum in causa.nu.43. 583
Contumacia Prælati vel syndici,an noceat ecclesiæ.de iuram. calum.c.cum in causa. num.44. eod.
Contumacia possidentis alieno nomine, an noceat domino, vt li.non contest.c.quoniam frequenter. nu.152. 527
Consuetudo secũdum quã qualitatem tribuat iurisdictionem. de foro compet.c.licet ex suscepto.nu.4. 68
Consuetudo iurisdictionem tribuere potest.de foro compet.c.licet ex suscepto. nu.5. eod.
Commissio agrimensori facta, requirit partis præsentiam & citationem. de cit.art.7. nu.42. 626
Commissio citationis per literas clericis faciendæ, qualiter sit formanda. de cit.articu.24.nu.4. 721
Conueniri possunt plures eodem libello. de lib.obla. c.significasti. nume.1. 264
Conuentus vt compareat, non tenetur personaliter comparere, vt li.non contest.c.quoniam frequenter.nu.97. 505
Conueniri coram quo possit possidens res in confinio duarum prouinciarum. de foro competenti. cap.sanè si Episcopi. nume.6. 25
Conuentus in curia Romana non potest forum declinare.de foro compet.c.licet ratione.nu.4. 183
Conuentio priuatorum est nulla, vbi interesse publicum & priuatum sunt connexa. de foro compet. cap. si diligenti. nume.20. 83
Conuentus de crimine ciuili, an possit reconuenire actorem ex causa mere ciuili. de mutuis pet.cap.ex literis. nume.87. & sequen. 396
Conuentus actione mixta, an possit dominum in iudicio nominare. vt lite non contesta. cap. quoniam frequenter. numero 115. 513
Conueniri non potest quis de delicto, nisi vbi forum sortitur. de foro comp.c.licet ratione.num.2. 183

Copia

Index ad Mar. Socinum

Copia libelli vel reſcripti, an ſit in citationibus inſerenda. de cita. art. 20. nume. 10. 681

Copulatiuæ natura, quæ ſit. cap. 1. de cau. poſſeſſ. & propriet. nume. 104. 789

Correctio bona non ſit per mulieres. de viſitatione. cap. recte. num. 11. 938

Corruptio vnius, eſt generatio alterius. c. 3. de cau. poſſeſ. & propriet. nu. 119. 844

Condemnatio ad pœnam edictum citatorium corrumpenti debitam, à quo iudice fieri poſſit vel debeat. de cita. articu. 23. num 20. 720

Creditor debitorem fugientem poteſt realiter citare, non autem perſonaliter. de foro compet. c. propoſuiſti. nu. 3. 168

Creditor conuentus ſuper re in qua hypothecariam habet, an poſſit dominum debitorem ſuum in iudicio nominare, vt li. non conteſta. c. quoniam frequenter. nu. 113. 512

Creditor diu tacēs debitum ſuſpecti de fuga videtur illius conditionem approbare. de citat. art. 20. nu. 65. 697

Creditor cui ſit promiſſio de ſoluendo in alio loco, an ſtatim in illo loco debitorem conuenire poſſit. de foro compet. c. dilecti filij. num. 27. 136

Creditor, an propria authoritate poſſit capere debitorem fugientem. de cit. art. 20. num. 59. 696

Creditor vſurarius, quo caſu ſit citandus. de citat. articu. 7. nume. 28. 623

Creditor an per pignoris receptionem acquirat poſſeſſionem rei pignoratæ. c. 3. de cau. poſſeſ. & propr. nu. 88. 838

Creditor & debitor diuerſis reſpectibus poſſidere dicuntur. ibid. nume. 91. 839

Creditor certis reſpectibus dicitur pignus ſibi traditum poſſidere. ibid. num. 95.

Creditor dicitur incontinenti poſſidere pignus ſibi traditum in cauſam iudicati. ibid. num. 97. 840

Crimina per quos ſint iudicibus nuncianda. de citatio. artic. 12. num. 4. 643

Cumulatio plurium actionum an ſit permiſſa. de libelli obla. c. dilecti filij. num. 17. 333

Cumulatio quid ſit. de libelli oblatione. cap. dilecti filij. numero 12. 332

Cumulatio, quando prohibita dicatur. de libel. obl. cap. dilecti filij. nu. 18. & ſeq. 334

Cumulationum ſpecies quot ſint. de libelli obla. c. dilecti filij. nu. 13. & ſeq. 333

Cumulationis effectus, qui & quot ſint. de lib. obla. c. dilecti filij. nu. 29. 342

Curator minori, de calumnia iurabit. de iuram. cal. c. in pertractandis. nume. 21. 549

Curator datus bonis, de calumnia iurare tenetur. de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 22. eod.

Curator clerico datus, eſt coram Epiſcopo conueniendus. de foro compet. c. ſi quis clericus. nu. 23. 18

Curator cuius nomine debeat libellum concipere. de lib. obla. c. Ignarus Epiſcopus. nu. 122. 248

Curſui inſtantiæ cauſæ principalis à iure ciuili inductæ renunciari non poteſt. de foro competenti. cap. ſi diligenti. nume. 15. 81

D

DAMNORVM *emergentium ratio habetur contra debitorem quantitatis. de foro competenti. cap. dilecti filij. nume. 6.* 123

Debitor qua cautela capi poſſit, etiam in domo propria. c. de cita. articu. 17. num. 17. 653

Debitor, non creditor poſſidet quo ad effectus reſpicientes dominium. c. 4. de cau. poſſ. & propr. nu. 96. 640

Debitum fundi pignorati extinguitur per fructuum perceptionem. c. 3. de cau. poſſ. & fruct. nu. 94. 839

Decennium inter præſentes ſufficit in præſcribenda libertate. c. 2. de cau. poſſ. & propr. nu. 45. 804

Decimarum cauſa eſt inter ſpirituales cauſas computanda. de iura. cal. c. literas. nu. 2. 536

Declarare volens proceſſum nullum, debet partem citare. de cita. art. 7. num. 64. 619

Declaratio cui ſtandum eſt, requirit citationem. de cita. art. 7. nume. 41. 625

Declaratio libelli obſcuri à iudice debet poſtulari. de lib. obl. c. ſignificantibus. nu. 9. 265

Declinatoria qualitatis iuriſdictionis & fori, quando debeat opponi. de foro comp. c. ſi clericus. num. 9. 39

Decretum ſecundum in realibus non requiritur. vt li. non conteſt. c. quoniam frequenter. nu. 101. 507

Decretum ad ipſius validitatem requirit aptitudinem & rectitudinem. c. 1. de cau. poſſ. & propr. nu. 82. 786

Defendere rectè, quis dicatur. vt lite non conteſt. c. quoniam frequenter. nu. 129. 519

Delinquens in confinibus duorum territoriorum, à quo puniri debeat. de foro compet. c. poſtulaſti. nu. 7. 109

Delictum Prælati ſuæ præiudicat eccleſiæ. de iur. cal. c. Imperator. nu. 2. 559

Delicta mixti fori qualiter cognoſcantur. de foro compet. c. cum ſit generale. nu. 26. 65

Delictum mandantis non differt ſpecie à delicto mandatarij. de foro comp. c. propoſuiſti. nu. 23. 175

Delinquens repertus in loco delicti, quò ad omnes effectus iuriſdictionis, poteſt ibi puniri. de foro compet. c. poſtulaſti. nume. 13. 112

Delinquens an debeat puniri ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit. de foro comp. c. poſtulaſti. nu. 16. 115

Delegatus ab inferiore à Principe non exequitur, ſed ipſe delegans. de foro compet. c. ſi quis contra. nu. 13. 34

Delegatus inferioris à Principe exequi poteſt canonico iure. de foro comp. c. ſi quis contra. nu. 14. eod.

Delegatum ſe aſſerenti, an & qualiter ſit parendum, maximè vbi tractandum eſt de præiudicio graui, vel grauiſſimo, vel leui. de cita. art. 20. nu. 11. 682

Delegatus venit executoris nomine. de foro compet. c. ſi quis contra. num. 4. 30

Delegare poteſt, qui & cognoſcere. de foro compet. c. ſanè ſi Epiſcopi. num. 2. 23

Delegatus de partium conſenſu recuſari nequit. de foro comp. c. ſi quis contra. nu. 7. 30

Delegati cauſas coram ſe vertentes ad Papam remittere poſſunt. de lit. conteſt. c. olim inter. nu. 5. 427

Delegatus Papæ vel Principis, an & quando poſſit citare perſonaliter. de cit. art. 20. nu. 29. 687

Delegatio non poteſt extra locum vbi Princeps cauſam delegat probari, niſi per ſcripturam. de citatio. articu. 12. nume. 12. 645

Delegans, cauſam delegatam ad ſe poteſt reuocare ob negligentiam delegati. de iur. cal. c. cum cauſam. nu. 2. 564

Denunciatio excommunicati exigit citationem. de cita. arti. 7. num. 33. 624

Denunciatio facta per colonum, an interrumpat præſcriptionem. vt lite non conteſta. cap. quoniam frequenter. nume. 124. 517

Denunciatio qualiter fieri debeat. vt lite non conteſta. c. quoniam frequenter. nu. 123. 516

Denun-

Super II. Decretalium.

Denunciatio, libelli oblatio, vel litis conteſtatio, an ſola faciat malæ fidei poſſeſſorem. Et quid de fama in loco, quòd res ſit alterius. c. 1. de cau. poſſ. & propr. nu. 102. 789

Depoſitario, an per deponētem quæratur poſſeſſio. c. 3. de cau. poſſ. & propr. nu. 100. 840

Deſiderium apud acta publicatum non corrigitur. de libelli oblatio. cap. ſignificantibus. numero 124. limitatur, nume. ſequen. 324

Detentatio qualis, & quo iure fuerit introducta. de cau. poſſ. & propriet. nu. 46. 779

Detentatio quandoque venit appellatione naturalis poſſeſſionis. ibid. num. 53.

Detentatio, quid ſit, & qualiter differat à poſſeſſione, & ad quid proſit. Et an ſit iuris vel facti. ibidem, nume. 59. 60. & 61. 781

Detentatio, an penes plures inſolidum eſſe poſſit. c. 2. eod. titu. nume. 104. 818

Detentatio, qualiter acquiratur. c. 3. eo. ti. num. 119. 844

Detentor dominum in iudicio nominare poteſt, ſi contra eum rei vendicatio detur. vt li. non conteſta. cap. quoniam frequenter. num. 96. 506

Determinatio alimentorum pupilli iudici per legem commiſſa, an poſſit fieri partibus, quarum intereſt non citatis. de citatio. articu. 7. nu. 49. 628

Deus citauit primum hominem delinquentem. de cita. artic. 2. nume. 1. 588

Dictio, & c. abbreuiatè ſcripta, quid importet. de libelli oblat. c. ſignificantib. nume. 11. 265

Dictio, leuca, quid ſiguificet. de foro competenti. cap. ex parte B. num. 8. 119

Dictio, præſertim, quid importet. vt li. non conteſt. c. quoniam frequenter. num. 89. 501

Dictio, imò, quid ſignificet. vt li. non conteſta. cap. accedens. numero 8. 464

Dictio, collata, ad quid referatur, & ad quid dictio, relicta. de foro comp. c. conqueſtus, nu. 7. 121

Dictio vniuerſalis reſtringitur, ne abſurdum ſequatur. de foro compet. c. nullus iudicum. num. 6. 22

Dictio, ſicut, eſt nota ſimilitudinis. de foro comp. c. licet ex ſuſcepto. nume. 9. 69

Dictio, oportet, neceſſitatem importat. de libel. obl. c. Ignarus Epiſcopus. nume. 6. 221

Dictiones, quondam, olim, iamdudum, quid ſignificent. de foro compet. c. ex parte B. nu. 2. 118

Dictio, oblatio, quid ſignificet. in tractatu oblationum. lib. 1. numero 2. 921

Dictio, tanquam, eſt nota improprietatis, vt li. non conteſta. c. quoniam frequenter. num. 98. 505

Dictio tantum, quid ſignificet. c. 3. de cau. poſſeſ. & propriet. numero 8. 824

Dictio, immediate, quid importet. ibid. nu. 25. 826

Dictio, quodammodo, denotat improprietatem. ibi. nu. 31.

Dictio, quaſi, denotat improprietatem. ibi. nu. 32.

Dignitas mulieris extinguitur morte mariti. de foro comp. c. ex parte B. num. 1. 117

Dilatio generaliter ſumpta, quid comprehendat. de citatio. nume. 2. 587

Dilationes deliberatoriæ, an ſint vtrique parti dandæ. de mutuis peti. c. prudentiam. nu. 13. 407

Diligentia adhibenda exercitium neceſſaria eſt. de foro comp. cap. ſi diligenti. nu. 1. 78

Diſpenſatio exigit cauſæ cognitionem, & ideo eget citatione partis. de cita. articu. 7. nu. 65. 632

Diuerſitas qualitatum & accidentium non diuerſificat ſpeciem. c. 1. de cau. poſſeſ. & propriet. num. 35. 775

Doctor opinionem propriam relinquens, qualiter ſe excuſare debeat. de foro compe. c. ſi diligenti. nu. 2. 78

Doctor, an in cauſa ciuili poſſit realiter citari. de cita. articu. 5. nume. 35. 607

Dolus tutoris non nocet pupillo. de teſtib. cap. fraternitatis. nume. 31. 878

Domus acquiſitione, an intelligatur quæſita poſſeſſio cementorum. c. 3. de cau. poſſ. & propr. nu. 67. 835

Domicilium accidentale per quid, & à quibus quæri poſſit. de foro comp. c. licet ratione. nu. 15. 185

Domicilium neceſſarium, quod ſit, & quod voluntarium, & quod mixtum, de foro compet. cap. licet ratione. nume. 16 & ſequen. 186

Domicilium ratione communis patriæ, per quid, & à quibus quæratur. de foro comp. c. licet ratione. nu. 19. eod.

Domicilium in pluribus locis, an poſsit idem acquirere. de foro comp. c. licet ratione. nu. 20. 187

Domicilium multiplex eiuſdem ſpeciei, an poſſit quis quærere. de foro comp. c. licet ratione. nu. 21. eod.

Domicilium multiplex diuerſarum ſpecierum, an poſſit quis ſibi quærere. de foro comp. c. licet ratione. nu. 22. eod.

Domicilium naturalis originis, an poſſit mutari, vel perdi. de foro compet. cap. licet ratione. nu. 52. 195

Domicilium accidentale, an poſſit perdi, vel transferri. de foro competenti, cap. licet ratione. nu. 53. 197

Domicilium, quibus actibus mutari, perdi, aut transferri poſſit. de foro compet. c. licet ratione. nu. 54. eod.

Domicilium originis, an ſoluatur per bannum. de foro comp. c. licet ratione. nu. 55. eod.

Domicilium vbi quis ſortiri dicatur. de foro competenti. cap. ex parte B. num. 4. 118

Domicilium quid ſit. de foro compet. c. licet ratione. nume. 7. & ſequen. 184

Domicilium, in quo differat ab incolatu. de foro compet. cap. licet ratione. nu. 9. eod.

Domiciliorum plurium in eadem perſona concurrentium, quod prænalere dicatur. de foro compet. cap. licet ratione. nume. 23. 188

Domicilium, an poſſit quis mutare. de foro compet. c. propoſuiſti. nume. 7. 169

Domicilium, per quæ quæri dicatur. de foro compet. c. licet ratione. nu. 27. & ſeq. 192

Domicilij primus effectus, quis ſit. de foro compet. cap. licet ratione. nu. 42. 193

Domicilij ſecundus effectus, quis ſit. de foro compet. c. licet ratione. num. 43. eod.

Domicilij reſpectu fori effectus, qui ſint & quot. de foro compet. c. licet ratione. nu. 44. eod.

Domicilium naturale quod ſit, & quod commune, & quod accidentale. de foro competenti. cap. licet ratione. num. 11. & ſequen. 185

Domicilium naturale, per quid, & à quibus quæratur. de foro compet. c. licet ratione. nu. 14. eod.

Domicilium qualiter, & quibus modis quæratur. de foro compet. c. licet ratione. nu. 24. 189

Domicilium, an poſſit ſolo animo quæri. de foro compe. c. licet ratione. nu. 25. eod.

Dominus feudi, regulariter de cauſis in feudo vertentibus cognoſcit. hoc tamen limitatur. de foro comp. cap. ex tranſmiſſa. num. 27. & ſeq. 49

Domino contra vaſallum agente rei vendicatione, & vaſallo alium dominum nominante, an ille nominatus cognoſcet. de foro comp. c. ex tranſmiſſa. nu. 16. 48

Domini

Domini in cognoscendo negligentiam, quis cognoscere debeat. de foro compet. c. ex transmissa. nu. 40. 52
Domino contendente aduersus tertium, qui non est vasallus, quis cognoscere possit. de foro competen. cap. ex transmissa. num. 25. 49
Dominus vel procurator, an & quando possint citari. de cita. artic. 5. num. 4. 594
Dominus agens contra subditum, an debeat citari. de citatio. artic. 5. num. 7. 597
Dominus vel subditus, qualiter & quando sint conueniendi. de cita. arti. 5. num. 8. eod.
Dominus feudi præcipere potest vasallis, ne coram alio iudice respondeant. de foro competenti. cap. ex transmissa. numero 4. 45
Dominus in seruos non coactionem, sed monitionem habet. de foro compet. c. cum contingat. nu. 18. 92
Dominus inter subditos suos delegare potest. de foro compet. c. ex transmissa. nu. 2. 45
Dominus quando teneatur pro impedimento facto à seruo. de cita. articu. 35. nu. 22. 766
Dominus feudi, quam iurisdictionem habere dicatur. de foro compet. c. ex transmissa. num. 36. 51
Dominus possessionis dicitur, etiam si proprietas sit aliena. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 100. 506
Dominus olim, an hodie præsumatur dominus. c. 3. de cau. possess. & propriet. nu. 26. 827
Dominij acquisitione casu, quo dominium quæritur ex solo titulo, an etiam possessio acquiratur. cap. 3. de cau. possess. & propriet. nu. 68. 835
Dominium acquiritur per procuratorem domino etiam ignoranti. c. 2. de cau. possess. & propr. nu. 57. 808
Donans, legans, vel vendens possessionem rerum suarum, an intelligatur solum de immobilibus, vel etiam de mobilib. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 65. 810
Donatio inter coniuges, est reprobata. c. 3. de causa possess. & propr. num. 110. 842
Donatio an valeat facta ab Imperatore non coronato. de iur. cal. c. cum causam. nu. 6. 565
Dormiens, an possessionē acquirere possit pro se, vel pro alio. c. 2. de cau. possess. & propr. nu. 19. & 20. 798
Dubietas super iure æquiparatur dubietati facti. c. 1. de cau. possess. & propr. nu. 97. 788
Dubium probabile oritur, si iura iuribus aduersentur. de iur. calum. c. inhærentes. nu. 5. 532
Dubium frustra discutitur, cuius euentus nil operatur. vt li. non contest. c. ad hoc Deus. num. 4. 461

E

ECCLESIA *an teneatur alimentare offerentem sibi. in tractatu oblationum. lib. 16. nu. 1.* fol. 915
Ecclesia vel minore restituto, an censeatur pars aduersa restituta. de testi. c. fraternitatis. nu. 33. 878
Ecclesia contra se præscriptionem decem vel viginti annorum non tenetur admittere. de mutuis petit. cap. prudentiam. num. 7. 404
Ecclesia, an possit beneficio restitutionis in integrum vti. de foro comp. c. si diligenti. nu. 19. 82
Ecclesiæ omnes visitari possunt. de visit. c. rectè. nu. 11. 938
Ecclesia coram iudice ecclesiastico restitutionem in integrum petere potest. de foro competenti. cap. cum sit generale. nume. 19. 60
Ecclesiæ speciali iure possunt castra aliqua competere. de foro compet. c. conquestus. nu. 2. 120
Ecclesia miserabiles personas tueri debet. de foro compet. c. ex parte B. num. 6. 118
Ecclesia ratione priuilegij, an possit excusari à solutione procurationis. de visit. c. rectè. nu. 45. 965
Ecclesiæ seculares & capitula, an possint visitari. de visitat. c. rectè. nu. 10. 937
Ecclesia Romana absque authoritate sanctæ scripturæ putatur omnium mater. de foro competen. cap. licet ratione. nume. 3. 183
Ecclesia non consecrata aut interdicta, an habeat priuilegium consecratæ. de cit. art. 17. nu. 44. 662
Ecclesia conuentualis, quæ dicatur, & vnde. c. 3. de cau. poss. & propriet. nu. 2. 823
Edictum citatorium, in quo loco, & vbi possit affigi. de citat. artic. 23. num. 10. 717
Edictum citatorium tollens vel corrumpens, qua pœna teneatur. de cita. artic. 23. nu. 15. 718
Edictum citatorium, quanto tempore stare possit, vel debeat affixum. de cita. art. 23. nu. 11. 717
Edictum, quid sit, & quotupliciter accipiatur. de citatio. articu. 23. num. 1. 713
Edictum citatorium corrumpens, an quandoque, vel quibusdam casibus veniat excusandus. de cit. ar. 23. nu. 16. 719
Edictum citatorium corrumpens, si sit pauper & non possit soluere pœnam statutam, qualiter sit puniendus. de citat. art. 23. num. 21. 720
Edictum peremptorium, per quod citantur volentes se opponere confirmationi electi, an possit fieri per existentem extra territorium. de cit. art. 23. nu. 8. 716
Edictum Prætorium, quale, & quare in materia citationis fuerit positum. de cit. art. 34. nu. 1. 755
Edictum, ne quis eum qui, in quibus differat ab edicto, de eo per quem factum erit. de cit. artic. 35. nu. 1. & seq. 761
Edictum, de eo per quem factum erit, cui, & contra quem detur. de cit. art. 35. nu. 5. & seq. 762
Effectus citationis quartus & quintus, qui sint. & nu. 5. de cita. art. 31. num. 4. 747
Effectus emendationis & mutationis libelli, quot sint, & qui. de libel. obl. c. significa. nu. 146. & seq. 329
Effectus peremptorij locum habent, citatione peremptoria legitimè emanata. de cita. art. 27. nu. 69. 744
Effectus propositionis iuris reuocandi domum, quis sit. de foro compet. c. licet ratione. nu. 90. 209
Effectus missionis in possessionem, quis sit. vt li. non contesta. c. quoniam frequenter. nu. 95. 504
Effectus nominationis in iudicio, qui sint. vt li. non contesta. c. quoniam frequenter. nu. 137. & seq. 522
Effectus exceptionum litis ingressus impeditiuarum, quis sit. de lit. contest. c. olim inter. nu. 51. 443
Effectus domicilij respectu fori secundus, quis sit, & quis tertius, & qui sequentes. de foro compet. c. licet ratione. num. 45. & sequen. 193
Effectus primus præuentionis iurisdictionis, quis sit. de foro compet. c. proposuisti. num. 27. 177
Effectus secundus præuentionis iurisdictionis, qualis. de foro competenti. cap. proposuisti. nu. 28. eod.
Effectus mutationis, seu translationis dominij, quis sit. de foro comp. c. licet ratione. nu. 56. 198
Effectus citationis per literas, quis sit. de citatio. articu. 24. nume. 15. 724
Effectus consuetudinis, per quam iurisdictio quæritur, qualis sit. de foro competen. c. cum contingat. nu. 27. 98
Effectus peremptorij secundus, censetur aperitiuus. de citat. artic. 27. num. 63. 740

Effectus

Effectus peremptorij tertius perimit, & est extinctiuus. de ci. art. 27. nu. 64. eo.
Effectus iuramenti calumniæ, qui sint. de iuram. calum. cap. cùm in causa. nu. 29. 577
Effectus reconuentionis qui sint. de mutuis petitioni. cap. prudentiam. nu. 21. 413
Effectus quartus peremptorius contumaciæ est inductiuus. de cit. ar. 27. nu. 66. 742
Effectus libelli seu oblationis ipsius, qui & quot sint. de libel. obl. c. dilecti filij. nu. 58. & seq. 351
Effectus nominationis domini in iudicio, qui sint, vt li. non contest. c. quoniam freq. nu. 99. 506
Effectus iuris potius considerandus est, quàm factum ipsum. c. 1. de cau. pos. & propr. nu. 24. 774
Effectus inductus per litis contestationem quoad acta probatoria durat, licèt perempta instantia pereat. cap. 3. eod. tit. nu. 115. 843
Electio facta aliquibus exclusis & spoliatis non est nulla ipso iure, sed annullanda. cap. 3. de cau. pos. & propr. numero 14. 825
Electio est quasi fructus iuris eligendi. ibid. nu. 35. 829
Electioni alicui interueniens, an videatur acquisiuisse quasi possessionem iuris eligendi. ibid. nu. 141. & 142. 848
Electus absens, sed non per contumaciam, per sex menses expectari potest. vt lite non contestata. cap. quoniam freq. numero 85. 499
Electus in Episcopum, ante consecrationem non habet iurisdictionem. de foro competen. cap. verùm quoniam. numero 4 55
Episcopus sacra faciens non debet in ius vocari. de cit. art. 5. numero 26. 607
Episcopus expulsus in aliena diœcesi cognoscens inter subditos, an possit ordinarium illius diœcesis præuenire. de foro compe. c. proposuisti. nu. 13. 171
Episcopus per illum iurat de calumnia, per quem causam agit. de iura. cal. c. cum in causa. nu. 1. 568
Episcopus solus de iure communi in tota diœcesi est ordinarius. de fo. comp. c. cùm contingat. nu. 6. 89
Episcopus in aliena diœcesi censetur priuatus. de fo. competen. c. sanè si Episcopi. nu. 5. 25
Episcopus associatur iudici seculari suspecto. de fo. comp. c. licet ex suscepto. nu. 13. 72
Episcopus, an possit œconomum constituere absque assensu inferiorum ecclesiæ. de iur. cal. c. imperator. nu. 6. 560
Episcopus in clericos suæ diœcesis iurisdictionem habet. de fo. comp. c. si quis contra. nu. 2. 30
Episcopus est iudex competens clericorum. de fo. compe. c. si quis clericus. nu. 4. & nu. seq. 10
Episcopus procuratorem constituere potest & etiam vniuersitas. de iur. cal. c. cum cau. nu. 3. 564
Episcopus per se potest in causa pecuniaria litigare. de iura. cal. c. cum in cau. nu. 3. 568
Equus currens ad brauium, quòd deiecto rogatio primus ad metam peruenit, debet habere brauium. c. 2. de cau. pos. & propr. nu. 32. 801
Ermodicium quid sit. de cit. art. 33. nu. 2. 754
Errans non acquirit possessionem & quare. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 22. 799
Error iuris non causat bonam fidem, sed operatur vt omnino dicatur adesse mala fides. cap. 1. de cau. pos. & propr. numero 98. 788
Exceptio stipulationis cōpetit reo stimulato contra actorem stimulantem. cap. 4. de cau. pos. & propr. nu. 24. 825
Exceptio rei iudicatæ litis contestationem impedit. de li. contest. cap. olim inter. num. 16. 433
Exceptio ineptitudinis libelli, vsque ad quod tempus possit opponi. de lib. obl. c. significan. nu. 119. 321
Exceptio an possit cumulari petitioni. de libel. obl. cap. dilecti filij. nu. 27. 340
Exceptiones litis contestationem impedientes, quando & qualiter opponi debeant. de li. contestat. cap. olim inter. numero 47. 440
Exceptiones litis contestationis impeditiuæ, coram quo iudice oppositiuæ in vim dilationis locum sibi vendicent. de libel. obl. cap. olim inter. nu. 48. 441
Exceptio transactionis litem contestari impedit. de li. contest. c. olim inter. nu. 17. 433
Exceptiones quæ litis ingressum impediant. de li. conte. c. olim inter. nu. 18. & seq. eo.
Exceptio declinatoria debet proponi ante litis cōtestationem. de foro compe. c. licet ratione. nu. 6. 184
Exceptiones, seu causæ repellentes ius reuocandi domum, quæ sint. de foro competen. capit. licet ratione. nume. 72. & sequen. 205
Excessus in modo, & excessus in loco æquiparantur. de cita. art. 17. nu. 13. 652
Executio sententiæ, an requirat citationem partis. de ci. ar. 7. nume. 22. 620
Executio testamentorum requirit citationem. de cit. artic. 7. nume. 63. 631
Exemplatio instrumenti vel priuilegij exigit citationem omnium, quorum interest. de cit. ar. 7. nu. 24. 622
Excussio personæ qualiter facta probetur. de cit. artic. 30. numero 5. 746
Exercens se circa obsequia mortuorum non est tunc citandus. de cita. ar. 5. nu. 34. 607
Exempti, an possint ab Episcopo visitari. de visitatione. c. rectè. nu. 16. 939
Exemptio, an sit iusta causa procurationis deneganda. de visitatione. c. rectè. nu. 46. 966
Exemptus existens in dolo, actione conuenitur restitutoria. de cit. ar. 34. nu. 28. 759
Eximens, an possit condemnari ob iniuriam. de cita. art. 34. nu. 34. 760
Eximere & eripere, in quo differant. de citat. articu. 34. nume. 10. 756
Eximens ad mortem damnatum, pœna tenetur capitali. de cit. ar. 34. nu. 32. 760
Eximens aliquem vi, per quæ excusetur. de cita. art. 34. nu. 12. & seq. vsque ad 24. 756
Expressio nominis proprij, quid operetur. de fo. compe. c. dilecti filij. nu. 4. 123
Expressio qualitatis, an & qualis in libello requiratur. de libel. obl. c. significantib. nu. 35. 279
Extensio in correctorijs non fienda. de cita. artic. 27. numero 59. 738
Emendatio, an possit fieri in causa appellationis. de libe. obla. c. significantib. nu. 141. 327
Emendare quid sit, & quot modis capiatur. de lib. obl. c. significantib. nu. 121. 322
Emens rem cum pacto, quod si sibi placuerit non teneat, non potest voluntatem suam absente parte declarare. de cita. art. 7. nu. 47. 627
Emens non interuenientibus solennitatibus à iure requisitis, dicitur possessor malæfidei. cap. 1. de cau. poss. & propr. num. 100. 788
Emendatio, qualiter fieri debeat. de libel. obl. cap. significantibus. nu. 142. 327

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK

Index ad Mar. Socinum

Emendatio libelli, an admittatur post litis contestationem. de libel. ob la. c. significantibus. nu. 132. & seq. 324
Emendatio, in quo differat à libelli mutatione. de lib. obl. c. significantibus. nu. 122. 323
Emphiteuta vel feudatarius, quam possessionem habere dicatur. c. 1. de cau. pos. & propr. nu. 51. & 58. 777
Emphiteuta & feudatarius non ciuiliter, sed naturaliter possident. c. 2. eod. tit. nu. 83. 813
Existens in domo potest per edicta citari. de cit. ar. 17. numero 19. 653
Existens in vno territorio si telo existentem in alio percusserit, à quo puniatur. de foro compet. cap. postulasti. numero 5. 107
Existens in vno territorio, si conuitium dixerit existenti in alio, vbi forum sortietur. de foro competen. cap. postulasti. nume. 6. 108
Extrahens aliquem de carcere, qua sit afficiendus pœna. de cita. art. 34. nu. 31. 760
Extrahere volenti aliquem à domo propria per realem citationem, licitum est impunè resistere. de cita. art. 17. numero 15. 653
Excommunicari nullus debet propter contumaciam alterius. vt li. non contest. c. ad hoc Deus. nu. 6. 461
Excommunicatus, an censeatur, qui sub conditione, si intra mensem non soluerit, excommunicatur, & ante euentum conditionis transfert domicilium. de so. competen. cap. proposuisti. nu. 24. 175
Excommunicatus, an & quando possit in ecclesia capi. de cit. ar. 17. nu. 43. 662
Excommunicatus est ab ecclesia separatus. de fo. comp. c. nullus iudicum. nu. 3. 22
Excommunicatus potest excommunicari rursus. de fo. comp. c. nullus iudicum. nu. 4. eo.
Excommunicatus pro contumacia non absoluitur, nisi satisfecerit de iniuria. de foro competen. cap. nullus iudicum. numero 5. eo.

F

FACTA *quòd non sint facta, nec etiam Deus facere potest. c. 1. de cau. pos. & propr. nu. 21.* 773
Facto etiam datur intelligi voluntas. c. 3. de cau. pos. & prop. nume. 140. 847
Factum contra ius non valet. cap. 1. de cau. pos. & propr. numero 72. 783
Factum legitimè semel, quo casu censeatur factum & consequetur effectum, licèt non duret factum. cap. 3. eod. tit. numero 116. 843
Factum, quo casu non censeatur factum nisi duret. ibid. numero 117.
Falsa demonstratio vel error, quando vitet citationem. de cit. art. 20. nu. 15. 683
Fallitus vbique citari potest. de cit. ar. 17. nu. 58. 665
Fauor est actoris, plures habere iudices. de fo. comp. c. cum sit generale. nu. 3. 56
Fauori publico non potest renunciari. de foro compe. c. si diligenti. nu. 7. 79
Faultati per testes probandi non potest renunciari. de fo. compet. c. si diligenti. nu. 16. 81
Fœmina venit hominis appellatione. de cit. artic. 34. numero 3. 755
Fœmina aut minor vigintiquinque annis, an possit ecclesiæ donare sine consensu propinquorum. in tractatu oblationum. lib. 9. nu. 8. 903
Fuisse an censeatur, quod non duravit. c. 3. de cau. pos. & propr. nu. 114. 843
Feudum ecclesiasticum, qualiter efficiatur seculare. de fo. compet. c. ex transmissa. nu. 6. 45
Feudum seculare quod Episcopo conceditur, seculare semper vocatur. de foro competen. cap. ex transmissa. numero 8. 46
Feudatarius in dominum & dominus in feudatarium, quomodo acquirat ius subiectionis. cap. 3. de cau. pos. & propr. nu. 138. 847
Fideiussor clerici coram Episcopo debet conueniri. de fo. compet. c. si quis clericus. nu. 22. 17
Filiusfamilias cum patris consensu iuramentum calumniæ debet præstare. de iuramen. calum. cap. cùm in causa, numero 19. 573
Fideiussor, qui interuenit pro eo, qui promisit se in alio loco soluturum, an propter locum teneatur ex mora debitoris. de fo. compet. c. dilecti filij. nu. 14. 129
Fideiussor vel possessor, qualiter sit in excussione principalis conueniendus. de cit. ar. 5. nu. 9. 597
Filiusfamilias de calumnia iurare potest. de iura. cal. cap. in pertractandis. nu. 10. 546
Filius, in quibus casibus in iudicio esse possit agendo per se, vel defendendo. de iuramen. cal. cap. in pertractandis. numero 11. 547
Filius, an possit de calumnia iurare absque patris assensu. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 12. eo.
Filij non agent contra hospitale, cum pater non omnia bona sua obtulit. in tractatu oblationum. lib. 15. nu. 2. 913
Filij & familia clerici sunt de foro Episcopi. de foro compet. c. si quis clericus. nu. 21. 17
Filiusfam. olim & hodie cui quærebat. cap. 2. de cau. pos. & propr. nu. 51. 806
Filiationis quasi possessio, an ex patris nominatione quæratur. c. 3. de cau. pos. & propr. nu. 107. 841
Finis citationis est comparitio, quam sequi debet: vel responsio, vel termini ad liberandum petitio. de cita. artic. 5. numero 22. 606
Forma citationum diuersimodè venit consideranda. de cita. art. 20. nu. 2. 678
Forma clarior litis contestationis, quæ sit. de li. contest. c. olim inter. nu. 93. 460
Formæ libellorum in singulis actionibus, quæ sint. de lib. obl. c. significantib. nu. 84. 312
Forum quis sortitur administrationis ratione. de foro compet. c. quamuis. nu. 1. 1
Forum accessoriætatis ratione, quis sortitur. de fo. competen. c. quamuis. nu. 2. 2
Forum sortiri potest quis ratione actionis. Item adoptione, agricultura, adulterio, appellatione, artis ratione, & autoritatis præstatione. de foro competen. cap. quamuis. numero 3. eo.
Forum sortitur quis in loco vbi baptizatur, aut vbi beneficium recipitur. de fo. compe. c. quamuis. nu. 4. eo.
Forum sortitur quis canonicę regularis ratione, clericatus assumptione, & rationibus sequentibus. de foro compet. c. quamuis. nu. 5. eo.
Forum quis sortitur delicti commissione, delegatione, & cæteris, quæ sequuntur causis. de foro competen. c. quamuis. nu. 6. eo.
Forum quis sortitur, si in ciuem eligatur: & item emancipatione, emergentia, & alijs sequentibus causis. de fo. comp. c. quamuis. nu. 7. eo.
Forum quis sortitur ratione familiaritatis, filiatione, feudi

Super II. Decretalium.

di ratione, & alijs causis; quæ sequuntur vsque ad nu. 13. de foro comp. c. quamuis. nu. 8. eo.
Forum quem sortiri in loco destinato solutioni, an sit indistinctè verum. de foro compe. cap. dilecti filij. nu. 18. & nume. sequen. 131
Forum ratione contractus, quam iurisdictionem producat. de fo. comp. c. dilecti filij. nu. 23. 132
Forum sortiens alicubi, solùm ratione contractus, qualiter possit ibi conueniri. de fo. comp. c. dilecti filij. nu. 16. 130
Forum quis sortitur ratione matrimonij, mercatura, militia, & alijs sequentibus rationib. de fo. comp. quãuis. nu. 14. 5
Forum quis sortitur ratione officij, officij receptione, loci opportunitate, & alijs causis sequen. de quibus, de fo. compet. c. quamuis. nu. 15. & seq. eo.
Foro vel eius priuilegio, an possit renunciari. de foro compet. c. licet ratione. nu. 93. 217
Forus domicilij, quotuplex sit. de foro compe. c. licet ratione. nu. 10. 185
Forum quis sortitur in loco vbi res situatur. de fo. comp. c. sanè si Episcopus. nu. 3. 23
Forum quis sortitur in loco vbi deliquit. de fo. compet. c. postulasti. nu. 4. 107
Fratres & sorores tertij ordinis coram Episcopo possunt conueniri. de fo. compe. c. si quis clericus. nu. 12. 12
Fraus etiam in præiudicium absentis per contumaciam committi non debet. vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. num. 6. 473
Fructuarius, an respectu sui iuris dicatur habere ciuilem & naturalem possessionem. c. 1. de cau. poss. & propr. nu. 118. & 119. 793
Fugatus à familia pro debito, si membrum intromittat intra ostium domus suæ habitationis, an possit inde extrahi. de cit. ar. 17. nu. 10. 651
Fugitiui conditio potest in eius commodum variari. de cit. arti. 17. nu. 12. 652
Fugiens ad Eucharistiam extra ecclesiam, an possit capi, aut realiter citari. de cit. art. 17. nu. 45. 662
Fugitiuum capiens, quo casu veniat præmiandus, aut puniendus. de cit. ar. 17. nu. 11. 652
Funeralia agens familiaria, citari non debet. de cit. ar. 5. nume. 33. 607
Furiosus aut mente captus, qualiter sit conueniendus: & an sit contra eum formandus libellus. de libel. ob. ca. Ignarus Episcopus. nu. 137. 253
Furiosus aut mente captus, an possit citari. de cit. art. 5. numero 44. 611
Furiosus & mente captus nec possidere, nec per se possessionem quærere possunt. c. 2. de cau. pos. & propr. nu. 16. 797
Furtum committens in vno loco, & illud deferens ad alium locum, vbi sortietur forum. de foro comp. cap. postulasti. nume. 8. 109
Furtum regulare, & irregulare. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 46. 805

G

GENERALE *dici potest, quod casum exceptum habet. de fo. comp. c. cùm sit generale. nu. 2.* fol. 56
Gesta immediate magis influunt, quàm mediatè. c. 3. de cau. pos. & propr. nu. 11. 824

H

HABITVS *iurisdictionis penes ecclesiam existens, ad quid valeat. de fo. comp. c. licet ex suscepto. nu. 3.* 68
Haberi præ manibus, quid dicatur. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 4. 221
Hærede agente, quæ requiratur probatio. de cit. ar. 34. numero 29. 759
Hæredes principalium, an teneantur de calumnia iurare. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 6. 544
Hæres etiam suus per solam aditionem, vel immixtionem in hæreditate absque rerum hæreditariarum apprehensione illorum possessionem non acquirit. cap. 3. de cau. poss. & propr. nu. 70. 836
Hæreditas quomodo possidere dicatur. cap. 2. de cau. poss. & propr. nu. 11. 796
Heremitæ non nisi coram Episcopo conueniri possunt. de fo. comp. c. si quis clericus. nu. 11. 11
Homo vt rationalis, differt à brutis, vt mortalis ab angelis. c. 1. de cau. pos. & propr. nu. 36. 776
Homo liber ab ignorante possideri potest. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 67. 810
Homines faciles sunt ad dissentiendum: variæ enim sunt voluntates. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 1. 823
Hospitatio gratiosa non inducit obligationem in futurum. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 145. 849
Hospitale an possit conueniri pro persona sibi oblata sine bonis. in tractatu oblatio. lib. 14. nu. 2. 912
Hospitalia & alia loca, an possint visitari. de visitatione. c. si rectè. nu. 14. 938
Hospitale, an teneatur damnum præstare, cum ei offertur aliquid, aliquo recepto. in tractatu oblationum. lib. 16. nume. 2. 916
Hospitale non potest conueniri pro bonis sine persona sibi oblatis. in tractatu oblationum. lib. 14. nu. 1. 911

I

IESVATI *coram Episcopo sunt conueniendi. de fo. comp. c. si quis clericus. nu. 14.* fol. 13
Ignorans, possessionem per se non acquirit, licèt adeptam retineat. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 21. 799
Ignoranti non acquiritur vsucapiẽdi cõdictio. ibi. nu. 56. 808
Impedimentum quando probetur lõgo, vel breui tempore duraturum. de cita. ar. 5. nu. 59. 614
Imped. graue excusat citatũ à cõparit. de cit. ar. 5. nu. 52. 613
Impedimentum superueniens post li. contest. an impediat cit. de cit. ar. 5. nu. 53. eo.
Impedimentum in materia citationis multipliciter consideratur. de cit. ar. 5. nu 50. 612
Impeditus impedimento necessario & probabili, non est citandus: & quale sit tale impedimentum. de cita. art. 5. nume. 51. 613
Impossibile secundum naturam non potest per fictionem inducì. c. 2. de cau. pos. & propr. nu. 87. 814
Incertitudo loci, quando noceat, & quando non. c. 2. de cau. pos. & propr. nu. 71. 811
Inducias seu dilationem põt petere is, à quo exigitur iuramentum veritatis. de iura. cal. c. cum causam. nu. 10. 567
Inductus in possessionem castri, vel ciuitatis animo acquirendi quasi possessionem iurisdictionis, an illam acquirat. c. 3. de cau. pos. & propr. nu. 132. 846
Inductus in possessionem corporũ ecclesiæ ão acquirẽdi quasi possessionem iuris administrandi, an illã acquirat. ibi. n. 133
Inductus in possessionem capituli vel chori, an acquirat quasi possessionem vocis dandæ, & iuris eligendi. ibid. num. 134. & 152. vbi declarat.
Impedimentum, qualiter probetur. de cit. ar. 5. nu. 60. 614

Index ad Mar. Socinum

Imperator & alij Principes, quando possint iurisdictionem alterius prorogare. de foro competen. cap. significasti. nume. 14. 146
*Imperium merum quid sit, & quid mixtum. de foro compet. c.cum contingat.nu.*11.& 12. 90
*Imperio vacante, an ad Papam deuoluatur iurisdictio. de foro comp.c.licet ex suscepto.nu.*10. 71
*Implementum conditionis, an requirat præsentiam partis. de cita. art.*7. *nu.*53. 628
*Illustres & quidam alij non possunt citare verbo, sed scriptis. de cit. art.*8.*nu.*2. 638
*In citatione non expressus, an possit censeri citatus: & an teneatur comparere. de cita.art.*5.*nu.*67. 616
*In quolibet iuramento excipitur authoritas superioris, quapropter iurans aliquem locum nunquam exire, nihilominus potest citari. de cit. art,*5.*nu.*49. 612
*In sententia diffinitiua requiritur partis citatio. de cit. art.*7. *nu.*20. 620
In actibus extraiudicialib. cogitur quis personaliter comparere. de cit.ar. 20.*nu.*36. 689
*In agnitione bonorum possessionis, an sit necessaria citatio. de cit.ar.*7. *nu.* 24. 621
*In termino citationis comparens, si absentiam alleget, quid erit agendum. de cita. ar.*23.*nu.*13. 718
*In termino citationis comparens, si postea se absentet, qualiter erit citandus. de cita.ar.*23.*nu.*14. eo.
*In casu restitutionis in integrum præcedere debet citat. de cit. art.*7.*nu.*38. 625
*In reconuentione, an veniæ petitio requiratur. de cita. ar.*20. *nu.*80. 704
*In causa criminali, potest etiam quis in propria domo capi, in ciuili autem non. de cit.ar.*17.*nu.*16. 653
*In causa celeritatem indigente, non est allegandum in citatione impedimentum. de cit.ar.*5.*nu.*56. 613
*In legitimatione filij illegitimi, an requiratur citatio fratrum. de cit.art.*7.*nu.*70. 636
*In causa criminali quilibet iudex, etiam inferior, potest citare. ar.*20.*nu.*30. 687
*In public. processus necess. pars est cit. de ci.ar.*7.*nu.*18.620
*In executione testamenti vel vltimæ voluntatis, qualiter sit facienda citatio. de cit.art.*5.*nu.*12. 599
*In actione ad interrumpendum præscriptionem, an possit in citatione allegari impedimentum. de cit.art.*5.*nu.*57. 613
*In bonorum interdictione necessaria est citatio. de cita. art.*7. *nu.*62. 631
*In transmissione inhibitoriæ, an requiratur citatio. de cit.ar.*7. *nu.*61. eo.
*In notorijs, an sit opus citatione. de cit. art.*7. *nu.*7. 619
*In dilatione probatoria, an sit necessaria citatio. de cita.ar.*7. *num.*10. eo.
*In præiudicialibus requiritur personalis citatio: nec sufficit citatio ad domum. de cit.art.*17.*nu.*23. 654
*In venia vocandi in ius concedenda, quæ debeant adhiberi. de cit.ar.*20.*nu.*82. 704
*In alternatiuis, cuius sit electio. de cit.ar.*20. *nu.*91. 707
*In casu compensationis, an sit necessaria veniæ petitio. de cit. art.*20.*nu.*79. 703
*In casu Clemen.*1. *de foro compe. potest fieri citatio die feriato. de cita.ar.*19. *nu.*10. 672
*Infamis, an possit esse procurator. de iura. cal. c. Imperator. num.*7. 560
Infantes, furiosi, & dementes iuramentum veritatis non præstant. de iur.cal.c.in pertractandis.nu. 56. 558
*Infans an possit citari. de cit.art.*5.*nu.*42. 610
*Infans an & quo casu possidendi animum habere possit. c.*2. *de cau. pos. & propr.nu.*17. 798
*Inferior non potest acquirere quasi possessionem actuum spectantium ad superiorem. c.*3. *de c.nu. pos. & propr. numero* 125.& 126. 844
*Inferior absque superioris licentia in contractibus firmandis iurare potest. de iur.cal.c.in causa.nu.*17. 572
*Infirmus, an possit citari. de cita.art.*5.*nu.*43. 611
*Ingrediens possessionem castri, vel ecclesiæ habentis subiectos, an acquirat quasi possessionem subiectionis absque aliquo vsu subiectionis. c.*3. *de cau. poss. & propr.nu.*129. 845
*Inimicus quando accusare possit, & quando non. de mutuis pet. c. ex literis.nu.*66.& *nu.seq.* 385
*Inimicitia capitalis, ex quibus oriatur causis. vt li. non contest.nu.*1. *c. accedens.* 468
*Iniuria clericis illata, ecclesiæ Dei dicitur inferri. de foro compe. c. nullus iudicum.nu.*2. 22
Institutus à debitore communis non potest renunciare hæreditati in præiudicium fisci. de fo.comp. c. si diligenti. numero 21. 83
*Intellectus legis vel constitutionis dubius, inter causas graviores reputatur. de iura. calum. c. inhærentes. nu.*3. 531.
*Instrumenti insinuatio requirit personæ in illo nominatæ citationem. de cita.art.*7.*nu.*23. 621
*Interdictum recuperandæ, non competit nisi possessori. c.*2. *de cau. poss.& propr.nu.*29. 800
*Interdictum vnde ui, directum, pro quibus competat. c.*3. *de cau. poss.& propr.nu.*33. 824
*Interficiens captum in manibus familiæ, qua plectatur pœna. de cita. ar.*34.*nu.*33. 760
*Interesse non attenditur in omnibus actionibus, nisi agatur in loco solutioni destinato, de fo. compet. cap. dilecti filij. nume.*12. 129
*Interesse, an propter locum in actionibus arbitrarijs attendatur, tam ex parte rei, quàm actoris. de fo.compe. c. dilecti filij. nu.*13. eod.
*Interpretari potest, qui & condere. de iur. cal. c. inhærentes. num.*6. 532
*Interpretatio priuilegij vel beneficij requirit citationem humiliter, quando modificantur. de cita.ar.*7.*nu.*44. 626
Interrogationes & responsiones, an sufficiant ex parte actoris, ad litem contestan. de lit. contesta. c. olim. inter. numero 62. 446
*Inuestire, aliquando pro instituere sumitur. cap.*3. *de cau. pos. & propr.nu.*84. 838
*Inuestitura, an transferat possessionem. cap.*3. *de cau. pos. & propr. nu.*82. 837
*Iudex laborare debet quantum potest, vt parcatur laboribus partium. c.*2. *de cau. poss. & propr.nu.*1. 795
*Iudex supplet ex officio ad vtilitatem priuatorum. ibid.nu.*2.
*Iudex secularis non cognoscit etiam incidenter de causa speciali. ibid.nu.*68. 810
*Iudex, quis in prouinciali concilio. de lib. obla. c. Ignarus Episcopus.nu.*2. 221
*Iudex ex officio suo circa libelli oblationem supplere potest. de libelli obla. c. Ignarus Episcopus.nu.*3. eo.
*Iudex ordinarius, licet Episcopus, recusari potest. de fo. comp. c. si quis contra.nu.*5. 30
*Iudex delegatus pro partium concordia laborare debet. de mutuis pet. nu.*9. *c. ex literis.* 358
*Iudex probatis exceptionibus impeditiuis ingressus, qualiter pronunciabit. de lit. contest. nu.*50. *c. olim inter.* 442
*Iudex iniuste pronuncians exceptionem admittendã vel non, an faciat litem suam. de libel. obla. c. dilecti filij. nu.*10. 332

Iudex

Super II. Decretalium.

*Iudex non admittens exceptionem legitimam, partem grauare dicitur. de lib. obl. c. dilecti filij. num.*6. 331
*Iudex quid facere debeat datis contra libellum exceptionib. de libel. obl. c. dilecti filij. num.*7.& *sequen.* eod.
*Iudex si sit à Papa impetratus, ab inferiori contra illum non potest impetrari. fallit. de mutuis petit. cap. prudentiam. num.*35.& *seq.* 417
*Iudex, qui processit ex officio, an possit citari vt defendat processum, de cuius validitate vel inualiditate agitur. de cita. art.*5. *num.*14. 601
*Iudex quid agere debeat oblato sibi libello. de libel. obla. c significantibus. num.*106.& *seq.* 318
*Iudex recusatus, an possit iuramentum malitiæ à recusante exigere. de iur. cal. nu.*19. *c. literas.* 542
*Iudex, an possit committere citationem extra territorium. de citat. artic.*4. *num.*3. 589
Iudex, an & qualiter possit citare per literas. de citat. artic. 20. *nume.*95. 709
*Iudex dum de causa cognoscit, non debet in ius vocari. de citatio. articu.*5. *num.*27. 607
*Iudex, an possit cogere partes comparere personaliter. de citatio. art.*20. *nu.*26. eod.
*Iudex an possit in electione nuncij variare. de cita. artic.*10. *nume.*6. 641
*Iudicia secularia, quare dicantur publica. de foro compet. c. si diligenti. num.*9. 79
*Iudice sententiã ferre recusante contra nolentem iurare, quid agendum. de iur. calum. c. cum in causa.nu.*42. 582
*Iudex post nominationem factam, quid facere debeat. vt li. nõ contest. nu.*122. *c. quoniam frequenter.* 516
Iudex cognoscens virtute prorogationis, an illam causam delegare possit. de foro compet. c. significasti. nu. 50. 163
Iudex, cuius iurisdictio prorogatur, an in causa prorogata possit ad pronunciandum compelli. de foro competen. cap. significasti, nume. 51. eod.
*Iudex causam in qua aduocatus fuit sine partium consensu delegare potest, de foro comp. c. si quis contra.nu.*11. 32
Iudex ad quem appellatum est citans aliquem, an teneatur facere mentionem de appellatione. de citatio. articu. 20. *nume.*13. 682
*Iudicis arbitrio relinquitur, si potius credatur nuncio citanti quàm parti neganti. de cit. art.*16.*nu.*6. 649
*Iudicis officium impartiri non debet, nisi parte petente. de citatio. artic.*6. *num.*2. 617
*Iudex ratione rei sitæ, non habet iurisdictionem respectu personæ. de foro compet. c. sanè si Episcopi. nu.*12. 29
*Iudex rei sitæ, qualiter possessorem extra territorium morantem citabit. de foro compet. c. sanè si Episc. nu.*13. eod.
*Iudex nec citare, nec excõmunicare potest extra territorium. de foro comp. c. sanè si Episcopi. num.*14. eod.
*Iudex, an possit citare ad locum alterius iurisdictionis. de cit. art.*18. *num.*3. 666
*Iudex citans, an possit dare securitatem bannito citato. de cita. artic.*18.*num.*9. 668
*Iudicans quilibet, quòd ad illam causam superior dicitur. de iura. cal. c. cum in causa.nu.*16. 571
*Iudex an debeat habere iurisdictionem in loco, ad quem citat. de citat. artic.*18. *num.*2. 666
Iudex, qualiter se debeat habere ante citationis cõmissionem. de cita. arti. 20. *nu.*3. 678
*Iudex recusatus, sententiam à se delegati potest exequi. de foro competenti. cap. quis si contra.nu.*8. 30
*Iudex recusatus, de recusatoris assensu debet negotium alteri committere. de foro compet. c. si quis contra.nu.*9. 31
*Iudex proprius, an dicatur per prorogatam iurisdictionẽ præuentus. de foro comp. c. significasti. nu.*57. 165
*Iudex ex quinque causis legitimis recusatur. vt li. non contest. c. accedens. nu.*3. 468
*Iudex citari faciens ad vetitum examen, qua sit afficiendus pœna. de foro comp. c. si diligenti. nu.*40. 88
*Iudex vnius territorij, sententiam suam in bonis suis extra territorium suum non potest exequi. de foro comp. cap. postulasti. num.*2. 106
*Iudex præpositus cognitioni causarum ciuilium, an in causis criminalibus possit præuenire iurisdictionem iudicis causarum ecclesiasticarum. de foro competen. cap. proposuisti. nume.*10. 171
*Iudex delegatus per ordinarium præueniri potest. de foro competenti. cap. proposuisti. num.*11. eod.
*Iudicia singularia seu specialia, quæ sint. de lib. ob. c. significantibus. num.*82. 311
*Iudex competens, quis dicatur: si citatus tempore iudicij cœpti erat vnius fori, & ante sententiæ executionem mutet forum. de foro competenti. cap. proposuisti. nume.*45. & *sequen.* 179
*Iudex remittens delinquentem ad proprium iudicem, quid facere debeat. de foro competen. cap. postulasti. nu.*15. 115
Iudex, an possit citare per alium iudicem. de citatio. articu. 4. *nume.*18. 592
*Iudex in quo loco iurisdictionem, seu forum exercere debeat. de foro compet. c. licet ratione. num.*91. 214
Iudex an possit eligere vnum inter plures, à quo iuramentum calumniæ exigat. de iuramen. calum. cap. in pertractandis. nume. 51. 557
*Iudex secularis potest ecclesiastici negligentiam supplere in causa feudi. de foro comp. c. verum quoniam. nu.*6. 55
*Iudex quis possit peremptoriè citare. de citatio. articu.*27. *numero* 4. 728
*Iudice, cui literæ citatoriæ committuntur parere recusante, quid sit agendum. de cita. art.*24. *nu.*14. 724
*Iudex, an possit citare per nuncium priuatum, & sine literis. de cita. art.*12. *nu.*8. 644
*Iudice se intromittente de causa ad se non pertinente, quod detur remedium. de foro compet. cap. proposuisti. nume.*43. & *sequen.* 178
Iudex an, & quis per se citare possit. de citatio. articu. 4. *nume.*15. 592
*Iudex delegatus, coram quo sit reconuentio, quam respectu reconuentionis dicatur habere iurisdictionem. de mut. peti. c. ex literis. nu.*25. 36
*Iudex post nominationem factam, & ante nominati contumaciam, quid facere debeat. vt li. non contesta. c. quoniam frequenter. nu.*121. 516
*Iudex ecclesiasticus, quando inter puros laicos de causa temporali cognoscere possit. vt li. non contesta. cap. accedens. nume.*9. 469
Iudex, an contra eundem possit plures cumulare inquisitiones. de libel. obla. c. dilecti filij. nu. 26. 339
*Iudex, quid facere debeat nominatione & denunciatione facta, qui non comparet. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu.*130. & *seq.* 520
Iudex, an possit cogere actorem ad declarandum libellum in-

Index ad Mar. Socinum

certum, parte non opponente de incertitudine, de libel. obl. c. significantibus. nume. 32. 278
Iudex non debet desistere propter exceptionem frustratoriam. de iura. calum. c. literas. nume. 5. 536
Iudex de calumnia iurare non tenetur. de iuramen. calum. c. in pertractandis. num. 4. 544
Iudice alteri prolationem sententiæ committente facienda est noua citatio partium. de cit. artic. 7. num. 15. 620
Iudex vel notarius, an teneantur credere nuncio referenti. de citatio. articu. 12. nume. 13. 645
Iudex, cui literæ citatoriæ mittuntur, qualiter se habere debeat. de cita. art. 24. nu. 13. 724
Iudex domicilij à iudice contractus non potest cogi. de foro compet. c. dilecti filij. nume. 26. 136
Iudex, an recusari possit in causa reconuentionis. de mut. peti. c. prudentiam. nume. 8. 404
Iudice reconuentionem non admittente, quid agendum. de mutuis pet. c. prudentiam. num. 10. 405
Iudæus aut infidelis, potest realiter in ecclesia citari, de citat. art. 17. nume. 40. 661
Iudæi, hæretici, & excommunicati, vinculis sacramentalibus non possunt ligare. de foro compet. cap. cum sit generale. nume. 23. 63
Iudicia generalia, quæ sint, & qualiter in ipsis formetur libellus. de lib. obla. c. significantibus, nu. 80. 311
Iudicia vniuersalia, quæ dicantur, & sub qua forma in eis libelli concipiantur. de lib. obl. c. significantib. nu. 78. 310
Iudicia communia, quæ sint, & quot. de libelli oblat. c. significantibus. num. 83. 311
Iuramentum calumniæ, quãdo emittendum sit, & coram quo iudice. de iur. cal. c. inhæren. nu. 11. 533
Iuramentum calumniæ præstari debet, vt lis absque suspicione procedat. de iur. cal. c. inhæren. nu. 12. eod.
Iuramentum calumniæ, cuius expensis ad personam principalem mitti debeat. de iuram. cal. c. inhæren. nu. 13. 534
Iuramentum calumniæ coram arbitris deferri potest. de iura. calum. c. inhærentes. nu. 14. eod.
Iuramentum calumniæ, quando regulariter deferri debeat. de iur cal. c. inhærentes. nu. 15. eod.
Iuramentum calumniæ ante litis contestationem, & exigi & præstari potest. de iur. cal. c. inhæren. nume. 16. eod.
Iuramentum calumniæ an possit deferri super exceptionibus dilatorijs, vel declinatorijs oppositis ante litem contest. de iur. cal. c. inhæren. nu. 17. 535
Iuramentum calumniæ recusans præstare, qua sit feriendus pœna. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 4. 568
Iuramentum calumniæ, sub qua deferatur forma. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 5. 569
Iuramentum calumniæ sic præstatur, quòd iurans falsa probatione non vtetur. de iuramen. calum. cap. cum in causa, numero 6. eod.
Iuramentum calumniæ, quid debeat continere. de iur. calum. c. cum in causa. num. 7. eod.
Iuramentum calumniæ, quod ab actore exigitur, qualiter concipiatur. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 8. eod.
Iuramentum calumniæ datur de calumnia in præsenti, & in futuro vitanda. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 9. eod.
Iuramentum calumniæ, sub qua forma à reo exigatur, de iur. cal. c. cum in causa. nu. 10. 570
Iuramentum calumniæ, per quem exigi possit. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 52. 558
Iuramentum calumniæ non exactum à iudice vel parte, an possit quis præstare. de iuramen. cal. cap. in pertractandis. nume. 53. eod.
Iuramentum malitiæ, à quibus præstari debeat personis. de iuram. cal. c. in pertractandis. nu. 54. eod.
Iuramentum veritatis à quibus exigi & præstari debeat. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 55. eod.
Iuramentum de calumnia prius facit, qui prius ad iudicium prouocauit. de iur. cal. c. cæterum. nu. 7. 562
Iuramentum calumniæ, an possit tolli aut differri. de iura. cal. c. cæterum. num. 8. eod.
Iuramentũ calumniæ, an possit tolli per principis rescriptum. de iur. cal. c. cæterum. nu. 9. eod.
Iuramentum de calumnia procedit in actione cumulata. de iur. cal. c. literas. nu. 10. 540
Iuramentum de calumnia, in quibus deferatur causis. de iur. cal. c. literas. num. 11. eod.
Iuramentum de calumnia non præstatur sola quæstione iuris remanente. de iur. cal. c. literas. nu. 14. 541
Iuramentum calumniæ non requiritur in causis probationem non exigentibus. de iur. cal. c. literas. nu. 14. eod.
Iuramentum calumniæ exigi debet ab vtraque parte. de iur. cal. c. cum causam. nu. 5. 565
Iuramentum calumniæ est actus iudicialis, quo mediante iuramento, litigantes eorum nomine affirmant. de iura. cal. super rubr. nu. 2. 527
Iuramentum calumniæ, in quo differat à iuramento veritatis & malitiæ. de iur. cal. super rub. nu. 3. 528
Iuramentum calumniæ, in quibus differat à iuramento veritatis. de iur. cal. super rub. nu. 4. & seq. eod.
Iuramentum calumniæ, in quibus æquiparetur iuramento veritatis. de iur. cal. super rub. nu. 13. 529
Iuramentum calumniæ, in quo differat à iuramento malitiæ. de iur. cal. super rub. nu. 14. 530
Iuramentum calumniæ & malitiæ, in quibus conueniant. de iur. cal. super rub. nu. 15. eod.
Iuramentum malitiæ, quare introductum fuerit. de iura. cal. super rub. num. 16. eod.
Iuramentum calumniæ, qua ratione fuerit introductum. de iuram. cal. super rubr. nu. 17. eod.
Iuramentum calumniæ, an possit remitti. de iura. cal. c. cæterum. num. 10. 563
Iuramentum calumniæ, an possit omitti. de iur. cal. cap. cæterum. num. 11. eod.
Iuramentum calumniæ, an possit omitti ab vtraque parte. de iur. cal. c. cæterum. nu. 12. 564
Iuramentum veritatis omitti nequit, si petatur. de iura. cal. c. cæterum. nu. 13. eod.
Iuramentum malitiæ potest omitti, sed non expressè remitti, de iur. cal. c. cæterum. nu. 14. eod.
Iuramentum veritatis, sub qua sit præstandum forma. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 20. 573
Iuramentum emissum contra legem ad publicum fauorem editam ligat iurantem. de foro competenti. cap. si diligenti. nume. 8. 79
Iuramentum calumniæ præstatur euangelijs tactis. de iur. calum. c. cum in causa. nume. 2. 568
Iuramentum malitiæ si petatur, dilatio nulla ad deliberandũ datur. de iur. cal. c. cum causam. nume. 11. 567
Iuramentum malitiæ recusans præstare, qualiter puniatur. de iur. cal. c. cum in causa. nume. 54. 586
Iuramentum veritatis præstare nolens, qua sit plectendus pœna. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 55. eod.
Iuramentum calumniæ, quibus personis ex priuilegio remittatur. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 48. 557
Iuramentum calumniæ, an exigatur à plurib. simul cõtra plures agentibus. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 49. eod.

Iuramen-

Super II. Decretalium.

Iuramentum de calumnia vt requiratur, qualis esse debeat is à quo exigitur. de iuram. calum. cap. in pertractandis. numero 15. 548
Iuramentum calumniæ regulariter non iteratur. de iura. cal. c. cum in causa. num. 25. & hoc limit. nu. seq. 575
Iuramentum malitiæ iterari potest. de iur. cal. c. cum in causa. nume. 28. 577
Iuramentum calumniæ præstatur, etiam si iudicis officio præstetur. de iur. cal. c. literas. nume. 8. 539
Iuramentum calumniæ præstatur, etiam si actio mutetur. de iur. cal. c. literas. nume. 9. eod.
Iuramentum veritatis, in quibus præstetur causis. de iur. cal. c. literas. num. 17. 541
Iuramentum malitiæ, in quibus dicatur locum habere. de iur. cal. c. literas. nu. 18. eod.
Iuramentum de calumnia facit iurantem dicere, quod credit. de iur. cal. c. cæterum. nu. 3. 561
Iuramentum calumniæ non tollitur contraria consuetudine. de iur. cal. c. cæterum. nu. 4. eod.
Iuramentum calumniæ non præstatur in causis spiritualibus. de iur. cal. c. literas. nu. 1. 536
Iuramentum calumniæ, quæ personæ in animam propriam dicantur præstare. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 12. 570
Iuramentum de calumnia, an sit tam in causa conuentionis, quàm reconuentionis deferendum. de mutu. peti. c. prudentiam. num. 15. 407
Iuramentum calumniæ quinque debet continere. de iura. cal. c. inhærentes. nu. 9. 532
Iuramentum veritatis differt à iuramento credulitatis. de iuram. cal. c. cum in causa. nu. 22. 574
Iuramentum contra bonos mores emissum, non est obligatorium. de foro compet. c. si diligenti. nu. 22. 83
Iuramentum, an habeat vim litis contestationis. de lit. contest. c. olim inter. nu. 88. 459
Iuramentum calumniæ, quod dicatur. de iura. cal. super rub. numero 1. 527
Iuramentum de calumnia, in quibus sit causis præstandum. de iur. cal. c. literas. num. 6. 537
Iurare nolens de calumnia in causis spiritualibus, qualiter puniatur. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 47. 585
Iurans de calumnia, de credulitate iurare debet, & non de scientia. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 11. 570
Iurari de calumnia, an possit, si in procuratorio non exprimatur, quòd de cal. iure. de iur. calum. cap. in pertractandis. numero 26. 550
Iurare de calumnia, an teneatur, qui se non iuraturum vouit. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 47. 556
Iura, statuta, & consuetudines fori, in quo iudicium agitatur attendi debet. de foro comp. c. quod clericis. nu. 4. 66
Iurare de calumnia, an possit quis, tã per se, quàm per alium. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 15. 548
Iura ad ea, quæ communiter accidunt, adaptanda sunt. vt lite non contest. c. quoniam frequenter. nu. 1. 472
Iurari potest de calumnia super lite futura per procuratorem agitanda. de iur. cal. c. inhæren. nu. 18. 535
Iuratur de calumnia in actione cumulata. de iur. cal. cap. literas. num. 10. 540
Iurare de calumnia, an teneatur is qui rei vicem tenet & actoris. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 45. 556
Iurare recusans in vniuersitate, priuilegio spoliatur vniuersitatis. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 34. 579
Iuratur de calumnia etiam in causis criminalibus. de iur. cal. c. literas. num. 7. 538
Iurans non petere absolutionem à iuramento: si petat absolutionem à secundo iuramento, an debeat partem citare. de cita. articu. 7. num. 30. 624
Iurisdictio consuetudine seu præscriptione quæsita ad tempus certum, an possit ad aliud extendi. de foro comp. c. cum contingat. num. 28. 99
Iurisdictio delegati, quando possit ad aliud tempus extendi. de foro comp. c. cum contingat. nu. 29. eod.
Iurisdictio consuetudine vel præscriptione quæsita, an possit extendi de persona ad personam. de foro compe. c. cum contingat. num. 30. eod.
Iurisdictio consuetudine quæsita, an extendatur de loco ad locum. de foro compet. c. cum contingat. num. 31. 102
Iurisdictio quæsita consuetudine vel præscriptione, an extendatur de re ad rem, de foro compet. cap. cum contingat. nume. 32. 103
Iurisdictio consuetudine vel præscriptione per exercitium certarum causarum quæsita, an possit ad alias causas extẽdi. de foro compe. c. cum contingat. nu. 33. 104
Iurisdictio quæsita consuetudine vel præscriptione in vna iurisdictionis specie, an extendatur ad alias species. de foro compe. c. cum contingat. nu. 34. eod.
Iurisdictio delegati, an possit prorogari. de foro comp. c. significasti. num. 25. 147
Iurisdictio arbitri, an possit prorogari. de foro comp. c. significasti. num. 26. 149
Iurisdictio seu officium notarij, an possit prorogari. de foro compet. c. significasti. nu. 27. eod.
Iurisdictio, in quibus causis, et per quas species prorogari possit. de foro compet. c. significasti. nu. 28. eod.
Iurisdictio, an possit prorogari de re ad rem, seu de causa ad causam. de foro comp. c. significasti. nu. 29. 150
Iurisdictio, an possit prorogari de persona ad personam, & de loco ad locum. de foro compet. cap. significasti. num. 32. & sequen. 151
Iurisdictio, an possit prorogari in causa inquisitionis. de foro compet. c. significasti. nu. 34. 152
Iurisdictio, an possit prorogari in causa appellationis. de foro compet. c. significasti. nu. 35. eod.
Iurisdictio, an possit in causis criminalibus prorogari. de foro compet. c. significasti. nu. 36. 153
Iuri naturali, quare non possit renunciari. de foro compet. c. si diligenti. nu. 13. 79
Iuri positiuo certam solennitatem inducenti non potest renunciari. de foro compet. c. si diligenti. nu. 14. 80
Iurisdictio prorogata iudicis, qualiter finiatur. de foro comp. c. significasti. nu. 59. 166
Iurisdictio prorogata, an finiatur, si iudex, cuius iurisdictio est prorogata, pronunciet processum nullum. de foro compet. c. significasti. num. 60. 167
Iurisdictio consuetudine quæri potest. de foro compet. c. cum contingat. nume. 9. 90
Iurisdictio, quæ consuetudine aut præscriptione quæri possit. de foro compet. c. cum contingat. num. 10. eod.
Iurisdictio, qualiter, & per quos actus quæri possit. de foro competenti. cap. cum contingat. nu. 20. 93
Iurisdictio, quanto tempore quæratur præscriptione, vel cõsuetudine. de foro comp. c. cum contingat. nu. 21. 94
Iurisdictio vt prorogetur, an requiratur quòd iudex ordinarius sit. de foro comp. c. significasti. nu. 41. 155
Iurisdictio vt prorogetur, cuius superioris consensus requiratur. de foro comp. c. significasti. nu. 42. eod.
Iurisdictio episcopi expulsi, an possit per nõ subditos suos prorogari. de foro comp. c. significasti. nu. 22. 147
Iurisdictio competens de iure speciali, vel cõsuetudine, an possit

Index ad Mar. Socinum

sit prorogari. de foro competenti. cap. significasti. numero 23. 147
Iurisdictio inferiorum ab episcopo, an possit prorogari. de foro compet. cap. significasti. nume. 24. eod.
Iurisdictionem habens, an possit illam exercere in familiam suam, aut filios proprios. de foro competen. cap. cum contingat. nume. 19. 146
Iurisdictio, an dicatur prœuenta per libellum in actis positum. de foro compet. c. proposuisti. nume. 16. 172
Iurisdictio, an dicatur prœuenta per verbalem citationem. de foro compet. c. proposuisti. nume. 17. eod.
Iurisdictio iudicis ecclesiastici, qualiter probetur. de foro compet. c. si clericus. nu. 14. 42
Iurisdictio dum prorogatur, an consensus ipsius iudicis requiratur. de foro comp. c. significasti. nu. 48. 162
Iurisdictio iudicis delegati, an fiat ordinaria per ipsius prorogationem. de foro compet. c. significasti. nu. 49. 163
Iurisdictio non possidetur, sed quasi possidetur. de foro comp. c. conquestus. nu. 3. 120
Iurisdictio ordinarij prœueniri potest per delegatum. de foro compet. c. proposuisti. nu. 12. 171
Iurisdictio iudicis non sui, à quibus possit prorogari. de foro compet. c. significasti. num. 16. & seq. 146
Iurisdictio excluditur qualitate negata. de foro comp. c. si clericus. nu. 13. 41
Iurisdictio, quando per citationem prœuenta dicatur. de foro compet. c. proposuisti. nu. 4. 107
Iurisdictionem alterius iudicis ordinarij, an possit prœuenire is qui iurisdictionem aliquo speciali iure acquisiuit. de foro compet. c. proposuisti. nu. 9. 109
Iurisdictio est apud consules in populari ciuitate. de foro compet. c. licet ex suscepto. nu. 6. 68
Iurisdictio non fundatur in seruientes ex sola seruitij receptione. de foro comp. c. cum contingat. nu. 3. 89
Iurisdictio prorogabilis est iure speciali competẽs. de foro compet. c. significasti. nu. 2. 143
Iurisdictio in temporalibus penes ecclesiam in habitu existens illam inter laicos non potest actu exercere. de foro comp. c. licet ex suscepto. nu. 1. 68
Iurisdictio & purè & sub conditione prorogari potest. de foro compet. c. significasti. nume. 4. 143
Iurisdictionem prœuenire quis possit. de foro compet. c. proposuisti. num. 8. 169
Iurisdictio ciuitatis, per quem exerceatur. de foro comp. c. conquestus. nu. 1. 120
Iurisdictionem tribuere priuato possunt, priuilegium & consuetudo. de foro comp. c. cum contingat. nu. 7. 90
Iurisdictio, contra quos consuetudine quæratur. de foro comp. c. cum contingat. nu. 25. 98
Iurisdictio certa vt præscribatur, titulus requiritur. de foro compet. c. cum contingat. nu. 23. 96
Iurisdictio simplex consuetudine quæri potest. de foro compet. c. cum contingat. nu. 13. 90
Iurisdictio absque coercitione potest esse. de foro compet. c. cum contingat. nu. 5. 89
Iurisdictionem acquirere, quis possit consuetudine. de foro compet. c. cum contingat. nu. 17. 92
Iurisdictio, an prœueniatur dum conditio ex l. diffamari. C. de inge. ma. intentatur. de foro competen. cap. proposuisti. numero 26. 176
Iurisdictio præscripta vel consuetudine quæsita, an transmittatur ad hæredes. de foro competen. cap. cum contingat. nume. 36. 105
Iurisdictio, an possit esse penes plures in solidum, & eius quasi possef. quomodo habeatur. c. 2. de causa possef. & propriet. num. 101. & 102. 840
Iurisdictionis quasi possef. quomodo acquiratur. cap. 3. de cau. poss. & propriet. nu. 59. 834
Iurisdictionis exercitium depẽdet à possessione, sicut fructuum perceptio. ibid. nu. 74. 836
Iuri diuino renunciari non potest. de foro compet. c. si diligenti. num. 12. 79
Iuristæ dicuntur medici animæ. de iur. cal. c. cæterũ. nu. 5. 561
Iurisdictio, an prœueniatur per citationẽ realem. de foro competen. c. proposuisti. nu. 21. 173
Iurisdictio, quando per citationem perpetuetur. de foro comp. c. proposuisti. nu. 2. 168
Ius reuocandi domum, quod dicatur. de foro compet. c. licet ratione. nu. 61. 201
Ius reuocandi domum, quibus competat. de foro compet. c. licet ratione. num. 62. eod.
Ius reuocandi domum, ex quo loco competat. de foro compe. c. licet ratione. num. 63. 201
Ius reuocandi domum, ad quem competat locum. de foro compet. c. licet ratione. nu. 64. 202
Ius reuocandi domum, in quibus competat causis. de foro compet. c. licet ratione. nu. 65. eod.
Ius reuocandi domum, propter quas causas competat. de foro comp. c. licet ratione. nu. 66. 203
Ius reuocandi domum, quando proponi debeat. de foro compet. c. licet ratione. nu. 67. 204
Iuri domum reuocandi, quæ obstare dicantur. de foro compe. c. licet ratione. nu. 71. 205
Ius canonicum præfertur iuri ciuili. de libel. obla. c. significantibus. num. 60. 293
Ius positiuum, antidotum quoddam dicitur ad morbosa negotia. de iuram. cal. c. cæterum. nu. 2. 561
Ius reuocandi domum, qualiter proponi seu peti debeat. de foro comp. c. licet ratione. nu. 68. 204
Ius reuocandi domũ, coram quo proponi debeat. de foro compet. c. licet ratione. nu. 69. 205
Ius reuocandi domum, qualiter cognosci & concedi debeat. de foro comp. c. licet ratione. nu. 70. eod.
Ius prohibens citationem non solum respicit effectum, sed & principium. de citatio. articu. 19. nu. 4. 671
Ius insistendi, & ius possidendi differunt. c. 1. de cau. poss. & propriet. nu. 14. 771
Ius non est probabile, sed probatum. c. 3. de cau. poss. & propriet. num. 4. 824
Ius insistendi, & ius possidendi, differunt. cap. 1. eod. titu. nume. 14. 771
Ius hæreditarium, quomodo acquiratur. cap. 3. eodem titu. nume. 57. 833
Iuri facultatis non præscribitur. c. 3. de cau. possef. & propr. nume. 154. 851
Iuris eligendi quasi possessio absque titulo, quomodo acquiratur. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 3. 823
Iuris decimandi quasi possessio, an acquiratur per traditionẽ prædij decimalis. ibid. nu. 130. 845
Iuris patronatus quasi possessio, ex quibus acquiratur. ibid. num. 137. 847
Iuris præsentandi quasi possessio, per quot actus acquiratur. ibid. num. 143.
Iusta causa absentiæ in materia citationis est iudicis arbitrio decidenda. de cita. art. 18. nu. 8. 668
Ire ad terram inimicorum nemo tenetur, etiam cum saluo conductu, vt li. non contesta. cap. accedens. nu. 5. 468

Super II. Decretalium.

L

LACVS *acquisitione, an intelligatur acquisita possessio piscium in eo existentium. cap. 3. de causa possess. & propriet. nu. 63.* fol. 834
Laicus, quo casu coram iudice ecclesiastico conueniri possit. de foro compet. cap. si clericus. num. 1. 35
Laicus ex consuetudine de foro ecclesiastico potest esse. de foro compet. c. si clericus. nu. 4. 36
Laici non possunt punire clericum delinquentem. de foro compet. c. sanè si Episc. nu. 8. 26
Laicus, an possit iurisdictionem iudicis non sui, quoad spiritualia sacramenta, prorogare. de foro compet. cap. significasti. nume. 45. 160
Laicus, sub qua forma possit clericos per literas citare. de citat. artic. 24. nu. 5. 722
Laici iudicantur à legibus ecclesiasticis. de foro comp. c. licet ex suscepto. nume. 14. 72
Laicus non prorogat iurisdictionem alterius iudicis in causa feudali. de foro comp. c. ex transmissa. nu. 3. 45
Laici iurisdictionem non sui iudicis prorogare possunt. de foro comp. c. significantib. nu. 5. 143
Laicus delinquens in ecclesia, an possit à iudice ecclesiastico puniri. de foro comp. c. postulasti. nu. 10. 110
Legati & qui domum propriam reuocandi ius habent, non sunt realiter citandi. de cit. art. 5. nu. 4. 594
Læsio qualiter probari debeat. de testib. cap. fraternitatis. nume. 34. 879
Lex ciuilis generaliter loquens, clericos comprehendit. de iur. cal. c. inhærentes. nu. 4. 532
Lex potest fingere præteritum non esse præteritũ. c. 1. de cau. poss. & propr. nu. 22. 773
Lex non verbis, sed rebus debet esse imposita. cap. 3. eod. tit. numero 34. 828
Lex, clauib. de contrab. empt. declaratur. ibid. nu. 65. 834
L. 2. §. filium, de vsucap. declaratur. ibi. nu. 69.
Libelli contrarij actores & rei admittuntur super eodem facto. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 5. 824
Libellus est latissimè interpretandus quo ad vim comprehensiuam. c. 3. eo. ti. nu. 19. 825
Libellus debet esse clarus. de libel. oblat. cap. Ignarus Episcopus. num. 7. 221
Libellus debet esse à partibus subscriptus. de libel. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 8. eod.
Libellus iudici, & non reo, debet porrigi. de lib. obla. c. Ignarus Episc. nu. 8. eod.
Libellus, an sit de substantia ordinis iudicij. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 10. 222
Libellus an possit tacitè omitti, & expressè remitti. de libel. obl. c. Ignarus Episc. nu. 11. eod.
Libellus est de substantia iudicij, nec tacitè omitti, nec expresse remitti potest. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 21. 223
Libellus non est necessarius vbi simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij proceditur. de libel. obl. c. Ignarus Episc. nu. 22. & seq. 225
Libellus non est necessarius, vbi causa est summariè expedienda. de libel. obl. c. Ignarus Episc. nu. 26. 227
Libellus non requiritur, si causa de facto expediatur. de libel. obl. c. Ignarus Epis. nu. 27. 227
Libellus censetur diuiduus, diuersos modos agendi comprehendens. de libel. obl. c. dilecti filij. nu. 56. 350
Libellus incertus respectu quorumcunque redituum admittitur. de lib. obl. c. significantib. nu. 23. 276
Libellus incertus in petitione expensarum admittitur. de lib. obla. c. significan. nu. 24. 277
Libellus admittitur, in quo petitur aliquid cum clausula, & plus &c. de lib. obl. c. significantibus. nu. 25. eod.
Libellus incertus admittitur, quando rescriptum potest dari incertum. de lib. obl. c. signific. nu. 26. eod.
Libellus incertus, quando admittatur. de libel. obla. cap. significan. nu. 27. & seq. eod.
Libellus incertus, an possit admitti, etiam parte opponente. de libel. obla. c. significan. nu. 31. 278
Libellus, an contra syndicum, œconomum, vel actorem ecclesiæ aut vniuersitatis concipi possit. de libel. obla. c. Ignarus Episco. nu. 131. 255
Libellans in genere, quid debeat attendere. de libel. obla. c. significic. nu. 12. 266
Libellus, ex quibus reddatur ineptus. de libel. obla. c. signific. num. 120. 321
Libellus non debet cõtinere verba duplicia, seu aliàs prægnantia. de lib. obl. c. significantibus. nu. 73. 307
Libellus, an contra tutorem, vel contra pupillum formari debeat. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 135. 252
Libellus debet esse clarus & certus. de libel. obl. c. significantibus. num. 71. 305
Libelli effectus, qui. de libel. obla. cap. dilecti filij. nume. 60. & sequen. 351
Libellus nõ requiritur quando factum coram Papa proponitur. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 29. 228
Libellus non est necessarius in causis spiritualibus, beneficialibus, & matrimonialibus, & alijs causis, quæ sequuntur. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 44. & seq. 232
Libellus non admittitur expressè non concludens. de lib. obla. c. significan. nu. 53. 233
Libellus vt concludat, qualis esse debeat. de libel. ob. c. significnum. 45. & seq. 232
Libellus admittitur respectu æstimationis fructuum incertus. de libel. obl. c. significan. nu. 22. 225
Libellus, an debeat concipi contra filium, an verò contra patrem. de libel. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 141. 255
Libellus non requiritur, quando consuetudo est, quod non requiratur, & in multis alijs casibus non requiritur. de libel. obla. c. Ignarus Episcopus. nu. 30. & seq. 228
Libellus, quo die, seu quando sit offerendus. de libel. obl. c. Ignarus Episc. nu. 147. 261
Libellus, an possit offerri die feriata. de libel. obl. cap. Ignarus Episco. nu. 148. eod.
Libellus, coram quo, & in quo loco sit offerendus. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 149. 262
Libellus, quo idiomate sit formandus. de libel. obl. c. Ignarus Episco. nu. 150. eod.
Libellus est necessario offerendus in iudicio. de libel. obl. c. signific. nu. 4. 264.
Libellus offerendus est parti. de libel. obla. c. significantibus, nume. 5. 265
Libellus incertus procedit parte eius declarationem non petente. de lib. obl. c. signific. nu. 6. eod.
Libellus, qualiter in exactione pœnæ citatorium edictum corrumpenti debitè sit formandus. de cit. art. 23. nu. 19. 720
Libellus, an debeat contra seruum formari. de lib. obla. cap. Ignarus Episc. nu. 140. 254
Libellus an concipi debeat contra minorem vigintiquinque annis. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 136. 252
Libellus an possit contra aliquem partim suo, & partim nomine alieno formari. de libel. oblat. cap. Ignarus Episco. nume. 142. 255

Libellus non debet esse generalis. de lib. oblat. cap. significantibus. num. 72. 305
Libellus non debet esse alternatiuus. de libel. obl. c. significauit. numero 74. 307
Libello eodem, an possint simul plures conueniri. de libe. obl. c. Ignarus Episc. nu. 143. 255
Libellus contra principalem & dari, & concipi debet. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 129. 252
Libellus in personali actione sine causæ expressione procedit, parte non opponente. de libel. obl. c. dilecti filij. nu. 5. 331
Libellus considerari, & eius verba interpretari, secundum dignitatem actoris debent. de libel. ob. cap. dilecti filij. numero 55. 350
Libellus alternatiuus non semper reijcitur. de foro comp. c. ex parte. nu. 5. 118
Libellus an in causa reconuentionis sit necessariò dandus. de mut. pet. c. prudentiam. nu. 11. 406
Libellus an possit concipi contra procuratorem in rem suam. de lib. obla. c. Ignarus Episcopus. nu. 133. 252
Libellus, contra quem concipi debeat. de li. obl. c. Ignarus Episco. nu. 128. 251
Libellus quid sit. de libel. oblat. in rubrica. nu. 1. 355
Libellus vnde dicatur. de libel. obl. cad. rubrica. nu. 2. eo.
Libellus quot modis accipiatur. de libe. obl. in dicta rubrica. nu. 3. 356
Libellus non requiritur quando iudicis officium imploratur. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 31. 489
Libellus à quo sit offerendus. de libel. obl. cap. Ignarus Episc. nu. 105. 240
Libellus ex qua causa, & cuius fauore fuerit introductus. de libel. ob. c. Ignarus Episc. nu 104. eo.
Libellans est de substantia iudicij. de lib. obl. c. Ignarus Episc. num. 5. 221
Libellus pro iuribus incorporalibus succumbit, si se esse in vera possessione dixerit. de fo. compet. cap. conquestus. numero 9. 122
Libellus cuius nomine sit concipiendus. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 106. 240
Libellus non requiritur, quando sine aliqua solennitate proceditur. de libel. oblat. c. Ignarus Episc. nu. 28. 228
Libello existente malè concepto, qualiter contra eum excipiatur. de lib. ob. c. dilecti filij. nu. 4. 331
Libellus an concipi possit contra eum, qui defendere promisit. de lib. obla. c. Ignarus Episco. nu. 134. 252
Libellus qualiter concipi debeat in iudicijs vniuersalibus. de libel. ob. c. significauit. nu. 79. 310
Libellus an debeat concipi contra prodigum. de lib. ob. c. Ignarus Episc. nu. 138. 253
Libellus procedit emphyteuta dicente rem ad se pertinere iure dominij. de libel. obl. c. dilecti filij. nu. 54. 349
Libellus qualiter in iudicio, seu actione vniuersali sit formandus. de libel. obla. c. significantibus. nu. 17. 268
Libelli mutatio quid sit. de libel. obl. cap. significantibus. numero 143. 327
Libellus an possit contra procuratorem simplicem concipi. de li. obl. c. Ignarus Episc. nu. 132. 252
Libello dato, qualis seruetur procedendi ordo. de mutu. peti. c. prudentiam. nu. 12. 406
Libellus an debeat exprimere locum & tempus, & qualiter declaratur. de libel. obla. cap. significantibus. numero 36. & nu. seq. 281
Libellus qualiter formari debeat in iudicio generali. de lib. ob. c. significantib. nu. 18. 269
Libellus, cuius expensis sit edendus. de libel. obl. cap. significantibus. numero 117. 320
Libellus an debeat concipi contra ecclesiam, an verò contra prælatum. de libel. obl. cap. Ignarus Episcopus. numero 130. 252
Libellus est in iudicio porrigendus. de lib. obl. c. dilecti filij. nu. 1. 331
Libelli qualiter in causis feudalibus concipiantur. de fo. comp. c. ex transmissa. nu. 37. 51
Libellus an sit reo petenti edendus. de lib. obl. c. significantib. nu. 114. 319
Libellus, cui & qualiter sit edendus. lib. obl. cap. significan. nume. 115. & nu. seq. eo.
Libellus qualiter in iudicio singulari, particulari, vel indiuiduali, debeat formari. de libel. obl. c. significantibus. numero 20. 269
Libellus non requiritur, si causa coram Papa agitetur. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 25. 487
Libellus, an sit contra monachum concipiendus. de libel. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 139. 253
Libellus, qualiter in iudicio speciali sit formandus. de libe. ob. c. significauit. nu. 19. 269
Libellus non debet esse sibi contrarius. de lib. obl. cap. significauit. nu. 76. 309
Libellus aliquo speciali iure concludens, non vitiatur. de foro compet. c. ex parte B. nu. 7. 118
Libellorum species, quot sint. de libel. oblatione, in rubrica. nu. 4. 219
Libellus non debet esse conditionalis. de libe. ob. c. significauit. nu. 75. 308
Libellus in actione ex edicto Prætorum, qualiter formetur. de cita. ar. 34. nu. 36. 760
Libellus in actione ex edicto de eo, per quem factum erit, qualiter formetur. de cit. ar. 35. nu. 24. 766
Libelli verba, qualiter sint ad iudicem dirigenda. de lib. obla. c. Ignarus Episco. nu. 146. 260
Libertatem quis potest in se sibi ipsi quasi possidere. cap. 2. de cau. pos. & propr. nu. 79. 813
Licentia rei ipsi quam formam habeat. de citat. art. 31. numero 15. 751
Lis an dicatur contestata cum primo, si dato libello contra vnum tertius compareat pro suo interesse. de li. contesta. in rubrica. nu. 4. 425
Litis contestatio, quando fieri debeat. de litis contesta. c. olim inter. nu. 11. 430
Litis contestatio, an censeatur inducta, si reus nec negare, nec fateri se dixerit. de li. contestat. capit. olim inter. numero 77 457
Lis an dicatur contestata, si reus dicat, non credo debere, vel credo debere. de lit. contesta. cap. olim inter. nu. 84. 458
Litis contestatio, qualiter fiat per procuratores. de li. contest. c. olim inter. nu. 90. 459
Litis contestatio, an inducatur per verba, tu mentiris, & similia. de li. contest. c. olim inter. nu. 85. 458
Litis contestatio, quid sit. de li. contestatione, in rubrica. numero 1. 424
Litis contestatio an inducatur per exceptionem peremptoriam, vel dilatoriam. de li. contesta. cap. olim inter. numero 73. 456
Litis contestatio non requiritur, vbi libellus non exigitur. vt li. non contesta. cap. quoniam frequenter. numero 27. & sequen. 487
Litis contestatio, an fieri debeat iudice pro tribunali sedente. de li. contest. c. olim inter. nu. 75. 457
Litis contestatio an inducatur, reo, nec scire, nec credere se asserente. de li. contest. cap. olim inter. nume. 83. 458
Litis contestatio an inducatur per rei confessionem. de li. contest. c. olim inter. nu. 72. 455
Litem contestari, an possit quis compelli. de li. contesta. c. olim inter. nu. 12. 431
Litis contestatio, an inducatur per responsionem conditionalem. de li. contest. c. olim inter. nu. 86. 458
Litis contestatio fieri potest actore absente, de li. contest. c. olim inter. nu. 64. 448
Litis contestatio, an possit fieri coram arbitrio. de lit. contesta. c. olim inter. nu. 10. 430
Litis contestatio vt fiat ex parte agentis, quæ requirat. de li. contest. c. olim inter. nu. 52. 445
Lis qualiter contestari debeat in causa appellationis. de li. contest. c. olim inter. nu. 94. 460
Litis contestatio, cum quibus, & per quos fieri debeat. de li. conte. in rubr. nu. 3. 425
Lis an censeatur contestata reo dicente se contendendum putare. de li. contest. c. olim inter. nu. 79. 457
Litis contestatio non est necessaria coram arbitro. vt lite non conte. c. quoniam frequenter. nu. 26. 487
Litis contestatio in quibus casibus non requiratur. vt li. non contesta. c. quoniam frequenter. nume. 32. & præcedenti & sequenti. 490
Litis contestatio in quibus casibus requiratur, & in quibus non. vt lite non contestat. cap. quoniam frequenter. numero 7. 502
Litis contestatio quid requirat. de iura. cal. cap. cum causam. nume. 4. 565
Litis contestatio an censeatur inducta reo dicente se nolle cum aduersario litigare. de lit. contestat. cap. olim inter. numero 78. 457
Litis contestatio, vnde dicatur. de litis contesta. in rubrica, nume. 2. 425
Litis contestatio regulariter est de solennitate substantiali iudicij. de lit. contest. c. olim inter. nu. 8. 428
Lite non contestata ad testium receptionem procedi non potest. vt lit. non contesta. cap. quoniam frequenter. nume. 8. fallit, nu. seq. 462
Litis contestatio an requirat responsionem illico fiendam. de lit. contest. c. olim inter. nu. 76. 457
Litis contestatio an censeatur inducta reo dicente, non præsumo. de lit. contest. c. olim inter. nu. 82. 458
Litis contestatio, quomodo, & vbi fieri debeat, & coram quo. de lit. contest. c. olim inter. nu. 9. 430
Litis contestatio an sit necessaria, & de iudicij substantia. de lit. contest. c. olim inter. nu. 7. 428
Litis contestatio an requiratur in mutuis petitionibus. de mut. peti. c. prudentiam. nu. 14. 407
Lis an contestata dicatur reo se cedere liti dicenti. de lit. contest. c. olim inter. nu. 80. 457
Lis an censeatur contestata, si reus se dubitare asserat. de lit. contest. c. olim inter. nu. 81. 458
Litigantes coram iudice incompetenti, an possint sententiam dicere nullam. de foro competen. capit. significasti. numero 54. 164
Literæ citatoriæ quomodo sint sigillandæ. de cit. art. 24. numero 8. 723
Literæ citationis vltra spatium duarum dietarum ab auditorio Pontificio, qualiter sint concipiendæ. de cita. art. 20. nume. 7. 680
Literæ per laicos à Papa impetratæ de rebus ad forum ciuile pertinentibus, non valent. de foro compe. c. licet ex fusce pto. nu. 2. 68
Literæ citatoriæ sunt per nuncium necessarium deferendæ. de cit. art. 24. nu. 9. 723
Literæ impetratæ ad petitionem personæ miserabilis, an valeant. de fo. comp. c. ex tenore. nu. 4. 76
Literæ impetratæ à puris laicis ad iudicem ecclesiasticum, quando valeant. de foro competen. capitu. ex tenore. numero 5. 77
Literæ executoriales cum clausula (& si senseris te grauatū) quid operentur. de cit. ar. 21. nu. 1. 711
Literæ citatoriæ, sub qua forma præsentandæ sint. de citat. art. 24. nu. 12. 723
Locus iudicij quis sit, & qualis esse debeat. de foro competen. c. licet ratione. nu. 92. 215
Locus non tutus multipliciter dicitur. de cita. articu. 18. numero 6. 667
Locus incertus ratione loci, & quotæ, possideri non potest. cap. 2. de cau. poss. & propr. nu. 69. 810
Loca quæ ab Archidiacono visitari possint. de visitatione. c. rectè. nu. 9. 937

M

MAGISTRATVS *maiores, qualiter & quando sint in ius vocandi. de cit. ar. 5. nu. 25.* fol. 666
Mali mores & mala rerum administratio, reddunt quem suspectum de fuga. de cit. ar. 20. nu. 68. 697
Mandatum simplex ad iurandum de calumnia in causis iustis intelligi debet. de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 37. 553
Mandatum simplex habens ad causam vel causas, an & quã do possit de calumnia iurare. de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 27. & nu. seq. 552
Maritus absens ab vxore, præsumitur malitiosè abesse. de cit. ar. 17. nu. 28. 656
Matris acquisitione, an intelligatur acquisita possessio fœtus existentis in vtero. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 62. 834
Matrimonium dupliciter accusari potest. vt li. non contest. c. ad hoc Deus. nu. 5. 461
Matrimonium spirituale, per quid contrahatur inter electum & ecclesiam. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. numero 84. 499
Matrimonium spirituale & carnale à pari procedunt. vt lite non contest. c quoniam frequenter. nu. 83. 498
Miles an possit realiter citari. de cit. ar. 5. nu. 36. 608
Minor an possit de calumnia iurare. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 9. 546
Minor non potest beneficio ætatis renunciare. de foro compe. c. si diligenti. nu. 18. 82
Missio in possessionem, quibus causis non adaptetur. vt li. non contest. c. tuæ fraternitati. nu. 3. 467
Missus in possessionem vigore decreti, dicitur iustè possidere, & præscribit. c. 1. de cau. poss. & propr. nu. 83. 786
Modus contra contumacem procedendi lite non contest. qualis sit. vt lite non contesta. capit. tuæ fraternitati. numero 1. 466
Modus procedendi contra contumacem in reali actione, qualis sit. vt li. non contesta. cap. quoniam frequenter. numero 93. 503
Modi speciales forum sortiendi, quatuor sunt. de fo. comp. c. licet ratione. nu. 1. 183
Momentum simpliciter prolatum non importat possessionem, quamuis plura habeat significata. cap. 1. de cau. poss. & propr. nu. 7. 769
Monasteria in fauorabilibus veniunt ecclesiarum nomine. de iura. cal. c. inhærentes. nu. 10. 533

Mona-

Index ad Mar. Socinum

Monachus aut monialis, aut religiosa persona, an possit citari. de cit. ar. 5. nu. 45. 611
Monachus non venit clerizorum appellatione. de iur. cal. c. inhærentes. nu. 8. 532
Monachus quo nomine censeatur agere. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 113. 444
Monachus an sortiatur forum ordinarij loci vbi deliquit. de fo. compet. c. postulasti nu. 11. 111
Monachus, an possit iurare de calumnia. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 13. 547
Monachus nec vestem suo nomi ne possidere dicitur. cap. 2. de cau. pos. & propr. nu. 27. 800
Monachus æquiparatur seruo vel filio, prout vtilius est monasterio. ibid. nu. 49. 805
Monachus, in quibus pro mortuo habeatur, & non. c. 3. eo. tit. num. 86. 838
Monitio, vocatio, & citatio in quo differant. de cit. articu. 1. nume. 3. 594
Monitio vnica sufficit, vt actor in causa reconuentionis respondere teneatur. de mutuis petitio. capit. ex literis. numero 7. 359
Monitio iudicis facta præsenti habet vim peremptorij. de cit. ar. 27. nu. 55. 736
Monitio vnica constituit hæredem in mora. de cit. articu. 37. nume. 53. 731
Mora sola in loco facit contrahere quasi domicilium. de fo. compet. c. quod clericis. nu. 3. 66
Mulcta non potest imponi sine citatione. de citatio. art. 7. numero 31. 624
Mulier non potest realiter citari. de citatio. art. 5. nu. 39. 608
Mulier constituens procuratorem, an possit compelli personaliter comparere. de cit. art. 20. nu. 35. 689
Mulier & rusticus, an admittantur didicitis testificatis. de test. c. fraternitatis. nu. 32. 878
Mulier nubens non est citanda. de citatio. articulo 5. numero 30 607
Mutatio libelli in quo differat ab emendatione. de libel. obla. c. signific. nu. 144. 327

N

NARRATIO, *an & qualis sit in libello necessaria. de libel. obl. c. signific. nu. 34.* 279
Narratio sola ex parte actoris ad lit. contestat. non sufficit. de li. conte. c. olim inter. nu. 53. quod limitatur, nu. seq. 446
Naturali iure nulla est hominum distinctio. c. 1. de cau. pos. & propr. nu. 45. 778
Necessaria ad capturam vel ad citationem pro debito ciuili, quæ sint. de cit. ar. 20. nu. 58. 696
Negatio vel confessio quando facta censeatur ad ea, quæ principaliter petuntur. de lit. contestat. cap. olim inter. numero 70. 454
Negatio sola forum mutat. de foro competen. cap. si clericus. nume. 12. 40
Negationes duæ vim obtinent affirmatiuæ. de iuram. cal. c. in pertractandis. nu. 3. 543
Negatiua tam expressa quàm tacita est improbabilis, nisi sit coarctata loco & temp. c. 3. de cau. poss. & propr. numero 16. 17. & 29. 825
Negligens id, ad quod tenetur, eo ipso videtur tacitè permittere. c. 3. de cau. poss. & propr. nu. 46. 831
Negotium liquidari potest actore absente. de cit at. articu. 33. numero 3. 754
Nomen rei quando inter reos receptum dicatur. de mutuis pet. cap. ex literis. nume. 65. 385
Nominatio in iudicio quando fienda sit, vt li. non contestat. c. quoniam frequenter. nu. 118 515
Nominatus in iudicio quid facere debeat facta sibi denunciatione. vt li. non contestat. cap. quoniam frequenter. numero 126. 517
Nomina qualiter sint in prima citatione exprimenda: & quid operetur clausula, & quidam alij, in rescriptis appositа. de cit. art. 20. nu. 12. 682
Nominatio qualiter fieri debeat, & ad quid teneatur nominatus. vt li. non conte. c. quoniã frequenter. nu. 119. 515
Nominatus comparens, an possit declinare forum, quem ex persona sua nominans declinare non poterat. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 127. 517
Nomina citatorum, an sint in qualibet citatione exprimenda. de cit. ar. 5. nu. 66. 616
Nominatio, an sit merè facultatis, li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 105. 509
Nominare dominum in iudicio, quis possit, vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 103. 508
Nominatio, an locum habeat in actionibus personalibus. vt li. non conte. c. quoniam frequenter. nu. 114. 513
Nominatio, an locum habeat pro rebus, in quibus conuentus habet aliquod ius. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. num. 112. 511
Nomina non sunt semper rebus consona. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 1. 221
Nominatio quid sit. vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. nu. 102. 508
Nominatio, an in rebus tam mobilibus, quàm immobilibus locum habeat. vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. nu. 109. & seq. 509
Nominatio, an locum habeat in causa damni dati. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 117. 514
Nominans nominatione facta, an teneatur iurare de calumnia. vt lite non contestat. cap. quoniam frequenter. numero 120. 516
Nominari quis possit in iudicio, vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. nu. 106. 509
Nominatio, an locum habeat in iuribus incorporalibus. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 111. 510
Nominatio, coram quo & in quibus causis fieri possit. vt li. non contesta. c. quoniam frequenter. nume. 107. & sequen. ibid. eo.
Nominatio, an in possessorijs locum habeat, vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. nu. 116. 513
Nominatus comparens, an possit recusare iudicem, quem nominans recusare non poterat. vt li. non contestat. cap. quoniam frequenter. nu. 128. 518
Nominans dominum in iudicio, an iuret de calumnia. de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 44. 555
Nominatus passus missionem volens agere de proprietate, an teneatur de calumnia iurare, vt li. non contest. cap. quoniam frequenter. nu. 135. 523
Nominans dominum in iudicio, quid facere debeat: & ad quid teneatur. vt li. non contesta. cap. quoniam frequenter. nume. 125. 517
Nominatus passus missionem, vsquequo audiatur super proprietate. vt li. non contestat. cap. quoniam frequenter. numero 134 521
Non citandus si citetur, quid iuris. de citat. articu. 5. numero 68. 617
Notarius quid facere debeat oblato libello. de lib. oblat. c. significantibus. nu. 109. 319

Noti-

Super II. Decretalium.

Notificatio ad domum facit currere terminum, qui non curit nisi scienti. de citatio. art. 7. nu. 31. 657
Nuncio citanti de commissione delegati, an sit credendum. de citat. art. 12. num. 10. 645
Nuncio, an potius credatur, quam notario. de citatio. articu. 30. num. 6. 746
Nuncio publico & iurato, an sit credendum in alijs, quàm citationibus. de citat. artic. 12. nu. 5. 643
Nuncius à quo possit constitui. de cit. art. 10. nu. 3. 640
Nuncio citanti, an & quando credendum sit. de citat. art. 12. numero 1. 642
Nuncius, an in singulis relationibus iurare debeat. de citatio. artic. 13. nume. 7. 647
Nuncius falsò vel mendaciter referens, an & qua pœna sit puniendus. de cit. art. 13. nu. 1. 646
Nuncius falsò referens, à quo puniri debeat. de cita. artic. 14. nume. 2. 647
Nuncio publicato & iurato habenti baculum, an sit citationibus credendum. de cit. art. 12. nu. 3. 642
Nuncio & actis iudicum credendum est: nisi ex aduerso valida offerantur probationes. de citatio. articu. 16. numero 5. 648
Nuncius debet citare iuxta formam sibi à iudice cõmissam. de cita. art. 13. num. 1. 646
Nuncius, cui debeat citationem referre, an iudici, an notario. de cita. art. 13. nu. 2. eod.
Nuncius, an acquirat possessionem mittenti. c. 2. de cau. poss. & propriet. nu. 58. 868
Nuncio se citasse asserente, parte autem hoc negante, cui credendum erit. de cit. art. 16. nu. 2. 648
Nuncius quid sit. de cit. art. 9. nu. 1. 639
Nuncius, quot nominibus nuncupetur. de citatio. articu. 9. numero 2. eod.
Nuncio citanti, an & quando sit à partibus credendum. de citatio. art. 12. nu. 9. 644
Nuncij quot debeant in causis iudicialibus constitui. de cita. art. 10. num. 4. 640
Nuncius constitui potest quilibet, qui non est expresse prohibitus. de cita. articu. 10. nu. 1. eod.
Nuncius, qualiter debeat citare. de citatio. articu. 20. numero 97. 711
Nuncij electio seu constitutio, qualiter sit facienda. de citatio. articu. 10. nume. 5. 640

O

OBLATIO *quid sit. in tractatu oblationum. lib. primo. num. 7.* fol. 887
Oblatio omnium rerum præsentium & futurarum, an contineat iura & actiones. in tracta. oblatio. libel. 10. numero 2. 904
Oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum, quid contineat. in tractatu oblationum. lib. 8. nu. 1. 895
Oblatio, an fieri possit simplici verbo. in tractatu oblatio. lib. 9. num. 2. 900
Oblationes factæ ad vsum, authoritate legati de latere, an transmutari possint in alium. in tracta. oblationum. lib. 19. nume. 3. 927
Oblationes, an prosint existentibus in peccato mortali. in tracta. oblatio. lib. 4. nu. 2. 892
Oblationes ad vnum vsum factæ, an possint in alium transmutari cum offerentis voluntate. in tract. oblatio. lib. 19. nume. 4. 928
Oblatio excedens quingentos aureos, an sit insinuanda. in tracta. oblatio. lib. 9. nume. 6. 902
Oblatio omnium rerum, an contineat omnia bona. in tracta. oblatio. lib. 10. num. 3. 905
Oblatio bonorum, quid importet. in tracta. oblatio. libel. 8. nume. 5. 896
Oblatio omnium bonorum, quid contineat. in tracta. oblationum. lib. 8. num. 4. eod.
Oblationes charitatiuæ, an sint necessariæ. in tracta. oblatio. lib. 3. nume. 6. 890
Oblationes, à quibus recipi possint. in tracta. oblatio. lib. 4. numero 1. 892
Oblationes decimarum, an sint necessariæ. in tracta. oblatio. lib. 3. nume. 4. 891
Oblationes & suffragia facta pro aliquibus defunctis, an illis solis prosint. in tractatu oblationum. lib. 17. numero 3. 917
Oblationes factæ imagini, an spectent ad locum imaginis. in tract. obla. lib. 18. num. 5. 923
Oblatione personæ, an veniant etiam bona. in tracta. oblatio. lib. 8. num. 21. 899
Oblatio facta de bonis præsentibus & futuris, quid cõtineat. in tracta. obla. lib. 8. num. 3. 896
Oblatio personæ & bonorum simul, quid contineat. in tract. obla. lib. 8. num. 22. 900
Oblationum species quæ sunt, & quot. in tractatu oblatio. lib. 2. nume. 1. 889
Oblationes factæ imagini alicuius sancti, cui debeant applicari. in tracta. oblat. lib. 18. num. 3. 918
Oblationes cui sint applicandæ vsui. in tracta. oblat. lib. 19. nume. 1. 926
Oblationes factæ ad vnum vsum, an possint commutari in alium. in tract. oblatio. lib. 19. nu. 2. eod.
Oblationes quando debeantur ecclesiæ parochiali. in tracta. oblat. lib. 18. nu. 9. 924
Oblationes, an de omnibus rebus possint fieri. in tracta. obla. lib. 6. nume. 1. 892
Oblationes factæ imagini existenti in aliqua domo, an pertineant domino domus. in tractatu oblatio. lib. 18. numero 4. 922
Oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an valeat. in tract. obla. lib. 10. num. 1. 904
Oblationes, quæ fiunt ad altare, an sint necessariæ. in tracta. obla. lib. 3. num. 5. 889
Oblationes factæ imagini, cui debeant applicari. in tract. oblatio. lib. 18. num. 1. 918
Oblationes primitiarum, an sint de præcepto. in tract. oblat. lib. 3. nume. 3. 890
Oblationes, quo animo fieri debeant. in tracta. oblatio. lib. 9. nume. 1. 900
Oblatione facta sub nomine hæreditatis, qualiter creditorib. subueniatur. in tract. obla. lib. 13. nu. 2. 909
Oblatio, an fieri possit absenti. in tracta. oblatio. lib. 9. numero 3. 910
Oblatio à minore facta, an valeat. in tractatu oblatio. lib. 9. numero 5. 901
Oblationes factæ pro viuis, an prosint illis, in tracta. oblatio. lib. 17. num. 1. 916
Oblationes, quando debeantur ecclesiæ cathedrali. in tracta. oblatio. lib. 18. num. 7. 924
Oblationes factæ alicui sancto, an debeantur ecclesiæ nomini ipsius dicatæ. in tractatu oblationum. lib. 18. numero 6. 923
Oblationes, quando debeantur Episcopo, in tracta. oblatio. lib. 18. nume. 8. 924

Index ad Mar. Socinum

Oblatio excedens quingentos aureos facta ecclesiæ, an requirat scripturam . in tractatu oblationum . libel. 9. numero 7. 903
Oblationes factæ pro defunctis, quando eis prosint.in tract. obla.lib.17.nu.2. 916
Oblationum quot species.in tract.oblat.lib.1.nu.1. 886
Oblatio facta à patre,an præiudicet viuentibus filijs.in tract. obla.lib.15.nu.1. 912
Oblatio verbis facta ecclesiæ nemine recipiente, an valeat. in tract.obla.lib.9.nu.4. 901
Oblationes ad altum exteriorem latriæ pertinentes, an sint de præcepto.in tract.obla.lib.3.nu.2. 889
Oblationes, an sint de præcepto, in tractatu oblatio. lib.3. nume.1. eod.
Oblationes, qualiter & quot modis fieri intelligantur. in tracta.obla.lib.8.nu.8. 898
Oblationes,an sint à minoribus recipiendæ. in tracta.oblatio. lib.4.num.3. 892
Oblatio omnium bonorum mobilium & immobilium, quid contineat,in tractatu oblationum.lib.8.nu.6. 896
Oblationes factæ ad altare capellæ alicuius ecclesiæ, ad quem spectent.in tractatu oblationum.lib.18.nu.10. 925
Oblationes ad vsum ecclesiæ,an sint necessario dandę.in tract. obl.lib.3.nu.7. 890
Oblatio, an præiudicet filijs futuris . in tracta. oblat.lib.15. numero 3. 914
Oblationes factæ imagini profanæ,cui sint applicandæ.in tracta.obl.lib.18.nu.2. 918
Oblatio quæ fit Deo,quotuplex sit,& quot modis fieri possit. in tractatu oblat.lib.1.nu.3.& seq. 887
Oblatio personæ facta ecclesiæ, an valeat . in tracta. oblatio. lib.10.nume.4. 905
Obligatus ratione debiti,an possit alibi conueniri, quàm in loco destinatæ solutionis . de foro competen. cap. dilecti filij. nume.10. 127
Obligatio ad interesse propter locum ex mora debitoris , an extinguatur sorte in loco non destinato soluta.de foro competent. c.dilecti filij.nume.15. 130
Obligatio,qualiter introducta fuerit . de libel.obla. c.significat. nume.45. 282
Obtinens in possessorio, potest statim cõuentus in petitorio succumbere.c.1.de causa pos.& propr.nu.2. 768
Offerens bona & non se, qualiter creditoribus anterioribus præiudicet, & qualiter eis subueniatur.in tracta.obla.lib. 13.nume.1. 908
Offerens se & nõ sua,qualiter creditoribus præiudicet.in tracta.obl.lib.10.nu.2. 904
Offerens se sine suis, an & qualiter præiudicet creditoribus suis.in tract.obl.lib.13.nu.3. 910
Offerens se & sua an præiudicet creditoribus.in tract.oblat. lib.10.nume.3. 905
Offerens bona sua & non se, an creditoribus præiudicet. in tract.obl.lib.10.nume.2. 904
Offerens se & sua, an præiudicet creditoribus personalibus. in tract.obl.lib.13.nu.4. 910
Oeconomus agens, cuius nomine debeat libellum concipere . de libelli oblatione . cap. Ignarus Episcopus. numero 119. 247
Oeconomus notitiam causæ non habens, ad iurandum de calumnia non admittitur . de iuram.calum. c.in pertractandis. nume.2. 543
Oeconomus collegij in causa collegij ipsius de calumnia iurat, & non ipsum collegium. de iuram.calum. cap.Imperator.nume.1. 559
Opponere de contrarietate,quando necessarium sit.de lib.obl. c.dilecti filij. num.46. 346
Ordo,an requiratur in litis contestatione.de li.contesta.c.olim inter. num.92. 460
Ordo,an sit necessarius in libello.de lib.obl.c.significantibus. num.68. 304
Ordo in consilijs dandis, vel disputationibus faciendis, qualis seruari debeat . de foro competen. cap. si diligenti. numero 11. 72
Ordinarius,qua forma possit ordinario alteri scribere in materia citationis. de cit.art.24.nu.6. 722
Oratoria, an visitari possint.de visitatione. cap.si rectè. numero 13. 938
Orphanotrophus,an debeat iuramentum calumniæ præstare. de iur. cal.c.in pertractandis.nu.24. 550

P

PACTVM *priuatorum non valet in præiudicium reipublicæ . de foro competenti . cap. si diligenti . numero 5.* 78
Papa constitutioni suæ tenetur super iure diuino fundatæ . de foro comp.c.significasti.nu.13. 146
Papa leges interpretatur . de iuramen. calum. cap.inhærentes. num.7. 532
Papa cum clausula, appellatione remota, causam committere potest . de mutuis petitionibus . cap.prudentiam . numero 1. 403
Papa mandante alicui his verbis, moneas talem, &c. quid erit agendum.de cit.art.20.nu.96. 711
Papa non habet exercitium iurisdictionis temporalis. de foro comp.c.licet ex suscepto.nu.11. 70
Papa in pectore omnia iura putatur habere.ibidem, de visitatione.c.si rectè.nu.7. 933
Papa,an ex præcepto teneatur ad visitandum. de visitatione c.si rectè. num.7. eod.
Papa non potest de iure mere temporali cognoscere . de foro comp.c.licet ex suscepto. nu.15. 74
Papa decidere potest dubia,etiam inter Legistas orta.vt li.nõ contest.c.quoniam frequenter. nu.2. 472
Papa & Princeps possunt personaliter citare.de cit.art.20. nume.28. 687
Papa,an possit iurisdictionem alterius in se prorogare. de foro comp.c.significasti.nu.10. 145
Papa necessario tenetur confiteri Deo. de foro comp. c.significasti.num.11. 146
§.qui ad nundinas,materia vti difficilis discutitur.c.1.de causa pos. & propr.nu.41. 778
Pares curiæ qui dicantur. de foro compet.cap.ex transmissa. nume.17. 48
Pares omnes, an sint iudices, & qualiter eligantur . de foro comp.c.ex transmissa . nu.18. eod.
Pares curiæ de eadem curia debent esse. de foro comp.cap.ex transmissa.num.19. eod.
Pares curiæ si sint suspecti,an possit eorum iurisdictio declinari. de foro comp.c.ex transmissa.nu.20. eod.
Pares curiæ,in quo loco debeant cognoscere. de foro compe.c. ex transmissa.num.22. 49
Pares in cognoscendo de causa feudi, quem debeant ordinem imitari . de foro competenti. cap.ex transmissa . numero 23. eod.
Pars citata ad mandatum delegati non tenetur comparere ni si in citatoria sit insertus tenor rescripti delegatorij. de citatio.art.12.num.11. 645

Parte

Super II. Decretalium.

Parte nuncio citanti contradicente, aut econtra, cui standum sit.de cit.art.16.num.1. 648
Pars per partem citata,an teneatur obedire,seu credere parti citanti. de cit.ar.8.nume.5. 639
Pars certa sumi potest pro diuiso & pro indiuiso. c.2.de cau. posse.& propr.nume.70. 810
Partis fundi apprehensione, an totius possessio acquiratur. c. 3.de cau.poss.& fruct.nu.55. 833
Partis possessæ ratione,an præsumatur pro residuo. ibidem, numero 58. 836
Parti non est licitum per diffinitiuam accipere propria autho ritate rem sibi per iudicem adiudicatam. c.3. de cau.poss. & propr. nu.73. 836
Parte corporis extra limen domus existente, & altera parte intra,an possit fieri citatio realis vel captura. de cita. art. 18.num.8. 668
Particula corporis, an capiatur pro toto corpore in materia citationis realis.de cit.art.17.nu.9. 651
Pater respectu filij, & filius respectu patris, cuius nomine debeant libellum concipere. de libel.oblat.c.Ignarus Episcopus.num.123 248
Pater nomine filij agens, an absque speciali mandato possit de calumnia iurare . de iuram. calum. cap. in pertractandis. nume.19. 549
Patientia aduersarij, an requiratur ad acquirendam quasi possessionem, vbi distinguitur de patientia.c.3. de cau.poss. & propr.nu.149.& 150. 850
Patientem pati vtentem iure suo, ex quibus constare possit. c.3.de cau.poss.& propr.nu.151. 850
Paupertas,an excuset à procuratione præstanda.de visitatione.c.si rectè.nu.64. 970
Peccatum contra naturam, est mixti fori. de foro compet. c. cum sit generale.nu.25. 64
Pedagium percipiendi ius, an pluribus competere possit.c.2. de cau.poss.& propr.nu.103. 818
Pœna ad hæredes non transmittitur, si sententia ipsam declarans requiratur . de iuramen. calum. cap. cum in causa. numero 36. 759
Pœna patientis se trahi ad examen vetitum, quando habeat locum, & contra quem, & in quibus causis, & in quantum,& quando licitũ sit pœnitere vt euitetur. de foro competen.c.si diligenti.num.33. 86
Pœna edictum citatorium corrumpenti taxata, cui sit applicanda.de cit.art.23.nu.17. 720
Pœna quæ & quanta sit trahenti alium ad vetitum examen imponenda. de fo. compet. c.si diligenti.nu.25. 84
Pœna veniam in ius vocandi non petentibus taxata,per quã sit imponenda.de citatio.articu.20.nu.89. 707
Pœnam pecuniariam debitam soluere non valens, qualiter sit aliter puniendus. de cit.arti.20.nu.90. eod.
Pœnam trahentibus ad vetitum examen statutam, quis incurrere dicatur. de foro comp. c.si diligenti. nu.24. 84
Pœna non debet imponi,nisi constet de delicto. de citatio. art. 7.nume.35. 624
Pœna veniam in ius vocandi requisitam non petentibus taxata, quibus casibus & causis incurratur, & quis ad illam teneatur, & cui sit applicanda . de citatio.articu.20. nume.86. 706
Pœna veniam in ius vocandi requisitam non petenti taxata, intra quantum tempus peti debeat,& qua actione,& qua liter in illius exigentia formetur libellus, & quæ positiones faciendæ.de cit. art.20.nu.88. eod.
Pœna veniam in ius vocandi non petentibus debita, quibus casibus deficiat.de cit.art.20.num.93.& seq. 708
Pœnitere quando quis possit, & vsque ad quod tempus, & an pœnitens teneatur parti ad interesse. de foro compet. c. significasti.nu.46. 160
Pœnitere non potest alterius iurisdictioni se submittens.de foro comp.c.significasti.nu.3. 143
Pœnitentia vsque ad quantum tempus admittatur. de cita. art.20.num.94. 708
Pœnitentes sub quo conueniantur foro. de foro comp. c.si quis clericus.num.13. 13
Permissus quilibet intelligitur, qui non est expresse prohibitus.c.2.de cau.poss.& propr.nu.9. 796
Persona facta nõ citatur personaliter.de cit.ar.20.n.27.686
Personæ quæ sine venia citari non possunt,qualiter sint citandæ.de cit.art.20.nu.73. 698
Personæ quæ non possunt absque venia in ius vocari, multæ sunt.de cit.art.20.nu.74. eod.
Persona coniuncta agens pro coniuncta, cuius nomine debeat libellum concipere . de lib.oblat. cap.Ignarus Episcopus. num.124. 249
Persona particularis alicuius societatis,cuius nomine debeat libellum concipere . de libel.obla.cap.Ignarus Episcopus. num.125. eod.
Persona coniuncta, an debeat iuramentum calumniæ præstare.de iur.cal.c.in pertractandis.nu.41. 554
Persona actoris,an & qualiter sit in libello inserenda.de libe. obl.c.significat.nu.14. 266
Persona conuenti,an & qualiter debeat in libello exprimi.de lib.obl.c.significat.nu.15. 267
Persona iudicis,an & qualiter sit in libello exprimenda.de libel.obl.c.significat.nu.13 266
Persona ecclesiastica agere potest pro iniuria sibi illata. de li. contest.c.olim inter.nu.2. 427
Peremptorio requisito & omisso, an valeat actus parte non opponente gestus.de cit.art.27.nu.61. 739
Peremptorij effectus primus, est inductiuus, & qui alij. de cit.art.27.nu.62.& sequen. 739
Petitiones mutuæ quando sint faciendæ . de mutuis peti. c.ex literis.nu.97. 399
Petitio mutua quare fuerit introducta . de mutuis petit. c. in alio meo.nu.3. 356
Petitio mutua quotuplex sit. de mutuis peti.cap. in alio meo. nume.2. 355
Petitio iuris Episcopalis, an dicatur iudicium generale, vel vniuersale . de libel. oblat. capit. significantibus. numero 81 311
Petitiones mutuæ quæ dicantur. de mutuis petitionibus. c.in alio meo. nu.1. 355
Petitorium & possessorium ex vtraque parte cumulari possunt.c.3.de cau.poss.& propr.nu.6. 824
Pignus conuentionale parit solum ius in re. c.3. de cau. poss. & propr.nu.89. 839
Pontifex summus,an visitare possit. ibidem.de visita. c.si rectè. nu.4. 932
Populus idem est qui antea fuit, & nunc est. de fo. compet. c.cum contingat.nu.24. 96
Portio incerta ratione loci, & quotæ non potest possideri.c.2. de cau.poss.& prop.nu.95. 816
Positus à superiore in possessionem tribunalis iurisdictionalis in apparatu, an acquirat quasi possessionem iurisdictionis ex hoc actu . c.3.de cau. poss.& propr.nu.135. 346
Posse non dicimur quod de iure, seu de ordinaria potestate non possumus.c.1.de cau. poss.& propr.nu.9. 769
Possessio, an sit ius, vel factum, seu iuris vel facti. ibidem, nu.16.& 20. 772

Index ad Mar. Socinum

Possessio tripliciter considerari potest. ibidem, nu. 18. & 25.
Possessio unde dicatur. ibid.nu. 26. 774
Possessio naturalis, & corporalis differunt. ibidem, numero 39. 777
Possessio duplex. ibid. num. 40.
Possessio propria, impropria, improprissima, ibid. num. 43. & 64. 778
Possessio vel quasi, quando & quo tempore esse cœperit. ibid. nume. 44.
Possessio naturalis, quæ dicatur, & qualiter describatur. ibid. nume. 48. & 50. 779
Possessio corporalis, quæ dicatur, & qualiter describatur. ibidem, nume. 54. 780
Possessio civilis, quid sit, & qualiter describatur. ibidem, nume. 56.
Possessio civilis producit civiles effectus respectu usucapionis, & præscriptionis. ibi. nu. 57. 780
Possessio colorata & incolorata, quæ dicatur. ibid. nume. 68. & 70. 782
Possessio libera & pacifica, quæ dicatur. ibi. nu. 73.
Possessio plena, quæ dicatur. ibid. nu. 76. 784
Possessio vacua seu vacans, quæ dicatur. ibi. nu. 77.
Possessio an dicatur vacare per mortem omnium de collegio, alijs non subrogatis. ibid. nume. 79 785
Possessio iusta, quæ dicatur, & quæ bonæ fidei. ibidem, numero 80.
Possessio violenter occupata etiam principis rescripto confirmari non potest. ibid. nu. 84. 786
Possessio iniusta à principio non potest ex post facto mutari, nisi extrinseca causa superveniente. ibid. nu. 90. 787
Possessio clandestina non efficitur violenta, licèt ille, qui clam possidet, dominum postea venientem non admiserit. ibid. nume. 91.
Possessio iniusta, vitiosa & affecta vitio reali, quæ dicatur. ibid. nu. 92. & 94.
Possessio beneficiorum absque legitimo titulo dicitur iniusta. ibid. num. 96.
Possessio precaria, quæ sit. ibid. nu. 105. 789
Possessio violenta, quæ dicatur. ibi. nu. 108. 790
Possessio clandestina, quæ dicatur. ibid. 109.
Possessio precaria quæ dicatur, & qui dicantur precario possidere. ibid. 111.
Possessio longa quæ dicatur, & quæ brevis, momentanea seu angusta, quæ continua & quæ discontinua. ibid. nu. 112. 113. & 114.
Possessio vera civilis & naturalis potest poni in servitutibus. ibid. num. 117. 793
Possessio non transit in hæredem, nisi per eum apprehendatur cum sit facti. c. 2. *eo. ti. nu.* 10. 796
Possessio rei furtivæ nobis per servum non quæritur. ibidem, nume. 23. 799
Possessio regulariter nobis acquiritur, sicut dominium, cum civiliter & naturaliter possidemus. ibi. nu. 31. 801
Possessio, an per servum fugitivum domino quæratur. ibid. nume. 44. 804
Possessio, an per servum alienum nobis quæri possit. ibidem, nume. 47. 805
Possessio, an per monachum monasterio quæratur. ibidem, nume. 48.
Possessio, an per filiumfam. patri quæratur. ibidem, num. 50. & 52. 806
Possessio, an per procuratorem nostrum nobis quæri possit. Et quid si sit falsus procurator. ibidem, nume. 53. 54. & 55. 807
Possessio, an per negotiorum gestorem domino quæratur, an per tutores pupillis, an per prælatum ecclesiæ, an per tirannum civitati. ibidem, nu. 59. 60. 61. & 62. 809
Possessio vera datur in iuribus quæ dantur in personam, vel ad rem, si habent in se dominium vel eius partem. ibid. numero 76. 812
Possessio civilis potest esse penes usufructuarium respectu iuris sui usufructus. ibid. nu. 84. 814
Possessio & animus possidendi differunt. ibi. nu. 85.
Possessio sola civilis absque naturali, causat fructuum acquisitionem. ibid. nu. 90. & 92. 815
Possessio naturalis, cuius naturæ sit. ibid. nu. 96. 817
Possessio rei corporalis, & possessio iurium, an differant. ibidem, num. 98.
Possessio vera rerum corporalium, qualiter & per quos actus acquiratur. c. 3. *eo. ti. nu.* 50. 831
Possessio rerum ab alio possessarum, an per traditionem acquiratur. ibid. num. 52.
Possessio vera tribus modis acquiritur. ibi. nu. 54. 833
Possessio nisi apprehendatur, non transfertur ex solo titulo etiam in ecclesiam vel fiscum. ibi. nu. 71. 836
Possessio rei alienæ positæ in domo meæ me sciente, an mihi quæratur. ibid. nu. 81. 837
Possessio an acquiratur possidenti per aliquam rem rei ab illo possessæ. ibid. nu. 85. 838
Possessio, an per primum & secundum decretum quæratur. ibid. num. 102. 840
Possessio ex quibus actibus quæratur. ibid. nu. 103.
Possessio an mihi quæratur ex confessione adversarij asserentis me possidere. ibi. nu. 106. 841
Possessio, an transferatur ex causa iniusta & invalida. ibid. nume. 111. 842
Possessio, an purè, sub conditione & in diem quæri possit. ibidem, num. 112.
Possessio rerum corporalium, & quasi possessio incorporalium acquiri potest per actus veros, & fictos. ibidem, nume. 122.
Possessio vera non acquiritur rei per solum titulum sine traditione. ibi. num. 128. 845
Possessione fundi quæsita, an acquiratur possessio thesauri in eo absconditi. c. 4. *de can. poss. & propr. nu.* 64. 834
Possessionem adeptus, quis dicatur. ibi. nu. 113. 842
Possessionem acquirendi modus potest esse facti & iuris diuersis respectibus. c. 1. *eo. ti. nu.* 23. 773
Possessionem pacificam, ut quis habere dicatur, quid sufficiat. ibid. nume. 75. 812
Possessiones possunt esse penes plures insolidum. c. 2. *de causa poss. & propr. nu.* 99. 817
Possessionis diffinitio ex Bart. perpenditur. c. 1. *de can. poss. & propr. nu.* 13. & 38. 770
Possessionis appellatione venit tam naturalis, quàm civilis. ibid. num. 28. & 29. 774
Possessionis species, quot sint. ibid. nu. 34.
Possessionis acquisitio non fit per servum, qui non possidetur. c. 2. *eo. tit. num.* 35. 801
Possessor naturalis non usucapit, nec præscribit. c. 1. *de causa poss. & propr. nu.* 55. 780
Possessor verus, & interpretatiuus, qui sint. ibidem, numero 67. 782
Possessor bonæ fidei, quis dicatur. ibid. nu. 86. 786
Possessor omnis præsumitur bonæfidei, nisi probetur malæfidei per coniecturas vel inditia. ibi. nu. 87. 787
Possessor iniustus quandoque dici potest, qui auctore prætore possidet. ibid. num. 94.

Possessor

Super II. Decretalium.

Possessor malæfidei non facit fructus suos. cap. 3. *eod. titu. nume.* 147. 849
Possessorium ratione usus datur in iuribus habentibus causam discontinuam. cap. 2. *de cau. possess. & propriet. numero* 75. 812
Possessorium omne habet petitorium, & econtra. c. 1. *de cau. poss. & propr. nu.* 65. 782
Possessorium licèt habeat priuilegium, vt expediatur ante petitorium, hoc tamen non est de substantia ordinis iudiciarij. c. 2. *eo. ti. nume.* 5. 796
Possessorij & petitorij causa, an debeat simul cumulari. ibid. numero 7.
Possessus ab alio non potest possidere. cap. 2. *de cau. pos. & propriet. nu.* 25. 799
Possidendi animum, an quis per decennium amisisse in dubio videatur. c. 2. *de cau. poss. & propr. nu.* 91. 815
Possidere duo insolidum non possunt civiliter. c. 2. *de cau. poss. num.* 93. & 97. 816
Possidere naturaliter eandem rem insolidum, an plures possint. ibid. nume. 94.
Possidere an quis eandem rem ex pluribus causis possit. vbi ponitur regula affirmatiua cum declarationibus & limitationibus. ibid. nu. 105. 106. & 107. 819
Possidere an vnus possit eandem rem naturaliter & civiliter. ibid. nume. 110. 820
Possidere, quando quis non dicatur, licèt animo & corpore insistat rei. c. 1. *eo. ti. nu.* 12. 770
Possidere quis dicatur sine titulo. ibid. nu. 49. 779
Possidere & possessionem quærere, an quis per se possit, vel per alios, & per quos. c. 2. *eo. ti. nu.* 8. 796
Possidere non possunt, qui in hostium potestate sunt. ibidem, nume. 26. 800
Possidere quis possit, & per quos possidere possimus. ibidem, numero 63. 809
Possidere hodie præsumitur ex eo quòd quis possedit in præteritum. c. 3. *eo. ti. nu.* 13. 825
Possidere, an quis per solam habitationem dicatur. ibidem, num. 104. 841
Possideri quæ res possint. c. 2. *eo. tit. nu.* 64. 809
Possessor & detentor, an & quo casu sint citandi. de civat. articu. 5. *num.* 3. 594
Possessorij natura nõ alteratur per narrationem in libello possessorio factam. de fo. compet. c. ex parte. nu. 3. 118
Possidens res in locis varijs, potest in eisdem conueniri. de foro comp. c. sanè si Episcopi. nu. 4. 24
Positio quid sit. de testi. c. fraternitatis. nu. 4. 853
Positiones in causis agitandis fieri possunt. de li. contest. c. olim inter. num. 4. 427
Positiones tam rei, quàm actoris, qualiter formentur in edicto, de eo per quem factum erit. de citatio. articu. 35. *numero* 25. 766
Potestas generaliter concessa procuratori ad iurandum de calumnia, an sufficiat. de iura. calum. cap. in pertractandis. numero 36. 553
Potestas excommunicandi potest præscribi. de fo. compet. c. cum contingat. nu. 16. 92
Publicatio testium seu attestationum, requirit partis citationem. de cit. art. 7. *nu.* 17. 620
Publicatio sola testificatorum, an præcludat viam productioni testium. de test. lib. c. fraternitatis. nu. 9. 855
Publicatio instrumenti notarij defuncti, an requirat citationem. de cit. art. 7. *nu.* 23. 621
Pupillus, an possit de calumnia iurare. de iura. cal. c. in pertractandis. nu, 8. 546
Pupillus aut minor pubes, an & quando, aut qualiter possint citari. de cit. art. 5. *nu.* 43. 611
Pupillus vel minor, qualiter sint citandi. de citatio. articu. 20. *nume.* 49. 693
Practica seu modus procedendi contra actorem ad veritum examen trahentem, qualis sit. de foro compe. c. si diligenti. num. 27. 85
Practica quæ in interdicto, vti possidetis, sit seruanda. de foro compe. c. conquestus. num. 8. 121
Precario, an possessio transferatur. c. 3. *de cau. possess. & propriet. num.* 99. 840
Præco qualiter referre debeat. de cita. art. 25. *nu.* 6. 726
Præcone & notario differentibus in relatione, cui credendum. de cita. art. 25. *num.* 7. *eod.*
Præco quis esse possit. de cita. art. 25. *nu.* 3. 725
Prælatus agens pro iuribus sibi competentibus nomine suo libellum debet concipere. de lib. oblatio. c. Ignarus Episcopus. num. 110. 242
Prælatus & conuentus quãdoque simul in eodem iudicio possint agere. de mut. pet. c. ex lit. nu. 1. 358
Prælatus in causis ecclesiæ, cuius nomine debeat libellum concipere. de lib. oblat. cap. Ignarus Episcopus. nu. 107. 241
Prælatus de calumnia iurat in animam propriam, & ecclesiæ. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 13. 570
Prælatus vnum sciens vt prælatus, & aliud vt conuentus, qualiter iurare debeat, ne sit periurus. de iura. cal. c. cum in causa. num. 21. 574
Prælatus, an debeat agere nomine proprio vel ecclesiæ. de lib. obla. c. Ignarus Episcopus. num. 108. 241
Prælatus, quando procurationem possit subditis remittere. de visitatione. c. si rectè. nu. 58. 969
Prælatus agens simpliciter, nõ exprimendo quo nomine agat, cuius nomine præsumatur agere. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. nu. 111. 243
Prælatus agens pro corpore ecclesiæ, an debeat libellum nomine proprio concipere. de libel. oblat. c. Ignarus Episcopus. num. 109. 242
Prælatus solus non potest agere causam ecclesiæ. de libel. obl. c. dilecti filij. num. 2. 331
Prælati ecclesiastici, an debeant de calumnia iurare. de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 17. 548
Prælati comparantur tutoribus & curatoribus. c. 3. *de cau. poss. & propr. nu.* 75. 836
Prælatus nouus licet nunquam possederit, tamen agere potest possessorio recuperandæ. c. 2. *de causa poss. num.* 14. 797
Prælatus an ex electione & confirmatione acquirat possessionem prælaturæ absque installatione. c. 3. *de cau. pos. & propriet. nu.* 72. 76. & 77. 836
Prælatus, an per ingressum fundorum ecclesiæ videatur acquisiuisse quasi possessionem prælaturæ. ibid. nu. 136. 846
Præscriptio in incorporalibus contra ius commune non procedit, nisi adsit titulus. c. 3. *nu.* 39. 829
Præscriptio quæ est contra ius, quid requirat. ibidem, numero 41.
Præscriptio an inducatur ex sola patientia absque titulo. ibid. num. 43. & 44. 830
Præscriptio, an excusetur à procuratione præstanda. de visitatione. c. rectè. num. 47. 966
Præscribi non possunt, quæ in signum supremæ potestatis Principi competunt. de foro competen. cap. cum contingat. nume. 15. 91
Præscribens potestatem excommunicandi, an præscribat potestatem absoluendi. de foro competen. cap. cum contingat. nume. 35. 104

Præscriptio fauorabilis non interrumpitur. de cita. articu. 35. nume. 17. 764
Præscriptio contra Imperatorem non currit, imperio vacante. de foro compet. c. cum contingat. nu. 14. 91
Præsentationis procuratorij forma, quæ sit. de cita. artic. 31 nume. 14. 750
Præsentatio rescripti ex parte actoris, an sufficiat ad litis contestationem. de lit. contest. c. olim inter. nu. 66. 459
Præsens in iudicio, an sit citandus. de cit. art. 5. num. 21. 605
Præsentia iudicis, an requiratur in litis contestatione. de li. contesta. c. olim inter. nu. 74. 457
Præstationes personales, multiplices sunt. c. 2. de cau. possess. & propriet. nume. 74. 811
Præsumptio est pro facto antiquo. c. 3. de cau. possess. & propriet. nu. 47. 831
Præsumptio dicitur per negantis iuramentum tolli. de cit. art. 12. num. 7. 643
Præuentio iurisdictionis locum non habet in crimine hæresis. de foro comp. c. proposuisti. nu. 29. 177
Præuentio iurisdictionis locum non habet in clerico duo beneficia habente incompatibilia. de foro compet. c. proposuisti. nume. 30. eod.
Præuentio iurisdictionis locum non habet in non comparente. de foro compet. c. proposuisti. nu. 31. eod.
Præuentio iurisdictionis, in quibus locum sibi vendicet. de foro comp. c. proposuisti. nu. 32. eod.
Præuentio iurisdictionis, quos producat effectus. de fo. comp. c. proposuisti. nu. 35. eod.
Præuenisse iurisdictionem quis dicatur, si vnus & idem pro eodem negotio à duobus citetur. de foro compe. cap. propo suisti. num. 22. 174
Præuentio iurisdictionis, quando fieri possit, & in quibus casis. de foro comp. c. proposuisti. nu. 14. 171
Præuentio quibus fiat actibus. de foro compet. c. proposuisti. num. 15. eod.
Principales & œconomi causam habentes notam de calumnia iurare debent. de iuram. calum. cap. in pertractandis. nume. 1. 543
Principales à quibus exigitur iuramentum, an possint dilationem petere ad deliberandum, de iuram. calum. c. cum causam. num. 8. 566
Principales personæ an teneantur de calumnia iurare. de iur. cal. c. in pertractandis. nu. 5. 544
Princeps, an sit omnibus legibus solutus, ita quòd possit partibus absentibus determinare. de cit. art. 7. nu. 51. 628
Princeps non potest parte non vocata & absente, causam definire. c. 1. de cau. poss. & propr. nu. 5. 768
Priuatus non potest verbaliter citare: realiter autem, sic. de cita. art. 4. nu. 8. 590
Prior alicuius monasterij, an potius teneatur obedire visitatori, quàm proprio generali. de foro compet. c. proposuisti. nume. 25. 175
Priuatus nunquam potest sibi ius dicere. de foro compet. c. sanè si Episcopi. nu. 7. 26
Priuari nemine suo iure sine culpa sua, qualiter intelligatur. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 88. 499
Priuatus quis dicatur. de foro competen. cap. si diligenti. numero 6. 79
Priuilegium concessum patriæ sub nomine appellatiuo, clericis etiam competit. de foro competen. cap. dilecti filij. numero 3. 123
Priuilegium ad aliam personam non est extendendum, de mutuis peti. c. prudentiam. nu. 6. 403
Priuilegio per legem commissariam inducto, nullus renuncia-
re potest. de foro compet. c. si diligenti. nu. 17. 82
Priuilegium & consuetudo, qua via inferiori iurisdictionem tribuant. de foro comp. cum contingat. nu. 8. 90
Probationes & testes, qualiter in causa renuentionis produci debeant. de mut. pet. c. prudentiam. nu. 16. 408
Probatio suspitionis, qualiter fiat. de cit. art. 20. nu. 63 696
Probatio quæ contra eximentem requiratur. de cita. articu. 34. num. 27. 758
Procedi non potest contra absentem per citationem ad domum, nisi absentia probetur malitiosa. de cita. articu. 17. nume. 29. 656
Processus agitatus venia requisita, non impetrata, an teneat. de cit. arti. 20. num. 84. 704
Processus an valeat, partibus errantibus. de foro compet. c. significasti. nu. 38. 154
Processus per iudicem recusatum factus, an valeat. vt li. non contest. c. accedens. nu. 9. 469
Processus habitus contra clericum per iudicem non suũ, quando valeat. de foro comp. c. significasti. nu. 44. 159
Processus non præcedente nuncij relatione in eo, in quo relatio attenditur, non tenet. de cit. art. 15. nu. 2. 648
Pro debito ciuili non potest inchoari à captura. de cita. artic. 20. num. 57. 695
Procurator vniuersitatis & ecclesiæ de calumnia potest iurare. de iur. cal. c. cum causam. nu. 1. 564
Procurator in rem suam, quãdo possit comparere, si dominus personaliter citatur. de cita. art. 20. nu. 34. 688
Procurationem quis petere possit. de visitatione. cap. rectè. nume. 34. 954
Procurator in rem suam constitutus, cuius nomine debet libellum concipere. de libel. oblatio. cap. Ignarus Episcopus. nume. 116. 246
Procurator ad iudicia non potest iurare de calumnia, de iura. cal. c. in pertractandis. nu. 25. 550
Procuratio qualis debeatur visitantibus. de visitatione. c. si rectè. num. 38. 960
Procuratio quando iustè denegari possit. de visitatione. c. rectè. num. 67. & seq. 970
Procuratio, à quibus debeatur. de visitatione. cap. rectè. numero 35. 954
Procuratio, quanto tempore debeatur. de visitatione. c. rectè. nume. 40. 963
Procuratio, in quo sit præstanda loco. de visitatione. ca. rectè. nume. 39. 963
Procuratio, qualiter petatur & formetur. de visitatione. c. rectè. num. 41. 964
Procuratorem pro domino posse citari & comparere, diuersimode potest intelligi. de cit. art. 5. nu. 5. 594
Procuratio, an possit denegari, si prælatus sine necessitate visitet. de visitatione. c. rectè. nu. 66. 970
Procurator iuramentum calumniæ sub forma duplici potest præstare. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 14. 571
Procurator seu Syndicus à quibus iuramentum exigitur, an possint dilationem petere. de iuram. calum. c. cum causam. nume. 9. 567
Procurator, quando sufficien. dicatur constit. de iur. cal. c. Imperator. nu. 3. 559
Procurator, an possit in iudicio dominum nominare, vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 104. 508
Procurator simplex, cuius nomine debeat libellum concipere. de lib. obl. c. Ignarus Episc. nu. 115. 245
Procuratio, de quibus rebus solui debeat. de visitatione. c. rectè. num. 36. 956
Procurator ad negotia, an possit iurare de calumnia. de iuramen.

ramen. cal. cap. in pertractandis. nume. 38. 554
Procuratio propter quas cau. iustè possit denegari. de visitatione. c. rectè. nu. 44. 965
Procuratio, qualiter per visitatorem sit recipienda. de visitatione. c. rectè. nume. 42. 965
Procurationum species quot sint. de visitatio. cap. rectè. numero 33. 954
Procuratio, quo iure debeatur. de visitatio. cap. rectè. numero 37. 959
Procuratorem inhabilem, an quis constituere possit cum potestate substituendi. c. 2. de cau. poss. & propr. nu. 33. 801
Productio instrumentorum exigit partis citationem. de cita. articu. 7. nu. 13. 620
Productio testium, quando possit iterari. de testi. cap. fraterni. nu. 10. & seq. 856
Pro insinuatione, vel exemplatione, vel publicatione instrumẽti, quis veniat citandus. de cit. ar. 5. nu. 13. 600
Promittens soluere Romæ vel Venetijs, vbi conueniri possit. de foro compe. c. dilecti filij. nu. 28. 136
Promittens soluere in duobus locis copulatiuè, vbi conueniri possit. de foro comp. c. dilecti filij. nu. 29. 137
Promittens soluere in aliquibus locis expressis cum clausula generali (& vbique locorum) vbi conueniri possit. de foro competen. cap. dilecti filij. nu. 30. 137
Promittens soluere vbique locorum nullo expresso loco, vbi conueniatur. de foro competen. c. dilecti filij. nu. 31. 138
Promittens se soluturum vbi cõtrahit, ibidem forum sortitur. de foro competen. cap. dilecti filij. nume. 8. 127
Promotus ad episcopatum eiusque possessionem adeptus, lapso tempore consecrandis episcopis, ipso iure priuatur prioribus beneficijs. c. 1. de cau. possess. & propriet. nume. 69. & 71. 783
Promoueri se non faciens in tempore ad ordines, quos beneficium requirit, pœnam priuationis incurrit. ibidem, numero 74. 784
Pronunciatio per iudicem facta tanquam contra contumacem non tenet, si contumacia illi sit ignota. de citat. articu. 15. nume. 3. 648
Pronunciatio an sit in excussione necessaria. de citat. articu. 5. nume. 10. 598
Pronunciatio iudicis pronunciantis litem contestatam, an sufficiat, etiam si verba non sint apta ad litem contestandam. de lit. contest. c. olim inter. nu. 87. 459
Proprietas pro dominio capitur. c. 1. de cau. possess. & propr. numero 3. 768
Proprietas aliquando capitur pro possessione, & possessio pro proprietate. ibi. nu. 33 775
Prorogatio per metum facta, an valeat. de foro compet. c. significasti. nu. 39. 154
Prorogatio iurisdictionis, in quibus fiat personis. de foro compet. c. significasti. nume. 40. 155
Prorogatio iurisdictionis quot modis fieri possit. de foro compet. c. significasti. num. 9. 144
Prorogatio iurisdictionis, per quos actus inducta censeatur. de foro compe. c. significasti. nu. 47. 162
Prorogatio iurisdictionis iudicis non sui, an per procuratorem possit fieri. de foro competenti. cap. significasti. numero 20. 146
Prorogatio cuius iudicis fieri possit. de foro compet. cap. significasti. nu. 21. eod.
Prorogatio, an possit fieri in spiritualibus. de foro compe. c. significasti. num. 30. 150
Prorogatio an fieri possit de tempore ad tempus. de foro compet. c. significasti. nu. 31. 151
Prorogare iurisdictionem, quid sit. de foro compet. c. significasti. num. 8. 145
Prorogatio, vt fieri possit, quid requiratur. de foro compet. c. significasti. num. 6. 143
Pupillus proximus pubertati, an sine tutore possessionem quærere possit, & per quem, & quomodo. c. 2. de cau. poss. & propr. num. 18. & 19. 798

Q

QVALITATE perempta, substantia stare non potest. *c. 1. de cau. poss. & propr. nu. 37.* fol. 776
Quasi possessio, seu quasi possidere, quid sit. c. 1. de cau. poss. & propriet. nu. 115. & 120. 791
Quasi possessio an possit haberi à duob. vel plurib. in solidum respectu eiusdem rei. c. 2. eod. ti. nu. 100. 818
Quasi possessio vt acquiratur respectu eorum, contra quos quis illam quærere intendit, quæ requirantur. c. 3. eod. titu. num. 148. 849
Quæstio feudalis est coram paribus curiæ terminanda, & hoc regulariter. de foro competen. cap. ex transmissa. numero 9. 47
Quæstio possessoria feudi, coram quo debeat terminari. de foro comp. c. ex transmissa. nu. 10. eod.
Quæstio inter duos vasallos, coram quo dirimatur. de foro comp. c. ex transmissa. nu. 26. 49
Quæstio de feudi dominio non debet tractari absente eo, qui se prætendit dominum feudi. de foro compe. c. verum quoniam. nu. 5. 56
Quæstio siue facti, siue iuris, requirit citationem. de cita. art. 7. num. 6. 619
Quæstio feudi debet coram domino terminari. de foro compe. c. verum quoniam. num. 1. 54

R

REALITER citari non possunt, qui priuilegium habent non posse conueniri, nisi in quantum possint. *de citat. artic. 5. nu. 38.* 608
Receptio testium ad perpetuam rei memoriã, exigit partium cita. de cit. art. 7. nu. 16. 620
Reconuentio quoties iterari possit. de mutu. petit. c. ex literis. numero 24. 366
Reconuentio super ratione naturali fundatur. de mutu. petit. c. ex lit. nu. 2. 358
Reconuentio, an locum habet coram iudice, cuius iurisdictio prorogata est. de fo. comp. c. significasti. nu. 55. 377
Reconuentio in omnib. iudicijs locum habet. de mutu. pet. c. ex lit. num. 43. 376
Reconuentio locum non habet, si per conuentionem debitum sit liquidatum. de mut. pet. c. ex literis. nu. 59. 383
Reconuentio an habeat locum coram paribus in re non feuda li. de fo. comp. c. ex transmissa. nu. 24. 49
Reconuentio, an locum habeat coram arbitro. de mut. pet. c. ex lit. num. 26. 368
Reconuentio sub eadem forma tractari debet, qua causa conuentionis. de mut. pet. c. prudentiam. nu. 3. 403
Reconuentionis causa, an eodem ordine & forma debeat agitari, quibus causa conuentionis. de mut. pet. cap. prudentiam. num. 19. 412
Reconuentio, an possit fieri coram iudice delegato. de mutu. pet. c. ex lit. nu. 4. 358
Reconuentio admittitur in causa appella. vt li. non contesta. c. acced. num. 8. 469

Index ad Mar. Socinum

Reconuentio non admittitur in causa electionis. de mutuis petitio. cap. ex literis. nu. 58. 380
Reconuentionis duo sunt priui. de mutu. petit. cap. ex literis. nume. 6. 358
Reconuentio, an possit fieri coram ordinario limitatam habente iurisdictionem. de mut. pe. c. ex literis. nu. 12. 363
Reconuentio est fauorabilis. de mutu. petitio. cap. ex literis. nume. 5. 358
Reconuentio locum non habet, vbi cau. celeritate indiget. de mut. pet. c. ex literis. nu. 57. 380
Reconuentio coram eo. iudice, etiam delegato, fieri debet. de mu. pet. c. prud. nume. 4. 403
Reconuentio locum non habet in cau. restitu. in integrum. de mut. pet. c. ex literis. nu. 96. 399
Reconuentio, in quibus casib. non admittatur. de mut. pet. c. ex literis. nu. 6. *& sequen.* 383
Reconuentio in omnibus causis, obligationibus, & actionibus locum habet. de mut. petit. cap. ex literis. num. 44. *& hoc limitatur, nu. seq.* 376
Reconuentio debet fieri incontinenti. de mutu. petit. cap. ex lit. numero 8. 359
Reconuentio actoris, coram delegato fieri potest. de mut. pet. c. ex lit. num. 4. 358
Reconuentio, inter quos seu inter quas locum habere possit. de mut. pet. c. ex lit. nu. 27. 369
Reconuentio locum non habet in causa appellationis. de mut. pet. c. ex liter. nu. 95. 397
Reconuentio an locum habeat coram iudice penitus extraneo. de mut. pet. c. ex literis. nu. 13. 363
Reconuentio, an locum habeat coram iudice ordinario. de mutuis petit. c. ex literis. nu. 11. 360
Reconuentio apud quem fieri debeat. de mut. pet. c. ex literis. nume. 10. eod.
Recuperare volens possessionem tædialem de iudicio sisti, præstabit cautionem, vt li. non contesta. cap. quoniam frequenter. nume. 94. 504
Recusatio & appellatio à pari procedunt. de foro competen. cap. licet ex suscepto. num. 7. 68
Relaxatio iuramenti usurarij dupliciter peti potest. de citatio. articu. 7. *num.* 29. 623
Relatio nuncij, an possit fieri die feriato. de citatio. articu. 19. *nume.* 11. 672
Relatio nuncij facta, quomodo probetur. de citatio. artic. 30. *numero* 4. 746
Relatio citationis, cuius sit officium. de cit. art. 15. *nu.* 1. 647
Relatio citationis, an sit in actis scribenda. de citatio. articu. 13. *nume.* 5. 647
Relatio subhastationis rei pupillaris vendendæ, qualiter sit scripta. de cit. art. 13. *nu.* 6. eod.
Relatio citationis, qualiter sit per nuncium facienda. de citat. artic. 13. *nu.* 3. 646
Relatio citationis debet esse certa & clara, non incerta, aut obscura. de cita. art. 13. *nu.* 4. eod.
Relicta ecclesijs non debent ad alios vsus conuerti. de foro compet. c. conquestus. nu. 5. 120
Religiosi possunt coram Episc. conueniri. de foro compe. c. si quis clericus. nu. 10. 11
Regula non vitiatur ob aliquas exceptiones. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. nu. 3. 473
Regula quòd absentes non citentur, in multis casib. fallit. de cita. art. 5. *nu.* 20. 604
Regula, quòd ratione delicti non citetur quis realiter in ecclesia, multipliciter fallit. de citatio. articu. 17. *numero* 39. 660
Rescriptum habetur loco libelli. de libelli oblat. cap. significantibus. num. 77. 309
Rector vniuersitatis, an possit scholares iuramento adstringere. de foro comp. cap. ex transmissa. nu. 7. 45
Rectores piorum locorum sunt de fo. ecclesiæ. de foro compe. c. si quis cler. nu. 19. 16
Rectores seculares, an ante confirmationem administrare possint. c. 3. *de cau. poss. & propr. nu.* 77. 837
Requisita, vt quis tanquam suspectus de fuga capi possit, sunt multa. de cita. arti. 20. *nu.* 62. 696
Remedium, quod detur aduersus visitatorem subditos onerantem. de visit. c. si rectè. nu. 24. 942
Remedium, quod detur aduersus modum rebus oblatis adiectum non implentem. in tract. ob. li. 19. *nu.* 5. 928
Remedium edicti, de eo per quem facta est, erit subsidiarium. de cit. art. 35. *nu.* 20. 765
Remedium quod detur, si simul super causa conuentionis, & reconuentionis pronuncietur. de mutu. petit. cap. prudent. nume. 18. 410
Remedium ordinarium, quando faciat cessare extraordinarium. c. 3. *de cau. poss. & propr. nu.* 92. 839
Remissio an locum habeat in delictis. de foro compet. c. postu. nume. 14. 114
Remissio locum habet in contractibus. de foro compe. c. dilecti filij. nu. 38. *& hoc limit. nu. seq.* 140
Renunciatio productionis testium facta in principali cau. non extenditur ad cau. appellationis. de testibus. c. fraternitatis. num. 1. 852
Res iudicata an excusset à procuratione soluenda. de visitat. c. si rectè. num. 63. 970
Reo plures iudices habente, coram quo conueniatur, est in actoris electione. de foro competenti. cap. cum sit generale. nume. 6. 57
Rei appellatio generalis est. cap. 1. *de cau. possess. & propriet. nume.* 10. 770
Rei duo credendi constitui possunt etiam in obligatione, quæ re contrahitur. c. 2. *eo. ti. nu.* 88. 814
Rei furatæ & raptæ, an quæratur possessio. cap. 3. *eod. titu. nume.* 105. 841
Rem ab alio possessam, an & quomodo possidere possimus. c. 3. *eod. titu. nu.* 72. 811
Rem eandem an plures possidere possint, vel quasi, vbi declaratur. §. ex contrario. l. 3. *de acquir. poss. ibid. num.* 80. 81. 82. *&* 86. 813
Rem secundum suam naturam, non prout accidere potest. iudicare debemus. c. 1. *eo. ti. nu.* 42. 778
Rerum omnium, quæ occupanti conceduntur per apprehensionem possessionem acquirimus. cap. 3. *de cau. possess. & propriet. nu.* 51. 832
Rerum incorporalium quasi possessio, quo iure fuerit introducta. c. 1. *eod. ti. nu.* 47. 779
Res quælibet de iure gentium est libera. c. 1. *de cau. pos. & propriet. num.* 95. 722
Res sacræ & religiosæ, nec à sciente, nec ab ignorante possideri possunt. c. 2. *eo. ti. nu* 66. 810
Res, quæ quasi possideri possint. ibi. nu. 73. 811
Res petita an & qualiter sit in libello exprimenda. de lib. ob. c. significantib. nu. 16. 267
Res plures an possint in eo. libel. cumulari. de lib. oblat. c. dilecti filij. num. 28. 341
Res in libello petita clarè exprimi debet. de lib. oblat. c. significan. num. 7. 265
Responsio de credulitate in facto proprio ita præiudicat, sicut de veritate. de iur. cal. c. cum in causa. nu. 24. 575

Respon-

Super II. Decretalium.

Responsiones plures an requirantur, vbi plura in libello narrantur. de lit. contest. c. olim inter. num. 69. 453
Responsio an & qualis ex parte rei requiratur ad litem contestandam. de lit. contest. c. olim inter. nu. 67. 450
Rescripta stricti iuris sunt, nec ad non expressa trahuntur. de mutuis petitio. cap. ex literis. num. 15. *& hoc limitatur num. seq.* 364
Replicari an possit aduersus exceptiones litis contestationem impedientes. de lit. contest. c. olim inter. num. 49. 442
Reus patiens se trahi ad vetitum examen, qualiter puniatur. de foro compet. c. si diligenti. num. 32. 86
Reus nolens litem contestari, quibus possit excusari causis. de lit. contest. c. olim inter. num. 13. *& seq.* 432
Reus quid agere debeat, si causa non sit expressa, vel expressa est, sed non legitima. de libel. oblat. cap. significantibus. numero 59. 289
Reus quid facere debeat, oblato sibi libello. de lib. oblat. c. significantibus. num. 110. *& seq.* 319
Reus priuilegio actoris vti potest. de mutuis petit. cap. prud. numero 5. 403
Reus non comparens, qua afficiatur pœna. de citatio. art. 31. *numero* 21. 752
Reus non comparens, qua de causa excusetur à contumacia. de citat. artic. 31. *num.* 22. eo.
Reus post transactum terminum, qualiter admittatur. de citatio. art. 31. *num.* 23. eo.
Reus conuentus ciuiliter, an possit reconueniri criminaliter. de mut. pet. c. ex literis. num. 86. 395
Reus quando illicentiatus recedere possit. de citatio. artic. 31. *numero* 16. 751
Reus comparens, sed illicentiatus recedens, an debeat aduersario in expensis condemnari, qui non in termino, sed post terminum comparuit. de cita. art. 31. *num.* 17. 751
Reus qualiter de libelli incertitudine possit opponere. de libel. oblat. c. significantibus. num. 33. 278
Reus quando rei petitæ declarationem possit petere. de lib. obl. c. significantibus, num. 8. 265
Reus quando actorem, & coram quo reconuenire possit. de mut. pet. c. ex literis. num. 19. *& seq.* 364
Reus ad examen vetitum tractus, qua cautela vti debeat, vt trahens in pœnam incidat. de foro compet. cap. si diligenti. numero 38. 87
Reo apparente in primo termino peremptorij, an actor non comparens ad expensas teneatur. de citatio. artic. 27. *numero* 67. 742
Reus comparens, quid agere debeat. de citatio. artic. 31. *numero* 13. 750
Reus qualiter comparere debeat. de citationib. artic. 31. *numero* 9. 749
Reus comparens, iudicium suscipere tenetur. de citat. art. 31. *numero* 27. 753
Reus qualiter opponet de ineptitudine libelli. de libel. oblatio. c. significantibus. num. 118. 321
Reus de calumnia nolens iurare, pro confesso habendus est. de iuram. calum. c. cum in causa. num. 31. *& hoc limitatur numero seq.* 577
Reus à tertio impeditus, contra cum agere potest. de citat. artic. 35. *num.* 19. 764
Reus an possit mutare forum. de foro compet. c. proposuisti, num. 53. *& seq.* 181
Rigor pro iuris ordine accipitur quandoque. de foro compet. c. si clericus. num. 3. 35
Romana Ecclesia contra se non confert priuilegium. de visitatione. c. si rectè. num. 8. 936
Rubrica de Dilationibus, an sit aptè, & congruè situata. de citat. num. 1. 587
Rubrum quandoque est generalius nigro: & econuerso. de citationibus. numero 2. eo.

S

SACRILEGIVM *multis modis in rebus ecclesiæ commit titur. de foro compet. c. conquestus. num.* 6. 121
Sacrilegium est crimen mixtum, & non ecclesiasticum. de foro compet. c. cum sit generale, num. 4. 56
Salutis propriæ immemor nemo præsumitur. de citat. art. 16. *numero* 4. 648
Sciens peti posse restitutionem aduersus contractum factum per eum cum ecclesia, vel minore, an iustum sit, & bonam fidem habere dicatur. cap. 1. *de cau. possess. & propriet. numero* 101. 788
Scriptura, an ad validitatem libelli sit necessaria. de lib. obla. c. significantibus. num. 69. 304
Scriptura, an requiratur in litis contestatione. de lit. contestat. c. olim inter. num. 31. 459
Sententia debet esse conformis libello. cap. 3. *de causa possess. & propriet. num.* 36. 829
Sententia vna, & eadem, an sufficiat in causa conuentionis, & reconuentionis. de mutuis petitio. cap. prudentiam. numero 17. 408
Sententia interlocutoria, an & quando citationem exigat. de citat. art. 7. *num.* 67. 633
Sententia interlocutoria requirit partis citationem. de cit. artic. 7. *num.* 19, 620
Sententia excommunicationis, requirit cita. excommunicandi. de cita. art. 7. *num.* 22. 624
Sententia lata per iudicem, cuius iurisdictio absque superioris licentia prorogari non poterat, an per ipsum superiorem ratificari possit. de foro compet. c. significasti. nu. 55. 164
Sententiam per ipsum iudicè in causa prorogata latam, quis exequi possit. de foro competen. capit. significasti. numero 52. 163
Sententiam in causa feudali latam, quis possit exequi. de foro compet. c. ex transmissa. num. 43. 54
Sententia digna priuatione beneficij, vel confiscatione bonorum, an trahatur ad bona alibi sita. de foro compet. c. postulasti. num. 17. 116
Sententia lata in principali, facit ius in accessorijs. de lib. obl. c. significantibus. nu. 21. 274
Sententia diffinitiua non fertur ante litis contestationem, vt li. non contest. c. tuæ fraternitati. num. 2. 467
Sententiam passus an possit appellare. de iur. cal. c. cum in causa, num. 41. 581
Sententia contra nolentem iurare, an possit ferri in eadem instantia. de iuram. cal. c. cum in causa, num. 37. 580
Sententia qualis super libello inepto ferri debeat. de lib. oblat. c. dilecti filij. num. 11, 332
Sententia lata ex processu gesto super inepto libello, an valeat. de lib. obl. c. dilecti filij. num. 47. *& seq.* 347
Securitas data citato per iudicem, quando sit durabilis. de citat. art. 18. *num.* 10, 669
Sequestro, an quæratur possessio rei sequestratæ. c. 3. *de causa poss. & propr. num.* 101. 840
Seruus cuius iuris capax est. c. 1. *de cau. poss. & propriet. numero* 62. 781
Seruus potest præiudicare domino in quærendis. c. 2. *eod. tit. numero* 34. 801
Seruus communis, cui acquirat. ibid. num. 36. 802

Seruus

Index ad Mar. Socinum

Seruus putatiuus bona fide possessus, an domino acquirat, ibid.num.37.
Seruus vsufructuatus, cui acquirat, ibid.num.38. 803
Seruus vsuarius an, & quomodo acquirat domino. Et quid in seruo hæreditario. ibid.num.38.40.42.& 43.
Seruus, an possit, vel debeat de calumnia iurare. de iura. cal. c.in pertractandis.num.14. 547
Seruus, an possit esse nuncius. de citat. art.10. nu.2. 640
Seruus in iudicio cõtra dominum esse potest, propter grauem iniuriam sibi illatam. de foro compet.c.si clericus.nu.7.37
Spoliare aliquem suo iure, quando quis dicatur. c.3. de causa poss.& propr.num.18. 825
Spoliare possessorem propria auctoritate non licet, ibidem, numero 78. 837
Syndicus ecclesiæ, vel collegij, seu vniuersitatis, an præstare possit calumniæ iuramentum. de iuram. calum. c. in pertractandis. num.39. 554
Syndicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere. de libel. oblat. cap. Ignarus Episcopus. num.117. 247
Syndici de dicenda veritate possunt iurare. de iur. calum. c. in pertractandis, num.57. 559
Si pœna corporalis in defectum pecuniariæ per statutum imponatur, an quis sit fideiussoribus relaxandus. de citat. artic.20.num.92. 708
Statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt inualida. de foro compet.c.si clericus.num.11. 39
Statuta, & consuetudines considerantur quo ad ordinaria iudicij. de foro compet.c.quod clericis.num.6.& hoc limitatur num.seq. 67
Statuto dicente, quòd notoriè infamatus possit de facto puniri, an requiratur citatio: & qualiter accipiẽdum sit verbum de facto. de citat.art.7.num.40. 625
Statutum, quod iudex possit, aut debeat citare, qualiter sit intelligendum. de citat.art.6.num 3. 617
Stante statuto, quod ante bannum quis debeat citari, vt ipse, vel alius eompareat, si sit facta simplex citatio, an teneat bannum, si non fiat comparitio. de cita.art.20.nu.5. 679
Statutum loquens de furente, & possidente rem, verificatur etiam in possidendo ciuiliter. de causa possess.& propriet. numero 30. 775
Statutum puniens furem, an extendatur ad expilatorem hæreditatis.c.2.eod.tit.num.12. 795
Statutum puniens inuentum cum armis, non comprehendit inuentum non apprehensum.c.3.eod.tit.num.66. 835
Statutum disponere potest de bonis in suo territorio. de foro compet.c.sanè si Episcopi.num.9. 27
Statuto dicente, quod quis citetur personaliter, & ad domum, an sufficiat citatio ad domum. de citat.art.17.nu.32. 657
Statutis diuersis existentibus in loco contractus, quæ attendi debeant. de fo.compet.c.dilecti filij.num.47. 141
Sterilitas, an sit iusta procurationis denegandæ causa. de visitatio.c.si rectè.num.65. 969
Subditus non potest præscriptione se tueri, ne procurationem Prælato visitanti teneatur. de visitatio.c.si rectè.num.48. & limitatur hoc, num.seq. 968
Subditus ratione dominij tantum, desinit subditus esse ex dominij translatione. de foro compet.c.proposuisti.nu.5.168
Subditus quis propriè dicatur. de foro compet. c. proposuisti. numero 1. 143
Subditi vnius prælati excommunicati ab alio, an obedire teneantur. c.3.de cau.pos.& propr.num.183. 851
Subiectum quasi possessionis, quid sit. c.1.eo.tit.nu.116. 791
Subiunctiuum potest accipi in præteritum, & in futurum. capit.2.eod.tit.num.108. 820
Successor prædecessorum suorum vestigia imitari debet. de iuram. calum. c. inhærentes. num.2. 531
Superior secularis præcipere potest subditis, ne coram alio iudice litigent. de foro compet. c. ex tenore. num.2. 76
Superior secularis ad instantiã laici conuenti præcipere potest actori subdito. de fo. comp. c. ex tenore. num.3. 76
Superior delinquens in territorio sui subditi, an possit ab eodem puniri. de foro compet. c. postulasti, num.9. 109
Superior in aliquo loco, quis dicatur. de fo. compet. c. cum contingat. num.22. 95
Suspectus de fuga, quis præsumatur. de cit. art.2.nu.67. 697
Suspitio de fuga, propter quam quis capi personaliter possit, non debet esse modica. de citat. art.20. num.66. eod.
Suspitione de fuga debitoris pendente, lite superueniente, potest realiter talis debitor citari. de cita. ar.20.nu.64. eod.

T

TAXATIO iudicis iuramentum præcedere debet. de citat. art.34.num.30. 760
Tempus datum ad probandum, an currat intra tempus datum per iudicem ad iurandum. de iura. cal. c. cum in causa. num.39. 581
Tenere, detinere, & possidere, in quo differant. c.1. de cau. pos. & propr. num.32. 775
Terminus peremptorius iuris in causa appellationis præiudicat. de citat. art.27.num.65. 741
Tertius ad quem res esset reuersura, debet citari, si de eius præiudicio agitur. de citat. art.7.num.39. 625
Tertius possessor, quo casu citari debeat. de citatio. art.7.numero 37. 624
Testificatis didicitis, quando possint testes reproduci. de testii. c. fraternitatis. num.21. 864
Testes falsi cum producente, an possint in eodem libello accusari. de lib. obl. c. Ignarus Episcopus. num.144. 258
Testes à iudice recepti post publicatas attestationes, vbi non essent recipiendi, an probent. de testi. c. fratern. nu.90. 883
Testes, quo casu ante litis contestationem recipi possint. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. num.5. 461
Testes ad perpetuam rei memoriam recipi possunt lite non contestata. vt li. non cont. c. quoniam frequen. nu.90. 502
Testes recipi possunt lite nõ contestata in inquisitionis causa. vt lite non contest. c. quoniam frequenter. num.91. eod.
Testes recepti instantia de iudice ad arbitrium variata, an fidem faciant, de testi. c. fraternitatis. num.25. 879
Testes recipi possunt lite non contestata in duobus casibus. vt lite non contest. c. quoniam frequenter. nu.80. 498
Testes ad perpetuam rei memoriam, quales recipi possint. vt lite non contest. c. quoniam frequenter. num.92. 502
Testes quando recipi nequeant attestationibus publicatis. de testib. c. fraternitatis. num.36. & seq. 880
Testes recipi non debent lite non contestata. vt li. non contest. c. quoniam frequenter. num.4. 473
Testes, an possint produci super antiquis articulis instantia variata de principali causa ad nullitatem. de testib. c. fraternitatis. num.29. 876
Testium receptio parte non citata, est nulla. de citat. artic.7. numero 11. 619
Testes an possint produci super articulo contrarijs, vel contradictorijs attestationibus iam publicatis. de testib. c. fraternitatis. num.22. hoc limitatur, num.seq. 870
Testes an possint produci super ijsdem articulis, instantia. de causa principali ad restitutionem in integrum variata. de testi. c. fraterni. nu.20. 863

Super II. Decretalium.

Testificata ex seipso dedicisse, quando quis dicatur. de test. c. fraterni. num.18. 862
Testes an possint produci super articulis indirectè contrarijs, attestationib. publicatis. de testib. c. fraternitatis. n.26. 872
Testes quare produci nequeant post attestationes publicatas. de testi. c. frater. nu.8. 855
Testes, an possint de nouo produci ab eo, qui ex his qui deposuerunt, didicit testificata. de test. c. frat. nu.19. 863
Testes super eisdem articulis variata instantia, an produci possint. de testi. c. frater. nu.27. 873
Testes varij, an sint repellendi & quomodo. c.3. de cau. poss. & propriet. nu.28. 827
Testes negatiuam probare satagentes non solùm expresè, sed etiam tacitè repelluntur. ibidem, nu.30. 828
Testium fidei tria detrahunt. c.3. eo. ti. num.15. 825
Testificatis à notario didicitis, an possint denuo testes produci. de testi. c. frater. nu.20. 863
Testificata se non didicisse, qualiter quis possit probare. de testib. c. frater. nu.16. 862
Testificata, qualiter quis didicisse dicatur. de testib. c fratern. nume.17. eod.
Thesauri possessio, an sola inuentione absque apprehensione quæratur. c.3. de causa pos. nu.53. 833
Titulus facit præsumi possessionem iustam. c.1. de cau. poss. numero 85. 786
Titulus nõ requiritur quo ad fructuum acquisitionem, sed sufficit quòd absit malafides. ibid.num.99. 788
Titulum possessionis suæ ostendere regulariter quis non compellitur. ibid.num.88. 787
Trahens aliquem ad vetitum examen, quando & qua pœna afficiatur. de foro compet. c. si diligenti. nu.23. 83
Trahi dicitur quis in iudicium per solam citationem. de libel. oblat. cap. significantibus. nu.2. 264
Tutor qualiter sit pro causa pupilli citandus. de citatio. artic. 20. nume.50. 694
Tutor an teneatur præstare iuramentum calumniæ. de iura. cal. c. in pertractandis. nu.20. 549
Tutor volens agere, cuius nomine debeat libellum concipere. de lib. obla. c. Ignarus Episc. nu.111. 243

V

VAGABVNDVS quis sit propriè dicendus. de foro compet. c. licet ratione. nu.57. 199
Vagabundus vbi forum sortiri debeat. de foro comp. c. licet ratione. num.58. 200
Vagabundus ibi punitur, vbi reperitur. de foro compet. c. licet ratione. nu.59. eod.
Vagabundus, vbi citari debeat. de foro compet. c. licet ratione. numero 60. eod.
Vagabundus, vbi conueniatur. de foro compet. c. dilecti filij. nume.11. 128
Vagabundus, vbique forum sortitur. de foro compe. c. quamuis. num.10. 4
Vagabundus vel fallitus, in quo loco veniat citandus. de cita. art.18.num.57. 665
Vasallus nolens coram domino litigare, qua sit puniendus pœna. de foro compet. c. ex transmissa. nu.39. 52
Vasallus habens dominum mediatum & dominum immediatum, prius domino immediato respondere debet. de fo. compet. c. ex transmissa. nu.5. 45
Vasalli non debent coram alio litigare inuito domino. de foro comp. c. ex transmissa. nu.38. 51
Vasallus qualiter citari potest. de cit. art.20. nu.5[illegible] 695
Vasallus ingrediens possessionem vnius rei solius, intelligitur acquisiuisse possessionem omnium aliarum rerum feudi. c.3. de cau. possess. & propr. nu.60. 834
Vendens omnes possessiones suas, an mobiles vendidisse dicatur. de cau. possess. num.27. 774
Venditor dicitur tradere possessionem vacuam, quamuis aliquam debeat seruitutẽ realem. c.1. de cau. poss. n.78. 785
Veniam in ius vocandi requisitam non petens, an & qua pœna veniat puniendus. de cit. art.20. nu.85. 706
Venia, quæ debet peti per filium, vel similes, vbi agitur contra patrem vel filios, an possit peti, vbi agitur pro alio. de cita. art.20.num.75. 702
Venia aliquem in ius vocandi, qualiter sit petenda, & quando, & quibus casib. de cit. art.20.nu.78. 703
Venia in ius aliquem vocandi, quo tempore sit petenda. de citatio. art.20.nu.81. 704
Veniæ petitio, vt quis in ius vocetur, quare requiratur. de cit. art.20.nu.76. 703
Venia in ius vocandi, quibus verbis concedatur. de cit. artic. 20. numero 83. 704
Venia vocandi aliquem in ius, an à iudice vel parte peti debeat. de cit. art.20.nu.77. 703
Verbum (dari) propriè sumptum, denotat dominij translationem. de cit. art.17.nu.33. 658
Verba actoris, an requirantur ad litem contestandam. de lit. contest. c. olim inter. nu.63. 447
Verbum (occupare) in malam partem sonat. vt li. nõ contest. c. accedens. nu.10. 470
Verba libelli debent efficaciter interpretari. de lib. obla. c. dilecti filij. num.56. 350
Verba non requiruntur in litis contestatione. de li. contest. cap. olim inter. nu.65. 448
Verba libelli, qualiter & per quem sint interpretanda. de lib. obl. c. dilecti filij. nu.53. 348
Verba, relinquo beneplacito tuo, quid importent. de foro compet. c. verum quoniam. nu.7. 55
Verba, de recusatoris assensu, qualiter intelligantur. de foro comp. c. si quis contra. nu.10. 32
Verba, nullius sint momenti, quid importent. c.1. de cau. possess. numero 8. 769
Verba, possidet ex conducto, quid importent. ibi. nu.31.
Verbum habeat, quid importet. c.1. de causa poss. nu.11. 770
Verbum naturalis, relatum ad rationem, vel hominem, intelligitur de iure gentium. ibi. nu.52. 780
Veritas, quando non præfertur fictioni. cap.3. de cau. possess. nume.93. 839
Veritas scita habitum producit ex necessarijs demonstratum. de iur. cal. c. cum in causa. nu.23. 574
Vicedominus, an teneatur de calumnia iurare. de iura. cal. c. in pertractandis. nu.23. 550
Vicedominus, cuius nomine debeat libellum concipere. de lib. obla. c. Ignarus Episcopus. nu.120. 248
Vidua, quæ verè dicatur. de fo. comp. c. ex tenore. nu.6. 77
Vidua dici potest virum inutilem habens. de foro compe. c. ex tenore. num.7. eod.
Vidua, quando laicum coram ecclesiastico conuenire possit. de foro comp. c. ex tenore. nu.1. 76
Vir & vxor à pari iudicantur, quo ad expectationem alterutrius. vt li. non conte. c. quoniam frequenter. nu.86. 499
Vocare in ius nil aliud est, quam citare. de cit. art.1. nu.2. 587
Vox vnius nec iustificat, nec condemnat. de citat. articu. 12. nume.2. 642
Visitatores non admittentes, qua sint actione conueniendi. de visitatione. c. si rectè. nu.20. 940

Index ad Mar. Soc. super II. Decret.

Visitationis officium, quis exercere possit. de visitatione. ca. rectè. num. 4. 931
Visitator ordinarius, quid respectu loci expediendæ visitationis, agere debeat. de visitatione. c. si rectè. nu. 26. 945
Visitatio, an possit remitti. de visit. c. si rectè. nu. 7. 933
Visitati qualiter se ad visitatos habere debeant. de visit. c. si rectè. num. 32. 953
Visitatio, quotuplex sit, seu quot modis fieri possit. de visit. c. si rectè. num. 2. 930
Visitatio, quando & quare inuenta fuerit. de visitatione. c. si rectè. num. 3. 931
Visitatio quoties, & quando fieri possit. de visit. c. si rectè. numero 72. & seq. 972
Visitatio, an possit amitti præscriptione, vel consuetudine. de visit. c. si rectè. num. 19. 940
Visitatio, an censeatur remissa per remissionem seruitiorum. de visit. c. si rectè. nu. 18. eod.
Visitandi potestas, an possit delegari. de visit. cap. si rectè. numero 5. 933
Visitatores electi in capitulis religiosorum, an visitare possint. eod.
Visitatio, quo tempore fieri possit. de visitatione. cap. si rectè. numero 21. 940
Visitator, quot equitaturas habere possit. de visita. c. si rectè. numero 23. 942
Visitator, quid facere, & qualiter procedere debeat in visitatione. de visit. c. si rectè. nu. 25. 944
Visitandi potestas, an possit quæri præceptione. de visitatione. c. si rectè. num. 6. 933
Visitator, qualiter se habeat circa priuilegia, eleemosinas & similia. de visit. c. si rectè. num. 30. 952
Visitari qui possint à summo Pontifice. de visitat. cap. si rectè. nume. 8. 934
Visitator debitam excedens procurationis quantitatem, qualiter puniatur. de visit. c. si rectè. nu. 71. 971
Visitationis effectus, qui sint. de visit. c. si rectè. nu. 83. 974
Visitatus, quibus remedijs ad procurationem soluendam compellatur. de visitatio. c. si rectè. nu. 43. 965
Visitator, quid respectu temporis expediendæ visitationis agere debeat. de visit. c. si rectè. nu. 27. 946
Visitator, quot diebus morari possit apud visitatos. de visita. c. si rectè. num. 31. 952
Visitatio, an possit recusari. de visit. c. si rectè. nu. 15. 939
Visitatio quid sit. de visit. c. si rectè. nu. 15. eod.
Visitatio, quasi circuitio dicitur. eod.
Visitator, qualiter se habere debeat circa examinationem fiendam pro reformanda ecclesia. de visit. c. si rectè. n. 28. 946
Visitatio, in quo loco fieri debeat. de visi. c. si rectè. nu. 22. 941
Visitator, qualiter se habere debeat in correctione visitatorii de visit. c. si rectè. nu. 29. 951
Vitia realia, quasi realia & personalia, quæ dicantur. c. 1. de cau. possess. nu. 103. 789
Vitia quasi realia quæ dicantur, & quæ personalia. ibid. num. 106. & 107.
Vniuersitas seu collegium, procuratorem constituere potest. de iur. calum. c. cum causam. nu. 7. 565
Vniuersitas in quo loco, vel ex quo citari possit. de citat. art. 17. num 54. 664
Vniuersitas, qualiter possit esse apud vnum. de citat. art. 17. numero 55. eod.
Vniuersitas ex solis clericis constituta, non potest coram iudice laico conueniri. de foro compet. cap. si quis clericus. numero 17. 14
Vniuersitas citata, qualiter comparere debeat. de citat. art. 3. nume. 10. 588
Vniuersitas seu collegium, an possit citari. de cita. articu. 5. nume. 46. 611
Vniuersitas, qualiter sit citanda. de citat. art. 20. nu. 52. 694
Vniuersitas & collegia, an debeant iurare de calumnia. de iuram. cal. c. in pertractandis. nu. 16. 548
Vniuersitas secularis, an viuentibus illis de vniuersitate dicatur res ad vniuersitatem pertinentes possidere. de causa possess. num. 15. 798
Vsuræ, an secundum ius Authenticorum sint omnino prohibitæ. de foro compet. c. cum sit generale. nu. 21. 61
Vsurpatio aut delictum non præsumitur in leuib. c. 3. de cau. possess. num. 49. 831
Vsus solus absque alia causa vel tit. sufficit ad inducendam consuetudinem. c. 3. de cau. poss. num. 42. 830
Vsusfructus est aptus cadere in pati propter nudam proprietatem in alio residentem, qui tenetur pati vti frui. cap. 2. de cau. possess. num. 77. 812
Vsusfructus acquisitione, an acquiratur possessio & qualis. c. 3. eod. ti. num. 87. 838
Vsufructuarius non habet dominium. cap. 3. de cau. poss. numero 79. 837
Vsufructuarius naturaliter possidet fundum. ibi. nu. 131. 845
Vxor recedens à viro sine ecclesiæ iudicio, ipsum spoliare præsumitur. vt li. non contest. c. accedens. nu. 7. 469
Vxorem ducens non debet citari. de citat. art. 5. num. 29. 607
Vxor forum sequitur viri, ratione matrimonij. de foro comp. c. quamuis. num. 23. 4
Vxores clericorum, forum sequuntur maritorum. de fo. compet. c. si quis clericus. num. 20. 17
Vxor matrimonio constante, propter adulterium mariti potest dotem repetere, vt lite non contestata. c. ad hoc Deus. nume. 2. 461
Vxor maritum potest de adulterio accusare, sicut contra maritus vxorem. vt lite non contest. c. ad hoc Deus. nu. 3. eo.
Vbi petitur instrumentorum executio, debet pars citari. de citatio. art. 7. nu. 21. 620
Vbi petitur beneficium vel confirmatio electionis, aut institutio præsentati, quis veniat citandus. de citat. articu. 5. nume. 11. 599

FINIS.

MARIANI[a] SOCINI
SENIORIS SENENSIS,
I. C. CELEBERRIMI,
DOCTISSIMA COMMENTARIA,
Super Secundo Libro Decretalium,
CVM NONNVLLIS ADDITIONIBVS D. BARTHOLOMÆI EIVS FILII.

De Foro competenti. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Forum quis sortitur administrationis ratione.*
2 *Forum accessorietatis ratione, quis sortitur.*
3 *Forum sortiri potest quis, ratione actionis. Item adoptione, agricultura, adulterio, appellatione, artis ratione, & authoritatis præstatione.*
4 *Forum sortitur quis in loco vbi baptizatur, aut vbi beneficium recipitur.*
5 *Forum sortitur quis canonicè regularis ratione, cleri catus assumptione, & rationibus sequentibus.*
6 *Forum quis sortitur delicti commissione, delegatione, & cæteris, quæ sequuntur causis.*
7 *Forum quis sortitur, si in ciuem eligatur. Item emancipatione, emergentia, & alijs sequentibus causis.*
8 *Forum quis sortitur ratione familiaritatis, filiatione, feudi ratione, & alijs causis, quæ sequuntur. vsque ad num. 12.*
13 *Vxor forum sequitur viri, ratione matrimonij.*
14 *Forum quis sortitur ratione matrimonij, mercatura, militia, & alijs sequentibus rationibus.*
15 *Forum quis sortitur ratione officij, officij receptione, loci opportunitate, & alijs causis sequentibus, de quibus nu. seq.*
17 *Vagabundus, vbique forum sortitur.*

QVAMVIS hæc materia debita ordinatione sit adeo difficillima, vt pro ea magistraliter tradenda, & facilius examinanda, vix aliquê bonum ordinem potuerim cogitare: tamê in ea difficultate, pro clariori ipsius doctrina, prosequar infrascriptos artic.

¶ Primò, quid sit forus, seu quis iudex dicatur competens, & de hoc dicam in rubrica.

¶ Secundò, quotuplex sit forus: seu quot species fori, aut cõpetentię iudicis, & de hoc êt dicã in rub.

¶ Tertiò, quot modis quis fortiatur forum. circa quê articulum diu anceps fui, qualiter illum traderem: quoniam in vnam partem trahebat, vt nullo seruato alphabeti ordine, secundùm cuiusque fori maiorem præstantiam & frequentiam, deberem modos & causas tradere: vtrum in alteram partem, propter causarum & modorum pluralitatem, pro facíliori inuentione, instituí ordinem alphabeti seruandum. dic ergo, quòd quis sortitur forum per varias rationes & modos.

A

1 ¶ † Primò, ratione administrationis, vnde argentarius in edendis rationibus, sortitur ibi forum, vbi administrauit. ff. de eden. in l. Prętor. §. his etiã. vbi enim administratio gesta est, tenetur quis rationem reddere, vt est tex. no. in l. hęres absens. §. 1. ff. de iud. siue sit administratio publica, siue priuata, vt in l. 1. & 2. C. vbi de ratioci. agi oportet. & ratio est, secundùm quod assignat tex. in d. l. secunda, quia facilius
b & plenius potest ibi veritas [b] reperiri: tã per testes, quàm per instrumenta. quinimò non solum in publica, sed etiam in priuata administratione locus est
c remissioni, [c] secundum Bal. in d. l. 1. vbi dicit, quòd hoc est speciale in hoc casu: quia regulariter in ciuilibus

ADDITIONES.

a *Marianum, immortalem Doctorem appellat Feli. in proœ. Rex pacificus. 2. colum.*
b *Adde bonum tex. in cap. scripturam. de ele. & ibi Abb. in 5. nota.*
c *Quid si aduena contraxit mutuum, an cõueniatur in loco contractus, si ibi reperiatur, vide Paul. in l. si hæres absens. §. 1. in 2. col. & in l. fi. vbi gl. reprobatur. ff. de iud. & Bal. in simili q. in rubr. C. de reuo. his, quæ in fraudem. 2. colum.*

uilibus non eſt locus remiſsioni, de quo tamen dic, vt latius dicam inſ.in 7.princ.art. Et in tutoribus aut curatoribus dic,quòd debẽt rationem reddere, vbi adminiſtrauerunt,vt in l.omnes. C.arbi.tut.per quã l.probatur,quòd licet tutores ſint diuerſarum iuriſdictionum : tamẽ poteſt pupillus omnes ſub vno iudice conuenire,ſecundum Spec.in tit.de comp.iud. adi. ver. 46. & ibi ſubdit Spec. quòd licet hoc ſit introductum in fauorem pupilli: nõ tamen poterit pupillus illos coram diuerſis iudicibus cõuenire, ſi modo ipſi petant, quòd ſub vno conueniantur. ſiue ergo plures tutores in eodem loco,ſiue in diuerſis adminiſtrauerint,omnes coniunguntur, & loco vnius habentur, & corã vno conuenientur.arg. de ex. tut. in l.iuriſperitos. §.1. Et ratione adminiſtrationis rei eccleſiaſticæ,laicus coram eccleſiaſtico iudice rationem reddere tenetur.90.diſt. c.iudicatum. tetigi in c.2.ſupra de iudic.tangam etiam in c.licet.inf.eod.& vide quod dixi infra, verſi.42.& ver.75.

2 ¶ †Secundò, acceſſorietatis ratione, vt dotis ad matrimonium, de quo infra in ver. 36. vel familiæ ad Eccleſiam, de quo dicam in c.1. inf.eo. vel vxoris ad maritum. de quo dicam in c.fi.infra eod.

3 ¶ †Tertiò,actionis ratione.& no.Spec.in titu.de compe.iud.adi. ver.48. per l.fin. C.vbi in rem actio. ſed illud contingit potius ratione rei, ſecundùm quòd dicam in c.ſanè.infra eod.

¶Quartò,adoptione, vt eſt tex. in l.1. ff.ad mun. no. tamen, quòd per adoptionem non perdit quis
2 primam [a] originem, vt in l.ordine. §.fin. ff.ad mun. & durat iſta qualitas, donec durat adoptio, vt l.ſed ſi is.ff.ad muni.no.Bar.in l.1.eo.tit.

¶Quintò,agricultura,vt no.in Spec.in ti.de competen.iud.adi.§.1. ver.28. de quo infra eo. ver.45.& dicemus aliquid in c.1. infra eod. & infra in ver. 87. peregrinationis.

¶Sextò, adulterio. de quo dicemus infra eo.cap. cum ſit generale.

¶Septimò, appellatione,3.q.6.cap.peregrina.tangam in cap.licet ex ſuſcepto.infra eo.& vide,quæ latius dixi in rub.de ap.in 8.prin.art.

¶Octauò artis ratione.de quo infra eo.ver.42.

¶Nonò authoritatis præſtatione : ſeu in authoritate præſtanda ad validitatem inſtrumentorum: aut quid ſimile, de quo in c.ſi diligenti.infra eo.

B

4 ¶ †Decimò,baptiſmate. nam per baptiſmum videtur quis ſortiri forum in loco, vbi baptizatus eſt : quia per baptiſmum liberatur quis à peccato, & à ſeruitute qua tenebatur Sathanæ & Angelis eius. ergo videtur quædam manumiſsio. vnde ſicut per manumiſsionem quis ſortitur forum in locum manumiſsionis, vt infra eo.ver.61.ita & per baptiſmũ. ſed Bar.in l.1.ff.ad mu.tenet contrarium, quò ad temporalia. Mouetur : quia certi ſunt modi, quibus ciuilitas contrahitur, vt l.1.ff.ad mu.& l.ciues. C.de incolis. lib.10. inter quos non eſt iſte modus : ergo &c. ſed quò ad ſpiritualia, relinquit ipſe determinationi canoniſtarum. ego verò apud canoniſtas non me
b mini legiſſe : tamen pro prima ſententia [b] facit, quia in baptiſmo quis dicitur renaſci & regenerari. ergo videtur quòd ibi ſortiatur forum, ſicut per natiuitatem & originem. de quo dicetur inf.eod. verſic.72. natiuitatis. & ver.82. originis. tamen ſi ignoraretur origo paterna & propria,quòd ibi ſortiretur forum, vbi baptizatus eſt : maximè ſi ibi expoſitus eſſet,per ea, quæ dicam inf. in verſi.40.

¶Vndecimò, beneficij receptione. de quo in c. ſanè. infra eod.

C

5 ¶ †Duodecimò, canonicæ regularis ratione. de quo dicam in c.1.infra eod.

¶Decimotertiò, clericatus aſſumptione, ſecundùm Inno.in c.ex ore,de priuileg.& gl.71.diſt. c.clericos. de quo latius in c.1.inf.eod.

¶Decimoquartò, cognitionis præcedentis ratione, vt infra eod.ver.40.& verſi.56.mutatione.

¶Decimoquintò, coitus commiſsi cum clerico vel moniali ratione. ſi quis enim fornicetur,aut mœchetur cum perſona eccleſiaſtica, fortitur forum eccleſiaſticum,vt no.in c.2.inf. de coha.cle. & mu.tex. cum glo.32.diſtin. c.eos. de quo inf.eod.verſic.103. ſacrilegij, & latius videbimus in c.cùm ſit generale. infrà eodem.

¶Decimoſextò, communis patriæ ratione, vt Romæ, vt l.Roma.ff.ad munic. de quo latius videbimus in c.fin. infra eod.

¶Decimoſeptimò, cõpromiſſi ratione, propter quod receditur à proprio iudice : & agitur coram arbitro. de quo ſupra de arbi. per totum. & ff. & C.de arbi.vnde pendente compromiſſo, non poteſt quis
c abſque metu pœnæ [c] ab arbitro recedere, & ad iudicem ire, vt l.ſi quis rem.ff.de arbitris.

¶ Decimooctauò, conſenſus ratione, de quo latiſsimè dicam in c.ſignificaſti, infra eo.

¶Decimononò, cõſtitutione ſeu ſtatuto, quãdo ſcilicet aliquis ſit receptus in ciuitate, vt munera ibi ſubeat, quod propriè dicitur municeps, quaſi muneris particeps, vt l.1. 2.reſponſo, ff.ad muni.

¶Vigeſimò,conſuetudine,de quo latius dicetur in c.cùm contingat. infra eod.

¶Vigeſimoprimò, connexitatis ratione,vt puta, dotis, vel hæreditatis ad matrimoniũ, vt inf.eo.ver. 26.de quo dicam in c.licet ex ſuſcepto,infra eo.& ratione connexitatis ſpiritualitatis ad tẽporalitatem, vt iuris patronatus,vt inf.eo.ver.60. aut perſonarum mixtarum, vt vniuerſitatis, de quo inf.eod. ver.vlti. vniuerſitatis, vel etiam vxoris ad virum, de quo inf. eo.verſi.66. Et ciuilis ad criminalem,& contra,infra eo.c.licet ex ſuſcepto.ver.12.

¶Vigeſimoſecundò,contractus ratione, de quo latius dicemus in c.dilecti, infra eod.

¶Vige-

ADDITIONES.

a *Facit quod no.Bart. in l.aſſumptio.§.filius.ff.ad mun.*

b *Et pro iſta opi. facit : quia ſicut filius naturalis alitur à patre, ita & ſpiritualis ex baptiſmo ali debet in ſubſidium. ita eleganter Bald. in auth. ſi rogati.C.ad Trebel. 4.col. & Barba. in c. cùm P. de accu.nam nec vocat patrem in eos ſine venia, qui eum de ſacro fonte leuauit. Ang.in l.adoptiuum.in princ.de in ius voc.& Bal.in l.1. col. 12. C. qui accu. dicit, quòd cognatio ſpiritualis eſt maior, quàm ſit carnalis.*

c *Quæ pœna in arbitro committitur lite conteſta. in arbitratore verò poſt latam ſententiam. Bar. in l.qui fidem. ff.de tranſact. & de dicto Bar.vide Alex.conſi.72.lib.3. col.4. ver. non omitto.vbi dicit, id alibi non reperiri.*

¶Vigeſimotertiò, conuerſione ad religionem, etiam abſque alia profeſsione : prout ſunt quidam, qui vocantur conuerſi, de quo in c.1.ſeu 2.inf.eod. ver.17. declaratio. prope fi.

¶Vigeſimoquartò, conuentione, ſi ciuitas conuenit cum aliquo,vt fiat ſuus ciuis,vt no. Bar. in l.1. ff.ad mu.vt deduxi,ſupra verſi.31.

¶Vigeſimoquintò, criminis perpetratione.infra eod.verſi.28.

¶Vigeſimoſextò, curſus tẽporis ratione,ſi ſcholaris vel alius, qui videbatur ſtare in loco animo nõ contrahendi ibi domicilium, in eo loco ibi moram per decennium traxerit. l.2.C.de incol.lib.10. Spec. in ti.de compe.iu.adi.§.1.ver.45. de quo inf.eo.verſ. 35.& latius tractabimus in c.fi.inf.eod.

¶Vigeſimoſeptimò, curatoris datione. de quo in c.1.infra eod.

D

6 ¶ †Vigeſimooctauo, delicti cõmiſsione, de quo latius dicemus in c.poſtu.infra eod.A.B. hoc tamen poteſt intelligi dupliciter. vno modo ratione loci : & de hoc dicetur in d.c.poſtulaſti. alio modo, ratione qualitatis criminis. & de hoc dicetur in c. cum ſit generale.inf.eo. ſuper Gloſ.fin. Ma.

¶Vigeſimononò, delegatione, de quo ſup.de of fic. deleg.per totum, & latius videbimus in c.ſi clericus laicum,& ibi tangit Gloſ.inf.eod.

¶Trigeſimo,defectu iudicis ſecularis, ſeu iuriſd. habentis, de quo latius videbimus in c.licet ex ſuſcepto.inf.e.& ibi videbimus,vtrũ propter defectũ iudicis Eccleſiaſtici, iudex ſecularis efficiatur cõpetens.

¶Trigeſimoprimò, decimarum ratione, vt infra de deci.per totum, & inf.eo.verſi.106.ſpiritualis.

¶Trigeſimoſecundò, denunciatione Euãgelica, de qua latè diximus in c.nouit, ſupra de iud.

¶Trigeſimotertiò, dignitatis aſſumptione. de quo dicam in c.1.inf.eod.

¶Trigeſimoquartò, diſtractus ſeu diſſolutionis contractus ratione.de quo in c.dilecti.inf.eod.

¶Trigeſimoquintò, domicilio. de quo latè in c. fi. infra eod.

¶Trigeſimoſextò, dotis cauſa, ſeu ratione.de qua dote etiã inter laicos põt cognoſcere Eccleſiaſticus. A.B.probat c.ex literis.de pign.& ibi no.Dñs meus. ſed ibi ille locus erat de ſubditis Eccleſiæ, quod pro
a cedit,ſecundũ aliquos,rõne connexitatis [a] ſeu acceſſorietatis rationẽ, vel rõne incidentiæ ad cauſam matrimonialẽ : aliqui verò tenent principaliter.de quo latius videbimus in c.licet ex ſuſcepto,inf. e.verſ.12.

¶Trigeſimoſeptimò, dubietatis ratione : cùm enim in iure aliquid difficile vel ambiguũ emergit, ad iudicem Eccleſiaſticum recurritur, vt in c.per venerabilẽ.§.rationibus. infra qui filij ſint legi. de quo per Spec.in titu.de competen.iud.adi.§.1.verſi.32.& latius dicam in c.licet ex ſuſcepto. inf. eod. & maxi-
b mè hoc procedit propter dubitationẽ eorum, quæ poſſunt eſſe ſpiritualia, [b] propter quod declaratio ad Eccleſiam pertinet. ita no.Bal.in l.omni. C.de ſacroſanctis Eccleſijs.

E

7 ¶ †Trigeſimooctauò, electione alicuius in ciuẽ. de quo ſup.eod.verſi.18. & ſi ex forma ſtatuti efficitur quis ciuis, ſi per tot annos habitauerit, dicitur ibi ſortiri forum, ac ciuitatem acquiſiuiſſe : ſi maio-
c ri parte [c] cuiuſlibet anni habitauerit.no.ibi Bar.in l. cùm de lanionis.§.Sabinus.& l.queſitum.§.ſi aliqua. ff.de fundo inſtru.& pro hoc caſu vide tex.in l.ciues. C.de incolis.lib.10.vbi tex.dicit,electio ciuem facit. no. Bar.in l.1.ff.ad municip.

¶Trigeſimononò, emancipatione. de quo in c. 1. infra eodem.

¶Quadrageſimò, emergentia.de quo aliquid in c.1.inf.eod.& in c.licet ex ſuſcepto, infra eod.

¶ Quadrageſimoprimò, expoſitione. vnde in-
d fans [d] expoſitus, cuius ignorantur pater & mater, & locus originis propriæ,ſortitur forum illius ciuitatis, vbi eſt appoſitus & nutritus: cũ nulla alia reperiatur origo,vt d.l.1.in fi.ff.ad municip.& ibi no.Bar.facit; quia ex quò ibi reperitur,præſumitur inde oriũdus. facit l.ſi ita, in fi.de fun.inſtru. & quod dixi in c.qualiter. el 2.inf.de accuſ. in 11.prin.art. q.33.vbi vide.

e ¶Quadrageſimoſecundò, exercitio ſeu arte.[e] de quo dixi ſupra eod.verſi.1.A.B. Et probatur ex his, quæ traduntur in l.fi.C.de iuriſdict. omn.iud.& l.2. C.de conſti.pec.& quæ dixi c.cùm omnes.de conſt. & licet quis fuerit de vna arte,& poſtea deſierit : poteſt conueniri pro his, quæ geſsit tempore quo erat de illa arte,coram illis iudicibus,no. Pau.de Caſt. d. l.2.facit l.Prætor.§.is etiam.ff.de eden.Et idem tenet Do.Pau.l.fi. C.de iuriſd.omn.iud. Ma.

¶Quadrageſimotertiò, exercitus cauſa. nam vbi Dominus vel ciuitas habet exercitũ, ibi dicitur terri
f torium,[f] vt no. Bar. in l.pupillus. §.territorium.ff.de verb.ſignif.& Bart.poſt Mart.& Iac. But.in l.1.C.de ſumma trini. verſi.ſed iuxta prædicta quæro.col.12. & tradit Bal.in c.1.in princ. quibus modis ſeu.amit.

F

8 ¶ †Quadrageſimoquartò, familiæ ſeu familiaritatis ratione. de quo videbimus in c.1.inf.eo.

¶Quadrageſimoquintò, filiatione. de quo in d. c.1. & aliqua infra, verſi.80.

¶Qua-

ADDITIONES.

a *Non ſic in iudice ſeculari, qui ratione connexitatis nõ poteſt cognoſcere de cauſa Eccleſiaſtica. c. lator. qui filij ſint leg. vbi Abb. in 2. no. & ratio ponitur ibidem per eum in glo. pe.*

b *Ideo dixit Abb.in c.venerabilem. in 20.no.quem tex. dicit eſſe ſing. de elect. quòd vbi eſt dubium de periurio, notio ſoli Papæ competit, & Abb. in diſpu. incip. ſtante ſtatuto.*

c *Tex. in §.Sabinus,reputat inter ſing.Lud.Ro.ſing.581. communiter ſunt ſtatuta. & vide latius per Felyn.in c. rex pacificus.2.col.facit tex. melior de iure in c. ſignificatum. in fi.de præben.*

d *Adde Bar.in l.quia ſemper.ff.de in ius vocan. & facit, quia ſi res ſubtracta furto, reperiatur apud Titium, is fur præſumitur. Bal.in l.Lucius. C.de furtis.*

e *Intellige tamen, quòd cõueniri poſſit quis reſpectu pertinentium ad eam artem : aliàs ſecus, vt declarat Bald. in l.fi.C.de iuriſd. omn.iud. & vide, quæ latè dixit Barba.in add. ad Bal. in l.nulli. C.quo. app. non recip.*

f *Sed aduerte : quia tex.in §.territorium,videtur facere in contrarium : quia dicitur, vniuerſitas agrorum. & ideo magis refertur ad locum, quàm ad perſonas, vide Innoc.in c.poſtulaſti.& cano.infra eod.& Bald. in l.ſi quis in hoc.C.de epiſc.& cler.*

¶ Quadrageſimoſextò, feudi ratione, de quo latè videbimus in c.ex tranſmiſſa.inf.eo.

¶ Quadrageſimoſeptimò, fideiuſsione. de quo in c.1.infra eod.

¶ Quadrageſimooctauo, fidei ratione. 23.q.1.c. quoties. & per Spe.in ti.de comp. iud. adi. §.1.verſi. 21.de quo dicam in c.licet ex ſuſcepto. inf.eo.

¶ Quadrageſimononò, fraternitatis cauſa. puta, quia ſit effectus frater tertij ordinis ſancti Franciſci. de quo latius in verſi.78.

H

9 ¶ †Quinquageſimò, habitus ratione. ſi fortè clericus incedit in habitu laicali, de quo dicam in cap. 1.infra eod.

¶ Quinquageſimoprimò, hæreditate. quod procedit ratione connexitatis, ſeu acceſſoriętatis ad matrimonium.de quo in c.licet ex ſuſcepto.inf.eo.

¶ Quinquageſimoſecundò, hæreſis cauſa.de qua dicetur in d.c.licet ex ſuſcepto.

¶ Quinquageſimotertiò, heremitatu. de quo dicetur in c.1.vel 2. inf.eod.

¶ Quinquageſimoquartò, hoſpitalitatis, ſeu hoſpitalariorum pietatis cauſa. de quo dicam in cap.1. vel 2. infra eod.

I

10 ¶ †Quinquageſimoquintò, ignorãtia. puta, ſi clericus tacet ſe clericum.de quo dicam in c.1.inf.eo.

¶ Quinquageſimoſextò, inchoatu.de quo dicam in c.1.infra eod.

¶ Quinquageſimoſeptimò, incidentis cauſæ ratione. de quo dictum fuit ſupra in 26. de quo dicetur in c.licet ex ſuſcepto.infra eod.

¶ Quinquageſimooctauò, infidelitatis ratione, vt
a quis Iudæus [a] vel ſimilis. licet.n.Iudæi apud iudices laicos ordinarios conueniendi ſint, l. Iudæi Romanos.C.de Iudę. tamẽ ſi de cã ſpirituali vel quaſi, agatur, conueniendi ſunt apud Eccleſiaſticũ, licet ſint extra Eccleſiã.c.poſtulaſti. de Iudæis. & per totũ tit. C.de Iudę.& de Paganis.Inn.& Dominus meus latè in c.ꝙ ſuper his.de voto.de quo dicetur in d.c.licet.

¶ Quinquageſimononò, inuitatione, ſeu requiſitione. puta, ſi laicus iudex inuitatur ab Eccleſiaſtico. de quo dicemus in c.1. infra eod.

¶ Sexageſimò, iuris patronatus Eccleſiaſtici cauſa. de quo in d.c.licet.

¶ Sexageſimoprimò, iuramenti ratione. de quo in d.c.cum ſit generale.inf.eod.

L

11 ¶ † Sexageſimoſecundò, legitimatione.vnde baſtardus ſeu ſpurius legitimatus, ſequitur forum pa-
b tris [b] legitimantis,no.Bar.in l.1.ff.de mun.& ori.per l.ordine,in fi.ff.ad muni.& idem no. Gloſ.in l.filios. C.de mu.& ori. lib.10.

¶ Sexageſimotertiò, legitimitatis cauſa,videlicet cum diſputatur, an aliquis ſit legitimus vel non. de quo in d.c.licet.

¶ Sexageſimoquartò, loci opportunitate.de quo infra eod.verſi.80.

M

12 ¶ † Sexageſimoquintò, manumiſsione. vnde libertus ſequitur forum patroni manumittentis. not. Spe.in ti.de cõpe.iud.adi. verſ.41. & probatur in l.ſi quis,in fi.ff.ad muni. vbi tex. dicit, ſi quis à pluribus manumiſſus ſit, omnium patronorum originem ſequitur. ad idem l.aſſumptio.§.fi.ff.ad mun.vbi tex.dicit,liberti originem patronorũ vel domicilij ſequuntur. ita & hi,qui ex eis naſcuntur.hoc tamen vltimũ procedit quò ad honores & tutelas: nõ quò ad alia munera patrimonialia,vel perſonalia,vt dicit Io.Andr.in addi.Spec.ad d.verſi.41. facit quod no.Glo.in l.aſſumptio.§.1.ff.ad mun.ad quod etiam facit quod dicam infra eo.verſi.81.& no. quòd ſi ſeruus manumittatur, vt ordinetur: debet manumitti coram Eccleſiaſtico iudice,& no.Arch.54.diſt.c.2.

13 ¶ †Sexageſimoſextò, matrimonij [c] conuentione,
c ratione vel cauſa. & per hunc modum vxor ſortitur forum viri,vt in l.fin. C.de incol.lib.10. & in l.cùm quædam puella. ff.de iuriſd.om.iud. & in l.ea, quæ. & in l.fi.§.2.ff.ad mun.AB. etiã quò ad munera perſonalia impoſita propter res, quales ſunt collectæ,l. fin.§.idem reſcripſerunt.ff.ad mun.l.de iure.§.fi.eod. tit.& l.1. C.de mulie. facit etiam l.exigere dotem.in fi.ff.de iud.& quod no.in l.conſequens,in prin.ff.de pri.ſchola.lib.12.C.de nup.l.cum te. ff.de ſena.l.fœminæ.& l.1.eod.tit. & in Authen. de nup.§.non tantum.colla.4. & in Authent.de cõſuli.§.ſi verò. colla. 4.vnde tex.in l.mulieres.C.de dign.lib.12.& l.fin.C. de incol.lib.10.dicunt mulieres,maritorum honore erigimus,genere nobilitamus, forum ex eorum perſona ſtatuimus, & domicilia mutamus. Et põderandus eſt tex. qui dicit,domicilia, in plurali: & ſic ſaltem duo exigit,vt in regula, pluralis.de reg.iu.lib.6. vnde non ſolum domicilium incolatus, quod ſolo animo & verbis,aut factis contractus erat,de quo latius dixi c.fin.infra eo.ſed etiam originis, per matrimonium mutatur,facit quod no.Bal.poſt Cyn. in l. 2.C.de iuriſd.omn.iud. vbi dicit, mulier nupta nullo modo retinet domiciliũ originis paternæ vel auitæ: hoc enim operatur virtus matrimonij,quæ mutat ius originis,quod in alio caſu nõ reperitur,ſecundum eum, adeo quòd vt originaria ciuis, loci mariti, debet tractari.vnde conſulendo tenuit Bal.quòd
d ſi ſtatutum [d] dicit, quòd ſi ciuis originarius occiderit forẽſem,puniatur pœna pecuniaria: ſi ciuẽ,pœna capitis:quòd ſi mulier alienigena nupta ciui illius loci occidit forẽſem, debeat puniri pœna pecuniaria: quia vxor viri & originarij ciuis, & ipſa tanquã eidẽ origini vnita, per virtutem matrimonij: & tãquam pars corporis viri effecta, dicitur eſſe de loco illo vnde maritus eſt: nam matrimoniũ eſt illius naturæ & virtutis,quòd transfundit originẽ vxoris,ad originẽ viri,vt legitur & no. in d.l.origine. quod etiam probatur ex virtute vnionis, in qua id, quod eſt potentius,

ADDITIONES.

a *An autem in litigijs Iudæorum ſit ſeruanda lex Moſaica, vide Fely. in c.Iudæi, in 2.col. de Iudæ.*

b *Adde Bar.in l.aſſumptio.§.1.ff.ad municip.*

c *Facit lex exigere.vbi Bart.ff. de iud. & quod no.in c. 1.de ſpon. ſecus eſſet ſi vxor ducat virum. ita no.Bald.in l.ſi.in 1.col.C.ſi à non compe.iud. & hanc materiam extende & amplia, vt per moder. in d.l. cum quædam,in princ. adde Socin. conſil.227. col. 7. verſic. quibus ſuppoſitis.*

d *Et quando ſtatuta ſunt diuerſa,quod attendatur,videndus eſt Barba.conſi.54. lib.1. & quæ dicunt repeten.l.1. C. de ſumma trin.*

tius,trahit ad id,quod eſt minus dignum,vt c.quod in dubijs. de conſe.Eccle.vel alta.& c.1.ne ſe.va.& l. quæritur.ff.de ſta.ho.cũ ſi. ſed nulla eſt maior vnio, quàm coniugalis, per quam vir & vxor efficiuntur
a vna caro. [a] Et eſt quaſi vna ſola in duabus perſonis, vt l.1.ff.re.amo.c.debitus.de biga.33.q.5. c.hæc imago.ff.ad Sylla. l.1.§.vir, & in c.Martinus. de biga. Et ponderari debet tex.in l.fœminę.ff.de ſena.cũ dicit, continet. Et ſic verè, & non per interpretationẽ,ſecundum Bal.ibi.dicit etiã Bal.ꝙ nuptię habent vim originis: nam vnio viri propter ſacramẽtalem vnionem matrimonij, reputatur vxoris: quia vxor vnitur viro tanquã digniori, & eſt eadem virtus & conditio vnitorum, per iura prædicta. hinc eſt ſecũdum Bald. quòd ſtatuta, quæ ligant virum ratione originis vel domicilij, ligant etiã vxorem. d.l.exigere dotẽ.ff.de iudi. & d.l.cum quædam puella. ff.de iuriſd. omn.iud. Ma. Et ideo ſequitur vxor forum viri, & etiam illum ſortitur viduata morte viri: donec alteri nubat,vt l.filij.§.1.ff.ad muni.vnde etiam forum ſepulchri ſortitur, vt in c.de vxore. inf.de ſepul. tradit Io. And.in c.is,qui.in fi.de ſepul.li.6.& in c.1.de cle. coniug.li.6.A B. Et quod no.d.l.cõſequens.& Gloſ. expreſsè,l.1.C.de mulie.& in quo loco. Glo.1.& ibi
b Ber.& Bar.l.1.C.de mulie.& in quo loco.nã vidua [b] viduando,videtur in matrimonio perſeuerare. l.fin. C.de bo.ma.& l.1.§.exactio.C.de rei vxo.act.& Bar to.in d.§.vidua.facit tex.in Authen.de nup.§.non tamen.& §.ſoluto.Nec obſt.præd.§.idem reſcripſerũt. ibi dum tex.dicit,quãdiu nupta eſt, incolã eiuſdem ciuitatis videri, cuius eſt maritus. quæ dictio, quandiu,eſt temporis limitatiua.l.quamdiu. C.qui admi. ad bon.poſ.& l.quamdiu. ff.de acquir. hære. cum ſi. quia reſpõderi poteſt, ſecundum Ber. quod dicitur virum ſeruare, quia viduitatem ſeruat. Ma. Item etiam habet locum reſpectu fori iudicialis, etiam ſi vir fortiatur forum propter artem, vel priuilegium perſonæ, vt eſt tex.ſingularis in l.penul. C. de fabri. lib.11.& ideo ex forma ſtatuti,ſecundum Doct. nõ poſsint conueniri coram officialibus mercãtiæ: nec etiam poterunt conueniri eorum vxores coram dictis officialibus. A B. facit quod dixi c.1.inf.verſic. 17.declaratio. & c.fin.inf.eodem.3.q.princ.ſecundo membro. Ma.

14 ¶ † Sexageſimoſeptimò, matrimonialis cauſæ ratione. de quo videbimus in c.licet ex ſuſcepto.inf.

¶ Sexageſimooctauo, mercaturæ cauſa. de quo videbimus inf.verſi.86.

¶ Sexageſimononò, malitiæ ratione, ſeu aſſumptione, vt no.Bar.in l.1. in fi. ff.ad muni.Spec.in tit. competen.iudi.adi.§.1.verſicu.43.& probatur. ff.ad muni.in l.municipes.§.fin.vbi loquitur tex.reſpectu militiæ, & non aſſumptionis: dicens, quòd debet cõueniri in loco,vbi inhæret. & intellige, quòd etiã ibi, vbi inhæret non conuenitur,nec accuſatur, niſi coram magiſtro militum: nec ab alio punitur. C.de iuriſdict.omn.iud.in l.magiſteriæ. & ff.de cuſto.reo. in l.militibus.& ff.de re mi. in l.2.6.quæſt.1. cap.1. c. nullus omnino. quod procedit in milite militante: ſecus in non militante. & ita intelligo tex. in l. fin. in fi. ff. de ac. not. Spec. in titu. de reo.§.1. in princ. Item prædicta procedunt, niſi in certis caſibus, de quibus videre poteris in dictis iuribus: ſed reſpectu aſſumptionis militiæ,in quantum militia eſſet digni
tas,de quo latè diſputaui capitulo, quanto. infra de mag.de quo dixi ver.33.de militibus autem gaudentibus, quem forum ſortiantur, dic vt dicam in c.1. inf.eo. Item miſerabilitate perſonarum.c.licet ex ſuſcepto. infra eod.

¶ Septuageſimò, moleſtiæ illatæ Eccleſiæ cauſa. de quo dicetur in d.c.licet.

¶ Septuageſimoprimò, mutatione. pone exemplum, erat laicus tempore iudicij intentati, & pendente iudicio, vel lata ſententia ante executionem fit clericus,de quo dicam in c.fin.inf.eo.& inf.A.15. Item mutuę petitio.ratione. vide infra de mutua peti.c.2.A.9.& c.1.A.4.

N

¶ Septuageſimoſecundò, natiuitate. ſiue loquamur reſpectu natiuitatis ipſius, quò ad forum ſortiẽdum: quia in loco,in quo natus eſt,ſortitur forum, vt eſt tex.in l.1.ff.ad municip.de quo latius dicã ſtatim in ver.82. ſiue loquamur de natiuitatis cauſa & iudicio: an ſcilicet ſit natus legitimus,vel nõ.de quo dicam in c.licet ex ſuſcepto.inf.eod.

¶ Septuageſimotertiò, nauigatione. de quo dicam infra,verſi.86.

¶ Septuageſimoquartò, negligentia iudicis proprij. de quo dicam in d.c.licet.

¶ Septuageſimoquintò,negotiatione.ff.de iud.in l.hæres abſens.C.de inco.l.2.lib.10.Spe.in ti.de compe.iud.adi.verſ.159.& vide quod dixi ſup.ver.1.vide ſup.verſ.8.Item negligentia.de quo in c.licet,inf.eo.

¶ Septuageſimoſextò, nominatione.exẽplum,cõuenitur laicus in iudicio reali, & ipſe comparet, & nominat clericum in iudicio. de quo latè dicam in c.1.infra eod.

¶ Septuageſimoſeptimò, nullitatis ratione. nam & de nullitate proceſſus iudicis ſecularis poteſt quãdoque iudex Eccleſiaſticus cognoſcere. de quo tamen dicam in d.c.licet.

¶ Septuageſimooctauò, nutritione: nã vbi quis ab infantia nutritus eſt, ibi fortitur forum, ſi aliter nõ oſtẽdatur origo ſua. ad quod vide ſup.c. verſ.41.

O

15 ¶ † Septuageſimononò, officij ratione. puta, tutela,argentaria, aut ſimili. ſupra eo.verſi.1.

¶ Octuageſimò, ordinis receptione. vt no. Gloſ. ſingularis in l.hæres abſens. ff.de iud. vide ſupra eo. verſi.13.dicam in c.1.infra eo.

¶ Octuageſimoprimò, oportunitate loci.31.q.2. cap.fin.

¶ Octuageſimoſecundò, originis propriæ uel paternę ratione,ut l.1.in prin.& l.aſſumptio.§.1.& l.libertus.§.patris.ff.ad mun.& in l.1.l.filios,cũ duab.ſequẽtib.C.de muni.& orig.lib.10.no. Glo.in uerbo, oriundus,in c.accedens,el 2.infra ut li. non conteſt. nec obſt. ſi dicas, quòd ſecũdum hoc habebit duos Epiſcopos originis: quia ſimile uidemus diuerſa beneficia,

ADDITIONES.

a *Vna caro. Adde Socin.conſi.17. lib.1.colum.penul.*

b *Vnde ſi committat adulterium, perdit dotem, perinde ac ſi maritus viueret. quod eſt mirum: tamen ita cõſuluit Pau. conſi. 167. lib.2.& moder. ſequuntur in l.2. 2. col. ff. ſolu. matrim. licet Alexan. aliter ſenſerit, & Paul.impugnet in l.ſororem,C.de his, quib. vt indig.*

neficia, vt no. Ioan. Andr. in c. cùm nullus. de temp. ord. lib. 6. & ostẽditur clarè ex casibus superioribus & inferioribus, quorum qualitates plures possunt in persona eiusdem coniungi, & patebit ex his, quæ dicam inf. in 4. princ. artic. & etiam in 13. prin. artic. Et quamuis, quò ad ordines, tex. in d. c. nullus. videatur ponderare propriam originem, & non paternam: & hoc tenendum sit ante factum, secundum Io. And. pro maiori securitate, post factum tam ordinans, q̃ ordinatus, deberẽt haberi pro excusatis, secundum eum, de quo tamen remittit ad nota. per se in mercuriali. cùm quid. de reg. iur. lib. 6. in solutione quæ stionis. & sic ex prædictis patet, quòd Florentinus est factus habitator nomine ciuitatis, secundum quod nihilo minus potest Florentiæ conueniri, etiam ratione paternę originis. quod tamen videtur procedere, quò ad honores & tutelas. C. vbi petantur tut. l. 1. & in l. assumptio. §. 1. ff. ad munic. & Azo in summa in titu. de iure immu. prope fi. & Spec. in titu. de compe. iud. adi. §. 1. vers. quid ergo si aliquis. & sentit Glos. in c. fi. inf. de paro. Tu verò dic, quòd ista fuit una opin. Glos. in l. assumptio. §. 1. ff. ad muni. quę uoluit, q̃ ratione originis paternę non possit ibi filius conueniri, exemplo filij translati ad senatoriam dignitatem, per l. municeps. ff. ad muni. & l. pen. ff. de senten. & idem dixit Glos. de eo, qui sequitur originem manumissoris. de qua opin. uide latius per Bart. in d. §. 1. sed ad propositum nostrum competentiæ fori prædicta opi. quæ uult, quòd filius non potest cõueniri respectu originis paternę, non est vera, secundũ Bar. per tex. in l. incola. la 1. ff. ad mun. sed Iac. de Are. dicit, quòd prædicta opin. potest sustineri, vt non possit ibi conueniri, subaudi, si ibi non reperiatur, per l. hæres absens. 1. responso. ff. de iud. & l. relegatorum. §. non dubitan. ff. de interd. & releg. quod satis potest esse bonum dictum, secundum Bart. Secunda fuit opi. Glos. prædicta in d. §. 1. quòd filius in propria origine debeat subire omnia munera: sed in origine paterna habeat locũ præcedẽs opi. quæ opi. cõiter reprobatur. ¶ Tertia fuit opi. dictæ Glos. quòd in omnibus subijt munera ratione dictæ originis, vel manuscrip. nisi alibi habeat domicilium: quia tunc nihil subijt ibi muneris vel honoris, per l. filios. C. de mun. & orig. quę opin. in quantum dicit, quòd in omnibus debet subire onera, approbatur per Bar. sed in quantum excipit, nisi alibi habeat domicilium, malè dicit, per tex. in d. l. assumptio. §. 1. & ita ẽt sentit Glos. ibi per l. fi. C. de mun. & orig. facit l. libertus. §. prescriptiones. ff. ad mun. & C. de incol. l. ciues. & ista fuit etiam opin. Mar. de Fa. Iaco. de Are. & Dy. quam sequitur etiam Cyn. in l. 2. de iurisd. om. iud. Nec obst. d. l. filios. quia ibi non dicitur filium non conueniri in originali ciuitate patris, si alibi habeat domicilium: sed quòd non potest conueniri in originali
a ciuitate matris, si ibi non habebat domicilium. [a]
¶ Conclude igitur, omissa dispu. quid iuris de alijs muneribus patrimonialibus & honoribus: de quibus per Bar. in d. §. 1. quòd quantum ad competentiam fori, filius potest conueniri ẽt in loco originis paternæ, vt d. l. incola. quod est verum, secundũ Iac. de Are. & supra dixi, si ibi inueniatur, per prædictã l. hæres. & d. l. relegatorum. sed in origine propria arbitror, quòd ibi possit conueniri: & si ibi non reperiatur, si modo aliquo alio speciali priuilegio nõ defendatur. & ex prædictis etiam habes, quod filius non sortitur forum in loco originis maternę: quod est verum in recognoscente paterna, secus in vulgo quæsitis: quia isti nullam habent originem. tex. est in l. 1. in fi. ff. ad mu. Aduerte tamẽ, quòd licet filius sequatur forum originis paternæ veræ & naturalis: tamẽ in ficta, quam fortè haberet ex statuto, vel priuilegio, magnum est dubiũ. & Bar. in d. l. assumptio. §. 1. dimisit q. indecisam. sed in l. libertus. §. patris. ad mun. determinat, quòd talis ciuilitas, licèt sit quæsita ex conuentione, transeat ad filios, per illum tex. quia quis est obligatus ciuitati, ergo nõ potest libera voluntate recedere. facit etiam, quia ciuilitas acquisita per manumissionem vel adoptionem, transit ad filios, vt d. l. assumptio. in fi. & in d. §. in adoptiua. in d. l. libertus. ergo etiam prędicta ciuilitas quæsita ex conuentione, quæ prædictis æquiparatur, debet transire ad filios: pro quo etiam allego, quia origo originalis & accidẽtalis videntur æquiparari per tex. & quod ibi no. Bart. in l. 2. C. de mu. & orig. lib. 10. & d. l. assumptio. §. filius. Aduerte tamẽ: quia fortè dici posset, quòd prędicta decisio procedit quò ad honorem & munera: non quò ad forum, quia in eo non videtur vrgere ratio prædicta. ¶ Quid autem de origine aui paterni, aut aliorũ superiorum? dic, quòd non consideratur, vt sentit Io. And. & clarius Lap. & d. Do. in c. cum nullus, de tempo. ord. lib. 6. & probatur in d. l. assumptio. §. filius. & sentit Glos. in l. filios. C. de mu. & origi. aliàs, vt in dictis iuribus traditur, haberemus quærere agrum Damascenũ, vbi ortus est Adam. 13. dist. §. his omnib. versi. econtra. & hoc etiam dicit Old. consi. 25. In contrarium tamẽ facit: quia nepos sequitur originem manumissoris patris sui, vt d. l. assumptio. §. fi. Item facit d. l. libertus. §. in adoptiua. quę hoc expresse videtur velle, per quam l. multi tenent hoc simpliciter, & ali quando etiam tenuit Iac. de Are. sed postea mutauit sententiam, & distinxit: quòd aut nepos natus
b est viuẽte auo, [b] & sequitur originem aui. aut non: & tunc patris. arg. l. emancipatum. ff. de sena. & sic refidet Cy. in l. 2. de iurisd. om. iud. secũdum quam distinctionem dixi posse saluari opiniones cõtrarias: & sic etiam residet Io. Andr. in c. is, qui. de sepul. lib. 6. super Glos. 2. in nouella. intelligo tamẽ, quòd dictum est de nepote nato viuente auo, quò ad munera & honores: & quò ad facultatem conueniendi, quãdo ibi reperitur. & no. quòd licet quis sit natus in comitatu, si tamen paterna origine est ciuis: dicitur ciuis, vt no. Bart. ad mun. l. 1. per l. cùm satis C. de agric. & censi. lib. 10. & idem econtra, vnde ille poterit conueniri respectu originis proprię in ciuitate:

ADDITIONES.

a *Et circa hunc materiam, quia disputatur sæpe de origine propter statum Doct. de collegio, quid si casu aliquis nascatur extra patriam, vide Pau. & Cumen. in l. huiusmodi. §. legatum. ff. de leg. 1. & l. cætera. §. fin. de leg. 1. & alleg. d. §. legatum. & adde Soc. consi. 272. 2. col.*

b *Et ratio est, quia si mortuo auo cõcipiatur nullo iure cognationis auo iungitur, per consequens ex persona sua non admittitur ad bona aui. §. cùm autem quæritur, an quis. Instit. de hære. quæ ab intest. deferuntur.*

uitate: & comitatiuus natus in ciuitate, poterit conueniri in comitatu.

P

16 ¶ † Octuagesimotertiò, pacis ratione, cuius vigore Ecclesia se intromittit de qualibet causa, vt in c. nouit. & ibi dixi, supra de iud.

¶ Octuagesimoquartò, paupertatis ratione. de quo dicam inf. eod. c. ex tenore.

¶ Octuagesimoquintò, peccati cuiusq; ratione. de quo dicam in c. licet ex suscepto. inf. eod.

¶ Octuagesimosextò, pœnitentiũ causa, siue agatur per viam denũciationis, ut d. c. nouit. siue de causis pœnitentiũ, quę ad Ecclesiam pertinent. 11. q. 1. c. aliud. tradit Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. uers. 3. & uers. 17. de quo fortè dicam in d. c. licet.

¶ Octuagesimoseptimò, peregrinatione, mercatura, agricultura, & marinis nauigationibus, aut similibus exercitijs, argu. c. innouamus. supra de treu. & pa. 23. q. 1. cap. si quis Romipetas. & sequ. inf. de peregri. c. 1. & de rap. cap. excommunicationi. & plenè per Innoc. & Ioan. Andr. in cap. significantibus. de offic. deleg.

¶ Octuagesimooctauò, de possess. seu rei, de qua agitur, ratione. de quo in c. sanè. inf. eod.

¶ Octuagesimononò, priuilegio. vt in scholari, qui habet priuilegium, vt non conueniatur nisi sub suo magistro vel Potestate, vt in authent. habita. C. ne filius pro patre. de quo latius dicam in 4. prin. art. Item Fabricensis, qui non potest nisi sub certo iudice conueniri. de quo in l. pen. C. de fab. lib. 11. & miles, de quo dixi sup. vers. 49. priuilegium enim sicut consuetudo, potest tribuere iurisdictionem, vt in c. cùm contingat. inf. eod. & in c. fin. de offic. Arch. tradit Spec. in tit. de compet. iud. adi. §. 1. vers. 33.

¶ Nonagesimò, principalis, seu præambulæ, vel præcedentis cognitionis ratione. de quo supra, versicu. 40. & versic. 57. de quo latius dicam inf. in 40. princ. artic.

¶ Nonagesimoprimò, processione. de quo dicam in c. 1. inf. eod.

¶ Nonagesimosecundò, pronunciatione, seu iudicis sententia, vt puta, quando opposita exceptione incompetentię, iudex pronunciauit se competentem, vel processit ad vlteriora: quia tunc si pars appellat, facit se competentem: etiá si non esset, dum modo funditus non careat iurisdictione. de quo latè dicam in c. si clericus laicum. inf. eo. item prorogatione. de qua materia latè inf. eo. c. significasti.

¶ Nonagesimotertiò, pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum causa. de quo in c. licet, inf. eodem.

R

17 ¶ † Nonagesimoquartò, rapina. de quo dicam in d. cap. licet. Item ratiocinatione. l. 2. & per totum. C. vbi de ratioci. agi opor. vide supra, versic. 8. & latius sup. versic. 1.

¶ Nonagesimoquintò, rei, seu possessionis causa. de quo dicam in c. sanè. inf. eod.

¶ Nonagesimosextò, reconuentione. de quo latè dicam in c. 1. inf. de mutu. peti. & aliquid tangam in c. 1. & c. licet. inf. eod.

¶ Nonagesimoseptimo, recusatione. de quo inf. eod. c. si quis contra clericum. & plurima dixi in c. cùm speciali. inf. de appel.

¶ Nonagesimooctauò, recursu. de quo dicam in d. c. licet. inf. eod.

¶ Nonagesimononò, relatione causę. de quo dic vt latissimè dixi in c. intimasti. inf. de appel.

¶ Centesimò, religione. de quo dicet in c. 1. inf. eo.

¶ Centesimoprimò, requisitione, seu inuitatione. versic. 58.

¶ Centesimosecundò, reuocatione ad domum. de quo latè dicam in 8. prin. art. in c. fi. inf. eod.

S

¶ Centesimotertiò, sacrilegio. de quo dicam in d. cap. licet.

¶ Centesimoquartò, sequestratione rei penes clericum. de quo in c. 1. eod.

¶ Centesimoquintò, scuitate. si forte clericus immisceat se sæuis enormitatibus. de quo in c. 1. & in c. postulasti. inf. eod.

¶ Centesimosextò, spiritualitatis causa, vel quasi, ratione. de quo in c. licet. inf. eod.

¶ Centesimoseptimò, spoliatione Ecclesiæ, vel Ecclesiasticarum personarum à laico facta. de quo in c. licet, inf. eod.

¶ Centesimooctauò, solu. seu solutionis destinatione. de quo in c. dilecti. inf. eod.

¶ Centesimononò, statuto. vide sup. vers. 19.

¶ Centesimodecimò, studio, seu studij causa. de quo sup. versi. 89.

¶ Centesimoundecimò, supplicatione. de quo in authen. quæ supplicatio. C. de preci. Imper. offe. & aliquid fortè dicam in d. c. licet.

T

¶ Centesimoduodecimò, testamento, seu vltima voluntate. de quo inf. versi. 115.

¶ Centesimodecimotertiò, tutoris datione. de quo versi. 27.

V

18 ¶ † Centesimodecimoquartò, vagatione. vagabundus enim vbiq; sortitur forum, vt in c. fi. inf. eo.

¶ Centesimodecimoquintò, vltima volũtate. vnde si fideicommissum petitur, debet peti vbi relictũ est. C. vbi fideicõmissum peti opor. l. 1. ff. de iud. l. hæres absens. & l. si fideicommissum. & l. post legatum.

¶ Centesimodecimosexto, vsura. de quo in cap. licet. inf. eodem.

¶ Centesimoseptimò, voluntaria submissione, de quo in c. significasti, inf. eod.

¶ Centesimooctauò, vxoratione, de quo sup. versic. 66. & inf. eo. c. fi. & sic cum vxore volumus finire, & casus terminare: cùm maritus forum vxorum sequi debeat, & non alia fora. Et aliquos ex prædictis casibus enumerat Glo. in d. l. hæres absens. ff. de iud. qui enumerat 12. casus, vel circa. Host. vero in sum. in ti. de foro compe. enumerat 40. vel circa. Spe. vero in tit. de compe. iud. adi. enumerat 52. Et aduerte etiam: quia licet aliquando reiterauerim aliquos casus per nomina sinonima, illud feci ne fortè requirendo vnum nomen, illo non reperto in loco debito, quod fortè esset positus in alio loco sub alio nomine, & litera: arbitrareris defectum esse & voluntate tua frustratus eris.

Centesimodecimononò, de vniuersitate. dicam in c. 1. inf. eod. in 14. de donatione.

Quartò principali artic. quia ex superioribus traditis in præcedenti art. apparet, quòd quis varijs modis sor-

dis ſortiatur forum. examinabimus quid, ſi in perſona eiuſdem concurrant plures qualitates, per quas concludatur multiplex forus: ita quòd poſsit varijs locis conueniri, vtrum electio iudicis, corã quo debeat conueniri, debeat pertinere ad actorem vel ad reum. & de hoc videbimus in c.ſi.inf.eo.

¶ Quintò, qualiter cognoſcitur, an quis ſit iudex competens per aliquos ex modis ſuperius deductis, in 3.art. & an ad concludendam competentiam ſufficiat ſola allegatio in libello qualitatis concludentis forum, vel qualiter. de quo latè videbimus in c. ſi clericus laicum, inf. eo.

¶ Sextò, vbi & in quo loco iudex poſsit iuriſdictionem, ſeu forum exercere. de quo videbimus in cap.ſi. infra eod.

¶ Septimò, in quibus caſibus ſit locus remiſsioni: & ad cuius petitionem, & qualiter ſit fienda. de quo videbimus in c.poſtulaſti.inf.eo.

¶ Octauò, in quibus caſibus licet quis ſortiatur forum, habet ius reuocandi domum: & quando, & qualiter hoc ius poſsit vel debeat proponi. de quo in c.fin. inf. eod.

¶ Nonò, vtrum, & quibus caſibus, & quando citatus coram iudice incompetenti teneatur comparere, allegaturus priuilegium ſuum? & quid iuris ſi non compareat: an, & quando valeat proceſſus, de quo in c.ſi clericus laicum, inf. eo.

¶ Decimò, qualiter debeat ſe habere citatus corã iudice incompetenti, & quando debeat oppone re declinatoriam: & qualiter, ſeu quam cautelam adhibere, ad hoc, vt non incidat in pœnam ſtatutorum prohibentium forum declinari: & vtrum ualeant alia ſtatuta. de quo in c.ſi clericus, inf.eo.

¶ Vndecimò, quid agẽdum ſit, ſi aliquis citatur ad forum non ſuum, ſeu coram iudice de iure communi: & ſecundum eius primordialem naturam in competentis, cuius tamen ex aliqua qualitate in libello allegata concludatur competẽtia. & ad quem pertineat probatio illius qualitatis: & quando debeat probari: & quem modum debeat iudex ſeruare. de quo videbimus in c.ſi clericus, inf.eo.

¶ Duodecimò, quid ſi ſunt plures iudices, ad quos iuriſdictio ſimul pertineat, quid agendum ſit: & qualiter procedendum: & maximè, ſi vnus eſt ſecularis, & alius eccleſiaſticus.

¶ Tertiodecimò, quid ſi ſunt plures iudices ſeu officiales competentes in ſolidum: & ſingulariter, qualiter ſit locus præuentioni: & quãdo, & quibus caſibus, & hic aliqua videbimus de miſto foro. de quibus in c.propoſuiſti, inf.eo.

¶ Quartodecimò, quid ſi vnus iudex vel officialis impedit ſe de foro, ſeu iuriſdictione ad alium pertinente: & ad ipſum ſe impediente nõ pertineat de iure: vel non pertineat, quia ſit præuentus ab alio: quid agere debeat iudex, qui præuenit: vel ad quẽ iuriſdictio pertinet? & hic tractabimus materiam inhibitoriarum, quantum ad materiam pertinet. & de hoc latè in c.propoſuiſti.inf.eo.

¶ Quintodecimò, quid ſi vnus tempore inchoati iudicij erat vnius fori, & pendente iudicio, vel ante executionem, mutet forum: quis iudex erit tunc competens. & de hoc in c.pe.inf.eo.

¶ Sextodecimò, quid ſi actor & reus ſunt diuerſi fori? quis forus ſit attendendus, an actor teneatur ſequi forum rei, vel econtra? de quo in c.cũ ſit generale.inf.eo. & variæ ſunt fori conſuetudines, vel varia ſtatuta, quas conſuetudines vel ſtatuta, debemus attendere: an actoris vel rei. de quo in c. quòd clericis. infra eod. Et quibus caſibus laicus poſsit conueniri coram iudice eccleſiaſtico. c. licet ex ſuſcepto. infra eod.

¶ Decimoſeptimò, de pœna trahentis aliquem coram iudice incompetenti. de quo videbimus in c. ſi diligenti. inf. eod.

¶ Decimooctauò, vtrum acta & proceſſus facti coram iudice incompetenti, valeant, vel aliquem producant effectum? de quo in cap.ſi clericus. infra eodem.

¶ Vltimò, qualiter forus finiatur: & an poſsit quis renunciare foro: & cui, & per quos modos. de hoc videbimus in c.ſi.inf.eod.

¶ Circa primum artic.in quo venit examinandũ, quid ſit forus: dic ſecũdum Hoſt. & Io.And. quòd hoc verbum habet plura ſignificata: quod in genere neutro, ponitur pro territorio cuiuſque iudicis, infra quod animaduerti poteſt in facinoroſos homines, vt in l.pupillus.§.territorium.ff.de ver.ſig.& hoc apud cano. appellatur diœceſis. quòd cuiuſque Epiſcopi diœceſis, dicitur ipſius territorium. 16. q.7.c.omnes baſilicæ. ſed in maſculino genere comprehenditur locus exercendarum litium, vt in c.forus. [a] inf. de verb.ſig. Et vtroque modo poteſt ſumi titulus noſter: ſed melius adaptatur ad primum modum ſecũdum Do. Et aduerte: quia, vt dicit hic Ioan. poſt Ho. forus etiam alijs modis ſumitur, ad titulum noſtrum non pertinentibus: videlicet pro loco nundinarum, iuxta illud Ouidij, Ad fora cõueniunt, &c. Item pro loco, in quo calcantur vuæ. & dicitur tũc à feriendo. Item pro loco plano exiſtenti in naui, vn de Virgilius: Laſſantque foros, &c. dicitur tunc à ferendo. Item ſumitur pro foramine, per quod ex naui emittitur remus. vnde verſus: Cauſatur, venditque forus, ſignatque foramen. Inuenies fores, datque carina fores.

¶ Circa ſecũdum articulum, quotuplex ſit forus, ſeu quot ſint ſpecies fori, aut cõpetentiæ iudicis: dicendum eſt, quòd plures ſpecies [b] & multiplex diuiſio poteſt ſumi ex his, quę dixi in 3.prin.ar.vt diligẽs inueſtigator poteſt colligere. inſuper etiam dicendum eſt, quòd aliquis eſt forus contentioſus, in quo regulariter trahitur quis inuitus, vt l. inter ſtipulantem. §.1. ff.de verb. ob. quidam voluntarius, ut adoptionis,

ADDITIONES.

a *Et licet ita in iure cano.dicatur, tamen apud oratores nunquam in eo ſignificatu capitur. Mar. Fora litibus omnia feruent. Imò quando maſ.g.eſt, ſemper pluralis numreperitur. Vergi. Impleſſemque foros flammis. Cice. Alij malos ſc[illegible]ant, alij per foros curſitent. ſignificat tamẽ etiã locum ad ſpectan. vt Liuius in primo ab vrbe condita, Diuiſa loca patribus, equitibuſque, vt ſibi quiſque ſpectacula faceret. Fori appellati ſunt & armariola libris cõdendis apta. Iuu. Hic libros dabit & forulos. Sed hæc nihil ad iuris materiam. non debueras igitur inſcribere, adde etiam Abb. in c.forus. de verb. ſignific.*

b *Adde quòd eſt idem ſortiri forum, & ligari ſtatutis, vt dicit Soc. in conſi. 271. 2.col.*

ptionis., manumiſsionis, collationis, & ſimilium actuum. Item quidam eſt forus contentioſus, in quo de re temporali contenditur. Quidam pœnitentialis, [a] in quo ſolum de animæ ſalute voluntariè agitur, de quo dixi in c.omnis.infrà, de pœ. & remiſ. & per totum illum titulum tractatur. ¶ Item, quidam dicitur forus animæ: Quidam, forus quaſi animæ. forus animæ dicitur, cùm quis cõfitetur peccata ſua ad effectum recipiendi pœnitentiam & abſolutionem: ſed quaſi animæ forus dicitur, quãdo quis nõ accuſatus, nec inquiſitus, nec denũciatus: ſed vt ali quid ſalubriter agat, ab aliquo ſalutare ſibi conſiliũ petit. Et in his duobus foris, ipſi pœnitenti, aut conſilium petenti, fides adhibetur: etiam in his, quæ allegat pro ſe, [b] quod no.gl.antepe.in Cle.1.de pœnis. dixi poſt Do.m. in c. ſignificaſti. el 2. inf.de homi.in gl.ſuper verbo, credendum.

ADDITIONES.

a *An autem differat forum animæ à foro contentioſo, vide Feli.in c.vigilanti.in vlt.col.de præſcr. ca.1. in 12. col. de conſtit.*

b *Adde, quòd quando ſtatur conſcientiæ alicuius, non poteſt poſtmodum probari contrarium. gl.not. in c.ſtatutum.§.aſſeſſorem.in ver.relinquat. de reſcr.lib.6.vbi Gemi.not.Lanfran. de iure pa.ver.ſed pone. & Lud.Rom. in rubr. de arbitr.in 3.col. & multa eleganter collegit Iaſ. de conſcientia, in §.ſed iſtæ. 26.col.cum ſeq. de act.*

SVMMARIVM.

1. *Clericus coram ſuo iudice conueniri debet.*
2. *Clericus iuriſdictionem alterius iudicis prorogare non poteſt.*
3. *Clericus coram ſuo Epiſcopo conueniri debet.*
4. *Epiſcopus eſt iudex competens clericorum. & nu. ſeq.*
10. *Religioſi poſſunt coram Epiſcopo conueniri.*
11. *Eremitæ non niſi coram Epiſcopo conueniri poſſunt.*
12. *Fratres & ſorores tertij ordinis, coram Epiſcopo poſſunt conueniri.*
13. *Pœnitentes, ſub quo conueniantur foro.*
14. *Ieſuati coram Epiſcopo ſunt conueniendi.*
15. *Canonici ſeculares, ſunt de foro eccleſiaſtico.*
16. *Clerici coniugati monogami, coram iudice eccleſiaſtico ſunt conueniendi.*
17. *Vniuerſitas ex ſolis clericis conſtituta, non poteſt coram iudice laico conueniri.*
18. *Clericus cum laico pro cauſa indiuiſa, conueniendus eſt coram Epiſcopo.*
19. *Rectores piorum locorum, ſunt de foro eccleſiæ.*
20. *Vxores clericorum, forum ſequuntur maritorum.*
21. *Filij & familia clerici, ſunt de foro Epiſcopi.*
22. *Fideiuſſor clerici coram Epiſcopo debet conueniri.*
23. *Curator clerico datus, eſt coram epiſcopo cõueniendus.*
24. *Adminiſtrator generalis eccleſiæ, coram Epiſcopo conueniri debet.*
25. *Clericus agens contra laicum, ſequitur eius forum.*
26. *Clericus in quibus caſibus aut cauſis, coram iudice laico conueniatur. & num. ſeqq.*

SI QVIS CLERICVS. Clericus corã ſuo Epiſcopo conueniri debet. h. d. Et in tex. ibi, clericus, vel dic, laicus, qui velit clericum conuenire, vt infra dicam.

1 ¶ † Primò noto, quòd clericus debet conueniri coram ſuo iudice: ſiue conueniatur à clerico, ſiue à laico: quia actor ſequitur forum rei. & de hoc latius infra.

2 ¶ † Secundò no. quòd clericus non poteſt prorogare iuriſd. alterius iudicis, etiam ordinarij eccleſiaſtici, ſine licentia, ſeu conſenſu ſui Epiſcopi. & de hoc dicam latius in c.ſignificaſti. inf. eod. ¶ Gloſ.1. quærit, & ſoluit in fi. dic hoc verum, quando clericus traheretur coram iudice ſeculari: ſecus ſi coram eccleſiaſtico: licet non proprio iudice, de quo dic, vt latius dicam in d. c.ſi diligenti. ¶ Glo.2. in fi.dic, quòd imò tex. ſtat propriè ſecũdùm Do.m. quia hic non dicitur, quòd actio proponatur: ſed quòd ventiletur actio, id eſt, ius competẽs alicui, quod appellatur actio, quæ eſt ius perſequẽdi in iudicio, quod ſibi debetur, vt Inſti. de act. in prin. Et ideo dicimus, a quòd ſine actione nemo [a] experitur, vt in l.ſi pupil. §. videamus. ff. de neg. geſt. & de hac materia dic, vt latius dicam in c.2.inf.de li.obla. ¶ Glo.3.in fi.no.ex hac gl. quòd ad prorogationem iuriſd. iudicis eccleſiaſtici fiendam per eccleſias, exigitur conſenſus prorij Epiſcopi: nec videtur ſufficere conſiliũ. de quo dic, vt latè videbimus in c.ſignificaſti. inf. eod. quæ b autem differentia ſit inter conſilium [b] & cõſenſum, traditur per Ioan. And. in c.3. de offic. deleg. & per Doct. in c.nouit. de his, quæ fiunt à Præla. & c.cum in veteri. & c. ne pro defectu, ſup. de elect. per Do. m. in cap. cùm olim. ſupra de arbi. per Bar. in l.1. §. ſi plures. ff. de exer. & per Bart. in rubr. C. de exerci. ¶ Gloſ. fin. colligit duo: & contra quodlibet opponit, & ſoluit. ¶ In ea.gl. ibi, Romana curia. dic ſecundum Doct. quòd iſta Romanæ curiæ conſuetudo, quòd ſi vtraque pars eſt præſens, & conſentit: ille detur in iudicem, in quem vtraque pars conſentit. ſi verò partes diſſentiunt, quælibet ſibi eligit vnum: & Papa dat tertium ex officio, vel partium conſenſu. altera verò parte abſente, fit delegatio ad petitionẽ præſentis, ſaluo iure recuſandi. dicit tamen Ioan. And. quòd hoc nõ eſt de neceſsitate; quia Papa abſque aliquo partium conſenſu, poteſt iudicem dare. ſupra de offi. deleg. c. ſuper quæſtionum. §. quem verò. & §. fin. operatur tamen conſenſus accedens, quia tunc non valebit iudex recuſari, niſi ex noua cauſa, & ſecundùm prædictam glo. videtur intelligere tex. quòd Epiſcopus proprius committat cauſam alteri: ſed tunc non eſt neceſsarius partium conſenſus, ſecundum Ioan. And. Poteſt etiam, & ſecundo modo intelligi tex. quòd iſti de licentia proprij Epiſcopi prorogent iuriſdictionem alterius iudicis: & tũc eſt neceſsarius conſenſus vtriuſque partis, vt l.2. ff. de iu. de quo late dicam in cap. ſignificaſti. ſupra eodem.

Poſtremò,

ADDITIONES.

a *Nemo ſine actione experitur. Quod tamen fallit in l.ſi Titius. cum ibi latè no. per Doct. præſertim Iaſ. ff. de verbor. obligat.*

b *Item inter conſenſum licen. & auth. Alexan. conſil. 106.col.2.ver. & differentia, li.1. & conſi.29.ſi.col.lib.3. Soc.conſi.87.2.col.lib.1. & aduerte, quòd iſte tex. in ver. conſ. quod exponitur, ideſt, licentia, facit contra Abb. in c.ſignificaſti, inf. eo. vbi vult quòd tacitus conſenſus Epiſcopi ſufficiat.*

Poſtrèmò, iuxta præmiſſum ordinem in rubr. & in tertio principali artic. venit hic examinãda materia, corã quo clericus, ſeu eccleſiaſtica perſona, debeat conueniri. circa quam materiam primò pono regu-
3 lam, quam tradit hic tex. noſter, † quòd clericus de-
a bet coram ſuo Epiſcopo [a] conueniri. ad idem 11. q. 1. c. inolita. & c. placuit, & c. ſi diligenti. inf. eod. ſolus enim Epiſcopus de iure habet iuriſdictionem contentioſam in clericos ſuæ diœceſis, de quo in c. quã to. in c. cum ab eccleſiarum. ſupra, de offi. ord. & 11. q. 1. c. de perſona. Et ſic ex prædicta ſecunda ſequitur, quòd coram alio iudice, etiam eccleſiaſtico, non poteſt conueniri. Item & ſecundò infertur, quòd longe minus poteſt conueniri coram iudice laico, & iſtius ſecundæ illationis ratio eſt: quia clerici ſunt exempti à iuriſdictione Imperatoris: & ſic iudicis ſecularis, quia clerici ſunt res ſpirituales, ex quo ex toto corpus & animam deputauerunt, & aſcripſerunt in ſeruitium in ſortẽ Chriſti. 12. q. 1. c. cui portio. no. Inno. & Io. And. in c. 2. ſupra, de ma. & ob. & Inn. & Ioan. Andr. in c. ſignificantibus. ſup. de offic. deleg.

¶ Prædicta tamen regula recipit 24. declarationes & fallentias, prout hic diſtinguam.

¶ Prima, qualiſcunque Epiſcopus, ratione domicilij, vel beneficij vel originis.

¶ Secunda, in quolibet Prælato iuriſdict. habẽte.

¶ Tertia, ſiue à clerico, ſiue à laico conueniatur.

¶ Quarta, etiam ſi in minoribus ordinibus.

¶ Quinta, ſi modò ſint clerici: ſecus ſi ſolùm in habitu clericali, & eſſent laici: niſi ſeruiãt eccleſiæ.

¶ Sexta, etiã quibuſcunq; perſonis eccleſiaſticis.

¶ Septima, quibuſcunque religioſis.

¶ Octaua, etiam in eremitis.

¶ Nona, fratribus & ſororibus tertij ordinis.

¶ Decima, in pœnitentibus.

¶ Vndecima, in Ieſuatis.

¶ Duodecima, canonici ſeculares.

¶ Decimatertia, etiam in clericis coniugatis.

¶ Decimaquarta, etiam ſi ficta perſona cleri. vt vniuerſitas.

¶ Decimaquinta, etiam ſi conueniendus ſit vnà cum laico.

¶ Decimaſexta, in rectoribus piorum locorum, hoſpitalarijs, leproſarijs, &c.

¶ Decimaſeptima, etiam in vxorib. clericorum.

¶ Decimaoctaua, in filijs & familia clerici, & hic, quid de concubina.

¶ Decimanona, in fideiuſſore clerici.

¶ Vigeſima, in ruſticis clericorum.

¶ Vigeſimaprima, non ſolùm in clerico litigante, ſed etiam in curatore dando clerico.

¶ Vigeſimaſecunda, etiam in actu fiendo coram iudice voluntariè.

¶ Vigeſimatertia, ſi taceat ſe clericum.

¶ Vigeſimaquarta, etiam in generali adminiſtratore eccleſiæ. Et hic dicit, ſi quis exemerit cle. à iuriſdict. temporali.

4 ¶ † Prima declaratio, quòd regula prædicta & tex. noſter procedit ſecundùm Do. m. hic in fi. ſiue ſit Epiſcopus ſuus ratione domicilij, de quo dicam in c. fin. infra eod. ſiue ratione beneficij, de quo dicam in cap. ſane, infra eod. aut ratione originis, de quo dixi ſupra, in rub. ver. 82. vel ratione ordinis ab Epiſcopo recepti. pro quo eſt glo. ſingu. ſecundum
b Do. m. in l. hæres abſens. [b] ff. de iu. quam gl. dicit pro cedere, quando ipſum ordinauit nomine proprio tanquam ſuum ſubditum, vt quia habebat domicilium vel originem in ſua diœceſi, ſecus ſi ex commiſſione alterius: quia committens videtur ordinare, arg. c. ſi Epiſcopus. de præben. lib. 6. ſiue etiam ſit ſubiectus ratione contractus, aut delicti, de quo dicemus in c. poſtulaſti. & in c. dilecti. infra, eod. dicit tamen hic Do. m. quòd licet quis ratione debiti vel contractus, poſsit in tali loco conueniri: tamen talis non dicitur propriè ſubditus, vt glo. [c] no. in ver-
c bo, ſubditos. in Cle. 1. de foro compe. & vide quod no. gl. magna, & quod ibi dixi, in c. nuper, infra, de ſent. excom. & hoc etiam tenet Do. m. in c. pe. inf. ec. vbi dicit, quòd ille propriè dicitur ſubditus, qui eſt ſubditus ratione domicilij. Nec ob. quod no. glo. 2. in c. à nobis. cl 1. infra, de ſenten. excom. quæ vult quòd ratione delicti quis dicatur ſubditus: quia illud debet intelligi latè, & impropriè. & ita etiam de bet intelligi quod no. glo. in c. 1. inf. de rap. ad quod vide quod tradit Io. And. in c. fi. inf. e. & quod latius ibi dicam. & prædicta notabis ad interpretationem ſtatutorum loquentium de ſubditis.

5 ¶ † Secunda declaratio eſt, quòd prædicta regula
d procedit non ſolum [d] in Epiſcopo, ſed etiam in quolibet alio ſuperiore, vel etiam inferiore eccleſiaſtico, habente iuriſdictionem ordinariam: fortè ex cõſuetudine, præſcriptione, vel priuilegio. ad quod vide, quæ latius dicam in c. cùm contingat. inf. eo.

6 ¶ † Tertia declaratio, quòd regula prædicta procedit non ſolùm ſi clericus conueniatur à clerico, vel ab alia eccleſiaſtica perſona: ſed etiã ſi cõuenire tur à laico: quia dum tex. noſter dicit, propriũ, &c. debet intelligi, ſcilicet illius rei conueniendi: quia actor ſequitur forum rei, vt in c. cùm ſit generale. in fra eo. 11. q. 1. c. experientiæ.

7 ¶ † Quarta declaratio eſt, quòd dicta regula procedit non ſolùm in clerico conueniendo, qui etiam in ſacris conſtitutus eſt: ſed etiam ſi eſſet conſtitutus in quocunque minori, per tex. in c. ſequen. qui loquitur per vniuerſalem negatiuam, neque vllum. & ad idem tex. in c. cùm non ab homine, & in c. clerici, ſupra ti. prox. & c. cùm contingat. in fi. ſupra, de ætate & quali.

8 ¶ † Quinta declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit in clericis, non autem in his, qui ſolùm incedunt in habitu clericali, & non ſunt clerici: quia habitus

ADDITIONES.

a *Imo ſi aliter fieret, puniretur actor clericus, vt in d. c. ſi diligenti. Ro. conſ. 369. Fede. 110.*

b *Et eſt in §. & ſi quo. in ver. debebit. circa fin. vbi etiam Bar. no. & quid ſi clericus minor petit ſe reſtitui in patrimoniali re, an petat coram eccleſiaſtico? dic vt per Ant. de But. in c. conſtitutus. de reſt. in integ.*

c *De illa glo. quam Feli. appellat ſing. vide eundem in c. fin. in 10. col. inf. eo. verſi. circa forum, & de illa glo. per Abb. in c. dilectus. 2. de reſcrip.*

d *Non ſolùm. Vt in rectore, & de multiplici foro clerici, vide Abb. in c. propoſuiſti. infra eo. & in c. fin. infra eo. Hoſt. de pœn. & re. §. cui confitentur. & quid ſi rector ſit laicus, vide Abb. in c. ſi diligenti. vlti. char. infra eod. & in q. diſputata per eum, incip. Gandulphus.*

habitus nõ facit monachum, &c. vt in c. porrectum. infra, de reg. quod procedit, etiam ſi tales inter cleri cos viuerent, vt infra dicam. ¶ Aduerte, quia glo. 2. in c. ſeq. videtur intelligere, niſi tales in habitu cleri cali incedentes, ſeruirent eccleſiæ: quamuis non eſ ſent clerici, vt probatur in c. ſeq. iuncta glo. 2. vbi gl. vult, quòd illud, quod tex. dicit de iunioribus, intelligatur de ſcholaribus, qui ſeruiunt eccleſiæ, & fortè illã glo. habuit reſpectum, ſecundum Doct. ad conſuetudinem Alamaniæ, in qua ſcholares addiſcentes apud parochianos ſuos tanquam clerici ſeruiunt eccleſiæ. facit in ſimili, cap. 1. inf. de cele. miſ. Vin. tamen in c. ſe. allegando c. omnis ętas. 12. q. 1. dum tex. in c. ſe. loquitur de iunioribus, videtur intelligere, ſi tales ſint deputati obſequio eccleſiæ: qui aduenien te ætate debeant ad ordines promoueri, ſed Feder. de Senis intelligit de oblatis, & adſtrictis ſeruitio ec cleſiaſtico: ſecus in nõ adſtrictis: quia licet tales incedant in habitu & tonſura, & viuant inter clericos, & interſint celebrationi diuinorum: nõ tamen gau dent priuilegio eccl. etiam reſpectu immunitatis eccleſiæ, & hoc etiam ſentit gl. in c. ſe. dum dicit, depu tatos eccleſiæ. facit glo. in verbo, perpetuò oblati. in c. per exceptionem. de priuil. lib. 6. & placet Do. m. in c. ſe. ar. Cle. vnicæ, in fi. de dec. licet gl. 11. q. 1. in cleri-
a cum. ſimpliciter velit, quòd familia clericorũ [a] gau deat priuilegio fori. Sed Arch. ibi, & 12. q. 2. c. eccle ſiarum ſeruus. dicit, quòd hoc non habet locum in ſeruitoribus, qui pretio ſeruiunt: cùm hoc non reperiatur iure cautum. facit quod no. Innoc. & Ioan. And. in c. ſignificantibus. de offi. deleg. & in c. 2. de ma. & obed. vbi volunt, quòd clerici ſunt exempti à iuriſdictione Imperatoris: quia ſunt res ſpirituales, vt ſupra dixi in ratione regulæ poſitæ in princ. quæ ratio ceſſat in his, qui non ita ſe deputauerunt. Non ob. c. fi. de offic. Arch. quia ſecundùm Doct. ſpeciale eſt ibi in familia Epiſcopi, & ſic in cõtrarium eſt ius commune, vt in l. 1. in fi. ff. ad muni. & in c. 2. infra, de coniug. lepro. Sed tu aduerte: quia in contrariũ fa cit, quod no. glo. 32. diſtin. c. in eos. vbi dicit, quòd familia ſacerdotis eſt de foro eccleſię. pro qua etiam faciunt no. in c. ad liberandam. infra de iud. in parte deciſa. & quod ibi dixi poſt Io. Andr. in 10. & 15. no tabilibus. & quod no. in l. 2. C. de epiſc. & cler. & ad idem etiam glo. 89. diſtinct. c. iudicatum. & glo. 11. quæſt. 1. in ſum. tenet etiam Hoſtien. in ſum. eo. tit. §. 2. verſic. ex præmiſſis. vbi vult, quòd etiam cauſæ ru ſticorum, & ſeruorum eccleſiæ pertineãt ad forum eccleſiaſticum, per d. c. iudicatum. & per d. c. eccle ſiarum ſeruos. & per cap. ſeq. & per l. 2. C. de epiſc. & cle. & l. ſi quis. C. vbi cauſa fiſc. ſed Spec. in ti. de com pe. iud. adi. §. 1. ver. 27. dicit, quòd omnia prædicta iura poſſunt intelligi de rebus, quas tales tenent ab eccleſia, ſuper quibus conueniri debent coram ec cleſiaſtico: ſecus ſi aliter conuenirentur ex delicto, vel contractu, facit c. ſi clericus laicum, infra eod. & quod ibi no. Inno. vnde ſit concluſio, quòd tales ge neraliter conueniuntur coram iudice ſecularí: niſi in caſu prædicto, vel quando eccleſia haberet hoc priuilegium ab Imperatore, vel ratione generalis ad miniſtrationis in eccleſia, vt ſentit glo. in d. c. iudica tum. & ſentit D. m. in d. c. ſeq. facit c. ſi clericus. infra
b eo. vel etiam niſi ratione conſuetudinis, [b] vt dicam in c. ſe. ſed aduerte: quia quantum ad intellectum cap. ſe. & ad prædictorum limitationem: ego arbitror, quòd ſi aliqui ſunt in eccleſia ſeruiẽtes, in qua ſeruiunt ea intentione, vt fiant clerici: & in ſorte Chriſti deueniant: quòd licet tales non ſint clerici, tamen gaudent priuilegio fori. nam cum tex. in c. ſe. dicat, vllum clericum, & ſic intelligat de omni cleri co per hanc vniuerſalem, vllum. vnde cùm poſtea ſubdit, aut iuniores eccleſiæ, intelligo de alijs iunio ribus non clericis, ſub dicta tamẽ intentione ſeruien tibus: ſed ſi ea intentione non ſeruirent, vt clerici fierent: ſed pretio, vel vt addiſcerent: & tãdem ad ſecularia negotia diſcederent, & ad vitã ſecularem: non procederet ille tex. arbitror tamen in d. caſu at tendendam eſſe conſuetudinem, & obſeruandam: nam licet conſuetudo non poſsit operari, vt clerici conueniantur coram ſeculari, etiam accedente vo luntate Papæ: tamen iſtis poteſt operari, vt ſtatim dicam in fallentia. Item prædicta arbitror procede re, niſi tales in fraudem hoc facerẽt, vt ſtatim dicam in 9. decl. & inf. in fallentia. Et ſecundùm iſtas duas limitationes, poteſt limitari etiam ea, quam infra ſubijciam in ſequentibus declarationibus pro ma iori parte.

9 ¶ † Sexta declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit in quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis, vt ſuperioribus: & etiam ex infra dicendis latius ap parebit.

10 ¶ † Septima declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit in quibuſcunque religioſis, aliquam regu lam approbatam profitentibus, vt in c. fi. infra, de re lig. domi. facit 17. q. 3. c. ſi quis ſuadente. & etiam ex infra dicendis latius apparebit. A. B. Et non ſolum hoc videtur procedere in religioſis, qui profitentur
c tria ſubſtantialia regulæ: ſed etiam in conuerſis [c] ta lium religionum, licet nullum habeant ordinẽ cle ricalem: quia perſonæ eccleſiaſticæ, & eccleſiaſtici fori dicuntur, vt no. in c. parochianos. & c. eo teno re. & c. non dubium. & c. de monialibus. de ſenten. excom. & c. ex eo. de elect. lib. 6. & cap. religioſa. de ſen. excom. lib. 6. Ma.

11 ¶ † Octaua declaratio eſt, quæ videtur proſequi ex prædictis, quòd prædicta regula procedit etiam in eremitis: vnde eremitæ non poſſunt conueniri, niſi coram iudice eccleſiaſtico, vt no. gl. 27. diſt. cap. nulli. 16. q. 1. c. qui verè. in quibus gl. vult, quòd ſint de foro Epiſcopi, ſub cuius territorio degunt. & idẽ etiam ſentit Inno. in c. cum monaſterium. ſup. de ele. vbi cõcludit, quòd tales ſunt perſonæ eccleſiaſticæ. facit etiam c. 1. in fi. de exceſ. prælat. lib. 6. vbi tex. vi detur velle, quòd tales ſunt perſonæ religioſæ. con trarium tamen tenent Archi. & Io. de Lig. in Clem. 2. de præben. quia tales ſunt laici eo, quòd in eis non concurrit, aut interuenit aliquis actus eripiens eos à iuriſdictione Imperatoris: qualis eſt ordinis recep-
tio,

ADDITIONES.

a *De hoc latius per mod. infra cap. proxi. in 1. colum. vbi Abb. diſſentit ab opi. Mar.*

b *Conſuetudo enim dat iuriſdictioni vires. C. de diuer. offi. lib. 12. c. cùm contingat. inf. eo. & ibi latius Doct.*

c *Vt ſunt hi, qui vocantur tertij ordinis. de quibus Fel. in c. 2. col. pen. infra eo. & iſte ſeq. col. & Ioan. And. in c. ſciant cuncti. de elect. lib. 6.*

ptio,& cõuersio ad aliquã religionem approbatam, vt d.c.si quis suadente.& in c.fi.de relig.do.infra, de senten.excom.c.non est dubium.Do.m.in c.se. & in d.c.cum monasterium,dicit, quòd primum dictum est ęquum, & secundum est verius de iure: quia eremitæ non habent certam regulam, sed viuunt sola voluntate: & sunt sicut locustæ sine rege, vt voluit Gul. & no.gl. in d.cap.qui verè. Et ideo videtur absurdum,quòd sola voluntate posint se eximere à iurisdictione Imperatoris. facit 12.q.2. in c.duo sunt. & hæc opin. plus mihi placet: & eam tenet Gul. in d.Cle.2.& in Cle.cùm ex eo. de sen.excommu. licet do. Anton. teneat contrarium ex eo, quòd tales ex voto tenentur ad castitatem,vt tractatur in d.c.cùm monasteriũ. & tenuit Zenzelinus d.Cle. cùm ex eo. quòd fortè posset procedere,vel si hoc haberet consuetudo,vel Episcopi authoritate,cui continentiam promisissent, ipsum habitum assumpsissent: aliàs secus: quia propriè loquendo, isti non sunt personæ eccle.quia nõ sunt clerici.& hoc clarum.nec sunt re
a ligiosi [a] alicuius religionis approbatæ per se: nec obligati, nec professi alicuius professionis approbatæ religionis. facit c.duo sunt. 12.q.2. sed sunt meri laici, & recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur ad aliquod ecclesiasticum pium vsum, authoritate ecclesiæ, vel alicuius Prælati.facit quod dicam infra, & maximè in sequenti declaratione. & hoc tenet Pet.de Anch.in d.Cle.cum ex eo.& in repe. regulæ, ea, quæ fiunt.de reg.iu.lib.6.q.7.& vtrobique refert Io.Cal. ita cõsuluisse. Sed retẽta prima opi.dico,ꝙ illa procedit,nisi cõsuetudo aliter habeatur, aut in fraudem ille habitus viuẽdi fuisset assumptus,vt sup.dixi, & statim subijciam in seq. declar.

12 ¶ † Nona declaratio, quòd prædicta regula procedit in fratribus, seu sororibus tertij ordinis, & in his,qui dicuntur fratres gaudentes, secundum Bar. in l.1.ff.de pœn.& latius in l.semper.ff.de iu.immun. vbi concludit,quòd tales gaudent priuilegio fori ecclesiastici, & quòd ita consuluerunt multi aduocati de curia, & Gul. Archi.Bon.& etiam Dyn.quorum tamen consilia solum loquebantur in fratribus gau
b dentib. idem tamen dicendum est in fratribus [b] de pœnitentia. Subdit tamen quòd Parisijs seruatur cõtrarium, & quòd ipsi soluunt collectas, & conueniuntur coram iudice seculari Do.Ant.in cap.seq.sequitur dictam opi. Bart. & eam etiam tenet Pau. in Clem.cùm ex eo.de sen.excom. pro qua facit,quod ibi dicit glo.dum vult, quòd talis ordo fuit approbatus per Nico. Papam. & Ioan. de Lig. dicit expresè pro hac parte consuluisse. & etiam tenet Zenze.& sequitur Lapus per cap. quãquam.de censi.lib.6. & c. 1.de immu.ec.lib.6.nam secundum Lapum, negari non potest, quin tales dicantur personæ ecclesiasticæ, vel etiam religiosæ, largè sumpto vocabulo, & sic debent gaudere priuilegio ecclesiastico nedum in bonis, sed etiam in personis.facit glo.17.quæst.4. c.si quis. vbi pro ecclesiasticis personis exponit de pœnitentibus. facit etiam quòd professi hanc regulam,prohibentur redire ad seculum, licet ingrediẽtibus ordinem mendicantium non prohibeatur intra annum probationis ad seculum redire, vt in cap. non solùm. de regu. lib.6. vnde ex quo tales fratres sunt adstricti dicto ordini, & per consequens sentiunt onus, debẽt etiam sentire commodum, vt in regula, qui sentit onus, de reg.iur.lib.6.contrariam tamen sententiam consuluit Fed.consi.145. Mouetur, quia licet isti habeant quendam modum viuendi approbatum à Papa: nõ tamen sunt verè religiosi: cùm non profiteantur tria substantialia regulæ, nec sunt clerici, nec vxores dimittunt.Spe.aliud tangit in titu.de sta.mo.§.1.ver.136.& hanc opin.sequitur Do.me.in c.sequenti, quamuis præcedens opin. videatur tutior,æquior, & tolerabilior, & fauorabilior. nam si rectè consideretur eorum status, longè magis ad laicalem, quàm ad vitam ecclesiasticam accedunt: nam cùm tria sint cuiuslibet approbatæ religionis substantialia, videlicet castitas,paupertas,& obedientia, vt in c.cùm ad monasterium.inf.de sta. regu.isti non seruant continentiam, cùm vxores habeant; nec paupertatem, cùm proprium posideãt; nec ẽt possunt omnimodam seruare obedientiam, quia cùm ipsi habeant vxores, nõ habent integram sui corporis potestatem,vt in c.non debet.inf.de cõsang.& affi.& ibi obijcitur in eis, quòd nõ benè concordat cithara cum psalterio,hoc est,vita actiua male concordat cum contemplatiua,vt dicit tex.in c.diuersis.infra de cle.coniu. quare cùm ipsi potius accedant ad statum laicalem,quàm ad ecclesiasticum,debent censeri laici: quia mixtum debet iudicari secũdùm illud simplex,in quo magis incalescit, vt l.quæritur.ff.de statu ho.4.q.4.ver.itẽ hermaphroditus. facit etiam tex.in d.c.duo sunt.7.q.2. Et prædictam ẽt opi.tenuit Gul.de Mon.laud.in d.Clem. cùm ex eo. & Pet.de Ancha.& eam latè consuluit Io.Cal. cons. 56.quod incipit,quęsitum est à me,vtrum fratres de pœnitentia.vbi dicit,quòd strictè non dicuntur personæ ecclesiasticæ, ita quòd gaudeant priuilegio canonis 17.q.4. c.si quis suadente, nec priuilegio fori de quo hic, nec priuilegio de quo dixi 12. quæst.2. c.ecclesiarum seruos.& 16.q.1.cap.si mulier.§.nouatur.& c.fi.de vita & ho. cle. & c.1. de immun.eccles. lib.6.& in authen.item nulla.C.de episc.& cler. vide plenè,seu per eum Bal.in l.placet. C.de sac.sanct.eccle. Ego vero pro concordia arbitror ita posse distingui,quòd aut tales assumunt sibi hũc modum viuendi, vel alium similem in fraudem onerum, aut fori, & tunc eis non debet prodesse, vt l.semper. §.diuus quoque Pius.ff.de iure immu. & l.iura.§.fi. ff.de mu. & ho. vbi gl. tangit de fratribus de pœnitentia. facit quod no.in c.1.de oblig.ad ratioci. & l.qui sub prætextu.C.de sacrosanct.eccles. vnde,vt par est,sum solitus dicere, quòd isti tales, qui assumunt tertium ordinem sancti Fran. prout nonnullos cognoui sub ea fraudis intentione,quòd venerabilis,honestus, & religiosus vir frater Ioan. de Minella, dum cingit cordulam, sicut is, qui bono & puro corde illam regulam assumunt: meritò cordulam cingit in loco cinctura,

ADDITIONES.

a *Nisi large, vt no.in c.ecclesia.supra de constit. & facit: quia qui spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, vt latè no.Mo.in c.1.de consti.& vide Inno. in c.cum monasterium.supra de elect.*

b *Adde Cal.cons.91.Bal.in l.placet.C.de sac.san.eccl.& an tales sint personæ ecclesiasticæ,vide Do.in c.1.inf.de simo.& vide And. consil.196.& Ancha.in cap.ea,quæ. de regu. iur. lib.6.*

cturæ, & ex parte Iesu Christi, aut beati Francisci pollicetur regnũ cœlorum istis talibus,qui per fraudem talem regulam ingrediuntur, deberet cordulam cingere in gutture, & ex parte satanæ furcas polliceri. & adde, quod latius dicam in c. penul. in 15. prin. artic. & hoc no. etiam pro limitatione sequentium quæstionum. Si verò fraus cessabit,distingue, quòd aut tales assumunt habitum religionis author. superioris, vt perpetuò sint Deo dediti, & vt mortuis vxoribus alias non ducant,& hoc casu, cùm videantur esse quodammodo personæ ecclesiasticæ, æquum est,vt gaudeant priuilegio fori, & cuiusuis, maximè canon.si quis suadente.17.quæst.4.quia priuilegium illud concessum est clericis, alijs verò non clericis, non est concessum; nisi aliud reperiatur specificè dispositum,vt in religiosis,& conuersis ad religionem,vt in c.non dubium.infra de sent.excom.& in nouitijs religionum,qui interim cẽsentur religiosi,vt in c.religioso. de sent.excomm.lib.6.Sed si tales hunc modum viuendi propria authoritate assumerent,procedat opin.Feder. nisi fortè conuenirent ratione rerum,quæ essent effectæ de foro Ecclesiæ. facit cap.sanè. infra eod.nec obstat,quòd tales vocentur fratres, vel ferant habitum religiosorum, quia ista sunt accidentia sine subiecto, & potius quædam apparentia in habitu, quàm existentia in effectu de realitate,vt no.Bal. in l.officiales. C.de episc. & cler. facit quod no. in c.porrectum. infra de regula. & in l.qui sub prætextu.C.de sacrosan.eccl. nec etiam obstat, quòd isti de tertio ordine dicãtur continentes: quia non est uerum propriè, sed impropriè, quò ad quid: videlicet, quia certis diebus debent continere, secundum Laudu. Subdit tamen ipse, quod debent ipsi diligenter animaduertere, ne fortè, dum abstinent ab vxoribus, alijs locum præstent: quia in habentibus symbolum, facilior est transitus. Item coniugati rectè viuentes possunt isto modo dici cõtinentes, & ideo tex. in d. Clem. cum ex eo. dicit, quod potius dicantur fratres de pœnitentia, quia multas pęnitentias faciunt, & afflictiones sustinent etiam, licet Laudu. & Lapus volunt, quòd potius dicantur castè viuere, quàm continenter, per no. 31.distin. cap.tenere. nec obstat, quòd isti habeant certum modum viuendi, quia istud non immutat naturam personæ, quò minus laicus censeatur, & rationibus prædictis. quod etiam sentit gl.3.in d. Clemen.cùm ex eo.dum dicit,quòd talium non est propriè regula, seu religio, seu quidam viuendi modus: nec videntur à seculo recessisse, aut perpetuo religioni obligati, prout exigunt iura, clericos seu personas ecclesiasticas priuilegiantia, vt in cap. per exceptionem.de priuileg. lib.6. Et hanc opinionem videtur sequi Zabar. in d. Clem. cum ex eo. & in Clemen.2. de præben. In prædictis tamen multum operatur consuetudo, vt dixi in præcedentibus declarationibus.

13 ¶ † Decima declaratio est,quòd prædicta regula procedit etiam in pœnitentibus,secundum d.Antonium in c.seq. vbi vult, quòd sint de foro Ecclesiæ, per c.aliud.11. q.1. sed contrarium tenet Do.m.nec obstat c.aliud. quia solùm dicit, quòd possunt alios conuenire in iudicio ecclesiastico, nõ autem, quòd sint conueniendi coram iudice Ecclesiastico, vel secundum glo. tex. ille loquitur de actore pœnitente, & quando ad hoc accedit voluntas ipsius rei. facit quod no.Inn.in c.significantibus.supra de offi.dele. qui vult,quòd tales, & aliæ miserabiles personæ, ita demum possunt adire iudicem Ecclesiasticum,& dicere, quòd velint esse sub eius protectione, si indebitè vexentur, aut iustitiam non recipiant à iudice seculari: aliàs secus. faciunt no.87. distin. per totũ. & hæc opinio plus mihi placet, quamuis Hostien. in sum.eod.ti.§.2.ver.in causis pœnitentium,teneat cõtrarium,cuius opin.sequitur Spec. in titu.de compe. iud.adi.§.1.vers.17.per d.c.aliud.& per tex.de pœnitent. dist.1.c.aliud. & sentit etiam Ioan.Cal. qui dicit hoc debere intelligi de pœnitentibus solenniter, de quibus 50.distin. c.in capite.sed idem voluit glo. in d. c.aliud. 11. q.1. aduerte tamen, quia hæc quæstio potest intelligi dupliciter: vno modo de pœnitentibus simpliciter à peccatis, & cum solenni pœnitentia. & hoc casu placet: quia propter hoc de necessitate non sint conueniendi coram ecclesiastico: quia hoc non reperitur iure cautum, & quia de facili per hũc modum euacuaretur secularis iurisdictio, facit quod no.Inno. & Io.And.in c.2.de ma.& obe. nisi diceres,quòd ex quo isti grauantur in pœnitentia publica, consequantur hoc commodum, vt non posint nisi à iudice Ecclesiastico astringi. & hoc intelligerem respectu eorum, quæ sunt tunc commissa & perpetrata, de quibus tũc pęnitentia agitur: ne fortè propter publicam pœnitentiam, cùm pęnitentia debet esse secreta, darẽtur occasio contra eos inquirẽdi per iudicem secularem. & istud videtur esse satis rationabile; nisi per fraudem hæc pęnitentia susmeretur. arg.eorum,quæ dixi in præcedenti declaratione, sed respectu nõ peccatorum, aut delictorum postea commissorum, nequaquam dicendum est, quòd tales efficiãtur propter præcedentem pęnitentiam etiã publicam, de foro Ecclesiastico. SOL. Non potest intelligi de illis fratribus,qui vocantur fratres pœnitentes,seu de pœnitentia, & de illis dixi in præcedenti declaratione. Cogitabis tamen, quia nunc prædicta venerunt in mentem.

14 ¶ † Vndecima declaratio, quòd prædicta regula procedit in his fratribus,qui vocantur Iesuati,secundum d.Anto.in c.seq. quia tales se adstringunt multis disciplinis,& discalciati ambulant,possunt dici in statu pœnitentium.facit 11.q.1.c.aliud. Dom.m.tenet contrarium per rationes allegatas in duabus pręcedẽtibus, maximè in 9.nam tales possunt redire ad seculum. Et subdit, quòd eos arbitraretur peccare mortaliter, cùm veniant contra prohibitionem c.fi. de relig.do.& c.1.de relig.do.lib.6.in quibus iuribus præcipitur, ne quis nouam religionem inueniat, & sic videntur peccare mortaliter, vt in cap.1. supra de ma.& obed. & 13.q.1. c.quod præcipitur. vnde non debent priuilegium reportare ex his causis, propter quas merentur pœnam, & priuilegium amitterent, si haberent, faciunt no. in c.2. de cle. coniug. sed tu aduerte: quia, vt accepi, ipsi habent priuilegia summorum Pontificum Martini V. & Eugenij IIII. nam Martinus concesit, quòd sint sub protectione Romanæ sedis, non derogando ordinarijs Episcopis, & quòd inquisitores hæreticæ prauitatis nõ posint inquirere contra eos: habent etiam priuilegia circa possesiones & vota, quæ omitto, & sic approbatus videtur eorum status, & per consequens viden-

tur hodie de foro Eccleſiaſtico, faciunt quæ dixi in 9. declaratione. facit etiam, quod no. Barto. in l. 1. & fin. ff. de colleg. illici.

15 ¶ † Duodecima declaratio, quòd prædicta regula procedit etiam in his, quæ vocantur canonicę ſeculares, quia etiã tales gaudent priuilegio fori: quia quamdiu in tali ſtatu remanent, etiã ſi non ſint verè religioſæ: ſunt tamen perſonæ Eccleſiaſticę, & Deo deuotæ. & ideò gaudent tali priuilegio. ar. no. 28. q. 4. c. quiſquis. & quod no. in c. religioſus. de ſent. exc. lib. 6. in fi. & ibi per glo. pro quo bene facit 12. q. vlt. c. fin. cum ibi no. & quod dixi ſupra de Eremitis, & alijs ſimilibus perſonis. alij verò dicunt, quòd illi nõ gaudent priuilegio fori, ſed poſſunt conueniri coram iudice ſeculari, quia eorum ſtatus nõ eſt approbatus, vt c. indemnitatibus. in fi. de elect. lib. 6. & inf. de ſtatu mona. c. fi. & in Cle. fin. §. 1. c. illos. de ſta. mona. imò eſt reprobatus. 108. q. 2. c. perniciosè. & ideo non merentur priuilegium immunitatis. argu. l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. & hanc opi. ſequi videtur Io. And. in c. dilecta. ſupra de maior. & obed. vbi etiam glo. no. de iſtis canonicis. & ita ſeruat cancellaria, ſecundum dominos Rotæ, quæ pro talibus non concedit literas. alij verò diſtinguunt, quòd aut quęritur de tempore, quo portant habitum ſuæ canoniæ, vt ſuperlitium, vel alium habitum, & quo ſeruiunt Deo, & tunc reputant eas perſonas Eccleſiaſticas, & gaudere priuilegio fori: ſed quãdo degunt in proprijs domibus extra ſeruitium Dei, tunc non gaudent. ar. l. item apud Labeonem. §. ſi quis virginem. ff. de iniur. & ita concludunt domini de Rota, deciſ. 398. in antiquis. Sed tu aduerte, quia deciſio videtur aliter facienda, ſecundum ea, quæ ſuperius dixi in quatuor præcedentibus declarationibus, videlicet, vtrũ talem habitum & viuendi modum aſſumãt authoritate Epiſcopi, vel ſuperioris, & gaudent priuilegio fori: ſecus, ſi propria authoritate. & ex prædictis etiam poſſunt decidi plures aliæ quæſt. vt

a de diſciplinatis ſocietatibus diſciplinatorum,[a] quas Bar. ſentit eſſe ſub foro ſeculari, prout ipſe no. in l. ſub prætextu. C. de ſacroſan. eccl. & Bal. in cap. 1. de pace iur. fir.

16 ¶ † Decimatertia declaratio, quòd procedit dicta regula non ſolùm in clericis non coniugatis, ſed etiam in clericis coniugatis, qui tamen vnicã & virginem ducerent vxorem, vt in cap. 1. de cler. coniug. lib. 6. vnde tales gaudent priuilegio canonis, ſi quis ſuadente. & gaudent priuilegio fori, reſpectu cauſæ criminalis, ſed reſpectu cauſæ ciuilis, eſt dubium nõ paruum. de quo ſtatim ſubijciam in fallentijs: licet in clericis non coniugatis nullum ſit dubium, quòd non poſſunt conueniri coram iudice laico, etiam ſi ſint in minoribus ordinibus conſtituti: etiam ſi conſentirent conueniri ſub iudice laico, vt in c. at ſi clerici. ſupra ti. prox. iunctis his, quæ no. in c. ſi diligenti. & c. ſignificaſti. infra eod. no. Spec. in titu. de reo. ver. item clericus.

17 ¶ † Decimaquarta declaratio, quòd prædicta regula procedit non ſolùm, ſi verè perſonæ clericorũ ſint conueniendæ, ſed etiam ſi fictè, vnde vniuerſitas ex ſolis clericis conſtituta, non poteſt conueniri coram iudice laico, ſed debet conueniri coram Eccleſiaſtico: quia licet vniuerſitas non habeat in ſe caracterem, tamen ipſum habent illi, qui regunt vniuerſitatem, & hoc eſt expeditum, quando oẽs ſunt clerici. ſed dubiũ eſt, quid ſi vniuerſitas eſſet permixta ex clericis & laicis: & hoc caſu, Doct. diſtinguũt, quòd aut maior pars eſt clericorum, & tunc, quia minor pars accedit maiori, & mixtum iudicatur à ſuo potentiori: ideò perinde eſt, ac ſi eſſet clericorũ, per no. in c. quæritur, hermaphroditũ. ff. de ſta. ho. & in l. ſed ſi non ſunt. §. peruenìamus. ff. de au. & ar. le. aut maior pars eſt laicorum, & tamen poterit conueniri coram iudice laico. ar. dictorũ iurium. aut illi de uniuerſitate ſunt æquales numero, & tunc clericis accedunt laici eo, quòd clerici digniores ſunt, ar. c. quod in dubijs. ff. de conſe. ec. vel alta. & hoc no. Bar. in l. 1. ff. de colleg. illicitis. & Bal. in authen. habita. C. ne filius pro patre. & Pet. de Ancha. in repe. c. ea, quæ. de reg. iu. lib. 6. q. 16. & dom. Ant. poſt Inn. in c. dilecto. de exceſ. Prælat. & do. me. in c. ex literis. ſupra de conſti. & aliquid per eum, in c. 3. de offic. ord. & etiam aliquid per Bar. in l. cùm ſenatus. ff. de reb. dub. Sed aduerte, quia Bar. de Sali. prædictam q. latius tractat in authen. habita. C. ne fil. pro patre. format tamen ibi quæſt. de vniuerſitate ſcholarium: & dicit, quòd quidam Doct. ibi dicunt, quòd talis vniuerſitas debet conueniri ſub poteſtate: quia ipſa eſt quoddam corpus fictum ſeu repræſentatiuum, de quo non eſt ſpecialiter aliqua lege diſpoſitum, ſub quo debeat conueniri, & ſic ſtat regula, quòd debeat conueniri coràm iudice vniuerſali ipſius loci. alij verò dicunt, & melius, ſecundum eum, quòd ſi ſcholares habent priuilegiũ ſub quo iudice cõueniantur, vt in d. auth. habita. & hoc ideò, quia ſunt de vniuerſitate ſcholariũ: fortiùs hoc priuilegium debet habere ipſa vniuerſitas; quia propter quod eſt vnumquodque, & illud magis, vt in authen. multò magis. C. de ſacroſan. eccle. & pro hoc ét facit; quia ipſa ſcholarium vniuerſitas nihil aliud eſt, quàm ipſi ſcholares, vt no. in l. ſicut. ff. quod cuiuſque vniuer. nomine. quare concludit, quòd vniuerſitas prædicta habet priuilegium, vt eligat, vel Rectorem ſtudij, vel Epiſcopum, vel Poteſtatem. Doctorem enim non poteſt eligere, quia ſub vno tantùm Doctore non intrat vniuerſitas. Quidam verò Doctores conſentiunt prædictis in omnibus, præterquam in vltimo dicto, in quo dicũt, quòd omnes Doctores legentes habentur loco vnius Doctoris, vel ſaltem vniuerſum Collegium ipſorum Doctorum. Deinde Salicet. recitat diſtinctionem Bar. & Bal. de qua ſupra dixi. poſtea verò dixit, ſed dicunt mihi iſti Doctores egregij, ſed maior pars trahit ad ſe minorem, & per hanc conſiderationem conſideramus vniuerſitatem eſſe laicam, uel eccleſiaſticam: tunc quæro, quare diuerſum dixerũt in electione

b [b] Rectoris: cùm uelint, quòd quocumque

ADDITIONES.

a *Diſciplinatorum. vide Bar. in l. fi. ff. de collegijs illi. in 2. col. & vide Inno. in c. inter dilectos. de do. & quæ no. in c. 1. de relig. do.*

b *No. Rector debet eligi clericus. & adde no. quòd ſi vniuerſitas, in qua ſit vnus clericus, committat delictum, ratione illius debet vniuerſitas trahi coram iudice eccleſiaſtico. Ita conſuluit ipſe Maria. quẽ refert & dicit ita fuiſſe ſeruatum in prac. do. Bar. So. in l. cùm Senatus. circa fi. ff. de reb. dub. quod no. perpetuò.*

cumque ſint clerici, etiam numero pauciores: in ipſa vniuerſitate enim Rector debet eligi, qui ſit clericus, vt etiam voluit Bartolus in dicta l. cùm ſenatus. & Bald. in d. authentica, habita. & eſt communis opinio. quare dicit Salicetus, ſe putare ſanctius eſſe, vt dicamus, quòd vniuerſitas ſcholarium conueniri debeat coram iudice Eccleſiaſtico: quamuis in ipſa vniuerſitate clerici ſint numerò pauciores, & quòd ipſum corpus potiùs debeat cenſeri Eccleſiaſticum: quia Scholares, licet verè ſint laici: tamen participant cum clericis, & ideò vbique in partibus Vltramontanis appellantur clerici. Et hoc ideò, quia miniſtrant in diuinis, & diſcunt Deo obedire, ac ſeruire: & etiam Principibus, & per eos debet mundus illuminari, vnde Doctores appellantur etiam Sacerdotes, vt l. prima, ff. de iuſt. & iu. & propter has rationes datus fuit Epiſcopus in iudicem, & propter talem participationem concludit Salicetus vniuerſitatem Scholarium ſub Epiſcopo conueniendam, vel ſub eius Rectore clerico, quia etiam Rector vniuerſitatis eſt competens iudex ipſius vniuerſitatis, vt in dicta authentica, habita, iuncta glo. in verbo, Publicis. & in l. fin. C. de iur. omn. iud. & ad hoc dicit bene facere l. præcipimus. C. de appell. nam ibi non conſiderat niſi dignitatem: licet alter ſit additus, qui in nulla ſit poſitus dignitate: nec dicit curandum, ſi plures in nulla dignitate poſiti adijciantur vni dignitatem habenti. ego verò vtramque opinionem arbitror, poſſe ſaluari per diſtinctionem dato, quòd in vniuerſitate ſint longè plures laici, quàm clerici. Dic ergo, quòd aut vniuerſitas conuenienda eſt, vt vniuerſitas, & tunc debet conueniri coram iudice ſeculari, quia tunc non conſideratur ſingulare, vt vniuerſitatis, ſed vt vnum corpus fictum, & vt vniuerſitas: ſicut dicimus, quòd illud, quod eſt vniuerſitatis, non eſt alicuius ſingularis, ſeu ſingulorum, vt l. 1. §. publicè. ff. de rerum diuiſione. & in l. in tantum. §. vniuerſitatis. eodem titu. & in l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. & duodecima, quæſtio. 2. capitulo, qui manumittitur. & in l. 2. ff. quod cuiuſque vniuerſit. & aliud eſt vniuerſitas, & aliud ſinguli de vniuerſitate: quia ſi idem eſſent ſinguli de vniuerſitate, quod vniuerſitas, non ligaretur ſtatutis vniuerſitatis, cum nemo poſſit imponere ſibi legem, vt l. nemo. ff. de pact. & l. penul. ff. de arbitr. & tamen ſtatuto vniuerſitatis ligantur ſinguli de vniuerſitate, vt in capitulo, ex literis. ſupra, de conſtitut. & in executione incumbentium actiuè & paſſiuè ſe habet vniuerſitas, ſicut vnum corpus, vt l. mortuo. ff. de fideiuſſor. & in l. ergo. §. fin. ex quibus cauſis ma. & per Oldr. conſil. 100. & vide quod latiùs dixi in capitulo, dilectus. el 2. infra de ſimo. & in capitulo, dilecta, infra de exceſſ. Prælat. Ex quo l. illa dat poteſtatem creandi Rectorem. Sol. Do. me. in diſputatione, quæ incipit, Gandulfus. in fi. primi dubij diſtinguit, quòd aut eſt laicus, & non poteſt, quia non eſt capax huius iuriſdict. vt in cap. cùm non ab homine. ſup. de iu. Et ſupra dixi. tenet Barto. l. fin. ff. de colle. illi. & Bald. in authentica, habita. C. ne fil. pro patre. ſentit Innocen. in cap. cùm ab Eccleſiarum. ſupra de officio ordin. vnde hoc caſu, clerici ſtudentes erunt de vniuerſitate.

Et erunt exempti à iuriſdictione Rectoris: nec eſt hoc nouum, cùm ſæpe contingat huiuſmodi exemptio. l. 1. ff. ad mu. no. ſo. in prædicta l. fin. aut Rector eſt clericus, & diſtinguit tres caſus, quia aut vniuerſitas pro maiori parte eſt clericorum, & poteſt cognoſcere. mouetur, quia ex quo iura approbant hanc vniuerſitatem, etiam mixtam, vt colligitur ex cap. quia in cauſis. de procu. & in procœ. Clem. ubi ſcribit vniuerſis Doctoribus & ſcholaribus Bonon. commorantibus, & poſtea comprehendit eos ſub nomine vniuerſitatis: ergo iura vniuerſitatis videntur eis conceſſiſſe, & per conſequens poſſint habere ſyndicum, ſigillum commune, & ſimilia, quia qui vult antecedens, videtur etiam velle acceſſorium, quod ex illo ſequitur, vt no. in cap. cum M. de conſtit. facit etiam cap. ex literis. de conſtit. cum ibi no. ſicut enim in collegijs realibus, clerici ſubijciuntur prælato collegij: cap. 1. de elect. 16. quæſt. fi. cap. congregando. no. gl. c. quanto. de off. ord. ita eadem ratione idem videtur dicendum in collegijs perſonalibus, quale eſt collegium ſcholarium. nec competat rectori hæc iuriſdict. directo in ſcholares, ex diſpoſitione legali, ſed ex approbatione cano. ſubdit tamen. D. M. quòd ſi ſcholaris conuenitur coram Epiſcopo loci ratione contractus vel delicti, non poterit ipſius iudicium declinare, eligendo rectorem, per tex. dicta l. fin. C. de iu. omn. iud. no. Innocen. in cap. cum ab eccleſiarum. de offic. ord. Et ſic erit in optione actoris, coram quo conueniat ſcholarem. Item coram rectore non poterit conueniri, niſi de his litigijs, quæ oriuntur occaſione ſcholaſticæ profeſſionis, vt no. dicta l. fin. & per Innocen. in d. cap. cum ab eccleſiarum. faciunt no. per Bald. in l. fin. C. ad ſe. conſul. Ma. aut tot ſunt clerici, quàm laici. & idem: quia talis vniuerſitas eccleſiaſtica, cum magis dignum &c. cap. quod in dubijs. de conſec. ec. vel alta. & Bart. l. fin. ff. de col. illi. & Bald. in d. authent. habita. aut maior pars eſt laicorum, & ſecundum quod ſentiunt Barto. & Bald. talis vniuerſitas debet cenſeri laicorum. facit quod ſupra dixi: quia hoc debet conſiderari, quod potentius agit, non quod dignius. Et hoc videtur verum de iure in genere, ſecundum D. M. quod ipſe tenuit in cap. ſi diligenti, infra eod. motus principaliter per no. per Inn. in d. cap. cum ab eccleſiarum. Item, quia cum vniuerſitas det iuriſdict. rectori, vt no. glo. in l. & quia. ff. de iu. omn. iud. & Ioan. Andr. in cap. quoniam Abbas. de offic. deleg. non potuit hæc vniuerſitas, cum cenſeatur ſecularis, transferre iuriſdict. reſpectu clericorum in rectorem ſuum: cũ illam non haberet. dicit tamen D. M. in dicta diſputatione, quę incipit, Gandulfus, de æquitate ſubſanari poſſe: prout etiam habet cõſuetudo, quòd talis rector poſſit exercere iuriſdict. in clericum. Et ſic eſt conſuetudo per omnia ſtudia Italiæ, in quibus tamen maior eſt copia laicorum. mouetur: quia iura cano. & ciuilia approbant talem vniuerſitatem: quamuis ſit mixta clericis & laicis, & ſic hominibus diſparis profeſſ. vt ſupra dixi, ergo videntur dari tutori iuriſdict. indifferenter rectori, ex quo ſubiectum recipiẽs eſt habile, quia eſt clericus. Nec ob. quod dicit Innoc. in cap. cùm ab eccleſiarum. vbi vult quòd ad hoc vt electus habeat iuriſd. in clericos, duo requiruntur. Primò, quòd ſit clericus. Secundò, quòd vniuer-

sitas, quæ ipsum elegit, sit clericorum aut religiosorum, quod dictum Inn. debet intelligi de collegio ecclesiæ, vel monasterij: & sic de collegio reali: quibus casibus oportet, quòd rector vel Prælatus eligatur à clericis vel religiosis. ar.c.ex eo.de ele.lib.6. vel secundò potest dici, & melius, quòd Inno. non dicit simpliciter, quòd rector debeat esse electus à collegio ecclesiastico ad hoc, vt habeat iurisd. in clericos: sed requiritur, quòd collegium sit ecclesiasticum ad hoc, vt habeat iurisd. spiritualem, scilicet excommunicádi, interdicendi, & si. exercendi: & ita proprie loquitur, quasi aperte velit, quòd talis rector nó potest aliter censuram ecclesiasticam exercere, nec de causa spirituali metu cognoscere: non autem negat quin in temporalibus & profanis possit cognoscere contra clericos, ex quo rector est clericus, & electus ab vniuersitate approbata. quod etiam videtur sentire Inno. in c. quanto. prope fi. ff. de off. or. vbi dicit, quòd electus ab vniuersitate non consequitur potestatem excóicandi: sed solum iurisd. sed si confirmationem recipit ab Episcopo: tunc potest interdicere & excommunicare: quia talem potestatẽ recipit ab Episcopo confirmante: nó ab vniuersitate, cum excommunicatio sit mucro spiritualis. 16. q.2. c. visis. Et ex prædictis potes colligere, an & quando talis rector possit excommunicare, de qua materia latissimè dixi in cap.1. inf. de sent. excom. Ma. Nec ob. quod dictũ est de rectore: quia ideò debet esse clericus & non laicus, si in vniuersitate sunt aliqui clerici, quia rector non solum super vniuersitatem habet iurisdict. sed etiam contra singulos de vniuersitate, & ideò debet esse clericus. vnde necesse est vel rectorem esse clericum, vel clericos esse ab ipsius iurisdictione exemptos: nec est hoc nouum, quòd aliqui sint de vniuersitate, & tamen sint exempti & priuilegiati, vt l.1. ff. de admin. tut. & ibi no. licet opi. Sali. habeat locum, quando aliqui conuenirent, non vt vniuersitas, sed vt singuli de vniuersitate, & isto modo intelligitur l. precipimus. quia licet illi cõmuniter sententiam ferant: tamen cum singuli habeãt iurisdictionem insolidum, necessarium est considerare potentiorem qualitatem ipsorum, qui iudicãt, & secundum illam appellare, ne aliàs daretur absurdum, quòd appellaretur ad æqualem, vel ad minorem contra sententiam & diffinitionem appellationis, de qua dixi in rubrica, inf. de appel. facit quod statim subiũgam in seq. declaratione. & prædicta notabis, quia nouissima sunt. istud tamen vltimum ex tẽpore venit in mentem, ideò cogitabis. A.B. sed aduerte, quia contra prædictam opi. fortiter ob. quia si vniuersitas est mixta, magis dignũ debet attrahere ad se minus dignum, vt in c. quod in dubijs. de cõse. eccl. vel alta. dixi in c. quanto. sup. de iu. ergo deberet dici potius clericorũ, qui digniores sunt, & corã iudice ecclesiastico cõueniri. So. dicendum arbitror, quòd in eo, quod consideratur vt vniuersum, attẽdimus ꝙ potentius est, & potẽtius agit. nam quod dignius, vt probatur in c. ex literis. & c. cũ secundùm. inf. de iu. pa. & probatur ẽt in l. quæritur. ff. de sta. ho. vbi data mæqualitate sexus, quia magis incalescat in sexu fœminino, quàm masculino: licet sexus masculinus sit dignior: tamen iudicatur vt fœmina, nó vt masculus. facit tex. Inst. de rerum diui. §. si tamẽ. & ff. de au. & arg. leg. & si nõ sint. §. peruenimus. & quod no. Bar. in l. fi. ff. de colle. illi. & Bal. in auth. habita. C. ne fi. pro pat. sed aduerte, in contrarium facit quod dicam in seq. declar. Et ad prædicta vide quæ dixi inf. eo. c. significasti. in 6. prin. ar. quæ. 7. ver. item iuxta prædicta subijce. vbi vide, an rector scholariũ possit cognoscere contra scholarem clericum. & vide inf. eod. tit. fi. in 4. prin. ar. ver. prædicta tamen regula primò fallit. sequ. quę. vtrum rector vigore dispositionis l. fi. C. de iur. omn. iud. habeat iurisd. in scholares clericos.

18 ¶ † Decimaquinta [a] declaratio est, quòd litera prædicta procedit nó solùm, si solus clericus est conueniendus, sed etiam si esset cõueniendus vnà cum laico: quo tamen casu, si pro causa indiuisa & connexa sunt conueniendi, debent conueniri coram iudice ecclesiastico: secus si causa est diuidua: quia tũc quilibet debet conueniri coram iudice suo. hoc singulariter voluit Dyn. in l. iurisperitos. §.1. de exetut. & sequitur ibi Bar. quod ego arbitror procedere, etiam si plures laici cum vno solo clerico essent conueniendi, & causa esset indiuidua. Nec ob. quæ dicta fuerunt in præcedenti declaratione: quia ibi conueniuntur vt vniuersitas, & ibi conueniantur, vt singuli, & ideò attenditur persona clerici, licet laici sint plures. facit l. præcipimus. C. de appel.

19 ¶ † Decimasexta declaratio, quòd prædicta procedit in rectoribus piorum locorum, hospitalarijs, leprosarijs, & similibus, secundum Pet. de Ancha. in repet. regulæ, ea, quæ fiunt. de reg. iur. lib.6. q.15. & in Cle. ex eo. de sent. excom. sed Laud. & Io. de Lig. in Cle.2. de præben. tenent, quòd non gaudeant priuilegio ecclesiastico, nec Imperatoris, nec in bonis, quia non sunt clerici. Host. verò in sum. in ti, de reg. c.1. ver. quid de rusticis, videtur etiam idem tenere: nisi tales ędificassent talia pia loca, & promisissent in manibus Episcopi castè viuere, & mortua vxore aliã non superducere, & etiam renũciare propriis: quibus interuenientibus, isti essent quodammodo religiosi, seu quasi conuersi. & idem tenet Do. m. in c. seq. & mihi placet. Zab. tamẽ tenet quòd licet tales non habeant priuilegium canonis, si quis suadente. 17. q.4. cùm illud solùm cõcedatur clericis, nisi aliud specialiter reperiatur expressum, vt in conuersis & similibus, secundùm quod latè dixi in tit. de sen. excom. in 9. principali articulo: tamen priuilegio fori debent ipsi gaudere, tãquam personæ ecclesiasticę. facit quod dixi, sup. in 9. declaratione. & isto modo potest intelligi tex. in ca.2. de ec. ædifi. vbi leprosarij appellantur religiosi. secus si prædicta non interuenirent, sed simpliciter assumerent sibi aliquem habitum, & propria authoritate ędificarent aliquem locum pium: nisi fortè aliud haberet consuetudo, quæ in talibus seruanda est, vt sæpius dictum est. vel nisi conuenirentur ratione bonorum, quæ obtulissent alicui loco, qui esset de foro ecclesiæ: nam tunc atten-

ADDITIO.

a *Attendè quòd ratione connexitatis causæ, laicus consors litis cum clerico trahitur coram iudice ecclesiastico. facit tex. in l. si communem fundum. ff. quibus mod. serui. amit. & quæ per illam l. dicunt mo. in cap.1.2. & 3. col. de præscr. mo. in l. si emancipati. 3. colum. C. de colla. Pau. consi. 323. lib.3. in fi.*

attenderetur conditio rei in iudicium deducendæ, vt in cap. sanè. infra eod. facit etiam, quòd de rusticis & colonis dictum fuit in quinta declaratione. & quod etiam dicam infra, in duabus sequentibus declarationibus.

20 ¶ † Decimaseptima declaratio est, quòd prædicta regula procedit non solùm in clericis, sed etiam in eorum vxoribus: quia sicut clerici gaudent priui
a legio fori, vt dictum est: ita & eorũ vxores, [a] vt no. glo.32. di.c.eos. & 11.quæst.1. cap.2. sed Ioan. Andr. in cap.1. de cler.coniug.lib.6.tenet contrarium: quia hoc non reperitur iure cautum. Item, quia incę iueniens videretur, quòd in ciuili conueniretur coram seculari, in criminali coram ecclesiastico, tu conclude, quòd in omnibus casibus, in quibus clericus cõiugatus gaudet priuilegio fori, similiter etiam vxor gaudet: vnde si maritus promotus est ad sacros ordines, & vxor vouit continentiam, aut si maritus professus est, secundum quod tractatur in cap. cùm sis. & in cap. sanè. infra de conuer. coniug. tunc sicut maritus in omnibus gaudet priuilegio fori: ita & vxor, per iura statim alle. Si verò maritus est simpliciter coniugatus; & clericus, & non est separatus ab vxore, & non incedit in habitu, & tonsura, sicut ipse non gaudet aliquo priuilegio fori, vt d.cap.1. de cle. coniu. sic etiam nec ipsius vxor, sed si incederet in habitu & tonsura, sicut ipse gaudet priuilegio clericali, quò ad omnes causas criminales, etiam ciuiliter intentatas: ita & eius vxor, vt dixi supra in Rub. ver. 67. non obstant ar. Io. And. quia nó est verum, quòd sit inconueniens, quod dicit Io. And. quia idem inconueniens esset in marito. & tamen illud nó habet obstare. vnde sicut maritus quò ad causam criminalem etiam ciuiliter intentatam, gaudet priuilegio fori, ita & vxor. nec ob. quòd diuersa sit ratio in marito ratione characteris, vt voluit Ioan. And. quia licet ista ratio diuersificet quò ad priuilegium canonis, si quis suadente. 18. quæst.4. tamen non infert, quò ad priuilegium fori, vt dixi in præcedenti declaratione. & per id, quod no. de iunioribus, in cap. sequen. nec est etiam inconueniens, quòd respectu unius causæ, quis sortiatur forum coram vno iudice, & respectu alterius, coram alio, vt clarissimè colligi potest ex his, quæ supra dixi, in Rub. non ob. quòd hoc non reperiatur iure cautum, quia imò reperitur cautum ex regula generali, quæ vult, quòd vxor sequatur forum viri, vt l. pe. C. de fab. Et prædicta procedũt, si vxor sit legitima, secùs si non sit legitima, per tex. in l. de iure. ff. ad mun. & no. glo. 32. distin. in cap. eos. & glo. 11. quæstio. 1. c.2. in contrarium tamen facit, quod dicam de concubina, in sequenti declaratione.

21 ¶ † Decimaoctaua declaratio, quòd prædicta regula procedit in filijs, cum familia clerici, hoc tenet glo. 11. q.1. c.2. & quamuis aliqui velint, quòd istud procedit in familia Episcopi, solùm speciali fauore ipsius Episcopi, per no. per Io. And. & Doct. in c. fin. supra, de off. Arch. tamen si rectè aspiciantur vèrba Io. And. videretur sentire, quòd idem sit in familia cuiuslibet clerici. & quamuis Arch. velit, quòd hoc procedat in familia nó mercenaria: secùs si in familia, quæ ex mercede constituta seruiret ex precio, tamen Alb. de Rosa. in l. 1. C. de epis. & cler. vult, quòd illud intelligatur de his, qui seruiũt mercede dietim pro aliquo paruo tempore: secùs si ad annum, vel ad longius tempus, & satis placet: gaudent ergo filij & familia priuilegio fori. A.B. Et ita intelligo dictũ Baldi in l. 1. C. de epis. & cler. vbi dixit, quòd familiaris perpetuus habet priuilegium perpetuum, sicut dominus: temporalis autèm, non nisi durante familiaritate, vt in c. cùm olim. de arb. per Inno. intelligo enim de temporali, qui non dietim seruiat. Ma. Ad quod vide, quod dixi sup. in quinta declaratione. & in c. ad liberandum. inf. de Iudæ. in 10. & 15. no. & quod no. in c. cùm non ab homine. inf. de senten. excom. & ad id quod dixi de filijs, vide tex. in d.l. pen. C. de fab. lib. 11. & l.2. C. de epis. & cler. & sic ex prę dictis sequitur, quòd oblati, & conuersi Ecclesiarum etiam scholarium, cùm sint de familia clericorum, & vt perpetuò ibi sint, gaudent priuilegio fori. ad quod vide, quod no. 27. q.1. c. vt lex continentiæ, & in c. vt priuilegia. inf. de priuil. & etiam Host. in sum. in tit. de reg. §.1. vers. quid si de rusticis. & de materia oblatorum vide, quæ latiùs dixi in tract. oblatorum & oblationum. Et per prædicta videtur dicendum, quòd etiã concubina clerici, cùm sit de familia, non possit conueniri, nisi coram iudice Ecclesiastico. & hoc tenet gl. & sequitur do. Dom. 32. dis. c. eos. quod ego arbitror procedere respectu sacrilegij, quod cõcubina dicitur committere fornicãdo cum clerico, prout sentit glo. prædicta in d.c. eos. & ideo efficitur de vtroque foro, vt dicam in c. cùm sit generale. inf. eo. & locus esset præuentioni. Sed alio respectu videtur mihi dicendum contrarium, quòd non gaudeat priuilegio fori: quia ex delicto non debet com
b modum [b] reportare: & quia si illa, quæ reputatur vxor, & etiam minùs legitima, nó gaudet priuilegio fori, vt dixi in præcedenti declaratione, longè minùs debet gaudere concubina.

22 ¶ † Decimanona declaratio, quòd prędicta regula procedit, non solùm in clerico, sed etiam in ipsius fideiussore, vt scilicet debeat conueniri coram iudice Ecclesiastico, & hoc tenuerunt quidam: quia exceptio, quæ competit principali, competit etiam fideiussori, secundum ea, quæ traduntur in cap. peruenit. infra de fideiuss. & quia fideiussor non intelligitur obligatus in duriorẽ causam, quàm principalis, vt l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuss. Sed contrariam sententiam communiter tenent Doct. quòd talis sit coram seculari conueniendus, quia ad hoc dantur fideiussores, vt magis cautum sit creditoribus, vt l.1. & 2. ff. qui satisd. ccg. & hinc est, quòd si pupillus sine tutoris

ADDITIONES.

a *No. quòd vxor clerici incedentis in habitu & tonsura, gaudet priuilegio fori. ar. reg. generalis. l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. omn. iud. C. de incolis. in fi. lib. 10. facit l. fœminæ. ff. de sena. & ratio est, quia coniugiũ non repugnat ordi. no. in c. cùm olim. de cle. coniu. non ob. quòd ipsa non habet characterem: quia multi non habent, qui tamen gaudent, vt moniales, familia Episcopi, conuersi ecclesiarum. c. de monialib. de sent. excom. imò fortiùs, & post mortem viri, cùm vidua censeatur viuere in matrimonio. c. ex parte. de foro compe. l. ante. C. de nup. aliqua per Abb. in c.1. inf. eod.*

b *Facit textus in l. si ab hostibus. §. 1. ff. soluto matrim. & ibi not.*

toris authoritate compromittat, & præſtet fideiuſſorem: poteſt peti pœna à fideiuſſore: ad quam pupillus aliàs non teneretur, niſi fideiuſſorem præſtitiſſet: vt l.ſi pupillus.ff.de arb.& præterea iſte creditor fuit ſecutus perſonam fideiuſſoris, & non clerici, cũ quo fortè aliàs non contraxiſſet. C.ſi tut.vel cura.nõ interue. l.ſi creditor. Item hoc eſt priuilegium perſonale, vnde perſonam non egreditur: vt in regula priuilegium perſonale.de reg.iur.lib.6. & hanc opinionem tenet Spec.in tit.de comp.iu.adi.§.1.ver.ſed pone, clericus.

¶ Vigeſima declaratio, quòd prędicta regula procedit etiam in ruſticis clericorum, ſed de hoc dic, vt incidenter tetigi in 5.prin. declaratione.

23 ¶ † Vigeſimaprima declaratio, quòd prędicta regula procedit non ſolùm in clerico conuento & litigãte, ſed etiam in curatore dando ipſi clerico: quia ſi intra 14.annum ageret, aut conueniretur, & indigeat curatore, dandus eſt ſibi curator à iudice Eccleſiaſtico, vt in c.fin.de iud.lib.6. ibi glo. ſuper verbo, huiuſmodi. Et ad hoc etiam domini de Ro. deciſio. 204.aliàs 200.allegant c.ſi diligenti.inf.eo. ſed tamẽ decidunt in contrarium, quando propter litem quæ penderet coram iudice laico, dandus eſſet curator, qui curator nõ poteſt dari, niſi per eum coram quo lis pendet: licet ipſi clerico ante litis pendentiam deberet dari curator per iudicem Eccleſiaſticum. Alij verò tenent, quòd ſemper ſit dandus à iudice Eccleſiaſtico: quia in dando curatore, tangitur ſubiectio clericalis. ſed ad hoc poteſt reſponderi, quòd hoc non eſt verum: quia curator datur potiùs cauſæ, quam perſonæ: vt Inſt. de cura.§. curator.& l.ſancimus.§.ſed ſi quis.C.de admin.tut. Nec obſt.quòd in hoc videretur ſubijci clericus iudici ſeculari, quia propter hoc non ſequitur, quòd non debet à iudice ſeculari dari curator: quia etiam in ipſa cauſa principali intentata per clericum coram ſeculari, ſubijcitur iudici ſeculari, per c.verum. & c. cùm ſit generale.infra eo. ergo non mirum ſi ſubijcitur in acceſſorio, cauſam ipſam tangente. ar.regulæ, acceſſorium. de reg.iur.lib.6.& in hoc etiam reſidet do.Domi. in d.c.fin. de iud. lib.6. Et ſic videtur concludendum, quòd aut lis pendet coram Eccleſiaſtico, & ab Eccleſiaſtico dandus eſt curator: aut coram ſeculari, & dandus eſt à ſeculari: aut nulli pendet lis, & dandus eſt per Eccleſiaſticum. & ex prædictis ego infero, quòd ſi clerico pupillo aliquo modo eſſet dandus tutor, dandus eſt per iudicem Eccleſiaſticũ, quia tutor datur principaliter perſonæ, vt l.1.ff.de tuto.

¶ Vigeſimaſecũda declaratio eſt, quòd prædicta regula videtur procedere ſecundum aliquos, etiam in actu voluntario fiendo coram iudice, ſeu iudicis authoritate, prout eſt emancipatio, vnde clerici ſecundum aliquos, debet fieri coram iudice Eccleſiaſtico. Sed tu vide dominos de Rota, deciſ. 567. aliàs 674. quę incipit, Item, quòd emancipatio. qui dicũt, quòd tàm Eccleſiaſticus, quàm ſeculatis poſſunt authorizare tali emancipationi, per no. per glo. in ver. huiuſmodi. in d.cap.fin.de iu.lib.6.& per no.per Cynum in l.ſi prædium. C. de prædijs mino. quamuis enim lex dicat, quòd emancipatio [a] debet fieri coram iudice competenti, vt in l.1.C.de emanc.tamen iſto caſu etiam laicus poteſt dici iudex competens: quia emancipatio eſt actus, qui fit per patrem: non autem per filium, vt d.l.1. Et ideo à iudice patris; non filij videtur ſolennizandus. facit etiam, quia ius patriæ poteſtatis à iudice ſeculari, & non ab Eccleſiaſtico fuit introductum: facit Inſtit.de patria poteſtate, in prin. Item quia iſte actus procedit à ſola patris voluntate: igitur, &c. facit, quod in ſimili traditur in c.1.de rebus eccleſ.non alien.li.6.& in Clem. 1.eo.titu.in quibus traditur, quòd in alienatione rei pertinentis ad beneficium, quæ res ſita eſt extra diœceſim beneficij, exigitur conſenſus Epiſcopi beneficij. Nec obſtat, quòd actor ſequatur forum rei, vt in c.cùm ſit generale. infra eod. quia illud procedit in contentioſis, & quando iudicium redditur in inuitum, ſecùs in iſtis voluntarijs. & pro iſta opinione facit, quod no.Inno. in c.quod in dubijs. ſup. de renun. vbi vult, quòd ille recipiat renunciationem beneficij, qui poteſt illum inuitũ priuare beneficio. præterea, ſicut in emancipatione neceſſaria quando pater cogitur, vt emãcipet filium, debet cogi coram ſuo iudice, vt in c.ſi clericus.& in c.cùm ſit. inf.eod. fortius in voluntaria debet ſibi hoc concedi. nec obſtat c.fin.de iud.lib.6.quia loquitur, quando agitur de re ſpirituali. & ita etiam concludit ibi d. Domi.& tenet Petr.de Anch.in repe.c.ea, quæ.de re iudic.lib.6.q.18. poteſt tamẽ pater, ſi vult, ipſum filium emancipare coram Eccleſiaſtico.

¶ Vigeſimatertia ſit, quòd prædicta regula procedit nõ ſolùm, ſi clericus dicat ſe clericum, ſed etiam ſi taceat ſe clericum: quia licet non alleget, aut non excipiat de clericatu: tamen proceſſus & ſententia iudicis laici non tenet, per no.in cap.ſi diligẽti. & c. ſignificaſti.infra eod. & per gl.noſtram hic. & tenet Spec.in titu.de citatione.§.contra. verſi. ſed pone.& Arc.15.q.4. ver.placita. & Bar. conſil.26.quod incipit, clericus.

24 ¶ † Vigeſimaquarta declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit non ſolùm in clerico, ſed etiam in generali adminiſtratore Eccleſiæ, vt ſentit gl.89. di.c.iudicatum.& ſequitur Dominus meus in c.ſeq. & ſupra tetigi in quinta declaratione.

¶ Vigeſimaquinta declaratio, quòd prædicta regula procedit, ſiue clericus conueniatur actione perſonali, ſiue conueniatur reali, etiam ſi conueniatur reali, pro rebus proprijs patrimonialibus, ad quod vide, quæ dixi in c.ſanè.inf.eod.ver.9.declaratio.vbi omnino vide. Sed quero circa prædicta, quis exemerit clericos à iuriſdictione ſeculari. ¶ Sol. Paul.dicit, quòd Papa ipſos exemit de conſenſu Principis. 11.q.1.c.4.& in Authen.de ſanct.Epiſcopis.§.ſi quis contra. & in Authent. vt clerici apud propri.Epiſcopos. §. ſi verò eccleſiaſticum. Tu verò dicit, quòd iure diuino fuerunt exempti, per tex.96.diſt.1.cap.ſi Imperator.vnde dicunt Inno.& Hoſt. in c.2. de maior.& obe.quòd cum clerici ſint res ſpirituales, quia corpus & animam in ſorte Chriſti tranſtulerunt.12. q.1.in c.cui portio. non debent iudicio, ſeu conſtitutionibus laicorum ſubiacere.10.d.c.Imperium. & c.in adiutorium. per quod videntur velle Innoc. & Hoſt.

ADDITIO.

a *An emancipatio facta coram incompetenti iudice, tractu temporis conualeſcat, vide Philip.Deci.conſi.13. colum.3.in fi.*

Hoſt. quòd Papa poſsit etiam ſine Imperatoris conſenſu, clericos eximere. Et ſequitur Io.Andr.in d.c. 1.de maior.& obed.Tu vide glo.in verbo, diuino.in c.quãquam.de cen.lib.6.quę vult, quòd in teſtamẽto veteri Ioſeph exemit ſacerdotes à potentia Pharaonis, Geneſis c.47.& alibi habetur, quòd rex Adagar, vt traditur in lib.Eſdræ, c.7. Sed in nouo Teſtamento clarum eſt, quòd Chriſtus illos exemit, dum dixit, Tu es Petrus, &c. Matth.16.49. di.cap.ita dominus. & 21.di.c.in nouo.& 9.di.c.quoniam. & 96. di.c.cùm à duorum. vnde dicit D.M. quòd Papa hodie non poſsit ſubijcere clericos Imperatori, quia non poteſt contra ius diuinum diſpenſare.25.q.1.c. ſunt quidam. Subdit tamen, quòd etiam procedit, ſi teneremus, quòd eſſent exẽpti ab Eccleſia, & non à iure diuino: quia cùm per talem ſubiectionem de coronaretur ſtatus totus Eccleſiæ, non poteſt Papa attentare, 7.q.1.c.& ſi illa. no.gl. in c.literas. de reſtſpo. Et ita tenet Do. meus in c.2. ſupra de maior. & obed. & ſic ex prædictis habes latè declaratam prædictam regulam. Quæ tamen regula ſic declarata, recipit fallentias 32. ſcilicet:

¶ Prima, Si clericus contra laicum agit.
¶ Secunda, in cauſa reconuentionis.
¶ Tertia, in cauſa feudi.
¶ Quarta, data regula Eccleſiaſtica.
¶ Quinta, in Papa ſe ſubmittente.
¶ Sexta, ſi ex permiſsione, ſeu deleg. Papæ.
¶ Septima, ſi laicus ab Eccleſia inuitatur.
¶ Octaua, ſi vt aſſeſſor.
¶ Nona, in ſubſidium Eccleſiaſtici.
¶ Decima, prorogatus, ſeu qui tacet ſe clericum.
¶ Vndecima, in cauſa reali.
¶ Duodecima, in degradato.
¶ Decimatertia, in incorrigibili.
¶ Decimaquarta, quãdo cognoſceret de crimine oppoſitæ cle. producto in teſtem.
¶ Decimaquinta, ſi veniret contra clericum tanquam reus.
¶ Decimaſexta, quia nominatus in iudicio.
¶ Decimaſeptima, ſi clericus compareret virtute generalis citationis.
¶ Decimaoctaua, iuriſd. voluntaria, ſecundum aliquos.
¶ Decimanona, ratione conſue. ſed non placet.
¶ Vigeſima, in cle. qui poſt delictum effectus eſt clericus.
¶ Vigeſimaprima, ſi cle. fideiuſsit apud acta.
¶ Vigeſimaſecunda, propter falſitatem commiſſam in teſtificando.
¶ Vigeſimatertia, in vniuerſitate mixta.
¶ Vigeſimaquarta, in cle. inuaſore apoſt. ſe.
¶ Vigeſimaquinta, in cle. volẽte fidẽ ſubuertere.
¶ Vigeſimaſexta, in ſchiſmaticis contemnẽtibus excommunicationem.
¶ Vigeſimaſeptima, ratione tributi.
¶ Vigeſimaoctaua, in cle. deputato executore.
¶ Vigeſimanona, ſi alieno nomine conuenitur.
¶ Trigeſima, in clerico bigamo.
¶ Trigeſimaprima, in coniugato ẽt non big. &c.
¶ Trigeſimaſecunda, in coniugato non biga. &c.

25 ¶ † Primò fallit in clerico agente contra laicum: nam cùm ipſe teneatur ſequi forum rei, vt in cap.ſi clericus. & in c. cùm ſit. infra eod. Ideo poteſt iudicari à laico, niſi qualitas cauſæ aliud ſuaderet.

26 ¶ † Secundò fallit in cauſa reconuentionis, quia ſi clericus conuenit laicum coram ſeculari, poteſt coram eo reconueniri, vt no.gl.& Dom.meus, in c. at ſi clerici. ſupra eod. Sed tu dic, vt latiùs dicam in c.1.infra de mu.pe.

27 ¶ † Tertiò fallit in cauſa feudi. de quo dic vt latè dicam in c.ex tranſmiſſa. inf.eo.

28 ¶ † Quartò fallit, data negligentia, vel defectu iudicis Eccleſiaſtici, ſecundum aliquos, per tex.11.q. 1.c.ſi quis cũ clericis. & in Auth.vt clerici apud propios Epiſcopos. in prin. Sed tù dic, quòd hæc fallentia non eſt vera: quia contra tex. in c.qualiter.ſupra ti.1.& ibi dixi. poſſet tamen ſaluari, ſecundum Hoſt. in ſum.eo.tit.§.2.ver.ſed nunquid iudex in actione reali; quod etiam mihi nõ placet per ea, quæ dicam in c.ſanè. infra eod.

29 ¶ † Quintò fallit in Papa, qui ſe ſubmitteret iudicio Imperatoris, vel alterius laici, per tex.2.q.7.c.nos ſi incompetenter. facit l.eſt receptum.ff.de iuriſdict. om.iud. de quo dic, vt latè dixi in c.ſignificaſti. inf. eo.in 2.prin. art.in prin.

30 ¶ † Sextò fallit, quando ſecularis cognoſceret ex permiſsione, ſeu delegatione ſummi Pontificis, vel etiam Epiſcopi: intelligendo tamen, vt dixi in c.2. ſupra titu.1.

31 ¶ † Septimò fallit, ſi ab Eccleſia laicus inuitaretur, vt no.glo.32.diſt.c.eos.& no.infra de hære. c.ad abolendam.§.pen.& c.excommunicamus.& 63.d.c. Adrianus. tenet Spec. in titu. de comp. iu. adi. §.1. ver.in quibuſdam.

32 ¶ † Octauò fallit, ſi ſecularis cognoſceret, & iudicaret, vt aſſeſſor clerici, vt dixi in c.2.ſup.ti.1.

33 ¶ † Nonò fallit, quando iudicaret in ſubſidium eccleſiaſtici.23.q.5.in c.Princeps.tenet Spe.in d.ver. in quibuſdam.

34 ¶ † Decimò fallit per viam prorogationis, ſeu tacituritatis eò, quòd clericus conuentus tacuerit ſe clericum, nec oppoſuerit exceptionem incompetentiæ. videtur enim, quòd hoc caſu proceſſus teneat.ar.no.in c.veniens.inf.de acc.in gl.ſuper verbo, contumaciam. & per Io.3. q.3. in c.ſi Epiſcopus.ſed dic contra, vt dixi ſup.in 23.declaratione.& latiùs dicetur inf.in c.ſignificaſti.

35 ¶ † Vndecimò fallit in cauſa reali, ſecũdum Collect.in cap.qualiter.ſupra ti.1.& Hoſtien.in ſumma. eod.titu.§.2.ſed tu dic contra, vt dicam latiùs in cap. ſanè. infra eod.

36 ¶ † Duodecimò fallit in clerico degradato, vel depoſito, vt no.glo.50. di.c.accedens. & glo.11.q.1. c.1. vel 2. & d. Do. 32. diſt. c. eos. de quo dic, vt latiùs traditur in cap. cùm non ab homine. ſupra titu 1. & ibi tetigi.& vt latiùs dixi in cap.nouimus. infra de verb. ſignif.

37 ¶ † Decimotertiò fallit, ſi clericus eſt effectus in corrigibilis, & ſe immiſcet ſæuis & enormitatibus: quòd qualiter intelligatur, dixi in d.ca.cùm non ab homine. & vide per Pet.de Anch. in repe.c.ea quæ. de reg.iur.lib.6.q.12.& 18. & 21.& ibi vide de reperto in flagranti crimine, quæ latè dixi in c. perpendimus. inf. de ſent.excom.

38 ¶ † Decimoquartò fallit, ſi contra clericum producti ũ in teſtem opponeretur exceptio criminis coram iudice ſeculari, aut de alia ipſius inhabilitatis:

quia

quia de eo cognoſcit ſecularis, vt no. Innoc. in c. verum. infra eod. & glo. 2. q. 1. c. multi. & adde quod dicam infra, fallen. 22.

39 ¶ † Decimoquintò fallit, ſi laicus veniret ad iudicium contra clericum, non tanquam actor, ſed tanquam reus: prouocando tamen ipſum clericum. de quo dic, vt latiùs dicetur in c. cùm ſit. inf. eo.

40 ¶ † Decimoſextò fallit, ſi clericus nominatur in iudicio à laico conuento coram ſeculari: qui clericus nominatus velit cauſam aſſumere. Nam, ſecundùm aliquos, debebit cauſa agitari contra ipſum clericum coram iudice ſeculari. de quo per Bartol. & Doct. in l. 2. C. vbi in rem actio. ſed de hoc dic, vt latius dicam poſt Doct. in c. quoniam frequeter. verſ. quod ſi ſuper, inf. vt li. non conte.

41 ¶ † Decimoſeptimò fallit in clerico comparẽte, virtute generalis citationis, ſeu proclamatis, pro ſuo intereſſe: contra quem cognoſcit laicus, ſi dixerit ſe eſſe legitimum contradictorem. hoc tenuit Bart. in conſi. ſuo 239. quod incipit, diambra. ad quod vide, quæ dicam in c. cùm ſit generale. inf. eo.

42 ¶ † Decimooctauò fallit, ſecundùm aliquos, in iuriſdictione voluntaria. vnde laicus poteſt emancipare filium clericum coram iudice ſeculari. de quo tamen dic, vt latius dixi ſupra in 22. declaratione. In alijs verò actibus voluntariæ iuriſd. non ſic ſimpliciter dicunt prædicti Doct. vt in dando tutore, aut curatore. de quo vide per Cy. & in l. generaliter. C. de epiſ. & cler. per Petr. de Anchar. in repe. cap. ea, quę. de reg. iur. lib. 6. quæſt. 18. & vide quod latius dixi ſupra, in 21. decla. Et aduerte: quia Pet. de Anch. in d. quæſt. 18. dicit, quòd pro inſinuatione fienda donationis tranſcendentis quingentos aureos, iuxta formam l. ſancimus, C. de don. debet adiri iudex ſecularis: & idem dicit, ſi laicus minor vult alienare in clericum bona, quæ non poſſunt ſine decreto iudicis alienari, aut ipſi clerici ſolenniter obligari; quia debet adiri iudex ſecularis. fortè tamen ſi clericus vellet facere donationem vltra quingentos aureos, aut exiſtens minor, alienare: aut cum ſolennitate alteri ſe obligare: deberet adire iudicem ſuum. In cõtrarium tamen facit, quod no. Io. And. in c. 2. eo. tit. lib. 6. vbi vult, quòd pro ſolennitate, ſeu authoritate teſtanda, aut authenticandis literis, fortè deficiente copia tabellionum, debet clericus adire iudicem ſecularem. cogitabis.

43 ¶ † Decimononò fallit, ſecundum aliquos ratione conſuetudinis, ſed non placet, vt dixi in c. clerici. & in c. cùm non ab homine. ſupra tit. 1. & probatur expreſsè in c. 1. de cle. coniug. lib. 6. quod procedit,
a etiam ſi Papa ſciret & toleraret,[a] vt no. Ioan. de Lig. & Gaſ. Cald. in c. decernimus. ſupra tit. 1. & D. meus, d. c. clerici. poſſet tamen hæc fallentia ſaluari in alijs perſonis Eccleſiaſticis non clericis: quæ tamen gaudent priuilegio fori, vt latiùs dixi ſupra in declarationibus. & vide quod ibi dixi, in 5. declaratione, & in 8. & pluribus ſeq.

44 ¶ † Vigeſimò fallit in clerico, qui poſt delictum effectus eſt clericus: quod tamen intellige, vt latiùs tradit Pet. de Ancha. in d. repet. c. ea, quæ. de reg. iur. lib. 6. q. 13. & Io. And. in c. 1. de obl. ad ratio. de quo latiùs dicam in c. pen. inf. eo. in 15. prin. art.

45 ¶ † Vigeſimoprimò fallit, ſecundum aliquos, in clerico, qui fideiuſsit apud acta de iudicato ſoluendo pro aliquo laico. Nam ſententia lata contra principalem, mandabitur executioni per iudicem laicũ, contra ipſum clericum, iuxta plenè no. per Cy. Bal. & Doct. in l. fi. C. de vſur. rei iud. & per Bar. in Rub. ff. iud. ſol. traditur in c. 1. de iniur. lib. 6. & per Pet. de Anch. in d. repe. cap. ea, quæ. quæſt. 22. quaſi in fi. vbi arguit pro iſta parte, & poſtea ſequendo Cyn. in l. 1. ff. ſi quis in ius vocan. non ierit. decidit in contrarium. & idem etiam dicit in clerico, qui fideiuſsit in dicatum ſolui pro alio conuento, etiam coram iudice Eccleſiaſtico, ſed non ſuo iudice, quod eſt ſatis mirabile, quia ſaltem ratione contractus videretur ibi ſortiri forum: forte aliquid dicam in cap. dilecti. infra eod.

46 ¶ † Vigeſimoſecundò fallit, ſecundum aliquos, in clerico producto in teſtem coram ſeculari, contra quem poteſt ſecularis cognoſcere de exceptione falſitatis commiſſæ in teſtificando, vt no. Inno. in c. verum. infra eod. & ibi do. Ant. & in c. cùm dilectus. infra de or. cog. & quod dixi ſupra, in 14. fal. Hoſt. tamen videtur tenere contrarium in d. c. verum. & ſic videtur reprobare opi. glo. & Cy. in l. nullum. C. de teſtib. vbi volunt, quòd laicus iudex poſsit punire clericum in teſtem productum coram ſe, ſi falſum dixit. Fede. conſi. 88. ſentit, quòd poſsit cognoſcere de exceptione prædicta, vt ipſum vel eius fideiuſſorem condemnet, dum ſententiæ executio in perſonam, reſeruetur Epiſcopo, & idem tenet Arch. 5. q. 6. c. presbyteri. & Dom. me. in d. cap. verum. vbi dicit hoc procedere in quantum Epiſcopus conſenſiſſet clerico in deponendo teſtimonio. Nam tũc cognoſcit de crimine obiecto, non vt puniat, ſed in quantum tractatur de præiudicio litigantium. vnde non poteſt ipſum falſum deponentem, vacillantem, aut variantem punire. & vide ad prædicta Pet. de Anch. in d. repe. c. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. q. 22. in prin. & ver. ſed iuxta prædicta quærò.

47 ¶ † Vigeſimotertiò fallit in vniuerſitate conuenta, in qua eſſent clerici & laici: ſed clerici eſſent numero pauciores: de quo dic vt latius dixi ſupra, in 14. declaratione.

48 ¶ † Vigeſimoquartò fallit in clerico inuaſore Apoſtolicæ ſedis, contra quem ſecularis humano auxilio ab Apoſtolica ſede repellere poteſt. 79. diſt. c. ſuper. & ibi vide glo. & Doct. & no. glo. 23. q. 5. cap. Principes.

49 ¶ † Vigeſimoquintò fallit in clericis volentibus fidem ſubuertere, vt no. glo. in d. cap. Principes. per c. 1. ea. cauſa. & q.

50 ¶ † Vigeſimoſextò fallit in ſchiſmaticis contemnentibus excõmunicationem, contra quos etiam ſecularis excogitet iuriſdictionem, vt per gl. in d. cap. Principes. quæ allegant c. de Liguribus. 23. q. 5.

51 ¶ † Vigeſimoſeptimò fallit ratione tributi, ſecundum

ADDITIO.

a *Adde, quòd nec expreſsè poteſt Papa ſubijcere clericos Poteſtati ſeculari, vt ipſe Marian. dixit ſupra, in vlt. declarat. vnde quod non poteſt expreſsè fieri: ergo nec tacitè. l. cum quid. ſi certum peta. & quod ex pacto fieri non poteſt, nec per conſue. vel. ſtatutum, vt no. gl. in Rub. C. de decret. Decur. lib. 10. Abb. in cap. ſacroſancta. in 3. no. de elect.*

cundum gl. in d. c. Principes. & 23. q. 5. c. conuenior.

52 ¶ † Vigeſimooctauò fallit in clerico deputato executore, ẽt ſi ſit Epiſcopus, quando ſunt inſtituti pauperes, qui poſſunt cõueniri tàm coram ſeculari, quàm eccleſiaſtico iudice, vt tenet Spec. in tit. de inſtrumentorũ editione. §. nunc aliqua. & ibi vide iura & rõnes, quibus mouetur. & idem tenet Io. And. in c. Ioannes. de teſta. & reperio tenuiſſe quoſdã Legiſtas, quia ipſe non conuenitur, vt Epiſcopus: nec hæres, ſed vt adminiſtrator nomine pauperum: quare vt quidã tutor & curator facit. l. orphanotrophos. C. de epiſ. & cle. & l. venditor. ff. de iud. & Cle. 1. de reſcr. & quod in ſimili dicimus de ceſſionario agente nomine cedentis, ſecundum no. in l. quoties. in prin. ff. de admin. tut. & per Dy. in regula, pro poſſeſſore. de reg. iu. lib. 6. & in l. ſi mihi & tibi. in prin. ff. de leg. 1. & per Bar. in l. ſi duo. ff. de ſo. & optimè facit l. hæres abſens. ff. de iu. Sed in contrarium facit, quia Epiſcopus hoc caſu videtur eſſe hæres, vt in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler. vbi tex. videtur ſentire, quòd teneat nomen hæredis. & hoc tenet Iaco. But. in l. nulli. eod. ti. & Bar. in l. centurio. ff. de vul. & pup. Sed clericus hæres laici conueniri debet coram iudice ſuo, non in foro defuncti, vt in authen. ſancimus. C. de epiſc. & cler. & ita tenuit gl. Cy. & Bart. in d. l. hæres. facit etiam quod no. Cyn. in authen. quas actiones. C. de ſacroſan. Eccleſ. & maximè, quia inter ipſos pauperes ſunt etiam perſonę clericorum & eccleſiaſticarum perſonarum. Et ſic quæſtio videtur remanere ſatis dubia. Sed aduerte, quia in hac quæſt. reperio quendam dominum Signorellum de Amides de Mediolano, Doctorem excellentiſsimũ, in quodam ſuo conſilio, quod incipit, pone, inſtituti ſunt heredes, concluſiſſe attendendam eſſe formã agendi. nam ſi Epiſcopus conuenitur vt hæres, conueniri debet coram eccleſiaſtico. & ita procedat 2. opin. pro quo ẽt facit, quod no. Bart. in l. ſolent. ff. de alim. & cibar. le. in q. quando ſunt inſtituti clerici & laici. Item facit, quia clericus ſuo & non alieno nomine conuenitur, vt no. glo. in l. qui ſeruum. ff. de interrog. ac. Si verò Epiſcopus conuenitur non vt hæres, ſed vt executor, vel vt pater & legitimus adminiſtrator pauperum, vt no. Bal. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cler. Et tunc ſit vera prima opinio: quia non attenditur perſona Epiſcopi, ſed pauperũ, quorum nomine agit, ſeu conuenitur. facit d. l. venditor. & alia iura primo loco allegata, maximè: quia non reperitur iure cautum, quòd pauperes excuſentur aliquo ſpeciali priuilegio clauſo in Corpore Iuris, quòd ſolùm cõueniantur coram iudice eccleſiaſtico. imò dicit Inn. in c. ſignificãtibus. ſupra de offi. deleg. quòd conuenti coram ſeculari nõ poſſunt declinare forum, quãuis reperiatur, quòd ſint ſub protectione Eccleſiæ: quia etiam coram Eccleſiaſtico agere & conueniri poſſunt, vt dixi in capitulo, cùm ſit. & in cap. licet. infra eo. Non obſtat contrarium, quòd in vniuerſitate pauperum poſſunt etiã eſſe clerici, quia ſecundum Bar. quando plures ſunt laici iudicatur de ea, vt de vniuerſitate laicali, ſed vt docet experientia, pauperes longè numero ſunt plures laici, quàm clerici. & vide quod dixi in c. ſignificaſti. infra eo. & ſup. eo. in ver. 14. declar. & mihi placet.

53 ¶ † Vigeſimononò fallit in om. caſibus, in quibus clericus non ſuo, ſed alieno nomine conuenire-
tur: videlicet, ſi conueniretur tanquam tutor, curator, procurator, aut ſub ſimili forma per ea, quæ dixi in præce. fallen.

54 ¶ † Trigeſimò fallit in clerico bigamo, qui etiam in cauſa criminali poteſt conueniri coram iudice ſeculari, per c. 1. de biga. lib. 6. & probatur in cap. 1. de cler. coniu. lib. 6. à contrario.

55 ¶ † Trigeſimoprimò fallit in clerico cõiugato, ẽt non bigamo: ſi nõ incedit in habitu & tonſura, per tex. in c. 1. de cle. cõiu. lib. 6. & ibi vide qualiter intelligatur. & quid iuris, ſi dimiſſum habitum reaſſumat. quinimò ẽt ſi non eſſet cõiugatus, & eſſet in maioribus ord. conſtitutus, & nõ deferat habitũ, poſſet à iudice laico capi, ſi aliàs ignoraretur clericus, de quo dic, vt latiùs traditur in c. ſi iudex. de ſent. ex. lib. 6.

56 ¶ † Trigeſimoſecundò fallit in clerico cõiugato, etiã non bigamo, & incedente in habitu & tonſura: quia poteſt nihilominus cõueniri in cauſa merè ciuili, per tex. in d. c. 1. de cle. coniu. li. 6. Sed aduerte, quia quidam volunt, quòd tales nõ poſſunt conueniri corã laico: ẽt in cauſa merè ciuili, per tex. in d. c. 1. ver. nec ab ipſis ſecularibus. quia ſi ver. ille nõ intelligeretur de cã merè ciuili, videretur ſuperfluus: cùm de cauſa criminali ciuiliter intentata tex. iã premiſiſſet. ſed Io. And. tenet contrariũ ibi. Mouetur: quia tex. ille ſolùm priuilegiat tales coniugatos ſuper cauſis criminũ, pro quibus põt agi criminaliter duplici modo. ſ. ad pœnã corporalem, & pecuniariam, & ẽt ciuiliter duplici modo, ſcilicet ad rei perſecutionem, & per viã accuſationis, vt ſup. de accuſ. c. ſuper his. vnde illius literæ videtur eſſe intentio, quòd ſicut pena corporalis, ita nec pecuniaria competat laico. & hoc apertè probat tex. ille, in quantũ vult, ne per vnam viam. ſ. cõdemnationis pecuniarię concedatur laicis punire clericorũ delicta, quod per aliã viam. ſ. corporalis punitionis, denegatur. Et ſic in hac opi. reſidet Io. And. quam ſequũtur Io. Cal. & d. Do. ibi. vbivide per eum latiùs. & eſt cõis ſententia Doct. Et vide ẽt duas notabiles limitationes, quas dedi anno præterito in c. Io. inf. de cle. coniug. ¶ Poſtremò, poſtquam latè tractauimus, coram quo iudice ſint conueniẽdi clerici ponendo regulam, & declarationes, & fallentias: tractandum eſſet etiam de pœna trahentis clericum coram iudice laico, & de pœna iudicis laici contra canonum prohibitionẽ cognoſcentis de cauſa clerici. ſed quia decre. iſta ſatis cũ bona dote iuit ad nuptias, tanquam prima, ideò de his dic, vt dicam in c. ſi diligenti. in 18. prin. artic.

SVMMARIVM.

1 *Clericus quilibet, priuilegio fori gaudet.*
2 *Iniuria clericis illata, Eccleſiæ Dei dicitur inferri.*
3 *Excommunicatus, eſt ab Eccleſia ſeparatus.*
4 *Excommunicatus, poteſt excommunicari rurſus.*
5 *Excommunicatus pro contumacia non abſoluitur, niſi ſatisfecerit de iniuria.*
6 *Dictio vniuerſalis reſtringitur, ne abſurdũ ſequatur.*

NVLLVS IVDICVM. Iudex ſecularis, qui per ſe diſtringit, vel condemnat clericum, debet excõicari. h. d. & habetur à quibuſdam pro palea. 11. q. 1. c. nullus. Diuiditur. Primò prohibet. Secundò pœnam addit. ibi, quod ſi fecerit.

¶ † Primò

1 ¶ † Primò noto ibi, clericum vllum, propter hãc vniuersalem dictionem, quòd quilibet clericus in quocunque ordine constitutus, gaudet priuilegio fori, vt non possit distringi, aut condemnari à iudice seculari. de quo dixi in d. cap. præcedenti. in tertia declaratione.

2 ¶ † Secundò no. quòd iniuria facta clericis, videtur illata Ecclesiæ Dei. Nam clerici videntur electi in sortem Dei, 21. dist. c. cleros. vnde dicit tex. quòd iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius legatione funguntur, vt in c. accusatio. el 1. in fi. 2. q. 7. & tradit gl. in c. postulasti. inf. de Iudæ. & no. in c. cum venissent. supra ti. 1. no. etiam in c. cùm desideres. inf. de sent. excom. & 3. q. 1. c. nulli.

3 ¶ † Tertiò no. quòd excommunicatus dicitur esse ab Ecclesia sequestratus, & ideò debet ab Ecclesia repelli, 21. dist. cap. cleros. versiculo, infideles. sup. 25. distin. c. perlectis. facit eo. responso. infra de sentenexcom. ad quod vide, quod latè dixi in cap. sacris. in fra de senten. excomm. in 19. prin. art. & in c. per tuas. eo. tit. in 20. art.

4 ¶ † Quartò no. quòd excommunicatus potest iterum excommunicari, hoc colligitur hic: quia secularis distringens clericos personaliter est excommunicatus. 17. quæst. 4. capitulo, si quis suadente. & tamen dicitur hic, quòd debeat sequestrari ab Ecclesia. ergo sequitur d. conclusio, secũdum Dominum meum, qui dicit, quòd hoc nõ procedit respectu iudicis simpliciter condemnantis, qui non est excommunicatus ipso facto. Ego arbitror, quòd verbum, Sequestratus, positum in tex. accipiatur dupliciter, respectu duorum terminorum, quibus adiungitur, vt intelligamus, quòd quando personaliter distrinxit, sit excõmunicatus ipso facto: quando verò non distrinxit, sed solummodò sententiam, aut condemnationem protulit: sit excõmunicandus per sententiam. nec est inconuenìens, quòd idem verbum [a] ad diuersa relatum, ratione diuersæ subiectę materię dicto modo diuersimodè capiatur, vt est glo. nota. in verbo, Relaxetis. in c. capitulum sanctæ crucis. sup. de rescript. & est glo. fin. in c. si Papa. de priuil. lib. 6. de quo dic, vt latiùs dixi in c. quia circa. infra de priui. regulariter tamen debet vniformiter determinare, vt ibi dixi. & sic patet, quòd tex. noster nõ loquitur nisi de vnica excommunicatione. dictum tamẽ Dom. m. in se est verum, quòd excommunicatus potest iterum atque iterum excõmunicari. de quo dic, vt latè dixi in c. cùm pro causa. inf. de sent. exc. in 11. prin. art. in c. ita quorundam. inf. de Iudæ. & ibi vide, quid operetur multiplicata excommunicatio.

5 ¶ † Vltimò no. ibi, emendet, quòd excommunicatus pro manifesta contumacia non absoluitur, nisi priùs de iniuria satisfaciat, de quo art. dic, vt latissimè dixi in c. venerabilis. infra de senten. excomm. in 25. prin. articulo. ¶ Glo. 1. sentit contrarium, ad tex. in eo, quod dicit, nullus iudicum. Nam cũ tex. dicat nullus, & sic loquatur per vniuersalem negatiuam, videretur sequi, quòd delicta clericorum deberent remanere impunita, contra cap. vt famæ. infra de senten. excommunic. & l. ita vulneratus. in fi. ff. ad legem Aquil. Quare huius timore glo. exponit, iudicium, scilicet secularium, ex qua expositione notabis duo.

6 Primò, † quòd dictio vniuersalis restringitur, ne sequatur absurdum. ad quod tex. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mune. & ho.

Secundò colligitur, quòd in appel. iudicum simpliciter facta comprehenduntur iudices seculares, secundum Dominum meum, & potest esse ratio: quia Ecclesiastici potiùs appellantur Prælati, seu Põtifices, vt hic, quàm iudices. Sed contra hoc obst. tex. in cap. cum speciali. infra de appellat. & in c. si iudex laicus. de senten. excom. lib. 6. vbi non sine mini sterio additur verbum laicus, quod nõ fuisset additum, si simpliciter intelligeremus de seculari. Quãre conclude, quòd ratione subiectæ [b] materiæ quandoque intelligimus de ecclesiastico, quandoque de seculari, & si subiecta materia est conueniens vtrique, intelligimus de vtroque, argum. cap. 1. supra de constit. Sed regulariter prolatum à canone, intelligitur de ecclesiastico: nisi materia repugnet, vt hic. Sed prolatum à lege seculari intelligitur de seculari. vel põt dici, quòd ideo hoc intelligitur de seculari: quia adiungitur verbo, distringere, & condemnare, quę verba simpliciter prolata, videntur denotare generalem potestatem distringendi, quacũque districtione: quam generalem nõ habet ecclesia, vt non habeat sententiam sanguinis, vt in c. pe. infra ne clerici vel mo. Vel dic secundum Vin. & Fran. quos referendo sequitur hic Ioan. An. quòd tex. potest intelligi etiam de ecclesiastico, quò ad clericos alienos in quos non debet quis falcem immittere. 6. q. 3. c. scriptum. ex quo singulariter no. quòd etiam iudex ecclesiasticus distringens aut condemnans clericos alienos, est excommunicatus, vel ipso facto si personaliter distringit: vel debet excõmunicari si simpliciter condemnat, quod est notatu dignum. dic vt dicam in cap. si diligenti, infra eo. ¶ Glo. 2. quærit, qui comprehendantur appellatione iuniorum, & soluit. ¶ In ead. glo. ibi, scholares. dic, quòd gl. fortè habuit respectum ad quasdam ecclesias Alamaniæ, in quibus sunt scholares addiscentes, qui seruiunt ecclesiæ. vel secundum Vinc. intelligitur de iunioribus deputatis obsequio ecclesiæ, qui adueniente ętate debent promoueri ad ordines. Fed. intelligit de obligatis & adstrictis seruitio ecclesiastico. Tu dic, vt latius dixi in c. præcedenti, in quinta declaratione. & hinc sumpta occasione do. Anton. & D. m. tractant hic de varijs personis ecclesiasticis, coram quibus sint conueniendæ, de quibus dic, vt latè dixi in c. præcedenti. ¶ Glo. 3. sentit contrarium & soluit. ¶ In ead. glo. ibi, à contrario sensu, dic, an & quando vacet vel sumatur argumentum à contrario sensu, vide per Ioan. And. in c. publicato. supra de elect. & quæ latè dixi in l. 1. §. huius rei. de offi. eius, cui mãdata est iurisdict. in fi. glo. dic, vel potest dici, quòd non vacat, si intelligatur de condemnatione in causa merè ciuili, secundum ea, quæ dixi in cap. præcedenti,

ADDITIONES.

a *Facit tex. & ibi glo. in l. 2. in versic. manumittitur. ff. de offi. proconf. & illud Virgi. Discę puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex alijs. nec enim fortunatum esse disci potest.*

b *Facit tex. in l. plenum. §. equitij. ff. de vsu & ha. ca. cùm de beneficio. de præben. lib. 6. & Iaf. latè in l. si domus. in princ. ff. de leg. 1.*

denti, in finali fallentia: intelligendo de tali clerico. vel dic, quòd etiam non vacat argum. si intelligeremus de pontifice, scilicet summo: quia per eius commissionem potest laicus distringere, & condemnare, vt dixi in c. præced. in 6. fallen.

¶ In glo. 4. in fi. dic de hac materia, vt dicam in c. 1. infra de mu. peti. ¶ Glo. pen. potest recitari per q. dic vt in ea.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus, quandoque venit Primatis nomine.*
2 *Delegare potest, qui & cognoscere.*
3 *Forum quis sortitur in loco, vbi res situatur.*
4 *Possidens res in locis varijs, potest in eisdẽ conueniri.*
5 *Episcopus in aliena diœcesi censetur priuatus.*
6 *Conueniri corã quo possit possidens res in confinio duarum prouinciarum.*
7 *Priuatus nunquam potest sibi ius dicere.*
8 *Laici non possunt punire clericum delinquentem.*
9 *Statutũ disponere potest de bonis in suo territorio sitis.*
10 *Clericus ratione rei profanæ conueniri potest coram laico iudice.*
11 *Clericus in causa feudi conuenitur coram iudice seculari.*
12 *Iudex ratione rei sitæ, non habet iurisdictionem respectu personæ.*
13 *Iudex rei sitæ, qualiter citet possessorem extra territorium morantem.*
14 *Iudex, nec citare, nec excommunicare potest extra territorium.*

SANE si Episcopi. Ratione, de qua agitur fortitur quis forum. h. d. vel sic: Episcopus ratione rei conuenitur coram Archiepi-
1 scopo, in cuius diœcesi res est sita. h. d. † Primò no. quod appellatione Primatis, quandoque venit Archiepiscopus, nõ tamen propriè: quia propriè continetur Patriarcha. 99. distin. c. 1. & 2. Quandoque sumitur pro Episcopo. 4. quæst. 5. c. 1. & ibi vide de significato istius verbi.

2 ¶ † [a] Vltimò no. quòd omnis ille, qui habet pote-
a statem cognoscẽdi à iure ordinario, habet etiam potestatem delegandi, quod procedit etiam si sit inferior Episcopo, vt in c. 1. supra de offi. primicerij, & in c. Odoardus. infra de sol. gl. 1. sentit contrariũ, quòd Archiepiscopus non teneatur delegare, sed possit per seipsum cognoscere: ex quo res de qua agitur, est sita in prouincia sua. glo. fatetur contrarium. In fi. glo. dic, vel secundum Vinc. tex. potest intelligi, quando Archiepiscopus est remotus à partibus vltra duas dietas. Nam tunc delegabit iudici propinquiori, nisi ex iusta causa impediatur, vt puta, quia subditi suffraganeorum nolunt recipere. in c. pastoralis. supra de offic. ordin. & hoc perpetuò notabis, secundum do. Anton. Nam secundùm istam opin. Vincen. iura loquẽtia de Papa delegante, qui secundùm hæc tempora non delegabat vltra duas dietas, extenduntur & ad inferiores delegantes: sed D. m. non placet hoc dictum. mouetur: quia quando iudex vult cognoscere ratione rei sitæ in suo territorio, non habetur respectus ad numerum dietarum. sicut enim ratione contractus potest quis conueniri in loco contractus, quamuis distet à loco domicilij vltra duas dietas, secundum ea quæ latè dixi in c. dilecti, infra eod. ita etiam pari ratione videtur dicendum in foro ratione rei sitæ: cùm enim ista æquiparentur, vt in l. fi. C. vbi in rem actio. & in c. fi. infra eo. & no. Inno. in d. c. dilecti. & probatur etiam in c. ex parte. iuncta glo. infra eod. ergo, &c. Et subdit D. m. quòd si talis inferior velit causam delegare extra territorium suum, vbi res sita est, quòd tunc requiritur consensus partium, vt in c. vt litigantes. de offic. ord. lib. 6. Sed si per se vellet cognoscere, non posset: nisi in proprio territorio. Tu verò dic, quod etiam debet accedere consensus iudicis, in cuius territorio fit commissio, vt volunt glo. & Doct. in d. cap. vt litigantes. & istis interuenientibus arbitror, quòd etiam hodie posset, nõ solum intra vnam dietam, sed etiã vltra plures delegare: cùm hoc non reperiatur prohibitum, quando accedit partium, & vtriusque iudicis consensus. In contrarium tamen facit, quod no. Io. And. & do. Domi. in c. statutum. §. in nullo. de refer. lib. 6. & Io. An. in addit. Spe. in ti. de iudice deleg. §. sequitur videre, quid sit officiũ. ver. sed nunquid delegatus. vbi concludunt, quòd delegatus à Papa etiam de consensu partium, non potest subdelegare vltra vnam dietam extra diœcesim, in qua causa est sibi delegata. sed posset fortè dici, quòd secus est in delegato Papæ, quàm in inferiore: quia sicut nõ valet delegatio Papæ simpliciter facta vltra vnã dietam à diœcesi rei, vt in d. cap. statutum. ita nec delegatus. vel etiam posset forte dici, quòd fauorabilior est iurisdictio ipsius ordinarij, quam delegati etiam apostolici. cogitabis, quia res non procedit sine magna dubitatione, & adde, quæ dicam in cap. ex parte B. infra eod.

¶ Glo. fin. fortificat tex. allegationes, dic vt in ea, & vt infra latius dicam. Postremò: quia superius in rubr. in versi. 95. dixi me hic dicturum, qualiter quis sortiatur forum ratione rei: Ideò hunc articulum latius attingamus. pro ipsius ergo expeditione primò ponam regulam, deinde declarationes & fal-
b lentias, si quæ erunt. [b]

3 ¶ † Est igitur regula, quòd ratione rei sitæ quis sortitur forum in loco, vbi sita est. tex. est hic, & in c. fi. infra eo. & in l. fin. C. vbi in rem actio. 11. quæst. 1. cap. experientiæ. in l. forma. ff. de censib. in l. si prædium. C. de prædijs minorum. & l. fin. C. de præscr. lon. temp. hæc tamen regula recipit plures declarationes.

¶ Prima declaratio est, quòd prædicta regula pro-
c cedit non solum in profanis, sed in spiritualibus [c] & beneficijs, vt in dictis iuribus. quod tamen dixi de beneficijs, intellige secundum D. m. quando ageretur solum de beneficio, quod non requirit residentiam, argum. tex. nostri, & c. dilectus. supra de rescr. & l. fi. C. vbi in rem actio. si enim requireret residentiam:

ADDITIONES.

a *Adde l. & quia, cum materia. ff. de iur. om. iud.*

b *Pro ista reg. vide Rom. in consi. 250.*

c *Adde, quòd si actor meus est clericus, & ego cõuenior rei vend. quòd tamen ipse non potest mutare forum, sed debet me defendere in loco meo, & meo foro. ita Spe. in tit. de primo & secundo decre. §. restat. versi. quid si dominus clericus est. sequitur Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio.*

tiam : quia tunc diceretur habere ibi domicilium, ſecundùm no. in c.ex ore.infra de priui. conueniretur ibi ratione domicilij, de quo dicam in cap.fin.in fra eod. Aduerte tamen : quia etiam ſi beneficium exigeret reſidentiam de ſui natura : ſed fortè ex aliqua cauſa excuſaretur à reſidentia , ad quod vide, quod latè dixi in cap.ex tuæ. infra de cle. non reſi. in 9. princ. arti. haberet locum declaratio , & regula prædicta .

4 ¶ † Et no.quòd ſicut ille, qui in varijs locis poſsidet plures res , poteſt in quolibet loco ratione cuiuſlibet rei vbi ſita eſt,conueniri : Ita & ſi plura beneficia habeat in diuerſis locis , ratione cuiuſque beneficij in loco beneficij pro quo conueniretur, ſortire tur forum, ſecundum glo.& D.m.in c.quia in tantũ. infra de præb.& per no.per Do. in d.c.dilectus. facit quod no.glo.& Bart.in l.1.ff.ad mu. & Innoc.in d.c. ex ore. & D.m. hic.

¶ Secunda declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit, ſiue quis conueniatur ratione rerum immobilium,vt hic, & in alijs iuribus ſupra allegatis in prin. ſiue ratione rerum mobilium , ſecũdum Hoſt. in ſumma, eod.tit. §.2.ver.item ratione poſſeſſionis. & probatur in l.fin. C.vbi in rem actio. & ff.de iud. in l.quod legatum. & l.non aliàs.§.fin.& l.ſequen.in Auth.vt omnes obe.iud. prouinciarum.§.2.col.5.licet quidam teneant cõtrarium & dicant, quòd illud eſt ſpeciale in legato, & malè,ſecundum Hoſt. quia ſpecialitatis nullam poſſunt ſufficientem rationem
a allegare. [a] Et idem etiam dicendum eſt de rebus ſe mouentibus , vt elephante & equo . vnde ſi aliquis trãſiret cum equo tuo per aliquem locum , vbi aliàs non ſortiretur forum,potes ibi eum conuenire . Ad uerte tamẽ, quia circa res mobiles,& maximè ſe mouentes, & in prædicta q.fuerũt variæ opi.de quibus per glo.in l.ſi.C.vbi in rem actio.& per glo.pen.in c. fin.infra eo.Prima opi.fuit Azo.Franc.Accur. & Oldra.in d.l.ſi.& gl.in d.cap.ſi. & Innoc. & Compoſte. in c.dilectus,ſupra de reſcrip.& Hoſt.hic,qui tenent prędictam opi. quòd idem ſit in prędictis rebus mobilibus & ſe mouentibus, quod eſt in rebus immo-
b bilibus; [b] quia iſta actio procedit ex poſſeſsione, vt in l.non aliàs.§.1. ff.de iud. Item , quia iura, quæ loquuntur de foro ratione rei , loquũtur generaliter : ergo generaliter ſunt intelligẽda,&c. Secunda principalis opi. fuit Vgo. per contrarium , quòd prædicta regula non habet locum in dictis rebus,quę opi. magis videtur placere Accur. in d.l.ſi. quamuis ipſe non bene ſe firmet : volunt tamen, quòd ſi conuentus ratione talium rerum petat ſe remitti ad domicilium ſuum , debeat remitti , ſed quod teneatur ſatiſdare.argum.l.Senatus.ff.de offic.præſid.& l.ſi fide iuſſor.§.fin.ff.qui ſatiſda.cog.& ſi non poteſt ſatiſdare, ſequeſtrabitur res propter ſuſpicionem de receſſu , & hoc tamen de ſequeſtratione fallit in legato , qui non reputatur ſuſpectus , & ideò ſtatur eius iuratoriæ cautioni,ſecundùm Bal.in d.l.fin.per l.2.§.ſi dubitetur.ff.de iud. nec eſt mirandum,quòd mobilia & immobilia iudicentur hoc caſu,vt diuerſa. Nã & ita in pleriſque alijs iuris articulis hoc contingit , primò reſpectu præſcriptionis in quatuor tempora, ſunt diuerſa, vt in iuribus vulgatis . Secundò in one re ſatiſdandi, vt l.ſciendum.ff.qui ſatiſd.cog. Tertiò in alienatione fienda ab eccleſia , vt infra de rebus eccle. non alie. in c.nulli. & etiam in alienatione rerum minoris. ff.& C.de rebus & prædijs minorum . Quartò in executione fienda, ſecundùm ea,quæ traduntur in l.à diuo Pio. ff.de re iud. & in c.quoniam. §.ſi. vt lite non conteſt. Tertia principalis fuit opin. Placentini, quam ſequitur Pe. qui diſtinguit, ꝙ aut res mobilis eſt manſura in loco , & procedat prima opi.aut non,& procedat ſecunda,per l.debitor.ff.de Pig. & l.generali. §.vxor. ff. de annu. leg. & in l.cum quidam.ff.de fun.inſtr. quæ quidem opi.fortificatur ſecundum Io.An. per c.præſenti. §.1. de præb.lib.6. & c.fin.de ver.ſig. lib.6.facit. ff.quibus ex cau.in poſſ. ea. l.2. in fi. ff. de in rem verſo. in l.ſi pro tempore.§. verſum. & 1.quæſt.1. conſtat. & quod ibi no. & inf. de torneamentis.c.2. infra de verb.ſign. c.3. & l.granaria.ff.de act.emp. & C.de ver.ſign.l.1.& 2.& C.in quibus cau.pig.tacitè contra.in l.3.aliàs 4.& ſic reſidet Ioan. And.in addi.Spec.in titu.de compe.iu.adi.
c §.1.ver.20.& in c.ſi.infra eod. Et hanc [c] etiã ſequuntur Bar.& Bald.in d.l.ſi.tenentes,quòd ibi poſsit cõueniri,vel teneatur ſatiſdare, & in defectum ſatiſdationis , debet ſequeſtrari, & eam etiam videtur tenere Spe.in titu.de ſatiſd.§.1.in prin.vbi dicit, quòd licet non poſsit cõueniri in loco, per quem tranſit cũ re aliena,quando ibi non eſt manſura : tamen tenetur ſatiſdare de re nõ baratanda, vel alio modo non tranſportanda , ſed de ea exhibenda , quando opus erit. vnde dicit D. m. poſſe concludi, quòd aut talis nõ eſt ſuſpectus in loco domicilij : quia poſsidet immobilia, & non tenebitur ſatiſdare, aliàs ſecus . Sed mihi placet,quòd ſi non poſsidet immobilia,ſeu eſt ſuſpectus, teneatur ſatiſdare de iudicio ſiſti, & de re exhibenda,& non baratanda. Si verò non eſt ſuſpectus,teneatur ſaltẽ ſatiſdare de re exhibenda,& non baratanda . Nam licet aliàs ſit ſoluendo,tamen non eſt plenè cautum actori, ſi res non exhiberetur propter difficultatem probationis.

¶ Aduerte tamen : quia ſi quis talem rem mobilem, vel ſe mouẽtem furatus fuerit, cum ratione noua contrectationis videatur nouum furtum committere, ſecundum originalem opin. Bart.poſſet ratione delicti conueniri,ſecundùm quod latè dicam in c.dilecti. infra eo.

¶ Tertia declaratio eſt, quòd regula prędicta procedit , ſiue agatur ratione ipſius rei , petendo ipſam rem per rei vendicationem publicianam , aut ſimilem actionem : ſiue agatur de turbatione , aut violentia commiſſa in poſſeſsione ipſius rei , quia contra talem turbatorẽ, aut violentum, poteſt agi in loco rei ſitę, ſecundùm quòd tenet Spec.in tit.de compe.iudi.adi.§.1. verſi.20. per l.1. C.vbi de poſſeſſ.agi oportet . & l. ſi prædium . C. de prædi. mino. quod procedit non ſolùm ſi in loco fori rei ſitæ ſit commiſſa violentia , ſed etiam ſi extra iuriſdictionem illius loci. v. g. habeo poſſeſsionem in territorio Lucano,

ADDITIONES.

a *Vnde remedium miſerorum eſt, & refugium infœlix, iuxta glo.in l.filium quem. C.fam.ercis.*

b *Quid ſi agatur actione perſonali pro re immobili,vide Bar.in l.ſi.C.vbi in rem actio.Ro.conſi.197.*

c *Vide Fran. Aret. in conſil.95. 2.col. vbi bene de hac quæſt. tranſiens cum equo, ſeu alia re mobili,&c.*

cano, ad quam cum ex hac ciuitate Sen. vellem ire,
a tu in diſtrictu Florentino in itinere [a] me detinuiſti, ne ad poſſeſsionem meam irem:vnde turbas me ſub forma prædicta in poſſeſsione illius fundi: nam hoc
5 † caſu,licet me non expellas de illo fundo: tamen pro
b tali violentia non ſolùm poteſt agi Florentię,per ea, quæ no.in c.poſtulaſti. infra, eod. ſed etiam in territorio Lucano, & iſte eſt caſus valde notabilis, ſecundũ Bal.in l.1.C.vbi de poſſ.agi oportet. Et ex prædictis infertur, quòd ſi B.accuſatur,quòd de tali menſe turbauit A. in poſſeſsione rei in tali loco ſitæ, & ſic cõfinatæ, quòd licet talis libellus propter rem ſic confinatam videatur continere locum, ſecundũ formam l.libellorum.ff.de accu. & ea,quæ latius dixi in c.qualiter.el 2.inf.de accu.in 11.prin.ar.q.50.tamen prædictus libellus non procedit, quia hoc maleficiũ nullam habet annexam certitudinem : cum potuerit in varijs locis committi,vt patet ex ſupradictis, & ideo non procedit accuſatio ſine ſpecificatione loci commiſsi maleficij,per d.l.libellorum. & hoc ſingulariter voluit Bald. in d.l.1.in fi. C.vbi de poſſeſ. agi oportet .

¶ Quarta declaratio eſt, iudicio meo, quòd prædicta regula procedit , ſiue res ſit poſita in loco fori conueniendi rei : quo caſu, res eſt clara: ſiue in loco fori actoris , qui caſus eſt magis dubius in terminis tex.noſtri,vt ſtatim dicã . Siue in tertio loco,in quo nec reus,nec actor forum ſortiatur. Moueor,quia iura prædicta allegata in regula, ſimpliciter & indiſtinctè dicunt, quòd ratione rei quis ſortitur forũ . Quare ſi reus conueniendus ſortiretur forum, etiam in alijs locis, vel reſpectu domicilij,vel ex alia cauſa,ſecundũ ea, quæ latè dixi, ſupra in rubr. tamen poſſet conueniri in loco rei ſitæ . Aduerte tamen, quia in terminis tex.noſtri, quando contentio eſt inter Epiſcopos,dicit D.M.quòd aut res eſt ſita in dięceſi rei, & deciſio eſt clara: Quia conuenietur coram Archiepiſcopo,qui eſt iudex epiſcopi, qui rem ipſam poſſidet, vt in c.paſtoralis,ſupra,de offi.ord. Aut res ſita eſt in dięceſi actoris,& maius eſt dubium,an poſſit conueniri coram metropolitano ipſius actoris,& putat Do.M.quòd non poſsit. ſicut enim Archiepiſcopus regulariter non habet iuriſdictionẽ in perſonas exiſtentes in dięceſi ſuffraganei ſui, vt d.c.paſtoralis. longè minus debet habere in rebus:niſi dicere mus,quòd hoc ſpeciale inducat hoc capitulũ, quod tamen non placet , quia non poteſt reddi ſufficiens ratio ſpecialitatis . quare concludit , quòd cum caſu deficiat iudex rei ſitæ, debet recurri ad forum domicilij ipſius conueniendi, & eſt notabilis limitatio ad tex. noſtrũ, & mihi placet. vel fortè dici poſſet,quòd hoc eſt propter defectũ ſuffraganei , quia cum quis non poſsit eſſe iudex in cauſa propria remoto ſuffraganeo: remanet quodammodo res ipſa ſub Archiepiſcopo,per no.in c.licet.infra eo. Sed aduerte,quia circa prædicta dubitatur , quid ſi agatur de re ſita in dięceſi vnius Epiſcopi,vt puta, Epiſcopus vel ſubditus Epiſcopi Lucenſis poſsidet rem in dięceſi Piſtorienſi, & ipſam rem Epiſcopus Senenſis vult petere , vtrum poſsit illam petere corã Epiſcopo Piſtorienſi. Sol.Do.Ant. hic in notabilibus videtur velle,quòd ſolum debeat peterè corã Archiepiſcopo ipſius Epiſcopi Piſtorienſis.colligit enim ex tex. noſtro, quòd ratione rei ſitæ nõ ſubijcitur quis foro iudicis æqualiſ aut inferioris gradus, vnde Epiſcopus non debet ſubijci Epiſcopo aut inferiori , ſed Archiepiſcopo duntaxat,quod dictum D.M.dicit omnino falſum,
5 † quia Epiſcopus in dięceſi alterius reputatur priua
b tus. [b] arg.l.3.ff.de offi.præſi. vnde ſi ibi delinqueret, poſſet puniri per Epiſcopum illius dięceſis,vt no.in c.1.inf.de rap.vbi ẽt ego idẽ dixi de Archiepiſcopo & Primatibus delinquentib. in dięceſi alicuius Epiſcopi, ad quod ẽt vide quod dixi in c.poſtulaſti.inf. eo.Et ſic pari rõne in hoc caſu poterit agere Epiſcopus Cenenſis corã Piſtorienſi,& aduerſus eũ poterit ius dici,facit l.eſt receptũ.ff.de iuriſ.om.iu.Non ob. tex.noſter,quia loquitur in alijs terminis,nec cõtradixit prædictis,& mihi placet,quia ẽt Epiſcopus põt cõueniri coram Archidiacono, & ſic coram inferiore,ſecundũ no. per Doc. in c.cũ inferior.ſup.de maio.& obe.licet Arch. tenuerit contrarium, & malè.

¶ Quinta declaratio ſit, quòd prædicta regula procedit,ſiue quis proprio,ſiue alieno nomine poſſideat,dũmodo ipſe conueniatur rõne rei, ſiue poſ-
c ſidens rñdeat pro ſe, ſiue nominet dominum [c] in iudicio, qui veniat ad ſuſcipiẽdum iudicium, quia eo caſu,quo nominatus ſuſciperet iudicium,ſortiretur forum rei ſitæ,niſi qualitas perſonæ aut forma ſumẽdi iudiciũ aliud induceret, ſecundum ea,quæ latius dicam in c.quoniam.§.in alijs. inf.vt lite nõ conteſt.

¶ Sexta declaratio eſt,quòd prædicta regula procedit,etiam ſi res eſſet ſita in confinio duarũ dięceſium,vel diuerſorum territoriorum,& dubitatur,in quo territorio ſita ſit: quia hoc caſu vtriuſque territorij iudex poterit adiri, ſecũdum Hoſt. & Io. And.
6 hic,qui volunt , quòd † ſi in terminis tex.noſtri, res
d eſſet in confinio [d] duarum prouinciarũ,vterque Archiepiſcopus poterit cauſam audire,vel ambo ſimul poterunt committere,argum.c.cum illorum. §.ſi verò clauſtralis. infra de ſenten.excom. vel hoc caſu recurrendum eſt ad Papam, argum.c.ſanè. de offic.de leg.ſecundum D.M. hic, quod etiam tenet Zab. dicens, quòd etiam poteſt teneri primum dictum. argum. c.paſtoralis. de reſcript. & licet ille tex. loquatur in iudicibus delegatis , tamen eadem , & fortior ratio eſt in ordinarijs , de quibus debet eſſe minus dubium : poſſet etiam recurri ad Papam, vt ordinarium omnium clericorum. de quo dicam in c. dilecti.inf.eo.de contrahente in cõfinio & loco dubio, & ſimiliter in c.poſtulaſti.inf.eo. de delinquente in confinio duplicis territorij .

¶ Septima declaratio eſt , quòd prædicta regula procedit in actionibus realibus , prout verbum ſonat,vt hic,& in c.ſi.infra eo. & in l.fin. C.vbi in rem actio. Item habet locum in actionibus mixtis: hoc eſt

ADDITIONES.

a *Vide bonum tex.in l.quibus diebus.in prin. ff.de cõdit. & demonſt.vbi etiam datur actio iniuriarum cõtra turbantem me ire per viam publicam.& ibi no.Soc.*

b *Priuatus . Adde, de iſta q. latè diſputat Abbas hic, quem iſte videtur allegare ſub nomine ſui domini .*

c *Adde l.2. & quod ibi late Bart. Bald.& Doct.C.vbi in rem actio.& Pau.conſi.470.lib.1.*

d *Et ſic quando eſt dubitatio de iuriſdict. vide Bart. in l.2.ff.ſi quis in ius voca. non ierit.& latius per Fel. in c. ſuper literis. in verſi.an ſua.in 8.fallen.ſupra de reſcr.*

est scriptis in rem, vt quia petitur restitutio rei subtractæ per violentiã: potest enim peti restitutio vel vbi violentia commissa est, vel vbi res est sita, vt in l.1. C. vbi de possess. agi oportet. licet enim interdictum turbatiuum, vel violentũ sit personale, quia tamen scriptum est in rem, quò ad ipsam rem iudicatur, vt realis actio, vt in l.1.ff.de interdic. & no. Innoc. in c. ex parte B. infra eod. quod qualiter posit contingere, dixi supra, in 4. decla. Item procedit regula in hypothecaria, in qua est eadem ratio, secundum Spe. post Vber. de Bobio in tit. de compe. iudi. adi. §.1. ver.7. secus si ageretur pignoratitia, quia ista est personalis, vt infra, de pigno. c. cum cõtra. & hoc tenet Innoc. Io. An. & D.M. in c. postulasti. infra eo. & idem etiã dicendum est in quacunque alia actione personali: licet occasione sumpta, remoueretur. Nam tunc non attenditur locus rei sitæ, sed forus eius, qui conuenitur, per l. forma. ff. de censi. ita tenet Bart. in l. fin. C. vbi in rem actio. [a]

¶ Octaua declaratio, quod prædicta regula locũ habet, si directè agatur de ipsis rebus eo modo & forma, quibus supra dictum fuit. Secus si agatur de delicto commisso in personam, non tamen respectu ipsius rei, secundum quod dictum fuit supra, in tertia declaratione. Pone exemplum, habens domicilium Senen. delinquit in persona Florentini, vel alicuius domini, in cuius territorio bona possidet: sed tamen delinquit extra illud territorium. Nam hoc casu, non potest puniri in illo territorio, in quo possidet illas, secundùm Inno. in c. postulasti. infra eod. argum. c. cùm sit generale. infra eo. Sed debet adiri iudex, vbi ille offendens habet domicilium, & si iudex ille non faceret iustitiam, tunc poterit ipse prosequi iustitiam suam secundum formã c. dominus. 24. quæst. 1. ad quod vide quod traditur in cap. dilectis. infra, de appel. & per Ioan. An. in regula, non debet aliquis. de reg. iur. lib. 6. in mercu. poterit enim propter hanc iustitiæ delegationem represalias concedere, & bellum indicere, sed si possessiones deberẽt aliqua munera & talia ordinaria, aut similia: hoc respectu, possidens sortiretur ibi forũ, & posset ibi distringi per occupationem ipsarum possessionum: argumen. l. placet. & l. iubemus nullum. C. de sacrosan. eccles. Sed ad respondendum in iudicio, nõ posset cogi possessor, etiam si statutum vel consuetudo hoc disponeret, quia non valeret, quantum ad hoc, nisi super his rebus. Sed vt dixi, ratione delicti non posset distringi in loco rei sitę, etiam respectu ipsarũ rerum, seu ipsas res occupando: Nisi forte statutum disponeret, quod bona cuiusque, qui offensam committit contra ciuem, vel subditum, confiscari deberent, vel offenso applicarentur, quia tale statutum & etiam consuetudo valeret, respectu ipsarum rerum, quæ sunt de ipsius territorio. argumen. d.l. iubemus. nec debet talis consuetudo per extraneos rumpi. 8. dist. c. quæ cõtra. secundum Inno. Prædicta tamẽ ex toto nõ placent Host. Nam in eo, quod dicit Innoc. quod dominus, sub quo sunt possessiones, non potest facere vindictam de aliunde venientibus, videtur contradicere tex. in c. postulasti. infra eo. quia ex quo dominus aliàs habet iurisdictionẽ in loco, vbi quis deliquit, potest punire delinquentem, vt in c. 1. inf. de rap. & in c. postulasti. infra eo. & ibi dicam. & ideò dicunt Host. & Ioan. An. quòd illud dictum Inn. potest intelligi de domino, qui non habet iurisdictionẽ in loco, vbi delinquitur, quamuis ab eo locus ille detineatur. Interdum enim sunt nedùm milites, sed etiam præbet possessiones, domos, & agros retinentes, in quibus tamẽ non habet iurisdictionẽ, & de istis fatentur Host. & Ioan. And. quòd ex consuetudine possunt iurisdictionem habere, vt in c. cũ contingat. infra, eo. intelligendo tamen, quòd per talem cõsuetudinem dicant ius alijs, & inter alios, sed
7 non sibi. † Nam quod priuatus ius sibi dicat, nulla cõsuetudine potest induci, quia esset irrationabilis, vt in l. vnica. C. ne quis in sua causa iudicet, & infra, de verb. sig. c. forus. & irrationabilis consuetudo nõ tenet, vt in c. cùm causam. infra, de re iudi. cũ si. Sed tu aduerte, quia vt singulariter dicit D.M. quòd etiã in veritate in mente ante, quàm ipsum videret, si bene ponderentur verba Innoc. non fuit de mente ipsius, quod dicit Host. imò intellexit de habente possessiones in iurisdictione alterius, quod patet etiã ex eo, quod dicit, quòd dominus ille, in cuius territorio sunt possessiones, potest facere statuta prædicta, &c. vnde intelligit Inn. vt verba ipsius sonant, solùm de illo, qui in alieno territorio delinquit, contra subditum, vel dominum, in cuius territorio habet possessiones, delinquit tamen extra illud territorium, vt ex quo delinquit extra limites illius territorij rei sitæ: nec est alias personaliter ibi subiectus, sed solum virtute possessionum, non potest illarum virtute puniri ex delicto commisso extra territorium, [b] vel contra dominum, vel contra subditum: cùm loquamur de ipso delicto commisso penitus extra rem, & non de ipsis rebus: neque enim aliquo modo credẽdum est Inn. intellexisse de delinquente intra illud territorium, cùm omnia iura disponant, quòd quis sortitur forum, vbi deliquit, vnde fortius hoc dicendum est, si cum delicto cõcurrit possessio rerum sitarum in loco, & hunc intellectum videtur etiam sensisse Bar. in l.1. C. de sum. trin. Aduerte etiam, quia quod supra dixi secundum Inno. quòd valet statutum seu consuetudo, per quam bona delinquentis nõ subditi, in personam subditi extra territorium possint occupari, non placet Host. indistinctè. Mouetur, quia per hunc modum aperiretur via principibus, & ciuitatibus, & laicis contra ecclesias, & personas ecclesiasticas. quid enim faceret si statutum vel consuetudo haberet, quod committentis adulteriũ, vel aliud crimen deberent possessiones cõfiscari, & clericus possessiones habens, adulterium, vel illud crimen committeret. Nam secundùm Inn. tales possessiones deberent confiscari, quod tamen non placet ipsi Host.
8 cùm certum sit, † quòd laici personam clerici delinquentis nõ possunt punire, secundum ea, quæ latius dixi in c. 1. sup. eo. vnde longè minus videntur puniẽdæ possessiones, quæ nõ sunt puniendæ pro delictis: etiã ab his iudicibus, qui possunt punire personam delinquentis in loco delicti, vt statim dixi, & in Auth. de mãd. prin. §. oportet. Itẽ, quia statuta vel cõ

suetu-

ADDITIONES.

a *Adde Rom. in d.consi.297.*

b *Quid si quis existens in vno territorio cum lapide percussit hominem existentem in alio territorio, vide Bald. in l.1.C.vbi de poss.agi.versi.& inducuntur ista.*

suetudines laicorum non ligant clericos, aut eorum bona, vt traditur in c. ecclesia. & in cap. quæ in ecclesiarũ. suprà, de constit. nec debet dari via figmentis, infrà, de diuor. c. quanto. §. pen. nec prohibitum vna via, debet per aliam concedi. suprà, de procur. c. tuæ. Et subdit Host. quòd si Innoc. prędicta ponderasset, non ita tenuisset. D. Ant. in d.c. postulasti. vult, quod dictum Inn. procedat, quando fieret statutũ contra personas delinquentes cõtra se, vel contra subiectos intra territorium, qui ex delicto subijcerentur statuenti, & sic patet, quòd non loquitur in clericis, qui licet delinquant, non subijciuntur iurisdictioni secularis illius loci. loquitur ergo in laicis nõ subditis delinquentibus intra territorium: quia extra territoriũ non ligarentur, vt in c.2. in fi. de constit. lib. 6. Sed hæc opin. non placet D.M. qui dicit, quòd iste intellectus nullo modo fuit intellectus Innoc. cùm ipse loquatur sub dubio fortè, & nulli posset esse dubiũ, quod ratione delicti, quis fortiatur ibi forum. Sed Innoc. propriè intellexit de non subdito delinquen
9 te extra territorium. † Nam licet principaliter statutum non posit disponere in personam non subditi delinquentis extra territoriũ, tamen in bonis sitis in territorio suo, videtur posse disponere: disponendo principaliter super ipsis bonis: sicut etiam potest disponere super bonis certo non transferendis, quamuis talia bona ab extraneis possiderentur, quia per hunc modum principaliter non dicitur ius in extraneos, sed solùm in bona sibi subiecta. argum. optimum in l. rescripto. & quod ibi no. ff. de mu. & hon. facit etiam quod no. Bart. in d.l.1. C. de summa trin. vbi vult, quòd statuto disponente, quòd bona decedentium veniant in primogenitum, ligantur etiam extranei respectu bonorum, quæ sunt in loco statuti. arg. d.l. rescripto. & l. an in totũ. C. de ædificijs priuat. & sic etiã videtur dicendum in casu nostro: cùm statutum principaliter disponat circa bona, & sic debet valere respectu bonorum, etiam quò ad extraneos, & sic procedat dictum Host. nec est verum, quòd ex dicto Inn. sequatur aliquid absurdũ, prout voluit Host. in exemplo suo, quia statutum valet circa bona, quæ sunt subiecta statuenti, sed bona clericorum, vbicunque sint, nõ subijciuntur iurisdictioni laicorum. in cap. quę in ecclesiarum. & in c. fin. infrà, de vita. & hon. cle. & in c. fin. de rebus eccle. non alie. Secùs si verba statuti vel consuetudinis disponerent circa personam, videlicet, quòd primogenitus succedat, quia tunc non habet locum in extraneis: licet in loco statuti bona possideant. Et ratio, si statutũ diceret, quòd si quis commiserit delictum contra subditum, perdat omnia bona: nõ extenderetur ad extraneos delinquentes extra territorium, quam uis haberent bona in loco statuti. Prædicta tamẽ de cisio non procedit sine magna dubitatione, quia in prædicta quæstio. de primogenito, Bart. & Bald. & Saly. in dicta l.1. C. de sacro sanct. eccles. tenent varias opinio. de quibus, & alijs plurimis, vide latè per do. Anton. de Prato veteri in repe. l. in quartam. ad l. Falc. char. 87. & quatuor sequentibus, & in q. quam disputauit idem d. Ant. quæ incipit, Perusinus magnum Florentiæ possidens patrimonium, & de statuto disponente ratione bonorum, quis generaliter sortiatur ibi forum, quòd non valeat, vide Bald. in d.l. iubemus nullam. C. de sacrosanct. Eccl. & etiam ad prædictam materiam vide Bald. in repe. l. de quibus. ff. de legibus. & in repet. l.1. C. de summa trin. q. 10. in illa repet. quam fecit Paduæ, vbi recitat etiam aliorum opi. vide etiam Pet. de Anch. in repe. c.1. de constit. in 12. princ. q. vers. sed iuxta prædicta quæritur, vtrum valeat statutum, & in repe. c. postulasti. infra eodem, quæst. 5.

¶ Nona declaratio sit, quòd prædicta regula procedit intelligendo, vt inspiciamus nõ solum locum possessionis vbi res est sita, sed & qualitatis ipsius cõueniendi, & ideo si cõueniendus ratione rei est clericus, conueniri debet coram Ecclesiastico in loco rei sitæ. Si vero sit laicus, coram laico, vt no. Arch. 11. q.1. cap. clericum, & Old. consi. 84. vnde mutatur locus, non qualitas personę: & attenditur res in loco sita, tanquam accessoria ad qualitatẽ personæ, vt hac in iuribus supra allegatis in regula, facit quod dicam in sequenti declaratione. Aduerte tamen, quia Collectarius refert Host. in summa eodem tit. §.2. tene-
10 re, quòd † clericus ratione rei profanæ reali iudicio conueniendus, possit conueniri coram seculari, facit c. quod clericis, & c. si diligenti, infra eodem, vbi tamen disponitur circa actiones criminales, & ciuiles personales, ad idem etiã facit authen. sed hodie. C. de epis. & cler. vbi tantum dicitur de personali, & sic secus videtur esse in reali, in quo persona non dicitur obligata, vt Instit. de actio. §.1. nec trahitur persona, sed res: ipse tamen Collectarius tenet contrarium, per tex. in c. qualiter. sup. tit.1. & d.c. si diligenti. & authent. statuimus. & authent. nullus. C. de epi. & cle. & c. cùm sit generale. infra eodem. qui tex. loquuntur simpliciter, vel loquuntur etiam de causis ciuilibus, & non est dubium, quòd causa realis est ciuilis, & ita dicit curiam [a] tenere. facit, quòd si persona est exempta, ergo & res, quæ est accessoria debet esse exempta. facit l. fi. de cen. & tradit Innoc. in c. fi. infra de vita & ho. cle. facit etiam quod no. Arch. in c.1. de cle. coniug. lib. 6. Non ob. dictum Host. quia Host. non loquitur simpliciter, prout ipsum allegat Collectarius, sed videtur requirere duo, videlicet, quòd causa sit realis, & iudex clerici sit negligens in exhibendo iustitiam laico, vt dixi supra in c.1. in 4. fallentia. Sed tamen Host. dictum etiam non placet Domino Meo in d.c. qualiter. nec mihi, quia eadem ratio, quæ est in personalibus actionibus propter quam prohibetur, ne secularis suppleat negligentiã Ecclesiastici, vendicat sibi locum etiam in realibus, videlicet, ne inferior videatur supplere negligentiã superioris, quod est inconueniens, vt ibi dixi, & c. ex transmissa. & c. licet, inf. eo. Secũdò reprobatur dicta opi. ex regula generali. c. cùm sit generale. Tertiò reprobatur per c. si clericus. inf. eo. vbi clericus agens reali, pro re ad Ecclesiã vel ad ipsum pertinente, põt agere coràm Ecclesiastico: ergo videtur, quòd multò minùs possit conueniri coràm laico. Quartò reproba-

tur

ADDITIO.

a *No. curiam tenere, quòd etiam si clericus conueniatur rei vend. de re merè seculari: tamen debet coram persona Ecclesiastica conueniri, & dicitur quòd ista opinio est tutior, contra Collec. & ita creden. est: quia Doctori asserenti de stylo & consuetudine, credendum est. Bart. no. in l. de quibus. ff. de legibus.*

tur per tex.apertũ in c.fin.sup.de iudicij.svbi secundũ communem lecturam, si datur aliqua connexitas earum, vt possessionis & proprietatis, & quæstio possessoria fuerit tractata coram seculari, licet clericus fuerit actor,non tamẽ debet ibi tractari quæstio proprietatis,quando clericus efficitur reus,ergo longè minus in casu nostro. A. B. Et etiam Dom.Meus in epi.c.Ecclesia sanctæ Mariæ. de const. in secundo membro. princ.versi. primus casus.col.20. Ma. Non obst.d.c.qualiter.per quod mouetur Host.quia cum tex. ille loquatur indistinctè, potius probat in contrarium,cum tex.ibi dicat,quòd omnino fieri prohibemus, & loquatur indistinctè tam in reali, quàm in personali, & ibi etiam hoc sentiunt Host.& Ioan. Andr. in eo, quod tex. dicit, ad iudicium seculare, subaudiunt de facto, &non de iure. Et mihi placet,
11 vt dixi.pro qua opin.optimè facit,† quia speciale est in causa feudi secularis,quòd clericus potest conueniri coram seculari in iudicio reali,vt in c.solitæ,sup. de ma.& obe.& latius dicam in cap.ex transmissa. infra eod. ergo regula & ius commune est in contrarium, vt in l.1.in fi. ff.ad mu.cum si. A.B. Nec ob.si dicatur, quòd non trahitur, cum agitur reali, quia
a indirectè trahitur timore perditionis [a] causæ, facit c.fi.de iud.& quod in si.no.Io.And.in c.Romana.§. contrahentes. de foro compe. lib.6. secundum Dominum Meum. Ma. Prædicta tamen opin.Host.posset argui,quia exemptus,vt nõ teneatur nisi sub vno iudice respondere,potest conueniri coram alio reali actione,ratione rei alibi sitæ,vt in cap.1.de priuileg. lib.6.posset etiã & aliter fortificari, sed omitto, quia contraria opin. plus mihi placet.

¶Decima declaratio sit,quia sicut in præcedenti declaratione dixi, quòd inspicitur qualitas personæ conueniendæ ratione rei sitæ: ita etiam dico, quòd debet inspici qualitas respectu causæ, si fortè causa non esset nisi de foro Ecclesiastico,puta,agitur vigore decimarum, aut ad rem vsurpatam per vsurariam prauitatem, quia tunc agitabitur hæc causa coram iudice Ecclesiastico: licet res sit profana. In secundo casu facit, quia de talibus causis non potest nisi Ecclesiasticus cognoscere, vt dicam in cap. cùm sit, infra eodem.

¶Vndecima declaratio est, quòd prædicta regula intelligi debet, quòd fortitur forum loci,nõ iudicis, habita consideratione ad personam conuenti,ni si fortè aliquid incidit agendum in persona alterius, respectu rei super qua aliquid ad cautelam agentiũ, agendum sit: & ideo quamuis inter laicos coram seculari sit quæstio, si tamen petatur fieri sequestratio bonorum existẽtium penes clericum vel Ecclesiam, debet peti talis sequestratio fieri per iudicem Ecclesiasticum, non per secularem, facit tex. in l.præsenti. §.sane. C.de his,qui ad Eccles. confug.faciunt etiam quæ dixi in 9.declaratione.

¶Duodecima declaratio sit, quòd regula procedit etiã si reus conueniendus alibi,quàm in loco rei sitæ habeat domicilium,secundum Glo.hic. Gof.verò intelligit,quòd sit in optione actoris, an velit conuenire in loco domicilij, vel in loco possessionis, vnde ad si. tex. nostri supplet hæc verba, vel is, in cuius diœcesi quis habet domicilium, vt no.d.l.fin. C.vbi in rem act.quæ opin. nõ placet. Host. mouetur,quia
b si legislator [b] hoc voluisset, de facili potuisset dicta verba adiungere,vnde concludit, q̃ debeat conueniri in loco rei sitæ. sed Inno.in c.dilectus filius.el 2. sup.de rescr.videtur sequi opin.Gof.& idem Io.Cal. hic,& est opin.communis Doctorum hic,& ẽt Glo. & Doct.in d.l.fi.& etiam in c.fi.inf.eo. vbi D. M. dicit,quòd forum domicilij,si tenemus opi.cõtrariam in realibus, videretur esse superfluum, si conuenien dus ratione rei sitę de necessitate ibi foret cõuenien dus: vel, vbi res sita est, quod dici non debet, facit quod in simili dicimus in foro contractus, & domicilij,in c.dilecti,inf.eo.& in foro delicti & domicilij, in c.postulasti,inf.eod. & de vtroque in c.fi. inf.eod. Et ad istum tex. potest responderi, quòd habuit respectum ad id quod cõiter solet euenire,quia vt plurimum conueniendus reali actione, conuenitur in loco rei sitæ,& hanc etiã opi. tenet Io.And. in addi. Spe.in ti.de compe.iud.adi.§.1.versi.7.& Bart.& Bal. in d.l.fi. & Io.Cal. & Zab. hic. non obstat quòd tex. in d.l.fi.loquatur per verbum, iubemus,& sic videatur imponi necessitas, quia illa necessitas imponitur reo conuento,vt teneatur ibi respondere,nõ autem actori. non obstat authen. habita. C.ne fi.pro patre. vbi tex. vult, quòd sit in electione rei habentis plures iudices,coram quo velit conueniri: quia speciale est ibi in scholaribus priuilegio eorum, & sic in contrarium est ius cõmune. facit etiam, quia in exordio causæ magis fauemus actori,quàm reo,vt in l.si quis intentione ambigua. ff. de iud. & in l.inter stipulantem.§.1.ff.de verb.ob.& vide ad prædicta,quę latius dicam in c.fi. inf.eo. in 4.prin.artic. Prædicta tamen procedunt, nisi aliqua ratio specialitatis aliud inducat, vt in feudo,vt statim dicam in fallen.

¶Decimatertia declaratio sit, quòd prædicta regula procedit, siue ratione rei sitæ quis sit cõuenien dus coram ordinario,siue delegato, vt fiat delegatio in loco rei sitæ,vt sentit Inno.in c.dilecti. infra eo.& dicam in c.ex parte B. infra eodem. Sed si actor vellet impetrare iudicem extra locum rei sitæ, & extra locum domicilij ipsius cõueniendi,distingue, quòd aut in loco vbi res est sita nullum habet domiciliũ, & tunc debet impetrare, habita consideratione ad locum domicilij: ita, vt ab illo loco fiat computatio dietarum,& si habet plura domicilia, inspicimus principale & magis frequentatum, si tamen concurrit forus rei sitæ, & quòd quãdoque consueuerit in illo loco habitare, quamuis ibi non sit suum principale, & frequentius domicilium: tamen quia agitur vigore rei sitæ, & concurrit duplex vinculum, scilicet rei & domicilij, quamuis non sit principale domicilium, tamen attendimus locum rei sitæ, & ab ipso debemus facere computationem dietarum, quia
c duo vincula, [c] &c.vt in c.1.sup.de treu. & pace. & in authent.

ADDITIONES.

a *Idem dicitur in l.age cum Geminiano,per Doct.iuncta l.nec emere. C.de iu. deli. & in rub.vt nemo inuitus. & est ista quædam necessitas causativa, licet non præcisa.*

b *Iuxta l.1.§.sin autẽ ad deficientis. C. de cad. tollen.& adde Rom.cons.197.facit c.ad audientiam. de decimis.*

c *Eandem rationem allegat Abb. in c.ex parte B.2.col. & seq. inf. eod. & vide quod de directis dicitur, & de iudi. delegato, quia And. Barb. videtur aliter dicere in c.dilectus. de rescrip.*

authent. itaque. C. communia de suc. & hoc tenet Dom.Meus in c.ex parte B. infra eo. & mihi placet, vt ibi dicam, licet quidam aliter teneant, & adde quod dixi supra in Glo.1.

12 ¶† Decimaquarta declaratio sit, quòd prædicta regula procedit solum, vt intelligamus quòd iudex rei sitæ habet iurisdictionem duntaxat respectu rei sitæ, non aũt personæ,vnde si iudex rei sitæ citat reũ alterius territorij ratione rei sitæ in suo territorio, & reus citatus non comparet, nõ potest propterea talis non comparens mulctari,aut excõmunicari, secundum Vincen.quia talis iudex non habet iurisdictionem in personam illius,sed solum in rem,& ideo potest solum facere missionem in pos. ipsius rei, vt in c.Romana. §.contrahentes.eo.ti.lib.6. Sed si contumax inferret violẽtiam in eum,qui missus est in pos. posset à tali iudice,ipsius delicti ratione, excommunicari, & sequuntur contra Io.And.Zab.& communiter Doct. Tu etiam dic, quòd si conueniendus reperiretur ibi, vbi res est sita, & citatus ratione rei nõ comparet, posset excommunicari,& idem,si fuit ibi constitutus in contumacia, licet idem recesserit, vel si aliquando comparuit in iudicio, quia in prędictis casibus firmata est iurisdictio, etiã circa personam, sicut in simili dicimus in foro, respectu solius contractus, de quo latius dicam in c.dilecti. inf. eod. & ad horum intellectum poteris ibi dicta, hic repetere, & hic dicta, ibi addere. Et ex prædictis [a] infertur, quòd licet ex forma statutorum inter cõsanguineos vel certas personas debeat fieri cõpromissum, tamen si habens alibi domicilium cõueniatur ratione rei sitæ in loco dicti statuti à consanguineo suo, non potest conuentus compelli ad faciendum compromissum, nisi ibi reperiatur, quia regulariter per solum iudicem domicilij potest fieri distractio personalis, & ita dicit hic Ioan. de Imola respondisse & consuluisse in quæst.facti,ad quod alle. no. per Do. Anto.in c.fi.infra eod.

13 ¶† Sed quæro circa prædicta, qualiter iudex rei sitæ,citabit illum extra territorium, cum extra territorium,&c.vt in c.2.in fi.de const.lib.6.& in l.fi.ff.de iur.omn.iud. ¶Sol. Dic quòd mittet literas iudici ipsius cõueniendi, vt faciat illum citari seu moneri, quòd veniat coram se, & si ille non venerit, mittat actorem in pos. rei petitæ,secundum Vber.per l.hæres.§.1.ff.de iud.& c.Romana.§.contrahentes.de foro competen.lib.6. facit quod no.Spe.in ti.de cita.§. sequitur. versi.consanguinei. & de accu.§.1. versi.sed nunquid.& §.fi.versi.vt autem. Alij dicũt,quòd potest citare illum extra suam iurisdictionẽ, ex quo ipse est iudex ratione rei,no.Gof.in sum.eod.titu.post princ. & valebit citatio,quia innititur iuribus citantis, quia interloquitur in loco, in quo habet iurisd. arg.là diuo Pio. §.1.ff.de re iud.secundum Spe.in ti. de compe. iud.adi.§.1. versi.sed quomodo iudex,& ibi remittit ad no.per Inno.in c.fi.infra eo. vbi Inno. & post eum Ioan.Andr.recitatis dictis opin. dicit secundum secundam opin. quòd si citatus non venit, est contumax, & per consequens videretur posse excommunicari,per tex.in c.tuæ. & in c.quoniam, inf. vt lite non contest.

¶Sed dicit ipse, quòd primi respondent primam
14 opi.tenentes,† quòd nec potest citare extra territorium. sed posito etiam, quòd posset, non tamen potest eum excommunicare, quia non est contumax ex eo, quia non tenetur comparere, & sufficit, si res suas possidere patiatur. argu. ff.de procur. in l.sed & hæc.§.fi.& l.seq.nec mireris,quòd dixi eum non contumacem, & fieri missionem cõtra eum, quia etiam hoc fit in absente causa reipub.& in publico,qui nõ sunt contumaces.ff.ex quibus cau.maior. in l.ait prætor.§.hoc autem. & ff.de priuileg. cred. in l.pupillus. vnde concludit, quòd talis iudex non potest procedere,nisi per missionem in possessionem, per d.§.cõtrahentes, & remittit etiam ad no. per se in c.2.infra de dilatio.in Glo.quæ incipit,hic habes. Sed tu vide alias opin.Io.Cald.& Io.de Lig. & aliorum, quas latius recitabo in simili quæst. videlicet materiæ fori, ratio. delicti in c.postulasti. infra eod. in 2.princ.ar. Et ex prædictis habes regulam & materiam prædictam notabiliter declaratam. Prædicta tamen regula recipit aliquas fallentias.

¶Primò fallit ratione feudi. de quo in c.ex transmissa. infra eod.

¶Secundò fallit in rebus mobilibus, seu se mouentibus, secundum opi.Vgo.& sequacium.de qua dixi supra in 2.declaratione.

¶Tertiò fallit in omnibus causis realibus,quę de sui natura non possent tractari nisi coram iudice Ecclesiastico,de quo dic, vt dixi in 10.declaratione, in telligendo, vt dixi.

ADDITIO.

a *Stante eo statuto, si ego vendidi rem, & frater meus mouet q. emptori: an ego, qui sum defensor, cùm emptor me nominauerit in iudicio, iuxta c.quoniã frequenter. §.in alijs. vt lite non contest. potero iuridice petere à fratre,vt compromittat, iuxta formam statuti. dic vt per Bal.in l.1.in prin.C.vbi in rem act.*

SVMMARIVM.

1 *Actor forum rei sequitur.*
2 *Episcopus in clericos suæ diœcesis iurisdictionẽ habet.*
3 *Actor & reus iudicem ordinarium recusare possunt.*
4 *Delegatus venit executoris nomine.*
5 *Iudex ordinarius, licet Episcopus, recusari potest.*
6 *Archiepiscopus non succedit in locũ Episcopi recusati.*
7 *Delegatus de partium consensu recusari nequit.*
8 *Iudex recusatus, sententiã à se delegati potest exequi.*
9 *Iudex recusatus de recusatoris assensu, debet negotium alteri committere.*
10 *Verba,de recusatoris assensu,qualiter intelligantur.*
11 *Iudex causam, in qua aduocatus fuit,sine partium consensu delegare potest.*
12 *Appellari an possit à delegato Episcopi recusati, ad vicarium Episcopi.*
13 *Delegatus ab inferiore à principe non exequitur, sed ipse delegans.*
14 *Delegatus inferioris à principe, exequi potest canonico iure.*

SI QVIS CONTRA. Famosum est,& solenniter legitur, solẽnius fuit repetitũ per D.M. qui tamen multas alias materias ad tit. nostrum non pertinentes admiscet: quas ego non intendo examinare, sed iuxta consuetudinem meam, in locis congruis tractabo, & potes hic per eum vi-

dere. h.d. coram Episcopo suo conueniendus est clericus, qui si recusatur, dabit delegatum partibus nõ suspectum. h.d. Et ita communiter summatur. vel sic secundum D. M. Episcopus si recusatione proposita contra eum ad arbitros deueniri non vult, potest etiam partium non requisito cõsensu causam principalem alicui non suspecto committere: cuius sententiã executioni mandabit. h.d. Vel sic, secundum alium intellectum. Episcopus vt suspectus recusatus, de cuius suspicione notoriè constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cuius sententiam poterit per se executioni mandare. h. d. Posset etiam & alijs modis summari, secundum varios intellectus, de quibus inf. dicãm. Dituditur, quia primò prouidet reo, secundò prouidet actori. ibi, aut si actor. & hoc dupliciter. primò circa delegatum, secũdò circa executionem ibi, à quibus. secũdum vnum intellectum, vel secundum intellectum Dom. mei, primò prouidet, quãdo vt suspectus recusatur à reo. secundo, quando delegatus in locum recusati, recusatur ab actore. ibi, aut tertiò. prouidet circa executionem: ibi, à quibus.

1 ¶ † Primò no. regulam generalem, quòd actor sequitur forum rei. ad quã regulam Dominus meus dat plures limita. de quibus ego dicam in cap. cum sit, infra eod.

2 ¶ † Secundò no. quòd Episcopus habet ordinariam iurisdictionem in omnes clericos diœcesis suę. de quo hic per Dominum meum, in repe. & in cap. quanto, & in c.cum ab Ecclesiarum. supra de offi. ordi. & legatus etiam similiter habet ordinariam, vt in c.2. de offi. leg. lib. 6. Et subdit hic Dominus meus quædam de ordinaria iurisdictione legati, sed non sunt ad propositum.

3 ¶ † Tertiò no. quòd non solùm reus, sed etiam actor potest iudicem ordinariũ recusare. quod qualiter intelligatur, dicetur in Glo. 1. & 3.

4 ¶ † Quartò no. quòd appellatione executoris, cõtinetur delegatus. ad idem c. exhibita. supra de iud. & ibi dedi remissiones, in 2. no.

5 ¶ † Quintò no. quòd ordinarius iudex potest recusari, licet sit Episcopus, quinimò & Patriarcha, & Legatus de latere possunt recusari. ad quod vide quæ dixi in c. ad petitionem, inf. de accu.

¶ Sextò no. quòd proposita recusatione, etiã contra ordinarium, non potest ordinarius inuitis partibus cognoscere de causa principali, etiam cum alio
a adiuncto: licet secus sit de iure ciuili, [a] secundum quod ipsi ordinario datur adiunctus, vt in authent. si verò, de iudi. & rationes differentiæ prosequitur hic Dominus meus. Sed non pertinet ad principale propositum.

6 ¶ † Septimò no. quòd Archiepiscopus non succedit in locum Episcopi recusati, sed recusatus debet seruare formam huius decretalis, iuncta dispositione c. cum speciali. inf. de appel. vnde quantum ad hoc, recusatio & appellatio non iudicantur à pari. de qua materia dixi in cap. super eo. el 2. infra de appel. vtrum autem Episcopo negligente exercere iurisdictionem, Archiepiscopus suppleat, latè tractat Dominus meus hic in repe. sed ego fortè dicam in c. licet, infra eod.

¶ Octauò no. quem modum debeat seruare ordinarius recusatus. & de hoc latius infra in Glo. 1.

7 ¶ † Nonò no. arg. secundum Dominum meum, quòd delegatus de partium consensu non potest recusari. Et ideo cautela est ad tollẽdam recusandi potestatem, quòd fiat delegatio de partium consensu, & tunc non potest recusari. quod intellige ex antiqua causa, etiam incognita, secus ex noua, aut nouiter cognita, vt hæc probantur in c. inter, infra de re iud. & in c. super quæst. & c. insinuante, supra de offic. deleg.

8 ¶ † Vltimò no. quòd quãuis iudex ratione recusationis & suspicionis sit remotus à cognitione causæ principalis: tamen potest exequi sententiam delegati à se in causa prædicta. Ex quo infertur, quod delegatus inferioris à Principe nõ exequitur sententiam suam, sed ille qui delegauit. de quo in c. significasti, [b] sup. de offi. dele. & per legistas in l. à diuo Pio.
b in prin. ff. de re iud. Secundo infertur, quòd quamuis ordinarius sit suspectus: tamen propter hoc non
c potest recusari in actu executionis, [c] de quo per Do. meum in c. super quæst. in prin. & in §. quem vero. supra de offi. dele. & vide quæ dixi post Doct. in c. nouit. & in c. proposuit, infra de appel. Glo. 1. sentit contrarium de c. cum speciali. infra de app. vbi proposita recusatione debent eligi arbitri, qui cognoscant de recusationis iustitia & iniustitia, vnde tex. noster videtur contrariari, cum dicit simpliciter, quòd recusatus delegat. Glo. respondet quòd illi decretali stan dũ est, quæ ista interpretatur, & sic videtur sentire, vel quòd ista sit correcta per illum, vel quòd nihil noui inducat. Extra Glo. vero dantur aliæ plures solutiones & intellectus. primus est Gof. quòd ista procedit, quando suspicio est manifesta, quo casu ordi-
d narius absq; alia arbitrorum electione delegat [d] causam: quia cũ notoria sit suspicio, frustra agitaretur processus suspicionis nihil operaturus, sed si de suspicione dubitaretur ac disceptaretur, ad ipsam declarandam eligendi sunt, vt in contrario. Secundus intellectus est, quòd est in facultate ipsius recusati eligere arbitros, si vult, vt in contrario, vel omissa suspicionis disputatione, causam committere, vt hic. Tertius intellectus, quòd tex. noster procedat facta pronunciatione per arbitros super iustitia recusationis, & hoc fortè voluit Glo. nostra dum dicit, quod hęc decretalis interpretatur per illam, vt scilicet intelligamus hunc tex. dum dicit, si fuerit vt suspectus recusatus, scilicet cum effectu, cum verba debeant intelligi cum effectu. de pœn. di. 1. §. hæc verba, cum si. & sic intelligantur verba prædicta tex. nostri, vt approbata suspicione per arbitros detur delegatus, & proceda-

ADDITIONES.

a *No. hic vnam differentiam inter ius ciuile, & canonicum: quia in primo ordinarius non potest euitari vt suspectus, secus de iure canonico. & ratio ponitur hic per Abba.*

b *Et latissime per Alexan. & mod. in l. à diuo Pio. ff. de re iudi. hic alleg.*

c *Secus in mero executore, qui vt suspectus potest recusari. ita dicit Abbas in c. super quæstio. in prin. 2. col. sup. de offic. deleg.*

d *Adde tex. in c. suspicionis. & latè Doct. supra de offic. deleg. de hac materia suspicionis. & assumuntur arbitri iuris, de quibus ibidem latissimè.*

cedatur, vt hic dicitur. Sed contra prædicta, & maximè contra istum vltimum intellectum, opponitur alio modo de d. c. cum speciali.

9 ¶ † Nam ibi dicitur, quòd iudex recusatus debet de recusatoris assensu personæ idoneæ negotium cõmittere, vel ad superiorem transmittere: hic verò aliter disponitur, vt hic patet. Glo. hic fatetur hoc cõtrarium. concludit enim ibi quòd ordinarius volens delegare, possit solum de recusatoris assensu cõmittere. Sed si vellet ad superiorem remittere posset ét inuitis partib. facere, & sic illa clausula, de accusatoris assensu, non respicit totum seu regulam, sed illam partis alternatiuæ, quæ pertinet ad delegationẽ. vult tamen ibi Glo. quòd consensus requiratur solùm ad hoc, vt possit delegare, non aũt respectu certæ personæ, cui fieri debeat delegatio. & ibi etiam hoc tenet Io. And. & sequitur hic Inno. qui vult quod hoc c. corrigatur per illud, & per c. licet. infra eo. vbi tex. vult, quòd si de recusatoris assensu non põt delegare, debet causam ad superiorem remittere, & hunc intellectum ét videtur sequi Spe. in tit. de recusatione. §. fi. ver. ordinarius autem. licet satis intricatè loquatur, & clarius disputando tenuit quidam Dominus Vigentinus notabilis Canonista, per c. iudex. de offi. deleg. lib. 6. æquiparando delegatum & ordinarium, quo ad commissionem ante electionem arbitrorum. mouetur etiam, quia cum per pronũciationem factam, quòd recusatio sit iusta, ordinarius amisit omnem iurisdictionem: merito absque recusatoris assensu non debet posse recusare, quia per delegationem vteretur iurisdictione, per c. si à subdelegato. de offi. deleg. lib. 6. & l. 3. ff. de iurisd. om. iud. Et quia fortè posset delegare alteri magis suspecto, cuius fortè suspicio probari non posset. non ob. tex. no ster, quia vel est correctus, vel limitatur, & intelligitur prout in cõtrario habetur, secundum eũ, & hæc opi. videtur esse communis. Host. verò in c. licet. inf. eod. tenet quòd Episcopus, aut alius superior recusatus, possit propter dignitatis excellentiam delegare, inferiores verò remittere, per d. c. licet. & d. c. cũ speciali. idem tamen Host. in d. c. cum speciali. in quantum ille tex. loquitur de delegatione fienda de partium consensu, tenet quòd loquatur. in ordinario: in quãtum verò loquitur de remissione, dicit quòd debet intelligi de delegato. Sed D. M. non placet, nec primum, nec secundum dictum. cõtra primum obstat, quia non potest reddi sufficiens specialitatis ratio inter superiorem & inferiorem ordinarium, cõtra secũdum dictũ facit, quia eadem oratio & idem fermo positus in d. c. cum speciali, non debet diuer-
a simodè, ac diuerso [a] iure censeri, vt in multis iuribus vulgatis, de quibus dixi in c. quia circa. de priuileg. Do. Anto. in c. 2. requiris. infra de appel. sentit quòd proposita & etiam probata recusatione, possit iudex etiam inuitis partibus committere, dummodo non sit pronũciatum super recusatione. Sed in d. c. cum speciali. videtur velle, quòd solum possit committere post propositam, & ante probatam recusationẽ, & videtur velle, q̃ procedat etiam in delegato. Sed hoc vltimum est expressè contra tex. c. iudex. de offi. deleg. lib. 6. vt statim dicam. Dom. meus in hoc articulo distinguit duo membra. Primum, de iudice delegato: Secundum, de iudice ordinario, quò ad iudicem delegatum, est hodiè tex. expressus in cap. iudex. de offi. deleg. lib. 6. vbi expressè dicitur, quòd proposita recusatione, quamuis non probata, delegatus non potest committere, nisi de partium cõsensu, quamuis Dom. Anto. voluerit contrarium, vt ita tim dixi, quòd fortè processit, vel ex lapsu linguæ, vel quia de proximo non viderat illum tex. secundum Dom. M. Circa secundum membrum de ordinario concludit, quòd aut proposita recusatione iudex lites execrans non vult venire ad electionem arbitrorum, & potest etiam inuitis partibus causam committere personæ tamen idoneæ, & non suspectæ, & ita loquatur tex. dum dicit, excusandi, ne fortè ab eo delegatus recusetur cautela est, vt committat de partium consensu, & ita loquatur versi. aut si hoc actor, facit c. super quæstionum. sup. de offic. de leg. vnde hic in primo casu, nullus requiritur consensus. In secundo vero casu exigitur ad cautelam, de qua dixi, sed non de necessitate, quia non est maior ratio, quòd partium consensus de necessitate exigatur in secundo casu, quàm in primo. ex quibus infert vnam differentiam inter ordinarium & delegatum, quia delegatus, vt supra dixi, proposita recusatione, licet non probata, non potest committere nisi de partium consensu, vt d. c. iudex. Sed in ordinario est secus, vt statim dixi. & ratio differentiæ apparebit ex his quæ infra subijciam. Aut nõ solum fuit proposita recusatio, sed etiam super recusatione pronunciatum, & maius est dubium, per tex. in d. c. cum speciali, qui videtur velle, quòd de necessitate exigatur recusatoris assensus. Sed tamen Do. M. tenet idem, quòd in præcedenti casu, vt scilicet etiam inuitis partib. possit causam delegare. Sed tamẽ quia reseruatur partibus recusandi potestas, ideo ad cautelam, vt hæc potestas tollatur: vtile est quòd partiũ consensus accedat per tex. nostrum, qui secundum vnum intellectum procedit, quando causa suspicionis erat notoria, dum dicit, vt suspectus fuerit recusatus, & tamen in primo casu quòd iudex potest cõmittere, nec exigitur partium cõsensus. vnde idem videtur dicendum, fieri posse etiam probata recusatione, quia notorietas facti debet tantum operari, quantum notorietas iuris, quæ oritur ex sententia, vt no. in c. fi. inf. de coha. cle. & mul. & no. Inn. in c. 2. infra de dilat. & in c. ex parte. infra de verb. signif. & Glo. in Clem. 2. §. Pisana. de re iudi. quinimò quandoque plus operatur, vt no. Glo. in Clem. 1. de vsu. vel etiam secundum alium intellectum, secundum quem intelligitur, & quòd probata erat recusatio, & hic, vt verba illa, recusatus vt suspectus, sumantur
b cum effectu, [b] secundum quod dixi in prin. Glo. sequitur etiam, quòd de necessitate non requiritur partium consensus; cum tex. in primo responso nihil dicat de partium consensu, & loquatur imperatiue, quòd executor, hoc est delegatus ab ipso, deputetur. Ex quibus verbis inferũtur tres intellectus ad tex. nostrum. Primò, quòd iudex abhorrens litẽ immediate proposita recusatione, potest absque partium

ADDITIONES.

a *Facit l. iam hoc iure, in princ. ff. de vulg. & in l. eum qui. ff. de vsucap. in d. §. hoc interdicto. ff. de no. ope. nun.*

b *Iuxta c. perlatum. de cle. non resid. & l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris. & ibi latè per moder.*

tium conſenſu cauſam delegare. Secundò, quòd idē ſit etiam ſi notoria ſit à principio iuſtitia recuſationis. Tertiò, quòd idem ſit etiam ſi pronunciatum ſit per arbitros, cauſam recuſationis fuiſſe iuſtam: & ſic fortius hoc procedit poſt factam probationē, & ante pronunciationem. Nec ob. c. cum ſpeciali. quia clauſula ibi poſita de recuſatoris aſſenſu, non ponitur neceſsitatiuè: ſed conſultiuè ad hoc, vt tollatur via ad ſecundam recuſationem proponendam contra delegatum, vt dictum eſt per c. ſuper quæſtionū. §. cum autem, vbi tex. vt auditor non valeat recuſari, conſuluit quòd detur de partium conſenſu, vt patet ex Glo. ibi dum exponitur ſtatuimus, ſcilicet conſulendo, non neceſsitando: quia poteſt etiam ſine partium conſenſu delegare, vt d. c. ſuper quæſtionum. §. quem verò. & ideo ſi verbum ſtatuimus, ibi poſitum, importat conſiliū & non neceſsitatem: fortius poſſumus ita interpretari tex. in c. cū ſpeciali. & tex. noſtrum in ſecundo reſponſo, in quo non eſt maior ratio, quàm in primo, & tamen in primo nihil dicitur de partium conſenſu.

10 ¶ † Præterea, quòd prædicta verba, de recuſatoris aſſenſu, debeant accipi cōſultiuè, probatur: quia aliàs ſequeretur abſurditas, quando in optione recuſatoris eſſet trahere alteram partem ad remotum iudicem ſine culpa ſua: cum ſolum dicat, de recuſatoris aſſenſu, & non dicat, de partium conſenſu, & ſic eſſet contra regulam, quæ vult, quòd non debeat actori licere, quod reo non permittitur: nec contra, vt in regula, non licet actori. de reg. iur. lib. 6. cum iudicium non debeat claudicare. Nec obſtat quòd ille tex. intelligatur de conſenſu vtriuſque partis, vt quidam intelligunt: quia iſtud eſt impropriare illa verba: quia ſi Papa hoc voluiſſet, ſciuiſſet hoc dicere, infra de decimis. c. ad audientiam. vnde cōcludit Do. M. quòd ille tex. loquitur cōſultiuè. & ideo dicit, de recuſatoris aſſenſu: quia præſumptio eſt contra eū,
a per regulam, ſemel malus, [a] de reg. iur. lib. 6. Sed vbe rius conſiliū eſt, quòd faciat de vtriuſque partis conſenſu. Nec ob. arg. Do. Vigentini, quòd iſte non videatur poſſe committere: cum delegatio ſit vſus iuriſdictionis, quo iſte videatur priuatus: quia reſpondetur quod quamuis in illa cauſa recuſatio non habeat exercitium iuriſdictionis, in cognoſcendo: tamen quia remanet in iuriſdi. generali, poterit ipſius vigore cauſam delegare. licet enim ſit ſuſpectus in cognoſcendo: non tamen eſt ſuſpectus in delegando: quia ſi delegaret perſonæ ſuſpectæ, poſſet delegatus recuſari: & ſi recuſatio non admitteretur, poſſet appellare. facit quod in ſimili videmus: quia in facto notorio poteſt ſuſpectus procedere in exequendo ſententiam, vt hic, & tamen in executione ſentētiæ poſsit extendere modum, vt in c. quod ad conſultationem. infra de re iudi. de quo exceſſu, iura non curauerunt: tum quia hoc non eſt veriſimile: tum quia eſt proditum remedium appellandi, vt ibi. & pro dicta ſententia facit l. Prætor. ff. de iuriſdic. omn.
11 iudi. vbi traditur † quòd iudex poteſt delegare ſine partium conſenſu, cauſam in qua prius fuerat aduocatus, vel conſuluerat. Et ad idem quod no. Inno. ſu pra de offi. ordi. c. irrefragabili. & Io. And. & Arch. in c. ſi contra vnum, de offi. deleg. lib. 6. & 2. q. 6. c. ſta
b tuendum. Et præterea [b] Papa etiam, vt euitetur ſuſpicio, cauſam propriam alijs committit, vt traditur in c. cum dilecta. infra de confir. vti. facit etiam, quia ſi iudex à quo appellatum eſt, efficiatur iudex ap. licet non poſſit cognoſcere propter ſuſpicionem: tamen poteſt delegare, vt ſupra de elec. c. querelam. & 3. q. 7. §. tria. ver. item ſi contra patrē. & C. de ap. in l. eos. facit etiam, quia iſte tex. ſic intellectus, eſt magis conformis iuri ciuili, quo iure ordinarius non poteſt in totū recuſari, vt in auth. ſi verò. C. de re iudi. Et prædicta opin. Dom. M. in quantum verò dixit, de vberiori conſilio, committit de conſenſu vtriuſque partis, &c. facit tex. noſter in 2. reſponſo. Nam eo, quòd hic prius recuſauerat reus, & poſtea actor fugiebat: dicitur quòd de partium conſenſu iudices eligātur. Nec obſt. c. licet, infra eodem, quia dum tex. ille vult quòd propoſita recuſatione habeatur recurſus ad ſuperiorē, tex. ille habet varios intellectus, vt ibi latius dicam. Primò, quòd illud habebat conſuetudo, vt ſatis innuit ibi litera. Secundò, quòd ibi fuit appellatum propter recuſationem non admiſſam: & ideò per viam appella. nō autem recuſationis, negotium fuit deuolutum ad ſuperiorem. Vel tertiò poteſt intelligi ſecūdum diſpoſitionem decretalis noſtræ: vt ſcilicet quòd poſsit delegare ſi vult, & in delegando ſeruare formam decretalis noſtræ, vel poteſt remitte
c re ad ſuperiorem: vt ibi & in d. c. cum ſpeciali. [c] Præ dictæ autem rationes, quæ locum habent in ordinario, ceſſant in delegato: maximè illa de iuriſdictione: quia facta pronunciatione, reperit ſe ſine iuriſdictione. & ideo non poteſt aliquo modo ſubdelegare: ſed facta ſola recuſationis propoſitione, iuriſdictio ſua eſt obfuſcata, ſeu ligata: ita vt non poſsit illam exercere, niſi de partiū cōſenſu: aut prout ius diſponit, vt d. c. iudex. & dic, vt ibi latius traditur. Sed tu aduerte: quia licet prædictus intellectus Do. M. ſit valde ſingu. & ſuſtentabilis: tamen ego legendo capitulum, cum ſpeciali, dedi ibi alium intellectum, quē poteris ibi videre. ſed quia, vt ibi dixi, tunc non potui videre commentarios Domini mei hic, idcirco nunc ipſis diligenter examinatis, ſum magis dubius. dico tamen quòd vltra intellectus ſupra traditos, poteſt tex. noſter & alijs modis intelligi. Primò, quòd dum tex. dicit, aut ſi actor hoc refugerit, intelligamus de actore recuſante. vel melius poſſumus ita intelligere, quòd ſi reus propoſuit recuſationem, & recuſatus delegauit: ſed actor delegationē refugit, dicendo, quod recuſatio non fuit legitimè propoſita: & quod ipſe ordinarius debet cognoſcere cauſam, hoc caſu recuſatus poteſt facere, vt continetur in litera hic: videlicet deputare aliquem, qui cōpellat partes mutuo conſenſu eligere ſibi iudices, quod vltimū poteſt dupliciter intelligi. Primò, quòd partes compellantur eligere arbitros, quia & ipſi dicuntur iudices, cū debeant de cauſa ſuſpicionis cognoſcere:

ADDITIONES.

a *Semel malus, &c. Sed cum quiſque ſit pronus ad malū natura, cur tamen preſumitur bonus. c. 1. de ſcrutinio. vide per mod. in c. fi. de præſumptio. vbi ſoluit quæſtio.*

b *Nam & ſi ipſe non ſit ſubiectus legibus, debet tamen viuere ſecundum dictamen rationis, vt latè tradit Fely. in c. 1. de conſti. per diſcurſum multarum columnarum.*

c *Et vide hic Barb. in apoſtillis ad Abb. qui reprobat omnes intellectus ad tex. hic per tex. in d. c. cum ſpeciali.*

ſcere: vnde ab ipſis appellatur, vt à iudicibus, vt in capitulo, ab arbitris. de offi. deleg. li. 6. cum ſim. Nec videatur tibi mirum, quia hoc videtur expreſsè velle tex. qui eſt quaſi per omnia ſimilis, vt hic, & eſt Gregorij, prout eſt tex. noſter: ſicut iſte fuit tranſmiſſus defenſori Corſicæ, ille fuit tranſmiſſus defenſori Siciliæ: iſte eſt tex. 11. q. 1. in c. peruenit. vbi tex. formaliter dicit, Sed ſi quis contra quemlibet clericū cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat: & aut ipſe cognoſcat, aut certè ab ipſo iudices deputentur, aut ſi fortè ad arbitros eundū eſt: partes ad eligendos iudices, hoc eſt arbitros, compellat per executorē per ſe deputatū. & ſic tex. ille appellat iudices, quos prius arbitros appellauit. Nec obſtat tex. noſter in verſi. à quibus, inquantum dicit, quicquid fuerit diffinitū, quia poſſumus intelligere de diffinitione circa iuſtitiam recuſationis. & dum poſtea ſubditur ipſius ſollicitudine, ſeruata lege, modis omnibus cōpellatur: intelligitur ſcilicet, quia ſi recuſatione pronunciatū eſt, ipſe Epiſcopus cognoſcet: ſi verò pronūciatum eſt pro recuſatione, ſeruetur forma cap. cum ſpeciali. & hoc denotat verbum comprobatur, poſitum hic in tex. quod videtur denotare perfect. reſpectu cognitionis & deciſionis cauſæ principalis, & ſic iſte tex. non contradicit cap. cum ſpeciali. poſſet etiam ſecundo modo intelligi quòd tex. loquatur de conſenſu communi ad iudices eligendos, qui de cauſa principali habeant cognoſcere: quorum ſententia mandanda ſit executioni ſeruata lege, prout hic dicitur: intelligendo, prout intelligit Glo. fin. quæ tamen Glo. ſecundum præcedentem intellectum non procederet: ex quibus infero ſingulariter, quòd op poſita recuſatione, licet iudex velit delegare: ſi tamē altera pars velit inſiſtere, quòd cognoſcatur de iuſtitia recuſationis: quòd neceſſarium eſt ad alterū deuenire: videlicet, vel ad electionem arbitrorum, vel iudicum mutuo conſenſu deputandorū: quam deputationem poteſt ipſe ordinarius & per ſe facere, & per delegatum. Poſſet etiam intelligi tex. in verſ. aut ſi actor refugerit, ſcilicet quia non vult delegatū tanquam ſuſpectum, in eligendo ſequentia duplici modo, prout ſtatim dixi, & tunc non ob. capitulum, cum ſpeciali. quia poteſt dici, quòd propoſita recuſatione iudex exercens lites, poteſt ſimpliciter committere, etiam non requiſitis partibus. Sed ſi fortè delegatus à ſe recuſaretur, quamuis poſſet alium delegare: tamen vt tollat omnem ſuſpicionem, & recuſandi poteſtatem: delegauit vnum, qui cōpellat partes ad eligendum ſibi iudices mutuo conſenſu: quā tamen compulſionem poſſet ipſe per ſe facere. Sed magis congruit vt faciat per delegatū ad hoc, vt omnis ſuſpicio tollatur. & iſte eſt notabilis intellectus, qui multum congruit literæ noſtræ, & ſecundum quē de facili reſpondetur ad cap. cum ſpeciali. videlicet, quòd hic tex. loquitur ante electionem arbitrorū: ille verò loquitur electis arbitris, & facta pronunciatione ſuper recuſatione. Idē tamen arbitror, ſi recuſatio eſſet notoria, vel etiā ſi probata eſſet veritas, vel iuſtitia recuſationis, dummodò ſententia ſuper recuſatione nō eſſet lata, ſed ſi eſſet lata ſentētia, videretur procedere diſpoſitio cap. cum ſpeciali. Et quamuis hæc concluſio prima fronte videatur ſatis ambiguā & admirabilis: tamen poteſt diuerſitatis ratio aſsignari: quia licet recuſatio videretur notoria, vel eſſet probata: tamen quia iudicis officium latiſſimum eſt, & non ſemper ad ſpecies probationis aduertit: poſſet contingere quòd ex aliqua alia cauſa ſententiam ferret. ſecus quando probata eſt ſententia quæ tranſit in rem iudicatam, quia tunc clarum eſt, quòd nulla amplius videtur eſſe ſpecies pro iuriſdictione iudicis in illa cauſa, licet non ſit veritas, quòd iudex iniuſtam ſententiam ferat: tamen poſſet contingere, quòd ex aliquo motu animi ſui directiuo & informatiuo, ſententiā aliter feret: pro qua etiam differentia ſingulariter facit tex. in d. c. iudex. de offi. deleg. lib. 6. vbi licet probata ſit recuſatio coram arbitris, poteſt tamen de partium cōſenſu ſubdelegare, quod tamen poſt pronunciationem, etiā de communi partium conſenſu non poteſt facere, & iſta videtur eſſe ratio illius decretalis. aduerte tamen quia in ordinario, cum remaneret cum iuriſdictione generali, ſecūdum quam ſaltem videtur poſſe delegare, videtur eſſe locus opi. Domini Mei. Gl. 2. in prin. ſentit contrarium, dum tex. dicit, executor deputetur. Nam cum hic non eſſet data ſententia nō erat deputandus executor. vnde Glo. pro ſolutio
a ne exponit executor, id eſt, delegatus. [a] de quo dic vt dixi in notabilibus. ¶ Sol. Format quæſt. & ſoluit ponendo duas opiniones, vltimò ponit de c. placuit. & non ſoluit. in fi. Glo. dic, quòd iudice dato in locum recuſati, non appellatur ad Epiſcopum recuſatum. & ſic contra ſecundam ſolutionem Glo. Sed ſolue, vt ſtatim dicam. aduerte tamen, quia licet Doct. hic latè tractent hunc articulum: tamen quia non pertinet principaliter & propriè ad titulum noſtrum, nec tex. aliquid dicit de hoc: ideo procedam per concluſiones. vnde dic, quòd Hoſt. quem ſequitur Spe. in tit. de appel. §. tunc tractemus. in fi. 1. col. tenet quòd appellatur ad Archiepiſcopū. idē Tanc. & Phil. qui volunt, quòd appellatur ad ſuperiorem illius, qui delegauit: & ſequitur Ioan. And. Sed quidam vltramontani, quos refert Ioan. de Lig. diſtinguunt, quòd aut recuſato ordinario pronunciatur pro recuſatione, & ſit vera prædicta opi. Sed ſi ſtatim propoſita recuſatione delegaſſet, appellatur ad degantem, quæ tamen opi. non placet Ioan. de Lig. Sed Dom. Ant. tenet dictam diſtinctionem, & dicit ſe ipſam cogitaſſe antequā videret vltramontanos. Ioan. Cal. diſtinguit, quòd aut propoſita recuſatione: & adhuc non probata, ſtatim delegauit: & appellatur ad recuſatū. Sed ea probata, & fortius lata ſententia pro recuſatione, tenet opinionem Hoſt. & ſequaciū. Dominus meus tenet vltimam opinio. Glo. & poſt pronunciationem, & rationes, & argumenta, & iura ad prædictas opiniones, vide hoc per Dominum meum in repetitione. Non obſtat c. placuit. primò quia ibi illi non erant delegati Epiſcopi. ſecū dò quia nō loquitur in ipſo recuſato, ſed in alijs terminis, vide Docto. ibi, & hic. Aduerte tamen quia præſens quæſtio poſſet habere duo capita. Primum reſpectu pronunciationis arbitrorū ſuper ſuſpicione. de quo dic vt traditur in cap. ab arbitris. ſupra de off. deleg. in 6. Et ibi etiam vide Glo. & Doct. Secundum

ADDITIO.

a *Executor. i. delegatus. Facit tex. in c. ſciſcitatus. ſupra de reſcrip. adde Do. Abb. in conſi. 24. lib. 1.*

dum reſpectu iudicũ pronunciantiũ in cauſa prin. in quo ſatis placet concluſio Dom.mei.Et hinc ſum pta occaſione D.M. hic format aliã quæſt.quid ſi de legatus ab Apoſtolica ſede recuſatione propoſita, de partiũ conſenſu ſubdelegauit,non in totũ,vtrum appellari debeat ad ſubdelegantẽ,vel ad Papam,qui primò delegauit. & tenet quòd ad ſubdelegantem.

12 ¶ Item format aliã quæſt. † vtrum à delegato Epiſcopi recuſati, vel etiam non recuſati,poſsit appellari ad vicarium Epiſcopi.& concludit,quòd non,niſi Epiſcopo in remotis agente,licet Archi.in c.2.de cõſuet.lib.6.videatur indiſtinctè velle,quòd ſic.de quibus q.vide latè hic per D.M.maximè in repetitione; quia, vt dixi, nõ pertinet principaliter ad materiam. Glo.3.quærit de intellectu literæ in verſ.aut ſi actor. & ponit duos intellectus,de quib. dic vt dixi in gl.1.

a in Glo.pe. põt expediri per quęſt. an delegatus [a] exequatur ſententiam ſuam. poſſet ẽt expediri per contrarium quòd imo delegatus poſsit, quia omnia videntur cõmiſſa,&c. & ſic obſtat tex.noſter. Glo.ſoluit in effectu ponendo duas opi. & tenet ſecundam quam modificat. ¶ In eadem Glo. ibi,delegatus ab ordinario non poteſt,dic: quamuis circa hanc materiam, an ſententiam ſuam delegatus exequi poſsit: Doct.& maximè Dom. meus pleniſsime inſtent,tamen principaliter nõ pertinet materia ad tit.noſtrũ. Sed quia tex.noſter probat cauſam iſtius diſputationis, ideo ſeruabo quandam mediã viam. dic igitur, quòd in hoc articulo plures traduntur opinio.

13 ¶ † Prima, quòd delegatus ab inferiore à principe non exequitur,ſed delegans. Et hanc opin.tenet hic Gof. Abb.Lau.Tanc.Vin. Hoſt. & Bonaguida de Aretio & Inno. & Hoſt.in c.innotuit,ſupra de arbit. & Glo.& Bar.in l.à diuo Pio.in prin.ff.de re iu.& Glo. in l.tale pactum, in §.qui prouocauit. ff.de pac. & in c.1.de milite vaſallo,qui contumax eſt. in vſib. feud.& Glo.in l.properãdum.§.ſin autem.C.de iud. Spe.in ti.de deleg.§.1. in fi. Secunda fuit opin. directè contraria, quam tenuit Glo.2. q.6. c.quiſquis.& refert Glo.noſtra, & tenet Glo.in cap.ex literis. ſup. de offi.delega.& Io.de Deo, & Bar. Brixienſis. Tertia fuit opin.Inno.in c.cum ab Eccleſiarum,ſupra de offi.ord.qui dicit,quòd delegatus poteſt exequi per iuriſdictionem, quam habet, vt in d.c.dilecto. 1.de appel. Quarta fuit opi. quorundam, qui voluerunt, quòd non exequatur,ſed non poſsit pronũciare exequendum eſſe. de qua per Spe.in tit.de primo & ſecundo decreto. §.reſtat. ver. nunc dicamus. Quinta fuit Specul.quòd poſsit exequi ſi ſibi ſit demandata executio, alias ſecus,vt per eum in tit.de executione ſententiarum.§.nunc dicendum. in princ. vſque ad verſic. quid ſi delegatus. & Ioan. & Gal. Cal. tenent hic opinionem Glo.noſtræ.Do.Ant.dicit hic,quòd poteſt pronunciare de exequendo. Item poteſt exequi per iuriſdictionem, quam habet, vt excommunicando,vel interdicendo,vt dixi in tertia opin. ſed actualiter exequi ſententiam ſuam, vel mittendo in poſſeſsionem, non poteſt, niſi ſit ſibi commiſſa executio,vt committimus tibi cognitionem talis cauſę, & ſententiæ executionem, alias autẽ generaliter nõ veniret, quia in generali commiſsione non veniunt ea,quæ ſunt mixti imperij, vt executio,Ang. de Peruſio in rep. d.§.qui prouocauit. col.19. concludit, quòd delegatus inferioris non poteſt exequi, etiam ſi ſpecialiter ſit commiſſa ſibi executio, quia cum talis executio ſit mixti imperij, non eſt delegabilis ab inferiore. intelligit tamen de executione facti. Nã de iure poteſt tuendo iuriſdictionem ſuam & mutare,& excommunicare, & audientiam delegare,& ſimilia facere. & hoc etiam Bart.in l.à diuo.Io.Andr. dicit ibi,quòd de iure canonico exequi poteſt,de iure ciuili non poteſt, vt ſentit gl.noſtra. Dom. Meus hic diſtinguit quatuor membra,Primum de vicarijs ordinariorum,in quibus tenet quòd poſsint exequi, maximè in his, qui faciunt idem conſiſtorium cum ordinario,ſicut traditur in c.2. de cõſue.li.6. & ideo dixit maximè, quia idem videtur dicendum in deleg. ad vniuerſitatem cauſarum. Secundum membrum eſt,de inferioribus Prælatis,an ipſimet poſsint exequi ſententias ſuas.& diſtinguit varias ſpecies iuriſdictionis, ſed non eſt materia noſtra. vide hic per eum. Tertium membrum eſt de delegato Principis,in quo de iure canonico eſt clarum, vt in c.ſigni ficaſti, & in c.quærenti, & c.paſtoralis.ſupra de offi. deleg.de iure ciuili,ſunt opiniones, quia aliud tenet glo.in d.l.à diuo Pio.& aliud in l.1.C.qui pro ſua iuriſdictione. de quibus per Doct. maximè moder. in l.4.§.duas.ff.de dam.infe.& Bar.in d.l.à diuo. finaliter concludit, quòd poteſt ſaltem,cum hodie de iure canonico hoc ſit expeditum, ad quod vide iura, quæ allegaui in ca.1.& ibi latè dixi,infra de ope.no. nunc. Prædictam tamen opin. ſingulariter limitat Ang. in l.qui reſtituere.ff.de rei vendicat. in executione non violenta, quæ fieret manu militari, quam non poteſt facere delegatus Principis,ſecundum Inoc.in c.ſignificãtibus. ſup.de offi.dele. & in c.cum olim.inf.de priuil. & ita dicit de facto conſuluiſſe in perſona Epiſcopi Gabrielis de Eugubio.

14 ¶ † Quartum membrũ eſt de delegato inferioris à Principe,in quo concludit, quòd de iure canonico ſimpliciter poſsit exequi,dummodo delegans habeat exequendi poteſtatem, & hoc dicit procedere etiam ſi executio principaliter expreſsè non demandetur. mouetur multipliciter, vt hic poteris videre per eum. de iure ciuili dicit, quòd licet poſſet idem attentari,ex eo,quòd licet ea,quę ſunt meri aut mixti imperij,non ſint delegabilia, tamen acceſſoriè trã ſeunt.ar.l.quoties.C.de iud.In contrarium tamen allegat, & in hac concluſione videtur remanere, per tex.in authen.ei qui iurat, de bonis author.iud.poſ. vbi tex. ſentit apertè talem delegatum non poſſe dare tenutam ex primo decreto. cuius contrarium à iure canonico diſpoſitum reperitur per c. cum veniſſent. infra de eo qui mittitur in poſs. Item mouetur per tex. in l.properandum. §.ſin autem. C.de iud.& authen. qui ſemel.C.quomodo & quãdo iud. Nam ſi non poteſt citare per edicta, vt ibi, minus debet poſſe exequi. Item mouetur per tex. iuncta Glo. in l.fi.ff.de offic.eius,cui man. eſt iuriſdi.Et concludit, quòd de iure canonico poſsit, de iure ciuili nõ poſſit. & ratio differentiæ ſit,quia de iure canonico poſſunt delegari ea, quæ ſunt mixti imperij, vt in cap. quod ſedes. de offi. deleg. quæ tamen de iure ciuili non

ADDITIO.

a *Adde do.Phi.Deci. in c.ſignificaſti. ſupra de offi.dele. & per Legiſtas in l.à diuo Pio. de re iud.*

non poſſunt delegari. non ob.tex.noſter in fi.vbi videtur innuere, quòd etiam de iure canonico, non delegatus, ſed delegans exequatur: quia reſpondetur quòd licet concedat deleganti,non tamen delegat delegato. Vel ſecundo modo poteſt reſponderi quòd loquitur in delegato ab ordinario propter ſuſpicionem, vnde cauſa ſuſpicionis, quæ eſt cauſa delegationis,limitat ipſam delegationem, vt videatur facta ſolum reſpectu cognitionis & diffinitionis cauſæ: in quibus poteſt cadere ſuſpicio, non autem reſpectu executionis, in qua ceſſat ſuſpicio, vt ſupra dixi in Glo.1.& ideo delegans exequitur. vel poſſet tertiò reſponderi magis clarè, ſi teneremus opin. de qua dixi in Glo.prima,poſt Doct.quòd finis tex. no

a ſtri loquatur de pronunciatione arbitrorum. [a] Sed tu aduerte, quia reperio Dom.Ant. de Prato veteri, in repet.dictæ l.fin.ff.de offi.eius,& in l.ab executore. ff.de appell.col.8. tenentem ſimpliciter, quòd etiam de iure ciuili, delegatus ab inferiore à Principe poſsit exequi ſententiam ſuam per executionem facti. Mouetur primò per regulam, quia mandata iuriſdictione omnia videntur demandata iuriſdictione, &c. de quo hic in Glo. Secundò, quia ſicut per mandatum executionis cognitio videtur demandata, vt in cap.paſtoralis. de offic. delegati, & in l.& ſi non cognitio. C. ſi contra ius, vel vtilit. publ. Ita per contrarium mandata cognitione, videatur mandari executio, vt contrariorum idem ſit iudicium. Tertiò per tex. in l.fi. iuncta l.apertiſsimi. C.de iud. Quartò per l.2. C.de ſpon. licet Glo.ibi aliter intelligat,& malè,ſecundum eum. Quintò per l.placet. C. de iud. Sextò per cap. querelam,ſupra de elec. Septimò, quia velle interpretari, quòd virtute talis reſcripti vel delegationis poſsit exequi, nihil aliud eſt, niſi latè interpretari reſcriptum contra concedentem, de cuius ſolius præiudicio agitur, quod fieri debet, vt in l.ſi quando. C.de bon.vac.lib.10.no.Inno.cap. cum dilectus. infra de do:& Bart.in l.ſi beneficium. ſupra de conſti. Prin. Vltimò mouetur per l. ſi reus. ff. de procu. vbi delegatus poteſt iubere pecuniam deponi, quæ depoſitio habet inſtar ſolutionis, vt l. acceptum. C.de vſu. & l.ſi ſoluturus. ff.de ſol. & ſic executionis. Nec ob. quòd de iure ciuili non poſsit executio expreſsè delegari per inferiorem, quia ipſe negat hoc, & ego contrarium tenui in repet. l.

b 1.ff.quis & à quo. Præterea [b] poſito, quòd non poſſet committi expreſsè per ſe, & principaliter, tamen multa veniunt cum alio acceſſoriè, quæ ſola nõ poſſunt committi, vt no. in cap.ex literis. de iure pat. & in l.modicis. ff. de contrah. empt. & in l. quædam. ff. de acquir.rer.dom. cum ſi. Et ad tex. noſtrum reſponde, vt ſupra dixi, & ſimiliter poteſt reſponderi ad l.à diuo Pio, in prin.vt dixi in prima ſolutione data ad tex. noſtrũ. Et ſic patet ex prædictis quòd materia eſt ſatis dubia,& diſputabilis, & repetibilis.

ADDITIONES.

a *No. quòd delegatus inferioris à principe poteſt exequi ſententiam ſuam de facto. primo per executionem facti, & iſtam executionem facti declarat Alexan. in d. l.à diuo Pio. in 2. colum. ff. de re iud. vbi etiam Imo. latius hunc proſequitur articulum. vbi etiam Aret.*

b *Et ſeptem fundamentis iſtis reſpondent hic Feli. in pe. col. quem videas.*

SVMMARIVM.

1 *Laicus, quo caſu coram iudice Eccleſiaſtico conueniri poſſit.*
2 *Bona clericorum gaudent priuilegijs Eccleſiarum.*
3 *Rigor pro iuris ordine accipitur quandoque.*
4 *Laicus ex cõſuetudine de foro Eccleſiaſtico poteſt eſſe.*
5 *Citatus, quando non tenetur comparere, valet proceſſus contra eum geſtus, & nu. ſeq.*
7 *Seruus in iudicio contra dominum eſſe poteſt, propter grauem iniuriam ſibi illatam.*
8 *Citatus, quid facere debeat.*
9 *Declinatoria qualitatis iuriſdictionis & fori, quando debeat opponi.*
10 *Citatus coram incompetenti iudice, quam cautelam debeat adhibere.*
11 *Statuta contra libertatẽ Eccleſiaſticam, ſunt inualida.*
12 *Negatio ſola qualitatis forum mutat.*
13 *Iuriſdictio excluditur qualitate negata.*
14 *Iuriſdictio iudicis Eccleſiaſtici, qualiter probetur.*
15 *Clericus agens rei vendicatione, non cenſetur tacitè ſacrilegium deducere.*
16 *Cognitio ſummaria, qualis eſſe dicatur.*

SI Clericvs. Laicus à quo clericus vel Eccleſia rem vendicat, debet coram ſuo iudice laico conueniri, hoc dicit. Vel ſic ſecundum Dom. meum, ſuper re Eccleſiæ vel clerici, poteſt laicus coram Eccleſiaſtico iudice conueniri. ſed ſi probabiliter negat rẽ eſſe clerici vel Eccleſiæ, debet coram ſuo iudice laico conueniri. h.d. Et primò ponit dictum. ſecundò ipſius rationem, & contrariam localem obſeruantiam ibi,cum actor.

1 ¶ † Primò no.vnum notabilem caſum,in quo laicus poteſt coram Eccleſiaſtico iudice conueniri, ſcilicet quando agitur de re Eccleſiæ.& ratio poteſt eſſe, quia ipſa detentio in dubio præſumitur iniuſta. 12.q.2.c.nulli,& c.qui abſtulerit, cum ſi.vnde ex tali iniuſta detentatione videtur committi quaſi quoddam ſacrilegium,ratione cuius Eccleſia vẽdicat ſibi iuriſdictionem,vt in c.cum ſit,& in c.conqueſtus.in fra eod.& de hoc ibi latius dicam.

2 ¶ † Secundò no. quòd quantum ad priuilegium fori,bona clericorum gaudent priuilegio, quo gaudent bona Eccleſiarum,& de hoc infra.

a ¶ Tertiò no.per allegationẽ [a] efficitur res dubia, ad idem,c.Piſanis.inf.de reſt.ſpol.& in l.3.C.qui. ad liber. procla.nõ licet,& no.in c.ſuper eo.inf.de teſti. cogen. quod procedit,niſi allegatio haberet manifeſtam calumniam,& cõtrariam notorietatẽ,ad quod vide,quæ dixi in c.conſuluit.inf.de app.

3 ¶ † Quartò no.ibi,de rigore, quod hic accipitur

b rigor [b] pro iuris ordine, ſecundum Hoſt.& Io. And. Nã,vt ſequitur in litera, ordo iuris vult, quòd actor ſequatur forum rei, alibi dicitur,quòd rigor eſt quę

dam

ADDITIONES.

a *No. ex negatione fieri rem dubiam. addc Glo.1. in c. veniens. de renun.& in c.1. de offi.dele. lib.6. amplia & limita pluribus modis, vt per moder. hic in 1. no. per Fel. in cap.ad noſtram. de prob.*

b *Addc,quid ſit rigor,& quid diſpenſatio,bo.Glo.in c.vt conſtitueretur.50.di.& latius hic Panorm.*

dam generalis ordinatio secũdum iuris ciuilis regulas. vide Bar.in l.1.C.de leg.aliquando tamen ponitur pro quadam austeritate facta ad terrorem, per quã exceduntur iuris regulæ. vide Glo.50.di.c.vt cõstitueretur, & aliquid per Dominum meum in c.2. de re iud. & vide quod latè dixi in Cle.1.de iud. vbi tractaui de rigore & æquitate, & vide etiam quod dixi in c.fi.supra de transact.

4 ¶ † Quintò no.quòd potest ex consuetudine induci, vt laicus efficiatur de foro Ecclesiastico.de quo dicam in c.cum contingat. infra eod. ¶ Vltimò no. quòd quando certa qualitas dat iurisdic. iudici, non videtur sufficere, quòd talis qualitas allegetur in libello, si talis qualitas negetur, & de hoc latius infra post Glo.in Glo.1.in fi.dic de hac materia, vt latè dicemus in c.cum sit, infra eod.Glo.2.in princ.quærit, vnde habuerit ortũ consuetudo, de qua in tex. & soluit, & subdit quid hodie obseruet curia. In eadem Glo. ibi, quotidie concedit. dic, idem no.Glo. in c. seq. Sed dic quod hæc concessio potius procedit de facto, quàm ex iuris dispositione, vt dicit Archid. 89.di.c.iudicatũ. ¶ Postremò, quia supra in rub.ego remisi me examinaturum quintum princip. articulum, in quo versatur materia, qualiter cognoscatur quis sit iudex cõpetens secundum varios modos positos in d.rub. Circa quem artic. breuiter dic, quòd talis competentia cognoscitur ex qualitate in libello deducta. tex. est hic, & in c.cum sit, & c.ex tenore. infra eo.& in c.cæterum.supra ti.1.& no. Io.de Imo. in Glo.super verbo, vsuris. in Cle.2. de iud.& ibi dixi, & adde, quod statim dicam in 11. artic.in 5.opp. ¶ Item, quia in rub.ego dixi me hic tractaturum de nono articulo, videlicet vtrum & quibus casibus citatus coram iudice incompetenti teneatur comparere: saltem allegaturus priuilegium suum, & quid iuris si non comparet, an & quando valeat processus. ideo pro ipsius art. examinatione dic, quòd in hac materia Glos. & Doct. variè loquuntur. de quibus latè per Inno. & Doct.in c.2.infra de dila. & per Inno. in c.super literis. de rescript. & in c.prudentiam. de offi.deleg.& per Io.And.in regula, scienti.de reg. iur.lib.6.in mercu.circa solutione quæstionis. & per Legist.in l.2.ff.si quis in ius voc.non ierit.& maximè per Bart.ibi in repe. & aliquid per Bart. sed latius per Ioan.de Imo.in l.quidam cõsulebat. ff.de re iud. & per Glo. in verbo, citent. in cap.Romana. §.cum autem.de ap.lib.6.& per Glo.in c.si duobus.infra de appel.& in c.veniens.ubi tetigi.infra de accus. & per Glo.in verbo, citet. in cap.statutum.§.in nullo. de rescrip.lib.6. vt per Glo.3. q.2.cap.si Episcopus, & per Ang.in q.sua, quę incipit, Bononiensis, & in hac materia quasi sequar ordinẽ Domini mei, & Do.Ant. in d.c.2.de dilat.quibusdã additis. Cum igitur quæritur, vtrum citatus coram iudice incompetenti teneatur comparere, [a] &c. procedam per casus & conclusiones.

5 ¶ † Prima igitur conclusio sit, quòd quando citatus nec est, nec esse potest iudex ipsius citati, citatus non cogitur comparere, nec valet processus gestus contra eum non comparentem: nec etiam si compareret & taceret, quia taciturnitas hoc casu, nihil operatur. facit quod no.Glo.in l.1.C.vbi de cri. agi oportet, quæ dicit, quòd quando citans est talis, quem citatus sua voluntate non potest facere iudicem, taciturnitas nihil operatur ad faciendum eum iudicem: facit.cap.dilecto, & quod ibi no. Innoc.infra de præben.& quod tradit Spec.in tit.de citat.§.1.versic.sed pone, quòd iudex. & §.penul. in fi.& Archi. 15.q.4. c.2.& quod no.Ioan.Andr.in d.regula, scienti. & ex hoc infertur, quòd si clericus citatur à laico, siue cõpareat, siue non compareat, nõ valet processus contra eum agitatus: ex quo laicus nõ potest esse iudex suus, quia semper reperitur sententia à non suo iudice lata, vt in cap.at si clerici, supra de iud. & C. si à non compe.iudi.per totum, & quod no.Glo. in c.significasti.infra eo.Et hoc modo potest intelligi Glo. no.in Clem.1.de sequest.pos.& fru.quæ dicit de defectu iurisd. potest quandocunque opponi, & mihi placet: quia quotiescunque certum est citantẽ non esse iudicem citati, non est dubiũ quòd citatus non tenetur comparere, vt no.Glo.in d.c.super literis, & in d.cap.Romana.§.1.& in d.l.2. ff.si quis in ius voc. non ierit. Aduerte tamen: quia prędicta procedũt in terminis prædictis, & sic quando nulla esset facta expressio causæ, propter quam aliquo modo fundaretur iurisdictio citantis: secus si esset aliqua qualitas expressè, per quam fundaretur citantis iurisdictio: puta quia citatur clericus coram iudice laico domino feudi, ratione feudi, de quo dic, vt latius dicam in c.sequenti.in 1.quæstio, & etiam apparebit hoc ex infra dicendis.

6 ¶ † Secunda conclusio sit, quando citatus nõ est iudex, sed tamen posset esse iudex citati, sed notoriè constat eum non esse iudicem: citatus non tenetur comparere, nec valet processus gestus contra eum non comparentem: siue sit contumaciæ punitiuus, siue sit factus super causa principali. ad hoc Glo.3. quæst.2.cap.si Episcopus, & infra de accus.in cap.veniens, & c.si duobus, & in cap.de auide. de appella. lib.6.Et ita communiter tenent Innocen.& Doct.in d.cap.2. de dilatio. & mihi placet. licet enim possit esse iudex in aliquo casu, tamen si illum non exprimit in libello, aut citatione: citatus habet regulam pro se, vt non teneatur comparere: vnde cum habeat regulam pro se, dicitur certum esse notoriè, vt hoc appareat, vt no. in l.quoties. ff. si quis cau. facit etiam regula l.omnis diffinitio. ff.de reg.iur. & ideo casum exceptum per quem teneatur ille comparere tanquam subditus citati, debet quis allegare in ipso libello: aut iudex in citatione, & ipsum si opus est, postea probare. facit tex.noster,& quod statim dixi.

¶ Tertia conclusio, quando non est notorium citantem non esse iudicem, sed in veritate non erat iudex, & in citatione nulla innititur potestate, sed simpliciter citat, non exprimendo se iudicem ordinarium, vel delegatum: citatus non tenetur comparere, vt voluit Innoc. in d.cap.2.vbi etiam dicit, quòd processus contra talem agitatus non tenebit, & sequitur Dominus meus. Quandoque verò non est notorium citantem esse iudicem, tamen in ipsa citatione

ADDITIO.

a *No.quòd delegatus citãs debet rescriptum inferere in citatione, aliàs citatus non cõparet.auth. qui semel. vbi Bar. no.in 3.col. ad hoc, C.quomodo & quando iudex, & vide d.Iaſ. in l.2.in 1.col. ſi quis in ius voc. non ierit.*

tione citans exprimit aliquam iurisdictionem ordinariam, vel delegatã, per quam ostendit, quòd alicui innititur iurisdictioni, & hoc casu distingue, quòd aut citans exprimit se delegatum, aut ordinarium.

2 Primo casu, quando exprimit [a] se delegatum, & ipsi citato mittit copiam tenoris rescripti, vel etiã si non mittit in casibus, in quibus hoc fieri potest, secundum ea, quæ traduntur in c.cum iure, supra de offi. deleg. & per Dominum meum post Innoc.in d.cap. 2.& hoc casu subdistingue, quòd aut nullum rescriptum à superiore emanauerat, aut si emanauerat, illud erat falsum, & Innoc. videtur variasse. Nam in cap. super literis, videtur velle, quòd non valet processus contra abeuntem, etiam super incidenti: quia sicut fabricator falsi rescripti non potuit dare iurisdictionem super principali, ita nec super incidenti, vt puta quòd possit pronunciare se competentem, vel vt possit punire non comparentem, tanquã contumacem, & hoc placet Ioan. And.in d.c.super literis, licet Inno. aliud sentire videatur in d.cap.2. de dilatio. Sed primum dictum plus placet ibi Domino meo, qui tamen remittit ad no. in d. c.super literis. Aut rescriptũ in veritate emanauit à superiore, sed erat nullum, puta, quia impetratum ab excommunicato & citatus tenetur comparere. Et si non comparebit, valebit processus contumaciæ punitiuus: nisi propter contumaciam peruenireturad secundũ decretum, quia tunc non valeret hoc casu, secundum quod statim dicam in ordinario. Sed tamẽ aliter punitiuus, & incidenter factus processus valebit, quia in dubio erat iudex in cognoscendo, an sua esset iurisdictio, vt d.c.super literis. sed agitatus super principali causa, non tenebit, super illa nullam habet iurisdictionem, ex quo rescriptum non erat nullum, quod tamen procedit, nisi talis iudex prius pronunciasset se iudicem competentem, quo casu valeret processus postea gestus, & istud fuit singulare dictũ Lapi in cap.1. de rescrip.lib.6.quod sequuntur DD. mod.in d.cap.super literis.& Dom.M.in d.c.2.quod perpetuò notabis, & ex ipso semper adhibebis consilium & cautelam, prius facias iudicẽ pronunciare super iurisdictione sua, quam procedat super principali, & ad id quod dixi de rescripto impetrato ab excõmunicato, vide quæ latius dicam in c.sacris.infra de sent.excom. in 19.princ.art. Si vero rescriptum non erat nullum, sed subreptitium, & sic valeat, sed elidi poterat exceptione, hoc casu valet processus gestus contra absentem, etiam si sit factus super principali, quatenus tamen status causæ hoc patiatur: & ratio est, quia licet rescrip.sit subreptitium, tamen tribuit iurisd.l.exceptione elidibilem. quare imputãdum est citato, si non comparet, & non opponit exceptionem, vt no.in d.c.super literis.& cap.cæterum.de rescrip. & in c.inter, infra de re iud.quod tamen intellige, nisi error esset expressus in citatione, vel de iniustitia citationis notoriæ constaret, secundum ea, quę statim dicam de ordinario. Si verò iudex citans innititur iurisdictioni ordinariæ, dic quòd aut talis in veritate non erat iudex ordinarius, nec citati, nec aliorum, & non valet processus, siue sit factus contra absentem, siue etiam cõtra comparentem, quia iste processus semper reperitur factus à iudice incompetẽti, vt supra dixi in prin. Nec in eo potest habere locũ prorogatio, ex quo nulli præest iurisdictioni, per ea, quæ dixi in cap.significasti. infra eod. in 4.princ. art. Aut non est iudex ordinarius citati, sed aliorum territorij citantis, & tunc aut causam exprimit in citatione, quæ si vera esset, competeret iurisdictio, vt quia ibi contraxit, vel deliquit, & tunc aut de citatione exprimit aliquem errorem, vt puta, quod veniat ad respondendum seruo, vel excommunicato, aut bannito, vel spoliatori suo, aut pupillo, vel simili: Aut si non exprimit, tamen notorium est citationem esse iniustam, vt quia citat ad locum notoriè non tutum, & non tenetur comparere, vt singulariter voluit Inno.in d.c.2. Nec ob. quòd in aliquo casu prædictorũ casuum possit contingere citationem esse iustam: quinimò non videatur posse considerari, quòd detur aliquis ex prædictis casibus, in quo in aliquo casu nõ possit citatio esse iusta. exemplum, si citatus est dominus, vt respondeat seruo.

7 ¶ † Nam propter grauem & enormem iniuriam seruo illatam, potest seruus esse in iudicio contra domi num. Insti. de his qui sunt sui vel ali. iu. Et idem in alijs casibus, in quibus semper posset inueniri aliqua excusatio: quia respondetur secundum Inno. quòd ex quo in citatione posuisti iniustum, seu illicitum, ratione talis citationis prima facie iniuste non tenetur citatus comparere: nisi in ipsa citatione exprimatur causa confundens illam præsumptam iniustitiam, quia citatus habet pro se fundatam intentionem suam.facit bonus tex.in Clem.2.§.Pisana. de re iudic. & idem si citatio de se non est iniusta, sed impedimẽtum est notorium ex parte citati, vt quia notorius infirmus, vt l.quæsitum. ff.de re iud. Si verò citatio est iusta, tenetur comparere licet in veritate nõ sit iudex, ex quo de hoc dubitatur, & si non compareret, valet processus contumaciæ punitiuus, quia debebat venire allegaturus priuilegium sententiæ, vt l.si quis ex alie.ff.de iud. & l.1. ff.si quis in ius voc. non ierit. cum sim. Sed si in veritate non erat iudex, non valebit processus super principali: etiam si status causæ patiatur, vt possit procedi super principali, li. non contest. quod tamen est verum, nisi prius expresse pronunciaret se iudicem competentem, & ideo dixi expresè, quia per processum ad vlteriora, ex quo pars aduersa est absens, & sic non videtur cõsentire, sed potius contradicere, non videtur iudex tacitè pronunciare super iurisdic. quia tunc intelligitur tacite pronunciare per processum ad vlteriora quãdo pars est præsens, & ita procedit c.ex parte, el 3.& quod ibi no.inf.de app.& hoc voluit Inn.in d.c. 2.de dila.& sequũtur ibi Doc.& Io.An.in d.reg.scię
b ti.& ratio quare potius [b] valeat processus contra absentem contumaciæ punitiuus, & etiam super princ. quando prius pronunciauit expresè se cõpetentem & iud.

ADDITIONES.

a ¶ *Not. quòd delegatus citans debet rescriptum inferere in citatione, aliàs citatus non comparet. auth. qui semel. vbi Barto. no. in 3. colum. ad hoc, C.quomodo & quando iudex. & vide d. Iaſ. in l.2. in 1. colum. ſi quis in ius voc. non ierit.*

b ¶ *Not. rationem, quare processus ordinarij valeat, quando declarauit se competentem, & non delegauit, quando vterque erat incompetens, facit quòd no. in l. ſi quis ex aliena. ff. de iu.*

& iud.ord.& tamen nõ valet, si sit delegatus, vt sup. dixi, quia ordinarius habet saltem iurisdict. in omnes habitantes in suo termino : etiã si sunt extranei, & ideo ratione dubij potest citare & pronunciare. Sed aduerte circa prædicta : quia licet supra dixerim valere processum contumacię punitiuum: illud procedit, nisi pro tali contumacia sit interpositũ decretum ex causa iniusta, vt quia ius non cõpetebat actori, vel sciebat suum ius posse elidi per excep. cõpetentem reo : puta, pacti de non petendo, aut simi lem: quia cũ decretum debeat ritè & rectè interponi, meritò interpositum contra absentẽ ex falsa causa, non tenet, secundũ Inno. D. An. & D.M. in c.2.& in c.dilecto.inf.de ver.sig.& per Bart.in l.iustè. ff.de acq.pos.& in l.Fulci. §.Prætor, ff.quib.ex cau.in pos. eatur, & est bonus tex.in l.cum verò. §.subuentum. ff.de fideic.liberta. & l.1.§.hæc verba. ff.ne vis fiat ei. & in l.si eo tempore. ff.de pecu. licet gl. dubitauerit in d.§.Prætor.& aliud videatur sentire in d.l.iustè.& vide Spec.in ti.de primo & secundo decreto.§.nunc dicamus. in fi.licet secus sit in sententia, si aliud non obsistat, quam iuris, vt l.cũ putarem. ff.fam.ercis.de quo per Doct. in c.cum Bertol. inf.de re iud. & per Legistas in l.si prætor.§.Marcellus. ff.de iud. & vide quæ latissimè dixi in c.2. inf.de crimine falsi. si verò iudex citans in veritate habebat iurisdictionẽ,& expressit ea, quæ erant exprimenda in citatione: tenetur aduersarius cõparere, quãuis fortè actori ius non competeret, vel nõ esset audiendus, ex varijs causis. Sed omitto, quia non est materia nostra, cum detur competentia. Circa 10.prin.art.de quo etiam remisi me hic dicturum in rubrica, videlicet qualiter se debeat habere coram iudice incompetenti, & quãdo opponere de incompetẽtia, & quas causas allegare, seu cautelas adhibere, vt non incidat in pœnam statuti prohibentis declinari forum : & an valeant talia statuta, procedam per quatuor principales quæstiones, prout ex infra dicendis apparebit.

¶ Prima quæstio sit, quid debeat ipse citatus facere. Secunda, quãdo debeat opponi declinatoria, seu negatio qualitatis iurisd. Tertia, quando cautelam debet adhibere conuẽtus, qui citatur coram iudice incompetenti, scilicet ex forma statuti, pœna est declinare iurisd. Quarta, vtrum talia statuta valeant.

8 † quò ad primam dic, quòd debet diligenter considerare formam citationis, & casus in quibus nullo modo nec super incidenti, nec super principali potest contra eum procedi, & securè potest non comparere per ea, quæ dicta sunt in præced. artic. Si verò aliquo modo, vel ex aliqua causa posset contra ipsum procedi : vel incidenter, vel principaliter, secundum quod dictum fuit in præcedenti articulo: tunc cautius videtur esse, quòd citatus compareat, & ipsius citati iurisdictionem declinet, vt no. in cap. super literis. supra de rescript. & in c. inter. infra de re iud. Nec ex eo, quòd citatus compareat, videtur prorogare iurisdictionem : etiam si esset talis, cuius iurisdictio posset prorogari, nec etiam videtur priuilegio suo renunciare, [a] nisi litiget coram eo. vt no. Bal.in l.2.C.de bo.aut.iu.pos.Item etiam nec per copiæ petitionem, aut promissionem factam de parendo mandatis iudicis, sed solum per actum compatibilem priuilegio suo, vt dicit Bal. in d.l.2.& Cyn.in l.fi.C.de spon.in fin.quæstio. vel per actus positiuos tales, per quos fiat iurisdictionis prorogatio secundum ea quæ latè dixi in c.significasti.infra eo.in 6.princ. art.in 1.q.prin.& in 8.q.princ. Aduerte tamen, quia debet esse cautus comparens quòd alleget priuilegium suum & incompetentiam citantis,& ipsum declinare, sed non simpliciter dicere illum iudicem incompetentem, sed debet dicere, quòd non est suus iudex competens, & quòd non intendit in eum consentire per illum actum, aut aliquem fiendum in posterum, nisi & inquãtum sit iudex competens : quia si simpliciter declinaret, posset puniri tanquam contumax, secundum no. per Innocen. in cap.Cuma.de elect.& per Bald. in l.non videtur, ff.de iud.& Io.de Imo. in l.quidam consulebat. de re iu.in pe.col. dixi in d.c.inter.infra de re iu. Et si fortè ratione alicuius qualitatis esse competens & vigore illius qualitatis citaretur, debet negare illam qualitatem, si non est vera. tex. est hic, nec per hanc negationem videtur in iudicem consentire, vt hic, quòd etiam si qualitas illa videretur facere ad merita causæ : quia per dictam negationem non dicitur induci litis contestatio, per quã excludatur declinatoria, secundum no. in d.c.inter.& l.pe.& fi.de except. quia talis negatio non fit ad litis ordinem, hoc est, ad litis contest. sed ad iurisdictionis exclusionem, secundum Host. & Io.An. hic.vnde dicũt singulariter D.Ant. & D.M. hic, quòd vbi negatio respicit pariter iurisdictionẽ & petitionem, potius interpretatur, vt fiat ad iurisdictionis exclusionem, quàm ad litis contestationem,

b quod est singulare [b] & perpetuò memoria cõmendandum, & mihi placet, pro quo dicto mihi venit in mentem : quia sicut verba dubia libelli interpretantur pro libellante, vt in l.si quis intentione ambigua. ff.de iu. ita & verba dubia exceptionis propositę debent interpretari pro excipiente, maximè cum intentioni conforment. Et ideo cum intẽtionis reorum sit fugere, vt in l.inter stipulantem.§.1.ff.de verbo. oblig. merito potius interpretantur dicta verba in vim declinatoriæ, quàm peremptoriæ. Nec ob. quod no.Innocen.in cap.dudum. el 2. supra de electio. & Doct. ibi. vbi volunt, quòd verba dubiæ exceptionis interpretentur contra excipientem : quia intelligo respectu dubiæ probationis exceptioni dubiæ propositæ. Nam sicut dubia probatio non releuat actorem, vt in cap. in præsentia. infra de prob. licèt dubius libellus interpretetur pro actore, vt dixi : Ita dubia probatio exceptionis non releuat excipientem, sed tamen respectu propositionis debet pro ipso interpretari, quia non debet esse in hoc deterioris conditionis, quàm actor, maximè cum excipiens respectu exceptionis uideatur agere, ut l. 1. ff. de exceptio. & pro dicta sententia facit quod dixi

ADDITIONES.

a ¶ *Citatus comparens non videtur renunciare priuilegio. Facit quod no. Bart. in authen. C.de Episco.& cler. vbi infert ad testes deponen.qui inuiti præsumuntur deponere, quando sunt priuilegiati. cuius contrarium tenuit ipse in l.post legatum. §.is verò. ff. de his quibus vt indig. & de ea contrarietate perpendit Ar. in cap.illa, 2.colum. de accu.*

b ¶ *No. dictum sing. ad lim. l.si quis intentione ambigua. ff. de iudi.*

dixi in c.inter.inf.de re iud.vbi dixi post Doct.quòd si aliquis proponit simul recusationẽ declinatoriam & alias dilatorias, intellige illas proponere secũdum ordinem intellectus.arg.l.2. §.sed si quis.ff.de vulga. & pup.& no.Bal.in l.fi.C.de iu.& vide alia iura, quę allegaui in d.c.inter.facit etiam, quia verba interpretantur secũdum quod est verisimile, per l.stipulatus. ff.de vsu.& l.cum pater dotem.ff.de pac.dota.& in l. insulam.ff.qui po.in pig.ha. Ex quibus infero, quòd si in libello essent narrata plura, aliqua qualitas tribuens iurisdictionem, quæ etiam respiceret merita causæ, quòd si reus comparẽs negaret narrata, prout narrantur, vera esse, & petita, prout petuntur, fieri debere : nõ propterea intelligitur esse facta litis contestatio. de quo latius dicetur in cap. 1. infra de li. contest.ar.8.& quæ.prædic.notabis, quia nouissima sunt. Vtrum autem Episcopus possit declinare forum Regis cognoscentis, an sua sit iurisdictio, dicam in seq. ar.

9 ¶ † Secundò quæro, quando debeat opponi declinatoria, seu negatio qualitatis iurisdictio. & fori. Solutio patet ex prædictis : quia debet proponi ante li.contest.& non post. Nam si postea proponeretur, onus probandi incumberet ipsi conuento, secundum Dom. Anto. de quo dic, vt latius dicetur in seq. artic. in 4.opin. Francisci de Albergotis. Sed hoc vltimum mihi non placet : quia post li. contest.

a non potest opponi exceptio declinatoria, [a] vt late dixi in cap.inter.infra de re iud. & no.in l.exceptione. C.de except.& vide quod dixi in cap.significasti. infra eod.in prin. artic. q.1.& 8.nisi intelligeres, quòd esset talis incompetẽtia seu iurisdictio, quæ non posset prorogari.

10 ¶ † Tertiò quęro, quam cautelam debeat adhibere conuentus, qui citatur coram iudice incompeten

b ti, & ex forma statuti prohibetur declinatio fori talis iudicis sub certa pęna. exẽplum, dictat statutum [b] quòd declinans forum Potestatis, incidat in tantam pœnam, vel posit impune offendi, citatur clericus coram Potestate, quæritur qua cautela vti poterit ne incidat in pęnam statuti, saltem de facto. Sol. But. & Bart.in auth.statuimus. C.de episc. & cler. tenent quòd cautela est, dicat non possum respondere coram vobis obstante prohibitione.c.si diligẽti. de foro compet. Io.de Lig. dicit quòd tale statutum non tenet respectu clericorum : quia aut expresè nõ disponit, sed simpliciter & generaliter loquitur, & nõ refertur ad clericos, vt in c.1.de iureiu.lib.6.& in c.1. de immu. eccle.lib.6. & subdit, quòd forte cautela But.& Bart. nõ prodesset, cũ effectualiter videatur declinare. nec refert, facto aut verbo aliquid fiat. vide multa iura alleg.per gl.in c.cum super.supra de offi.dele.& quoniam de facto prædicta statuta, quæ nunc mandantur executioni, vt euitetur grauamen facti, vtile est seruare consilium Bar.de quo in l.pe. §.ad crimen.ff. de pub.iud.videlicet, quòd clericus nõ declinet, sed superior compareat pro interesse suo, & cũ reuocet. ar. c.si iudex laicus.de sent. excom. lib.6. facit quod in simili dicam de domino reuocãte vasallum, in c. seq.inf.eo.& hoc etiam tenet Do.Ant.in c.relatum. infra de sent. excom. per illum tex.& Pet. de Anch. in repet. reg. ea, quæ. de reg. iur. lib. 6. dicit bene, quòd quantum ad validitatem & potestatem comprehensiuam, tenenda est opi. Io.de Lig. facit quod no.Io.An. in d.c.fi. & idem tenet Bal.in d.auth. statuimus. etiam si per quandam viam indirectam pœna concerneret clericum declinantem, vt puta, si clericus declinauerit, vel etiam si dicit statutum, si quis declinauerit, pater eius, vel frater, vel consanguinei tantum soluant, vel possint impunè offendi. voluit tamen Bal.& Pet. quòd ad euitandum grauamen facti, cautela etiam est, vt ipse clericus vadat coram iudice in habitu & tonsura clericali, non autem excipiat, quia habitus & tonsura manifestant eum clericum, & pro ipso excipiunt, secundum no. in c.si iudex laicus. de sen.excom. lib.6. quam etiã cautelam tradit Ang. & sequitur Io. de Imo. in l.quamdiu. ff. de acqu. hær. A. B. Et eandem cautelam tradit Bal. in l.1. C.de natu. lib. in fi. per illam l.Ma. Ego etiam arbitror, quòd tam in clericis, quàm in laicis, si iudex funditus careret iurisdictione, ita quod processus contra eum absentem non teneret, quod caute-

c la [c] est, quòd non cõpareat, & si forte postea contra eum lata esset sententia, aut processus factus, vigore cuius ageretur : opponat de nullitate ipsius sententiæ & processus.

11 ¶ † Quartò quæro, vtrum talia statuta, de quibus statim dictum est, valeant. Sol. Dic, quòd in quantum non loquuntur de clericis, nec sint cõtra ecclesiasticam libertatem, valent : sed si essent contra clericos, aut contra ecclesiasticam libertatem, non valerent : quamuis de clericis, aut personis, vel rebus ecclesiasticis non loquerentur, secundum ea quæ latè traduntur in auth. cassa. C.de sacrosan. eccle. & per Bar.in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.& latè per Pet. de Anch.in rep.c.1.supra de const.in 11.prin.q.dixi in d.c.nouerint. infra de sent. excom. vnde non uadent, si propter talia statuta clerici efficerentur timidiores,& laici audaciores, vt dicit Bald.in d.authen. cassa.in 3.q.per tex.in l.1.§.quæ onerâdæ. ff.quarum rerum actio non datur. Et vide quæ statim dixi in præced.q.secundum Io.de Ligna.

¶ Circa

ADDITIONES.

a ¶ *Exceptio declinatoria non potest opponi post litem contest. Vide latè Bal.in l.exceptionem.C.de prob.vbi tamen ponitur de delatorijs. sed vide eundem in l.fin.C.de excep.& l.1.C.si à non compe.iud.*

b ¶ *De hoc statuto vide Ange. aliter loquentem, l. filiusfa.§.diui.ff.de leg.1. Anch.in c.1.ver.quæro regulariter. de const.& dicit Barb.in auth. cassa. quòd isti statuẽtes sunt excom.in addi.Bal.adde Bal.latè distinguentem authen. statuimus. in 2.col.de sacrosan.eccl.*

c ¶ *Cautela clerici ad euitand. tribunal iudicis secularis, vt indutus vestes clericales compareat, quia hoc modo re ipsa excipiet,& ipso facto, & bene facit, quòd non minus re, quam verbo, mens hominis ostenditur. l.si tamen.§.1.ff.de ædil.edi.latè Iaſ.in l.si ita scriptum.§.1.de legat.1.in princ. vbi multa per l.reg. & facta vero proximiora sunt. Decius consil.54. & facto facilius prorogatur iurisdictio, quàm verbo. l.si conuenerit. ff. de iurisdict. omn. iudic. l.sed & si susceperit. ff. de iurisdictio. adde Paul. consil.263. lib.primo. vbi multa. quod no.facit l. de quibus. circa fin. ff. de legib.*

¶Circa 11. artic. de quo similiter in rubr. remisi me hic tractaturum : videlicet, quid agendum sit si aliquis citatur ad forum non suum, seu coram iudice incompetenti, secundum suã naturam & primordialem essentiam, sed ex aliqua causa in libello deducta concluditur ipsius competentia, quæ tamen qualitas negatur quid agere debeat iudex, & ad quê pertineat probatio illius qualitatis, & quam debeat probare, & apud quem, & iste articulus est subtilis & difficilis, vt ex infra dicendis apparebit, & est diligenter attendendus, & ideo maiores nostri varias tradiderunt opi.

¶Prima opin. fuit Glo. qui primo videtur fateri, quòd iudex debet summariè cognoscere de qualitate tribuentis iurisdictionem negatam per conuentũ comparentem, per l.si quis à liberis.§.si vel parens.ff. de lib.agno.pro quo facit, quod no.Vincen. in cap. conquestus.infra eo.vbi vult quòd si laicus conuentus coram ecclesiastico pro inuasione, aut raptu tribuentis iurisdict. ecclesiastico neget talem qualitatem, quòd iudex ecclesiasticus cognoscet, donec appareat, quòd iurisdictio non sit sua, & cum cognouerit, condemnat actorẽ in expensis, & remittit laicum ad iudicem suum, vt inf. de app.in c. vt debitus. & c.cum speciali, & hãc opi. sequitur hic Io. An. pro qua facit quod no. Inno. in c. cæterum. supra de iudi. vbi dicitur, quòd si ad fundandam iurisdictionẽ exigitur, quòd res sit feudalis, & hoc negetur : debet iudex ante omnia de hoc cognoscere, & idem si ratione contractus vel delicti, quis citaretur, & negaretur talis qualitas, prius de ea cognoscendum est, vt no. Inno. in c. super literis. de rescript. & Arch. & Io. And. in c. Romana.§.contrahentes. eod. titu. lib. 6. & Ioan. And. in c. 1. de rapto. & in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. pub. Et idem si citatus à conseruatore dato ab Apostolica sede, negat iniuriam notoriam, vt no. Io. And. in c. 1. de offic. deleg. lib. 6. Et in Archiepiscopo visitante prouinciam, qui vult subditorum suffraganeorum delicta punire : si per ipsos talia delicta negentur esse notoria, vt tradit Archid. in c. Romana.§.notoria. de censi. lib. 6. A. B. Et hanc opin. tenet etiam Gem. in d.§.contrahentes. Idem Ia cò. Butri. & Bald. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. publicam. idem Anto. de But. Abb. Moder. & Imo. in d.c. super literis. & Anton. de But. in c. cæterum. supra de iudi. & Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iu. Ma. Et sic patet, quòd in his omnib. & similibus casibus, cognoscitur prius de qualitate allegata pro fundamento iurisdictionis denegata per reum conuentũ ad excludendam iurisdictionẽ, & si talis qualitas non reperiretur adesse, remittit conuentum ad iudicem suum, & actorem in expensis condemnabit, vt dixi. Si verò probatur adesse, cognoscet de causa principali, & sic est intelligẽdus & limitandus tex. noster.

12 ¶† Secunda opi. principaliter fuit, quòd sufficiat sola negatio qualitatis allegatæ, & sola negatio facit, vt mutetur forum, mouetur per tex. nostrum. Nam ex eo, quòd hic fuit negatum, quòd ista res esset ecclesiæ seu clerici : dum dicitur hic quòd debet adiri iudex secularis, allegat etiam no. in c. cum sit, inf. eo.

¶Tertia opi. est, quòd sola in libello allegatio facta qualitatis vel causæ concedentis iurisdictionem sufficit, quamuis illa non sit vera, dummodo nõ contra ius vel vtil. pub. Et idem si citatus à conseruatore dato ab Apostolica sede, negat iniuriam notoriam, vt no. Io. And. in c. 1. de offic. deleg. lib. 6. Et in Archiepiscopo visitante prouinciam, qui vult subditorum suffraganeorum delicta punire : si per ipsos talia delicta negentur esse notoria, vt tradit Archid. in c. Romana.§.notoria. de censi. lib. 6. A. B. Et hanc opin. tenet etiam Gem. in d.§.contrahentes. Idem Ia cò. Butri. & Bald. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. publicam. idem Anto. de But. Abb. Moder. & Imo. in d.c. super literis. & Anton. de But. in c. cæterum. supra de iudi. & Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iu. Ma. Et sic patet, quòd in his omnib. & similibus casibus, cognoscitur prius de qualitate allegata pro fundamento iurisdictionis denegata per reum conuentũ ad excludendam iurisdictionẽ, & si talis qualitas non reperiretur adesse, remittit conuentum ad iudicem suum, & actorem in expensis condemnabit, vt dixi. Si verò probatur adesse, cognoscet de causa principali, & sic est intelligẽdus & limitandus tex. noster.

¶Prima opin. fuit Glo. qui primo videtur fateri, quòd iudex debet summariè cognoscere de qualitate tribuentis iurisdictionem negatam per conuentũ comparentem, per l.si quis à liberis.§.si vel parens.ff. de lib.agno.pro quo facit, quod no.Vincen. in cap. conquestus.infra eo.vbi vult quòd si laicus conuentus coram ecclesiastico pro inuasione, aut raptu tribuentis iurisdict. ecclesiastico neget talem qualitatem, quòd iudex ecclesiasticus cognoscet, donec appareat, quòd iurisdictio non sit sua, & cum cognouerit, condemnat actorẽ in expensis, & remittit laicum ad iudicem suum, vt inf. de app.in c. vt debitus. & c.cum speciali, & hãc opi. sequitur hic Io. An. pro qua facit quod no. Inno. in c. cæterum. supra de iudi. vbi dicitur, quòd si ad fundandam iurisdictionẽ exigitur, quòd res sit feudalis, & hoc negetur : debet iudex ante omnia de hoc cognoscere, & idem si ratione contractus vel delicti, quis citaretur, & negaretur talis qualitas, prius de ea cognoscendum est, vt no. Inno. in c. super literis. de rescript. & Arch. & Io. And. in c. Romana.§.contrahentes. eod. titu. lib. 6. & Ioan. And. in c. 1. de rapto. & in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. pub. Et idem si citatus à conseruatore dato ab Apostolica sede, negat iniuriam notoriam, vt no. Io. And. in c. 1. de offic. deleg. lib. 6. Et in Archiepiscopo visitante prouinciam, qui vult subditorum suffraganeorum delicta punire : si per ipsos talia delicta negentur esse notoria, vt tradit Archid. in c. Romana.§.notoria. de censi. lib. 6. A. B. Et hanc opin. tenet etiam Gem. in d.§.contrahentes. Idem Ia cò. Butri. & Bald. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. publicam. idem Anto. de But. Abb. Moder. & Imo. in d.c. super literis. & Anton. de But. in c. cæterum. supra de iudi. & Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iu. Ma. Et sic patet, quòd in his omnib. & similibus casibus, cognoscitur prius de qualitate allegata pro fundamento iurisdictionis denegata per reum conuentũ ad excludendam iurisdictionẽ, & si talis qualitas non reperiretur adesse, remittit conuentum ad iudicem suum, & actorem in expensis condemnabit, vt dixi. Si verò probatur adesse, cognoscet de causa principali, & sic est intelligẽdus & limitandus tex. noster.

12 ¶† Secunda opi. principaliter fuit, quòd sufficiat sola negatio qualitatis allegatæ, & sola negatio facit, vt mutetur forum, mouetur per tex. nostrum. Nam ex eo, quòd hic fuit negatum, quòd ista res esset ecclesiæ seu clerici : dum dicitur hic quòd debet adiri iudex secularis, allegat etiam no. in c. cum sit, inf. eo.

¶Tertia opi. est, quòd sola in libello allegatio facta qualitatis vel causæ concedentis iurisdictionem sufficit, quamuis illa non sit vera, dummodo nõ con-

stet de falsitate, quia quod exprimitur in libello, habetur pro vero quò ad fundandam iurisdictionem, vt in l. cum quædam puella. in fi. ff. de iurisd. om. iud. tenet Barto. in d. l. 2. ff. in ius voca. vt eant. vbi dicit, quòd si aliquis citatur ratione contractus vel delicti coram non suo iudice, non sufficit negare contractum vel delictum, ad excludendũ iurisdictionem. Sed hoc non obstante, iudex plenariè cognoscet de causa princip. non autem summariè de qualitate denegata. allegat quod in fi. dicitur in l. ordinata. ff. de libe. causa. vbi quantum ad limitandam personã serui agere volentis sufficit quòd seruus in libello dicat se liberum. facit etiam quod no. Innoc. in c. cum sit. infra eo. vbi dicit, quòd ad fundandam iurisdictionem ecclesiastici, satis est allegare aliquã qualitatem, per quam fundetur iurisdictio sua, vt vsuræ, fraudis, aut illiciti contractus, vel quid simile, quod no. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oportet. ubi dicitur quòd satis est allegare delictum commissum esse in certo loco, ad fundandam iurisdictionem in dicis dicti loci : si qualitas prædicta postea non probabitur, corruet totus processus, per totum tit. C. si à non compe. iu. A. B. Et hanc opin. tenet Raph. Ful. in d. l. ex quacunque, & Ful. in d. l. præscript. & Paul. de Cast. in l. cum quẽdam puella. §. quoties. per illum tex. ff. de iurisd. omn. iud. & est de mente Io. And. in addi. Spe. in ti. de comp. iu. adi. §. 1. in addi. quæ incipit, Guido de Suza. Ma.

¶Quarta opi. fuit Francisci de Albergo. de Aretio, quem sequitur Lapus allegatione 61. secundum Dom. Anton. & Do. Ma. Sed ego habeo in allegat. 59. qui dicit, quòd sufficit, quòd qualitas allegetur in libello, & postea probetur, & si per comparentem negaretur, neganti incumbit onus probandi ex eo quòd ex libello sit fundata intentio agentis, vt in d. l. cum quædam. in fi. Sed ista, & præcedentes opiniones reprobantur per Dom. Anton. mouetur, per tex. vbi licet allegetur qualitas, videlicet quòd res sit ecclesiæ : non sufficit, si talis qualitas negatur : nec aliquid hic dicitur, quòd negãs grauetur onere probandi. Mouetur quòd ex dictis opin. sequeretur quòd in potestate actoris esset allegando aliquã qualitatem, per quam ipsius iurisdictio fundaretur, grauare reum onere probandi, quod videtur esse inconueniens. Non obstat l. cum quædam. in fi. quia ibi ideo inspicitur quòd petitur in libello & non quod in veritate debetur, quia siue sit verũ quod petitur, siue falsum concluditur iurisdictio, cum non habeatur respectus ad veritatem debiti, sed ad milites eius quod est petitum, & si vltra deberetur iurisdictio sua, ad illam maiorem quantitatem nõ extenditur, sed in casu nostro & in alijs exemplis supra positis, si qualitas allegata sit falsa, excluditur in totũ, & etiam hoc sentit Barto. in l. præscriptione. C. si contra ius, vel vtil. publi. A. B. Aduerte, quia rationes adductæ contra tertiam & quartam opin. non videntur vrgere, & ad primum respondetur quod in isto tex. negatio qualitatis facta per reum, non fuit ratio propter quam causam hoc non potuerit tractare coram iudice ecclesiastico, sed ratio fuit quia actor debet sequi forum rei, vt hic patet. facit tex. in cap. cum sit generale, & quod ibi no. Innocen. in no. Nec obsecunda ratio, quia aliquando reus negando non negat factum principale, quia non fatetur, neque

negat

negat se debitorem, sed simpliciter negat iurisdict. & allegat priuilegium suum, & tũc verum est quòd nõ inspicitur quod in lib. sit narratum iurisd. spectare ad iudicem, sed debet cognosci de iurisd. & pronunciari. & ita procedunt iura in contrarium allegata in 1. op. & absurdum. aliquãdo negat iurisdictionem, negando factum principale : puta, quia negat se contraxisse, vel se non debitorem, & tunc satis est, quòd ex inspectione libelli appareat narratum esse tale, quòd si verum esset iurisdic. competeret : quia tunc ex sola inspectione libelli, iudex cognoscet, an sua sit iurisdict. Et ita loquitur Barto. rectè intuenti, cum optimè probatur per tex. in d.§. quoties. ad quê hic non datur bona responsio : quoniã pone quem non esse iudicem nisi à 10. supra, & actor petat 15. tum in veritate non deberentur nisi 5. & reus neget non deberi nisi quinque : certè iudex cognosceret ex sola narratione (vt ibi est casus) & tamen non est verum, quòd hic dicitur quòd si narretur verum quòd ille esset iudex. sed contra opin. Bart. facit fortis ratio, quia post negatio. ante cognitio. iudex reddit dubius de sua iurisd. ergo interim non potest cognoscere. l. quæstio. ff. de eo, qui pro tutore, & per Bar. in l. multum. ff. de condi. & demon. & per hanc rationem, hanc opin. tenet Pe. de Ancha. in repe. ca. postulasti. in 1. quæst. infra eo. Sed ad hanc potes respondere quòd iudex ex sola inspectione libelli certificatur, quòd est iudex, quantum ad hoc, vt possit in vnam procedere per tex. in d. l. cum quẽdam puella. §. quoties. vel potest aliter respõderi, vt colligitur ex dictis Bar. in d. l. multum, & hoc modo aliàs seruabam opin. Bart. Ma. vnde ex prædictis & ex alijs plurimis infra dicendis, articulus iste redditur dubius & difficilis, in quo D. Anto. peregregie locutus est, & subtiliter : quamuis aliqualiter obscure : ideo magis clare loquendo distingue post eum, & Dom. me. quòd aut in libello allegatur qualitas expressè tribuens iurisdictionem & non solum allegatur, sed et probatur, & casus est clarus : aut non allegatur expressè, sed tamen probatur, & idem si modo qualitas ipsa iurisdictionem tribuens poterat includi in libello, per no. per Innoc. in c. cæterum. supra ti. prox. vbi dicit, quòd si agens coram domino feudi simpliciter dicit se dominum, non tamen dicit rem feudalem, sed probat illam feudalem : quòd debet obtinere, quia potest includi in libello, intelligendo de dominio vtili. Quod limitat Dom. me. nisi conuentus exciperet de incompetentia, quia non sufficeret sic generaliter allegare, per l. fin. C. de annali except. Si verò qualitas illa nõ potest aliquo modo includi in libello, non sufficit quòd fuerit probata. argum. d. c. cæterum, & c. conquestus, & c. cum sit. infra eodem. Quod limitat D. M. si modo nõ fuit notoria. Secus si fuerit exceptum de incompetentia, sed an qualitas tribuẽs iurisdictionem erat notoria, per tex. quã dicit singularem in l. 2. §. 1. ff. de iudi. vbi valet iudicium, ex quo iudex putat suam esse iurisdictionem : licet non sit, nec sciat qualitatem tribuentis sibi iurisdictionem, dummodo partes conueniant de prorogando iurisdictione ipsius, & sic fortius in casu nostro, quando qualitas est probata, vel patens : nam cum partes adeant iudicem, nec excipitur de incompetentia : videntur in dubio illum adijsse respectu qualitatis tribuentis iurisdictionem, vt sic libellus interpretetur, vt conueniat iudici & litigãtibus, per no. in c. cæterum, & c. dilecti. supra ti. 1. & l. si quis intẽtione. ff. de iu. & vt res potius valeat, quàm pereat, vt in c. abbate. infra de verb. sign. & in l. quoties. de ver. obl. & de rebus dubijs. & quia facto non minus, quàm verbis datur voluntas intelligi, vide iura allegata in glo. 4. in c. cum super. infra, de offi. deleg. Præterea notorietas excusat ab onere probãdi & proponendi, vt no. glo. in Cle. 2. §. Pisana. de re iud. & Inno. in c. 2. infra de dilat. dixi in c. vestra. inf. de coha. cle. & mu. Concludit igitur D. Ant. quòd si aliquo modo potest apparere ex coniecturis, quòd partes litigent respectu illius causę, vel qualitatis tribuentis iurisdictionem, valet iudicium : licet qualitas nõ sit expressa in libello, ex quo est notoria, vel probata. Aut allegatur qualitas, & non probatur, & hoc casu, si talis qualitas allegata non negatur per cõuentum, sufficit sola allegatio. argu. tex. nostri. Si verò conuentus negaret talem qualitatem : hoc casu, siue negatio qualitatis contingat absque negatione rei principaliter petitæ, vt quia nõ negat rem petitam, sed negat qualitatem rei petitæ. exemplum, petit quis rem vt feudalem, quam reus negat feudalem : siue negatio excludat in totum principaliter petitam, vt puta, si ratione contractus vel delicti, quis conueniatur
a in loco contractus vel delicti, [a] & conuentus negat se contraxisse, aut deliquisse : his casibus, qui ambulant pari passu, distinguendi sunt tres casus, secundum D. Ant.

¶Primus est, quando fundatur iurisdictio in vera existentia qualitatis.

¶Secundus, quando non exigitur vera subsistentia qualitatis, sed ad fundandam iurisdictionem sufficit, scilicet dubietas illius qualitatis.

¶Tertius, quando iurisdictio fundatur solùm super qualitate existente notoria.

13 ¶† Circa primum concludit Dom. Anto. quòd ex quo qualitas allegata negatur, excluditur iurisdictio : nisi allegans asserat se probaturum. quo casu iudex summariè cognoscet de ipsius qualitatis existentia, vt videat, an sua sit iurisdictio. & ita intelligo dictum Bar. qui hoc tenet in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. pub. pro quo facit tex. in l. 2. ff. si quis in ius voc. nõ ierit. vbi dicit quòd citatus debet vbique comparere vt videatur, an sit de iurisdictione citantis, quod aliter videre non potest, nisi discutiatur fundamentum iurisdictionis, & sic qualitatis tribuentis iurisdictionem : cum scire sit, rem per causam cognoscere, vt latè dixi in c. cum causam. inf. de testi. Et ita procedat quod dixi supra, in op. Goffr. Item pro hoc allegò notabile dictum Baldi in l. 2. C. cõi diui. vbi allegando dictũ Inn. in d. c. ex parte Abbatissæ. inf. de verb. sig. dicit in simili quòd si in libello proponitur certa qualitas, qua deficiente, libellus non procederet : talis qualitas negata debet ante

omnia

ADDITIO.

a ¶ *Loco contractus vel delicti. Exemplum, Florentinus conuenitur Bononiæ ratione delicti vel contractus : ipse opponit quòd non contraxit vel deliquit, & sic negat qualitatem tribuentem iurisdict. de qua Barto. in l. præscript. in 4. col. vers. pone, Flor. de qua latè per d. Alex. & mod. in l. 1. in 4. colum. ff. si quis in ius voc. non ierit.*

omnia probari.& ad hoc adde,quæ dixi in c.dilecti. inf.eo.in 2.prin.ar. q.9. Prædicta tamen procedunt: nisi negatio haberet notorietatem contra se; quia tunc nō sufficeret. Exemplum,petitur possessio præbendalis à laico,quam notorium est in eo loco præbēdalem esse. Nam hoc casu, licet reus neget,quòd res sit ecclesiastica,non tamen fatigatur actor onere probandi: nec propter negationem efficitur res dubia,vt no.in c.venerabilis.de censi.& in c.tuæ.inf.de coha.cle.& mu.in c.super eo.inf.de testi.cog.in quibus probatur, quòd sola negatio non inficit notorium. de quo latius dixi in c.consuluit. inf. de ap. & in c.vestra.infra de coha.cle. & mul.

¶ Circa secundum casum, quando non exigitur veritas qualitatis allegatę. Exemplum, si agitur ratio
a ne sacrilegij [a] coram ecclesiastico, & hoc casu negatiua nihil operatur: quia cum crimen sit etiam ecclesiasticum,spectat cognitio ad ecclesiam,& si de ipso dubitaretur, & isto casu procedat dictum Innoc. in c.cum sit.inf.eo.ti. & in c.cæterū. sup.ti.1. & Vin.in c.conquestus.inf.eo.& idem dicendum in similibus casibus,vt puta,si agitur pro re,vt spirituali,& negatur,vt spiritualis, vt in c.si iudex. de sent.excom.lib. 6.vel pro cōtractu vsurario, & negatur vsurarius, vt in c.illa vos.inf.de pigno.& cap.ad nostram.infra de empt.& ven.& idem de causis similibus, & isto modo potest procedere 3.opi.Bart.¶ Circa tertium casum,quando fundatur super notoria existentia qualitatis,dicendum est,quòd si qualitas allegatur notoria & per conuētum negatur quòd sit notoria & sic iurisdictio excluditur,vnde non pōt ipse iudex procedere,vt no.gl.in c.1.de offic.deleg.lib.6.& gl.in c. accusatus.de hæret.& probatur etiam secūdum Do. Ant. in tex.nostro. Nam super re ecclesiastica petita concludit iurisdictio ecclesiastica, quando res est Ecclesiæ,& hoc constat, & non negatur: sed si negatur ex quo notoriè non constat, non sufficit summaria cognitio,& sic sentit D.Ant. quòd iurisdictio in casu nostro solùm excluditur ratione rei, quādo notoriè constat rem esse ecclesiasticam: saltē,quia non negatur. Sed tu aduerte secundum Dom.meum,ad duo ex dictis Dom.Ant. Primum est illud, quod dicit Dom.Ant.de notorio,quò ad tex. nostrum,quia non videtur verum, quòd debeat notoriè constare, quòd res sit Ecclesię,sed videtur sufficere sola existētia rei ecclesiasticæ adeò, quòd procedet iurisdictio reo non excipientis,& tamen etiam ipso prius nō excipientis posset negare, quantum ad merita causæ, quòd res non esset Ecclesiæ, & sic non erit notoriū. Sed tu die, quòd Dom. Anto. iudicio meo, in hoc non errauit, sed solùm dixit,quòd vel existentis notorietatis,vel si non existat,& non negatur qualitas, procedet iudicium: in alio tamen errauit, iudicio meo, dum in fine dixit, quòd si negetur,ex quo notoriè non constat, nō sufficeret summaria cognitio, quia istud est falsum,vt patebit ex infra dicendis. Secundò aduerte ad aliud dictum Dom.Ant. in quantum simul allegat glo. in c.1. de offic. deleg. lib.6.& glo.in d.cap.accusatus. nam illæ glo.videntur prima fronte contrariæ, quia glo.in c.1.vult,quòd si ad excludēdum iurisdictionem negatur iniuria notoria, potest conseruator summariè cognoscere,an sit notoria. Sed glo.in c.accusatus.dicit, quòd nisi diuinationes sapiant hæresim manifestam, inquisitor hæreticæ prauitatis se non intromittit, & sic videtur excludi in dubio eius iurisdictio: licet alius iudex possit cognoscere,an sua sit iurisdictio. Sed si rectè pō derentur, in veritate non contradicunt, quia glo. in cap.1.intelligitur,quando ab vna parte consequitur contrarietas, & ab alia negatur: quia tunc iudex cognoscit de tali qualitate, vt videat, an sua sit iurisdictio,& sic etiam loquuntur, Innoc. & Archi. in d.c. Romana. §.notoria. de censibus. lib.6. Sed si iudex non subsistente qualitate vel notorietate, vellet inquirere super veritate facti, non posset: ex quo deficit qualitas concludens iurisdictionem. ita procedat glo. in dicto cap. accusatus. vnde etiam ibi posset inquisitor cognoscere pro fundanda iurisdict. sua, vtrum illæ diuinationes sapiant hæresim manifestam.

14 ¶ † Ex prædictis igitur potes inferre tres conclusiones. Prima est,quòd siue requiratur vera substantia qualitatis tribuentis iurisdict.siue notorietas qualitatis, procedit iudicium: si subsistentia siue notorietas allegatur in libello, & reus non neget, & hoc casu narrata in libello habentur pro veris,vt dixi supra in 3. oppos. Bar. Secunda conclusio est, quòd in casibus prædictis, si reus negat subsistentiam aut notorietatem,potest actor summariè probare,& super hac summaria iurisdictione potest iudex procedere. Tertia cōclusio sit,quòd in prædictis casibus, si actor non assumit onus probandi, iudex non potest procedere negatione obstante,& hoc modo potest procedere textus noster, vt statim latiùs dicam. Et prædicta procedunt,quando qualitas tribuens iurisdictionem expresè allegatur in libello: quandoque verò qualitas tribuens iurisdict.non allegatur expresè in libello, sed tacitè potest comprehendi, quod est secundum membrum principale D.Anto nij. potest figurari exēplum in textu nostro, quando clericus agit rei vendic. contra laicum pro rebus Ecclesiæ, vel clerici, & in libello solo dicit non esse Ecclesiæ, vel clerici. Nam ex hoc expresè non concluditur iurisdictio ecclesiastici, sed per detentionē iniustam,per quam committitur quoddam quasi sacrilegium. vnde non allegatur sacrilegium vel iniusta detentatio præsumptiuè inducens sacrilegium, sed simpliciter petitur res Ecclesiæ eo, quòd ad Ecclesiam pertineat, & sic posit clericus illam petere, non vt priuilegiatam, de foro ecclesiastico: tunc sola negatio excludit iurisdictionem, quia specificè non attingitur sacrilegium, aut iniusta detentatio. nā potest esse, quòd reus iustè possidet, ex quo possessoris iniustitia non allegatur, & sic in effectu videtur

ADDITIO.

a ¶ *Quid si clericus citatus, quem Potestas non sciuerit esse clericum,non comparuit,& fuit contumax, & bannitur à iudice, stante statuto quod bannitus impune occidatur, si ipse occidatur, an occidens excusetur à statuto. istam q.disputat Ioan.And. in reg.quòd quis mandato. in mercu. concludit hunc excusari, & sequitur Alexan.consi.65.in 3.vol.incip. attenta dispositione statuti. in 4.col. Bal. contra in l.1.C. si à non compe.iud. & eum sequitur Alex.sibi contrarius in consi.87.3.vol.sed prima opi. & mitior tenenda est, vt latè Ias. concludit in l. 2.si quis in ius voc. non ierit.*

tur concludere Dom.Antonius,quia tex.noster tribuens ecclesiastico iurisdictionem: procedit solùm, quando expresè concluderetur sacrilegiū, vel quasi sacrilegium tacitè ex iniusta detentione, quod nō placet hic Dom. meo, quia si concluderetur sacrilegium expresè vel tacitè, licet negaretur: non propterea excluderetur iurisdictio ecclesiastica,vt supra dictum fuit in secundo casu præcedentis articuli, quia actoris intētio ex sola negatione rei non debet variari,vnde si ex intentione actoris concludentis tacitè vel expresè sacrilegiū, fundatur iurisdictio ecclesiastici: non debet ipsa iurisdictio deludi per vagationem conuenti, vt in cap.cum sit. inf.eodem. si verò non deducitur expresè val tacitè,& sic non cōcluditur iurisdictio, assueueratio, vel negatio, quòd res sit Ecclesiæ vel non sit: videretur frustratoria, & tamen iste tex. innuit,quòd si constat rem Ecclesiæ, iudex ecclesiasticus procedet,si verò negaretur,procedet, vel non procedet, secundum quod insisterit in probatione vel desisterit.

15 ¶† Præterea non est verum,secundū Dominum meum,quòd clericus agendo rei vend. tacitè videatur deducere sacrilegium, quoniam stant ista simul, quòd quis teneatur rei vend.& non sit obligatus vel criminosus, vt Instit. de actio.§.1. & de obli. §.1.vnde concludit, quòd hoc capitulum vult dare priuilegium, quòd cū agitur de rebus ecclesiasticis aut clericorum, potest adiri ecclesiasticus, qualitercunque agatur actione rei,vel etiam secundum Innocent. si ageretur actione personali ex re, seu pro re: ex legato,seu ex locato:licet Host.hic teneat cōtrarium, nisi aliud sit de consuetudine vel ex priuilegio: secus si clericus simpliciter vellet agere actione personali pura,non pro re Ecclesiæ vel clerici, quia tunc secularis est iudex laici cōuenti etiam à clerico, & sic potest intelligi Innoc.in cap.cum sit generale.infra eodem. vbi videtur contrariari his,quæ hic dixit. & sic etiam videtur residere Ioan.Ant.Sed Ioan.Cald.hic dicit,quòd non credit Innoc.hoc intellexisse,quando simpliciter ageretur pro legato,vel locato contra laicum, sed quando allegaretur violentia, vel fraus, vel minus legitimus contractus,per no.per Innoc.in d.c.cum sit. Zabarel. verò hic dicit, quòd studentes non percipiunt hanc difficultatem, sed secundum eum, difficultas stat in hoc, quia contra Innoc. facit eo, quòd actio ex locato est personalis competēs ex contractu contra obligatum. & ideo non videtur iurisdictionis ecclesiasticæ contra laicum conductorem. Sed defendit ipse dictum Innoc.intelligendo illud in actione locati, quam clericus intentat de re Ecclesiæ vel clerici cōtra laicum, & laicus fatetur ita esse, videlicet,rem esse Ecclesię vel clerici,quia tunc licet actio ex locato sit personalis, quia tamen est in rem scripta,secundum eum, quo ad sortiendum forum, censetur realis. & ideo,sicut quando agitur de re Ecclesiæ cognoscit ecclesiasticus, ita & quando personali scripta in rem,& per hoc,& secundū eum, defenditur dictum Innoc. in eo,quod dicit de legato, quia etiam pro re legata competit actio in rem, vt l.1.C.communia de leg.Et ideo si non negatur legatum, poterit agi coram ecclesiastico. Et subdit Zabar. quòd hoc casu,quando agitur de re Ecclesiæ,si negatur res Ecclesiæ: de hoc summariè discutietur ad finem fundandæ iurisdict. vt voluit Goffre. non autem stabitur dicto actoris. Nec obstat,quod nota. in cap.cum ad sedem. infra,de restit. spol. vbi videtur standum dicto actoris, quia illud procedat, quo ad litis ordinationem, non quo ad fundandam iurisdictionem. & hæc dicit Zabarel. notanda, quia frequenter eueniunt, & se vidisse magnas altercationes. Aduerte tamen,quia vt dicit hic Innocentius, in quantum Zabarel. vult, quòd actio locati sit scripta in rem: nullibi hoc iure dispositum reperitur. Sed est merè personalis competens contra obligatum ex locato, & non contra singularem successorem, vt l.1.§.si hæres. ff.ad Trebellia. posset tamen defensari Zabarel. quia si laicus conuentus ex locato fatetur rem Ecclesiæ cum illa actione ex locato concurrat etiam rei vendicatio: ideo propter concursum realis actionis trahetur ab eius natura,vt debeat tractari coram ecclesiastico. argum.no.in l.qui fundum. §.si tu ex parte.ff.ad l.Falcid. & ibi per Dy. & Bart. Ego arbitror,quòd intentio Zabarel.fuerit, quòd si ex locato agatur, non solum ad mercedem, sed etiam ad rem, & sic pro re, quæ asseratur Ecclesiæ vel clerici,quòd possit adiri ecclesiasticus: etiam coram laico,& sic si negetur Ecclesię,vel clerici,procedatur, vt supra dictum fuit, & infra dicetur, quia hoc casu nō videtur esse mera actio personalis, quia tunc videtur mera actio personalis, quando agitur ad mercedem. Item pondera,quia Zabar.vult indistinctè, quòd vbi agitur pro re Ecclesiæ, ecclesiasticus cognoscit, quia si reus fatetur rem Ecclesiæ vel clerici, res est clara: si verò negat, summariè cognoscetur ad finem fundandæ iurisdictionis: & ideo si ageretur actione personali scripta in rem,vt dixi. Et ad prædicta etiam allegat Do. meus, quod in fi. no. glo.in verbo,possunt acquirere. in c.2.de vsur.lib.6. & quod in fi.no.de interdicto,vnde vi,scripto in rē. in c.ex parte.infra eo.

Et sic etiam concludit Dominus meus,quod textus noster videtur concedere priuilegium, qualitercūque agatur de re ecclesiastica. pro quo facit, quia tex. noster non fundat se super rei vendicationē. & ideo Ecclesia voluit vti hoc priuilegio, quia laici vt plurimum,sunt negligentes in exhibendo iustitiam Ecclesijs, vt in capit. cum sit. infra eod. Et quia detinentes rem Ecclesiæ, non præsumuntur mixtè retinere, & largo modo videntur quoddam quasi sacrilegium committere, & ideo negatio operatur, quia non agitur de vero sacrilegio, quia si de vero sacrilegio ageretur, negatio nihil operaretur, vt dictum est.& ideo concludit,quòd siue allegetur qualitas concludens quasi sacrilegium,& sic iurisdictionem vel illam rem esse Ecclesiæ vel clerici, vigore cuius agit contra laicum coram ecclesiastico,ex qualitate iudicis ecclesiastici, cui in dubio debet actio in libello deducta proportionari; videtur intentata actio concludens iurisdictionem ecclesiastici, vt no. Innocent. in capit.cæterum. supra,titu.1.facit.l. si quis intentione. ff.de iudi. sed Dominus Anton. videtur hic aliter sentire, & quamuis ista qualitas tribuens iurisdictionem non videtur à re principaliter: tamen separabilis est ordine intellectus, sicut contingit de eo,qui conuenitur ratione delicti commissi in alieno territorio, qui simpliciter negat delictum commissum. Ex quo infert Dom. M. quòd si reus conuentus negat rem esse Ecclesiæ, ex quo

negatur

negatur qualitas [a] concludens iurisdictionem, hoc casu, iudex volente actore summariè cognoscet de hoc incidenti, & futurus euentus declarabit, an possit esse iudex super principali. Nec obstat, quòd hic idem veniat discutiendum ad merita causæ, & sic idem bis examinabitur, quia hoc non est nouum, nec inconueniens, vt statim subdam in seq. quæst. Nec obstat iste tex. dum videtur velle, quòd ex sola legatione laici, debeat causa remitti ad iudicem suũ, quia debet suppleri per alia iura, videlicet, quando actor instaret, quòd quæstio discuteretur quo ad merita causæ, & non vult assumere onus probandi idem bis, scilicet incidenter & principaliter: secus, si offerret se statim probaturum incidenter. Nam promptum est iura iuribus concordare, vt in c. cum expediat. de elect. lib. 6. & si aliud decernimus, quasi inutilis esset istius Decretalis prouisio: cùm quilibet conuentus sit promptus ad negandum, vt l. inter stipulantem. in princ. ff. de verbo. obligat. Præterea, si tex. tribuit priuilegium fori, quod patet, quia si non negatur, procedit ecclesiasticus, vt dixi: si tamen negatur, debet assumi cognitio. Nec obstat, si diceretur, quòd licet negetur, tamen quia concluditur quasi sacrilegium, debet iudex posse procedere, quia hoc est falsum. nam vt supra dixi, posset conuentus possidere aliquo iusto titu. vnde concludit Dominus meus, quòd clericus potest agere contra laicum simpliciter agendo pro re Ecclesiæ vel clerici, vt expressè concluditur ex tex. nostro, qui solum excludit casum, quando negaretur res esse Ecclesiæ vel clerici, quia remittitur ad iudicem suum propter dubium: si non adhiberetur alia cognitio, an res esset Eccle. vel cler. secus autem, si constaret aut non constare posset summariè ex oblata probatione per actorem qualitatis concludentis iurisdictionem. facit, quod in si. no. Innoc. in c. nouit. in fi. supra tit. 1. vbi dicit, quòd si laicus denunciatus Ecclesiæ etiam super re profana negat peccatum: per hoc non excluditur à iurisdictione ecclesiastici, si notoriè constat de peccato, vel aduersarius denuncians, maximè, si offert probationem in continenti. ar. no. in c. literas. infra de restit. spoli. & in l. fi. C. de compensa. cum simil. & vide, quod dixi in d. c. nouit. & no. per Cy. in l. 2. C. quando fiscus vel priuatus. & sic habes satis egregiè expeditum hunc articulum. Quid autem, si reus conuentus coram laico oppo. quòd contractus est vsurarius, vide infra eodem, cap. pen. 14. principali art.

Sed quæro circa prædicta ad intellectum prædictorum, quia sæpius dictũ est, quòd si negatur qualitas concludens iurisdictionem, debet probari summariè in vim dilatoriæ.

16 ¶ † Quæro, qualis erit ista summaria cognitio? Sol. Barto. in l. præscrip. C. si contra ius, vel vtil. pu. refert But. ibi, & Innoc. in cap. super literis. supra de rescrip. tenentes, quòd ante lit. contestatam erit summaria, post lit. contest. debebit esse plenaria. Petrus verò dicit, quòd talis exceptio reseruatur examinanda post lit. contest. ne idem bis probetur. Guliel. l. 2. ff. de in ius vocan. & Cyn. in d. l. præscriptione, dicit, quòd quando esset talis negatio, quæ non esset coar

b ctata loco & tempore: non debet admitti, [b] vtputa conuenis me in alieno territorio vigore contractus ibi gesti: Et ego nego me ibi contraxisse, hæc negatio non est coarctata certo loco & tempore, & sic videtur improbabilis. sed Barto. in d. l. præscriptione. quem sequitur hic Domin. meus, distinguit, quòd aut illud, quod opponitur per modum declinatorię iurisdictionis, connexum est cum principali negotio, & est probandum ab actore, non solum ad fundandam iurisdictio. sed etiam ad merita causæ, vt in exemplo statim posito, in quo actor debet probare contractum in illo loco celebratum ad fundandam iurisdictionem iudicis ratione contractus, & probare etiam contractum ad obtinendum in meritis causæ, vel si agitur pro re Ecclesiæ vel clerici, probare rẽ Ecclesiæ vel clerici, vt hic, & hoc casu dicit Bartol. quòd ante lit. contesta. probatio fiet summarie, postea verò fiet plenè: nec est hoc inconueniens, quòd etiam ab eadem parte idem bis probetur, per no. in cap. veniens. el 2. infra de testib. vbi quòd prius dilatoria discutitur, postea venit discutiendum plenè ad merita causæ: nec probationes prius factæ ante lit. contest. fidem faciunt ad merita causæ, vt ibi, & in d. l. præscrip. & in cap. per inquisitionem, de elect. & per Innoc. in cap. 2. supra de restitu. in integ. per Dom. Anton. in capit. cum dilectus. infra de ordi. cogn. no. Cyn. in l. 2. si quis in ius voca. non ierit. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obliga. & in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. aut ante li. contest. incumbit probatio vni, vtputa, reo: post litem verò contesta. alteri, puta actori. exemplum, agitur vigore rescripti, opponitur peremptoria in vim dilatoriæ ratione mendacij, & sic subreptionis, vt d. cap. super literis. & d. l. præscrip. & hoc casu ante lit. contesta. reo, quia opponit de subreptione, & sic de mandato incumbit plena probatio, quamuis possit dici summaria, quia non fit facta lit. contest. sicut probatio aliarum dilatoriarum. post lit. verò contest. non est dubium, quòd cum onus probandi veritatem principalis intentionis & rei petitę incumbit ipsi actori, vt in l. qui accusare. C. de eden. debet probatio esse plena & necessariò concludens, vt in cap. in præsentia. infra de probat. Et aduerte, quia in nullo prædictorum casuum ante lit. contest. sufficeret iuramentum: quamuis d. Ant. dicat, quòd Bart. dicit sufficere: sed Bart. hoc non dicit, nec etiam placet D. Ant. cùm non tractetur de modico præiudicio, vt no. in l. thesauros. ff. ad exhiben. pro quo etiã allegat Dom. meus d. cap. veniens. el 2. infra, de testib. vbi idem grauatur onere probandi ante litem contesta. & post, & tamen non sufficit iuramentum, quia inconueniens esset, quòd per solum iuramentum, quis posset trahi coram iudice non suo, aut declinare iudicem competentem. Vlterius etiam quæritur, quæ sint qualitates fundantes iurisdictionem Ecclesiastici contra laicum, de quo tractant hic aliqui Doct. Ego dicam in cap. licet. infra eo. postremò

licet

ADDITIONES.

a ¶ *Et de ista qualitate dictum est supra in 3. col. vbi addita sunt quædam facientia ad propositum hic.*

b ¶ *Non debet admitti. Aduerte, quia Innoc. in cap. Romana. in §. contrahentes. in 6. & Ioan. And. in c. 1. de lit. conte. & Doct. in c. super literis. de rescrip. videntur expresse contrarium sentire, vt dicit Alex. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtil. pub.*

licet in Rubr. dixerim me hic tractaturum 18. artic. principalem, vtrum acta & processus habiti coram iudice incompetenti valeant: tamen quia hæc decretalis satis fuit grauata, ideo omitto. dicam de eo in cap. fin. infra eo.

SVMMARIVM.

1 *Causa feudalis vertens inter clericum & laicum, coram ipsius feudi domino terminatur.*
2 *Dominus inter subditos suos delegare potest.*
3 *Laicus non prorogat iurisdictionem alterius iudicis, in causa feudali.*
4 *Dominus feudi præcipere potest vasallis, nec corũ alio iudice respondeant.*
5 *Vasallus habens dominũ mediatum & dominũ immediatum, prius domino immediato respondere debet.*
6 *Feudum Ecclesiasticum, qualiter efficiatur seculare.*
7 *Rector Vniuersitatis, an possit scholares iuramento astringere.*
8 *Feudum seculare, quod Episcopo conceditur, seculare semper vocatur.*
9 *Quæstio feudalis, est coram paribus curiæ terminanda, & hoc regulariter, num. seq.*
10 *Quæstio possessoria feudi, coram quo debeat terminari.*
16 *Domino contra vasallum agente rei vendicatione, & vasallo alium dominum nominante, an ille nominatus cognoscet.*
17 *Pares curiæ, qui dicantur.*
18 *Pares omnes, an sint iudices, & qualiter eligantur.*
19 *Pares curiæ de eadem curia debent esse.*
20 *Pares curiæ si sint suspecti, an possit eorum iurisdictio declinari.*
21 *Arbitri eliguntur in causa feudi, in absentia vel carentia partium.*
22 *Pares curiæ in quo loco debeant cognoscere.*
23 *Pares in cognoscendo de causa feudi, quem debeant ordinem imitari.*
24 *Reconuentio, an habeat locum coram paribus in re non feudali.*
25 *Domino contendente aduersus tertium, qui non est vasallus, quis cognoscere possit.*
26 *Quæstio inter duos vasallos, coram quo dirimatur.*
27 *Dominus feudi regulariter de causis in feudo vertenti bus cognoscit, hoc tamen limitatur, nu. seq.*
35 *Causa seu quæstio feudalis, in quo loco agitari debeat.*
36 *Dominus feudi, quam iurisdictionem habere dicatur.*
37 *Libelli qualiter in causis feudalibus concipiantur.*
38 *Vasalli non debent coram alio litigare, inuito domino.*
39 *Vasallus nolens coram domino litigare, qua sit punien dus pœna.*
40 *Domino in cognoscendo negligente, quis cognoscere debeat.*
41 *Causæ feudales, quo iure decidantur.*
42 *Appellatio in causa feudali, ad quem debeat dirigi.*
43 *Sententiam in causa feudali latam, quis possit exequi.*

EX TRANSMISSA. Quæstio feudi debet per dominum feudi terminari, quo negligente, Iudex ecclesiasticus, alias eius superior cognoscet. h. d. vel secundum lecturam glo. hoc

1 dicit: † Si quæstio feudalis est inter clericum & laicũ, cognoscit dominus feudi, sed eo negligente, cognoscit delegatus Papæ datus etiam ante negligentiam. h. d. vel sic & tertiò, quæstio feudi debet terminari per dominum immediatum, & illo negligente, per mediatum. h. d. & reincidit cum primo summario. Sed est magnum notabile & clarum, secundum Dominum meum. Et in tex. ibi, & infra dic, continebatur sub isto infra in antiqua, secundum Ioan. And. quòd ex eo, quod propter inhibitorium & præceptũ istius nobilis Octa. de Campis, isti conuenti non respondebant, Episcopus excommunicauit eos, de quo latius infra dicetur.

2 ¶ † Primò no. quòd dominus potest delegare inter subditos suos, & hoc colligitur, si in litera habetur, Ecclesiæ tuæ, quod tamen intelligi debet, saluo iure recusationis, de quo dicetur in glo. 1.

Secundò no. quòd quæstio feudi debet agitari coram domino feudi. & de hoc latius dicetur infra in 1. quæstio. prin.

3 ¶ † Tertiò no. quòd laicus, etiam subditus ratione feudi, non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis in causa feudali, sine consensu domini, illius feudi, de quo latius infra dicetur.

4 ¶ † Quartò no. quòd dominus feudi inspectanti bus & concernentibus causam feudalem, potest præcipere vasallis suis ne respondeãt coram alio iudice.

5 ¶ † Quintò no. secundum vnum intellectũ, quòd quando ratione feudi vasallus habeat dominum secularem immediatum, & ecclesiasticum mediatum, prius debet respondere coram immediato, & illo negligente, coram mediato, & sic in casu huius negligentiæ non succedit ordinarius.

6 ¶ † Sextò no. ibi, de seculari feudo, iuncto notabili precedenti, quòd licet feudum originaliter procedat ab Ecclesia, & sic prima origine sit ecclesiasticum, si tamen vasallus seu feudatarius est secularis, & aliquas possessiones feudales concesit alteri in feudum, ista secunda concessio vocatur feudum seculare, & de ipso feudo iudicatur vt de seculari.

¶ Vltimò no. quòd sicut Episcopus potest præcipere clerico sub virtute obedientiæ in his quæ spectãt ad officium suum, ad quod vide glo. 11. q. 3. in summa. ita & dominus vasallo, in spectantibus ad feudum, & hoc insurgit virtute promissæ & iuratæ fidelitatis. facit infra de iureiur. cap. veritatis. & infra de

a iureiur. cap. ego N. & sic facit in ar.[a] quòd † Rector

7 Vniuersitatis scholarium potest præcipere scholaribus sub debito iuramento. dicit tamen Zabar. quòd inobedientes propter hoc non incurrunt periurii, sed propter inobedientiam posset Rector eos multare. Glo. 1. sentit contrarium ad tex. in eo, quòd Papa impedit se inter laicos, contra cap. nouit. supra titu. & soluit glo. quòd hoc fecit, quia fortè iste R. actor, erat clericus. in ea. glo. ibi, aliàs Papa non dedisset literas. dic, sentit ergo glo. quòd iste Episcopus Trecenensis erat delegatus impetratus ab isto clerico, quod non placet Hosti. quia non colligitur ex hac litera, nec etiam ex antiqua. vnde dicit Hosti. quòd iste Episcopus cognoscebat vt ordinarius, se-

cundum

ADDITIO.

a ¶ *Et sic facit in arg. No. perpetuò, quòd scholares licet sint inobedientes Rectori præcipienti sub pœna periurij, vt fit quotidie, tamen non incurrunt periurium: quod dictum, si est verum, multum releuat scholares.*

cundum consuetudinem illius prouinciæ, secũdum quam laicus potest trahi coram iudice ecclesiastico. Sed isti milites exceperũt, quòd causa erat feudalis, & quia exceptio non admittebatur, fuit appellatum ad Papam, vnde Papa ad instantiam ipsorum militum, causam delegauit. Sed quia fortè in litera nihil dicit de appellatione, subdit Hosti. quòd fortè non fuit appellatum, sed fortè ipsi conquesti fuerũt Papæ de iniusta excommunicatione, qua fuerunt excommunicati per Episcopum, ex eo, quòd propter mandatum domini nolebant coram Episcopo respondere. facit cap. cum contingat. supra de offi. delega. & ideo Papa scribit, vt hic habetur in litera. Sed contra hoc, & contra tex. opponitur. videtur enim, quòd Papa non debuerit causam istam committere domino istorum militum, qui posset procedere data negligentia domini, quia cum isti milites essent milites Ecclesię ipsius delegati, meritò iste Archiepiscopus Colonien sis, cui causa cõmittebatur, erat suspectus. Solutio duplex colligitur ex dictis Innoc. & Ioan. And. prima, quòd quamuis Papa, etiam ex certa scientia, committeret Archiepiscopo nominando milites ipsius Archiepiscopi, non tamen per hoc intelligitur voluisse auferre facultatem recusandi. facit capitulum, accedens, infra, vt lite non contesta. & sic videtur, quòd ipse Episcopus Trecenensis cognoscebat de causa, vt ordinarius: Archiepiscopus verò, cui scribitur, erat delegatus Papæ, & ideo Papa potuit committere, quia iste R. erat clericus, vt dicit glo. 1. vel quia isti erant milites Ecclesiæ, & sic de foro ecclesiastico. vel potest dici, secundum alium intellectum Innoc. quòd ad istum Archiepiscopum, cui scribitur, pertinebat ordinariè cognoscere, tanquam ad dominum superiorem, à quo tenebatur hoc feudũ, & ideo cognitio pertinebat ad eum, ad ipsum pertinebat in defectum domini immediati, propter ipsius negligentiam, vel quia fortè appellatum erat ad Papam propter quas causas ad ipsum Archiepiscopum, & non ad ordinarium pertinebat supplere negligentiã. ex quo infertur, quòd Ecclesia istius Archiepiscopi, cui scribitur, concesserat hoc feudum isti domino de Campis, & dominus de Campis concesserat istis militibus. & ratio quo ad feudum, iste Archiepiscopus erat mediatus ordinarius istorum militum, vnde Papa committendo videtur excitare ipsius iurisdictionem, qui intellectus est valde notabilis, secundum Dominum meum, & verior in se, sed non concluditur literæ. Nam si isti milites respectu istius feudi erant subditi istius Archiepiscopi, cui scribitur, longè fortius dominus de Campis debebat dici homo ipsius Archiepiscopi, cum esset vasallus, & tamen quòd ita esset, nihil apparet hic in litera. Præterea, secundum prædictum intellectum, hoc feudum non debuisset appellari seculare, sed potius ecclesiasticum, secundum ipsius primordialem, & non secundum accidentalem [a] naturam. ar. l. qui habeb at. ff. de tu. †Item
a
8 facit, quia sicut quando à seculari conceditur feudum Episcopo, non desinit esse seculare, vt no. glo. in c. Romana. §. debet. de appel. lib. 6. ita debemus dicere contra. vnde datur tertius intellectus, dum tex. dicit Ecclesiæ tuæ, intelligatur, scilicet, Trecenensis, & melius facit ad hoc litera, quæ habetur in multis libris, quæ dicit, Ecclesiæ suæ, & sic est sensus, quòd isti erant milites ecclesiæ Trecenen. alio respectu, quàm occasione istius feudi, & Archiepiscopus, cui scribit erat merus delegatus, nec erat dominus istorum militum; & sic cum cessaret suspicio tollitur cõtrarium supra formatum, & cum hac lect. videtur transire gl. fin. Et hæc etiam lec. plus placet D. meo. Sed tu aduerte: quia contra hanc lec. iudicio meo, fortiter obstat. Nam si iste dom. de Campis erat secularis, & feudum seculare, & iste, cui scribitur, non erat superior respectu feudi, non debebat ei cõmitti, vt suppleret negligẽtiam ipsius domini: cum hoc casu videatur potius pertinere ad dominum secularem, vt traditur in c. seq. & latius dicam infra in 7. q. prin. Sol. tenendo intellectum, quòd secularis superior debeat supplere negligentiam, contrarium est difficile, nec videtur posse aliter respondere: nisi q forte iste R. erat clericus. Sed videtur, quòd hoc nõ attendatur in causa feudali, quæ habet specialem naturam, vt dicam infra in 1. q. prin. in primo & tertio membro, secundum quam etiam clericus conueniri potest coram laico, nisi fortè diceres, quòd illud est verum, quòd non attenditur qualitas clericatus in causa feudi, quò ad causam agitãdam corã dom. immediato. Sed si talis dominus est negligens, tunc vel ratione clericatus, posset suppletio negligentiæ committi ecclesiastico, vel si essent laici hinc inde, posset responderi, quòd istud posset contingere ratione cõsuetudinis existentis in illo loco, secundum quam laici possunt conueniri coram ecclesiastico. vel fortè posset responderi, quòd iste do. de Campis nõ recognoscebat alium dominum secularem in superiorem, & ideo, cum ex consuetudine loci, laici conuenirentur coram ecclesiastico, vel Papa scribit ecclesiastico, quòd suppleat, vel si non erat talis consuetudo, forte iste R. erat clericus, vel posito quòd nec clericus esset, nec cõsuetudo vigeret, Papa scripsit cõditionaliter, si dominus feudi esset negligẽs, vt colligitur ex litera, & ideo literæ non sunt nullæ, vt statim dicam in glo. fin. dependet tamen veritas huius responsionis ex his, quæ dicam in c. licet. infra eo. & ex his, quæ dicam in d. glo. fi. quæ hic sunt repetenda ad intellectum prædictorum. Glo. 2. licet breuis sit, sentit cõtrarium ad tex. de seipso ad seipsum, quia primò dicit, quòd erant milites Ecclesiæ, & postea dicit, quòd erant sub domino de Campis. glo. soluit, & bene. dic vt in ea. Glo. 3. fortificat tex. & bene dicit. Gl. fi. colligit ex tex. quòd propter negligentiam iudicis secularis, iurisdictio, quæ prius erat inefficax apud delegatum reassumit vires. In ea glo. ibi, c. licet. dic, D. Anto. reprehendit hanc glo. dicens, quòd fundatur super opi. reprobata in d. c. licet, & c. ex tenore. nam vt ibi dicitur, vbi causa delegatur in ter puros laicos, iurisdictio non est in suspenso, sed commissio est nulla ipso iure, quod placet D. meo, quantum ad hoc, sed nõ quò ad reprobationem gl. nostræ. dicit enim, quòd gl. saluari potest intelligendo, quòd illi erant milites Ecclesiæ. id est, subiecti Ecclesiæ, & ideo cum essent de iurisdic. ecclesiastica, non potest dici commissio nulla, sed stat in suspẽso.

& sic

ADDITIO.

a ¶ *Facit glo. in l. certi condictio. in glo. 2. in fi. ff. si cer. pe ta. & quæ ibi Alex. & Doct. no. per illam.*

& sic limitat c. licet. Secundò saluatur intelligendo, quòd iste R. esset clericus, & Papa ex generali consuetudine dedit literas, vt dicit glo. 1. hic, & glo. fi. in c. præced. Sed quia causa erat feudalis, Papa noluit præiudicare domino feudi: vel melius, illa generalis consuetudo, de qua statim dictum est, non extendit se ad causam feudalem, vt dictum fuit in cap. præcedenti. Sed quo ad hoc, vt Papa posiit simpliciter literas concedere, in hoc tamen operabitur clericatus, quòd literæ concessæ ante negligentiã domini, non sunt ipso iure nullæ, sed stant in suspenso, & solum consequuntur effectum data negligentia domini, & est notabilis limita. ad d. c. licet. vel dic, vt dixi supra in glo. 1. ¶ Postremò, quia supra in Rubr. versi. 46. remisi me hic dicturũ, coram quo feudalis quæstio debeat agitari, quamuis Doct. non hic, sed in c. cæterum, supra tit. 1. hanc materiam attingant, tamen tũ ratione tituli, tum ratione decretalis, quibus hęc materia congruentius adaptatur, eam hic institui examinandã, & vt eã magis latè & ordinatè habeas, quàm tradant Doct. prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, coram quo iudice causa feudi sit agitanda. ¶ Secunda, in quo loco. ¶ Tertia, quam iurisdictionem habeat dominus feudi. ¶ Quarta, qualiter in causis feudalibus libelli sint concipiendi. ¶ Quinta, quid debet facere dominus, si vasallus debens litigare coram eo, litigat coram alio. ¶ Sexta, qua pœna puniri debeat vasallus nolens litigare coram domino in casibus, in quibus tenetur. ¶ Septima, quis suppleat negligentiam talis domini, de pœna ipsius iudicis negligentis. ¶ Octaua, quę iura seruanda sint in agitandis & decidendis causis feudalibus. ¶ Nona, ad quem appellatur in causa feudali. ¶ Decima, quis exequatur sententiam in causa feudali. ¶ Circa primam quęstionẽ distingue quatuor membra. ¶ Primum, quando est quæstio inter dominum & vasallum. ¶ Secundum, quando est quæstio inter dominum & tertium. ¶ Tertium, quãdo est quæstio inter vasallum & tertium. ¶ Quartum, quando est quæstio inter vasallum & vasallũ. ¶ Quartum, ca primum membrum, prosequar infrascriptas quęstiones. ¶ Prima erit generalis, quis sit competens iudex inter ipsum dominum & vasallum. ¶ Secunda, quid si vasallus conuentus a domino, nominat alium dominum in iudicio. ¶ Tertia, ad intellectũ eorum, quę dicuntur in prima, in qua dicetur, quòd pares curiæ sunt iudices: examinabimus, qui dicãtur pares. ¶ Quarta, quid si sunt plures pares iudices curię, vtrum omnes sint iudices, & pariter eligantur. ¶ Quinta, vtrum pares debeant esse de eadem prouincia. ¶ Sexta, vtrum pares possint recusari, vt suspecti. ¶ Septima, quid fiendum sit, si pares non adsunt. ¶ Octaua, in quo loco pares debeant cognoscere, & pro tribunali sedere. ¶ Nona, quem ordinem in procedendo valeant seruare. ¶ Decima, vtrum coram paribus habeat locum reconuentio.

9 ¶ † Primo igitur [a] quæro generaliter, coram quo
a iudice quæstio feudi est agitanda inter dominum & vasallum? Sol. Dic, quòd si non est quæstio super ipsa re feudali, aut de iniurijs, vel tangentibus feudum, ordinarius rei est iudex, quoniam iste casus relinquitur dispositioni iuris communis, vt no. in c. 1. §. præterea. de prohibi. feu. alie. per Feder. & tenent Doct. in c. cęterum. supra tit. 1. faciunt quæ dicam in 3. & 4. membris. & generaliter concludunt Innoc. & Doct. in d. c. cæterum. & Bal. in c. 1. de inuestitura in maritum facta, quòd quoties agitur alio iure, quàm ex lege, seu consuetudine feudorum, vel ad alium effectum, quàm simplicis feudi, ordinarius est adeundus: quod tamen limitatur primò, saluo iure reconuentionis, vt dicam infra: secundum limitatur, nisi consuetudo aliter se haberet, quia tunc illa seruanda esset, vt no. in c. 1. de cognitione feudi. consuetudo enim tribuit iurisdictionem, vt latius dicam in c. cum contingat. infra eodem, & vide quod no. Host. in summa. eo. tit. §. fin. versi. finaliter. Si verò quæstio est propriè feudalis, vt quia agitur ad inuestituram feudi, vel ad priuationem feudi, vel ad præstandam fidem, vel aliud simile, pares curiæ sunt iudices, vt d. §. præterea. & in c. si inter. de contro. feudi coram paribus terminanda, & cap. dominus. de mili. vasal. qui contu. est. Et hoc procedit etiam, si vasallus esset clericus. Nam licet dominus esset laicus, conueniri posset à domino coram paribus factis, propter specialẽ naturam feudi, quæ trahit ad se personam, vt d. cap. cæterum, & sequenti. & propter feudorum generalem consuetudinem, & hanc opinionem tenet Bal. in cap. 1. de controuer. feu. apud pares terminanda. refert tamen alios dicere, sed prædicta opinio magis placet. Et sic dispositio capituli nostri, & cap. cæterum, & sequentis, quæ loquuntur, quòd quæstio seu di etiam contra clericos, est terminanda coram domino feudi, habet locum non solum in dictis terminis, quando talis quæstio agitanda est coram domino, sed etiam extenditur quando quæstio feudi esset apud pares terminanda, ita, vt etiam clericus possit coram ipsis conueniri. Est ergo conclusio, quòd coram paribus est quæstio terminanda, quæ tamen conclusio recipit plures limitationes.

10 ¶† Prima limitatio est, nisi consuetudo [b] habeat,
b quòd apud alios terminetur, arg. glo. 1. hic, & quod dixi supra in secunda limitatione.

11 ¶† Secundò limitatur, quando causa esset ciuilis, secus si esset criminalis, criminaliter vel ciuiliter intentata, vt dicam infra in tertio membro.

12 ¶† Tertiò limitatur, si modo vasallus coram alio, quàm coram paribus conuentus, opponeret de incompetentia, quia ei inuito non est beneficium iuris auferendum, vt in regula, indultum. de reg. iur.
c lib. 6. Secus, si ambo consentirent [c] litigare coram alio, quàm coram paribus, quia tunc valeret iudicium, secundum Doct. in d. c. cæterum.

¶ † Quar-

ADDITIONES.

a ¶ *Quando clericus est dom. feudi, vel econtra, quando clericus est vasallus, an & quando quæstio feudalis coram ordinar. feudi sit agitanda, vide latè d. Soc. in consil. 12. quoniam in præsentiarum. versi. nec obstat. cum sequ. lib. 1. & quando quæstio feudi agitatur inter alios, quàm inter vasallos & feudatarios, an dominus sit iudex, vide late dom. Alexan. consi. 1. 5. vol.*

b ¶ *Consuetudo quæ tribuit iurisdictionem, vt supra dixi, vt tangitur per istum in c. cum contingat. inf. eo.*

c ¶ *Consentirent. Alias vno cõtradicente, pares cognoscunt, nisi suspecti allegarentur per aliam partem, quia tunc ordinarius cognoscet. ita Bald. in c. 1. an apud iudicem vel curiam.*

13 ¶†Quartò limitatur, ſi modò dominus & vaſallus aſſerunt rem feudalem, ſecùs ſi alter negaret rem feudalem eſſe, declinando iudicium parium : quia hoc caſu, pares poſſunt ſummariè cognoſcere de hac qualitate ad fundandam iuriſdictionem, vt plenè dixi in c. præcedenti. tenet Bald. in d. §. præterea. & adde quæ dicam in tertio membro.

14 ¶†Quintò limitatur, ſi modò agatur inter eos de feudi proprietate: ſecùs ſi ſolùm ageretur de poſſeſſione, ſecundum aliquos. Aduerte tamen; quia quando eſſet ſolùm quæſtio poſſeſſoria feudalis: Innocen. in dicto cap. cæterùm. videtur proſequi tres opiniones.

15 ¶†Prima eſt, quòd agitari debeat coram ordinario: quia talis quæſtio non poteſt dici feudalis. ar. c. ex parte. infra eo. & hanc opin. videtur hic tenere Innocen. ¶Secunda opin. eſt, quòd agitari debeat coram paribus: & hanc tenet in d. c. ex parte. ¶Tertia eſt, vt diſtinguamus ſpoliatum & clericum, vt primo caſu coram paribus debeat agitari. Sed in ſecundo caſu, poſsit clericus conuenire ſuum ſpoliatorem coram eccleſiaſtico: quòd videtur cõmiſſum, quaſi ſacrilegium. facit quod dixi in c. præce. & quod not. in c. cùm ſit. inſ. eo. & 16. q. 1. in canonib. quod procedit etiam, ſi dubium ſit de ſpoliatione, ſecundum Archid. in d. c. in canonibus. per tex. 23. q. 3. in c. de pœnitentibus. Tu verò dic, vt dicam infra, in tertio membro principali: ita, quòd in omnibus caſibus, in quibus ibi dicetur, quòd in poſſeſſorio feudali iuriſdictio pertineat ad dominum, ita & hic dici poſſit, quòd pertineat ad pares.

¶Vltimò limitatur, ſi modò dominus habeat pa
a res: [a] ſi verò non habet pares, ille eſt iudex, qui eſt ordinarius eius, qui conuenitur: quia hoc generale eſt, quòd actor ſequitur forum rei, vt in c. cùm ſit generale. infra eo. & ibi glo. 1. alle. concor. vbi plenè dixi: vel ſecundum aliquos eligendi ſunt arbitri, vt in c. 1. §. præterea. el 2. de alie. feu. per Fed. & c. 3. in prin. quo tem. mi. inueſt. & c. cæterùm. & ibi per In. Zab. & Doct. ſupra de iud.

16 ¶†Secundò quæro, quid ſi dominus agit coram paribus contra vaſallum rei vẽdicatione: quia dicit eum cecidiſſe à feudo, vel agit, implorãdo officium iudicis contra vaſallum, vt recognoſcat eum in dominum, conuentus verò nominat alium in iudicio, tanquàm dominum: vtrùm nominatus de hoc cognoſcet? Sol. Bal. in d. c. 1. §. præterea. de prohibita feu. alie. per Fed. tenet quòd non: quia nominatus per hunc modum dicitur reus, vt l. 1. C. vbi in rem actio. de quo latè dixi in c. quoniam. infrà, vt li. non conteſt. conſtat autem, quòd inter actorem, reum & iudicem, debet eſſe diſtinctio perſonarum, vt in c. forus. & c. ex parte. infra de verb. ſig. & ibi per Inn. & 4. q. 4. c. 1. & ſic reſidet Bal. nec aliter declarat, quis ſit iudex. Ego arbitror poſſe diſtingui, quòd aut iſte nominatus recognoſcit eundem ſuperiorem ratione feudi, quod tenet: quem etiam recognoſcit agens, & ſic eſſent conuaſalli eiuſdem domini. & dic, vt ſtatim dicam in tertio membro; aut non recognoſcit eundem dominum: & tunc videtur, quòd debeat adiri ordinarius. quæſtio tamen non procedit ſine dubio, propter ea quæ traduntur in d. l. 1. & l. venditor. ff. de iudi. & per Barto. in quæſtione, quæ incipit, Conſilium Piſanæ ciuitatis. de quo latiùs dixi in dicto capitu. quoniam. infra vt lite non conteſta.

17 ¶††Tertiò quæro ad intellectum prædictorum, qui dicantur pares? Sol. Quòd illi dicuntur pares curiæ, qui conſimilia feuda ab eodem domino recognoſcunt, vt in c. 1. ver. qui ab eo. ſi de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur. vnde ſi cauſa eſt Ducum, Duces dicuntur pares: ſi Marchionum, Marchiones: ſi Comitum, Comites. & ſic de ſingu. & dicuntur pares à paritate, ſecundum Docto. in d. c. cæterum. vel ſecundum Hoſt. quia ſunt pariter eligendi. Sed plus placet primum dictum, quia iſti regulariter deputantur à iure: licet quandoque etiã fiat electio, vt dicetur in ſequenti quæſtione.

18 ¶††Quartò quæro, Vtrum omnes pares ſint iudices, ſi ſunt plures: & qualiter eligantur? Sol. Inno. & Doct. in d. c. cæterùm. ponunt varias opi. quidam volunt, quòd non omnes ſint iudices: ſed dominus eligat vnum, & vaſallus alium. ar. c. ſi clericus. 11. q. 1. & hoc videtur plus placere Innoc. Alij dicunt, quòd ipſimet pares eligent ex ſe duos, vel quot voluerint: quia cùm ipſi hanc à lege habeant iuriſdictionem, poſſunt eã demãdare, cui volũt. ar. 64. diſt. c. 1. 2. & 3. & in c. paſtoralis. primo reſponſo. ſupra, de reſcrip. & in l. & quia. ff. de iuriſd. om. iu. & ſic reſidet Dominus meus. ſed tu aduerte: quia licet iſti pares habeãt iuriſdictionem à lege: tamen videntur illam habere per modum electionis partium, per textum in c. 1. de controuerſia feudi apud pares terminanda. vbi textus vult, quòd aut dominus & vaſallus cõſentiũt in eligendis paribus, & illi erunt iudices quos elegerint, & poſſunt etiam eligere illum, qui adhuc non iurauit fidelitatem domino, ſi ambo conſentiunt. ſecùs ſi alter diſſentiret, vt ibi: & ſi diſſentiunt in eligendis paribus, tunc dominus eliget vnum vel plures ex paribus eiuſdem domini, quos voluerit. Secundo verò loco, vaſallus ſimiliter eliget, quos voluerit, ſecundum numerum à domino prætaxatum, ſentit Hoſtien. in ſumma, in titu. de feudis. §. fin. verſ. pares autem. & eſt tex. in d. c. 1. Intelligendo tamen, quòd debeat eligere in eadem prouincia, ſi fieri poteſt, dicam in ſeq. q.

19 ¶††Quintò quæro, Vtrùm pares debeant eſſe de eadem prouincia? Sol. Bald. in d. §. prẽterea. quòd ſic. Et hoc ne partes cogantur vagari extra prouinciam. facit, quod not. in cap. ſi duo. §. ſi tres. de pace tenen. Iniquum enim eſſet, quòd iudex & litigantes cogerentur vagari extra prouinciam, vt in Authent. de litigioſis. in princip. & C. de decurio. l. curiales. ſupra lib. 10. facit prouiſio c. ſtatutũ. de reſcript. lib. 6. Et hoc verum, quando in prouincia reperirentur pares in numero ſufficienti. Secùs ſi non reperirentur in numero ſufficienti: tunc enim aſſumuntur de vicina prouincia. ar. ff. de dam. infec. in l. ſi tàm vicinũ. & ff. de tut. & curat. datis ab his. in l. diuus Marcus. ſecũdum Bal. facit optimè tex. 6. q. 4. c. 1. & 2. & quod dixi in c. 2. infra de accu.

20 ¶†Sextò quæro, quid ſi ſunt pares ſuſpecti, an poſsit eorum iuriſdictio declinari? Sol. Bal. in d. §. prætе-

ADDITIO.

2 ¶*Adde, quòd omnes pares non ſunt idonei, ſed ſolum pares loci, vbi eſt res de qua agitur, caſus eſt, & ibi Bal. no. in c. 1. §. ſi qua, de pace Conſtan.*

præterea. arguit primò, quòd non, quia iſti non ſunt iudices regulares, ſed ſeculares, arg. no. per glo. in c. 1. de inueſtitura in ma. facta. Item, quia cum ſint ordinarij, non debent remoueri, ſed debet eis dari adiunctus, vt in auth. ſi vero contigerit. C. de iudi. Contrarium tamen ipſe determinat, quia de iure canonico, etiam ordinarius poteſt in totum recuſari, vt in c. ſi quis. ſupra eo. de quo latè dixi in c. cum ſpeciali. de appel. vnde cum in hoc articulo accuſationis, ius ciuile diſcrepet à iure canonico ratione iuramenti, quod præſtatur in fidelitate, debet ſeruari ius canonicum. Ego verò arbitror aliter diſtinguendũ, quòd aut feudum eſt eccleſiaſticũ, & procedat opinio Bal. aut eſt ſeculare, & procedat prima opinio, & hoc vltimo caſu intelligo no. per Iacob. de Bel. in cap. 1. in fi. de inueſtit. in ma. facta. Et vide in cap. 1. an apud pares vel curiam. intelligo tamen, quòd
a in dubium verteretur de viribus iuramenti, [a] quòd remittenda eſſet cauſa ad forum eccleſiaſticum, in quo ſeruaretur ius canonicum.

21 ¶† Septimò quæro, quid ſi pares non requirũtur, ſeu non adſunt? Sol. Dicit Innoc. in d. cap. cæterum, ſupra tit. 1. quòd eligantur arbitri ad ſimilitudinem iudicis, allegati ſuſpecti, vt d. cap. cum ſpeciali, quod limitat Hoſti. in d. cap. cæterum. ſi dominus eſt actor. Secus ſi vaſallus agat, quia tũc aget coram ordinario domini. arg. 16. q. 1. c. ſi clericus. Sed glo. in verbo, pares. in d. §. præterea. dicit indiſtinctè agẽdum coram ordinario rei. Et iſta opinio eſt verior, & eam ſequitur Do. meus. Nam ex quo non poteſt ſeruari forma à iure introducta, iuriſdictio debet redire ad naturam ſuam. ar. no. in d. c. cæterum. Et quia iſta iuriſdictio eſt inducta de iure ſpeciali, & ſic eſt reſtringenda, arg. cle. fi. de offi. ord. faciunt quæ dixi ſupra in prin. illius membri.

22 ¶† Octauò quæro, in quo loco pares debent cognoſcere, ſeu pro tribunali ſedere. Sol. Glo. in d. c. 1. §. præterea. dicit, quòd poſſint ſedere vbi voluerint, ſalua honeſtate. Et vbi fuit mos maiorum cognoſcere, & ibi licet Bal. arg. l. pen. in fi. ff. de iuſti. & iu. & in loco partibus non ſuſpecto. arg. l. diem proferre. §. ſi arbiter. ff. de arbi. & locum ſemel electum poſſunt mutare, cum talis loci electio ſit quædam interlocutoria, dummodo partibus intiment. facit l. ſi vt proponis. C. quomodo & quando iudex. vnde ſit concluſio, quòd de iſtis dici poteſt, ſicut de alijs iudicibus non habentibus territorium, de quibus in cap. cum contingat, infra eo. & adde quæ dicam in 2. q. prin.

23 ¶† Nonò quæro, quem ordinem pares debeant ſeruare in procedendo? Sol. Inno. & cõiter Doct. in d. c. cæterum. volunt, quòd teneantur ſeruare legitimum ordinem iudiciariũ, ex quo ſunt iudices ordinarij, nec aliud reperitur diſpoſitum, & mihi placet, quia quod mutatur, &c.

24 ¶† Decimò quæro, vtrum coram paribus habeat locum reconuentio ſuper re non feudali? & videtur dicendum, quòd non, quia pares habent iuriſdictionem limitatam & ſingularem præter iuris ciuilis regulas, & quia iſtæ controuerſiæ pertinent ad diuerſa capitula iuris, ergo non habet locum ius accumulandi. argum. l. in agris. & in l. ſed cum patrono. ff. de bonor. poſſeſſ. Contrarium determinat glo. in d. capit. 1. & ſequitur ibi Bal. licet arguat pro & contra, & idem concludit in d. §. præterea, per no. in l. Papinianus, & in auth. & conſequenter. C. de ſent. & interlocut. om. iudi. Non obſtat, quod dictum eſt de iure accreſcendi, quia ſecundum Bald. in illis agitur de magno præiudicio, videlicet de ſucceſsione vel obligatione, ſed iuriſdictio non continet magnum præiudicium, imò cauſa ipſa reconuentionis continet partium fauorem, ne partes habeant adire diuerſos iudices, vt in l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iud. eatur, de quo latius dicam in c. 1. infra de mutuis pet.

25 ¶†† Circa ſecundum membrum principale, quando contentio eſt inter dominum & tertium, qui nõ ſit vaſallus: puta emptorem feudi, vel alio modo ipſius feudi poſſeſſorem, vel fortè, quia dicit iſte tertius dominum ſibi obligatum ad infeudandum, vel vendendum feudum. Inno. Io. Ant. & Doct. in d. c. cæterum, ſupra tit. 1. & Hoſti. in ſumma, eo. tit. §. fin. breuiter concludunt, quòd ordinarius erit iudex, quia lex dat iuriſdictionem paribus, quando quæſtio eſt inter dominum & vaſallum, vt d. c. 1. §. præterea ſi inter. de prohibita feud. alie. per Feder. ergo extra illum caſum remanet iuriſdictio ordinaria, ſecundum ea, quæ ſæpius dicta fuerunt in præceden. membro.

26 ¶†† Circa tertium membrum, quãdo quæſtio eſt inter duos vaſallos, dic, quòd aut quæſtio eſt extra cauſam feudalem, vel ſi agitur de feu. agitur alio iure, quàm ex lege vel conſuetudine feudorum, & ordinarius eſt adeundus, vt dixi in primo membro, in princ. tenent Innoc. & Docto. in d. cap. cæterum, & Hoſtien. in ſumma, de feud. §. fin. & probatur in d. capit. 1. §. præterea, vbi etiam hoc tenet Bald. & hoc procedit ſecundum Innocen. niſi eſſet infeudata iuriſdictio in loco, quia tunc ſiue ſit quæſtio feudi, ſiue non, ſemper cognoſcit dominus. & ratio, quia hoc caſu dicitur ordinarius, & ad hoc facit tex. iuncta glo. in verbo, alia. in cap. Romana. §. debet. de appella. lib. 6. Item poſſemus dicere, quòd hoc procedit, niſi conſuetudine aliud eſſet inductum, ſecundum ea, quæ dixi in primo membro, in princ. in ſecunda limita. ſaluo eo, quod videbimus in cap. cum contingat. infra eodem. Si verò quæſtio eſt feudalis, ſeu tangens naturam feudi, dic, quòd aut eſt contentio inter eos, qui propriè dicuntur capitanei, vt Duces, Marchiones, & ſimiles, & tunc Imperator eſt iudex, vt in cap. 1. apud quem vel quos contro. feu. termin. debe. in c. 1. de lege Corradi. vbi probatur, quòd ſi ſunt Capitanei eiuſdem Regis, Rex eſt iudex. Aut loquimur de alijs vaſallis inferioribus, & ſubdiſtingue, quòd aut prætendunt diuerſos inueſtitores, & ſic non recognoſcunt eundem dominum, & agi debet coram ordinario, vt in c. 1. §. ſi verò, & §. ſeq. de pace tenen.

Si verò prætendant eundum inueſtitorem & do-
27 minum, dic quòd regula eſt, † quòd dominus feudi eſt iudex, vt hic, & c. ſeq. & in d. §. præterea. & d. cap. cæterum. Prædicta tamen regula recipit plures limitationes.

¶††Primò,

ADDITIO.

a ¶*Iuramenti. Vide Cald. in conſ. 2. in tit. de ind. quod tamen limitat Fel. in cap. cæterum. in 4. col. ver. 2. fallit.*

28 ¶†Primò, quòd regula procedit, si quilibet eorũ vasallorum vult ostendere de iure suo: secùs si vnus vult docere de titulo, & alius nullũ alleget, seu ostẽdat titulum: quia tractabitur coram ordinario, vt d. §.si verò.secundum vnum intellectum. & ibi tenent Doct. Nec obstat, si diceretur, quòd hæc quæstio deberet agitari coram domino, ex quo vterque fatetur se vasallum: quia potest responderi, quòd eo casu, non ostendendo titulum, videtur potiùs inuasor & occupator, quam vasallus, licet verbo alleget se vasallum, nec sit in possessione feudi. facit tex. in d.c. cæterùm. dum tex. dicit, constat possessiones tenere in feudum. & sic videtur, quòd sit necessariũ quòd constet, quòd vterque sit vasallus, ad hoc, vt domini iurisdictio fundetur, vt no. glo. in d.§. præterea. & Bal. ibi, & Domi. meus in d.c. cæterùm. tenet etiam Bal. in ca. si inter. de lege Corradi. per illum textum.

29 ¶†Secundò limitatur, si modò sint vasalli eiusdẽ domini, respectu aliorum feudorum. secùs si nõ possiderent alia feuda, vt no. gl. in verbo, duos. in prin. §. præterea si inter. quæ limit. non placet D. meo, in d.c. cæterùm. quia nullibi reperitur, quòd vltra feudum, de quo est contentio, debeant aliàs esse vasalli in alijs feudis ad hoc, vt dominus cognoscat, vt patet ex iuribus supra alle. sed satis est, quòd contendant rationi eiusd. feudi, quamuis non possideant alia feuda ab eodem domino.

30 ¶†Tertiò limitatur, si modò in cognitione non versatur commodum aut damnum ipsius domini: secùs si versaretur. & ideo si vasallus conuentus ab alio vasallo negaret feudum ipsius dñi, nõ erit iudex dñs, etiam si negans alia feuda possideret ab eodem dño: & hoc ne sit iudex in causa propria, quia semper pronunciaret se iudicem: & sic iudicaretur feudũ suũ, secundum Doct. in d.c. cæterum. & sequitur ibi D. Ant. quia hoc casu, non agitur de nudo exercitio iurisdi. quo casu iudex potest cognoscere, an sua sit iurisdictio: sed agitur de proprietate & commodo ipsius domini. facit quod traditur in l. de iure. ff. ad municip. & quod no. in c. ad audientiã infra, de appel. agetur ergo coram ordinario, & si ordinarius iudicabit causam feudalem respectu eiusdẽ dñi, fiet remissio ad domi. secundũ Inn. in d.c. cæterùm. licet in aliquibus verbis defectiuè loquatur. refert tamen alios dicere quàm dñs cognoscet: quia hoc modo, secundum primum intellectum, de facili declinaretur iurisdictio dñi. sed dicit Host. in sum. in d.§. fin. quòd dñs poterit eos compellere ad iurandũ de veritate dicẽda, sed si pars persistat in negatione: veritas est, secundum eum, quòd ipse nõ cognoscet, sed ordinarius. Et ex prædictis etiam infertur, quòd si est dubium, an feudum pertineat ad Ecclesiam, vel ad laicum: nullus ipsorum iudicabit, sed ordinarius erit competens, vt in cap. seq. & ibi dicam in gl. Item infertur, quòd si vnus ex vasallis prætendit feudum nouum, hoc est concessum ab ipso proprio domino: alius verò prætendit antiquum, hoc est concessum à prædecessoribus domini: & hoc casu, corã paribus, & non coram domino, quæstio terminabitur, vt in c. an apud iu. vel do. quæstio feu. termina. debe. & ibi tenet Bal. quia dom. vellet tueri factum suum. & ideo meritò est suspectus. facit c. 1. ad fin. de testi. lib. 6. & quòd ibi traditur, & si pares propter prædictam causam haberentur aliquo modo suspecti, possent recusari, secundum Bal. ibi, & secundum quod dixi in primo membro.

31 ¶†Quartò limitatur, si modo agatur de proprietate feudi, vel de iure ipsius feudi: secùs si pro feudo ageretur possessorio. de quo vidistis varias opinio. in primo membro, in 5. limit. Innoc. tñ in c. ex parte B. infra eo. tenet præcisè causam tractãdam coram domino feudi, quod magis placet Dom. meo: quia licet interdicta sint personalia, tamen sunt scripta in rem, vt l. 1. ff. de inter. vnde si inter vasallos coram domino, aut si inter dominum & vasallum coram paribus fit cõtrouersia, etiam feudi: possessoria debebit agitari vel coram domino, vel coram paribus: maximè, quia contra agentem possessorio posit excipi de proprietate feudi, secundum quod no. in capitulo, in literis. infra de restit. spol. & in c. ad decimas. de restit. spol. lib. 6. inter conuasallos ad solum dominum feudi cognitio pertinet. facit quod in simili dicimus, quòd de possessorio spirituali agitur coram ecclesiastico. facit c. literas. infra, de iura. cal. nõ ob. d.c. ex parte. vbi fuit actum coram ordinario: quia secũdum Inn. in d. c. cæterùm. spoliatio fuit ibi facta à tertio, vel agebatur ibi ex iure dotalitio: & sic nõ erat quæstio feudalis. vel tertio, & melius, agebatur ibi per viduam spoliatam, & sic miserabilem personã oppressam: quo, quia miserabiles personæ oppressæ, sunt sub protectione Ecclesiæ, possunt cõuenire suos spoliatores sub ecclesiastico, ex illo textu. & idem in Ecclesia spoliata. sic debet intelligi opinio glo. in d.c. cæterùm. dum vult, quòd possessoria quæstio feudi debeat agitari coram ordinario.

32 ¶†Quintò limitatur, si modo prædicti vasalli sũt laici: secùs si sunt clerici, secũdum aliquos in c. seq. quæ tamẽ limit. cõmuniter reprobatur: quia etiam si essent clerici, secundum Doct. hic, & in c. seq. & in d.c. cæterùm. supra titu. 1. secundum opin. Host. quæ communiter approbatur, quòd ille Præpositus, de quo in c. seq. esset clericus, vnde sit conclusio, quòd si feudum est seculare, debet iudicium agitari, etiam contra clericũ, coram dño feudi. hæc tñ conclusio procedit in causa ciuili: secùs in causa criminali, siue ciuiliter, siue criminaliter intẽtetur: quia illa debet intentari coram ordinario ipsius clerici: & sic põt procedere opi. cõtraria, vnde remittitur tũc clericus ad ordinarium suum, secũdũ Inn. in c. seq. & si per Prælatum suum fuerit condemnatus de productione, aut simili causa, propter quã debeat feudum amittere: tunc poterit dñs auferre illi feudum. & ratio quare remittatur ad ordinarium est, quia de crimine clerici nedum directè, sed nec indirectè aut incidenter potest laicus cognoscere, vt in c. at si clerici. sup. de iu. Nec obstat, quòd clericus deponens falsum testimonium corã laico, potest puniri à laico: quia rñde vt dixi in c. 1. supra eo. in 19. fallentia. Aduerte tñ: quia ita demum propter delictum clericus põt priuari feudo, si feudum est proprium, nouum, seu patens ipsius clerici. Secùs si pertineret ad Ecclesiã: quia tunc propter delictum Prælati non priuaretur, per no. 16. q. 1. in c. si Episcopũ. & in regula, delictum. de reg. iu. lib. 6. quod vltimũ limitat Host. & sequuntur Doc. vt scilicet Ecclesia nõ priuaretur perpetuò: sed tñ Prælatus priuabit dñ. vult: & post mortem reuertetur ad Ecclesiã, vt in c. si clericus vel Episcopus. de capitulis Corr. in vlib. feu. hoc tñ dictum

ctum Host. intelligit D. Ant. si feudum solùm spectat ad mẽsem illius Prælati: quia tunc sibi soli præiudicatur: secùs si pertineat ad totum capitulum: quia tunc capitulum non priuatur, nisi totum capitulum delinquat, secũdum ea, quę dixi in c. dilectus. infra de simo. & in ca. dilectus, infra de excess. Prælat. facit quod traditur in l. iubemus. C. de sacrosan. eccl. Item secùs esset, si feudũ pariter pertineret ad mensam Prælati & ad capitulum, vel si simpliciter fuisset concessum Ecclesiæ. faciunt no. in c. cum venissent. infra de instit.

33 ¶†Sextò limitatur, nisi circa quæstionem feudi secularis agitatam coram domino, verteretur in dubium de iuramento: [a] quia tunc remittitur ad ecclesiasticum: & sic ratione incidentiæ poterit cognoscere de eo, quod non poterat principaliter. facit infra, qui fil. sint legi. c. lator. & quod no. in l. quoties. C. de iud. & sic per hunc modum poterit incidenter diffinire quæstionem proprietatis super feudo, casus est in cap. nouit. supra titu. 1. Nam cùm maior causa trahat ad se minorem, sicut potest cognoscere de iuramẽto, sic de feudo, cum causa sit minor. & ita consuluit Io. Cal. quem refert & sequitur domi. Domin. in c. fin. eodem titu. lib. 6. Sed quod dictum est de quæstione proprietatis, intelligo, si iuramentum directè comprehenderet quæstionem proprietatis. secùs si quæstio proprietatis posset separari à quæstione iuramenti, argumen. eorum quæ traduntur in d. capitu. fin. quia tunc remittenda esset causa proprietatis ad dominum feudi.

34 ¶†Sed circa prædicta quęro, quid si feudum spectat ad Ecclesiam, & Ecclesia vacat, an capitulum poterit cognoscere de causa feudi? Sol. Dic, quod nõ. de quo latius dicam in c. seq. ¶ Circa quartum & vltimum membrum istius primæ quæstionis principa-
b lis, quando quæstio est inter vasallum & tertium, [b] qui vel litigat super feudo, non tamen vt vasallus, vel super alia re: non est dubium, quòd ordinarius est iudex, vt in c. 1. §. si verò. de pace tenen. & patet ex his, quæ dixi supra, in præcedenti membro.

35 ¶†Secundò principaliter quæro, in quo loco causa feudalis agitari debeat? Sol. satis clara colligi potest ex his, quæ dixi in præcedenti membro, in 12. q. respectu parium curiæ cognoscentium inter dominum & vasallum. Sed latius prosequitur Hostien. in summa, in tit. de feudis. §. fin. vers. in quo autem loco. ex cuius dictis cõclusio est, quòd in loco maiorum. facit 8. q. 1. c. 2. & intra territorium, vt in l. more. & in l. fina. ff. de iurisd. omn. iud. vel vbi dominus locum constituerit, vt in l. penult. in fi. ff. de iust. & iure. dum modò honestus sit, & partibus non suspectus, vt in cap. cum dilecta. de confir. vtili. & in Clemen. 2. §. Pisana. de re iudic. & in l. 2. ff. si quis cau. vbi tex. loquitur de suspicione respectu intemperiei aeris, potest eum eligere, vt dictum est, locum: dummodò idoneum & commodum: non tamen debet relinquere sacra, vel prętoria Palatia pro domibus priuatorũ. facit. C. de offic. recto. prouin. in l. fin.

36 ¶†Tertiò principaliter quæro, quam iurisdictionem habeat dominus feudi? Sol. Dic, quòd habet ordinariam in vasallos, in concernentibus ipsum feudum, qualecunque sit feudum, siue principatus, siue comitatus, siue castellania: & si dominus sit aliàs vilis aut rusticus, vt probatur in d. cap. 1. §. præterea si inter. de prohibita feudi alien. per Feder. siue dominus sit ecclesiasticus siue laicus, vt hæc probantur etiam in d.c. cæterùm. supra titu. 1. Et hic & in c. sequenti. vbi idem tenet Domi. meus. & non solùm dominus in vasallos, sed etiam pares in dominum, & vasallus habet iurisdictionem ordinariam respectu causarum ad eos deuolutarum, secundum ea quæ dixi supra, in 1. membro, in 2. q. prin. & meritò: quia hanc iurisdictionem habent à lege seu consuetudine generali feudorum. facit l. & quia. & quòd ibi traditur. ff. de iurisd. om. iud.

37 ¶†Quartò principaliter quæro, qualiter in causis feudalibus sint concipiendi libelli? Sol. Vide varias formas per Specu. in titu. de feudis. §. nunc dicamus. Et aduerte: quia volunt Doct. in d. cap. cæterùm, quòd quando agitur coram domino, seu partibus ratione feudi, sit exprimenda qualitas tribuens iurisdictionem: videlicet, quòd causa est feudalis: aliàs non possunt dominus, vel pares cognoscere. & hoc quidam tenent. Sed Innocentius tenet contrarium:
c quia libellans [c] videtur omne ius suum deduxisse: & per consequens etiam qualitatẽ concludentẽ iurisdictionem. facit c. cùm Ecclesia. infra de causa poss. & proprie. circa quod vide, quod latius dixi in capitu. præcedenti.

38 ¶†Quintò principaliter quæro, quid si vasalli litigat coram alio in casibus, in quibus debẽt litigare coram domino: quid facere debeat dominus? Sol. Dic, quòd potest eis inhibere sub debito fidelitatis, quòd non debeant litigare coram illo: sed coram se: & si vasalli aut alter eorum nollet obedire, potest dominus illum punire, vt statim dicã. Sed circa prędicta potest dubitari vtrùm processus & sententia agitati coram illo iudice, teneãt: non data negligentia domini ipsius feudi. Sol. Host. in capitulo, cæterùm. tenet quò non, per illum textum, dum dicit prohibemus. ar. c. super literis. de rescript. Et remittit ad no. in c. licet. infra eo. Tu verò dic, quòd dictum Hostiensis procedit, quando esset lata sententia, vel processum esset cõtra inuitum & nolentem litigare coram illo: quia tunc talis sententia reperitur lata cõtra iuris prohibitionem: & sic est nulla, vt in c. at si clerici. de iud. 10. dist. c. vides. vnde excommunicatio, & quælibet alia sentẽtia lata in inuitum, & ante legitimã prorogationẽ, est nulla. Et idem etiã dicendum, si vasalli, sponte litigarent coram alio dño contradicente: quia vasallus nõ potest prorogare iurisd dictionem alterius inuito [d] dño feudi, vt no. Inno. in d.cap.

ADDITIONES.

a ¶ *De iuramento. Adde Fely. in d.c. cæterùm. de iudicijs. in 4. colum.*

b ¶ *Et quid, si sit quæstio de emphyteusi, quomodo terminetur causa, Roma. cons. 212. arguit de feudo ad emphyteusim, & vide Bal. cõs. 583. 1. lib. & cons. 422. lib. 3.*

c ¶ *Libellans videtur omne ius suum deduxisse. Adde, quod no. Bar. in l. si mater. §. eandem. ff. de except. rei ind. & latiùs Dec. c. cæterum. de iudicijs.*

d ¶ *Inuito domino. An autem sciens & tacens dominus, videatur consentire, est maxima disceptatio inter Abb. & Aret. in d. cap. cæterum. vbi Flo. dicit, melius est, quod contra Abba. tenetur. & vide Alexan. in l. 1. §. & post operis. fi. colum. ff. de oper. no. nunc.*

d.cap.cæterum. & Bart.in l.1.ff.de iudi. & in l.1.§.& post operis.ff.de ope.no.nunc.& glo.in d.§.præterea si inter. de prohibita feu. alie. per Fede. Et ex rationibus prædictis sequitur, quòd idem est si vasalli litigarent domino ignorante. facit quod no. in c.significasti.infra eo. & tenet Dom. Ant.in d.c.cæterum. & And.de Iser.in d.§.præterea. Bal.tamen ibi dicit, quòd hoc videtur procedere, si dominus feudi est princeps,aut tenet locum principis,secus si inferiori loco à Principe, quia tunc inuito eo vasalli possunt alterius iudicis iurisdictionem prorogare,sicut in arbitros compromittere. Subdit tamen Bal. quòd tutius est dicere ad hoc,vt omnis cesset collusio,quòd non possint prorogare,per tex.nostrum. Si verò dominus sciret vasallos suos litigare de feudo coră ordinario,vel alio iudice,& non contradiceret, præfatus And.in d.§.præterea. tenuit, quòd tacendo præiudicaret sibi, arg.l.sæpe.ff.de re iudi. & in cap. cum olim.supra de offi.deleg. dummodò posset prohibere,& non contradiceret. secus si non posset. contrarium tamen tenet Dom. Anto. in cap.cæterum. vbi vult, quòd etiam si posset prohibere, & taceat, non videatur consentire, cum non agatur de commodo suo. Nec obstat,quòd ille, coram quo vasalli agunt, sit aliàs eorum ordinarius, quia cum exercitium iurisdictionis in causa feudali sit attributum domino feudi, intelligitur in feudo adempta iurisdictio ordinario, dixi in d.cap.cæterum. Item non obstat, quòd inhibita iurisdictione alicui, nihilominus valet quod agitur in d.c. super literis, quia verum est, quando emanasset sola prohibitio,& alteri non fuisset attributum iurisdictionis exercitiũ per viam abdicatiuam, seu priuatiuam. Dom. meus in d.c.cæterum.dicit tenendam primam opin. tam fauore iudiciorum, quàm etiã, vt actus iudicialis potius valeat, quàm pereat.arg. regulæ l.quoties.ff.de reg.iur.& de reb.dub.& vt sit litium finis. arg. c.fin. infra de dolo & contum. & l.quidam æstimauerunt. ff.si cer. peta. facit quod no.Innoc in cap.ex par.deca. supra de rescrip. vbi dicit, quòd si aliquis agit nomine meo in iudicio,& ego non contradico mandare, vt l.qui pa
a titur. [a] ff.man.cũ non tractetur de aliquo graui præiudicio. Et ita hic,quia licet iudicare sit honor,vt in cap.vt debitus. infra de appel.tamen est etiam onus, vt in l. munerum. §.iudicandi. ff.de mune. & hono. vnde pro onere euitando, ex taciturnitate cõsensus præsumatur,secundum no.in l.Caius.ff.de pign.act. ad quod vide, quæ latè dixi post Doct. in l.quæ dotis. ff.solu. matrim. & in regula,qui tacet. de reg.iur. lib.6. Item,quia sicut ex parte prorogantium sufficit tacitus consensus,vt dicam in c.significasti. infra eo. ita ex parte superioris habentis consentire, videtur sufficere tacitus consensus.

39 ¶ † Sextò principaliter quæro, qua pœna puniatur vasallus nolens litigare coram domino, in casibus,in quibus tenetur. Solutio. glo.in d.c.cæterum, dicit, quòd dominus potest ipsum punire, sed non dicit qua pœna. Sed tu dic, quòd ex quo vt dixi,supra in 3. q.prin. dominus habet ordinariã, sequitur quòd ipse potest omnia remedia ordinaria exercere quæ producta sunt contra contumacem,quorum tamen ipse sit capax,quia si esset laicus, non posset excommunicare. Specialiter qualiter contumacia vasalli puniatur,vide per tex. & Bald.in cap.1.de mili. vasal. qui contum. est, vbi bonus tex. & ibi traditur quòd cum certa solennitate & forma dominus possit priuare vasallum feudo.

40 ¶ † Septimò principaliter quæro, quid si in casibus, in quibus dominus debet cognoscere, ipse dominus sit negligens, quis ipsius negligentiã debeat, vel possit supplere. Sol.glo.in c.cæterum,dicit quòd iurisdictio deuoluitur ad alium,sed non declarat ad quem, nisi quòd in fine videtur sentire quòd ad iudicem rei conuenti, dum alleg.c.cum sit. infra eo.& tenent ibi Doct. & idem tenent in c.1. §.præterea si inter.de prohi.alie.feu.per Fede.quia res de facili reuertitur ad naturã suam,35.dist.c.ab exordio. Nam talis iurisdictio videtur eis data,in quantũ per domi nos feudi explicetur,alias remanet sub iudice suo,facit quod in simili no.in c.irrefragabili.§.excessus. supra de offi.ordi. quod tamen limitat hic Dom.meus & in d.cap.cæterum.Si modo dominus feudi,respectu feudi nõ recognosceret alium superiorem, alias secus, quia tunc ille superior negligentiam supplet. tex.est hic,secundum vnum intellectum,de quo dixi in glo.1.Sed tu aduerte, quia ex glo.pen. in c.seq. & ex dictis Doct. ibi, maximè Dom. mei, plurimis additis arbitror ita distinguendum, videlicet quòd aut feudum est ecclesiasticum, aut est seculare. Primo casu subdistingue, quod aut dominus ecclesiasticus feudi ecclesiastici habet alium dominũ superiorem in ipso feudo,& dico,quòd siue ille dominus superior mediatus,sit laicus,siue ecclesiasticus,supplebit negligentiam ipsius domini immediati. tex. est hic,secũdum vnum intellectum. Aut talis dominus ecclesiasticus non habet alium dominum superiorem, & hoc casu glo. pen. in c.seq. ponit duas opin. Prima quòd ordinarius laicus supplebit, & hanc tenent Tan. Vin.& Hosti. Nec obstat c.qualiter. supra tit.1.quia intelligitur in actione personali, non autẽ in feudo.Secunda opi.quam glo.finaliter videtur sequi, est quòd ecclesiasticus suppleat. Io.Andr. dicit quòd prima opin.est vera de iure speciali,hoc est de consuetudine, secundũ Do. Ant.per c.Ro.§.debet. de appel.lib.6.Secunda verò opi.est vera de iure cõmuni. Sed Do. Ant.dicit quòd superior ecclesiasticus supplet, si non recepit ab alio domino laico, & ita etiam intellexit Io. An.dum alleg.§.debet.secundum D. meũ. Sed ego arbitror distinguendũ quòd aut vasalli sunt clerici,& supplet ecclesiasticus,& sic procedit secunda opin.quia data negligentia,res reuertitur ad naturam suam,vt statim dicam,& idẽ dicendum est,si alter ex vasallis,qui conuenitur,sit clericus per c.cum sit.infra eo. Si verò vasallus actor esset clericus & conueniret laicum, arbitror quòd sit in potestate sua,data negligentia domini ecclesiastici,conuenire laicum corã laico. Posset tamen si vellet conuenire eum coram ecclesiastico,ratione quasi sacrilegij, vt hæc duo probantur per c.cum sit, infra eo.iuncto c. præcedenti. Aut ambo vasalli sunt laici,& s.b distingue,quòd aut loquimur de iure cõmuni, & laicus supplebit,quia vt dicit Do. meus iurisdictio fuit cõcessa domino feudi in causa feudali.

Si do-

ADDITIO.

a ¶ *De hac reg.vide Soc.in l.si ego,in prin.si cer.pe.& latè per Mod. in c.nonne bene dicimus, de præsumptionib.*

Si dominus esset vigil, & diligens, siue talis esset excommunicatus, siue secularis, secus si negligens, vt d.c.cæterum.supra tit.1.& hic. Si ergo Ecclesiasticus est negligens, vasalli remanent sub iudice proprio & naturali:nec per hoc dicitur secularis supplere negligentiam ecclesiastici,sed potius vtetur iure suo in laicos & sibi subiectos deficiente iurisdict. apud dominum feudi,propter ipsius negligentiam. facit l.fi. C. de iurisd.omn.iud. res enim,vt dixi,de facili reuertitur ad naturam suam, [a] 35.dist.c.ab exordio. facit etiam ad prædicta quod no.Inno.in c.solitæ.supra de maior. & obedi. vbi dicit quòd in rebus feudalibus Episcopus cognoscet vt ciuilis iudex, quàsi in illis non censeatur Episcopus. Item facit,quia huiusmodi iurisdictionem habet dominus feudi,non à canonibus, sed à legibus feudorum, generaliter tribuentibus iurisdi. domino feudi, vt in c.1. de prohi. alie. feu. per Fede. & in alijs iuribus, supra alleg. Item facit tex.in c.seq.vbi vacante sede,capitulum non succedit in hac potestate cognoscendi, & licet res sit ecclesiastica, quia tamen non contenditur de iure spirituali,aut re ecclesiastica,sed vtili dominio ipsorum vasallorum,ideo laicus potest cognoscere, sicut in simili dicemus,quòd licet de iure spirituali non posit in laicos compromitti, potest tamen de re temporali ecclesiæ,vt supra de arbi.c.contingit. Aut consuetudo habet quòd laici in illo loco conueniantur coram ecclesiastico, & tũc ecclesiasticus supplebit negligentiam domini feudi,vt probatur hic in tex. nostro argum. à fortiori. Nam si in casu nostro ordinarius ecclesiasticus supplet negligentiam domini secularis ratione consuetudinis prædictæ, fortè inter puros laicos, fortius in prædicto casu negligentiam ecclesiasti supplebit ecclesiasticus, & ita arbitror intellexisse Ioan.And.

¶ Secundo membro principali, quando feudum est seculare subdistingue, quòd aut habet alium superiorem in feudo,& dic vt dixi in præce. membro, in prin. Aut non habet,& distingue quòd aut vasalli sunt laici, & quæritur de iure cõmuni, & superior ordinarius supplet negligẽtiam si habet ordinarium superiorem. Si verò esset talis, qui non recognosceret superiorem secularem,Papa supplebit,vt in c.nouit.de iudi.& sentit Bald.in d.§.præterea. sed si consuetudo esset in loco quòd laici conuenirentur coram ecclesiastico,ecclesiasticus supplebit. tex.est hic secundum vnum intellectum, de quo dixi in glo.1. & fi. Aut ambo vasalli erant clerici, vel saltem conuentus erat clericus, & tunc ecclesiasticus supplebit, ad quem alias de iure communi spectaret cognoscere inter ipsos clericos, vel contra clericum conuentum, aut conuentus erat laicus, & actor clericus, & tunc,vel quòd in volũtate clerici sit vel adire laicum per regulam cum sit. infra eo. vt ipse suppleat negligentiam domini,vel adire ecclesiasticum, cum agat ratione rei ad ipsum clericum pertinentis,per tex. in c.præced.intelligendo tamen secũdum quod ibi dixi. Et aduerte circa prædicta,quòd dominus feudi, qui negligit facere iustitiã vasallo, priuari debet pro prietate ipsius feudi.hoc sing.no.glo.in c.1.in §.porrò.in tit. quæ fuit prima causa benefi.amit. per illum tex.à contrario,& sequitur Bal.ibi.

41 ¶ † Octauò principaliter quæro,quod ius seruari debeat in agitandis & decidendis causis feudalibus, an canonicum vel ciuile. Sol. Bal.in d.c.1.§.præterea. de prohi. alie.feu. per Fede. dicit quòd si ius canonicum discrepat à iure ciuili, debet seruari ius canonicum ratione iuramenti.arg.c.nouit. supra de iu
b di. Ego [b] verò arbitror,vt etiam superius tetigi in 1. q.vbi aliàs non disputaretur, aut dubitaretur de aliqua spiritualitate, vt de iuramento, vsuris, & similibus, quibus casibus non est dubium quòd ex natura ipsarum causarum, cognitio pertinet ad ecclesiã, quia alijs casibus,ante omnia seruanda esset consuetudo,& seruandæ leges feudorum,quibus videntur ligari etiam clerici,vt hic,& in c.seq.& in c.cæterum. & c.nouit.supra tit.proxi. Sed vbi deficerent consuetudines & leges feudorum, si feudum esset ecclesiasticum, & causa agitaretur coram ecclesiastico, non est dubium quòd tam in procedendo,quàm in decidendo essent seruandi canones. Sed si feudum esset seculare,& causa agitaretur coram seculari, procedẽdum & decidendum esset secundum iura ciuilia. Si verò feudũ esset ecclesiasticũ, & causa agitaretur coram seculari,non est dubium quòd quantum ad or-
c dinem [c] procedendi, seruãdæ essent leges seculares: & idem econtra,si feudum esset seculare, & agitaretur coram ecclesiastico,quo ad ordinem, seruãdum esset ius canonicum, sed quantum ad decisoria, videtur esse maius dubium, tamen in ecclesiastico videtur quòd debeant seruari canones, & in seculari leges,ad quę omnia vide quæ traduntur in c.quod clericis.inf.eo.& in c.fi.supra de iud.& quæ latè tradun tur per Pet.de Anch.in repe.c.1.de const. & per Docto.& Do. meum in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de consti.& per Bart.& Bal.in l.1.C.de sum.Trin.& per Io. And.in regula,possessor.de reg.iu.lib.6. & vide quæ latius dixi post Doct.in c.1. de ope.no.nun.

42 ¶ † Nonò principaliter quæro,ad quem appelletur in causa feudali. Sol. Bal.tangit in c.1.de inuest. in ma. facta. & nihil boni dicit glo. in verbo, ab eo. in c.solitæ. de maio.& obeponit opi.vnam quòd ad Imperatorem,alia est quòd ad Archiepiscopum,nõ tamen clare loquitur,an procedat in causa feudi,vel aliorum bonorum donatorum per Imperatorem ecclesiæ.Inno.& Io.And.in c.cęterũ.sup.tit.1.variè,& intricatè loquuntur. Tu conclude post Do.meum, quòd aut proximus superior est mediatus dominus feudi,& ad illum appellabitur tam à sententia domini cognoscentis inter vasallos,etiam clericos, quàm à sententia parium curiæ cognoscentiũ inter dominum & vasallũ,& hoc procedit,siue dominus vel pares,à quo vel quibus appellatur,sint clerici, & superior laicus, etiã si inter clericos vel laicos aut clericũ vel laicum,causa fuerit agitata,siue dominus,siue pares sint laici,& superior ecclesiasticus,etiã si causa esset agitata inter puros laicos.facit tex. videlicet, secũdum vnum intellectũ,de quo dixi in gl.1.& fi.quod ẽt dixi in 7.q.principali. & bonus tex.in c.fi. quo tẽpore

ADDITIONES.

a ¶ *Ad naturam suam.l.si vnus. §.pactus ne peteret. ff. de pact.l.in rem.§.quæcunque.ff.de rei vend.*

b ¶ *Ego verò arbitror. Adde quod no. in c.1. per Abb. & Moder. supra de constit.*

c ¶ *Ad ordinem procedendi,de hoc est dictum Innoc. in d.c.1.& ibi Abb.in vlt.no.de constit.*

pore miles inuesti. & quod no. glo. in c. Romana. §. debet, de appel. lib. 6. tenent Innoc. & Dom. Anton. & Dom. meus in c. seq. Si vero non est ibi proximus dominus mediatus, breuiter concluderem, quòd in omnibus casibus, in quibus dixi, quòd in casu negligentiæ debet supplere ordinarius: in eisdem ad ipsum appellabitur, & sic ad illum appellandum est, ad quem pertinet supplere negligentiam, de quo dixi in 7. quæstione.

43 ¶ † Decimò & vltimò quæro, quis exequatur sententiam latam in causa feudali. SOL. Dic secùdum Inn. in c. seq. quòd cum dominus feudi sit iudex ordinarius in ipsa causa, vt dixi supra, poterit ipse sententiam suam executioni mandare, & quamuis sit laicus poterit etiam contra clericos exequi, & eos resistentes compellere absque metu excommunicationis, per c. olim. infra de rest. spo. Io. An. dicit hoc dictum sibi non placere, quòd possit laicus, [a] fortè rusticus & vilis, compellere clericum personaliter absque metu canonis, si quis suadente. 17. q. 4. Sed Do. Ant. dicit quòd dictum Inno. potest saluari intelligendo quod possit compellere non tangendo personam clerici, sed aliter compellendo, forte expellendo colonos de possessionibus: aut ita similia faciendo. Dom. meus in c. sequen. dicit, quòd licet iste intellectus sit verus in se: tamen non fuit de mente Inno. allegando d. c. olim, & dicendo quòd absque metu excommunicationis potest compellere: quasi sentiat quòd speciale sit in causa feudi quod possit compellere clericũ personaliter. Zab. hic dicit quòd dominus non potest immittere manus in clericos, vt iudex, sed tamen potest, vt pars: forte resistendo, & ita dicit quòd potest intelligi dictum Inn. quod est verum secundum D. meum: & bene, si prius habuisset possessionẽ, & clericus de nouo illam turbaret: quia tũc propriè videtur defendere iurisdictionem & possessionem suam. facit quod no. in c. cum nostris. inf. de excess. Præla. & quod traditur in c. super hoc. de renun. Secus si post priuationẽ & sententiã latã clericus nihilo minus de facto incumberet possessioni, quia hoc casu nõ posset dici quòd laicus repellendo diceretur suam iurisdictionem defendere respectu possessionis: cum illam prius non haberet, vnde dicit, quòd hoc casu, tutius est tenere opin. Io. An. & mihi placet. Et ex prædictis infertur, quòd si dominus feudi esset ecclesiasticus: etiam ipse posset exercere iurisdictionem inter puros laicos, & idem etiam dicendum est de paribus curię, quòd etiam ip si possunt sententiam suam exequi, quia habent iurisdictionem ordinariam, vt dixi in 3. quæst. prin. Et ex his habes expeditam hanc materiam.

ADDITIO.

a ¶ *Imò videtur, quòd nec cognoscere possit de re ad clericum pertinente, etiam ab eodem habita. quãquam Bal. assignet rationem in cap. 1. de contro. apud pares terminan. nam dicitur in c. qualiter. de iudi. omnino fieri prohibemus. facit c. fi. de iud. c. sanè. supra eo. & cap. clericus laicum. cum si. vt per Barba. c. seq.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio feudi debet coram domino terminari.*
2 *Clericus potest esse vasallus, tam clerici, quàm laici.*
3 *Causa ecclesiæ præiudicialis, non debet tractari sede vacante.*
4 *Effectus in Episcopum, ante consecrationem non habet iurisdictionem.*
5 *Quæstio de feudi dominio non debet tractari absente eo, qui se prætendit dominum feudi.*
6 *Iudex secularis potest ecclesiastici negligentiam supplere in causa feudi.*
7 *Verba, relinquo beneplacito tuo, quid importent.*
8 *Capitulum, an succedat in iurisdictionalibus, sede vacante.*

VERVM QVONIAM. Dominus feudi cognoscit de causa feudi: siue sit ecclesiasticus, siue secularis. hoc dicit. vel secundum Do. meum magis euacuãdo & clarificando literam, h. d.

1 † Quæstio feudi terminari debet per dominum feudi, & si sit secularis: licet vasalli sint clerici, & si vasalli plures prætendant dominos, non potest vnus cognoscere: maximè absente altero, an feudum ad ipsum pertineat. h. d. Primò ponitur factum. Secũdò dispositio in certum casum. Tertiò, in alium casum ibi, alioquin. & quia tex. est aliqualiter dubius, potes sic figurare casum, quòd vacãte quadam ecclesia cathedrali quæ dicebatur habere quendam Præpositũ in vasallum, ratione feudi contra talem Præpositum fuit quæstio mota super ipso feudo per quosdã alios vasallos: qui agentes fortè asserebant Imperatorem esse dñm feudi, propter quod petebant causam per Imperatorem terminari: Præpositus verò asserebat se vasallum ecclesiæ & similiter dicebat quòd etiam ipsi agẽtes erãt ipsius ecclesiæ vasalli: propter quod concludebat decisionẽ causę prędictæ ad ecclesiam pertinere. cum igitur hoc in dubium reuocaretur, quis in ea causa iudex esse deberet. Papa de hoc cõsultus statuit quòd cum dubitaretur, an ipsa ecclesia est domina, & sic quæstio feudi esset corã ea agitanda, non poterat quæstio prædicta agitari sede vacante in præiudicium ecclesiæ. Sed expectandum erat donec ecclesia Prælatum haberet: quo recepto, terminari debebit per iudicem competẽtem: quis præ dictorum sit dominus, an ecclesia, an Imperator: & sicut apparebit alteram, vel alterum dominum: coram ipso causa prædicta tractabitur & decidetur.

¶ Primò no. secundum vnum intellectum, secun
a dum quem iste Præpositus erat clericus [a] & erat Præ positus cuiusdam ecclesiæ cathedralis, vt voluit In-
2 noc. quòd † clericus potest esse vasallus nedum clerici, sed etiam laici, ratione feudi obtenti. facit ad idem c. solitæ. supra de maior. & obed. contrarium tamen tenet Archid. in c. 1. de cle. coniug. lib. 6. vbi intelligit, quòd Præpositus, de quo hic, erat merus laicus, vt quandoque contingit in quibusdam locis, vt est Ianuę, vbi vocatur Abbas, & est penitus laicus, & potest etiam figurari exemplum in Præpositis Florentinis, qui fiunt ex eorum prioribus, qui similiter sunt puri laici. Sed intellectus Host. est magis notabilis, & communiter approbatur, & dicit hic

ADDITIO.

a ¶ *Et ista est communis opin. quòd sit clericus hic Præpositus, vt dicit hic Inno. & Abb. in 4. col. multos tex. in contrarium adducit Barba. hic.*

hic Zab. quòd fortè Papa ad tollendum hanc dubitationem, an clericus ratione feudi posset conueniri coram laico, vtitur hoc verbo, statuimus. Sed tu dic de hoc, vt latius dixi in cap. præced. in prima q. prin. in tertio membro.

3 ¶ † Secundò no. quòd sede vacante non debet causa præiudicialis ecclesiæ tractari: quamuis ipsa causa non videatur graue præiudicium afferre ipsi ec clesiæ, prout hic erat: quia cum hæc causa inter alios ageretur, non videbatur ecclesiæ plenè præiudicare, per c. pe. cum sua materia, infra de re iud.

4 ¶ † Tertiò no. ibi, in ecclesia cõsecratus, quòd electus in Episcopum, etiam confirmatus: ante consecrationem non videtur habere iurisdictionem, secundum D. Anto. sed contrarium colligitur in cap.
2 transmissam. [a] supra, de electio. quare de hoc dicam statim in glo. 2.

5 ¶ † Quartò no. quòd de dominio feudi non debet discuti absente illo, qui se prætendit dominum feudi. Nam subditus eo ipso quòd allegat se debere conueniri corã alio domino ratione feudi, quàm coram eo, coram quo conuenitur: videtur quodam modo nominare dominum in iudicio. & ideò talis dominus nominatus citandus est, secundum ea quæ latè tradunt Doc. in c. quoniam. §. quòd si super. infra, vt lite non contest. & in l. 2. C. vbi in rem actio.

b ¶ Quintò no. quòd dominus [b] feudi hẽt in vasallos suos ratione feudi iurisdictionem ordinariam. de quo dic, vt dixi in c. præced. in 3. q. prin.

6 ¶ † Sextò no. ibi, alioquin. secundum vnum intellectum, quòd quando in causa feudi iudex ecclesiasticus est negligens, potest secularis ipsius negligentiam supplere, sed de hoc dic, vt latius dictum fuit in c. præcedenti, in 7. q. principali.

7 ¶ † Vltimò no. quòd per hæc verba, relinquo beneplacito tuo: non dicitur res esse commissa liberæ voluntati alicuius, sed solùm illius arbitrio regulato ratione: & sic videtur esse facta commisio tãquam bono viro: quia licet hic relinquatur beneplacito Imperatoris, non tamen potest Imperator ex sua potestate absque legitima causa priuare vasallum feudo, vt in c. 1. de feudo sine culpa non amit. Et idem dicendum est de istis verbis, ingenio tuo, quia intelligitur rationabili, vt no. in l. ne quicquam. §. circa aduocatos. ff. de offic. proconsul. & lega. vel si diceretur, committo sensui tuo, secundum quòd latè dixi post dominum meum, in c. 1. de consti. licet D. Ant. sentiat ibi contrarium, & malè: & similiter si diceretur, ad deliberationem tuam, intelligitur de honesta & iusta, vt in c. sicut olim. infra, de accusa. & idem si diceretur, ad nutum tuum, secundum quod traditur in l. 1. C. de sacrosan. eccle. vel etiam si diceretur, vt placuerit, vt no. in l. Thais. §. soror. ff. de fideicommis.
c liber. & de multis verbis [c] importantibus boni viri arbitrium, vel nudam & absolutã volũtatem, vide per D. Anto. & D. meum, in c. 1. & c. ne innitaris. supra, de cõsti. & in c. Quintauallis. infra, de iureiu. vbi latè dixi, & per legistas in l. fideicommissa. §. quanquam. de leg. 3. & in l. fi. C. de contrahen. empt. per Bart. in l. si sic. ff. de leg. 1. & per Bal. in rep. l. 1. ff. de leg. 2. & uide quæ latè dixi in repet. l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. Glo. 1. quærit, quare ista quæstio differatur in tempus futuri Episcopi. & soluit assignando duas rationes. In ea. glo. ibi, possit cognoscere. dic no. ergo ex glo. quòd capitulum sede vacan. non succedit in cognoscendo de causa feudali. & sequitur hic Hostien. & ratio huius est, secundum Io. And. ne fortè Episcopus illum habeat in vasallum, quem nolet habere: sic etiam nec succedit in collationem beneficiorum, vt in cap. 2. ne sede vacan. Nec obstat, quòd capitulum generaliter succedat in iurisdictione, vt in c. cum olim. & in c. his quæ, supra de maior. & obe. quia illud procedit in his, quæ competunt Episcopo de iure communi, secus si speciali. facit quod no. Innoc. in c. cum in cunctis, supra, de elect. vbi dicit, quòd in beneficijs competentibus per viã deuolutionis ex negligentia vel delicto alterius capitulum non succedit, quia non consideratur hæc causa accidentalis. facit quod no. Archi. in c. 1. ne sede vacan. lib. 6. & quod no. Io. And. in c. quanquam. de elect. lib. 6. tangit glo. 3. & ibi plenissimè dixi, in Clem. 1. de supplen. neg. Præl. & quod no. D. Mar. in c. cùm olim. & in c. irrefragabilis. supra, de off. ordi. & prædicta inducit D. Ma. ad decisionem q. vtrum capitulum sede vac. possit dispensare. de quo dic vt latius traditur per eũ in c. at si clerici. §. 1. supra tit. 1. Secundò inducit ad decisionem quæstionis, vtrum
d sede vacan. [d] capitulum succedat in potestate doctorãdi. de quo hic vide per eum, & per Zaba. quia non est materia nostra principalis. In ea. glo. ibi, in præiu-
8 diciũ ecclesiæ. dic no. ex hac glo. quod † licet capitulum regulariter succedat in iurisdictionalib. vt puta an aliquis deliquerit vel contraxerit in dicœcesi ita vt possit ibi puniri, aut conueniri: quia potest capitu-
e lum [e] sede vac. summariè de hoc cognoscere: vt sic intelligat, an sua sit iurisdictio: quia per hoc nullum generatur præiudicium ecclesiæ: secus si contenderetur de proprietate: videlicet, An talis sit subiectus vel non, exemptus vel non. ar. tex. nostri. vel vtrum locus sit, vel non sit de dicœcesi. tales enim quæstiones sede vac. nõ possunt per capitulum agitari. ar. tex. nostri, & per ea quæ latius traduntur in c. fi. infra ne sede vac. Glo. 2. sentit contrarium ad tex. quòd idem debeat esse si Episcopus est cõfirmatus, licet nõ cõsecratus. In fi. gl. dic, vel põt dici quòd hic ponitur consecratio largè pro confirmatione: quia eo ipso quòd quis est deputatus ad ecclesiæ seruitium, large videtur

ADDITIONES.

a ¶ *Vbi bona gl. & ibi Abb. in fi. & vide Abb. Sicu. in c. at si clerici. §. 1. de iud.*

b ¶ *Et si sit laicus & feudatarius sit clericus, & de ratione vide omnino Bald. in c. 1. de contro. feu. apud pares terminanda.*

c ¶ *De multis verbis importantibus arbitrium boni viri, siue præcisam voluntatem, vide latissime per Fely. in cap. 1. de consti. in 13. col. ver. fallit octauo. cum multis seq.*

d ¶ *Vide latius per Oldr. in cons. 30. & Zaba. consil. 35. incip. hæc dubia. cum si. vt tradit Decius in c. at si clerici. in 14. colum. supra de iudi. vbi post Abb. concludit, quòd capitulum sede vacante potest omnino dispensare.*

e ¶ *An capitulum sede vacan. possit doctorare, hæc est consuetudo, quòd sic in Ticinensi gymnasio: fuit anno superiori obseruatum, post interfectionem Cardinal. Rauennæ.*

tur illi consecratus, sicut in simili res inanimata dicitur consecrata ecclesiæ: quando illi deputata est, vt 12.q.2.c.nulli liceat.& idem quod dicit glo.de confirmato,dic procedere etiam, si ante confirmationē propter aliquam causam consecutus esset administrationem, vt c.nihil. supra de elect. & ibi per Gof. Innoc.Host. & Io.Andr.Aduerte tamen: quia licet Doct. omnes sic intelligant: ego arbitror prædicta limitari, nisi feudum esset concessum Episcopo, vt Episcopo: quia hoc casu, arbitror quòd ante consecrationem non posit Episcopus cognoscere. Et si hoc casu tex. noster pōt stare propriè, & ratio, quia ante consecrationem ēt post confirmationem non est Episcopus,circa quod vide quę dixi in c.ex iniuncto.in fi.infra de hær.latius in disputatione mea quę incipit, A sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ.Glo.pen. format duas q. quò ad primam dic, vt dixi supra in casus positione. Quò ad secundam dic, vt latius dictum fuit in c.præcedenti.in 8.q.prin.Glo.est expositiua literæ. in fi. glo. dic & sic intelligit glo. quòd tex. velit quòd si fundum pertineret ad Imperatorem, ipse cognosceret. Sed contra hoc opponitur, quia cum iste præpositus esset clericus, ergo Imperator non poterat cognoscere, vt in cap.1. supra eod. vbi latè dixi. Solu. Gof. vt euitet contrarium dicit, quòd iste præpositus erat secularis, officio seculari præpositus,sicut dixi supra in no.de Præpositis Florentinis. Sed Host.hic & Innoc.in c.cæterum,supra ti.1. intelligunt, quòd iste esset clericus, & quòd sit speciale in causa feu. vt dominus secularis cognoscat etiam inter clericos, & cōtra clericum,& hoc etiam tenet glo.11. quæstio. prima, in sum. & ratio potest esse: quia licet per infeudationem transferatur utile dominium in vasallum, de quo tamen disputat glos. magna in cap. 1. de capitulis Corradi. tamen directum dominium non transit, sed remanet penes Dominum, vnde laicus est dominus, & cognoscit de causa feudi, & potius iudicat super re sua, quàm iudicet de clerico: cum solum sit iudex respectu causarum,quæ oriuntur ratione feudi,vt in c.cęterum. supra tit.1.& latius dixi in c.præceden.in 1.q. vnde ex quo clericus recepit feudum à laico, debet quò ad feudum recognoscere laicum in dominum, vt in c.solitæ. supra de maior.& obe.facit c.cum officijs.infra de testa. prædicta tamen procedunt in ciuilibus,& non criminalibus,vt dixi in c.præcedenti.in 1.q.in 3.membro. Item procedunt in his,quæ conceduntur in feudum. Sed si baroniæ aut aliæ res cōcederentur non in feudum, sed simpliciter clericis, aut ecclesiæ donarentur: non tenerentur domino concedenti in aliquo, etiā respectu munerum, quæ prius subibat illa baronia,vnde nec sub tali domino respondere tenerentur,vt infra de do.cap.cum dilectus,& de censi.c.1. Quod tamen ego intelligo, nisi essent munera realia, vt quia prædia essent tributaria, & sic transirent cum onere suo, secundum ea quæ dixi in c.fi.infra de vita & hon. cle. Et per Bart. in l.rescripto.ff.de mune.& hon.& in l.Imperatores. ff. de publicanis. Secus in muneribus personalibus aut mixtis, ad quæ clerici non tenentur, nisi in concessione fuerint imposita ipsa munera, honesta tamen, vt in c. non minus. infra de immunità. eccles. Quid autem si dentur baroniæ, vel alia bona sub cō ditione vel sub eo tenore quod si ecclesia nō subierit onera imposita, quòd liceat donatori laico sua propria authoritate illa capere: an deficiente conditione vel modo, liceat propria authoritate capere? tractant hic Inno. Io.And.& Doct. Sed non est materia nostra,vide hic per eos. Vltimò etiam tractant hic Doct. vtrum vasallus in cognoscendo non dominum in dominum, faciat aliquod præiudicium vero domino. Sed quia non est materia nostra, licet sit feudalis, ideo vide per eos,forte dicam in c.olim. el 3. infra de rest. spo. vbi tractat Dom. meus.

SVMMARIVM.

1 *Actor sequitur forum rei.*
2 *Generale dici potest, quod casum exceptum habet.*
3 *Fauor est actoris, plures habere iudices.*
4 *Sacrilegium est crimen mixtum, & nō ecclesiasticum.*
5 *Beneficiatus simplicis beneficij, venit nomine rectoris ecclesiastici.*
6 *Reo plures iudices habente, coram quo conueniatur, est in actoris electione.*
7 *Actor sequitur forum rei, limitatur numeris seq.*
19 *Ecclesia coram iudice ecclesiastico restitutionem in integrum petere potest.*
20 *Causa vsuraria non est propriè spiritualis.*
21 *Vsuræ, an secundum ius authenticorum sint omnino prohibitæ.*
22 *Causa vsuraria, coram quo iudice tractari debeat.*
23 *Iudæi hæretici, & excommunicati, vinculis sacramentalibus non possunt ligari.*
24 *Adulter, sacrilegus quandoque appellatur.*
25 *Peccatum contra naturam, est mixti fori.*
26 *Delicta mixti fori, qualiter cognoscantur.*

VM SIT GENERALE. Malefactores ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt. h. d. Et primò ponitur regula, secundò casus exceptus, assignando triplicem causam. Prima est, ratione negligentiæ iudicis secularis. Secunda, fauor ipsius ecclesiæ. Tertia, qualitas criminis,quia sacrilegium.

1 ¶ † Primò no.regulam generalem,quòd actor sequitur forum rei, quæ tamen regula recipit multas fallentias, de quibus dicam in gl.1.

2 ¶ † Secundò no.quòd potest dici generale,quod etiam habet causam exceptam: imò quotidie dicimus quòd omnis regula patitur exceptionem.

3 ¶ † Tertiò no. ibi, fauore Ecclesiæ. quòd fauor est actoris habere plures iudices, etiam diuersi fori: coram quibus reus possit conueniri.quod intelligo, quando electio iudicis est actoris: prout est regulariter, vt dicam in fi.no.secus si electio esset rei: quia tunc diceretur continere fauorem rei, vt est tex. in authen.habita. C.ne filius pro patre.

¶ Quartò no.ibi, sæpe. quod iura debent adaptari ad ea,quæ frequenter eueniunt, vt in c.literas.inf. de despon.impube.& in l.nam ad ea.ff.de leg.

¶ Quintò no. ibi, remissi. quòd iudex non debet esse remissus in administranda iustitia. de quo in Glos. secunda.

¶ Sextò no.quòd iudex, qui negligit facere iustitiam, grauat partem, & ideo potest ab eo appellari. de quo per Zaba. in c.qualiter. sup.tit.1.

4 ¶ † Septimò no. quòd crimen sacrilegij non est merè

merè Ecclesiasticum,sed mixtum: quia si esset merè Ecclesiasticum, non posset laicus cognoscere, vt in c.inquisitores.de hære. lib.6. & tamen cognoscit, vt hic, & in l.placet. & l.si quis in hoc genus. C. de Episco. & cle.& in c.fi.de pœn.lib.6. vbi patet quòd punitus sacrilegio per Ecclesiasticum, potest puniri per secularem in eo, quòd secularis pœna excedit, de qua materia dic vt latè dixi in capitulo,de his. infra.de accusat.

¶ Octauò no. quòd dispositio istius cap. habet locum non solum cum delinquitur in Ecclesiam parti cularem, propter quòd committitur sacrilegiū, sed etiam, quando delinquitur contra venerabilem locum,vt cōtra hospitale,aut similem locū. sunt enim ista pia loca sub protectione & iurisdictione Ecclesiæ, vt in Cle.quia contingit.de relig.do. & in c.3.& c.ad hæc.infra de relig.do.facit quod no.Io.And.in c.2.de resti.in integrum.lib.6. facit etiam tex. noster in quantum dicit rectores: quia rectorum appel.veniunt etiam hospitalarij, vt no.Glo.in verbo,beneficijs. in Cle.2.de iud.& Paul.ibi.& no.in Cle.quia cō tingit. de relig.do.& est bonus tex.12.dist.c.2.habet ergo locum tex. noster in hospitalibus, & similibus locis: nec debet esse hoc mirum, quia etiā propter pauperum oppressionem Ecclesia exercet iurisdict. 24. quæst.3. c.de potentibus. Item procedit etiam, si rapina committeretur in bonis clerici,vt dixi c.cle ricus. supra eod.

5 ¶ † Nonò no.quòd appella.rectoris Ecclesiastici, comprehenditur Beneficiatus,etiam simplicis beneficij: vnde omnis habens regimen Ecclesiæ,venit appel. rectoris Ecclesiastici, & hoc latè: propriè enim & strictè non includuntur inferiores, vt no.Glo.in verbo,rectores, Paul.ibi in Cle.1. in fi.de magistris. & 9.quæst.3.in cap.conquestus.tex.tamen ille posset adduci in contrarium.de quo dic vt dixi in Clem.1. de supplen.neg.Prælat.& Prælati etiam regulares veniunt. tex.est in extraug.in authen. Bonifacij VIII. & sic etiam venit Abbas, vt in cap. in singulis. infra de sta.reg.& 90.dist. in c.si quis Monachus. & generaliter omnis regens potest dici rector, vnde & hospitalarij rectores appellantur,vt dixi in præced. no. & regens vniuersitatem nostram, rector appellatur. & similiter etiam regentes ciuitatem, vt no. Glo. in Cle. fi.de procu.

¶ Decimò no. quòd rectores Ecclesiarū possunt agere & prosequi in iudicio iura Ecclesiæ.de quo in c.cum deputati.supra ti.1.& in c.pe. infra de dila.

6 ¶ † Vltimò no. quòd quando reus, qui conueniēdus est, habet plures iudices: coram quibus posit conueniri, est in electione actoris, coram quo velit ipsum conuenire,& idem no.in cap.dilecti. infra eod. & ibi in Glo.& tetigi in cap.sanè,supra eodem, tradit Ioan. Andr.in cap.1.de priuileg.lib.6.de qua materia ego latius dicam in cap. fin. infra eod. in quarto princ. artic. Glo.1.allegat concordantia, per

7 quæ firmatur hæc regula, quòd † actor sequitur forum rei. Sed aduerte: quia hæc regula recipit multas fallentias.

¶ Regula quòd actor sequitur forum rei.

¶ Primò fallit, si reus originarius vult agere super exceptio.

¶ Secundò in clerico, qui peteret reductionem ad arbitrium boni viri.

¶ Tertiò, si examinaui testes ad perpetuam rei memoriam.

¶ Quartò in examinatione instrumēti vetustatis.

¶ Quintò publicatione testamenti.

¶ Sextò restitutione in integrum.

¶ Septimò priuilegio canonis,redintegranda.

¶ Octauò inuestitura no. oper.

¶ Nonò, si Ecclesia repetit rem malè alienatam.

¶ Decimò in omnibus casibus, in quibus laicus potest conueniri coram Ecclesiastico.

¶ Vndecimò quādo actor perhorresceret coram iudice rei comparere, propter potentiam ipsius rei.

8 ¶ † Primò igitur fallit generaliter, quandocunque ageretur super aliqua exceptione, vt puta, si reus originarius antequam conueniatur vult agere super exceptione sibi competenti, quòd quandoque potest, vt traditur in l.si contendat. ff. de fideiuss. & in cap.1. infra de iureiur. Nam hoc casu, coram illo iudice poterit ipse reus agere, corā quo fuisset conueniendus: quia debet attendi naturalis origo causæ, & non accidentalis, vt l.qui habebat.ff.de tut.cum sim. vnde cum fideiussor habeat exceptionem,vt non conueniatur in totum, sed vt fiat diuisio inter alios confideiussores: ita.& quilibet teneatur pro parte sua,si omnes sunt soluendo,vt Inst.de fideiusso.§. si plures. si talis fideiussor vult implorare officiū iudicis,vt fiat diuisio, poterit adire iudicem, coram quo ipse conueniendus esset, vt l. si contendat, & ad idem allegat Dominus meus Glo. singularem in l.Aurelius. §.centum. ff.de liberatione legata, quæ sentit, quòd tutus exceptione potest implorare officium iudicis super illa exceptione: etiam antequam conueniatur,vt sic silentium imponatur ad uersario,sicut in simili dicimus in negatoria actione quæ datur possessori, vt dixi in c.examinata. de iud. & traditur in l.si fortè.ff.si seruitus vend.hoc tamen procedit secundum Dominum meum, quando vel molestaretur de facto, vel timeret verisimiliter molestari,secundum materiam legis,diffamari. C.de in ge. ma. & secundum quod traditur in cap. conquerente. supra de offic. or. & C. vt nemo inuitus agere &c. facit etiam ad prædicta, quod traditur in c.si autem. supra de rescript.& etiam in c.cum dilecti.& cap. dudum, de elect. prædicta tamen limita secundum Dominum meum, vt procedant in vera exceptione proprie dicta, quæ tantum competat stimulato,aut stimulari verisimiliter dubitanti, per intentionem seu stimulum actionis. Secus in exceptione
a impropria,[a] quæ competit etiam nō stimulato: quę habet quodammodo naturam actionis, vt puta, in exceptione quæ opponitur contra dictū confirmandum, vel contra cōfirmatum ad impediendam consecrationem, secundum ea,quæ tradentur in d.c.dilecti. infra de dolo & contu. hæc enim exceptio in multis habet naturam actionis, vt traditur in dictis iuribus, & in capitulo, super his. inf.de accusationibus, & ibi dixi, vnde talis exceptio esset intentanda coram iudice ipsius electi: quia est quæstio principalis

ADDITIO.

a ¶ *Impropria. De ista exceptione impropria,vide Abbat. in c.super eo. in 2.col.de elect. & Alexan. in l.si tibi. §. si de pignore. ff.de pactis.*

palis de per ſe,nec expectat aliud iudicium, vt in dictis iuribus,& in c.fi.de elect.lib.6.

9 ¶ † Secundò fallit in clerico,qui vellet petere reductionem laudi ad arbitrium boni viri contra laicum : talis enim poteſt adire ſuum iudicem Eccleſiaſticum, & ratio deſcendit ex his, quæ ſtatim dicta ſunt in præcedenti fallentia,& hoc tenet hic Dominus meus, allegat no.per Bar.in l.ſi societatẽ. §.arbitrorum. ff.pro ſocio.& Fed.conſi.230. Sed in ordine conſiliorum meorum, illud conſilium nihil dicit. Prædictam tamen opin.tenet Spec. in ti.de arbitro.§. 1.verſi.ſed quis erit. & ibi Ioan.Andr. in addi. Sed Fed.de Senis conſi.285. tenet contrariam opin. quòd debeat agere coram iudice rei, quam opin.tenet Ang. in ſua diſputatione,quæ incipit,duo nobiles. Pet. de Anch. in repe.c.ea quæ. de reg.iur.lib.6. queſt.17.concludit quòd ſi quæſtio,de qua compromiſſum vertebatur, fuit ſuper bonis Eccleſiæ,quòd ſi clericus vult dicere laudum iniquum,talis iniquitas debet diſcuti, & reduci tã ad æquitatem & iuſtitiam petitam coram iudice Eccleſiaſtico, quã etiam coram laico : ſiue clericus circumſcripto cõpromiſſo in illa cauſa fuiſſet futurus actor vel reus. & ita intelligit c.expoſita. & c.peruenit, ſupra de arbi.vtrobique enim laudum latum fuit per laicum, & ſuper lite inter clericum & laicum, & tamen ſuper querela iniquitatis clericus ibi adiuit Papam. Et hoc ideo, quia iniquitas laudi cõcernebat res Eccleſiæ,& principaliter in vtroque foro potuiſſet laicus conueniri vt hic. Similiter etiam & coram altero, coram quo clericus maluerit,poterit iſtam iniquitatis querelam proponere & diſcutere : vbi vero non de rebus Eccleſiæ, ſed de ſuis proprijs patrimonialibus clericus feciſſet compromiſſum, & laudum fuiſſet latum,cõcludit Pet.de Anch. quòd ſi clericus vult dicere laudum iniquum : ille iudex eſt adeundus, qui fuiſſet iudex in illa quæſtione, vnde ſi clericus erat actor, debuiſſet adire iudicem laicum, vt in c.ſi clericus,ſupra eodem. ſic & nunc adire debebit ſuper querela iniquitatis. Si verò clericus fuiſſet futurus reus in caſu, in quo nõ fuiſſet cauſa compromiſſa; tunc ſicut debuiſſet conueniri coram Eccleſiaſtico, ita & coram Eccleſiaſtico intentare querelam poterit iniquitatis laudi. & ita ſentit Bar. in d.§.arbitrorum. & ſic etiam reſidet Pet. de Anch. remittẽdo ſe ad ea quæ ipſe latius dixit in quæſt. quæ incipit,cum C.laicus. Et ad prædictam etiam vide aliquid in l.Epiſcopales. & in authen. ſi quis litigantium. C.de Epiſcopis & cle.& per Bar.& Bal.in l.2.C.vbi & apud quos.& fuit hæc quæſtio ſolenniter diſputata temporibus meis per Dom. Antonium de Prato veteri, & incipit, diſputatio, Marco Bal. vbi vide.

10 ¶ † Tertiò fallit eo,quod vellet petere examinari teſtes ad perpetuam rei memoriam, ſecundum formam capituli, Albericus. & c.ſignificauit. infra de teſti. Nam talis poterit adire iudicem proprium : licet conueniẽdus habeat aliam iudicem, ſecundum Dominum meum hic.de qua materia vide per Bar. & melius per Ang.ibi,in l.cum hi.§.tranſactiones.ff. de tranſactio.& per Ang.in repe.l.ſi vacantia. C.de bon.vac. lib.10. facit quod traditur in l.conſulta diualia.& l.teſtamenta. C.de teſta. & l.in lege Aquilia ſi deletum, ff. ad leg.Aquil. & per Bar.in l.ſi societatẽ.§.arbitrorum.ff.pro ſocio. & per Pet.de Anch. in d.quæſt.17.tetigi aliquid in c.ſi.inf. de fide inſtrum. fortè dicam in c.Albericus. aut in c.ſignificauit. inf. de teſti.vbi melius conuenit.

11 ¶ † Quartò fallit in exemplatione inſtrumẽti propter vetuſtatem, vel aliam ſimilem cauſam, quia talis exẽplatio petitur coram proprio iudice ipſius petentis : non coram illo,qui vigore illius inſtrumenti eſſet conueniendus : debent tamen interuenire ſolennitates, de quibus latè dixi poſt Doct.in c.ſi.ſup. de fide inſtrum.

12 ¶ † Quintò fallit in publicatione teſtamenti,quę fit coram proprio iudice ipſius petentis fieri publicationem, de quo tamen dic vt latius traditur in d.l.teſtamenta.& in l.conſulta. C.de teſta.

13 ¶ † Sextò fallit in reſtitutione in integrum,quam clericus petit aduerſus laicum coram proprio iudice Eccleſiaſtico,ſecundum Inn.hic,qui mouetur: quia Eccleſia in hoc iuuatur ſpeciali priuilegio, quam rationem perpetuo notabis. Addit tamẽ Dom.meus aliam rationẽ, videlicet, quia in petitione iſtius reſtitutionis allegatur dolus, vel ex propoſito,vel re ipſa, quæ in hoc æquiparantur, vt no. in l.ſi quis cum aliter.ff.de verb.ob.& ſic fundatur iuriſdictio Eccleſię propter dolum & deceptionem. facit quod dicã in Glo.fin.Et vide ad prædicta,quod no. in c.conſtitutus. de reſt.in integrum & quod dixi in c.pe.de ope.no.nun.tenet Dom.meus in c.ad noſtram.inf.de rebus eccleſ.non alien. vbi bonus tex. Aduerte tamẽ : quia ſi laicus peteret talem reſtitutionẽ, debet adire iudicem rei,contra quẽ peteret, tex.eſt in l.2. C.ubi & apud quos. de quo dic vt ibi traditur, & vide etiã quod tradit Alb. de Roſa. in quæſtionibus ſtatutorum,in ſecunda parte.q.41.

14 ¶ † Septimò fallit in priuilegio canonis,redintegranda.3.quæſt. 1.quòd competit Eccleſię ex ſpeciali priuilegio, ſecũdum quod voluit Cal. in cap.cum ad ſedem.inf.de reſt.ſpol.vbi fortè videbimus.vnde propter hanc rationem tenet Inn.quòd clericus poſſit tale priuilegium intentare coram proprio iudice Eccleſiaſtico,& hoc tenet Glo.penu.quæ non eſt alibi,ſecũdum Dom.meum in c.pen.ſupra quod met. cauſa.tetigi in c.pen.inf.de ope.no.nun.

15 ¶ † Octauò fallit in nũciatione noui operis, quã clericus poteſt intentare coram proprio iudice,vt in d.c.pen.& vide quod ibi latius dixi.

16 ¶ † Nonò fallit,ſi Eccleſia peteret rem ipſius malè alienatam ex alienatione inualida, propter defectum alicuius ſolennitatis,vt eſt tex.notabilis, ſecundum lecturam Hoſtien. in cap. ad audientiam. infra de rebus Eccleſiæ non alie. Quid autem de reo, qui intentat condictionem ex l.diffamari. C.de inge.manu. vide quæ dixi in c. cum inter. infra de exceptio. Item quid iuris de clerico,qui nominatur in iudicio à laico conuento coram ſeculari, qui venit ad defendendum laicum, an poſsit dicere, quòd uelit eſſe coram iudice proprio ? traditur in l. venditor. ff. de iudi. & in l.2. C. ubi in rem actio. de quo dicam latius in cap. quoniam. §. quòd ſi ſuper. infra vt lite non conteſt.

17 ¶ † Decimò fallit in omnibus caſibus, in quibus laicus à clerico poteſt conueniri coram iudice Eccleſiaſtico, de quibus latius dicam infra eodem, cap.licet ex ſuſcepto.

18 ¶ † Vndecimò fallit, quando is,qui debet agere per

per correctionem coram iudice rei per potẽtiam ipſius rei : quia poteſt trahere ipſum reum extra domicilium ſuum, dummodo nõ trahat ad proprium iudicem actoris, & c.ſtatutum. §.cum verò.de reſcr. lib.6. Et ad peti.iudicis actoris poteſt requiri iudex eo, vt velit eligere alium iudicem, quam proprium iudicem. hoc ſingulariter voluit Bart.in tractatu repreſaliarum,in 2.quæſt. vbi etiam dicit, quòd denegatio huius eſt iuſta cauſa concedendi repreſalias. Glo. ſecunda format quæſt. quo remedio ſuccurratur contra iudicis negligentiam, ſeu malignitatem, & ſoluit. In ea Glo.ibi, l.ſi appellationem, dic hoc verum, quando iudex interpellatus negligit. Secus

a ſi non interpellatur : [a] quia tunc non tenetur ad aliquam pœnam,vt traditur in c.fin.ſupra de reſcrip.& per Barto.in l.4.§.hoc autem iudicium.ff.de dam.infec.& in l.properandum. C. de iudi. In ſi. Glo.dic, quia iſta non eſt principalis materia noſtra, ideo vide de ea, quod traditur in l.1.& 2. C.de pœna iudi. qui malè iud.& per Bar. in l.ſi.§.diuus.ff.de variis & extraord.cognit.& in quæſt. ipſius Bar. quæ incipit, ſententia iudicis, quæ ſit per imprudentiam. & per Bald.latè in repet.l.obſeruare.§.proficiſci.ff.de offic. procon.& legati. traditur etiam de materia in c.hoc etiam placuit.2.quæſt.6.& in c.1.de re iud.lib.6. tetigi aliquid. in c.dilecti.inf.de exceſ.Prela.Glo.fin.primò tradit de foro ad pœna ſacrilegorum ſeu malefactorum Eccleſiarum. Secundò ponit quinque crimina Eccleſiaſtica, ſubiungendo generaliter, quid de peccato. Tertiò colligit argu.ex tex.à contrario. In eadem Glo.ibi,raptores & inuaſores. dic,idem tenet hic Inno.& no.17. quæſt.4.c.3. & c.ſicut.& ſub-

b dit hic Innoc. [b] quòd hoc caſu concluditur iuriſdictio Eccleſiaſtici, etiã ſi negetur qualitas ſacrilegij, de quo dic,vt dixi in c.ſi clericus. ſupra eod. deinde ſubdit,quòd non ſolum in clericorum oppreſsione, ſed etiam pauperum non clericorum habet locum tex.noſter,& ſic videtur inferendum,quòd Eccleſia poteſt agere cõtra laicum interdicto, vti poſſidetis, coram Eccleſiaſtico: quia in tali interdicto,agens dicit ſe turbari in poſſeſsione ſua,& ſic concluditur in iuria,violẽtia,& moleſtia, tenet Lapus alleg. 65.66. & 72. & ſequuntur Doct. traditur in c. conqueſtus. inf.eodem,& vide quod ibi dicam. Et aduerte: quia Innoc.Io.Andr.& Dom.Anto.ſentiunt in d.c.conqueſtus.quòd ad hoc,vt corã Eccleſiaſtico poſsit agi pro rebus Eccleſiæ contra laicum interdicto, vti poſſidetis, requiritur vis turbatiua, quod reprobat ibi Dominus meus,& ibi videbimus poſt Gloſſ.2. Item ſubdit hic Inn. quòd idem eſt, ſi contractus geſtus cum Eccleſia dicatur initus per fraudem vel dicatur nullus : licet ſit geſtus ſine fraude. 12.quæſt.2. Apoſtolicos,& c.quicunque militum. Eſt tamen neceſſarium quòd talis qualitas,quæ cõcludit iuriſdictionem, allegetur in libello : & licet negetur,tamẽ procedit in princ. per ſummariam cognitionem, & ſi non probabitur talis qualitas,vt oppreſsio viæ,contractus illicitudo, aut ſimilis : remittetur tunc ad iudicẽ ſuum, per ea quæ dixi in c.ſi clericus. ſupra eo. Et licet ẽt abſolueretur propter hoc : tamen talis abſolutio non præiudicaret agenti poſtea ex alia cauſa,per l.& an eadem.ff.de except.rei iud. Sed ſi contractus non eſſet nullus,ſed fortè veniret irritandus, fortè propter defectum præſentiæ canonicorũ, aut ſimilis ſolennitatis à ſtatuto requiſitę,cuius tamẽ defectus non reddat actum nullum, ſed irritandum. Innocen. in hoc videtur aliqualiter ſibi contrarius, quia hoc caſu tenet quòd adiri debet iudex ordinarius ipſius rei, per c.ſi clericus. ſupra eod. dicunt tamen quidam,ſecundum Inno.quod etiam ſi contractus teneat, & petatur reſtitutio in integrum, quòd laicus poterit conueniri coram Eccleſiaſtico,quia ẽt reſpectu reſtitutionis in integrum, iuuatur iure ſpeciali, vt dixi ſupra in Glo. in 6. fallentia. Sed ſi non iuuaretur aliquo iure ſpeciali, vt ſi ageretur rei vendicatione, commodati,depoſiti,aut de ſimilibus cõtractibus, quia tunc iudex ſecularis ipſius laici eſſet adeundus, ex quibus dictis Inno. plura colliguntur. Primò extenſio tex. noſtri ad caſus prædictos : licèt hic Glo.in fi.videatur velle contrarium. facit tex. noſter, dum fundat ſe ſuper fauore Eccleſiarum, ergo videtur prouidere vltra caſum violentiæ, vel rapinę, & idem ſentit Io. de Lig. in d.c.ſi clericus. facit 24. quæſt.3.c.ſi quis de potentibus. Secundò colligitur ex dictis Inno.quòd ratione fraudis allegatæ in contractu celebrato cum Eccleſia, concluditur iuriſdictio Eccleſiaſtici. Ex quo infertur, quòd ſi clericus de pecunia Eccleſiæ emit prædium, & fecit fieri inſtrumentum in perſonam alterius, quòd ſi allegatur hæc fraus,poterit Eccleſiaſticus cognoſcere, de quo vide quod latè tradit Lapus, allegatione 59. Et ad hanc materiam vide etiam quod tradit idem Lapus allegatione 65.66.& 72. vbi multum ſingulariter loquitur recitando hic dicta per Inn. & allegando plures alias rationes, quas hic repetit Dominus meus. Et inter alias,quia tales fraudãtes Eccleſiam anathematizantur, 12.queſt.2.c.Apoſtolicos. & c.quicunque. ergo ſpectat iuriſdictio ad Eccleſiam, quia excõmunicatio infligitur ex cauſa,quæ ſit de foro Eccleſiæ. 30. diſtin. c.ſi qua. & cap.quicunque. & per Ioan.Andr.in regula,ea quæ. de regu.iur.lib.6.facit etiam : quia excõmunicatio eſt pœna, vt in c.ſacro. infra de ſent.excommun.& pœna ſolum à iudice in competenti eſt imponenda, vt infra de iud. c. at ſi clerici, & 23. quæſt.2. §.in hoc capitulo.de quo latè dixi infra de ſen.excommu.c.perpendimus. Et quia non debet imponi ſine cauſæ cognitione, vt in c.1. de ſent.excommu.lib.6.& 2.quæſt.1.c.nemo.facit ſupra de iud.cap.nouit.de quo latè dixi in c.perpendimus. infra de ſenten.excommun. in 10.princ. artic. quod tamen intelligit Dominus meus, quando excommunicatio competeret alicui, vt iudici,non autem vt parti,ſicut quãdoque competit ad defenſionem iuris ſui, vt in c.dilecto.de ſenten.excom.lib.6.

Item

ADDITIONES.

a ¶ *Secus ſi non interpellatur. Iudex enim,niſi petitus, non tenetur impartiri officium ſuum niſi rogatus, vt in l.4.§.hoc autem edictum. vbi latè Barto. & Alexan.& adde, quod vbicunque iudex ex poteſtate poteſt aliquid facere, ſemper intelligitur, ſi poſtuletur, vt latè accumulat l.vniuerſa,per Glo.ibi.C.de prec.Impe.offeren.*

b ¶ *Et eſt dictum ſing. Innocen. de quo per Ange. conſil.52.& vide quæ latè dixit Andr. Sicu. in cap. ſi clericus laicum. ſupra eo.& in eo, quod dicit de quocunque paupere, pondera tex. hic in contrarium, dum loquitur de fauore Eccleſiæ.*

Item aduerte: quia quod ſupra dixi de fraude limitat Lapus, ſi agitur de fraude in ipſo contractu: ſecus ſi ſola retentione concluderetur, vt puta ſi in libello rei vendicationis concluderetur contra reum, quòd per fraudem & dolum non vult reſtituere, & ſequitur Dom. Anton. in c. ſi clericus, ſupra eodem. Sed Dominus meus dicit idem tenendum, dummodo talis fraus probetur: quia ex fraudulosa detētione concluditur quodammodo ſacrilegium, & ſic detentor pōt dici malefactor Eccleſiæ, nec differt multum quò ad periculum animæ, inuadere, vel iniuſtè retinere, argum. c. ſæpe. de reſti. ſpolia. Et iſta poteſt eſſe ratio, quare ſi allegatur nullitas contractus, concluditur iuriſdictio Eccleſiaſtici: quia ex tali detentione concluditur læſio Eccleſiæ ex maleficio. Ego verò diſtinguerem, quòd aut conuentus poſsidet rē petitam ex iuſto titulo, nulla facta ſibi denunciatione antequā emeret, & hoc caſu, licet poſtea denuncietur ſibi, quòd eſt Eccleſiæ, non tamen conſtituitur in mala fide, aut in fraude, vt eſt tex. ſing. in l. pe. ff. de vſucap. pro emp. & ideo, quando ſic narraretur in libello, & non concluderetur aliter fraus: ſtante hac dubietate, Eccleſiaſticus non eſſet omnino iudex quaſi ex ſacrilegio, ſed ex aſſertione rei ad Eccleſiam pertinentis poſſet eſſe iudex, ſecūdum ea, quæ dixi in c. ſi clericus, ſupra eodem. Sed ſi poſsidens antequam acquireret per aliquem titulum fuit denunciatus ne emeret, vel reciperet, quia res erat Eccleſiæ: videtur concludi fraus & mala fides, per tex. ſingu. in l. ſi fundus. C. de rei vend. Et ad prædicta vide quod tradit Spec. in titulo de empt. & vendi. §. nunc dicendum. aliàs, nunc videndum. verſic. vlt. vſque
19 in fi. Tertiò colligitur ex dictis Inno. quòd † Eccleſia poteſt petere in integrum reſti. coram iudice Eccleſiaſtico, etiam contra laicum: quia iuuatur ſpeciali priuilegio, de quo dic, vt latius dixi in Glo. 1. Quartò colligitur, quòd ſi agitur rei vendi. depoſiti, commodati, vel ſimilibus actionibus, in quibus Eccleſia non iuuatur aliquo ſpeciali priuilegio: agendum eſt coram iudice ipſius rei conuenti. de quo tamen dic, vt latius dixi in c. ſi cler. ſupra eod. Vltimò colligitur ſingularis practica pronunciandi, quando iuriſdictio fundatur ſuper aliqua qualitate, quæ poſtea non probatur in proceſſu. Nam iudex debet abſoluere reum ex ſola cauſa deducta, ſecundum Inn. Sed Goff. in d. cap. ſi clericus. dicit, quòd imò debet ſummariè cognoſcere de illa qualitate fundante iuriſdictionem ſine præiudicio principalis cauſæ. arg. l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parēs. ff. de libe. agno. & probata illa qualitate, debet procedere ad merita cauſe: ea verò non probata, remittit illum ad iudicem ſuū, Sed Io. And. dicit in d. c. ſi clericus, q̄ ſi reus negat qualitatem, Eccleſiaſticus cognoſcet quouſque intelligat, quòd ſua ſit iuriſdictio. & cognito, quòd ad eum non pertineat cognitio, cōdemnabit actorem in expenſis, & remittet eum ad iudicem ſuum, argu. c. vt debitus, & cap. cum ſpeciali. infra de appel. Et ita etiā videtur intellexiſſe Vincen. qui dicit, quod procedet in principali, ſed cognito ex qualitate & probatione, quòd ad ipſum nō pertineat cognitio, non debet diffinitiuè pronunciare, ſed remittere. Tu verò, quantum ad materiam cognitionis, dic vt latius dixi in d. cap. ſi clericus: ſed quantum ad hunc articulum concludē ex dictis Dom. Anton. & Domini mei, quòd aut iuriſdictio fundatur ſuper vera qualitate tribuendi iuriſdictionem, & qualitas à principio negatur, & ſeruabitur practica Gof. vt dixi in d. c. ſi clericus. Sed ſi iudex procederet ad vlteriora, ſaluis exceptionibus, & ſumus in caſu, in quo partes non habent animum prorogandi iuriſdictionem, & hoc caſu, ſi actor deficit in probatione qualitatis tribuentis iuriſdictionem, reus debet reſolui, & actor in expenſis condemnari, quia licet no ſit iudex in cauſa principali: tamen poteſt in expenſis cō demnare, vt no. Glo. in c. diſpendia. de reſcrip. lib. 6. & in cle. 2. de reſcript. dixi in c. calumnia. inf. de pęn. Si verò iuriſdictio fundatur ſuper aliqua qualitate, nec requiritur quod ſit certa, ſed ſatis eſt, q̄ ſit dubia, vt puta ſacrilegij, fraudis, vel ſimilis cauſæ, & tūc pronunciabit diffinitiuè, abſoluendo ſolum ipſum cōuentum ex qualitate deducta in libello, & ita procedat dictum Inno. & hoc coniunge, & adde ad ea, quæ dixi in d. c. ſi clericus. ſupra eodem. In ea. Glo. ibi, poſſunt excōmunicari. dic, Glo. hic tractat, qua pœna ſacrilegi ſint puniendi, & per quem. Sed tu clarius conclude, quòd quandoque agitur ad pœnam corporalem: de qua in l. ſacrilegij. ff. ad legem Iul. pec. & iſtam imponit ſolus laicus, quia talem pœnam non habet clericus, vt in c. ſententiam. infra ne cler. vel mōna. Quandoque agitur de pœna ſpirituali, vt excommunicationis, vel ſimilis: & iſtam ponit ſolus Eccleſiaſticus, quia laicus eſt incapax, vt in c. 2. ſupra tit. 1. Quandoque verò agitur ad pœnam pecuniariam, de qua 17. quæſt. 4. in c. quiſquis. vel ad reſtitutionem rei ſubtractæ, & hoc caſu, tam Eccle-
a ſiaſticus, quam ſecularis[a] eſt iudex, vt hic, & in c. felicis. in prin. iuncto §. per hoc, de pœnis. lib. 6. & in c. conqueſtus. infra eodem, & eſt in electione actoris coram quo velit reum conuenire, ſecundū quod dixi in vltimo no. In ea. Glo. ibi, vſurarum. dic circa hoc, vtrum cauſa vſuraria ſit mixti fori, duæ principales traduntur opinio. Prima eſt, quòd ſolus Eccleſiaſticus ſit iudex, non ſolùm ſi dubitatur, an contractus ſit vſurarius, ſed etiam ſi certum ſit contractum vſurarium, propter quod vſuræ repetuntur, vt hic ſentit Glo. & in c. 2. ſupra de iudi. Et hanc tenet Lap. allegatione 57. & 73. qui dicit ſe de facto obtinuiſſe. facit Glo. in c. ex literis. inf. de iureiur. qui dicit, quòd crimen vſurarū eſt ſpirituale, quod idem etiam ſentit Glo. in cle. 2. de iudi. facit quod no. Gl. in c. 1. de offic. ordi. & 11. quæſt. 1. in ſumma. vbi dicit, quòd eſt crimen Eccleſiaſticum, & ad idem Glo. in Clem. 1. de vſur. & hanc etiam videtur ſequi Hoſtien. in ſumma eodem titu. & Spec. in titu. de competen. iudic. adi. §. 1. verſic. 2. qui enumerat hanc cauſam inter Eccleſiaſticas, & tenet Bal. in l. omni. C. de ſacroſan. Eccleſi. & in l. quoties. C. de iudi. licet ibi loquatur multum ambiguè. Secunda principalis opin. eſt, vt diſtinguamus in modo agendi: quia aut dubitatur, an contractus ſit vſurarius vel non; & pertinet ad ſolum Eccleſiaſticum, & ita procedit præce-

ADDITIO.

a ¶ *Tam Eccleſiaſticus, quàm ſecularis iudex imponit pœnam pecuniariam pro ſacrilegio. Et no. iſtam diſtinctionem. adde Pet. de Ancha. conſi. 14. & Cald. conſil. 2. de foro compet.*

dens opin. & de ratione per Dominum meū, in rubr. infra de vſur. & Ioan. Mo. in cap. 1. de vſur. li. 6. Aut non dubitatur, ſed certum eſt, contractum eſſe vſurarium, imminet ſola quæſtio facti circa repetitionem vſurarum ſolutarum, vel diſputatur an ſint ſolutæ vel non, vel quid ſimile, & poteſt cognoſcere tam Eccleſiaſticus, quam laicus,[a] & hanc opin. tenet Pau. in cle. 1. de vſu. quem ſequitur Bar. Bal. & Pau. de Caſt. in l. Titia. ff. ſolu. matri. & in d. l. omni. & ibi Bal. & d. l. quoties. & l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iudi. Raphael Fulgo. ibi, & Fran. de Alberg. & Butrig. in l, cū allegas. C. de vſur. & eam tenuerunt Vgutio Lau. Goff. & Arch. 14. q. 4. cap. quid dicam. & tenet etiam hic Dom. Anto. Ioan. de Lig. Zab. & Dominus meus. faciunt no. per Ioan. And. Ioan. Mon. & Garziam, & Ioan. And. in cap. 1. de vſu. lib. 6. & per Ioan. And. in c. tuam. infra de ordi. cog. & Zab. & Dominus meus ibi ſequitur Io. de Imo. in d. Cle. 2. de iud. vbi dicit, quòd audiuit Pet. de Ancha. & Gaſpa. de Cal. tenentes iſtam opin. dum legerent, & quòd etiam ambo ita conſuluerunt Gaſpa. conſi. 14. Pet. de Anch. conſi. 114. & 226. Et idem tenet d. Dom. in c. cum C. laicus. eo. tit. lib. 6. & Ang. in diſpu. quæ incipit, Aſtenſis miles. prope ſi. vbi dicit quòd ſecularis poteſt publicare vſurarium manifeſtum, & Zabar. hic qui mouetur, quia hoc modo talis materia non poteſt dici, niſi temporalis, quamuis ratione indebiti recepti habeat annexum peccatum. Sed talis concurſus peccati non tollit iuriſdictionē ſeculari, dummodo nō diſpūtetur, an ſit peccatum vel non, vt patet ex tit. de fur. vi bon. rap. de incen. rui. & naufr. & de condi. indeb. cum ſimi-per totum. Nam ſi diceremus, quòd in quolibet temporali iniuſtè quæſito, ratione peccati commiſſi deberet adire Eccleſiaſticus, quaſi ex toto euacuaretur iuriſdictio ſecularis, cōtra cap. nouit. ſupra de iudi. Et hanc rationem per prius poſuit Pet. de Ancha. in repe. cap. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. in 2. quæſt. prin. Zaba. in c. ciuitate. de vſu. in repe. Bal. l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. Vnde dicit Bal. in cap. ſimiliter. de contro. inueſtituræ, quòd diabolicum eſſet dicere, quòd ſecularis non poſſet cognoſcere de pignoratitia actione, licet allegaretur, quòd fructus ſint indebitè recepti, & vide etiam Bal. in auth. ad hæc. C. de latina liber. toll. prope principium, & hanc opin. vt dixi, tenet hic Dom. Anto. & Zaba. & ſequitur Dominus meus. Et eandem tenet Zaba. in repe. c. in ciuitate. infra de vſu. & in cle. 1. de vſu. vbi etiam tenet Ioan. de Imo. & idem tenet Ioan. de Lig. & d. Do. in cap. 1. de vſu. lib. 6. & hæc opin. plus mihi placet.

20 ¶ † Nec eſt verum, quòd cauſa vſuraria propriè & ſtrictè ſit ſpiritualis: ſed impropriè & largè, vt dicit Ioan. And. in d. c. ex literis, de iureiur. & tunc eſt quaſi ſpiritualis, quando dubitatur, an cōtractus ſit vſurarius, & ita poſſunt intelligi allegata in prima opi. & etiā tenet Lud. Ponta. in d. l. Titia. ff. ſolu. mat. per c. poſt miſerabilem. infra de vſu. ſi igitur eſt quæſtio de ſoluto, vel non ſoluto, ſecularis iudex de hoc poterit cognoſcere. Idem etiam ſi petantur fructus computari in ſortem, quos altera pars dicit fuiſſe cētū, & altera quinquaginta: vel ſi debitor dicit ſe reſtituiſſe ſortē, creditor verò negat: vel ſi debitor dicit ſe recepiſſe 20. de his & ſimilibus cognoſcere poteſt iudex ſecularis. de quo per Bar. in d. l. quoties, & Lapum & Zaba. in d. cle. 1. de vſu. Et idem ſi creditor dicit ſe mutuaſſe ſummam, de qua in inſtrumento, debitor verò dicit, q̄ nō recipit niſi dimidiam illius ſummæ, & q̄ alia dimidia fuit adiecta in fraudē vſurarum, quia tunc quæſt. nō eſt de aliquo ſpirituali, ſed ſuper facto, & ideo poteſt laicus cognoſcere, ſecundum Bar. in d. l. Titia. ff. ſol. matr. quod exemplū vltimum non placet Lapo in d. cle. 1. quia per prædictum modum, inſtrumentum mutui purū in ſui forma impugnaretur de fraude vſuraria, & ideo laicus non pōt cognoſcere, & ad hoc eſt tex. in c. illo vos inf. de pign. & in c. ad noſtrā. inf. de iureiur. Et ſequitur Zaba. in d. cle. 1. vbi etiam ſubdit, q̄ ratio contingit, q̄ cauſa quæſtionis facti non ſit commiſſa quæſtioni iuris. Aduerte, quia Do. Ant. hic vult, q̄ ſi de conſuetudine appareret aliter, eſſet ſeruanda. arg. c. cum dilectus. de conſue. Et ſic etiam videtur primò concludere Ioan. de Imo. hic. Quod ego arbitror procedere, quo ad exempla & caſus, in quibus ſecundum communem opin. laicus poſsit cognoſcere, de quibus ſtatim dixi, quia in hoc licet communis opi. habeat, quòd ſecularis poſsit de illis cognoſcere, tamen cōſuetudo poſsit operari, quòd ſolus Eccleſiaſticus poſſet cognoſcere. Sed in caſibus, in quibus ſolus Eccleſiaſticus poteſt cognoſcere, ſecūdum communem omnium opi. conſuetudo non videretur valere, quòd laicus poſsit cognoſcere. ar. no. in c. 2. & 3. ſupra tit. 1. Niſi diceres quod iſta cauſa non videtur eſſe ſpiritualis, nec quaſi ſpiritualis, ſecundum quòd ſupra tetigi. Sed tamen licèt propriè non ſit ſpiritualis vel quaſi, tamen impropriè & latè videtur quodammodo ſpiritualis. Subdit tamen hic Io. de Imo. poſſe dici, q̄ ſi agitur de repetenda vſura, vltra modum taxatum à lege, ſeu à iure ciuili. de quo in l. eos. C. de vſu. quòd tunc poteſt procedere opi. communis, quia ex quo lex ciuilis facit illud indebitum, & vult poſſe repeti, vt in l. ſi non ſortem. ff. de condic. inde. Concludit Ioan. de Imo. quòd non videt quid repugnet quo minus agi poſsit coram ſeculari. Si verò peteretur vſura vſque ad modum à iure ciuili prætaxatum: tunc eſt dubium, ex quo lex ciuilis permittit, & ſic non videtur poſſe peti coram ſeculari, & hoc clarum, ſecundum iura Digeſtorum.

21 ¶ † Sed dubium eſt, an per ius Auth. vſuræ indiſtinctè ſint prohibitæ? Aliqui tenent, quòd ſic, hoc tenet Gl. in auth. ad hæc. C. de vſu. & in Auth. de Eccleſiaſticis titulis. §. 1. & Glo. 14. q. 4. cap. quid dicam. & infra de vſur. cap. quia in omnibus. & tenent Laudunus, Zenze. Pau. & Ioan. de Lig. in cle. 1. de vſu. Contrariam tamē opin. tenet Glo. in Auth. nullum mutuantē agricolæ. in fi. & Azo in ſumma de vſu. in princ. & Iac. But. & Bar. poſt eum in d. auth. ad hæc. & in l. 1. C. de ſum. Trini. Alij verò aliter dicunt, de quo per Ioan. And. Do. Ant. & Dom. meum, in d. c. quia

ADDITIO.

a ¶ *Laicus iudex, an & quando cognoſcat de cauſa vſuraria, vide per Alex. in conſi. 9. per totum, lib. 4. & quando poſſit Eccleſiaſticus inhibere cognitionem laico iudici, habes per eundem in eod. conſi. adde Soci. in conſ. 219. in 2. par. Corn. 227. in 3. par. adde etiam idem eſſe diſtinguendum, quando agitur cauſa matrimon. de quo vltimò latius per Pau. de Caſt. in conſi. 2. in 2. lib. per totum.*

c.quia in omnibus. Sed latius vide, quæ dixi in tractatu vsurarum,in 4.prin. art. Concludit ergo Io.de Imo.hic, quòd non est tutum repetere vsuras etiam coram iudice seculari propter varietatem opinionũ. Sed credit, quòd tutius sit retinere Glo. in cle. 1. de vsur. Arbitror, quòd velit dicere in cle. 2. de iudi. fatetur tamen, quod si incideretur crimen vsuræ, & obijceretur exceptio vsuraria, quòd iudex secularis deberet illam admittere: & si non admitteret, posset cogi per iudicem Ecclesiasticum,per id quod habetur in c.licet.de iureiur.lib.6.

22 ¶ † Communiter tamen practicatur quòd remittatur cognitio ad iudicem Ecclesiasticum: saltem
a quando Ecclesiasticus facit inhibitionem. ego [a] arbitror pro nunc posse distingui, quòd aut loquimur de iure communi: Et hoc casu dico, quòd coram iudice seculari pŏt cognosci de vsura & contractu vsurario,in omnibus casibus in quibus iura ciuilia prohiberẽt vsuras: vt in personis illustribus & qui sunt supra eam dignitatem, à quibus vltra trientes prohibent vsuræ stipulari: vel in inferioribus illustribus licitas gerentib.negotiationes,vltra bessẽs. In traiectitijs verò contractibus, & in speciebus fœnori datis, vltra centesimas. dicitur autem pecunia traiectitia, quę trãs mare vehitur,vt in l.1.ff.de nautico fœnore. In certis verò hominibus prædictas qualitates non habentibus, vltra semisses repeti possunt: etiam de iure ciuili, vt hic. omnia habẽtur in l.eos.C.de vsu. ad quod vide quæ latius dixi in tractatu vsur. in 2. princip.artic. Vltra igitur permissas vsuras arbitror, quòd secularis possit cognoscere: sed si infra summam taxatam ante ius Authẽticorum actum fuisset coram seculari,non debebat audire: sed hodie quæstio est magis dubia: quia cùm videatur simpliciter prohibita, tenendo primam opin. de qua statim dixi,videtur quod corã iudice seculari repeti possent. Sed tenendo aliam secundam opinionem videretur dicendum contrarium. Ex quo ego infero, quòd si ex forma statuti vltra certam summam prouideretur repeti posse solutum vltra sortem, quòd illud plus posset repeti coram seculari.& ita vidi pluries practicari,& idem fortè dicendum esset, si consuetudo haberet, quòd omnes vsuræ repeti possent coram secu lari, argumen. prædictorum.cogitabis,quia nouissima sunt, & latius vide de materia,quæ dixi in tractatu de vsu. in 17.seu 18.princ. articu. quia ad præsens plus non potui. In eadem Glo.ibi, hæresis. dic vt infra de hære. c.ad abolẽdam, & c.excommunicamus. & quasi per totum, & est hoc delictum merè Ecclesiasticum,adeò quòd iudex secularis nullo modo potest se intromittere: nisi quo ad executionem ad petitionem Ecclesiæ, vt in c.vt inquisitionis.§.prohibemus. de hære. lib.6. quamuis secularis possit nouas pœnas addere, secundum Dominum Antonium, quod non placet Domino meo, quia cum sit merè Ecclesiasticum,secularis non potest se intromittere: & ideo cùm ad eum non spectet punire, non debet valere statutum circa pœnam imponendam. no. in c.2.de consti.lib.6.& in l.fi.ff.de iurisd.om.iud. quod mihi placet, ex quo hæc materia est duntaxat de foro Ecclesiastico, sicut in simili dicimus, quod laici non possunt aliquid statuere in materia spirituali,secundum ea, quæ latius traduntur in cap.Ecclesia.supra de constitu.& per Bartolum & Baldum in l.1.C. de sum.Trin. & per Petr.de Anchar. in repe.c.1. supra de constitu.In ead. Glo.ibi, simoniæ, dic vt infra de simo. per totum,secundum Host. & Io.Andr. & istud crimen est etiã merè Ecclesiasticum: quia originem & prohibitionem habuit ab Ecclesia. 1. q. 1. in sum.& dicitur,quasi hæresis,1.q.3.in c.altare. dixi in rubri. de simo. & in rubr.de hære.In ead.Glo.ibi, periurij.dic,Io.Andr. remittit se ad not. de hoc in c. fi.eod.titu. lib.6. Tu distingue post Dominum Antonium,& Dominum meum,plurimis additis,quòd aut agitur de iuramẽto respectu fori pœnitẽtialis,& secularis se non intromittit, quia caret tali foro. sic loquitur.22. quæst.1.cap.prædicandum. inf. de pur. cano.c.nos inter. & quod ibi traditur in Glo.1. nam laicus non habet claues Eccle.sup.de offic.ordi. cap. pastoralis.1. de pœn. & remis.in c. omnis. & c.noua. Aut agitur de remissione vinculi iuramenti, & non
b potest laicus [b] illud remittere, nisi respiciat suã principalem vtilitatem, aut præiudicium, vt in cap.1.inf. de iureiur. & in c.2. de spon. quinimo dubitatur,an Episcopus vel Papa possint.de quo in c.quanto.& in c.debitores. de iureiur. & in c. cum inter P. sup. de renun.15.q.6.c.autoritate. Aut dubitaf,an iuramentum sit licitum,vel non: & sic, an sit seruandum vel non: & etiam solus Ecclesiasticus cognoscit, vt in c. venerabilem. de elect. Aut non dubitatur, sed certum est,quod litigat: & agitur ad pœnam transgressionis,& hoc casu tam secularis,quàm Ecclesiasticus est competẽs.de Ecclesiast.est tex.supra tit.1.c.nouit. de laico,no.23.q.5. c.rex debet. Si verò agitur vt iuramentum seruetur, vel de eo excipitur: & tunc si iuramentum est validum, secundum vtriusque iuris dispositionẽ, datur actio & exceptio: & Ecclesiasticus & secularis est iudex competens: & sic accumulatur forus foro, vt d.c.fi.ita dicit Petr.de Anchar.in c.quamuis. de pa.lib.6. se pluries practicasse. Si verò iuramentum de quo quæritur, de iure ciuili nec actionem nec exceptionem produceret, vt in casibus de quibus per Bartolum in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & latissimè per Ioan.de Imo. in repe.cap. cùm contingat. inf. de iureiur. dicendum est, quòd de iure canonico non est dubium, quòd cum etiam ex solo nudo pacto agi possit propter subsistentiam obligationis,secundum ea, quæ plenè traduntur in capitulo 1.supra de pact.& sic fortius ex iuramento, vt in capitulo,cum venissent.infra de institit.& in cap. nouit,supra de iud.per Inno. quod potest agi coram Ecclesiastico. sed an agi possit coram seculari,maius est dubium. & licet secundum Dominum meum prima fronte de iuris ciuilis rigore videatur dicendum,

ADDITIONES.

a ¶ *Ego arbitror. Adde, quòd pro ista distinctione bene facit sing.dictum Pau.in cons.220. lib.2. secun. nouam impressionem, quem & Moder. referunt in l. quoties. de iudicijs. C. vbi dant aliquas limitatio.in materia,vt citãt Pau.cons.72.sed tamen inuenies,vt dixi,cons.210. lib.2.*

b ¶ *Adde dictum no. Pau. quòd pars, quæ cogeretur virtute iuramenti litigare coram Ecclesiastico iudice, vbi sunt causæ immortales, potest remittere iuramentum in contractu præstitum.ita Pau. in d.l. quoties,vbi latius D.Ias.etiam de hac materia.*

dum,quod non: tamen quia in concernẽtibus salutem animarum,leges non dedignantur sacros canones imitari, vt in c.fi. infra de præscript. videtur dici posse,quod etiã secularis ad hoc teneretur: & quod posit compelli per Ecclesiasticum.arg.d.c.fi.eodem titu.lib.6.&c. licet,de iureiur.lib.6. quamuis hoc dictum fortè de facto non reciperetur,secundum Dominum meum.

23 ¶ † Et hæc procedunt in iuramentis fidelium,secus in iuramentis Iudæorũ, hæreticorum & excommunicatorum inter se: quia vincula sacramentalia nec actiuè nec passiuè cadunt in eis: vnde ius canonicum non habet locum in illis: sed Imperator arctat eos, vt in l.quoniam. de hæreti. & in c.1.§.item sacramẽta,de pace iur. fir.& ibi Bal.ponit hoc dictũ, quod tamen mihi non placet, maximè respectu excommunicatorum & hæreticorum, de quibus non est dubium, quòd Ecclesia iudicat.insuper etiam Iudæi & iure canonico ligantur, vt infra de Iudæ. per totum. & per quandam viam indirectam possunt etiam excommunicari,vt in c. & si Iudæos. in fi.& c. seq.& ibi in Glo.fi.& in c.cum sit.& ibi Glo.fin.& in c.ad liberan. de Iudæ. Item prædicta procedunt, qñ ageretur contra iurantem ad obseruãtiam iuramenti,vel ad aliud simile. Secus si ageretur contra hæredes iurantis, qui non possunt conueniri coram Ecclesiastico, vigore iuramenti præstiti à defuncto, secundum Ioan.Andr.in d.c.fi. eodem titu.lib.6.quia cum iuramentum sit personale,vt in c.veritatis.infra
a de iureiurando, non trãsit in hæredem,[a] & sequitur Bal. in l.1. C. de iureiuran. Quod limitat Dominus meus hic & in c.fi. infra de sepul. si coram Ecclesiastico directè ageretur vigore iuramenti, implorando ipsius officium ad obseruantiam iuramenti: secus si indirectè,vt compellat hæredes ad satisfaciendum,& exonerandum animam defuncti. argu.c.nobis.infra de sent. excommu. & no. in d. c.fi. infra de sepul. & ita procedat dictum Abb.antiqui Glossatoris in d.c.fina. qui simpliciter voluit,quòd etiam hæres iurantis esset de foro Ecclesiæ,per l.hæres absens. ff.de iud.& sic per viam indirectam saluatur dictum Abbatis, licet Ioan.Andr. & d.Dom. illud simpliciter reprobent in d. c.fi. & vide Bal.in d. §. sacramenta.qui singulariter dicit, & si est dubium de validitate iuramenti ipsius mortui, solus Ecclesiasticus cognoscit.ar.no.in c.2.de pa.lib.6. & hæc mihi satis placet. In ea.glo.ibi, adulterij, dic secundum Io.Andr. in d.c.fi.eodem tit.lib.6.quòd istud est verum,quando agitur ad separationem thori. sed Dom.Ant. & Dominus meus hoc aliter distinguunt. Tu vero latius & clarius distingue, quòd aut quæritur de foro pœnitentiali: & non est dubium, quòd pertinet ad Ecclesiam, per ea, quæ dixi in præcedenti quæst. aut de pœna temporali: & dic,quòd aut agitur ad separationem thori, & pertinet ad Ecclesiasticum: & ita potest intelligi,quod dicit Ioan.Andr.quòd est merè Ecclesiasticum: aut agitur ad aliam pœnam,& distingue, quòd aut agitur de adulterio cõmisso cum Sacerdote: & talis cognitio est de foro Ecclesiæ.arg. c.quidã clerici.81.dist.& no. 32.dist.c.eos. & ibi Gl. tenet Fede.cons.162. facit,6.quæst.3.c.placuit.quod ego arbitror verum, respectu pœnæ imponẽdæ ipsi Sacerdoti aut clerico, quem secularis nullo modo potest iudicare, vt in c. 2. supra eodem, sed respectu pœnæ imponendæ mulieri arbitror, quòd tam Ecclesiasticus, quàm secularis sit iudex: quia talis sortitur forum Ecclesiasticum ratione sacrilegij, vt dicitur in iuribus prælleg. vnde sicut sacrilegium est de vtroque foro respectu laicorum, vt hic: ita & in casu prædicto, & ita per contrarium dico, si aliquis laicus ageret cum aliqua moniali, licet simili persona religiosa, quòd respectu monialis, solus Ecclesiasticus sit iudex: tamen respectu laici, vterque iudex poterit procedere: & erit locus præuentioni. Aut quæritur de adulterio commisso inter laicos:& tunc aut agitur ad pœnam sanguinis: & pertinet ad solum secularem, vt in capitulo, sententiam. inf. ne cler. vel mo. aut agitur ad aliam pœnam: & licet Io.And.videatur velle,quòd solùm pertineat ad laicum: tamen mihi plus placet, quòd sit mixti fori: & quod etiam Ecclesiasticus possit cognoscere.nam quòd sit de foro seculari,non est dubium. quod autẽ sit de foro Ecclesiastico, videtur tex. in capitulo, consuluit. infra de appellat. & ibi dixi in primo no. Item probatur in cap. primo. sup.de offic. ordin.nisi intelligeres, quòd ille tex. cap. 1. loquatur clericus. Nec obstat, quòd ille tex. loquatur simpliciter, & quòd de clericis non erat dubium: & sic intelligatur etiam de laicis: quia potest responderi, quòd ille tex. de necessitate videtur intelligendus de clericis. Nam tex.ibi dicit,adulteria & scelera inquirere, & sic coniungit & copulat alia scelera: sed alia scelera laicorũ, non Ecclesiasticus,sed laicus regulariter punit. igitur, &c. nisi fortè diceres respondendo,vt intelligatur de aliis sceleribus similibus adulterio, quæ sunt mixti fori. Item probatur hæc opinio, per capitulũ, intelleximus. infra de adult. vbi Episcopus excõmunicauit illos laicos propter adulterium: & tamen ibi non agebatur ad separationem thori: nisi respõderes,vt ibi dixi, quòd fortè Episcopus excommunicauit illos,non propter adulteriũ: sed propter contumaciam. Nam ex eo, quòd moniti per Episcopum non desistebãt, illos tãquã contumaces excommunicauit. vel secundò dici potest, vt sentiunt ibi Hostien. & Ioan.Andr. q̃ ibi recitatur factum, nec quæritur, an Episcopus iustè vel iniustè excommunicauerit. vel tertio dici potest, q̃ loquitur respectu pœnæ spiritualis, qualis est excõmunicatio: cuius solus Ecclesiasticus est cõpetẽs,vt dictum est: placet tñ d. opin. & probatur optima ratione: quia propter adulteriũ violatur matrimonium,quod est maximũ sacramentũ, vt in c.debitum. infra de big.& sic peccatur contra Ecclesiam,sicut in sacrile-
b gio. ad quod etiam facit tex. in l. quamuis [b]. C. de adul.vbi adulter appellatur sacrilegus. item facit 32. quæst.

ADDITIONES.

a ¶ *In hæredem.Quod qualiter intelligatur, vide Pau. in consilio 13. lib. 2. & consilio 459. lib. 1. & Feder. consilio 31.*

b ¶ *Et quomodo puniatur adulter, vide Salyc. in dicta l. quamuis. per Bartolum in l. si adulterium cum incestu. de adult. in princip. Spec. in titu. de adult. in prin. & an sit crimen Ecclesiasticum, quod agitur ad separationem thori. vide Io.Andr.in c.fi.in fi.eod.titu.lib 6. & vide Roman. in singu. 686. incip. nos sumus in materia adulterij. vbi reprobat opi.Io.Andr.in d.cap.fin.*

quæſt. 1. cap. de benedicto. vbi tex. iuncta Glo. loquitur de pœna adulterij ignominioſa, per quam inciduntur capilli, & panni ante & retro, ſecundum morem quorundam locorum: quam pœnam imponit ibi Eccleſiaſticus. Aduerte tamen, quia ſi ageretur ad pœnam detruſionis ad monaſterium, & per iudicem ſecularem, per authen. ſed hodie. C. de adult. tunc ſpectaret executio ad Eccleſiaſticum, cum ſecularis non habeat monaſterium. argu. 2. quæſt. 6. c. biduum. verſi. ſi quidem. & ff. de interdi. & reſe. in l. inter pœnas. & l. ſi quis exhæredato. §. 1. ff. de iniu. teſta. Et ita poteſt intelligi, quod no. arg. 25. quæſt. 3. cap. rex debet. vbi dicit, quòd hodie adulteria non puniuntur pœna ſeculari, quia matrimonia reguntur iure poli, non iure fori, ſecundũ Dominum Antonium hic. In eadem Glo. & conſimili dic, Glo. aliter non exprimit: ſed fortè habuit reſpectum ad falſatorem literarum Apoſtolicarum, de quo in c. ad falſariorum. 1. de crimi. fal. & ibi dixi. volunt tamen Doct. quòd etiam ſecularis poſſit cognoſcere ad pœnam ciuilem, qua falſarij puniuntur, vt C. & ff. de fal. per totum. & 19. diſt. cap. in memoria. Item ſecundum Goffr. comprehenditur concubinatus, quia non eſt prohibitus ſecundum leges, vt in l. in concubinatu. ff. de concubin. ſed ſolum per Eccleſiam. 32. quæſt. 4. capit. nemo. vnde ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, cum non ſit mixti fori, quia illud delictum eſt mixti fori, quod vterque forus iudicat eſſe delictum, ſecundum Goffr. & prædictam opin. quòd ſolus Eccleſiaſticus cognoſcat, tenet Hoſti. in ſum. huius tit. §. 2. & Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. verſi. 2. & Feder. conſi. 162. Sed Ioan. And. in mercu. ſine culpa. in fi. de reg. iur. lib. 6. & Hoſti. in caplator. qui filij ſint legi. tenet, quòd concubinatus ſit etiam per leges prohibitus, per tradita in Authen. de leno. colla. 2. & in Auth. vt non luxurientur contra naturam. colla. 6. & quia etiam leges, caſtitatis ſunt amatrices, vt in Authen. quibus mo. nat. effi. legi. §. illud. & in peccatis corrigendis, non dedignantur ſacros canones imitari, vt ſæpius dictum eſt. Et hanc opin. ſequitur hic Dom. And. & etiam Dominus meus, vt intelligatur prohibitus per quandam viam indirectam, ad quod etiam vide Ioan. And. in Glo. 1. in cap. nos inter. infra de purga. canon. & in clemen. fin. §. 7. de hære. Item poteſt addi aliud crimen, de quo cognoſcit Eccleſia, videlicet ſortilegij & diuinationis, vt eſt tex. iuncta Glo. 26. quæſt. 5. in cap. idolorum. & tale crimen eſt mixti fori, pro quo allego tex. eadem cauſa & quæſtio. in cap. Epiſcopi. & C. de malefic. & mathematic. per totum, vnde & ſecularis poſſet imponere pœnam ciuilem, facit 23. quæſt. 5. cap. rex. quod tamen intelligo, niſi eſſent tales, quæ ſuperent hæreſim manifeſtam, quia tunc ſolus Eccleſiaſticus cognoſceret, vt dixi ſupra in articu. de hæreſi. & vide quæ dixi infra de ſorti. in cap. 1. in vltimo no. & in libro, quem de ſortibus compoſui, in lib. 10.

25 ¶ † Item potes addere peccatum contra naturam, quod etiam eſt mixti fori, vt in capit. clerici. 1. de exceſ. prælat. & ibi dixi, in 1. not. vbi vide. poteſt etiam addi ſecundum Cyn. in l. præſenti. C. de

a his, qui ad Eccleſias confu. quando delictum [a] committeretur in Eccleſia, ſed Barto. tenet contrarium in l. ſi cui. ff. de accu. & hic plus placet Domino meo argum. cap. fin. infra de immun. eccle. & in l. ſi quis in hoc genus. C. de ſacroſanc. eccle. Nec obſt. Glo. in authen. item nulla. C. de epiſcop. & cleric. quia intelligitur, quando quis deliquit in Eccleſiam, illam collectando, ſeu opprimendo vt hic. Item potes addere crimen fractæ pacis, vt in capit. 1. §. 1. de treu. & pace, facit capit. nouit. ſupra de iudi. tenet Ioan. And. in capit. fin. eodem titu. lib. 6. & Spec. de compe. iudi. adi. §. 1. verſi. 33. Item crimen aſſaſinatus, vt in cap. 1. de homic. lib. 6. Vlterius potes addere alium caſum generalem, videlicet crimen concernens ſtatum totius Chriſtianitatis, de quo iudicat etiam Eccleſia, facit capit. 1. de homic. lib. 6. & quod no. in capit. nouit. & eſt optimus tex. in cap. ita quorundam. infra de iudæ. & ibi hoc notaui. Vltimò etiam adde alium caſum generalem, videlicet in defectum ſuperioris ſecularis, vt no. Ioan. And. in cap. fin. eodem titu. lib. 6. per capit. venerabilem. infra qui fil. ſint legit. tradit Dominus meus in cap. cum veniſſent. & in cap. nouit. ſupra de iudi. & Bal. in l. in contractibus. §. fin. C. de non nume. pecu. & videbimus infra eo. cap. licet ex ſuſcepto. In eadem Glo. ibi, & de quocunque peccato. dic, & ſic habes ex Glo. alium caſum generalem, & idem ſentit Glo. in cap. 1. ſupra de offi. ordin. quod tamen intellige per viam indirectam, videlicet per viam denunciationis, & tenet Glo. in cap. ex tenore. infra eod. alias autem hæc Glo. eſſet ſibiipſi contraria dum ſubdit, quòd ſecus eſt in malefactoribus alijs, & iſta eſt veritas, quæ probatur in tex. noſtro, qui vult, quòd ſpeciale ſit in malefactoribus Eccleſiarum, ergò ſecus in alijs, vt in cap. nonne. infra de præſump. tenet Bal. in authen. ad hoc. C. de vſur. vbi concludit, quòd quando contra delinquentem poteſt ſuccurri remedio actionis, vel accuſationis: Eccleſiaſticus non poteſt ſe impedire, niſi in caſu negligentiæ, vel per viã denuncia. & ſequitur Petr. de Anchar. in repet. regulæ, ea quæ. de regu. iur. lib. 6. quæſt. 9. Et ſic infertur, quòd ex nudo pacto poteſt agi coram Eccleſiaſtico: intellige tamen, ſumpta ratione peccati, & vide Ang. qui hoc dicit in repet. l. ſi certis annis. C. de pact. in 2. col. vbi enumerat plures ex caſibus ſupradictis. A. B. Et hoc procedit non ſolum ratione peccati commiſſi, ſed etiam committendi, vt no. Dominus meus, in cap. 1. de ſpon. & probatur cap. ex literis. 2. eo. tit. & ibi dixi cum no. Ma.

¶ In eadem Glo. ibi, coram ſuo iudice trahendi. dic idem tenent Glo. & Doct. & in c. cum inter. infra de purg. cano. Et ſequuntur hic Hoſt. & Io. And. Contrariũ tamen de facto ſeruatur à Papa, & à ſuis legatis, qui contra omnes raptores concedunt literas, per c. nouit. ſupra de iudi. & c. 1. ſupra de treu. & pa. Et ſequitur hic Do. Ant. & maximè in his, quorũ delicta ſunt notoria, vnde contra tales, & contra piratas, per quos quies & pax Chriſtianorũ turbatur, & pauperes opprimũtur: Eccleſia cognoſcit, quinimò

ADDITIO.

a ¶ *Adde, quòd ſi delictum eſt commiſſum in Eccleſia, iudex laicus non poteſt ibi capere, ſed Epiſcopus, & debet eũ tradere curiæ ſeculari. auth. ſi quis ei. de adul. & ibi per do. præſertim, per Cy. & de dicto Bar. de quo hic, vide Abb. in c. cũ ſit generale. in antepe. col. infra eodem.*

mò quibuſdam diebus ſolennibus & non quolibet, Papa contra tales profert ſententias cenſuræ. Sed Dominus meus, hic dicit intelligendum in occupatoribus & oppreſſoribus certarum perſonarum priuilegiatarum, vt viduarum, pauperum, libertorum, & pupillorum. 29. quæſt. 3. in c. ſi quis de potẽtibus. 87. diſt. per totum. infra de verbor. ſignificat. c. nouimus. maximè ſaltem ſecundariò, ſecundum Specula. in titulo de compe. iud. adi. §. 1. verſicu. 19. per c. ex tenore, infra eodem, no. Hoſti. in ſum. eodem tit. §. 2. verſicu. item libertorum. vbi dicit, quòd quantum ad petitorium, hoc intelligitur in defectum ſeculariſ. Sed quantũ ad poſſeſſoriũ, tenet indiſtinctè per c. ex parte B. infra eodem, & ſic quantum ad defenſionem & tuitionẽ, & ne inferiores à potentioribus opprimantur. 23. quæſt. 5. c. adminiſtratores, & in d. c. ſi quis de potẽtibus, & c. ſequen. & in c. licet. infra de cen. Sed in mero petitorio, ad ſecularem pertinet cognitio. 23. quæſt. 5. c. Regum. & C. quando Imperator inter pupillos. in l. vnica, ſupra de offic. leg. cap. ſignificãtibus. & ibi vide per Inn. de peregrinis, agricultoribus, & nauigantibus, & in c. fin. ſupra de treu. & pace, & 24. quæſt. 3. ſi quis Romipetas. Specu. in d. §. 1. verſ. 24. & idem Inn. in c. 3. infra de rap. & Hoſt. in ſum. eodem titu. §. 2. verſic. item in peregrinis. Pet. de Ancha. in d. regula, ea quæ. quæſt. 9. & Bald. in d. authen. ad hoc.

26 ¶ † Poſtremò extra Gloſ. quæro, qualiter cognoſcantur delicta Eccleſiaſtica, ſecularia, vel mixti fori.

¶ Sol. Goffr. hic tradit iſtã regulam generalem, quòd illa dicuntur Eccleſiaſtica, quæ ſolùm à iure canonico, & non à ci. ſunt prohibita: vt cõcubinatus & vſurarum. Sed vbi prohibẽtur per vtrumque ius, illa ſunt mixta: & tàm ſecularis, quàm Eccleſiaſticus poterit cognoſcere: ſecularis contra laicos: Eccleſiaſticus contra clericos. quæ doctrina non eſt vera, vt patet in crimine hæreſis, quod per vtrumque ius prohibetur: & tamẽ ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit, vt ſupra dixi. Et etiam de vſuris, ſecularis quãdoque cognoſcit, vt ſupra dixi, & tamẽ eſt crimen prohibitum à iure canonico. Zaba. hic aliter dicit, & nõ bene. Dominus meus diſtinguit, quòd quædam ſunt merè Eccleſiaſtica, quæ ideò dicuntur: quia vel tantùm ab Eccleſia prohibentur, vel quia laicus non poteſt de illis cognoſcere: vt in hæreſi & vſura, quando dubitatur de eius ſubſtantia, quædam ſunt Eccleſiaſtica, ſed nõ merè: quia etiam laici poſſunt de illis cognoſcere, vt ſacrilegia, & iſta ſimilia dicuntur mixti fori: quantum ad potẽtiam cognoſcendi, & vide etiam vnum caſum ſingularem de illis, qui carius

a vendunt victualia, [a] de quibus in c. 1. infra de emp. & ven. & ibi vide Hoſti. & Abb. & Dominum meum qui tenẽt, quòd Epiſcopus poſſit contra tales, etiam laicos cognoſcere: ſimiliter contra laicos, qui immiſcent farinam cum cera, vel aliam indebitam mixturam: & vide ad hoc, ſi rectè memini, vnum caſum no. quem poſui in c. 1. infra de ſimo. Quædam ſunt mixta, vt prohibita per vtrunque ius: ſed non ſubeſt aliqua qualitas tribuens iuriſdictionem Eccleſiæ, & in iſtis laici puniuntur per ſecularem, clerici per Eccleſiaſticum, vt in capit. 2. de iureiu. lib. 6. & in c. cauſam. infra qui fil. ſint legi. Quædam verò ſunt merè ſecularia, quæ ſolum à iure ciuili reperiuntur prohibita: & de his directè ſe impedit ſolus ſecularis: ſed indirectè quandoque etiam Eccleſiaſticus. argu. c. ex tenore. & capitulo, licet. infra eodem: & hæc procedunt, quò ad cauſas criminales. Sed quò ad cauſas ciuiles, qualiter Eccleſia poſſit ſe intromittere inter puros laicos, dicetur in dicto capitu. licet ex ſuſcepto. vtrum autem Eccleſia in criminibus Eccleſiaſticis poſſit capere laicos & punire: aliqui quòd non. ſed quòd ſolùm poteſt compellere per cenſuram Eccleſiaſticam. arg. c. fin. eodem titulo, lib. 6. & capitu. 2. de pac. lib. 6. Tu dic contra, niſi in pœna ſanguinis. & vide Oldradum conſil. 86. quod incipit, an Eccleſia. Vltimò ego oppono contra text. videtur enim, quòd ex læſione clerici vel Eccleſiæ, non committatur ſacrilegium: ita quòd Eccleſiaſticus poſſit cognoſcere, niſi ſit de temporali dominio Eccleſiæ. ita eſt tex. in c. poſtulaſti. infra de iud. vbi tex. diſtinguit, vtrum ille infidelis, qui percuſſit clericum, ſit ſub iuriſdictione temporali vel non, ad hoc vt Eccleſia poſſit punire. Solutio. dic vt hic dixi, in fi.

ADDITIO.

a ¶ *Vide Abb. in cap. 1. in fi. de empt. & ven. vbi concluditur, quòd etiam vbicunque notoriè conſtat de peccato laicorum. & dicit ibi, quòd ſi accuſetur aliquis, quòd ceræ venali immiſceat aliam materiam, quòd poterit ipſe epiſcopus cognoſcere, & fuit dictum Abb. antiqui, vt dixit Rom. ſing. ſuo 340. fui interrogatus ab vno Epiſcopo.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo laicorum clericos in foro Eccleſiaſtico litigantes, non ligat.*
2 *Clericus moram trahens extra locum ſui domicilij, ſubijcitur Epiſcopo loci, in quo moratur.*
3 *Mora ſola in loco, facit cõtrahere quaſi domicilium.*
4 *Iura, ſtatuta, & conſuetudines fori in quo iudicium agitatur, attendi debent.*
5 *Clericus coram ſeculari reconuentus, ante ſententiam à grauamine non appellabit.*
6 *Statuta & conſuetudines conſiderantur, quò ad ordinaria iudicij: & hoc limitatur numeris ſequentibus.*

QVòd Clericis. Cauſæ clericorũ, ſecundũ iura canonica, non ſecundum laicorum conſuetudines, terminari debent. h. d. Et primò ponitur deciſa conqueſtio. Secundò, mandatum ibi, mandamus. Et dicit Ioannes Andræas, quòd caſus ita figuratur, quod Papæ conqueſti ſunt quidam ſcholares Pariſienſes, quòd quando conueniebant, vel conueniebantur, non recipiebantur canones per eos allegati: ſed tãtum conſuetudo loci: vnde Papa prouidet eis circa hoc.

1 ¶ † Primò no. ex tex. iuncta caſus poſitione, quòd conſuetudo laicorum, etiam indeterminata & generalis, non comprehendit clericos litigantes in foro Eccleſiaſtico, concor. cap. Eccleſia. ſupra de conſti. & de hoc latius infra dicetur.

2 ¶ † Secundò no. quòd clericus trahens moram extra locum ſui domicilij, non ſubijcitur iuriſdictioni laici: etiam in cauſis pecuniariis: ſed Epiſcopus illius loci, etiam ſi ſit ibi cauſa ſtudij, vt hic, de quo latius videbimus in cap. ſi diligenti. infra eod.

3 ¶ †Vltimò no. q̃ ex ſola mora in loco videt quis cõtrahere ibi, ſaltem quaſi domicilium, vt poſſit ibi conueniri: ſi laicus, coram iudice laico: ſi clericus, coram Eccleſiaſtico, de quo dic, vt latius dicã in c.fi. infra eod. vbi tractabo materiam competentiæ fori propter domicilium & moram. Glo. 1. opponit cõtra tex. in eo quod vult, quòd etiã ſi clerici habeãt cauſas contra laicos, debeat obſeruari ius canonicum. Nam videtur, quòd debeat ſeruari ius ciuile: cum laici ſint conueniendi coram ſuo iudice ſeculari. Glo. ſoluit. ¶ In ea. Glo. ibi, nec enim tractaretur ibi, dic, ſcilicet corã laico. ¶ In ea. Glo. ibi, iure municipali. hic dicit Ioan. Andr. quod aduocati ciuilis fori quotidie allegant hanc Glo. ad probandum, quòd cauſæ quas clerici mouent contra laicos in foro ciuili, non ſolum ſecundum leges, ſed etiam ſecundum ſtatuta & humanas conſuetudines ipſius fori, ſint tractandæ, de quo infra. Et aduerte in eo, q̃ dicit Glo. quòd ſpeciale eſt Pariſijs: quia vt infra apparebit, nõ eſt verũ, quòd ſit in hoc ſpecialitas: quia idem etiam eſſet alibi, vt infra apparebit. & quamuis Glo. quòd Pariſijs Epiſcopus habet iuriſdictionem in temporalibus, dicit Dominus meus ſe habuiſſe à fide dignis viris Pariſienſibus, q̃ hoc non eſt verum: ſed ſolum habet illam in certa parte ciuitatis: ſed in maiori parte ſubeſt ſoli Regi: & ſic hæc litera probat, ſecũdum Dominum meum, quòd ſi clerici conueniant laicos coram ſeculari, cauſa debet tractari ſecundum leges & ſtatuta laicorum. de quo latius infra. Poſtremò pro declaratione tex. & Gloſ. & ar. 16. de quo in rub. remiſi me hic dicturũ. ¶ Quæro, quid ſi actor & reus ſint diuerſi fori, & iura, ſtatuta, vel cõſuetudines ſint variæ: vtrum debeamus attendere iura, ſtatuta, ſeu conſuetudines actoris vel rei? ¶ Sol. Articulus eſt dubius & intricatus. Et aduerte: quia quæſtio ſolum procedit in materia indifferenti, in qua tam laici, quàm clerici poſſunt diſponere. In hoc igitur articulo Doct. ſunt varij, & ex eo redditur materia magis dubia: quia commiſcetur non ſolum materia fori, ſed validitatis & potentiæ ſtatutorum & conſuetudinis, de qua materia Doct. hic, & in alijs iuribus inferius allegãdis. Et quoniam hæc materia conuenit in plurimis, & pro maiori parte titulo de conſti. ideò diu anceps fui, vtrum hic tractarem, an verò in titu. de conſti. in ea tamen dubietate inſtitui deligere quandam viam. pro clariori igitur doctrina, facio duo membra principalia.

¶ Primũ, de iuribus, ſtatutis, ſeu conſuetudinibus reſpicientibus ſolennitatem proceſſus, & ordinis iudiciarij.

¶ Secũdum, de reſpicientibus deciſionem & inſtantiam cauſæ.

¶ Quò ad primum membrum, reſpectu ſolennitatis proceſſus [a] & ordinis dic, q̃ regula eſt, † quòd
a 4 inſpiciuntur iura, ſtatuta, & conſuetudines fori, in quo iudicium agitatur. hoc ſingulariter tenet Glo. noſtra dum dicit, quòd tractari debeant ibi, ſcilicet coram laico, ciuili iure vel municipali. Et ſic vult, q̃ cauſæ, quas clerici mouẽt contra laicos, in foro ſeculari debeant tractari, non ſolum ſecũdum leges, ſed etiam ſecundum ſtatuta & conſuetudines illius fori. & hanc Glo. ſequitur hic Ioan. And. qui dicit, quòd hæc Glo. ſæpe allegatur per aduocatos ciuilis fori, & cum miniſterio Glo. noſtra locuta eſt per verbum, tractari, & non per verbum, decidi. Nam verbum tractari, videtur reſpicere potius ordinem & proceſſum. & ſequuntur hic Docto. dummodo ſtatuta & conſuetudines, ſint rationabiles: quia quò ad ordinem procedendi, ſeruãda eſt lex iudicij, ſeu fori, vt no. Glo. in verbo, vſuris. in cle. 2. de iudi. quæ dicit, quòd licet Eccleſiaſticus poſſit ſuper vſuris procedere ſimpliciter, de plano, &c. per illã cle. 2. Si tamen cauſa vſuraria agitetur coram iudice ſeculari, ſecundum quod dixi in cap. præcedenti, iudex tenebitur ſeruare ordinem iudiciarium: non autem poterit procedere ſummariè, &c. quia lex canonica non poteſt dare modum procedendi in foro ſeculari. & illam Glo. ſequuntur ibi Doct. & ibi eam approbaui: & hanc etiam opi. ſequuntur Inn. Compo. Io. Andr. & communiter Doct. in Rubrica de cõſue. & Hoſt. in ſum. in titu. de teſt. §. qualiter cõficiãtur. loquitur tamen ſimpliciter dicens, quòd clerico agẽti coram laico, ſeruãdæ ſunt leges humanæ, per tex. 10. diſt. c. certũ, & quod ibi no. gl. & c. quoniam, & c. ſi in adiutorium. Sed debet reſtringi dictum Hoſt. ad li. ordinatorios proceſſus. & hanc etiam opi. tenet Cyn. in l. 1. C. de ſum. Tri. in 2. & pe. q. Bar. ibi in 1. q. & Bal. ibi, in pe. q. & idem tenet gl. 1. & Bal. in l. 1. C. quæ ſit longa cõſue. & Bal. in l. cum clericis. C. de epi. & cle. Et ſic ex prædictis ſequitur, quòd clerico agenti contra laicum in foro ſeculari, non canones, ſed leges, & humanæ conſuetudines ordinatoriæ ſunt ſeruandæ. neque enim hoc caſu ſtatutum offenditur: ſed cauſa regulatur ſecundum ſtatuta fori, vbi iudicium agitatur, ad quod l. 3. ff. de teſti. & ibi hanc opin. tenet d. Florian. de Bon. & probatur etiam 12. di. c. illa. & tenet eam Io. And. in addi. Spe. in titu. de conſtit. ver. & no. per d. c. illa. & per tex. 8. diſt. c. quæ contra, & c. cum veniſſent. inf. de eo, qui mittitur in poſſ. & c. Rayn. inf. de teſtam. & l. primam. C. de emancip. li. Secundò mouetur per id quod ſtatim dicam de renunciatione. Tertiò, quia ſicut clericus agens videtur approbaſſe iudicium, & ſuas qualitates pro ſe: ita debet recipere contra ſe. 19. diſt. c. 1. inf. de cenſi. c. cũ olim. & quod ibi no. Quartò, propter qualitatem in iudicio ſeruandam: & ne vnum & idem iudicium diuerſo iure cenſeatur. inf. de excep. c. cum inter. 12. q. 2. cognouimus. inf. de priui. cap. quia circa. Quintò, ne actori magis faueamus, quam reo, contra regulam iuris, non debet, in Digeſtis, & in 6. Sextò vt connexorũ idem ſit iudicium, vt in c. tranſlato. de conſt. cum ſua materia. Septimò, quia cum actor ſequatur forum rei, vt in c. præcedenti, ergo & ipſius ſtatuta ſequi debet. 11. q. 1. c. experientię. & in regula, acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. Et idem etiam tenent Lau.
5 & Arch. 2. q. 6. c. non ita. qui dicũt, †quòd ſi clericus reconuenitur coram ſeculari, non poteſt appellare ante ſententiam à grauamine: niſi in caſibus, in quibus

ADDITIO.

a ¶ *Not. quòd quò ad ordinem proceſſuum, debent leges fori obſeruari, quicunque ſit is, qui litigat. & fuit dictum celebre Abb. in c. 1. de conſtit. & vltra hic allegata per iſtum, vide nouiſſime per excellentem Doctorem Phil. Decium patrem, & præceptorem meum, in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, in 17. col. vbi ex tali concluſione infert ad multa ſup. de conſtitu.*

quibus poteſt de iure ciuili, ab interlocutoria appellare, de quibus dixi in cap. ſuper eo. infra de appell. Et econtra, laicus conuentus coram eccleſiaſtico poterit à qualibet interlocutoria appellare, niſi à iure canonico prohibeatur ab illa appellare. tex. eſt in c. ex parte. infra de app. Item à ſeculari iudice per clericum appellabitur ad ſecularem, & ab eccleſiaſtico per laicũ appellabitur ad eccleſiaſticum, ſecundum Archi. & Lau. Et ex prædictis infertur, quòd ſi ſtatuto cauetur, quòd cauſæ debent terminari intra 20. dies, & q̃ non ſubditus agens coram ſeculari teneatur ſatiſdare de ſoluendis expenſis, ſi contingeret eũ in expenſis cõdemnari, quòd clericus agens coram laico, ligatur tali ſtatuto. Ita diſponendo decidit Io. Cal. in q. ſua, quæ incipit, ſtatuto ciuitatis, eo, quòd prædictum ſtatutum tangit proceſſum, & litis ordinationem, vt de ſe patet, & non eſt oneroſum, ſed licitum & honeſtũ ad hoc, vt lites celeriter terminentur, ar. c. fin. de dolo & contum. & vt ſine difficultate reus conſequi valeat expenſas ab actore non ſubdito, condemnato: ſicut ſine difficultate conſequeretur actor contra reum, facit de reg. iur. in c. in iudicijs, & c. non licet. lib. 6. Et quia indubitatum videtur, quòd ſi in foro eccleſiaſtico talia ſtatuta vigerẽt, laico ibi agenti ſeruarentur talia ſtatuta eccleſiaſtica. ar. tex. noſtri, & inf. de teſt. c. filius, & c. cum eſſes, & quod ibi no. ad fi. gl. 2. facit c. ſuper quibuſdam. in fi. infra de verb. ſig. & c. 2. de except. lib. 6. ergo econtra debent ſeruari hæc ſtatuta clericis in foro ſeculari. arg. 2. quæſt. 7. c. in ſancta, & c. ſeq. vbi probatur hæc illatio. & 28. quæſt. 1. c. omnes. infra de teſt. c. iudæi. Et eſt ratione iuriſdictionum, ne ordo turbetur. 10. diſt. c. quoniam, 96. di. c. cum ad verum. 11. q. 1. c. peruenit. infra de app. c. ſi duob. & qui fi. ſint leg. c. cauſam. el 2. & ſic videtur intelligenda d. l. cum clericis. in fi. C. de epiſc. & cle. vbi eſt expreſſum conſuetudinem loci ſpectandam eſſe, quò ad ordinem iudiciariũ, & circa hoc ligare non ſubiectos, ad quod etiã facit quod no. Hoſt. de iur. cal. in c. 1. ſuper ver. inſinuandum. vbi dicit, quòd ſi clericus in cauſa propria vel eccleſiæ conuenit laicum coram iudice ſeculari, coram eo iurabit de calumnia: aliàs repelletur à iudicio, vt in cap. fin. de iu. cal. & hoc ideo, quia ex quo à iure habet licentiam litigandi coram ipſo iudice, per conſequens tenetur ad ea, ſine quibus cauſa expediri non poteſt, vt in iuribus vulg. & idem de inſtantia & ſatiſdatione tenet Pet. de Anch. in repet. c. 1. de conſti. q. 12. vel pro confirmatione præce
a dentis q. & Imo. hic. & ego de inſtantia [a] dixi in c. pe. ſup. ti. prox. in 7. prin. ar. quod tamen dixi de ſatiſdatione, limitatur ſi modo loquamur de ſatiſdatione pura: ſecus ſi ex forma ſtatuti debet eſſe fideiuſſoria, vel iuratoria: quia tunc ſtatutum nõ arctaret clericum vel eccleſiam, per tex. ſing. in Auth. de ſan. epi. §. ſi quis igitur pro pecuniaria. nam ſi illud eſt generale priuilegium clericorum litigãtium in foro ſeculari, vt non teneantur fideiuſſores dare, vel iurare, ſtatutum licet generaliter loquens non arctet clericum vel eccleſiam, cum tale priuilegium ab Imperatore generaliter conceſſum, non poſſet tolli per ſtatutum tacitè vel expreſsè, per no. C. de epiſc. & cler. auth. clericus. & auth. caſſa. & quod no. Innoc. in c. nouit. ſup. titu. prox. & quæ tradunt doc. in c. nouerint. de ſenten. excom. & ſecundum Ioan. Cald. in d. q. & mihi placet. ad quod vide, quod no. glo. in d. l. cum clericis. §. ſtatuimus. & in auth. generaliter. C. de epiſc. & cler. per Specu. in tit. de ſatiſda. §. 1. & per glo. in l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. & vide omnino D. M. in cap. quoniam. in §. in alijs. infra vt lite non conteſt. Et ex prædictis no. quòd ſi ſtatuto diſponeretur, q̃ libellus non ſit neceſſarius, ſed ſufficiat talis qualis petitio: Vel etiam ſi ſtatuto diſponeretur, quòd inſtrumentum guarentigiatum haberet paratam executionem, quod clerico coram tali iudice contra laicum litiganti, deberent ſeruari talia ſtatuta, eo quòd reſpiciunt ordinem proceſſus, & illud voluit Barto. in d. l. 1. C. de ſum. trin. & Io. de Imo. hic, & Bald. in auth. caſſa. C. de ſacroſan. eccl. & Pet. de Anch. in repet. c. 1. de conſt. licet Bal. aliud videatur ſentire in l.
b 1. C. de ſumma trin. Sed ſi ſtatutum [b] diſponeret q̃ non admitteretur probatio per teſtes, ſed ſolùm per publica inſtrumenta: hoc caſu, quia ſtatutum videretur reſpicere deciſionem, non videtur habere locum dicta regula, de quo latius tradit Ioan. Cald. in d. q. & Pet. de Ancha. in d. c. 1. quia hoc pertinet ad
6 ſecundum prin. membrum. † Eſt igitur regula, vt dixi, q̃ quantũ ad ordinatoria iudicij, & proceſſus ſolennitatem, conſideramus ſtatuta & conſuetudines loci, in quo iudicium agitatur. Et ad prædicta vide quæ dixi in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſt. Hæc tamen regula fallit multipliciter.

7 ¶ † Primò fallit, quando eſſemus in terris eccleſiæ ſubiectis, quò ad temporalem iuriſdict. quia tũc etiam in foro ſeculari ſeruãdum eſſet ius canonicũ, vt hic in gl. & idem no. in c. ſeq. per illum tex. & probatur in c. ſi duobus. infra de appel.

8 ¶ † Secundò fallit, ſi eſſemus in foro ſeculari, & non obſeruantia ordinis eccleſiaſtici induceret peccatum. hoc tenet do. Domi. in cap. 2. de iureiuran. lib. 6. & probatur in cap. decernimus. de ſenten. excom. lib. 6. dixi in cle. 1. de foro compet. ſuper verbo, omnimodam.

9 ¶ † Tertiò fallit, ſi eſſet talis ſolennitas ordinis iudicij, quæ eſſet conceſſa clericis in priuilegium, licet eſſet conceſſa ab Imperatore: quia talis ſolennitas deberet ſeruari, non obſtante conſuetudine vel ſtatuto ciuili, aliud diſponente, vel ſi ab aliquò iuris ciuilis ordinatoria proceſſus ſolennitate clerici fuiſſent exempti ab Imperatore in priuilegiũ ipſorum, quia tunc non poſſet cõtrarium induci ſtatuto, aut conſuetudini, ſecundum ea, quæ ſupra dixi, per tex. ſingularem in Auth. de ſan. epiſ. §. ſi quis igitur pro pecunia.

10 ¶ † Quartò fallit in Epiſcopo expulſo à dioceſi ſua, qui cognoſcit in proxima dioceſi. Nam talis epiſcopus, etiam quo ad litis ordinationem, debet ſeruare ſtatuta ſuæ dioceſis, non autem ſtatuta & conſuetudines ipſius dioceſis, in qua cognoſcit, & vbi iudicium agitatur, glo. eſt ſingularis in verbo, omnimodam.

ADDITIONES.

a ¶ *Adde etiam Salyc. in auth. caſſa. in 1. q. C. de ſacroſanc. eccleſ.*

b ¶ *Et quid ſi ſtatutum mandat compromitti. vide Phi. Cor. in conſil. 104. lib. 2. incip. quamuis primo aſpectu. cum ſimili. vt latiſſimè Dec. in d. cap. eccleſ. in 17. colum. de conſtit.*

modam. in cle.1.de foro compe. & ibi dixi. Et prædicta notabis, ex quibus habes singulariter expeditum hoc primum membrum multum imperfectè à maioribus nostris examinatum.

11 ¶ † Circa secundum principale membrum, de statutis, & consuetudinibus recipientibus causæ decisionem & substantiam, vtrum debeamus attendere statuta & consuetudines actoris vel rei: quia hæc materia potius adaptatur ad tit. de constit. ideo hoc omitto, & ibi plenius tractabo. dixi in cap. ecclesia. de constit.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio in temporalibus penes ecclesiam in habitu existens, illā inter laicos non potest actu exercere.*
2 *Literæ per laicos à Papa impetratæ de rebus ad forum ciuile pertinentibus non valent.*
3 *Habitus iurisdictionis penes ecclesiam existēs, ad quid valeat.*
4 *Consuetudo, secundum quam qualitatem tribuat iurisdictionem.*
5 *Consuetudo, iurisdictionem tribuere potest.*
6 *Iurisdictio est apud consules in populari ciuitate.*
7 *Recusatio & appellatio à pari procedunt.*
8 *Consuetudo est extendenda de similibus ad similia.*
9 *Dictio, sicut, est nota similitudinis.*
10 *Imperio vacāte, an ad Papam deuoluatur iurisdictio.*
11 *Papa non habet exercitium iurisdictionis temporalis.*
12 *Appellationes gradatim debent interponi.*
13 *Episcopus associatur iudici seculari suspecto.*
14 *Laici iudicantur à legibus ecclesiasticis.*
15 *Papa non potest de iure merè temporali cognoscere.*
16 *Appellare à seculari ad Papam nemo potest.*
17 *Appellari an possit consuetudine cessante à seculari ad ecclesiasticum, ob Cæsaris defectum.*

LICET EX SVSCEPTO. Laicus laicum super re ciuili coram ecclesiastico iudice conuenire non potest: nisi in defectum iustitiæ secularis. vel vbi consuetudo hoc haberet. h. d. Et primò ponit dictum cum sua modificatione. Secundò ibi, liceat, prouidet contra grauamina consulū. Tertiò ibi, si verò, prouidet circa ipsorum consulum recusationem.

¶ Primò no. quòd quamuis secundum communem canonistarum opin. de qua in c.nouit. de iud.
1 † iurisdictio in temporalibus sit in habitu penes ecclesiam: tamen ecclesia illam in actu inter puros laicos non potest regulariter exercere, [a] nec etiam potest pro libito voluntatis illam aduocare à principe seculari: ex quo sequitur, quòd Imperator in temporalibus non dicitur vicarius Papę: quia si vicarius esset, posset reuocari ad libitum, vt in cle.2.de rescr. & in c.cum venissent. infra de insti. Nec etiam illam simpliciter à Papa: quia si hoc posset illum reuocare, vt in c.super quæstionum.sup.de offi.dele.& in l. iudi. solui.ff.de iudi.
2 ¶ † Secundò no. quòd literæ impetratæ à Papa inter puros laicos de rebus profanis ad ciuile forum pertinentibus sunt nullæ, & ideo non validantur secuta negligentia secularis, de quo latius inf.in gl.1.
3 ¶ † Tertiò no. quòd habitus iurisdictionis in tēporalibus, qui est penes ecclesiam, vt dictū est, non est omnino inutilis eò, quòd negligēte aut deficiente seculari iudice, potest ecclesia supplendo, negligentis iurisdictionem exercere. de quo latius inf.
4 ¶ † Quartò no. quòd consuetudo tribuens iurisdictionem, illam tribuit secundum qualitatem, cui defertur: non secundū qualitatem tribunalis à quo abdicatur. Et ideo, si à seculari defertur ad ecclesiā, sequitur quòd si de iure canonico potest à quolibet fœnore, & à quolibet grauamine appellari omisso medio: ita & hoc casu idem seruabitur, & rationem poteris colligere ex inf. dicendis.
5 ¶ † Quintò no. q consuetudo potest tribuere iurisdictionem, de quo latius dicemus in c.cum cōtingat, inf. eo. & si tribuit vni quo ad causam principalem, vt puta ecclesiastico, etiam illam intelligitur tribuere quò ad causam appellationis. facit quod no. do. Arch. 2.q.6. non ita.
6 ¶ † Sextò no. secundum Dom. Ant. quòd de iure communi in ciuitate populari, qualis est ista ciuitas, iurisdictio est penes consules ciuitatis: hoc est, penes maiores natu, qui eliguntur à populo, vt præsint ciuitati. Sed hoc non colligitur hic, quia tex. dicit de consulibus communitatis, vnde potius videtur dicendum, quòd ipsam totam ciuitatem præsentent decuriones, vt dicit glo. in rubr. C. quæ sit longa consuet. & Barto. in rubr. ff. de decu. & in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, vide quod traditur in cap. omnes. de constit. & in c.cum accessissent. eod. titu. quod latè dixi in c. dilectus. el 2. infra de simo. maximè in 2.q.

¶ Septimò no. quòd etiam iudicium vniuersitatis potest ex causa recusari. de quo dic, vt latius dixi in c.1.supra de iud.

¶ Octauò no. tex. qui expresse probat, q probata suspicione iudicis recusati apud arbitros, iurisdictio non defertur ipsis arbitris, sed ad superiorem, licet Host. voluerit contrarium, de quo latius dixi in c.si quis contra. supra eo.
7 ¶ † Nonò no. quòd recusatio & appellatio procedunt à pari, de quo dic, vt latè dixi in c. super eo. el 2. infra de appel.
8 ¶ † Decimò no. q consuetudo extenditur de similibus ad similia: sicut ius, de quo in c.cum olim. & cap. cum ecclesia. supra de elect. & per Innoc. in cap.fi.supra de offi. Archid.

¶ Vndecimò no. secundum Dom. Anton. quòd licet secularis non recusetur in totum de iure ciuili, sed adiungatur episcopus si recusatus est ordinarius, vt in auth. si verò. C. de iudicijs. Si tamen iurisdictio est translata de seculari in ecclesiasticum, licet ecclesiasticus sit subrogatus in locum secularis, tamen recusatur in totum, & eliguntur arbitri: quia, vt supra dixi, hæc iurisdictio transfertur cum qualitate ecclesiastica, & sic sentit Dom. Anton. quòd hic

---

ADDITIO.

a ¶ *Dicit enim Papa in c.nouit. de iudi. quòd non intelligit perturbare iurisdict. laici, & est speciale in personis miserabilibus. ergo in contrarium est ius commune. ar. c.præsenti. §.loca. de præb. lib.6. & no. quia iudex laicus semper dicitur paratus reddere ius, vt dicit And. Sicu. hic. & an Papa sit superior Cæsare, vide Alex. in l.1. §.1. in fi. ff. de requiren. reis. & Soc. consi. 375. in 2. par.*

hic recusaretur ecclesiasticus, quod mihi nō placet: quia loquitur de recusatione secularis, & ideo dic, vt infra dicam.

¶ Duodecimò no. secundum Abb. quòd vbi iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem temporalem in loco, debet iudicare secundum canones, & non secundum leges, de quo dic, vt dixi in cap. præcedenti.
9 ¶ † Vltimò no. quòd dictio, sicut, est similitudinaria, & verificatur per relationem ad aliud, & pondera tex. in fi. pro hac clausula, sicut superius est expressum. Glo.1.sentit quæstionem, vtrum literæ impetratæ à Papa inter puros laicos sint nullæ, & soluit. In fi.glo.dic, vide ergo glo.sentire, q literæ sint nullæ, sed stent in pendenti, donec sententia proferatur, quod potest intelligi duobus modis, vno modo, quòd illud, vsque ad sententiam, intelligatur de sententia proferenda per delegatum hoc modo, videlicet, quòd secularis quandocunque volet poterit procedere ante, quàm delegatus proferat sententiā, & sic vult, quòd secularis poterit assumendo cognitionem impedire iurisdictionem delegati, & ipsius processum irritare, quod non placet Dom. Anton. qui vult, quòd secularis possit assumere cognitionē vsque ad actum citationis factæ per delegatum, ar. c.proposuisti.infra eo. quia ex quo cœptum est iudicium coram delegato, ibi debet finem accipere, vt in l.vbi cœptum.ff.de iudic. & quia de qua re cognouit Prætor, &c. vt in l.de qua re.ff.de iudi. & hoc satis mihi placet. Vnde datur secundus intellectus ad glo. vt quod dicit glo. vsque ad sententiam, intelligi debet, quòd literæ stent in suspenso, quousque iudex secularis sententiam proferat: quare si interim aliquo modo negligētia cōmitteretur per secularem, delatus vigore literarum impetratarum poterit supplere negligentiam secularis, iudicando etiam ex eisdem actis, & hunc intellectum sequitur Ioan. And. licet Tan. Vin. & Ioan. voluerint, quòd inchoato iudicio per secularem, tales literæ irritentur, argum. c. plerunque. supra de rescript. quasi per ipsam inchoationem laici videantur à seculari iudice recipere iustitiæ complementum. Sed Dom. Anton. hic tenet opin. Ioan. And. & sic videtur velle, quòd literę non sunt ipso iure nullæ, & sequitur Hostien. & ad tex. qui videtur contrariari dum dicit, irritas & inanes. dicit quòd debet intelligi cum suppletione hoc modo, videlicet quia per tales literas non potest procedi, sicut non posset si cōstaret ipsas irritas & inanes: aliàs versiculus sequens non bene excideret dum dicit, dummodo consules, &c. quasi velit dicere, quòd non secuta negligentia perinde est in effectu, ac si esset irritæ. vel potest intelligi secundum Dom. Ant. quòd sunt irritæ, quando in literis expressisset falsitatem, quòd consules erant negligētes: cum adhuc non fuissent requisiti, vt in cap. super literis. supra de rescriptis. Inno. hic vult, quòd literæ sunt ipso iure nullæ: cum Papa ante negligentiam commissam inter laicos non habeat iurisdictionem, & ad versiculum, dummodo, respondet, quòd debet intelligi, q literæ possunt impetrari data negligentia secularis, & quò ad hoc c. & ipsius intellectum, idem videntur tenere Ioan. Cal. Dom. Anton. & Zab. in cap. sequen, vbi tex. videtur huic contrarius. D. M. in hoc artic. satis inordinatè procedit. Sed tamen ex ipsius dictis videtur ita distinguēdum, quòd aut literæ impetrantur à persona miserabili, aut à persona nō miserabili. Primo casu subdistingue, q aut est miserabilis & oppressa, vt quia est vidua, & spoliata, & hoc casu, valent literæ impetratæ à iudice ecclesiastico: nulla etiam data negligentia iudicis secularis, vt in c. ex parte B. infra eod. 24. quæst. 3. c. si quis de potentibus. Ecclesia enim habet istas personas miserabiles sub protectione sua, vt dixi in c. præceden. facit. c. su per quibusdam. infra de verb. signif. & idem si sunt pauperes, quamuis non oppresserit, spoliati, quia satis paupertate sua opprimuntur, vt sentit Inno. in c. significantibus. supra de offi. deleg. & ibi bonus tex. facit etiam d.c. super quibusdam. Si verò essent miserabiles personæ, sed non pauperes, nec oppressæ, vt vidue, pupilli, infirmi, & similes, qui tamen sint diuites, & iltę possunt adire ecclesiasticum impetrādo literas. Sed literæ non habent statim effectū suum, vt in casu præcedenti: sed stabunt in pendenti, vt in c. sequenti. & hoc casu potest saluari gl. nostra, quod tamen limitari debet, nisi per surreptionem essent impetratæ eò, q impetrans falso expressit in illis de negligentia secularis, vel quia fuerūt impetratæ post inchoatum processum coram seculari, nulla facta mentione de ipso processu. hoc enim casu & similibus, literæ sunt ipso iure nullæ: saltem ope exceptionis, vt in c. super literis. supra de rescrip. & in c. inter. infra de re iud. Aut loquimur in personis non miserabilibus, & literæ sunt ipso iure nullæ, vt hic, & ratio huius est, quia in nō miserabilibus ecclesiasticus nō habet iurisdictionem: nec habitu nec actu. Sed in miserabilibus licet actu, non habeat iurisdictionem: tamen habet illam habitu, secundum Ioan. de Lig. Sed primum dictum est falsum, per no. in c. no uit. supra ti. 1. & quæ dixi in c. solitæ. supra de ma. & obe. & infra subijciam. vnde D. Anton. dicit quòd ratio differentiæ est: quia in miserabilibus non pauperibus ecclesia habet exercitium, sed illud habet ligatum. In non miserabilibus verò, habet exercitiū interdum. Sed primum mēbrum non placet D.M. quia si habet ligatum: ergo non debet posse exercere durante vinculo seu ligamine. argum. c. Romana. de offic. or. lib.6. & legis, obseruare, in fi. C. de offic. procōsul. & legati. Præterea, hæc diuersitas D. Ant. non probatur iure. Inno. in c. seq. dicit q ecclesia licet habeat exercitium iurisdictionis in personis miserabilibus, tamen ex gratia non vtitur illo. contra quod facit tex. in c. seq. qui apertè sentit, quod Papa faceret iniustitiam committendo effectualiter ante euentum negligentiæ, q non esset, si de iure posset: quia nemini iniuriam facit. & 123. quæst. 3. cap. qui peccat. & in l. Gracchus. C. de adul. Quare D. M. assignat aliā rationem: videlicet, quod in personas miserabiles seu delinquētes, in ipsas Papa magis latam habet iurisdictionem, quam in nō miserabiles, quia miserabiles vt dictum est, sunt sub ipsius protectione. Et ideo committendo videtur officium protectionis exercere, & quasi comminari seculari iudici, quod si negligens fuerit, procedet per suum delegatum: sicut in simili dat conseruatorem ante iniuriam illatam, vt in c.1. de offic. deleg. li.6. facit etiam, q in simili dicemus dè commination peremptorij, in c. cum ex literis. supra de restit. in inte. quæ ratio cessat in alijs laicis, quos nō sic habet sub sua protectione.

ctione. Ideò nullo modo committit ante negligentiæ tempus, vt in d.c.1.§.1.de offi.or.lib.6.& in l.obseruare.in fi.de offi.proconſ.cum ſi.Quæ diſtin.cum ratione prædicta ſatis mihi placet pro cõcordia tex. noſtri, & cap.ſequentis. & quia tex. dum dicit, irritas & inanes, ſtat propriè, & ad ver. dummodo, reſponde vt dixi, ſupra ſecundum Innocen. & adde quod dixi in c.ex tranſmiſſa.in glo.1.& in glo.fin.ſupra eod. Aduerte tamen, quia contra id quod ſupra dixi de perſonis miſerabilibus diuitibus, cõiuncta ratione Dom.mei, videtur obſtare tex. in d.c.14.§.1.de offic.or.lib.6.vbi Archiepiſcopus non poteſt conſtituere vicarium ſuper cauſis ſubditorũ ſuffraganeorum deuoluendis ad eum per appellationem, & tamen ſubditos ſuffraganeorum videtur habere in ſua protectione. Sed potes reſpondere, quòd illa protectio Archiepiſcopi eſt conditionaliter limitata, cogitabis. Et ex prædictis habes declaratam hanc glo. & tex.noſtrum vna cum cap.ſeq. Et ſic habes, in quibus caſibus eccleſia poteſt cõcedere literas inter puros laicos. Aduerte tamen, quia glo. ſequens pro examinanda hac materia, an & quando inter puros laicos eccleſiaſticus poſsit cognoſcere & procedere, procedit per caſuum enumerationẽ. Sed ante, quã ad illos deſcendam, pro examinatione præcedentium, quando propter commiſſam negligentiam literæ poſſunt impetrari: Quæro quid requiratur ad hoc, vt dicatur commiſſa negligentia per ſeculare propter q̃ eccleſiaſticus valet adiri. Sol. Inn. & Hoſt. per omnia diſtinguunt ſecũdum quod ſtatim dicam in caſu vacantis Imperij aut alterius inferioris principatus. Do. Ant. diſtinguit quòd aut iudex
a negligens nõ recognoſcit alium ſuperiorem, [a] & poteſt adiri Papa, ar. no.in c.per venerabilem, infra qui fil.ſint legi. Et ideò ſi reges vel ciuitates nõ recognoſcentes Imperatorem ſunt negligentes, poteſt haberi recurſus ad Papam. Et idem ſi recognoſcerent, ſed aditus ad Imperatorem eſſet difficilis. ar.§.ſi verò.in Auth. vt differentes iudicesno. Hoſt.in c.nouit.ſup. tit.1. Aut eſt talis, qui recognoſcit ſuperiorem, & ſi perſona eſt miſerabilis, Papa poteſt ſtatim adiri. ar. cap.ſeq.& ſupra, de iud. cum deputati. quia ſatis dicitur oppreſſa, ex quo negligitur eius iuſtitia, vt in c. ex parte. infra eo. Sed primum dictum Dom. Ant. non placet D. M. quòd in caſu negligentiæ iudicis non recognoſcentis ſuperiorem, Papa poſsit ſtatim adiri: dicit enim ipſe potius hoc caſu Imperatorem adeundum: fortè, quia iſti inferiores præſcribentes dictã iuriſdict. contra Imperatorem, videntur illam habere in quãtum ſint vigiles & ſolliciti, in adminiſtranda iuſtitia: aliàs aut ſuperior ſe impedit, & reaſſumit originariam iuriſdictionem ſuam, per tex.no.
b in c.irrefragabili. §.exceſſus, [b] ſupra de offic.or.& ibi dixi in 4.no.facit q̃ dixi, c.cæterum.ſupra tit.1. Et ſic infertur, quòd multo fortius hoc debet procedere, quando iuriſdictio non eſt præſcripta contra Imperatorem. Sed de facto, quis ipſum Imperatorẽ non recognoſcit in ſuperiorem, quia tunc Papa non ſuccedit: ſed debet adiuuare Imperatorem, vt recognoſcatur in do.Arch.c.quoniam, 10.diſt.cum ſim. Ego arbitror, quòd D.Ant. habuerit ſolum reſpectum, quando Imperator non eſſet habilis cõtra talem inferiorem ad faciendum, vt iuſtitia exerceatur: vnde tunc facilius Papa poteſt adiri, qui ſpiritualem gladium ſuum plurimũ timendum facilius poterit exercere. Et ex prædictis habes expeditum caſum negligẽtiæ, quem adde articulo, quem poſui ſupra, in rubrica, remittendo me hic. Sed vltra dictum caſum negligentiæ, gl. ſequens recitat alios quinque caſus, & doct. etiam addunt plures. Ego omiſſo ordine gl. & doct. procedam enumerando & declarãdo prius caſus, qui colliguntur ex tex.noſtro: deinde referam caſus doctorum, plurimis additis.

¶Primò, ratione negligentiæ ſecularis.

¶Secundò, ratione defectus ſecularis.

¶Tertiò, ratione appellationis: quia caret ſuperiore.

¶Quartò, quia ſecularis ſuſpectus.

¶Quintò, ratione conſuetudinis.

¶Sextò, ratione dubietatis inter iud.

¶Septimò, in cauſis criminalibus eccleſiaſticis, vel mixtis.

¶Octauò, in cauſis ciuilibus eccleſiaſticis.

¶Nonò, in cauſa fidei.

¶Decimò, in cauſa matrimoniali.

¶Vndecimò, in cauſa natiuitatis.

¶Duodecimò, ratione connexitatis.

¶Decimotertiò, in cauſa decimarum.

¶Decimoquartò, in cauſa mortuariorum.

¶Decimoquintò, in cauſa iuris patronatus eccl.

¶Decimoſextò, in feudo eccleſiaſtico.

¶Decimoſeptimò, in cauſis ſeruorum & ruſticorum eccle.

¶Decimooctauò, in cauſis pœnitentium.

¶Decimononò, in cauſis eremitarum.

¶Vigeſimò, hoſpita. templariorum, & leproſariorum.

¶Vigeſimoprimò, libertorum, pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum.

¶Vigeſimoſecundò, in peregrinis nauigan. &c.

¶Vigeſimotertiò, in cauſa reconuentionis.

¶Vigeſimoquartò, ratione adminiſtrationis.

¶Vigeſimoquintò, in collectantibus eccleſias.

¶Vigeſimoſextò, vigore denunciationis.

¶Vigeſimoſeptimò, ratione rei eccleſiaſticæ.

¶Vigeſimooctauò, ratione priuilegij.

¶Vigeſimononò, in caſibus, in quibus clericus agens contra laicũ potius videtur reus quàm actor.

¶Trigeſimò, ratione mixturæ: quia conuenienda vniuerſitas.

¶Trigeſimoprimò, ratione promiſsionis, &c.

¶Trigeſimoſecundò, ratione conſuetudinis.

¶Trigeſimotertiò, rõne nullitatis proceſſus, &c.

¶Trigeſimoquartò, propter ſigna pœnitentię.

¶Trigeſimoquintò, in omnibus criminibus eccleſiaſticis.

¶Trigeſimoſextò, ratione cuiuſcunque peccati.

¶Trigeſimoſeptimò, ratione delicti vel contractus, &c.

¶Trigeſimooctauò, in concernentibus totius Chriſtianitatis, &c.

¶Trigeſimononò, in omnibus caſibus, in quibus

ADDITIONES.

a ¶ *Et de hac materia vide latius per Moder.*

b ¶ *Fely. hic multa de iſto tex. vide hic per eum in 1. colum. & ſequen.*

bus iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare.

¶Quadrageſimò, ratione violentiæ in rebus eccleſiaſticis.

¶Quadrageſimoprimò, ratione cõnexitatis cauſæ, & ne continentia diuidatur.

¶Quadrageſimoſecundò, ſi non fuerit exẽptus.

¶Quadrageſimotertiò, ex generali conſuetudine, &c.

¶Secundus caſus igitur ſit, quãdo locus caret ſeculari iudice, & alius ſuperior ſecularis non inuenitur, quia tunc poteſt adiri epiſcopus. Circa hoc tamen doct. diſtinguunt, quod quandoque vacat Imperium, & ſuccedit eccleſia. tex. eſt hic. Quandoque vero in prouincia deeſt præſes, vt quia ceſsit, vel deceſsit, & tunc poteſt adiri epiſcopus, vt in Authen. vt diff. iud.§.ſi verò. Quandoque vero vacat totus principatus, ſeu regnum, & hoc caſu, Innoc. ponit tres opin.

10 ¶ † Prima eſt, q̃ iuriſdictio deuoluitur ad proximum ſuperiorem, non ad Papam: quia licet ad Papam deuoluatur iuriſdictio vacante Imperio, tamen ſecus eſt vacante alio principatu, quod videtur eſſe contra id, quod ſtatim dictũ fuit de præſide, & ratio diuerſitatis ſit, maior eſt conuentio inter Papam & Imperatorem, quàm inter Papam & aliũ principem, ſicut in ſi. dicitur in c.requiſiſti.inf.de teſt. Nam Papa examinat & conſecrat Imperatorem, & Imperator eſt eius aduocatus, & ei iurat, & ab eo tenet imperium, vt in c.venerabilem.ſupra de elect. & in cle. 1.de iureiu.63. di.c.tibi domino.& hoc eſt, q̃ vacante imperio, eccleſia ſuccedit in eo, quòd Imperator recognoſcit ab eccleſia.

¶Secunda opin. Innoc. eſt, referendo quoſdam, quod idem eſt in inferiore non recognoſcente ſuperiorem, quod eſt in Imperatore. Subdit tamen, quòd hoc caſu, non recurritur ad Papam: ex eo, q̃ ille teneat regimen ab eccleſia, ſed per ſimilitudinem poteſtatis, quam habet vt vicarius Chriſti, vt c. nouit. ſupra tit.1.

¶Tertia & vlt. opin. Innoc. eſt, quod vacantibus regnis, Papa non põt ſe intromittere: niſi per viam denunciationis, vt d.c.nouit. Hoſt. vero dicit, quòd
a vacantibus [a] Regnis & principatibus quibuſcũque, Papa non ſolum ſuccedit de plenitudine poteſtatis: ſed ex conſuetudine, quod ſequitur Dom. Anto. in his, qui non recognoſcunt ſuperiorem: ſecus in recognoſcentibus ſuperiorem, ne contingat perturbatio aliorum in eorum iuriſdictionibus. Dom. M. hic indiſtinctè tenet 2. opin. Innoc. quod etiam in inferioribus non recognoſcentibus ſuperiorem Papa non poteſt ſe impedire: niſi per viam denunciationis, vel niſi occurrat aliquis caſus ordinis, propter quem poſſet ſe impedire, vel etiam regnis non vacantibus. argum. no. in d.c.nouit. & in cap.1. de homi. lib.6.

11 ¶ † Mouetur etiam: quia Papæ eſt interdictum exercitiũ iuriſdictionis temporalis ex verbis domini ad Petrum dum dixit: Mitte gladium tuum in vaginam, &c. vt etiam traditur in d.c.nouit. vnde dicit, q̃ aut Imperator non recognoſcit imperium ab Eccleſia, aut recognoſcit. Primo caſu, quia à Deo poteſtatem obtinet in temporalibus in toto orbe, vt in cap. ſi Imperator. 96. diſt. & in l.bene à Zenone. C. de quadriennij præſcript. Ideò ſi vacat imperium, debet redire ad iuriſdictionem Papæ, vicarij Ieſu Chriſti, quia res de facili reuertitur ad naturã ſuam. 35.diſt. c.ab exordio. facit c.Cumana. de elect. Aut recognoſcit imperium à Papa, & fortius idẽ dicendum eſt: quia eadem ratio eſt de parte quò ad partem, quæ de toto, quò ad totum, vt in l.quæ de tota. de rei vendic. cum ſi. vnde ſicut vacante imperio, quod præeſt toti iuriſdictioni, deuoluitur iuriſdictio ad Eccleſiam ex plenitudine poteſtatis: ita & in hac parte deuoluetur ad Eccleſiam, ſec. Dom. me. Sed in veritate, ex prædictis verbis, quæ mihi uiden tur eſſe corrupta, licet ſub eadem forma repererim in pluribus Commentarijs, nõ poteſt colligi rectus ſenſus: quare ego arbitror dicendum, quòd in recognoſcentibus ſuperiorem, ſuccedat eccleſia vacante regno in hac parte: ſicut ſuccederet in toto, vacãte imperio, per no. per Bar. in l.infamem. ff.de publ. iud.& in l.hoſtes. ff.de cap. & in c.per venerabilem. infra qui filij ſint legit. vbi Doct. dicunt, q̃ idem iuris eſt de principibus nõ recognoſcentibus ſuperiorem, quod de Imperatore. Sed fortè dici poſſet, q̃ hoc caſu, iuriſdictio debet redire ad ſuum generalem adminiſtratorem in temporalibus, qui in actu habet iuriſdictionem vniuerſalem in temporalibus, videlicet ad Imperatorem. Et hoc ego arbitror melius eſſe, ne detur perturbatio iuriſdictionis & pluralitas principatuum. facit quod dixi ſupra, de inferiore negligente non recognoſcente ſuperiorem. in op.d.& quod no.10.diſt. quoniam. 96. diſt. c.cum ad verum. Et hoc, quando Imperator poſſet talem defectum ſupplere: aliàs autem teneamus opinionem cõmunem vt redeat ad Eccleſiam. Et adde hoc ad ea, quæ dixi in Rub. verſi. 30.

¶Tertius caſus colligitur ex tex. & gl. vt per viam appellationis poſsit adiri eccleſiaſticus, quod intelligitur, quãdo iudex ſecularis, qui iniuſtè ſententiauit, non recognoſcit alium ſuperiorem, ſecundum Dominum Antonium. Si verò recognoſcit, & perſona ſit miſerabilis: põt adiri Papa, quia ſatis dicitur oppreſſa eo, q̃ opprimatur ſententia iniuſta, vt in c.ex parte. inf. eod. & idem dicit Dom. Anton. ſi grauare tur perſona eccleſiaſtica, & cauſa ſit Eccleſiæ: quia tunc appellandum eſt ad eccleſiaſticum. Secus ſi clerici: nam tunc ad proximum ſuperiorem ſecularem eſſet appellandum, vt tradit Archi. 2.q.6. c.non ita. quod dictum non placet Dom.meo.

12 ¶ † Mouetur: quia de iure ciuili appellationes debent gradatim interponi, vt l.1.§.pen.ff.de appell. dixi latè in cap.3.infra de appel. vnde cum non reperiatur in iure contrarium, ſtabimus communibus regulis. 2.quæſt.6. c.anteriorum. & optimè probatur in c.ſi duobus. de appel. vbi Papa dicit, q̃ à ſeculari appellandum eſt ad eum, quando locus eſt de iuriſdictione Eccleſiæ: nec aliquid dicit de perſona eccleſia-

ADDITIO.

a ¶ *Adde, quòd nemo debet eſſe acephalus. 93. d.c.nulla. & ideò licet ex hac ratione, exempti ab Imperio ſint ſub Pontifice, ita Card. in cle.paſt. verſic. & illud. in 2. oppo. de re iudic. Hoſt. in c.cum Ioannes. de fi. inſtrum. & Card. in cle. præſenti. in 7.q. de cenſi. & latè per Mod. in d.c.nouit. de iud. vbi inſerunt ad regem Galliæ & Hiſpaniæ, & adde quæ dicit iſte, infra, circa finem.*

clesiastica, aut miserabili. Ego verò ita distinguerem, q̃ aut secularis, qui tulit sententiam, recognoscit superiorem, & tunc etiam si persona sit miserabilis, vel ecclesiastica, appellari debeat ad secularem,
a vt ibi iudicium finem accipiat,[a] ubi cœptũ est. Nec obstat tex. noster: quia loquitur, quando consuetudo erat in loco, à sententia consulum appellare, vel ad Papam, vt patet in tex. ibi, dum dicitur, sicut hactenus seruatum est, &c. Si verò est inferior, non recognoscens superiorem, videtur maius dubium. Arbitror tamen dici posse, q̃ appellari possit ad Papam: quia saltem datur defectus superioris. faciunt ea, quæ dixi in præcedenti articulo, & tenet Dom. Antonius in c. cum Ioannes. de fide instru. per tex. nostrũ. & in Authen. vt differentes iu. §. si vero. Sed tex. noster parum facit, vt infra subijciam. Et idem tenet Dom. Antonius, vt hic: multi tamẽ voluerũt q̃ isto casu, idem sit q̃ in Imperatore, per l. infamem. ff. de pub. iud. inducẽdo, vt induxi in præcedenti casu, & dixi in c. 1. infra de malefic. vnde sicut ab Imperatore non appellatur ad Papam, vt infra subijciã: ita nec ab istis appellari debet ad Papam. Sed mihi non placet: quia longa est differentia inter vnum casum, & reliquum. Quare cum vacante Imperio ad quem appellandum erat, appellari posset ad Papam, vt statim dixi. Ita videtur dicendum in hoc casu: quia quò ad istum, qui non recognoscit Imperatorem, imperium quodammodo dicitur vacare. aut loquimur in Imperatore, & arbitror dicendum esse, q̃ non possit appellari ad Papam: etiam si sit persona miserabilis vel ecclesiastica, quæ litigabant coram Principe. & ratio sit, quia præsumitur pro sententia iudicis, vt in l. Herennius. §. Caia. ff. de euict. Et maximè Principis, secundum ea, quæ traduntur in c. quæ in Ecclesiarum. supra de consti. & per Cyn. in l. quoties. C. de preci. Impera. offe. vnde cum à sententia Principis de iure communi non appelletur, vt in l. 1. in prin. ff. à quibus appellare nõ licet, agentes coram ipso, etiam si sint clerici, ligantur iure communi singulari: quia appellatio videtur potius inspicere ordinem & potestatem procedendi, quàm decisionem. & ideò seruamus ius ciuile etiam in clericis, vt latè dixi in c. quod clericis. supra eod. Secus autem est in inferiore, licet non recognoscat Imperatorem: quia non reperitur iure cautum, q̃ non possit appellari, & talis nõ recognitio est potius de facto, per no. 10. distin. quoniam. & 86. dist. c. cum ad verum. & in c. solitæ. supra de maio. & obed. Et adde hunc casum ad hoc, quod dixi in Rub. ver. 8. & vide ad prædicta, quæ dicam infra, in fi.

33 ¶ † Quartus casus est, cum iudex secularis est suspectus, quia tunc associatur ei Episcopus, vt in authen. si verò. C. de iud. & in Authen. vt differẽtes iu.
b di. §. si vero [b] traditur. 11. q. 1. in sum. quod singulariter limitat Hostien. in c. nouit. supra, de iud. quando recusatur iudex, qui est immediatè subiectus Imperatori, secus si in dicta prouincia est alius superior secularis: quia tũc debet adiri ille superior, & sequuntur hic Dom. Anton. & Doct. quod dictum est valde singulare, & memoriæ commendandum. & sic videtur dicendum, q̃ quando in ciuitate datur superior, si recusatur ordinarius inferior, ad cũdus est superior, quamuis semper viderim contrarium practicari, & practicaueram ignarus huius singularis limitationis ad dictam authent. si verò. Et hac ratione idem arbitrarer, si in prouincia nõ esset superior, sed Imperator esset in loco propinquo & vicino: ita, q̃ de facili possit adiri, & adde hoc ad id, quod dixi in Rubr. versi. 97.

¶ Quintus casus est ratione consuetudinis. tex. est hic, & sequuntur Host. & Doct. & Spec. in ti. de compe. iudi. adi. versic. 33. & probatur in c. ex transmissa. supra eo. secundum vnum intellectum. & in c. cum contingat. inf. eod. & ibi latius dicam. & adde quod dicam, infra post glo. fin. A. B. Facit quod no. Dominus meus in c. pen. de iura. cal. in fi. & ibi dixi, & probatur secundum vnum intellectum, in c. 2. de ordi. cog. & ibi per Dom. meum, in 1. oppo. post glo. & infra ver. 44. Ma.

¶ Sextus casus, quem etiam hic ponit gl. est, cum aliquid ambiguum fuerit difficile, inter iudices variatur. in c. per venerabilem. infra qui filij sint legiti. tenet Speculat. in d. §. 1. versi. 22. & Hostien. in summa. eod. tit. §. 2. & dicit hic Petr. q̃ hoc facit ad quæ-
c stionem de duabus [c] quartis, &c. vt cum sit in ambiguitate opinionum legistarum, stetur interpretationi canonicæ.

14 ¶ † Sed tu aduerte: quia istud cõcludit, quod laici iudicantur à legibus ecclesiasticis, non à iudice ecclesiastico, prout quærimus. Item contra hoc dictum videtur tex. expressus in l. 1. C. de legi. vbi textus dicit, q̃ interpretatio dubiorũ legalium spectat ad Principem, non ad Ecclesiam, quia eius est interpretari, cuius est denuo condere, vt in l. fin. C. de sententijs. & ideo quidam restringunt hoc dictũ, quando ageretur de causa fidei, vel materia spectante ad Ecclesiam. argu. l. 1. C. de summa Trinit. & d. cap. per venerabilem. vnde dicit Dom. Antonius, & sequitur Dom. meus, quod pro interpretatione rectius & ordinatius recurritur ad Principem, si dubium est circa leges & causas seculares. Si tamen reperitur illud ab Ecclesia determinatum, sequẽdum est & in foro seculari. Tu dic, q̃ si iudex potius vellet adire Principem, est in facultate sua: sed si non vult, debet sequi, quod determinatum est à iure canonico. Circa quod vide, quod tradit Barto. in extrauag. ad reprim. in verbo, per edictũ. & quod latè dixi circa hoc in cap. 1. de ope. no. nun. Et adde prædicta ad id, quod dixi in Rub. versi. 27.

¶ Septimus casus est, in causis criminalibus ecclesiasticis, vel mixtis, de quibus etiam inter puros laicos ecclesiasticus potest cognoscere. de quibus latè dixi in c. cum sit. supra eo.

¶ Octauus casus est in alijs causis non criminalibus,

ADDITIONES.

a ¶ *Finem accipiat. Vt l. vbi cæptum. ff. de iud. ad eam tamen reg. vide 2. fal. per Fel. in c. ex tenore. ver. lex, vbi cæptum. supra de rescrip.*

b ¶ *Dicit tamen ibi Bal. quòd illa authen. de consuetudine non seruatur: vnde miror, quòd Maria. dicit se obseruasse practicam eius authent. antequam viderit do. Hostien. in c. nouit. & adde, quòd pars litigans potest petere, vt alius iudex sibi associetur, & nõ Episcopus, vt concludit no. Sal. in l. apertissimi. in 2. col. C. de iu.*

c ¶ *De quibus latè per Bart. in l. iubemus. C. ad Trebel. & Ca. & Ab. in c. Raynal. & in c. Rayn. de testa.*

bus, quæ tamen de sui natura spectant ad cognitionem ecclesiastici, de quibus in cap. tuam. infra de ordine cog.

¶ Nonus casus est in causa fidei. 24. quæstio. 1. cap. quoties.

¶ Decimus casus est in causa matrimoniali, vt d. c. tuam. de ordi. cog. & ibi dixi in notabilibus. vbi posui plures rationes, & 10. dist. cap. 1. inf. de consang. & affin. in c. 1. Spec. de comp. iud. adit. §. 1. vers. 21. Et adde ad id, quod dixi in Rub. versi. 57.

¶ Vndecimus casus est in causa natiuitatis, vt in cap. causam. & cap. lator. infra qui fil. sint legit. & d. cap. tuam. & adde ad id, quod dixi in Rubr. versic. 72. & sequenti.

¶ Duodecimus ratione connexitatis, vt hic dicit glo. fin. & sic cognoscit de dote, prout incidit ad causam matrimonialem, vt in cap. de prudentia. infra de donat. inter virum. & per Dominum meum in cap. non est. infra de spon. & est bonus tex. in cap. accedens. el 2. & ibi dixi in vlt. no. infra vt lite non contesta. Item de hæreditate, prout dependet à natiuitate. de quo latius per Doctores in cap. 1. infra qui fil. sint legit. & adde ad id, quod dixi in Rubrica, versi. 21. Et ratione connexitatis, seu incidentiæ, iudex deputatus ad criminalia potest cognoscere de ciuilib. & econtra. l. solemus. §. Iatrunculator. ff. de ind. tradit Bald. in l. sed & loci. §. si dicantur. ff. finium regun.

¶ Decimustertius, in causa decimarum. infra de decimis, per totum.

¶ Decimusquartus, in causis mortuariorum à defunctis relictorum, secundum Hostiensem, & probatur in Authent. de ecclesiasticis titulis. §. si quis autem pro redemptione.

¶ Decimusquintus, in causa iuris patronatus Ecclesiæ, vt in cap. 2. & cap. quanto. supra de iud. tetigi in Rubr. ver. 60.

¶ Decimussextus, in causis feudalibus Ecclesiæ. de quibus latius dixi in c. ex transmissa, sup. eo.

¶ Decimusseptimus, in causis seruorum & rusticorum Ecclesiæ. de quibus dixi in c. 1. supra eo.

¶ Decimusoctauus, in causis pœnitentium, dixi in cap. 1.

¶ Decimusnonus, in causis Eremitarum, dixi in cap. primo.

¶ Vigesimus, in causis hospitalariorum, templariorum, & leprosariorum: licet sint laici, de quibus dixi in d. cap. 1.

¶ Vigesimusprimus, in causis libertorum, pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum: intelligenda tamen, vt dixi in cap. cum sit generale. supra eodem.

¶ Vigesimussecundus, in peregrinis, agricultoribus, & nauigantibus, quod declara, vt dixi in d. cap. cum sit.

¶ Vigesimustertius, in causa reconuentionis. 3. q. 8. in c. cuius in agendo, de quo latius dicam in c. 1. & 2. infra de mutuis peti.

¶ Vigesimusquartus, ratione administrationis assumpta à laicis de rebus ecclesiasticis. de quo tetigi post Dom. meum in cap. 2. titu. supra 1. & vide quæ dixi in Rubr. ver. 1.

¶ Vigesimusquintus, in laicis collectantibus Ecclesias, vt in authent. item nulla. C. de sacrosanct. Eccles. & vide quod dixi in cap. cum sit. supra eod.

¶ Vigesimussextus, cum agitur vigore denunciationis Euangelicæ. de quo latè dixi in cap. nouit. supra titu. 1.

¶ Vigesimusseptimus, cum agitur per clericum contra laicũ pro re Ecclesiæ, vel ipsius clerici, de quo dic, vt latius dixi in c. si clericus. supra eo.

¶ Vigesimusoctauus, ratione priuilegij, vt in c. cum contingat. inf. eo. & ibi videbimus.

¶ Vigesimusnonus, quando clericus agit contra laicum, in quibus casibus potius videtur esse reus, quàm actor in causa restitutionis in integr. in causa reductionis ad arbitrium boni viri, & simil. de quibus latius dixi in c. cum sit generale. supra eod.

¶ Trigesimus, ratione misturæ, quia sit conuenienda vniuersitas, in qua sunt clerici & laici, si modo sunt numero plures, aut saltem pares: secus si pauciores. Sed quidam in hoc vltimo contrarium tenent, de quo dic, vt latius dixi supra eod. cap. 1. vers. decimaquarta declaratio.

¶ Trigesimusprimus, ratione promissionis factæ per laicum clerico, etiam de re temporali cõcernente tamen spiritualitatem, vt in cap. cum essent. & ibi traditur, infra de simonia.

¶ Trigesimussecundus, ratione cõsuetudinis, per quam in quacũque causa à clerico cõtra laicum impetrarentur literæ, secundum quod supra tetigi, & in c. si clericus. & ibi gl. & in c. ex transmissa. sup. eo. A. B. Et probatur in c. 2. infra de ord. cog. secũdum intellectum, de quo ibi per Dom. meum, in prima opp. post glo. & probatur etiam in c. pen. supra de foro comp. secundum intellectũ, de quo ibi per Doct. & Dom. meum, in fi. opp. Ma.

¶ Trigesimustertius, ratione nullitatis processus iudicis secularis agitati inter clericum & laicum: de qua potest cognoscere etiam ecclesiasticus. in cap. fin. supra de iud. & in cap. cum ecclesia. supra de constitut.

¶ Trigesimusquartus, propter signa pœnitentiæ, quæ apparuerint in defuncto: propter quę Ecclesia potest exercere iurisdictionem in hæredes laicos, ad quod vide, quæ latius dixi in c. à nobis. el 2. infra de senten. excom. in fi. no.

¶ Trigesimusquintus, in omnibus criminibus ecclesiasticis, vel mixtis, vt vsurarum, adulterij, concubinatus, periurij, sortilegij, peccati contra naturam, fractæ pacis, assassinatus, & similibus. de quibus latius dixi in c. cum sit. supra eod. & tetigi supra in versic. septimus casus.

¶ Trigesimussextus, generaliter ratione cuiusa cunque peccati, [a] secundum Lap. allegatione 70. tenet glo. in cap. cum sit. supra eodem. quod tamen declara, vt ibi dixi.

¶ Trigesimusseptimus, in omnib. casibus, in quibus dixi, quem sortiri forum alienum ratione delicti vel contractus, de quibus latius videbimus in c. dilecti, & in c. postulasti. infra eo.

¶ Trigesimusoctauus, in omnib. cõcernentib. totius Christianæ religionis decorẽ, vt in c. Iudæi. inf. de testi.

ADDITIO.

a ¶ *Peccati. Adde, & ratione peccati, vt in d. cap. nouit. vbi Decius, in 9. not. de iud.*

de teſti. & ibi D.meus, & in Clemen. de teſti. & ibi Pau. Zanzel. & Matthæus, & ibi dixi. & in cap. 1. de homi. lib. 6. 23. q. 4. in c. diſplicet.

¶ Trigeſimusnonus ſit in omnibus caſibus, in quibus reperitur, quòd iudex eccleſiaſticus poſsit excommunicare: quia etiam in illis poterit cognoſcere inter puros laicos, quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dixi in d.c. cum ſit.

¶ Quadrageſimus, ratione violentiæ in rebus eccleſiaſticis: vt in cap. pen. de immu. eccl. ſecundum vnum intellectum, de quo ibi per D.meum, in fi. & probatur etiam in c.2. de ord.cogno. ſecũdũ vnum intellectum, de quo ibi per Dominum meum, in 1. oppo. poſt glo.

¶ Quadrageſimusprimus, rõne cõexitatis cauſæ: & ne cõtinentia cauſæ diuidatur. ad quod vide, quod dixi in c.fi. ff. de mutu. peti. in 11. prin. art. fal. 8.

¶ Quadrageſimuſecũdus, ſi nõ fuerit exceptus, vt probatur c.2. de ord.cog. ſecundum vnum intellectum, de quo ibi per Dom.meum, in prima oppo. poſt glo. & ſic ratione prorogationis, de qua infra eod. c. ſignificaſti.

¶ Quadrageſimustertius, ex generali conſuetudine, ſecundum quam clericus conuenit laicum coram Papa, vel delegato ab eo, vt in c.2. de ord.cog. ſecundum vnum intellectum, de quo ibi per Dominũ meum, in 1. oppo. poſt gl. vide ſupra, verſ. 10.

15 ¶ † Sed contra prędicta opponitur, & videtur, q̃ Papa nõ poſsit de iure merè temporali cognoſcere & iudicare inter puros laicos: nec videtur iuribus Papæ credendum in hoc, cùm illa ſint per eum ſtatuta in ſuum fauorẽ, vt in rubro & nigro. C. ne quis in ſua cauſa iud. & in l. de ætate. §. 1. ff. de interrog. ac. 13. q. 2. in §. 1. Sol. Dicit hic Inno. quem ſequuntur Doct. quòd ſi illi, qui hoc dicunt, diligenter attendant, non euadunt culpam ſacrilegij. & ad probandum, quòd Papa poſsit ſe impedire, probat per hunc diſcurſum. Deus à principio creauit cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt: & Angelicam naturam, & ſpiritualia, & temporalia: quæ omnia per ſeipſum rexit & gubernauit: & homini, quem fecerat, præcepit: & tranſgredienti, pœnam impoſuit, vt hæc habentur Gen. 1. & 2. ipſis etiam peccantibus pœnam per ſeipſum impoſuit Adæ & Euæ, vt habetur Gen. c. 3. & ibi etiã habetur, qualiter per ſeipſum puniuit Cain & Lamech, & quoſdam alios, vt habetur ibi, 4. & 5. cap. & ſic per ſeipſum rexit vſque ad Noe, cuius tempore cœpit gubernare & regere per miniſtros ſuos, quorum primus fuit Noe, quod ex eo oſtẽditur: quia Deus eidem commiſit gubernationem arcæ, per quam Eccleſia ſignificatur, vt habetur Gen. 5. & 6. & etiam 9. capit. vbi traditur, q̃ dedit Rectoriã & Legem Noe, & filijs ſuis. & licet non legatur, q̃ Noe fuerit Sacerdos: tamen ſtatim poſt egreſſum arcæ, exercuit officium ſacerdotis, & leges dedit populo, vt etiam habetur Gene. cap. 8. quod officium ſacerdotis Abel & Cain priùs exercuerũt. In hac autem rectoria & vicaria, ſucceſſerũt Patriarchæ, Iudices, Reges & Sacerdotes, & alij, qui pro tempore Iudæorum regimini præfuerũt: & ſic proceſſum fuit vſque ad aduentum Iesv Christi, Redẽptoris noſtri, qui cùm eſſet naturalis & verus Dominus, & iudex iuſtus, iuxta illud Pſalmiſtæ, Iuxta iudicium tuum, &c. & Eſa. 24. cap. Dominus Legifer noſter, qui Iesv Christi vicarium ſuum conſtituit Petrum & Succeſſores ſuos, dum dixit: Paſce oues meas. Et rurſus, Tu es Petrus, &c. Et licet in multis diſtincta ſint officia & regimina mundi: quandoque tamen neceſſarium eſt recurrere ad Papam, ſiue ſit neceſsitas iuris, quia alius non eſt Iudex ſeu ſuperior: ſiue facti, quia de facto minores iudices, vel non poſſunt, vel nolunt iudicia exercere, vt ſupra latiùs dixi. Quid autem ſit de Iudæis, Sarracenis, Gentilibus, Schiſmaticis, & ſimilibus, quomodo pertineant ad iuriſdictionem Papæ, Innocentius hic, & Ioannes Andræas remittunt ad nota. per eos in cap. quòd ſuper his. inf. de voto. & ſunt quaſi formalia verba Innocen. & Ioan. Andr. quæ etiã formaliter ſequuntur dominus Antonius, & Dominus meus hic. Glo. fin. format contrarium, & de materia recuſationis remittit. In ea. glo. ibi, locali. & dic, & ſic habes vnam ſolutionem: ſed Glo. hic dat aliam ſolutionem dicens, quòd hoc eſt intelligendum, quando ſuperior aditur per appellationem: vt puta, conſules recuſati nihilominus procedebant, & hoc probat litera noſtra, quæ dicit, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum: quaſi per appellationẽ cauſa deuoluatur ad eos, vt ſupra dixi. Et hæc ſolutio ſatis placet Domino meo. Sed mihi non placet: quia litera videtur contrariari, dum vult, quòd probata ſuſpicione coram arbitris, recurratur ad Epiſcopum, vel ad Papam, vnde datur tertia ſolutio ſecundum Gofred. vt tex. noſter intelligatur ſecundum iura contraria: videlicet, quòd recurritur, niſi cauſa committatur per recuſatum. quæ ſolutio non videtur bona, niſi eſſemus ante electionem arbitrorum, de quo tamen dic, vt latiùs dixi in capitu. ſi quis contra. ſupra eo. & dicto capitu. cum ſpeciali. vnde datur quarta ſolutio, ſecundum Vincentium, quòd ſufficit, quòd iudex ſecularis per ſe non poſsit cauſam cognoſcere ad hoc, vt fiat tranſitus ad eccleſiaſticum: vix enim contingeret, quòd per alium poſſet cognoſcere. quæ ſolutio non placet Domino meo, nec mihi, per not. in dicto capitu. ſi quis, & capitu. cum ſpeciali. vnde datur quinta ſolutio, ſecundum Hoſtien. quòd tex. noſter procedat de conſuetudine, & hoc ſentit glo. & mihi placet. ſecundum eum dici poteſt, quòd contraria procedunt, cùm recuſatur Epiſcopus propter excellentiam dignitatis: ſecùs quãdo recuſatur minor, quæ ſolutio non placet Domino meo, nec mihi: quia nimis reſtringit cap. cùm ſpeciali. & ideo, iudicio meo, melior eſt ſolutio glo. iuncta prima ſolutione Hoſtienſis, vt in effectu hęc decretalis procedat ratione localis cõſuetudinis, quæ ſic habebat, quæ circa iuriſdictionalia multum operatur, vt latiùs dicam in cap. cùm contingat. infra eod. Et adde, quæ dicam in ſolutione ſequentis contrarij, ſed contra hunc tex. in fi. opponitur aliter: Nam tex. iſte loquitur de iudice temporali, ſeculari, & ordinario: ergo videtur, quòd nõ poſsit recuſari in totum: nec quòd debeant eligi arbitri: Sed quòd adiungatur Epiſcopus loci, vt in authen. ſi verò. C. de iudicijs, & in corpore vnde ſumitur. Cuius contrarium hic dicitur. Sol. Domi. Anto. hic dicit, quòd conſuetudo tribuens iuriſdictionẽ in cauſa appellationis, extenditur ad cauſam recuſationis, quæ iudicatur à pari, vt in c. ſuper eo. el 1. infra de appel. quæ ſolutio non placet Domino meo,

meo, quia præſcriptio tanquam odioſa, non debet extendi, vt in cap. cum olim, & in c. auditis. infra de præſcript. Nec obſtat parificatio prædicta, quia parificatio non eſt per omnia, ſed duntaxat in quibuſdam caſibus, vt eſt tex. in cap. ſi contra vnum. de offic. deleg. lib. 6. dixi latè in d.c. ſuper eo. Et maximè in caſu noſtro, quia in appellatione aditur ſuperior, tàm de Iure Canonico, quàm Ciuili, quod non contingit in recuſatione: quia Iure Canonico eliguntur arbitri, vel cauſa committitur, vt d. cap. cum ſpeciali. infra de appellatio. & in cap. ſi quis contra. ſup. eodem. Sed Iure Ciuili, in ordinario adiũgitur Epiſcopus, vt dixi, ſed in delegato ſeruatur diſpoſitio l. cum ſpeciali. & l. apertiſsimi. C. de iud. Item in parificatis, non debet fieri extenſio quò ad præſcriptionem, ſecundum Dom. meum, de quo tamen dic, vt latius dixi in c. cum ex iniuncto. infra de hæret. & in diſput. mea, quæ incipit, A. ſacroſanctæ: vnde Domeus ſoluit aliter, videlicet, vel quòd hoc erit conſuetudo, vt ſentit glo. quæ conſuetudo habebat, q̃ conſules recuſati, probata ſuſpicione nõ poſſent cõmittere. Sed hæc ſolutio propriè non ſoluit cõtrarium: quia contrarium loquitur, quòd debebat dari adiunctus, & non deberent eligi arbitri. vnde datur ſecunda ſolutio per eum, videlicet, quòd tex. noſter loquitur, quando fuit appellatum ex eo, q̃ conſules nolebant admittere recuſationem, vt habetur in fi. literæ, quaſi ſentiat, quòd poſtea coram Epiſcopo ad quem, appellabitur, probata iuſtitia appellationis, electi fuerunt arbitri, quæ ſolutio mihi non placet: quia hic nihil dicitur de appellatione: imò dicitur, quòd propoſita recuſatione, & electis arbitris, & probata ſuſpicione coram eis, recurrẽdum eſt ad Epiſcopum: quia conſules non admittebant recuſationem: nec videbatur propter hoc, quòd eſſent eligendi arbitri: quia aut iudex ad quem, iudicabit appellationem iniuſtam, & poterit remittere ad iudicem à quo: aut iudicabit eam iuſtam, & hoc caſu, vel ipſe debuit poſſe cognoſcere, vel iudicare, quòd eſſet locus adiuncto. vnde Dom. meus dat tertiam ſolutionem, quæ ſumitur ex lectura Hoſtiẽſis, quòd iſte locus erat ſubiectus Eccleſiæ, quò ad iuriſdictionem temporalem, ex qua ſolutione habes vnam ſingularem limitationem ad dictam authent. [a] ſi verò. videlicet, quòd procedat in ordinarijs ſecularibus in terris imperij: Secus in terris Eccleſiæ. facit, quod in ſimili no. in cap. ſi duobus. infra de appell. quæ ſolutio ſatis placet in ſe, quantum iſta ciuitas ſimpliciter fuiſſet conceſſa Epiſcopo in temporalibus, & nõ in feudum. Sed in quantum fuiſſet conceſſa in feudum, videtur ſeruanda originalis natura ipſius feudi, & non accidentalis, vt dixi in cap. ex tranſmiſſa. ſupra eodem. facit, quod dicam in ſequenti contrario. hæc tamen ſolutio continet diuinationem: vnde ego arbitror, quòd vera ſolutio ſit, quòd totum hoc operabatur conſuetudo, vt innuit textus noſter, dum dicit, ſicut ſuperius eſt expreſſum, quę conſuetudo hoc totum habebat, quòd recuſatis conſulibus eligerentur arbitri, & probata ſuſpicione coram ipſis, recurreretur ad Epiſcopum, vel Papam, & ſic eſt plana. facit quod ſtatim dicam in ſequenti contrario, vel poſſumus ſoluere dando vnam aliam ſingularem limitationem ad dictam authenticam, ſi verò. intelligendo, q̃ Episcopus eſt dominus temporalis hoc modo, videlicet, quòd cum in ciuitate eſſent conſules, qui tenebant locum ſuperioris temporalis, ſed non eſſet alius ſuperior ſecularis, ſed eccleſiaſticus, ſcilicet Epiſcopus: quia ſi eſſet ſuperior ſecularis in loco, non haberet locum authentic. ſi vero. quòd adiungeretur Epiſcopus, ſecundum quod ſupra dixi ſecundum Hoſtienſem, in verſiculo, quartus caſus. vnde hoc caſu eligatur quædam media & mixta via, vt recuſato ſeculari ordinario, eligantur arbitri, & probata ſuſpicione, recurratur ad Epiſcopum, vel ad Papam. ſed tamen plus mihi placet præcedens ſolutio, quæ iudicio meo, eſt verior.

¶ Vltimò opponitur contra textum de notatis
16 in cap. ſi duobus. infra de appellat. † vbi dicitur, q̃ à ſeculari nõ appellatur ad Papam: niſi ſecularis ſit de temporali iuriſdictione Eccleſiæ. Sol. Innocentius hic dicit, quòd Epiſcopus poterat appellari iure ſpeciali ratione conſuetudinis: Papa verò iure imperij: quaſi velit dicere, quòd Papa ſuccedit, vacante imperio. vnde ſicut appellaretur ad Imperatorem, ſi non vacaret: ita nunc vacante imperio appellaretur ad Papam, qui ſuccedit in locum ipſius. Sed contra hoc fortiter obſtat textus, dum dicit præſertim, & ſic includit, quòd idem eſſet, ſi non
b vacat imperium. Sed poſſet exponi præſertim [b] id eſt, tantum, vt habetur undecima diſtinct. cap. illud. cum ſuis Concordantijs, ſecundum Vincent. & Gofred. Sed tunc fortiter obſtat, ſi enim Papa ſolum poterat cognoſcere loco Imperatoris: ergo ſicut ad Imperatorem gradatim eſt appellandum, vt dixi ſupra in tertio caſu. Ita videtur dicendum hoc caſu, quòd Papa ſuccedit in locum ipſius, per regulam, is, qui in ius. de regul. iur. lib. 6. & ſic videbatur prius appellandum fuiſſe ad Epiſcopum. Sol. Vincent. & Ioannes Andreas dicunt, quòd dum textus dicit, de Papa, debet intelligi, quando Epiſcopus non exhibebat iuſtitiam, fortè propter metum conſulum, vel ſecundum Vincent. loquitur fortè in grauioribus cauſis, de quibus non recognoſcit Epiſcopus, prout habetur in capitulo, vt debitus. in fi. infra de appellatio. Domin. Anton. hic dicit, quòd poſtquam iuriſdictio defertur hic à ſeculari ad eccleſiaſticum ratione conſuetudinis, conſuetudo prædicta ſic deferens interpretari debet ſecundum qualitatem eius, ad quem defertur. Et ſic cum de Iure Canonico appellari poſsit omiſſo medio: ita & hoc caſu, eccleſiaſticus recipiens hanc iuriſdictionem, eam recipit cum dicta qualitate, quæ ratio non placet Domino meo, & bene: quia ſi cõſuetudo erat, quod appellaretur ad Epiſcopum: ergo non poterat appellari ad Papam: quia aliàs conſuetudo & præſcriptio extenderentur: quod eſſe non debet, vt ſupra dixi. Nec obſtant iura, quæ volunt, quod de Iure Canonico appellari poſsit, omiſſo medio: quia procedunt de Iure Communi, non autem de iure ſpeciali, & per hanc rationem reprobatur aliud dictum. Dom. Antonij dicentis, quòd hoc

ADDITIONES.

a ¶ *Alias fall. ponit iſte ſup. in 4. colum. & ibi dixi.*
b ¶ *Præſertim id eſt, tantum. ſimilem facit glo. in c. ad abolendam. §. de filijs præsbyt. in ver. maximè.*

hoc casu, à quolibet grauamine licitum est appellare; quæ reprobatio mihi placet, in quantum loqueremur de grauamine iudicis secularis: secus si de grauamine illato per Episcopum, quia tũc inspiceretur locus & qualitas tribunalis iudicij agitati, cum appellatio ante sententiam respiciat ordinatoria iudicij. Hostiensis verò hic sentit aliam solutionem, videlicet, quòd ideo hic appellatur ad Episcopũ, quia Episcopus est dominus ciuitatis Vercellensis, quia eam tenet in feudum ab Imperatore, quod dictum non est verum, vt patet ex his, quæ dixi in c. ex trãsmissa. sup. eo. quia si ciuitas ista ita fuisset concessa in feudum, non appellaretur ad ecclesiasticum, sed ad secularem superiorem, & si consules erant constituti ab Episcopo, appellandum erat ad Episcopum de iure, tanquam ad superiorem, & non de consuetudine, prout hic dicitur in textu. Si verò ciuitas fuisset concessa simpliciter, & nõ in feudum, & sic non esset feudalis, vt dixi in d. cap. ex transmissa. tunc ab Episcopo, tanquam à quolibet ecclesiastico, appellaretur ad Papam, omisso medio, vel ad proximum superiorem, quia idem est in hac iurisdictione, sicut in qualibet iurisdictione ecclesiastica, vt in c. Romana. §. debet. de appell. lib. 6. & quod no. per Innoc. in c. solitæ. de maior. & obe. & in c. 1. de iu. pa. li. 6. Et sequitur hic Ioan. de Lig. Ego tamen arbitror, quòd quantum ad intellectum istius c. in quantum tex. dicit de consuetudine, & postea subdit, præsertim vacante imperio, quòd tex. debeat ita intelligi, videlicet, quòd consuetudo erat, quòd à sententia consulum appellaretur ad Episcopũ, vel ad Papam. Et sic consuetudo habebat, quòd erat in potestate appellare ad alterum, vel ad alterum. Et subditur in tex. q̃ talis consuetudo, præsertim vacante imperio, seruanda erat, & sic tex. stat propriè.

17 ¶ † Vtrum autem cessante consuetudine, à seculari appellandum sit ad ecclesiasticum propter defectum Imperatoris ita, vt appellatio assumat qualitatem ecclesiasticam, Do. meus hic tenet, quod sic, vnde poterit appellari ad proximum superiorem, & etiam ad Papam, omisso medio. Nam cum Papa iure proprio habeat iurisdictionem temporalem in habitu, vt supra dictum fuit, & desit sibi exercitium,

a quod reassumit, vacante [a] imperio: illud videtur reassumere iure proprio, non autem tanquam subrogatus. facit quod no. in c. 1. infra de pign. & quia res de facili reuertitur ad naturam suam. 35. di. c. ab exordio. cum si. Et hæc adde ad ea, quæ dixi supra eo. c. in 3. casu principali.

ADDITIO.

a *¶ Vacante imperio. Card. hic negat hoc commune dictum omnium: quia hoc esset turbare imperium & iurisdict. eius, contra illud, quod ipsemet Papa in c. nouit. supra titu. protestatur, & de hoc vide hic Moder. in si. & adde const. Ioannis 22. in extrauag. incip. si fratrum coepiscoporum more.*

SVMMARIVM.

1 *Vidua, quando laicum coram ecclesiastico conuenire possit.*

2 *Superior secularis præcipere potest subditis, ne coram alio iudice litigent.*

3 *Superior secularis ad instantiam laici conuenti, præcipere potest actori subdito.*

4 *Literæ impetratæ ad petitionem personæ miserabilis, an valeant.*

5 *Literæ impetratæ à puris laicis ad iudicem ecclesiasticum, quando valeant.*

6 *Vidua, quæ verè dicatur.*

7 *Vidua dici potest, virum inutilem habens.*

EX TENORE. Vidua laicum coram ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa ecclesiastica, vel in defectum iustitiæ secularis. h. d. Et primò ponitur Comitis conquestio. Secundò Papæ prouisio. secunda ibi, nos igitur. Quæ tria facit, primò causam reddit, secundò mandat superfederi ibi, mandamus, cum duobus casibus exceptis.

1 ¶ † Primò no. quòd licet vidua sit sub protectione Ecclesiæ, non tamen potest conuenire laicum coram ecclesiastico, nisi data negligentia iudicis secularis. Et aduerte: quia ad hoc vt possit conuenire laicum, aut literas impetrare ad ecclesiasticum: videtur sufficere, quòd suus iudex sit negligens, licet ipsius iudicis superiores non sint negligentes, & hoc ratione fauoris ipsius viduæ, aut miserabilis personæ, secus in alijs, quia tunc exigeretur non solùm negligentia iudicis proprij, sed etiam aliorum superiorum, secundum Innocẽtium, in cap. significantibus. supra de offic. delega. Petrus tamen & Abbas hic videntur idem tenere, etiam in qualibet alia persona vidua, vel miserabili. mouentur per textum nostrum, qui dicit, iudicem, & sic loquitur indefinitè, & non dicit, comitem: quia fortè Rex Franciæ, qui est superior ipsius comitis Britanniæ, erit etiam requirendus. In contrarium tamen opponunt de cap. ex transmissa. supra eodem, & non soluunt. Domin. Anton. hic, quem sequitur Ioannes de Imola, tenet primum dictum Innocentij, per textum nostrum, qui loquitur in singulari, & non in plurali, & mihi plus placet. Moueor etiam, quia ideo prouidetur viduæ & alij miserabili personæ, vt sine difficultate possit in loco iustitiam consequi, & sic ne compellatur extra locum egredi ad alienas curias, & adde prædicta ad ea, quæ dixi in cap. præcedenti, in glo. 1. in fi. primi casus.

2 ¶ † Secundò no. quòd secularis superior potest præcipere subditis, ne litigent coram alio iudice, & sic potest impedire prorogationem subditorum in alium iudicem. de quo latius videbimus in cap. significasti, infra eod.

3 ¶ † Tertiò no. quòd secularis superior ad instantiam laici conuenti potest præcipere actori subdito, ne illum trahat coram alio iudice. quod tamen intellige, dum modò qualitas causæ aliud non inducat, vt hic.

¶ Quartò no. quòd ex eo, quòd quis sit persona miserabilis, non tamen debet alij iniustitia fieri propter eam. 14. q. 5. in cap. denique. facit l. assiduis. C. qui po. in pign. hab.

4 ¶ † Vltimò no. quòd literæ impetratæ ad petitionem personæ miserabilis, non oppressæ, nec pauperis: non sunt nullæ ipso iure, nec statim sortiuntur effectum. Sed demandata negligentia secularis,

ris, de quo dic, vt latius dictum fuit in cap. præceden. in glo. 1.

Glo. 2. colligit, quòd causæ viduarum & miserabilium personarum principaliter spectãt ad forum secularem, nisi tales personæ sint oppressæ: quia sunt sub protectione iudicis ecclesiastici, & vltimo loco enumerat glo. quasdam causas ad ecclesiasticum forum pertinentes.

¶ In ea. glo. ibi, & aliarum miserabilium persona rum. dic, Quæ autem dicantur miserabiles personę, traditur in l. vnica. C. quando Imperator inter pupillas & viduas, & ibi per Do. & per Azo. in summa eiusdem titu. vbi dicitur, q̃ tales sunt senes, decrepiti, diuturno morbo fatigati, viduæ, pupilli, & generaliter omnes, quibus natura mouemur ad miserandum propter mutatam in eis fortitudinem & sanitatem, vide gl. 12. quæst. 2. in c. 1. 87. dist. per totum. 23. q. 5. eo. regum. vnde Bart. concludit in d. l. vnica. q̃ hoc relinquẽdum est arbitrio iudicis, & sequitur ibi Bald. quòd fortè limitandum est in alijs personis non expresè declaratis à iure, q̃ sint miserabiles. in fi. gl. dic, vt latius dixi in c. cũ sit, & in c. licet. sup. eo. Glo. pe. quærit, quæ sint causæ quæ pertinent ad forum ecclesiasticum, & soluit enumerãdo plures: de quibus, & alijs plurimis dixi in c. præced. & in c. cum sit. supra eo. Glo. fi. quærit, Vtrum isto comite, & sic iudice seculari negligente, iudices isti impetrati procedere debeant vigore priorum literarum vel secundarum: hoc est, huiusmodi mandati Apostolici in fi. tex. nostri positi, & soluit, & interserit contrarium, quod non soluit.

¶ In ea. gl. ibi, non valet, dic, scilicet ope exceptionis, valent tamen ipso iure. Secus si ipso iure non tenerent, & ita loquitur contrarium allegatum in glo. in versi. ar. contra.

¶ In ea. glo. ibi, per negligentiam. dic, & sic, quòd si secularis iudex pronunciaret, quamuis sententia ipsius esset iniusta, delegati non possent se intromittere, cum tex. noster velit solam negligentiam suppleri, secundum Vin. Pe. Egidium, & Io. An. facit c. ex transmissa. supra eod.

5 ¶ † In ea. glo. ibi, & sic literæ istæ sunt in pendenti. dic, & an, & quando literæ impetratæ à puris laicis ad iudicem ecclesiasticum sint nullę à principio, vel valeant, vel sint in pendenti, tangunt hic Dom. Ant. & Io. Cal. ego latius dixi in c. præce. in gl. 1. Extra glos. oppono, primò in eo, quod tex. dicit, q̃ hic agebatur super hæreditate, & Papa mandat supersederi, nisi causa sit talis, quæ pertineat ad iudicem ecclesiasticum: quia hoc nõ videtur posse procedere: quia causa hæreditaria nullo modo videtur pertinere ad iudicem ecclesiasticum, vt inf. de ord. cog. cap. tuam, & inf. qui fil. sint legit. c. causam. el 2. Sol. Hostien. timore contrarij exponit hæreditatem, id est, re hæreditaria sibi in dotem concessa, vel legata, vel ex successione sibi delata. Et per hunc modum põt agi coram ecclesiastico. ar. ff. de iud. in l. quod legatum. Dos enim potest intelligi hæreditas mulieris, quia suum patrimonium appellatur, vt in l. 3. §. sed vtrum. ff. de mino. de quo potest Ecclesia cognoscere, vt infra de donat. inter virum. in c. de prudentia. maximè quãdo vidua repetit dotem, vt in c. nuper, eod. tit. Item ratione testamenti potest spectare ad Ecclesiam, infra de testamen. capitulo, qui nobis. de quo dic, vt ibi. aliàs Ecclesia non potest se intromittere de hæreditate, vt in contrarijs supra formatis: & ideo textus dicit, nisi causa sit talis. Ego arbitror posse textum intelligi ratione connexitatis, seu incidentiæ, vt quia ratione hæreditatis incidat quæstio natiuitatis, vel matrimonij: propter quod pertineret ad iudicem ecclesiasticum, vt dicit gl. præcedẽs, vt dixi in c. præcedenti. Posset etiam & tertio modo intelligi, quòd Papa in hac exceptione non intendit referre se ad casum præmissum, sed excipiendo dare regulam generalem, quòd ecclesiasticus non potest se intromittere inter puros laicos: etiam si ex vna parte sit vidua, vel miserabilis persona: nisi sit talis causa, quæ pertineat ad ecclesiasticum, vt sentit glo. præcedens.

Secundò principaliter opponitur contra textum in quantum dicit, quòd alijs iniustitiam facere non debemus: quia imò videtur, q̃ Princeps possit concedere priuilegium, cum iniustitia & præiudicio alterius, vt no. in c. suggestum. infra de decimis. & in l. quoties. C. de preci. impe. offe. Sol. Dicit Vincen. & Phi. q̃ contraria intelliguntur in leui præiudicio, sed textus noster debet intelligi de graui præiudicio: sed quia non est materia nostra, vide in dictis iuribus, & per glo. 25. quæst. 2. cap. rescripta. & quod traditur maximè per Dom. meum, in c. quæ in eccle fiarum. de constit.

6 ¶ † Postremò quærit hic Phil. quę dicatur vidua. & soluit, quòd dicitur illa, cuius maritus mortuus est, 33. di. cap. vidua. quod procedit, secundum Dominum meum, ex cõmuni vsu loquendi, secundum quem vidua dicitur, quæ orbata est viro, à quo fuit recognita. Sed ex propria significatione, & ex ethymologia vocabuli dicit, quod dicitur etiam illa, quę nunquam habuit virum. nam dicitur à ve, quod est sine, sicut vecors, quasi sine corde, & vesanus, quasi sine sanitate, vt est tex. in l. malum. §. vidua. ff. de verborum signific. & vide glo. 88. dist. c. 1. & hoc modo latè sumpto vocabulo, vidua, potest dici, quælibet miserabilis persona: tu dic quod strictè & propriè non videtur dici posse vidua, nisi illa, quæ orbata est viro: nam viduare idem est, quod separare & diuidere, & ideo vidua dicitur quasi à viro diuisa, seu separata. Et ita potest intelligi glo. 1. quæst. 2. §. sed opponitur. Quandoque tamen sumitur pro cognita, & quandoque pro non cognita, vt est tex. cum glo. in verbo, Viduæ. in cap. debitum. de biga. & traditur in l. 2. C. quando Imperator inter pup. & ibi per Azo. in sum.

7 † Potest etiam dici vidua, secundum aliquos, quę habet virum, sed inutilem. facit tex. in cap. 2. de translat. Præla. & dicit Bal. no. in auth. donationem. C. de secund. nupt. quod illa dicitur vidua, quæ defunctum virum honorat: non quę inhonestè viuit, per textum in Authentica de nupt. §. quæ vero. pro quo allego, quod no. in simili, in cap. cum. de præbend. lib. 6. Nam sicut ibi non debet esse melioris conditionis violentus possessor, quam possidens beneficium mixtè, ex titulo; & sic sponsam: ita & hic, sicut sumens alium virum amplius non dicitur vidua. Ita longè minus debet dici illa, quæ post mortem viri alijs viris se inhonestè immiscet, & prædicta notabis ad interpretationem vltimarum voluntatum defunctorum, & etiam statutorũ loquentium de viduis.

SVMMARIVM.

1 *Diligentia ad omne exercitium necessaria.*
2 *Doctor opinionem propriam relinquens, qualiter se excusare debeat.*
3 *Concilia vniuersalia, vt canones allegari possunt.*
4 *Clericus coram seculari non potest conueniri.*
5 *Pactum priuatorum nō valet in præiudicium Reipub.*
6 *Priuatus, quis dicatur.*
7 *Fauori publico non potest renunciari.*
8 *Iuramentum emissum contra legem ad publicum editam fauorem, non ligat iurantem.*
9 *Iudicia secularia, quare dicantur publica.*
10 *Clericus clericum trahens ad forum seculare, qua afficiatur pœna.*
11 *Ordo in consilijs dandis, vel disputationibus faciendis, qualis seruari debeat.*
12 *Iuri diuino renunciari non potest.*
13 *Iuri naturali, quare non possit renunciari.*
14 *Iuri positiuo certam solennitatem inducenti, non potest renunciari.*
15 *Cursui instantiæ causæ principalis à iure ciuili inductæ, renunciari non potest.*
16 *Facultati per testes probandi non potest renunciari.*
17 *Priuilegio per legem commissoriam inducto, nullus renunciare potest.*
18 *Minor non potest beneficio ætatis renunciare.*
19 *Ecclesia, an possit beneficio restitutionis in integrum renunciare.*
20 *Conuentio priuatorū est nulla, vbi interesse publicum, & priuatum sunt connexa.*
21 *Institutus à debitore communis, non potest renunciare hæreditati in præiudicium fisci.*
22 *Iuramentum contra bonos mores emissum, non est obligatorium.*
23 *Trahens aliquem ad vetitum examen, quando & qua pœna afficiatur.*
24 *Pœnam trahentibus ad vetitū examen statutam, quis incurrere dicatur.*
25 *Pœna quæ, & quanta sit trahenti alium ad vetitum examen imponenda.*
26 *Actor trahens reum ad examen vetitum, an perdat causam ipso iure.*
27 *Practica seu modus procedendi contra actorem ad vetitum examen trahentem, qualis, & num. seq.*
32 *Reus patiens se trahi ad vetitum examen, qualiter puniatur.*
33 *Pœna patientis se trahi ad examen vetitum, quando habeat locum & contra quem, & in quibus causis, & in quantum, & quando licitè sit pœnitere, vt euitetur, & num. seq.*
38 *Reus ad examen vetitum tractus, qua cautela vti debeat, vt trahens in pœnam incidat.*
39 *Actor & reus, quibus rationib. excusentur à pœna trahentis, & se patientis ad vetitum examen trahi.*
40 *Iudex citari faciens ad vetitum examen, qua sit afficiendus pœna.*

SI DILIGENTI. Clericus non potest sibi laicū iudicem constituere, etiam si proprium iuramentum & aduersarij consensus accedat. h. d. & pars istius habetur in cap. si diligenti. infra de præscript. Diuiditur in quinque partes. Primò ponitur falsa opinio Archiepiscopi Pisani. Secundò ipsius reprobatio: ibi, immemor. Tertiò conclusio: ibi, manifestè. Quartò, vnius obstaculi remotio: ibi, cum non sit. Quintò ad aliud obstaculum responsio: ibi, nec iuramentum.

1 ¶ † Primò no. quòd tu scholaris, [a] qui non es diligens, & parum vis stare in scholis, eris immemor
a istius decretalis & aliorum: quia per diligentiam fit memoria: vigilantibus enim & non dormientibus iura subueniunt, & omne artificium per exercitium suscipit incrementum, vt in l. legatis. §. ornatricibus. ff. de lega. 3.

2 ¶ † Secundò no. ibi, ad hæc tempora tenuisse, q̄ Doctor, qui tenuit vnam opinionem, quam postea reperit falsam, debet dicere, licet vsque ad hæc tempora sic tenuerit, tamen veritas se habet in contrarium: quia ēt Imperator non dedignatur leges suas corrigere, vt in Authen. de nupt. circa prin. & ad idē c. magnæ. de voto. quia humanum est peccare, &c. tamen prudenter debet emēdare sub aliqua palliatione. ad quod vide, quod notabiliter dixi in c. qua liter. el 1. infra de accus.

¶ Tertiò no. ex eisdem verbis, pro communi vsu loquendi, secundum quem quotidie dicimus, talis gl. & talis Doctor tenet talem opinionem. Sed magis proprius modus loquendi esset, vt hic sentit Pet. videlicet, talis Doctor est in tali opinione.

3 ¶ † Quartò ibi, concilij, quòd concilia vniuersalia possunt allegari, vt canones, & idem no. in Authen. de Eccle. ti. in prin.

4 ¶ † Quintò no. quòd clericus non potest conueniri coram seculari, sed debet conueniri coram ecclesiastico, quamuis agatur pro re merè profana. Ex quo infertur, secūdum Dom. Ant. quòd tex. noster procedit, siue agatur actione personali, siue reali, de quo infra subijciam.

5 ¶ † Sextò no. quòd pactum priuatorum non valet in præiudicium eorum, quę statuta sunt ad publicam vtilitatem: secus si essent statuta in merum fauorem ipsorum priuatorum, de quo latius dicam in
b gl. 1. & ex hoc & ex tex. infert Do. meus contra gl. [b] in Rubr. C. de decre. decu. lib. 10. quæ dicit, q̄ illud potest fieri per pactum, quod potest fieri per statutum. Nam hoc reprobatur hic, cum per pactum nō possit derogari iuri publico, & tamen potest per statutum, nisi sit de reseruatis Principi, vel contra bonos mores, vt no. Barto. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iu. Sed tu aduerte: quia licet illa glo. ita communiter allegetur, tamen hoc non dicit: sed vult, quòd valeat. ar. negatiuè, hoc modo: non potest fieri statuto, ergo nec pacto, aut consuetudine. Et hæc argumentatio valet, quia à superiore ad suum inferius valeret etiam affirmatiuè: hoc modo potest hoc fieri pacto: ergo non potest fieri statuto, ergo nec

ADDITIONES.

a ¶ *Scholaris. Adde Ro. in sing. 359. tu habes Senis multos Doct. vbi dicit, q̄ verbum stude, ædificat memoriam. alibi Cicero in 4. Rhetoricorum, memoria nisi exercetur, citissimè rubiginem contrahit.*

b ¶ *De ista glo. vide etiā latè per d. Abba. in c. sacrosan. in 3. no. sup. de elect. & adde Old. in cons. 146. vbi dicit, quòd id, quod fieri potest per priuilegium, potest fieri per consuetudinem.*

nec pacto: quia statutum dat iurisdictionem, & nō pactum, vt in l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudic. Item per statutū potest tolli ordo iudiciarius, & non per pactum, vt infra subijciam. & vide per Bald. in l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiesta. & per glo. in Rubr. C. quæ sit longa consue.

6 ¶ † Septimò no. ibi, in priuatorum, quòd priuatus dicitur singularis persona, sicut capitur hic secundum Dominum meum, aliàs autem dicitur priuatus, qui non est in dignitate cōstitutus. In quo etiā habet locum tex. noster, in quantum esset clericus sine dignitate, 24. q. 1. c. qui cōtra pacem. quinimò etiā clericus in dignitate constitutus, non potest pacisci, vt tāquam reus litiget coram seculari. Ego arbitror, quòd verbum priuatorum, sumatur hic pro omnibus illis, qui non habent potestatem legis cōdendę, aut statuti faciendi, per quod iuri publico posset prę iudicari.

7 ¶ † Octauò no. quòd fauori principaliter introducto ad publicam vtilitatem, licet secūdariò, vel in consequentiam ad priuatam vtilitatem introducto, non potest renunciari, de quo latiùs dicam in glo. 1.

8 ¶ † Nonò no. quòd iuramentum præstitum contra constitutionem, seu legem editam ad publicum fauorem, non obligat iurantem. & ratio est, quia iuramentum non obligat ad illicita: & ita potest intelligi regula cap. non est obligatorium. de re. iu. lib. 6. præstans tamen tale iuramentum faciens tanquam temerarius: quia contra legem agit, est puniendus, per not. in c. 2. supra de ma. & obe.

9 ¶ † Decimò no. quòd iudicia secularia dicuntur publica. Et ideò dicuntur publica, secundum Hostiensem, quia sunt communia, 11. q. 1. cap. testimonium. & c. clerici.

¶ Vndecimò no. quòd per hæc verba, à communione habeantur extranei, non dicitur promulgari sententia excommunicationis ipso iure, sed mandatur fieri, de quo in glo. & si rectè memini, latiùs dixi in c. perpendimus. infra de sent. excom.

10 ¶ † Duodecimò no. qua pœna est puniendus cle-
a ricus [a] trahens clericum coram iudice seculari: quia in criminali debet deponi, in ciuili debet perdere causam, quod vltimum intelligit Dom. meus, quando traxit alium clericum. Secus si proprium Episcopum: tunc etiam in ciuili debet perdere beneficium. ad hoc cap. grauem. infra de excess. Præla. Sed tu aduerte: quia ille textus loquitur, quando traxit Episcopum in causa spirituali. & sic deliquit in duobus: ratione personæ, & ratione causæ: vnde non videtur pœna illius Decretalis extēdenda ad causam non spiritualem: sed esset standum huic dispositioni. quid autem de laico trahēte clericum, vtrum incidat in hanc pœnam: dicam in glo.

11 ¶ † Vltimò no. ex toto progressu istius tex. iuncta diuisione, optimam instructionem ad obseruandum ordinem in dandis cōsilijs, vel faciendis disputationibus, vt primò ponantur argumenta contraria, & falsæ recitentur opiniones. Secundò, quòd illæ impugnentur per rationes & iura. Tertiò, quòd ponatur vera cōclusio. Quartò, quòd soluantur contraria. ¶ Glo. 1. ex eo, quod tex. noster vult, quòd ius publicum priuatorum pacto tolli nō potest, ad hoc allegat in prin. multa iura, deinde in cōtrarium alle. 6. iura, & pro solutione distinguit, ex qua distinctione soluit incidenter aliquas quæstiones. ¶ In eadem glo. ibi, sub hac contrarietate. Dic, Doct. omnes hic tractant hunc articulum satis latè, & antiqui & Moderni, de quo traditur etiam latè per glo. in Auth. vt sine prohibitione. §. quia verò. & per Bart. Bal. & Doctor. in l. pe. C. de pac. per Iac. de Ra. & But. & Doct. antiquos in l. si quis in conscribendo. C. de pac. tradit etiam Bart. in l. ius publicum. ff. de pac. D. Anto. hic procedit, ponendo regulam & fallentias. Ego iuxta consuetudinem meam: quia hic non sumus in tit. de renunciatione, cui conuenit hæc materia, insti tueram illam omittere: & solùm pro necessitate artic. tex. nostri, ipsum ar. & tex. declarare. Sed postquā vultis, quòd ipsum ar. hic examinem: sub compendio breui, quantum potero, ipsam materiam examinabo. pro ipsius ergo clariori intellectu distinguo tria membra principalia.

¶ Primum, vtrùm posset renunciari iuri diuino.

¶ Secundò, vtrùm iuri naturali.

¶ Tertiò, quid de iure positiuo.

12 ¶ † Circa primum dicendum est, quòd quis non potest iuri diuino renunciare: tùm quia in plurimis ius diuinum est immutabile, de quo tamen dicendum est, vt traditur in c. quanto. & fi. sup. de consuetudi. & per glo. 6. dist. §. is ita. tum etiam, quia ea quæ iure diuino mutabilia sunt, qualia sunt ceremonialia, vel mystica, de quibus per glos. & Doct. in dictis iuribus: quia talia non pertinent ad dispositionem inferioris, etiam habentis iurisdictionem: & sic multò minus ad dispositionem priuati. Et ex hoc ego
b infero, quòd ferijs [b] inductis in honorem Dei, non potest per priuatos renunciari. de quo per glo. 2. in c. de causis. supra de off. deleg. & per glos. super verbo, ob necessitatem. in Clem. sæpe, de verbor. significationib. & est tex. & ibi latè dicam, in cap. fi. infra, de ferijs. prædicta tamen limitanda sunt, vt dicam in seq. membro, in fi.

13 ¶ † Circa secundum membrum, de iure naturali idem dicēdum est, quod non potest illi renunciari: & ratio est, quia naturalia iura sunt immutabilia. Instit. de iure naturali, gentium & ciuili. §. sed naturalia. & 5. dist. in princ. Et ex hac conclusione inferuntur plura. Primò, quòd iuri agnationis seu consanguinitatis naturalis non potest renunciari, vt in l. iura sanguinis. ff. de reg. iu. & in l. abdicatio. C. de pat. po. & in l. ius agnationis. ff. de pac. & declara, vt in dictis iuribus. Secundò infertur, quòd origini paternæ vel propriæ, non potest quis renunciare: de quo vide per glo. in l. origine. C. de mu. & originariis. lib. 10. Tertiò infertur, quòd nō valet renūciatio, per quam quis perderet vitam, aut statum suum. tex. est in l. nō tantùm. ff. de appel. & in l. 2. & 3. ff. de liberali causa. not. glos. in l. pactum inter hæredes. ff. de pactis. & Simon de Bulsano in Clementi. 2. de re iudica. est enim de iure naturali, vt inquit Cicero, primo Officiorum, dum dicit, principio generi animantium omni

ADDITIONES.

a ¶ *Adde optimum consilium Rom. consilio 369. & Feder. consilio 90.*

b ¶ *Ferijs nemo potest renunciare, quando sunt inductæ in honorem Dei. ad idem est bona glo. in c. de causis. de offic. deleg.*

omni à natura tributum eſt, vt ſe, vitam corpusque tueatur, &c. Poteſt etiã aſsignari alia ratio, quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum, vt in c. contingit. de ſent. excom. 24. q. 5. c. ſi non licet. & in l. liber homo. ff. ad l. Aquil. Quartò infertur, quòd confeſſus vel cõuictus in cauſa perſonali, non poteſt re-
a nũciare termino [a] defenſorio, de quo vide per Bar. & Moder. in d. l. non tantum, & per Bart. & Ioan. de Imo. in l. cuſtodias. in fi. ff. de pub. iud. & per Bal. in l. 1. C. qui accu. non poſſ. & per Ang. in repe. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. col. 12. & 13. & c. qualiter. el 2. infra de accuſ. & vide, quod ibi latius dixi, in 11. princip. art. q. 92. Quintò infertur, quòd quis non poteſt renunciare beneficio ceſsionis, & obligare ſe ad carceres, de quo per Bart. & Doct. in l. alia. §. eleganter. ff. ſolu. matri. & per Spec. in titu. de renun. & concluſione. §. 1. ver. item eſt beneficium, no. per d. Ant. Dom. meum, & Ioan. de Imo. in c. 2. infra de pign. Aliqui verò tenent contrarium, quòd poſsit renunciare, vide in dictis locis, & per Cyn. & Bal. in l. 1. C. qui bonis cedere poſſunt, traditur etiã per canoniſtas in c. Odoardus, & ibi per Ioan. And. vbi fortè latius tractabo, infra de ſolut. & per Dom. An. in cap. cum contingat. infra de iureiu. per Fede. de Sen. conſi. 60. alias 57. per dominos de Rota, deciſio. 161. & 205. & quod poſsit renunciari, latè per multas rationes tenet Ludo. Ponta. in d. §. eleganter, quod tamen limita ſecundum Fede. in dicto loco, ni ſi notoria & manifeſta ſit paupertas renunciantis, & ſine ſpe lucri in futurum, quia decrepitus, & ſimiliter abſque ſpe, quòd alius pro eo ſoluat, quia tunc poterit cedere non obſtante renunciatione, tanquã inualida, etiam cum iuramento facta, ſicut non valet propter inhumanitatem, vt dicam ſtatim in verſi. 7. infertur. Sextò infertur, quòd quis non poteſt renunciare priuilegio, ne conueniatur, niſi in quantũ facere poteſt, de quo per Bart. & Doct. in d. §. eleganter. dicit tamen Ioan. An. poſt Ioan. in c. Odoardus, infra de ſolut. quod ſequitur ibi Ioan. de Imo. quòd iſtud eſt verum, quando iſtud priuilegium competeret ratione perſonæ priuilegiatæ, quia tũc non poteſt illi renunciari, vt d. §. eleganter. facit quod no. glo. 2. in c. 1. infra de dona. ſecus ſi concederetur ratione contractus, vtputa, ratione ſocietatis, quia tũc poteſt renunciari. no. glo. in l. ſi conuenerit. ff. de re iud. Septimò infertur, quòd non tenet renunciatio etiam iuramento vallata, ratione inhumanitatis contra ius naturale inſurgẽtis, vtputa, ſi filius renunciat alimentis, ne poſsit illa petere à patre, ſecũdum Spe. in tit. qui filij ſint legit. §. 1. ver. ſed pone, pater. alias, item pone, no. Bart. in l. ſi qui à liberis. §. parens. ff. de lib. agn. & Bal. in l. pactum, quod dotali. C. de colla. pro quo tex. in cap. cum quidam. infra de iureiur. tenet Ludo. Pontan. in d. §. eleganter, & mihi placet, quia ſi non valet ſtatutum, nec valet pactum, & dixi ſupra in 6. no. Sed ſtatutum non valet ſecundum Io. An. in addi. Spe. ad dictum ver. & Pet. de Ancha. in repet. cap. 1. ſupra de conſtit. in 9. quæſt. princ. verſi. quæro etiam iuxta. Octauò infertur, quòd non videtur valere renunciatio facta per filium, per quam filius amitteret legitimam ſuam, quia ex quo non valet ſtatutum, vt tenent Pet. Rayn. & ferè omnes Vltramontani in l. 1. C. de ſum. Trin. & Bal. in l. hac edictali. C. de ſecun. nup. & domini de Rota, deciſ. 17. & Saly. in l. ſancimus. C. de iud. ergo nec renunciatio valet. quamplurimi tamen Doct. tenẽt, quòd valet ſtatutũ. hoc tenet Cy. in d. l. ſancimus. & Bart.
b & Bal. in l. Titio centũ. §. Titio genero. [b] ff. de cond. & demonſtra. & Bal. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſtit. & iu. Oldr. conſi. 73. Alber. de Roſa. in 2. par. ſtatutorum, q. 100. & vide per Dyn. & Ioan. And. in regula, indultum. de reg. iur. lib. 6. & ibi, in mercuria. & in addit. Spec. in Rubr. de ſucceſ. ab inteſt. Et ſic ex prædictis potes ſumere deciſionem plurimarum illarum ſimilium quæſtionũ. Prædicta tamen in hoc ſecundo membro & in præcedenti limitanda ſunt, niſi renunciatio operaretur effectum, per quem agens non videretur agere, ſeu committere cõtra ius diuinum, ſeu ius naturale. Nam furtum eſt prohibitum de iure diuino, vt dixi infra de fur. in Rubr. & etiam iure naturali, vt in regula, locupletari. de reg. iu. lib. 6. & in l. nam & natura. ff. de condict. indeb. & tamen huic iuri poſsit renunciari, dando tibi licentiam, vt poſsis de rebus meis accipere, licet non poſſim renunciare, ne furti agam pro furto ſiendo, vt in l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. ff. de pact. facit quod dicam in ſequenti membro.

¶ Circa tertium perſonale membrum, de iure poſitiuo, ſubdiſtingue duo membra.

¶ Primò, quando ius ſtatuit inducendo certam
c formam, [c] ſeu ſolennitatem.

¶ Secundò, quando alio modo diſponit.

14 ¶ † Circa primum dic, quòd non poteſt renunciari tali iuri, vt in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. A. B. Et ibi Bart. in l. fi. C. de vendi. mu. lib. 11. & ibi Barto. & per Bal. in l. ſcire. C. vt in poſſ. leg. Bar. & Bald. l. pen. C. de pact. Ange. in l. ius publicum. ff. de pact. Oldr. conſi. 173. Bald. in cap. 1. de contr. inter do. & vaſal. de inueſt. Ma. & in l. contra iuris. ff. de pact. & no. in cap. cum eſſes. de teſta. & in cap. quia propter. de electio. tradit Cy. in auth. generaliter. C. ad Vel. & Bar. in l. Modeſtinus. ff. de dona. Spe. de inſtr. editione. §. porrò. ver. item no. & Bal. in l. fin. in princ. C. ſi cert. peta. A. B. Solennitates enim, quibus omiſsis actus redditur nullus, non ſunt in poteſtate contrahentium, vt d. l. nemo. & l. quidam decedens. ff. de admi. tut. & l. 2. §. ſed quia. C. de iura. calu. & l. nemo. C. de leg.

ADDITIONES.

a ¶ *Renunciare termino. Fallit, quando conſtaret notorie, quòd nulla defenſio reo competeret, de quo latiſſimè per Alex. in d. §. cuſtodias. ff. de pub. iud. & adde fortius, quòd ſi ſit pœna pro crimine alternatiua, puta manus, vel centum, quòd non poteſt reus dicere, volo potius truncari manum, quàm centum, ita Ioan. And. in c. cum laicus. ſupra eo. & vide eundem Alex. in l. non tantum. ff. de app. vbi cumulat multa ſimilia.*

b ¶ *Titio genero. An poſſit tolli legitima per ſtatutum, vide Pau. conſi. 427. lib. 1. & quæ ipſe dicit ibi, conſi. 16. lib. 2. & conſi. 322. lib. 1. in prin.*

c ¶ *Adde quæ habentur per Alex. conſi. 68. col. 3. lib. 1. & conſ. 22. col. 1. lib. 3. And. Sicu. in c. Apoſtolicæ. de do. vide Pau. de Caſt. conſi. 90. lib. 2. & vide, quæ dicit Alexan. in l. 2. §. prius. de vulg. & pupill. ibi per Mod. etiam ſi eſſet leuis omiſſio vitiaret actum, quando requireretur ſub conditione, per l. prætor. in princ. ff. de con. & fuit dictum Bal. & per Alex. in d. §. prius.*

leg. tuto. vnde dicebat Bart. in l. poſt legatũ. in prin. de his, qui. vt indig. & l. non dubium, in fi. C. de teſta. dicens, quòd cum legibus tradentibus formam quis renunciare non poſsit: ea pars non poteſt approbare actũ, in quo deficit forma, & vide Baldum in l. ſi inſtitorem. ff. ſi certum petat. & vide quæ no. Bar. in l. penu. C. de pact. & l. vniuerſa. C. de prec. imper. offer. & Bald. in l. fin. C. de proc. & per Bald. in l. quamdiu. & l. 1. C. qui admit. ad bo. poſſ. poſſunt. facit quod tradit Barto. in l. ſi quando. ff. de inoff. teſta. & Ioan. de Imo. poſt eum in l. filio præterito. ff. de in iu. rup. & irri. teſt. quòd quamuis filius conſentiat hæreditati, quam pater facit, non præiudicat ſibi, ſi cauſa legitima non eſt inſerta, quæ eſt de forma. Ma. Et ex hoc primo infertur, quòd nõ valet pactum, quòd teſtamentum vel ſtipulatio fiant nõ adhibitis ſolennitatibus. Secundò infertur, quòd non poteſt quis renunciare ſolennitati libelli, conteſtationi litis, iuramento calumniæ & ſimilibus, de quibus videmus in dictis titulis. tradit glo. fin. in Cle. ſæpe. de ver. ſig. glo. & Doct. in c. de cauſis. ſupra de offi. dele. & in c. fi. de re iu. lib. 6. & per glo. in cap. fin. de hæret. lib. 6. hoc tamen limitat ſingulariter Barto. in l. ſi ſocietatem. §. arbitratorum. ff. pro ſocio, reſpectu agendorum coram iudice. ſecus coram arbitratore: quia arbiter ſolùm cognoſcit ex conſenſu partium. Secundo caſu, quando ius diſponit non inducendo ſolennitatem, ſed aliter diſponendo, ſubdiſtingue, quòd
a aut talis diſpoſitio habet clauſulam decreti, [a] aut nõ. Primo caſu tali iuri renunciari non poteſt, licet videatur principaliter introductum ad priuatum fauorem, hoc ſing. no. d. Dom. poſt glo. ſuper verbo, valeant. in cap. diſpendia. de reſcriptis. lib. 6. & in c. ſtatutum. eo. titu. & lib. & in c. fi. in glo. ſuper verbo, præſumant. de offic. deleg. lib. 6. Et facit quod no. de huiuſmodi clauſula decreti in glo. in verbo, huiuſmodi. in cap. dilecto. infra de præbend. & quod ibi tradit Io. de Imo. vbi vide per eum notabilem limit. Vinc. & Hoſt. & vide omnino per Lap. & d. Domi. in c. ſtatutum. de præben. lib. 6. vbi no. diſtinguit in mandato Papæ vel inferioris, habente clauſulam de creti, an poſsit illi renunciari. Et procedunt prædicta etiam, quando diſpoſitio concerneret priuatam vtilitatem, vt videntur velle glo. & authoritates præ dictæ. quod tamen intelligo, niſi perſona, propter cuius ſpecialem fauorem actus annullatur, vellet ipſum actum approbare. Stat enim in poteſtate ipſius approbare vel reprobare, vt eſt tex. no. in l. filio præterito. ff. de iniuſto teſta. & ibi no. Bart. & Docto. & no. Barto. in l. 1. ff. de leg. 3. tenent Gof. glo. D. Ant. Ioan. de Imo. & communiter Docto. in cap. 1. infra ne ſede vacan. & Dom. Anton. & Ioan. de Imo. in c. ſi quis presbyterum. infra de rebus eccleſ. non alie. lib. 6. Ego allego tex. no. in l. Iulianus. §. ſi quis à pupillo. ff. de actio. empti. quam limitatio. perpetuo notabis. Secundo caſu: quando non habet clauſulam decreti, ſubdiſtingue alia duo membra. Primò, quando diſpoſitio loquitur prohibitiuè. Secundò, quando loquitur ſimpliciter, ſi loquitur prohibitiuè, dic, quòd non poteſt renunciari, vt tradit gl. in l. 1. C. ne fideiuſſo. dot. dentur. & Bal. in l. libertorum. C. de teſti. Aliqui tamen contrarium tenent. vide in dictis iuribus, & aliquid per Iaco. de Are. But. Cyn. & Barto. in authenſi qua mulier. C. ad Velle. & per Barto. in l. de his. ff. de tranſactio. & per Bald. in l. generaliter. §. 2. C. de Epiſc. & cler. & adde, & uide quæ dixi in præceden. caſu. Et hæc poteſt eſſe ratio, quare non valet pactum de non ſuccedendo, niſi ſub certa forma, de qua per Barto. & Doct. in l. pactum. & l. fi. C. de pact. per d. Domi. in cap. 2. de pact. lib. 6. Non autem eſt illa, quia ſit contra bonos mores naturales: quia tunc non firmaretur iuramento, vt firmatur, vt in d. cap. 2. & vide quod traditur per Legiſtas in l. pactum. C. de collatio. Si verò ius ſimpliciter diſponit, & non prohibitiuè, ſubdiſtingue tres caſus. Primus caſus eſt, quando diſpoſitio concernit publicam vtilitatem duntaxat. Secundus, quando reſpicit ſolùm priuatam vtilitatem. Tertius, quando mixtim reſpicit tàm publicam, quàm priuatam vtilitatem. Primo caſu, non poteſt renunciari, vt l. ius publicum. ff. de pact. & ad hunc caſum poteſt adaptari tex. noſter: quia clerici ſint attentiores ad diuina, & ut liberius poſsint intercedere pro peccatis populorum, in quibus publica vtilitas conſiſtit: non poſſunt trahi ad iudicia ſecularia: ideò non poſſunt huic priuilegio renunciare, vt hic.

15 ¶ † Secundò infertur, quòd curſui inſtantiæ cauſæ principalis inductæ à iure ciuili, non poſſunt partes renunciare: vel ex voluntate illam prorogare, de quo latiſsimè dixi, in capitulo penultimo, ſupra de iudic.

16 ¶ † Tertiò infertur, ſecũdum aliquos, quòd non
b poteſt renũciari facultati probandi [b] per teſtes, quia teſtificandi vtilitas eſt communis, vt in Authen. de teſti. in princ. Et facultas probandi eſt amplianda, & non coarctanda, vt in l. quoniam. C. de hæret. & in l. generaliter. C. de rebus cre. & traditur in cap. in præſentia. infra de probat. Et hanc opin. tenẽt Vgu. Azo, Albe. Galle. & glo. in authent. vt matres, tam debit. quàm credi. circa fin. ſecundum Spec. in tit. de proba. §. videndum. ver. ſed pone quòd in inſtrumẽto, & ſentit Ioan. An. hic. Hoſt. verò in ſum. in tit. de renun. §. quæ poſsũt. ver. quid de pacto. allegat Azo. tenentem contrarium, quam etiam contrariam opinio. Vber. de Bobio, & hanc etiam ſentit, & tenet glo. in verbo, in ſcriptis. in c. 1. de cenſi. lib. 6. verſic. 12. gl. Bar. & Saly. in l. contractus. C. de fide inſtrum. & l. teſtium. & l. fi. C. de teſti. Alij verò dicunt, quòd ex

ADDITIONES.

a ¶ *Clauſulam decreti. Quæ ſolet ſic cõcipi. ſi ſecus actũ fuerit, irritum & inane. de hoc eſt tex. ſingularis in c. dilecto. ad fin. infra de præbend. etiam ſi confirmatio talis ſtatuti fiat fauore ſtatuentium: quia per dictam clauſulam videtur ſuperior habere pro illicito. & facit doctrina, quæ dicit q vbicunque in aliqua diſpoſitione apponitur talis clauſula, conſenſus partium nihil operatur, & vide multa eleganter cumulata per Fel. in c. cum acceſſiſſent. in 4. colum. verſ. tertia declarat. de conſtit. & vim eius clauſulæ habet etiam dictio, nullatenus. vide glo. ſing. in authent. ſi qua mulier. C. ad Vel. Card. in Cle. ſuper literis. de reſcrip.*

b ¶ *Probandi per teſtes. Adde de hac materia, latè Alex. in auth. iubemus. col. 2. de in. & conſil. 102. viſo proceſsu. in fi. lib. 5. & Ful. in cõſi. 103. proponitur quòd quidam. & Mo. latè in cap. 2. in fi. de probat. & vide Fel. hic in 3. fallen. in 1. correla.*

ex qualitate personarum non obstante pacto audietur quis, vel non audietur, prout iudici videbitur. argum. l. diui. ff. de lib. causa. & l. fi. ff. de actio. & oblig. quod satis est æquum, secundum Spec. in d. ver. sed pone. & in hanc vltimam opin. videtur potius inclinare Albe. Galeoti, qui dictas tres opin. posuit in tracta. de testi. versi. sed pone. Secundam verò opin. tenet D. M. in c. 2. in fi. infra de proba. vbi dicit, quòd licet valeat pactum, quòd quis non possit probare nisi per instrumentum, tamen loco instrumenti deficientis, poterit probare per quinque testes notabiles, per l. testium. C. de testi. quod est valde sing. secũdum D. M. Item poterit probare amissionem instrumenti per duos testes, de quo per Cy. & Bald. in d. l. testium, & vide quod no. in cap. sicut. infra de re iudi. iuncto cap. fi. de re iudi. lib. 6. Aduerte tamen, quia in iudicio potest quis expressè, tacitè renunciãdo vel concludendo, renunciare facultati producẽdorum testium, ita q; amplius illos producere non potest. Secundo casu principali, quando dispositio respicit duntaxat priuatam vtilitatem subdistingue, quòd aut respicit priuatam vtilitatem renunciantis duntaxat, aut priuatam vtilitatem renunciantis & alterius. Primo casu, q; aut talis dispositio respiciens priuatam vtilitatem principaliter fuit inducta in alterius odium: Et hoc casu, si renunciatio est causa, quòd illud odium esset, valebit renunciatio, vt est tex. in l. fi. C. ad Maced. alias, secus, vt in l. sed & si pater. ff. ad Maced. Et ex prædictis primò infertur, vtrũ filiusfamilias possit renunciare exceptioni Macedoniani, de quo hic per glo. & per Doct. & Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & plenius per Io. de Imo. in repe. c. cum contingat. infra de iureiur.

17 ¶ † Secundò infertur, quòd non potest quis renunciare priuilegio inducto per l. commissoriam, de quo in l. fi. C. de pac. pignorum, quia tale priuilegium fuit inductum in odium auaritiæ creditorum, vt ibi. Et sequitur Cal. hic, & Arch. 2. q. 7. cap. quam periculosum. de quo arti. vide omnino Bal. in c. 1. de feu. dato in vicem legis commissoriæ, & vide quod late dixi in tractatu vsurarum, in 6. principali artic. q. 13. quod tamen limita secundum ea, quæ traduntur per Bart. in l. si executione. C. de non num. pecu. & per Doct. maximè Mod. in l. Titius. ff. de pig. acti. vbi dantur quatuor vel quinque limitationes. Si verò dispositio non fuit facta principaliter in odium alterius, sed in fauorem, subdistingue, quòd aut fauor est introductus propter imbecillitatem renũciantis, & non valet renunciatio.

18 ¶ † Ex quo infertur, quòd minor [a] non potest renunciare beneficio ætatis, aut beneficio restitutio. in integ. vt dicit glo. nostra, & traditur in l. si iudex circumuento. ff. de minor. & in l. si alterius. C. si minor se maiorem dixerit, & per Bar. in l. doli. ff. de noua. & per Spec. in tit. de resti. in integ. §. qualiter. ver. sed nunquid minor. traditur etiam in l. si intra. C. de resti. in integ. & in c. si animum. de iud. lib. 6.

19 ¶ † Quid autem in ecclesia, [b] vtrum possit renunciare huic beneficio. Spec. in d. §. qualiter. versi. quid de ecclesia, refert & sequitur Vincen. tenentem, q; possit, vt in c. ex literis. de resti. in integ. lib. 6. facit c. intellecto. & c. sicut nostris. infra de iureiur. Secundò infertur, q; mulier non potest renunciare Velleiano, quia eius priuilegium fuit inductum propter imbecillitatem & mulierum fragilitatem, & hoc tenẽt Ia. Pet. & Cy. in l. si quis in conscribendo. C. de epis. & cler. Sed glo. tenet contrarium in l. 1. ff. ad Vell. tradit ur etiam in l. generaliter. C. ad Vell. & hic latè tractat D. M. recitando opin. quem vide. Prima tamen opin. est magis communis & æquior. Tertio infertur, quòd illi, qui propter imbecillitatem, vel aliud simile impedimentum, habent excusationem ab aliquo munere, non possunt renunciare dispositioni concedenti illam excusationem, vt no. glo. in l. 1. C. qui morbo. posset tamẽ hic casus adaptari ad alium casum, quando tractatur de fauore renunciantis & alterius. Si verò id, quod dispositum est, est introductum, non propter imbecillitatem aut simile impedimentum, subdistingue, quòd aut talis renunciatio est contra bonos mores, vel inducit aliquem ad delinquendum, & non valet, vt in l. conuenire. ff. de pac. dota. facit d. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. Aut non est contra bonos mores: Et subdistingue, quòd aut loquimur in iure de futuro, an valeat quis renũciare illi iuri: Et distingue inter iura competentia re, vel spe, aut re tantum, aut spe tantum, aut nec re nec spe. In quibus etiam casibus considerada sunt, & ponderanda verba reformationis, ad quod vide quę latè tradunt Barto. & Doct. in l. 1. C. de pact. & per glo. in l. si pupilli. ff. de nego. ge. per Cyn. in l. penul. C. de pact. glo. & Doct. in c. Raynutius. infra de testam. per Spec. in tit. de renunc. & conclusione. §. 1. versi. quid si quis. Aut loquimur in iure de præsenti, & non est dubium, quod cuilibet licitum est huic iuri renunciare, & ita procedat glo. nostra hic dum dicit, argu. contra. Et ex hoc primò infertur, quòd facultati appellandi licitum est renunciare, vt in l. 1. §. 1. ff. à quibus appellare non licet, & per Ang. in repet. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. & per Doct. in c. pastoralis. infra de appell. & ibi latius dixi in tertio membro principali. Secũdò infertur, quòd sententiæ pro se latæ potest quis renunciare, vide gl. in c. fi. infra de adult. & in c. ex literis. de diuortijs, & latius per Bart. & Doct. in l. 1. §. & post operis. de no. ope. nun. & in l. acta. ff. de re iudi. Hæc tamen glo. in hoc vltimo casu, quòd licita sit renunciatio, limitatur, si modo sit possibilis. Aut iste fauor renunciandi competit renunciãti, vt sibi: secus si, vt rei, & nõ personę. Et ideo non potest quis renunciare iuri accrescendi, quod est portionis, & non personæ, vt in l. si Titio. §. 1. ff. de vsufruc. & in l. si totum. & in l. 1. & ibi latè per Bar. & Io. de Imo. ff. de acqui. hære. & est bonus tex. in l. 1. §. ita & sic diffinitis. C. de cadu. toll. vbi tex. dicit quod accrescit etiam inuitis. facit quod dicam in sequenti casu. Si verò dispositio continet fauorem renunciantis, & alterius, prout superius distinxi, subdistingue, quòd aut iste fauor proprius nõ est superabilis à fauore alterius, & non valet renunciatio, vt in l. 1. & 3. ff. de libe. causa. facit quod no. in

cap.

ADDITIONES.

a ¶ *Nisi forte iurasset, quia tunc teneret renunciatio, vt habetur latè per Doct. in auth. sacramenta pu. C. si aduer. ven. & Fel. hic in 4. col. adde Alex consi. 27. per totum, in consi. 42. in 8. col. lib. 1. & in consi. 225. lib. 2. vbi latissimè.*

b ¶ *Adde Ang. consi. 137.*

cap. cum venissent. infra de institu. cap. ex conquestione. infra de restitut. spolia. in l. si partes. §. fin. ff. quemadmodum seruitus ami. & in l. si post. §. fin. ff. de contra tabulas, & vide quod not. in l. 1. ff. de acquiren. hæred. facit quod dixi in præcedenti limitatione, & vide Bald. in l. si arrogator. ff. de adopt. & huic casui posset etiam adaptari tex. noster: quia fauor clericorum, ne conueniantur coram seculari, non est diuisibilis aut separabilis abinuicem. Aut fauor est diuisibilis, & quantũ ad præiudicium renunciationis valet, non quãtum ad præiudiciũ tertij. C. res inter alios acta. per totũ, & in c. ad apostolicã. ĵ. de regu. & in l. 1. C. de commu. rerum alienatione.

¶ Tertio & vltimo casu principali, quando mixa tim [a] continet publicam & priuatam vtilitatem, distingue, vt dixi in præcedenti casu, quòd aut vtilitas priuata potest separari à publica: & valet renunciatio, quò ad præiudicium renunciantis, non quo ad præiudicium publicę vtilitatis, vt in l. iuris gentium. §. si paciscar. ff. de pact. facit cap. cùm venissent. infra, de institutionibus. & ita potest intelligi finis glo. nostræ. aut non potest separari, & renunciatio non tenet, vt in l. de die. ff. de pac. dota. iuncta l. prima. ff. solu. matri. facit, quod notat. in dicto cap. cùm venissent, & cap. sicut. infra, de iureiuran. A. B. l. quos prohibet. ff. de postu. & cap. filius. §. veterani. ff. de procur. & l. 2. §. sed quia. C. de iura. calum. tradit Bar
20 tol. in l. pen. C. de pac. † vbi dicit, quòd quando interesse publicum & priuatum connexa sunt, priuatorum conuentio in nullo valet. Ma. Et huic casui melius adaptatur dispositio tex. nostri, & ipsius ratio: quare clericus non possit renunciare priuilegio fori, quia priuata vtilitas ipsius renunciantis, non potest separari à publica vtilitate, ne abstrahatur à diuinis, &c. faciunt quæ dixi in precedenti casu. Nec ob. lex, si quis in conscribendo. C. de Episc. & cler. & de pact. l. vbi pactum. quòd sacerdos potest renunciare priuilegio fori: quia potest tripliciter responderi, secundùm Barto. ibi. primò, quòd ibi loquitur de quodam sacerdote tẽporali, quod erat quædam dignitas temporalis in loco. facit quod dixi de Præposito in cap. verum. supra eod. de Præposito & Abbate. Secundò potest responderi, quòd illa iura corriguntur de iure canonico. Vel tertiò potest responderi, quòd loquuntur, quando clericis esset concessum priuilegium, vt possent eligere vnum ex pluribus iudicibus: nam possunt huic priuilegio renunciare. & istas solutiones etiam tenent hic Doctores.

21 ¶ † Et ex prædictis ego infero, quòd institutus à debitore communis, non potest renunciare, seu repudiare hæreditatem in præiudicium fisci. & ideo si talis hæres institutus ab ipso testatore relinquente eum hæredem, alio titulo bona quæsierat, tenetur vel adire, vel cedere omnibus bonis sibi acquisitis, etiam inter viuos, aut satisfacere fisco. tex. est singularis, quem nõ memini alibi legisse, in l. hæredes. C. de omni agro deserto. lib. 11. & sequuntur Barto. &
b Ioan. de Imo. in l. 1. ff. de acquir. hæred. Vtrum [b] autem iuramentum habeat validare renunciationes inualidas, de quibus dixi supra, & similes. Bart. plenè tradit in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. Sed longè plenius tractat Ioan. de Imo. post Doct. in cap. cùm contingat. infra, de iureiur.

22 ¶ † Et inter alias sume istas regulas, quòd nũquã contra bonos mores, diuinos, aut naturales, aut publicos, ad publicã vtilitatem introductos, iuramentum operatur, vt in regula, nõ est obligatorium, de re. iur. lib. 6. Neque etiam in præiudicium tertij priuati, secundùm Host. & Ioannem de Imo. in dicto capitu. cùm contingat, & per Ioannem de Imo. in l. non solùm. §. quod vulgo. ff. de vsuca. & vide etiam ad materiam principalem Archid. secunda, quæst. 7. cap. quam periculosum. & de Prælato, an possit renunciare iuribus competentibus ecclesiæ fuę, vide Innoc. & Do. in c. grauis. infra, de depósito, & in c. exposita. supra, de arbi. in fi. & in c. veniẽs. infra, de præscript. & per Io. And. in c. si cautio. infra. de fide instr. & in c. fi. infra, de solu. traditur etiam in c. cùm olim. infra, de censibus. Et ex prædictis habes notabiliter & ordinatè expeditã hanc vtilem materiam. In ea. glo. ibi, laicus verò, dic de hoc, vt latius dicetur in c. significasti. infra eo. In ea. glo. ibi, clerici tamen possunt. dic de hoc, vt infra dicam in fallentiis. In ea. glo. super verbo, pertrahant. in fi. dic de hoc arg. an reus puniatur sicut actor: & de cautela adhibenda, vt non puniatur, vt dicam in seq. glo. in 6. q. princ. ¶ Gl. super verbo, causam perdãt, format duas quæstiones, & in prima ponit duas opiniones, in secunda recitat tres opi. & de rigore approbat primam, de æquitate approbat secundam, eam tamen limitando & restringendo. In ea. glo. ibi, sed videtur quòd potius per sententiam. dic de hoc vt statim dicam in quarta prin. q. In fi. glo. dic, quoniam suprà, in rubr. ego remisi me hic dicturum de 17. prin. art. videlicet de pęna trahentis aliquem coram iudice incompetenti, de quo tractat tex. noster & glo. nostra & Doct. Quare, vt hanc materiam habeas ordinatam, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima erit, quando quis dicatur aliquem trahere ad vetitũ examen ad hoc, vt incidat in pœnam talibus statutam.

¶ Secunda erit, quis incidat in hanc pœnam.

¶ Tertia, quæ sit, & quanta.

¶ Quarta, vtrum incidat in hanc pœnam ipso iure, vel per sententiam.

¶ Quinta, qualiter procedendum sit contra talem, & de practica seruanda ad hanc pœnam imponendam.

¶ Sexta, vtrum reus, qui permittit se trahi, patiatur dictam, aut aliam pœnam.

¶ Septima, de cautela adhibenda per eum, ne incidat in pœnam, & vt faciat cadere actorẽ in pœnã.

23 † Quo ad primam quæstio. glo. nostra refert tres opi. vna est, q; per solam citationem: secunda, quod per li. cont. tertia, quod per solam sententiam punitur. Et finaliter glo. videtur approbare opinionem Vgucionis, q; per solam citationem trahens puniatur ita, vt non sit locus pœnitentiæ, & hoc tenet Hostien. Sed Io. An. dicit, q; potest distingui inter eum,

qui

ADDITIONES.

a ¶ *Quando mixtim. Adde Gemi. in §. leges. 4. dist. Lud. sing. 408. incip. quid econtra. in l. si vero. §. de viro. in 7. fal. ff. sol. ma. Oldr. consi. 83. & Ab. in c. 2. de ma. & obe.*

b ¶ *Vtrum iuramentum validet renunciationem, adde quæ dixi in præcedenti colum. supra, vbi adduxi multa consilia Alex.*

qui assumpsit pertinaciam causæ, & eum, qui non assumpsit, sentiens, quòd primo casu habet locum opin. Vgucionis. Secundo casu, sit necessaria litis contestatio, & quando dicatur pertinaciter sumere, concludit relinquendũ esse arbitrio iudicis, seu boni viri, facit quod in simili dicitur in c.de multa. infra de præben. & quod no.glo.in auth. habita. C.ne filius pro patre. Et idem tenet glo.& Archi.11.q.1. c.inolita. Refert tamen hic Io. An.quòd quidam le gistæ distinguunt, aut lex punit agentem, & requiritur sententia, quasi lex considerauit effectum accusationis, & ideo licet pœnitere ante sententiam.ff.de bon.lib.l.qui cum maior. §.accusare. ad quod etiam faciunt iura allegata hic in glo.in ver. Imo etiam videtur. Aut lex punit vocantẽ in ius, & hoc casu sufficit sola citatio, etiam si vocatus nõ venerit, quia ex sola citatione delictum est consummatum.ff.de ædi. edi.l.quid sit fugitiuus. Sed tu aduerte, quia glo. in d.l.in criminali.C.de iurisd.omn.iud. tenet q̃ sit licitum pœnitere quandocunque ante sententiam, [a] & tamen ille tex.loquitur prout loquitur tex.nostr.& idem tenet ibi Bar. dicens,q̃ in istis pœnis legalibus, licitum est desistere vsque ad sententiam,per d.§.accusatores. & idem probatur in l.in seruitute.in prin. iuncto §.petijsset.ff.de bo. lib. Et idem tenet ibi Iac. But.& sequitur hic D.M.& hanc opin. etiam tenuit Martinus Sillimani. Sed Pet.& Iac.de Are.tenent 2. opi. gl.q̃ sufficiat sola litis contestatio, ita quòd post non liceat pœnitere, eo quòd ius sit iam quæsitum ipsi tracto ad vetitum examen. & hanc opinio.sequitur Bal.in d.l.in criminali. non ob. secundum Bal.§. accusatores, & §.petijsse,quia ille leges loquuntur in delicto, quod desiderat iuris effectum. Nam iudicium ibi tenebat, & ideo ibi expectatur sententia, quæ potest trahere secum effectum: sed in terminis nostris frustra expectatur sententia propter defectũ iurisdictionis. Et ideo cum hic solum consideretur delictum, non attento iuris effectu,ideo pœnitentia non habet locum, etiam post lit.contest. quæ consideratio fuit subtilis. Aduerte tamen, quia edictum prętoris in illis iuribus solum puniebat accusantem, & petentem in seruitute, & tamen ibi iurisconsultus declarat,quòd requiritur sententia, & tamen clarum est quòd accusare vel petere dicitur quis, per litis contest. Sed Guido de Suza. aliter respondebat ad illas leges, videlicet quod ponunt casus speciales declarando, quòd in dictis casibus requiratur sentẽtia,pro qua solutione facit l.penul. C.qui accus.non poss. vbi ex eo quod prohibita est accusatio in ipso litis exordio, pœna dicitur committi,& sic hic Guido tenet sententiam Bal. & glo. nostræ. Et eandem sententiam tenet Bal.in auth.statuimus. C.de episc. & cler.licet solutio Guidonis non placeat sibi in d.l. in criminali.vt dicit, q̃ prædicta pœna habet locum siue quis trahat aduersarium ad vetitũ examen, per modum ordinarij libelli, vel per modum executionis,per tex.in d.l.in criminali.facit quod dicam infra in 6.q.prin. Sed gl.11.q.1.c.placuit. tenet secundam sententiam istius glo. q̃ requiratur litis contestatio, pro qua facit tex.in d.c.grauem. de excess. præla. qui tex.loquitur per verbum,quæstionem,quæ denotat litis contestatio.glo.tamen ibi tenet opi.glo.nostræ, q̃ non requiritur litis contestatio. Et hanc etiã opi. tenet hic Zab. dicens,q̃ ex solo tractu & vocatione, iste punitur, quia hoc videtur importare verba tex. nostri, & quia ius videtur quæsitum aduersario, & ideo non videtur locus pœnitentiæ. Nec ob.l.quamuis,quia secundum Zaba. facit potius pro ista parte, quia cum dicatur ibi esse casus specialis, ergo in contrarium videtur esse ius commune.Do. Anto.hic etiam transit cum glo. Io. de Imo. hic dicit, q̃ credit, q̃ hæc glo. seruaretur in practica in foro canonico: sed gl. in l.in criminali,seruaretur in foro ciuili. Iste articulus, iudicio meo, est satis dubius & disputabilis,in quo sententia Bar.videtur æquior,alia videtur iustior de iuris rigore. Et sic patet ex prædictis, q̃ si citatus non comparuit,non habet locum hic pœna. arg. d.l.quãuis. ff.de in ius voc. & l.1.ff.ne quis eũ.& tenent gl.& Doct.in l.in criminali. Et aduerte,quia hæc procedunt, quando ista verba, non petere,non accusare,aut agere,non vocare in ius,aut controuersiam,causam, litem,vel quæstionem nõ facere, proferuntur à lege:secus si proferũtur ab homine, quia tunc non attenditur benignitas, sed proprietas verborum, secundum ea quæ traduntur in d.l.amplius non peti.ff.rem ratam habe. & l.causas. C.de transa. Et ratio sit, quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine, vt l.Celsus.ff.de arbitr. & in l.traiectitiæ. ff. de act. iũn. l.& si post tres.ff.si quis caut. & quod ibi traditur.

24 ¶ † Circa secundam quæstionem, qua quæritur quis incidat in hanc pœnam trahentis aliquẽ coram vetito examine, & quòd dicatur vetitum examen, Breuiter dic, quo ad primum, q̃ pœnam amissionis causæ incurrit, quicunque trahens reum ad vetitum examen,siue clericus trahat clericum, siue laicũ trahat, aut siue laicus trahat clericum, aut etiam laicũ, secundũ Bal.in d.l.in criminali. C.de iurisd.omn.iud. insuper incidit in hanc pœnam non solum actor,sed etiam reus,sed de reo videbimus, infra in 6.q.princ. Quo ad secundum, quod dicitur vetitum examen. tex.hic videtur sentire, q̃ dicatur illius iudicis,cuius iurisdictio prorogari non potest,quod patet ex verdum hic dicitur in tex. sed etiam voluntarij pacisci nequeunt. quasi sentiat, q̃ secus esset, si voluntarij possent pacisci. idem videtur velle tex. in d. l.in criminali.C.de iurisd.omn.iud. iuncta gl.super ver. vetito,quæ dicit exponens,alieno prorsus. Doct.tamen hic & ibi videntur sentire, q̃ vetitum examen dicatur illius iudicis, cuius iurisdictio possit prorogari, quod tunc habeat locũ, quando non fuit facta prorogatio,ad quod vide quæ dicam in 7.prin.q.& præ dicta notabis,quia Doct.non tangunt specificè.

25 ¶ † Circa tertiam q.qua quęritur, quæ & quanta sit imponenda pœna. distingue, q̃ aut loquimur in causa spirituali,aut in criminali,aut in ciuili. Primo casu, si est beneficiatus, debet tanquam membrum putridum ab ecclesia perpetuò remoueri. tex.est secundum

ADDITIO.

a ¶ *Ante sententiam. Vide Ang. & Pau. in l.quamuis. ff.de in ius vocan. verior tamen videtur opi. Ia. de Are. & Bal.in d.l.in criminali.de qua ibi per And.Sicu.& vi de Bart.qui ponit differentiam inter libertum, & alium vocantem illicitè in ius,in l.qui ea mente.ff.de fur. adde Rom.consi.59.& consi.70.& 407.vbi tenet,quòd vsque ad sententiam licet pœnitere.*

cundum vnum intellectum in d. c.graue. de excess. præla. Alij tamen intelligunt illum tex.etiam in alia causa, & quod speciale sit ibi, quia trahit Episcopũ & superiorem suum. Si vero trahens nõ esset beneficiatus, quando pœna tex. nostri, amissionis causæ non haberet locum; arbitror, quòd debeat puniri pœna extraordinaria, ad quod vide quæ latè dixi in c.1. inf. de apostat. sed si pœna posset habere locum, causam ipsam amitteret. Secundo casu, quando loquimur de causa criminali, dic quòd aut loquimur in clerico,& secundum Hosti.& Ioan. And. Do.M. Ioan. de Imo. & Doct. dicendum, q̃ siue obtinuerit,siue succubuerit,debet deponi,ex quo trahit clericum ad iudicem seculare,& sententia pro, vel contra lata non tenet, vt probat iste tex. ibi, si pro eis sit lata. si vero clericus trahit laicum, aut laicus laicum vel clericum,dicerem, quòd solum amittit causam, vt d.l.in criminali. quod tamen declara, vt dicam in seq. casu. Tertio casu, cum loquimur in ciuili,dic q̃ si actor est clericus & trahit clericũ, perdit causam, & excommunicatur, vt hic. Si tamen vellet perdere beneficium potius, quàm admittere causam,forte admitteretur,per ea quæ dicam, infra in 6.q.prin. Si vero clericus trahit laicum,aut laicus laicum, perdit causam,vt in d.l.in criminali. facit etiam tex. noster. Si vero laicus trahit clericum, amittit causam. ar.tex.nostri,& probatur in d.l.in criminali.punitur etiam pœna auth.statuimus. C.de episc.& cler.Et prędicta procedũt,quando actor iustè egit:Sed si actor iniustam causam fouebat, frustra videtur quòd tractemus de amissione causæ. Doct.non tangunt,forte dici posset, vel tunc quòd debeat puniri pœna extraordinaria, vt statim dixi,vel q̃ debeat condemnari reo, qui in nulla fuit culpa ad tantundem, quantum causa importabat. arg.no.in l.si quis in tantam. C.vnde vi.vbi inuasor si est dominus, amittit dominium,& si non est dominus,tenetur tantundem restituere. In contrarium facit,quia pœnæ nõ sunt extendendæ, sed restringendæ, vt in regula, in pœnis. de reg.iu. lib.6. Sed pro primo dicto facit,quia ille, qui iustam causam fouet, peccat solum in vno, quia trahit ad vetitum examen,& tamen punitur in amissione causæ:ille vero, qui iniustã causam fouet,peccat in duobus,quia trahit ad vetitum examen,& ratione iniustitiæ causæ suæ, vnde non debet mitius, sed acrius puniri.arg.c.eum,qui.de præb.lib.6. cogitabis,quia Doct.non tangunt.

26 ¶ † Circa quartam principalem quæst. qua quæritur, vtrum actor, qui trahit ad vetitum examen, a perdat causam ipso iure, [a] vel necessaria sit sentẽtia. glo. nostra,in prin. ponit duas opin.vnam Vgucionis, q̃ ipso iure perdit causam: aliam Ioannis,quòd per sententiam, & hanc probat glo. nostra per tex. nostrum qui dicit, perdant, & sic loquitur per verbum futuri temporis, & similiter etiã loquitur tex. per verbum futuri temporis in c.graue. infra de excę.præla.& glo.1.& est communis opin. Doctorum, in d.l.in criminali. C.de iurisd. omn.iudi. vbi etiam tex. loquitur per verbũ futuri temporis,& hinc sumpta occasione Doct. hic tractant, an & quando lex sit latæ sententiæ vel ferendæ, vide hic per eos,& in d. l. in criminali. & glo. l.si quis in tantam. C. vnde vi. Ego latius dixi in cap. Iudæi. el 2. infra de Iudæ. & tetigi in cap.3.infra de rap.vbi etiam tangit glo.& in cap. dura. & c.falsariorum. infra de crimine falsi. & c.3.infra de priuil.ad materiam principalis quæst. adde,quæ dicam in seq.q.

27 ¶ † Circa quintam q. principalem,qua quæritur de practica & modo procedendi contra talem actorem in casibus, in quibus actor debet perdere causam, dic quòd multiplex practica colligitur ex his, quæ hic dicuntur per glos. & Docto. & in d.l. in criminali.

28 ¶ † Prima est practica,quòd pars petat in eadem instantia,quòd actor mulctetur in amissione causę, & hęc practica est clara,quando actor fuisset laicus, vel talis, qui potuisset condemnari à dicto iudice, alias secus,secundum aliquos modernos, qui mouetur, quòd si talis non habet iurisdictionem in causa principali, pari ratione non habet in hac pœna imponenda. Sed hæc ratio non placet,nec dictũ: quia licet iudex nõ habeat iurisdictionem in causa principali,habet tamen super ista pœna imponẽda, sicut in simili dicimus de condemnatione expensarum. arg.c.dispendia,de rescrip.lib.6.& Cle.1. de rescrip. sequitur Bal. in d.l.in criminali, dicens, q̃ licet iste alias esset incompetens, tamen ex quo aduersarius eum eligit pro se,non debet dedignari habere eum contra se.ar.l.cum Papinianus. C.de sen.& interloc. om.iud.& ista fuit opi. Guidonis de Suzaria.

29 ¶ † Secunda practica est,vt postea inchoetur nouum iudicium, & agatur cõdictione insurgente ex istis iuribus,argu.l.prædictæ, & ibi no. C.de condictio. ex lege. ad hanc pœnam poterit agi, etiam coram ecclesiastico, secundum Spec. in tit.de compe. iud.adi.§.1.ver.sed quod.dicit tamen Ioan. And.ibi in addit. quòd si laicus hoc casu est conueniendus, debet conueniri coram suo iudice, per regulam c. cum sit generale,supra eod. Et hoc sentit glo.fi.in c. parochianos. infra de senten.excom. Sed pro dicto Spe. facit,quod dixi in c.cum sit, supra eo.quia propter talem tractum factum de clerico coram laico, videtur commissum quoddam quasi sacrilegium,& ideo videtur esse locus præuentioni, & per præuentionem possit conueniri coram ecclesiastico, posset tamen agi coram seculari, per ea, quæ dixi in d. capit.cum sit.

30 ¶ † Tertia practica potest colligi ex dictis Spec. in dicto loco, videlicet, quòd reus poterit se defendere per viam exceptionis: actore enim agente coram iudice incompetenti,poterit reus excipere, Tu me olim traxisti coram iudice incompetenti, vnde debes perdere causam,& ideo peto te condemnari, & tunc tenet sententia, pro qua practica facit quod tradit Fede.consi.85. vbi fortius concludit,q̃ etiam si clericus à laico, vel clerico fuisset tractus coram seculari super possessorio restituendo, & nunc trahatur corã ecclesiastico super dicto possessorio, quando potest excipere,quòd actor amisit causam,& admittitur hæc exceptio, quia respicit iudicium possessorium, licet non debeat admitti exceptio proprietatis,secundum Federicum ibi.

31 ¶ † Quarta practica colligitur ex dictis Federici, cons.

ADDITIO.

a ¶ *Ipso iure. Vide quæ statim dixi, supra in proxima apostilla ex mente Roma. in consil.* 407.

consi.47.& D.meus hic, vt actor ſtet in meris terminis exceptionis dicendo, non teneor tibi reſpondere ſuper hac cauſa: quia me olim traxiſti ſuper hac ad vetitum examen, propter quod debes perdere cauſam. ad idem Glo.in ſimili,in c.paſtoralis.de cauſa poſ.& proprie. facit regula illa, cui damus actionem, &c. vt in regula, cui. ff. de reg.iur. facit etiam quod traditur per Innoc.in c.inter dilectos,infra de exceſ.Præla.Item,quia ex quo actio & exceptio hoc caſu tendunt ad eũdem effectum: Ideo ſi competit actio ad faciẽdum priuari: ergo & exceptio ad conſeruationem conuenti,ſecundum Innoc.ibi, & hæc practica ſimilis eſt præcedẽti.tutius tamen eſt,quòd adiungat & petat aduerſariũ priuari,ſecurior tamen & clarior eſt ſecũda practica ſuperius poſita: & hæc procedunt, dato quòd requiratur ſententia ad condemnationem,ſecundũ quod dixi in præcedenti q. Sed ſi teneremus opin. Vgutionis, q̃ ipſo iure quis perderet cauſam nullam, alia eſſet neceſſaria practica,niſi ſtaret in meris finibus exceptionis. Et aduerte, quia dicit Glo. & poſt eum Bal.in l.in criminali, in fi.quòd etiam poſt ſententiam condemnatoriam poteſt peti,quòd infringatur pœna d.l.in criminali. neque obſtat ſententia condemnatoria, cùm ſit nulla, ex quo non interuenit prorogatio iuriſdictionis.

32 ¶† Circa 6.quæſt.principalem, vtrum reus, qui patitur ſe trahi ad vetitum examen, patiatur prædictas,vel alias pœnas.tex.noſter in verſ.tam Epiſcopi. dicit, quòd tam *Epiſcopi*, quàm Diaconi, &c. puniuntur, quia in criminali locum ſuum, hoc eſt beneficium, amittunt: etiam ſi pro eis ſit lata ſententia. In ciuili vero perdunt, quod euicerunt, vt 11. quæſt. 1. capitu. placuit. verùm text. iſte, qui eſt in hoc verſiculo, loquitur in reo, & ipſius pœna,eſt ſatis dubius. Et glo. & Docto. confuſè & imperfectè loquuntur, ideo pro clariori ipſius doctrina, proſequar hæc membra.

¶Primum erit, quãdo locum habeat hæc pœna.
¶Secundũ,contra quem, ſeu quis reus teneatur.
¶Tertium,in quibus cauſis teneatur.
¶Quartum, in quantum puniatur.
¶Quintum, an & quando licitum ſit pœnitere reo,vt pœnam euitet.

33 ¶† Circa primum membrũ, quòd habet locum in reis voluntarijs, qui ex voluntate ſua trahũtur ad vetitum examen, quod patet ex text.dum dicit, voluerit, & per tex. in d. c.placuit. qui ſimiliter vtitur verbo,voluerit. & ideo Glo.hic ſuper verbo, voluerit, dicit & bene, quòd ſi reus inuitus traheretur,nõ puniretur.ar.c.at ſi clerici.ſupra tit.proxi.& 11.quæſtio. 1.cap.in clericorum. Sed licet Gl.ita dicat, non tamen recipitur clara doctrina: nec Doct.hic aliud dicunt. Quare ego intelligo, quòd pœna iſtius decretalis,& ſimilium, locum habeat quãdo reus operam dedit, vt actor inuitus traheret ipſum ad vetitũ examen: puta comminando ei,q̃ effoderet ſibi oculum,ſi non ageret contra eum coram tali iudice: & ſic per metum, vel etiã ſi per dolum, vel per amicos compulit actorem,vt ageret coram vetito examine, ſecundum Glo.& Cy.in d.l.in criminali. Et ita intelligo Glo.hic in verbo, perdant quod euicerint. ibi dum dicit, quia fortè potens erat. vel poteſt poni exemplum de eo, qui impetrauit reſcriptum,quòd nõ poſſit conueniri niſi ſub certo iudice,ſecundum Cy.nec ob.tex.in l.in criminali.qui innuit quòd per reſcriptũ principis poteſt reus vocari coram vetito examine abſque pœna actoris, vel rei: & quod ibi no.Doct. quia illud habet locũ in reſcripto valido: per quod facta ſit commiſsio cum clauſula, non obſi aliqua lege, ſed prædictum exemplum procedat in reſcripto inualido propter defectum dictæ clauſulæ, aut alium ſimilem effectum: ita vt ſic actor propter rei impetrationem de facto ſit vſus tali reſcripto,ſecũdum Pau.de Caſt.in d.l.in criminali,vel poteſt ponere exẽplum per l. diffamari. C. de inge. manu. & per alia ſimilia exempla, de quibus dixi in c.cùm ſit generale.ſupra eodem,in prima Glo.quando reus ſecundum plena exempla ibi poſita, induceret actorem ad trahẽdum coram vetito examine, & ſic patet, quòd iſta pœna nõ haberet locum,quando locus eſſet prorogationi iuriſdictionis ex libera voluntate actoris & rei,quod no.quia Doc.hic non declarant.& no.quod dicam in 7.prin.q.

34 ¶† Circa ſecundum membrum,contra quos locum habeat pœna iſtius decretalis, ſeu quis reus teneatur ad dictam pœnam. dic, quòd tenetur reus prædicta committens, ſiue ſit clericus,vt hic, cuiuſcũque ordinis ſit clericus,vt dicam in quarto membro: ſiue ſit laicus, vt d.l.in criminali, licet non eodem modo puniãtur laicus & clericus beneficiatus, vt dicam in quarto membro.

35 ¶†Circa tertium mẽbrum, in quibus cauſis reus incidat in pœnam: dic quòd locum habet in cauſa ciuili & criminali, vt hic, & d. c.placuit. & in d.l.in criminali.ibi,ſiue criminalem, ſiue ciuilem,licet pœna diuerſificetur,vt dicam in ſequenti membro.

36 ¶†Circa quartum membrum, ad quam pœnam teneatur reus. diſtingue, quòd aut reus eſt clericus, aut eſt laicus. ſi eſt clericus & beneficiatus in criminali amittit locum ſuum, hoc eſt,beneficium ſuum. & hanc opi.tenet hic Domi. meus,poſt Io. Cald.dicens quòd reus volũtarius in cauſa criminali debet deponi,ſiue ſentẽtia ſit lata pro eo, ſiue contra eum propter dictionem, etiã,poſitam in tex. quæ eſt implicatiua: quia tamen ſententia eſt tanquam lata à non ſuo iudice, cauſa remanebit in ſuo eſſe: nec propter hoc debet puniri in amiſsione cauſæ,ne du plici pœna affligatur,vt in capit.at ſi clerici.ſupra tit. proxi. & hoc ſentit tex. in eo, quod poſtea in cauſa ciuili ſolum punitur in amiſsione cauſæ, vt ſtatim dicam. Si verò loquimur in cauſa ciuili, reus clericus perdit quod euicerit: ſi locum ſuum maluerit obtinere,hoc eſt,perdit rem, quæ ab eo petebatur, de qua fuit abſolutus: & habebitur pro condemnato,vt dicit hic Glo.in verbo, perdant quod euicerint. Et aduerte, quia Glo.hic in verbo,locum,dicit quòd reus iſte habet electionem,vt vel perdat eam, vel amittat locũ. Sed Ioan.Andr. dicit quòd credit, quòd iſte reus non habeat electionem, imò credit verba minatoriè dicta: quaſi dicat,quòd ſi contenderet habere quod euicit, poterit deponi. facit quod no.Ioan.Gloſſator 99.diſt.c.2.in Glo.ſi.Ioan. Cal.hic dicit, quòd ſi contendit retinere, quod euicit,debet deponi.hæc eſt enim noua culpa, quæ meretur hanc pœnam. Sed propter hoc non tollitur optio quam litera noſtra cõcedit,dum dicit,maluerit, quod verbum ex propria ſignificatione tribuit optionem. Et ideo ab ipſius propria ſignificatione non

non debemus recedere: niſi aliud appareat de mente,vt in l.non aliter.in prin. ff.de lega.3.cum aliis iuribus. Quare ſi reus non vult perdere quod euicit, videtur illud tacitè eligere, & per cõſequens debet potius priuari vel deponi: & ſic fieri debet,ſed hoc non ſequitur,quòd ſententia valeat, cum fuerit lata à non ſuo iudice: & ideo actor, qui non fuit in culpa, poteſt petere, quod prius petere potuerat: nec obſtat exceptio rei iudicatæ, quia vt dixi, ſententia eſt nulla. nec obſtat l. in criminali, dum dicit, habetur pro condemnato: quia loquitur in laico, cui non datur hic optio, vt dicam: quia ſibi non conuenit,& ſequitur hæc Do. Anto. licet non faciat mentionem de Calderino, ſequitur etiam Do. meus, & mihi placet per ea, quæ ſupra dicta ſunt, ex quibus ſequitur,q̃ ſi cler.non habet locum amittit cauſam, quam euicit,ſi modo ſit cauſa propria, ſecus ſi ſit Eccleſ.vt no. Gl.in d.verbo, quod euicit.in fi.quia delictum perſonæ,&c. 16.q.6.c. ſi Epiſ.ſupra,de excep. cùm venerabilis.& in reg. delictum perſonæ,in 6. & ideo hoc caſu punitur pœna amiſsionis loci,quia licet velit perdere cauſam nõ poteſt,cùm non ſit ſua, ſed Eccleſiæ, q̃ eſt verum niſi velit de ſuo proprio tantundem tradere Eccleſiæ.arg.no. in c.de multa, infra de præbend.nec obſtat quod videatur punien dus etiam iure Eccleſiæ ex eo, quòd delictum prælati in iudicio debeat nocere Eccleſiæ, vt traditur in dicta regula, dilectum. quia illud procedit in iudicio non vetito, fauore iudiciorum, ſecus in iudicio vetito, vt hic, quo caſu Eccleſia non debet pati pœnam: quod tamen limita, quando ſolus Prælatus litigaret non communicato conſilio cum capitulo: ſecus ſi,communicato conſilio cum eo,q uia tũc nocet Eccleſiæ, etiam in iudicio vetito: ſicut etiam noceret dicto modo per alia delicta extraiudicialia, vt traditur in dicta regula, delictũ. ad quod vide quæ latiſsimè dixi in c.dilectus.el 2.infra, de ſim.o. Si verò reus eſt laicus, quia pœna amiſsionis loci non eſt cõueniens: habetur pro condemnato. tex. eſt in d. l.in criminali. quod arbitror procedere,etiã ſi obtinuerit reus in cauſa per illam l.quæ dicit ſimpliciter, quòd pro condemnato habetur. & argu. tex.noſtri dum dicit,perdant quod euicerint. quod procedit tam in ciuili,quàm in criminali, vt d. l.in criminali.

37 ¶† Circa quintum membrũ, vtrum reo,quo ad fugiendam pœnam, ſit licitum pœnitere, & quando. Doct.ſpecificè non tangunt. Ego arbitror ita diſtinguendum,quòd aut loquimur in iudice,cuius iuriſdictio poteſt prorogari: & hoc caſu,ſicut actor non incidit in pœnam trahendo reum ſi reus prorogat iuriſdictionem, ita pari ratione non incidit reus, & in quantum incideret, poſt prorogationem non eſſet locus pœnitentiæ. Aut loquimur in iudice: cuius iuriſdictio non poteſt prorogari, prout loquitur tex.noſter, & arbitror loqui l. in criminali. & ſupra tetigi in prima principali q. & hoc caſu videtur mihi attentari poſſe, q̃ ſemper ſit locus pœnitẽtiæ vſq; ad ſententiã. Moueor primò per tex. noſtrum dum dicit,pro eis ſit lata ſententia,& per tex.ibi dũ dicit, q̃ etiam euicerint: quod verbũ, denotat etiam ſententiam prolatam. Sed in contrarium facit tex. in d. l.in criminali.dum dicit, pro condemnato habetur: quod verbum, non præſupponit ſententiam: niſi diceres, pro condemnato habetur: ſcilicet etiam ſi fuerit abſolutus: & ſic ante condemnationem poterit pœnitere. cogitabis. Tamen diceres,q̃ idem ius ſit ſeruãdũ in reo,quod in actore,recurrendum eſſet ad ea,quæ dixi in prima prin.q. Et ex his habes expeditã notabiliter ſextam quæſt. principalem.

38 ¶†Circa ſeptimam quæſt. de cautela[a] adhibẽda
a per reum conuentũ ad hoc vt actor trahens incidat in hanc pœnam.Glo.præcedens in verbo, perdant: exigit,quòd inuitus trahatur. & ideo Spec. in titulo de compe.iudi.adi. §. 1.verſic. ſed quomodo. poteſt dici, q̃ ad hoc vt appareat quòd reus trahat inuitus debet proteſtari, quòd nõ vult coram illo reſpõdere: & ſi iudex quærat an hoc proponat excipiendo, vel petendo, vt fortè ipſum abſoluat ab inſtãtia iudicij: debet reſpondere, nihil peto vel excipio, ſed proteſtor: & ſi iudex ſibi præcipiat,quòd reſpõdeat vel litem conteſtetur: tunc proteſtetur, quòd ipſe reſpõdet vel litem cõteſtatur cõpulſus metu iudicis: & ſuper hoc adhibeat teſtes, vel confici faciat publi cum inſtrumentum. Et hanc opin.tenent hic Doct. & Ioan. de Imo. & idẽ quaſi in effectu ſentit Bal.in l.in criminali.Sed tu aduerte,quia ſi teneremus opi. quòd ſolus tractus ſufficeret ad hoc,vt actor puniatur,de quo dixi ſupra in 1.q. videretur,quòd poſſet excipere de incompetentia: & proteſtari de pœna. Si verò teneremus quòd exigeretur ſentẽtia ad pœnã committendam, vt dixi in 1.q. cautela non eſſet neceſſaria: niſi ad hoc in caſu, in quo per prorogationem iuriſdictionis actor excuſaretur à pœna.Sed tenendo aliã opi. quòd exigatur ſaltem litis conteſtatio: dicerẽ, quòd ſi eſſemus in caſibus in quibus per litis conteſtationem non prorogaretur iuriſdictio ratione ignorantiæ vel quia iudex habet limitatam iuriſdictionẽ, aut propter aliam ſimilem cauſam. de quo latiſsimè dicam in c.ſignificaſti. 7. eod. in 4. & 6.prin. art. Et hoc caſu nulla alia cautela eſt neceſſaria. Si verò eſſemus in caſibus, in quibus iuriſdictio prorogaretur: tunc procedit dicta cautela. Aduerte etiam,quia videtur mihi attentari poſſe, q̃ dicta cautela ſit neceſſaria quantum ad hoc, vt iſta pœna applicetur reo: ſed quantum ad hoc vt actor euadat pœnam, non videtur neceſſaria: quia licet vterque fuerit in culpa: tamen vterque punitur, vt dicam in ſequenti quæſtione.

¶ Circa 3.quæſt.qua quæritur, quid agendum ſit de pœna prædicta. Glo. hic ſuper verbo, perdant id quod euicerint,in effectu concludit,quòd aut ſolus actor fuit in culpa,& perdit quod euicerit: & datur reo, qui inuitus & coactus tractus fuit ad iudicium vetitum.loquitur ergo Glo. hoc caſu quando actor ſolum euicerit. Sed ſi reus fuit abſolutus,Glo. nihil dicit. vnde videtur attentari poſſe, quòd actor debeat tantundem dare,per ea quæ dixi in 6.q.prin.in ſecundo membro. quod tamen procedere arbitror niſi actor eſſet paratus oſtẽdere quòd reus fuit iniuſte abſolutus. & ita tẽpera quod dixi in d.ſecundo mẽbro. Aut ſolus reus fuit in culpa, & poteſt exemplificare,

ADDITIO.

a ¶*No. cautelam,qua vti debet clericus conuentus, vt conueniens coram iudice vetito, vt hic dicitur, incidat in pœnam,de qua in hoc tex.& in l.in criminali.C.de iuriſdictione omnium iudicum, vbi etiam Baldus.*

plificare, vt dixi in 6. q.princ. in primo membro, & Glo. ſtatim allegata dicit, quòd illud quod reus euicit, qui fortè fuit abſolutus, debet dari actori, cui facta eſt iniuria, quod intelligo, ſi cauſa ſit ciuilis, ſecus ſi ſit criminalis. Item in ciuili intelligo, niſi reus fortè potius eligeret perdere locum, quàm cauſam, ſecundum ea, quæ dixi in 6. quæſt. princ. in 4. membro. Item intelligo, quando cauſa fuit propria, non Eccleſiæ, vnde hic redeundum eſt, ſecundum ea, quæ dixi in d. 4. membro. Si vero reus fuit condemnatus, debet ſoluere, nec poteſt opponere de incõpetentia, quia ſi pro condemnato habetur quando fuit abſolutus, vt hic, & in d.l.in criminali. fortius ſi fuit cõdemnatus. Si vero tam actor, quàm reus fuit in culpa, tunc vterque debet condemnari, ſecundũ formam & intellectum præcedentis diſtinct. & dari debet Eccleſiæ, & intellige de Eccleſia, cui facta eſt iniuria, & ſic, cuius iuriſdictio eſt ſpreta. facit c.2. ſupra eodem. & tandiu in excommunicatione retineri debet, quandiu ſatisfecerit, vt dicam in Glo. ſuper verbo, à communione, & idem de excommunicatione videtur intelligendum in duobus caſibus præce. Et prædictam opin. q̃ debet dari Eccleſiæ, quam tenet Glo. noſtra, tenet Vgu. Hoſti. & Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. ver. ſed cui. & ſeq. & ſequitur hic Ioan. And. ad quod vide quod latius dixi in c.3. ſupra de iudi. quod ego verũ arbitror in cauſa, in qua poteſt pœna conuenire, vt detur Eccleſiæ ſecundum terminos c. noſtri, & ſic in clericis, ſed in laicis, ſiue vterque ſit laicus, ſiue ſolus conuentus ſit laicus, ar-
a bitror dici poſſe, quòd dolus [a] cum dolo, culpa cum culpa compenſari debeant, cum ſit commiſſa circa idem, per l. ſi duo. ff. de dolo. & c. tua. infra de adult. & ibi latè per Henricum Bohic, de materia compẽſationis delictorum adinuicem. & per Dominum meum, in cap. dilecti. infra de excep. per Bart. Ioan. de Imo. & Ponta. in l. viro. ff. ſolu. matr. ſed latius per Bal. & Ponta. in repet. l. cum mulier. ff. ſolu. matri. & aliquid per Bal. in l. 1. C. vnde ui. & aliquid tetigi in c. 1. infra de iniur.

39 ¶ † Circa 9. quæſt. principalem, per quas cauſas actor & reus excuſentur à pœna prædicta. dic indubitatum eſſe quòd excuſantur, ſi reus citatus non comparuit.

¶ Item ſi comparuit & prorogauit iuriſdictionẽ, vel ſi actor ſeu reus, aut ambo, debito tempore pœnituerint, ſecundum ea, quæ latius dixi in 1. q. prin. & 6.4. & 5. membris.

40 ¶ † Circa 10. & vltimam quæſt. vtrum iudex, qui citari fecit ad vetitũ examen, ſit aliqua pœna puniendus, & qua. dic vt dixi in c. propoſuiſti. inf. eodem, in 20. prin. art. Et ex his habes expeditã hanc materiã.

¶ Glo. ſuper verbo, à communione, quærit & ſoluit ponendo opin. in fi. Glo. dic, vult ergo Glo. tenere primam opin. ex qua no. quòd etiam ab homine fieri poteſt. de quo dic, vt dixi in c. 1. inf. de ſent. excom. quia priuare quem à Sacramentis, nihil aliud eſt, quàm ferre minorem excommunicationem, vt in c. ſi celebra. infra de cle. ex. mi. & ibi dixi, & vide quod dixi in Rubr. & in c. ſacris. inf. de ſent. excom. in 19. prin. artic. vel intellige tertiò tex. dum dicit, à communione, ſecundum Hoſti. & Ioan. And. quòd priuatur à communione hominum per ſententiam excommunicationis quouſque ſatisfecerit, non ſolum tracto, ſed etiam Eccleſiæ, ſecundum diſtin. de quo dixi in 8. q. prin. & ſequuntur Zaba. Dominus meus, & Ioan. de Imo. Et prædicta adde ad ea, quæ dixi in 6. q. in tertio membro.

¶ Glo. ſuper verbo, voluerint. poteſt recitari per contrariũ. Et in eadem Glo. ibi, examinare cauſam. dic ſecundum Tanc. vel dic, examinare, id eſt, innocentiam ſuam litigando oſtendere, ſecundum Hoſtien. & Ioan. And.

¶ Glo. ſuper verbo, pro eis. format. quæſt. & ſoluit. In fi. Glo. dic, ſentit ergo Glo. noſtra, quòd ſententia teneat. Hoſti. verò indiſtinctè tenet q̃ non valet, per tex. in auth. ſtatuimus. C. de epiſ. & cler. ſubdit tamen quòd vtroque caſu patietur pœnam amiſſionis loci. tu dic vt dixi ſupra, in 6. quæſt. princ. in quarto membro.

¶ Glo. ſuper verbo, perdant. poteſt expediri per quatuor quæſt. & de prima tertia & vltima quæſtione, dic vt latius dixi ſup. in 6. q. princ. in quarto membro de ſecunda quæſt. Glo. 4. debeat applicari, dic vt latius dixi ſupra in 9. quæſt. prin.

¶ Glo. ſuper verbo, locum, quærit & ſoluit in fi. dic, dicit Ioan. And. quòd credit, quòd iſte non habeat electionem. Sed tu dic, vt latius dixi in 6. quæſt. prin. in quarto membro.

¶ Glo. ſuper verbo, patet, in princ. eſt declaratiua literæ, deinde format quæſtionẽ, an ſaltem clericus poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis ſecularis, & ſoluit, quòd non. In fi. Glo. dic, quamuis Do. Anto. Do. meus, & Doct. hic latè tractent hunc articulum prorogationis, & quid iuris in clerico ſeculari, & in vniuerſitate mixta: tamen quia articulus prorogationis melius conuenit c. ſignificaſti. inf. eo. ideo dic vt ibi latiſsimè dixi, & de vniuerſita. mixta clericis & laicis, dic vt plenè dixi in c. 1. ſup. eod. in ver. quintadecima declaratio. Gl. fi. in prin. colligit vnum notabile & multipliciter probat, & ad duas vltimas rationes intermiſcet quædam contraria, deinde in fi. opponit contra primam rationem, & contra tex. In ea. Glo. ibi, prin. & acceſſoriũ. dic de hac materia, vt latè traditur in regula, acceſſorium. de reg. iu. li. 6. In ea. Glo. ibi, l. 3. dic, vbi reſtituto pignore, non remittitur debitũ. In ea. Glo. ibi, ff. de pac. l. 2. dic, vbi reſtituto chirographo, intelligitur remiſſum debitũ. In fi. Glo. dic de hoc, vt latè traditur per Doct. in d.c. cum contingat. inf. de iureiur. & longè latius ibi per Ioan. de Imo.

¶ Poſtremò multi Doc. ponunt aliquos caſus, in quibus clerici poſſunt cõueniri coram laico, & ego aliàs poſui, & ſimiliter etiam tractant de clerico cõuento, qui tacuit ſe clericum vſque ad ſententiam. Et vtrum clericus citatus coram iudice laico debeat comparere allegaturus priuilegium, & quid agendum ſi ſtatuta imponunt pœnam declinanti iuriſdictionem iudicis ſecularis. Sed tu primò dic, vt latiſsimè dixi in c. 1. ſupra eod. de tribus vltimis arti. dic vt latè dixi in c. ſi clericus laicum. ſupra eod. Ma.

SVM-

ADDITIO.

a ¶ *Dolus cum dolo compenſatur. vide latius Pau. in l. viro. ff. ſol. matri. Fely. & Mod. Papi. in c. dilecti. infra de excep. & Ana. in c. intelligimus. de adult. in 9. col. Ang. Aret. Inſtit. de excep.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici ad ſeruitium maiorum prælatorum diœceſis poſſunt deputari.*
2 *Ciuitas venit diœceſis appellatione.*
3 *Iuriſdictio non fundatur in ſeruientes ex ſola ſeruitij receptione.*
4 *Capitulum cathedralis Eccleſiæ, iuriſdictionem non habet in canonicos.*
5 *Iuriſdictio abſque coerctione poteſt eſſe.*
6 *Epiſcopus ſolus de iure communi in tota diœceſi eſt ordinarius.*
7 *Iuriſdictionem tribuere priuato poſſunt, priuilegium & conſuetudo.*
8 *Priuilegium & conſuetudo, qua via inferiori iuriſdictionem tribuant.*
9 *Iuriſdictio conſuetudine quæri poteſt.*
10 *Iuriſdictio quæ conſuetudine aut præſcriptione quæri poſſit.*
11 *Imperium merum quid ſit, & quid miſtum. & numero 12.*
13 *Iuriſdictio ſimplex conſuetudine queri poteſt.*
14 *Præſcriptio contra Imperatorem non currit, imperio vacante.*
15 *Præſcribi non poſſunt, quæ in ſignum ſupremæ poteſtatis principi competunt.*
16 *Poteſtas excommunicandi poteſt præſcribi.*
17 *Iuriſdictionem acquirere, quis poſſit conſuetudine.*
18 *Dominus in ſeruos non coactionem, ſed monitionem habet.*
19 *Iuriſdictionem habens, an poſſit illam exercere in familiam ſuam, aut filios proprios.*
20 *Iuriſdictio, qualiter & per quos actus quæri poſſit.*
21 *Iuriſdictio, quanto tempore quæratur præſcriptione, vel conſuetudine.*
22 *Superior in aliquo loco, quis dicatur.*
23 *Iuriſdictio certa vt præſcribatur, titulus requiritur.*
24 *Populus idem eſt, qui antea fuit, & nunc eſt.*
25 *Iuriſdictio, contra quos conſuetudine quæratur.*
26 *Conſuetudo, qua iuriſdictio quæritur, quos producat effectus.*
27 *Effectus conſuetudinis, per quam iuriſdictio quæritur, qualis.*
28 *Iuriſdictio conſuetudine, ſeu præſcriptiore quæſita ad tempus certum, an poſſit ad aliud extendi.*
29 *Iuriſdictio delegati, quando poſſit ad aliud tempus extendi.*
30 *Iuriſdictio conſuetudine vel præſcriptione quæſita, an poſſit extendi de perſona ad perſonam.*
31 *Iuriſdictio conſuetudine quæſita, an extendatur de loco ad locum.*
32 *Iuriſdictio quæſita conſuetudine vel præſcriptione, an extendatur de re ad rem.*
33 *Iuriſdictio conſuetudine vel præſcriptione per exercitium certarum cauſarum quæſita, an poſſit ad alias cauſas extendi.*
34 *Iuriſdictio quæſita conſuetudine vel præſcriptione in vna iuriſdictionis ſpecie, an extendatur ad alias ſpecies.*
35 *Præſcribens poteſtatem excommunicandi, an præſcribat poteſtatem abſoluendi.*
36 *Iuriſdictio præſcripta, vel conſuetudine quæſita, an tranſmittatur ad hæredes.*

VM CONTINGAT. Clerici ſuper exceſsibus coram ſuo Epiſcopo debent conueniri: non coram his, quibus ſeruiunt: niſi
a cõſuetudo, vel priuilegium, vel aliud inducat. [a] Et pars iſtius habetur in capitulo, cùm contingat. infra de decimis. & primò ponitur conſultatio. Secundò reſponſio: ibi, ſupra eodem.

1 ¶ † Primo no. quòd clerici poſſunt deputari ſeruitio & obſequio maiorum prælatorum diœceſis, quinimò poſſunt etiam aſtringi, vt in c. ſtatuimus. ſupra de maio. & obed. ſed laicorum ſeruitio deputari nequeunt, vt in c.2. infra ne cleri. vel mona.

2 ¶ † Secũdò no. quòd appellatione diœceſis, comprehenditur ciuitas, ad idem clem. 1. de foro comp. quod procedit, vide capitulum 1. de rerum permu. lib. 6.

3 ¶ † Tertiò no. quòd ex ſola receptione ſeruitij, non fundatur iuriſdictio in ſeruientes: etiam ſi Dominus habeat aliquam prærogatiuam, prout hic patet: & de hoc latius infra.

4 ¶ † Quartò no. quòd de iure communi etiam capitulum Cathedralis Eccleſiæ non habet iuriſdictionem in canonicos, aut in ſimili ſeruiẽtes: niſi aliud habeat conſuetudo, vt hic & in cap. irrefragabili. §. exceſſus. ff. de offi. ord. & ideo nec admonere, nec corrigere poteſt capellanos ſuos exercendo iuriſdictionem ſuam.

5 ¶ † Quintò no. ibi, vel aliàs coercere, argu. quòd iuriſdictio videtur poſſe ſtare ſine coerctione, quod eſt ſingulare ſecundũ Zab. & Ioan. de Imo. Sed contra hoc fortiter obſtat c. 1. & c. ex literis. ſupra de offi. deleg. & l. fi. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdi. vbi dĩ
b quòd iuriſdictio ſine modica coerctione [b] nulla eſt.

¶ Sol. Poteſt dici quòd tex. noſter intelligatur de coerctione ſpirituali: ſed tamen ſine aliquali temporali coerctione nõ poſsit ſtare, vt in cõtrarijs. vel poteſt intelligi tex. noſter de coerctione propria per ſe exercenda: quia ſine iſta poteſt eſſe iuriſdictio: ſed ſine aliqua coerctione, vel per ſe, vel per alium: puta ordinarium, non poſsit eſſe. vnde talis, qui nõ poteſt per ſe coercere, poteſt per ordinarium coercere, vt in l. à diuo Pio. §. ait Prætor. ff. de re iudi. & in c. per tuas. ſup. de arbi. ſecundum Hoſt. qui etiam ſubdit q̃ iſti potuerunt coercere per fideiuſſores, & pignora, Inſtit. de ſatiſd. tut. §. pen. ff. de dam. infe. l. 4. §. 3. ff. de vent. inſpi. l. prima. §. quid ergo.

6 ¶ † Sextò nota, quòd de iure communi ſolus Epiſcopus eſt ordinarius in tota diœceſi: tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, excluſis penitus alijs Prælatis inferioribus. & idem not. in capitulo 1. & in cap. cum Epiſcopus. de offi. ord. lib. 6. 11. quæſt. 1. c. de perſona.

¶ † Se-

ADDITIONES.

a ¶ *Aliud inducat. Pondera hic text. ſecundum Andræam Siculum, quòd iuriſdictio attributa inferiori, non reſtringitur propter iuriſdictionem ordinariam. quòd eſt contra cap. per hæc, de hære. lib. 6. reſponde vt hic per eum.*

b ¶ *Sine coerctione. Quod eſt contra tex. in l. ſi. de offic. eius, vbi etiã Doct. & Pau. adde ibidem Alex. & Alex. in l. 2. de iuriſdi. omn. iudi. vbi dicit, quòd iuriſdictio acquiſita per præſcriptionem, non habet coerctionem.*

7 ¶ † Septimò no. duo, quę possunt etiam priuatis tribuere iurisdictionem, videlicet priuilegiũ & consuetudo. & dicit Ioan. And. quòd non meminit alibi legisse. de quo latius infra tractabo.

8 ¶ † Vltimò no. quòd quando priuilegium vel consuetudo tribuunt iurisdictio. inferiori, videntur illam tribuere per viam exclusiuã seu abdicatiuam iurisd. superioris: non autem per viam accumulatiuam. quod est verum, si priuilegium vel consuetudo hoc specificè disponit: aliàs autẽ potius videtur acquiri per viam accumulatiuam, vt in c. cum ab Ecclesiarum. & in cap. irrefragabili. & ibi tetigi, supra de offic. ordin. & latissimè tractaui in c. cæterum. supra de iud. Glo. sentit contrarium eo quòd iste tex. præsupponit clericum delinquentem extra diœcesim propriam posse puniri per suum Episcopum, vt denotat dictio maximè, posita in tex. quæ de sui natura est inclusiua, vt in cap. quoniam. §. si vero. inf. vt li. non contest. & in c. cùm olim, infra de testi. Et sic obstant iura disponentia quòd quis debet puniri vbi delinquit. Glo. soluit dupliciter, & in fi. sentit aliam quæst. & remittit. In ea. Glo. ibi, nam tantum ab illo. dic, hæc solutio non videtur bona: quia destruit literam: quia (vt dixi) dictio maximè, propriè sumpta, stat inclusiuè, vt etiam traditur in c. auditis. de elect. In eadem Glo. ibi, vel dic. licet Dominus meus, hic post Doct. latè tractet materiam, vtrum Episcopus possit punire subditum suum alibi delinquentem. & concludit quòd sic: vnde dictio maximè, stat propriè: quia tunc materia ista melius conuenit c. sequenti. dic vt ibi latius dicam. In fi. Gl. dic & de hoc argu. remissionis fortè etiam dicemus in c. sequenti.

¶ Glo. fin. in princ. colligit vnum notabile, quod probat per plura iura: deinde sentit contrarium: & soluit per tria similia. In fi. Glo. dic, quoniam supra in Rub. Ego remisi me hic dicturum de competentia fori quæsita ex cõsuetudine, in vers. 20. Ideo pro ipsius materiæ clariori examinatione prosequar infrascriptos articulos.

¶ Primus, vtrum iurisdictio, & sic competentia fori possit quæri consuetudine.

¶ Secundus, quę iurisdictio posset consuetudine quæri.

¶ Tertius, quis illam possit quærere.

¶ Quartus, qualiter, quãto tempore, & per quos actus quæri possit.

¶ Quintus, in quos, seu cõtra quos valeat quæri.

¶ Sextus, quis sit effectus talis consuetudinis.

¶ Postremò fortè tractabimus, quam iurisdictionem seu potestatẽ habeant inferiores Prælati ab Episcopo: & consequenter, vbi possint eam exercere.

9 ¶ † Circa primum articulum, vtrum iurisdictio possit quæri consuetudine. dic quòd sic, vt no. hæc Glo. in princ. & probatur in cap. cùm irrefragabili. §. excessus. supra de offic. ordi. & in c. auditis. & in cap. cùm olim. infra de præscript. & in c. ad hæc. & c. accedentibus. inf. de excess. Præla. supra de arbi. c. dilecti. 3. quæstio. 8. c. conquestus. & in l. 1. & fi. C. de emancip. & in aliis iuribus, infra allegandis.

10 ¶ † Quò ad secũdum articulum, quæ iurisdictio possit quæri consuetudine, seu præscriptione: quia maior est difficultas, pro clariori ipsius doctrina prę mitto q̃ iurisdictio in genere distinguitur in duas

a species: [a] videlicet, in imperium, & iurisdictionem. imperium distinguitur, in imperium merum, & mistum, vt in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi

11 Iatè per Barto. & † merum imperium describitur q̃ est iurisdictio, quæ iudicis off. nobili expeditur: vel per accusationem publicam vtilitatem respiciẽs, secundum Pet. & Barto. in d. l. imperium. & ibi prosequere, & vide. illa tamen verba, vel per accusationem, vt dicit Bartol. non videntur esse necessaria. pertinet igitur ad merum imperium habere gladij potestatem, ad animaduertẽdum in facinorosos homines: aut ad exercendum alia, quæ sunt meri imperij, aut supremæ potestatis, de quibus infra aliqua exempla apparebunt.

12 ¶ † Mistum verò imperium est iurisdictio, quę iudicis officio nobili expeditur, priuatam respiciens vtilitatem: & dicitur mistum, quia participat de mero imperio, & de simplici iurisdictione. in quantum enim iudicis officio nobili expeditur, participat de mero imperio: inquantum verò respicit priuatam vtilitatem, participat de iurisdictione simplici, seu in specie. iurisdictio verò in specie describitur quòd est iurisdictio, quæ iudicis officio mercenario expeditur priuatam respiciẽs vtilitatem. Item debes scire, quòd duplex est etiam iurisdictio: quia quædam contentiosa, quædam voluntaria. Et rursus

b Bart. distinguit imperium merum [b] in 6. species. Mistum in sex alias species, & iurisdictionem simplicem in alias 6. species. vide per eũ in d. l. imperium. non sunt multum necessaria ad propositũ nostrum.

¶ Respondendo autem ad primum propositum

13 articuli nostri, dico quòd † simplex iurisdictio indubitanter potest quæri consuetudine, vt hic & in iuribus allega. precedenti articulo. Sed maius dubium est respectu meri & misti imperij. Hostien. hic tenet quòd ista non possunt quæri consuetudine, per tex. nostrum in fi. dum dicit, iurisdictionem. & sic à contrario sentit, quòd secus sit in imperio. Idem etiam tenet Iac. de Are. in l. 1. C. de emanc. lib. quia cùm imperiũ habeatur à lege, vt in l. 1. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. ergo quæritur præscriptione, vt in l. ius emphyteutici. C. de fundis patrimoniali. lib. 11. Et sic vult, quòd non quæratur etiã per præscriptionem tanti temporis, cuius in contrarium memoria non existat. Ioan. Andr. hic dicit, quòd Franciscus Accursij disputauit hanc quæstionem, & non determinauit, quòd etiam merum imperium possit quæri consuetudine: & sic præscribi. Nam si potest concedi priuilegio: ergo potest quæri consuetudine, & præscriptione, per tex. nostrũ, qui parificat cõsuetudinem & priuilegium. Et quia princeps tacendo videtur consentire, & idẽ tenet Bart. in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. dicit tamẽ q̃ quæritur scientia & patiẽtia superioris: quia aliàs item incorporalia non possunt præscribi, vt in c. bonæ. el 2. & ibi traditur, sup. de postu. præla. & in l. 1. C. de serui. & aqua,

tenet

ADDITIONES.

a ¶ *In duas species. Aut potius in tres, de hoc tamen vide latius per Moder. in dicta l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud.*

b ¶ *Bar. distinguit imp. merum, &c. Adde etiam de hac materia latè per Saly. in l. placet. C. de ped. iud.*

tenet Bal. in l. 2. C. quæ sit Ion. consuetud. vnde infert Bart. quòd cum longo tempore Imperator non fuerit in Italia, ciuitates Italiæ non potuerunt præscribere imperium. sed hoc hodie dici non potest, quia nunc est vigesimus annus, q̃ diuus Sigismundus Imperator fuit in Italia & in hac nostra ciuitate, per 9. menses moram traxit, & in vrbe Romana coronatus fuit per Eugenium quartum. Et tunc reassumpsit arma propria, videlicet aquilam cum duobus capitibus, quã præ timore Carolus magnus creatus Imperator, propter demerita Imperatoris Constantinopolitani, nolens tantam dignitatẽ repudiare, ductus tamen timore ipsius Imperatoris Constãtinopolitani, assumpsit aquilam cum vno capite. verum, cum tempore Sigismundi Constantinopolitanus nedum q̃ Imperator, sed vix Regulus remanserit, maximè cum Theucri propter malignitatẽ Christianorum iam ferè totam Græciam occupauerunt, ipsam aquilam cum duplici reassumpsit. Et de mense Februarij proximè præterito 1451. ab incarnato verò Fede. 12. Imperator cum Leonora sponsa eiusdem Imperatoris in Italiam, & ad hanc nostram ciuitatem venerunt. Et in vrbe Feder. per Nicolaum quintum in Imperatorem coronatus est.

¶ Et sic hodie cessat illud dictum Barto. Et dicit

14 Bar. in dicto loco, † quòd vacante Imperio non cur-
a rit dicta præscriptio [a] contra Imperatorem. Nec obquòd Papa vacante Imperio succedat in iurisdictione, vt in cap. licet. supra eodem. quia licet hoc sit, tamen imperium caret immediate defensore. Sic intelligi dicit notabiliter Inno. in cap. olim. infra de restit. spol. vbi vult quòd contra clericum inferiorem vacantem non currit præscriptio, & tamẽ Episcopus succedit in defensione ipsius Ecclesiæ. Sed contra alium inferiorem, cui competeret merum imperiũ, præscriptio procederet etiam vacante imperio, data ipsius solius inferioris (de cuius præiudicio agitur) scientia & patientia, vt no. Bart. in l. si publicanus. §. in uectigalis. ff. de pub. & vectig. no. Innoc. in c. conquerente. supra de offi. ordin. & sequitur hic Dominus meus, licet Bar. in d. §. denique. arguat & nõ decidat. Sed Ioan. de Imo. ibi tenet prædictam opi. Prę dicta tamen limita secundum notabile dictum Bar. consi. 155. quod incipit, vtrum iurisdictio, & consi. 173. quod incipit, quæritur, vtrum iurisdictio. Si modo ille, contra quem præscribitur, poterat expresè concedere & transferre in præscribentem, & vtrobique mouetur per l. hac edictali. §. ad hæc. de pace tenen. in vsib. feudo. iuncta l. alienationis verbo. ff. de verb. signific. & in l. vbi lex. ff. de vsucap. & quod no. in l. si fundum. ff. de fun. do. Item de scientia & patiẽtia, procedit, si modo Imperator, vel superior, qui sciuit vel scire potuit, verisimiliter prohibetur, alias autem non videtur dari patiẽtia, si verisimiliter prohiberi nõ potuit. facit quod habetur in l. 2. C. de noxa. & ita tenet Ioan. de Imo. post Bar. in d. l. 1. §. denique. in fi. ff. de aqua plu. arcen. quę limitatio mihi placet, quia patientia est virtus, cum qua mala equo animo toleramus, id est, sine perturbatione tristitiæ, secundum Aug. in lib. de patientia, & beatum Thomam, 2. 2. q. 136. arti. 1. Sed virtus est habitus electiuus, & sic non est nisi voluntariorum, & inuoluntariorum. de quo latè per Aristotelem in 4. Ethicorum, si rectè memini, & vide, quæ dixi in cap. si quis

propter necessitatem. infra de fur. Sit ergo conclusio, quòd mum imperium potest quæri consuetudine. non obst. tex. noster dum loquitur per verbum iurisdictionis, per quem tex. mouetur Hosti. ad dicendum contrarium, quia respondeo dupliciter. Primò, quòd non sumitur argu. à contrario, quia resultaret absonus intellectus, per iura & rationes superius & in contrarium allegatas. Secundò potest solui & melius, quòd hic sumitur iurisdictio generaliter, vt comprehendat omnem iurisdictionem, & sic merum & mistum imperium, & iurisdictionem simplicem, secundũ ea, quæ dixi in euidentialibus. Et prædictam conclusionem quòd merum imperium possit præscribi, tenent etiam Ioan. And. & Archid. in cap. cum Episcopo. de offi. ordin. lib. 6. & Domini de Rota, decis. 39. per tex. in cap. auditis. & cap. cum olim. de præscrip. & 16. q. 3. c. quicunque. supra de offi. ordi. c. dilectus. infra de excess. præla. cap. accedentibus. vnde volunt q̃ etiam cap. possit præscribere contra singulares canonicos, & alios beneficiatos, vt possint illos interdicere & excommunicare, & in eos exercere, quæ sunt meri imperij. Idem tenet Lapus alleg. 92. per l. viros. C. de diuer. offic. lib. 12. & per tex. in Auth. de defenso. ciuitatis. in §. nullam. in fi. Glo. magnæ. Et per no. per Bart. in l. hostes. ff. de capti. & tenet Cal. in c. cum non liceat. infra de præscrip. Et sequuntur Moder. ad quod omnino vide de Bal. in q. quæ incipit, Apuleius. col. 9. Item prædicta procedunt si modo sint talia, quæ non sint reseruata Principi. Sed in reseruatis Principi, dic post

15 Doct. & Dom. meum, quod † quædam competunt Principi in signum supremæ potestatis, & hæc non
b possunt præscribi, [b] vt l. competit. C. de præscrip. 30. vel 40. annorum, vbi aduersus tributum non potest præscribi, ne quis videatur exemptus à suprema potestate, & sic videatur acephalus, & hoc clarum est aduersus Papam, vt in c. bonæ, el 2. de postu. præla. & in c. cum non liceat. infra de præscrip. no. Glo. in c. cum nobis. eo. tit. & Glo. 14. d. c. illud. & c. vnico. de cleri. ægro. lib. 6. tradit Pau. in cle. fin. de censi. super verbo, guidagia. vbi dicit quòd contra Papam non potest præscribi, sed contra Imperatorem, sic. & ibi allegat rationes differentiæ, & ibi respectu Imperatoris maius est dubium, quia non videtur quis omnino acephalus. Bart. tamen videtur sentire contrarium in l. hostes. ff. de cap. vbi concludit quòd si quis diceret Imperatorem nõ esse Dominum & Monarcham, esset hæreticus, & idem etiam tenet Ange. in Imperatore, quod in Papa, in l. 2. C. de vsuca. vide etiam per Do. Anto. in c. per venerabilem. infra qui fil. sint legi. Et ex prædictis ego sum solitus inferre, quòd non videtur valere consuetudo, q̃ in publicis instrumentis non præponatur nomen Imperatoris: quia huiusmodi solennitas cũ maxima deliberatione in signum supremæ præeminentiæ fuit statuta, vt

in

ADDITIONES.

a ¶ *Dicta præscriptio. Addo Pet. de Anch. in consi. 131. eundem in consi. 312. latius per Alex. in l. 3. ff. de iurisdi. omn. iudic.*

b ¶ *Non possunt præscribi. Vide Inno. in c. cum venerabilis. de reli. domi. & Doct. in l. neminem. C. de sacrosan. eccle. & adde Old. in consi. 154. & consi. 142.*

in publicis instrumẽtis prẽponeretur,vt in Auth. vt præpo.nomen Impera.vel saltem ad ipsius cõsuetudinis & præscriptionis validitatem, esset necessariũ articulare & probare de scientia & patientia Imperatoris.de quo dixi in c.1.inf.de fi.instr.& in cle.statutum.de elect. Quædam verò sunt reseruata Principi in signũ eiusdem prærogatiuæ. exẽplum in c.quod translationem.ĩ.de offi.lega.& in c. sicut vnire.infra de excess.præla. & hæc ẽt nõ possunt quæri consuetudine,secundum Do. Ant.hic,& secundum quod traditur in Cle.ægro,lib.6.Dom.meus dicit q̃ imò possunt præscribi interueniente scientia Papę,sicut dicimus in legatis in d.c.q̃ translationem. & hoc ẽt sentit Glo.in c.pe.ĩ.de filijs præsbyt.& probatur in c.sũper quibusdam.inf.de verb.sig. vbi reseruata Principi possunt præscribi tanto tempore,cuius in contrarium memoria nõ existat, & per illum tex.dicit Do. meus in c.per venerabilem. infra qui filij sint legi.q̃ inferior põt præscribere potestatem legitimandi, & causandi tabelliones : quæ potestas soli Principi conuenit,vt traditur in c.fi. inf.de fi.instru. & in l.1,§.de qua.ff.de postu.intellige tñ prædicta, probata scientia & patientia superioris. Quædam verò competũt rõne ordinis,seu characteris, & ita nulla consuetudine vel præscriptione queri possunt per nõ habentes ordinem,vt in c.quanto. & ibi dixi ŝ. de consuetud.

16 Et ex prædictis vr̃ inferendum,† q̃ potestas excommunicandi possit præscribi, siue dicamus q̃ sit meri imperij : quia iudicis officio nobili expeditur : siue misti,eo q̃ ad partis postulationem proferatur, vt in c.venerabilibus.de sen.excom.lib.6.quod est verum secundum Host.& Io.And.si præscribens est capax, vt quia sit prælatus,vel similis. secus si sit priuata persona.argu.c.cum satis.& seq.de offi. Archid.& c.dudum. de elect.& c.cum ab Ecclesiarum,& c.conquerente,& ibi per Io.And.de offic.ord.sentit etiam Innocen.in c.olim,el 3.inf.de rest.spo.vbi dicit,q̃ simplex clericus non potest quærere potestatem excommunicandi,& sequitur hic Zab.& placet Do.Anto. & Domino meo in eo, q̃ nullam habeat potestatẽ, & gladium, vel aliquam prælaturam:sed si esset prælatus, quamuis non haberet potestatem & gladium posset quærere talem potestatem : non tanquam sibi,sed tanquam prælaturę,secundum no.in c.noua. & c.omnis,de pœ. & remiss. vide ad hoc quod latius dixi in c.1.infra de sent. excom. in 5. vel 6.princi.ar. Et ex prædictis etiam patet q̃ nõ solùm ea,quæ sunt iurisdict.contentiosæ, possunt quæri consuetudine, sed etiam illa,quę sunt iurisdic.voluntarię,tex.Cyn.
a & Bal.in l.1.C.de eman.lib. [a]

17 ¶ † Circa tertium prin.art.quis possit præsumpt. seu consuetudine iurisdictionem acquirere. in primis dic q̃ ad præscribẽdum iurisdictionem circa ea, quæ sũt ordinis vel characteris, requiritur q̃ præscribens habeat ordinem vel characterem,vt dixi in præced.art.quantũ verò ad reliqua dic,q̃ ad hoc vt quis possit præscribere ea, quæ sunt meri & misti imperij præscriptibilia, secundum q̃ dixi in art. præced. requiritur q̃ præscribens habeat aliquam prælaturam vel administrationẽ, vt in c.irrefragabili. §.excessus, ĩ.de offi.ordin.& in c.auditis,& c.cũ olim.ĩ.de præscr.& in c.ad hæc, & c.accedẽtibus.inf.de excess.prælat. vel q̃ habeat aliquam præeminentiam,vel prærogatiuam,vel subiectos,vnde capitulum potest prædicta præscribere,secundum D.Ant.& D.M. hic,arg. l.non ex singulis.ff.de regu.iur.priuata verò persona non potest ea, quæ sunt meri aut misti imperij præscribere: quod tamen limita, nisi per præscriptionẽ acquireret simul & semel subiectos, & exercitiũ eorum,quæ sunt imperij.arg.no. per Inn. in c.dilectus. de capel.mo.& quod ap.in cap.dilecto. de sent.exc. lib.6. Sed ordinariam seu simplicem iurisdict. videtur quòd etiam priuata persona possit ex consuetudine acquirere, vt hic.& dicit Ioan.And.quòd non meminit alibi legisse. Et ex prædictis ego infero, q̃ pater in filios & familiam suam potest ex consuetudine iurisdictionem quærere : cessante verò consuetudine, non potest. Sed dubium stat no. vtrum posito q̃ aliàs non habeat iurisdictionem, & quòd illam nulla quæsierit cõsuetudine, patres & Domini possint in filios & familiam iurisdictionem exercere.& dicẽdum est, quòd non. vnde dominus in seruos mercenarios nõ habet iurisdictionem, nisi illam quæsierit consuetudine. tex. est hic. vnde Philoso-
18 phus in 6.Ethicorum dicit, † quòd dominus in seruos habet solum monitionem, non autem coactionem. scilicet iurisdictionalem, sed habet monitio-
b nem : quia potest ex causa castigare, [b] vt no. Glo.7. q.1. c.sicut alterius. fac.23. q.4. c.duo ista. vbi verus Dominus habens verum Dominium in seruos, non potest in illos iurisdictionẽ exercere, sed ratione potestatis, quam habet, potest in vincula cõstringere, vel moderatè castigare : non autem sęuire,vt Instit. de his,qui sunt sui vel alie.iur.§.1.& in l.1.C.de emẽ dat.seruorum,& habetur Ecclesiastici.c.33.vbi dicitur,seruo maleuolo torturam & compedes inijce.& idem dicendum est in patre,qui ratione patriæ potestatis quam habet in filium,potest illum leuiter casti-
c gare, vel tradere [c] ipsum iudici, vt ille puniat. no.in l.3.de patria potestate,& in l.1.C. de emancipat.liberorum,& vide Prouerbiorum cap.13.Qui parcit virgæ,

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Sali.ibidem,& Do. Abb.hic : & aduerte,q̃ propter hoc non prohibetur ordinarius in negligentiam eius, cui præscripsit, iurisdictionem exercere suam generalem,imò potest statuere præscribenti terminum ad conueniendam negligentiam.ita Abb.in c.irrefragabili,de de offic. ord. cum sim. vt dicit Phi. Decius in cap. cæterum.4.no.de iudi.*

b ¶ *Leuiter potest d.seruos castigare,& est quasi index in seruos, vt dicit tex. in l.1.§. si percussos. ff.ad Syll.l. quid ergo.§.hæres.ff.de lega.1.l.pe.ff.de cond.ob ca.si tamen supra modum sæuiat, ita vt homicidium sequatur : debet dominus decapitari. ita Bald. in l.1.C. de emenda. seruo.*

c ¶ *Pater tradit filium iudici ad puniendum . Adde q̃ iudex debet ferre sententiam secundum voluntatem patris.l.3.C.de patria potestate.nec posset imponi pœna mortis, ne videretur pater filium morti obiecisse . sing. tex. in l.milites agr.§.fin.ff.de re mili.& quid de patrono & patre, an possit conijcere in compedes & carcerem, vide Bald. in l.liberto. C.de obsequi. pa. præstan. & an possit dominus nobiles suos homines leuiter castigare , & in mediocribus punire,vide Bal.in auth. ad hæc. C.de lati. libert. tollen. Quid de marito in vxore, vide And. hic, & Roma.in sing.4.incip.licet.*

gæ,odit filiũ suum.& c.23.Noli subtrahere à puero, seu filio disciplinã: si enim percusseris eũ virga, non morietur. Tu virga percuties eum,& animam eius ab inferno liberabis. Idem etiam in marito respectu vxoris,vt in l.vxorem.C.de condi.inser.potest enim ex causa leuiter eam castigare , vt no. Docto. in cap. quemadmodum.de iureiur.& Archi.in d.c.sicut alterius.licet Glos.aliter sentiat. sed debet intelligi, q̃ non põtest sine causa aliquo modo castigare, sed cũ causa potest, moderatè tamen, & non crudeliter. & ita debet intelligi tex. in l.consensu. C.de repu. Sed si sine causa castigaret,aut causa,sed immoderatè sæuiret : punietur secundum formam authent. sed nouo.C.de repu. & in corpore vnde sumitur : quia punietur in tertia parte donationis propter nuptias, vel in tertia parte totius substantiæ, si non excedat trecentos aureos: aliàs punietur in centum aureis,& ita no.etiam Glo.33.quæst.3.c.placuit. vtrum possit eam in carcere aut in vincula ponere , vide tex.in d. c.placuit. vbi tex. dicit q̃ clerici vxores suas peccantes,hoc est, adulterantes, habent potestatem præter necem ligandi,& custodiendi in domo sua, ad ieiunia salutaria,& non mortifera.23.q.5. c.hæc imago. Et quæ dicatur leuis castigatio , & quæ iusta , vide quæ latè dixi in c.1.de clerico percussore, & cap.per uenit. de sent.excom. in quarto membro principali, in 6.illatione,in fi.

19 ¶ † Aut quæritur, vtrũ habens aliter iurisdictionem,vel à lege, vel ex commissione,vel quia eã quę fierit consuetudine, vel priuilegio : possit illam exercere in filios, aut in familiam suam plures,reperiuntur opiniones . Prima fuit opin. Gof.hic,qui dicit q̃ ipsis agentibus de familia non possunt contra alios iurisdictionem exercere, si recusantur. quæ opi.non placet Ho.nec Cal.si possunt ius dicere, quando alij agunt contra illos de familia : ergo & econtra. Do. meus dicit quòd Gof. habuit bonum intellectum, quia potest cognoscere quando alij agunt : quia nõ potest recusari à familia sua, vt in cap.insinuante.de offi.deleg.Sed quando familia agit contra alium,potest meritò recusari,vt suspectus, vt d. cap.insinuante. & c. accedens. infra vt lite non contest. dixi latè in cap. postremo . infra de app. Secunda principalis opin.fuit quòd in criminali non potest cognoscere: sed in ciuili potest esse delegatus , non ordinarius , quia delegatus fungitur vice delegantis . hanc tenet Glo. in l.qui iurisd. ff.de iu.om.iud.& in l.quinetiã, ff.de arbi.vbi plus dicit q̃ potest esse ordinarius vsq; ad lit.contest.vt actio pereat,vt in l.Senatus.ff.de offic.præsid. Sed non placet Calde. hic : quia lex, qui iurisdictioni. loquitur indistinctè, non faciens differentiam inter ciuilem & criminalem causam . Item sequeretur quòd vbi delegans non posset recusari , non posset etiam delegatus : quod est cõtra dictum c.insinuãte. & cap.iudex, de offi.deleg. lib.6. Tertia fuit opin. Glo. in §.tria 3.quæst.7. quæ vult quòd in causa ciuili possit esse iudex, vsque ad finem litis,vt d.l.quinetiam, sed in criminali, vsque ad litem contest.sed delegatus indiscretus non potest esse. sed cõtra hanc opinionem est textus in d.l.qui iurisdictioni. qui indistinctè prohibet , ne quis dicat ius familię suæ . Quarta fuit opi. Calde. qui nõ facit aliquam differentiam inter ordinarium & delegatum , aut inter causam criminalem , & ciuilem , sed simpliciter dicit , quòd põt esse iudex , saluo iure recusationis,quæ opin.placet Dom.Anto.& est verissima,secũdum Dominum meum: quia ex quo iste aliàs habet iurisdictionem , debet posse illam exercere, nisi recusetur.argum. d.cap.postremo. voluit tamen hic Dom.Anto. quòd quantum ad effectum perpetuationis,potest esse iudex,etiam recusatus cognoscere vsque ad litẽ contest.& hoc procedit in ciuili,sed in criminali nulla exigitur recusatio: quia licet non recusetur,non tamen potest esse iudex : quia lex præcludit sibi exercitium iurisdictionis, vt d.l.qui iurisdictioni.& l.lex Cornelia.ff.de iniurijs. & sic residet Dominus meus . Et prædicta opin.Dom.Anto.placet mihi iure communi, quo iure , tam ordinarius , quàm delegatus possunt in totum recusari , vt dixi in c.si quis contra,supra eodem. Sed de iure ciuili, eo,quòd non posset in totum recusari,secundum q̃ ibi dixi,sed esset adiungẽdus Episcopus, distinguendo q̃ aut loquimur in ordinario , & non potest esse iudex, vt d.l.qui iurisdictioni . nisi fortè aut perpetuetur actio , vt d.l.Senatus. aut loquimur in delegato,& potest esse iudex familiæ suæ,vt in l.in priuatis.ff.de iud.& probatur in d.l.quinetiã.& ratio differentiæ sit inter ordinarium & delegatum, quia ordinarius non potest in totum recusari , ut in authent. si verò contigerit. C.de iudi. & in corpore vnde sumitur . sed datur adiunctus . & ideo non fuit conueniens quòd post, quàm iste non potest in totum recusari,quòd possit familiæ suæ ius dicere.& ideò lex simpliciter & indistinctè delegauit exercitium iurisdictionis absque propositione recusationis, in d.l. qui iurisdictioni. quæ ratio cessat in delegato , qui potest in totum recusari,vt in l.apertissimi,& in l.cũ speciali. C.de iud.Et ideò si pars potest recusare delegatum , & non recusat : est quid sibi imputetur. Et sic etiam similiter in electione arbitrorum,quæ à sola voluntate descendit, vt d.l.quinetiam.& quod dixi de ordinario , quòd potest quandoque vsque ad lit. contest. ius dicere familiæ suæ , est rationabile : ne pereat ius , & quia non vertitur magnum præiudicium . Et de prædictis uide, quæ latius dixi in repe.l.1.ff.quis & à quo.

20 ¶ † Circa quartum principalem articulum, qualiter , & per quos actus iurisdictio possit quæri. dic quòd per exercitium actuum iurisdictionalium : siue illi pertineant ad merum imperium , siue ad mistum, vel ad simplicem iurisdictionem,vt in iuribus allegatis in primo articulo. & etiã apparebit ex his , quæ dicam in seq.artic.& in 7.art.Debent enim esse
a actus [a] de natura & potestate iurisdictionis,quæ præscribitur : aliàs non fieret quis quasi possessor talis iurisdictionis exercendæ. quãuis enim ego probem quòd maiores mei creauerint tabelliones in tali casu

ADDITIO.

a ¶ *Actus . Adde bonum tex.in l.1.§.Iulius ait. ff.de itin. actuque priua. vbi in præscriptionibus non fit extensio de loco ad locum : nec de actu ad actũ,vide etiam Abb.in c.Cumana.de elect.in 7.no.& Bar.in d.l.1.& bene facit : quia voluntas, quæ ex facto colligitur,eatenus colligitur , quatenus ex facto insurgere potest . ita probat tex. in c.solicitudinem. de ap.& Deci. in c. gratum, in 4. no. de offic.delega.*

ſtro: non tamen per hoc probo, me habere aliquam iuriſdictionẽ territorij: quia hoc eſt quid diuerſum à cauſa territorij: quia non competit ex natura territorij, ſed priuilegij, vel cõſuetudinis, vnde poſſeſſor vnius, non infert ad poſſeſſionem alterius: ſicut in ſimili non probo me poſſediſſe hæreditatem, licet probem me poſſediſſe aliquid ab hæreditate extraneum: oportet enim probare illud ad hæreditatem pertinere, vt l. gerit. ff. de acquiren. hæredit. Si verò eſſet tale quid, quod naturaliter eſſet tale quid, id eſt, de iure communi pertineat ad territorium, & cohæreat territorio, vt cognoſceret de cauſis meri & miſti imperij, &c. tunc probato tali vſu, probata eſt quaſi poſſeſsio illius dignitatis, ſeu iuriſdictionis, vt in c.vt noſtrum. ſupra de offi. Archi. per quem tex. dicit ibi Ioan. Andr. ſingulariter, aperte probari quòd ſi quis probare intendit poſſeſsionem alicuius officij vel dignitatis, non ſufficit quod probet exercitium, quod de iure communi non ſpectat ad dignitatem vel officium, ſed debet probare illos actus ſpectare ad talem dignitatem, aut officium, & ſic dicit Ioan. Andr. ibi ſe obtinuiſſe in Archidiaco natu Bononienſi. probato enim, quòd talis tali tempore dat publicas vel priuatas examinationes ſcholarium & Doctorum: non tamen probata eſt quaſi poſſeſsio dignitatis Archidiaconi, niſi probaretur quòd illud ſpectet ad officium Archidiaconi. Sed ſi talis actus de iure ſpectaret ad tale officiũ vel dignitatem: tunc ſatis eſt probare exercitium illius actus, vt inſtitutio ad Epiſcopum, inueſtitura Archidiaconi, & ſic de ſingulis. quod eſt notandum, ſecundum Bal. in quæſtione quæ incipit, Apuleus, col. 12. Si ergo de iure communi tales actus non pertinerent ad illud officium vel dignitatem: teneretur quis probare ſe priuilegio, vel cõſuetudine illud quæſiuiſſe per actus conformes, & ideò in terminis d.c. ut noſtrũ. quia fortè cancellarius Mediolanenſis dicebat ſe habere ex conſuetudine, vel priuilegio, examinare ordinatos ab Epiſcopo, quod nõ fuit probatum, ideo ſuccubuit: quia ſolùm ex hoc, & ex officio vel dignitate poterat competere. ſed ſi competeret officio vel dignitati, licet auferretur ei priuilegium vel præſcriptio, tamen perderet quaſi poſſeſsionem, quæ ad dignitatem vel officium pertineret, argum. l. ſi domus, & l. ſi ædes. de ſerui. ruſt. præd. debent igitur (vt dixi) actus conformes eſſe iuriſdictioni, quos quis intendit conſuetudine quærere. Aut aſſerit quæſiuiſſe, faceret tex. in c. 1. §. ſi quis per 30. & ibi no. Bald. ſi de feu. fuerit controuerſia. & tex. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſu. in quantum loquitur de præſtatione vniformi. & quod no. in l. Seio. ff. de annuis leg. vbi, quòd legum præſtationes non adaptãtur ad ea, quæ habent incertam formam erogationis. & adde, quæ dicam in 7. art. Et aduerte: quia ſecundum Bal. in d. quæſtio. per ædificationem nouæ ciuitatis in nouo ſolo, & exercitiũ meri aut miſti imperij, &c. per eũ, qui ædificat, ſeu nouum populum, qui ibi exerceat omnia iuriſdictionalia, quæritur iuriſdictio talis meri & miſti imperij: per huiuſmodi enim ipſius ſoli occupationem & exercitium, quæritur iuriſdictio, vt fecerunt Veneti. Et iſto modo, etiam priuata perſona poteſt quærere iuriſdictionem meri & miſti imperij, ſecundum quod ſupra dixi in articulis præcedentibus. Item aduerte: quia in his quæ ſunt principi reſeruata, quę tamen poſſunt cõſuetudine quẽri, vt dixi in 2. arti. requiritur ſciẽtia & patiẽtia ſuperioris, vt ſentit Glo. 2. in c. pen. inf. de filijs preſby. & probatur in c. ſuper quibuſdam. §. præterea. 1. de verb. ſign. Intellige tamen de ſcientia & patientia illius ſuperioris, qui poſſet expreſsè concedere & transferre in præſcribentem, vt dixi in 2. artic. no. etiam Bald. in l. 2. C. de ſerui. & aqua. & per l. ſi quis diutino. ff. ſi ſeruitus vendi. & per no. in l. qui ad certum. ff. locati. & l. fiſtulas. §. fundum. ff. de contrahen. emp. & l. 2. in fi. ff. de acquir. poſſeſſ. & requiritur ſcientia & patientia omnium, quorũ auctoritas requiritur in quaſi poſſeſsione tradenda, vel inueſtitura facienda. ff. de acquir. poſſ. in l. pupillum. Quòd ſi ſunt plures, qui haberẽt quaſi poſſeſsionem iuriſdictionis eiuſdem generis, contra quos quis velit conſuetudine, ſeu præſcriptione iuriſdictionẽ præſcribere: exigitur ſcientia & patientia omnium, & vnius ignorantia prodeſt omnibus. quemadmodum ſerui. amit. l. ſi communem. Si verò iura eſſent diuerſa, & penitus ſeparata: tunc ſcientia nocet ſcienti, & ignorantia prodeſt neſcienti. ad quod vide no. per Inno. in c. bonæ, infra de poſt. præla. & per Bal. in d. l. 2. C. de ſerui. & aqua. vbi ſubdit, quòd ille, qui neſcit non dicitur pati per l. 3. §. is qui neſcit. ff. de lib. homine exhiben. facit ẽt l. annus. ff. de cal. & no. Ioan. de Imo. in l. ſæpe. ff. de reiud. requiruntur etiam actus continuati, & tempus de quibus dicam in ſeq. art.

21 ¶ † Circa quintum principalem articulum, quando tempore iuriſdictio ex conſuetudine ſeu præſcriptione quæratur. Bal. ſatis egregiè tractat hanc materiã in d. q. quæ incipit, Apuleus, & multum obſcurè loquitur: habetur tamen quæſtio prædicta ſatis corrupta, & ad intelligentiã præmittit, quòd in exercitio iuriſdictionis requiritur factum perſonæ exercentis, & hoc non poteſt continuò exerceri, ſeu ſem per cõtinuari, & perſona patientis, & hoc eſt duplex videlicet obediẽtia in faciendis, & hoc eſt bis continuum: & obedientia in omittendis, & hoc eſt contiuum in patiente. ergo eſt actus continuus, ſicut ſeruus dicitur continuè ſeruire etiam cum dormit, vel prandet: quia animus hominis poſsidet, & poſsidetur, ſed non ſic eſt in prædijs: quia anima non eſt in fundo, nec fundus obedit homini. præmittit etiã, q̃ in præſcriptione ſufficit ciuilis poſſeſsio in actu, ſi naturalis ſit in potentia. Si autẽ naturalis poſſeſsionis difficilis ſit perſecutio, in hac ſufficit ciuilis, ſed in re mobili, realiter perditur poſſeſsio ciuilis per amiſsionem naturalis, vt in l. ſi rem mobilem. ff. de acqu. poſſ. Sed in rebus immobilibus, durat ciuilis poſſeſsio: licet cum difficultate poſsit recuperari poſſeſsio naturalis, quam homo retinet: licet ſit abſens, niſi aliàs per metũ, aut per ſigna metus oſtendat ſe illam amiſiſſe, vt in l. clam poſsidere. §. fi. ff. de acquir. poſſ. tradit etiam Bart. in l. 1. C. de ſer. fug. & quòd ciuilis poſſeſsio & non naturalis, inducat præſcriptionem, no. Gl. 2. in c. c. uſam. de præſcrip. inf. & Io. And. poſt Dy. in regula, ſine poſſeſsione. de reg. iur. lib. 6. & latè per Barto. & Ioan. de Imo. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poſſ. & aliquid tetigi poſt Dom. meum in c. vigilanti. infra de præſcript. His præmiſsis, redeundo ad principale propoſitum, dicit Bal. quòd prima fronte videtur diſtinguẽdum quòd aut præſcribens iuriſdictionem habet titulum & bonam fidẽ, & præſcribit

ſcribit ſpatio 10. annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes, per l. fi. C. de preſcrip. lon. tempor. Aut quaſi poſsidet bona fide, & abſq; titulo, & tunc præſcribit ſpatio 30. annorum, & hoc probatur, quia talis diſtinctio ſit in domino, vt C. de præſcript. 30. an norum. in l. ſi quis emptoris. Sed iuriſdictio æquiparatur dominio, vt in l. qui furem. ff. de ſtatu hom. igitur, &c. In contrarium videtur quod titulus non requiratur, quia in præſcriptionibus incorporalium nõ requiritur titul. vt l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruitus vendi. ergo nec in iuriſdictio. quæ eſt ius incorporatum. ſed poteſt dici ſecundum Bald. quòd ibi loquitur in iuribus, quæ ſunt infra dominium. Sed iuriſdictio eſt ſupra dominium, vt ff. de acquir. poſſ. l. qui vniuerſitas. §. item cum Prætor. qui parum, aut nihil facit. Præterea lex, ſi quis diuturno. nõ habet locum in præſcriptione perſonarum, ſiue ſtatus, nec in ſeruitutibus perſonalibus, vt l. fi. C. de præſcr. lon. temp. ſed quòd non requiratur titulus in præſcribẽda iuriſdictione, probatur: quia quò ad ſubditos eſt potius conſuetudo, quàm præſcriptio. Sed in præſcribenda cõſuetudine, non requiritur titulus: quia vtriuſque partis conſenſus habetur pro quodam titulo, licet innominato. facit quod no. per Glo. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris. & in l. litibus. & l. cum ſatis. C. de agr. & cenſi. lib. 11. & ibi per Andr. de Baru. & per Bart. Subdit finaliter Bald. quòd aut volo præſcribere iuriſdictionem perſonalem in prorietate & dominio, ita quòd eam vendere & concedere poſsim in feudum. primo caſu aut volo iuriſdictionem, quam alius habet, in me transferre: & quamuis Bal. multum obſcurè loquatur, tamen iſta videtur ſententia ſua, quòd præſcribo tanto temporis ſpatio, quanto præſcriberem ipſum territorium, & ſic ſpatio longi temporis, vt in d. l. fin. ſicut enim præſcribẽs fundum, præſcribit quicquid eſt ibi plan-
a tatum vel radicatũ: ita præſcribens territorium,[a] præſcribit iuriſdictionem, tanquam plantatam & annexam territorio, à quo non poteſt auelli. facit. ff. de cõtrahen. emp. l. in modicis, & infra de iure pa. c. ex literis, iuncto tex. l. 1. §. cum vrbem. ff. de offi. præſe. vrb. & l. fi. eod. ti. & l. 3. ff. de offi. preſi. & l. fi. ff. de iuriſd. omn. iud. in quibus dicitur, quòd iuriſdictio cohæret territorio, & ad idẽ c. fi. in fi. ff. de conſt. lib. 6. & in l. fi. C. vbi & apud quos. & l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. ſign. & l. quicunque. C. de fund. limi. lib. 11. vnde tanto tempore iuriſdictio, quę eſt ius incorporale cohęrens territorio, regulariter præſcribitur, & conſuetudine ſolet, quanto tempore quæritur territorium, per tex. & quod ibi no. Bal. in l. fi. C. de præſcri. lon. tempo. & in l. 2. C. de ſer. & aqua. Si autem aliquis uellet creare liberas gẽtes, nouum imperium ex ſurrectione, & iuriſdictionis exercitio, verbi gratia: ſi aliquod caſtrũ tenebatur Regi ad ſoluendum tot denarios in anno, & in omnibus alijs, homines illi erant ibi liberi, & ego volo eos præſcribere vt ſubditos quò ad omnia: hoc caſu, oportet interuenire tempus longiſsimum, & ratio differẽtię ſit inter præcedentem caſum & iſtum: quia in præcedenti, homines ſubditi, non mutant ſtatum ſeu dominum: licet quãdoque interſit magis habere vnum, quàm alium dominum, vt l. inuitus. ff. de fideicommiſſa. lib. In hoc verò ſecundo caſu, ſubditi mutant ſtatum, & ideò exigitur tempus longiſsimum, vt d. l. libertibus, & d. l. cum ſatis. C. de agri. & cẽſi. & quod vtrobique notatur, & quod no. Gl. in d. l. cum de in rem verſo. ff. de vſur. Secundo caſu, quando dolo præſcribet feudum, & ſic iuriſdictionẽ ſubalternam. tex. videtur velle, quòd requirantur 30. anni, in cap. 1. §. ſi quis per 30. ſi de feu. fue. controu. inter dominum & agnatos. Bald. diſtinguit quòd aut tractatur de feudo transferendo, aut de nouo formando. Primo caſu, ſufficit longum tempus: vnde ſi tu habes feudũ, quod ego emo bona fide ab alio, conſentiente domino: ego illud præſcribo longo tempore, & ero ſolus & inſolidum feudatarius: ſicut medio tẽpore fui ſolus & inſolidum poſſeſſor; quia poſſeſsio regulat, & regit præſcribentem. ff. de iti. actuq̃ priua. l. 1. §. 1. faciunt quæ dicam in 7. prin. artic. Subdit tamen Bald. quòd licet aliqui dicant quòd ſi loquimur in eo, qui nullam aliàs habet iuriſdictionem, & vult præſcribere, quòd requiritur tantum tempus, cuius in contrariũ memoria non exiſtat: moti: quia talis iuriſd. habet cauſam diſcontinuam, per l. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de aqua quoti. & ęſti. tamen Bal. dicit quòd hoc non eſt verum: quia in præſcribenda iuriſdict. tria ſunt conſideranda. Primò conſide-
22 rari debet actus ſuperioris ſciẽtis & patientis † & appellatur ſuperior ille, ad quem pertinet locus ex natura loci. id eſt, exitu, ff. de iud. l. inſulæ. Exemplum. Rex habet totum regnum ſuum, & totum illius regni ſolum in eius poteſtate conſiſtit, vt d. l. 1. §. cum vrbem, & cum ſine iſto ſolo præſcriptio non procedat, vt c. bonæ. de poſtu. Præla. & in l. 2. §. pe. ff. de aqua plu. arcen. & in l. ſi publicanus. ff. de publica. Iſta ſcientia & patientia ipſius ſuperioris, dicitur habere cauſam continuam. argum. l. magnan. C. de cõtrahen. & commit. ſtipu. Secundò conſiderari debet actus præſcribẽtis, & iſte in genere ſui eſt cõtinuus: quia tribunal perpetuum habet, & eius ſtatuta bona & edicta ſemper vigẽt, vt in l. Arriani. C. de hęre. ſed reſpectu ſingulorum actuũ, non dicitur continuus. ar. l. fin. C. de fer. & ita intelligi debet quod dixi ſup. in euidentialibus. Tertiò conſiderari debet actus in ſuperioris obedientis, & quò ad obedientiam patientis, non eſt dubium quòd eſt actus continuus. arg. l. dedi. in princ. ff. de condictione cauſa da. Nec rebellio vnius aut duorum, ſeu plurium ſubditorum, tollit poſſeſsionem in vniuerſis: Sed vniuerſalis rebellio omnium, vt ſentit Bart. in l. hoſtes. ff. de cap. & ſic videtur concludere Bald. quòd ſufficiat ad præſcribendam iuriſdictionem, longum tẽpus, ſcilicet, decem annorum inter preſentes, & viginti inter abſentes. non ob. §. ductus aquæ. quia ibi tempus allegatur pro cauſa: hic verò cauſa aliunde allegatur, & tempus allegatur ad illam cauſam probandam: quia tempus non habet in ſe cauſam, nec ponitur inter cauſas ſubſtantiales. pro quo facit l. obligationum fę rè. §. placet. ff. de act. & obli. Cauſæ enim ſubſtantiales ſunt tãtum quatuor, licet Seneca in quadam ſua epiſtola dicat eſſe plures, quàm quatuor. Et inter naturales & accidentales cauſas ponit locum & tẽpus.

Iſta

ADDITIO.

a ¶ *Iuriſdict. cohæret territorio, tanquam nebula ſuper paludem. ita Socin. in conſil. 74. colum. 2. ver. 1. quia, ex quo.*

Ista sunt verba Bal. satis dubia, licet ipse etiam magis dubiè loquatur, & in effectu videtur velle q; vbi ad præscriptionem allegatur tẽpus pro titulo, quod est necessarium, quando ius facit contra prescribentem, per c. 1. de præscr. lib. 6. & c. ad decimas. de rest. spol. lib. 6. tunc exigitur tãtum tempus, cuius in contrarium memoria non existat. Sed quando allegaretur causa aliunde, quàm ex tempore, vt puta concessio tui patictis, aut similis titulus, & ad probandũ deduceretur tẽpus, sufficit tẽpus longum 10. vel 20. annorum. Sed dicit Bal. q; hic occurrit magnum du
23 bium,† quia quãdoque est certa iurisdictio, ad quã præscribendã specialiter requiritur titulus: alias nõ procedit propter malam fidem præsumptam, per d. c. ad decimas. facit etiam d. c. 1. de præscript. lib. 6. ergo videtur falsum, quod dictum est de præscriptione decennali. Solu. dicit Bald. q; si aliquis vtitur iurisdictione in aliquo regno, iurisdictio qua vtitur, non est eadem cum iurisdictione Regis: sicut cum quis præscribit seruitutem in fun. Titij, præscribit ius quod non est Titij: quia res Titij non seruit ipsi Titio, & finaliter de intellectu d. cap. ad decimas, remittit Bal. ad no. per Bar. in l. 1. §. 1. ff. de itinere actuq; priuato. & sic residet, quæ verba sunt satis dubia. de quo etiam vide in c. 1. de præscrip. lib. 6. & per D. M. in c. si diligenti. infra de præscript. Ista materia (iudicio meo) est difficillima, quia ad eam expedien dam concurrunt plures articuli difficiles. In primis generalis articulus est, quanto tempore inducatur cõsuetudo. in quo Doct. sunt valde varij, vt latè traditur in c. fi. supra de consuetud. & in l. de quibus. ff. de legi. Item quia per Docto. commiscetur materia præscriptionis & consuetudinis ad inuicẽ, inter quæ duo, longa videtur differentia, & est articulus subtilis & difficilis, vt apparet ex his, quæ tradit Dom. Anton. in d. c. fi. Item commiscetur materia iurisdictionalis, quæ similiter est subtilis & difficilis. Est alius secundus artic. quando ius incorporale dicatur continuum, vel discontinuum. Est & tertius articul. de
a scientia & patientia[a] superioris. Quare si essemus in materia cõsuetudinis, latius instarem: verùm pro nunc breuiter & compendiosè loquar. Et in primis dico quòd si aliquis inniteretur sola præscriptione, quæ tenderet ad præiudicandum iuribus alicuius, exigeret illud tempus, quod exigitur ad validitatem præscriptionis, quãdoque longissimum, secundum quod statim aliquid subijciam. Et etiam tunc esset necessarium considerare vtrum iurisdictio haberet causam continuam, vel discontinuam. Et utrum talis inniteretur ex titulo, vel ex bona fide, & de scientia & patientia superioris, seu eius, contra quem præscribitur. verùm cum ad esse seu substantiam consuetudinis, aut ad eã inducendam non requiratur titulus, vt tradit Archid. & Ioan. Andr. post eum in cap. 1. de præscript. lib. 6. & ibi d. Do. & Hostien. in cap. cum olim. de præscript. & Dom. Anto. & D. M. in cap. fin. de consue. Nec etiam videatur requiri bona fides, cum agatur de cõsensu publico: nec etiam scientia & patientia superioris, vt no. glo. 1. dist. consuetudo. 4. d. §. leges. 8. dist. cap. frustra. Doct. in cap. fin. de consue. & probatur expresè in c. 1. de constit. licet gl. videatur voluisse contrarium in l. de quibus. ff. de leg. & malè, nisi intelligendo, prout statim dicam, meritò dicendum arbitror quòd vbi ad esse consuetudinis non exigitur substantia præscriptionis, quòd semper sufficit longum tempus, hoc est decem annorum, non dico inter præsentes, viginti inter absentes, prout nonnulli videntur interpretari:
b sed dico quod sufficiat solum tẽpus[b] 10. anno. quia absentia priuatorum non habet obesse eius cõsuetudini: quia consuetudo non inducitur ex tacito consensu populi in loco existentis, vt d. l. de quibus. & Instit. de iure na. §. ex non scripto. qui populus semper est præsens in loco.

24 ¶ † Et est idem populus, qui semper pro tempore præterito fuit, vt in l. proponebatur. ff. de iudic. & in l. sicut §. fi. & ibi etiam Bald. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. no. glo. 7. quæstio. 1. cap. denique. Nec facio vim, aut differentiam vtrum iurisdictio dicatur habere causam continuam vel discontinuã quò ad intelligendam cõsuetudinem propriam, seu quærendam ipsam iurisdictionem per consuetudinem propriam: quia non memini legisse, quantum ad puram consuetudinẽ per iura nostra talem aliquam fieri differentiam. Quinimò reperio, quòd iurisdictio voluntaria, quæ non videtur adhærere territorio, vt in l. 2. ff. de offic. proconsl. & 8. q. 2. cap. episcopum. cum duobus sequentibus. & 18. quæst. 2. c. luminoso, & quę videtur habere causam discontinuã: nihilominus quæritur longo tempore, vt l. fin. C. de emancip. libe. no. Bal. in l. 1. C. cod. & maximè, quia latius traditur in cap. fin. de consue. & in d. l. de quibus. ad inducendam consuetudinem consideratur pluralitas actuum, etiam si fuerint duo vel tres, qui transiuerint in verisimilem notitiam populi concursu decennij. Vnde concludo quòd cum iura velint consuetudinem longo tempore induci, vt in rubr. & in l. 2. C. quæ sit longa consuet. & in d. l. fin. C. de eman. liberorum. decẽnium videtur sufficere, cum dicatur longum tempus. Nec etiam videtur distinguendum, secundum Iac. But. & Bart. in d. l. de quibus, vtrum talis consuetudo sit præter, vel contra ius, de quo tamen aliquid statim subijciam. Si verò ad esse consuetudinis misceretur substantia præscriptionis, quia exigeretur præscriptio, vt præscriptio: non dico, vt tempus: quia ad cuiuslibet consuetudinis substantiam exigitur tempus 10. annorum: Sed loquor de præscriptione, quæ exigeretur propter præiudiciũ alicuius: non de præiudicio, seu effectu publico vniuersali inducto per consuetudinem: quia tunc succederet differẽtia inter actus cõtinuos & discontinuos, & habitum titulum & non titulum, scientiam, & ignorantiam superioris, seu illius, de cuius præiudicio ageretur, & ideò hoc casu arbitrarer distinguẽdum, quod aut loquimur de iure ciuili, aut de iure canonico. De iure ciuili regulariter sufficit longum tempus, per l. 2. C. de serui. & aqua. facit l. fi. C. de præscript. lon. temp. & hoc casu, possunt procedere rationes Bal. quòd iurisdictio dicatur habere causam continuã, exigitur tamẽ scientia & patientia: quia talis habetur pro titulo, & ex hoc

ADDITIONES.

a ¶ *An iurisdictio quæratur cum patientia & scientia superioris, vide Soc. in consi. 187. 9. col. ver. 5. & vlt.*

b ¶ *Quanto tempore quæratur, vide Soc. d. consil. 187. in 3. col. versi. circa tertiam.*

hoc titulo præsumpto in iuribus incorporalibus, per l. si quis diuturno. ff. si seru. vend. & per ea quæ supra dixi sufficit longum tempus, vt d. l. fi. de præscr. lon. temporis. Et hoc casu, inquãtum ageremus de præiudicio illius respectu præscriptionis illi præiudicantis, acciperemus longum tempus decennij inter præsentes, & 20. annorum inter absentes, vt d. l. fi. Et hęc tamen regula fallit in iurisdictione, per quam status subiectorum mutaretur, argu. l. litibus, & per l. cum satis. C. de agric. & cen. lib. 11. & per ea, quæ dixi secundum Bald. Item fallit in casu c. 1. §. q; si per 30. si de feu. fuerit controuer. inter dominum & agnatos. Tertiò fallit, nisi per consuetudinem quis vellet præ
a scribere iurisdictionem principi reseruatam[a] in signum specialis priuilegij: quia tunc etiam de iure ciuili exigeretur tantum tempus, cuius in cõtrarium memoria non existat, secundum D. M. super ca. super quibusdam, infra de verb. signif. & tenet D. M. & Doct. in c. fin. supra de consue. Bart. & Io. de Imo. in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. sufficit tamen hoc tempus: quia vsus tanti temporis habet vim priuilegij, vt d. cap. super quibusdam, & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & ælti. facit q; no. Bart. in l. si publicanus. §. fi. ff. de publica. Quartò fallit secundum D. Ant. vbi ius requireret antiquatam consuetudinem, quæ fallentia non plus placet D. M. ibi. videtur enim esse contra tex. in d. l. de quibus. vbi consuetudo dicit inueterata, quæ acquisita est cursu decennij, nec videtur fieri differentia inter verbum, inueteratã, & antiquam. facit l. minime. ff. de legi. quæ loquitur per verbum, diuturni. vnde hæc verba, diuturna, inueterata, & antiqua, videntur synonima. Quintò fallit, secundum D. Anton. vbi consuetudo obuiaret omni iuri: quia tunc requiritur etiam tantum tempus, cuius in contrarium memoria non existit, secundum Do. Anton. in d. cap. fin. & intelligo omni iuri, contra quod operari possit consuetudo. & istæ fallentię fuerunt originaliter Io. Mo. & Arch. in cap. generali. de elect. lib. 6. quæ fallentia similiter non placet D. M. videtur contra tex. in d. cap. fi. qui requirit consuetudinem esse præscriptam, cùm est contra ius, & tamen dicit ibi, quòd sufficiunt 10. anni. Item cum de iure ciuili sufficiat tempus 10. annorum, non debemus obuiare iuri ciuili: nisi quatenus reperiretur iure cautum, vt dixi in cap. 1. de oper. no. nun. In contrarium etiam facit quod dixi supra, secundum Iaco. But. & Barto. nisi diceres q; Iac. & Bar. loquuntur de cõsuetudine contra ius, & non contra omne ius: de iure autem canonico, idem videtur regulariter dicendum: quia tempus consuetudinis inducendæ regulariter de iure canonico nõ videtur esse difforme à iure ciuili, etiam si consuetudo exigat præscript. per tex. in cap. fi. supra de consuet. iũctis his, quæ supra dixi, quod videtur procedere, etiam si tractetur de alterius præiudicio: dummodò non agatur de præiudicio ecclesiæ. vnde Do. meus in cap. si diligenti. infra de præscrip. vbi videtur approbare opin. Bal. de quo supra, videtur concludere in effectu, quòd sufficiat longum tempus. Mouetur in cap. cum ecclesia. infra de causa poss. & proprie. Nam ibi loquitur de quadam quasi possessione iurium incorporalium, & acquirẽda quadam seruitute in iure eligendi contra Canones ecclesiæ cathedralis: iure etiam residentiæ, & tamen nõ fuit opus probare bonam fidem, & sic titulum. Et idem sentit Innoc. in d. cap. si diligenti. dicens, q; contra præscript. quæ est contra præscribentem, sufficit allegare titulum: sed non est necesse probare, sed sufficit probare quod per longum tempus, scilicet per 10. annos quis fuerit vsus tali iure, quod etiam tenet Barto. in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. Aduerte tamen: quia gl. in c. fi. supra de consuet. & 12. di. c. consuetudo. videntur velle, quòd quando consuetudo sit contra ius: tunc non sufficiat longum tempus, sed solummodo quando præter ius. Sed Dom. Anto. ibi dicit quod sufficeret longum tempus, si sciente Papa inducetur, quod est valde no. secundum D. M. sed non probatur iure. qui Do. M. fatetur tamen quod procedit dictum Do. Ant. quando Papa fuisset vsus illa consuetudine: sed sola patientia non sufficeret, quia multa per patiẽtiam toleran tur, &c. vt in c. cum iam dudum. inf. de præb. & sic videtur fateri D. M. q; quando consuetudo est contra ius, de iure Canonico exigeretur longius tẽpus, cuius contrarium videtur ipse & Inno. voluisse, per ea, quæ statim dicta sunt. Sed posset intelligi & saluari hoc dictum, quando requireretur præscriptio longioris temporis, quàm decennij respectu iuris q; præscriberetur, & fauoris illius, contra quem præscribe retur. Nam hoc casu, si sola scientia & patientia illius, contra quem præscribitur, nõ diminueret tempus præscriptionis, ita nec consuetudinis habentis admistam præscriptionem, & ideo si consuetudo talis esset præiudicatiua ecclesiæ, ita q; tractaretur de alicuius ecclesiæ præiudicio, per exercitium talis iurisdictionis: sicut contra ecclesiam non præscribitur ẽt cum titulo, nisi quis possederit per annos 40. Ita nec præscriberetur, seu consuetudine quæreretur talis iurisdictio, nisi quis fuerit vsus tali iurisdictione sciente & patiẽte aduersario, per dictum tempus 40. annorum. hæc enim patientia in iuribus incorporalibus habetur pro titulo & posset allegari & probari, ex tempore titulus, per l. cum de in rem ver so. ff. de vsu. & l. 1. §. fi. ff. de aqua plu. arc. & in c. per uenit. infra de censi. & istud est quod voluit Bal. supra, dum dicit q; allegatur causa aliũde, & probatur per tempus. Concludo ergo q; si per talem consuetudinem & vsum iurisdictionis detraheretur iuri alicuius ecclesiæ: tunc sicut in præscriptione contra ecclesiam requirũtur 40. anni: ita & in consuetudine. hoc no. voluit Innoc. in c. cum dilectus. supra de consue. & D. M. in c. fi. de consue. videtur tamen Inno. se restringere, & velle quòd dictum suum procedat, quando consuetudo esset contra ecclesiam particularem: hoc est quando tractaretur de præiudicio ecclesiæ particularis. quod non placet D. M. in d. cap. fin. qui dicit, q; non videt congruam differentiam inter præiudicium ecclesiæ particularis & vniuersalis, & quia non debet esse minus fauorabile totum corpus ecclesiæ, quàm vnum ipsius membrum, & sic

ADDITIO.

a ¶ *In præscribenda iurisdictione, quæ reseruatur principi in signum supremæ potestatis requiritur tempus, cuius initij memoria nõ existat, & quæ sunt ista, vide Bal. in l. rescripta. C. si contra ius. & per l. 1. C. de iure aur. annul. & vide Bald. in tit. quæ sint regal. in vsibus feud.*

& sic quàm vna quæque ecclesia particularis, & ex prædictis ego arbitror inferendum q̃ si consuetudini propria admista esset præscriptio, vel ipse vsus iurisdictionis potius propriè diceretur præscriptio, quam consuetudo, secùdum ea, quę latius dicam in 7.princ.artic.Si essemus in casibus, in quibus de iure ciuili requireretur maius tempus decẽnio: dicerem quod esset de iure ciuili ad præscriptionem talem in ducendam, & ex prædictis habes expeditum quintum principalem articulum, qui est satis intricatus, & difficilis.

25 ¶ † Circa 6. articulum principalem, in quos seu contra quos iurisdictio posit quæri consuetudine, breuiter dic quòd contra quemcunque inferiorem: siue sit dominus, aut aliàs habens iurisdictionem: siue vniuersitas, siue populus, vt patet ex superioribus, quinimò & contra Imperatorem, & contra Papam potest quæri: dummodò nõ sit talis, per quam quis videatur præscribere q̃ sit acephalus, per ea quę dixi supra in 2.prin. art.

26 ¶ † Circa 7. principalem articulum, quis sit effe-
a ctus huius consuetudinis. Et[a] aduerte: quia vt patet ex superioribus, nos hic non tractamus de effectu consuetudinis in genere, de quo latius per Doct. maximè per D.Anto.in d.c.fi.supra, de consue. Sed loquimur de effectu consuetudinis, per quam quæsita sit iurisdictio, qui articulus est etiam intricatus & difficilis, & ideò, vt facilius intelligas infra dicenda, debes præmittere q̃ per vsum longæuum quandoq; acquiritur ius priuato, & ista non est propriè consuetudo, sed præscriptio, siue tale ius trahatur ex publico, siue ex priuato: quia propria consuetudo nõ acquirit de sui propria essentia alicui priuato, sed in publico, vndecunque causetur, etiam si tale ius publicum acquirat ex iure priuato, vt in l. venditor. §. consultat. ff. communia prædiorum. vbi patet quòd potest consuetudine introduci q̃ dato pretio quisque posit fodere, seu excidere lapides ex fundo, seu lapidicinis alicuius priuati: vnde ex quo istud ius acquiritur publico, & in communi: licet acquiratur, seu trahatur à priuato: tamen dicitur consuetudo: sed si acquireret particulari personę, vel certis personis, non diceretur cõsuetudo, sed præscriptio. Nam consuetudo est lex non scripta, quæ debet esse communis, sicut lex scripta.4.dist. c.erit autem lex. Si ergo ius acquiritur priuato, non potest dici lex: quia non est communis, & ideò notabiliter dicit Io.An. & D.M. post eum in cap.cum dilectus. supra de consue. quòd illa decretalis incongruè ponitur sub illo titulo: quia potius debebat poni sub titu.de præscr. quam ibi: quia ibi illud ius subtrahebatur vni collegio, & acquirebatur alteri collegio.quod dictum est singulare, & ideò non dicitur consuetudo, ubi ius acquiritur certo collegio: quia collegium tenet uices vnius.

¶ Est enim corpus fictum & repręsentatum, ut in l.mortuo.ff.de fideiussoribus, & in l.proponebatur. ff.de iud.secundum D.M.Ego tamen arbitror quòd in vno collegio respectu omnium de collegio, potest induci consuetudo, & erit propria consuetudo respectu ipsius collegij: quia sicut potest statutum condere, vt in l.fi. C.de iur.om.iud. & l.ambitiosa.ff. de decretis ab ordine faciendis, & per Bart. in l.omnes populi. ff.de iust.& iure, & per Pet.de Ancha.in repet.c.1.sup.de const.in 9.q.princ. Intelligendo tamen secundum quod dicitur in dictis iuribus, ita ct posit consuetudo induci. A. B. Ad prædicta etiam facit quod dicit Bar. consi.quod incipit, capitaneus patrimonij. vbi dicit, quòd consuetudo est, quando ex tanto consensu populi & cursu temporis inducitur aliquod ius, quod populus statuendo facere posset, & ita loquitur l.de quibus. sed quando quis præscribit contra aliquẽ aliquod ius, quòd si vellet, non posset statuendo inducere: tunc est præscriptio. quod etiam sensit Cyn.in l.2. C.quæ sit lon.consue. & Doct. in c.fi.de consue. Ma.

¶ Et aduerte: quia vnus & idem vsus quãdoque vno respectu potest esse præscriptio, & alio respectu potest esse consuetudo, vt singul. exemplificat Ioan. An. in c.3. de consue.lib.6. & si Episcopus acquirit, vt solus possit corrigere sine consilio capituli: quia quò ad Episcopum, cõtra capitulum est præscriptio: quia detrahitur iuri capituli, & acquiritur Episcopo, & sic non potest dici cõsuetudo, per ea quæ statim dicta sunt, sed respectu subditorum, qui per solum Episcopum veniunt corrigendi, dicitur consuetudo, & idẽ respectu Episcopi quo ad subditos: quia subditis nihil detrahitur, sed est quędam lex tacita, seu nõ scripta, per quam solus Episcopus potest eos punire, & ideò dixit ibi no. Io.And. quatenus Episcopus contendit contra capitulum, debet habere titulum: quia est præscriptio, & in præscriptione contra ius requirit titulus, vt in c.1. de præscr.lib.6. & sic intelligit gl.in verbo, canonice. in d.c.3. iuncto illo tex. Sed quatenus Episcopus litigaret contra subditos de iurisdictione contra eos per eum solum quæsita, non teneturallegare titulum contra eos, vt dixi, est consuetudo, & in consuetudine etiam contra ius non requiritur titulus, vt supra dixi.

27 ¶ † His igitur sic præmissis descendo ad declarationem articuli, quis sit effectus consuetudinis, per quam quæritur iurisdictio. breuiter, dic, quod is, qui cõsuetudine iurisdictionem quæsierit, potest illam exercere, vt hic, & in alijs iuribus alleg. & in allegan dis, quod est intelligendum, quãdo exercens actum iurisdictionalem habuit animum acquirendi quasi
b possessionem[b] iurisdictionis generalis, vel particularis, in toto vel in parte: aliàs sine animo acquiren di nullam iurisdictionem acquireret, quæ non acquiritur sine quasi possessione, & quasi possessio non acquiritur sine animo. C.de acquir. possess. l.licet. & ff. eod. l.3. & l. quemadmodum. in princip. & in cap. cum nostris, de concess. præben. & in cap. pastoralis, de priuil. Et aduerte, quod ille, qui vult acquirere quasi possessionem alicuius iuris, seu iurisdictionis, debet eo animo facere quod credat vti iure suo. ff. quemad. ser. amit. l. fin. & ff. de itin. actuq; priua. l. fi. tenet Innocen. in cap. cum dilectus. de capel. mo. in glo. sed quæritur. in princ. licet in contrarium notet idem Inn. in ver. quod autem credat.

Sed

ADDITIONES.

a ¶ *Quomodo acquiratur iurisdictio per cõsuetudinem, vide Feli. in c. ex parte decani. de rescr. & Corneum in consi.268. incip.in hac.*

b ¶ *Quasi possessionem. Et quomodo hic possessio acquiratur, vide Socin.d.consi.187.*

Sed primam glo.Inn. intellige, quantũ ad hoc, vt iurisdictionem effectualiter acquirat, ita vt iuris reme dijs opportunis possit se in quasi possessione defendere. quod autem secundo loco dicit Inno. intelligi debet, quò ad hoc, vt non possit se perpetuò defendere, secundum Henricum Bohic in d.cap.cum dilectus. Acquiritur ergo prædictis duobus concurrentibus iurisdictionis exercitium, per consuetudinem, si modò sit legitimè præscripta, vt in cap. Cumana, de electio. & ibi no. secundum Hostien. & Ioan. And. Et hæc adde ad ea, quæ dicta fuerunt in 4. princ. artic.

¶ Et prædicta indubitanter procedunt respectu eorum, quę expressè & specificè per quasi possessionem exercitij & iurisdictionis quæsita sunt, siue sint quæsita respectu certarum personarum, siue certi loci, aut certarum causarum: siue sint meri, siue misti imperij, siue etiam iurisdictionis simplicis. Indubitanter enim est concurrentibus his, quæ ad acquisitionem iurisdic. necessaria sunt, in his, quę expressè quasi possessa sunt iurisdic. exerceri posse. sed dubiũ satis difficile oritur, vtrum huiusmodi consuetudo extendatur ad alias personas, loca, res, vel alias iurisdictionis species.

¶ Et ideò pro istius dubitationis clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima erit, vtrum fiat extensio de tempore ad tempus.

¶ Secunda, de persona ad personam.

¶ Tertia, de loco ad locum.

¶ Quarta, de re ad rem.

¶ Quinta, de causa ad causam.

¶ Sexta, de vna specie iurisdictionis ad aliam speciem.

28 ¶ Primò igitur quęro, † vtrum iurisdictio consue tudine seu præscriptione quæsita ad certum tẽpus, extendatur ad aliud tempus. Exemplum, acquisiuit quis potestatem cognoscendi de causis concurrentibus intra mẽsem Maij, vel certo tempore anni: an poterit iste cognoscere de alio mense, vel alio tempore? Sol. dic, quòd non authoritate præscriptionis.argu.ff.de leg.2. in l.statuliber. §.stipulatus.& C. cõmunia de le.in l.fi.sed si propter iustũ impedimentum fuerit impeditus, tunc ex ratione iuris cõis potest cognoscere, vt l.fi. C.de adulter.& in l.intra vtile. ff.de minor. & in l.prospexit. §.sextus.ff.qui & à quibus, secundum aliquos. q̃ non placet Baldo, quia secundum eum, talis est excluſus à potestate cognoscendi alio tempore per l.legatum. C.de conditio.insertis. quod est verũ, nisi partes ipsæ prorogent, quia officium prorogatum dicitur esse unũ & idem, dum modo sit eiusdem formæ & iuris, secus si alterius, vt in §.hi, qui. de præben.lib.6.& ibi glo.& in l.cum in plures.§.lege dicta.ff.loca. Item secus si uenit ad perimendum officium, quod introducebatur ex primo cursu: quia tunc nõ dicitur idem, per l.si stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de verbor. obligat. & l.Valerianus.ff.de præto. stipul. & hæc uera, si meta apponitur actioni, extenditur actio & iurisdictio, quia extenditur ad incidentia. C. de iudi. l.quot. secundum Bal.in d.quæst. quæ incipit, Apuleus. Tu verò conclude, quòd uigore consuetudinis uel præscriptionis, quæ etiam strictè est intelligenda, secũdum quod infra dicam, non potest ipse alio tempore iurisdictionem exercere: quia permissa ad tempus, regulariter post tempus intelliguntur prohibita. Sed vigore prorogationis est maius dubium, & dubitationem faciunt ea quæ dicam in cap.significasti. infra eodem, in 3.quæstio.princ.& in 8. videtur tamen quòd virtute prorogationis posit: quia etiam iurisdictio delegata, est strictè interpretanda, vt in cap. cum dilecta. de rescript. & in cap. venerabili. de offic. deleg.

29 ¶ † Et tamen iurisdictio delegati ad certum tempus, potest ad aliud tempus prorogari, vt in c.de causis.supra de offi.deleg.& ibi dixi. debent tamen quatuor concurrere.

¶ Primò, quòd fiat intra tempus.

¶ Secundò, quòd sub eadem forma & natura.

¶ Tertiò, consensus vtriusque partis.

¶ Quartò, consensus iudicis, de quibus dic, vt ibi dixi, & vide etiam quæ dicam in d.c.significasti. inf. eo. in 4.prin. art. in 4.q.

30 ¶ † Secundò quæro, vtrum iurisdictio consuetudine vel præscriptione quæsita extendatur de per-
a sona ad personam.[a] Exemplum, incipit quis cognoscere de causis inter homines vnius tercerij portæ vel parochiæ, aut in homines certæ conditionis, vt puta, inter pupillos, vel inter viduas, vel inter homines alicuius passionis, vt puta Guelphos & Gebellinos. Sol. Inno.& Io.An. in d.c.cum dilectus.infra de capel. mona. primò dicunt, quòd quantumcunque quis intendat generaliter vti iurisdictione: non tamen extenditur ad alias personas, nisi ad illas, inter quas iurisdictionem exercuit. Nec obstat quòd uideatur extẽdi de re ad rem, seu de causa ad causam, seu parte iurisdictionis ad partem, vt dicam in tribus vltimis quæstionibus: quia inter hæc aperta est ratio differentiæ. Nam sub iurisdictione non comprehenduntur omnes partes, & omnes actus ipsius iurisdictionis: sed sub vna persona nõ comprehenditur alia, quantuncunque intendat per vnam personam exercere iurisdictionẽ in alias, vel in totum populum: quia diuersi sunt homines, vnde quod fit cum vno, regulariter nõ extenditur ad alios, in cap. quamuis. de re iud. Et ad hoc præstat argumentum, quod de glebis dicimus: in quibus vna apprehensa, contiguæ intelliguntur apprehensæ: separatæ verò non intelliguntur apprehensæ. ff. de acquir. poss. in l. possideri. post prin. facit de consec. eccl. vel alta. c.1. lib.6. Quare cum personæ non sint contiguæ, sed diuersæ: meritò per exercitiũ iurisdictionis in aliquos per quos acquiritur quasi possessio, non fit extensio ad alias personas. vnde infert Ioan.An. quòd si Episcopus habet possessionem in vna persona, & aliquis intendens iuri suo, aliquid iurisdictionis in eadem persona exerceat: Episcopus possessionẽ amittit, nisi quam cito sciuerit cõtradicat. de quo etiam no. supra de in integ. restitu. cap.2. Et subdit, quod licet quis acquisiuerit quasi possessionem generalis iurisdi-

ADDITIO.

a ¶ *De persona ad personam. Adde tex.in l.1.§.Iulius. ff. de itin. actuque priuato, & Abb. in cap.Cumana. de electio. in 7. no. & dixi supra. Et adde cap. cum in tua. vbi Innocent. de deci. & an si præscribatur in certis rebus extendatur, vide Socin. consi.111. colum.2.in fi.*

iurisdictionis in aliqua vniuersitate: non tamen extẽderetur, neque intelligeretur acquisiuisse in singulares personas illius vniuersitatis, quia aliud est ius vniuersitatis & aliud ius singulorũ. 12.q.1. c.qui manumittitur. dixi latius in c.dilectus. de simo. & c.dilecta. de excel. præl. Et prædicta procedunt, secundum Inno. & Ioan. And. vbi nullus alius est in possessione iurisdictionis illarum personarum. tunc enim possessio super vno acquisita, non extenditur ad alios. Si vero aliquis sit in possessione iurisdictionis super vnum populum, & ego exerceo iurisdictionem in vna persona, intendo acquirere iurisdictionẽ in toto populo, possessore, seu alio sciente, & tunc super toto populo iurisdictionem acquiro: quia tunc persona vna est quasi contigua ad totum populum, qui simul vnus est: sicut proximè dictum est de gleba contigua, nec hoc casu dicitur extendi de persona ad personam: quia ille, in quem exerceo iurisdictionem, non posidebat in se iurisdictionem, sed alius illam exercebat in dictam personam, quam aliàs cõmuniter habebat iurisdictionem: contra quem possessionem acquiro, & præscribo, & sic residet Ioan. Andr. post Inno. in d.cap. dilectus. Bald. verò in d.q. quæ incipit, Apuleus, dicit ꝙ iurisdictio non tenet, & non extenditur de persona ad personam. Sed Petrus tenet quòd iuris vniuersalis consuetudo extẽditur ad omnes personas singulares. Sed ius singulare non extenditur, vnde subdit ꝙ qui præscripsit iurisdictionem prætoris vrbani, non tamen præscripsit iurisdictionem peregrini: quia in diuersis subiectis esse debet. Sed si deberent esse in eo. subiecto, id est, in eodem magistratu, vtrũ intelligeretur præscripsisse: sicut fructus, qui non nascuntur: qui non natura, sed iure percipiuntur. ff. de rei vendi. in l.si maius. vniuersalis enim actus si exercetur, omnes includit singulares. no. C.quæ sit lon.consuet. l.1.per Pet. & Cyn. Et in vniuersali, licita est extensio, iuxta no. in l.mandatum. C.mandati. & per Pet. & Cyn. in l.non modus. C.de seru. & aqua. Sed Bald. finaliter cõcludit ꝙ magis cõsideranda est causa actus, quàm
a ipsius actus exercitatio. Nam per vnum actum [a] singularem, si causa & intentio est vniuersalis, acquiritur vniuersalis possessio. ista sunt verba Baldi. sed inquantum allegat Pet. & Cy. in d.l.1. & in d.l. cũ modus. ego non habeo in lecturis meis. Sed Cyn. in l.1. C.de eman.li. dicit, ꝙ (quicquid dicãt Canonistę) tenẽda est distinctio Petri, quòd aut quis exerceret actum iurisdictionis singulariter, aut vniuersaliter. Primo casu exemplificat, quando singulariter iudicat contra certã personam, & tunc non quærit contra alios. Secundo casu, quando vniuersaliter circa personas, & quoslibet homines quotiescunque casus incidit: tunc quærit iurisdictionem contra omnes, qui tunc, & postea possunt sub tali iurisdictione comprehendi. arg. ff. de leg. 2. in l. peculium. & in l. grege. sed idem Cyn. in l.1. C. quę sit lon. consue. in quarta oppositione, loquens simpliciter, an consuetudo sit extẽdenda: dicit quod dominus Ricar. de Senis, egregius doctor, qui postea fuit Cardinalis (& intellige quòd fuit de Patronibus, & compilator Sexti) dicebat, distinguẽdum fore quòd aut consuetudo est per errorem inducta, aut ex certa scientia. primo casu, non egreditur personas, in quibus tenuit etiam in casu suo: quia tunc consuetudo est sine consensu, qui ad eam inducendam requiritur, ut l. de quibus. ff. de leg. Sed nihil est tam cõtrarium consensui, &c. vt in l. si per errorem. ff. de iurisdict. omn. iudic. Et hoc casu procedit ultima lectura glo. in l. quòd non ratione. ff. de leg. Secundò casu, quando est introducta ex certa scientia: refert, aut est introducta contra rationem siue legem, & tunc in eo casu bene seruatur in alijs personis, sed non in similibus, per l. id quod vero. ff. de legi. Et sic procedat prima lectura posita in d.l. quod non ratione. Si verò non est introducta contra rationem: tunc procedit de similibus ad similia, per l.1. C. quæ sit longa consuet. secundum præfatum dominum Ricar. vnde si consuetudo est contra legem, non trahitur ad similia, quantuncunque ex certa scientia. Et exponi debet dicta l. quòd non ratione, hoc est contra ius scriptum: sed errore, id est, deuiatione. Nam qui deuiat à Iure communi, errare dicitur. C. de hæret. per totum, secundum Cyn. Ego uerò pro clariori demonstratione istius artic. facio duo membra princip.

¶ Primum, de consuetudine, quæ stat in meris finibus consuetudinis, & sic de consue. pura & mera.

¶ Secundum membrũ, de consuetudine non pura, sed de consuetudine, quæ transit in naturam præscriptionis: intelligendo hanc differentiam secundum ea, quæ dixi in prin. istius 7. artic.

¶ Primo casu, si talis consuetudo esset secundum legem, vel præter legem, extenderetur ex identitate rationis, sicut lex, per l.1. C. quæ sit longa consue. Et per Dom. Ant. & per Dom. meum in c.fin. supra de consu. Sed si consuetudo, per quam teneretur iurisdictio, esset contra rationem & legem: nõ extenderetur, quia nec lex correctiua extẽditur ad alias personas, vt in l. si verò. §. de viro. ff. solu. matr. Et intellige, quòd non extenditur nisi in casibus, in quibus extenderetur lex, vel ratione equiparationis, vel connexitatis, vel ratione correlatiuorum, vel ex alijs similibus causis, de quibus per Do. Ant. in d.c.fin. vbi loquitur propriè de consuetudine, & de l. scripta latè per Modern. in d. §. de viro. Aduerte tamen: quia licet quis prætextu consuetudinis non puniuerit nisi aliquos: tamen in eodem territorio poterit punire nouos taliter delinquentes: licet quoad eos nunquam fuerit vsus quasi possessione iurisdictionis, secundum Bar. in l. si quis diuturno. ff. si seruitus vend. per illum tex. qui hoc singulariter probat, ad quod etiam facit quod statim dicam in sequenti membro.

¶ Circa secundum membrum, quando consuetudo non stat in meris finibus cõsuetudinis, sed potius transit in naturam præscriptionis: Pono regulam, ꝙ
b consuetudo non extenditur ad alias personas, [b] sed tantum intelligitur præscripta, quantum probatur præscriptum & possessum, vel quasi possessum, vt in c.auditis. in fi. & c.cum olim. in fi. de præscript. & ibi per

ADDITIONES.

a ¶ *Per vnum actum an acquiratur iurisdictio, vide Socin. consi. 187. col. 6. versi. iam ergo est tempus, & quid per actus æquiuocos. vide ibid. 7. col.*

b ¶ *Ad alias personas. Quid si ciuitas est diuisa per quarteria: an vsus iurisdictione in vno, acquisierit quoad reliqua, vide eundem Soc. in consi. eod.*

per Inno. & Host. & Archid. 16.q.1. c.quicunque. in glo.2. & per no. in d.c.cum in tua. infra de decimis, & ibi per Inno. facit l. venditor. §. si constat. ff. cõmunia prædiorum. & per Inn. in c.dilecti. de offi. Arch. & quod tradunt Tancre. Gof. gl. & Host. in c.super eo. inf. de censi. hæc enim est natura præscriptionis, vt tanquam odiosa restringatur, & sic non extendatur ad alias personas. facit c.vigilanti. de præscr. & regula rub. & nigri. C.res inter alios acta. & c.pe. infra de re iud. Et hæc regula maximè procedit, quando ille, cõtra quem præscribitur, vtitur illo iure vel consimili: seu exercet illud ius, vel cõsimile contra alias personas: quia tunc ipse est in quasi possessione ipsius iurisdictionis respectu illarum aliarum personarum. Et sic præscribens quoad ipsas personas, reperitur sine quasi possessione. infra de præscrip. c.causam. & idem si ille, qui præscribit, non haberet animum vel intentionem præscribendi iurisdictionem in dictas personas, quia (vt supra dixi in princ. istius septimi articuli) possessio vel quasi, non quæritur sine animo: vel posito, quòd ipse exercens iurisdictionem in certas personas haberet animum præscribendi in alias: non tamen illam acquireret, si ille, contra quem præscribitur, probabiliter ignorat: quia ex quo non præscribitur in loco, seu inter personas, inter quas quis exercet iurisdictio. si ille, contra quem præscribitur, ignorat: quia vt dixi in 4. princ. art. inter alia requisita. ad hanc præscriptionem requiritur scientia & patientia aduersarij. vnde si inter ipsasmet personas, inter quas exercetur iurisdictio, non procedit præscriptio ignorante aduersario: longè minus præscribitur inter alias personas, inter quas iurisdictio non realiter exercuit, sed intendit acquisiuisse interpretatiuè vel extensiuè, quod etiam probatur: quia ex quo ille, contra quem præscribitur, ignorat præscribentem habere animum seu intentionem præscribendi inter alias personas, seu præscriptionem suam extendi ad eas personas: non præsumitur habere animum deferendi suam possessionem, vel quasi illius iurisdictionem in illas personas, cum talis quasi possessio solo animo retineatur, vt ff. de acquir. pos. in l. cum posidere. §. fi. & in l. quem admodum. eod. titu. C. de acquir. posse. in l. licet. & hoc intendit Inno. in c. tua. de decimis. qui tex. cum his, quæ ibi tradũtur, optimè facit ad prædicta: quia ibi, licet quis habuerit, quòd collegit decimam per totam Parochiam. excepto vno prædio, de quo non probauit, non adiudicatur sibi decima in illo prædio. facit etiam c. cum contingat. de decimis. quod fuit pars istius decretalis, vt dixi in prin. facit etiam c. ex literis. infra de prob. & c. auditis. in fi. & c. cum olim. in fi. infra de præscrip. requiritur ergo quòd ille, contra quem præscribitur, non sit vsus iurisdictione, & quòd iste præscribẽs habeat dictum animum, quòd detur scientia & patientia illius contra quem præscribitur, quæ notabis, vt scias articulare & concludere. Aduerte tamen ad id, quod dixi de vsu, quod procedit, siue quis fuerit vsus omni iurisdictione, quam habebat in tales personas: siue aliquo capitulo ipsius iurisdictionis: quia per vnum capitulum ipsius iurisdictionis, in omnibus aliis videtur quasi possessionem retinere: nisi illam amittat, vel per violentiam, vel quia reuertens aut volens vti nõ admittatur: quia suspicatur se posse repelli. ff. de vi, & vi arma. l.1. §. deiectus, & seq. & in d. §. qui ad nundinas. aliàs cum hæc iura sint contigua, sufficit in vno prædictorum retinere quasi possessionem. ff. de acquir. possess. in l. posideri. 1. respon. imò hoc casu non præiudicat præscriptio tanti temporis, cuius non existat memoria in contrarium. de qua in cap. quid per nouale. infra de verb. sig. Nam talis præscriptio non currit etiam cõtra talem, cum semper possideat. Quid enim si aliqua Ecclesia vel persona per quinquaginta annos vel vltra fuit in tali statu, & in tanta tranquillitate pacis viguit, quòd non oportuit ipsam visitari vel per aliquem actum in eam, vel contra eam iurisdictionem exercere: nunquid dices, quòd propter hoc amittat Episcopus iurisdictionẽ suam, quam habet in ea? absit, secundum Innoc. facit quod no. in c.vigilanti. infra de præscr. & sic sentit, quòd si non fuit vsus aliquo capitulo iurisdictionis: tamen illam retinet si casus non contingit, & in eas personas iurisdictionem non exercuit. Si verò prædicta omnia concurrerent, quòd alius non posideret, vel quasi posideret, & quòd ille qui præscribebat, haberet animum præscribendi in illas personas, & daretur scientia & patientia illius, contra quẽ præscribitur: tunc talis consuetudo seu præscriptio extenderetur ad personas contiguas seu connexas. Et ideò tunc per exercitium in vnam aut plures personas, acquireretur iurisdictio in toto populo, secũdum ea, quæ dixi supra, in opin. Innoc. & Ioan. An. Et etiam intelligo opin. Pe. & Cyn. in quantum dicunt, quòd vniuersalis consuetudo extẽditur ad omnes personas, & similiter quod dicit Bald. in quantum voluit, ꝙ magis sit consideranda causa actus, quàm ipsius actus exercitatio: hic magis consideranda est intentio acquirendæ possessionis vel quasi cum scientia & patientia aduersarij, contra quẽ præscribitur, quàm ipsum exercitium per ea, quæ supra dixi, quia licet exercitium iurisdictionis esset singulare respectu aliquorum, in quos iurisdictio exercetur: tamen data intentione vniuersaliter præscribendi, cum alijs supra requisitis, præscriptio procederet in vniuersum contiguum. Nec diceretur accedere persona personæ: quia populus est vnũ & idem corpus per omnes particulares repræsentatum. Et ideò cum dicta intentione, &c. sufficeret iurisdictionem exercere in aliquos de populo. ¶ Et sic procedit illud, quod dixi supra, secundum Bal. in l. si quis diuturno. ff. si ser. ven. sed quoad alias personas non contiguas vel connexas aut dissimiles, non extenderetur. vnde non extenderetur ad personas alterius loci territorij, aut iurisdictionis distinctæ. ad quod vide quæ dicam in seq. q. Et ideò per exercitium iurisdictionis in aliquam vniuersitatem, vt vniuersitatis non posset quis exercere iurisdictionem in particulares propter dissimilitudinem, per ea, quę dixi supra in opi. Innoc. & Ioan. An. & quando & qualiter possit constare de intentione præscribendi vniuersaliter, dicam in 6. quæst. in fi. & hæc procedunt per viam cognoscendi iure proprio ex potentia consuetudinis, aliàs præscriptionis, & inuitis partibus. Sed si quæreretur de iure prorogationis, non est principalis materia nostra. Sed potes sumere conclusionem ex his, quæ dixi supra in præced. quæstio. & quæ latius dixi in c. P. & G. supra de offic. deleg. & ex his, quæ dixi in cap. significasti. infra eodem.

31 ¶††Tertiò principaliter quæro, vtrùm iurisdictio quæsita ex consuetudine extendatur de loco ad locum? SOL. Bal. in d.q. quæ incip. Apuleus. ver. 4. col. pen. Dic, quòd duplex est locus, finitimus sine circumscriptione, & non licet hoc casu terminos transigere. ff. de ædil. edic. l. quid sit fugitiuus. §. idem Celsus. Alius est locus accusatiuus & demonstratiuus, vt quia fuit commissum delictum in castro, non extra castrum, vel intra vnum miliare, & non vltra. & iste locus non circumscribitur iurisdictione, sed delictum, vt l. libellorum. ff. de accu. Et in dubio putat Bald. quòd locus iurisdictionis non limitetur præscriptione, quia totum est cõtinuum. ff. de acq. poss. in l. 4. in prin. & ff. de serui. l. vna est via. Item, quia qui amputat aurẽ, totũ merũ Imperiũ præscribit. arg. l. vulgaris. in princ. ff. de fur. & C. de agri. & censi. in l. cùm simus. li. 11. & quia possessio vtilis nõ requirit omnes actus, sed requirit aptitudinem. ff. de seru. vrba. præd. in l. hæc autem iura. & l. si seruitus. & ff. quemad. ser. ami. in l. si stillicidij. §. fi. & quia casus nõ emergens, non restringit præscriptionem seu qualitatem iurisdictionis. C. de decur. in l. in filijs. lib. 10. licet casus impediens arctaret eam, vt l. 3. de acqui. poss. secundum Bald. Tu verò distingue duo membra, sicut distinximus q. præcedentem.

¶ Primum de consuetudine propria.

¶ Secundum de impropria, quæ transit in naturam præscriptionis: & sic est potiùs præscriptio quàm consuetudo.

¶ Circa primum, si consuetudo est contra ius vel onerosa: non extenditur ad alia loca, 11. distin. cap. Catholica. 12. dist. c. omnia. facit quod traditur in capit. 1. & in cap. ex parte. supra de consue. & quod no. Inno. in c. dilecto. de offi. Arch. in glo. no. quod in princ. & circa fi. in ver. item dicimus. Si verò non est cõtra ius, nec onerosa: Dic, quòd etiam non extenditur ad iura alterius loci penitùs separati & remoti. & hoc est quod voluit Bal. de loco finitimo: hoc est, de loco non eiusdem territorij vel iurisdictionis. Item non extenditur ad locum contiguum, qui diuerso iure censeatur: nec etiam ad locum contiguum vel connexum, si iura sunt dissimilia, per c. auditis. & cap. cùm olim. de præscript. Si verò loquimur de loco coniuncto vel connexo, & iura sint paria vel similia: Dic, quòd aut omnes vel quasi omnes loci vel Ecclesiæ circumuicinæ illi eadem cõsuetudine reguntur: & tunc extenditur, vt in c. sopitæ. infra de censi. & ibi glo. Innoc. & Host. in c. dilectus. infra de cap. mo. vbi etiam per Inn. in gl. quę incipit, si enim, facit. 100. dist. cap. contra morem. no. Arch. 10. dist. c. illud. Aut non omnes, vel quasi omnes loci, vel Ecclesiæ contigui, illa cõsuetudine reguntur; & tunc aut maior pars regitur ea: & extenditur ad alia loca vel Ecclesias pauciores. no. Inno. in d.c. dilecto. in d. glo. no. ver. & dicimus sufficere. & glo. & Inno. in c. ex parte. infra de censi. Sed Host. ibi tenet quòd hoc casu requiritur maior pars in duplũ. argu. c. licet. & c. scriptũ. supra de elect. cuius opin. videtur satis æqua, secundũ Henric. Bohic hic in d.c. sopitæ. arg. c. si quando. de elect. lib. 6. Aut maior pars non regitur dicta cõsuetudine, sed minor vel vna Ecclesia: & non extenditur. ar. d.c. illud. & ff. communia præd. in l. venditor. §. si cõstat. cum iuribus ibi alleg. Et ad prædicta vide omnino Io. And. in d.c. dilecto.

¶ Quo ad secundum mẽbrum de præscriptione, Dic, quòd nõ extenditur ad alia loca in præiudiciũ alterius, contra quem præscriptum est: quia præscriptiones sunt odiosæ & restringendæ, vt dictum est, sed contra illũ seu in præiudiciũ illius, contra quem est præscriptum, etiam idem dicendum est, si talis, contra quem præscribitur in illo loco vtitur iurisdictione, per ea, quæ supra dixi in præced. q. Sed si ille contra quem præscribitur, non exerceret illam iurisdictionem in illo loco: dic, quòd si locus est penitùs separatus, non extenditur ad iura illius loci: & ideò si vnus tenet duos Episcopatus, vel Archidiaconatus, vnum in Francia, & alium in Anglia, & præscribatur contra eum aliquid de iuribus vnius: non extenditur ad iura etiam consimilia alterius loci: vnde si præscripsit visitationẽ in loco, non propterea intelligeretur præscripsisse visitationẽ in alio loco: quia ex separatis non fit illatio, vt in iuribus vulgatis. & ad materiam nostram est tex. in cap. cum olim. infra de præscript. & idem si locus non fit penitùs separatus: si modo iura & qualitates ipsorum locorum sint dissimiles & diuersæ. vnde licet præpositus scripserit visitationem in Ecclesijs secularibus ciuitatis & diœcesis Sen. propter hoc non poterit visitare regulares: & licet præscripserit visitationem in monasterijs virorum: non propterea poterit visitare monasteria mulierum, sed si qualitates cõtigui, seu eiusdem loci: eodem vel pari iure censerentur: idem tamen dicẽdum est, si loqueremur de iuribus dissimilibus: quia ad iura dissimilia non fieret extensio. Quare si Archidiaconus Senensis præscripsit visitationem in monasterijs ciuitatis & diœcesis Senensis, propter hoc non acquirit procurationem vel aliud ius in monasterio non visitato. Poteritne ergo visitare monasterium non visitatum: interuenientibus tamen his, quæ statim dicam. Sed non poterit petere procurationem: quia nec in monasterijs, in quibus visitationem non præscripsit acquisiuit procurationem, vel aliud ius præter visitationem præscriptam, vt dicto cap. cùm olim. no. Hostien. in capitu. cùm ex officio. eodem titu. & Ioan. Andr. in regula, odia. de reg. iur. lib. 6. Sed si loqueremur in similibus qualitatibus & similibus iuribus locorum: vtputa, Archidiaconus præscripsit visitationem omnium monasteriorum mulierum ciuitatis & diœcesis Senen. excepto, quòd non visitauit monasterium Sanctæ Mariæ Magdalenæ propter optimam illius famam, & honestam ac religiosam vitam. Quamuis fortè visitauerit vt faceret ab eis scribi aliquod pulchrum breuiarium. Sunt enim ibi 14. vel 15. scriptrices ita notabiles, sicut in tota Italia, & ita conformes in litera, an poterit demum visitare dictum monasterium. & dicendum, quòd si dictus Archidiaconus visitans alia monasteria etiam visitando minorem numerum monasteriorum intendebat animo præscribere iurisdictionem visitandi & procurandi omnia monasteria mulierum: & hoc fecit sciente & patiente illo: & eo non vtente dicta iurisdictione, contra quem præscribitur: tunc extenderetur ad dictum monasterium, vt dicto cap. dilecto. de offic. Archid. & in d. cap. sopitæ. de censib. & not. Innocen. in d. cap. dilectus. de cap. mo. Quæ autem sit ratio differentiæ, quare præscriptio legitimè completa per aliquem contra alium in aliquo loco, vel

vel in aliqua Ecclesia extendatur contra ipsum ad alium locum seu aliam Ecclesiam conuicinam, quæ eodem iure censeatur, interuenientibus his, quæ statim dixi, quamuis non præscripserit in omnibus Ecclesijs, vel maiori parte ecclesiarũ, vt supra dixi, & tamen secus est in consuetudine qua requiritur q̃ in omnibus vel maiori parte iurisdictionẽ exercuerit, vt supra dixi, respondendo q̃ ratio est, quia in præscriptione fit illa extensio propter animum & intentionem præscribentis intendentis acquirere iurisdictionem, seu quasi possessionem iurisdictionis in alia loca contigua & connexa. ff. de acquir. possess. l. 3. in princ. & ff. ad Trebel. in l. restituta. no. plenè per Innoc. de restit. spol. cap. in literis. & in d.c. dilectus. iuncta scientia & patientia in istis rebus incorporalibus habetur pro traditione, vt dictum est, & ideo ipse qui scit & patitur si damnificatur, de seipso conqueratur. Sed in consuetudine non fit extensio ex animo & intentione vel patientia aut consensu tacito vel expresso alicuius præsci. de loco vel ecclesia ad quem seu per quam fit extensio: sed authoritate iuris communis tantum, vt dicit Inno. in d.c. sopitæ. in glo. fi. Et ad prædictorum limitationem & declarationem adde quæ dicam in fi. seq. q. quando quis præscriberet iurisdictionem in certa loca tanquam certus officialis, cuius iurisdictio limitabatur ad certum locum, quia nõ extenditur extra illum locum, licet sit eiusdem iurisdictionis vel territorij, per ea quæ ibi dicam. Vtrum virtute prorogationis ex partium consensu posset extra locum iurisdictionem exercere, collige ex his quæ dixi in cap. cum olim. supra de offi. deleg. in 5. q. prin. & quæ dicam in cap. significasti. infra eod. in 4. art. q. 7. iunctis his quæ dixi supra in 1. q. in fi.

32 ¶†Quartò principaliter quæro, vtrum iurisdictio quæsita consuetudine vel præscriptione extendatur de re ad rem. SOL. dic, quòd aut alius non est in quasi possessione illius iurisd. & dicunt Innoc. & Ioan. Andr. quòd extenditur ad alios actus seu ad alias species iurisdictionis, vnde si cognoscit de vna causa, siue ciuili siue criminali, vt quia excõmunicat vel suspendit aliquem, vel facit quodcunque aliud quod ad iurisdictionem pertineat, extenditur, dummodo intendat vti iure suo, & intẽtione ad iurisdictionem vniuersaliter quærendam, & hoc tenent Inno. Hosti. & Ioan. And. in d.c. dilectus. de cap. mo. & Spe. in tit. de iur. om. iud. §. 1. ad. fi. versi. illud etiam no. dicit tamen Ioan. And. q̃ legistæ, vide licet Pet. & Cyn. qui recitant hanc opin. Innoc. in l. 1. C. de eman. liber. reprobant dictam opin. quia diuersæ sunt species iurisdictionis, vnde exercitium leuioris actus non dabit iurisdictionem superioris. alleg. d.l. si stillicidij. §. fina. quemadmo. seru. amit. & in l. si prius. in princ. ff. de aqua plu. arcen. in princ. Sed Innoc. declarans prædictam opin. dicit quòd si audiendo causam ciuilem intenderet solum in ciuilibus vti iure suo, nihil tunc acquireret quo ad causas criminales. arg. ff. quemad. ser. amit. in l. fin. & infra de præscrip. c. auditis. & supra de offi. ordi. c. dilectus. versi. vnde præfatus. Quantumcunque tamen intendat iurisdictione vniuersaliter vti, non tamen extenditur ad alias personas, nisi ad illas inter quas ipsam exercuit, vt supra dixi in 2. q. secundum Inno. & ibi posui rationem diuersitatis. Et sic apparet q̃ potius extenditur, quo ad partes iurisd. quàm quo ad personas. & ratio est, quia sub iurisdictione comprehenduntur omnes partes, & actus ipsius iurisd. Sed sub vna persona, non comprehenditur alia, vt dixi in d. 2. q. Et facit quod ibi in simili dixi de gleba. Vnde sicut in gleba vna apprehensa, omnes contiguæ intelliguntur apprehensæ, ita concludendum est ibi, q̃ apprehensa quasi possessione iurisdictionis in a vno capitulo, a intelligitur apprehensa in omnibus alijs, dummodo apprehendens hoc intendat, quia omnia iurisdictionis capituli eidem iurisdictioni contigua sunt & annexa. secus in personis quæ sunt non contiguæ, sed diuersæ, vt dictum est. Si verò alius erat in quasi possessione iurisd. illius ciuitatis vel loci, ille qui vult acquirere possessionem generaliter, non acquirit nisi capitulorum & hominũ tantum, quæ & quos quasi possessio apprehendit, ar. l. quod meo. §. fi. ff. de acqui. possess. quia alius quasi possidendo, seu iurisdic. exercendo retinet in eo quo vtitur, seu quo exercet iurisd. per ea quæ superius dixi in præcedentibus q. Et maximè in proxima præcedenti. Et sic apparet ex prædictis q̃ prædicti Doct. commiscent tres quæst. adinuicem, de rebus, causis, & speciebus iurisd. Et similiter etiã quandoque commiscent alias duas species de personis & locis. Et idem etiam facit Bal. in d.q. Apuleus. licet ipse faciat quatuor quæstiones de tempore, persona, loco, & rebus. Sed in hac vltima q. commiscet omnes prædictas tres quæstiones de rebus, causis, & speciebus. Ego verò distinxi istas tres quæstiones pro clariori doctr. Et ideo circa hanc quartam q. vtrum iurisd. quæsita extendatur de re ad rem: Pone exemplum, quidam exercuit iurisd. in cognoscendo de causis à descendentibus vsque ad summam centum florenorũ, & tanto tempore exercuit quòd consuetudo est legitimè inducta vel iurisd. præscripta, vnde quæritur vtrum possit cognoscere de causis maioris summæ. Et arbitror dicendum quòd si fortè aliquis præscripsit iurisdic. ad aliquem officialem pertinentem. Exemplum, in ciuitate erant plures officiales, ex quibus vnus non poterat cognoscere nisi vsque ad certam summam, puta centum florenorum, prout traditur in l. penul. §. fin. de iurisdic. omn. iud. Pone ergo quòd aliquis incipit cognoscere, & iurisd. exercere, vt talis officialis, certè hoc casu nec consuetudo, nec præscriptio extenditur ad maiorem summam, ita vt possit de maiori summa cognoscere, tum quia vt sæpius dictum est, consuetudo & præscriptio sunt odiosæ & restringendæ, tũ quia limitata iurisd. limitatum parit effectum, vt traditur in d.l. penul. §. fi. tum quia subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt in l. eum qui. §. iniuriarũ. ff. si quis caut. cum alijs iur. vulgatis. Tum quia videtur successisse in locum illius, vnde succedit regula legis, qui in alterius. ff. de reg. iu. & in c. is qui in ius. de reg. iu. lib. 6. Et hoc notabis etiam ad limitationem & declarationem eorũ quæ dicta sunt in præcedentibus quæstionibus, facit ad prædicta, l. 1. C. de offi. præfe. vr. & quod no.

in

ADDITIO.

a ¶ *In vno capitulo. Vide Alex. in consi. 78. in 3. lib. per Bar. & Alex. in l. hostes. de captiuis.*

in Auth.de defenſ.ciui.in §.iudicare. Vtrum autem virtute prorogationis poſsit de maiori ſumma cognoſcere. Collige ex his quæ dixi in cap.cum olim. ſupra de offi.deleg. in 2.prin. q.& ex his quæ dicam in c.ſignificaſti. infra eo.in 5. princ.artic.q. 1. Si verò quis non vſus iuriſdict. vt officialis, ſed ſimpliciter intentione acquirendi iuriſdictionem, & ea intentione longo tempore cognouit de cauſis vſque ad certam ſummam. Sed non cognouit de aliqua cauſa tranſcendente illam ſummam, vel quantitatem, & hoc caſu arbitror quòd virtute talis conſuetudinis vel præſcri. poſsit cognoſcere de cauſis maioris quantitatis,per ea quæ dicam in 6.prin.q.Intelligendo tamen & limitando ſecũdum ea quæ ibi dicam.

33 ¶ † Quintò principaliter quęro, vtrum iuriſd.cõ ſuetudine vel præſcriptione quæſita per exercitium ſeu vſum certarum cauſarum extendebatur ad alias cauſas. Exemplum, ſi conſuetudine vel preſcriptione cognouit de cauſis principalibus, an poterit cognoſcere de cauſis appellationum, vel ſi cognouit de cauſis feudalibus vel emphyteuticarijs, vel ad mercantiam pertinentibus, vtrum poterit de alijs cauſis cognoſcere. Et hoc caſu dicerẽ quòd aut iſte hanc iuriſdic. queſiuit vt aliquis ſeu certus officialis qui talem iuriſdictionem limitatam ſolitus erat exercere,& dic vt dixi in precedentibus queſt. per rationes quas ibi deduxi. Et adde etiam hic ea quæ in illis dixi de prorogatione ad quam prorogationem vide etiam quæ dixi in d. c.cum olim. de offi.deleg. & in c.ſignificaſti. infra eod. Si verò quis ſimpliciter non vt gerens certum officium exerceret talem iuriſdictionem cognoſcendo de aliquibus cauſis, vtrum poſsit virtute talis conſuetudinis vel præſcriptionis cognoſcere de ſimilibus aut grauioribus. Collige ex his quæ dicam in ſeq. q. & diſtingue diuerſas ſpecies iuriſdictionis generalis.

34 ¶ † Sextò principaliter quæro, vtrum iuriſdictio quæſita conſuetudine vel præſcriptione in vna ſpecie iuriſdictionis vel in aliquo capitulo alicuius ſpeciei iuriſd. extendatur ad alias ſpecies iuriſdictionis, vel etiã ad alia capitula eiuſdem ſpeciei. Sol. Doc. communiter non faciunt differentiam inter vnam ſpeciem, & aliam ſpeciem iuriſdictionis: ſed ſolum diſtinguunt, vtrũ vſus fuerit aliquibus capitulis animo quærendæ vniuerſalis iuriſdictionis vel non, ſecundum ea quæ dixi in 4. prin.q.iſtius artic. Ab. tamen & Vinc. in c.dilectus. infra de cap. mo. dicunt quòd ſunt tres modi iuriſdictionis: melius dixiſſent tres ſpecies iuriſdictionis, ſcilicet, merũ Imperium miſtũ,& iuriſdictio minor ſeu ſimplex. Si quis exercuit vnam ſpeciem de prædictis, propter hoc nõ intelligitur alias acquiſiuiſſe. Quare ſi quis exercuit iuriſdictionem minorem propter hoc non intelligitur merum aut miſtum Imperium acquiſiuiſſe, nec propter exercitium eorum quæ ad miſtum Imperiũ pertinent, videtur quæſiuiſſe ea quæ ſunt meri Imperij aut econtra. Sed per exercitium aliquorum articulorũ, aut capitulorum vnius ſpeciei iuriſdictionis, tantum illam ſpeciem videretur acquiſiuiſſe, vnde ſi quis exercuit aliqua, quæ ſunt meri Imperij, puta mulctando aut fuſtigando, videtur quæſiuiſſe quaſi poſſeſsionem decapitandi, ſuſpendendi cruce,& ad mortem condemnandi, ſecundum Abb.& Vinc. quæ diſtinctio ſecundum Henr. in d.cap. dilectus. poteſt probabiliter ſuſtineri, cum vnus actus vnius ſpeciei iuriſdictionis maiorem ſimilitudinem & conformitatem habeat ad alium actum eiuſdem ſpeciei quam vna ſpecies ad aliam ſpeciem, & in habentibus ſymbolũ faciliorem tranſitus. Inſtit. quib. mod.tol.oblig.§.1.& §.præterea. & l.ſi per acceptilationem.ff.de accep. & in l.eum actum.ff.de neg.geſ. & in l.ſi.ff.de vino triti. & oleo lega. cum ſim. Item, quia conueniens eſſet quòd quis per vſum minoris iuriſdictionis acquireret ea quæ ſunt meri aut miſti Imperij, per nota.in cap.ſedes. ſupra de reſcrip.& in cle.non poteſt. de procur.ſupra de elect.c.ſcriptum. & c.fi.ff.de auro,& arg.leg. in l.Plautius,quod mihi placet. Si modo quis non exercebat iuriſdictionem vt gerens certum officium, quia tunc ſecundũ qualitatem & limitatam iuriſdictionem illius officij, videretur iuriſdictionem quæſiuiſſe.facit l.ſolemus.§. latrunculator.ff.de iudi. Sed ſi ſimpliciter quis vteretur iuriſdictione, tunc licet quodlibet capitulum iuriſdictionis vniuerſalis pertineat ad iuriſdictionẽ vniuerſalem in genere, per ea quæ dixi ſup. in prin. 2. art. Et ſi exercendo aliquem actum iuriſdictionalem animo acquirendi iuriſdictionem vniuerſalem videatur poſſe attentari ipſum queſiuiſſe iuriſdictionem vniuerſalem, quod videntur communiter ſentire Doct. tamen plus placet quòd extendatur ſolum ad ea quæ ſunt illius ſpeciei iuriſdictionis, per ea quæ ſtatim dixi. Et quia præſcriptio & conſuetudo ſunt reſtringendæ, vt ſæpius dictum eſt, & ideo non extendendæ, maximè extendendo de minori ſeu inferiori ad maius ſeu ſuperius,& hęc procedũt alio non poſsidente: alio vero poſsidente, plura requiruntur, videlicet, quòd intendat vti iure ſuo, & vniuerſalem iuriſdictionem quærere de ſcientia & patientia aduerſarij, contra quem præſcribitur: Et quod aduerſarius non vtatur iuriſdictione vniuerſali, per ea quæ dicta fuerunt in 4.quæſt.prin.& etiam in 2.& 3. Si enim alius vteretur iuriſdictione vniuerſali, vel iuriſdictione ex illis capitulis,in quibus perſcribens non fuit vſus iuriſdictione, vel etiã in alijs capitulis, per ea, quæ videretur vniuerſalem iuriſdictionem retinere per ea,quæ ſupra dixi, in hoc caſu, præſcribens non intelligeretur præſcripſiſſe, niſi quo ad capitula,in quibus exercuit iuriſdictionem. iſte tex. eſt notabilis in cap. cum olim. infra de præſcrip. qui vult,quòd aliquo exercente aut quaſi poſſidente vniuerſalem iuriſdictionem in loco, alius exercendo iuriſdictionem in certos articulos,etiam animo acquirendi vniuerſalem iuriſdictionem, nõ tamen per hoc acquirit vniuerſalem iuriſdictionẽ: ſed tamen acquirit,quantum exercuit,& quaſi poſſedit. Secus vbi nemo vniuerſalem poſsidebat ſecundum quòd in vtroque membro voluit Inno. & poſt eum Ioan.And.in d.c.dilectus.facit c.1.de reli. domi. Et ſecũdum prædicta poſſet intelligi dictum Bar.in l.1.§.ſi quis hoc interdicto.ff.de itinere actuque priuato. vbi dicit quòd in præſcribente iuriſdictionẽ probata quaſi poſſeſsione certi actus, in illo tantum actu præſcriberetur & non in alijs, & ſequitur Dominus meus in d.c.cum olim. procedit ergo dictum Barto. quando exercens non haberet animum quærendæ vniuerſalis iuriſdictionis, vel quando alius vteretur, vel retineret vtilem iuriſdict.

35 ¶ † Vtrum autem præſcribens poteſtatẽ excommunicandi

municandi videatur præſcribere poteſtatem abſoluendi. Domi.meus in d. c.cum olim. arguit ad partes,& decidit quòd non videbimus hic. Vtrum autem ille, qui præſcripſit poteſtatem inſtituendi, videatur præſcripſiſſe poteſtatem deſtituendi, & recipiendi reſignationem beneficiorum, vide quæ dixi in c.cũ ex iniuncto. infra de hære. & latius in diſpu. quã feci, & reſpõdit ſub me dilectiſsimus ac nobilis ſcholaris, dominus Gul.Fiſcar.tunc Præpoſitus Valentinus,& nunc Epiſcopus Horenſis,in diſpu. quæ incipit,à ſacroſan. Romanæ eccle. Aduerte tamen circa prædicta: quia poſſet quæri per vnicum exercitium generalis quaſi poſſeſsio vniuerſalis iuriſdictionis alicuius caſtri, ciuitatis, vel prouinciæ: vtputa,ſi quis publicè & vniuerſaliter per loca conſueta ciuitatis banniri ſeu preconizari facit ſub hac forma videlicet, d. Pet. dominus talis ciuitatis mandat, q͛ quicunque ſic fecerit,incurrat talem pœnam,& alia ſimilia proclamata. In hoc enim caſu,& ſi nullus pœnam incurrat: tamen videtur caſu poſſeſsionem generalis iuriſdictionis acquiſiuiſſe: quia edictũ, quo ad iuriſd. pertinet, fuit publicè propoſitum & promulgatum,ſecũndum Io.And.poſt Inno.in d.c.dilectus.quod tãmẽ dicit eſſe verum,ſi nullus alius erat in poſſ.generalis iuriſd. illius loci: alioquin ille, qui prædicto modo,vel alio quocunque modo vult apprehendere poſſeſsionem generaliter,alio poſsidente non acquirit, niſi illorum capitulorum & hominum, quæ & quos apprehendit exercitium, argu.l. quod meo. §.fina. ff.de acquiren.poſſ. ¶ Sed quæro circa prædicta,quia ſæpius dictum eſt, quòd eſt neceſſe quòd quis ſit vſus iure ſuo, qualiter hoc poterit conſtare. Sol. Io.And.in c.bonæ.el 2. ſupra de poſtu.prela.ſuper glo.3.dicit quòd cõſtabit per verba expreſſa, videlicet præſcribens dicat quòd intendit, vel non intendit vti ex gratia,ſed ex debito, vel quia frequenter vtitur alio viuente,& non contradicente,ſed patiente, vel ſi alius contradicit, ipſe reſiſtit, dicẽs quòd vtitur iure ſuo, ar.l.ſi.ff.quemad.ſeramit.& ff.de aqua quo.& æſti.l.aliàs.la 2.in §. Ariſto. & ff.de iti.actuq; priua.l.1.§.Iulianus. & l.ſi.vel quia talem actum exercet, qui de facili non poteſt competere, niſi habenti ius,vel ei, qui intendebat vti iure ſuo. & vide quæ ibi latius traduntur per Io.And. Et ſic ex prædictis habes expeditum effectum extenſiuum. ¶ Sed quæro,vtrum ille, qui conſuetudine, vel præſcriptione, quæſiuit iuriſdictionem, videatur illam quæſiuiſſe omnino per viam abdicatiuam, vt videatur ibi facere vnum caput: an per viam accumulatiuam. Sol.Hoſten.hic, quem ſimpliciter recitat Ioannes Andræas dicit, quòd non videtur per viam accumulatiuam: ita vt videatur nouum caput facere, ne videantur duo capita, & ſic ſit quaſi quoddam monſtrum: loquitur tamen in prælato inferiore præſcribente imperiũ in diœceſi. contrarium videntur tenere Archid. & Ioan. And. in c.cum epiſcopus. de off.ord.lib.6.Si modo Imperator præſcriberet, vt ſaltem ſubeſſet epiſcopo hoc modo quòd epiſcopus intelligeretur habere vniuerſalem iuriſdictionem, ſaltem habitu: & iſte inferior in actu ſicut non contingit, in exemptis, aliàs ſecus. & placet Domino meo, qui dicit quòd iuriſdictio, quæ remanebit penes epiſcopũ in habitu, eſſet magni effectus. Primò, quia ceſſat abſurdum quòd ſolum recognoſcitur vnum caput in eadem diœceſi. Secundò data negligentia inferioris, ſuperior reaſſumit iuriſdictionem, vt in c.irrefragabili. §. exceſſus. ſupra de off.ord.facit c.cæterũ. ſupra de iud.& quod dixi in c.ex tranſmiſſa.& cap.licet.ſupra eod. Tertiò quia vacante prelatura, inferior epiſcopus exercebit iuriſd. vt in dictis iuribus. Quartò ab iſto inferiore appellatur ad epiſcopũ, vt in c.Romana.§.1.de app. lib.6.& ad prædicta faciunt no. per Innoc.in c.cùm ſatis.ſup.de off. ord. Sed contra prædictam opi.ego fortiter oppono. Nam ſicut Papa poteſt ex priuile. concedere, vt in eadem diœceſi ſint duo epiſcopi pares, 7.q.1.c.non autem. & no.glo.80.diſt.c.2.dixi in c.quoniam.ſupra de off.ord.& ibi tenet D.meus, ergo & cõſuetudine debet poſſe quæri, data patientia & ſcientia ſuperioris, ar.tex.noſtri, qui æquiparat conſuetudinem & priuilegium: & ideo quantum ad hanc q. videtur mihi poſſe diſtingui, ſecundum ea, quæ dixi latius circa hãc materiam in c.cæterum. ſupra de iud. Et in effectu totalis q. conſiſtit, an alius etiam vtatur: aut non vtatur tali iuriſdictione: & an ab ipſo vtente nouiter, ſeu exercente, ille qui prius erat in quaſi poſſeſsione prohibeatur, vel non prohibeatur exercere iuriſdictionem.

36 ¶ † Vltimò circa hũc ſeptimum articulum poſſet formari quæſtio de effectu trãſlatiuo, vtrum iuriſd. præſcripta, vel cõſuetudine quæſita transferatur ſeu tranſmittatur ad hæredes. Bal.ponit in d. q.quæ incipit, Apuleus. in fi.col. & ſatis rectè loquitur: tamen ex his quæ ibi dixi, poſſumus concludere quòd aut quis reſcripſit tanquàm officialis vel alio modo, ita quòd præſcriptio eſſet perſonalis: & tunc nõ tranſmittatur. Aut vt tanquàm dominus vel prælatus vel alio modo, ita quòd poſsit dici realis, & tunc tranſmittatur. facit regula, priuilegium perſonale. cum ſua materia, de reg.iur.lib.6.& quod traditur in cap. quoniam Abb. de off.dele.cum ſimil. Et ex his Deo duce, habes notabiliter expeditam hanc difficilem & intricatam materiam.

¶ Poſtremo verò Dominus meus hic tractat de poteſtate & iuriſdictione prælatorum inferiorum, quam, ſ. poteſtatem habeant in ſubditos. Ego alias hic dixi: dic, vt hic per eum: omitto enim propter prolixitatem precedentis materiæ: & quia etiam melius conueniret tit. de off. ord. Sed ſi plura velles hic ponere, pone prout hic aliàs formaliter ſcripſi. Et maximè poſtquàm iam ſunt indictæ vacationes generales,& calores ſunt intenſiſsimi,&c.

SVMMARIVM.

1 *Clericus delinquens in aliena diœceſi forum ſortietur ibidem.*
2 *Iudex vnius territorij ſententiam ſuam in bonis ſuis extra territorium ſuum non poteſt exequi.*
3 *Clericus in pluribus locis forum ſortiri poteſt.*
4 *Forum quis ſortitur in loco vbi deliquit.*
5 *Exiſtens in vno territorio, ſi telo exiſtentem in alio percuſſerit, à quo punietur.*
6 *Exiſtens in vno territorio, ſi conuitium dixerit exiſtenti in alio, vbi forum ſortietur.*
7 *Delinquens in cõfinibus duorum territoriorum, à quo puniri debeat.*
8 *Furtum committens in vno loco, & illud deferens ad alium*

alium locum vbi fortietur forum.

9 *Superior delinquens in territorio sui subditi, an possit ab eodem puniri.*

10 *Laicus delinquens in ecclesia, an possit à iudice ecclesiastico puniri.*

11 *Monachus an fortiatur forum ordinarij loci, vbi deliquit.*

12 *Clericus coram iudice laico falsum deponens, an possit ab eodem puniri.*

13 *Delinquens repertus in loco delicti, quo ad omnes effectus iurisdictionis potest ibi puniri.*

14 *Remissio an locum habeat in delictis.*

15 *Iudex remittens delinquẽtem ad proprium iudicem, quid facere debeat.*

16 *Delinquens an debeat puniri secundum statuta loci, in quo deliquit.*

17 *Sententia digna priuatione beneficij vel confiscatione bonorum, an trahatur ad bona alibi sita.*

POSTVLASTI. Episcopus delicti condemnat clericum de delicto, sed non priuat beneficio alibi existente, sed episcopus beneficij priuat exequendo condemnationem iudicis delicti. hoc dicit, secundum primum intellectũ. Vel secundò, iuxta secundum intellectum, h.d. Episcopus delicti clericum cõdemnat de delicto etiam priuando eum beneficio alibi sito. Sed realis executio fit ab episcopo beneficij. h.d. Et pars istius habetur infra de homic. c. postulasti. communis diuisio. secunda ibi, ad quod.

1 ¶ † Primò no. quòd clericus delinquens in aliena diœcesi fortitur ibi forum, etiam si sit delictum dignum priuatione officij vel beneficij. Et ad episcopum loci perpetrati delicti pertinet condemnare eum. & ex hoc tex. infertur quòd de iure communi nullus prælatus inferior episcopo habet territorium in diœcesi episcopi: Sed tota diœcesis est ipsius episcopi territorium, & idem no. in cap. 1. supra de offi. ordi. & in c. cum episcopus. de offi. ordi. lib. 6. Et latius per D.M. in c. præced.

2 ¶ † Secundò no. quòd iudex unius territorij nõ potest exequi sententiam suam in bonis sitis extra territorium. de quo infra in 2. art. & in 5. art. prin.

¶ Tertiò no. quòd quędam sunt delicta, propter quę quis uenit priuandus officio & beneficio, & inter alia sunt, homicidium, periurium, & furtum, ut in c. ab homine. supra tit. 1.

3 ¶ † Vltimò no. quòd etiam clericus potest forũ sortiri in pluribus locis, uidelicet ubi delinquit, ubi patrimonium habet, & ubi habet beneficiũ, quod non placet Vinc. qui dicit quòd licet laici possint habere plura domicilia, tamen clericus beneficiatus solum dicitur sortiti forum, vbi beneficium habet, per tex. 70. dist. cap. sanctorum. Sed Ioan. And. plus placet prima opin. per c. cum nullus. de temp. ord. lib. 6. D. Ant. distinguit quòd si clericus habet plura beneficia requirentia residentia, & ipse æqualiter in ambobus resideat interuallis temporibus secũdum quod fieri potest, vt traditur 71. dist. c. ad primates. & sentit glo. 21. q. 2. in c. 1. tetigi in c. sanè. supra eo. in prima declaratione, & tradidi in cap. ex tuæ. infra de cler. non resi. tunc in utroque loco dicetur sortiri forum. Sed si haberet vnum beneficium, tunc solum ibi & non alibi sortitur forum, secundum Do. Ant. Tu conclude ex dictis Do. M. quòd aut quæritur vtrum ratione beneficij vel plurium beneficiorum eiusdem quis in vno vel pluribus locis sortiatur forum: Et hoc casu dic quòd aut residet in altero duntaxat, & ibi sortitur forum. facit tex. noster, & quod traditur per Inno. & Doc. in cap. ex ore. infra de priuil. & per Ioan. And. in c. statutum. §. cum autem. de rescrip. lib. 6. Sed si in vtroque deseruiret, quod fieri potest, vt statim dixi, & no. glo. in c. non potest. de præb. lib. 6. Et in utroque loco dicitur domicilium habere, facit quod no. in l. assumptio. §. viris prudentibus. ff. ad municip. & quod no. in cap. 2. de sepul. lib. 6. Et vide etiam ad prædicta quod traditur in cap. Romana. §. qui verò. eo. tit. lib. 6. Et hæc procedunt respectu beneficiorum adinuicem, vt videamus, vtrum ratione beneficij quis sortiatur ibi forum. ad quod vide quod latius dixi in c. sanè. supra eod. maximè in ver. prima declaratio. Aut quæritur vtrum clericus beneficiatus possit etiam respectu aliarum qualitatum alibi sortiri forum, & dicendum quòd sic respectu originis, est tex. iuncta glo. in d. cap. cum nullus. de origine paterna & auita tradit Barto. in d. l. assumptio. dixi in rub. ver. originis. Item ratione delicti, vt hic, & ratione patrimonij vel maioris partis, aut rerum sitarum. arg. tex. nostri, & in d. c. sanè. Videtur tamen esse magnum dubiũ respectu domicilij, seu habitationis quam beneficiatus faceret extra locum beneficij. Nam si est beneficiatus, & beneficium requirit residentiam, licet alibi habitet, non dicitur ibi sortiri forum ratione domicilij, vt no. hic Do. Ant. Mouetur, quia cum beneficiatus debeat habitare in loco beneficij, habitando alibi non videtur per talem habitationem assumere domicilium, sed videtur stare ibi animo reuertendi. alleg. no. in l. ex facto. la grande. ff. de hære. insti. quod dictum est uerum in dubio, nisi aliud appareat expresè vel tacitè, vt puta si per decenniũ ibi habitat. arg. l. 2. C. de incolis. lib. 10. Nec ex eo q̃ teneatur in beneficio residere debet dici quòd non fortiatur forum in loco domicilij, quia nõ debet esse melioris conditionis inobediens quàm obediẽs, vt in c. eum qui. de præb. lib. 6. Et de materia domicilij, dicam latius in c. fi. infra eo. vbi etiam fortè dicã quid de abbate, & quid de monacho, & sic sunt expedita textualia. ¶ Glo. 1. colligit, deinde ponit practicam respectu sententiæ & executionis. In ea. glo. ibi, delictum dat iurisdictionem. dic de hoc ut statim latius dicam in primo prin. arti. In ea. glo. ibi, & non super ecclesia. dic ut statim dicam in 5. prin. artic. In fi. glo. dic utrum sententia lata in causa criminali fidem faciat in alio iudicio, vide quæ dixi in cap. qualiter. el secondo, infra de accusat. in 3. princip. artic. quæst. 2. & ibi uide iura & authoritates. ¶ In glo. 2. in fi. dic de hoc ut dicam infra in 5. princip. arti. ¶ In glo. fin. ibi, vbi delictum perpetratum, dic, & sic sentit glo. quòd ad petitionem iudicis delicti locus sit remissioni. de quo statim latius dicetur in 2. princ. artic.

¶ Postremo, quia supra in rubr. in ver. 25. & 29. remisi me hic dicturum de foro criminis vel delicti, ideo pro clariori doctrina istius materiæ prosequar quinque principales articulos.

¶ Primus erit, an, quando & in quo loco quis ratione criminis sortiatur forum. Et circa hunc articulum,

culum, præmissa regula affirmatiua, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, quid si existens in uno territorio, telo, vel simili instrumento percutit existentem in alio territorio.

¶ Secunda, quid si Florentinus mandauit T. vt interficeret S. in ciuitate Bononię, à quo iudice possit puniri.

¶ Tertia, quid si delictum per alium in uno loco commissum, quis habuit ratum in alio loco.

¶ Quarta, quid si in uno loco fuit habitus tractatus de committendo delictum, & in alio loco fuit commissum.

a ¶ Quinta de eo qui existens in uno territorio [a] dixit villaniam, vel conuitium existenti in alio territorio.

¶ Sexta de prelato, qui existens in una diœcesi cõmisit negligentiam circa reformationem & prouisionem ecclesiæ existentis in alia diœcesi.

¶ Septima, quid iuris si delictum fuit cõmissum in confinibus, & ignoratur, an locus delicti sit unius vel alterius territorij vel diœcesis.

¶ Octaua de eo qui furtum commisit in uno territorio, & illud portauit ad aliud territorium.

¶ Nona de delictis commissis in locis exemptis.

¶ Decima, vtrũ archiepiscopus delinquẽs in diœcesi suffraganei sui, possit puniri à suffraganeo suo.

¶ Vndecima, si archiepiscopus delinquit in loco iurisdictionis suffraganei sui, à quo possit puniri.

¶ Duodecima, quid si negatur delictũ cõmissum in iurisdictione alicuius, an ille possit cognoscere.

¶ Decimatertia, quid si ratione delicti cõuentus coram non suo iudice negat se deliquisse, an ille iudex asserti delicti possit cognoscere.

¶ Decimaquarta, quid si dicto modo conuentus fatetur delictum & locum, sed negat locum esse de iurisdictione illius.

¶ Decimaquinta, quid si Florentinus cõmisit homicidium Bononiæ sit ibi bannitus, & adiectum, q̃ si ueniat in fortiam cõmunis, amputetur caput: An iudex Florentinus poterit procedere contra eũ tanquam contra subditum.

¶ Decimasexta, quid si laicus deliquit in ecclesiam, vtrum fortiatur ibi forum.

¶ Decimaseptima, vtrum monachus vel religiosus ratione delicti fortiatur forum vbi deliquit.

¶ Decimaoctaua, vtrum clericus productus in testem coram iudice seculari deponens falsum possit ab eo puniri.

¶ Decimanona, quid si iudex Sen. corã quo uertebatur de necessitate iuris, vel de partium cõsensu commisit examinationẽ cuiusdam testis iudici Florentino, & testis ibi deposuit falsum, an iudex Florẽtinus vel Senensis possit illũ punire. Et hic subijcio quæstionem de nuncio falso referente citationem commissam extra territorium.

¶ Vigesima de eo qui commisit delictũ & post delictum commissum mutauit statum.

¶ Vigesimaprima, vtrum subditus Episcopi qui contra dispositionem statuti Episcopalis ingreditur monasterium exemptorum, sit puniendus per Episcopum.

¶ Vigesimasecunda, an ratione delicti quis fortiatur forum pœnitentialem vbi deliquit.

¶ Vigesimatertia, vtrũ ratione possessionũ quas quis habet in alieno territorio, in quo offendit dominum vel subditum illius domini, extra territoriũ possit ab illo domino puniri.

¶ Vigesimaquarta, Perusinus interfecit bannitũ Perusinum in comitatu Florentiæ, vtrum possit à iudice Perusino puniri.

¶ Vigesimaquinta, quid si Perusinus interfecit bannitum à ciuitate Perusij in territorio Florẽtino, quem licitũ erat interficere in territorio Perusino, an possit puniri Perusij.

¶ Vigesimasexta, vtrũ iudex domicilij possit cognoscere de delicto commisso in ecclesiam vel extra territorium suum.

¶ Vigesimaseptima, quare ratione delicti amplia tur forum ad non subditum, & non ratione indulgentiarum.

¶ Secundus principalis articulus versatur circa modum practicandi prædicta.

¶ Tertius principalis articulus erit, utrum in delictis sit locus remissioni. Et quid facere debeat iudex remittens, & vtrum valeat consuetudo ne fiat remissio.

¶ Quartus principalis articulus, vtrũ delinquens debeat puniri secundum statuta loci domicilij, vel vbi deliquit.

¶ Quintus principalis articulus, vtrum sententia digna priuatione beneficij vel confiscationis bonorum ratione delicti trahatur ad beneficium, vel bona alibi sita. Et in hoc examinabitur intellectus c. nostri. & duplicis summarij supra positi.

4 ¶ † Quo ad primum articulum dic, quòd regula est quod ratione criminis quis sortiatur forum vbi deliquit, vt hic, & in c. fin. infra eod. & c. 1. de rapt. & l. 1. & auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. cum simil. A. B. Et dicitur potissimum forum ipsius delinquentis, vt dicit Bal. in l. de quibus. ff. de leg. q. 5. per tex. in Auth. vt nul. iud. §. si verò comprehen. Ma. Aduerte tamen, quia talis ratione delicti solum efficitur de foro illius vbi deliquit, nõ autem efficitur propriè subditus, vt singulariter no. glo. in c. nuper. infra de sent. excom. & glo. in cle. 1. de foro compet. Et sequitur Do. meus, in d. c. nuper. quod no. ad statuta & dispositiones loquẽtes de subdito.

5 ¶ † Circa primam quæst. vtrum existens in uno territorio si telo, vel balista, vel alio simili instrumẽto, percutit existentem in alio territorio, possit ab vtroque vel ab altero tantum puniri. Et conclusio est, quòd ab alterutro, ideo locus est præuentioni. Ita no. Ioan. And. in regula, in obscuris. de reg. iur. lib. 6. in mercur. & in d. l. 1. vbi de crim. agi opor. & ibi Pet. & Cyn. Bar. in l. libellorum. ff. de accu. Ioan. And. in c. 1. de consec. eccl. vel alta. & Do. M. in c. 1. de præsump. de quo dic vt latius dixi in c. 1. de rapt. tetigi aliqualiter in cap. qualiter. el 2. de accu. in 11. prin. art. q. 6. Pet. de Anch. hic, q. 2.

¶ Circa

ADDITIO.

a ¶ *In vno territorio. De hac quæst. vide Bald. in l. 1. in 1. q. C. vbi de posf. agi. vide Ioan. And. in cap. 1. de priuil. in 6. Dyn. in l. iurisperitos. §. cum oriundus. de excu. tut. & in sim. Pau. de Eleaz. q. inci. episcopus monuit, Anch. in c. postulasti. infra eo. in 2. q.*

¶ Circa ſecundam quæſt. ſi Florẽtinus mandauit Florentiæ T. vt interficeret S. in ciuitate Bononiæ: & ita ſecutũ eſt homicidium: quæritur, coram quo iudice debeat iſte Florentinus puniri? Sol. Dic, ꝙ coram Bononienſi: Et iſta eſt communis concluſio, quæ traditur per Doct. in iuribus ſupra alleg. in præcedenti q. dixi latè in d. c. 1. de rapto. vbi retuli Dy. contrarium concluſiſſe, & Bart. & Doct. communiter ipſum reprobantes. Sed quicquid dixi in d. c. 1. arbitror hic meliùs dici poſſe, vt diſtinguamus, ꝙ aut loquimur de pœna imponẽda ratione mandati, aut ratione delicti. ¶ Primo caſu dicendum eſt, quòd debet puniri in loco, vbi factũ fuit mandatũ: & ſic Florentiæ. vnde ſi ſtatutum Florentię diceret: Si quis mãdauerit delictum committi, puniatur tali pœna. hoc probatur in gl. l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo corru. & Inſtitu. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur. §. 1. quæ volunt, quòd quis ex mãdato puniatur, & ex perſuaſione in accuſatione ſerui corrupti. Quinimò tex. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. vult, quòd puniatur, licet non ſit ſecutus effectus. Et idem dicendum eſt, ſi ſtatutum nihil diſponeret de pœna mandantis, ſed ageretur de lure communi, de puniendo dictum mãdatorem extra ordinem propter mandatum atrocis delicti, vt eſt mandatum homicidij, aut ſimilium. ita ſentit Bart. in l. non ſolùm. in fi. ff. de iniu. & Ioan. de Imo. in l. ſi, vt proponis. ff. de fide. & dixi plenè in d. c. 1. de rapto. ¶ Secundo caſu dicendum eſt, quòd iſte eſt puniendus ſolùm à iudice Bononienſi, ex delicto conſummato. facit, quod no. glo. in d. §. perſuadere. & d. §. 1. Et eſt bonus text. in l. ſi quis vxori. ff. de fur. vbi tex. vult, quòd tunc incipiat teneri mandator, quando delictum eſt commiſſum. Et ſic non tenetur ex mãdato, ſed ex ſeruo corrupto, ſeu ex delicto ſecuto. A. B. tenet Ber. in d. l. ſi vt proponis. & quod no. in l. is, qui opem. ff. de fur. & Pet. de Anch. hic, in 2. q. Ma. Et ſi tu diceres, quòd ex contractibus oritur actio mandati ex mandato: illud procedit inter mandantem & mandatarium, ſed inter mandantem & tertium non oritur, niſi ex actu poſtea ſecuto. l. ita aut. ff. de admin. tuto. ſed in delictis inter mandantem & mandatarium non oritur aliqua actio mandati, quia redditur res turpis, vt l. remunerandi. §. rei turpis. ff. mand. & vide quod dixi in d. c. 1. & de materia mãdati in delictis, vide quæ dixi in c. ad audientiam. de homi. in 7. art. prin. q. 68. vel 88. & ſeq.

¶ Circa tertiam queſt. qua quæritur, T. commiſit homicidium in ciuitate Florentię interficiendo inimicum S. vt ipſum S. redderet ſecurum, qui S. in ciuitate Senenſi habuit ratum dictum homicidium. quæritur, vbi debeat puniri, an Senis, vel Florentiæ. D. Pet. de Anch. in Clem. 1. vt li. pen. & hic in 2. q. remittens ſe ad gl. d. Cle. tenet, quòd Senis, pro quo no. glo. magiſtra ibi poſita, quæ ſingulariter vult, quòd differentia ſit inter procuratorẽ reſpectu mandati, vt inſpiciatur locus conſummati mandati, & inter negociorum geſtorum ſecuta ratihabitione, & inſpiciatur locus ratificationis: & ſic dicit Petr. illud dicendum eſſe in ratificatione delicti, ſecundum illam glo. reprobat Ioan. de Imo. in d. l. ſi vt proponis. ff. de fideiuſſ. & aduerte, quia licet iſta videatur communis opi. vt traditur in l. item ſi pupilli. §. item quæritur. ff. de neg. geſt. & ibi per But. & Bar. Cy. & Bal. in l. ſi pecuniam. C. de neg. geſt. per Dy. in regula, rati. de reg. iur. lib. 6. tamen vt dixi in d. Clem. 1. dicta communis opi. poſſet limitari, vbi verba ſtatuti punirent ratificationẽ: quia tunc inſpicitur locus
a ratificationis, [a] arg. eorum, quæ dixi in præced. q. Et ita limita ea, quæ dixi in d. c. 1. de rap. & hoc caſu poteſt ſaluari opinio Petri, & vide quæ dixi in d. c. ad audientiam. in 7. artic. principali, quæſt. 100.

¶ Circa quartam quæſtionem, T. tractauit & ordinauit Florentiæ de committendo homicidium in ciuitate Bononiæ, & ita ſubſecutum eſt: quæritur vbi ſortiatur forum: & an vbi delictum tractatum fuit, poſſit puniri? Sol. Bartol. in l. & ſi amicis. ff. de adult. dicit, quòd poteſt conueniri Florentiæ, vt ibi puniatur, vbi de delicto tractatum fuit: duntamen non ſteterit in meris finibus voluntatis ac cogitationis: quia ſola cogitatio nõ meretur pœnam. de pœ. diſt. 1. cap. cogitationis. & prædicta procedũt reſpectu eius qui ordinauit, vt ab alio occideretur, ſed cùm ipſe tractaſſet vt interficeretur per ipſum: quia pœna tractatus eſt extincta propter ſequẽs homicidium, vt l. illud. in fi. ff. ad l. Aquil. & arg. eorum quæ dicimus de inſultu & perſecutione ſecuta, vt in l. qui crimen. ff. de acc. & ibi per Doct. & Barto. in l. nunquam plura. ff. de priua. deli. & l. inſpicienda. ff. de pœ. & dixi in c. qualiter. el 2. ff. de accu. in 11. prin. ar. q. 69. & 56. Hoc tamen eſt verum, ſecũdum Bar. ſi ipſe punitus eſt de delicto per ſe perpetrato. ſecùs ſi Bononiæ eſſet contumax, ſeu in loco perpetrati homicidij, ita quòd ex homicidio nõ potuerit patidebitam pœnam: & tunc probabiliter ſatis dici poteſt, quòd ex tractatu venerit puniendus. Nam principale ita demum extinguit acceſſorium, ſi habuit cauſam & actionem: aliàs ſecus, vt l. hæres à debitore. ff. de fideiuſſ. quod ſing. no.

6 ¶ †Circa quintam quæſtio. qua quæritur, an exiſtens in vno territorio dixit conuitium, vel quid ſimile exiſtenti in alio territorio audienti dicta verba iniurioſa: quæritur vbi ſortiatur forũ, & vbi debeat puniri, & à quo iudice? Sol. Dic, quòd à iudice territorij, vbi eſt ille qui conuitium paſſus eſt. facit quod no. ponit D. Ant. & per eum D. meus, in cap. cùm inter nos. de conſue. Arbitror enim, quòd etiã poſſit puniri ab illo iudice, in cuius territorio erat ille qui iniuriam dixit, ſecundum ea, quæ ſupra diximus de percutiente cũ telo, vel proijciente telum. in 1. q. in hoc tamen eſſent attendenda verba ſtatutorum punientium, ſecundum quod latè traditur in iuribus alleg. in 1. q. & pro prima concluſione facit quod no. ſin. Barto. in l. 1. aliàs 2. §. idem ait. ff. ne quid in loco publ. & quod no. in c. patentibus. infra de priuil. per Dominum Antonium, & quod dixi in cap.

ADDITIO.

a ¶ *Locus ratificationis. D. Card. in Cle. 1. in 8. q. tangit iſtum paſſum, vbi videtur æquiparare agitata per negociorum geſtorem & procuratorem: quia ſicut ratihabitio trahitur retrò quoad tempus, ita & quoad locum. ar. l. vinum. ſi cer. peta. vide Bald. in l. nullum. C. de teſti. de Toteſtate Bonon. qui mandat examinari teſtes Imolæ. & dicunt falſum, quis puniat. & quid ſi ego vendo tibi per nuncium Bonon. dum ego ſum alibi, vide Bald. in l. multum. per illum tex. C. ſi quis alteri vel ſibi.*

in cap. accepimus, infra de priuileg. in 6. artic. princ.

¶ Circa ſextam q. qua quæritur, Prælatus exiſtẽs in vna diœceſi commiſit negligentiam circa reformationem & prouiſionem Eccleſiæ exiſtẽtis in alia diœceſi. Quæritur, ad quem Epiſcopum pertineat ſupplere negligentiã huiuſmodi. Sol. Dicendum eſt, quòd Epiſcopus loci, vbi ſitum eſt beneficium: quia ibi dicitur commiſſum delictum, ita tenet glo. in ver. eorum. in Clem. 1. de ſup. negl. Præla. & ſequitur ibi Pau. & Zab. allegant quod no. Innoc. in c. paſto. inf. de priuil.

7 ¶ †Circa ſeptimam quæſt. qua quæritur, aliquis deliquit in confinibus, ita quòd ignoratur, an locus ille ſit vnius vel alterius diœceſis: à quo iudice debet iſte puniri. Sol. Dicẽdum, quòd iudices debẽt ad inuicem concordare, quis ipſorum debeat punire, facit quod in ſimili dicimus de arbore nata in confinibus, vel Eccleſia ſita in confinibus, ſecundũ quod no. glo. 16. q. 2. c. licet. & quod no. Inſtit. de re. diui. §. inſulam. hoc tenet Dy. in l. pupillus. §. 1. ff. de verb. ſign. & Rayn. Bart. & alij in l. iuriſperitos. §. cùm omnes. ff. de excuſa. tut. & tradit in auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. & idem tenet Guido de Suza. vt tradit Specul. in titulo, de compet. iud. adi. §. 1. verſ. ſed propter quæ. & ibi Ioan. Andr. in addit. vbi dicit, quòd cùm abſurdũ ſit delinquentem trahi ad diuerſos iudices, pro quo delicto tãtum eſſet, quod ambo inter ſe conuenirent. arg. c. paſtoralis, ſupra de reſcrip. & vbi conuenire non poſſent, remittendus eſt ad iudicem fori, quando ſunt pares iudices. Sed ſi vnus eſt ſuperior, vt præſes: & alter inferior, vt præfectus: tunc ſuperior cognoſcit. argu. c. ſi à ſede, de præben. lib. 6. & ſequitur hoc etiam Dom. Ant. & Petr. Ego tamen dicerem, quòd ſi delinquẽs haberet domicilium in altero dictorum locorum, ille deberet punire vbi haberet domicilium: maximè ſi eſſent æquales, per no. in d. c. dilectus fiãus, ſupra de reſcrip. & per no. in c. ex parte, infra eod. quia duplex vinculum &c. Sed ſi alter eſſet ſuperior, eſſet magis dubium, per no. in d. c. ſi à ſede. ſi verò eſſet in vtroque foro, placet deciſio Ioan. And. & ad prædicta vide etiam Dom. Nellum in Tractatu bannitorum, in ſecunda parte primi temporis, q. 9. Communiter tamen ſeruatur, quòd vtroque caſu iudex procedat, ne præiudicent ſibi in territorio.

8 ¶ † Circa octauam quæſt. qua quæritur, Titius commiſit furtum Senis, & illud portauit in territo-
a rio Florentinorum, vbi contrectauit. [a] Quæritur, vtrùm ibi ſortiatur forum? Sol. Bartolus in l. dominum. ff. de fur. tenet, quòd ſic, vide quod dixi in d. c. 1. de rap. vbi retuli collegium Bononienſe contrarium conſuluiſſe.

¶ Circa nonam q. qua quæritur, quid de delictis cõmiſſis in loco exẽpto per exemptos, vel alios, vel extra eum exemptum per exemptos: quis iudex ſit competens, vide vt latiſsimè dixi in c. accepimus, de priuil. in 6. princ. artic. & aliquid per Bartolum in l. ſi ſui. ff. de accuſa. per Bartol. de Sal. in l. qui de crimine. C. de accuſ. & aliquid per Dominum meum in cap. præcedenti. & latè per Petr. de Anchar. hic in repet. in 4. q. princ.

¶ Circa decimam quæſt. vtrùm exiſtẽs in maiori dignitate Archiepiſcopus delinquẽs in diœceſi Epiſcopi nõ ſuffraganei ſui poſſit ab Epiſcopo puniri?
b Sol. Communis cõcluſio eſt, quòd ſic, [b] no. Ioan. Andr. in dicto cap. cùm inferior, ſupra de maior. & obed. dixi in dicto cap. 1. de rapto. in antepen. q. vbi vide limitationes.

9 ¶ †Circa 11. quæſt. qua quæritur, vtrùm ſuperior vt Archiepiſcopus delinquens in territorio ſui ſubditi, aut ſuffraganei poſſit à ſubdito, aut à ſuffraganeo puniri? Sol. Innoc. & Doct. communiter in dicto cap. cùm inferior. & Archid. in c. 2. de conſti. lib. 6. tenent, quòd non, etiam ſi eſſet Epiſcopus, qui haberet duos Epiſcopatus, & Archiepiſcopus delinqueret in diœceſi non ſuffraganei: quia Archiepiſcopus eſt vbique ſuperior, & hoc tenet Dominus meus in dicto cap. 1. de rapt. & Petr. de Ancha. hic in repet. in 6. contrario. Sed Dominus meus tenet contrarium in d. c. cùm inferior, & hãc opinionem approbaui in d. c. 1. in pen. quæſt. & ibi vide rationes. A. B. Quid de legato Papæ delinquente, vtrùm poſſit puniri à ſuo ordinario? Ioan. Andr. in c. fin. de reſcript. quòd non, ſi deliquit in non procedendo, quia ſolùm exceſſit contra Papam in non parendo. Secùs ſi alicuius perſonæ agnitio, quia non conuenitur vt delegatus, ſed vt eccleſiaſticus, dummodò non impediatur per Ber. delegatio ſua, cuius reſpectu maior eſt quolibet ordinario. cap. ſtuduiſti, de off. deleg. & ſequitur Dominus meus d. c. fi. de exceſ. Sed aduerte, quia Cy. in authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. tenet, quòd poſſit illum punire, dummodò finita ſit delegatio. alle. tex. in Auth. vt iu. fine quo. ſuffr. §. damus. D. Pet. de Anch. hic in repe. in 6. contrario tenet, quòd coram ordinario ratione ſentẽtiæ iniuſtæ ſimpliciter etiam finita, delegatus non poſſet conueniri, quia talis delegatus de ſuo proceſſu cauſæ ſibi delegatæ ſoli deleganti tenetur reddere rationẽ. Si verò cõueniatur ratione fraudis & doli, puta quia dicitur corruptus pecunia vel per fraudem & ſordes pronunciaſſe, ſequitur opi. Cy. pro qua cõſideratione alleg. l. ſi quis libertatem. ff. de pe. hær. & l. ſi duo patroni. §. idem Iul. ff. de iureiur. & vide Spec. & Io. And. in tit. de inquiſi. §. 1. ver. ſed pone. Sed quærit hic Petrus, quid de colle. vtrùm poſſit punire collegam. & arguit, ꝙ nõ, quia par in parẽ &c. c. innotuit, de elec. & quod dicimus de duobus procu. ſimul datis, quòd vnus non poteſt agere cõtra aliũ. ff. de procur. l. qui duos. Nam & aſinus intumeſcit, cùm videt ſe comprehendi per comparem, vt l. hæres per ſeruum. ff. de acqui. hære. item quia vbi duo ſunt pares cõtendentes adinuicem

ADDITIONES.

a ¶ *Et dicit bene Pan. in cap. 1. de rapt. quòd opi. Bar. fecit plurimos decapitari vel ſuſpendi, & ratio qua mouetur Bart. hæc eſt, quia videtur etiam ibi cõmiſiſſe furtum, & volo tibi dicere vnum, quod eſt ſing. no. ꝙ ſi fur contrectat rem in cœmiterio Eccl. puta quia ibi vẽdidit vel prope cœmiterium ad cautelam, vt ſi deprehenderetur eſſet ſibi facilior tranſitus ad Eccleſiam, quòd poterit capi in Eccleſia, quia dicitur inibi furtum commiſiſſe, vide Pau. conſ. 459. lib. 2.*

b ¶ *Adde etiam Felyn. in cap. cùm inferior, de ma. & obed. & quid de eo qui deliquit, an tenetur ibi confiteri. Dic, quòd non, ſecundùm Abba. in cap. 1. de rapt. & vide Feder. conſ. 17. & vide Abb. ſupra c. proxi. in fi. col.*

inuicem recurritur ad principem. ff. de re iud. l. duo. C. de app. l. in offerendis. In contrarium alleg. no. in l. 1. in fi. C. ne lic. pot. & in Auth. vt iud. sine quoquo suffr. §. an autem. Sed respon. quòd ibi non erat par in administratione, sed in dignitate, & quia erat in prouincia præsidis. C. de ap. fac. larg. l. nihil. lib. 12. & c. ad supplicia. de renunc. Nec obstat, quòd Romulus puniuit Remum delinquentem, licet essent fratres, quia Romulus forte obtinuit Imperiũ, & hanc
a opinionem tenet Bart. in l. si quis uiolauerit. [a] ff. de reb. diui. de quo etiam per eum in l. intra tuto. ff. de administr. tut. Mar.

¶ Circa 12. quæst. qua quæritur, aliquis conueniatur de aliquo crimine coram nõ suo iudice, quia dicitur deliquisse, & ipse negat se deliquisse in iurisdictione illius, quæritur, vtrũ iste iudex possit cognoscere, an deliquerit in territorio suo? Sol. Dic, q̃ sic, arg. l. si quis ex aliena. ff. de iud. hoc tenet Spec. in tit. de compe. iudi. adi. vers. sed ponit Ioan. And. ibi in addit. remittit ad no. per se, per Inno. in c. super literis. supra de rescrip. Tu dic, vt in similibus terminis dixi, in c. ex transmissa. supra eod. Dom. Petr. de Anch. in repet. istius ca. q. 1. distinguit, quandoque reus non negat delictum, sed dicit se alibi deliquisse, quàm in territorio iudicis, & hoc casu potest cognoscere, vtrũ deliquerit in loco iurisdictionis suæ vel non, per d. l. si quis ex aliena. Quandoque certus est de delicto & loco delicti: sed reus negat locum illum esse de iurisdictione iudicis procedentis, & tunc Innoc. magis dubitat propter imminens periculum alteri iudici in perdenda quasi possessorio iurisdictionis in illo loco, si iudex pronunciaret illum locum esse de sua iurisdict. Concludit tamen, quòd nihil præiudicabit, sed partibus tantum, vt ipse no. in c. super literis. de rescrip. Quandoque quis simpliciter negat se deliquisse: Et hoc casu videtur in vim declinatoriæ sumere cognoscentiam, vt in præced. casibus. Sicut enim hæc tota vis quasi & iurisdictio dependet à prædicta excep. ita in prædictis casibus præcedent. & sic videtur de tali except. in vim declinatoriæ cognoscendum. Sed posito, q̃ in vim declinatoriæ constiterit de delicto, poterit ne iudex condemnare reum? & videtur quòd non, quia ad hunc finem non est actus, c. cum dilectus. in fi. ĩ. de ordi. cogn. tum quia non poterat dici iudicium, nec ordo seruatur, qui requiritur in ciuilibus. l. absentẽ. ff. de pẽ. ibi, more priuatorum iudiciorum, &c. & c. qualiter, primo. infra de accusa. Dic ergo, quòd ista cognitio est summaria, & sufficit ad fundandam iurisdi. & postea plenariè cognoscet de delicto. tenet Ioan. Cald. in repet. c. 1. de rapt. in 4. q. qui remittit ad Spe. de comp. iud. adi. §. 1. ver. sed pone aliquis. & seq. & vide Ioan. And. in cap. 1. de lit. conte. lib. 6. Et ad prædictam materiam vide quæ dixi in cap. si clericus laicum. supra eo.

¶ Circa 13. quæst. qua quæritur, aliquis conuenitur de aliquo maleficio coram non suo iudice in loco in quo ipse dicitur deliquisse, ipse negat delictũ commisisse, quæritur an talis iudex possit cognoscere? Sol. videtur dicendum, quòd sic per ea quæ statim dicta sunt in præceden. quæst. & per no. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. Sed aduerte tamen, quia ille tex. loquitur, quando constat de crimine, vt patet in tex. ibi dum dicit, deliquerit. Sed primum quòd possit, tenet Spec. in tit. de compet. iud. adi. dicto ver. per no. in c. dilectus filius. sup. de rescri. sed vide quod dixi in d. c. ex trãsmissa. ĩ. eo. & quod tradunt Inn. & Io. And. in d. c. super literis.

¶ Circa 14. q. qua quæritur, T. accusatus vel inquisitus in alieno territorio propter delictum ibi cõmissum, qui non negat se deliquisse, sed negat locũ in quo dicitur, & fatetur esse de iurisdictione illius, an possit cognoscere, an ille locus sit de iurisdictione sua. Communis conclusio est, q̃ sic, vt dicitur in iuribus allegatis supra in duabus præcedent. quæstionib. & per Io. And. in addi. in d. ver. sed pone.

¶ Circa 15. q. Florentinus cõmisit Bononiæ homicidium, & à Bononiensi iudice bannitus est, & adiectum, q̃ si veniat in fortiam communis Florentini, caput sibi amputetur: An iudex Florẽtinus possit procedere cõtra istum per viam accusationis, vel inquisitionis, tanquam sibi subditum respectu domicilij? vide quod dicam in c. fi. infra eo. tradit Io. And. in addi. in d. ver. sed pone.

10 ¶ † Circa 16. q. laicus deliquit [b] in Ecclesia, quæ-
b ritur vtrum ibi fortiatur forum, ita quòd possit à iudice ecclesiastico puniri? Sol. Cy. tenet, quòd sic, in l. præsenti. C. de his qui ad eccl. confu. Bart. tenet contrarium in l. si cui. ff. de accu. per c. fi. infra de immu. eccle. & per l. si quis in hoc genus. C. de sacrosa. eccle. frustra enim legis auxilium implorat &c. facit c. quia frustra. infra de vsu. cum iuribus ibi allegatis. & sequitur Dom. meus. Si tamen aliquo modo esset admissum sacrilegiũ delicto commisso, tunc potest cognoscere, & tunc esset locus præuentioni, secundum ea quæ dixi in c. cum sit generale. supra eo. maximè in antepenul. col. Et ita potest intelligi glo. in auth. item nulla communitas. de epis. & cle. quia intelligitur, quando quis deliquit in Ecclesia illã collectando seu opprimendo, & sic esset priuilegium, facit quod no. Bar. de Saly. in l. qui de crimine. C. de accusa. A. B. Arbitror tamen latius distinguendum, quòd aut delictum commissum in Ecclesia est delictum duntaxat seculare, aut dũtaxat ecclesiasticum, aut mistum. Primo casu habet locum opi. Bar. & D. mei, de qua supra, quia cognitio & punitio solum pertinet ad iudicem secularem, puta si aliquis committit in Ecclesia delictum merè seculare, secũdum ea, quæ dixi in c. cum sit generale. dẽ fo. compe. Secundo casu cognitio pertinet ad solum ecclesiasticum. Tertio casu siue delictum cõmissum in Ecclesia ex seipso, etiam si alibi cõmissum esset misti fori siue ex eo, q̃ committitur in Ecclesia fiat misti fori, vbi alias non esset misti fori. Sed quia committitur in Ecclesia fit sacrilegium, vt 17. q. 4. c. si quis contumax. §. sacrilegium. & c. quisquis. §. sacrilegium. & c. si quis domum, & c. si quis suadente. §. 1. cum simil.

& hoc

ADDITIONES.

a ¶ *Cum similibus, vt no. Alexan. in l. est receptum. vbi etiam Moder. Pap. ff. de iurisd. omn. iud.*

b ¶ *Laicus deliquit. Adde tamen, quod iudex secularis non potest ibi capere, sed Episcopus, & tradit secularis, secundum quod habetur in auth. si quis ei. de adult. vbi Cy. Abb. in c. cum sit generale. in antepen. col. supra eod. adde etiam hunc, supra in c. verum. circa fin. col. vbi declarat, quæ crimina dicantur ecclesiastica.*

& hoc casu locus est præuentioni, vt dicam in cap. penult. infra eodem. Ma. Et aduerte, quia si delictum est commissum in Ecclesia, laicus non potest capere & extrahere malefactorem. Sed Episcopus debet eũ capere & dare iudici seculari, vt in auth. si quis ei. C. de adulter. secùs autem si deliquit extra Ecclesiam, & postea fugiat in Ecclesiam: quia tunc potest capi & extrahi per laicum, vt in Authen. de manda. princip. §. sed neque homicidæ. collatio. 3. Quidam tamen dicunt hic procedi de ciuili in ieuibus, secùs in atrocibus criminibus. Sed Bart. in d. §. sed neque, tenet idem in omnibus delictis de iure ciuili, sed de iure canonico quod est seruandũ, iuuatur ab Ecclesia, si deliquit extra Ecclesiam, siue delictum sit atrox, siue non. in hoc, scilicet, vt non puniatur in persona & in membris, exceptis publicis latronibus ac nocturnis depopulatoribus, vt de immunit. Eccles. cap. inter alia. & 17. quæst. 4. c. sicut antiquitùs. Et quæ dicta sunt de delinquentibus in Ecclesia vel fugientibus ad Ecclesiam, seruãda sunt de delinquentibus vel fugientibus ad locum, vel ad atria Ecclesiæ vel domus Episcoporum, 17. quæst. 4. cap. id cõstituimus. tenet Bart. in dicto §. sed neque. & prædicta procedunt in liberis hominibus. Quid autem in seruis, dic vt traditur in iuribus supra allegatis, maximè in dicto cap. id constituimus. Quid autẽ de delinquentibus in rem Ecclesiæ? dic, quòd fortiuntur forũ ecclesiasticum, vt in cap. cùm olim, supra de offi. deleg. & ibi no. Dominus meus, quod quodammodo etiam largè & impropriè potest dici sacrilegium: ad quod vide, quod dixi in cap. cùm sit generale, sup. eo.

11 ¶ † Circa 17. quæst. principalem, vtrum ratione delicti, religiosus seu monachus fortiatur forum ordinarij vbi deliquit, vel debeat omnino conueniri coram Abbate suo. Sol. De hac quæstione vide, quod tradit latiùs Domi. meus in c. præcedenti. Et ibi ego posui conclusionem, quòd cõueniendus sit coram Abbate suo, nisi viarum discrimina seu distantia longa aliud suadeat. & adde quod dixi supra in 8. q. & quod traditur per Dominum meum in c. fi. infra eod.

12 ¶ † Circa 18. quæstio. qua quæritur, quid si cleri-
a cus [a] productus in testimonium coram iudice laico deposuit falsum: an ibi possit puniri? Sol. Innoc. in cap. verum, supra eo. dicit, quòd laicus potest cognoscere de tali crimine. Hosti. dicit, quòd hæc conditio est remittenda ad ordinarium loci, per no. in c. 2. supra eo. Nec obstat l. nullum. C. de testi. vbi dicitur, quòd si testis in ferẽdo testimonium iudicem offenderit, poterit per eum puniri, nõ obstãte quocunque priuilegio: quia secundum Hostien. illa lex non astringit clericos testificantes coram laico. glo. tamen & Cyn. ibi tenent contrarium, scilicet, quòd habeat locum in clericis. facit dictum Federici de Senis, cons. 88. vbi videtur velle, quòd licet clericus non possit accusari coram seculari principaliter: tamen si agendo aut deponendo coram seculari deliquit, potest iudex laicus extra ordinem punire, ita tamen, quòd executio pœnæ in personam clerici reseruetur Episcopo. Sed in bonis clerici ipsam executionem poterit facere laicus, fortè & fideiussores clerici distinguendo, arg. d. l. nullum. facit, quod no. Archid. 5. q. 6. cap. presbyteri. Dominus meus in d. cap. verum. dicit posse concludi, quòd si Episcopus consenserit in deponendo testimonium coram laico, poterit laicus cognoscere de crimine obiecto cõtra clericum, quia non cognoscit vt puniat: nec ad hoc agitur, sed tantùm videtur talis causa agi inter litigantes. & hoc dicit voluisse Innocen. in d. cap. verum. nec ob. d. l. nullum. quia cùm illa lex generaliter loquatur, non comprehendit clericos, qui habent speciale priuilegium fori. Tu verò dic, vt latè dixi in cap. super literis, infra de pœnis.

¶ Circa 19. q. Quid si iudex Senensis, coram quo quæstio vertebatur de necessitate iuris, vel ex consensu partium, remisit seu cõmisit examinationem cuiusdam testis Florentini iudici Florentino, qui testis Florẽtiæ receptus coram Florentino falsum deposuit, an iudex Florentinus vel Senensis poterit talem testem falsum dicentem punire? Bald. in d. l.
b nullum. [b] distinguit. Ego tetigi post Petrum de Anchar. in Clem. 1. de homi. & vide quod dixi in d. ca. super literis, infra de pœnis. A. B. Quid autem de nuncio, cui commissa est citatio extra territorium, & cùm illam non fecisset retulit feciſſe, vel aliter retulit quod fecerit: dic, quòd non potest puniri à iudice extra territoriũ, sed solum à iudice, coram quo falsum retulit, secundum Bald. in l. nullum. C. de restitu. & quæ dixi latiùs inf. de dila. in rubr. 14. princ. art. in materia citationis. Ma.

¶ Circa 20. q. Aliquis commisit delictum, & post commissum mutauit statum: quia factus est clericus, vel religiosus, vtrum possit à laico puniri. Sol. vide latissimè per Ioannem Andræam in cap. primo, de obl. ad ratiocinia. in glo. super verbo ratiocinijs, dicam infra eod. in cap. pen. Quid autem de eo, qui post commissum delictum, & citationem factam impetrauit priuilegiũ exemptionis, vide per Ioan. Andr. in cap. 1. de priuil. vide per Dominum meum in c. fin. inf. eod.

¶ Circa 21. q. Vtrùm subditus Episcopi, qui contra cõstitutionis Episcopalis formã ingreditur monasterium exemptorium, sit puniendus, vide latè Ioan. Andr. in q. quæ incipit, quæritur an subditus, in quæstionibus suis. & adde ad ea, quæ dixi supra, in 9. q.

¶ Circa 22. q. qua quærit, vtrùm quis ratione delicti fortiatur forum pœnitentiale vbi deliquit, vide quæ latiùs dixi in c. omnis. inf. de pœn. & remiſ.

¶ Circa

ADDITIONES.

a ¶ *Clericus productus. Bal. in l. nullum. tenet, quòd potest puniri coram seculari. adde quod dicit Bal. in l. acceptam. in 1. col. C. de vsu. vbi vult, q̃ si secularis iudex elegit clericum depositarium, q̃ ad restituendum depositum potest conueniri coram eod. iudice. Et adde ad hæc q. Ant. in c. 1. de crim. fal. Inn. in c. dilectus, de pœ. Ro. in l. 2. ff. de iurisd. omn. iu. vbi videtur tenere contra glo. & Bal. in d. l. nullum. vide Imo. in c. verùm, sup. eo. & Petr. de Anch. in c. ea quæ, de reg. iu. lib. 6. in q. 22.*

b ¶ *Vide etiam Bald. in l. neganda. C. qui accu. non poss. in 1. col. & adde Inno. in d. c. dilecto, de pœ. vbi aliter loquitur, & an punitus per vnum iudicem: puta ab eo coram quo falsum dixit, possit iterum puniri ab eo, qui commisit examinam, vide ea, quæ Antonius Siculus apposuit Abba. & Baldum in dicta l. nullum.*

¶ Circa 23.q. qua quæritur, aliquis habet poſſeſſiones in iuriſdictione alicuius dominij: ſed nõ habet ibi domicilium, & offendit dominum, vel aliquem ipſius ſubditum, vtrùm poterit per illum dominum puniri, in cuius territorio habet poſſeſsiones, & cuius ſubditum offendit. iſtam q. ponit hic Inno. ſed tu dic vt latiùs dixi in c.3. ſup. eo. in verſ. 8. declaratio. vt hanc q. plenè examinaui, quia ibi meliùs cadit propter formam ratione poſ.

¶ Circa 24.q. Peruſinus interfecit hominem Florentinum in comitatu Florentiæ, vtrùm poſsit à iudice Peruſino puniri. Dic, vt latius dicam in c.fi. inf. eod. in materia fori domicilij. dixi latè in c. qualiter. el 2. de accuſ. in 5. prin. arg. q. 11.

¶ Circa 25. q. Peruſinus interfecit in territorio Florentino bannitum in ciuitate Peruſij, quem licitum erat Peruſij interficere: ſed non in territorio Florentino, ab alio, quàm à Peruſio: quæritur, an poſsit ratione domicilij Peruſij puniri. Bald. dicit, quòd non, in l. 1. de ſum. Trin. & fide Cath. per l. 3. §. transfugas. ff. ad leg. Corne. de ſica. dicam in d. c. fi.

¶ Circa 26. q. Vtrùm iudex domicilij poſsit cognoſcere de delicto cõmiſſo in exemptum, vel extra territorium ſuum, vide etiam de hac materia in c. fi. inf. eo. & vide quæ dixi in c. qualiter. el 2. de accuſa. in 6. prin. ar. q. 11. ver. pleniſsimè dixi.

¶ Circa 27. & vltimam q. qua quæritur, cur propter delictum ampliatur forus ad non ſubditum, & non ratione indulgentiarum. vide quæ latiſsimè dixi in c. fi. inf. de pen. & remiſ.

¶ Quò ad ſecundum principalem articulum de modo practicandi ſupradicta, Docto. variè inſtant.
13 † Quidam dicunt, quòd aut delinquens reperitur in loco delicti, & tunc poteſt exercere iuriſdictionem, quò ad omnes effectus: & etiam quò ad perſonam, & quò ad bona, vt no. glo. i. in authen. qua in prouin. aut non reperitur in loco: & tunc, aut citatio comprehendit illic dum eſſet in territorio: quia contumacia eſt contracta in illo loco. Item poteſt procedere contra ipſam perſonam, dummõdo non offendat alterius territorium. arg. c. penult. infra eo. & c. tuæ. inf. vt li. non conte. tenet Ioan. de Lign. in Clem. 2. de re iudi. Inno. in c. præterea. de dila. Ioan. Cald. in c. 1. infra, de rapt. Aut citatio non comprehendit reum: & tunc variæ ſunt opi. quidã. n. dicũt, vt refert Inn. in c. fi. inf. eo. quòd quamuis poſsit citari quò ad effectus, aut poteſt procedi contra bona exiſtentia in territorio citãtis vbi delictum eſt commiſſum, non tamen poteſt citare: & procedat contra perſonam, ita vt contumax poſsit excommunicari, vt in Clem. paſtoralis. de re iu. & in cap. 2. in gl. fin. de conſtitu. in 6. & l. fina. ff. de iuriſd. omn. iud. & no. in cap. Romana. §. contrahentes. eodem tit. lib. 6. Alij dicunt ſecundum Inno. q̃ ex quo citans habet iuriſdictionem, poteſt citare & cõtumacem excommunicare, vt d. cap. tuę. & c. quoniam. infra, vt li. non conteſt. Sed volentes tenere primam opin. reſpondent ad hoc, quòd cùm iſte non teneatur cõparere, non poteſt dici contumax, nec per conſequens excommunicari. Et ſi tu diceres: ergo nec poteſt fieri miſsio in poſſeſsionem bonorũ contra eum. reſpondetur, quòd talis miſsio fit etiam contra abſentes Reipublicæ, cõtra pupillos, qui non ſunt contumaces. l. item ait. §. hæc aũt. ff. ex qui. ca. ma. & l. pupillus. ff. de priuile. cred. & non poteſt ad aliud procedi. ar. d. §. cõtrahentes. & hoc etiam videtur placere Ioan. Andr. & Inno. in d. c. præterea. infra de dila. & Ioan. de Lig. in d. Clem. paſtoralis. vbi dicit, quòd iudex delicti debet committere iudici, vbi delinquens degit, ad hoc vt poſsit afficere eius perſonam. Idem tenet Domi. Anto. in c. fi. infra eo. Nam hoc caſu, ſi talis non comparebit, videtur eſſe cõtumax in loco, vbi iuſſus fuit comparere per ſuum iudicem domicilij. argum. l. ſi vt proponis. ff. de fideiuſſo. & l. contraxiſſe. ff. de actio. & obliga. & placet Ioan. de Lign. & Ioan. Andr. vbi ſupra. Hoſtien. verò in c. 1. de rap. voluit etiam, quòd poſſet per ſe citare, & contumacem excõmunicare per illum textum, qui non probat. Sed prædicta opi. videtur placere Ioan. Cald. ibi in prima ſua opinio. Si modò citatus fuerit, vel monitus à iudice illius territorij, & ita dicit intelligendum eſſe c. tuæ. & cap. fi. inf. vt li. non conte. & ç. cum ſit Romana. inf. de ap. vbi Apoſtolus excommunicat Corinthiam abſentem. Sed ſi in tempore citationis nõ erat in territorio non excõmunicatur. Deinde Io. Cald. dicit ponendo ſuam ſecundã opi. quòd licet hoc dictum videatur æquum: tamẽ melius credit, quòd illud dictũ ſit verum, quando ignoratur, vbi delinquens eſſet: nam tunc poteſt citari, tanquam vagabundus per iudicem delicti: in quo delinquens, & non comparẽs poterit excommunicari per iudicẽ delicti, & in loco delicti, vt in c. tuæ. de cle. non reſi. quia tunc haberetur pro preſente, vt d. c. fi. inf. de do. & cõtu. Sed ſi delinquens alibi facit copiã ſui: tunc iudex delicti debet priùs requirere iudicem ſub quo ille degit, vt moneat vel citet delinquentẽ, quo caſu non comparens poterit excõicari. ar. d. §. cõtrahẽtes. facit tex. in Auth. vt omnes obe. iud. §. 2. & §. verò ſi quis compre. & d. Cle. paſto. vernos quoque. Subdit tamen Cald. quòd ſi quis vellet tenere, quòd iudex delicti poſſet citare per ſe, & excommunicare citatum: quia effectus talis excõicationis refertur ad locum delicti territorij ſui, & poſſet. & hanc opi. tenent Pe. Iac. de Are. & Cy. in l. oẽs. §. ſi vero apparitor. C. de epiſ. & cle. vbi dicũt eſſe caſum per illum tex. in l. 2. C. de off. præfec. vr. Nec ob. l. fi. de iuriſ. om. iudi. & c. 2. in fi. de conſti. in 6. quia loquuntur in actibus iuriſd. exercendæ extra territorium: ſecùs in actu, cuius effectus refertur ad locũ in quo citans habet iuriſdictionem, & hanc opi. ſecutus fuit Cy. diſputando,[a] prout refert Bart. in l. 1. ff. de requi. re. vbi concludit, vt d. §. ſi verò apparitor. & d. l. 2. C. de off. præfec. vr. Sed citatio realis per quã capitur perſona, nõ poteſt fieri in alieno territorio, vt d. §. ſi quis verò comprehen. Nec ob. d. Cle. paſtoralis. vbi tex. videtur de directo in contrarium: quia vt dicit Cynus, cùm non poſsit dari aliqua reſpõſio tranſeat cum alijs erroribus canoniſtarum, quæ ſolutio eſt temeraria. Bartolus in dicta l. prima dicit, quòd quando ſunt plures iudices habentes iuriſdictiones ſeparatas: omnes tamen habent dependentes ab vno principe: tũc poterit verbo citari in alieno ter-

ADDITIO.

a ¶ *Diſputando. Adde ea, quæ latè cumulat Alex. in l. 1. de requir. re. & Are. conſ. 58. in 2. col. & conſ. 136. & D. Soc. in conſ. 167. col. 8. verſ. præterea.*

no territorio, vt d. §. ſi verò apparitor. quaſi ſit eis à principe hoc permiſſum, qui eos conſtituit. argu. l. quæro. ff. de ſolu. & l. Titium aut Mæuium. ff. de admin. tuto. Quidam verò ſunt habentes ſeparatas & diſtinctas iuriſdictiones, quia ſunt ſub diuerſis principibus, vt vnus Papæ, alter Imperatoris, tunc vnus non poteſt citare in territorio alterius cui non ſubeſt, vt d. Clem. paſtoralis. alias ſecus. & hoc procedit ſecundum opinionem, quæ vult, quòd Imperium non dependeat ab Eccleſia, ſed à Deo. Sed tenendo contrariam opinionem, ſicut declaratum eſt per Eccleſiam, reſpondet Bart. ſecundo modo, q̃ vnus iudex poteſt citare in territorio alterius, vt d. §. ſi vero apparitor. dummodo non citet in territorio maioris iudicis à quo habet iuriſdictionem, quia non poteſt tunc propter eius reuerentiam, arg. no. in l. 4. §. ſi tam vicinum. ff. de dam. infec. vnde videtur Bar. etiam concludere, quòd etiam in territorio alterius iudicis poteſt fieri citatio verbalis, & quo ad defectum procedendi contra perſonam, ſed non in territorio maioris iudicis, à quo habet iuriſdictionem. Dom. meus, in c. fin. infra eodem, dicit, quòd licet hæc diſtinctio Bartoli multum videatur aures demulcere, non tamen in totum ſatisfacit contrario Cle. paſtoralis. Nam ibi Papa non ſolum fundat ſe ex eo, quòd Rex citatus eſſet in territorio maioris iudicis, imo ex alijs rationibus, per quas patet, quòd citatio non arctauit ipſum conſtitutum extra Imperium citantis, quamuis poſt dicat, quòd non fuit requiſitus Papa, vt ipſum Regem citaret. Sed multum valet iſta reprobatio. Idem dicit Dom. meus, quòd ex opin. Bart. ſequeretur, quòd vnus Epiſcopus poſſit citare etiam reſpectu perſonæ, & citatum excommunicare in territorio alterius, quod omnino eſt falſum, vt probatur in d. §. contrahentes. vbi apertè dicit tex. quòd iudex contractus non poteſt contrahẽtem alibi exiſtentem, trahere inuitum, quod tamen facere poſſet, ſi eum poſſet perſonaliter citare, & cõtumacem excommunicare, vel aliter contra perſonam procedere. Nam ſaltem per viam indirectam hoc faceret, vt ibi dicit Ioan. And. & ideo permittetur citatio ſolum ratione bonorum, & per prædicta reſpondetur ad dictum Ioan. Cald. qui voluit, quòd non quæreretur de excommunicatione, ſed tantum de miſsione. Nam ex quo tex. ille vult, quòd non poteſt trahere inuitum, per conſequens denegare videtur proceſſum poſſe fieri in perſonam, per quam citatus indirectè traheretur. Nec eſt bona reſponſio ad Clem. paſtoralis. quæ vult, quòd loquatur ibi, quando quis citatur ad locum periculoſum, quando iſte citatus non erat ſubditus citanti ratione delicti, vel domicilij, vel alio modo. Nam ſi bene ponderetur ille tex. rationes ſibi aſsignatæ videntur concludere, quòd diſpoſitio dictæ Clem. procedit etiam, ſi citatus deliquiſſet in territorio citantis. & ideo Calde. non videtur multum perſiſtere in dicta ſolutione. Domi. meus diſtinguit, quòd aut delinquens reperitur in loco delicti, & tunc ſerua, quod in prin. dixi. Aut non reperitur, & tunc ſi fuit prius citatus quàm ſe abſentaret, idem quo ad omnes effectus perſonales, quos tamen cauſæ qualitas patitur, & qui valeant contra abſentes exerceri. Aut abſens non fuit præuentus citatione, & poteſt citari verbaliter, quo ad effectum diſtinguendi bona, vt d. §. contrahentes. Item poteſt requiri iudex alterius territorij, vbi delinquens nunc degit, vt eum arctet vel remittat, & ille debet hoc facere, vt probatur in d. Clem. paſtoralis. & in d. §. Si quis verò comprehenſorum. & ſi citatus non parebit, poteſt procedi contra perſonam, in quantum ſtatus cauſæ pateretur, quia iam eſt conſtitutus in contumacia per citationem iudicis, vbi degit, & videtur effectus cõtumax in loco, in quo citatur, vt d. Cle. paſtoralis. & d. §. cõtrahentes. facit l. 1. ff. de requir. reis. & quod no. in Auth. vt omnes obe. iud. §. 2. Si vero iudex, vbi delinquens degit, non vult remittere, nec citare, tunc putat dominus meus, quòd iudex delicti non poſſet procedere contra perſonam, nec citare extra territorium ad hunc effectum, vt d. Clem. paſtoralis. & optimè probatur in d. §. ſi quis vero compre. vbi dicitur, quòd ſi delinquens receſsit de loco, & neſcitur vbi ſit, debet citari per edicta. Si verò habetur notitia in loco vbi ſit, tunc debet requirere illum iudicem vt remittat, & ſi non vult, tunc punitur, & ſi hoc caſu non concedit citationem ſimplicem, vt in præcedenti caſu, & iſto modo poteſt ſaluari opin. Cald. vt ſcilicet, quando neſcitur, vt poſsit citari per edicta, & ſi talis non comparet, non poſſet perſonaliter diſtringi: Sed tantum proceditur contra eum reſpectu bonorum, vt l. 1. ff. de requir. reis. Nam ſi eſt extra territorium iudex delicti non videtur habere iuriſdictionem in perſonam, vt d. Clem. paſtoralis, & ſic reperitur proceſſus factus à non ſuo iudice, vel alieno, qui non eſt certus de iuriſdictione ſua. & ad tex. in l. 2. ff. de officio præfec. vrb. & d. §. ſi apparitor. reſpondet, quòd loquuntur in caſu ſpeciali, videlicet, in præſencto vrbis. & ſic præfectus vrbis poſſet citare delinquentes in vrbe, licet inde receſſerint, quia multa ſpecialia introducta ſunt in fauorem vrbis & præfecti ipſius. Sed iudex vnius prouinciæ non poteſt citare delinquentem exiſtentem in alia prouincia, vt d. §. contrahentes. & d. Clem. paſtoralis. licet Bar. & alij plures aliter ſenſerint. Nam iſte forus eſt accidentalis, nec poteſt extendi, niſi quatenus reperitur à iure permiſſum, videlicet reſpectu petitionis, remiſsionis, vel commiſsionis citationis factæ iudici, vbi degit delinquens. Sed aduerte circa prædicta, quia licet ſupra dixerim, q̃ perſonaliter citari non poteſt extra locum delicti, ita vt perſona ipſius affici poſsit, eſt verum, niſi loqueremur in vagabundo. Nam talis poteſt vbi inuenitur citari & puniri, vt d. l. 1. C. vbi de crim. agi opor. qui tex. poteſt etiam ita intelligi, quod no. in Auth. vt nulli iudi. §. ſi quis verò. & authoritas illa, vbi te inuenero, ibi te iudicabo, licet tex. in d. l. 1. etiam intelligatur ſecundum glo. quando delinquens extra locum delicti reperitur in domicilio. Primò de qua materia. dic, ut dicam in c. dilecti. infra eod. Sed præcedens intellectus eſt notabilior.

¶ Poteſt tamen intelligi illa authoritas, ubi te inuenero &c. in Papa vel in Imperatore. ar. tex. 8. q. 3. c. cuncta per mundũ &c. 96. diſt. c. fi Imperator. & l. deprecatio. ff. ad l. Rhod. de iactu. Nam totus mundus eſt eorum territorium. Sed in alijs inferioribus non ſic eſt, quoniam eorum iuriſdictio limitatur in territorio aſsignato. Et hoc caſu uagabundus ſecundum intellectum prædictũ poſſet ubique citari propter delictum alibi commiſſum, ſicut in ſimili vide-

bimus in materia fori ratione contractus, vt d. c. dilecti. infra eodem. vbi videbimus aliquas quæſt. quæ multum faciunt ad materiam noſtram. Et ex his eſt
a expeditus ſecundus principalis articulus. [a]

14. ¶ †Quo ad tertium articulũ principalem, vtrùm in delictis ſit locus remiſsioni. A. B. Videtur dicendũ quòd ſic, per tex. in Auth. vt nulli iudi. §. ſi quis verò comprehen. vbi tex. neceſsitatem imponit iudici, vbi degit, vt eum comprehendat & remittat. ad idem tex. in c. 1. de rap. vbi tex. videtur imponere neceſsitatem, quòd eum nõ retineat. Tertiò probatur 23. q. 4. c. ſi illic. vbi tex. dicit, ibi vindicetur iniuria, vbi plectibilis eſt orta præſumptio. Ad idem tex. 2. q. 1. c. ſi peccauerit. ibi dũ tex. dicit, vbi contigit malum, ibi moriatur. Præterea graui præſidi congruit curare, vt malis hominibus prouincia careat. l. congruit. ff. de off. præſi. Quare cùm propter delictum territorium ſuum, & eius pœna cedat aliis in exẽplum: quæ ratio ceſſat in dictis caſibus. Si verò agatur criminaliter delictum ſit atrox. glo. in Clem. 2. de re iud. Primò concludit, quòd remiſsio ſit fienda ex neceſsitate: non autem ex vrbanitate, vt quidam voluerunt, vt voluit Cy. communiter Doctor. in d. authen. qui in prouincia. & Bartolus in l. ſi cui. ff. de accu. Secundò concludit illa glo. quòd licet iudex requiſitus nolit remittere: non tamen poteſt puniri a iudice requirente, quia par in parem, &c. Sed debet requirens agere coram ſuperiore, contra requiſitum. Contrarium tamen tenuit Cyn. in dicta auth. qua in prouincia. & Barto. in d. l. ſi cui. tenet dictum glo. per dictum §. ſi quis verò comprehen. in Auth. vt nul. iud. Sed Ioannes Calderinus in dicto cap. 1. de rapt. dicit, quòd aut delinquens eſt in loco domicilij, & hoc caſu iudex ſolùm tenetur ex vrbanitate remittere: Sed non remittens non debet puniri, neque conueniri. Si ergo ex vrbanitate debet remittere: ita ſi videt iudicẽ delicti paratum ad puniendum illum. Secùs fortè, ſi cognoſceret remiſsionem peti, vt ille non puniretur. Sic etiam per contrarium ex vrbanitate, iudex delicti poteſt remittere ad iudicem loci domicilij, ſicut Pilatus remiſit IESVM CHRISTVM ad Hærodem. Aut delinquens degit in alio loco, quam domicilij. & vel ſi degit in loco domicilij iudex delicti iam incẽpit procedere contra delinquentem. hic autem neceſſaria eſt remiſsio: aliàs poterit non remittens puniri, & cogi ſaltem à ſuperiore. Subdit tamen Ioannes Calderinus, quòd opinio Ioannis Andreæ melius probatur, & placet Domino meo: quia §. ſi quis verò, indiſtinctè mandat iuriſdictionem fieri. No. tamen ex opinio. Ioannis Calderini, quòd non ſolùm iudex domicilij tenetur remittere, ſed etiam alius, qui non eſt iudex delinquentis. quod tamen non videtur placere Domino Antonio in dicto capitu. fin. infra eodem. A. B. Nec etiam Domino Petro de Ancharano in repet. huius capit. in qua opin. Nec obſtat §. ſi quis non. vbi tex. iubet remiſsionem fieri: quia debet intelligi, ſi deprehenſus fuerit ab alio iudice, quàm domicilij. Ma. Sed Domino meo plus placet opinio Ioannis Calderini, quia tex. dicti §. ſi quis verò. loquitur indiſtinctè, dum dicit, vbi degit. & ad idem allegat text. in Authen. de defen. ciui. §. audient. Item, quia hic continent publicam vtilitatem, & quia etiam hoc poteſt quandoque priuatus facere, comprehendere, & ad iudicem ducere criminoſum, vt no. in l. nullus. C. de Iudæis. de quo per Dominum meum in cap. 1. & cap. cùm nõ ab homine. ſupra, de iud. A. B. Quod placet Petro ſi iudex domicilij non peruenit ad iudicem delicti: quia iura & rationes factæ pro iudice delicti magis vrgent. Et præſertim ſi teſtes, per quos poteſt probari delictum, non eſſent de prouincia iudicis domicilij: & ſic non poſſet eos compellere ad perhibendum teſtimonium. l. 3. §. fin. ff. de teſtibus. Item nec poſſet iudex domicilij eorum examinationem alteri committere, vt in authen. apud eloquentiſsimum. C. de fide inſtrum. propter quæ impetrata ſi iudex domicilij procederet, crimen remaneret impunitum. Et iſta eſt potiſsima ratio, quare in iſtis grauibus delictis fieri debeat remiſsio ad locum delicti: quia ibi de facili crimina probabuntur. Quæ ratio apertè colligitur in Authen. vt nulli iud. §. primo. & hanc rationem conſiderantes, quæ multum vrget contra iudicem domicilij, vt ſemper remittere teneatur, quod æquum eſt dicere: vbi talis difficultas probandi crimina immineret. Et ſic tenet Petr.

ADDITIONES.

a ¶ *Artic. iſte eſt adeo intricatus, vt dixerit Ang. eum indigere deciſione Cæſarea in l. ſi. ff. de iuriſ. om. iud. vbi latè Moder. & adde hic Oldrad. in conſ. 88. incip. tertiò quæritur. per Ant. inf. in c. fi.*

b ¶ *Breuiter. De iſta materia tractat latè Aret. in tract. maleſi. in verſ. exiſtens Florentiæ. & adde ea, quæ habentur latè per Alex. in l. hæres abſens. de iud. & vide eundem in l. ſi cui. §. fi. ff. de accuſ.*

Petr. prædictam opinionem. Secus ſi iudex domicilij conſideret habere promptas probationes delicti: aliàs per iudicem delicti requiſitus omnino remittere tenetur. Nec obſtat c. 1. de rapt. vbi ſimpliciter dicitur, ꝙ proprius iudex non debet eum recipere, niſi prius redeat ad iudicem delicti: quia ibi hęc ratio dicitur: quia ille erat excommunicatus per iudicem in cuius diœceſi deliquerat, qui à nullo debet recipi, donec ſatisfaciat & abſoluatur ab excommunicatione, vt in cap. cum ab Eccleſiarum. de offi. ordi. ſecundum Ioan. Calder. ibi, in 5. quæſtio. Si verò iudex domicilij nondum cœpit cognoſcere, communis deciſio eſt, quòd omnino neceſsitetur remittere, ſi remiſsio petatur. Et prædicta procedunt in foro iudiciali: ſecus in pœnitẽtiali, & ita loquitur tex. 16. quæſt. 1. cap. 1. Et ratio differentiæ ibi aſsignatur. de qua materia dic, vt dixi c. omnis, inf. de pœnit. & remiſ. Nec obſtat, ꝙ dicta iura, quæ dicunt, vbi te inuenero, ibi te iudicabo: quia deberet intelligi exemplum Papæ vel Imperatoris, aut vagabundi, vt dixi in fi. præceden. Et aduerte: quia licet vterque iudex poſsit procedere, ſecundum tamen diſtinctionem quam ſupra feci: Non tamen debet puniri diuerſis pœnis: quia per pœnam impoſitã ab vno tollitur poteſtas procedendi, & pœnæ imponendæ alteri iudici: quod tamen intellige ſecundum ea, quę traduntur per Bartolum in l. Senatus. ff. de accuſa. & l. denunciaſſe. §. quid tamẽ. ff. de adulter. & per Cyn. l. extra territorium. ff. de iuriſdict. omnium iud. q. 6. iunctis his, quæ dixi in c. de his. de accuſ. & c. penul.

15 infra eodem. Ma. † Quid autem debeat facere iudex remittens. Glo. prædicta in d. Clem. concludit, ꝙ debet adhibere aliqualem cauſę cognitionem, ne fortè ſine cauſa infamet ipſum, remittẽdo legatum, tanquam criminoſum, & idem ſentit Bart. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. Subdit tamen, ꝙ hoc verum, niſi talis cognitio fuerit prius adhibita à iudice delicti, vbi citatus à iudice delicti noluerit comparere, per dictum §. ſi quis verò. Nam ſicut eſt hoc notum iudici nolenti remittere, tunc ratione contumaciæ citati nolentis comparere, ſit præſumptio contra eum, ſecundum no. in c. nullus. de præſump. & per ea, quę no. de fuga, in l. admonendi. ff. de iureiur. & in l. lex Cornelia. ff. ad Syllan. de quo latè dixi in cap. fi. infra de iureiu. ſed ſi nulla fuit commiſſa contumacia, nec poteſt doceri de fuga, tunc d. gl. habet locum, vt fiat aliqualis cognitio ſuper crimine. facit quod no. de comparente propter intereſſe ſuum, qui tenetur ante omnia docere de intereſſe, vt in cap. veniens. infra de teſti. nec ſoli iudici petenti remiſsionem tenetur iudex requiſitus credere, etiam ſi ſit Epiſcopus. argu. capituli, nullus. & cap. placuit. 6. q. 3. & ita dicit Dominus meus, concordandum eſſe dictum Bartoli, & dictum dictæ gloſſæ in d. Clem. 2. de re iudic. ſi tamen eſſet notorium delictum vel fama, in loco iudicis, à quo petitur remiſsio, ſatis æquè poſſet dici, quòd non debet prœmittere aliquam cognitionem. Quid autem in cõtractibus, an ſit locus remiſsioni? Dic, vt dicam in cap. dilecti. infra eodem. Sed circa prædicta quæro: Vtrum vagabundus debeat remitti ad iudicem delicti. Innocen. in cap. 1. infra de rap. tenet, ꝙ ſic. ſed Ioan. Calder. ibi tenet cõtrarium. nam cum ipſe poſsit vbique puniri, vt d. l. 1. C. vbi de crimine agi oportet. & d. author. vbi te inuenero, vt ſupra dixi, ſequitur, quod non eſt fienda remiſsio: aliàs ſi contrarium diceremus, poſſet ſequi perplexitas. Pone enim, quòd commiſit plura delicta in diuerſis territorijs, & omnes iudices petant remiſsionem: cum non poſsit apparere, cui magis remittendus ſit, poterit per ipſum puniri ſine alia remiſsione. Dom. Anton. putat, quòd ita fiat remiſsio in vagabundo, ſicut in alijs: cum eadem ſit ratio. hoc ſequitur Dominus meus in c. ſi. infra eodem. vbi tenet, ꝙ ratio potius concludit, vt remiſsio fiat in vagabundo, quàm in alijs, vt ſcilicet tollatur ſcandalum in loco delicti, & vt ſatisfaciat illi Reipublicæ quã læſit: & vt cæteri metum habeant mortis, per tex. in d. c. 1. de rap. & in d. §. ſi quis verò comprehẽſorum, qui indiſtinctè loquuntur. Nec obſtat tex. in d. l. 1. C. vbi de crim. agi opor. quia fateor, quòd poteſt conueniri, vbi inuenitur: nõ tamen per hoc ſequitur, quòd non debeat habere locum remiſsio. nam & delinquens poteſt puniri in loco domicilij, vt in c. ſi. infra eodem. & tamen habet locum remiſsio, vt ſupra dixi. Nec obſtat quod dicitur de perplexitate: quia licet in caſu prædicto fortè puniri poſſet: tamen in alijs non procedit, ꝙ non ſit locus remiſsioni. vel dici poteſt & melius, quòd aut delicta ſunt æqualia, & hoc caſu, debet fieri remiſsio ad iudicem primi delicti, vbi quis primò videtur ſe obligaſſe, vt l. obligantur. ff. de actio. & oblig. facit quod in ſimili notat Innocentius in cap. cum iam dudum. de præbend. de clerico habente plura beneficia in diuerſis diœceſibus. vbi vult, quòd exiſtentibus mandatis cõtrarijs eodem tempore, tenetur quis primo Epiſcopo obedire, cui primo ſe obligauit. facit, quod no. in l. ſi cui. ff. de accu. quod tamen ego limito, niſi fortè in alio loco eſſet maius futurum ſcandalum, propter delictum non punitum. Nam tunc arbitror dicendum, ꝙ iſtud ſcandalum faciat præponderare primo delicto. Aut delicta non ſunt æqualia, & iſto caſu remittendus eſſet ad locum, in quo actionis delictum cõmiſiſſet. Vltimò circa prædicta quæro, Vtrum valeat conſuetudo, ne fiat remiſsiõ, prout hodie communiter obſeruatur? SOL. Ioannes Cald. in d. c. 1. dicit, ꝙ ſi haberet conſuetudo de loco, in quo quis non habet domicilium: non valet ex eo, ꝙ eſſet irrationabilis: quia per eam delicta remanerent impunita, & ſic non debet valere, vt c. 1. & c. fin. ſupra de conſuet. Sed cõſuetudo, per quam induceretur, ꝙ iudex domicilij non teneatur remittere ad locum delicti, vel econtra: tunc bene valet, quia tunc ceſſat ratio prædicta: quia quilibet iudex poteſt punire. Et ſequitur Dom. meus in c. fin. infra eodem. Et ex hac ratione ego dicerem, ꝙ idẽ eſſet in vagabundo, vt valeat conſuetudo, ꝙ non ſit fienda remiſsio ad locum delicti: quia ceſſat ratio ſupradicta ex eo quod ſupra dixi, quòd vagabundus poteſt vbique puniri. Et aduerte: quia conſuetudo prædicta inducens hoc modo valeret, ex eo ſi fuit ſæpius petita & denegata: ſecus autem, ſi nunquam fuit petita, quia per nõ vſum bona inducitur cõſuetudo, facit quod no. in c. Ioan. inf. de cle. coniug.

16 ¶ † Quò ad quartum principalem articulum, utrum delinquens debeat puniri ſecundum ſtatuta loci, in quo deliquit, vel ſecundum ſtatuta ſui domicilij, vel ſecundum iuris communis diſpoſitionem: non eſt principalis materia noſtra. Vnde breuiter conclude,

conclude, ꝙ communis concluſio eſt, ꝙ puniri debet ſecundum ſtatuta loci, vbi punitur, vt tradit Ioannes Cald.in c.1.de rap.vide per Barto. in l.1.in fi. C.de ſumma Trin.& vide ad prędicta in d.Clem.2. de re iud.per Ioan.de Lig. & plurimas remiſſiones, quas dedi in c. qualiter.el 2.ſupra de accuſ.in 14.art. q.3.4.& 5.A.B.Et vide,quę dixi in c.dilecti.inf.eod. in 4.princ.art.& in c.pen.de fer.art.10.& c.2.de ord. cog.art.25. & vide Cyn. in l.fi.ff.de iuriſd.omn.iud. & Pet.de Anch.in repe.huius cap.in 5.oppo. Quod poſt multa finaliter diſtinguit, ꝙ aut quæritur, vtrũ poſsit eum punire pœna Iuris communis,& poteſt: & ſic loquuntur iura,quę dicunt delinquentem poſſe puniri de delictis,vbi crimen commiſit. Aut quæritur, vtrum poſsit puniri ſecundum ſtatuta ſua, & aut quæritur,quò ad ordinem procedendi,& ſeruãda ſunt ſtatuta prædecentis. ad quod vide, quæ latè dixi in c.quod clericis.de foro competenti. 16.principali artic.iunctis his,quæ dixi in cap.2.infra de ordi.cog.artic.26. Aut quæritur, quò ad pœnæ impoſitionem,& tunc aut ſtatuto expreſsè diſponitur ſuper pœna contra ſubditum alibi delinquẽtem,& ligatur ſubditus, l.fi. ff.de decre.ab ordi.fa. Aut ſtatutum ſimpliciter loquitur, & ſecundum Cyn. diſtinguitur,vtrum diſponat ſuper eo, quod eſt delictum de iure communi, & poteſt puniri ſecundum ſtatuta loci delicti: aliàs ſecus. Sed Pet. de Anchar.hoc ſimpliciter tenet, quòd non poſsit, per c. vt animarum.§.1.de conſtit.lib.6.& adde,quæ dixi in 3.artic. ver.& aduerte, quia licet vterque. Sed in loco delicti,an poſsit puniri ſecundum ſtatuta loci delicti: & dicendum, ꝙ ſic, ſi alijs erat delictum de iure communi. Cyn.& Doc.in auth. qua in prouincia.ubi de crim.agi opor.Ioan.Cal.c.1.de rap.q.5.aut non erat delictum de iure communi, & tũc,aut forenſis tantam moram ibi traxit, ꝙ veriſimiliter poterat ſcire, & puniſ pœna ſtatuti.facit l.2.& quod ibi no.per gl. fi. C.vbi de crim.agi opor. aut non traxit ibi tantam moram, & tunc, aut illud factum erat communiter per omnes ciuitates prohibitum, puta,ne frumentũ extrahatur de territorio,vel ne de nocte eatur, & tenetur pœna ſtatuti, quia non licet tũc allegare ignorantiam. facit l.ſi.§.licet. ff.de publ.iud. aut non erat ita generaliter prohibitum,& non tenetur: niſi fuerit ſciens.l.fi.ff.de decre.ab or.fa.facit c.2.de conſtit. lib.6.Niſi ignorantia fuerit craſſa & ſupina,& ſequitur Pe.hic in 3.q. Adde tamen: quia ſi vtrunque ſtatutum & loco domicilij,& loco delicti pro illo delicto imponeret pœnam ipſo iure: deberet ſolum attendi ſtatutum loci, vbi delictum eſt commiſſum.& ratio eſt, quia non debet quis duplici pœna puniri.

a Item ſtatutũ domicilij irrogans pœnã ipſo iure [a] nõ poteſt afficere ſubditum ſuum delinquentem extra territorium & domicilium ſuum.c.2.de conſt.lib.6, & l.ũn.ff.de iur.om.iur. & vide bonam rationem diuerſitatis,per Feder.conſi.16. Ma.

17 ¶ † Quò ad vltimum princ. artic. Vtrum ſententia digna priuatione beneficij, vel confiſcatione bonorum,trahatur ad beneficiũ,vel ad bona alibi ſita?

¶ Sol. Glo. & Docto. ſentiunt duos intellectus. Primus, ꝙ iudex delicti non fert ſententiã ſuper Eccleſia, ſeu bonis priuando delinquentem,ſed ſolum ſuper crimine, & hæc ſententia facit fidem in alio iudicio, vnde iudex beneficij vel bonorum, priuabit iſtum vigore illius ſententiæ, & per hunc modum exequetur primam ſententiam, & ſententia trahetur ad beneficium alibi ſitum. Hoſtien.tenet,ꝙ iudex delicti poteſt etiam pronunciare ſuper beneficio, & idem Doct. communiter hic, & pro hac opinione facit ſecundum Ioan.And.quia hic fuit quæſitum: etiam de beneficio, & ſolum vult hic tex. ꝙ Epiſcopo beneficij reſeruetur executio, non priuato: vel pronunciatio, de qua materia tandem remittit ad no.per ſe in c.paſtoralis.de appel.in fi. & idem tenet glo.1.in cap.præcedenti. Innoc. hic ſentit primam lecturam: dicit enim,ꝙ prima ſententia per iudicem delicti erit ferenda ſub hac forma: Condemno te de tali crimine, & demum executio fiet per iudicem beneficij,ſecundum canones,qui præcipiunt condemnatos deponendos, vt 25.diſt.c.1.niſi fortè cum tali diſpenſetur, ſecundum quod traditur in c. at ſi clericus.ſupra de iud. Subdit etiam Innoc.ſe credere, ꝙ primus iudex poterit eum perpetuò ſuſpendere à beneficio, ſito in aliena dioceſi, ſed ſententia mandabitur executioni de facto per eum, in cuius dioceſi ſitum eſt beneficium, vel res ſecundum no. in l.à Diuo Pio.ff.de re iudic. Dominus meus dicit, ꝙ vtraque lectura poteſt practicari. Nam iudex delicti poterit pronunciare tãtum ſuper delicto,& immediatè ſequẽtur pœnę iuris, vt l.1.ff.ad Turp.2.q. 3.§.notanda.no.Ioan.An.& Archid.in cap.1.de homi.lib.6. Actualiter verò executionem priuationis beneficij faciet iudex beneficij, aut bonorum ſitorum. Nec eſt ſententia alia priuationis neceſſaria, ſi delictum fuit dignum priuatione: quia prima ſententia lata ſuper crimine, conſequitur effectum priuatiuũ,vt in iuribus ſupra allegatis, & probatur hoc in textu noſtro,dum dicit, ꝙ executio ſpectat ad iudicem beneficij, & ad prædicta vide Specul. in titu. de executione ſententiæ.§.nunc videndum.ver.Pone iudex Florentinus. vbi tangit vtrunque intellectum,& dicit,quòd ſibi plus placet ſecundus intellectus, vt iudex delicti pronunciet ſuper priuatione beneficij. Nec ex hoc dicitur ponere falcem in meſſem alienam, cũ titulus reſideat penes perſonam ipſius clerici, & inhæret oſsibus ſuis, ſicut dicimus de alijs iuribus incorporalibus,vt no.glo.in l.3.ff.pro ſocio. Ideò cum ratione delicti perſona ſit ſibi ſubiecta, priuabit ipſum iure ſibi adhærentem. Et res ſeu beneficium alibi exiſtens, habebitur quaſi pro derelicta,& ibi fiet executio actualis, & hic eſt textus nõ

b cauillando literam. Tenent [b] etiam in ſimili Bar. in publicatione bonorum ratione delicti, in d.l.cunctos populos. de ſumma Trinit.& Ioan.Andr.in capit. cum ſecundum. de hæret. lib.6. Tradit Ioannes Calde. etiam hic. facit l.magis puto.§.illud. ff.de rebus

ADDITIONES.

a ¶ *Ipſo iure. Vide in hac materia Bal.Ang.& alios,in l.fin.ff.de iur.om.iud.& Cano. in c.vt animarum.de conſtit.lib.6.Bal.in l.pen.5.col.C.de execu. rei iu.*

b ¶ *Tenent etiam,&c. De hoc eleganti articulo,an publicatio bonorum facta in loco, trahatur ad bona alibi exiſtentia, vide latè per do.Alex.in conſil.31.lib.1.incip.viſo tit.q.& Ar. conſi.10.adde per Paul. conſi.319. incip.primum quæſitum, lib.1.ſecundum nouiſſimam & elegant. impreſſionem Papienſem.*

bus eo. vbi patet, ꝙ decretum interpoſitum ſuper alienatione, extendatur ad rem ſitam extra iuriſdictionem, & quod notatur in cap. Romana. §. contrahentes. eod.titu.lib.6. A. B. Primam opinionem tenet Petrus de Anchar.in repet.iſtius cap.in primo contrario, dicens, quòd prædicti Patres canonum, qui tenent ſecundum opinionem,non bene intellexerunt: quia expreſsio iud. exprimentis aliquid in ſententia præter vel contra ius, non eſt in ipſius poteſtate, ſed iuris.l.1.ff.ad Turp. hinc eſt, quòd ſi iudex in ſententia aliquid omittit vel decernit aliter, quàm ius diſponat, lex ſupplet, quod tali ſententiæ deeſt.l.4.§.ſi quis condemnatus,& l.miles. §.decem. ff.de re iud.& l.ex diuerſis.§.ſi in iudicio. ff.ſolu.matrim.& quia lex dicit,ꝙ iudex debet pronunciare ſuper crimine. quò ad pœnam vero,iuris poteſtas conſideratur,vt pœna infligatur,quam lex ſuper illo delicto ſentiat.d.l.1.§.1. ff.ad Turpil. & hoc eſt, quod ſenſit Innocen. allegat etiam pro hac opinione tex. noſtrum in princ.& in fi.in prin.dum dicit, pro delicto ibi commiſſo debeat iudicari, & nil dicit de pena priuationis, vel alia, ſed ſimpliciter loquitur, & ſic ſuper crimine ſolùm pronũciatur: in fine etiam dicit, ꝙ erit, quò ad illud executio facienda, quaſi non priuatio vel condemnatio facta fuerit ſuper beneficio, ſed tantum ſuper crimine fieri debeat executio ſententiæ. Item mouetur, quia vbi quis de tali crimine condemnatur, propter quod bona ueniant publicanda,ſentẽtia lata contrà perſonam extenditur ad bona vbicunque ſita, ſine alia expreſsione,veluti acceſſoria rei ad ſententiam, vt in authen. ingreſſi. C.de ſacroſan. eccleſ. & l.ſi adoptauero. ff. de procur.& l.fin. C.ſi pen. ap. mors inter. & cap.1. de iu.pat. lib.6. Nec obſtat l.cum vnus. §.ſi is qui. ff. de bon. author. iu. poſ. vbi ſententia iudicis lata cõtra contumacem ſuper miſsione in poſſ.non extendi tur ad bona ſita extra territorium ius dicentis, quia ille textus loquitur in interlocut. tex.noſter in ſentẽtia diffinitiua. ſed iſtam reprobant Hoſtien. & Ioannes Andr. cap. Romana. ſuper ver. decernere. eod. titu.lib.6.Sed Pet.dicit, quòd aut loquimur in diffinitiua, & habet locum tex.noſter,& l.à diuo Pio. in princ. ff. de re iudi. aut in interlo. & tunc aut iudex ſimpliciter præcipit miſsionem fieri in rebus contumacis, & non extenditur ad bona ſita extra territorium. d.§.ſi is qui. Quandoque iudex decernit expreſsè ſuper talibus ſitis extra territorium, & tunc ad illa extenditur, vt d.cap.Romana, quod no. ad hoc dictum Hoſtien. & Ioan. An. Sed quò ad principalem intellectum tex. noſtri, mihi placet opinio communis, declarata per Dominum meum, quòd iudex poſsit omittere in ſententia pœnam, quæ ex illo delicto venit, & poſsit etiam pœnam exprimere, ſicut dicimus in libello accuſatorio, ad quod vide,quod dixi in cap.qualiter & quando. el 2. de accuſat. Vel poſſumus dicere, ꝙ aut libellus eſt generalis, & facta eſt inquiſitio reſpectu certi delicti, vt veniat ad rñdendum, & ſe excuſandum à dicto delicto, & tunc procedat prima opin.aut in libello inquiſitionis vel accuſationis intenta eſt certa pœna, quæ ex delicto veniebat imponenda, & tunc habet locum ſecunda opinio, vt ſententia ſit conformis li. vt in cap. licet Heli.de ſimon.Mar. & generaliter an ſententia porrigatur ad bona alibi ſita, diſputauit la tè Richar.Mal. primò,deinde Ioan.Calde.quorum dicta refert hic Pet.de Anch.in repe. quæſt.8.& vide per Bart.in d.l.cunctos populos. in fi. q.cuius dicta refert Dominus meus. tangit Iaco. de Are. in l. fin.§.2.de public.& vectigalibus.Gul.de Cu. in l.2. de capi.dimi.& l.ſi procurator.§.ſi plures. ff.de exer. Nico.de Matta. in quæſtio. quæ incipit, inculpatus, quam ponit Albe. de Ro. in quæſtionibus ſtatutorum,parte 2.quæſt.233.Ioan.And. in addit. Specul. in tit.de accuſ.§.ſequitur.ver. quod ſi aliquis. latiſsimè per Dominum Nell. de S.Geminiano, in tracta tu bannitorum, in prima parte ſecundi temporis, quæſtio.17.non eſt enim principalis materia noſtra, ideo non inſiſto.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas mulieris extinguitur morte mariti.*
2 *Dictiones,quondam,olim,iamdudum,quid ſignificent.*
3 *Poſſeſſorij natura non alteratur per narrationem in libello poſſeſſorio factam.*
4 *Domicilium vbi quis ſortiri dicatur.*
5 *Libellus alternatiuus non ſemper reijcitur.*
6 *Eccleſia miſerabiles perſonas tueri debet.*
7 *Libellus aliqua ſpeciali iure concludens,non vitiatur.*
8 *Dictio Leuca, quid ſignificet.*

EX parte B. Miſerabilis perſona poteſt lai cum interdicto, vnde vi, coram iudice eccleſiaſtico conuenire. h.d. Et pars iſtius habetur infra de fi. inſtrum.c.ex parte. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur partis con queſtio. In ſecunda, iudicum inſtitutio. Secunda ibi,mandamus. Prima ſubdiuiditur in tres. Primò ponitur cauſæ commiſsio & rei citatio. Secundò ponuntur rei exceptiones,& actoris replicationes. Tertiò ponitur alia exceptio, & actoris ad illam replicatio. Secunda ibi, dictus. Tertia ibi, idem quoque. Et tex.ibi, defenſare,& infra,dic,ꝙ ſub iſto,infra,de ciditur, ꝙ hoc concludebat Regina, quærendo de iudicibus, qui propter illas exceptiones non procedebant in cauſa,ſecundum Ioan.And. Et ad euidentiam pro intellectu literæ præmittit, quòd ſecũdum hæc tempora,literæ ad lites non debebant impetrari vltra duas dietas, & ſi aliter impetrabantur, non valebat impetratio, vt in cap.nonnulli. ſupra de reſcript. ſecundum aliquos hic per tex.dum dicit,non valebant. Alij verò dicunt, ꝙ olim ualebant. Sed per eas quis non poterat trahi vltra duas dietas, per cap.olim.infra de excep.ſecundum Ioan.An.hic.de quo ſtatim dicam in glo.ſuper verbo,in eadem dioceſi. Hodie verò impetratæ vltra vnam dietam non valent,vt in c.ſtatutum.de reſcrip.lib.6.Et olim videbatur, ꝙ ſi agendum erat reali, fieret computatio à fine dioceſis rei ſitæ, per tex. noſtrum. Hodie verò fieri debet à fine dioceſis domicilij,vt in d.cap.ſtatutum. in §.cum verò. & ibi in glo. ſuper verbo,vnam dietam. Sed quia non eſt materia noſtra, dic vt latius ibi traditur, & in d.cap.nonnulli. Et de intellectu tex.noſtri dicam ſtatim in d.glo. ſuper verbo, in eadem dioceſi.

1 ¶ † Primò no. ibi,quõdam Regina,argumentũ, quòd per mortem mariti extinguitur dignitas, ſeu coruſcatio vxoris. Nam cum tex. dicat, quondam Regina.

Regina. Talis dictio, Quondam, videtur remouere qualitatem Reginæ de præsenti, secundū ea, quæ dixi de dictione, Dudum, in cap. 1. de cle. excom. mini. Sed in contrarium facit tex. dum postea istâ simpliciter bis appellat Reginam. Et hoc plus videtur placere Do. meo, & etiam d. Ant. licet ambiguè loquatur. Non obstat tex. noster, in prin. † Nam istæ
2 a dictiones, [a] Quondam, Olim, Iamdudum, significant tria tempora, videlicet, præteritum, præsens, & futurum, vt in cap. cum olim. supra de offi. deleg. dixi in d. c. 1. de cler. ex. mi. no. glo. in l. nec emptio. ff. de contrahen. empt. & per hoc dicit Barto. in l. 1. §. hæc autem. ff. de no. ope. nunc. quòd notarius qui in instrumento dixit, Titius quondam Martini, non dicit falsum, licet Martinus viuat. Et similiter etiam si diceret, Titius Martini nō dicit falsum, licet Martinus sit mortuus, quia subauditur quondam, secundum Dom. Anto. hic, tradit Spec. in tit. de instrum.
b edi. §. restat. ad finem. Quòd autem vidua [b] retineat
7 mariti coruscationem, no. in l. mulieris. C. de dignitatibus. lib. 12. & in l. filij. §. vidua. ff. ad munic. no. Barto. in l. fin. C. de priui. schola. lib. 11. tenet glo. in verbo, vacare. in clem. 2. de elect. & glo. fin. hic, facit etiam, quod de sepultura viduæ dicitur in cap. 3. §. 1. de sepul. lib. 6.

3 ¶ † Secundò no. quòd quamuis in libello possessorio fiat narratio proprietatis, tamen non alteratur natura possessorij, ita ut agens teneatur probare proprietatem, nec etiam vt admitti debeat excep. cōcernens effectum proprietatis, facit cap. sequens. & c. licet. infra de probat. Nam libellus debet attendi circa modum concludendi, non autem circa modum narrandi. & idem no. Bal. in l. 2. C. de peti. hæred. & in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtilit. publi. & per Dyn. in regu. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. & per Cyn. in l. cum te. C. de probat. Ex quo infertur, quòd licet in libello narretur aliqua qualitas, per quam concluditur iudicis incompetentia, illi non nocet, nisi replicetur in conclusione, secundum D. Anto. hic. Tu vide, quod dixi in cap. si clericus laicum. supra eod.

4 ¶ † Tertiò no. quòd dicitur quis sortiri domicilium vbi habet larem, vel communem habitationē, consideratur tamen quandoque, & si non solitā habitationem, sed interuallatam ibi habeat. de quo dicemus latius in c. fi. infra eod.

¶ Quartò no. quòd falsitas narrata circa merita causæ non vitiat literas.

5 ¶ † Quintò no. quòd libellus alternatiuus [c] non
c reijcitur, quando in qualibet parte alternatiuæ concluditur intentio libellantis. facit quod no. in c. ex parte S. supra de rescrip. & in c. dudum. el secondo, supra de ele. & per Innoc. in c. constitutus. supra de restit. in integ. & per Bal. in l. 1. C. de fur. & ratio est, quia per hoc reus non redditur incertus: licet enim Regina hic libellauerit, quòd per ipsum V. vel per eius complices, fuerit spoliata, tamen quia in utroque casu competit interdictum restitutorium, vt in cap. sæpe. & in cap. cum ad sedem. infra de restitut. spolia. meritò procedit libellus. ad quod vide, quod statim dicam super glo. 1. & quæ latius dicam, infra de lib. obl.

¶ Sextò no. in versi. idem quoque, quòd data negligentia iudicis secularis, potest miserabilis persona adire iudicem ecclesiasticum contra laicum, de quo dic, vt latius dixi in c. licet. supra eod.

6 ¶ † Vltimò no. quòd Ecclesia tenetur ad defensionem miserabilium personarum, ne opprimātur, etiam in causa feudali. Et sic habes unum casum, in quo etiam de causa feudali non cognoscit dominus feudi. de qua materia dic, vt latius dixi in c. ex transmissa. supra eo. & quia hic agebatur possessorio, vide, quod ibi dixi in 1. quæst. princ. in primo membro. versi. 6. limitatio. & latius in 3. membro princi. prædictæ primæ q. principalis.

In glo. 1. ibi, propter nuptias. dic, sed contra hoc fortiter ob. quia donatio propter nup. debet redire ad virum, vel eius hęredes, sicut dos debet redire ad mulierem, vel eius hæredes, vt in c. nuper, alleg. in glo. Sol. Huius timore contrarij dicit hic Io. And. quòd debet intelligi, quando ex pacto vel consuetudine, mulier lucrata fuerat donationem propter
7 nu. vt in cap. fi. infra de don. inter vi. & uxo. † Et ex prædictis infert Do. meus, quòd non uitiatur libel-
d lus, licet non concludat [d] de iure communi, vel municipali, dummodo cōcludat aliquo iure specialia, etiam non allegato in libello, si modo in causæ processu de illo iure fiat fides, quod est ualde sing. Et subdit hic D. M. quòd à prin. posset opponi contra talem libellum, per no. per Innoc. in cap. 1. supra de offi. uica. & in cap. cum sit generale. supra eo. Sed si non opponeretur, libellus procederet, & sufficeret, quòd testificaretur in processu, per no. per Innoc. in c. cæterum. supra tit. 1. & per D. M. in c. dilecti. supra tit. 1. & per no. in c. 1. supra de ordi. cogn. facit l. fin. C. de anna. excep. aduer. Cep. Aduerte ergo, quia videtur sentire Dom. meus, quòd si à prin. obijceretur, libellus deberet reijci, quod mihi non placet. imò arbitror, quòd talis exceptio posset tolli replicatione, subdendo, quòd competit actio, vel facultas agendi ex pacto, vel consuetudine, secus si non replicaretur, quia tunc posset procedere dictum D. mei. Et vide, quæ dixi in cap. si clericus. supra eod. & quæ no. Cyn. in l. 2. C. quæ sit longa consue. in 3. prin. arti. ver. secundò quæritur. circa hoc ego latius dicam, inf. de libel. obla. Et aduerte etiam, quia ego arbitror ad tollendum cōtrarium, supra formatum, quòd dum tex. dicit dotalium, possit accipi pro ipsa dote, quia uerba, quæ possunt dupliciter intelligi, intelliguntur & exponuntur eo casu, qui magis adaptatur intentioni petentis, ad quod uide, quod dixi in c. 2. infra de libel. obla. 33. princ. arti. ¶ Glo. 2. potest expediri per duplex contrarium. Primò, quòd licet

ADDITIONES.

a ¶ *De similibus dictionibus vide Fulg. in cons. 22. Alexan. & Mod. in l. 1. §. 1. de no. ope. nun. Ar. in c. 1. de acc.*

b ¶ *Vidua coruscat radijs mariti. vide Bart. in l. fœminæ. ff. de sen. l. fi. & ibi Doct. C. de verb. signif. adde Alex. in l. filij. §. fi. au. nunic. vbi intelligit de honestè viuente. Et adde hic Moder. qui latè examinant hanc materiam per 4. fallent.*

c ¶ *Vide Doct. in §. sed istę. in fi. Insti. de act. & adde Pau. cons. 392. in prima impressione.*

d ¶ *Non concludat. Debet tamen tale quid in libello exprimi, per quod reddatur verisimile quod petitur, vt perscri. in c. quia verisimile. de præsump. inf.*

licet quis sit spoliatus per complices, nō tamen competit interdictum vnde vi, contra dominum, nisi mandauerit, aut ratum habuerit, vt in cap. cum ad sedem. glo. soluit, fatendo contrarium. Secundò sentit cōtrarium, q̄ petat restitutorium: licet per se aut per complices, vel mandato suo non spoliauerit, vt in cap. sæpe. alle. in glo. fatetur contrarium. In ea. glo. ibi, tenetur etiam alia ratione. Dic, hoc intellige vt non teneatur interdicto, vnde vi, per ea, quæ statim dixit glo. sed iudicio possessorio ex condictione decretalis, sæpe. Et ex prædictis & ex glo. iuncto tex. no. sing. q̄ libellus alternatiuus non vitiatur, quando est talis alternatiua, quæ non inducit obscuritatem, & in qualibet parte concluditur intentio libellantis: licet non oriatur eadem species agendi, sed diuersa: nam expoliatione propria, vel ipsius mādato, aut ratificatione commissa, cōpetit interdictum, vnde vi, sed expoliatione alterius, & receptione possessionis scienter facta, competit condictio c. sæpe. alleg. in gl. & tamen videtur procedere libellus super possessorio ratione spoliationis per se, seu per complices, de qua materia latiùs dicam in titulo, de lib. obla. Glo. 3. sentit contrarium, quòd licet iste nobilis haberet castra & reditus in diœcesi Andeuagensi, nō tamen potest dici, quòd propter hoc habeat ibi domicilū, quia sola domus possessio &c. Glo. soluit, q̄ non solùm habebat ibi castra, sed etiam habitationem. Et sic no. quòd ex habitatione in loco quis dicitur sortiri domicilium ibi, de qua materia latius dicam in c. fin. eod. Et ad intellectum glo. relatæ ad tex. adde, quæ dicam in seq. gl. ¶ In gl. super verbo, in eadem. in fi. dic, Sed contra hanc glo. & contra tex. opponitur. Aut enim computatio dietarum fit à loco domicilij, prout dicit glo. in cap. statutum. §. cum verò. quæ incipit, olim dicebamus. de rescript. lib. 6. Et frustra Papa exigit, quòd inquiratur, an ibi sit res litigiosa. Aut computatio fit à loco rei sitæ, secūdum quod sentit glo. & secundum communem opinionem antiquorum. Et etiam Innocen. & Host. hic, & tunc frustra tex. videtur requirere, q̄ ibi habeat castrum, in quo interdum iste conuentus consueuerit habitare. Sol. Ad id quod dicitur in tex. de habitatione secūdum Doct. debet suppleri verbum, maximè, quasi velint, quòd istud non sit necessarium, sed sufficiat, q̄ ibi sit res sita, & q̄ hic positum fuit in tex. quia sic fuit allegatum per partem. Alij verò intelligētes quòd fiat computatio à loco domicilij: vel habitationis, in quantum litera videtur requirere rem ibi sitam esse, supplent verbum, maximè. Et hoc plus placet Zab. & sic patet, q̄ secundum vtrumque intellectum, litera non potest stare sine suppletione. Sed intellectus placet Dom. meo, mouetur: quia nō est verisimile, quòd Papa voluerit aggrauare istam viduam superfluis probationibus. Et si alterum fuisset sufficiens, Papa mandasset alternatiuè, non copulatiuè, vt in c. exhibita. supra de iud. & in c. cum iam dudum. infra de præben. Vnde in effectu concludit Dom. meus, quòd olim & hodie com
a putatio debeat & debet fieri à loco [a] domicilij: etiā vbi ageretur reali, cum limitatione, de qua statim dicam. Distinguit ergo Dom. meus, q̄ aut quis conuenitur coram ordinario rei sitæ: Et hoc est clarū, quòd ratione rei sortitur ibi forum, per iura allegata in gl. de qua latius dixi in c. 3. supra eod. Aut conuenitur ibi coram delegato. Et idem est dicendū, quia sicut ibi sortitur forum coram ordinario, ita debet posse conueniri coram delegato, vt sentit Innoc. in c. dilecti. infra eodem. Aut delegatio fit extra locū vbi res est sita, & extra locum domicilij conueniendi: Et hoc casu, si in loco rei sitæ nullum habet domicilium, fiet computatio dietarum à loco domicilij, & si plura habet domicilia, inspiciemus principale & magis frequentatum. Sed si cum foro rei sitæ concurrit, quòd quandoque ibi consueuerit habitare, quamuis in illo loco rei sitæ non sit principalius & frequentius domicilium, tamen quia agitur vigore rei sitæ, & concurrit duplex vinculum, scilicet rei sitæ & domicilij: quamuis non principalis, at tendimus locum rei sitæ, & ab illo debet fieri computatio dietarum, quia duo vincula vincunt unum, vt in c. 1. sup. de treu. & pa. & in authent. itaque. C. communia de successionibus, quæ distinctio est, val de notabilis, & subtilis consideratio, & mihi placet.

8 ¶ † Sed circa prædicta quæro pro intellectu prędictorum, & tex. quid intelligatur per verbum, Leuca. Sol. Dic, quòd secūdum Philippum, Leuca est spatium continens duo miliaria: sed dicit Hostien. quòd iste 12. Leucæ, de quibus in tex. solùm continebant 20. miliaria. Et sic erat una dieta, vt in l. 1. ff. si quis cautio. & in l. 3. ff. de verbor. sign. vnde dicit, q̄ tres Leucæ in illo loco faciunt quinque miliaria. Et dicit hic Fran. Vercel. q̄ Leucæ in Francia sunt magnæ, in Burgundia maiores, in Anglia & Alamania sunt maximæ, & sic refidet Ioan. An. Glo. fin. in princ. est declaratiua literæ. deinde in ver. & sic uidetur colligi ar. contra quod opponit de quatuor iuribus, & soluit, deinde in ver. Item est ar. colligit aliud ar. deinde in ver. item exceptio, sentit contrarium. quod falsitas illa narrata in rescripto per Reginam, q̄ castrum illud pertineret ad eam iure dotalitij, debebat literas uitiare, saltem ope exceptionis. glo. soluit & satis obscurè loquitur. deinde in ver. sed quære, sentit contrarium, q̄ ista non debuerit appellari Regina, & soluit. In ea. glo. ibi, & ita literæ ab initio suspensæ manent. Dic de hoc, vt latè dixi in c. licet. supra eod. in glo. 1. vbi tractaui iutellectum tex. nostri, & c. ex tenore. supra eo. & quantum ad id quod dicit gl. vt tollat contrarium de c. ex transmissa. & c. cæterum. dum dicit, q̄ illa iura, dum uolunt, quòd solus dominus feudi possit cognoscere de re feudali, & non alius: non data negligentia domini feudi, procedunt in petitorio, non autē in possessorio, dic de hoc vt latius dixi in d. cap. ex transmissa. in tertio membro princip. primæ q. principalis. In ea. glo. ibi, non debet proponi in exceptione dilatoria. Dic, sentit ergo gl. duas solutiones ad cōtrarium. Prima est, quod in literis impetratis super possessorio, licet aliquod falsum narretur super proprietate, non tamen uitiantur tales literæ. Secunda solutio & melior, quod falsitas narrata circa merita causæ non vitiat rescriptū, sed debet reseruari ad merita, sicut reseruaretur ipsa exceptio peremptoria, secus si committeretur

ADDITIO.

a ¶ *Vide latius de hac materia per An. Sicul. in c. dilectus. de rescrip. & pondera textum contra ea, quæ hic dicuntur in l. si post sententiam. C. de appel.*

mitteretur falsitas circa exceptionem dilatoriam. & quamuis Doct. antiqui dubitauerint, tamen est hodie tex. expressus de hoc in cap. 1. in fi. de li. contest.

a lib. 6. & ad hoc dictum ponit hic Vinc. [a] duas notabiles limitationes, de quibus dixi in c. super literis. supra de rescript. aliquid traditur in c. cum ordinem, & in c. constitutus. eo. ti.

ADDITIO.

a ¶ *Et ad vnam limitationem Vinc. quando notoriè constat de falso expresso, vide Ro. consi. 466. & consil. 214. vbi dicit, q̃ omnis exceptio, per quam ostenditur agentem non habere ius, potest opponi ante li. contest.*

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio ciuitatis, per quem exerceatur.*
2 *Ecclesiæ speciali iure, possunt castra aliqua cõpetere.*
3 *Iurisdictio non possidetur, sed quasi possidetur.*
4 *Collata Ecclesiæ in dubio pro animæ censentur conferri remedio.*
5 *Relicta Ecclesijs non debent ad alios vsus conuerti.*
6 *Sacrilegium multis modis in rebus Ecclesiæ committitur.*
7 *Dictio collata, ad quid referatur, & ad quid dictio relicta.*
8 *Practica quæ in interdicto, vti possidetis, sit seruanda.*
9 *Libellans pro iuribus incorporalibus succumbit, si se esse in vera possessione dixerit.*

ONQVESTVS. Laici vsurpantes iura ecclesiarum, velut sacrilegi per iudicem ecclesiasticum compescuntur. h. d. & primò ponitur querela Episcopi. Secundò iudicis datio, cum præambula iustificatione ibi, cum autem. & in tex. ibi, ac esse. dic, & per hoc videbatur intentari interdictũ, vti pos. l. 1. §. interdictum. ff. vti pos. secundum Host. & Ioan. And. Idem in tex. ibi, per violentiam, non intelligas, quòd ista violentia esset spoliatiua: quia tunc non bene diceret Episcopus, quòd esset in quasi possessione. Sed debes intelligere de violentia inquietatiua, secundum Innoc. & Ioan. Andr. Item, in tex. ibi, modis alijs, dic vt puta, emptione, permutatione, vel vsucap. vt Instit. de re. diu. §. per traditionem. & C. de pact. l. traditionibus. secũdum Hostien. & Ioan. And.

1 ¶ † Primò no. ibi, potestas & commune, quòd iurisdictio ciuitatis exercetur per rectorẽ ciuitatis, tam
a in ciuitate, quàm in castris ciuitati subiectis. [a] Nam tales rectores & potestates dicuntur habere quasi præsidentalem potestatem, facit lex fi. C. de præscr. lon. temp. & castra subiecta ciuitati non dicuntur habere iurisdictionem, quamuis ciuium app. veniãt homines ipsorum castrorum, ad quod vide no. in l. qui ex vico. ff. ad munic. & in l. qui in continentibus. ff. de verb. sign. intellige tamen, quòd hoc procedit ex lata & non propria significatione, & vide bonum tex. in l. 3. C. de natura. lib. & in l. nulli. C. de episc. & cler. & per Bar. latè in consilio quod incipit, quæritur vtrum iurisdictio. & hoc procedit de iure cõmuni. de consuetudine tamen, ex priuilegio possunt talia castra habere iurisdictionem. de quo per Bart. in l. 1. ff. de dam. infec. ad quod vide quæ latè dixi in c. cum contingat. supra eo.

¶ Quid autem de castris & locis confœderatis, &
b quid de his, quæ præstant pallium, [b] aut quid annuatim, vtrum videantur subiecti, vel liberi? vide per Bar. in d. l. 1. & in l. nõ dubito. ff. de captiuis & postli. reuer. de his autem, qui se submittunt protectioni alicuius ciuitatis, an dicantur in illam trasferre suam iurisdictionem. Bar. simpliciter dicit quòd non, in l. 1. C. de excu. mu. lib. 10. & vide latè per eum in tractatu de tyranno, & per Bal. in authen. decernimus. C. de sacrosan. eccles. Quinimo Barto. in d. l. 1. C. de excu. mu. plus voluit, quòd etiam si se cõmittit quis protectioni & regimini alterius, non transfertur merum vel mistum imperium. ar. illius l. 1. quamuis hoc vltimum de regimine, sit magis dubium, & vide no. per Barto. in prooemio ff orum, & quod no. in cap. recepimus, & in c. ex parte tua. supra de pri. Vtrum autem concesso castro vel territorio, venditionis titulo, aut simili, videatur cõcessa iurisdictio, vide per Dyn. & Barto. in l. inter eos. ex equendi. ff. de acquir. rer. dom. in princ. & l. 3. in princ. ff. de acquir. possess. & per Bald. in l. à procuratore. C. mand. & per eum in cap. 1. de capitaneo, qui curiam vendidit. & in cap. 1. §. ex eadem. de l. Conradi. in vsib. feu. & vide Oldr. qui etiam multa alia iura alle. consil. 244. & per Bald. consi. quod incip. commune Spoleti, & predicta notabis, quia quotidie veniunt in pract.

2 ¶ † Secundò no. quòd ecclesiæ iure speciali possunt pleno iure aliqua castra competere. Et quid im portet, pleno iure, statim videbimus, in gl. 1.

3 ¶ † Tertiò no. ibi, in eius quasi possessione, quod iurisdictio non dicitur possideri, sed quasi possideri: quia iurisdictio, sicut cætera iura, est quid incorporale. Instit. de rebus corporalibus. §. primo. Incorporalia verò proprie quasi possidentur, vt in cap. querelam. supra, de electio. & in iuribus hic allegatis in glo. 2. & in cap. fin. supra titu. 1. valet tamen li-
c bellus, [c] licet in iuribus incorporalibus quis dicat se possidere, vt traditur per Bart. in l. sed & si possideri. ff. de iureiur.

4 ¶ † Quartò no. quod collata, seu relicta ecclesiæ, in dubio videntur relicta pro remedio animæ peccatorum. Et sic etiam iudicantur, vt pia relicta, ad idem 12. quæstio. 4. cap. Pontifices. & infra de test. cap. requisisti. & latè per Lud. Pontanum in repet. authen. similiter. C. ad leg. Falc. & quod hic dicitur de ecclesijs, idem dicunt Docto. de alijs pijs locis, per d. c. requisisti. & c. officij. inf. de test. secundum Hostien. & Ioan. An.

5 ¶ † Quintò no. quod relicta ecclesijs nõ debent ad alios vsus conuerti. ad idem c. ad hæc. infra de rel. do. & de consc. dist. 1. c. ligna, & cap. vestimenta. ad quod vide quæ latius traduntur in regula, semel Deo. de reg. iur. lib. 6.

¶ † Sextò

ADDITIONES.

a ¶ *Subiectis. Adde Abba. in consil. suo 3. in 1. lib. & an castrum exemptum teneatur vti statutis ciuitatis, & inservire eiusdem necessitatibus, vide Alexan. consi. 152. lib. 2.*

b ¶ *Vide de hoc latius per d. Soc. consi. 7. col. 1. versi. ex quibus verbis. & consi. 74. col. 3. ver. præterea dictis.*

c ¶ *Valet tamen libellus. Adde D. Philip. Dec. consi. 28. colum. 5.*

6 ¶ † Sextò no. quòd sacrilegium committitur in rebus ecclesiæ nõ solùm quãdo occupantur & vsurpantur, sed etiam si in illis turbatiua molestia inferatur, per quam molestiam etiam laicus efficitur de iurisdictione ecclesię, secundum quod latius dixi in c. cum sit, supra eo. quinimò etiam propter detentionem bonorum ecclesiasticorum sine violentia contra voluntatem ecclesiæ dicitur committi sacrilegium. 16. q. 7. si quis principum, & no. in cap. si clericus, supra eo. parum enim differt quò ad Deum, alienа inuadere, vel iniustè possidere, vt in c. sæpe. infra de restit. spoliat.

7 ¶ † Septimò no. ibi, collata. iuncto verbo, relicta, quòd verbum collata, refertur ad dispositionem inter viuos, sed verbum relicta, ad dispositionem in morte: quia verbum relinquẽdi, ad viui tabulas nõ pertinet. ff. de tab. ex hi. l. 1. in fi. secũdum Philippum & Io. An. Tu vide etiam tex. cum gl. in l. 1. C. de pec. eius, qui libertatem meruit. & tex. & Bar. in l. vnum ex familia. in prin. ff. de leg. 2. & no. Inst. ex quib. cau. ma. non licet, in fi. & Azo in sum. in tit. de testa. ma. ver. quis autem possit.

¶ Octauò no. ibi, anathemati supponendi, quòd inuasores rerum ecclesiarum non sunt excommunicati ipso iure: sed excommunicandi, quia tex. loquitur per verbum futuri temporis, supponendi, per ea quæ dixi in cap. si diligenti, supra eod. Incendiarij verò & violatores ipsarum ecclesiarum, sunt excommunicati ipso facto. 11. quæstio. 3. cap. canonica, & ibi glo. 16. quæstio. 4. c. omnes, dixi in cap. contingit. infra de senten. excom. in 18. princ. art. versi. 2. & ibi vide 199. casus, in quibus quis incidit in excommunicationem ipso facto.

8 ¶ † Vltimò no. ex fine practicam obseruandam in interdicto vti possidetis. agitur enim vt aduersarius cesset à turbatione, & vt satisfaciat de præteritis
a damnis seu iniurijs. Sed [a] tu dic vt latius traditur in c. licet. inf. de proba. & in l. 1. C. vti possid. & per Bar. in l. quoties, ff. vti poss. & ex prædictis, & ex tex. infertur, q̃ clericus etiã nomine ecclesiæ potest petere satisfactionem iniuriæ. de quo dic, vt latius dixi in c. olim. infra de iniu. & ibi vide, an solus rector vel prælatus possit remittere satisfactionem iniuriæ. de quo etiam in c. si is, & c. contingit. inf. de senten. excom. & per glo. 88. d. c. discordantes, & vide quæ dixi in c. 2. supra de malefic.

¶ In glo. 1. in fi. dic, Io. An. reprehendit hanc glo. quia tex. expresè facit mentionem de sola temporali iurisdictione dum dicit, q̃ iurisdictio temporalis competebat ecclesiæ pleno iure, & sic non intendit comprehendere spiritualem: unde dicit, q̃ intelligitur pleno iure, hoc est, tam respectu meri & misti imperij, quam iurisdictionis, quia iurisdictio in genere comprehendit etiam merum & mistum imperium, vt dixi in cap. cum contingat. supra eo. in princ. 2. q. 7. princ. art. Tu aduerte: quia de iurisdictione spirituali non erat necessarium dicere si castra erant de diœcesi Bon. No. tamen prædictas expositiones Docto. ad intellectum literarum & priuilegiorum, vel aliarum conuentionum, vt si pleno iure aliqua ecclesia, vel aliquis locus concedatur ab illo, qui habet & potest iurisdictionem temporalem & spiritualem concedere, vtranque intelligitur concessisse. ar. glo. nostræ, & c. olim. inf. de ver. sig. iuncta l. beneficium. ff. de consti. prin. & quod no. in l. si quãdo. C. de bo. vac. lib. 10. & idem dicit, si concederetur omnimoda iurisdict. Ita no. gl. in verbo, omnimodam. in Clevnica, eo. ti. & ibi dixi. Sed si concederetur omnimoda iurisdictio temporalis, vel pleno iure, intelligeretur etiam de mero & misto imperio. Quid aũt in libello, si aliquis dicat rem, quam petit, pleno iure ad se spectare: an si habet solam proprietatem, talis libellus procedat? tex. facit q̃ sic, in l. raptores. §. fin autem. ibi, plenum habeat dominium. C. de epi sco. & cle. facit l. 1. C. de bonis libertorum. & satis placet, quia illud videtur deduxisse. Et verba libelli sunt interpretanda in fauorem libellantis, vt statim dicam. Quando autem ecclesia dicatur spectare ad superiorem pleno iure, & quid tunc importet, vide glo. & Doct. in c. quoniam. & in c. cum & plantare. inf. de priui. & vtrobique tetigi. Et adde quæ dixi in fra de cau. pos. & proprie. in rub. Glo. 2. quærit & solui uit. In ea. glo. ibi, non possidentur. dic, idem probatur in l. 1. §. incorporales. ff. de acq. rer. do. & in c. quærelam. sup. de elect. Et notabiliter tradit Do. Ant. in repe. c. fi. inf. de cau. pos. & proprie. Et aduerte: quia iurisdictio & huiusmodi iura non possidentur, sed quasi possidentur: non competit interdictum, uti poss. directum, sed quasi interdictum, vti possidetis, vt ff. de serui. in l. quoties. & ff. si serui. ven. & in l. 2. §. Pomponius. competit etiam pro istis iuribus incorporalibus condictio ex canone, integranda. 3. q. 1. secundum Gul. competit ergo interdictum, quasi uti possidetis, pro iuribus incorporalibus, vt etiam traditur in l. 1. ff. uti pos. Et ex prædictis, & ex tex. iuncta glo. no. habes formam libellandi in istis iuribus incorporalibus: quia debes semper cõcludere in quasi interdicto, siue sit interdictum, vti pos. siue interdictum, vnde vi, vel aliud simile, quod intentas. hic enim est regula, q̃ sicut pro rebus corporalibus competunt interdicta directa secundum materiam cuiu slibet specialis interdicti: Ita & pro iuribus incorporalibus competunt quasi interdicta, vel vtilia interdicta in illa materia. Ad quod vide quod latè tradit Spec. post Gof. in tit. de restit. spol. §. 2. ver. sed si aliquis certis. & in titu. de causa poss. §. in retinenti. nisi sint talia interdicta, de quorum natura sit vt solum agatur duplo iure, pro iuribus incorporalibus, exemplum in interdicto de itinere actuque priuato utendo, aut etiam reficiendo: quia tunc pro iuribus incorporalibus dantur directa interdicta, vt tradit Specul. in tit. de causa pos. §. priuata. ver. est & aliud interdictum, & ver. porro. Aduerte tamen, quia etiam si in libello quis diceret se agere simpliciter interdicto, & non diceret, quasi interdicto, vel vtili interdicto, etiam in casibus, in quibus non competit directum, sed vtile: non tamen vitiaretur libellus, vt in c. olim. de restit. spol. & in cap. licet. infra de prob. & in cap. accedens. infra vt lite non contest. vbi probatur, q̃ nec sententia sic lata uitiatur. facit etiam quod no. glo. in c. si qui. 74. distin.

¶ † Voluit

ADDITIO.

a ¶ *Dic latius. de materia huius interdicti, vt per Are. in §. quadrupli. in vlt. car. de act. Bart. in consi. 112. quidam accusatus. Bald. in consi. 331. lib. 1. incip. casus, super quo, Alex. 136. col. 3. lib. 2. An. Sicu. consi. 25. lib. 4.*

9 ¶ † Voluit tamen hic Collectarius, quòd si libellans pro iuribus incorporalibus diceret se esse in vna possessione, quòd succumberet, quod non placet Do.meo, nec mihi, quia verba libelli impropriè & latissimè sunt intelligenda, vt concludant intentionem libellantis, vt est tex. iuncta glo. in cap. constitutus. infra de reli.do. & in cap. cæterum. supra de iud. Nam & videmus rationes subiectæ materiæ, q̃ appel. dominij intelligimus de vtili, quamuis propriè veniat directum, vt l. 1. §. qui in perpetuum. si ag.vec.vel emphy.pet. facit etiam tex. in l. si quis inten.ambi.ff.de iud. & quod dixi in cap. præced. Sed cõtra prædicta opponitur. videtur enim, quòd huic Episcopo non competeret interdictum, vti possidetis. nam cum diceret illatam violentiam, videbatur amisisse possessionem. argu. eorum, quæ traduntur infra de restit. spol. per totum, sed interdictum, vti possid. non datur nisi possessori. Solu. dic vt dixi su per tex. quod violentia non fuit ablativa, seu expul siua, sed turbativa. Et aduerte: quia licet ad hoc vt competat interdictum, vti possid. non sit necessaria violentia, sed sufficiat simplex turbatio: si tamẽ quis ageret ex violentia turbativa, deberet succumbere, si simpliciter probaret turbationem, & non violentiam. facit l. mater. §. eandem. ff. de except. rei iudi. se cundum Innocen. & Ioan. Andr. hic, & sequitur D. Anto. qui subdit, quòd ad hoc vt contra laicum agatur pro turbatione rei ad ecclesiam pertinentis coram ecclesiastico, requiritur q̃ turbatio sit violenta. quod non placet hic D. M. & bene, per no. in cap. cum sit, supra eod. vbi generaliter dicitur, q̃ ecclesia potest conuenire malefactores suos coram ecclesiastico. facit etiam tex. noster in fi. qui probat, q̃ qualitercunque violetur, vel damnificetur ecclesia, dicitur committi sacrilegium. Sed primum dictum Innocen. & Ioan. An. q̃ talis debet succumbere si non probat violentam turbationem, prout deduxit, placet hic D. M. quia non videtur probasse factum deductum in iudicio. arg. no. in c. cum sit. & per Cyn. in l. 2. C. de probat. vbi dicit q̃ accusans de insultu cum armis, vel de percussione cum sanguinis effusione, debet succumbere si solùm probat insultum sine armis, aut solam percussionem sine sanguinis effusione. all. c. fin. infra de rest. spol. Sed tu vide Ioan. An. qui hoc idem singulariter tenet in addit. Spec. in rub. de accu. vbi etiam tractat, quid e contra, si accusabit de insultu aut percussione duntaxat, & probat insultum cum armis, vel percussione cum sanguinis effusione. Et ad prædicta etiam vide glo. in cap. Abbate. de re iudi. lib. 6. & quod no. in c. ex parte, infra de priui. in c. licet. infra de proba. in cap. pro posuisti. de cle. excom. mi. in c. venerabilis. de sent. excommu. tenet Bart. in l. denunciasse. §. qui tamen. ff. de adul. Bal. in l. in causis. C. de accu. traditur etiã in l. 4. §. hoc autem. ff. vi bon. rapto. & in l. Fulcinius. §. cum autem. ff. quibus ex cau. in pos. ea. & in l. 1. §. fin. de incen. rui. naufra. & per d. Flo. in l. 1. in princ. ad leg. Aquil. Nec ob. quod supra dictum fuit, & quod dixi in cap. præced. vbi videtur satis esse, quòd in libello concludatur illud, quod est sufficiens ad intentionẽ libellantis, adeò quòd si postea aliquid aliud addatur, non nocet: quia respondeo, quòd illud procedit, quando probaretur idem factũ, quod comprehensum fuisset in libello, quod est substantia & fundamentum libellantis. secus autem quando non probaretur idem factum, sicut est in terminis nostris. Nam probando simpliciter turbationẽ, seu insultum, vel percussionem: non videtur probare illud factum, quod est deductum in libello: vide licet violentam turbationem, insultum cum armis, & percussionem cum sanguinis effusione: sed videretur esse probatum aliud factum, & sic non deberet obtinere. ¶ Glo. fi. in princ. est declaratiua, & allegat rationem, seu respondet tacitæ quæstioni. Et deinde decidit tres quæstiones. In ea. glo. ibi, ipso iure, dic: Doct. hic allegant in contrarium quædam iura, & tandem recitãt varias opi. tu vide quod dixi supra in 8. no. In fi. glo. dic, vide remissiones, quas dedi supra in vlt. notabili.

SVMMARIVM.

1 *Contractus factus per prædecessorem, an liget successorem.*
2 *Contrahens in aliquo loco, ibidem conueniri potest.*
3 *Priuilegium concessum patriæ sub nomine appellatiuo, clericis etiam competit.*
4 *Expressio nominis proprij, quid operetur.*
5 *Clericus per viam contractus, potest prorogare iurisdictionem non sui iudicis.*
6 *Damnorum emergentium ratio habetur contra debitorem quantitatis.*
7 *Contrahens in vno loco, si simpliciter promittat se solu turum, qualiter sortiatur forum.*
8 *Promittens se soluturum, vbi contrahit, ibidem forum sortitur.*
9 *Contrahens in vno loco, si alibi solutionem destinauerit, vbi conueniatur.*
10 *Obligatus ratione debiti, an possit alibi conueniri, quàm in loco destinatæ solutionis.*
11 *Vagabundus vbi conueniatur.*
12 *Interesse non attenditur in omnib. actionibus, nisi agatur in loco solutioni destinato.*
13 *Interesse, an propter locum in actionibus arbitrarijs attendatur tam ex parte rei, quàm actoris.*
14 *Fideiussor, qui interuenit pro eo, qui promisit se in alio loco soluturum, an propter locum teneatur ex mora debitoris.*
15 *Obligatio ad interesse propter locum ex mora debitoris, an extinguatur forte in loco non destinato soluta.*
16 *Forum sortiens alicubi solum ratione contractus, qualiter possit ibi conueniri.*
17 *Clerico conuento coram iudice ecclesiastico non suo, an valeat processus contra eum gestus.*
18 *Forum quem sortiri in loco destinato solutioni, an sit indistinctè verum, & nu. seq.*
23 *Forum ratione contractus, quam iurisdictionem producat.*
24 *Citatio, quæ extra territorium fieri possit, & nume. sequen.*
26 *Iudex domicilij, à iudice contractus non potest cogi.*
27 *Creditor, cui fit promissio de soluendo in alio loco, an statim in illo loco debitorem conuenire possit.*
28 *Promittens soluere Romæ vel Venetijs, vbi conueniri possit.*
29 *Promittens soluere in duobus locis copulatiuè, vbi conueniri possit.*

Promittens

30 *Promittens soluere in aliquibus locis expressis cum clausula generali, & vbique locorum, vbi conueniri possit.*
31 *Promittens soluere vbique locorum nullo expresso loco, vbi conueniatur.*
32 *Contrahens in vno loco & in alio promittens soluere, & in tertio conficitur obligationis instrumentum, vbi tunc conueniatur.*
33 *Contrahens in vno loco, vbi conueniatur, si cõditio contractui adiecta, in alio impleatur. & nu. seq.*
38 *Remissio locum habet in contractibus, & hoc limitatur numeris sequen.*
47 *Statutis diuersis existentibus in loco contractus, quæ attendi debeant.*

DILECTI FILII. Priuilegiatus, si non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel soluere promittit, potest ibi conueniri, secundum Io. And. vel sic secundum D. M. Priuilegium alicui concessum, vt non teneatur nisi in certo loco respondere, non extenditur ad locum, vbi ex aliqua causa de iure communi potest conueniri. hoc dicit. Et est casus notabilis. Et primò ponitur querela actorũ, quæ continet causæ commissionem, & rei exceptionem. Secundò, ponit mãdatum factum reo, & prouisionem: si non pareat mandato.

1 ¶ † Primò no. q̃ contractus celebratus per prædecessorem, obligat successorem non solum quoad substantiam, sed etiam quò ad qualitates.

2 ¶ † Secundò no. quòd contrahens in aliquo loco potest ibi conueniri, non solum coram ordinario, sed etiam coram delegato apostolico: non obstante priuilegio, cuius fauore talis contrahens non posset per literas apostolicas trahi extra domiciliũ.

3 ¶ † Tertiò no. q̃ priuilegium concessum homini bus alicuius patriæ sub nomine appellatiuo, puta Anglicis vel Petruscis, cõpetit etiam clericis: quoniam materia est proportionabilis etiam clericis, & comprehendit etiam laicos, licet concessum sit à sede Apostolica in materia subiecta.

4 ¶ † Quartò no. q̃ expresio nominis proprij non impedit quo minus rescriptum respiciat successorem vniuersalem: hic enim rescriptum fuerat impetratum contra R. Et tamen iste Episcopus Dulmenen. successor istius R. conuenitur vigore talis rescripti. Sed fortè fuit, quia fuit impetratum contra R. nomine ecclesiæ, de quo dic, vt latius dixi in cap. quoniam Abbas. de offic. deleg. & latissimè dixi in Clem. & si principalis. de rescript. & tangitur hic in glo.

5 ¶ † Quintò no. q̃ quamuis clericus nõ possit ex presse prorogare iurisdictionem non sui iudicis, sine consensu sui ordinarij, vt in c. sequ. tamen potest per viam contractus, de hoc latius infra.

¶ Sextò no. quod quis dicitur cõtraxisse loco destinatæ solutionis. ad idem l. contraxisse. ff. de act. & obl. & de hoc latius infra.

6 ¶ † Vltimò no. q̃ contra debitorem quantitatis, etiam de iure canonico habetur ratio non solum partis principalis debitæ, sed etiã damnorum emergentium propter nõ factam solutionem delato tempore, & istud est clarum, respectu damnorum emergentium, prout accipitur damnum pro diminutione patrimonij, secundum quod accipitur in l. 3. ff. de dam. infec. Sed in quantum damnum accipitur pro lucro cessante, est maius dubium, an possit peti de iure canonico. tex. tamen iuncta gl. facit, quòd sic in l. cohęredi. C. de actio. empti. Quare mercator, [a] cui in tempore præfixo non soluitur pecunia mutuata, potest petere damna lucri cessantis, & hoc etiam tenet Dom.me. in c. conquestus. infra de usu. & in cap. cum venerabilis. super gl. 3. infra de excep. & in cap. P. & G. de offic. deleg. tenet glo. & Barto. in l. vtique. ff. de eo, quod certo loco. facit bonus tex. in l. at qui natura. §. non tantum. ff. de neg. gest. & in l. & in contraria. ff. de vsu. & Bald. ibi, qui sum mauit illam l. quòd vsuræ veniunt ex mora, vel ex interesse, dicens, q̃ veniunt etiam de iure canonico. Et ita dicit se consuluisse. allegat cap. 2. infra de fideiusso. Et idem etiam tenet Ioan. de Imo. in l. gerit. ff. de acquiren. hæred. in pe. quæst. Considerari tamen debet circa prædicta qualitas personæ, cui datur ad hoc, vt videatur, vtrum habeatur ratio lucri cessantis. in mercatore igitur, aut simili, qui cum pecunia non est solitus lucrari, vt in pluribus prælegatis, & traditur per Bart. & Doct. in l. 1. C. de sen ten. quæ pro eo, quod interest proferuntur, & per Bar. in l. 1. C. de summa Trin. & per Cyn. in authen. ad hæc. C. de vsu. q. 3. Io. Cal. in c. nauiganti. de vsu. q. 3. Pet. de Anch. in Cle. 1. §. sanè. de vsu. Et ita ego pluries cõsului [b] & obtinui in foro ecclesiastico. de quo tamen articulo vide, quæ latius dixi in rubr. de vsu. in 8. princ. artic.

¶ Glo. 1. sentit contrarium, q̃ etiam ex alio capite iste Episcopus non teneretur respondere vigore literarum: quia ex quo fuerunt impetratæ cõtra R. & R. erat mortuus, videntur expirasse, vt in cap. quoniam. supra de offic. deleg. glo. soluit. In fi. glo. dic, no. singulariter ex ista glo. quòd quamuis literæ sint concessæ expresso nomine proprio: tamen dicũtur reales, & non personales: si materia subiecta est realis. Et ita etiam per contrarium dic, quòd si subiectum seu materia respiceret personam propriam, quamuis literæ concedantur sub nomine dignitatis, dicuntur esse personales, & non reales. Et ad prędicta facit quod no. in c. requisisti. infra de testa. & vide in iuribus allegatis in 4. no. Et per Ioan. Andr. in mercuriali. priuilegium. de regu. iur. lib. 6. & per Barto. in l. post mortem. ff. quando ex facto tutorum. facit quod traditur supra de offic. deleg. cap. P. & G. & de iudic. cap. quia V. Philippus tamen aliter respondet ad contrarium hic, videlicet, quòd hic fuit iurisdictio perpetua cum prædecessore per citationem, vel similem actum. de quo in cap. gratum, & c. relatum. supra de offic. deleg. Sed præcedens solutio est notabilior.

¶ Glo.

ADDITIONES.

a ¶ *Mercator. Adde latè do. Phil. Deci. consi. 39. vbi quærit, quando veniat vsura præstanda, & quando non. & quid ratione interesse lucri cessantis & damni.*

b ¶ *Consuluit in consil. 133. & consil. 174. an & quando debeatur vsura propter retardatam solutionem. & an liceat ad tempus carius vendere, vide latè & solenniter per Dominum Philip. Deci. in consi. tertio, incipien. & pro tenui. per totum consilium.*

¶ Glo. 2. in principio colligit argumen. deinde eſt declaratiua literæ: poſſet tamen ſecunda pars expediri per contrarium, vt c. ſi diligenti. ſupra eod. In ea. gl. ibi, tenetur aduerſario ad intereſſe. dic de hoc vt latius dicam infra in ſecundo principali, in pluribus quæſtionibus. In ea. glo. ibi, renunciaſſe. dic de hoc vt latius dicam infra in 2. princ. artic. maximè in 10. quæſtio. In fi. glo. dic de hac materia, vt latius dictum fuit in d. cap. ſi diligenti. Glo. 3. colligit argumen. & ſoluit quæſtio. In ead. glo. ibi, vbi promiſit. dic, vt latius videbimus infra in 2. princ. artic. In fi. glo. dic de hoc, vt latius dicetur in cap. fi. infra eo. in 5. princ. artic.

¶ Glo. fi. in prin. format vnam quæſtio. deinde in ver. ſed qualiter. format aliam quæſt. de modo probandi expenſas, & damna, & ſoluit diſtinguendo. In ea. glo. ibi, cap. finem. tu dic de hac materia, vt latius dixi in c. calumniam. inf. de pœnis. maximè in 9. & 10. artic. principalibus. In ea. gl. ibi, ſtatur iuramento. dic ſecundum Gof. Ioan. And. & Doct. communiter hoc procedere reſpectu expenſarum factarum in iudicio. ſecus in factis ante iudicium, quia illæ petuntur vt intereſſe, vt infra de fideiuſ. cap. peruenit. & c. conſtitutus, & probatur aliter, quàm per iuramentum, vt tradit Specu. in titu. de fructibus & intereſſe. §. fi. ver. pe. & traditur in l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. Quinimò & ſi à principio promitterem
a ſtare iuramento [a] tuo ſuper expenſis, poſſem nihilominus reuocare antequam iures, argum. l. ſi quis iuſiurandum. C. de iureiur. Et ſi iuraret antequam reuocaret iuramentum, poſſet petere reductionem ad arbitrium boni viri, vt in l. & ſi libertus iurauerit. ff. de oper. liberto. tenet Barto. in l. fin. C. de præto. ſtip. & traditur in cap. finem. infra de dolo & contuma. In ea. glo. ibi, & iudex hoc intereſſe debet requirere. dic no. hanc glo. facit ad ſingularem quæſtio. quòd licet non ſit probatum intereſſe reſpectu quantitatis: ſed ſolum ſit probatum, quòd interſit, ſed non probatum quantum interſit, tamen iudex non debet ferre ſententiam incertam, condemnando ad intereſſe: nec debet abſoluere conuentum. Sed poteſt ex officio ſe informare, vel duobus committere, vel alios teſtes examinare ſuper quantitate intereſſe, ſecundum no. in l. ſi quod ex Pamphila. ff. de leg. 2. & in l. ſemper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. & in l. 1. in fi. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt profe. & per Bart. & Bald. in l. ſi traditio. C. de actio. empti. no. Vin. & D. M. in cap. cauſam. infra de reſtit. vbi dicit, quòd malè facit iudex abſoluere reum ex eo, quod non ſit probata quantitas intereſſe, & ita intelligitur quod no. Barto. & Bald. in l. 2. C. de reſcinden. vendit. & quod no. per Barto. in l. fin. C. de iure dominij impetrando. Et hoc perpetuò notabis, quia quotidie contingit.

¶ Ego pluries conſului, & pluries in cauſis obtinui. In ea. glo. ibi, probantur per iuramentum, vt dicunt iura prædicta. dic de hoc ar. vt dixi ſupra quod met. cau. In fi. glo. dic, idem tenet Specu. in titu. de fructibus & intereſſe. §. fin. ver. pe. & no. in cap. 1. ſupra de reſtit. in integ. & per glo. Inſtit. de verbor. oblig. §. ſed non ſolùm, & vide quod traditur in d. l. fin. ff. de prætorijs ſtipul. & per glo. & Archid. in c. quod fieri. 3. quæſt. 3.

¶ Poſtremò, quoniam ſupra in rubr. ver. 22. ego dixi, me hic tractaturum materiam fori ratione contractus, quæ materia eſt multum vtilis & quotidiana, & ideo plenius attingenda, vt dicit tex. in l. legaui. in princ. ff. de lib. leg. & eſt materia ſubtilis & intricata. Sed vt ipſam claram & ordinatam, & per conſequens faciliorem reddamus, proſequar quatuor princ. artic.

¶ Primus articulus erit, quot modis & qualiter quis in aliquo loco dicatur contrahere, ita vt videamus qualiter quis ſortiatur forum ratione contractus.

¶ Secundus de effectu ipſius fori ratione contractus, & de modo practicandi.

¶ Tertius, vtrum in contractibus ſit locus remiſsioni.

¶ Quartus, vtrum exiſtens de vno foro, in aliquo debeat iudicari ſecundum ſtatuta proprij domicilij: An verò ſecundum ſtatuta fori contractus.

¶ Circa ſecundum principalem articulum proſequar 12. princ. q.

¶ Prima erit quid ſi aliquis contrahit in vno loco, nec aliquid aliud dicit, niſi quòd promittit ſe aliquid daturum vel facturum, qualiter & in quo loco dicatur forum ſortiri. Et hic ſubiungo aliam ſecundam quæſtio. quid ſi promiſſor non conueniatur in loco contractus vel domicilij, vel in alio ſimili loco, in quo poteſt conueniri, vt Romæ, vel ſi eſt vagabundus vbique, vtrum talis actio ſit arbitraria. ſubiungo etiam tertiam quæſtio. de clerico, qui pro clerico vel laico conuento in iudicio fideiubet iudicatum ſoluere, nec exprimit alium locum, vtrum poſſit ibi conueniri, ſi aliàs ibi non ſortitur forum.

¶ Secunda principalis quæſtio erit, ſi contrahens promittit ſe ſoluturum in illo loco, in quo contrahit.

¶ Tertia principalis queſtio erit, quid iuris quando contractus eſt celebratus in vno loco, puta, Senis, & ſolutio eſt deſtinata in alio loco, puta, Florentiæ, quis locus conſideretur. & pro hac materia, & ipſius quæſtione clarius declaranda, ſubijcio 14. quæſtiones.

¶ Secunda quæſtio eſt vtrum obligatus vigore dicti contractus poſsit alibi conueniri, quàm in loco deſtinatæ ſolutionis.

¶ Tertia quæſtio erit, vtrum creditor à quo debitor conuenitur in alio loco, quàm deſtinatæ ſolutionis, poſsit agere ſine aliqua commemoratione ipſius loci, in quo eſt deſtinata ſolutio.

¶ Quarta, vtrum propter locum in omnib. actionibus habeatur ratio intereſſe, ſi non agatur in loco deſtinatæ ſolutionis.

¶ Quinta, vtrum in iſtis actibus arbitrarijs propter locum conſideretur intereſſe tam ex parte rei, quàm

ADDITIO.

a ¶ *Iuramento. An promiſſio de ſtando iuramento de expenſis, valeat, vide Roma. in l. 1. ff. ne quis eum qui. in l. qui bona. §. quidam. ff. de dam. infec. & no. vnum quod eſt bene no. quòd Papa non poteſt facere, quòd ſtetur dicto vnius. cap. indicas. 3. quæſt. 9. adde etiam do. Alexan. conſi. 37. in 8. col. in fi. & ſeq. lib. 2.*

quàm ex parte actoris, & quando & qualiter.

¶ Sexta, vtrũ fideiuſſor qui pro illo promiſit ſe ſoluturum in aliquo loco, teneatur ad intereſſe propter locum ex mora debitoris non ſoluentis in loco deſtinato.

¶ Septima, vtrum ſorte ſoluta in alio loco, quàm deſtinatæ ſolutionis extinguatur obligatio ad intereſſe propter locum ex mora debitoris.

¶ Octaua, qualiter is qui ſortitur forum ratione contractus, poſsit ibi conueniri.

¶ Nona, quid agendum ſit, ſi Senenſis conuenitur Florentiæ ratione contractus, & ipſe negat ſe ibi contraxiſſe.

¶ Decima, quid ſi clericus conuenitur ratione contractus coram Eccleſiaſtico aliàs nõ ſuo iudice; & in veritate ipſe nec ibi contraxit, nec ibi ſolutionem deſtinauit, ſed comparet in iudicio, & non excipit, q̃ non poſsit ibi conueniri. quæritur, an proceſſus iudicis valeat.

¶ Vndecima, vtrum indifferenter ſit verum, q̃ quis ſortiatur forum in loco deſtinato ſolutioni, ita quod non habeatur ratio, an in loco contractus fuerit tanquam viator, vel de proximo receſſurus.

¶ Duodecima, quàm iuriſdictionem producat huiuſmodi forus ratione cõtractus, & qualiter quis ibi poſsit conueniri.

¶ Decimatertia, quia ſupra dixi, q̃ iudex contractus ſcribit alteri iudici vbi degit reus conuentus, q̃ mittit in poſſeſsionem. quid iuris, ſi iudex, cui ſcribitur, non vult illam facere.

¶ Decimaquarta, vtrum creditor, cui exiſtenti in vno loco facta eſt promiſsio de ſolutione fienda in alio loco, poſsit ſtatim conuenire debitorem in alio loco.

¶ Quarta principalis quæſt. erit, quid ſi exiſtens hic Senis promittat ſoluere Mediolani, vel Pariſijs, ita q̃ alternatiuè addat duo, vel plura loca.

¶ Quinta principalis quæſt. quãdo plura loca copulatiuè exprimuntur: puta, Senis & Florentiæ, an poſsit agi vtrobique, & ad quantum, & an actio ſit arbitraria.

¶ Sexta, quid ſi aliqua loca ſunt expreſſa adiecta clauſula generali, verbi gratia, exiſtens Senis ſtipulatur ſolui Florentiæ Bononiæ, Mediolani, & vbique locorum. Et hic ſubijcio quæſtionem, an & quando hoc caſu actio ſit arbitraria.

¶ Septima, quid ſi nulla loca fuerũt expreſſa, ſed ſolùm generaliter dictum fuit, q̃ promiſit ſoluere vbique locorum. Et hic ſubijcio quæſtionem, an & quando hoc caſu actio ſit arbitraria.

¶ Octaua, quid iuris quando quis contrahit in vno loco & in alio promittit ſoluere, & in alio tertio loco conficitur inſtrumentum obligationis.

¶ Nona, quid ſi contractus geritur in vno loco, ſed conditio adiecta cõtractui eſt impleta in alio loco: exemplum, exiſtens hic Senis promittit tibi dueãta ſi Imperator venerit Mediolanum: Imperator venit, & ſic eſt adimpleta conditio Mediolani, vtrũ debeat attendi locus celebrati contractus, an vero vbi conditio eſt adimpleta.

¶ Decima, quid ſi effectus & implementum contractus, ſeu conditio deſtinatur ad unum alium locum, quàm in loco celebrati contractus ex parte vnius tantum, ſed ex parte alterius ſimpliciter eſt facta promiſsio. exemplum cõduxi te procuratorem ſeu aduocatum ex hac ciuitate Senenſi, vt me defenderes Florentiæ, & ibi promiſi certum ſalarium, vel conduxi operarios, vt mihi ædificarent Palatium Bononiæ, quæritur, vbi tales contrahentes ſortiantur forum.

¶ Vndecima, quid ſi in ſtipulatione vel obligatione nõ ſit adiectus locus deſtinatæ ſolutionis, ſed ſolummodo inter contrahentes conuenit hoc modo: videlicet, promiſiſti mihi mille, & ego promiſi tibi nõ petere illa mille, niſi Florentiæ. Et circa prædicta ſubijcio quæſtionem notabilem. T. Florentinus & S. Perusinus de lite vertente inter eos Ianuæ, fecerunt compromiſſum in hac ciuitate Senarum in B. ciuem Bononienſem tanquam in eorum arbitrum & arbitratorem hic Senis exiſtentem, & promiſerunt ſoluere quicquid per prædictum B. ſententiatum fuerit. iſte B. arbitrium ſuum protulit: quæritur ergo, in quo loco ex prædictis locis contrahentes ſortiantur forum reſpectu dicti arbitramenti.

¶ Duodecima, vtrum ea, quæ dicta ſunt circa hunc ſecundum prin. art. de foro ratione cõtractus, habeant locum in quaſi contractu. Et hic finaliter ſubijcio, qualiter ille, qui ſortitur forum ratione contractus non dicatur ſubditus.

¶ Decimatertia, qualiter agatur ad prædictum intereſſe ratione loci.

Quòd ad primum dic, quòd quandoque quis contrahit in vno loco, promittens ſe aliquid ſoluturum vel facturum, loco aliter non expreſſo. Quandoque, & ſecundò, quis contrahit in vno loco, promittens ſe ſibi ſoluturum vel facturum. Quandoque, & tertiò, quis contrahit in vno loco, & promittit ſe ſoluturum vel facturum aliquid in alio loco, & hoc poteſt multipliciter contingere. Quandoque enim deſtinat ſolutionẽ, vel promittit ſoluere in vno alio loco duntaxat. Quãdoque in alijs pluribus locis determinatis: tamen ſpecificè, & hoc dupliciter. Quandoque alternatiuè, quandoque copulatiuè. Item, quandoque alia loca ſpecificantur, & addunt tunc clauſulam generalem videlicet, ubique, ſeu vbicunque vel in omnibus alijs locis. Quandoque nulla loca exprimuntur, nec ſpecificantur, ſed ſolùm dicit quòd vbique promittit ſoluere. Quãdoque, & quartò principaliter, quis contrahit in vno loco, & in alio promittit ſoluere, & in vno alio tertio loco celebratur inſtrumentum. Quandoque, & quintò contractus geritur in vno loco, & conditio completur in alio, quoniam hæc verba varios ſortiuntur effectus tam reſpectu fori, quàm etiam aliorum plurimorum effectuum. Ideò ſingulariter per ordinem ipſa membra proſequar in ſecundo princ. artic. vbi exemplum cuiuſlibet membri explicatur.

¶ Circa igitur ſecundum articul. de effectu fori ratione contractus, & de modo practicandi iuxta ordinem ſupra poſitum, proſequar ibi poſitas quæſtiones.

7 ¶ † Quæro igitur primò, ſi aliquis contrahit in vno loco, neque aliud dicit, ſed ſimpliciter promittit ſe ſoluturum, vel facturum, qualiter dicatur ſortiri forum, & vbi. SOL. Dic q̃ iſte talis poteſt conueniri in loco contractus, vt in l. fi. C. de tritica. & in l.

a vinum.ff.si cer.peta. Item [a] potest conueniri in loco domicilij, quia forum domicilij concurrit cum quo libet alio foro, vt dicam in c.fi. infra eodem.& si plura habet domicilia, potest in quolibet conueniri, vt in d.cap.fi. & ibi videbimus. & no.Bart. in l.quòd si Ephesi.ff.de eo quod cer.loco. Et prædicta etiam habent locum in clerico. arg. c.nostri, & c.Romana.§. contrahentes. eo.tit.lib.6. & per hunc modum tacitè & directè potest clericus per viam contractus in alienum iudicem consentire, sine superioris licentia, sicut etiam per viam delicti, vt dictum fuit in c. postulasti. infra eodem, licet expresè non posit, vt in c.seq.Et in electione actoris est, an velit conuenire in loco contractus, an domicilij, vt dicit hic Glo. 3. Prædicta tamen limita, secundum ea, quæ dicam infra q.11. Et hoc procedit, quando aliquis promittit se daturum, vel soluturum. sed si aliquis promittit se facturum, deberet exprimi locus certus, si est factum solo cohærens, vt domum fabricare, & similia facere, nec sufficit etiam sola expresio loci, sed debet exprimi quãtitas altitudinis, & longitudinis, alias obligatio vel promissio non teneret, vt l.3.§.fi quis insulam.ff. de eo quod certo loco. & in l.qui insulam.& in l.stipulatus. & ibi per Barto.ff.de verbo. oblig.coniunctis his, quæ dicit ibi Iac. de Are. & sequitur Ioan.de Imo.in l.qui insulam, respectu quantitatis operis, & ideo dicit de factis solo cohærentibus, quia in illis non est necessarium exprimere locum & præstationem operarum, & similium, vt in l. interdum.§.1.ff.de verb.oblig.& de ope.lib.ff.per totum. tradit Barto. in l.si non sortem.§.libertus.ff.de condi.indeb.vnde in istis casibus dicendũ est, quod dictum est in obligationibus damni, respectu fori. In alijs tamen est aliqua differẽtia, vt infra subijciam in 2. quæst. princ. Sed quo ad istam primam quæst. istius secundi articuli, subijcio istam, quid si promissor non conueniatur in loco contractus, vel in loco domicilij, aut in alio loco vbi possit cõueniri, vt Romæ, vel in alio quolibet loco, vt in vagabundo, vtrum talis actio sit arbitraria? ¶Sol. Guil. de Cun. voluit, quòd sic, ex eo, quod tacitè videtur insertus locus celebrati contractus, vt in l.si cum dies.§.si arbiter.ff.de arb. & in l.quæ conditio. §.fi. ff. de condi. & demonstr. Et vide quod dixi ad hoc in cap. qualiter. el secondo, de accusat.in 9.princ.artic. versi.39. Barto. tenet contrarium in d. l.quod si Ephesi. ff. de eo, quod certo loco. Mouetur, quia secũdum Guil. sequeretur hoc, quòd omnis actio esset arbitraria, si ageretur alibi, quam in loco promissionis, quod est contra mentem tituli, de eo, quod certo loco. Nec est verum, q̃ videtur agi de loco promissionis, vbi locus non exprimatur, imò intelligitur expressus locus vbi petitur, & ille videtur destinatus solutioni, vt in d.l.fi.& triticaria. & in d.l.vinum. & ideo actio non est arbitraria, vt in d.l.quòd si Ephesi. Et ex hoc sequitur, q̃ creditor, qui cõuenit debitorem in alio loco, quàm celebrati contractus, non tenetur aliquam mentionem facere de loco contractus.

¶Itẽ subijcitur notabilis quæst. de clerico vel laico cõuento in iudicio, qui fideiubet iudicatum solnere, nec exprimit alium locũ destinatæ solutionis: vtrum possit ibi conueniri, ponendo, q̃ alias ibi sortiatur forum. Solutio. hęc quęstio, quo ad clericum, potest habere duo dubia.

¶Primum, quid si clericus coram iudice laico fideiubet.

¶Secundum, quid si coram iudice Ecclesiastico.

¶Quo ad primum, quidam voluerunt, q̃ possit ibi conueniri, etiam coram iudice laico, de quibus dixi in c.fi diligenti. supra eodem, in 5.quæst.princ. fallentia 18. Et ibi vide remissiones, quia ista executio in istum fideiussorem contractus, non fit principaliter authoritate ipsius iudicis secularis, nec apparet cõdemnatus sine citatione à iudice seculari. Nec cum ipso est fundatum iudicium, sed cum eo, pro quo fideiusit, ergo non potest dici per talem fideiussionem cõsensisse in iudicem laicum, postquam non potest dici iudicium cum eo institutum, potius ista executio videtur fieri in eum authoritate iuris propter contractum causatum à sua promissione, quàm à sententia. Sed Dy.in l.1.ff.si quis in ius voca.nõ ierit.tenet quòd non, nihil tamen allegat Spe. eo.titu. versi.22.in fi. & placet mihi hæc decisio, quia aut volumus, quòd iste clericus teneatur respondere per viam iudicij, & non potest prorogare iurisdictionem laici, per c.fi diligenti. sup.eodem. Aut per viam contractus, & tunc debet cõueniri coram suo iudice, vt in c. cum sit, supra eodem. Et sic patet ex
b prædictis, q̃ clericus coram laico non est idoneus [b] fideiussor. Sed si ageretur contra ipsum clericum solum ratione contractus coram iudice ecclesiastico, in loco contractus, vel domicilij, teneretur ibi respondere, vt statim dicam. Si vero fideiussit coram ecclesiastico iudice non suo, Pet.de Ancha. in regula, ea, quæ fiunt.de regu.iur.lib.6. in repe.q.22.in fi. post Cyn. in d.l.1.tenet illud idem, quod in fideiussione fienda coram laico, q̃ sic fideiubendo non videtur illi foro posse consentire, vt sententia lata contra principalem, mandetur executioni contra fideiussorem. Et sic patet secundum eum, quòd clericus etiam coram ecclesiastico non suo iudice, non est idoneus fideiussor de iudicato soluendo, sed extra iudicium valet eius fideiussio.& in tit.de fideiuss. infra, siue coram Papa, siue coram legato, vel delegato Papæ. In quibus casibus non videtur consensisse in iudicem non suum, etiam posito, q̃ rescriptum delegationis non loqueretur de ipso fideiubente. Nam iure accesionis videtur rescriptum extẽdi ad istas personas non expressas, quæ quandoque in iudicio sunt necessariæ, vt per Ioan. And.in c.1.supra de offi.deleg.vnde cum fideiussor sit de talibus, meritò venit sub mandato, vt in cap.præterea. supra de offic. delega. Et hoc ultimum dictum mihi placet. Sed non placet primum dictum simpliciter, quòd clericus fideiubens coram ecclesiastico non suo iudice simpliciter non possit conueniri, imo arbitror distinguendum, quòd aut contra talem fideiussorem agitur vigore primæ sententiæ latæ contra principalem, vt sine alia tela iudicij, sententia mandetur executioni contra fideiussorem, secundum ea, quæ notan-

ADDITIONES.

a ¶*Vide etiam Bart.in l.illa.in fi.prin.ff.de consti.pe.& an valeat promissio sine expressione, vide Bal. in l.liberti.C.de op.lib.6.col.*

b ¶*Vide ea, quæ no. Moder. in l.1.ff.si quis in ius vocat. non ier. in 3.col. vbi reprehendunt Bar.*

notantur in l.1.ff.iud. sol. per Bart. & per Doct.in l. fi.C.de vsu. rei iudi. Et procedat opin. Cyni & Petri. Aut agitur principaliter ratione contractus: Et tũc dicerem, quòd iste clericus potest conueniri tam coram iudice contractus, quàm in proprio domicilio, intelligendo semper, quòd conueniatur coram iudice ecclesiastico, cum clericus ratione contractus etiam sortiatur forum coram iudice non suo, vt dictum est. Est ergo ponderanda diligẽter forma practicandi, vt intentando nouum iudicium conuenia tur ratione contractus, non autem petatur mandari sententia executioni contra fideiussorem, nisi fortè accesisset in tali fideiussore sui iudicis consensus.

8 ¶†Secundò principaliter quæro, quid si contrahens promittit se soluturum in illo loco, in quo cõtrahit? ¶Sol. Dic quòd ibi sortitur forum ratione contractus etiam si alibi habet domicilium. Et hæc est differentia inter principalem quęst.& istam, quia hoc casu, si peteretur quod dandum est in alio loco, quàm in loco istius contractus, vbi destinata est solutio, haberetur ratio interesse ratione loci. Et sic est actio arbitraria, quod non contigit in quæst. præced. & ibi dixi in versi.secundo quæro. Et ratio descendit ex his, quæ ibi dixi, & latius dicam in 3.q. prin. Et habent locum prædicta in promissionibus dandi: Sed in promissionibus faciendi, si idem sint solo cohærentes, debet designari locus, & qualitas, & quantitas, vt dixi in princ. primæ quæst. præcedentis. quibus etiam interuenientibus, licet non posset peti illud opus alibi fieri, quàm in loco destinato, tamen promissor potest alibi conueniri, quàm in loco domicilij, vel vbi alias sortiretur forum, vt si adimpleatur in loco destinato, alias succederet obligatio ad interesse, sicut in cęteris obligationibus faciẽdi, vt in l.stipulationes non diuiduntur.ff.de verbo. oblig.& in l.si quis ab alio. in fi.ff.de re iud. In obligationibus autem faciendi, nõ potest peti quòd alibi fiat, quàm in loco destinato, vt dictum est. Et ad materiam istius interesse vide ea, quæ dicam in proxima seq. quæst. Et in clericis dic, vt dixi in præced. princ. quæst.& vt etiam dicam in seq.

9 ¶†Tertiò principaliter quæro, quid iuris quando contractus est celebratus in uno loco, puta Senis, & solutio est destinata in alio loco, puta Florentiæ, quis locus consideratur. ¶Sol. Dic, quantum ad sortiendum forum ratione contractus, non consideratur locus celebrati cõtractus, sed destinatæ solutionis, quoniam ibi contraxisse videtur, vt in l.cõtraxisse.ff.de actio.& oblig. probatur hic & in c.Romana.§.contrahentes. eo.tit.lib.6. tenet Glo. Pet.& Cy.in l.1.C.vbi conueniatur quis in loco. Et tenet Bart.& Doct. in l.quæro.ff.de sol.& l.3.ff.ex quibus causis in pos.eatur. & tenet Bar.in l.1.ff.de eo quod certo loco. licet Gl.dubitauerit in l.eum.C.de consti.pecu.& in l.1.ff.de bonis auth.iud. pos.& ibi Ber. & communiter sequuntur hic Doct. & in d.§.contrahentes. Inn.in c.1.infra de plus peti. Bal.& Ang. in l.hęres absens.in fi.de iudi.Sed quantum ad alios effectus, quis locus consideretur, tangam infra in quarto princip.artic.

10 ¶†Secundò quæro iuxta prædicta, vtrum obligatus vigore dicti celebrati contractus possit alibi conueniri, quàm in loco destinatæ solutionis? ¶Sol. Dic, quòd in hoc duæ reperiuntur principa

a les opi. [a] Prima fuit in l.1. ff. de eo quod certo loco. & Doct.communiter ibi, qui dicunt, quòd iste potest conueniri in quolibet alio loco, dummodò ido neo. Ita dicit glo. prælegata, & ita restringit tex. in l.si duo.§.fi.ff.de constit.pecu.qui vult, quòd talis possit vbique conueniri, vnde limitat vt hic, hoc est in loco idoneo, per l.vt gradatim. §.sed si lege. ff. de mu. & hono. Et ita etiam intelligit l. eum qui, ff. de iudi. Et videretur velle, quòd solùm possit iste conueniri in loco domicilij, aut vbi alias sortiretur forũ. Sed Bar.post Nic. de Mat.in d.l.1.ff.de eo, quod certo loco, simpliciter voluit, quòd taliter obligatus possit vbique conueniri, & in loco vbi aliàs non sortiretur forum. Mouetur per d.l.si duobus.§.1.& per l.qui certo. ff.de condi. indeb. quæ iura generaliter volunt, quòd possit vbique conueniri: ergo generaliter sunt intelligenda, vt in iuribus vulgatis. Et hoc ad similitudinem fugitiui, vt in l.1. C. vbi quis de curiali, vel cohortali. & in l.1. C.vbi causa status. & quoniam vbique reus potest conueniri, secũdum istam opinio. datur arbitrium iudicij, vt in hoc habeat ipsum interesse propter rem petitã in loco non destinato solutioni, per l.2. de eo, quod certo loco. Non obst.l.hæres absens, in fi. ff. de iudi. quia secundum eum, debemus distinguere circa modum agendi. Nam si petitur in loco destinato solutioni, aut in alio loco vbi aliàs obligatus regulariter poterat conueniri, vt in loco domicilij vel simili: Et tunc non habetur ratio interesse, & ita debet intelligi d.l.hæres absens, in fi. facit quod no.in l.2. C. de sen. quæ sine certa quantitate. Si verò peteretur in loco vbi aliàs non sortiretur forum: & hoc casu, actio est arbitraria. Nam licet in loco non destinato regulariter non possit cõueniri, nisi ad verum debitum, vel in loco vbi alias sortiretur forum: tamẽ ex eo, quia conuenitur extra ista loca, vbi regulariter poterat conueniri, habetur ius ad interesse propter locum, vt in l.2.ff.de eo, quod certo loco. Non obst.l.vt gradatim.§.sed si lege. quia tũc dispositio generalis debet restringi, quando aliquid de nouo induceret: tunc enim restrictionem recipit de indemnitate & habilitate, vt etiam probatur in l. 1. C. de sacrosan. Eccles. Secus quando dispositio emanaret generaliter super iure antiquo, secundum quod dicit Iacob. de Are. in l.1.§.nunciatio.ff.de no.ope.nunc. Et ibi Glo. notabilis, dum intelligit tex. qui dicit omnibus diebus, & glo. exponit, scilicet feriatis, & nõ feriatis, aliàs dispositio nihil operaretur. Et ita hic, si intelligeremus de loco idoneo: cum satis de se cõstaret, quòd in iure communi in loco domicilij vel simili, potest quis conueniri. Et secundum hunc intellectum videntur notabiliter limitari ea, quæ dixi in duabus præcedentibus quæstionibus. Sed tu aduer

te,

ADDITIO.

a ¶*Vtrum is, qui promisit dare certo loco, si ibi non reperiatur, possit quocunque loco, etiam non idoneo conueniri? quòd intelligatur de loco idoneo, tenet Glo.in l.1. C.de eo, quod cer.loco, & Flor. ibi, qui refert Bal.concordantem opin. & videtur sequi distinct. Maria. hic, in fi. huius quæst.& de hac quæst vide Moder. Instit.de actio. in §.præterea, & §.loco. adde etiam Soci. in consi.247. col.4.versi.3.ead.conclu.*

te, quia hæc videtur esse mirabilis opinio. Et quamuis iura generaliter loquentia videantur facere pro ea, tamen mihi videtur, quòd non sit vera: quoniã nimis absurdum esset, quòd quis posset vbique conueniri ratione contractus vel destinatæ solutionis: si modo potest conueniri in loco cõtractus, aut destinatæ solutionis vel domicilij: aut vbi aliàs sortiretur forum, & alicubi ex prædictis locis sui copiam faciat, non videtur hoc esse conueniens, quòd tu posses me conuenire in loco domicilij, aut simili ratione contractus alibi celebrati, aut destinatæ solutionis: quòd non habeatur ratio interesse ratione loci, vbi debebat fieri solutio, maximè ex parte rei fuæ debitoris, si ibi reperiretur. arg. d. §. cõtrahentes. Et fortè magis debitori interest conueniri, vbi destinata est solutio, in quo loco solum de scripto iure videbatur petenda solutio, vt verba sonant, & sic videbatur non posse alibi peti, etiam in loco domicilij, aut aliàs sortiretur forum. Nam eo ipso, quòd solutio est destinata in certo loco, videtur creditor sibi præiudicasse respectu facultatis agendi contra debitorem, etiam respectu locorum, in quibus aliàs sortiebatur forum. arg. l. quæsitum. §. idem respondit. ff. de fun. instruc. facit in simili. l. cum ita. ff. de condi. & demon. ideo sicut creditor non cogebatur in alio loco recipere, vt in l. is, qui certo. ff. de eo, quod certo loco. ita nec debitor cogendus est soluere in alio loco. verum quia si in loco destinato solutioni debitor non faceret sui copiam, videtur inutilis stipulatio. Et sic videtur esse quodammodo in potestate promittentis, an deberetur, quod esse nõ debet, vt in l. 2. ff. de eo, quod certo loco. & obligatio non debet esse inutilis, vt in l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbor. oblig. Ideo meritò ex vtilitate quadam, vtilis est prodita actio in hoc Legislatore, vt alibi valeat conueniri, quàm in destinato solutioni. Et hoc est, quod voluit tex. in l. 1. ff. eodem. dum dicit, vtilem actionem dandam. Et ideo vtilem intelligo, quia verba non deseruiebant, sicut in simili dicimus de vtili actione, in l. penult. ff. si quadrupes pau. fecisse dicatur. licet Glo. ibi exponat, vtilem, id est, efficacem, ideo satis fuit, quòd debitor posset conueniri vbique, hoc est in loco idoneo scilicet vbi alias sortiretur forum. facit quod no. in simili in l. si quando. C. de inoffi. testa. coniuncta. l. 1. ff. de mil. testa. Ex quibus patet nunc, quòd responsio Bartò. ad l. vt gradatim. §. sed si lege. non est bona, quia iura generaliter loquentia, quòd qui promisit soluere certo loco posse vbique conueniri, inducunt nouum ius. Et contra iuris communis verborum rigorem & significatum. Ideo debet recipere
a restrictionem de identitate. [a] facit etiam quod no. Bart. in l. Titium & Mæuium. §. tutoris. ff. de admini. tu. vbi dicit, quòd licet debitor promiserit soluere vbicunque fuerit petitum, non tamen potest conueniri, nisi in loco domicilij. Et sic illa dictio, vbicunque, recipit restrictionem, de quo dicam infra in alia quæst. Et pro dicta opin. est tex. in l. hæres. in fi. Et hanc etiam opi. voluit Glo. nostra hic super verbo, domicilium. Quinimo hic videtur tex. expressus, & tenet expresè Glo. Instit. de actio. §. loco. non obstant iura in contrarium allegata: quia possumus respondere multipliciter. Primo, quod dum tex. dicit, vbique, aut per similia verba, intelligamus de loco, scilicet aliàs idoneo, vt supra dixi, secundum Gl. Secundo possumus respondere, q̃ dum text. in l. si duo. §. 1. dicit, vbique, & proposuerit locum contractus, & locum destinatæ solutionis, intelligamus vbique, de duobus præmissis locis, non autem generaliter de omni alio loco. Et intelligo de loco contractus, hoc est de loco domicilij. neque obstat si quis diceret quòd ista videtur esse diuinatio, quia respondeo, quòd istud non est verum, quia quis præsumitur esse in loco, vbi cõtractus agitatur. ar. l. quæ conditio. §. cum ita. ff. de condi. & dem. & in l. nonnulli. C. de epis. & cler. de quo latius dixi in cap. qualiter. el 2. infra de accus. in 11. artic. princ. quæst. 23. & ita etiã potest responderi ad l. eum qui. ff. de iudi. dum tex. dicit, quocunque loco, videlicet destinato solutioni, & Romæ, vbi cõtractus gerebatur, secundum quod dicit ibi Glo. in apostil. Et eodem modo potest responderi ad l. qui certo. Nam ibi soluebatur in debitum in alio loco, quàm in loco domicilij. vnde dicit ibi text. q̃ in quolibet loco potest recipi debitũ, quod est in loco destinatæ solutionis, & in loco domicilij, & iste est verus & nouissimus intellectus iudicio meo, ad illa iura. pro quo etiam facit, quia non memini me legisse, quòd si in loco domicilij geritur contractus, & ibi destinatur solutio, quòd detur facultas creditori alibi conueniendi debitorem, si alias alibi non sortiretur forum, nisi fortè loqueremur in eo, qui postea esset effectus vagabundus. vnde posset etiam dari tertia responsio ad dicta iura videlicet, quòd loquuntur in vagabundo, qui non habet certum locum, nec in certo loco sui copiam facit, ideo conueniri potest in quocunque loco, vbi alias inueniatur, debet tamen haberi ratio interesse propter locum. nam vagabũdus potest vbique conueniri, vt dicam in c. fin. infra eodem. Quare arbitror sic concludendum, quòd aut
b est vagabundus, [b] & potest vbique conueniri. Sed si conuenitur in loco destinato solutioni nõ habetur ratio interesse, secus si alibi. facit quod statim dicã. Aut non est vagabundus, & non potest vbique conueniri, sed solum in loco destinato solutioni. Et hoc solo casu omnino habetur ratio interesse, vt est tex. in l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. loco. Et intellige de interesse ratione loci, secus de interesse ratione temporis, aut simili, vt est tex. hic, vbi habetur ratio talis interesse, quod tamen intellige, vt infra dicam. Aut quæritur in alio loco, vbi alias sortitur forum, & tunc habetur ratio interesse etiam propter locum, tam ex parte actoris, quàm ex parte rei, vt infra subijciam, & iste tex. in d. l. 2. & in l. 3. §. nunc de officio. ff. de eo quod cer. loco. & in l. 1. C. vbi conueniatur qui certo loco dare promisit. Instit. de actio. in §. loco.

11 ¶ † Tertiò quæro vtrũ à quo deuenitur debitor in alio

ADDITIONES.

a ¶ *Vide tex. in l. 1. §. 1. vbi Pau. infert ad no. quæst. ff. de constit. pec. & latè Moder. Ias. in l. quicunque, in princ. ff. de verbo. obliga.*

b ¶ *Vagabundus. Ista distinctio non placet Flor. in l. 1. C. de eo, quod cer. lo. quia in tali vagabundo, l. 1. ff. de eo, quod cer. loco, nihil noui induceret, cum etiã de iure communi vagabundus possit quocunque loco conueniri.*

in alio loco, quam destinatæ solutionis, possit agere sine aliqua commemoratione illius destinatæ solutionis. ¶ Sol. Dic, quòd non, imo debet in libello suo mentionem facere de loco destinato solutioni, vt in l. 2. §. si quis Ephesi. ff. de eo, quod cer. loco. Ille tamen text. loquitur in alternatiua locorum, vnde melior est tex. Insti. de acti. in §. loco. vbi tex. vult, quod debet fieri commemoratio loci, aliàs autem dicitur creditor plus petere. facit c. 1. infra de plus peti. Et intellige, quòd sufficit, quòd fiat commemoratio loci in narratione libelli: nõ autem est necessaria commemoratio in conclusione, aut in executione, vt dicit Bart. in l. 3. in princ. vers. quare puto. ff. de eo, quod cer. lo. Si tamen in libello nõ habetur mentio loci, propter hoc libellus non vitiaretur, sed solum diceretur ille plus loco petere, vt in d. §. loco. sed si peteretur in loco destinato solutioni, vel in vno in locis destinatis solutioni, non est aliqua necessaria commemoratio loci, vt in d. l. 3.

12 ¶ † Quartò quæro, vtrum propter locum habeatur ratio interesse in omnibus actionibus si non agitur in loco destinatæ solutionis. ¶ Sol. Dic, quòd nõ, sed solum in actionibus scripti iuris, & in actione ex testamento, vt in l. si is. ff. de eo quod cer. lo. secus est ergo in actionibus bonæ fidei, vt in l. bonæ fidei, eod. titu. Et ratio potest esse, in actionibus bonæ fidei ex ipsa natura actionis principalis, arbitriũ iudicis multum potest. Ideò non consideratur causa accidentalis, vt in l. qui habet, in princ. ff. de tute. veniunt casu in actionibus bonæ fidei actioni in re, quæ æquum est conueniri re, licet exposita aut cogitata non fuerint, vt in l. fin. ff. de condi. ob turpem causam. & sic per hunc modum petens in alieno loco in actione bonæ fidei nõ videtur habere necesse exprimere locum in libello. hoc tamen mihi non placet, quia licet ex ipsa natura actionis concedatur arbitrium iudicis: tamen ipsa expressio qualitatis dirigit iudicem ad arbitrium. Ideo iura quæ simpliciter volunt, quòd petens in alio loco, dicatur plus petere: non distinguunt inter actiones bonæ fidei & stricti iuris, vide Instit. de actio. in §. actionum. & traditur per Glo. primam, & Doct. in c. P. & G. supra de offi. deleg.

13 ¶ † Quintò quæro, vtrum in istis actionibus arbitrarijs propter locum consideretur interesse, tam ex parte actoris quam ex parte rei. ¶ Sol. Dic, quòd consideratur ex parte vtriusque, tex. est in l. 2. & in l. 3. §. nunc de officio. ff. de eo, quod certo loco. & in l. 2. C. eodẽ. Et si tu diceres, quomodo potest haberi ratio interesse actoris & rei, quia aut reus est in mora, & non debet haberi ratio sui interesse, quia dam num quod quis sua culpa, &c. Aut non est in mora, & non potest conueniri, vt d. l. 3. §. si quis ita. ff. de eo, quod cer. lo. respondeo distinguendo, quòd aut reus ast in mora, & non actor, & tunc actio est arbitraria propter locum, & habetur ratio interesse rei. Et si tu diceres, quomodo habetur ratio interesse rei, cum ipse solus sit in mora: respondeo, quia cum ipse grauetur in hoc, quòd in alio loco conuenitur, quàm in loco destinatæ solutionis, ideò debet in alio releuari, vt habeatur ratio sui interesse contra actorem, per regulam, qui sentit onus, &c. & hoc voluit Glo. & Bar. in l. 3. §. nunc de officio. ff. de eo, quod cer. loco. Aut actor est in mora, & reus non, vt puta quia reus obtulit & deposuit in loco destinato solutioni, & tũc respectu interesse actoris contra reum, actio non est arbitraria, vt in l. 2. in princ. & ibi no. ff. eodem, ponit Barto. in d. §. nunc de officio. sed Glo. ibi in ver. ratio, apertè sentit contrarium dum dicit, soluere vel recipere, sed potest concordare, quòd respectu vtilitatis ipsius rei petitæ, quæ est circa ipsam rem: puta quia est maioris valoris in loco destinato solutioni, quàm vbi petitur. ideo habetur ratio istius interesse, cum non sit mora, sed posset reus euadere istud interesse cauendo se soluturum in loco destinato solutioni, postquàm adhuc nõ fuit in mora. & ita procedat Gl. sed ratio interesse extra non habetur ab actore morosa contra eum non morosum, vt puta, pœnæ in quam incidisset expensarum aut similium, quia sibi morosa imputandum est: licet in ipso debitore cõsideretur esse istud interesse ad rem, vt statim dicam. quare dic, quòd respectus interesse rei contra actorem, an actio sit arbitraria propter locum, quidam dubitauerunt, quia cum mora actoris non sit considerata ad hoc, vt noceat reo, ergo non potest, quia non nocet, non debet sibi prodesse, vnde non debet posse imputari culpa actoris ex qua sentit lucrum, vt in l. tãtum in fundo. §. quod si mulier. ff. de iure do. Sed prædicta opin. reprobatur per Bart. in d. §. nunc de officio. potest enim esse, quòd rei interest, quia iuit tempore congruo ad locum destinatæ solutionis, & ibi obtulit, & consignauit pecuniam, & fecit expensas in eundo & redeundo, & sic interest sua non redire iterum ad locum illum. vnde totum hoc venit in arbitrio iudicis, vt in l. quòd si Ephesi. §. 1. ff. de eo quod cer. lo. per quem tex. volunt Doct. quòd hac ratione iudex possit etiam in totum absoluere reũ, etiam habita cautione de soluendo in loco statuto, prout æquitas dictauerit. facit l. 2. §. in omnibus. ff. de iudi. sed si reus esset paratus soluere in loco, in quo conuenitur in loco non destinato solutioni: habetur ratio interesse circa rem, quia fortè minus valet in loco destinato solutioni, quàm vbi conuenitur, & etiam interesse extra rem, vt expensarum vel similiũ. Aut actor & reus sunt in mora, nam hoc casu, mora cum mora compensatur, vt l. si ambo. ff. de compen. Alij dicunt morã actoris, quæ prodest reo, non esse inspiciẽdam, non quòd mora cum mora compensetur, quia ista committitur circa diuersa, ideo non est locus compensationi, sed bene compensabitur interesse cum interesse, in eo, quod vnũ aliud excedat fiet cõdẽnatio, vt in l. 2. ff. de eo, quod cer. lo. adde etiam quæ dicam in 4. & 5. quæst. princ. huius 2. artic.

14 ¶ † Sextò quæro, vtrum fideiussor, qui interuenit pro illo, qui promisit se soluturum in alio loco, te-
a neatur ad interesse propter locũ ex mora [a] debitoris non soluentis in loco destinato. ¶ Sol. Dic, q̃ non siue fideiussor interuenerit ante moram cõmissam per

ADDITIO.

a ¶ *Ex mora debitoris videtur augeri obligatio ipsius fideiussoris: quia idem videtur fideiussisse in omnem causam quæ venit ex natura actionis, vt latè per Alex. in consil. 34. col. 2. lib. 2. vide Docto. in §. præterea. de act. Bar. & alios in d. l. fi. ff. de eo, quod certo loco.*

per debitorem, vt in l.centũ Capuæ.ff.de eo, quod cer.loco.vbi omnino vide per Bar.& Doct.siue etiã interceſsiſſet poſt mortem, vt in l.fin. & ibi etiam vide latius per Bar.ff.de eo,quod certo loco.

15 ¶ † Septimò quæro, vtrum ſorte ſoluta in alio loco, quàm deſtinato ſolutioni, extinguatur obligatio ad intereſſe propter locum ex mora debitoris. ¶ Sol. Dic q̃ aut ſoluitur principaliter creditori, aut ſoluitur adiecto. Primo caſu videtur quòd extinguatur, vt in l.centum Capuæ.ff.de eo,quod certo loco. vbi liberatur tam principalis quàm fideiuſſor,quod eſt verum, ſecundũ Pet.etiam ſi recipiens ſortem fuerit proteſtatus, quòd non intendit libera re reum ab intereſſe propter locum. Sed Bar.diſtinguit, quòd aut recipiens ſimpliciter recipit non liberando ſoluentem; ſed cum proteſtatione, quod non intendit liberare,& proteſtatio prodeſt in hoc, q̃ ille non videatur à ſorte liberatus, ſed remaneat petitio ſortis pro intereſſe.arg.l.3.§.item Iulianus.ff. de eo, quod certo loco. vbi ſolutione ſortis ſolutæ adiecto non liberatur ſoluens ab intereſſe propter locum, de quo ſtatim dicam. Et hoc ideo eſt, quia deficit cõſenſus veri creditoris. ita in propoſito per proteſtationem apparet, quòd deficit conſenſus creditoris. Aut non recipit ſimpliciter,ſed expreſsè li-
a berat ſoluentem à ſorte,proteſtando [a] quod ſibi remaneat ius ſaluum petendi intereſſe,& tunc procedit opin. Pet. Vel poſſet etiam dici ſecundum Bart. quod etiam hoc caſu, cum reus ſoluens videatur cõſenſiſſe illi conditioni adiectæ ne liberaretur,remaneat ius ſaluum ipſi creditori, q̃ poſſet petere intereſſe, vnde poterit peti non ex vigore officij iudicis, vel actionis primæ,quæ ſublata eſt, ſed vigore actionis nouæ ex actione præſcriptis verbis, quæ oritur ex quodam contractu nominato celebrato tempore ſolutionis, videlicet quia libero te à ſorte hoc pacto, quod habeam, ſeu tradas intereſſe. Soluit tamen Bart.in d.l.fin. in fi. quòd etiam ſi ſoluens non conſenſerit, debemus intelligere, quòd creditor liberabit ſoluentem,non liberaret, ſi crederet nõ poſſe petere intereſſe. Et ſic cum debitor reperiatur liberatus ab intereſſe ſine cauſa poteſt agere cõdictione ob cauſam, vt reponatur in ſuam priſtinam obligationem ad hoc, vt poſsit petere intereſſe. Et quoniam tale intereſſe erat purum, poteſt peti ſine circuitu, vt no.in l.ſi mulier. & in l.ſi quis accepto.ff.de condic.ob cauſam. poteſt tamen dici, quod in caſu prædicto detur etiam condicio ſine cauſa, per l.1.§. binarij.ff.de condi.ſine cauſa. Nam cõdictio ob cauſam,non videtur poſſe dari,cum non fuerit conſenſum ab vtraque parte,arg.l.ſi repetendi. C.de cond. ob cauſam. ſecundum Rapha. Sed tu aduerte, quia tex.ille loquitur ſolum quãdo cauſa & voluntas fuit ſolum in mente retenta,ita q̃ non fuit aliqua expreſsio voluntatis. Sed nos loquimur, quando creditor expreſsit voluntatem ſuam. vnde licet debitor ſoluens non expreſsit ſuam voluntatem, tamen ſoluendo illi adhibenti talem conditionem, quòd non intendebat liberare ab intereſſe, tacitè videtur habuiſſe conſenſum. Aut ſoluitur adiecto verbo,promiſiſti mihi,aut Titio ſoluere centum Florentiæ. Et tamen ipſi Titio aut mihi, ſoluiſti Senis,vtrum habeatur ratio intereſſe, vt propter locum, illud poſsit petere creditor principalis, non obſtante receptione ſortis. Sol. tex. eſt, quòd ſic,in l.3.§.item Iulianus. ff. de eo, quod certo loco. Et quomodo procedat hoc, & qualiter ſit formandus libellus, an ſit petenda ſors, vt conſequi valeat intereſſe, quod eſt magis verum: An verò ſolum poſsit petere intereſſe, vide ibi per Bar. quia in hac q. & in aliquibus præcedentibus, præter conſuetudinem meam prædictas q. aſſumpſi, non facientes principaliter ad titulũ,quia non poterant bene diſtingui & ſeparari à materia tituli, & c.noſtri.

16 ¶ † Octauò quæro,redeundo ad principalem materiam tituli, qualiter is, qui ſortitur forum ſolum ratione contractus, poſsit ibi conueniri. ¶ Sol. Dic, quòd tunc poteſt ibi conueniri, ſi ibi reperiatur, vt in cap. Romana.§.contrahentes. eod. titu. lib.6. Et ſic patet, quòd in contractibus non ſit remiſsio ad locum contractus, ſicut in delictis ad locum delicti. de quo dicam infra in 3. princ.artic.& vide quæ dixi,infra q.12.

¶ Nonò quæro, pone quòd ille,qui promiſit ſoluere Florentiæ ibi ratione cõtractus, & exiſtens ibi citatur ad iudicem, ipſe comparet & negat ſe ibi cõtraxiſſe,quid fiet. ¶ Sol. Dic ſecundum Inn.quòd ante omnia cognoſcendum eſt ſummariè, an ibi cõtraxerit vel non,etiam cognoſci valeat, an ſua ſit iuriſdictio,ſecundum no.in cap.ſuper literis. ſupra de reſcrip. & per Legiſtas in l.ſi quis ex aliena.ff.de iudi. & in l.ex quacunque.ff.ſi quis in ius voc. non ierit. de quo arti. ego latè dixi in cap.ſi clericus. ſupra eod. & aliquid in cap. ex tranſmiſſa. ſupra eodem. Et aduerte, quia Bart. in hac materia ſibi contradixiſſe videtur in l.2.ff.ſi quis in ius voc.nõ ierit. dum dicit quòd poteſt procedere in cauſa, non præmiſſa aliqua conditione ſuper hoc, an ibi contraxerit. Nam ſicut examinabitur in meritis cauſæ. Et quia videtur ſufficere in libello allegare qualitatem concludentem iuriſdictionem iudicis, per l. pen. C. de iuriſdic. omn. iudi. Sed ideo Bart.tenuit contrarium in l.præſcrip.C.ſi contra ius vel vtilita.publ.& tenet Inno. in d.c.Romana.§.contrahentes. eo.titu.lib.6. vbi dicit, quòd ante omnia debet ſtante parte cognoſcere ſummariè an ibi contraxerit.Et poſtea plenariè ad merita cauſæ diſcutitur de hoc art. in c.veniens. el ſecondo,vbi idem venit bis examinãdum, in eo. iudicio.& hæc opi. magis placet Do. Anto.in d. c.ſuper literis. & tenet Ioan. de Imo. in l.quidam
b conſulebant. [b] in pe.q.ff.de re iud.

17 ¶ † Decimò quæro, quid ſi clericus conuenitur ratione contractus coram Eccleſiaſtico,alias nõ ſuo iudice, & in veritate ipſe non contraxit in illo territorio,nec ſolutionem deſtinauit,tamen ipſe comparet,& non excipit, q̃ non poſſet ibi conueniri, quia cõtractus ſit alibi geſtus,quare iudex procedit,quęritur,an valeat proceſſus. ¶ Sol. Lapus in c.Romana.§.contrahentes.eo.tit.in 6.dicit,q̃ non,quia talis clericus

ADDITIONES.

a ¶ *Proteſtatio enim conſeruat ius proteſtantis, quod alias fuiſſet periturum,Alexan.conſi.190.col.6.lib.2. Aret.conſi.90.in 1.col.*

b ¶ *Quidam conſulebant. Vide ibidem per Alex.in 4. col.& latiſſimè per Fel.in c.ſuper literis.in 10.col.verſ. an ſua ſit iuriſdictio.ſupra de reſcrip.*

clericus ſine cõſenſu dioceſani ſui nec expreſsè nec tacitè potuit in illum conſentire,vt in c.ſequenti.vnde ſi comparet, & etiam iudex pronunciauit eſſe cõditionem ſuam ſuper principali, & appellaretur,per iudicem ad quem irritandus eſſet proceſſus: ſi verò non appellaretur,ſecundum Lapum,proceſſus valeret,poſtquam pronunciauit ſuam eſſe cõditionem, niſi pronunciatio eſſet manifeſtè contra veritatem, vt quia notoriè apparet contractum alibi geſtum, quàm in ſuo territorio, facit quod no. in ſimili in c. ſuper literis. ſupra de reſcrip.& per Inn. Ioan. And. & Doct.in c.pręterea.infra de dila.& quod traditur in d.l.ex quacunque,& l.ſi quis ex alie. Deinde ſubdit Lapus pro clariori concluſione & veritate diſtinguendum eſſe, quòd aut clericus conuenitur ratione contractus coram nõ ſuo iudice,aut laicus. Item quod aut conſtat contractum vigore cuius conueniatur non eſſe celebratum in territorio illius iudicis: aut conſtat celebratum eſſe, aut eſt dubium. quando conſtaret contractum celebratum eſſe, tenetur reſpondere, etiam ſi ſit clericus, dummodo conueniatur coram eccleſiaſtico. tex.eſt in d.§.contrahentes. Secundo caſu,quando cõſtat alibi celebratum, non tenetur reſpondere, & proceſſus eſſet nullus. Tertio caſu,quando eſt dubium,dic quòd aut excipitur,quòd contractus non eſt ibi geſtus,& ratione dubietatis cogitur ibi reſpondere. Sed cognoſcetur quod dixi in præce. q. Aut contractus ſit ibi vel alibi geſtus.ſoluit tamen,quòd ſi probatur contractus geſtus,licet non probetur ibi geſtus, dummodo nõ probetur alibi geſtus, quia excipiendo videtur ſubijſſe iudicium ſicut laicus, duntaxat tenetur ibi reſpondere. Sed ſi eſt clericus, quia clericus non poteſt prorogare iuriſdictionem non ſui iudicis, vt in c.ſequenti. & hoc caſu, non tenet proceſſus. Si verò clericus non ſimpliciter excipit, ſed declinat forum ex eo quòd dicit ibi ſe non contraxiſſe. Et tunc antequàm ad vlteriora procedatur neceſsarium eſt diſcutere,an ibi contraxerit vel non, prout ſupra dixi. Et ſi non probatur quòd ibi contraxerit, reus abſoluetur ab inſtantia, & actor in expenſis condemnabitur.ſi autem probatur,procedet iudex in cauſa. Et ſi fortè non probaretur,iudex tamen pronunciaret tã quam probatum eſſet ſe iudicem competentem, & ſi non appellaretur, ſententia teneret & præiudicaret ſibi,quia in hoc faceret ius inter partes,ſecũdum Lapum in d.§.contrahentes. quem ſequitur ibi Dominus Dominicus. Et adde ad prædicta,quæ latius dixi in c.ſi clericus. ſupra eodem.

18 ¶ † Vndecimò quæro,vtrum indifferenter ſit verum, quod quis ſortiatur forum in loco deſtinato ſolutioni, ita vt non habeatur ratio, an in loco contractus fuerit tanquam viator, & de proximo receſsurus. ¶ Sol. Dic,quòd de hoc nõ habetur aliqua ratio. Nam.l.contraxiſſe, & alia ſimilia iura ſupra allegata, quæ loquuntur, quòd quis ſortiatur forum in loco deſtinatæ ſolutionis, non faciunt differentiam, vtrum fuerit deſtinata ſolutio ab exiſtente in loco, vbi quis eſset tanquam viator, aut vero vt habens ibi ſtationem vel tabernam vel pergolam, ſic habeatur reſtrictus reſpectu contractus celebrati. debes enim ſcire, quòd ad hoc, vt quis ſortiatur forum in loco contractus, requiritur quòd quis contraxerit ibi tanquam viator & immediatè receſsu-
a rus. [a] Sed requiritur, quòd ibi poſuerit ſtationem, pergolam, vel tabernam, vel quid ſimile vt contra hat, quamuis non habeat ibi animum ponendi domicilium, vt eſt tex. in l.hæres abſens. §.1.ff.de iudi. A. B. tenet Bal.in tractatu conſtituti.ver.modo venio ad locum.alle.no.per Dy.in l.3.ff.de bo.auto.iudi.poſ.& eſt tex. Ma. & in c.Romana.§.neque etiã. eod. titu. lib.6. Et hoc adde ad limitationem pri. q. principalis huius ſecundi principalis ar. Aduerte tamen quia prædicta limitat ſingulariter Bart. in d.l. hæres.§.1.videlicet,quòd tunc ſit verum, q̃ quis nõ poteſt conneniri ratione contractus, ſi contraxit vt
b viator,quando cõtrahens ſciebat illum viatorem, [b] ſecus ſi ignorabat probabili ignorantia, quia tunc ignorantia probationis non debet ſibi obeſse, & in dubio præſumitur ignorare, ſi videt illum habẽtem pergolam, ſeu tabernam, aut quid ſimile, prout Senis nunc ſunt multi propter aduentum Domini noſtri Eugenij Quarti Papæ, vel ſi ille cum quo cõtraxit non habebat aliquod ſignum peregrinationis, ſeu itinerationis: ſed incedebat tanquam vnus ciuis mercator,fuit in culpa non pandendo ſeu notificando perſonam ſuam,quod eſset viator.ar.c.in audientia.& c.ſi vero.de ſent.excom. & hanc limitationem ſentit bene tex.in d.l.hæres.§.1.

19 ¶ † Secunda limitatio eſt,quando cõtrahens ſcie bat illum viatorem:Sed res erat talis,quæ veriſimiliter à viatore,vel per viatorem emebatur,aut vendebatur, vt ibi ſtatim ſolueretur pecunia, vel tradere tur res,vt puta, ſi à viatore emitur equus, vel venditur,aut ſimilis res. Nam tunc poteſt ibi cõueniri ad rem tradendam,vel ad pretium. Et ſi recipiens pretium à viatore exiſtens, & viator vellet recedere cũ equo dicens, q̃ deberet conueniri in loco domicilij ſui ex eo, q̃ ibi contraxit tanquam viator, nõ eſt admittendus. Quinimo volens recedere,videtur quodammodo delinquere.facit l.2.& quod ibi no.ff.de pig.act. Et ideo dicit ſingulariter Ang.in d.l.hæres. §.1. quod ſi aliquis mercator vadit Venetias, & ibi emit merces tanquam viator, q̃ non poteſt ibi conueniri, ſed in loco domicilij: ſecus ſi aliquid aliud emeret,in quo tacitè videretur conuenire, q̃ ibi ſtatim pecunia ſoluatur,prout deprehendetur ex qualitate rei, niſi conſuetudo aliud haberet. Et ex prædictis ego infero, quod ſi conſuetudo habet apud iſtas nundinas,quod videatur conuentum inter cõtrahentes de pretio ibi ſoluendo & rem tradendo, quod licet aliqui contrahant ut viatores, nihilominus alter alterum poſset ibi conuenire ratione deſtinatæ tacitæ ſolutionis,in qua deſtinata ſolutione, vt ſupra dixi, nõ habetur ratio,an tanquam à uiatore, vel non à uiatore contractus geratur.

20 ¶ † Secundò infero,quod licet Glo.quam communiter ibi ſequuntur Doc.in d.§.contrahentes. velit,quod uiator conducens aduocatum uel procuratorem in loco, non uideatur ibi ſortiri forum ratione

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Pau.de Caſt.in l.hæres abſens.§.1.ff.de iudi.& dixi,ſupra in ru.in 1.col.*

b ¶ *Sciebat illum viatorem. Adde in ſimili quod pulchrè diſtinguit Soci.in l.Iulianus,parua,in fi.verb.ff.de condi.& demonſtr.*

ne contractus. Sed debet conueniri in loco domicilij,quam Glo.ſequitur Dom.Anto. in c.fi.infra eodem. tamen hoc non placet ibi Domino meo,quia non eſt veriſimile, ꝙ aduocatus vel procurator locet operas ſuas,vt poſtea ſequatur clientulum ſuum in loco domicilij pro ſalario ſuo; maximè,quia poſſent eſſe expenſæ itineris magis, quam merces aduocationis. Ego tamen ſaluarem illam Glo. quando quis ex loco domicilij vtriuſque duxit aduocatum ad illum locum alterius fori, & ibi cõuenit cum eo de mercede. Nam hoc caſu, cum ibi conueniat, tanquam cum viatore, videtur conuentum de ſoluendo in loco domicilij.Et ita ſemel de facto vidi in practica.& adde quæ dicam infra in 10.q.prin.

21 ¶†Tertiò limitatur,ſecundum Pet.in l.1. ff.de in ius voc.& ſequitur Domi.Anto.in c.fi. infra eod. & in his, qui accedunt ad locum ea ſola intentione, vt in illo loco contrahant,& ibi forũ ſortiantur, quamuis ſtatim intendant inde recedere. Nam tunc poſſunt ibi conueniri: quia videntur deſtinaſſe implementum contractus in illo loco & ceſſat abſurditas & ratio,de qua in l.hæres. §.1. & hic no. pro iſtis qui recedunt de loco, & vadunt ad contrahendum in alio loco, in quo non ſoluitur gabella.

22 ¶†Quartò limitatur,ſecundum D.Anto.in c.fi. infra eod. vt viator contrahendo non ſortiatur forum ratione contractus, quando contra viatorem aliàs nõ daretur naturalis habitus fori & iuriſdictionis contra viatorem. Sed fortè ex aliquo priuil.non poſſet iſte contrahens ibi conueniri: Nam ex contractu facto cum ipſo, tanquam cum viatore, tolletur ius priuilegij. Et ibi poterit conueniri ex habitu primæ iuriſdict.per l.2. §.ſed & ſi agant. & melius in §.omnes aũt. ff.de iudi. Et ratio huius dicti eſt ſecundum eum,quia facilius tollitur priuileg.quàm trahetur habitus iuriſdict.quod dicit eſſe notandum. pro quo facit,quod no.Glo.fi. in Clem. ſæpe,de ver.ſig. &quod no.in c.1.iuncto c.fin.de pac.lib.6. & quod conſuluit Feder.conſil.89. & quod notaui in c.dilectus.& c.fi. vbi bonus tex. infra de præbendis. Et ex prædictis infert Dom.Anto.quod ſi exemptus contraheret in loco non exempto tanquam viator,poſſet ibi conueniri, & ſic extẽdit c.1. de priuileg.in 6. quod vltimũ non placet Do.meo in c.fi.inf.eo.quia ex quo contrahit tanquam viator, non ſubijcitur iuriſdictioni ordinariæ illius, per rationẽ generalem l. hæres abſens,in prin.§.1. & d.c.Romana.§.nec etiã. Nam maiorem habet poteſtatem Archiepiſcopus in ſubditos ſuffraganeorũ, quàm habeat Epiſcopus in exemptos,vt patet ex notatis in c.paſtoralis,ſupra de officio ordi.& ex his, quæ dixi in cap. poſtulaſti, ſupra eodem.& maxime in cauſis,quę deuoluuntur ad eum per appellationem, in quibus habet iuriſdi. ſaltẽ in habitu, vt de offi.ord. c.Romana.§.1.in 6.& tamen ſi ſubditus ſuffraganei contrahit tanquam viator in diœceſi metropolitani,non ſortitur forum metropolitani.& eſt tex.in d.c.nec etiam.igitur multo fortius exemptus contrahens tanquam viator in loco non exempto,non ſortitur ibi forum. Nam ratio l.hęres abſens.pariter vendicat ſibi locũ in exempto,ſicut in non exẽpto. Nec obſtat d.l.2. per quam mouetur Domi.Anton.quia loquitur in eo, qui eſt omnino ſubiectus,& qui poterat ibi conueniri tanquam in loco communis patrię,licet haberet ius reuocandi domum: quia venerat ex neceſſaria cauſa, quod ius reuocandi domum ceſſat, ex quo voluntariè ibi contrahit. eſt enim ſibi imputandum, exercitando talem actum. Secus autem eſt in exempto, quoniam ipſe habet ius declinandæ iuriſdictionis, & ſic potentius ius,quam reuocandi domum. Et ſic patet ex ratione differentiæ, quòd diuerſum debet ius ſtatui. facit etiam, quia habens ius reuocandi domum poteſt tacitè cõſentire, ſed exemptus non poteſt,imò quantumcunque non opponat declinatoriam nõ tenet iudicium, vt nõ poſsit etiam expreſsè renunciare priuilegio exceptionis, vt no.in ca. cum tempore,ſupra de arbit.tenet Ioan.Andr. in regula, ſcienti.de regu.iuris,lib.6. in mercu. facit quod dixi in cap.poſtulaſti,ſupra eod.

23 ¶† Duodecimò quæro, quam iuriſdictionem producat huiuſmodi forum ratione contractus, & qualiter poſſet quis ibi conueniri. ¶ Sol. Doctor. variè loquuntur. Sed ex omnium dictis poſſumus diſtinguere poſt Dominum Antonium, & Dominum meum in capitulo fin. infra eodem, quòd aut contrahens reperitur in loco contractus continuo, & iudex contractus habet in eum omnimodam iuriſdictionem tam in perſonam, quam in res ipſius, ſecundum quòd qualitas contractus patitur, vt eſt tex.hic & in d.l.hæres abſens,in fi.& d. §.contrahentes. Et idem ſi contrahens fuit citatus & conſtitutus in contumacia. Nam licet poſtea inde receſſerit: tamen poteſt procedi contra eum per remedia prodita contra contumacem. Poteſt enim tunc excommunicari, & indirectè cõdemnari ſuper principali, ſi cauſæ ſtatus hoc patitur, vt no.Innoc. in c.2. infra de dilatio. & procedi in miſsionem in poſſeſsionem, &c. Et idem dicendum eſt, ſi contrahens aliquando comparuit in iudicio. nam tunc firmata eſt iuriſdictio in perſonam quò ad omnes effectus. arg. c.propoſuiſti,infra eodem, facit tex. cum Glo.in l.ſi is,qui Romæ. ff.de iudi. Aut non reperitur in loco contractus: nec ſuper hoc fuit contumax, nec vnquam comparuit in iudicio: tunc poteſt citari etiã exiſtens in territorio,quo ad miſsionem fiendam in bona,quæ ſunt in loco cõtractus,vel alibi, ſecundũ diſtinctionem d.§.contrahentes, vt no.in d.l.hæres abſens. Nam licet diſceſſerit, forum cõtractum non potuit,per l.2. C.de iuriſd.om.iudi. no.Glo.Bart.& Bald.in l.cum quædam. ff.de iuriſd. omn. iudi.& in c.pen.infra eodem. Sed inuitus non poteſt cogi ad parendum ibi, ſicut dixi in iudice delicti,ſupra in c. poſtulaſti.in 2.princ.art. & ideo iudex talem nolentem comparere non poſſet excommunicare,ne per viam indirectam videatur cogi perſonaliter comparere contra diſpoſitionem d. §.contrahentes.quamuis Hoſtien.in d.c.fi.infra eodem, teneat cõtrarium per c.tuæ. inf.vt li. non conteſt. & malè, ſecundum Ioan.Andr.in d.§.contrahentes.quia eſt cõtra illum tex. Nec obſt.c.tuę.quia non loquitur in iudice contractus: vel poſito, quòd intelligeretur de iudice contractus, poteſt intelligi quando contrahens inueniatur in diœceſi,vt ſtatim dixi in præcedẽtibus. Aduerte tamen,quia circa poteſtatem citandi fiendam per iudicem contractus de exiſtente extra territorium,variæ & contrariæ reperiuntur opiniones, quas recitat Inno. in c.fi.infra eodem. & Ioan.And. in d.§.cõtrahentes.vna eſt, quòd poſsit iudex etiam per ſe

per ſe citare. pro qua facit tex. in d. §. contrahentes. ibi dum tex.dicit,autoritate eorum citati.& infra de cler.non reſi.c.ex tuæ.& c.ex parte,& c.fi.Quare voluerunt Hoſtien. & Archi.quòd ſi tales extra locum contractus faciunt copiam ſui ſunt citandi perſonaliter antequàm repetentur contumaces, per no. in l.1.C.quæ ſen.ſine app.reſcin.Et per hoc facit tex.in d. §. contrahentes. dum text.ibi dicit,peruenerit ad eoſdem. Hoc tamen limitant, quando iſte qui eſt citãdus,eſt intra prouinciam: ſecus ſi eſt extra prouinciam. Intelligit tamen Archi. de prouincia vulgari, non canonica. alleg.no. in c.cùm olim. ad fin. infra de dolo & contuma. ibi dum tex. dicit, in Hibernia. & ſequitur etiam Gof.& Archid. 3.quæſt.8. in c.caueant. Gof.tamen in ſum.huius tit.poſt prin. apertè, & ſimpliciter tenet quòd iudex poſsit citare contrahentem, etiam extra forum contractus. Mouetur,quia non eſt neceſſe, quòd locus in quo quis citatur,ſit ſubiectus citanti, vt probatur in l.ſi interpellatur.§.1.ff.de arbi. Nã arbiter citat per nuncium & epiſtolam,vt in l.diem proferre,eod.tit. Et tamen conſtat,quod arbiter non habet territorium. Simile etiam videmus in canonicis, qui pro electione celebranda,aut ſimilibus actionibus exercendis, citant canonicos,vt ſupra de elect.cap.cum nobis olim.Et pars etiam quandoque citat partem, vt no. in capitulo primo,de elect. lib.6. & in Clemen. cauſam,de electio. Item videmus, quòd ex delatione facta extra territorium, proceditur intra territorium, vt in cap.nouit, de offi.deleg.& in l.1.de offi.præfec.vrb. Sic etiam ex citatione extra forũ facta, debet poſſe procedi intra territorium. Item facit in ſimili, quia citatio poteſt fieri die feriata,ad diem non feriatam. de quo plenius traditur in c.fi.infra de ferijs. ergo & citatio facta in loco non ſubiecto, ad locum ſubiectum,debet valere, arguẽdo de tempore ad locum, ſecundum no.in l.vinum.ff.ſi cert.pet. Secunda opi. fuit per contrarium, quòd talis citatio non poſsit fieri extra territorium,per tex.in cap.2.in fi.infra de conſue.lib.6.& in l.fi. ff.de iuriſd.omn.iud. & quod no.in Cle.paſtoralis,de re iud. vbi tex.probat,quòd non debeat fieri citatio extra territorium: ſed requiri debeat iudex illius territorij, ſeu loci vbi citandus degit, vt illum citet. facit quod no. Spec.in titu. de compe.iud.adi.§.1.ver.ſed quomodo.& in tit.de accuſ.§.1.ver.ſed nunquid.& §.fi.ver.vt autem.Præterea, non eſt dubium, quòd iudex contractus,aut alius non poteſt extra ſuum territorium totum iudicium exercere: ergo nec partem, cum idem ius eſſe debeat de parte, quò ad partẽ, &c. infra de dona.c. nuper.14.q.5.c.pęnale,& in l.quæ de tota.de rei vẽ. Quod autẽ citatio ſit pars, probatur in c. quoniam contra. infra de proba. Præterea ſpeciale eſt in ipſo expulſo à diœceſi,vt extra ſuam diœceſim poſsit citare & cognoſcere,vt in d.Clem.1.eod.titu.ergo regula eſt in contrarium,vt ibi probatur, & in l.1.in fine. ff.ad mun. & in c.2. infra de coniu. lepro. Præterea, cum iudex exiſtens extra ſuum territorium cẽſeatur vt priuatus,vt ff.de offi.Præto.in l.3. ergo fortius ipſius nuncius vel epiſtola, & ſic nõ potuerunt arctare citatum. Ioan.Andr.in d. §.contrahentes.dicit,ꝙ ſatis putat, quòd iudex cõtractus poſsit citare extra territorium per ſe ſine requiſitione iudicis, ſub quo citandus degit,per tex.in d.§.contrahentes.dum dicit eorum autoritate citati. & ſic patet, quòd non autoritate alterius iudicis, ſed ſua propria poſsit citare, etiam exiſtens extra territorium: non autem dicit tex.ad ipſorum requiſitionem citari. & vult ille tex. quòd taliter citati,ſeu comparere contendentes,dicantur contumaces, quamuis non ſimpliciter, ſed quo ad aliquid, vt infra ſubijciam. Hoc tamen dicit intelligẽdum ſolum de citatione verbali, non autem de reali, per quam perſona diſtringeretur. vnde non poteſt committere ibi capturam fiẽdam. Et quidam ſequentes hanc opin. dicunt in ſimili tex.in l.omnes.C.de epiſc.& cler. in verbo,verum ſi apparito. & ibi tenent Iac. de Are. & Cy. in iudice delicti. ad quod vide, quæ latius dixi in cap. poſtulaſti.in 2.princ.artic. ſupra eod. Et hanc etiam opin. ſequitur Ioan.de Imo.in d. §.cõtrahentes, per iſtum tex.dum dicit, & alibi ſui copiam facit. dicit tamen, quòd tutius eſt quòd fiat citatio per iudicem territorij,vbi ille degit, ad requiſitionem iudicis contractus,per no. infra de priuil. in c. volentes,in verbo, neque.in 6.vbi patet,quòd contrahenti iniungitur, quòd vadat ad locum cõtractus, & quòd delinquẽs remittatur ad locum delicti. Et ſic videtur,ꝙ etiam in contractibus habeat locum remiſsio, de quo dicetur in 3.princ. articu. Aliqui tamen dicunt, quòd hæc decretalis hoc non dicit, ſed ſolum quòd non exemptus à iudice domicilij, remittatur ad iudicem contractus, verbo duntaxat,ſed non re,de quo dicam ibi. Ad contraria reſpondetur, & primò ad prima contraria, quòd loquuntur in ius dicente extra territorium. Sed citare, non eſt ius dicere vel iudicare: ſed potius requirere. vnde dicit Io.Mon. in d.§.contrahentes, quòd citatio habet duo extrema, videlicet interlocutoriam de citando, & iſta eſt iuriſdictionis: & quandoque appellatur ſententia, vt in l.fi. C. de procu. & in l. omnes. §.præterea.& l. cum clericis, ad fin. C.de epiſco. & cler. Et ideo talis pronunciatio non poteſt fieri extra territorium. Aliud extremum eſt ipſe actus citationis, vel quo citatio nunciatur. Et iſte non eſt iuriſdictionis: & ideo fit per nuncium,vt in c.fin.de ferijs. Et ideo voluerunt Pet.& Cy. quòd quamuis actus iuriſdictionis non poſsit exerceri extra territorium, non obſt. tex.in d.§.contrahentes, in verbo,ſed nunc, & in c. poſtulaſti,ſupra eo. quia loquuntur in executionem ſententiæ & miſsionem in poſſeſsionem, quæ fit re ipſa, per quam nedum iuriſdictio ſimplex,ſed etiam miſtũ imperium exercetur, vt in l.iubere. ff.de iuriſ. omn. iudi. Ad Clem. paſtoralis, reſpondetur,quòd Imperator ibi non erat iudex delicti ex loco. vel dic quòd iudex cõtractus citat extra ſuum territorium: quia citatio nõ afficit perſonam aliquo modo, cum ſolum fiat ad effectum, vt procedatur ad miſsionem in poſſeſsionem: quæ etiam fieri poteſt de abſente cauſa republicæ & de pupillo. Sed citatio, quæ fit ratione delicti, de quo loquitur d. Clem. paſtoralis. afficit perſonã, & ipſam reſpicit citationis effectus. & ideo caſus eſt diuerſus. vnde dicit Io.Mo. in d. §. cõtrahentes. ꝙ licet quò ad ſortiendum forum, delictum & contractus æquiparentur, tamen quò ad trahendum aliquem inuitum, non æquiparantur. quod patet ex his, quæ dicta ſunt in cap. poſtulaſti, ſupra eodem,in ſecundo articu.princ. & ex his,quæ dicam inf.in 3.art. prin. Ad tertium contrarium re-

ſpondetur, quod ſæpe licitum eſt in parte, non eſt licitum in toto, vt no. in cap. fi. in verbo, vices. de offi. deleg. lib. 6. vbi patet, quòd ille, qui non committit iuriſdictionem, committit citationem. Et uide quæ no. in l. ſi quid. ff. de leg. 3. Nam ubi eſt diuerſa ratio partis ad partem ſeu partis ad totum, non procedit ar. vt in Cle. 2. de reb. eccle. non alie. dixi poſt Doct. in c. paſtoralis. §. 1. ſupra de offi. deleg. Ad aliud arg. de cle. quamuis. de foro compe. dicendum eſt, ꝙ verum eſt quod ſit ibi ſpeciale, ſed loquitur in alio caſu, videlicet, in exercenda iuriſdictione extra territorium ratione expulſionis, & ſic in contrarium eſt ius commune. Sed nos loquimur in actu, qui non eſt iuriſdictionis. Ad vltimum arg. ſatis poteſt reſponderi ex his, quæ dicta fuerunt in prima reſponſione. Et hoc quaſi formaliter ponit Ioan. And. in d. §. contrahentes, in nouella. Zen. in d. Clem. paſtoralis. ſimpliciter tenet, quòd citatio fieri debeat per iudicem, in cuius territorio eſt ille, qui conuenitur ratione contractus. Et ad requiſitionem iudicis cõtractus per d. §. cõtrahentes. & per l. properandum. §. ſin autem. C. de iudi. & ibi tenet Matthæus. Et in effectu videtur etiam voluiſſe Laudunius in d. cle. paſtoralis, qui dixit, quòd citatio duo continet, interlocutoriam, ſecũdum quod dixi ſupra; & executionem, quæ fieri debet per apparitorem, vel nuncium, primam non poteſt facere extra territorium, ſecundam ſic. Sed aduerte, vt vidiſti, iſte articulus eſt ſatis dubius, & intricatus & difficilis, in quo vidiſti prædictorum opiniones, de quo per Dom. Ant. & Dominum meum, & Zaba. in c. fin. infra eodem, & per Pau. in cap. 2. in fi. de conſti. lib. 6. ſed plenius per eum in d. Cle. & ibi etiam plenius per Zab. tangit etiam quædam notabiliter Bar. in extrauaganti, ad reprimendum. in Glo. ſuper verbo, per edictum, & aliquid per Io. Cald. in c. 1. infra de rap. latè etiam tractat do. Domi. in d. §. contrahentes, & ibi ponit vnam notabilem diſtinctionem, quæ mihi multum placet, & melius loquitur, quã aliquis alter. Et ideo eam proſequor quibuſdam additis. Diſtingue igitur ſic, quòd aut quæritur de citatione, quæ fit quo ad primum extremum emanans ab ipſo iudice, vt in cognoſcendo & pronũciando circa citationem: Aut quo ad ſecundum extremum, videlicet de ipſo actu citationis.

24 ¶ † Quo ad primum dicendum eſt, quòd talis ci
a tatio [a] nõ poteſt fieri extra territorium regulariter, per l. fi. ff. de iur. omn. iu. & c. 2. de conſti. in 6. & ſupra dixi ſecundum Io. Mo. Hæc tamen regula fallit in terminis Cle. quamuis. eo. tit. Item ſecundũ eum dici poſſet, ꝙ fallit in prima citatione, quę poteſt fieri in prin. iudicij, ſine cauſæ cognitione, ſecundum quod no. in c. cum contingat. ſupra de reſcrip. & in c. licet. infra de accu. quia talis citatio non dicitur eſſe actus iudicialis, vt no. glo. in Cle. 1. de iud. Et ſic ceſſat ratio regulæ. de quo tamen dic vt in dictis iuribus, & tangit etiam do. Dom. in c. fi. de ele. lib. 6.

25 ¶ † Circa ſecũdum caſum de executione citatio nis ſubdiſtingue, ꝙ aut quædã eſt executio actualis ſeu realis, vt quia iudex mandat vt quis capiatur, & ad eum ducatur, & iſta non poteſt fieri extra territorium citantis, vt probatur expreſsè in d. §. contrahẽtes. dum prohibet inuitos trahere perſonaliter exiſtentes extra locum citantis ratione fori contractus. facit etiam d. Cle. paſtoralis. ibi dum tex. dicit, & ſi quando veniret in ſuam, & imperij fortiã. quædam eſt executio verbalis, & ſubdiſtingue ꝙ aut eſt talis per quam deſignatur, quòd ſi talis iuriſdictionẽ habeat in loco, ſicuti poteſt dici illa, quæ fit per præconem, & talis non poteſt fieri extra territorium, quoniam miſsio talis publici præconis eſt ſignum iuriſdictionis, quã habet illo in loco, per quem, ſiue in quo mittit præconium, vt ſentit Glo. in c. quod clericis. ſupra eo. & no. Inno. in c. dilecti. de capel. mo. facit Cle. grauis. de ſent. excom. Quare cum iſte nõ habeat iuriſdictionem in loco, non videtur ꝙ hoc facere poſsit, & iſta fuit ſingularis no. in d. Cle. paſtoralis. Quędam vero eſt executio merè verbalis, non deſignans iudicem habere iuriſdictionem in loco, vt puta, quia ſimpliciter citatur, vt ueniat ad iudicem per nunciũ vel epiſtolam. Et in hoc ſubdiſtinguit d. Dom. quòd aut eſt iudex ordinarius, etiam ratione domicilij, & hoc caſu poteſt citare etiã exiſtentem extra territorium.

¶ Et ita potes intelligere rationem Ioan. And. & opin. ipſius, & tenet Pau. in d. cle. paſtoralis. Et ratio eſt, quia iſte non habet aliũ iudicem, per quem poſſit citare talem, & ſequitur Bart. in d. extrauaganti. Et poteſt hęc citatio fieri ad finem, vt imponatur pęna corporis afflictiua, quando illa pęna ſtatim imponitur à iure communi, vt lex ſtatim imponit pęnam infamiæ. 2. q. 7. §. punire. Et ratio eſt, quia talis pęna imponitur à iure communi, cui omnes ſubſunt, vt in c. 1. de conſti. & in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iu. niſi aliud diſponeretur à lege vel iure muni. Et idẽ dicendum eſt, quando ſentẽtia traheret ſecum exe cutionem, quo ad actum priuationis, vt in priuatione beneficij, in clerico, ſecundum ea, quæ traduntur in c. ex tuæ. infra de cle. non reſi. & in c. extirpãdæ. §. qui vero. infra de præb. Secus quo ad execut. facti, vt in c. poſtulaſti. ſup. eo. & Pau. in d. cle. paſto. & ideo ſecus eſt etiam, ſi requireretur miniſterium hominis. Ex quo infert Paulus, ꝙ virtute iſtius citationis non poterit excommunicare ſubditum exiſtentem extra territorium, per c. 2. de conſti. in 6. Et ratio eſt, quia cum excommunicatio trahat ſecum executionem, vt in c. paſtoralis. j. de app. ideo ſicut nõ poteſt exequi actualiter in territorio alieno, ita nec poteſt ferre excommunicationẽ, quę in alieno territorio traheret ſecum executionem. Sed d. An. in c. fi. inf. eo. tenet contrarium, & tenet gl. 9. q. 2. c. epiſcopũ. Et patet hoc in Paulo Apoſtolo, qui excommunicauit Corinthium abſentem. inf. de app. cũ ſit Romana. Non obſtant iura allegata per Paulum, quia loquitur de executione, quã iudex actualiter vult facere, quam faciendo turbaret alterius iuriſdictionem. Et ideo non poteſt illam facere. Sed executio excõicationis tranſit inuiſibiliter. Quare ſi eadem poteſtas in iudice trãſeat ſine turbatione iuriſdictionis, meritò poteſt fieri. Vel ſecundo põt reſponderi, ſecundum d. Do. ꝙ excommunicatio trahit ſecum executionem ex diſpoſitione iuris cõmunis, vt dicit tex. in d. c. paſtoralis. Et ideo videtur quòd

ADDITIO.

a ¶ *Citatio an poſſit fieri extra territorium, vide eundem Soci. in conſi. 167. ver. præterea.*

quòd fieri poſsit ſecundum aliam theoricam Pauli. Non obſt. c. 2. de conſti. in 6. quia reſpõdet D. Ant. quòd loquitur, quando vellet excommunicare ex cauſa originata in territorio alieno negatiuè, cuius contrarium affirmatiuè eſſet adimplendum in territorio citãtis: tunc poſſet, ſicut eſt ex eo, quòd non vult comparere, iſtud eſt negatiuum, & vult in territorio alieno. Sed contrarium affirmatiuum debet fieri in proprio territorio. Et tunc poſsit excommunicare per not. in c. ex tuæ, infra de cler. non reſi. Sed tu aduerte, quia quamuis iſta videatur ſubtilis conſideratio: tamen nõ video, quòd in iudice domicilij ſit adhibenda hæc difficultas. Nam iudex domicilij poteſt citare in loco proprij domicilij, licet citandus ibi non reperiatur, vt dicam in c. fi. inf. eo. Et ſic non eſt opus citationem facere extra domicilium, ſed ſolum prædicta poſſunt procedere, quando eſſemus in caſibus, in quibus neceſſaria eſſet perſonalis citatio ad habitationem, ſeu ad domum. Aut iſte, qui vult citare, non eſt iudex ratione domicilij, ſed ex accidenti, videlicet iure contractus: Et tunc ſecundùm d. Doc. diſtinguendum eſt, quia aut locus, in quo debet fieri citatio, non eſt eiuſdem iuriſdictionis vniuerſalis, ſed differt ratione maioritatis: & tũc citare nõ poterit, ſed debet requirere iudicem illius territorij, vt citet, & iſte eſt propriè caſus Cle. paſtoralis. Nam Imperator non poteſt in terris de tempore iuriſdictione eccleſiæ, quia ſunt diuerſæ iuriſdictionis vniuerſalis, & maioris. Aut differt à iuriſdictione vniuerſali, ſed minori, & tunc poſſet, vnde Papa, qui eſt Vicarius Chriſti, cuius eſt vniuerſalis orbis. 9. q. 3. cap. cuncta per mundum. & in cap. tuæ. infra de decimis, poteſt citare in terris imperij, & ita concludit Bartolus in l. prima. ff. de requi. reis. & in extrauaganti, ad reprimendum. Sed tu circa hoc aduerte ad ea, quæ dixi in capitulo, poſtulaſti, ſupra eodem, in ſecundo principali articulo. Si autem non differt à iuriſdictione vniuerſali, vt quia vnus Epiſcopus vult citare in diœceſi alterius, vel præſes aut alius iudex ſecularis in territorio alterius iudicis ſecularis ita, quòd ambo ſubſint imperio. Et hoc caſu, aut vult facere ad finem & effectum diſtringẽdi bona, quæ ſunt in territorio citãtis, & hoc facere poteſt, & iſte eſt caſus in d. §. contrahentes. Aut vult facere ad finem diſtringendi bona alterius territorij: Et hoc etiam facere poteſt verbaliter duntaxat, vt ipſe decernat, vt iudex alterius territorij in poſſeſſionem mittat. & hoc poteſt facere, etiã ſi ipſe reus in illo alio territorio faciat copiam ſui, & paratus ſit reſpondere. Nec obſt. quòd de bonis alibi ſitis non
a poſsit iudex decernere, vt in l. cum vnus. §. pen. [a] ff. de bo. auth. iud. poſ. quia aut iudex generaliter decreuit miſsionem in bonis fieri contumacis, & tunc talis generalis pronunciatio non extenditur ad bona ſita extra territorium nunciantis, quia in dubio videtur decernere de bonis ſui territorij. & ita procedat cõtrarium. Aut non decreuit generaliter, ſed ſpecialiter: & tunc, aut decreuit miſsionem fiẽdam in bonis alterius territorij, & poteſt. Ita debet intelligi quod dictum eſt. & eſt tex. in d. §. contrahentes. Aut præcipit, quòd in illis fiat miſsio, & vult pro ſe exequi, & non poteſt. & ita etiam poteſt intelligi d. l. cum vnus. §. penul. & ſequitur Hoſt. in d. c. poſtulaſti. Ioan. Mo. Archi. & Ioan. Andr. in d. §. contrahentes. Nec obſt. l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eorum. vbi quis poteſt iubere, ſeu interponere decretum de rebus, quæ nõ ſunt in ſuo territorio, quia verum eſt, quòd poteſt ratione perſonæ ſibi ſubiectæ. Sed non poteſt per ſe executionem facti facere, vt no. Barto. in d. §. penul. Si verò citatio fit ad finem afficiendi perſonam propter cõtumaciam: tunc ſi iſte citauit antequam excõmunicaret, dic vt ſupra dixi in prin. Si autem nunquam citauit in territorio, nõ poterit citando afficere perſonam, vt poſsit excommunicare, vt no. in d. §. contrahentes. & no. Vinc. in c. ſanè, ſupra eo. Nam ſi non poteſt inuitus compelli: ergo non eſt contumax. ſi non eſt contumax, ergo non poteſt excõmunicari, vt in c. ſacro. infra de ſent. exc. Sed aduerte circa prædicta, quia D. Ant. in c. fin. infra, eo. ſentit, quòd iudex contractus poſsit requirere iudicem contrahentis, vt illum citet etiam ad finem, vt coram eo diſcutiatur de obligatione perſonali perſonaliter, ita vt eum poſsit directè condemnare, ſi aliud non obſtat. quod dictum non placet Domino meo per tex. in d. §. contrahentes. qui in diſtinctè vult, quòd non poteſt eum trahere inuitum, ſed ſi non teneremus opin. Domini mei per hunc modum, per viam indirectam traheret eum inuitum in contractibus, non habet locum remiſsio, vt dicam in 3. artic. princ. Sed mihi plus placet opinio domini Antonij ponderatis verbis ſuis dum dicit, niſi aliud obſtat. vnde arbitror ſic dicẽdum, quòd aut eſt talis cauſa, in qua vel de iure communi, vel ex conſuetudine, vel ſtatuto poteſt procedi lite non conteſt. ad ſententiã diffinitiuam contra abſentem, & hoc caſu dico, quòd facta citatione talis abſentis per ſe, vel per iudicem illius, vbi degit citandus ad requiſitionem iudicis contractus, & hoc caſu, cùm ille ſit contumax, & nos ponamus, quòd poſsit procedi ad ſententiam lite nõ conteſt. quòd iudex contractus poterit ipſum ſentẽtialiter condemnare: aut talis eſt cauſa, in qua non poteſt procedi ad ſententiam lite non conteſta. & tunc procedat dictum Domini mei, quia tunc iſtud obſtat, ſecundum quòd voluit do. Anto. vt arbitror. & ſic non obſt. §. contrahentes. quia loquitur regulariter lite nõ conteſ. contra contumacem non poteſt deueniri ad ſententiam diffinitiuam, ſed ad miſsionem in poſſeſſ. vt infra, vt lite non conte. per totum. vnde qua ratione poteſt cõtra iſtum hoc caſu procedi ad miſsio. licet ſit extra territorium propter citationem etiam factam extra territorium, eadem ratione debet poſſe ferri ſententia contra eum, ſic non obſtante contumacia li. non conteſta. poteſt ferri ſententia, & prædicta notabis ſingulariter, quia nouiſsima ſunt, & ad prædictam materiam vide Spec. in titu. de primo decre. §. nunc uidendum. ver. pe.

¶ Decimotertiò quæro, quia ſupra dixi, ꝙ ſi iudex contractus ſcribit alteri iudici vbi degit reus cõuentus, ꝙ mittat in poſſeſsionem, quid iuris, ſi ipſe iudex, cui ſcribitur, non vult illam facere? Sol. dic, quòd talis videtur peccare, non tamen poteſt compelli à iudice cõtractus, niſi alias ſit ſuus iudex ſuperior,

ADDITIO.

a ¶ *§. penultimo. Adde ibi Bartolum, vide per Doctores in l. à diuo Pio. §. primo. ff. de re iudicata.*

rior, ſecundum Ioan. Mon. & Arch. Nec ob. ſecun-
a dum eos. ff. de re iudi. l. à diuo Pio. [a] §. 1. vbi dicitur, quod iuſſu pronunciantis debet alter exequi ſententiam, quia intelligitur de iuſſu ſuperioris iudicis, nõ æqualis, aut inferioris. vel poteſt dici, quòd non ſumitur iuſſus pro neceſsitate, ſed vt quandoque ſumitur materia tituli, quod iuſſu. in l. 1. §. 1. eo. titu. facit quod no. in Cle. paſtor. de re iud. Et ſic no. quod ſiue loquamur in eccleſiaſtico, ſiue ſeculari ſuperiore iudice, tenebitur inferior obedire. Sed in æquali aut inferiori, non datur neceſsitas parendi, ſed eſt in facultate ſua, licet malè agat, & ideo ſecularis nullo modo poteſt cogere eccleſiaſticũ, per no. in c. cum inferior. ſupra de maio. & obed. & ſequuntur Ioan. And. & do. Domi. in d. §. contrahentes. Sed aduerte q̃ ego arbitror, q̃ iudex iſte alterius territorij non poſſet compelli, quia eſſet æqualis aut ſuperior, & nollet complacere, q̃ hoc caſu fortè dicendum eſt, q̃ poſſet procedi ad ſententiam per iudicem contra ctus, poſtquam non datur aliud remedium, ſecundum quod dicemus, quod proceditur ad ſententiã, quando competit aliud remedium, niſi fortè dicer es, quod huic creditori competit aliud remedium, quia poteſt agere coram iudice, vbi ille habet domicilium. Cogitabis, quia nunc venit in mentem.

26 ¶ † Decimoquartò, vtrum creditor, cui exiſtenti in vno loco facta eſt promiſsio de ſolutione faciẽda in alio loco, poſsit ſtatim conuenire debitorem in illo loco. Sol. Dic, quòd non, ſed hoc caſu, in tali promiſsione ineſt tacitè dies, qua poſsit ad locum illũ peruenire, vt in l. 3. §. ſi qui ita. el ſecondo, ff. de eo, quod cer. lo. & ideo ſi hic Senis exiſtens ſtipulatur ita quòd ſibi ſoluatur Pariſijs, non poteſt ſtatim agi, ſed intelligitur data dilat. tanti temporis, quod eſt neceſſarium ire Pariſios. & ideo ſi hic Senis exiſtens ita ſtipuletur, hodie dabis Pariſijs, talis ſtipulatio non tenet, vt in d. §. ſi qui ita. circa quod vide, quod no. in l. fi. §. ſi inter. ff. de verb. oblig. vbi tex. videtur contrarius. ſed loquitur in alio caſu. Et vide etiam in l. ſi mihi & tibi. §. ſi quis ſeruos. ff. de leg. 1.

27 ¶ † Poſtremò circa hanc 3. q. ſecundi principalis artic. accipe vnum effectum ratione ſolutionis alibi deſtinatæ, aut contractus geſti in certo loco, non tamen tanquã à viatore, videtur quis renunciaſſe priuilegio, ne poſsit trahi extra ſuam diœceſim per literas apoſtolicas, tex. eſt hic & collegit glo. 2.

28 ¶ † Quarta principalis quæſtio, quid ſi exiſtens hic Senis, promittit, ſe ſoluturum Mediolani vel Pariſijs, ita quòd alternatiuè addat duo vel plura loca. Sol. Dic, quando in omnibus illis locis videtur cõtraxiſſe per allegatam l. contraxiſſe. ff. de actio. & obligat. & per ea, quæ dixi ſupra in princ. 3. princ. q. Et in omnibus dictis locis ſortitur forum, ſed eſt in electione actoris, vbi velit conuenire debitorem in alieno ex locis alternatiuè comprehenſis, vt in l. 3. in princ. ff. de eo, quòd cer. loco, quia alias obligatio eſſet inutilis ex eo, quòd debitor poſſet ſemper variare volendo nec cõueniri in uno loco, nec alio. licet enim in alternatiua ſummarium aut rerum debitarum electio ſit debitoris, vt in c. 1. infra de plus petitio. & in regula, in alternatiuis. de reg. iur. lib. 6. Et ibi per Dyn. & Ioan. Andr. & in l. cum quidam. C. de verbo. ſignific. & in l. Lucio. ff. de leg. 2. tamen
b ſecus eſt in alternatiua [b] locorum per rationem ibi allegatam. Et aduerte, quia creditor agens in altero loco in alternatiua comprehenſo, tenetur facere mentionem in libello de alijs locis alternatiuè comprehenſis, quia hoc caſu, actio non eſt arbitraria. Et aduerte, quia in facultate ipſius rei eſt ſoluere in alio loco, quam vbi cõuenitur per electionem actoris, dummodo eligat ante, quàm petitum ſit, hoc eſt ante litẽ conteſt. vt in l. amplius non peti. ff. rem ratam hab. Et eſt bonus tex. in l. ſi ita ſtipulatus fu. mil. ff. iudica. ſol. Et ſequitur Barto. in l. 3. in princ. ff. de eo, quod cer. loco. Et aduerte, quia arbitror ſi ante litẽ conteſt. reus offerret ſolutionem in alio loco alternatiuè expreſſo: Et actor vellet ſibi ſolui in loco iudicij, habetur ratio intereſſe ipſius rei poſtquam ſoluit in alio loco, vbi ex poteſtate ſua poteſt ſoluere, licet ipſi ſoluat in loco alternatiuè expreſſo, quia reſpectu ſolutionis fiendæ, videtur eſſe in optione rei. Et ideo ſi compellitur ad ibi ſoluere, videtur actio eſſe arbitraria: licet ſecus ſit, ſi actor in altero ex locis alternatiuè comprehenſis petat, quia tunc nulla habetur ratio intereſſe ex parte ipſius cõtra reum. Sed ſi alibi cogeretur petere, vt puta, in loco domicilij, non expreſſo in alternatiua, quia in locis expreſsis non reperitur, tunc habetur ratio intereſſe ex parte actoris. Et ſi actor ageret in aliquo locorum alternatiuè expreſſorum, & reus offerret ſolutionem in alio loco extra illa loca, quod facere poteſt offerendo ſortem intereſſe, ut in l. is, qui certo. & ibi per Barto. ff. de eo, quod certo loco. Et ita poteſt intelligi lex continuus. §. tamen. ff. de verbor. obligatio. quod eſt verum ſecundum Barto. quando locus vel loca fuerint appoſita gratia actoris tantum, vel gratia actoris vel rei, vt no. in l. qui Romæ. in princip. ff. de verbor. obligat. Si vero appoſitus eſſet locus gratia rei tantum, & hoc obſtat, & tunc poteſt reus ubique ſoluere, ſine aliqua ſolutione intereſſe, ſicut non eſſet locus adiectus, de quo dixi in 1. quæſt. princip. verſi. ſecundo quæro, & tenet glo. & Barto. in d. l. is, qui certo. per l. fideicommiſsi. §. cum pupillus. ff. de vſur. & in l. ſi ita relictum. §. Pegaſius, & in l. cum quæſt. alias incipit, Iabolenus. ff. de annu. leg. & in l. continuus. §. cum ita. de verbor. obligat. Item aduerte, quia reperio per aliquos legiſtas allegatum quòd Hoſtien. hoc dicit, quòd ex quo actori confertur electio loci, vt conueniat reum, quòd non poteſt poſtea uariare, & ſi variat, perdit cauſam, per tex. in l. 1. C. de aſſer. tol. Sed nõ reperi, nec placet ſimpliciter. Sed poſſet intelligi, quando actor traheret reum coram diuerſis iudi-

ADDITIONES.

a ¶ *A diuo Pio. Fit tamen differentia, an intentetur actio ex ſententia, an vero imploretur officium iudicis, quia primo caſu, iudex alterius territorij debet exequi ſententiam vi iure actionis, quæ loco non circumſcribitur, vt latè per Alexan. in d. l. à diuo Pio. §. 1. 4. colum. ff. de re iudi.*

b ¶ *De materia alternatiuæ locorum, vide bonum tex. in l. ei apud quem. ff. depo. & de clauſula, quòd poſſit conuenire vbique locorum, vide vltra Bar. in l. non vtique, & in §. ſeq. ff. quod cer. loco, etiam Bart. & Pau. in l. Lucius. la prima, ff. depoſ. Et quòd electio ſit creditoris, vide Alex. conſ. 35. incip. in cauſa & lite, col. pe. & lib. 1.*

iudicibus, circa quod vide, quæ traduntur per Doc. in cap. ex tenore, & fi. & ibi dixi ſupra, de reſcript. & & in l. nulli. C. de iudi.

29 ¶ † Quintò principaliter quæro, quando plura loca copulatiuè exprimuntur, verbi gratia: promittis ſoluere Florentiæ & Bononiæ. Et in hoc caſu, in vtroque loco poteſt agi, ſed non poteſt agi niſi ad medietatem in vno loco, & medietatẽ in alio, quia diuiſa intelligitur eſſe obligatio. Et tria fuerunt expreſſa loca copulatiuè, & in quolibet loco poteſt peti tertia pars. Et ſi quatuor, quarta, vt eſt tex. in l. 2. §. ſi quis ita ſtipuletur. ff. de eo, quod cer. loco. Et ideo arbitror, quòd ſi ageretur in loco nõ expreſſo, actio eſt arbitraria. Si verò agitur in altero ex locis expreſsis, dic quòd aut poteſt ibi agi reſpectu totius, & ibi aliàs ſortiebatur domicilium vel aliàs erat vagabundus. Et hoc caſu, ſi tria loca fuerunt expreſſa in tertia parte actio non eſt arbitraria: ſed reſpectu aliarum duarum partium, actio eſt arbitraria. Si verò actor agat in alio loco quocũque, in quo etiam reus non poſſet conueniri, ſed non opponit declinatoriam: tunc habetur ratio intereſſe totius, & hæc notabis, quia nouiſsima ſunt.

30 ¶ † Sextò principaliter quæro, quid ſi aliqua loca ſunt expreſſa, adiecta clauſula generali, verbi gratia epiſcopus Sen. ſtipulatur quòd ſibi ſoluatur Florentiæ, Bononiæ, & vbique locorum: vtrum iſte debitor poſsit vbique conueniri, & qualiter. Sol. Arbitror diſtinguẽdũ, q̃ aut loca expreſſa ſunt expreſſa copulatiuè, adiecta clauſula generali: Primo caſu, aduertendum eſt qualiter concipiantur verba. Nam ſi diceretur, pro dicta ſumma voluit poſſe cõueniri
a Medio. Bononiæ, & Florentiæ, & vbique locorum: [a] Iſta verba parum aut nihil operantur, vt traditur in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. omn. iud. de quo dic vt latius dixi in c. 1. ſupra, de iud. in gl. ſuper verbo, placere. vnde debent concipi verba ad hoc, vt aliquid operentur ſub iſta forma, & promiſit ſoluere Florentiæ, Medio. & vbicũque fuerit inuentus. Et iſtud euidẽtiale eſt etiam præſumendũ, ſecundum membrum de alternatiua. Vnde quò ad primum membrum, cõmunis cõcluſio Doct. eſt, quòd ipſe poteſt conueniri in quolibet dictorum locorum: & etiam in omnibus alijs locis ſimiliter non diſtantioribus, ar. Cle. non poteſt, de proc. & no. in c. ſedes, ſupra de reſcr. & in l. fi. §. cui dulcia. ff. de tri. & oleo le. Prædicta tamen limita, vt no. dixi in d. Clem. non poteſt, niſi dictum fuerit, & vbicunque fuerit inuentus,
b etiam in loco diſtantiori. [b] Nam tunc etiam in loco diſtantiori poterit cõueniri, niſi veriſimiliter fuerit incogitatus, arg. no. per Barto. in l. ſcio. in princ. ff. de ann. leg. & quod no. in l. legitima. ff. de pet. hæred. & in l. ſi mater. ff. de inoff. teſta. Et ideo, vt talis cautela etiam addatur ad clauſulam generalẽ, & vbicunque locorum, & etiam in locis diſtantioribus, & diſtantiſsimis cogitatis & incogitatis, aut penitus inopinatis, & adde quod dixi ſequenti quæſtio. Sed hic poteſt cadere dubitatio, vtrum in altero prædictorum locorum poſsit iſte ad totum agere, an verò debeat obligationem diuidere per loca. Eſt communis concluſio Bart. in d. l. ſi conuenerit. & omnium Doc. in d. l. 3. §. ſi quis ita ſtipuletur. ff. de eo, quod certo lo. quod inſolidum vbilibet poſsit agere, ne aliàs delùſoria videatur obligatio, ſi fieret diuiſio inter loca, cùm per hũc modum poſſet deuenire obligatio ad vnum minimum. Si diceret debitor creditori: tu potes in quolibet loco me inuenire: & ideo ne deluſoria fiat debet intelligi, vt in quolibet locorum ſoluatur totum, vt ſic actus potius valeat quàm pereat, vt in l. quoties. ff. de verb. obli. & de reb. du. & de re. iu. & no. in l. 1. ff. de eo, quod certo loco. Nam ſi eſſet in electione rei nominare loca, in quibus diceret ſe poſſe conueniri, eſſet in poteſtate ſua, an deberet, quod eſſe non debet, vt in l. 3. in prin. ff. de eo, quod certo lo. Sed aduerte, quia reperio quòd dominus Raph. Fulg. in d. §. ſi quis ita. dicit, quòd ſi duobus locis copulatiuè appoſitis ſortitur clauſula generalis, videtur præſtatio, ſeu ſolutio diuidenda per loca ex propria ſignificatione: vnde ſi dicatur, promitto Mediolani & Florentiæ, & vbique ſoluere, videtur quòd ſolutio tertiæ partis ſit deſtinata Mediolani, & tertiæ Florentiæ, & alterius tertiæ in quolibet locorum aliorum ſub generalitate comprehenſorum: & inſolidum reſpectu ipſius tertiæ partis. Et per conſequens etiam ſi tria loca fuerunt expreſſa in quolibet expreſſorũ, quarta pars videtur deſtinata, & in quolibet alio ex non expreſsis, integra alia quarta. Et idẽ de ſimilibus dicendum eſt per l. vulneratus, in fi. ff. ad l. Aquiliam. & in l. Stichum, aut Pamphylum, in fi. & in l. ſtipulatio huiuſmodi. ff. de verbo. obliga. Et ex prædictis ego infero ſingulariter, quòd ſi duo loca eſſent expreſſa, & creditor cõueniret debitorem pro certa ſolùm parte in altero ex locis expreſsis, & pro tertia in altero non ex locis expreſsis, qui cum venirent ſub generalitate, non diceretur actio arbitraria, nec habetur ratio intereſſe. Sed ſi in altero prædictorum locorum comprehenſorum expreſsè, vel ſub generalitate, creditor cõueniret debitorem inſolidum, hoc caſu, actio eſſet arbitraria reſpectu duarum tertiarum, & ipſarũ habetur ratio intereſſe. Sed reſpectu alterius tertiæ, neque eſſet arbitraria, neque haberetur ratio intereſſe. Et idem de ſimilibus arbitror dicendum. Aduerte etiam, quòd fortè poſſet attentari, quòd ſi duo aut tria loca eſſent expreſſa ſatis propinqua, & clauſula generalis ſimpliciter ſubiecta, ita quòd per ipſam, quæ non refertur ad diſtantiora loca expreſſa, ſolum duo, tria, aut pauca intelligerentur veniſſe, dicẽdum eſſet quòd hoc caſu per ſingula loca obligatio ſolutionis videtur eſſe diuiſa propter ceſſantẽ rationem Bartoli, de qua ſupra dixi. Si verò poſt loca expreſſa alternatiuè ſubijcitur clauſula generalis: dicẽdum arbitror quòd in quolibet loco expreſſo vel comprehenſo ſub generalitate, poteſt creditor conuenire debitorem inſo-

ADDITIONES.

a ¶ *Florentiæ, & vbique locorum. Vide Bart. in l. 3. §. ſi quis ita ſtipulatus, in fi. ff. quod cer. lo. & de iſta clauſula, qualiter poſſit firmiter concipi, vide eleganter dictũ Barto. Cæpol. in cautelis ſuis, caut. 102.*

b ¶ *Diſtantiori. Adde, quòd quando ſunt expreſſa loca, non poteſt conueniri in remotiori. adde tex. in l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino, tri. c. ſedes. de reſcr. An. in c. 1. 17. col. & ibi Abbas, de iu. Imo. in clem. 1. de re iud. in 4. col. & Abb. in d. clem. 1. 13. col. Lud. Roma. conſil. 108. incip. ſi admittimus, & vide Moder. in dicta l. ſi conuenerit, circa fi. & Phil. Dec. in d. c. 1. 21. col. in prima lect. de iudi.*

insolidum: nec habetur ratio alicuius interesse. Sed si conueniret debitorem in alio loco non expresso, vel non comprehẽso sub clausula generali, habetur ratio interesse, secundum ea, quæ dicta fuerunt in 3.q. princ. Et prædicta sing. notabis, quia sunt maximi effectus, & pro maiori parte nouissima.

31 ¶†Septimò principaliter quæro, quid si nulla loca fuerũt expressa: sed solum generaliter dictũ fuit, quòd promisit soluere vbique locorum. Sol. Dicendum, quòd talis obligatio vel solutio nõ videtur esse diuisa per loca, sed in quolibet locorum comprehẽsorum sub ipsa generalitate videtur destinata solutio, vt dixi in princ. præcedentis quæstio. Et aduerte, vt sis cautus, quòd apte concipias verba, videlicet per viam destinatæ solutionis: nõ autem quòd possis conuenire debitorem vbique, &c. secundum ea, quæ dixi in præced. q. princ. A. B. Quid autem si aliquis accipit à te mutuo 10. hic Senis, & promisit tibi soluere vbicũque fuerit inuentus & petieris, nũquid dicatur inuentus, si nõ est citatus? Sol. Dic, quòd non, vt l. si Lisyas. C. de fideiuss. Ita dicit Bald. in l. ab eo. C. quomodo & quando iud. vers. extra

a quæro. sed vtrum per citationem[a] & libellum ante lit. contest. dicatur petere. Sol. Dic, quòd sic hoc casu, quia verbum petere, est appositum præparatorio, videlicet super electione iudicis, quod est notandum secundùm Bal. in d.l. Ma. Sed circa prædictam q. quid si solutio fuit destinata generaliter vbique: quæro quæ loca comprehendantur sub ista generalitate, vt videamus in quo foro valeat iste conueniri ratione cõtractus, & vt cognoscere valeamus quando actio sit arbitraria, vel non. Sol. Dic, quòd Bartolus in hoc videtur sibi fuisse cõtrarius, nam in l. si conuenerit. ff. de iurisdi. omn. iud. distinguit, quòd aut promittit soluere vbicunque voluerit creditor: Et illa generalitas restringitur ad loca, in quibus alias poterat conueniri. Et sic ad locum domicilij, ad communem patriam, vel ad similia loca, vel alias si talis generalitas nõ restringeretur, sequeretur absurdum, quòd creditor posset trahere debitorem ad quæcũque remotissima loca, & ibi oportet reuiri debitorem habere saccum paratum ad soluendum contra l. ratum. & l. quod dicimus. ff. de solu. & ad hoc etiam allegat l. Mela. in fi. ff. de annu. leg. & l. si patronus. ff. de ope. lib. Et idem tenet Guil. de Cun. in l. si quis ad declinandum. C. de episc. & cler. Aut promisit soluere vbicunque fuerit inuentus: & tũc vbicunque inueniretur poterit conueniri, quia ibi videtur contraxisse. de actio. & oblig. in l. Titium & Mæuium. §. tutores. ff. de admi. tut. maximè secundũ Bar. si dictum fuisset, vbicunque inuentus fuero in Tuscia: quia de facili poterit tunc cogitare omnia loca Tusciæ. Sed idem Bart. in d. §. tutores. tenet per illum tex. quòd potest conueniri simpliciter vbicunque inuentus fuerit personaliter, etiã extra locũ domicilij, vel in quo aliàs poterat conueniri. Et loquitur Bar. etiam quando generaliter debitor promisit vbique soluere. Et sic fortius dicẽdum quando adie

b cta fuerunt alia verba, de quibus supra. Et hanc[b] opi. sequitur Iaco. de Arena, & Specu. in tit. de cõp. iudi. adi. §. 1. versi. quid si pactum. Et sequitur etiam Ioan. de Imo. & Domi. meus, & communiter Doct. in c. 1. supra, de iudi. Ne talis generalitas alias videatur esse superflua, & nihil importent dicta verba, maximè cum adiuncta sint ad ampliandam facultatem conueniendi, vnde deberent aliquid operari. infra, de priuil. c. in his. & in c. si Papa. de priui. lib. 6. sed D. Ant. in d. c. 1. de iudi. dicit, quòd quando debitor promisit soluere generaliter, debẽt cõsiderari verba: vnde distinguit, quòd aut fuit facta promissio per verba sonantia liberam & nudam voluntatem, & poterit conueniri vbicunque fuerit inuentus, vt statim dixi. Et si dicit, promitto soluere, vbicũque volueris, cum hoc verbum denotet liberam voluntatem, vt in l. cum quidam. ff. de leg. 3. meritò procedit, quod dictũ est. facit dictus §. tutores. Aut promisit per verba sonãtia arbitriũ boni viri, prout denotat verbum, placet, & similia verba, vt in l. Thays. §. fororem. ff. de fideicom. lib. de quibus verbis sonãtibus liberam voluntatem, & arbitrium boni viri, dic vt latissimè dixi in cap. Quintauallis, infra de iureiur. Et hoc casu debet creditor conuenire debitorem discreto in loco, in quo bonus vir arbitretur illum conueniendum esse. facit quod no. in d. c. Quintauallis. & in c. veniẽs. eo. tit. & in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Aut dicit promitto soluere vbicunque petieris: & tunc vbicunque fuerit inuentus poterit interpellari & conueniri, vt supra dictum fuit. & satis æqua videtur dicta distinctio. Sed circa prędicta cadit dubitatio, quãdo actio sit arbitraria propter locum. Sol. Concluderem breuiter, quòd aut agitur in loco, qui secũdum præmissam distinctionem comprehensus erat, seu destinatus erat soluere: Et actio nullo modo potest dici arbitraria, nec venit aliquod interesse propter locum, cum in loco debito petatur, vt no. Ang. in l. 1. C. vbi conuenitur, qui cer. lo. Si verò ageretur in alio loco non comprehenso in generalitate, tunc actio esset arbitraria propter locum, secundum ea quæ latius dicta sunt in 4. præced. prin. quæst.

32 ¶†Octauò principaliter quæro, quid iuris quando quis contrahit in vno loco, & in alio loco promittit soluere, & in vno tertio loco conficitur instrumentum obligationis. Sol. Dic breuiter secundum Dominum meum in c. fi. infra eo. quòd respectu facultatis conueniendi solùm attenditur locus destinatæ solutionis, ita quòd si ibi conuenitur, actio non est arbitraria. Sed si alibi conueniretur, actio esset arbitraria. Sed in loco vbi confectum est instrumentum non fortitur quis forum, quò ad aliquem effectũ, vt no. in l. exigitur. ff. de iu. nisi fuisset actum, quòd de illo contractu fieret scriptura. Nam tunc non diceretur contractus perfectus, nisi fieret scriptura, vt in l. contractus. C. de fi. instrum. Sed tu aduerte, quòd ego arbitror, quòd etiam in casu prædicto attendi valeat locus celebrati contractus, quò ad quosdam effectus, de quibus dicam infra in 4. articu. princip.

¶†Nonò

ADDITIONES.

a ¶ *Adde ad hanc materiam l. amplius. ff. rem ra. ha. & Bal. in l. fin. in vlt. col. C. de bo. auth. iudi. poss.*

b ¶ *Hanc opin. dicit esse communem Alex. in d. l. si conuenerit, de iu. om. iud. in 10. fal. & isto casu habebit eligere locum creditor, vbi soluatur sibi, vt dicit Alex. in cons. 25 incip. in causa & lite, in pen. col. lib. 1. cum si. per Philip. in cap. 1. col. 21. de iudi. supra.*

33 ¶†Nonò quæro, quid si contractus geritur in vno loco, sed conditio adiecta contractui est impleta in alio loco, exemplum: Existens hic Senis promisit tibi centum si Imperator venerit Mediolanum: & Imperator venit, & sic adimpleta est cõditio Mediolani, vtrum attendi debeat locus celebrati contractus vere, an verò vbi adimpleta est conditio. Sol. dic quòd inspicitur locus celebrati cõtractus, non adimpletæ conditionis, quia sicut implementum conditionis trahitur ad uiam contractus, vt in l. si filius. ff. de verb. obliga. ita implementum conditionis debet referri ad locum contractus, arguendo de tempore ad locum, & tenet hoc glo. in l. si vxor. ff. de iudi. Sed aduerte, quòd ille tex. videtur velle contrarium: dicit enim, quòd si vxor, quæ alibi contraxerat cum marito, & dotem dedit, & conuenerunt de dote reddenda in casu soluti matrimonij, quod matrimonium solutum est Romæ, quòd potest vxor ab ipso marito etiam legato Romę existenti, ibi petere dotem, & sic attenditur locus impletæ conditionis. Vnde quidam soluunt, quòd speciale est ibi in dote, volentes simpliciter, quòd si mulier in vno loco contrahit, & in alio soluitur matrimonium, quòd fauore dotis inspiciatur locus impletæ conditionis. Sed mihi non placet, quia est contra tex. in l. exigere dotem. ff. de iudi. Nec ob. d. l. si vxor. quòd illud ibi ideo est ratione communis patriæ, videlicet Romę, in qua quis potest conueniri, licet habeat ius reuocandi domum, de quo iure dicam infra eo. cap. fi. vnde est bene ista specialitas ibi, quod vbi alias ratione contractus alibi gesti, legatus habuisset ius reuocandi domum, vt in l. 2. §. omnes. ff. de iudi. si distraxit matrimonium Romæ, potest ibi conueniri, cogitabis.

34 ¶†Decimò quæro, quid si effectus & implemẽtum contractus suæ cõditionis, destinatur ad vnum alium locum, quàm in loco celebrati contractus ex parte vnius tantum, sed ex parte alterius simpliciter est facta promissio. exemplum, conduxi te procuratorem seu aduocatum de hac ciuitate Senensi, vt me defenderes Florentiæ, & ibi promisi certum salarium, vel conduxi operarios vt mihi ædificarent vnum palatium Florentiæ, & ita sequutum est, quęritur, vbi sortiantur tales contrahentes forum. Sol. dic, quod respectu illius, qui tenetur me defendere, vel fabricare, videtur quod possit conueniri Florentiæ, quia videtur ille destinasse solutionem, vt patet ex suprascriptis, maximè in 3. quæst. princip. facit quod no. in l. exigere dotem. ff. de iudi. Sed de eo, quod promisi pecuniam simpliciter pro aduocatione vel opere fabricando, maius est dubium, quia glo. in cap. Romana. §. nec etiam. videtur sentire, quod non possit conueniri Florentiæ, sed hic Senis, & hoc sequitur d. Anto. in c. fi. infra eo. quod dictum non placet ibi D. M. Quid enim si ex coniecturis videatur verisimiliter actum, vt soluarur salarium vbi opus est fabricãdum, seu aduocatio exercenda, vt quia aduocatus & faber sunt multum pauperes, nec est verisimile, quòd voluerunt ibi morari pro aduocatione vel opere faciendo, nisi interea eis soluatur. facit quod no. in c. statutum. §. insuper. de rescrip. lib. 6. & quod no. in l. traiectitiæ. ff. de actio. & oblig. & quòd no. Bart. in l. 1. ff. de var. & extraor.

a cog. & in illa q. an salarium debeatur in prin.[a] vel in fine operis. Sed si tales essent potentes & diuites, & promittens pauper, vel alia similis coniectura, tunc procedit opin. glo. & Dom. Anto. facit quod no. in regu. in obscuris. de reg. iur. lib. 6. & l. semper. in stipu. de regu. iur. sed cessantibus coniecturis, solutio debet fieri in fi. quod est regulare, quando obligatio descendit ex contractu, vt no. Bart. in d. l. 1. & vide Innoc. in cap. propter sterilitatem. infra de loc. & tunc procedat opin. glo. & d. Anto. Sed si in princ. est fienda solutio, tunc secus est dicendum. Attendenda ergo sunt verba contractus & promissionis, & istis existentibus dubijs recurrendum est ad coniecturas, vt dictum est. Et hæc tamen distinctio non procedit sine dubitatione. Et ad prædicta vide quæ dixi supra, in 3. q. prin. 15. q.

35 ¶†Vndecimò quero, quid si in stipulatione, seu obligatione non sit adiectus locus destinatę solutionis, sed solummodo inter contrahentes conuenit hoc modo, promisisti mihi centum, & ego promisi tibi non petere à te illa centum nisi Florentiæ. Sol. dic, quòd clarum sortitur forũ Florentiæ, quia tacite videtur conuenisse soluere Florentiæ. Et si ibi non reperitur, debitor potest alibi conueniri & habetur ratio interesse propter locum. Iste est tex. in l. in bonę fidei. ff. de eo, quod cer. loco, secundum vnum intellectum, & sequitur hic Barto. qui dicit, quòd sic debet intelligi l. nemo potest. ff. de leg. 1. & illud quod dicitur in d. l. in bonæ fidei. quòd agenti in alio loco obstat except. nisi propter moram rei deueniretur ad actionem arbitrariam, quod dicit Bart. esse notandum. sed circa prædicta oritur notabilis quæstio. Pone, T. Florentinus, & S. Eprusinus de lite vertente inter eos Ianuæ fecerunt compromissum, in hac ciuitate Senarum in B. ciuem Bononiensem, tanquam in eorum arbitrum, & arbitratorem hic Senis existentem, & promiserunt soluere quicquid per dictum B. sententiatum fuerit. iste autem B. arbitramentum suum Mediolani protulit, quæritur ergo, in quo loco ex prædictis locis prædicti contrahentes fortiantur forum respectu dicti arbitramenti. Sol. Hæc quæstio iudicio meo, potest habere duo principalia dubia. Primum respectu solutionis fiendæ de eo, quod B. arbitratus est, circa quod arbitror dicendum ex prædictis, quòd si quidem arbitrator aliquid expresit, videlicet, quòd in vno loco, quàm in alio solueretur, illud seruandum sit. si vero nihil expresit, sed simpliciter mandauit aliquid dandum vel soluendum, & hoc casu dicerem, q̃ cum implementum cõditionis videatur referri ad locum contractus per ea, quæ dicta sunt in duabus proximis præcedentibus quæstionibus, merito debitor poterit cõueniri in loco compromissi, & ideo si coram alio iudice quàm sensi ageretur ad illud dandum haberetur ratio interesse propter locum, regulando tamen hoc secundum ea, quæ dixi in prima secunda, & tertia quæstionib. principalib. Et si modo tales non contraxissent Senis tanquã vias tores, vt ibi dixi, quo casu actor deberet sequi forũ rei,

ADDITIO.

a ¶ *In prin. Vide glo. & Bal. in l. vnica. C. de suffra. Bart. & Doct. in l. 2. C. loc. & Spec. in tit. de sal. §. nunc proc. in fi. & §. sequitur, & per Doc. in c. quia propter. de loca.*

rei,vt in c.cum sit.supra eod. Et tunc non haberetur ratio interesse propter locum,secundum ea, quæ dixi in prima quæstione principali.versi. sed iuxta prædicta. Et intellige prædicta,vt dixi,quando arbitrator mandaret aliquid dandum. Secus si præciperet aliquid faciendum: quia tunc videtur destinata satisfactio ipsius operis faciendi in loco, vbi fiendum est, quo casu nō habetur alia ratio interesse propter locum,secundum ea,quæ dixi in 1.quæstio.princip. in versic.secundò quæro, quòd ad iltum, &c. sed solùm propter non factum, in quo succedit obligatio ad interesse.

36 ¶ † Secundum principale dubium est magis notabile,quid si altera partium diceret se læsam, & vellet petere reductionem ad arbitrium boni uiri.Et vt quæstio etiam sit magis dubia, pono quòd iste, qui vult petere hanc reductionem,sit clericus, & is,contra quē petitur,sit laicus. Item pone, quòd laudum dicat de soluēdo aliquid Parisijs, aut sit latum super re sita Parisijs, corā quo iudice debet petere iste hāc reductionem: an coram clerico, an coram laico,de quo dixi in cap.cum sit. supra eod. Et an in ciuitate
a Senarum, vbi celebratus [a] fuit contractus compromissi: an verò Ianuæ,vbi lis pendebat, de qua factū est compromissum,an coram iudice rei conueniendi,& sic Senis vel Florentiæ, an coram iudice Bononiensi,vbi arbitrator habebat domicilium: an verò Mediolani,vbi arbitramentum fuit prolatum: an verò Parisijs,vbi res sita est,vel aliquid soluendum est. Circa quam quæstio.quia nimis esset standū, & iam nimis prolixi fuimus, vide, quod singulariter tradit Feder.consi.275.quod incipit,Petrus Rector. Et vide,quod tradit Petrus de Anchar.in repet.capituli, ea quæ. de reg.iur.lib.6. quæst.27. & per Baldum in l.2.ff.de eo,quod certo loco.& quod tangit Bal.in l. multum.C.si quis alteri, vel sibi. & quod traditur in cap.quintauallis.infra de iureiur. & per Barto. in l.si societatē.§.arbitrorum.ff.pro socio.Et pro iudice rei sitæ,vide quod dixi supra eo. Pro eo,quod clericus, vide,quæ dixi in cap.cum sit. supra eodem. Pro eo, quod contraxerūt partes,vide quæ supra dicta sunt. Pro eo, quod arbitratur iniquè, videtur quodammodo deliquisse, vide quod habetur in c.postulasti. supra eod. Pro eo,quod Bononiæ, vide quæ dicam in c.si.infra eod.

37 ¶ † Duodecimò & vltimò quæro,circa hūc secundum articulum principalem, vtrum ea, quæ dicta sunt supra de foro contractus, habeāt locum in quasi contractu? Sol. Textus videtur, quòd sic,in l.hæres absens.§. 1.ff.de iud.& ita no.ibi Bar.Bald.& Doctores, quod tamen limitat Bald. in l.omnem.ff. de iu. Si modò talis quasi contractus habeat causam subsistentem per se,vt in d.l.hæres.§. 1. Secus si non haberet causam subsistētem per se, sed fieret ad aliū finem. Exemplum in aditione hæreditatis, per quā quasi cōtrahitur, vt l.Aquilianam. in fi.ff.ex quibus cau.in pos.ea.& in l.moræ. ff.de acquir.hær. quo casu, non inspicitur locus aditæ hæreditatis, vt in l.de eo. ff.de iu.secundum vnum intellectum. habet tamen ille textus alios varios intellectus, ibi per Doc. & maximè per Bartolum.Et ad prædicta etiam vide, quod no. & traditur per Doct. in distractu, in l.qui certo. ff. de eo, quod certo loco. A. B.

Tertiodecimò quæro, qualiter agatur ad prædictum interesse ratione loci. Sol. Dic,vt dixi in c.1. de plus peti.in 5.prin.art.Ma. ¶ Postremò circa hūc articulum no. q̄ ille, qui sortitur forum ratione contractus,non dicitur propriè subditus, no. Do.meus in c.nuper.de sent. excom. vide quod dixi in simili, in cap.postulasti. supra eo. in prin. primi artic.

38 ¶ † Circa 3.artic.prin.de remissione, [b] communis
b conclusio est,q̄ illa habeat locum regulariter. Nam cum in ciuilibus sit datus alius modus procedendi, etiam contra absentem,vt in d.c.Romana.§.contrahentes,lib.6.& dixi in 8.quæst.prin.versi. sed quæro iuxta prædicta. Item probatur, quia si remissio fieri deberet, non esset necessaria æquitas actionis arbitrariæ propter locum,de quia in l.1.ff.eo. & supra latius dixi in 3.quest.Et hanc opinionem tenent Glo. Guli.Bart.& Doct.in d.l.hæres absens. traditur etiā in authen. qui semel.C.quomodo & quādo iudex, & Bar.in l.si cui.§.fi.ff.de accu. Io.And. & Docto.in d.§.contrahentes.licet Specu. videatur velle contrarium in ti.de primo decreto.§.nunc videamus.circa fin. Sed prima opinio est magis communis,quam ēt sequuntur Doct. in l.1. C.vbi conueniatur qui cer. loco,& dixit Bar.in d.l.hæres.§.1.Barto. hodie dicit esse casum in d.§.contrahentes.

39 ¶ † Prædicta tamen regula fallit, secundum Bar. in d.l.hæres. §.1. si contrahens in contractu suo renunciasset priuilegio fori, quia tunc esset locus remissioni: hoc singulariter tenet glo. quæ non dicitur esse alibi,in l.1.ff.si quis in ius voc. non ierit.& sequitur ibi Bar. quam tamen glo. limitat Do.meus in c.si.infra eo.si modò loquimur in his,qui possunt expressè prorogare iurisdictionem: aliàs secus,vt in clericis, per c.sequens. Quæ tamen limitatio dubia est: quia sicut potest clericus contrahendo præiudicare sibi in priuilegio fori,ita vt possit ibi cōueniri: ita videtur, quòd possit per clausulam accessoriam adiectam contractui regulari, secundum naturam ipsius contractus. Item aduerte: quia illam glo.singularem reprobat ibi Angel. & etiam eam reprobat in l. hæres absens. §.primo. & fortè ipsius opinio est melior.

¶ Secundò fallit secūdum Bartolum,quando debitor latitaret, hoc est, turpiter se occultaret à loco domicilij fraudationis causa: siue ibi habeat bona, siue non, & in loco contractus vel quasi,nulla possi deat bona, quia in his duobus casibus concurrentibus,secundum Bar. locus est remissioni per textum in Authen.de exhib.& introducen.reis. §.suscepto. Sed Ang.in d.l.hæres. §.1.non placet hæc fallentia: nisi

ADDITIONES.

a ¶ *Celebratus. An attendi debet locus celebrati cōtractus, vide etiam Bar.in l.contraxisse.ff.de act. & obl.& Alex.in consi.21.col.vlt.lib.2. vbi etiam dicunt, quòd verba contractus debent iuterpretari secundum statuta & consuetudines loci,vbi contractum est.*

b ¶ *An in contractibus fiat remissio, vide Bal. in l.consentaneū.in 8.no.C.quomodo & quādo iudex,vbi etiam limitatur, quando lis esset inchoata contra præsentem, & vide Bar.in l.à Diuo Pio. §.sententia, de re ind.Bald. in l.omnes.§.1. C.de Episc.& cler. latius per Alexand. de §.contrahentes, in d.l.hæres absens.in §.1.ff.de iud. vbi etiam aliter limitat.*

nisi quando quis promitteret se assistere & representare in certo loco,& ita iurasset,& deinde aufugisset. Nam tunc his duobus concurrentibus dicitur esse locus remissioni, per textū singularem in Authen. de exhib.reis.§.si verò.ibi,omnino exhibere,aut exhibeantur. Bart.tamen in l.vt cum Archimedoram. C.vt in poss.leg.simpliciter dicit,quòd quando quis
a simpliciter promisit assistere, vel repræsentare [a] in certo loco, si non seruat promissa cum possit locus est remissioni.

40 ¶ † Tertiò fallit in reddenda administrationis ratione,pro qua reddenda debet quis remitti ad locū, vbi administrauit,vt in l.1.& 2.C.vbi de ratiocin.agi oportet. & tenet ibi gl. quasi & sequuntur Do.Ant. & Dom. meus in c.si.infra eod.

41 ¶ † Quartò fallit in causa status,quando existens in quasi possessione seruitutis confugit ad alium locum, & ibi vendicat se in libertate. debet enim remitti ad locum vnde aufugit, vt ibi cognoscatur, ut tenet Cyn.in d.l.1.& 2. & Ang.in l.hæres. & Dom. meus in d. c.si.

42 ¶ † Quintò fallit in debitore fiscali, vt in l.fin.C. vbi de curiali vel cohortali, & in l.2.C. vbi de ratiocin. agi oportet.

43 ¶ † Sextò & vltimò fallit, si ageretur de conditione personæ,quæ diceretur astricta alicui corpori vel Collegio, à quo aufugit, vt in l.2. C.vbi de curiali vel cohortali. & sequitur Ang. in d.l.hæres.§.1.

44 ¶ † Septimò fallit propter nimiam cōtumaciam. l.consentaneum. C.quomodo & quando iudex. secundum Bal.hic in vlt.no.

45 ¶ † Octauò, quando ille, qui contraxit iurat, vt litigaret in loco, vt in authen.ei,qui. C.de bo. auth. iud. pos.

46 ¶ † Nonò fallit in vnū.§.necessitate. in Authen. vt iudi.sine quoquo suffrag. secundum Io.Andr. in d.§. contrahentes,&c.

47 ¶ † Circa 4. & vltimum articulum principalem, videlicet, quæ statuta sint attendenda, si sunt diuersa statuta in loco contractus, & diuersa in loco destinatæ solutionis,& diuersa in loco, vbi quis conuenitur. Dic secundum Doctores, quò ad solennitates requisitas in contractu conficiendo inspicitur locus,vbi contractus editur: non vbi destinatur solutio, seu vbi conuenitur,arg.l.si fundus.ff.de euictio. 8.dist.c.quæ contra.& in l.2.ff.quemadmodum test. aperiantur.& tenet Bar.in l.1.C.de summa Tri.quia locus destinatæ solutionis nō dicitur verè locus contractus: sed fictè,vt in d.l.contraxisse.ff.de act.& ob. dum tex. ibi loquitur per verbum, Intelligit, quod verbum denotat fictionem,vt in c.ex studijs.de præsumpt.& in l.nec emptio.ff.de contrah.empt.& in l. qui in vtero.ff.de statu bo.Et hoc tenet Bal. in l.1.§. eum,qui.ff. de const.pe.

Sed quò ad iudicium potest agi tātùm vigore dicti contractus,inspicitur locus iudicij: quia,vt supra dixi, quò ad ordinem & solennitatem inspicitur locus celebrati contractus, seu celebrati testamenti, & respectu iudicij,locus vbi iudiciū agitatur, vt per Bartolum & Baldum latè in d.l.1.C.de summa Trinit.& per Petrum de Anch.in repe.c.1. de consti.& alias plurēs remissiones,quas dedi in cap.quod clericis. supra eodem. Et ex prædictis infertur, q̄ stante statuto, quòd de contractibus soluatur certa gabella,aliàs non valeat contractus,quòd solutio gabellæ debet fieri in loco contractus,non in loco destinatæ solutionis: quia talis solutio pertinet ad confirmationem contractus: ergo sicut in solennitate debet inspici locus, in quo contrahitur, vt dictum est: ita & solutio gabellæ fieri,& hoc tenet Bald. A.B. vide eundem Bal.qui contrarium tenet in l.multum interest. C.si quis alteri vel sibi. Ma. in l.1.C.vbi conueniatur, qui certo loco. loquitur tamen sub verbo, fortè, & hoc etiam tenet Dom.meus in c.si.inf.eod. Sed tu aduerte, quia difficilior uidetur esse quæstio ista. Pone,q̄ duo Florentini contrahunt Florentię, de bonis immobilibus hic sitis, vtrum debeant ipsi hic, vel ibi soluere gabellam, stante hoc statuto, q̄ de bonis immobilibus soluatur gabella. Sol. Ego reperio Paulum in hoc multum dubitasse, & adeò, vt vix possit intelligi,q̄ ipse decidit.Nam quandoq; videtur velle, q̄ soluenda sit Florentiæ,quandoque q̄ Senis, quandoque quòd nullibi, vt ipse latè prosequitur in quodam suo consilio, quod incipit, statuto cauetur, q̄ de bonis immobilibus, & ibi vide per eum. Item ex prædictis infertur,quòd quantum ad interpretationem verborum contractus,inspicimus consuetudinem loci, vbi cōtractus celebratur: non destinatæ solutionis,per prēallegatam l.si fundus.cū similibus.tenet Bar.in l.contraxisse.ff.de act.& obli. & latius in l.1. C.de summa Trini. & pro hoc anno in practica cōsului, q̄ cum quidam Spoletanus esset electus in prēsidem nostrum,& conduxisset Spoleti officiales suos, constituto salario ad Bologninos & Florenos, soluendo in hac ciuitate Senarum, & diuersus esset valor in hac ciuitate: tunc consului soluendos esse Florenos, secundum consuetudinem ciuitatis Spoletanæ. Sed aduerte circa prædicta: quia quod dixi, q̄ in prædictis inspicitur locus cōtractus, non destinatæ solutionis: Fallit in dote exhibenda, in qua attenditur locus domicilij mariti, non domicilij vxoris,in quo celebratus est contractus. Et ideò si ex forma statuti in domicilio viri, vir debet lucrari totā dotem vxore prædecedente: Et in domicilio vxoris, vir deberet lucrari solùm medietatem dotis,
b vel nihil inspicimus domicilium [b] viri non celebrati contractus in domicilio vxoris, secundum Bartolum & Baldum & Rapha.in l.exigere. ff.de iudic. licet Angel. ibi in fine, videatur tenere contrarium. Sed prima opinio est communis,& eam tenet Bald. in c.1.§.1.de inuest.rei alie.in vsi.feu. Dom.meus in c.fin.infra eodem,& Dom.Anto. & Dom. meus in cap.1.infra de spon.vbi volunt, q̄ super solennitate adhibenda in contractu,inspiciatur statutum seu cō suetudo loci contractus, etiam si ambo contrahentes sint forenses, per iura quæ allegaui supra in prin. Secus quantum ad executionem instrumenti,vel su

per

ADDITIONES.

a ¶ *Vide etiam glo. in cap. Romana. §.nec etiam. de foro competenti.*

b ¶ *Domicilium viri spectatur in lucranda dote,vide latissimè Alex.in consi.101.lib.3.& quod no. per Bart. in l.cunctos populos,de summa Trin. & fide cath. & quid si maritus promisit reddere dotem Mutinæ, Bon. &c. cuius loci statuta considerentur, vide Bald.l.exigere.ff.de in.& de materia vide Pau.consi.369. lib.2.*

per alijs obſeruandis poſt contractum: quia tunc debet attendi ſtatutum vel conſuetudo domicilij mariti: quia vxor ſequitur domicilium viri, vt dixi ſupra eodem, in Rubr. verſi.66. & ſupra eod.cap.2.in 1.q.Et ſic in hoc attenditur locus deſtinatæ ſolutionis, per l. contraxiſſe. Aduerte tamen: quia Dom. Anto.in d.cap.1. quem ſequitur ibi Dom.meus,ſingulariter dicit,ſe putare,ꝙ ſi maritus mutaret domicilium poſt contractum matrimonium, ꝙ attenderetur domicilium,quod erat tempore contractus,& nõ vbi diſſolutum eſt matrimonium: quia debet attendi locus,vbi fuit orta obligatio,& non recipit purificationem,per tex.iuncta gl. ſecundum vnum intellectum, in l.ſi vxor. ff. de iudi. Circa quod vide, quod dixi ſup.in 2.prin.art.in 9.q.princ.Et hæc opinio videtur mihi iuſtiſsima, quia aliàs de facili maritus poſſet defraudare hæredes vxoris.

Et ex prædictis etiã ſequitur deci. alterius notab. q. vtrum ſi ex cõtractu geſto competat in integrum reſtitutio,debeamus attendere locum celebrati contractus, an verò deſtinatæ ſolutionis; vel fortè ipſius loci,vbi agitur? Exẽplum,hic Senis eſt celebratus contractus à maiore 25.annis,& minore 20.ſine iuramento: Et hic circa petẽdam reſtitutionem in integrum, ſeruamus ius commune; Sed Florentiæ, vbi deſtinata eſt ſolutio,vel alibi,fortè agitur: vrget ſtatutum,ꝙ maior 20. annis ratione ætatis non poſſit petere reſtitutionem in integrũ, vnde quæritur, ſi agatur Florẽtiæ, & petatur reſtitutio,an debeat atẽdi locus iudicij, vel celebrati contractus? Gl.in d. l.2.in princ. ff.de eo, quod certo loco. ſentit, quòd debet inſpici locus iudicij,& ita infert ibi Bart.ex illa glo.dum vult, quòd ſi intereſt in totum non conueniri alibi, vt puta, quia in loco ſolutionis haberet reſtitutionem in integrũ,& in loco,vbi petitur,non poteſt eam habere de iure ſpeciali,& ſic ſentit, vt dixi,quò ad cõcedendam in integrum reſtitutionem, inſpicitur locus iudicij, etiam ſi ibi non ſit deſtinata ſolutio: non autem locus contractus. Sed hoc eſt contra l.ſi fundus, & alia iura, quæ ſupra allegaui in prin.quæ volunt,quòd in his,quæ pertinent ad deciſionem,inſpiciamus locum contractus quantum ad ea, quæ veniunt ex natura contractus: Et quæ agebantur à partibus tacitè,vel expreſsè. Sed reſtitutio in integrum non eſt de his talibus, igitur &c.Et hãc opinionem videtur ſequi Ange.in l.1.C.vbi cõuen. qui cer.lo.Bar.in d.l.1.C.de ſum.Trin.& in d.l.2.de eo,quod certo loco, tenet contrarium,per regulam generalẽ l.ſemper in ſtip. ff.de reg. iur. vbi dicit tex. inſpiciendum locum contractus ſemper, & ſic ſine vlla deſtinatione. facit etiam, quia ſicut in actionibus,quæ veniunt ex contractu,inſpicitur locus celebrati contractus: ita & eadem ratione in officio iudicis,debet inſpici locus,in quo actus eſt celebratus, qui habet mouere iudicis æquitatem ad concedendum, vel non cõcedendum reſtitutionem, pro quo facit l.qui certo. ff. de condi. indeb. & quod ibi no. Barto.Et hæc procedunt, quando peteretur reſtitutio ratione læſionis ortæ ex contractu. Secus ſi ratione læſionis ortæ incidenter in iudicio,vel in loco iudicij. Et idem ſecundum Barto. in d.l.2. ſi in loco iudicij erat ſtatutum expreſſum, quòd non daretur reſtitutio maiori 20. annis, etiam de contractibus alibi geſtis, quod eſt ſingulariter notandum, ꝙ ſtatutum valeat reſpectu alibi geſtorũ, & quòd per nõ ſubditos. A.B.reſpectu verò conſuetudinis,ſi eſſet diuerſa in loco celebrati contractus,vel litiganti. aut ubi iudicium agitatur, vide quod dixi in c.cum dilectus.de conſue.ar.14. Ma. Et per hæc Deo duce eſt ordinatè & clarè expedita hæc difficilis & ſubtilis,ac quotidiana materia.

SVMMARIVM.

1 *Abbas,iuriſdictionem habet prorogabilem.*
2 *Iuriſdictio prorogabilis eſt iure ſpeciali competens.*
3 *Pœnitere non poteſt alterius iuriſdictioni ſe ſubmittens.*
4 *Iuriſdictio & purè & ſub conditione prorogari poteſt.*
5 *Laici iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare poſſunt.*
6 *Prorogatio vt fieri poſſit,quid requiratur.*
7 *Clerici iuriſdictionem iudicis, etiam eccleſiaſtici non ſui,quando prorogare poſſint.*
8 *Prorogare iuriſdictionem, quid ſit.*
9 *Prorogatio iuriſdictionis,quot modis fieri poſſit.*
10 *Papa,an poſſit iuriſdictionẽ alterius in ſe prorogare.*
11 *Papa, neceſſariò tenetur confiteri Deo.*
12 *Confeſsio peccatorum de iure diuino, facienda eſt, ſed Deo.*
13 *Papa conſtitutioni ſuæ tenetur ſuper iure diuino fundatæ.*
14 *Imperator & alij Principes, quãdo poſſint iuriſdictionem alterius prorogare.*
15 *Archiepiſcopus & Epiſcopus,vel Parochianus,iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare non poſſunt.*
16 *Iuriſdictio iudicis non ſui, à quibus poſſit prorogari,& num. ſequen.*
20 *Prorogatio iuriſdictionis iudicis non ſui, an per procuratorem poſſit fieri.*
21 *Prorogatio,cuius iudicis fieri poſſit.*
22 *Iuriſdictio Epiſcopi expulſi, an poſſit per non ſubditos ſuos prorogari.*
23 *Iuriſdictio competens de iure ſpeciali vel conſuetudine, an poſſit prorogari.*
24 *Iuriſdictio inferiorũ ab Epiſcopo, an poſſit prorogari.*
25 *Iuriſdictio delegati, an poſſit prorogari.*
26 *Iuriſdictio arbitri, an poſſit prorogari.*
27 *Iuriſdictio, ſeu officium Notarij, an poſsit prorogari.*
28 *Iuriſdictio,in quibus cauſis, & per quas ſpecies prorogari poſſit.*
29 *Iuriſdictio,an poſſit prorogari de re ad rem, ſeu de eauſa ad cauſam.*
30 *Prorogatio,an poſſit fieri in ſpiritualibus.*
31 *Prorogatio, an fieri poſſit de tempore ad tempus.*
32 *Iuriſdictio, an poſſit prorogari de perſona ad perſonã, & de loco ad locum, & nu.ſeq.*
34 *Iuriſdictio, an poſſit prorogari in cauſa inquiſitionis.*
35 *Iuriſdictio, an poſsit prorogari in cauſa appellationis.*
36 *Iuriſdictio, an poſsit in cauſis criminalibus prorogari.*
37 *Conſenſus tacitus vel expreſſus, an requiratur ad prorogandum iuriſdictionem.*
38 *Proceſſus, an valeat partibus errantibus.*
39 *Prorogatio per metum facta, an valeat.*
40 *Prorogatio iuriſdictionis, in quibus fiat perſonis.*
41 *Iuriſdictio vt prorogetur, an requiratur, quòd iudex ordinarius ſit.*
42 *Iuriſdictio vt prorogetur, cuius ſuperioris conſenſus requiratur.*

Clericus

43 *Clericus ſcholaris, an abſque licentia ſuperioris poſſit prorogare iuriſdictionem iudicis ſecularis.*
44 *Proceſſus habitus contra clericum per iudicem non ſuum, quando valeat.*
45 *Laicus, an poſsit iuriſdictionem iudicis non ſui quò ad ſpiritualia ſacramentalia prorogare.*
46 *Pœnitere quãdo quis poſsit, & vſque ad quod tempus, & an pœnitens teneatur parti ad intereſſe.*
47 *Prorogatio iuriſdictionis, per quos actus inducta cenſeatur.*
48 *Iuriſdictio dum prorogatur, an conſenſus ipſius iudicis requiratur.*
49 *Iuriſdictio iudicis delegati,an fiat ordinaria per ipſius prorogationem.*
50 *Iudex cognoſcens virtutem prorogationis, an illam cauſam delegare poſsit.*
51 *Iudex cuius iuriſdictio prorogatur, an in cauſa prorogata poſsit ad pronunciandum compelli.*
52 *Sententiam per ipſius iudicem in cauſa prorogata latam, quis exequi poſsit.*
53 *Reconuentio,an locum habeat coram iudice, cuius iuriſdictio prorogata eſt.*
54 *Litigantes coram iudice incompetenti, an poſsint ſententiam dicere nullam.*
55 *Sententia lata per iudicem, cuius iuriſdictio abſque ſuperioris licentia prorogari nõ poterat, an per ipſum ſuperiorem ratificari poſsit.*
56 *Clericus litigans coram iudice alieno ſine ſuperioris aſſenſu, an cauſam perdat.*
57 *Iudex proprius, an dicatur per prorogatã iuriſdictionem præuentus.*
58 *Appellari, an poſsit, & ad quem à ſententia iudicis, cuius iuriſdictio eſt prorogata.*
59 *Iuriſdictio prorogata iudicis,qualiter finiatur.*
60 *Iuriſdictio prorogata,an finiatur, ſi iudex,cuius iuriſdictio eſt prorogata, pronũcict proceſſum nullum.*

SIgnificasti. Clericus ſine diœceſani licentia non põt ſe ſubmittere iuriſdictioni non ſui iudicis. h. d. Vel ſic & latius. Quanquam laici poſsint iuriſdictionem non ſui iudicis prorogare, clerici tamen non poſſunt, niſi accedat conſenſus diœceſani Epiſcopi, & iudex, cuius iuriſdictionem vult prorogare, ſit eccleſiaſticus. h.d.communis diuiſio, ſecunda ibi,inquiſitioni.

1 ¶ † Primò no.quòd Abb.habet iuriſdictionem, quæ prorogabilis eſt. de quo latius infra in 4. artic. quæſtio. 4.

2 ¶ † Secundò no. quòd non ſolùm eſt prorogabilis iuriſdictio, quæ alicui competit de iure communi, ſed etiam illa,quæ cõpetit de iure ſpeciali. Nam ſecundum Hoſtien. Ioan.And. & Dom.Anton.iſte Abb. habebat iſtam iuriſdictionem de conſuetudine.ſed ſecundum Dominum meum dicendum eſt, ꝙ habebat etiam de iure communi. de quo dicam in 4.prin.art.in 4.q.

3 ¶ † Tertiò no.argu.ꝙ ſubmittens ſe iuriſdictioni alicuius iudicis præſentis & acceptantis, non poteſt amplius pœnitere, ſed præcisè compelli ad reſpondendum.de quo aliquid dixi in c.1.ſup.de iud.ſed latius dicetur in 6.prin.art.q.8.

4 ¶ † Quartò no.ꝙ prorogatio iuriſdic.poteſt fieri non ſolùm purè,& de præſenti,ſed etiam ſub condi tione in futurum. de quo dicetur inf. in 1.prin.ar.

5 ¶ † Quintò no. ꝙ laici poſſunt prorogare iuriſdictionem non ſui iudicis, etiam ſine conſenſu ſuperioris. hoc probat tex.noſter in verſi.clerici tamen, qui loquitur aduerſatiuè. de quo latius dicam in 6. princ. art.q.7.

6 ¶ † Sextò no.ꝙ ad hoc, vt prorogatio fieri poſsit, requiritur,quòd ille, de cuius prorogatione agitur, habeat iuriſdictionem. de hoc latius dicam infra in 3. princ. artic.

7 ¶ † Vltimò no. ꝙ clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem iudicis, etiam eccleſiaſtici, aliàs non ſui,ſine conſenſu proprij Epiſcopi. Et ſic no. vnum caſum referuatum Epiſcopo,& ſic videtur dicẽdum ſecundum Aegid. ꝙ non ſufficit conſenſus inferioris ab Epiſcopo, etiã qui aliàs ſit ſuus iudex. de quo latius dicam infra in 6.princ.art.q.7.Glo.1.in fi. Dic de hoc,vt latius dicetur infra eodem,in 6.princ.art. q.2.Glo.2.colligit arg.ex tex.& ex eo quod colligit, tacitè infert ad deciſionẽ quæſtionis. deinde in ver. ſed contra. opponit & ſoluit dupliciter. deinde in verſic.ſed nunquid. format aliam quæſtio. & arguit pro parte affirmatiua,& ſoluens,contrarium decidit pro parte negatiua. In ea.glo.ibi, non tenet ſententia. Dic de hoc,vt latius dicam, infra in 7.princ.art. q.8. In ea.glo.ibi, ſed nunquid clerici. Dic de hoc, vt latius dicam in 7.princ. artic. q.10. In ea.glo. ibi, ſed contra. Dic de hoc, vt latius dicam in 6. princ. artic.quæſtio.7. In ead. glo.ibi, ſed nunquid poteſt. Dic de hoc,vt dicam infra 6.prin.art.quæſt.7. In ea. gloſſa, in fi. Dic de hoc, vt latius dixi in cap. ſi diligenti. ſupra eod.

¶ Poſtremò,quia ſupra in Rub. verſi.93.arbitror remiſiſſe me hic dicturũ de materia prorogationis fori eo, quòd hic principaliter conuenit, quæ materia eſt ſatis lata, intricata, & difficilis, & malè explicata, & ordinata à Doctoribus. Et quia eſt quotidiana & vtiliſsima: Ideò vt ipſam perfectè & ordinatè,diſtinctè & clarè habeas,proſequar principaliter iſtos articulos.

¶ Primus, quid ſit prorogatio.

¶ Secũdus, quot ſunt ſpecies prorogationis iuriſdictionis, ſeu quot modis poſsit fieri prorogatio.

¶ Tertius,quis poſsit prorogare, circa quem articulum proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, quid de Papa, vtrum poſsit alterius iuriſdictionem prorogare.

¶ Secunda, de Imperatore.

¶ Tertia, de Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis.

¶ Quarta, de exemptis.

¶ Quinta, de clericis ſimplicibus.

¶ Sexta, de laicis.

¶ Septima, vtrum minor vel pupillus poſsit iuriſdictionem prorogare.

¶ Octaua, quid de tutore.

¶ Nona,vtrum prorogatio poſsit fieri per procuratorem.

¶ Quartus principalis artic. tractabit, cuius iudicis, ſeu in quem iudicem poſsit fieri prorogatio. Et ex hoc examinabo infraſcriptas quæſt.

¶ Prima erit generalis continens reg. in materia.

¶ Secũda, vtrum Epiſcopi expulſi,qui põt in proxima diœceſi cognoſcere inter ſubditos, ſecundum formam Cle.vnicæ. eo.ti. poſsit fieri prorogatio.

¶ Tertia,

¶ Tertia, quid ſi alicui iudici ordinario eſt data poteſtas poſſendi ſolùm cognoſcere de certis cauſis: puta, pupillorum, vel viduarũ, vel ſimilium: an poſsit talis iudicis iuriſdictio prorogari in cauſis nõ pupillorum, vel viduarum.

¶ Quarta, vtrum iuriſdictio, quæ competit alicui de iure ſpeciali, puta priuilegio præſcriptionis, vel conſuetudinis, poſsit prorogari.

¶ Quinta, vtrum iuriſdictio inferiorum ab Epiſcopo, vt Præpoſiti, Abbatis, vel ſimilium, poſsit prorogari.

¶ Sexta, an iudicis delegati iuriſdictio poſsit prorogari.

¶ Septima, quid de conſeruatore.

¶ Octaua, quid de officio arbitri, an poſsit prorogari.

¶ Nona, vtrum iudicis, quem partes litigantes coram eo credũt habere iuriſdictionem inter alios, poſſit iuriſdictio prorogari, ſi non habet.

¶ Decima, an iuriſdictio, ſeu officium Notarij poſsit prorogari.

¶ Vndecima, vtrum delegatione facta in aliqua cauſa, poſsit in illa cauſa iuriſdictio alterius iudicis, etiam ordinarij prorogari.

¶ Quintò prin. art. videbimus, in quibus cauſis poſsit fieri prorogatio. Et in hoc articulo, præmiſſis quibuſdam euidentialibus, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, vtrum prorogatio poſsit fieri de re ad rem, ſeu de cauſa ad cauſam.

¶ Secunda, vtrum in ſpiritualibus poſsit fieri prorogatio.

¶ Tertia, quid ſi ex forma ſtatuti diſponitur, ꝙ quidam officiales nõ poſsint cognoſcere, niſi de cauſis certarum perſonarum: puta, pupillorũ, & viduarum, aut de cauſis teſtamentarijs, vel quid ſimile, & quòd in alijs non poſsint ſe intromittere, adiecta clauſula decreti. vtrum illi, qui non ſunt pupilli uel viduæ, poſsint prorogare iuriſdictionem talium officialium, vel vtrum poſsit prorogari in alijs cauſis quàm teſtamentarijs.

¶ Quarta, quid ſi conceſſa eſt alicui officiali iuriſdictio ſub dicta forma, quòd ſolus poſsit cognoſcere inter pupillos & viduas, vel etiam ſimpliciter dicatur, quòd cognoſcat inter pupillos & viduas, an pupillus vel vidua poſsit alterius iudicis iuriſdictionem prorogare.

¶ Quinta, vtrum iuriſdictio poſsit prorogari de tempore ad tempus.

¶ Sexta, vtrum poſsit prorogari de perſona ad perſonam.

¶ Septima, an poſsit prorogari de loco ad locum.

¶ Octaua, vtrum in cauſa inquiſitionis habeat locum prorogatio.

¶ Nona, vtrum in cauſa appellationis poſsit fieri prorogatio.

¶ Sextò principali articulo tractabitur, quæ requirantur ad hoc, vt poſsit fieri prorogatio. Et ſic tractabitur forma prorogationis. circa quem articulum proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, quia requiritur cõſenſus, an requiratur, quòd ſit expreſſus vel tacitus.

¶ Secunda, quia requiritur, ꝙ conſenſus non ſit erroneus: quid ſi partes errant, quia litigant coram iudice tanquam ſuo, cum non ſit, an teneat proceſſus, ſaltem vigore prorogationis.

¶ Tertia, quia requiritur, ꝙ conſenſus non ſit meticuloſus, an prorogatio facta per metum, ſit ipſo iure nulla, vel veniat reſcindenda.

¶ Quarta, quia in clericis prorogantibus requiritur, ꝙ ſit perſona eccleſiaſtica is, cuius iuriſdictio prorogatur, vtrum ſimiliter idem dicendum ſit, vt non poſsit prorogari iuriſdictio per laicos: niſi ille, cuius iuriſdictio prorogatur, ſit laicus.

¶ Quinta, quia requiritur, ꝙ ille, cuius iuriſdictio prorogatur, ſit aliàs iudex: vtrum hoc procedat tàm in clericis, quàm in laicis.

¶ Sexta, vtrum requiratur, quòd ſit iudex ordinarius.

¶ Septima, quia dicitur, ꝙ in clericis requiritur cõſenſus ſuperioris, vtrum hoc habeat locum in laicis. Et hic proſequor quæſtionem, cuius iudicis clerici poſsint de conſenſu ſui Epiſcopi iuriſdictionem prorogare, & quid de clerico ſcholari, & examino intellectum authenticæ, habita. C.ne fil. pro patre. Et ſubijcio, ꝙ in laicis prorogantibus nõ requiritur conſenſus ſui iudicis ſeu ſuperioris. Et ſubijcio rationem differentiæ, quare potius requiratur in clericis, quàm in laicis. Subnecto etiã quæſt. vtrum proprius iudex poſsit inhibere ſubdito, ne litiget coram alio. Et aliam quæſt. an ordinarius, vel delegatus poſsit inhibere delegato, ne recipiat prorogationem vltra tempus ſtatutum. Et an idem poſsit præcipere partibus.

¶ Octaua, quia dicitur, quòd exigitur, quòd qui conſentit non pœniteat, qualiter hoc intelligẽdum ſit: & an, & quando, & vſque ad quod tempus poſsit pœnitere, & vtrum pœnitens teneatur parti ad aliquod intereſſe.

¶ Nona, quia requiritur, quòd ſit talis cauſa, quæ iudicis prorogationem recipiat, qualiter hoc intelligatur.

¶ Decima, vtrum requiratur conſenſus iudicis, cuius iuriſdictio prorogatur.

¶ Septimò, principali artic. examinabimus effectus prorogationis. Et de pœna non legitimè prorogantium. Et in hoc articulo in primis pono regulam generalem, quòd eiuſdem effectus & qualitatis eſt iuriſdictio prorogata, cuius effectus & qualitatis eſt principalis. Deinde ſubijcio infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, vtrum prorogata iuriſdictione iudicis delegati, eius iuriſdictio, quò ad prorogatam, ſit ordinaria.

¶ Secunda, vtrum iudex ordinarius vel delegatus, qui cognoſcit vigore prorogationis, poſsit illam cauſam delegare, ſi modo ſit delegatus, qui cauſam delegatam poſsit ſubdelegare.

¶ Tertia, vtrum iudex, cuius iuriſdictio eſt prorogata, poſsit in cauſa prorogata compelli ad pronunciandum, vel ſententiandum.

¶ Quarta, quis exequatur ſententiam latam per iudicem in cauſa prorogata.

¶ Quinta, vtrum coram iudice, cuius iuriſdictio eſt prorogata, habeat locum reconuentio.

¶ Sexta, quid ſi prorogantes credunt illum habere iuriſdictionem, cum non habeat, an teneat proceſſus.

¶ Septima,

¶ Septima, quid ſi à principio, quãdo partes conſenſerunt, iudex habebat iuriſdictionem, ſed ante litem conteſtatam definit habere.

¶ Octaua, an partes litigantes coram iudice incõpetenti poſsint poſtea venire cõtra, dicendo proceſſum, vel ſententiam nullam: an verò teneantur ſtare proceſſui vel ſententiæ, ſaltem vi taciti pacti.

¶ Nona, vtrum ſententia lata à iudice, cuius iuriſdictio non poterat prorogari ſine licentia ſuperioris, poſsit per ipſum ſuperiorem ratificari.

¶ Decima, vtrum clericus, qui litigauit coram iudice eccleſiaſtico, non ſuo, ſine licentia ſui ſuperioris, debeat amittere cauſam.

¶ Vndecima, quid ſi clericus in fine cauſæ, uel poſt latam ſententiam cum petitur executio ſententiæ, opponit de nullitate proceſſus & ſentẽtiæ: quia dicit ſe clericum, & non potuiſſe prorogare iuriſdictionem ſine conſenſu ſui ſuperioris, vtrum audiatur.

¶ Duodecima, quid ſi prorogatio iuriſdictionis fuit facta eo, quòd partes ſcienter omiſerunt proponere exceptionẽ declinatoriam. Sed iudex pronunciauit proceſſum inualidum ratione alicuius defectus formalis, qua pronũciatione facta, actor de nouo inchoat iudiciũ coram eodem iudice: reus comparet & opponit declinatoriam: actor verò replicat quòd non poteſt, quia ſemel conſenſit, vnde quæritur, quid iuris.

¶ Decimatertia, vtrum per prorogationem iuriſdictionis dicatur præuentus proprius iudex.

¶ Octauus principalis articulus eſt, vtrum à ſententia iudicis, cuius iuriſdictio eſt prorogata, poſsit appellari, & ad quem.

Nonus principalis articulus tractabit, qualiter finiatur iuriſdictio iudicis prorogati.

8 ¶ † Quò ad primum articulum, quid ſit prorogare iuriſdictionem. dicendum eſt, quòd prorogare idem eſt, quod augere, ſeu extendere qualitatem, ſeu potentiam rei, de qua fit prorogatio, vt colligitur ex textu cap. P. & G. ſupra de offic. deleg. & in l.1.& 2. ff. de iudic. facit etiam textus noſter. tradit Specu. in titu. de dilat. §. nunc videndum. verſic. hæc ſunt, & Innocen. in cap. prudentiam. ſupra de offic.
a deleg. Et hinc eſt, quòd per prorogationem [a] non alteratur primus actus, ſed extenditur, vt no. glo. in l. interuenientes. ff. ad municip. no. Dominus meus, in cap. cauſam. infra de re iudic. facit, quod dicam in ſecundo artic. principali. Et ex prædictis ſequitur, quòd ſi aliquid eſt fiendum in certum tempus ad hoc, vt valeat prorogatio temporis, debet fieri prorogatio intra illud tempus: quia ſi tempus eſſet elapſum, eius quod non eſſet, non poſſet fieri prorogatio: in dictis iuribus, & in cap. de cauſis. ſupra de offic. deleg. & in l. ſed ſi manente. ff. de preca. & traditur in l. Labeo. ff. de arbit. & per Specul. in titu. de iud. deleg. §. excipi poteſt. verſic. item quod iuramento. Et prædicta no. quia quotidie præſtant intellectum ad multa. Et ſic ex prædictis ſequitur, quantum ad materiam noſtram, quòd prorogatio iuriſdictionis, eſt extenſio, ſeu augmentatio iuriſdictionis: vnde requiritur ſubiectum iuriſdictionis: quia ſi non eſſet iuriſdictio, non daretur eius prorogatio, vt in cap. ad diſſoluendum. infra de deſpon. impub. & in alijs iuribus ſupra alleg. de quo latius dicam in quarto artic. principali. Et no. quòd prorogatio non ſolùm poteſt fieri purè, & de præſenti, vt in l. 1. ff. de iud. & l. 1. C. de iuriſd. omn. iud. ſed etiam de futuro, & ſub conditione, vtputa, ſi non ſatisfecero tibi, ſubmitto me iuriſdictioni talis iudicis, vt hic.

9 ¶ † Quò ad ſecundum articulum principalem, videlicet, quot ſint ſpecies, & quot modis poſsit fieri prorogatio. Dic ſecundum Bartolum in l. 2. in fine principij. ff. de iudic. quòd poteſt fieri quatuor modis.

¶ Primò, de perſona ad perſonam, vt hic, & in l. 1. ff. de iud. & in l. 1. ff. de iuriſd. om. iud.

¶ Secundò, de tempore ad tempus, vt in c. de cauſis. ſupra de offi. deleg. & in l. 2. in prin. ff. de iud.

¶ Tertiò, de re ad rem, vt in cap. cum olim. ſupra de offic. deleg. & in l. de qua re. §. primo, iuncta glo. ff. de iud. Et iſtas tres ſpecies ponit etiam glo. in d. l. 2. §. ſi iudex.

¶ Quartò de loco ad locum, vt in c. ſtatutum. §. in nullo. de reſcript. lib. 6. de quo latius dicam infra in 4. artic. princip. verſic. primò quæro. Et hos quatuor modos ponit etiam Bal. in quæſt. quæ incipit, Apuleus. col. 12. Sed Dominus meus in d. cap. P. & G. de offic. deleg. addit duas alias ſpecies: videlicet, quintam, de caſu ad caſum, per no. in cap. cordi. de appel. lib. 6. Item ſextam, de cauſa ad cauſam. de qua 6. ſpecie & alijs præcedentibus, latius infra videbimus.

¶ Quò ad tertium principalem art. quis poſsit prorogare iuriſdictionem.

10 ¶ † Quæro primò, an Papa poſsit prorogare iuriſdictionem alterius iudicis in ſe? Sol. Tex. videtur velle, quòd ſic. 2. q. 7. c. nos ſi incompetenter. & 2. q. 5. c. mandaſtis, & c. auditum. & ſequitur hic Io. An. & poſt eum Do. Ant. Excuſatur enim ex nimia humanitate, & etiam ex neceſsitate: cum non habeat ſuperiorem ad quem recurrat, vt in cap. licet. §. fi. de ele. ſicut etiam ex neceſsitate ſubmittit ſe confeſſori in pœnitentia: quia homo eſt, & peccare poteſt. 9. q. 3. c. aliorum. & ſupra de iud. c. nouit. ver. cum Valentinianus. facit glo. in cap. ſanè. ſupra de offic. deleg. vnde dicit Ioan. Andr. quòd ſecundum Legis diuinæ neceſsitatem, cui neceſſario ſubeſt, debet pœni-
b tere. Et ipſum forſitan adſtringat mens [b] conſtitutionis, de qua in cap. omnis vtriuſque ſexus. infra de pœn. & remiſs. Et aduerte: quia iura in prin. alle. probant, quòd Papa poſsit in ſe prorogare iuriſdictionem, etiam iudicis ſecularis. quod tenet etiam hic Ioan. Andr. & in glo. in d. cap. nos ſi incompetenter. & glo. 63. d. c. in ſynodo. & glo. 9. q. 3. c. nemo. & glo. in procemio 6. in ver. forus. Quidam tamen voluerunt

ADDITIONES.

a ¶ *Per prorogationem nõ alteratur primus actus, imò cenſetur idem, quod prorogatur, cũ eo, quod primò erat. ad quod vide no. per Doct. & Dec. in c. de cauſis. de offic. deleg. & Innoc. vide Paul. conſt. 359. lib. 1. incip. ſi conſideremus tenorem prorogationis.*

b ¶ *An mens conſtitutionis c. omnis vtriuſque ſexus, liget Papam, vide latè per Fely. in c. 1. in 8. col. verſi. 7. & vlt. declaratio. ſup. de conſtit. vbi concludit Papam peccare, ſi non obſeruat conſtitutionem illam, & quamlibet ratione naturali inductam, etiam per ipſum.*

runt contrarium, & ad alia iura respõdent, q̃ ibi Papa illud dicit ex nimia humanitate, vel quod ibi narrat vt factum, non iuris ministerium: quia de iure Papa non potest. Sed non debet se submittere iurisdictioni iudicis secularis: quia hoc redundaret in opprobrium Dei, cuius Papa est vicarius, & hoc voluit Io. And. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. sup. de const. & Anch. in d.c. nos si incompetenter, & Do. meus in c. P. & G. supra de offi. deleg. Et hæc opi. videtur magis æqua: si fortè aliud fieret, scandalizaretur vniuersalis Ecclesia. Sed prima opinio de iure videtur verior, quia in quantum Papa se submittit iurisdictioni alterius, non facit illud vt vicarius Dei, sed vt homo, & sic cessat absurdum. Et no. tria singulariter ex dictis Io. Andr. hic.

11 ¶ † Primò, quòd Papa tenetur de necessitate confiteri peccata sua. Et idem sentit glo. in dicto cap. sanè.

12 ¶ † Secundò, quòd confessio est de iure diuino. de pœn. dist. 5. in summa. de quo dic, vt dicam in c. omnis. infra de pœn. & remiss.

13 ¶ † Tertiò colligitur, quòd constitutio Papæ fundata super iure diuino, adstringit Papam quò ad mentem, licet non quò ad verba. Et ad formalem dispositionem, seu ad pœnam, quæ adduntur vltra ius diuinum.

14 ¶ † Secundò quæro, quid de Imperatore. Dicendum est idem, q̃ multo fortius quàm in Papa, ar. iurium sup. allegatorum, & probatur in l. est receptũ. ff. de iurisd. om. iud. Et idem dicẽdum de Regibus, Ducibus, & alijs Principibus secularibus, vt d. l. est receptum. dummodo propter alias qualitates & causas non impediatur prorogatio: vtputa, ratione feudi, & simili causa, secundum quod infra videbimus in 5. & 6. art. prin.

15 ¶ † Tertiò quæro, quid de Parrochianis, Archiepiscopis, & Episcopis. Sol. Dicendum est, q̃ sicut alij clerici non possunt prorogare iurisdictionẽ non sui iudicis sine cõsensu sui superioris, vt hic: ita nec Archiepiscopi & superioris, quia eadem est ratio utriusque. Et hoc tenet Host. in c. ad reprimendam. supra de off. ordin. Sentit hoc Do. meus, dum vult, q̃ tex. noster habeat locum in clericis cuiuscũque gradus, & mihi placet. In Episcopo enim debet interuenire cõsensus sui Metropolitani, in Archiepiscopo sui Primatis, si illum habet: aliàs summi Pontificis.

16 ¶ † Quartò quæro, vtrum exempti possint prorogare iurisdictionem alterius iudicis non sui, & cuius requiratur consensus in clerici prorogatione. Sol. Dic, vt dicam infra in 6. art. princ. versi. sed quæro, cum 5. sequen.

17 ¶ † Quintò quæro, vtrum clerici possint prorogare iurisdictionem iudicis alterius, simpliciter non sui. Sol. Tex. est hic, q̃ non nisi accedat consensus Episcopi proprij, de quo consensu latius dicetur in 6. artic. ver. vnde quæro.

18 ¶ † Sextò quæro, quid de laicis. Sol. Regulariter dicendum est, q̃ prorogare possunt, vt in l. 1. & 2. ff. de iud. & l. 1. C. de iur. om. iu. Sed an tunc requiratur consensus sui iudicis secularis, dicam in 6. artic. ver. sed quæro nunc de laicis.

19 ¶ † Septimò quæro, vtrum minor 25. annis, & pupillus possint prorogare iurisdictionẽ. Sol. Quidã dicunt, q̃ non, quia tales non habent personas habiles ad iudicium, vt in l. 1. & 2. C. qui legitimas personas. ergo non possunt prorogare. Et ideo Bal. dicit in l. 1. C. de iur. om. iud. q̃ fuit dubium, q̃ quidã pupillus esset expulsus de Bononia, & moraretur in ciuitate Ferrarię, & vellet sibi tutorẽ dari per iudicem Ferrariensem, & iudex diceret, se non posse dare: quia non erat suus iudex. Vnde quærebatur, quæ via esset tenenda ad hoc, vt possit ei dare tutorem. Quidam dicebant, q̃ poterat prorogare iurisdictionem illius ex certa scientia, arg. l. 1. C. de emanc. lib. Sed Iac. Butr. tenebat contrarium ex eo, q̃ non habebat legitimam personam, vt dictum est. Sed dicit ibi Bal. q̃ fortè dici potest, quod etiam pupillus potest prorogare, si in hoc versetur suum interesse: sicut tenet iudicium in fauorem suum agitatum per eum, arg. l. non eo minus. C. de procur. quæ l. secundum Bal. ibi, habet locum in pupillo. & tenet gl. in l. neque tutores. C. de procur. & hoc mihi satis placet. A. B. Ad prædicta vide Ang. sing. in l. 1. ff. si quis in ius vocatus non ierit. vbi dicit, q̃ minor 25. annis sine authoritate curatoris etiam cum iuramento, non potest renunciare suo foro: nec prorogari iurisdict. data alteri eo, quia non habet legitimam personam standi in iudicio, vt in l. clarum. C. de author. præstan. Item, quia authen. sacramenta. non habet locum in pendentibus, quæ fiunt in iudicio, & hoc videtur de mente Spec. in tit. de actore. §. 1. versic. quis minor. sed de hoc vide Doct. maximè Moder. in d. auth. sacramenta. Ma.

20 ¶ † Octauò, & vltimò quęro, vtrum prorogatio [a] a possit fieri per procuratorem. Sol. Glo. 3. in c. cum olim. el 1. de offi. deleg. tenet, q̃ prorogationem de tempore ad tempus potest facere procurator generalis, etiam sine speciali mandato, & hãc opinionem tenent ibi Vinc. Phil. & Pet. sed Gof. ibi tenet contrarium, nisi saltem habeat generale mãdatum cum libera. & hoc magis videtur placere Inn. in c. de causis. supra de offic. deleg. & Dom. meo in d. cap. cum olim, & satis hoc mihi placet. In alijs tamen speciebus [b] b prorogationis arbitror dicẽdum, quod requiratur speciale mandatum ad hoc, vt possit fieri prorogatio, si qualitas causæ hoc exigat: si tamen procurator non habens ad hoc mandatum, & patiente domino prorogat, tenet prorogatio, vbi per Dominum suum posset prorogatio fieri, secundum Dominum meum in cap. cum olim. supra de offic. deleg. per illum tex.

21 ¶ † Quò ad quartum art. princ. videlicet, cuius iudicis iurisdictio possit prorogari. accipe in primis hãc regulam, quod ad hoc, vt iurisdictio alicuius iudicis possit prorogari, debet esse talis iudex, qui iurisdictionẽ in habitu & actu habeat, vt l. 1. & 2. ff. de iudi. & satis probatur hoc in tex. nostro, coniunctis his, quæ infra dicã, quæ probãtur ratione: quia priuatæ

ADDITIONES.

a ¶ *An prorogatio possit fieri per procura. vide Barbat. in c. de causis. in 4. col. de offic. deleg.*

b ¶ *An iurisdict. specialis possit prorogari, adde quòd iurisdictio iudicis mercantiæ non potest prorogari, nisi ad similes causas mercaturæ. ita tenet Cyn. Bald. & Saly. in 2. q. C. de iurisd. om. iud. in l. fi. & Pau. consi. 26. secundum antiquam impressionem.*

uatæ personæ non possunt dare iurisdictionẽ, quàm non habent, vt l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. propriè prorogare idem est, quod extendere, vt dixi supra in 1. articulo. ergo debet adesse subiectum iurisdictionis ad hoc, vt possit fieri extensio, secũdum ea, quæ dixi supra in 1. artic. facit 32. quæst. 2. c. quod vero non formatur, & hæc procedunt etiam quò ad forum pœnitentiale: licet etiam quis habeat à Prælato suo licentiam confitendi alteri sacerdoti, debet tamen eligere sacerdotem habentem curam animarum in habitu & actu, vt est glo. sing. in Clem. 1. de priu. in ver. pœnitentiale. in fi. & sequitur hic Dom. meus. Ex quo infertur, quòd non sufficit iudicem habere iurisdictionem habitu, si eam non potest deducere ad actum, & sic si non habet eius exercitiũ. quod facit ad materiam. l. obseruare. in fi. ff. de offic. procur. & leg. Ex quibus ego infero, quod si plures sunt delegati simpliciter, licet vnusquisque habeat iurisdictionem in solidum in habitu: tamẽ quia eorũ nullus habet iurisdictionem in solidum in actu, secundum ea, quæ dixi in d. c. prudentiam. sup. de offic. deleg. facit c. cum super. & c. causam. eo. tit. quòd partes etiam ex propria voluntate non possunt prorogare integram iurisdictionem in vnũ in solidum, quod etiam arbitror procedere, quando esset facta delegatio cum clausula, quod si nõ omnes: quia ante purificatam conditionem, vnus sõlus non dicitur habere iurisd. in actu, secundum ea, quæ traduntur in c. prudentiam. de offic. dele. & quæ ibi latius dixi, secundum quæ est regulandum hoc dictum. Sed si delegatio esset facta cũ clausula, vt omnes, aut duo, aut vnus, non est necessaria prorogatio, per ea, quæ traduntur in c. cum plures. de offic. deleg. lib. 6. Ma. Item ex prædictis hoc sequitur, q̃ prorogatio iurisdictionis non videtur posse fieri de loco ad locum, videlicet, q̃ iudex Senensis cognoscat in territorio Florentino. Sequitur ergo ex prædictis, q̃ tàm iudicis ordinarij, quàm delegati, quàm alterius cuiuscũque iudicis inferioris, habentis iurisdictionem in habitu, & in actu, potest iurisdictio prorogari: intelligendo tamen & limitando secundum potentiam iporum prorogantium, & qualitatem iudicum & causarum, secũdum ea, quæ dicentur in seq. ar. sed quia quædam quæstiones veniunt hic adaptandæ: ideò distinctè prosequar illas.

22 ¶ † Secundò igitur quæro, vtrum iurisdictio Episcopi expulsi, qui põt in alterius diœcesi cognoscere inter subditos suos, secũdum formam Clem. vniç. de foro cõp. possit prorogari per non subditos suos? Sol. Dicẽdum arbitror, q̃ non: moueor: quia tex. in d. Cle. vnica. specialiter indulget, q̃ possit cognoscere inter subditos suos: ergo inter alios non poterit cognoscere. ar. c. 2. inf. de coniu. lepro. & l. 1. ff. ad municip. quod tamen arbitror limitandum, nisi ad hoc accederet cõsensus illius diœcesani, in cuius die cessi talis expulsus cognoscit: nam hoc casu, etiã Episcopus non expulsus cum consensu diœcesani videtur q̃ possit iurisdictionem exercere in alia diœcesi, vt no. gl. in verbo, indulgemus. in d. Clem. vnica. Et sic videtur, q̃ possit fieri prorogatio iurisdictionis de loco ad locum. de quo statim dicemus in artic. sequenti, in versic. septimò quæro. Et adde, quæ statim dicam in 4. quæstione.

¶ Tertiò quęro, quid si alicui iudici ordinario est data potestas cognoscendi solùm de causis pupillorum & viduarum, vtrum istius iurisdictio possit prorogari in causis non pupillorum, seu nõ viduarum? Sol. Hæc quæstio magis congruit art. seq. Ideò dic, vt dicam ibi, in ver. quartò quæro.

23 ¶ † Quartò quæro, vtrum iurisdictio, quæ competit de iure speciali ex consuetudine, priuilegio, vel præscriptione, vel alio modo, possit prorogari? Sol. Host. Io. And. & Do. Anto. hic videtur tenere, quòd sic, dum volunt, q̃ iste Abbas, de quo hic in tex. haberet iurisdictionem de consuetudine: licet sibi nõ placeat intellectus prædictorum, quò ad tex. videlicet, q̃ iste Abbas haberet iurisdictionẽ de consuetudine, vt statim dicam in seq. quæstio. placet tamen, quod dicunt de prorogatione. Moueor: quia iura, quæ loquuntur de prorogatione, non distinguunt, an iurisdictio competat de iure commmuni, vel de iure speciali: sed simpliciter requirunt, quòd requiritur, quòd ille, de cuius prorogatione tractatur, habeat iurisdictionem, vt in l. 1. ff. de iud. facit quod no. glo. & Bar. qui volunt, q̃ etiam iurisdictio eorum, qui præsunt alicui Collegio, potest prorogari. Et sic sequitur, q̃ iurisdictio Episcopi expulsi videtur, quòd possit prorogari: cuius contrarium dictum fuit supra in 2. q. Sed aduerte: quia ista quæstio incidit in aliam maiorem dubitationem, videlicet de prorogando iurisdictionem loci, coniuncta dubitatione altera de proroganda iurisdictione illius, qui non potest cognoscere, nisi in certas personas, de quibus dicetur in seq. artic. principali, versi. septimò quæro.

24 ¶ † Quintò quæro, vtrum iurisdictio aliorum inferiorum ab Episcopo, vt Præpositi, Abbatis, Archidiaconi, & similium possit prorogari? Sol. Textus hic videtur velle quòd sic: sentit enim, quòd si accessisset licentia Episcopi, clericus, de quo in tex. potuisset prorogare iurisdictionem illius Abbatis. Hostien. tamen hic, Io. And. & Dom. Anton. videntur sentire contrarium, dum intelligunt, q̃ iste Abbas habebat iurisdictionem ordinariam de consuetudine: quasi sentiant, quòd de iure communi talis non habebat iurisdictionem contentiosam, vt etiam traditur per aliquos in c. quanto. de offi. ord. Et sic sentiunt, q̃ iurisdictio, quam habet Abbas de iure communi nõ sit prorogabilis. Dom. meus hic in Abbate tenet contrarium dicens, q̃ Abbas habet iurisdictionem, etiam cõtentiosam, secundum ea, quæ plenè traduntur per eum in c. cum contingat. supra eo. col. 14. & 15. Præterea dicit ipse, q̃ dicta opinio diuinat ad tex. nostrum, intelligẽdo, quòd iste Abbas haberet iurisdictionem hanc de consuetudine, cum tex. nihil dicat. Sed tu aduerte: quia decisio istius quæstionis & similium, pendet primò ab illa quæst. Vtrum Abbas & alij inferiores Prælati habeant iurisdictionem contentiosam de iure communi. de qua dicendum per Dominum meum, in d. cap. cum contingat. Et ibi succinctè ego tetigi in 3. membro princip. de qua etiam latè per Dom. meum in repet. cap. si quis contra clericum. supra eod. Secundò dependet ab alia quæstio. videlicet, vtrum eius, qui habet iurisdictionem in certum genus, possit iurisdictio prorogari. de quo latius dicemus in quinto artic. principali, versicu. quartò quæro.

25 ¶ † Sextò quæro, an iurisdictio delegati possit

prorogari? Sol. Dic, ꝙ sic, sed non per omnes species prorogationis, de quibus dictum fuit in 2. artic. principali. potest enim fieri de tempore ad tempus, vt in cap. de causis. supra de offic. delega. dummodo fiat sub eadem forma & natura cũ prima: vnde si nõ fieret sub eadem forma & natura, non esset prorogatio, & fieri non posset, vt no. glo. in c. hi, qui. de præben. lib. 6. & Bald. in l. si qui ex consensu. C. de Epis. aud. faciunt ea, quæ dixi supra in 1. ar. princ. Et adde alia requisita, de quibus dixi in d. cap. de causis. Et adde quæ dicam inf. in 6. art. prin. versi. septimo quæro, in articulo de seculari prorogante, cui à superiore prohibetur prorogatio. Item potest fieri de re ad rem, vt dicam in sequ. artic. princ. ver. primò igitur quæro. sed de persona ad personam fieri nõ potest, vt in cap. P. & G. supra de offi. deleg. & licet multæ rationes assignentur, quare fieri non possit: hoc casu tamen illa sola est vera, & verisima, secũdum Dominum meum, quia iurisdictio delegata est potius delegantis, quàm delegati, vt in c. sanè. sup. de off. de leg. & in l. 1. ff. de off. eius, cui mand. est iurisdictio: ergo non potest prorogari ad alias personas, præter consensum delegantis, cuius est iurisdictio. sed tu aduerte: quia ex prædicta ratione sequitur, ꝙ idem videretur dicendum, si esset facta prorogatio de re ad rem: cuius contrarium videtur dicẽdum per ea, quæ dicam in sequen. artic. nisi diceres, quòd maior abusio esse videtur, & difficilius cõcedi videtur prorogatio de persona ad personã, quàm de re ad rem,
a cogitabis.[a] Item sequitur ex prędicta ratione, quam approbat Dominus meus, quòd prędicta procedũt, siue loquamur in delegatis ad vnam causam tãtùm, siue in delegatis ad vniuersitatem causarum: cuius contrarium videtur velle glo. in l. 1. ff. de iud. sed contra glo. prædictam facit ratio prædicta, & tex. in d. cap. P. & G. in fi. qui indistinctè loquitur, quòd iurisdictio delegata ad alias personas, non possit prorogari, sed potest responderi ad illum textum, quòd loquitur, quando delegatio fuit facta ad certam causam, pro quo facit tex. ibi in fi. dum dicit, huiusmodi delegata. vnde verbum, huiusmodi, videtur se restringere ad casum propositum. Sed casus propositus erat de delegatione facta ad certam causam, igitur, &c. Item facit pro dicta opinione: quia iurisdictio delegata ad vniuersitatem causarum, est ordinaria, vt nõ. glo. in cap. cum causam. iufra de appellat. & vide, quæ ibi dixi. Et vide etiam ad hoc alia iura, quæ allegaui in cap. cum Bertholdus. infra de re iud. in glo. super verbo, committentibus. Prima tamen opinio plus placet Domino meo, & mihi, per rationem supra alleg. & per d. cap. P. & G. Et quia nullibi reperitur, quòd iurisdictio delegata ad vniuersitatem causarum, possit prorogari de persona ad personam. Nec est verum, quòd talis iurisdictio habeatur pro ordinaria, vt latè dixi in d. cap. cum Bertholdus, & in cap. cum causam, & latius in repet. l. 1. ff. quis & à quo. Item aduerte, quia quod supra dictum est, quòd non potest fieri prorogatio iudicis delegati de persona ad personam, limitat Bald. in l. si qui ex consensu. C. de Episcopa. aud. dicens, quòd tex. in d. cap. P. & G. loquitur, quando personæ volentes prorogare nullo modo continentur in illa causa delegata. Secus autem si
b prędicta aliquo modo ad eos pertineat. [b] Nam licet tales personæ non sint expressæ in rescripto: tamen poterunt agere coram delegato. Exemplum, si committeretur causa iuris prælationis in aliquo actu, vt in aliqua Ecclesia: Et aliqui non contenti in rescripto expressè comparerent, & dicerent se potiores in illa re. Nam hoc casu, ad tales potest fieri prorogatio. argu. l. si suspecta. ff. de inoffic. testam. & l. asinam, & quod ibi no. ff. de appel. Sed vt dicit Dominus meus, licet limitatio ista sit pulchra: tamen non probatur iure. Putat tamen eam veram, vt contingentia causæ aliquid operetur, argum. no. in cap. 2. infra de ordi. cogn. & in cap. per inquisitionem. de ele. Mihi autem videtur, quòd istud potius contingat ex virtute comprehensiua delegationis, ratione connexitatis, argu. eorum, quæ dixi in cap. licet. de offic. deleg. in materia perpetuationis, quàm ex uirtute prorogationis. A. B. Et aduerte circa prædicta, quia Dominus meus in consi. 62. quod incipit, Saluatoris eiusque genitricis Mariæ, &c. singulariter dicit, quòd licet delegans non haberet iurisdictionem in personas, quarum causam delegat: quod tamẽ si ipsius delegantis iurisdictio, quia erat ordinaria, poterat prorogari: potest etiam prorogari iurisdictio delegati ab eo, ex quo delegatus vice delegãtis sungitur, & tales personæ in delegatis comprehendebantur: licet quidam in illa q. de facto allegarent in contrarium, c. P. & G. & cap. cum olim. de offic. deleg. Sed dicit Dom. meus, quòd illa indagatio non habet locum in dicto casu, ex quo delegatus tãtum cognoscit inter personas, & de causa in delegatis cõprehensis, & sic frustra indagatio fit de prorogando, vt ibi latius per eũ. Maria. Limita etiam ea, quæ hic dicuntur procedere, quòd ad personas principales: secus quo ad accessorias, puta, fideiussores. Item exemplum, si laicus dedit clericum fideiussorem vni delegato Papæ: nam per hoc talis clericus, licet sit
c persona extranea non contenta in rescripto: tamen videtur subijci iurisdictioni illius iudicis delegati, & illius iurisdictionem prorogare: quia Papa est ordinarius omnium clericorum in omni dioecesi totius mundi, & simpliciter eius delegatus, dictum[c] fuit sing. Cyni in l. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit. quod perpetuo no. & illud fuit dictum Petri, quod etiam sequitur l. prædicta.

¶ Tertiò

ADDITIONES.

a ¶ *Cogitabis. Aduerte, quia in contrarium videtur, ꝙ facilior sit prorogatio de persona ad personam, quàm de re ad rem, per ea, quæ tenet glo. in l. 2. §. si iudex. in ver. inhibita. & ibi Bar. ff. de iud.*

b ¶ *Pertineat. Istam limitationem sequitur Innocen. & Abb. in cap. veniens. 2. de testi. & Rota in antiquis decis. 516. incip. item si causa committitur, & D. de Ro. commendant dictum Innocen. quòd non comprehensus in rescripto pro suo interesse, possit comparere coram delegato iudice.*

c ¶ *Dictum Cy. sing. quòd fideiussor subijcitur delegato principali. de hoc dicto dubitant Moder. in c. P. & G. de offi. delega. & alleg. Cy. post Pe. in l. pe. no. in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit. adde Felyn. in d. c. P. & G. in 2. col. ver. 3. limita. vbi etiam limitat alijs modis huiusm. conclusiones. Et an possit fieri prorogatio de loco ad locum in delegato, vide Card. consi. 71. & Ang. in consi. 162.*

¶ Tertiò limitatur, nisi sit talis persona, quæ successerit in locũ personæ contentæ in rescripto. Nam si successit, sit prorogatio ad eam, vt in c. 1. supra de alie. iud. mu. causa facta. Sed ista etiam non videtur propriè prorogatio, quia ratione successionis succedens fungitur eadem persona. De loco autem ad locum, potest fieri prorogatio, etiam iudicis delegati. Et ideò delegatus, vt cognoscat in certa dioecesi, potest cognoscere extra illam dioecesim accedente cõsensu ipsarum partium, & sic in alio loco, vt est tex. in cap. statutum. §. nullo. de rescrip. in 6. quod tamen arbitror limitandum, si modo loquamur in delegato apostolico: secus si loquamur in delegato inferioris ordinarij: quia sicut ipse inferior ordinarius non posset extra territorium suum cognoscere, vt dicam in sequenti articulo: ita etiam nec posset alteri delegare. Secus autem est in summo Pontifice: quia sibi totus mundus est vna dioecesis. 8. quæstio. 3. cap. cuncta per mundum. Posset tamen circa hoc dubitari, quid si tunc accesserit consensus iudicis illius territorij, cuius solutio colligitur ex his, quæ dixi supra in 1. quæst.

¶ Septimò quæro, vtrum iurisdictio conseruatoris possit prorogari. Sol. Dic, vt tradit d. Domin. in cap. 1. de offic. deleg. in 6. quia ad præsens videre non potui.

26 ¶ † Octauò quæro, quid in arbitro? Sol. Gul. de Cug. in l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arb. quem refert & sequitur Bald. in repet. l. ex compromisso. ff. de arbit. in 7. quæst. principali, tenet quòd non, & bene. & ratio est in promptu: quia arbiter non habet iurisdictionem, sed notionem, vt in l. ait prætor. ff. de re iudic. & ideo nõ potest fieri prorogatio eius, quod non est, vt dixi supra in primo articulo principali. Sed ipsius notionis, quam habet, an possit fieri prorogatio: si fiat infra tempus compromissi per expressum consensum, sicut factum est compromissum, potest fieri prorogatio, vt debet fieri cum qualitatibus, quibus factum est ipsum compromissum, vt l. Labeo. ff. de arbitr. aliàs autem post tempus diceretur fieri nouum compromissum, & ita etiam si intra tempus compromissi à partibus eligeretur tertius, vt singulariter dicit Bart. in l. si dominium. ff. de furt. in fi. q. quod perpetuo notabis.

¶ Nonò quæro, quid si partes litigantes coram vno iudice credentes ipsum habere iurisdictionem inter alios, cum non habeat, intendentes prorogare iurisdictionem ipsius, illam prorogauerunt, vtrum valeat processus gestus per ipsum. Sol. Dic de hoc, vt latius dicam in 7. princip. articu. versic. 7. quæro.

27 ¶ † Decimò quæro, vtrũ iurisdictio seu officium notarij possit prorogari. Sol. Debes scire, quòd quidam sunt notarij, qui ex priuilegio sunt iudices ordinarij: quales sunt omnes notarij Senenses, qui ex eo, ꝙ sunt iudices ordinarij: possunt præcipere gua rentigiam, & isti tales notarij appellantur iudices ordinarij: aliàs cartularij, vt no. in l. 1. ff. de iud. qui nõ habent iurisdictionem nisi inter consentientes. in d. l. 1. de quib. iudicibus cartularijs facit mentionẽ tex. in l. rem nõ nouam. ff. de iud. & in l. fi. C. vbi & apud quem in integrum restit. &c. & istorum iurisdictio potest prorogari de persona ad personam. vnde notarius Senensis potest inter forenses præcipere guarentigiam, & aliam similem iurisdictionem exercere inter consentientes. Sed an de loco ad locum possit fieri prorogatio, maior est dubitatio: vnde non videtur, ꝙ notarius Senensis extra territorium Senense possit præcipere guarentigiam, aut aliam similem iurisdictionem exercere, quod videtur expeditum, si à statuto aut consuetudine Senensi cessa fuerit ipsa iurisdictio & potestas: quia extra territorium, &c. facit quod dicam in sequen. artic. in materia prorogationis iurisdictionis de loco ad locum. Sed si talis haberet talem iurisdictionẽ à Principe, vel à Papa eo ipso, quòd est notarius Senen. maius est dubium per ea, quæ tradit Guli. de Cug. & Docto. in l. repetita. C. de Episcopis & clericis, & in l. non aliter. ff. de adoptio. & per Barto. & Bald. in l. 1. C. de summa Trin. & in l. 2. ff. de offic. consul. coniunctis his, quæ tradit Specul. in titu. de instrumen. edit. §. restat. versic. quid si de huiusmodi, & per Domin. Anton. & Docto. in cap. per venerabilem. infra qui fil. sint legi. & per Dom. me. & Ioan. de Imo. in cap. penult. de fide instrumen. coniunctis his, quæ dicimus in materia istorum, & in materia causæ prohibitiuæ & permissiuæ. Aut nos loquimur de simplicibus[a] notarijs, & cum tales nullam habeant iurisdictionem, non est quærendum de prorogatione
a iurisdictionis, vt dixi supra, in 1. art. & etiam in prin. istius tertij articuli. Sed an ipsorum officium possit prorogari. Gul. in d. l. repetita. dicit, quòd non. Et adde etiam pro decisione, quæ dicuntur per Doct. in iuribus supra alleg.

¶ Vltimò quæro, vtrum delegatione facta super aliqua causa, possit in illa causa iurisdictio alterius iudicis & ordinarij prorogari. Sol. Innocen. in cap. ad petitionem. infra de accu. videtur sentire, quòd non. ipse videtur postea sibi contrarius, & multum intricatè loquitur, & ideo dic, vt ibi latius dixi, vbi post multa concluſi, quòd si Papa motu proprio committit aliquam causam reuocando ad se inquisitionem, vel cognitionem ex certa scientia: processus factus per inferiorem non tenet, licet pars non excipiat. facit cap. cum olim. supra de constitu. & cap. vt nostrum. infra de appellat. & quod ibi dixi. sed si Papa simpliciter alteri commisisset inquisitionem vel cognitionem, processus factus per alium inferiorem aliàs habentem iurisdictionem, teneret, si pars non opponeret: quia licet pars uel inferior non possit impedire talem delegatum, aut ei iurisdictionem tollere, possunt tamen partes in prę iudicium suum dimittere iudicem delegatum, & in alium iudicem ordinarium consentire, etiam alterius prorogãdo iurisdictionem: dummodo aliud impedimentum, seu alia qualitas non obsistat.

28 ¶ † Circa quintum princ. artic. videlicet, in quibus causis, & per quas species possit fieri prorogatio. Inno. in cap. de causis. de offic. deleg. ponit regulam, quòd omnis causa, quæ potest delegari, potest prorogari, & sentit etiam Paul. in l. 1. ff. de iudic. sed aduerte, quia non sequitur, non potest delegari: ergo

non

ADDITIO.

a ¶ *Simplex notarius non habet iurisdict. & ideo non potest facere præceptum guarentigiæ contrahentibus. Socin. in consil. 4. colum. fin. ver. & si diceretur.*

non potest prorogari, vt dicit Bald. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & patebit ex his, quæ infra dicam. Verum quia in hoc artic. veniunt examinandæ plures quæstiones, ideo ut eas habeas distinctè & ordinatè, prosequar per infrascriptum ordinem.

29 ¶† Primò igitur quæro, vtrũ de re ad rem, seu de causa ad causam possit fieri prorogatio. Sol. Dic, quòd sic, tam coram delegato, vt in cap. cum olim. supra de offi. deleg. quàm etiam coram ordinario, vt in l. de qua re. & ibi etiam vide glo. ff. de iudi. Intellige tamen, quòd causæ ad quas fit prorogatio, sint similes illis, de quibus potest cognoscere iudex, cuius fit prorogatio, vt no. per glo. & Bart. in l. inter conuenientes. ff. ad municip. & tenet Dom. M. hic & in cap. si diligenti. supra eod. Et ratio est in promptu, quia non dicitur fieri prorogatio, quando committitur aliquid quod sit alterius naturæ vel formę,

a vt est glo. sing. [a] in c. ij, qui. de præben. lib. 6. quam sequitur ibi Pet. de Anch. qui dicit, quòd eam allegat pro singu. Bald. in l. si quis ex consensu. C. de episc. audi. Sed aduerte, quia casus iste potest considerari dupliciter. vno modo, quando fit prorogatio de re ad rem eiusdem quantitatis & qualitatis, & hoc nõ est dubium. Secundo modo, de re ad rem maioris quantitatis. exemplum, potest iudex cognoscere vsque ad centum aureos, & non vltra, vtrum vigore prorogationis poterit cognoscere inter prorogantes de causa ducentorum aureorum. & dicendum est, quod sic. tex. est no. in d. l. inter conuenientes. nã diuersitas in quantitate non inducit diuersam speciem iurisdictionis, sicut homo paruus non differt specie ab uno homine magno, & idem econtra, per eandem rationem. vnde iudex, qui non habet iurisdictionẽ nisi à ducentis aureis supra, potest cognoscere de minori summa vigore prorogationis. facit tex. in d. c. cum olim.

¶ Nam non erat verisimile, quòd ibi fieret prorogatio prorsus in eadem quantitate, & sequitur Domin. M. in d. capit. P. & G. secus autem si ageretur de his quæ sunt diuersæ naturæ vel formæ. vnde iudicis habentis solum iurisdictionem in ciuilibus, non potest fieri prorogatio in criminalibus, & in causis meri vel misti imperij, quę sunt alterius speciei, vel iurisdictionis.

¶ Et sic sequitur, quòd prorogatio debet fieri de ciuili causa ad ciuilem, de mero imperio ad merũ, & de misto ad mistum, non autem de misto ad merum, & sic de similibus, vt dicit glo. & Bar. in d. l. inter conuenientes. Dom. M. in d. cap. si diligenti. & d. c. P. & G. quia aliàs non esset prorogatio, vt dixi supra, & maximè in 1. artic. sed noua concessio iurisdictionis, quam priuati non possunt facere, vt l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. A. B. Tenet Innoc. & Do. M. in c. de causis. de offi. deleg. & Dom. M. in c. innotuit. de arbit. in fi. glo. 1. & c. pen. de ordin. cogit. in glo. fi. Ma.

¶ Et ex prædictis etiam sequitur, quòd in causis etiam criminalibus, potest fieri prorogatio. contrarium tenet glo. in d. c. si diligenti. 11. q. 3. c. inolita. & Iac. de Are. vt refert & sequitur Spec. in titu. de compe. iudi. adi. §. 1. ver. sed nunquid in iudicem. Sed primam opin. tenet, licet sub dubio fortè, glo. fin. in verbo, criminali. C. de iurisd. omn. iudi. dummodo iudex, vt dixi, habeat merum imperium, per l. 1. C. vbi de cri. agi oportet. & ibi Bal. hoc tenet, & etiam tenuit Fran. Accur. vt refert hic Ioan. And. in d. c. si diligenti. & in addi. Spe. in d. ver. sed nunquid in iudicem. & Inn. & Doc. in d. c. de causis. & in d. c. P. & G. & ibi Dom. M. glo. & Bart. in d. l. inter conuenientes, & glo. Bar. Bal. & Ang. & communiter Doct. in d. l. 1. ff. de iudi. Vtrum autem proprius iudex teneatur illam prorogationem habere ratam, dicam in seq. artic. in 8. quæst. versi. sed quæro, quæ est ratio differentiæ, & etiam fortè tangam in 7. artic. princ. ver. 13.

30 ¶† Secundò quæro, vtrum in spiritualibus possit fieri prorogatio. Sol. Dic, quod non, nisi accedat proprius consensus iudicis ecclesiastici, vt in c. omnis. infra de pœnit. & remis. & in cap. nullus. infra de paroch. & in cap. fin. de tempo. ordi. lib. 6. & hoc est clarum in spiritualibus sacramentalibus: sed in non sacramentalibus, vt puta, in decimis, & iure patronatus, & similibus, dicit hic Ioan. And. quod iurisdictio iudicis secularis sine clericorum mistura nõ potest prorogari absque apostolicæ sedis authoritate, de quo remittit ad no. in c. per tuas. & c. cum contingat. supra de arbitr. & sic sentit Ioan. Andr. quòd solius laici iurisdictio super spiritualibus, vel annexis spiritualibus, non potest prorogari, nisi sit mistura clericorum & laicorum. Nam hoc casu, potest fieri prorogatio, vt ipse sentit per d. c. per tuas. quod dictum non placet Domino M. quia d. cap. per tuas, habet locum solum in arbitris, qui non habent iurisdictionem, sed notionem quandam, vt in l. ait prætor. ff. de re iudi. Ideo non mirum si mistura ibi toleratur, secus in iurisdictione: vnde causa spiritualis nõ potest committi laico, & clerico, cum laicus sit omnino incapax talis iurisdictionis, vt in cap. 2. supra de iudi. & iurisdictio competit cuilibet in solidum, & indiuisibiliter, vt dixi in cap. prudentiam. supra de offi. deleg. & sic mistura inhabilis potius inficeret habilem, quàm toleraretur per habilem. argu. l. Pedius. ff. de arbit. & cap. quod super. de offi. deleg. & quod traditur in regula, vtile. de reg. iur. in 6. Sed tu aduerte, quia D. M. transit de materia prorogationis ad delegationem, de qua materia delegationis, vt possit laico causa spiritualis committi, dic vt dixi in cap. 2. supra de iudi. sed data potentia iurisdictionis in ipsis clericis, aut laicis admistis clericis, circa commissionem spiritualium, quãdo tractaretur de proprio commodo ipsius prorogantis, ego non uideo quare non possit fieri prorogatio, post quam causa est similis iurisdictionis ipsius, vnde videtur quòd sic, & ibi possit, per regulas supra dictas: secus si tractaretur de incommodo proprij iudicis, quo casu in præiudicio ipsius non possit sine consensu sui superioris prorogare, & ita intelligo quod voluit Hostiens. in d. capitu. P. & G. vbi voluit, quod laicus non possit prorogare sine consensu sui superioris, quod intelligo, quando tracta-

ADDITIO.

a ¶ *Et dicit ibi Gemi. quòd illa glo. esset scribenda literis aureis, & adde Bal. in c. fin. de consue. Abb. in c. cæterum. de iud. & Bal. in c. in præsentia. in 4. col. de testi. & alibi sæpe, vt per Feli. in c. de causis. in 2. col. versi. 2. limita. supra de offi. deleg.*

tractaretur de incommodo sui superioris. Innocen. tamen in dicto cap. de causis, finaliter videtur concludere, quòd licet in foro pœnitentiali non possit fieri prorogatio sine consensu proprij iudicis, in foro contentioso fieri posset à laico, licet causa sit spiritualis, & hoc sequuntur communiter Docto. & Dominus meus in dicto capitu. P. & G. & hoc dum modo non fiat cõclusio in præiudicium superioris. Quid autem iuris sit in potestate excommunicãdi, an possit prorogari. Inn. fuit varius, nam in d. cap. P. & G. sentit, quòd sic. Sed contrarium sentit in d. c. de causis. & hoc vltimũ sequitur Bal. in d. l. si quis ex consensu. C. de episc. aud. quia hæc potestas competit à solo Deo. Sed dic, quòd prædictũ motiuum procedit, quando quis subijceret se non habenti potestatem excommunicandi: secus si haberet respectu subditorum suorum: quia tunc nõ datur noua potestas, sed fit extensio de persona ad personam, vnde est amplius ampliatio potestatis, sicut in simili legitur & no. in cap. 2. de conse. eccle. vel alta. Sed tu vide omnino quæ latius dixi in capit. P. & G. supra, de offic. delega. in glo. super verbo, promulgantes. vbi tenui contra Dominum meum in nouis recollectis.

¶ Tertiò quæritur, quòd ex forma statuti, quidam officiales non possunt cognoscere nisi de causis pupillorum & viduarum, aut de causis testamentarijs, vel quid simile, & quòd in alijs non possint se intromittere adiecta clausula decreti, vtrum non pupilli vel viduæ possint prorogare iurisdictionem talis officialis, vel vtrũ possit prorogari in alijs causis quam testamentarijs. Sol. Ego anno præterito consului, quòd non, quia cum dicti officiales habeant limitatam iurisdictionem ex statuto, si cognoscunt in alio casu, sunt incõpetẽtes, vt in Auth. de defen. ciui. §. & iudicare. & in l. placuit. C. de ped. iud. facit quod no. in l. si idem cum eodem. & l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. quia limitata dispositio limitatum parit effectum, vt in l. cancellauerat. ff. de his, quæ in test. delen. & no. in cap. cum intelleximus, supra, de iud. facit etiam quod no. Bar. in l. 1. ff. de iu. in ratione quam assignat, quare delegata iurisdictio non possit prorogari ad alias personas, de quo tamen dictum fuit supra, in præcedenti articulo.

¶ Secundò probatur, quia quando certa qualitas est fundamentum iurisdictionis, & est causa dandi iurisdictionem alicui iudici, illa qualitas debet allegari in libello, & probari si negetur, vt in c. cęterum. & ibi no. supra de iud. & in c. si clericus laicum, supra eod. & ibi etiam dixi. Sed hæc qualitas dans iurisdictionem, videlicet quòd sit pupillus vel vidua, per non pupillum vel viduam non potest allegari nec probari: ergo, &c.

¶ Tertiò probatur: dato, quòd regulariter possit fieri prorogatio in iudicem ordinarium, & virtute iurisdictionis prorogatæ possit cognoscere vt competens iudex, quia aliàs est incompetens: tamen hoc est verum, quando fit de vna specie iurisdictionis ad aliam causam eiusdem speciei: secus si ad speciem penitus diuersam, quia tunc non est prorogatio, sed noua concessio, vt dictum fuit supra in 1. artic. & in præced. quæst. in prin. Et per has rationes & alias similes cõcluditur, quòd etiam sine clausula decreti,

a non poterit fieri prorogatio: fortius tamen [a] prohibetur fieri adiecta dicta clausula decreti, cuius effectus est, quòd licet pars non opponat, nihilominus processus est ipso iure nullus, vt in c. statutum, iũcto fine, & iuncta glo. fi. de rescrip. lib. 6. Et pro dicta sententia etiam facit quod tradit Dominus meus in c. P. & G. de offic. deleg. vbi dicit, quòd iurisdictio iudicis, qui solùm potest cognoscere de mercantijs, non potest prorogari in alijs causis: licet sint variæ opin. vt ibi ipse refert. A. B. Nota tamen quòd ratione connexitatis & incidentiæ potest vnus iudex cognoscere, de qua aliàs non posset. dixi in cap. licet ex suscepto, supra eod. vers. 17. Ma.

¶ Quartò quæro, quid si concessa est iurisdictio sub dicta forma alicui officiali, videlicet, quòd solus possit cognoscere inter pupillos vel viduas: vtrum pupillus vel vidua possint alterius iudicis iurisdictionem prorogare. Sol. Iltius autem dubitationis decisionem sume ex his, quæ dicta sunt in præcedenti quæstione, coniunctis his, quæ latissimè dixi in cap. cæterum, supra de iudi. in illo articu. an per concessionem iurisdictionis factam vni, videatur iurisdictio sublata alteri. A. B. Vide pro decisionibus. quæst. Bal. singulariter in l. certas. C. quando prouo. non est necef. Ma.

31 ¶† Quintò quæro, vtrum iurisdictio possit prorogari de tempore ad tempus. Sol. In delegato dic vt dixi in præcedenti articu. versic. sexto quæro. in ordinario, vtrum cadat hæc prorogatio: aduertendum, quòd si iudex est perpetuus, tunc quò ad subditos frustra quæremus de prorogatione prædicta: Sed quò ad non subditos, possumus dicere, quod non possunt ipsi prorogari submittẽdo se iurisdictioni illius, vsque ad certum tempus. arg. d. c. P. & G. ibi hoc tenet Host. & tenet etiam Innoc. in d. cap. de causis, supra eod. de offic. deleg. Aut iudex ordinarius non est perpetuus, sed temporalis, qualis est Potestas, vel Capitaneus istius ciuitatis: & tunc si litigãtes vellẽt prorogare tẽpus, quo futurus est non Potestas, & non possunt, quia fieret præiudicium successori. Item, quia partes possunt per hunc modum constituere sibi iudicem perpetuũ. Item cessat extremum ad quod requiritur in fictione translatiua, vt traditur per Barto. in l. si quis pro emptore. ff. de vsucap. & per Dom. meum in c. is qui, de spon. facit etiam, quia tempore quo futurus est priuatus sine iurisdictione, res deuenit ad casum, à quo non potest incipere prorogatio, secundum ea quę dixi in præced. artic. in princ. igitur vitiatur, vt l. si aliter, aliàs incipit, Iulianus. ff. de iud. & hanc opin. tenet Bal. in d. l. si qui ex consensu. C. de episc. aud. & Dominus meus in dicto cap. P. & G.

32 ¶† Sextò quæritur, vtrum iurisdictio possit prorogari de persona ad personam. Sol. In delegato dic, vt in articulo præcedenti, in 6. quæst. in ordinario verò clarũ est, q̃ fieri potest, vt in l. 1. §. 1. de iudi. & in l. 1. C. de iurisd. om. iu. & probat etiã in tex. nr̃o.

¶† Septimò

ADDITIO.

a ¶ *Fortius tamen. Quia vbi adest clausula decreti, tunc consensus partium nihil operatur, adde do. Card. cons. 73. incip. omnis à me charitatis. cum simil. vt per Fely. in cap. cùm accessissent. in 4. col. de constit.*

33 ¶ † Septimò quæritur, vtrum iurisdictio posit prorogari de loco ad locum. Sol. In delegato dic, vt dixi in præcedenti artic. in 6. quæst. Sed in ordinario, maius est dubium. D. M. in d. cap. P. & G. dicit, quòd infra suam iurisdictionem posset fieri prorogatio de loco ad locum. Ideo si erat solitus habere tribunal in platea, posset fieri prorogatio, vt habeat extra plateam. facit tex. in l. si vt proponis. C. quomo. & quando iudex. Aut partes volunt prorogare de loco ad locum non subditum, & sic extra territorium, & multi tenuerunt in d. l. si qui ex consensu, quòd fieri posit. Bal. ibi tenet contrarium, in l. 1. C. de iurisdi. omn. iudi. & Doct. hic. A. B. Et de hac materia huius 7. quæst. vide quæ dicam infra in c. si. super glo. fi. in materia, vbi, seu in quo loco iudex iurisdictionem, seu forum exercere, seu retinere debeat. in 6. prin. artic. in secundò membro, versi. sextò fallit. Ma. nisi consentiat iudex illius territorij cuius consensus si non accedat, processus est nullus, & hoc putat Dom. M. verius esse, quia iurisdictio istius inhæret territorio, vnde extra territorium censetur priuatus, vt l. 3. ff. de offi. præsid. legitur & no. in cap. nouit. supra de offi. leg. & in cap. 1. de post. præla. ad quod etiam adducit per locum à speciali tex. in Clem. vnica, eo. tit. & glo. singularem in cap. vt litigantes. de offi. ordi. lib. 6. quæ dicit, quod
a ad hoc, vt iudex [a] posit cognoscere in alieno territorio, oportet quòd partes consentiant, & iudex illius territorij, ne violet alterius territorium. 10. q. 2. c. 1. facit cap. postulasti. supra eod. Et pro hac etiam opinio. ego allego glo. in verbo, indulgemus. in d. Cle. vnica, eo. tit. quam ibi secutus fui post Ioan. de Imo. & Docto. Aduerte tamen, quia ego arbitror hoc limitandum, si modo iudex illius territorij, qui consensit, sit talis, qui in loco illo habeat iurisdictionem ordinariã: vel talem, per quam posit fieri prorogatio: quia tũc quodammodo vigore iurisdictionis delegati videtur cognoscere. Sed si non esset talis, non video quòd cum partes non possint istum facere iudicem, & iudex etiam ipse, qui consentit, non possit tribuere iurisdictionem, & iste extra territorium censeatur priuatus, quòd aliquo modo, posit prorogare iurisdictionem exercendo. Sed posito, quòd iste iudex, in cuius territorium iste vult cognoscere, possit tribuere iurisdictionem, vide casum singularem, in quo solus Episcopus potest consentire, vt non habens iurisdictionẽ inter suos subditos, certo casu illos iudicet, posito quòd subditi non consentiant, de quo vide tex. & quod ibi no. in cap. Romana, post prin. de cen. lib. 6. & sic per illum tex. habes no. lim. ad illam glo. in cap. vt litigantes. & ad alia iura, supra alleg.

34 ¶ † Octauò quæro, vtrum in causa inquisitionis habeat locum prorogatio iurisdictionis, de quo articulo in cap. qualiter, & quando, el secondo, infra de accusat. in 5. artic. principali, quæst. penul. remisi me hic dicturum. Sol. Bald. in l. 1. in fi. C. vbi de crim. agi opor. dicit, quòd non, quia in inquisitione non fit litis contest. Sed ista ratio non est bona, quia etiam in causis, in quibus non fit lit. contest. fit prorogatio. Præterea non est simpliciter verum, quòd in causa inquisitionis non requiratur lit. con-
b test.[b] de quo late dixi in d. cap. qualiter. de accus. in 11. princ. artic. versi. 80. quæro. vnde Bald. assignat aliam rationem, videlicet, quòd in causa inquisitionis non sunt partes, quæ possint prorogare inquisitionem, & iudex non potest prorogare iurisdictionem in seipso, neque etiam fama prorogat iurisdictionem, quia non habet in se consensum, cum sit res inanimata. Et subdit Bal. quod videre suo illam sententiam tenet Spec. sed ego non reperi Spe. hoc tenere, in tit. de compe. iud. adi. & in tit. de inquisitione. sed bene reperi d. Nellum de san. Gemin. in tractatu bannitorum. in 2. quæst. 2. partis primi tem poris. per l. 2. ff. de iud. ad quod etiam allegat nó. per Innoc. in cap. ad petitionem. infra de accus. sed Innoc. ibi non dicit aliquid de inquisitione. Et aduerte, quia ratio Baldi non concludit in inquisitione, quæ fieret ad promotionem vel instigationem alterius prosequentis & suscipientis in se telam iudicij, secundum ea, quæ latius dixi in d. cap. qualiter. in 2. art. versi. 10. quæro. A. B. Adde Bald. in l. nummis. C. qui accus. non posi. & in l. 1. C. ad l. Corn. de fica. & in l. magisteriæ. C. de iurisdi. omn. iudi. & ubique idem tenet. sed aduerte, quia cum dictum non videtur verum, quia consensus duorum, quando agitur de præiudicio utriusque. In casu autem nostro, quia agitur de præiudicio unius duntaxat, videtur q̃ sola voluntas eius attendatur. argu. l. Nesennius. cum ibi no. ff. de neg. gest. & adde quod ponit Bart. in l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nunc. Ita dicit Fran. de Acco. de Are. in c. 1. sup. de iud. Ma.

35 ¶ † Nonò quæro, vtrũ in causa appellationis possit iurisdictio prorogari. exemplum, debebam appellare ad vnum iudicem, & appellaui ad alium: & appellatus non opposuit declinatoriam, neque aliquam exceptionem incompetentiæ, vtrum valeat processus? Sol. Dic quòd non. Nam vigore ordinariæ potestatis non potest, quia non debebat ad ipsum appellare: quia vigore prorogationis non posset. probo, quia aut ille credebant ad istum appellandum esse, & errabant, & per consequens non tenet prorogatio, vt dicam in sequenti articu. quæst. 2. Aut sciebant, & non potuerunt facere iudicem appellationis, qui nó erat contra iuris dispositionem, cùm iura disponant gradatim esse appellandum, de iure ciuili, & de iure canonico: nisi appellatur ad Papam. Et adde quæ dicam infra, in 8. articu. princ. quæst. 8. in fi. Quæ tamen arbitror procedere, si ipse talis, qui appellauit, non esset superior ipsius iudicis à quo appellatur. Secus si esset superior ipsius, licèt fortè ad ipsum, tanquam mediatum, non esset appellandũ: quia licet fortè propter errorem non possit dici prorogari iurisdictio, tamen videretur valere ex dispositione l. primæ, §. penul. versic. si verò. & versic. si quis ergo. ff. de appellatio. Et fortè etiam si sciuerunt partes, & non oppoſuerunt, posset dici valere, arg. illius tex. cogitabis, quia non reperi tactũ per Doct. A. B.

¶ † Deci-

ADDITIONES.

a ¶ *Quando fit prorogatio de loco ad locũ, oportet quòd iudex loci, in quẽ fit prorogatio, consentiat. Adde quod dicit Aret. consi. 58. & Old. consi. 88.*

b ¶ *Causa inquisitionis, an fiat litis contestatio, adde Bald. in l. 1. C. vbi de cri. & quæ dicuntur per Doct. post Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adult.*

36 ¶ † Decimò magis generaliter quero, an in causis criminalibus possit fieri prorogatio. & in hoc dico quòd sic, tex. est, & ibi no. Docto. in l. prima. C. vbi de cri. agi opor. & maximè Pau. de Cast. qui notabiliter subdit hoc verum, interueniente consensu iudicis, vbi delictum fuit commissum: cui respublica fuit offensa: sicut in prorogatione, quam facit clericus in Episcopum non suum, vt hic, & ita dicit tenere Specu. in titu. de compe. iud. adi. §. primo. vers. sed nunquid in iudicem. licet in ciuilibus talis consensus non requiratur, vt in l. 2. & ibi Barto. de iudi. quod vltimũ, quomodo procedat, vide in 7. quæst. sequen. quæst. quod no. & signa, & quod in criminalibus fieri posit prorogatio iurisdictionis, tenet Bart. in l. 1. ff. de iud. Ma.

¶ Circa 6. princ. artic. quo quæritur, qualiter fiat, & quæ requirãtur ad hoc, vt posit fieri prorogatio. Sol. Ioan. And. hic enumerat 10. requisita ad hoc, vt clericus posit prorogare iurisdictionem iudicis non sui.

¶ Primò, quòd consentiat.
¶ Secundò, quòd non per errorem.
¶ Tertiò, quòd non per metum.
¶ Quartò, quòd fit persona ecclesiastica.
¶ Quintò, quòd sit aliàs iudex.
¶ Sextò, quòd ordinarius.
¶ Septimò, quòd de consensu Episcopi, seu superioris.
¶ Octauò, quòd re integra non pœniteat.
¶ Nonò, quòd sit talis causa, quæ iudicis prorogationem recipiat, quæ nouẽ requisita distinctè prosequar, eadem specificè per quæstiones examinãdo, tàm in clericis quàm in laicis.

37 ¶ † Primò igitur circa consensum partium, qui requiritur ad prorogandum iurisdictionem, an sufficiat tacitus vel expressus. Sol. Quidam voluerũt, quos refert Bal. in d. l. si quis ex consensu. quod requiratur consensus expressus: non autem sufficiat tacitus, quod etiam refert Inno. in cap. 2. supra de in integ. resti. in ver. inhibitiones. Sed communis opi. est in contrarium, q̃ sufficiat tacitus adeundo iudicem, & scienter litigando coram eo, vt tenent communiter Doct. in cap. si diligenti, supra eod. & Bart. & Doct. in l. 2. ff. de iud. Inno. in cap. ad petitionem, infra de accu. & ibi dixi in gl. 1. tenet etiã D. M. in c. cùm olim, supra de offic. deleg. vbi tex. singulariter probat dum dicit, quòd ille Comes penitus contradixit, quasi consentiat: quod secus esset si tacuisset, licet Ange. de Perus. in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. alleget illum text. quòd ad prorogandum iurisdictionem delegatam, requiritur expressus, & malè, pro quo etiam allegat text. in c. statutum. §. nullo, de rescript. lib. 6. qui tex. exigit expressum consensum. Sed loquitur in prorogatione, quæ fit de loco ad locum, de qua dixi supra, in præced. articu. quæst. 2. Et ideo ille tex. posset induci ad contrarium arguendo per locum à speciali. Sed fortè Ang. voluit inducere illum arguendo à paritate rationis. Sed tunc potest responderi, quòd cùm illud sit ius nouum, & quod venit à paritate rationis, venit ex tacito intellectu, vt no. gl. in cap. cupientes. §. quod per viginti. de elect. lib. 6. & regulare sit, q̃ consensus tacitus & expressus æquiparentur, vt in c. dilecti, supra eo. & 43. dist. c. sit rector. meritò non sumitur illud argumentum.

¶ Est ergo communis cõclusio, quòd regulariter tam in ordinario, quàm in delegato, in casibus in
a quibus aliàs potest fieri prorogatio, sufficit tacitus [a] consensus, & hoc tenet glo. in l. prima. C. de iurisd. omn. iud. & in l. 1. vbi de cri. agi oportet. in verbo, inchoatæ, quæ probat iuncto illo tex. quòd eo ipso, quòd citatus coram iudice incompetenti non declinat eius forum, sed coram eo respõdet, cùm sciat eum nõ esse suum iudicem, videtur in eum consentire. hoc etiam tenet Inno. in c. cùm venissent, supra de in integ. rest. & in d. c. dilecti. & in c. prudentiam. in verbo, excommunicationis, supra de offic. deleg. & in c. ad petitionem, infra de accus. & tenent etiam Doct. in c. si clericus laicum, supra eod. & Dominus meus in d. c. P. & G. & hoc facit, quod nota. in l. quidam consulebant. ff. de re iudic. & in cap. inter monasteriũ, infra de re iudic. & quod ibi dixi, & etiam tangendo tenui in dicto c. ad petitionem. remittendo ad hic not.

¶ Aduerte tamen, quia vt ibi dixi post Inno. per solam patientiam partis patientis iudicem procedere contra se, non prorogatur iurisdictio non sui iudicis, nisi ex parte ipsius interueniat aliquod propositũ, quod etiam tenet ibi Dominus meus, pro quo etiam alleg. Inn. in c. olim, el 3. infra de restitu. spol. facit quod no. Bal. in d. l. si qui ex consensu. vbi sing. dicit, quòd si iudex citauit subditum alienum, & ille non comparuit, vnde iudex prætendens contumaciã procedit ad vlteriora, quia per hoc non est prorogata iurisdictio sua, quia absens nunquam consentit in eum, facit etiam quod no. Specu. in titu. de citationibus. §. 1. versic. sed pone, quòd iudex. & in §. fin. & per Arch. 15. q. 4. cap. 1. & quod tradit Ioan. And. in reg. scienti. de reg. iu. lib. 6. A. B. Quod tamen singu. limitatur per ea, quæ sing. dicit Barto. in repe. l. ex quacunque. ff. si quis in ius voc. non ier. vbi mirabiliter dicit, quòd si contra contumacem pronunciatur sit per iudicem se fore iudicem competentem, quòd nunquam ille contumax poterit opponere illum non fuisse iudicem competentem: & non esse prorogatam iurisdictionem, ex quo non est appellatus, vt potuit: etiam de iure ciuili, vt no. gl. in auth. habita, C. ne fi. pro patre. Et sequitur Io. Pe. in d. l. ex quacunque. Sed tu aduerte ad plura. Primò ad id, quod dicit, q̃ potuit appellare: quia intelligere debes, nisi talis fuisset in cõtumacia propter quam excluderetur à potestate appellandi, secundum ea, quæ dixi in Clem. 1. de do. & contu. fortè aliquid tangam, vel in titu. de do. & contu. vel in tit. de appel. Secundò ego arbitror, quòd illud procedat potius virtute sententiæ iudicis quàm alicuius prorogationis: per ea, quæ superius dixi. Tertiò, debes intelligere, quòd ad hoc, vt illud habeat locum, debet citare illum absentem contumacem, vt veniat ad dicendum quomodo præfatus iudex non debeat pronunciare se iudicem competentem: vt si talis pronunciatio fiat præcedente citatione, & causæ cognitione, vt l. 3. §. si causa cognita. ff. de bon. possess. & debet citare specialiter ad hoc, vt absens

red-

ADDITIO.

a ¶ *Vide latius per Ang. & Imo. in l. quæro. ff. de so. & Aret. in c. ad petitionem, de accu.*

reddatur certus de citatione super competentia. argum. l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. ad quod vide, quæ latius dixi, infra de dilatio. in rubr. artic. 20. q. 8. quam cautelam perpetuò notabis ad excludendum prouisionem l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic. & potestate app. de iu. de quo videtur posse oppo. quandocunque, secundum glo. in Cle. 1. de sequest. possess. & fru. Ma. Aduerte tamen, quia ideo dixi supra quòd regulariter sufficit tacitus consensus: Nam quandoque requiritur expressus, vt in prorogatione de loco ad locum, vt in d. c. statutum. §. in nullo. de rescrip. lib. 6. circa quod vide, quod dixi, supra in præce. artic. in 7. quæst. & in 4. artic. q. 6. Et est notandum, quòd prædicta procedunt tam in clericis, quàm laicis, cum eadē sit ratio in utrisque. Vtrum autem per satisdationem de iudicio sisti, vel iudicato soluendo, sit prorogata iurisdictio, dicam infra in hoc eodem artic. in vlt. quæst. princ. vbi tractabo, an per citeriorem actum à litis contestatione fiat prorogatio iurisd. De prorogatione autem iurisdictionis, quæ fit ex consensu resultante ex contractu, dixi late in cap. dilectus. supra eo. de illa autem, quæ fit per delictum, dixi in c. postulasti. sup. eo.

38 ¶ † Secūdò quæro, quid si partes errant, [a] quia litigant coram iudice tanquam suo, cum non sit, vtrū processus teneat. Sol. Dic, quod non, per tex. in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. & in l. 1. & quod ibi tenet glo. & Doc. ff. de iud. hoc etiā tenet hic gl. 1. & sequuntur Doct. & tenet Spe. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. ver. 10. & Dominus meus in d. cap. P. & G. quod procedit etiam si erraretur in iure, vt tenet Dominus meus in d. c. P. & G. qui allegat no. Inno. in d. c. ad petitionem. infra de accu. quod ego ibi limitaui in 1. Glo. quando loqueretur de uera prorogatione in non suum iudicem, secus si prorogatur iurisdictio sui iudicis ordinarij proprij, qui tamen poterat aliqua exceptione declinari. Nam si nō declinatur etiam ex errore iuris, tenet processus, vt traditur in d. l. si per errorem. & in l. si conuenerit. eo. tit. & no. per Dominum meum in c. 1. supra de iud. Sed quæro quid si reus ab initio ignorauit illū non esse suum iudicem, & sic errauit, sed postea sciuit, & exceptionem litigauit, an valeat iudicium. ¶ Sol. Glo. tangit in l. 1. C. vbi de crim. agi oportet. melius, quàm alibi, & Bal. ibi, qui distinguit, q̄ aut in iudicio non est defectus iurisdictionis, sed voluntatis partium, quæ non prorogant iurisdictionem propter errorem vel ignorantiam, & tūc ab initio ignorauerunt, & postea sciunt & ratum habent, validatur iudicium, quia erat defectus solum in voluntate partium, qui defectus suppletur ex isto consensu, per l. licet. ff. de iud. & sentit Glo. & Iac. But. & tenet ibi Bart. Sed Cy. contrarium. mouetur, quia litis contestatio reperitur facta coram incompetenti, ideo fuit nulla secundū ueritatem, sed fingitur fuisse aliqua propter consensum secutum ex ratihabitione. Sed Bal. hoc nō obstante dicit in d. l. 1. quod opin. Cyni est uerior, quia in iurisdictione consensus non fingit retro, vt l. obseruare. §. fi. ff. de officio proconſ. & leg. oportet ergo, quod litis contestatio fiat de nouo, alias non posset sequi diffinitiua. Et hæc opin. plus mihi placet, quia post quàm actus fuit omnino nullus, non potuit cōsensum partium superuenientem validari saltem vt valeat, vt tunc, licet posset quandoque ualidari, vt ualeat ut nunc, vt no. in c. 2. & 3. & ibi per Dominum meum, infra de his, quæ fiunt à præla. Nec obst. quia consensus pōtest interuenire ex postfacto, vbi dicit Dominus meus, & Bal. in l. si pacti. C. de sponsa. & Bald. in l. venditioni. C. de vsuca. pro emp. per l. sicut. §. vendi tionis. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. dicam in cap. ad audientiam. infra de homic. in 7. articu. princip. quæst. quia respondeo, q̄ illud est verum, quando

b à principio[b] actus non esset omnino nullus propter defectum substantificum, vt est in casu nostro. facit, quia si filius agit sine patris consensu, consensus superueniens non validat iudicium, vt tradit Bart. in l. si quis mihi bona. §. iussu. ff. de acquir. hæred. Glo. & Bal. in l. fi. §. necessitate. C. de bon. quæ libe. Ang. in l. licet. ff. de iudi. Arbitror tamen, quòd si partes vellent validare iudicium agitatum coram non suo iudice ignoranter, possent illud ualidare scienter repetendo omnia acta eodem instanti, per theoricam Bar. in l. mulctari. ff. de procu. & in l. properandum. C. de iudi. si vero defectus fuisset in iurisdictione iudicis, cui postea superueniret iurisdictio, & in quē tunc etiam partes consentiant, etiam scienter, an valeat iudicium iam agitatum. tradit Bald. in d. l. 1. Glo. Bart. Bald. & Ang. in d. l. licet. dicam infra in 7. artic. princip. versi. duodecimo quæro. Item potest dubitari circa prædicta, nunquid partes præsumantur scire, ex quo vsque in finem litigauerūt. ¶ Sol. Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. versic. 10. & versi. sed nunquid præsumitur, dicit, quod non, imo fortius præsumitur ignorare, per l. uerius. ff. de probat. & l. si lenones. C. de episco. audi. & l. 1. ff. de iudi. ibi consentientes. qui ergo allegat sententiā, illam probare debet, vt l. ei qui. ff. de probat. 6. quæst. vlt. cap. actor. facit l. filius. §. intuitus. ff. de procura. subdit tamen Specu. quòd Vbertus de Bobio tenet contrarium per l. octaui. ff. vnde cognati. & l. de tutela. C. de in integ. rest. vel potest distingui secundum Spe. an partes sint petitæ & præsumantur scire; an rusticæ, seu simplices, & tunc secus. argum. l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omn. iudi. & quod no. in l. regula. ff. de iur. & fac. igno. & 37. dist. §. fi. & 39. distin. c. Petrus. & 1. q. 3. §. fin. quæ distinctio satis est æqua & iusta. Et est aduertendū, quòd quæ supradicta sunt de errore vendicant sibi locū tam in clericis, quàm in laicis, quia eadem est ratio utriusque. A. B. Ad hanc materiam vide Ange. in repetit. l. falsus. ff. de fur. versi. deinde quæro. idem Dominus Marianus Socinus.

39 ¶ † Tertiò quæro ex eo, quòd supra dixi ad esse prorogationis requiritur, quòd nō fiat per metum, vtrum prorogatio facta per metum sit ipso iure nulla, an

ADDITIONES.

a ¶ *Errant. An autem error vitiet prorogationem, vide Angelum in consil. 27. vide etiam Felyn. in cap. P. & G. in fi. col. de offic. deleg.*

b ¶ *A principio. Aduerte tamen, quia quando actus solum esset nullus propter defectum consensus, tunc consensus validaret actum, & dicit arg. Glo. in l. 2. ad fi. C. de iure fisci. lib. 10. de quo vide Ioan. de Imo. & Alex. in l. si quis mihi bona. §. iussum. in 2. col. ff. de acqui. hæred. vt videtur in casu isto.*

ta, an vero ueniat irritanda. ¶ Sol. Dic, quòd talis prorogatio est ipso iure nulla. tex. est clarus in l. 2. ff. de iud. licet regulariter ea, quæ fiunt per metū, sint ualida, & ueniant rescindenda per actionem, quod metus causa, tamen speciale est in hoc casu, quòd gesta per metum sint inualida ipso iure, tenet Bald. in l. fin. §. necessitate. C. de bonis quæ libe. tenet Dominus meus, & Doct. in cap. Abbas. supra quod metus causa, & Bald. in d. l. decernimus. C. de sacrosan. eccle. & Bart. in tractatu de tyranno. sicut in simili in contractu dotis facto per metum, qui est ipso iure nullus, vt in l. si mulier. §. si dos. ff. quod metus causa. ex quibus infertur, quòd cum ea, quæ fiūt coram tyranno, præsumantur facta per metum, vt no. Bar. in l. pen. ff. de condict. ob turpem causam. & traditur in l. 2. C. quod metus cau. facit quod no. Io. And. in c. quia propter. sup. de elec. merito dicetur, q̄ corā tyranno non videtur fieri prorogatio, & prę dicta procedunt tam in laicis, quàm in clericis.

40 ¶ † Quartò quæro: dixi, quòd requiritur, quòd sit persona ecclesiastica, vtrū hoc procedat tam in clericis, quàm in laicis. ¶ Sol. Dic, quod non, sed solum in clericis. clerici enim volentes non possunt prorogare iurisdictionem laici, vt in l. si diligenti. supra eodem, & cum consensu proprij iudicis. de quo tamen dicam in 7. quæst. istius artic. Fallit tamen in casibus, de quibus dixi d. cap. si diligenti. in 5. quæst. princip. Sed laicus etiam iurisdictionem iudicis ecclesiastici potest prorogare, dummodo alia qualitas non resistat, vt quia sit causa feudalis, de quo dixi in cap. ex transmissa. supra eodem. Aut sit causa criminalis exigens pœnam sanguinis, aut alia similis qualitas: nam cum hoc non reperiatur prohibitum, stamus in regulis generalibus, quibus habetur, q̄ iurisdictio iudicis potest prorogari.

¶ Quintò quæro, dixi supra quod requiritur, q̄ sit alias iudex, vtrum hoc procedat tam in clericis, quàm in laicis? ¶ Sol. Dic, quod sic, sicut etiam laici per priuatum eorum consensum non possunt iudicem facere, qui alias non est, vt l. priuatorum. C. de iurisdict. omn. iudic. ita nec clerici. vnde ad hoc quod valeat prorogatio, exigitur vt verbum sonat, q̄ sit iudex, qui habeat iurisdictionem prorogabilem, secundum ea, quæ latius dixi, supra in 3. princip. artic. in princ.

41 ¶ † Sextò quæro, dixi q̄ exigitur, quòd sit ordinarius. Nam hoc casu videtur verum esse, licet Ioan. And. & Doct. ita simpliciter ponant, q̄ etiam iudicis delegati potest fieri prorogatio, licet nō per omnem speciem, secundum ea, quæ dixi in 4. princip. artic. versi. 6. quæro.

¶ Septimo quæro, dixi q̄ requiritur consensus Episcopi, vel superioris, vtrum habeat locum indifferenter tam in laicis, quàm in clericis? ¶ Sol. Quia hic art. est difficilis, & in eo longa est differentia inter clericos & laicos, vt patebit ex infra dicendis: Ideo distinctè examinabo prius de clericis, deinde de laicis. Vnde quæro, vtrum clericus possit prorogare iurisdictionem alterius iudicis ecclesiastici nō sui, sine consensu sui superioris. ¶ Sol. Dicendum est, q̄ non, vt hic in tex. in fi. Nec obst. 3. q. 6. c. pulsatus. vbi videtur dari optio clerico pulsato coram non suo iudice, an velit respondere vel non, & sic videtur esse in sola potestate sua: quia respondeo, vt hic dicit Glo. 2. circa medium, q̄ ibi vacat argu. à contrario sensu. vel potest responderi secūdum Io. And. ad illum tex. dū dicit, taceat, id est, nō respondeat. quasi velit dicere, q̄ clericus ibi cōuentus non teneatur aliqualiter respondere, si non vult, etiam allegaturus priuilegium fortè, q̄ non sit iudex. Sed si vult respondere, potest, dicendo, quod in eū non habet iurisdictionem.

42 ¶ † Sed quæro pro declaratione prædictorum & tex. cuius superioris cōsensus exigatur. ¶ Sol. Tex. noster hic in fi. dicit Episcopi diœcesani, & sic videtur velle, quod solus Episcopus diœcesanus possit cōsentire huic prorogationi: vnde putat Aegidius, quod alius inferior non possit præstare hunc consensum, etiam si esset talis, qui posset de causa cognoscere. Et ex hoc, & ex tex. arguit Dom. Anto. quod Episcopus potest dare hanc licentiam, etiam in præiudicium immediati superioris istius clerici volentis prorogare, quasi possit eum præuenire in datione istius licentiæ, argumento eorum, quæ no. in cap. quanto. & cap. pastoralis. & cap. cum ab Ecclesiarum. de offi. ordin. quod putat hic Dominus meus, verisimum esse, quando vterque haberet iurisdictionem, licet vnus immediatè, & alius mediatè, argumento eorum, quæ no. in cap. 1. de pœni. & remiss. lib. 6. Secus putat, si inferior Episcopo haberet iurisdictionem quasi Episcopalem [a] de iure speciali, tunc ad eum, & non ad Episcopum spectaret præstare consensum, arg. no. per Glo. in clem. 1. de rebus eccle. non alien. & per Innoc. & Dominum meum, & ibi dixi, in cap. 2. supra de transac. & in c. relatum. de cler. non resi. & per Dominum meum in cap. at si clerici. §. de adulte. supra de iudi. Et aduerte, quia singulariter dicit Ioan. de Lig. hic, quod clericus subiectus Abbati, etiam vbi Episcopus non potest eum conuenire, potest prorogare iurisdictionem Episcopi sui, & fortè sine consensu Abbatis, quod etiam videtur hic sequi Dom. Anto. quod dictum Dominus meus non putat verum, vt possit sine consensu Abbatis, si vltra subiectionem obtinet ab eo beneficium, quia tunc est subiectus ultra, nedum exercitiū iurisdictionis, facit quod dicam infra. Idem etiam si haberet Abbas iurisdictionem in ipsum quasi Episcopalem. Item aduerte, quia quamuis tex. loquatur de subditis Episcoporum, vt sine eorum consensu nequeant prorogare iurisdictionem alterius iudicis, idem dicendum est de superioribus, vt Episcopis & Archiepiscopis. vnde Episcopi non possunt prorogare iurisdictionem alterius metropolitani, sine consensu proprij metropolitani, vt sentit Host. in c. ad reprimendum. de offi. ord. ar. tex. quod placet mihi: quia sicut Episcopus est ordinarius suorum subditorū, ita & Archiepiscopus Episcoporum suffraganeorum suorum, vt cap. pastoralis. supra de offi. ordin. vnde cum eadem sit ratio, eadem debet esse iuris dispositio. Et idem dicerem de Archiepiscopis respectu Patriarcharum. & sic con-

ADDITIO.

a ¶ *Quasi Episcopalem. Faciunt quæ no. Abb. in c. sicut. col. 2. de excess. præla. & in c. Monachi. de sent. excom. & Ant. de But. in consi. 23. incip. quia agitur. cum si. vt per Moder. in c. at si. §. de adult. supra.*

concludendum, quòd nullus clericus cuiuscunque sit gradus, aut dignitatis inferioris, vel superioris, potest sine sui superioris licentia iurisdictionem alterius prorogare. Ex quibus infertur, quòd cum exempti sint sub iurisdictione Papæ, nō possunt Episcopi proprij iurisdictionem prorogare sine licentia Papę, qui est eorum superior, vt no. in c. auctoritate. de priuileg. lib. 6. 93. dist. cap. nulla. & hoc voluit Ioan. Andr. in regu. scienti. de regu. iur. lib. 6. in mercurialibus. Sed dubiū est, quid de potestate absoluendi: vtrum exemptus qui incidit in excōmunicationem inflictam à canone vel statuto, possit absolui à proprio Episcopo. ¶ Sol. Feder. de Senis cons. 14. tenuit, quòd sic per c. luminoso. 18. quæst. 2. & quia talia priuilegia concessa in fauorem exemptorum, non debent in eorum odiū retorqueri, & sic vt super absolutione teneantur ire ad curiam, vt in regula, quod ob gratiam. de regu. iuris, lib. 6. Nec obstat, quòd Papa sit diœcesanus exemptorū, vt supra dixi. & sic debet requiri ipsius licentia, vt hic, iuncto cap. omnis. de pœni. & remiss. quia ad hoc respōdet Fede. multipliciter. Primò, quia aliud est esse subditum mero iure cōmuni: nam in alium penitus extraneū consentitur sine sui superioris licētia: & aliud exemptum consentitur in eum, qui aliàs est suus iudex, licet speciali priuilegio sit ab eo exemptus. Et ratio diuersitatis, quia res de facili reuertitur ad naturam suam. 31. dist. c. ab exordio. & l. si vnus. §. quod in speciem. ff. de pac. facit etiam quod in simili dicimus, cp facilius tollitur actio, vel exemptio competens contra ius commune, quàm consona iuri communi. facit quod no. Glo. 16. quæst. fi. cap. fi. Sed iurisdictio ordinarij est consona iuri, exemptio verò dissona. igitur, &c. Et pro hoc etiā allego Glo. in c. statutum. in verbo, numerandum, de præbend. lib. 6. & quod tradit Feder. cons. 89. per c. 1. iuncto cap. fin. de pac. lib. 6. & quod no. Glo. fi. in Clem. sæpe, de verb. sign. Præterea pro prædicta sententia facit, qui per exemptos non ita de facili habetur copia Papæ, sicut per non exemptos copia ordinarij, sic difficultas permittit, aliàs prohibitum. 63. dist. c. cum longè. & 24. q. 1. c. pudenda. Quare concludendum videtur, quòd permittitur exempto, quod non conceditur non exempto. facit c. luminoso. vbi in exempto, Episcopus nil iurisdictionis exercet, nisi fuerit inuitatus: & sic inuitatus potest ibi exercere iurisdictionem. Et ex dictis rationibus Feder. & ex alijs traditis per eum in d. cons. videtur concludendum, quòd etiam in foro contentioso exemptus possit prorogare iurisdictionem sui Episcopi sine licentia. Et idem tenet hic Ioan. de Lig. referēdo verba Federici, quamuis eum non alleget. Sed Io. Andr. in d. regula, scienti. sentit contrarium. & eum sequitur D. Ant. dicēs, quòd determinatio Feder. est falsa, & contra tex. in Clem. penul. de sen. excom. Nec obst. secundū eum, c. luminoso. quia loquitur in his, in quib. sufficit sola inuitatio, & nō exigitur prorogatio, vel loquitur in exemptis. Sed de priuilegiatis aliter Dominus meus latè prosequitur hunc art. in disputatione sua, quæ incipit, duo clericali ordine, & etiam hic qui dicit ad Cle. pen. per quam mouetur D. Ant. potest faciliter respōderi, videlicet, quòd ideo ibi Episcopi absoluunt illos exemptos auctoritate apostolica & non propria, quia in casu illius Clemen. Papa reseruauit sibi absolutionē: quo casu Episcopi non possent etiam subditos absoluere, vt in cap. nuper, de sent. excommu. & si illud nō contingit vigore exemptionis, sed vt dicit Gl. propter reseruationem. facit quod in simili dicitur in c. irrefragabili. de offic. ord. & in c. 1. de sta. reg. lib. 6. Item facit contra D. Anto. quod ipsemet tenuit supra post Ioan. de Lig. dum voluit quòd clericus subiectus Abbati, etiam vbi Episcopus non potest illum conuenire, possit prorogare iurisdictionem sui Episcopi, sine licētia Abbatis, quamuis hoc supra reprobatum sit. Prædictis tamen non obstantibus Dominus meus sequitur opinio. Ioan. And. Feder. & Ioan. de Lig. concludēs, quòd exemptus regulariter non potest prorogare iurisdictionem sui Episcopi, sine licētia Papæ, etiam respectu absolutionis. mouetur, quia per absolutionem exemptus efficitur non subditus: & immediate subest Papæ, vt in cap. si Papa, de priuileg. lib. 6. & in cap. penult. supra de offic. ordina. Subditus enim dicitur quasi sub alterius ditione, id est, potestate a positus. Sed per exemptionem [a] definit Episcopus habere potestatem & iurisdictionem in exempto: nisi in casibus sibi expresè concessis, vt patet in iuribus supra allegatis, & in cap. frater noster. 16. q. 1. ergo exemptus per Episcopum non potest absolui, quia ex quo Papa illum exemit à iurisdictione Episcopi, non debet Episcopus transgredi proprios terminos, & sibi nō subditum absoluere, vel ligare. nec potest subditus exemptus Episcopi iurisdictionem prorogare, nec quo ad forum contentiosum, vt hic; nec quò ad pœnitentialem, vt d. c. omnis. & sic non potest absolui ab eo, siue talis absolutio dicatur fori contentiosi, siue pœnitentialis. ad cp facit quod no. idem Dominus meus in cap. pen. de maio. & obed. super Glo. 1. Nec ob. si dicatur, quòd prædicta procedunt, quando clericus vult consentire in iudicem penitus alienum: secus si in diœcesanum proprium, vt dicit Feder. quia hoc videtur tex. nostro, qui vult, quòd clericus non possit cōsentire in iudicem non suum, sine licentia superioris. Cum ergo Episcopus loci non sit iudex exempti, vt supra dixi: ergo non potest in eum consentire sine licentia Papæ, qui est suus diœcesanus. Item si exemptus posset prorogare iurisdictionem quò ad absolutionem, vel alium articulum contentiosum, posset per quandam viam indirectam iurisdictionem prorogando, renunciare priuilegio exemptionis, quod facere non potest, per cap. cum tempore, supra de arbi. & ad hoc facit quod in simili, no. in c. cum venerabilibus, infra de censi. Et per prædicta tollitur alia ratio Feder. dum vult, quòd exemptio fuit inducta in fauorem ipsius exempti: quia hoc non est simpliciter verum: quia etiam fuit inducta in fauorem superioris, ideo non potest ipse subditus huic fauori renunciare, quod aliàs posset, vt in cap. apostolica. inf. de reg. Interest enim

ADDITIO.

a ¶ *Exemptionem. Adde quòd videtur esse penitus adempta iurisdictio ipsi ordinario, vt latè concludit Andr. Sicul. in c. 2. de offic. leg. Corneus in cons. 30. primus quidem Io. 2. & Alex. in l. testam. col. fi. C. de test. & in l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & posthu. Deci. in c. cæterum, in 4. col. vers. succedit, supra titu. 1.*

enim sui iudicis considerare mores, & gesta sui subditi, vt no. in cap. omnis, infra de pœniten. probatur etiam dicta opin. quia si speciale est, quòd prælati exempti possint sibi eligere confessorem, vt in cap. fin. infra de pœniten. ergo regulariter nequeunt in alium iudicem cōsentire: quinimò, secundum Dominum meum, vigore concessionis factæ per d. cap. Episcopi exemptos non possunt absoluere ab excommunicatione, aut alijs casibus reseruatis Episcopis, etiam si sint electi, arg. c. 1. de pœ. & remiss. lib. 6. vnde caueant sibi exempti, & prouideant vt à Papa, vel à suis superioribus obtineāt super hoc specialem indulgentiam. Item facit pro prædicta conclusione, quia clarum est, quòd maiorem habet potestatem Archiepiscopus in subditos sui suffraganei, quam Episcopus in exemptos, cum Archiepiscopus sit iudex totius prouinciæ: & in certis casibus habeat ordinariam in subditos sui suffraganei, vt no. in c. pastoralis, de offic. ord. & tunc subditi suffraganei non possunt consentire in Archiepiscopum suum, sine licentia sui Episcopi, vt in c. Romana, eod. titu. lib. 6. & no. in dicto cap. pastoralis. ergo fortius nō potest exemptus in Episcopum loci, sine licētia Papæ consentire. facit etiam tex. in dicto capitu. auctoritate, de priuileg. lib. 6. vbi satis apertè colligitur, quòd Episcopus loci nō potest authorizare in facto exempti, etiam volentis. facit etiam quod dicimus de feudatarijs, qui nō possunt prorogare iurisdictionem, etiam ordinarij loci, sine consensu domini feudi, vt infra subijciam. Et traditur per Innoc. in c. cæterum supra de iudi. dixi in c. ex transmissa, supra eod. multò ergo minus poterit clericus exemptus, qui magis est subiectus Papæ, quàm vasallus domino suo. facit c. per venerabilem. §. insuper, infra qui filij sint legit. & quod no. Host. in summa eodem titu. versicu. sed nec. & quod no. in c. nimis, infra de excef. præla. vbi dicitur, quòd exempti etiam volūtariè non possunt confiteri ordinario loci. Præterea rationes, quæ concludunt quòd alij clerici non possint prorogare iurisdictionem non sui iudicis, sine licentia sui Episcopi: concludunt etiam, quòd exempti possint sine consensu Papæ, & sic residet Dominus meus cum opinio. Ioan. Andr. & domini Antonij. Et sic contra Federicum, & Ioānem de Lig. subdit tamen aduertendum esse ad vnum dictum, quod ponit Ioannes Andræas in cap. religiosos, de senten. excomm. lib. 6. vbi dicit, quòd rationem ibi expressam in textu, ne religiosis detur materia vagandi, quòd Episcopus potest absoluere religiosos, etiā exemptos. cum loquatur generaliter, & ratio concessionis pariter procedat in vtrisque, sed alios non religiosos exemptos simpliciter, vel religiosos extra casum illius cap. non possit Episcopus absoluere. Et sic procedit secundum eum, opin. Ioan. de Lig. secundum casum prædictum d. cap. religiosos. Nec obst. prædictis 2. quæst. 7. c. nos si incompetenter, cum similibus. quia, vt dicit ibi Ioan. Andr. & dixi supra in 3. artic. princ. in princ. tex. ille, & similes loquuntur in Papa, qui non recognoscit superiorem: & ex humanitate quandoque submittit se iudicio inferioris. Et prædicta opinio Domini mei pro nunc mihi placet, licet articulus sit dubitabilis & disputabilis. Aduerte tamen circa prædicta, quia Episcopus exemptus ex priuilegio iuris potest eligere sibi cōfessorē absque licentia Papæ, vt no. in cap. fin. de pœn. dixi in cap. pen. supra de maio. & obed. Item dubitatur, vtrum clericus possit prorogare iurisdictionem iudicis laici, cum consensu sui proprij Episcopi. ¶ Sol. Glos. hæc arguit primo, quòd sic, per cap. clericum nullus. 11. q. 1. vbi dicitur, quòd nullus præsumat clericum apud iudicem secularem pulsare, Episcopo nō permittente: ergo à contrario Episcopo permittente potest. Glo. tamen concludit in contrarium, quia sicut clericus non potest renunciare huic priuilegio introducto in fauorem ipsius clerici, vt in cap. si diligenti, supra eodem: ita nec Episcopus, qui non potest minuere priuilegium clericorum, sicut non potest facere, vt clericus verberetur de facto, vt in cap. contingit, de senten. excommunic. Nec obst. contrarium supra assignatum, quia ibi vacat argumen. à contrario. Sed contra hanc determinationem fortiter ob. quod no. Glo. & sequuntur Docto. in c. 2. supra de iudi. vbi volunt, quod Episcopi possunt delegare causam ciuilem clericorū iudici laico, quia respondeo, vt ibi dicit Ioannes Andræas, quia aliud est delegare, & aliud est prorogare, vnde in delegato appellatur ad delegantem, in prorogata ordinaria, appellatur ad superiorem. & ideo dicit hic Hostien. quòd Episcopus meus, me inuito, non potest me submittere iurisdictioni ordinariæ iudicis alicuius, etiam Ecclesiastici, licet me inuito possit causam meam alteri delegare: & eodem modo arguit, quod Episcopus non potest cogere subditum suum recipere ordines ab alio, quā ab ipso. 9. quæst. 2. c. 1. & in cap. nullus, infra de paro. de quo in cap. quod sedem. supra de officio ordina. Et ratio differentiæ sit, quare potius possit delegare, quàm prorogare, quia delegatus nō iudicat iure proprio, sed iure delegantis, cùm nihil habeat proprij, vt in l. prima. ff. de officio eius. & in cap. sanè, supra de officio deleg. non ergo cognoscit laicus, vt laicus, sed vt delegatus Episcopi. & sic iurisdictio sua est Ecclesiastica, sed in prorogatione cognosceret iure proprio, vt dicam infra in septimo articulo principali. & hoc fieri non potest, tum quia laicus non potest habere iurisdictionem in clericum: tum quia prorogatio non posset fieri ad speciem iurisdictionis alterius naturæ, vt dixi in præcedenti articulo. Sed hæc vltima ratio mihi non placet, quia per eam sequeretur, quòd laicus non posset prorogare.

43 ¶ † Item iuxta [a] prædicta subijcio, quid de clerico scholari, vtrum saltem ipse sine licētia superioris possit prorogare iurisdictionem iudicis secularis, saltem tacitè cōsentiendo in iudicem vnum ex tribus iudicibus scholarium, secundum formam authen. habita. C. ne fi. pro pa. Sol. Glo. pen. in c. si diligenti, supra eodem, simpliciter non formando quæstio. de scholari, tenet quòd non, sed Domi. Anto. & Domin. meus ibi, & Doct. assumunt hāc quæst. de scholari, & latè tractant, de quo remisi me ibi hic dicturum,

ADDITIO.

a ¶ *No. hoc latissimè disputatum, vtrum clericus scholaris possit prorogare iurisdict. iudicis secularis. & de intellectu authent. habita. C. ne filius pro patre. de quo etiam Abb. in capitu. si diligenti. de foro competen. & per repeten. in dicta authent. habita.*

rum, vnde circa hanc queſt. variæ reperiuntur opin. Goffr. in ſumma huius tit. dicit illam auth. non habere locum in ſcholaribus clericis, vel quod ſi habet locum in ſcholaribus clericis, ſaltem non habet locum in ciuilibus, cum ipſi habeant ibi proprium Epiſcopum. Hoſti. in cap. ſignificantibus. de officio delega. & in ſumma huius titu. §. quibus ex cauſis. verſi. ſed cum illa. vbi latius proſequitur articulum, tenet quod etiam in alienigenis clericis non habet locum illa authen. Sed pro contraria opinio. alleg. Ioan. Andr. hic, quia clarum eſt, quod Imperator de clericis & Eccleſiaſticis perſonis non poteſt ſtatuere ſine conſenſu Papæ. Et ſi per ſua ſtatuta concedit clericis priuilegia, vel Eccleſijs, dicimus, quod illa ſtatim tenent, vt no. 10. diſtinct. cap. 1. in princ. cum ergo illa conſtitutio authenticæ, habita, fuerit ſtatuta, priuilegium ſtudentium debet competere etiam clericis, ſed alio reſpectu, ex eo, quia per illam iuriſdictionem præiudicatur iuriſdictioni proprij Epiſcopi, quod Imperator facere non poteſt, videtur de iuris rigore quod uerior ſit opin. Goffr. Ioan. Calder. dicit poſſe defendi, quod d. authen. locum habeat quo ad clericos alienigenas reſpectu Doctorum, ſeu Magiſtrorum clericorum, ſi ſunt in ſtudio de licentia ſui Epiſcopi. argu. no. 2. quæſt. 7. c. cum paſtoralis. & cap. ex parte, de accuſ. quoniam in ipſis alienigenis ceſſat præiudicium dicœceſani. Sed opin. Goffr. & Hoſti. ſequitur Archi. 11. quæſt. 1. cap. inolita. quia Imperator non potuit, neque voluit magiſtris clericis dare iuriſdictionẽ in clericos, quam ipſe non habebat. d. Card. Zabar. videtur tenere, quòd illa authen. habeat locum in alienigenis reſpectu magiſtrorum clericorum, & etiam reſpectu Rectoris ſcholarium, licet de rectore nulla fiat mentio in d. authen. habita. Sed hoc fuit, quia tunc temporis ſcholares non faciebant rectorem, vnde veriſimile eſt, quod etiam reſpectu rectoris Imperator dediſſet hoc priuilegium. Et ſic rector accumulatur ſub eadem qualitate ad iudices, de quibus in d. authen. Dom. Anton. in d. cap. ſi diligenti. videtur multum variè loqui. Sed tandem videtur concludere, quòd illa authen. habeat locum in alienigenis, reſpectu iudicum Eccleſiaſticorum. Sed poſtea ſubdit, quòd etiam in alienigenis non habeat locum, in quantum ſubmittit eos inferiori Epiſcopo, quoniam per talem ſubmiſſionem ſaltem derogat dignitati & honori Epiſcopali, in quantum clericus ſubmittitur inferiori Epiſcopo. quod minimè potuit facere Imperator. Et ſic in effectu videtur cõcludere, quòd illa authen. nihil inducere potuit reſpectu clericorum, cum de iure cõmuni, clerici ibi delinquentes aut contrahentes ſortiantur forũ Epiſcopi loci, vt in cap. poſtulaſti. & in cap. dilecti. ſupra eodem. Sed hæc ratio non placet Domino meo per tex. noſtrum, qui non requirit, quòd iudex, cuius iuriſdictio per clericum ſit æqualis Epiſcopo, ſed ſufficit, quòd ſit Eccleſiaſticus, vnde ſi habuit licentiam à ſuo Epiſcopo accedendi ad ſtudium, videtur quòd omnia ſint ſibi conceſſa, ſine quibus inſtitutio eſſe non poteſt, vt in cap. prudentia. & in c. præterea. ſupra de offic. delega. Et ideo dicit, quòd videtur diſputatiuè poſſe teneri, q̃ in cauſis ciuilibus, & in alienigenis illa authen. habeat locum. in ſim. dicimus in cauſa feudi, vt in cap. cæterum. ſupra de iudi. & ſecundum ea, quæ dixi in cap. ex tranſmiſſa. ſupra eodem, in 1. artic. princip. Nam ſi in caſu prædicto, lex ciuilis tribuens certam ſpeciem iuriſdictionis præiudicat Epiſcopo in ciuilibus, etiam ſi iuriſdictio illa non ſit introducta in fauorem clericorum, multo fortius debet præiudicare, aut effectum producere in caſu illius auth. vbi iuriſdictio tribuitur in fauorem clericorũ, etiam reſpectu licitæ profeſſionis. Præterea in alienis nullum præiudicium fit proprio Epiſcopo, & in ipſis ceſſat ratio, de qua ſupra dixi in princ. iſtius quæſt. videlicet, ne per indifferentes prorogantes, omnes ſubditi poſſint relinquere Epiſcopum propriũ. Sed dicit Dominus meus, quòd poſt diligentem indaginem viſum eſt ſibi in hac materia diſtinguendo, quòd aut vniuerſitas ſcholarium eſt Eccleſiaſtica, aut ſecularis. Et dicitur Eccleſiaſtica, ſi maior pars ſcholarium ſit clericorum. Et idem ſi æqualiter ſit numerus clericorum & ſcholarium: quia cum clerici ſint magis digni, ipſum miſtum attribuitur digniori, vt in cap. quod in dubijs. de conſec. Eccle. vel alta. no. Barto. in l. fin. C. de colleg. illicitis. & Dominus meus in c. ex literis. de conſtit. Si ergo eſt Eccleſiaſtica modo prædicto ſubdiſtinguit, quòd aut quæritur, vtrum rector habeat iuriſdictionem in clericos ſcholares reſpectu l. fi. C. de iuriſd. omn. iud. ſecundum quam omnis rector habet iuriſdictionem in illos de collegio, vt ibi no. & per Inno. in c. cum ab Eccleſiarum. de offi. ordi. dixi in c. dilecta. de exceſ. præla. Et hoc caſu tenet hic, quòd poſſit iuriſdictionem exercere in clericos ſcholares, ſecundũ formam d. l. fi. ſolummodo in ciuilibus, nec per talem cognitionem vel iuriſdictionem præiudicatur Epiſcopo proprio, vel Epiſcopo loci, quominus poſſint ipſi iuriſdictionẽ exercere, & idem tenet Dominus meus in cap. 3. de offi. ordin. & in d. cap. ex literis. Aut eſt vniuerſitas ſcholarium, quia maior pars ſunt ſcholares: Et hoc caſu non poteſt rector cognoſcere, & idem ſi ſit Eccleſiaſtica, & rector ſit ſecularis, per no. per Innoc. in d. cap. cum ab Eccleſiarum. vbi dicit, quod oportet, quod vniuerſitas, quæ eligit ſibi rectorem, ſit clericorum aut religioſorum, ad hoc, vt electus habeat iuriſdictionem in clericos, & quod clericus vel religioſus, qui aliter, nec vniuerſitas daret, nec electus recipere poteſt iuriſdictionem ſpecialem. arg. cap. 2. de iudi. quod eſt notandum, ſecundum eum. Sed tu aduerte, quia prædictum argumentum videtur procedere in cauſis ſpiritualibus, ſed in alijs cauſibus non ſpiritualibus, nõ video quare ſi rector eſt clericus, & iuriſdictionem recepit, non poſſit iuriſdictionem exercere, cuius iuriſdictionis eſt capax in omnes de collegio, etiam clericos, cum hic non videatur aliquid obſtare. cogitabis, quia nunc uenit in mentem. An autem incumbat onus probãdi rectori, vel parti, ſi contra rectorem electum excipitur, quod non eſt clericus, vide quod no. Glo. 2. 5. q. 3. in ſumma, & quod no. in cap. ſi iudex. de ſenten. excommu. lib. 6. Et per Feder. conſi. 13. & quæ latiſsimè dixi poſt Innoc. & Doct. in cap. ſuper his. de accuſat. Aut quæritur, an rector habeat iuriſdictionem, ſeu habere poſſit in ſcholares clericos ex diſpoſitione prædictæ auth. habita. cũ hodie videatur rector ſubrogatus in locum præſidis. Et idem etiam dici poteſt de Doctore. Et hoc caſu, dicendum eſt, quòd

quòd aut rector, vel doctor eſt ſecularis, & non poteſt, quia Imperator neque intendit, neque potuit dare iuriſdictionem ſecularis in clericos, argu. Authen. vt clerici apud proprios Epiſcopos. in rubro & nigro. & authen. ſtatuimus. C. de epiſc. & cler. & eſt tex. in cap. Eccleſia, ſupra de conſtitu. & 96. diſt. cap. bonæ. Nec obſt. quod ſupra dictum eſt de cauſa feudali, quæ agitari poteſt per ſecularem in clericos vaſallos, ex permiſsione Principis, quia Papa confirmauit illam iuriſdictionem. Et poteſt eſſe ratio, quia dominus feudi videtur iudicare ſuper re quodammodo ſua ratione directi dominij, quod habet, ſecundum quod tradit Dominus meus in c. cæterum, ſupra de iudi. & in c. ex tranſmiſſa, ſupra eodem. Secus in caſu noſtro, cum tales non iudicãt in rem ſuam, nec reperitur hoc ab Eccleſia probatũ: imò contrarium videtur probari in c. vnico, de cle. coniug. lib. 6. vt c. 3. ſupra eodem. vbi patet, quòd ſecularis non poteſt cognoſcere de aliquo crimine clerici, qualiſcunque ſit ipſe clericus. & authen. habita. dat iuriſdictionẽ & in criminali, vt ibi no. Aut rector ſeu magiſter ſunt clerici: & hoc caſu dicit, q̃ tales non habent iuriſdictionem etiam in clericos ſcholares, quia Imperator non intendit, neque potuit dare ordinariam iuriſdictionem alicui reſpectu clericorum in præiudicium Epiſcopalis iuriſdictionis, & maximè, cùm agitur criminaliter, cũ de crimine clerici ſolus Epiſcopus poſsit cognoſcere. 11. q. 1. c. de perſona, de quo latè dixi in c. 3. infra de re iud. Sed bene poterunt clerici ſcholares prorogare iuriſdictionem rectoris, ſeu magiſtri. Et ſic in eos conſentire virtute prorogationis, ſi aliter in ſtudio eſſe non poſſent, vtputa, quia ſtatutum dicit, quòd quilibet ſcholaris teneatur reſpondere ſub ſuo rectore vel magiſtro: obtenta enim à ſuperiore licentia veniendi ad ſtudium, videntur omnia conceſſa ſine quibus in ſtudio eſſe nõ poteſt, vt ſupra dixi, & hoc locum vẽdicat ſolum in ciuilibus. Secus ſi ſtatutum præcisè arctaret ad hoc, prout eſt in hac ciuitate Senarum, vt quia datur electio ſcholari reſpondendi ſub Epiſcopo, rectore vel magiſtro: tũc enim debet ſcholaris clericus, ſiue ciuis, ſiue forenſis exiſtat, reſpondere ſub Epiſcopo, ex quo non neceſsitatur reſpõdere ſub rectore vel magiſtro, arg. l. ſed Iulianus. §. dicitur. ff. ad Maced. Sed vbi collegiũ ſcholarium eſt ſeculare, & rector eſt clericus, tunc ſecũdum Dominum meum ex quadam æquitate dicendum eſt, quòd rector habet iuriſdictionem in ciuilibus tantum, ex diſpoſitione & æquitate illius l. fi. C. de iuriſ. omn. iudi. Ex quo enim faciunt collegium licitum & approbatum, vt ibi per Barto. in l. fin. ff. de colleg. illicitis. Aequum eſt, quòd rector clericus habeat iuriſdictionem in ciuilibus, maximè cum per hoc non præiudicetur Epiſcopo, cum & ipſe valeat iuriſdictionem exercere in eos. Et conuentus coram eo non poſsit ipſius iuriſdictionem declinare, ſicut dicitur in ſimili in d. l. fin. de ſuperioribus magiſtratibus. no. Innoc. c. cum ab Eccleſiarum, ſupra de offi. ordi. faciunt no. per Innocen. in cap. dilecta, infra de exceſ. præla. vbi indiſtinctè loquit de iſtis collegijs: nec diſtinguit inter clericos & laicos: imò potius videtur in clericis applicando Glo. ſuam ad illum tex. & vide quod latius ibi dixi. Sed clarius voluit in d. c. cum ab Eccleſiarũ. facit optimè c. ex literis, ſupra de conſti. intelligendo, quòd illa vniuerſitas magiſtrorum erat Eccleſiaſtica: quia alias Papa non impediſſet ſe, niſi vniuerſitas exerceret iuriſdictionem in ciuilibus in illos de collegio, vnde idẽ de rectore vniuerſitatis dicendum eſt, arg. d. l. fi. facit c. quia in cauſis, ſupra de procura. Et ibi Papa aperte approbat collegium ſcholarium Pariſienſium, quod eſt clericorum, quæ diſtinctio Domini mei pro nunc ſatis placet, & ſatis videt æqua & rationabilis. A. B. Et ad prędicta vide queſt. Domini mei diſputatam, quę incipit, Gandulphus clericus. vbi latè diſputat, vtrum rector vniuerſitatis ſcholarium mixtæ ex clericis & laicis, poſsit exercere iuriſdictionem in ſcholarem clericum. Et ibi poſt multa argu. pro vtraque parte formata, & poſt recitatas opin. quoniam hæc difficultas deſcẽdit ab intellectu auth. habita. C. ne fil. pro patre, & l. fi. C. de iuriſdi. omn. iud. ibi plenè examinat, vtrum dicta authen. habita, habeat locum in rectore ſcholarium. Et quid in alijs iudicibus clericorum. Ad quod vide quæ latè dixi poſt eum in cap. fi. infra eodem, in 4. princ. artic. verſic. prædicta tamen regula fallit. Sed quæro, vtrum rector virtute l. fi. C. de iuriſd. omn. iud. poſsit exercere iuriſdict. in ſcholares clericos. ¶ Sol. Dic vt dixi in cap. primo, ſupra eodem, verſic. 14. declaratio. ibi, Sed quæro, vtrum rector vigore. Ma.

44 ¶ † Item quæro, vtrum proceſſus habitus contra clericum per iudicem non ſuum, qui clericus non comparuit, nec oppoſuit declinatoriam, teneat. ¶ Sol. Dic vt dicam in cap. 1. infra de dilat. & vide quod in fi. tetigi in cap. ſi diligenti, ſupra eodem, in 4. quæſt. princ. Et quod etiã in fi. tetigi in 6. & vlt. q. Et hæc procedunt in clericis. Sed quæro nunc, quid de laicis, an ad hoc vt laicus poſsit prorogare iuriſdictionem non ſui iudicis ſine cõſenſu ſui ſuperioris. Sol. Dominus meus hic poſt Docto. diſtinguit, q̃ aut queritur, an poſsit quo ad temporalia, an quo ad ſpiritualia. Primo caſu, aut loquimur in ſuppoſitis reſpectu nudi exercitij iuriſdictionis, & poſſunt prorogare etiam ſine conſenſu proprij iudicis, vt hic, & in l. prima, & ibi hoc firmat Barto. & in l. 2. ff. de iudi. & in l. prima. C. de iuriſdict. omn. iud. quod procedat ſecundum Dominum meum quando vel let prorogare reſpectu eiuſdem ſpeciei iuriſdictionis, & ſub eodem genere, vtputa, quia ſubiectus imperio vult prorogare iuriſdictionem iudicis ſubiecti imperio, ſecus quando ad diuerſam ſpeciem, & de iudice laico ad Eccleſiaſticum, vt in capitu. per venerabilem. §. inſuper, infra qui filij ſint legi. Subdit tamen, quòd hodie quilibet habet poteſtatem prorogandi iuriſdictionem Eccleſiaſticã in ciuilibus, vt in l. ſi ex conſenſu. C. de epiſc. audi. & in l. Epiſcopale. C. de epiſc. & cle. Aut loquimur in ſubditis vltra modum exceptionũ iuriſdictionis, vt puta, ratione feudi de quo agitur, aut ſimilis qualitatis: & tunc ſine cõſenſu domini non poteſt iuriſdictionem alterius iudicis prorogare: ideo iudicium agitatum in cauſa feudi ſine conſenſu domini coram alio iudice, non tenet, vt no. in c. Imperialem. §. præterea. de prohibita feu. alie. per Feder. tenet Dominus meus poſt Doct. in c. cæterum, ſupra de iudi. & in cap. P. & G. ſupra de off. dele. col. pen. & dixi in c. ex tranſmiſſa. ſupra eodem, & vide Bart. in l. 1. §. poſt operis. ff. de no. oper. nun. & in d. l. 1. ff. de iud. vbi af-

firmat dictam regulam, quòd ſubditus ſolum ratione nudi exercitij iuriſdictionis poteſt alterius iudicis iuriſdictionem prorogare, ſine conſenſu proprij iudicis. Secus ſi alio reſpectu eſſet ſuppoſitus, vt dictum eſt.

45 ¶ † Secundò principali caſu, quantum ad ſpiritualia dicendum eſt, ꝙ quo ad ſpiritualia ſacramentalia nõ poteſt laicus non ſui iu dicis iuriſdictionem prorogare, ſine conſenſu proprij rectoris, ſeu ſui ſuperioris, vt in cap. omnis. infra de pœnit. & remiſſ. Sed quo ad ſpiritualia non ſacramentalia, dic vt dixi ſupra in 5.articu. princip. verſic.ſecundo quæro. Sed quæro, quæ eſt ratio differentiæ, quòd laicus regulariter poteſt prorogare iuriſdictionem nõ ſui iudicis ſine conſenſu ſui ſuperioris, & clericus regulariter non poteſt. ¶ Sol. Dic, quod ratio deſcendit ex his, quæ ſtatim dixi: clericus enim ideo non prorogat iuriſdictionem ſine conſenſu, &c. quia adſtrictus eſt ſuo ſuperiori vltra nudum exercitium iuriſdictionis, videlicet ratione ordinum receptorum, & ratione beneficij: ſuperior enim clerici eſt ipſi clerico loco Dei: cum enim clericus ordinem recipit, totum transfert & dedicat ſe Deo. 12.queſt. 1. cap.cui portio. 21.diſtinct. cap.cleros. & in capit. cum ſecundum. infra de præben. vnde ſicut laicus ſuppoſitus vltra nudum exercitium iuriſdictionis, non poteſt alterius iudicis iuriſdictionem prorogare ſine conſenſu proprij iudicis, vt ſtatim dictum eſt, ita etiam & clericus. Sed laici poſſunt ſolum ſubeſſe quo ad nudum exercitium iuriſdictionis, & ideo tunc poſſunt prorogare iuriſdictionem ſine conſenſu, &c. Et ultra prædictas rationes, vide Glo. no. 11.quæſt.1. cap.inolita. quæ reddit triplicem rationem diuerſitatis. Prima eſt, quia laicus poteſt iurare ſine licentia ſui iudicis. Sed clericus non, vt infra de iuramen. calum. inhærentes. Secunda eſt, quia non poteſt ab alio Epiſcopo ordines recipere: ergo nec iudicium, quod maius eſt. 8.quæſt. 2. cap.nullus primas. Tertia eſt, quia non poteſt ab alio, quàm à ſuo Prælato petere iudicem animæ, vt ſupra dictum eſt, quod eſt occultum, ergo *multo fortius nec manifeſtum. de pœn. diſtinct.* 6. cap.placuit. & ibi vide. Ex prædictis infertur deciſio alterius quæſtionis, quæ poteſt adaptari ad prædictam, videlicet, vtrum proprius iudex poſsit inhibere ſubdito, ne litiget ſub alieno iudice. Et communis concluſio eſt, quod non, ſi ſit ſibi ſubiectus reſpectu ſolum nudi exercitij iuriſdictionis, vt traditur per Doct.in d.l.ſi qui ex conſenſu. C. de epiſc. audien. no.Ioan.And.in c.fin. de offic.Archid. licet Ioan. de Imo. videatur velle contrarium, & Ioan. And. in addit. Spec.in titu. de competen. iudi. adi. §.2.verſic. ſed genera. dixi in capit. cum Abbas. ſupra de offic. deleg. Imperator poſſet hoc prohibere, vt in l.2.§.ſi iudex. ff.de iudi. Et aduerte, quia non ſolum reſpectu feudi, ſed etiam quocunque alio reſpectu ſimili, laicus eſſet ſubiectus iuriſdictioni alterius, videtur quòd non poſsit prorogare ſine conſenſu, &c. per tex. in capit. ex tenore. ſupra eodem. & ibi hoc no. Dominus meus, facit quod ſtatim dixi de clerico, & pondera, quod ille tex. in capit. ex tenore, ſingulariter probat, quòd ſuperior, tam rei, quàm actoris, poteſt ad inſtantiam rei conuenti coram alieno iudice præcipere actori, ne trahat reum coram iudice incompetenti. Et ibi etiam hoc no. Dominus meus, quod perpetuo notabis. Nam per hunc modum indirectè poteſt induci, vt laicus ſine conſenſu ſuperioris alterius iudicis iuriſdictionem prorogare prohibeatur. Item aduerte circa prædicta, quia Ioan. Andr.in addit.in titu. de competen. iud. adi.§.2.verſic. ſed quid in delegato. qui ver. eſt ſub verſi. decimo quærit,an ordinarius vel delegatus poſsit prohibere delegato,ne recipiat prorogationem vltra tempus ſtatutum ad cauſam decidendam. Et an idem poſsit præcipere partibus. & arguit primò, quòd non poſsit hoc facere, vt in l.2.§.ſi iudex. ff.de iudic. ergo in alijs videtur prohibitum, vt in l.cum Prætor.ff. de iudic. Guido de Suza. in d.§.ſi iudex. tenet contrarium, quia ſicut delegatus Principis fungitur eius vice, ſic & delegatus alterius ordinarij, nec tranſit in eum plus iuris, vel poteſtatis, quàm delegans committat. allegat l.1. ff. de officio eius, cui man. eſt iuriſdict. iuncta l.1.C.ſi à non compet. iud. facit capit. cum dilecta. ſupra de reſcript. & capit. venerabili. de officio delega. Et ita dicit Ioan. And.tenere Bagalotum. & ſic reſidet. Sed aduerte, quia hoc mihi non placet, niſi in Principe hoc prohibente, ſed in inferiore nõ videtur procedere: nam cum ſit data poteſtas partibus, vt poſsit fieri prorogatio iudicis delegati de tempore ad tempus, vt dictum fuit ſupra in articulo 4. princip. non poteſt inferior facere, vt in delegatione ſua poſt quàm facta eſt, iura locum non habeant. argu.no.in l.nemo poteſt.ff.de lega.1. Vnde ego etiam arbitror, quòd licet tam ſuperior actoris, quam rei poſsit prohibere partibus, ne prorogent alterius iuriſdictionem, ſecundum quod ſtatim dixi poſt Dominum meum, prohibitio tamen nõ operatur, ꝙ minus ſi partes alterius iudicis prorogent iuriſdictionẽ, non valeat prorogatio, cum ipſa prorogatio habeat ſua ſubſtantialia, ſed bene poſſet ipſe ſuperior ſubditos ſuos mandatum ſuum tranſgredientes punire, ſeu mulctare.

46 ¶ † Octauò quæro de eo, quod dixi in princip. iſtius 6. artic. videlicet, quòd requiritur quòd non pœniteat, qualiter hoc intelligendum ſit, & an, & quando, & vſque ad quod tempus poſsit pœnitere, & vtrum pœnitens parti teneatur ad aliquod intereſſe, quæ quæſtio ſatis eſt difficilis, & in uarijs locis tradita per legiſtas in l.ſi conuenerit. ff.de iuriſdict. omn. iudic. & aliquid in l.1.& 2.ff.de iudic. & in l.ſi qui ex conſenſu. ff.de epiſcop. audien. & per Bald. in l. ſi quis in conſcribendo. C.de epiſcop. & cleric. & per cano. in cap.1. ſupra de iudi. & ibi latè per Dominum meum, & Domi. Anton.ſed melius conuenit hoc, vt integrè habeatur materia, & ideo in d.cap.1.ego remiſi me hic dicturum. Quare vt habeas clare hanc quæſt. dic, quod interdum nos quærimus de facultate non declinandæ iuriſdictionis eius, cui habet iuriſdictionẽ, ſed aliqua exceptione vel recuſatione poteſt declinari. Et de hoc articulo vſque ad quod tempus poſsit declinare, dic vt latè dixi in cap.inter monaſterium. de re iudi. interdum quæritur de proroganda iuriſdictione non ſui iudicis, & iſta eſt materia noſtra propriè, in qua diſtingue, quòd aut loquitur de pacto, ſeu promiſſione facta circa prorogandam iuriſdictionem ſine aliquo actu poſitiuo facto in iudicio: Aut nos quærimus,

rimus, vtrum poſt aliquos actus poſitiuos in iudicio celebratos, quis poſsit pœnitere.

¶ Circa primum membrum ſubdiſtingue, quod aut loquimur de pacto vel promiſsione facta in præſentia ipſius iudicis, cuius partes volunt prorogare iuriſdictionem. de hoc dic vt dixi in cap.1. ſupra de iudi.in Glo. ſuper verbo, placere, vbi melius conueniebat propter intellectum illius tex. Aut nos loquimur de pacto aut promiſsione facta in abſentia iudicis. Et in hoc ſunt tres opin.princ.

¶ Prima eſt Vinc. in dicto c. 1. quam recitat hic Ioan. Andr. qui ſimpliciter dicit paciſcentem poſſe pœnitere vſque ad litis conteſtationem, & ſe teneri ad intereſſe.

¶ Secunda opinio principalis fuit, quòd hoc pactum non valet, nec quo ad agendum, nec quo ad defendendum & excipiendum, & ſic eſt prorſus contraria primæ. Et hanc opinionem tenuit Petrus & refert Cyn.in d.l.ſi qui ex conſenſu. & ſic in effectu volũt præfati Doctores, quòd ante, quàm detur actualis prorogatio iuriſdictionis, promiſſor poſsit pœnitere ſine aliqua pœna. mouetur: quia ex quo quis ſimpliciter promittit, cùm poſsit vti pœnitẽtia ex legali promiſsione, vt in d.l.ſi cõuenerit. non debet aliqua pœna puniri.23.quæſt.3.c.qui peccatum. & l.Gracchus. C.de adul. Et cauſa promiſsionis à lege conceſſæ potuit eſſe ſecundum Petrum, quia periculoſum eſt litigare coram ſuſpecto iudice, vt in l. apertiſsimi. C.de iudi. & 3. q.5.cap.& quia ſuſpecti. Et hanc opin.ſequitur Ioan.Andr.in addi.Specu.in titulo de competen.iud. adi. §.1. verſic. quid ſi promiſi.ſub verſicu. decimo. ad quam opin. tenendam tanquàm æquam, mouetur pluribus rationibus.

¶ Primò, quia iuriſdictio de qua quæritur, eſt à ſolo partium conſenſu. non enim hic agitur de iuriſdictione à lege, vel à ſuperiore attributa.

¶ Secundò, quia iudex non poteſt aliquod intereſſe prætendere.

¶ Tertiò, quia per hanc pœnitentiam reditur ad ius commune, & ad iuriſdictionẽ ordinariam, quæ fauorabilis eſt.

¶ Quartò, quia lex de conuentione loquens, hoc permittit, vt in d.l.ſi conuenerit.

¶ Quintò, quia in multis caſibus pœnitẽtia admittitur, qui caſus notantur in regula, quod ſemel, de regu. iur.lib.6.in quibus non eſt maior ratio, aut tanta, quanta eſt hic.

¶ Tertia opinio principalis eſt, ad obligandum partem parti, inſpicimus naturam ipſius pacti: vnde ſi pactum eſt nudum, ſolùm producitur exceptio. Si verò eſt veſtitum, tunc poteſt agi vt ſeruetur, & ſi non ſeruetur, poteſt peti intereſſe vel pœna, ſi pœna ſit appoſita. Et hanc opin.tenuit Iac.de Are. & ſequitur Baldus in d.l.ſi conuenerit. Gul.de Cun.in l. prima. ff. de iu. & recitat Cynus in dicta l. ſi qui ex conſenſu. imò plus dicũt ipſi, quòd etiam ſi pactum nudũ interceſsit, poteſt agi ad intereſſe actione de dolo. arg.l.cum mihi.& l.fin.ff.de dolo. Et hanc opinionem hic ſequitur domi. Anton. & placet mihi: quia licet lex permittat pœnitere, tamen intelligi debet ſine alterius præiudicio: non enim eſt præſumendum quòd Princeps voluerit permittere pœnitentiam cum alterius præiudicio. Et ſi tu diceres, quare ergo lex non fecit mentionem de intereſſe: reſpondet Dominus Antonius, & ſequitur Dominus meus, quia vt plurimum contingit, quòd re integra non poteſt pars petere aliquod intereſſe, ſi in veritate poſſet prætẽdere aliquod intereſſe, facit quod in ſimili dicit l.prima. §.ſi quis à principe. ff.ne quid in loco publico. & quod no. in capitu. ſuper eo, ſupra de offic.deleg. item facit, quia nulla bona æquitas ſubierit in contrarium. Sed potius hanc opinionem ſuadet, cum pactum non ſit reprobatum. Et ideo non videtur, quòd poſsit recedere ab illa promiſsione, coniectura alterius partis per l.primam.ff. de pac.& ſupra de pac.per totum. Et quia graue eſt fidem fallere, vt in l.prima.ff.de conſti.pecu. Ex quo infertur, quòd cùm de iure canonico agi poſsit ex nudo pacto, vt in cap.primo, ſupra de pac. quòd agi poterit ad intereſſe, vel ad pœnam, ſi appoſita eſt: non autem agitur actione de dolo, quæ non datur niſi in ſubſidium, vt in l.de dolo. ff. de dolo. Sed de iure ciuili diſtinguendum eſt, vt dixi inter pactum nudum & veſtitum, ſecũdum Dominum meum in dicto cap. primo, de iudi. allegat ad prædicta, quod legitur, & notatur in cap.per tuas, ſupra de arbi.& in cap.dilecti, ſupra eodem.& ibi dixi in materia intereſſe, ratione contractus localis. A.B.Sed tu aduerte, quia videtur magis de iuris mente, quòd dicta obligatio non committatur, nec ad pœnam, nec ad intereſſe, vt voluit Ioan. Andr. Mouetur primò per textum in dicta l.ſi conuenerit.Ma. Et aduerte, quia quod ſupra dicunt Docto. quòd poteſt agi ad intereſſe, vel ad pœnam, debet intelligi in caſibus, in quibus nõ poteſt præciſè compelli quis ad factum: ſecus autem ſi eſſemus in caſibus, in quibus quis poſſet præciſè compelli: vtputa, ſi iuraſſet reſpondere coram vno iudice, ſecundum quod no. Glo. in l. ſi pecuniam. ff. de condi. ob cauſam. de quo articulo vide, vtrum ex iuramento præciſè quis poſsit compelli ad factum, in cap.per tuas.& ibi per Dominum meum ſupra de arbit. per Doct. maximè Moder. in l.ſtipulationes non diuiduntur. ff.de verb.obliga. & tetigi in cap.primo, ſupra de iudi. & per Bald.in l.1. C.de ſen.quæ pro eo, quod intereſt. vbi etiam dicit Bal. ſi promiſsio eſſet facta in inſtrumẽto guarentigiato, quo caſu poſſet præciſè cõpelli ad prorogandam iuriſdictionem: ſed quia non eſt de his, non eſt principalis materia noſtra, an quis poſsit præciſè compelli ad factum: de quibus caſibus ideo dic, vt in iuribus ſupra allegatis.

¶ Sed circa prædicta dubitatur, vtrum ratione intereſſe propter non ſeruata promiſſa de prorogan da iuriſdictione, poſſet agi ad illud intereſſe coram illo iudice, coram quo ille promiſit reſpondere. Et videtur dicẽdum, quòd ex quo adhuc non eſt prorogata iuriſdictio, & licitũ eſt pœnitere: nõ videtur effectus ſuus iudex. Sed Doct. cõmuniter cõtrarium tenent. licet enim in principali obligatione non ſit iudex propter pœnitentiam: tamen ſuper intereſſe agi poteſt ex eo, quia executio iſtius obligationis deſtinata eſt nedũ ad locũ iudicis, ſed ad ipſius tribunal, per cõſequens ad ipſum interceſſe vel pœnam cenſetur ibi contraxiſſe, & ibi poteſt conuenire, per cap. Romana, eod.tit.lib.6. de quo latè dixi in dicto cap. dilecti, ſupra eodem. Et fuit hoc originale dictum & ſingulare Gul. de Cu.in l.prima. ff. de iudi. ſentit Specu. in titu. de compe.iudi. adi. §.1.ver.ſed

quid si pactum. & Do. Anto. in d. c. 1. supra de iudi. licet Io. de Lig. distinguat, an promissio fiat coram iudice, & tunc ibi possit conueniri ad pœnam, vel ad interesse; aut in absentia, & tunc debet conueniri coram iudice suo.

¶ Sed primum dictum plus placet Domino meo si ibi reperiatur, per ea, quæ dixi in c. dilecti. & per no. in l. exigere. ff. de iudi. Ego verò pro concordia dictarum opin. distinguerem sic, quòd aut quis existens in loco, in quo nō fortiebatur forum, promisit prorogare iurisdictionem alterius iudicis non sui, & alterius territorij: Et hoc casu, non poterit cōueniri ad pœnam, vel ad interesse coram illo iudice: quia post quàm nō est destinata solutio ibi, videtur in dubio destinata solutio in loco contractus, secundum ea, quæ latius dixi in capitu. dilecti, infra eodem. aut existens in loco, in quo fortiebatur forum, promisit prorogare iurisdictionem non sui iudicis, existentis tamen in eodem territorio: Et hoc casu non poterit conueniri coram illo iudice, nisi fortè fuerit facta promissio in præsentia iudicis: de cuius tamen promissionis potentia & effectu, vide quæ latius dixi in cap. 1. supra de iud. In Gl. super verbo, placere. Aut existens in territorio alieno promisit prorogare iurisdictionem iudicis illius territorij: Et hoc casu, licet quantum ad principalem obligationem nō possit ibi inuitus conueniri, quia locus est pœnitentiæ: tamē ratione cōtractus ibi celebrati, propter quem fortitur ibi forū, vt in c. dilecti, supra eodem, poterit ibi conueniri ad pœnam vel interesse. Et idem, si existens in proprio territorio promisit alterius iudicis extra territorium existentis iurisdictionem prorogare, aliàs in illo territorio soluere interesse vel certam pœnam, per l. contraxisse. ff. de actio. & oblig. & per ea, quæ latius in d. cap. dilecti. dummodo ibi inueniatur, vt ibi dixi.

47 ¶ †Sed quæro nunc circa aliud membrum supra formatum in princ. istius 8. quæst. per quos actus positiuos in iudicio celebratos, videatur inducta prorogatio iurisdictionis ita, quòd non sit amplius licitum pœnitere.

¶ Sol. Communis Doctorum est, quòd ad hoc, vt quis non possit pœnitere, requiritur litis contestatio: aut actus, qui habeatur pro litis contestatione,
a vt in l. si conuenerit.[a] ff. de iurisdi. om. iud. & tenent Docto. in auth. offeratur. C. de litis contesta. Iacob. de Are. Petr. & Cyn. in l. vbi absunt. ff. de tuto. & cur. datis ab his. & Bald. in l. testamenta. C. de testa. & ratio est in promptu, quia sola lit. conte. de se est terminus exclusiuus dilatoriarum, vt in c. pastoralis, supra de officio deleg. & ibi latius dixi. Quidam voluerunt, quòd aut actus geritur in iudicio ante lit. contest. & non habet admistum consensum prorogationis: imò potius videtur sapere contractum, & hoc casu, non intelligatur inducta prorogatio. Aut talis actus habet tacitum cōsensum quodammodo circa prorogamen. Et hoc casu, non possit postea pœnitere. Sed præcedens opin. plus mihi placet, per d. l. si conuenerit. quæ vult, quòd vsque ad lit. conte. possit pœnitere, nisi fortè ipse expresè consensisset ante lit. contest. quo casu esset recurrendum ad ea, quæ dixi in d. c. 1. supra de iudi. in Glo. super verbo, placere. Alij tamen aliter etiam intelligunt commiscentes potestatem prorogandi & recusandi: & non declinandi iurisdictionem, de quibus opi. vide latè quæ dixi in d. c. inter monasterium, infra de re iudic. & vide quæ dixi in c. si clericus laicum, supra eodem, in 10. artic. princ. quæst. 1. A. B. Sed circa prę dicta, vtrum per præstationem satisdationis de iudicio sisti intelligatur prorogata iurisdictio iudicis. Sol. Glo. in l. fin. C. quando appel. sit primo, in fi. videtur sentire quòd videatur prorogare, & quòd nō possit opponi declinatoria: tenet enim ibi, quod includatur via opponēdi contra rescriptum, per illum textum, & per no. in l. ad solutio. C. de re iudicata. & l. 1. §. illud. ff. de separa. In contrarium tamen arguit de l. fin. & de tex. in l. non videtur. ff. de iudicis. Dyn. ibi in additio. tenet hanc vltimam partem, per authen. offeratur. C. de li. cōtest. Et hanc opinio. quòd non intelligatur facta prorogatio, tenet Barto. in l. quidam cōsulebat. ff. de re iudi. per dictum authen. offeratur. Et quia talis præstatio satisdationis de iudicio sisti, intelligitur si apparuerit illum iudicem. Idem etiā tangit Ber. in l. vir bonus. ff. iudi. sol. Idem tamen Barto. videtur dubitasse in l. si pupillus. §. primo. ff. de priuil. credi. & Inno. in cap. inter, de re iud. Ioan. de Imo. in d. l. quidam consulebat. dicit fortè dici posse, quòd si constat de mente partis, illa seruatur. In dubio autem non posset dici, quòd aut præstatur in casu necessitatis, & tunc nō intelligatur renunciasse exceptioni declinatoriæ, & sic videtur intellectus Innocen. Ma.

¶ Nonò quæro de eo, quod supra dixi in priuilegio istius 6. art. quòd requiritur, quòd sit talis causa, quæ iurisdictionis prorogamen recipiat: qualiter hoc intelligatur. ¶ Sol. Dic, hoc intelligendum & declarandum esse secundum ea, quæ fuerunt dicta supra in 5. articu. princ. A. B. Videtur etiam requiri, quòd nō adijciatur noua qualitas ad iurisdictionē: quia tunc non esset prorogatio, sed noua concessio, quæ priuatorum consensu fieri non potest, per l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iudi. ad quod vide quæ dixi in cap. fi. de dila. art. 19. quæst. 7. Ma.

48 ¶ † Decimo & vltimo quæro, vtrum requiratur consensus eius iudicis, cuius iurisdictio prorogatur? Sol. Tex. in l. 2. ff. de iudi. dicit, quod in prorogatione, quæ fit de persona ad personam, non requiritur. Secus in prorogatione, quæ fit de tempore ad tempus, & ratio differētiæ sit, quia in primo casu, iudex scit se habere iurisdictionem, & ideo tenet prorogatio: quia in prorogatione personarum, ignorantia iudicis non obest. Nam cùm sit iudex, & credat se habere iurisdictionem, nō errat in fundamento iurisdictionis: licet erret in qualitate. quo casu error non habet vitiare, vt est tex. in d. l. 2. Et ideo idem videtur dicendum in omnibus aliis speciebus prorogationis, in quibus ratio prędicta locum haberet. Sed si prorogatio quæ fit de tēpore ad tempus cum post tempus ignoret iudicem, vel credat nō habere iurisdictionem: requiritur ipsius consensus, saltem tacitus, vt in dicta l. 2. aliàs non valet eius sententia, vt l. quæro. ff. de eo, qui pro tutore. & facit quod no. in l. sed & si de sua. ff. de acqui. hæred. tenet Bart. in d. l. 2.

ADDITIO.

a ¶ *L. si conuenerit. De intellectu illius l. vide latissimè per D. Philip. Dec. in c. 1. in 9. col. de iudi. in 1. Lectu.*

d. l. 2. & in l. si per errorem. ff. de iurisdi. omn. iudi. & in c. P. & G. circa fi. per Dominum meum, supra de offi. deleg.

¶ Assumo nunc 7. argu. princip. in quo tractandū est de effectibus ipsius prorogationis, circa quē articulum in primis sume hanc regulam, q̄ effectus aut qualitas iurisdictionis prius existentis, non alteratur vigore prorogationis, sed eiusdem naturæ & qualitatis, cuius erat inter eos, quorum erat iudex. Et ideo si ex qualitate iurisdictionis suæ summariè, & iuris ordine seruato, cognoscebat, similiter inter istos prorogantes ipsius iurisdictio erit summaria, vt in l. Episcopalem. & ibi no. Barto. C. de episco. & cler. A. B. Tenet Ludo. Ponta. l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. Ma. Facit quod dixi in primo articulo princip. & etiam in 4. artic. princ. Ex quo infertur quòd si erat talis iudex, à cuius sententia non poterat appellari, quòd etiam per istos prorogantes non poterit prorogari. Item si erat talis iudex, à cuius sententia qualibet, etiam interlocutoria, poterat appellari, similiter etiam per prorogantes poterit appellari. tenet Bar. in d. l. Episcopalem. & Dominus meus, in c. causam quæ. infra de re iud. facit quod no. glo. in l. inter cōuenientes. ff. ad municip. vide etiam ad prædicta, quæ tradit Lapus in cap. fi. de excep. lib. 6. vbi vult, quòd laici si prorogant iurisdictionem Episcopi, debent iudicari secundum canones, nō secundum leges, quod intelligo, quantum ad ordinatoria, non præparatoria, in quibus inspiciuntur statuta, leges, & consuetudines loci iudicij, secus quo ad decisoria. Et circa hoc membrum vide iura quæ allegaui tibi in c. ex transmissa. sup. in 8. q. princ.

49 ¶ † Sed circa prędictum arti. primò quęro, vtrum per prorogationem iudicis delegati, eius iurisdictio fiat ordinaria. ¶ Sol. Spec. in tit. de compet. iudi. adi. §. 1. vers. sed qualem. refert opinionem. Quidam enim intelligunt, quòd sit ordinaria ex eo, quia talis iurisdictio à lege confirmatur, ergo videtur ordinaria, vt in l. & quia. ff. de iurisdic. omn. iudi. facit l. obueniente. ff. de verb. signifi. allegat alios tenere contrarium per l. nemo debet. & l. id quod. ff. de reg. iu. & etiam hanc opinio. tenet Glo. ff. in fi. in c. P. & G. supra de offi. deleg. & ibi vide rationes, quas allegat. & hanc eandem opin. sequitur Bal. in l. 1. ff. de iudi. & mihi placet. pro qua opinio. faciunt, quæ dicta fuerunt supra in regula statim data in princ. istius 7. artic. Ex quo infertur, quòd si appellandum erit à deleg. appellari debebit ad delegantem. Item sentit quòd delegans poterit prohibere delegato, ne cognoscat, per l. iudicium soluitur. ff. de iudi. & sequitur Bal. in d. l. 1. Sed an tunc talis prohibitio extendatur ad istos prorogantes, tanquam in 9. artic. princip. in versi.

50 ¶ † Secundò quæro, an iudex qui cognoscit virtute prorogationis, possit illā causam delegare si sit ordinarius delegatus talis qualitatis, qui possit delegare. ¶ Sol. Spec. in tit. de compet. iudi. adi. versi. sed nunc quid ordinarius, dicit quòd ante litis contesta. non potest delegare ex eo, quia partes adhuc possunt pœnitere, secundum ea quæ supra dixi in præcedenti artic. in 8. quæst. sentit ergo, quòd secus sit post litem contest. Ego vero arbitror, quòd etiam ante litem contestatam possit delegare. nam cum ip se exerceat iurisdictionem virtute prorogationis, & delegare sit iurisdictionem exercere, posito quòd ipse alias habeat potestatem delegandi, cum non alteretur eius natura, vt dictum est, non video, quare non possit delegare. Non obstat artic. Spec. in contrarium formatum, quia fateor, quòd partes potuerunt pœnitere ante litis contesta. etiam coram ipso delegato, sicut poterant coram principali. Et sic verum est effectualiter inuitis partibus nō habebit locum delegatio potentia pœnitendi.

51 ¶ † Tertiò quæro, vtrum iudex, cuius iurisdictio prorogatur, in causa prorogata posit compelli ad pronunciandum, seu sententiandum. ¶ Sol. Spe. in tit. de compe. iudi. adi. §. 1. versi. sed an is. in quem partes. arguit quòd sic, per l. sancimus. C. de aduo. diuer. iudi. & l. si quis magistratum. & l. mune. §. iudicandi. ff. de mune. & hono. deinde in contrarium arguit, quòd non possit cogi, quia iurisdictionem habet ex partium consensu, sicut arbiter. vnde non videtur cogendus, nisi consentiat ad instar arbitri, per l. 3. §. tametsi. ff. de arbit. Et sic videtur in effectu sentire, quòd aut iudex consentit in prorogatione, aut non. si consentit, cogitur iudicare sicut arbiter, vt in d. §. tametsi. & no. Glo. in cap. præsentata. de testib. & Glo. in cap. pastoralis. §. 1. & in cap. suspicionis. & in cap. penul. & Glo. supra de offi. deleg. Sed mihi videtur satis durum, quod etiam posito quòd ipse non consenserit expresse, quòd ipse non possit cogi. Nam postquam ipse incœpit cognoscere, & lis est contestata coram eo, rationabile videtur, q̄ ipse possit compelli, per iura allegata, supra in prin. & per l. de qua re. ff. de iudi. maximè cum in prorogāda iurisdictione non requiratur consensus ipsius iudicis, vnde cum prorogatio fuerit facta iuris authoritate, & sit eiusdem naturæ, cuius est principalis iurisdictio, secundū quam iurisdictionem poterat ipse compelli, & simus post lit. contesta. postquam partes non possunt pœnitere, vt supra in 8. artic. præced. in 8. quæst. merito dicendum est, quòd possit ipse compelli. Sed fortè ante lit. contest. non potest compelli, quia sicut ipse non potest partes compellere inuitus, ita videtur, quòd nec ipse inuitus debeat compelli. Sed si requireretur consensus expressius secundum ea, quæ dixi supra in præced. artic. in 10. q. Et adhuc non esset præstitus consensus expressus, procedat dictum Spec.

52 ¶ † Quartò quæro, quis exequatur sententiam latam per ipsum iudicem in causa prorogata. Sol. Spe. in d. tit. §. 1. ver. sed quid exequatur, dicit, quod ipse iudex, si alias est ordinarius, alias autem eius superior vel delegans, secundum ea, quæ traduntur in l. à diuo Pio, in princ. ff. de re iudi. Sed tu aduerte, quia vt dixit ibi Ioan. Andr. in addit. si esset ordinarius, & non posset ibi exequi, quia executio esset fienda extra territorium, vbi iudex pronunciat, non habeat iurisdictionem, & sic nec potestatem exequendi, vt in cap. 2. in fi. de constitutio. lib. 6. & in l. fin. ff. de iurisdict. omn. iudic. tunc ipse iudex scribet iudici illius, contra quem lata est sententia, vt illam exequatur. Et hoc tenuit in simili modo Vicentinus in l. 1. C. de iurisdict. omn. iudic. per l. cum vni. §. pen. ff. de bon. autho. iudi. pos. pro quo dicto vide quæ scripsi de iudice ratione dilecti in c. postulasti. supra eo. & de iudice ratione contractus in c. dilecti. supra eo.

¶ † Quintò

53 ¶ † Quintò quæro, vtrum coram iudice, cuius iurisdictio est prorogata, habeat locum reconuentio.
a Sol. Glo. est sing. [a] quòd sic, in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. & illam sequitur ibi Bar. & Doct.

¶ Sextò quæro, quid si prorogantes iurisdictionē credunt illum habere iurisdictionem, qui tamen non habet, an valeat processus & sententia ipsius. Sol. Specu. in titu. de compe. iu. adi. §. 1. ver. quid si priuati consentiunt. dicit, ꝙ valent, quæ coram eo fiunt, argu. l. 1. C. de testa. & in l. 2. C. de senten. & interloc. om. iud. & no. in l. Barbarius. ff. de offic. prætor. & 2. quæst. 7. §. tria. in prin. Sed aduerte: quia hæc dicta Specu. procedunt data communi opi. & iusto errore, seu credulitate, quòd ille iurisdictionem haberet. de quo ar. dic, vt latius traditur in dictis iuribus, & in cap. ad probandum. infra de re iudic. & per Io. Cald. in sua q. notabili, quæ incipit, excommunicatus, qui communi opin. &c. & per Dom. me. in cap. cum dilecta. supra de rescript. & vide etiam quæ dixi in c. qualiter. el 2. infra de accusat. in 9. prin. art. q. 45.
b Sed si ista commu. opi. & communis error [b] iuuaret, vtrum processus habitus per istum iudicē, valeat. arbitror, quòd non per ea, quæ dixi supra in 4. articu. princ. in princ. & ibi me remisi in 8. quæst. ad hic dicenda. Quid autem si pendente iudicio, iurisdictio superueniat? Bald. in l. 1. C. vbi de crim. agi oportet. post glo. distinguit, ꝙ aut iurisdictio superuenit de causa ex nouo emergenti, & processus nullo modo potest confirmari: quia initium iudicij non fuit legitimatum. ar. l. in vniuersis. C. qui da. tut. possunt, & in l. instar. C. de iure fisci. lib. 10. si verò ex causa de præterito, tunc firmatur iudicium, vt ex nunc, non vt ex tunc, vt in l. obseruare. in fi. ff. de offic. proconsl. & no. in l. 1. C. qui pro sua iurisdict. secundum Iaco. & Barto. Sed Bal. in l. 1. C. vbi de crimine. concludit contrarium. Nam ex quo li. contest. fuit nulla ex defectu iurisdictionis, nūquam iudicium conualescit: quia deficit in fundamento. Nec obst. l. licet. ff. de iudic. quia ibi iudicium erat aliquod, & sic secundum istam opin. Bal. secus videtur esse, si iurisdictio superueniat ante litem contest. & satis placet: quia in ipsa lit. contest. firmatur iudicium, & iurisdictionis prorogatio consolidatur, secundum ea, quæ dixi in præceden. artic. q. 8.

¶ Septimò quæro, quid si à principio consenserunt, & ipse iudex, qui tunc habebat iurisd. ante li. contest. definit habere, vtrum saltem vigore prorogationis iam initæ possint prosequi prorogantes iudicium. Sol. Quia hæc quæstio melius conuenit vlt. prin. art. dic vt dicam in ver.
54 ¶ † Octauò quæro, an partes litigantes coram iudice incompetenti, possint postea venire contra sententiam dicendo processum nullum: an verò teneantur stare processui & sententiæ, saltem ex vi taciti pacti. Sol. Dom. me. hic in glo. 2. circa fin. distinguit, ꝙ aut sciebant eum incompetētem, & poterunt prorogare eius iurisdic. nec poterunt contrauenire, ex quo ille habebat iurisdict. quam tacitè prorogauerunt. Aut poterant prorogare iurisdictionem, sed ignorabant eum incompetentē, & tunc possunt prorogare: quia error non impedit prorogationem, ut dictum fuit superius in præced. articu. q. 2. Aut non poterant prorogare, vt quia fuit clericus, qui litigauit sine licentia sui superioris. Et glo. 2. hic dicit, ꝙ valet non vt sententia, sed vt tacitum pactum. videntur enim partes pacisci de stando dicto illius iudicis, quod est verum, secundum Doct. hic & Dom. me. quando partes ipsę approbauerunt sententiam post ipsius sententiæ prolationem: quia tunc videntur tacitè contrahere & pacisci, vt est tex. cum gl. in l. 2. C. cōmunia vtriusque iudi. & valet tunc, non vt sententia, sed habet uim cuiusdam contractus, per quē partes videntur se obligasse ad obseruandum id, quod venit in sententia, vt no. Cyn. in d. l. 2. & Bart. & Bal. in l. 1. C. qui pro sua iurisdict. & sic intelligitur glo. ibi, & sequitur Bar. in l. licet. C. de iud. A. B. Et intellige, ꝙ expresse approbauerit, nō tacitè, per lapsum fatalium. facit quod no. per Barto. & Bald. in d. l. 2. C. commun. vtriusque iudic. & per Bald. licet communiter non habeatur in regula, ratum. in fi. reg. iu. lib. 6. & l. vnica. C. qui pro sua iurisdict. vbi dicit, ꝙ consensus debet sequi sententiam per viam contractus, non procedere simpliciter consentiendo in iudicem. Et ita consuluit Pet. de Anchar. & reperitur consilium suum inter consilia Ioan. Cal. sub rub. de re iudic. consi. 8. prope fin. Ma. Secus si ex postfacto non approbauerunt: quoniam ex solo accessu ad iudicem incompetentem, non videntur partes contrahere: seu tacitum pactum facere, sed potius iudicium exercere: vnde si non est iudex, nō datur prorogatio, vt dixi supra in quarto artic. princip. & per consequens nihil valet quod actum est, vt tenet hic Dom. me. & bene. & videtur de mente literæ, & Docto. in d. l. 2. facit etiam l. 1. C. de iurisdict. omn. iudi. ex quibus infert Dom. me. quòd glo. 2. quæstio. 1. in cap. statutis. male dicit in eo, quòd vult appellantem à sententia nulla illam confirmare, per l. 3. §. falsus. ff. rem ratam habe. quia ille tex. non procedit, quando sententia est omnino nulla. Sed non est materia nostra. dic vt ibi. Et adde ad prædicta, quod tradit Speculat. in titu. de appel. §. nunc tractemus. ver. quid si de facto. vbi vult, quòd sic appellatur à vicario Episcopi, ad Episcopum ad quem non potest appellari, per cap. 2. de consuetu. lib. 6. & Episcopus causam cōmittat, quòd licet partes scientes non valere commissionem litigent coram delegato, processus non valet, secundum aliquos, per l. ex consensu. §. fin. ff. de appel. facit l. priuatorum. C. de iurisdict. om. iud. Refert tamen alios tenere contrarium, & fuit Albertus Galeoti. Sed ipse Spec. videtur residere cum prima opin. quæ mihi plus placet, circa quod vide, quę dixi supra in 5. princ. art. q. 9. A. B. Adde Bal. in tit. de pace Constan. in verbo. vbi dicit, quòd per uiam prorogationis non potest appellari coram incompetenti. Ma.
55 ¶ † Nonò quæro, vtrum sententia lata à iudice, cuius iurisdictio non poterat prorogari sine licentia superio-

ADDITIONES.

a ¶ *Glo. est sing. Illam gl. appellat singularissimam Angel. & Fulg. etiam ibidem. & vide Abbatem in c. cum dilectus. supra de arbit.*

b ¶ *Error communis facit ius. vide omnino Bal. in l. 2. C. de senten. & Bald. in l. 1. in q. de testa. & limita, vt per eundem in l. nihil. C. de manu. vinc. & Alex. de materia erroris, consil. 138. lib. 1. & eam reg. cum 5. fal. ponit late Ias. in l. Barbar. 6. col. ff. de offi. prætor.*

a superioris, possit per ipsum superiorem ratificari. [a] Sol. Glo. nostra hic sentit, ꝙ sic. Et hoc in odium ipsius clerici, qui prorogauit sine licentia superioris. Nam ipse clericus non pōt eam dicere nullam: quia videtur in se habere tacitum pactum, ne vlterius petat, aut contradicat, sicut acceptilatio inutilis, vt ff. de pact. in l. si vnus. §. penult. facit quod dicimus de renunciante beneficio suo in manibus non sui superioris, vt in cap. quod in dubijs. supra de renunc. Sed Dom. me. hic & Docto. communiter tenent, ꝙ non possit ratificari, & sequitur Io. de Lig. & etiam Bart. in l. licet. ff. de iud. quoniam hæc sententia est nulla, non solùm ex defectu consensus, sed etiam propter defectum solennitatum, quę non poterunt coram illo interuenire: nec potestas supplendi dependet à cōsensu proprij judicis: Nam & ipsemet iudex non posset facere, vt valeret sententia à se lata, sine solennitatibus, vt no. in cap. dudum. supra de elect. & in c. vnico. inf. de li. contest. & in c. fi. de re iud. lib. 6. cum sim. Quare licet Episcopus possit punire clericum, non tamen potest habere ratam talem sententiam, sicut statim dixi in præced. q. de partibus, nec etiam potest punire partes priuatione ipsius causæ, & subijciam, infra in seq. q.
56 ¶ † Decimò quæro, quoniam tex. noster hic vult quòd clericus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis, etiam ecclesiastici sine consensu sui superioris, vt hic, de quo latius dictum fuit supra in 6. artic. prin. q. 7. vtrum eo casu, quo clericus litigaret coram alieno iudice sine licentia sui superioris, debeat amittere causam, sicut quādo litigaret in foro seculari, vt in c. si diligenti. supra eo. Sol. Glo. 2. in prin. hic tenet, ꝙ nō, & bene. mouetur: quia non tantùm deliquit, quantum consuetudo in iudicem laicum, quod etiam sentit Ioan. Andr. & assignat rationem diuersitatis. Nam quando litigat coram singulari, offendit vniuersalem statum & honorem iurisdictionis ecclesiasticæ, vt ibi. facit 10. quæstio. 1. cap. placuit. sed in terminis nostris offendit tantum vnam speciem iurisdictionis: videlicet, sui superioris. facit quod no. in c. cum apostolica. infra de his, quæ fiunt à Præla.

¶ Vndecimò quero, pone, aliquis egit in iudicio tanquam volens prorogare iurisdictionem, & demum in fine causæ post sententiam latam cōtra executorem sententiæ opponit de nullitate sententiæ & processus: quia dicit se clericum, & prorogationem fieri non potuisse sine superioris sui licentia. Quæritur, vtrum audiatur. Sol. Ex decisione præceden. quæst. patet, quòd sic. Sed hac exceptione probata, licet ferenda sit ex eo, quòd sententia annullatiua processus & sententiæ, talem debet condemnare
b in expensis, & est dictū singulare Dominorum [b] de Rota decis. 223. & per tex. in c. exceptione. infra de except. circa quod adde, quod latius dixi in c. si diligenti. supra eo. in pe. q.

¶ Duodecimò quæro, pone ꝙ prorogata fuit iurisdictio, quia non fuit appposita exceptio declinatoria incompetentiæ, & scienter: demum cōtingit, ꝙ iudex declarat processum inualidum ratione alicuius defectus, vnde de nouo inchoat iudicium coram eodem iudice: reus comparet, & apponit declinatoriam: actor replicat, quod non potest opponere: quia semel consensit: reus duplicat, ꝙ consensus ille non valuit post quàm processus ille fuit annullatus: actor triplicat, ꝙ non fuit annullatus ex capite incompetentiæ, quæritur, quid iuris. Sol. Gul. de Cu. in l. eum qui. ff. de constit. pecu. tenet, quòd reus sit admittendus ad exceptionem declinatoriam, per
c l. si quis repetere. ff. ad Turpil. & idem tenet Ang. [c] in l. si quis postea. ff. de iud. quem refert & sequitur
d Ludo. Pon. [d] in singularibus suis. Sed egò hoc dictū arbitror limitandum, si modo iudex pronunciaret processum nullum, & reum absolueret ab instantia iudicij. Secus si pronunciaret processum retro factum non tenere, vsque ad certum actum, & inter ipsa acta annullata comprehenderetur prorogatio, vt puta, quia post prorogationem factam per principalem comparet aliquis procuratorio nomine ipsius, qui tamen est falsus procurator. vnde opposita postea exceptione, ꝙ non sit procurator, quę potest opponi quandocunque, vt l. licet. C. de procurat. & no. glo. in c. cum iuris peritus. supra de offi. leg. pro quo iudex pronunciaret processum agitatum per procuratorem non tenere: nam hoc casu, actore demum prosequente in processu non poterit ei opponi declinatoria: cum ipsius iurisdictio prorogata remanserit in suo effectu. facit quod no. Bar. in l. hos accusare. ff. de accusa. Et vide ad prædicta, quæ similiter dixi in simili quæst. in c. 1. infra de accus. in 2. prin. q. Et prædicta notabis ad materiam cap. pastoralis. infra de excep.
57 ¶ † Decimotertiò quæro, vtrum per iurisdictionem prorogatam dicatur præuētus proprius iudex. Sol. Ioan. Andr. in addit. Specu. in titu. de comp. iudi. adi. §. 1. ver. sed nūquid. dicit ꝙ Guliel. de Suza. in l. si conuenerit. ff. de iurisdict. omn. iudic. tenet, ꝙ sic, adeo quòd iudex proprius tenetur habere ratam prorogationem in criminalibus, in quibus procedit hæc quæstio. Nam in ciuilibus non potest procedere, quia ad priuatam vtilitatem non potest iudex inquirere, secundum ea, quæ latius dixi in c. qualiter. el 2. de accusa. in 8. artic. prin. Sed in criminalibus potest ad publicam vtilitatem, de quo ibi. Sed dicit ibi, ꝙ hoc casu non potest se intromittere sine accusatore, per regulam in l. rescripto. §. si quis. ff. de muneri. & honori. & quia de delicto eiusdem hominis non est sæpius inquirendum, vt in l. licet. in fi. ff. naucapo. stab. & in c. de his. infra de accus. & ibi latius dixi. Sed tandem soluit ipse Io. Andr. quòd si talia sunt

ADDITIONES.

a ¶ *Ratificari. De hac q. vide Bal. in l. falsus. C. de fur. in l. 1. C. qui pro sua iurisdic. & in l. fi. col. 1. C. si à non compe. iudi. & Doct. in c. ex par. de rescriptis.*

b ¶ *No. sing. dictum Rotæ, quòd is, qui post agitatum processum & dictam sententiam excipit, quòd omnia nulla sint ex eo, quòd prorogatio fieri non potuit suę consensu superioris, debet condemnari in expensis.*

c ¶ *Imo Ang. tenet, quod non poterit obijcere exceptionem, & idem Ang. in l. si conuenerit. in fi. ff. de iurisdic. om. iu. & allegat Guliel. de Cu. sicut iste. Istam negatiuā, ꝙ non obijciat excep. incōpetentiæ, tenet Alex. & Mod. in d. l. si conuenerit, in 2. no. Pau. ibi limitat, vide eosdem & melius, quàm alibi de hoc artic. per Decium in c. 1. in 10. col. de iud. ver. inhærendo tamen.*

d ¶ *Pon. sing. suo 146. incip. vlt. dico tibi vnum.*

sunt crimina, in quibus iudex posit inquirere, vt in d.8.articu. non tenebitur iudex habere ratum iudicium prorogatum: nec per pactū delinquentis prorogantis impediretur ipsius iudicium. argum.c.pen. infra de cler.coniug.& in c.ex parte. el 2.infra de priuileg.& cap. ex authoritate.de priuileg.lib.6. In alijs verò criminibus, ex quo accusator & accusatus sponte litigant sub alio iudice, ipse ordinarius conquiescit. Et subdit tamen, quòd inter clericos non procedit hæc quæstio: cum ipsi non possint sine cōsensu sui superioris alterius iurisdictionem prorogare, vt dictum fuit in 6.prin.artic.quæst.7. Et satis placet mihi dicta opin. Est tamen aduertendum, quòd si coram alio iudice iurisdictio esset prorogata: actum
a esset per collusionē, ꝙ licet reus esset absolutus,[a] tamen iudex proprius posset cognoscere, secundum ea, quæ traduntur per Bar. in l.Senatus. ff.de accusa. & in l.1.ff.vi bonorum rapto. & per Doct. in c.fœlicis.§.fi.de pœnis.lib.6.& per Bald.in l.nullum. C.de testi.circa quod vide quod dixi in d.cap.de his. in 4. membro princ. & vide notabilem casum, quem posui in c.2.infra de maled.

58 ¶ † Descendo nunc ex ordine ad 8. princ. artic. in quo tractandum est, an à sententia iudicis, cuius iurisdictio prorogata est, posit appellari, & ad quē debeat appellari. Et quamuis ilte articu. conueniat tit.de appel. tamen etiam conuenit materiæ nostræ: vnde dic, quòd Specu.in tit.de compet.iudi.adi.§.1. versi. sed ad quem appellabitur, ad superiorē ipsius iudicis, cuius iurisdictio est prorogata, & nō ad proprium ordinarium, cum gradatim sit appellandum, vt l.præcipimus. C.de appellat. & in l. Imperatores. ff.eod.2. quæst.6.c.biduum.infra de appell.c.dilecti. Sed superior proprius iudex non facit gradum illi, qui iudicauit: ergo, &c. Et idem voluit Bart. in l.ex consensu.ff.de appell.vbi concludit, ꝙ etiam à iudice, cuius iurisdictio est prorogata de consensu partium, potest appel. per l.Episcopali. C.de Episc.aud. arguendo ibi à casu speciali. Sol. Ideo ibi prohibetur appel.quia erat talis iudex, à cuius sententia propter dignitatis excellentiam non poterat appel. per subditos suos, & ratio horum descendit ex his, quæ dixi in præceden. articu. in prin. & in 1.quæst. vnde sit conclusio, quòd si talis est iudex, à cuius sententia potest appel. per subditos, poterit appell. & per istos prorogantes, & quò ad illum debebit appel.ad quem appellandum esset per subditos ipsius. Et sic ad superiorem ordinarium ipsius pronunciantis vel delegantis, si delegati pronunciantis fuit prorogata iurisdictio his casibus, in quibus fieri potuit prorogatio, secundum ea, quæ dixi supra, in 4.art.prin.

59 ¶ † Postremò assumo vltimum articu. princ. in quo tractandum est, qualiter iurisdictio iudicis prorogata finiatur. circa quem articu. Docto. instant in c.nouit. supra de offic.leg. & Specu. in titu.de offic. lega.§.nunc dicamus. ver. penult. & satis diffusè loquitur. Quare ego circa hunc art.pro ipsius clara intelligentia distinguo, quòd aut loquimur de his iudicibus, qui non habent nisi unicam speciem iurisdictionis: Aut de his iudicibus, qui funguntur duplici iurisdictionis specie. Primo casu subdistinguo membra.

¶ Primum, de eo qui habet successorem.

¶ Secundum, de eo qui non habet successorem.

¶ Primo casu, licet Doct. in d.c.nouit.& Spec.in d.versi.pe.videātur velle idem quod in casu sequen. dum commiscet de Episcopo, cuius iurisdictio fuit prorogata, distinguendo, vtrum prorogatio fuerit facta sub nomine proprio, an sub nomine dignitatis, secundum quod dicam in sequen.casu. Tamen ego dico, ꝙ successor cognoscet. A. B. Hanc opin. tenet Pau.de Cast. in l.1.ff.de iudic. per eandem ra-
b tionem [b] Ma. Aut prorogatio non tenuit. Nam cū fuit prorogata iurisdictio ipsius, non tanquam priuati, sed tanquam iudicis iurisdictione fungentis: etiam si prorogatio fuit facta sub nomine proprio, quia partes in ipsum, tanquam in priuatum non potuerunt iurisdictionem prorogare, per ea, quæ dixi supra in 4. prin. art. in 6.q. Et sentit etiam Specu. in fi. illius ver.ideo nomine ipsius tanquam priuati, licet expressum non sit nomen proprium, videtur facta prorogatio. Quinimò, si voluissent partes hoc facere, non valeret, vnde videntur in dubio prorogasse iurisdictionem ipsius, tāquam iurisdictionem habentis, secundum ea quæ latius dixi post Do.me. in c.quoniam Abbas. supra de offic.deleg. & latissimè in Cle.& si principalis.de rescript.facit c.dilecta. iuncta glo.supra eo.vbi rescriptum concessum contra Prælatum in causa ecclesię expresso nomine proprio censetur reale & non personale, & trāsit in successorem. Et ideo hoc casu, arbitror quòd cum expiret iurisdictio prorogata, sicut non expirat ordinaria, successor cognoscet: quia successor est ille idem, cuius iurisdictio fuit prorogata, vt l.1. ff. quis & à quo. in d.c.quoniam. cum simil. Nec obst. si diceretur, quòd fortè partes prorogauerunt, habentes solùm respectum ad dignitatem & bonitatem ipsius iudicis. Et fortè non ita confidissent de successore: quia respondeo, quòd in hoc debeant sibi prouidere. Et si nunc sunt concordes, vt successor non cognoscat: possunt etiam sibi prouidere renunciando instantiæ: vel ipsum successorē amplius non adeundo: possunt etiam à principio, si de hoc timent conuenire, quòd in quantum iurisdictio in persona ipsius expiraret ante finitam causam, haberetur perinde ac si in causa prædicta nō esset processum, & nullum iudicium intentatum, & apponant graues pœnas, si alter altero inuito vellet postea in causa procedere. Et sic ex prædictis infero, ꝙ Spec.non bene dicit dum loquitur de Episcopo sic delegato. Nam cum Episcopus habeat ordinariam iurisdictionem, & successor sit in dignitate successor, de causa prædicta cognoscet: nisi aliud conueniat inter partes.

¶ Secūdo casu, de eo, qui nō habet successorem. exemplum in legato misso de latere, & in iudice delegato,

ADDITIONES.

a ¶ *Imò si fuerit punitus vna pœna alter iudex, poterit aliam infligere, vide Bald.in l.cunctos populos. de sum. Trin.& quæ latè Siculus. An.posuit in c.de his. de accu. & per Anch. in c.conq. sup.eo.*

b ¶ *Imò per aliam rationem, quia si fieret tanquam in priuatum, non valeret. arg. l.priuatorum. C.de iurisd. omn.iud. & ideo videtur fieri in iurisdictionem, non in ipsum, vt priuatum. adde no.in simili per Abb. dum loquitur de successore Canonici delegati, in cap. quoniam Abbas. de offic. deleg. 4.col.*

legato, & hoc casu Specu.in tit.de legato.§. nunc dicamus.ver.pen. arguit, ꝙ duret iurisdictio prorogata, ex quo incœpit ea vti prius, quam iurisdictio finiretur, per c.gratum.& c.licet.sup.de off.deleg.& c.fi. versi. quis autem, ad finem. supra de arbit. & in c.ex parte, eo.titu.& c.requisisti. de testam.& per l.si quis concubinam. ff. de leg.2. In contrarium tamen arguit, quia perempta iurisdictione principali, debet perire & prorogata, quæ est accessoria. ff. de regu. iur.in l.cum principalis,& in regula, accessorium. de reg.iur. lib.6.

¶ Concludit tamen Specu. post Host. in d.c.nouit.de offic.leg. distinguendo, quòd aut prorogatio fuit facta expresso nomine proprio: Et tunc nō transit potestas in successorem legati, per c.pastoralis. §. 1.de offi.ordi. Aut fuit facta prorogatio non expresso nomine proprio: Et tunc idem legatus, vel delegatus, licet amplius nō sit legatus vel delegatus, quia reuocatus est, potest cognoscere. mouetur per no.in c.quoniam Abbas, supra de offi.deleg.allegat etiam in argum. ff.quibus modis vsusfruct.amitta. l.qui tamen. 1.responso. nisi propter crimen, vel etiam famosam causam redderetur inhabilis ad iudicādum. 3.quæst.7.c.iudices.supra de rescrip.c.sciscitatus.hęc distinctio non placet Dom. meo hic, quia cap.quoniam Abbas, non potest vendicare sibi locum in illo, qui non habet successorem in dignitate, & quia in casu nostro, prorogatio non potest respicere propriam personam ipsius iudicis: quia ipsius tanquam proprij, & sic tāquam priuatione personæ nulla erit iurisdictio. & ideo non potest dicto respectu fieri prorogatio. Et hoc argumētum tangit etiam Spec. in ver. pen. supradic. de quo dixi latius in 1.præced. casu, pro quo etiam facit quod no.Barto.in l.terminato.C.de fru.& litis expēsis. vbi dicit, quòd iudex, qui seruauit sibi taxationem expensarum sub nomine proprio, non potest illam facere deposito officio & iurisdictio. quia lex expresit nomen proprium: videtur tamen sibi reseruasse, tanquam habenti iurisdictionem. Et hoc clare procedit, secūdum Domeum, in d.c.nouit. in delega. & in legato. Sed dubium remanet in delegato respectu delegantis, vtrū delegans posit cognoscere de illa causa. circa quod Pet.vt refert Cyn. in l.si qui ex consensu. C.de episc. aud. tenet quod sic: quia prorogantes habuerunt respectum ad delegantem, sicut in simili contrahentes cum procuratore habent respectū ad dominum. Spec.in titu.de compe.iud.adi.§.1.versi. quid in delegato. tenet, quòd si delegatus fuit remotus post litconest. ipse cognoscit propter reliquias prioris mādati, quod est falsum, secundum Dominum meum. Nam cum illa iurisdictio prorogata extinguatur, & prorogantes videantur habuisse respectum ad iurisdictionem delegatam, & etiam ad personam delegati, & ad locum prorogatum: absurdum videtur, ꝙ prorogantes iurisdictionem delegati in Hybernia teneantur ire ad curiam Romanam, quæ delegauit pro causa finienda. Nam si à principio habuissent respectum ad delegantem, corā eo causam egissent. Et hanc etiam opin.sentit Dom. Anton. in d. c.nouit.& mihi placet dicta opi. Nam cum ipsius iurisdictio fuerit prorogata, & iurisdictio sit sublata, & extincta in eo: nec habeat successorem, etiam si sit legatus: quia si mitteretur alius legatus post eum, non diceretur successor, sed diceretur nouus legatus. facit c.dilecto. infra de præben. Et ex prædictis deciditur, quid tenendum sit, si à prin. quando partes consenserunt, iudex habebat iurisdictionem, & ex post facto finita est iurisdictio. de quo artic. dixi supra in 7.art.prin.ver.septimò quero. vbi remisi me hic dicturum. Et sic per prædicta habes decisionem illius dubij.

¶ Secūdo principali casu, cū loquimur de eo, cuius iurisdictio poterat prorogari duplici respectu, propter duplicem iurisdictionis speciem. Spec.in ti. de compe.iud.adi.§. 1.versi. quid in delegato. tenet, quòd si delegatus fuit remotus post li. cont

cauſis criminalibus poſſit præuenire iuriſdictionem iudicis cauſarum eccleſiaſticarum.

11 *Iudex delegatus per ordinarium præueniri poteſt.*

12 *Iuriſdictio ordinarij præueniri poteſt per delegatam.*

13 *Epiſcopus expulſus in aliena diœceſi cognoſcens inter ſubditos, an poſsit ordinarium illius diœceſis præuenire.*

14 *Præuentio iuriſdictionis, quando fieri poſſit, & in quibus cauſis.*

15 *Præuentio, quibus fiat actibus.*

16 *Iuriſdictio, an dicatur præuenta per libellum in actis poſitum.*

17 *Iuriſdictio, an dicatur præuenta per verbalem citationem.*

18 *Citatio per quam iuriſdictio præuenitur, qualis eſſe debeat.*

19 *Citatio vt operetur, in notitiã citati peruenisse debet.*

20 *Citatio quælibet, an ſufficiat, vt per eam præuentio fiat.*

21 *Iuriſdictio, an præueniatur per citationem realem.*

22 *Præuenisse iuriſdictionẽ quis dicatur, ſi vnus & idem pro eodem negotio a duobus citetur.*

23 *Delictum mandantis non differt ſpecie à delicto mandatarij.*

24 *Excommunicatus an cenſeatur, qui ſub conditione ſi intra menſem non ſoluerit, excommunicatur, & ante euentum conditionis transfert domicilium.*

25 *Prior alicuius monaſterij, an potius teneatur obedire viſitatori, quàm proprio generali.*

26 *Iuriſdictio, an præueniatur, dum condictio ex l. diffamari. C. de inge. ma. intentatur.*

27 *Effectus primus præuentionis iuriſdictionis, quis ſit.*

28 *Effectus ſecundus præuentionis iuriſdictionis, qualis.*

29 *Præuentio iuriſdictionis locum non habet in crimine hæreſis.*

30 *Præuentio iuriſdictionis locum nõ habet in clerico duo beneficia habente incompatibilia.*

31 *Præuentio iuriſdictionis locum non habet in non comparente.*

32 *Præuentio iuriſdictionis, in quibus locum ſibi vendicet. & num. ſeq.*

35 *Præuentio iuriſdictionis, quos producat effectus, & num. ſequen.*

43 *Iudice ſe intromittente de cauſa ad ſe non pertinente, quod detur remedium, & nu. ſeq.*

45 *Iudex competens quis dicatur, ſi citatus tempore iudicij cœpti erat vnius fori, & ante ſententiæ executionem mutet forum. & nu. ſeq.*

53 *Reus, an poſſit mutare forum, & num. ſeq.*

55 *Actor, an poſſit forum mutare.*

PROPOSVISTI. Si citatus ad cauſam poſtea mutat forum, in cauſa illa coram primo iudice reſpondere tenetur. h.d. vel ſic. Citatus legitimè tenetur cauſam proſequi coram iudice citante: non obſtat, q̃ poſt citationem mutauerit forum. h. d. communis diuiſio. ſecunda ibi, pono.

1 ¶ † Primò no. ibi, ſubditus, q̃ licet ſortiens forum ratione contractus vel delicti, non dicatur propriè ſubditus, vt dixi in cap. præced. in 2. princ. artic. q. fi. tamen ſuppoſitus ratione domicilij iuriſdictioni alterius, poteſt dici ſubiectus: quia iſte tex. non loquitur de ſubiecto ratione originis, per ea, quæ infra dicã, ſed de ſuppoſito ratione domicilij tantùm: quia poteſt mutare forum, de quo videbimus latius in cap. ſequen.

2 ¶ † Secundò no. ibi, ad petitionẽ, quòd ad hoc, vt per citationem perpetuetur iuriſdictio, debet fieri ad partis petitionem, quod intellige, quando iudex procedit ad vtilitatem priuatam, quo caſu, ad vtilitatem citationis exigitur, quòd fiat ad partis petitionem, ad idem facit c. præcedens, & in l. ad prætorium. C. de iud. & ibi per Bar. & in l. fi. C. de bon. author. iudi. poſſ. & in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. Et dicit Ioan. de Imo. & bene, quod cautum eſt, q̃ hoc ſcribatur in actis. facit quod traditur per Doct. in c. ad noſtrum. el 2. de iureiur. ſecus ſi iudex procedit ex officio, quia tunc tenet locum partis. de quo dic, vt latius dixi in c. qualiter. el 2. infra de accuſ. in 8. prin. artic.

3 ¶ † Tertiò no. ibi, à te. ar. optimum, q̃ licet creditor poſsit debitorem fugientem propria auctoritate realiter citare, ipſum perſonaliter capiendo, vt in l. ait Prætor. §. ſi debitorẽ. ff. de his, quæ in fraud. cred. non tamen poteſt verbaliter citare eum ita, vt ille neceſsitetur comparere, & vt vigore talis citationis non comparens, dicatur contumax, & ſic vt contumax valeat mulctari. Sed talis citatio debet fieri per iudicem, & ad partis petitionem. facit quod no. maxime per Dom. meum in c. 1. ſupra de iud. & ibi tetigi. vide Spec. & Ioan. Andr. in tit. de citationibus. §. ſequitur. ver. 2.

4 ¶ † Quartò no. ibi, legitimè citatus, q̃ ad hoc, vt per citationem dicatur præuenta iuriſdictio, neceſſarium eſt, quòd citatio ſit legitima. nam ſicut per citationem nullam non perpetuatur iuriſdictio, vt no. glo. in c. cum plures. de offi. deleg. lib. 6. Item nec præuenitur, ſecundum Io. And. de quo latius dicam infra in 4. prin. art. q. 5.

5 ¶ † Quintò no. q̃ ſubditus ſolùm ratione domicilij ex ſola domicilij tranſlatione deſinit eſſe ſubditus, & fit de iuriſdictione alterius. de quo latius dicam in c. ſequen.

6 ¶ † Vltimò no. ibi, aduerſarij tui, quòd ille, qui mihi aduerſatur in lite & in iudicio, poteſt dici aduerſarius meus. ad idem c. 1. ſupra de iudi. quod procedit, etiam ſi iuſtitiam foueat: nam inter litigantes, propter litigium præſumitur inimicitia, vt no. in c. in literis, & in c. item cum quis. infra de reſtit. ſpol. & vide, quod no. in c. 1. de colluſione detegen. & ibi dixi. non ergo conſideratur iuſtitia vel iniuſtitia, ſed factum, quod ſolitum eſt mouere animos ad inimicitiam, vt in c. meminimus, & in cap. repellantur, & ibi dixi, infra de accuſ. vide etiam ad hanc materiam 23. quæſt. 5. c. non eſt crudelis. vbi etiam iudex quandoque incurrit odium ex adminiſtratione iuſtitiæ, & non ſolum ille, qui principaliter mouit litem, vel cui principaliter eſt mota lis, dicitur mihi aduerſarius, ſed etiam ſubrogatus in illa lite, vt in c. 2. vt lite pendent. lib. 6. Et prædicta notabis ad intellectum ſtatutorum loquentium de aduerſarijs. Sed antequam veniam ad apparatum & materiam, oppono. videtur enim, quòd etiam ſi nõ præuenta fuiſſet iuriſdictio per citationem: tamen iſte potuiſſet compelli ad reſpondendum coram ipſo iudice, licet mutaſſet domicilium, vt no. in l. 2. C. de iuriſd. om. iud. SOL. Dic, q̃ aut loquimur in foro reſpectu domicilij, & hoc caſu, poſt mutatum domicilium, non poteſt

teſt quis coram priori iudice conueniri, vt hic, & in l. ſi quis poſtea. ff. de iudic. Aut loquimur in foro ratione contractus, & tunc mutatio domicilij uel receſſus à loco contractus, non facit vt non poſsit conueniri in loco contractus. Ita loquitur contrarium, & hoc tenent glo. Barto. Bald. & Doctores, in l. penult. ff. de iuriſdict. omn. iudic. de quo dic, vt dixi in c. dilecti. ſupra eod. in 2. princ. artic. q. 11. & in c. poſtulaſti. ſupra eo.

7 ¶ † Secundò oppono: videtur enim, quòd quis non poſsit ſibi mutare domicilium, vt in l. Senatores. ff. de Sena. SOL. Aut nos loquimur in domicilio aſſumpto, & ſic in domicilio accidentali, & hoc poteſt quis volũtate ſua mutare, vt hic, & in l. aſſumptio. ff. ad muni. & in l. ſi quis poſtea. ff. de iud. Aut loquimur in domicilio naturali & originario, & illud non poteſt mutari. Ita loquitur contrarium. fallit in muliere, quæ per contractum matrimonij mutat domicilium, etiam originarium, vt in d. l. pen. ff. de iuriſdict. omn. iud. & in l. penul. §. 1. ff. ad municip. & in l. origine. C. de municip. & orig. lib. 10. Gloſ. in princ. allegat iura concordantia, ex quibus effectualiter ſumpta eſt hæc decretalis: deinde infert ad intellectum tex. & tractat per quos actus fiat præuentio. Et in fi. ponit vnum effectum præuentionis. In ea. glo. in fi. dic, quia ſupra in Rubr. verſi. 13. Ego dixi, me hic dicturum de materia præuentionis, ſeu occupationis vel præced. cognitionis, in quo art. venit tractanda materia præuentionis & præoccupationis iuriſdictionis, quæ eſt vtilis & ſubtilis, & quotidiana, & quotidie frequentata, & à maioribus minus plenè & ordinatè expedita. Ideò, vt eam claram & latè & ordinatè habeas, proſequar infraſcriptos articulos principales.

¶ Primus erit, quid ſit præuenire, vel præoccupare iuriſdictionem.

¶ Secundus, quis poſsit præuenire ſeu præoccupare iuriſdictionem, & in hoc proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, diſtinguam præuentionis actum quò ad iudicem, & quò ad partes.

¶ Secunda, vtrum ille, qui acquiſiuit iuriſdictionem aliquo iure ſpeciali, puta priuilegio, vel conſuetudine, aut præſcriptione, poſsit præuenire iuriſdictionem alterius iudicis ordinarij.

¶ Tertia, vtrum iudex, qui præpoſitus eſt cognitioni cauſarũ ciuilium, poſsit in cauſis criminalibus, de quibus incidenter cognoſcit, præuenire iuriſdictionem iudicis cauſarum criminalium.

¶ Quarta, vtrum iudex, cuius iuriſdictio prorogata eſt, dicatur præueniſſe vigore prorogationis in eum factæ.

¶ Quinta, vtrum iuriſdictio delegati poſsit præueniri per ordinarium.

¶ Sexta, vtrum iuriſdictio ordinarij poſsit præueniri per delegatum.

¶ Septima, vtrum eo caſu, q̃ Epiſcopus expulſus poteſt cognoſcere in proxima diœceſi inter ſubditos ſuos, ſecundum formam Clem. vnicæ, eod. titu. poſsit præuenire illum ordinarium ratione delicti commiſsi per ſubditum ſuum in dicto loco propinquo, vbi cognoſcit.

¶ Tertius princip. articulus erit, in quibus cauſis poſsit fieri præuentio.

¶ Quartus princip. art. erit, qualiter, & per quos actus dicatur fieri præuentio. & in hoc articulo præmiſſo quodam euidentiali, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, vtrum poſsit fieri per libellum poſitum in actis.

¶ Secunda, vtrum fiat per citationem verbalem.

¶ Tertia, qualis debeat eſſe citatio.

¶ Quarta, an requiratur, quòd talis citatio perueniat ad notitiam citati.

¶ Quinta, an ad hoc, vt fiat præuentio per citationem, ſufficiat citatio etiam inualida.

¶ Sexta, vtrum per citationem realem, hoc eſt, per capturam fiat præuentio.

¶ Septima, quid ſi aliquis apparet citatus eodem die à duobus iudicibus pro eodem delicto: ſed non apparet, quæ citatio prior fuerit, quid erit agendum.

¶ Octaua, quid iuris ſi vnus & idem eſt citatus à duobus iudicibus, ab vno verbaliter, ab alio realiter: quis dicatur præueniſſe: maximè, ſi eodem tempore vtraque citatio facta fuerit.

¶ Nona, quid ſi in ciuitate ſunt duo officiales, Poteſtas & Capitaneus, & viget ſtatutum, quod de eodem maleficio vel negocio, de quo vnus actor cœpit cognoſcere mittẽdo copiam inquiſitionis ad cameram, alius non poſsit ſe intromittere, &c. vide inf. ne nimis longa ſit propoſitio quæſtionis.

¶ Decima, Quid ſi per iudicem domicilij quis fuit excommunicatus ſub conditione, ſi non ſatisfecerit intra menſem, & ante conditionis euentum tranſtulit domicilium, vtrum adueniente die, & eo non ſatisfaciente, ſit excommunicatus, & ſic, vtrum per actum conditionalem præueniatur iuriſdictio.

¶ Vndecima, Quid ſi viſitator mandauit Priori alicuius monaſterij, quòd ſe pareat ad viſitationem: quia incontinenti volebat eum viſitare, & ideo à loco non diſcederet: poſt quod mandatũ Prior prædictus ſtatim recepit literas à ſuo Generali, q̃ ſe eidem incontinenti preſentaret: quare dubitat Prior, quid agere debeat, & an per primum mandatum, ſit præuenta iuriſdictio.

¶ Duodecima, vtrum per intentionem conditionis ex l. diffamari. C. de ingen. man. in ciuilibus, aut in criminalibus ex l. Titia. ff. de accuſat. & ex l. ea quidem. C. qui accuſa. non poſſ. dicatur præuenta iuriſdictio.

¶ Quintus & vltimus princ. artic. iſtius 13. art. erit de effectibus ipſius præuentionis.

¶ Circa primum articulum, in quo quæritur: quid ſit præuenire iuriſdictionem. arbitror dicendum, quòd præuenire eſt iuriſdictionem, quæ pluribus competebat, vel competere poterat, ſibi appropriare, & in perſonam ſuam formare, ſeu conſolidare in cauſa præuenta. Quare autem ita ego deſcripſerim, apparebit ex his, quæ dicentur in 5. princip. artic.

8 ¶ † Circa ſecũdum principalem articulũ, in quo venit examinandum, quis poſsit præuenire iuriſdictionem. In primis arbitror ita diſtinguendum, q̃ aut loquimur de præueniendo iuriſdictionem reſpectu iudicum, qui amodò non poterunt cognoſcere de cauſa præuenta: Aut reſpectu partium, ita quòd poſsint amplius forum mutare. Primo caſu dicen-

dum arbitror, quòd talis præuentio seu occupatio potest fieri per omnes iudices & officiales habentes iurisdictionē principaliter in solidum, & in actu, argum. tex. nostri, & l. si quis postea. ff. de iud. & c. cum plures. de offic. deleg. lib. 6. & no. in l. si pluribus. ff. de leg. 1. Ideò autem dixi principaliter: quia si alter ab altero recognosceret, non intelligeretur præuenisse aut præoccupasse inuito superiore, vt in l. iudicium soluitur. ff. de iud. ideò autē dixi, quòd in solidum, quia secus esset si plures haberent iurisdictionem cō muniter, seu coniunctim: quia tunc vnus solus non posset præoccupare, vt in c. prudentiam. supra de offic. deleg. Ideo autem dixi, in actu, quia secus esset, si in defectum aliorum, vel alijs negligentibus,
a vel impeditis [a] quis posset iurisdictionem exercere. Nam tunc expectanda esset negligentia, vel impedimentum illorum, vt in d. cap. prudentiam. facit & quod traditur in d. cap. cum plures. de offic. deleg. lib. 6. Item faciunt no. in cap. ex transmissa. & cap. ex tenore. supra eodem, & secundum prædicta potest intelligi, & saluari dictum Barto. in l. si maritus in magistratu. ff. de adult. vbi dicit, quòd si duo habent æqualem iurisdictionem, alio deficiente, alius non poterit præoccupare, per illum tex. dicit tamen cogitandum. Intelligo enim dictam decisionem secundum terminos illius legis, quòd alter solùm posset præueniri, data sola negligentia alterius: quia si solùm adest impedimētum alterius, quia tunc non dicitur negligens, nō videtur posse preueniri. quod arbitror procedere, quando alius iudex posset cognoscere: secus si nullus alius adesset, & fortè impedimentum esset aliqualiter duraturum, & maximè ne delicta remaneant impunita: fortè dicendum, ꝙ alius posset præuenire. arg. l. 1. §. huius rei. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. Et fortè propter hāc causam, tex. in l. 1. ff. de offi. consulis, considerat solùm impedimentum alterius, & non solam negligentiam. per quem tex. Ange. in d. l. si maritus. reprobat illud dictū Bart. Sed potest saluari secundum ea, quæ supra dixi. Et prædicta procedunt, tàm in iudicibus ecclesiasticis ad inuicem, quàm in iudicibus secularibus adinuicem, & etiam in iudicibus ecclesiasticis & secularibus mistim, respectu causarum misti fori, secūdum ea, quæ dixi in c. cum sit generale. supra eo. Ista procedunt tàm in habētibus merum vel mistum imperium, quàm etiam simplicem iurisdictionē, quod de se satis patet, & voluit Bal. in d. l. si quis postea. ff. de iud. dummodò agatur de præuentione circa id, quod sit in cognitionali iurisdictione ipsius iudicis volentis præuenire, per l. 1. & 2. C. si a non cōpe. iud. & in regula, ea quæ fiunt à iudice. de regu. iur. lib. 6. & patet ex superioribus. Nam per iudicem incompetentem, non potest præoccupari iurisdictio, vt in Cle. si. vt li. pend. A. B. Item procedunt tam in ordi-
b narijs, vt hic, quàm in delegatis, datis cum clausula, [b] quatenus uos vel duo, vel vnus vestrum. c. cum plures. §. porrò. de offic. deleg. lib. 6. & in vno ordine, & alio delegato. de offi. deleg. c. studuisti. inf. de appel. c. vt debitus. Ma. Et aduerte: quia non solùm æqualis potest præuenire iurisdictionem æqualiter, aut inferioris iudicis, sed etiam inferior potest præuenire iurisdictionem superioris in his, in quibus vtrique cōpetit iurisdictio, si inferior à superiore illam non recognoscit. vnde Archid. potest præuenire iurisdictionem sui Episcopi in his, quæ spectant ad ipsum, & ad Episcopum pariter. de quibus in c. ad hoc, & in c. cum satis, & in c. fi. de offi. Arch. A. B. Sed aduerte: quia quidam volunt, ꝙ de causis subditorum inferiorum Prælatorum Episcopus cognoscere nō potest, nisi per appel. deuoluantur ad ipsum, per c. cum ab ecclesiarum, & c. quanto. supra de offi. ord. 18. q. 2. c. cognouimus. 93. dist. c. legimus. de excess. Præla. c. 2. 11. q. 1. c. peruenit. hoc tenuit Io. 11. q. 2. qui resistit. 70. dist. in c. de offic. ord. c. pastoralis. vbi hoc tenet g. Alij tenent cōtrarium, dicentes, ꝙ Episcopus, prætermissis & inuitis inferioribus Prælatis, cognoscit de causis subditorum inferiorum Prelatorum, si ipsum adeant: quia est ordinarius totius diœcesis. 11. q. 1. c. de persona. supra c. cum contingat. in Authen. de defen. ciui. in prin. vbi dicitur, ꝙ defensores ciuitatis, prætermissis magistratibus municipalibus, possunt cognoscere de causis subditorum, tenet Io. in d. c. cum ab ecclesiarum, & c. quanto. in quibus de hoc per Hostien. qui idem tenet, nisi speciali priuilegio vel consuetudine Episcopus impediretur, vt no. Host. cap. pastoralis. de offic. ord. & in summa, eod. titu. §. quid pertineat se. §. sunt autem distinctæ. ver. quid de subditorum. reperio, ꝙ quidam Dominus Alanus de Perusio cōsuluit, ꝙ locus esset gratificat. in deferendo opin. magistrorum. Sed Ioan. And. in quodam suo consilio, quod incipit, Episcopus Aretinus, qui nunc est, concludit, ꝙ sit locus præuentioni, vt qui primò incœpit de causa cognoscere, & ar. præuenit de causa cognoscat: nec alius posit se intromittere: quia vbi quis plures habet iudices in optione actoris est, coram quo maluerit aduersarium conuenire, d. c. cum sit, & cap. dilecti. supra eod. dixi plenè cap. fi. infra eod. in 3. prin. artic. alterius autem cognitio per alium præueniri potest, vt hic & supra dixi. Et mihi placet per ea, quæ supra dixi. Ma. Qui nimò videtur, ꝙ etiam inferior posit præuenire iurisdictionem superioris, à quo illam recognoscit: vn de iurisdictio Papæ videtur posse præueniri per inferiorem ordinarium, vt in cap. vt debitus. infra de appellat. & in collatione beneficiorum ordinarius præuenit Papam, vt in cap. dilectus filius. infra de præbend. cum alijs infinitis sim. Sed non est effectualis præuentio, quò minus superior posit prohibere, & ad se iudicium & iurisdictionem aduocare, per d. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. & supra dixi, in princ. istius q.

¶ Secundo casu, cùm loquimur de præuentione, quò ad ipsas partes, ne possint mutare forum, dic vt latius dicam infra in 15. q. prin. art.

9 ¶ †Secundò quero, vtrum ille, qui acquisiuit iurisdictionem aliquo iure speciali, possit præuenire iurisdictionem alterius iudicis ordinarij? Sol. Dic, quòd sic, per no. per Innocen. Ioan. Andr. & Dominum

ADDITIONES.

a ¶ *Impeditis. Cessante tamen impedimento, debet reassumi iudex consocius, vt magistraliter declarat Abb. in capit. quoniam Abbas. in gloss. de offic. deleg. supra.*

b ¶ *Clausula. Aduerte tamen, quia secus esset in clausula, quòd si omnes non poteritis, &c. de qua per glo. & Abb. in c. quoniam Abb. de offi. deleg.*

num meum, in cap. 3. supra de offic. ordin. quod limita, si modò talis præscripsit, vel acquisiuit iurisdictionē accumulatiuè, & principaliter, & separatim & insolidum, per ea, quæ dixi in quæst. præceden. secùs si accumulatiuè per viam cōmunis cognitionis, vel exclusiuè, excludendo ordinarium ab ea cognitione, quia tunc non esset tractandum de præuentione. & idem si præscripsit in defectum vel negligentiam iudicis ordinarij, faciunt quæ dixi in præced. q. & quod no. in c. irrefragabili, in princip. & §. excessus. supra, de offic. ordin.

10 ¶ †Tertiò quæro, Vtrùm iudex, qui præpositus est cognitioni causarū ciuilium, possit in causis criminalibus, de quibus incidenter potest cognoscere, præuenire iurisdictionem iudicis causarum ecclesiasticarum: Exemplum in teste, qui in causa ciuili examinatus, vel coram non suo iudice falsum deponit: an potest à dicto iudice puniri. Sol. Bartolus tenet ꝙ sic, in l. 3. §. aqua. ff. de aqua quotid. & æsti. per notata per illum textū, & l. nullum. C. de test. & l. sciant cuncti. C. de probat. Tu dic, quòd hæc quæstio pendet ab his, quæ notantur in dicta l. nullum. & quæ traduntur in capitulo, super his, & quæ dixi in cap. de his. infra de accu. & adde, quæ dicam in 5. princ. art.

¶ Quartò quæro, Vtrùm iudex, cuius iurisdictio est prorogata, dicatur per prorogationem præueniss̄e? Sol. Dic, vt latè dixi in capitulo præcedenti, in 8. princ. artic. quæst. 13. & aliquid subdam infra, in 4. articu.

11 ¶ †Quintò quero, Vtrùm iudex delegatus possit præueniri per ordinarium? Sol. Dic, quòd sic. tenet Hostiens. in summa, in titulo, de offic. deleg. §. quod sit officium. Innocentius & Hostiensis in c. ad petitionem. infra de accusa. & ibi etiam traditur per Vincen. Ioan. Philip. & Ioannem Andræam, tenet Henricus Bohic in cap. plerunque. supra de rescript. & est textus in cap. vt debitus. infra de appel. secundum vnum intellectum, & ibi dixi in 6. not. quod limita & declara, vt ibi dixi, maximè in glo. 4. in fi. vbi latissimè examinaui istum ar. & ibi etiam examinaui de præuentione, qualiter possit fieri inter plures delegatos per diuersas literas impetratas ab actore & reo.

12 ¶ †Sextò quæro, quid ecōtra: Vtrùm iurisdictio ordinarij possit præueniri per delegatū? Sol. Dic, quòd sic, vt legitur & notatur in d. cap. vt debitus. secundum glo. Ioan. Vinc. Innoc. Hostiens. & Abb. ibi, & Archi. 2. quæst. 6. cap. eius qui, facit etiam cap. cùm dilectus. in fi. de purga. cano. tenet Specu. in titulo, de legato. §. fin. vers. Item quòd causa pendet. & glo. magna in cap. quamuis, de offic. leg. lib. 6. & Henricus in d. c. plerunque. & vide quod latè dixi in d. cap. vt debitus.

13 ¶ †Septimò quero, Vtrùm eo casu, quòd Episcopus expulsus potest cognoscere in proxima diœcesi inter subditos suos, secundum formam Clem. vnicæ, eo. tit. posit præuenire ordinarium, in cuius diœcesi cognoscit ratione delicti cōmissi per subditum suum Episcopi expulsi in loco, in quo cognoscit? Sol. Bertrandus in dicta Clem. vnica, concludit, ꝙ non. Nec obstat secūdum eū ille tex. dum loquitur per verbum, iurisdictionem ordinariam, quia intelligitur, secundum eum, saluo iure tertij, arg. l. 2. §. meritò. ff. ne quid in loco publi. & c. quamuis. in fi. de rescript. lib. 6. mouetur, quia si Episcopus expulsus fuisset in propria diœcesi, non potuisset ita citò præuenire dictum ordinarium, ex quo non sciuisset ita citò, vt in cap. quanto. de rescript. Ioan. de Lig. in dicta Clem. in verbo, Subditos, tenet cōtrariam sententiam, quam sequūtur ibi Zabarel. & Ioannes de Imola, & ego etiam secutus fui, & ad rationem Bertrandi respondetur per cap. Ecclesia. supra de elect. vbi dicitur, quòd non est considerandum, an tàm citò, vel non tàm citò potuerit scire: quia cum ratione domicilij & ratione iurisdictionis habeat potestatem cognoscendi, sequitur, quòd sicut poterat in propria diœcesi præuenire iudicem loci delicti, ita & in delicto: quinimò ego arbitror, quòd etiā hoc casu debebit punire secundum cōstitutionem propriæ diœcesis, circa quod vide remissiones, quas in genere dedi in c. postulasti. supra eod. in 4. membro princ. & fortè aliquid dicma in 5. princ. artic.

14 ¶ †Circa tertium principalem articulum, in quo quæritur, in quibus causis posit fieri præuentio. Arbitror dicēdum, quòd data potestate cognoscendi in iudicio, potest fieri præuentio in omnibus causis, tàm ciuilibus, quàm criminalibus, & spiritualibus quàm profanis. facit secundum Baldum in l. si quis postea. & in l. vbi cœptum. ff. de iudic. in crimine hæresis, in quo nō solùm iudex qui incœpit, sed etiam alius cognoscere potest, non obstante præuentione primi. quod an sit verum, & procedat in crimine læsæ maiestatis, dicam in 5. princ. articu.

15 ¶ † Circa quartū principalem articulum, in quo tractandum est, qualiter, & per quos actus quis dicatur præueniss̄e, seu præoccupasse iurisdictionem. A. B. Aduerte, quia de præoccupatione, seu præuentione possumus quærere, quò ad diuersos actus. Quandoque enim quæritur de præoccupatione respectu ordinis procedendi. & ista non est materia nostra, sed l. qui prior. ff. de lega. secūdo, & cap. cùm dilectus. infra de ordi. cognitio. Quandoque respectu iuris eligendi, & similiter nō est materia nostra, sed l. si pluribus. ff. de leg. 3. Quandoque de præoccupatione respectu effectus eius, de quo agitur, & simi liter nō est materia nostra: Sed traditur dicta l. si pluribus. & l. si ex duobus. ff. de duob. reis. & l. fideicommissa. §. interdum. ff. de leg. 3. & cap. si duobus. de rescript. lib. 6. Et vide etiam, quæ dixi in cap. penul. de ordine cog. in vlt. not. & in c. 2. de restit. spol. in materia molendinorum. quæst. 5. Quandoque quæritur de præoccupatione vel præuentione respectu iurisdictionis ab habente scilicet iurisdictionem, non quò ad acquirendam iurisdictionem, quæ dicitur quæri per presentatiouem literarum, vt in cap. super eo. & cap. vt debitus. infra de appell. Quandoque quò ad perpetuandam iurisdictionem. Ma. In persona iudicis, ita vt videatur cœpisse iurisdictionem, & per cōsequens res desinat esse integra. & ista non est principalis materia nostra: Sed de ea dicendum, vt dixi in cap. gratum. & in cap. relatum. & in cap. licet. supra de offic. deleg. & per Archid. 2. quæst. 6. cap. non ita. & per Legistas in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. Aut loquitur quòd ad perpetuādam iurisdictionē contra citatū, adeo vt amodò videatur esse quò ad dictā causam de foro ipsius, & ꝙ alius iudex nō possit se intromittere ratione præuētionis factæ

per ipsum. Et ista est propriè materia nostra, in qua pro ipsius clariori doctrina prosequar infrascriptas quæstiones.

16 ¶ † Primò igitur quæro, vtrum per libellum posituni in actis dicatur præuenta iurisdictio? Sol. Bal. in d.l.si quis postea.ff.de iudic.dicit, quòd non: nisi accedat citatio. mouetur per glo. singularem in l.1. ff.de in ius vocan. & per l. libertus aduersus. eodem tit.de in ius vocan. vbi bonus textus, qui vult, quòd libelli porrectio non habet vim citationis, & ibi etiam hoc tenet Baldus, & mihi placet. faciunt quæ dicam in sequen. quæst. tenet Ioan. And. in additio. Specul. in titu. de libel. oblat. §. nunc videamus. in princ. A. B. Vnde licet officialis antea posuerit inquisitionem in libro, non tamen diceretur præueniisse: quia ista non est præuentio, sed voluntas præueniendi. ita dicit Bald. in l.1. C. de confess. & vide eundem Bal. in l.1. C. quando libel. prin. da. licet tamen per formatam inquisitionem non inducatur litis pendentia, tamen inducitur litis præparatio. tex. in l. quemadmodum. de inoffic. testam. Aduerte tamen: quia licet non emanauerit citatio, si tamen iudex processit ad examinationem testium ad informationem curiæ diceretur fortè vel præueniisse, vel præparasse. facit l.1. §. non semper. ff. de appell. Vidi allegatum, quòd si citatio rei fuit facta fine schedula inquisitionis ab vno iudice, deinde secundo loco fuit facta ab alio iudicum tenore inquisitionis, q̃ tamen dicatur præueniisse, per cap. Ecclesia. secundo, vt lite pend. sed nihil facit. item per c.2. de dilat. sed loquitur in alio casu. Tertiò per l. si finita. §. Iulia. ff. de dam. infec. Ma. Et hoc arbitror procedere, nisi libelli oblatio fortè ex forma statuti haberet vim litis contesta. facit, quod no. Bald. in repe. l. seruum quoque. §. publicè. ff. de procur. d. cap. veniens. de accusa. in 1. quæst. 3. quæst. prin. & vide quod dixi in c.1. de libel. obla.

17 ¶ † Secundò quæro, vtrum per citationem verbalem dicatur præuenta iurisdictio? Sol. Tex. est hic, quòd sic, quò ad partem. & idem probatur in d. l. si quis postea. Et idem arbitror quò ad iudicem, propter eandem rationem, & l. vbi cœptum. ff. de iudic. & per no. in l. fin. vt lite penden. tenet Bald. in l. Senatus. circa finem. C. qui accusare non possunt.

18 ¶ † Tertiò quæro, qualis debeat esse ista citatio,[a]
a an requiratur, quòd sit peremptoria per tria edicta distincta, vel vnica peremptoria, vel sufficiat prima citatio sine peremptorio? Sol. Ioan. Andr. post Guli. concludit sufficere primam citationem: facit quod no. in cap. licet. supra de offic. deleg. Petr. verò tenet contrarium. Sed primam opinionem sequuntur communiter Doct. Moder. Dom. Anton. & Dominus meus, & tenet gl. ex presse in Clemen. vnica. in verbo, citationes. de iud. per textum nostrum. facit quod no. in cap. quoniam contra. infra de probat. & in cap. prudentiam. in princ. de offic. deleg. & Instit. de pœna teme. litigan. §. fin. facit l. si quis postea. quia solùm requiritur, quòd quis fuerit vocatus in ius. & sequitur Bald. in d.l.si quis postea, allegans no. per Archid. in c. non ita. 2. quæst. 6. Prædicta tamen sunt limitanda in eo citato, qui habet plures iudices, quorum par & principalis est iurisdictio: nec citatus potest aliquem ex illis iudici-

b bus declinare.[b] Exemplum. In hac nostra ciuitate Senensi, in ciuilibus possunt cognoscere Potestas & officiales mercantiæ: in criminalibus verò Potestas & Capitaneus: in his ergo casibus, qui præuenerit aliũ per citationem, erit iudex ipsius citati. Sed si aliquis citaretur coram non suo iudice, vel coram eo, qui posset declinare iudicium per solam citationem: nõ videretur acceptum nec præuenta iurisdictio, sed tunc solùm quando esset præclusa via proponendæ dilatoriæ fori, de qua materia latissimè dixi in c. inter monasterium. inf. de re iud. singulariter limitat Bart. in d.l. vbi cœptum. ff. de iudic. per l. non vim. eod. titu. & mihi placet. circa quod vide, quo dixi in cap. præced. in 6. art. princip. quæst. 8. Et hoc adde ad ea, quæ dixi supra in 2. princ. artic. quæstio. 4. Item aduerte circa prædicta: quia ad hoc, vt per talem citationem dicatur præuenta iurisdictio, requiritur, q̃ fiat ad partis instantiam: nisi sit causa, in qua iudex possit procedere per inquisitionem, secũdum quod dixi supra in 2. no.

19 ¶ † Quartò quæro, an requiratur quòd talis citatio peruenerit in notitiam citati? Sol. Ioannes Andreas, Dom. Anton. & Zabarel. videntur velle, q̃ requiratur: vnde volunt, quòd non sufficiat sola commissio, vt traditur per eos in cap. fi. supra de offi. leg. Sed Dom. meus ibi sentit contrarium. Et etiam tenent Bar. & Bal. in d.l. & quia. ff. de iurisdic. om. iud. Sed tu aduerte: quia præfati Doctores loquuntur in perpetuandam iurisdictionem, secũdum formam primi membri, de qua dixi in prin. istius 4. artic. de quo in d.c. gratum, & c. relatum, & per Archid. in d. c. non ita. in quo casu videtur sufficere, quòd res desierit esse integra, quæ videtur desinere esse integra per solam cõmissionem de citando. Sed nos loquimur, per quem actum dicatur præuenta iurisdictio quò ad materiã nostram, de qua in fi. principij istius quarti membri principalis. Et ideo arbitror dicendum, quòd requiritur, q̃ perueniat ad notitiam citati. Et hoc denotat verbum Citamus, positum hic in textu, & in d.l.si quis postea. ff. de iudic. Nam aliud est esse citatum, & aliud cõmissam esse citationem. vt de se patet. facit etiam Clemen. 2. & quod no. gl. in verbo, ad partem, vt lite penden. Nam & hic, quò ad materiam nostram, litis pendentia videtur esse illa, quæ inducit effectum præuentionis & præoccupationis. cogitabis.

20 ¶ † Quintò quæro, vtrũ ad hoc, vt fiat præuẽtio
c per citationem, sufficiat quæcunque [c] citatio etiam inualida? Sol. Ioan. Andr. & Doct. hic volunt, quòd

ADDITIONES.

a ¶ *An per solam citationem perpetuetur iurisdict. & præueniatur. faciunt etiam no. per Doct. in l. cum notissimi, in princ. vbi Alexan. C. de præscrip. 30. vel 40. an. & vide Bar. in l. sepulchri. ff. de sepul. viol. & Are. in tract. malefici. vers. citentur. Bal. in l. si plurib. ff. de leg. 1. Alex. in l. & quia. 10. col. de iurisd. cm. iud.*

b ¶ *Declinare. Adde quod dicit Bar. qui etiam aliter limitat in l. si maritus. ff. de adulter. Pau. consi. 48. secundum antiq. impressionem.*

c ¶ *Adde quòd nec perpetuatur siue præuenitur per porrectionem libelli, vel inquisitionem ineptam. Bald. in l. edita. 13. col. in fi. C. de eden.*

quòd exigitur, quòd citatio sit valida, per no. per gl. in cap. cùm plures. de offic. deleg. lib. 6. dixi supra in 4. nota. tenet Bald. in dicta l. si quis postea. in l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. omn. iud. per l. pen. C. ne de statu defunctorum. tenet Archid. 2. quæst. 6. cap. non ita. frustratoria enim citatio non perpetuat iurisdictionem, vt in c. bonæ, in fi. supra de elect. facit quod no. Ioan. And. in addit. Specu. in titu. de libel. oblat. §. nunc videamus.

21 ¶ † Sextò quæro, vtrùm per citationem realem,
a hoc est, per capturam [a] personalẽ, dicatur præueniri iurisdictio. Sol. Dic, quòd sic, quia si præuenitur per verbalem citationem, fortiùs debet præueniri per ipsam capturam. & hoc tenet Ioan. Andr. in c.1. supra de oblig. ad ratiocina. & Bald. in dicta l. si quis postea. & in l. Senatus, in fi. C. qui accusa. non poss. per tex. in l.2. ff. de custo. reo. Et ex prædictis infertur, quòd si vnus officialis cepit furem, & alius inquireret contra furem, quòd ille, qui recipit, dicitur præuenisse. ita dicit Bald. in auth. sed nouo iure. C. de seru. fugi. quod tamen intelligas, nisi priùs alter verbaliter citasset.

¶ Septimò quæro, quid si appareat, quòd F. pro eodem delicto vel negocio fuit citatus à duobus iudicibus, seu officialibus eodem die: Sed nõ apparet, quæ citatio prior fuerit, quid agendũ sit? Sol. Bal. in dicta l. Senatus, qui accusa. non poss. circa finem, tenet, quòd si vnus est maior alio, minor debet deferre maiori. Et sic citatus coram illo debet comparere. argu. nota. in l.2. ff. de custo. reo. & in l.2. §. fin. ff. si quis cau. Et ista fuit opinio Vber. de Bo. quam tenent Ioan. Andr. & Docto. in c. cùm parati, infra de appella. & probatur per textum & glo. 18. dist. cap. si Episcopus. tradit Specul. in titu. de citat. §. contra citationem. ver. item quod vocati. & Bal. in c.1. de milite vasallo, qui contumax est, in vsibus feudorum. Sed si vterque iudex est æqualis & paris potestatis, Bal. non decidit, nec Docto. vnde ego arbitror distinguendum esse, quòd aut vnus citauit verbaliter, & alius realiter, & citatio realis tanquam potentior, & efficacior, debet prævalere per ea, quæ dixi in proxima præced. quæst. Aut ambo iudices verbaliter citauerunt, & videtur posse subdistingui, quòd aut causa, propter quam iste citatur, habet maiorem conformitatem cum iurisdictione vnius, quàm alterius: & ille dicatur præueniisse, cũ quo negocium habet maiorem conformitatem. facit quod in simili dicimus de testibus varijs & contrarijs deponentibus, in c. in nostra, de testi. & quod ibi latè dixi. A. B. Et idem arbitror dicendum, si fortè actor fecit citari reum petendo sibi debitum coram vno iudice: & reus fecit citari actorem super eodem negocio coram alio iudice: puta, allegando, quòd talis asserit ipsum reum esse creditorem suum. vnde petit declarari se non esse debitorem: nec in aliquo teneri, secundum ea, quæ traduntur per glos. Barto. & Ioannem de Imola, in l. si contendat. ff. de dam. infec. & per glo. l. Aurelius. §. cẽtum. ff. de libe. lega. & Bal. in l. diffamari. C. de ingen. manu. Nam posito, quòd hoc fieri possit, si nõ apparet quis præuenerit: debet intelligi præueniisse creditor per regulam, quæ vult, quòd reorum semper est fugere, vt l. inter stipulantem. §.1. supra de verb. oblig. iunctis his, quæ notantur in dicto cap. in nostra. & quod ibi latè dixi, supra

b de desti. Ma. Sed si omnia essent æqualia [b] possent iudices sibi adinuicem deferre, secundum quod traditur in simili in c. pastoralis, de rescript. vel potest dici, quòd sit in potestate citati comparere coram illo, quẽ elegerit: quia cùm ipse fuerit citatus, & sciat quæ citatio ad eũ peruenerit, nec aliter probari possit, nisi per ipsum: stabimus dicto ipsius cum sacramento: sicut in simili dicimus de probatione eorum, quæ cõsistunt in animo & conscientia, in quibus admittitur probatio per propriũ sacramentum, vt est glo. singu. Instit. de actio. §. aliç. & in cap. significasti, el primo, infra de homicid. vbi vide alia plura iura, quæ ad hoc allegaui. Et hæc qualitas seu causa, videtur præponenda & præponderare qualitati conformitatis causæ, de qua statim dixi, quòd indubitatum videtur in citato, qui haberet plures iudices, & haberet electionem, coram quo vellet conueniri, secundum no. in authen. habita. C. ne filius pro patre. & secundum ea, quæ dicam latius in cap. fin. infra eod. titu. in 4. princip. artic. Nam hæc qualitas non solum præponderare videtur cæteris existentibus æqualibus, sed etiam si coram maiore iudice, non nisi unica citatione fuisset citatus, quia potest eligere alium iudicem præuentum, vt dicam in d.4. artic. in cap. fin. Sed si ipse citatus non haberet electionem de iure, & ignoraret quæ nam citatio præueniisset, quia fortè utraque fuit facta ad domum, & non ad personam, vel eodem tempore uterque citans occurrit, & verba protulit, maius videtur esse dubium. dubitatio autem descendit à tribus uarijs regulis. Nam secundũ regulam, quæ vult, quòd fimus fauorabiliores reis, quàm actoribus, videtur, quòd sit in electione istius citati, vt eligat corã quo velit comparere, & ille dicatur præueniisse. Sed secundum aliam regulam, quæ vult, quòd in primordio causæ potius debeamus fauere actori quàm reo, vt l. inter stipulantẽ. §.1. & l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. videtur, quòd potius ad actorem pertineat electio. Sed secũdum aliam regulam, de qua in regula, non debet actori, de regu. iur. lib. 6. quæ vult, quòd utriusque actoris, scilicet, & rei, æqualis sit conditio, videtur dicendum, quòd hæc altercatio forte sit dirimenda, argumen. l. sed cum ambo. ff. de iudic. Nam licet quo ad interpretationem libelli potius fauerimus actori, quàm reo, quia reorum est fugere, vt d.§.1. & d.l. si quis intentione ambigua. tamen quia hic non agitur de interpretatione libelli, neque de fuga, postquam citatus paratus est respondere coram altero, videtur, vt dixi, quòd forte sit dirimenda hæc altercatio, quia hoc casu licitum esse videtur sortis iudicium, secundum ea, quæ latius dixi infra de sorti. & latius etiam in Tractatu, de sortibus. lib. 7. Et prædicta procedunt, vt dixi, quando quis citatur coram duobus iudi-

ADDITIONES.

a ¶ *Per capturam. Adde Ang. in §. scientes. in Auth. vt iu. sine quoquo suffra. & Bal. in auth. sed nouo iure. C. de fer. fug. Bar. Cepo. in tract. de seru. in tit. de mari. & Alexan. in l. sepulchri. de sepul. viol.*

b ¶ *Quid si coram omnibus ipse citatus sit contumax, an possit ab vtroque condemnari, vide Bartol. in l. sepulchri. in fi. vbi Alexan. ff. de sepul. viola.*

iudicibus pro eodem negocio: quia si citaretur super diuersis, teneretur coram ambobus, saltem per procuratorem comparere, secundum quod traditur per Ioannem Andræam & Doctores in d.cap. cùm parati. & in cap. fin. supra de rescrip. in glo. super verbo, comparuerit. Et prædicta notabis, & etiam cogitabis, quia nouissima sunt. aduerte etiam, quia nùc venit in mẽte, quòd videtur etiam posse haberi consideratio, vtrùm vna citatio fuerit verbalis ad personam, & vna fuerit facta ad domũ, quia in se videtur potentior citatio, quę apprehendit personam, secundum ea, quæ latiùs videbimus in cap. cùm causa, inf. de dolo & contu. & per Bart. in l.4. ff. de dam. infec.

22 ¶†Octauò quæro, quid iuris, si vnus & idem est citatus pro eodem negocio à duobus iudicibus, vel officialibus, ab vno realiter, ab alio verbaliter, eodẽ, vel diuersis temporibus, quis dicatur præuenisse? Sol. Si citatio realis præcesit, aut facta sit eodem tempore præualet realis per ea, quæ dixi in quæst. præced. sed si citatio verbalis præcesit, & realis secuta fuit, videtur esse maius dubiũ, nec reperi tactum nisi à domino Angelo de Aret. in trac. malef. super verbo, iudex commisit, qui dicit hanc questionem vidisse de facto, & quòd prædicta quæstio potest terminari per not. in dicta l. si quis postea. ff. de iudi. & per no. per Barto. in l.2. ff. de custo. reo. & in l.1. ff. de pœ. & per Bald. in l. prima. C. vbi de crimi. agi oport. & per Bartol. in l. Domicianus. ff. ad Senatusconsul. Turpil. & Ioan. Andr. in cap. 1. de oblig. ad ratiocin. & Bald. in addi. Spec. in titu. de contumacia. §. sequitur. versic. sed pone. quæ authoritates licet faciãt ad materiá præuentionis, tamen parùm faciunt quoad quæstionem nostram. decidit ipse similiter tenẽdũ,

a quòd potentior sit realis [a] citatio, quàm verbalis. Et sic ille iudex præferatur in dicto processu, qui cepit malefactorem, per prædicta, & maximè, quia ipse ad sui libitum potest sententiam executioni mandare, quod non potest ille, qui verbaliter tantùm citauit. Et etiam quia hodie in criminalibus nõ habet locum remissio. de quo dixi in c. postulasti, supra eo. titu. in 3. princ. art. vnde facta executione secundi iudicis, necessariò sequitur, quòd sententia primi erit frustratoria, & poterit opponi exceptio rei iudicatæ, cùm paruerit primæ sententiæ, ne bis de delicto eiusdem hominis inquiratur, vt in l. non possunt. ff. nau. cau. stab. & argum. no. per Bar. in l. sepulcri. ff. de sepul. vio. de qua materia latiùs dixi in c. de his, infra de accusa. Et ita residet præfatus Doctor. A.B. Et ad hoc facit tex. Instit. de rerum diui. §. illud autem quæsitum, per quem textum ibi hoc tenet clarissimus Doctor conciuis, & mihi frater honorandus, dominus Thomas Docij. Ma. Sed tu aduerte, quia Bal. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fugi. videtur sentire contrarium: dicit enim, quòd per citationem realem præuenitur iurisdictio, nisi alter prius verbaliter citasset. de quo dixi supra in 6. quæst. in fi. & sic à contrario Bald. sentit contrariam opin. quòd præualet citatio verbalis, si præcesit. Mihi videtur, q̃ ista quæstio indigeat altiori indagine: quàuis enim vtraque citatione eodem tempore concurrente, arbitrarer præualere realem tanquam potentiorem, nisi quando esset in electione citati, coram quo iudice mallet respondere per ea, quæ dixi in præced. quæst. Ad quod facit, quod no. Barto. in d.l. si quis postea. & Ioan. And. in c.1. de obl. ad ratioci. tamen quando citatio verbalis præcesit, non placet mihi prædicta decisio. Sed arbitror distinguẽdum, quòd aut ambo iudices vel officiales in eodem loco habẽt æqualem potestatem respectu negocij, de quo quæritur, eo quòd vterque potest cognoscere, nec alter ab altero recognoscit iurisdictionem. Exemplum, In nostro Potestate Senen. & Capitaneo, qui ambo à nostra Republica iurisdictionem recognoscunt (& idem si ab eodem domino) aut ambo recognoscunt iurisdictionem à diuersis. Primo casu dico, quòd si oritur contentio inter ipsos officiales, quòd præualebit ille, cui præuenit in citando verbaliter: quia cùm ad præuentionem sufficiat sola verbalis citatio, vt supra dictum fuit, meritò cùm præuenta sit iurisdictio alterius non potest ipse ampliùs se impedire: & realis citatio non tenet effectualiter: & potest iudex, qui præuenit etiam per verbalem citationem præcipere alteri, vt illum remittat, vel dimittat ad se venire, secundum ea, quæ statim dicam in 15. princ. artic. quia citatio verbalis operatur prœuentionem, tàm respectu iudicum, quàm partium, vt dicam in effectibus prœuentionis, in 5 artic. Aut iudices vel officiales iurisdictionem recognoscunt à diuersis. Exemplum in Potestate Sen. & Florentino, verbi gratia, ratione delicti commissi, vel cõtractus initi per Lapũ Florentinum hic Senæ, Potestas Sen. citat verbaliter Lapum hic existentem, qui citatus interea discedens, Florẽtiam, ibi capitur pro eodem negocio. & hoc casu dico, quòd aut ipse opponit de præuentione facta à Potestate Senensi, & debet audiri & relaxari: & si non audiretur, grauaretur: & posset iustè appellare, per ea, quæ supra dicta sũt, si tamen non obstante exceptione vel appellatione, officialis Florentinus procederet, & sic de facto ne appellantem inuaret appellatio, & puniretur, & pœna nõ esset reiterabilis, vt mortis, mutilationis membri, vel offensionis oculorum, decisio est clara: si à iudice Senen. eadem pœna veniret imponenda. & hoc casu procedat opinio præfati domini Angeli. & idem arbitror in causa ciuili, si satisfactum fuisset debito, quia solutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio, Instit. quibus modis tollitur obli. in princ. sed si pœna esset reiterabilis, puta, pecuniaria, vel similis: tunc est maius dubium, si fortè potestas processit vigore citationis suæ, & statuti concedentis, procedit contra absentem contumacem ad pœnã delicti. arbitror tamen distinguẽdum, quod aut citatus arripuit iter malitiosè, & sic sibi potest imputari impedimentum superuenientis capturæ: quia nõ intendebat cõparere coram iudice Senen. & hoc casu sententia contra eum lata tenebit: quia citatus, qui arripuit iter, vt non compareret, non debet excusari à contumacia, si postea detinetur, seu impeditur, per no. in l. si is qui rei. ff. ex quibus causis maio. & no. per Baldum in l. ea quæ. C. quomodo & quando iud. & quæ no. in Clemen. 1. de dolo & contumacia. & quod no. in capitulo de cle. ægro.

libro

ADDITIO.

a ¶ *Realis citatio est potentior. Adde quæ dicta sunt supra in quæst. præced. & Angel. de Per. in §. sedentes. in Auth. vt iud. sine quoquo suffrag.*

libro 6. & capitulo, contra morem. 100. distinct. & per Archidiaconum. 11. quæstio. 3. capit. eorum. si verò discedens non habebat talem animum, sed habebat animũ redeundi & parendi; & maximè si dimisit, vel misit nuncium seu excusatorem, qui notum faceret impedimentum suum, qui nuncius vel excusator tale impedimentum fecerunt notum iudici Senen. vel si hoc non fecerunt, tamen secundũ

a impedimentum erat notum iudici, [a] & hoc casu, videtur, quod processus iudicis Senen. non valeat per ea, quæ traduntur in l. quæsitum. ff. de re iudi. vel si iudex ignorauit impedimentum, processus ipse videtur reuocandus per no. in d.l. quęsitum. & in cap. querelam. supra de procur. & per glo. & Gul. de Cu. in l. quo tempore. C. de resti. mili. & per Cyn. in l.1. eo. tit. per glo. & Archi. 5. q. 4. cap. si ægrotans. & per glo. & Bar. in l.1. ff. de diuer. & tempo. præscri. & per Ioan. And. in regula, præsumitur. de reg. iur. lib. 6. in mercu. & per glo. antepen. & Dominum meum, in cap. 2. infra de testi. per Spec. in tit. de procura. §. fin. ad fin. per Gul. in l.1. C. quando imperat. inter pupil. & l. Papinianus. ff. de mino. per Domin. meum, & Doct. in cap. cum dilecti. infra de dolo & contu. & fortè ibi tractabimus, & post dicta notabis, quia non tanguntur per Doctores.

¶ Nonò quæro, Quid si in ciuitate sunt duo officiales, vtputa, Potestas & Capitaneus, & viget statutum, q̃ de eo maleficio vel negocio, de quo vnus Rector cœpit cognoscere mittendo copiam ad cameram, quòd alius non posit cognoscere cum adiectione nouæ qualitatis, & quicquid fiat contrà, sit ipso iure nullum, quibus statutis sic disponentibus, Titius mandauit S. vt interficeret P. qui S. illum interfecit, propter quod Potestas inquisiuit de homicidio contra S. & copiam misit ad cameram, & facto processu, eum posuit in banno: Capitaneus deinde format inquisitionem contra T. de mandato homicidio committendo, qui T. citatus, non comparet: Quæritur, vtrũ Capitaneus posit ipsum bannire; & an si banniat, bannũ teneat, vel sit nullum? ¶ Sol. Hanc quæstionem reperio solum tetigisse Dom. Nell. de Sancto Gemin. in tract. bannitorum. in 7. quæst. secundæ partis primi temporis, qui dicit, quòd hæc quæstio fuit de facto Florentiæ, & quòd post multa fuit determinatum, quòd non potuerit banniri, & q̃ bannum esset nullum. Et inter alia per tres rationes. ¶ Prima, quia mandans tenetur de homicidio propter mandatum, non ex mandato, vt l. qui seruo. §. fin. ff. de fur. & est communis opinio Doct. in l. non ideo. C. de accus. licet Bald. aliter dixerit, & male. in c.1. §. iniuria. de pa. iura. firm. & sequitur, quòd causa inquisitionis formata contra T. mandantẽ, versatur principaliter super homicidio, vt l. eo tempore. in princ. ff. de pecu. & l.1. C. si seruus extero. in quibus patet, quòd licet dictio Ex, denotet causam proximam, tamen dictio propter, denotat causam remotam, & ibi vide alia iura concordantia. ex quo sequitur, quòd cum Capitaneus incipiat cognoscere de eo delicto, de quo iam incę

23 pit cognoscere Potestas, obstat dispositio dicti statu

b ti. ¶ †Secunda ratio, quia delictũ mandantis [b] est vnum & idem in specie, cum delicto mandatarij, vt no. Cyn. in l.2. C. si reus vel accus. mor. fue. vbi allegat multa iura. & sequitur Rayn. in addit. ad Cyn. in l. athletas. ff. de insa. & Barto. in l. hos accusare. §. lege Iulia. ff. de accusat. & consilio suo, quod incip. Bernard. de Tuderto. & tenuit etiam Iac. But. in l. obseruare. §.1. ff. de offic. proconsul. & leg. & latius Bald. in d.l. non ideo. & consilio suo 45. quod incipit, A. mandatarius. ¶ Tertia ratio principalis, quia statutum vtitur etiam verbo, negocij. sed clarũ est, quòd si non esset idem delictum, cuius contrarium supra ostensum est, tamen esset idem negocium, vt in c. forus. infra de verb. signifi. & C. de sent. l. cum Papinianus. & ff. de nego. gest. in l. Pompo. in negotijs. cum ibi notatis. & C. ad l. Iul. de vi. in l. quoniam. & est bonus tex. in l. filius. ff. de in rem verso. Et sic resi det præfatus Doct. & mihi placet.

24 ¶ † Decimò quæro, Quid si per iudicem domicilij quis fuit excõmunicatus sub conditione, si non satisfecerit intra mensem, & ante conditionis euentum, & sic intra mensem iste transtulit domicilium, vt cum adueniente die, & eo non satisfaciente, sit excommunicatus? Sol. Ioan. And. post Bart. Brixien. & Damasum, format quæstio. in regula, cum sint iura partium, de reg. iur. lib. 6. in mercur. & post multa decidit, quòd iste erit excommunicatus, ex quo fuit præuentus antequam transtulerit domicilium, & sequitur hic Dominus meus, & mihi placet. Sed intellige, vt dicit Ioan. Andr. nisi reus desierit esse de foro excõmunicantis, & cessauerit causa excommunicationis, puta, quia erat excommunicatus, si intra mensem non faciebat residentiam in beneficio, & intra dictum tempus contraxit matrimonium, vel translatus est ad aliud beneficium. Et si vis videre argumenta pro vtraque parte, & decisionis fundamenta, vide ibidem per Ioan. Andr. & quæ latius dixi in c. mulieres. infra de sent. excom. in 7. princ. artic. q.11. & in c. sacro. infra de sent. excom. in 13. princ. artic. q.5.

25 ¶ † Vndecimò quæro, visitator quidam mandauit Priori certi monasterij, vt pararet se ad visitationem, quia incontinenti volebat eũ uisitare, & ideo à loco non discederet, quia Prior receptis literis recepit à suo Generali, vt eidem Generali incontinenti se presentaret, quare dubitat Prior quid agere debeat, & vtrum per primum mandatum sit præuenta iurisdictio, ita ut non possit discedere ante completam uisitationem, & sic quæritur, quid iuris. Sol. Feder. de Senis, consi. 140. versi. sed pone, concludit, quòd aut ipse Prior in fraudem procurauit literas à suo Generali, & talis fraus non debet nocere uisitationi, argu. cap. 2. de renun. & c. pastoralis. §. penul. de offi. deleg. Cessante vero fraude dicendum est, quòd aut fuit solummodo reuocatus à generali,

ADDITIONES.

a ¶ *Quando impedimentum est notum iudici, an sententia & processus sit nullus ipso iure, vide quod dicit Bal. in c.1. de mili. vasal. qui contumax est. vbi dicit, quòd impedimenti notitia ligat manus ipsi iudici, & de hoc disputat Aret. in c.2. in 4. col. de testi.*

b ¶ *Delictum mandantis est vnum & idem in specie, cũ delicto mandatarij. aduerte tamen, quia non videtur, quòd statutum puniens delictum habeat locum in mandante, vide Alex. in cons. 65. lib. 4. per totum consilium, vide Bal. in tract. statu. in ver. mandatum.*

nerali, non tamen fuit absolutus in totũ de illo monasterio, & non impedit potestatem uisitationis, quia res non est integra, argum. tex. nostri, & cap. ut debitor. infra de appellationibus. Aut à dicto monasterio fuit absolutus in totum, & euanescit tunc præceptum per uisitatorem. Dom. Anton. hic dicit se sic capere verba, seu dubium Feder. quia si res non est integra, absolutio non prodest, cum sit præuentus. Et ideo vis decisionis istius quæstio. consistit in considerando, an præceptum uisitatoris habeat vim citationis, & finaliter concludit, quòd sic, quia dicendo, prohibeo & præcipio ne discedas, quia volo te uisitare (cum sit uisitatio fienda in loco monasterij) videtur tractare ipsum Priorem, vt præsens sit, quando uisitatio erit celebranda. Ad hoc vt hæc requisitio facta ad locum pro actu visitandi operetur præceptũ ne discederet à loco, ni si sit facta visitatio, Dominus meus distinguit, quòd aut visitator volebat illum visitare tãquam priorem illius loci, & tunc cum sit absolutus ab illo loco, expirat mandatum, quia cessat effectus citationis, facit quod no. Ioan. And. in regula, cum sint obscura. de regu. iur. in lib. 6. & in cap. 1. de priuileg. lib. 6. Aut volebat eum uisitare propter crimina per eum commissa, & sic ratione personæ: Et tunc procedat dictum domini Antonij. Et ita dicit se credere fuisse de mente Feder. Sed tu aduerte, quia hæc distinctio non videtur habere saporem, quia prioratus [a] non potest delinquere, aut malè administrare, sed Prior constitutus. Et ideo non videtur haberi consideratio visitationis fiendæ quo ad Priorem, vt officium seu dignitatem: Sed ad ipsum tanquam A. vel B. præpositum administrationi. & ideo videtur habere locum dictum domini Antonij, & secundum membrum Domini mei: quia licet sub nomine Prioris fuerit factum præceptum, tamen in hoc non consideratur qualitas dignitatis: Sed propria est & specialis persona, sicut dicimus, quando excommunicatur Prior vel Vicarius Episcopi, vel Abbas, quia non dignitas, sed ipse proprius videtur esse excommunicatus, & sic successor eius non tenetur, secundum ea, quæ latius dixi in c. quoniam Abbas. supra de offi. deleg. & in Clem. & si princ. de rescrip. Visitatio enim ipsa, non fit de dignitate, aut officio, sed fit de ipso tanquam capite, officium vel dignitatem aut administrationem habente. Si tamen ex forma præcepti visitatoris appareret, quòd visitator nihil intenderet inquirere de Priore, tunc potest procedere primum membrum Domini mei. Et ad prædicta vide, quæ dixi in c. qualiter, el secondo, infra de accusa. princip. artic. q. 2. & in pluribus alijs ar. semper in 2. q.

26 ¶ † Duodecimò quæro, Quid si intentatur condictio ex l. diffamari. C. de ingen. manum. aut in criminalibus ex l. Titia. ff. de accusa. vt ex l. ea quidem. C. qui accusa. non possunt, vtrum intelligatur præuenta iurisdictio, cum facta est citatio, secundum quod supra dixi. ¶ Sol. Dic, quòd aut quærimus, vtrum præuenta sit iurisdictio, quo ad iudicium intentatum ratione diffamationis: Et hoc casu, arbitror præuentam esse iurisdictionem, ita quòd alius non poterit ipsum præuenire statuendo terminum reo conuento, intra quem debeat agere, vel accusare, imponendo sibi perpetuum silentium, per tex. nostrum, & l. si quis postea. ff. de iudi. cum sim. Aut quæritur, vtrum intelligatur præuenta iurisdictio, quo ad iudicium postea intendendum per ipsum reum conuentũ in iudicio diffamationis, quia tunc fuit reus, & tũc erit actor agendo vel accusando intra tempus statutum, & quo ad istud iudicium, cum sit separatum iudicium à primo, non intelligitur facta præuentio, cum ex separatis [b] non fiat illatio, vt in c. quod translatione. sup. de offi. lega. & in l. duobus. ff. de testa. tute. & in c. 1. de conce. præb. cum similibus. Vnde præuentio facta in illo iudicio diffamationis, non infertur ad istud diuersum iudicium actionis, vel accusationis intentatę. probatur etiam, quia iudex sententiando in iudicio diffamatorio debet solum pronunciare statuendo terminum reo cõuento intra quem agat, vel accuset, vnde intelligitur secundum quod agere vel accusare potest. quare cum actor sequatur forum rei, vt in cap. cum sit. sup. eodem, & pluribus existentibus iudicibus actoris & rei, regulariter sit in electione actoris, quem iudicem rei conueniendi velit adire, seu coram quo velit reum trahere, vt latius dicemus in cap. fi. infra eodem titulo, ergo &c. Et prædicta notabis, quia quotidie contingit in practica. Et prædicta etiam arbitror, q̃ per protestationem factam alicui, non intelligitur præuenta iurisdictio quo ad aliud iudicium, quod ex protestatione oriretur: Sed solummodo, quo ad ipsum iudiciũ protestationis, si pars protestata illud prosequeretur, per supradicta, iunctis his, quę traduntur in materia protestationis per Dominum Antonium, & Moder. in cap. cum M. supra de constit. & per Bart. & Moder. in l. non solum. §. morte. ff. de nouj oper. nunc. Et aduerte [c] circa id quod dixi de l. diffamari, quòd diffamatio est de certa summa, vel de certa re, quòd si diffamatus vult, quòd effectualiter intelligatur præuẽta iurisdictio, quæ ad ipsam summam & rem potest implorare officium iudicis, & petere declarari se non teneri ad dictam summam, vel ad dictam rem; & diffamatori perpetuum silentium imponi, vt clarè colligitur ex his, quæ notantur per glo. & Doct. in l. Aurelius. §. centum. de liberatio. legata. & per glo. & Doct. in l. si contendat. ff. de fideiussor. & latius per Barto. & Ioan. de Imo. in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infec. faciunt etiam no. per Bal. in d. l. diffamari. C. de ingen. manumissis.

¶ Circa quintum artic. huius 13. princip. artic. in quo quinto arti. tractandum est de effectibus ipsius præuentionis, similiter distinguendum arbitror, vt distin-

ADDITIONES.

a ¶ *Et sic vult Ma. quòd omnis inquisitio fiat in personam, ideo finis officij non euitat inquisitionem. Dic contra secundum Fel. hic, quia imo fit inquisitio propter reformationem, vt no. in c. ea quæ. de statu monacho.*

b ¶ *Ex separatis non infertur. Adde l. Papinianus exuli. ff. de mino. cum sim. vt per Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. in no. ff. de verb. oblig.*

c ¶ *Et aduerte. Circa remedium d. l. diffamari, quis sit iudex competens, vide latius per Mod. repetentes Cl. sæpe. in princ. col. 35. ver. an autem quando agit, de verb. signifi. & ibidem, de materia eiusdem l. planissimè per Georg. Natam Casalen. col. 35.*

distinxi in princ. præced. arti. q̃ aut loquimur quo ad perpetuãdum iurisdictionem quo ad personam iudicis, ita ut uideatur cępisse vti iurisdictione, secundum formam cap. gratum. & relatum, supra de offi. deleg. Et ista non est materia nostra, sed dicendum, vt ibi latè dixi, & in cap. licet. eo. tit. aut loquimur quo ad perpetuandum iurisdictionem in personam iudicis contra citatum, ita ut citatus uideatur amodo esse de foro citantis, vel quo ad præuentionẽ respectu alterius iudicis, & ista est propriè materia nostra, in qua ex his, quæ superius dicta sunt, plures resultant effectus.

27 ¶ † Primus respectu ipsius iudicis, qui propter ipsam præuentionem acquirit, seu consolidat iurisdictionem inter personas prædictas in causa intentata. tex. est hic, & d. l. si quis postea. ff. de iudi.

28 ¶ † Secundus effectus, qui sequitur ex prædictis est, quòd alius iudex, qui alias habebat iurisdictionem, & ipsius exercitium, in causa prædicta insolidum, non potest amodo se impedire de dicta causa inter personas prædictas, vt d. l. si quis. & probatur hic. Si ergo alius procederet, obijcietur sibi, quòd eius iurisdictio est præuenta, vt d. l. si quis postea. & hic. Aduerte tamen, quia aduocatus vel procurator debet esse cautus in forma excipiendi, vt nó excipiat de incompetentia iudicis, quia in hoc excipiet, cum sit competens, nec opponat de priuilegio fori, petendo se remitti ad primum iudicem, quia etiam similiter ineptè excipiet, quia cũ non habeat priuilegiũ fori, succumberet, per l. 1. §. Labeo. ff. de fluminibus. & cle. si. de app. & per no. in l. Titiæ textores. ff. de lega. 1. debet ergo excipere contra processum ipsius, allegando quòd eius iurisdictio est præuenta per præambulam cognitionem alterius iudicis, per d. l. si quis postea. Et ibi hoc tenet Bal. item aduerte, quia prædictus effectus recipit aliquas fallentias.

29 ¶ † Primo fallit in crimine hæresis, in quo speciali fidei fauore omnes iudices habentes iurisdictionem contra hæreticos, possunt simul & separatim procedere contra diffamatũ de hæresi, licet una sententia condemnatoria sit ferenda, & sic non videtur locus præuentioni, per c. ut officium. de hæret. lib. 6. tenet Bal. in d. l. si quis postea. & in l. vbi. ff. de iud. de quo tamen dic, vt latius traditur in d. c. ut officium. A. B. & Ang. in l. sepulchri. ff. de sepul. vio. per c. per hoc. de hæret. lib. 6. Ma.

30 ¶ † Secundo fallit, si vnus clericus haberet duo beneficia curata, seu incompatibilia in diuersis diœcesibus. Nam per ordinarium cuiuslibet diœcesis poterit compelli ad ostendendum titulum & dispẽsationem, licet ab alio sit præuentus, vt in c. ordinarij. in glo. super verbo, ordinariũ. de offi. de. lib. 6. & ibi vide, ponit Bal. in d. l. si quis. vide quod plenius dixi in c. de multa. de præb. in 3. prin. q. 1. q. 2. membri. ver. secunda declaratio est.

31 ¶ † Tertiò fallit, quando ille contra quem procederetur, non compareret: nam tunc sustentaretur omnium iudiciũ, & processus, & etiam si nullæ condemnatoriæ ferrentur, valerent, secundum Bald. in d. l. si quis postea. A. B. imo enim habet locum. l. vbi cœptũ. ff. de iud. quando quis est contumax. Bart. in l. quamuis. ff. de sepul. vio. d. Abb. in c. ex tenore. de rescr. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de compe. iudi.

a adi. §. 1. ver. sed pone. Bar. in d. l. vbi cœptum. [a] Bal. in l. sena. C. qui accus. non poss. & in c. dilecti. de foro compet. & Pau. de Cast. in l. quamuis. ff. de dam. infec. vide pro veritate latius ibi per Ang. & Roma. Ma. allegat no. per Bart. in l. euidenter. ff. de excep. rei iud. Sed in meo Barto. nil vidi, sed videtur mihi mendosus. A. B. Tenet Innoc. in cap. cum M. Ferrarien. de consti. Sed Compost. tenet, quòd prima, & non secunda sententia teneat, ex quo reperitur lata contra res prius iudicatas. Sed d. Pet. de Anch. in repe. c. postulasti. 3. eodem. q. 7. tenet primum dictũ. Non obstat ratio Compo. quia est falsa, quoniã sententia contra sententiam ualet, in diuersa instantia, si nõ opponatur exceptio rei iud. l. duobus. ff. de excep. rei iud. & quod no. Innoc. in cap. ex parte Decani. & c. super literis, de rescript. quod tamen limitat Petr. nisi in casu c. dispẽdia. de rescript. lib. 6. Ma. Adde tamen ad decisionem prædictam, quæ dixi in præced. artic. quæst. 8. maximè in fi. A. B. Et idem dicendum, si pars compareret, & nihil excipiret de facta præuentione. ad quod vide, quod dixi in c. fin. de mu. pe. art. 12. ver. 2. casu princip. Ad quod etiam vide, quod ibidem dixi in 11. princ. art. vers. 8. limita. vbi vide, quando quis fuit contumax, vtrùm possit opponere de præuentione. & ʒ. art. 15. in prima limita. 2. membri principalis. & vide etiam quod dixi in capitu. si diligenti. de foro competen. super glo. in ver. causam. q. 1. vers. & sic patet ex prædictis. sed limita etiam prædicta, nisi iudex esset negligẽs, quia tunc ad istam non potest petere se remitti ad primũ iudicem, secundum Bart. in dicta l. quamuis. ff. de dam. infec. & D. Abb. hic, & in cap. dilecti, supra eo. seu in eo. facit quod no. Bal. in tracta. seu in tit. de milite vasallo, qui contumax est. Item limita, quòd præcedit contractum ad personas, nõ contractum ad locum. Ita dicit Domi. in cap. cùm plures, in 5. colum. de offic. deleg. lib. 6. Item limita, quãdo verteretur præiudicium iurisdictionis, secundum Bald. in c. imperialem, de prohibita. feu. alie. per Federicum, in §. fi. & ita dicitur tenere Ioannem Mon. & Io. And. in cap. accusatus. de hæret. lib. 6. notabis etiam tres ampliationes ad d. l. vbi cœptum.

32 ¶ † Prima est, quòd habet locum non solum in causa priùs cępta: sed etiã in causa ex ea authoritate Bal. notabiliter Bal. in cap. 1. §. fi. de contro. inuesti. apud pares.

33 ¶ † Secunda, quòd habet locum in his quę sunt voluntariæ iurisdictionis. Lapus allegat. 88. pro quo tex. in l. 1. de offic. consulis. & in cap. assiduè, de præben. in 6.

34 ¶ † Tertia, quòd habet locum in arbitris iuris. de quo vide Paulum de Castro in l. pecuniam. ff. si cert. pet. Ma.

35 ¶ † Tertius effectus est, qui sequitur ex prædictis, & ex dictis iuribus, quòd si alius iudex se impediret, aut vellet in dicto negotio præcedere, iudex qui præuenit, possit defendere iurisdictionem suam, in hibendo

ADDITIO.

a ¶ *L. vbi cœptum. Adde Alexand. in l. hoc amplius. §. Celsus rectè. ff. de dam. infec. & de illa l. vbi cœptum. vide latè per Moder. in cap. ex tenore, de rescrip. vers. vbi cœptum.*

bendo alteri iudici ne procedat, de quo dic, vt latius dicam in 14.prin.art.

36 ¶ †Quartus effectus est respectu partis citatæ, quæ postquam in causa præuenta est, non videtur posse mutare forum, de quo dic, vt latius dicam in 15.princ.artic.

37 ¶ †Quintus effectus est, quòd non solum respectu partis citantis intelligatur præuenta iurisdictio, sed quandoque etiam respectu alterius non citati. vnde si rescriptum impetratũ est contra A. & quosdam alios, per citationem & præuentionem factam de A. intelligitur præuenta iurisdictio quo ad omnes [a] alios, qui uigore talis rescripti poterant conueniri. Et hoc tenent quidam. Alij verò tenent contrarium dicentes, quòd licet intelligatur præuenta iurisdictio contra citatum, non tamen intelligitur præuenta, nec extenditur quo ad alios non citatos, nisi prius facta fuerit declaratio aliorum, vt no. Inno. in cap. pastoralis. §. fi. supra de rescriptis. & sequitur Bald. in d.l. si quis postea. Et no. diligenter, quia isto casu secundum prædictam opin. videtur facta præuentio ex sola nominatione, vel declaratione. Sed quia ista est diuersa materia à materia nostra, & potius pertinet ad titulum de rescrip. ideo omitto. vide in d.c.fi. vbi dicam latius post Do. me. qualiter Inno. fuit sibi contrarius. Et ibi etiam dicam, an prędicta habeant locum, quando negotiũ est commune non expresis personis, sicut expresis, & ibi alia dicam necessaria ad materiam istam, de qua etiam materia latè per d. Do. post Doct. in c. cum in multis. de rescrip. lib. 6.

38 ¶†Sextus effectus est, respectu ipsius actoris, qui similiter post quàm ipsius facto præuenta est iurisdictio per citationem aduersarij, sicut res non potest mutare forum, ita nec actor. de quo latius dicam infra in 15. princ. artic.

39 ¶ †Septimus effectus est, respectu pendentiæ litis, de quo latius videbimus inf. in tit. vt li. pen. A. B. Vbi videbimus, quid si inferior iudex prius iucepit cognoscere, deinde Papa auocat ad se illã causam, vtrum pendentia litis coram Papa faciat, vt non teneat processus coram inferiore, de quo per tex. & Do. in c. cum M. Ferrarien. de const. Ma.

40 ¶ †Octauus effectus est, quòd iudex præueniẽs tenetur seruare formam & ordinem sui tribunalis, licet fortè si reus coram alio iudice fuisset conuentus, alia forma esset seruanda, de quo dic, vt dixi in c. quod clericis, sup. eo. ar.

41 ¶ †Nonus effectus est, respectu executionis sententiæ lata, ad quod vide quæ dicam infra in 25. prin. ar.

42 ¶ †Decimus effectus est, quòd quandoque non solum intelligitur facta præuẽtio respectu eiusdem personæ in eodem negotio puro, sed etiã respectu eiusdem negotij non puri, sed aliqua qualitate alterati, etiam respectu alterius personæ data forma statuti, de qua supra dixi in præce. ar. q. 9. aut alia simili forma. Et ex his Deo duce habes expeditam hanc præuentionis materiam.

¶Nunc superest secundum ea, quæ præmisimus in rub. quòd examinemus hic 13. princip. ar. in quo venit examinandum, quando vnus iudex vel officialis se impedit de foro, seu iurisdictione ad aliũ pertinente, quid agendum sit, & an aliqua pœna possit puniri, & qualiter. circa quem articulum prosequar duo membra.

¶Primum, de iudice omnino non suo, seu qui de ea causa ipso iure vel loco exceptionis, non potest cognoscere.

¶Secundum, de iudice suo, qui alias de causa, quæ intentatur coram eo, posset cognoscere, sed quia præuentus ab alio, impeditur cognoscere.

¶Quo ad primum membrum, distinguendum arbitror, quod aut talis iudex non suus se impedit virtute prorogationis, quam faciunt partes, & ista non est materia nostra, sed de ea dic, vt latè dictum fuit in cap. præceden. maximè in 3. quæst. princ. in 6. princ. ar. & per totum. aut iudex vult se impedire præter voluntatẽ partis: Et subdistingue, q. aut vult se impedire de causa ad se non pertinente, aut de personis non subditis, quæ non sunt sui fori, vel iurisdictionis.

43 ¶ †Primo casu, potes figurare exemplum, quando iudex laicus se intromitteret de causa spirituali, vel quasi; vel si unus iudex vellet cognoscere de causa, de qua non potest, & hoc casu remedium est ex parte illius ad quem de ea re cognitio spectat, vt cõmittat inhibitoriã illi iudici, ne se impediat de causa illa, sed causam ipsam ad se remittat. argum. no. in cap. tuam. infra de ordi. cogni. Et istud est clarum, quando cognitio talis causæ ad eum nullo modo pertinebat, vel si erat talis causa, in qua versabatur peccatũ, de qua secularis volebat cognoscere, quia hoc casu, potest iudex ecclesiasticus, non solum ad partis petitionem, sed etiam ex officio, mittere talem inhibitoriam, puta, quando ageretur vigore instrumenti vsurarij, vel peteretur illius executio coram iudice seculari, quia in istis concernentibus periculum animæ potest iudex procedere absque alia requisitione, [b] vt no. Innoc. in cap. ad nostram. el. secondo, de iureiur. & Do. me. in d.c. tuam. & quamuis in alijs inhibitorijs transmittendis regulariter requiratur causæ cognitio, & per consequens partis citatio, vt in Auth. in medio litis non fie. sac. iuf. §. 1. & in cap. Romana, & cap. non solum. de appell. lib. 6. tamen in hoc casu, & similibus, potest transmitti inhibitoria absque partis aduersæ citatione, etiam si fieret ad partis instantiam. argum. no. per Lap. alleg. 63. quia hæc inhibitoria potius est quædam declaratio, quam sit actus disponens, & sic non exigitur citatio, argum. cap. pastoralis. de appell. ad idem facit quod tradit Feder. consi. 221. & quod traditur per Do. me. in d. cap. tuam. vbi tenet, quòd non requiratur citatio, dummodo inhibitoria sit iustificata exprimendo causam inhibitionis, quia talis inhibitoria habet vim cuiusdam citationis iudicialis, in qua fienda non exigitur causæ cognitio, saltem magna, & communiter sit prima citatio absque alia cogni-

ADDITIONES.

a ¶*An iurisdictio præuenta quo ad vnum dicatur præuenta quo ad alios, vide Ang. in l. si quis po. ff. de iudi. & Alex. in l. denunciasse. §. fi. ff. de adul. in addi. Bar.*

b ¶*Requisitione. Adde quòd dicit Oldr. consi. 120. & consi. 136. quòd iudex potest relaxare iuramentum debitori sine citatione creditoris, & facit quod dicit Roma. consi. 407.*

cognitione, vt no. Innoc. in cap. cum contingat. de rescriptis. in capit. prudentiam. de offi. deleg. in cap. præterea. de dila. in capit. quoniam contra. infra de probat. & in cap. licet. de accusat. Competit enim parti remedium, vt scilicet, opponat de ipsius iudicis incompetentia. quinimò siue pars opponat, siue non opponat, non tenet processus, nec sententia, si causa est spiritualis, vel quasi, & iudex est laicus, quia laicus est penitus incapax talium causarum, vt in cap. 2. & cap. quanto. supra de iudi. nec partes etiam volentes possunt virtute prorogationis validare talem processum, secundum ea quæ dixi in cap. præceden. in 5. princip. articu. quæst. 2. & hæc procedunt, vbi causa ex ipsa forma apparet spiritualis, vel quasi: alias secus, vt puta, si petitur executio instrumenti, quod prima fronte videtur purum & legitimum: Sed in rei veritate, est vsurarius, sub velamine liciti contractus celebrati. hoc enim casu, valeret iudicium, si pars non opponeret, vel alias non mitteretur inhibitoria, quia directè seu specificè nõ cognoscit iudex de vsura. Sed si pars opponit, quòd delictum sit vsurarium, debet iudex laicus supersedere, & causam remittere ad ecclesiasticum. Similiter etiam si causa, de qua iudex laicus non posset ex toto cognoscere, non ratione causæ in se, sed ratione alterius causæ præiudicialis vertentis coram iudice ecclesiastico, vt hæreditatis ad natiuitatem, vel alterius similis causæ præiudicialis: iudex enim ecclesiasticus, coram quo penderet quæstio natiuitatis, vel similis præiudicialis, potest mittere inhibitoriam iudici seculari vel alteri, quæ inhibitoria potest mitti etiam parte non citata, per ea, quæ superius dixi secundum Lap. & Feder. Quinimo plus dicit Fede. q. etiam sine transmissione inhibitoriæ processus iudicis secularis est nullus, quasi suspensio ipsius fiat à iure. argu. c. exhibita. de iudi. Sed Dom. Anton. in d.c. tuam. tenet, quòd processus ualeat si non opponatur: quia talis secularis in ea causa est iudex, & iudex remanet, & ideo ipsius iurisdictio debet inisci per oppositionẽ exceptionis: quinimò idem putat Domin. Anto. si opponatur exceptio, & non appellatur si non admittatur. Et subdit, q. si opponitur à parte, & ab ipsa parte petitur inhibitoria, habet locum dictum Lapi. aliàs autem non opposita exceptione per partem sentit, q. iudex ecclesiasticus non possit mittere inhibitoriam, quæ dicta placent ex toto Do

a mino meo, qui aliter distinguit in d.c. tuam. [a] & ibi latius videbimus.

44 ¶ †Quò ad secundum membrum, quando ad iudicem non pertinet cognitio ratione præuentionis ab altero factæ: breuiter dico, quòd quidem iudex præuentus recognosceret iurisdictionem à præueniente, à quo sibi mitteretur inhibitoria. decisio est clara, quòd præuentus non potest se amplius impedire, quinimò si ipse etiam præuenisset superiorem transmissa inhibitoria per superiorem præuentum, non posset vlterius procedere, per l. iudicium soluitur. ff. de iudi. quod no. Bald. in l. 1. C. quomodo & quando iudex. in versicu. dixi de compulsione. allegat no. per Hostien. de offic. leg. cap. volentes. per Archid. 11. quæstio. 1. cap. de persona. Sed si alter ab alterò non recognosceret, videtur sentire Bald. post Hostien. & Archid. quòd non possit mittere inhibitoriam, pro quo facit, quia par in parem non habet imperium, & in cap. innotuit. supra de electio. & l. nam & magistratus. ff. de arbit. mihi videtur posse contrarium attentare, si ambo officiales recognoscunt iurisdictionem ab eodem domino, vel ab eadem republica: quia respectu causæ præuentæ dicitur quis esse maior in illa causa, & sic non videtur posse impediri per alium. Et si impediretur, videtur quòd possit exercere iurisdictionẽ in impedientes: quia iudex videtur habere iurisdictionem non solùm in partes litigantes, sed etiam in omnes impe

b dientes: iudex enim omnia potest, [b] quæ ad suam iurisdictionem pertinent, & sine quibus eius iurisdictio impediri non potest, vt in cap. 1. & ibi glo. fin. & cap. præterea, & cap. significasti, & cap. prudentiam. in fi. & cap. suspicionis. supra de offic. delega. Sed si ambo iudices vel officiales recognoscerent iurisdictionem à diuersis, non est dubium, quòd non posset transmittere inhibitoriam. argumen. cap. 2. in fi. de constitut. lib. 6. & l. fin. ff. de iurisdict. omn. iud. vtroque tamen casu expeditum est remedium & promptum, quòd pars excipiat de præuentione facta ab alio iudice, secundum ea, quæ dixi in 5. artic. versi. secundus effectus ibi, aduerte tamen, decimitertij prin. præced. art.

¶Vtrum autem iudex, qui trahit aliquem non subditum coram se, possit vel debeat in aliquo puniri, vide quæ latius dixi in cap. si diligenti. supra eo. in 17. princip. articu. Et ex his habes expeditum 14. princ. artic.

45 ¶ †Assumo nunc iuxta præmissum ordinem in rubr. 15. princip. articu. in quo venit tractandum, quid si vnus tempore inchoati iudicij erat vnius fori, & pendente iudicio, vel ante executionem sententiæ mutat forum: quis iudex erit tunc competens, qui articulus rectè & cõgruè conuenit textui nostro, circa quem prosequar duo membra princip.

¶Primum, de reo.

¶Secundum, de actore.

¶Quo ad primum, videtur primo dicendum, q. citatus ad causam, & sic præuentus, teneatur coram ipso iudice præueniente respondere, licet postea mutet forum, per tex. nostrum, & l. si quis postea. ff. de iudi. & l. cum quædam. ff. de iurisdic. omn. iudic. circa quod membrum, Doct. nostri ponũt hic multa exempla.

¶Primum exemplum est de laico, qui post citationem de eo factam à iudice seculari effectus est clericus. Et sic videtur, quòd non obstante mutatione status personæ, teneatur in illa causa respondere coram iudice citante, secundum Ioan. And. hic, sed hoc exemplum non placet Philippo hic. Sed aduerte, quia circa hoc exemplum latissimè instat Ioan. And. in c. 1. supra de obl. ad ratiocin. & quia materia bene congruit titulo & textui nostro, ideo recitabo dicta ibi per Ioan. And. & aliorum. Et tamen subijciam distinctionem, in hoc ergo exemplo plures fuerunt opin.

¶†Pri-

ADDITIONES.

a ¶*Cap. tuam. de ordi. cogn. vbi latè etiam tractatur ante Abb. per Do. Card. Zabar.*

b ¶*Iudex omnia potest, etc. De hac regula vide latè per Moder. in l. 2. ff. de iurisd. omn. iudi.*

46 ¶ † Prima opin. [a] fuit Gof. in c. eam te, ſupra de
a reſcript. qui arguit per illam decretalem, quòd mutatio ſtatus nõ liberat aliquem ab eo, ad quod prius tenebatur, per l.ſi reus. ff.iud.ſolui. & l.penult. ff.de iuriſd.om.iud. 16.quæſt. 1.cap.3.33.quæſt.2.cap. admonere.2. diſtin. c.deſignata. 54.diſtin. cap.ex antiquis.& c.frequens. & c.ſi ſeruus, infra de diuor.cap. gaudemus. in fi.in contrarium verò allegat 21. q.2. cap.ſi quis iam tranſlatus. 18. quæſt. 1.cap. 1. 16.q. 1. cap.ne pro cuiuſlibet. 50.diſt. c.ferrũ. 26.diſt.c.deinde.& §.ſacerdotio.ff.de vaca.munerum.l.penul.in §. fin.ff.de excu.tut. in l.ſpadonem. §.ciue. ff. de ali. & cib.lega.l.is, cui. ff.de nego.geſt.in l.eum actum.& l. at qui natura. & Inſtit. de aſsig. liber. §.datur. & ſic reſidet Gof. ſolum allegãdo pro & contra, nihil decidendo.

47 ¶ † Secunda opin. fuit Alani in d. c.1. de obl.ad ratiocin.& Gof.in ſumma illius tit.qui tenent, quòd talis clericus nihilo minus poterit conueniri coram illo iudice, qui pro cauſa prædicta eũ citari fecerat. Et idem tenet Vin.dicens, quòd talis iudex exequitur ſententiam ſuam, per no. in c.at ſi clerici, ſupra tit.proxi.& per tex.noſtrum, & d.l.ſi quis poſtea. Et hanc opin.ſequitur Hoſtien.hic,& in d.c.1.Et idem determinat Bart.Bri.in q.venereali, quæ incipit, aliquis litigat.& pro hac opin. facit. ff.de excu.tuto.l.2. in princip.& l.tutor.ff.ad municip. l.incola.ff.de iure immun.in l.ſemper. §.hoc circa. & de adul.l.adulterium.§.2. C.de epiſc.& cler.l.officiales.

48 ¶ † Tertia fuit opin.Ioan.de Deo in libro cauillationum, ſub rubri. de priuilegio clericorum, diſtinguentis inter cauſam ciuilem & criminalem, vt in cauſa ciuili locum habeat præcedens opin. ſecus ſi in criminali, per tex.11.q.1.cap.de perſona.

49 ¶ † Quarta fuit opin.quorundam, qui ſimpliciter voluerũt, quòd talis cauſa debeat finiri coram eccleſiaſtico: nulla habita diſtinctione cauſarũ ciuilium & criminalium, per l. non diſtinguemus. §.ſacerdotio.ff.de arbit.& ff.de re milit. l.qui cùm vno. §.reus. vbi videtur expreſſum.& ff. de accuſatio.l.hos accuſare.§.hoc beneficio.Et ad idem.ff.de vaca.munerũ, in l.prætor. §.1. ibi, vel ſi qui ſacerdotio. & §.fina. & in l.his honoribus. §.authoritati. & ff.de excu.tut.in l.idem Vlpianus.& l.ſpadonem. & l.ſi autem. & l.iuriſperitos. item, quia res li.penden. deuenit ad cauſam,à qua non poterat inchoare.facit quod nota.in regula,factum, in fi. de reg.iur. libro ſexto, & quod no. ff. de ſuſpect. tut. l. poſt finitam. ff. de lib.agno. l.3.aliàs 4.§.1.& quod no.in l.nemo poteſt.circa medium ſecundæ gl. ff.de leg.primo. Tertiò mouetur, quia ſi fugiẽs ad eccleſiam recipit immunitatem ab eccleſia, vt in cap.inter alia. de immu. eccleſ. multò fortius debet recipere factus clericus.

¶ Quartò mouentur, quia declinatoria nouiter orta bene opponitur poſt lit.conteſt.de offic.deleg. c.inſinuante. ad iura verò in contrarium allegata ſupra, in alijs op. reſpondent, quòd non mutatur forus, ſed additur forus foro.arg.53.diſtin.c.1.ibi,ſecu lum fugere, ſed mutare. & ff. de ſenatorib.in l.ſenatores. Et hoc tenet hic Phil.& Fran.Ver.Nam in terminis iſtius exempli, quis non ſolum mutat forum, ſed etiã genus fori. ſcilicet,de ſeculari ad eccleſiaſticum,& ſtatum perſonæ.12.q.2. c.duo ſunt. facit 14. quæſt.6. cap. conquerimur, vbi res conſecrata non reſtituitur domino. & pro hac parte dicit Io.Andr. in d.c.1. fuiſſe bis determinatum Bononiæ in publ. diſpu.Et idem placet Arch.11.quæſt.1. cap.propter impreſſum ordinem eccleſiaſticum,præcipuè vbi de pœna corporali ageretur.

50 ¶ † Quinta fuit opin.aliorum, qui dicunt præcedentem opi.procedere,vbi bona fide,& non in fraudem citatus ſit clericus,per tex.ff.de adult.in l.ſi maritus.§.1. & l.hos accuſare, in fi. & ff. ex quibus cau. maio.l.5.Et hanc tenet Dy.in d.l.Vlpianus.ff.de excuſa.tut. dicens, quòd præſumitur fraus, ſi iam erat accuſatus,vel in crimine deprehenſus.argu.l.ſi.ff.de his, qui ſibi mor. conſciuerunt. & ff.de re milita. in l.fin. & per hoc patet in iam conuento, quòd Dyn. ſequitur primam opin.ſed in ordinario poſt maleficium fatetur iudicium inchoãdum coram eccleſiaſtico. Nec obſt.l.1. ff.de pœnis. quæ videtur velle indiſtinctè, quòd inſpici debeat tempus cõmiſſi delicti,quia illa lex loquitur quò ad pœnam imponendam: nos verò tractamus quo ad cauſam tractandã, coram quo iudice debeat conueniri.

51 ¶ † Sexta fuit opin. Specu. in titu.de reo. verſ.ſed quid ſi pen. & ſequen. qui videtur potius inclinare in opin. primam Alani & Ioannis de Deo dicens, quòd in cauſa ciui. ferè omnes tenent, quòd cauſa finietur coram eodem iudice,per tex.noſtrum,& d. l.ſi quis poſtea.& l.cùm quædã puella. ff.de iur. om. iudic.& C. ad l. Cornel. de falſis. l.ſi quis decurio.ff. de bon.damnat.in l.fi.§.ex bonis. licet quidam contradicant.Sed ſi cauſa eſt criminalis dicit,quod finietur coram eccleſiaſtico,quia ſecularis nõ poſſit eum punire,vt dicto c. de perſona. 11.quæſt.1.& cap.at ſi clerici, ſupra, de iudi. In contrarium tamen alleg.2. quæſt. 3.cap.Epiphaniũ. & C.vbi de crimi. agi oportet.authen. qua in prouincia.3. quæſt. 6. cap.1. Sed finaliter concludit Spec. quòd etiam cauſa criminalis finietur coram citante: Sed mandabitur executioni per eccleſiaſticum.arg.c.poſtulaſti, ſupra eo.& c.1.infra,de ra.

52 ¶ † Septima fuit opi.Ioan.And.in d.c.1.de oblig. ad ratiocinia.qui dicit quòd putat,quòd ſiue loquamur in ciuili, ſiue in criminali, nulla perſonalis diſtrictio clerici poſſit fieri per ſecularem iudicem, vt ponere in carcere, vel mala paga, vel detinere per alium, aut ſimilem modum, & ꝙ etiam in criminali non poteſt fieri realis executio in clericum per iudicem ſecularem, licet inchoauerit, & ſic vult Ioan. Andr.quod clericus eximat perſonã quo ad omne, quo ad manus iniectionem, vel diſtrictionem. Sed non eximat cauſam præuentam à iuriſdictione prẽuenientis quo ad ipſius proceſſus inſtantiam fouendam,& ſic poſſunt cõcordari iura & opi. contrariæ. facit quod no.ipſe Ioan.Andr. in c.ſane, ſupra eo.in ſimili. vbi in reali quandoq; quis eſt iudex cauſæ, & non perſonæ. Et ſubdit Io.Andr. quod ſuperius dicta de clerico vẽdicãt etiam ſibi locum in profeſſo,

eo

ADDITIO.

a ¶ *No.hic per ordinem 7.opin.an is, qui factus eſt clericus poſt contractum,vel qui aliàs mutauit forũ, poſſit conueniri coram primo iudice. & vide quæ dicuntur per Bar.& Doct.in l.1.ff.de pœ.& Alex.conſ.212. lib.2. col.5.*

eo ſaluo, quòd in profeſſo,defenſio cauſæ ſpectabit ad monaſterium. Nam licet propter characterem, plus habeat ordo, quàm profeſsio, vt tradit Ioan. And. in c.placet. infra de conuer. coniu. tamen eo reſpectu, quòd profeſſus mortuus eſt mundo, vt in l.Deo nobis. C.de epiſ.& cler. & plura ex voto promittit,vt no.in c.ũo,de voto, lib.6.& ibi per glo.tamen quo ad perſonalem diſtrictionem, deciſio præ dicta fortius videtur procedere in monacho,præcipuè ordinato ad minores ordines. arg.c.cum eo. de ele.lib.6. facit ad hoc de pẽn.diſt.1.§.his authoritatibus. & 32.q.2.c.admonere,& quod no.in Auth.de mona.in princ.& §.ſi quis igitur.ad finem.Subdit etiam Ioan. And. quòd quæ dicta ſunt de perſonali diſtrictione clerici, non videntur procedere in illo, qui iam carceri ſecularis iudicis mancipatus ibidem ordinaretur,vel profiteretur,quia hoc caſu, non ſolum eſt præuenta cauſa,ſed perſona. Item,& ſecundo,quia profeſsio non inuenit iſtum liberum.

¶ Tertiò, quia per huiuſmodi viam & modum, de facili poſſet deludi executio iuſtitiæ. Et ad hæc duo facit, quod nõ.Ioan.And.infra de cele.miſ.c.ſa
a nè.ſuper verbo,apud omnes.Bar.in l.1.ff.de pœnis. [a] quaſi in omnibus videtur ſequi prædictam opi. Io. And. adiungendo vnam limitationem, de qua ſtatim ſubijciam. Vnde ex omnibus prædictis pro concordia opin. & iurium prædictorum, videtur mihi diſtinguendum fore,quòd obligatus,ſeu obnoxius fecit ſe promouere ad ordines, vel fecit profeſsionem. Aut & ſecundò non fecit ſe promouere, nec profeſsionem fecit, ſed ſine ordine & profeſsione conuerſus eſt ad aliquam regulam,& ad aliũ viuendi ſtatum.

53 ¶ † Primo caſu, aut promotus eſt ad ordinẽ, vel fecit profeſsionem ante, quàm conueniretur, & ſic ante, quàm præuenta eſſet iuriſdictio contra eum, aut poſt præuentam iuriſdictionem.

¶ Primo caſu, aut certum eſt, quòd fecit ſe promouere ſine fraude, & iſta allegatio, quòd ſit clericus.vel profeſſus, prodeſt ſibi, per l.hos accuſare.§. hoc beneficio.ff.de accu. aut eſt certum, quòd fecit cum fraude.& hoc caſu,quo ad cognitionem cauſę & rerum diſtrictionem,non prodeſt, per d.l.hos accuſare,in prin.& l.maritus.§.1.ff.de procur. & quod no.Ioan. And. in c.ſanè.ſupra eo. ſecundum,quod ſupra deduxi. A.B. & ad prædicta vide l.1. C. qui mil.non poſ.lib.12.vbi dicitur,quod ſi debitor cauſa litis fugiendæ ſit effectus miles, inſtante creditore debet abſolui à ſacramento militiæ. Ma.Sed quo ad diſtrictionem perſonæ,prodeſt,vt ſupra dixi opi. Ioan. And. aut ſumus in dubio, an cum fraude, vel ſine fraude, & quia in dubio non præſumitur fraus, niſi ſit accuſatus vel infamatus,aut in crimine deprehenſus,quo caſu, præſumuntur id feciſſe in fraudẽ, ſecundum quod ſentit Dy. quæ diſtinctio videtur mihi multum æqua & iuſta, licet non procedat ſine aliquali dubitatione. Si vero contra eum erat præuenta iuriſdictio:ſubdiſtingue,quòd aut prẽuentio eſt facta per ſimplicem citationem ad perſonam, & ſic eſt præuenta ſola cauſa, aut præuentio eſt facta per citationem realem, & ſic per capturam perſonalem.

¶ Primo caſu, quia in dubio præſumitur facta mutatio ſtatus in fraudem, vt dixi,non prodeſt mutatio quo ad cauſam præuẽtam, & rerum diſtrictionem, ſed prodeſt quo ad perſonalẽ diſtrictionem, ſecundũ ea,quæ ſtatim dixi. Sed ſi appareret,quòd ſine fraude fuiſſet promotus, quòd poteſt apparere,quia ad clericatum fuit promotus, nõ ex propria poſtulatione, ſed tractus à ſuperiore, & ſimpliciter prodeſſet,per l.qui autem.ff.ſi quis cau.& l.iuriſperitos.& l.Vlpianus,& l.prætor.in prin.ff.de excu.tut.

¶ Secundo caſu,quando facta eſt prẽuentio tam perſonæ, quàm cauſæ, quia iam erat incarceratus, quando fecit ſe promouere, non prodeſt, per rationes Ioan.And.

54 ¶ † Secundo membro de his, qui non promouẽtur ad ordines, vel non profitentur, ſed ſolummodo aſſumunt quendam modum uiuendi, vt quia efficiuntur bechetti, aut milites gaudentes, aut tertij ordinis beati Franciſci, vel alium ſimilem habitum aut regulam aſſumunt. Et talis mutatio habitus non prodeſt,licet habeant priuilegium,quod ſint exempti à iudice ſeculari,quia illa regula, vel habitus,nõ facit eum clericũ aut religioſum,licet tribuat quendam viuendi modum,cum teneant propriũ,& uxores & filios, & in iſtis habet locum tex.noſter: & iura,quæ dicunt, quòd propter mutationem fori, ſeu propter priuilegium ſuperueniens ad ſui procurationem, quis non excuſatur, vt d.l.ſi quis poſtea. & hanc opin.ſequitur Bar.in l.1.ff.de pẽn.qui dicit ita vidiſſe de facto ſeruari. Subdit tamẽ,quòd talis de
b bet nudari inſignijs [b] illius ordinis, vnde remouebitur bechettum, ſeu cordula, ſi eſt tertij ordinis ſancti Franciſci, & de loco cincturæ,ponetur ad collũ, cum qua ſuſpendatur, ſecundum ea, quæ ſupra dixi in c.1.ſupra eo. verſi.9.declaratio. & iungẽ ſimul quæ ibi & hic dixi. Et idem ſeruant duces & capitanei armorum, quando faciunt aliquem ſuſpendi ex his,qui portant ſua ſigna,quæ nos diuiſam appellamus,quia prius illos denudant tali diuiſa.

¶ Et aduerte,quia quæ dixi de prẽuentione procedunt, nõ per citationem realem vel perſonalem, ſed etiam per obligationem factam coràm iudice ſeculari, ſi ex forma ſtatuti obligatio haberet vim rei iudicatę,vnde tunc mutatio ſtatus non eximeret ab illo iudice,hoc ſentiunt domini de Rota deciſ.410. quæ incipit,obligãtus eſt laicus. Quinimo ſatis dubitant ibi, quid ſi obligatus ſit laicus ſub dicta forma,cui ſuccedat clericus,vtrum executio poſsit fieri contra clericum, coram illo iudice ſeculari. & arguunt pro & contra; inclinãt tamen in deciſionem negatiuam. Et adde ad materiã executionis, quod ſtatim dicam poſt quintum exemplum, & etiam ad prædictam deciſionem, vide quæ dixi in c.quia V. ſupra de iudi. Et no. quod ſicut non prodeſt mutatio fori poſt prævẽtam iuriſdictionem propter mutationem

ADDITIONES.

a ¶ *Bar.in l.1.ff.de pœn.Et quæ no.ibidem remiſſiuè per Alex.& vide vltra alios Anto.& Bar. in c.1.ſupra de ob. ad rat. & latè per Oldr.in conſi.4. cuius dicta refert Ioan.Ant.in additio.ad Spe.in tit.de oblig.ad ratio.non allegato authore, vt ſolet.*

b ¶ *Inſignijs. Adde quod not.Bal.in c.1.de eo qui arma bellica depo.& in l.officiales.C. de epiſ.& cler.& Sal.in l.3.in 3.col.C.de his qui no.infa. vbi notanter loquitur.*

tationem ſtatus, ita non prodeſt priuilegium exceptionis conceſſum poſt factam præuentionem, ſecũdum Gof. Ioan. And. & do. Domi. in c. 1. de priuil. lib. 6. vbi latius vide. Et ad prædictam materiam uide, quæ dixi, infra eo. c. fi. in materia domicilij, in 10. quæſt. princ.

¶ Secundum exemplum ponunt Doct. in clerico, qui ſe tranſtulit ad aliam eccleſiam poſt præuentam iuriſdictionem. ſed intellige, vt dixi ſupra in notabilibus, quando ſolum erat ſubiectus ratione domicilij.

¶ Tertio exemplificat in clerico, in minoribus conſtituto, qui poſtea duxit vxorem: nam ſi fuit citatus per iudicem eccleſiaſticum ante, quàm duceret vxorem, tenetur ibi reſpondere, quod procedit etiam in ciuilibus, & etiam ſi dimitteret habitum & tonſuram, quia hoc caſu conuenitur coram eccleſiaſtico ratione præuentionis: ſed ſi portaret habitũ & tonſuram, in cauſis criminalibus etiam mouendis deberet conueniri coram eccleſiaſtico, vt dixi in cap. 1. ſupra eod. in 31. fallen. & ſequen. A. B. Et hanc opin. in clerico, qui poſt motum iudicium effectus eſt bigamus, tenet Do. M. conſ. 86. quod incipit, in præſenti quæſtione. Omnipotentis Dei, &c. per tex. noſtrum, & in l. ſi quis poſtea. ff. de iudi. & l. cum quædam. ff. de iuriſdic. omn. iudi. & l. ſi quis decurio. C. de fal. Ma.

¶ Quartò exemplificant in muliere, quæ nupſit viro alterius fori, quæ ſequitur illius forum, vt dixi ſupra in rub. ver. 64. matrimonij. & in c. 1. ſupra eo. ver. 15. 2. declaratio. niſi ſit facta prœuentio, vt l. cum quædam puella. ff. de iuriſd. omn. iud.

¶ Quintò exemplificant in quolibet laico ſubdito ratione domicilij tantum, qui poſtea mutat forum, per l. ſi quis poſtea. ff. de iudi. Et aduerte circa prædicta, quia prædicta procedunt non ſolum reſpectu cognitionis cauſæ, ſed videntur procedere etiam reſpectu executionis ſententiæ, quæ videtur fieri debere per iudicem, qui ſententiam tulit. vnde iudex eccleſiaſticus poteſt mittere in corporalem poſſeſſionem rerum, ſuper quibus pronunciat, licet litigantes ſint laici, vt traditur in cap. cum contra. de pigno. tenet Inno. in cap. ſignificaſti. ſupra de offic. deleg. Alij tamen vt Hoſti. & Ioan. And. & quos refert Innoc. videntur tenere contrarium dicentes, quòd debet implorare, ſeu committere iudici ſeculari, vt faciat executionem, argum. cap. poſtulaſti. ſupra eod. Sed ut dicit Ioan. de Imo. in d. cap. ſignificaſti, communis opin. eſt in contrarium. & ad cap. poſtulaſti. reſpondetur, quòd loquitur quando vellet facere executionem in territorio alieno. ſententia enim non poteſt mandari executioni per iudicẽ alterius territorij, niſi ad literas proferentis. de quo artic. vide Spec. in titu. de execu. ſenten. §. breuiter. ver. quid ſi iudex. & per Barto. & Doct. in l. à diuo Pio. §. ſententiam. ff. de re iudi. & l. cum unus. §. penul. ff. de bon. autho. iudi. poſſ. & per Cyn. in l. 1. C. de confeſ. in 10. quæſt. per Iac. But. & Ange. in l. argentarium. §. nonne. ff. de iudi. & per Bald. in l. edicto. C. de edic. diui Adria. toll. in 4. col. & per Ang. in repet. l. tale pactum. §. qui procurauit. ff. de pact. col. 21, & 22. & vide notabilem limi. Bal. in materia, l. 1. C. de confeſ. in fin. quæſt. & vide etiam Lap. alleg. 118. vbi vult, quòd executio ſententiæ latæ à iudice ſeculari contra clericum in cauſa reconuen. debet fieri per iudicem eccleſiaſticum, de quo forte ui debimus in cap. 1. infra de mut. pet. & ad prædicta etiam vide Petr. de Ancha. in repet. cap. ea, quæ. de regu. iur. lib. 6. quæſt. 11. vbi concludit, quod licet quandoque iudex eccleſiaſticus cognoſcat de cauſa laici, & quãdoque econtra, iudex ſecularis de cauſa clerici, & vnus iudex de ſubdito alterius iudicis, tamen actualis executio videtur ſuo iudici reſeruanda, hoc eſt illi, qui habet ſubditam perſonam, & bona in territorio ſuo, vide latius ibi per eum, vbi etiã refert contrarium opin. Sed pro nunc in hoc artic. non intendo vlterius inſiſtere, cum iam legerimus vſque ad hanc 16. diem Septembris, & vos ipſi, vobis ipſis defeceritis, & vltra alios 40. dies legerimus.

55 ¶ † Circa ſecundum membrum principale de actore, vtrum poſſit mutare forum. tex. Barto. & Docto. in l. vbi acceptum. ponunt regulam negatiuam, quod non poſſit. dicit enim Bart. ibi, quod intelligit illam legem, vt videatur cœptum iudicium ad incommodum citati, & etiam ad incommodum actoris, ad cuius petitionem fit citatio, ſi citatus cõparuit: non enim poteſt actor deſiſtere, & ire ad alium iudicem, vt in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. quod qualiter intelligatur, & de intellectu illius authen. vide ibi per Doct. & maxime Bald. in l. edita. C. de eden. col. 21. & per Ioan. de Imo. in capit. procurator. §. ſi dominus. ff. de ope. noui nunc.

¶ Et aduerte, quia prædicta regula procedit non ſolum in actore, ſed etiam in ipſius actoris hærede, in quem tranſiuit inſtantia, ad quod vide, quod dixi in capit. quia V. ſupra titu. 1. verſicu. ſecunda concluſio. Prædicta tamen regula limitatur multipliciter.

¶ Primò limitatur, niſi citatus fuiſſet contumax, quia hoc caſu dicit Barto. quòd non credit, quòd actor impediatur incipere iudicium alibi, quia reus non poterit allegare alibi eſſe cœptum iudicium, quod ipſe conſenſit, quia quantum ad eum, illa citatio poſſet peti circunduci & annullari, vt l. & poſt edictum. ff. de iudi. A. B. Bal. in l. ſi ſepulchri violati actio. ff. de ſepul. viol. & l. quamuis. ff. de dam. infec. Pontan. in repe. l. 1. C. de hæred. inſti. q. 6. verſ. ad ſecundum reſpondeo. Ma.

¶ Secundò limitatur ſecundum Barto. in d. l. ubi cœptum. ſi modo iudicium ſit cœptũ per actorem voluntariè, ſecus ſi ex neceſſitate ſit cœptum coram vno iudice, quia tũc poterit coram alio perfici, vt l. ſed & ſi reſtituatur. §. ædium. & §. ſed ſi dies. ff. de iudi. & ſequitur Bal. in l. vbi cœptum.

¶ Tertio limitatur, ſi modo alia non ſubſit neceſſitas, ſecus ſi alia neceſsitas ſuperueniret. exemplũ, cauſæ ſunt cœptæ in curia poteſtatis, & demum illud officium eſt ſublatum. Nam cauſæ, quæ ibi pendebant poterũt proſequi & finiri coram capitaneo, propter neceſsitatem. argum. d. §. ſed ſi dies. ſecundum Bart. in d. l. vbi qui tamen ſubdit, ſalua meliori deliberatione, quæ opin. ſatis eſt æqua. Et aduerte, quòd actor, qui ſemel egit coram uno iudice pro vna parte debiti, non poteſt agere corã alio pro alia parte eiuſdem, etiam finito primo iudicio, vt ſentit Glo. Inſtitut. de actio. §. ſi minus. & tenent quidam moder. in l. quidam æſtimauerunt. ff. ſi cer. per. quod dictum

dictum eſt valde ſingulare. Sed apud me eſt ualde dubium, quia ſi finita inſtantia in tota cauſa poſſum de nouo eandem cauſam coram alio iudice intenta re, ergo & eius partem, vel etiam totam finita inſtantia in parte, vel in toto. argum. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. & cap. paſtoralis. ſupra de offi. deleg. nec illa Glo. probat hoc, ad quod allegatur. Sed pro nunc non intendo aliter inſiſtere, fortè latius videbimus in cap. fin. infra de mu. pe.

SVMMARIVM.

1 *Modi ſpeciales forum ſortiendi, quatuor ſunt.*
2 *Conueniri non poteſt quis de delicto, niſi vbi forum ſortitur.*
3 *Eccleſia Romana abſque authoritate ſanctæ Scripturæ, putatur omnium mater.*
4 *Conuentus in curia Romana, non poteſt forum declinare.*
5 *Argumentum ab enumeratione partium, quando valeat.*
6 *Exceptio declinatoria debet proponi ante litis conteſtationem.*
7 *Domicilium, quid ſit, & nu. ſeq.*
9 *Domicilium, in quo differat ab incolatu.*
10 *Forus domicilij, quotuplex ſit.*
11 *Domicilium naturale, quod ſit, & quod commune, & quod accidentale, & nu. ſeq.*
14 *Domicilium naturale, per quid, & à quibus quæratur.*
15 *Domicilium accidentale, per quid & à quibus quæri poſſit.*
16 *Domicilium neceſſarium, quod ſit, & quod voluntarium, & quod miſtum, & nu. ſeq.*
19 *Domicilium ratione communis patriæ, per quid, & à quibus quæratur.*
20 *Domicilium in pluribus locis, an poſſit idẽ acquirere.*
21 *Domicilium multiplex eiuſdem ſpeciei, an poſſit quis quærere.*
22 *Domicilium multiplex diuerſarum ſpecierum, an poſſit quis ſibi quærere.*
23 *Domiciliorum plurium in eadem perſona concurrentium, quod prævalere dicatur.*
24 *Domicilium, qualiter & quibus modis quæratur.*
25 *Domicilium, an poſſit ſolo animo quæri.*
26 *Animus domicilij conſtituti, per quid probetur.*
27 *Domicilium, per quæ quæri dicatur, & nu. ſeq.*
42 *Domicilij primus effectus, quis ſit.*
43 *Domicilij ſecundus effectus, quis ſit.*
44 *Domicilij reſpectu fori effectus, qui ſint, & quot.*
45 *Effectus domicilij reſpectu fori ſecundus, quis ſit, & quis tertius, & qui ſequentes. & nu. ſeq.*
52 *Domicilium naturalis originis, an poſſit mutari vel perdi.*
53 *Domicilium accidẽtale, an poſſit perdi vel transferri.*
54 *Domicilium, quibus actibus mutari, perdi, aut transferri poſſit.*
55 *Domicilium originis, an ſoluatur per bannum.*
56 *Effectus mutationis, ſeu tranſlationis dominij, quis ſit.*
57 *Vagabundus, quis ſit propriè dicendus.*
58 *Vagabundus, vbi forum ſortiri debeat.*
59 *Vagabundus ibi punitur, vbi reperitur.*
60 *Vagabundus, vbi citari debeat.*
61 *Ius reuocandi domum, quod dicatur.*
62 *Ius reuocandi domum, quibus competat.*
63 *Ius reuocandi domum, ex quo loco competat.*
64 *Ius reuocandi domum, ad quem competat locum.*
65 *Ius reuocandi domum, in quibus competat cauſis.*
66 *Ius reuocandi domum, propter quas cauſas competat.*
67 *Ius reuocandi domum, quando proponi debeat.*
68 *Ius reuocandi domum, qualiter proponi, ſeu peti debeat.*
69 *Ius reuocandi domum, coram quo proponi debeat.*
70 *Ius reuocandi domum, qualiter cognoſci, & concedi debeat.*
71 *Iuri domum reuocandi, quæ obſtare dicantur.*
72 *Exceptiones ſeu cauſæ repellentes ius reuocandi domum, quæ ſint, & nu. ſeq.*
90 *Effectus propoſitionis iuris reuocãdi domum, quis ſit.*
91 *Iudex in quo loco iuriſdictionem, ſeu forum exercere debeat.*
92 *Locus iudicij, quis ſit, & qualis eſſe debeat.*
93 *Foro vel eius priuilegio, an poſſit renunciari.*

LICET RATIONE. Clerico in curia Romana conuento, non competit declinatoria fori, poſſet tamen ſibi ex cauſa competere ius reuocandi domum. hoc dicit. vel ſic magis ad literam, ſecundum Dominum meum: Quilibet clericus poteſt in curia Romana cõueniri, licet ibi alias ſpecificè non ſortiatur forum, habet tamen ex cauſa ius reuocãdi domum. hoc dicit. diuiditur. Primò ponit quatuor modos ſortiendi forum. Secũdò addit quintum, illum modificando. ſecunda ibi, quia tamen. Et in tex. ibi, Epiſcopus videtur. dic, quòd Papa forte ſcribit capitulo iſtius Epiſcopi, quia miraba tur quomodo Epiſcopus fuerat ibi conuentus, ſecũ dum Abb. & Ioan. And.

1 ¶ † Primò no. quinque modos ſortiendi forum, quorum quatuor ſunt ſpeciales.

¶ Primus, ratione delicti, de quo latè dictũ fuit in c. poſtulaſti. ſupra eodem.

¶ Secundus, ratione contractus, de quo latè dixi in c. dilecti. ſupra eodem.

¶ Tertius, ratione domicilij, de quo latius dicam in Glo. 3.

¶ Quartus, ratione rei ſitæ, de quo dixi in cap. 3. ſupra eodem.

¶ Quintus, generaliter ratione cõmunis patriæ, de quo latius dicam in Glo. ſi.

2 ¶ † Secundò no. arg. quòd etiam de iure canonico non poteſt quis de delicto cõueniri, niſi vbi ſortitur forum, altero ex modis quibus quis ſortitur forum, niſi delinquens eſſet vagabundus, de quo dicam infra poſt Glo. 3.

3 ¶ † Tertiò no. quòd ſedes Apoſtolica, ſeu Romana Eccleſia, eſt mater omnium Eccleſiarum, ad idem 12. diſtin. c. 1. de conſec. diſtin. 1. cap. Baſilicas. Romana enim Eccleſia à Deo eſt, alię vero ab ea recipiunt poteſtatem, vt in cap. nouit. ſupra titu. 1. Et hoc non ſolum diſponitur à iure canonico, vt hic, & infra de priuileg. cap. antiqua. & 22. diſtin. cap. ſacroſancta. & cap. renouantes. Sed etiam à iure ciuili, vt in Auth. de Eccle. tit. §. ſancimus. collatione 8. & in Authen. vt Eccleſia Romana, in prin. collatio. 2. & C. de ſumma Trinitate, l. fin. ſecundum Hoſti. & Ioan. And. hic.

4 ¶ † Quartò no. quòd conuentus in Romana curia, non habet facultatem declinandi forum, quia

Romana curia est communis & competens forus omnium clericorum, vt dicam in Glo. fi. ex causa tamen habet ius reuocandi domum, de qua materia dicetur latè in Glo. fi.

5 ¶ † Quintò no. quòd non valet argu. à partium enumeratione, si partes non sunt sufficienter enumeratę, sed si essent sufficienter enumeratę, valeret, secũdum Ciceronem & Boe. in Topicis, & Instit. de his, qui sunt sui vel alie. iur. in princ. & in c. per tuas. infra de senten. excom. & ibi allegaui ad hoc multo plura alia iura.

6 ¶ † Sextò no. ibi, quàm si tunc, quòd sicut exceptio declinatoria fori est dilatio, & ideo debet proponi ante lit. contest. vt in c. pastoralis. infra de exceptio. & in c. inter monasterium. infra de re iud. ita & exceptio reuocatoria ad domũ, quare & ista debet opponi ante litis conte. de quo latius dicam in Glo. fi. in 7. q. princ.

¶ Glo. 1. in prin. colligit quædam, deinde format tres quæstiones: duas soluit, & pro vna remittit. in fi. Glo. dic de hac materia, & de omnibus quæstionibus istius Glo. vt latissimè dictum fuit in c. postulasti. supra eodem.

¶ Glo. 2. format duas quæstiones, & soluit, in fi. Glo. dic de istis quæstionibus, & alijs plurimis, vt latissimè dixi in c. dilecti. supra eodem.

¶ Glo. 3. super verbo, domicilij. in princ. colligit, deinde soluit quæst. & remittit. in fi. Glo. dic quia supra in Rubr. versic. 35. & versic. 56. remisi me hic dicturum de foro ratione domicilij, seu incolatus, ideo vt istam materiam habeas magis ordinatè, quàm tradant Doctores, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, quid sit domicilium, seu incolatus, seu ipsius domicilij & incolatus forus, & qualis, & an differant incolatus & domicilium.

¶ Secunda, quotuplex sit domicilium.

¶ Tertia, quis possit acquirere domicilium.

¶ Quarta, vtrum quis possit esse pluralis in domicilijs, & qualiter.

¶ Quinta, quid si in vna eademque persona plura concurrunt domicilia, quod prævaleat.

¶ Sexta, qualiter & quibus modis cõstituatur & acquiratur domicilium.

¶ Septima, qui, & quales effectus insurgãt ex domicilio ratione fori.

¶ Octaua, an forus domicilij possit mutari seu amitti.

¶ Nona, qualiter, & per quos actus, forus possit mutari & amitti.

¶ Decima, quis sit mutationis effectus.

7 ¶ † Primo igitur quæro, quid sit domicilium. [a]

a Sol. Bar. in l. placet. ff. ad munic. remittit ad l. ciues. C. de incol. lib. 10. vbi tex. dicit: Incolatus vero, sicut & diuus Adrianus suo manifestissimè declarauit edicto, domicilium faciet, & in eodem loco singulos habere domicilium nõ ambigitur, vbi rerũ & fortunarum summam cõstituit. Ego vero arbitror, ꝙ domicilium latè potest dupliciter accipi, vno modo naturaliter, alio modo accidentaliter. Nam si dico B. Senensem, possumus intelligere respectu originis. Item & respectu assumpti domicilij, vt dicam infra in seq. q.

8 ¶ † Primum domicilium, scilicet naturale, sic potest describi, quòd est locus originis propriæ, vel paternæ, vt l. 1. & in l. assumptio. §. filius. ff. ad municip. & ad id quod dixi de paterna, vide quod latius dixi supra in Rubr. versic. 82. Aduerte tamen, quia ex propria aut paterna origine, quis potius dicitur municeps & ciuis, quàm dicatur domicilium vel incolatum habere, vt l. 1. ff. ad munic. & in d. l. ciues. C. de incol. Domicilium vero accidentale sic arbitror posse describi, quòd est locus, quem quis sibi assumit, vt ibi perpetuò sit, per l. assumptio. in princ. iuncto §. viris prudentibus. ff. ad municip. quod clarius declarabo ex his, quæ dicam in 6. & 7. q. Et no. ꝙ forus domicilij dicitur proprius forus, & ordinarius, vt dicit hic Ioan. And. & est generaliter concurrens cum omni alio foro, & quo ad omnia, vt dicunt hic Ioan. Calder. & Dominus meus. & licet quis ratione delicti vel contractus, aut ex simili modo possit in illo loco conueniri, propriè tamen non dicitur subditus: nam propriè subditus dicitur quis ratione domicilij, vt dixi supra in c. 1. versi. prima declaratio. dixi etiam in ver. præcedenti. & in c. dilecti. supra eodem, in fi. secundi princip. artic. & etiam in c. postulasti, supra eodem. tenet etiam Pau. de Cast. in l. 2. C. de iurisdict. omn. iudi. & vide Compo. in cap. nonnulli. supra de rescrip. in 3. Glo. & Spec. in tit. de citatione. §. 1. versi. & no. vbi dicit, ꝙ appell. diœcesani, vbi aliud non additur, intelligitur de diœcesi domicilij, & sequitur Ioan. And. in cap. statutum. §. nullus. in Glo. super verbo, vnam dietam. ad fi. de rescrip. lib. 6. vbi dicit, quòd sic disputando determinauit & audiuit curiam sic tenentem, vnde dicit ibi d. Domin. quòd propria diœcesis alicuius dicitur, vbi habet domicilium, & non vbi natus est, facit etiam quod no. Glo. penul. in cap. præsenti. de præb. lib. 6. vnde vtrobique dicit d. Dom. quòd repræsaliæ concessæ, intelliguntur comprehendere subditos ratione domicilij. Sed quia ista non est materia nostra, vide per Bar. in tract. repręsal. Et hæc faciunt ad ea, quæ dicam infra in 7. q. princ.

¶ Sed nunc pro examinatione secundæ partis,

9 † quæro vtrum domicilium & incolatus differant.

¶ Sol. Dicendum arbitror, ꝙ hic pro eodem supponant. Nam eo ipso, ꝙ quis quæsiuit domicilium, dicitur effectus incola illius loci, vt d. l. ciues. Sed ante, quàm constituat domicilium, potius dicitur peregrinus, vt d. l. ciues. vbi tex. dicit, vnde cum profectus est, scilicet à domicilio peregrinari videtur: ꝙ si redijt, peregrinari iam desijt. Quoniam tamen incolatus accipitur pro ciuilitate, & municipio, licet nõ propriè, vt no. Barto. in l. Imperatores. §. item rescripserunt. ff. ad municip. dixi supra in Rubr. uersi. 66. quæ autem differentia sit inter municipem, ciuem & incolam. Glo. in d. l. ciues. C. de incolis. & in Rub. C. de municip. & orig. & dicit, quòd municeps est genus: ciuis & incola, sunt species. municeps dicitur propriè qui subijt munera, & aliquando Romani municipes faciebãt ex priuilegio, & aliquãdo colonias:

A D D I T I O.

a ¶ *Quid sit domicilium, & quomodo quis dicatur habere domicilii, & an attendatur assidua conuersatio, vel maior pars fortunarum, vide latè per Feli. in cap. quoniam. in princ. de offi. ordi.*

nias: & quæ differentia sit inter hoc, non est materia nostra, tradit notabiliter Aulus Gellius de noctibus Atticis, lib. 16. vbi dicit, ꝙ coloni fuerũt primi municipes Romanorũ, & de municipio & colonia tractat l. eius, la 2. §. 1. ff. ad muni. verbũ eius dicitur in alias species. videlicet originarios & nõ originarios, vide in l. 1. ff. ad muni. & d. l. ciues. inf. & ibi per Bart.

a & dicitur incola, [a] quasi valde colẽs, & venerãs prouinciam, in qua se contulit, cum per eam aliam reliquerit: nec tamẽ, qui in ciuitate aut in oppido moratur, sed etiam qui in vltimis finibus sedem ponit. incola dicitur, vt in l. pupillus. §. incolæ. ff. de ver. sig. & licet quidam voluerit aduenam; accolam, & incolam, pro eodem supponere, tamen Glo. in d. §. incola. & eadem l. §. aduena. reprobat & bene. Nam aduena dicitur, qui venit ad tempus moraturus: non tamen vt ibi domicilium vel incolatum habeat: vnde interrogatus fuit Loth, ingressus es tanquam aduena, an vt iudices? & dicitur aduena, quasi aliunde veniens. & hanc allusionem vocabuli, accola & incola tanquam aliunde venientes, videntur pro eodem supponere: sed tamen qui aduenit pro eo animo vt ibi transferat sedem, dicitur incola, & ibi domicilium habere, secũdum quod dicam in 6. quæst. princ. qui venit aduenit, vt ibi aliquo tempore, non tamen vt perpetuam sedem ponat, dicitur accola, vt quasi aliquo tempore locum collat: vnde scholaris potius dicitur accola, quàm incola: aduena verò, & si ex allusione vocabuli largius præsupponat, propriè tamen dicitur, qui de nouo aliunde venit, ibi minime habiturus. hoc colligitur ex c. fundamenta. §. vt autem. de elec. lib. 6. qui etiam tex. sentit differẽtiam inter ciuem, incolam, & aduenam. & idem quod dixi de aduena, potest dici de forẽsi, quia propriè dicitur ille, qui non habitat in loco, sed de foris venit. tex. est expressus in Auth. de quæstore. §. si verò aliqui in hac habitantiũ ciuitate, & in §. si verò aliquis prospexerit. colla. 6. quãdoque tamẽ talis appellatur extraneus, dic vt dixi in c. pen. de consue. licet etiam forensis quandoque dicatur, qui in iudicialibus causis conuersatur, vt c. forus, de verb. signifi. Et aduena seu forensis dicitur, & peregrinus. Nam peregrinus dicitur ille, qui non est in loco propriæ habitationis. tex. Glo. & Barto. in d. l. ciues. & prædicta no. ad cætera alia multa, propter intellectum statutorum, priuilegiorum, & cæterarum dispositionum.

10 ¶ † Secundò principaliter quæro, quotuplex sit forus domicilij, seu quot sint eius species.

¶ Sol. Dic, quod prima diuisio est duplex, vt sentit Glo. in l. eius. §. Celsus. aliàs incipit lex, si quis instructus. ff. ad munici. videlicet naturale domicilii, & accidentale. Tu verò dic, quòd est triplex, naturale, accidentale, & commune.

11 ¶ † Naturale domicilium est, quod ex ipsa natura naturaliter venit, seu quod nascitur vt natiuitatis propriæ: ex quo enim loco quis est oriundus, in eo domicilium habet, vt in l. prima. & l. assumptio. §. 1. ff. ad municip. tenet Glo. in verbo, oriundus, in cap. cùm nullus. de tempo. ordi. lib. 6. per l. penult. ff. de sena. vbi bonus tex. qui dicit, quòd licet senatores in vrbe videantur habere domicilium: tamen & ibi habent vnde sunt oriundi, & per illum tex. idem tenet Glo. in verbo, oriundus. in cap. accedens. el 2. vt lite non contest. & vide quod dicam inf. in 8. q. prin.

¶ Et hoc procedit secundum Dominum meum in dicto cap. accedens. etiam si non habitet ibi, vnde ortum habet, quia si ibi habitaret, nullum haberet dubium, quòd non haberet ibi domicilium. & secundum hoc videtur dicendum quòd quis non possit esse sine domicilio. & hoc videtur velle Glo. in d. §. Celsus. quia saltem habet domicilium ratione originis, quæ mutari non potest, vt l. assumptio. in princ. ff. ad mun. & l. origi. C. de municip. & origi. cuius tamen contrarium videtur concludere tex. in d. §. Celsus. dum dicit, quòd si aliquis relicto domicilio nauiget, vel iter facit, quærens quo se conferat, atque vbi consistat, hunc putat Celsus sine domicilio esse. sed tu dic de hoc, vt latius dicam in 8. quæst. princ. vbi melius conuenit. de foro autem originis paternæ vel auitę, dixi latè in rubr. versi. 82. Aliud domicilium est accidentale, quod acquiritur ex assumptione per modos, de quibus latè dicam in 6. quæst. prin. & de hoc est principalis intentio nostra hic tractare.

12 ¶ † Commune verò est omnis communis patria, qualis est Roma, vt in l. Roma. ff. ad municip. vel sedes Apostolica, aut curia Romana, & curia Imperatoris, vt hic. de qua materia latius dicam in Glo. fin. in 8. princ. art. iuris reuocandi domum.

13 ¶ † Accidentale verò domicilium subdiuiditur, quia quoddam est volũtarium, & quoddam necessarium, vt apparebit ex his quæ statim dicam in 3. quæst. princip. voluntarium etiam posset subire per alias species, quibus potest quæri domicilium. de quibus dicam in 5. quæst. princ.

¶ Tertiò principaliter quæro, quis possit acquirere domicilium, vel incolatum.

¶ Sol. Pro clariori doctrina prosequar tria membra principalia.

¶ Primum, de domicilio naturali.

¶ Secundum, de accidentali.

¶ Tertium, de communi.

14 ¶ † Circa primum de domicilio naturali, quod quæritur per originem: dic, quòd tale domicilium, cum non facto suo, sed ab ipsa natura quæratur: quilibet masculus & fœmina, & infans statim vt nascitur, illud quærit, vt dicit Glo. in dicta l. eius. §. Celsus. Item non solùm liber, sed etiam seruus acquirit hoc domicilium: licet enim in his quæ attinent ad ius ciuile, serui pro nullo habeantur: non tamen iure naturali, quia quo ad ius naturale, omnes homines æquales sunt, vt in regula, quod attinet. ff. de regu. iur. sed hoc domicilium iure naturali acquiritur. & hinc est, quòd ei renunciari non potest, vt dicam in 8. princ. quæstio. quinimò etiam ex creatione personæ fictæ, vt collegij & vniuersitatis, videtur tale domicilium quæri, vt statim dicam in sequenti membro.

15 ¶ † Circa secundum membrum de domicilio accidẽtali, qđ appellatur etiã incolatus, vt dixi in prin. quæst. dic, quòd tale domicilium potest acquirere, non solùm paterfamiliàs, sed etiam filiusfamiliàs, etiam

A D D I T I O.

a ¶ *Quis dicatur incola, vide Are. cons. 126. incip. Clarissimus Dominus Collateralis. & vide multa, quæ etiam faciunt ad propositũ in c. Rodulphus, de rescript. per Fely.*

etiam sine consensu patris, in l.placet. & in l.seq.ff. ad munic. Nec etiam necessitatur filius sequi domicilium à patre constitutum, sed potest subijpsi domicilium constituere. Item potest tale domicilium acquirere,non solum maior vel pubes,sed etiam pupillus & infans. tenet Bart.in l.placet.ff.ad municip. per l.1. C. vbi pet.tuto.vbi dicit Bal. quòd potest habere domiciliũ [a] ex successione, vel ex patrimonio. sed quod Bal.dicit de successione,quia domicilium accidentale paternum, non transit ad filios, vt l.assumptio.§.filios. & l.non vtique.ff.ad municip. Sed potest intelligi dictum Bal. quando filius perseuerauit in domicilio patris,secus si mutauit, & ita procedãt iura prædicta. Nec obstat quòd pupillus vel infans, cum non habeat animum vel intellectum integrum, non videtur sibi posse constituere hoc domicilium,quo animo cõstituitur, vt dicam in 6. quæst. princip. quia vt dicit Bart. in d. l.placet. animus requiritur in illo, qui ipsum habet, alias secus. argu.l. penul. C.de emancip. libe. vnde in pupillo ibi dicitur constitui domicilium ipsius,vbi habet maiorem partem facultatum,& ibi habitat,quia re & facto dicitur ibi domicilium habere, vt d.l.1.& ibi per Azonem in summa.

¶Sed Bar. & Sali. in d.l.singulariter loquitur dicens,quòd domicilium est triplex.

16 ¶† Vnum merè necessarium & irrepudiabile,vt originis veræ,& de hoc non dubitatur, quòd quilibet, statim ut natus est, illud acquirat, vt d.l.1.& ff. de tut.& cura.da.ab his, in l.de pupillo.

17 ¶† Quoddam est merè voluntarium, & hoc nõ potest pupillus, ex quo curet intellectu sibi constituere.

18 ¶† Quoddam est mistum causatum à necessitate insita rebus, participans cum uoluntate, & istud est domicilium, quod re ipsa contrahitur, quando quis moram trahit, vbi est maior pars fortunarum suarum, de quo per Glo. in l.hæres absens.§.fi.ff.de iudi.& latius dicam in 6.quæst.princi.& tale domicilium potest habere pupillus & infans, vt d.l.1.§.at si quis. C. vbi petãtur tuto.secundum Sali.ibi, Bal.in l.1.C.de municip.& origi. lib.10. videtur velle,quòd domicilium voluntarium,quod requirit factum hominis, non transeat ipso iure in filium, & longe minus in alium successorem, sicut nec possessio, vt ff. ad municip. in l.assumptio. §.filius. & ff. ex quibus causis maio.in l.cum miles.ideo infantes non dicuntur habere domicilium, nisi habeant tutorem vel patrem, qui intendat eis domicilium constituere. nam tutor & pater possunt illum incolam facere, sicut & possessorem,secundum Bal. Sed tu aduerte, quia si Bal. intelligit de domicilio respectu rerum, prout videtur sentire, hoc videtur esse falsum, quia etiam ante datum tutorem pupillus vel infans,videtur habere tale domicilium, vt d.l.1. C.vbi pet. tuto. & probatur optimè, iuncta l.1.in fi.ff.de tuto. & cura. da.ab his, & ibi Dy. quæ iura simul iuncta expressè probant, quòd etiam ante datũ tutorem pupillus habeat domicilium. Si vero Bal. intelligeret de domicilio voluntario, quod quæritur animo,videtur esse satis sing. dictum Bal. quòd tale domicilium non solum potest quæri proprio animo, sed etiam animo alterius legitimi administratoris,vel tutoris, vel patris, quod perpetuo notabis.& sic etiam videtur, ꝙ possit quæri per procuratorem ad hoc legitimè constitutum. quod tamen intellige, quando aliquis actus positiuus accederet, secundum quod dicam in 6. quæst. princ.circa secundum. Item aduerte ad id, quod dixi de domicilio ratione possessionis. Nam ante,quam infans habeat tutorem, neque hæreditatem adire, neque possessionem acquirere potest, vt in l.si infanti.C.de iu. delibe. & istud est clarum. ergo videtur,quòd ante datum tutorem non habeat tale domicilium, cuius contrarium videntur velle prędicta. cogitabis,quia ex tempore venit in mentem. Insuper etiam tale domiciliũ potest acquirere non solum masculus,sed etiam fœmina.licet enim mulier sequatur domicilium propriũ vel paternum respectu originis, vel domicilium viri,respectu accidentalis domicilij, donec est nupta, & illud etiam retineat vidua,vt dixi supra in Rubr.vers. 66.& in c.1. supra eodem,vers.17.declaratio.tamen potest ipsa mulier existens vidua, si nũquam habuit virum,domicilium mutare,nõ nouum domicilium assumere animo vel translatione bonorũ ad alium locum,vel per alios modos cõuenientes, de quibus dicetur in 6. quæst. princ. quia nihil repugnat huic conclusioni,facit quod no. Bart.in l.de iure.§.libertus.ff.ad municip. vbi simpliciter vult,quòd manumissus à muliere sequitur domicilium & originem patroni. Sed existens nupta, non posset,quia de necessitate sequitur domicilium viri, vt dixi in d. versic.66. Rursus etiam huiusmodi domicilium potest quærere non solum ingenuus, sed etiam libertus,vt l.filij.§.municipes.ff.ad municip.vbi tex. dicit,quòd liberti in eo loco sunt municipes, in quo voluntate domicilium tulerunt. & ad idem l.de iure.§.penul. eodem tit. Seruus autem tale domicilium non potest acquirere, quia non per possessionem rerum, quia quicquid acquirit,acquirit domino. Item nec animo,quia contra uoluntatem domini non potest in alium locum se transferre,vt in l.1.C.de seruis fugit. Vlterius etiam, hoc domiciliũ non potest quærere persona vera, sed etiam ficta, seu representata, vt capitulum, collegium, & vniuersitas, vt tradit Dominus meus in cap. fin. infra de parochijs, vbi vno verbo se expedit. Barto.etiam tangit in l.ciues. C.de incol. lib. 10. & ibi remittit ad l.1. ff.de administrat. tutor. Tu dic clarius, quòd vbi creatur capitulum, collegium, vel uniuersitas, quia videtur ibi nasci, & originẽm habere, vbi sortitur domicilium fori originis, & dicitur ciuis seu municeps talis ciuitatis,secundum Barto.in l.2.ff.ad munic. Sed si esset capitulum seu vniuersitas, quæ alibi habuisset originem, & se deinde transtulit ad alium locũ, tunc sortitur domicilium in eo loco,ad quẽ se transtulit ratione incolatus, secundum Bart. & satis mihi placet.

19 ¶† Circa tertium membrũ de domicilio ratione cõmunis patriæ,vt Romæ,sedis Apostolicæ,&c. dic ꝙ tale domicilium est cõmune omnibus, & omnibus est acquisitum,ingenuis,libertis,& seruis,masculis,& fœminis,maioribus,minoribus,& impuberibus,

ADDITIO.

a ¶ *Habere domicilium. Vide Bar.in d.l.1.C.vbi pet.tu. & l.1.ff.de tut.& cur.datis ab his.*

ribus, personis veris & fictis,vt verbum sonat.argu. tex.nostri,& clarius in l.Roma. ff.ad munici.de quo latius dicam in Glo.fin.in 8.prin.artic.cæterum quia supra in 2.princ.quæst. & infra in 2.6.quæst.prin.latius dicetur, quòd alijs varijs modis quæritur domicilium, circa quod dubitari posset, qui sint illi, qui per illos modos possint quærere domicilium. breuiter conclude, ꝙ omnes possunt quærere domicilium per illos modos,quibus conueniunt qualitates requisitæ ad illos modos, vt filij per emancipationem, serui per manumissionem, & sic de similibus, prout hic latius videbimus.

20 ¶† Quartò princ.quæro,vtrum in vna & eadem persona possint plura concurrere domicilia, & sic, vtrum quis possit in pluribus locis acquirere domicilium. ¶Sol. Glo.nostra dicit, ꝙ sic, per c.ex parte. supra eodem, & per l.assumptio. §. viris prudentibus. ff. ad munic. & remittit se ad cap. dilectus filius. supra de rescrip. Sed tu distingue duo membra principalia.

¶Primum,de domicilijs eiusdem speciei.

¶Secundum,de domicilijs plurium specierum.

21 ¶† Circa primum potest exemplificari, an quis possit esse pluralis in domicilio naturali, ita quòd habeat multiplex domicilium naturale;vel in domicilio accidentali, vel communi quærere: distingue, quòd aut loquimur de foro seu domicilio originis propriæ, & indubitatum est, quòd quis non potest nisi in vno loco domicilium sortiri: sicut nõ potest nasci nisi in vno loco, & hoc est manifestum. & si fortè in vno loco prægnans,caput partus emitteret, & in alio loco partum compleret: dicendum arbitror, quòd si caput iam erat emissum,dicetur sortiri domicilium loci emissi capitis. posset enim hoc contingere in confinio duplicis territorij, & hoc probatur arg. l.cum in diuersis. ff.de reli.& sump. facit etiã quod no.Innocen. & Ioan.And.in c.super eo. infra de Paroch. & quod no. Ioan. Andr. & post eum d. Do.in cap.2.de sepul.lib.6.In quibus dicitur quò ad cognoscendum in qua parochia sint dormiẽtes, vel habitantes in loco posito in confinibus, vel in cadauere sepulto per frusta in diuersis locis,prout cõtingit ex dispositione testamentaria in clarissimo Duce Mediolani. dicitur enim, ꝙ si caput est sepultum in vno loco,& membra in alio loco,inspicimus locum capitis.& similiter etiam in eo, qui dormit in camera posita in confinio parochiarum, vt si caput retineat in vna parochia,& pedes in alia: intelligatur in parochia, vbi est caput. facit etiam. ff.de acquir. rer. dominio.in l.adeò.§.fin.& Institu.de rer.diuisio.§.religiosum,& quod no.in c.cum non liceat.de præscr. & quod tradunt Ang. & Ioan.de Imo.in l.quod dicitur.ff.de liber.& posthum. Nam si caput totum est
a emissum, potest baptizari, [a] & vide quod dixi in c. ad audientiam.infra de hom.in 7.prin. art.quęst.75. Sed respectu originis propriæ & paternæ, de quadixi supra in Rubr.versi.82.non est dubium, quòd potest quis duplex habere domicilium: quia stant ista simul,quòd pater meus fuerit natus Florẽtiæ,& ego Senis. Aut loquimur de domicilio accidẽtali,quod quæritur voluntate & facto, potest quis in pluribus locis domicilium habere, & ita debet intelligi quod dicit Glo.nostra hic, & est tex. in c.2.de sepul.lib.6. & tex.apertus in l.assumptio. §.pen. ff.ad munic.vbi tex.dicit,viris prudentibus,placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium, si vtroque ita se instruxit, vt non ideo minus apud alteros consuluisse videatur, & probatur in l.Labeo, & in l.si quis.ff.ad municip.tenent communiter Docto.& Dom.meus in cap.ex parte B.supra eodem.per illum tex.tenent Glo.in l.penul.ff.de senat.& in l.ciues. C.de incolis, & qui in duabus diœcesibus duo habet beneficia exigentia residentiam, vtrobique dicitur domicilium habere,vt no.Glo.in c.quia in tantum.infra de præbend. & in c.dilectus filius I.supra de rescript.requiritur tamen, quòd in vtroque loco se æqualiter collocet,vt in d.c.2. & d.§.penul.no. Glo.in c.dilectus. supra de rescrip.& 71.d.c.priuatus,& in c.nullus. de tempo.ordi.lib.6.in Glo.super verbo, domicilium, & in c.2. de sepul.lib.6.in Glo.in verbo,domicilium aliàs videtur habere potius domicilium,vbi tunc maiorem partem rerum suarum habet, vt ff.ad munic. in l.eius.§.fin.& C.vbi senat.vel clarif. in l.senatores. secundum Glo.Aduerte tamen: quia Glo.Inno.& Ioan.And.in c.4.supra de maior. & obed. & clarius Bart.in l.assumptio.§.pen.dicit, quòd potest quis habere plura domicilia, & vnum principalius alio, vt videmus in Regibus, qui licet in qualibet ciuitate habeant domicilium, tamen in vna ciuitate habent principaliter,vt in ciuitate Regia. facit Clem.2.§.denique. de re iudic. Item aduerte, quia licet vnum sit principalius altero,vno respectu: tamen quia in alio concurrunt duo vincula,ratione vinculi adiuncti videtur prævalere,vt dicam in seq.q. Circa verò domicilium commune nõ est dubium, ꝙ cuilibet omnia domicilia communia (prout verbum sonat) competunt. facit quod dixi in 3.quæst.

22 ¶† Circa secundum membrum principale, non est dubium, quòd respectu plurium specierum potest quis habere plura domicilia. Nam vnum potest habere in vno loco respectu originis propriæ, & in alio respectu originis paternæ,& in alio respectu incolatus, vt est tex.in l.1. C.de munic. & orig.lib.10. no. Glo. in c.statutum. §.cum verò,de rescript.lib.6. vnde non solum duo aut tria, sed etiam quatuor & plura potest quis diuersarum specierum domicilia habere,vt in exemplo posito. Nam incolatus potest pluribus in locis haberi, vt statim dixi. Item potest adiungi domicilium ratione emancipationis, ratione manumissionis, ratione prælaturæ & recepti beneficij,vt no.Glo.in d.§.cum vero.super verbo,eiusdem beneficij. Sed dicit ibi Archid.quòd hoc procedit in laicis: Sed in clericis, si sunt prælati regulares, non possunt habere nisi in suo monasterio: sed si essent clerici seculares, possent simul habere plura domicilia: si beneficia non exigerent residentiam, & ita intelligit no.per Glo.71.dist.c.primatus. Si autem teneretur ad residentiam, tunc in loco illo videretur suum habere domicilium,vt no.Innoc.in c.ex ore. inf.de priuileg.secundum Archid.quem etiam sequitur Io.And. in d.§.cum verò, & fuit originalis opin.Vin.in c.postulasti,supra eo.& 70.dist. sanctorum. quod intelligit verum Ioan. de Imo. in domicilio, quod quæritur animo: quia clericus secularis isto

ADDITIO.

a ¶ *Baptizari potest puer, emisso tantum capite.*

isto casu, nõ potest habere plura talia beneficia: quia tantùm in loco beneficij tenetur residere: sed plura diuersa domicilia, quorum vnum sit ratione maioris partis bonorum patrimonialium. Aliud verò ratione animi, vbi tenetur residere: aliud ratione originis, & sic de similibus: bene potest habere, per dictum c. postulasti, & per d.c. cum nullus. de tempo. ordin. lib. 6. & sequitur do. Domi. in d.§. cùm verò. Sed tu aduerte, quia prædicta opin. fuit originaliter Ioan. And. in d.c. postulasti. per d.c. cum nullus. Sed Dom. Ant. in d.c. postulasti. distinguit, quòd si clericus habet plura [a] beneficia requirẽtia residentiam, potest plura habere domicilia: quia in quolibet loco beneficij habebit domicilium, secundum Glo. in d.c. primatus, & d.c. quia in tantum, & tenet Archi. 3. quæst. 6. in summa, sentit Glo. in cap. 1. 21. quæst. 2. quod dictum limitat Dominus meus, quando vtrique beneficio vult deseruire per se, nunc vni, nunc alteri, ita quòd quasi æqualiter se collocet in vtroque, quod potest, vt no. Glo. in c. non potest. de præbend. lib. 6. tunc enim fatetur Dominus meus, hunc simpliciter habere domicilium in vtroque loco, arg. optimum in l. assumptio. §. viris. ff. ad muni. & in c. 2. de sepul. lib. 6. Si verò alteri tantum seruit per se, alteri per vicarium, quod potest, vt no. Glo. in d.c. non potest, & dixi in c. extirpandæ. §. qui verò. & in cap. de multa. de præbend. & hoc casu putat Dominus meus, quòd iste solùm habeat domicilium vbi residet, & non in alio beneficio, quia residentia est illa, quæ facit sortiri domicilium & ire residend. non obligatio ad residendum, vt etiam sentit Innoc. in d.cap. ex ore. infra de priuileg. facit cap. dilectus filius I. de rescript.

¶ Nam cum tali videtur esse dispensatum super residentia, vt d.c. non potest. dixi latius in c. ex tuæ. infra de cleri. non residen. & d.c. de multa. Sed ratione beneficij in quo non residet, tenetur obedire suo prælato, vt no. in cap. cum iam dudum. de præbend. Si verò habet vnicum beneficium requirens residentiam: tunc secundum omnes, ibi dicitur habere domicilium, vt d.cap. postulasti. & no. in d.c. ex ore. & no. Ioan. Andr. in d.§. cum verò. Sed per hoc non excluditur, vt dicunt Docto. in d.c. postulasti. & ibi Dominus meus, & per Dominum meũ in c. 1. supra eodem, quominus possit etiam habere domicilium respectu aliarum qualitatum inducentium domicilium, vt natiuitatis & originis, vt dicit Ioan. de Imo. Item vbi habet patrimonium suum vel maiorẽ partem, & ibi fuit ordinatus, & vbi habet larem & habitationem, & alijs modis, de quibus latius dicam infra in 6. quæst. Cum verò clericus habet beneficium requirens residentiam in vno loco, & in alio habet habitationem, Dom. Anton. credit ꝙ non dicatur habere domiciliũ in loco habitationis: qui cum alibi, quàm in loco beneficij de iure habitare non possit, nõ videtur ibi esse causa habitationis per petuæ, sed momentaneæ. arg. l. ex facto. §. rerum Italicarum. ff. de hæred. instit. & sentit Bald. in l. pe. ff. de Sena. per l. prætor. §. etiam. ff. de eden. Sed Dominus meus putat, ꝙ si post ademptum beneficium constituit larem alibi vltra decennium, quòd videatur ibi perpetuò constituisse domicilium. argum. l. 2. C. de incol. lib. 10. Nec obst. quòd teneatur ibi perpetuò residere: quia non debet esse melioris conditionis stultus, quàm sapiẽs. vnde saltem in sui præiudicium videtur habere ibi domicilium, arg. cap. eum, qui. de præben. lib. 6. Ita vt potius considerctur, quòd fieri debet, quàm illud quod fit. Et aduerte: quia quis potest esse pluralis in domicilio, non solùm ex seipso, sed etiam quandoque ex persona alterius: qua mediante, quandoque quis consequitur domicilium originis & incolatus, vnde libertus ex persona patroni, qui manumisit, consequitur domicilium originis, & domicilium incolatus patroni, vt l. eius, la 2. in prin. & l. assumptio. in fi. cum l. sequen. & in l. de iure. §. libertos, & ibi Barto. & l. filij. §. 2. in fi. ff. ad munic.

23 ¶ † Quintò principaliter quæro: quid si in vna eademque persona concurrunt plura domicilia, ꝙ prævaleat. Sol. Bald. in repet. vlt. quam fecit Paduę de l. 1. C. de summa Trin. super verbo, Christianorum, in 4. col. in casu nostro, quando in vna & eadem persona concurrit domicilium originis & incolatus. Exemplum si B. est natiuitate Senensis, incolatu Florẽtinus, vtrum debeat appellari Senensis vel Florentinus? Baldus ibi primò arguit, ꝙ debeat appellari Florentinus, per illum tex. & ad idem alleg. l. pronunciatio. ff. de verb. sign. & de offi. assessо. in l. si eadem. & ff. de postul. l. 1. §. bestias. & ad hoc possent allegari omnia iura, quæ volunt, quòd magis attendatur causa accidentalis, quàm naturalis. In contrarium tamen allegat, quòd appellari debeat Senensis eo, quòd debemus potius habere respectum ad qua
b litatem naturalem [b] seu naturatã, quàm ad accidentalem: quia id quod naturaliter dicitur, magis propriè dicitur, vt l. qui habet. ff. de tut. & in l. fin. ff. de his, qui ve. ætatis impetra. ff. de libe. & posthum. in l. filio. ff. de cond. & demonst. l. fideicommissum. cũ si. Tertiò etiam allegat, quòd hoc nomen Senensis, vel Florẽtinus, verificetur in vtroque sensu: quia idem iuris videtur esse de origine, & de domicilio, vt l. 1. C. vbi de crimi. agi oportet. Soluit Bald. quòd aut loquimur in materia indifferenti, & tunc verificatur in vtroque, vt d.l. 1. & probatur in l. 3. ff. de off. præsi. Aut in materia differenti: & tũc ratio subiectæ materiæ concernit originem, & importat originem. argum. dictę l. qui habet. cum si. Aut concernit domicilium, & importat domicilium, vt d.§. bestias. cũ si. Qualiter autem hoc cognoscatur, an materia sit differens vel indifferens, & quid concernat, Bald. ibi distinguit, quòd aut in actu, de quo agitur, persona consideratur in se, id est, propter se, & importat originem. Exemplum: dicit statutum, si quis offenderit Florentinum, &c. Aut consideratur extra se, id est, quia consideratur accidens in persona magis, quam ipsa persona. exemplum, si imponatur collecta,

ADDITIONES.

a ¶ *Clericus habens plura beneficia residentiam exigentia, dicitur habere duo domicilia, & istam materiam colligit feliciter Felyn. in c. dilectus filius, 3. in 2. col. & seq. per nouem conclusiones, supra de rescrip. vbi multa cumulatissimè congessit.*

b ¶ *Adde quòd nemo potest renunciare domicilio paterno & originario, dicit Soc. consi. 35. col. 4. lib. 1. & si concurrat naturale & accidentale domicilium, naturale debet attendi. consi. 288. col. 1. lib. 2.*

cta, quæ imponitur personis propter res, vel si indicatur represaliæ: quia etiam simile onus imponitur personæ pro rebus, & non arctat meros originarios: quia isti ad talia non tenentur, nisi in subsidium, vt l. neminem. C. de sacrosanct. ecclesijs. de quo etiam remittit ad no. per Bartolum in l. hæc conditio. ff. de condit. & demonstr.

¶ Sed aduerte: quia ista non est principaliter materia fori, paucis insistam. dic ergo, quòd quãdo aliquis habet duplex domicilium, originis & incolatus & in ambobus locis vocatur ad honores, regulariter potior est causa originis, vt in l. libertus. §. cum simul. ff. ad municip. tenet Glo. in l. 1. de municip. & orig. lib. 10. Sed Glo. in l. de incolis. dicit quòd si in vtroque loco vocatur ad munera, ꝙ præfertur locus, qui prius vocat. argum. ff. de iud. in l. qui prior. & si simul seu eodem tempore vocatur, præfertur locus originis, sed si ambo domicilia essent incolatus, fortè inuicem se impedirent, per tex. in l. huiusmodi. §. 1. ff. de leg. 1. & ff. de vsufruc. in l. quoties duobus. vel dirimetur forte, argu. l. fi. C. communia de leg. & l. sed cum ambo. ff. de iudicijs. Vel potest dici, & tertiò, quòd sit locus gratificationi. ff. de relig. & sump. fun. in l. fin. ff. de leg. 1. in l. si quis seruum. §. si inter. Vel quartò, erit in electione vocati, & hoc videtur placere Ioan. & Bal. per capitulum præterea. & c. referẽte. de præbend. & c. cum olim. de consuetu. Vel quintò, deferendum nobiliori & maiori, seu digniori loco, vt in Authen. de hæred. & fal. §. si quis autem. & in Authent. de defen. ciui. §. interim, & ff. de fide instrum. in l. fin. & C. de natu. lib. in l. si quis. Vel sextò ei seruiet, quæ minus, seu leuius munus imponit. argum. l. fin. C. qui bo. cede. pos. & ff. de pac. in l. maiorem. & hoc est verius secundum Glos. prædictam, quam Barto. ibi dicit esse notabilem & magistram, in materia sua. Aduerte tamen quòd ad materiam nostram, quòd quamuis vnum domicilium sit principalius alio, vt puta quia in duobus locis constituit domicilium, sed tamen in vno multum, & in alio parum frequentat: quòd illud quod magis frequentat, tanquam principalius debeat prævalere, secundum ea quæ dixi in 4. quæst. princ. tamen si cum altero minus frequentato concurrit aliqua qualitas: puta, possesio bonorum, videtur quòd quãtum ad potestatem conueniendi per literas Apostolicas respectu bonorum ibi sitorum, considerari debet locus ipsorum bonorum: licet sit minus frequentatus, & non æqualiter, secũdum quod videtur necessarium ad constituendum verum domicilium, vt dixi in 4. quæst. nam licet dicatur cõstitui quasi domicilium: tamen valebunt literę, & ita potest intelligi tex. in c. ex parte. supra eodem, secundum Domin. meum, & ibi dixi, tradit etiam Dominus meus in cap. dilectus. el 2. supra de rescript. arbitror tamen, quòd etiam valerent literæ respectu domicilij veri, & magis frequentati.

24 ¶ † Sextò principaliter quæro, qualiter, & quibus modis domicilium quæratur, seu constituatur. ¶ Sol. Dicendum arbitror, ꝙ quæritur principaliter tribus modis, vt primo modo à natura, secundo propria ac directa ad hoc voluntate, & facto ipsius acquirentis. tertio ex iuris dispositione. & quamuis in duobus præcedẽtibus modis ius etiam operetur, tamen in hoc magis operatur: quia ius disponit, ꝙ acquiratur ex aliquo facto vel gesto, quod principaliter nõ videtur tendere ad domicilium respectu primi modi. dic, ꝙ naturaliter quæritur ex propria origine & natiuitate: ac etiam ex origine paterna, vt latius dixi in Rubr. in versi. 82. & ibi dixi, an quæratur ex origine aui, vel superiorum, & in hoc nihil operatur voluntas, vt l. assumptio. in prin. ff. ad mun. dicam in 9. q. prin.

25 ¶ † Circa secũdum modum de domicilio quod quæritur propria voluntate, & facto acquirentis, ad uertendum est, ꝙ tex. Glo. & Doct. sunt multum varij. quandoque videntur velle, ꝙ sufficiat solus animus, vt in l. priuilegio. C. de incolis. lib. 10. ibi, domicilij voluntatem, & in l. de iure. §. Celsus. ff. ad municip. ibi, si vtroque destinato sit animo, &c. facit l. assumptio. ff. ad mu. tenet Ioan. de sancto Geor. & Doct. in cap. cum nullus. de tempo. ordin. lib. 6. & videtur tenere Dominus meus in cap. fin. de paroc. Glo. verò super verbo, larem. in l. ciues. C. de incol. lib. 10. dicit, quòd non sufficit animus habitandi, sed quod habitet, & sic opus est facto, per l. domicilium. ff. ad munici. & idem tenet Glo. in l. nõ vtique. ff. ad muni. sentit etiam Glo. in l. origine. C. de mun. & origi. lib. 10. & Bart. in l. placet. ff. ad muni. Quare pro concordia dicendum arbitror, quòd in primis requiritur animus, sed non sufficit sola animi destinatio: sed exigitur aliquis actus conueniens domicilio, per quem animus declaretur, & si est expressus animus vna cum actu domicilij significatiuo, sufficit. exemplum, si aliquis veniens ad hanc ciuitatem emit seu conducit domum, & verbo exprimit, quòd hoc facit animo constituẽdi hic domicilium: quam uis enim sola possessionis ratio non faciat quem incolam, vt l. libertus. §. sola. ff. ad municipales. & l. cum neque. C. de incolis. tamen hoc procedit, quando quis motum animi sui aliter non declarauit: secus si expressit voluntatem suam circa domicilium constituendum, & non stetit in sola protestatione, seu declaratione animi, sed agrum seu domum emit, vel conduxit, & habitare cœpit: tũc enim sufficit, licet maiorem partem bonorum ibi non habeat, vt no. Glo. in d.l. ciues. C. de incol.

¶ Et hoc etiam voluit Dominus meus in cap. fi. de paro. vbi dicit, quòd si immediatè quis venit in aliquem locum, declarat animum suum, quòd vult habere ibi domicilium, quòd sine expectatione alicuius temporis habebit ibi domicilium, per tex. in l. si quis instructus. aliàs incipit, eius. §. Celsus. ff. ad municip. quod intellige secundum quod statim dixi. & hoc etiam procedit in eo, qui accessisset studij causa, & ideo si scholaris veniens ad studium, emit in loco domum, vel possesiones: & declarat, quòd est intentionis suæ constituere ibi domicilium: in-
a dubitanter sortietur ibi domicilium. [a] & hoc voluit Bartolus in l. lex Corne. §. domum. ff. de iniur. Et sic etiam per contrarium nullo tempore ibi constituet domicilium, & hoc declarat, vt statim dicam.

ADDITIO.

a ¶ *Qualiter scholaris sortiatur domicilium, vide Bal. in l. quæsitum. de leg. 3. Bald. in l. prædia. de fun. instru. Abb. in cap. fin. de paroch. vide etiam Alexan. in consi. 160. colum. 3. lib. 1.*

cam. Si verò animum ſuum exprimit in contrarium, quòd non intendit ibi aliquo modo conſtituere domicilium, licet maiorem partem bonorum ibi habeat, aut ibi conuerſetur, ſeu habitet: quia videtur ad aſſumptionem domicilij requiri animus, vt dictũ eſt: vnde cùm animus requiratur, iſta protestatio iuuat in his, quæ tendunt ad animi declarationem, ſecundum ea, quæ traduntur per Docto. in c. cùm M. de conſtit. & per Barto. in l. non ſolùm. §. morte. ff. de no. oper. nun. & quæ dixi in Cle. graue. de reſcript. Nec obſt. l. 2. C. vbi ſena. vel clariſ. quæ dicit, vbi larem fouet, aut vbi maiorem partem bonorum poſsidet, aut vbi aſsiduè conuerſatur: quia illa duo vltima exempla intelliguntur, quando ſumus in caſu dubio, vt ſtatim dicam: ſed hic ſumus in caſu certo, & ideo non eſt locus coniecturæ, vt in l. continuus. §. cùm ita. ff. de verb. oblig. & in cap. 2. infra de reg. iuris. Et hoc etiam voluit Dy. in l. lex Cornel. §. domum. vbi dicit, quòd quando eſſet certitudo, quòd ſcholaris ſtaret in aliquo loco cauſa ſtudendi & addiſcendi: tunc etiã per mille annos non ſortiretur ibi domicilium per l. quæſitum, in prin. ff. de lega. 3. & l. nihil. ff. de cap. & ſequitur Bartol. in d. §. domum. & tenent Barto. & Ange. in l. nec ipſi. C. de incol. & Bald. in l. eſt verum. eod. tit. & libro. qui dicit per illũ tex. quòd qui ad tempus determinatũ, etiam vltra decennium, eſt in loco inde diſceſſurus, poſtea non fit incola, per tex. & per no. in l. ex facto. ff. de hæred. inſtitu. & in d. l. nihil. & hoc etiam tenet Ang. in l. hęres abſens. §. 1. ff. de iudic. & mihi placet. Nec obſtat Glo. in d. §. domũ. & in d. l. nec ipſi. quæ vult, quòd ſufficiat decennium, quia debet intelligi in caſu dubij, de quo ſtatim latiùs dicam, vt etiam voluit Bart. in d. §. domum. & Bal. in l. 1. C. de incol. lib. 10. & bene. Si verò ſumus in dubio, quia principaliter ad conſtituendum domicilium requiritur animus, & animus probatur ex coniecturis, & actibus exterioribus, vt no. in c. 2. de renun. li. 6. 64. diſt. in cap. cùm Adrianus. cùm ſimilibus. dico, quòd animus iſte cõſtituti domicilij in dubio declaratur ex pluribus.

26 ¶ †Primò per aſsiduam conuerſationem, vt probatur in *dicta* l. ſecunda. C. vbi ſenato. vel clariſ. & intelligo aſsiduam, quando per decennium habitauit. facit textus in l. ſecunda. C. de incol. libro 10. no. Glo. in l. hæres abſens. §. proinde. ff. de iudi. voluit Baldus poſt Cynum in dicta l. ſecunda. C. vbi ſena. vel clariſ. & tenet Glo. in l. 2. C. de incol. argu. l. cùm de in rem verſo. ff. de vſu. & fuit opi. Pilei, vt ibi dicit Glo. & tenet Glo. in l. 3. C. de incol. lib. 10. Hoſti. verò in cap. fi. infra de paro. & poſt eum Ioan. Andr. fatetur quòd ſecundum leges, non cenſetur quis incola, niſi moratus fuerit per decem annos. dicunt tamen quòd de facto, l. illa non ſeruatur, ſed dicunt hoc arbitrarium, quia ſi conſtat, quòd loco relicto omnia vendidit: & ſecum, quæ habere voluit, aſportauit, & in alio loco domos & poſſeſsiones emit: ſatis probabiliter præſumitur reliquiſſe primum domicilium, & elegiſſe ſecundũ. & idem ſentit Hoſt. in c. ex trãſmiſſa, ſupra de renun. facit quod no. Bar. in l. aſſumptio. §. filius. ff. ad muni. vbi dicit, quòd eo ipſo, quòd quis aufert omnia bona ſua de loco domicilij, videtur habere animum deſerendi illud, de quo dicam in 9. quæſt. princ. Sed tu aduerte, quia Glo. 3. in c. ex parte. ſupra eodem. vult, quòd ex aſsiduo conuerſari in loco, dicitur quis habere ibi domicilũ, per l. aſſumptio. §. pen. ff. ad municip. Et clarius ſentit ibi Innoc. qui dicit, ꝙ quis ſortitur ibi domicilium, vbi habet maiorem partem bonorum ſuorum, vel vbi habet familiam, vel ſi nihil ibi haberet, aſsiduè tamen ibi conuerſatur, per d. l. 2. C. vbi ſena. vel clariſ. Cy. tamen ibi ſentit, quòd ex ſolo conuerſari in loco, non ſortitur quis domicilium, quia communiter in illa l. ſecũda eſt copula, & non alternatiua, aut. Nam communis litera habetur hoc modo, vbi lares fouent, aut bonorum maiorem partem poſsident, & aſsiduè conuerſantur, ibi reſpondebunt, &c. & ſic videtur ille tex. requirere hæc duo copulatiuè, quòd conuerſetur ibi aſsiduè, & habeat ibi maiorem partem bonorum. Sed Barto. ibi dicit, quòd licet ex aſsiduo conuerſari in loco non ſortiatur domicilium: tamen poteſt ibi conueniri, licet idem Bart. videatur ſentire contrarium in d. l. hæres abſens. ff. de iudi. vbi dicit, quòd ſcholaris nõ poteſt conueniri in loco ſtudij, de cõtractibus alibi geſtis. Sed pro prima opinio. facit d. l. 2. per quam l. dicit Barto. quòd mercatores Florentini, qui conuerſantur Peruſij, poſſunt conueniri de antea geſtis alibi. Ego conſidero, quòd non reperitur tex. qui aliquid dicat, quòd requiratur habitatio decennalis: imò ſimpliciter dicunt de habitatione, quòd per eã quis efficitur incola, vt d. l. 2. vbi hoc voluit Bart. & Inn. in c. ex parte, ſupra eod. exigere ergo videntur habitationem, ſeu ſedem vel colla. vt l. aſſumptio. §. pen. ff. ad muni. & Glo. in c. 2. de ſepul. lib. 6. Nec obſt. l. 2. C. de incol. lib. 10. quæ dicit de decennio, quia loquitur in alio caſu, vt ſtatim dicam. Vide tamen tex. in l. eſt verum. C. de incolis, qui fortiter facit in contrarium, quòd non ſufficiat habitatio. Nam videtur velle tex. quòd ex commoratione in loco, non quæratur incolatus, & intellectus, qui ponitur ibi, quod ille tex. loquatur de habitatione ſeu commoratione in territorio, & non in ciuitate: non eſt bonus, vt ſtatim dicam, in fine iſtius 6. quæſt. principalis, & ſic patet quòd articulus eſt ſatis dubius. Sed in hac dubietate arbitror diſtinguendum, quòd aut quæritur de ſola habitatione, quæ non habeat aliam cauſam, aut actum, vel geſtum adiunctum, aſſumpti, vel non aſſumpti domicilij ſignificatiuum. & hoc caſu ſit arbitrarium, vt arbitretur iudex ipſam habitationem & moram, & ſi fortè nulla alia cauſa adeſt conſtituti domicilij, non debebit arbitrari domicilium conſtitutum minori tempore decennio, per text. iuncta Glo. in d. l. eſt verũ. ad quod facit quod de decennio no. Glo. in l. 1. C. de ſer. fugi. & in l. ſi id quod. & in l. clam poſsidere. ff. de acquiren. poſſeſsio. & quod tradit Inno. in c. ſi diligenti, infra de præſcriptionibus. & glo. in l. licet. C. de acquir. poſſ. facit etiã l. litibus. C. de agric. & cenſit. lib. 10. & l. ſi ſine præfinitione. C. de pœnis. & hoc reperio ſenſiſſe Dominũ meum in cap. fin. infra de parochi. vbi dicit, quod vbi habitans non emit ibi poſſeſsionem, ſed ſtat in ſuſpenſo, tempus erit arbitrarium, & ſecundum temporis quantitatem, & hominis qualitatem, iudex præſumet animum ſuum: quamuis quo ad domicilium conſtituendum videatur concludendum, quod ex ſola conuerſatione in loco, non contrahatur domicilium: tamen ſatis videtur probari, quod ratione

aſsiduæ

a aſsiduæ conuerſationis [a] poſsit quis ibi conueniri, etiam de alibi geſtis, vt voluit Bart. in d. l. 2. qui text. optimè facit ſecundum prædictum intellectum Innocen. in d. c. ex parte, ſupra eod. qui tenuit, quòd propter aſsiduè conuerſari in loco, poſsit ibi conueniri. & facit ille text. ſecundum literam alternatiuam, dum dicit, aut aſsiduè conuerſari. tenet Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de compe. iudi. adi. §. 1. verſic. qui verò ratione contractus. & Domi. Anto. hic in c. quod clericis, ſupra eodem. facit quod no. Archid. 71. diſt. c. primatus. & tenet Dominus meus in c. quod clericis. & in d. c. ex parte. dicens, quòd ſaltem contrahitur ibi quaſi domicilium, per quod poteſt ibi conueniri. Nam abſurdum videtur, quòd moretur in loco, & ibi noluit reſpondere, arg. d. l. 2. C. vbi ſena. vel clariſ. & l. 2. C. vbi de crimi. agi opor. vbi de crimine alibi commiſſo poteſt quis cõueniri vbi degit, ideſt conuerſatur, & ſcholaris in loco ſtudij, vt ibi per Glo. mouetur etiam per textum in l. quiſquis. C. ſi certum petatur. & d. c. ex parte. Zaba. in d. cap. ex parte. tenet, quòd ex ſolo commorari quis ſortiatur domicilium, per illum tex. & l. ſi quis inſtructus, dummodo ex alijs coniecturis non appareat eum de loco diſceſſurum. & ſic non obſtat. c. is, qui. de ſepul. lib. 6. ſecundum Zaba. quod dictum ita limitatum & qualificatum placet, intelligendo ſecundum ſuperiorem. Si verò habitatio habet admiſtam aliquam cauſam, vel aliqua ſigna, dic quòd aut ſunt ſigna domicilij ſignificatiua, vt quia in loco vbi prius domicilium habebat, vendit domum & poſſeſsiones, & contulit ſe ad alium locum, in quo emit domum & poſſeſsiones: & dicetur conſtituiſſe domicilium, per ea, quæ ſupra dixi, & iſtis modis poteſt intelligi dicta l. 2. C. vbi ſenatores. quo ad duo vltima exempla de maiori parte bonorũ, & aſsidua conuerſatione.

¶ Nam primum exemplum dum dicit, vbi fouet larem, intelligo in caſu certo, quãdo expreſsè aſſumpſit domicilium. & prædicto modo ſaluatur opin. Innoc. in c. ex parte, ſupra eodem, & Bart. in d. l. 2. & in l. 2. C. vbi de crimi. agi opor. Et hoc modo etiam procedat Glo. in cap. dilectus filius I. de reſcript. & quod no. Dominus meus in c. poſtulaſti, ſupra eod. & quod dixi poſt Docto. de aſsidua habitatione, in Clem. cauſam. de elect. Sed hæc dubitatio procedit non ſolùm reſpectu aſsiduæ habitationis, ſed etiam reſpectu poſſeſsionis bonorum, aut maioris partis. quæ dubitatio ſimpliciter inſurgit ex d. l. 2. C. vbi ſenatores vel clariſ. quia inquantum litera ibi ſit alternatiua, videtur hoc ſufficere: inquantum verò ſit copulatiua, videlicet maiorem partẽ bonorum poſſidet, & aſsiduè conuerſatur, non videtur ſufficere ſola bonorum poſſeſsio. Dominus meus in cap. ex parte, ſupra eodem, tenet, quòd ex habitu totius patrimonij, ſeu maioris partis, quis habeat domicilĩũ, per tex. in c. poſtulaſti, ſupra eod. & quamuis Hoſti. intelligat, quòd ibi habebat larem, ideſt matrem & patrimonium: tamen hoc nõ placet Domino meo, cum ibi nihil dicatur de habitatione, ſed tantùm de matrimonio. Ego multum dubito de prædicta opinio. Domini mei, quia cum ad domicilium conſtituendum, vt requiratur animus, vt dixi, non videtur ſufficere ſolum patrimonium, aut maioris partis, pro quo tex. in l. libertus. §. ſola. ff. ad municip. qui tex. loquitur ſimpliciter, & indiſtinctè dicit, quòd ſola ratio poſſeſsionis non inducit domicilium. ad idem induco c. ex parte, ſupra eodẽ, licet Dominus meus conetur reſpondere, quòd ibi non loquitur de habente maiorem partem bonorum. non obſt. tex. in c. poſtulaſti, ſupra eodem, quia ſi rectè ponderetur ille tex. ibi, quaſi præſupponitur, quòd ille clericus haberet domicilium ratione patrimonij, quia ſic ibi conſtituerat: non autem, quòd ſolum patrimonium hoc faceret, ſed quòd ratione patrimonij retinebat domicilium: licet in alio loco recepiſſet beneficium, propter quod ibi cogebatur ad reſidentiam. & hac ratione videretur etiam ibi habere domicilium, quia vt dixi in 4. quæſt. princ. poteſt quis in pluribus locis conſtituere, & habere domicilium. Et pondero, quòd tex. ibi loquitur per verbum, patrimonij, & non per verbum, bonorum, quia fortè erat domicilium originis paternæ, quod ſemper retinetur. & ideo litera copulatiua in d. l. 2. C. vbi ſena. vel clariſ. videtur eſſe legalior. Et ita ego habeo in codice meo, de litera antiquiſſima & notabiliſſima. Barto. tamen in l. de iure. ff. ad municip. videtur tenere, quòd per maiorem partem bonorum conſtituatur domicilium. ſed poteſt intelligi ſecundum quod ſupra dixi, quando non eſſet ſola poſſeſsionis ratio, ad cuius intellectum vide quod dicam infra in 8. quæſt. princ. Et hæ procedunt, quando ſunt ſigna domicilij indicatiua. Si verò ſigna ſunt in contrarium, puta, quia ſtudij cauſa habitationem conduxit, vel domum emit. hoc enim caſu, licet per plures annos morã duxerit, non dicitur ibi domicilium conſtituere: niſi per decẽnium ibi moram traxerit, ſed ſi per decennium moram traxit, præſumitur diſpoſuiſſe animum perpetuò ibi ſtandi. & ita procedat tex. & quod ibi no. Glo. in l. 2. C. de incol. lib. 10. Et hoc tenet etiam Vinc. in proœmio Gregoriano, & poſt eum Ioan. Andr. per d. l. 2. & per l. cùm de in rem verſo. ff. de vſu. tenet Hoſt. in c. quod clericis, ſupra eodem. & Glo. in l. lex Cornelia. §. domum. ff. de iniur. Et ibi Bart. & Ang. no. Spec. in titu. de compe. iudi. adi. §. 1. verſ. 45. & verſ. 51. & Ange. in l. hæres abſens. §. 1. ff. de iud. Quod limitat Ange. in d. §. domum. ſi modo ſit decennium continuatum, ſecus ſi interpellatum, vnde nec pater, qui ſæpiſſimè vadit ad videndum filium in ſtudio, & ibi ſtat per aliquod tempus, videtur ibi contrahere domicilium, per textum in dicta l. 2. iunctis Gloſsis ſuis. Item arbitror hoc, quod dixi de decennio, limitari poſſe, ꝙ ſcholaris per talem moram videatur contrahere domicilium, videtur limitari poſſe, ſi modo talis præſumptio inducta per decennium non tolleretur, vt puta, ſi fortè ſcholaris erat tardiſsimi intellectus, & minoris memoriæ, vt ego quendam uidi qui in quatuor annis uix didicit alphabetum. Vel fortè ſi prius ſtuduit in una facultate, aut duabus: & nunc uult ſtudere in alia, adeo ꝙ nõ ſufficit tẽpus decennij, facit quod dixi ſupra ſecundũ Dyn. Ang. & Bal. Vel ſi fortè incẽpit agere aliquam cauſam, uel ſi teneretur aliquo alio negocio, propter quod oporteret ibi ultra

ADDITIO.

a ¶ *Conuerſationis. Vide no. per Doctor. præſertim per Fely. in c. dilectus. 2. de reſcript.*

tra decennium moram trahere: quod etiam tenet Domin. Antonius ſupra in proœmio Gregoriano, & Dominus meus in capitu. quòd clericis. & in c. ex parte, ſupra eodẽ. & Ange. in d.l. hæres abſens. §. primo. Et idem dicendũ eſt, ſi ex alijs coniecturis poſſet deprehendi, q animus alicuius nõ eſt cõtrahere domicilium in loco habitationis. exemplum, Si aliquis colendi ruris cauſa in colonia habitat, ſeu conuerſatur, ſed in municipio ſemper agit: in illo emit, contrahit, vendit, eo in foro balneis vtitur & ſpectaculis, dies feſtos agit, & alijs municipij commodis fruitur hic, nõ in colonia, ſeu ruri, ſed potius in municipio dicitur domicilium conſtituiſſe, tex. eſt in l. eius, la 2. §. 1. ff. ad municip. Et intellige ſecundum Glo. ibi ad hoc, vt dubitatio procedat, quando colonia ſeu villa non fuberat municipio, & vide Glo. in cap. dilectus filius I. ſupra de reſcript.

¶ Et etiam circa hũc articulum habitationis, vide Barto. in l. iuriſperitos, in princ. ff. de excu. tuto. qui vult, quòd ille, qui conducit domum pro tempore, quòd ſibi placebit, efficitur incola, quia in perpetuũ vr conducere, quod dictũ eſt intelligendũ ſecundũ ſuperiores doctrinas, & theoricas. Et aduerte, quia in quibus caſibus dixi, acquirit domiciliũ per habitationẽ: dic, quòd illud procedit non ſolùm ſi habitatio ſit in ciuitate ſeu municipio, ſed etiam ſi ſit in vico ſeu comitatu, vt l. pupillus. §. incola. ff. de verbo. ſignific. Nec obſt. l. eſt verum. C. de incol. per quam quidam dicunt, quòd illi, qui non ſtant in ciuitate, nõ acquirũt incolatũ. Sed Glo. reprobat prædictam opin. & bene, per d. §. incola. & ad l. eſt verum. reſpondet, quòd loquitur de his, qui morantur in villa eo animo, vt conſtituant ibi domicilium.

¶ Circa 3. membrum princ. iſtius quæſt. qualiter, & quibus modis quis domicilium quærat per iuris diſpoſitionem, intelligendo, vt dixi in prin. breuiter dic, quòd pluribus modis.

27 ¶†Primò per l. ſtatutum, & l. priuilegio. & ibi no. Bal. C. de incolis. alleg. etiam c. antiqua. de priuil. & l. fi. C. de ven. rerum ciuitatis. & l. 3. §. planè. ff. quod vi aut clam. facit quod dicam in ſequen. ca. dicit tamen Bald. in l. 1. C. de mu. & orig. quòd ſtatutum non poteſt facere, quòd domicilium tranſeat ad filios, de quo ſtatim dicam in ver. 13.

28 ¶† Secũdò quæritur domicilium per priuilegiũ principis, vnde ex priuilegio principis poteſt quis ſequi domicilium matris, & non patris, vt l. 1. in fi. ff. ad munic. dixi latius ſupra, in rubr. ver. 82.

29 ¶†Tertiò per adeptionem dignitatis, & in loco, no. Dominus meus hic, & no. in l. 1. ff. ad municip. & ibi per Barto.

30 ¶† Quartò per prælaturæ adeptionem in aliquo loco, no. Bart. in d.l. 1. & in l. fi. §. fi. ff. ad municip. & Lapus in c. 2. de offic. deleg. lib. 6. Domi. meus in c. fin. de paro. Et ideo effectus Abbas. in aliquo loco ibi ſortitur domicilium. no. Innoc. in c. ex ore, infra de priui. & Ioan. And. in c. ſtatutum. §. cùm verò, de reſcript. lib. 6. & Dominus meus in c. poſtulaſti, ſup. eo. tetigi ſup. in 4. q. in fi. tradit Bart. in d.l. 1. & in l. ciues. C. de incolis. lib. 10. & Dominus meus in d.c. fi. inf. de parochijs.

31 ¶†Quintò per monachationem. licet enim monachus non admittat ciuilitatem, vt dicã in 9. queſt. prin. tamen efficitur ciuis loci, vbi monachatur, ſecundùm Barto. in d.l. 1. & Domi. meum in d.c. fi. & vide quod dicam infra, in 5. q. prin.

32 ¶ †Sextò quæritur domicilium per clericatum, de quo latè dictum fuit in c. 1. ſupra eod. Iſte tamen modus non videtur propriè pertinere ad domicilium, ſed ad fori mutationem, ſeu adeptionem. glo. tamen in dicta l. hæres abſens, de iudi. & Innoc. in c. ex ore. de priuil. & Do. meus in c. poſtulaſti. volunt quòd clericus per ordinis receptionem ſortiatur domiciliũ in loco recepti ordinis, quod intelligit Dominus meus in c. 1. ſupra eo. quando Epiſcopus ordinauit aliquem nomine proprio, tanquam ſubditum, vt quia habebat domicilium in ſua diœceſi: ſecus ſi ordinaſſet alterius epiſcopi nomine. arg. c. ſi Epiſcopus. de præben. lib. 6. & ſic in dicto caſu ſentit Domi. meus, quando eſt ordinatus à proprio epiſcopo, quòd duplici vinculo ſortietur ibi domicilium, vel poterit ibi conueniri.

33 ¶†Septimò, per militiæ aſſumptionem, ſeu militarem expeditionem, ſecundùm Barto. in d.l. 1. de quo latius dixi in rubr. verſ. 69. facit quod dixi in verſic. præced.

34 ¶†Octauò per aſſumptionẽ officij, vt ſenatoriæ, aut poteſtariæ, &c. ſecundùm Barto. in d.l. 1. & l. ciues. C. de incolis.

35 ¶†Nonò per lecturam. vnde doctor conductus ad legendum, ſecundùm aliquos, ſortitur ibi domicilium ciuitatis. tradit Barto. in l. filij. §. fin. ff. ad municip. quamuis quædam lecturæ non habeant hoc
a dictum.[a]

36 ¶†Decimò, per matrimonium, dixi in rubri. verſicu. 66.

37 ¶†Vndecimò, per manumiſſionẽ, dixi latè in rubrica, verſ. 65. facit quod dixi ſupra in 4. quæſt. prin. in fine.

38 ¶ † Duodecimò quæritur per adoptionem. dixi in rubri. verſ. 4.

39 ¶†Decimotertiò per ſucceſsionem, quod eſt verum reſpectu filij quò ad patrem, ſolùm de domicilio originis, vt dixi ſupra, remittendo me ad ea, quæ dixi in rubr. verſ. 82. quia tale domicilium eſt immutabile. ſed domicilium proprium, quod habetur ex
b voluntate[b] & aſſumptione, vt dixi in ſecundo membro princ. iſtud non tranſit ad filios, vt eſt tex. & ibi not. Barto. in l. libertus. §. patris. ff. ad municip. vt dicit Bal. in l. 1. ff. & C. de municip. & ori. lib. 10. quòd cùm tale domiciliũ requirat factum hominis, ideo ipſo iure non tranſit ad filios, ſicut nec poſſeſsio, vt l. aſſumptio. §. filius. ff. ad municip. ideo infantes non dicuntur habere tale domicilium, niſi habeant tutorem vel patrem, qui intendat eis conſtituere: nam faciẽt incolam ſicut poſſeſſorem, de quo latius dixi ſupra in 3. quæſt. princ. & ſubdit Bald. quòd hoc eſt vtile ſci[illegible]pone enim, quòd pater tuus conſtituit domicilium in hac ciuitate Senarum, deinde mortuus eſt relicto te infante: certè non poteris hic grauari vel conueniri, quod intellige de contractibus

alibi

ADDITIONES.

a ¶ *Hoc dixit Bart. in l. municeps. ff. ad municip. Flor. in c. fi. de paroch.*

b ¶ *Ex voluntate. Id quod ibi Bart. dixit, exiſtimauit nouum, & ſingu. Roma. in ſingu. ſuo 79.*

alibi celebratis per patrem, vt dicam in 7. q. quia hic non es originarius, nec incola: ideo debet dari tibi tutor, qui conſtituat domicilium tibi. nec ex eo, q ſtatutum diceret, quòd domicilium hoc tranſeat ad filios, poſſet grauari aut conueniri, quia tale ſtatutum non videtur valere, quia lex non poteſt inducere factum, ſicut nec impedire, vt l. in bello. §. factæ. ff. de capt. In contrarium mihi dicit Bald. quòd fortiter obſtat cap. 2. ſupra de conſue. vbi ſtatutum transfert poſſeſsionem. vnde Bal. dicit, cogita. Ego arbitror, quòd ſtatutum poſsit hoc facere, per id quod ſtatim dixi in princ. huius tertij membri, & quia ſi hoc poteſt fieri cõuentione, & tranſit ad ſucceſſorem, vt ſtatim dicã, fortius videtur, quòd poſſit fieri per ſtatutum, argu. no. per glo. in rub. C. de decu. lib. 10. domicilium verò ex conuentione paterna quæſitum, videtur tranſire non ſolùm ad filios hæredes, ſed ad quoſcunque hæredes, etiam extraneos: quia nõ poteſt libera voluntate mutari. ad quod vide quod dixi in rub. verſ. 82. in ſucceſſorem verò ſingularem nõ eſt dubium, quòd domicilium non transfertur, vt eſt tex. & ibi no. Bald. l. cùm neque. C. de incol. & ibi etiam alleg. l. libertus. §. ſola. ff. ad muni.

40 ¶†Decimoquartò quæritur domicilium per relegationem. relegatus enim in eo loco, in quem relegatus eſt interim etiam neceſſarium domicilium habet. & hac ratione dicit ibi Bar. q per confinationem ſortitur quis ibi domicilium, vbi cõfinatus eſt, ſecundùm glo. in l. ciues. la 2. §. fi. ff. ad municip. quæ dicit, quòd procedit, quãdo relegatio eſt perpetua, aliàs non niſi maiorem partem fortunarum habeat ibi per l. ciues. C. de incolis, vel ſaltem per 10. annos ſit facta relegatio, vel confinatio, per l. nec ipſi. C. de incol. Et adde ad hoc, quod dicam de bannito in 9. q. princ.

41 ¶†Decimoquintò ratione cõmunis patriæ quæritur domicilium, de quo tetigi ſupra, in 2. q. princ. in tertio membro, & latius dicam infra, in materia iuris reuocandi domum, ſuper glo. fin.

¶ Poſtremò no. circa prædictos modos, quòd in omnibus caſibus per quos quis acquireret domicilium in ciuitate, ſi in ciuitate celebrarentur ex eiſdẽ geſtis in territorio, vico, ſeu villa, etiam quæritur domicilium in ciuitate, cui ſubeſt villa vel locus, vt l. pupillus. §. incola. ff. de verb. ſignific. Nec obſt. tex. l. eſt verum. C. de incolis. quia reſpondere potes, vt dixi ſupra in fi. 2. membri.

¶ Circa 7. princ. quæſt. quæro, qui, & quales effectus producantur ex domicilio. Sol. Dic, quòd duplex principalis eſt effectus.

¶ Primus reſpectu munerum.
¶ Secundus reſpectu fori.
¶ Primus ratione incommutabilitatis.
¶ Secundus poteſtate conueniendi.
¶ Tertius reſpectu poteſtatis citandi.
¶ Quartus præuentionis.
¶ Quintus vt præuentus non poſsit mutare.
¶ Sextus nec mutat, vt non poſsit ibi conueniri.
¶ Septimus reſpectu ſententiæ ferendæ.
¶ Octauus reſpectu pœnæ imponendæ.

42 ¶ †Primus eſt reſpectu munerum & bonorum. Sed non pertinet ad materiam noſtram. ideo vide in titulis conuenientibus.

43 ¶†Secundus principalis effectus eſt, reſpectu fori. & iſtud pertinet ad intentionem noſtram. Quare quantum ad hoc dicendũ eſt, quòd plures reſpectu competentiæ fori reſultant effectus.

44 ¶†Primus eſt circa ipſius domicilij incommutabilitatem, de quo effectu latius videbimus in 9. q. principali.

45 ¶†Secundus effectus eſt, reſpectu poteſtatis conueniendi. ille enim, qui eſt incola, ſeu ſortitur domicilium in loco, poteſt apud omnes magiſtros loci, in quo eſt incola, ſeu domicilium habet, conueniri. tex. eſt hic, & in l. incola. la 1. ff. ad municip. & in cap. dilecti. & in c. poſtulaſti, ſupra eodem. & in l. hæres abſens. §. proinde. ff. de iudi. Et iſte effectus procedit ſiue loquamur in domicilio naturali, vt originis propriæ vel paternæ, de quo dixi in rub. verſ. 82. Siue in domicilio accidẽtali, & de vtroque loquitur d. l. incola. eſt tamen aduertẽdum circa hoc domicilium accidentale, quia aut iſte ſubiectus ratione iſtius domicilij, reperitur in loco domicilij, aut non. Primo caſu, poteſt iudex domicilij in eum exercere omnimodam iuriſdictionem, vt in Clem. 2. de re iudi. in c. cum contingat, ſupra eo. in c. 1. ſupra de off. ordin. & in c. cùm Epiſcopus, de offi. ordi. lib. 6. & in l. congruit. ff. de off. præſi. iuncto c. noſtro. & c. dilecti. & c. ex parte, ſupra eo. & prædicta l. incola. cum ſi. Et eſt iſte effectus ſatis latus contra tales, quia in loco domicilij poſſunt conueniri de omnibus: & ſic tam de contractibus alibi geſtis, quàm de re alibi ſituata, & etiam de criminibus alibi commiſsis, vt pleniſsimè dixi in c. dilecti. & in c. poſtulaſti. & in c. ſanè, ſupra eod. Nec mirum, quia iſte forus domicilij eſt generalis & ordinarius ad omnia, quæcunque alibi contracta, geſta & perpetrata ſunt, ſecundum Io. Cald. in c. 1. infra de rap. & ſequitur hic D. meus, & bene. aliàs autem ſi de alibi geſtis & commiſsis non poſſet quis conueniri in loco domicilij, forus domicilij ſu-
a perflueret:[a] quod nequaquã eſt dicendũ, & quãuis quis in aliquo moram traheret, vel habitaret cõtrahendo, vel quaſi cõtrahendo, aut delinquendo, de cõtractibus & delictis ibi commiſsis poſſet ibi cõueniri, ſecundùm ea, quæ latiſsimè dixi in d. c. dilecti. & c. poſtulaſti. tamen de cõtractibus alibi geſtis, vel delictis perpetratis, non poſſet ibi conueniri, ſi non haberet domicilium ibi, quia in partibus ſuis cogun tur ſe defendere, vbi habent domicilium: & ſi procuratorẽ nõ dimiſerũt, imputatur eis. ff. qui. ex cauma. in l. ergo. & l. præced. & ff. qui. ex cau. in poſ. ea. in l. hoc autem. & quod no. in c. conſulationibus, ſupra de elect. & in c. cauſam, quæ. infra, de dolo & cõt. vn de in quũ eſſet, quòd ſe duobus in locis defendere cogerentur, arg. c. fi. ſupra de reſcript. & l. nulli. C. de iud. ſecundum Hoſti. in c. quòd clericis, ſupra eo. & ſequitur D. M. Sequitur ergo, quòd ad hoc, vt quis poſsit conueniri de alibi geſtis, requiritur quòd habeat domicilium in loco, vbi conuenitur: & ex prædictis ſequitur, quòd gl. in l. hæres abſens. ff. de iudi.

in quan-

ADDITIO.

a ¶ *Quod non eſt dicendum, cum nihil in natura & arte debeat eſſe ocioſum, vt inquit Themiſtius in primo de anima, & in prima de conſti. C. §. quib. §. minorem. Inſti. de adop. l. qui bis idem, de verb. oblig.*

in quantum vult, quòd ſcholares ratione ſtudij ſortiantur ibi forum, ibi vt teneantur reſpondere, per tex.in auth.habita.C.ne filius pro patre.& ſic videatur ſentire, quòd etiam ſi contraxerint in partibus ſuis,quòd poſsint in loco ſtudij conueniri, ſic intelle-
a cta non eſt vera,[a] niſi loquatur ratione cõtractus, vel quaſi, aut delicti, vel quaſi,ibi geſti & celebrati, vel niſi ſcholares ibi conſtituerunt domicilium, vel per expreſſam aſſumptionem,vel per curſum decennij,ſecundùm ea, quæ dixi in præced.q. in ſecundo membro princip.& dicam in 10.q.prin.Et hæc probantur etiam per l.2. C.de incol. & per not. in l. lex Cornel. §.ſi tamen. ff.de iniur. Nec ob.auth.habita. quæ vult, quòd poſsint conueniri in loco ſtudij ratione contractus, vel quaſi, quia debet intelligi de contractu,vel quaſi,ibi celebrato, ſecundùm Cy.in l.2.C.de iuriſ.om.iud.& mihi placet. Sed an ex contractibus prius celebratis, vel delictis alibi commiſſis, quàm in loco domicilij, poſsit conueniri in loco prioris domicilij,ſi poſtea mutauit domicilium? dic vt dicam in 10.quæſt.princ.Et quid iuris ſi non mutauit domicilium, de delictis commiſsis extra territorium, vel in loco exempto,an iudex domicilij poſſit cognoſcere,vide quæ latiſsimè dixi in c.qualiter, el 2.de accu.in 5.prin.art.q.11. Item cùm contrahẽs vel quaſi, delinquens vel quaſi, poſsit conueniri in loco cõtractus & delicti, & etiam in loco domicilij, vt dixi, cui detur optio circa electionem iſtius fori. dic vt latius dicam infra, in 4. princ.art. poſt glo.fin.

46 ¶†Tertius effectus eſt, reſpectu poteſtatis citãdi. qui enim in aliquo loco ſortitur domicilium, licet ſit abſens: tamen ſecundum communem opin. poteſt citari quo ad omnes effectus, vt ſcilicet procedatur contra eũ, vel ad miſsionem in poſſeſsionem, vel ad cõdemnationem, ſi ſtatus cauſæ patitur, vbicunque ſit remanet eius ſubiectus: & citatio decernitur in proprio territorio ipſius iudicis, licet nun-
b cius exequatur extra territorium, [b] ſed talis executio nuncij non eſt actus iudicialis: ideo poteſt exerceri extra territoriũ,vt no.in c.nouit.de off.deleg.& in c.Romana.§.contrahentes.eo.tit.lib.6.hoc etiam ſentiunt Hoſti.& Ioan.Andr.in c.1.de rapt. & tenet hic Ioan.de Lig.& communiter ſequuntur Moder. facit l.omnes.§.ſi verò apparitor. C.de epiſc. & cler. & quod ibi no.Cy.& in l.2.de off.prefec.vrb.de qua materia vide latius per Ioan. de Imo. & latiſsimè per Zab.in clem.paſto. §. vt illud. & quod ibi dixi,de re iud.in 3.q. prin.Sed nunc omitto,fortè aliàs dabitur latior dicendi locus.

47 ¶†Quartus effectus eſt,reſpectu præuentionis.ſi enim quis propter eandem cauſam poteſt conueniri in loco domicilij originis & contractus, & ſic de ſingulis, ſecundum ea, quæ dixi in 4.q.princ.poteſt iudex domicilij præuenire alios,qui de ea re poſſent cognoſcere,ſecundùm ea, quæ latius dixi in capitu. præcedenti.

48 ¶†Quintus effectus,qui ſequitur ex prædictis,q; ſubditus ratione domicilij præuentus à iudice domicilij,non poteſt in præiudicium iuriſdictionis iudicis prꝛuenientis,ſeu partis,mutare domicilium,vt in cap.præcedenti, & ibi latius dixi & dicetur, infra 9.q.princ.

49 ¶†Sextus effectus, quòd non ſolùm ſubditus ratione domicilij præuentus, nõ poteſt mutare domicilium in præiudicium iudicis præuenientis ſeu partis,ſed nec poteſt mutare etiam nõ præuentus,quominus poſsit ibi conueniri ratione contractus iam celebrati,ſeu delicti iam commiſsi tempore exiſtentis domicilij: mutatio & aſſumptio noui domicilij non videtur operari quantum ad prædicta. quod an ſit verum,dicam ſtatim in 10.quæſt. Aduerte tamen, quia tunc potentia conueniendi non deſcendit ex domicilio, ſed ratione fori contractus, & fori delicti, vt apparebit ex his, quæ dicam in prædicta 10.quæſt.

50 ¶†Septimus effectus eſt, reſpectu ſententiæ ferendæ. quia ſicut talis poteſt citari, ſiue ſit præſens, ſiue abſens, vt ſtatim dixi in verſic.3. effectus. ita in caſibus,in quibus poteſt perueniri contra eum,licet abſentem,ad ſententiam diffinitiuam, poteſt etiam hoc caſu condemnari, & cõtra eum ſententia ferri, ſi ſtatus vel qualitas cauſæ hoc patitur, etiam ſi ſit talis ſententia, quæ trahat ſecum executionem,non ex vi hominis,ſed ex vi ſententiæ iuris, vt in ſententijs,quæ ex iuris diſpoſitione infamant. Secus ſi ſententia traheret ſecum executionem ex iudicis miniſterio contento in ſententia,de quo latius dicam infra,in 6.princ.art.ſi verò qualitas cauſæ non patitur, vt contra abſentẽ peruenìatur ad ſententiam, tunc procedetur cõtra talem abſentem ad miſsionem in poſſeſsionem ex primo & ſecundo decreto in cauſis ciuilibus,ſecundùm ea,quæ latè traduntur in c.quoniam, infra vt li.non conteſta.& in l.ſi finita. §.Iulianus.ff.de dam.infec. per Barto.& Docto. vel ad alia remedia prodita contra contumacem, de quibus per glo.in l.3.§.tutores. ff.de ſuſpect.tuto. & l.ſi quis inter,in fi.de excu.tut. & per Baldum in l.conſentaneum. C.quomodo & quando iudex. per glo.fina. in cap.1. de confeſ. lib.6. in cauſa vero criminali, in grauioribus criminibus, in quibus venit imponenda pœna à relegatione,ſupra, poterit procedi ad an notationem bonorum: hoc eſt, ad deſcriptionem omnium bonorum, & ſi accuſatus non comparet intra annum, publicantur omnia bona, vt l.1. & 2. C.de requi.reis.tradit Bart.in l.abſentem. ff. de pœ. in 2.q.& Domi. meus in cap.veritatis,infra de do.& contu. de quibus remedijs proditis contra cõtumacem,latius videbimus, infra de do. & contuma.

51 ¶†Octauus effectus eſt, reſpectu pœnæ imponendæ,ſi exiſtẽs de vno domicilio,deliquit extra domicilium. Circa quod glo.12.diſt.cap.illa.& c. illud. & Ioan.de Lig.plenius in Cle.2.de re iudi.tãdem concludit, quòd aut tam in loco cõmiſsi delicti, quàm in loco domicilij,pœna imponitur ipſo facto,& tũc iudex domicilij puniet eũ pœna loci delicti, qui ſtatim, quòd deliquit, incidit in dictam pœnam: ideo nõ debet pro eodem delicto iterum puniri.Itẽ quia ſtatutum domicilij nõ potuit ipſum afficere, ex quo imponit

ADDITIONES.

a ¶*De illa glo.vide etiam Barto.ibidem,& in tract.repræſa.in 5.q.princ.& in l.lex Cornelia.de iniurijs.*

b ¶*An & quando poſsit quis citari extra territorium, quando commiſſio facta fuit in loco domicilij,vide Alxan.in l.fin.ff.de iuriſ.om.iud.& Old.in conſ.88. Rotam in deciſ.467. & Soci.in conſ.167.incip. non inutilis. in verſ.præterea priuari.lib.2.Corneus conſ.79.lib.3.*

imponit pœnam ipſo facto: & ideo cum tempore delicti commiſsi reperiatur alibi, non ligatur illa pœna,ne videatur extẽdere vires extra territorium, & hoc caſu propriè loquitur c.2. de conſtit.lib.6. Si verò nulla pœna imponitur ipſo facto, ſed venit imponenda per iudicem, & hoc caſu, ſi per ſtatutum loci delicti magis aggrauatur pœna delicti, vel inducitur nouũ delictum, debet puniri per iudicem loci delicti, & ſecundùm ſtatutum illius loci. non enim poteſt iudex domicilij inducere delictum de nouo extra ſuum domicilium: licet poſsit delictum aliàs à iure communi originatum aggrauare maiori pœna. Si verò pœna loci delicti non eſt grauior, nec delictum de nouo originatur, & tunc poterit iudex domicilij punire eum ſecundùm ſtatutum ſuum, quia hoc caſu, ſtatutum non ligat delictum commiſſum extra territorium: nec exequitur extra ſuam iuriſdictionem; ſed dicit ius in ſubditum ſuum, ſecundum legem ſuam, quam exequitur tempore ſententiæ,& ſic videtur ſentire Ioan.de Lign.quòd ſtatutum loci domicilij non poteſt apprehendere delinquentem extra, quando imponit pœnam ipſo facto: ne videatur executionem facere extra ſuum territorium. Sed in contrarium facit, quia ſicut iudex poteſt cõdemnare ſubditum vbicunque delinquentem,vt dixi in præcedenti effectu: ita videtur, quòd ſtatutum poſsit etiam ligare ſubditum, vbicunque delinquentem, ſi hoc intendit & exprimit: ſecus ſi hoc non exprimit vel intendit, ſed generaliter loquitur,quia tunc non ligat.& ita procedit cap.2. de conſtitu.lib.6.ſecundùm Bar.in l.1.C.de ſum.Trin.
a quod dictum multum limitat d.c.2. Sed Ange.[a] in l.fin.ff.de iuriſdict.omn.iudi. reprobat hoc dictum, & etiam Domi.meus hic reprobat dictam opin.dicens conſiderandum eſſe, quòd cap. 2. in §.fin. non dicit illum non ligari ex defectu voluntatis ſtatuentium, ſed potius ex defectu poteſtatis, vt clarè colligitur ibi dum dicitur, quia extra territorium ius dicentis nõ paretur impune. & idem dicit d.l.ſi. Item vbi ſtatutum imponit pœnam ipſo facto, cùm inconuenienti liget.arg.2.q.3.c.notandũ. & in l.prima.ff.ad Turpil. videtur etiam fingere eſſe in loco, vbi delictum eſt commiſſum. Sed in illo eſſe non poteſt ex defectu iuriſdictionis. ergo, &c. Præterea ſtatutum eſt lex territorij,vt d.c.2. ergo non poteſt puniri delictum extra territorium cõmiſſum. & hoc videtur ſentire Io.And.in regula, cùm ſint iura partium. de reg.iur. lib.6. in mercu. & Federic. conſil. 16. & ita reſidet Domi.meus hic. Sed tu aduerte,quia Ange. aliter videtur dicere in repet. l.ſi vacantia. C. de bo. vacan. lib.10. de qua opin. vide quæ latius dixi in c. qualiter,el ſecondo, infra de accuſ. in 5.princ. artic. q.11. Et vide quæ dixi in cap. à nobis, el 1. infra de ſenten.excom.in princ.artic.

52 ¶† Octauò principaliter quæro, vtrum domicilium mutari, amitti, ſeu perdi poſsit. Sol. Dic, q; aut loquimur in domicilio naturalis originis propriæ vel paternæ,aut in domicilio accidentali.

¶ Primo caſu dic, quòd tale domicilium per ſolam voluntatem non poteſt mutari aut transferri: hominis enim voluntas, aſſertio, aſſumptio, ſeu renunciatio in his,quæ naturalia ſunt, nihil operatur. tex.eſt in l.aſſumptio,in prin.ff.ad mun.& in l.origine.C.de muni.& orig.lib.10.& ibi glo.per quæ iura hoc etiam tenent Do. meus in c. præced. & per c.3. de temp.ord.lib.6. Spec.& Ioan.And. de cõpe.iud. adi.verſ.42. ſicut enim iura ſanguinis, pactis aut voluntate viri mutari non poſsunt, vt in l. iura ſanguinis.ff.de re. iur. & in l. ius agnationis. ff. de pact. Ita & naturalis origo. facit inſtit. de iure naturali. §. ſed naturalia. tenet etiam glo.in l.penult. ff.de ſena.vnde licet quis ad alium locum trãsferat domicilium: tamen propriæ ac paternæ originis domicilium retinet, nõ ſolũ quo ad temporalia, ſed etiam quo ad ſpiritualia: de temporalibus probatur in d. l.aſſumptio.& in d.l.origine. de ſpiritualibus verò in c.3.de tempo.ordi.lib.6.vbi dicitur, quòd Epiſcopus ratione originis poteſt promouere ad ordines.tenet Do. meus in cap. fin. de paro. Et hoc procedit in domicilio cuiuſcunque loci; etiam vilisimi, vt eſt text.in l.fin.& ibi no.glo.fi. C.de municip.& origin.lib.10. facit etiam l.1. eod. titu. fortius ergo in domicilio magnifico. Et ad prædicta faciunt, quæ dixi ſupra in 2.q.princip.vnde ſit concluſio, quòd voluntate, aut animi deſtinatione; vel rerum etiam trãſlatione, aut in alio loco, habitatione, laris conſtitutione, vel rerũ comparatione, ſeu emptione, nõ mutatur nec amittitur hoc domicilium. Item nec per adoptionem mutatur, aut amittitur, vt in l.ordine.§.fi. ff.ad municip. & in l.adoptionibus.de adop. Item tale domicilium non amittitur etiã per relegationem, vt nõ in l.eius, la 2. in fi.ff.ad munic. Et in loco originis poteſt conueniri,& procuratorem conſtituere, vt l.Papinianus exuli. ff.de mino. A.B. Aduerte tamen, quia Barto. in tract.repreſaliarum.in 6.quæſt.princ.verſic.ad ſecundum. dicit quòd ſi repreſaliæ ſunt conceſſæ contra homines de Florentia, vel Florentiæ, videtur q;
b non poſsint exerceri cõtra ciues [b] Florentinos alibi habitantes, quia nõ dicuntur Florentiæ, nec de Florentia: nam talia verba Florentiæ, vel de Florentia, debent intelligi de eo qui ibi conuerſatur & moratur.l.1.§.beſtias.ff.de poſtu. Et magis hoc caſu debemus inſpicere accidens, quàm originem. & ita conſuluit Do.Albertinus de Rampo.refert tamen Baralias opin.de quibus ibi per eum,& tandem ſubdit, quo ad illam materiam repræſaliarum, opin. ſuam, vide ibi per eum.Sed quicquid ſit, quo ad illam materiam,propter verba cõceſsionis repræſaliarũ,quantum ad materiam noſtram tenet, quod ſupra dixi, quòd ſola animi deſtinatione, vel rerum aut perſonæ tranſlatione, non amittitur domicilium originis. Ma. Sed domicilium accidentale bene amittitur relegatione, vt dicam in ſequẽn. quæſt.in qua etiam latius dicam de bannito. Inſuper etiam nec per monachationẽ amittitur, quia monachus retinet iura agnationis,vt l.Deo nobis.C.de epiſc.& cle. tenet Bart.in l.1. ff.ad muni. mouetur,quia quis per monachationẽ mutat ſtatum in melius,quia melior

eſt

ADDITIONES.

a ¶*Sed Ang.Vide Doct.præſertim Moderniores,in d.l. fi.ff.de iuriſdic. omn.iudi. & Canoniſt. in d.c.vt animarum.& Bal.in l.pen.col.5.de execut. rei iud.*

b ¶*Adde quod dicit Bart.in l.1.§.remouet, verſ.& iſte §.inducitur.ff.de poſtu.& quod no.per Ang.Are.in §. ſed naturalia.de iure nat.gen. & ciui.Bal.in conſ. 185. lib.5.& Pet. Phil. Corn. in conſ.177. lib.4.*

est vita cõtemplatiua, quàm actiua, vt in Authen. de mona. in prin. 2. q. 6. c. sancta. sed per meliorem statum superuenientem non perditur ciuilitas, vt l. senatores. ff. de sena. ergo, &c. Et idem etiam sentit Barto. in l. ordine. §. fi. & in l. ciues. C. de inco. lib. 10. & Dom. me. in cap. fin. de paroch. vbi etiam idem tenet in Abbatibus & alijs præpositis ecclesiarũ: quia licet efficiantur ciues, vbi habent Abbatiam, vel dignitatem: non tamen amittunt domicilium originis, & tenet Barto. in d. l. 1. vide quod dixi supra in 6. q. ver. 4. & 5. & idem tenet Ang. in l. hæres absens. §. 1. in fi. ff. de iudic. Aduerte tamen: quia tex. videtur velle, quòd quamuis difficile sit tale domicilium amittere, tamen videtur amitti posse. vnde si quis domicilio relicto nauiget, vel iter faciat quærẽs quò se conferat, atque vbi consistat: hunc putat Celsus sine domicilio esse, tex. est in l. eius: la 2. §. Celsus. aliàs est lex, si quis instructus. ff. ad mu. vnde cum tex. simpliciter loquatur, videtur q̃ vagabundus amittat domicilium istud. sed hoc non placet glo. ibi, & bene, nisi tale domicilium casmate perijsset, vt in ciuitate Sodomæ & Gomorræ, Adria & Rimensi, Anthiocena, & quibusdam alijs: quæ tempore Alexandri tertij conciuis nostri, anno 1170. terræmotu perierunt, vel si ciuitas originis passa esset aratrum, vt Troia & Carthago, vt l. si vsusfructus, & ibi etiam glo. ff. quibus mo. vsusfru. amit. Item Brixia, & Bononia semel passæ fuerunt aratrum, vt traditur in procem. Digestorum, & Bononia prius vocabatur
a Thesolonia.[a] 11. q. 3. c. cum apud. sed postea ex Principis indulgẽtia reædificata, fuit vocata Bononia, vt dixi in c. dilectus. el 2. infra de simo. in 4. q. princ. tradit Io. And. post Rof. in addi. Spec. in tit. de compe. iudi. adit. versi. 42. & idem etiam si ciuitas capta esset secundum gl. in d. §. Celsus. per l. loca. ff. de religiosis & sump. funerum. Hoc tamen, vt dicit Bar. est intelligendum, quãdo esset capta ab hostibus populi Romani, vt à Saracenis. nam tunc perditur beneficium ciuilitatis illius ciuitatis: secus si vna ciuitas capiatur ab alia, vt l. si quis ingenuam. §. fi. & in l. hostes, & ibi no. ff. de captiuis, & idem dicit gl. prædicta, si omnes recesserunt: puta, propter ærem pestiferum, aut simile periculum moræ ibi trahentis, vt in Babylonia. Et aduerte: quia quod dixi, quòd domicilium quod amittitur, si ciuitas originis passa est aratrum, vel casmate perijt, aut est capta ab hostibus, vel penitus derelicta, procedit, quando ciuitas cum toto territorio aliquod prædictorum passa fuit: secus si sola ciuitas, vel pars ciuitatis hoc esset passa. argu. l. qui ex vico. ff. ad mu. iunctis his, quæ traduntur in l. pupillus. §. territorium. & §. incola. ff. de verbor. significs. vnde non sufficit ciues recessisse à ciuitate, nisi recesserint à toto territorio, sed si recesserunt de vno loco territorij, & transtulerunt ad locum alterius territorij: tunc illa ciuitas esse desinit, secundum Bart. in d. §. Celsus. allegat no. per Innocen. in c. Abbate. de verbor. signif. Insuper etiam dicit glo. in d. §. Celsus. quòd quis potest desinere esse de loco originis per priuilegium, & ibi senatores, & filij, ac nepotes iam nati, speciali priuilegio eximuntur à domicilio originis, vt l. filij. §. senatores. ff. ad munic. quod intelligunt ibi glo. & Doct. & bene, quo ad onera, non quo ad honores. & idem etiam putat Barto. in d. §. Celsus. per pœnam impositam, per quam aliqua ci-
b uitas per sentẽtiam Principis sit priuata omni iurisdictione & ciuilitate. nam isto modo perditur domicilium ciuilitatis, sicut dicimus in priuato condemnato, vt in l. quod ad statum, & l. qui vltimo. ff. de pœnis. Insuper adde, quòd is, qui propter aliquod delictum, puta quia legatos hostium verberauit, hostibus datur: amittit domicilium originis, seu ciuilitatis, si ab hostibus recipitur: secus si non recipitur, vt l. fina. ff. de legationib. in captis verò ab hostibus dicendum est, quòd ipsi retinent iura postliminij, de quo iure late, ff. & C. de capti. & postlim. reuer. Et secundum prædictos modos, vel aliquem prædictorum modorum, propter causas prædictas, si quis nauigaret quærens vbi se collocaret: est set sine domicilio, vt dicit Celsus, vt potest intelligi §. Celsus, quòd est sine domicilio, scilicet accidentali, sed nõ sine domicilio naturali. Aduerte etiam: quia etiam speciale priuilegium matrimonij videtur esse, propter quod mulier nupta alienigenæ videtur amittere domicilium propriæ originis. Ita no. glo. in l. origine. C. de mun. & origi. lib. 10. per l. 1. C. de mul. & in quo loco. lib. 10. facit etiam l. cum quædam. ff. de iurisdictio. omn. iudic. & lex fina. §. item rescripserunt, mulierem. ff. ad munic. & Barto. ibi dicit, quòd hoc procedit quò ad ea omnia, per quæ persona mulieris posset abstrahi à seruitijs viri. Et ideo in loco propriæ originis non potest vocari ad honores, munera seu iudicia, & ita procedat d. l. 1. & d. l. cum quædam. & §. item rescripserunt. sed quò ad alia[b] mulier non mutat originem, per l. assumptio. in princ. ff. ad municip. Ego tamen reperio Zaba. consuluisse contrarium, in quo consilio simpliciter tenet mulierem mutare originem per matrimonium, per l. exigere dotem. ff. de iudic. qui tex. non multum facit. reperio etiam idem tenuisse Dominum Signorolum de Amadeis, de Mediolano, per glos. in l. origine. Sed opinio Barto. videtur æquior & magis fauere matrimonio, & eam uidetur tenere Domi. me. in cap. præceden. remittit tamen se ad no. per Barto. in d. §. item rescripserunt. Et per prædicta dicit Barto. quòd mulier alibi nupta, potest emere possessiones, non obstante statuto disponente, q̃ forenses nõ possit ibi emere possessiones. Ego bis consului in quæstione facti, quòd offendens nuptam in alieno territorio, uel in aliena familia, non poterat gaudere beneficio statuti disponentis, quòd offendens aliquẽ ciuem, vel de familia, non gauderet beneficio pacis. vnum consilium incipit, Generosus miles Do. Zelius. aliud incipit, in causa accusationis. vbi respondi ad dictum Barto. in l. fi. C. de priuileg. scho. per sponsalia verò contracta per verba de futuro, aut per concubinatum, vtrum amittatur domicilium

ADDITIONES.

a ¶ *No. Bononiam passam aratrum. & adde, quod habetur per Doc. præsertim Ias. in l. 1. in 4. colum. in 2. lect. C. de Summa Trini. & fide catho. vbi ponit de materia cap. cum apud, hic alleg.*

b ¶ *Quò ad alia, &c. Vide Alexan. consil. 20. lib. 2. & de ista materia vide Felyn. in proœm. Gregoriano, in 9. colum. vbi multa adducit, præsertim Ant. & Zaba. in consilijs, vide tamen Socin. in consi. 30. in 1. volum. versic. circa 4. & Pau. consi. 89. lib. 2.*

micilium fori originis, vide quæ dixi in rub. vers. 66. Et no. quòd quæ dicta sunt de domicilio originis propriæ, arbitror etiam procedere in domicilio paternæ originis, quia eædem sunt rationes in hoc casu, quæ in origine propria. Insuper etiam aduertendum est circa modos, per quos dixi quæri domiciliũ ex iuris dispositione, secundùm quod dixi in 7. q. præced. in tertio membrò, quia in illis non operatur animus hominis, sed iuris dispositio, & seruanda est ipsa iuris dispositio, nec ex eis potest quis facere, vt ius non habeat locum in actibus suis, vt l. nemo potest. ff. de lega. 1. & no. in Clem. gratię. & ibi Doc. de rescrip. traditur etiam in materia protestationis per Do. Antonium, & Moder. in cap. cùm M. supra de constitu. & per Barto. in l. non solùm. §. morte. ff. de oper. noui nunc.

53 ¶† Circa secundum membrum princip. de domicilio accidentali, quod acquiritur animo, seu assumptione, indubitatum est, quòd illud potest mutari, amitti, transferri, & multiplicari per varios modos, de quibus dicam in sequen. quæst. faciunt quæ dixi supra, in 6. quæst. princ. & etiam in 4. q. princ. quod tamen est verum, nisi in præiudicium præuentionis iam factæ, vt dixi in c. præced. & tetigi in præced. 7. q. versic. 5. effectus.

54 ¶† Nonò principaliter quæro, qualiter, & per quos actus & modos domicilium posit mutari & amitti. Sol. De domicilio originis satis dictũ fuit in præceden. quæst. adde tamen, quod statim dicam de bannito & relegato. Sed domicilium accidentale, quod quisque potest sibi assumere, sicut propria voluntate potest illud assumere, secundum ea, quæ dixi in 6. quæst. princ. ità & propria voluntate, re & verbo potest illud amittere: & ad alium locũ transferre, vt l. assumptio. & l. libertus. §. 1. & l. nihil. ff. ad municip. facit c. 1. infra de reg. iur. Et aduerte, quia tex. in l. domicilium. ff. ad municip. dicit, quòd domicilium re & facto transfertur, & glo. in l. origine. C. de mu. & orig. lib. 10. dicit, quòd transfertur re & verbo, & non verbis tantùm. & idem Bal. in l. fi. C. de muni. & orig. & bene dicit, quia nec solo verbo, seu sola animi destinatione constituitur, vt dixi supra in 6. q. princip. & quamuis Bart. in l. de iure. ff. ad municip. dicat, quòd domicilium, quod cõstituitur nuda volũtate, potest nuda voluntate mutari: tamẽ intelligitur, quòd nuda voluntas non stet in finibus solius destinationis: Sed debeat ita intelligi, quòd vbi aliquis actus solus nõ sufficeret ad domicilij constitutionem, vt puta emptio possessionis, vt domus, aut conductio, vel habitatio parui temporis: si tamen emens, conducens, aut taliter habitans exprimit, quòd hoc facit animo constituendi domiciliũ, sufficit: & tale domicilium absque venditione possessionis nuda voluntate tollitur, sed quando domicilium ipsa re constitueretur, vt puta, propter possessionem omnium, vel maioris partis bonorum: tunc non sufficit solus animus. & hoc subdit Bart. in d. l. de iure. dicens, quòd incolatus, qui constituitur per maiorem partem fortunarum, vt l. ciues. C. de incol. & in l. hæres absens. ff. de iudic. nõ potest mutari nuda voluntate, sed opus est facto, vt l. domicilium. ff. ad municip. quod dicit Barto. esse notandum, per quod dicit semel vidisse quẽdam forensem conuentum pro quibusdam mercantijs, quas habebat: qui conuentus opponebat, q̃ nõ debebat ibi cõueniri, cùm non sortiretur ibi forum. Sed quidam solennis aduocatus actoris respondebat, quòd imò sortiebatur, quia habebat maiorem partem fortunarũ suarum ibi: dicens, clarè constat, quòd iste habet hic istas mercantias: nec constat, q̃ alibi habeat aliud, ergo est incola. & forte non malè dicebat, secũdum Barto. nisi probaretur, quòd alibi aliud haberet, vel nisi probaretur q̃ illas mercantias haberet, tãquam transiens, non tanquam ibi requiescens. arg. l. eius. §. Celsus. ff. ad municip. & sic sentit Bart. q̃ per possessionem omniũ vel maioris partis bonorum in vno loco quis sortitur ibi domicilium. de quo dic vt latius dixi in 6. q. princ. in secundo memb. in princ.

¶ Est ergo cõclusio secundùm Bart. quòd domicilium accidentale non transfertur solo verbo, sed opus est facto. & sic re & verbo, seu animo. Et idem voluit Bar. in l. prædicta. §. 1. ff. de fun. instru. per quẽ tex. nota. ibi, quòd quando quis recedit à loco, relicta familia & rebus, nõ videtur habere animũ transferendi domiciliũ. Sed quando quis recedit de loco cum rebus suis, præsumitur habere animũ mutandi domicilium, secundum Bar. in l. assumptio. §. penul. ff. ad municip. per illum tex. allegat etiam no. per Innoc. in cap. 3. de renunc. Et idem etiam dicit Barto. in l. domiciliũ. ff. ad municip. vbi etiam allegat dictũ Innoc. in d. c. 3. Sed Innoc. ibi non dicit hoc, sed loquitur de transeunte de vno beneficio ad aliud. placet
a [a] tamen dictum Bart. pro quo faciunt, quæ dixi in 6. q. prin. secundo membro, per monachationem verò & Abbatialem prælaturam, amittitur domicilium accidentale: cùm debeãt esse continuo in monasterio, licet non amittatur domicilium originis, vt dixi in quæstio. princip. Quid autem de domicilio quæsito per adoptionem, de quo dixi in rubri. versicu. 4. dic, quòd soluitur per emancipationem. text. est in l. sed & si is. ff. ad municip. & probatur in l. in omni. & l. sequen. ff. de adopt. cùm similib. Insuper etiam hoc domicilium soluitur per relegationem, vt in l. eius. §. fin. iuncta glo. ff. ad municip. licet enim domicilium originis non amittatur relegatione, vt dixi in præcedenti quæstio. tamen secus est in domicilio assumpto.

55 ¶† Quid autem de bannito, vtrum per bannum soluatur domicilium originis. de quo remisi me hic dicturum. & Bart. in l. fin. ff. de legatio. per illum tex. dicit, quòd sic, si est talis bannitus, qui possit impune offendi, quia dicitur hostis suæ ciuitatis, vt in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. & idem dicit Bar. si est talis, qui sit prohibitus receptari. arg. eius, quod dicitur de eo, cui est interdictum aquæ & igni. Et ideo dixit Baldus in l. sed & milites. §. sed ignominia. ff. de excusa. tuto. quòd si fit proclama, quòd quilibet teneatur ire ad exercitum, non comprehenditur bannitus, quia nõ est ciuis. Et pro prædicta conclusione facit quæstio disputata per Vgo. de Fon.

ADDITIO.

a ¶ *Placet tamen. Adde Baldum in rubrica. C. si a non comp. iud. vide etiam notata per Alexandrum post Bartolum in l. lex Cornelia. §. domum, cum sequen. ff. de iniur. Cano. in c. fin. de paroch. & Bal. in authen. & omni. C. ne vxor pro ma. & in ru. C. de pœ. indi. qui ma. indi.*

de Fon. per menſem, quam refert Alber. de Roſa. in quæſtionibus ſtatutorum, quæſt. 66. in qua dicit, ꝙ ſtante ſtatuto Vercellis, quòd offendens Mediolanenſem, puniatur in centum, quòd ſi aliquis offendit Vercellis Mediolanenſem bannitum à Mediolano, effectū incolā Vercellis tali offenſione, quod ex ea de iure communi veniebat imponēda maior pœna centum librarum, vt in incendio, quòd hoc caſu non poteſt vti beneficio dicti ſtatuti, quia ad hoc, vt ſit Mediolanenſis, non ſufficit origo: quando domicilium originis eſſet ſibi intellectum. alleg. ff. de verb. ſig. l. prouinciales. & reprobat gl. ibi ſuper verbo, eos: quia ſecundum illam glo. nulla fuiſſet dubitatio illius legis, per l. 2. & l. incola. ff. ad munic. quam dicit determinare quæſtionem prædictam: intelligendo eam, vt iacet. Sed Bar. in d. l. prouinciales, videtur ibi aliter intelligere. vide ibi per eum, allegat etiam Vgol. de Fon. in l. municeps. ff. ad municip. & l. ciues. C. de incol. lib. 10. Sed quantum ad terminos noſtros, quo ad effectum perdendi domicilij etiam originis cōcludunt præfati Docto. quòd ſufficit, quòd non poſsit ſtare in loco originis, quod intelligo, quando nec in ciuitate, nec in territorio ſtare poteſt, per ea, quæ dixi in 8. quæſtio. princip. Sed Domi. Nellus de ſancto Gemin. in tractatu bannitorum, in prima parte ſecundi temporis, quæſt. 5. & quæſt. 55. dicit quòd bannitus perdit ciuilitatem in his, quæ pertinent ad ſui fauorem: ſed in his, quæ pertinent ad ſui odium, non perdit: ſi eſt eius origi nis, vide ibi per eum. Sed circa prędicta occurrit du bium, quid iuris in exititijs, ſeu expulſis à ciuitate. Circa quod dicendum eſt, quòd tales propter hoc non amittunt domicilium, ſed poſſunt ibi conueniri. hoc tenet Guido de Suza. per l. Papinianus exuli. ff. de mino. & l. eius. §. fin. ff. ad municip. facit l. de pol licitationibus. ff. de pollici. & quod no. in l. ad cogni tionem. ff. quibus ex cau. poſ. ea. & ibi per glo. & ratio eſt, quia ex quo præſumuntur habere animum reuertendi, nō videntur in totum deſeruiſſe, vt l. ex facto, in fi. ff. de hæredi. inſtitu. niſi eſſent deportati, ſeu quaſi deportati, & quia exularent omnibus bonis confiſcatis. Nam tunc conueniri non poſſunt, ſed fiſcus illius ciuitatis, qui bona poſsidet, conueniretur, per l. tutelas. §. ſi liberta. & l. pertinet. ff. de capit. dimi. & ff. ad l. Iul. de vi publi. in l. tutores. & in l. prima. C. de fideiuſ. ſecundùm Guid. de Suza. & ſequitur Bal. in l. 2. C. de iuriſd. omn. iud. tenet Specu. in titu. de compe. iud. adi. §. 1. verſic. quid ſi aliquis Senenſis. & vide quod ſtatim dicam in materia vagabundi. & ſatis videtur rationabilis deciſio. poteſt tamē fortè diſtingui, vt ſtatim dixi de bānito. Ange. etiam in l. hæres abſens. §. 1. ff. de iudi. ſequitur dictā opi. & dicit, quòd ſi bona talis eſſent confiſcata, non poſſet alicubi conueniri. quod intellige pro contractibus antea celebratis: ſecus ſi poſtea celebrarētur. D. Anton. dicit, quòd ſi bannitus, aut expulſus, alibi eligit domicilium, poterit ibi conueniri: ſi autem non eligit domicilium: tunc ſi non eſt ſpes quòd citò reuertatur, poterit ibi conueniri, tanquam vagabundus, & hoc etiam videtur fuiſſe de mente Spec. & eſt ſatis rationabile. ad quod allegat notata per eum in cap. clericis, ſupra eodem, vbi idem tenet dominus meus.

56 ¶†Decimò principaliter quæro, quis ſit effectus mutationis vel tranſlationis domicilij. Sol. Dic, quòd aut quis tranſfert domicilium ea intentione, vt retineat primum, quod fieri poteſt, ſecūdùm ea, quæ dixi in 4. quæſt. princip. & tunc in vtroque domicilio poteſt conueniri: & vterque locus domicilij habet effectus, de quibus dixi in 7. q. princip. Aut tranſfert in totum domicilium, ita quòd deſinit habere domicilium in priori loco. Et hoc caſu, quo ad cōtractus poſtea celebratos, vel delicta poſtea commiſſa, non poteſt amplius vexari, aut conueniri in loco prioris domicilij, ſed in loco ſecundi domicilij, ſed quo ad contractus tempore primi domicilij celebratos, & ſimiliter de delictis commiſsis ibi, vel alibi, ſi facta eſt præuētio, mutatio nō prodeſt, quo minus ibi teneatur proſequi, etiam ſi cōuentus fuerit ratione domicilij, per ea, quæ latius dixi in c. præceden. Si verò nulla facta eſſet præuentio: dic, quòd aut loquimur de contractibus, vel delictis ibi celebratis, vel commiſsis, aut alibi.

¶ Primo caſu dic, quòd aut conuenitur ratione contractus vel delicti, & cogitur ibi reſpoudere cō currentibus tamen his, quæ dixi in cap. dilecti, & cap. poſtulaſti, ſupra eod. & hoc tenet Specu. in titu. de cōpe. iudi. adi. §. 1. verſ. quid ſi debitor. quia licet per mutationem domicilij mutetur forus, reſpectu vel ratione domicilij: non tamen mutatur ratione
a contractus vel delicti, [a] quia talis forus non eſt mutabilis, quia facta pro infectis haberi non poſſunt, vt in l. in bello. §. factę. ff. de capti. tenet Bar. in l. cùm quædam. ff. de iuriſd. omn. iud. Et eſt caſus apertus in l. 2. C. de iuriſd. om. iud. & tenet Domi. meus in c. præced. Adijciens rationem, quia ſi cōtraxiſſet, vel deliquiſſet alibi, quàm in loco domicilij: poſſet ibi etiam inuitus conueniri, vt d. c. dilecti. & cap. poſtulaſti. ergo fortius quando contraxit in loco domicilij. Quare cum ipſo tempore contractus & delicti concurrerent duo vincula: licet deſinat vnum, videlicet domicilium: non tamen deſinit aliud, videlicet locus contractus vel delicti. Et ſic ſaltem virtute fori contractus, vel delicti, poteſt ibi conueniri. arg. no. Inſti. de nup. §. affinitatis. & eorum, quæ dixi in c. cùm ceſſante, infra de appella. Aut conuenitur tanquam habens ibi domicilium, & dic vt dicam in ſequen. membro. Si verò loquimur de cōtractibus alibi celebratis, ſeu de delictis alibi commiſsis, nec ſit ibi facta præuentio. Quidam volunt, quòd licet mutet domicilium, tamen poteſt conueniri in loco primi domicilij. hoc voluit Bar. in d. l. 2. C. de iuriſd. omn. iud. ibi per illum tex. quem dicit non eſſe alibi cōcludit, quòd licet quis mutet domicilium, quod habebat tempore contractus, licet ibi nō contraxerit, ſed alibi, & licet mutet ante præuentionem: nihilominus poterit in tali loco, vbi habebat domicilium tempore contractus, conueniri. quod dicit ſingulariter notandum. Sed Do. Anto. in cap. præced. tenet cōtrarium, per illum textum & ad dictā l. 2. reſpondet, quòd loquitur quando ibi contraxiſſet, & ita etiam videtur intelligere ibi Cy. Sed dicit Ioan. de Imo.

ADDITIO.

a ¶ *Vide no. per Alexan. in l. cùm quædam puella. ff. de iuriſd. omn. iud. & Ange. & Pau. in d. l. 2. C. eo. & adde D. Franciſc. de Are. in conſ. 136. col. 2. & 3.*

de Imo. in cap. præceden. quòd ſi prædicta opin. do. Anto. eſſet uera, tex. in d. l. 2. debuiſſet dicere, quòd debet conueniri vbi habet domicilium, vel vbi contraxit: non autem debuit dicere, prout dicit, quòd conuenitur vbi habet domicilium, vel vbi habuit tempore contractus, & ſic Ioan. de Imo. videtur reſidere cum opin. Bart. pro qua Domi. meus in cap. præceden. allegat rationem, quia contrahendo, videtur tacite ſe obligare vbi habet domiciliū, & vbi contrahit, vt d. c. dilecti. ſupra eod. Nec obſt. tex. in cap. præceden. qui poteſt intelligi, quando non conuenitur ratione contractus, ſed fortè ratione rei alibi ſitæ. Subdit tamen Domi. meus, quòd prædictus tex. nimis reſtringitur, cum indiſtinctè loquatur. Et ſimiliter tex. in l. ſi quis poſtea. ff. de iudi. & in l. cum quædam. ff. de iuriſdic. omn. iudi. quæ iura loquuntur indiſtinctè, & ponderant præuentionem. Quare concludit Domi. meus dici poſſe, quòd dictum Bart. non procedat, & ad illam l. 2. poteſt reſponderi, quòd poteſt intelligi de domicilio vbi contraxit, vnde habuit reſpectum ad id, quod communiter accidit, alias ſequeretur abſurdum, ꝙ reus non poſſet conueniri vbi cōtraxit, cum litera ibi tantum faciat mentionem de domicilio præſenti, & de eo, quod habebat tempore contractus, cui tamen forus contractus ſit principalior reſpectu conuentionis. Item quia alias multum deterioratur conditio rei, quia poſſet conueniri, & vbi habet domicilium, & vbi habuit tempore contractus, & vbi fuit initus contractus, quod eſſe non debet. argu. cap. tranſlato. de conſtitutio. facit d. cap. dilecti. ſupra eo. vbi dicitur, quòd ratione contractus quis poteſt conueniri vbi domicilium habet, & vbi contraxit. Quare cū iſtud domicilium ſuccedat in loco illius, ergo, &c. vt argum. c. tranſlato. Ita concludit Domi. meus in cap. præcedenti, & dicit, quòd fortè hoc fuit de mente Bart. licet loquatur nimis generaliter, & prædictam opin. tenet Pau. de Caſt. in d. l. 2. per d. l. ſi quis poſtea. & d. l. cum quædam puella. & mihi placet. vnde concludo, quòd ſi aliquis ante præuentionem mutauit domicilium, de alibi geſtis non poterit conueniri in loco dimiſsi domicilij, pro qua concluſione faciunt, quæ latè dixi in cap. qualiter, el ſecondo, infra de accuſa. in 6. princip. artic. quæſt. 11. Et ad rationem Domi. mei potes faciliter reſpondere, quia aut tu vis, quòd ille videatur obligaſſe ſe in loco domicilij, quod tunc habebat, tanquam ibi deſtinauerit ſolutionem, & non poteſt, niſi ratione contractus, quia hoc operatur ipſa deſtinatio ſolutionis, vt dixi in d. cap. dilecti. Aut tu vis, quod videatur habuiſſe reſpectum ad domicilium, & tunc tanto tempore videtur eſſe obligatus, quanto tempore durat
a ipſa quantitas domicilij, quia limitata [a] cauſa limitatum parit effectum, vnde illo ceſſante, ceſſat poteſtas ibi conueniendi, maxime quia de natura domicilij aſſumpti eſt, vt poſsit mutari & transferri, vt dixi in 8. quæſt. princip. Quid aût ſi actor conueniret obligatum tempore prioris domicilij, reus vero excipit dicens, conuenias me in loco prioris domicilij. dic ut ſtatim dicam in 4. princip. artic. in materia iuris reuocandi domum. Sed dubium maius & notabile occurrit, quid ſi non apparet, ꝙ taliter obligatus adhuc mutauerit domicilium, ſed tamen non reperitur in loco domicilij, & conuenitur ibi, vnus comparet pro eo, & dicit, quòd ipſe non intendit ibi reſpondere, cum iam mutauerit domicilium. hanc quæſtionem non tangunt Doc. Ego habui de facto nunc eſt quartus annus in cauſa Comitis Aldribrandi de Ylcio, contra quem procedebatur hic ratione domicilij ſui aſſumpti pro homicidio commiſſo per eum extra territorium, quia in comitatu de Ylcio quendam de facto ſuſpenderat. Ego inter alia allegaui, quòd capitaneus, qui formauerat inquiſitionem, non poterat cognoſcere, ex quo hic non reperiebatur, & aſſerebat ſe mutaſſe domicilū per diſceſſum ſuum, cum hic non haberet bona, ſed habebat extra territoriū in ipſo comitatu de Ylcio, vnde ad transferendum domicilium ſufficiebat ſolus animus cum receſſu, per ea, quæ dixi in cap. præceden. & ad probationem animi ſui ſtari debebat ſuo iuramento, maximè propter adiunctum actum receſſus, faciunt no. per glo. Inſtit. de actio. §. alię. & in cap. ſignificaſti. infra de homi. vbi uide alia multa iura, quæ ibi allegaui, faciunt etiam, quæ ſuperius dicta ſunt. Item facit, quia hic non reperiebatur, argum. eorum quæ dixi in d. q. 11. in d. c. qualiter. Et etiam ex ſimilitudine fori ratione contractus, quan do ibi non reperitur, per cap. R. omana. §. contrahentes. eo. tit. lib. 6. & quod dixi in cap. dilecti. ſupra eo. in 3. quæſt. princ. ſecundi princ. artic. verſ. ſed quæro iuxta prædicta, & per id quod dicit Ang. in l. hæres abſens. §. 1. ff. de iud. vbi dicit, quòd ſi aliquis nō reperitur in loco propriæ vel paternę originis, non poteſt ibi conueniri. ergo multo fortius in terminis noſtris, cum difficilius mutetur domicilium originis, quam aſſumptionis, vt dixi ſupra in 8. q. princ. Et ex his, Deo duce, hæc materia fori ratione domicilij, conſequuta eſt amplum, clarum, & ordinatum domicilium. Sed poſtquam in domicilio ſtetimus & aliquando de vagabundo mentionem fecimus, placet nunc aliqualiter euagari, & materiam vagabundi aſſumere, de qua ſupra in rubr. in verſi. 114. remi ſi me hic dicturum, ideo pro clariori expeditione proſequar duas quæſtiones.

¶ Prima erit quis dicatur vagabundus.

¶ Secunda, vbi ſortiatur forum.

57 ¶†Primò igitur quæro, quis dicatur vagabun-
b dus. [b] Sol. Glo. in l. eius. §. Celſus. ff. ad mu. dicit, ꝙ vagabundus dicitur ille, qui non habet aliquod domicilium, nec aliquam habitationem, & ſic ſecundum illam glo. requireretur, ꝙ ciuitas originis ſuæ eſſet penitus deſtituta, vt dixi in materia domicilij in 8. q. prin. & ideo prædicta opi. communiter reprobatur, vt patet ex his quæ ſtatim dicam, niſi diceres, quòd glo. intellexerit de eo qui non habet domicilium, ſcilicet aſſumptum, vel animo conſtitutū. cum munis concluſio eſt quòd vagabundus dicitur, qui per mundum vagatur, ita dicit glo. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. & ſequitur ibi Bart. & communiter Doct. idem etiam tenet Inno. in c. fi. de eo, qui mit.

ADDITIONES.

a ¶ *Limitata cauſa. De hac regu. vide Moder. latè in l. age. in 2. col. vbi multa ex hoc deciduntur. C. de tranſa.*

b ¶ *Quis dicatur vagabundus. Vide etiam per Ang. in l. cum hæreditas. la 2. ff. ad Trebel. vbi dicit glo. in l. 4. §. prætor. ff. de dam. infec. eſſe ſing.*

mit.in poſ.cauſa rei ſer.in glo.fin. & tenet etiam in l. hæres abſens. ff.de iud. & idem ego tenui poſt Do. Ant.& Ioan. de Imo.in Cle.cauſam.de elect. & probatur ſupra in 1.conſtit. huius compil.& in c.peruenit.7.q.1. & in d.l. eius.§.pe. & in Clem. 1. §.ſi verò, de ſta.reg.& eſt bonus tex.& ibi glo. & Bal. in l.1.C. de colo.Paleſti.lib.11.& in l.1. C.de colo.Trecenſibus.lib.11.& tex. glo.& Bart.in l.1. C.de tyronibus. lib.12. Et per prædicta iura idem etiam tenet Ange. in d.l.hæres abſens.§.1. & tenent Bar.& Bald.in l.1. C.vbi de cri.agi oportet.ſentit Spe.& Io.And.ibi in addi.in titu.de compe. iud.adi.verſ.40.& extra in extrauag.execrabilis, Ioan.22.

58 ¶ † Secundò quæro,vbi vagabundus ſortiatur forum,& ſic,vbi poſsit conueniri. Sol. Dic,q̃ poteſt vbique conueniri, & in eo habet locum illud dictũ, vbi te inuenero,&c. in l.1. C.vbi de cri. agi oportet. ſecundum Hoſt.& Ioan.And. hic, tenet etiam gl.in d.l.hæres abſens.§.at ſi quis.ff.de iud. in princ.gl. magnæ : ne alioquin creditor ius ſuum perderet. argu. ff. de ope. lib.in l.quod niſi.§.fin. & ff.de his, quæ in fraud. cred.in l.ait prætor.§.ſi debitorem, & ff.de eo, quod certo loco,in l.2.& ff.qui ſatisd.cog.l.ſi fideiuſ. §.ſi.probatur etiam in d.l.1. C.vbi de criminibus agi oportet. & ibi per Cyn. per l.1. C.vbi quis decuriali vel cohortali.tenet Hoſt.in ſum.huius titu.§.2.Bart. Ang.& Bal.in d.l. hæres.§.1.& Bar.in l.eius.§.penul. ff.ad municip.Specu.in tit.de compet. iudic. adi.§.1. verſicu. ſed quid ſi debitor vagatur. motus, ne aliàs creditores defraudentur,&c. vt ſupra dixi.reſpondebit ergo vagabundus vbique, & ſatisdabit ſecũdum Spec.& glo.in d.§.at ſi quis.& in l.2.§.pen.ff.de iud. & per glo.in l.ciues. ſupra de incol.lib.10. & iſta fuit opi.Pilei, quæſt.19.& Rofredi Beneuentani, qui cõcludunt,vagabundum cogendũ reſpondere vbique niſi idoneè caueat de redeũdo ad locum domicilij, vel contractus : quia vagabundus alium forum non habet,vt l.1.& 2.C.vbi de crim.agi oportet,& ſupra dixi,& ſequitur Ioan. And.in addit.Spec.ad dictum verſi.ſed quid ſi debitor vagatur,& Cyn.poſt Pet.in d.l.1.C.vbi de crim. agi oportet. & Bald.poſt quendam d.Tho. qui dicit quòd hoc procedit nõ ſolùm in delictis, ſed etiam in contractibus. facit etiam ad prædicta : quia vagabundus omne priuilegium perdit,vt in l.ſi quis domeſticorum. C.de domeſticis & protectoribus.lib.12.tetigi in c.poſtulaſti.ſupra eod. ſed aduerte : quia inquantum doct.volunt quòd vagabundus debet vel ibi reſpondere, vel ſatisdare de reſpondendo in domicilio : videtur neceſſario intelligendum vel de eligendo domicilium de nouo,vel de redeundo & reſpondendo in loco vbi prius habebat domicilium : quia ſi haberet domicilium,nõ diceretur vagabundus,vt ſupra dixi,niſi diceres quòd Docto. dicunt intelligendo de foro originis, quod domicilium vagabundus non amittit (vt dixi in materia domicilij in 8. quæſt.prin.& in 9.) ſed dicit Domin.me. ſe putare, q̃ ex quo tempore conuentionis reperitur ſine domicilio, & ſic fundata eſt iuriſdictio illius vbi reperitur, & conuentus eſt : videtur q̃ nõ ſufficiat præſtare cautionem, cum ſit præuentus per citationem.ar.cap.præceden. & l.cum quædam. ff. de iur. omn.iud.& argum.no.in c.1.de obligat.ad ratiocinia, quia videtur hoc facere in fraudem : ar. optimum in c.ex parte. de priuilegijs. & in c.2.infra ne cleri. vel mona. & iſta fuit opin. Ioan.Cal. in c.1. de rap.per dictam l.primam.C.vbi de crim.agi opor
59 tet. † vbi tex.ſimpliciter innuit (ſecundum vnam le
a cturam) vagabundum poſſe puniri vbi [a] reperitur, & quòd iudex nõ tenetur ipſum remittere ad alium locum : ſed opin. contraria poſſet procedere in eo, qui habet domiciliũ , ſed aliqualiter vagatur. Item aduerte : quia Hoſt.in ſumma huius tituli, §.2.verſi. quid de vagabundo. poſuit aliam mirabilem opin. quam tetigi in Cle.cauſam. de elect. dicens ſub dubio fortè quod vagabundus poteſt eligere locum, vbi conueniatur.argum.ff.qui ſatiſd.cog. in l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſarius.& in l.de die. ff.de iud.in l.hæres abſens.quæ iura hoc non probant, & contra hoc dictum facit ſecundum Dom.Anton.l.non ytique. ff.de eo, quod certo loco,& ff.de iud.in l.interdum, poſſet enim eligere locum valde remotum ad incõmodum actoris. Item poſſunt induci aliæ rationes ſuperius allegatæ. Quare dicit Dom. me. ſe putare ſimpliciter concludendum eſſe, quòd vagabundus ſimpliciter poſsit conueniri, vbi reperitur. Et prædicta fuit opi.Cal. quę mihi videtur de iure ſatis ſuſtentabilis. Et ita potius arbitror,q̃ fuerit intentio Hoſt. videlicet, ſecundum quòd intelligunt glo. & Doct. quòd vagabundus vel ibi reſpondeat vbi conuenitur, vel eligat locum ſibi domicilij dimiſſi originis, vel contractus. Et no. quòd illud idem,quod dictũ eſt.de vagabundo,Spec.in titu.de compe. iud.adi.§. 1.ver.ſed pone quidam Lucanus,& verſicu.ſequen. & Hoſt.in ſumma huius tit. §.2. volunt etiam eſſe de bãnito,& expulſo à ciuitate ſeu domicilio ſuo: quia talis dicitur quaſi vagabundus, quod intelligo, niſi fortè etiam alibi habuerit domicilium, vel alibi conſtituerit domicilium, ſecundum quod dixi in materia domicilij,in 8.q.prin.& etiam in 9.

60 ¶ † Vbi autem debeat citari vagabundus : quia non eſt principalis materia noſtra, omitto. cõcluſio eſt, quòd debet ibi citari, vbi conſueuit morari, vel vbi magis aſsiduè conuerſatur,vide Innoc.in c.fi.de eo qui mit.in poſs.cauſa rei ſeruan.tangit etiam in c. quia propter. in c.ſuper in verbo, penitus. de ele.& Spec.in ti.de comp.iud.adi.§.1.ver.ſed nunquid ſufficit,& in ti.de reſcrip.præſenta.§.ratione cauſæ.ver. quid ſi vagatur, & Ange.in l.hæres abſens. §.1. ff.de iud.dixi in d.Clemen. cauſam. de elect.& ex his expeditus ſit breuibus iſte artic. vagabundi :.quia non debet quis eſſe vagabundus, & maximè ſcholaris : aliàs autem efficitur doctorellus, & non Doctor. gl. pen. tractat qualiter quis ſortiatur foru̇ ratione rei, & an hoc intelligatur tam de re mobili quàm immobili. in ſi. glo. dic de hac materia, vt latè dictum fuit in c.ſanè.ſupra eo.glo.fin.in princ.iuſtificat tex. allegando rationes, deinde aſſumit articulum de priuilegio, ſcilicet iure reuocandi domum : intermiſcendo, quibus hoc ius competat, & ex quibus cauſis,& propter quas cauſas admittatur. In cad.glo.ibi, & Roma,communis patria.dic glo.in hoc princ. ſentit, ex quo

ADDITIO.

a ¶ *Vagabundum vbique poſſe conueniri, tenuit Bald. in l.cum longi.col.1.C.de lon.temp.præſ. & Ange.in d.l. hæres abſens.§.proinde.ff.de iudi.Alex.in l.alio.ff.quod cer. loco. & hic etiam per Mod.*

quo loco competat hoc ius reuocandi domum , de quo latius dicam infra, in 3.quæſt. princ. In ea. glo. ibi, nec ius reuocandi domum.dic, glo. hic ſentit ex quibus cauſis competat hoc ius reuocãdi domum. In ea.glo.ibi, niſi tunc.ibi,contraxiſſent. iuncto ver. iſtæ perſonæ.dic, glo. hic tangit,propter quas cauſas quis amittat ius reuocandi domum . In ea. glo. ibi, item, qui cauſa dicendi teſtimonij. dic,glo. hic tangit,quibus competat hoc ius reuocandi domum,& ex quibus cauſis, ego dicam in 2.q.& 6. In fi.gl.dic, quia ſupra vltimo loco poſt glo.3.tractauimus de vagabundo, conſequens eſt,vt redeamus ad domum, & quia ſupra in rubr. verſ.102. remiſi me hic dicturum,de hoc iure reuocandi domum. Et quia ipſius articu. materia ſatis ineptè & imperfectè à maioribus noſtris tradita eſt,ideo ut hanc materiam clarè, plenè, & ordinatè habeas, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, quid ſit ius reuocandi domum, & quid differat à iure declinandi forum.

¶ Secunda, quibus competat hoc ius reuocandi domum.

¶ Tertia, ex quo loco competat.

¶ Quarta,ad quem locum competat.

¶ Quinta,in quibus cauſis ſeu iudicijs competat.

¶ Sexta,ex quibus cauſis competat.

¶ Septima,quando hoc ius ſeu exceptio reuocandi domum proponi debeat.

¶ Octaua, qualiter debeat proponi.

¶ Nona, coram quo proponi debeat, & quis habeat de ea cognoſcere.

¶ Decima, qualiter debeat de ea cognoſci,& qualiter concedi.

¶ Vndecima, quæ obſtent dicto iuri, ſeu propter quas cauſas quis amittat dictum ius reuocandi domum.

¶ Duodecima, quis ſit ipſius iuris vel priuilegij effectus.

¶ Primò igitur quæro,quid ſit ius reuocandi domum, & in quo differat à iure declinandi forũ, quo ad primum,qualiter diffiniatur,ſeu deſcribatur hoc
61 ius . † Sic dicendum arbitror, quòd ius reuocandi domum eſt priuilegium, ſeu beneficium, vel facultas, quæ competit exiſtenti extra proprium domici-
a lium ex aliqua alia neceſſaria [a] vel quaſi neceſſaria, ſeu probabili cauſa,in cõmuni patria,ſeu loco communi,vel ſimili,per quam proponens de his,quæ in propria patria geſta ſunt,ſi nõ eſt legatus;& ſi eſt legatus, ẽt de geſtis extra propriam patriã regulariter declinat cognitionem iudicis competentis, & illam in aliud tempus à iudice præfigendum, præſtita cautione,regulariter ad propriam patriã transfert. hæc diffinitio, ſeu deſcriptio probatur ex his, quæ latius infra dicentur. Et aduerte,quia illa verba, priuilegiũ ſeu beneficium, vel facultas, ponuntur vt genus; verba vero ſequentia, denotant differentias : & illa verba poſita in diffinitione dum dicitur, q̃ competit exiſtenti extra proprium domiciliũ , ponuntur propter ea, quæ dicam in 2.quæſt. Quare autem ponantur illa verba, ex aliqua alia neceſſaria , &c. apparebit ex his, quæ dicam in 6. quæſt. princi. Quare autem ponantur illa verba,in communi patria,&c. apparebit ex his,quæ dicam in 3. quæſt. princ. Quare autem ponantur illa verba , de his , quæ in propria patria, &c. apparebit ex his,quæ dicam in 11.quæſt. princ.in ver.9. exceptio. Quare autem dixi,regulariter,apparebit ex his, quæ dicam in 9. quæſt.princ. in ver.9.& pluribus ſeq. Quare autem ponantur vltima verba,apparebit ex his,quę dicam in 12.quæſt. princ. Quantum vero ad ſecundum membrũ iſtius prin.quæſt. quid differat hoc ius reuocãdi domum, à iure declinandi forum,dic breuiter,quòd ille propriè declinat forum, qui non eſt ſuppoſitus iuriſdictioni,vt in c.præcedenti. Si is, qui reuocat domũ, ſuppoſitus eſt iuriſdictioni, ſed ex aliqua cauſa legitima non ſubſiſtente,neque in iudice, neque in aduerſario, neque etiam in loco,non tenetur tunc reſpondere,ſi reuocat domum, ſecũdum quod ex infra dicendis latius apparebit.

62 ¶ † Secundò principaliter quæro , quibus competat hoc ius reuocandi domum. Sol. Dic, quòd competit exiſtenti extra propriam patriam. Et ideo competit legatis nuncijs, teſtibus iudicandi cauſa vocatis, procuratoribus, & quibuſcunque alijs neceſſariam,probabilem , aut quaſi neceſſariã cauſam in loco communi , vbi conueniuntur habentibus , per tex.noſtrum,tenet glo. noſtra, & ſequuntur Io. And. & Docto.hic. Quæ autem ſint neceſſariæ aut probabiles cauſæ, apparebit ex his, quæ dicam in 6. quæſt.princ.dicit tamen Bal.in l.2.§.legatis.ff.de iudi.q̃ hoc ius non competit exemptis, vnde ſi exemptus ex alia cauſa neceſſaria eſſet in curia Romana, poſſet ibi conueniri , & non competeret ſibi ius reuocandi domum, quia nõ habet alium iudicem,niſi Papam.& quamuis Bal.dicat hoc non eſſe dubiũ, tamen dictum ſuum mihi non placet, & videtur eſſe contra tex. in c.fi. de dila. nam ex quo citatio erat facta in curia,& iudicium ibi erat inchoatum in curia , cauſa illa debebat ſolum agitari in curia , & tamen ibi competit hoc ius reuocandi domum,vt dicam infra in 5.quæſt.prin. Et ideo dico,quòd quam uis quis ſit exemptus,ſi tamen ex alia cauſa neceſſaria,aut iuſta eſt in curia,habet ius reuocandi domũ. poſſet tamen ſaluari dictum Bal. quòd iſtud non videatur proprium ius reuocandi domum , cum omnino teneatur in Romana curia reſpondere, ſed & ſic videatur potius quoddam ius differendi in aliud tempus,vt dicam in 5.quæſt.princ. Sed tamen ideo poteſt appellari ius reuocandi domum,non ex eo q̃ in propria domo caueat reſpondere, ſed ex eo,quia repetet domum vt poſsit ſuis rebus prouidere & diſponere, & etiam præuidere cauſæ intentandæ ſeu intentatæ in curia . Et ad prædicta etiam facit, quia contra ius competit etiam vagabundo,vt dixi ſupra in materia vagabundi,in 2.q.prin.

63 ¶ † Tertiò quero,ex quo loco competat hoc ius. Sol. Doct. dicunt quòd competit ex Roma,vt hic,
b quia iſta eſt communis patria, [b] vt dicit hic gl. & eſt tex.in l.Roma.ff.ad munic.Et ideo niſi hoc ius reuocandi domũ competeret , teneretur quilibet ibi reſpondere,vt dicit gl.noſtra. & vbicunque eſt Papa, reſpectu

ADDITIONES.

a ¶ *Neceſſaria. Vt apud Do.de Rota in antiquis,eo.tit.*

b ¶ *Communis patria . Quomodo autem hoc hodie procedat, vide Bar.in l.1.§.cum verbem.ff.de offi.præfe.verb. & Iaſ.latius in l. qui Romæ.in prin.ff.de verb.oblig.*

reſpectu ſpiritualium & clericorum, & vbi Imperator, reſpectu temporalium laicorum, ibi dicitur cõmunis patria, vnde competit ius reuocãdi domum, & hoc uoluit glo. 1. & clarius Bal. ibi in l.2.§.legati. ff.de iudi. nec mirum, quia reſpectu Papæ ibi dicitur eſſe Romana ſedes, & Romana curia, vbi eſt Papa, vt probatur in cap.2. de præben. lib.6. & ibi no. do. Domi. Et optimè probatur etiam ibi iuncto c. 3.& iuncta Glo.2. no.etiam Dominus meus in cap. dura. infra de cri.falſi. ad idem etiam facit quod traditur in cap. ego. N. infra de iureiur. Et vt dicit hic Dominus meus, quòd Papa eſt ordinarius omnium ſpiritualium. 9.q.3. c.cuncta per mundum. & c.per principalem.& ſupra de maio. & obed.cap.ſolitæ. & omnes poteſt ligare & ſoluere.24.q.5.cap.quodcunque. & idem etiam dicendum in Imperatore reſpectu temporalium, qui eſt Dominus vniuerſi, vt l.bene à Zenone. C.de quadrien.præſcrip. & in l.deprecatio.ff.ad leg.Rhod.de iactu.10.diſtin.c.quoniam. 96.diſtin. cap.cum ad verum. & c. duo ſunt. & cap. ſi Imperator. & d. cap.ſolitæ. ex omni igitur loco, in quo ſit communis patria, competit ius reuocandi domum. vtrum autem hoc ius cõpetat vocatis, ſeu exiſtentibus in concilio: Spe.in tit.de reo.verſi.item legati. ſimpliciter tenet,quòd ſic. & Ioan. And.hic, in fi.remittit ad no.in cap.graue. infra de præb. quidam diſtinguunt, quòd aut loquimur in concilio prouinciali, & non competit, quia illic omnes tenẽtur reſpondere,ac ſi citati eſſent.18.diſtin.c.propter Eccleſiaſticas. & c.quoniam quidem. Sed in concilio generali voluerũt hoc ius competere, quia cum tali concilio præſit ſedes Apoſtolica, ergo competit hoc ius, per tex. noſtrum & per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, & in c.ſi. infra de dila. In contrarium tamen allegatur 2.q.7.§.item Symachus. alias eſt ver. ſub §. item Balaam. Inno. Hoſti.& Io.An.in d.c.graue, concludunt, quòd ſiue concilium ſit generale, ſiue particulare pro aliquibus ſpecialibus negotijs emergentibus, cõuertetur in alijs propter quæ non eſt congregatum concilium, ſiue ciuilia, ſiue criminalia ſint negotia, competit ius reuocandi domum, vt d.c.ſi. & d.ver.item Symachus. Si vero indiſtinctè & generaliter fuit facta conuocatio, ſiue ſit concilium generale, ſiue prouinciale, ſiue Synodus Epiſcopalis, non habet locum ius reuocandi domum, ſi agatur ciuili cauſa, vt d.c. propter Eccleſiaſticas.& cap.quoniam quidem.in criminalibus autem competit, quia in illis non tenetur quis reſpondere, niſi ſpecialiter ſit citatus ad hoc. Et ſic citatus, expreſsis criminibus:5.q.2. in c.ſi.ſecundum Innoc. Hoſti. & Ioan. And.& prædicta refert Dom. Anto.in d.cap. graue, ad intellectum c.1. ſupra de iudi. quod ideo ibi fuit facta illa interrogatio,quia ille Epiſcopus habebat ius reuocandi domum, quia non fuerat ſpecialiter vocatus pro illo crimine, de quo accuſabatur. Do.Pet.de Ancha. in d.c.graue. dicit, quòd ex quo concilium eſt generaliter congregatum, non competit ius reuocandi domum, & ad c.1.de iudi. poteſt reſponderi, quòd fuit interrogatus, ne poſſet poſtea concilium recuſare, ſecundum vnum intellectum, de quo dic vt latius ibi dixi.ad c.ſi.5.q.2. poteſt reſponderi, quòd exiſtens in concilio poſſet ſpecialiter citari coram concilio,ad reſpondendum ſuper crimine, ſuper quo accuſatur, ſed dicit Ioan. de Imo.in cap.graue.in fi.quòd quamuis hæc opin. poſſet defenſari, tamen in practica ſeruaretur opin. Innoc. Hoſti.& Ioan. And.& mihi plus placet. nec obſt. reſponſio data ad c.ſi. quia poſſet impugnari, quia ſi fuiſſet ſpecificè citatus in cauſa criminali, cũ ſit maioris præiudicij, & fortè talis, in qua non poteſt interuenire procurator, ſecundum ea, quæ latius dixi in cap.veniens. de accuſ. aliter diſpoſuiſſet domui ſuæ antequàm receſsiſſet. ſed aduerte circa prædicta, quia Hoſtien. in ſumma in tit.de excep.§. quis ſit effectus, in fi.dicit,quòd hoc ius reuocandi domum non competit ſpeciali iure in ſola ciuitate Romana. nam idem eſt in quolibet alio loco, per l. 2.§.legatis.ff.de iudi. ibi dum tex. dicit, Romæ vel alio loco.ſed poſſet dici,quòd cum tex.ille dicit vel alio loco,poteſt intelligi,ſcilicet ratione communis patriæ, quia hoc ſignificare videtur verbum alio, quod videtur facere poſitionem ciuſdem qualitatis, vt in cap.ſedes. ſupra de reſcrip.& in Clem.1.de reſcrip. & ibi latius dixi. vel fortè poſſet intelligi de quocunque alio loco, ad quem quis ex alia neceſſaria aut probabili cauſa aduocaretur, vt non teneatur ibi reſpondere propter aliam cauſam, & ſic dicto, alio loco, faciat relationem qualitatis ad locũ, non ad Romam, ſeu communem patriam, & pro hoc videtur etiã facere tex. in d.§.legati. ibi, in prouincia deſtinati.iuncta Glo. Et ex hoc videtur inferri ſingularis limitatio ad materiam capit. dilecti.ſupra eodem, & ad cap.Romana.§.contrahentes. de foro compe. lib.6. vt ſi in loco contractus, quis fuerit ex alia neceſſaria cauſa vocatus, habeat ius reuocandi domum. argu.prædictorum. cogitabis, quia nũc venit in mentem, & poſſet quotidie magnum honorem afferre. de vagabundo non eſt dubium, quòd quolibet loco videtur habere hoc ius reuocandi domum, ſi ſatisdat, per ea, quæ dixi ſupra in materia vagabundi, & procedunt prædicta ſiue in prædictis locis in quibus competit ius reuocandi domum eſſet quis ex cauſis, de quibus dicam in 6. quæſt. princip. ſiue per talem locum tranſitum faceret per tex. in d.l.2.§.legatis.iuncta Glo.in verbo, deſtinati. ff.de iudic. per l.qui mittuntur. §.qui Reipublicæ.ff.ex quibus cau.maio. facit etiam l.legato. ff.de leg. niſi legatus vel ſimilis, fortè cum re aliena tranſitum faceret. de quo tamen dic, vt dicam in 11.quæſt.princip.

64 ¶ † Quartò quæro, ad quem locum competat hoc ius reuocandi domum. ¶ Sol. Dic,quòd competit ad domũ domicilij, per tex.in l.2.§.legati. iuncta Glo.ſuper verbo,domum ſuam.ff.de iudi. per l. libertus.§.ſolo. ff.ad munic. per quem tex. idem tenet Hoſti. in ſumma in tit.de excep.§.fin. ver. & intelligas. & hoc procedit in iure reuocandi domum proprio. quandoque enim nõ fit reuocatio ad proprium domicilium, ſed circunducitur edictum, & alio tempore tenetur ibidem cõparere citatus, per c.ſi. infra de dila. de quo latius dicam in ſeq. quæſt. vagabundus vero poteſt reuocare, vel ad proprium domicilium vltimum, quod dereliquit, vel ad locũ cõtractus,vel vbi proximè habitabat,de quo tamen dic vt dixi ſupra in materia vagabundi.

65 ¶ † Quintò quæro, in quibus cauſis competat hoc ius reuocandi domum. ¶ Sol. Dicendum arbitror, quòd regula eſt, quòd vendicat ſibi locum in omnibus cauſis. argu.tex.noſtri, & d.l.2.§.legati, & tribus ſeq.qui tex. loquuntur ſimpliciter & indiſtinctè, & ideo prædicta ſecũda regula videtur procedere ſiue agatur actione perſonali ſiue reali, quia poſsideat ibi rem petitam, per l.non alias.§.fi. de iudi. ille tamen tex. loquitur in legato,in quo eſt maius priuilegium, vt apparebit ex infra dicendis. Et aduerte,quia hoc ius videtur habere locum,non ſolum in cauſa quæ de ſui natura non eſt in curia, ſeu loco communi,ſed etiam in cauſa,quæ de ſui natura deberet tractari in loco communi, vt quia iam incœpiſſet ibi agitari iudicium, nec ſupereſt cauſa reuocandi domum, ſed demum ſuperueniſſet neceſſaria cauſa: nam licet illa cauſa debeat finiri in dicto loco communi, per l.vbi cœptum. ff.de iudi. & per capitulum præcedens,tamen competit ius reuocandi domum,vt in c.ſi. infra de dila. & ibi hæc no. Dom. Anto. Dominus meus, & Ioan.de Imo.dicit tamen Dominus meus ibi & bene, quòd iſta nõ eſt propriè reuocatio ad domum, vt etiam tetigi in præceden. quæſt. ſed ſolum circunducitur edictum, & tenentur ibi alio tempore comparere, vnde potius dicitur ius differendi in aliud tempus,& ad idem facit optimus tex. in l.nõ diſtinguemus. §.item ſi quis Romæ.ff.de arbit.ibi dum tex. dicit,non magis cogeretur.dicitur enim ibi quòd ſi cauſa legationis ſuperuenit lite ibi conteſtata, competit ius differendi in aliud tempus.quod facit ad ea,quæ dixi ſup.in 2. quæſt. ſed quãdo competit ius reuocandi domum, ſatis eſt quòd reſpondeat in propria patria, vt ſupra dixi,& dicam in 12. quæſt.princip. Ex quibus infertur,quòd prædicta regula procedit non ſolum,ſi iudicium intentur durante legatione,vel alia neceſſaria cauſa,ſed etiam, ſi prius fuerit inchoata, & legatio vel ſimilis cauſa ſuperuenit, vt d. c.ſi.& d.§.item ſi quis Romæ,& hic tenet hoc Inno. & ſequitur Io. And.etiam ſi lis fuiſſet conteſt.

66 ¶ † Sextò principaliter quæro, ex quibus cauſis, ſeu propter quas cauſas competat hoc ius reuocandi domum. ¶ Sol. Dic quòd competit propter omnes neceſſarias, & iſtas,ſeu probabiles cauſas. tex.eſt hic,& iuncta Glo.in verbo, aliam cauſam.in l.2.§.legatis.ff.de iudi. Exempla autem neceſſariæ & iuſtæ cauſæ plurima poſſunt figurari. Prima cauſa eſt legationis,& iſta eſt neceſſaria.tex.eſt in d.§.legatis.& ratio eſt,vt ibi dicit Glo. ne ab officio ſubſcript. legationis auocetur, vt eſt tex. in l.non alia. in fi. & in l. de eo autem. & l.quid enim.ff.de iudi. poteſt etiam ſumi ratio ex l.Paulus. §.fin.ff.de le. quoniam legati neque proprijs nec alienis, ſed duntaxat legationis officio ſe interponere debẽt,vt ibi,quod potiſsimè Venetorũ legati obſeruare debent,& hoc procedit non ſolũ in legato miſſo à principe,ſed etiã in quolibet alio legato, quem aliquis Dominus, vel communitas mitteret ad principem, vel Romã. arg.d.l. Paulus.§.1.& dicit hic Inn. & poſt eum Ioan. And. quod pro legato,intelligit etiam procuratorem cõſtitutum ad cauſam ab his,qui habent ius imperandi illi,qui conſtituitur, quia & iſte habebit ius reuocandi domum, vt pro ſuis cauſis non conueniatur, vt in Auth.de ſan.Epiſ.§.reuerendiſsimus.ſequũtur hic Dom.meus,& communiter Doct.quod verum arbitror in ſeq. ſed tamen ille, qui propriè eſt legatus,habet maiora priuilegia,quam talis procurator Item prædictum ius competit legato, non ſolum ſi legatio eſt facta pro negotijs ipſius legati,vt in præloto pro negotijs Eccleſiæ ſuæ, vt in Authent. de ſan. Epiſc.§.ſi verò Epiſcop. niſi pro cauſa, quam contra alium moueret, iret ad curiam: quia tunc non gauderet dicto priuilegio,vt infra dicam,ſecundum Io. Andr. hic. Et aduerte: quia legato competit hoc ius, non ſolum cum Romæ eſt, vel in ſimili loco, ſed etiam ex quo creatus eſt, vt eſt tex. in l.legato. ff. de lega. tenet Specu.in titu.de lega. §.ſupereſt.verſ. porro. Secunda cauſa neceſſaria eſt, ſi quis ſit vocatus à Papa vel principe, vt alijs reſpondeat: nam & iſte ius reuocãdi domum habet in alijs cauſis, ſecundum Glo.& Ioan.And.hic,per dictam l.ſecundam. ff.de iudic.& quinta,quæſtio.2.in cap.vocatio.& de principe no.Glo.in dicto §.legatis.per l.non aliàs.in princip. ff.de iu.facit ff.qui. ex cau.maior. in l.ſed & ſi per prætorem.§.fin.ff.ſi quis cau. in l.ſecunda.§.ſimili modo. Tertia cauſa neceſſaria eſt, ſi quis vocatus ſit ratione ferendi teſtimonij,vt d.l.2.§.legatis. ff.de iudic.tenent Glo. & Docto.hic, & Hoſtien.in ſum.in titu.de except.§.fin.verſicu. item ſi ſit probabilis. tales enim neceſsitantur venire, ſi de conſuetudine ſit, vt l.3.in fine. ff.de teſtib. imò ſimpliciter compelluntur à prætore, vt recognoſcant ſigna, & teſtimonium ferant.ff.de tab.exhiben. in l.locum.§. exhibere. & ratio eſt, ſecundum Glo. in dicto §.legatis. ne diu à ſuis negotijs auocentur. ff. quemadmodum teſtam. ape. in l.ſi vnus. Quarta cauſa eſt, ſi quis vocetur cauſa iudicandi. tex. eſt in dicta l.2. §.ſecundo, de iudi. & tenet Hoſtien. in dicto §. fin. Quinta cauſa, quæ eſt probabilis & iuſta, & quaſi neceſſaria, eſt cauſa appellationis: nam ei qui prouocauit, non imponitur neceſsitas intra tempora appellationis exercendi Romæ, vel in alio loco, vbi prouocatio exercetur, reſpondere alijs prouocantibus, ſed poteſt proponere ius reuocandi domum, vt dicto §. legatis. & Glo. hic & Hoſtien. in dicto §. fin. & ideo iſta cauſa dicitur quaſi neceſſaria: quia iſto non proſequente, rata maneret ſententia prima, ſecundum Innocen.& Ioannem Andream hic. Sexta cauſa, quæ ſimiliter eſt iuſta, & probabilis, eſt cauſa reddendæ adminiſtrationis tutelæ: vnde vocatus Romæ, vel in ſimili loco reddendæ rationis tutelæ cauſa, non tenetur ibi iudicium ſuſcipere reſpectu alterius tutelæ pro qua non eſſet vocatus, ſed habet ius reuocandi domum, vt dicto §. legatis. & Glo. hic, Hoſtien. in dicto §.fin. & dicit hic Innoc. quòd idem iuris eſt, ſi ex alia quacunque cauſa reddendæ rationis, adminiſtrationis cauſa vocaretur, per l.primam & ſecundam, vbi de crimine agi oportet. Septima cauſa, quæ eſt probabilis, eſt peregrinationis, ſecundum Innocen.& Ioan.Andr. hic per capit. 1. infra de peregrin. facit quod dicam in ſequen.cauſa. tamen Bart.in dicto §.legatis. vbi quòd tales etiam non poſſunt capi pro repreſalijs in locis per quæ tranſeunt, per authent. omnes peregrini. C. communia de ſucceſs. dum tex. dicit, liberè hoſpitentur, & ſequitur Dominus meus hic. Octaua cauſa,eſt religionis, ſecũdum Glo.in d.§.legatis, per l.aut religionis. ff.de procur. facit quod dixi in præceden. cauſa. Nona, ſi pater vadit ad viſitandum filium exiſtentem in ſtudio. no.in Glo. in d.§.legatis. verſic.nam & diuus,per l.necnon.ff.ex qui.cau. maior. &

ior. & Bart. etiam ibi dicit, quòd ſicut filius exiſtens in ſtudio non poteſt ibi capi pro repreſalijs, ita nec
a pater,[a] qui venit ad videndum filiũ, qui gaudet eodem priuilegio, vt no. in auth. habita. C.ne ſil. pro pat. & ſequitur Dominus meus hic. Et generaliter ius reuocandi domum cõpetit regulariter ex quacunque alia neceſſaria probabili, aut iuſta cauſa, quis venerit vt hic, dum tex. dicit, niſi pro alia iuſta, & in d. §.legatis. & concludunt hic Doct. & ſequitur Spe.in tit.de reo.§.1.verſi.item legati.& propter hanc generalitatem dicit ibi Spec. quòd comprehenduntur ferè oẽs qui continentur. ff. & C.ex quibus cau.maio.ſed dicit hic Ioan.And.quòd non videtur ſufficere, quòd cauſa ſit ſimpliciter probabilis,ſed debet eſſe quaſi neceſſaria, vt dixi de cauſa appellationis. vnde infert quòd ſi aliquis veniat ad curiam cauſa petendæ reſtitutionis in integrum cõtra ſententiam aduerſus ſe latam,non gaudebit hoc priuilegio : quia licet cauſa ſit probabilis,eſt tamen omnino voluntaria,non neceſſaria,nec quaſi neceſſaria,& quia talis dicitur de nouo agere, ſecundum Innoc.& vt dicit Hoſti.iſta cauſa non eſt ſicut cauſa deuoluta ad curiam per appellationem,nec ſententia ſuſpenſa ſicut per appellationem ſuſpenditur, vt in l.1.in fi.ff.ad Turpi.& ideo nõ ita de facili tribuit hoc ius. item eſt alia ratio, quia appellatio iniquitatis ſententiæ querelam continet,quæ appellanti imputari non poteſt, & ideo iſtam quandoque proſequitur excommunicatus,ſed reſtitutio in integrum continet læſionem prouenientem à proprio errore qui meritò poteſt imputari erranti, nec habet priuilegium quod habet ille qui ſe defendit, quæ ratio colligitur ex l.præfecti.ff.de min.Et ideo reſtitutionem in integrum non poteſt petere excommunicatus,ſicut non poteſt appellare. ad quod vide quæ latè dixi in c.ſacris. infra de ſent. excom. in 19.princ. artic.in 5. quæſt. princ.in ſecundo membro, & maximè in 8. q. dicunt tamen quidam quòd quamuis quo ad iuris ſubtilitatem, prædictæ rationes locum habeant, tamen quo ad veritatem & finalem vtilitatem locum non habent: quia ſicut appellantis non proſequentis appella. rata manet ſententia, & irreuocabiliter perdit ius ſuum quod proſequendo recuperat : ita etiã eſt reperire in reſtitutione in integrum. Et ideo hac veritate inſpecta cui fauent canones,vt in c.dilecti.ſupra tit.1.& in c.fi.ſup.de tranſa. diſtinguendum eſt quòd aut ſententia eſt lata à tali iudice qui poteſt in integrũ reſtituere, & tunc cum voluntariè non neceſſario,vel quaſi,veniat ad curiã pro reſtitutione petenda, non habet ius reuocandi domũ: aut ſententia eſt lata à iudice qui non poteſt reſtituere in integrum, nec patet remedium,ſaltem commodum citra ſedem Apoſtolicam, quæ duo ſatis equiparãtur, vt l.nepos Proculo.ff.de verb.ſign. & in c.fi.infra de dila. Et hoc caſu habeat locum ius reuocandi domũ, cum videatur competere ex cauſa quaſi neceſſaria. Et ſic reſidet hic Ioan.And. Dominus meus,hic dicit q̃ iſta vltima opin. eſt æquior ſed contraria videtur iuſtior & magis iuri conſerita nea : mouetur quia vbi legatus agit, tenetur ibi ſe defendere aduerſus omnes, vt dicã in 11.q. Si ergo quando aliũ impedit de iure tenetur ſe defendere, ergo & in caſu noſtro,in quo impugnat, nõ de iure communi,ſed de iure ſpeciali,cũ à nemine ſtimule-

tur, videtur ſibi non competere hoc ius reuocandi domum. Et aduerte : quia ideo dixi quòd regulariter competit generaliter ex quacunque alia neceſſaria cauſa,&c.quia multę ſunt cauſæ ptiuilegiatæ propter quas quis cogitur reſpondere : nec habet hoc ius reuocandi domũ, de quibus latius dicam in 11. queſt.prin.Si verò ob aliam cauſam nõ neceſſariam, ſeu quaſi neceſſariã & probabilem,ſed voluntariam venerit : non habet hoc ius reuocandi domum, vt hic à contrario ſenſu,& in d.§.legatis. vnde procura
b tores [b] vel alij nuncij voluntarij, vel qui pro ſuis negotijs ſpecialibus veniunt : aut ſi veniant ſolatij cauſa,vel pro impetrãdis priuilegijs aut alijs immunitatibus,& ſimilib. vel pro procurandis negotijs Eccleſiæ aut ſuis,non habent hoc ius reuocandi domum, ſecundum Inno.& Io.And.hic, & Arch.5.q.2.c.vocatio.& Spec.in tit.de reo.verſi.item legati.vbi dicit quòd ita ſeruat curia.

67 ¶ † Septimò principaliter quęro,quando proponi debeat hoc ius reuocandi domum. ¶ Sol. Dic quòd ante lit.conteſt.ſecundum Innoc. Ioan.And. Pet.Abb. & Moder. hic,per tex. noſtrum,dixi in 5. no.quod tamen videtur limitandum,ſecũdum Spe. in titu.de reo. §.1.verſic. quid ſi is cui competebat : niſi talis citatus cui competebat hoc priuilegium reuocandi domum, ante li.conteſt. obtinuit, vel ſuccubuit in aliqua interlocutoria nec appellauit: quia licet poſtea petat ſibi concedi ius reuocãdi domum illud non habebit, & ita dicit fuiſſe pronunciatum, argu.no.in cap.inter monaſterium. infra de re iudi. & idem tenent hic Innoc.& Ioan.Andr.ad quod vide quæ dicam infra in 3.prin. art. Item ego arbitror limitandum, ſi modo hoc ius reuocãdi domũ competebat ante li.conteſt. ſecus ſi incœpit competere poſt litem conteſtatam: quia hoc caſu,arbitror illud poſſe proponi, etiam poſt litem conteſtatam per ea, quæ dixi ſupra in præceden.quæſt.in verſ.prima cauſa,iunctis no.in c.paſtoralis.infra de except.Et indubitatum eſſe arbitror in legato,propter priuilegium legationis : vel etiam vbi daretur ſimilis cauſa: cum non debeat impediri in officio legationis. ad quod bonus tex.in c.fi.infra de dilat.ſed in reliquis cauſis, de quibus dixi in præced. quæſt.ſubſiſto. cogitabis, quia nunc venit in mentem.

68 ¶ † Octauò principaliter quæro, qualiter proponi, ſeu peti debeat hoc ius reuocandi domum. ¶ Sol. Dicendum arbitror,quòd ille,cui competit tale ius,debet comparere,& narrare,qualiter ipſe comparet vigore citationis de eo factæ in tali cauſa, ad petitionem talis, & quòd cum hoc ſit, quòd ipſe ibi ſit ex alia neceſſaria cauſa, videlicet tali,& ſic exprimat aliquam cauſam legitimam, propter quam concedatur hoc ius reuocandi domum, vt dixi in quæſtio.præceden.nec venerit inſtructus & paratus pro cauſa,ad quam nunc citatur : ideò proponit ius reuocandi domum, & petit, quòd in cauſa prædicta con-

ADDITIONES.

a ¶ *Imò nec frater nec familiares. ita dicit Barto.in l. 2.§.legatis.ff.de iua.*

b ¶ *Niſi eſſent procuratores conſtituti ab eo, qui poteſt imperare. is enim, vt legatus, habet ius reuocandi domum, vt Abb. hic dicit, & iſte ſupra repetijt.*

cta contra eum intentata, non procedatur ad vlteriora, cùm ipſe reuocet domum : & ſic petit, quòd ad propriam domum remittatur, & hoc omni meliori modo,&c.vt hic probantur hæc, & in l.2.§.legatis,& ſequen. ff.de iud. & in c.fi. infra de dilat. Et aduerte,quia licet prædictum cap.fin.concedat dilationem in aliud tẽpus, & nõ ad propriam domum, ſed in eodem loco : tamen pondero, quòd tex. ille dicit,quòd cõpetit ius reuocandi domum. ad quod vide quod dixi ſupra in 4.quæſtio.princip.Et ſic patet ex prædictis, quòd iſte non debet proponere de
a clinatoriam [a] iudicis,per ea quæ dixi ſupra in prima quæſt.princ.qui enim declinat,præſupponit ſe non eſſe ſuppoſitum iuriſdictioni illius iudicis, vt d.cap. præcedenti. ſed proponens hoc ius reuocandi domum, præſupponit ſe ſuppoſitum, ſed ex aliqua iuſta cauſa non tenetur ibi tunc reſpondere, & idem tenet ibi Dominus meus in 3.no. Et ita ego intelligo, quod dicit Ange. in l.2. §.ſed ſi dubitetur. ff.de iudi.vbi dicit, q̃ iſte conuenitur coram iudice ſuo, ſed ex priuilegio declinat.

69 ¶ † Nonò principaliter quæro, corã quo debeat proponi hoc ius reuocandi domum, & quis habeat cognoſcere de dicto iure. ¶ Sol. Dic,quòd coram iudice, coram quo quis citatur, & ipſe iudex habet cognoſcere, vtrum proponendi competat dictum ius, vt l.2. §.ſed & ſi dubitetur. ff.de iu. iuncta l.vbi cœptum.& l.de qua re.eo.ti.Et ſi dubitetur,an iit le
b gatus [b] prætor cognoſcet de hoc, vt l. legato. ff.de leg. item proponi poteſt coram arbitro, ſeu coram iudice arbitrum compellente, ſi fortè arbiter cõtra legatum in illo loco cogat arbitrium dicere : poterit enim legatus coram ipſo arbitro, vel coram ipſo iudice compellente proponere hoc ius : nec cogetur arbiter ſententiã dicere, ſicut nec pars iudicium exercere, aut iudicium ſuſcipere,vt l.nõ diſtinguemus.§.item ſi quis ratione. ff.de arbit. niſi fortè exiſtens in legatione compromiſerit, vt dicam infra in 12.quæſt.princ.

70 ¶ † Decimò principaliter quæro, qualiter debeat cognoſci,& qualiter cõcedi hoc ius.¶ Sol.Hoſtien.in ſumma in ti.de except.§.fi.verſ. ſi autem dubitetur.dicit,quòd iudex ſummatim diſcutere & cognoſcere debet,vtrum cõpetat hoc ius. poteſt enim dubitari,an ſit legatus,vt dixi in præced.quæſt.& ſic vtrum habeat ius reuocãdi domum, vel an cauſa ſit legitima, & ſi conſtat hoc ius ſibi competere, promittet & cauebit in quam diem compareat, ſecundum ea,quæ dicam in 12.q.prin.vertitur etiã in cauſæ cognitione,vtrum cauſa intentata ſit talis,quę in digeat celeritate, vel cuius dies ſit exitura,ſecũdum Glo.& Anto.in l.ſed & ſi reſtituatur.§.ædium. ff.de iud.vel ſi alia cauſa ſubſit impeditiua,ſecundum ea, quæ videbimus in 12.q.princ.non ergo ſufficit allegatio cauſæ vel qualitatis tribuentis hoc priuilegiũ, ſed exigitur probatio : niſi fortè qualitas eſſet notoria,ſecundum Hoſt. & Io.Andr.hic. nec obſtat tex. noſter in fi.dum dicit, allegaſſet: quia Hoſt.& Ioan. And. hoc ſupplẽt, & probaſſet.& ſic apparet,quòd hoc ius conceditur cauſa cognita : licet ſummariè, vt d.l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff.de iud.vbi prętor debet cauſa cognita ſtatuere,&c. Et ſi iudici cõſtiterit hoc ius competere,debebit concedere pręſtita cautione in quem diem promittat iudicio ſiſtere in loco, ad quem reuocat, quæ cautio nõ intelligitur fideiuſſoria,ſed ſatis eſt quòd nudo verbo pręſtetur,& tenet, vt d.§.ſed & ſi dubitetur. & l.penul. ff. iud.ſol. licet quãdoque teneatur ſatiſdare, vt dicam in 12.quæſt. prin.& ſic patet,quòd vno tempore cauetur, & alio tempore agitur.dicam in 12.q. nec obſtat,q̃ ex quo iudex non habet cognitionem ſuper principali,nec exercitatio litis ad eum pertineat: non videatur poſſe talem diem ſtatuere, talem cautionẽ pręſtari facere : quia ſimile videmus in iudice à quo appellatur, qui ſtatuit appellanti terminũ ad arripiendum iter, & ad comparendum coram iudice ad quem cum actis & monumentis cauſæ,licet non poſſit eidẽ præfigere terminũ ad probandum,vel litem proſequendũ,vt infra de appel. c.perſonas. Et ſimiliter coram laico opponitur exceptio reſpiciens ſpiritualitatem. Nam opponenti laicus præfigit terminum ad comparendum coram iudice Eccleſiaſtico, iuxta no.maximè per Bar.in l.quoties.ff.de iud.ſecundum Ang. tu vide ad prædicta plura quæ dixi in c.calumniam. de pœn. in 9.prin. artic.

71 ¶ † Vndecimò principaliter quæro, quæ obſtent dicto iuri reuocãdi domum, ſeu propter quas cauſas quis amittat dictum ius, & ſic, quæ exceptiones impediant dictum ius. ¶ Sol. Dic,quòd cauſæ & exceptiones priuilegium repellentes ſunt plurimæ.

72 ¶ † Prima, ex qualitate perſonæ, ſecundum ea, quæ dixi in 2.quæſt.

¶ Secunda cauſa,ex qualitate loci,ſecundum ea, quæ dixi in 3.quæſt.

¶ Tertia, ex qualitate cauſæ intentatæ, per ea, quæ dixi in 5.quæſt.

¶ Quarta,propter illegitimitatem cauſæ propoſitæ, per ea, quæ dixi in 6.quæſt.

73 ¶ † Quinta, ſi conuentus omiſit proponere hoc priuilegium, quod procedit quò ad eum, qui eum conuenit, contra quem non propoſuit hoc priuilegium. nam ex quo nõ propoſuit, ſibi præiudicauit, per ea quæ dixi in 7.q. ſed nõ præiudicauit ſibi quo ad alios,reſpectu quorũ amitteret tale priuilegium, argum.l.voluntariè.C.de excuſ.tut.cum ſuis cõcordantijs, & ſequitur hic Io.Andr.

74 ¶ † Sexta cauſa, ſeu exceptio excluſiua huius iuris eſt ſimilis præceden.ſi proponens non propoſuit debito tempore, ſecundum ea, quæ dixi in 7. quæſtio. vel ſi obtinuit, aut ſuccubuit in alia interlocutoria, vt ibi dixi.

¶ Septima, ratione ineptæ propoſitionis, ſecundum ea, quæ dixi 7.quæſt.

75 ¶ † Octaua exceptio,ſi proponẽs hoc ius durante cauſa dicti iuris & priuilegij conceſsiua, cœperit aliũ conuenire,vt l.2.§.ſed ſi agãt. ff.de iud.& tenet hoc Gl.& ſequũtur Doc.& ratio eſt in prõptu: quia poſtquam

ADDITIONES.

a ¶ *Adde pro hac differentia Rom. conſil. 169.*

b ¶ *Si dubitetur, debet ipſe per litteras legationis probare: aliàs nõ creditur.l.1.C.de man.princ.& alibi Fel. in rub.decretaliũ. vbi diſputat,an gratia Principis poſſit teſtib.probari. adde q̃ Cardinali legato creditur ſine literis, Ab.cõſ.18.lib.2.2.col.& q̃ ex literis legationis probatur,dicit Bar.in l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff.de iud.*

poſtquam alium conueniunt, iuſtum eſt vt ſe defendere teneãtur, inf. de mut. pet. c. 1. & 2. & quia quod quiſque iuris, &c. ſupra de conſti. cum omnes, cum alijs vulgatis. aduerte tamẽ, quia prædicta exceptio recipit plures limitationes.

¶ Prima eſt, quia procedit ſolum dicta conuentione durante, ſecus ſi finita ſit cauſa per talem intẽtata, vt in l. ſed & ſi reſtituatur. ff. de iudi. & ita dicit ibi Glo. & ſequitur Ang. Si tamen legatus durante legatione incœpit conuenire, & finita ſit legatio, & deinde cauſa intentata adhuc durante, de nouo fiat legatus, non arbitror ipſum cogendum, ſed habet ius reuocandi domum, per tex. in l. non diſtinguemus. §. item ſi quis. ff. de arbi. & idem videtur dicendum, arg. illius tex. iuncta l. 2. §. legatis. ff. de iudi. & iuncto tex. noſtro, ſi alia legitima cauſa ad hoc ius concedendum durante cœpit agere, & cauſa priuilegiata ſit finita, & demum durante cauſa, intentata alia priuilegiata ſuperuenit. facit c. fi. inf. de dilat.

¶ Secundò limitatur, ſi actum ſit per viam actionis, ſecus ſi ſit intentatũ officium iudicis, ſecundum aliquos, per tex. in d. l. ſed ſi reſtituatur, & ibi hoc tãgit Glo. quæ limitatio eſt falſa, ſecundum Ang. ibi,
a quia ita agit [a] qui implorat officiũ iudicis, ſicut qui actionem proponit, vt Inſti. de officio iudi. in prin. quia l. 2. §. ſed agant. generaliter loquitur, ꝙ agens amittit hoc priuilegium.

¶ Tertiò limitatur, vt teneantur reſpondere illi, vel illis duntaxat, quem vel quos cõueniunt, & non alijs; hoc ſentit Glo. in d. §. ſed ſi agant, per tex. in Auth. de ſanctiſ. Epiſcop. §. reuerendiſſimi apocriſarij; per quem tex. hoc tenuit Iaco. Bal. & hanc opin. videtur ſequi Hoſti. in tit. de excep. §. fi. ver. ſed nunquid ſi conueniat. Glo. vero in d. §. ſed ſi agant, videtur potius tenere & inclinare in opin. quòd omnibus tenentur reſpondere. nec obſtat §. reuerendiſſimi, quia ſecundum Glo. ibi agebat nomine mandantis, & non ſuo, & ibi etiã hoc tenet Glo. & hanc opin. tenet hic Inno. in Glo. mag. & ad §. reuerendiſſimi, reſponde, quòd non loquitur, quando legatus ſit conueniendus pro ſua perſona, ſed dicit illum legatum conſtitutum procuratorẽ ad cauſam cogendum ſubire reconuentionem, ab his tantum, cõtra quos agit. Et prędicta opinio, plus mihi placet, quia d. §. ſed ſi agant, dicit aduerſus omnes ſe defendere compelluntur.

¶ Quartò limitatur per ea, quæ dicta ſunt in præcedẽti limitatione, ſi modo legatus, vel ſimilis agat nomine proprio, ſecus ſi agat nomine alieno, quia tunc non põt nomine proprio reconueniri ab alio, vel etiam ab illo, quem nomine Eccleſiæ, vel Epiſcopi conuenit, pro qua cauſa eſt ibi legatus, per tex. in d. §. reuerendiſſimi, quem Rayne. quantum ad hoc dicit non eſſe alibi, & optimè probat ille tex. dum dicit, contra Eccleſiam, aut contra Epiſcopos eorũ proponere, & ſic non contra ipſos legatos.

¶ Quintò limitatur, niſi legatus aut ſimilis ageret pro iniuria ſibi illata, vt dicit hic Gl. noſtra prope fi. per tex. in d. l. 2. §. ſed ſi agant. ff. de iud. Et idem dic ſi ageret, ratione dãni illati, & ratio ponitur ibi, ne alias contumelijs & damnis afficiatur. alias enim
b eſſet in poteſtate cuiuſlibet, vel eũ iniurijs [b] & damnis afficere, vel eum dum ſe vellet vindicare, ſubijcere iuriſdictioni. ſed aduerte, quia videtur quòd prædicta limitatio non procederet in legato, quoniam legatus durante legatione, nõ poteſt ſine permiſſu principis de alijs ſuis negocijs cõtra aliquem dare libellum, vt l. is qui legatione. ff. de leg. & probatur in l. Paulus. & l. legatus. eod. titu. argu. à ſpeciali. ¶ Sol. Dicit Hoſtien. quòd prædicta procedunt, quando eſſet eis permiſſum agere, vel prædicta intelligũtur in alijs, quibus competeret dictum priuilegium reuocandi domum, & non in legatis. ego arbitror poſſe ſolui aliter, & melius videlicet, quòd ſi legatus agat, licet agere non poſſit, quòd poteſt conueniri, quia non debet eſſe melioris conditionis, qui agit cõtra legis prohibitionem, quàm ille, qui agit iure permittente, vt in cap. eum qui. de præben. lib. 6.

76 ¶ † Nona exceptio ſeu cauſa eſt, ſi legatus vel ſimilis contrahit, vel pergulam teneat durante legatione, vel alia legitima cauſa, vt l. 2. §. omnes. & l. ſi legationis. ff. de iud. & in Auth. de ſanctiſ. Epiſco. §. reuerendiſſimi. in fi. & ratio ponitur in d. l. ſi legationis, ne aliter detur poteſtas legantis ſub ſpecie legationis, alienas res ferendi ad domum. eſt tamen aduertendum, quòd legati in hoc habent maius priuilegium, quam alij, qui habent ius reuocandi domũ, quoniam legati non poſſunt conueniri, niſi de his, quæ tempore legationis ibi cõtraxerunt, vt d. §. omnes. & d. l. ſi legationis. & in l. de eo. & in l. cum furioſus. §. fi. ff. de iud. ſed ſi ante legationẽ contraxiſſent, etiam Romę, non poſſent ibi conueniri, niſi in caſu ſpeciali, de quo dicam inf. in verſic. 20. exceptio. alij verò præter legatos, quibus competit hoc priuilegium, tenẽtur reſpõdere apud ſedem Apoſtolicam, ſeu in communi patria, de omnibus contractibus celebratis extra locum ſuæ iuriſdictionis: quãuis non fuerint celebrati durãte tempore legitimæ cauſæ tribuentis ius reuocandi domum: quia tales ſolum priuilegium habent in his, quæ intra ciuitatem, vel prouinciam propriam contraxerunt: non autem extra, vt in d. l. 2. §. item ſi extra. ff. de iudi. & hoc etiam tenet Inn. & Io. And. Et ratio eſt, quia nõ debet actor arctari ad ſequendum domicilium rei, cum alibi ſit contractum, per ea, quæ dixi in c. dilecti. ſupra eod. iunctis his, quæ dicam infra in 4. prin. artic. Et ratio: quia caſui prædicto non cõuenit priuilegium reuocandi domum. legati verò non ſolum de his, quę cõtraxerunt extra prouinciam, ſed etiam de his, quæ cõtraxerunt in Italia, vel Romæ, ſi ante tempus legationis contraxerunt ſpeciali priuilegio habent ius reuocandi domum, vt d. §. omnes. & l. cum furioſus. §. fi. Et quamuis ille tex. videatur velle, quòd poſſint conueniri, ſi in Italia contraxerint: tamen glo. ibi exponit in Italia, hoc eſt in vrbe Romana, & ſequitur Docto. vel poteſt dici iudicio meo, & melius, & ſingularius, quod tex. ſingulariter velit, quòd ſicut durante tempore legationis, ſi contrahit Romæ poteſt ibi conueniri. Item ſi dum eſſet in legatione veniendo

ADDITIONES.

a ¶ *Et eſt eadem ratio. ergo idem ius ſtatuendũ eſt. l. à Titio. ff. de verbo. oblig. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & adde ea, quæ dicet infra in 10. exceptione.*

b ¶ *Pro iſta ratione adde benefacere tex. in c. prælatis. de homic. lib. 6.*

niendo Romam contraxit in Italia. nõ obſtat §. omnes, quia loquitur de contractibus factis extra tempus legationis, & ſecundum iſtum intellectum, ille tex. non impropriatur, ſicut impropriatur exponendo in Italia, hoc eſt, in Roma, vt exponunt Doct. Et aduerte, quia non ſolũ ſi Romæ contraxerit ſimpliciter, durante tempore legationis, ſed etiam ſi prius contraxiſſet ſimpliciter, & poſtea durante legatione Romæ conſtituiſſet illud debitum, amittit hoc beneficium reuocandi domum, vt in l. eum qui. §. 1. 1. reſpon. ff. de conſti. pecu. ſed ſi ante legationem legatus contraxiſſet, quamuis conſtituiſſet ſe Romæ ſoluturum, tamen non conſtituit ſe ſoluturum legationis tempore, ſi exiſtens legatus conueniatur, habet ius reuocandi domum, iſte eſt tex. in d. §. 1. 2. reſpon. & in l. cum quæritur. ff. de leg. à contrario ſenſu, quia promiſsio intelligitur facta, ſi ibi reperiatur, non tanquã legatus, & ita intelligendo ſoluitur notabiliter contrarietas d. §. omnes. & l. cum furioſus. §. 1. & d. l. eum qui. §. 1. tam in primo, quam in ſecundo reſponſo, & d. l. cum quæritur, quæ contraria reputantur difficilia apud Legiſtas: ſed ſic intelligendo, ſicut intellexi, faciliter reducuntur ad concordiam. Aduerte tamen, quia prædicta limitatio eſt limitanda: Si modo legatus non contrahat tanquã viator, & aduena: quia ſi contraheret tanquam viator & aduena, [a] ſicut non poſſet conueniri in loco
a contractus, ita non poteſt conueniri Romæ, vt probatur in l. hæres abſens. §. 1. ff. de iud. & in c. Romana. §. contrahentes. de fo. compe. lib. 6. dixi latè in c. dilecti. ſupra eo. in 2. prin. artic. in 3. q. princ. ver. 11. quæro. vnde ſicut non poteſt ibi conueniri ratione contractus, ita nec legatus poteſt ibi conueniri, hoc tenet Ang. in d. l. hæres. §. 1. ſed glo. ibi in ver. quotquot, dicit, quòd licet legatus contraxerit tanquam aduena vel viator, poteſt tamen ibi conueniri propter duplex vinculum, videlicet contractus, & communis patriæ, quia in communi patria non habetur illa conſideratio, vtrum quis contraxerit vt viator, cum etiã de contractibus alibi celebratis poſsit quis ibi conueniri, & hanc ſententiam fueram imaginatus antequam viderem glo. ſed tamen maturius cõſiderando, non videtur, quòd hoc poſsit procedere, quia ſi contraxit Romæ tanquam materno, non videtur, quòd poſsit ibi conueniri ratione communis patriæ, ſi eſt legatus, & proponi ius reuocãdi domum, quod oſtenditur, quia ratione contractus ſolius, non habita conſideratione communis patriæ, non poſſet ibi conueniri, vt ſtatim dixi: ratione verò communis patriæ, non, cum ipſe ſit legatus, & habeat ius reuocandi domum. Hæc tamen limitatio non procedit, niſi in legatis, quia in alijs habẽtibus ius reuocandi domum, dicimus, quòd illud non habent de contractibus geſtis extra propriam ciuitatem, vel prouinciam, niſi diceres, quòd contractus celebratus ab aliquo extra prouinciam tanquã aduena & viatore, videtur celebratus nõ extra prouinciam, ſed quaſi in propria prouincia, in qua tacitè videtur conueniſſe ſe ſoluturum, ſecundum ea quæ ſuperius dixi, & ſic etiam ipſi videntur habere ius reuocandi domum, & ſic prævaleret opinio Ang. niſi diceres, quòd cum hæc duo ſimul iunguntur, ratio communis patriæ, & ratio contractus, non dicatur contractus celebratus tanquã à viatore, & ſic prævalebit intellectus glo. facit c. 1. de treu. & pa. & tex. in c. ex parte. ſupra eo. & quod ibi dixi poſt Domeum, cui intellectui applaudũt iura in materia noſtra loquentia, quæ nũquam diſtinguunt, vel ponderant, an tales habentes ius reuocandi domum cõ traxerint tanquam viatores, vel aduenæ, vel non. facit etiam, quia in communi patria non quis propriè eſt aduena vel viator, & iſte articulus eſt ſatis diſputabilis. Et prædicta adde his, quæ dixi in d. c. dilecti. in 11. q. & ibi vide opin. d. Ant. quam ibi recitaui.

77 ¶ † Decima exceptio, ſeu cauſa, propter quam amittitur hoc priuilegium reuocandi domum eſt, ſi legatus vel ſimilis, quaſi contraxerint tempore legationis, dummodo cum certa perſona quaſi contraxerint, per l. cum queritur. ff. de lega. iuncta l. contraxiſſe. ff. de actio. & oblig. & iuncta l. omnem. & l. interdũ. §. fi. ff. de iud. ex his, quæ ſuperius dicta ſunt de contractibus, ſecus ſi quaſi contractum ſit cum incerta perſona, & ideo, quamuis legatus legationis tempore habeat hæreditatem, non poteſt ibi conueniri à creditoribus vel legatarijs, cum quibus tunc temporis quaſi contrahitur, vt in l. apud Iulianum. in fi. ff. quibus ex cau. in poſ. eatur. ſed habet ius reuocandi domum, vt in l. de eo. ff. de iudi. ſecundum Ang. & benè, iudicio meo, licet gl. ibi videatur ſimpliciter velle, quòd legati ex quaſi contractibus geſtis tempore legationis, non amittãt ius reuocandi domum, quamuis quaſi cõtraxerint legationis tempore: licet ſecus ſit in contractibus, vt ſupra dixi. Et ſic quoad ſortiendum forum, glo. vult, ꝙ non ſunt paria, obligari ex contractu, & ex quaſi contractu, quod eſt contra dictam l. cum quæritur. iuncta d. l. contraxiſſe. & d. l. interdum. §. fin. facit tex. & quod ibi no. Docto. in l. hæres abſens. §. 1. & ad hoc vide quod dixi in d. cap. dilecti. ſupra eo. in 2. princ. artic. in 12. quæſt. princ. Et hæc dicta coniunge cum his, quę ibi dixi. Aduerte tamen, quia licet non poſsint conueniri, tamen tenentur ſatisdare creditoribus & legatarijs, aliter creditores & legatarij mittuntur in poſſeſsionem rerum hæreditariarum, cuſtodiæ cauſa, vt d. l. de eo. iuncta l. ſequenti. ff. de iudi. & iunctis glo. & dicit ibi glo. quòd iſta ſatisdatio eſt cum fideiuſſoribus, licet illa, quæ regulariter præſtatur de reſpondendo in patria, ſit nuda cautio, vt dicam in 12. q. prin. Aduerte etiam, quia ſicut non poteſt cõueniri, licèt hæreditatem adeat, ita ẽt non poteſt legatus conueniri, ſi ei reſtituta ſit hæreditas ex Trebelliano, ratione fideicommiſſi vniuerſalis, ſiue à ſponte reſtituente, ſiue à coacto illam recipiat. tex. eſt in l. ſed & ſi reſtituatur. ff. de iudi. nec obſtat ꝙ ſi à coacto recipit, ſequitur, quòd egit contra eum. Et ſic videtur, quòd debeat poſſe conueniri, per ea, quæ dixi in 8. exceptione, quia vt dicit glo. 1. in d. l. ſed & ſi reſtituatur, iſtud eſt, quia contra hæredem, qui tenetur reſtituere, non agitur, ſed implo-

ratur

ADDITIO.

a ¶ *Si legatus contrahat tanquã viator, & aduena Romæ non poteſt ibidẽ conueniri, eſt art. diſputabilis, vt hic dicitur, & vide Pan. in l. hæres abſens. ff. de iud. limita etiã iſtam limitationẽ, quando legatus, qui contraheret adeundo hæreditatẽ, quia tũc nõ perdit ius reuocãdi domũ, ita probat tex. in d. l. de eo. ff. de iud. & ibi Ang. no.*

ratur officium iudicis. quod dictum in vtroque casu videtur falsum: nam agere dicitur etiam ille, qui implorat officiũ iudicis, vt dixi in octaua exceptione. itẽ quia restitutio hæreditatis petitur iure actionis: quia adiens hæreditatem est obligatus fideicommissario, ex quasi contractu per aditionem, vt dixi, vnde conuenitur actione ex testamento, sed antequam adeat, non est obligatus fideicommissario. Et ideò ad adeundum, compellitur officio iudicis, vt in l.& si fine. C. ad Trebell. secundum Ange. in d.l. sed & si restituatur. in prin. & ideo solu. prædictæ gl. non videtur bona. vnde gl. 1. ibi soluit contrarium. Secundo modo, quòd talis non potest conueniri finito iudicio, quod intentauit ad compellendum hæredem institutum, vt adiret, vel vt restitueret: sed eo iudicio durante, posset, vt dixi in nona exceptione. Si tamen legatus esset institutus hæres, & grauatus restituere hæreditatem, & adiret: licet ipse non posset conueniri durante legatione, si tamen eam restitueret fideicommissario, posset fideicommissarius conueniri: quia priuilegium legati, cum sit personale, non transit in fideicommissarium, vt d.l. sed & si restituatur.

78 ¶ † Vndecima exceptio, si legati vel alii durante tempore legationis delinquunt, ipsi vel eorum serui non possunt propter hoc conueniri: nec habent ius reuocandi domum, tex. in l. non aliàs. §. 1. ff. de iudic. & tenet glo. nostra hic, & Innocen. Ioan. An. & Doctor.

79 ¶ † Duodecima exceptio, si legatus fideiuberet pro alio tẽpore legationis: propter hoc enim amittit ius reuocandi domum, nisi sibi illud reseruauea rit, [a] vt est tex. in l. cum furiosus. §. 1. ff. de iu.

80 ¶ † Decimatertia exceptio, si tempore legationis vel similis priuilegij, incipiat possidere aliquã rem in communi: quia vigore illius rei potest conueniri rei vendicatione, vt l. si legationis. ff. de iu. secus si ante legationem incepisset possidere, vt l. nõ aliàs. §. 1. ff. de iu. & ibi per gl. & Doct.

81 ¶ † Decimaquarta exceptio, si legatus transiret cum re aliena, quia potest conueniri, non obstante legatione: nec haberet ius reuocãdi domum, secundum Ang. in l. si legationis. in fi. ff. de iud. ad hoc saltem, ꝙ res illa sequestretur, vt puta, si transiret cum equo alieno, vt no. in l. si fideiuss. in fi. & ibi per Ang. ff. qui satisdare cogan. & idem tenet Spec. in titu. de compet. iud. adi. ver. quid si quis per locum. vbi dicit, quòd saltem tenebitur satisdare. ad quod vide, quod ipse in ti. de satisdando. §. dicto. in prin. Et ad hanc materiam, vide quod dixi in cap. 3. supra eod. ver. secunda declaratio.

82 ¶ † Decimaquinta exceptio, si compromisit durante legatione, ex quo ad compromissum, vt possit arbiter cogi sententiam dicere, non habet ius reuocãdi domum: secus autem si prius compromisisset, & postea superuenisset legatio, vt est tex. in l. non distinguemus. §. item si quis Romæ. ff. de arbi. hoc tamen vltimo casu, si ipse peteret compelli arbitrum, cogeretur respondere, & arbiter posset compelli ad petitionem partis aduersæ, vt d. l. non distinguemus. §. illud.

83 ¶ † Decimasexta exceptio, quæ impedit ius reuocandi domum est, si actio sit tempore peritura. nam hoc casu, causa cognita iudex in eum iudicium dabit, vt saltem litem contestetur. tex. est in l. & si restituatur. §. sed & si dies. ff. de iudic. nec obstat l. 2. §. in omnibus. eod. ti. vbi dicitur, ꝙ talis protelatio, hoc est ad domum reuocatio, debet procedere sine tẽporali damno creditoris. & sic innuit, quòd interim præscriptio debet dormire, & sic videtur sequi ꝙ dies non potest exire: quia respondeo quòd procedit sine damno creditoris in effectu: quia aduersus exitum restitutio imploratur, & etiã ad hoc, vt dies non exeat, succurrit hoc remedio litis contestationis, secundum Angelum in d.l. sed & si restituatur. §. ædium. & ponit glo. in d. §. in omnibus. licet ponat alias opiniones, sed hæc placet. Et aduerte: quia si per li. contest. non prouideretur: quia esset talis actio, quæ non perpetuaretur per li. contest. qualis est actio de dolo, vt C. de dolo. l. fin. tunc cogeretur legatus aut similis, totam causam vsque ad fin. perage re, vt dicit glo. in dicto §. sed & si dies. quam Angel. dicit singularem. ex qua concludit, quòd propter imminentem necessitatem habens ius reuocandi domũ cogitur semper procedere vsque ad actum, per quem euacuatur necessitas, & hoc communiter tenent Doct. Et ex prædictis infero, quòd vbicunque ad perpetuationem requireretur sententia, cogetur legatus, aut similis, perseuerare usque ad sententiam.

84 ¶ † Decimaseptima exceptio sit, quę indigeat celb leritate, [b] vtputa, si contra legatum, vel eum, qui habet ius reuocandi domum agatur occasione damni infecti. si enim causa indigeat celeritate, non potest proponi ius reuocandi domum, aut præstare cautionem de damno infecto, aut agente, vicinum admittere in possessionem, vt l. sed & si restituatur. §. ædiũ. ff. de iud. Et idem dicunt hic Inno. & Io. And. in cau sis electionum & similibus, quæ celeritatem desiderant, quæ sunt tempore perituræ: quia in talibus nõ habet locum ius reuocandi domum, per l. 2. §. pen. ff. de iu. & d. §. ædium. & infra de appel. c. oblatis, & ff. de ferijs. c. licet. & c. fi. quod procedit in electionibus prælatorum. secus in electione canonicorum, in quibus non est tantũ periculum in mora, secundum Inno. Host. & Io. And. & placet etiam Do. meo, qui dicit hoc esse notandum. Et idem tenet hic Henricus Bohic. ar. eorum quæ leguntur & no. in c. cum Ecclesia Vulterana. & c. ne prò defectu. supra de ele. & Archi. 5. q. 2. c. 1.

85 ¶ † Decimaoctaua exceptio, vbicunque propter hãc reuocationem ad domum posset aliquo modo præiudicari aduersario, si non responderet. nam tũc cogitur respõdere, & actum celebrare, per quẽ prouisum sit aduersario, vt est tex. notabilis in l. si legationis. in princ. ff. ad Senatusconsl. Trebel. ubi si legatus suspectam dicat hæreditatem: cogitur etiam legationis tempore iudicium accipere, & licet deliberare

ADDITIONES.

a ¶ *Nisi sibi illud &c. & sic ex solo facto videtur renunciare priuilegio suo, nisi protestetur. facit l. si tamen. ff. de ædil. edi. & solet dici, melius rem facto, quam verbo declarari, c. dilecti. vbi glo. de ap. no. Mo. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 1.*

b ¶ *Adde quod no. Alex. ratione celeritatis, in l. 1. in 2. no. ff. de dam. infec. & per Modern. ibid.*

berare se dicat, an habeat, cogendus est adire, sed non ut statim restituat, sed vt reuersus domum si putauerit sibi expedire, commodo Falcidiæ vel testamenti vtatur, vel si non putauerit, restituat totam hæreditatem, ne onera patiatur. & ratio est, quia alias posset præiudicari fideicommissario vniuersali, si fortè moreretur ante aditam, & restitutam hæreditatem, quia euanescet fideicommissum, vt l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebellia. non ergo debet ei nolle responderi in præiudicium fideicommissarij, cuius ius perire posset, ad quod faciunt, quæ dicta sunt in duabus præcedentibus excep. ma ximè, quia in hac iudicij acceptione, legatus non a multum occupatur [a] in officio suæ legationis, vt dicit tex. in d.l. si legationis.

86 ¶ † Decimanona exceptio, quando id quod petitur in iudicio à legato, vel ab alio, qui habet ius reuocandi domum, est tale, propter quod legatus in legationis officio, vel alius in negocio, vel officio suo non impedit, vt si petatur, quòd respondeat interrogationi, vel alij causæ, de qua potest se faciliter expedire, secundum Dominos de Rota, decisi. 89. in antiquis. argu. l. si legationis. in prin. ff. ad Trebellianum: sed tu aduerte, quia licet ratio illius textus multum faciat, tamen illa non videtur esse sola ratio, sed assignatur etiam ratio, quando pars aduersa damnificaretur propter non respondere, & ideo videtur posse attentari, quòd dicta decisio procedat, quando coniungeretur periculum aduersarij, si non responderet.

87 ¶ † Vigesima exceptio, si est legatus & finitum sit tempus legationis: nam finito tempore, finitur ius reuocandi domum, vt l. 2. §. planè. ff. de iud. facit C. de resti. mil. l. 1. & dicunt hic Inno. & Ioan. And. ꝙ licet finita sit legatio, tamen donec parat se ad reditum, habet ius reuocandi domum, vsquequo in domum redierit, vel redirè potuerit, & intellige, nõ de qualibet domo, sed de illa, ex qua suscepit legationem, & ita sentit glo. in d. §. planè. in quantum dicit, quòd finita legatione, potest præueniri, intelligendo cum aliquo temporis moderamine, per l. ratũ. ff. de solu. cum simi. Et idem tenet Hosti. in sum. in tit. de excep. §. fi. versi. & quod dixi, per iura prędicta, & per l. si cui. §. tamdiu. ff. ex quib. cau. maio.

88 ¶ † Vigesimaprima exceptio, fauore dotis, nam si vir habens alibi domicilium contraxit matrimonium Romæ, ibi recepit dotem, & ibi existens legatus, ab vxore diuertit, non habet priuilegium reuocandi domum, licet legatus alias haberet. tex. est in l. si vxor. ff. de iud. & illud est speciale fauore dotis, secundum glo. ibi, in vltima solutione. quam sequitur Ang. ibi, & in l. exigere dotem. eo. tit. specialitas autem consistit in hoc, quia licet legatus contraxerit Romæ matrimonium, & dotem ibi receperit, tamen videtur domicilio se constituisse soluturũ, per no. in d.l. exigere, & ibi per Bart. Bal. & Ang. & per Dom. Antonium, & Dom. meum, in c. 1. infra de sponsa. vt vobis dixi superioribus diebus legendo illud c. in voce, quod prima lectione tenet Bal. in l. 1. C. de sum. Trin. & Archi. 12. dist. c. illud. dixi latè in b c. dilecti. sup. eo. [b]

89 ¶ † Vigesimasecunda exceptio, ratione renunciationis, si fortè renunciauit quis huic priuilegio reuocandi domum: nec mirum, quia fauori pro se introducto, regulariter quis potest renunciare, vt in l. si quis in conscribendo. C. de pac. dixi latè in c. si diligenti. supra eodem.

90 ¶ † Duodecimò principaliter quæro, quis sit effectus propositionis istius iuris reuocandi domum? Sol. Effectus est, vt verbum sonat, videlicet, vt ad domum propriam, reuocet ad iudicem domicilij cognitionem illius causæ, & ab eo iudice aduocet, coram quo conuenitur, vt hic, & in l. 2. §. legatis, & in l. sed & si restituatur. §. ędium. ff. de iudi. cum alijs iuribus supra allegatis, & sicut legati aut similes habentes & proponentes tale ius reuocandi domum, non coguntur ibi suscipere iudicium, ita nec iuramentum decisiuum coguntur subire, vt est tex. in l. sed & si restituatur. §. 1. ff. de iudi. & in l. tutor. §. fi. ff. de iureiuran. & in l. in contractibus. §. illo. C. de non numer. pecun. est etiam effectus, quia tenetur talis proponens cauere de iudicio sisti intra terminum per iudicem assignatum, in l. 2. §. sed si dubitetur. ff. de iudi. sed circa prædicta insurgit multiplex dubitatio. Primo ad quid teneatur cauere, seu quid continere debeat dicta cautio. circa quod quidam voluerunt, quòd caueri ad diem certam sibi assignatam redire ad curiam, seu ad omnem patriam, vt sic ibi se defendat. argu. c. fin. infra de dila. & est expressum in d. §. sed si dubitetur. Innocentius vero dicit, quòd sibi plus placet, quòd nunquam debeat dare cautionem de se defendendo in curia, sed solum quòd respondebit coram suo iudice ordinario, argumen. d. §. legatis, & hoc sequitur hic Ioan. Andr. dicit tamen, quòd Hostien. plus placet prima opinio. Domi. Anton. nititur concordare, ꝙ aut causa est talis, quæ potest tractari coram inferiore, quia non est ardua, & procedit secunda opinio Innoc. si modo iudicium non erat inchoatum ante legationem: aut causa est ardua, seu iudicium erat cœptum ante legationem, & cedat prima opin. & opi. Hosti. sed dicit hic Dom. meus, quòd non credit, quòd Hosti. habuerit alium intellectum, quia tunc dictum suum nullum haberet dubiũ, seu effectum. glo. in d. §. sed & si dubitetur, sentit opin. Innoc. & eam clarius sequitur ibi Bar. & hæc verior, secundum Dom. meum, cum in prædicto §. sed si dubitetur, nihil dicatur de redeundo, sed tantum, quòd c debet præstare cautionem [c] de sistendo in iudicio certa die, & in §. legatis, simpliciter dicitur, ꝙ non compellitur ibi iudicium subire. hæc opin. mihi placet, quando persona, vel causa de sui natura, aut ex priuilegio deberet esse in curia: sed si persona ex priuilegio non posset conueniri, nisi coram sede Apostolica, vt quia exemptus, secundum quod dixi in 2. quæst. princ. vel causa de sui natura, propter ipsius graui-

ADDITIONES.

a ¶ *Quia est actus momentaneus, vt dicit Pau. & Alexan. in l. si delegatus, in princ. ff. ad Trebell. vbi latius de hoc, & ibi limitant præfati Doct.*

b ¶ *Adde Alex. in consi. 101. lib. 3. & de ista exceptione, vide latius per Bar. & Doc. in l. exigere dotem. ff. de iu. & Bal. qui plurifariã limitat eã l. in Rub. de priu. do.*

c ¶ *Cautionem iuratoriam tantum, secundum Bart. in l. fin. C. vbi in rem actio. & vide, quæ dixit Alexan. post Barto. in l. sancimus. C. de verborum significatio.*

grauitatem & excellentiam, deberet eſſe in curia, vt in c.vt debitus. in fi.infra de appella.vel etiam ex accidenti, vt quia ante legationem, vel ſimilẽ cauſam concedentis hoc priuilegium, cauſa fuiſſet in curia, vel cõmuni patria inchoata, per l.de qua re. & l.vbi cœptum.ff.de iud. & probatur expreſsè in c.fi.infra de dilat. & ad idem allego tex. optimum de iure ciuili, in l.non diſtinguemus.§. ſi quis Romæ.ff.de arbi.quem tex.induxi ibi ſupra in 5.quæſt. princi. ſed poſſes dicere, vt ibi dixi, quòd iſtud non eſt propriè ius reuocandi domum, ſed differendi in aliud tempus: proprium enim ius reuocandi domum videtur eſſe, vt promittat ſiſtere in loco, ad quem reuocat, vt dicit glo. in d.§.ſed & ſi dubitetur. Aduerte tamen, quia ſi iudicium non eſſet inchoatum ante legationem Romę, aut in ſimili loco, ſed eſſet inchoatum tempore legationis, fortè quia dies eſſet exitura, vel ob aliam ſimilem cauſam, ſecundum ea, quæ dixi in præced. q.verſi. 15. & ſeq. tunc enim ſufficeret cauere ſiſtere iudiciũ, & finire in propria patria, vt eſt in l.ſed & ſi reſtituatur.§.ſed & ſi dies.ff.de iudi.vbi tex.dicit, vt litem conteſtetur, ita vt in prouinciam transferatur. nec obſtat l.vbi cœptum. quia, vt dicunt Ang.& Bal.in d.§.ædium. & bene, hoc facit neceſsitas. Et nota circa prędicta, quòd licet quis habeat in communi patria ius reuocandi domũ, & in communi patria conueniatur, & ipſe proponat tale ius, teneatur cauere, & ſibi aſsignetur terminus ad ſiſtendum in iudicio, ecundum quod dictum eſt: tamen ſi interea aduerſarius vellet eum conuenire in propria patria, teneretur reſpondere, alias fieret miſſio in poſſeſsionem ſi nõ eſſet qui eum defenderet; ſed antequam fiat miſsio, cognati tunc ſunt interrogandi & citandi, & amici, an velint defendere, vt ff. quibus ex cau.maio.in l.ait prætor.& l.ſeq.& ff.quibus ex cau. in poſ.ea. in l.hoc autem. ſecundum Innoc.hic, & Hoſti.in ſum. in tit.de excep.§.fin.verſi. item hi coguntur, vbi dicit, quòd defendetur per procura. niſi Reipublicæ cauſa abfuerint, vt in l.1. & 2.ff.eum qui appellat, &c. & l.1.ff.apud eũ à quo appel. & mihi placet. quod tamen eſt intelligendũ, vt traditur in dictis iuribus, & in alijs iuribus ibi in glo.alleg. Item dubitatur circa cautionẽ, qualis debeat eſſe iſta cautio. Sol. Dic, quòd ſufficit nuda promiſsio, vt dicit tex.in d.§.ſed & ſi dubitetur, alias ſequeretur abſurdum, q̃ per viam indirectam cogeretur iudicium ſuſcipere, cum fortè non reperiret ibi cautionem, & idem tenent hic Innoc. Hoſti. & Ioan. And.& Hoſti. in ſumma de excep.§.fin. ver.ſi autem dubitetur, & glo.in d.§.ſed & ſi dubitetur. dicit tamen glo.ibi, quòd fortè erit pœnalis. Et idem tenet Spec.in titu. de ſatiſd.§.2.verſi.illud. niſi fortè ſit ſuſpectus, quia tunc teneretur cauere etiam cum fideiuſſoribus. arg.l.ſi fideiuſſor. §.fin. ff. qui ſatiſda. cog. & ff.de offi.præſi. in l.Senatus, ſecundum glo. & Spec.in dicto loco, ſed Dyn. & Iaco. But.tenent contrariũ in d. §.ſed & ſi dubitetur. & bene ſecundum Ange.& Doct. quia ſecundum aliam opinionem glo. & Spec. nullum eſſet priuilegium legatorum & aliorum, quibus competit hoc ius, quia ſemper poſſent allegari ſuſpecti, cum ſint ſubitò receſſuri, & nec Romæ aut in patria communi, vel eius territorio poſsideant immobilia. ſed aduerte, quia imo videtur, quòd præponens hoc ius reuocandi domum, debeat ſatiſdare. & ſic cum fideiuſſoribus, & non nuda cautione, vt eſt tex. iuncta glo. in l.de eo.ff.de iudi. Sol. Dic, quòd ibi loquitur de alia ſatiſdatione, quàm ſiſtendi in iudicio intra terminũ ſtatutum. Nam ibi ſatiſdat de legato & debito ſoluendo, ex quo ibi adiuit hæreditatem, ſecundum quod dixi ſupra in 2. quæſt. princip. ſed quoad terminos noſtros de cautione ſiſtendi in iudicio, ſufficit quòd ſit nuda. Et ex prædictis colligitur caſus, in quo quis ſatiſdat coram vno iudice, & vno tempore, & vno loco de defendendo coram alio iudice, & in alio tempore, & in alio loco, pro quo facit ff.iud.fol. in l.penul. ff. de lib. cauſa. in l.ordinarij.§. ſi is.& ff. de adult. in l.ſi adulterium.§.fi.& in d.l.Senatus. Ex his Deo duce iſta materia iuris reuocandi domum, cũ longè ampliori & ordinatiori dote reducta eſt in domum ſuam, & in locum ſuum.

¶Vlterius, quia ſupra in Rubr. ego dixi me hic examinaturum 4.prin. arti. in quo venit tractandũ, quid ſi in perſona alicuius concurrunt plures qualitates, per quas concludatur multiplex forus, ita q̃ poſsit varijs in locis conueniri, vtrum ad actorem, vel ad reum pertineat fori, vel iudicis electio. circa quem articulũ in primis ego pono iſtam regulam, quòd electio pertineat ad actorem, hoc expreſsè tenet glo.pen.in c.dilecti.ſupra eo.per no.in cap.cum ſit. ſupra eo. & ibi etiam tenent Doc. communiter, licet aliqui contra, idem tenet Spec.de compe.iudi. adi.§.1.verſi. quid ſi debitor. per l.non vtique. ff. de eo, quod cer.loco, tenet D.meus in d.c.dilecti, per illum tex. vbi dicit eſſe caſum, quia conuentus ibi volebat conueniri in proprio domicilio, ſed actor eum trahebat ad locũ contractus, & prævaluit actoris electio, vt dicitur ibi, vnde poteſt conuenire illum, & vbi cõtraxit, & vbi domicilium habet reus, & ſic electio pertinet ad actorem, vt ibi dixi in 1.q. 2.princ.arti. idem tenet glo.in c.ſtatutum.§.cum vero.de reſcrip. lib.6. in verbo, recuſet, & in l.ſi. C.vbi in rem act. tenet etiam Dom. meus hic, licet remittat ſe ad no.in cap.dilecti. vbi etiam ego in materia contractus tenui iſtam opinionem, in 4.q.prin.in 2. prin.arti.per no. in l.3.ff.de eo, quod cer.loco, tenet etiam Ioan. And. poſt Hoſti. in c.quanto. ſuprà de offi.ordin. in glo.pen.dixi poſt Gof. in c.ſanè. ſupra eo.ver.12.declaratio. & probatur ar.à ſpeciali eorũ, quæ infra dicam. Aduerte, quia Ioan. And.poſt Hoſti.in d.c.dilecti.ſuper glo.penul. dicit, quòd caueat actor, qui eligit vnum iudicem, vt non recurrat ad alium, quia ſi ſic faceret, caderet à cauſa, vt l.vna. in
a fi.C.de aſſer.tol.quod communiter [a] reprobant hic Doct.& Do. Ant.& Do.meus, & Ioan.de Imo.hic, & Doct.in c.ex tenore, ſupra de reſcrip.vbi Inno.& Doct. dicunt, quòd prædicta l.vna.in fi. loquitur in caſu ſpeciali fauore libertatis, tenet Gul. in l.2.C.de iuriſdic.omn.iud. ſed Ang.in l.ſi fideicommiſſum. in fi.ff.de iudi. tenet contrarium, quando inſtantia adhuc non eſſet finita, & vide quod dixi in c.præcedenti.

ADDITIO.

a ¶*Communiter reprobatur opin. Ioan. And.& Hoſti. vide Alexan. in l.quamuis.ff.de dam.infec. cum ſimil. vt per Feli. in cap.ex tenore. in 6.col.verſi.perdere. ſupra de reſcrip.*

denti. in 15.prin.ar.fortè latiùs dicã infra in tit.vt li. pen.vbi meliùs conuenit, vide quod latè dixi in cap. fin.infra de mu.peti.in 12.princ. articu. prædicta tamen regula primò fallit in ſcholaribus, qui in tribus iudicibus, quos habent, ſecundum formam authen. habita. C. ne fil. pro pat. poſſunt eligere coram quo malint conueniri.tex.eſt in d.authen. dum tex.dicit huius rei optione data ſcholaribus, coram magiſtro vel Doctore ſuo, aut ipſius ciuitatis Epiſcopo, &c. Et ſi coram alio conueniantur, videntur habere ſolum priuilegium, vt poſsint ſibi eligere Magiſtrum vel ciuitatis Epiſcopum. Aduerte tamen, quia glo. in d.auth.dicit, quòd etiam poſſunt ſibi eligere poteſtatem, quia ipſe eſt iudex ordinarius omnium ibi contrahentium. quare licet ab illa auth. habeant priuilegium exemptionis à iuriſdictione ordinaria, & quòd poſsint ſibi eligere dictos iudices: tamen ordinarius non perdit iuriſdictionem. facit l.fin. C.de iuriſd.omn.iud.ſed dicit Saly. quòd dubitat, vtrùm prædicta gl.bene dicat, quia licet ſcholaris conuentus ſub poteſtate, poſsit conſentire in eum, & non vti priuilegio ſuo circa eligendum Doctorem, vel Epiſcopum: tamen vbi conuentus eſt coram Epiſcopo, vel Magiſtro ſuo, an poſsit eligere poteſtatẽ: in vno actore dubitandum eſt, quia prædicta facultas conceſſa ſcholaribus exorbitat à iure, & à regula communi, quam ſupra poſui: ergo non extendenda ad alios iudices quàm expreſſos in d.auth. Subdit tamen Saly.quod pro glo. facit, quia conuentio facta ſub Epiſcopo vel Doctore, facta eſt ab actore putante, quòd ſcholaris velit vti priuilegio: ſed cùm dicat, quòd non vult conueniri niſi ſub poteſtate, videtur dicendum, quòd poteſt velle non vti priuilegio ſuo: ſecùs ſi poteſtatem eligeret tãquam vnũ de tribus, quia hoc caſu, putat Saly. quòd non poſſit, quæ opin. ſatis mihi placet. Et aduerte, quia ſi ſcholares eligãt ſibi Rectorem, qui ex forma ſtatuti habet iuriſdictionem inter ſcholares: ſcholaris conuentus coram Epiſcopo vel Magiſtro, poterit ſibi eligere Rectorem, & conuentus coram Rectore, poterit illum recuſare & eligere Doctorem, vel Epiſcopum, quia propter Rectoris creationem alij nõ perdiderunt ſuam iuriſdictionem. arg.eo.quę no.in l.fi. C.de iuriſd.omn.iudi. ſecundum Saly. in d.authen. habita. quod procedit, niſi ex forma ſtatutorũ aliud diſponatur: fortè quòd ſcholaris neceſſariò conueniendus eſſet ſub Rectore: quia tunc ſeruanda forent ſtatuta. A.B. Sed aduerte, quia hæc q. depẽdet ab alia q. videlicet, vtrùm authen. habita, quæ loquitur in elect. habeat locum in Rectore ſcholarium. circa quam Zaba. mouetur, quia licet in illa authen.
non fiat mẽtio de Rectore, hoc ideo proceſsit, quia tunc temporis ſcholares non faciebant Rectorem:
a vnde veriſimile [a] eſt, quòd ſi tũc habuiſſent Rectorem, illam iuriſdictionem dediſſent etiam Rectori. Et ſic hodie Rector videtur adiunctus iudicibus nominatis in d.auth. habita. ſed Bald.in d.auth. ſentit contrariũ, dicens, quòd ſcholaris conuentus coram Doctore non poteſt eligere Rectorem: quia tex.ibi non dat optionem, niſi in tribus iudicibus, ſcilicet poteſtate, epiſcopo, & doctore. cũ ergo de Rectore nihil dicat, ergo, &c.arg.l.ſi verò.§.de viro.ff.ſol.ma. & hanc opin.ſequitur Dominus meus in diſpu. quæ incipit, Gandulfus, in primo dubio. Mouetur, quia cùm illa auth.ſit ius priuilegiatiuum & ſpeciale, non debet extendi ad non expreſſa: præſertim contra ius communis regulas.cap.porrò. & c.ſanè.de priuil. 7.q.1.c.petiſti. Quinimò videtur dici poſſe ſecundũ eum, quòd etiam ſi ſcholares tunc feciſſent Rectorem, Imperator non dediſſet illi iuriſdictionẽ, quam dedit alijs: cùm Rector ſit communiter iuuenis, & ſodalis ſcholariũ, vnde ſaltem in caſibus, de quibus ibi non videtur fuiſſe danda tanta poteſtas. Quare putat, quòd ſcholaris hodie conuentus coram Rectore non poſsit, mero iure inſpecto, illius iuriſdictionem declinare, & eligere ſibi Epiſcopum, Doctorem, vel Poteſtatem, ſecundum formam d.auth. habita. Mouetur principaliter, quia per illam auth. habita, non datur iuriſdictio, niſi illis tribus iudicibus: ergo conuentus coram Rectore non habet illam optionem. nec obſtat, ſi diceres, Rectorem non habere poteſtatem ſupra ſcholares, cùm d. authen. habita, det illam tribus iudicibus, vt l.conſulta diualia. C.de teſt. quia reſpondeo, quòd illa authen. dedit dictã iuriſdictionem illis tribus in fauorem ſcholarium, vt ibi colligitur manifeſtè: ergo poſſunt in parte renũciando illi fauori, eligere ſibi Rectorem, vt l.ſi quis in conſcribendo. C.de pact.& c.ad Apoſtolicam.de reg.cum ſimil.nõ enim eſt præſumptio, quòd Imperator priuilegiando ibi ſcholares, voluerit eis tollere poteſtatem eligendi ſibi Rectorem. Nec quòd ob gratiam concedatur &c. contra regulam, quod ob gratiam.de reg.iur.lib.6. & C. de leg. l.quod fauore. Item Iura volunt, quòd ſcholares faciant vniuerſitatem, vt in c.quia in cauſis.de procu. & in proœmio 6. Clem.1. ergo concludunt, quòd habeat iura vniuerſitatis, inter quæ eſt hoc, vt poſſint ſibi eligere Rectorem, vt l.fin.C.de iuriſd.omn. iud. Et eligendo ſibi Rectorem, perdunt quo ad eũ beneficium optionis conceſſum per d.auth. habita. cùm ſuccedat diſpoſitio d. l.fin. qua cauetur periniquum & temerarium eſſe, quòd illi de Collegio prę textu militiæ, dignitatis, vel alterius qualitatis, debeant declinare iuriſdictionem Rectoris Collegij. nec habent in hoc, de quo ſcholares conquerantur, cùm per ele.Rectoris, quoad eum, recedant à prouiſione legis, vt l.fi.C.de pac.cõuen.tàm ſuper do. nec ob. quòd cum virtute d.l.fi. non liceat illis de Collegio declinare iuriſd. poteſtatis, cùm concurrat cum Rectore Collegij. & cum prætextu authen. habita. hoc licet, vt ibi. ſi ergo licitum eſt declinare iuriſdi. Poteſtatis eligẽdo alium ex illis tribus: ergo fortiùs debet licere declinare iuriſd. Rectoris, eligendo aliquem ex illis tribus: cùm Poteſtas ſit maior Rectore, vt d.l.fi. & per Innoc.in c.dilecta. de exceſ.præla.
b in fi.quia ſi vinco vincẽtem te, [b] ergo & te, vt in cap.

autho-

ADDITIONES.

a ¶*Facit, quod dici ſolet in l.tale pactum.§.f. vbi gl.eſt ſing.ff.de pac.vbi dicit Bald.in 2.not.quod in legib.omne id diſpoſitum videtur, quod eſt veriſimile facturum legislatorem fuiſſe ſi de eo fuiſſet interrogatus, & adde Roma.qui eleganter loquitur in conſ.105. incip.viſo themate.& Ale.in l.Titius.§.Lucius.ff.de lib.& poſth.*

b ¶*Si vinco vincentem te. Latè de hac regula in l.Claudius.per Bar.ff. qui po.in pigno. hab. in l. de acceſſionibus.ff.de diuer. & temp. præſcript.*

authoritate.de exceſ.prẽla.lib.6.ad hoc reſpon.quia poteſtas erat iudex neceſſarius, vt dicta l.fin. meritò ius voluit prouidere ſcholaribus. ſed Rector eſt voluntarius,vnde eligendo ſibi Rectorem,recedunt à prouiſione legis,vt dictum eſt,ergo &c.facit cap.ab arbitris.de offic. deleg. lib.6. concludit ergo Domi. meus,quòd mero iure inſpecto, ſcholaris conuẽtus coram Rectore non poteſt declinare ſuam iuriſdictionem ſupponendo ſe iuriſdictio. poteſtatis, vel Epiſcopi,aut Doctoris. Et hoc dicit eſſe notandum tãquam nouum,& veriſimum.& idem dicit ſi ſcholaris conueniatur coram aliquo ex illis tribus, vt nõ poſsit eligere Rectorem Vniuerſitatis, ſecundum Dominum meũ, in dicta diſputatione. vbi ſubdit, vtrùm d.auth. habeat locũ in clericis, quoad optionem.de quo ibi dicitur.& ibi concludit,quòd reſpectu iudicum laicorum nullo modo habet locum: quia laicus non eſt capax iuriſd. contra clericum, vt in c.cùm non ab homine.ſupra de iu.dixi latè ſupra titu.2. c.1. nec obſt.opin. Nico. de Mata. & Bal. in d.auth.habita.diſtinguentium,quòd aut clericus venit ad ſtudium licẽtiatus à iure, vt quia venit ad ſtudium Theologiæ, vt in c.fin.de ma. Et hoc caſu, clericus poteſt vti diſpoſitione illius auth. etiam quoad iudicem laicum: quia lex & princeps potuerunt ſuper hoc diſponere. & videtur diſpoſuiſſe, dando licentiam veniendi ad ſtudium, quod patet ex eo, quia vt dixi auth. habita. eſt inducta in priuilegium ſcholarium: cùm ergo concedant eſſe in ſtudio, videntur diſpenſare ſuper his, quæ ſequũtur ad illud, ff.de re iudic.l.quidam conſulebat. C.de nupt.l.imperialem. §. ſi militis. ſicut monachus [a] licentiatus ad ſtudium, videtur habere licentiam ad agendum ſuper factis ſtudij.l.ſi longiùs.§.fi.de iud.Et idem dicit de licentiato ad ſtudium per ſummum Pontificem. Si verò ſolummodo eſt licentiatus à Prælato, dicunt, quòd poteſt eligere, dummodò eligat iudicem Eccleſiaſticum. laicum verò eligere non poteſt. argu.tex.noſtri. Si verò eſt in ſtudio abſque licentia aliqua. Et tunc, quia offendit l. non debet aliquod priuilegium ſcholaſticũ habere, vt in Auth. de off. iud. §.neque autẽ. & l.auxiliũ.§.fi.ff.de minor.quod dixit Bal.tenendum potiùs, quàm quod dixit Ioan. And.in c.ſi diligenti,ſupra eo.ſed Domi.meus in d. diſpu.dicit,quòd reſpectu iudicum laicorum,etiam in primis duobus caſibus, non habet locum d.auth. quia licet canon, ſeu Princeps licentiãdo videantur conceſsiſſe ea, quæ tendunt in fauorem ipſorum ſtudentium: tamen illud non procedit in terminis noſtris: quia in generali licentia nõ videtur data licentia veniendi contra ſpecialiter prouiſa per iura canonica,& diuina, vt in ſi.no.Bart.in l. à malitioſa. ff.de decre.ab ordi.fa. Quare cùm Iura Canonica & diuina velint clericum diſcuti per laicum,vt in cap.ſi diligenti,ſupra eo.& latè dixi c.1.ſupra eo.meritò hoc non venit in tali conceſ.præterea non eſt veriſimile, quòd Papa voluerit præiudicare priuilegio totius ordinis clericalis, in fauorem ſtudentium: quia læditur priuilegiũ clericale: etiam ſi vnus clericus conueniatur coram ſeculari. cap.ſi diligenti, ſupra eod. & quia non eſt veriſimile,quòd quis concẽdat in genere, quod in ſpecie [b] non fuiſſet conceſſurus.c.fin. de off.vic. lib.6. & in regula, in generali. de reg.iur. lib.6. Præterea per generalem licentiam eũdi ad ſtudium, videntur illa duntaxat conceſſa, ſine quibus commodè in ſtudio eſſe non poteſt. arg. l.ſed & iul. §.quod dicitur.ff.ad Maced. Sed clericus commodè poteſt eſſe in ſtudio abſque eo, quòd eligat iud. laicum: ergo nec obſt. contrarium, quòd fieri poteſt de laico domino feudi, qui cognoſcit etiam contra clericum vaſallum, vt latè dixi in c.ex tranſmiſſa,ſupra eo,quia reſpondetur, quòd ipſe cognoſcit quodammodo in re ſua, ratione directi dominij, quod apud eum manſit.Præterea Imperator ab initio hãc iuriſdictionem conceſsit domino feudi, vt l.imperialem.§.præterea.de prohib.alie.feu.per Federic.Et ſic cùm hoc onus ſit appoſitum rei feudali, meritò ſi clericus vult trãſire in Epiſcopum cum onere ſuo. arg.c.paſtoralis.de deci.ad quod vide, quod latè dixi infra de cau.poſ.& proprie.c.cùm dilectus. ar.41. verſ. 10.effectus.q.7. hinc eſt, quòd Eccleſia,ſeu Papa hanc iuriſdictionem approbauit: quia abſque ea Eccleſia ſentiebat diſpendium: cùm aliter non potuiſſet feudum acquirere. Sed in caſu noſtro, dicta neceſsitas ceſſat: cùm clericus non neceſsitetur ad eligendum iudicem ſecularem, ratione ſcholaſticæ profeſsionis. quantum verò ad Magiſtrum vel Rectorem,qui eſſet clericus, licet inuitus: nõ videatur poſſe diſtingui, tam ex quo eſt in ſtudio ex permiſſio.Iuris,vel Papæ, aut ſui Epiſcopi, poteſt diſtringi virtute prorogationis. non ergo poteſt diſtringere reſpectu illius authen. quia Imperator non potuit dare iuriſdictionem in clericos, cùm eam non haberet. 1.q.7.c. Daibertũ. nec ob.ſi dicatur ſatis eſſe, quòd hoc ſit prouiſum de Iure Ciuili. arg. cap. 1. de oper.no.nunc.quia illud procedit,quando in materia non eſſet facta prouiſio per Ius Canonicum, vt no.Innoc.in cap.1.de reb.eccle.non alie.lib.6.ſed in materia noſtra diſpoſitum eſt per canones, coram quibus clerici ſint conueniendi,vt hic,& ſi. iuribus. ſed per viam prorogationis poteſt, ſi modò hoc accedat ad eius commoditatem: ex quo ſibi conceſſa eſt poteſtas ſtandi in ſtudio.ar.d.l.ſi longiùs.ff.de iu. & c.periculoſa.ne cler.vel mona.lib.6. Et ex hoc infert ſingulariter Dom.meus,quòd clericus ſcholaris conuentus coram Epiſcopo loci non poteſt ipſius iuriſdictionẽ declinare, eligendo in iudicem Doct. clericum, quia prorogatio nõ habet locum, niſi fiat de ambarum partium cõſenſu,ſed q.circa prædicta, qui ſunt iud.qui deputantur per dictam authen.habita. Sol. Tex.ibi exprimit dominum,Magiſtrum, & loci Epiſcopum. Et glo.ibi exponit dominum,id eſt, Doctorem legũ,qui aliàs Præceptor appellatur, vt l.in ædibus.ff. de damno infecto. Verbum verò Magiſtrum.glo. exponit pro Doctore alterius facultatis. Et illa glo. facit ad generalem conſuetudinem noſtram, ſecũdum quam legum Doct. appellantur domini. Doctores verò alterius facultatis appellantur Magiſtri. Et in ſi.vide glo.in Clem.2.de magiſtr. in ver.

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Bart.in l.ſi longius.in §.fi.de iud.Bal. in auth. cauſa quæ fit.de epiſcop.& cler. Spec.in titu.de act.ver. quid ſi.*

b ¶ *Facit optimè glo.no.in l.1. ver.argumẽtum triplex. ff.de offic. eius. & in pulchra quæſtio. Pau. conſil. 217. vol.1.col.2.*

in ver. Doctoratus. quæ dicit, quòd in Italia Profeſſores Iuris,appellantur Doctores,in aliis verò facultatibus,appellantur Magiſtri.ſed Domi. meus in dicta diſputatione, quæ incipit, Gandulphus in ſi. 1. dubij, exponit Dominũ pro Præſide, ſeu Poteſtate loci,vt eſt tex.in l.ſpadonem.§.ſi ciuitatis.ff.de excu. tut.no.Bar. l.1.prope fi. ff.de iuriſd.om.iud.pro qua expoſitione alleg. tex. in procemio. ff. in fi. vbi præſes, ſeu poteſtas numeratur in numero trium iudicum: & ſic tollitur diſputatio, quam facit Bal.in d. authen. habita. an hodie poteſtas ſit excluſus, cùm in d.auth. non fiat mentio de poteſtate: concludit tamen, quòd non, cùm iuriſdictio ſibi ſimul cum alijs fuerit tributa in dicto proœm.placet.Ma. vtrùm autem per iuriſdictionem ſimpliciter alteri de nouo cõceſſam, videatur adempta iuriſdictio ab alijs, qui illam habebant. dixi latiſsimè in cap. cæterùm, ſupra de iudic. Item aduerte,quod ſupra dixi,quòd ſcholaris poteſt eligere Doctorem ſuũ, vel Rectorem,&c.procedit, ſi Doctor vel Rector ſit clericus: ſecùs ſi eſſet laicus, & cõuentus clericus, ſecundum aliquos. alij verò aliter diſtinguũt. tu verò vide, quę latiùs dixi in c.ſignificaſti,ſupra eo. in 6.quæſt. princip. ver.item iuxta prædicta ſubijcio q. de ſcholari. quid autem ſi ſcholaris conuentus coram poteſtate, eligit Doctorem ſuum,vel Epiſcopum,ſed hoc non obſtante,poteſtas pronunciauit ſe iudicem,an præiudicet: & vtrùm à tali interlocutoria poſsit appellari,& ad quem debeat appellari. vide quod dixi ſupra in Rubri.verſ.92. & infra de appellat.in cap.ſuper eo.el 2.ſed quæro iuxta prædicta,quid ſi ſcholaris habet duos Doctores, & ſub vno conuentus,eligit alium. Bald.in d.authen. dicit, quòd ſi ille, ſub quo eſt conuentus,ſit principalis,& alius non poſsit alium non principalem eligere: ſecùs ſi ambo ſint æquè principales, quia tunc poſſet gratificare,& eligere quem vellet.arg. ff.de leg.2. in l.ſi quis ſeruum. §.intra duos. & ff. ad Syllan. in l. ſi quis in graui. §.ſi cùm omnes. & ſequitur Salyce. & mihi placet. facit quod no.in c.duobus, de reſcrip. lib.6. Et prædicta procedunt, etiam in licentiato in decretis, legibus, aut artibus: quia licet non intret ſcholas,tamen non prohibetur intrare: & ſic ex natura rei mutatus eſt actus,non habitus: ideò non habet obeſſe,ſicut nec honor,aut conditione non mutata.ff.de Sena.l.pen. ſecundum Saly.in d.auth.habita. & mihi placet.pro quo allego, quia Licentiatus magis participat de natura ſcholarium. arg.l.filiam. §.1. ff.de condit.& demonſtr.ſecundum Bal.& maximè in fauorabilibus, ſecũdum Ioan.de Imo.tenet Petr.de Ancha.& poſt eum d. Domin.in ſalutatione ſexti. Item procedunt prædicta,niſi ſcholaris renunciaſſet dicto priuilegio electionis expreſsè vel tacitè, ſecundum glo. in l.1. ff.ſi quis in ius vocat. non ierit. & in d.auth. habita. & ibi Salyc.facit regula cap. ſi diligenti, ſupra eo.& quod ibi dixi. facit etiam quod dixi ſupra in glo.fin. in 11.quæſt.prin.verſ.22.excep. ſed quæro, quando ſcholaris debeat facere hanc electionem? Sol. Dic, quòd debet illam facere ante li. conteſt. poſtea verò non poteſt,ſecundum glo.in d.auth.habita.quia ita eſt exceptio fori, per l.fin. C.de except. ergo ante litem conteſtatam debet opponi. facit,quod dixi ſupra in materia reuocandi domum,in 7.q.princ.ante ergo lit.cõteſt.poteſt eligere, quod eſt verum,ſecundum Salyc.ſi prius non feciſſet aliquem actum, per quem videretur conſenſiſſe in illum, quia non poſſet poſtea alium eligere, licet cõteſtatio adhuc non eſſet facta: quia ſicut nõ poſſet tũc recuſare, ita nec alium eligere, cùm ſit quædã recuſatio. allegat no. per Bartolum,in l.quidam conſulebat. ff.de re iudicata. ſed meliùs faciunt, quæ latiùs dixi in cap.inter monaſterium,infra de re iudica.& quod dixi in d.7. q.princ. Quæro etiam vlteriùs, vtrùm ſcholaris, qui conuentus coram vno,alium eligit, teneatur ſaltem cauere de reſpondendo coram illo alio? Sol. Ala. Goffred.Hoſtien.& Ioan. Andr. poſt eos, in c.prou. infra de dolo & cõtuma.tenet quòd ſic,per l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff.de iudic.& Arch.11.q.1. cap.inolita. ſuper glo. fina. & idem glo. in d. §. ſed ſi dubitetur. quæ tamen videtur velle, quòd hoc procedat,quando reuocat ad locum remotum: aliàs videtur,quòd ſolùm teneatur cauere per iudicẽ, quem elegit, per leg.3.1.reſponſo.ff.iudi.ſol.& l.præcedente.maximè ſi coram ipſo Rectore,vel iudice,coram quo conuenitur, ſit grauior forma ſatiſdandi. & ſequitur Angelus & Specula.in titu. de ſatiſd.§.2. verſic.quid ergo de ſcholari.& Ioan.Andr.ibi in addi.vbi dicit,q; prædicta opinio, quòd teneatur cauere coram illo, quem elegit, habet locum in ſcholari clerico cõuento corã poteſtate, alia verò opinio in ſcholari laico. Et vide quæ dixi ſupra in materia iuris reuocãdi domum,in 12.quæſt.princ. in verſ.ſecundò dubitatur, & in materia vagabundi.

¶ Secundò fallit prædicta regula in vagabundo, cui videtur competere poteſtas eligẽdi, coram quo conueniatur: licet alij contra. de quo dixi latiùs ſupra in materia vagabundi,in 2. quæſtio. & ex his eſt expeditus 4.princ.art. A.B.prædicta tamen arbitror procedere, quando clarum eſt, quòd vterque eſſet iudex in illa cauſa.ſed pone, quòd in aliquo concurrant duæ qualitates, propter quas duos varios videtur habere iudices: puta,ex forma ſtatuti aliquis eſt iudex pupillorum, ex forma eiuſdem vel alterius, alius eſt iudex cauſarum teſtamentorum, vel depoſitorum: modò aliquis eſt pupillus, & cauſam vult agere teſtamentariã, vel depoſiti, an poterit eligere quẽ vellet ipſe pupillus, ſi eſt actor, vel aduerſarius, ſi ipſum pupillum vult conuenire. Et videtur dicendum, quòd vterque ſit iudex, & ſic ſtet electio in actore. argu. l. Titiæ textores, ff. de lega. 1. vel quòd vterque ſimul debeat cognoſcere.arg.l.iuriſperitus. §.cùm oriundus.ff.de excuſa.tuto. Sol. Dicit Bart. in extrauag.ad reprimendum.in fi. quòd attenditur potiùs perſona quàm cauſa: nam ſpecialior eſt iuriſdictio,in qua eſt maior ſpecialitatis ratio; ſed maior ratio ſpecialitatis eſt in perſona, quàm in cauſa. arg. l.1.ff.de ſtatu ho. & C. quando Imperator inter pu. l.1.quod ergo in ſpeciliori ratione fundatur, derogat ei,in quo minor inuenitur ſpecialitatis ratio, ſecundum Barto.in dicta extrauag.ad reprimendum. in ver.non obſt. & ſequitur Bald.in l.1. ff.de off.cõſ. q.3.Ma.

¶ Supereſt nunc vt iuxta præmiſſum ordinem in Rubrica examinemus.6.prin. artic. videlicet,vbi, ſeu in quo loco iudex iuriſdictionẽ, ſeu forum exercere, ſeu retinere debeat,quia quintus articulus fuit examinatus in capitulo, ſi clericus laicum,ſupra eo.

¶ Circa quem articulum proſequar duo mẽbra.

¶ Primum

¶ Primum respectu territorij.

¶ Secundum, respectu loci ipsius iudicij.

91 ¶ † Quoad primum distingue, quòd aut loquimur de iurisdictione contentiosa, aut de voluntaria: primo casu, regula est, quòd quis contentiosam iurisdictionem non potest in alieno territorio exercere, vt in cap. 2. in fi. de constit. lib. 6. & in l. fin. ff. de iurisdic. omn. iud. vnde Episcopus in aliena diœcesi non potest iurisdictionem exercere, 9. quæstio. 2. c. ipsum. & duobus sequen. 7. quæst. 1. in cap. placuit. el 2. & cap. 2. in Clemen. 1. in princ. eod. titu. Et ratio est, quia iurisdictio [a] cohæret territorio, vt in l. fi. C. vbi & apud quem. & l. 1. §. cũ vi bem. ff. de offi. præfec. vrb. Et prædicta regula procedit etiam si Episcopus vel similis, vellet cognoscere in aliena diœcesi inter subditos, quos ibi haberet, & in loco sibi subiecto cum non possit ibi sedere pro tribunali sine licentia illius, cuius est diœcesis, vt patet in eo, quod legitur, & no. in cap. nouit. de offic. leg. in cap. ex tuarum. supra de autho. & vsu pal. infra de statu monacho. in cap. in singulis. §. ordinent. quod est verum, nisi hoc haberet ex priuilegio. infra de excess. Prælat. cap. accedentibus. in fi. vel consuetudine iam præscripta: quia cum cõsuetudo tribuit iurisdictionem in rebus & personis, vt latius dixi in cap. cum contingat. supra eod. fortius debet concedere respectu loci, 12. quæstio. 1. cap. præcipimus. dummodo ex hoc limites non confundantur: alioquin contra, vt patet in eo quod legitur & no. in c. super eo. infra de Paroch. & in cap. cum sint homines. infra de deci. secundum Hostien. & Ioan. And. in c. quanto. supra de offi. ord. & ibi vide qualiter Episcopus possit habere subditos in aliena diœcesi. prędicta tamen regula fallit in Episcopis proterua impiorum expulsis, quibus indultum est in diœcesibus alienis, in ciuitatibus videlicet, vel locis insignibus, suis Ecclesijs vicinioribus, posse contra expulsores, consiliarios, & finitores, & alios subditos, petita tamẽ prius, licet non obtenta, licentia à diœcesano illius loci, iurisdictionem contentiosam exercere, vt d. Clem. 1. eod. titu. cuius materiam declara, prout ibi latius scripsi post glo. & Doct.

¶ Secundò fallit, quando hoc procederet de voluntate partium, accedente licentia diœcesani vel alterius ibi habentis iurisdictionem, de qua materia dic, vt latius dixi in cap. significasti. supra eod. in d. prin. artic. in 7. quæstio. princ. & vide etiam quod dixi in d. Clemen. 1. eod. titu. in glo. super verbo, iurisdictionem.

¶ Tertiò fallit, quando vellet exercere iurisdictionem contentiosam non requirentem causæ cognitionem, & quæ pro tribunali non est expedienda. hoc sentit gl. in verbo, iurisdictionem. in d. Clemen. 1. eod. tit. facit quod statim dicam in seq. membro. Et si tu diceres, qualiter potest esse, quòd iurisdictio contentiosa, vel aliquis actus iurisdictionis contentiosæ non requirat causæ cognitionem: cum uerbum ipsum sonet in contrarium. tangit Cyn. & post eum aliqualiter Bald. in l. fin. ff. de iurisdict. omn. iud. Pone exemplum, quòd illud aliàs de sui natura est iurisdictio. contentiosæ partes voluntariè agunt, voluntariam sui præsentiam & obedientiam exhibentes A. B.

¶ Quartò fallit in Prælato non habente territorium, sed tantummodo iurisdictio. in personas. Ad uerte tamen: quia Innoc. in cap. cum contingat. supra eo. duas refert opiniones. Quidam enim dicũt, quòd vbicunque poterũt cognoscere, sicut arbiter, & diffinire causas eorum, qui suæ iurisdictio. sunt, sed non possunt eas mandare executioni. ar. C. de iurisdict. om. iud. l. fin. Alij verò dicunt, quòd non possunt exercere iurisdictionem nisi in loco, vbi cõsuetudo vel priuilegium dat eis iurisdictionem, vel in locis vbi morantur. Dom. Antonius d. c. cum contingat. distinguit, quòd quidam sunt non habentes iurisdictionem, sed solam coertionem, vt sunt qui ratione potestatis domesticæ vendicant sibi coertionem, & in illis non est habenda consideratio loci, sed procedit illud, vbi te inuenero, ibi te castigabo. l. 2. §. dies. ff. quis or. in bon. poss. fer. l. à procedente. C. de dila. bene facit c. placuit. 33. q. 2. Quidam sunt habentes iurisdictionem in homines absque territorio, & isti debent sedere in loco, vbi habitant. Ideo Archidiaconi & si. in loco Archidiaconatus. Quidam habent iurisdictionem cum territorio, & si illa sit potestas spiritualis, vbicunque poterit exerceri: inspecto illo, vbi te inuenero &c. vnde putat sacerdotem curatorem confessionem Parochiani vbilibet audire posse. de quo dixi in c. omnis. de pœnit. & remiss. Si verò sapit naturam contentiosæ iurisdictionis: tũc illam exercet in loco principali, vbi datur iurisdictio. alleg. no. c. quanto. de offic. ordin. iudic. no. vbi hoc videntur velle tenere Doct. Et idem videtur sentire Hostien. in cap. ea, quæ. de statu reg. Si tamen intra terras territorij in quo habet iurisdictionem, locaret sedem: non peccaret, secundum Dominum Antonium: æquius tamen, quòd in loco specifico & præeminẽti, vel vbi datur iurisdictio, locet sedem. Vbi autem Prælati habent loca particularia in diuersis diœcesibus, debent locare in principali prælatura, non in loco particulari: nisi facerent de consensu diœcesani, in loco cuius locat sedem. al leg. no. per Docto. d. cap. quanto. Et hæc vera, nisi consuetudo vel priuilegium aliud disponat: quia tunc in loco vbi maiores consueuerunt, salua honestate. l. pen. ff. de iust. & iu. secundum D. Anton. Sed D. meus in repet. c. si quis contra clericum. dicit, q; in talibus, qui solùm habent iurisdictionem in personas, vt sunt Abbas, Præpositus, Archidiac. & si. & dicit Dom. meus, quòd pũtat, quòd possint cognoscere vbi voluerint: salua tamen honestate, & vbi maiorum suorũ fuit mos cognoscere, sicut dicimus in arbitro. l. si cum dies. §. arbiter. ff. de arbit. & in domino feudi respectu vasallorum, vt no. glo. l. Imperialis. de prohib. alie. & no. in cap. cæterum. de iudic. Nam ex quo eis conceditur iurisdictio in territorio alterius, per quem conceditur illius exercitium, ar. cap. prærerea, & cap. prudentia. de offic. deleg. cum simil. Nec recognoscendo extra locum prælaturæ dicuntur violare territorium: cum ipsorum loca, monasterium, præpositura & simil. non sint sibi territorium: imò territorium est Episcopi, ex quo

non

ADDITIO.

a ¶ *Iurisdictio cohæret territorio, sicut nubes paludi, ita dicit Socin. consil. 74. 2. colum. versic. 1. quia quo, in primo lib.*

non sunt exempti: vnde ex quo possunt cognoscere etiam extra eum, cognoscendo & diffiniendo in illis locis, cognoscant & diffiniant in territorio alterius: cùm vt supra dixi, iurisdictio istorum concernat personas & non loca. Nec apparet ratio vrgens, quare magis possint cognoscere in illis locis, quàm extra. arg. optimum, cap. cùm illorum. §. si verò clausirales, de senten. excommu. & quod ibi no. fatetur Domi. meus, quòd honestiùs esset cognoscere in proprijs locis, quàm extra. Sed vbi habent iurisdictionem cum territorio, aliquo iure speciali debẽt cognoscere in territorio, nec debent violare territorium alterius. Et hoc casu, non habent locum superiùs allegata, nisi locarent ibi sedem de consensu illius, cuius est territorium, vt cap. nouit, de offic. deleg. & cap. vt litigantes, de offic. ordin. lib. 6. & 6. quæst. 3. scri. vt dixi secunda fallen. Et hoc casu, possunt locare sedem in quolibet loco territorij, secundum tamen quod dicam in secundo membro principali, secundum Domi. meum in repe. c. si quis contra clericum. eod. titu. col. pen. Si verò quærimus de

a iurisdictione voluntaria, [a] breuiter dico, quòd cùm ista expediatur sine causæ cognitione, & non pro tribunali, & de partium volũtate, potest expediri in aliena diœcesi & territorio, vt in l. fi. ff. de off. præfec. vrb. & ibi per Bartolum in l. 1. ff. de offi. proconsul. & leg. & ibi per Bal. & Doct. & in c. nouit, supra de off. leg. 9. quæst. 3. per totum. Et ideò licentia petẽda à diœcesano circa pœnitentias audiẽdas, secundum formam Cle. dudum. §. statuimus. de sepult. potest peti & impartiri à diœcesano extra suã diœcesim, secundum Gul. Paul. & Zabar. in d. §. statuimus. Et sic etiam existens extra diœcesim, potest delegare causam in diœcesi sua audiẽdam: quia delegare est voluntariæ iurisdictionis. hoc nota. in l. fi. de off. præfec. vrb. no. glo. in c. nouit, supra de off. leg. vbi etiã nota, quòd existens extra diœcesim, potest conferre beneficia, per c. post electionem. de concess. præben. in parte decisa, & no. glo. in c. 3. de præb. lib. 6. quã etiã sequũtur Guli. Garzias, & Ioan. And. & D. Domin. Et hæc procedunt, quando talis iurisdictio voluntaria non exigeret causæ cognitionem: secùs si esset talis, quæ exigeret causæ cognitionem, per ea, quæ dixi in præcedenti membro, de iurisdictione contentiosa. Et ex prędictis infertur, quòd extra propriã diœcesim, Episcopus nõ potest excommunicare vel absoluere, cùm vtrumque requirat causæ cognitionem. de excommunicatione dixi in c. perpendimus, infra de sen. excom. in 10. artic. de absolutione verò in c. venerabili, eo. tit. quod procedit, nisi excommunicatio ferretur pro causa notoria. ad quod vide quæ dixi in c. 1. infra de senten. excommunica. in 5. princ. artic. Et quod dixi in d. Cle. 1. eo. tit. in glo. super verbo, iurisdictionem. vbi vide plùra notabilia ad hanc materiam, vbi etiam dixi, quòd extra territorium non potest quis confirmare electum, vel instituere præsentatum. quod etiam tenet D.M. in c. nouit, supra de off. leg. per cap. fin. iuncta gl. de elect. lib. 6. Aduerte tamẽ, quia quod dixi, quòd existens extra territorium potest iurisdictionem volũtariam exercere non requirẽtem causæ cognitionem: procedit in iudice ordinario, seu in delegato ab inferiore à Principe, seu in vicario vicem gerente, seu locum tenẽte alicuius, vt in l. 2. ff. de off. procõs. & leg. vnde Vicarius Episcopi iurisdictionem volũtariam extra diœcesim non posset exercere: etiam si haberet speciale mãdatum ad illum actum, & etiam consentientibus partibus. facit quod notat Barto. in l. 1. C. de sum. Trin. vbi vult, quòd commissio facta ab inferiore à Principe, nũquam potest exerceri extra territorium committentis. Tradit etiam Bald. in d. l. 2. de off. proconsul. & in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. Ideo autem dixi in delegato inferioris à Principe, quia in delegato Papæ non est dubium, quòd si partes expressè cõsentiunt, potest cognoscere extra diœcesim delegationis suæ: etiam per viam contentiosæ iurisdictionis, vt est tex. no. in ca. statutum. §. in nullo. de rescript. lib. 6. Et idem in delegato Principis, tenet Bart. in d. l. 1. C. de sum. Trin. & Bal. in d. l. fi. ff. de iurisd. om. iud. Sed quæro iuxta prędicta, vtrùm prædicta iurisdictio voluntaria, quæ exercetur extra territorium, sit ex natura propria cognoscentis: an verò ex vi, seu virtute prorogationis. Sol. Bald. in d. l. 2. ff. de off. proconsul. & leg. tenet, quòd inter subditos est ex propria natura: inter nõ subditos verò distinguit, quòd aut exercetur secũdum consuetudinem loci: & illa non est propriè prorogatio: sed est ex eo, quia inspicimus locũ iudicij, vt l. 1. C. de emãci. & latiùs dixi in c. quòd clericis, supra eo. in 16. prin. artic. Aut consuetudo hoc non dicit, & tunc est necessaria prorogatio. Subdit tamẽ, quòd cùm in hoc casu lis non contestetur, nec possit contestari: magis dicitur quædam submissio, quàm prorogatio. facit l. est receptum. ff. de iurisd. omn. iud. Et ita debet limitari, quod ponũt Doct. in c. P. & G. supra de off. deleg. & quod ibi dixi, & quod dixi in c. significasti, supra eo. in 5. princ. art. q. 7.

92 ¶ † Circa secundum membrum respectu loci iudicij, Doct. breuiter, quòd regula est, quòd in loco solito maiorum debet forus & iudicium exerceri, vt traditur in l. ius pluribus. ff. de iust. & iu. adeò, quòd si alibi iudicat, quàm in loco maiorum, sententia videtur esse nulla, secundum Specu. in titu. de senten. §. qualiter, in princ. per l. si vt proponis. C. quomodo & quando iudex. per quam legem, idem tenet Bal. in l. pen. ff. de iusti. & iure. Hæc tamen regula limitatur, si modò cognoscit vt ordinarius: secùs si cognosceret, vt delegatus, quia tunc potest eligere locum quem vult, per d. l. si vt proponis. & ita seruat curia Romana, secundum Ange. in d. l. penul. hæc tamen limitatio procedit in delegato speciali, secùs in delegato ad vniuersitatem causarũ, quia debet seruare locum delegantis, secundum Barto. de Capua in d. l. pen. item prædicta regula recipit aliquas fallentias.

¶ Primò fallit, quãdo iudex procederet sine causæ cognitione, quia tunc sufficeret iudicare in via &

b itinere, [b] per l. 3. §. ibidem. ff. ad exhib. & C. de ædi. edic. in l. à procedente. & ff. quis ordo in bono. poss. serue. in l. 2. §. dies.

¶ Secundò fallit, quãdo iudex non haberet proprium locum: quia tunc posset procedere & iudicare

ADDITIONES.

a ¶ *Extra territorium potest iudex voluntariam iurisdict. exercere liberè, vide ea, quæ no. per Old. cons. 88.*

b ¶ *Facit tex. & ibi glo. cum no. per Are. & Docto. in §. serui verò. Instit. de liberti.*

care in loco quem eligeret : potest enim tũc locum partibus designare. Et ista electio est quædam interlocutoria, quam mutare potest suo arbitrio : dummodò partibus innotescat, vt d. l. si vt proponis. secundum Bald. in c. 1. §. præterea. de prohib. feu. alie. per Feder. vers. quæro, in quo loco. vbi subdit, quòd sunt quidam iudices singulares, qui non habent determinatum locũ, sed vbi inueniũt malefactorem, illum iudicant, & possunt executionem facere non sedendo pro tribunali. si enim inueniunt latrones in syluis, ibi faciunt eos suspẽdi, vbi certum est non esse locum competẽtis tribunalis, & idem etiam tenet Bal. in l. pen. ff. de iust. & iu. vbi ponit exemplum de bargellis, qui sunt officiales vbique discurrentes per comitatum. & subdit etiam Bal. in d. §. præterea. quòd iudices Bononiæ, & alij non habentes certam & deputatam sedem, possunt ferre sententias in domibus eorum, vel in alijs publicis & honestis locis. & idem dicit de alijs ciuitatibus, quæ non habent tribunal causarum, seu sedem suorum antiquorum magistratuum, vt Lunẽsis & Adria. dixi supra super glo. 3. in materia domicilij, in 8. q. princ.

¶ Tertiò fallit in Episcopo, qui propter eius dignitatem potest in quolibet loco diœcesis, seu non exẽpto, pro tribunali sedere, & causas audire, vt in c. cùm Episcopus. de off. ord. li. 6. tenet Bal. in d. l. pen.

¶ Quartò fallit in præside, vt in l. si vt proponis. §. præses. C. quo. & quan. iu. tenet Bal. in l. vbi cẽptũ. ff. de iu. in hoc. n. æquiparatur Præses Episcopo, & Episcopus Præsidi. Et idẽ ego arbitror dicendũ in quolibet Principe & dño ciuitatis suę, argu. predictorũ.

a ¶ Quintò fallit, si partes consentirent, [a] in alio loco, quàm maiorum pro tribunali sedere, quia partes possunt prorogare iurisdictionem de loco ad locum : cùm non agatur de iniuria alterius iudicis. ar. ff. de solu. l. quæro. secundum Bal. in d. §. præterea. facit quod statim subijciam. & prædictam opinionem tenuit Gul. de Cu. quem sequitur Bart. in d. l. penul. ff. de iust. & iur. Nam sicut partes possunt cõcordare de tempore. C. quando prouo. non est necess. l. cum non eo. ita & de loco, quia valet argumentum de tempore ad locum, vt in l. vinum. ff. si cer. pet. & hoc etiam tenet Bal. in l. vbi cœptum. ff. de iu. de quo per Cyn. in l. consensu. C. de episc. audi. faciunt etiam quæ dixi in c. significasti, supra eo. in 5. prin. art. q. 7. & hoc adde ad ibi dicta.

¶ Sextò fallit in arbitris iuris, qui licet succedant in locũ iudicis ordinarij recusati vel similis, possunt sibi eligere locum tribunalis, simplicis arbitri : quia non habent prætorium, per l. si cùm dies. §. penult. ff. de arbi. tenet Bal. in d. l. pen. ff. de iust. & iu. & in d. §. præterea. Aduerte tamen circa prædicta, quia in casibus, in quibus dixi, quòd iudex potest eligere locum, debet intelligi, dummodò talis locus sit honestus : quia non in lupanari, aut in coquina, vt infra de appella. cap. qua fronte. & ff. de arbi. l. si cùm dies. §. si arbiter. C. de iudi. in l. properandum. & l. rem nõ nouam. ff. de iud. in l. si locus. & ff. de interrog. act. in l. 4. Si tamen partes consentiant, quod in lupanari, vel in alio loco inhonesto iudicium agitetur : licet fatuè faciat iudex qui cognoscit, aut ibi fert sententiam, tamen partes non possunt contrauenire. ff. solmat. in l. cùm mulier viri lenocinio. & l. viro. 32. q. 5. cap. tolerabilius. tenet Spec. in tit. de senten. §. iuxta. vers. item est nulla ratione loci. Et debet esse locus nõ solùm vtrique parti honestus, sed etiam securus, & neutri parti suspectus, vt d. §. si arbiter. sed debet esse publicus, non occultus. C. de senten. l. cum sententiam. Item debet iudex procedere & sententiare in loco partibus assignato. ff. de iudi. l. si locus. & supra de rescript. c. fi. & d. l. si vt proponis. & in d. l. cùm sententiam. & debet procedere & sententiare in loco cœpti iudicij, per l. vbi cœptum. ff. de iudi. & vide quæ latius dixi supra in præced. c. Aduerte tamẽ circa prędicta, quia si est iudex secularis, debet penitus abstinere, ne locum iudicij eligat in Ecclesia, in qua omnis seculariũ, maximè iudiciorum strepitus conquiescere debet, vt in c. decet. de immu. eccle. lib. 7. & l. 2. C. de sacrosan. eccl. & in cap. 1. infra de immu. eccle. vbi dicit Ioan. And. quòd quilibet iudex à minimo vsque ad maximum debet hoc seruare, & abstinere ne in eo loco iudicium exerceat, & ab omni causa criminali, ciuili, & mista : ardua, vel minima, vt dicit Ioan. And. in d. cap. decet. in nouel. quia tex. ille loquitur per verbum vniuersale, omnes, & per vniuersalem negatiuam, nulla. nec in his valet Episcopus dispensare, vt ibi per Ioan. Andr. nec consuetudo contraria, tanquam Ecclesijs onerosa valeret, vt d. cap. 1. & ibi Io. Andr. iudices vero Ecclesiastici bene possunt cognoscere in Ecclesia. 2. q. 2. cap. fi. & d. c. qua fronte, & si ad eandem causam cognoscendam iunguntur laicus & Ecclesiasticus iudex, quod fieri potest, vt dicam in articu. seq. non videtur valere processus in Ecclesia agitatus, arg. c. cùm super, su

b pra de offic. deleg. In contrarium [b] tamen facit cap. per tuas. & quod ibi no. & in c. contingit, supra de arbit. & in c. 1. supra de iu. patr. lib. 6. & quod ibi no. Innoc. Archid. & Io. Andr. facit etiam regula, vtile. de reg. iur. lib. 6. & quod no. in cap. si eo tempore. de rescript. lib. 6. & in Clem. 1. de præben. & in hac opinio. videtur residere Lapus & post eum D. Domin. in d. c. decet. quæ decisio non procedit sine dubitatione, sed non intendo insistere. adde quæ dicam in sequen. artic. Aduerte etiam, quia si testes iurassent in loco iudicij, possent examinari in Ecclesia, quia dictum testis trahitur ad iuramẽtum : quinimo etiã si in loco iudicij præcessisset illa causæ cognitio, quę debet præcedere iuramentum, ipsa actualis delatio posset fieri in Ecclesia, secundum Bart. in d. l. 2. C. de sacrosan. eccle. per l. generaliter, in fi. C. de reb. cred. Sed Bal. in d. l. 2. dubitat, eo quòd iuramentũ debet præstari corã iudice sedente pro tribunali. Sed opinio. Barto. sequitur D. Domin. in d. c. decet. pro qua allegat c. mulieres. de iudi. lib. 6. vbi patet quòd iuramentum potest præstari in alio loco, quàm in loco iudicij, cùm non actus iudiciarius debeat agitari in loco

ADDITIONES.

a ¶ *Consentientibus partibus potest iudex mutare tribunal. Adde Bar. in l. 1. C. de sent. ex breui. reci. & in l. si vt proponis. 2. C. quo & quan. iu. no. in c. Episcopus, de off. ord. lib. 6. vide quod no. Spec. in tit. de rescr. præsenta. §. fi.*

b ¶ *In contrarium. Pro ista opi. bene faciunt multa quæ deciduntur per Fely. in c. 1. de præscr. 3. col. & per Ias. in l. si emanc. C. de collat. vbi latè examinatur illa regula q̃ possum per alium, q̃ per me non possem. facit l. si communem. ff. quib. mo. serui. amit.*

loco iudicij, iudice sedente pro tribunali, & in loco iudiciorum. in 3. q. 3. offeratur. & vt supra dictũ est. & ex his habes expeditum. 6. princ. artic. A. B. Et ad quem locum fieri debeat citatio, vide quod dixi infra de dila. in Rubrica, in materia citationis, in 18. princ. articu. per octo quæstiones. Ma.

¶ Vlterius, quoniam supra in Rubrica remisi me hic examinaturum in 12. princ. artic. ideo pro ipsius examinatione quæro, quid si sunt plures iudices ad quos iurisdictio simul pertineat, qualiter cognoscere debeant, & quæ fori qualitas debet seruari, maximè si clerici & laici sunt admisti. ¶ Sol. Dic, quòd aut loquimur in pluribus iudicibus secularibus tantùm, vel Ecclesiasticis tantùm, non commistis adinuicẽ, aut in commistis adinuicem. Primo casu quo ad iudices delegatos simul & semel, dic vt traditur in c. prudentiam, supra de off. deleg. & in c. cùm plures, de offic. deleg. lib. 6. & in l. duo ex tribus. ff. de re iudi. Si verò sunt ordinarij, vide quod latè dixi post Docto. in c. fin. de re iudica. In secundo verò membro, quando adinuicem commiscentur Ecclesiasticus & secularis, quod potest contingere in certis casibus. Nam quandoque lex coniungit, vt in authen. si verò contigerit. C. de iudi. quandoque necessitas indiuisibilis instantiæ, vt cùm volo conuenire clericum & laicum obligatos insolidum ratione contractus, vel administrationis, puta, quia fuerunt executores testamenti, vel in alijs causis, in quibus apud eundem iudicem agendum est. Et hoc casu dicendum, quòd vel vnus debet alij causam delegare, vel simul in procedendo conuenire, vt in d. authen. si verò. & hoc no. Barto. in l. solent. ff. de alimen. & cib. leg. Nam & alibi plures iudices diuersi fori conueniunt : cùm causa de qua agitur est vtrique communis, vt in c. cùm illorum. §. si verò. de senten. excom. & idem dicit Bal. post Dy. quòd si clericus & laicus sunt electi in arbitros & discordent, necessarius est vterque iudex in compellendo, videlicet Episcopus & potestas, sicut & in simili, quando delictum est commissum in confinibus. ad quod vide quod no. Barto. in l. iurisperitos. §. cum oriundus. ff. de excusatuto. & quod no. in l. siue contra. §. 1. ff. de libe. agno. facit quod de conuentione iudicum legitur & no. in c. cùm cõtingat. supra de rescript. & in c. pro hoc. de hæreti. lib. 6. vbi Episcopus & inquisitor, contra hæreticũ conueniunt in sententia & processu. tenet Petr. de Ancha. in repeti. c. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. in 1. quæst. vbi etiam tractat, quid iuris si contingat

a ab istorum [a] sententia appellari, ad quem appellabitur, ad superiorem iudicis Ecclesiastici, vel secularis, vel ad vtrumque, & arguit. sed quia est materia quæ pertinet ad titu. de appel. de qua vide per Bart. in l. 1. in fi. ff. de appel. vbi concludit, quòd ad Ecclesiasticum, & sentit Bald. in simili l. præcipimus. C. de appel. vide tamen Petr. de Anchar. in d. 1. quæst. qui videtur aliter sentire. Sed quantum ad processum & sententiam ferendam conclusio est, quòd in procedendo debent seruari canones : quia assumunt naturam digniorem, per no. in cap. quod in dubijs. de consecr. eccle. vel alta. & in c. quanto, supra de iudi. Sed in decidendo, quo ad laicũ, seruabuntur leges, quo ad clericum canones, secundum Petr. in dicto loco. Et ad prædicta vide, quæ dixi in cap. quod clericus, supra eodem, in 16. princip. artic. quæ dicta simul coniungo, & latius Petr. in prima quæstione.

¶ Postremò iuxta præmissum ordinem in Rubr. supereſt vt examinemus 19. & vlti. articu. qualiter forus finiatur, & an quis possit renunciare foro, & cui foro, & per quos modos. Quo ad primum, qualiter finiatur. dic, quòd aut loquimur respectu iudicialis instantiæ, & dic vt latè dixi in cap. penul. supra tit. 1. in 10. princ. articu. aut respectu fori domicilij originis, vel assumpti, aut similis, & dic vt latius dixi supra in materia domicilij, in 8. 9. & 10. quæst.

93 ¶†Circa secundum verò, an possit renunciari foro vel eius priuilegio, vide plura in c. si diligenti, supra eodem, & per viam cõtractus, in c. dilecti, supra eodem, & per viam delicti in c. postulasti, supra eo. & per viam prorogationis, in c. significasti, supra eo. & de foro quem quis possit eligere per ius reuocandi domum, dixi super Glo. fin. in materia iuris reuocandi domum, quæst. 11. versic. 21. Et quo ad materiam electionis iudicis, quando alicui concederetur electio de potestate renunciandi, in 4. princ. articu. versic. item procedunt prædicta nisi scholaris. Et ex his Deo duce est notabiliter expeditus iste titulus competentiæ fori, non solùm competenter, sed plenissimè, ita vt bonus scholaris, istius materiæ sit effectus doctissimus magister.

ADDITIO.

a ¶ *Quando Ecclesiasticus & laicus iudicant, ad cuius superiorem sit appellandum, adde Alex. cons. 183. lib. 2. col. 1. & Roma. in cons. 422.*

De Libelli oblatione. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Libellus quid sit.*
2 *Libellus vnde dicatur.*
3 *Libellus, quot modis accipiatur.*
4 *Libellorum species quot sint.*

ONTINVATVR. ¶ Supra visum est de foro competenti, & ex quibus causis quis possit declinare forum. Verum quia rei ad iudicia uocati, si non declinant forum, petunt sibi edi libellum, vt sciant quid, & qualiter petatur, & super quo debeãt respondere, ideo subijcitur hæc Rub. secundũ Gof. Io. And. & Doc. vel melius : supra visum est, sub quo iudice quis teneatur respondere, nũc dicendum de processu iudicij, qualiter expediatur, & quia reo vocato ad iudicium, libellus est offerendus, ideo subijcitur hæc Rubr. & de materia habetur 2. q. 8. per totum. 81. distin. Maximianus. & quoniam hæc materia difficilis est, & diffusa, & circa ipsorum libellorum conceptionem grande periculum imminet, & quasi tota vis iudiciorũ in eis rite concipiendis consistit, pauciq́ue reperiuntur in hoc plenè instructi, imo nullus est, qui plerunque in his vario non addu catur errore, vt dicit Spec. in procemio quartæ partis, in princ. pro quo in simili facit tex. in cap. aduersus. de immun. Eccles. vnde solitus erat dicere quidam celeberrimus Doctor, conciuis noster, Domi-

nus Manganellus de Manganellis, quòd cautela erat quod antequam offerretur libellus, deberet tanto tempore in manus versari, quòd labefactaretur, vel sordesceret. Ideò vt hanc materiam plenè, clarè, & ordinatè tractemus, prosequar infrascriptos articulos.

¶ Primò, quid sit libellus, & de hoc in Rub.

¶ Secundò, vnde dicatur libellus, & de hoc in Rubrica.

¶ Tertiò, quot modis accipiatur, & de hoc in Rubrica.

¶ Quartò, quot sunt libellorum species. de hoc similiter in Rubrica.

¶ Quintò, vtrum sit de substantia iudicij, & in quibus causis, & de hoc in c.1.

¶ Sextò, cuius fauore fuerit introductus, & de hoc in cap.1.

¶ Septimò, cuius nomine sit concipiendus, & à quo offerendus, & an plures possint agere eod. libello. de quo in c.1.

¶ Octauò, cui, seu contra quem offerri debeat, & an contra plures, seu an plures possint eodem libello conueniri.

¶ Nonò, quando, seu qua die sit offerendus. de quo in d.c.1.

¶ Decimò, coram quo, & in quo loco sit offerendus. de quo in d.c.1.

¶ Vndecimò, qua lingua, seu quo idiomate sit concipiendus. de quo in d.c.1.

¶ Duodecimò, qualiter sit concipiendus, & quid continere debeat, & quæ sint de ipsius substantia & forma. c.2.

¶ Decimotertiò, de varijs clausulis libellorum. de quo in d.c.1.

¶ Decimoquartò, qualiter sit offerendus, & quid incumbat actori in ipsa oblatione. de quo in capit. 2.

¶ Decimoquintò, de varijs formis libellorum in varijs actionibus, sed vt plurimum per remissiones. de quo in d.c.2.

¶ Decimosextò, quid agere debeat iudex oblato libello. de quo in c.2.

¶ Decimoseptimò, quod sit officium notarij. de quo in d.c.2.

¶ Decimooctauò, quid facere debeat reus. de quo in d.c.2.

¶ Decimononò, an libellus sit edendus, & quid iuris de priuilegijs, & instrumentis, & similibus, quæ allegantur per actorem in libello: an sint edenda. de quo in c.2.

¶ Vigesimò, cui sit edendus libellus. de quo etiam in d.c.2.

¶ Vigesimoprimò, qualiter sit edendus. de quo in d.cap.2.

¶ Vigesimosecundò, cuius expensis sit edendus. de quo in cap.2.

¶ Vigesimotertiò quid iuris, si reus facta editione opponit de ineptitudine. de quo in d.c.2.

¶ Vigesimoquartò, quæ sint quæ reddunt libellum ineptum. de quo in d.c.2.

¶ Vigesimoquintò, an actor possit libellum emendare, & ad quod tempus, & quid sit emendare, & quid differat à mutatione. de quo dicam in d.cap.2.

¶ Vigesimosextò, an actor possit libellum mutare, & vsque ad quod tempus. de quo in d.c.2.

¶ Vigesimoseptimò, quis sit emendationis, aut mutationis effectus. de quo in d.c.2.

¶ Vigesimooctauò, quid iuris, si datis exceptionibus contra libellum, & ipsis examinatis, iudex pronunciauit libellum admittendum, vel nó admittendum, an possit appellari, & de hoc in c.3.

¶ Vigesimononò, an plures actiones possimus in eodem libello accumulare, & in quibus casibus, & qualiter. de quo in d.c.3. & in fi. per remissionem subiungo, vtrum electio vnius actionis intentatæ in lib. aliæ competentes tollantur.

¶ Trigesimò, aliqua tractabo de libellis cõtrarijs.

¶ Trigesimoprimò, vtrum actor possit desistere, vel renunciare libello, seu differre super prosecutione libelli. de quo in d.c.3.

¶ Trigesimosecundò, quid si procedatur super inepto libello, & sententia feratur super eo, an processus vel sententia teneant. de quo in c.3.

¶ Trigesimotertiò, qualiter verba libelli sint interpretanda, & ad quem pertineat interpretatio.

¶ Trigesimoquartò, de libelli effectibus, & de hoc dicam in d.c.3.

1 ¶ † Circa primum articulum, quid sit libellus; [a]
a debes scire, quod dicam in 3. princip. articu. libellus multipliciter accipitur: sed prosequendo solùm id, quod attinet ad materiam nostram, aduertendum quod variæ dantur diffinitiones. Glo. enim in cap. primo, infra eod. dicit, quod est scriptura in qua continetur res, quæ petitur causa petendi nomen actoris & rei, vt infra eod. per totum. Odofr. vero in tracta. de libellis, sub Rubr. quid sit libellus. ponit plures diffinitiones: videlicet, quod libellus est breuitas chartulæ, petitionem & causam eius, vel actionem continens. Vel est explanatio voluntatis intrinsecæ in scriptis redacta, cum actione & eius accidentijs. Vel est breuis petitio in scriptis habita, legitimam voluntatem proponentis ostendens. Vel est breuis petitio, in qua quis aduersarium suum dicit sibi obligatum legitimè in scriptis habita. Specul. vero in titu. de libel. concept. §. 1. dicit, quod libellus est breuis membrana, actoris petitionem, & eius causam & actionem complectens re. ista fuit diffinitio Hostien. in Summa. Sed dicit Ioan. Andr. in additio. Speculat. quod dum dicitur, membrana, debet intelligi, hoc est charta vel pergamenum, de membris animalis excorticata. Sed quia his plus vtimur bombicinis, debuisset dicere scriptura. Et sic reprehenditur dicta diffinitio. etiam reprehendunt hoc Dominus meus, & Docto. & fortè propter hoc Specul. ibi ponit aliam diffinitionem: videlicet, quod libellus est scriptura, agentis quæstionem continens, & futuram actionem depromens, per cap. 1. infra eodem. vel secundum Cyn. in authent. offeratur. C. de lit. contesta. & melius, vt dicunt hic Dominus meus, & Docto. libellus est breuis scriptura clara continens

inten-

ADDITIO.

a ¶ *Nota hic diffinitionem libelli, & vltra ea quæ hic dicuntur, vide Card. Zabar. in Clem. sæpe. in princ. 18. q. de verbor. signific.*

intentionẽ actoris, vel accusatoris. A.B. Et istam posuit Paul. & Zab. in Clem. sæpe. de verb. sign. Sed prædictæ omnes diffinitiones possunt morderi: quia nõ cõuertuntur cum suo diffinito, vt ex infra dicendis apparebit. Ego arbitror, q̃ libellus possit aptius sic describi, quòd est breuis scriptura legitimè concepta, in iudicio producta & producenda, per quam species futuræ litis ostenditur, circa id quod dari aut fieri expressè vel tacitè cõcluditur. Et aduerte, quia illa verba, breuis scriptura, primò ponuntur vt genus, & breuis etiam ratio dicitur secundum aliquos, quia gaudent breuitate moderni, vt l. fi. C. de preci. Impera. offe. & l. 1. ff. quod met. cau. vel melius: quia tex. in l. ampliorem. C. de temp. appel. formaliter dicit, caueant libellorum dictatores verbosis [a] assertionibus vti: sed ea sola scribere, quę compendiosa narratione possint causas explanare. Verbum, Scriptura, ideo subijcitur: quia libellus debet offerri in scriptis, vt in c. 1. inf. eo. de quo latius dicam in c. 2. infra eod. arti. 12. Alia vero verba posita in descriptione, ponuntur ad differentias: ideo posui, legitimè confecta, per ea quæ latius dicam in d. 12. art. ideo autẽ subiungitur, in iudicio producta, per ea quæ dicam in c. 1. in 10. princ. art. deinde ideo subiunguntur illa verba, per quam species futuræ litis ostenditur, per ea quæ dixi in l. edita. C. de eden. vide quod dixi in c. fi. 34. art. Alia vero verba posteriori loco, videlicet circa id quod dari aut fieri, subiungũtur per ea, quæ dicam in d. c. 2. in 12. art. & ex ibi etiam dicendis apparebit, quare subiungantur illa verba, expressè vel tacitè. subiunguntur enim vt comprehendat tam in causa ciuili, quàm in criminali: quia in libello criminali accusatorio, nõ est necessaria expressa cõclusio, sed sufficit tacita, vt ibi dicam. A.B. Et an libellus sit de processu, in l. 1. ff. de in ius voc. quod no. & Ber. & Doct. ibi, & in Rub. & Ber. & Bald. in Rubr. C. de in ius voc. & ibi Pau. de Cast. Citatio vero an sit de processu, vide quod dixi in Rub. de dilat. artic. 31. versi. Ma.

2 ¶ † Circa secundum articulum, vnde dicatur libellus. dic, quod dicitur à libro diminutiuè. liber enim dicitur quasi literarum vber, eo q̃ vbertatem habeat literarum: libellus vero paucitatem propter ipsius breuitatem, sicut codicillus à codice propter sui breuitatẽ: vnde libellus quasi paruus liber: quia in breui fieri consueuit, secundum Glo. in Auth. de exhib. reis. §. illud. colla. 5. per l. & in Epistola. C. de fideic. vel dicitur libellus, quasi lucis & lucidus limes: vel à codice, qui liber est, vt in illo versu, Liber id est codex, & codex à cortice: quia liber sub cortice continetur. Etenim illa pars interior quę ligno coheret inter codicem & lignum, vocatur liber, vt Virgilius 11. Aeneid. Hinc natam libro. Olim enim libri ex huiusmodi libris, id est, corticibus compaginatis fiebant. Et inde libellus, paruus liber ex dictis corticibus compositus. vel dicitur libellus, à libra. vnde libella parua libra, vt est apud Grammaticos: quia sicut in libra ponderatur iustitia: Nam ille, qui iudicat, stateram gestat in manibus, 45. dist. omnes. vnde & alibi dicitur, non afferamus stateras dolosas. 24. q. 1. c. nõ afferamus. ita in libello ponderatur, & inquiritur iustitia proponẽtis. Vel dicitur à deliberando: quia illum cõcipiens debet diligenter deliberare & considerare, qualiter illum concipiat & porrigat, & reus propter oblationem libelli deliberare debet, an velit cedere, vel contẽdere, secundum ea quæ dicam in c. 2. 12. 14. & 18. art. & aliqua ex prædictis ponunt hic Doct. & aliqua Odofr. sub Rub. quid sit libellus, & Spec. eod. tit. §. 1.

3 ¶ † Circa tertium articulum, quot modis accipiatur libellus. dic q̃ quandoque accipitur pro paruo libro seu codicillo, vt statim dixi: quãdoque pro pane azimo, seu subcineritio, vt in l. iudices. C. de Episcopali audi. Quandoque pro breui Scriptura, quæ fit à seu datario, eo modo quo precaria, vt in cap. 1. §. aut si libellario. quib. mod. feu. amitta. & ibi per Bal. Aduerte tamen, quia tunc quidam scribunt per u, & dicũt liuellum. Ego tamen non reperi nisi scriptum per b. nec etiam apud aliquem Grammaticorum ita scriptum, nec sub ista significatione: vnde arbitror, q̃ sit vocabulum descendens ab aliquo vulgari, sicut guarẽtigia. & vide Bal. in c. 1. de alie. feu. qui dicit, q̃
b est contractus emphyteuticus [b] in perpetuum celebratus. Quandoque verò ponitur pro iudicis delegatione, vt ff. de offic. proconsu. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. & ff. de reg. iur. l. omnia. quandoque pro scriptura recusationis. C. de iud. in l. apertissimi. quandoque pro scriptura, quâ vir pro repudio mittit vxori, vt sup. in proẽ. 3. dist. §. officiũ. 34. q. 2. c. non satis, in fi. quandoque accipitur pro commissione cuiusdam articuli, vel per modum nudi officij, vel per modum commissionis super illo, vt d. §. vbi decretũ. & ibi Glo. Odofre. & Bal. Quandoque pro supplicatione Principi, seu superiori porrecta, vt l. precum. C. de lib. causa. & l. libertus aduersus. ff. de in ius voc. 2. q. 6. c. eius qui. & in l. 1. C. de preci. Impera. offer. Quandoque pro scriptura appel. 2. q. 6. c. si quis libellos. & ff. de appel. in l. 1. §. fi. quandoque pro scriptura, quam iudex dat appellanti, & aliter vocantur apostoli. ff. de libel. dimis. l. 1. 2. quæst. 1. cap. post appellationem. & in c. cordi. de appella. lib. 6. quandoque pro scriptura infamatoria. 5. quæstio. 1. cap. hi qui. & C. de famo. libel. l. si quis libellos. quandoque vero ponitur pro scriptura actionis vel accusationis. & ita accipitur in terminis tituli nostri, secundum descriptionem, quam supra dixi in 1. art. Et iste libellus varijs nominibus appellatur, vt dicam in sequen. artic. [c]

4 ¶ † Circa quartum principalem articulum, quot sint species libellorum. Glo. 1. in prin. in cap. 1. infra eod. & Spec. in ti. de libel. concep. §. 2. volunt, quod sint duæ. Quidam enim est libellus accusatorius, qui quandoque inscriptio nuncupatur. 2. q. 1. in c. legum. & q. 8. c. libellorum, & infra de accus. per totum. Alius est conuentionalis, seu postulatorius, qui in ciuilibus porrigitur, infra eod. cap. 1. & fin. &

in

ADDITIONES.

a ¶ *Non debet esse verbosus libelli dictator, vt alibi dicitur, quòd aduocatus nimis verbosus debet priuari officio aduocationis, in l. 1. circa princip. ff. de posi. & facit tex. in l. quisquis. cum ibi no. per Bald. & Docto. C. de postul.*

b ¶ *Qualiter autem differat libellus ab emphyteusi, vide latè Iaf. in l. 1. 8. col. C. de iu. emphyt.*

c ¶ *Adde etiam Modern. in l. nec quicquam, in secunda colum. ff. de offic. proconsu.*

in Authen. de litigio. §. si verò. colla. 8. & in Authen. de exhib. reis. §. illud quoque. colla. 5. & iſte quãdoque vocatur ſimpliciter libellus, vt in auth. offerat. C. de li. conte. canonizata. 3. q. 3. cap. offeratur. quandoque reclamantia, vt Bononiæ, & in quibuſdã alijs locis. facit c. 1. infra eod. ibi, reclamationis. Nonnunquam verò petitio, vt Romæ, & etiam hic, facit c. 1. infra de li. conteſt. & c. dudum, el. 2. §. licet. ſupra de elect. & Glo. in l. edita. C. de eden. Item quandoque dicitur actio, hoc eſt petitio actionem continens, vt in d. l. edita actio, hoc eſt petitio. non enim poteſt intelligi ille text. de actione propriè, quia actio eſt ius, vt Inſtitu. de act. §. 1. & l. nihil aliud. ff. de actio. & oblig. & ſic cùm ſit ius, eſt quid incorporale & inuiſibile, vnde non poſſet edi, vt Inſtit. de rebus corpora. & incorpo. & in l. fin. C. de præſcript. lon. tempo. & ideo edita actio, hoc eſt petitio ſeu libellus: quia cùm libellus ſit ſcriptura, oculis ſubijcitur. & ideo peti poteſt, vt dicam in c. 2. in 19. prin. artic.

SVMMARIVM.

1 *Nomina ſunt ſemper rebus conſona.*
2 *Iudex quis ſit in Prouinciali Concilio.*
3 *Iudex ex officio ſuo circa libelli oblationem ſupplere poteſt.*
4 *Haberi præ manibus, quid dicatur.*
5 *Libellus eſt de ſubſtantia iudicij.*
6 *Dictio, oportet, neceſſitatem importat.*
7 *Libellus debet eſſe clarus.*
8 *Libellus debet eſſe à partibus ſubſcriptus.*
9 *Libellus iudici & non reo debet porrigi.*
10 *Libellus, an ſit de ſubſtantia ordinis iudicij. & nu. ſeq.*
11 *Libellus, an poſſit tacitè omitti, & expreſsè remitti. & num. ſeq.*
21 *Libellus eſt de ſubſtantia iudicij, nec tacitè omitti, nec expreſsè remitti poteſt.*
22 *Libellus non eſt neceſſarius, vbi ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij proceditur. & nume. ſeq.*
26 *Libellus non eſt neceſſarius, vbi cauſa eſt ſummariè expediẽda.*
27 *Libellus non requiritur, ſi cauſa de facto expediatur.*
28 *Libellus non requiritur, quando ſine aliqua ſolennitate proceditur.*
29 *Libellus non requiritur, quando factum coram Papa proponitur.*
30 *Libellus non requiritur, quando conſuetudo eſt, quòd non requiratur: & in multis alijs caſibus nõ requiritur, de quibus nu. ſeq.*
44 *Libellus non eſt neceſſarius in cauſis ſpiritualibus, beneficialibus, matrimonialibus, & alijs cauſis, quæ ſequuntur numeris ſequentibus.*
104 *Libellus ex qua cauſa, & cuius fauore fuerit introductus.*
105 *Libellus à quo ſit offerendus.*
106 *Libellus, cuius nomine ſit concipiendus.*
107 *Prælatus in cauſis Eccleſiæ, cuius nomine debeat libellum concipere.*
108 *Prælatus, an debeat agere nõe proprio, vel Eccleſiæ.*
109 *Prælatus agens pro corpore Eccleſiæ, an debeat libellum nomine proprio concipere.*
110 *Prælatus agens pro iuribus ſibi competentibus, nomine ſuo libellum debet concipere.*
111 *Prælatus agens ſimpliciter, non exprimendo quo nomine agat, cuius nomine præſumatur agere.*
112 *Canonicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.*
113 *Monachus, quo nomine cenſeatur agere.*
114 *Clericus agens, quo nomine debeat libellum cõcipere.*
115 *Procurator ſimplex, cuius nomine debeat libellum concipere.*
116 *Procurator in rem ſuam conſtitutus, cuius nomine debeat libellum concipere.*
117 *Syndicus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.*
118 *Actor, cuius nomine debeat libellum concipere.*
119 *Oeconomus agens, cuius nomine debeat libellum concipere.*
120 *Vicedominus, cuius nomine debeat libellũ concipere.*
121 *Tutor volens agere, cuius nomine debeat libellum concipere.*
122 *Curator, cuius nomine debeat libellum concipere.*
123 *Pater reſpectu filij, & filius reſpectu patris, cuius nomine debeat libellum concipere.*
124 *Perſona coniuncta agens pro coniuncta, cuius nomine debeat libellum concipere.*
125 *Perſona particularis alicuius ſocietatis, cuius nomine debeat libellum concipere.*
126 *Agere an poſſit quis ſuo & alieno nomine in eodem libello.*
127 *Agere an poſſint plures in eodem libello, cõtra vnum vel plures.*
128 *Libellus, contra quem concipi debeat.*
129 *Libellus cõtra principalem & dari, & concipi debet.*
130 *Libellus an debeat concipi contra Eccleſiam, an verò contra prælatum.*
131 *Libellus, an cõtra Syndicum, œconomum, vel actorem Eccleſiæ, aut vniuerſitatis concipi poſſit.*
132 *Libellus, an poſſit contra procuratorem ſimplicem concipi.*
133 *Libellus, an poſſit concipi contra procuratorem in rem ſuam.*
134 *Libellus, an concipi poſſit contra eum, qui defendere promiſit.*
135 *Libellus, an contra tutorem, vel contra pupillum formari debeat.*
136 *Libellus, an concipi debeat contra minorem viginti quinque annis.*
137 *Furioſus aut mentecaptus, qualiter ſit conueniendus, & an ſit contra eum formandus libellus.*
138 *Libellus, an debeat concipi contra prodigum.*
139 *Libellus, an ſit contra Monachum concipiendus.*
140 *Libellus, an debeat contra ſeruum formari.*
141 *Libellus, an debeat concipi contra filium, an verò contra patrem.*
142 *Libellus, an poſsit contra aliquem partim ſuo, & partim nomine alieno formari.*
143 *Libello eodem, an poſſint ſimul plures conueniri.*
144 *Teſtes falſi cum producente, an poſſint in eodem libello accuſari.*
145 *Adulter & adultera, diuerſis poſſunt accuſari libellis.*
146 *Libelli verba, qualiter ſint ad iudicem dirigenda.*
147 *Libellus, quo die, ſeu quando ſit offerendus.*
148 *Libellus, an poſſit offerri die feriata.*
149 *Libellus, coram quo, & in quo ſit offerendus.*
150 *Libellus, quo idiomate ſit formandus.*

IGNARVS

IGNARVS EPISCOPVS. Actor tantum debet libellum in ſcriptis porrigere. hoc dicit. Et non diuiditur, quia vnico contextu cõtinetur. Et in tex. ibi, Ignarus. dic quòd erat nomen proprium. Et in tex. ibi dixit, ſcilicet ipſis fratribus actoribus. Et ibi, roboratam. dic, ideſt, ſubſcriptam. & ibi, Synodo porrigeret. repete verbum, oportet: & tũc ſumitur verbum, oportet, pro decet. & ibi, tũc canonicè. dic ſcilicet oblato libello.

1 ¶†Primò no. ex prin. quòd nomina nõ ſunt ſemper conſequentia rebus. Nam licet iſte Epiſcopus appellaretur Ignarus, non tamen erat ignarus, ſed gnarus, hoc eſt peritus & doctus, vt patet ex ſequentibus. Et ideò nõ eſt licitum arguere à nomine proprio, ſeu eius ethymologia, inducitur tamen ſuſpicio [a] proprer malum nomen, vt dicit Do. Anto. in proœmio, & ibi vide per eum, & per Legiſtas in Rubrica. ff. ſolu. matri. & quod traditur in c. cùm ſecundum, infra de præben. & in c. 1. ſupra de ſponſ. & ibi tetigi, & per Do. meum in c. 1. de iud. & vide quod dixi in c. cùm dilecta, infra de exceſ. præla. & in c. ſi. ſupra titu. 1. in materia domicilij, in 5. quæſt. princ.

2 ¶†Secundò nota, quòd in concilio prouinciali nedum Archiepiſcopus, ſed etiã alij Epiſcopi ſunt coniudices. Nam ſecundum Hoſtien. & Ioan. And. hic, iſte Ignarus Epiſcopus erat cõiudex in Synodo, ad idem 11. q. 3. c. ſi quis presbyter, & c. ſi quis Epiſcopus, & 5. q. 3. c. ſcitote. vbi bonus tex. de quo per gl. 3. q. 3. in ſumma, & per Inno. & Ioan. de Imo. in c. graue. de præben.

3 ¶†Tertiò nota, qp iudex circa libelli oblationem poteſt ex officio ſupplere, licet non petatur à parte, ſecundum Hoſti. & hoc ne ipſe illuditur, quia aliter non valeret iudicium. & ſimiliter poteſt ſupplere vbicunque aliter nõ valeret, ne fruſtra partes vexentur laboribus & expenſis, vt in c. 1. ſupra, de alie. iud. mut. cauſa fac. & in c. cauſam quæ, de iud. & per gl. in cap. 1. de elect. lib. 6. Et ſi libellus eſſet ineptus, poſſet ipſum reijcere, vt in cap. ſequen. in 16. princ. art. & de materia, quãdo iudex poſsit ex officio ſupplere, traditur per Legiſtas in titu. vt quæ deſunt aduocatis partium.

4 ¶†Quartò nota ibi, præ manibus. quòd illud dicitur præ manibus haberi, quod habetur incõtinẽti, & offerri poteſt ſine alia temporis dilatione. in manus dicitur haberi, quod de facili accipi poteſt, vt in l. 2. §. poſt hos Quintus Mutius. & in §. poſt hunc maximæ authoritatis. ff. de orig. iur. & in l. peti. ff. de pig. acti. Aliquando verò manus ponitur pro dominio: vnde non dicitur exiuiſſe de manibus, quòd nõ exiuit de dominio. Et ideo ſi Rex cõcedit alicui caſtrũ, vt nõ exeat de manibus ſuis, poterit illud locare, ſecundum Bart. dummodo non locet in fraudem, vel ad longum tempus, vt in Auth. de mo. §. locationis. & in c. 2. quali. feud. alie. poſ. circa medium. facit l. co dicillis. §. inſtituto. ff. de leg. 2. ſecundùm Gul. & Bal. in l. manumiſsiones. ff. de iuſti. & iu. facit Clem. 1. de rebus eccle. non alie. vel etiam, niſi locaret alicui potenti ſine ſpe recuperationis, ſecundùm Bal. in d. l. manumiſsiones. ar. l. qui habebat, in prin. ff. de leg. 3. Et idem tenuit Guliel. qui ad hoc allegat l. pen. ff. ſi ſeruus expor. ven. & l. ſi quis ſub hoc. ff. de contrahen. empt. ſed parum faciunt.

5 ¶†Quintò nota ibi, oportet vos. quòd libellus eſt de ſubſtantia iudicij, non ſolùm partis petentis, ſed etiam iudice hoc poſtulante, ſi agatur per perſonam eccleſiaſticam coram iudice eccleſiaſtico. de quo latius dicam infra in 5. princ. articu.

6 ¶†Sextò nota, quòd verbum, oportet, [b] denotat
b neceſsitatem. ad idem c. penul. de iura. calum. ſecundum Pet. & Ioan. And. Aduerte tamẽ, quia in quantum poſtea tex. dicit, eamque manibus veſtris roboratam. hoc eſt ſubſcriptam ſynodo porrigere. & repetitur verbum, oportet, intelligitur tunc verbum oportet, hoc eſt, decet ſecundùm Hoſti. & Io. And. & ſic tũc verbũ, oportet, non inducit neceſsitatem, quia non eſt neceſſaria ſubſcriptio libelli, per text. de quo dicam in c. ſequen. in 12. art. Et ſic idem verbum relatum ad diuerſa, ratione ſubiectæ materiæ importat neceſsitatẽ & decẽtiam. quod no. ad quod vide quæ dixi in c. inter alia. infra de ſent. excom. in 4. nota. verbum ergo, oportet, quandoque denotat neceſsitatem, vt hic, & in Euãgelio, oportet vos denuo naſci. & per Io. Andr. & Archid. in c. penul. de reg. iur. lib. 6. & in l. verbum, oportere. ff. de verb. ſig. & in l. cùm hi. §. arbitratu. ff. de trãſact. & iſto modo ſumitur propriè. Quandoque verò propter ſubiectam materiam importat decẽtiam & honeſtatem, vt hic in verbo, oportet, repetito, vt dixi. Sed tunc nõ ponitur propriè, ſed impropriè. ad idem l. 1. ff. de iuſti. & iu. & tex. iuncta glo. 25. q. 1. c. 1. 19. q. 1. c. 1. & in l. 2. C. de epiſc. & cler.

7 ¶†Septimò nota ibi, declinare. quod libellus debet eſſe clarus: vnde non debet continere aliquam obſcuritatem, vel reſpectu generalitatis, aut alternationis, duplicitatis, prægnantiæ, vel conditionis, vt latius dicam in c. ſeq. 12. art.

8 ¶†Octauò ibi, veſtris manibus roboratam, no. qp libellus debet eſſe ſubſcriptus à partibus, de quo dic, vt latius dicam in ſeq. c. in 12. art.

9 ¶†Vltimò no. ibi, ſynodo porrigere. quòd libel-
c lus debet porrigi iudici, [c] & non reo. de quo latius dicam infra in 8. princ. art.

¶Glo. format principaliter ſeptem quæſtiones.
¶Primò tacite quærit, quot ſint ſpecies libelli.
¶Secundò quærit, quid ſit libellus. ibi, eſt ergo.
¶Tertiò, cui ſit offerendus. ibi, & ſic patet.
¶Quartò, qualiter ſit offerẽdus. ibi, & in ſcriptis.
¶Quintò, quando ſit offerendus. ibi, & in principio. & interſerit duas oppoſitiones, & ſoluit.

¶Sextò,

ADDITIONES.

a ¶*Ex turpi nomine inſurgit quædam ſuſpicio contra nominatum. vide ea quæ no. per Ioan. And. in c. 1. depoſ. & declara per Deci. in c. 1. de iud. in fi.*

b ¶*Verbum, oportet, ſignificat quid de neceſſitate fieri. Adde quòd quando lex vel ſtatutum vtitur hoc verbo, tunc non admittitur ſubſtitutus. l. cum miles. ff. de alie. iud. mut. cauſa fac. vbi Bart. no. bene facit, quod no. Io. Andr. poſt Archi. in c. 2. de teſta. in 6. Oldr. conſ. 95. & vide Bald. in l. nulli. C. de epiſc. & cler.*

c ¶*Libellus porrigitur iudici, ſicut dicitur de probationibus, quæ fiunt iudici. l. quinquaginta. in fi. ff. de prob. Deci. conſil. 82. col. 2.*

¶*An libellus ſit de ſubſtantia iudicij, habes hic plures opiniones, & adde aliqua per Mod. in c. de cauſis. de offic. deleg. præſertim per Dominum Philippum.*

¶ Sextò quærit de effectibus oblationis libelli. ibi, & per talem.

¶ Septimò quærit, an libellus sit de substantia iudicij. ibi, sed nunquid. in qua interserit etiam aliquos effectus, & in fi. ponit quæ sint de substantia ordinis iudicij. In eadem glo. ibi, conuentionalis, seu postulationis, dic vt dixi in rub. in 4.ar. Et in eadem ibi, est ergo libellus, dic vt latius dixi in rub. in arti. 1. In ead. ibi, & sic patet quod semper, dic vt dicam infra in 8. princ. artic. In ead. ibi, & in scriptis, dic vt latius dicam in seq. in 12. arti. princ. In eadem ibi, & in principio, vt litis, dic ut latius dicam in 8. prin. arti. In eadem glo. & per talem libellum, dic vt latius dicam in c. fi. artic. 34. In eadem glo. sed nunquid libelli oblatio. dic, glo. in hac parte prosequitur quintum principalem artic. vtrum libellus sit de substantia iudicij.

10 ¶ † Circa ergo prædictum quintum articulum, vtrum libellus sit de substantia ordinis iudicij, & in quibus casus. glo. nostra hic recitat duas opinio.

11 ¶ † Prima est, quòd sit de substantia iudicij.

12 ¶ † Secunda, quòd non sit de substantia ordinis iudicij, sed quod potest tacitè omitti, sed tu latius aduerte, quia in hoc art. variæ sunt opinio.

13 ¶ † Prima opi. fuit gl. in Auth. de exhib. & introdu. reis. §. illud. col. 5. quæ dicit, quòd olim libellus non dabatur de necessitate in scriptis, per l. 1. §. edere. ff. de eden. & l. fin. ff. de priua. delic. vt refert hic Ioan. And. & Rofre. in tit. in quibus causis offertur
a libellus. in trac. de libellis, [a] nisi in conuentione personarum illustrium, per l. quoties. C. de digni. lib. 12. & refert Spe. eo. tit. §. nunc dicendum. in prin. dicit tamen, quòd hoc procedebat in ciuilibus, secus in criminalibus.

14 ¶ † Secunda opin. fuit Vinc. Tancre. & Phil. hic, qui voluerunt, quòd de iure ciuili est necessarius, secus secùdum canones, per c. si quis cum clerico. 11. q. 1. & c. prout. infra de dolo & contu. refert glo. in verbo, necessario. in Cle. sæpe. de verb. sign.

15 ¶ † Tertia fuit, quòd posset tacitè omitti, sed expresse remitti non potest, hanc refert gl. hic, & probat per simile de iuramento calumniæ, quod potest tacitè omitti, sed non expresè remitti, vt in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iuram. calum. & eam tenet glo. in auth. offeratur. & Vincen. eam tenet, vt refert Spec. eo. titu. §. vtrum. vbi etiam mouetur argu. l. filiusfamilias. §. veterani. ff. de procura. & infra de testib. c. tuis. vnde infert, quòd si actor omisit dare libellum, & post litem contestatam reus petat illum offerri, non est audiendus, cum nec sit dilatoria. & licet Spec. in d. §. vtrum. solum recitet opiniones, tamen ipse potius videtur inclinare in hanc sententiam. eo. tit. §. nũc dicendum. in prin. vbi dicit, quòd aut libellus petitur, & tunc de necessitate est offerẽdus, vt hic. Aut non petitur, & si non detur, non nocet, & valet processus, vt in c. Albericus, sup. de testib. & inf. de re iud. c. sicut. & c. tenor. & inf. de dolo & contu. c. prout. Subdit tamen Spec. quòd iudex debet petitionem redigere in scriptis, & responsionem, per c. quoniam contra. de proba. & hoc maximè secundum prædictam opinio. prædictorum, qui dicunt, quòd tacitè potest omitti.

16 ¶ † Quartà opi. est per contrarium, quòd expresse potest remitti, sed tacitè non potest omitti. hanc tenuit Odo. per l. prolatam. C. de sent. Nam auth. offeratur. C. de li. conte. dicit, offeratur ei libellus. & sic actor debet offerre libellum, licet non petatur à parte. argu. ff. de leg. 3. in l. fideicommissa. §. si rem. & hanc opin. refert Spe. in d. §. vtrum. & ipsam secutus fuit Iaco. Bald. vt refert Alber. Galeoti, eo. titu. post prin. & refert Ioan. And. in addi. Spe. ad prædictum. §. vtrum. In contrarium tamen allegat Spec. quia si potest expresè remitti, fortius debet posse tacitè omitti. argu. l. 1. ff. de fer. & C. de tempo. appel. in l. 1. in fi. & vide quod dicam infra in fallen. & adde quod dicam in 6. opin.

17 ¶ † Quinta principalis opin. fuit, quòd tacitè potest omitti, & expresè remitti. hanc opin, refert glo. magna in d. §. illud. in Auth. de exhib. reis. & D. M. hic, & fuit opin. glo. iuris ciuilis, vt refert Ioan. And. in d. glo. in verbo, necessario. in Cle. sæpe, & etiam Azo. vt refert ipse in d. §. vtrum. in prin. pro qua allegat d. c. si quis cum clerico. 11. q. 1. & d. c. prout. inf. de dolo & contu. Et sequitur etiam Goff. in rub. 16. vt refert Ioan. And. in addi. Spec. in d. §. vtrum. Sed in libro meo Rofre. aliter dicit in d. rub. dicit enim, quòd expresse potest remitti, per l. quoties. C. de priuileg. schol. lib. 12. nisi in criminalibus, vt etiam dicit glo. in d. §. illud.

18 ¶ † Sexta principalis opin. fuit Martini Syllimani, qui fuit magister Ioan. And. in legibus, quam refert Cyn. in auth. offeratur. C. de lit. contest. q. 11. & Ioan. And. in d. glo. super verbo, necessario. qui dicit, quòd si libellus petitur & offertur, ritè proceditur: si nec petitur, nec offertur, non tenet processus: quia licet posit expresè remitti, secũdum eum, per tex. in auth. generaliter. in fi. C. de episc. & cler. & d. l. quoties. C. de priuil. schol. non tamen potest tacitè omitti, per dictam auth. offeratur. & l. prolatam. C. de senten. Si vero petitur, sed non offertur, non valet processus, cum nulla remissio interuenerit. Si vero offertur, sed reus illum non recepit, valet processus: tamen quia fauore ipsius rei videtur inducta oblatio, & quilibet potest fauori suo renunciare, vt l. si quis in conscribendo. C. de pac. cũ simi. Et quia inuito non confertur beneficium, vt in regula, inuito. ff. de reg. iu. Et quia non recipiendo expresè, videtur tacitè oblationi renunciare, secundum Mart. Et sic ista opin. videtur aliqualiter concordare cum quarta opi. quòd posit remitti, sed non omitti.

19 ¶ † Septima opin. quorundam, qui voluerunt, quòd renunciari potest, ne libellus tradatur in scriptis, & etiam tacitè omitti. Sed quòd libellus nullo modo offeratur, non potest renunciari, nec expresè, nec tacitè, argum. l. vt fundus. ff. commu. diuid. & cap. licet Heli. infra de simo. hanc opin. refert glo. prædicta in verbo, necessario. in d. Cle. sæpe. & in eam inclinat ibi Ioan. Andr. concludens, quod necesse est, quòd petitio actoris appareat in actis, non tamen necesse est, quòd sit oblata per modum solennis libelli, sed sufficit, quòd verbo sit facta, & per modum postea appareat redacta in scriptis & super

ADDITIO.

a ¶ *De ista opin. Mart. Syllimani, & de alijs, vide latius per repeten. in Cle. sæpe. in princ. ver. glo. necessario, de verbo. signific.*

super ea lis contestetur. Nam tenebit tunc processus: & ratio, quia tunc satis est prouisum menti iuris disponentis libellum offerendum, quod patet, quia tunc cessant omnes causæ, propter quas à iure fuit statutum libellum offerendum, de quibus dicetur in cap. seq. in artic. 12. Et hæc procedunt, quando quis non petit libel. offerri, parte vero petente debet libellus offerri in scriptis, per d. auth. offeratur. cum simil. & si non offerretur, processus esset nullus. Et hæc opin. fuit originaliter Petri de Bella pertica, quam etiam refert Cy. in d. auth. offeratur. C. de lit. conte. q. 11. Et hanc videtur sequi hic Do. Anto. Et dicit hic Ioan. de Imo. eam habere æquitatem, & quòd fortè seruanda esset in practica. Idem etiam dicit Zabar. in d. Cle. sæpe. q. 15. vbi dicit, q̃ propter eius æquitatem, & glo. authoritatem, seruaretur in iudicijs, & idem videtur tenere hic Zabar. in quantum se remittit ad ibi dicta. Et ad prædicta vide, quod in simili dicunt domini de Rota decisi. 143. vbi dicunt, quòd tacita libelli omissio, data tamen petitione verbali per notarium describenda in actis, & facta litis contesta. super ea, non vitiat processum appellationis à diffinitiua, etiã in causa profana, allegat no. per glo. in d. Cle. sępe. & per Accur. in d. auth. offeratur.

20 ¶ † Octaua opin. fuit quorundam, qui voluerũt, quòd libellus sit offerendus: sed si reuocatur in dubium, an sit offerendus, & iudex interloquatur nõ offerendum, processus valet. Sed tu dic de hoc, vt dicam latius in c. 1. inf. eo. in 28. art.

21 ¶ † Nona principalis opi. est, quòd libellus regulariter sit de substantia iudicij ordinarij, & necessarius: nec posit tacite omitti, nec expresè remitti. hanc opin. tenet hic gl. nostra volens, q̃ eo omisso, processus sit nullus: sicut in simili dicimus de litis contestatione, vt videbimus in ti. de li. conteſt. Mouetur etiam glo. nostra per tex. nostrum: nam concilium hoc noluit admittere istos fratres, nisi porrigerent libellum. Item mouetur per c. quoniam contra. infra de proba. & vlterius hoc probat: quia iu-
a dex debet ferre sentẽtiam conformem [a] libello. de quo dicam in c. fi. inf. eo. in 34. princ. ergo sine libello non posset ferri, cum ad libellum nõ datum possit fieri relatic. facit quod no. Bald. & per eum Io. de Imo. & Pontan. in l. si prior. ff. sol. mat. Fallit tamẽ secundum glo. nostram in causis vilibus. de quo inf. subijciam. Et eandem opin. tenet gl. in c. prout. inf. de dolo, & contum. & sentit gl. in c. si quis cum clerico. 11 q. 3. in quantum vult, q̃ ille tex. qui innuit, q̃ nõ sit necessarius libellus, loquatur in casu speciali. Et hanc etiam sequitur hic Inno. & Host. allegat Innoc. dictam auth. offeratur, canonizatam. 3. q. 3. offeratur. Inducit etiam tex. in Authent. de tempore non solutæ pecuniæ super dote. §. testationes. colla. 7. Host. etiam allegat §. illud. in Authen. de exhib. & introd. reis, col. 5. vbi dicit hoc esse expressum. Nam ibi erant quidam, qui simplices aduersarios vocabant ad iudicium, & eis negantibus, dicebant li. contesta. q̃ ibi reprobat Imperator, statuens quòd libellus offeratur, & quod litis contestatio hac oblatione omissa, habeatur pro nulla. Et hanc opin. refert gl. in verbo, necessario. in d. Clem. sępe. pro qua allegat d. auth. offeratur. quę dicit libellum esse offerendũ. offerri autem dicitur non petenti, de rest. spol. c. literas. circa fi. ff. de leg. 3. in l. fideicommissa. §. si rem. & infra de appel. interposita. ergo, &c. Et ista fuit originalis consideratio Ioan. de Bru. vt statim dicam, allegat etiam glo. prædictã & tex. in d. Clem. sæpe. quia si speciale est in iudicijs, in quibus procedit de plano & sine figura, vt libellus nõ sit necessarius: ergo à contrario sensu secus est in ordinarijs. argum. l. 1. in fi. ff. ad munic. hæc etiam fuit opin. glo. antiquæ in auth. offeratur. vt refert ibi Cy. & eam etiam tenuit Io. de Brunesco, motus per d. auth. offeratur. inducendo, vt supra induxi. Item quia reus non potest solus renunciare: quia non tantùm fauore suo, imò etiam fauore actoris & iudicis fuit introductũ, vt libellus offerretur propter labilem hominum memoriam. argum. l. contrahitur. ff. de pign. Et propter sententiam conformãdam libello, vt dictum est, & quia cum libello facilius fiunt positiones, & facilius veritas inquiritur, quàm inquiri modis omnibus iudicis interest, vt C. de iudi. in l. iudices. 30. q. 5. c. iudicante. Et ideo ex voluntate solius rei, nec tacitè, nec expresè potest remitti. & hanc etiam opi. referunt Paul. de Leazar. & Zabar. in d. Clem. sæpe. qui dicũt quòd dictus Io. de Brunesco dictam opinionem tenuit in libro suo, in tit. de accusa. Et eam sequuntur Pau. Laudu. & Steph. in d. Clem. & Iaco. de Are. & Cy. in d. auth. offeratur. q. 11. vbi cõcludit, q̃ etiam non potest remitti, quòd libellus nõ tradatur in scriptis, per d. auth. in fi. quæ dicit, quòd si libellus non tradatur in scriptis, quòd litis cõtest. facta nõ tenet, & sic remitti non potest. argum. illius auth. Et hoc videtur etiã innui in Auth. de exhib. & introd. reis. §. sancimus, & §. illud. vbi dicitur, q̃ libellus est de
b substantialibus [b] iudicij, ergo, &c. & sequitur Bar. in d. auth. offeratur. tum quia libellus respicit etiã vtilitatem iudicis: tum quia partes non possunt renunciare solennitati actus, vt in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & in c. requisiti. de testa. & eam etiam tenet Bald. ibi, motus per d. authen. & quia libellus est fundamentum causæ. & Butri. etiam ibi videtur inclinare in hanc sententiam, in quam videtur potius inclinare hic Io. And. ex eo, quòd primò expónit, oportet, id est necesse est. Secundò, quia dicit q̃ sibi placet, q̃ semper debeat offerri libellus in omni causa ciuili & criminali inquisitionis & denũciationis. in omnibus enim vtilis est, & necessarius, vt sciat reus, an cedat, vel contendat. 3. q. 4. offeratur. licet in denunciatione & inquisitione aliqui contradicant, de quibus infra subijciam. & post pauca subdit Ioan. And. quamuis enim olim non daretur libellus, nisi personis illustribus, vt dixi supra in 1. opin. hodie tamen omnibus vocatis ad iudicium offerendus est libellus, nisi in causis specialibus, de quib. statim dicam in fallentijs. Et sic Io. And. hic potius videtur inclinare in hanc vltimam opinio. licet aliter tenuerit in

d. Cle.

ADDITIONES.

a ¶ *Ex turpi nomine insurgit quædam suspicio contra nominatum. vide ea quæ no. per Ioan. And. in c. 1. de de posi. & declara, vt per Dec. in c. 1. de iud. in fi.*

b ¶ *Adde gl. in c. de causis. de offi. deleg. vbi dicit quod libelli oblationi, litis contestationi, & quòd sententia non feratur in scriptis, nõ potest per partes renunciari: quia videntur respicere publicam vtilitatem.*

d. Cle. sæpe. & idem in effectu videtur tenere Rofr. in libellis suis, sub rub. in quibus causis offeratur libellus, qui similiter dicit, q̃ licet olim aliud esset, tamen hodie regulariter tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, semper est offerendus libellus, & eam
a opi. tenuit Baghalotus, qui dicit q̃ nec [a] tacite omitti, nec expresse potest remitti. tacite enim non potest, ne videatur ignorare, & per ignorantiã aliquid esse omissum: quia talem ignorantiam in ordine iuris nemini prætendere licet, vt in Auth. in medio litis non fie. sacras iussio. §. fin. collat. 8. & argum. ff. famil. erciſc. in l. si familia, in prin. Item expresse non potest, vt in prædictis concordantijs. & sic dicit Bagharotus bis fuisse iudicatum de consilio Azonis & Vgolini, vt refert Spec. eod. titu. §. vtrum. prope fin. in quo. §. Spec. refert opin. nec aliquid firmat, & hãc opin. sequitur hic Io. Cald. sequitur & Dom. meus qui mouetur primò per iura, quæ generaliter dicũt libellum necessarium, vt hic, & in authen. offeratur, & 3. q. 3. offeratur, & in d. §. illud. cum simil. Nec aliquam mentionem faciunt de parte, & merito: quia de partis potentia non erat mentio habenda, cum hoc concernat vtilitatem publicam. Si enim offerretur libellus, datur materia cõsulendi aduocatum & alios peritos: & fortè deliberabit reus cedere, vbi aliàs de improuiso respondebit, & litigabit, & sic daretur materia inducendi & differendi lites, contra c. finem, inf. de dolo & contu. & l. properandum. C. de iudi. & hinc est quòd partes non possunt de comuni consensu prorogare instantiam causæ principalis, vt d. l. properandum. dixi supra, de iudi. in cap. pen. ar. 17. quia hoc est introductum in fauorem rei publicæ, cui partes renunciare non possunt, vt in c. si diligenti. supra titu. 1. & ibi dixi, & hoc voluit tex. in d. auth. offeratur. Item vt deliberate respondeat & ne incidat in prõptum periculum: interest enim reipublicæ, ne quis re sua malè vtatur. Insti. de his, qui sunt sui vel alie. iur. §. 1. Item in summarijs est speciale, vt sufficiat dare petitionem apud acta. in Cle. sæpe. ergo in alijs requiritur libellus, pro quo facit tex. ibi in verbo necessario, à contrario. & hoc argu. format ibi glo. in verbo necessario. Nec ob. respon sio, quam dat ibi Ioan. Andr. q̃ est speciale ibi, vt in summarijs non exigatur libellus: etiam si pars petat quòd non est in ordinarijs: quia illud est diuinare: nec ibi, nec alibi expresse dicitur de parte. Et pro hoc apertè facit tex. noster, vbi pars nihil dicebat, & tamen iudex dixit quòd oportebat dare libellum, secundum ecclesiasticam authoritatem: ergo authoritas, quę disponit de traditione libelli, procedit etiã sine petitione partis, vt hic apertè probatur: facit etiam verbum, oportet, positum hic in tex. quod est necessarium, vt dixi. Itte enim Episcopus, qui præerat concilio, non simpliciter petijt libellum, sed retulit se ad authoritatem ecclesiasticam, & hanc opin. Io. de Imo. hic dicit etiam de iuris rigore veriorem, & hæc opin. plus mihi placet, per rationes & iura superius allegata. Non obstant in contrarium, & primo ad l. 1. §. edere. ff. de eden. respondetur quòd illud procedit quantũ ad hoc, vt non sit necessarium
b inferi nomẽ [b] actionis, vt dicit glo. in d. §. illud. vel procedit ante dispositionem auth. offeratur. non ob. l. fi. ff. de priua. deli. quia loquitur de inscriptione ad pœnam talionis, quæ non habet locum in ciuili: licet descendat à crimine, sed solum in criminali, vt ibi dicitur. Non ob. cap. si quis cum clerico. 11. q. 1. quia ad illud respondet glo. nostra, quòd est ibi casus specialis, & videbimus infra in fallentijs. nõ ob. c. prout, infra de do. & contu. quia potest respondere, vt glo. nostra respondet, quòd ibi fuit porrectus libellus. Nam ex quo ibi specificè nihil disponitur de libello, debet intelligi secundum alia iura, & sic q̃ præcesserit libellus, & eodem modo potest respõderi ad c. sicut, de re iu. & alia similia iura. Nec obst. simile de iuramento calumniæ: quia iuramentum calumniæ non est ita de substãtia, sicut libellus: nisi illud exigatur. Non ob. quòd reus debet posse renunciare libello, quia in eius fauorem sit introductus: quia non solùm in fauorem partiũ, sed etiam iudicis fuit introducta ista solennitas oblationis libelli, vt dicam in 6. prin. ar. Sit ergo conclusio, quòd libellus regulariter est necessarius: etiam si agatur in ter personas ecclesiasticas, siue seculares, vt hic, & de quibuscunque rebus, & coram quocunque iudice, seculari vel ecclesiastico: quinimò etiam coram arbitro, vt no. glo. in l. pen. in fi. C. de arbit. per illam l. & glo. 2. in auth. offeratur, & glo. in l. rem non nouam. C. de iud. licet secus coram arbitratore. faciunt no. per Do. meum in c. Quintauallis. inf. de iureiu. in ver. secunda differentia, & in omnib. causis etiam ciuilibus, maximè vbi per sententiam tribuitur ius finale, non reparabile per aliud iudicium vel remedium, nisi per appellationem: quia tunc requiritur plena causæ cognitio, vt l. iudices. C. de iud. secundum Io. de Lig. in d. Clemen. sæpe. & D. M. hic. Hoc tamen, vt dixi, est regulare, & fallit in plurimis causis & casibus, de quibus aliquos hic referunt Hostien. & Doct. complures posuit glo. magna in Authen. de exhiben. reis. §. illud. & Rofre. in ti. in quib. causis libellus offeratur, & Io. de Brancis in ti. qualiter fiat editio. Et Iac. Balduini, in quodam suo opusculo, quod incipit, Laudabile, aduocatorum officium, & Spec. eod. titu. §. nunc dicendum. Egõ verò alios plurimos addam.

¶ Primò, si procedit simpliciter, summariè, &c.
¶ Secundò, si sine figura iudicij.
¶ Tertiò, si de plano.
¶ Quartò, si sine strepitu, &c.
¶ Quintò, si summariè, vel extraordinariè, vel leuato velo.
¶ Sextò, si de facto.
¶ Septimò, si sola facti veritate inspecta.
¶ Octauò, si sine aliqua solennitate.
¶ Nonò, si ex sua voluntate.
¶ Decimò, coram Papa.
¶ Vndecimò, si hoc habet consuetudo.
¶ Duodecimò, si statuto hoc disponitur.
¶ Decimotertiò, si partes conueniunt.
¶ Decimoquartò, vbi non exigitur li. contest.

¶ Deci-

ADDITIONES.

a ¶ *Nec tacite omitti potest libellus, vide Nattam in dicta Clemen. sæpe. in princ. colum. 62. ver. glo. in ver. necessariò.*

b ¶ *Nomen actionis non est in libello exprimendum. vide Doct. in c. dilecti. de iud. & facit quod no. Bart. in l. certi condict. in 3. col. ff. si cert. petatur.*

¶ Decimoquintò, quando non exigitur, quòd sententia detur in scriptis.
¶ Decimosextò, in notorijs.
¶ Decimoseptimò, in causa inquisitionis.
¶ Decimooctauò, in causa denunciationis.
¶ Decimononò, in quibus sententia non ponit magnum præiudicium.
¶ Vigesimò in causis vilibus.
¶ Vigesimoprimò, in causis vilium personarum.
¶ Vigesimosecundò, si manu militari.
¶ Vigesimotertiò, si petitur executio alicuius remedij litis decisiui.
¶ Vigesimoquartò, in desiderante celeritatem.
¶ Vigesimoquintò, in causa spirituali.
¶ Vigesimosextò, in beneficiali.
¶ Vigesimoseptimò, in matrimoniali.
¶ Vigesimooctauò, si agitur contra incertam personam.
¶ Vigesimononò, quando creditor pactus quòd sua authoritate.
¶ Trigesimò, in syndicatu officialium.
¶ Trigesimoprimò, quando Episcopus audit accusationem.
¶ Trigesimosecundò, quando litigatur inter religiosos.
¶ Trigesimotertiò, quando Episcopus cognoscit de causa ciuili inter suos clericos, &c.
¶ Trigesimoquartò, cum tutor accusat.
¶ Trigesimoquintò, in accusato apostasiæ.
¶ Trigesimosextò, in accusatione falsæ chartæ, seu falsi testis.
¶ Trigesimoseptimò, in crimine falsi.
¶ Trigesimooctauò, vt melior ad accusandum.
¶ Trigesimononò, cum maritus intra sexaginta dies, &c.
¶ Quadragesimoprimò, in crimine àbigeatus.
¶ Quadragesimosecundò, si Christianus accusatur contraxisse cum Iudæo.
¶ Quadragesimotertiò, in accusatione falsæ monetæ.
¶ Quadragesimoquartò, in crimine suspecti tutoris.
¶ Quadragesimoquintò, cum miles colonus efficitur.
¶ Quadragesimosextò, in omnibus casibus, in quibus sine accusatione permittitur.
¶ Quadragesimoseptimò, in leuibus criminibus.
¶ Quadragesimooctauò, quando aliquis de necessitate iuris prosequitur accusa.
¶ Quadragesimononò, quando iuisset in poss. iu di. authoritate, &c.
¶ Quinquagesimò, quando quis ex edicto diui Adriani.
¶ Quinquagesimoprimò, quando petitur Carboniana possessio.
¶ Quinquagesimosecundò, cum de sola possessione litigatur.
¶ Quinquagesimotertiò, in interdictis.
¶ Quinquagesimoquartò, si duo cõtendunt possidere eandem rem.
¶ Quinquagesimoquintò, si dominus, vel alius propria authoritate, &c.
¶ Quinquagesimosextò, quando possessor conuentus rei vend. agit.
¶ Quinquagesimoseptimò, si agatur contra aliquem, vt tradat vacuam possessionem.
¶ Quinquagesimooctauò, qñ confirmatus, vel institutus de aliqua ecclesia prohibet poss. adipisci.
¶ Quinquagesimononò, secundum aliquos in querela inoffic. testam.
¶ Sexagesimò, in noui operis nunciatione.
¶ Sexagesimoprimò, cum agitur de eo, quod factum est in loco pub.
¶ Sexagesimosecundò, quando iudex procedit ex officio.
¶ Sexagesimotertiò, qñ iudicis off. imploratur.
¶ Sexagesimoquartò, quando agitur contra ascriptitium.
¶ Sexagesimoquintò, in inquisitione de seruo fugitiuo.
¶ Sexagesimosextò, cum iudex dicit aliquem esse de sua iurisdictione.
¶ Sexagesimoseptimò, de conditione adscripti alicui curiæ.
¶ Sexagesimooctauò, in missi. in possess. ex primo decreto.
¶ Sexagesimononò, si petitur caueri de legato & fideicom.
¶ Septuagesimo, in petitione alimentorum.
¶ Septuagesimoprimò, si imploratur offic. iud. vt hæres rogatus, &c.
¶ Septuagesimosecundò, ratione incommoditatis parochianorum.
¶ Septuagesimotertiò, quando diœcesanus petit certificari de beneficijs.
¶ Septuagesimoquartò, contra sequestrum.
¶ Septuagesimoquintò, in impetranda restitut.
¶ Septuagesimosextò, quando petitur dari tutor pupillo.
¶ Septuagesimoseptimò, inter patrẽ & filiũ, &c.
¶ Septuagesimooctauò, si petitur declaratio, &c.
¶ Septuagesimononò, in quæ. præiudiciali incidenter mota.
¶ Octuagesimò, vbi agitur de naui submersa.
¶ Octuagesimoprimò, in causa appellationis.
¶ Octuagesimosecundò, in quæstionibus incidentibus vel emergentibus.
¶ Octuagesimotertiò, in causa ciuilitatis.
¶ Octuagesimoquartò, quãdo aliquis proponit aliquam suam executionem, nec petit aduersarium bi in aliquo condemnari:

22 ¶ † Primò igitur fallit, vbicunque causa est talis naturæ quod in eo procedatur simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij: quia tunc non est necessarius libellus. tex. in Clem. sæpe. de verb. sign. quæ autem sint huiusmodi causæ, vide aliquas in Clem. 2. de iudi. & posset etiã hoc contingere, quandocunque sic disponeretur ex forma statuti, vel ex
a commissione [a] eius, qui posset causam sub dicta forma delegare. de quo latius dicam in tit. de ord. cog. Aduerte tamen, licet non requiratur libellus in scri

ptis,

ADDITIO.

a ¶ *Qui sint qui possint causas committere sub ea forma, vt de plano expediantur, latè etiam ponit Geor. Natta in Clemen. sæpe, in princ. in glo. mandamus. de verbor. signific. col. 58.*

ptis, tamen quia ſententia debet formari ſecundum petitionis formam, vt ff. communi diuid. in l. vt fundus, & de ſimo. c. licet Heli. debet in actis apparere petitio, ſaltem per modum poſtæ, per quam de intentione & concluſione actoris appareat, quid petat & quare. Et ratio eſt in promptu, quare ſaltē exigatur per modum poſtæ, quia aliàs iudex non poſſet impartiri officium ſuum ad priuatam vtilitatem parte nihil petente, vt l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. & in c. ad noſtram. 2. de iureiuran. & ſatis eſt ꝙ verbo petat, & in actis redigatur in exordio litis. Et hic etiam eſt differentia inter libellum & hanc petitionem, vt dicit Pau. de Liaza. in d. Clemen. ſæpe. & Zaba. ibi, quæſt. 17. quia libellus debet continere quædam, quæ reſpiciunt eius formam, & quædam, quæ reſpiciunt agentis intentionem: quæ etiam debent aptè concipi. de quibus latè dicam in c. ſeq. artic. 12. Petitio verò iſta, quæ fit per modum poſtæ, non requirit formam, neque aptitudinem, ꝙ ex aliqua nouatione aut cōcluſione facta apud acta, appareat de intentione ipſius agentis, ita ꝙ iuxta petitionis formam poſsit formari ſententia, vt d. Cle. ſæpe. §. verum. vnde coram Salomone facta fuit petitio: quia dixit mulier coram eo, Filius meus viuit, iſtius autem mortuus eſt, vt no. in l. 2. C. de ſenten. ex breui. reci. & habetur tertio Regum, cap. 3. & inf. de præſump. cap. afferte. Et ſic patet, ꝙ illa petitio ſolùm continuit facti narrationem, ex qua tamen poterat ſumi concluſio intentionis proponentis: ex quo infertur, ꝙ ſi petitio non haberet ſolennia quæ requiruntur, ſecundum no. in l. 1. in prin. ff. de eden. & de quibus latius dicam in ſeq. c. art. 12. tamen ſufficit huiuſmodi narratio, & libellus generalis. facit etiam l. fi. C. de anna. excep. Et idem, ſi concluſio eſſet facta, ſed non legitimè, vt l. 1. ff. ſi menſor falſum modum di. vel ſi actor non peteret reum condemnari: ſed peteret eum cogi, quod non debet fieri in ordinarijs, vt l. 1. C. de execu. rei iu. tamen in hoc caſu, quando prædicto modo proceditur, valebit iudi
a cium. Si enim [a] tunc procedit petitio, quando ex ſola facti narratione ſine concluſione, multo magis debet procedere, ſi facta eſt cōcluſio: licet nō aptè, ſeu non bene: dummodo ex narratione poſsit comprehendi, quia actor velit, ar. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. act. Et hoc eſt, quod intenduntverba dictę Clemen. ſæpe. ibi dum dicitur, iuxta petitionis formam. q. d. licet non pronuncietur in eo quod eſt petitum: tamen ſufficit, ſi pronuncietur iuxta illud quod eſt petitum. aliud enim eſt iuxta petitionem, & aliud eſſe petitum. Soz. l. iam tamen. §. in hoc. ver. quid tamen. Intelligendo tamen ſemper, ꝙ non ſit tanta incertitudo, ꝙ auferatur reo defenſio, ſecundū Bar. in extraua. ad reprimen. in verbo, figura. & ſequitur Io. de Imo. in d. Clem. ſæpe. de verb. ſig. col. 29. & ad id quod dicit Bar. de concluſione inepta, facit quod no. in c. bonæ. el 2. ſupra de elect. & ibi Dom. meus in fi. no, ex quo no. in l. pediculis. §. Labeo. ff. de auro & arg. leg. & quod no. gl. in l. vinum. ff. ſi cert. pet. In contrarium tamen facit, quod no. glo. 2. in ver. ſi autem ineptam. in c. dilecti. ſup. de iud. & quod no. per Inno. & Dom. meum, in c. fin. ſupra de procur. & quod no. gl. pe. & ibi Doct. maximè Dom. meus, in c. cum inter vniuerſas. ſupra de elect.

23 ¶ † Secundò fallit, non ſolùm ſi cauſa eſſet talis naturæ, ꝙ procedendum eſſet ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij; vt ſtatim dictū fuit, ſed etiam ſi ſit naturæ ex forma iuris ſtatuti, conſuetudinis, aut dēgradationis, ꝙ procedendum ſit ſine figura iudicij: licet enim Paul. de Liaza. in Clemen. 2. de iud. velit, ꝙ ſi in diſpoſitione, vel commiſsione ſeu delegatione non coniungantur omnia prędicta verba, debeat ſeruari ordo iuris, tamen gl. in verbo, figuram. in d. Clem. ſæpe tenet contrarium, & idem etiam tenet Zabar. in d. Clem. 2. de iud. q. 29. & ſeq. Et communiter ſequuntur Docto. quando verbum ſit tale, quod de ſui natura tollat iuris ordinem, & ſolennitatem, prout videtur eſſe verbum, ſine figura. vnde tunc non eſt neceſſarius libellus. Nam cū tollatur figura iudicij: ergo tollitur libellus, qui eſt de figura iudicij. quod autē ſit de figura iudicij, patet, quia cuiuſque rei eſt ipſius apparens forma, vel facies, in qua rei ſubſtantia figitur, vt ff. de act. & obli. in l. non figura. facit de cele. miſ. c. cum Marthæ. §. ex eo. ſecundum gl. in verbo, Non exigatur. in d. Cle. ſæpe. Sed dicit ibi Zabar. quòd cum gl. dicit, in qua
b rei ſubſtantia figitur, melius dixiſſet, qualitas figitur: quia figura eſt qualitas, non ſubſtantia. ſed glo. intellexit, quod in ipſa figura libelli intrinſecè figitur ſubſtantia, ſeu continetur ſubſtantia petitionis: ſicut in figura hominis in concreto figitur, ſeu continetur ſubſtantia hominis. Barto. verò in extrauag. ad reprimēn. in gl. ſuper verbo, figura, dicit, quod prędicta glo. dicit verum in figura rei corporalis, per tex. in l. fin. C. de edi. diui Adr. tol. & in l. quoties aliquid. ff. de verbo. oblig. hic melius probatur, quàm alibi. Rei verò incorporalis figura, dicitur ipſius natura. vnde rectè dicitur figura, ipſius actionis natura. C. de rei vxo. act. in l. 1. §. cum autem. ibi, rudem figuram, &c. Quædam verò ſunt facta, prout conſideratur in fieri, ſeu in actu faciendi, & ipſorum figura eſt ipſe ordo faciendi. vnde in Grāmatica, quod eſt figuræ ſimplicis: quia ſimpliciter profertur: hoc eſt, quia ipſius actus proferendi eſt ſimplex. vnde cū hic loquamur de figura iudicij: & iudicium, licet habeat multas ſignificationes, vt dixi ſupra in Rubrica de iud. tamen in terminis noſtris accipimus pro actu examinationis & deciſionis cauſæ. Figura ergo iudicij eſt, quod partes ſint factæ ſecūdum ordinem debitum, & debitam proportionem, ex qua figura iudiciū accipit ſuum eſſe, & ſuam ſubſtantiā: quod
b patet, quia ſi ordo [b] non ſeruatur, iudicium eſt nullum. C. de ſenten. in l. prolatam. quare iudicij figura ſublata, videntur ſublata ſubſtantialia iudiciorū, ſeu ſolennitates iudiciorum, & ideo non videtur iudex aſtrictus ad aliquas formulas vel figuras iudiciorū: niſi quantum exprimitur in d. Clemen. ſæpe. In qua Cle. ea exprimuntur, quę potius reſpiciunt figuram facti negotij vel cauſæ, quàm iudicium. Et ideo ea quæ

ADDITIONES.

a ¶ *Quomodo differat libellus à petitione, habes multas differentias per Doct. maximè repe. Clemen. ſæpe, de verb. ſig. in ver. glo. in ver. neceſſario. circa finem.*

b ¶ *Quando ordo non ſeruatur, iudicium eſt nullum, vide quæ no. Fel. in cap. Eccleſia. 7. colum. ver. nonò ad hanc. extra de conſtit. & limita, vt per Mod. in §. item ſi quis. 10. col. de actio.*

quæ exprimuntur, non tolluntur: ſed libelli oblatio, qui eſt de figura iudicij, tollitur. Et ſic apparet, quòd tolluntur ſubſtantialia iudicij ſolùm inuenta, ſeu inducta à iure ciuili. Sed non tolluntur ſubſtantialia à iure naturali, ſeu gentium inducta: quia iudicium ſiue ipſius iudicij ſubſtātia eſſe non poſſet: vnde ſolùm ſeruanda eſt ſubſtantia iudicij, à iure gentium inducta, ſecundum ea, quæ tradit Bar. in d. gl. ſuper verbo, figura. & Io. Andr. in d. Clem. ſæpe. Et ad prædicta, vide Old. conſi. 115. quod incipit, in iudicio. a quo Io. And. plura accepit & ſibi appropriauit, tacendo authorem, & ſimile fecit in plurimis locis in addi. Spe. in quib. circa conſilia Old. quaſi ſemper tacuit authorem. Deus nouit, & ego ſcio, quod nunquam tacui aliquē authorem. Et qualiter multipliciter accipiatur verbum, figura, vide Bal. in l. 1. §. ſimilique modo. C. de lati. lib. tol. Sed tu aduerte: quia contra prædicta ego fortiter oppono. videtur enim, quod figura iudicij, ēt de iure poſitiuo, nō poſſit conſiſtere in libello: quia iudicium incipit à conteſtatione litis incluſiuè vſque ad ſententiam, vt no. gl. in l. 1. C. de iud. per tex. in Authen. de litig. §. ſi verò initium. pro qua gl. Ang. in repe. illius l. 1. dicit eſſe caſum in l. 1. §. ſin autē. C. de plus peti. & in l. apertiſsimi. C. de iud. & in l. 1. C. vbi de crimi. agi oportet. ad idem gl. in verbo, exordium. iuncto tex. in l. fi. §. illud. C. de temp. appel. vbi vult, quòd propriè incipiat à litis [a] conteſtatione, per iura præalleg. ergo ante li. conteſt. non eſt propriè iudiciū, ſed præludium iudicij, vt no. in Auth. in medio litis non fie. fac. iuſ. §. fi. col. 8. & Bal. in d. §. ſimiliq; modo. iudicio meo contrarium prima fronte videtur difficile. Arbitror tamen poſſe dupliciter reſpōderi. Primò, quod hic loquamur de iudicio, prout latè ſumitur iudicium, quod latè ſumptū, incipit à libello, ſeu à petitione. facit Clem. 2. vt li. pen. & l. cum notiſsimi. C. de præſcript. 30. anno. & authen. litigioſa. C. de litig. vel latius prout incipit à reuocatione in ius, vt no. glo. in Rub. ff. de in ius voc. per tex. Inſt. de pœna teme. liti. §. fi. Secundo modo poteſt ſolui, ꝙ libellus ſeu petitio, de neceſsitate includitur in figura iudicij, quia licet detur ante lit. conteſt. expreſsè vel tacitè: tamen lit. conteſtatio, ſiue loquamur de expreſſa, ſiue tacita: ſine ipſo libello vel petitione fieri non pōt: nec ſententia ferri, quæ debet eſſe conformis petitioni, vt ſæpius dictum eſt, & ideo in ipſa li. cōteſt. ſemper reperitur libellus ſeu petitio. & ideo includitur in figura iudicij. Sit ergo concluſio, ꝙ quando proceditur ſine figura iudicij, non eſt neceſſarius libellus in ſcriptis: ſed ſufficit qualiſqualis petitio per modum poſtæ, vt ſupra dixi in præced. fallentia.

24 ¶ † Tertiò fallit, ſi procedendum eſt de plano. Nam tunc non eſt neceſſarius libellus, ſi cauſa ſit vilis: vel de vili, aut leui materia, ſiue leuium perſona-
b rum, vt in auth. niſi breuiores. [b] C. de ſent. ex breui. reci. & l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. procōſul. & leg. & l. leuia. ff. de ac. ſecus ſi cauſa eſſet grauis ponderis. ad quod vide Bar. in extrauag. ad repr. in glo. de plano. & Imo. in Clem. ſæpe. de verb. ſign. verſic. modo videndum eſt de hac dictione, de plano. collat. 31. Sed tu aduerte: quia iſtud videtur eſſe de natura cauſæ, vt non requiratur libellus, vt dicam infra in fallentia 20. ſeu qualitatis perſonarum, vt in fallentia 21. non autem videtur procedere ex natura huius verbi, de plano, de cuius natura & ſignificato vide in dictis locis, & quod latius dicam infra tit. de ordi. co. Et ad prædictas duas fallentias, vide Spec. eod. tit. §. nunc dicendum. verſic. 1. Intellige, ꝙ poſito, quod non eſſet neceſſarius libellus: eſſet neceſſaria qualiſqualis petitio, vt dixi in præcedenti, & vide etiam quæ dixi in cap. fi. infra de ord. cog. artic. 34. q. 2.

25 ¶ † Quartò fallit: ſi procedendum eſſet ſine ſtrepitu iudicij. Nam ſecundum aliquos hæc verba excludunt omnem ſolennitatē iudicij, quæ magis ſpectat ad ordinem, quàm ad veritatis indaginem, ſeu inueſtigationem, hoc tamen non placet Innoc. in c. olim. infra de accuſa. nec Paulo, & Zabar. in Cle. 2. de iud. vt ibi tradit Zabar. q. 41. Et ideo libellus eſt neceſſarius, niſi ſubeſſet alia cauſa. de quo per Old. in d. conſi. 115. quod incipit, in iudicio. & per Bart. in extrauag. ad repri. in verbo, ſine ſtrepitu. & dicūt præfati Doct. de verbo, ſimpliciter, & de ſignificato iſtorum duorum verborum, vide quæ latius dicam in titu. de ordi. cog. & vide quod dixi in cap. fin. infra de ordi. cog. art. 35.

26 ¶ † Quintò fallit, ſi cauſa ſit expedienda ſumma-
riè. Nam tunc non erit neceſſarius libellus, ſecundum glo. in l. 1. C. comminationes vel epiſtolas, quę ſentit, ꝙ in ſummarijs non exigatur ordo iuris. Et idem tenet hic Dom. Ant. Sed illa glo. communiter reprobatur, & eam reprobat Bart. in extrauag. ad reprimen. in verbo, ſummariè. vbi dicit, ꝙ libellus debet eſſe ibi planè formatus: ſicut ſi procederetur ordinariè, per l. 3. in princ. ff. ad exhiben. & idem tenet Io. de Imo. in Cle. ſæpe. ver. his viſis. col. 33. & etiam idem tenet hoc reprobando, opin. Dom. Ant. Idem etiam tenet Zabar. in d. Clemen. ſæpe. ſed aduerte: quia in contrarium fortiter obſt. lex tertia. §. ſciendum. vbi textus dicit, ſummatum. Et per illum textum dicit Ioan. de Lign. ordinem iuris non eſſe neceſſarium. ad quod vide quod dicam infra, fallentia 19. & de ſignificato dicti verbi, ſummariè, & de eius natura, dicam latius inf. ti. de ord. cog. A. B. Et quid, ſi dictum ſit, ad ſimplicem querelam, vide quæ dixi infra de ordi. cogn. c. fin. arti. 40. & etiam vide quod ibi dixi, art. 32. & ſi cauſa extraordinariè agenda, vt dixi, c. fi. de ord. cogn. art. 42. prope finem, vel leuato velo, dixi ibid. Ma.

27 ¶ † Sextò fallit, ſi cauſa eſſet expedienda de fac-
c to, [c] quia tunc nō erit neceſſarius libellus, eo quod iſtud verbum, de facto, importat, ꝙ iudex poſsit procedere uia regia, vt l. 2. in princ. ff. de orig. iur. & ſic intelligitur excluſa omnis ſolennitas iuris poſitiui.

tenet

ADDITIONES.

a ¶ *Iudicium propriè dicitur incipere à li. conteſt. & finitur per ſententiam diffinitiuam. dicit glo. in l. proinde. ff. ad legem Aquil. & no. Bald. in l. diffamari. C. de ingen. manum.*

b ¶ *Quando cauſa eſt breuis, proceditur ſine libello, & quæ cauſę dicātur leues, vide latiſſimè per Georgium Nattam in d. Cle. ſæpe. de verb. ſign. col. 64. verſi. quæ autem cauſa dicatur breuis. cum 2. ſeq.*

c ¶ *De facto. Vide de hoc verbo, & ſimilibus, quæ ſequuntur, per Fel. latè in c. 1. in 8. fall. ſupra de conſt. vbi latè examinat, quid ſimilia verba ponderent.*

tenet Io. de Imo.in d.Clem.sæpe.de verbor.signific. col.penul.& domini de Rota, decis.31.48.335.631. secundum diuersas quotas,per c.cum Ecclesia Sutrina.de causa poss.& proprie.Consuluit Bart.in cons. quod incipit,punctus quæstionis,aliàs incipit, in q. proposita,& vide Lapum,allegatione 128.& Dom. Nellum de sancto Gem.in Tractatu bannitorum,in tertia parte primi temporis,quæst.4.Intellige tamen vt dixi supra, ꝙ requiritur qualisqualis petitio.Et de significato istius verbi, vide quod latius dicam in tit. de ord.cogn.c.fi.art.37.

¶Septimò fallit, si sit causa in qua procedi possit sola facti veritate inspecta, per ea, quæ statim dicta sunt.tenet Ioan. de Imo. in d.cap.penul. & intellige, vt statim dixi.

28 ¶ † Octauò fallit, si sit causa in qua procedi possit sine aliqua solennitate : vel sine iuris solennitate, vel omissis solennitatibus iuris. tenet Io. de Imo. in d.col.penul.allegat no. per Bart.in l.filiusfamilias.ff. de dona. & ibi etiam vide Io.de Imo. & quod etiam tradit Bar.in l.1.ff.de mili.testamento.& consi.188. quod incipit,quæst.& vide Bald. in l.præsbyteri. C. de Episc.& cler. qui in multis contradicit Bart. vide etiam per eum in l.milites.C.de mil.testam. & quod latius dicam in tit.de ordi. cognit. requiritur tamen qualisqualis libellus, vt sæpius dictum est.

¶Nonò fallit,si sit causa,in qua iudex possit procedere ex sua absoluta voluntate, vel potestate, per quæcunque verba hæc denotantia,per quæ alicui esset attributa hæc potestas. ad quod vide Io. de Imo. in d.Clem.sæpe. colum.44. secus si haberet potestatem procedendi per verba denotãtia arbitrium boni viri. Quæ autem sint ista verba denotantia liberam potestatem, vel arbitrium boni viri, aliqua ponit Io.de Imo.in dicto loco.& Bar. & Docto.in l.fideicommissa.§.si sic.ff.de leg.3.& in extrauag. ad reprimend. in verbo, Videbitur. & latè dixi in repet. l.si quis arbitratu.ff.de verb.oblig.& in Tract. de arbitr.§.23. fortè dicam in tit.de ord. cognit.vel in tit. de arbit.intellige tamen,vt sæpius dictum est, quòd procedat qualisqualis petitio.

29 ¶ † Decimò fallit, quãdo factum proponitur coa ram Papa : [a] quia tunc non est necessarius libellus, secundum Hostiensem,& Ioan.de Imo. hic, qui remittit ad no.per se in cap.1.de li.contest.& idem Stephan. & Zabar.in Clem.sæpe.quæst.15.& per Inno. in cap.cum venissent.supra de restitut. in integrum, in quarto intellectu. facit, quod dixi supra in prima fallentia, in exemplo Salomonis, & quod dixi supra in sexta fallentia. Ista enim narratio, quæ fit coram Papa, habetur pro libello & petitione. & idem ego arbitror, si fieret coram Principe : quia ipse solutus est legibus, vt l.Princeps.de leg.& Inst. de iure naturali.§.sed quod Principi. Et idem arbitror de omnib bus alijs, qui funguntur [b] iure Principis, per no.per Bar.& Io. de Imo.in l.infamem.ff.de pub.iud.& per Bart.in l.hostes.ff. de capti. & vide gl.quam allegabo in cap.1.inf.de maled. & per Bart.in l.3. ff.de mino. & per Cyn.in l.si ea lege. C.de condict. ob causam. Fortè latius dicam infra in titu. de ordine cognitio. cap.2. artic.21.

30 ¶ † Vndecimò fallit, si consuetudo habet, quòd non detur libellus : quia consuetudo valet in his, quæ sunt circa indicta.C.de priuil. scholarium.l.fin. lib.12.facit c.3.in fi.infra de eo,qui mit.in poss. causa rei seruan. secundum Innocen. & Ioan. Andr. & Docto.hic.facit etiam cap.ex literis. supra de consti. & C.de diuersis officijs,& apparitoribus.l.1. lib.12. sentit Bart.in auth.offeratur. C.de li.conte. & idem Zenzelinus,& Ioan.de Imo.in Clem.sepe.colum.7. & Specu. eod.titu.§.nunc dicendum.versi.21.per iura prælegata, & per l.1. C. de auro coronario, lib. 10.& C.de primipilo.in l.2.in fi.& Io. And.in addit. Specul.ad dictum ver.& Iacobin. Balduini in 4.lib. prælegati operis, per §.ex non scripto. Inst.de iure naturali.allegat etiam l.testa.& l.fin.C.de testa.& C. de excu. munerum. l. maximè.& C. de metallarijs. l.2.lib.11.& C.de præpositis sacro.scriniorum. l.vnicuique.& de cursu publ.l.publici.lib.12. & de diuersis officijs & apparitoribus. in l.2.eo.lib. & idem tenet Roff.in d.Rubr. in quibus causis libellus nõ datur. vbi dicit, quòd prouinciæ in quibus libellus nõ datur, non multum peccant. Sed Dom. meus hic dicit, ꝙ putat hunc casum procedere, vt non detur petitio per modum libelli, sed ꝙ petitio saltem non sit apud acta,credit cõsuetudinem valere, tanquam minus rationabilem,per no.in d. Clem.sepe.de quo dixi in prima fallen.

31 ¶ † Duodecimò fallit, si statuto hoc disponeretur,ar. præcedentium. no.Zenze. & Ioan. de Imola, in d. Cle.sæpe,qui dicunt, quòd virtute consuetudinis & statuti municipalis, potest induci, vt omittatur solẽnitas iudiciorum,per c.pen.de eo, qui mitti. in poss.& declara,vt dixi in præced.

32 ¶ † Decimotertiò fallit,secundum Innocen.Hostien.& Ioan.Andr. hic, si partes conueniant, ꝙ iudex non in figura iudicij,sed de plano ex officio suo veritatem audiat, & inquirat, & secundum reperta dicat, & sic intelligunt quidam l.quoties. in fi. C.de priuil.scholar.lib.12.quem casum dicunt specialem. & quod no. in Authent.vt differ.iud. §.si vero contigerit.colla.9. & in cap.cum tempore. 1.responso.supra de arbitr. non enim posset fieri ex conuentione partium, quod omisso libello, iudex sententiam diceret. Et optimè loquuntur,secundum Do.meum, quia sicut partes ex toto possunt cedere liti, vt in cadudum.de elect. & in l. postquam liti. C.de pact.de quo latius dicam infra in c.5.arti.31. fortius possunt totam quæstionem ponere in manibus iudicis, sed dictum suum non erit sententia diffinitiua : sed dabit quoddam mandatum, prout sibi videbitur. ad quod vide bonam gl.in c.fi.de re iud.lib.6. & quod no.in c.de causis.de re iudi.& hoc modo potest procedere opin. quæ vult,libellum posse à partibus remitti,ut dixi supra in 4.opinione. Et hoc uoluit Specul.eod.titu.§.nunc dicendum. uersi.9. & fuit opin. Accur.& sequitur Roffr.in d.Rub. in quibus causis non offertur libellus. & Iacob.Balduini,qui dicit,ꝙ requiritur expressus consensus partium, ut dicit Io. Andr.in addit.Specul.ad dictum uersic.9. aliàs non valet

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Iaſ. qui confirmat hãc limitationem tribus modis, in l.1.in 3.col. ff.de eden.*

b ¶ *Ciuitates, quæ non recognoſcunt ſuperiorem : ita Bald.in d.l.3.in princ. ff.de mino. & adde Bart. in l.1.C. ſi aduer. rem iud.*

valet processus.ar.c.dudum. de elect. & c.1.infra de li.contest. & sequitur hic Dom.meus. Aduerte tamen : quia Barto.in l.1.C.de li.contest.tenet, quòd partes possunt renunciare libello : sed nõ quod porrigatur qualisqualis petitio : quia hic concurrit commodum iudicis, vt certam ferat sententiam, & sic Barto. videtur contradicere his, quæ supra dixi in 10.op.& sibijpsi. Sed possumus saluare hoc dictum, intelligendo,vt supra dixi, videlicet, quando partes conuenirent,quòd iudex non procederet,vt iudex : aliàs secus : quia non possent partes renunciare iuri introducenti solennitatem, vt l.nemo potest. ff.de leg.1. & supra dixi post Barto. in 9. op. Sed non possumus saluare hoc dictum, intelligendo vt supra dixi. Sed si velint partes,quod iudex procedat,tan
a quam arbitrator [a] vel similis, possunt hoc facere per l.sed si in seruum.§.si quis.ff.de arbit. & sequitur hic Io.de Imo.& idem voluit Inno. in c.de causis. supra de offic.deleg.& Gul.Zenze.& Ioan.de Imo.in Clemen.sæpe.de verb.sign. facit c.literas. de præsumpt. & d.c.cum tempore.de arbi.& quod no.in Auth.vt differentes iudices. §.si verò.& idem per iura prælegata volunt Laudinus, Pau.& Zabar.in d. Clem.sepe. vbi etiam dicunt, quòd actis iudicialibus inductis in publicam vtilitatem, quales sunt solennes,ut libellus,litis contesta.&c. non possunt partes renunciare,sed solùm actis partialibus, quales sunt productiones testium, instrumentorum, & similes. sic dicit Zenze. posse intelligi quod no.2.quæst.1. cap.in primis. Nec obstat l.quoties.C.de priuil.schol.quia quod in illa lege dicitur, est ratione specialitatis de scẽdentis ex vtilitate causæ, vt dixi in tertia fallentia. Et procedit secundum antiqua tempora,secundum quæ non erat necessarius libellus : nisi in personis illustribus, in recitatione opin. Et ideo partes poterant renunciare iuri speciali, quia facilius tollitur ius speciale, quàm commune, vt l.milites. §.militiæ missus. ff.de milit. testamen. facit quod dicam infra fallentia 18.

33 ¶ † Decimoquartò fallit in omnibus casibus, in quibus non exigitur litis contestatio, secundum Innoc. & Ioan.And. hic,quos sequitur Dom.Anton. facit,quod dicam in sequenti fallentia, & istos casus videbimus infra, vt li. non contest. Sed hæc fallentia non placet hic Dom.meo : quoniam ista sunt separata: scilicet,libelli oblatio, & litis contestatio: vn de non sequitur, ꝙ vno sublato, tollatur reliquum, arg.§.affinitatis.Inst.de nupt. & pro hoc etiam bene facit,quod no.glo.in verbo, necessario. in fi.in Clemen.sæpe. de verb. significe. vbi glo.per contrarium concludit,quòd licet sit remota libelli oblatio: non tamen intelligitur sublata litis contestatio : quia satis est, quòd de li.contest. nihil sit dictum. ita ergo & in terminis nostris per cõtrarium, & mihi placet : quia ex separatis non fit illatio, & maximè in cõrectiuis non sit extensio,vt in iuribus vulgatis,& adde quæ dicam in seq. fallen.

34 ¶ † Decimoquintò fallit in casibus,in quibus nõ est necessarium, quòd sententia feratur in scriptis. hoc voluit gl.2. in auth.offeratur. C.de litis contest. Et hoc etiam reperio tenere hic dom.Iacob.Zoc. & Doct.Modern. Sed tu dic, quod aut sententia non est ferenda in scriptis ex forma statuti, consuetudinis,vel delegationis specificè loquentis,& remittentis hanc solennitatem solùm in sententia : Et arbitror, ꝙ exigatur litis contestatio, per ea,quæ dixi in præcedenti fallẽtia,nisi qualitas causę omnino aliud suaderet. Nam si qualitate causæ, vt quia leuis,aut vilis, vel propter similem causam remitteretur hæc solennitas, intelligeretur etiam remissa solennitas libelli & litis cõtestationis,propter eandem rationem in æquiparatis, per no.in l.si quis seruo. de furtis. & l.1. de legat.1.& in materia extensionis iurium exorbitantium, de qua maximè per Moderniores in l.si uero.§.de viro.ff.sol.matr.& in alijs iuribus vulgatis, & hæc videtur sensisse d.glo. 2. dum remittit ad authen.nisi breuiores.C.de sent.ex breu.reci.

35 ¶ † Decimosextò fallit in notorijs, secundum Innocen. & Docto. hic.allegat Innocen.2.quæstio. 1. cap.manifesta, & infra de iureiuran. cap. ad nostram. Sed melius facit cap. quoniam. supra de filijs præsbyt. Sed tamen, vt supra dictum est sæpius, requiritur qualisqualis petitio, vt dicit Ioan. Andr. in cap.vestra. infra de cohabita.cle.& mulie. & uide quod ibi dixi.

36 ¶ † Decimoseptimò fallit in causa inquisitionis, quòd quidam dicunt simpliciter procedere. Alij verò volunt, quòd istud habeat locum, quando iudex procederet ex puro & mero ipsius officio:secus si ad partis instantiã. ad quod vide,quod latè dixi in c.qualiter. el 2.infra de accusationibus.in 11.princ. art. q.11. & 13.

37 ¶ † Decimooctauò fallit in denunciatione, secundum aliquos, quod intellige in denunciatione Euangelica : secus in Canonica, seu iudiciali : quia in illa videtur necessarius libellus, secundum Ioan. Andr. hic, & Docto.per cap.licet. & in cap.cum dilecti,& c.prælatorum.& c.qualiter.il 2.infra de accusationibus.& per Specu. eod.tit. §.nunc dicendum. versi.2. Sed tu vide quæ latius dixi in c.nouit. supra de iudicijs.

38 ¶ † Decimononò fallit in casibus,in quibus sententia non pararet magnum præiudicium, vel pararet tale, quod per aliud iudicium potest reparari absque appellatione, vel restitutione in integrum, vel simili remedio. Ioan. de Lig. in Clemen. sæpe. de verbo.significe.& Dom.meus hic, quia tunc proceditur summariè, per no. in l.3.§. sciendum. ff. ad exhiben. vbi tex. vult, quòd in talibus causis iudex procedat summatim, quod est contra id, quod dixi supra post Bart. & Ioan.de Imo. in quinta fallentia. Nam secundum opin. prædictorum, licet procedendum esset summariè : [b] tamen requireretur li
b bellus, vt ibi dixi.

39 ¶ † Vigesimò fallit in causis vilibus, & maximè vilium personarum,in quibus nedum ꝙ non requiratur

ADDITIONES.

a ¶ *Si partes volunt iudicem procedere, vt arbitratorem : tunc potest remittere libelli ſolennitatem, ſed tũc non valet vt ſententia, ſed in vim pacti. ar.l.2. C.commun. vtriuſque iu. & declarat Abbas & Modern. in c. decanis. in 3.col.ſup.de offi. deleg.*

b ¶ *Adde ꝙ quamuis cauſa ſit ſummariè tractanda, tamen perſonæ litigantes ſunt plenariè legitimandæ : ita tenet glo. in l.2. in glo.pen. C.de edi.diui Adria.tol. no. Barto. ibi, & Moder. in Rubr. C.qui admitti. in princ.*

ratur libellus. Sed nec requiritur aliqua ſcriptura, vt in authen. niſi breuiores. C. de ſenten. ex breui. reci. & in c. ſi quis cum clerico. 11. quæſtio. 1. & hoc voluit hic glo. noſtra, & Ioan. Andr. & Docto. Roſr. in d. Rubr. §. in quibus cauſis libellus non offeratur, & Iaco. Bald. & Specul. in d. §. nunc dicendum. verſ. 3. & licet quidam dicant, q̃ vilis cauſa dicitur duorum aureorum: tamen Roſre. & Spec. in d. ver. 3. & Ioan. An. ibi in additio. concludunt hoc eſſe relinquendum arbitrio iudicis: quia arbitrabitur inſpecta qualitate perſonarum & cauſæ, per l. cũ hi. §. ſed & perſonarum. ff. de tranſact. & ſupra, quod metus cauſa. in c. fin. & ff. de vſu & habi. in l. plenum. §. 1. & ſequitur hic Dom. meus, quod maximè procedit, ſi partes hoc poſtulant. Et ita intelligũt quidam l. quoties. C. de priuil. ſcholar. lib. 12. vt dixi ſupra, in 13. fallentia. requiritur tamen verbalis petitio & narratio, ex qua petentis intentio concludatur. A. B. Et ideo coram vicarijs & officialibus inſtan. non eſt offerendus libellus: tum quia cauſæ ſunt viles: tum etiam quia coram ignorante ll. non requiritur libellus, ſed ſimplici via ſint contenti. Bald. in d. authent. niſi breuiores. Ma.

40 ¶ † Vigeſimoprimò fallit in cauſis vilium perſonarum, vt pauperum, ruſticorũ, & ſimilium: quamuis cauſa non eſſet vilis. hoc ſentiunt hic Doctores, facientes de præcedenti caſu, & hoc caſu duas fallentias. facit tex. in Authen. de manda. Princip. §. ſit tibi. colla. 3. & quamuis ille tex. in quantum loquitur per dictionem, maximè, videatur requirere duo, ſcilicet, quòd cauſa ſit vilis, & vilium perſonarum: tamen glo. ibi ponit duas lecturas, & tenet, quòd dictio, maximè, ibi abundet, & quòd quælibet cauſa per ſe ſufficiat, & hæc opinio placet hic Dom. meo. Mouetur: quia aliàs nulla ſpecialitas videretur eſſe in vilibus perſonis: eo quòd inter quoſcunque ſi cauſa eſt vilis, non requiritur ſcriptura, vt in auth. niſi breuiores, & in hanc ſententiam videtur inclinare Speculat. in d. verſic. 3. dicens, ſi cauſa ſit vilis: quia modicæ ſummæ, vel ſit vilium perſonarum, & ſic loquitur alternatiuè, quod declarat ibi Io. An. in addit. & latius Iaco. Bal. in d. tracta. ver. 3. & mihi placet: quia ſi cauſa eſt vilis & leuis, plus exoneretur, ſi ordinariè procederetur, quàm eſſet cauſa, & ideo etiam ſi talis cauſa eſſet inter diuites & potentes, nihilominus non eſſet iuris ordo ſeruandus, & iſtud eſt, quod vult dictus §. ſit tibi. dum dicit, maximè vilium perſonarum. & ſic dictio maximè, ſtat propriè, & non ſuperabundat. Si verò cauſa non eſt leuis, ſed eſt pauperis & vilis perſonæ, proceditur abſque ordine: quia non habent tales, vnde poſſint expenſas facere.

41 ¶ † Vigeſimoſecundò fallit, ſi manu militari petatur ſententia mãdari executioni: quia tunc nõ eſt neceſſarius libellus: quia aliàs non eſſet litium finis, ſed finis vnius litis, eſſet principium alterius, quod eſſe non debet, vt l. terminato. C. de fruct. & li. expen. C. de rebus cred. in l. ſi quis, & contra no. in c. finem. infra de dolo & contum. ſecundum dom. Mar. hic. Sed tu aduerte: quia iſte articulus eſt intricatus & difficilis, & variæ ſunt opinio. glo. enim in l. qui de inofficioſo. ff. de inoffic. teſtamen. tenet ſimpliciter, quòd in executione ſententiæ non ſit neceſſarius libellus, & idem tenet in l. minor 25. annis, cui fideicommiſſum. ff. de mino. pro qua opinione videtur ius in l. penult. C. de arbit. vbi litera videtur apertè velle, quòd per actionem in factum, ſententia mandetur executioni. Specul. in titu. de libel. concep. §. nunc dicendum. ver. 25. primò videtur tenere dictam opin. quòd libellus non ſit neceſſarius, etiam ſi agatur actione in factum ex ſententia, de qua actione habetur in l. actori. C. de rebus credit. quæ actio aliàs appellatur actio iudicati, vt l. miles. ff. de re iudic. & hoc ne lites ex litibus oriantur, vt dixi. al legat etiam quendam Doct. Bene. qui fuit Doctor Ioan. Faſioli, vt dicit ibi Ioan. Andr. in additio. tenentem prædictam opin. Mouetur: quia iſta actio eſt alterius naturæ, quàm reliquæ, in quibus ſummaria cognitio requiritur: quia non eſt in iudicio examinanda & terminanda: ſed eſt executioni mandanda, cum parta, ſeu parata dicatur. ff. de mino. in d. l. minor, & C. de executio. rei iudica. in l. ſi cauſam, & ff. de re iudic. in l. 4. §. ſi ex conuentione. ſed parata non eſſet, ſi requireretur libellus, litis conteſtatio &c. Vnde concludit, quòd iudex nihil aliud inſpicere debet, niſi an ſit iudicatum. ff. de iudi. in l. ſi Prætor. & iſtam opinionem ſenſit Archidiac. 2. quæſtio. 1. in cap. ſicut. vbi tenet, libellum non eſſe neceſſarium in executione ſentẽtiæ per cap. Adam. de pœniten. diſtinct. 1. Et cum hac opin. concordat Martinus de Fano, dicens, quòd executio fit iudicis officio, & cum in facto conſiſtat, & ſummaria ſit cognitio, non debet aſſumere partes iudicis, ſed executoris: vnde ſecundum eum, nec actio debet proponi, nec litis conteſtatio fieri: ne lites ex litibus oriantur, vt dixi. vnde libellus non debet offerri, ar. ne vis fiat ei, qui in poſſeſsionem mittitur. in l. ſi quis miſſum, & ff. de religio. & ſumpt. fune. in l. ſi quis ſepulchrum. & ff. de offi. proconſ. in l. ne quicquam. §. de plano. & eandem opinionem tenet Gui. de Suza. Et ſic ſecundum prædictorum opin. pro executione ſententiæ non eſt neceſſarius libellus. Innoc. vero & Hoſtien. tenent contrarium in cap. cum venerabilis. infra de exceptio. volentes, quòd ſiue agatur actione in factum, ſiue officio iudicis, neceſſarius ſit libellus, & idem in effectu voluit Iaco. Bald. per tex. in authent. offeratur, & in authent. libellum. C. de li. conteſt. dicens, quòd ſiue petatur contra reum, vel in eius bonis executio ſententię actione in factum, ſiue iudicis officium imploratur: quibus duobus modis petitur executio ſententiæ, vt infra l. properandum. §. ſinautem reus. C. de iud. & in l. à diuo Pio. ff. de re iudic. & in l. pen. C. de execu. rei iudica. libellus non eſt neceſſarius. Idem etiam voluit Albertus Papienſis, cum ſit actio, nec inueniatur caſus exceptus à iure. facit. ff. de petit. hæred. in l. item veniunt. §. cum prædiximus. Et pro hac opinione facit l. intra dies. ff. de re iudic. vbi tex. videtur velle quòd agatur iudicati. Et verbum agatur, denotat, quòd ordinariè procedatur, vt l. licet. §. ſi plures. ff. de procur. & in l. is apud quem. ff. de eden. & ad idem facit tex. in l. item veniunt. §. idem rectè. ff. de petitio. hæred. & l. 11. C. quando ex facto tuto. Specula. verò in d. verſicu. 25. recitatis quibuſdam opinio. concludit, quòd cum officio iudicis petitur executio ſententiæ in beneficium: tunc contra certam perſonam nihil petatur ab initio, non eſt neceſſarius libellus, argum. l. minor 25. annis. ibi,

ibi, ad initium. Sed ſi contra condemnatum peteretur executio, & reus ſe opponeret dicens ſententiam nullam, vel executionem non eſſe faciendam, quod facere poteſt. ff. de iudi. in l. ſi Prætor. §. Marcellus, & propter hoc petat libellum, dicit Speculator quòd credit, quòd libellus ſit offerendus. Sed Ioan. Andr. ibi in additio. dicit, quòd Azo in primo membro diſtinxit, vt Specula. inducens eandem. l. ſubdit tamẽ, quòd illud procedit, ſiue coram iudice proferente, ſiue coram alio, cui commiſit, petatur executio. & inducit. c. poſtulaſti. ſupra de foro competenti, & cap. Romana. eod. titu. lib. 6. & l. à diuo Pio. §. 1. de re iudica. Et dicit, quòd offertur ſententia pro libello illi mero executori, per l. primã. C. de re iudica. pro quo Ioan. Andr. etiam allegat q̃ ipſe no. in cap. dudum. ſupra de elect. in verbo, conteſtationem. Inſuper etiam cum ſecundo membro Speculatoris cõcordat Azo ſubdens, quòd vbi non petitur libellus ab opponente, non erit neceſſarium illum offerre: ſed, vt dixi, ſufficeret ſimplex petitio ſcripto, vel verbo, cum actione inſerta, vt no. in Clemen. ſæpe. §. primo, ad finem magnæ gl. & §. verum. de verborum ſignific. ſecundum Ioan. Andr. in additio. Specula. ver. in titu. de executione ſententiæ. §. qualiter. aliàs incipit, breuiter. dicit, quòd ſi pro executione ſententiæ agatur iudicati, vel actione in factum, debet offerri libellus, per l. edita. C. de eden. l. primã. ff. de eden. Sed ſi imploratur officium iudicis, non eſt offerendus libellus. per l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudicata. Et hanc opinionem videtur approbare Bald. in l. minor 25. annis. ff. de mino. & Barto. in l. intra dies. ff. de re iudic. videa tur tamen Bartolus reſidere, quòd aut executio a petitur coram eo iudice, per eum, pro quo lata eſt ſententia, contra eum, contra quem lata eſt, & non eſt neceſſarius. Aut petitur coram alio iudice, vel per alium, quàm contra illum, contra quem lata eſt: quo caſu, debet agi actione iudicati, & ſic actione in factum, non officio iudicis, & tunc libellus eſt neceſſarius, ſed non requiritur cum tanta ſolennitate, ſicut in alijs iudicijs principalibus. Idem tamen Bartolus in l. iubere. ff. de iuriſdict. omnium iudicum, ſimpliciter tenet libellum non eſſe neceſſarium. Dominus Antonius diſtinguit, quòd aut petitur executio ſententiæ coram eodem iudice, qui iudicauit, coram quo notorium eſt de iuſtitia partis. & idem ſit ſi contradictori in executione, qui fuit in ſententia, non eſt neceſſarius libellus: ſiue agatur actione in factum vel iudicati, ſiue officio iudicis: cum factum ſit ſibi notorium, & cauſa ſit ſummaria, vt d. §. ſi ſuper rebus, pro quo facit, quod dixi in 16. fallentia. Aut petitur coram alio iudice, & nullus apparet contradictor: ſufficit tunc ſententia pro libello, vt dixi ſupra ſecundum Ioannem Andream. Si verò apparet nouus contradictor: adhuc etiam Domin. Anton. tenet idem ex eo, quia cauſa eſt ſummaria. dicit tamen, quòd requiritur qualiſqualis petitio. & ſic ſecundum Dominum Antonium, non eſt differentia, an agatur coram eodem iudice, vel alio, vel actione in factum, vel per officium iudicis. Sed tu aduerte: quia non ſequitur, debet procedi ſummariè: ergo non exigitur libellus, ad quod vide, quod dixi ſupra in quinta fallentia. Et no. circa prædicta, quòd Angelus in l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iudica. dicit, quòd quando imploratur officium iudicis pro executione ſententiæ, debet fieri iudicium coram iudice, qui vult ſententiam, vel eius ſucceſſore: non autem poterit peti coram alio diuerſo, vt etiam aliquid tactum fuit ſupra in opinione Bartoli, niſi fuerit requiſitus per literas iudicantis, & ſic intelligunt dictam l. à diuo Pio. §. primo. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudic. & C. de Epiſcop. audientia. in l. ſi quis litigantium, & ff. de bon. authoritate iudic. poſſ. in l. cum vnus. §. 1. Sed actione in factum vel iudicati, poteſt agi etiam coram alio diuerſo iudice, dummodo aliàs ſit competens: nec ſunt neceſſariæ aliæ literæ. de quo per Bartolum in dicta l. à diuo Pio. §. 1. & per Speculatorem in titu. de executione ſententiæ. §. nunc videndum. verſicu. ſed pone. Et ibi vult Angelus, quòd libellus offeratur hoc caſu, & quòd procedetur in figura iudicij ſummarij, & ſic intelligit d. l. à diuo, §. ſi ſuper rebus, & l. 2. ff. de re iudicata. & ſic videtur concordare cum vltima opinione Speculator. ad quod vide no. per Cynum in l. ab executore. C. quorum appella. non recipiantur. Sed Ioan. de Imola in d. l. intra dies. dicit, quòd opinio glo. in d. l. qui de inoffic. & in d. l. minor. quam allegaui ſupra in princip. videtur ſibi verior, pro qua allegat l. penult. C. de arbit. Nec obſtat l. prima, ff. de eden. cum ſimil. vbi probatur, quòd agens aliqua actione, debet libellum offerre, prout latius dixi ſupra in 9. opinione, quia debet intelligi, quando agitur actione deſcendenti ex aliquo facto non deciſo per ſententiam, quæ tranſiſſet in rem iudicatam, aliàs ſecus: ne lites ex litibus oriantur, vt dictum eſt. facit l. 4. §. ait Prætor. ff. de re iudicata. Nec obſtat l. item veniunt. §. idem rectè. ff. de petitio. hæred. quia ibi non dicitur, quòd libellus ſit offerendus, nec lis conteſtanda: Sed quòd durat poteſtas dandi ſeruum pro noxa, donec quis conueniatur iudicati. Et ſic poteſt intelligi, quòd duret, donec fuerit conuentus per ipſam actionem iudicati. & licet aliàs ante litem conteſtatam, non dicatur quis agere, ſed agere velle, vt in l. amplius non peti. ff. rem ratam habe. illud procedit in actionibus, in quibus lis eſſet conteſtanda: non in alijs, in quibus non eſt conteſtanda, vt in l. ita autem. in princip. cum ibi no. ff. de adminiſtr. tutor. & in cap. ad noſtram. el 2. infra de iureiuran. & in l. 4. §. toties. ff. de damno infecto, ſecundum Ioan. Andr. in d. l. intra dies. qui tamen ſubdit, quòd in practica tutius eſſet ſeruare opinionem communem. Sed non aperit, quæ ſit iſta opinio communis. Arbitror, quod velit dicere libellum neceſſarium: ſed vt apparet ex ſuperioribus, iſta non eſt communis: ſed poſito quòd libellus non ſit neceſſarius, iſtud videtur procedere, quando peteretur executio ſententiæ liquidæ: ſed neceſſarium eſſet liquidare ſententiam, propter ipſius dubitationem neceſſarium eſſet offerre libellum. facit

ADDITIO.

a ¶ *In iſto artic. vtrum in executione requiratur libellus, litis conteſtatio & ſimiles actus, res eſt admodum dubia. vide latè dom. Alex. in l. à diuo Pio. in §. 1. ff. de re iud. & eundem Alex. in conſi. 50. in 3. col. lib. 2.*

cit l.fin. C.de compensa.in ratione sui, & C. de sent. quæ sine certa quanti. in l. fin. secundum Baldum in dicta l.minor 25. annis, cui fideicommissum. ff. de minor.

42 ¶ † Vigesimotertiò fallit, quando petitur executio alicuius remedij litis decisiui, seu melius litis contestationis impeditiui, vt in c.1.de lite contest.lib.6. Et hoc ne lites ex litibus oriantur, vt in c.finem. inf. de dolo & contum. & in l.terminato. C.de fruct. & litis expen. dixi in c.præcedenti. Et per hoc dicunt quidam, quòd quando adiudicatur Ecclesijs cũ pertinentijs, pertinentiæ probantur absque libello, vt no. in cap. cum ad sedem. infra de restitutio.spol. & ideo si petitur executio transactionis, vel compensationis, aut sententia: nõ est necessarius libellus. Sed tu dic de sententia, vt dixi in præcedenti fallentia. Sed quoad transactionem, vel similem compositionem arbitror, quòd si agatur ex illis, necessarius sit libellus. Nec obstat cap.1. de lit. contesta. lib.6. quia non sequitur, exceptio transactionis impedit litis ingressum, vt ibi: ergo si agitur vigore transactionis, non est necessarius libellus, per ea quæ superius dixi.

43 ¶ † Vigesimoquartò fallit in re desiderante celeritatem: [a] vnde in cautione damni infecti, quæ desiderat celeritatem, non debet dari libellus, secundum aliquos, vt traditur in l.1. de damno infecto. Alij verò tenent per illam legem, q̃ debeat dari, vt hic per Innoc. sed Hostien. tenet hoc esse arbitrariũ, prout iudex ex causa viderit illum dandum vel non dandum, argum. d.l.1. & l.4. §. hoc autem iudicium, & §. toties, & l.1. & 2. ff. de fer. & c. licet. infra de fer. & sequitur hic Dom. meus, & Specu. eod. tit. §. nunc dicendum. versi. 32. facit. quia huiusmodi cautio iudicis officio expeditur, & ideo non videtur libellus necessarius, vt dictis iuribus, nisi iudex aliud arbitretur. facit etiam l. Prætor ait. 1. respõso. & l. qui bono. §. quidam. §. penul. & antepenult. & l. in causæ. ff. de dam. infec. Sed Iacob. Bald. dicebat, quòd quamuis iudicis officio petatur, nihilominus necessarius esset
b libellus, [b] argum. l. scire oportet. ff. de excusat. tuto. ad quod etiam allegat: quia nomine actionis continetur hæc cautio. ff. de act. & oblig. in l. actionis. sed in actione dandus est libellus, vt in d. authen. offeratur. C. de litis contest. ergo, &c. Alij verò dicunt, q̃ petitur actione in factum, vt d.l. Prætor. in prin. sed dicit Spec. ad saluandas opin. quòd dabitur quasi libellus. id est, petitio: nec dabitur, nisi modica dilatio, vt in l.3. ff. de re iudic. mihi placet, quòd potius sit necessarius, sed posset esse tantum imminens, quòd iudex sine libello posset procedere, & sic videtur arbitrium.

44 ¶ † Vigesimoquintò fallit in causa spirituali, secundum Hostien. hic, per c.1. inf. de do. & contum. & sequitur hic Ioan. And. & etiam Dom. Anton. & Specu. in d.§. nunc dicendum. versi.2. sed dicit Ioan. Andr. ibi in addit. quòd d.c.1. non probat illud, ad quod inducitur: quamuis dictum suum sit verum in casibus Cle. dispendiosam. de iudi. & idem Ioan. de Imo. hic per illam Cle. quæ solùm enumerat certas causas speciales spirituales. Et sic in alijs videtur secus. ar. cap. nonne. infra de præsum. l. maritus. C. de procur. Non ob. d.c.1. de dolo & cont. quia ibi nõ dicitur, q̃ sit necessarius libellus, sed dicitur, quòd in causis ecclesiasticis, & inter personas ecclesiasticas rigor iuris non est seruandus. quod est intelligẽdum, vt ibi dicit gl. de rigore quoad pœnas à iuris rigore inductas, vt illę tunc locum non habeant, & sic non loquitur, quoad alia concernentia ordinem substantialem iudicij.

45 ¶ † Vigesimosextò fallit in causa beneficiali, quãdo agitur de beneficijs authoritate apostolica obtinendis, secundum quosdam, vt no. de ẽpta. & qual. in c. accepimus. & refert hic Io. And. & idem Specu. in d.§. nunc dicendum. versi.6. qui dicit, q̃ litera Apostolica habetur loco libelli. & idem dicit ibi Spec. si agatur de beneficijs minus canonicè obtentis, sine diœcesani conscientia, per c.3. infra de constit. 16.q. 8. c. nullus, secundum Spec. ibi. Sed tu dic, vt dixi in præcedenti fallentia, & dicam in seq. & vt latius dixi in d. Cle. dispendiosam.

46 ¶ † Vigesimoseptimò fallit in causa matrimoniali, quando iudex procedit ex officio, vt infra de clan. despon. ca. cum inhibitio. & ita debet intelligi c. Albericus. infra de test. secundum Ioan. And. hic, qui remittit ad ibi no. Sed tu dic, vt dixi in duab. prę cedentibus fallentijs, & latius in d. Clemen. dispendiosam. vbi in quibusque causis beneficialibus & decimarum, necnon & super matrimonijs & vsuris, & eas quoquo modo tangentibus, proceditur simpliciter, & sine figura iudicij, &c. vide quæ latius ibi dixi.

47 ¶ † Vigesimooctauò fallit, si non agitur contra aliquam specialem personam, nec apparet contradictor, vt in authen. si omnes. C. si vt se ab hæred. absti neat. A. B. Sed aduerte, quia Bar. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ff. de offic. proconsul. & leg. quãdo tractat, an requiratur libellus, quando imploratur officium iudicis contra incertam personam, si simpliciter intelligatur, videtur velle, q̃ libellus sit necessarius. Specu. in titu. de offi. iud. §.1. ver. porrò. videtur velle, quòd non sit necessarius: debeat tamen qualisqualis petitio porrigi, vt iudex posit deliberare quid debeat agere. Ma.

48 ¶ † Vigesimononò fallit, secundum aliquos,
c quando creditor [c] pactus est, vt sua authoritate pos sit ingredi possessionem: quod procedere potest, vel si extraiudicialiter id facit, vel si volens vrbanius agere, secundum ea, quæ traduntur in l.3. C. de pig. maximè per Bartolum in repet. hoc petat à iudice, nullo

ADDITIONES.

a ¶ *Celeritatem. Vide Alexand. consil. 22. & consil. 43. lib.4.*

b ¶ *Quando imploratur officium iudicis, an sit necessarius libellus. vide omnino Bald. in addit. Specul. de lib. con. p. ver. officium iudicis, & Bart. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. vbi etiam Modern. ff. de offic. proconsul. & leg. & vbi competit officium iudicis, an requiratur plena causæ cognitio, vide omnino Felyn. in cap.2. extra de offic. iud.*

c ¶ *Quando creditor paciscitur de ingrediendo propria authoritate, vide Bar. in d.l. creditores. in 10. col. ver. super secundo. C. de pign. & Alex. in consi. 106. colum. pen. lib.3. & fit tamen differentia, an pactum constet per instrumentum, an per testes, vt ibidem per Bart. in 5.q. Bal. in l.2.3. col. C. de iure emphyt.*

nullo contradictore: valet enim concesio facta per iudicem absque libello. Sed si debitor contradicat, libellus est offerendus. hoc tenet Iacob. Bal. in d.l.3. & Ioan. And. in addit. Spec. eo. ti. §. nunc dicendum. versi.9. & Bald. in cap.1. secundo responso. de pace iuram. firman. qui allegat quandam glo. quam non habeo.

49 ¶ † Trigesimò fallit in syndicatu officialium, vt l.1. C. vt omnes tam ciuiles, quàm criminales, & in Authen. vt iudices sine quoquo suffragio. §. necessitatem. col.2. secundum Hostiensem, & Ioan. Andr. hic, & Docto. Bald. tamen in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. & leg. tangit & expresè non decidit: sed Bald. & do. Rap. in l. secunda, ff. quod quisque iuris, videtur potius libellum esse offerendum.

50 ¶ † Trigesimoprimò fallit, quando Episcopus audit accusationẽ iudicis fugiẽtis, ne reddat rationem, qui captus est, vt in d.§. necesitate. tradit Spec. in d. §. nunc dicendum. versi.5.

51 ¶ † Trigesimosecundò fallit, quando litigatur inter religiosos de pertinentibus ad religionem, vt in c. fi. de regula. & in cap. reprehensibilis. de appel. secundum Io. And. hic.

52 ¶ † Trigesimotertiò fallit, quando Episcopus cognoscit de causa ciuili inter clericos sibi subiectos, vt in Authen. vt clerici apud proprios Episcopos. in princ. colum.6. 11. quæst. 1. cap. si quis cum clerico, & cap. quicunque litis. secundum Iac. Bald. & Rofred. sed dicit Specu. eodem titu. versi.4. quod quicquid alij dicant, ipse intelligit iura prædicta in minoribus causis, faciunt no. in cap. quoniam contra. de proba. ad quod vide, quæ dixi supra fallentia 20. & sequen. Et aduerte: quia in casu istius fallentiæ, & illarum duarum fallentiarum, sicut coram ordinario non debet dari libellus, ita nec coram delegato: cum eadem sit ratio vtrobique, & ideo idem ius. supra de constit. cap. translato. secundum Specul. in d. §. nunc dicendum. ver.4. & sequitur ibi Io. An. in addit. & idem tenet hic, licet quidam voluerũt coram delegato libellum esse dandum, & adde hanc declarationem ad illas duas fallentias.

53 ¶ † Trigesimoquartò fallit, cum tutor accusat. C. qui accu. non possunt. l.2. & cum seq. excusat. ff. de excusa. tu. in l. scire opor. §. oportet. secundum Spec. in d.§. ver.11.

54 ¶ † Trigesimoquintò in accusatione apostasiæ. C. de apostа. l. apostatarum. quod non placet Specul. in d.§. ver.13.

55 ¶ † Trigesimosextò in accusatione falsæ chartæ seu falsi testis producti coram iudice. nam & ibi iudex sine accusatore punit. C. de testa. l. nullum. C. de proba. l. pen. tradit Spe. in d.§. nunc dicendum. versi. 14. & adde quod dicam in seq. fallen.

56 ¶ † Trigesimoseptimò fallit in crimine falsi, etiã incidenter moto. C. de fal. in l. vbi. secũdum Placentinum. Io. contra, quia ibi non incidenter, sed principaliter agebatur de falso. alij dicunt, quod si iudex procedit ex officio, tunc non est necessarius libellus, sed si appareat accusator necessarius. C. de Iudæ. in l. ne quis. ff. finium regund. in l. si irruptione. secundum Speculat. versicu. 19. in d. §. Tu aduerte, quia d.l. vbi, habet duos intellectus: vnus est vulgaris, quod quæstio falsi incidebat per viam exceptionis, secundus Io. quod ille, contra quem in causa ciuili productum fuerat instrumentum, proposuerat accusationem de falso. vide latius per Ioannem Andream in additio. Specula. titu. de probat. §. 1. super versi.9.

57 ¶ † Trigesimooctauò fallit, vbicũque mulier admittitur ad accusandum. C. qui accus. non poss. in l. de crimine. Alij contra, secundum Spe. in d.§. versi. 20. qui remittit ad no. per se in ti. de accusatore. versi. item quod est mulier.

58 ¶ † Trigesimononò, cum vir intra 40. dies accusat iure mariti. C. de adult. l. iure mariti, & l. quãuis, secundum Spec. in d.§. ver.39. & adde, quod statim dicam in fallen.41.

59 ¶ † Quadragesimò fallit in criminibus, quæ per officiales denunciantur. C. de accusat. in l. ca quidem. quarta quæstio. 4. §. aliquando, secundum Specula. in d.§. versicu. 40. & adde, quod dicam in sequen. fallen.

60 ¶ † Quadragesimoprimò fallit in crimine abigeatus. C. de abigeis. l.1. 4. quæst. 4. §. aliquando. secundum Spec. in d.§. versi. 41. dicunt tamen quidam in prædictis tribus casibus libellum esse dãdum. primũ probant per l. miles. §.1 1. ff. de adult. secundum per l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Turp. licet enim iura in dictis fallentijs dicãtur procedi sine solennitate accusationis, intelligi debent sine inscriptione, aut simili solennitate, sed tamen nõ negant libellum dandum.

61 ¶ † Quadragesimosecundò fallit, si Christianus accusatur contraxisse cum Iudæa, vel econtra. C. de Iudæ. l. ne quis. 28. quæst. 1. cap. caue. tradit Specu. in d.§. versi. 43.

62 ¶ † Quadragesimotertiò fallit in accusatione falsæ monetæ. C. de fal. mo. l.1. vbi dicitur, q̃ accusator habet immunitatem. sed expone, scilicet inscriptionis, alij exponunt, scilicet pœnæ, & melius, secundum Spec. in d.§. versi. 16.

63 ¶ † Quadragesimoquartò in crimine suspecti tutoris. ff. de suspect. tut. l.2. §. non tantum. tradit Spec. in d.§. versi. 17.

64 ¶ † Quadragesimoquintò fallit, cùm miles colonus efficitur, vt l. fi. C. loca. Nam petitur puniri vt cadat à militia, sine libello & sententia, vt ibi tradit Spec. in d.§. ver. 12.

65 ¶ † Quadragesimosextò fallit in omnibus casibus, in quibus quis sine accusatione punitur, vt in crimine lenocinij, vt in l.2. §. si publico. ff. de adult. Sed tu dic, quòd ibi in modum exceptionis fuit proposita illud crimen, & ideo libellus non fuit necessarius, licet pœna fuisset imposita: sicut aliàs contingit in crimine calumniæ, vbi iudex sine accusatore potest tempore sententiæ pœnam infligere. C. de calum. l.1. facit supra de elect. cap. per inquisitionem, secundum Specula. eodem titu. §. nunc dicendum. versi. 19. & quæ sint crimina, in quibus posit procedi sine accusatore, Specula. remittit ad no. in cap. vt nostrum. infra vt Eccle. benef. Sed tu vide quæ latius dixi in c. qualiter. el 2. infra de accu. in 8. princ. artic.

66 ¶ † Quadragesimoseptimò fallit in leuibus crimi nibus. ff. de accu. in l. leuia. & leuia crimina dicuntur crimen abigeatus, de quo statim dixi, fallentia 41. & furta domestica, & furta modica, secundum quos-

dam leuis iniuria verbo illata, ſecundum Specula. in d.§.ver.42. dicit tamen ibi Specul. quòd id quod dicitur in d.l.leuia. de ſummaria cognitione debet intelligi: quia ſine magna inquiſitione proceditur, & iudice non ſedente pro tribunali, ſed tamẽ libellum recipit, vt l. miles. §. ſexaginta. ff. de adulter. & remittit Specul. ad no. per ſe in titu. de offi. iudi. §. fin. verſicu. 5. Et aduerte: quia vt apparet ex plurimis ſallentijs ſuperioribus, & etiam apparebit infra ex multis alijs. Doctores ſæpenumero ſumunt hoc fundamentum, quod ex quo iura dicunt ſummariè, uel ſummatim, vel de plano cognoſcat, quòd non ſit neceſſarius libellus, quod quidem fundamentum non videtur eſſe concludens, per ea, quæ dixi ſupra in 3. fallen. & in 5.

67 ¶ † Quadrageſimooctauò fallit, quãdo aliquis de neceſsitate iuris proſequitur accuſationem. ff. de his, quibus vt indig. in l. tutorem. ſicut hæres qui tenetur vindicare mortem defuncti: ſed dicit Specul. quòd ibi non dicitur, quod non detur libellus, ſed quod non inſcribitur, vnde libellus admittitur ſine inſcriptione. tradit Specul. in dicto §. ver. 44. & vide quod de inſcriptione dicam in cap. ſequen. in 12. princip. artic.

68 ¶ † Quadrageſimononò fallit, quando miſſus in poſſeſsionem authoritate iudicis, ad eam non admittitur. poteſt enim implorare iudicis officium extraordinarium, vt militari manu in poſſeſsionem inducatur. ff. ne vis fiat ei. l. 4. primo reſponſo. & ff. de rei vend. in l. qui reſtituere, & idem videtur, ſi confirmatus vel inueſtitus de aliqua Eccleſia, prohibetur poſſeſsionem nanciſci. inſ. de appellat. cap. conſtitutus. & de conceſſ. præben. c. poſt electionem. vide ff. eod. fallen. 22.

69 ¶ † Quinquageſimò fallit, cum quis ex edicto [a]
a diui Adriani, vel ex conſtitutione Iuſtiniani, de qua in l. fi. C. de edicto diui Adriani tol. petit ſe immitti in poſſeſsionem: neminẽ enim vocat in iudicium, ſed à iudice petit poſſeſsionem hæreditatis bonorum. ar. ff. de offic. proconſu. in l. nec quicquam. §. vbi. no. Azo in ſumma in tit. de iureiuran. facit l. in rem. ff. de fide inſtrumen. Si vero aliquis ſe opponat & petat, quòd ille intentionem in ſcriptis ferat: iudex poteſt illum ad hoc cogere, licet hic nõ ſit libellus: ſed quaſi. ar. ff. de interro. actio. in l. qui interrogatur. & de iure delibe. in l. Ariſto. primo reſponſo. Sed dicit Ioan. And. in addit. quòd hoc procedit ex æquitate: ſecus de rigore, cum nullus ad iudicium vocetur, & authen. offeratur. fuit ſumpta ex Auth. de exhiben. & introducen. reis, ſecundum Ioan. de Brancis. quaſi velit dicere, quòd ſolummodò eſt offerendus, vbi reus eſt exhibendus ſeu vocandus. Vbertus vero de Bobio dicit, q̃ ſi petatur libellus, ſemper eſt dandus, quocũque caſu, quo ſuſtineri poteſt, vt detur loco petitionis ſine ſolẽnitate, ad hoc, vt ſuper ea iudex deliberet. ar. ff. de re iudi. l. geſta. & C. vt lite pend. l. geſta. & C. vt lite pend. l. 2. Albertus vero Papienſis dixit in prædicto caſu dandum libellum ad iudicis inſtructionem: cum ipſe habeat ferre ſententiam, quam debeat libello cõformare, & prædicta vide per Specu. in tit. de teſta. §. ſequitur. in fi. & per Spec. in d. §. nunc dicendum. verſi. 18. & Io. Andr. ibi in addit.

70 ¶ † Quinquageſimoprimò fallit, quando petitur Carboniana bonorum poſſeſsio, vel cũ mulier ventris nomine petit ſe immitti in poſſeſsionem: quia tunc nihil petitur ab alio dari vel fieri, & quia tunc nullus in iudicium vocabatur, vt d. authen. offeratur, & in l. filium. §. ſi quis. ff. de leg. præſtan. Sed ſi ali quis ſe opponat, neceſſarius eſt. ff. de Carb. edi. in l. 1. §. cauſæ. & §. duę. & ff. de vẽtre in poſſ. mit. in l. 1. & idem poteſt dici in poſſeſsione, quę datur gratia litis agnoſcendæ. de qua in l. poſthumus. & in l. ſi inſtituta. ff. de inoff. teſt. & idem dici poteſt, ſecundum anti qua iura, in omnibus poſſeſsionibus, quę ius non tribuebant, & cum nullus daretur cõtradictor, quam uis darentur cum cauſæ cognitione. ff. de bo. poſſ. l. 3. §. ſi cauſa. & ff. quis ordo in bonorũ poſſ. ſeruetur. in l. 2. §. dies. vnde quia tunc nulli paratur præiudicium, nec contradictor exiſtit. ff. de bon. poſſ. cõtra tab. in l. cum emancipatus. aliàs incipit, cũ duob. §. Iulianus. nõ videtur neceſſarius libellus, & etiam hodie, cum in bonorũ poſſeſsionibus & traditionibus ſufficiat ſola agnitio, ſine decreto vel petitione, vt l. fi. C. qui admit. ad bon. poſſ. poſſunt, non videtur libellus neceſſarius. Fallit tamen in bonorum poſſeſsione contratabulas, vt l. cũ emancipatus. ff. de bon. poſſ. contratab. ſecundum Spe. in d. verſ. 30. vbi ſubdit, hoc relinquimus diſputandum Legiſtis, & hoc ideo dixi, ſecundum Io. And. ibi in addit. quia Iaco. Bald. & Io. de Brancis, quorum fuerunt præcedentia verba, latius de hoc diſputant.

71 ¶ † Quinquageſimoſecundò fallit, cum de poſ-
b ſeſsione [b] litigatur, quomodocunque litigetur, & hoc propter ſui vtilitatem. facit quod dixi ſupra ſallentia 20. & probatur, C. vnde vi. in l. momentaneæ. quia nec tunc appellatur. C. ſi de moment. poſſ. fuerit appellatum. l. 1. facit inf. de cauſa poſſ. & proprie. c. 1. & quia ſolennitas interdictorum, quibus ad momẽtaneam poſſeſsionem agebatur, ſublata eſt. Inſti. de interdictis. §. fi. de quo tamen dicam in ſeq. fallentia. Specu. in d. §. ver. 26. tenet contrarium, dicens, q̃ quocũque modo agatur de poſſeſsione, dandus eſt libellus: niſi in his, quę ſuperius dicta ſunt. nec obſt. §. fi. quia ibi loquitur de veteri ſolẽnitate, quæ ſublata eſt, vt C. de formulis. quod tamen limita, niſi intentaretur poſſeſſoriũ per viam attentati: quia tunc non eſt neceſſarius ordo iuris, vt no. glo. in Clem. 2. vt li. penden. & ibi dixi.

72 ¶ † Quinquageſimotertiò fallit in interdictis, in quibus agitur duntaxat de poſſeſsione. Inno. tamen tenet hic cõtrarium: Mouetur, quia quãdocunque agitur

ADDITIONES.

a ¶ *Agens ex edicto d. Adr. non porrigit libellum, & ratio eſt, quia inſtrumentũ teſtamenti non cancellatum, nec viciatum, habet executionem de iure communi paratam. d. l. fi. C. de edi. diui Adria. tol. & pro ſing. no. ibi Moder. 2. col. vbi alios caſus enumerant. vbi contra communis iuris reg. inſtrumenta habent executionem, contra tex. ſing. in l. minor 25. annis, qui fideicommiſſum. ff. de minor.*

b ¶ *Quando agitur de poſſeſſione, non datur libellus. & ratio eſt, quia ſummaria eſt cauſa, vt probatur in d. l. momentaneæ. C. vnde vi. & ibi Barto. in ver. mox. & in verſic. ſine inſcriptione. faciunt no. per Barto. in l. ſi quis. C. depo.*

agitur inter partes, libellus requiritur: niſi ius dicat ipſum non eſſe dandum, vt in Authen. de exhiben. reis. §. ſancimus. Et ſic ſequitur, quòd in interdictis debet offerri: quæ ideo ſic appellantur, quia inter duos dicũtur. Inſt. de interd. §. ſunt autem. & ſequit Dom. meus hic, allegat no. in c. cõſultationib. ſupra de offic. deleg. & c. licet. ſupra de proba. & hanc rationem aſsignat Spec. eod. ti. §. nunc dicendum. ver. 28. in fi. & mihi placet, ſiue loquimur in interdicto retinendæ, vt probatur Inſti. de interdict. §. hodie. & in l. 1. §. annum. & ibi glo. infra quorum leg. ſiue recuperandæ, vt l. fin. C. ſi per vim vel alio modo. dixi poſt domi. Ma. in d. c. conſultationibus, & in interdictis exhibitorijs, vt l. ſi locum. §. ſi tabula. & ibi glo. ff. de tab. exhib. & l. 1. §. fi. eod. tit. tradit Specu. in d. §. 1. verſi. 30. Sed ſi petitur caueri, quod tamen limita, vt tradit Barto. in d. l. fin. in fi. niſi eſſemus in caſibus, in quibus non plena, ſed ſummaria cauſæ cognitio requireretur, per l. 1. circa princip. ff. quemadmod. teſtam. aper. & l. 3. §. ibidem. ff. ad exhiben. Et vide ad prædicta, Barto. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſ. & quæ dixi poſt glo. in Clemen.

a 2. vt lite penden. [a]

73 ¶ † Quinquageſimoquartò fallit, ſi duo contendunt poſsidere eãdem rem, & ambo vadunt ad poſſeſsionem, & ex indignatione nullus eorum vult libellum offerre dicens iudici, quòd pars altera debet libellum. tunc enim, cùm iudex debeat occurrere, ne veniant ad arma. ff. de vſufruc. in l. æquiſsimum. procedet iudex ad receptionem teſtium libello, & adiudicabit poſſeſsionem clarius probanti: & inhibebit ſibi, ne viam alteri faciat, quò minus ille, qui melius probauit, libere poſsit vti poſſeſsione. argu. ff. de libe. cauſa. in l. liberis. §. fin. ibi enim nullus offerebatur libellus, ſecundum domin. Ma. hic. Sed Specul. eod. titu. §. nunc dicendum. verſic. 22. latius proſequitur hanc fallentiam, ſed latiſsimè ibi Ioan. Andr. in addit. Subdit enim Specul. quòd aliàs, vbi agitur de poſſeſsione, dandus eſt libellus: licet aliqui contra. de quo dixi in duabus præcedentibus fallentijs. Sed ſi propter dictam cauſam iudex interdicat, ne partes accedant ad poſſeſsionem, propter quod pars altera petit reuocari hoc mãdatum, ne audiatur ſine libello, ſecundum Iacob. Balduini, & ſubdit, quòd ſic obtinuit, & quòd ſi ſententia ſine libello feratur, non tenet per l. prolatam. C. de ſenten. ſecundum Specu. in d. verſic. 22. Sed dicit ibi Ioan. And. in additio. ad intellectum prædictorum, quòd ſuper quadam quæſtio. quæ fuit Bononiæ inter certos nobiles, & quandam uniuerſitatem, ſuper quodam nemore, habetur quædam commendabi-
b lis [b] diſputatio inter Iacobi. Bald. parte nobilium, & quoſdam alios Doctores parte Vniuerſitatis, cuius termini ſunt, quòd cum quælibet pars pararet amicos & arma ad occupandum & incidendum nemus, officialis ciuitatis hoc cognito, ſub grauibus pœnis vtrique parti prohibuit acceſſum ad nemus: vtraque pars coram prædicto Rectore comparuit, dicens ſibi factam iniuriam ex tali præcepto, cum poſsideret, & ideo petebat illud reuocari, neuter tamen contra alium uoluit dare libellum, ne diceretur actor: propter quod officialis præcepit, quòd quælibet pars daret capitula, quæ probare uolebat: quod factum eſt, quòd quælibet pars dedit capitula ſuper dominio & poſſeſsione, ſed ſola capitula ſuper poſſeſsione fuerũt recepta: quam poſſeſsionem ſola pars nobilium probauit: vnde orta eſt acerrima diſputatio inter præfatos Docto. an ſine libello valerent atteſtationes, & an ſententia poſſet ferri ſuper poſſeſſorio. Iac. dicebat quòd ſic, allegans dandum libellum, ſi petatur ad inſtar iuramenti calumniæ. de quo ſupra dixi opin. Inducebat etiam l. ita demum. C. de procur. cum ſua materia. Item, quòd fauore litigãtium erat inuẽta libelli oblatio. de quo latius dicam infra in 6. princip. art. allegat fortius, q̃ natura cauſæ non requirebat libellum, cum nobiles nullum vocari fecerint, per d. l. libertis. §. fi. ff. de lib. cauſa, & ſæpius dictum eſt in præcedentibus fallen. Item quia quæſtio erat vilis, & de momentanea poſſeſsione, de quo dictum eſt in duabus præcedentibus fallentijs. Et quia in interdictis poſſeſſorijs non requiritur ſolennitas, vt in l. fi. C. de interdic. dixi in præceden. fallen. Item, quia poſito, quòd cauſa de ſui natura requireret libellum: tamen in prædictis terminis non fuerat neceſſarius: quia capitula producta ſatis continebant intentionem nobiliũ, quod videtur ſufficere, argum. l. 1. §. 1. ff. de eden. In contrarium vero allegabatur authent. offeratur. Item quia ſi minor vult vendere prædium, debet hoc petere cum libello. C. de prædijs mino. l. minor. Item, quia in bonorum poſſeſsione datur libellus. de quo ſupra dixi in præcedentibus fallentijs, ad legem libe ris. allegatam in contrarium reſpondebat falſum eſſe, quod ibi procederetur extraordinariè & ſine libello: quia procedebatur via ordinaria. Sed Iaco. ad authent. offeratur. reſpondebat, quòd loquitur in eo, qui facit citari reum ad iudicium, quod non contingit in caſu noſtro. ad legem, minor. reſpondebat, quod loquitur de alio libello, quàm iudiciali. Ad id, quod dicebatur de bonorum poſſeſsione, negabat, quòd tale eſſet iudicium ordinarium: quia ſi ſic eſſet, ſeruus, pupillus, & mulier non admitterentur, qui tamen admittuntur. ff. de bonorum poſſeſsione. in l. ſeruus, & l. pen. & ad id quod ipſi reſpondebant, quòd in liberis procedebatur iure ordinario, quærebat Iaco. ab eis quo iure reſponderunt ipſi, quòd interdicto, vtrobi. quod Iaco. negauit dicens, quòd vtrobi in rebus mobilibus non poteſt eſſe maioris potentiæ, quàm vti poſſidetis, in immobilibus: cum iſtorum duorum interdictorum poteſtas ſit æquata, ut l. 1. ff. vtrobi. & Inſtitu. de interdictis. §. vtrobi. Sed interdictum, vti poſsidetis, non datur pro iuribus: quia iura non poſsidentur, ut ff. de acquir. rerum domin. in l. ſeruus. §. incorporales. & etiam non datur niſi poſsidenti. ff. vti poſsidetis. l. 1. §. igitur, & §. retinendæ. & §. interdictum. quare cum dicta l. liberis. loquatur

ADDITIONES.

a ¶ *Et qualiter formetur libellus in interdicto, vti poſſidetis, vide Alex. conſi. 135. eo. lib.*

b ¶ *Commendabilis diſputatio de duobus contendentibus, quorum neuter volebat dare libellum, nec ſuper proprietate, nec ſuper poſſeſsione. adde ad hanc q. quæ dicit Specu. in titu. de lib. concep. §. nunc dicendum, & ibi per Ioan. Andr. verſi. 22. vbi dicit Iaco. Bald. in opin. obtinuiſſe.*

tur de iuribus, reſponſio non procedebat. Sed ad hoc reſpõdebat pars aduerſa, quod dabitur actio in factum, vel iudicis officium, vel quaſi vtrobi, per l. quoties. ff. de ſerui. & l. ſi cui. §. Ariſto. ff. ſi ſeruitus vẽ di. Sed Iaco. reſpondebat, quòd illud verum, ſi poſſeſſionis quæſtio fuiſſet principalis, & intentata per modum agendi, ſed in terminis noſtris erat intenta ta per viam excipiendi contra præceptum factũ nobilibus, quod erat eis iniurioſum, eo quod turbabat commodum priuatæ poſſeſſionis eorũ, & dicit ibi Ioan. And. qui per prædicta colligit Iac. Bal. intellexiſſe, quando præceptum fuit factum in fauorem vnius partis, pars cui, ſeu contra quam factum erat, peteret reuocari. ſed in terminis prædictis videtur ſenſiſſe contrarium. Sed ad deciſionem quæſt. multa alia poſſent adduci, quæ poſſent colligi ex præcedentibus & ſequentibus fallentijs, & vide Spe. in tit. de petito. & poſſ. §. 1. ver. in ſuam.

74 ¶ † Quinquageſimoquintò fallit, ſi dominus, vel qui poſſet propria authoritate colonum vel emphyteutam expellere propter canonem non ſolutum, de quo in c. potuit. infra de locato. per Doct. & per Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. verſi. 47. & ſequen. vel & iudicis authoritate illum expellere, quia hoc potuit fieri de plano, ſi de hoc conſtat per inſtrumentum, alias exigitur libellus. Sed Bal. in addit. Spe. ad dictum ver. 48. dicit, quòd libellus videtur neceſſarius per l. 1. C. de interdic. & l. 1. §. interdictum. ff. vti poſſi. & l. meminerint. C. vnde vi. Subdit tamen primum dictum poſſe defendi iure poſſeſſionis ciuilis, implorato iudicis officio, argum. l. 1. ff. de offi. proconſul. & l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. præſi. & in l. ſi quis miſſum. ff. ne vis fiat ei. Sed tu vide ad prædicta, glo. magnam, & Dyn. in d. §. interdictum, & glo. in l. 1. C. de interdictis, & ibi per Cy. & Inſtit. de interdictis. §. retinendæ. in quibus traditur, quòd clandeſtinum poſſeſſorem poſſum expellere propria authoritate, & ſic per officium iudicis de plano. Bar. tamen aliter videtur ſentire in d. l. 1.

75 ¶ † Quinquageſimoſextò fallit, quando poſſeſſor conuentus rei vendicatione, interrogatus, an poſſideret, negauit ſe poſſidere, & probatur contrarium, propter quod poſſeſſio debet ab eo auferri, ſecũdum formam l. fi. ff. de rei vend. petitur enim iſta tranſlatio poſſeſſionis abſque libello, & litis conteſtatione, iudicis officio, ſecundum Bar. ibi, & ſequitur Lap. alleg. 44. facit quod tradit Spe. in tit. de interdictis. §. fi. ver. item no.

76 ¶ † Quinquageſimoſeptimo fallit, ſi agitur contra aliquem vt tradat vacuam poſſeſſionem domus remotis inde penſionarijs & die ſtatuta citatus non comparet. Sed comparent penſionarij, dicẽtes hoc non eſſe faciendũ: valet enim cõteſtatio facta cum eis, licet contra eos libellus directè non ſit datus, ſi modo haberent cauſam ab eo, contra quem principaliter libellus eſt porrectus, & ſentẽtia valeret contra eos lata, per no. in l. ab executore. ff. de appel. & in auth. nunc ſi hæres. C. de litig. & in c. cum ſuper. ſupra de re iud. & in c. ueniens. ſupra de teſti. ſecundum Innoc. & Hoſti. ſupra in rub. tenent etiam hic Ioan. And. & do. Ant. qui dicit quod hoc procedit etiam ſi in petitione non eſſent appoſita illa verba, amotis inde, &c. Secus ſi prædicti non haberẽt cauſam ab illo principaliter citato, quia tunc non poſſet dici libellum eſſe iſtis oblatum, & ita debet intelligi quod tradit Spec. in tit. de lit. conte. §. nunc dicamus. ver. quid ſi in libello. licet Spe. ibi allegando Inoc. in cap. Romana. de foro compe. lib. 6. errauit. & dicit hic Ioan. And. quod ille error inſurrexit, quia Archid. ſuper rubr. ad glo. Inno. dicit, vacat, & dictum Innoc. ponit immediatè, quaſi vno contextu ad d. c. Romana.

77 ¶ † Quinquageſimooctauò fallit, quando confirmatus vel inſtitutus de aliqua eccleſia, prohibetur poſſeſſionem adipiſci, vt in c. conſtitutus, inf. de appel. & in c. poſt electionem. de conce. præb. & in c. accedens, de accu. ſecundum do. An. hic.

78 ¶ † Quinquageſimononò fallit, ſecundum aliquos, in querela[a] inofficioſi teſtamenti, quia per querelam nõ petit quis ſibi aliquid dari vel fieri ab alio, ſed ſolummodo dicit cõtra teſtamentũ: quod tamen dicunt procedere, niſi hęredes ſe opponant, quia tũc iudex poteſt facere quod detur in ſcriptis, & exemplum præbeat hæredi. Alij dicunt libellum neceſſarium, cum proponatur contra hæredem. ff. de inoffi. teſta. in l. nam & ſi. §. fi. & l. ſi inſti. §. de inoffi. & C. eo. titu. l. 1. facit quia lex vocat eam actionem. C. de inoffi. teſta. in l. neptem. & l. contra maiores. & l. liberi. & ſic videtur dandus libellus, ſicut in alijs actionibus. facit. ff. de leg. 2. in l. cum filius. 1. reſponſo. & C. de inoffi. teſta. l. cum duobus. & hoc etiam voluit Iac. Bal. dicens quod eſt offerendus hæredi, maximè ſecundum eos, qui dicunt, quod per eum petitur hæreditas. ff. de inoffi. teſta. in l. qui de inoff. §. 1. quod tamen idem Iac. negat. vide per Spe. eo. tit. §. nunc videndũ. verſ. ſed nunquid in querela.

79 ¶ † Sexageſimò fallit in noui operis nunciatione, cùm fiat verbo per iactum lapilli: & in abſentia partis, etiam ſi fiat per Prætorem, vel eius denunciationem, vel interdictum. ff. de no. oper. nuncia. in l. de pupillo. §. nunciare. & §. meminiſſe. ad quod vide quæ latiſsimè dixi in cap. 2. de ope. noui nunc. in 7. quæſt. princ. In proſequutione verò denũciationis, quando ſcilicet petitur remiſsio nunciationis, & in alijs ſimilibus, erit neceſſarius libellus, ſecundum Speculatorem in dicto §. verſiculo, ſed nunquid in noui operis. & dicit Ioan. And. in additio. poſt Ioannem de Brancis, quòd illud quod dicit Speculator & in alijs poteſt exemplificari, videlicet quando is, cui facta eſt nunciatio, offerret ſatiſdationem de demoliendo, ſi reus qui nihilominus tenetur, nuncians tem reſiſtit expectare per tres menſes, ſi vult probare de iuribus ſuis. C. de ædifi. priuatis. l. fi. & de operis noui nunciatione. c. fin. de quo latè dixi in glo. in verbo, remiſsionem, in cap. ſecundo, eod. titu. in 8. quæſtio. prin. tunc enim tenebitur offerre libellum, in quo ſui præiudicij cauſam exprimat. ex diuerſis enim cauſis fit nunciatio. ff. de oper. noui nunc. l. 1. §. nunciatio. & ſequentibus. & ſi diceret nuncians ſe poſſidere locum vbi ædificatur, poſſit intentare, vti poſſidetis.

ADDITIO.

a ¶ *An libellus detur in querela inofficioſi, & qualiter formetur, vide Barto. in l. nam & is. §. huius. ff. de inoffic. teſta. & an poſſit cumulari cum petitione hæreditatis. Doct. in l. 1. C. de inoff. & Bar. in l. qui de inoff. & in l. mater. ff. eod.*

poſſidetis. & econtra, paſſus nunciationem ſi poſſidet, idem poſſit intẽtare. ff. vti poſſidetis. in l. ſi duo. §. idem videamus. & §. ſeq. & §. interdictum. Si verò nuncians innititur proprietati, aget negatoria. ff. ſi ſeruus vendicetur. l. ſecunda. Si verò iure ſeruitutis, puta altius non tollendi, dicat ſibi eſſe denũciandũ, agit confeſſoria. ff. de ope. noui nunc. in l. in prouinciali. §. ſi ego. ff. ſi ſeruitus vendi. in l. ſi eo loco. in his ergo dandus erit libellus, licet in denũciatione non detur. & ſecundum Ioan. Andr. quòd non detur in denũciatione, voluit glo. in rub. ff. de interrog. actio. dixi in cap. ſecundo, de ope. noui nunc. in 7. princip. verſic. 4. quæro. & verſ. 6. quæro, vbi etiam dixi poſt Ioan. Andr. in dicta addi. cp ſi is, cui denunciatio eſt facta, expleta denunciatione ædificat, agetur iure ordinario, & dabitur libellus. Subdit tamen Specu. in dicto verſic. quod etiam in dictis alijs caſibus, quidã volunt libellum non eſſe dandum, eo quod nunciationes poſſunt extraordinariè exerceri: quaſi nõ proponatur actio vel interdictum. nam ſecundùm eos, quidam ſunt, qui nunciare non poſſunt, de quibus dixi in capitulo primo, de oper. noui nunc. in 5. quæſt. princ. vnde tales ad actiones ordinarias recurrunt, vt l. prima. §. fi. & l. ſecunda. ff. de noui ope. nun. quare ſi ſpeciale eſt, quod tales, qui renunciare non poſſunt, debeant recurrere ad actiones ordinarias: ergo illi qui poſſunt, non tenẽtur ad illas recurrere, ſed dicit Ioan. Andr. quod hoc eſt verũ à principio, quia poſſunt ſibi prouidere per nũciationem, quod illi non poſſunt, quaſi velit dicere, quod in his, qui poſſunt nunciare à principio non eſt neceſſarius libellus: ſecus in proſecutione, vt dictum eſt.

80 ¶ † Sexageſimo primò fallit, quando agitur de eo quod factum eſt in loco publico in ciuitate nemine prohibente: nam de illo non habet locum interdictum, ne quid in loco publico fiat, vel vt factum tollatur. & ſic non recurritur ad ius ordinarium, ſed abſque libello expeditur. ff. ne quid in loco publico. in l. ſi quis nemine. Alij tenẽt contrarium dicentes, quòd tunc proponitur illud interdictum vtiliter & non directe, quia verba deficiunt. arg. l. ſecundæ, circa princip. & §. hoc interdictum ex eadem cauſa, eodem titu. iunctis no. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. iud. & in l. penult. ff. ſi quadru. pau. feciſſe dicatur. tenet Specu. eod. titu. §. nunc dicendum. verſic. trigeſimo primo, & ad prædicta vide quod tradit idem Spec. in titu. de cauſa poſſeſſ. in §. quia vero, in prin.

81 ¶ † Sexageſimoſecundò fallit, quãdo iudex procedit motu proprio ex officio, quæ fallentia plures comprehendit caſus, per no. in capitu. ad noſtram. el ſecondo, de iureiur. & cap. lator. qui filij ſint legi. ſupra de offic. iudic. capitulo primo, & ſecundo. & ſupra de offic. ordina. cap. primo. vnde ſecundum Innocen. hic, & Ioan. Andr. poſt eum, ſi quis ſit iuſſus mitti in poſſeſsio. facienda eſt executio ſine libelli oblatione. ff. ne vis fiat ei. in l. 3. 1. reſpon. ad quod vide quod dixi ſupra, fallen. 22. Et idem vbi inſtitutus vel confirmatus de aliqua eccleſia, prohibetur poſſeſsionem nanciſci, vt ſupra dixi. Et idem in nunciatione noui operis, vt etiam ſupra dixi. Hæc tamen exempla videntur potius pertinere ad ſequentem fallentiam.

82 ¶ † Sexageſimotertiò fallit, quando iudicis officium imploratur, quia tunc non eſt neceſſarius libellus, quãdo petitur miſsio in poſſeſsionem ex edicto diui Adriani. de quo dixi ſupra, fallentia quinquageſima, vel nomine ventris, de quo dixi fallentia 51. aut per ſimilem cauſam, & hoc ſecundùm Inn. hic. Si in modum denunciationis iudicis officium tantum excitatur, & ſic denunciator proſequi non intendit, quia tunc non eſt neceſſarius libellus. C. de accuſa. in l. ea quidem. Si verò per officium iudicis aliquid petitur dari vel fieri ab aduerſario, & ſpecialis apparet contradictor, dandus eſt libellus. ſupra de offi. iud. c. 1. & 2. 3. quæſt. 3. c. offeratur. quod procedit ſecundum D. Anton. quando plena cauſæ cognitio requiritur: ſecus ſi ſummaria, quia tũc qualiſqualis petitio ſufficit, vt d. auth. offeratur. allegat l. ſi quis à liberis. §. meminiſſe. ff. de libe. agno. & l. fina. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Idem poteſt dici, quãdo petitur bonorum poſſeſsio contratabulas, vel ſecũdùm tabulas, vel aperiri teſtamentũ, vel ne quid fiat in loco publico, de quibus ſupra dixi: quia in omnibus his & ſimilibus caſibus dicendum eſt, quòd ſi contra neminem ſpecialiter agatur, nec aliquis contradictor appareret, non eſt offerendus libellus, quia nec eſt cui offeratur, vt d. auth. offeratur. Si verò aliquis contradictor apparet, dabitur ei libellus, ſupra de elect. c. dudum, el 1. & 2. infra de teſti. c. cùm olim. ff. de appel. non recipien. in l. fin. ff. quemad. teſta. ape. in l. 2. §. fi. & C. eod. titu. l. 1. ſecundùm Innoc. melius tamen & tutius eſt, ſecundùm Hoſtien. quòd in omnibus iſtis ſcriptura offeratur iudici, quæ contineat quis, quid, & quale petat, vt pronũciatio iudicis habeatur certior. Inſtit. de actio. §. curare. & patet in eo quod legitur & notat. ff. de verbo. ſign. cap. dilecto. vel dicendum eſt hæc arbitraria fore, vt dixi ſupra de actione damni infecti, fallentia 2. ſecundum Io. And. hic, ad quod vide quod dixi ſupra fallentia 23. quod tamen dixi de ſpeciali contradictore, verum eſt, ſecundùm Dom. Anton. quando requiritur plena cauſæ cognitio. ſecus ſi ſũmaria: quia tũc ſufficit qualiſqualis petitio apud acta: nec oportet offerri partim, ſed ſufficit cp fiat ei copia actorum, per no. in d. auth. offeratur. allegat l. 1. §. cùm patronum. ff. de offic. præfec. vrb. & dicto §. meminiſſe. ſi verò officium iudicis imploratur incidẽter per viam exceptionis vel explicationis: non eſt dandus libellus, per l. Papinianus. §. ſi filius, & l. verum. ff. de minor. & l. nec non. §. fina. ff. quibus ex cau. ma. & l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. & C. depoſiti. l. ſi depoſitum. ff. de ædil. edic. in l. ædiles. §. item ſciendum. in l. ſi tertius. §. officiũ. ff. de aqua pluuia arcen. ſecundùm D. Antonium hic, & Iacob. Butri. & latius per Barto. in l. nec quicquam. a §. vbi decretum. ff. de offic. proconſul. & lega.[a]

83 ¶ † Sexageſimoquartò fallit, quando agitur contra adſcriptitium fugientem. C. de agri. & cenſitis. in l. ſi coloni. lib. 11. ſecũdùm aliquos. Alij contra. vide Spec. in d. §. nunc dicendum. verſ. 24. Sed tex. in d. l. ſi coloni, videtur optimè probare primam opi. dicit enim, quòd bonę fidei poſſeſſori oportet celeri refor-

ADDITIO.

a ¶ *An autem in officio iudicis implorando requiratur libellus, vide Barto. in rubrica. ff. de interrog. act. Alex. in l. 1. in princ. de eden.*

formatione ſuccurri, ſed ſi neceſſarius eſſet libellus, non eſſet celer, ſecundum Ioan. de Brancis: intelligetamen, cum talis adſcriptitius non negat fugam, vel cum fuga eſt notoria, & ſequitur Ioan. And. ibi in addit. & idem dicendum, quod in alijs ſeruis fugitiuis, vt tunc ſine libello iudicis officio expediatur. C. de ſer. fugit. l. requirendum. & l. quicunque, & l. cum ſeruum. quod eſt verum, vbi conſtat de fuga. Sed negant alicuius ſeruos eſſe, non tamen dicunt ſe fuiſſe in poſſeſsione libertatis: ſecus autem ſi fuga negetur, & dicant ſe in quaſi poſſeſsione libertatis. ff. de libe. cauſa, in l. ordinata. facit. C. de prę ſcrip. 30. annorum. in l. ſi quis emptionis, ſecundum Spec. in d. ver. 24.

84 ¶ † Sexageſimoquintò fallit in inquiſitione de ſeruo fugitiuo, quãdo petitur fieri in domo vel prædio alieno: petitur enim ſine libello. ff. de ſer. fug. in l. 1. & l. diuus. ſecundum Spe. in d. ver. 24.

85 ¶ † Sexageſimoſextò fallit, cum iudex dicit aliquem eſſe de ſua iuriſdictione, & quod debet ſibi obedire ſicut alij ſubditi. hoc enim ex officio ſine libello expeditur. ff. ad municip. in l. de iure. in princ. C. de decurio. in l. generali. lib. 10. ſecundum quoſdam. & idem etiam dicunt in his, qui recedunt ab officijs, ſi agitur vt redeant ad illa. C. de epiſc. & cle. l. ſi qui curiales. quod videtur approbare Spec. in d. §. verſi. 27. Si modo tales non referant quæſtionem de prædictis, alias ſecus: & ſic etiam videtur limitare præcedentem fallentiam.

86 ¶ † Sexageſimoſeptimò fallit, ſecundum quoſdam, quando agitur de conditione adſcripti alicui curiæ, vt d. l. ſi quis curiali. & 51. diſt. c. deſignata. & c. ſeq. Spe. tenet contrarium per d. l. generali, vt ipſe no. ver. 48. & vt dicit ibi Ioan. And. in addi. iſtę ſunt opin. Ioan. de Brancis.

87 ¶ † Sexageſimooctauò fallit in miſsione in poſſeſsionem ex primo decreto, ſecundum Innoc. hoc fit enim ſine libello, quia expeditur iudicis officio deſeruiente actioni, vel fit ad defenſionem iuriſdictionis iudicis contra contumaciam partis, quæ notoria eſt, infra vt li. non conteſt. c. quoniam, §. fin. & in notorijs non offertur libellus ſecundum Io. And. hic, dixi ſupra fallentia 16. & idem tenet Spec. in d. §. verſi. 32. in fi. & verſi. 45. & vide per eum in tit. de ſecundo decre. §. nunc dicamus. ver. ſed qualiter. & de offi. omn. iudi. §. poſtremo. ver. 3. dicendum. & in tit. de eo, qui mittitur in poſ. ver. item creditor. Spe. & Bal. ibi in addi. Mouetur, quia ſufficit quod libellus ſit oblatus in principali. Bart. tamen in l. ſi finita. §. Iulianus. de dam. infec. allegat Spe. tenentem contrarium in tit. de primo decreto. in prin. ſed arbitror quòd ita alleget, quia Spec. ibi in d. verſi. 1. ponit formam libelli, ſed in fi. ponit opi. quam ſupra dixi. ſed tu aduerte, quia hæc fallentia poteſt intelligi dupliciter. Primò, an ſit neceſſarium quòd in cauſa principali procedat libellus ad cõſtituendum talem contumaciam, per quam poſsit perueniri ad primũ decretum, de quo latius dicemus, vel in cap. quoniam frequenter, infra vt li. non conteſt. vel in titu. infra de eo, qui mit. in poſ. Secundo modo poteſt intelligi, an ſit neceſſarius nouus libellus ad ipſam miſsionem faciendam. Bar. in d. §. Iulianus, dicit quòd neſcit legem in mũdo quæ uelit, q̃ libellus ſit neceſſarius, & quod credit, quod libellus non debeat dari, quia talis miſsio fit ex iudicis officio, parte amplius non citata, ergo libellus non eſt neceſſarius, facit l. 1. §. dies. ff. quis ordo in bo. poſſ. ſeruef. & de bo no. poſ. in l. ſi ſeruus. & in Auth. de exhib. reis. §. ſi vero. & no. in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex, & ſequitur Ioan. de Imo. in d. l. Iulianus. §. ſi plures. ff. de dam. infe. dummodo datio libelli præceſſerit ſuper principali. Sed ſi non præceſsiſſet, videtur quod ſaltem qualiſqualis petitio deberet apparere in actis. Nam licet ſummariè procedatur, tamen qualiſqualis petitio debet offerri, vt Cle. ſæpe. de verb. ſign. & ſępius dictum eſt, & præſertim cum expediatur iudicis officio nobili, videtur eſſe alia inſtantia. Et hinc eſt quod Cyn. in l. cum proponas. C. de bon. auth. iudi. poſ. 11. q. & Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de primo decreto. §. ſequitur, verſi. quid ſi iudex non vocato, dicit, quod licet prius eſſet iuratum de calumnia, iterato iurabitur, quaſi hæc ſit noua inſtantia, quia prima expediebatur iure actionis, hæc vero iudicis officio nobili. & per hanc rationẽ dicit Ioan. de Imo. quod qualiſqualis petitio requiratur. & ad dictum Spe. & aliorum dicentiũ, quod non requiritur, reſpondent quod loquuntur de libello ſolenni, facit quod no. Barto. in l. iubere. ff. de iuriſdic. omn. iudi. vbi vult, quod ad hoc, vt poſsit interponi contumacia, debet eſſe nota iudici, & in notorijs non eſt neceſſarius libellus, vt ſæpius dictum eſt.

88 ¶ † Sexageſimononò fallit, ſi petitur caueri de legato vel fideicommiſſo ſoluendo, quia tunc non datur libellus, ſed ſummaria præcedere debet petitio ad hoc, vt iudex ſuper ea deliberet. ff. vt lega. no. cauea. l. 1. §. ſi ad fiſcum. & §. fi. & l. ſeq. & l. hæc ſtipulatio. & ff. vt in poſ. l. 1. §. fi. & l. 2. & per totum, ſicut fit in renunciatione Epiſcoporum. 7. q. 1. c. qualiter. & c. quamuis. & c. ecce. tenet Spe. eo. tit. §. nunc dicẽdum. ver. ſed petitur. ſub ver. 30.

89 ¶ † Septageſimò fallit in petitione alimentorum, quæ petuntur officio iudicis, ſecus ſi iure actionis. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iur. in l. penul. & de offi. proconſul. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de libe. agno. & l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens. ſecundum aliquos. Alij cõtra, regulariter in qualibet cauſa libellus offertur, vt in auth. offeratur. de li. conte. & hic, ſed in primo caſu ſit ſummaria cognitio in ſecundo, non, ſecundum eos, tradit Spe. in d. §. verſ. quid ſi petantur alimenta. Sed tu aduerte, quia prima opin. fuit Alberti Galeoti in titu. de lit. conteſt. ver. ſed nunquid. pro qua facit opin. Martini de Fano, de qua in tit. de appel. §. in quibus. ver. ſed nunquid, & expreſsè tenuit Vber. de Bobio, quando ex officio petuntur. Et idem Guido de Suſa. per l. de alimentis. C. de tranſ. Ipſe tamen Guido diſtinguit an agatur de præteritis, & tunc detur libellus: an de futuris, & tunc ſecus, quod placet Ioan. Andr. inquantũ futura alimenta peterentur officio iudicis. vide per eum in addi. Spe. ad d. ver. ſed nunquid. Et ſuper futuris ratio poteſt eſſe, quia alimẽta dilationem non recipiunt. [a]

¶ † Septua-

ADDITIO.

a ¶ *Et ideo militaret ratio celeritatis, de qua ſupra. fallen. 24. latè dictum eſt.*

90 ¶ † Septageſimoprimò fallit, ſi imploratur officiũ iudicis, vt hæres rogatus reſtituere hæreditatem cõpellatur adire: & hoc propter modicum effectũ. ff. ad Treb. in l. quia poterat. facit authen. niſi. C. de de ſen. ex breui. reci. & ſic tranſit Specu. in d. §. nunc dicendum. ver. ſed nũquid dandus. ſub ver. 30. facit quod dixi ſupra, fal. 20.

91 ¶ † Septageſimoſecundò fallit, ſi ratione incommoditatis parochianorum, qui ex eo quod nõ poſſunt accedere ad parochiam petũt ab Epiſcopo implorando officium ſuum, vt prouideat prout cognouerit expedire. Nam in tali cauſa ſpirituali, non requiritur libellus, ſecũdum Lapum, alleg. 62. per no. per Ioan. Andr. in c. cùm contingat. de off. deleg. ſuper verbo, non ligatus.

92 ¶ † Septageſimotertiò fallit, quãdo dicęceſanus petit certificari de beneficijs minùs canonicè obtentis ſine ſua licentia, vel de alijs exceſsibus, quos habet corrigere ex officio ſuo, vt legitur & notatur in c. fin. ſupra de cle. pereg. & c. 1. & c. conquerente. de off. ordi. & in c. licet Heli. infra de ſimo. & in c. ordinarij. de offi. ord. lib. 6. ſecundùm Ioan. And. hic.

93 ¶ † Septageſimoquartò fallit cõtra ſequeſtrum, qui ad iudicis mandatum ſine libello tenetur ſoluere. C. de bo. autho. iud. poſſ. in l. fina. & ibi per Iac. & Bar. tenet Bal. in addi. Spec. in tit. de ſeq. poſ. & fruc. quod tamen Bald. videtur limitare, quando ſequeſter recipit ad mandatũ iudicis: ſecus ad petitionem partium, quia tunc eſt neceſſaria cauſæ cognitio.

94 ¶ † Septageſimoquintò fallit in impetranda reſtitutione in integrum, qua impetrata continet reſciſſoriam, ſecundum quoſdam. tenet Specu. in d. §. nunc dicendum. verſ. 34. & ibi vide remiſsiones. dicam in titu. de reſti. in integr.

95 ¶ † Septageſimoſextò fallit, ſecũdum quoſdam, cùm agitur inter patrem & filium de patria poteſtate, vel ſuper obſequijs præſtãdis, vel inter patronum & libertum. ff. de offic. proconſul. in l. re quicquam. §. de plano. hæc enim iudicis officio expediuntur, vt tradit Spec. in titu. de offic. iudic. §. 1. verſ. ſi verò. & ſequenti, & ver. ſed quare. dic tamen quòd ſi filius vel libertus, eſt in poſſeſsione libertatis, & ſuper hoc prouocatur ad iudicium à patre vel patrono, dandus eſt libellus: aliàs aũt non poſsit de iuſtitia plenè diſcerni, tradit Spec. in d. §. ver. trigeſimoquinto. & vide ad prædicta, quæ dixi ſupra, fallen. 64. & duabus ſequentibus.

96 ¶ † Septageſimoſeptimò fallit, quando petitur dari tutor pupillo, vel curator adul. ad quod vide quod tradit Spec. in tit. de offic. om. iud. §. 1. ver. porro. quia licet decernatur vel petatur certa perſona: tamen nihil ab ea petitur. Et ideo non eſt dandus libellus, niſi iudex dicat, ſcribe petitionem tuam, vt ſuper ea deliberemus, ſecundum Vbertum de Bobio, & Ioan. de Deo. facit 7. q. 1. cap. qualiter, & c. quãuis. & §. ecce. vel ſi peteretur, vt alicui tanquam prodigo interdiceretur adminiſtratio, quia tunc libellus datur, licet ſint vocandi, qui poſſunt lædi.

97 ¶ † Septageſimooctauò fallit, ſi petitur declaratio vel interpretatio alicuius clarè, obſcure, vel dubiè ex officio ſuperioris, vt no. Innoc. infra de verb. ſign. c. in his. & c. cum tibi.

98 ¶ † Septageſimononò fallit in q. prę iudiciali incidenter mota, ſecundum aliquos. Alij contra, vide Spec. in titu. de ordi. cog. in 4. parte, & Innoc. in cap. lator. infra, qui filij ſint legi. Ego dicam latius infra in tit. de ord. cog.

99 ¶ † Octuageſimò fallit, vbi agitur de naue ſubmerſa: agitur enim de plano, & leuato velo, vt l. de ſubmerſis. C. de nauicularijs. lib. 12. Sed illud colligitur ſecundùm quoſdam. Alij verò aliter intelligunt, vt ibi no. tradit Spec. in d. §. ver. 49.

100 ¶ † Octuageſimoprimò fallit in appellatione, quę fit in iudicio, ſecundum Vinc. & Inn. quartum, qui volunt quòd ex quo datus eſt libellus in cauſa principali, & lis conteſtata: propter hoc in cauſa appellationis, nec libellus eſt neceſſarius, nec litis conteſta. tradit Spec. eod. titu. in §. nunc dicendum. ver. ſed nunquid. ſed tu vide ad hoc quæ latius dixi in c. per tuas, ℣. de appel. & in rub. de appel. ver. 21. A. B.

101 ¶ † Octuageſimoſecundò fallit ſuper incidentia [a] bus, vel emergẽtibus [a] quæſtionibus, de quibus nõ eſt offerendus libellus, & ſic ſuper exceptionibus dilatorijs, vel peremptorijs non eſt offerẽdus libellus. Nam libellus non præſtatur niſi ſuper cauſa criminali, ſecundùm Dominum meum, poſt Docto. in c. prudẽtiam. §. ſexto, de offi. deleg. in §. ſuper. ver. confeſsione. Quinimò dicit ibi Dominus meus, quòd quis non tenetur dare exceptionem in ſcriptis, ſed ſatis eſt, quòd ſcribatur in actis, vt dicit Innoc. in c. quoniam, de proba. Hæc ſuit opin. Vber. de Bobio, & Io. de Deo, lib. 3. rubr. de except. libelli. quam referunt Spec. & Ioan. And. in tit. de excep. §. viſo. ver. ſed nũquid iudex. dicit tamen ibi, quòd Canoniſtæ dicunt libellum eſſe dandum, & de calumnia iurandum. ſed ſi omittatur, nõ propterea vitiatur proceſſus, per d. §. ſexta. Sed aduerte, quia Specu. in titu. de off. omn. iud. §. poſtremò. ver. tertiò dicendum, dicit forte dici poſſe quòd in omnibus incidentibus & emergẽtibus, ſummaria ſeu ſemiplena ſit diſcuſsio: ſi tamẽ tales ſint quę reuocant diffinitiuam pro ſententia reuocata, & ita non penitus præiudicium affe runt: quoniam per aliam viam ordinariam, vel extraordinariã reſeruetur cõdemnato regreſſus: alias ſi per eas diffiniretur principale negotium, vel ad eas nullus ſeruaretur regreſſus: tunc plenè proceditur, prout conſueuit diſtingui in interlocutoria. An valeat, ſi ſit talis quæ reuocetur per diffinitiuã, quo caſu nõ appellatur: aliàs ſecus, quod Spec. non putat verum indiſtinctè. Quid enim ſi incidit quæſtio falſi: quia fortè dicitur inſtrui falſum tunc plenè & probabiliter. C. de fal. l. vbi. 3. quæſt. 11. prius. Itẽ quid ſi opponitur actori quòd ſi ſeruus, vel monachus, aut excõmunicatus, vel ſimiles quæſtiones incidunt, vel emergunt? non videtur ſufficere ſemiplena cognitio, ſecundum Spec. vide omnino ibi. & vide etiam omnino infra de ord. cogn. cap. 1. art. 23. in pluribus fallentijs, ſed maximè fallen. 158. & quæ dixi c. quoniam, infra, vt li. non cont. ar. 4. fallen. 68. & quod dixi c. 2. de ord. cog. art. 20. q. 7. in 4. mẽb. & ℣. de cau. poſ. & proprie. ſuper rubr. tract. 2. art. 8. q. 2.

¶ † Octua-

ADDITIO.

a ¶ *Super emergenti art. non datur libellus. videetiam Bal. in l. 2. 3. col. C. vt li. pend. niſi ante lit. emergat. ita limit. Ang. in §. illud. Auth. de trien. & ſemiſ. Inno. in c. ſignificaſti. de appella.*

102 ¶ † Octuagesimotertiò fallit in causa nullitatis opposita per viam excep. secus si per viam actionis, quia exigitur libellus, secundum Zaba. post Lap. in Clem. 1. de re iud. q. 16.

103 ¶ † Octuagesimoquartò, quando aliquis proponit aliquam regulam, suam excusationem, nec petit aduersarium sibi condemnari ad aliquid, secùdum Butr. in l. de submersis. C. de excusat. lib. per illam l. & per l. scire oportet. ff. de excu. tut. Posses etiam plures alias reddere fallentias, quę possent colligi ex his quæ dixi c. 2. de ord. cog. art. in fallentijs ibi positis, quæ hic non ponuntur, nec ponuntur in c. quoniã. in prin. inf. vt li. non conte. ar. 4. Ma.

a ¶ Postremò [a] aduertendum est, quòd in casibus, in quibus dictum est libellum non fore necessariũ, sed quod sufficit qualisqualis petitio per modũ postæ, maximè ad instructionem iudicis, & intentionem actoris, cautela est quòd ille qui talem qualem petitionem porrigit, seu scribi facit, protestetur q̃ illam non offert per modum libelli, nec in vim libelli, sed pro iudicis instructione de intentione sua, secundum Spe. eo. tit. §. restat. in fi. & vide quod dicam infra. A. B. Et no. in casibus prædictis, in quibus libellus non est necessarius, si libellus fuit oblatus, sed ineptus: talis ineptitudo non habet vitiare, secundum Dominum meum, in c. bonæ memoriæ Maguntinen. de elec. per illum tex. alleg. no. in l. vinum. ff. si cer. peta. per glo. sed vide ad hoc quod dixi supra eo. fallentia prima, in fi. & vide quod dixi in c. fi. inf. de ord. cog. art. 38. q. 4. M. & ex his, Deo duce, est expeditus 5. prin. art.

104 ¶ † Circa sextum princ. ar. cuius fauore, & ex qua causa fuerit introductus libellus. breuiter dic, quod licet quidam dixerint, quod solum fauore rei, quidam vero, quòd actoris & rei, tu dic, quod tam fauore actoris & rei, quàm etiam iudicis, & voluit Ioan. de Bru. & refert Cyn. in authen. offeratur. C. de litis contesta.

¶ Fauor actoris versatur propter labilem hominum memoriam, [b] vt in l. contrahitur. ff. de pigno. 23. distin. præterea, cum simi. & ne frustra fatigetur actor, & vt facilius possit formare positiones, & veritas inueniatur, quam iudices modis omnibus debent exquirere. 30. q. 5. cap. iudicante. & C. de iudi. l. iudices, & vt sibi fortè ex vna causa agente succumbenti, non obstet exceptio rei iudi. simpliciter. Rei autem fauore fuit introductus, vt sciat deliberare, an velit cedere vel contendere, vt in auth. offeratur. & 3. q. 3. offeratur. & l. 1. ff. de eden. quod alias non ita de facili possit perscrutari, vt ibi. Itẽ vt sciat super quo, seu cõtra quid habeat formare exceptiones & defensiones suas.

¶ Et vt absoluatur ab instantia, si petitio est inepta, & in casu quo sit apta, si absoluatur à principali, ne super eodem possit iterum conueniri. Et ad prædicta vide glo. & Doct. in Clem. sæpe. §. verum. & quod dixi supra in 5. princip. articu. in princip. in recitatione opinionum. Iudicis vero fauore fuit introductus, vt conformem libello posset ferre sententiam, vt in cap. licet Heli. infra de simo. & in l. vt fundus. ff. communi diuidun. & in dicta Clem. sæpe. §. verum. vnde dicit ibi glo. super verbo, formari, q̃ cauti aduocati faciunt triplicari libellos, vnum dant notario, qui scribit acta, alium dant reo, & alium sibi reseruant ad finem & effectus superiores.

¶ Circa septimum princ. artic. quatuor principalia membra intendo examinare.

¶ Primum, à quo sit offerendus libellus.

¶ Secundum, cuius nomine sit offerẽdus, & hoc prosequar per decem & septẽ principales quæstio.

¶ Tertium, an in eodem libello quis possit suo & alieno nomine agere, & cuius nomine sit concipiendus.

¶ Quartum, an plures possint agere eodem libello.

105 ¶ † Circa primum à quo sit offerendus. breuiter dic quod ab actore vel accusatore, qui agere vel accusare intendit, vt l. 1. in prin. ff. de eden. & hic, vel à procuratore suo, seu illo per quẽ agit, de quo latius apparebit ex his, quæ dicam in sequenti membro.

¶ Circa secũdum membrum, cuius nomine debeat concipi libellus, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, de eo qui agit nomine proprio.
¶ Secunda, de Prælato actore Ecclesiæ.
¶ Tertia, de canonico.
¶ Quarta, de monacho.
¶ Quinta, de quolibet particulari clerico Ecclesię.
¶ Sexta, de procuratore simplici.
¶ Septima, de procuratore in rem suam.
¶ Octaua, de Syndico.
¶ Nona, de œconomo.
¶ Decima, de vicedomino.
¶ Vndecima, de tutore.
¶ Duodecima, de curatore.
¶ Decimatertia, de patre pro filio.
¶ Decimaquarta, de coniuncto, pro coniuncto.
¶ Decimaquinta, de particulari persona populi, capituli, vel vniuersitatis.

106 ¶ † Primò igitur quæro, quo nomine volens agere proprio nomine debeat libellum concipere. ¶ Sol. Est clara, q̃ suo nomine debet libellum concipere, & pro suo interesse, & vtile est nominare se talem, qualis agit, & nominare se dominum rei, aut iuris pro qua agit, puta, canonicũ talis Ecclesiæ, &c. Sæpe enim prodesse potest talis nominatio. 93. dist. Dominus. in prin. 11. q. 1. c. facerdotibus. versi. quid igitur. 33. q. 2. c. admonere. in prin. C. de latina liber. tol. in l. 1. §. similique modo. 33. q. 4. in c. dicat. cum suis concordantijs. 68. dist. in c. cor Episcopi. 38. dist. in c. quæ ipsi. Et ideo in Romana curia aduersario contradicente, auditores faciũt libellum corrigi, vt dicatur qui se dicit, vel asserit canonicũ, rectorem, vel talem. in cõtrarium tamen facit, quia talis nominatio nõ videtur obesse vel prodesse. 2. q. 1. c. multi. prope

ADDITIONES.

a ¶ *Aduerte etiam, quòd in casibus in quibus requiritur libellum porrigi in scriptis, vt est regulariter, non sufficeret quòd actor accederet ad notarium actorum, & diceret, scribe, quemadmodum ego peto centũ à Sempronio. Bal. & Ang. in l. 1. ff. de eden. cum si. vt late per Ias. in d. l. 1. 2. col. ff. de eden.*

b ¶ *Memoria enim hominum labilis est, vt dicit Sen. in Oedipo. & Iurisconsul. in l. peregre. ff. de acq. pos. & quod fauore actoris, imò reipu. inducuntur sic, vide gl. in c. de causis, de off. deleg.*

a prope fi. & cap. fi. & C. de proba. in l. non epistolis. [a] 95. dist. cap. ecce ego. 40. dist. c. multi, in fi. in procemio Digestorum. §. discipuli. in fi. secundum Specu. eod. tit. §. fi. vers. item cautus sit actor. & sequitur ibi Ioan. Andr. qui dicit hoc esse expressum per Clem. si suus. de senten. excommu. tu dic, quòd licet hoc non prosit: tamen posset obesse. quia narratis in libello statur in præiudicium libellantis, vt in l. cum precum. C. de lib. causa. de quo latius dicam in c. 3. in 34. princ. artic. Arbitror etiam, quòd prosit in omnibus his per eum expressis, quæ dependent ab eius potestate, vtputa, si ad id quod agit, posset agere nomine proprio, & nomine alieno: prodest enim si exprimat agere se proprio vel alieno nomine, per ea quæ latius dicam infra in 2. q. princ. in vltimo membro. item etiam posset prodesse in his, quæ non dependent ab eius potestate, per quandam viam indirectam: si aduersarius fortè excipiendo, aut quid simile faciẽdo, etiam id exprimeret simpliciter quod actor expressit, per no. in c. cùm olim, infra de censi. & per ea, quæ latius dicam in dicto 34. princ. articu. Aduerte tamen, quia licet quis simpliciter conciperet libellum, quamuis ad id, ad quod agit suo & alieno nomine agere posset: tamẽ in dubio potius suo, quàm alieno nomine dicitur agere. & per l. & magis. ff. de solu. & l. Papinianus. ff. man. de quo tamen dic, vt latius dicam in vltimo membro sequentis quæst.

107 ¶ † Secũdò quæro, cuius nomine in causis Ecclesiæ Prælatus [b] debeat libellũ concipere. ¶ Sol. Dic, quòd nomine ipsius Ecclesiæ, vt in c. inter dilectos. de fide instr. & in c. literæ. de dila. & ibi no. per Gof. & Vinc. Mouẽtur, quia Prælatus non habet suo nomine directam actionem, vel vtilem. C. de episcopis & cler. authen. sed hodie. Et idem Hosti. in c. olim. el 1. infra de restitu. spol. in verbo, nomine domus. Mouetur, quia rectores seu Prælati sunt procuratores, & nõ domini, vt in c. 2. infra de dolo. vnde sicut proponens actionem non exprimens vtilem vel directam, videtur proposuisse directam, sicut subtiliter elicitur. ff. de pet. hære. in l. nec vllam. §. si quis sciens. de quo per Specu. in titu. de actio. & petitio. §. 1. vers. hoc autem. & ver. nunquid tenetur quis dicere, ad finem §. & per Barto. in l. prima. ff. de actio. & oblig. in l. si mater. §. eadem. de except. rei iudic. & per Dominum meum in c. cæterum. supra de iudi. ita & in proposito, qui agit & non exprimit, an proprio vel alieno nomine agat, potius proprio quàm alieno nomine dicitur agere. ff. de dam. infe. in l. qui bona. §. si quis alieno. & infra latius subijciam. Sed in contrarium facit, secundum Hostien. in dicto cap. olim. quia Prælatus semper videtur agere nomine Ecclesiæ, non proprio vel alieno, nisi hoc exprimat, quia omnia acquirit Ecclesiæ nisi aliud exprimat, vel probetur. infra de pec. clericorum. in cap. 1. & per totum. Et ita transit ibi Hostien. & Ioan. Andr. in cap. literę. infra de dila. Sed Dominus meus ibi latius prosequitur hanc materiam, in qua principaliter prosequitur duo membra.

¶ Primum, vtrum rector vel Prælatus debeat agere nomine proprio, vel Ecclesiæ.

¶ Secundum, quid si simpliciter egit, nec expressit cuius nomine ageret, an videatur agere sub nomine proprio vel Ecclesiæ.

108 ¶ † Circa primum distinguit tres casus, quia aut agit pro iuribus particularibus ipsius Ecclesiæ, aut pro corpore ipsius Ecclesiæ, aut pro iuribus competentibus ipsi rectori vel Prælato. Primo casu, conclu de secundum Dominum meum plurimis additis, q̃ agere debet nomine Ecclesiæ, siue agat petitorio, siue possessorio. Et sic ipsius Ecclesiæ nomine debet libellum concipere, vt in c. olim. el 1. & el 3. infra de restitu. spol. & in l. literæ. infra de dilat. & in c. 1. infra de causa possess. & proprie. & in cap. querelam. supra de elect. tenet Innocen. in c. literis. de restitu. spol. vbi dicit, quòd Prælati clerici possidẽt nomine Ecclesiarum suarum possessione ciuili, & naturali. vnde in eodem cap. in alia Glo. dicit Innocen. quod Prælatis habentibus ius in beneficijs, non est vtile suo nomine proponere interdictum recuperandæ possessionis rerum ablatarum: quia pertinentia ad dignitatem suam non suo, sed nomine dignitatis dicuntur possidere. & ideò cum dignitas sit spoliata, debet intentari possessorium vel petitorium ipsius nomine. Idem etiam tenet in c. cùm super. infra de causa poss. & proprie. vbi notabiliter dicit, q̃ Prælati, siue dispensatores, habita confirmatione statim possunt administrare: sicut si pupillo daretur tutor, vel adulto curator. & ideo nomine Ecclesiæ debet actiones intentare. Quinimò etiam si Ecclesia spolietur aliquibus rebus ante quàm Prælatus nancisca tur possessionem, habet interdictũ, vnde vi, sicut tutor nomine pupilli, vel quilibet administrator nomine Ecclesiæ. Nec obst. l. cùm hæredes, ff. de acq. pos. vbi dicitur, quòd possessio rerum hæreditariarum non transit ad hæredes, nisi sit corporaliter apprehensa illarum possessio: quia hic agitur nomine Ecclesiæ, quæ possidet, seu possedit semper: licet sedes fuerit vacans, quia Ecclesia nunquam moritur. 12. quæst. 2. cap. liberti. Sed ibi ponderatur, quòd hæres agat, vel vt hæres, vnde cùm agat nomine proprio, debet nomine proprio possediſſe. & sic vult Innoc. quòd possit agi possessorio per Prælatum pro rebus vel iuribus subtractis Ecclesiæ, licet ipse nunquam possederit, aut quasi possederit. ad quod etiam vide Innocen. in c. penult. infra de institu. & idem tenet Specu. in titu. de petit. & possess. §. 1. versicu. sed pone vacante, & Dom. meus in cap. dudum. de elect. & Ioan. de Imo. in cap. ex ore. infra de his quæ fiunt à ma. parte capi. ad quod etiam vide quod statim dicam in tertio casu, in opinio. Bartoli. Et idem Domini de Rota decis. 4. vbi hoc limitant notabiliter, quando alius non est in possessione Ecclesiæ. si autẽ alius possideret: tunc non posset Prælatus agere pro fructibus & iuribus Ecclesiæ, quia cùm debeantur possessori, argu. in l. in bonæ fidei. ff. de acqui. re. domi. non potest ista propria authoritate possessorem spoliare.

ADDITIONES.

a ¶ *Imò nominatio quandoque multum prodest, vel nocet, vt patet ex no. per Doct. in l. neque professio. C. de testam. vbi agitur de probanda filiatione.*

b ¶ *Prælatus debet agere nomine Ecclesiæ. & ratio est, quia ipse non est dominus, sed administrator. capitu. secundo, de do. & de hac materia vide Cardin. in Clem. 1. de restitu. in integr. in oppo. 12. Felyn. latius in cap. ed quæri. in 1. colum. versic. solus prælatus. de rescriptis.*

ſpoliare, per l. ſi quis in tantã. C. vnde vi. & 16. q. 6. c. placuit, & in c. eum qui. de præb. lib. 6. vnde concluditur ex prædictis, quòd pro huiuſmodi rebus & iuribus Prælati & Rectores Eccleſiarum non ſuo, ſed Eccleſiæ nomine debent libellũ concipere, & idem tenet Spec. in titu. de lib. concep. §. iuxta. verſi. item non valet, ſi agit. vbi dicit, quòd debet libellum cõcipere nomine Eccleſiæ & non ſuo, alias non valet, & idem, & clarius tenet Spec. eo. titu. §. iam nunc videndum. verſi. ſi vero Prælatus, per auth. ſed hodie. & l. omnis. C. de epiſco. & cler. & c. 2. de ordi. cogn. & per d. c. olim. el terzo. Et quia Prælatus eſt in Eccleſia,[a] & econtra. 7. q. 1. c. ſcire. Et quia Epiſcopi nullam vtilem aut directam ſuo nomine habent actionem, ſed nomine Eccleſiæ, vt ſupra dixi. ad quod etiam Spe. alleg. l. ſi in rem actio. ff. de rei vend. & Inſti. de rerum diui. §. nullus. ſed melius facit. §. ſanctæ. 23. q. 7. c. quod autem. 12. q. 1. §. fi. & q. 2. c. 1. & 2. vnde Spe. ſic dicit eſſe cõcipiendum libellum, Coram vobis, &c. Ego M. Prælatus vel rector Eccleſiæ ſancti N. nomine ipſius Eccleſiæ conqueror de P. qui talem vineã, &c. iniuſtè detinet, vel ſpoliauit &c. & poſtea debet concludere, quare peto mihi adiudicari vel reſtitui nomine ipſius Eccleſiæ. Et aduerte, quia hæc procedunt, quòd agere debet nomine Eccleſiæ, ſiue ſit Prælatus mediatus, vt puta, ſi Epiſcopus agit nomine Eccleſiarum ſibi ſubiectarum, vt probatur in c. fi. prope fi. infra de ſucce. ab inte. ſiue ſit immediatus, vel adminiſtrator ipſius Eccleſiæ, vel aliam iuriſdictionem habeat in Eccleſia, vt d. c. querelam. & c. conquerente. ſupra de offi. ordi. vbi dicit Inno. in verbo Eccleſijs, quòd Abbas vel alius ſuperior, cui capella eſt ſubiecta, non agit nomine ſuo, vel ſui monaſterij pro iuribus capellæ: cũ enim capella diſtincta habeat iura ſua à iuribus monaſterij, & ipſa capella ſit domina ſuorum iurium, ipſius nomine eſt agendum, & vide ad prædicta Do. Ma. in d. c. fin. & in c. 1. de offi. iudi. vbi ponit de Epiſcopo & monaſterio agentibus pro Eccleſijs ſibi ſubiectis, & vide etiam quod traditur in l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccle. & quod dixi in Cle. 1. de reſcrip. prædicta tamen procedunt, ſecundum Do. Ma. niſi forte capella conceſſa eſſet in proprios vſus, quia tunc cum ſit quaſi dominus, poſſet ſicut vſufructuarius agere negatoria nomine proprio: dicit tamẽ tutius eſſe eam intentare nomine capellæ. Confeſſoriam autem intentat Abbas nomine ſui monaſterij pro iuribus, quæ habet in capella, de quo infra de verb. ſignif. cap. Abbate. & infra dicam in alio membro. Item prædicta procedunt, ſecundum Dom. meum, non ſolum ſi Prælatus agit ſolus pro iuribus prædictis, ſed etiam ſi Prælatus ageret ſimul cum capitulo, licet contrarium ſenſerit Inno. in c. 2. de teſti. lib. 6. dicens, quòd Prælatus & conuentus agunt nomine proprio, quia ipſi ſunt domini. 2. q. 6. biduum. in verbo palam, & idem Ioan. de Lign. in c. literæ. infra de dilat. cum quo etiam videtur tranſire Do. Anto. Sed contrariam ſententiam tenet Collectarius, & plus placet Domino meo per capitulũ, olim. el primo, infra de reſti. ſpo. vbi nomine Eccleſiæ fuit actũ per Prælatũ & capitulum. Item quia in veritate iſti ſunt adminiſtratores, & non domini, vnde non poſ
b ſunt contrahendo[b] ipſius Eccleſiæ conditionẽ deteriorem facere: nec etiam bona alienare, niſi conſtituta ſolennitate, & in caſibus à iure conceſſis. 12. q. 1. in ſumma, & c. ſine exceptione, & quia Dominium rerum ipſarum Eccleſiarũ non eſt penes eos, ſed apud Chriſtum vel Eccleſiam vniuerſalem, ſeu ipſam Eccleſiam ſpecialem, vt no. idem Innoc. in c. cum ſuper. infra de cauſa poſſ. & proprie. facit, quia ſolus Prælatus reuocat procuratorem datum à conuentu ſuper rebus communibus, vt ipſemet agat, vt no. Innoc. in d. c. 2. de teſti. lib. 6. ſecundum Dominum meũ, & mihi placet. facit, quod ſtatim dicam in tertio caſu.

109 ¶† Circa ſecundum caſum, quando agit pro corpore ipſius Eccleſiæ, vt quia agit poſſeſſorio recuperandæ, & tunc agit, & libellũ concipit nomine proprio & non Eccleſiæ, quia ipſe & non Eccleſia fuit ſpoliatus, vt probatur in cap. conquerente. ſupra de offi. ordi. & in c. literis. ibi per Inno. & item quis, infra de reſti. ſpol. 7. q. 1. c. præſentium. & in c. cum ſuper. infra de cauſa poſſ. & proprie. per Inno. & idem ſi agat poſſeſſorio adipiſcendæ, vt in c. accedens. inf. de accu. vel ſi agat petitorio, ex quo agit pro corpore ipſius beneficij, vt in c. ex inſinuatione. ſupra de procura. Eccleſia enim nec poſſidet, nec regit ſeipſam: ſed Prælatus ſuo nomine, & tanquam rector ipſam regit & gubernat.

110 ¶† Circa tertium caſum, quando prælatus vel rector agit pro iuribus competentibus prælato ſeu rectori. breuiter ſecundum Dominum Martinum, quòd agit nomine ſuo, vt in c. venerabilis, & c. conſtitutus. infra de reli. domi. & in c. auditis. ſup. de reſtit. in integ. cum ſimi. In quibus patet, quòd pro iuribus Epiſcopalibus agit contra Eccleſias inferiores tanquam Epiſcopus: vnde ex quo talia iura competunt ſibi, & non Eccleſiæ, ſuo nomine & non Eccleſiæ debet libellum concipere, & hoc ſentit Inn. in c. conquerente. ſupra de offi. ordi. & in c. literis. & ibi Dominus meus, infra de reſti. ſpo. & ex hoc ego infero q̃ agendo pro titulo beneficiali debet nomine proprio & non Eccleſiæ libellum concipere, ad q̃ vide Inn. in c. ex parte. ſup. de arbi. & in c. quia V. ſup. de iud. in Glo. fi. Nam reſpectu tituli beneficialis poteſt proprio nomine, & petitorium & poſſeſſorium intentare, de petitorio eſt tex. in Cle. 1. de cau. poſſ. & propr. & ibi dixi poſt Laud. Io. de Lig. & Ioan. de Imo. facit bonus tex. per quem hoc expreſsè tenet Bar. ibi in l. 1. §. vſufructuarius. ff. de noui ope. nunc. vbi Bar. dicit, quòd prælatus vel rector Eccleſiæ nõ poteſt res vel iura Eccleſiæ petere nomine proprio, ſed nomine ipſius Eccleſiæ vel cõuentus, ſed ipſam prælaturam & rectoriam, & ſic titulũ beneficialem, ſi vult petere, concipiet libellum nomine ſuo, ſi erit vſufructuarius, ſuo nomine vẽdicat vſumfructum: licet

ADDITIONES.

a ¶ *Adde etiam Lap. alle. lib. 1. & vide quod de capella vnius Eccleſiæ dicit Aret. in conſi. 63. poſt ea quæ dicit Abb. in c. literæ, in 2. col. infra de dila. & Do. Philip. in c. edoceri. poſt Abb. de reſcri.*

b ¶ *Prælati contrahendo non poſſunt præiudicare ſuis Eccleſijs, & an quandoque poſſint compromittere, aut tranſigere ſine conſenſu ſuperioris, vide per Soci. in conſil. 18. col. 14. lib. 1. verſi. circa ſextam, & vide aliquid per Fely. in c. cum omnes. in 3. col. de conſti.*

licet reſpectu proprietatis debeat libellum concipere nomine domini, ad quod etiã allegatur ibi Bart.
a no. per Innocẽtium in c. præſentium,[a] de teſti. lib. 6. & in extrauaganti Innocen. quæ incipit, ad hoc. & quod no. Innoc. in d. c. conquerente. de off. ordin. & in c. Abbate. de verbo. ſign. & Glo. in l. ſancimus. C. de ſacroſan. eccleſ. Et idem dicendum eſt, quando prælatus proſequeretur electionem de ſe factam. Et aduerte, quia ex prædictis videtur referendum, ſecundum opinio. Bartoli, quòd prælatus vel rector fructus beneficij ſeu prælaturæ debet petere nomine proprio: de quo ſatis dubito, maximè in habentibus adminiſtrationem: quia ipſi non ſunt plenè vſufructuarij, nec faciũt fructus ſuos. 12. q. 3. c. 3. vbi tex. ſimpliciter vult quòd clericus teneatur cõferre Eccleſiæ quicquid acquirit de bonis Eccleſiæ. & ad idem 12. q. 1. §. fin. cum cap. ſequen. & 13. q. 1. §. 1. hiſta. & 12. q. 2. c. ſacerdotes. & c. paſtoralis. cum ſimi. de quo latius per Dominum meum in repe. c. cùm eſſes. infra de teſtam. & de hoc aliquid dicam in 3. q. ſeq. Sed in contrarium facit, q̃ debeat petere nomine ſuo proprio, quod dixi ſupra ſecũdum D. meum de capella conceſſa in proprios vſus. Et ſicut poteſt intentare petitorium pro titulo beneficij nomine proprio, ita debet concipere libellum in poſſeſſorio nomine proprio: quia ipſum titulũ poſſidet nomine proprio. & ideo nomine proprio concipiet libellum ſuper reſtitutione beneficij, quo fuit ſpoliatus, vt d. Clem. vnica, de cauſa poſſeſ. & proprie. & in c. cùm ſuper. infra de cauſa poſſeſſionis & proprietatis. Adeo quòd ſi liberè adminiſtrabat, reſtituetur ad liberam adminiſtrationem: ſi minus liberè, reſtituetur ad minus liberã, vt in c. Piſanis, infra de reſti. ſpol. & in c. bonæ memoriæ. infra de appel. & reſtituetur non ſolùm ad beneficium, ſed ad omnes res ablatas cùm beneficio, per viam cuiuſdãm acceſſionis ad quas principaliter non ſuo nomine, ſed nomine Eccleſiæ debuiſſet libellum concipere, vt dixi in primo caſu, & tenet D. meus in c. cùm ſuper. in fi. infra de cauſa poſſ. & proprie. Et ex prædictis potes colligere quo nomine Abbas debeat libellũ cõcipere. Sed quæro quid de abbatiſſa, diaconiſſa, aut prioriſſa. Sol. Aduerte, quia in his, quæ proprio nomine poſſunt intẽtare: vtputa proſequendo electionem, aut petendo benedictionẽ, aut quid ſimile, videtur dicendum quòd ſuo nomine libellum debeat concipere, ex quo proprio nomine huiuſmodi admittuntur, vt c. cum dilectus. ſup. de reſcr. Sed hoc olim procedebat, hodie verò illud videtur eſſe ſublatum per c. indemnitatibus. §. porrò. de elect. lib. 6. & c. vni cum, de ſta. re. lib. 6. In quibus probatur quòd tales tenentur procuratorem cõſtituere. & ideo quæſtio non videtur procedere. ſed aduerte, quia licet §. porrò. neceſsitet ad conſtituendum procurato. tamen loquitur in proſecutione appel. reſpectu electionis ad ſedem Apoſtolicam. item c. 2. in fi. de iudi. lib. 6. loquitur ſolùm quòd tales inuitè non poſsint trahi. & c. vnicum. de ſta. reg. lib. 6. vult quòd non compellantur per ſe agere, aut defendere. Sed de voluntibus agere per ſe, nihil ibi dicitur. vnde cùm prædicta iura ſint correctiua c. cum dilecta. videtur quòd non ſint extendenda, vt in iuribus vulgatis. Sed poſito q̃ propter hæc nõ prohiberentur agere, ſi tamen agerent pro iuribus Eccleſiæ, non videtur quòd libellum debeant concipere nomine Eccleſiæ: & ſic non videntur admittendæ ad agendum pro Eccleſia, per l. neque fœmina. ff. de procura. & l. alienam. C. eodẽ. Sed aduerte, quia reperi in quibuſdam cõmentarijs ſatis antiquis quendam homi. arguentem in contrarium, quòd tales, licet fœminæ, admittantur: quia ſicut mater admittitur ad tutelam filij, & agit pro filio, ita Abbatiſſa, aut ſimilis debet poſſe agere pro monaſterio. nam Eccleſia eſt mater noſtra & perpetua. vnde ſicut mulier agit pro parẽtibus. ff. de procura. in l. fœminis, ita Abbatiſſa pro monaſterio, tanquam mater, ita pro monaſterio tanquam filio, quia habetur etiam loco filij, vt auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccle. traditur in c. in præſentia. infra de prob. mater agit in cauſa neceſsitatis pro filio, vt l. 3. ff. de lib. cauſa. facit l. non ignorat. & l. vxor. & l. de crimine. C. qui accuſa. non poſſ. & in Authen. de mo. §. 3. Subdit tamen, quòd dat conſilium quòd conſtituat procuratorem, quem Syndicum appellamus. in Authen. de ſan. epiſc. §. quando autem. & §. prouidere. & ad hoc hodie tendunt d. c. 2. de iudi. & c. 1. de ſta. reg. & prædictus. §. porrò. ex quorum iurium ratione videtur, quòd tales teneãtur pro qualibet cauſa conſtituere procuratorem, licet olim poſſent agere, vt dicto capitulo, cum dilecti. & prædicta adde ad ea, quæ dixi in primo caſu.

111 ¶† Circa ſecundum principale membrum, quando ſumus in dubio, quo prelatus vel rector videatur egiſſe, dic. Dominus meus in c. literæ. de dilat. diſtinguit, quòd aut quis agit nomine Eccleſiæ, vel ex contractu inito cum Eccleſia, vel pro alio iure Eccleſiæ, & videtur egiſſe nomine Eccleſiæ, aut ſuper re propria, vel contractu inito cum eo vt priuato, & nomine proprio, & hoc conſtat, & potius videtur egiſſe nomine proprio, per no. in c. dilecti. ſupra de foro competẽti. & in c. requiſiti. de teſta. & per Ioannem Andræam, in ſimili in regu. priuilegiũ. de reg. iuris, lib. 6. in mercu. & in materia tutorum & curatorum. in l. poſt mortem. & ibi per Barto. ff. quando
b ex fa. tuto. arguendo de contractibus ad iudicia.[b] nam & in iudicijs quaſi contrahimus, vt in l. 3. ff. de pec. Aut ſumus in dubio, vt quia agit ſuper re, quæ pariter poteſt cõcernere perſonam & Eccleſiam, & hoc caſu Do. Anto. in d. c. literæ. dicit quòd videtur egiſſe nomine Eccleſiæ, quia res præſumitur Eccleſiæ. alle. quod in ſi. no. Barto. in d. l. poſt mortem. ſed vt dicit D. meus, ibi no. videntur potius facere in oppoſitum. nam vt ibi dicit Bart. quòd licet tutor contrahat ſuper re, quæ poteſt cõcernere ipſum pariter & pupillum, videtur proprio nomine contraxiſſe, vt etiam vult tex. in d. l. poſt mortem. ſed fortè dom. Anto. voluit ſequi Hoſt. in dicto cap. literæ. in quantum voluit, quòd ſicut in dubio res præſumitur Eccleſiæ,

ADDITIONES.

a ¶ *Dicit D. Iaſ. in l. 1. §. vſufructuarius. in fi. quòd debet allegari Glo. in cap. præſenti. de offic. ordi. lib. 6. & adde Bar. in l. 1. §. hoc interdictum, ſecundo. ff. vti poſſide.*

b ¶ *A contractibus ad iudicia valet argumentum, ita probatur in l. non mirũ. ff. de pigno. actio. in contrarium videtur tex. & ibi Docto. in l. inter ſtipulantem. §. 1. vbi etiam Glo. ff. de verb. oblig. & vide Are. in l. eum qui. in prin. pen. col. de acqui. hære. vbi tenet q̃ primo dictũ eſt.*

cleſiæ, ita videtur egiſſe nomine Eccleſiæ: ſed præſuppoſitum hoc nõ eſt ſimpliciter verum: quia non ſemper acquirit Eccleſiæ, nec etiam in dubio ſemper præſumitur quæſiuiſſe ex bonis Eccleſiæ, vt traditur in cap. cum in officijs. infra de teſtam. & bonus tex. iuncta Glo. 12. quæſt. 4. c. 1. Et præterea in iudicio non ſemper acquirit, imõ poſſet ſuccumbere. vnde in caſu dubij, Dom. Anton. dicit diſtinguendum eſſe, q̃ aut fuit expreſſum nomen appellatiuũ, vt quia dixi, prælatus ſeu rector, &c. & videtur egiſſe nomine Eccleſiæ, aut ſolùm expreſsit nomen proprium, & videtur egiſſe nomine proprio. pro hoc tex. cum Glo. in d. §. tutor. facit quod no. in cap. quoniam Abbas. ſupra de officio delega. & in d. cap. requiſiti, & per Io. Andr. in d. reg. priuilegium. Sed tũ vide ad prædicta, quæ latius dicam in 6. q. princip. in quã latius tractabo hunc artic.

112 ¶ † Tertiò quæro, quid de canonico agente: cũ ius nomine debeat libellum cõcipere. ¶ Sol. Inno. in c. edoceri. ſupra de reſcriptis. dicit, q̃ canonicus ſecularis poteſt agere nomine præbendæ ſuæ & dicere, quòd egit in libello nomine ſuo, ſi habet præbendæ adminiſtrationem, quod verum dicit ibi Dom. Anton. quando agit pro titulo ſuo: ſecus ſi pro poſſeſsionibus & iuribus præbendæ, per cap. literæ. infra de dilat. & c. cum ſuper. de cauſa poſs. & proprie. & mihi placet, vt ſtatim dicam. Sed aduerte: quia Glo. & Innocen. in cap. ex literis. infra de proba. uidetur dubitaſſe, vtrum canonicus poſsit agere pro præbenda: quia vt ibi dicit Glo. præbendæ non videntur eſſe clericorum, ſed Eccleſiæ. pro quo facit, 21. quæſtio. 1. §. fi. cum cap. ſequenti. & quia cum Eccleſia, & non canonicus, habeat bonorum præbendæ adminiſtrationem, videtur quòd canonicus nõ poſsit agere ſine mandato Eccleſiæ. Sed in contrarium facit, quia licet canonici non habeant proprietatem: tamen videntur habere vſumfructum, ratione cuius poſſunt agere, vt l. 4. ff. finium regũdorum. facit quod dixi ſupra in præcedenti quæſtio. in 3. & 4. caſu. Sed ſuper hoc artic. non arbitror nunc inſiſtendum, an canonici vel Eccleſia habeant legitimam adminiſtrationem bonorum præbendarum, & an ſint vſufructuarij, vel vſuarij. de quo latius per Dominum meum in repe. cap. cùm eſſes. de teſtam. nec etiam inſiſtendum in cognoſcendo, an præbendæ ſint conſtitutę de bonis temporalibus, vel ſint diſtinctæ, aut non. de quo per Glo. Innocen. Ioan. Andr. d. authen. & latius per Dominum meum, in d. cap. ex literis. Sed quo ad terminos noſtros, cuius nomine canonicus debeat libellum concipere, arbitror diſtinguendum, quòd aut canonicus agit tanquam procurator Eccleſiæ, & dicendum, vt dicam infra in 6. queſtio. Aut agit pro iuribus ad præbendam ſuam pertinentibus: & debet libellum concipere nomine Eccleſiæ, vt ſtatim dixi ſecundum Domin. Anton. facit quod dixi in q. præcedenti in primo caſu. Aut agit pro corpore ipſius præbendæ ſibi collatæ, ab alio occupatæ, ſeu titulo præbendali, & debet concipere libellum nomine proprio. Ita procedat dictum Innocen. in c. edoceri. facit quod dixi in præcedenti quæſtio. in tertio caſu. Aut agit tanquam quilibet de Eccleſia vel capitulo, & tunc debet concipere libellum nomine Eccleſiæ, ſecundum Lapum, allegatione 2. ad quod vide quæ latius dicam infra in 5. q. Aut agit pro quotidianis diſtributionibus, & arbitror quòd ſuo proprio nomine debeat illas petere: quia tales diſtributiones nõ augent corpus beneficij vel præbendæ: ſed debentur propter operã perſonæ. facit. ff. ſi menſor falſum modũ dixerit. l. i. ſecundo reſponſo. ibi, Sed magis operam beneficij locum præbere. & ff. pro ſocio. in l. ſi duobus. §. in coeunda. ibi, pretium enim operæ. per quæ iura hoc conſuluit Oldr. conſi. 119. facit cap. 1. de cle. non reſi. lib. 6. Et ſic tales diſtributiones nullam habent communionem cum ipſa re: ſed perſonã tantum reſpiciunt. facit. ff. de vſu & hab. in l. vſus aquæ. & ff. de ſeru. ruſt. præd. l. prætoris, & quod ibi no. ff. de ali. & cib. leg. in l. mela. §. fin. ideo Old. in d. conſi. voluit, q̃ in literis ad beneficia non ſit neceſſa
a rium facere mẽtionem [a] de quotidianis diſtributionibus. aut canonicus agit ad fructus præbendæ, & ideo dicendum ſecundum opinionem illorum, qui volunt q̃ canonicus faciat fructus prębendę, ſuos & ideo vſufructuarius facit quod dixi ſupra in prin. ſecundum Innoc. ſed ſecundum opinionem aliorum volentium, quod non ſint vſufructuarij, ſed vſuarij, & quòd nõ faciant fructus ſuos, videtur dicendum quòd agere debeat nomine Eccleſiæ. de quibus opinionibus vide quod traditur per Glo. & Doct. in c. præſenti. de offic. ordi. & per Dom. meum, latius in d. repe. c. cum eſſes.

113 ¶ † Quartò quæro de monacho. ¶ Sol. Dicit Inno. in d. c. edoceri. in fi. ſupra de reſcriptis, q̃ quilibet monachus pro dignitate, vel officio, vel obedientia ſua poteſt agere, per c. cum deputatus. ſupra de iudi. & multo fortius reſpondere tenetur pro facto ſuo: Subdit tamen, quòd caueat ſibi aduerſarius qualiter aggreditur cauſam contra talem, ubi non habet conſenſum Abbatis, per c. cum cauſam. de iudi. Et ſubdit etiã, quòd Abbas non poteſt concedere monacho, quòd habeat adminiſtrationem aliquarum poſſeſsionum vel villæ, & pro eo agere poſsit: niſi ſicut procurator vel Syndicus: nam ſi vult agere, oportet quod in libello dicat, ago nomine meo vel præbendæ meę, quod non licet per c. cũ ad monaſterium. inf. de ſtatu reg. Sed tunc ſuperior agit nomine officiorum, vel obedientiarum ipſius monachi, ſecũdum Inno. in d. c. edoceri, & ſequitur ibi Dom. Anton. ad quod quæ dixi in Cle. 1. de reſcript. Sed aduerte: quia ſi monachus proſequeretur electionem de ſe factam, cui de ſuperioris ſententia conſenſiſſet, ſecundum quod traditur in c. ſi religioſus. de ele. lib. 6. illam proſequeretur nomine ſuo, per ea quæ dicta fuerunt in duabus præcedentibus quæſtionibus. Si verò ageret tanquam procurator, vel Syndicus in cauſa monaſterij, vel pro Abbate, aut pro alio propter vtilitatem monaſterij, ſecundum no. in c. ſuper. infra de teſti. & in c. cum de putati. ſupra de iud. & per Glo. in c. cum olim. el 2. de priui. & per Inno. in c. cum I. & A. inf. de re iu. ad quod vide quę latius dixi ſupra in tit. de procuratore. & hoc caſu, qualiter debeat concipere libellum,

colligitur

ADDITIO.

a ¶ *An ſit neceſſarium facere mentionem de quotidianis diſtributionibus in literis ad beneficia, vide Fel. in cap. poſtulaſti, de reſcript.*

colligitur ex his, quæ dicã in 6. & 8. q. Si verò vellet agere tanquã quilibet de Eccleſia, qualiter debeat libellũ cõcipere, collige ex his quæ dicã in ſeq. queſt.

114 ¶ † Quintò quæro de quolibet particulari clerico Eccleſiæ, quo nomine debeat libellum cõcipere. ¶ Sol. Dic, quòd aut agit cùm mandato tanquam procurator vel Syndicus, & deciſio eſt clara, quòd agere debet procuratorio vel ſyndicario nomine, vt dicam in ſequen. quæſtio. & in 8. ſub forma tamẽ de qua ibi dicam. Aut agit ſine mandato in caſibus in quibus admittitur ſine mandato, de quibus per Inno. & Doct. in c. cùm olim. de teſti. videlicet data
a negligentia [a] Epiſcopi & aliorum ad quos pertinebat, ſecũdum ibi no. & in c. ſi quis presbyterorum. infra de reb. eccle. non alienan. & in c. non licet. 12. quæſt. 1. Et hoc caſu à nomine proprio vel Eccleſiæ debet concipere libellum. Innoc. in d. c. cùm olim. fuit varius: quia primò dicit, quòd conficiet libellum nomine Eccleſiæ, & petet fieri reſtitutionem Eccleſiæ, vel iudicari pro Eccleſia. arg. ſupra de reſti. in integ. c. cauſam. & idem tenet Ioan. Andr. qui allegat c. 2. & 3. & c. cùm ex literis. de reſti. in integr. & quamuis agat nomine Eccleſię, nõ eſt neceſſe quòd habeat mandatum: quia non eſt procurator, ſed procurans, vt latius per Innocen. & Ioan. And. in d. c. olim. de Iudæ. ſubdit Innocen. vt refert Do. meus quòd aget nomine proprio & non Eccleſiæ: ſicut in actione populari. Sed loquitur ſpecificè, quando pro re Eccleſiæ malè alienata. ſed dicit Domi. meus quod præcedens opin. eſt tutior: vt qualitercunque agat pro iuribus Eccleſiæ, agat Eccleſiæ nomine, quod tenet Lapus, allegatione 50. aliàs 51. ex quo enim auctoritate iuris agit pro Eccleſia, debet agere illius nomine: ſuccedit enim loco ipſius Eccleſiæ, ergo eodem iure cenſebitur. arg. d. c. literæ, infra de diſa. ſecundum Lapum & Dominum meum, & remittit Dominus meus ad no. per Spec. in tit. de procuratore. §. 1. verſic. quid ſi. & quod ibi tradit Ioan. Andr. in addi. & ad no. per Innoc. in cap. ex literis, infra de proba. Sed tu aduerte, quia Inn. cuius etiam verba formaliter refert & ſequitur Ioan. And. in d. c. cùm olim. non dicit in ſecunda opi. prout dicit Dominus meus, ſed ſic formaliter dicit: quãdo autem ille cuius intereſt, ſingulariter agit: ſuo nomine concipiet libellum. & ſic videtur Innocen. non eſſe ſibi contrarius: ſed voluiſſe facere differentiam, an agat tanquam quilibet de Eccleſia ſimpliciter: an vero agat tanquam ipſius ſingulariter interſit. Et ſi tu diceres, quomodo poteſt vnius de Eccleſia ſingulariter intereſſe? Lapus in d. alleg. 51. ponit plura exempla, & volunt Innocen. & Ioan. Andr. in d. cap. cùm olim. circa medium Glo. ipſorum, quod ſi ſimpliciter ageret, nec compelleret eum exprimere cuius nomine agat, quod prudenter facit: ſi necipſe exprimat. Sed tu aduerte, quia quando particularis de Eccleſia vult agere pro iure proprio ſeu ſingulari, puta Archidiaconus pro iure Archidiaconatus ſui, qui admittitur ſine mandato Prælati & capituli, ſecundum Innocen. Ioan. And. Domi. Anto. & Ioan. de Imo. hoc caſu, licet Innoc. & Ioan. Andr. dicant quòd concipient libellum nomine proprio: ego intelligo, hoc eſt nomine ipſius Archidiaconatus: nõ autem nomine ſuo, hoc eſt nomine priuato ipſius. & hoc videtur etiã ſentire dominus Antonius ibi, pro quo faciũt quæ dixi ſupra in 2. q. in primo caſu.

115 ¶ † Sextò quæro, cuius nomine ſimplex procurator debeat libellum concipere. ¶ Sol. Eſt clara, quòd debet procuratorio nomine, vel nomine Domini libellum cõcipere: ne fortè ſi ſimpliciter ageret, non procuratorio nomine, ſed proprio videatur agere: & ideo ſi negotium eſſe tale, q̃ ad ipſum pertinere poſſet tanquam proprium, & ad ipſum tanquam ad procuratorem, debet exprimere, ſi proprio vel procuratorio nomine agat: & ſi exprimit, res eſt clara. ſed ſi ſimpliciter [b] ageret, videretur potius ſuo, quàm procuratorio nomine agere: etiã ſi ille actus pertineret ad ſolum dominum. Nam hoc caſu ſi non cõcideret libellum procuratorio nomine, non procederet iudicium, per l. 3. §. ſed & quod de tutore. verſi. ſi quid tutor. ff. iudi. ſol. no. Glo. in l. penult. in fi. magne Glo. ff. qui ſatiſd. cog. ad idem etiã facit l. & magis. ff. de ſol. & l. Papinianus. ff. mandati. & ibi no. per Glo. In contrarium vero, quod valeat, & ſic intelligatur conceptus libellus procuratorio nomine, facit tex. in l. penult. ff. de inſtitoria. & in l. cùm poſt. §. 1. ff. de admi. tuto. & videtur caſus expreſſus, ſecundũ lectu. Dy. in l. poſt dotem. ff. ſol. matr. facit etiam quod no. Glo. in l. poſt mortem. §. 1. ff. quãdo ex facto tutor. vnde dic, quod quandoque quis concipit libellum ſolùm exprimẽdo nomen proprium, & tunc intelligitur ſuo, & nõ alieno nomine agere. Ita procedũt iura primo loco allegata. facit l. ſi filius. ff. de in rem verſo. & ff. de iure dotiũ. in l. cùm pater. C. creditorem euictionem pigno. non debere. l. 1. & 2. & ff. de no. oper. nun. in l. 1. in fi. Aut in libello apponitur nomen procuratoris: quia dicit procuratorio nomine talis: & tunc non proprio, ſed procuratorio nomine illius videtur agi, vt in iuribus ſecundo loco allegatis, & in l. cùm pater. §. 1. ff. de admin. tuto. ſecundum Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. ope. nun. Et idem in effectu voluit Ioan. Andr. in addi. Spec. ſuper Rubr. de procura. fatetur tamen Bart. in d. §. nũciatio. quod ſi actus poteſt ad dominum pertinere, & ille, cum quo actus geritur, ſcit illum eſſe procuratorẽ, videtur procuratorio nomine agere, per dictam l. poſt mortem. §. finali. tenet Ange. in l. 3. §. 1. ff. iudi. ſolui. & etiam Bar. ibi, & latius in l. qui mihi donatum. ff. de dona. vbi tamen videtur hoc reſtringere, quando præceſsiſſet mandatũ ad ipſum certum ſpecificum actum expediendum. Sed aduerte, quia contra primum membrum videtur fortiter
c obſtare tex. & quod ibi no. Bart. [c] Bal. & Io. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquir. hæred. vbi dicunt, quod ſi præceſsit mandatum de expediendo aliquem certum actum, ſi talis procurator expedit illum actum,

in dubio

ADDITIONES.

a ¶ *Data negligentia. An quilibet de Eccleſia admittatur ad agendum, vide latè per Aret. in c. cum olim. in vlti. no. de teſt.*

b ¶ *Si procurator agat ſimpliciter, cuius nomine agere videatur. vide Iaſ. poſt Bar. qui totam materiam colligit tribus concluſionibus, in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. noui nun. 2. & 3. col.*

c ¶ *Bartolus ibi nihil dicit, ſed in §. ſi is qui. & ibi Alexand. & latius in dicto §. nunciatio. Aret. in dicto §. ſi is qui. in l. qui in alie. ff. de acquiren. hæredit.*

in dubio intelligitur expediuisse prætextu mandati præambuli, licet nullam de domino fecerit mẽtionem, quod dicit diligenter ponderandum . nec videtur ibi requirere, quòd is, cum quo actus geritur, sciat illum habere ad hoc mandatum, sed fortè pro solutione contrarij potest dicto modo intelligi : videlicet quòd primum mẽbrum procedat, vel quando ille, cum quo actus geritur, ignorabat ipsum habere mãdatum, vel non habebat mandatum specificum ad quid certum, vel notabilius, arbitror dici posse quòd illud procedit nõ respectu obligationis & actionis intentãdæ inter ipsum procuratorem, & eum cum quo actus geritur, quia quo ad illũ, actus iudicabitur gestus suo nomine proprio, & non alieno, sed quo ad ipsum dominum, tenebitur ipse procurator domino actione mandati, ex quo mandatũ præcessit ad illum actum expediendum, quod perpetuò notabis pro his qui recipiunt mandatum ad emendum aliquam rem pro ipso mandatore, & illam emunt nomine proprio, quia tenentur ad restituẽdum eam. facit l. qui seruũ. ff. de interroga. actio. quod est diligenter notandum, secundum Ioan. de Imo. & bene, quia quotidie accidit.

¶ Aduerte tamẽ circa prædicta, quia circa actus extraiudiciales, vt contractus & similes in hoc artic. an procurator simpliciter gerendo actum, videatur procuratorio nomine vel proprio gessisse. Doc. sunt varij. Barto. enim aliter loquitur in locis, supra allegatis, & aliter loquutus fuit in dicta l. qui mihi donatum. ff. de do. & ibi Ioan. de Imo. & aliter in l. 3. §. 1. ff. iudi. solui. & l. si pupilli. §. 1. ff. de neg. gest. & in d. l. post mortem, & etiam in dicta l. post dotem. ff. solu. matr. in quibus omnibus locis potes videre per eum. tangit etiam Bald. in l. fina. C. si quis alteri, vel sibi. & in l. si literas. C. mandati. tangitur etiam in l. si ita stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verb. obl. sed latius materiam reassumit Ludouicus Ponta. in dicta l. post dotem. & si tu diceres, ad quid hæc materia contractuum operatur ad materiam nostram? Respondeo quòd talia adducuntur ad materiam nostram in quantum dicimus quòd in iudicijs quasi contrahitur, vt in l. 3. §. idem scribit. ff. de pec.

¶ Sed illam materiam omitto . dicam fortè in tit. de procura. vbi principalius conuenit . sed in materia nostra pro conclusione arbitror quòd si in libello facta sit cõmemoratio officij procuratorij, censebitur procuratorio nomine, vt in l. fi. ff. de institoria. & in l. cùm post. §. 1. de admi. tuto. facit quod no. Gl. in l. quacunque. ff. de procura. & idẽ si est expressum hoc fieri in causa pertinente ad dominum: quia expressio talis causæ habet vim commemorationis officij procuratoris per l. post mortem. in fi. & d. l. pupilli. §. 1. ff. de neg. gest. & l. 1. §. non autem. ff. de exercitoria. si verò simpliciter & purè, & sine aliqua cõmemoratione officij procuratorij, nec expresso aliquo æquipollenti valet hoc fieri in causa pertinente ad dominum, vel aliquo simili : intelligitur suo proprio nomine actũ gessisse, per d. l. & magis. de solu. & l. Papinianus. ff. mand. & l. si filius. ff. de in rẽ verso. allegant etiam aliqui l. res ex mandato. ff. de acqui. rerum do. & l. pign. §. fi. ff. de vsuc. sed parum faciunt. facit etiã l. multum interest. in fi. C. si quis alteri vel sibi. & probatur in d. l. post mortem. §. 1. per quem tex. apparet hoc procedere, etiam si agat negotium quò ad ipsum proprium pariter & ad dominũ pertineat : quod tamen videtur limitãdum, secundum ea quæ dixi supra, secundum opinionem Bart. in d. l. 1. §. nunciatio. Et aduerte, quia subdit Barto. in d. §. nunciatio. quòd si actus qui geritur, est actus qui potest geri per negotiorum gestorem sine mãdato, non sufficit dicere seu verba concipere alterius nomine, quia possent intelligi de gestore. de hoc sentit Glo. in d. §. nunciatio . dum exponit. i. procuratorio nomine . de quo vide latius ibi . Subdit etiam quòd idem est dicere, facio hoc pro tali, vel nomine talis, per l. fideicommissa. §. interdum. ff. de leg. 3. facit Insti. per quas personas nobis acquiratur. in prin. no. Ioan. de Imo. cap. 2. de resti. in integ. & c. potuit, de locato. de quibus omnibus ego latius dicam in titu. de procuratoribus.

116 ¶†Septimò quæro de procuratore constituto in rem suam, cuius nomine debeat cõcipere libellum.
a & dicitur [a] procu. in rem suam constitutus, quando fuit constitutus procurator ad vtilitatem suam per viam cessionis . Circa quod distingue, quòd aut sumus in casibus, in quibus solùm translata est vtilis actio, & non exercitium directarum : & hoc casu debet libellum concipere nomine suo, & non nomine mandãtis : ex quo solùm potest intentare vtilem. aut contractus taliter est celebratus, quòd licet directa actio remanserit penes cedentem : tamen in ipsum cessionarium trãslata est vtilis, & exercitium directæ, secundũ no. in l. procura. in rem. ff. de procura. & l. illam. C. de dona. & l. 1. C. de actio. & oblig. & ibi per Cy. Bart. Bal. & Saly. & in l. 2. eod. titu. & per Bart. latè in l. 1. ff. de actio. & oblig. & traditur etiam in l. qui stipẽdia. C. de proc. & hoc casu, aut iste vult agere vtili, & debet libellum cõcipere nomine suo: aut vult agere directa propter exercitium directæ in eum translatum : & tunc debet concipere libellum nomine cedentis, per ea quæ traduntur in iuribus præallegatis, & per Spec. in titu. de procura. §. sequitur. versic. sed nunquid. Si tamen simpliciter diceret in libello, quòd ageret iure cessionario, interserens etiam in libello instrumentum cessionis, an debeat exprimere ad petitionem conueniri, vtrum agat vtili suo nomine, an directa nomine cedentis . vide per Spec. in dicto versic. sed nunquid. & ibi per Ioan. Andr. in addi. & latius per Speculatorem in titu. de actio. & petitio. §. sequitur. vers. sed nunquid tenetur quis . dicam in c. sequen. in 12. princip. articu. 11. quæst. princ. fi. quæst. A. B. Aduerte tamen, quia posito pro constanti, quòd sit translata vtilis, illa in dubio videtur intentata ante lit. contest. secundum Ioan. Andr. in addit. Specu. in titu. de ces. act. §. 1. versic. item quid si nihil. Nec obstat, quòd appellatione dominij comprehendantur directæ, vt l. prima. §. qui in perpetuum. ff. si ager vecti. vel emphyt. peta. quia illud procedit quando directa competit nomine proprio. Sed vbi directa competit nomine alieno, & vtile nomine proprio :

ADDITIO.

a ¶ *Procurator in rem propriam dicitur altero de trib. modis, de quibus per Ias. in l. qui stipendia. C. de procu. & adde Aret. consil. 125. incip. Eximie domine Collateralis.*

prio : tunc videtur deduxisse velle, & sic disputando concludit Mar. Sili. in quæst. quæ incipit, ego qui habeo, & sic temperat dictum Spec. in ti. de procura. §. sequitur. vers. sed quare. & Ioan. in c. Abbate. de re iudi. lib. 6. tenent Domini de Rota decis. 174. maximè quando in lib. fuit adiecta clausula, omni meliori modo, via, iure, & forma, & sequitur Dominus Antonius in c. licere, de dilat. & de materia in l. planè. ff. fam. ercisc. & l. emptor nominis. ff. de hære. vel actio. vend. Ma.

117 ¶ †Octauò quæro de Syndico. ¶ Sol. Dic, quòd aut loquimur in causis ciuilibus, & debet Syndicus nomine vniuersitatis, vel collegij, vel Ecclesiæ libellum concipere. Et hoc tenet Spec. eod. ti. §. iam nunc videndum. versicu. si verò prælatus. & traditur per Innoc. Ioan. Andr. Dominum meum, & Ioan. de Imo. in c. fin. supra de procura. vbi dicunt, quòd
a licet singuli de vniuersitate sint excõmunicati: [a] tamen Syndicus constitutus à tali vniuersitate potest agere, quia agit nomine vniuersitatis : quæ vniuersitas non potest excommunicari, vt in c. Romana. §. in vniuersitate . de sententia excommunic. lib. 6. ad idem facit : quia causa vniuersitatis, & non singulorum. 12. quæst. 2. c. qui manumittitur, & in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. nomine ergo vniuersitatis concipit libellum, vt etiam sentit Spec. eod. titu. §. iam nunc. versi. contra Syndicum. Et debet agere pro tota vniuersitate, tanquã pro vno corpore : nõ tanquam pro singulis. ad quod vide Glo. & Barto. in l. 1. in fi. C. quod cuiusv. vniuer. no. Et aduerte : quia si talis simpliciter conciperet libellum, nec adijceret, vniuersitatis nomine, vel Syndicario nomine, videretur potius agere nomine proprio. ad quod vide quæ latius dixi in 6. quæst. princ. & quod dixi in 2. quæst. 2. membro princ. Si verò loquimur in causis criminalibus, Syndicus non potest concipere libellum sindicario nomine, aut nomine vniuersitatis, sed proprio, vt voluit Dyn. & post eum Cyn. Bald. & Salyc. in l. 2. C. qui accusa. non pos. & ibi latius vide: quod arbitror procedere, quando esset talis in causa, in qua non posset interuenire procurator : aliàs fortè secus : ad quod vide quæ latè dixi in c. veniens. inf. de accusa. Aduerte tamen: quia prædicta non procedunt in Syndicis fratrum sancti Francisci, quia Syndici prædictorum in iudicio agẽtes, ẽt ciuiliter ad bona temporalia, non concipiunt libellum nomine fratrum : sed proprio nomine, ad vtilitatem tamen ipsorum fratrum . ita cõsuluit Bal. consil. 156. quod incipit, visa. & de materia talium Syndicorum, vide per Barto. in tra. minoricarum, 2. lib. dist. 8. & 9. per totum.

118 ¶†Nonò quæro de actore, cuius nomine libellum debeat concipere? ¶ Sol. Dic, quòd aut loquimur in actore vniuersitatis, & idem dicendum est, quod dictum est de Syndico in precedenti quæstio. & hoc tenet Specula. eod. tit. §. iam nunc. versic. si vero Prelatus, de materia per Bar. in l. actor. ff. rem ra. habe. aut loquimur in actore constituto à tutore vel curatore, seu ad petitionẽ tutoris vel curatoris, secundum varias opin. de quibus in l. 1. C. de actore à tutore vel curatore dato. & l. neque. C. de procu. & ibi per Bal. in l. si actor. C. de appel. & ibi per Glo. & l. curatorem. C. qui dari tutores possunt. Et arbitror, quod nomine pupilli vel adulti debeat agere, sicut tutor vel curator, de quibus infra dicam, quæst. 11 & 12. Et hoc secundum illam opinionem, quę vult, quod actor non constituatur à tutore, sed à præside ad postulationem tutoris, quam tenent Gl. & Bal. in d. l. si actor. & Glo. parua Instit. de cura. §. fi. dum dicit, datum, id est, dari petitum, & hoc probatur, quia hoc casu ipse tenetur cauere pupillum rem ratam habiturum, vt dicunt Glo. & Bart. in l. actor. ff. rem ratam haberi. ergo videtur concludi, quod agi debet nomine pupilli, aliàs non posset pupillus habere ratum, quod suo nomine non est gestum. 9. q. 2. cap. Lugdunensis, & ff. de neg. gest. in l. si pupilli. §. item quæritur, & in regula, ratum quis . cum sua materia, de reg. iu. lib. 6. Hoc enim casu ipse gerit negotia pupilli pro pupillo, tutoris periculo, secũdum Glo. & Bar. in d. l. actor. Sed si teneremus aliam opinionem, quod actor constituatur à tutore, & confirmetur à iudice, pro qua est tex. in d. l. actor. dum dicit, actor à tutore datus. & probatur in l. solent. ff. de tutel. ibi, tutor, permittente iudice, & tenuit Tancr. sub Rubr. de Syndico. de quo etiam per Innoc. in c. petitio, supra de proc. & de hoc casu videtur dicendum, q̃ debeat libellum concipere nomine tutoris. moueor : quia tunc non dicitur actor agere, imò tutor dicitur agere per actorem, vt l. 1. C. de actore à tutore seu cura. dando. & quia hoc casu, actor tenetur cauere tutorem rem ratam habiturum. arg. l. 2. §. 1. ff. de curatore bonis dando, secundum Bar. in d. l. actor, & sic petit quòd aget, & libellum cõcipiet nomine tutoris : quia aliàs non posset tutor ratum habere, per id quod statim dixi.

119 ¶ †Decimò quæro de œconomo, qualiter debeat libellum concipere. ¶ Sol. Dic, q̃ agere debet, & libellum concipere nomine Ecclesiæ, tanquã rerum ipsius Ecclesiæ administrator & gubernator, & ideo debet scribi per œ dipthongon, & non ypsilon, vt quidam communiter dicentes yconomus, & malè: nam debet scribi per œ. est enim verbum Græcum dictum ab œcos, quod est domus, & nomos, quod est regula, vel lex : hoc est gubernatio & administratio domus. Idem œconomica, & non proferri per diphthongon, licet Ioan. Andr. in additio. Specul. in ti. de his, qui alieno nomine in iudicio interueniunt, §. œconomus. aliter dicat, sed pro nunc non insisto. cõclusio est, quòd est administrator bonorum Ecclesiæ. supra de sacrosan. Eccles. in l. iubemus. in princ. C. de Epis. & cle. in l. omnes. §. sed hoc nihilominus. 89. dist. in c. in quibusdam. §. 1. de offi. ordi. c. cum vos. infra de iur. calum. c. Imperatorum, & in Authen. quomodo oportet Episcopos. §. hoc enim. & ideo debet nomine Ecclesiæ libellum concipere, secundum no. per Innoc. Ioan. And. & Io. de Imo. in c. fi. supra de procu. maximè in rebus sacris, per l. in rem. §. loca. ff. de rei vendi. quod procedit :

licet

ADDITIO.

a ¶ *Quando omnes de vniuersitate essent excommunicati, non videtur quòd possint constituere procuratorem vel Syndicum : secus si aliqui essent non excommunicati: quia totum ius collegij in illis habilibus remaneret, vt no. in l. sicut. ff. quod cuiusque vni. nomine. & Abb. in c. fi. de proc. & de man. actoris & Syndici, vide per Bar. & Doct. in l. actor. ff. rem ratam haberi.*

licet ab Episcopis constituatur, vt no. Glo. 16. quæstio. 7. in cap. quoniam. el 2. per d. §. sed hoc nihilo minus. Nam & ipse Episcopus, & quilibet Prælatus deberet agere nomine Ecclesiæ, vt dixi in 2. quæst. princip. in 2. casu.

120 ¶ † Vndecimò quæro, cuius nomine vicedominus debeat libellum concipere. ¶ Sol. Dic, quòd nomine Ecclesiæ, secundum Inno. Ioan. And. Ioan. de Imo. in c. fi. supra de procura. per tex. 89. distinct. c. volumus. faciunt quæ dixi in quæst. præceden. Est autem vicedominus, qui præest rebus Episcopalibus administrandis, vt d. c. volumus, & c. seq. & 1. quæst. 3. in cap. saluator. circa medium. versi. in nomine, & vide Spec. in tit. de vicedomino. & Glo. 16. quæst. 7. c. quoniam, el 2. Et idem dicendum arbitror de quo

a cũque alio administratore [a] temporali vel perpetuo rerum Ecclesiasticarum, hospitalium, leprosariorũ, aut aliorum locorum piorum, sub quocunque nomine nuncupentur: ipsorum enim locorum nomine libellus concipiendus est. arg. prædictorum. vnde & castaldus, qui curam habet rerum exteriorum, qui aliàs dicitur maior domus, vt no. Ioan. in d. c. saluator, & Spec. in tit. de his, qui in iudicio alieno nomine interueniunt. versi. castaldus. siue sit orphanotrophus, leprosarius, vel similis: quia de nominibus non est curandum, vt in c. petitio. & ibi per Inno. & Doct. supra de procura. & hoc etiam volunt Innoc. Io. Andr. & Io. de Imo. in d. c. fi.

121 ¶ † Duodecimò quæro de tutore, cuius nomine debeat libellum concipere. ¶ Sol. Dic quod tutorio nomine pupilli, vt l. 3. §. sed & quod de tutore. ff. iudi. sol. vbi per Bart. & probatur in l. videamus. ff. de in lit. iuran. & in l. tutorem. in princ. ff. de his, quibus vt indig. & in l. Polla. C. de his, quibus vt indign. & ar. à speciali in l. 2. C. qui accusa. non pos. & satis est q̃ faciat sub commemoratione officij tutoris, licet non dicat tutorio nomine: quia etiam tunc tutorio nomine videtur agere, per l. cum post. §. 1. ff. de administr. tu. & l. fi. ff. de institoria. sed si nullam faceret mentionem

b [b] pupilli aut officij. Bart. loquendo tamen in materia cõtractus dicit, q̃ si contractus celebraretur super re pupilli, & vterque sciret eum tutorem: intelligeretur tutorio nomine contrahere, per d. l. post mortem. §. 1. secus si alter cõtrahentium ignoraret, vel aliud exprimeretur, per prædictam l. 3. §. 1. versicu. sed & quod tutor. ff. iudi. sol. & ibi per Bart. & sic videtur dicendum in iudicio, in quo qua si contrahit, vt l. 3. §. item scribit. ff. de pecu. tutius tamen est, q̃ in omnibus casibus apponatur, qualiter nomine pupilli vel tutorio nomine, secundum Bartolum ibi, qui remittit ad no. per se in l. 1. §. nuncia. tio. ff. de oper. no. nunc. & quod traditur in l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. obl. Et ita procedunt in causis ciuilibus, sed in causis criminalibus, in quibus non potest interuenire procur. licet tutor accuset ad vtilitatem pupilli: non tamen potest accusare tutorio nomine, sed debet proprio nomine libellum concipere, vt in l. 2. C. qui accus. non pos. de quo vide latius ibi, & vide quod dixi supra in secundo membro, & in 6. quæst.

122 ¶ † Decimotertiò quero de curatore. ¶ Sol. Dic quòd debet libellum cõcipere curatorio, vel adulti nomine: si est curator adulti: si verò esset curator maioris, fortè prodigi, mentecapti, vel furiosi, aut curator datus bonis, vel hæreditati iacenti, aut vetri, debet agere, & libellũ concipere nomine ipsius officij: aut furiosi, hæreditatis, vel ventris, &c. per ea quæ superius dicta sunt in præcedenti quæst. & in alijs superioribus.

123 ¶ † Decimoquartò quæro, quid de patre respectu filij, & econtra, de filio respectu patris. ¶ Sol. Quò ad primum distinguendum arbitror, q̃ aut pater vult agere causam ad solum filium pertinentem: aut pertinentẽ pariter ad se & ad filium. Primo casu subdistingue, q̃ aut agere vult tãquam legitimus administrator filij, & debet libellum concipere nomine filij, argumen. eorum, quæ superius dicta sunt in præcedentibus quæstionibus. facit l. filius. §. nam quod ad dotem, & quod ibi no. Bald. ff. de procura. Aduerte tamen, quia videtur q̃ sufficiat simpliciter agere per ea quæ statim dicam de filio, aut pater agit tanquam coniuncta persona, non tanquam legitimus administrator, & dic vt dicam in sequenti quæst. Secundo casu, quando pater suo & filij nomine vult agere. Bald. in §. nam quod ad dotem, per illum tex. dicit, quando pater exercet actionem, quæ tangit se & filium suum, non est necessariũ formare libellum in personã vtriusque, sed sufficit formare in personam propriam ipsius patris. Et hoc etiam dicit tenere Iaco. de Are. in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de Episc. & cle. & dicit tenere Spec. eod. tit. §. iam nunc videndum. ver. illud autem. quem ver. ego non reperi. quod ego arbitror procedere, nisi pater adiecisset talia verba, per quæ non posset comprehendi persona filij, vt quia diceret, siue proprio & priuato nomine, & pro suo interesse. Quò ad secundum quid econtra, si filius ageret pro patre? Dicendum arbitror, quòd aut agit tanquam procurator: quia etiam filius familias potest esse procur. vt in c. qui generaliter. de procura. lib. 6. & l. filius familias. §. ipse quoque. ff. de procur. cum sim. & dicendum, vt dixi in 6. quæstio. Aut agit tanquam filius, & subdistingue quod aut administrat negotia patris, aut non. Primo casu, vidi cõsultum, quòd agendo simpliciter videtur agere tanquam administrator, sicut in vno ex socijs, per no. per Cyn. & Bal. in l. cum te in Galliam. C. si cert. pet. & no. per Ange. in l. si vnus. in prin. ff. de pact. & per Innocen. in c. cum olim. infra de testi. & per Bart. in l. non tantum. ff. de appel. & per tex. iuncta Glo. in l. qui hominem. §. si gener. ff. de solu. quæ iura & autoritates, iudicio meo, non probant. aliqua enim loquuntur ratione proprij interesse, & volunt q̃ possit agi nomine proprio: sed propter hoc non sequitur, quòd agendo simpliciter videatur agere etiam alieno nomine: licet quandoque propter alterius vtilitatem inseparabilem ab vtilitate agentis intelligatur nomine illius agere: hoc est ad vtilitatem illius, vt est tex. in d. l. non tantum, secundum vnum intelle-

ADDITIONES.

a ¶ *Quid posit actor, Syndicus, & eiusmodi administratores, vide per Alex. in consi. 22. 2. col. lib. 1.*

b ¶ *Quando tutor agit nulla facta mentione, an agat nomine pupilli, vide per Bar. in l. qui in aliena. §. si is qui. vbi Are. ff. de acquir. hær. & per Bar. Ro. & Alex. in l. si post dotem, in 5. lect. ff. sol. matrim.*

ctum, & facit l. tutorem. in princ. ff. de his qui. vt indig. & l. Polla. eodem titu. vel potest dici, quòd in d. l. non tantũ, non dicitur, quod appellando simpliciter videat nomine alterius appellare, sed quòd potuit sine mandato appellare nomine illius, ratione defensionis intentatæ in ipsa appellat. quia si sine mandato in causa ciuili & principali admittitur quis ad defendendum, vt l. liberto. §. fi. & l. qui soluendo. ff. de neg. gest. quanto magis in causa criminali debet admitti, vt in appellatione in qua maius vertitur periculum ad defendendum, secũdum nouum intellc. Domini Anton. de Prato veteri in d. l. non tantum. de quo latius ibi per eum in 7. no. sed si simpliciter talis libellum appell. conciperet pro damnato ad mortem, dicit ibi Barto. quod iudex non debet cogere ipsum declarare, an suo, vel nomine illius agat, per no. per Innocen. in d. c. cum olim. Alia vero iura quæ allegabantur supra in d. consi. volunt, quod non requiratur mandatum, vt d. l. cum te. sed ista non est bona consequentia: nõ requiritur mandatum, ergo potest agere nomine proprio: vel simpliciter agendo, nulla facta expressione quo nomine agat; quod videatur agere nomine illius, à quo non habet mãdatum, seu pro quo potest agere sine mandato, vt patet in tutore, curatore, patre, aut simili legitimo administratore, qui sine mandato admittentur, & tamen supra demonstratum est, quod tales agentes, si volunt intelligi agere nomine administratorio, debent illud exprimere: aliàs intelliguntur nomine proprio agere, secũdum ea quæ dixi in 2. q. in 2. membro, & in 6. q. Item & quædam iura & autoritates in consilio prædicto deductæ, quę volunt, q̃ quãdoque quis obligat se & socios, & etiam obligatur insolidum, vt d. l. cum te. non concludunt quod ex hoc sequatur quod simpliciter agendo videantur nomine suo, & nomine aliorum agere: nisi hoc exprimatur per aliqua verba, secundum ea quæ dicta fuerunt in dictis quæst. 2. & 6. Vidi etiam allegationes famosissimorum Doctorum, quòd si libellus dicebat, Marianus filius Socini, vel Marianus Socini, quòd debebat intelligi Marianus nomine Socini: quia patris persona repræsentatur in filio, vt in l.

a in suis. ff. de libe. & posthu. & in l. fi. C. de impuberũ, & alijs subst. 35. q. 3. §. hac autoritate. & vox [a] patris, vox filij. Inst. de inut. stipul. §. ei vero. & quia libellus debet interpretari secundum intẽtionem proferentis, secundum quod latius dicetur in c. 3. artic. 33. sed mihi non placet: quia illa adiectio nominis patris videtur facta ad demonstrationem personæ agentis: quæ aliàs remaneret incerta, ad quod vide quod dicam in c. seq. in 12. artic.

124 ¶ † Decimoquintò quæro de cõiuncta persona, cuius nomine debeat libellum concipere, si agit pro

b coniuncta. ¶ Sol. Aduerte, coniuncta [b] persona licet admittatur sine mandato ad defendendum, l. sed & hæ. ff. de procura. tamen ad agendum regulariter non admittitur, nisi caueat, vt ibi traditur. dic ergo quod agens tãquã coniunctus, eo casu quo posset agere vel cauere, debet exprimere in libello, qualiter tanquam coniunctus agit nomine talis coniuncti: aliàs simpliciter agendo videretur agere nomine proprio per ea quæ superius dicta sunt. tenet Barto. in l. vero. ff. de solut. & ibi etiam vult q̃ debet concludere aduersarium cõdemnari sibi, tanquam coniunctæ personæ, ad dandum & soluendum illi pro quo agit, pro eo legitimè recipienti. nam si diceret, peto eum cõdemnari ad dandum mihi coniunctæ personæ, non procederet secundum Bartolum, ibi. facit etiam quod ibi no. in l. hoc iure. ff. de solutio. & quod traditur in l. 2. §. sed fortè ex liberis. ff. iudi. sol. & est bonus tex. & ibi Bart. in l. 2. ff. vt legatorum nomine caueatur. & l. qui hominem. §. fi gener. iuncta Glo. ff. de solu. tenet Cyn. in l. 1. in 9. q. C. de procur. & Ang. in l. at ubi. aliàs incipit, sed si lege. §. quod autem ait senatus. ff. de pet. hære. licet Glo. ibi videatur contrariũ tenere, & male, secũdum Doct. sed Raph. conatur ibi eam saluare, sed ad præsens videre non potui. Arbitror posse saluari in patre, qui est legitimus administrator, & admittitur sine cautione, vt dictis iuribus.

125 ¶ † Decimosextò quæro de particulari persona alicuius vniuersitatis, vel societatis, qualiter debeat libellum concipere. & intellige, quando talis non vellet agere tanquam Syndicus, actor, vel similis: quia de his satis dictum fuit supra, sed quando vult admitti sine aliquo mandato. ¶ Sol. Aduertendum est quòd ille cui competit ius agendi, tanquam ius agendi ex aliqua causa, tanquam cuilibet de populo: debet libellum concipere nomine reipublicæ, & procedit libellus per l. non solùm. §. si cũ inter. ff. de no. oper. nunc. vbi videt casus. facit quod dicimus de delatore. ff. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. penult. iuncta Glo. super verbo, id ei. & ff. de iure fis. in l. fiscus. vel melius, dicet in libello se facere tanquam quilibet de populo & ita obseruat practica, secundum Barto. in l. prouinciali. §. fi. de no. ope. nun. & vide Barto. in Rubr. C. de iure fisci. quod ita procedit libellus, si quis agit nomine vniuersitatis, si diceret nomine reipub. sicut si diceret nomine fisci. Vtrum autem nomine societatis vel singulorum de societate, sit formandus libel. Bald. in rubr. C. pro socio. dicit q̃ nomine singulorum, & non societatis est formandus. Et istud procedit quando ageret cõtra ipsos de societate per l. actione. §. Labeo. ff. pro socio: sed si ageretur contra alios qui non sunt de societate, potest concipi libellus tam societatis quàm singulorum, secundum Bal. ibi. Et ex prædictis omnibus habes plura quæ possunt opponi contra libellum respectu conceptionis libelli quò ad personam agentis & libellum offerentis. Circa tamen demonstrationem fiendam de ipso agente, aliqua videbimus in c. seq. in 12. prin. artic.

126 ¶ † Circa tertium membrum princ. istius 7. principalis artic. vtrum quis in eodem libello possit agere suo, & alio nomine. breuiter dicendum est quod sic. hoc notant Bald. & Saly. in l. cum te in Galliam. C. si cer. pet. per illam l. & est bonus tex. in l. plane. ff. fam. ercisc. ibi dum tex. dicit, siue agendum partim suo,

ADDITIONES.

a ¶ *Vox patris, vox filij. Adde ea quæ no. mod. in l. fin. C. de impu. & alijs subst.*

b ¶ *Coniuncta persona, an sine mandato admittatur ad agendum, vide mo. latè in l. exigendi. C. de proc. & de materia hic tract. vide latius Alexand. qui disputat de veritate eorum quæ no. Barto. in l. vero, Alexan. in l. non solùm. ff. solu. matr.*

suo, & partim procuratorio nomine agatur, potest etiam quis agere pro parte iure suo & pro parte iure cessо, vt ibi dicit Bald. & sic possunt ista accumulari. vide quæ dicam de cumulatione in cap.3. in fra eod. artic.9.

127 ¶† Circa 4.membrum & vltimum, vtrum plures eodem libello possint agere contra vnum vel plu-
a res.[a] arbitror distinguẽdum respectu agentis, quòd aut loquimur in causa ciuili, aut in causa criminali. Primo casu Bart. in l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcen. dicit quòd sic, quando actiones descendunt ex eodem facto: vnde ad aquam pluuiam arcendam nocentem pluribus propter nouum opus, possunt etiam plures eodem libello agere de aqua pluuia arcenda, secũdum Bar. ibi, qui allegat l. accu. ff. de accu. & l. secundâ. C. si reus vel accusa. mortuus fuerit, sed loquuntur in causa criminali. idem etiam tenet Barto. in d.l. supra iter. §. officium. & ibi etiam tenet Ioan. de Imo. idem etiam Bar. & Ioan. de Imo. in l.3. ff. de duob. reis. & sentit Bal. in l. si quis cũ pro curatorio. §. si vnus. ff. de procu. Ego idem tenui, & latius dixi in duobus vel pluribus reis credẽdi, volẽtibus agere, in l. reis. ff. de duobus reis, in 11. princ. ar ticu. quæstio. 11. Nec obstat prædictus §. Cassius. vbi tex. videtur innuere quòd plures eodem libello, nec agere nec conueniri possunt, quia vt dixi in d.l. reos. post Bar. licet ibi permittat agi separatim, non tamẽ prohibet agi simul. Et ideo si plures sunt rei credendi, vel quibus ex eodem facto acquiritur actio, & simul consentiunt: possunt eodem libello simul agere, argu. l. stipulatio. §. fin. ff. de no. ope. nunc. & in l. hæres. §. si inter me. ff. famil. erciſc. tenet Bald. in d. §. Cassius, & Spec. eod. tit. §. fin. versi. sed pone T. & se quen. & Azo in sum. in ti. de ord. cog. Bald. & Ang. in l.1. C. si plures vna sententia. & traditur etiam in l.2. & 3. C. quomodo & quando iudex. & ibi Bar. & Bal. in l.1. & per totum. C. si vnus ex pluribus. & per Ang. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisdictio. omn. iudi. & per Oldr. consi. 206. vbi dicit, quòd licet plures eodem libello agant contra vnum, non implicatur contrarietas, facit etiam quod no. in c. cum M. supra de constit. & in c. constitutus. supra de electio. & in cap. cum pridem, supra de pact. A. B. Vtrum autem plures possint unum diuersis libellis conuenire, non est materia nostra. dic vt dixi in cap.1. de ordi. cogn. art.20. quæst.4. & 5. Et no. quando plures eodem libello agunt, vel conueniuntur, videtur, quòd sufficiat specificare sub nomine appellatiuo. no. post Zab. in c.1. de restit. spol. & alle. etiam c.2. de ordi. cogn. Ma.

¶ Secundo casu, cum loquimur in causa crimina li. tex. videtur expressus in l. accusatoribus. C. de ac-
b cu. quòd plures[b] eodem libello possunt vnum accu sare. Sed aduerte, quia ille tex. habet varios intellectus: & variæ sunt doct. opin. Sed arbitror distinguendum post Bar. de Saly. quòd aut plurium simul accusantiũ cuiuslibet interest ratione officij, & tunc debent vno libello, non diuersis agere, vt in l. senatus. C. qui accu. non pos. & ibi etiam Salyc. vnde plures tutores vel curatores nõ possunt accusare vnum diuersis libellis, sed tenentur eodem libello accusare. facit. l.2. C. qui accusa. non poss. quæ loquitur in plurali, & ita est intelligenda. l.1. C. si vnus ex pluribus. & ratio est, quia omnes repræsentant personam vnius offensi, qui est pupillus. vnde sicut ipse non posset vnum varijs libellis accusare, vt l. licet. §. fin. ff. nautæ, caupo. stab. ita nec tutores eum repræsentantes, nec ex eo q̃ isti sint plures, dicitur reus distringi in plures aduersarios, propter quod Pet. & Cyn. voluerunt, quod non admitterentur omnes, per l. ne in plures. ff. de exerci. sed magis idoneus esset eligendus, per l. si plures. ff. de accusa. Et quia huic opi. obstabat d.l. si accusatoribus. respondebant Pet. & Cyn. q̃ plurale ibi resoluitur in singulare, & idem tenuit Rayn. per l. directo. ff. de adminis. tut. reprobata glo. in l.1. C. si vnus ex plurib. tenuit etiã Cyn. in l. fi. de collu. detegen. Sed ista opi. non placet, sed prima: quia omnes isti censentur vnus, ideo omnes admittuntur. quod tenuit Iaco. de Are. & est cõmunis opin. citra montanorũ. facit etiam: quia cum damnum periculi sit ad tutores reuersurum, sequitur quòd ille qui læsit pupillum, potentialiter videtur læsisse tutores, & ideo ab omnibus vno libello permittitur accusari. ff. de noxa. in l. si in re communi. in princ. & sic non ob. l. ne in plures. quia loquitur, quando cum vno tantum quis contraxit, vel vnum solum quis læsit. Si verò cuiuslibet eorum interest ratione propriæ & communis iniuriæ, puta, si seruus communis sit occisus, & tunc possunt etiam plures in eodem libello accusare, vt d.l. si in re communi. ff. de sepul. vio. in l.2. §. si ad plures. nec possunt diuersis libellis agere, ex quo propter idem, & ad idem agitur: & ratio, ne de delicto eiusdem hominis, sæpius quæratur. ad quod vide quæ latè dixi in c. de his. infra de accusa. Aut eorum interest non ratione singularis communis iniuriæ, vel communis officij, & tunc nec diuersis libellis, nec eodem libello possunt plures eundem accusare, sed debet eligi magis idoneus, ne reus in plures aduersarios distringatur, vt d.l. ne plures, & ne de delicto eiusdem hominis sæpius quæratur, vt d.l. licet. §. fi. facit. l. hi tamen. §. fi. ff. de accusa. & l. qui de crimine. C. qui accu-
c sa. non pos. Si tamen[c] fuerunt admissi ante lit. contesta. seu post nomen accusati recepti inter reos, an possent repelli: posset dubitari. Salic. concludit, q̃ si eodem libello accusant, non possunt repelli: quia pars accusata renunciauit saltem tacitè iuri suam vtilitatem respicienti: ideo amplius nõ auditur, & hoc voluit glo. in d.l. si accusatoribus, in primis duabus solutionibus. Si verò diuersis libellis vellent accusare, non admitterentur, & mihi placet, & ex his habes expeditum 7. prin. art.

¶ Octauò principaliter quæro, cõtra quem libellus debeat concipi. prosequar infrascripta membra.

¶ Primum, respectu illorũ, qui seipsos regunt & administrant, & integram habent personam.

¶ Secun-

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Doct. in l. si quis. & l. omnium. ff. de proc. l. iam tamen. ff. iud. so. bonum tex. & Bart. no. in l. si quis procur. §.1. ff. de proc. per Aret. in l.3. ff. de duobus reo. Ro. in consil. 340. & Soci. 231. lib.2. colum. 5. versi. circa tertiam dubitationem.*

b ¶ *Vide Bart. in l. si plures. ff. de accusat.*

c ¶ *Si tamen. An & quando possint plures vnum accusare, vide Areti. latè & subtiliter in c. olim, in 3. col. extra de accusa.*

¶ Secundum, respectu eorum, qui per administratores, seu defensores reguntur.

¶ Tertium, an contra aliquem partim suo, & partim alieno nomine libellus concipi possit.

¶ Quartum, an plures possint eodem libello conueniri.

¶ Quintum versabitur respectu iudicis, cui offerendus est libellus, & hoc per remissionem.

128 ¶† Quò ad primum membrum dic breuiter, q̃ libellus concipi debet contra illum, quem intendo condemnari ad aliquid dandum, vel faciẽdum, iuxta petitionis & conclusionis formam, per tex. in authen. offeratur. C. de li. contest. & 3. quæstio. 3. cap. offeratur. Ex quibus circumstantijs & demonstrationibus debeat exprimi conueniendus, dicam in c. seq. in 12. artic.

¶ Sed quæro circa prædicta, quid si aliquis vult
a agere contra aliquem ratione subiectionis,[a] vt quia dicit eum vasallum, vel filium, aut seruum suum, cõtra quẽ debeat libellum concipere. Sol. Dic post Innoc. Ioan. And. Dom. Anton. Dom. me. & Ioan. de Imo. in c. inter quatuor. supra de maior. & obed. plurimis additis, q̃ aut illi, à quibus petit subiectio, gerunt se pro liberis: tunc contra eos concipiendus & dandus est libellus, facit quod habetur infra de re iud. c. cum inter. & l. per hanc. cum ibi notatis. ff. de rei vendic. vbi bõna glo. in hac materia. probatur ẽt in l.1. §. hoc autem interdictum. ff. de lib. exhiben. & quod ibi no. Bart. facit etiam quod habetur in c. cum olim. infra de causa poss. & proprie. Aut tales ab alio possidentur, & tunc aut petitur subiectio nõ derogans possessioni alterius, vt quia petitur aliqua subiectio, quæ dicitur deberi ab aliquo: quæ tamen subiectio inest, seu subest subiectioni alterius, vt puta: quia possidetur tanquam subiectus Episcopo ab ipso Episcopo, & modo petitur ratione subiectionis Archidiaconalis, vel Abbatialis, aut alterius prelationis: quę omnes prelationes subsunt Episcopo: vnde agens non intendit præiudicare subiectioni Episcopi. Et hoc casu, idem dicendum est: quia agi atque concipi debet libellus cõtra ipsos, qui præterduntur agentes quò ad ipsam prælaturam. argu. cap. ad hoc, infra de excess. præla. 11. q.3. cap. qui resistit. cum seq. Arbitror tamen, quòd dominus principalis hoc casu posset assistere iudicio: quia interest sua ne plures habeant superiores: sed quia non est principalis materia nostra, vide per Dom. Ant. & D.M. in d. c. auditis. Aut quis intendit cõsequi subiectio-
b nem[b] quam alius possidet, & tũc præiudicetur possidenti, debet libellus formari, & agi contra ipsum possidentem subiectionẽ, & non contra subditũ, vt dicit glo.2. in d. c. inter quatuor, & no. etiam gl. in c. cum venerabilis. infra de relig. domi. & probatur in c. auditis. infra de præscript. & in c.2. de testi. lib.6. & ibi d. Do. & in l. fi. ff. de libe. ho. exhib. & ff. de seruit. in l. fi. & ff. si serui. vendi. in l. is, cuius. 16. quæst.3. c. inter. ad istam enim subiectionem non potest agere cõtra subiectos: quia nullus sibi ipsi obedientiã, aut seruitutem debet. ff. de acquir. rer. dom. in l. liber homo. Nec mirum: quia nec in re propria potest quis habere seruitutem, vt in l. re communi. ff. de seruit. vrb. præd. Et pro prædicta decisione facit tex. & quod ibi no. Barto. in d.l.1. §. hoc autẽ interdictum. ff. de lib. exhiben. Sed si vellet agere solummodo ad finem, vt præiudicetur ipsi possesso. tunc concipiet libellum contra eum, & hoc casu, aut cõuentus confitebitur se subiectum agenti, & sententia feretur cõtra eum, propter quam non poterit dicere se nõ subiectum: sed possessori absenti & non citato, non fiet præiudicium, vt d.c. inter quatuor. sed si neget se agẽti subiectũ, & fortè alteri dicat se subiectum: potest agi contra eum ad hoc, vt in ipsius præiudicium super subiectione ipsius feratur sententia: quę sibi & non alteri præiudicabit, per d. cap. inter. Et ideo cautius est, quòd detur libellus contra possidentem subiectionem: vel saltem ipse possidens citetur in processu fiendo contra subiectum, vt sic sibi præiudicetur, secundum ea quæ no. Host. in d.c. inter. & Cyn. in l.1. C. de aduo. diuer. iudi. Nec ob. prædictis, si diceretur, quòd processus factus contra subiectum debet præiudicare domino circa possessionem, per id quod habetur in l.1. §. quod si seruus. ff. de acquir. poss. quia ibi loquitur in possessione rei corporalis, quam tenebat colonus, vel seruus nomine domini: hic autem loquimur de quasi possessione iuris incorporalis: videlicet obedientiæ quam subiectus sibijpsi non potest possidere: cũ nemo seipsum possideat, vt dixi. Et ita dicit Dom. Ant. in d. c. inter quatuor. Vel potest solui cõtrarium, secundum Ioan. de Imo. quòd ibi in contractu interuenit factum serui vel coloni, qui tradebat rem alteri, & sic intendebat rem in alterum transferre. sed hic loquimur in sententia iudicis lata contra vnum, per quam in dubio non videtur præiudicare iuri alterius, vt voluit Innoc. infra vt li. non contest. c. quoniam. §. si super. & Barto. in l.2. C. vbi in rem actio. Sed quia quo ad præiudicium fiendum per senten-
c tiam[c] non est materia nostra, ideo omitto, vide Docto. & quæ ibi dixi in c. cum super. infra de re iud. & latius per Io. de Imo. in l. sæpe. ff. de re iud. põt etiam agi contra vtrunque: videlicet contra subditum, & contra detinentẽ ipsum contra subditum: quia non obedit nec permittit actorem vti iure suo, nolendo eidem obedire. Contra verò ipsum detinentem potest agi ex eo, quia ipsius detinentis interest, cũ sit in possessione subiectionis, vt d. cap. inter quatuor. cum alijs iuribus supra allegatis, & secundum prædictam distinctionem debet intelligi theorica Bar. in l.3. §. hoc autem interdictum. ff. de lib. exhib. ubi dicit, quòd si ciuitas detinet castrũ vel villas, in quibus aliquis prætendat ius, debet libellus cõcipi contra detinentem: sed quando à nemine detinetur, debet concipi contra ipsos, per illum tex.

¶ Quò ad secundum membrum, qualiter debeat concipi libellus contra illos, qui per alios administrantur, seu gubernantur: vel alios administrant, prosequar istum ordinem: quia posita quadam regula, prosequar infrascriptas quæst.

¶ Prima

ADDITIONES.

a ¶ *Contra quẽ sit dirigẽdus libellus ratione subiectionis, vide ea quæ latè tradit Fel. in c. cũ super. de re iud.*

b ¶ *De hoc vide etiã eundem Abb. consi. 189. vbi quærit, an sententia lata contra subiectum præiudicet possidenti eam subiectionem.*

c ¶ *Vide Alexand. in sua diuina repetitione l. sæpe. ff. de re iudic.*

¶ Prima erit, an sit concipiendus contra Prælatum, an contra Ecclesiam.

¶ Secunda, an contra syndicum, œconomum, vel actorem, an vero contra ecclesiam, vel vniuersitatem.

¶ Tertia, an posit concipi contra procuratorem simplicem.

¶ Quarta, an contra procuratorem in rem suam.

¶ Quinta, an contra defensorem.

¶ Sexta, an contra infantem, vel pupillum, vel contra tutorem.

¶ Septima, an contra minorem, vel curatorem.

¶ Octaua, an contra furiosum, mente captum, vel eius curatorem.

¶ Nona, an contra prodigum vel curatorem.

¶ Decima, an contra monachum, vel monasterium, seu Abbatem.

¶ Vndecima, an cõtra seruũ vel eius dominum.

¶ Duodecima, an contra filium vel patrem.

¶ Regula igitur sit & fundamentum ad infrascripta dicenda, † quod quotiescunque datur facultas cõcipiendi libellum contra principalem cõcipiatur, & detur contra ipsum principalem, & ita dicit Old.
a in authen. sed hodie.[a] C.de Episc. & cle. vbi dicũt, quòd sapientes dictant potius libellum contra principalem, quàm contra procuratorem: quia si procurator nõ esset legitimus, libellus esset nullus, & idem est dicẽdum eadem ratione de syndico, œconomo, actore, & similibus.

130 ¶ † Sed primò quero, vtrum libellus sit cõcipiendus contra Prælatum, an verò contra ecclesiam. Sol. Dic, q̃ potest concipi contra ipsum Prælatum, vel rectorem ecclesię, vt conueniatur nomine ipsius ecclesiæ: vt puta, coram vobis, &c. Ago ego M. contra B. Prælatum vel rectorem talis ecclesię, qui nomine dictæ ecclesiæ debet mihi centũ, &c. vt dicit Spe. eo.ti.§.iam nunc.ver.contra syndicum. posset etiam agi, & libellus concipi contra ecclesiam, licet ecclesia sit res inanimata. hoc probat tex. in d.authent. sed hodie. ibi, actionibus contra ecclesias propositis, secundum Spe. in d.ver.

131 ¶ † Secundò quæro, an posit concipi cõtra syndicum, œconomũ, vel actorem ecclesiæ aut vniuersitatis. Sol. Dic, q̃ vtilius esse videtur concipere contra Prælatum vel ecclesiam: potest tamen cõtra prædictos ecclesiæ vel vniuersitatis nomine concipi contra syndicum, hoc modo: coram, &c. Ago contra B. syndicum talis ecclesiæ vel vniuersitatis, nomine ipsius ecclesiæ vel vniuersitatis, vel ago contra B.
b œconomum talis ecclesiæ, nomine[b] ipsius ecclesiæ, vt in c.inter dilectos. infra de fi.instru. & sic de alijs, secundum Spec. in d.ver. contra syndicum. Subdit tamen Io. And. ibi in addi. q̃ vsus curiæ admittit, vt vtrunque ponatur hoc modo: Ago contra B. syndicum, œconomum, actorem, seu procuratorem talis ecclesiæ, & hoc concordat iuri canonico, secundum quod omnes administratores vocantur procuratores, vt in c.petitio. & in c.quia in causis. supra de procura. licet, secundum leges, videatur fieri diuersitas, secundum ea quæ tradit Spec. in tit. de his, qui alieno nomine in iudicio interueniunt. per totum, & aliqua tetigi, supra in 7. prin. præced. artic. & subjungere, & ago contra ipsam ecclesiam, per dictam authen. sed hodie.

132 ¶ † Tertiò quæro, vtrum contra procuratorem simplicem posit concipi libellus. Sol. Dic q̃ sic, vt ago contra B. procuratorem M. nomine ipsius M. vt in d. cap. inter dilectos. in princ. de fide instrum. tenet Specu. cod. titu. §. iam nunc. ver. contra procuratorem.

133 ¶ † Quartò quæro, vtrum contra procuratorem in rem suam posit concipi libellus, vel contra domi num: hoc est, contra cedentem. Sol. Dic, quòd est in electione volentis agere, vtrum formet libellum cõtra procuratorem in rem suam: an verò contra dominum. potest ergo eligere quem malit, vt est
c tex. in l. si actor[c] malit. ff. de procu. secundum vnum intellectum.

134 ¶ † Quintò quæro, vtrum posit concipi libellus contra eum, qui promisit seu cauit defendere. Sol. Dic, quòd sic. sed si talis non vult defendere, non cogetur, sed sufficit stipulationem committi. ff. de procurat. in l. si defunctus. sed si iudicium suscipere ret, in eum daretur actio iudicati, vt in l. Plautius. ff. de procurat. secundum Vincent. in d. cap. inter dilectos. in princ. tenet Spec. in d. §. iam nunc, ver. quid si aliquis.

135 ¶ † Sextò quæro, an contra pupillum, vel contra tutorem debeat formari libellus. Sol. Dic quòd aut est infans minor septennio, & agi debet contra solum tutorem, si habet: alioquin debet peti quòd tutor detur pupillo, vt l. 1. §. 1. ver. ita tamen. ff. de ad minist. tut. & ibi gl. & no. glo. in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de episc. & cle. facit l. si infanti. C. de ju. delib. talis enim secundum Azo. nõ potest in ius vocari: & est bonus tex. in l. quique. in princ. ff. de in ius vocan. & no. in l. 2. ff. de condic. fur. & l. fin. C. qui legitimam personam, & agens hic dicet in libello, cõqueror de P. tutore B. pupilli infantis. aut est maior septennio, & debet agi contra eum authoritate sui tutoris, vt puta, Conqueror de B. pupilo, & P. eius tutore. infra de testa. cap. Raynutius, & quod no. in l. potuit. C. de iure delib. tenet Spec. eo. tit. §. iam nunc videndũ. ver. porrò, & sequẽti. quod intellige, nisi pupillus esset absens, per ea quæ statim dicam in sequenti. & ad hanc quæst. adde quæ ibi dicam. A. B. Et vide quod dixi infra de dila. in rubrica, in materia citationis. artic. 5. quæst. 19. & articu. 19. q. 19. Ma.

136 ¶ † Septimò quero de pubere, seu minore 25. annis. Sol. Dic, quòd si habet curatorem, & minor sit præsens, aget contra puberem, & in eius persona in formabitur libellus: respondebit tamen minor cum authoritate curatoris, vt d.l. 1. §. in causis. ff. de admi. tuo. videtur tamẽ ille tex. probare, quòd etiam agi posset contra curatorem: intellige, nomine adulti. Si verò pubes abesset, debet concipi libellus in personam ipsius curatoris, vt d.l. 1. §. absentibus. Si verò non

ADDITIONES.

a ¶ *Vbi Bald. idem dicit & refert Oldr.*

b ¶ *Prælatus debet conueniri nomine ipsius ecclesiæ, de qua materia vide latè. Abb. in c. 3. infra de dila.*

c ¶ *L. si actor, est fin. secundum Pau. ibidem. quòd si actor ideo malit agere contra dominum, vtpote legaliorem: quòd non cogitur admittere, etiam in rem suam: quod est annotatu dignissimum.*

rò non habet curatorem, petetur sibi dari, & dabitur curator ad litem, etiam ipsi inuito, secundum Spe. in d. §. porrò. per prædictam l. potuit, & l. 1. & 2. C. qui legi. person. & l. 1. C. qui pet. tuto. vel cur. & l. qui habebunt. §. idem Cassius. ff. de tuto. A. B. Idem tenet Io. And. in addit. Spec. in tit. de reo. versi. item non potest agi contra infantes. & Roffre. in libellis suis, in tit. 8. Ma.

¶ Sed aduerte: quia glo. in d. l. 1. §. in causis. de admin. tuto. videtur sentire simpliciter, q̃ sit in fa-
a cultate[a] agentis, an velit tutorem vel pupillum conuenire. loquitur tamen multũ obscure, & sic idem videtur dicendum de curatore & adulto. sed dicũt ibi Iacob. de Arena, & Petr. quòd duo sunt ibi consideranda.

¶ Primò, cuius sit electio conueniendi. & concludunt, q̃ est electio creditoris, quem velit conuenire, pupillum vel adultum: tutorem aut curatorem. Secundò, quis respondebit. & concludunt, quod est electio administratoris, vtrum ipse respondeat, vel respondere faciat pupillum vel adultum: quod intelligo, si modo pupillus non sit infans, vel minor non sit absens. Barto. verò ibi refert aliquos dicere, q̃ practica est, q̃ primò citetur tutor, & interrogetur, vtrum velit defendere per se, vel pupillo defendenti authorari. & ex hoc actor reddetur certus contra quem formabit libellum. subdit tamen Barto. se putare, q̃ posit formare contra pupillum, & quamlibet personam pro eo legitimè interuenientem, & q̃ ita admittit cõsuetudo: fortius ergo & contra adultum, & ratio est: quia nõ est in potestate actoris, quem certũ cõueniebat, nisi principalem, & ideò videtur permitti huiusmodi incertitudo dum dicitur, & quamlibet personam legitimè pro eo interuenientem. quia ista est regula, vbi incertitudo causatur ex facto rei, admittitur libellus incertus, vt l. 1. §. qui autem. ff. quorum lega. de quo latius dicam in c. seq. artic. 12. In adulto verò, non est dubium: cùm sit in potestate actoris, quem conueniat, per d. §. qui autem, secundum Barto. & sic videtur velle Barto. q̃ omnino sit conueniendus adultus.

¶ Sed tu aduerte, quia tex. in d. l. 1. §. in absentibus. formaliter dicit, in absentibus autẽ adultis omnimodo cõtra curatorem aget, & sic propter dictio-
b nem, omnimodo,[b] quę de sui natura est necessitatiua, vt in cap. fin. iuncta glo. fin. de offi. deleg. lib. 6. & no. Ioan. Andr. in cap. 1. & in c. statutum. de rescr. lib. 6. videtur, q̃ hoc casu, non adultus sed curator sit conueniendus per illum tex. & secundum quod voluit Spec. in d. ver. porro. & sequ. cogitabis. Esset tamen cautum vtriusque personam comprehendere in libello.

137 ¶ † Octauò quæro, quid si conueniendus est furiosus, aut mente captus. Sol. Spe. eo. ti. §. iã nunc. ver. porrò. & sequen. dicit, q̃ idem in furioso & mẽtecapto, quod dictum est in pupillo & minore. Sed tamen aduerte: quia cum isti æquiparentur infantibus, & præsumantur abẽsse, cùm nihil intelligant, vt l. 2. §. peti. ff. de iure codicil. videtur, quòd debeat agens libellum cõcipere contra curatorem furiosi, seu mentecapti, si illum habet: aliàs debet peti, q̃ illis detur curator, vt dixi de tutore respectu pupilli, & curatore respectu minoris. nam & isti nõ possunt in ius vocari, vt in l. quique. in princip. ff. de in ius voc. vnde sicut dixi, q̃ contra pupillum vel minorem absentem, aut contra infantem, licet præsentem non debet concipi libellus: sed contra tutorem vel curatorem, & ita hic idem videtur dicendum: cum prædicti absentibus & infantibus æquiparentur. adde tamen ad prædicta, quæ statim dicam de monacho in 10. q. Nam & ibi dicta videntur posse adaptari furiosis, mentecaptis, infantibus & absentibus pupillis.

138 ¶ † Nonò quæro, quid de prodigo. Sol. Dicendum arbitror, quòd contra ipsum posit concipi libellus, sed respõdebit per procuratorem, si habet: item potest concipi contra curatorem curatorio nomine prodigi, & etiam hic vtcunque, per ea quæ superius dicta sunt, & quæ statim dicam in sequenti quæstione.

139 ¶ † Decimò quæro de monacho. Sol. Tex. in authent. causa quæ fit cum monacho. C. de episco. & cleri. videtur velle, quòd debeat formari contra monachum, & contra monialem, sed tamen debebit fieri cum authoritate Abbatis, vel syndici monasterij, secundum Iacob. de Are. Petr. verò ibi voluit, quòd cum ipso monacho non posit fundari iudicium, tanquam cum mortuo. ad hoc. ff. de iudic. l. non idcirco. §. fin. quod Bald. dicit esse verum, nisi monachus habeat administrationem, vel consensum, aut authoritatem sui Prælati, per l. si longius. §. fin. ff. de iudi. Subdit tamen ibi Bald. quòd circa hoc possunt quatuor considerari. Primum est facti narratio, & istud non potest mutari in propria origine. C. de procurator. l. qui stipendia. in l. 1. C. de impo. luc. descript. lib. 10. & in l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. Secundum est ipsa obligatio, quæ potest diuersimodè considerari. Nam quidam dicunt, quòd obligatio transfertur, si monasterium habet vniuersalem successionem bonorum: aliàs non, vt l. si peculium. §. primo. ff. de peculio. Alij verò dicunt, quòd obligatio transfertur in monasterium, tanquam per mortem monachi: ita quod monasterium tenetur directa obligatione, & monachus est libertus. argumen. ff. de capi. dimi. in l. tutelas. §. si libertus. Sed verius dici potest, secundum Bald. quod directa obligatio adhuc cohæret ipsi monacho, & quod monasterium tenetur tanquam procurator in rem suam. argumen. §. fin. Insti. de acquisitione per arrogationem. vnde iura quæ loquuntur de procuratore in rem suam, ex parte rei habent locum in hac materia. ff. de procur. in l. si actor malit. de quo latius dixi supra in quarta quæstione istius articuli. Tertio vero considerandum est vulgaris formula, & ipsa libelli conceptio, quæ principaliter consistit in conclusione: quia terminus libelli est ipsa conclusio, vt no. Innocen. in cap. super literis. de rescript. de quo dicam latius in cap. sequen. in 12. princip. articu. versic. & in hoc sunt opin.

ADDITIONES.

a ¶ *Contra quem debeat formare libellum actor, seu creditor minoris, vide etiam per Alexan. in consi. 122. colum. 2. lib. 1.*

b ¶ *De hac dictione, omnino, & omnimodo, vide Roman. in singu. suis, in princip.*

opin. quidam dicunt, quòd debet concludi ad condemnationem monachi, & fiet executio in monasterium: sicut dicimus in filio & patre. ff. solu. matrimon. in l. si filia. & ff. de noxa. in l. & si condemnatus. & hoc tenet Iaco. de Are. Alij dicunt, ut Petr. de Bellapertica, quod debet concludi ad condemnationẽ monasterij ex persona monachi, quod est verius, vt credit Bald. & quia ex his, quæ post monachationem contingunt, non obligatur monasterium, fit condemnatio monachi: nec officiet monasterio, vel vt vtraque opin. saluetur, dicit Bal. vtrunque condemnandum. & sic contra vtrunque libellum concipiendum. Quartò consideranda est executio sententiæ, sed non est materia nostra. Sed aduerte: quia videtur distinguendum, quòd aut contra monachum agitur ciuiliter, aut criminaliter. Primo casu videtur subdistinguendum, quòd aut agitur de contractu celebrato per monachum ante ingressum, aut post. Primo casu habet locum dicta authent. causa quæ fit cum monacho. & monaste-
a rium, vel monachus, vel syndicus, conuenitur: [a] vnde potest sic concipi, Coram vobis, &c. conqueror de P. monacho, &c. à quo peto decem, quæ mihi debet ex tali contractu vel promissione, &c. Nec ob. quòd monachus habeatur pro mortuo, vt l. Deo nobis. C. de Episcopi. & cler. 2. quæstio. 7. cap. placuit, & sit similis seruo. 54. distin. cap. multos. vnde sicut seruus non potest esse in iudicio, vt l. seruus. C. de iudic. & l. vix certis. ff. de iud. & l. 3. §. seruus. ff. de peculio, cum sim. Ita videtur, quod nec monachus: quia respondetur, quod monachus nõ veniet ad iudicium, sed Abbas, vel syndicus monasterij, vt d. authen. causa. ibi, siue per Abbatem, siue per alios. & in Authen. de sanct. Episco. §. monachus, secundum Specul. in titu. de sta. mo. in ver. porrò. vel potest libellus sic concipi, Coram, &c. conqueror de B. syndico, seu œconomo talis monasterij, à quo peto decem ex contractu venditionis, &c. factæ P. monacho dicti monasterij, &c. vt in Authen. apud quos oporteat monachos. §. præterea. ibi, siue per respõsales, siue per alios, collatio. 6. & argum. C. de Episco. & cler. in l. omnes. §. nihilominus. Alij verò sic concipiunt, Coram, &c. conqueror de tali monasterio ex persona B. monachi, cui ante quàm intraret dictum monasterium, vẽdidi talem librum pro pretio decem florenorum, quos adhuc mihi non soluit. C. de Episco. & cleri. authent. licet hodie. ibi, actiones contra ecclesias propositas. facit. ff. de admi nistr. tut. l. 1. §. sufficit sub quacunque tamen ex prædictis formis concipias libellum, veniet Abbas, seu syndicus ipsum monachum defensurus, & quis debeat condemnari, aut contra quem sententia mandari executioni, non est præsentis indagationis, vide per Speculat. in d. ver. porrò, & pluribus sequentibus. Si verò quis iam effectus monachus contraxit, esset conueniendus, sibi imputet, qui cum eo contraxit: cum nihil possit habere, vt in cap. cum ad monasterium. infra de sta. mo. cum simi. vnde monasterium non posset conueniri nisi inquantum
b esset factum locupletius: [b] quia ad id tũc solùm posset conueniri. de quo 54. distinct. cap. preterea. & ff. de peculio. l. 1. & potest agi contra monasterium vel syndicum, facta narratione, ex qua apparet monasterium obligatum. ad quod vide quod tradit Specula. in titu. de statu mona. versic. cæterum. Si verò loquimur de causa criminali distingue, quod aut loquimur de crimine commisso ante professionem, aut post. Primo casu, frustra videtur quæri de libelli conceptione: quia omnia crimina per ipsum ingressum videntur extincta, vt in Authen. de monachis, in princip. collat. 1. tradit Specula. in titu. de reo. ver. nunquid post conuersionem. ad quod vide quæ latissimè dixi in cap. ad audientiam, infra de homi. in 10. princi. art. quæst. 3. Arbitror tamen, quod si ex delicto monachus esset factus locupletior, quòd posset conueniri monasterium, sicut pro causa ciuili, & libellus concipi, sicut supra dixi in causa ciuili. Et hoc in quantũ hæreditas, vel bona peruenissent ad monasterium: quinimo licet hæres ex delicto defuncti non videatur obligatus, nisi quatenus defunctus esset factus locupletior: tamen in monasterio successore videtur aliter dicendum de iure canonico, vt quantum vires hæreditatis & bonorum sufficiũt, teneatur ex delicto monachi: licet monachus non esset factus locupletior, secundum glo. & Docto. & maximè Ioan. de Imo. in cap. 1. infra de sol. iunctis notatis in cap. fin. de sepul. & in cap. in literis. de rap. facit 12. quæstio. 2. in cap. Episcopus qui filios. & 40. distinct. cap. 1. Intelligendo tamen, secundum glo. & Docto. in cap. 1. de solu. Sed pro delictis commissis post ingressum, videtur libellus cõcipi contra monachum, per cap. dilectus filius A. infra de simo. Non tamen quò ad pœnam pecuniariam: cum non habeat proprium, vt in cap. cum ad monasterium. infra de sta. reg. & 12. quæstio. 1. cap. nolo. quod procedit, nisi Abbas vellet eum defendere. ff. de iud. in l. si seruum. sed Roffr. in libellis in tit. 8. vult, quod monachus & similes, si delinquunt, accusantur sicut deportati, vt in l. aut damnum. §. inter eos, & l. in seruorum. §. quod enim. & l. capitalium. §. in exulibus. ff. de pe. & in l. si cui. §. fin. ff. de accus. in Authen. de sanct. Episco. §. si monachus. facit infra de priuil. credentes. et auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oportet. dicit tamen Martinus de Fano, quod si monachus accusetur de crimine, ipse defendet: licet Abbas possit ei assistere, per l. 1. & 2. C. de accus. et per alia multa iura. Sed non est materia nostra, vide per Spec. in titu. de reo. versic. sed an monachus. Sed aduerte ad id quod dixi de pœna pecuniaria, quia arbitror hoc procedere, nisi ipsi, quãuis professo, aliquid acquireretur, & per ipsum monasterio: vt puta, Si ex testamento vel ab intestato: aut ex donatione facta sibi ipsius cõtemplatione aliquid acquisiuisset: quia hoc casu acquireret monasterio, cum hoc tamen, vt satis fieret creditori suo. ar. no. per Ioan. Andr. in c. 1. supra de obligat. ad ratiocinia. si rectè memini, quia nunc venit in mente: & tũc libellus esset concipiendus, secundum quod dixi de causa ciuili.

140 ¶ † Vndecimo quæro de seruo. Sol. Aduerte, quia

ADDITIONES.

a ¶ *Monachus potest conueniri, verum citari non potest. l. 2. vbi gl. no. ff. de in ius vocan. & videndus est Specul. in ti. de statu mo. ver. 1. & seq.*

b ¶ *Vt in pupillo, furioso, & similibus, qui non habet consensum. l. 3. in princ. ff. commoda.*

quia seruus regulariter non põt esse in iudicio, vt in l. seruus. C. de iudi. in l. vix certis. ff. de iud. & ideo seruus non videtur posse cõueniri: si tamen dominus est obligatus de peculio, vel de in rẽ verso, vel quod iussu, concipietur libellus contra dominum, & non contra seruum, vt puta; Coram, &c. conqueror de P. &c. domino B. serui, à quo peto decem per actionem de peculio, vel in rem verso, vel quod iussu, secundum Specu. eod. titu. §. iam nunc. vers. ad hoc si petas aliquid.

141 ¶ † Duodecimò quæro de filiofamilias, [a] an con-
a tra ipsum, vel contra patrẽ sit concipiendus libellus. Sol. Glo. in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de Episco. & cler. dicit quod concipitur libellus contra filium, & pater respondebit per l. 1. C. de bonis mãter. quia legitimus administrator, vt ibi probatur, l. fin. §. vbi autem. C. de bonis quæ liber. & tenet Petr. & Bald. in dicta authent. causa. in fi. & est glos. in authent. apud quos. op. causam dicere. collat. 6. quod potest procedere in aduentitijs, sed pro castrensibus, aut quasi concipiendus est contra filium. In aduentitijs etiam arbitror, quòd possit concipi contra patrem, tanquam legitimum administratorem: administratorio tamen nomine filij, posset etiam pater conueniri ratione peculij profectitij, & de in rem verso, & quod iussu: & tunc contra patrem concipiendus esset libellus, vt statim dixi de seruo.

142 ¶ † Circa tertium princip. membrum, an contra aliquem partim suo, & partim alieno nomine libellus concipi possit? dicendum est quòd sic per tex. in l. plane. ff. fam. ercisc. ibi, siue cum eo agatur partim suo & partim procuratorio nomine, & ibi notant Docto. vide quod dixi in præcedenti artic. in 3. membro.

143. ¶ † Circa quartum principale, an plures possint conueniri eodem libello. Ioan. Andr. hic videtur sentire, quòd non. & idem Innocent. supra in rubrica. Cynus contra in l. eo. C. si certum petatur. vbi dicit per illum tex. quòd in eodem libello possint plures diuersis actionibus conueniri. Tu verò distingue, quòd aut loquimur in causa ciuili, aut criminali.

¶ Primo casu, aut loquimur in pluribus rescriptis per vnum corpus, qualis est vniuersitas, & possunt conueniri, non tanquam plures, sed tanquam vnus: quia causa vniuersitatis, non est causa singulorum: sed ipsius corporis vniuersitatis, vt in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisio. 12. quæstio. 2. qui manumittitur, & in l. 2. §. viarũ. ff. ne quid in loco publico. dixi latius in cap. dilecta. infra de excess. Prælat. in 12. quæstio. principali. Et ideo con
b cipitur libellus contra ipsam vniuersitatem [b] sub nomine vniuersitatis, nec sunt exprimenda nomina singulorum, vt est tex. in cap. 1. de restitut. spol. tradit Innocent. in cap. dilectus. infra de ordi. cogn. in glo. 1. dixi in dicto c. dilecta. 14. quæstio. princip. si verò loquimur in personis particularibus, subdistingue, quòd aut obligatio descendit ex eodem facto stipulatione, vel promissione, aut ex diuersis. Primo casu, siue tales sint obligati pro sua virili portione, secundum ea quæ latius dixi in l. in duobus. ff. de duobus reis. in 7. princip. articu. siue quilibet insolidum, possunt omnes eodem libello conueniri. no. Bald. in l. 3. C. quomodo & quando iudex. facit d. l. eo, quod. si certum peta. & quod infra subijciam secundum Lamber. de Rampo. Arbitror tamen, quòd ex quo sunt viriliter obligati, quod quilibet possit petere quod sibi offeratur libellus. fortè enim competit exceptio vni, quæ non competit alteri: vel ratione ætatis, vel facti, vel alterius priuilegij, vel propter specialem aduocatum, vel procuratorem, vult separatim se defendere, vt dicam in secundo casu princip. Ita potest intelligi tex. C. commun. diui. in l. ad officium. ibi, aduersus singulos, &c. & ff. de solut. in l. si duo. Posset etiam quilibet ex persona sua absque alia singulari libelli oblatione facere defensiones suas.

c ¶ Secundum verò, quando sunt plures [c] rei debendi insolidum, quod quando sit, dixi latè in dicta l. in duobus. in 7. princip. artic. quod omnes possint eodem libello insolidum conueniri, probatur in authen. hoc ita. C. de duobus reis, & ibi hoc tenet Bar. in repet. qui etiam idem tenet in l. 3. §. 1. ff. de duobus reis. & ibi Iacob. de Arena, & in l. 1. C. si plur. vna sententia. & ibi Bald. & Docto. Nam ex quo dicitur ibi, quod iudex potuit illum insolidum condemnare: sequitur quod hoc erat petitum, quia aliter sententia non valeret, tanquam non conformis libello: facit ff. de re iudic. in l. Paulus. & ff. mandati. in l. si mandato Titij. §. Paulus respondit vnum. & ibi glo. & Barto. & Dyn. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. facit etiam l. si qui separatim. §. quoties. ff. de appellat. & l. qui pupillam. §. fini. & l. vim passa. §. incesti. ff. de adult. per quæ iura hoc voluit Dy. vt refert Ioan. Andr. in additio. Specul. eod. titu. & §. fin. versic. eadem. & quæstio fit in pluribus reis. Et prædictam opinio. fuit secutus Alber. Galeo. sub rubr. de duobus reis debendi. vbi refert Roffr. tenuisse contrarium. Sed primam communem opinio. tenet Spec. in d. ver. per tex. in Authen. de duob. reis. §. sin autẽ ijsdem. vbi dicit causam cõmuniter examinari. quilibet tamen potest vti defensionibus suis, secundum Spec. in d. versic. & idem voluit Iacob. de Bel. in d. §. sin autem. in 6. quæstio. & idem tenuit Cyn. in d. authent. hoc ita. in 8. quæstio. & probatur ibi quæstionem hanc fuisse disputatam, quia dicit de ea esse causam, in d. authent. hoc ita. & in d. §. sin autem. & dicit Ioan. Andr. in additio. Specu. quæstio. ad d. versicu. eadem, etiam in fi. quod dictam questionem di

sputauit

ADDITIONES.

a ¶ *At qui filiusfamilias potest conueniri ex omni contractu & delicto, præterquam ex voto, & mutuo, l. tam ex contractu. ff. de iud. licet non possit stare in iudicio sine consensu patris. l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ libe.*

b ¶ *Qualiter vniuersitas conueniatur, vide Abb. in c. dilectus filius. 2. de simo. & quoniam est persona ficta. l. mortuorum. de fideiuss. c. nouit. de his quæ fiunt à prælato. ideo non comprehenderetur in statuto loquente de compromisso. vide Rom. in consil. 400. quæritur an statutum compellens.*

c ¶ *An plures rei debendi vno libello possint conueniri, vide etiam quæ scribit Barto. in l. edita. in materia cumulationis. C. de eden. vbi etiam per alios. & Rom. consil. 240.*

sputauit Lamber.de Ramp. & incipit, quidam mutuari. vbi quidam tenẽt, siue debendi plures rei sint insolidũ obligati, siue nõ: & siue loquamur de iure veteri, siue ex beneficio diui Adri. vel alias gaudeãt beneficio actionum cedendarũ. ff.de tutel. & rationib. distrahen. in l.nũc tractemus. & hoc dixit ad instar causæ criminalis, per l.1. C. si reus vel accusat. mort. fuerit. quod intellige, qñ accusarentur ex eodem facto, vt latius dicam in secundo casu princ. Et hęc procedunt, dummodo in libello agens adijciat, q̃ sit una solutione contentus. quod primo tenuit glo. in l.1. C. de fideiuss. tutorum. & ibi tenent Bart. & Bal. qui post glo. dicunt, q̃ libellus sine tali protestatione non procederet, & idem etiam vult Bar. in d.l. si mandato Titij. §. Paulus respondit vnum. in d. l.1. C. si plures vna sententia, & in d.l. si pluribus. Sed Bal. ibi, quem sequitur Io. de Imo. in d.l. si pluribus. dicit, quòd etiam hoc nõ expresso, procederet libellus, cum tacitè insit ex natura actus. Nec obst. gl. in d.l.1. C. de fideiuss. tutorum. quia nõ loquitur respectu libelli, sed respectu exactionis, & hanc sententiam tenet Pau. de Cast. in l.3. §.1. ff. de duobus reis. quod dicit singulariter notandum pro sustẽtatione libelli, quia secũdum Bar. sine illa protestatione reijceretur, & processus agitatus super eo, non valeret, eo q̃ semper posset opponi de incertitudine libelli, vt no. glo. Instit. de oblig. in prin. & Bald. in l. actori. C. de iureiur. quæ nullitas cessat, attentata vlt. opin. Bal. in d.l. si pluribus.

¶ Sed tu aduerte: quia etiam posito q̃ deberet adijcere dictam protestationem, quòd sit vnica solutione contentus, &c. tamen arbitror, quòd talis ineptitudo non reddat processum aut sententiam nullam, per no. per Innoc. & Doct. in d.c. dilecti. & in c. examinata. de iudic. & per Bar. in l.1. in fi. princip. ff. de eden. Nec obstat. glo. prælegata: quia debet intelligi altero ex duobus modis: vel ratione incompetentiæ, per l.1. C. si à non competenti iudic. per quam mouetur illa glo. Vel secundo, quando libellus est ineptus: quia non cõcluderetur, vel male concluderet, aut similem pateretur defectũ, vt no. Gul. in l. si patronus libertam. ff. de iureiur. & Bald. in d. l. actori, & Butri. in l. licet. C. de procurato. pro quibus est tex. in Cle. pastoralis. de re iudi. & ibi dixi, & in cap. cum dilecti. de empt. & vendit. facit etiam c. cum ad sedem. infra de restit. spol. quamuis Ange. & quidam alij aliter intelligant illam gl. infra Instit. de obligat. in prin. & malè, de quo dic, vt latè dicam in cap. fin. infra eod. articu. 32. & ideo dico, quòd etiam retenta opin. Barto. non vitiaretur processus: licet non apponeretur illa protestatio, sed solùm si pars opponeret, iudex deberet suspendere: sicut quando ageretur contra vnum solum ex reis debendi insolidum, vt latè dixi in l.reos. ff. de duobus reis. in 11. princ, artic. quæstio. 6. & 7. & si iudex non admitteret exceptionem, vel procederet ad vlteriora, processus valeret nisi appellaretur, per no. in cap. ex parte, infra de appellat. & in cap. suborta, de re iudi. & in cap. cum causa, supra de offi. deleg. in l. Lucius. ff. de insam. & l.1. C. si ex fal. instrum. sed secundum opinio. Bal. deberet iudex procedere, & iustè agere, & hæc opin. Baldi plus mihi placet per rationem suam, quia talis exceptio opponitur ad exactionem, vt latè dixi in d.l. reos. in 11. artic. quæstio. 11. placet mihi prædicta opin. quod omnes etiam insolidum possint vno libello conueniri, per dictam authen. hoc ita. & prædictum §. finautem. vnde sumitur dicta authentica: qui textus expresè volunt, quòd negotium communiter examinetur, & communi sententia terminetur, nec aliquid dicunt de dicta protestatione. Et prædicta procedunt, si non posset opponi exceptio diuisionis, excusionis, vel ordinis, vt quia renunciassent beneficio diuisionis, excusionis, vel ordinis. secus si huiusmodi beneficia competerent: quia talia beneficia possent opponi libello, secundum Cynum, Bald. & Salycet. in l.eo quod. C. si certum petat. per d.l.1. C. de fideiusso. tuto. & l. reos. ff. de solut. Et aduerte: quia nihil hodie est immutatum quo ad hunc modum procedendi: licèt sit mutatum quo ad modum exequendi, ad quod vide quæ dixi in dicta l. reos. ff. de duob. reis. in 11. princip. articu. quæstio. 3. 6. & 7. Si verò ex diuersis causis, aut diuersis actionibus sunt obligati, dic quòd non possunt eodem libello conueniri, vt in d.l.eo quod. etiam si vna esset principalis, & alia fideiussoria, & sic accessoria, vt l.1. C. de fideiusso. tuto. nisi renunciasset fideiussor beneficio de fideiussoribus ordinis, vel excusionis: quia tunc potest conueniri quilibet insolidum eodem libello: cũ protestatione tamen, quòd sit vna solutione contentus, vt dixi supra in duobus reis. facit glo. in d.l. 1. C. de fideiusso. tut. quæ intelligunt illum tex. fin. non respectu conuentionis, sed exactionis. In contrarium tamen facit tex. in l. si mandato Titij. §. Paulus respondit vnum. ff. manda. qui dicit, eligere debes, &c. Sed in primam opinio. videtur potius inclinare Salyc. dicit tamen super hoc esse cogitandum, & idem videtur tenere Bald. in dicta l.1. facit etiam quod notat Bald. in d.l.eo quod. vbi dicit, quòd eodem libello possunt conueniri principalis & accessorius: si non obstat beneficium diuisionis, excussionis, vel ordinis, per d.l.1. C. de fideiuss. tut. & secundum prædicta intelligo, quod tradit Bald. in addit. Speculat. in titu. de lit. contesta. ver. eodem libello. vbi simpliciter dicit, quòd eodem libello possunt conueniri principalis & fideiussor, per d.l.1. Et idem videtur dicendum, si aliquis vellet conuenire principalem personali per tertium possessorem hypothecaria, secũdum aliquos, qui allegant ad hoc tex. l. fin. C. de actio. & oblig. quod apud me satis est dubium: nec mihi placet, maximè si opponatur beneficium ordinis, seu excusionis. facit quod statim dixi, secundum Bal.

¶ Sed aduerte: quia si aliquis conueniret plures obligatos diuersis actionibus eodẽ libello, possunt citati petere quòd diuidatur, & cuilibet eorũ singulariter libellus offeratur sine immixtione obligationis alienæ, vt in d. authen. offeratur. C. de li. contesta. & l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appel. secũdum Bal. & Saly. in d.l.eo quod. sed si citati hoc non peterent, procederet libellus, licet diuersis actionibus [a] in eodem libello conuenirentur: quia conclusio

ADDITIO.

a ¶ *Vno libello plures conueniri possunt, etiam ex diuersis actionibus, vide Bald. in l. edita. C. de eden. & Barba. in c. ex parte decani. de rescrip.*

sio videtur relata ad quemlibet reorum, secundum naturam suæ causæ: vnde nõ dicitur agi ineptè, per l. cum plures. ff. de euictio. tenent Cyn. & Salyc. in d. l.eo quod. Et ex prædictis deciditur quæstio, quid si B. agit rei vendicatione contra quatuor, dicens eos possidere hereditatem sibi debitam, & contra eos offert vnum libellum petens eos condemnari ad restitutionem ipsius hæreditatis. in quæstio. Speculat. eod. titu. §. fin. ver. sed pone. primò allegat, quòd possit omnes vno libello conuenire: sicut possunt plures vno libello accusari, de quo dicam in secundo casu princip. Subdit tamen quòd si quilibet illorum excipit & dicit, volo habere libellum pro me: quia nolo esse in hac communione. ff. de cond. indeb. in l. si non sortem. §. fi centum. & ff. pro socio in l. verum. §. societatis. Solus enim habebo aduocatum vel procuratorem sine mercede, quem simul cum alijs non haberem. 12. quæst. 2. c. qui manumittitur. & quia naturale vitium est, negligere quod cõmuniter fit, & possidetur. C. quãdo & quibus quarta pars debetur. l. 2. lib. 10. & ad hoc facit, 3. quæst. 3. c. offeratur. & si dicat, ego vnam rem possideo, & alter quinque, vel plures, dicit Specul. quod credit q̃ si pro indiuiso possident dicta bona, actor non cogetur dare plures libellos. arg. ff. iudic. solui. l. iam tamen. §. si tamen, & ff. de exercitoria. in l. ne plures, & ff. de ædil. edicto. in l. quod si nolit. §. si plures. & famil. erciscũ. in l. si famil. erciscũ. & ff. de precario. in l. licet. in fi. Si verò pro diuiso possiderent, tunc conueniet vnumquemque per se: & cuilibet dabit libellum. ar. ff. si pars hæred. peta. in l.1. in princ. & sic visus est sentire Clemens. 4. lucerna iuris, secundum Spec. in d. ver. sed pone. faciunt quæ supra dixi, & quæ statim dicam. Procedit ergo libellus contra plures, licet ex varijs obligationibus conuentos, si pars non opponat: aliàs secus, & hoc etiam tenet Bal. in addit. Spe. in titu. de sententia. ver. vno. & eodem libello. vbi concludit, quòd vnus non potest eodem libello contra plures agere, nisi sint consortes eiusdem facti vel criminis, quia quilibet debet percipere libellum per se, nec debent variæ causæ permisceri, nec simul tractari: si tamen cõuenti tolerarent talem libellum, etiam ius tolerat, & sententia lata executionẽ meretur, per l.1. C. si plures vna sententia, & l.1. C. si reus vel accu. mor. fu. & l. si quis homicidij. C. de accusat. cum simi. Et aduerte: quia Specu. post dictum ver. sed pone. etiam subdit quæstio. de illo qui habebat tres, vel plures debitores in eodem chirographo obligatos, allegans quòd uolens cõuenire eos videtur obligatus cuilibet dare libellum suum. argum. ff. de no. oper. nunc. l. de pupillo. §. si in pluribus. & ff. de procu. in l. si quis cum procuratorio. §. vnius litis. & quia tot sunt petitiones, quot sunt articuli, vt inf. subijciam. In contrarium tamen allegat, quòd sufficiat omnibus vnũ libellum offerre. ff. de transa. in l. cũ hi. §. in causa. & ff. de exerci. in l.1. in princ. & l. sequen. d. §. sed si plures. Sed finaliter concludit Specula. tenendum forte, quòd conclusum fuit in præcedenti. Ita concludit ipse in d. §. fin. ver. eadem quoque quæstio. Secundo casu: cum loquimur de causa criminali [a] dic, quòd si plures conueniuntur vt vnum corpus, vt vniuersitas, collegium, & capitulum, & possunt uno libello conueniri, quia potest vniuersitas etiam criminaliter accusari. tradit Speculat. in tit. de accusatore. §.1. vers. sed nũquid potest, per l. metum. ff. quod metus causa, & in hoc dicendum, vt dixi de causa ciuili contra vniuersitatem in præcedenti membro, & ad prædicta vide quæ latè dixi in cap. dilectus. el 2. infra de simo. vbi plenissimè tractaui, an vniuersitas possit delinquere, & quãdo dicatur delinquere, & an possit accusari, vel contra eam inquiri, & de conceptione libelli, & an possit puniri, & qualiter, vide ibi. Si verò quæritur de pluribus non repræsentantibus vnum corpus, tex. videntur varij, & etiam Docto. Sed ego pro concordia facio primò regulam, quòd quis vnum solum, & non duos vel plures potest eodem libello accusare, per tex. in l. hos accusare. §. lege. ff. de accusa. & l. qui accusare. eod. titu. & 2. quæstio. 1. prohibentur. Et ratio est, vt dicit tex. in d.c. prohibentur, & in d.l. qui accusare, ad hoc vt euitetur turpis quæstus, & ponit glo. in l. cum rationibus. C. qui accusa. non poss. Sed Spec. in tit. de accusa. §. 1. versi. item quòd non potest. dicit, quòd ratio est: quia vna accusatio per alteram impeditur, ut d.§. lege. & ff. de adulter. in l. inter. §. fin. sed secundum istam rationem non liceret duos, etiam diuersis libellis accusare, quod est falsum, vt d.l. cum rationibus. sed de hoc, an pluribus libellis quis eo. tempore possit plures accusare, non pertinet ad indagationem nostram, sed vide in dictis iuribus tex. ergo in dictis iuribus solùm posuerunt primam rationem vitandi turpis quæstus: quæ tamen videtur esse suasiua duntaxat, secundum Salyc. Est tamen conclusio prædicta vera, quòd vnus non potest eodem libello regulariter accusare, nisi vnum, vt in dictis iuribus, & tenet glo. in d.l. cum rationibus, & Spec. in d. versic. item quòd non potest. & Ioan. Andr. post Vgutionem in cap. 2. infra de purga. vulg. quod procedit etiam, si quis vellet suam, vel suorum iniuriam prosequi. hoc expresse tenet Bald. in l.1. C. si reus vel accusa. mor. fuerit, & sentit Ioan. Andr. in dicto cap. 2. & Hostien. in summa, in titu. de ordine cogn. licet quidam aliter dixerint, & malè. Nec ob. d.l. cũ rationibus. quæ videtur sentire, quòd vnus possit duos & non plures accusare: quia licet ibi neget de tribus aut pluribus: non tamen intelligitur permittere, quòd possit accusare. vel melius, secundum Ioan. Andr. & Docto. ille tex. loquitur de diuersis libellis, non de eodem libello: nam potest quis etiã ex diuersis delictis & factis accusare duos diuersis libellis: sed non plures, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur: sed vt dixi, non est materia nostra: quia hic quærimus de vno, & non de duobus libellis.

¶ Est ergo vera conclusio, quòd quis non potest duos aut plures eodem libello accusare: etiam posito quòd suam aut suorum iniuriam prosequatur, & idem voluit Specu. in titu. de accusatore. in d. versi. item quòd non potest, secundum quam conclusionem

ADDITIO.

a ¶ *In causa criminali, an plures, vno libello possint accusari, vide Bar. in l. hos. §. lege. ff. de accusa. & Alex. & Doct. in l. edita. C. de eden. vide Are. in c. si quis Epũs. extra de accu. & Alex. in l. si idem. de iurisd. om. iud. adde Soc. in consi. 231. incip. in præsenti. ver. circa tertiam.*

nem consului, & ita iudicatum fuit. Et hæc conclusio procedit, siue quis vellet accusare duos, vel plures de diuersis delictis, vel ex diuersis causis: siue de eodem delicto, siue ex eadem causa vel facto, & hoc videtur tenere gl. in l. inter liberas. §. maritus, & glo. in l. qui pupillam. in fi. ff. de adulte. Sed hæc opi. glo. communiter reprobatur. nam Doct. communiter volunt, quòd plures de eodem delicto, quod simul commiserunt, vel ex eadem causa possunt regulariter eodem libello accusari etiam si essent mille, per l. vim passam. §. incesti. & l. qui pupillam. in fi. & ibi Barto. ff. de adult. & l. 1. C. si reus vel accusa. mor. fuerit, & ibi hoc etiam tenuit glo. & idem Dyn. post eum, Bart. in d. §. maritus. Mouentur arguendo de contractibus ad delicta, per l. omnem. ff. de iudi. & in Authen. vt omnes ob. iud. prouinciarum. §. & hic considerantes, & l. 2. §. fin. ff. de custod. reorum. Sed in contractibus videbimus, quòd plures obligati eadem obligatione possunt eodem libello conueniri: ergo, &c. & idem tenet Barto. in d. l. hos accusare. §. lege. & Ange. ibi, qui etiam allegat. C. de his, quibus vt indign. l. minoribus. & tenent etiam Cyn. Barto. Bald. & Salyc. in d. l. 1. C. si reus vel accusat. mor. fuerit.

a ¶ Et est aduertendum,[a] quòd vnum dicitur factum, seu vna dicitur rixa: etiam si simul plura sint facta, vt puta, si plures percusserunt vnum simul diuersis percussionibus; vnus cum gladio, alius cum baculo, & alius cum pugno; vel si duo vel plures se inuicem percusserunt: nam totum hoc reputatur vnum factum ad hoc, vt vno libello omnes possint accusari, etiam si essent mille, vt in l. si quis homicidij. C. de accusat. & no. in l. prima, in fi. magnæ glo. C. vnde vi. tenet Barto. in d. §. lege, & etiam Ange. ibi, qui dicit idem esse, etiam si essent diuersa delictorum genera simul commissa, vt puta, furtum, cædes, rapina, & similia, per iura allega. iuncta l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iuliam de vi publica, & ideo dicit Barto. in d. §. lege. quòd etiam dicitur vnum factum mandantis & faciētis, per tex. in l. nihil. §. fin. ff. de adulte. & per no. per Doct. in d. l. 1. C. si reus vel accusa. licet multum se inuoluant. & idem Ang. in d. §. lege. & Cyn. in d. l. 1. & Bald. cons. 45. quod incipit, an mandatarius. Et ad prædicta, pro prædicta deci. vide quod singulariter tradit Bal. in l. non ideo minus. C. de accusa. ver. sed quæro, an delictum. vbi tractat, an delictum mādantis & mandatarij sint vnum & idem numero, & ibi etiam Cy. & latius Salyc. quæstio. 9. & ibi etiam vide per præfatos Docto. an qualitas quæ inest in mandante, videatur inesse in mandatario & exequente, & an mādans & mandatarius obligentur simul tempore, & eadem l. quæ omnia faciunt ad articulum nostrum. Tangit etiam Angel. de Aretio in tracta. malefic. super verbo, an dicam auxiliatorem. sed quo ad terminos nostros, Salyc. in dicta l. non ideo. quęstio. 10. dicit, quòd vbi ex eodem facto, mandans & mandatarius veniunt puniendi eadem l. & pœna: tunc eodem libello poterunt accusari, per d. l. 1. C. si reus vel accusa. & ff. de falsis. in l. athletas. ff. de adulter. in l. nihil. & ff. ad Turpil. in l. 1. §. incipit, & ff. de iniur. in l. non solum. in princ. facit. l. qui de crimine. cum sua materia. C. de accusa. & ff. ad legem Aquil. in l. item mela. §. si plures. nam ibi omnes interpretatiuè dicuntur occidisse: licet verè vnus solus occiderit, & omnes vno libello accusantur. Si verò ueniunt puniendi ex diuerso facto, ex diuersa lege & pœna, vt puta: statutum imponit aliam pœnam mādanti, & aliam mandatario: vel vult quòd aliter procedatur contra mandantem, & aliter contra mandatarium, & tunc non possunt accusari eodem libello, argumen. notat. per Cyn. post Franc. Accur. in d. l. 1. C. si reus vel accus. Ita concludit Saly. in dicta l. non ideo, & mihi placet, & vide ibi per eum, quando diuersa lege, pœna, vel facto obligentur, in 5. quæstio. faciunt etiam quæ in dicta sequen. quæstio. Et ad prædicta vide quæ latè dixi in cap. 1. infra de pœnis. Et adde prędicta etiam ad ea quæ ibi dixi.

144 ¶ †Et ex prędictis etiam infertur decisio ad aliam quæstionem, vtrum eodem libello possint accusari
b plures falsi testes[b] & producens. in qua quæstio. Cyn. in l. 1. C. si reus vel accusat. mort. fuerit. tenuit, quòd sic, per illam l. & idem tenet Barto. in l. nihil. ff. de adulter. dicens, quòd ibi videtur esse casus, facit etiam l. athletas. ff. de falsis. & quod no. glos. magna in fi. l. si postulauerit. ff. de adulter. Sed aduerte: quia de hoc olim de facto fuit Paduæ maxima quæstio, in qua plures Docto. diuersa consuluerunt, & in ea Cyn. vt dixi in d. l. 1. primò arguit pro & contra, deinde concludit cum Dyno pro parte affirmatiua.

¶ Primò per illam l. 1.

¶ Secundò per d. l. athletas.

¶ Tertiò, quia delictum producentis & producti, est idem specie, quod patet, quia ab vtroque falsum committitur, & eadem pœna utrique imponitur. ff. de fal. l. 1. in princ.

¶ Quartò, quia nedum specie, sed numero videtur idem delictum: quod patet, quia ex actibus omnium, tanquam ad vnum finem tendentium, resultat vnus effectus, quia vnum falsum. igitur &c. ar. l. illud, in fi. ff. ad leg. Aquil.

¶ Quintò, quia instigantis & instigati, mandantis & mandatarij est eadem pœna, vt supra dixi. Et sic in istis videtur idem delictum. ff. ad Turpil. in l. 1. §. incidit, & ff. de iniur. in l. non solùm. §. si mandato. quæ tamen non multum faciunt. Contrariam tamen sententiam tenuerunt Francis. Accur. & Iaco. de Aret. dicentes, quòd nedum producens cum testibus, sed nec ipsi testes eodem libello possunt accusare, moti: quia delicta sunt plura, & ex diuersis factis descendentia, & diuerso tempore, quia quilibet testis per se suum dictum deponit, & de suo proprio testimonio reprehenditur, & producens de productione, & sic eodem libello non possunt accusari. Nec ob. dicta l. 1. C. si reus vel accusat. mor. fuerit.

ADDITIONES.

a ¶ *Quomodo cognoscatur, an sit vnum vel plura delicta, vide Bal. in l. cum rationibus. C. qui accusa. & inibi, an mandans & mandatarius tanquam de eodem facto possint accusari.*

b ¶ *Adde Aret. in c. si Episcopus. de accusat. & vide quòd dicit Bal. in l. iuris. C. quibus res iudi. no. quòd sententia lata contra occisores, non præiudicat mandantibus, quod est notandum.*

fuerit. quia ibi erat tātùm vnum factum, vt in exemplo glo. Feder. de Scalis tenuit aliam opin. eligendo mediam viam dicens, quòd respectu testium, possunt omnes eodem libello accusari. & in hoc procedat opi. Dy. sed producens testes non possint, & in hoc habeat locum opi. cōtraria, quia negari non potest, quin delictum producentis non sit diuersum à delicto testium. sed domi. Bart. de Pratis & Ioannes Andr. in addi. Spec. in titu. de accusatore. in magna additio. dicit, quòd aut isti testes simul cum producente conuenerunt vno consilio & tractatu tale testimonium ferre: & tūc cum sit vnum factum, possunt vno libello accusari. argu. dictę l. 1. & eius quod allegat Dy. de instigante & instigato, mandante & mandatario. Aut tale consilium & tractatus non præcessit: & tunc cū facta sint diuersa, non possunt eodem libello accusari, per l. si familia. ff. de iurisdi. omn. iudic. & l. 1. ff. si fami. furtum fecis. dicatur. & ff. quod vi, aut clam. l. semper. §. si in sepulchro.

¶ Et pro ista opin. consuluit Martinus Syll. & plures alij. Ang. in dicta l. prima. C. si reus vel accusa. sim pliciter tenet, quòd possint eodem libello accusari. vbi dicit se pluries vidisse seruari de facto. sed in l. hos accusare. §. lege. dicit indistinctè tenendū, quòd possint accusari, quando testes deposuerunt ad vnū finem, & ad vnum effectum: quia propter vnitatem
a finis & effectus, omnium testimonium [a] reputatur vnum, vt in l. qui pupillam. §. fin. & in l. vim passam. §. incesti. ff. de adulte. & idem etiam voluit Barto. in dicto §. lege. sed Barto. de Saly. in dicta l. 1. C. si reus vel accusa. dicit, quòd sibi videtur verior opin. Dy. quia posito quòd tractatus non sit præhabitus cum testibus, producens non punitur nisi fuerit sciens, & sic dolosè seu scienter vsus fuerit talibus testibus, vt in l. 1. ff. de falsis. & in l. si falsos. C. de fals. sed si dolosè aut scienter eis vteretur: tunc simul in tempore fidei facientis & assumentis ex eorum attestationibus, omnes videtur asseuerare idem falsum iudicij, cui fides debet fieri, vt in l. quinquaginta. ff. de probatio. & vnus est causa alterius: & sic delictum videtur vnum. & cum producens sciēter eis vtatur, perinde est ac si mandasset. arg. l. fina. C. ad Maced. Nec obst. quòd facta sint diuersa, quia, vt dixi, concurrunt eodem tempore ad eundem finem & effectum, quod sufficit, sicut quando quis percutitur eodem tempore, seu in eadem rixa à pluribus diuersis armis & fustibus, & sicut dixi de mādante & mandatario, quorum facta, licet videantur diuersa: tamen quia in idem tempus concurrunt: quia mandans omni die videtur illud mādare, ex quo in mandato perseuerat, & illud non reuocat, secundùm ea quæ tradunt in dicta l. non ideò minus. C. de accu. & hoc secundùm Saly. procedit de iure communi. sed quia interdum ex consuetudine aut iure municipali, variæ sunt pœnæ producētis & testium: ideo videtur posse distingui, quòd aut producens & testes puniuntur eadem l. & pœna, & possunt accusari eodem libello, aliàs secus, vt dixi de mandante & mandatario. pro qua distinctione allego quod not. in l. reos. C. de adulte. iūctis gl. 3. & 2. ad solutionem l. nihil. §. fi. ff. de adul. secūdùm quod statim subijciā.

¶ Et ex prædictis etiam deciditur alia quæstio, q eodem libello possunt accusari principales, consultores, & fautores. pro quo est tex. in d. l. nihil. §. fin. in fi. & ibi hoc no. Ange. & idem dicit in l. cùm rationibus. C. qui accusa. non pos. vbi etiam idem subdit de adhærentibus dicens, quòd vbicunque propter vnitatem temporis & rixæ plura facta iudicantur vnum: omnes eodem libello possūt accusari. quod arbitror limitandum, secundùm supradicta, nisi tenerentur diuersa lege & pœna. Et adde ad prædicta argumentum contrarium, quod infra formabo: Et est aduertēdum, quia quod supra dixi, quòd quando plures tenentur ex eodem facto, possunt eodem libello accusari. fallit in crimine adulterij, vbi duo non possunt accusari ex eodem facto. scilicet, masculus & fęmina adulterantes, vt in l. si maritus. §. fin. ff. de adul. & in l. reos. C. de adult. no. glo. in dicto cap. prohibentur. 2. quæst. 1. tenet Barto. in l. hos accusare. §. lege. ff. de accu. Et ratio est, secūdùm gl. & Saly. in d. l. reos. propter præiudicium ordinis, quia absolutoria lata pro vno, prodest alteri, vt l. denunciasse. §. quæritur. ff. de adult. & ista est regula, quòd cui obstat absolutoria: obstat etiam litis pendentia, & l. fundi. ff. de excep. dicam infra in titu. de ordi. cogni. sed dicit Saly. quòd ista ratio nō est bona, quia tex. in dicto §. quæritur. dicit, quòd absolutoria lata pro viro prodest mulieri, sed non dicit econtra, quod lata pro muliere prosit viro. Item prodest mulieri
b tunc nuptæ [b] non quæ postea nupsit, de quo in l. adulter. §. fin. ff. eo.

¶ Et aduerte ad huius passus intelligētiam, quòd iura ciuilia voluerunt, quòd volens accusare adulterum & adulteram, siue sit maritus, siue pater, siue alius, debet eligere quem prius velit accusare. & hoc procedit, nisi adultera prius alteri nupsisset denunciatione sibi non facta: quo casu, licet maritus prius potuisset eligere adulterum vel adulteram, vt mallet: tamen hoc casu nō potest incipere. nisi ab adultero, qui si absoluatur, proderit mulieri, vt in d. §. fi. & in d. l. renunciasse. nisi fortè appareret adulterum absolutum per collusionem: quo casu, licet secundo matrimonio durante mulier accusari non posset de adulterio prius commisso, poterit tamē accusari, cùm desierit esse nupta, vt dicto §. fi. adulteri tamen damnatio non nocet mulieri, quæ accusata poterit reportare victricem sententiam, vt d. l. renunciasse. in fi. & sic ista potuit esse ratio, quare ambo eodem libello non possunt accusari, secundùm Ioan. And. in titu. de accusatore. §. 1. prope principium. Sed prę dicta ratio non placet Saly. vt dixi. vnde reddit ipse rationem, ne simul accusarentur, & sic si probationes contra vtrunque pariter fierent, noceret mulieri, quæ facilius obtinere posset. nā mares frequēter propter varias inimicitias falsis testib. opprimūtur, quod non cōtingit in fęminis, vt sentit tex. in dicto §. quæ-

ADDITIONES.

a ¶ *Licet plures testes falsum deponant, non communicato prius consilio: tamen ex quo in vnum finem concordant, dicuntur committere vnum delictum. ita Are. in d. cap. si quis Episcopus. de accusa. vbi adducit aliqua fundamenta, faciunt no. per glo. & Doc. in l. ob carmen, ff. de testi. & similia.*

b ¶ *Facit tex. in l. denunciasse. §. fina. ff. de adult. de qua vide eleganter per Alex. in l. sæpe. 9. col. vers. sed concludendo dicas. ff. de re iud.*

§.quæritur. Ang. verò in l. reos. dicit, quòd non potest assignari alia ratio, nisi quòd lex Iulia de pudicitia vetat hoc, vt ibi dicit tex. vnde aliud non est inquirendum. facit Instit. de vsucap. §. quod autem. & si tu diceres, quare non fuit idem statutum in crimine incestus, in quo masculus & femina possunt eodem libello accusari, vt l. vim passam. §. incesti. ff. de adulter. respondeti potest, quòd intolerabilitas illius criminis hoc operatur, vel cogita de alia ratione, secundùm Salyc.

¶ Et aduerte, quòd si adulter & adultera eodem libello accusarentur, iudicium non procedat: licet pars non opponat, per tex. in d. §. si maritus in magistratu. §. fi. vbi tex. dicit, nihil agit. quasi libellus dicatur ineptus: de qua ineptitudine videtur semper posse opponi. de quo latius dicam in cap. 3. inf. eod. 32. articu. In contrarium tamen facit quod statim.

145 ¶†Adulter tamẽ & adultera diuersis libellis possunt accusari, sed nõ est materia nostra. quinimò & alter eorum, & qui domum suam præbuit, & ille cuius consilio tale crimen fuit redemptum: possunt eodem libello accusari, vt dicta l. nihil, in fi. Est etiã aduertendum quòd quamuis dixerim, quòd vnus non posit regulariter duos eodem libello accusare: si tamen quis plures eodem libello accusaret, & accusati non exciperent, valeret processus, arg. no. per Glo. C. de accusat. in l. si accusatoribus. tenet Barto. in d. l. hos accusare. §. lege. Nec obstat quod statim dixi de l. si maritus. in fi. quia secundum Barto. speciale est in adulterio: & ratio specialitatis potest descendere ex his, quæ sup. dixi, quare adulter & adultera non possint eodem libello accu. & idem tenet Saly. in d. l. cùm rationibus. C. qui accu. nõ possunt. vel posset dici, vt arbitror, quòd dum tex. in dicto §. fina. dicit, quòd ille nihil agit, intelligatur, opposita, scilicet exceptione, aliàs secus. argum. prædictorum. Docto. tamen communiter tenent contrarium. cogitabis. Subdit tamen Saly. in dicta l. cùm rationibus, quòd si vnus solus opponit hanc exceptionem, ipse solus audietur: & ipse non tenebitur respõdere. Si verò ambo concurrant in opponendo, dicit Salyc. recurrendum esse ad distinctionem quam facit Cy. in l. 1. in princip. C. communia, de leg. quasi velit, quod fortè sit dirimendũ, de quo dic vt latius dixi in tra. de sortibus. lib. 6. Sed ista opinio mihi nõ placet, quia aut lis est contest. & ille qui li. est conte. non põt amplius opponere: Aut lis non est contest. & arbitror, quòd sit in electione accusatoris, quem velit eligere, & contra illum prosequi, argu. dictæ l. maritus. in fi. faciunt quæ dicam, infra eod. cap. 4. articu. 33. Et ex prædictis patet quæ possunt opponi contra libellum ratione eius, contra quem concipitur. Et aduerte, quia circa prædicta posset dubitari, quando plures accusantur eodem libello: vtrum dicantur plures libelli vel vnus. ad quod vide quod latius dicam in cap. 3. infra eodem, artic. 29.

145 ¶† Circa quintum & vltimum membrum istius 8. princ. artic. in quo tractandum est de iudice, qualiter ad ipsum sint dirigenda verba libelli, seu concipienda: animaduertere debet diligenter, & maturè considerare qualis sit iudex, coram quo actor debet libellum concipere, an Ecclesiasticus, vel secularis, ordinarius, vel delegatus, & cuius dignitatis existat: & ipsum, secundum qualitatem suam, debitis adiectiuationibus extollere. vnde si coram summo Pontifice debet quis suam petitionem proponere, licet coram eo nõ sit offerendus libellus, vt dixi supra in 5. princ. artic. fallen. 19. propria & conueniens adiectiuatio est, Beatissimus, Sanctissimus, Clementissimus, &c. Si verò coram Cardinalibus est offerendus libellus, debet dicere, coram vobis Reuerendo in Christo patre, &c. secundum Specu. eod. titu. §. nũc videamus. Sed arbitror, quòd iste esset tunc stylus curiæ: hodie verò ad Cardinales vtimur adiectiuatione, Reuerendissimi: siue sit Episcopus Cardinalis, siue presbyter, aut Diaconus Cardinalis, & etiã est exprimendus ipsius titulus, nisi sit Diaconus Cardinalis, in quo non videtur exprimendus titulus, secundum ea quæ dixi post Ioan. And. in c. ad liberandam, infra de Iudæ. in notabilibus. Hodie tamen inualuit practica, vt etiam per titulum exprimat. Si verò fuit Archiepiscopus vel Episcopus, communiter dicitur, corã vobis Reuerẽdo in Christo patre, &c. Si verò fuerit Abbas, aut alius Prælatus inferior, conuenit dicere: coram vobis Venerabili, aut Venerando, &c. Conuenientes etiam videntur mihi adiectiuationes Prælatis, & viris Ecclesiasticis, Religiosus, vel Religiosissimus, Pius, aut Pijssimus, Integerrimus, Honestissimus, & similes. Si verò fuerit Dominus & iudex tẽporalis, seu secularis, de plurimis adiectiuationibus eorũ, vide per Gl. in l. 1. ff. de offi. eius cui man. est iurisdictio, sed latius per Gl. in auth. de illustribus & qui supra eã dignitatem sunt, quæ tamen in rei veritate multum errat, atque delirat: nec illis adiectiuationibus, secundum illum ordinem hodie vtũtur oratores, vide quæ dixi in cap. penult. infra de Iudæ. vbi posui plurimas adiectiuationes. & in Imperatore præcipua videtur esse adiectiuatio, Diue Cæsar. Et si aliquis duas haberet dignitates, vnicuique debes attribuere propriam adiectiuationem. & si fuerit delegatus Papæ, dicas, corã vobis Venerãdo Domino P. Archidiacono Senẽsi in hac parte, vel in hac causa Sãctissimi Domini nostri Papæ dignissimo delegato, vel alia vtaris adiectiuatione, secundum quod superius est expressum, & sic simili cõuenienti adiectiuatione poteris adiectiuare delegatum Principis, Regis, vel Ducis, &c. & si fuerit decretorum, vel legum Doctor: adiectiuare

a Nobilissimus, Famosissimus, [a] Subtilissimus, Acutissimus, Celeberrimus, Prestantissimus, & sic de singulis: & respectu cuiuslibet iudicis notabilis est adiectiuatio, Iustissimus, & Integerrimus.

¶ Et aduerte, quia licet in cunctis debita sit mensura tenenda, & medium seruandum, quia extranea sunt vitiosa, ad quod omnino vide quæ dixi in Rubrica, infra de excess. Prælatorum: Nec blãditijs vtendum sit, cùm ab illis abstinere phylosophicum sit temperamẽtum, vt in Auth. quib. mod. nat. effi. sui. circa medium. & adulationibus vocare, reprehensibile

ADDITIO.

a ¶ *Quanquam famosus & famosissimus, nomina sint infamiæ potius, quam honoris, vt patet in rubr. de famosis libellis: est ergo fœda locutio, vt eum infami nomine appelles, quem niteris summopere honorare. Lucius tamen Apuleius famosam dixit matronam in bonam partem, quod omnino rarissimum est inuentu.*

bile sit. 46. dist. cap. clericus. 25. dist. §. 1. aliàs, ea demum. circa fin. tamen quia procurans iudicem amicum, ac propitium reddere prudentia ducitur: potius tendat ad excessum laudis, quàm ad defectum. potissimũ si sit talis, *el quale si dilecta mangiare carne di lodola*. In cuius esu, plurimum homines delectantur. vtatur tamẽ adulatione iusta. Est enim notandum, quòd adulatio attribuitur omnibus, qui supra debitum modum virtutis volũt alios verbis, vel factis delectare in communi conuersatione. & si quis hoc faciat sola ratione delectandi, vocatur placidus: sed si faciat intentione alicuius lucri consequendi, vocatur blanditor, seu adulator, secundum Phylosophum, & beatum Thomam secunda secundæ, quæst. 115. articu. 1. Intendere ergo debet libellans adulari delectando, quantũ necesse sit, propter aliquod bonum exequendum, seu consequendum, vel malum vitandum, & sic pro iustitia consequenda, & iniustitia vitanda, quia hoc non vituperabile, sed laudabile est. vnde Apost. ad Corinthios 10. per omnia omnibus placeo.

¶ Et qualiter intelligitur, quòd adulatio quãdoque sit laudabilis, quandoque peccatum mortale, & quandoque veniale, vide per beatum Thomam in dicta quæstione, articulo primo & secundo. & qualiter iudici sit offerendus libellus, dicam in cap. sequ. articu. 14. & coram quo iudice, & quo loco, dicam in articu. sequenti. Et ex his est expeditus octauus principalis articulus.

147 ¶†Circa nonum princ. articu. in quo tractãdum occurrit, quando seu quo die libellus sit offerendus. Glo. 1. hic in versicu. & in princip. quòd dicunt in princ. litis debet offerri, vt in auth. offeratur. C. de li. contesta. & dicunt Docto. quòd potest offerri ante citationem, & post citationem: ante citationem offertur iudici, post citationem offertur parti, nisi cautaliter pars in iudicio esset reperta. tenet Io. de Imo. hic, & vult Cyn. in dicta authen. offeratur. vbi dicit quòd parti debet dari post legitimationem personarum. ad quod vide quæ latius dicam in cap. sequ. articu. 14. idem tenet Spec. eodem titu. §. iuxta. vers. penult. vbi dicit, quòd non valet libellus, si non detur ante litem contestatam, quia sine eo non fit litis contestatio, vt in dicta authen. offeratur. & 3. q. 3. offeratur. nisi forte in causa reconuentionis. de quo per Spec. in tit. de reconuentione. §. sequitur. de quo latius dicam in titu. seq. quinimò & in ipsa instantia reconuentionis, debet porrigi ante litem contesta. secundum Specu.

148 ¶†Sed circa hoc quæro, an libellus possit offerri die feriata. ¶ Sol. Glo. in c. fin. supra de iudi. tenet, quòd sic. & idem sentit Glo. in verbo, procedere. in c. cupientes. §. quod si per 20. de elect. lib. 6. A. B. & Glo. 15. quæst. 3. in summa. Hostien. in titu. de ferijs. §. quid in eis. Item quolibet die, Dominus meus c. fi. de ferijs. Ma. & Barto. in l. diuus. ff. de ferijs. faciunt quę statim dicam in 10. art. quod procedat secundũ D. Anto. in oblatione quæ sit iudici: secus in oblatione quæ sit parti, quia non potest fieri die feriato. Spec. in titu. de fer. §. sequitur. prope princ. & in titu. de libelli conceptione. §. videamus. in princ. dicit q̃ iudici põt offerri, per l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. Sed parti non potest offerri, nisi in iudicio, per d. authen. offeratur. 3. quæst. 9. c. charte. & 9. quæst. 3. c. corum. & argu. C. de adult. in l. iure mariti. ibi, quibus in publico eius facultas fuit. licet Glo. 15. quæst. 4. c. placita. dicat partem posse citari, vt die feriata compareat ad recipiendum libellum, & malè, quia text. ille est in contrarium. ita dicit Io. And. in addi. Spec. ad dictum §. nunc videamus. remittens ad no. per se in c. fi. de ferijs. vbi plenè tractat, an citatio facta die feriato, vel ad diem feriatam teneat. de quo etiam per Spec. in tit. de citationibus. §. 1. versicu. item excipitur. Et subdit Ioan. Andr. quòd distinguendi sunt casus permissi à non permissis, scilicet qui ratione specialitatis possint die feriata agitari. de quibus latius dicam in titu. de ferijs. ar. 7. propter quod Glo. in dicto §. sexaginta. dicit, quòd est speciale in illo casu. sed dicit Ioan. And. quòd specialitas illa est generalis in omni priuilegio, aut actione lapsu temporis peritura. loquitur enim de tẽpore quo maritus accusat iure mariti: licet illo lapso possit accusare iure communi, vt ibi, & Bar. etiam in dicto §. 60. dicit, quòd nedum in casu illius §. potest libellus offerri. sed etiam in qualibet causa ciuili. & videtur concordare cum prima opinio. & ideo dicit obtinuisse in quadã causa in qua fuit processum die feriata, quòd solum fuit retractatus processus vsque ad oblationem libelli excluiuè: quasi oblatio libelli potuerit fieri die feriata [a] & subdit, quòd sicut potest tali die libellus offerri per actorem, ita & exceptiones fieri pro parte rei. quod notandum in practica. A. B. Et secundum prædictam opinionem videtur concludendum, quòd libellus in quantum offertur iudici, non est de processu. quod etiam sentit Glo. in Rubri. C. de in ius vocan. sed Bal. ibi dicit, q̃ quantum ad iudicem, est de processu, sed quantum ad partem, non est de processu, nisi postquàm pars est citata, & ante citatam, semper est licitum ei, qui libellum obtulit desistere. ad quod vide quod dixi articu. 26. q. 3. Ma. Sed Io. Andr. vt dixi, tenet contrarium: nisi actio esset tempore peritura. & pro hac opinio. Io. And. facit prædictus §. 60. & subdit Ioan. Andr. quòd per talem libelli oblationem factam iudici, non perpetuatur iurisdictio, sed non est materia nostra, dic vt dixi in c. penul. supra de foro competen. in quarto prin. artic. quæst. prima. & quæst. 5. Et hanc opinio. Ioan. Andr. tenet Domi. Anto. hic, licet aliud senserit in cap. fin. de iudic. licet ibi nihil alleget. Sed pro prædicta opin. Domi. Anto. Dominus meus in d. c. fin. allegat tex. in c. quoniam cõtra. infra de probatio. vbi patet quòd petitio dicitur esse de actis iudicij. & similiter ista porrectio, seu oblatio. facit quod no. Inno. in c. cùm in iure. in fi. de off. deleg. & ideo non potest fieri die feriato. Item petitio debet fieri in iure, vt in cap. vnico. infra de li. contesta. Sed ius illo tempore non redditur, ergo, &c.

Et ideo,

ADDITIO.

a ¶ *Oblatio libelli fieri potest die feriata. vide quæ dixit Alex. post Bartol. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. noui nunc. & in l. ne quicquam. §. de plano. ff. de offic. proconsul. & leg. Barto. & Bald. in Rubr. de in ius voc. Doct. in c. fi. de iudi. Fed. de Senis in cons. 139. & bene videtur distinguere Io. Andr. in addi. Specu. in tit. de lib. obl. in §. nunc restat. versic. 25. & vide Alex. in l. 1. de fer. & Fel. in c. significauerunt. de iudi.*

Et ideo, si petitio extraiudicialiter producitur, talis productio nullum sortitur effectum, sed debet iterum fieri. facit quod no. Docto. in c.2.de dilat.vbi dicunt, quod super copia libelli missa parti in citatorio non potest fieri contestatio. quod no.videtur ergo cõcludendum, quòd non sit porrigendus die feriata, nisi in causis tempore perituris, vt etiam tenet hic Domi. Anton. facit c.licet. infra de ferijs. Et prædicta procedunt, maximè vbi libellus haberet vim litis contestationis, quia tunc indubitatum esset, quòd non posset fieri oblatio die feriata: cùm litis contestatio non posit tali tempore fieri, vt dicam in dicto cap. vnico,& in titu. de ferijs. & hoc tenet Bald. in repeti. l.seruum quoque. §. publicè. ff. de procurat. dixi in cap. veniens. infra de accusa. in prima quæst.3. quæst. princip.

Et prædicta procedunt in oblatione libelli in causa principali, sed in causa appellationis, oblatio libelli appellatorij potest fieri die feriato, quia non est de processu, vt dicit Barto. in Rubri. de in ius vocan. & ita etiam dicit Bald. in addi. Specu. in titu. de appel. versic. fin. vbi etiam dicit, quòd admixtio iudicis admittentis appellationem, potest fieri tempore feriato, per l. fin. §. illud. C. de tempor. appellatio. vide etiam Barto. qui idem tenet in l. diuus. ff. de ferijs. facit cap. appellatio. & quod ibi traditur, de appel. lib.6. & c.fi.& quod ibi traditur, infra de appel. A.B. Tenet Bal. C. de in ius voc. in Rubrica, idem Specu. in titu. de ferijs. §. sequitur. post princ. ibi, Item quolibet die. Domi. Anto. & Domi. Ma. in c. fina. de ferijs, & Glo. in cap. appellatio. versic. lecta. de appel. lib.6. Ma. Et ex his est expeditus 9. art. princ.

149 ¶ †Circa decimum principalem articulũ, coram quo, & in quo loco libellus sit offerendus. dic quòd coram iudice, vt in c. sequẽti. & fi. infra eodem. & dixit Rofred. vt refert Cyn. in authen. offeratur. C. de li. contesta. in 4. quæstio. quod in iudicio debet offerri, vbi iudex consueuit iudicare more maiorum, vt l. penult. ff. de iusti. & iu. Iaco. verò dicit, quòd aut quæritur de oblatione quæ debet fieri iudici, & tũc coloratum est quod dicit Rofre. quæ verba sunt satis inepta. & subdit, quòd tunc est offerendus iudici siue in iudicio, siue alibi, per dictam l. miles. §. 60. ff. de adult. & argu. ff. de interrog. actio. in l. voluit. §. quod ait. Sed tu dic, quòd istud dependet à varietate opinionum, de quibus in præced. artic. in prin.

¶ Aut quæritur de oblatione quæ est fiẽda parti
a cum ipso citatorio [a] de quo aliquid in artic. præced. sed latius dicam in seq. in 14. princ. art. Et ista est facienda reo in loco, vbi citatur, siue sit in domo, siue in theatro, vel vinea, & vbicunque reperitur. & ita resident Cyn. Est ergo offerendus libellus in iudicio, & in loco vbi ius redditur, vt dixi, & probatur in d. authen. offeratur. & ita vbique seruatur: non ergo iudice procedente, sed pro tribunali sedente. C. de dilat. in l. à procedente. quæ est 3. quæst. 3. c. spatium. quod facit pro opin. Domini mei, in cap. præceden. Item coram suo iudice, hoc est coram iudice competenti: & non coram alio. argu. cap. at si clerici. supra de iudi. & C. si à non competen. iud. per totum, secundum Specu. eod. titu. §. nunc videamus, in fi. & debet offerre coram omnibus iudicib. ordinarijs & etiam delegatis, si patitur delegatio, vt in dicta authen. offeratur. & hic, & duobus capitulis sequentibus. Et coram arbitris, vt in l. pen. circa fi. C. de arbit. & ibi per Glo. & Docto. & per Glo. & Cyn. in dicta authen. offeratur. Specu. eodem titu. §. restat. versic. primo, arguit quòd non sit offerendus coram arbitro, per authen. generaliter. in fi. C. de Episco. & cle. sed Accursius & Doct. contra, vt supra dixi, ad hoc saltem vt sciatur, an competẽs actio vel petitio proponatur, vt in c. examinata, supra de iud. & ff. si mensor falsum mod. dixe. l. 1. & idem Rofre. in Rub. 14. apud quos offeratur libellus. vnde per rationem prę dictam non obstat argumẽtum, quod libellus non videatur dandus, cùm iam reus deliberauerit compromittendo; & libellus videtur dari ad hoc, vt reus possit deliberare, an velit cedere vel contendere, vt l. prima, in princ. ff. de eden. & in dicta authen. offeratur. quia vt dixi, dãtur vt videatur, an actio vel petitio sit apta, secundum Rofre. vt refert Ioan. Andr. in addi. Specula. ad dictum versic. primum. Sed Speculator ibi distinguit inter arbitrũ & arbitratorem, dicens quod in arbitro habet locum, quòd vltimo loco dictum est, cum arbitria sint redacta ad instar iudiciorum, vt in l. prima. ff. de arbitr. vnde sicut coram iudice offertur, vt dixi, ita coram arbitro. argumentum etiam ad hoc. C. de iudic. in l. rem non nouam. vbi arbiter & iudex æquiparantur. facit etiam ad hoc, infra de proba. cap. quoniam contra. vbi tex. dicit petitionem debere offerri, tam in iudicio ordinario, quàm extraordinario, quale est arbitriũ. Nec obstat dicta auth. generaliter. in fi. ibi, nisi causa, &c. quia illud, nisi, refertur tãtum ad cautionem, de qua præmisit, scilicet, vt illa de consensu partium possit remitti, vt ibi no. in Glo. fin.

¶ Si verò loquimur in arbitratore, quinõ habet cognoscere secũdum iuris ordinem, sed solùm componere, vt in capitu. Quintauallis, infra de iureiur. cum simili coram tali non offertur libellus, licet petiti
b tio [b] sit offerenda in scriptis, vt dicto capitulo, quoniam. & sic dicit Speculator in dicto §. restat, in fi. quod obseruabat, quando casus imminebat, quod non esset dandus libellus, dicens, quod faciebat sibi dari scripta actoris pro libello ad suam instructionem, vt appareret quid esset petitum, ad quod vide quæ latius dixi supra in quinto principali articulo, fallentia 1.2.3.4. & pluribus sequentibus.

¶ Et vide etiam quæ tetigi supra in d. 5. principali articulo, in nona, & vltima opinione, in fine. & hæc coniunge ad declarationem eorum, quæ ibi tetigi. & ex his habes expeditum decimum principalem articulum.

150 ¶ †Circa 11. prin. artic. qua lingua, seu quo idiomate sit concipiendus libellus: Pone enim, quod literatus conuenit idiotam libello latinè concepto: dicit idiota, nõ intelligo te, loquere vulgariter: vel Italicus idiota coram iudice Italico porrigit libellum Italica

ADDITIONES.

a ¶ *Quando offeratur libellus cum citatione, vide per Alexan. & Imo. in Rubr. C. de eden.*

b ¶ *Qualiscunque petitio coram arbitratore in scriptis data, sufficit. Adde Socin. in consil. 17. col. 2. ver. hoc ergo præsuppposito. & an arbiter possit laudare secundum schedulam sibi datam à partibus, vide Soci. in cons. 27. col. pen. & fin.*

Italica lingua conceptum contra Germanum, dicit Germanus, porrige libellum in idiomate meo: quia te nõ intelligo, vtrum debeat loqui ad voluntatem conuenti. & videtur dicendum, quod sic, quia clarè debet tradi, vt dixi supra in Rubrica, in primo prin. articu. in diffinitione, & dicam in capit. sequenti, in 12. articu. facit quod no. in Auth. de nõ alien. §. alienationes. Iaco. de Bel. & Pet. dicunt, quòd debet edi secundum consuetudinem fori, argu. ff. de testi. l. 3. in fi. & si reus non intelligit latinũ, vel idioma acto-
a ris, conducat aduocatum vel interpretem, [a] argu. ff. de institoria. in l. sed & si pupillus. §. proscribere. maximè cùm debeat loqui iudi. argu. l. 1. C. de condi. ob causam. secundum Cyn. in dicta authen. offeratur. in 5. quæst. Idem dicit Ioãnes Andræas in addi. Specu. eod. titu. §. iam nunc, in princ. vbi dicit, quòd scribetur secundum consuetudinem illius fori. facit quod no. Specu. eodem titu. §. fin. in princ. vbi dicit, quòd actoris aduocatus debet esse cautus, vt componat libellum secũdum mores illorum, inter quos viuit, iuxta illud, cùm fueris Romæ Romano viuito more: cùm fueris alibi, viuito sicut ibi. facit. 8. distin. c. quæ cõtra. 12. dist. c. illa. 15. dist. c. quisquis. cum si. & ex his, Deo duce, est soleniter expedita hęc decretalis, nõ ab ignaro Episcopo, sed à gnaro Episcopo.

ADDITIO.

a ¶ *Interpretem, & c. Adde quæ in simili ponunt Doct. in l. 1. §. fin. ff. de verb. signif.*

SVMMARIVM.

1 *Conueniri possunt plures eodem libello.*
2 *Trahi dicitur quis in iudicium per solam citationem.*
3 *Citatio debet prius fieri, quàm libellus offerri.*
4 *Libellus est necessariò offerendus in iudicio.*
5 *Libellus offerendus est parti.*
6 *Libellus incertus procedit, parte eius declarationem non petente.*
7 *Res in libello petita, clarè exprimi debet.*
8 *Reus, quando rei petitæ declarationem possit petere.*
9 *Declaratio libelli obscuri, à iudice debet postulari.*
10 *Attentata post appellationem legitimè interpositam, reuocari debent.*
11 *Dictio, & c. abbreuiatè scripta, quid importet.*
12 *Libellans in genere, quid debeat attendere.*
13 *Persona iudicis, an & qualiter in libello exprimenda.*
14 *Persona actoris, an & qualiter sit in libello inserenda.*
15 *Persona conuenti, an & qualiter debeat in libello exprimi:*
16 *Res petita, an & qualiter sit in libello exprimenda.*
17 *Libellus, qualiter in iudicio, seu actione vniuersali sit formandus.*
18 *Libellus, qualiter formari debeat in iudicio generali.*
19 *Libellus, qualiter in iudicio speciali sit formandus.*
20 *Libellus, qualiter in iudicio singulari, in particulari, vel indiuiduali debeat formari.*
21 *Sententia lata in principali, facit ius in accessorijs.*
22 *Libellus admittitur respectu æstimationis fructuum incertus.*
23 *Libellus incertus respectu quorumcunque redituum admittitur.*
24 *Libellus incertus in petitione expẽsarum admittitur.*
25 *Libellus admittitur, in quo petitur aliquid cum clausula, & plus, & c.*
26 *Libellus incertus admittitur, quando rescriptum potest dari incertum.*
27 *Libellus incertus, quando admittatur, & nu. seq.*
31 *Libellus incertus, an possit admitti etiam parte opponente.*
32 *Iudex, an possit cogere actorem ad declarandum libellum incertum, parte non opponente de incertitudine.*
33 *Reus, qualiter de libelli incertitudine possit opponere.*
34 *Narratio, an & qualis sit in libello necessaria.*
35 *Expressio qualitatis, an & qualis in libello requiratur.*
36 *Libellus, an debeat exprimere locum & tempus: & qualiter, declaratur, nu. seq.*
42 *Circunstantiæ quæ sint in libello exprimendæ.*
43 *Actio, an sit exprimenda in libello.*
44 *Actus seu contractus, actio & obligatio, in quo differant.*
45 *Obligatio, qualiter introducta fuerit.*
46 *Causa quid sit, & quotuplex, & an sit in libello exprimenda. & nu. seq.*
49 *Causa remota, quare in reali non necessariò exprimatur, sicut in personali.*
50 *Causæ expressio, quare requiratur in libello.*
51 *Causa vna vel plures, an sint in libello exprimendæ.*
52 *Causa quæ in libello sit exprimenda, & qualiter.*
53 *Libellus non admittitur, expressè concludens.*
54 *Libellus vt concludat, qualis esse debeat. & nu. seq.*
59 *Reus quid agere debeat, si causa non sit expressa, vel expressa est, sed non legitima.*
60 *Ius canonicum præfertur iuri ciuili.*
61 *Actio, an debeat exprimi in libello.*
62 *Actio quæ censetur intentata, vbi plures competunt actiones.*
63 *Actor non cogitur declarare ad petitionem rei.*
64 *Conclusio, an sit necessaria in libello.*
65 *Conclusio, qualis poni debeat in libello.*
66 *Conclusio, qualiter & quibus verbis fieri debeat in libello.*
67 *Conclusione non cõcordante cum narratione vel actione, an valeat libellus.*
68 *Ordo, an sit necessarius in libello.*
69 *Scriptura, an ad validitatem libelli sit necessaria.*
70 *Clausulæ aliquæ, an sint in libello adiciendæ.*
71 *Libellus debet esse clarus & certus.*
72 *Libellus non debet esse generalis.*
73 *Libellus non debet continere verba duplicia, seu aliàs prægnantia.*
74 *Libellus non debet esse alternatiuus.*
75 *Libellus non debet esse conditionalis.*
76 *Libellus non debet esse sibi contrarius.*
77 *Rescriptum habetur loco libelli.*
78 *Iudicia vniuersalia quæ dicantur, & sub qua forma in eis libelli concipiantur.*
79 *Libellus qualiter concipi debeat in iudicijs vniuersalibus.*
80 *Iudicia generalia quæ sint, & qualiter in ipsis formetur libellus.*
81 *Petitio iuris episcopalis, an dicatur iudicium generale vel vniuersale.*
82 *Iudicia singularia seu specialia, quæ sint.*
83 *Iudicia communia, quæ sint & quot.*

Formæ

84 *Formæ libellorum in ſingulis actionibus, quæ ſint.*
85 *Clauſula, & petit expenſas, in libello appoſita, qualiter intelligatur.*
86 *Clauſula, & petit omni meliori modo, &c. quid operetur, ſeu quos habeat effectus. & nu. ſeq.*
93 *Clauſula, proponens ad prædicta, & ſingula iura ſibi competentia, &c. ad quid valeat.*
94 *Clauſula, non aſtringens ſe, & c. quid operetur.*
95 *Clauſula, ſaluo iure addendi, &c. quid importet.*
96 *Actor ante omnia libellum in ſcripturam redigere debet.*
97 *Actor cauſam ſuam conſiderare debet, & quare.*
98 *Actor quæ debeat facere, & nu. ſequentibus.*
106 *Iudex quid agere debeat oblato ſibi libello, & numeris ſequentibus.*
109 *Notarius quid facere debeat oblato libello.*
110 *Reus quid facere debeat, oblato ſibi libello, & nu. ſeq.*
114 *Libellus, an ſit reo petenti edendus.*
115 *Libellus, cui & qualiter ſit edendus, & nu. ſeq.*
117 *Libellus, cuius expenſis ſit edendus.*
118 *Reus, qualiter opponere debeat de ineptitudine libelli.*
119 *Exceptio ineptitudinis libelli, vſque ad quod tempus poſſit opponi.*
120 *Libellus, ex quibus reddatur ineptus.*
121 *Emendare quid ſit, & quotmodis capiatur.*
122 *Emendatio, in quo differat a libelli mutatione.*
123 *Actor, an & quo ad quid, & vſque ad quod tempus libellum emendare poſſit.*
124 *Deſiderium apud acta publicatum, non corrigitur, limitatur nu. ſeq.*
132 *Emendatio libelli, an admittatur poſt litis conteſtationem, & nu. ſeq.*
141 *Emendatio, an poſſit fieri in cauſa appellationis.*
142 *Emendatio, qualiter fieri debeat.*
143 *Libelli mutatio, quid ſit.*
144 *Mutatio libelli, in quo differat ab emendatione.*
145 *Actor, an & quo ad quid, & vſque ad quod tempus libellum mutare poſſit.*
146 *Effectus emẽdationis & mutationis libelli, quot ſint, & qui. & nu. ſeq.*

SIGNIFICANTIBVS. Cum agitur reali, non ſufficit rem generaliter petere, ſed debet ita ſpecificare, vt euitetur obſcuritas & æquiuocatio. hoc dictum diuiditur, quia primò ponitur appellantis narratio: ſecundò appellantis commiſsio. ſecunda ibi, quod circa. & idem tex. formaliter habetur, infra de appella. cap. ſignificantibus, & in tex. ibi, ipſos. dic, ſcilicet fratres conuentos. & ibi, & V. dic, ſcilicet, agentem & impetrantem, vt ſequitur. & ibi, ſuper quadam die, & ſic erat in libello, & fortè ponebatur bene nomen villæ, de quo latius, infra in ver. ibi, denegarent. dic, & malè. ibi, prouocarent, dic, & bene, & in fi. ibi, &c. dic, hoc eſt in negotio.

1 ¶ † Primò no. ibi, inter ipſos, q; plures poſſunt eodem libello conueniri, quod intellige ſecundum ea quæ dixi in cap. præcedenti. in 9. princip. artic. 4. membro.

2 ¶ † Secundò no. ibi, tracti fuiſſent, quòd quis dicitur trahi ad iudicium per ſolam citationem ante libelli oblationem, & litis conteſtationem, ad idem cap. nonnulli. in princ. & cap. dilectus filius I. ſupra de reſcrip. quod facit ad ſtatuta imponentia penam trahenti aliquem ad iudicem, de quo in cap. ſi diligenti. ſupra titu. proximo, & per Bart. in Lamplius non peti. ff. rem ratam haberi, & vide per Dominũ Dom. in capit. fin. §. 1. de offic. deleg. lib. 6. in prima oppoſitione.

3 ¶ † Tertiò no. ibi, oblato eius libello, iunctis illis verbis, tracti fuiſſent, argumentum, quòd quis prius eſt citandus, quàm libellus offerendus, de quo latius, infra art. 14.

¶ † Quartò no. ex eiſdem verbis, quòd libellus eſt neceſſario in iudicio offerendus, de quo latè dixi in c. præcedenti. in 5. princ. artic. Et aduerte, quia propter verba, hæc decretalis facit ad titulum noſtrum, pro reliquis vero potius facit ad titulum de appellationibus, vbi ponitur ad contextum, & ideo, cũ deſeruiat vtrique titulo, non dicitur ſuperflua, & ſic non eſt, quod ſupra dicitur in proœ. reſecatis ſuperfluis: debent enim decretales & leges ſub congruis titulis ſituari, vt in proœmio ſexti, in verbo, titulis, & ibi Glo. & in prima conſtitutione. C. in §. quibus. & in l. Imperatores. ff. de in diem adiect. cum ſimil. Et ratio in promptu, quoniã Rubricæ ſeu tituli ſunt directiui, vt materię facilius reperiãtur: neque enim pro libelli materia recurrendum eſt ad titulum de appellationib. ſed ad hunc titulum, nec contra, ſicut non vadimus ad piſcandũ in ſiluis, nec ad apros aut ceruos capiẽdos retia in mare extendimus, quo fit, vt maximè vituperandi ſint qui materias à titulis extraneas latius pertractant. Quod vt plurimum Doctores noſtri, vel vt noua aliqua dicere videãtur, vel debitum non conſiderantes modum ferè ſcientiam noſtram deſtruxerunt, plerunque tractantes non tractanda, & omittentes nõ omittenda: quamuis enim hæc decretalis potius tractet de effectu iuſtæ appellationis interpoſitæ ab interlocutoria, quã de libello, tamen materia appellationis non hic, ſed ſub titulo de appellationib. eſt tractanda, & illa materia appellationis, quantum neceſſaria eſt ad materiam noſtrã libelli eſt attingenda: & rurſus licet iſte tex. formaliter ponatur ſub tit. de appel. non ibi, ſed hic, libelli materia eſt tractanda. ſingula enim ſuis locis [a] ſunt diſponenda (vt inquit Phyloſophus ſecundo œconomicæ) & probatur in d. l. Imperatores, & in alijs iuribus ſupra allegatis, cum ſim.

a ¶ Quamuis conueniens ſit alias materias quandoque per argumenta ad intellectum alterius materiæ pro neceſsitate deducere, ſed talia tanquam ab exploratore ſunt attingenda, & non tanquã a tranſfuga ſunt tractanda. Et hæc no. diligenter tu ſcholaris, qui vis repertorium facere, quoniam non eſt inconueniens eundem caſum, ſeu eandem quæſtionem ſub duabus, vel tribus, aut pluribus Rubricis collocare, ſecundum quod illas materias attingit, vt eſt vigere exemplum in tex. noſtro, & in l. ea eſt natura cat illationis. ff. de verbo. ſignific. & de regu. iuris.

ADDITIO.

a ¶ *Faceret bonus tex. in §. ius autem ciuile, verſi. quæ ſingula qualia ſint, ſuis locis proponemus, Inſtit. de iure natu. & an ſit ſuperfluitas ponere vnum cap. in diuerſis Rubr. & qualiter ſeruetur iuris conditor à ſuperfluitate, vide Fel. in proœ. ſupra circa finem.*

ris. vnde dicit Philoſophus in libro Prædicamento. quòd ſi contingat quòd aliquid prædicetur de prædicamento qualitatis & relationis, non eſt inconueniens, ſi vtroque prædicamẽto enumeretur, ſeu collocetur, ſed extraneas materias quandoq; argumentatiuè inductas, ſub titulis incõgruis plenius tractare nimis eſt reprehenſibile, nec minus eſt vituperabile in loco congruo doctrinam mancam ſeu defectiuam tradere: quandoquidem vituperabilior eſt defectus quàm abundantia: pleniſsimæ igitur & completæ materiæ ſuis in locis ſunt tractandæ, nec pluries repetendæ, ſed alijs in locis per remiſsionem attingẽdæ. quem morem potiſsimum ab Ariſtotele omnium ordinatiſsimo ſeruatum legimus. Sed in eodem titulo ſuperfluitas redargueretur, ſi eadem decretalis vel lex poneretur, niſi altera aliquid plus adderet, vel limitatiuè, vel declaratiuè, ſecundum Docto. hic.

5 ¶ † Quintò nota ex eiſdem verbis, libellum eſſe offerendum parti. de quo latiùs infra, articu. 14. & ſequen.

6 ¶ † Sextò nota ibi, ipſi cùm plures terras. argum. quod libellus incertus procedit, niſi pars petat illius declarationem, de quo infra, art. 12. q. 5.

7 ¶ † Septimò no. quòd res quæ petitur in libello, debet clarè exprimi & ſpecificari, vt euitetur obſcuritas & æquiuocatio. & ſi non declaretur, non tenetur reſpondere. de quo infra in d. art. 12.

8 ¶ † Octauò no. quòd reus ita demum poteſt petere declarationem rei petitæ, ſi non eſt conuenienter ſpecificata: ſi modò tales plures res poſsideant: aliàs ſecùs, de quo dicam in d. art. 12.

9 ¶ † Nonò no. ibi, à iudicibus poſtularetur. quòd declaratio libelli obſcuri videtur poſtulanda à iudice, de quo latiùs dicam infra in 12. princ. art. q. 5.

¶ Decimò no. quòd ſi iudex negligit impartiri officium ſuũ, vt fiat declaratio libelli obſcuri, licitè appellatur. dicam in d. 5. q.

¶ Vndecimò no. quòd vbi petitio à iure fulcitur, appellatio iuſtificatur ſi nõ admittitur, de quo in c. bonæ. infra de appel.

10 ¶ † Duodecimò no. quòd poſt appellationem ab interlocutoria expreſſa, vel tacita legitimè interpoſitam, attentata debent reuocari. de quo in cap. non ſolùm. de appel. lib. 6.

11 ¶ † Vltimò nota ex fine ibi, &c. iunctis his, quæ dixi ſuper tex. in verbo &c. quòd dictio, &c. ſcripta abbreuiatè, cõtinet illud, quod eſt de ſubſtantia ſubiectæ materiæ. vide quod dixi in cap. pen. infra de accuſ. in finali notabili. dicam fortè latiùs in cap. ex parte S. ſupra de reſcript.

¶ Glo. hic plura facit, primò ponit practicam libellandi in iudicijs ſecularibus, in quibus primò tractat de realibus, & alias interſerit quæſtiones & contraria ſoluit, deinde tractat de actionibus perſonalibus, in ver. ſi autem agatur.

¶ Secunda glo. principaliter ponit practicam libellandi in iudicijs vniuerſalibus ibi, in vniuerſalib.

¶ Tertiò tractat de iudicijs generalibus ibi, in generalibus.

¶ Quartò tractat, vtrùm libellus poſsit corrigi, mutari, ſeu emendari, vel aliquid de nouo accumulari, in ver. item no.

¶ Quintò tractat, an propter mutationem vel cumulationem ſint dandæ nouæ induciæ ibi, & ſi mutauerit.

¶ Poſtremò in ver. præterea illud ſcias. reuertitur ad materiam quartæ partis. In ea. glo. ibi, & tunc eſt exprimenda res, quæ petitur, dic de hoc vt dicam infra in 5. quæſt. princ. In ea. glo. ibi, cauſam tamen exprimere non tenetur. Dic de hoc, vt dicam latiùs, infra eo. q. 10. In ea. gl. ibi, arg. contra. ff. de rei vend. dic de hoc vt dicam infra in 5. q. In ea. glo. ibi, ſi autem perſonali. dic vt dicam in 10. q. In ea. gl. ibi, in vniuerſalib. dic vt dicam in 5. q. in primo membro. & quæſt. 18. In ea. glo. ibi, cum pertinentijs. dic vt dicam in q. 17. In ea. glo. ibi, in generalibus. dic vt dicã in 5. q. in 2. memb. & quæſt. 19. In ea. gl. ibi, item no. quòd libellus. dic de hoc, vt latiùs dicã in c. ſequen. artic. 25. & 26. In ea. glo. ibi, & ſi mutauerit. dic de hoc, vt dicam in cap. ſeq. art. 27. In ea. glo. ibi, auth. qui ſemel. dic vt dicam in c. ſequen. artic. 31. In fi. gl. dic, hæc glo. attingit plures articu. de quibus tractandum eſt hic, & in c. ſequenti, ſecundum ea, quæ diximus in Rubrica. Et ſequendo ordinem ibi poſitum, quia in capitulo præcedenti expediuimus vndecim articulos principales, ſupereſt vt deſcẽdamus ad duodecimũ principalem articu. qualiter, ſeu ſub qua forma ſit concipiendus libellus. & quæ ſint de ipſius ſubſtantia.

¶ Circa quem artic. licet ordinario viſa fuerit mihi ſatis difficilis: & ipſius difficultas & intricatio in varios traxerit modos: tamen pro plena & clariori doctrina, proſequar duo membra prin.

¶ Primum erit de cauſis ciuilibus.
¶ Secundum de cauſis criminalibus.
¶ Quoad primũ, proſequar infraſcriptas quæſt.
¶ Prima, qualiter debet eſſe clarus & certus.
¶ Secunda, quòd non generalis.
¶ Tertia, non per verba duplicia.
¶ Quarta, non alternatiuis. fallit in 7. caſibus.
¶ Quinta regula, quòd non debet eſſe conditionalis. fallit in quatuor caſibus.
¶ Sexta, non debet eſſe contrarius.
¶ Septima, quòd reſcriptũ habetur loco *libelli*.
¶ Primò, quid conſiderare debeat in genere, volens libellum concipere, & an ſcriptura ſit de ſubſtantia libelli.
¶ Secundò, an ſit exprimenda perſona iudicis, & qualiter & an error vitiet.
¶ Tertiò, an exprimenda ſit perſona agentis, & qualiter, & quid ſi erretur.
¶ Quartò, an ſit exprimenda perſona conuenti, & qualiter, & de ipſius errore.
¶ Quintò, vtrùm ſit exprimẽda res, ſeu id, quod petitur, & qualiter circa hoc verſari debeat libellus, proſequendo quinque membra, & interſerendo aliquas quæſtiones.
¶ Sextò, de narratione facti.
¶ Septimò, an qualitas ſit exprimenda in libello, & quæ, & qualiter.
¶ Octauò, an locus & tempus.
¶ Nonò, an aliæ circunſtantiæ ſint exprimendæ, & quæ.
¶ Decimò, an cauſa ſit exprimenda, & qualiter.
¶ Vndecimò, vtrùm actio ſit exprimenda.
¶ Duodecimò, vtrùm concluſio ſit neceſſaria, & qualiter facienda.

¶ Decimotertiò, vtrùm ordo ſit neceſſarius & qualis.

¶ Decimoquartò, vtrum ſcriptura, ſubſcriptio, vel inſcriptio ſit neceſſaria.

¶ Decimoquintò, vtrũ aliquæ clauſulæ ſint adijciendæ: & quæ.

¶ Sextodecimò, ſubijciam quaſdas regulas & inſtructiones ad materiam articuli noſtri.

¶ Decimoſeptimò, proſequar ſub breuibus, quę ſint iudicia vniuerſalia, & in ipſis ponam extenſam formam libelli.

¶ Decimooctauò, eodem modo proſequar de iudicijs generalibus.

¶ Decimononò, ſub ſimili forma tractabo de iudicijs, ſeu actionibus ſingularibus.

¶ Vigeſimò, ſubijciam de communibus.

¶ Vigeſimoprimò, ſaltem per remiſſionem dicam de varijs libellis, in varijs ac diuerſis actionibus.

¶ Vigeſimoſecundò, quid ſi ſit caſus, in quo nõ eſt neceſſarius libellus, & ſit datus, ſed non in debita forma: an actus teneat.

12 ¶ † Primò igitur quæro, quid cõſiderare debeat libellans in genere? SOL. Dic, quòd cum in libello conſiſtat quaſi tota vis cauſæ eo, quod ſuper ipſo lis
a eſt conteſtata, & ipſi conformis[a] debet ferri ſententia, vt in c. licet Hely. infra de ſimo. & in l. vt fundi. ff. commu. diui. debet ille qui vult agere & libellare, maturè conſiderare, & maturè alterius conſilio vtendo, ſi non eſt valde peritus, libellum concipere: ne ratione ineptitudinis reus abſoluatur, ſecũdum quod dicam in c. ſeq. artic. 28. Vel proceſſus & ſentẽtia annulletur, ſecundum ea quę dicam in cap. ſeq. artic. 32. Nam vt inquit Specul. eod. titu. §. fin. in princ. ſi non eſt multũ peritus, non debet de ſe confidere, nec erubeſcere alios conſulere. C. de poſtul. l. prouidendum. ſupra de conſtit. c. ne innitaris, 22. diſtinc. cap. de Conſtantinopolitano, cum ſim. melius enim eſt in occulto deliberare, quàm in publico ſuccumbere. facit C. de iure delib. in l. fin. primo reſponſo. Et ad prædicta etiam vide notabilia verba Specul. in ti. de aduoca. §. nũc tractemus. verſi. habito. Nec debet eſſe ſubditus ad agendum & libellum porrigendum: quia ſicut lenta virtus & cuncta trix, antequã incipiat, indicat quid decorum, quid dehoneſtum ſit: ita iniquitas omnia præcipitat. de pœn. diſtin. 3. inter hoc. infra de voto. cap. magnæ. Et quia melius eſt ante tẽpus occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remediũ quærere, vt in l. fi. C. in quib. cauſis in integrũ reſtitutio non eſt neceſſaria. Nam ex quo aduerſarium conuenerit, oportet eum litem proſequi, vt dicit hic gl. per auth. qui ſemel. C. qũo & quando iudex. & inf. in c. ſeq. art. 31. Et in primis animaduertat, vt iuſtitiam foueat, & veritatem ſequatur: aliàs nõ moueatur ad agendum. Nec confidat aliquo modo de ſubtilitate, aut peritia aduocati: aut ipſius potẽtia, aut iudicis amicitia. ¶ Quoniã longè melius eſt abſtinere, ac ẽt ſalubrius ſuccũbere quàm eo modo iniuſtam ſentẽtiam reportare. facit regula, non remittitur peccatum, & regula, locupletari. de reg. iur. lib. 6. Et etiam propter notoriam iniuſtitiam reijcitur libellus, vt j. ar. 16. Ad ipſum autem libellum ritè concipiendum, cõſiderari debent inf. dicenda. A. B. Et an ſcriptura ſit de ſubſtantia libelli: dic, q͡ ſic, in iudicijs ordinarijs, per tex. in authen. offeratur. C. de li. conteſt. canonizata. 3. q. 3. & in cor
pore, vnde ſumitur illa auth. & probatur, c. præced. & 2. q. 1. c. legum. & l. libellorũ. ff. de accu. canoniza ta. 2. q. 8. & probatur ibi. c. præſcripta. §. ſed Caliſtus. & per gl. c. 1. de cenſi. lib. 6. verſ. 26. Quinimò etiam in cauſis, in quibus proceditur ſummariè, de plano,
b ſine ſtrepitu & figura iudicij, exigitur ſcriptura[b] reſpectu petitionis, Clem. ſæpe. de verb. ſign. etiam ſi fiat per modum cuiuſdam poſtę, vt dixi ſupra, c. 1. articu. 5. fa. 1. & 2. & ratio eſt, ſecundum gl. in ver. clarior. d. Clem. ſępe. memoria hominum eſt labilis. 22. diſtin. c. præterea. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. l. at cum humana. propter quod non ſatisfaciẽs petitis, poſſet impedire & occultare veritatem. Item quia ex quo petitio eſt in ſcriptis redacta apud acta, exprimi poterit in ſententia, vt eſt mens, & ſecundum glo. Quare cũ per verba prædicta non intelligantur prohibita ea quæ concernunt veritatis indaginem, vt d. Cle. ſępe. dixi c. fi. de ord. cogn. art. 37. q. 3. tenet Io. de Imo. ſuper d. gl. ſuper ver. clarior. & ver. 3. q. col. 29. vbi dicit poſt Io. de Lig. quod licet ſecus ſit, quod verba petat, tamen neceſſe eſt quòd in actis redigatur in exordio litis. Ma.

13 ¶ † Secundò quæro, an ſit exprimẽda perſona iudicis, & qualiter. SOL. Dic q͡ ſic, ſecundum Hoſt. Io. An. & Doctores hic. facit capitulum, ſi contra. de offic. deleg. lib. 6. & l. 1. ff. de ed. Eſt enim nomen iudicis inferendum, vt in l. libellorum. C. de accuſ. canonizata. 2. q. 6. & taliter eſt exprimendus iudex, vt ſit certus: ita vt ſciatur, an ſit competẽs, vel non. ar. l. pen. ff. de iud. Et ſi eſſet certus, error nominis nõ noceret, vt d. l. pen. ſecus ſi erraretur in iuriſdictione, vt quia diceret eum delegatum, cum eſſet ordinarius, vel e contra. facit. l. ſi per errorem. ff. de iuriſd. omn. iud. ad quæ vide quæ latè dixi in c. ſignificaſti. ſupra de foro comp. in 6. princ. ar. q. 2. & ſi ſunt plures, ſingulorum nomina ſunt exprimenda, & ſimiliter ſi eſt poteſtas, & eius vicarius, vel aſſeſſor, qui ſolitus ſit cum eo ſentẽtiare, vel de cauſa cognoſcere, debet vtrunque exprimere. Sub quibus autem adiectionibus debeat hoc agere, vide quod dixi ſupra in 5. membro prin. Et hoc procedit indifferenter in omnibus iudicijs, tam vniuerſalibus, quàm generalibus, ſingularibus & communibus.

14 ¶ † Tertiò quæro, vtrum ſit exprimẽda perſona actoris, & qualiter. SOL. Dic, quod ſic, ſecundũ gl. & Doct. in cap. præced. & probatur in c. querelam. ſupra de elect. & in cap. forus. §. in omni. inf. de ver. ſign. & ff. de procur. in l. ſi procuratorem. ff. de iu. in l. in his tribus. tenet Specu. eo. ti. §. quid ſi libellus. in prin. §. Iuxta. in prin. Inno. in c. 2. inf. de ord. cog. per
c tex. 4. q. 4. c. 1. & debet exprimi[c] nomen proprium, cogno-

ADDITIONES.

a ¶ *Libello conformis debet eſſe ſententia. adde l. fi. C. de teſt. ma. & limita hanc reg. latè, vt per Iaſ. & Doct. ſcribentes in l. vinum, in fi. vbi glo. ff. ſi cer. pet.*

b ¶ *An ſcriptura in cauſis de plano explicandis in libello requiratur. vide repet. in Clem. ſæpe. in princ. de verbor. ſignific.*

c ¶ *Nomen & agnomen iudicis in libello exprimitur, ſicut in ſimili dicit tex. in l. 1. & 2. ff. de lib. & poſthum. vbi latè Moder.*

cognomen, vel agnomen. Ita vt ſit certus, qui agit. ſufficeret tamen qualitercunque demonſtraret, vel per nomen elegans, vt de Gallopreſſo, bidello Azonis. dicit glo. vt l. hac conſultiſſima. C. qui teſtamen. facere poſſunt. Et aduerte: quia ſi actione loquere tur imperſonaliter, vt quia dicit, domine iudex, petitur à vobis talis res, & nõ dicit, ego peto talem rẽ: quòd propter hoc non vitiatur libellus, ſi apparet quis eſt iſte, qui loquitur imperſonaliter. hoc ſinguläriter tenet Bal. in repet. l. edita. quam fecit Paduæ. C. de eden. Mouetur: quia actor habet inſtar ſtipulatoris: ſed imperſonalitas ex parte ſtipulatoris non vitiat ſtipulationem. C. de conſt. pecu. in l. ſi quãdo, per Cyn. quod dictum eſt ſatis ſingulare. facit, quia ex quo eſt certus ille, qui porrigit libellum, intelligitur de ſeipſo loqui, vt l. ſicut, & l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. & in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de verb. obligat. Et aduerte etiam, quia debet exprimere, an proprio vel alieno nomine agat, ſecũdum ea, quæ latius dixi in cap. præceden. in 7. princip. articu. Et ſi ſunt plures actores: omnium nomina exprimenda ſunt, & omnes certificandi, & hoc procedit tam in iudicibus vniuerſalibus, quàm generalibus, & ſingularibus.

15 ¶ † Quartò quæro, vtrum ſit exprimendum nomen conuenti, & qualiter? SOL. Dic, q͡ ſic, ſecundum glo. & Docto. in cap. præced. facit 4. queſtio. 4. cap. nullus. & ff. de iudic. in l. his tribus. ff. de eden. l. 1. C. de eden. l. fin. & infra de ordi. cogn. c. 2. in prin. & ibi per Innoc. ſupra de elect. c. querelam. Non ergo ſufficit dicere, conqueror de quodam ſcholari, qui tenetur mihi ad decretales: Vel de fideiuſſoribus, qui interceſſerunt apud me pro B. ita vt ſit incertus ille, de quo actor conqueritur: niſi fortè digito oſtendatur: vel áliter ſic exprimatur, vt conſtet de perſona: nam hoc videtur ſufficere. arg. l. certum. ff. ſi certum pet. & ff. de liberis & poſth. in l. 1. & l. nominatim. tenet Specu. eod. tit. §. qui libellus. in prin. facit quod inf. in 5. quæſt. Nec error nominis vitiat,
a vbi cõſtat de corpore: [a] ſecus ſi non conſtat, vt l. idẽ Pomponius. §. fin. & ibi gl. ff. de rei vendi. Et hoc procedit, ſi reus eſt certus: ſiue ſit vnus, ſiue plures, vt dixi in cap. præced. in 8. artic. in 4. membro. Et ſi agitur contra Vniuerſitatem, exprimenda eſt ipſa vniuerſitas, non autem ſingulorum nomina, vt notant domini de Rota, deciſ. 186. dixi in dicto quarto mẽbro. A. B. Et probatur in cap. 2. de ordi. cog. ſecundum vnum intellectum, de quo ibi per Innocen. & Dom. meum, in 2. oppo. poſt gl. Item ſatis eſt, quòd fiat expreſſio, ſcilicet per nomina appellatiua, ſi ignorantur nomina propria conuentorum, ſecundum alium intellectum Dom. mei, in cap. penult. facit l. ſi inter. in fi. ff. de rei vend. & quod no. Innocen. in c. certificari. infra de ſepul. & l. conſequens. §. ſi quis nominum. ff. de hæred. inſtit. & per ea quæ dicam infra eod. artic. quæſtio. 16. in prima regula. Limita tamẽn prædicta, ſecundum ea, quæ dixi infra eod. art. 5. in quarto membro. verſic. debet glo. res quæ petitur. Ma. Et ſi reus ſuo vel alieno nomine conueniatur, hoc eſt exprimendum, vt dixi in d. 8. articu. Et hoc procedat, quando reus poſſet certificari; ſecus ſi reus eſſet incertus, vt cum appellatur ab inquiſitione, vel cum petitio non dirigitur contra aliquam certam perſonam: vel ſi nihil petitur à parte: ſed à iudice, vt puta, quòd pronũciet proceſſum nullum, vt in cap. in noſtra. ſupra de procur. ſecũdum vnum intellectum Innocen. de quo tamen dicendum, vt ibi per Innocentium, Dom. Antonium, & Ioan. de Imola. dicit tamen Bald. in d. repet. l. edita. quam fecit Paduæ, quòd iudex tunc tenet locum partis. arg. l. ita demum. C. de procura. & in l. penul. ff. iud. ſol. Et idem dicendum, ſi libellus concluderet contra omnes: puta, ſi concluditur contra omnes, qui ſua putauerint intereſſe: vel omnes conſanguineos, agnatos, vel cognatos, vel omnes, qui voluerunt contradicere, aut ſe opponere, per no. in authen. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hæreditate abſtineat. & hæc procedunt in omnibus iudicijs vniuerſalibus, generalibus, & ſingularibus.

16 ¶ † Quintò quæro, vtrum ſit exprimẽda res, ſeu illud quod petitur, & qualiter? SOL. Dic, quòd eſt exprimenda & ſpecificanda, ſecundum gl. & Doct. in c. præced. & glo. noſtram hic in prin. & probatur in l. item. §. fin. ff. de rei vend. Et etiam exprimẽda eſt quantitas, ſi quantitas petitur. arg. prædictorũ. & in l. 1. §. ſi quis argentum. ff. depoſiti. Et debet ita declarari id quod petitur, vt non ſit obſcuritas vel æquiuocatio. & idem tenet glo. in l. 1. ff. de eden. vnde dicit Bald. in d. repet. l. edita. C. de eden. in verſic. circa quartum. quòd ſi non poteſt intelligi res, id eſt, datio, vel factum alicuius rei certæ vel incertæ: libel-
b lus[b] eſt nullus, quia deficit ſubiectum ipſius libelli, ſuper quo fundatur intẽtio partium. vnde ſicut nulla oratio eſt ſignificatiua, niſi habeat ſubiectum, & prædicatum: ita iſte libellus nihil ſignificat, & quod non intelligitur, nihil eſt. ff. de iure fiſci, in l. ita fideicom. ff. de verborum obligat. in l. quicquid. ſufficit tamen qualitercunque declaretur id, quod petitur, ſiue per ſe, ſiue per alias circumſtantias, vt latè apparebit ex infra dicendis: & ſi res petitur, debet exprimi, an petatur tota vel pars, vt dicit hic glo. quia aliàs reus non poſſet deliberare, vt hic dicitur, & eſt tex. in dicta l. ſi in rem. la 1. ff. de rei vendicat. tenet Specula. eod. titu. §. iuxta. verſicu. non valet. per illam l. allegat etiam 30. quæſtio. 5. cap. incerta. ſub illo. §. econtra. & infra deſpon. capit. de muliere. ff. de actio. empti. l. Titius. §. fin. ff. de contrahen. emptio, in l. quod ſæpe. §. fi. & c. cum ſeruo. §. fin. & ff. de iure dotium. in l. cum poſt. §. gener. Et ſubdit Speculat. quòd petẽdo rem, ſimpliciter intelligitur petere totam. quod etiam tenet glo. in d. l. ſi rem. & Ioan. de Imola hic, & Docto. Petendo verò partem, intelligitur de dimidia. ff. de interrog. act. in l. ſi defenſor, §. qui interrogatur, & ff. de verbor. ſignif. in l. nomen filiarum. §. portionis, & in cap. 2. de decimis. lib. 6. & vide ad hæc quæ latè dixi in cap. extirpandæ. inf. de præ-

ADDITIONES.

a ¶ *Vbi conſtat de corpore, error in nomine vitiat. vide de hoc in l. ſi quis in fundi vocabulo, in princip. vbi Iaſ. & alij. ff. de leg. 1.*

b ¶ *Libellus, in quo non apparet, quid & quantum petatur, eſt ipſo iure nullus: etiam parte non petente, ſecundum An. Bar. hic. vbi etiam videtur reſpondere ad tex. in l. fi. C. de anna. excep. vbi videtur neceſſarium, vt pars excipiat. vide hic per eum in addi. & de obſcuritate libelli, vide Decium in c. dilecti. in fi. de iud.*

præben. in 4. not. Arbitror tamen, quòd si reus peteret, quòd declararetur pro qua parte ageret, quòd debet actor hoc specificare, per ea, quæ infra subijciam. Et aduerte, quia semper debet declarari id, quod petitur: qualitercunque agatur, siue iudicio vniuersali, siue generali, speciali, singulari, aut communi. Et satis est, secundum subiectam materiam, rem de qua, seu super qua agitur, claram reddere, vniuersalem, vniuersaliter, generaliter, & sic de singulis. A. B. Et ita declarari, vt reus possit deliberare, an velit cedere vel contendere, vt dicit gl. super verbo, debebit. in l. si in rem. ff. de rei vend. incertitudo enim vitiat libellum, & processum. l. Pomponius, la prima. §. fin. & ibi Bal. & Ang. ff. de rei vend. Ma. Sed pro clariori istorum verborum doctrina & examinatione, prosequar infrascripta membra.

¶ Primum de vniuersali iudicio, quando petitur quid vniuersale.

¶ Secundum, de generali.

¶ Tertium, de speciali petitione.

¶ Quartum, de singulari seu indiuiduali.

¶ Quintum, de communi.

17 ¶ †Circa primũ membrum de iudicio, seu actione vniuersali, glo. nostra in ver. in vniuersalibus, dicit, quòd non est necesse exprimere, siue designare singulas res, sed sufficit dicere, peto talem hæreditatem, quia sum hæres. ff. de petitio. hæredita. in l. 4. & in l. si quo tẽpore. & ff. si pars hæredi. petatur, in l. 1. §. fin. Item, peto Ecclesiam cum pertinentijs suis, vt dicit hic glo. per cap. cùm ad sedem, infra de restitu. spol. cap. licet. de probationib. cap. inter dilectos. de donat. & idem in effectu vult glo. in l. 1. ff. de eden. & Docto. hic, idem Spec. in titu. de actio. & petitio. §. sequitur, in prin. per l. 1. ff. de peti. hæred. & probatur in c. in præsentia. infra de probatio. Inno. in c. certificari. de sepul. debet tamen dicere, an totam vel quotam partem hæreditatis petat, vt l. 4. & dicta l. si quo tempore. Et hoc cùm certus est de certa parte. ff. de rei ven. in l. pater. & ff. si pars hæred. peta. in l. antiqui. & l. 1. secundum Specu. in d. §. & Rofr. in libel. Rub. 20. & tribus sequentibus. & Specu. in titu. de jud. §. 1. in princ. in 4. parte. Et quare prædicta iudicia, & quædam alia dicantur vniuersalia, & quæ sint illa, dicam latiùs infra in 17. quæst. princ. istius artic. Et no. quòd licet singulę res nõ exprimantur: tamen vniuersalitas illa exprimitur, & declaratur per suum nomen vniuersale, vt hæreditas, peculium, grex, & similia, vt latiùs dicam in dicta quęst. 18. Et aduerte, quia sicut non est necesse, quòd in libello singulæ species, vel res declarẽtur: ita non est necesse, quòd declarentur etiam in prosecutione, nec etiam in sententia, vt dicit hic glo. in versiculo & sic potest sententia, & sequuntur omnes Doctores hic. & Specu. in titu. de actio. & petitio. §. sequitur. versic. quæ est differentia, per l. non possumus. ff. de petitio. hæredi. licet secùs sit in generalibus iudicijs, vt dicã in seq. membro. Et de ratione differentiæ inter iudicium vniuersale, & generale quoad prosecutionẽ, dicam in sequenti membro. & adde omnino quæ dicam infra in dicta 17. quæst. princ. Sed aduerte, quia gl. hic inter iudicia vniuersalia ponit exemplum, quan
a do quis petit Ecclesiam [a] cum pertinentijs suis. & idem tenet glo. 2. in cap. cùm ad sedem, de restitutione spoliatorũ, quæ dicit, quòd in iudicijs vniuersalibus, quale est istud, admittitur libellus generalis, & sequuntur Doctores hic, & ibi. & Specu. in titu. de actio. & petitio. §. sequitur. in princ. qui etiam allegat capitu. cùm venerabilis, infra de excep. quod tamen videtur limitare Bald. in dicta repetitione. l. edita. in versiculo, circa quartum. Si modo pertinentiæ sint notoriæ, aliàs debent declarari, allegat nota. per Innocentium in dicto capitulo, ad sedem, quod mihi non placet, quia satis est, quòd Ecclesia sit specificata, per ea quæ statim dicam, secũdum Innocentium & Docto. nam si petitur Ecclesia, est iudicium vniuersale. & ideo veniunt omnia pertinẽtia, etiam si non exprimeretur, sicut cùm petitur hæreditas, veniunt omnia quæ sunt in hæreditate, facit etiam quod no. Innocentius in capitulo, eam te, supra de rescrip. & in capitu. quia V. supra de iud. secundum vnum intellectum. & quòd no. Innocen. in cap. conquerente, supra, de offic. ordin. & in cap. tanta, infra de excess. Prælat. Et ideo, vt dicit glo. 2. in dicto cap. cùm ad sedem. sub tali generalitate, nõ solùm venit id quod erat apud reum cõuentum tempore oblati libelli, sed etiam tempore sententiæ, vt ff. de petit. hære. in l. si quo tempore. Quinimò, etiam si superueniat post sententiam, sed non est materia nostra, vide per glo. & Doct. maximè Dominum meum in dicto c. cum ad sedem. A. B. Posset tamẽ salsuari opi. Bal. in quantum intelligeret pertinentias notorias, hoc est, quia essent res de sui natura pertinẽtes, lege, statuto, vel consuetudine: secùs, si non essent pertinẽtes, & natura sua accessoriæ: & tunc procederet opinio Baldi. Mar. Aduerte tamen, quia dicit ibi Ioannes de Imo. quòd cùm hoc nomen, pertinentiæ, sit nomen collectiuum, continens sub se multa, quæ sunt deputata pro pertinentijs à iure, statuto, vel consuetudine, vt est dos, sed sunt primitiæ, oblationes, iura parochialia, & similia, vt tradunt ibi Innocen. & Docto. ideo admittitur petitio vniuersalis, non facta specificatione, propter quod videtur, quòd etiam si principaliter petantur pertinẽtiæ, vel etiam si petatur Ecclesia & pertinentiæ, quo casu etiam principaliter videntur petitæ pertinẽtiæ: quia dictio, &, coniungit principaliter, & dictio, cum, accessoriè, vt no. Bartol. in l. si cui fundus. ff. de fun. instru. vnde videtur, secundum Ioan. de Imo. quòd procedat dicta petitio pertinentiarum, nõ facta alia specificatione, sicut in alijs vniuersalibus, vt dictum est. licet Innocen. Ioan. de Lig. & D. Ant. videantur aliud sensisse in dicto capitulo, cùm ad sedem. & hæc opinio plus mihi placet. Aduerte tamen ad id, quod dixi de dictione, &, & cum, quando dictio, &, aut dictio, cum, ponitur inter duo: quia illud verũ, quãdo natura est accessoria vnius ad alterum: secùs
b si vtrumquè apparet æquè principale [b] per textum,

& Bar-

ADDITIONES.

a ¶ *Quando petitur Ecclesia, an sit iudicium vniuersale, vltra no. per Docto. in cap. cùm ad sedem, infra de restit. spol. vide Alexan. cons. 184. lib. 2. vbi de hoc.*

b ¶ *An & quando copulatiua copulet æquè principaliter, & quid de dictione, cum, vide per Barto. in l. 1. ff. de condi. & demon. cum concor. vt per Alex. in l. si tui fun. ff. de fun. inst. & de copula, & vide latiùs Ias. in l. 1. ff. de inst. & iure.*

& Bartolum in l. tabernam. ff. de fun. instru. & l. 3. & 4. ff. de pecu. lega. & vide Bartolum in l. quodcunq;. ff. de verbo. oblig. & in l. si cui, el 2. ff. de lega. 1. Nam in his, quæ non sunt accessoria, tantùm operatur dictio, cum, quantum dictio, &, secundũ Iaco. de Are. in d. l. 3. & 4. & vide Ioan. Andr. in cap. sæpe, de præbend. lib. 6. & in regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. voluit etiam Innocentius in dicto capitu. cùm ad sedem, quòd licet iste libellus, petat Ecclesiã cum pertinentijs, sit incertus, tamen debet admitti: quia istæ pertinentiæ petuntur hoc casu, tanquam accessoriæ, vt nota. in c. cum dilectus, de ord. cogni. quasi velit Innocen. quòd in accessorijs libellus possit esse generalis & incertus. quod est limitandum, vt no. idem Innocen. in cap. fina. de excess. Prælat. & Dominus meus, & Moderniores in d. c. cùm ad sedem. quando res quæ petuntur, sunt accessoriæ rei, id est, quando res quæ principaliter petitur, est talis, quæ de sui natura habet illa accessoria, vt est Ecclesia, vel hospitale, quæ habet dotes suas, & alia iura, vt supra dixi. Et idem, quando essent accessoria actioni in iudicium deductæ, vt in interdicto, vnde vi, in quo ipsius natura veniũt omnia mobilia & immobilia ibi existentia, & omnia damna & interesse, vt in l. 1. §. & potissimè. ff. de vi & vi arma. Et idem etiam sentit Innoc. in verbo, pertinentijs, in fi. in dicto cap. cùm ad sedem. dicens, quòd vbi pertinentiæ non accedunt petitioni, vel rei: hoc est, res quæ petũtur, non sunt de sui natura accessoriæ & pertinentes, necesse est illas exprimere, & ideo dicit Innoc. quòd si quis petat omnia bona alicuius, non est audiendus: nisi exprimat ea. Et ratio est, quia cùm singularib. actionibus agatur, non posset ferri certa sententia, quæ ferri debet in singularibus actionibus: secùs quando accedit petitioni seu actioni, & sequitur Dominus meus ibi, pro quo dicto ego allego dictum Specula. eodem titu. §. iuxta. versi. quid si peto domum, vbi dicit, quòd nõ procedit libellus, peto domum, & res ibi existentes, sed debet illas exprimere, & enumerare, per l. si in rem. la 1. ff. de rei vendic. licet quidam dicant succurri agenti iuranti, per l. 1. §. 1. ff. depositi. & l. in actione. ff. de furt. Sed Specu. dicit primum verius, & ita etiam tenet ibi Ioan. Andr. in addit. dicens, quòd ista fuit opinio Alberti Galeoti, & mihi placet. posset tamen contraria opinio statim allegata saluari, vel ratione qualitatis actionis, vt in interdicto, vnde vi, vt statim dixi; vel ratione incertitudinis causatæ, vel ab aduersario, vel aliquando non ab ipso actore, vt infra dicam.

18 ¶ †Circa secundum membrum de iudicio gene-
a rali, [a] quale est tutelæ, negociorum gestorũ, pro socio, & similium, de quibus dicam infra q. 18. dic, q̃ sufficit generalis petitio. Nec exigitur expressio aliquarum rerum. C. de iud. in l. licet. secundum glo. hic, in ver. in generalib. verò iudicijs. dic ergo, quòd sufficit generaliter dicere, peto rationem administrationis tutelæ, vel negociorum gestorum, &c. Nota glo. mag. in l. prima. ff. de eden. Nam generale est illud, in quo verificatur natura generis cõtinens plura capitula: non tamen vniuersum ius, secundum Innocen. in cap. conquerente, de off. ordin. dicam latiùs infra q. 18. Et hoc tenent hic Domi. Anton. Dominus meus, Ioan. de Imo. Zabar. & communiter Docto. volunt tamen, quòd licet non sit necesse in tali libello exprimere res: tamẽ in processu oportet fieri expresionem ad hoc, vt certè possit cõdem natio fieri, vt dicta l. licet. vnde hæc est differentia inter iudicium vniuersale & generale, quia in vniuersali, nec in libello, nec in prosecutione, nec in sententia est necessarium exprimere res, vt dixi in membro præcedenti, sed in generali, licet libellus generalis admittatur: tamen lite contestata, res debent exprimi, vt dicta l. licet. in cap. Abbate, de re iudicata. lib. 6. & secundum Docto. hic. Et ratio differentię est, secundum Barto. in dicta l. 1. ff. de eden. quia iudicium vniuersale, secundum propriam naturam actionis, datur ad declarandum ius actoris, respectu illius iuris vniuersalis: & ideo non est necessaria alia declaratio, sed restitutio rerũ fit per officiũ iudicis, & ideo necessaria est specificatio in processu, & sequitur Dominus meus. Hostien. tamen hic videtur voluisse, quòd etiam in iudicio generali sufficiat libellus generalis, & sententia generalis, quod videtur etiam placere Zabare. hic. & ita etiam sentit Bal. in l. edita. C. de eden. in lectura, in versic. sed nunquid est ita. vbi dicit, quod tenet ista sententia, Condemno te, vt reddas rationem administrationis tuæ, per cap. qualiter, el 2. infra de accus. & C. de dona. in l. si quis pro redemptione. quia mistum, & iustum factum continet. ff. de condi. & demonst. in l. cùm seruus. & l. qui sub conditione. eod. titu. facit l. 1. ff. de inoff. testa. secundum Bal. & no. quòd vi detur admitti talis libellus, Peto mihi iustitiam fieri de dãnis datis in prædijs, animalibus, aut similibus rebus: nec est necesse specificare omnia, in quibus damnum datum est. facit cap. 2. in princip. infra de ord. cogni. de quo tamen dic, vt latiùs dicam infra, quæst. 11.

19 ¶ †Circa tertium membrum de iudicio, seu petitione speciali. Bald. in repet. d. l. edita. in versic. circa quartum, dicit, quòd sufficit, quòd expresio fiat specialiter, per l. 1. ff. de libe. & posthu. Sed tu aduerte, quia gl. & Doct. communiter non faciunt hoc membrũ: licet enim inter genus, speciem, & indiuiduum sit differentia, vt est apud Dialecticos, no. glo. Instit. de iure naturali. §. plebs. Nam genus est illud, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, vt animal, quod prædicatur de homine & elephante. Species verò prædicatur de pluribus differentibus numero. vt homo, filius &c. nam prædicant de Titio & Sempronio, & sic de singulis. Et ideo fortè glo. & Doctores fecerũt hoc membrum, quia si est species vniuersalis, continetur sub vniuersali petitione: & generalis, sub generali, siue talis generalitas sit respectu generis, siue respectu speciei: non sumendo partem pro indiuiduo, prout communiter capiunt Legistæ. Et finaliter potes concludere, quòd qualiscunque sit talis species, debet declarari secundum subiectum suum, vel vniuersaliter, vel generaliter, vt dictũ est, vel singulariter, vt dicetur in seq. mem.

20 ¶ † Circa quartum membrum de iudicio singu-

lari,

ADDITIO.

a ¶ *Qualiter formari debeat libellus in iudicio generali, vltra Barto. in l. prima, secunda colum. ff. de eden. vide Roma. in consilio 211. colum. 3. & Alexand. qui limitat dicta Barto. loco supra alleg. consil. 93. lib. 4.*

lari,particulari, ſeu indiuiduali, dic,quòd in hoc iudicio debet fieri declaratio & ſpecificatio , aliter & aliter , prout ſpecies vel res indiuidualis per ſe mouens, immobilis vel mobilis, ſeu quantitas petenda requirit,ſecundum quod latiùs infra demonſtrabo. Eſt enim aduertendum,quòd hoc iudicium ideo dicitur particulare, ſeu ſingulare,quia datur ad res particulares,& ſingulares : non autem aliquod vniuerſum,vel generale,ſecundum Doct. hic & in l. edita. C. de eden. vt ſi peto hominem , domum , librum, mille, &c. & horum iudiciorum , ſeu harum actionum, aliquæ ſunt reales , aliquæ ſunt perſonales , vt Inſtitu. de actio.§. 1. & infra vt li. non conteſta. cap. quoniam. & not.gl.contra. & in l. prima. ff.de eden. & no. quod actio realis ideo dicitur, quia proſequitur rem,non perſonam, & ideo cõtra quemcunque detentorem,ſeu poſſeſſorem poteſt intentari,qualis eſt rei vendicatio publiciana,& vtilis rei vendicatio. Perſonalis verò dicitur, quia proſequitur perſonã : licet enim petam à te hominem , vel domum , &c. actione ex empto,depoſito, locato, aut commodato, &c. tamen iſta eſt actio perſonalis , quæ non ſequitur fundum,ſed perſonam, vt l.prima. §.hæres.ff. ad Trebellianum.& l.fin. §.fi. ff.de contrah.emptio. & l. dolus. C.de reſcin.vend. & infra vt li.non cont. cap. quoniam,in fi.& cap.tuę.& vltra diſtinctionem
a prædictam adde, quòd etiam eſt quædam actio[a] perſonalis , quæ vocatur in rem ſcripta , quę datur contra aliquem , non ideo, quia poſſidet , ſed quia obligatus eſt ex poſſeſsione , vt l. de eo. §.fina. ff. de exhib.& iſta eſt differentia inter iſtam actionem , & realem meram & puram,quia mera realis datur contra poſſidentem , non tamen tanquam obligatum : ſed quia poſſidet,vt Inſti.de actio. §. 1. tradit glo. & Barto.poſt eam in l. 1.in fi.ff.de interdict.& vide Dominum meum, in c.fin.de foro competen. in glo.ſuper verbo, poſſeſſorem.& in cap.dilectus filius I.ſupra, de reſcript. Qualitercunque ergo agatur , ſiue actione reali mera, ſiue perſonali pura, ſiue perſonali in rem ſcripta , ſiue agatur ad rem vnam vel plures,ſiue ad quantitatem,debet ipſa res vel quantitas declarari,ita quòd non ſit obſcuritas aut æquiuocatio, & ſimiliter ſi petatur tota vel quota, vt ſupra dixi in princip. iſtius quintæ quæſtionis. Et ita debet fieri ſpecificatio, quòd reus conuentus reddatur certus, vt poſsit deliberare , an velit cedere vel contendere : & ideo ſi petatur homo , debet declarari per nomen , cognomen , & agnomen . & ſi fortè ſint aliqui eiuſdem nominis, declarare,an ſit puer,adoleſcens, vel ſenex:& ſi fortè etiam non ſufficeret(quia poſſet dari æquiuocatio) declarare per alia ſigna,vt per nigredinem,albedinem,&c. & ſi eſſet nomẽ elegans , vel gallo preſſus ſufficeret , vt hæc probantur in l. ſi in rem.la 1. ff. de rei vendi. & ibi Ange.facit l. Pomponius. la prima. §.penult. & fina. eodem titu. & per glo.in l.hac conſultiſsima. C.qui teſtam.face. poſſ. & ſi ignoratur nomen proprium, ſufficeret dicere,ex tali ancilla natum, vt dicta l.ſi in rem. & Zabar.& Dominus meus,& Docto.hic, & Specu.eod. titu.§.iuxta.verſic.quid ſi hominem . & dicit Barto. in d. l. ſi in rem . quòd ſufficit, quòd quis denominetur a matre. Si verò equus vel bos peteretur , debet demonſtrari & certificari per colorem,& per pilum, vt leardum & morellum &c.Specu.in dicto §. iuxta. verſic.ſed ſi veſtis, aut per alia ſigna, vt balzanus &c.& ſi canis , ipſius pilus & qualitas eſſet expri menda.Si verò ciuitas aut caſtrum peteretur, eſt exprimendum nomen ipſius : & ſi fortè nõ ſufficeret ad demõſtrationem ſolum nomen : adijcere debet aliud cognomen , vel aliam demonſtrationem , vel confinia, ne detur æquiuocatio . Exemplum in Lucigniano.Nam eiuſdem nominis ſunt plura[b] caſtra
b in Comitatu Senarum . nec enim ſufficit ſub nomine appellatiuo petere caſtrum aut terram, niſi fortè reus vnam ſolam poſsideret. Si verò peteretur domus,ſimiliter nomen ipſius eſſet exprimendum , & confinia,ſaltem duo,ſecundũ ea,quæ ſtatim dicam. Et ſi peteretur domus cum maſſaritijs, an ipſæ maſſaritiæ , ſeu ſupellectilia eſſent ſpecificandæ , dixi ſupra in primo membro iſtius quæſtionis.Si verò fundus aut petium terræ peteretur , vel quid ſimile , eſt exprimendum illius nomen , ſi habet , vt Sempronianum, &c. vt probatur in d.l.ſi in rem. D.meus & Doct.hic,Spec.in d.§.iuxta.ver.non valet etiam ſundus. Et ſi nullum habet nomẽ, deſignare ipſum per confinia,ſaltem duo, vt dicit hic glo. per l.forma. ff. de cẽſib.quod procedit,niſi fundus vel terra ſit certus ex alijs demõſtrationibus,quia tunc fruſtra adijcitur alia demõſtratio,vt l.prima. ff.de dote præleg. tradit Bart. l.libellorum.ff.de accu. Nam ſi per tales demõſtrationes certificetur reus : non eſt ſuperfluis vtendum,ad quod vide iura quæ allegaui in cap.tertio,de pę.& remiſ. nec intereſt,quid ex æquipollentibus fiat,vt in cap.licet ex quadam,ſupra de teſti. & in c.petitio.de procura.vnde ſi haberet nomẽ notiſſimũ aut elegãs, ſufficeret ſola denominatio abſque confinibus, vt probatur in c.auditis . ſupra de reſtit. in integr. & cap.cùm dilecti. de empt. & vendit. Et aduerte , quia quando eſſent exprimenda confinia ita,quia non ſufficeret petitio ſine expreſsione confinium : tamẽ videtur libellus procedere , licet confines non exprimantur, puta ſi dicit actor,petò fundum ſitum in tali loco, cuius confines ignoro , vel nunc ſcire nõ poſſum : ſed offero me declaraturum in proceſſu iudicij.Nam procedit iſte libellus,ſecundum Martinum Sillimani, ex quo nunc certificari non poſſum, l.Lucius hæres. ff.de actio. emp. Satis enim eſt conſtare de re, & quamuis nunc confines non habeantur, videtur ſatis eſſe , quòd offerantur in proceſſu. facit dicta l.ſi in rem.ibi , ſed ſi nomen. l.patronus. §.primo.ff.de lega.3. & l.deberi. C.de fideicommiſ.liber.ſed Ioannes Andræas in addi.Speculator.eodem titu. §.iuxta. verſiculo,non valet . in magna addit. dicit, quòd non admittitur talis libellus ex illa ſola cauſa,quòd tunc actor certificari non poſſet : niſi etiam periculum tardando immineret actori. nam iſtis coniunctis dicit libellum admittendum,ſi de fundo conſtaret. facit. c.fin. infra de pęn. & quod ibi no. & cap.fin.de electio. lib. 6. aliàs qui certifi-

ADDITIONES.

a ¶ *Tu autem de differentia harum actionum perſonalium.ſ.realis, & in rem ſcriptæ, vide latiùs per Docto. præſertim Iaſ.in cap. 1. Inſtit. de act.circa princ. & per totum.*

b ¶ *An autem in dubio præſumatur pluralitas reorũ, vide Frãciſ.Are.in conſ.103.col.3. & Ale.cõſ.82.lib.4.*

certificaturum ſe offert, prius illud faciat, quàm det libellum.& præmittendum non poſtponat,ſupra de reſcrip. cap.cum dilecta,ſecundum Ioannem And. in dicta additio. A. B. Ita tenet Ioannes Andreas in additio. Speculat. in titu. de proprietate, in princip.allegando Guido.de Suza. in l.edita.C.de eden. dicit,quòd ſi non expreſsit confines : quia actor dubitat, quòd ſi reus petit ab actore duos confines declarari in libello,quòd actori petenti dabitur ad hoc dilatio : quia talia quandoque indigent oculorum inſpectione. l. ſi irruptione. ff.fin. regund. & l.4. in princip.ff.de dam.infecto . Ma. Si tamen actor ignoraret confinia, & reus ſciret; an poſsit petere à reo, vt det ſibi confinia rei, quam poſsidet : quia illam vult petere.Angel.in d.l.ſi in rem.refert ſuo tempore hanc q. fuiſſe Florentiæ : & dicit determinatum quòd ſic,quod eſt verum, ſecundum eum, quando facto rei confines non poſſunt haberi, vt quia poſsidens amouerat terminos à ſuo fundo . facit , quia quando facto rei probabilis inſurgit dubitatio, ad-
a mittitur libellus[a] incertus, vt infra dicam . Similiter etiam, ſi conuentus non haberet niſi vnũ fundum, ſeu vnam terram: videretur ſufficere petere in genere.ar.tex.noſtri à contrario, dum dicit, ipſa cum plures terras &c. Et quia ſatis tũc videtur actor certus. ar. l.certum . ff. ſi certum petat. Hoſtien. tamen hic ſentit contrarium, & ideo ad textum noſtrum dum dicit plures terras , ſupplet maximè,quia ſecundum eum, terra poſſet eſſe magna & parua,& ideo debet deſignari per confinia , vt dicit glo. & ſupra dixi. Et ſi neceſſe ſit, ſubijcietur res oculis iudicis,vel aduerſarij. ff.finium regun. in l. ſi irruptione. & capit. pen. infra de probatio. quod non placet hic Domino meo , quia non refert, an ſit magna vel parua : ex quo enim petit terram quam reus poſsidet , videtur illam totam petere , vt l. ſi defenſor qui interrogatus. ff. de inter. act. & ſupra dixi , & infra ſubijciam . Declaratio enim fit, vt reus ſit certus : ſed ſatis eſt certus, ex quo non poſsidet alia : quia non refert qualitercunque certificetur , vt ſupra dixi, & infra dicam . Et debet dici , an ſit vinea, campus, vel pratum. C. de bonis proſcriptorum . in l.ſi quis. tenet Specul.in d.§.iuxta. verſic. non valet . & in titu. de cauſa poſſeſ.& propriet.§.nunc dicendum. in primo libello . Alioquin non poſſet reus deliberare , vt ff. de rei vend. in l.is qui ſe obtulit . nec plenè inſtruit , an velit cedere, & cęt. 3.quæſtio.3. cap.offeratur. l. 1. ff. de eden. & ſic exprime , an ſit aratoria , pratiua , vel vineata , ſecundum Hoſtienſem hic. Iſtud tamen potius arbitror ad cautelam fieri,quàm de neceſsitate , ſi per alias demonſtrationes reus eſſet certus . Si verò peteres librum , debes exprimere, cuius ſit facultatis : an Theologiæ , vel iuris Canonici, vel Ciuilis &c. an ſint decretales , vel decretum , &c. an ſint ſcriptæ & formatæ ad modum nouum, vel nouiſsimum,&c. & alias ſimiles faceres de monſtrationes. Si verò veſtem vel pannum peteres, debes exprimere colorem, ſecundum Specula. eod. titu.§. iuxta. verſi. ſed ſi veſtis . non tamen eſt neceſsarium exprimere , an ſit noua vel trita, ſecundum Dominum meum hic, & Docto. Iſtud tamen videtur mihi quod eſſet ſatis vtile , & adijcere etiam , an eſſet virilis vel muliebris. Si verò materia infecta ſeu rudis peteretur : vtputa , maſſa auri vel argenti, debet dicere maſſam auri vel argẽti , & exprimere pondus, ſecundum Hoſtienſem & Doct. hic, & Specu. in d. §.iuxta. ver. item non valet aurum . Et ſi fortè ignoraretur põdus , vel aliæ ſimiles qualitates ad res præcedentes, & ſeq. vt infra ſubijciam . Si verò materia eſſet figurata ſeu formata, exprimat nomen vaſis , vt ſciphus,cathabius, patera , ſcutella, aut ſimilis, & pondus , vt d.l.ſi in rem.ff.de rei vendi. & l. 1. §.ſi quis argentum. ff.depoſiti. ſed non debet exprimere, an ſit rotunda vel quadrata , ſecundum Hoſtienſem & Docto. Specu. tamen in d.verſ. item nõ valet. dicit, quòd debet exprimere,an ſit planus vel eleuatus . Ego arbitror, quòd etiam ſit vtile exprimere qualitatem carrati, aut ligæ , & etiam artificij. Si verò qualitas ſignata petatur , exprimat numerus & quãtitas,vtputa, mille iubileos, vel mille nobilia, aut mille alphonſinos , vel mille florenos Senenſes, ſecundum Docto. hic, & Specul. in d.verſ. Et ſi res menſurabilis petatur,eſt exprimenda qualitas & numerus menſuræ, vt decem bariles vini , vel decem modios frumenti . Specul.in ver. item ſi res. in d.§. iuxta. per d.l.ſi in rem.& l. 1.ff.de peti. hær. Et ſi plures res petantur , debet fieri omnium declaratio : quamuis etiam ipſæ eadem ratione vniuerſali comprehenderentur, vt ſi peto omnia bona alicuius,vel quæ Titius poſsidet in tali loco : debent enim ſpeci ficari ; aliàs non procederet libellus,per ea, quæ ſupra dixi.tenent Domini de Rota,deciſ.90.allegãtes no. per Innocen.in cap.cum ad ſedem. inf.de reſtit. ſpolia. in glo. ſuper verbo, item ſi aliquis . quod tamen limitant , niſi illa vniuerſitas per aliquam bonam reſtrictionem reduceretur ad ſufficientem certitudinem . & ſic procedit quod no. Innocen. in c. certificari . de ſepul. in glo. magna . ver. quid ſi dicat. & idem dicunt , ſi ius commune talem generalitatem redderet certam, vt in petitione iurium Epiſcopalium, vt in c.conquerente. ſupra de offic.ord. ad quod faciunt, quæ dixi ſupra in primo membro. Et aduerte : quia ſicut ſi petitur aliquid dari vel reſtitui, debet fieri ſpecificatio : ita vt aduerſarius reddatur certus : ſic etiam ſi petitur aliquid fieri. facit l. 1.§.rei.ff.ſi cert. peta. iunctis quæ ſuperius dicta ſunt . debet ergo ſpecificare qualitatem facti , & ſi promiſit fabricare domum, deſignet locum & qualitatem domus. facit l.qui inſulam.ff.de verbor.obl. & ſic de ſingulis. Et ſimiliter ſi agatur ad ſeruitutem actione negatoria uel confeſſoria , declaranda eſt, an ſit perſonalis vel realis : ruſtica vel vrbana, & deſignanda res ſeruiens : & cui ſeruitus debeatur : ita vt reus reddatur certus, per l. 1. ff.de eden. & per ea, quæ ſuperius dicta ſunt . Debet igitur res quæ petitur, quæcunque illa ſit, eſſe certa: aut certificari per prædictas demonſtrationes,aut per alias circumſtantias : vel per relationem ad aliud,aut per nomen elegans,ſi ſcilicet illud ſufficeret ad reddendum aduerſarium certum . quod tamen ego arbitror limitandum , ſecundum theoricam Bal. & Ange. in ſimili, in l. 1.ff. de lib.& poſthu.niſi modus demonſtrandi, ſeu

ADDITIO.

a ¶ *Quando ex facto rei inſurgit incertitudo & obſcuritas, admittitur libellus incertus . l. 1. ff. quorum leg. vide latè Iaſ.in §.ſed iſtæ,17.col.de act.*

a ſeu certificandi eſſet de forma, [a] & non de ſimplici demonſtratione: quia tũc haberet ſpecificè ſeruari illa forma. Et ideo ſi ſtatutum diceret, q̃ in libello debeat exprimi nomen, prænomen, & cognomen, & res deſignari per tria confinia, &c. non ſufficeret nomẽ proprium: licet elegans, vt gallopreſſus, &c. Aut exprimere duo confinia, & quamuis Ang. ſimpliciter tranſeat in d.l.1.in ſimili materia: tamẽ Bal. ibi hoc limitat, quando lex vltra procederet irritando actum, ſi non fiat quod eſt ſtatutum: aliàs in dubio non videtur eſſe de forma. hoc placet ibi Ioan. de Imo. per tex. cum gloſ. in l.hac conſultiſſima. C. qui teſtam. facere poſſunt. Et idem tenet Pet. de Anchar. in repet. cap. canonum ſtatuta. ſupra de conſtit. in 14. princi. ver. quæro etiam ſi ſtatuto. & ideo ſi ſtatutum annullat actum, vel libellum, aliàs concepti, ſubijciẽdo clauſulam decreti: non eſt dubium, quod libellus non tenet. facit cap. 1. & cap. diſpẽdia. & cap. ſtatutum. in fi. de reſcript. lib. 6. & Clem. 1. dè reſcript. & quod tradit d. Domin. in cap. fi. ſuper gl. in verbo, præſumant. de offic. delega. lib. 6. Et idem dicendum arbitror, qualitercunque apparet, quòd ex forma ſtatuti talis ſpecificatio requireret pro forma. exemplum: Si rubrica ſtatuti diceret de forma libellandi. & ratio prædictorum eſt in promptu: quia vbi aliquid requireretur pro forma, non habet locum illa regula: quod nõ refert, quid ex æquipollentibus fiat, ſecundum Bald. Ang. & Ioan. de Imo. in d.l.1. & per Baldum in d.l. hac conſultiſſima. & ratio rationis eſt, ſecundum Bal. quia magis debet attendi forma, quæ dat eſſe rei, vt in ca. quia propter. ſupra de elect. 1. quæſt. 1. c. detrahe. cum alijs iuribus vulgatis, quàm ipſa ratio ſtatuti. & ideo notorietas, vel demonſtratio, quæ fit per nomen elegans, aut ſimilem notorietatem: non excuſat à forma, vt d.l.1. & 2. ff. de liber. & poſthum. & l. hac conſultiſſima. ſecundum Bald. facit, quod no. in l. quæcunque. C. de bonis quæ libe. & quod notat Barto. in l. Prætor. in princ. ff. de noui oper. nunc. & l. legitimos. in princ. de legi. tut. & Innocent. in cap. cum conſuetudinis. de conſue. Ange. in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. & §. ſi pater. ff. de acquir. hæred. & Barto. in l. ſi inſtitore. ff. ſi certum petat. vbi dicit, quòd quando eſt defectus formæ mandati, longè differt, quid ex æquipollentibus fiat. Et ſecundum prædicta potes intellige re, quòd dicit Bal. in repet. l. edita. C. de eden. in verſicu. circa ſextum. vbi quærit, quid ſi ſtatutum requirit, quòd vulnus exprimatur in libello, an ſufficiat dicere, quòd percuſſit cum enſe cum ſanguinis effuſione, non adiecto quòd fecerit vulnus. & refert Barto. conſuluiſſe, quòd ſufficit, propter genus inſtrumenti. ar. cap. ſignificaſti. in fi. infra de homi. In contrarium allegat, quod no. Cynus in l. ſi non conuicij. C. de iniu. in 11. quæſtione. vbi dicit, quòd modus requiſitus à iure ſpecificandus eſt: ſed non ſpecificatur, quia poteſt exire ſanguis ſine vulnere. Soluit Baldus, quòd ſi hoc eſt poſsibile ex loco percuſſionis, & in naſo: Barto. malè dicit, aliàs dicit bene: quia dicit illud, quod ipſa natura manifeſtum eſt, & ſatis videtur expreſſum, ex quo ineſt de neceſsitate, ſecundum Bald. & mihi placet diſtinctio ſua, in quantum ſtatutum non exigeret expreſsionem vul-
b neris pro forma [b] ſubſtantiali: quia tunc ſecus. ad quod faciunt no. per Docto. in cap. 1. de baptiſ. vbi ex eo, quod data eſt forma ſubſtantialis in baptiſmo quod dicatur: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: Non ſufficit dicere, in nomine Trinitatis, vel per aliquod verbum æquipollens: Et prædicta notabis perpetuò: quia ſunt valde ſingularia & vtilia: non ſolùm ad hãc materiam libellandi: ſed ad omnem aliam materiam, in qua tractetur de demonſtratione & forma. Et no. quod debet exprimi, an petatur tota, vel quota, vt dixi ſupra in primo membro iſtius quintæ quæſtionis. Quod tamen procedat, ſi actor poteſt eſſe certus, pro qua parte agat: ſecus ſi probabiliter ignoraret: vtputa, propter declarationem legatorum, vt l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vendic. & l. & ſi non omnes. §. 1. ff. communi diui. tangit gloſ. noſtra hic, in ver. argum. contrarium, & non clarè reſpondet ad prædicta iura. dic ergo clarius, q̃ loquuntur, quando legatarius agit ad legatum, & eſt locus Falcidiæ. quo caſu, propter incertitudinem non cogitur pete re certam partem: quia fortè ignorat, an quarta vel quinta pars ſit detrahenda, aut alia quota: nam ſi hereditas valet quadringenta; & legata ſunt quadringenta: tũc debet detrahi de ipſo legato, ſi eſt vnum: vel de omnibus legatis: ſi ſunt plura, quarta pars. Si verò eſſent legata trecẽta quinquaginta, tunc ſolùm fieret detractio octauæ partis. cùm igitur incertitudo cauſetur ex facto aduerſarij, vel aliunde, quã à facto actoris: excuſatur actor petendo partem incertam, vt dictis iuribus, & tenent hoc Doct. & faciunt quæ infra ſubijciam. Quod tamen intellige niſi per diligẽtem inueſtigationem poſſet actor certificari, per ea, quæ infra dicam. Et ex prædictis habes vnam fallentiam ad prædictam regulam, quæ requirit, quod libellus ſit certus & clarus. Et prædicta fallentia vendicat ſibi locum, non ſolùm reſpectu quotæ, ſed generaliter reſpectu cuiuſcunque incertitudinis prouenientis, vel ex facto aduerſarij, vel alter ab ipſa natura, vel qualitercunque proueniat aliunde, quàm ex facto actoris, & etiam quando ex facto actoris propter actum multipliciter intricatũ: ita quod ſit probabilis in eo ignorantia, vt apparebit ex exemplis & illationibus ſtatim ſubijciendis. Ex prædicta enim fallentia generali, plures inferuntur illationes. Primò infertur, quod ſi aliquid debetur in genere, vel alternatiuè, admittitur libellus in genere vel alternatiuus, vt in l. vbi autem non apparet. §. qui illud. ff. de verborum obligat. notat Bar. in d.l. ſi in re. la 1. ff. de rei vendic. nec mirum, ſecundum Innocen. & Doct. hic. ſi ex cauſa admittatur

libellus

ADDITIONES.

a ¶ *Quando res eſt clara per vnum, non debet aliter ſpecificari, niſi lex vel ſtatutũ exprimi nominatim pro forma requirat, de qua q. vide eleganter & copioſè diſputatum per d. Iaſ. in l. 1. ff. de lib. & poſthu. vbi infinita ſimilia adducit in hoc propoſitum.*

b ¶ *Facit bona reg. quam dicit Alex. ſæpe allegari in Palatijs, quòd vbi aliquid requiritur pro forma, non ſufficit ſupplere per æquipollens: ita Alexan. in d.l. 1. ff. de lib. & poſthu. & ſubdit Soc. in l. qui Romæ. §. Flauius. in fi. ff. de verb. obliga. eam regulam etiam habere locum in caſu pio. Adde Alexan. conſi. 96. 4. volum. incip. viſo & conſiderato. vlt. col.*

libellus generalis, cum etiam ſententia generaliter lata, quandoque teneat, vt patet in cap. in noſtra. in fi. 7. de ſepul. quę tamen ſententia debet eſſe clarior libello. Inſtitu. de actio. §. curare. Aduerte tamen: quia licet certitudo veniret facto aduerſarij, ſi actor poſſet per diligentem inueſtigationem certificari: non admitteretur libellus incertus, ſecundum Ioannem de Imola hic, per notata per glo. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria. pro quo facit, quod ſtatim dicam, quãdo prouenit incertitudo ex facto proprio, & ad id, quod dixi de libello alternatiuo, adde quod latius dicam infra in verſicu. in materia libelli alternatiui. Secundò infertur, q̃ ad fructus & ſimiles acceſsiones, qui ſunt incerti, admittitur libellus incertus, vnde ſufficit dicere, pro fundo cum fructib. ſine alia expreſsione ipſorũ fructuum, ſecundum Innocentium hic, & in c. tanta. infra de exceſſ. Prælat. no. per glo. in l. fundi. ff. de exceptio. & per Bartolum in l. 1. ff. de eden. tenent Docto. hic. & Bal. in d.l. ſi in rem. & Cynus in l. cum propria. C. ſi quis alteri vel ſibi. & hoc etiam voluit Barto. in l. ſi filius. §. fi. ff. de verborum oblig. vbi dicit, quòd in his valet libellus incertus, & ſententia incerta, allegat no. per Innocentium hic, & in c. cum ad ſedem. & per Cy. in d.l. cum propria. Tutius tamen eſt, ſecundum Baldum, quòd in proceſſu ſpecificentur & probentur fructus, vt ſic certa feratur ſententia: dicit enim vidiſſe quoſdam aſſeſſores, qui nolunt in fructibus non declaratis in probatione ferre ſententiam condemnatoriam. Et hoc videtur procedere, quando petuntur acceſſoriè: ſecus ſi principaliter: quia tũc debet exprimi certa quantitas, ſecũdum Angelum in d.l. ſi in rem. per no. ibi per glo. & per no. in l. 3. §. armamenta. ff. de rei vendic. Bar. vero in l. ex diuerſo. §. vbi. ff. de rei vendi. in noua lectura, quem ſequitur Dominus meus, dicit, quòd reſpectu perceptorum, debet exprimi certa quantitas, per l. ædiles. §. itẽ ſciendum. ff. de ædil. edi. niſi veniant ex natura actionis: vt interdicto, vnde vi, ſecundum no. per Innoc. in d.c. tanta. & Dom. meum, & Docto. hic. Si tamen reus iuſtè ignoraret etiam quantitatem perceptorũ,
a poſſet fructus [a] generaliter petere in libello, & in proceſſu probare certam quantitatem: aliàs non poſſet certa ferri ſententia, niſi ſecundum quod ſtatim dicam de intereſſe. facit, quod no. in c. ex literis. inf. de iureiur. Angelus vero in d.l. ſi filius. §. fi. de verb. obl. dicit, quòd vidit ſemel iudicari ſententiam nullam ſuper petitione fundi cum fructibus, per l. 2. C. de ſent. quæ ſine cer. quant. & per §. curare. Inſt. de act. & dicit hanc opin. eſſe veriorem. In contrarium tamen allegat: quia ſuper acceſſorijs procedit libellus incertus, & per conſequens ſententia, quæ poterit certificari tempore executionis, vt dixi ſupra de iudicio vniuerſali, in primo membro: ſed Io. de Imo. in d. §. fi. dicit, quòd talis libellus poteſt ſuſtineri, & quamuis Bar. in d.l. ex diuerſo. velit, quod percepti ante litem conteſtatam debeant ſpecificari, per d. §. ſciendum. tamen ad illum tex. poteſt reſponderi, q̃ licet ille tex. dicat, quod debeant peti: non tamẽ dicit, quòd debeant ſpecificari, & ſic reſponderet Inno. in d. c. tanta. facit quod ipſe no. in c. grauis. infra de reſtit. ſpol. & quod no. Cyn. in l. certum. ad fin. C. de rei vend. ſed ſi fructus peterentur, non acceſſoriè ad rem, ſed principaliter: fatetur Io. de Imo. quòd deberent exprimi, per no. per Innoc. in c. certificari. in fi. magnæ glo. inf. de ſepul. & idem tenet Io. de Imo. per Ang. in l. Neſennius. ff. de re iudi. Ego arbitror diſtinguendum, quòd aut petuntur acceſſoriè, aut principaliter. Primo caſu, aut petuntur acceſſoriè ad iudicium vniuerſale, & non eſt neceſſaria aliqua particularis deſignatio, vt in l. item veniunt. §. fructus. & quod ibi no. ff. de petitio. hęred. & tenebit ẽt ſententia generalis quoad fructus, & poſtea in executione declarabuntur. facit quod no. in l. facultas. C. de iure fiſci. lib. 10. Et ratio eſt, quia fructus non poſſunt eſſe certi, vbi non conſtat de corporibus. facit l. 1. C. de his, quibus, vt indi. & l. 2. C. de fruct. & lit. expen. quæ ſic debet intelligi ſecundum Salyc. in l. cum propria. C. ſi quis alteri vel ſibi. faciunt no. per Ange. Bal. & Ioan. de Imo. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. ſolu. matrim. Aut petuntur acceſſoriè ad iudicium generale. & dicendum, vt dixi ſupra in ſecundo membro. Aut petuntur acceſſoriè ad iudicium ſingulare, & tunc aut veniunt acceſſoriè ex natura actionis, vt in interdicto, vnde vi. & tunc non eſt neceſſaria ſpecificatio, ſecundum Hoſtien. Ioan. Andr. & Docto. hic, per ea quæ ſupra dixi in primo membro, & probatur in c. 2. de ordi. cog. & quod ibi tradit Dom. meus, poſt Innocen. in 2. oppo. poſt glo. ad quod vide, quod ſtatim dicam. Aut non veniunt ex natura actionis, & quia ante li. conteſta. petuntur propria actione, debet vel in libello, vel in proceſſu ſpecificari, quod intelligo, ſi modo actori poteſt imputari, quare non expreſſerit: aliàs ſecus, per ea, quæ ſupra dixi, & infra dicam. De præceptis autem poſt lit. conteſtat. quia illi veniunt iudicis officio, vt d.l. ædiles. §. item ſciendum. de ædil. edic. & ideo actor probabiliter ignorat: non eſt dubium, quod poſſunt peti ſine alia ſpecificatione, ſecũdum Barto. in d.l. ex diuerſo. §. ubi. & Saly. in d.l. cum propria. & Dom. meum, in c. grauis. infra de reſti. ſpolia. prope finem. Secundo caſu principali, quando fructus nõ petuntur acceſſoriè ad fundum: ſed petuntur æquè principaliter: dicendum eſt, quod aut petuntur ſoli fructus, & hoc caſu, ab ipſo princ. ſunt ſpecificandi in libello, ſecundum quod dixi ſupra ſecundum Barto. quod procedit, niſi fortè actor nõ poſſet illos ex aliqua cauſa ſpecificare, maximè, quia dicitur certus reus: quia ſi dicit actor, peto fructus quos percepiſti ex tali mea poſſeſsione, quam tenuiſti tot annis, reus de facto ſuo poteſt eſſe certus, vt in c. ab excommunicato. de reſcriptis, cum ſimili. Et ideo poteſt deliberare, an velit cedere vel contendere, & actor poteſt probabiliter dubitare: maximè, quia ex facto rei redditur incertus. facit, quod no. in c. conſtitutus. infra de reſti. in integ. ſed in proceſſu tenebitur probare certam quantitatem: quia aliàs iudex non poſſet certam ferre ſententiam. facit c. ad noſtram. el 1. infra de iureiur. & c. ex literis, & quod ibi no. Io. Andr. eo. ti. & quod no. Cyn. in l. 1. C. de probat. & Dom. meus in cap. grauis. infra de

reſtit.

ADDITIO.

a ¶ *Sufficit rem certificare: fructus verò in genere poſſunt peti, vide poſt Barto. Iaſ. in l. prima. in 5. colum. verſicu. limita iſtam concluſionem. ff. de eden. cum ſi. vt per Alex. in conſi. 90. incip. in cauſa & lite. lib. 2.*

restit.spol.circa finem. Et aduerte: quia Specul.in ti. de proprie.§.2.verſ.porrò.ponit aliquas formas concipiendi libellos in fructibus: dicens, ꝙ quãdo fructus petuntur à poſſeſſore in rei vendicatione,vel in petitione hæreditatis, officio iudicis contra bonæ fidei poſſeſſorem: pro extãtibus fructibus & non cõſumptis, debet libellus ita concipi,Coram &c. conqueror de P.à quo peto talem rem, quã dico ad me pertinere iure dominij: quam peto cum fructibus extantibus, ſcilicet tot corbibus frumenti, vel vini, & re ipſa propono rei vẽdicationem, pro fructibus verò officium iudicis. Sed contra malæ fidei poſſeſſorem non habentem titulum; ſic dicit libellum cõcipiẽdum, Coram,&c. conqueror de P. à quo peto talem rem cum fructibus percipiendis, ſi mihi poſſidere licuiſſet, ſcilicet tot ſextarijs frumenti &c.Sed contra bonæ fidei poſſeſſorem in petitione hæreditatis pro fructibus conſumptis, de quibus factus eſt locupletior,ſic dicit libellũ concipiẽdum, Coràm &c. conqueror de P. qui poſsidet hęreditatem T. cui T. ab inteſtato ſucceſsi, vnde ago contra ipſum P. vt ipſam hæreditatem mihi reſtituat cum fructibus perceptis & conſumptis, de quibus factus eſt locupletior. Et pro hæreditate, propono petitionem hæreditatis: pro fructibus verò officium iudicis. Deinde dicit Spec.quòd contra omnem poſſeſſorem pro omnibus fructibus poſt li.conteſt.ſic poteſt concipi libellus, Coràm &c. cõqueror de P. à quo peto talem rem cum fructibus perceptis, poſt litem conteſtatã, vſque ad tempus reſtitutionis rei. & ad hoc propono officium iudicis. verùm quia iſta videntur ſatis ambigua, & intellectu difficilia, ideo vt clarius intelligas, debes ſcire, quòd aut nos loquimur de fructibus perceptis ante libellum & litis conteſtationẽ: aut de perceptis poſt. Primo caſu dicendum, quòd fructus ſunt neceſſarij petendi in libello:aliàs iudex non poſſet de his ferre ſententiam, & partem condemnare: ſi non eſſent petiti in libello,quia ad illos non ſe extendit iudicis officium, vt ff.de ædil.edi.in l.ædiles.la 1.§.item ſciendum. & l.partum. ff.de vſu. facit quod no.in cap.ſignificante. infra de appell.& iſtud eſt regulare. Fallit tamen aliquando ex natura actionis. Primò in interdicto, vnde vi,in quo veniunt omnes fructus percepti, & qui percipi potuerunt, cum omni cauſa à tempore deiectionis,vt l.1. §.rectiſsimè. &§.ex die.& l.idem eſt.§.fin.& l.ſi plures.ff.de vi,& vi arma.& in cap.grauis.infra de reſtit. ſpol.& cap. conquerente. eod. tit.cap.cum dilectus. prope fin. infra de iure patrona. ſupra de offic. delega. in c.cum cauſam. infra de appel. c.bonæ. & l.ſed ſi lege.§.quod autem ait.el 2.ff.de petit.hæred. & in l.ſi nauis.ff.de rei vend. C.vnde vi.in l.ſi depoſſeſsione.96.diſtin.c.bene.in 2.colum. Secundò,in vi compulſiua,vt in actione, quod metus cauſa. Nam ſi propter metum illatum res mea ad te peruenit, teneris mihi eam reſtituere cum fœtu, & omni fructu percepto, & qui percipi potuiſſet à me, vt ibi,& ff.de vſu.in l.videmus.§.idem. tradit Specu. in titu.de fructibus.§.1.verſic.primus. Tertiò, ſi ageretur ex conſtitutione.l.ſi quis in tantam. C.vnde vi.his enim tribus caſibus venit reſtitutio rei cum fructibus & omni cauſa, & hoc ex natura illa actionũ, vt in iuribus prædictis, ſicut ſupra diximus in petitione hereditatis. In alijs verò actionibus oportet, vt dixi, quòd

a fructus[a] percepti ante litem conteſtatam expreſsè petantur: aliàs iudex non poteſt de eis condemnationem facere. & no. etiam ſingulariter, quòd ubi fructus veniunt acceſſoriè, non poteſt poſt ſententiam latam de eis amplius agi: vnde neceſſe eſt, ꝙ expreſsè petantur cum principali. Et ratio eſt,quia iudicis officium finitum eſt per ſententiam, vt l.4. C.depoſiti. ſecus ſi de eis poteſt agi etiam principaliter, vt in interdicto vnde vi, & ſimilibus,vt ff.de vi & vi arma. in l.3. ſecundum Dominum meum in c. grauis. de reſtit. ſpol. Item ſecus eſt, qualitercunque poſſent peti iure actionis: quia non videtur obeſſe, quòd non ſint petiti cum re principali,& ideò ſi agitur rei vendicatione,nec ſint petiti fructus: victoria & ſententia habita ſuper re, poterit agi noua rei vendicatione ad fructus, & ſententia lata ſuper pœnam faciet fidem ſuper fructibus, & ſi ſententia fuerit in iuſta, vt videtur tex.ſecundum vnum intellectum, in d.l.ex diuerſo.§.vbi.ff.de rei vendica. Et ideo hoc expreſsè tenet Bartolus & Dominus meus,in d. cap.
21 grauis. vbi concludit poſt Bart.quòd † ſententia lata in principali, facit ius in acceſſorijs: licèt nõua inſtantia fiat,vt d.§.vbi.& ſimilibus,& in l.qui Romæ. §.duo fratres. ff. de verborum obligat. Sed quia iſta materia,vtrum ſententia lata ſuper principali proſit, vel noceat ſuper acceſſorijs: non eſt principalis materia noſtra: ideo omitto. Dic de ea vt latè traditur in l.4. C. depoſiti. maximè per Salycetum. & in l.bonæfidei.& in l.eos.C.de vſu.& in l.1.C.de iudic. maximè per Ange.in repetitio. & in l. fideicommiſſi.ff.de vſu.& in l.centum Capuæ.ff.de eo quod certo loco, & aliquid per Barto.in d.§.duo fratres. Sed aduerte: quia ſi loquimur de fructib. perceptis poſt litem conteſtatam, vel de percipiendis: tales debentur iudicis officio,non iure actionis, & ideo cum in rei vendicatione iudex quaſi mercenarius procedat ſeu prouideat circa tales fructus, qui percipiuntur poſt li.conteſt. vt d.l.ædiles. la 1. §.ſciendum. & l.ex diuerſo.§.vbi.ff.de rei vendica.non videtur neceſſarium quoad fructus prædictos iudicis officium implorare, ſecundum formas libellorum, quas ſupra poſui, ſecundum Speculatorem. ¶ Sol. Rofre. in tit. de offic. iudi. quo fructus petuntur, in pe.& fin. col. vbi etiam format prædictos libellos,format prædictum contrarium, & acquieſcit contrario in caſu prædicto, cum iudex eſt mercenarius: ſed quia multi ſunt caſus in quibus fructus peti non poſſunt iure actionis: neceſſarium fuit fructus peti iudicis officio loco principalis actionis, vt ibi plenè per eum, ad quem remittit Io.Andr. in addit. Specul.in titu. de proprieta.§.2.verſic. 1.porrò. & vide Ioan. And. in addi.ſtatu.in titu. de fructibus.in fi. addi. Et quia iſta materia, quando poſsint fructus peti iure actionis,& quando officio iudicis,non eſt principalis materia noſtra. dic vt tractatur per Rofre.in d.loco, & per Dominum meum, in c.grauis. infra de reſt.ſpo. & ibi dicam.& ibi etiam tractabo poſt Docto.quid

veniat

ADDITIO.

a ¶ *Qualiter concipiatur libellus ſuper fructibus. poſt Bart.in l.ex diuerſo.§.vbi. & ibidem Ale. in addi.ff.de rei vendi. & poſt Abb. in c.grauis. in fi. de reſtit. ſpol. vide Alex.in d.conſi.90.lib.2.*

veniãt appel. fructuum, & quot ſint ſpecies, & quis faciat illos ſuos. ſed quantum ad materiam noſtram pertinet, hodie, vel ita cõmuniter practicatur: quia facta nouatione, qualiter talis res pertinet ad me iure dominij,&c.quam Titius poſſedit per tot annos, & nunc poſsidet: ex qua quolibet anno,adinuicem compenſatis annis, colliguntur tres modij frumenti, &c. Subijcitur concluſio, quare peto per vos, veſtra ſententia declarari dictam rem ad me pertinere de iure,& ipſum l.cogi & compelli ad reſtitutionem dictæ rei, cum dictis fructibus perceptis, & ad plus & minus,ſecundum quod probabitur, ſi extãt,aliàs ad eorum æſtimationem, quæ aſcendit ad tot florenos, & ad plus & ad minus, ſecundum quod probabitur, & etiam peto ipſum condemnari per vos & officium veſtrum ad fructus, qui percipiẽtur vſque ad ſentẽtiam: licet iſtud non videatur neceſſarium, per ea quæ ſupra dixi. ſi autem velles petere fructus percipiendos, id eſt,qui percipi potuiſſent: tũc poteſt ſe referre ad fructus quos ipſe petitor potuiſſet percipere, ſi poſſediſſet,vt in cap.grauis.infra de reſtit.ſpol.& l.apud Iulianum.§.1.ff.de leg.1. & l.ſi nauis. ff.de rei ven. cum ſi. vel poteſt ſe referre ad poſſeſſorem tantum, ſecundum ea quæ dicta ſunt. Et aduerte: quia quod dixi, quòd percepti poſt litem conteſt. veniunt officio iudicis: quidam fatẽtur de perceptis poſt litem conteſtatam, vſque ad concluſionem in cauſa, non poſt: quia poſtquàm concluſum eſt, nihil poteſt addi, vt tradit Innocen. in cap. paſtoralis.de cauſa poſſeſ.& proprie. quod tamen reprobat Salic.in l.cum propria.C.ſi quis alte. vel ſibi. dicens, quòd etiam iudicis officio poſſunt peti, vt no. Bar.in l.ſi tertiùs.§.officium.in fi.ff.de aqua pluarc. Et poteſt eſſe ratio: quia cum hoc contingat poſtea, & ex facto ipſius rei, non eſt imputãdum actori. facit ad hoc.ff.de iureiur.in l.admonendi. ſecundum vnam lecturam. Sed contra prędicta oppono: videtur enim, quòd nõ procedat libellus in quo petantur fructus percipiendi: quoniam tales non uidentur poſſe peti: quia iudicium ſolum poteſt inſtitui de præterito, vel præſenti: non autem de futuro quia de his rebus, quæ in obligatione, ſeu poſt obligationem venturæ ſunt, iudicium eſſe non poteſt, vt ff.de iudi.in l.non quemadmodum. ergo videtur quòd fructus non percepti tempore motæ litis non poſsint peti. Sed reſpondetur,ſecundum aliquos, ꝙ fructus omnes poſt li.cõteſt. veniunt officio iudicis, & eo officio, quo veniunt petuntur, non eo officio quo neceſſe eſt peti perceptos, & ante li.conte. peti percipiendos, vt d.§.item ſciẽdum. & ff.de vſu.in l. partium, & l.neque. Et hæc procedunt, quãdo quis petit fundum cum fructibus: vel ſolos fructus ſine fundo. Sed ſi aliquis æquè principaliter per rei vendic. peteret fundum & fructus in eodẽ libello: quia iſta iudicia de re & fructibus ſic ſe habent, quòd abſolutoria lata in vno parit exceptionem rei iu.in alio argumen. l.ex diuerſo.§.vbi. ff.de rei vendi. Ideo æquè principaliter non poſſunt accumulari, vt l.fundi. & l.fundum.ff.de exceptio.rei iudi.tenet Dominus meus in cap.grauis. infra de reſtit.ſpol. dicam latius in cap.ſequen. in 28. princ. articu. Et ex his habes latè expeditum hunc quotidianum articu. fructuum petendorum.

22 ¶ † Tertiò infertur, quòd admittitur libellus incertus reſpectu æſtimationis ipſorum fructuum, ſi fortè peterentur fructus,ſi extarẽt: aliàs eorum æſtimatio, ſi non extarẽt: ſi enim dubitatur,an fructus percepti eſſent, vel ſint cõſumpti aut perempti: tũc ratione incertitudinis poteſt procedere libellus alternatiuè ad fructus,ſi extant, vel ad eorum æſtimationẽ, ſi ſunt conſumpti: quia ratione incertitudi-
a nis admittitur libellus alternatiuus,[a] vt in cap.conſtitutus.ſupra de reſtit. in inte. & l.1.§.quod autem. ff. quorum leg.& per Dominum meum in c.grauis. in fi.infra de reſt.ſpol. Et infra latius ſubijciam.ſi enim fructus extarent, non æſtimatio, ſed fructus peti debent: quia æſtimatio debetur in ſubſidium, vt d.l. ex diuerſo.§.vbi.& l.fi.C.de fideicom.lib. Sed ſi ſint conſumpti: tunc poteſt & debet peti æſtimatio. argum.l.ſi vſusfructus mihi in biennium.ff.de vſufructu leg. Nec obſtat ſi diceretur, ꝙ cum fructus conſiſtat in pondere, numero,vel meſura,& ſic in genere ſuo recipiant functionem, vt l.2.ff.ſi cer.pet. non debeat deueniri ad æſtimationẽ: ſed debeant peti fructus in genere: quia reſpondetur, quòd iſti fructus debentur vt ſpecies, & ideo ipſis conſumptis deuenitur ad æſtimationem: ſicut in qualibet alia ſpecie perempta: ſed quando dubium eſt,vtrũ exiſtant, ratione incertitudinis admittitur libellus alternatiuus: & ſi æſtimatio eſt incerta,reſpectu quantitatis ipſius admittitur libellus incertus,ad quod ad de quod ſtatim dicam in verſi. ſequenti.

¶ Quartò infertur ex prædictis, quod qualitercũque veriſimiliter dubitetur, an res petẽda extet, vel non extet: poteſt peti res,ſi extat: vel ipſius æſtima-
b tio[b] ſi nõ extat. Et no. quia nos practicamus quòd quis ſpecificat ipſam æſtimationem, & additur clauſula, & illud plus & minus, quod probatum fuerit. Aduerte tamen: quia nonnulli ex dominis de Rota voluerunt, quòd libellus emptoris datur ad æſtimationem rei venditæ,quæ tradi poterat, & non ad traditionem rei. Et ſententia ſuper eo lata teneat, ni ſi ex alio capite vitietur,& hoc dicunt procedere de æquitate canonica,vt refert Aegidius Bellemerę,in deciſionibus Rotę,deciſ.273.Sed ipſe ibi decidit in contrarium per l.1.& quod ibi no. ff.de actio. emp. & l.ſi ſeruum.§.fin. & l.eum qui.ff.de verb.oblig.& ff.ſi cer.pe. in l.cum fundus.§.1.ver.quo ad peculiares.& l.quod ſi filij.ff.de conſt.pec.& ſe etiam remittit ad plenè no.in l.ſi quis ab alio. in fi.de re iud.alle. etiam no.ff.de iureiur.in l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit. Et hæc procedunt,quando nulla fuit commiſſa mora: ſed ſi mora fuiſſet commiſſa,poſſet cõcludi ad æſtimationem,licet melius concludatur ad rem, & minus malè ad intereſſe, vt tradit idẽ Aegidius 317.deciſio. per no.in l.vinum.in fi.magnæ Gl. ff.ſi cer.pet.& per Innoc. in cap.ſacro. infra de ſent.

excom.

ADDITIONES.

a ¶ *Ratione dubitationis admittitur libellus alternatiuus. Vide latè de hoc art.per Iaſ. in §.ſed iſtæ. Inſt. de act. 17. col. & an procedat libellus, peto fructus, vel æſtimationem. vide Ana.in c.1.de vſuris.*

b ¶ *Æſtimatio re non extante in libel. petitur. vide no. per Doct.in l.ſi ſeruus.§.fi.ff.de verb.oblig. & in obligat. rem tradi, vide Bart. qui ponit practicam in l.1. in princ. ff.de act. emp.*

excom.in Glo. magna poſt princ. & per Glo. in l.1. C.quæ ſententiæ ſine appel.reſcin.& per Glo.Inſtit. de dona.§.perficiũtur. A.B. Et ad materiã iſtam omnino vide quod tradit Specul. in titu. de obli. aliàs, ſub Rubr.de certi condi.§.ſequitur.verſi. quid ſi libellus. vbi dicit quòd quidam voluerunt quòd ſi petorem, vel eius æſtimationem: quòd talis libellus non tenet: quia propter ſubalternam in poteſtate rei debet eſſe, vtrum ſuper re, vel ſuper æſtimatione petitio facta ſit.ff.de iure dot.l.plerunque.§.pe.de ſolu.l.Stichum aut Pamphilum.ff.de contrahen.emp. l.ſi in emptione. Si ergo ſuper æſtimatis quæritur, nulla erit quæſtio: cum æſtimatio non videatur poſſe peti, vt ſtatim dicam. Simon verò Vicen.in l.cum quidam. C.de fideicom. libe. qui ſcilicet verba ad l. totam refert. Specu. in d.ver. vt dicit ibi Ioan.And. tenet quòd dicto caſu non ſit in poteſtate rei, ſuper quo ſit facta petitio: imò petitum intelligitur id,ad quod poteſt extẽdi de iure actoris petitio. ff.de iud. l.ſi quis intentione. Neque enim eſt in iudicio ipſius rei electio.ff.de verbo.oblig.l.ſtipulatio iſta.§. 1. ff.de iud.l.ſolemus. & de cau.poſ. & proprie.c.cum Eccleſia. Et talis petitio potius extenditur ad rem petitam quàm ad æſtimatam. Nam & in contractibus ſi ſtipulatus ſum duas res alternatim, & altera earum deberi non poteſt: altera quæ deberi poteſt, erit in obli. vt in dicta l.Stichum.in princ. ff.de verbor.oblig.l.conſequens. Et ſic patet rem,& non eſtimatio. eſſe petendam. Et quod in eo quod petitum eſt, non in æſtimatione, condemnatio fiet: niſi res petita præſtari non poſſet: quia tunc fiet condemnatio in æſtimatione.C.de fideicom.lib. l. fin.prope fin.ff. de leg.1.l.ſi domus.§.cum aliqui.& d.l.in rem. primo reſponſo. Et niſi contumacia rei interueniat, & actor id poſtulauerit,vt ff.de rei ven.l.qui reſtitue re.& l.quod ſi poſt.Inſti.de offic.iud. in prin. Et niſi natura actionis hoc permittat. ff. de actio. emp.l.ex empto, 1. reſponſo. C. eod. l.ſi ita. Et niſi cum reus commodè præſtare non pót.ff.de leg.1. l. ſi amplius. in fi. facit quod tradit Specul. in d.verſi. quid ſi petitur. Vel poteſt, ſed pietatem oſtendit.d.l.ſi domus. §.in pecunia.& eod.titu.l.ſi tibi homo.§. 1. Sed dicit Ioan.Andr.in addi.Specu. in d.verſ. quid ſi libellus. quòd ille §.in pecunia. nihil facit, ſed §.ſi quis. Et loquitur de legato ſeruo qui eſt filius, frater, vel nepos hæredis.dicit enim quòd hærede confitente æſtimationem offerente, æquiſsimum eſt illum exaudiri, ſecundum Io. And. Et niſi æſtimatio omnino idem in ſe contineat.ff.de auro & arg.leg.l.1. §.fin.& l.Titiæ amicæ. quia nummi erant auro vel argento inca paci. & legatum continet in ſe pondus. Et idem dici poteſt in ſimilibus. C. de donat.in l.ſi quis argentum. Quod autem dicitur in l.vinum. ff. ſi certum petat. & l.ſi res. ff. de tritica. vbi vinum vel frumentum fuit petitum, & reus condemnatur in æſtimatione. ratio eſt: quia ſpectatur pretium, ſecundum certa tempora. ad quod vide quod traditur in dictis iuribus,& per Speculatorem d.§.ſequitur.ver.ad huius autem materiæ, & ff.de ædil. edi. l.ædiles. §. reus ſciendum. & ff. de teſt. tut. l.peti. Item quandoque agitur inſolidum, & fit cõdemnatio pro parte. ff.de pet.hæred.l.ſi duo hæredes.

¶ Et quædam veniunt in petitione, quæ non veniunt in reſtitutione. ff.de rei vendi. l.2. Item datur cõdictio furtiua ad æſtimationem rei, quam dominus conſequutus eſt ab alio, quam a fure. Sunt aũt
a qui dicunt prædictum libellum [a] in quo petitur res vel æſtimatio, non eſſe admittendum de iure. ff. de iudi. l. non quemadmodum. licet de conſuetudine admittatur, vt & aliàs dicitur. ff. de publiciana. l.1. Ad quod vide quod dixi infra eo.artic. quæſtio. 16. in 4.reg.fal.8.Tamen quãdoque petitur res, vel eius æſtimatio, ſi res non præſtetur.ff.loca.l.coadiutores. ſecundum Speculatorem d. verſ. ſed dicit ibi Ioan. And. in addi.quòd ſupplendum eſt ſi non extat: ante,ſcilicet quando poſt moram debitoris dies nõ extaret, ſecundum Guid.de Suza. qui etiam dicit rem vel æſtimationem peti poſſe, etiam ſi res non extet, per leges.ff.de verb.obl. l.eum qui ita. §.fi.& l.ſi ſeruo.§.fi.& l.in rem ſtipu.§.penul. Item dic quòd peti ta æſtimatione, res peti videtur. ff.de conſti.pecu.l. promiſſor Stichi. ff.de cond. fur. l.in re furtiua.ff.de dolo.l.arbitrio.§.non tamen, ſecundum Ioan.And. in d.addi. Ma.

23 ¶ † Quintò infertur quòd admittitur libellus in certus reſpectu quorumcũque redituum & prouentuum: quod tamen intelligendum & declarandum eſt, ſecundum ea quæ dixi de fructibus in ſecunda relatione: quia eadem eſt ratio. Et quid differant fructus & reditus, vide Gloſ.fin. in cap.generali. de elect. lib.6.quæ dicit,quòd omnes fructus conſiſtũt in reditu: ſed non conuertitur: quia partus ancillæ eſt in reditu, vt l.Paulus reſpondit. 1.reſponſo.ff.de vſu. & non eſt in fructu, vt in l.in pecudũ. ff.de vſu. & Inſtit.de rerum diui.§.in pecudum.& de hoc verbo, reditus.vide tex. in cap.pen. infra de pecu. cler. & 12.q.2. in c.Apoſtolicos. & l.patrimonij.& l.fundi Trebatiani. ff.de vſufruc. leg. & idem dicendum eſt, vt dixi de prouentibus,& etiam oblationibus,& ſimilibus,propter eandem rationem.& quid veniat
b appellatione prouentuum & obuentionum [b] vide Glo.in verbo,obuentiones.in c.ad audientiam,el 1. infra de Eccleſia.ædifi.& in c.paſtoralis. infra de donat.& quid appel. obuentionum, dixi latè in tracta. de oblationibus.lib.1.

¶ Sextò infertur,quòd etiam intereſſe quod petitur ratione ipſius incertitudinis, admittitur libellus incertus,vt ſentit Glo. in l.certi condict.in prin. ff.ſi certum pet. Sed aduerte: quia quidam voluerunt quod tamẽ de proprio intereſſe actor poſsit eſſe certus: debet exprimi certa quantitas: aliàs libellus nõ eſt admittendus, vt no.per Cyn.in l.1. C.de ſenten. quæ ſine cer.quanti.Sed communis concluſio eſt in contrarium,quòd ſufficiat petere illud in genere,& poſtea probare ipſius quantitatem. Ita tenet Iacob. But.in d.l.1.& Inſt.de actio.§.curare.& traditur in l. 2.C.de ſenten.quæ ſine cer.quant.& in l.1.C.de ſenten.quæ pro eo quod int.profe.& per Barto. in l.ſtipula non diuidi.ff. de verb.obl.circa fi.& per Innoc. in c.cum

ADDITIONES.

a ¶ *Latius tractatur in §.ſed iſtæ, Inſtit.de act. vbi Iaſ. in 17.colum. de actio.*

b ¶ *Obuentionum appellatione venit omnis reditus & decimæ, ita no. Abb.in c.ad audientiam.de Eccle.ædifi. & in cap.ex tranſmiſſa. de renunc. Bal.remiſſiuè in l.1. §.exercitorem. ff.de exer.*

in c. cũ dilectus. de ordi.cog.& per Bal.in l.edita. C.de eden.verſi.ſed dubitatur,an debeat pati. A.B. Et fuit originalis no. Gof. in libellis ſuis, in edicto, de eo per quẽ fact. erit. Rubr.120. dixi inf. in Rub. de dilat. in materia citationis,artic.34. quæſt.7. Ma. Quinimò etiam ſi non probaretur certa quantitas in proceſſu, probaretur tamen intereſſe: vt quia teſtes deponerent quod actoris intereſſet. Sed interrogati de quantitate intereſſe, dixerunt ſe ignorare. Nam hoc caſu, licet per actorem nõ ſit probata certa quantitas intereſſe: tamen iudex non debet abſoluere reum: ſed vt certam ferat ſententiam, poteſt ſe informare ex officio de quantitate intereſſe, vel duobus committere, vel alios teſtes examinare ad certificandum ipſum intereſſe, ſecundum quod no. Bart.in l.ſi quod ex Pamphila.ff.de leg.2.& in l.ſem per.§.in hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.& in l.1. in fi.C.de ſententijs quæ pro eo quod intereſt, profere. & per Barto. & Bald. in l.ſi traditio. C. de act. emp. & per Dominum meum in cap. cauſam. infra de reſtitut. vbi dicit quod malè facit iudex abſoluendo reum, quia certa quantitas intereſſe non ſit probata: ſi modo, vt dixi, probatum ſit intereſſe. Et ſi fortè propter aliquam cauſam impeditiuam, vt puta, propter periculum peremptionis inſtantiæ iudex non poſſet aliam ſumere declarationem: dico quòd etiam non debet reum abſoluere. Sed debebit condemnare inſid, quod intereſt probandum in executione,argum.prædictorum iurium.facit c.auditis.ſupra de procur. vbi probatur,quòd quãdoque quantitas eſt incerta: & tamen fertur certa ſententia: ſed non mandatur executioni, donec fuerit certificata. Et ad prædicta vide quæ no. Barto. & Bald.in l.2.C. de reſcin.vend. & Bal. in l.fin.C.de iure dominij imperando. Et idem dicendum arbitror de fructibus, reditibus, prouentibus, & ſimilibus, ſi probarentur: ſed non probaretur certa quantitas,licet In noc. videatur hic aliter ſentire. dicit enim,quòd nõ valet ſententia, condemno te ad fructus talis fundi. niſi in actis appareat de certa quantitate. Sed poteſt intelligi dictum Innocen. quando non eſſet probatum fructus fore perceptos. aliàs verior mihi videtur præcedens opin. vel ſaltem iudex non deberet ſimpliciter abſoluere: ſed reſeruare actori ius iterum agendi ad intereſſe, & ad fructus, & ſimilia. Et prædicta etiam arbitror procedere in libello,quo peterentur damna: vtilius tamen arbitror quòd ex primatur certa quãtitas in libello intereſſe fructuũ, aut ſimilium. & ad illa petat actor condemnari ad-
a uerſarium: & ad plus & minus, [a] ſecundum quod probabitur. Et prædicta perpetuo notabis, quia ſunt valde vtilia & quotidiana: & ſæpe ſæpius ita practicari feci.

24 ¶ † Septimò infertur, quòd in petitione expenſarum litis, admittitur libellus incertus, de qua materia dic, vt latiſsimè dixi in cap. calumniam. infra de pœnis. maximè in 9.princ. articu. verſicu. nũnc
b verò videndum. [b]

25 ¶ † Octauò infertur, ꝙ procedit libellus in quo aliquid petiſ, & adiũgitur hæc clauſula, & plus, &c. vel vltra, &c. verbi gratia, ad fructus receptos, vel pẽſiones tribus annis & vltra: vel ad tot fructus,ſeu tantum quantitatis intereſſe, dãi,& vltra: ſeu plus, quã, licet iſta dictio,& vltra,ſeu clauſula,& plus,&c. contineant incertitudinem: tamen libellus videtur procedere,vt eſt tex.in c.literæ.inf.de dilat.quod eſt verum, ſi pars non opponeret: ſecus ſi opponeret, quia tunc tenetur actor declarare, ſecundum quod ſtatim dicam in verſicu.prima dubitatio. & ſequen. Aduerte tamen: quia Barto.in l.actione. ff.de furt. dicit, quòd quando petitur quid certum,& additur talis clauſula, & plus, &c. hæc clauſula nihil operatur: niſi poſtea probetur aliquid certum. per l.cum furti. ff.de in li.iuran.

26 ¶ † Nonò infertur,quòd quando reſcriptum poteſt dari incertum, admittitur etiã libellus incertus ſecundum Hoſt.in c.cum ſuper. inf.de conceſ.præben. per illum tex. ſecundum vnum intellectum. Nam cum poſsit concedi reſcriptum ad præbendam primò,vel proximè vacaturã, & ſic ad futurũ, quod quidem eſt de ſui natura incertum: & licet certum ſit vnam præbendam vacaturam: tamen incertum eſt de qua, ſi tamen reſcriptum ſit ita conceſſum,ad mittitur libellus incertus, in quo petitur præbenda primo vacatura,vt d.c.cum ſuper.

27 ¶ † Decimò infertur magis generaliter,quòd vbicunque poteſt peti ius de futuro, & illud deduci in libello: procedit libellus incertus, & ratio eſt, propter incertitudinem: quia omne futurum de ſui natura eſt incertum, vt l.1. C.qui accuſa. non poſſunt, & l.1.§.huius autem. ff.ne quid in loco publico. Inſtitu.de verb.obl.§.cõditiones.in l.antiqui. ff.ſi pars hæreditatis petatur,& in l.ſed & ſi reſtituatur. §.fi.ff. de iud. Et an & quando poſsit agi pro iure de futuro.no.in c.in noſtra,inf.de ſepul. & in c.Prælatus.de homi.lib.6. & in c.auditis. ſupra de procu. & plenè per Barto. & Legiſtas in l.1. C. de ſenten. quæ ſine certa quantitate.cum ſim.

28 ¶ † Vndecimo infertur, ꝙ procedit libellus incertus in reuocatione attentatorum. licet enim in libello petantur reuocari generaliter attentata, vel ſimpliciter quicquid attentatum eſt: tamẽ procedit, ſecundum no.per Inno.& Doct.in c.dilatę. 1.de exce. & in c.conſuluit.el 2.& ibi per Do.meum,vbi etiam tetigi. inf.de appellationib. Et ratio eſt: quia petitio reuocationis illorum attẽtatorum habet ſe per modum cuiuſdam acceſſorij ad negotium principale, & ideo libellus generalis admittitur per ea quę ſuperius dicta ſunt: maximè in prin.iſtius 5.q.prin.in 1. & 2.membro prin. & ita conſuluit Old.conſi.206.

29 ¶ † Duodecimò infertur, ꝙ admittitur libellus incertus quando inſurgit probabile dubium, vel in iure vel in facto: etiã proprio,ſi probabilis eſt ignoc rantia facti proprij, [c] vt puta ſi agẽdum de facto valde remoto, & longinquo, & intricato. argumento no.

ADDITIONES.

a ¶ *An autem hæc clauſula, plus vel minus, aliquid operetur, vide Iaſ. in §. curare, de act. & inibi quid de intereſſe, circa fin.§.latè poſt Doct.in l.Stipulationes. in fi.q.ff. de verborum oblig.& Bald.in l.Publ.§.Titius. ff. de poſ.*

b ¶ *Et per Iaſ. in d.§.curare. & in l.properandum.§.ſin autem. de iud.C.*

c ¶ *An & quando in facto proprio admittatur ignorantia, & dicatur probabilis, vide latè Alexand. & moder. in l.ſi res, in princ. ff. de legat. 1.*

no. in c. ab excommunicato. supra de rescript. & no. per Gl. in c. 3. inf. de prob. faciunt & no. in l. peregrè. ff. de acquir. poss. facit etiam singulare d. Dy. in l. statulib. si rationem. ff. de statulibe. quod refert & sequitur Ang. & Io. de Imo. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. vbi dicit quòd propter factum multum intricatum ille qui timet de captura ad eam fugiendam potest offerre etiam vnum solum denarium, & in eo præstare fideiussorem. quod perpetuo memorię cõmendabis, & hoc potissimum procedit si actor iurare se non posse certificare. facit q̃ no. Spec. eo. tit. §. iuxta. ver. quid si in præmissis. vbi dicit q̃ si actor dubitat de colore vel pondere, succurritur ei si iurat se nescire colorem, vel pondus, per l. in actione. §. 1. ff. de furt. & l. 1. §. si quis argentum. ff. depositi, & fuit no. Innoc. in c. certificari. inf. de sepult. Et si tu dicere, quid prodest hoc iuramentum: cum iudex certam debet ferre sententiam, vt sæpius dictum est. respondeo secundum Specul. ad hoc vt reus li. contestetur. Nam sine libello non teneretur reus respondere, vt in c. præced. & in authen. offeratur. de li. con testa. & in processu poterit declarare, seu exprimere certum pondus vel colorem. subdit tamẽ quòd quidam dicunt talem libellum nõ esse admittendum, etiam si velit iurare se nescire colorem vel pondus: nisi illud exprimatur. & ad §. si quis argentũ. respondent, quòd ibi non dubitabatur de pondere, sed de ponderis æstimatione. & hoc latius prosequitur Ro fred. titu. 23. vbi tractat de actione speciali. versi. sed licet dixerim. Ego arbitror quòd vbi actor posset faciliter certificari, verior sit secunda opinio. aliàs procedat prima opinio. & in hoc videtur multũ operari iuramẽtum suum ratione incertitudinis, seu dubietatis consistentis in intellectu: ad quod probandum admittitur iuramentum, ad quod vide Glo. & quamplurima iura quæ allegaui in cap. significasti. el 1. de homicid.

30 ¶ A. B. † Decimotertiò admittitur libellus incertus super his quæ non subijciuntur necessitati probandi, sed statur iuramento petentis: puta si petitur ratione violentiæ, secundum dispositionem cap. fi. quod met. cau. & l. si quando. C. vnde vi. quia super his non habet reus deliberare nisi super violentia, cum de reliquis stetur iuramento actoris: vnde generalitas illa, circa res vel æstimationem non habet vitiare, secundum Innocent. in cap. 2. de ordi. cog. Sed Anto. ibi reprobat, mouetur: quia licet stetur iuramento partis de rebus amis. potest tamen probari contra. argum. c. continebatur. de despon. impub. iuncto c. proposuisti. de proba. facit l. admonendi. & quod ibi no. de iureiur. vnde saltẽ hac ratione, vt posset se defendere, deberet fieri declaratio, secundum Dominum Antonium. Sed Dominus meus ibi dicit, quòd opinio Innocent. potest defensari: quia tempore iuramenti poterit certificari, & sic tunc poterit probare contrariũ: vnde satis est quòd dicat in princip. quòd talis commiserit violentiam, secundum Do. meum. Sed circa prędicta subijcienda sunt quædam dubia declaratione necessaria.

31 ¶ † Primum dubium est, utrum in prædictis casibus libellus incertus propter prædictas rationes sit admittendus, etiam si pars opponeret. ¶ Sol. Dic quòd sic, quando sumus in casibus in quibus non esset in potestate ipsius actoris declarationem facere. quod de facili potest ex superioribus colligi.

¶ Secundum dubium est, quid si actor posset specificare, & declarare, sed tamen facit libellum incertum, contra quem pars non opponit, vnde dubitatur an libellus procedat si postea ex probationib. certificetur. ¶ Sol. Dic quòd sic, arg. tex. nostri. facit cap. sequens. & quod ibi no. & quod dicam infra eodem, art. 3. in 10. quæstio. princip. & ista est communis opin. Docto. hic, quæ optimè probatur in l. fin. C. de ann. except. & ibi doct. ibi Ang. concludit quòd tenet processus super libello incerto si nõ opponatur. alleg. cap. cum dilectus. infra de ordi. cog. vbi etiam hoc tenent Doct. & c. cum Vintonienſis. cum Glo. supra de elect. tenent Doct. maximè Pau. de Cast. in l. edita. C. de eden. & Innoc. in c. cum super. de concess. prębend. in Glo. magna. circa fin. & ibi etiam Io. de Imo. per d. l. fin. & l. 2. C. de senten. quæ sine certa quanti. & l. cum putarem. ff. fam. er. Glo. tamen in l. si in rem. ff. de rei vend. & clarius Iacob. Bu. tenent quòd processus sit nullus, sed communiter [a] reprobatur: & cõmunem opin. tenuit Franc. Accur. quã refert & sequitur Bal. in d. l. si in rem. allegat no. per Spec. in ti. de offi. omn. iud. §. deseruit. versic. quid si libellus. facit de constit. de elect. vide quod dicam infra in 18. prin. artic. & in c. seq. in 32. artic. princip.

32 ¶ † Tertiò dubitatur, quid si pars nõ opponit de ineptitudine seu incertitudine: vtrum iudex ex officio possit cogere actorem ad declarandum. & uidetur dicendum quòd non: quia hoc videtur respice re priuatum commodum. ¶ Sol. Dom. Ant. hic, & Io. de Imo. & moderniores tenent contrarium, q̃ possit: quia hoc concernit etiam fauorem iudicis, vt certam possit ferre sententiam. facit quod no. in c. causam, supra de iud. & in c. 1. de elec. li. 6. Et quod dicimus de inepto libello, quòd iudex potest ipsum dẽtibus lacerare, vt no. Gl. in l. 1. ff. de officio assesso. de quo dicam latius infra eod. artic. 16. & in cap. sequenti, artic. 28.

33 ¶ † Quartò dubitatur qualiter reus debeat opponere de incertitudine. ¶ Sol. Videtur dicẽdum q̃ specificè debet opponere quòd libellus sit incertus, & quòd fiat declaratio. facit tex. noster, & quod no. in l. Titię textores. ff. de leg. 1. cum si. quia sicut actor debet apertè agere: ita excipiens apertè excipere. Sed Doct. in cap. seq. in simili instruunt, quòd excipiens debet esse cautus quantum potest, ne exprimat articulatè vitia libelli, ne fortè actorem instruat super illis, sed simpliciter excipiat nõ esse procedendum super tali libello, vel talem libellum non esse admittendum, nec tũc iudex debet dicere libellum esse declarãdum, sed secundum propositam excep. pronunciare procedendum non esse. & idem tenet Spec. eod. ti. §. fi. ver. cautus etiam sis. vbi concludit quòd reus debet excipere, non teneor respondere.

non

ADDITIO.

a ¶ *Communis opinio est, quòd teneat processus, licèt libellus sit generalis & incertus. vide Docto. maximè mod. in l. edita. C. de eden. & adde quòd iudex potest ex officio cogere partem actricem reo nõ petente, vt clarior reddatur libellus, vt per doctr. Iaſ. in l. age. in fi. C. de transact.*

non autẽ debet petere libellum declarari: quia iam instrueret aduersarium, & adde quod latius dicam infra eod. artic. 18.

¶ Quintò dubitatur, si petitur declaratio eo casu quo actor tenetur declarare, & actor non declaret: quid agendum sit. ¶ Sol. Dic secundum Specu. eod. titu. §. iuxta. versi. fin. quòd non respondebitur libello, donec libellus declararetur, argu. tex. nostri. & 2. quæstio. 8. libellorum. supra de iudi. cap. examinata. & si actor perseueraret, absoluitur reus, vt l. Arianus. ff. de act. & oblig. & infra de proba. c. ex literis, secundum Spec. in d. §. iuxta. versi. quòd si actor. quod intellige ab obseruatione iudicij, si lis non est contest. Sed post li. contest. si actor in prosecutione certificasset petitionem suam pro eo deberet sequi sententia. Si vero non certificasset, nec in substantia nec in quantitate, procedit dictum Spec. vt colligitur ex his quę superius dicta sunt. & adde quę dicam infra, art. 32.

¶ Sextò dubitatur, quid si pars petit quòd actor debeat declarare libellum incertum, sed actor non declaret, nec compellit iudicem, sed procedit. ¶ Sol. Dic quòd debet appellare, vt est tex. hic. de quo dic vt latius dicam infra, in c. seq. ar. 28.

¶ Septimò dubitatur, quis sit istius declarationis effectus, an dentur nouæ dilationes. ¶ Sol. Dic vt dicam in cap. seq. artic. 27. Ex his habes expeditum quartum membrum principale, de iudicijs seu actionibus singularibus.

¶ Circa quartum mẽbrum principale istius 5. q. principalis, de iudicijs communibus non est necesse insistendum: quia aut in iudicio cõmuni venit quid vniuersale, aut quid generale, aut quid particulare. vnde secundum contingentiam rei petitæ seu deductæ ad iudicium cõmune, dicendum est secundum ea quæ dicta sunt in primo, secundo, & tertio superioribus membris, & propter hanc causam arbitror quòd Glo. iuris Canonici & Ciuilis, & communiter ibi in materia nostra non fecerint diuersum membrum de iudicijs communibus. Et adde quæ dicam infra eo. artic. q. 20.

34 ¶ † Circa sextam princ. quæst. vtrum in libello sit necessaria narratio, & qualis. ¶ Sol. Dic quòd debet esse certa & clara, vt patet ex his quæ dicta sunt in præced. quæstio. & debet esse apta ex qua resultet causa & conclusio ad intẽtionem agentis: & breuis continens necessaria & non superflua: quia melius est pauca vtiliter narrare, quàm multis inutilibus hominum aures prægrauare, vt in l. tanta. §. contrariũ. C. de vete. iure enucle. supra de æta. & qualit. c. cum sit. graue enim est probare, & ad onera probandum venire, vt in l. is qui destinauit. ff. de rei vend. & probari debent quæ in libello offeruntur. C. de probat. l. actor, canonizata. 6. quest. vlt. & infra de causa pos. & proprie. c. cum Ecclesia. prope fin. C. de eden. in l. qui accusare. cum sim. secundum Specu. eodem tit. §. fin. versicu. & in summa. & fuit hæc doctrina Bonaguidæ de Are. vt ibi dicit Ioan. Andr. in addit. Narrare igitur debet necessaria & vtilia, quæ videlicet probata suam iuuent intentionem. supra de iudicijs. examinata. & cum ex facto ius oriatur, vt in l. si ex plagis. §. in crimi. ff. ad leg. Aquil. & in l. 1. C. de impo. luc. descri. & no. in l. vt responsum. C. de transaction. ideo quacunque actione agatur, debet talis narratio fieri in libello, vt ex ea resultet ius agendi. cautè tamen agit actor, si in libello ponat verba generalia, vt in processu habeat plures vias & diuerticula plura ad suam intentionem fulciendam, vt puta si dicat, peto talem electionem tanquàm minus canonicè factam cassari: super hac enim generalitate cum plura veniant impedimenta poterit sequi quod voluerit. facit supra de supplen. neg. prælat. cap. fin. quamuis enim ex narratione plura resultent iura & causæ, fortè aduersarius non exiget electionem, nec causæ specificationem, nec actor dicere tenetur nisi exigatur. ff. de iureiuran. in l. iusiurandum, & de operis noui nuncia. in l. de pupillo. §. qui opus nouum. & Specul. eodem titu. §. fin. versi. penult. & fin. Vtile est igitur exprimere talia quæ sint apta concludere omnem modum agẽdi, quamuis postea sufficiat tale quid probare, quod concludat ad alterum de remedijs propositis sibi competentibus, secũdum Lapum, allegat l. secundam, & l. quintam: & si plura narrantur, debet accipi illud super quo libellus concludit, & sufficit illud verum esse, secundum Lap. alleg. 55. per l. 1. ff. de eden. & ff. de suspe. tuto. in l. hæ enim. facit quod dicam infra in 12. quæstio. princ. istius artic. vbi dicam, quòd libellus magis consideratur circa modum concludendi, quàm narrandi: nec tenetur libellans in narratione allegare aliquam defensionem reo competentem, secundum Innocen. in cap. cum Bertoldus. infra de reiudi. quamuis allegando non vitietur, in cap. 1. de concessio. præben. lib. 6. Et aduerte, quòd cautus sit actor, qui aliquid narrat, quòd sit de intentione aduersarij, vt non affirmatiuè, nec simpli-
a citer illud narret, sed cum adiuncto, [a] videlicet qui dicit vel asserit se hæredem, procuratorem, prælatum, &c. facit quod no. in l. cognitio. ff. de lib. causa. ne aliàs simpliciter narratum videatur fateri, vt in l. cum precum. C. de lib. cau. A. B. Et no. quòd non vitiatur libellus, licet narratio sequatur conclusionem, vt in cap. per tuas, infra de condi. appos. & ibi no. Ma.

35 ¶ † Circa septimam princ. quæst. an requiratur expressio qualitatis, & qualis. Sol. Bal. in l. edita. C. de eden. in 6. quæst. princ. arguit pro & contra, & distinguit. tangit etiam in repet. d. l. edita, versicu. circa sextum. sed ego arbitror aliter, & latius distinguẽdum, quòd aut loquimur de qualitate iudicis, & dic vt dixi in 2. quæstio. princ. istius artic. aut de qualitate actoris, & dicendum, vt dixi in 3. quæst. prin. Aduerte tamen: quia si esset aliqua qualitas in actore, quæ alteraret formam procedendi, vel pœnam in conuento: puta, quia actor esset ciuis, vel officialis, vel quid simile: talis qualitas esset exprimenda, si actor intenderet consequi priuilegium illius qualitatis. ad quod vide quod latè dixi c. qualiter. el 2. infra de accu. in 11. art. q. 41. 23. & 29. Et adde hic ea quæ dixi supra in 3. quæstio. istius artic. aut de

quali-

ADDITIO.

a ¶ *Qui aliquid simpliciter narrat in libello, quòd sit in fauorẽ conuenti, videtur illud confiteri, & ideo solet addi, vt asseritur l. cum precum. C. de liber. causa. adde Alexand. in l. edita. in primo no. de eden. facit tex. in l. conditioni. C. de institut. & substit.*

qualitate aduersarij conuenti, & dicendum, vt dixi in 4.q.princip.adde tamen, quòd si in reo esset talis qualitas quæ alteraret formam procedendi, vel maiorem pœnam in eo: vt quia forensis, fœmina, aut filius, &c. Vel quia de magnatibus, aut nobilibus, &c. & similiter ad prædictam intentionem talis qualitas est exprimenda, ad quod vide quod dixi in d.c.qualiter. in quæstionibus prædictis. Et hæc adde ad ea quæ dixi in 4.quæst.princ. aut loquimur de qualitate rei petitæ & subdistingue, quod aut loquimur de qualitate demonstratiua substãtiæ ipsius rei quæ petitur, & dic vt dixi in 5.q.princ. aut de qualitate qualificatiua eius ad quod agitur: Et dic ꝙ aut qualitas deducitur tacitè cum ipsa re seu facto, & sufficit, vt l.1.C.de fica. & in l.si non conuicij. C.de iniur. in c. cum dilecti. infra de accus. & in l.nec exemplum. C. de fal. & ibi per Cyn. hic intelligo, nisi expressio omnino exigeretur pro forma, vt dixi in 5.quæstio. in quarto membro. vers. debet igitur res quæ petitur. Aut non deducitur cum ipso facto, vel re, vel alio modo: & tũc aut est qualitas quæ dat esse rei, & quia est potius substãtia, quam qualitas, vt c.tua. de spon. & ibi dixi post Dom. Anto. & Dom.me. non est dubium quod libellus non procederet, nisi exprimeretur talis qualitas. facit quod statim dixi. vnde debet talis qualitas inductiua substantiæ exprimi in libello, & ideo si ago cõtra te, quia surripuisti mihi rem, non procedit libellus: quia non allegatur factum ex quo concludatur, vel præsumatur furtum, vt patet ex no. in l.sub prætextu. C. de transact. nec est admittendus iste libellus vt generalis: quia de crimine agitur. ff. de dolo l.item exigi. ff. de iniur. in l.prætor edixit, secundum Bald. in d.6.quæstio. quæ tamen verba sunt satis inepta. Concludetamen quòd qualitas substantifica est exprimenda, & si nõ est expressa, si postea exprimeretur, & narratio libelli, seu conclusio non extenderet delictum substantificatũ per qualitatem quæ postea adderetur vel probaretur, talis additio qualitatis induceret nouũ libel. per l.ius ciuile. ff. de iust. & iu. ad quod vide quod dicam inf. articu.25. & sequen. Aut est qualitas quæ alteratur, & sic propriè potest dici qualitas, id est, quid accidentale: & dic ꝙ aut sunt qualitates quæ alterant factum vel id ad quod agitur, vt in delictis, qualitas scientiæ, loci, temporis, causæ, rixæ, generis armorũ, modi percutiendi, vt ammenationis vel vibrationis, & euentus: quæ omnia vel de sui natura aggrauant & minuunt delictum: vel quandoque ex iure positiuo, secũdum quod latissimè dixi in cap. licet. infra de pœnis. & quantum ad materiam cõceptionis libelli in cap.qualiter. el 2.infra de accusa. in 11. princ.artic. & de qualitate scientiæ, habes ibi.quæst. 47. & 48. de loco & tempore, quæst. 36.37.42.44.45. 50. & sequen. & aliquid dicam infra in 8. quæstio. princ. de genere armorum ibi. quæstio. 46. de modo percutiendi & ammenationis, quæst. 43.49. & 56. de euentu, q.57. & latius in d.c.licet. prope fin. omnes ergo qualitates huiusmodi, quę habent alterare naturam actus vel modum procedendi aut pœnã, sunt exprimendæ in libello: vel similiter ante li. contest. deducendæ. Nam post li. contest. non possunt edi: quia super ea actione, seu re, non est lis contesta. & ideo ex illa qualitate omissa non posset sequi condemnatio. ad quod vide quod dicam infra eod.ca. artic.25. & sequen. & vide Bald. qui singulariter dicit post Guil. in l.sed ex dolo. §. in hac. ff. de dolo, ꝙ si quis accusauit aliquẽ de percussione facta in collo, & probauit percussionem factam in capite, non debet sequi condemnatio. dixi latius in d. artic.11. quæstio.57. Et aduerte: quia si probata sit qualitas quę non fuit deducta in libello debet sequi cõdemnatio: non tanquam de maleficio qualificato, sed tanquam de simplici: quia probatio illius qualitatis quæ non concluditur in libello, & sic in processu nihil operatur ad absolutionem, vt in l.si quis liber. ff. de petitio. hered. vnde si actum est de homicidio[a] & probatum sit parricidium: licet non possit sequi cõdemnatio de parricidio, ad quod nõ est actum: tamen non debet sequi absolutio ab homicidio ipsius: quia omne parricidium est homicidiũ. ita concludit Bald. in l.edita. C. de eden. in 6.quæst. princ. versi. sed quid si probatæ. In ciuili verò causa si probata esset qualitas non deducta in libello quæ alteraret actionem seu petitionem deberet sequi absolutoria, secundum formã l.Ieuius. ff. de pact. dota. Si verò in libello esset deducta aliqua qualitas, & non esset probata: vtrum debeat sequi condemnatio: quia non est materia nostra, omitto. vide Bald. in l. edita. in 6.quęstio. princip. versic. sed quid econtra. & vide quam plurimas remissiones quas dedi in cap. conquestus. supra de foro competen. dicam forte latius in titu. de probatio. vbi melius conuenit. Et quid si pro homicidio de die commisso debeat amputari manus ex forma statuti. Sed pro commisso de nocte debeat amputari caput, vel ambę manus, & actum est pro homicidio de nocte commisso: nec est probata qualitas noctis. Bal. in d.l. edita. versi. sed quid si statutum, concludit quòd talis non potest condemnari: etiam ad imputationem manus, quia est alia species delicti, nisi ante litis contestationem illa qualitas fuisset detracta de libello. Sed circa prędicta oritur notabilis dubitatio: quid si accusator dixit: quare peto ipsum condemnari de omnib. & singulis supradictis, an per hoc videatur cumulare simplex maleficium & qualificatum? Sol. Dicit Bal. in d.l. edita. in 6.quęstio. versi. quid si accusator, quòd impossibile est quòd qualificatũ inhęreat simplici, & ꝙ illud sit simplex. ff. de condi. & demonstra. in l.si Titia non nupserit. & sic sentit quòd etiam debet sequi absolutio. & facit quod statim dicam in versicu. sequen. sed dubium est vtrum videatur agere de maleficio simplici, & qualitate diuersa. respondet Bald. ibi quòd non: quia de sola qualitate non potest agi per se, vt in l.in delictis. §. si detracta. ff. de noxalib. vnde concludit, quod dicta clausula, de omnibus & singulis supradictis, nihil importat: sed tantum vnum maleficium deducitur numero. argum. l.fin. ff. ad Trebel. & l. si pluribus. ff. de leg.2. & l.hoc argum. ff. de hęre. insti. Et prędicta sunt notabilia, quia vtilia, secundum Bald. & adde quę dicam in seq. quæst.

¶ † Circa

a

ADDITIO.

¶ *Si agitur de homicidio, & probatur parricidium, an procedat libellus, & idem si accuso de adulterio, & probo de stupro. vide Ioan. de Ana. in cap. qualiter. 2. in fi. infra de accusa.*

36 ¶ † Circa 8.prin.quæst. vtrũ locus & tempus sint exprimendi in libello. Sol. Spec. eo.ti. §. qui libellus. ver. item locum. dic quòd libellus debet continere locum, vbi actum vel cõtractum est, vt l.forma. ff. de censibus. 2.q.6. in cap. libellorum. sed hoc nõ est apud multos in vsu, secundum Spec. tu verò distingue ꝙ aut loquimur in causa ciuili, aut in causa criminali. primo casu communis conclusio Docto. est quòd locus & tempus nõ sint necessario exprimendi. hoc tenent Inno. & Io. Andr. & Doct. in c. Abbate sanè. de re iudi. lib.6. prope fi. Et probatur in l. edita. C. de eden. & ibi etiam hoc tenent Bal. in rep. vers.7. opponitur. per l. cum tabernam. §. idem quæsijt. ff. de pigno. Et etiam idem tenet ibi in lectura, & Bart. in l. an eadem. §. actiones. ff. de except. rei iudic. facit tex. in l. testium. C. de testibus. & tenẽt quidam moderniores in c. præced. istud tamẽ quòd tempus & locus non sint regulariter exprimendi, recipit plures fallentias.

37 ¶ † Primò ergo fallit, si ex forma statuti expressio loci & temporis requireretur. faciunt quæ dixi supra in 5.prin.art. in 4.membro.

38 ¶ † Secundò fallit, si de crimine accusaretur mulier:[a] quia tunc debent exprimi circunstantiæ, & locus & tempus, sicut in libello accusatorio, vt in l. libellorum. ff. de accu. canonizata. 2.q.8. libellorum. & hoc tenet glo. in l. item exigit. de dolo. & Innoc. in c. si. infra de pur. cano. Dom. Ant. in c. præced. & Domini de Rota decis. 43. & est tex. valde notab. in cauæ. supra de proc. & hoc no. ibi Dom. Anto. Dom. me. & Ioan. de Imo. per quem tex. hoc tenet Barto. in l. 1. §. interdictum. ff. vti pos. quod tamen limitat ibi Barto. si in huiusmodi libello ciuili ex crimine actor concluderet dolum aduersarij: quia tunc debent inseri locus & tempus, ne in tãto crimine acto ri vagari liceat, vt in l. prætor edixit. in princ. ff. de in iur. & l. itaque. ff. de dolo. & probatur expresse in l. 1. §. rectissimè. & §. vbi autem. ff. de vi, & vi arma. in quibus patet quòd in interdicto vnde vi, debent inseri locus & tempus. Secus si dolus aduersarij nõ arguitur, quia tunc nõ est necesse. & idem tenet Bar. in d.l. an eadem. §. actiones. Et idem in effectu vult in dicta l. prætor edixit. vbi concludit quòd aut agitur aliqua actione quæ infamat: Et debent inseri, vt ibi, & d.l. item exigit. quod intelligit siue infamet de iure, siue de facto. facit etiam: quia etiam in exceptionibus continentibus delictum debent inseri locus & tempus, secundum Barto. in d.l. prætor, & in l.1. ff. de except. per cap. præsentium. de testi. lib.6. & tenent Domini de Rota, decisio. 356. & Bald. in d.l. item exigit, & Ange. in d.l. prætor edixit. tamen tales exceptiones non infamant de iure, vt videbimus in cap. cum dilectus. infra de ordi. cogn. secus si actio sit ciuilis, quæ nullo modo infamet. & ita dicit quòd obseruat consuetudo. tenet etiam Bald. in d. l. edita. in 8.op. vbi dicit quòd in omnibus famosis actionibus reo petenti debent exprimi locus & tempus. Aduerte tamen: quia Roffredus quando format libellum super actione iniuriarum, non ponit locum aut tempus. nec etiam Spec. in ti. de damno dato. sed tamen Spec. eod. ti. §. iuxta, vers. item si agitur de crimine. dicit quòd si de crimine agitur ciuiliter debet exprimi qualitas iniuriæ.

39 ¶ † Tertiò fallit etiam in causa merè ciuili, quando iudex certis ex causis petit fieri expressionem loci & tempotis. arg. c. cum Ioan. inf. de fide instr. & Instit. de actio. §. curare, secundum Inno. in c. Abba. de re iud. lib.6. in glo. pen. & Bald. in repe. l. edita. C. de eden. in fi. 8. oppositionis. faciunt no. per Bart. in l. is qui reus. ff. de publ. iud.

40 ¶ † Quartò fallit, si reus peteret declarationem loci & temporis ad exceptiones & defensiones suas proponendas: vtputa si petit declarari tempus ratione interesse, præscriptionis, aut alterius interesse, tenet Bald. in l. edita. vers. quæritur incidenter. in lectura, sub 5.q.princ. per illam l. & l. non est nouum. & l. fin. C. de eden. & Bald. in repe. d.l. in fi. 8. oppo. vbi dicit quòd si reus petat fieri specificationem loci & temporis, debet fieri, per no. per Inno. & Host. in cap. fin. infra de pur. cano. facit quod no. Barto. in d.l. is qui reus.

41 ¶ † Quintò fallit generaliter, vbicunque interest rei ꝙ opponatur locus, seu quando ipsius omisio reo esset nociua, vt puta in actione arbitraria propter locum, & ideo qui in vno ex locis alternatiuè positis absolutionem, vel etiam ex pluribus locis in altero peteret, & electio esset debitoris, debet alterius loci facere mentionem, vt l.3. §. fi. ff. de eo quod certo loco. & ibi doct. Et idem si ageret in alio loco quàm destinato solutioni. ad quod vide quod latè dixi in c. dilecti. supra de foro comp. in 2. prin. artic. maximè in 2. quęstio. quod potest intelligi maximè in alio scilicet, idoneo, secundum glo. in l. 1. de eo quod certo loco, vel in alio, scilicet, quocunque loco præstando interesse, secundum Nic. Mat. & Bart. pro qua opinionum declaratione vide quæ late dixi in d.c. dilecti. in 2.ar.q.4. si tamen non poneretur locus in libello non vitiaretur processus, sed bene posset reus petere quòd ponatur, argu. l. fin. C. de anna. except. Sed circa prædicta dubitatur, quid si fumus in casibus in quibus debet fieri expresio loci & tẽporis in libello, & non fuit facta, vtrum si pars non opponat teneat processus. Sol. In ciuilibus videtur dicendum ꝙ sic, per ea quæ statim dixi. sed in causa criminali, vide quæ latè dixi in c. qualiter. el 2. inf. de acc. in 11. princ. artic. q.36. in fi. Aduerte tamen: quia licet in libello quo ad ipsius formam regulariter non sit necessaria expresio loci & temporis: tamen quãquam exigitur probatio, saltem respectu temporis in prosecutione: per quod tempus cõcludatur, per ipsum probetur contractum ante li. contest. fuisse celebratum: non tamen est necessarium probare determinatum tempus, sed solum quod actus vel contractus vigore cuius agitur precesserit li. contest. vt no. per Ioan. And. in c. Abbate. in glo. super verbo, temporis, & seque. de re iud. lib.6. & videas per eum & per do. Domi. quia non est principalis materia nostra. & Bald. in d.l. edita. in 5.quęst. ver. quæritur incidenter, faciendo tamen differentiam inter actionem personalem & realem, vt traditur per Doct. in dictis locis, de quo aliquid dicam in c. seq. 34. princ. artic.

¶ Postremo

ADDITIO.

a ¶ *Similiter si ciuiliter accusetur de adulterio debet inseri locus: at si criminaliter ageretur, vide post Abb. in cap. tuæ. in notab. pen. vide Ro. consil. 191.*

¶ Poſtremo quo ad hanc 8. q. vide glo. in verbo, aſſociari. in auth. offeratur. C. de lit. conteſta. quæ dicit quòd actor in libelli initio debet ſcribere annos Domini, per tex. in corpore vnde ſumitur dicta authen. quod tamen hodie non ſeruatur, ſed ſcribitur terminus ad reſpondendum. tu vide quod dicam infra in 14. princ. artic.

42 ¶ † Circa 9. quæſt. princip. vtrum aliæ circunſtantiæ ſint neceſſariò exprimendæ in libello. Sol. Dic quòd non, niſi ille de quibus ſupra dictum eſt, & quod ſtatim de cauſa dicetur in ſequ. qó. facit quod no. Bartol. in l. præſes. ff. de pœnis. quinimò non eſt neceſſe quòd exprimantur perſonæ acceſſoriæ, licet pro ſuo intereſſe poſſint comparere, vt l. ſi ſuſpecta. ff. de inoff. teſta. & in cap. veniens. infra, de teſti. cum ſimil. tradit Bald. in l. edita. C. de eden. in 8. q. verſic. perſonæ verò.

43 ¶ † Circa decimam principalem quæſt. an actio ſit in libello exprimenda. Sol. Glo. hic diſtinguit quod aut agitur actione reali, & non eſt neceſſariò exprimenda, quia cauſa intelligitur expreſſa eo ipſo quòd ponit rei vẽdicationem: aut agitur perſonali, & cauſa eſt exprimẽda, ſecundùm glo. ſed quia iſta materia eſt aliqualiter difficilis & intricata, ideo pro clariori ipſius doctrina proſequar infraſcriptas quęſtiones.

¶ Primò ad intellectum materiæ & infraſcriptarum quæſtionum quæram, vtrum ſit differentia inter actum ſeu cõtractum, obligationẽ & actionem, & qualiter ſe habeant adinuicem.

¶ Secundò, quid ſit cauſa.

¶ Tertiò, quotuplex ſit cauſa.

¶ Quartò, an cauſa ſit exprimenda in libello, & quando, ſeu in quibus actionibus vel iudicijs.

¶ Quintò, quare requiratur expreſsio cauſæ in libello.

¶ Sextò, an vna vel plures cauſæ exprimi poſsint vel requirantur in libello.

¶ Septimò, quæ cauſa ſit exprimenda in libello, & qualiter.

¶ Octauò, quid ſi cauſa expreſſa non eſt apta, vel ex pluribus expreſsis aliqua ſit inepta.

¶ Nonò, quid ſi cauſa expreſſa non eſt vera, vel non probatur.

¶ Decimò, quid agere debet reus ſi cauſa non eſt expreſſa, vel eſt expreſſa, ſed non legitima, qualiter cautè debet excipere.

44 ¶ † Primò igitur quæro, vtrum inter actũ, geſtum ſeu contractum, obligationem & actionem ſit differentia, & qualiter ſe inuicem habeant & oriantur. Sol. Dic, quòd quatuor ſunt, quorum vnum non alterum, videlicet factum, geſtum ſeu cõtractus, obligatio, actio, & exactio. Primò enim in eſſe deducitur contractus, aut quaſi contractus, delictum, aut quaſi delictum. ex quibus quatuor, vel altero eorũ oriuntur obligationes, vt eſt tex. in l. 1. in princ. ff. de actio. & obli. licet quidam etiam velint quod etiam ex alijs varijs figuris cauſarum obligationes oriãtur, vt dicit tex. in d. l. 1. Sed ſecundùm vnam opin. glo. ibi, quam ſequuntur Dyn. & Bar. & videtur verior, vt latè dixi, Inſti. de actio. §. 1. illud quod ibi dicitur de varijs figuris cauſarum, intelligitur de quaſi contractibus, & quaſi delictis, licet alij plures dantur intellectus. oritur ergo obligatio ex cõtractu vel quaſi, delicto, vel quaſi: ex ipſa verò obligatione oritur actio, qua mediãte poteſt fieri exactio, vt l. licet. §. ea oblig. ff. de procu. facit l. 2. ff. mãdati. & Inſti. de obli. in princ. iuncta l. nihil aliud. ff. de act. & oblig. & Inſtitu. de act. in princip. vbi ergo nõ oritur obligatio, non oritur actio. Nam ex quo actio ſubalternatur obligationi, oportet obligationem præcedere, vt dicit tex. in dicto §. ea obligatio. & ibi no. Bald. Aduerte tamen, quia non ex communi obligatione oritur actio: non enim oritur ex naturali, ſed ex ciuili obligatione.

45 ¶ † Et vt habeas notitiam,[a] qualiter introducta
a fuerit obligatio naturalis, & qualiter ciuilis, ſcire debes, ſecundùm D. Anto. & Io. de Imo. in cap. fin. infra, de ſo. quòd antequam eſſent inducta iura ciuilia, erat ſolum obligatio naturalis quæ oriebatur ex ſolo conſenſu ex æquitate iuris gentium. 1. diſt. cap. ius gentium. & in l. cum amplius. §. is natura. ff. de re. iu. vnde quando puro conſenſui aſsiſtebat æquitas naturalis quæ ex eo naturalis appellatur, quia inſequitur æquitatem & naturalem rationẽ quæ ineſt homini prout differt à brutis: & hæc naturalis olim manu regia effectum cõſequebatur. ibatur enim ad regentes vel rogẽtes ciuitatis, & narrabatur factum, & illud poſtea mandabant executioni, vt l. 2. §. 1. ff. de orig. iur. de qua manu regia tangit Pet. de Anch. in clem. ſæpe, de verb. ſig. tetigi in c. præc. in 5. princ. art. in 6. fal. poſtea verò ſuperuenit ius ciuile, & quia vidit eſſe æquũ illud quod diſponebat ius gentium ipſum approbauit, & dedit ei fauorem ſeu fomentum: & ſic ex eo quòd lex aſsiſtit obligationi naturali ſucceſsiue inducta eſt ciuilis. Et ſic in effectu duæ ſunt obligationes, ciuilis & naturaris, ſecũdum communem opin. vt habetur Inſti. de oblig. in prin. licet aliqui aliter dixerint. Et ſic vbi naturalis erat ſterilis, antequam eſſent iura ciuilia, poſt iura ciuilia incœpit parere actionem adiuncta ſibi ciuili obligatione. facit quod no. Inno. in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. & in c. quia plerique. de immu. eccle. Et ſic patet quòd vbi conſenſui ſuadenti obligationem aſsiſtit approbatio iuris ciui. introducitur naturalis & ciuilis obligatio quę producunt actio. vt in dicto §. ea oblig. & Inſti. de act. in prin. ſi autem conſenſui ſuadenti obligationem ſolum aſsiſtit approbatio iuris ciuilis, & non ratio naturalis, vt conſiſtit in obligatione quæ oritur ex chirographo ſeu literis, vt habetur Inſti. de literarum obligationibus: tunc non oritur obligatio naturalis, ſed ciuil. & ſimiliter econtra ſi cõſenſui ſuadenti obligationem aſsiſtat æquitas naturalis, ſed non approbatio iuris ciuilis, vt contingit in pacto nudo: tunc oritur naturalis tantum & nõ ciuilis obligatio, vt in l. iuriſgen. §. 1. ff. de pac. Et hoc notabis, quia faciunt ad multa.

46 ¶ † Secũdò quęro, quid ſit cauſa. Sol. Scire debes quod hoc verbum plura ſignificat. & Hoſt. in c. cum dilecti.

ADDITIO.

a ¶ *Vt habeas notitiam qualiter naſcatur obligatio naturalis & ciuilis, & quid vtraque ſit, vide latè per Socinum in rubrica, in princip. ff. de verbo. obligationib. & appellatione obligationis ſimpliciter: an veniat naturalis, an ciuilis, an vtraque coniuncta, vide domi. Iaſ. in l. ſi vnus.*

dilecti. ſup. de accuſ. ſuper ver. ex cauſa, dicit quòd accipitur nouem modis. tangit etiam in c. ſolitę. ſupra de maio. & obed. & Archi. 11. diſtin. cap. conſequens. Pau. in cle. dudum. de ſepul. Hen. in c. forus. de verb. ſignifi. glo. in rub. ff. de condi. & demonſtr. & Bart. in l. demonſtratio falſa. §. 1. eo. tit. Ego latius dixi in c. audientiam. infra de homi. in 7. princ. art. q. 42. ſed omittendo cętera ſignificata, quę non pertinent ad propoſitum noſtrum, quantum ad ipſum propoſitum noſtrũ attinet, dico quod cauſa eſt medium per quod concluditur per actorem aduerſarium obligatum ad id quod in libello dari aut fieri petitur, vt probatur in c. ſeq. & in l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. & Inſtit. quibus modis tollitur obligatio. §. eſt autem. ibi, ſed & quod ex alia cauſa debetur, & in l. fin. C. de edi. diui Adria. toll. ibi, & cauſa. vnde vel miſsio vel contradictio exoritur, vt l. huiuſ modi. ff. quando dies leg. ced. cum ſim. & clarius apparebit ex infra dicendis.

47 ¶ † Tertiò quero, quotuplex ſit cauſa quo ad terminos noſtros. Sol. Bal. in repe. l. edita. C. de eden. in verſ. circa tertium, dicit quòd cauſarum quædam habent plurimum facti, vt poſſeſsio in poſſeſſorio, vt l. 2. ff. ſi ſeruitus vendi. Quædam plurimum iuris & facti, vt contractus & obligatio ex eo. Quædam maximè in iure conſiſtunt, vt dominium. Item adde quod quædam eſt immediata & propinqua, quædam vero mediata. Item quædam expreſſa, & quædam tacita. Item quædam neceſſariò concludens, & quædam præſumptiua, vt apparebit ex infra dicendis.

48 ¶ † Quartò quæro, vtrum in libello cauſa ſit exprimenda, & quando ſeu in quibus iudicijs & actionibus. Sol. Glo. noſtra diſtinguit quòd aut agitur actione reali, & non eſt exprimenda, aut perſonali, & tunc eſt exprimenda, & communiter ſequuntur Doct. & glo. & Docto. in l. 1. ff. de eden. & Spec. eo. tit. §. iuxta. verſi. ſed nunquid cauſa. & Roffre. rubr. 21. & duabus ſequentibus. Ego vero arbitror quòd in quolibet libello ſit neceſſaria cauſa, per quam cõcludatur intentio libellantis, ſecũdum quod dicam in 3. quæſt. & probatur in cap. ſequenti, & ibi tenet Innoc. & Ioan. And. tenet glo. 1. in prin. in cap. fi. de conuer. infidel. & Spec. eo. tit. §. qui libellus. verſi. generaliter. Innoc. & Ioan. And. in cap. ex parte. el primo, infra de priuil. vbi dicit quòd non eſt accipien-
a dus libellus, niſi cauſa[a] ſufficiens in eo exprimatur, tenet Innoc. in cap. cum Bertoldus. infra de re iudi. prope finem. Ergo procedit ſiue agatur actione reali ſiue perſonali. Sed in hoc eſt differẽtia inter actionem realem & perſonalem, quia in reali eo ipſo q̃ actor proponit rei vendicationem, dicens rem ad ſe pertinere iure dominij, ſatis dicitur cauſa expreſſa, videlicet ipſum dominium. ff. de exceptio. rei iudic. in l. ſi mater. §. eandem. & §. 1. & 2. Et melius in l. & an eadem. §. actiones. eo. titu. iſta enim eſt cauſa proxima, quia ſum dominus, & tu poſsides, licet non dicam ex qua cauſa ſum dominus, quia hoc non eſt neceſſe, quia ſatis potes eſſe certus ex hoc, an velis cedere vel cõtendere, quia in hoc iudicio ego non præſuppono te obligatum aliquo iure, ſed quia facis mihi difficultatem, ſeu controuerſiam circa rem meam mihi reſtituendam, intento contra te actionem in rem, in qua ſatis eſt quod ego dicam rem ilam meam eſſe: tu vero tuam eſſe contendas, & aliter obſiſtas, vt eſt tex. Inſti. de actio. §. omnium. nam in reali non eſt neceſſaria, niſi vna cauſa proxima, ſcilicet, dominium. ex eo enim ſolo quòd res vendi catur, conſtat de cauſa, quia rei vendicationis cauſa non eſt alia, niſi dominiũ, vt in l. in rem. ff. de rei vendi. quod dominiũ non poteſt ad me pertinere, niſi ex vnica cauſa, eo quòd factus dominus ex vna cauſa non poteſt amplius ex alia effici dominus. Inſtitu. de actio. §. ſic itaque. & in l. ſequitur. §. lana. ff. de vſu cap. in cap. inter dilectos. in fi. infra de fide inſtrum. & in l. poſsideri. §. ex plurimis. ff. de acqui. poſſeſ. ſed non eſt neceſſarium quòd ego exprimam cauſam propter quam ad me pertinet, nec cogi poſſum illam exprimere. argu. glo. noſtræ & tenet glo. in d. l. 1. ff. de eden. & Bart. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iud. licet glo. aliud ſentiat in l. ſi mater. §. denique. ff. de excep. rei iud. in glo. magna, in princip. ſed male dicit, vt dicit Barto. in d. §. actiones. in iudic. ergo reali cauſa proxima eſt exprimenda, ſed remotam non eſt neceſſarium exprimere, ſi tamen exprimeretur vtrum hoc tendat in fauorem actoris vel rei, ſtatim dicam in verſi. 10. quæro. Prædicta tamen procedunt quando ageretur propria actione reali, ſecus ſi non propria, licet rem proſequeretur, vt in hypothecaria in qua neceſſarium eſt non ſolum proximam, ſed etiam remotam cauſam exprimere, vt puta quòd creditor dicat rem pertinuiſſe
b & pertinere ad debitorem iure dominij, [b] vel quaſi. & quamuis non habeat exprimere cauſam dominij, tamen debet exprimere rem prædictã ſibi obligatam, & debet exprimere certum debitũ pro quo eſt obligata, quoniam pro pluribus debitis poteſt eſſe obligata, ſed dominium non poteſt eſſe niſi vnum, vt dicit Bar. in l. rem alienam. ff. de pign. actio. Et per prædicta idem dicerem, ſi ageretur actione perſonali in rem ſcripta, ſecundum l. de eo. §. fi. ff. ad exhi. de qua materia aliquid dixi ſupra in 5. quæſt. princ. iſtius 12. artic. in 4. membro. deberet enim talis cauſa deduci, per quam concluderetur intentio agentis, ſecundum ea quæ ſtatim dicam in 7. quæſt. Et aduerte, quia ex rationibus prædictis videtur inferendum quòd non ſufficeret dicere quòd quis petit rem ſpectantẽ ad eum iure quaſi dominij: quia licet dominium non poſsit haberi niſi ex vna cauſa, vt dictum eſt, tamen quaſi dominium poteſt haberi ex varijs cauſis, quia ad publicanam conceden dam ſufficit titulus habilis ad transferendum dominium, & quòd quandoque quis poſſederit ex tali titulo, & à poſſeſsione ceciderit, quia eandẽ rem poſsum habere ex diuerſis titulis, vt in c. 2. infra de his quæ fiunt a præla. ſecundum vnum intellectum, & in c. poſt electionem. infra de conc. præb. cum ſimil.

Si enim

ADDITIONES.

a ¶ *An cauſa in libello ſit exprimenda, vide Bart. in l. an eandem. §. actiones. ff. de exce. rei iudi. adde Bal. in l. 1. in fi. C. ſi plu. vna ſent. Bar. in l. non ſolum. §. ſed vt probari. de ope. no. nunc. in l. non poteſt. de iud. Bal. & Ang. in l. cum actio. C. de neg. geſt.*

b ¶ *Iſte libellus, peto iure dominij vel quaſi, an procedat, vide Bar. in d. §. actiones, cum concor. de quib. ibidẽ per Alex. & latius per Mod. in §. ſed iſtę. Inſt. de actio.*

Si enim dubito de titulo meo possum aliũ & alium titulum multiplicare, quamuis non possim multiplicare dominium: & sic videtur concludi quòd in dicta actione publiciana non videatur sufficere quòd quis dicat se dominum, sed necessarium sit dicere ex quo titulo, ar. prædictorũ, & eorum quæ dicam de actionibus personalibus. Sed in contrarium fortiter ob. c. Abbate. de re iudi. lib. 6. vbi talis libellus, dico ad me pertinere iure quasi dominij, fuit admissus. Sol. Dici posset quòd ibi non fuit exceptũ de causa remota non expressa, secũdum quod ad solutionem alterius contrarij, dicit glo. magna in d. cap. Abbate. vel dic, & subtilius, quòd actor in publiciana agit quasi vsuceperit, q᷑ si vsucepit. Si cui enim ex iusta causa res aliqua à non domino tradita fuerit, veluti ex causa emptionis, aut donationis, aut dotis vel simili, nec dum eam vsucepit. Si casu eius rei possessionẽ amisit, nullam olim habebat in rem directam actionem ad eam rem prosequendã, cum iure ciuili actiones ita proditæ sint, vt quis dominium suum vendicet. Sed tamen quia durum videbatur q᷑ eo casu deficeret actio, inuenta est à prætore actio quæ publiciana appellatur, per quam is qui possessionem amisit, dicit se quasi vsucepisse, & sic vendicat rem suam esse, vt Insti. de actio. §. aliæ. Fingit ergo prætor vsucapionem, quia directè non poterat tollere ius ciuile. Insti. de bo. poss. §. quos autem. sed per viam indirectam fingit vsucepisse, & sic actor vendicat rem suam esse. vnde ad propositum, sicut ex eo quòd verum dominium non potest haberi nisi ex vna causa, vt dictum est, nec etiam potest quis nisi ex vna causa, seu titulo per vsucap. dominium acquirere, ita non potest induci fictio, vt ex pluribus titulis habeatur quasi dominium, quia fictio non operatur, nisi vbi veritas potest operari, vt in l. qui ad certum. ff. locati. & Insti. de adopt. §. minorem. cum simili. vnde sicut in dominio non est necesse aliam causam exprimere, nisi quia sum dominus, ita in publiciana sufficiat dicere, quia sum
a quasi dominus. Et prædicta [a] notabis, quia subtilia & nouissima sunt. Sed aduerte, quia post lectionẽ extremam reperi Bal. in l. edita. C. de eden. in lectura. versi. 3. q. est, vbi dicit quòd Pet. & Iaco. de Raue. putant quòd tunc in reali non est exprimenda causa, quando agimus de pleno iure reali quod non potest competere, nisi ex vna causa, secus si de semipleno, quod potest competere ex plurimis causis, quia tunc volunt causam exprimendam, quia est eadem ratio sicut in personali, & ponunt ipsi exemplum in hypothecaria & publiciana, de quibus supra dixi, allegant etiam. ff. de pact. in l. si tibi decem. §. de pignore. & fortè ista opin. de iuris rigore verior. Sed tamen in contrarium fortiter obstat d. cap. Abbate. quod per ipsos non consideratur. Item facit in contrarium ar. quod potest sumi ex secunda solutione quam statim dicã, & dedi ad d. c. Abbate. Et præfatus artic. esset satis disputabilis. Item contra prædictam opin. facit quod statim dicam in versi. sed iuxta hoc quæro, vbi Bal. vult q᷑ sufficiat dicere, quia sum. quasi dominus. Item prædicta procedunt q᷑ non sit necessarium exprimere causam remotam in reali, nisi ius resisteret prima fronte vendicãti, quia tunc tenetur exprimere etiam causam remotam, vt puta si aliquis vendicat liberum hominem, tenetur causam exprimere, vt quia est filius vel est subditus, & vendicatur per dominum aut ascriptitius, aut mo
b nachus per Abbatem, vel si vxor vendicat maritũ [b] vel econtra: debent enim tales adiecta causa vendicare, vt l. 1. §. per hanc. ff. de rei vend. & per Inno. in c. conquerente. sup. de offi. ordi. Et ita debet intelligi vna opinio posita in c. literas. inf. de resti. spol. no. gl. & Host. in c. ex transmissa. eo. tit. & Host. in c. porro. de diuor. facit 27. q. 2. Agatosa. tenet D. M. hic, & latius in c. illud. inf. de præsum. & c. non est vobis. ĵ. de spon. Et ex prędictis sequitur, q᷑ si Episcopus simpliciter petit ius episcopale ab eccle. quam confitetur exempta non procedit libellus, nisi adiecta aliqua causa, puta præscriptionis, vel alia. Sed dicit, petit ius episcopale, quia ecclesia est in dicœcesi mea sita, bene valet, vt no. Innoc. & Ioan. And. & Doct. in c. seq. & Spe. eo. tit. §. iuxta. versi. penul. Et in summa libellus debet etiam in reali talem causam propinquam vel remotam habere per quã aduersarius red datur certus, vt statim dicam in 7. quæst. Aduerte tamen, quia proprius libellus in reali actione esse videtur quòd quis narret se dominũ, & aduersarium possidere indebitè & iniustè, & sic petere pronunciari & declarari se dominum, vel ipsam rem spectare ad ipsum iure dominij, & reum condemnari & cogi ad restituendum, quia propriè in reali sententia debet ferri declaratoria, vt in l. ex diuerso. ff. de rei vendic. & in l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si seruit. vendi. Si tamen aliquis peteret aduersariũ condemnari ad restitutionem rei, licet non peteret declarari se dominum, satis videtur esse, ex quo narrat se dominum, vel petit reum condemnari ad restitutionẽ per rei vendicationem, quia tacitè intelligitur petere declarari se dominum, argum. l. illud. ff. de acqui. hæred. Et ideo sustinetur dictus libellus, facit quod no. in d. l. ex diuerso. per glo. & Bart. in l. 1. in princ. ff. de eden. & sequitur hic Ioan. de Imo. Et hæc procedunt si loquimur de causa ex parte agentis, sed si loquimur de causa ex parte conuenti, videlicet de possessione vel quasi ipsius conuenti, tunc secundum glo. in l. edita. C. de eden. talis causa videtur exprimenda in libel. quia est principiũ actionis ex parte conuenti, vt l. 1. de alie. iu. mu. & l. 1. C. de re. alie. non alie. dicit tamen Pet. & sequitur Bal. in d. l. edita. in versi. tertia quæstio est, q᷑ ista causa non est de natura actionis, licet restitutio possessionis veniat officio iudicis. Insuper est aduertendum circa prædicta quod Bal. in repe. d. l. edita, in ver. circa tertiũ. dicit quod causa facti alleganda est in iudicio facti, vt in possessoria & in causa turbationis in interdicto vti poss. infra de proba. cap. licet causam. Causa vero iuris & facti est exprimenda in iudicijs, quę habent multum iuris & facti, vt cum agitur ex contractibus. Causa iuris tantum vt dominium in reali iudicio

ADDITIONES.

a ¶ *De hac publiciana, an de iure canonico procedat, vide latè per Mod. in §. sed istę 22. co. de act. & quia articulus est dubius, vide Anto. Burgos in rub. de contrah. emp. extra in 4. col.*

b ¶ *Vxor vendicat virum suũ adiecta causa de iure diuino, vide Abb. in c. non est, de spons. & Alex. cons. 123. lib. 4. facit quod Roma. dicit in sing. suis, in 1. char.*

dicio, quod ex omni causa etiam remota vnicũ est, & vnius formæ & naturæ, & actio est vnius nominis. Actiones vero personales habent nomen & esse, & effectum distinctum ex nomine & qualitate causæ primæ. Et ideo ipsa materia, id est, factũ proponi debet in libello, vt in l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. & quod no. ff. de act. & oblig. in l. consensu. In actionibus ergo personalibus exprimenda est non solum causa proxima & propinqua, sed etiam remota. & debet intelligi glo. nostra in versicu. si autem agatur personali. cum simi. Et ratio est, quia ex sola causa propinqua nõ posset reus deliberare. & in cap. sequen. Nam si dico, peto à te decem, quia es mihi obligatus, quia multæ sunt, & esse possunt obligationum causæ, non posset reus deliberare, vt d. §. actiones. ideo oportet exprimere causam remotam, quia mutaui. vel promisisti, vel quid simile, vt in c. seq. & ibi per Innoc. & Doct. d. c. conquerente. de off. ord. aliàs non tenetur reus respondere, secundùm Doc. & Dominum meum hic, & in cap. seq. Et aduerte, quia adeo hoc est regulare in actione personali, quòd etiam in cõditione sine causa, debet exprimi causa in libello, sed non causæ dationis, vt l. si præsidij. C. de do. ante nupt. vnde debeo dicere quòd sine causa solui, non autem debeo dicere, quare sine causa solui, quia non causæ nulla est causa: eo quia non ens est non ens. non habet causam, vt no. in l. actor. C. de probat. Nisi quodam modo, quia terminus & finis entis est causa priuationis, sicut finis olei est causa extinctionis lucernæ ardentis: tamen ista propriè non est, cùm non agit in eo quod nõ est, sed hoc videtur esse alterius scientiæ, secundum Bal. in repe. d. l. edita. in ver. circa 3. in fi. & ista fuit ratio Ioan. de Lig. sumpta ex doctrina Philosophi, quam ipse ponit in materia negatiuæ. in c. bonæ. el 1. supra, de elect. ego fortè latius dicam in cap. cum causam. infra de testi. aut in titu. de proba. Item aduerte, quia quidã volunt quòd in istis actionibus personalibus quis nõ teneatur exprimere causam propinquã dicẽdo, peto decem, quia mutuaui, quia est mihi obligatus, nõ est necessarium dicere, quia est mihi obligatus, quia hæc causa propinqua communiter continetur sub remota, & hoc tacite, ex quo peto te cõdemnari in decem, quia mutuaui, tacitè videor inferre causam propinquam quòd sis mihi obligatus, vt in c. ex parte. de spon. A. B. Et ad prędicta vide quę notabiliter tradit Bar. in l. si prius. ff. de ope. noui nun. in 5. q. 2. part. & quæ dixi inf. de cau. pos. & proprie. in rubr. tract. 5. ar. 8. in prin. Mar. Quidam verò voluerunt quòd dicta causa sit exprimẽda, quia nõ sequitur, mutuaui tibi: ergo es mihi obligatus de præsenti. facit l. certum. §. 1. iuncta glo. ff. de confes. & quod no. in c. cum ad sedem. de resti. spo. Sed communis opi. hic, & in d. l. edita, est quòd
a talis libellus procedat, quia sufficit quòd libellus [a] concludat præsumptiuè, vt in l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in frau. cred. vt dicã statim infra 11. prin. Nec obst. q᷑ verbum mutuaui, sit de præterito, & sic habeat tacitã abnegationem de præsenti, quia illud posset procedere quo ad verbum expressè positum de præterito, nõ quo ad illud quod sequitur ex præterito vel ex illo concubitu, sicut quando ago contra te: quia mutuaui tibi decem. Nam bene pono mutuum in præteritum. sed de obligatione nihil dico, vnde non potest dici negatum esse in præsenti te obligatum: quia illud expressè non ponitur in præteritum, quare cũ dubium sit qualiter ponatur, debet reduci ad mentem libellantis, vt latius dicam in c. sequen. art. 33. Et hoc tenet Do. meus hic, & in cap. dilecti, supra de iudi. & ibi remisi me hic dicturum. Sed tu adde ad prædicta quæstatim dicam in 7. q. in op. Baldi circa hanc materiam. Sed si actor diceret, peto decem, quia mutuaui ecclesiæ, & reus diceret, exprime q᷑ sit cõuersa pecunia in vtilitatem ecclesiæ, vel quòd contractus sit legitimè factus, vel non, aut quod facta sit solutio, vel quid simile, non cogitur exprimere, quia hoc nõ est de natura actionis, sed post li. cõtest. veniunt hęc in probatione. C. de probatio. in l. exceptionem, secundum Spec. eo. tit. §. iuxta. versic. antepe. & adde quæ dicam statim in versic. 7. quęro. A. B. Nota tamen circa prædicta quod quandoque in actione personali videtur sufficere exprimere causam generalẽ proximam. Exemplum in muliere quæ petit separationem matrimonij propter impotentiam mariti, quia non tenetur specificare causam impotentiæ. Sed satis est dicere virum nõ habere potentiam coeundi: quod tenent Host. Io. And. & communiter Doct. in c. fi. de frigidis. & Do. meus super rubr. de frig. & d. c. fi. vbi dicit quod putat rationem esse, quia dubietas prouenit ex facto aduersarij, quo casu admittitur libellus incertus & alternatiuus. ad quod vide quæ dixi supra, eod. articu. 12. quæst. 5. in 4. membro princ. & etiam q. 16. Ma.

49 ¶ †Sed iuxta prædicta quæro, quare in reali non exigitur expressio causæ remotæ, & exigitur in personali. Sol. Dicit Bal. quod in causa immediata in reali concluditur certa actio & fama. Sed in personali generalis & informis. Nam si dico me dominũ concludo rei vẽdi. si quasi dominum publicianam. ff. de euictio. l. minor. §. 1. & l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vec. vel emphyt. petatur. Sed si dico te mihi obligatum, quia obligationes sunt difformes, non concludo aliquam actionem specificè, sed libellus remanet generalis: & ideo in personali requiritur expressio causæ remotæ, facit C. de trãsact. in l. cũ cã mota. in fi. & ff. de pac. dot. in l. Beblius. quod dictũ Bal. videtur esse contra illud quod supra dixi, secundum Pet. & Iac. de Ra. qui voluerunt quod in publiciana exprimenda sit causa sicut in personali. concedit tamen Bald. quod iste libellus, dico rem pertinere ad me iure dominij, vel quasi, est generalis, quia potest intelligi iure directi vel vtilis, quia dominiũ est duplex. ad quod vide quæ dicam infra in 16. q. princ. art. Arbitror tamen circa actionem personalem, quod licet nõ esset expressa causa remota, sufficeret si postea exprimeretur nomen actionis, vt puta, quia est mihi obligatus ad decẽ, peto ipsa decem actione ex vendito vel ex mutuo aut simili, quia expressione actionis satis redderetur aduersarius certus, vt posset deliberare an vellet cedere vel contendere. Postremo etiã aduerte circa materiam istius q.

quòd

ADDITIO.

a ¶ *Sufficit libellum concludere præsumptiuè. adde in contrarium que no. Bal. in l. cum quid, si cer. pe. ibi Doct. & adde Roma. cons. 105.*

quòd Spe.eo.tit.§.iuxta.ver.sed nũquid debet quis. dicit quòd quandoque non est necesse ponere in libello causam petẽdi, sed sufficit generaliter petere, vt in actione tutelæ, negotiorum gestorũ, & simili, vel etiam *in vniuersali*, vt cùm petitur hæreditas restitui, vel diuidi, & in similibus actionibus quæ ad vniuersitatem competũt. nihil tamen allegat. Mihi videtur per ea quæ dicta sunt, quòd debeat talem causam exprimere per quam appareat certa conclusio intentionis suæ.

50 ¶†Quintò quęro, quare in libello requiratur causæ expressio. Sol. Dic, quòd requiritur ad hoc, vt cognoscatur intentio libellantis, & vt reddatur certus, an velit cedere vel contendere, vt patet ex supradictis, & apparebit ex his quæ dicam in versic.7. quæro.no.Innoc.in cap.ex parte, el 1.infra de priui. vtrũ autem vtile sit actori in reali vel personali causam exprimere, vel etiam reo opponere, vel non opponere de causa non expressa. dic vt dicam infra in versic.10.quæro.

51 ¶†Sextò quæro, vtrum vna vel plures causæ sint exprimendæ. Sol. Dicit Bal.in repet. dictæl.edita. C. de eden. in ver. circa tertium. quòd interdum ad esse alicuius actus requiruntur duæ vel plures causæ simul iunctæ, & illæ requirũtur ad esse libelli, & ad substãtiam probationis. ff.de itine.actuque priuato. l.3.§.hoc autem.remittens se ad nota. per glo.in c.2. de rescriptis. & mihi placet. ad quod vide quæ latè dixi in c.cùm cessante, infra de appellatio.subdit tamen Bald.ibi,& bene, quòd ex plurimis causis suffi cit vnam concludere. ad quod vide quod dicam in versic.8.quæro.

52 ¶†Septimò quæro, quæ causa sit exprimenda in libello, & qualiter. Sol. Dic quòd est exprimenda causa quæ necessario concludat intentionem ipsius agentis, vt no.Doct.in c.seq. & gl.in l.1. ff. de eden. quæ dicit quòd debet esse talis, qua probata debeat sequi condẽnatio. Quid enim si aliquis dicat, peto
a decem quia Rex est in Francia, [a] vel quia sum hic? certè talis causa non sufficit. Et in realibus sufficit causa immediata, in personalibus requiritur remota, secũdum ea quæ dixi supra, in vers. quartò quæro. & dicit Bald. & bene, quòd debet esse talis quæ concludat iustum esse quod petitur, & quæ sit de natura actionis. Et idem Bart.in l.1.ff.de eden.& Inn. in c.ex parte, el 1.de priui.nec est necesse aliquid exprimere quòd pertineat ad partis defensionem: & ideo sufficit quòd agens ex mutuo dicat ecclesiam obligatam propter mutuum eidem, seu prælato factum: nec est necessarium dicere in libello, quòd sit conuersa in vtilitatem ecclesiæ, aut quòd cõtractus fuerit legitimè factus consentientibus illis quorum cõsensus requirebatur, etiam si reus hoc peteret, vel si reus peteret quòd actor exprimeret quòd est sibi satisfactum, aut quid simile.quod si verum esset, tol leret intentionem actoris, quia hæc non sunt de natura actionis. & ideo reseruantur post lit. contesta. & tunc qui melius probabit, obtinebit. C. de prob. l.exceptionem. & infra de proba.c.licet, in fi.secundùm Innoc. Ioan.Andr. & Moderniores in c.licet, sequen. Et ex prædictis inferuntur plúra.

53 ¶†Primò, quod libellus non est admittendus, si causa expressa non cõcludit de iure: licet ex aliquo accidenti possit iustificari, nisi illud accidens exprimatur. Et ideo Innoc.& Host.dicunt in c.seq.quod si Episcopus petat aliquod ius episcopale ab ecclesia, quam dicit exemptam, talis libellus non est admittendus, nisi talem causam exprimat, quæ ad hoc sufficiat, infra de præscrip. cap. auditis. vel quod id quod petit, in exemptione fuerit exceptum, infra de relig.do.c.cùm venerabilis.vel aliud simile, quod sufficiat. faciunt infra dicenda.

54 ¶†Secundò infertur, quod sufficit quod libellus concludat ex causa expressa inspecto iure generali, seu communi: nõ autem est necesse exprimere seu iustificare ex alijs causis specialibus, seu singularibus potius concernentibus solennitatem, quàm substantiam actus, sed hoc reseruãdum est in processu, quia actus vel cõtractus in libello deductus, præsumitur solenniter explicatus quantum ad hoc. & idem voluit Barto.in l.1. ff. de eden. in exemplo de pecunia mutuata prælato. Et si aliquis peteret vigore testamenti, non est necesse quòd dicat, quòd fuerit conditum coram septem testibus & legitimè, &c. quia præsumuntur. nec obstat admissioni libelli, quòd reus opponat aliquâ exceptionem peremptoriam: puta, petit actor ius episcopale ab ecclesia sua sita in diœcesi, licet reus dicat ecclesiam exemptam, & velit statim probare: tamen talis exceptio examinabitur post litem contesta. nisi malitia actoris esset notoria cui non esset indulgendum: vel si ius competens reo, esset notorium, secundùm Innoc. & Host. in cap.significante, infra, qui matrimo.accusa. poss. & Ioan.Andr.& Ioan.Mo. & Archi.in cap.1. de lit. contest.lib.6. & Arch.in cap.vt circa. de elect.lib.6. & per Specu.in titu.de except. §.dicto.versic.sed an reus.& ver.vt autem.facit quod no.in c.super literis. supra, de rescript. & tenent Dominus meus & Moderniores in cap.sequen. fortè latius dicam infra, in titu. de lit. contesta. Et vide quæ dicam infra, in 16. princip.articu.

55 ¶†Tertiò infertur, quòd satis est quòd libellans exprimat causas agendi. non autem est necessarium quod excludat exceptiones, quę possent reo competere: puta, quia nõ fuit sibi satisfactum, vel quia contra eum non est præscriptũ, vel quid simile. si tamen actor poneret exceptionem legitimã, & ipsam non tolleret, aliquid allegando in libello, non esset libel lus admittendus, puta si diceret, peto decem, quia
b mutuaui, [b] & quia es mihi obligatus, non obstãte pacto de non petendo quod feci. Nam ex hoc apparet libellũ iniustum. statur enim narratis in libello contra libellantem, vt in l.cum precum. C. de lib. causa. de quo latius dicam in c.seq.articu.34. Causa enim apparet iniusta, ex quo dicit se fecisse pactum de nõ petẽdo, nec aliter hoc eneruat, & ideo debet adijcere illud, tollendo, quod tunc erat minor, vel dolo fuit inductus, vel quid simile. & tunc admitteretur libellus. facit quod no. per gl.in c.1. de offi. deleg. & vide quod dixi supra, in vers. 4. quęro. ibi, Et ex prædictis

ADDITIONES.

a ¶*Peto decem, quia rex est in Francia, an valeat talis libellus. & de hoc vide Bartolum & Docto. in l. edita. C de eden.*

b ¶*Peto decem, quia mutuaui, an concludat, vide Mathes. in no.11. & Dec. in c. dilecti. de iudic.*

dictis sequitur, & quod no. Doct. in c. capitulum. & in c. olim. sup. de rescrip. faciunt etiam no. per Inn. & Doct. in c. cum Bertoldus. inf. de re iud.

56 ¶†Quartò infertur, quòd si libellus non procederet ex sua generali causa in libello proposita, illa est exprimenda & specificanda, quæ concludat ad intentionem suam, vt l.1.§. per hanc. ff. de rei vendi. Ad quod vide quod latius dixi in vers. 4. quæro, in
a eo quod ibi dixi de patre vendicante [a] filium, marito vxorem, & Abbate monachum, &c.

57 ¶†Quintò infertur, quòd licet de iure communi non teneatur quis facere mentionem in libello, eo quòd tale ius est certũ, tamen actor qui fundat intentionem suam super aliquo iure speciali, puta ex consuetudine, debet illud deducere in libello, quia consuetudines sunt facti, vt in cap.1. de consti. lib.6. oportet ergo eas proponi & declarari, vt in l. 2. ff. de iu. & fac. ignor. & probatur in l.1. C. quæ sit lon. consue. vbi dicitur, qꝑ consuetudo debet proba ri, ergo in libello proponi, nisi consuetudo esset om nino notoria ita quod potius diceretur iuris, quàm facti, vt in Anglia, quòd maior natu succedat in totum, vt dicit Iaco. de Raue. tenent Doc. in l. de quibus. ff. de legibus. Sed Cy. in l.2. C. quæ sit lon. consue. in 3. princ. artic. quasi circa fi. dicit quòd quicquid dicant Doct. non est ratio quare consuetudo debeat allegari in libel. dicendo in libello, hoc dico propter consuetudinem. Mouetur, quia consuetudo non est medium immediatum, sed mediatũ ad conclusionem: vnde quãdo medium immediatum sufficiens proponitur, non est necessarium proponere mediatum. sicut enim intentando rei ven. est reperire medium immediatum, vt dominiũ, & mediatum, vt titulum emptionis, vel donationis, vel similem, ut dixi in uer.4.quæro. & sicut in rei uendi. non oportet proponere in libello medium mediatum cum immediato, ita nec in proposito, sed bene verum est si medium immediatum negetur, & ita dubium efficiatur, oportet ipsum per remotius & mediatum medium probare: sic & eodem modo faciendi in proposito, secundum Petr. & Cyn. & hæc opin. plus mihi placet, facit quod no. Ioan. And. in cap. ex parte B. supra de foro compe. super glo.1. & ibi tetigi post eum. vbi dixi quòd non vitiatur libellus, licet non cõcludat de iure communi vel muni. si modo concludat aliquo iure speciali, etiam non allegato, dummodo de eo iure fiat fides in processu. dicit tamen D.M. quòd à principio possit opponi contra talem libellum, per no. per Inno. in c.1. supra de offi. vica. & in cap. cum sit generale. supra de foro compe. Sed si non opponeretur libellus proce deret, & sufficeret quòd iustificaretur in processu per no. per Innoc. in c. cæterum. de iud. & Dom. M. in c. dilecti. eo. tit. & in l. fi. C. de anna. excep. & vide quæ dicam in vers. 10. quæro. Et sic videtur sentire Dom. meus, quòd si à prin. opponeretur, talis libellus deberet reijci, quod mihi non placet, imo arbitror qꝑ talis exceptio posit tolli replicatione, subdẽ do quòd competit actio vel facultas agendi ex tali consuetudine, vel tali iure speciali: secus si non replicaretur, quia tunc posset procedere dictum Domei, facit quod dixi in c. si clericus laicum, & in d.c. ex parte B. supra de foro compe. Et ad prædicta vide Inno. in c. veniens. infra de præscrip. qui videtur velle quòd non sit necessarium facere mentionem de priuilegio speciali, in quantũ dicit ad illum tex. quòd Abbas ibi ex superabundanti non de necessitate in libello fecit mentionem de illo priuilegio. Sed Hosti. ibi dicit quòd imo de necessitate ex priuilegio fundatur intentio Abbatis, per no. in c. seq. & in c. inter dilectos. infra de fide instru. Sed Ioan. And. ibi dicit, quòd ideo Inno. dixit quòd ex abundanti fuit allegatum priuilegium, quia ibi agebatur possessorio interdicto vti possidetis, vt ibi dicit glo. 1. vel secundum Innoc. potest dici quòd ibi agebatur confessoria, & sic super proprietate. Ego uero
b arbitror dici posse quòd agitur possessorio, [b] & tũc quia tractatur de sola possessione quæ habet plurimum facti non sit necessariũ allegare in libello consuetudinem, priuilegium, vel aliud ius speciale per ea quæ dixi supra, secundum Bal. Et secundum hoc intelligendo c. veniẽs, quod loquatur in interdicto vti possid. & sic in possessorio ex superabundãti fuisset ibi allegatum priuilegium, vt voluit Inno. vel ad fortificandũ ius actoris ad hoc vt vtraque parte probante, actor esset melioris conditionis propter probationem tit. per no. per Bart. & Ang. in l. si duo. ff. vti pos. & per Doct. in l.1. C. vti pos. & in c. licet. inf. de probat. quod procedit nisi ius omnino resisteret agenti. facit c.1. de resti. spol. lib.6. Et hoc etiam modo posset intelligi d. cap. veniens. & sic intelligendo priuilegium non fuisset ibi allegatum ex superabundanti, facit quod dixi supra in vers.1. infertur, & vers. fic. quarto quæro. Arbitror tamen quod etiam hoc casu si pars non opponeret, nec iudex reijceret, satis esset in processu iustificare libellum ex causa legitima insurgente ex consuetudine vel priuilegio, & vide quod dicam infra in versi. decimo quæro. Aut agitur actione reali, & arbitror quod satis est exprimere causam proximam, quamuis illa descendat ex aliquo iure speciali, nisi fortè ius omnino resisteret, per ea quæ statim dixi: vel nisi diceres qꝑ hoc procedit in vera reali, sed in actione confessoria necessarium sit exprimere titulum, & ita procedat cap. veniens. secundum vnum intellectum Inno. Aut agitur actione personali si causa expressa absque alia expressione iuris specialis cõcludit ad intentionem actoris, & reddit aduersarium certum, non est necessaria alterius iuris specialis expressio: alias secus. Et ad prædicta vide gl. singularem in c. constitutus, inf. de reli. dom. prope fi. quæ dicit, quòd sub hac petitione, peto ius episcopale: non solum comprehen
c ditur [c] ius episcopale quod debetur de iure communi, sed

ni, sed

ADDITIONES.

a ¶*De patre vendicante filium, & similibus, vide Imo. in c. quatuor. de maio. & obe. & quæ no. per Doc. in l.1. ff. de lib. exhib. & an frater vendicet fratrem, & par curiæ parem, vide Bal. in l. non ignorat. in 3. col. qui accu.*

b ¶*Adde, quòd quando agitur de possessione, etiam si causa allegata nõ probetur, nõ nocet, vide no. per Abb. in c. querelam. de elec. & Ang. in l.1. col.2. de elect. post Inno. in d.c. querelam. in fi.*

c ¶*Adde quòd si causa de sui natura requirit restit. in integ. procedere petendo vnũ, videtur & aliud petere. Ita dicit no. Ant. de But. in d.c. constitutus. per gl. ibi, de reli. do. de quo dicto meminit Ias. in §. rursus. in fi. de acc.*

ni,sed etiã si deberetur ex priuilegio, pacto vel consuetudine. arg.c.auditis,infra de præscrip.& sic sentit illa glo. quòd non sit necessarium facere mentionem in libello de iure speciali, sed potest intelligi secundum quòd supra dixi, vel quod illud procedit quando ius speciale est subrogatum in locum iuris communis,vt ibi dicit Ioan. And. quo ad alium effectum, vide ibi per eum, & per Do. meum, & no. etiam ad prædicta secundum Bal. in repe.d.l.edita, quòd quando agitur citra ius, & fortius quando cõtra ius, clarius debet exprimi causa quàm quando agitur secundum ius, vt si petitur restitutio in integ. vel aliquid extraordinarium. ff. de mino. in l.minor autem magistratus. & in l.fin. C.de edi. diui Adria. toll. & in l.1.C.de præd.curia.in ver.nominatim. Et est notandum quòd Inno.in c.dilectus. de offi.ord. dicit quòd sufficit libellum fundari consuetudine, & remittit se ad no. in cap.Abbate. de verb. signifi. vnde videtur procedere iste libellus, peto tale ius ex consuetudine mihi debitum, vt d.cap. Abbate. & c.super quibusdam.§. 1.eo.tit. secundum d. Ant. & Dom.meum, & Ioan. de Imo. in d.cap.dilectus. Nec obstat quòd tempus non debet esse causa inducendæ obligationis, vt in l.obligationum ferè.§. placet.ff.de actio. & obliga. quia respõderi potest per ea quæ traduntur in c.peruenit. infra de censi. & in l.cum de in rem verso.ff.de vsur.& l.1.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æsti. Et per Doct.in l.si certis annis.C.de pac. Aduerte tamen, quia Pet.& Cy. in d.l.si certis annis. volunt quòd non procedit iste libellus, peto decem annua, quia ad ea soluenda es mihi obligatus, quia præstatio diuturna non inducit obligationem, quod tenet Ang. ibi in repe. col. 18. dicens quòd vbi causa exprimitur ex qua obligatio non infertur, vt in quæst. prædicta, & in exemplo illo,peto decem ad quæ mihi obligatus es, quia Rex est in Francia,tunc ipso iure absque oppositione exceptionis libellus non procedit, secundum gl. magnam in l.1.ff.de eden. quod dictum Ang.apud me satis est dubium, si iudex ex suo officio non reijceret, & postea in processu aliquid probaretur per quod appareret causam illam concludentem, per ea quæ statim dicam in versi.octauo quæro. Et no. diligenter circa prædicta, quòd quãdo à facto proprio insurgit potestas agendi causa illa ex qua potestas descendit debet deduci clara in libello: nec sufficit præsumpta, secundum Bart. in l.cum quid.ff.si cer.pet.ad quod vide quæ latius dicam in 12.quæst. princ.istius 12.arti. Insuper etiam aduertendum est quòd causa debet esse de præsenti,& non de præterito, secundũ Pet.& Cyn.in l.edita.C.de eden.quia licet positio possit formari per verba de præterito: non tamen petitio. vnde volunt quòd non procedit libellus,ago contra te rei vendicatione,eo quòd teneas fundum qui fuit meus,quia ista verba habẽt tacitam negationem de præsenti, vt l.certum.§.1.& ibi glo.ff.de confes.quia affirmatio limitata ad tempus, videtur inducere tacitam negationẽ post tempus, vt l.apud antiquos.C.de fur. & l.statuliberum. §.Stichum.ff.de leg.2.sed Bald. in repet.d.l.edita.in ver.circa tertium.dicit,quòd ipsi dicunt contra tex. in c.præterea, el secondo,supra de transac. vbi confessio facta super iure aduersarij de præterito concludit & fundat intẽtionem ipsius aduersarij, etiam respectu temporis præsentis, nisi in contrariũ aliud sufficienter ostendatur. Et ibi hoc no.Ioan.de Imo. dicens quòd ille tex. est contra glo. in d.l.certum.§. 1.& subdit Bal.quòd verba facti debent esse de præterito, sed verba obligationis & dominij debent esse de præsenti,& hoc quando verba proferuntur super iure separabili à persona,sicut est dominium.Et sicut est obligatio quę potest separari,& penitus extingui à persona, puta per solutionem vel alium similem modum. secus si sumus in iure inseparabili, vt si ago petitione hæreditatis,quia sui hæres P. Nã veritas in præterito infert necessario in præsenti. ff. de mino. in l.& si sine.§.sed quod Papinianus. Ideo libellus concludit per necessariam causam. Et sic videtur velle Bal.quod non sufficiat allegare fundum fuisse suum,vel B. fuisse obligatum ex mutuo. Sed idem Bal.in d.l.edita. in lectura.in 4.quæst.prin. primò dicit quòd Iac.de Are. tenet,quod libellus non procedat: Sed Petrus tenet contrarium, quia sufficit quòd libellus concludat [a] præsumptiuè. vnde licet factum quod de præterito deducitur sit momentaneum,quia mutuaui,quia vendidi,&c. tamen ius quod ex illo oritur non est momentaneum, vt in l. obligationum fere.§.placet.ff.de actio. & oblig.imo semel contractum seu positum semper durat rebus sic se habentibus, vt in l.si quis vi.§.differentia.ff.de acqui.possess. & ideo quando dominium de præteri to probatur,præsumitur de præsenti, nisi contrariũ probetur. Exemplum quando probatur per confessionem vel per testes,casus est in d.c.præterea, el secondo,& ita procedat glo.in d.l.certum. Sed quando deducitur in libello,hoc potest esse dubium, & tũc dic quòd aut deducitur simpliciter, & procedit libellus: aut abnegatiuè: verbi gratia, dico semel fuisse dominũ à tali anno retro. vel si posui alia verba taxatiua vel limitatiua, quia tũc libellus nõ procedit secundum Pet.ita dicit Bal.in d.l.edita,& tenit etiam Bar.in d.l.certũ.§.1. Sed aduerte,quia glo. in d.l.certum, debet intelligi ar.prædictorum, quando abnegatiuè fuit facta confessio,alias autem contradiceret.d.c.præterea.& vide Dom.de Rota deci. 776. secundum meam quotam: alij habent decisione 32. vbi volunt cp satis sit dicere in libello rem ad me pertinuisse,licet nõ dicam pertinere: quia vt dixi,sufficit cp libellus concludat præsumptiuè: nisi libellus loquaꝫ abnegatiuè,vt statim dixi,& hæc opi. mihi placet,quia pro libellante debet fieri lata interpretatio, vt in l.si quis intentione ambigua.ff.de iudi. dicam latius in c.seq.ar.33. sicut etiam pro confitente fit interpretatio secũdum Bar. in l.is qui reus. §.1.ff.de pub.iud. Quinimò plus dicit hic D. Anto. quod illa præsumptio abnegationis si nõ est expressa, sed tacita,non pót sumi: cũ in conclusione actor petat reum condemnari ad rem restituendam ad se pertinentem vel ad decem sibi debita. Et si diceretur,præsumptio non sufficit nisi allegetur, vt in l.cũ de in rem verso.ff.de vsu.Respondẽ secundũ d. Prodotiũ de Padua, quod in illa l.ex verbis. nulla certa causa sumitur, & ideo debet allegari causa. nã si dico, sol-

a

ADDITIO.

a ¶ *Libellus concludat præsumptiuè. Adde quæ dicta sunt supra,in 4. q.eo.c.*

co,soluisti mihi decem annis tale quid,ex his verbis nulla sumitur,vt sis mihi obligatus,vt in c.peruenit. infra de cẽsib.& supra dixi. Sed si dico,mutuaui tibi decẽ, sequitur ex verbis meis quòd fuisti mihi obligatus. Item sequitur quòd illa obligatio durat nisi probetur mutata,maximè cum in cõclusione petat, vt debitum, & sic alleget eam durare. & hoc tenendum est,licet Ang.in l.in rem.ff.de rei vẽdi.& in l.1. ff.de eden.teneat contrarium,& non bene. & prædicta adde ad ea quæ dixi supra, in versic.quarto quæro.Item aduerte, quia quidam volunt.vtrum autem sufficiat dicere ad se pertinere iure dominij vel simpliciter, licet nihil dicat de cessione si docet de dominio cedẽtis, vide dominos de Rota decis.775. & quod dicam in c.seq.art.33. Quid autem si causa est apta,sed actio inepta,dicam in 11.quæst. prin. istius 12.art.Et statim in vers.octauo quæro. & ibi dicam. Quid si in libello petit quis rem sibi restitui alia causa non expressa,an procedat.

58 ¶†Octauò quæro, quid si causa expressa non est apta vel ex pluribus expressis vna est apta, & alia est inepta. Sol. Dic, quòd si causa expressa sola est inepta, vt quia cùm debuisset proponere causam commodati,proposuit causam depositi, vel locati: tunc libellus esset ineptus, & super eo posset sequi valida sententia, ideo absolueretur reus ab obseruatione iudicij, reseruata facultate dandi nouum aptum libellum,vt in c.examinata.de iudi.& in l. prima,post princip.ff.si men. fal. mod. dixe. secundum Docto. in dicta l.edita.& maximè ibi per Paul.de Cast. Sed hoc exemplum Petri videtur pertinere ad 11.quęst. princ.de expressione appellationis. Ego dico, quòd si causa expressa est omnino inepta non procedit libellus, vtputa, peto decem, quia illustrissimus dux Ferrandus Dux Calabriæ filius Alphonsi clarissimi Regis Aragonum est nũc in partibus maritimæ Senensis apud fontem Aquæ viuæ,per ea quæ dixi supra, in versic.7.quæro,in princ. Et per id quod no. glo.in l.1. ff de eden. Arbitror tamen quod si pars non opponeret de causa inepta,nec iudex reijceret libellũ, & in processu probaretur aliquod medium propter quod deberentur mihi decem,ex quo præfatus illustrissimus Dux in dicto loco agit:puta quia promisisti mihi decem si in hoc anno 1452.de mense Martij Præfatus Dux ageret in dicto loco,quia ex hac declaratione apparet quòd illa causa fuit legitima. & ita limito glo. in dicta l. prima, & quod supra dixi, in dicto versicu.septimo quæro. Item,hoc procedit quando causa esset exprimenda, & exprimeretur inepta. Sed si causa non esset exprimenda, & aliqua inepta exprimeretur, vtputa non erat exprimenda causa remota,& fuit expressa inepta & remota,talis expressio non videtur nocere,secundum Petrum, qui dicit quòd expressio causæ remotæ nihil operatur.de qua opin. statim dicam in versic.decimo quæro. Secundo casu,quando sunt propositæ plures causæ, vna inepta seu inutilis, & alia vtilis & valida, sustẽtatur libellus ex causa valida, vt no.Inn. in capitu.ad dissoluendum.infra de despon.impub. Refert Lapus alleg. 55. not. Bald. in l. si quis homicidij.de accusa. & do.Ant.in simili, in cap.per tuas. infra qui fil. sint legi. vbi dicit quòd licet in sentẽtia sint expressæ duæ causæ, vna vera, & altera falsa,sustentatur ex vera. & idem Inno.in cap. in præsentia. de renun.& sequitur Ioan.de Imo.in l.si plagij. ff.de verbo.oblig.traditur in cap.sicut. infra,de re iud. & ibi dixi si rectè memini. facit c. ex par.& c.dilectus. de concess. præben. Et maximè hoc procederet, quando in fine libelli adijceretur clausula,petẽs sibi iustitiam ministrari,vel omni meliori modo,&c.vel nõ astringens se ad aliquod onus probationis super fluæ,&c. de quibus clausulis latius dicam in 13.principio.articu.Et ad prædictam materiam,vide omnino & coniunge quæ latius dicam in seq.art.34.& etiam quod dicam in seq.quæst. Et no.quòd in dubio debet fieri interpretatio causæ in fauorem libellantis. de quo latius dicam in cap.seq.artic.33.

¶ Nonò quæro, quid si causa proposita non est vera vel non probatur. ¶ Sol. Dicendum arbitror.

¶ Primo casu succumbet actor, etiã si aliam causam non expressam probasset, quia oportet iustificare libellum ex causa deducta, non ex alia.[a] hoc tenet Innocen.in capitu.ex parte.el 1. ff.de eden.facit l.1.ff.si men.fal.mod. di. & l.habebat. ff. de instit. Et optimè probatur in c.Abbate.de re iud.lib.6.Expri mendo enim vnam causam,videtur illam duntaxat, & non aliam in iudicium deduxisse. vnde respectu alterius opus est noua interpellatione & nouo libello,vt d.c. Abbate.& ibi Gl. facit quod dicam in seq. quæst.Et coniunge cum his quę dicam in c.sequen. 24.articu.versic.8.effectus. licet secus in demonstratione:quia licet illa sit falsa,non tamen corruit libellus, per alium modũ postea apparet de re petita per l.cum tale. §.legato falsam. ff.de condi.& dem.tenet Dominus meus in cap.seq.in fi.& ista fuit etiam no. Ioan.And.in d.c.ex parte. el 1. Et vide quæ de demonstratione dixi in 5.quæst.princ.istius 12.articu. in 2.3.& 4.membro.

a

¶ Secundo casu, quando plures causæ sunt expressæ,Barto. consil.30. quod incip.commune Lucigniani. dicit quòd si altera probata est per se sufficiens debet obtinere,per tex.cum Glo.in capitu.2. de testi. Sed arbitror cp velit allegare cap. 2. iuncta Glo. supra de rescript. & propter hoc est vtilis cumulatio causarum,quia si ex vna causa quis succumbere deberet, quia non probata, potest ex alia probata obtinere, vt traditur per Doct. in dicta l.edita. C. de eden. & per Dynum in regula, nullus pluribus. de regu.iur. lib.6. facit quod dixi in fine præcedentis quæstionis.

59 ¶†Decimò quero, quid agere debet reus si causa nõ est expressa: vel est expressa,sed non legitima, & qualiter excipere. ¶ Sol. Dic cp potest opponere quòd libellus nõ procedit, vel quòd est ineptus, secundum quę dicam infra artic.23.& licet causa non sit expressa, tamen videtur tenere iudicium si non opponitur, si postea in persequutione probetur, tã legitima:quãuis enim actor diceret: peto rem mihi restitui,aut peto decem mihi debita,procedit libellus,si pars non opponat, per no.in l.fin. C.de an.except.& l.si mater.§.denique. ff.de excep.rei iud.li.6. & in

ADDITIO.

a ¶ *Si exprimeretur vna causa in libello, & deinde de alia probaretur, non posset sequi sententia condemnatoria.vide quæ dicta sunt supra eodem capitu.in ver. circa 7.quæst.prin.& quòd no.Moder.in l.1.ff.de eden.*

& in d.c. Abbate. de re iu. lib. 6. & quod ibi no. Glo. videtur enim actor omne ius suum in iudicium deduxisse, vt d.l. si mater. §. eandē. sentit Glo. nostra. facit infra de causa pos. c. cùm Ecclesia. ita tenēt Spec. & Ioan. Andr. eod. titu. §. iuxta. vers. item no. quòd si quis agit. ad hoc igitur vt libellus reijciatur propter causam non expressam, opus est exceptione, vt in c. seq. vbi ponderatur exceptio & appellatio. & ibi tenet Inno. & Ioan. Andr. & Docto. & per illum text. etiā dicunt, quod cautela est, ꝙ reus excipiendo nō petat causam exprimi, sed sufficit dicere, nō teneor respondere, vel non debet admitti libellus, seu non est legitimè cōpositus. Et idem dicendū vbicunque libellus esset ineptè compositus ex alia causa, secundum Petrum & Abba. Inno. Ioan. Andr. & Doct. in cap. seq. Neq; enim debet reus in huiusmodi exceptione adijcere causam ineptitudinis, secūdum Bal. in l. edita. C. de eden. in 4. quæst. prin. versic. deinde quæritur. vbi etiam latius tradit, quid iuris in cæteris exceptionibus, vtrum exceptiones debeāt continere causam, sed non est materia nostra, dicam in titu. de excep. Nec debet iudex dicere aut petere declarationem causæ vel obscuritatis, ex quo reus hoc nō dicit, sed si videt libellum ineptum, debet pronunciare reum non teneri ad extollendum. Et idem no. Spec. in titu. §. fin. versi. cautus sis. Dicūt tamen quidam, ꝙ quando in actione personali non est causa, cautius est reo statim litem contestari, quia postea nō poterit mutari, de quo latius dicetur infra in 25. princ. artic. & sequē. sed hoc communiter non placet Docto. quia in processu poterit causam declarare & probare, per l. fi. C. de an. excep. Et hoc procedit in terminis nostris, quando causa non est expressa: secus si causa esset expressa & inepta, quia tunc probatio alterius causæ opitularetur, per ea quæ dixi in præced. quæst. in primo casu. & hoc tenet Ioan. Cald. & D. meus post eum, in c. seq. & Pau. de Cast. in d.l. edita. vbi dicit, ꝙ quādo actor nullam causam declarauit, potest in processu aptā declarare, & prosequi, & super illa facere probationes. sed si à principio exprimit inepram, non potest postea in processu aliam aptam specificare & prosequi, & hunc respectum dicit habuisse Bart. in d.l. edita. licet Raph. eū reprehendat & minus bene. ego arbitror, quòd id quod dicunt de inepta causa, procedat nisi in processu declararetur aliquod medium, per quod illa causa appareret apta, licet prima fronte fuerit visa inepta, per ea quæ dixi supra in versi. 8. quæro. sed si causa esset omnino inepta, vel aliàs libellus ineptus, debet reus quātū potest cautè excipere: ne instruat aduersarium, vt faciat libellum valere. & sic sufficit dicere, quòd libellus est ineptus, vel malè formatus, vel quòd non tenetur respondere. & ita hodie faciunt procuratores. nam si postea fiat cōtestatio, nō
a valebit processus [a] nec sententia. sed Cy. in simili in l. prima. C. vt quæ desunt aduo. partiū. & refert Paul. in d.l. edita. reprehēdit tales ita malitiosè procedentes dicens, quòd reportant gloriam in hoc mundo, sed in alio pœnam æternā. Patet igitur ex prædictis, quòd licet non exprimatur, si reus non opponit, sed respondet libello, tenet processus, per dictam l. fina. C. de annali exceptio. tenet D. meus & Doct. in cap. sequen. & Specu. eod. titu. §. iuxta. versic. item in personali, & Paulus de Castro & Doctores in dicta l. edita. quia, vt dixi, post litem contestatam potest declarari causa, & super ea fieri probationes, sed si pars à principio opponeret, necessaria esset declaratio à principio, & ea non facta, non valeret contestatio tanquam super libello nullo. quod intellige, quando reus contestaretur salua exceptione causæ non expressæ, vel alterius ineptitudinis per eum opposita: aliàs simpliciter cōtestando litem, videretur illi renunciare, & esset perinde ac si exceptio non esset opposita. de quo latius dicam inf. in tit. de li. cōt.

¶ Est tamen aduertēdum, quòd si nulla causa exprimitur in libello, quo ad quid videtur esse vtilior actori, & alio respectu videtur esse vtile ipsi reo: actori videtur esse vtile, quia poterit prosequi omnem causam sibi competentem, etiam si agat personali, vt dicit hic Dominus Anto. & sequuntur Moder. quod non posset, si vnam solam, vel plures causas expressisset, quia tunc nō posset prosequi lit. cōt. nisi causis expressis, vt patet ex supradictis, sed reo est vtile, quia si actor succumbet, obstat exceptio actori agenti postea ex quacunque causa, vt hic dicit Glo. per l. si mater. §. eadem. ff. de exceptio. rei iudica. & in l. an eandem, §. actiones. eod. titu. & infra de causa possess. cap. cùm Ecclesia. & in c. Abbate. de re iudica. lib. 6. alio tamen respectu est vtile reo ad hoc, vt facilius possit deliberare, an velit cedere vel contendere, quamuis quo ad realem actionem, satis de facili possit deliberare, cùm possit de facili scire, an res sit sua vel non, per l. cùm quærebatur. C. vnde vi. & sic etiam patet quòd aliquo respectu vtile est actori causam exprimere, etiam si agatur reali, quia tunc agenti sibi ex aliqua causa nō obstat exceptio rei iudica. vt hic dicit Glo. in versic. item & hoc nota. per dictam l. si mater. §. 1. & 2. & l. & an eadem. & per c. examinata. & alia iura in Glo. allega. Et idem no. Glo. nostra in versi. & si absoluitur reus. & idem tenent hic Docto. & in cap. sequentibus, & Dominus meus in capitu. dilecti, supra de iudic. & Glo. & Docto. in l. prima. ff. de eden. Specu. eodem titu. §. iuxta. versicu. nunquid debet quis. Et aduerte, quia si nulla causa est expressa, quamuis fiat specialis prosecutio alicuius causæ vel causarum, non tamen restringitur iudicium ad prosecuta. Sed obstat exceptio rei iudicatæ generaliter, quia generaliter super omni causa lis fuit cōtestata. potest tamen agens ex legitima ignorantia petere restitutionem ad causas omissas, vt dicta l. si mater. in princip, secundū vnam lecturam. sentit Glo. in d. §. actiones. fallit tamen in matre, quæ auditur sine alia restitutione, vt d.l. si mater. secundum eandem lecturam. vbi tamen actum esset iure dominij vel quasi si prosecutio est facta simpliciter, tunc super vtroque sententia nocebit. secus si super altero tantum, quia non nocebit, nisi super prosecuto, secundum Glo. in c. Abbate. de re iudi. lib. 6. & Bald. in l. edita. C. de eden. in 4. quæst. princ. versic. item quæritur.

¶ Sed

ADDITIO.

a ¶ *Notanda est cautela, vt pars petat libellum declarari, & non multum instet. nam si non declarabitur, processus & sententia corruent, vide de hac cautela per Spec. in tit. de libel. obl. §. fi. pen. col. & Pau. & Ale. in l. 1. de eden. Dec. in c. dilecti. in fi. de iud.*

¶ Sed circa prędicta insurgit nūc notabilis dubitatio, quid si tempore libelli intentati non fuit expressa causa aliqua, nec ēt supererat, vel fuit expressa sola causa proxima, in reali dominium, in personali obligatione, quæ tamen causæ non erant veræ tempore dati libelli, vel li. contestatio. quæ demum post lit. contesta. superuenit causa quam actor probauit, vtrum ex illa posit actor obtinere.

¶ Sol. Distinguēdum arbitror, quòd aut agitur actione reali aut personali. Primo casu Cyn. post Petrum in l. 1. C. de alie. iudi. mu. causa facta, in 6. quæst. distinguit quòd aut deficiebat causa ex parte conuenti, videlicet possessio quæ postea superuenit: & clarum est quòd sequitur condemnatio ex eodem libello & iudicio. tex. est in l. fin autem. in prin. ff. de rei vend. ibi, Item si lit. contestatio. & in hoc omnes concordant. aut deficiebat causa ex parte agentis: puta Dominium quod superuenit post lit. contesta. & videtur quòd ex eodem iudicio, & ex eisdem actis debeat sequi condemnatio, per l. si rem. §. fina. ff. de pigno. actio. Et ista fuit opinio Vgolini in d. §. fi. pro qua facit ille tex. & ff. de inoff. testa. in l. si non mortis. & l. si vt proponis, in fi. Item facit, quia sicut Dominium ex parte actoris est principium rei vendicationis. ff. de rei vendica. l. in rem actio. sic etiam possessio ex parte rei, vt d. l. 1. Sed si reus tempore sententiæ possideat sufficit, licet tempore litis contesta. nō possideret, vt statim dixi, ergo, &c. Item pro hac opinio: facit ff. de peti. hæredi. l. item videndum. §. si quis. & l. hæreditatis. & l. si quo tempore. in princ. & ff. de pecu. in l. quæsitū. in princ. Sed Legistæ & Dy. cum eis communiter tenent contrarium, per l. non potest. & l. non quemadmodū. ff. de iudi. Et ad contraria respondent ad l. si rem. §. fi. & l. si mandauero. prout no. in d.l. non potest. ad l. verò, item videndū. §. si quis. & l. si quis hæreditatem. & l. si quo tēpore. respondent quidam quòd ibi loquimur in iudicijs vniuersalibus, vt ibi no. Sed hæc responsio non placet Dyno, & quibusdam alijs Doct. quia clarum est quòd rei vēdicatio est iudicium singulare, vt in l. 1. ff. de rei vendi. Et tamen si conuentus incipiat possidere, nihilominus condemnatur, vt d.l. fin autem. §. 1. Sed responderi potest quòd ibi loquitur in defectu, qui est ex parte cōuenti: non autem ex parte actoris. Cyn. verò post Petr. in d. §. 1. C. de alie. iudi. mut. dicit quòd si defectus agendi erat tempore lit. contest. considerata persona actoris, quòd licet defe
a ctus ille suppleatur ex superueniēti causa de nouo, [a] non debet ad sentētiam procedi, sed noua interpellatione est opus, vt d.l. nō potest. quod videtur procedere in iudicio singulari: secus in vniuersali, vt in petitione hæreditatis, in qua si ex parte hæredis superueniat dominium alicuius rei post intentatam petitionem hæreditatis, res illa veniet in eodem iudicio, vt puta, quia seruus hæreditarius acquisiuit rem contemplatione hæreditatis quam conuentus hæreditatis petitione cepit possidere: & ratio ex ip so est iudicium vniuersale, quia ex ipso crescit & decrescit, vt in l. item veniunt. §. item non solum. nisi vellemus dicere ꝙ hic inspiciatur principalis causa agendi, quæ est vetustior, quia principaliter petit vt hæres, & non vt dominus. Non ob. ar. Vgolini, quia non sequitur, sufficit quòd ex parte rei superueniat causa formalis, quæ est possessio: ergo debet sufficere ex parte actoris, quia ratio est diuersa, quia ex parte actoris principium & materiale est potentissimum, eo quòd ex ipsius persona ius agēdi metimur. ff. si pars hæredi. petatur. in l. 1. §. 1. in prin. & ideo si istud principiū materiale fuit ex parte actoris, quod præcipuè attenditur in ipsius persona, si postea superueniat formale ex parte cōuēti, sufficit. sed non sic est contra, quia materia præcedit formam, non forma materiam. & subdit Cyn. quòd quamuis Innocen. Quartus in hac quæst. distinguat, quòd aut actor agit certa speciali causa expressa, hoc est causa remota, procedat prædicta opin. secus si non sit expressa, quia tunc sequitur condemnatio ex superuenienti dominio, vt habetur in d. c. Abbate. tamen Petrus, qui hāc materiam repetijt, dicit quòd in rei vendicatione varietas causæ remotæ nullum inducit effectum, quia quantum ad condemnationem semper vniformiter fit condemnatio in principali & accessorijs. Et ideo allegatio causæ remotæ quantum ad hoc, non facit dolū, quia non ex virtute causæ remotæ, sed proximæ, fit condēnatio. & hoc probat tali ar. qui appellat à diffinitiua, nō necessitatur exprimere causam, & si vnam exprimat, potest variare, & aliam exprimere. & etiā si ex alia causa probaret iniquitatem sententiæ, deberet obtinere, quia causa proxima, est iniquitas sententiæ. ff. de appel. in l. scio. ergo idem videtur dicendum, si ago rei vendicatione ex vna causa, & probo ex alia, debet sequi condemnatio, inspecta causa proxima, scilicet dominio: & sic patet quòd quantum ad sententiam ferendam, non est differentia, vtrum allegetur dominium simpliciter, an verò ex certa causa remota, vt ff. de exceptio. rei iudic. in l. cùm de hoc. Præterea quomodocūque illud, super quo volo nunc agere, potuit cōprehēdi, sub eo super quo egi si iterū volo agere, obstat exceptio rei iudi. modo ita est ꝙ si peto à te rem, & dico rem illam meā generaliter: dein de dominium mihi superuenit: effectus sententiæ absolutoriæ non extenditur ad causam quæ postea superuenit, quia nō potest cōprehendi sub eo, super quo primo egi virtute priorū actorū, vt d.l. si mater. §. eandem. ibi dum dicit, modo ex alia cā, &c. Et sic sequitur, ꝙ si ex noua cā litis contesta. dominiū superueniat, non prodest, ita ex eisdem actis sequatur condemnatio. & ratio in promptu, quia iudicia dñi recta, vt in l. in vniuersis. C. qui dari tutores possint, ergo si tēpore li. contesta. non competebat mihi dominium, iudiciū non fuit rectè initiatum. vnde concludit Pet. ꝙ Canonistæ malè dicūt in c. Abbate. & sic ꝙ non rectè procedit decisio illius decretalis. & sequitur Cy. Bar. verò in l. & an eadem. §. actione. ff. de excep. rei iu. dicit ꝙ si in libello exprimitur causa proxima, vt dominiū; & remota, vt donatio vel venditio, obligatio & cōtractus, ex quo superuenit dominium,

ADDITIO.

a ¶ *An ius de nouo superueniens post iudiciū incœptū, iuuet ipsum actorē, vide per Ang. cons. 136. col. 4. & Ro. cōs. 194. vltra ea quæ ponit latè Ang. in §. actio aūt, Inst. de act. & Doct. in locis cōmunibus. & an habeat locū co rā delegato iudice, vide Ias. in §. 1. 14. col. Inst. de ac. vbi latè. & dicit Ro. tenuisse ꝙ idem sit coram deleg. & vide infra eod. c. vers. aduerte tamen, quia prædicta cōclusio.*

minium, pendente iudicio non includitur sub petitione. & ratio est, quia causa remota de necessitate præsupponit tempus & locū: quia si dico, emi rem, vel mutuaui decem: oportet q̄ emptio vel mutuū sint factæ certo loco & tēpore. & sic est necesse intelligere de certa emptione, & cer. mutuo factis certo loco & tempore, & sic de eo quod iam subsistebat tempore inchoati iudicij: sed quando exprimitur sola causa proxima, vt dominium vel obligatio, tunc dominium & obligatio non clauditur cer. lo. & tēpore, & ideo ius vel causa remota superueniens pendente iudicio, clauditur sub libello, secundum Bar. Bal. vero in d. l. 1. C. de alie. iud. mut. dicit quòd quando superuenit principium actiuum, id est, dominium ex parte agentis, & tunc aut superuenit ex causa de præterito, aut noua.

¶ Primo casu, aut fingitur retro quæsitū, & tunc intelligitur bene aptū, vt ff. de inof. test. in l. qui repudiantis. §. fi. Aut non fingitur retro, & non intelligitur bene aptum. ff. de excep. rei iud. in l. si mater. §. eandem. secūdum aliquos. Alij vero indistinctè dicunt quòd vbi est eadem petitio, sufficit dominium ex ea: licet superueniat pendente lite, & licet sit male aptum, fingitur bene aptum. ff. de pig. ac. in l. si rē. §. fi. & hoc tenet Dy. Insti. de act. in prin. deinde Bal. refert opi. Inn. de qua in d. c. Abbate. Subdit tamen aduertendum esse q̄ ratio motiua Inn. respicit media probationum, quia vbi quis se astringit ad certum tempus tacitè vel expressè probatio alterius tēporis est impertinens, & ideo non iuuat probanté: sed vbi nō astringit se, tunc iuuat. ff. de ap. l. scio. sed legistæ considerauerunt principium causæ, id est, litis contestationem, quæ est formale principium ad iudicium, & ideo omnis contestatio super aliquo casu fieri debet, vnde oportet, vel quod sit super causa dominij actionis, vel saltem super causa: ita q̄ debet præcedere litis contest. si ergo nec causa, nec dominium, nec actio præcedit litis contestationem: tunc litis contestatio ex parte agentis nullum habet fundamentum, & ideo impossibile est q̄ actor vincat. ff. de iud. in l. non potest videri. Non ob. ratio Inno. quia dato q̄ quis se non astringat, tamen ex probationibus nunquam potest obtinere, si iudiciū non est fundatum. argum. C. qui da. tu. pos. l. vniuersis. Item contra Inno. facit, quia generalis petitio resoluitur in omnes suas singularitates, quæ sub ea possunt claudi tempore probationis, vt l. fi. C. de anna. excep. & ideo non comprehendit ea quæ non possunt tunc claudi. argu. ff. de au. & arg. leg. in l. si ita.

a Præterea in litis contest. quasi contrahitur,[a] vt l. 3. §. idem scribit. ff. de pecu. ergo sic verus contractus factus non extendit se ad futura, vt l. cum stipulamur. & l. si à colono. ff. de verb. obli. ita nec quasi contractus, qui per contestationem inducitur, vnde cōcludit Bal. q̄ in foro Iustiniani, non est seruāda illa decret. Abbate. & in effectu idē voluit Bal. in l. edita. C. de eden. in 4. q. princ. ver. denuo quæro. Mouetur, quia de dominio futuro non fuit cogitatum. ff. de leg. 3. in l. Paulo. §. 1. ergo nō venit in iudicium, vt l. solemus. ff. de iudic. nam in iudicio nihil venit principaliter, si de eo nō fuit cogitatum, licet quandoque veniat accessoriè, vt ibi. Præterea si posset fieri condemnatio, diceretur veniſſe in iudicium: & obstaret excep. rei iud. sed hoc est falsum: cum non obstet exceptio rei iudi. vt l. si mater. §. eadem. ff. de excep. rei iud. ergo, &c. Præterea ad declarationem futuri dominij non potuisset specialiter agi: ergo non venit sub libello generali, vt in l. obligatio. generali. ff. de pig. sed tu dic latius, vt statim dicā post sequentem casum.

¶ Secundo casu princ. non loquimur de actione personali. Bart. in d. §. actiones. videtur velle idem, quod in reali, dicens q̄ si exprimitur sola causa proxima, vt peto decē ad quæ es mihi obligatus, quòd hoc casu, cum obligatio non claudatur certo loco & tempore: ideo ius vel causa remota superueniēs, prodest & clauditur sub iudicio. secus si fuisset expressa causa remota, vt emptionis, vel alterius contractus, secundum ea quæ statim dixi. Sed Bal. in d. ver. denuo quæritur. facit differentiam inter realem & personalem actionem, dicens q̄ in personali ius superueniens non prodest: actio personalis oritur ex causa de præterito, considerato prin. tam ex parte agentis, quàm ex parte conuenti, quia oritur ex contractu, vt l. si rem. §. fi. ff. de pig. act. Sed in actione in rem, non est sic, quia non oritur ex parte conuenti, nisi quando incipit possidere, vt supra dixi & infra statim subijciam. Et sic apparet ex prædictis q̄ ista mate. est satis intricata & difficilis.

¶ Ego vero vt hanc materiam, quæ difficilis est, quotidianam, habeas magis claram & latam, arbitror ita distinguendum quòd in libello deducitur ius tanquā futurum, seu ex causa de futuro & principaliter. Et hoc casu, non procedit libellus regulariter, quia super obligatione futura non potest fundari iudicium, vt est tex. in l. non quemadmodum. ff. de iud. & ideo dixi principaliter, quia per viam accessorij secus est, vt si petitur res cum fructibus, vt infra subijciam, & dixi in 5. q. prin. in 4. mēbro, & de materia istius iuris de futuro, vide latius per Glo. & Doc. in d. l. quēadmodū. Aut in libello deducit ius ex causa de p̄ti, & facio duo membra principalia.

¶ Primum est de eo quod principaliter venit, seu petitur.

¶ Secundum, quando aliquid petitur, seu venit vt accessorium.

¶ Circa primum membrum distingue, quòd aut agitur actione vniuersali, aut singulari.

¶ Primo casu, si causa superuenit etiā post li. conte. prodest, vt est tex. in l. si hæreditatis. & in l. item videndū. §. si quis. & in l. si quo tēpore. ff. de pet. hære.

¶ Et hoc indubitanter procedit, si ageretur petitione hæreditatis, quia tunc licet cōuentus non possideret rem hereditariā tempore petitionis: tn si postea incepit possidere, fit condemnatio. & ratio est, quia istud quod nūc possidet, si est ex hereditate illa, claudit in petitione. Et idem ēt arbitror, si aliquis peteret fundū petitione hereditatis, quē conuentus non possideret tēpore petitionis, & postea inciperet possidere, per iura prætallegata, & ea quæ statim dicam, quando defectus rei venit ex parte conuenti. Quinimo videtur fortius quòd si petitione hæreditatis petam fundum, quia solum fundum possidebat: si postea incœpit possidere domum hæreditariam, potest condemnari etiam ad domum, quod procedit, secundum aliquos, quando agens in libello dixit q̄ petebat fundum, & si qua alia conuentus cepisset possidere, & ita intelligūt dictam legem, si hæreditatis, quia si singulariter exprimit fundum: non potest fieri condemnatio ad aliud, quàm quod petitum sit, vt l. fundus. ff. comm. diui. & in l. fi. ff. de fideicom. lib. & l. Pomponius in negotijs, ad fi. ff. de neg. gest. sed Pet. de Bella pertica idem dicit, etiam si super vna re tantum fuisset formatus libellus, quia ille qui agit ad fundum petitione hæreditatis, petit declarari se hæredem, & hoc principaliter venit in petitione sua: restitutio vero fundi, venit per officiū iudicis. Et ideo si iudex declarat me hæredem, sicut iubet per officium suum restitui fundum petitū, ita & alias res quas reus cœpit possidere eadem ratione, & ita dicit intelligendā d. l. si hæreditatis. Et ista est ipsa veritas, secundum Cyn. in add. & Bal. etiam ibi idem dicēs, quod est valde singulare & mihi placet per tex. illum, dum dicit, de qua sola controuersia erat. Et facit ad ea quæ statim dicam in seq. casu. Si vero agitur actione singulariter, & subdistingue quòd aut agitur actione reali, aut personali. Si agitur reali, dic quòd aut defectus est ex parte conuenti, quia tempore libelli & li. conte. non possidebat rem petitam: sed postea cœpit possidere, & sequitur condemnatio. tex. est in l. sin autem. in princ. ff. de rei vend. ibi in versi. item si li. conte. Et ratio est, secundum Bal. ibi & superius tetigi, quia rei vendicatio habet duo principia: causale, scilicet & formale. Circa formale principaliter sufficit tempus sententiæ, scilicet vt conuentus dicto tempore possideat, vt in terminis nostris, facit quod supra statim dixi. Sed tu vide etiam aliud fundamentum & rationem, per ea quæ infra subijcam. Aut in actione reali defectus erat ex parte agentis, & subdistingue quod aut actum est rei vendicatione expressa causa proxima, vt dominij: & remota, vt donationis, legati, aut similis, aut proxima duntaxat.

¶ Primo casu, omnes concludunt q̄ tam de iure canonico quàm ciuili non posit sequi condemnatio, licet dominiū post li. conte. superuenire ex alia causa posit, vt in d. c. Abbate. Et per ea quæ supra dixi, quod ego arbitror limitandum, nisi esset adiecta clausula, petens in prædictis non solum vt narrantur, aut ex causis narratis, sed etiam vt petuntur, & ex alijs quibuscunque causis dicto actori ius cōpetere, vel etiam si esset adiecta clausula, proponens ad prædicta omnia & singula iura competentia, vel etiam clausula, & prędicta omnia petit singulariter, diuisim, coniunctim, alternatiuè, & subdisiunctiuè, &c. & omni meliori modo, &c. Et maximè si subijceretur clausula, non astringens[a] se ad aliquod onus probationis superfluæ, &c. de quibus dicam. infra in 13. prin. arti. hoc enim casu arbitror quod si probarem dominium ex alia causa, quàm narrata & deducta, quæ tamen causa cōpetebat mihi tempore petitionis, sufficeret mihi, quia propter clausulas prædictas, perinde est ac si nullam causam deduxissem, vel etiam idem videtur esse, ac si istam causam deduxissem, per quam dominium tunc mihi competebat: licet non competeret ex causa remota expresse deducta in libello, quod perpetuo notabis ad limitationem d. c. Abbate. Sed si ex nulla alia causa dominium mihi tunc competijsset, decisio pendet ex his quæ dicam in seq. casu. Aut nulla est expressa causa, vel est expressa duntaxat causa proxima: videlicet, dominium: Et de iure canonico sufficit q̄ dominium superueniat etiam post li. conte. tex. in d. c. Abbate. de re iud. lib. 6. sed de iure ciuili, quamuis Vgolinus tenuerit q̄ posset sequi condemnatio: tamen communis opin. est in contrarium, vt supra dixi. Et in hoc ius ciuile videtur fundari fortioribus arg. & validioribus fundamentis, quàm ius canonicum, quia ius canonicum in hoc sequitur solā æquitatē recta iuris subtilitate, & rigorositate, vt dicit tex. in d. c. Abbate, & patet ex his quæ sup. dixi. Et ideo Bal. vt supra dixi, & Dy. Insti. de actio. §. 1. & Pau. & do. Dom. in d. c. Abbate. dicunt q̄ in foro canonico vel ciuili, de temporali iurisdictione Ecclesiæ seruabitur dispositio d. c. Abbate. sed in terris imperij, iudex secularis seruabit leges. & sic potest procedere opinio Petri & aliorum: quia quando ius canonicū disponit contra ius ciuile, & non loquitur in materia peccati, nec alias subiecta canoni: quodlibet ius seruatur in suo foro, vt infra de appell. c. si duobus, & c. super eod. el 2.

60 b ¶ † Sed aduerte, quia in contrarium fortiter oppo. Nam[b] quando de iure ciui. sunt opiniones, & de iure canonico statuitur quid certum, etiam in foro Cæsaris: seruandum est ius canonicū, & econtra, vt no. Bar. in extrauaganti, ad reprimendum. in glo. super verbo, per edictum, & alias plures remissiones vide, quas dedi in c. 1. inf. de ope. no. nunc. in glo. 1. Sed in terminis nostris de iure ciui. sunt opiniones vt supra dixi, ergo videretur seruandum c. Abbate. etiam in foro Cæsaris. Sed ad hoc potest respondēri vt arbitror, q̄ prędicta theorica Bar. quam dixi in d. c. 1. procedit, quando hincinde essent plures opiniones & argumenta, & rationes vrgentes. secus quando ex vna parte esset communis opinio fortificata fortioribus argumentis & rationibus, & ex alia parte esset opinio alicuius Doctoris non multum fundata, sed debilis, & tunc communis opinio seruaretur in foro, & noua decisio etiam in foro suo, ad quod vide quæ dixi in d. c. 1. super Glo. 1. Item secundo oppono, quia videtur quod d. cap. Abbate. sit seruandum in foro Cæsaris. Nam ista est regula quòd æquitas scripta præfertur rigori, secundum ea quæ dixi in c. fin. supra de transac. in 5. prin. artic. in 2. membro. in cle. 1. de iud. sed in d. c. æquitas

ADDITIO.

a ¶ *Per li. conte. quasi contrahitur, quid de his quæ fiunt ante li. conte. vide Bar. in l. 2. §. 1. de præt. stipul. Quid in his, in quibus lis non contestatur? dic vt per Bar. in l. nihil. ff. de procur. Quid in iuramento? dic idem. l. depo. §. 1. ff. de pecu. & quid in sententia, vide Alexan. in l. 1. §. idem scribit. ff. de pecu.*

ADDITIONES.

a ¶ *Clausula, non astringens se, &c. vide post Abb. & Doct. in c. dilecti. extra de iudi. in fi. vide per Alex. in consi. 61. lib. 2.*

b ¶ *Si quippiam sit de iure ciuili dubium, de iure autem canonico clarum, statur iuri canonico, in vtroque foro, & econtra, vide Glo. in capit. licet ex suscepto. de foro competen. capitu. per venerabilem. qui fil. sint legit. in cap. clericus. in cap. dilecti. de iu. facit no. in cap. 1. de constitut. quæ iura sint seruanda in iudicijs.*

tas ſcripta. ergo, &c. Sed ad hoc reſponderi poteſt quod communis opi. legiſtarum fundatur etiam in rigore ſcripto. ſed iſta ſolutio non videtur procedere: quia poſito quod rigor eſſet ſcriptus, tamẽ vbi æquitas eſt ſcripta, & rigor ſcriptus, præfertur æquitas, vt in l. placuit. C. de iudi. facit cap. 3. de reſcript. lib. 6. & latius dixi in d. c. fi. in 5. art. princ. in 4. membro. Sed reſponderi poteſt quod æquitas d. c. Abbate. eſt generalis, & rigor iuris ciuilis videtur magis ſpecialis, & ideo præfertur rigor, per ea quæ dixi in d. 3. membro. Sed adhuc poſſet inſtari, quia ſi rectè inſpiciantur fundamenta communis opinio. illa deſcendunt ex regulis generalibus iuris ciuilis. ſed poſſes dicere q̃ æquitas allegata in d. c. Abbate. eſt magis generalis. Vel melius & ſecundò quod æquitas præfertur rigori. quando tam æquitas, quàm rigor deſcendunt ex eodem iure. ſecus ſi rigor ex iure ciuili, & æquitas ex canonico. ſicut dicimus in pacto nudo, & hæc notabis, quia nouiſſima ſunt. & vide quæ dixi in dicto cap. fin. Sed pro intellectu prædictorum quæro, vnde inſurgat dicta æquitas canonica. ¶ Sol. Dicendum arbitror, quòd inſurgit ex eo quia ex quo actor pendẽte iudicio reali eſt effectus dominus, & in rei vend. principaliter videatur venire declaratio dominij, nec preſupponatur obligatio conuenti, vt Inſti. de act. §. 1. ibi, aut cum eo agit, qui nullo iure obligatus eſt, &c. nec ab eo petatur aliquid dari vel fieri, ſed ius agentis ſolummodo declarari, videlicet quòd agens habet plenum ius, ſeu dominium, vt ff. de rei vend. in l. ex diuerſo. §. ſi petitor. & l. officium. ff. ſi ſer. vend. in l. ſicut. §. ſi. quæratur. meritò ex iure ſuperuenienti debet obtinere. Nec obſtat ſi diceres, quòd ſi petitur ſola declaratio, ſuperflua videtur vocatio aduerſarij, quia videtur quòd aduerſarius vocãdus eſt per officium mercenarium, quod iudex exercet in notorijs ſibi, vt iu dici, nam ibi vt iudici, nõ poteſt eſſe notorium, niſi cognoſcat ſedendo pro tribunali, vt l. à procedente. C. de dila. & quia nõ eſt iudiciũ niſi ſit ibi vtraque pars. 4. q. 4. nullus. dixi ſupra in Rubr. de iud. Quãdo
a ergo conſtat [a] iudici, vt iudici rem eſſe meam, debet facere illã mihi reſtitui officio ſuo, vt in l. officium. ff. de rei vend. & l. ſi irruptionem. ad fin. ff. fin. reg. Et iſtam notorietatem nõ poteſt iudex habere per viã iudiciorũ, niſi pars vocetur, vt videat qualiter actor probauit, vt l. fina. C. ſi per vim vel alio modo. ſecundum Petrum & Cy. in l. prima. C. de alien. iudi. mu. vnde æquitas canonica voluit quòd ex quo mihi dominiũ ſuperuenit, ex eo iudicio teneatur poſſeſſor reſtituere, quia ſatis eſſe videtur quòd nunc ſum dominus, licet tempore inchoati iudicij non eſſem dominus. & hoc videtur voluiſſe tex. in d. c. Abbate. ibi dum tex. dicit, vtilius tamen videtur negotia tali expediri cõpendio. quod intellige, ſcilicet per idem iudicium intentatum. & ſequitur in tex. quàm per quãdam exactam ſubtilitatem longo diſpẽdio prorogari. quod intelligo, ſcilicet intentando nouum iudiciũ, quia ex quo apparet rem petitam eſſe meã, licet non eſſet tempore inchoati iudicij, tamen vt euitentur lites & nouus circuitus, cõdemnetur poſſeſſor. & hoc etiã ſentit expreſsè tex. ille, dum dicit, nec prodeſſet etiam multum reo, ſi tunc in ipſum ex ſuperuenienti cauſa cõdemnatio non ferretur, cùm mox alio inſtituto iudicio foret ex illa meritò condemnandus. & ſic iſta deciſio in ſe eſt æqua & rationabilis, vt ſicut licet ex parte conuenti tempore inchoati iudicij realis nõ aderat ipſius formalitas, quia reus non poſſidebat, & tamen ſi tempore ſententiæ poſſidet, condemnatur, vt ſupra dixi: ita & per contrarium in terminis noſtris. quinimo fortiùs etiam ſi tempore ſententiæ ferendæ, reus non poſſideret, videretur ferenda ſententia declaratoria dominij, ex quo probatum eſt per actorem, per l. ſi à te. §. 1. ff. de except. rei iud. qui tex. ſecundum Barto. deberet ſcribi literis aureis. Ange. tamen & Bald. reprobant hoc vltimum in l. non alias. ff. de iu. licet Bal. ſibi fuerit contrarius. Sed non eſt materia noſtra, vide in dictis locis. & Zabarel. & Dominus meus, in c. examinata, ſupra de iud. Et ex eo etiam eſt rationabilis & æqua dicta deciſio, quia tex. in d. cap. Abbate. dicit, quòd iudex cognita tali veritate, videlicet, quod res pertineat ad actorem, cum libera & ſecura conſcientia non poteſt pronunciare. in contrarium illa tamen fuit allegatio partis. Sed aduerte, quia hic inſurgit difficultas non parua, quoniã ex prædictis rationibus non videtur inferendum, q̃ idem eſſet dicendum, ſi exprimeretur cauſa remota, cum dicta æquitas, & omnes rationes prædictæ concludant etiam ad hunc caſum, cuius tamen contrarium vult Inno. in d. c. Abbate. Et ſi tu diceres, quòd cauſa remota habet concomitantiam loci & temporis, & ſic aliud tempus & locus nõ includuntur in petitione, iſtud non videtur obeſſe, ex quo in rei veritate ego probaui dominium eſſe meum, licet illud probauerim proueniſſe ex cauſa ſuperuenienti. vnde ex quo ego probaui dominium, vt euitetur diſpendium & circuitus, & quòd iudex cum bona conſcientia poſſit procedere, debebat diſponere reũ condemnãdum. & hoc maximè videtur dicendum, ſecundum opinionem Petri, qui voluit, q̃ expreſsio cauſæ remotæ nõ videatur operari, vt dixi, & maximè hoc videtur dicendum, vbi cauſa remota nõ fuit ſpecificata per locum & tempus. ideo articulus eſt ſatis dubius, nec Docto. attingunt. Nec video aliud dici poſſe, niſi q̃ Inn. noluit dictã æquitatẽ extẽdere, qñ cã remota eſſet expreſſa, ex quo ille ſe aſtrinxit ad certam cauſam remotam, & fortè etiam præter rationem ibi aſſignatam de loco & tempore, potuit eſſe ratio inductiua, & aſsignari ratio, quia non extendat ad hunc caſum, quia ſi expreſſa certa cauſa actor ſuccũberet, non obſtaret exceptio rei iudicatæ ipſi actori agẽti demũ ex alia cauſa, ſecùs ſi ſimpliciter & generaliter egit cauſa proxima, quia tũc omnem cauſam remotam videtur deduxiſſe in iudicium, per ea, quæ ſupra dixi in princ. iſtius ver. 10. quæro. Vnde ſicut cauſæ expreſsio prodeſt quoad prædicta, ita debet etiã obeſſe per regulã, is qui onus. de re. iu. li. 6. cum ſua materia. Et ſi fortè diceres: ſi nullã cauſam remotam exprimit eo, quia tẽpore libelli & litis conteſtationis nulla cõpetebat, ſi poſtea ſuperuenit, & reus abſoluatur nõ ob. exceptio rei iud. vt d. l. ſi mater. §. eandẽ. ff. de excep. rei iudi. ergo prædicta ratio non
videtur

ADDITIO.

a ¶ *Quando conſtat iudici vt iudici, quòd res ſit mea, debet illam mihi adiudicare. vide Abb. & Moder. in c. examinata. ſupra de iud.*

videtur concludere, arbitror poſſe reſpõderi, quòd forte cum de iure Canonico ſit inductũ hoc, vt poſſit ſequi condemnatio per d. c. Abbate. ita videtur inductum, quod obſtet exceptio rei iudicatæ: quia ſicut de iure Ciuili nulla cauſa expreſſa remota obſtat exceptio rei iudicatæ in omni cauſa competenti, quia omnem cauſam competẽtem videtur in iudicium deduxiſſe: ſed in cauſa non cõpetenti tempore libelli & li. conteſt. non ob. exceptio rei iudic. vt d. §. actiones. quia illam non põt proſequi, ex quo de iure Canonico non ſolùm cauſam competẽtem, ſed de nouo per li. conteſt. ſuperuenientem poteſt proſequi, licet obſtet exceptio rei iudicatę: quia ex quo de iure poteſt nouam cauſam proſequi, videtur etiam de noua cogitaſſe: ex quo nullam expreſſit, maximè ſi proſequutus eſſet iſtam cauſam de nouo ſuperuenientem. quæ ratio & conſideratio ceſſat, quando expreſsit cauſam remotam. Cogitabis: quia nouiſſima ſunt, & ex tẽpore venerunt in mentem. Eſt tamẽ aduertendum, quod poſita communi opinione quod de iure Ciuili agens rei vendicatione ex cauſa proxima non poſſit obtinere ex cauſa ſuperueniente poſt iudicium acceptũ, eſt verum: niſi tale dominium ſuperueniſſet ex cauſa de præterito [a] per ea, quę ſuperius dixi, & ſtatim latius dicam de iure ſuperueniente in actione perſonali. Et hoc maximè, quando ius fingeret retro illud ius quæſitum, per l. hæres quandoque. ff. de acquir. hæred. & ibi per Cynum, Bald. & Modern. vt ſtatim latius dicam, & potiſsimum ſi adiecta eſſet clauſula illa, omni meliori modo &c. & ex his eſt expeditum membrum, quando agitur realiter. Si verò agatur actione perſonali, ſubdiſtingue, quòd aut ſuperuenit ius de nouo ex cauſa de præſenti: aut ex cauſa de præterito: ſi de præſenti, aut eſt expreſſa non ſolùm cauſa proxima: videlicet, obligationis, ſed etiam remota: videlicet emptionis, mutui, vel ſimilis: & actor non poteſt obtinere ex iure ſeu cauſa de nouo ſuperuenienti: tam de iure Ciuili, per legem, non poteſt. ff. de iu. quàm etiam de iure Canonico, per d. c. Abbate. Et per ea quę ſupra dixi aut eſt expreſſa ſub cauſa proxima, vt obligationis. & de iure Canonico item videtur prima fronte in d. c. Abbate. innuere, quòd poſsit obtinere ex iure de nouo ſuperuenienti, per tex. ibi, dum dicit, videlicet, quia generaliter propoſuit aliquem obnoxium eſſe ſibi. Et ſic loquitur de actione perſonali: quia conuentus reali non eſt obnoxius: hoc eſt obligatus. & ſubditur in tex. vel ad te iure dominij vel quaſi rem aliquã pertinere. & quamuis dici poſſet, quod illa eſt allegatio partis: tamen rationes quæ concludunt ad deciſionem in reali, reſpectu iuris ſuperueniẽtis, de quibus ſupra dixi, concludunt etiam in iure ſuperueniente in actione perſonali, & propter hanc cauſam arbitror, quòd Bart. in §. actiones. nullam fecerit differentiam inter actionẽ perſonalem & realem: quando ſola cauſa proxima eſt expreſſa, ſed Bal. in actione perſonali reprobat: quia actio perſonalis non poteſt ſtare, niſi ex parte vtriuſque ab ipſo principio. Nec poteſt ſuperuenire ſolo reſpectu conuenti: ſicut eſt in reali ex ſola ſuperuenienti poſſeſsione conuenti: ex qua poteſt ſequi cõdemnatio ipſius, quæ prius nõ poterat, vt ſupra dixi: ſed tamen licet plus dubitationis habeat actio perſonalis generalis, hoc eſt expreſſa cauſa proxima duntaxat: tamen rationes ſuperius aſsignatæ in reali, inductæ ex æquitate canonica, per d. c. Abbate. concludunt etiã in perſonali, & iſtud plus placet de iure Canonico. Sed de iure Ciuili communis opinio eſt, quòd ex cauſa, ſeu iure de nouo ſuperuenienti nõ poſsit ſequi cõdemnatio. tex. eſt in d. l. non poteſt videri. quod procedit etiam ſi partes conueniant, quòd ius quod non erat penes actorem tempore li. conteſt. ſuperueniat eidem ſuper li. conteſt. quia talis voluntas nõ includit, vt ex eodem iure feratur ſententia, vt d. l. nõ poteſt. quia licet iudex debeat ferre ſententiam prout inter partes conuenerit: etiam ſi non eſſet conformis libello, vt l. ſi conuenerit. ff. de re iudica. de quo latius dicetur in c. ſequen. in 34. art. tamen talis conuentio partium ſuper iure non operatur, quia requiritur, quòd partes expreſsè cõueniant, quòd ſententia taliter ferat: melius, diuerſum eſt iſtud ius, quod ſuperuenit, licet voluntate partium, quàm illud ſuper quo lis fuit conteſtata, quod non potuit eſſe illud, quod nondum erat: ſed de nouo ſuperuenit. & hæc procedunt in iure vel cauſa de nouo ſuperuenienti: nõ ex cauſa de præterito. Si verò cauſa obligationis ſuperueniret de nouo, ſed ex cauſa de præterito: tunc poſſet ſequi condemnatio etiam de iure Ciuili, vt in l. ſi rem. §. fi. ff. de pignor. actio. & in l. ſi tibi mãdauero, vt à Titio exigeres. ff. mand. & iſta eſt communis opinio Docto. in d. l. non poteſt. & in d. §. fi. excepto Ang. qui dicit, quòd hoc eſt verum, quando ius vel obligatio venit ex cauſa de præterito, quæ retro trahatur, vt in l. qui balneum. ff. qui po. in pign. ha. quia tunc prodeſt ad victoriam. & ſic poteſt intelligi glo. in d. l. non poteſt, circa medium. ſecus ſi iſtud ius non traheretur retro, vt in legatis conditionalibus, vt in l. poſt diem. in princ. §. fin. ff. quando dies leg. ce. quia tunc non prodeſt. & ita poteſt intelligi gl. in d. l. non poteſt. circa princ. Et ſubdit Ang. hanc eſſe ſuam nouam opinion. ſed tu dic, quod iſta fuit opinio Gul. de Cug. quam refert & ſequitur Bal. in l. non quemadmodum. ff. de iudi. qui dicit, quod ſi egi ad debitum conditionale, tanquã purum & pendente iudicio fuit purificata conditio in contractibus, ſequitur condemnatio, per d. l. potior. ſecus in legatis, per l. quæ legata. ff. de re iudic. facit l. 1. §. cum igitur. & §. fin autem. C. de cad. tol. & iſtud etiam ſenſit Cyn. in additio. ſed Ioan. de Petrucijs, de Peruſio, in d. l. non poteſt. referendo ſolùm dictum Ang. dicit indiſtinctè tenendum, quod ius ſuperueniens ex cauſa de præterito profit: ſiue trahatur retro, ſiue non, vt patet in d. l. ſi rem. §. fin. vbi ſolutio illa facta, & liberatio pignoris, non trahitur retro, ſed vt ex tunc liberatur pignus ex cauſa de præterito, & ita contingit in d. l. ſi mandauero. Nec gl. in d. l. nõ poteſt. ſentit differẽtiam, quam facit Ang. ſit ergo concluſio, quod ſufficit, quod ius ſuperueniens ſuperueniat ex cauſa de præterito. quod maxim è

ADDITIO.

a ¶ *Dominium ſuperueniens ex cauſa de præterito, iuuat. & ita intelligitur tex. in l. ſi rem alienam. §. fin. vbi poſt Barto. no. Pau. ff. de pigno. act. & facit no. per Alexan. in conſi. 1. lib. 5. circa 11. col. verſic. non ob. quod dominus Dur.*

ximè procedit, si ius illud fingitur à iure retro quæsitum, per textum sing. in l. hæres quandoque. ff. de acquir. hære. per quem tex. sing. dicit Cyn. in addit. q; si procurator meus nomine suo interuenit pro me in iudicio, proponendo libellum contra debitorem hæreditarium, & debitor excipit contra procuratorem, quod non debet audiri, cum non adiuerim hæreditatem: & ego hoc sciens compareo in processu causæ & hęreditatis: adeo q; si pars aduersa dicit procuratori meo, amisisti instá tu proponas nouum libellum, an bene dicat. Doct. dicunt quod nó tenetur offerre nouum libellum, vt d.l. hæres. cum aditio hæreditatis trahatur retro ad tempus mortis: quia istud ius fingitur retro quæsitum, vel non dicitur ius denuo superuenire: sed quędam declaratio, & ideo non est opus noua instantia, per d.l. non potest. Et hoc probatur in d.l. si rem. §. fin. & in l. si nó mortis. §. fin. ff. de inoffi. testam. Et hæc fuit singularis no. Cy. in additio. ad d. l. hæres. qui dicit hanc q. habuisse de facto. Et refert & sequitur Bal. in d. l. hæres. & Io. de Imo. & etiá Lud. Pont. ¶ Subdit tamen Pontanus, quod exemplum non est bonum, quia eo ipso quod exigo debitores hæreditarios, videor adire hæreditatem, vt traditur in l. pro hærede. ff. de acquir. hære. ¶ Sed Pontanus dicit verum in terminis suis, quando quis per se exigeret debitores hæreditarios: vel constitueret procuratorem ad exigendum debitum hæreditarium. Sed Cyn. & Bal. non sic figurant exemplum: sed debet figurari, quando esset constitutus procurator generaliter ad exigendum á quibuscunque debitoribus. Et vide quod dicam infra in fi. istius 10. quæst. de mandato superueniente. ¶ A. B. Et ad prædicta vide d. Io. de Imo. in l. si filius qui patri. ff. de vulg. & pup. vbi dicit per illum tex. determinasse q. quòd cũ filius minor egisset ad pensionem domus locatæ per patrem, cum authoritate curatoris: & demum post li. conte statam minor adiuit hæreditatem paternam ex forma statuti seruata, & reuocaretur iudicium, nũquid posset sequi condemnatio. & diceretur, quòd non ex quo tempore li. contest. nó fuerat adita legitimè, secundum formam statuti, per l. non potest. & l. quę admodum. ff. de iud. contrarium respondeo in q. facti. & sic dicitur se obtinuisse: quia tali filio videtur potius obuenisse exercitium iuris, & facultas exercendi actus quàm ipsa actio: quæ de mero iure erat sibi iuncta ex dispositione iuris communis. arg. l. fin autem. §. posśidere, & quod ibi no. ff. de rei vendi. & quod no. per glo. & Doct. in d. l. non potest. & quia licet hic superueniat ius de nouo: tamen superuenit ex causa de prćterito. ergo debet sufficere saltem si superuenit ante conclusionẽ in causa, per id, quod habetur in d. l. si rem. §. fi. ff. de pignor. act. & per no. per Bart. in l. si autem. §. eadem. ad fin. ff. de exceptio. rei iudic. Et quia etiam superuenit causa quæ trahitur retro. d. l. hæres quandoque. ff. de acquir. hæred. iuncto d. §. eadem. secundum Ioan. de Imo. d. l. si filius qui patri. ver. item no. quod hic videtur. Ma.

a Aduerte[a] tamen: quia prædicta conclusio procedit, nisi talis superuenientia iuris causata ab aditione, peruenerit coram delegato: quia tunc nunquã superuenientia iuris ex causa de prćterito habet validare ius coram delegato, vt eleganter dicit Bal. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtili. publ. allegando ad hoc, c. fin. supra de rescript. & sequitur Pontanus in d. l. hæres quandoque. vbi dicit, quòd casus prædictus fuit de facto in ciuitate Bononiensi, & q; quidam subtilissimus Doctor dicebat contra præfatum dominum fore casum in d. c. Abbate. Sed Pontanus respondebat, illud c. loqui in delegato Papæ: quia censetur maior quolibet ordinario. supra de offic. delega. c. sanè. & de eo censendum est, vt de quolibet ordinario. Sed quæstio nostra loquitur de delegato ab inferiore. vnde cap. illud non facit ad propositum. allegat etiam Ponta. ad corroborationem dictum Bal. in l. de his. ff. de arbit. vbi in arbitro disponit, q; Bal. vult in delegato. sed prædicta opin. & responsio Pontani non placet mihi: quia est contra tex. in c. fin. supra de rescript. per quem mouetur Bal. qui tex. loquitur etiam in delegato principis. & ideo dictum Bal. videtur esse satis ambiguum, maximè: quia ratio quæ mouit dispositionem d. cap. fin. fuit, quia ad futuras controuersias non debent trahi literæ, si illæ nondum fuerant exortæ tẽpore impetrationis, & pari ratione idem etiam dicitur in d. l. non potest. quòd libellus seu iudicium non debet trahi ad futuram obligationem, vt supra dictũ fuit. & tamen sufficit ius de nouo superuenire, si est ex causa de prćterito, sicut dictum est. Si quis tamen vellet defensare dictum Bal. posset respondere ad d. c. Abbate. quòd sententia ibi potius videtur esse lata á summo Pontifice, quàm ab ipso delegato, per ea quæ dicit ibi tex. in fi. Nihil deficit. Aduerte tamen, quia ille tex. non loquitur in iure superueniente ex causa de prćterito, sed etiam in iure de nouo simpliciter superueniente. cogitabis, quia ex tempore venerunt in mentẽ. vnde ille tex. videtur contradicere cap. fin. supra de rescript. in quantum simpliciter intelligeretur de delegato: vel saltem deberemus dicere, quòd limitet cap. fin. vel quod non loquatur in rescripto, sed in commissione facta viuæ vocis oraculo, vel quod c. fi. loquatur, quando quis omnino vellet agere vigore rescripti ex causa, quæ omnino superuenit de nouo post rescriptum. secus si ageret ex obligatione, vel ex dominio, tanquam orta, seu orto ex subsistenti ante rescriptum. sed pendente iudicio superuenit nouum ius: & maximè si habet causam de prćterito.

¶ Secundò limitatur id, ad quod dixi, quando ius fingit retro in hæreditate adita: si modo sit hæreditas debita ex potestate iuris. Secus si ex priuilegio testatoris, qui cum hæredem habere non posset: sibi ex priuilegio concessum est, quòd hæredem habeat: quia ista hoc casu non propriè, sed fictè dicitur hæreditas, adeò, quòd licet aliàs contra hæreditatem iacentem continuetur præscriptio, vt in l. si seruus hæreditarius. ff. de stipu. seruo. tamen contra hanc non continuabitur. Et ad hoc allegat Ang. & Io. de Imo. tex. quem dicit mirabilem, in l. si seruus communis Meuij. ff. de stipul. ser. tali enim casu, ne concurrant duæ fictiones, non procedit conclusio prædi-

ADDITIO.

a ¶ *Coram delegato non potest obtineri sententia, quando post li. contest. superuenit ius: etiam ex causa de prćterito. vide Ias. in §. 1. 14. col. de act. & quæ no. in l. si Titius, post Rom. ibi. ff. de verb. obl.*

prædicta, de aditione essent duæ fictiones. Prima, q; hæreditatis aditio traheretur retro: quæ est fictio, vt d. l. hæres quandoque. Secunda de hæreditate ex priuilegio. dicit tamen Pontanus super illis duabus limitationibus cogitandum esse.

¶ Tertiò limitari potest id, ad quod dixi de iure superueniente ex causa de prćterito, quod procedit si modo ius superuenit ex causa de prćterito eo modo, quo est intentatum. Secus si superuenit ex iure de prćterito, alio modo, quàm sit intentatum, seu quando superuenit aliud ius, quàm intentatum, vt puta, formata inquisitione de vulnere, secuta est mors pendente iudicio: quia non potest fieri condemnatio de morte ex eadem instantia, secundum Ang. & Bal. in l. non quemadmodum. ff. de iu. vide quæ dixi ad hoc in c. qualiter. el 2. infra de accusa. in 9. principali artic. quæst. 56. in 11. artic. questio. 63. & in 14. artic. q. 9. Et ex prædictis infertur singulariter, quòd cum non sufficiat regulariter ius superuenisse pendente iudicio: debet esse cautus actor, vt doceat de tempore, q; sibi superuenit ius, vel causa, maximè

a si causa remota[a] fuit expressa. cum enim non sit probata illa causa, puta venditio, vel similis, certis loco & tempore facta: Et sic sit dubium, an ante li. contest. vel post fuerit facta: actor succumberet, vt no. glo. in verbo, censetur. in c. Abbate. de re iudi. lib. 6. & sequun. Doct. tenet Bar. in l. & an eadem, §. actiones. ff. de except. rei iudic. & secundum hoc possunt regulari plura ex his, quæ superius dicta sunt. Aduertendum tamẽ arbitror circa prædicta, quòd vbicunque ex iure superuenienti potest sequi sententia in fauorem actoris, maximè secundum terminos cap. Abbate. quòd actor vsque ad illud tempus quo ius superuenit, debet condemnari in expensis, licet debet obtinere: quia vsque ad illud tempus ipse videtur temerè litigasse, & reus mistè litigasse, quod est singulare & nouum, sed non est materia nostra, vide quod latius dixi in c. calumniam. inf. de pœn. in 5. prin. art. Et hæc sufficiãt de primo membro, quando petitur aliquid principaliter.

¶ Circa secundum membrum principale istius mææ distinctionis, quando aliquid petitur vt accessorium: dic, quòd aut istud accessorium venit ex natura actionis intentatæ: aut extra naturam. si ex natura, quales sunt fructus & accessiones, vel vsuræ olim de iure Ciuili ex contractu bonæfidei, & hoc casu, tale ius superueniens prodest actori: siue superueniat ante litem contestatam siue post, vt l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædil. edi. facit quod supra dixi in 5. prin. q. istius art. in 4. membro. ¶ Secundo casu, quando veniunt extra naturam actionis, & sic principaliter: tale ius superueniens non prodest, sed opus est noua instantia, quia veniũt principaliter, vt l. nõ solùm. de rei vend. & l. si mulier. ff. de leg. 3. & hæc procedũt in iure superueniẽte de nouo re

b spectu rei petitæ, seu iuris deducti in iudiciũ, sed re spectu mãdati[b] puta, quia agebat quis alieno nomine sine mandato: demum superuenit mandatũ: tale ius prodest, vt est casus sing. secundum Ang. in l. Iulianus. ff. qui satisda. cog. licet enim mandatum sui natura non soleat trahi ad prćterita, vt l. si verò nõ remunerandi. §. si post creditam. ff. manda. tamen aliquando propter connexitatem futurorum trahitur d. l. Iulianus. Sed in §. post creditam, futura & prćterita possunt diuersò modo considerari, secundum Ange. Nos tamen ad maiorem cautelam practicamus, quòd principalis ante omnia ratificando acta & gesta per illum constituit ipsum procuratorem. Prædicta tamen ratificatio & constitutio non prodesset in terminis l. bonorum. ff. rem ra. ha. aut similibus, & secundum ea, quæ traduntur per Io. Andr. in cap. quam sit. & in cap. vt circa. de elect. lib. 6. & in regula, rati. de regu. iur. lib. 6. Et ex his Deo duce, est expedita hæc difficilis materia 10. quęstio. princ. de causa.

¶ A. B. Et aduerte in hac materia iuris superuenientis, quando actus est in pendenti, ius superueniens produxit effectus. l. si minor. ff. de ser. expor. facit ff. de excus. tu. l. non solum. §. si libertus. & ff. de testam. tu. l. quęro. §. fin. ff. de verborum oblig. l. existimo. ff. de lib. agno. l. 3. §. quia Plaucianus. & ff. qui po. in pigno. hab. l. potior. & l. qui balneum. secus si actus non est in pendenti: quia ante factum aliquid requiritur ad validitatem, propter cuius defectum actus non valet: quia licet illud postea superueniat, nihil operatur, vt ætas, vel idoneitas in electo, uel prouiso. facit de electio. cap. dudum. de rescript. ca. si eo tempore. lib. 6. ff. de excusat. tuto. l. 2. §. consequens. & l. tutor petitus. 1. §. oportet. & l. 1. ff. de reg. Ca. & regula, quod ab initio. cum sua materia. de regul. iur. lib. 6. Ma.

61 ¶ † Vndecimò principaliter quæro circa hunc 12. princip. artic. vtrum & in libello sit exprimenda actio, & quid iuris, si non exprimatur, videatur intentata: maximè si plures competunt? Sol. Pro ipsius artic. clariori doctrina præmitto, quod actio est ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, Inst. de actio. in princ. quia non potest quis agere, nisi sibi competat actio: vel aliud, quod sit loco actionis, vt in c. 1. & 2. supra de offic. iud. vnde quotidie dicimus, quod sine actione nemo experitur, vt in l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gesto. & in cap. examinata. supra de iudic. Et hoc indubitatum est de iure Ciuili: sed de iure Canonico videtur, quòd non sit necessarium actionem exprimere: sed sufficere factum, ex quo æquitas naturalis dictet ius competere: licet certa actio pro illo iure non sit prodita, vt in cap. 1. supra de pact. & in cap. nouit. supra de iud. & ibi Innoc. 22. quæstio. 5. cap. iuramenti. imo de iure Canonico sufficit factum proponi, ex quo iudex moueatur, vel moueri debeat: licet implorans officium iudicis sit priuatus iure agẽdi per pactum, vel iuramentum. & hoc in materia peccati. hinc est q; si iuraui non repetere vsuras, possum denunciare iudici, vt compellat illum desistere à peccato. nihil tamen

ADDITIONES.

a ¶ *Quando proponitur in libello causa remota, vide Bar. in l. & an eadem. §. actione. fi. col. ff. de excep. rei iu. & Bal. in l. 1. in 4. col. C. si plures vna sent. Bar. in l. non solum. §. sed reprobari. ff. de no. ope. nun.*

b ¶ *Si mandatum superueniat post iudicium ineptum. an gesta prius validentur. textus est singul. secundum Ange. in l. Iuli. quòd sic. & ibi Bal. Pau. & Mod. ff. qui satisda. cog. & Ange. in l. licet. de iud. Io. Andr. in tit. de procur. §. 1. versic. sed quid si procuratorium. vbi limitat, vt ibi per eum.*

men directè poſſum petere, vt dixi in d. cap. nouit. vnde licet quis ſit priuatus iure agendi per pactum vel iuramẽtum: non tamen intelligitur priuatus de iure Canonico facultate denunciandi, vt in d. cap. 1. & quod no. in ca p. ad noſtram. el 2. & in c. quemadmodum. infra de iureiuran. dixi in d. cap. nouit. His ergo præmiſſis, quoad primum, vtrum actio ſit exprimenda in libello, tex. in cap. dilecti. ſupra de iudic. concludit, quòd non. ſed tu diſtingue poſt Dominum meum, & Doctores ibi, plurimis additis, q aut capimus actionem pro quadam antiqua ſolennitate & formula verborum, in qua qui cadebat à ſyllaba, cadebat à toto: & non eſt neceſſe hodie talem formam ſeu ſolennitatem obſeruare, nec de iure Canonico, nec de iure Ciuili, in l. vnica. C. de formulis. aut ſumimus actionem proprie pro iure agendi, prout eſt quoddam ius proſequẽdi in iudicio, quod ſibi debetur, & iſtud ius cum ſit incorporale, non poteſt exprimi, vt no. in l. edita. C. de eden. ſed neceſſe eſt exprimere ipſum factum, ex quo concludatur ipſum ius agendi, vt in cap. ſequenti. aut accipimus actionem pro ipſo libello bene concepto, de quo in titulo noſtro. Et an talis libellus poſsit remitti, latè dixi ſupra in cap. 1. quinto princip. articu. aut ſumitur libellus pro cauſa, vt dicit gloſ. in dicto cap. dilecti, & de hoc ſatis dictum eſt in quæſt. præcedenti: aut capitur actio pro nomine ipſius iuris agendi, vt eſt rei vendicatio, publiciana, pignoratitia, certi condictio, actio ex empto, vendito, furti, & ſimiles, & iſta eſt propria materia noſtra: in qua tam de iure Canonico, quàm Ciuili, duæ ſunt opiniones. Nam de iure Canonico quidam tenent indiſtinctè actionem non eſſe de neceſsitate exprimendam in libello. hoc tenet Innocentius in dicto cap. dilecti. alij, vt Lau. volunt, quòd vbi poſſunt plures actiones oriri ex facto narrato, debet exprimi nomen actionis. Et iſtud etiam voluit glo. 8. d. cap. quo iure. quod etiam ſentit Hoſtien. in d. cap. dilecti. dicens, quòd regulariter, ſecundum Canones, ſufficit exprimere factum: niſi iudex ex cauſa rationabili videat reum decipi poſſe, ſi vltra non exprimatur: quia tunc iudex ſupplebit, vt ff. de offic. aſſeſſor. l. 1. quia videmus etiam, quòd propter prædictam cauſam permittit aduocatis reſpondere poſitionibus, vt in cap. paſtoralis. ſupra de iu. ſimiliter etiam de iure Ciuili ſunt opiniones. Nam quidam tenent, quòd actio ſit ſemper exprimenda, vt refert Innocen. in d. cap. dilecti. moti per tex. Inſtit. de Attiliano tutore. in prin. ſed melius facit, quod no. in l. 1. C. de interdic. Et hanc opin. tenet gloſ. in d. l. 1. ff. de eden. Et allegat rationem, quia vtile eſt reo, quòd exprimatur: quia fortè actor proponet cauſam ineptam, & ſuccumbet. ſed vt dicit Dom. meus, iſta non eſt bona ratio, tanquam deceptiua: quia non debemus alicui parare laqueum. infra de reſtit. ſpol. cap. literas. ſed communis opinio [a] eſt Legiſtarum, in d. l. edita. C. de eden. quam etiam tenẽt ibi Pau. de Caſt. & Modern. in l. 1. ff. de eden. quam etiam tenẽt communiter Io. And. & Doct. & quod etiam de iure Ciuili, non ſit neceſſe exprimere nomen actionis, ſed ſatis ſit, q ex propoſitione ſeu narratione facti, poſsit elici modus agendi, ſeu actio intentata. hoc etiam tenet glo. notabilis 8. diſt. quo iure. & 2. q. 6. decreto. cum quibus gloſsis tranſit etiam ibi Archidia. Et eam etiam tenet gl. in Authent. de exhib. & introdu. reis. in princ. collat. 5. in glo. ſuper verbo, libellum. quæ dicit, quòd de conſuetudine ſeruatur, vt non exprimatur nomen actionis. Et idẽ etiam tenet Bart. in l. Gallus. §. 1. ff. de libe. & poſthu. & probatur: quia cum de iure Ciuili ſint opinio. & de iure Canonico, tex. apertus in d. c. dilecti. etiam in foro Ceſaris, ſtamus iuri Canonico, vt dixi in præced. quæſt. & latius in cap. 1. inf. de ope. no. nunc. ſuper glo. 1. Et prædictas opin. & quaſdam alias vide per Specu. in titu. de actio. & peti. in §. 1. quaſi per totum. Et ratio, quare actio non ſit exprimenda eſt, ſecundum Old. & Cyn. & nonnullos Legiſtas in d. l. edita. C. de eden. quia ideo actio videbatur exprimenda, vt appareret de modo agendi. Sed impoſſibile eſt, quòd ex facto apertè narrato, & ex propoſitione & concluſione non appareat de modo agendi: & quæ actio proponatur, ergo &c. quia non intereſt, quid ex æquipollentibus fiat, maximè ſi vna ſola actio competit. quo caſu ex ſola propoſitione facti ſatis poteſt dici reus certificatus. arg. tex. in l. 2. ff. de lib. & poſth. & c. licet ex quadam. infra de teſti. Et hęc ſufficiant quoad primum membrum, vtrum actio ſit exprimenda.

62 ¶ † Circa 2. membrum, in quo venit examinandum, quę actio venit intẽtata, quando plures ex eodem facto competunt actiones, diſtingue tres caſus.

¶ Primus eſt, quando vna ſola actio competit.

¶ Secundus, quando plures.

¶ Tertius, quando nulla.

¶ Primo caſu dic, q illa videtur intentata, quæ competit, vt ſtatim dixi.

¶ Secundo caſu, quando plures competunt, diſtingue poſt Cyn. in d. l. edita. & Doc. maximè Dominum, in d. c. dilecti. ſupra de iud. quibuſdam additis, quòd aut ſunt plures competentes ad diuerſa, & præſumitur intentata illa, quæ competit. argu. l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de libe. & poſthu. & quod no. in cap. conſtitutus. infra de relig. do. aut ſunt plures competentes ad idem, & tunc aut vna eſt generalis, & alia ſpecialis: aut ambæ generales, aut ambæ ſpeciales. Si vna eſt generalis, & alia ſpecialis: tunc præſumitur intentata ſpecialis. ar. l. hoc legatum. ff. de leg. 3. tenet Bart. in l. 1. ff. de eden. & Bal. in repet. d. l. edita. verſi. circa primum. dicens, quòd actio ſpe
b cialis [b] intelligitur intentata, ſi ex materia ſpeciali ſit concluſum: & generalis, ſi ex materia generali, vt in l. certi cõdictio. ff. ſi cer. pe. & d. l. hoc legatum. Nam ſi dico, quòd debetur mihi ex mortuo: ineſt certi condictio ſpecialis. ſi autem dico, quòd certum debes, tunc inſurgit certi condictio generalis.

Si verò

ADDITIONES.

a ¶ *Communis opi. non ſolùm legiſtarum, ſed & canoniſtarum, eſt, quòd nomen actionis non ſit in libello exprimendum, vt dicit Iaſ. & alij in d. l. 1. in prin. de eden. & Phi. Dec. in c. dilecti. de iud.*

b ¶ *Quando ex eodem facto duæ oriri poſſunt actiones, vna ſpecialis, alia generalis: tunc ſpecialis videtur intentata, vt dicit Bar. in l. 1. in fi. princip. de eden. quod limitandum eſt, quando ſpecialis eſt pœnalis, ita Alexand. in l. Gallus. §. Seius. ff. de libe. & poſthum. Dec. in d. cap. dilecti.*

Si verò ambæ ſunt ſpeciales: vt puta, actio legis Aquiliæ: ſi damnum datum eſt in rebus ablatis. ff. ad l. Aquil. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. 3. Item actio, vi bonorum rapto. furti, & vnde vi. ff. de vi & vi arma. in l. 1. §. vtique. & etiam accuſatio de vi publica, vel priua. C. de vi publi. vel priuata. per totum. vel pone exemplum in legato, pro quo competũt tres actiones: videlicet, actio ex teſtamento, rei vendicatio, & hypothecaria, vt in l. ſi. C. communia, de leg. Et hoc caſu ſubdiſtingue, quòd aut ex facto propoſito poteſt vtraque actio colligi, vel multiplex, & tunc, aut ſecundum alteram aliquid eſt ſuperfluè narratum, & ſecundum aliam nihil eſt narratum ſuperfluè, & illa videtur intentata, ſecundum quam nulla eſt ſuperfluitas: quia verba debent aliquid operari. Exemplum in legato mihi facto, pro quo competunt mihi tres actiones, vt dixi per d. l. fin. & per no. in cap. Raynutius. & cap. Raynaldus. infra de teſta. Pone ergo, quòd in libello dixi, quòd teſtator
b legauit mihi rem ſuam &c. hoc caſu videor intentare rei vendicationem: quia ſi diceremus, intẽtatam actionem perſonalem ex teſtamento: eſſet ſuperfluitas in illo verbo, ſuam. Nam teſtator etiam rem alienam legare poteſt: & perſonalis actio competit contra hæredem. Inſtit. de lega. §. non ſolum, & quod no. in cap. filius. infra de teſtam. & verba debent aliquid operari, vt in cap. ſi Papa. de priuil. lib. 6. & in l. ſi quando. C. de inoffi. teſta. Si vero ſecundũ vtramque actionem eſſet ſuperfluitas: tunc intentata videretur illa, per quam verba minus ſuperfluerent, vt in exemplo propoſito, mihi legatam rem teſtatoris. Nam ſi diceremus intentatam actionem ex teſtamento: tunc ſuperfluit, quia non oportet allegare cauſam remotam ad rei vendicationem, vt ſupra dixi. Et ſufficit dicere, quòd ſum dominus: tamen minus ſuperfluit, quia poteſt exprimi ad maiorem declarationem, & ideo iſta præſumitur intentata. argum. d. c. ſi Papa. & d. l. ſi quando. & ideo quidam Doct. dicunt, quòd libellus non poteſt formari concludens, quin ſtatim poſsit ſciri, quæ actio intentetur: quaſi omnes actiones de modo habeant media & diſtincta iura confirmantia: quapropter non eſt neceſſe, quòd actio in libello exprimatur. Et hoc verum, ſecundum eos, niſi in libello eſſet inſerta
a clauſula, [a] non aſtringens ſe ad probandum omnia, & ſingula inſerta, &c. quia tunc non præſumeretur intentata illa actio, per quam nihil vel minus ſuperflueret, ſed illa, per quam ex leuiori probatione deberet ſequi condemnatio, quod tamen limitat dominus Antonius in d. cap. dilecti. ſi à principio apponeretur libello, alias ſi diſputaretur ad materiam cauſæ: dicit, quòd in dubio videtur deducta actio competens actori ex faciliori probatione. Et ſi vtra que competere poſſet, videtur intentata magis vtilis ad eam obtinendam, alleg. no. in c. quærente. ſupra de offi. ordi. & in l. ſed ſi poſſeſſor. §. 1. ff. de iureiur. & per Bart. in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. quod dictum non placet Domino meo, iii d. c. dilecti, quia ſi à principio fuiſſet obiectum, non eſſet opus alia diſputatione: ſed ſtaremus interpretationi actoris, vt in l. ſi quis intentione ambigua. ff. de iudi. & in cap. literæ. infra de dilat. dicam in cap. ſeq. in 33. artic. Vnde concludit, quod quando vtra que competere poteſt, & eſt conſentanea probatio-
ni per eum factæ: debet fieri condemnatio in illa, quæ eſt minus præiudicialis reo, quia in condemnatione fauorabiliores ſumus reis per regulam, fauorabiliores. ff. de reg. iu. Et quia iura ſunt promptiora ad abſoluendum, quàm ad condemnandum, vt in c. ex literis. infra de probat. & in cap. inter dilectos. in fi. infra de fide inſtrum. Et iſta fuit opin. Innoc. in capit. 2. infra de ordi. cogn. quam etiam ſecutus fuit Hoſtien. & Ioan. And. & Spec. eo. titu. §. iuxta. verſi. ſed cum ex his, vbi ſubdit, quòd fatuus eſt iudex, qui talem libellum recipit, niſi exprimatur actio, vel cauſa petendi talis, ex qua certa intentio colligatur: receptus tamen tenet, vt in l. fin. C. de anna. exceptio. vtrum autem, quando plures competunt actiones, teneatur quis alteram eligere, & quando, & qualiter, & quibus remedijs, dicam latius in cap. ſeq. in 29. princ. artic.

¶ Tertio caſu princ. quando nulla actio compe-
b tit, libellus non procedit, quia ſine actione [b] nemo experitur, vt ſupra dixi, niſi actio per li. cõte. ſit oriũda. C. de contrah. ſtip. in l. nuda. ſecundum Bal. in d. repe. l. edita. verſi. circa prin. & intelligo etiam, ſecũdum ea quæ dixi de cauſa ſuperueniente, in 10. q. prin. ver. decimo quæro.

¶ Circa ſecũdum, quid iuris, ſi exprimitur actio inepta. Exemplum, Peto à te fundum, qui iure dominij ad me pertinet &c. & ago ex locato, vtrũ procedat iſte libellus? Sol. Videtur dicendum, quòd ſic, ſi cauſa fuit apta, quia conflat & parit aptam actionem: licet actio expreſſa fuit ineptè intentata, ſecundum Inno. in cap. examinata. ſupra de iud. nihil tamen allegat. Hoſti. reprobat per illum tex. ſed parum facit, quia loquitur non ſolum, quãdo actio erat inepta: ſed etiam intentio, vt ibi dixi circa intellectum illius cap. Sed de hoc argum. licet Doct. ibi tractent: tamen ibi ego me remiſi ad hic dicenda. Spec. & Ioan. And. in addit. tit. de act. & peti. §. ſequitur. ver. hoc quoque. & Ioan. Cald. in d. capit. examinata. tenent dictum Innoc. quia ex quo conſtat de cauſa agendi, expreſsio actionis eſt ſuperflua, vnde illa inutilis expreſsio non debet vitiare id, quod vtiliter eſt expreſſum, per regulam, vtile. de regu. iu. lib. 6. Et idem tenet Bart. in l. 1. ff. de eden. mouetur, quia ſi non eſſet expreſſum nomen actionis, iudiciũ procederet, vt dixi in præcedenti quæſt. Idem ſi expreſsit, ſed ineptè, argu. l. 1. circa principium. C. de rei vxor. act. A. B.

¶ Et etiam ſentit Saly. in l. per diuerſas. C. manda. ti. quæſt. 15. vbi dicit, quòd non eſt neceſſarium, vel ſuperuacuum de poſitis in lib. non vitiat libellum per l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appella. ad quod vide, quod latius dixi infra de cau. poſſeſ. & proprie. ſuper Rubr. Tractatu 2. artic. 5. in fi. Mar. Nec obſtat ſecundum Bart. l. 1. ff. ſi men. fal. mo. dixe. vbi videtur probari contrarium, quia ibi non ſolum fuit actio inepta, ſed etiam cauſa. & alleg. glo.

ibi

ADDITIONES.

a ¶ *De clauſula, non aſtringens &c. vide Alexan. in conſi. 61. lib. 2.*

b ¶ *Sine actione nemo experitur. Vide tu no. Iaſ. in l. ſi Titius. ff. de verbo. obligat. vbi plurifariam hæc regula limitatur.*

ibi ſuper verbo, ex locato. quæ dicit actione locati, & eius cauſa expreſſa: quaſi velit dicere, quòd ſolum ibi expreſsit ineptam actionẽ, videlicet actionem locati, quæ illo caſu nõ competebat, ſed etiam cauſam ineptam ad actionem expreſſam, vt quia dixi, quia locaui, cum in caſu illius l.non cadat locatio. Dicit tamen Ioannes Calderinus, quòd ſi ab initio opponeretur, quòd ipſius intentio eſſet inepta: non deberet audiri, quod etiam videtur tenere Cynus in l.1.alias ſecunda. C. vt quæ deſunt aduo. Sed Ioan. de Lign. nititur prædictas opiniones ad concordiam reducere: diſtinguit enim quòd aut cauſa comprehenditur in ſola narratione, & non in concluſione, vt ſi dico: quia ſum dominus fundi, peto te compelli ad ipſum relaxandum, & hoc actione ex locato, & tunc non poteſt ferri ſententia, quia non reperitur apta concluſio: aut cauſa non ſolum reperitur expreſſa in narratione, ſed etiam in concluſione, vt ſi dico, quare peto te compelli ad relaxandum, quia ſum dominus, & hoc actione ex locato: & tunc poteſt pronunciari, quia concluſio eſt apta, licet illa adiectio expreſsionis rationis ſit inutilis. do. Antonius potius videtur in hoc articulo dubitare, quàm pedes firmare in d.cap.examinata. ſed potius videtur ſequi opinionem Hoſtien. tamen propter dictum Cyni in l.2. C. loca. vbi dicit, quòd ſi locator narrat, quòd locaui, ſeu quia locauit, & petit ex conducto: non eſt pro eo ſententiandum. Item quia alias ſuperflua fuiſſet inuentio actionis, contra l.2.§.deinde ex his.ff.de orig.iur.vn de videtur concludere, quòd illa actio videtur intentata, ex qua agitur: ſiue ſit expreſsè, ſiue tacitè collecta, licet actor expreſſerit cauſam aptã, ex qua potuiſſet apta actio colligi tacitè: tamen ex quo actionem expreſsit, videtur excluſiſſe tacitam, quæ eliciebatur ex cauſa expreſſa, argum. l.fin. C. de dotis promiſſ. & in l. ſi cum dotem. ff. ſoluto matrimo. & in cle. conſtitutionem. Sed Dom. meus in d. cap. examinata. dicit, quòd de rigore iuris procedit hæc opinio contraria, & maximè per tex. qui ſemper viſus fuit ſibi multum ſtringere, in l.1.§.fin. ff.ſi menſ.falſ.mod. dixe. non cauillando literam, quicquid dicat Bar. in d.l.2.ff.de eden. Nam tex. in d.§.fi. dicit, ℘ ſi ex locato & conducto fuit actum, non tenet etiam intentio. & ſic nihil dicit de expreſsione cauſæ: imo potius innuit oppoſitum, & videtur inclinare, quòd ex ineptitudine [a] actionis inficitur intentio. Et hoc etiam ſentit ibi glo. quæ dicit, quòd ibi propter actionem ineptam vitiatur intentio, & ſic etiam tranſit ibi Bal. & etiam Barto. licet aliud ſenſerit in d.l.1. Fatetur tamen Dom. meus, quòd de æquitate procederet contraria opinio: quia ex quodã errore videtur expreſſa illa inutilis actio: & potius debet inſpici quod in veritate agitur, quàm quod per errorem exprimitur, per tex. in l.illicitas.§. veritas.ff.de offi.præſi. vbi tex. dicit, quòd veritas rerum erroribus geſtarum non vitiatur, & ideo præſes prouinciæ id ſequatur, quod conuenit eum ex fide eorum quæ probantur &c. facit etiam 8.d.c.veritatis. & ff.de iur. omn. iudi. in l.ſi quis per errorem. cum ergo ex cauſę expreſsione, & ſequentibus probationibus manifeſtè conſtet de iure actoris, & apta ac bona ipſius intentione: nõ debet error actionis impedire veritatem, & iuris executionem, ex quo non inducit æquiuocationẽ & alterationem intentionis: maximè probatione ſequuta. Et per hoc tollitur fundamentum Domini Antonij, quia non videtur actor reſtringere cauſam ad actionem expreſſam: cum cõtrarium appareat ex probationibus poſtea factis, quę ſola proportionatur cauſæ, & nõ inutili actioni. Nam ex qualitate probationum iudicamus de intentione agentis, vt no. Inno. in cap. cæterum. ſupra de iud. in c.2.inf.de ordi.cogn. Nec obſtat, quòd quis agat mediante actione, non ex cauſa: quia dici poteſt, ℘ intelligitur agere ex illa actione, quæ tacitè oritur ex cauſa narrata, & illa conuenit, ſecundum iuris diſpoſitionem: & non ex inutili actione expreſſa, facit: quia ex inutili prouiſione hominis non excluditur prouiſio hominis de iure communi, vt no. in l.2. C. de iure emphy. & per Cy. in l.fi. C. de pact. conuen. facit etiam, quia materia libelli eſt valde latè interpretanda in fauorem actoris, vt latius dicam in c.ſeq. artic. 33. ita vt ſemper ferenda ſit ſententia, ſi materia ſit proportionabilis: licet impropriè, vt no. in Spec. in tit. de actio. & pe.§. hoc quoque notandum, in princ. & quod no. per Hoſti. in c. conquerente. de offi. ord. & per Barto. in l.ſi mater. ff. de excep. rei iudi. Et prædictam ſententiam tenẽt Moder. in l.edita. C. de eden. & ibi Paul. de Caſt. qui dicit, quòd inepta actio ſuperfluo expreſſa vitiatur, & non vitiat, per l.quæ extrinſecus. ff. de verb. oblig. & idem etiam tenent Moder. in d. l.1.ff. de eden. per no. per glo. ſingularem in l.vinũ. ff.ſi cer. pet. per quam etiam opinionem ego allego, quod no. in l.pediculis. §. Labeo. ff. de au. & argen. leg. & quod no. Bald. in l.1.§.quibus. ff. quod cuiuſque vniuer. & quod no. in c.bonæ, el ſecondo, ſup. de elect. in quibus colligitur, quòd quando de neceſsitate aliquid non eſt exprimendum, ſi illud exprimitur & ineptè, nõ nocet. Aduerte tamen, quia Bal. in d.repet.l.edita. ver. circa primum, diſtinguit, ℘ aut actio propoſita eſt diformis, vt ſi agrimenſor vel argentarius dicatur ſponte ſuſcepiſſe mandatum, & propterea conuenitur actione mandati: nõ procedit libellus, vt l.quædam. in prin. ff. de eden. & l.1.§.1.ff.ſi menſ. fal.mo.dixe. quia neceſsitas officij eſt contradictoria actione mandati, & ideo hæc repugnantia facit libell. ineptum. pro quo facit l.ſi pupillus. §.pen. ff. de inſtito. & l.boue. §.ſub conditione. ff. de ædil. edic. ſecus ſi actio ſit impertinens, ſed non reſiſtens, quia tunc vitiatur, & non vitiat. alleg. no. per Inno. in d.c.examinata. quæ diſtinctio in ſe vera eſt. idẽ tamen Bal. in l.3. C. de edic. diui Adria. toll. in primo contrario dicit, ℘ ſi pro certo actio eſſet inepta, de iure ciuili libellus non procederet, ſecus de æquitate canonica. Ego arbitror dicendum, quòd ſi narratio eſſet apta, & concluſio cõcordaret cum narratione, & ex tali cõcluſione & narratione appareret, ℘ tacita reſultaret vna actio: & alia eſſet expreſſa, & ſic ineptè, ℘ talis inepta actio non obeſſet. & idem, ſi concluſio concordaret cum actione, licet

a inficitur intentio

ADDITIO.

a ¶ *Quòd ineptitudine libelli inficiatur intentio, vide Doct. poſt Abb. in cap. examinata. de iud. & adde, quòd de tali ineptitudine poteſt in quacunque parte iudicij opponi, vt per Rom. conſi. 90.*

licet narratio diſcordaret, attenderetur actio & concluſio. facit quod dicam in 12.quæſt.prin. Arbitror etiam, quòd ſi narratio concordaret cum actione, ſi concluſio eſſet inepta: licet potius videatur attendenda cõcluſio, quàm narratio: tamen ex quo actio concordat cum narratione, potius attẽdi debet narratio & actio, quàm ipſa concluſio: tum quia duo vincula vincunt vnum: tum quia ex ipſa etiã actione quæ eſt ius proſequendi in iudicio, vt dixi, ſequitur & in ipſa cõcluſio voluntatis ſuæ. Sed ſi ſola narratio vel cauſa allegaretur, & concluſio contraria ſubijceretur ſola ſine actione: videretur potius attendenda concluſio, per ea quæ dicam in d. 12.quæſt. & ſimiliter idẽ videretur dicendum, ſi narratio non conueniret actioni, & in libello non eſſet expreſſa alia concluſio, ſed ſolùm nomen actionis: quia tũc non videretur procedere, vel ſolùm attenderetur nomen actionis, in quo concluſio contineretur. Et prædicta maximè procedunt, quando probationes poſtea factę conuenirent intentioni aptæ: vel concluſioni & actioni aptæ: ſed tñ ad dubitationes tollendas ego ſum ſolitus in fine libelli ſubijcere hanc clauſulam, Et prędicta omnia & ſingula narrat, petit, concludit, & agit coniunctim, ſingulariter, & diuiſim: copulatiuè, alternatiuè, & ſubdiſunctiuè: omni meliori modo etc. petens in prędictis non ſolùm vt narrantur, ſed etiam vt petuntur, & non ſolùm vt petuntur, ſed etiam vt narrantur: & vt rei veritas eſt, vt ex probationibus apparebit fauorabiliter a ſibi iuſtitiam [a] miniſtrari. vide etiã ad prędicta quæ tradit Specu. in titu. de actionibus & petitio. §. ſequitur. verſi. illud quoque. qui dicit, quòd agens debet animaduertere, ne proponat actionem nimium generalem, vel confuſam, ſeu ambiguam, & cauſæ certitudinem non continentem, vel incompetentem: quia eſſet repellendus, vt ſi proponat actionem fin. regundorum pro Codice: vel ſi per actionem furti velit rem vendicare, & ſic de ſimilibus. ff. de eden. l.1. ff. de iu. fiſ. in l.ita fidei. C. de annali exceptio. in l.fin. ff. ſi menſ. fal. mo. dix. in l.1. primo reſponſo. ff. de euict. l.minor. §. ſi ſeruus. & in authen. de litig. §. ad excludendas, & idem tenuit Vber. de Bonaguida, quod vltimum facit pro primo mẽbro Bal. de quo ſtatim dixi ſupra. Et aduerte circa prędicta, quia ſi competit actio, & improbatur officium iudicis: non vitiatur libellus, licet ex officio iudicis petatur illud, quod veniebat ſecũdum naturam actionis. textus eſt notabilis in cap. ex literis. infra de pignor. & hoc no. Dominus Antonius, & Ioannes de Imola, quod eſt contra aliquos Legiſtas, tenentes contrarium: quaſi libellus ſibiipſi videatur inuicem contradicere: cum iudicis officium non præſuppo nit obligationem, & per conſequens nec actionem, vt l.quintus. ff. de annu. leg. et in l.qui per colluſionem. ff. de actio. empt. ſed tamen libellus ſaluatur: quia intelligitur imploraſſe officiũ iudic. deſeruiens illi actioni. facit quod leg. & no. in l.4. C. depoſiti. & quod ibi no. glo. ſecundum Ioannem de Imola, & mihi placet per ea, quæ ſuperius dicta ſunt de expreſsione actionis ineptæ. Vlterius quęro circa prędicta, quid iuris ſi actio non eſt expreſſa, et ex forma narrandi vel cõcludendi poteſt colligi actio vtilis et directa, & quid ſi exprimitur, & non apparet, an ſit vtilis & directa. vtrum actor teneatur exprime re, an agat vtili vel directa. & videtur dicendum, quòd ſic: ne actionum turbentur officia. C. de teſtam. in l.conſulta. quia diuerſi ſunt effectus. Nam per talem quęritur vtilis, per quem directa quęrinõ poſſet. ff. ſolu. matrimo. in l. Caius. et ff. ad exhibendum. in l. ſi res. & de procurato. in l. in cauſæ. §. fin. Et tali datur vtilis, cui non daretur directa. C. de hæred. vel actio. vend. in l. emptor. & l. poſtquam. & C. de actio. & oblig. l.2. Et in talem datur vtilis, in quã non daretur directa. ff. de actio. emp. in l. Iulianus. §. ſi procuratori. & ff. commodati. l. ſed mihi, primo reſponſo. Et pro tali re datur vna, prõ qua altera non daretur. C. de donat. inter virum & vxorem. l. maritus. ff. de donat. cauſa mortis. l. qui mortis. ff. de ſuperfi. l.1. §. quod ait. Ita, quia vna quandoque datur ex mente, & alia ex verbis. ff. de ſeruo cor. in l. vt tantum. §.1. ff. ad leg. Aquil. in l. qui occidit. §. ſi quis. ff. ſi quadrup. pau. fec. dic. in l. pe. & ff. de petit. hered. in l. nec vllam. §. ſi quis. Item ſæpe vna prefertur alteri. ff. de proc. in l. procuratorem. & ff. de pact. l. ſi cum emptorem. Item, quia vtilis proprio, directa verò cedentis nomine proponitur. ff. de donatio. inter virum & vxo. in l. cum vir vxori. & C. ſi certum peta. in l. ſi abſentis. Item, quia vtilis intentatur ſine ceſſione, directa non: quia oſsibus inhæret. ff. de tranſa. l. fin. & ff. de pec. l. quos ergo. Item, vtilis competit ei, qui habet vtile dominium: directa habenti directum. ff. quod met. cauſa, in l. metum. §. volenti. Et ſic videtur quòd debeat eligere vel declarare, an agat vtili vel directa. In cõtrarium tamen facit. C. de na. lib. l. legem. & ff. quibus modis pign. vel hyp. ſo. in l. ſi cum. §. ſi debitor. & ff. de appella. l.2. & Inſtit. de ſideicommiſ. §. ſed quare. Item quia videtur ſufficere cauſam proponi, vt l. fin. C. de edi. diui Adria. tollen. Sol. Dicit Spec. quòd ſi cauſa quæ proponitur, ſit adeò certa, quòd perpendi poſsit, vtrum competat vtilis vel directa: ſatis eſt actionem proponi, licet nõ dicatur vtilis vel directa. Cum etiam ſufficiat ſola cauſa: quia certus eſt reus, nec refert quomodo certificetur. ar. ff. ſi certum pet. l. certum. & ff. de nego. geſt. l. actio. & quia materia propter multas diuerſitates actionis vtilis & directæ non poteſt ſub certa regula comprehendi: Ideo bonus iudex ſi viderit expedire, faciet hoc ſpecificari in libello. arg. ff. de vſur. l. mora. & ff. de inter. act. l. ſi defenſor. §. illud. ſecundũ Spe. in ti. de act. & petitio. §. ſequitur. verſ. ſed nunquid tenetur quis dicere. Et ibi etiam vĩ ſequi Io. And. in addi. qui dicit, ℘ hoc fuit no. Alber. Galeoti in ti. de procur. in rem ſuam. Vbertus de Bobio tenuit. ℘ deberet exprimere. per l. ſi duo. ff. de ſolut. vbi idem vĩ tenuiſſe Dynum, ſecundum Bar. & aſsignat rationem: quia poſſet eſſe, quòd contra vtilem obſtaret exceptio, quæ non obſtaret contra directam: & contra, tradit etiam Dyn. in regula, pro poſſeſſore. de regu. iur. lib.6. & notatur per glo. in dicta l. quoties. circa princip. ff. de adminiſtr.

ADDITIO.

a ¶ *De iſta clauſula, & ſingulis petit ſibi ius & iuſtitiam miniſtrari. vide latiſſimè per Iaſ. in l. petens. in 2. col. C. de pact. vbi ponit tres notabiles effectus huius clauſulæ, & facit quod idem dicit in pulchra quæſt. de qua latè in l. cauſas vel lites. in 2. col. C. de tranſactio.*

miniſtr.tut.facit tex. in l.cum mancipium. circa fi.ff. de ædil.edi.& ita Barto.allegat Dyn.dicentem in d. l.ſi duo. & in d. l.ſi mihi & tibi. in prin. & ibi etiam alleg.Modern. Sed ego reperio Dyn.& Bal.allegantem Dyn.in d.l.ſi mihi.dicentes contrarium q̃ non cogitur eligere,nec declarare: cum ſit idem effectus vtilis & directæ.& idem dicit Io.And.in addi.Spec. in ti.de procuratore.§.ſequitur. verſic. ſed nunquid agens ex iure ceſſo, vbi ſimiliter dicit Dyn.ita tenere in d. l.ſi mihi. motus dicta ratione : quia vtilis & directa ſunt eiuſdem effectus, vt l.antepen.ff.de nego.geſt.& C.de leg.in l.ex legato.

63 Et † ideo actor non cogitur declarare ad petitionem rei : cum talis petitio ſeu declaratio non ſit alicuius vtilitatis, vt l.ad probationem. C.de proba. Et
a ideo [a] non debet intereſſe quo genere actionis quis agat, vt l.quamuis.§.ſi mulier.ff.ad Velle. Sed fortè Dy.allegatur diuerſimodè,quia ipſe arguit pro vtra que parte. Spec.tamen allegat contrarium in d. ver. ſed nunquid agens ex iure ceſſo, quòd actor teneatur exprimere d.l.ſi duo.ff.de ſolu. per quam l.dicit Ioan.And.ibi in addit.quòd And.de Baru.dicebat de facto fuiſſe pronunciatum,quòd teneatur exprimere. Sed Bart. in d.l.ſi duo. dicit,quòd non videt, qualiter hæc quæſtio poſsit procedere, quia ille qui intentat directas , illas intentat procuratorio nomine cedentis,vt l.planè.ff.fami.erciſcun. ille vero qui intentat vtiles,licet ſe fundet ex perſona alterius: tamen concludit reum condemnari ſibi,vel ſimpliciter,vel ſuo nomine,per l.qui ſtipendia. C.de procu. ad quod vide quod latius dixi, ſupra eo. cap. 1. in 7. princ.artic. in 2.membro, q.7.vnde dicit Bart. non poſſum videre, q̃ ex libello non appareat , an actor intentet directam vel vtilem : ſed ſi ex libello non appareret, procederet opinio prædictorum. Sed dicit Ang. in d.l.ſi duo,quòd imo poteſt contingere, vt non appareat, quia ſi quis narrando facit mentionem de ceſsio. & fuerunt ſibi ceſſæ vtiles, & exercitium directarum cum mandato ad recipiendum ſolutionem,& in libello concludat reum conuentum ſibi condemnari ad dandum & ſoluendũ ſibi : poſſunt iſta concluſionis verba intelligi dupliciter, videlicet vt ſoluatur ſibi vt procuratori cedentis : vel, ſibi vt ceſsionario ad vtilitatem ſui , nec videt quid repugnet, cum verba concluſionis ſint ita prægnantia, quòd poſsint vtrumque intellectũ comprehendere, & verba narratiua ceſsionis nihil habeant obeſſe, quia non inſpicimus quid narretur in libello, ſed quid concludatur, vt dicam ſtatim in duodecima quæſtione. Et hoc caſu dicit Angelus, quòd ſi actor nõ eſt compulſus ad eligendum, in dubio intelligitur intentaſſe illam viam , quæ vtilior eſt ſibi, per l.ſi quis intentione.ff.de iu.quod dicit menti tenendum, & iſta opinio videtur mihi ſatis rationabilis in materia ceſsionis. vnde concludo, quòd ſi ex forma libelli poteſt deprehendi , vt intentet vtilem vel directam, quod poteſt ex multis comprehendi, vt apparet ex ſuperioribus , & ex his , quæ dixi in c. præcedenti, in ſeptimo articu.q.7. res ac deciſio eſt clara,quòd non cogitur aliter exprimere: ſi vero nõ apparet , tunc ad petitionem conuenti cogatur exprimere & declarare , quia multa poſſunt opponi ad directam , quæ non poſſunt opponi contra vtilem , vt apparet ex ſupradictis, & ex alijs plurimis, nec eſt verum,quòd vtilis & directa ſint ſemper eædem in ſubſtantia, vt traditur per Cyn. Bal. Saly. & Docto.in l.1.C.de actio.& oblig.& per Bal. in l.antepenul.ff.de neg.geſt. Et prædicta adde ad intellectum eorum,quæ dixi in d.7.quæſt.7. artic.princip. Sed ſi quæreretur de directa , quæ competit ex verbis ; & vtili, quæ competit ex mente,quia illa videtur eſſe eadem in effectu: tunc poteſt procedere opinio,quæ vult,quòd non cogatur exprimere, ſecundum ea, quæ ſuperius dicta ſunt. Poſtremò, circa hanc quæſtionem de cautela adhibenda ab eo, qui vult agere ex delicto, vel ex cõtractu, vel ex edictis Prætorum, vel ex alijs cauſis: nec in caſu ſuo reperitur dari certa actio,quid agere debeat. vide Spec.in tit.de actio. & petitio.§.ſequitur. verſi.ſuper his autem generalem doctrinam &c. & duobus ſeq.

¶ Duodecimò principaliter quæro , vtrum concluſio ſit ponenda in libello , pro cuius quæſtionis clariori deciſione proſequar quatuor quæſtiones.

¶ Prima, an ſit neceſſaria,& in quibus iudicijs.

¶ Secunda, qualis eſſe debeat.

¶ Tertia, qualiter & per quæ verba fieri debeat.

¶ Quarta, quid ſi concluſio non concordat cum narratione,vel actione.

64 ¶ † Quoad primam quæſtionem , dic quòd aut loquimur de iure diuino & naturali , & procedit libellus ſine concluſione, vt probatur in cap.2. ſupra de præſump.& ibi no.Ioan.de Imo. poſſet tamen dici,quòd agebatur coram Principe, & ideo non erat opus concluſione, vt dixi in cap.1. ſupra eodem, in 5.articu.fallen. 10. aut loquimur de iure poſitiuo,& dic,quòd aut agitur de cauſa ciuili criminaliter, aut de criminali ciuiliter.

b ¶ Primo caſu dic, quòd concluſio [b] eſt neceſſaria , quia dicitur terminus libelli, eo quòd conceptio libelli principaliter conſiſtit in concluſione, no. Innocen. in capit. ſuper literis. ſupra de reſcrip. & Bald.in authen.cauſa, quæ fit cum monacho. C. de epiſco. & cler. Nam niſi in libello concludatur, nihil dicitur peti , vt l.fin. C.de fideicommiſſ. li. ſecundum Bald. in l.edita. C.de eden. in 7. quæſt. facit 11.quæſt.1. capit.Chriſtianis, & quod no.Innocen.in capit. 1. de offi.vica. & probatur in cap.2. infra de ord. cogn. tradit Archid.7.quæſt.1. cap. præſentium. in princip. & domini de Rota , deciſ.215. Matth.in Cle.ſæpe. de verb.oblig. & quod no.Hoſtien.in c.cum Eccleſia.infra de cauſa poſſ.& propr. vnde non poſſet fieri ſententia,quę iuxta petitionis formam eſt formanda; vt d.Clem.ſepe.verſi.verum. & c.qualiter, el ſecundo,de accuſa.& c.in literis. de reſti.ſpo.Nec obſtat c.in noſtra.inf.de ſepul.vbi fuit

admiſſus

ADDITIONES.

a ¶ *Non interest, an vtili,an vero directa agatur,vide Do 7.& poſt Barto.in l.naturaliter.§.nihil commune. in 16.col. de acquiren.poſſeſ. & in l.Gallus.§.eius.ff.de liber.& poſthum.*

b ¶ *Libelli concluſio eſt neceſſaria, quia eſt ipſius libelli terminus , & quòd potiſſimum concluſio attendatur , probat Alex.conſi.121.1.col.lib.1. & an procedat concluſio libelli generalis , habes per eundem in eo. conſi. verſi.non ob.illud.& Soc.conſi.20.col.6.lib.1,conſi.39. col.6.verſi,verum quia,eo.lib.*

admiſſus libellus tal. Cõqueror de hoſpitalarijs, qui parochianos meos recipiunt ad ſepulturã: & tamen ibi nihil aliud petebatur : quia imò ibi libello conti nebatur petitio, ſecundum Innocentium, Hoſtienſem & Ioannem Andream ibi,qui dicunt,quòd ibi deciſa fuit pars libelli , qua expreſsè petebantur illa oſſa, ſuper quibus Papa ibi pronunciat , & ſequuntur Docto. pro concluſione tamen ſufficit aliquod verbum prægnãs, quod ſapiat petitionem,vt ſtatim dicam in 3.quæſt.

¶ Secundò caſu, cum de crimine agitur criminaliter : dic quòd non exigitur concluſio,ad quod vide, quod latè dixi in c.qualiter . el 2. infra de accuſ. q.67.& etiam q.63.

¶ Tertiò verò caſu,ſi de crimine agitur ciuiliter: dic vt dixi in primo caſu,ſecundum Bal.in d.l.edita. Aduerte tamen : quia in poſſeſſorio recuperandæ , procedit libellus ſine concluſione,vt no.gl. 1.quæſt. 4.cap.quia prę ſulatus.per cap.cum Eccleſia.infra de cauſa poſſ.& proprie. Hoſt.tamen ibi videtur ſentire cõtrarium. intelligit enim quòd ibi illi clerici ſpoliati inſtabant, vt canonicis ſpoliantibus præciperetur vt admitterent ipſos clericos ad electiones in poſterum faciendas. & hoc ſubaudit propter finem illius decretalis. & idem Hoſtien. in ſumma. in tit.de reſt. ſpolia.§.à quo.verſ.notandum eſt . Sed commu nis opinio eſt in contrarium, quam tenet Archidia. in d.c.quia præſulatus.& ſecunda queſt. 1.in primis, poſt principium,& 7.q.1. cap.præſentium,in prin.& eſt bonus tex.2.quæſt. 1.notum.& ibi etiam no. Archidiac. no. Innocen. de li.conteſt. cap.1.Ioan.An. & Ioan.de Imo.in d.cap.cum Eccleſia, & cap.paſtoralis.de cauſa poſſeſ.& proprie.Dom.Anton.in cap. examinata. de iud.& c.in literis.de reſtit. ſpol. & ibi Dom.meus in primo notabili. vbi dicit , quòd ſatis eſt narrare ſpoliationem.argum. d.cap.quia præſulatus. cum ſimil.ad quod etiam allegat cap.oblatæ. & c.conſtitutis. infra de appel. & c.1. infra de conuer. coniug.vbi iudex ex officio ſuo reſtituit maritũ con iugi etiam vbi illa non poteſt petere. & ſubdit Dominus meus,quod tamen ſemper eſt vtile,quòd fiat concluſio in libello.

65 ¶ † Quoad ſecundam queſt. qualis concluſio debeat poni in libello. dic q̃ debet eſſe talis, quæ concludat iudicem debere iuxta petitionis formã condemnare,probatis tamẽ incumbentibus: quod procedit, ſiue concludat neceſſario, ſiue etiam præſumptiuè. quãuis enim probatio debeat neceſſario concludere, vt in c.in præſentia.de probat. tamen ſufficit,quòd libellus concludat prę ſumptiuè,vt in l.omnes.§.Lucius.ff.de his,quæ in fraud.cred.& l.Paulus reſpondit.§. 1.ff.de bon.lib.tenet Dom.Anton.hic, no.Cyn.in l.edita. C.de eden. Barto. in l.certum.§. 1.ff.de confeſſ.quod tamen limitat ſingulariter Bar. in l. cum quid.ff.ſi certum pet. quando id quod præ ſumitur, non deſcendit à facto actoris proponentis libellum , ſed alterius : quia quando ex facto ſuo a
a ctor vult, quòd aliquid præſumatur,[a] debet illud dicere & allegare . & ideo ſi in libello meo ponerem, dico quod dixi B. tolle illam pecuniã quam ipſe recepit,& eam denegat mihi reſtituere: quare peto ipſum condemnari &c. talis libellus non procederet : quia licet hoc ex facto partis prę ſumatur,& ideo teſtis qui inducitur ad probandum mutuũ,illud probat, ſi dicit ſe audiſſe numerari in præſentia ſua tantam pecuniam, ſed neſcit , an fuerit mutuum.arg.l. cum de indebitũ. de proba. & traditur per gl.& Docto.in d.l.cum quid. vbi vide, quæ dixi de exemplo Dom.Baptiſtæ. tamen libellus non procedit, niſi actor alleget ſe mutuaſſe , per l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni.in fi.ff.de adult.ſecundũ Bar. in d. l.cum quid . & eſt ſingularis limitatio , & vide quod dixi,ſup.in 10.q.prin. ver.ſeptimò quæro.ibi, aduerte tamen circa prædicta, q̃ quando à facto,& vide etiam Bal.in repet.l.edita.verſi.circa ſecũdum, qui dicit,q̃ ſufficit, quòd libellus concludat ex cauſis præſumptionum, ideſt, per præſumptionẽ iuris, vt d.§.Lucius. Si tamen libellus careret omni concluſione, eſſet nullus, ſecundum Baldum, quod intellige,vt dixi in q.præcedenti.

66 ¶ † Quoad tertiam quæſtionem,qualiter & quibus verbis debeat fieri concluſio. dic, quòd non ſolùm ſufficit ſi dicat, quare peto condemnari ad tale quid,&c. ſed ẽt ſi diceret : Conqueror de B.cui mutuaui decem,quæ faciatis mihi reddi.arg.d.l.Paul.§. 1.ff.de bo.lib.idem ſi dico, Cõqueror de B. qui alienauit omnia bona ſua in fraud.cred. Nam iſte libellus videtur rectè formatus in reuocatoria,vt d.§.Lucius, & ibi no.facit 1.quæſt.4.c.quia præſulatus. ſufficiunt etiam verba deprecatiua, vt precor, quòd talem mihi condemnetis. argum. gl.in l.de pupillo.§. meminiſſe. ff.de ope.no.nun. facit etiam : quia talia verba diriguntur ad eum , qui ad hoc tenetur ex officio : ergo neceſsitatẽ inducunt.ff.de eden.in l.quedam.facit l.cum pater.§.rogo. ff.de leg.2. Item ſufficiunt verba ſupplicatiua, vt in authen.quæ ſupplicatio.C.de prec.Imper.offe.& maximè,vbi aliquid miſericorditer imploratur,ſecundum Bal. in l.edita.in ſeptima quæſtione prin. Et debet concluſio conuenire narrationi,vt no.Io.Andr.in c.ſuper literis.inf. de reſcript. no.tamen,quòd libellus magis conſideratur iuxta modum concludendi , quàm narrandi, vt dicam ſtatim in 4.ſequen.quæſt. Et aduerte, quia dicit Bal.in d.l.edita.in 7.quæſt.princ.in fi.verſi. ſed quæritur. quòd hæc eſt bona concluſio, quare peto mihi iuſtitiam fieri.quod probatur in cap.2.infra de ordin.cogn.& no.in c.fin.de offic.deleg. tenet Speculat.eod.titu.§.iam nunc.verſi.item talis iuſtitiam. quod videtur procedere ex mente Inno.Hoſt.& Io. Andr. in d.cap.2.quando ex narratione non poſſet inſurgere , niſi vna actio : ſed ſi poſſent inſurgere plures actiones : potuerant in d. cap.2. dicunt ipſi , quòd ſtultus eſt iudex, qui tam generalem libellum recipit , quo non exprimitur actio , vel cauſa agendi, ex qua colligi poſsit intentio. ff.de rei vend. in l. ſi in rem. & l.& an eadem. §. actiones. ff. de except. rei iudic.& in cap.ſequen. Si tamen libellus eſſet receptus , abſque eo , quod peteretur aliter declarari,procederet per l.fin.C.de anna.except.ſecundum

Innoc.

ADDITIO.

a ¶ *Libellus non concludit ſufficienter præſumptiuè , quando vult actor , quòd ex facto ſuo præſumatur, vide tamen , quæ dicit Barto. in l. Aurelius . §.Sticho. de libe. leg. & quæ dicit Ful. & Rom. in l. cum quid . vbi Alexand. in penul. colum. ff. ſi certum peta. vbi conatur Barto. tueri ab impugnationibus Rom. & Fulg.*

Innoc. Io. And. Ioan. de Cal. & Io. de Imo. in d. c. 2. sed si reus peteret declarari, actor teneretur, secundum Bal. in d. §. sed quæritur. A. B. & ex prædictis etiam infertur, quod est bona conclusio, quare peto causam debito fine decidi. ad hoc allegatur glo. in l. hbertus à patrono. ff. de in ius vocan. sed illa glo. non loquitur in actore: sed in reo, qui post libellum datum per actorem solicitabat, & ita requirebat. hoc tamen tenet ibi Io. Pet. & tenet Barto. in l. petens. C. de pact. per illum tex. Ma. & in reali procedit libellus, si agens in conclusione dicit: peto rem
a mihi adiudicari,[a] vt in c. Abbate. in prin. de rei iudi. lib. 6. & ibi Ioan. And. r. vel etiam si dicat, peto rem restitui, vt l. ex diuerso. §. 1. ff. de rei vendi. no. Barto. in l. Pomponius. §. si is qui. ff. de procur. per l. 2. & l. qui restituere. ff. de rei vendic. an vero sufficiat concludere de præterito, vel requiratur de præsenti. vide quæ latius dixi supra in 10. quæstio. princip. vers. septimo quæro. ibi, debet etiam causa esse in præsenti. Et quod si quis vult, perpetuum silentiũ imponi: qualiter concludere debeat, Bal. in l. fin. C. vt li. penden. dixit, quod concluditur negatiuè, quod actor non inquietet reum, per l. si contendat. ff. de fideiuss. nam respectu actoris non conuenit, vt agat ad perpetuum silentium, vt ibi decidit Bal. Et qualiter cessionarius debeat concludere, collige ex his quę dixi in cap. 1. supra eod. in 7. princ. arti. quæst. 7. & supra eodem artic. quæst. 9. in fi. Et no. quòd fieri debet narratio, dixi supra quæstio. 6. in fi. conclusione potest.

67 ¶ † Quartò ad quartam quæstio. quid si conclusio non concordat cum narratione vel actione: dic quod libellus attenditur circa modum concludendi, & non in modo narrandi. vnde superfluè vel generaliter narrata, non alterant conclusionem libelli, & ipsius materiam. satis enim est quod libellus sit
b clarus circa modum concludendi:[b] nec superfluè narrata subiacent probationi, vt in cap. ex parte B. supra de foro competen. vbi in libel. in possessorio fuit narrata proprietas, & tamen per hoc non subiecit probationi: imò de ea nõ potuit obiici. no. Dominus meus in cap. literæ. de dila. Et ad idem facit c. cum ad sedem. infra de restit. spol. & ibi no. Dominus meus, tradit Cyn. l. cum te. C. de prob. allegat l. quæ extrinsecus. ff. de verbo. ob. & l. scio. ff. de appel. vide quod dixi in d. cap. ex parte. & ibi Dom. Anto. infert, quòd licet narretur aliqua qualitas, per quam clauditur iurisdictio iudicis: non nocet, dummodo non replicetur in conclusione. vnde dicit Bal. in repet. l. edita. C. de eden. ver. circa secundum, quòd conclusio declarat libellum, vt l. Aurelius. §. Sticho. ff. de libe. leg. & ibi hoc etiam tenet Barto. & si verba sunt ambigua, videtur generaliter esse cõclusum, seu actum. ff. de lib. & posthum. in l. Gallus. §. 1. & ibi Barto. & ff. de iudi. in l. si quis intentione. & l. solemus. & sic non inspicitur quid, quale, & quantum narretur: sed qualiter, & quantum ex narratis concludat, & quasi modus agendi substantialiter sit in conclusione. 3. quæst. 6. c. quippe. in Glo. & supra de rescrip. c. super literis. per Inno. & per Dy. in regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. & Bal. in d. l. edita. & per Io. And. in d. c. super literis. & d. c. cum Ecclesia. de causa pos. & proprie. ad idem etiam c. cum dilecti. inf. de emp. & ven. & cap. 2. inf. de ord. cog. & ideo actio ciuilis, vel accusatio criminalis non discernitur ex narratione, sed ex conclusione. no. Dominus meus in c. series. infra de test. & ibi dixi, & vide quæ dixi supra eo. art. quæst. 11. versic. sed circa prædicta quæro, quid si exprimatur.

68 ¶ † Decimotertiò principaliter quæro, vtrum in libello ordo sit necessarius. exemplum, secundum rectam libelli ordinationem prius debet fieri narratio, quàm conclusio: & prius debet peti condemnatio, quàm executio. pone ergo quod prius fiat conclusio, quàm narratio: vtrum libellus propter hoc vitietur. ¶ Sol. Dic quòd non, per tex. in c. literas, & ibi no. Dominus meus, & in cap. cum ad sedem. infra de rest. spol. & quod no. in c. cum dilectus. in princip. de fide instrum. & est bonus tex. in cap. per tuas. in princip. de condit. appo. & in cap. cum venerabilis. infra de except. & in cap. querelam, supra de elect. & in cap. cum venerabilis. supra de relig. dom. similiter etiam licet petitio condemnationis debeat prędcedere petitionem executionis: si tamen quis præposterando diceret, quare peto cogi & compelli, & ad prædicta condemnari dictum
c conuentum, &c. procedit libellus, vt no. Barto[c] in l. si cum nulla. ff. de re iudic. & sequuntur communiter Docto.

69 ¶ † Decimoquartò principaliter quæro, vtrũ scriptura, seu subscriptio sit necessaria ad validitatem libelli. Sol. Glo. in cap. prædcedenti dicit, quod debet inscriptis offerri, per illum tex. & per tex. in authen. offeratur. C. de li. contest. infra de prob. cap. quoniam contra. & in l. 1. ff. de eden. no. Glo. magna in Authent. de exhiben. reis. post principium. Et ideo non sufficit viua voce petere, & rogatum facere notarium: quia tunc non dicitur in scriptis, vt per Bartolum in l. in sacris. C. de proximis sacrorum scriniorum. lib. 10. quod procedit secundum eos, qui volunt quòd libellus non possit omitti partium consensu: aliàs secus, secundum Bal. in d. authent. offeratur. in pe. quæstio. ad quod vide quod dixi in c. prædcedenti, in 5. artic. fal. 13. requiritur ergo regulariter scriptura, quod hodie procedit tam in criminalibus, quàm in ciuilibus: olim verò procedebat in criminalibus: non autem in ciuilibus, vt no. in d. auth. offeratur. Et vide Glo. in Authen. de exhiben. & introduc. reis, in ver. libellum. quod tamen fallit, secundum Glo. in cap. prædcedenti, in modicis & vilibus causis, in quibus scriptura non requiritur. sic intelligit cap. si quis cum clero. 11. quæstio. 1. sed melius probatur in authen. nisi breuiores. C. de sentent. ex breuiculo reci. vbi dicitur quòd in istis

ADDITIONES.

a ¶ *Peto rem mihi adiudicari. Adde procedere etiam eam libelli conclusionem, vt dicatur, peto secũdum mentiam ferri, per tex. in l. petens. in fi. vbi Doct. præsertim Ias. notarunt. C. de pact.*

b ¶ *Nota attendi modum cõcludendi potius, quam narrata in libel. & adde quæ sup. addidi in 1. q. 12. princ. q. ex Alex. & Soci. consilijs.*

c ¶ *Barto. ibi negatiuè loquitur, quòd non procederet libellus, verum tamen Fely. in c. 2. de offic. delega. circa finem, ex senten. Dominici videtur concludere contra. & dicit ibidem Dec. quòd communis est contra Bart.*

a in istis vilibus causis nulla scriptura[a] requiritur. vide quod dixi in cap. prædcedenti. in 5. princ. art. fal. 20. & 33. vtrum autem subscriptio sit necessaria. tex. in ca. prædcẽti probat quòd sic, ibi dum tex. dicit, vestris manibus roboratam, & ibi tetigi in 8. notabili, Spec. eod. tit. §. iuxta versic. item non valet, tenet idem per d. cap. 1. & per tex. in Authen. de exhib. & introduc. reis. §. sancimus. quod solùm procedit de cautela, secundum Host. in c. prædcedenti. quia sufficit quòd tabellio scribat diem productionis, & ista fuit opin. P. quam etiam sequitur Io. Andr. & ita dicunt intelligendum esse §. sancimus. & idem etiam tenet hic Do. Ant. & gl. Bu. Cyn. & Bart. in d. auth. offeratur. licet Innocen. aliter sentiat. de inscriptione autem dic quòd in ciuilibus non est necessaria: in criminalibus verò regulariter est necessaria. de quo per Specul. in titu. de accus. ver. itẽ quod nec rectè libellum. & per Bartolum in l. libellorum. ff. de accus. traditur enim 2. quæst. 3. calumniator. dixi in c. super his. inf. de accus. in Glo. 2.

70 ¶ † Decimoquintò principaliter quæro, vtrum aliquæ clausulæ sint adijciendę in libello ad eius formam. ¶ Sol. Dic quod sic, pro maiori cautela agentis: non tamen pro necessitate, prout latius videbimus inf. in 13. prin. artic.

¶ Decimosextò principaliter quæro, quia dixi me hic positurum quasdam regulas obseruandas in formatione libelli, quæ sint illæ. ¶ Sol. Dic quòd sunt multæ.

71 ¶ † Prima regula sit, quòd libellus debet esse clarus & certus, vt in cap. prædcedẽ. ibi dum tex. dicit, declarare. & ibi tetigi in 5. no. & probatur in l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appel. & in Authen. de testam. imperfectis. §. nos igitur. collat. 8. & ff. de confes. in l. certum. & de testi. in cap. cum clamor. de dila. c. literæ. vnde nihil debet habere ambiguitatis, vel obscuritatis, vt in c. constitutus. inf. de reli. do. & ibi per Innocen. & vide plura quæ dixi supra eod. articu. 12. in 5. quæstio. princip. & etiam in 3. & 4. faciunt etiam quæ dicam in sequentibus regulis. Et aduerte: quia si fieret responsio ad libellum obscurum, videtur posse reuocari, arg. cap. erit. 4. distinc. & 25. di. §. criminis. aliàs incipit, ea demum. prædicta tamen regula limitatur primò, nisi obscuritas cõtingeret ratione duplicis, vel plurium interpretationum, sensuum, vel intellectuum, & in quolibet sensu & intellectu concluderetur intentio agentis, arg. eorum quæ no. Dom. Anton. in cap. vt super. infra de re. Eccles. non alie. & quod no. Glo. in verbo, species. in cap. 1. de except. lib. 6. dixi in cap. fin. de pur. cano. facit quod no. Ioan. de Imo. in cap. pe. de præsum. & quod no. in cap. per tuas. qui filij sint legi. & in cap. suborta. de re iudic. & quæ dicam in sequentibus regulis.

¶ Secundò limitatur, quod nõ procederet, si opponeretur de obscuritate, vel incertitudine: secus si non opponeretur: quia procederet, & satis esset q
b postea in processu fieret declaratio,[b] vt l. fin. iuncta Glo. C. de anna. except. & supra sæpius dictum fuit. vide quod tradit Dominus meus in c. 2. de ord. cog. & cap. dilecti. de iudi. & cap. pastoralis, de cau. pos. & propriet. debet tamen iudex à principio interrogare, quam actionem intendat libellans intentare, vt d. cap. pastoralis.

¶ A. B. Tertiò limitatur, si modo obscuritas, seu dubietas respiciat principalem intentionẽ libellantis: secus si sit vltra intentionem libellantis, adeò q per principalem intentionem actoris satis clarus est libellus: quia si aliquid vltra in libello adijcitur per actorem: licet sit obscurum, nõ vitiat libellum: nec si petatur, arctatur libellans ad declarandum, secundum Host. Io. And. & Dom. Anto. in c. literæ. de dilat. per illum tex. & probatur in c. ex tenore. de foro competenti. vbi non arctatur quis ad probandum quod est superfluè narratũ, ad quod vide inf. quod dicam in ti. de prob.

¶ Quartò limitatur, si modo incertitudo reddet rem dubiam. secus si habetur pro certa: puta quia dixit quod res fuit empta vel vendita vltra vel citra dimidiam iusti pretij. cap. pe. de emp. & vendi. & ibi Dom. meus & Doct. vel si minor petens in integr. restit. dixit se læsum enormiter. c. constitutus. de restitu. in integr. Et ad hanc materiam & sequentium fallentiarum adde quæ dixi supra eod. art. 13. q. 5. in 4. membro principia. Item adde quæ dicam in sequenti regula.

72 ¶ † Secunda regula, quæ sequitur ex præced. sit q libellus non debet esse generalis, vt hic in tex. nostro. & ratio est: quia omnis generalitas parit obscuritatem. inf. de confir. vti. c. pe. ff. de iure fisci. in l. ita fidei. ff. communia præd. in l. in tradẽdis. & quod ibi no. infra de dolo. c. ex literis. Bal. non enim refert an nihil quis exprimat, vel obscurè exprimat ita vt incertum dimittat conuentum. argum. ff. de inter. act. in l. de ætate. §. nihil. & ideo generalitas vitiat. ff. de sol. l. cũ Stichus. & ff. de reb. dub. in l. in ambiguo. ff. de vsufructu lega. in l. qui plures. facit l. triticum. in ratione sui tex. & in Glo. ff. de verb. obl. & quod no. Bal. in l. 1. ff. si men. fal. mo. dix. hæc tamen regula limitatur, nisi agentis intentio cõcluderetur in qualibet specie generis. facit tex. & quod ibi no. Io. And. in c. præterea. el 2. de accu. & quod no. Glo. in verbo, species. in c. pia. de excep. lib. 6. & quod dixi in c. præced. & quod dicam etiam in 4. regula. Secundò limitatur vt limitata fuit præcedens regula. sed quæro circa prædicta: pone, stante statuto quod cõmittens adulterium violenter cõdemnetur in centum. Sed si in volentem condemnetur in quinquaginta. T. accusatur de adulterio commisso cum B. nec est expressum quod violenter, vel volũtariè, sed solummodo conclusum q debeat condemnari & puniri, secundum formam iuris & statutorum, & ordinamentorum communis, & omni meliori modo, &c. vtrum talis libellus procedat. Et videtur quod non per ea quæ superius, & argum. generalitas (vt dixi) parit obscuritatem. Item quia alternatio à iure est prohibita, similiter propter obscuritatẽ. vnde si dicta verba, secũdum formam iuris & statutorum, accipian-

ADDITIONES.

a ¶ *In causis breuioribus, vilibus, & modicis non exigitur scriptura. adde quòd & vnus est testis facit plenam probationem: & iudex potest ipse scribere acta, vide de Matthæum matthæsilanum in notabili primo.*

b ¶ *Libellus obscurus valet parte nõ opponente: potest tamen iudex reijcere vel facere, vt declaretur, vt dicit Ias. in l. age. in fi. colum. C. de transaction.*

cipiantur alternatiuè, non procedit, vt dixi in 4. regula. Si verò copulatiuè, similiter non potest procedere: quia petuntur puniri simul pluribus ll. pro eodem delicto, quod est prohibitū. ff. de accus. l. senatus. item quia in dicto libello est vaga cōmunis conceptio, quæ à iure est prohibita. l. prætor. in princ. & §. quod autem. & §. præterea. ff. de injur. & l. libellorum. ff. de accus. & ff. de dolo. l. sed si ex dolo. §. fi. & l. seq. in contrarium no. quòd prædictus libellus procedat, facit primò iudiciorum consuetudo: quia solet sic fieri. ergo seruanda de cōsuetudine. ergo procedit. l. 1. & l. fin. C. de eman. ff. de testi. l. 3. §. fin. ff. de pact. l. iurisgentium. §. pactorum.

¶ Secundò, larga iudiciorum liberalitas: in quibus veniunt omnia. ff. de iudi. l. solemus. ergo libellus procedit.

¶ Tertiò absoluta iudiciorum potestas: quia absolutè omnia licent in iudicijs. Inst. de perpe. & tempo. actio. §. fin.

¶ Quartò generalitas libellorū à iure permissa, vt l. fi. C. de anna. excep. & c. 2. & ibi no. inf. de ord. cog.

¶ Sol. Dicas quòd libellus non procedit de iure, & contra eum potest opponi excep. tam propter incertitudinem vagi criminis: & propter ea quę supra dicta sunt in contrarium. sed si nihil op. contra. l. tunc potest procedere, cum in eo substātialia l. inuenian tur consistere. facit d. l. fi. C. de anna. excep. & quod ibi tradit B. & l. si præses. §. sed si vtriusque. ff. de pœnis, & in c. seq. per Doct. & quod no. l. 1. ff. de eden. & ff. si pars here. pet. l. 1. in prin. & §. fi. & ff. de rei ven. l. quæ de tota. §. si minor. & ff. depos. l. 1. §. si quis argentum. inf. de rest. spol. c. cum ad sedem. & de excess. Præl. c. fi. & ibi no. per Innocen. & §. 3. in prin. & §. sed ad hoc. & §. præfatus. de re iudic. lib. 6. & C. de decu. l. pen. & sufficit si declaretur lite pendente. ff. de iudic. l. si quis intentione. ff. de noxa. l. in delictis. §. si detracta. Item potes dicere quòd accusatur libellus in quo petitur condemnari, secundum formam iuris & statuti, &c. procedit, & valet de consuetudine: sed in processu debet vnam eligere: sicut dicimus de publiciana, & rei vendicatione. de quo latè dixi infra de causa possess. & proprie. tracta. 3. articu. 7. Sed circa prædicta, quia posito quòd lex procedat quia non excipitur contra eum, qualiter, seu qua pœna accusatus debeat condemnari. Et videtur quòd pœna iuris communis. Primò, quia quando plura ponuntur simul, incertum est de quo magis agatur: intelligendum est de primo seruato ordine. l. cum pater §. pen. ff. de lega. 2. & l. consequens. ff. de vsufruc. ergo cum prius petatur puniri, secundum formam iuris & statutorum, & omnibus legibus non debeat puniri: ergo secundum legem quæ primò in ordine præcedit, & sic secūdum
a ius commune.[a] Secundò, quia ius vetustius & commune magis seruandum est, Insti. de re. di. §. singulorum, & fin. reg. l. in finalibus. ergo debet condemnari secūdum ius commune. Tertiò, quia canonum & ll. seruanda est potestas in iudicando. de constit. cap. 1. 3. quæstio. 7. cap. iudicet. & in Authen. de iudi. §. omnes. econtra quod potius debeat damnari secundum formam statuti. Primò, quia statutum derogat iuri communi. Instit. de iure na. §. ius ciuile. ff. de iustit. & iu. l. omnes populi. Secundò, quia lex magis conueniens seruanda est. 4. di. cap. erit autem. sed magis conuenit statutum: ergo, &c. Tertiò, quia debemus sequi l. quę minorē pœnā imponit. ff. de pœn. l. si præses. & l. si de interpreta. & in regula, in pœnis. de regu. iur. lib. 6. & ff. de suspe. tuto. l. hoc enim. circa princ. sed argum. quod iudex nulla l. debeat condemnare: sed absoluere. Primò, quia incertitudo interueniens vitiat omnia in re dubia. ff. de testam. tut. l. duo sunt Titij. cum sim. Secundò, quia de eiusdem hominis delicto sæpius quæri non debet. ff. nau. cau. sta. l. licet. sed iste petitur puniri secūdum varias ll. ergo, &c. Tertiò, quia petitum fuit copulatiuè istum puniri, secundum formam iuris & statutorum. Sed ad veritatem copulatiuè requiritur concursus omnium copulatorum, vt l. si hæredi plures. ff. de condi. institu. & l. si ita. ff. de verbo. obl. ergo petitur puniri, secundum vtranque l. istud fieri non debet, vt dictum est: ergo, &c. & probatur l. senatus. ff. de accus. sed in contrariū videtur quod imo debeat condemnari omnibus ll. Primò per legem nouam non videtur l. antiquę sublata potestas. ff. de actio. & obligatio. l. consequens. C. de sepul. violato. l. 3. ergo debet secundum vtranque l. condemnari. Secundo, quia iudex secundum formam legis de vtraque pœna cognouit: ergo, &c. l. de qua re. ff. de iud. & de neg. gest. l. Pomponius in negotijs, in fi. Tertiò, quia licet aliqua sint in initio prohibita: tamen facta tolerantur. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. l. patre. & ff. quando appel. sit. l. 1. §. biduum. cum sim. ¶ Sol. B. in d. quæstio. dicit quod si accusator postea prosecutus est certam l. & hoc apparet ex articulis, vel alio modo, & tunc iudex debet secundum illam iudicare. C. de iud. l. 2. ff. eodem. l. solemus. & l. si quis intentione ambigua. Si verò non apparet quòd in processu sit secutus certam l. tunc debet iudicare secundum illam quæ minorem pœnam imponit. d. l. præses. cum sim. faciunt no. per Innoc. c. 2. infra de ordi. cog. vel melius dicendum, ꝙ debet iudicare secundum l. municipalem, quæ in loco derogat iuri communi, vt d. l. omnes populi. Instit. de offi. iud. in prin. Et sic apparet exemplum argum. quod debent puniri iure communi. non obstant allegata ꝙ nulla pœna, &c. quia procedit, qñ l. nō admitteretur. nō ob. alia iura de copulatiua, quia copulatiua accipitur hic pro disiunctiua. Et ista conclusio plus mihi placet in omni casu, s. si iurauit seruare statuta, vel inter statuta sit statutū (prout communiter viget) disponens quod in pœnis imponendis iudex debeat sequi statuta: quibus deficietibus, recurratur ad ius commune: quia debet iudex seruare statutum ratione iuramenti, & ne faciat lit. suam. non ob. quod debeat puniri, secundum omnes ll. quia illud procedit ad diuersa.

¶ Sed circa predicta de quæst. in fi. si statuto caue retur, ꝙ de percussione facta de nocte sit pena centū florenorum. A. accusat B. ꝙ vulnerauit eū de nocte,

ADDITIO.

a ¶ *Quando quis petit condemnari aliquem secundum ius, vide an possit condemnari secundum statuta terræ. de hac quæst. ponit Abb. in Rub. extra de consuet. & Domi. Phil. Dec. in cap. licet causam. de probat. vbi multipliciter declarat tex. in §. quoties. Instit. de iure natu.*

a cte, probat vulnus, sed non de[a] nocte: quæritur vtrum possit sequi condemnatio de vulnere, maximè si in fine libelli accusator dixit, quòd petebat eum puniri secundum formam iuris & statutorum? Ber. in quæst. quę incipit, in nomine Domini, amen. quæstio talis est, iure municipali, &c. concludit post Ar. pro vtraque parte formata, ꝙ in nullo debeat condemnari. Primò, quia à forma accusa. non est recedendum. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerci. ff. de insti. l. sed & si pupillus. §. aditio. & l. qui habebat. Et per alia plura iura & rationes. vide ibi per eum.

73 ¶†Tertia regula, quę etiam sequitur ex prima, sit quòd libellus non debet continere verba duplicia, multiplicia, implicita, seu prægnantia. no. Docto. & maximè Dominus meus, in c. præcedenti. facit c. fi. de rescrip. & quod no. in l. si is, qui ducenta. ff. de rebus dub. & ratio est, quia talia verba inducūt obscuritatem & incertitudinem. & vide quæ latius dicam in titu. de confes. in materia positionum. hæc tamen regula recipit limitationes, de quibus in præcedentib. regulis.

74 ¶† Quarta regula sit, quæ similiter descendit ex
b prima, ꝙ libellus nō debet esse alternatiuus,[b] vt est tex. in l. prætor edixit. §. quod autem. ff. de iniu. & ibi Bart. & facit etiam d. l. in princip. & ratio est, vtrobique tollitur, quia alternatiua parit obscuritatem, seu incertitudinem, supra de rescript. c. fi.

¶ Hæc tamen regula recipit plures fallentias. Primò fallit, quando alternatiua solum poneretur in narratione, & in conclusione poneretur quid certum, quod ex ipsa alternatiua eliceretur. exemplum, dico quòd per solennem stipulationem promisisti mihi Stichum aut Pamphilum, quem vellem, quare peto Stichum. ff. de sol. in l. Stichū aut Pamphilum. in princ. & de iure dot. in l. plerunque. §. fin. 1. respon. vel sic: dico, quòd talis testator, cuius est hæres vniuersalis in testamento suo legauit mihi Stichum aut Pamphilum, dando mihi electionem, vel dirigendo ad me verba, per quæ habeo electionem, quare peto Stichum. ff. de lega. 1. l. planè. la 1. §. si ita Titio. & de leg. 2. in l. Lucio. & in l. si cui. ff. de vsufr. lega.

¶ Secundò fallit, quòd esset talis alternatiua, quæ non induceret obscuritatem, quia in qualibet parte alternatiuæ cōcluditur intētio libellantis, licēt non oriatur eadem species agendi, sed diuersa, puta in possessorio vel spoliatione propria, vel mandato, aut ratihabitione competit interdictum, vnde vi. ex receptione verò rei scienter facta quis ab alio fuit spoliatus, tenetur ex decretali, sæpe, inf. de resti. spol. vnde sufficit alternatiuè concludere. no. Glos. 2. in c. ex parte B. supra de foro compet. & ibi dixi. facit c. ex parte S. supra de rescript. & c. dudū. 2. supra de elect. faciunt etiam iura, quæ allegaui in prima limi. primæ & secundæ regulæ.

¶ Tertiò fallit, si ad idem vtrumque membrum alternatiuè tendit quasi declaratiuè, puta si est talis alternatiua, quam certum est agēdo debere perfici & determinari. exemplum in l. statuliberum. §. Stichum. ff. de leg. 2. vbi si testator legauit mihi Stichū aut Pamphilum, quem hæres suus dare vellet: duntamē quem velit dare declaret eo die, quo testamentum recitatū erit: certè possum petere alterum eorum alternatiuè concludens: quia eo die quo producent testamentum in iudicio, & quo recitabitur ista alternatiua, præscietur, & aut hæres dicet tunc quem velit dare, & in illo fiet cōdemnatio: aut non dicet: & tunc electio erit mea, & in illo, quem volam, fiet condemnatio, vt d. §. Stichum.

¶ Et ad idem facit, & melius, ff. de solu. in l. si quis stipulatus fuerit 10. in melle. in fi. facit quod dicam in seq. fal.

¶ Quartò fallit, si vnum est in obligatione, & alterum in facultate soluendi, vt tradit domi. Anto. in c. cùm dilecti. infra de empt. & vend. & quod habetur in l. miles. ff. de re iud. & per Bartolum in l. stipu
c lationes[c] non diuiduntur. ff. de ver. obli. facit quod dicit in 6. fal.

¶ Quintò fallit, si alternatio vel disiunctio refert se ad idem, seu distinguit eadem, vel similia non diuersa, quo casu potius cōculcatio verborum, quàm diuersitas rerum dī: nam nunc sub tali alternatiua potest concipi libellus, nō solùm in narratione, sed etiam in conclusione. exemplum, si aliquis petat hę reditatem ex causa fideicommissi, vel substitutionis fideicommissariæ, vt in c. Rayn. infra de testam. vbi hoc no. Hostien. & Abbas, super verbo substitutionis. Idem si quis dicat in libello se impetrasse gratiam à Domino Papa, seu à sede Apostolica; vel B. promisisse 10. libros iuris ciui. seu 10. voluminā librorū iuris ciuilis, ista enim pro quolibet supponūt.

¶ Sextò fallit, quando naturæ causa hoc habet, vel requirit quòd fiat petitio alternatiua, vt in l. 2. §. item si in facto. ff. de verb. obl. & in l. 1. in fi. ff. de act. emp. & in l. nō ab re. C. vnde vi. & in c. Raynaldus. in fra de testam. & in l. 2. C. de rei ven. vnde si fideiussor promisit aliquid facere vel curare, quòd alias de suo soluet, nemo sani capitis dubitare debet, quòd procedet libellus, secundum formam contractus. ita concludit Bald. consil. 53. quod incipit, libellus. facit l. non vtique. ff. de eo, quod certo loco. & ff. de verbo. oblig. in l. si duo. Procedit ergo tunc libellus alternatiuus, siue alternatio insurgat ex iuris dispositione, vt patet in contractu emptionis & venditionis, alter contrahentium deceptus est vltra vel citra dimidiam iusti pretij, quo casu libellus sub distinctione formari debet, & etiam sententia, vt l. 2. C. de rescin. vend. & ibi traditur, & in c. cùm causa, infra de emp. & vend. & ibi per Glo. Inno. & Hostien. etiam no. in c. cùm dilecti. eod. titu. Idem no. Hosti. in sum. de empt. & vend. §. qualiter. vers. & no. quòd libellus. siue etiā procedat ex cōuentione partium: verbi gratia, dico per solennem stipulationem, promisisti mihi Stichum aut Pamphylum, quare peto te condemnari ad dandum alterum eorum, scilicet Stichum

ADDITIONES

a ¶ *Qualitas enim in libello apposita debet probari. ꝙ qualiter procedat, vide Alexa. cons. 121. pen. col. lib. 1.*

b ¶ *Libellus non debet esse alternatiuus, quoniam parit obscuritatem. sic adde, quandoque non admitteretur, nisi esset alternatiuus, vt declarat Bart. in l. vbi autem. §. illud aut illud. ff. de verb. obli. & habes bonum tex. & ibi Abb. in c. cum dilecti. de emptio. & vend. & etiā habes ex his quæ hic no. in limitationibus, in 6. maximè. & de materia lib. incerti, vide Pau. cons. 65. lib. 1.*

c ¶ *Vide etiam Bal. & Doct. in l. si insulā. ff. de verb. obl.*

Stichum aut Pamphylum, vt in cap. Raynutius, & c. Raynaldus, infra de testam. & in c. 1. versi. te quoque. inf. de plus peti. & Insti. de actio. §. plus autem. ff. de pact. in l. si vnus ex argentarijs. §. pen. & ff. de verb. oblig. in l. eum qui certarum. §. qui purè.

¶ Septimò fallit, si non potest quis certificari vel declarari, quia talis certificatio vel declaratio depêdet à facto alterius: quia tunc admittitur libellus alternatiuus, secundum Doct. & Dominum meum in cap. cum contingat. supra de offi. deleg. & no. in cap. constitutus. supra de resti. in integ. & ibi per Innocen. & Doct. vbi etiam plura ex prædictis tradit Henricus Bohic. facit tex. & quod ibi no. Glo. Bart. & Bal. in l. 1. §. quod autem. ff. quorum lega. & Bart. in l. fin. ff. de iure pa. & quod no. in l. contractus. C. de fide instrum. & l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de actio. emp. infra de priui. cap. cum olim. 2. tradit Spec. eo. titu. §. iam nunc. ver. & nota quòd talis. & idem, si incertitudo proueniret ex facto actoris: si modo ipse probabiliter erret in facto suo, secũdum Innoc. Hosti. Ioan. And. & Do. Anto. Dominum meum, & Ioan. de Imo. in c. constitutus. qui volunt ꝙ actor propter hoc posit proponere plures actiones, etiam si se adinuicem non compatiantur, per d. §. quod autem. & per c. auditis. infra de prescrip. nisi in casu speciali c. vt quis duas. de elect. lib. 6. de cuius intellectu vide ibidem, & vide Glo. ibi super verbo, eligere. & Doct. super ea.

¶ Octauò fallit ratione consuetudinis: vigore cuius admittitur libellus alternatiuus, peto talem rem pertinentem ad me iure dominij vel quasi, vt hic dicit Glo. in ver. & licet, & hodie est tex. apertus in c. Abbate. de re iud. lib. 6. vbi Glo. dicit, quòd hodie talis libellus admittitur consuetudine, & idem Dominus meus hic & Do. Ant. Io. de Imo. & Doct. & Insti. de actio. in §. alio. Spec. in tit. de actio. & peti. §. sequitur ver. item no. tradit etiam in titu. de libelli concep. §. iam nunc. ver. & no. quod talis. & in titu. de proprie. §. notandum. ver. alie. & Ioan. de Imo. in cap. constitutus. supra de restit. in integ. & Bart. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. aliqui tamen dicunt, quòd imo talis libellus admittitur de iure, actione incertitudinis, vt in d. c. Abbate. facit quod dixi in præced. fall. sed dicit hic Ioan. de Imo. quòd istud procedit, quando verisimiliter facta diligenti inuestigatione, actor non potest esse certus: alias de iure non deberet admitti, per no. per Glo. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria. Et per regulam 4. prædictam. vnde tunc solum admitteretur de consuetudine,[a] & vide Bal. in l. edita. C. de eden. versi. sed iuxta hoc quæro. qui dicit quòd licet iste libellus videatur generalis respectu dominij: quia potest intelligi de directo & vtili, & etiam respectu quasi dominij: tamen admittitur. Insuper etiam vide Bal. in l. 1. C. si plures vna sententia. versi. or modo reassumo, quòd iste libellus. vbi dicit, iste libellus, dico me dominum, vel quasi, dicitur disiunctiuus, & non alternatiuus: quia resoluendo libellum ad intellectũ, istud est agere subordinatè, hoc modo, dico me dominum: & in quantum non possim probare de dominio, dico me quasi dominum, vnde alterum eligo: licet conditionaliter, vt in simili in c. constitutus. supra de resti. in integ. & in l. 1. C. quando prouoca. non est necess. facit quod dicam in 5. regula, in 3. fall. sed agens alternatiuè *nihil elígit*: nec purè, nec sub cõditione, vt l. 3. ff. de eo quod certo loco, secundum Bal.

¶ Nonò fallit, si reus non opponeret exceptionem de libello alternatiuo, per *id quod dixi supra* in limitatione primæ regulæ.

75 ¶ † Quinta regula est, quòd libellus non debet esse conditionalis. Instit. de verb. oblig. §. ex conditionali. tenent Dominus meus, & Doct. in c. præcedenti, & probatur. ff. de iudi. in l. non quemadmodum, & ff. quando dies legati vsusfruct. ceda. l. si. vnde si dico quòd promisisti mihi 10. per sol. stipu. si nauis ex Asia venit: quare peto te condemnari in 10. si vel cum nauis venit ex Asia: non enim procedit libellus, ex quo constat non esse adimpletam cõditionem, vt dictis iuri. facit c. nostra. infra de sepul. hæc tamen regula recipit plures fal.

¶ Primò fallit, si in narratione facti narraretur cõditio, quæ assereretur purificata & impleta. exemplum, dico quòd promisisti mihi 10. sub tali conditione, quę extitit purificata, quare peto 10. ff. de ver. obli. l. conditio in præteritis. & d. §. ex conditionali. & l. cedere diem. ff. de verb. sign.

¶ Secundò fallit, si est talis conditio, de qua certum est quòd agendo implebitur & purificabitur. exemplum in l. si Titius & Seius. ff. de verbo. oblig. & ff. rem ratam habe. l. si indebitis. ff. pro socio. in l. actione.

¶ Tertiò fallit, quando conclusio libelli concipe retur sub conditione, seu super aliquo iure conditionaliter, & in futurum debendo: non per se, sed vna cum alio iure præsenti & puro, deducto & petito in libello: tanquam ex illo iure præsenti resultanti & emanante, ac dependentiam habente, & est talis conditio, quæ omnino est purificanda & implẽda in ipso iudicio: exemplum, Gemma mea est inclusa aureo annulo alieno: quare non possum illam repetere, seu vendicare, nisi prius ab annulo separetur, vt in l. si gemma. & l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de auro, & argen. leg. in eo. libello possum petere, quòd gemma separetur ab annulo, quòd si separata fuerit quòd dominium ad me pertinere declaretur, & mihi restituatur, quia illa conclusio conditionalis de dominio declarando, purificanda est in ipso iudicio, id est, per sententiã super prima conclusione referendam super separatione gemmæ. potest etiam figurari exemplum, secundum no. per Innoc. & Hosti. in cap. dilecto. infra de appel. vt puta,

b si peto pronunciari[b] sententiam nullam, & si fortè fuerit aliqua, peto ipsam irritari, seu remedio appellationis in melius reformari: talis enim libellus, licet sit conditionalis, procedit, vt in c. cõstitutus. sup. de resti. in integ. & ibi hoc tenent Doct. & Domini de Rota

ADDITIONES.

a ¶ *Vigore consuetudinis admittitur libellus alternatiuus, de hoc vide Glo. in §. sed istæ, & ibi Doct. in materia publicianæ, de acti. & qualiter possit eadem actio. libellus concipi, vide Alex. in consi. 121. in 4. col. ver. & eo. mo. lib. 1. consi. 199. lib. 2.*

b ¶ *De hoc libello, peto sententiam pronunciari nullam & si qua est appello. adde Anc. in Cle. 1. de re iud. & vide Alex. in consi. 2. col. 3. lib. 3.*

de Rota decisio. 282. nec est actor sibi contrarius talem libellum formando: quia non simpliciter asserit sententiam nullam, & aliquam: quia tunc reperiretur vt contractus, vt dicam in 6. regula, sed simpliciter dicit nullam, & sub conditione sibi prouidet, vt in defectum nullitatis posit ipsam de iniusti tia impugnare, vt dixi post Hostien. & Docto. in d. cap. dilecto. Dyn. tamen voluit talem libellum procedere in reo appellante, sed in actore, seu de consuetudine. sed Oldra. voluit quòd imo procedat de iure. & sequitur Bal. in repetitio. l. tale pactum. §. qui prouocauit. quæst. 18. & de materia vide per Barto. in l. si expressim. ff. de appel. & per Glo. in l. 1. ff. quãdo prouoca. non est necesse. & per Cyn. & Ang. ibi, qui simpliciter dicit libellum procedere. sed Bal. ibi multum egregiè & subtiliter prosequitur. & in versi. denuo quæro. concludit quòd ista forma procedit etiam in interlocutoria, quæ non expectat post se aliam diffinitiuam. vel si haberet rem diffinitiuè, aut determinaret totum negotium, vel partẽ substantialem, per l. intra vtile. ff. de mino. & sic etiam ex prædictis patet, quòd procedit libellus, dico sententiam nullam, vel contractum nullum. & si valida vel valida sit, dico me læsum, & peto restitui in integrũ, vt d. cap. constitutus. & in c. cum olim. 2. inf. de priu. & quod no. 2. q. 1. cap. primates. 17. distin. c. concilia, cum si. & l. Iulianus. §. si quis colludẽte. de actio. emp. Item etiam quando prouenit ex lege vel canone, si peto rem mihi venditam tradi, & si non tradatur, peto interesse, vt l. 1. ff. de actio. emp. Et ibi per glo. & Doct. vel si peto à B. 10. quæ extorsit à me per metum, & si non restituit, peto ipsum condemnari in quadruplum, vt l. si cum exceptione. §. 1. & 2. ff. quod met. cau. tenet Hosti. in sum. in tit. de his, quæ vi metusve causa fiunt. §. fi. in fi. Iaco. de Raue. Pet. & Cy. in l. si prouidetur. C. quod met. cau. pos-

a set[a] etiam figurari exemplum per cap. ex literis. de pign. per c. cum causa. de emp. & vendi. & l. 2. C. de rescind. vend. & per l. in re furtiua. ff. de condi. fur. & idem si hoc contingeret ex natura rei deductæ in iudicium, vt colligitur ex iuribus prælegatis, secundum Gof. & in c. Raynal. infra de testa. & glo. Inno. Hostien. ibi, & per Archid. 3. q. 3. cap. offeratur. talis enim conditio non reddit libellum dubium vel obscurum: sed clarum & concludentem in quolibet capitulo, vt patet in d. l. si cum exceptione. §. 1. & 2. quia ibi non peto alternatiuè rem per metum ablatã, vel quadruplum: sed peto primò rem, & hæc petitio est certa & clara, & si non restituat eam vsque ad sententiam, peto quadruplum, & ista petitio similiter est clara & certa. similiter etiam possum petere rem à reo debitam, sub pœna, & si contraxerit, peto pœnam, vt no. gl. Inno. & Host. in d. c. Raynal. vel si peto à B. talem rem, quam sibi locaui, & si distulerit restituere vsque ad sententiam, peto cõdemnari mihi ad rem & ad æstimationem. no. glo. & Docto. in l. pe. C. locati. vel si peto à T. damnum quod dedit in arboribus meis, & fuerit inficiatus: peto duplum, vt tradit Spec. co. titu. §. nunc videamus. versi. sed nũquid talis libellus. Aduerte tamen, secũdum Bal. in l. nõ quemadmodum. ff. de iudic. ꝙ per iura & exempla prædicta possemus dicere ꝙ regula nostra fallit, quando aliquid secundario vel accessoriè peteretur conditionaliter, vel secũdum Ang. in d. l. nõ quemadmodum. posset dici ꝙ regula fallit vbicunque oportet pendente iudicio conditionẽ existere. facit quod dixi in præced. fal. & idem generaliter potest concludere in omnibus similibus casibus. & ratio potest esse duplex. Prima: quia conditio purificatur cum ipso iudicio, vt dicunt Doct. in l. pen. C. loca. & Saly. ibi, & plerique in d. l. non quemadmodum. & in alijs iuribus supra allega. Secunda est fauor dirimendarum litium. arg. l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pe. no. Host. in d. cap. Rayn. & Henric. Bohic in d. c. constitutus. supra de rest. in integ. vbi prædicta ponit pro maiori parte.

¶ Quartò fallit, si pars non opponeret contra libellum: videretur enim procedere iudicium, per ea quæ supra *dixi, in 2 limita.* primæ & secundæ regu-

b læ. iudex tamen posset ex officio reijcere,[b] ne iudicium sit in pendenti, & ne fortè propter conditionis defectum fiat deluforiũ, per no. in d. l. nõ quemadmodum. sed si non opponitur, nec reijcitur: videtur procedere, dummodo vel quod conditionaliter petitur pẽdente iudicio adimpleatur. ad quod vide quod dixi supra in eod. artic. 12. in 10. q. princ. versi. decimo quæro. ibi, si verò causa obligationis superueniet de nouo.

76 ¶ † Sexta regula sit, quòd libellus non debet esse sibi contrarius seu contraria continere, per c. 2. infra. vt lite non contest. & de appella. c. solicitudinem. & l. 2. §. sed & si alij. ff. quãdo appel. sit. facit regula, vbi repugnantia. de reg. iur. lib. 6. & quod no. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. hæc tamen regula fallit, nisi vnum peteretur purè, & eius contrarium conditionaliter, & in ipso iudicio potest purificari, vel si eius contrarium peteretur conditionaliter ex natura rei. exemplum, dico sententiam nullam, & si qua est, appello, vel contractum nullum, & si sit validus, peto restitutionem in integrũ, & sic de singulis. nam & alia plura exempla potes colligere ex his, quæ dixi supra in prœced. reg. in 3. fallen. Et vide quæ dicam in c. seq. art. 29. & 30.

77 ¶ † Septima regula sit, ꝙ rescriptum habetur loco libelli. vnde si quis rescriptum impetratum ad litis contest. certam personam præsentat iudici, petendo quòd fiat iuxta formam rescripti: habetur loco libelli, vt no. Inno. in c. dudum. 2. supra de elect. in gl. magna. pro quo facit c. præterea. infra de dila. Host. tamen ibi tenet contrarium, dicens ꝙ tex. ille non negat libellum offerẽdum. & idem Pet. & Abbas. & ad tex. illũ dum dicit, sed procedendum potius, &c. supple, scilicet, oblato libello, & lite contesta. &c. aliàs cõtradiceret c. 1. sup. eo. & c. 1. de li. con testa. quinimo plus voluit Host. quod si rescriptum originale, in quo nil petitur: licet ibi omnia exprimantur, tradatur loco libelli: quòd non sufficiat, vel sententia quæ nõ est ferenda lite non contest. de

quo

ADDITIONES.

a ¶ *Melius in cap. cum dilecti. de contrahen. emptio. vbi Abb. no.*

b ¶ *Iudex ex officio parte non petente potest libellum incertum & obscurum reijcere. adde gl. & ibi latè Mod. in l. 1. ff. de assesso. vltra ea quæ adnotantur per Ange. & Doct. in l. fin. C. de anna. excep. & limita etiam hanc materiam, vt per Ias. in l. 1. in 1. no. ff. de eden.*

quo dicetur infra, vt lite non conteſt. ſed do. Anto. Do. meus, & Io. de Imo. in d. c. præterea. dicũt quòd dictum Hoſt. procedit in iudicijs plenarijs: ſecus in ſummarijs, in quibus ſufficit qualiſqualis petitio, vt dixi ſupra in c. præced. in 5. princ. art. in 2. fal. & pluribus ſequẽ. quia tũc ſecus eſt petere à iudice, prout in reſcripto continetur: & ideo ſi ſcribitur pro aliquo beneficiando, ſatis eſt quòd impetrans dicat executori, ſupplico vel peto quòd exequamini mandatum vobis iniunctum. tenet Io. Andr. in c. accipimus. ſupra de æta. & qualita. & Bal. in l. beneficium. ff. de conſti. Principum. bene facta hac implicita petitione, ſufficit reſcriptum pro libello: non tamen ſufficit copia extraiudicialis miſſa, ſed debet produci ipſum originale, ſeu copia authentica, & peti per omnia in iudicio præſente parte, prout in reſcripto continetur, vt voluit notabiliter Innocen. in d. c. dudum. & Archid. 3. queſt. 3. offeratur. & Specu. in tit. de præben. §. 1. verſ. in his autẽ. Aduerte tamẽ, quia pro prima opi. quòd reſcriptum productum coram iudice habeatur loco libelli, videtur glo. ordinaria in Authen. de iudicibus. §. audient. colla. 6. facit etiã authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. vbi oblatio libelli & preces oblatæ Principi, & iudici directæ, & per ipſum aduerſario inſinuatæ, æquiparantur. facit etiam quod notat Bart. in l. 1. §. libelli. ff. de appel. vbi Bart. vult quòd ſufficiat coram iudice ad quem, producere libellũ appellationis interpoſitæ coram iudice à quo, & petere quòd ſuper illa appellatione procedatur, & erit loco libelli. facit text. in Auth. de his qui ingrediũtur ad appellationem. in princip. Et fuit no. Innocen. ſecundum Ange. in l. ſi quis filio exheredato. §. hi autem omnes. ff. de injuſto teſtam. Et ibi tradit Io. de Imo. qui tamen concludit quòd tutius ſit dare libellum, quàm ſolũ producere reſcriptum. Ego arbitror poſſe diſtingui, quòd aut quæritur vtrum reſcriptũ habeatur loco libelli quo ad iudicem, & dicendum quòd ſic. ita procedat gl. in §. audient. aut quo ad partem, & ſubdiſtingue quòd aut in reſcripto non ſolùm continetur narratio, ſed etiam petitio reſpectu partis, & pars præſentando petijt fieri prout reſcripto continebatur, ita procedat prima opin. & c. præterea. & authen. qui ſemel. aut reſcriptum non continet niſi narrationem & commiſſionem, & tũc aut cauſa eſt talis naturæ in qua poſſit procedi ſine libello, vel propter naturã cauſæ, vel propter eius paruitatem, vel quia ſuperior, qui habet poteſtatem, committit quòd procedatur ſummariè, & ſine figura iudicij, &c. Et reſcriptum productum coram iudice, habetur loco libelli, ex quo in talibus ſufficit ſimplex narratio,

a etiã per modum poſtæ, [a] vt latius dixi in c. præced. in 5. princ. art. fal. 2. & pluribus ſequentibus. aut cauſa eſt magna & talis naturæ, in qua debet ordinariè & plenariè procedi: & tunc nõ ſufficit reſcript. producere, ſed eſt neceſſarius etiam libellus. & ita procedat dictum Hoſt. in d. c. præterea.

78 ¶ † Decimoſeptimò principaliter quẽro, quę ſint iudicia vniuerſalia, & ſub qua forma in eis ſit concipiendus libellus. Sol. Dic ſecundùm Innocen. in c. conquerente, ſupra de officio ordinarij, quòd ſunt quatuor quæ competunt pro hæreditate duntaxat, cuius nomine comprehẽditur vniuerſum ius defun

b cti. ff. de verb. ſig. in l. hæreditas. Et iſta ſunt petitio [b] hære ditatis, familiæ erciſcundæ, actio ex tẽſtamẽto, quæ datur pro hæreditate ex Trebelliano reſtituenda, & actio ex empto, quæ datur, quoties hæreditas emitur. dicit tamen hic Do. meus, quòd licet Inno. dicat, quod ſunt 4. tamen debet intelligi quòd de iſtis tantùm iura apertè faciunt mentionem, ſed aliæ multæ ſunt, quæ poſſunt dici vniuerſales ad ſimilitudinem iſtarum 4. vt quãdo petitur villa vel caſtrum, vt ſentit Inno. in cap. cum ad ſedem, infra de reſtitu. ſpol. & Barto. in l. 1. ff. de eden. vel ſi petitur eccleſia cum pertinentijs, vt dixi ſupra, eod. articu. in q. 5. in 1. membro. ſimiliter etiam ſi ex non facta ſpecificatione capitum, ſecundum Do. meum, Ioan. de Imo. & Zab. hic, & Bal. in rep. l. edita. C. de eden. verſ. circa 4. per l. Marcellus. ff. de rei vẽdi. idem ſi peto præbẽdam cum plenitudine iuris canonici, ſecundum Ioan. de Imo. hic & Specu. in titu. de act. & peti. §. ſequitur. in prin. per c. propoſuit. inf. de cõceſ. præbẽ. vel ſi petitur locus cum finibus ſuis, per Spec. ibi, per cap. Abbate. in princ. de re iud. lib. 6. vnde dicit Bar. & ſequitur Do. meus hic: poteſt dici actio vniuerſalis, quando datur ad id quod de ſui ſignificato multa in ſe vniuerſaliter contineat, ſiue ſit vniuerſitas iuris, vt hæreditas, vel l. bonorum poſ. & ſimilis, ſiue ſit vniuerſitas facti, vt peculium. de quo Do. meus remittit, & bene ad ea, quæ tradũtur in l. 4. ff. de pec. ſed circa prædicta dubitatur, an petitio iuris epiſcopalis ſit vniuerſalis vel generalis. Innoc. fuit ſibi contrarius, quia in cap. ſignificari. infra, de ſepul. dicit q cõtinet vniuerſitatem, ſicut in hæreditate, & habet nomẽ à iure impoſitum. vnde ex ſe, ſine alia expreſſione, eſt apta plura vniuerſaliter comprehendere, ſicut grex: ſed in c. conquerente. ſupra de offic. ord. videtur ſentire quòd ſit generalis. ſed primam opi. ſequitur hic D. Anto. & D. meus, pro qua allegat c. cum venerabilis, & infra, de excep. vbi ius Epiſcopale fuit petitum vniuerſaliter, nec in proſequutione aut in ſententia fuerunt aliqua facta ſpecificata, ſed ſimpliciter fuit adiudicatum ius Epiſcopale. idem etiã habetur in c. cum venerabilis. inf. de reli. dom. Et adde quæ dixi ſupra, in quinta quæſtio. princ. in 1. memb.

79 ¶ † Qualiter autem ſit concipiendus libellus in iſtis iudicijs vniuerſalibus? dic q in petitione hæreditatis ſufficiat dicere, quia ſum hæres, & peto ipſius hæreditatem, prout ſentit glo. noſtra hic in ver. in vniuerſalibus. & glo. in l. 1. ff. de eden. in prin. ſed Barto. ibi dicit quòd iſta non eſt bona forma libelli, quia eo ipſo q eſt hæres, habet hæreditatem, prout eſt ius, quia adita hereditate, omnia iura in nos tranſeunt, licet nõ tranſeat corporalis poſſeſsio, niſi com prehẽdatur, vt in l. cum hæredes. ff. de acqui. poſſ. non ergo eſt neceſſe petere hæreditatem. vnde libellus debet ita concludere: peto me pronunciari hæredem,

ADDITIONES

a ¶ *De hoc libello per modum poſtæ, vide etiam Soci. conſ. 96. col. 3. verſ. ſed quid plura. lib. 1.*

b ¶ *Petitio hæreditatis eſt iudicium vtile, debet tamen declarare is, qui petit, an ſit hæres ex teſtamento, an verò ab inteſtato, vt Alex. cõcludere videtur in conſ. 121. col. 7. lib. 1. & de iſtis vtilibus, vide latè per Bar. & Moder. in l. 1. ff. de eden.*

redem: & aduerſarium cogi ad reſtituendum quicquid tenet & poſsidet de dicta hæreditate. Et ita firmauit iuriſconſultus in l. licet. ff. de peti. hæred. Et ibi Bald. & Doct. dicit tamen d. Ma. quod opi. glo. hic poteſt ſic ſuſtineri: videlicet, cùm dico, peto hereditatem: quia ſum hæres, & peto res hæreditarias vt eas poſsideam proprio nomine. facit l. 1. ff. de rei vend. Sed primus modus eſt verior & notabilior, ſecundum eum. Dicit enim hic Io. de Imo. quòd licet talis libellus poſsit ſuſtineri, per id quod habetur in l. 1. ff. ſi pars hæreditatis petatur. & per no. per Bar. in l. ex diuerſo. §. 1. ff. de rei ven. tamen aptior eſt libellus Barto. & bene dicit: ergo ſecundum facti contingentiam debes formare libellum ſub hac forma, Coram vobis, &c. dico ego M. qualiter A. defunctus eſt ab inteſtato, vel condito teſtamento: cuius ego ſum hæres in ſolidum, vel pro parte: prout hic in facto contingit. dico etiam quòd B. poſsidet talia bona hæreditaria, quæ denegat mihi reſtituere: quare peto veſtra ſententia declarari me eſſe hæredem inſolidum pro parte: quia declaratione facta, peto per vos & officium veſtrum condemnari dictum B. ad reſtituendum dictas res, & eum condemnatum cogi & compelli ad ipſas res hæreditarias reſtituendas per vos & officium veſtrum. Petitur enim declaratio ſicut in reali: quia petitio hære

a ditatis etiã eſt actio in rem, [a] vt l. licet ſi ita lege. §. petitio. ff. de petit. hæred. & ideo debet concludi declaratoriè ſicut in reali, vt dicit Bal. in d. l. edita. in repe. in ver. poſt hæc generalia. Et aduerte, quia (vt dixi) ſecundum facti contingentiam debet dicere, an ſit hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato, & an inſolidum pro parte prout in facto contingit, per l. 1. & 2. iuncta l. licet minimam. ff. de petitio. hæredita. no. Bald. in additio. Specula. in titu. de actore, & vide Specu. in titu. de iudic. in §. 1. in 4. parte. vbi ponit varias formas libellorum in petitione hæreditatis: in poſſeſſoria hæreditatis petitione, & in ſimilibus, & vniuerſalibus iudicijs. Et vide quæ dixi in 5. quæſtio. princ. in primo membro. & vide etiam quod dicam in ſeq. quæſt.

80 ¶ † Decimooctauò principaliter quẽro, quę ſint iudicia generalia, & qualiter in ipſis formet libellus. Sol. Dic q iudicium generale dicitur illud, quod continet ſub ſe plura ſpecialia, & non tamen ius vniuerſum, vt actio negotiorum geſtorum, tutelæ, & pro ſocio, vt dicit Innocen. in c. conquerente. ſupra de offi. ord. & differt iudicium generale ab vniuerſali, ſecundum Barto. in l. 1. ff. eodem. quia vniuerſale ſecundum propriam ipſius naturam datur ad declarandum ius actoris, vt dixi in quæſtio. præced. Sed reſtitutio rerum in ipſo iudicio fit officio iudicis, vt in l. licet. & l. 4. ff. de peti. hæred. & ſupra dixi in præced. quæſt. & ideo in vniuerſali nõ eſt neceſſarium, niſi quòd declaretur actorem eſſe hæredem: & eſt iſta ſententia maximi effectus: quia licet non declaretur res petitas eſſe hæreditarias, vel per conuentum poſſeſſas, quia fortè non poſsidebat: tamen ſi poſt ſententiam petam ſententiam mandari executioni in his rebus, & conuentus negaret illas fuiſſe in hæreditate, tenebitur reſtituere, facta probatione, quòd res fuerint hæreditariæ, per no. in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper. ff. de re iudic. & in l. 4. ff. de petitio. hæred. ſecundum Barto. in l. 1. ff. de eden. quod dicit notandum, & ſequitur hic Dom. me. Iudicium verò generale datur ad reum cõdemnandum, & ideo debet probari, vel ſuper quo debet fieri condemnatio. Et ideo ſententia quæ fertur ſuper hoc iudicio, non parat præiudicium in effectu: niſi in cauſis quas actor proſecutus eſt, vt l. licet. de peti. hære. Et vide omnino quæ dixi ſupra eo. artic. in 5. q. prin. in 2. membro.

81 ¶ † Vtrum autem petitio iuris Epiſcopalis dica-

b tur iudicium generale vel vniuerſale, [b] dixi in q. præced. & quid iuris, ſi actio ſit de ſui natura ſingularis, ſed agitur ad pluralitatem rerum, vt puta, peto omnia quę tibi obuenerunt ex teſtamẽto, codi. vel quæ poſsiden. in tali loco, vtrum per accidens dicatur actio generalis. Specu. in tit. de actio. & petitio. §. ſequitur. verſic. quid ſi peto. dicit talem libellum generalem. & idem tenet Iaco. de Are. in l. de pupillo qui nunciat. ff. de no. oper. nuncia. Innoc. tamen in cap. cum ad ſedem. inf. de reſtit. ſpol. videtur velle quòd non admittatur talis petitio ſine alia declaratione, ſeu expreſsione rerum, & ſic non dicitur iudicium generale: quia tunc admitteretur, vt dixi in d. 5. q. in 2. membro. ſed contrarium ſenſit Inno. in cap. certificari, infra de ſepul. lib. 2. in princ. magnæ glo. vbi videtur velle quòd talis petitio dicatur generalis, & ſufficiat quòd in proceſſu exprimãtur res. & idem etiam videtur velle hic Dom. me. Anton. dicens, quod propter adiectio. ſigni vniuerſalis ſeu generalis, dicatur petitio generalis. ſed Io. de Imo. hic plus placet prima opin. & etiam mihi. qualiter autem ſit concipiendus libellus in iudicio generali. gl. hic vult quod ſufficiat dicere, peto rationem adminiſtrationis tutelæ. ſed tu in hac materia tam tutelæ, quàm negotiorum geſtorum, & pro ſocio, vide quamplurimas libellorum formas ſecundum varias contingentias, per Spec. in ti. de iud. §. generalia. in 4. parte.

82 ¶ † Decimonono principaliter quero de iudicijs ſingularibus, ſeu ſpecialibus. Sol. Dic, quòd ſunt rei vendicatio, actio depoſiti, commodati, locati, precarij, & ſimiles, in quibus nihil vniuerſale aut generale petitur. Et in his, ſecundum varias occurrentias qualiter ſint formandi libelli, videbimus ſub congruis titulis, & vide varias formas per Spec. in ti. de iud. §. ſpecialia. in 4. parte, & etiam in ſingulis titulis, quibus conuenit formatio libelli per totum progreſſum illius 4. partis. Et vide remiſsiones, quas ſtatim faciam in q. 21.

83 ¶ † Vigeſimò principaliter quæro de iudicijs cõmunibus. Sol. Dic quòd ſunt tria, ſcilicet, finium regun. familię erciſc. & communi diuid. & dicuntur cõmunia: quia quilibet poteſt eſſe actor & reus, vt in l. in tribus. ff. de iu. & quamuis, ſupra 17. q. poſuerim

ADDITIONES.

a ¶ *Petitio hæreditatis, eſt actio in rem. At tu vide latè Alex. & Moder. in rub. ff. ſi cer. pe. & in l. ſi finita. §. Iulianus, in 3. col. de dam. infe. & Aret. in l. 3. §. genera. de acquir. poſ. vbi miſtam eſſe contendunt.*

b ¶ *Qualiter differat iudicium vtile à generali, & de modo concludendi in eo iudicio, vide Ro. in conſi. 211. & Alexan. qui limitat dicta Bart. in d. l. 1. Alexan. in conſi. 187. colum. 1. lib. 6.*

rim iudicium fami. erciſc. inter iudicia vniuerſalia, tamẽ ibi ponitur alio reſpectu, videlicet ratione vniuerſitatis. hic vero repetitur alio reſpectu, videlicet, quia vterque hæres, quando eſſet actor & reus, & ideo ponitur inter communia. & vide per Specu. in titu. de iu. §. communia. vbi ponit varias formas libellorum in iſtis iudicijs, & de forma etiam libellandi in iſtis iudicijs, vide Bald. Inſti. de act. §. quædam actiones.

84 ¶† Vigeſimoprimò principaliter quæro, pro expeditione iſtius 12. prin. art. quæ ſint formæ libellorum in ſingulis actionibus. Sol. Vt dixi ſupra, in princ. ego ſolummodo intendo hic iſtam q. expedire per remiſsiones, quia nimium longum eſſet in ſingulis actionibus libellum conficere, ſed Deo duce, ſub congruis titulis procedente tempore adaptabimus. ſed præter generalem remiſsionem ad Rofr. & Gofr. in libellis eorum, tam iuris canonici quàm ciuilis, & Spec. in quarta parte ſui operis, per totum, accipe pro tunc iſtas remiſsiones in confeſſoria & negatoria, qualiter ſit concipiendus libellus. vide Bald. Inſti. de act. §. æquè. & per Barto. in l. ſi prius. ff. de oper. no. nun. in officio reſcindenti, & in reſciſſoria tantùm: Et in officio reſcindenti, & reſciſtoria ſimul, vide Bal. Inſt. de actio. §. ruſſus. de libello verò formando in reſtit. in integr. vide Bal. in l. ſi quidem. C. de rebus cred. & Barto. in l. minor autem magiſtratus. §. 1. ff. de mino. in reuocatoria & in hypothecaria contra debitorem, & cõtra tertium, vide Bal. Inſtitu. de actio. §. item Seruiana. & per Barto. in l. ſi fundus. §. ſi res. ff. de pignoribus. & l. rem alienã. ff. de pigno. actio. vide etiam in cap. ex literis. infra de pigno. Et in actione, qua dominus tenetur de pec. Et in actione de conſtituta pecunia, & inſtitoria, & in actione in factum, quæ oritur ex iureiurando informiter, vel formiter præſtito, vide Bal. Inſtit. de actio. §. in perſonam. Item contra eum, qui corrupit vel ſubſtulit album: Et contra eum, qui vocauit in ius ſine venia: Et contra vi eximentem vocatum in ius: & contra eum, qui dolo fecit quominus quis veniret in iudicio, vide Bald. Inſtitu. de actio. §. pœnales. in actione verò depoſiti, in varijs caſibus: Et actione furti manifeſti, vt bono. rapt. & contra hæredem, qui paſſus eſt pro legato ad pias cauſas relicto, qualiter ſit concipiendus libellus, vide Bald. Inſtitu. de actio. in §. ſequens diuiſio. in actione verò ſerui corrupti: Item ſi dictus ſeruus res ſubtraxiſſet in actione quod me. cauſa: Et de calumniatoribus, quando quis recipit ab alio vt calumniam faceret, & committeret contra me, vel ſi recipiat à me ne vexet me calumnioſè: Et cõtra executores recipientes. vltra, quàm debeant recipere, vide per Bald. Inſtit. de actio. §. omnes autem actiones. in actionibus autem arbitrarijs, in quibus duæ feruntur ſententiæ, vt in actione prima ad exhibendum, & in actione ſecunda ad exhibendum poſt condemnationem. Et quid ſi aliquis vellet cum ipſa actione ad exhibẽ. intentare rei vẽdicationem, vel publicianam, quod fieri poteſt, ſecundum aliquos. Et in actionibus arbitrarijs, vbi vertitur officium iudicis, vt quis condemnetur propter id quod certo loco dare promiſit: Et in actione arbitraria in qua verſatur officium iudicis propter dominium datum per ſeruum, qualiter libellus concipiatur, vide per Bald. Inſtitu. de actio. §. præterea quæſdam. Et ſi debes mihi certum & quia non reddidiſti in tempore, oportuit me accipere ſub vſuris. vide Specu. in titu. de lit. conteſtatio. §. 1. verſ. & his autem. Et in materia quartarum, vide Innocen. in ca p. certificari. infra de ſepul. in materia verò iuris Epiſcopalis, vide Innoc. in cap. conquerente. de offic. ordi. & in c. conſtitutus. de relig.

a do. Et quãdo agitur [a] remedio canonis, redintegranda. Lapus alleg. 51. Et in poſſeſſorio recuperandæ, vide Ioan. Andr. in regula, qui per alium. de reg. iu. lib. 6. & quod traditur in cap. conſultationibus. de offic. delega. Et in interdicto, quod vi aut clam. vide Bart. in l. competit. §. in ſumma. ff. quod vi aut clam. de quibus latius dicam in titu. de reſtitu. ſpol. de forma vero libelli in appellatione à grauamine cõminato, & ab interlocutoria, vide per Specu. in titu. de li. conteſta. §. 1. ver. ſi tamen in cauſa. in 3. parte. in alimentorum verò petitione vide Barto. in l. 1. ff. de ali. & cib. leg. & quid ſi à pluribus debeantur. vide Barto. in l. 3. eod. titu. & quid in alimentis debitis ex teſtamento, vel iure ſanguinis, aut ratione ſeruitij, vide Bar. in l. libertis. la finale. §. 1. eod. titu. de ali. leg. Et quando petitur caſtrum vel ciuitas tanquam impropria, vel Epiſcopus, vel patronus petit aliquod ius in eccleſia. Inn. in c. cùm venerabilis. de relig. do. qualiter autem cõiunctus pro coniuncto ſine mandato pro ſolutione illi debita debeat libellare, Bart. in l. vero. §. 1. ff. de ſol. Et quãdo vnum venit in obligatione, & aliud in facultate ſoluendi, vide Barto. in l. ſi quis ſtipulatus. ff. de ſol. Et quando aliquid petitur eligendum, ponit Bar. in l. ſi pluribus. ff. de leg. 1. & quando filiusfamilias iuſſu patris adiuit hereditatem, & non vult illam reſtituere, tradit Ioan. Andr. in addit. Specu. in titu. de conuerſio. infidelium. §. 1. verſic. exhibito. & ſi petitur confirmatio electionis, tradit Inn. qualiter libellari debeat, ſupra de tranſac. cap. de cætero. in retractatione verò attentatorum poſt appella. extraiudicialem tradit Innoc. ſupra de elect. cap. cùm nobis olim, vt infra de appel. c. conſulnit. Et ſi duobus inſolidũ eadem res legetur, & vna ſit ſoluta, qualiter alter debeat libellare, traditur in l. ſi res. de legatis tertio. & quando petitur æſtimatio, quia legatur res aliena, vide Bartolum in l. apud Iulianum. §. primo. & in l. planè. §. ſi rem. ff. de legatis primo.

¶ A. B. Vigeſimoſecundò principaliter quæro, quid ſi ſimus in cauſis & caſibus, in quibus non eſt neceſſarius libellus, ſed tamen pars illum dedit, ſed non eſt in forma debita, an teneat. Sol. Dic vt dixi ſupra, capitu. primo, articu. 5. in fine. Ma. Et ex his (Deo duce) habes expeditum duodecimum principalem articulum.

¶ Decimotertiò princip. articu. examinanda eſt materia de varijs clauſulis, quæ in libellis conſueuerunt apponi, vltra ea quæ dicta ſunt in præcedenti articulo, circa quem articu. proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima,

ADDITIO.

a ¶ *Si agatur ex remedio canonis, redintegranda. 3. quæſt. 1. vide modum procedendi per Alexan. in conſilio 117. per totum, lib. 2. & conſ. 6. col. 2. verſic. capio ſecundum, lib. 3.*

¶ Prima, de clauſula expenſarum.

¶ Secunda, de clauſula, omni meliori modo, &c. & petens ſibi iuſtitiam, &c.

¶ Tertia, de clauſula, proponens omnia & ſingula iura.

¶ Quarta, de clauſula, non aſtringens ſe, &c.

¶ Quinta, de clauſula, ſaluo iure addendi.

¶ Sexta de clauſula illa, ſaluo iure calculi, vel plus vel minus, prout probabitur.

85 ¶† Quò ad primam q. dic quòd poſt illa verba quæ in libello apponuntur, petit veſtra ſentẽtia condemnari dictum B. & cõdemnatum, &c. ſubijcitur

a communiter clauſula, & petit expẽſas [a] factas, & de fiendis proteſtatur. ſed melius eſt dicere, & fiendas, per ea quæ tradũtur in c. finem. infra de dolo & contu. & quæ latius dixi in c. calum. infra de pœnis.

86 ¶† Quò ad ſecundam quæſt. dic, quòd poſt dictam clauſulam cautela eſt, vt apponatur clauſula, videlicet, & prædicta omnia, & ſingula narrat, & petit omni meliori modo, via, iure, & forma quo, & quibus magis & melius fieri poteſt, ſecundum formam iuris & ſtatutorum: petens in prædictis ſibi fauorabiliter iuſtitiã miniſtrari. ſed tu notabilius iuxta conſuetudinem meam dicas, & prædicta omnia & ſingula narrat & petit omni meliori modo via, iure, & forma, quæ & quibus magis & melius fieri poteſt, & debet, ſecũdum narrationem & petitionem, aut ſecundum narrationem, vel ſecundum concluſionem, & ſecundum formam iuris, ſeu ſacrorum canonum, & ſeu ſtatutorum, & ſeu ſynodalium conſtitutionum, vel ſecundum conſuetudinem, ſecundum quòd melius & aptius poteſt congruere intentioni ſuæ petens in prædictis & circa prædicta, non ſolum vt petuntur, ſed etiam vt narrantur, & rei veritas eſt, fauorabiliter ſibi iuſtitiam miniſtrari. hæc clauſula eſt valde vtilis ad plura, & habet multos effectus.

87 ¶† Primus effectus eſt, vt videatur intẽtata actio competens & apta, vt no. Inno. in c. 2. infra, de ordi. cog. & ibi Ioan. And. & D. Anto. & ſequitur Bal. in l. incerti. C. de interdictis. quæſt. 15. & in l. edita. C. de eden. & in l. fin. C. de anna. excep.

88 ¶† Secundus effectus eſt, ſecundum Ioan. Cal. in d. c. 2. qui dicit ſe in q. facti obtinuiſſe propter iſtam clauſulam, quòd ſi actor in libello narrauit reſpi-

b cientia petitorium [b] & poſſeſſorium, & cõcludit expreſſe in poſſeſſorio, addens clauſulam prędictam: poterit poſtea ſuper petitorio probationes inducere, quia hæc clauſula poteſt vtrunque complecti. & ex quo in narratione facta fuit mentio de vtroque, licet cõcluſio facta fuerit in poſſeſſorio: tamen hæc clauſula debet referri etiam ad petitoriũ narratum, vt verba aliquid operentur, in cap. ſi Papa. de priuilegijs, & quia talia debent eſſe ſubiecta, qualia prædicata permittunt ſeu demonſtrant, & in cap. inter dilectos. ver. cæterum. infra, de fide inſtr. & l. 3. & ibi Barto. ff. de fun. inſtru. & in l. qui vinum. ff. de vino leg. & in ambiguis ſit interpretatio pro libellante. l. ſi quis intentione. ff. de iud. & tenet idem dominus Anto. in cap. 1. ſupra, de iud. & Moderniores in l. 1. ff. de eden. & Do. meus in d. c. 2. de ord. cog.

89 ¶† Tertius effectus eſt, ſecundum D. meum in d. c. 2. qui ſequitur ex prædictis ſatis notabilis. videlicet quòd vbi ex narratione facti poſſunt elici plures actiones, quarũ aliquæ ſunt aptæ, & aliquæ ineptæ, & concluditur ſuper inepta, quòd propter hãc clauſulam ſubiectam, licet libellus aliàs ineptus, non tamen debet reijci, ſed ſuſtentari & poteſt probatio induci ſuper apta actione, quia illa clauſula generalis debet referri ad aptam actionem, ex quo poteſt colligi ex narratione facti per rationes ſtatim aſsignatas in effectu præcedenti. facit quod no. Innoc. in c. in præſentia. ſupra, de renun. & in ſimili in c. ſicut. de re iu. ſecus vbi ex narratione non poſſet comprehendi cauſa ſeu actio apta: quia tunc illa clauſula generalis non poteſt verificari vltra narrata, quia referri debet tantum ad præcedẽtia, vt in c. 2. requiris. & in c. intimaſti, infra de appel. & quia talia debent eſſe ſubiecta, &c. vt ſtatim dixi.

90 ¶†Quartus effectus eſt, ſecũdum Io. de Imo. in l. ſi cum nulla. ff. de re iud. vbi dicit quòd dicta clauſula operatur, ſi fortè actor in libello ſolum petit aduerſarium cogi ad ſoluẽdum, & non petit eum condemnari, quo caſu regulariter non videtur procedere libellus, vt tradit Bar. in d. l. ſi cum nulla. & probatur in l. 1. C. de execu. rei iu. tamen propter talem clauſulam libellus ſuſtentatur, vt propter dicta verba, petẽs ſibi iuſtitiam, &c. omni meliori modo, &c. tacitè in effectu videtur etiam condẽnatio. pro quo etiam allego, quia ille, qui vult conſequens, videtur velle neceſsarium antecedens ad illud conſequens, vt in l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de proc. & in l. olympico. ff. de ſerui. vrb. prçd. & probatur in cap. 1. ſupra, de offic. deleg. & propter hoc argu. quidam voluerunt quòd etiam ſine prædicta cauſa præ-

c dictus libellus procedat. [c]

91 ¶†Quintus effectus eſt, quòd ratione dictæ clauſulæ procedit libellus ſine aliqua concluſione, quia illa dicitur intentata, quæ poteſt colligi ex narratione, ſecundum Innoc. in d. c. 2. tenent Moderniores Legiſtæ in l. 1. in prin. ff. de eden. & Do. meus in c. 1. ſupra, de offic. deleg.

92 ¶†Sextus effectus, qui ſimiliter ſequitur ex prædictis eſt, quòd licet in libello egerim ex cõfeſsione mutui vel depoſiti, quòd debeo ſuccumbere, ſi probaui verã cauſam, ſcilicet, mutuum uel depoſitum, quia alia eſt obligatio, quæ inducitur ex cõfeſsione, alia, quę inducitur ex mutuo ſeu depoſito, vel ſimili cauſa. & ſic probãdo cauſam, propter diuerſitatem

obliga-

ADDITIONES.

a ¶ *Debet actor reum in expenſis condemnari petere in libello, & reus actorẽ in exceptionibus ſuis, aliàs iudex non condemnat. vide Bal. in l. properandum. & ibi Mod. in §. ſinautem alterutra. in fi. C. de iudi. & qualiter fiat talis condemnatio, vide Alexan. in conſ. 37. lib. 2. inciviſo & opportunè diſcuſſo.*

b ¶ *Si actor narrat id quod reſpicit & petitorium & poſſeſſorium ex clauſula, omni meliori modo, &c. videtur intentaſſe id quod probabitur. adde quæ no. Alex. in conſ. 121. lib. 1. & Socin. conſ. 262. lib. 2. col. 1. verſ. & in primis. & in alia materia quid operetur, vide Fely. qui enumerat 6. effectus in cap. cum ſuper. in fine, de offic. deleg.*

c ¶ *Quod procedat libellus, in quo petit actor reum cogi ad ſoluendum, vide Fely. in cap. 2. de offic. deleg. & ibi Dec. qui dicit hanc eſſe communem opinionem.*

obligationis : non debeo obtinere, ſecundum Do. Ant. in c. ſi cautio. de ſi. inſtru. de qua q. per Io. An. poſt Nicolaum Ma. in addi. Spec. in titu. de teſte. §. 1. verſ. ſed pone egi. tamen propter prædictam clauſulam ſuſtentatur dictus libellus, & poſſet ſequi condemnatio, vt voluit Io. de Imo. in d. c. ſi cautio. verſ. quid autem econtra. antepen. col. ſed aduerte, quia licet prædicta clauſula habeat prædictos effectus: tamen hoc videtur procedere, quando eſſemus in ambiguo, vel in incerto, quia tunc libellus vigore dictæ clauſulę adaptaretur ad illam concluſionem quæ aliquo modo colligi poſſet ex ſerie libelli. ſecus ſi petitio eſt prorſus deformis. & probata non conueniunt petitioni, quia tunc inepta petitio expreſsè intentata, nunquam trahitur ad diuerſam, & aliam alterius naturæ & formæ. licet enim cõcluſio quandoque colligatur ex medijs in libello deductis: tamen hoc videtur procedere, quando eſt incerta. ſecus ſi certa. hoc ſentit Bald. in l. 2. C. de peti. hære. & quidam Moder. in l. 2. §. 1. ff. de verb. obl. aliàs fruſtratoria redderetur diſpoſitio l. primæ. ff. ſi men. fal. mod. dixe. & l. libellus. ff. de pact. do. & quia in incertis non certis, locus eſt coniecturis, vt l. continuus. §. cùm ita. ff. de ver. obl. & quia expreſſum præualet tacito, vt l. precibus. C. de impu. & alijs ſubſti. & probatur in c. examinata. ſupra de iudi. quia clarum eſt quòd omnia iura poſitiua degenerant in proceſſu & ſententia Principis, vt in c. in noſtra. infra de ſepul. & tamen Papa in d. c. examinata. abſoluit reum propter ineptã petitionem, licet actor potuiſſet aptam intentare, quam Papa eidem reſeruauit. ego arbitror quòd ſi ex narratis poteſt aliquo modo elici apta concluſio, cui conueniant probationes poſtea factæ: procedat libellus vigore dictæ clauſulæ, &
a habeant locum quæ ſuperius dicta ſunt. Secus [a] ſi actio ſeu petitio, ſeu concluſio expreſſa, ſeu etiam non expreſſa, quæ tamen competeret actori, nullo modo congruit narratis, aut deductis in libello: tunc procedat quod ſtatim dictum. & ita intelligo c. examinata. facit quod tangit Dominus meus in c. ſuper literis. ſupra de reſcript. Et idem etiam videtur ſenſiſſe Do. meus in cap. 2. de ord. cog. notandum etiam quòd quidam volunt, vt dicit Io. Petrutius in l. 1. in prin. ff. de eden. quòd dicta clauſula non tollit vitium contrarietatis, quia ipſe libellus ſemetipſum excludit. ar. l. 1. de fur. quod dictum mihi nõ placet, eo quòd per verba dictæ clauſulæ, omni meliori modo, &c. poteſt dici ſublatum illud quod faciebat contrarietatem, ſi alterum quod remanet iunctis probationibus factis, concludit, & ſufficit ad intentionem libellantis. eſt etiam aduertendum quòd licet communis vſus ſit & practica, vt dicatur, petens in prædictis, &c. ſibi iuſtitiã miniſtrari, ſecundùm formam iuris & ſtatutorum, vel ſecundùm legum & canonum ſtatuta. ad quod vide tex. in c. 1. infra, de oper. no. nunc. Et iſta accumulatio videtur poſſe fieri, vt ibi, & vtilis eſſe, vt plurium iurium auxilium accumuletur. nam ſi ſimul ad idem concurrunt, fortiora erunt iura actoris. facit quod no. Io. diſt. c. fin. & quod dixi in d. c. 1. de ope. no. nunc. in glo. 2. ego tamen ſum ſolitus formare & accumulare dicta auxilia, non copulatiuè ſimpliciter, ſed cum copulatiua & diſiunctiua, & ſeu, vt dixi. Et hoc vt euitetur contrarietas vel diuerſitas, quæ quandoque in talibus reperitur. ad prædicta tamen vide Bart. in l. rerũ amotarum. la prima. ff. rer. amo. vbi dicit quòd licet quidam dicant quòd iſte libellus, peto ipſum condemnari ſecũdum formam iuris & ſtatutorum, non procedat, quia proponit actionem de iure communi & cõdictionẽ ex iure ſtatutorum, contra l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria. contrarium tamen determinat Bart. quia vt ſæpius dictum eſt,
b verba libelli debent interpretari in fauorem [b] libellantis. vnde cum dico, ſecundum ius & formam ſtatutorum, debet intelligi, id eſt, ſecundum ſtatuta à iure approbata, per illam l. rerum. iuncta gl. pro qua vide bonum text. de iure cano. in c. cum veniſſent. infra, de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer. vel interpretabitur, id eſt, condemnetur ſecundum ius, & procedatur ſecundum formam ſtatutorũ. vel intelligũtur ſecundum iura non reprobata per ſtatuta, ſecundum quod actori vtilius viſum fuerit. tangit Bal. in l. Gallus. §. ſi eius. ff. de liber. & poſth. & in repe. l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de offic. proconſ. & leg. & in l.
c ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis cau. & Barto. [c] in l. rerum amotarum. ff. rer. amo. & Bald. in l. 1. C. de confeſ. & l. edita. C. de eden. & Ponta. in l. poſt dotẽ. ff. ſol. mat. verſic. ſeptimo dubitatur. ¶ Et ſic patet ex prædictis quòd appoſitio dictæ clauſulæ eſt valde vtilis. in contrarium tamen arguit Bal. in l. ius pluribus, prope fi. ff. de iuſt. & iu. dicit enim quòd propter dictam clauſulam, petens ſibi iuſtitiam miniſtrari, dici poſſit quòd ſententia lata pro libellante non habente iuſtitiam, nõ valet, quia non eſſet conformis libello, per l. vt fundus. ff. commu. diui. & quæ latius dicam in cap. ſequen. in 34. arti. decidit tamen Bal. in contrarium, quia ius & iuſtitia fori intentata eſt, quæ eſt ſecundũ quod iudici videbitur, vt d. l. ius pluribus. ſubdit tamen quòd tutius eſt nõ ponere dicta verba in libello, licet approbetur per cap. 1. de ordi. cog. ſed tu dic quòd imò eſt valde vtilis, & per ipſam ſuſtentabis infinitos libellos, qui ſine ipſa de iure ſuſtentari non poſſent. & ad materiã iſtius clauſulæ, vide quæ tetigi ſupra, in 12. princ. art. in 10. q. princ. verſi. decimò quæritur. ibi, ſecundo caſu, cum agitur actione ſingulari.

93 ¶ †Tertiò quæro de clauſula illa, proponens ad prædicta omnia & ſingula iura ſibi competentia & competitura. Sol. Dic ex mente Bal. in l. Titiæ textores. ff. de leg. 1. & iſta clauſula eſt vtilis ad hoc, vt quis non videatur ſe aſtrinxiſſe ad probandum non neceſſaria, ſicut dicã in ſeq. q. vtrũ aũt proſit quò ad iura

ADDITIONES.

a ¶ *Adde benefacere, quæ dicit Alexan. in conſil. 121. circa fi. verſ. non obſtat. lib. 1. vbi is qui probauit depoſitum, cum fuerit actum ſuper commodato, non potuit obtinere.*

b ¶ *Adde Soc. conſ. 39. lib. 1. col. 6. verſ. verum quia.*

c ¶ *Et opin. Bar. videntur cõprobare Abb. & poſt eum Dec. in c. licet cauſam. de prob. & vide per Mod. in l. vbi autẽ non apparet. §. illud, aut illud. vbi agitur de libello incerto. ff. de verb. obl. & de illa clauſula, petens ius & iuſtitiam ſibi miniſtrari, vide latè Mod. in l. petens. in 2. col. C. de pact. & Alex. conſ. 121. col. 2. lib. 1. & Soc. in conſ. 39. col. 4. conſ. 283. col. 10. conſ. 252. col. 2. & alibi ſæpe.*

iura ſuperuenientia : collige ex his, quæ dixi in 12. artic. princ. ſub 10. q. prin. ver. 10. quæro.

94 ¶ †Quartò quæro de clauſula, quæ poſtea communiter ſubijcitur, nõ aſtringens ſe, &c. qualiter formetur, & quis ſit effectus. Sol. Dic quo ad primũ q̃ ſubijcitur ſub infraſcripta forma, non aſtringens ſe ad probandum omnia prædicta, nec ad aliquod onus probationis ſuperfluæ: niſi quatenus & dunta xat ſibi ſufficiat ad victoriam reportandam. quantum vero ad ſecũdum, quis ſit effectus, dic quod effectus eſt vt verbum ſonat, videlicet quia non aſtringitur ad probandũ omnia narrata: ſed ea duntaxat, quæ ſibi ſufficiunt ad victoriam reportandam, ſecũdum Ioan. de Imo. in l. ſi cum nulla. ff. de re iudi. vbi dicit ſe reſpondiſſe Paduæ in quæſtione de facto, quod licet actor diceret in libello, peto decem, quę dico mutuaſſe iam ſunt quinque anni, q̃ ſi teſtes dicunt & probant mutuum, dicentes quod viderunt mutuari iam ſunt tres anni, quod probata eſt intentio actoris, licet quidam dicerent oppoſitum: moti, quia aliud eſt mutuum factũ iam ſunt quinque anni, ab eo quod factum eſt iam ſunt tres anni, facit quod no. Bart. in l. & an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iudi. & ſic teſtes non videntur cõcludere intentionem actoris. ſed Ioan. de Imo. concludit oppoſitum, quando eſſet appoſita dicta clauſula, quia per eam patet q̃ noluit ſe aſtringere ad mutuum factum tempore narrato in libello: ſed ſolum ad id quod ſibi ſufficiat ad victoriam. conſtat autem q̃ ſibi ſufficiebat mutuum factum eſſe ante motam litem, vt tradit Bar. in d. §. actiones. & glo. & Doct. in c. Abbate. circa finem, de re iud. lib. 6. dixi ſupra in 12. arti. princip. ſub 10. quæſt. princip. verſi. 10. quæro. prope finem. & q. 8. tangit Spec. de hac clauſula, eo. titu. §. fin. verſi. item conſueuerunt. & remittit ad no. in tit. de excep. §. viſo. ver. porrò. Et vide quæ di-
a xi in c. 2. ſupra de reſcrip. [a]

95 ¶ †Quintò quæro de illa clauſula, quæ in fine cõmuniter ſubijcitur, ſaluo iure addendi, mutandi, detrahendi, emendandi, ſeu corrigendi. Sol. Dic q̃ hæc clauſula nihil videtur importare, vt no. glo. in c. inter dilectos. infra de fide inſtru. & Bar. in l. edita. C. de eden. quod probatur, quia cum iſta nõ dependeant à voluntate producentis, ſed ex iuris diſpoſitione: proteſtatio nihil operatur, vt probatur in l. alimenta. C. de neg. ge. & in c. cum M. ſupra de conſti. & per ea quæ dixi in Cle. gratiæ. de reſcrip. tenet Ang. in l. 1. §. fi. ff. de præto. ſtipu. dicit quòd propter practicam in proteſta. non poteſt plus addi vel detrahi, quàm ius permittat. dicit tamen Spe. eo. tit. §. nunc oſtendẽdum. in fi. quòd iſta clauſula poteſt operari, quando plus peteretur, vt poſſet fieri detractio illius plus vſque ad condemnationem expenſarum, quod non placet hic Dom. M. ſi actor non habebat iuſtam cauſam ſic petendi tantum, per no. in cap. fi. infra de dolo & contu. & vide quæ latius dicam infra in 25. princ. artic. & de illa clauſula, ſaluo in omnibus iure meo, vide 9. q. 3. c. ſaluo. & ſupra de ſupplen. neg. præla. cap. licet. Et ex his habes expedi-
b tum 13. princ. artic. [b]

¶ Sexto quæro de clauſula illa, ſaluo iure calculi, vel plus vel minus, prout probabitur. Sol. Vtilis eſt, per ea quæ dixi in c. 1. de plus peti. art. 6. ver. 8. & ſupra eo. art. 12. q. 10. ver. 8. infertur.

¶ Decimoquartò prin. art. examinandũ eſt, qualiter ſit offerẽdus libellus, & an incumbat actori ante oblationem, & in ipſa oblatione. in quo art. procedam per concluſiones.

96 ¶ † Prima concluſio, ſit quòd actor ante omnia debet libellum ad ſcripturam redigere, quia ſcriptura eſt de eſſe & ſubſtantia libelli, vt dixi in rubr. articu. 1. Et in ipſo componendo debet conſiderare quæ ſuperius dicta fuerunt, maximè artic. 12. & antequam offerat debet vti conſilio Ioan. de Deo, in libro iudicum, in prima rubr. quem ſequitur Spec. in princip. ſecundæ partis ſui operis. in ver. item circa partes. & ſeq. vbi dicit quòd ille qui vult accuſare aliquem de aliquo crimine, debet prius charitatiue & familiariter eum admonere vt ſe emendet: ad quod vide quod latius dixi in cap. 2. infra de accuſa. ſi vero vult denunciare, quid agere debeat ante libelli oblationem, dixi in cap. nouit. ſupra de iudic. ſi vero vult agere ciuiliter priuſquam illum vocet: debet ab illo ter petere quòd exigere intendit, quòd ſi non ſatisfecit, tũc agat, & per iudicem com
c pellat. 2. q. 7. cap. ſi quis ab Epiſcopo. C. de pig. l. debitores. 16. q. 7. cap. omnes decimæ. Et [c] vide vnum magnum effectum iſtius interpellationis extraiudicialis: maximè quo ad expenſas, vt dixi in cap. 2. de accuſa. & aliquid in cap. calumniam. de pœnis. in 5. princip. artic. & dicit Spec. in dicto loco. ver. in ſumma, quòd nemini expedit quod ſit promptus ad litigandum: ſcriptũ eſt enim Matthei quinto, ſi quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere: dimitte ei & pallium. 14. quæſt. 1. §. 1. & Apoſtolus ad Corinthios 6. iudicia ſi habueritis ſecularia, peccatum eſt in vobis, & vos contemptibiles facietis. 11. q. 1. §. ex his. & etiam viles. 88. diſtinc. perlatum. & maxime clericus debet abſtinere. 14. quæſt. 1. cap. quia nemo Deo militans implicat ſe negotijs ſecularibus. ſecunda ad Thimotheum, & infra vt cler. vel mon. cap. 1. 21. q. 3. c. 1. cum hæc vix ſine nota peccati valeat explicari. de pen. diſtin. 5. cap. qualitas. vnde litigioſos prohibet Apoſtolus ordinari, ad Titum. c. 3. & 46. diſtin. & 90. diſtin. per totum. Et longe magis abſtinere debent religioſi. 16. q. 1. c. monachi. ſupra de ſyndico. c. 1. & 2. q. 7. c. ſicut. ſecundum Spec. in d. verſi. in ſumma, vbi ſubdit, cuilibet ergo conſulimus bona fide, quod pronior ſit ad componẽdum, quàm ad cõtendendum. 90. diſtinct. per totum. ſupra de tranſact. capitu. fin. 5. quæſt. 2. cap. ſi primates. hoc ego in primis ex charitate vobis conſulo. & potiſsimè cùm eritis Doctores & aduocati, vt mediãtibus dictis authoritatibus non ſolùm perſuadeatis: verum etiam impellatis &

aſtrin-

ADDITIONES.

a ¶ *De iſta clauſula, non aſtringens, &c. vide Alex. d. conſi. 121. lib. 1. & conſi. 58. lib. 2. & in conſi. 6. lib. 3. 2. col. per totum. adde & Soci. in conſi. 128. col. fin. & quæ ſupra diximus.*

b ¶ *De hac clauſula, ſaluo iure, vide Feli. in c. ex parte. in 3. col. ver. copula. de reſcrip.*

c ¶ *Maximus eſt effectus interpellationis extraiudicialis, de quo per Moder. in cap. nouit. in fi. de iudi. & vide Rom. in ſing. 406. Iaſ. in l. certi. ſi cer. peta. Ar. in cap. 2. de accuſa. Feli. in cap. quoniam. colum. 8. de probatio.*

astringatis partes & clientes ad pacem, compositionem, & concordiam, & à causis proprijs omnino abstineatis: tum propter rationes prædictas, tum etiam quia cum dubius sit euentus litis, si propriam causam amitteretis: ad minus magnum dedecus vobis cederet. amitteretis enim & causam & honorē, & propria affectio posset inducere intellectum vestrum ad perniciem. Item quia posset contingere (vt inquit clarissimus Iurisconsultus dom. Thomas Docius, conciuis meus) quòd non haberetis soluentem vobis mercedem, de facili causam amitteretis. fugiatis ergo proprias causas tanquam rem perniciosam: exemplo pistoris, qui panem ponit in furnum & non se: & si quando contingeret de necessitate causam agitandam, in causa propria aduocatum quæro.

97 ¶ † Secunda conclusio, considerare debet actor causam suam, & an sit talis naturæ vel qualitatis, in qua procedi possit sine libello, & tunc potius procedat sine eo, quàm libellum dando, secundum ea quæ dixi in c.1.ar.5.ver.fi.

98 ¶ † Tertia conclusio, debet actor diligenter inuestigare & maturè considerare, quòd libellus sit rectè formatus, secundum instructiones de quibus supra, maximè in 12. princ.artic. ad quod vide quæ dixi in 1.q.d.12.art.

99 ¶ † Quarta conclusio, debet actor considerare, vt libellum corrigat coram iudice competenti, secũdum ea quæ dixi supra in 9.princ.art.

100 ¶ † Quinta conclusio, debet actor considerare, vt persona contra quam libellum offert, sit legitima, secundum ea quæ dixi in capitu.1. in 8. princip. artic.

101 ¶ † Sexta conclusio, prius quàm iudici libellum porrigat, satisdabit cum idoneo fideiussore, quòd vsque ad finem litis perseuerabit in causa, & eã per se, vel suum procuratorem perficiet, & quod si eum apparuerit litem iniustè mouisse, dabit reo decimã partem litis in libello comprehensæ: si vero constiterit per ipsius sacramentum quòd fideiussorem dare non possit, statur iuratorię cautioni: nisi de vtriusque partis consensu remittatur, vt in auth. generaliter. C. de episco. & cleric. & in l.1. §. omnes. C. de asser. tollen. tradit Spec. in titu. de satisdando. §.1. in
a principio. ista tamen cautio longissimo [a] iam tempore in desuetudinem abijt, vt statim dicam in alia conclusione.

102 ¶ † Septima conclusio, iudex præstita satisdatione, vel non præstita, hodie reum citabit, secundum ea, quæ latius traduntur per Specu. in titu. de citatio. §. sequitur. & sequen. de qua materia citationis ego dicam in tit. de dilatio. vnde quidam dicunt q̃ libellus non est offerendus, nisi reus prius fuerit citatus, per tex. in authen. offeratur. C. de lit. contest. facit, quia in ius vocare, est iudicij principium, vt Institu. de pœna teme. litigan. §. omnium, & infra de probat. cap. quoniam. si tamen reus à casu venisset coram iudice, tunc videtur, quòd nulla citatione præmissa possit sibi offerri libellus, quia vbi te inuenero, &c. c.2. quæst.1. in primis. & in auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. tenent Ioan. And. Dom. Anto. Dom. M. & Ioan. de Imo. in cap. præcedenti. & Specu. in titu. de lib. concep. §. sequitur. ad fin. Et idem in simili, Ioan. And. in cap. fin. de elect. Cyn. in dicta authen. offeratur. facit quòd no. Bald. Guliel. in l.1. §. hoc autem iudicium. ff. si quis ius dicen. non obtem. in authen. si omnes. C. si vt se ab hæred. absti. & Dom. M. in cap. inter quatuor. supra de maior. & obedien. dicit tamen Dom. Anton. in cap. præcedenti, quòd tunc non tenetur reus respondere: nisi habeat inducias deliberatorias, & fuit no. Specu. in titu. de libel. concep. §. sequitur. versi. antepen. & sequitur Ioan. And. ibi in addit. per no. in d. authen. offeratur. iunctis his quæ traduntur. 3. quæst. 6. exceptio. sed aduerte, quia in hoc variæ fuerunt opiniones, & variæ practicæ, vt sentit glo. in dicta authen. offeratur. quidam dicunt quòd actor ante omnia debet dare libellum iudici, & postea pars citari, & tunc per iudicem offertur libellus parti, & hoc voluit glo. in capit. præcedenti, prope princ. & glo. 3. quæst. 3. offeratur, & hæc opinio videtur probari ex ordine rubricarum Codicis, quia primò ponitur rubrica de eden. & postea sequitur de in ius vocan. quasi libelli oblatio coram iudice præcedere debeat citationem, & hæc practica magis placet Ioan. de Lign. & Dom. M. in cap. præcedenti, quia in libello imploratur officium iudicis mercenarium deseruiens actioni propositæ. & hinc est quòd in princip. libelli dicitur, Coram vobis domine iudex, & in fi. subiungitur, petit sibi iustitiam ministrari, vt dixi in præcedenti articu. ver. 2. ergo iudici est offerendus libellus, & non parti. facit tex. noster, & cap. exhibita. supra de iudic. voluit Spec. in titu. de libel. concep. §. sequitur. in princip. alij vero dicunt quòd primo citatur reus, & postea libellus ei offertur ab actore, reo hoc postulante, & hoc videtur probari ex ordine titulorum ff. forum. nam primo ponitur titulus de in ius vocan. & postea de eden. & pro hoc optimè facit. ff. de iudic. in l. non videtur. & ista practica potest saluari, secundum Dom. M. in cap. præcedenti, quando copia remaneret in iudicio, quia non refert quid ex æquipollentibus fiat. satis enim petit à iudice, si copiam dimittit in iudicio. arg. cap. appellatio. cum ibi notatis. de appell. lib.6. secus si simpliciter daretur reo, quia non posset apparere, qualiter esset formanda sententia, & si in dubio verteretur, de serie libelli non posset fieri fides, & posset cõtingere quod reus aliquid falsitatis fabricaret. dicam in alia conditione. Tertij dicunt, quòd libellus offertur iudici, & mittitur parti per vnum nuncium, & in hac opinio. sunt Vltramontani. quæ opinio probatur per l. ficut. & l. cum notissimi. C. de præscrip. 30. annorum. si enim per solam citationem fit præscriptionis interruptio, de necessitate debet intelligi quòd mittatur libellus cum citatorio: alias non posset reus scire, ad quid esset citatus. facit auth. libellum. C. de li. conte. & auth. qui semel. C. quomodo & quãdo iu-
b dex. Bar. in d. auth. offeratur. [b] concludit quòd quælibet practica est bona: dicit tamen quod in hoc est diffe-

ADDITIONES.

a ¶ *Ista cautio de soluendo decimam partem litis, non est amplius in vsu, vt dicit Pau. consi. 407. lib. 1.*

b ¶ *Cui nam debeat dari libellus, an parti, an vero iudici, vide Sali. in d. auth. offeratur. & Alex. in rubr. C. de eden. & per scrib. ibidem.*

differentia, quòd quando libellus mittitur cum citatorio, reus postea comparens non potest petere dilationem ad deliberandum super libello: cum iam libellus fuerit missus, vt in c.2. infra de dilat. & in l. si quando. C. de dila. tenet Do. M. in c. præcedenti, & sentit glo. fi. in Cle.2. vt li. pend. finaliter tamen Bar. concludit seruandam esse consuetudinem curiæ, in qua causa est agitanda: quia vt ipse dicit, Perusij in criminalibus mittitur libellus cum citatorio, in ciuilibus non. sed in ciuitate Pisana mittitur, etiam in ciuilibus, quod nos Senenses seruamus, & vide Cy. & Bal. in d. auth. offeratur. vbi etiam disputant, an de necessitate sit in citatione inferẽdus libellus, vel saltem ipsius substantia: ad hoc, vt innotescat reo super qua actione citetur, & quid iuris in iudice delegato. de quo dicam, infra in tit. de dila. nota tamen secundum Do. M. quòd missio copiæ reo non suffi-
cit, quo ad litis conte. vnde reo postea comparenti debet offerri libellus, seu tradi iudici in eius præsentia, & in iudicio, & per iudicẽ reo, vt no. Io. And. in addit. Spe. in tit. de libel. concep. §. nũc videamus. ad fi. Et sic super eo fiet li. contest. sed quia hæc non est materia nostra, dic vt latius dicemus in tit. de li. contest. & vide quod dixi supra, artic. 12. q. 16. ver. 6. regula. Et aduerte, quia id quod dixi quòd transmissio copiæ libelli in citatione tollit terminum ad deliberandum, debet intelligi, quando terminus præfixus in citatione sit ita prolixus, vt non solum non comparere, sed etiam deliberare valeat, an velit cedere vel contendere. secus autem si terminus non fuit ita sufficiens, quia tunc cessaret ratio non dandi termini ad deliberandum, secundum ea quæ no. in cap. 2. & cap. 3. de dilat. no. Cyn. in l. 1. C. de dilat. & Dom. M. in d. cap. 2. de dilat. Et no. quod Innoc. in d. c. præcedenti, dicit quòd libellus de necessitate non est offerendus iudici per partem: sed ad cautelam, quia aduersario potest offerri per ipsum actorem, per id quod habetur in authen. offeratur. C. de lit. contest. & no. Ioan. de Imo. hic: quod intelli-
ge, iudice sedente pro tribunali. vnde non sufficeret mittere copiam libelli in citatorio: quia oportet quòd offeratur in iudicio, no. Ioan. And. in addit. Spec. in titu. de libel. concep. §. nunc dicamus. ad fi. licet talis missio aliquid operetur, quia per eam reus magis videtur instructus, vt no. glo. fin. in cle. 2. vt li. pend. & no. in cap. 2. de dilat. tenet Ioan. de Imo. in c. præcedenti. nec etiam videtur esse vis, vtrum offeratur iudici, & per iudicem parti: an vero offeratur per partem præsente iudice. quid autem si reus citatus non cõparet, sed eius procurator, vide quod dicam in 16. artic.

103 ¶ † Octaua conclusio, reo comparente debet actor iterum cautionem exponere in eum, quem dicit sibi obnoxium, vel in negotij executorem, per cuius stipulationem reo acquirebatur actio, vt l. non quasi. in princip. ff. rem pupilli saluam fore. cauebit ergo, quod intra duos menses lit. contestabitur, quòd si nõ fecerit omne damnum in duplo restituet reo, ita tamen quòd cautio illa non transcendat summam 36. aureorum. C. de lit. contest. auth. libellum. & C. de dilat. authen. quod fieri. 3. quæst. 3. cap. spatium, & in Auth. de litigiosis. §. ad excludendas. secundum Tancre. & Pileum, qui etiam dicunt quòd iudex potest statim libellum recipere, & actor simul potest & aliam cautionem præstare, quam statim dixi in versic. 6. etiam antequam reus libellum recipiat, quod non est absonum dicere. sed quamuis iura præcipiant has præstari cautiones: tamen à longissimo tempore citra non præsumitur contraria consuetudine præualente. & dicit Tancre. quòd audiuit Azo. sic dicentem, & ipse etiam & Pileus dicunt quòd suis temporibus nunquam viderunt illas præstari, & idem dicunt Spec. & Ioan. Andr. in titu. de satisda. §. 1. & Doct. in d. authen. libellum. & Barto. in auth. generaliter. C. de episc. & cler. dicit quòd semel vidit eam peti, & non potuit obtineri quod præstaretur propter prædictam con-
a suetudinem. [a]

104 ¶ † Nona conclusio sit: cauti aduocati faciunt triplicari libellum: vnum dant notario, qui scribit apud acta: secundum dant reo: tertium sibi reseruant, & ista est vtilis cautela, quam etiam nos communiter seruamus. versatur autem vtilitas in plurimis.

¶ Primò, quia plenior habetur notitia positionum, & articulorum formandorum, vt no. glo. in verbo, forma. iuncto tex. in clem. fæpe. de verbor. significat. Sol. Quia ex quo petitio est scripta in actis, non potest veritas occultari, vt ibi dicitur. Spe. verò in titu. de libelli concep. §. restat. in princip. dicit quòd iudex remanente originali penes eum, facit & copiam parti, vt infra de probat. cap. fin. Et si fortè discordant libellus dimissus iudici apud acta, & ille quem reus habuit, & ille quem actor sibi requisiuit, creditur libello originali, qui est apud acta. 81. distinct. Maximilianus. tenet Bald. in authen. offeratur. C. de lit. contest. post princ. facit quod in simili dicimus de protocollo & transcripto, quod
b creditur protocollo [b] tanquam originali, ad quod vide Specu. in titu. de instrumentorum edit. §. instrum. versic. quid ergo si in no. & §. postquam. versic. 1. no. glo. in §. fin. in Authen. de tabellionibus. & Barto. in l. Sempronius Proculo. de leg. 2. Bald. in l. nostram. C. de testa. Ioan. de Imo. in cap. quoniam contra. infra de probat. de quo latius dicam, infra in tit. de fide instrum.

105 ¶ † Decima conclusio, cautela est, vt actor scribi faciat apud acta ipsius oblati libelli diem ad interrumpendam præscriptionẽ. C. de præscrip. 30. ann. in l. si quis. & in auth. offeratur. C. de lit. conte. & in auth. litigiosa. C. de lit. Spe. in tit. de libelli concep. §. fi. ver. item secundum quosdam. idem etiam Spe. eo. tit. §. quid si libellus. ver. diẽ quoque. & seq. dicit quòd libellus debet continere diem, qua offertur, vt sciatur an 20. dies sint lapsi, vt in Auth. de exhib. & introd. reis. §. suscepto. & per ea quæ traduntur in c. præcedenti. & subdit quòd etiam debet continere mensem & annum quo offertur, & nomen Principis, cui illa prouincia subest, vt l. libellorum. ff. de
accusa.

ADDITIONES.

a ¶ *Et idem dicit in auth. libellum. de li. contest. & adde quæ diximus, supra in præced. col. ver. Paulus.*

b ¶ *Protocollo creditur magis, quàm transcripto, vt iste inquit sine exemplari, ita Bartol. d. l. Sempronius. de leg. 2. & no. eius dictum. de quo vide etiam per Alexan. consi. 105. lib. 2. & consi. 37. colum. 9. eod. lib.*

accuſa. & l. properandum. in prin. & §. 1. C. de iudi. & C. de apochis publi. l. 1. lib. 10. vt per hæc ſciatur, an triennĩ quo perijt inſtantia in ciuilibus, & bien nium in criminalibus fluxerit, per l. properandum. §. 1. & l. fin. C. vt intra certum tempus, de quo latius dixi in c. pen. ſupra de iud. in 9. princ. artic. & etiam vt ſciatur, an interruptio præſcriptionis facta ſit. C. de præſcrip. 30. annorum, in l. ſi quis emptionis. & 16. q. 1. §. poteſt. ſubdit tamen Spec. q̃ licet hoc mul ti magnę authoritatis ſcripſerint, inter quos fuit Ro fredus in libellis iuris canonici, in tit. de libello accu ſatorio, & Tancredus, & Ioan. de Deo in libel. ſuis, tamen vſus non tenet id quod dictũ eſt de die, men ſe, anno, & conſule, niſi in cauſa criminali. idem e tiam tenent Hoſti. in ſum. eo. titu. §. 3. in fi. & Rofre. in libro de libellis iuris ciuilis, in tit. quid debeat li bellus continere. ſed tu aduerte, quia licet libellus in cauſa ciuili non debet de neceſsitate habere tem pus & locum, ſecundum ea quæ dixi in 12. arti. prin. tamen quòd dies oblati libelli apud acta ſcribatur, eſt in conſuetudine. Et no. quod licet Io. And. nihil dicat de prædictis effectibus poſitis per Spec. nec e tiam Doct. tamen multiplex eſt error.

¶ Poſtremò malè dicit in eo, quod dicit de 20. diebus, quia illud tempus incipit currere à die dati libelli parti: non à die oblati libelli in iudicio, vt d. §. ſuſcepto. & in d. authen. offeratur. errat etiam in eo, quod dicit de curſu inſtantiæ, quia inſtantia tam in ciuili, quàm in criminali incipit currere à die li conte. vt dixi in c. pen. de iudi. in 8. quæſt. princ. ſimi liter etiam errat Spec. in tertio dicto de præſcriptio ne, quia per ſolam oblationem libelli factam in iu dicio parte non citata, non fit interruptio præſcri ptionis, etiam longiſsimi temporis, ſed per citatio
a nem quæ deuenit [a] ad partem, vt d. l. ſi quis. & l. cum notiſsimi. C. de præſcrip. 30. anno. & d. §. poteſt. tra dit Dom. M. & ibi dixi poſt eum, infra de præſcri ptio. cap. illud. Et ex his habes expeditum 14. artic. princip.

¶ Decimoquintò articulo principali, iuxta præ miſſum ordinem in rubr. videndum eſſet de varijs formis libellorum, in varijs actionibus, ſaltem per remiſsionem. verum quia hic articulus aptius con ueniebat 12. princ. artic. mutata poſtea ſententia, ip ſum articulum expediui ibi in 21. quæſt. princ.

106 ¶ † Decimoſextò princ. articulo examinandum eſt, quid agere debeat iudex oblato libello, & in hoc procedam per cõcluſiones. in primis igitur de bet iudex, ſecundum Io. de Deo in libro iudicum, quem ſequitur Spec. in primo tit. ſecundæ partis, in princip. quòd aut actor agit criminaliter, aut ciuili ter: ſi criminaliter debet iudex examinare perſonã accuſatoris, cuius æſtimationis, vel opin. ſit, qua in tentione & fide, aut temeritate, qua vita, & qua con ſcientia, quo merito, & an pro Deo, vel humana gloria, inimicitia, odio, aut trepiditate vellet accu ſare, ſeu accuſet. 2. quæſt. 7. capit. ſi qui ſunt. debet etiam examinare, cuius conuerſationis & fidei, aut de his ſimilibus, ſecundum ea quæ latius dixi in tit. de accuſa. nam accuſatio præſumitur fieri malo ze lo, quia eſt de genere illaudabilis intentionis, 2. q. 7. capit. ſi quis Epiſcopus. Et quantum fieri poteſt, debet diſſuadere accuſationem, & maximè ſi aga tur actione iniuriarum, debet ſemper laborare, vt partes componat, & ad concordiam reducat. 5. q. 2. c. ſi primates. vbi de hoc, & 90. diſt. c. 1. & c. ſtuden dum. & hoc etiam agere debet, quando actor vellet ciuiliter agere, iuxta no. in c. fin. de tranſac. & ibi per Ioan. And. & Doct. 63. diſt. §. 1. 11. q. 3. iniuſtum. ff. de offi. præſid. in l. congruit. & in l. æquiſsimum. ff. de vſufruc.

107 ¶ † Secundò debet iudex examinare, an libellus ſit aptus vel ineptus, & ſi viderit ipſum ineptũ, non debet admittere, ſed reijcere. C. vt nemo priuatus ti tu. l. ſi. in fi. imo poteſt ipſum dentibus lacerare. 11. q. 1. ſacerdotibus. no. glo. & ſequuntur Doct. in l. 1. ff. de officio aſſeſſorum. & C. de ſacrificijs paganorum. l. ſicut. facit l. 1. ff. ſi menſor falſum modum dixe. nec obſt. ſi diceres quòd iudex non debet poſſe impartiri officium ſuum ad partis vtilitatem, parte non poſtulante, vt in cap. bonæ, el primo, de poſtul. Prælato. quia in his quæ concernunt fundamẽtum & ſolennitatem iudicij, quibus prætermiſsis, iudi cium eſt nullum, vt eſt omiſsio, & libelli ineptitu do: iudex poteſt ex officio ſupplere, vt probatur in cap. præcedenti. & ſupra, de iudi. c. cauſam. & glo. in verbo, abundantia. in c. 1. de electio. lib. 6. quia hoc
b facit ratione proprij [b] intereſſe: intereſt enim ſua, ne iudicium ſit fruſtratorium, vt in c. eccleſia. infra vt li. pend. & l. ſi prætor. ff. de iudi. tetigi ſupra, in c. præcedenti. in 3. notabili. no. Spec. in titu. de libelli concep. §. ſequitur. poſt principium. vbi dicit, quòd quidam dicunt quòd non debet reijcere, ſed in fi ne reum abſoluere ab inepta petitione, vt in c. exa minata. ſupra de iudi. & no. Spec. in titu. de offi. om nium iudicum. §. de ſeruit. verſi. ante lit. & verſic. in ſententiæ. ſed tamen ſi iudex poſsit vtrunque age re: tamen melior & vtilior eſt prima practica, vt li bellum reijciat à principio: etiam aduerſario cõtra dicente, ne lites ex litibus oriantur, & vt euitetur cir cuitus, vt l. quidam æſtimauerunt. ſi cer. pet. infra de dolo & contu. c. finem. in cle. auditor. de reſcrip. iun cta l. græcè. §. fi. ff. de pign. & ff. de ædi. edi. in l. bouẽ. §. fin. & ff. de excu. tut. in l. cum ex oratione. Et adde quod dicam in ſeq. conclu.

108 ¶ † Tertiò non ſolum ſi libellus eſt ineptus, non debet iudex admittere: ſed etiam ſi contineret no toriam iniuſtitiam, non debet pati iudex partes in lit. deſcendere, vt cap. quoniam. de filijs preſbyterorum. lib. 6. imo iudex debet lacerare libellũ, ex quo apparet de iniuſta cauſa petendi, vt no. Innoc. in c. 1. ſupra de offi. iudi. facit l. 1. ff. ſi men. fal. mod. dixe rit, & idem videtur velle Spec. in tit. de excep. §. di cto. ver.

ADDITIONES.

a ¶ *Vt interrumpatur præſcriptio per citationem, eſt opus vt nuncius fecerit relationem iudici, ita dicunt Doct. in cle. 2. vt litè pend. nam ita dixiſſe aiunt Pet. de Anch. & hoc vide latius per Alexan. in d. l. cum notiſſi mi. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann.*

b ¶ *Iudex ratione proprij intereſſe poteſt libellum ine ptum lacerare. in contra. facit quod dicit Anch. in conſi. 256. incip. in cauſa & quæſt. quæ vertitur inter nobilem virum d. Robertum, vbi dicit malefacere iudicem, qui lacerat ineptum libellum, cũ per probatio. poſſit aptior rèddi. vide de hac materia latius per d. Iaſ. in l. 1. 2. col. ff. de offi. aſſeſſo.*

cto. ver. ſed an reus. & verſi. vt autem. facit quod no. in c. ſuper literis. ſupra de reſcrip. & ibi per Innoc. & Io. And. & clarius tradit Inno. in c. ex parte N. infra de reſt. ſpol. & aliquid in c. inter dilectos. in fi. gl. magnæ. inf. de dona. & per eum in c. dilectus. de ca. mo na. & vide quod dixi ſupra in 12. prin. art. ver. ſeptimo quæro. ſub 10. prin. q. Et an ſi iudex non admit tit libel. admittendum, vel admittit non admitten dum, faciat litem ſuã, & an poſsit appellari vel non, dic vt latius dicam in c. ſeq. art. 28.

109 ¶ † Decimoſeptimò prin. ar. examinandum eſt, quid debeat facere notarius. circa quem dic, quòd debet ſcribere diem porrecti libelli & dilationem datam reo. & ita ſeruatur, ſecundum Hoſt. & Ioan. And. poſt Pe. in cap. præced. & tenent Ioan. de Imo. & communiter Moder. & ita intelligunt tex. in Au then. de exhiben. reis. §. ſancimus. co. 5. Et idem Pau. de Caſt. in l. edita. C. de eden. tetigi ſupra in 12. art. in 14. princ. q.

¶ Decimooctauò princ. arti. iuxta premiſſum or dinem in rubrica, examinandum occurrit, quid age re debeat reus conuentus. circa quem ſume iſtas concluſiones.

110 ¶ † Primò, quòd debet eſſe cautus vt recipiat li bellum, cum proteſtatione quòd ſibi ſit ſaluum ius dicendi, tam contra libellum, quàm cõtra iudicem & actorem, & contra reſcriptum, & ſimilia, vt in c. ſi. inf. de dila. 3. quæſt. 3. offeratur. 2. q. 8. libellorum, inf. de re iu. c. inter monaſterium. tradit Specu. in tit. de libelli concep. §. ſequitur. poſt prin. & ver. penul. Forma autem proteſtationis, eſt huiuſmodi, Saluis omnibus except. & defenſionibus competentibus tam contra iudicem, quàm contra partem, & tam contra forum, quàm cõtra libellum vel reſcriptum: & quibuſlibet alijs dilatorijs & peremptorijs recipio hunc libellum. & hanc proteſtationem faciat redigi in actis ad cautelam, ſi vult: quia ad hoc neceſſario non tenetur: quia ea omiſſa, eas proponere poterit. ff. de iu. in l. non vi. C. de proba. l. exceptionem. & fa cta proteſtatione non nocebit quominus poſsit om nes dilatorias proponere ante litem conteſta. vt l. nõ videtur. ff. de iu. & C. de exceptio. in l. penul. & fin. & expedit vt poſt receptionẽ libelli eas proponat: quia eo viſo habebit multiplicem viam ad excipiendum, vt l. edita. C. de eden. ita dicit Spe. in ti. de libelli obl. in ſecunda parte ſui operis.

111 ¶ † Secundò debet reus eſſe cautus, ne ſtatim re cipiat libellum, niſi actor caueat, ſecũdum formam
a authenticæ, generaliter. [a] C. de Epiſco. & cleri. et au thenticæ, libellum. C. de li. conteſt. ſecundum Spec. in tit. de libel. concep. §. ſequitur. verſic. ſit etiam cau tus. tu verò dic vt dixi ſupra in 14. princ. artic. verſic. 7. & verſic. 8.

112 ¶ † Tertiò debet eſſe cautus, vt nõ ſtatim reſpon deat, licet fortè videat libellum ineptum: non ta men debet eſſe rota ad procluium præcurrens, vt ſtatim contra libellum excipiat, imò debet recipere ad hoc terminum. Stultus enim ſtatim ſecretum ſuum profert: ſapiens autem reſeruat in corde ſuo. vnde verſus: Cum fueris ſapiens, attende tempus & horam, Non patitur ſtultus ſemper adeſſe moram. Et ad hoc vide quæ dixi de actore in 12. princ. art. in princ. Et latius quæ agenda ſint per eum recepto li bello, vide inf. artic. 24.

113 ¶ † Quartò ſi reus viderit libellum ita conceptũ, vt eo probato actor debeat obtinere: debet alias adhibere cautelas ad excludendum, ſeu deſuden dum actorem, quas vide per Specul. poſt Vber. de Bobio & Io. de Deo in tit. de actio. & peti. §. in ante rioribus. & in ti. de actore. verſi. item eluditur, & ſe quenti. & in titu. de interroga. §. nunc de interroga
b tionibus. Conſulo [b] tamen, quòd nulla fraus, do lus, aut malitia admiſceatur.

114 ¶ † Decimononò princ. arti. examinandum eſt, quid ſi libelli copia non eſt tranſmiſſa cum citatio ne, ſecundum ea quæ dixi ſupra in 14. prin. artic. in verſ. 7. Si verò reus comparet & petit libelli editio nem: vtrum ſit edendus, & quando. Et ad primum dicendum eſt quòd libellus debet edi ipſi reo, tex. eſt in l. 1. in prin. ff. de eden. & in l. edita. C. de eden. q̃ enim ibi dicitur, edita actio ſpem futuræ litis oſtẽ dit, intelligitur de editione libelli: quia cũ actio ſit ius, vt Inſtit. de actio. in princ. & omnia iura ſint in corporalia, vt Inſt. de rebus corporalibus & incorpo ralibus, in princ. ſequitur quòd actio non poſſet edi. vnde tex. dicit edita actio, debet intelligi ſcriptura li belli, quæ poteſt oculis demonſtrari: debet edi, vt dicunt Glo. & Docto. in d. l. edita. quando autem fieri debeat dicta editio: dic quòd ante li. conteſta. quod probatur per tex. in d. l. edita. in eo quod ibi dicitur, futuræ litis, & ita no. Bal. per illum tex. in re pet. illius legis.

115 ¶ † Vigeſimò princip. artic. videndum eſt, cui li bellus ſit edendus. circa quem dicendum eſt, q̃ reo. tex. eſt in auth. offeratur. C. de li. conteſt. & patet ex his quæ dixi ſup. in 8. prin. art. c. 1. ſupra eo. & in 14. prin. artic. ſupra eod. c.

116 ¶ † Vigeſimoprimò prin. art. examinandũ occur rit, qualiter libellus ſit edendus ipſi reo. circa quẽ ar ticulũ Cyn. in d. auth. offeratur. in 7. q. dicit q̃ actor debet oſtendere, vel facere oſtendi reo: non aũt da re ſibi libellum ſcriptum: ſed facere copiã, vt exem plet. mouetur, quia Rubrica Digeſtorum & Codicis dicit, de edendo, id eſt, demonſtrando. Præterea ab ſurdum eſſet q̃ actor eſſet ſcriptor rei. C. de teſti. in l. nimis graue. ff. ad Trebel. in l. poſtulante. in fi. ad quod adde quæ dicã in ſeq. art. ſed Bal. in repe. l. edi ta. C. de eden. in notabilib. dicit q̃ ex eo quòd ille tex. dicit q̃ edita actio ſpeciem futuræ litis oſtendit: & editio debet eſſe talis, quæ oſtendat ſpeciẽ, id eſt, genus & differentiam, figuram, & qualitatem futu ræ litis, facit ff. de iudic. in l. non videtur. ratio eſt, vt reo ſit ſaluum ius deliberationis. ff. de rei vendi. in l. ſi rem. in fi. In ſum. ego arbitror q̃ debet fieri editio integri libelli cum ſubſtãtia & qualitatibus in eo de ſcriptis, ex quib. omnib. cognoſcat reus ſpem futuræ
c litis, vt poſsit inſtrui, an velit cedere vel cõtendere. [c]

¶ † Vige-

ADDITIONES.

a ¶ *Iſtæ duæ cautiones ſunt conſuetudine ſublatæ, vt di ctum eſt ſup. & dixit Pau. conſi. 407. lib. 1.*

b ¶ *Alioquin ſequitur in hoc mundo gloria in vnis: in alio verò confuſio, alibi dicunt Doct. & Pau. in l. is apud quem. in 6. col. C. de eden.*

c ¶ *Et ratio eſt, quia libellus debet eſſe futuræ litis de monſtratiuus, vt dicitur in d. l. edita. & quod no. Soci. in conſi. 41. col. pe. lib. 1.*

117 ¶ † Vigeſimoſecundò principali art. examinandum eſt, cuius expenſis libellus ſit edendus. circa quem dicendum quòd tex. in l. 1. in prin. ff. de eden. videtur velle quòd expenſis ipſius rei. ſatis enim eſt quòd fiat copia ſcribẽdi, vt innuit ille tex. & hoc voluerunt Cyn. & Bal. in d. authent. offeratur. volentes quòd reus debet ex actis accipere ſuis expenſis. tetigi aliquid in artic. præced. in contrarium facit tex. noſter, per quem hic colligit Dominus meus, quòd expenſis actoris, quamuis dicat poſſe dici quod procedit ſecundum conſuetudinẽ quorundam laicorum. ad idem etiam tex. in d. authen. offeratur. canonizata. 3. quæſt. 3. qui dicit libellum offerẽdum reo. & ſic innuit quòd expenſis actoris. ad idem tex. in c. ſeq. vbi libellus fuit oblatus parti. Et hanc opinio. ſequitur Glo. in Clem. ſæpe. de verb. ſignific. ſuper verbo, pronunciatio, & Glo. in Clem. quamuis. de appell. Barto. verò in d. l. 1. ff. de eden. & in d. authen. offeratur. dicit ſeruandam eſſe conſuetudinem loci. Nam in aliquibus locis datur expẽſis actoris, & aliquibus expenſis rei. quid autem ſi non appareret de cõſuetudine, vt quia aliquando fuit obſeruatum unum: quandoque aliud; videtur ſibi ſufficere quòd fiat ſibi copia ad deſcribendum ſeu exemplandum, per præallegatam l. 1. Nam vt ſupra dixi, ius diſponit, vt libellus exhibeatur iudici: cuius officium imploratur. nec iura debent actorem grauare ad duplicem libellum: nec debet eſſe ſcriptor rei (vt dixi) & ſatis ipſi reo offertur, ſi datur ſibi facultas exemplandi. nam originale debet remanere penes iudicem ſeu notarium, vt c. quoniam contra. de proba. facit ca. accepimus, & c. contingit. inf. de fi. inſtru. & ita reſidet Dominus meus. poſita tamen illa opin. pro vera, q̃ deberet edi expenſis actoris: ſi tamẽ reus ſuccumberet, teneretur dictas expenſas reſtituere actori, ſecundum Iac. Zochum in c. præced. quod intellige, ſi temere litigaſſet etiã tempore recepti libelli, ſecundum ea quæ dixi in c. calumniam. infra de pœn. maximè in 5. prin. artic.

118 ¶ † Vigeſimotertiò princ. articu. examinandum eſt, quid ſi facta editione apparet de ineptitudine libelli, qualiter reus debeat opponere, & quas cautelas adhibere & ſeruare. Circa quem articu. Petr. & Abbas, in c. ſeq. quos ſequuntur Dom. Anto. & Do. meus, & Doct. & Specu. in tit. de libelli concep. §. fi. verſi. cautus etiam ſis. dicunt quòd ſi libellus eſt ineptus propter rem vel cauſam non expreſſam, debet reus excipere, non teneor reſpondere: quia res vel cauſa ex qua petitur, nõ exprimitur. & ſi iudex non admittit hanc exceptionẽ, poteſt reus appellare, vt in c. ſeq. in 28. art. Si vero admittit exceptionẽ, vt tenetur: pronunciabit reum non teneri ad reſpõdendum, & abſoluet ab obſeruatione iudicij. argu. l. edita. ff. de eden. & cap. examinata. ſupra de iudic. tradit Spec. de libelli concept. §. ſequitur. verſic. reſcripto. Ego dicam in d. 28. arti. Et expedit reo hæc cautela: quia nouas obtinebit inducias & etiam ſumptus, ſecundum Specu. in ti. de libelli concep. §. nunc oſtendam. verſi. ſed & ſi.

a ¶ Non autem debet petere reus libellum [a] declarari, quia iam inſtituerat aduerſarium, nec præmiſſa obtineret: nec ad hoc poteſt iudex reum compellere. & ad hoc multi iudices non aduertunt, quia non pronunciant dicto modo: ſed ſtatim præcipiũt libellum declarari. quidam vero aduocati nõ ſic petunt: ſed videntes libellum ineptum confeſtim lit. conteſtantur, ne poſtea valeat mutari vel emendari, ff. de iudic. l. non põt. vt ſic poſtea abſoluatur reus propter libellum ineptũ, vt per Spec. in d. verſ. item recepto. Sed dicit Spec. in d. verſi. cautus etiam ſis. q̃ hoc ſibi non placet. nec etiam placet Pet. & Abbati in c. ſeq. per tex. in l. fi. C. de anna. excep. quia poterit res vel cauſa in proceſſu iudicij declarari, vt in c. Abbate. de re iudi. lib. 6. & in c. cõſtitutus in præſentia. de appel. & vide quod dixi ſupra in 12. art. prin. in 5. q. in quarto membro, & q. 12. Et prædicta opi. mihi placet: quia aut eſt talis libellus, qui poterat procedere parte non opponente, ſecundum no. in d. l. fin. & ea quę pluries dicta fuerunt in dicto 12. artic. Aut eſt talis ineptitudo, quæ non poteſt purgari in proceſſu: & hoc caſu fatigaretur reus litibus & expenſis, & ſi talem exceptionem tardaret opponere in fi. litis, vel eſſet ipſe condemnandus in expenſis, vel expenſas per ſe factas amitteret, ſecundum no. per Gloſ. ſingularem in cap. 1. de reſc. lib. 6. in Glo. magna, circa medium. & quod latius dixi in cap. calumniam. inf. de pœn. in 5. princ. arti. in prin. de illo qui tardat opponere exceptionem, qui reddit iudicium retro nullum. Cyn. etiam & Mod. reprehendunt tales, qui retardant [b] opponere iſtas exceptiones: qui licet reportent gloriam in hoc ſeculo, tamen in alio incurrunt pœnam. & ita tetigi ſupra in 11. princ. artic. 10. quæſtio. princ. ver. decimo quæro. Dicit tamen Dominus meus in ca. ſequen. in 2. no. quod cautela predictorum Doct. procedit, quando cauſa expreſſa eſſet inepta. ſed prima opinio procedit, quando nulla cauſa eſt expreſſa: ſed ſecundum quod ego dixi, tales nec gloriam reportant: quia fatigari faciunt litigantes iudiciorum anfractibus, nec cautela iuuat: quia aut reus amittit expenſas, aut tenetur ad expenſas actoris, ex quo retardat opponere exceptionem, que reddit iudicium retro nullum, vt ſtatim dixi. Quid autem ſi reus dicit libellum nõ admittendum, quia vult ſtatim probare exceptionem peremptoriam: puta, petit Epiſcopus ius epiſcopale, quia Eccleſia eſt in ſua diœceſi: reus dicit libellum non admittendum: quia paratus eſt ſtatim probare Eccleſiam exemptam. dicunt Innocent. & Hoſtien. in c. ſeq. libellum non admittendum, non obſtante tali exceptione, & fiet litis conteſt. & probatio exceptionis differtur in princ. vt probatur ſupra tit. 1. c. ex parte. & de li. conteſt. c. 1. lib. 6. niſi malitia actoris eſſet notoria, cui nõ eſt indulgendum, per no. in cap. ſignificante. infra qui matri. accu. poſſunt, ſecundum eos. Nam tunc quando exceptio peremptoria eſt notoria, non expectatur litis conteſtatio, ſed poteſt opponi ante. & ſic limitatur c. 1. de li. conteſt. lib. 6. & ibi Io. Andr. & Io. Mon. & Archi. & etiam Archid. in cap. circa. de elect. lib. 6. Et vide quod dixi ſupra artic. 16. verſi. 3.

¶ † Sed

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Pau. in l. 2. C. de edendo. 5. colum.*

b ¶ *Adde formã opponendi contra libellum obſcurum per Pract. Papien. in forma reſponſio. rei in act. reali. in 2. charta. Cæpol. in cau. 158. incip. no. duas cautelas. & cau. 292. Moder. §. 1. de act. & in c. examinata. de in.*

119 ¶ † Sed quæro circa prædicta, vſque ad quod tẽpus poſſit opponi exceptio ineptitudinis libelli. Et videtur dicendum q̃ tantum poſſit op. vſque ad lit. conteſt. Primò, quia eſt materia excep. dilatoriarũ. c. paſtoralis, inf. de except. Sed iſta videtur exceptio dilatoria, [a] quia de inepta petitus, poteſt quis cedere ad aptata. l. 2. §. 1. ff. ſi menſ. fal. mo. di. & l. ſed & ſi pupillus. §. ſed & ſi inſtitoria. ff. de inſtit. C. de except. inf. de except. cap. excep.

a

¶ Secundò probatur ratione tacitæ adhibitæ voluntatis. nam ex quo quis non improbauit l. ab initio videtur approbare. arg. C. de li. conteſt. auth. offeratur. C. de iud. l. apertiſſimi.

¶ Tertiò, quia ſemel approbata reprobare non poſſum. ff. de neg. geſt. l. Pomponius ſcribit. & in regula, quod ſemel placuit. de reg. iur. lib. 6.

¶ Quartò, quia quæcunque ex l. poteſt, ſed tunc exceptio quæ poteſt op. contra l. videtur ſapere dilatoriam. & ideo debet oppo. ante li. conteſt. vt ſupra dixi. in contrarium verò facit.

¶ Primò, quia de peti. inepta à iure reprobata in quacunque parte iudicij poteſt opponi, vt d. l. 1. ff. ſi menſ. fal. mo. dix. & d. §. ſi inſtitoria.

¶ Secundò, quia obſcuritas nihil operatur. ff. de interrog. act. l. de ætate. §. nihil. ff. de confeſ. l. certus.

¶ Tertiò, quia iudex ex officio debet l. ineptè repellere in qualibet parte iudicij: quia eius officium conſiſtit in libellis. ff. de officio aſſeſſo. l. 1. C. de vi priuata. l. 3.

¶ Quartò, quia incertitudo ſemper vitanda eſt. ff. depoſi. l. 1. §. ſi quis argentum. Inſtit. de acti. §. curare. ad quod vide quod dixi contra Cy. ſup. in c. 2. art. 12. q. 12. verſi. 16. quæſt. in prima regula & ſeq.

¶ Sol. B. in quæſt. quæ incipit, cauetur l. munic. in ſecundo dubio diſtinguit quòd aut l. patitur defectus in ſubſtantialitatibus: aut in qualitate, vel accidenti.

¶ Primo caſu poteſt opponi tam ante quàm poſt li. conteſta. quia deficiente ſubſtantia, deficit omnis res, pars, & effectus. & ideo non debet appellari. l. 1. ff. de orig. iur. l. 1. ff. ad Sillanianum. facit ff. de accuſ. l. libellorum. & l. cum Titia. de adul. accuſatus. & C. de accuſ. l. pen. & no. ff. de doli exceptio. l. 2. §. Cato. Quæ autem ſint ſubſtantialia, B. remittit ad no. l. 1. in princ. ff. de eden. tu dic vt latius dixi ſupra eodem c. 2. artic. 12.

¶ Secundo caſu dic quòd aut ex lib. non poteſt ſententia reſultare. Et idem, quia etiã hoc caſu non dicitur lib. oblatus: ex quo ex eo non poteſt ſequi ſententia certa. l. 1. §. 1. ff. ſi menſ. fal. mo. di. & d. §. ſi quis argentum. aut ex lib. poteſt reſultare, ſeu ſequi ſententia. Et tunc debet op. ante li. conteſta. quia ſapit naturam dilatoriæ. C. de procura. l. ita demum. ff. de procura. l. Pomponius. §. rati. C. de proba. l. exceptio. & C. de excep. l. exceptionem. Sed iudex ex officio poteſt ſemper cogere litigatorem, vt eum faciat certum, quia eius officium conſiſtit in libellis. d. l. 1. ff. de offic. aſſeſſo. & quia curare debet vt certam ferat ſententiam. d. §. curare. & quia debet ſupplere de iure & facto in qualibet parte iudicij. C. de tempor. appellat. l. 2. §. fin. ſupra de poſtu. Præla. c. bonæ. el 1. C. vt quæ deſunt aduoca. partium. ſecundum Barto.

120 ¶ † Vigeſimoquartò princ. art. ſupereſt vt examinemus, quæ reddant libellum ineptum, & quando de ineptitudiue poſſit opponi. Et primò quæro, qualiter cognoſcatur ineptitudo libelli. ¶ Sol. Bal. in repe. l. edita. C. de eden. in 10. oppo. verſ. ſed quomodo cognoſcant. dicit quod libellus conſtat duobus modis: forma, ſcilicet & materia. Eſt autem forma libelli eadem, quæ ſyllogiſmi: maxima autem pars formæ eſt concluſio, ſecundum Innoc. & Ioan. And. in c. ſuper literis. ſupra de reſcrip. de quo latius dixi in 12. princ. artic. quæſt. 12. & poteſt dici concluſio ritè applicata rei & cauſæ: quòd ſit forma libelli conuentionalis ciuilis. In criminali vero ſtat forma, etiam in cohærentijs loci & temporis. vnde libellus accuſatorius eſt ipſo iure nullus, ſi non continet locum & tempus: licet reus nihil opponat. non ergo poteſt iuſtificari quod nullum eſt. Sed Innoc. Hoſtien. & Ioan. And. dicunt quod iſta ſunt ſpecificanda, ſi reus petat ſpecificari: ſecus ſi patiatur procedi, vt no. in c. fin. infra de purg. cano. argum. l. fin. C. de anna. except. Nam ſi res & cauſa poſſunt prætermitti patiente reo: quæ ſunt de ſubſtãtia libelli, & procedit libellus generalis, vt peto [b] quicquid poſsides, ſeu quicquid debes. multo fortius poſſunt omitti cohærentiæ. ſed illa l. loquitur in ciuili, non in criminali. Bal. concludit q̃ poſsimus tenere opi. Inno. liquidato crimine, vt tunc non poſſit opponi exceptio ineptitudinis: quia reperto facinore, non debet de iuris apicibus diſputari. Sed ſi non eſt adhuc liquidatum crimen: tenet opi. Bar. qui voluit quod etiam li. conteſta. circunducatur: libellus valet. poteſt ſecundò dici, ſecundum Bal. quod opin. Innoc. & aliorum, procedat de æquitate cano. ſed de iure ciuili in criminalibus ſit vera opin. Bart. & eſt notabilis limitatio ad materiam l. libellorum. Et adde id ad quod dixi ſupra in 12. prin. artic. q. 8. & vide quæ dixi in c. qualiter. el 2. inf. de accuſ. in 11. prin. arti. q. 36. Materia vero libelli conſtat ex cauſa, & re. ex cauſa duplex, facti & iuris, vt puta ex contractu; & obligatione. quandoque vero iuris tantum, vt puta, in dominio. ſi ergo iſta habent in ſe conſonantiam, libellus eſt aptus: ſed ſi habent in ſe diſſonantiam libellus eſt ineptus, vt l. 2. §. circa. ff. de doli excep. ſecũdum Bal. in d. l. edita. ſed idem Bald. in l. 2. C. qui accuſ. non poſs. in fi. quæſt. dicit, quod ineptitudo eſt apertus error formæ vel materiæ, & hoc cognoſcitur multis modis.

b

¶ Primò in nomine, vt l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. Sed tamen hæc ineptitudo non reddit proceſſum nullum: ſi non opponatur, vt in l. quamuis indubitati. C. de adult. & in c. 1. de iudic. lib. 6.

¶ Secundò in qualitate perſonæ, vt quia mulier accuſet de iniuria, quæ non tangit eam. de quo dic vt traditur in l. 1. §. accuſationẽ. ff. ad Tur. iſta tamen exceptio quod mulier non debeat admitti, quia ſua non

ADDITIONES.

a ¶ *Et de hoc quòd except. ineptitudinis ſit proponenda ante li. conteſt. videtur deciſ. Ang. in conſi. 136. incipit, in q. col. 3. vide etiam Raynald. in l. is apud quem. C. de eden. poſt omnes Moder. ibid.*

b ¶ *An procedat talis libellus, peto quicquid poſſides, ſiue quicquid habes. vide Alex. conſi. 189. lib. 2. alleg. 331. ſecundum numerum omnium conſiliorum.*

non interest: non potest opponi post li. contest. secundum Inno.in c.super his.inf.de accus. & in c.sciscitatus. supra de rescriptis.

¶ Tertiò in defectu solennitatis, vt quia in libello non est locus vel tempus, vt l.libellorum.ff.de accus.& de tali ineptitudine semper potest opponi, vt traditur in d.l.libellorum. de quo dic vt statim dixi.

¶ Quartò, quia ratio per quam cõcluditur est inepta, vt no.in l.1.ff. de eden.

¶ Quintò, quia ipsa conclusio est inepta, vt l.1.ff. si mens. fal. mo. dixerit.

¶ Sextò, ratione repugnantię, per l. vbi repugnantia. ff. de re iudic.

¶ Septimò, si esset contrarius iuri aut constitutioni, quia tunc est nullus ipso iure: etiam si non opponatur, vt ff. de adul. in l. si maritus sit in magistratu. §. fi. Et ex prędictis decidit Bal. in d.l.2. notabilem quæstio. Pone, per errorem apparebat ita scriptum: Titius accusat Seium de eo quòd fuit ausus expellere de possessione tali loco, & mense, secundum formam statutorum: quare petebat ipsum puniri: allegabatur quòd libellus erat ineptus.

¶ Primò ratione repugnãtiæ: quia videbatur accusari de facto licito: quod non trahitur ad punitionem, vt l. Gracchus. C. de adul. cum si.

¶ Secundò, quia agens videtur fateri contenta in libello, vt in l. cum precum. C. de libe. causa. ergo videtur fateri S. iure fecisse, & per consequens videtur absoluendus, vt l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. Et si dicatur, quòd iste error non debet nocere. respondeo quòd nocet, quando generat incertitudinem. ff. de adul. in l. accusaturus. vel quando inducit defectum alicuius solennitatis vel formæ, vt l. ambiguitatem. C. de test.

¶ Tertiò probatur, quia libellus contrarius esset aptus dicendo contra formam statutorum: ergo dicendo, secundum formam statutorum, est ineptus, quia contrariorum idem est iudicium, vt in l.1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. cum si.

¶ Quartò apparet, q̃ libellus sit ineptus: quia si sententia inserto tenore libelli feratur, error reperiretur expressus in sententia, & per consequens non teneret, & secundum tenorem libelli formanda est sententia, & sic concludit Bald. in d.l.2. q̃ talis libellus est ineptus: quia idem est dicere secundum formam statuti, quod dicere statuto permittente. facit l.1. §. Labeo. ff. de flumi. & quod no. Inno.in c.1. de offic. vic. & in c.cum dilecti. inf. de accus. Hæc verba iure feci, sunt verba excusationis, non impugnationis. tu verò conclude, quòd quędam possunt omitti à principio, & si pars non opponit, procedit libellus, dummodo suppleantur in processu. Quædam verò reddunt libellum penitus ineptum. hæc autem colligi possunt ex his quę dixi in 12. prin. art.

a Et no.[a] quòd licet libellus sit vnicus: si tamẽ potest comprehendere multos modos agendi, quorum ali qui sunt inepti, & aliqui apti: pars inepta nõ vitiat modum aptũ, vt in c. ad dissoluẽdum. inf. de despon. impube. secundum intellectum Hostien. & ibi no. Dominus meus, facit quod in simili dicimus de rescripto Apostolico plures gratias continente, quod subiectio in vna non vitiat reliquam. tex. est no. in c. si eo tempore. de rescrip. lib.6. ad quod vide quæ dicam in c. seq. in 29. prin. art. & quæ tradit Io. Andr. in addi. Specu. in titu. de accusatore. §.1. post prin. in addi. quæ incipit, ad intellectum. quod dixi in cap. præced. in 8. princ. artic. circa fi. Quando autem debeat opponi de ineptitudine libelli: consulo quòd opponatur ante li. contesta. & per ea quę superius dixi, & per ea quæ dixi in 23. articu. maximè quando esset talis ineptitudo, quæ repararetur seu purgaretur per processum. ad quod etiam vide quæ dicam in c. seq. artic. 32. Et no. quod in dubio libellus præsumitur aptus, non ineptus, vt no. Inno. in c. examinata. de iu. & Bal. in rep. l. edita. in fi. 10. oppo. & pro ipsius validitate & aptitudine fit interpretatio, vt dicam in c. seq. art. 33.

¶ Vigesimoquintò prin. artic. tractandum est de emendatione libelli. circa quem ar. pro clariori ipsius intellectu, prosequar infrascriptas quæst.

¶ Prima, quid sit emendare, & quot modis accipiatur.

¶ Secunda, quid differat à mutatione.

¶ Tertia, an actor possit emendare libellum, & quo ad quid, & vsque ad quod tempus.

¶ Quarta, qualiter debeat fieri emendatio.

¶ Quinta, quis sit emendationis effectus.

121 ¶ † Primò igitur quero, quid sit emẽdare, & quot modis fiat. ¶ Sol. Glo. in l. edita. C. de eden. dicit quòd dicitur fieri emendatio, cum in libello petebam plus, & nunc minus, vel econtra. Inst. de actio. §. si minus. sed Bar. ibi, quem sequitur hic Dominus meus, dicit quòd emendare est corrigere, superflua

b resecare, verba mutare sententia[b] eadem manente, seu non mutata addere, detrahere, vel obscura declarare. C. de emendatione Iustiniani Codicis, per totum, & in prima constitu. C. §. quibus. Et idem in effectu tenent hic Ioan. de Imo. & Docto. & dicit Pau. de Castro in d.l. edita. quod dicitur ab E, quod est extra, & menda, mendæ: quasi extra mendam. Sed tu aduerte: quia Bal. in repe. d.l. edita. quam fecit Paduæ, in notabilib. dicit, quòd ea quę veniunt ad declarationem, non debent continere emendationem, per c. cum dilectus. infra de accus. ff. de rei vend. in l. Pomponius. §. fi. pro quo dicto facit: quia ille qui declarat, nihil dicitur de nouo facere, vt in l. hæredes palam. §. sed & si quis. ff. de testa. Et in proœmio 6. & in Clem. 1. de iure patro. cum si. vide quod dixi in cap. fraternitatis. infra de testi. in 11. prin. arti. fol. 34. Arbitror tamen dici posse, quòd declaratio dicitur emendatio, in quantum obscuritas libelli emẽdatur per declarationem. Item dicit Bal. quòd non intelligitur libellus emendari, quãdo transit de nullo esse ad aliquod esse: sed quando aliqua substantiali parte remanẽte in aliquo colligitur vel supleatur, & simili ratione per contrarium non dicitur emendari, si transit de aliquo in nullum, facit quod statim dicam in secunda fallentia, & facit etiam dictum

ADDITIONES.

a ¶ *Libellus potest esse pro parte aptus, pro parte verò ineptus. de quo arti. vide per Soc. in consi. 46. col. 3. ver. confirmantur prædicta. lib. 1. & in consi. 6. eod. lib.*

b ¶ *Emendare est remanente sententia &c. sed videtur quòd confessio facta in libello non possit mutari, l. cum precum. C. de lib. causa. vide quæ no. Iaf. in l. edita. in 3. col. in 4. no. C. de eden.*

ctum cap. cum dilectus. de accusatio. qualitercunque ergo salua substantia aliquid additur, minuitur vel declaratur, etiam remouendo qualitatem substantialem, dicitur fieri emendatio, secundum Paulum de Castro.

122 ¶ † Secundò quæro, quid differat emendatio à mutatione libelli. ¶ Sol. Apparet ex his quæ dixi in quæstio. præceden. & quæ dicam in seq. 27. artic. quæstio. 1. emendatio enim fit quo ad partem remanente principali substantia: libelli mutatio verò, quando tota substantia mutatur, vt dicam in 1.q.

123 ¶ † Tertiò quæro, an actor possit libellum emendare, & quo ad quid & vsque ad tempus. circa quam quæst. vt effugiam longam distinctionẽ Doctorum quæ ambiguitatem inducit, pro clariori doctrina prosequar tria membra.

¶ Primum, quid iuris ante li. contest.

¶ Secundũ, quid iuris post li. cõtest. in causa prin.

¶ Tertium, quid iuris in causa appellationis.

¶ Circa primum, quando sumus ante li. contest. sume regulam affirmatiuam, quòd licita est emẽdatio. hanc regulam ponit Gl. hic in ver. item quòd libellus potest, per l. edita. C. de eden. & l. libellorum. ff. de accu. & est communis conclusio Docto. hic, & in d.l. edita. & hæc regula procedit, siue emendatio fiat per modum declarationis: cum hoc possit fieri etiam post li. contesta. vt dicam in 2. membro: siue fiat addendo vel subtrahendo: siue talis additio vel subtractio fiat circa qualitatem, per ea quę dicam in secundo membro: siue etiam circa substantialia, secundum Dominum Anton. & Dominum meum, & Moder. hic, per no. in d.l. edita. iuncta Glo. & d.l. libellorum. siue etiam fiat circa rem petitam, secundum Docto. hic, & Inno. in c. præcedenti, & Glo. & Doct. in d.l. edita. quod tamẽ limitat ibi Bar. quãdo volo addere vel minuere circa eandem rem, vel summam, & talis res vel summa non clauderetur sub prima actione proposita, quia tunc fieri non potest: quia non est propriè emendatio, sed nouæ actionis propositio, & sequitur hic Dominus meus. Vtrum autem claudatur vel non claudatur sub prima actione, colligitur ex doctrina data in l. scire debemus. ff. de verb. obl. quæ dicit quòd tot sunt stipulationes, quot sunt res, & per cõsequens, tot actiones & obligationes. Si verò vna est summa, vna est stipulatio. de quo in d.c. seq. in 19. artic. Et ex prædictis infertur quòd si petij decem, & fueram stipulatus viginti: vel petij partẽ fundi, & fueram stipulatus totum fundum: possum ante li. contest. addere decem, vel aliam medietatem fundi, & sic petere 20. & totum fundum, quòd non est opus noua actione, sed propriè emendatur libellus, secundum Domin. meum hic, facit Insti. de act. §. si minus, & tenet Ioan. And. post Mar. Silli. in addi. Specul. in tit. de libel. concep. §. nunc ostendamus. in prin. & idem Bald. in repet. l. edita. post prin. ver. pro intellectu literæ. & sicut potest addere, fortius detrahere. vnde si petij centum, vel integrum fundum: possum detrahere quinquaginta, vel fundi partem: quia si hoc fieri potest post li. conte. vt dicam in secundo membro, fortius ante. vnde dicit Bald. in d.l. edita. quod si egi contra plures de damno dato, vel de furto: cuilibet possum detrahere vnum. Et si egi pluribus actionibus possum detrahere vnum. Item procedit regula prædicta: etiam si libellus deficeret in conclusione, quia conclusio non resultaret ex præmissis. verbi gratia: peto decem, quia Rex est in Francia, vt l.2. §. circa. & quod ibi no. ff. de doli excep. tenet Barto. in d.l. edita. Item procedit non solùm vbi est talis defectus, qui parte tacente non habet vitiare, per no. in l.1. ff. de eden. iuncta l. fin. C. de annali except. sed etiam si esset talis defectus, qui etiam parte tacẽte vitiaret, & impediret iudicium: vt si in criminalibus omitteretur aliquid de substãtialibus. l. libellorum. ff. de accusa. quod tamen procedit, dummodo tempora largiantur, secundum Bar. in d.l. edita. & Dom. meum hic, & quid sit dictum, seu quid significet, dummodo tempora largiantur, dicam statim in prima fall. & generaliter conclude, quòd regula prædicta procedit, vt ante lit. contesta. admittatur emendatio in omnib. casibus, in quibus admitteretur post li. contesta. de quibus dicam in fal. secundi membri. Et ex prædictis infertur decisio ad plures quæst.

¶ Primò deciditur: pone, dixi, quod tu possides fundum ad me pertinentem iure dominij: data est tibi copia libelli: tamen cõsidero quod difficilis est probatio directi dominij in re immobili. vnde emẽdo libellum, detrahens illud verbũ, directi, ad hoc vt libellus concludat in quolibet dominio, & sic detraho verbum, & adiungo sensum: certè possum hoc facere ante litis cõtestationem, secundum Bal. in d. repe. l. edita. ver. pro intellectu literæ. Et idem si in libello dixi, rem ad me pertinere iure dominij: deinde adiunxi, vel quasi.

¶ Secundò deciditur, si intentaui petitorium & possessorium: possum detrahere alterum.

¶ Tertiò si dixi in libello me mutuasse & numerasse Titio centum, quæ fuerunt in chirographum deducta: sed timens nõ posse probare mutuum naturale, possum detrahere verbum, numerasse.

¶ Quartò si peto diuisionem tanquam dominus pro dimidia, & volo addere aliam quartam: quia eram dominus pro tribus quartis, possum facere: quia hic nõ emendatur libellus circa actionem: sed circa causam seu rem, quia actio, communi diuid. non mutatur, sed additur portio.

¶ Quintò, si in libello non est expressum nomen obligationis, nec obligatio est expressa, vel est expressa, sed incongrua: potest actor emendare, addendo necessaria, & detrahendo superflua vitiosa,

a & iudex[a] quandoque in libello supplet ex sua propria authoritate, vt no. in Rub. & l. penul. C. vt quæ desunt aduocatis.

¶ Sextò, quia possum addere in libello illam clausulam, saluo iure addendi vel minuendi, &c. quàm à prin. non posueram, quæ clausula operatur, vt non videatur cõnexè agere: nec me astringere, nisi quatenus causa desiderat. ff. de appella. l. scio. de qua tamen clausula dicam in sequenti membro. & prædicta ponit Bal. in d.l. edita. in repet. in d. verficu. sed pro intellectu.

¶ Sed circa prædicta quæro de ratione, quare licitum

ADDITIO.

a ¶ *Iudex potest ex propria authoritate supplere. adde bonam Glo. in c. bonæ. el 1. versi. curauimus allegare. extra de postu. præla.*

citum sit regulariter emendare libellum ante li. contesta. & non post, vt dicam in sequen. membro. Solue, quòd ratio est: quia ante lit.contesta.libellus est demonstratiuus futuræ litis. & ideo cum adhuc sit in fieri, & non in facto esse, potest fieri emenda-
a tio, quia nihil [a] dicitur actum, ex quo aliquid superest ad agendum. sed post lit.contesta.iam non est in fieri, sed in facto esse. Et ideo regulariter non licet emendare aut reformare, secundum Bal. in d.repet. in notabilibus.

124 ¶ † Sed circa omnia prædicta oppono: nam desiderium apud acta publicatum non potest corrigi. C. de omni agro deserto. in l.rura. lib. vndecimo. ¶ Sol. Ibi loquitur de desiderio obligatiuo: hic de desiderio disceptatiuo. facit.ff.fam.ercisc.in l.qui familiæ, secundum Bal.in d.repet. versic.sed contra omnia prædicta. Hæc autem regula recipit plures fallentias.

125 ¶ † Primo fallit, si sit talis defectus, qui parte tacente vitiaret processum: puta, si omittitur aliquid de substantialibus, secundum formam l.libellorum. ff. de accus. vel si libellus deficeret in conclusione: quia conclusio non resultaret ex præmissis, puta, peto decẽ quia Imperator venit in Italiam, vt l.2.§.circa.ff.de doli exceptione, & quod ibi nota. Nam licet hoc casu, si tempora largiuntur, possit fieri emendatio, vt supra dixi: tamen secus est si tempora nõ largiunt, vt probatur in l.accusaturus.ff.de adul. Et declara, si tempora nõ largiuntur, id est, si tempus præfixũ à iudice, vel à lege hoc non patitur. Pone enim, ꝙ iudex ex causa præfixit Titio certum terminum ad agendum, qui egit intra terminum: sed post terminũ vult emendare libellum, qui non tenuit: certè non pót: quia videtur nunc agere, quo tẽpore reperitur exclusus. Et idem in tempore statuto à lege, vt d.l.accusaturus, secundum Bar.Bal.& Docto.in d.l. edita,& sequuntur hic Dom.meus & Moder.quod est no.dignum. & facit ad multas quæst. & ad idem
b in fim.facit l.bonorũ.ff.rem rat. hab. vbi ad hoc vt [b] ratificatio firmet actum, debet fieri intra tempus, in tra quod actus potuit celebrari.

126 ¶ † Secundò fallit, quando potius esset vitiare, quam emendare. Nam malè emendat qui vitiũ de nouo inducit, vbi nõ erat, vel aliud vitium accumulat: vnde sicut actio debet conuenire negotio: ita emendatio: aliàs iudex hoc pati non debet, vt l.1.ff. de offic.asse. secundum Bal. in d.repe.l.edita.versic. nunc ponamus exempla.

127 ¶ † Tertiò fallit propter euidentem agentis malitiam & dolositatem: vt quia petierat summariè procedi in causa quæ poterat esse talis, narratur postea, detraho verbum summariè, & pono verbum, ordinariè, vt ex industria protrahatur iurgium, & reus anfractibus iudiciorum fatigetur. Nam iudex hoc pati non debet, etiam si pars nihil opponat. argumen.l.quisquis.§.nemo.C.de postu.secundum Baldum in d.ver.

128 ¶ † Quartò fallit propter æquitatem, puta, egit quis pro furto certi condictione generali, quæ non infamat, nũc vult pœnitere, & proponere actionem furti ad infamandum: certè nõ debet admitti, nec iudex hoc pati. ar. l.in fundo. ff. de rei vend. secun-
c dum Iac.Butr.[c] & sequitur Bal. in d.ver.

129 ¶ † Quintò fallit propter emendationis obscuritatem, vel duplicitatem. Nam emendatio debet esse certa & clara, sicut libellus.ff.de rei vendi. in l.si rem tradit. Bal.in repe.d.l.edita.ver.nunc ponamus.

130 ¶ † Sextò fallit, ratione qualitatis causæ, vt puta, in causa criminali. Nam in ea, si libellus est ineptus ex integro, accusabit intra tempus à iure statutum, vt l.accusaturus.ff.de adult.& l.libellorũ.ff.de accus. canonizata.2.q.8.secundum Spe.in tit.de libel.concep.§.nunc ostendamus. vers. quid si in causa criminali.& ista fuit opi.Guil.de Cu.in d.l.edita.vbi concludunt, ꝙ in criminali etiam ante li.contest. non potest libellus emendari propter vinculum inscriptionis, quod inducit necessitatem perseuerationis. in l. accusationem.C.qui accus.non poss. dicit quod ante li.contest.potest emendari, postea non. allegat gl. in l.si maritus sit in magistratu.§.si negauerit. ff.de adult.Sed illam gl. ego non habeo, vide quod statim dicam in seq.membro, in 6.fal. & quod dixi in cap. qualiter.el 2. inf.11.art.q.73.

131 ¶ † Vltimò fallit generaliter, vbicũque ex aliqua iusta causa iudici videretur, ꝙ emendatio non esset admittenda,& hoc est quod expresè vult tex.in d.l. edita. dum dicit, quod emẽdat vel mutat, prout edicti perpetui monet authoritas, vel ius reddentis decernit æquitas. Sed contra prædicta posset opponi. ad quid enim fit ista prohibitio emendationis in dictis fallentijs: cum de nouo possit actor agere, vel accusare, si libellus non fuit bene conceptus, vt d.l.libellorum. & loquor quando non fuit præfixum certũ tempus. Sol. Dicit Bar. in d.l.edita. & sequitur hic Dom.meus, ꝙ fortè interest actoris, seu accusatoris magis ꝙ procedatur super primo libello, quàm ꝙ det libellũ de nouo, propter nouas sportulas vel gabellas, quæ debent solui cum offertur libellus, secundũ varias consuetudines seu statuta Italiæ. Item pót dici, ꝙ sit in odium ipsius actoris, qui nõ debuit sic vagari, & variare cũ præiudicio ipsius rei, & fortè iterũ non aget nec accusabit, cũ propter hoc debeat aboleri nomẽ accusati. Et iuxta vulgare prouerbiũ, *Chi ſcampa d'un ponto, ſcampa di cento*. Et sic est expedit̃ primum membrum de emendatione libelli. Postremò videtur, ꝙ nullo modo possit, & ante litis contest. Sol. Dic, quòd nõ potest, scilicet differendo, vt in contrario, sed desistendo vel aliter emẽdando: quia emendatio non differt, sed reformat in melius. potest talis emendatio fieri secundum doctrinam supra positam, secũdum But.Bar.Bal.& Doct. in d.l.edita. & statim subijciam in 2. membro. in 3. fal.& latius in 26.prin.artic.

132 ¶ † Circa secundum membrum, quando sumus post li.contest.vtrum admittatur emendatio.glo.nostra hic, in ver.post li.contest. ponit regulam negatiuam,

ADDITIONES.

a ¶ *Nihil dicitur actum, &c. Adde tex.in l.fi.in fi.C.de ſena. & quòd libellus ſit litis demonſtratiuus. vide Soc. in conſi.41.col.pe.lib.1. vbi etiam tangit quòd vſque ad li. conteſta. poteſt emendare, &c.*

b ¶ *De qua ratificatione facienda in debito termino, vide latè per Modern. poſt Bart. in l. ſi quis pro emptore. 1.col. ff.de vſucap.*

c ¶ *Adde quæ dicunt Alex.& Mod.in l.Gallus.§.eius. in 1.col.ff.de lib. & poſth. & Dec.in c.dilecti. de iud.*

uam,& bene, quòd emendatio fieri non potest, per l.nõ potest.ff.de iudic.& ff.de excep.rei iudi.in l.egi. & sequuntur Doct.hic,& in l.edita,C.de eden.& ratio est: quia per litis contest.libellus transiuit in quasi contractum inter partes, & non est amplius in fieri, sed in facto esse.& ideo corrigi, emendari, vel mutari non pót: quia aut oportet lit.de nouo cõtestari, & hoc esset absurdum, aut sententia esset nulla si ferretur super libello, super quo lis non esset contesta. secundum Bald.in repet.d.l.edita.in notabilib.& in versi. dictum est de euictione. & procedit prædicta regula etiam si tempora à statuto vel l. concessa largiantur per rationem prædictam: dummodo simus extra casus fallentiarum, de quibus statim dicam. Item prædicta regula procedit in omnibus casibus fallentiarũ positarum in præcedenti membro: quia si in illis ante li.contest.non potest fieri emendatio, multominus debet posse fieri post li.contesta. Vlterius procedit prædicta regula ẽt si fit apposita clau-
a sula, saluo iure [a] addendi &c. quia ista clausula nihil importat quoad hoc, vt no.Barto.in l.non solùm.§. morte.ff.de ope.no.nunc. & in d.l.edita. dixi sup.in 12. princ. artic. q.5. Insuper etiam procedit prædicta regula nõ solùm post veram li.contest.sed etiam post interpretatam litis contest. vnde si statutum disponeret, ꝙ productio libelli haberet vim litis cõtestationis, non debet tũc actor confidere in emendatione libelli, ex quo porrectio libelli habet vim litis contest.vnde dicit Bal.quòd actor debet petere abolitionem, ne error à prin. ex postfacto transeat in crimen falsi. ita dicit Bal.in l.accusationem. C. qui accusa. non poss.in fi.loquitur tamen in causa criminali. Hæc tamen regula recipit plures fallen.

133 ¶ † Primò fallit, si emendatio fieret per viam declaratoriam, secundum Dom.Anton.Dom.meum, Io.de Imo.& Mod.hic,& per Bar.& Doct.in d.l.edita. qui volunt, quòd hæc emendatio possit fieri vsque ad sententiam, per l.si quis intẽtione.ff.de iud. sed melior ratio est: quia qui declarat nihil dicitur de nouo agere, vt dixi supra in 1.q. & vide ẽt quod dixi sup.in 12.art. q.10. vers.10.quæro. Hæc tamen fallentia limitatur secundum Bart.in d.l.edita.& sequuntur Docto.ibi,& hic, si modo proponens vult facere hanc declarationem: secus si alius, etiam si es-
b set hæres [b] proponentis, vt in l.idem Põponius scribit si frumentum.in fi.iuncta gl.ff.de rei vend.& ibi Bart.& Bal. & Ang.

¶ Secundò fallit, si sit talis defectus, qui parte tacente potest omitti: quia tunc potest fieri emendatio vsque ad sententiam, secundum Bar.in l.edita.& Dom. meum hic per l.si. C.de anna.excep.

134 ¶ † Tertiò fallit respectu detractionis de summa aut re petita. vnde si petij centum, possum detrahere quinquaginta. arg.l.quidam estimauerunt.ff.si cert.pet.Et intellige, ꝙ hæc detractio põt fieri nõ differendo, sed renunciando illi parti quã detraho. differre enim nõ potest, per tex.in authen.qui semel.§. quomodo & quando iudex. de cuius intellectu dicam in 26.art. sed renunciãdo potest: quia sicut potest toti liti renũciare, vt in l.postquã liti. C.de pact. de quo dicam latius in 21.art. fortius debet posse renunciare parti.facit l.quę de tota.ff.de rei vend.Hęc tamen fallentia procedit, nisi ab initio per dolum ex pressisset maiorem quantitatem, petendo plus debito,& cautionem exigendo: quia tunc cãdit à causa, vt est tex.singularis, in l.1.ff.de plus peti.de quo dic, vt latius dicam in c.1. inf. de plus peti. in 2.prin.art. ver.primus.& qualiter intelligat, vide ibi in 6.princ. art.q.2.facit quod dixi inf.in 6.fal.versi. itẽ aduerte.

135 ¶ † Quartò fallit detrahẽdo liti generali per prosecutionẽ specialem, vt l.licet.C.de iud.quod proce dit, si reus hoc fieri patitur. Sed si reus instaret, vt generaliter procedatur, generaliter est procedendum: nec potest actor impunè diuidere generalem causę continẽtiam.ff.de arb.in l.de rebus, secundum Bar. in repe.d.l.edita.in 6.oppositione.

136 ¶ † Quintò fallit in accessorijs, vt in fructibus,& similibus: quos possum addere petitioni, intelligendo tamen de his qui post li.contest.occurrunt.secus si ante: quia tunc nõ possunt, vt probatur.ff.de ædi. edic.l.ædiles.§.item sciendum.& l.Atteius.§.fi.cum l.seq.ff.de aqua plu.arcen.secundum Bar.Bal.& Docto.in d.l.edita. & Dom. meum hic.

137 ¶ † Sextò fallit, si sit emendatio per quam solùm augetur vel minuitur condemnatio ex virtute actionis propositæ: nec per ipsam emendationẽ contingit actionis aut facti mutatio. talis enim emendatio est licita vsque ad sentẽtiam, vt in l.in delictis.§. si detracta. ff. de noxa. vt puta, si noxali iudicio agendo addidit domini scientiã, vt teneretur in solidũ, vel scientiam domini appositam in libello detraxit, vt teneretur noxaliter, secundum gl.Bar.Bal.& Doct. in l.edita.& idem tenet Specu.in ti.de libel.concep. §.nunc ostendamus.vers.emendare. vbi dicit, quòd quando non mutatur actio, sed qualitas: potest fieri emendatio post li.contesta. sicut aliàs in simili nõ mutatur actio: sed qualitas ratione mendacij. ff.de fideiuss.in l.si dubitetur.& C.ad leg.Aquil. in l.contra negantem. Et pro declaratione dictorum verborum, an dominus sciuerit vel ignorauerit in noxali iudicio, vide quod latius dixi in c. si bos. inf.de iniu. & sequuntur hic Docto. maximè Io. de Imo. qui dicit, ꝙ potest actor etiam post li.contest. emendare qualitatem, quæ non habet immutare substantiam actionis vel facti: nec formam sententiæ: sed solùm diuersificare executionem, per d.l.in delictis. §. si detracta. & hoc procedit, quando ista qualitas est extrinseca & emergens, vnde per eam non confertur seu alteratur actio: sed datur modus executioni. & ideo licet addatur uel detrahatur, non inducitur nouum iudicium, vt d.§.si detracta. & ideo ille qui accusauit aliquem simpliciter, potest etiam post

ADDITIONES.

a ¶ *Saluo iure. De hac clauſula, vide Fel.in c.ex parte. in 4.col. ver. copula. de reſcript.d.Iaſ. in §. omnium.de act.Mod.in c.inter. ver.addendæ. de fide inſtr. & Iaſ.in l.edita.in fi.latè de hac clauſula.C.de eden.*

b ¶ *Hæres nõ debet declarare mentem defuncti. de hoc art.vide Mod. in l.inter ſtipulantẽ.§.1.ff.de verb.oblig. Et adde quòd declaratio poteſt fieri vbicunque verba ſint obſcura, quamuis aliquis ſenſus à iure præſumptiuè ſuſcipiatur. Bar. in l. ab executore. in prin. de appel: Aret. in conſi.84.fin. col. Item adde quòd is, qui declarat, nihil noui addit. velut is qui granum ex ſpicis excutit. Fulg. conſi.148. inſi. Et quòd declaratio libelli pertineat ad libellantem. vide Angel. conſil.157.*

post li. conteſt. addere, q̃ ſit de Magnatibus ad hoc, vt grauius puniatur: quia eſſe Magnatem non eſt principalis cauſa agẽdi: ſed qualitas maleficij, ſecundum Iac. Butr. in d. l. edita. quem ſequuntur Bald. & Florianus in d. §. ſi detracta. ſecus ſi eſſet cauſa dandę actionis, vel alteretur actio: ita quòd à tali qualitate actio formaretur, & exinde condemnatio moderaretur, per l. Pomponius. la 2. in fi. ff. de neg. geſt. iuncta l. Prætor. §. docere. ff. vi bo. rap. ſecundum Bald. in repe. d. l. edita. in 9. cõtrario. Inno. in c. preced. & hic. Aduerte tamen: quia Inno. intelligit illum §. ſi detracta. quando à principio non fuit expreſſa aliqua qualitas. ſecus ſi fuiſſet expreſſa: quia tunc poſt li. cõteſta. non põt emendari, ſeu mutari. & ſic limitat illum §. ſed vt dicit hic Io. de Imo. Legiſtæ communiter tranſeunt cum preced. intellectu,[a] & benè. Item aduerte: quia quod dixi, quòd qualitas, quæ non alterat actionem vel ſubſtantiam facti, poteſt emendari: fallit in caſu ſpeciali. c. ab eo. de elect. lib. 6. & ibi aſſignatur ratio ſpecialitatis: dic, vt ibi. facit quod dixi ſupra in ſimili in 3. fallen. per l. 1. C. de plus peti. Fallit ét hæc fallentia in cauſa criminali, per ea, quæ dixi in præced. membro, in 6. fall. Aduerte tamen: quia quidam tenent contrarium, volentes, quòd ſi accuſaui de vulnere cũ ſanguinis effuſione, vel cum alia qualitate, & probaui vulnus, ſed nõ probaui ſanguinis effuſionem, aut illam qualitatem: q̃ poteſt fieri cõdemnatio de eo, quod probatum eſt ſeruando hanc cautelam, & ante ſententiã de accuſatione illa qualitate non probata, cũ proteſtatione hac, videlicet, Domine iudex detraho de accuſatione mea illa verba, cum ſanguinis effuſione, vel talem qualitatem, volo tamen de alijs per vos procedi, per d. §. ſi detracta. & Inſti. de actio. §. ſi minus. quia emendare & mutare licet, vt d. l. edita. Barto. tamen conſil. 16. quod incipit, accuſatio. dicit quòd alij tenent cõtrarium, & hanc opinionem ſequitur. Mouetur, quia accuſatori eſt quæſitum ius: quia per talem qualitatem non probatam veniebat iſte abſoluẽdus, prout ibi latius traditur per eum. vnde beneficiũ iuris non eſt ei auferendum, vt in Authen. de nupt. §. non ſolùm. & in regula, indultum. de reg. iu. Et quia nemo poteſt mutare conſilium in alterius præiudicium, vt in regula, nemo poteſt. de reg. iur. Item, quia regulariter poſt li. conteſt. non poteſt quis mutare propoſitum. non ob. §. ſi detracta. quia loquitur in alio caſu, ſecundum eum. & ſic habes differentiam, quòd ante probationem factam poterat detrahere hanc qualitatem, & probando ſine qualitate obtinere. ita arbitror poſſe reſponderi ad §. ſi detracta. Sed poſt factã probationẽ, nulla prius facta detractione, procedat quod dictũ eſt, & vide omnino ad hoc quod dixi in c. qualiter. el 2. inf. de accuſ. in 11. prin. arti. q. 83. & vide quod dixi in preced. membro, in 6. fallen.

138 ¶ † Septimò fallit reſpectu partis, quæ agenti mihi, ad partẽ accreuit parti petite poſt li. cõteſt. Nam poſſum addere libello illam partem, vt ét in illa parte feratur ſententia, vt l. ſi proponas. §. fi. ff. de inoffi. teſta. facit quod no. in l. ſi non mortis. §. fi. eod. tit. & ratio eſt: quia illud venit intrinſecè per ius accreſcẽdi, quod inducit ipſo iure prorogationẽ ad id, quod eſt eiuſdem formæ, hoc eſt naturæ, ſecundum Baldum in repe. d. l. edita. in 7. contrario.

139 ¶ † Octauò fallit in actionibus vniuerſalibus & generalibus, in quibus poteſt addi & detrahi vſque ad ſententiam, ſecundum Inno. in c. præced. l. 4. & l. ſi quo tempore. ff. de pet. hære. & in l. licet. C. de iudic. & idem tenet gl. in d. l. edita. C. de eden. Sed hoc non placet Petro, Cy. & Bar. ibi: quia in petitione hæreditatis principaliter petit actor ſe pronunciari, in executione autem veniunt omnia bona hæreditaria, dixi ſupra in 12. arti. q. 5. in 1. membro, & q. 17. vnde ſi ad reum aliquid peruenire pendente iudicio: illud potius veniret in tali iudicio virtute actionis propoſitæ, quã ex veritate emendationis. & ideo dicit Bart. quòd ſi eſſet actum petitione hæreditatis ad vnam rem ſingulariter, nõ poſſet fieri poſt li. con teſt. emendatio vel additio alicuius rei, vt l. non põt. ff. de iud. & ex hoc no. intellectum ad illam l. 4. quæ ibi non declaratur per Bar. nã Bar. in d. l. edita. intelligit, q̃ l. illa procedat, quando cõcluſio fuit generalis. ſecus ſi actor reſtrinxit ſe ad certam rem, vt quia petijt hæreditatem, ſeu ſe declarari hæredem: tunc enim ſi declararetur hæres, mãdaretur ſententia exe cutioni, etiã in rebus quas incepit poſſidere etiam poſt li. conteſt. vt dixi in d. q. 5. in primo membro. ſecus autẽ vbi actor egit petitione hæreditatis, reſtringendo ſe ad vnam rem ſingularem: quia tunc illa res venit, & non alia, nec poteſt etiã in proceſſu declarare, ſicut in iudicijs ſingularibus, & ſic noua eſt opus interpellatione. arg. l. nõ poteſt. ff. de iudic. Et hunc intellectum ſentit Specu. in tit. de libel. conceptio. §. nunc oſtẽdamus. poſt prin. vbi poſt Vincen. quòd in vniuerſali actione, vbi res non fuit ſpecificata, poteſt libellus mutari & emendari, addendo vel detrahendo, per d. l. quartam. & idem dicit in generali actione, per l. licet. C. de iud. Et ſic apertè ſentit, quòd quando res fuit ſpecificata, ita quòd actor reſtrinxit ſe ad certã rem: non poſſet fieri additio vel detractio: quia alia nõ veniunt ex natura actionis. ſi enim venirent, nihil obſtaret quo minus poſſet fieri additio vel detractio. Aduerte tamen: quia litera Spec. referentis opin. Columbi, habetur diuerſimodè, & eandem opinionem ſenſit Innoc. in c. conquerente. ſupra de offic. ordin. & gl. in d. l. 4. dum exponit tex. dum dicit, de qua ſola, id eſt, propter quam ſolam, quaſi velit quòd ibi non contendebatur de vna ſola re: ſed propter illam rem ſolam fuit intentata petitio hæreditatis. facit ét tex. in princ. illius l. dum dicit, ſi hereditatem petam ab eo, &c. & ſic nõ reſtrinxit petitionem ſuã ad vnam ſolam rem: quia tũc non fieret condemnatio, niſi ad illam tãtum. Et hæc opinio placet hic Dom. meo, qui dicit, quòd in examine cuiuſdam ſcholaris vidit magnã diſceptationem ſuper intellectu illius legis: mouetur etiam, quia reſtringendo ſe ad vnam ſpeciem, videtur reſtrinxiſſe virtute actionis vniuerſalis. argu. Cle. exiui. de verb. ſignific. facit quod no. in c. ſedes. de reſcript. & in l. ſi cui dulcia. ff. de vino, tritico, & oleo leg. Et hoc eſt tenẽdum, ſecundum Do. meum, licet Spec. in ti. de actio. & pet. §. ſequitur. verſi. differunt. aliud

ADDITIO.

a ¶ *De intellectu §. ſi detracta. in l. in delictis. de noxa. vltra alios vide ſubtiliter per Dom. Phil. Dec. in c. licet. in glo. in ver. aſtrinxit, in 1. concluſione. 2. fallen. extra de proba.*

aliud ſentiat. & vide, quod dixi in d. 5. q. in 1. membro, & etiam in ſecundo, quantum ad actionẽ generalem: vbi dixi, quòd non fit cõdemnatio, niſi ſuper
a proſecutis,[a] vt l. licet. C. de iud. Et prædicta notabis, vt ſis cautus in practica, ita q̃ in vniuerſalibus & generalibus iudicijs non reſtringas te in libello, ſed facias concluſionem vniuerſalem, ſeu generalem.

140 ¶ † Nonò fallit, ſi eſt talis ineptitudo quę reddat nullam litis conteſt. quia tunc ſemper poteſt emendari: quia ex quo litis conteſtatio eſt nulla, habetur pro non facta, & ſic non præſtet impedimentum, vt in regula, non præſtat. de reg. iu. lib. 6. cum ſim. quod intellige, ſi tempora largiuntur: hoc eſt, quòd non ſit præſcriptum, per l. accuſaturus. ff. de adult. ſecundum Bal. in repet. l. edita. ver. ſed hic dubitatur. tetigi in præcedenti membro.

141 ¶ † Circa tertium membrum, vtrum emendatio poſsit fieri in cauſa appellationis. Vinc. & poſt eum Io. And. referunt quoſdam dicere, quòd addi & detrahi poteſt quantitati in libello comprehenſæ. arg. l. fi. C. de temp. appel. Sed ipſi tenent nil extraneum peti poſſe: cũ nec ſuper tali poſsint teſtes produci, vt l. per hãc, C. de temp. appel. quia neceſſarius eſſet nouus libellus, & nouum iuramentum. fatentur tamen, quòd ſi iudex principalis cauſæ minus cõdemnauit quàm debuit, illud peti poteſt in cauſa appellationis, per c. Raynutius. inf. de teſt. & ſic reſidet hic Do. meus. Ego arbitror generaliter dici poſſe, quòd cũ appellatio reſcindat, ſeu ſuſpendat acta vſque ad litis conteſt. excluſiue, ſecundum quod traditur in l. 1. in fi. ff. ad Turp. & l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in c. fi. inf. de ſeq. poſſeſ. & fruct. propter hoc poſsit fieri emendatio in cauſa appellationis in omnibus criminibus, in quibus ſupra diximus poſſe fieri emendationem. facit quod no. in l. per hanc. C. de appel. & quod no. in c. per tuas. & vide quod dicam in 22. art.

142 ¶ † Quartò quæro, qualiter debeat fieri emendatio. Sol. Dic, q̃ debet fieri pro parte citata. argu. l. de vnoquoque. ff. de re iud. ſentiunt Bar. & Do. Florianus in l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. ad quod vide quæ latius dixi in cap. qualiter. el 2. de accuſ. in 11. prin. art. q. 73.

¶ Quintò quæro, quis ſit emendationis effectus. Sol. Dic, vt dicam in 38. princ. artic. & ex his eſt expeditus iſte 25. art.

¶ Vigeſimoſextò princ. art. in quo examinãdum eſt de mutatione ipſius libelli, proſequar pro clariori examinatione infraſcriptas quæſtiones.

¶ Prima, quid ſit mutare libellum.

¶ Secunda, quæ differentia ſit inter mutationem & emendationem libelli.

¶ Tertia, an actor poſsit mutare libellum, & quo ad quid poſsit mutare, & vſque ad quod tempus.

¶ Quarta, qualiter poſsit mutare.

¶ Quinta, de ipſius mutationis effectu.

143 ¶ † Primò igitur quæro, quid ſit libelli mutatio? Sol. Dic, quòd eſt ab edita actione in totũ recedere, & alium libellum formare, vt l. edita. C. de eden. & ibi per Docto. & dicit ibi glo. q̃ libellus mutatur, quando id, quod eſt ipſum ſubſtantiale, in totũ tollitur. & ita dicunt hic Doct. & Io. And. in addi. in tit. de libel. concep. §. nunc oſtendamus. in princ. poteſt autem fieri hæc mutatio pluribus modis, videlicet, per mutationem inſtantiæ cauſę actionis, & rei petitæ: per mutationem inſtantiæ, quando fieret mutatio differendo in aliam inſtantiam, vt infra dicam. exemplum, de cauſa poteſt figurari, ſi petij libellum
b ex cauſa depoſiti,[b] & nunc volo remouere illud verbum ex cauſa depoſiti, & ponere cõmodati, quia te ſtes mihi dicũt, quod fuit commodatum. vnde ſi deponerent ſuper libello ex cauſa depoſiti, ſuccumberet, ſecundũ Inno. in c. 1. inf. de li. cõteſt. Exemplum de mutatione actionis poteſt figurari, qñ receditur à veteri actione, & ponitur noua: vt puta, ſi narraui, q̃ dediſti mihi damnum in vinea, & peto te cõdemnari ad intereſſe, & ſic propono actionẽ. l. Aquilię: poſtea verò volo mutare, & dicere, q̃ dediſti damnũ ſuccidendo vites, & peto te cõdemnari ad duplum. Et ſic recedo ab actione l. Aquiliæ, & tranſeo ad actionem arborum furtim cæſarum. De re verò põt figurari exemplum ſi petij Codicem ex cauſa cõmodati, & nunc volo remouere Codicem, & ponere Digeſtum. Inſt. de act. §. ſi quis alium. Bald. etiam in repe. l. edita. figurat exemplum circa hanc materiam mutationis: puta ſi dico, te poſsidere talem rẽ, quæ pertinet ad me iure directi dominij, quam denegas reſtituere. vnde peto me declarari dominum, & te condemnari ad reſtitutionẽ, & ad hoc propono rei vendicationem directam. ſed poſtea informatus, q̃ non ſum proprietarius, ſed emphyteuta: muto totũ libellum, dicens me vtiliter dominum. iſta enim digreſsio, quæ fit ex primo libello, non remanente aliquo ex primo libello: formaliter intelligi dicit mutatio, ſcilicet quando tota concluſio libelli mutatur, ſecundũ Bal. idem, ſi mutarem de rei vẽd. in publicianam vel in hypothecariã. ff. de euict. in l. ſi cũ venditor, & l. ſi minor. §. ſi ſeruus. quod no. in l. pen. ff. de inge. ma. poſſunt ét alia plura exempla adduci. ſit ergo concluſio, q̃ libellus dicitur mutari, qñ à veteri actione eius ſubſtãtia in totum ſublata, alia eſt in locum illius ſubrogata: vel quando inſtãtia in totum deſeritur, & in aliam inſtantiam transfertur. iſta tamen in rei veritate non propriè eſt mutatio, ſed deſertio, ſeu tranſlatio, aut renunciatio, vel deſiſtentia, vt apparebit ex his, quæ dicam inf. in ar.

144 ¶ † Secundò quæro, quid differat mutatio libelli ab emendatione libelli? Sol. Clara colligi poteſt ex his quæ ſtatim dixi in præced. q. iunctis his quæ dixi in 25. prin. art. q. 1.

145 ¶ † Tertiò quæro, an actor poſsit libellum mutare, & quoad quid, & vſque ad quod tẽpus. Sol. Gl. noſtra in ver. Item no. quòd libellus, in effectu vult, quòd poſsit fieri mutatio vſque ad li. conteſta. prout placet per l. 3. C. de eden. & 2. q. 7. c. libellorũ. poſtea verò non poſsit. A. B. Et hoc verum, niſi procederet de conſenſu partium, ſecundum quoſdam. Sed dicit Bal. in authen. hodie. C. de iur. cal. q. fi. quòd licet de cõſenſu partium cantaretur, tamen litis conteſt.

item

ADDITIONES.

a ¶ *Sententia non præiudicat niſi ſuper proſecutis: l. à iudice. C. de iud. vide tamen ibi Docto. Mod. qui aſſignant d. limitationes ad eam regulam.*

b ¶ *Egi ex cauſa depoſiti: tandem in progreſſu litis probaui de cõmodato, vtrũ vitietur proceſſus, & non poſſit ferri ſentẽtia. diſputat Alex. in conſi. 121. pen. col. lib. 1.*

item facta non sufficeret: sed iterum esset lis cõtest. quia ista actio non clauditur sub illa litis contest. & bene, sed ante li. contest. videtur posse fieri emenda tio, secundum gl. nostram. Ma. subdit tamen gl. nostra in ver. præterea, quòd reo postulãte post editam sibi actionem per iudicem vel executorem, actor ne cesitatur persicere litem, vt in authen. qui semel. C. quomodo & quãdo iudex. vnde actor compellitur actionem intentatam cum noua actione vsque ad finem perducere, vt in d. auth. quod procedit in his actionibus, in quibus vna nõ tollitur per electionẽ alterius, sed si vna tollatur per electionem alterius, non potest talis mutatio fieri, vt no. in l. 1. C. de furt. & in l. 1. C. si seruus se emi manda. & C. de cod. l. fi. & in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de trib. Si verò reus nõ sit prædicto modo conuentus, videlicet edita sibi actione per iudicem vel executorem; licitũ
a est sibi desistere: quia nemo [a] inuitus agere vel accusare compellitur, vt in Rub. & nig. C. vt nemo inuitus. Et hoc vult gl. in effectu in vltima parte. Sed Martinus Silimani in d. l. edita. vt refert Io. And. in addi. Specu. in ti. de libel. concept. §. nunc ostendamus. in princ. voluit, q̃ olim ante ius Authenticorum actor quandocũque ante li. contest. posset propositam in libello actionem mutare, & ab ea desistere, per d. l. edita. & per l. amplius. ff. rem rat. hab. & l. 1. C. vt nemo inuitus agere, &c. Hodie verò non licet desistere: imò oblato libello, & reo citato, necessitatur actor prosequi vsque ad finem litis, vt d. auth. qui semel. & circa hoc varij varia senserũt, vt traditur hic, & in d. auth. qui semel. vel etiam per Roffre. in libel lis, Rub. 30. & Odofr. in summa, in ti. de eden. in ad dit. quæ incipit, sed nunquid. & Host. in sum. huius tit. §. pen. Tu verò distingue post Bar. in d. l. edita. & Do. Ant. & Dom. meum hic, plurimis additis, q̃ aut actor ante oblatum libellum seu citatum reum ad id, vult libellum mutare. & potest: siue vult in totũ desistere, siue in aliud tempus velit differre, per rubrum & nigrum. C. vt nemo inuitus. tenet Bald. in Rubr. C. de in ius voc. facit l. Sempronia libellos. ff. de furt. & quod no. Iac. de Are. in l. denunciasse. circa prin. ff. de adult. Aut actor vult mutare libellum oblatum iudici, & editum parti, seu facta super eo ad id, citatione &c. conuenti per iudicem vel executorẽ. Et hoc casu subdistingue, q̃ quandoque actor vult in totum desistere renunciando instantiæ actioni & causæ: & potest, non solùm ante li. contest. sed etiam post, vt l. postquam liti. C. de pact. & in l. destitisse. ff. de iudic. quod tamen limitatur, nisi reus vellet in iudicio persistere propter aliquã maiorem vtilitatem, vt puta, si assumpsisset onus probandi se dominũ, quod facere potest, vt in l. circa. ff. de probat. Nam hoc casu, quia ex renunciatione actoris non consequeretur dominium, vt no. Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. vt probato dominio, reus declaretur dominus: cogitur actor persistere, secundum Bartolum, Baldum & Moderniores, in d. l. edita. & Dom. Ant. & Do. meum hic, facit etiam quod no. in l. vtique. ff. de rei vend.

¶ A. B. Potest enim reus conuentus petere se declarari dominum. ad quod vide quod dixi infra de causa possess. & proprie. Tracta. 2. artic. 14. in fi. primi membri ibi, Quid autem si reus oppositi de dominio suo. Ma.

¶ Item hoc limitatur & secundò, vt possit scilicet
b in totum desistere in causa princ. sed in causa [b] appella. non videtur esse licitum renunciare, etiam ad litis excusionem, vnde appellans non põt renuncia re appellationi, appellato inuito. C. quando prouoc. nõ est necess. l. fi. & ibi per Cynum. & ratio est: quia appellatio est communis vtrique ex eo, quia vtriusque negotia deuoluit ad superiorem. C. de appel. in l. ampliorem. faciunt no. per Inno. Host. & Doct. in c. conquestus. de rest. spol. secundum Bal. in repet. l. edita. C. de eden. in 6. oppo. Tu vide ad hoc, quod latè tractat Host. & post eũ Do. Ant. in c. fi. de crim. fal. & quod latè dixi inf. de appel. in Rub. 24. princ. quæst. & in iuribus in ea allegatis. & in c. interposita. inf. de appel. Et adde quæ statim inf. subijciã. Quandoque verò actor non vult in totum desistere: sed solùm differre, & hodie nullo modo potest, secundum omnes, per tex. in d. auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & in corpore, & in Authen. de litigiosis. §. omnẽ. collat. 8. Et hoc procedit, nisi reus consentiat. Nam reo cõsentiente planum est, quod actor potest nouum libellum dare, & nouum processum inchoare, sicut quando perit instantia, vt in l. properandum. C. de iud. Quandoque verò actor solùm vult desistere ab instantia, remanente sibi salua actione & causa, & pars non potest, inuita altera parte, vt d. authent. qui semel. & d. §. omnem. quod tamen procedit, nisi iudex hic esset certus, q̃ reus esset solùm absoluendus ab instãtia iudicij, fortè propter malè conceptum libellum, vel aliam causam, secundum Barto. in l. edita. C. de eden. & Do. meum, Henricum Bohic, qui dicit, quòd tũc esset recipienda renũciatio, qnæ solùm fieret instantiæ, & nouus processus fieri potest. ff. de accusa. l. libellorum. ff. de iureiur. l. qui per salutem. & ff. ad Velleia. aliquãdo. & inf. de accusa. c. qualiter. el 2. & mihi placet, quia
c frustra expectatur euentus [c] nihil operaturus, vt d. l. aliquando, cum sim. Item hoc procedit, nisi actor suspenso petitorio vellet transire ad possessorium, secundum ea, quæ traduntur in Cle. 1. de causa poss. & proprie. & ibi latius dixi, & latius dixi inf. in tit. de causa poss. & proprie.

¶ A. B. Hoc tamen loquitur, si modo libellus vel actus teneat. Secus si sit nullus: quia tunc iudex debet pati, vt pars renunciet & mutet propositum, vt tradit Bar. in l. edita. C. de eden. facit l. 1. circa princ. ff. si mens. fal. mo. di. & l. libellorum. versi. quòd si libelli. ff. de accus. Ma.

¶ Quandoque verò actor vult renũciare actioni remanente sibi causa, & remanẽtibus sibi alijs actionibus perditis ex eadem causa. Et opiniones sunt variæ.

ADDITIONES.

a ¶ *Nemo inuitus cogitur agere vel accusare. enumerantur tamen tres & viginti casus, in quibus quis cogitur agere inuitus. de quibus vide repe. in Clem. sæpe. in prin. 31. col. cum seq. de verb. sign.*

b ¶ *Quoniam appellatio est communis appellato & appellanti, idcirco non potest eidem renunciari, altero litig. inuito. de quo tamen vide latè Fel. in c. ex parte. el 2. col. 2. ver. sed de isto artic. supra de rescrip.*

c ¶ *Euentus nihil operaturus non expectandus. vide glo. in c. cum contingat. in fi. de offic. deleg.*

riæ. Bar. tamen in d. l. edita. C. de eden. sequitur opi. Odofre. vt posit taliter renunciare, per tex. in d. authent. qui semel. vbi dicitur, quòd quis cogitur exercere li. super illa actione vsque ad fin. sed renuncian do illi actioni, ego impono finem omni liti super illa actione: ergo vlterius non cogor prosequi. & sequitur hic Dom. meus, & est communis opinio Moderniorum. Aduerte tamen: quia quod superius dixi, quòd actor potest libellum mutare: procedit, nisi æquitas iudicis aliud decerneret, vt puta si aliquis primò proposuit certi conditionẽ generalem, quæ non infamet: quam vult mutare & proponere aliam quæ infamet: fortè ius dicentis æquitas nõ admitteret, ad quod vide quod dixi sup. art. 13. q. 5. Et hæc procedunt in libello dato in causa prin. Sed
a in libello [a] appellatorio, quidam volunt, q̃ libellus possit mutari, ne iustę pœnitudinis humanitas amputetur. C. de tempo. ap. l. si quis libellos, canonizata. 2. q. 6. Et hoc sine aduersarij captione. ff. de condic. ob causam. l. si pecuniam. & de inter. act. in l. de ætate. §. fi. secundum Spe. in ti. de libelli concep. §. nũc ostendamus. versi. pono libellus. Subdit tamen Spe. quòd quidam dicunt, quòd vbi appellatur ab electione, prouisione, vel postulatione, aut earum actione, secundum quod traditur in c. statuimus. de elec. lib. 6. tali appellationi, quæ nihil aliud est quam citatio, renunciari non potest: sicut nec pars altera renunciare citationi, vbi vtraque esset à domino Papa citata: quia causa est cæpta per citationem, & quo ad partes, iurisdictio firmata, supra de offi. deleg. c. gratum. & ff. de re iu. l. nemo. Alij verò dicunt, q̃ si res est integra: quia appellatus nondum fecit expensas, nec iter arripuit, potest appellans renunciare: secus si res non sit integra. ff. de cond. causa data. l. si pecuniam, & supra de elect. c. in causis, & inf. de appella. c. constitutis. el 1. Et hoc humanius est & hodie expressum, ex quo appellatio est præsentata superiori, vt in c. quamuis. §. cæterum. de elect. lib. 6. secundum Spec. in d. vers. porrò. Subdit tamen ibi Ioan. An. in addit. quòd licet c. quamuis. specialiter loquatur de appellationibus interpositis in electionibus Episcoporum, vel superiorum, vel in negotijs ipsorum: tamen si in illis licitum est recedere ante præsentationem Papæ factam, fortius est in alijs, sed in hoc facere videtur cõtra: quia ibi vtrique parti hoc conceditur: ergo nõ licet soli appellanti. super quo vide, quod ibi no. glo. in verbo, præmissis. & quod ibi traditur, & quod ibi tradit Specul. in titu. de except. Subdit tamen Specu. in d. ver. porrò. quod ad l. si pecuniam. & c. in causis. posset responderi, quod loquantur in mandato, in quo mandator plus iuris habet in reuocatione mandati quàm mandatarius: sed aliud videtur esse in appellatione, per quam alteri cõtra alterum ius æqualiter quæritur, & quę æqualiter appellatum & appellantem constringit. Et ad hunc articulum libelli appellatorij, vide remissiones quas dedi in d. Rub. de appel. artic. 24. & quod dixi in d. cap. interposita. de appel. Insuper hæc procedunt in causa ciuili: in causa verò criminali, libellus accusationis ante inscriptionem potest reuocari etiam sine pœna 2. q. 3. c. si pœnituerit. ff. ad Turpil. l. quæsitum. ff. de in ius vocan. l. quamuis. sed post inscriptionem non potest reuocari, nisi ex causa. 2. q. 3. cap. Paulum. C. de abolitionibus. l. fallaciter. infra de accus. cap. licet. & ibi latè dixi post Dom. meum, in glo. super verbo, inscriptionis, & sequitur hic Henricus.

¶ Quartò quæro, qualiter debeat fieri mutatio? Sol. Clare colligitur ex his, quæ dicta sunt in præceden. quæstio.

¶ Quintò quęro de effectibus mutationis libelli? Sol. Dic vt dicam in seq. 27. prin. art.

¶ Vigesimoseptimo prin. ar. in quo tractandum est de effectibus emẽdationis & mutationis libelli, dic quòd effectus sunt multi.

146 ¶ † Primus effectus est, quòd ille qui emẽdat vel mutat libellum, condemnatur in expensis. tenetur
b enim ad interesse parti [b] aduersæ. Et hoc vult gl. nostra hic, in versi. & hoc licet. quæ dicit, quòd in casibus, in quibus licet actori alterare seu variare: hoc sibi licet sine præiudicio aduersarij, vt scilicet teneatur ei ad interesse toties variando. ff. de inter. act. l. de ætate. §. fin. & ff. de edendo. l. 2. §. his autem. & l. eum quem temerè. ff. de iud. & pondera, quia glo. dicit, quòd actor tenetur ad interesse, quasi sentiat, quòd actor nõ tenetur ad expensas, si reus nullum potest prætendere interesse, idem Do. Ant. hic, & fuit no. Bar. in d. l. edita. & tenet Dom. meus hic, concludentes tunc fiendam condemnationem expẽsarum, vbi reus damnificatus est: aliàs secus. si enim petij rem in libello, & solùm apposui duos confines: nunc verò volo addere duos alios: non est cõueniens q̃ debeam condemnari in expensis, ex quo reus in nullo damnificatus est: qm̃ causa deliberationis suæ per hanc adiectionẽ non mutatur, & idem in sim. sed si per adiectionem causa deliberationis mutetur, quo niã secundum primum libellum reus debebat condemnari, & sic propter hanc causam expendit quærendo aduocatos, procuratores, & similia necessaria, sed si propter factã adiectionem & emendationem, reus deliberat non contendere, reficientur ei expensæ: quia in his est damnificatus: sed si vtroque modo, tam secundum primum libellum, quàm secũdum emendationem postea factam, reus idem deliberasset, scilicet contendere: fortè quod negat ipsum factum, pro quo principaliter agitur. Barto. putat in d. l. edita. quod æquitas iudicantis non debeat velle actorem condemnari ad expẽsas reficiendas, nisi propter hoc lis efficeretur longior: quia tunc ad tantas expensas damnabitur, ad quãtas reus damnificatus est propter litem elongatam. & hoc voluit tex. in d. l. edita. in fi. & sequuntur Doct. hic. dicit etiam hic, Dom. meus se putare, quod quamuis reus alterato libello deliberet contendere, ut prius:

ADDITIONES.

a ¶ *In libello appellationis, an possit fieri mutatio. vide per Lud. Rom. in consi. 581. incip. quæstio est, nunquid libellus. & Ias. in l. edita. C. de eden.*

b ¶ *Qui mutat libellum tenetur parti ad interesse, adde quæ ponit Io. de Imo. post Bar. in l. demonstratio. ff. de conditio. & demonstrat. Bal. in l. sancimus. C. de iud. & Bald. in l. non ignorat. C. de fructi. & lit. expensis.*

prius : tamen si tale quid est additum vel mutatum, quod in deliberando oportuit facere expẽsas in aduocatis & similibus, cõdemnabitur etiam in istis expensis longioris litis. & mihi placet, & fuit consideratio ista Dom. Anto. quam sequitur hic Io. de Imo. Aduerte tñ, quia Abbas antiquus in d.c. pastoralis. inf. de causa pos. & propr. videtur velle, ꝙ aut actor emendat addendo, & tenetur ad expensas : aut detrahendo, & non tenetur, secundum Bal. in repet. l. edita. in 7. op. qui dicit, ꝙ vtroque casu debet condẽnari in expen. & maximè si detrahitur qualitas continens totum libellum : nõ enim veniunt hic expensæ totius litis, sed vnius art. quia oportuit cum aduocatis sæpius habere consilium, & à notarijs scripturas quærere, & cætera huiusmodi quæ in facto consistunt. & subdit, ꝙ quicquid dicat ille Abbas, debet intelligi, si non interest aduersarij. Et subdit, ita dico ego Bald. de Perusio, qui non sum Abbas neque monachus. Hęc igitur omnia & similia, iudicis equitas debet existimare, quæ relinquuntur arbitrio suo, in cuius arbitrio etiam versatur, vt dicit gl. in d.l. edita. quòd habeat rationem personæ. arg. l. 1. in fi. ff. de eden. vnde infert glo. quòd minor & mulier non debent condemnari in expensis. d.l. 1. in fi. Sed vt dicit Barto. in d.l. edita. in fi. col. illa. l. 1. in fi. loquitur in alio casu, videlicet quando quis deliquit nõ parendo iudici circa editionem fiendam. Sed in terminis no

a stris. putat Barto. quòd administrator [a] minoris veniat condemnandus in expensis : quia temerè litigauit, & fiat excusio in eum, non minorem, vt l. non est ignotum. ff. de administr. tuto. & plenius per Bartolum in l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. tetigi in c. calumniam. inf. de pœnis. in 5. prin. artic. in fal. 17. Nec obst. l. Polla. C. de his, quibus vt indig. quia ideo ibi punitur minor, quia pœna non potest æquè cadere in tutorem, sicut in pupillum. facit etiam l. me minerim. ff. vnde vi. & hæc quantum ad minorem. Quantum verò ad id, quod dicit gl. de muliere, putat Bar. eam condemnandam in expensis. mouetur Bar. quia non reperitur, quòd hoc casu mulier iuuetur. in summa ego arbitror, quòd actor propter iustam causam excusetur. facit Cle. 1. & quod ibi no. de cau. poss. & propriet. propter temeritatem debeat in expensis condemnari : siue versetur circa emendationem libelli, siue circa mutationẽ, aut defistentiã, ad quod vide quæ latius dixi in d.c. calumniam. maxime in 5. & 6. prin. artic. Item aduerte : quia istę expensæ veniũt reficiendæ per act. in factum, secundum glo. in d.l. edita. per l. si quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto. ff. de eden. quod in terminis nostris non placet Bar. in d.l. edita. quia prædictus §. ex hoc edicto. loquitur, quando quis ideo tenetur, quia ad præceptum iudicis non edidit. hic verò non loquimur de eo, qui libellum malè composuit. quo casu expensæ veniunt reficiendæ iudicis officio mercenario, vt l. terminato. C. de fruct. & li. expen. Et idem tenet Bal. in repe. d.l. edita. vbi vult, quòd veniant reficiendæ etiam off. iud. delegati.

147 ¶ † Secundus effectus est, ꝙ reus ratione emendationis vel mutationis, debet habere nouas inducias : si modo propter talem emẽdationem vel mutationẽ alteretur prima deliberatio sua : aliàs secus. arg. c. literæ. infra de dilat. secundum glo. hic, prope finem. quæ tamen dicit, quod propter nouam & minimam additionem non debet habere nouas inducias, per d. cap. literæ. & sequuntur hic Doct. & Bar. & Doct. in l. edita. Et idem in effectu tenet Spec. in ti. de libelli concep. §. nunc ostendamus. ver. sed ẽt si aduersario. qui dicit, quòd in actione, vel causa mutata, reus habebit nouam dilationem ad deliberandum, vt l. edita. in fi. & ad exceptiones dilatorias proponendas. ff. ad exhib. l. 3. ff. iud. sol. l. cum quærebatur. in fi. & in c. ad dissoluendum. inf. de despon. impube. quod procedit, nisi ex primo libello potuerit instrui, & ita seruat curia : ita, vt qualitercũque potuerit instrui ex primo libello, non debeat habere nouas inducias. Exemplum, Petij primò Stichum actione depositi : nunc peto certi cõdictione : quia deposui vel egi primo cõtra te actione vi bonorum raptorum. Nunc autem ex eadem rapina ago contra te furti, non manifesti, quia in his casibus, licet mutetur actio, non tamen mutatur causa. si verò vtrumque mutetur, tunc habebit nouas inducias : quia primo non potuit plenè instrui, vt si primò petij Pamphylum ex testamento, nunc peto Stichum certi condictione, secundum Spec. in d. vers. de qua materia latius videbimus in ti. de dilationibus.

148 ¶ † Tertius effectus est respectu actoris, fortè enim ipsius actoris magis interest libellum emendare, quàm nouum porrigere, propter nouas sportulas, quæ debentur ratione noui libelli : vel propter gabellam, quæ de nouo deberet solui ratione noui libelli, secundum diuersa statuta & consuetudines Italiæ, secundum Bar. & Moder. in d.l. edita. & Do. meum, & Doct. hic. Aduerte tamen, quia sportulæ & gabellæ prius solutæ pro libello inepto, non prosunt pro libello postea aptè concepto : quia alius est libellus : vnde omnia de nouo fieri oportet, ar. l. ius ciui. ff. de iust. & iu. & quia si non tenuit principale, nec accessoria solutio sportularum, seu gabellæ, secundum Barto. in repet. l. edita. & ex his (Deo Duce) hæc decretalis, significantibus, cum ampla, ordinata & clara significatione extitit expedita. Die 19. Maij 1453.

ADDITIO.

a ¶ *Si pupillus temerè litigat, tutor in expensis condemnatur. vide latè Barto. & ibi Mod. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dicen. non obten. latius in l. 3. in prin. ff. de re iud.*

SVMMARIVM.

1 *Libellus est in iudicio porrigendus.*
2 *Prælatus solus non potest agere causam Ecclesiæ.*
3 *Causa debet exprimi in actione personali.*
4 *Libello existente malè concepto, qualiter contra eum excipiatur.*
5 *Libellus in personali actione sine causę expressione procedit, parte non opponente.*
6 *Iudex non admittens exceptionem legitimam, partem grauare dicitur.*
7 *Iudex quid facere debeat datis contra libellum exceptionibus, & nu. seq.*
10 *Iudex iniustè pronũcians exceptionem admittendam, vel non, an faciat litem suam.*
11 *Sententia, qualis super libello inepto ferri debeat.*
12 *Cumulatio, quid sit.*

Cumula-

13 *Cumulationum species, quot sint, & nu. seq.*
17 *Cumulatio plurium actionum, an sit permissa.*
18 *Cumulatio quando prohibita dicatur, & nu. seq.*
25 *Actor ad rei instantiam, an teneatur actiones cumulare.*
26 *Iudex, an contra eundem possit plures cumulare inquisitiones.*
27 *Exceptio, an possit cumulari petitioni.*
28 *Res plures, an possint in eodem libello cumulari.*
29 *Cumulationis effectus qui, & quot sint, & nu. seq.*
33 *Actiones contrariæ, quæ dicantur.*
34 *Actiones contrarias contra eundem intentare nemo potest, quod limitatur, nu. seq.*
46 *Opponere de contrarietate, quando necessarium sit.*
47 *Sententia lata ex processu gesto super inepto libello, an valeat, & nu. seq.*
53 *Verba libelli, qualiter & per quem sint interpretãda.*
54 *Libellus procedit emphyteuta dicente, non ad se pertinere iure dominij.*
55 *Libellus considerari, & eius verba interpretari secundum dignitatem actoris debent.*
56 *Libellus censetur diuiduus, diuersos modos agendi cõprehendens.*
57 *Verba libelli debent efficaciter interpretari.*
58 *Effectus libelli seu oblationis ipsius, qui & quot sint, & nu. seq.*
60 *Libelli effectus, qui, & nu. seq.*

DILECTI FILII. Reus non tenetur respondere libello in actione personali, si nõ exprimitur causa petẽdi. h.d. diuiditur, quia primo ponitur appellantis narratio, secundo appellationis commissio. secunda ibi, ideoque. Et in tex. ibi, ipsos. dic scilicet fratres S. Mariæ de Yspida conuentos.

1 ¶ † Postremò no. ꝙ libellus est in iudicio porrigendus, & de substantia iudicij, de quo dic vt latius dixi in c. 1. in 5. princ. art.

2 ¶ † Secundò no. ibi, prior & conuentus. ar. ꝙ solus prælatus sine conuentu, non potest causam Ecclesiæ agere, de quo tamen dic vt legitur, & no. in c. edoceri. sup. de rescrip.

3 ¶ † Tertiò no. ar. optimum, quòd in actione personali sit exprimenda causa. de quo dic vt latius dixi in c. 2. sup. eo. in 12. prin. art. in 10. q. prin.

4 ¶ † Quartò no. practicam excipiendi contra libellum malè conceptum, propter causam non expressam. sufficit enim dicere, non teneor respondere, non autem est necessarium exprimere vitium libelli, de quo dic vt latius dixi supra in c. præcedenti, in 23. princ. art. & dicit hic Hosti. quòd ista exceptio hic non fuit opposita ad litis peremptionem : nec ad iudicij declarationem : sed ad dubietatis & obscuritatis declarationem, & ad iuris deliberandi obseruationem.

5 ¶ † Quintò no. quòd libellus in actione personali procederet sine expressione causæ, si pars non opponit. probatur in l. fi. C. de anna. excep. dixi latius in cap. præcedenti, in 12. artic. princ. in 5. quæst. princip. in quarto membro, in 12. illatione, in ver. tertium dubium.

6 ¶ † Sextò no. quòd iudex non admittendo exceptionem legitimam : grauat partem, & ideo ab eo potest appellari, licet expressè super exceptione admittenda, vel non admittenda, iudex non interloquatur. Nam procedendo ad vlteriora, videtur reijcere exceptionem. de quo latius videbimus statim in 28. princip. artic.

¶ Vltimò no. ibi, reuocato in irritum &c. de hac dictione &c. scripta abbreuiatè. de quo dic vt latius dixi in c. significante. supra de rescrip.

¶ In glo. 1. in fi. dic de hoc vt latè dixi in Rubr. in 1. princ. artic.

¶ In glo. 2. in fi. dic de hoc, vt latè dixi in c. 2. in 12. princ. art. 10. q. principali. ver. 10.

¶ Postremò iuxta præmissum ordinem in Rubr. superest vt examinemus 28. art. princ. & reliquos articulos in materia tituli nostri.

¶ Vigesimooctauò igitur principali articulo, in quo venit examinandum de officio iudicis, quid ipse facere debeat datis exceptionibus contra libellũ, circa quem articulũ pro clariori examinatione prosequar istas quæstiones.

¶ Prima, quid ipse iudex agere debeat.

¶ Secunda, quid si pronunciat libellum admittẽdum, vel non admittendum, an possit appellari.

¶ Tertia, quid si nihil pronunciat expressè super exceptionibus oppositis contra libellum, sed supersedet vel procedit ad vlteriora, an possit appellari.

¶ Quarta, an si iniustè pronunciet, faciat litem suam.

¶ Quinta, qualis sit ista sententia lata super inepto libello.

7 ¶ † Primò igitur quæro, quid sit officium iudicis, & qualiter fieri debeat datis exceptionibus contra libellum. SOL. Distinguendum arbitror, quòd aut opponitur de ineptitudine, & de ipsa apparet ante litem contest. aut post. primo casu, aut pars opponit generaliter, ꝙ non tenetur respondere propter ipsius libelli ineptitudinem, secundum quod fecerunt isti fratres sanctæ Mariæ de Yspida, & dixi supra in c. præcedenti. in 23. princ. artic. & iudex debet pronunciare reum non teneri ad respondẽdum libello. arg. l. edita. C. de eden. & c. examinata. supra de iudi. secundum Spec. in tit. de libel. concep. §. fi.

a ver. cautus [a] etiam si. & quamuis libellus fuerit ineptus ratione incertitudinis, nõ tamen debet iudex compellere partem, vt exprimat vitium. tetigi in c. præcedenti, in 12. princ. artic. in 5. quæst. in quarto membro, & in 18. artic. & in 23. princip. artic. sed si pars opponeret de incertitudine aut simili vitio, arbitror, quòd iudex tunc deberet pronunciare actorem obligatum ad declarandum libellum, vt interlocutoria sit conformis exceptioni. ar. l. vt fundus. ff. commu. diui. Si vero de ineptitudine apparet post lit. contest. non debet iudex simpliciter absoluere à petitione, sed ab obseruatione iudicij, secũdum ea, quæ dixi in c. præcedenti, in 10. princ. artic. in 10. q. prin. ver. 8. quæro.

8 ¶ † Secundò quæro, quid si iudex pronunciat libellum admittendum vbi non est admittendus, vel

econ-

ADDITIO.

a ¶ *Quando libellus est obscurus vel incertus, adde caute. de quibus per Doct. maximè Pau. in l. is apud quem. 5. col. C. de eden. & Cæpo. in caute. 108. & 119. An. cons. 136. incip. in q. 3. col. & dixi supra in c. præcedenti.*

econtra, libellum non admittendum vbi est admittendus, an possit appellari? Sol. Tex. noster probat quòd sic. Et hoc expresse tenet Spec. in titu. de libel. obl. ver. quo pacto. per tex. in c. 1. supra eo. & 3. q. 3. in cap. offeratur. facit quod dixi in præced. cap. 23. prin. ar. & quod dicam in seq. q. Tu verò distingue, an pronunciet non admittendam exceptionem, vel pronunciet admittendam, si pronunciat non admittẽdam, appellari potest de Iure Canonico & Ciuili: Si verò pronũciat admittendam, distingue inter Ius Canonicum & Ciuile, vt latius dixi in c. super. el 2. infra de appella. in 5. q. princ. & vide Bart. in l. 2. ff. de app. reci.

9 ¶ †Tertiò quæro, quid si iudex absque alia probatione expressa pronũciationis super libello admittendo, vel non admittendo procedit ad vlteriora, vtrum appellari possit? Sol. Tex. est hic, quòd sic: quia non admittendo exceptionem legitimam, grauat excipientem, licet expresse super ea admittenda non interloquatur. ad quod vide quod dixi in d. c. super eo. & quod tradit Spec. in tit. de except. §. viso. ver. quid si iudex. & seq. & vtrobique vide, an hoc procedat etiam de iure Ciuili, & quando. & hoc habet locum, quando iudex procederet ad vlteriora, sed non procederet, sed supersederet, videtur non posse appellari. ad quod vide, quod dixi in d. c. super eo. & per Spe. in ti. de ap. §. qualiter. ver. itẽ quod faciat. & in titu. de excep. §. viso. vers. quod si iudex. & per Bald. in l. fin. C. de sen. & interlo. omn. iud. vbi dicit, quòd si iudex non interloquitur, sed fingit nõ
a audire, [a] nec procedit, non potest appellari.

10 ¶†Quartò quæro, an si iudex iniustè pronunciat exceptionem admittendam vel non admittendam, expresse vel tacitè, faciat litẽ suam. Sol. Dic, quòd sic, secundum Bald. in addi. Spec. in tit. de executione sententiæ. ver. pen. quod procedit, siue admittat nõ admittẽda, vt in Auth. de quæstore. §. super hoc. siue non admittat admittenda, ar. l. pen. C. de pac. secundum Bal. & est regulare quòd iudex, qui iniustè litigat, faciat litem suam, vt in l. 1. & 2. C. de pœna iud. qui malè iudica. & l. ex maleficijs. §. si iudex. ff. de act. & oblig. cum simi.

11 ¶ †Quintò quæro, qualis sit sententia lata super inepto libello? Sol. Dic quod est interlocutoria, per tex. in c. ad dissoluẽdũ. infra de despon. impub. & ibi no. D. Anto. & D. meus. & dicit ibi Do. meus post Io. Cal. q̃ habet vim diffinitiuæ, & mihi placet, si est cum annullatiua processus vel feratur absolutoria ab obseruatione iudicij. Nam dicitur interlocutoria habens vim diffinitiuæ, & ita etiam dicit D. meus in c. auditis. supra de proc. licet Inno. ibi simpliciter videatur sentire, q̃ sit interlocutoria. Sed potest intelligi, quòd sit interlocutoria habẽs vim diffinitiuæ, & ita etiam voluit Bal. quòd habeat vim diffinitiuæ, in q. quæ incipit, accusatus de vi turbatiua, col. 8. & in addi. Spec. in tit. de senten. prola. vbi etiã sentit, quòd habeat vim diffinitiuæ, in quãtum vult, quòd requiratur peremptorium, per l. præsenti. C. de his qui ad Eccl. confu. Bar. tamen in l. Titia. ff. de accu. sentit, q̃ sit merè interlocutoria, licet ab ea pos-
b sit appellari, quia nõ expectat posse ferri aliam [b] sententiam. & idem Bal. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iud. & ibi Pau. de Cast. & in l. 2. C. de episcop. audi. & Bal. cons. 50. & Ioan. And. & Anto. de Butr. in c. examinata. supra de iud. Inno. in c. consuluit. supra de offic. deleg. Anto. de But. in c. sua nobis. in fi. infra de app. Bal. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. Sed possent omnes prædictæ auth. intelligi, quòd est interlocutoria habens vim diffinitiuæ, ad quod etiam vide quæ latè dixi in Rubr. infra de re iudi. vbi posui signa ad cognoscendum quando sententia sit interlocutoria vel diffinitiua, vel habens vim diffinitiuæ. & ex his habes expeditum 98. articu.

¶ Vigesimononò princ. art. tractandum est de accumulatione plurium actionum, rerum, seu personarum in eodem libello, quæ quidem materia est satis difficilis & subtilis, & de ea traditur hic per Doctor. & per Dy. in regula, nullus pluribus, de re. iur. lib. 6. & in l. prouincialis. ff. de ope. no. nun. & per Legistas in l. edita. C. de eden. maximè per Cy. Bar. & Bal. & in l. 1. C. de fur. & in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributo. & per Barto. in l. fundi. & in l. fundum. ff. de excep. rei iud. Et quia, vt dixi, materia est difficilis & subtilis, ideo pro clariori ipsius doctrina prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Prima, quid sit cumulatio.

¶ Secũda, quot sint gña seu species cumulationis.

¶ Tertia, vtrum in eodẽ libello vel diuersis possint cumulari plures actiones, & per quem, & qualiter, & quando sint necessariæ.

¶ Quarta, vtrũ possint cumulari plures personæ.

¶ Quinta, an possint cumulari plures res.

¶ Sexta, quando debeat opponi exceptio contra factam cumulationem.

¶ Septima, quid si non opponatur contra cumulationem, vtrum procedat iudicium in casibus, in quibus cumulatio non est permissa.

¶ Octaua, de ipsius cumulationis effectu, & an tunc plures dicantur libelli, vel vnus.

12 ¶ †Primò igitur quæro, quid sit cumulatio? Sol. Dic, quòd est vnius actionis cum alia coadũnatio, vt quia intentauit prius vnam actionem: & nunc intentat aliam, quam prius prosequi intendit, secundum Bart. in d. l. edita. C. de eden. Bal. vero in repet. illius l. vers. nunc ad materiam cumulationis. dicit, quod cumulatio idem est, quod coaceruatio. ff. de pact. in l. si plures. §. penult. & ff. de iur. omn. iud. in l. si idem cum eodem. & constat ex pluribus in vnum esse non transeuntibus. Nam si ex pluribus resultat vnum vniuocè, vt ex materia & forma: vel quasi vnum, vt ex substantia & qualitate: ista non dicitur cumulatio. similiter si vnum corrumpitur, & aliud generatur, nõ dicitur cumulatio, sed mutatio.
c Est ergo [c] cumulatio, secundum Bal. plurium per se stantium

ADDITIONES.

a ¶ *Quando iudex fingit non audire, vide no. per Bald. in l. 2. q. 11. de episc. aud. in l. 2. vt li. pend. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de no. op. nũ. vbi Mod. & Ab. in c. ex parte tua. de appel. vbi aliqua de hac materia.*

b ¶ *Quæ dicatur mera interlocutoria, & de materia vide per Ang. Alex. & Mod. in l. 5. in princ. ff. de ver. obl. vbi disputant.*

c ¶ *Adde Bal. in l. 1. vlt. col. C. de fideic. vbi dixit, cumulatio est plurium actionum sese inuicem cõtingentium. in vno vel pluribus libel. coaceruatio.*

stantium simul vel successiua propositio: idem tamen Bal. ibi in lectura, in ver. nũc de cumulatione. dicit, q̃ est propositio plurium actionum vel causarum factarum in iudicio, per prædictam l. si idẽ. cum sim. Et hoc latius ex infra dicendis apparebit. Et ex prædictis infertur secundum Bal. in repet. q̃ quando vnum est factũ, & vnus titulus causę, & vna agendi forma, licet plures sint libelli: non dicitur cumulatio. vnde si debes mihi decem ex mutuo, de quibus per vnum libellum peto quinque, & per alium libellum peto alia quinque: ista non est propriè cumulatio, sed integratio petitionis quæ debuit à principio fieri, & ex post facto potest suppleri. Instit. de actio. §. si minus. Idem si primo petij integra decẽ, & tunc iterato primo iudicio pendẽte, peto eadem decem ex eadem causa, ista non est cumulatio, sed geminatio petitionum, quæ fieri non potest. C. de appel. in l. ampliorem. §. in refutatorijs.

¶ Secundò quæro, quot sunt species seu genera cumulationum? Sol. Cyn. & Bal. & communiter Doctores, ponunt quatuor genera. sed Bal. in d. l. edita. addit quintum genus.

13 ¶ †Primum genus est, quando cumulantur diuersæ actiones ex diuersis causis orientes, ad res diuersas, & sic sunt tres diuersitates: videlicet, causarum, actionum, & rerum. Exemplum: debes mihi decẽ ex testamento, & Stichum ex venditione: ago ad decem ex testamento, & volo cumulare & petere Stichum ex vendito.

14 ¶†Secundum genus est, quãdo cumulantur plures actiones ortũ habẽtes ex eadem causa, ad idem, seu ad eandem rem. Exemplum per l. duobus. §. colonus. ff. de iureiur. videlicet, quando contra colonum ex eadem causa successionis arborũ ageretur ex locato, & cumularetur actio ex Aquilia, secundum Cy. sed hoc exemplum est falsum, secundum Bal. quia causa delicti non est idem cum causa contractus. Et ideo Bal. ponit exemplum per l. 1. §. in tutelam. ff. de tutelis & rationibus distrahen.

15 ¶ †Tertium genus est, quando cumulantur plures actiones ex eadem causa oriẽtes, ad res diuersas. Exemplum, surripuisti mihi librum, habeo contra te actionem furti, & condictionem furtiuam. pone ergo, quòd ago contra te actione furti, ad pœnam, & volo cumulare condictionem furtiuam ad rem.

16 ¶ †Quartum genus est, quãdo cumulantur plures actiones ex diuersis causis ortum habẽtes, & cumulantur ad idem, seu eandem rem, verbi gratia: egi contra te ad librum actione depositi, & volo cumulare ad eundem librum actionem commodati, secundũ Cy. & Bal. Et ista quatuor genera cumulationum traduntur per Doct. quando agitur contra eundem. Barto. no. in d. l. edita. Addit quintum genus cumulationis, videlicet, quando plures actiones competunt eidem, & per eum cumulantur contra diuersos, & non contra eundem, prout loquuntur quatuor præcedentia genera. Bal. no. in l. bona. C. fam. ercisc. dicit, quod triplex est cumulatio. scilicet, rerum, & hæreditatis, vt d. l. bona. Et cumulatio mista hęreditatum & personarum. l. hęredes. §. si inter. ff. fam. ercisc. Et cumulatio actionum, vt d. l. edita. C. de eden.

¶ Tertiò quæro, an plures actiones in eodem vel diuersis libellis possint cumulari, & per quẽ, & qualiter? Sol. Pro clariori istius quæstionis, quæ difficilis est, declaratione, prosequar tria membra.

¶ Primum est, de cumulatione permissa.

¶ Secundum, de prohibita.

¶ Tertium, de iusta seu necessaria.

17 ¶ †Circa primum membrum, traditur regula per glo. in d. l. edita. quam etiam & ibi, & hic sentiunt Doct. quod plurium actionum cumulatio est permissa: sed magis distinctè & specificè dic, quod respectu primi generis cumulationis, de quo statim dictum fuit in præceden. quæst. cumulatio est permissa: bene diuersæ sunt actiones habentes ortum ex diuersis causis ad res diuersas. Et intellige, si se inuicem non cõtingant, ita quod altera ab altera dependeat, ita quod vtraque sit æquè principalis, & quod vna non sit maior altera, seu præiudicialis ad alteram, vel etiã quia vna ciuilis, alia criminalis, vel ratione ordinis, aut alterius regulæ impeditiuæ, de quibus regulis dicemus in sequenti membro, cumulatio impediatur. Aduerte tamen, quia si lis erat contestata in prima, requiritur nouus libellus, vnde erunt diuersa iudicia, & diuersæ contestationes, & ita debet intelligi glo. in d. l. edita. in ver. sed cumulatio. secundum Pau. de Cast. ibi, & bene. Si vero lis non erat contestata: tunc si actiones sunt similes, vt puta, plures actiones familiæ erciscundæ, super diuersis hæreditatibus, & debet fieri cumulatio in eodem libello, & non diuersis, ita vt vnũ sit iudicium, non diuersa, vt l. hæredes. §. de pluribus. & §. seq. ff. fam. ercisc. & l. bona. C. fam. ercisc. & ibi Bal. & vtrobique per glo. & Doc. idem in pluribus actionibus pro socio, pro pluribus societatibus, vt in l. si inter fratres. alias incipit, idem Papi. §. si plures. ff. pro soc. & probatur in l. non est nouum. ff. de actio. empt. conclude ergo, quod quando sunt duæ vel plures actiones eiusdem generis seu qualitatis, competentes eidem ad diuersa, possunt & debent ante li. con te. in eodem libel. cumulari: si actor ante litem contest. vult actiones cumulare, vt est tex. no. in d. l. non est nouum, & hoc est inductum in causa dirimendarum litium, vt ibi traditur per glo. & Bar. & tradi tur etiam in iuribus statim alleg. & no. singu. secundum Bart. & Pau. de Cast. quòd hoc casu, censetur vnus libellus & vnum iudicium, vt in d. l. non est nouum. ibi dum tex. dicit, vnam quidem actionem. licet enim in veritate duæ sint actiones: tamen vnum appellatur iudicium, propter vnam petitionem & vnus libellus. Et ideo secundum Pau. propter prædicta & ipsius iudicij vnitatem & conformitatẽ vna tantum esset soluenda gabella & non plures: si ex forma statuti vel consuetudinis pro quolibet libel. esset soluenda gabella. sed si actiones essent dissimiles, tunc potest fieri cumulatio in diuersis libellis, non eodem, secundum Barto. in d. l. edita. sed Pau. de Cast. dicit ibi, quòd etiam in eodem libello potest fieri cumulatio, per tex. iuncta Glo. 2. in c. querelam. supra de elect. facit etiam cap. cum Ecclesia. & quod ibi no. eo. titu. & cap. veniens. de præscrip. Sed tunc tot dicuntur libelli, quot sunt causæ dissimiles, & pro quolibet soluenda esset gabella, & no. quòd in eodem libello possunt cumulari actiones, non solum vniformes & eiusdẽ generis seu speciei, sed etiam difformes, & diuersa, vt est tex. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisdict. omn. iudic. Nam illa lex

non

a non haberet aliquod dubium,[a] ſi intelligeretur in diuerſis libellis: poſſum ergo cumulare actiones petendo decem ex teſtamento,& Stichum ex promiſſione,vt d.l.ſi idem.& hoc tenẽt Iac.But.Cy.& Bal. in d.l.edita.C.de eden. Sed quò ad ſecundum & tertium genus cumulationis,de quibus dixi in præced. quæſt. non admittitur cumulatio actionum, vt dicam in ſequenti membro. Sed in quarto genere cumulationis,quãdo fit cumulatio plurium actionum ex diuerſis cauſis ad idem tendentium, Dy. in dicta regula, nullus pluribus.de reg. iur. lib.6. vult quòd admittatur cumulatio. vnde dicit,quòd poſſum petere fundum actione ex empto, & eũdem fundum ex teſtamento, vel ex promiſsione. & ratio eſt,quia abſolutoria lata ſuper vna actione, non parit exceptionem rei iudic.quo ad aliam actionem,vt in l.huiuſmodi.§.ſi.ff.de leg.1. Petr. verò tenet contrariam opi.per l.nemo ex his.§.quoties.ff.de reg.iu.per quã l.dicit,quòd actor ſemper tenetur eligere actionem quam vult intentare, per l. quod in hæredem. §.eligere. ff.de tribu. Sed ille §. quoties. poteſt intelligi, ſecundum Bart. quando plures actiones competũt ex eadem cauſa, quo caſu neceſſaria eſt electio. vnde Barto.in d.l.edita. pro cõcordia diſtinguit, quòd quãdoque iſtæ duæ actiones, licet ex diuerſis cauſis competant, ſic ſe habent quòd facta executione in vna,tollitur alia, & non poteſt fieri cumulatio,vt l.1. in fi. ſi familia furtum feciſſe dicatur, quia tunc obſt.vna regula prohibitiua cumulationum,de qua dicam in ſeq.membro.ad idem etiam facit quod dicimus de duabus actionibus, ad idem competentibus, ex duabus cauſis lucratiuis, per l.omnes. ff. de act. & oblig.& quod legitur & no.in l.Metius.aliàs, Seius.§.duorum.aliàs, duobus. ff.de leg.2.& hoc caſu procedat opi.Petri. Quandoque verò iſtæ actiones ita ſe habent,quòd executione facta in vna,non tollitur alia, vt quando competunt ex diuerſis cauſis non lucratiuis,vel quarum vna non eſt lucratiua, & alia lucratiua, quia tunc admittitur cumulatio, vt d.l.huiuſmodi.§.ſi quis ſeruum.de leg.1.Et aduerte, quia Barto. in d.l.edita. verſ. quæro circa hoc, dicit quòd hoc caſu erit vnus libellus, & vna inſtantia: licet ſint diuerſæ actiones numero,cum ſpecie conueniant, vt quia ſunt plures actiones ex empto, vel ſocietate, vt in l.ſi hæres. ff.de act.& oblig.& in l.nõ eſt nouum. ff.de act. emp. & quod ibi no.Bart.facit quod dixi ſupra in primo genere cumulationis, Similiter etiam in quinto genere cumulationis admittitur cumulatio in eodem libello, quando ſunt plures actiones ex eadem cauſa ad idem contra diuerſos, vt plenè traditur per Bart.in l.3.§.fin. ff.de duobus reis. & in repe.auth.hoc ita. C.de duob.reis.ſed tu ad hoc vide quod latius dixi in c.1.ſupra eodem,
b in 8.[b] princ.articu. in 4.membro. Poſſunt etiam plures articuli in eodem libello cumulari, quando omnes vna ſententia poſſunt terminari. tex.in cap.cùm olim.el 2: infra de priuil.& ibi dixi in primo no. vbi etiam poſt Doct. quòd tunc plures dicuntur libelli. ſed debet intelligi hoc vltimũ, ſecũdum ea quæ ſuperius dixi. A.B. Qualiter autem procedat ille libellus,peto iure dominij vel quaſi, & ſic accumulatio per diſiunctiuam,vide quæ dixi ſupra c. præced.art. 12.q.12.princ.in 16.quæſt.illius 12.quæſt.verſ.quarta regula, in 8.fallen. Poteſt etiam fieri cumulatio poſſeſſorij & petitorij, vt in c.cùm dilectus.infra.de cauſa poſ. & proprie. Et vide quod latè dixi in c.fi. eodem tit.in 3.prin.artic. & vide omnino per Inno. in l.1. §.quia autem. quorum lega. Item poteſt fieri cumulatio, quando actor eſt incertus, & incertitudo deſcẽdit à culpa aduerſarij, vt puta interrogatus quo tit.poſſideret, an pro hærede, vel pro poſſeſſore,vel pro legato, noluit reſpondere. nam tunc hæres poteſt accumulare interdictum, quorum bonorum, & quorũ legatorũ, vt l.1. §.quia autem.ff.quo. legat. ad quod vide quod dixi infra de reſtitu. ſpol. c.3.art.17.q.7. Et per text.d.§.quia autem,dicebant quidam ibi eſſe tãtùm in cumulatione rem permiſſam, vnde dicebant, quòd ſi egi contra te commodati pro libro, & li. conteſt. dicunt teſtes, credimus quòd fuit depoſitũ, quòd poſſum cumulare de depoſitis, vt procedatur ſuper vtraque. Sed dicit Pet. quod §. ille probat contrarium, quia illud conceditur ibi, quando incertitudo venit à facto aduerſarij: ſecus ergo ſi non proueniret à facto aduerſarij, & incertitudo proueniret ex alia cauſa probabili. Quidam tamẽ hoc vltimo caſu nõ admittunt: imo dicunt quòd quantumcunque cauſa ſit probabilis, ſi aduerſarius non ſit in culpa,non intentabitur niſi vna actio, vnde deliberet actor quantum voluerit: quia ex quo reus non eſt in culpa, non dabitur ſibi libellus incertus. Sed ſi eſt in culpa,vt dicit Azo in ſumma. C.quorum lega. prope fi.elige actionem & certifica me. reſpondet actor, non teneor te certificare,quia tu non certificas me,quomodo poſſideas. dicit tamen Pet.quòd fortè vbi dubitatur de nomine actionis,poſſet agi præſcriptis verbis. Ma.

18 ¶†Circa ſecundum membrum de cumulatione prohibita. breuiter dic, quòd in hac materia plures dantur regulæ cumulationis prohibitiuæ. Prima regula eſt,quòd quando prima, ſeu vna actio ſic ſe habet ad aliam,quòd poſsibile eſt quod abſolutoria lata in prima,pariat exceptionẽ rei iudi.in alia,& non admittatur cumulatio. ff.de excep.rei iudi.in l.ſi mater. §.eadem. & l.cum quæritur. & ff. de iureiu. in l. duobus. §.colonus. hãc regulã ponit Glo.in l.edita. C.de eden. & ſequitur ibi Bart. & Doct.Inn.in c.1. ſupra eod. & Dy. in regula, nullus pluribus. de reg. iur.lib.6. & probatur in l.fundi. c & l.fundum. ff.de except. & ibi etiam tradit Bart. Et ex hac regula infert Barto. quòd quando ſunt duo indicia inuicem dependentia, quia vnum eſt ſuper principali: puta, dominio rei, & aliud ſuper ſeruitute debita, vel ſuper fructibus iam perceptis,ſi primò intentatum eſt

ſuper

c

ADDITIONES.

a ¶*Adde Bart.Ang.& Mod.in d.l.ſi idem,& omnes in d.l.edita. & Saly.in l.ſi quis homicidij. per illum tex.C. de accu.Glo.in cap.diſpendia.in verſic.perſonales. de reſcript.in 6.*

b ¶*Quando agitur contra diuerſos & plures vno libel. qualiter procedatur, vide Soc.conſ.231.col.5. ver.circa tertiam dubitationem, lib.2.*

c ¶*De intellectu harum legum vide latè per Mod.in l. edita.in 3.parte Glo. C.de eden.& debet intelligi,quando fructus in d.l.fundi.petebãtur iure dominij: non tanquam acceſſorij ad primam actionem,vt videtur declarare quidam Moder. in d.l.edita.*

ſuper princ.videlicet,ſuper dominio non poteſt intentari dependens vel acceſſorium, quouſque primum ſit finitũ,vt d.l.fundi. &l.fundũ. & hoc ex duplici ratione. Prima, quia abſolutoria lata in princ. qualitercunque,ſiue quia actor non erat dominus: ſiue quia nõ probauit dominium, parit exceptionẽ rei iudi.in ſecundo,alia eſt,quia cõdemnatoria quæ ferretur in ſecundo, faceret præiudiciũ reo in prin. quia ſi pronuncietur pro actore in ſecundo ante, quàm primũ expediatur, reſultaret pro eo præſumptio, quod eſſet dominus, & per minorem cauſam fieret præiudicium maiori,quod eſſe non debet, vt l.per minorem. ff.de iudi.& ſi poſtea ſequeretur abſolutoria in prima, detegeretur iniquitas ſententiæ latæ ſuper ſecundo, ideo ne inducatur perplexitas, debet expectari quod prima finiatur. Et ſi primo cauſa acceſſoria eſſet in iudiciũ deducta, benè poſſet illa pendẽte deduci principalis, quia hoc caſu, ceſſarent rationes de quibus ſupra dictum fuit,imo iſta ſecũda faceret, vt in prima ſuperſederi deberet tanquam præiudicialis ad eam, vt in l.ſed ſi ante. ff. de excep. facit quod ſtatim ſubijciã in ſexta regula.

19 ¶† Secundo infertur, quòd in ſecundo genere cumulationis, de quo dixi in præcedenti quæſtione,non admittitur cumulatio. puta, quando plures actiones ex eadem cauſa competunt ad idem, per l. & an eadem. & l.ſingulis.ff.de exceptio. rei iudic. tenet Barto. in l.edita.C.de edendo. in verſi.ſecundum genus. quod tamen limitat ibi Bart. niſi actor
a eſſet dubius per factum aduerſarij,[a] vt l.1. §.quod autem.ff.quorum legatorum,& per no.in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tribu. facit quod dixi de libello alternatiuo & conditionali, in cap.præcedenti,in 16.princip.artic. in verſi.quarta regula. in 6.& 7.fallentijs,& in verſi.quinta regula. Sed contra prę dicta fortiter videtur obſtare tex. in Auth. de fideiuſſo.§.ſed neque. vbi poteſt cumulari ſeu intentari ſimul & ſemel perſonalis & hypothecaria. tenet Gl. in l.nemo ex his.ff.de reg. iu. & tamen iſtæ actiones ſe taliter contingunt, quòd abſolutoria lata in vno, parit exceptionẽ rei iudi.in alio,vt in l.ſi deferentis. ff.quibus modis pign.vel hypo. ſol. quod intellige, ſi ſimpliciter emanauit abſolutoria ſuper perſonali, vel emanauit ratione pacti de non petendo, aut tranſactionis factæ ſuper perſonali, ſecus ſi ratione præſcriptionis decurſæ contra principalem, ſecundũ ea quæ no. in l.ſoluitur.§.1. ff.quibus modis pig. vel hypo.ſol.& in l.cũ notiſsimi. in princ.C.de præſcrip.30.vel 40.ann.& in l.intelligere,& ibi Gl.C.de luitio.pigno. ¶Sol. Dy. in d. regula, nullus pluribus, dicit quod §.ſed neque. allegatus in contrariũ, loquitur de cumulatione quę fit ab ipſo initio,quãdo plures actiones ſimul & ſemel proponũtur,quo caſu admittitur cumulatio.Sed nos loquimur quando vna actio cumulatur poſt primam, quæ ſolutio non placet Cy. Pet.& Bar.nec etiam Bal.quia ſicut non admittitur cumulatio ex poſt facto: ita nec ab initio,vt d.l.fundi.& l.fundum.Vnde Cy.in d.l.edita.dicit,quòd ratio eſt, quia vna actio, videlicet hypothecaria, eſt acceſſoria ad aliam, c.principalem. Sed hæc ſolutio non placet Bart. in d.l.edita. & per d. l.fundum. & l.fundi. vbi dicitur, quod actiones pro re & fructibus non poſſunt ſimul cumulari, & tamen fructus ſunt acceſſorij ad rem. Et ſi fortè diceres, quòd actio quæ competit pro fructibus non eſt omnino acceſſoria,reſpondet Bar. quòd eodem modo hypothecaria non eſt acceſſoria, quia quælibet eſt actio per ſe, & poteſt actio intentari, vt in l. ſi hæres pecuniam.ff.ad Trebel. ſed pro tanto quælibet poteſt dici acceſſoria eodem, ſiue ſimili modo: quia ſicut hypothecaria non poteſt conſiſtere ſine principali: ita actio pro fructibus non poteſt conſiſtere ſine principali. Vnde Bar.ſoluit contrarium, & aliter,videlicet, quòd iura noua Authẽticorum, ex quo grauant actorem vt prius debeat diſcutere principalem ſuper perſonali & hypothecaria,quàm veniat ad fideiuſſores: voluerunt in alio releuare, vnde ne actor nimium differretur intentando ſucceſsiuè duo iudicia, voluerunt ipſum actorẽ in hoc exonerare, vt poſſent vtrunque iudicium cumulare, & ambæ actiones poſſent ſimul intentari contra dictam regulam prohibitiuam,ita concludit Bar.in d.l.edita.& ita dicit in l.fundum. & in l.ſi filiusfamilias.§.varijs.ff.de leg.2. Bal.vero in repe.d.l.edita.dicit fortius, quod poteſt cumulari, etiam ſi non fiat, ſeu intentetur iudiciũ ad finem, vt perueniatur contra tertium poſſeſſorem, vt puta quia agenti perſonali eſt oppoſita exceptio præſcriptionis 30. annorum. vnde fortè quia actor dubitat de tali exceptione contra principalem obligationem, vt obtineat, cumulat hypothecariam.

¶Sed aduerte, quia hoc caſu, quando opponeretur de præſcriptione ad obligationem principalem, minus videtur eſſe dubium cumulationis permiſſæ, quia tunc ceſſaret dicta regula prohibitiua cumulationis,quia etiam abſolutoria lata ſuper perſonali ratione præſcriptionis,non pareret exceptionem rei iudi. ſuper hypothecaria,quia licet ſit præſcripta perſonalis: tamen contra debitorem & eius hæredem durat hypothecaria adhuc vltra perſonalem per decem annos,vt d.l.cum notiſsimi. in prin. C.de præſcrip.30.annorum, & d.l.intelligere.C.de luitione pignorum. Pau.de Caſt. in d.l.edita. dicit
b quod Bar. ſoluẽdo illum §.ſed neque,[b] quod ibi ſit ſpeciale,vadit per mendicata ſuffragia, & ſubdit, ꝙ ſi opin. Barto. eſt vera, non procedit practica, quæ vbique ſeruatur, quia in eodem libello petitur res cum fructibus perceptis, qui libellus procedit, ſecundum Cyn.in l.qui propria. C.ſi quis alteri vel ſibi. vnde dicit Pau.quod Dy.dixit ipſam veritatem, declarando tamen dictum eius dum dicit,ſimul vel diuerſis temporibus.

¶Nam intelligit, ſimul, id eſt eodem libello, & diuerſis temporibus, id eſt diuerſis libellis.vnde dicit ꝙ in eodem libello iſta poſſunt cumulari dummodo, ſecundum eum, cumulentur conditionaliter,videlicet, ſi apparebit actorẽ non habere ius in primo, & hoc eſt quod Pau. dicit addendũ ad Dy. & ad hoc allegat Glo. ordinariam.ff.de inoffi. teſta.

in l.

ADDITIONES.

a ¶*Et habes bonum caſum per Pau. de Caſt. in propoſito, quando ex cauſa rei redditur actor dubius, in conſi. 292.lib.2.6.dubio.*

b ¶*No.de intellectu §.ſed neque.in Auth.de fideiuſ.& 6.ſolutiones & plures enumerat Iaſ.in l.edita. 10.col. C.de eden.& ibi videtur opin.Pau.reprobari.*

in l.qui de inoffi.in fi.magnæ Glo.quæ dicit,querelam inoffi. & petitionem hæreditatis posse cumulari, & tamen secunda dependet à prima, dum tamen cumulatio conditionaliter fiat,vt ibi dicit Glo.

Item allegat Cyn. in l.1.C.de iudi. vbi Cy. dicit, quòd in eodem libello potest quis petere sortem & vsuras conditionaliter. Sed in diuersis libellis,etiam eodem tempore datis, non possunt hæc cumulari, quia tunc duo essent futura iudicia & instantiæ,sed in præceden.vnum tantum.

¶Nec obstat,quòd nó possunt petere rem & fructus eodem libello, & tamen fructus sunt accessorij, quia ideo non procedit cumulatio ex eo, quia aut iudicium fuit purè institutum, & repellitur per regulam prædictam,quòd absolutoria lata in altero princ. parit exceptionem rei iudi. in hoc accessorio. Aut fuit illud accessorium institutum conditionaliter, & non procedit libellus, quia fundatur ex toto super futuro,per l.non quemadmodum.ff.de iudi. sed in eodem libello potest, quia non fundatur ex toto super futuro, quia ibi continetur etiam super principali, quod deducitur purè: ratione cuius procedit libellus super accessorio, licet conditionaliter, sicut in simili dicimus in annuo debito, quia propter debitum de præsenti, potest peti condemnatio super futuro, sed secus est quando nihil debetur de præsenti, vt no.in d.l.nó quemadmodum. & in l.pe.C.de senten.quæ sine certa quantitate.

Et hæc est ipsa veritas, secúdum Pau.qui dicit ab alio non fuisse visum,neque tactam. ipse tamen longè magis obscurè loquitur. Sed contra id quod dicit Pau. quòd in eodem libello possum petere res & fructus: obstat quod dixi in cap.præcedenti, in 12. princip. art.in 5.quæst. princip. in quinto membro in secunda illatione, prope finem, & quod not. Dominus meus in cap.grauis. infra de restit.spol.vbi dicit, quòd etiam in eodem libello non possunt peti res & fructus æquè principaliter, sed potest intelligi quod non possunt peti, scilicet iam percepti, sed percipiendi, qui veniunt officio iudicis, vel si possunt peti percepti, debet intelligi quòd intelligantur petiti conditionaliter. & no.ex his quæ supra dixi secundum Pau.q̃ admittitur cumulatio,quando vnum petitur purè & aliud cõditionaliter,ad quod vide quod dixi in præcedenti, in 16. princ.art. ver. 5.regula. Et ex prædictis infertur,quod in eodem libello possum intentare nullitatem & iustitiam con-
a ditionaliter: dicendo sententiam nullam,[a] & si qua est, appello. quod facit pro opin. Pauli, de quo dicam inf. in 30.princ. artic. Similiter etiam infertur, quòd possum in eodem libello conditionaliter & non simpliciter dicere sententiam nullam, vel contractum seu actum nullum, & si valida vel validus est, peto me in integrum restitui. de quo similiter dicam in 30. artic. Sed aduerte, redeundo ad solutionem.§.sed neque. in Auth. de fideiussoribus. videtur dici posse, quòd ideo principalis & hypothecaria possunt simúl cumulari, quia illud quod dicitur in hac regula prima, quòd quando absolutoria lata in vno, parit exceptionem rei iudi. in alio, non admittitur cumulatio, est verum, quando omni casu sequi potest absolutoria hoc operãs: sed vbi vno casu potest sequi absolutoria hoc operans, altera, non prædicta regula, non videtur procedere. vnde licet quis petierit fundum,potest cumulare & petere fructus fundi, quia possibile est quòd sententia lata super fundo non debito, non pariet exceptionem rei iudi. super fructibus, vt puta, quia sit factum pactum de non petendo fundum, vel quia solus fundus, aut iura quæ super ipso fundo haberentur, aut transactum super solo fundo, & nihil dictum sit de fructibus, vnde hoc casu, sententia lata in fundo,non obstat in fructibus;ad quod vide no. per Cyn.in l.1.C.de iudi. Et sic similiter videtur dici posse in principali & hypothecaria, quia possibile est, quòd sententia lata super princ. nó pariat exceptionẽ rei iudi. super hypothecaria, vt puta,quia erat præscriptum soli actioni personali principali & non hypothecariæ,per l.cum notissimi. in princ.C. de præscrip. 30. vel 40. annorum, per ea quæ supra dixi, & sic intelligendo, facilis esset solutio ad d. §. sed neque. Articulus tamen iste,vt ex superioribus patet,est valde dubius & difficilis, & arbitror,quòd quandocunque ex forma & modo, & intentati libelli,& intentatę cumulationis appareret, q̃ absolutoria lata in vna actione, non pareret exceptionem rei iudi.in alia,quòd tunc admitteretur cumulatio, quamuis regulariter sententia lata super vna, purè & simpliciter pareret exceptionem rei iudi. super alia. vnde si fieret cumulatio purè & simpliciter, non expressa causa & forma prædicta,propter quã sententia lata super vna actione pareret exceptionem rei iud. super alia,maior est dubitatio. Et potius videtur cõcludendum, quòd non admittatur cumulatio purè & simpliciter facta, ex quo sententia absolutoria simpliciter lata super vna,pareret exceptionẽ rei iud.super alia,quãuis aliquo casu speciali possit euenire q̃ absolutoria lata super vna, non pareret exceptionẽ rei iudi. super alia, ad quod induco quod singulariter dicit Bal.in l.fundum.ff.de excep. vers.item dixi. l.inter stipulantem. §.sacram. in 2. col.in princ. vbi dicit, quod tũc inspicitur quód euenire potest, per illum. §. sacram. quando præsens status rei verisimiliter tendit ad hoc, alias secus. faciunt quæ dixi circa iurisdictionem, & fori competentiam de qualitate intentata in libello, in cap.si clericus laicum. supra de foro competenti. Sed tenendo istam opinio. Sol. quam supra dedi ad §. neque. non procederet, quia quando simpliciter agitur personali & hypothecaria, sententia absolutoria semper lata super personali parit exceptionem rei iudic. super hypothecaria.

¶Quare pro nũc arbitror posse responderi ad illum §.q̃ cum vtraque actio tendat ad eundem finẽ, scilicet vt perueniatur cõtra fideiussorem, & sic sint quodammodo præparatorię ad actionem intentandam contra fideiussorem: meritò fauore dirimẽdarum & abbreuiandarum litiũ possunt simul cumulari, sicut dicimus in actio.ad exhibendũ,& in rem, vt no.Spec.in tit.de actio. & peti.§.sequitur.vers.& no. intelligendo de propria actione ad exhibendũ, vt ibi,

ADDITIO.

a ¶ *Possum petere de nullitate declarari, & si qua sit sententia,appellare, de quo vide Pau.in l.posthumo.C.de bo.pos.contra tab.in intellectu eius tex.& vide ibid.Moder.& in l.si filius,qui in potestate.ff.de lib.& posthu.*

vt ibi, quę ad exhibendum & non ad restituendum competit,secundum Cy.in l.ordinarij. de rei vend. in 2. q.facit & quod videmus in simili de rei vendicatione, & publiciana, quæ simul in eodem libello possunt cumulari, vt in cap. Abbate. de re iudi. lib. 6.ad quod vide quod dixi in cap.præcedenti,in 12. artic.princ.in 10.q.princ.& in 16.quæst.princ.versi. quarta regula,fallen.8.

20 ¶ † Secunda regula, quam tradunt Glo. in d.l. edita, & ibi Barto.& Doct. &Innocen. in cap.1.supra eodem & Dy. in dicta regula, nullus pluribus,
a de reg.iur.lib.6. est, quòd quando plures [a] actiones sic se habent, quòd electione vnius alia tollitur: A. B. Exemplum in tributoria, quod iussu, de in rem verso, de peculio, in actis ex testamento, hypothecaria,& personali, quod legato,vel fideicom. particulari. Ma. tunc non admittitur cumulatio.ff. de tributo. l.quod in hæredem. §.eligere. in cap. vt quis duas. de elect. lib.6. & per Inno.in c.3.infra de collu.tunc enim vna electa altera extinguitur.

¶ A. B. Vt dictis iuribus tenet etiam Hosti. in sum.in tit.de ordi.cog.in princ. & Spec.in tit.de inciden.quæstionibus.versi.cæterum,adhuc circa præmissa,& fuit no.Azo. in sum.in tit.de ordi.cogn. & Tancre.in sum.compen.vt dicit Ioan.And.in addi. Spe.in tit.de inciden.quæstionibus.ver.cæterũ.Ma. Et quæcunque sententia sequeretur in altera reuiui scit, neque valet, vt est tex. no.in l.fi. C.de codi. secundum Pau.& bene.

21 ¶† Tertia regula est,quam ponit Dy.in dicta regula, nullus, & Bart.& Doct.in d.l.edita. & Dominus meus & Doct.hic, q̃ quando sunt plures actiones contrariæ in origine: non tamen in exercitio, quia tunc electione tolluntur: non admittitur cumulatio, vt est tex. no.in l.1.C.de furtis. quod procedit, secúdum Bal.in rep.d.l.edita.siue actio secundo loco proposita sit sublata per contrarietatem primæ, vt d.l.fi.C.de codicil.siue mista ratione contrarietatis & electionis. Et hanc etiam regulam tenet Spe.in tit.de actio.& peti.§.1.vers.item proponens. qui etiam allegat ad hoc l.1.C.si seruus extero. & c. sollicitudinem.in fi.de appel.74.distin.c.gesta.& ibi Spe.ponit aliquas fallentias, quæ non placent, quia non loquuntur in actionibus contrarijs.

¶ A. B. Tenet Azo in summa de ord.iud.Hosti. in summa de ord.cog.in prin. Tancre.in summa cõpendiosa. Spec.in tit.de inciden.quæst. dicto versi. cæterum.ibi,primus si sint. Ma.

22 ¶ † Quarta regula est, quæ dicitur fuisse de farina Bar.quòd quãdoque actiones sic se habent propositè,& quòd vna condemnatione secuta, & executione facta cõtingat liberatio ab alia, non admittitur cumulatio,quia si per executionem primę,pleniè satisfit agenti: frustra iterum agitur. Et hic ad hoc dicit esse casum singularem & notabilem in l. 1. in fi.ff.si familia furtum fecisse dicatur, & ibi etiã hoc tenẽt Bar.& Ang. & tenet Bar.in l.naturaliter. §.nihil commune.ff. de acqui.posses.& quo ad hanc regulam potest figurari exemplũ, si ex duabus causis lucratiuis debetur eadem res à diuersis personis, vel ab eadem. Nam si consequor eam ex vna causa, extinguitur altera, per l.omnes.ff.de actio. & oblig. ad quod vide quod dixi supra in quarto genere cumulationis.

23 ¶ † Quinta regula est ratione maioritatis,vnde si plures actiones sic se habent, q̃ vna ratione maioritatis non admittit secum alias actiones, non admittitur cumulatio,vt l.fi.C.de ordi.iudi. & in l.per minorẽ.ff.de iudi. & ideo ciuilis & criminalis non possunt cumulari, vt l.1.C.quando ciuilis actio. tradit Spe.in tit.de furtis. versi.sed nunquid ex eodem. & sequenti, per l.prætor ait.ff.vi bonorum raptorum, l.interdum.ff.de publi.iudi.& l.fi.ff.de furt.ad idem
b l.2.§.1.ff.vi bonorum rapto.vbi Bart. [b] hoc limitat, si modo quis simul & semel vellet principaliter intentare ciuilem, secus si vellet intentare accusationem criminalem principaliter, & petere restitutionem rei ablatę incidenter per officium iudicis,quia posset, per l.qui crimen.C.qui accus. non poss. & l. interdum.§.qui furem.ff.de fur.& ibi tradit Bart.Et idem voluit Bald. in l.sed & loci.§.si dicantur. ff.finium regun.

¶Item hic videtur procedere Bal. quando ciuilis & criminalis descendunt à diuersis legibus, quia tunc duæ sunt instantiæ necessariæ,& duo libelli,vt d.l.1. C.quando ciuilis actio præiudicet criminali. Secus quando ciuilis & criminalis descendunt ab eadem l.copulatiuè, quia tunc sufficit vnus libellus. arg.l.qui ædes.ff.de incendio, ruina, & naufrag. tenet Bal.in repet.l.data opera. C.qui accu. non poss. in 3.col. Sed melius facit d.l.qui crimen. & ista fuit originalis opin. Iaco. de But. quam refert idem Bal. in l.sed & loci.§.si dicantur.ff.finium regun.& refert Bart. in d.l.2.§.1.ff.vi bono.rapto. & etiam Bart. ibi reprobat.mouetur,quia regula sit,quòd ex quocunque crimine possit quis accusari criminaliter, & ex eodem possit agi actione in factum ciuiliter, vt in l. qui nomine. ff.de falsis. & in l.nec quicquam.ff.pro socio. ergo semper possunt proponi ciuilis & criminalis,quia ex eadem l.descendunt.

¶Præterea rationes & regulæ impeditiuæ cumulationis, videlicet ratio maioritatis causæ, & quòd
c absolutio in vna [c] potest parere exceptionem rei iudi. in alia: ita locum habent,quando ex eadem lege sicut quando ex diuersis legibus oriuntur ciuilis & criminalis,ergo,&c.Nec obstat d.l.qui crimen,quia potest responderi, vt statim dixi, secundum limitationem Bar.quòd loquitur,quãdo accusatio intentatur principaliter, & ciuilis incidenter.

¶A. B. Ad-

ADDITIONES.

a ¶ *Quando plures actiones sic se habent, vt vnius electio alias tollat: non permittitur cumulatio. facit l.fi. vbi late Mod.in 1.no.C.de codi. & Rom.in cons.125.in cip. mater & soror. & hæc regula ibidem pluribus modis limitatur, & de seq. reg.dic vt per Doct. in l.1.C.de fur.& per Bal.in c.sollicitudinem. in fi. extra de appel.*

b ¶ *Adde Bart. in l.pen.ff.de calum. & Bal. in l.si quis ad se fundum.C. ad legem Iul. de vi.& in l.quòd euitandi.C.de condi.ob turp.cau.*

c ¶ *Vtrum & quãdo absolutoria lata in criminali,& c. Adde vltra hic allegata, Bal. in l.ex morte. C.ad leg. Aquil.in l.1.ad leg.Faui.de plag. & vide quæ dicit Innoc.& Ioan.And.in cap.de his,extra de accus.Imo.in l. interdum.ff.de publi.iud. Et qualiter possunt cumulari hæ duæ actiones, per Bald. in l.1.2.col.C.de appel. cum similib. vt per Alexan.in d.l.2.§.1.ff.vi bono.rapto.*

¶A. B. Aduerte tamen, quia Roffr. in materia libelli super auth. ob ęs. C. de actio. & oblig. charta antepen. accumulat actionem ciuilem & criminalem.

¶Et Spe. idem facit in tit. de pign. §. 1. versi. item cum ob ęs alienum. prope fin. tit. Et ad contrarium quod sumitur ex prędicta regula, quòd ciuilis & criminalis nō possunt eodem libello intentari, respondeo: hoc conceditur propter criminis immunitatē. Et sic refert Ioan. And. in addi. Spe. ad dictum vers. Ex quibus habes limi. ad prædictam regulam. Sed prædicta li. mihi non placet, quia non probatur iure. Et non tollitur ratio impedimenti, imo augetur, quia quanto maius est crimen, tanto magis procedit regula impeditiua. Ma.

24 ¶† Sexta regula impeditiua est, ratione ordinis, vnde quando plures actiones sic se habent, ꝙ vna ex ordine debet aliam præcedere, vel est præiudicialis ad aliam, non admittitur cumulatio, vt C. de rei vend. in l. ordinarij. & C. de interdictis. in l. incerti. ff. de inoffi. test. in l. qui de officioso. & quod ibi no. exemplum: si intētatur petitorium & possessorium retinendæ, vt l. exitus. ff. de acquir. possess. quia non possunt simul cumulari. Sed ordo est, vt causa possessorij procedat, vt ibi, secundum Pau. de Cast.

¶Sed aduerte, quia illud procedit in cumulatione quę fieret à diuersis, vel contra diuersos. ad idem etiam facit l. si de vi. ff. de iudi. Sed an, quando, qualiter, & à quibus, & contra quos petitorium & possessorium possint simul cumulari, & de pluribus iu dicijs possessorijs adinuicem cumulandis, vide quæ latius dicam infra in tit. de causa possess. & proprie. de actionibus autem præiudicialibus, latius videbimus infra in tit. de ordi. cogn.

25 ¶† Circa tertium membrum princip. de cumulatione iussa seu necessaria, in quo venit examinandum, an actor ad instantiam rei teneatur cumulare actiones. Bal. in repet. d. l. edita. C. de eden. versi. dictum est supra de cumulatione, &c. distinguit, ꝙ interdum actor vult diuidere vnam & eandem actionem: puta, de decem petendo quinque, & tunc ad instantiam rei tenetur redintegrare petitionē: interrogabitur enim actor, an si ex ea causa sit amplius petiturus, & si dicat, quòd sic, mandabitur ei quòd integrè agat, ne reus diuersis instātijs fatigetur. hoc sentit Glo. in l. cum duobus. §. si plures. ff. pro socio. ne continentia eiusdem causæ diuidatur. arg. l. nulli. C. de iudic. & ideo non procedit iste libellus, peto decem de maiori summa, si reus opponat contra ipsum de diuisione petitionis, de quo per Bart. in l. scire debemus. ff. de verbo. oblig. & in l. non est nouum. ff. de actio. emp. nisi reus partem confiteatur, & partem neget. C. de transac. l. si quidem. ff. de leg. 2. in l. qui in solidum. in prin. & ff. si cer. pet. in l. quidam æstimauerunt. quia tunc non expedit agere de parte negata. Si autem negatur qualitas quæ respicit totam rem, de toto litigandum est. Nam diuersitas & peccatū in quantitate potest respicere totum & partem: sed in qualitate, respicit totam rem, vt in l. 1. §. cum adijcit. ff. de verb. oblig. ita dicit Bal. in d. repe. l. edita. Sed idem Bal. in l. 1. ff. de acqui. hæred. tenet, quod omni casu procedat iudicium, nec compellatur actori iudicium integrare, per tex. Instit. de actio. §. si minus. In hoc artic. variæ sunt Doct. opin. Bal. fuit varius, vt statim dixi. Bar. post Gul. de Cu. in l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pet. vult, quòd si creditor petit partem de toto debito, nō audiatur: ne causæ continentia diuidatur, vt d. l. nulli. C. de iudi. Et ad hoc alleg. tex. in l. cum quædam puella. §. fi. ff. de iurisdic. omn. iudi. ad quem tex. se remittit dicturum. Sed tamen ibi nihil dicit.

¶A. B. Contra hanc cautelam vide Matthesilla nū no. 115. Ma. Sed Bar. in auth. at qui semel. C. de proba. dicit, ꝙ hac cautela vtebantur antiqui aduocati. Nam quandocunque dubitabāt ne testes probarent, tunc solum petebant partem debiti. Idem tamen Bar. in l. in commodato. §. duabus. ff. commodati. distinguit, quòd aut actor hoc facit ex necessitate, quia iudex non potest cognoscere de maiori summa, & tunc non repellitur. ita loquitur l. cum quædam, §. fi. aut facit ex voluntate, & tunc opposita exceptione repellitur, ne vexet reum pluribus litigijs, vt d. §. duabus.

¶Et hanc opinio. sequitur Bal. in d. l. quidam. & in l. si mihi & tibi. in princ. ff. de leg. 1. & in d. l. scire debemus. in quibus locis concludit, quòd reo opponente, actor repellitur, nisi integret petitionem, sed eo non opponente, iudicium procedit, per d. §. si minus. Instit. de actio. Ang. tangit hanc quæst. in d. l. quidam. sed latius in d. l. scire debemus. vbi dicit, quòd altero ex tribus modis potest contingere, quòd ex maiori summa petatur minor, vel actor sperabat iudicem fauorabilem, qui nō poterat cognoscere de tota summa, vt d. l. cum quædam. §. fin. Vel quia habet animum vexandi aduersarium pluribus litigijs, & hoc casu, nō est tolerandus, vt l. de rebus. ff. de arbi. vbi dicit esse tex. sing. vel quia dubitat de probatione, & etiam hoc casu non videtur tolerandus: quia cum sit in potestate sua, quando vult agere, potest differre, & interim deliberare & examinare, an possit probare.

¶In primo tamen casu Ang. potius videtur adhærere opin. Bart. quam etiam Bar. [a] opin. sequitur Ioan. de Imo. in d. l. scire. & Raph. Fulg. in d. l. quidam æstimauerunt, & etiam Pau. de Cast. ibi. Sed dominus Ricardus de Sali. distinguit, quòd aut constat ex libello, ꝙ ex summa maiori actor petit partē, & indistinctè repellitur non solum reo opponente, sed etiam per officium iudicis absque partis petitione, ex quo sibi constat de calumnia actoris, facit quod no. in l. qui cum maior. ff. de bonis liber. & quod no. Innoc. in c. 1. de offi. vica. Et hoc verum: nisi faciat ex necessitate, puta, quia non potest iudex de maiori summa cognoscere, & ideo debent esse cauti libellantes, vt hoc non exprimant in libello videlicet, quòd de maiori summa, &c. vt dicit Io. de Imo. in d. l. scire.

¶A. B. Contra hoc tamen Lud. Ponta. in l. scire debemus. ff. de verb. oblig. per quatuor rationes, de quibus ibi per eum. Ma.

¶Sed

a

ADDITIO.

¶*Si debes mihi centum, & petam à te partem, an possim cogi ad totum, peten. ne reus conuentus diuersis iudicijs distrahatur, vide de opin. Bar. & infinita per Alexan. in l. in commodato. §. duabus. ff. commo. & in l. cum quædam. §. fin. de iurisdic. omn. iudi. per Moder. in l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. peta.*

¶Sed aduerte, quia hoc videtur procedere, nisi ageretur contra vnum ex reis debendi, quamuis in solidum obligatum. Nam si plures rei debēdi essent insolidum obligati ad cētum, & creditor ageret contra vnum ex duobus ad quinquaginta, licet in libello diceret, quòd ageret ad quinquaginta de cētum: tamen videretur admittēdus libellus, quia licet quis sit obligatus insolidum, tamen à quolibet possum petere partem, vt l. 1. ff. de duobus reis. & hoc voluit Pau. de Cast. in d. l. in commodato. §. duabus. ff. commodati. Dicit tamen Barto. quod non debet petere quinquaginta tanquam sibi promissa, sed tanquam partem summæ, sibi promissæ, sentit Bar. in d. l. scire. Sed tu dic, quòd imò potest petere tanquam sibi promissa, quia qui promittit, intelligit promittere etiam quinquaginta, per l. si quis cum totum. ff. de except. rei iudi. secundum Pau. in dicto §. duabus. faciunt iura vulgata, quod in maiori summa, &c. Si verò hoc non apparet ex libello, tunc secundum Richardum parte opponente repellitur intelligendo, vt intelligit Barto. in d. §. duabus. & hoc, nisi actor assereret se ex illa causa amplius nō petiturum, quia hoc modo videtur facere pactum reo de non petendo reliquum. facit l. postquàm liti. C. de pac. & ideo non repellitur.

¶Aduerte tamen, quia in omnibus casibus, in quibus super petitione partis processit iudicium, si actor velit reliquum petere non potest, nisi coram eodem iudice. hoc vult glo. singu. in d. §. si minus. Institu. de actio. de quo latius dixi infra, de mutuis peti. c. fi. art. 11. fallen. 11. Quid autem si esset petita pars certę summę vel rei, & probatum esset de toto, an posset sequi condemnatio ad totum? latè disputat Ioan. de Imo. in d. l. scire. Sed quia non est principalis materia nostra, vide ibi per eum, vbi concludit quòd non. Interdum verò actor vult diuidere modum agendi, quia vult de pluribus societatibus agere diuersis actionibus & libellis, & forte coram diuersis iudicibus, & hoc casu videtur quod non possit, sed causa abbreuiandarum litiū simul agere compellatur. ff. de iniurijs. in l. prætor. §. si mihi plures. & ff. de actio. emp. in l. nō est nouum. & l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. Sed aduerte, secundum Bal. quia quandoque quis narrat plura, & concludit ad vnum: & sic apparet de malitia, quia vult diuidere, & tunc cogitur cumulare, vt dictis iuribus, & ff. de arbit. in l. de rebus. in fi. faciunt etiam ea quæ supra dixi. Quandoque verò actor nō vult intentare nisi vnam causam, quia fortè nunc non habet probationes in alijs causis, & tunc non
a cogitur, vt in rubro & nigro. C. [a] vt nemo inuitus. sufficit ergo quòd dicat, quia nunc non habeo probationes paratas, volo differre. argum. ff. de vsur. in l. sciendum. & de eden. in l. argentarius. §. cum autem. Nec obst. l. non est nouum. quæ videtur huic vltimo contrariari.

¶Nam ibi ex vno cōtractu veniebat vtraque ęui actio, vt quia duo emerunt simul, & ab vtroque fuit res euicta, & vnus decedens instituit alium: tunc quia cumulatio sumit originem ex vno fonte primordiali, ideo fit cumulatio de necessitate, si reus hoc petat, & eodem modo fieret, si vnus reorum credendi, alteri succederet. ff. de fideiusso. in l. generaliter. secundum vnum intellectum. Sed si tu poneres secundum alium intellectum, quod in dicta l. non est nouum, separati fuerint contractus: nulla ratio potest assignari, quare ille qui vult proponere & agere ex vna causa, compellatur duas proponere. ar. ff. de arbi. in l. si de meis, in prin. Sed dicit Iac. But. quòd ratio est, quia ambę actiones sunt vnius generis. Sed hæc ratio non valet secundum Bal. quia aut Iac. vult, quod sit actio in genere, sicut homo in genere: Et ista actio non reperitur in exercitio in l. 2. ff. de dote prælegata. & ibi per Pet. & Cyn. quia omnis actio cohæret causę, & causa ex facto defecēdit. Aut vult, quòd sit inter easdem nominis entitas seu identitas nomini est in voce, sed non in re, & ideo non coniungit ea quæ sunt realissimè distincta. facit l. an vitium. §. ex facto. ff. de diuersis & tempo. præscrip. Glo. vero in d. l. non est nouum. sentit, quòd vna actione electa, tollatur alia. Et sic sentit, quòd loquatur in duobus reis emendi insolidum. Rayne. dicit, quod illa lex consulit, non præcipit. Nam interest actoris vno libello multa cōsequi, non potest petere reus diuisionem libellorum. & sic intelligit, quòd loquatur in contractibus separatis. Sed tamen malè aperit Rayne. quid ipse intendat, vt dicit Baldus in repeti. d. l. edita. in loco præallegato, & subdit Bald. Ego declaro mentem eius secundum motum animi mei, quòd aut actor vult vnire, & reus diuidere, aut ecōtra: aut de hoc nihil opponitur, sed sub silentio pertransitur. & sic residet Bald. quæ verba sunt etiam magis dubia. Sed sensus ipsorum est, vt arbitror, quòd aut actor vult vnire, & potest, licet reus petat quòd diuidat. Aut econtra, actor vult diuidere, & potest, licet reus petat vnionem. Aut sub silentio pertransitur: & tunc procedit libellus vnitiuus vel diuisus. sed tu vide ad hoc quod dixi supra, in articu. vigesimooctauo, in secunda quæstione principali. quia nūc propter varias occupationes non est concessus latius cogitandi locus. Sed nunc expeditis dictis tribus membris istius tertiæ quæstionis principalis, subijcio aliquas quæstiones pro intellectu & complemento materiæ ipsius 3. quæstionis principalis.

26 ¶† Vnde quæro, an iudici sit licitum cumulare
b plures inquisitiones contra eundem. [b] & videtur ꝙ sic. Nam sibi permissum est implicite inquirere, vt l. congruit. ff. de offic. præsidis. Item, quia inquisitor non videtur se astringere. Item, quia tertium est ei permissum, quod plus est, videlicet post didicita testificata potest testes de nouo producere, & examinare, vt in capitulo, cum clamor. infra, de testibus, de quo latè dixi in Clementina secunda, de testibus. & latius in capitulo, fraternitatis. infra, de testibus. & ratio est, quia in inquirente nunquam præsumitur

ADDITIONES.

a ¶*Ille titulus latissimè limitatur per Docto. repet. in Clemen. sæpe. in princip. colum. 31. & sequen. de verbo. significatio.*

b ¶*Iudex an possit cumulare plures inquisitiones contra eundem reum: & quod subdit, posse iudicem post didicita, & c. adde Fede. cons. 262. cum simi. vt per Mod. in cap. cum clamor. de testi. & Alexan. de ista cumulatione delictorum, in l. si id. ff. de iurisd. omnium iudicum. Adde Aret. in maleficijs, in gl. 1. in 2. col. ver. quæro an.*

sumitur calumnia, cum fama debeat præcedere inquisitionem. de quo vide quæ latissimè dixi in cap. qualiter. el 2. infra, de accusatio. in nono princip. art. versicu. nono quæritur. Et inquisitiones & accusationes respectu diuersorum maleficiorum potest cumulare. C. de accusatio. in l. si quis homicidij. nisi esset magis geminare, quàm cumulare, argu. l. penult. §. fina. ff. nautæ, caupo. stabu. Et nisi sententia lata in prima, esset paritura exceptionem rei iudi. in secunda, vt C. de accusa. in l. qui de crimine. secũdum Bal. in repetitio. l. edita. versic. nono quæro.

¶ Item quæritur, an iudex super eodem maleficio possit cumulare accusationem inquisitioni: hoc est, admittẽdo accusatorem super eodem maleficio, de quo formauit inquisitionẽ. Sol. Dy. dicit quod non, quia accusatio tollit inquisitionem. quod est verum, secundum Cy. nisi inquisitio esset liquidata ante superuenientem accusationem, vt ipse no. ff. de libe. agno. in l. siue contra. §. fin. in addit. post Dyn. Item quia ista iudicia, secundum Dynum sic se habent, quòd absolutoria lata in vno, &c. facit quod no. in c. fin. infra, de purga. cano. per Inno. ad quod vide quod latius dixi in cap. de his. infra, de accusa. quod tamen intelligit Bald. limitando Dy. quando accusator prosequeretur suam, vel suorũ iniuriam, quia tunc tollitur inquisitio. sed si publica duntaxat vtilitate accusator prosequeretur: præferretur iudex tanquam magis idoneus, non obstãte quòd inquisitio sit remedium extraordinarium, quia est introductum fauore publico, & quo ad iuuandum. ff. de rei vendi. in l. 1. §. per hanc. Item quia etiam accusatio quæ non tangit rem vel personam accusatoris, potest similiter dici remediũ extraordinarium: cum regulariter ad agendum non soleant admitti, nisi quorũ interest. ff. de appella. recipiendis. l. 1. in princ. & infra, de accusatio. cum super his. & ibi per Inno. secundum Bal. in d. repet. l. edita. vers. 10. quæro. sed tu vide ad hanc materiam, an & quando per superuenientiam accusationis tollitur, vel suspẽdatur inquisitio, vide quæ latissimè dixi in c. qualiter, el secondo. infra, de accusa. in 13. princ. artic.

27 ¶† Vlterius quæro, vtrum exceptio possit cumulari petitioni, pone exemplum, reus vigore instrumenti conuentus opponit exceptionem solutionis, & animaduertẽs in processu se non habere paratos testes de proximo, offert petitionem, in qua petit sibi reddi instrumentum cancellatum. Bal. dicit hanc cumulationem non procedere, per rationem l. fundum. ff. de except. subdit [a] tamen quòd quæstio fuit Ianuæ sub tali forma, actor ex instrumẽto hypothecæ agebat, reus verò excepit de solutione, & petijt compromissum intra terminum ex forma statuti Ianuensis permissum, & quia non probauit exceptionem, videns se succumbere, egit, petens instrumentum debiti, tanquam cancellatum sibi restitui, & super hoc petijt compromissum: quærebatur an possit. allegabatur quòd sic, quia lis prima erat de accessorio, id est, hypothecalis, secunda erat de principali & præiudiciali, id est, de ipsa principali obligatione: ergo ipsa tanquam ius maius continens debebat admitti, per text. ff. de excep. in l. sed si ante. vbi videtur casus. Itẽ allegabatur, quia si licitũ est actori cumulare personalem & hypothecariam: ergo fortius debet hoc licere reo, excipiendo contra hypothecariã, & cumulando personalem, argumento eorum, quæ notan. in regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib. 6. In cõtrarium verò allegabatur dictum Innocen. qui dicit, quòd reo cõtra actionem non datur contraria petitio, sed sola exceptio, vnde non potest reus agere, ne secum agatur, per l. purè. §. fi. ff. de doli except. vt no. Innoc. in c. cum contingat. de off. delega. Sed in contrarium allegabatur, quòd imo contraria petitio datur reo. ff. de except. rei iudi. in l. si inter me & te. & petitio rei est hic fundata, per l. dissolutis. C. de condi. sine causa. Subdit tãdem Bal. quòd sibi super hoc consulto visum fuit, cumulationem non esse admittendam. nam si propter moram mutationis impeditur mutatio, & debet superfederi in veteri actione, vt in dicta l. edita. ita & in casu nostro, quando res non erat integra, sed exceptio erat discussa, nõ debet posse fieri translatio exptionis in petitionem. Item quia hoc casu potius esset geminare actionem, quàm cumulare. Item iudicium erat iam radicatum apud primum iudicem: ergo non potest ab eo discedi. Non obst. l. sed si ante. Nam differentia est inter hypothecariam & actionẽ propriè accessoriam, quia in hypothecaria debet fieri plena probatio. ff. de proba. in l. ante omnia. Et ideo, quia in accessorio plenè probãdum est de principali, & sic ipsi reo per exceptionem contra vtrunque consulitur: frustra geminatio interueniret. Sed l. sed si ante. loquitur in confessoria, vbi non requiritur plena probatio dominij, vt in l. sicuti. §. si quæratur. ff. si seruitus vend. Et ideo secundum iudicium est maius probatione & effectu, & sententia lata super dominio incidenti non præiudicat super dominio principali, & maiori iudicio. Quapropter maius iudicium non suspenditur à minori. Nec ob. l. si inter me & te. quia ibi per contrariam petitionem reus intẽdebat aliud consequi, quod non claudebatur sub defensione. & ideo admittitur contraria petitio, hic verò secus. Similiter etiam nõ obstat, quòd reus petet imponi silentium actori, quia ista petitio nõ est actio, sed defensio. Et ideo fit absque libello, nec super ea seorsum debet lis contestari. facit quod notat. ff. de in ius vocan. in l. libertus. el 1. Item facit pro opin. Innocen. quia actiones contrariæ non sunt nisi in reciprocis obligationibus introductæ, & non in alijs, vt notat. in l. omnino. ff. de impensis. Item debet vitari perplexitas, ne scilicet possint opponere, vt nota. in l. per minorem. ff. de iudi. quæ ratio mouit Innocen. sed contra hoc opponitur, cum videamus reum agere, vt l. fina. C. de ordin. cog. Sol. Illa lex nihil facit, quia ibi non assumitur ius agendi ex forma defensionis. ita quasi formaliter tradit Baldus in repetitio. dictæ l. edita. versicu. 11. quæro. Vtrum autem plures exceptiones possint simul cumulari, non est materia nostra, vide per Bald. in l. 1. C. de furtis. fortè videbimus in titu. de except.

¶ Quæritur

ADDITIO.

a ¶ *Nota pulchram q. vtrũ si actor agat hypothecaria reus excipiẽs de solutione possit cumulare de principali actione & super eo petere cõpromissum ex forma statuti. & hãc q. repetit hic totidẽ ferè verbis, quot eam explicuit Bal. in l. edita. in 9. col. in Patauina lectu. de eden.*

¶ Quæritur etiam, quid si contra vsurarium ego peto me absolui à iuramento, & me absoluto, contra eum procedi, & ipsum ad vsurarum condemnationem condemnari: vtrum admittatur ista cumulatio? Sol. Dic, de hoc latè traditur per Docto. in c. 1. infra de iureiur. Et fortè ibi dicam, vel dicam in tit. de vsuris.

¶ Quartò principaliter quæro, an plures personę possint simul in eodẽ libello cumulari. Sol. Ex parte actoris, dic vt latius dixi in c. 1. supra eod. in 7. princ. arti. ex parte vero reorum conuentorum, dic vt latè dixi in d. c. 1. in 8. prin. art.

28 ¶† Quintò quæro, an plures res possint in eodẽ libello cumulari. Sol. Ad hanc materiã ante omnia vide quæ dixi in c. precedenti, in 12. princ. artic. quęst. 5. & respectu diuersarum actionum continentium actiones diuersas, vide quæ dixi in 3. quæst. in princ. Item, vtrum nullitas & iniustitia, & nullitas & læsio, seu in integrum restitutio possint simul accumulari, aut aliæ res quæ videntur ad inuicem repugnare, vt fors & pęna, rei persecutio & pęna, vide quæ dixi in cap. præcedenti, in 12. artic. in 16. q. ver. quarta regula. & versi. 5. regula, & traditur in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. & l. 1. in princip. ff. de actio. emp. & in l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. ff. de verb. obliga. & vide Bal. in l. non ab re. C. vnde vi. vbi tradit, an fors quæ est de præsenti, & pęna quæ est in conditione de futuro, possint cumulari in eodem libello, & de pœnali, & rei persecutoria traditur in l. penul. C. de noxa. & an possit cumulari petitio rei & fructuum, dixi in 3. quæst. 2. membro, & supra in cap. præcedenti, in 12. articulo in 5. quæst. princip. in quarto membro, versi. 2. infertur. in fi.

¶ Sextò quæro, quid si in eodẽ libello vel diuersis, fit cumulatio in casibus prohibitis, quando debeat opponi ista exceptio cumulationis. Sol. Dic quòd aut exceptio est dilatoria cumulationis, aut peremptoria.

¶ Primo casu dic, quòd aut cumulatio præcesit litis contestationem in primo libello, & debet opponi ante lit. contestatio. vt l. fi. C. de exceptio. & ff. de euict. in l. si manicipium. §. 1. & quod no. per gl. in l. penul. C. communi diuid. Aut litis contestatio præcesit cumulationem, quia post litem contestatam fuit porrectus secundus libellus, & tunc potest opponi post lit. contestat. in primo libello, & etiam indistinctè vsque ad litis contestationem, in secundo libello, seu iudicio: non autem postea, vt in l. sed & si susceperit. ff. de iudi. & C. de accusat. in l. si accusationibus. Si vero exceptio est peremptoria cumulationis, & actionis secundo loco propositæ, potest opponi vsque ad sententiam, secundum Bal. in repet. l. edita. C. de eden. versi. 2. quæro, quando exceptio. & ad intellectum istius decisionis vide quæ dicam in seq. q.

¶ Septimò, quid si in prædicto casu non permisę, nec [a] admittendæ cumulationis, exceptio nõ fuit opposita: an libellus procedat. & videtur quòd sic, quia debet excipi & probari de pendentia primæ litis. ff. de except. l. generaliter. vbi de hoc. Sol. Aut cumulatio non potest fieri ratione suspensionis, & debet excipi de litis pendentia. facit. ff. de excusat. tut. in l. diximus. Aut ratione sublationis actionis, & non videtur exceptio necessaria: cum iudici notorium sit actionem secundo loco intentatam non competere actori. argumen. notatorum in l. vbi pactum. C. de transact. & per Innoc. in cap. 1. de offi. vica. nec obstat quòd nõ sufficit, quòd reus habeat ius excipiendi, nisi opponatur, Institu. de replica. §. 1. & per glo. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. quia illud est verum, si talis est exceptio quæ posset replicatione excludi: puta, per aliud factum de petendo, vel quid simile: sed in casu nostro non recipit contrarium, nec vlla replicatione cumulatio potest esse permissa. Et ideo quamuis pars non opponat: tamen iudex ex officio supplet, secundum Bal. in d. repet. l. edita. versic. sed hic quæritur, nunquid. Sed Barto. in d. l. edita. hanc quæstio. latius examinat & declarat in versi. quæro si non est oppositum, vbi dicit hanc quæstio. subtilem. Et circa eam distinguit, quòd quandoque cumulatio impeditur solum ratione ordinis, & tunc nõ opposita exceptione procedit iudicium, & valet sententia, vt l. 1. C. de appe. facit quod no. in l. 2. C. commu. diuid. & in l. si mancipium. §. 1. ff. de euict. Quandoque cumulatio impeditur, quia absolutoria lata in vna, scilicet, in prima, parit exceptionem rei iudic. in alia, videlicet in secunda, & tũc idem, quia debet opponi exceptio: & si non opponatur exceptio, procedit iudicium, quo ad part. quia l. dicit secundam exceptionem impediri per electionem, vt d. l. si mancipium. §. 2. & in l. fundi. ff. de exceptionibus. Et idem putat Barto. si secunda impediatur cumulari ex eo, quia executio facta in prima, tollat secundam. Et idem dicit si impediatur ratione maioritatis, quia leges de hoc loquentes semper videntur se referre ad remediũ exceptionis, facit quod no. in l. reum. C. de procurat. Quandoque vero cumulatio impeditur, quia actiones sic se habent, quòd tolluntur electione. Et hoc casu Barto. dicit aduertendum esse, quòd quandoque à principio cumulantur plures actiones, quæ tolluntur electione, & tũc si pars non opponit, procedit iudicium, vt l. 1. §. qui autem. ff. quorum legatorum. sic enim propter contumaciam partis tacentis admittitur concursus dictarum actionum, ita eodem modo ex consensu partium, tacito vel expresso, vt in l. fin. & quod ibi no. C. de annali exceptio. Quãdoque vero ab initio vna proposita de his quæ electione tolluntur, alia deinde fuit cumulata, & tunc non est necessaria exceptio contra cumulationem, quod intellige de exceptione iuris, non facti. & est ratio, quia per propositionem & electionem primá alia est ipso iure sublata, vt l. 1. C. de fur. & in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. Est tamen necessarium quòd in secundo iudicio super actione cumulata fiat fides processu habito super primo, vt l. generaliter. ff. de excep. secundum vnam lectur. ibi positam in glo. Quandoque vero cumulatio impeditur

ADDITIO.

a ¶ *Si non opponatur exceptio contra cumulationem, procedit libellus, vide post Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. posse. per Moder. & per eosdem in l. edita. in 11. col. C. de eden. remissiuè tamen, & limita vt ibidem per eos, & de cumulatione temporum separatorum, vide cons. Barb. quod est vltimũ Alex. in 4. vol.*

peditur propter contrarietatem actionum, & tunc, an sit necesse quòd opponatur exceptio. Barto. in repetit. l. edita. remittit se ad plenius dicta per eum in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda possessio.

¶ Octa uò quæro de effectu cumulationis, & an facta cumulatione dicantur plures libelli, vel vnus. Soc. Quo ad primum dic, q̃ ex cumulatione plures resultant effectus.

29 ¶† Primus, quia super actione cumulata debent dari nouæ dilationes, secundum glo. in d. l. edita. quod est verum, nisi ex dilatione data à prima & ex deliberatione facta in illa, reus possit esse instructus in secunda. exemplum ponit glo. prædicta, quando aliquis conuenitur vi bonorum raptorum, & postea ex eadē causa conuenitur furti. Nam tunc non dabuntur nouæ dilationes, quia ex deliberatione facta in prima, potuit esse instructus in secunda, secūdum glo. sed dicit ibi Barto. quòd hoc exemplum non videtur procedere, quia possibile est quòd absolutoria lata in prima, pariat exceptionem rei iudicatæ in secunda. ergo frustra quæritur de cumulatione & per consequens de dilatione, per ea quæ dixi supra in 3. quæst. princip. in secundo membro, in prima regula. nisi diceres, quòd exemplum potest procedere, quādo exceptio non opponeretur à parte contra cumulationem, secundum ea quæ dixi in præcedenti quæst. Et aduerte, quia hæc procedunt, quando cumulatio fieret diuersis temporibus, sed si eodem libello & eodē tempore fieret cumulatio: tunc quæstio non procederet, propter dilationem vniformiter datam ad respondendum libello.

30 ¶† Secundus effectus est respectu iuramenti [a] ca-
a lumniæ, quia super actione cumulata debet iurari de calumnia, secundum opin. Azon. sed Vgu. tenet contrarium, motus, quia iuratus super facto, & istas opiniones refert glo. in d. l. edita. & ibi concludit, quod debeat iurari de calumnia. Barto. vero ibi distinguit, quòd quandoque actio non mutatur, nec variatur instantia: sed est vna & eadem instantia: licet actio cumuletur, & tunc non debet iterum iurari de calumnia, ex quo semel iuratum est, quia illud iuramentum est vniuersale ad omne id, quod emergit in illa instantia, vt in auth. in isto. C. de iure calu. Quandoque actio cumulatur ex noua instantia, quod quando sit, apparet ex superioribus, & tunc debet iterū iurari de calumnia, & ita procedat prædicta opi. glo. sed tu dic, vt latius dicam infra in tit. de iura. calum. c. 2. art. 5. vers. 13. & vers. 9.

31 ¶† Tertius effectus est respectu pronunciationis, quia super omnibus actionibus simulatis pronunciandum est per l. de qua re. ff. de iudi. hoc tenet Bart. in l. edita. licet quidam dicant, vt refert ibi glo. q̃ non sit necessarium: si absolutoria lata in prima, pareret exceptionem rei iudi. in secunda, quod tamen reprobat glo. quòd illo casu non admittitur cumulatio, vt dixi supra in 3. quæst. princ. in secundo membro, in princ. Sed tu dic, quòd potest procedere dicta opi. quando pars non opponeret contra cumulationem, vt dixi in præced. q. Et aduerte, quia licet sententia sit lata super prima, & non super cumulata actione, vel econtra: non propter ea vitiatur. arg. l. etiam. ff. de minoribus. & l. non idcirco. ff. de iudi. & l. de vnoquoque. ff. de re iudi. secundum Bart. in d. l. edita. faciunt quæ statim dicam in seq. quæst.

32 ¶† Quartus effectus est, quòd ratione cumulationis si cumulatio est facta in diuersis libellis: plures dicuntur libelli, vt de se patet. Si vero est facta eodem libello, maior est dubitatio. Bar. in d. l. edita. & Dom. meus in cap. præcedenti, referendo Barto. distinguit, quod quandoque cumulantur actiones diuersæ numero & specie, vt actio depositi, commodati, locati, & similes: & hoc casu, quia cumulatio debet fieri in diuersis libellis, res est clara, quòd plures dicuntur libelli, & plures conclusiones sunt necessariæ. Quandoque sunt plures actiones differentes numero: sed non specie, vt puta, si tecum habeo plures hæreditates, vel rationes, aut societates communes, aut plura deposita, vel similia. Et hoc casu de omnibus hæreditatibus poterit agi famil. ercis. in eodem libello, & sic de similibus, & sic erit vna conclusio & vnum iudicium, vt probatur in l. heredes. §. pluribus, & sequenti. ff. famil. ercis. & l. bona. C. famil. ercis. & l. Papinianus. aliàs si inter duos. §. si plures. ff. pro socio. l. non est nouum. ff. de actio. emp. Et idem videtur sentire Bal. in l. ordinarij. in fi. ff. de rei vend. vbi dicit, q̃ circa eandem actionem libellus dicitur vnus à conclusione. Nam vnitas conclusionis est illa quę facit vnitatē petitionis, & quod in diuersis actionibus tūc dicitur vnus libellus, quā do conclusio est communis vtrique actioni, vt in l. pluribus, & in d. l. non est nouum. ex quo sequitur, q̃ stante statuto q̃ de quolibet libello debeat solui tanta gabella: quamuis in eodem libello per actionem famil. ercis. sint petitæ diuidi duæ, vel plures hę reditates communes, aut actū sit actione pro socio, ad duas vel plures societates communes cū eodem & sic de singulis, non debebit solui nisi vna gabella, secundum Pau. in d. l. edita. Sed tu aduerte, quia in contrarium fortiter obstant, quę dicuntur in l. scire debemus, & in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. vbi tex. volunt, & sic notant ibi Doct. quòd tot dicuntur libelli, quod capitula vel articuli, res particulares seu species criminum in eo specificantur, seu petuntur, & ad idem etiam faciunt no. in l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. & quod no. in c. appellatione. §. 1. iuncta glo. 1. q. 6. in quibus traditur, quòd tot dicuntur sententiæ, quod capitula vel articuli in ea cōtenti, licet vna pronunciatione fuerint comprehensi, & tot dicuntur libelli: cum quælibet sententia debeat esse conformis suo libello, ad idem etiam glo. pen. in c. cum venissent. de testib. Aduerte, ego arbitror dici posse cum quæritur, an tot sint libelli & sententiæ, quot capitula, articuli, res, &c. Quandoque vna conceptione libellus producitur, quando aut sunt plures actiones diuersæ numero, & specie, & dicuntur plures libelli, vt dixit Barto. non tamen ex ea ratione, quia sint necessarij plures libelli, vt dixit Barto. quamuis dicantur plures: sed ex propria natura ipsarum actionum & rerum, quia ex quo sunt dissimiles,

ADDITIO.

a ¶ *Iuramentum calumniæ debet regulariter in omni causa præstari. ita dicit Spec. in tit. de offi. omn. iud. §. 6. vers. post litem contesta. & vide practicam Papien. in sum. li. rea. verbo, saluo iure, &c.*

miles, & plures numero, plures dicūtur libelli. Aut plures actiones sunt diuersæ numero: sed non specie. Et arbitror posse dici, quòd si est fauor, q̃ dicatur vnus libellus, accipimus pro vno libello: si verò versaretur fauor in pluralitate, accipiamus pluralitatem, [a] ar. regulę, odia. cum sua materia. de reg. iu. li. 6.
a Et ex prædictis primò infero, quòd quantum ad solutionem gabellæ, iudicabitur vnus libellus, secundum quòd supra dixi, secundum Pau. quoniam impositio huiusmodi gabellarū est odiosa, facit quod no. Bar. in l. vectigalia. ff. de publicanis. vbi tenet, q̃ propter causam prædictam licitum est fraudare gabellas. de quo vide per Inno. in c. plerique. de immu. eccle. & per Bal. in l. 2. C. de iure aur. anu. & in l. 1. in prin. C. de cadu. tol. & in l. vt vim. ff. de iust. & iu. Vel forte posset distingui, an statutum dicat pro quolibet libello: an verò dicat in quolibet iudicio vel instantia: quia iura potius videntur velle, quòd vnum sit iudicium, quàm vnus libellus, vt in d. §. si plures. & d. §. de pluribus. cum sequenti. & quamuis dicta lex dicat, vnam quidem actionem: tamen loquitur, quādo quis tenetur vt ipse, & vt hæres. Item potest intelligi vnam esse actionem specie: sed non numero: qui numerus videtur inferre ad pluralitatem libellorum. Et prædicta etiam faciunt ad decisionem quæstionis. Pone, iudex formauit inquisitionem de pluribus maleficijs separatis: pro quorum quolibet ex forma statuti, pœna imponenda non ascendebat ad centum: deinde iudex simul & semel nulla facta distributione condemnat inquisitum in ducentis & trecentis & sic condemnatum ponit in banno. vnde dubitabatur, an intelligantur plura banna, vel vnum propter quod posit taliter bannitus impune offendi: stante statuto, quòd bannitus à centum libris supra posit impune offendi.

¶ Et aduerte, quia quæstio est subtilis, & vt intelligas difficultatem quæstionis, debes scire quòd stante dicto statuto, si aliquis fuisset bannitus pro furto in quinquaginta: Et pro vulnere vel alio delicto in quinquaginta, & pro vtroque positus in banno: quod fieri potest, quia possunt multiplicari banna, vt dixi in c. cum pro causa. inf. de senten. excommu. quod in tali bannito non habet locum prædictum statutum, secundum Bart. in l. vbi fideiussor. ff. de solut. per glos. ibi positam. mouetur, quia quinqua-
b ginta [b] & quinquaginta non faciunt cētum: quamuis enim accumulata seu adiuncta constituant centum: tamen aliud est quinquaginta, & quinquaginta, & aliud centum, per id quod ibi nota. & per no. in l. 2. §. 1. ff. de condi. institu. vbi etiam idem tenent Bart. & Bal. facit quod no. in l. quoties in stipulatione ambigua. ff. de verborum oblig. & sic non dicitur bannitus à centum libris supra. Et ita etiam tenet Bal. in procemio Digestorum. §. hæc autem tria. licet quidam commentarij hoc non habeant. & fuit hæc originalis consideratio in quæstione nostra domini Ioannis de Pagliarensibus ciuis Sen. qui omnium singularium habuit memoriam. Et ita refert Bal. & etiam Barto. & hanc opin. tenet Io. de Imo. in d. l. quoties. & Ang. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisdict. omn. iudic. Et propter prædicta dicit Io. de Imo. in d. l. quoties. q̃ talis non habebit præmium, q̃ datur capienti bannitum in centum. Item, quod tali bannito proderit beneficium pacis: quod non potest prodesse ex forma statuti banniti in centum. Sed prædicta procedunt in terminis prędictis, quando distinctæ sunt summæ pro distinctis delictis: sed in terminis nostris, ex quo iudex simul & semel condemnauit in ducentis vel trecentis: maior est dubitatio. Et quæstio est subtilis: & difficultas descendit ab his quæ supra dixi de vnitate libelli & sententiæ. & ab his quæ traduntur in d. l. scire. & in l. cum eiusdem, & in l. ædiles aiunt, in fi. ff. de ædi. edic. in
c hac [c] tamē quæst. Dominus Nellus de sancto Gemi. in tract. bannitorum, in prima parte secundi temporis dicit, quòd videtur sibi sic dicendum, quòd aut maleficia sunt separata, id est, diuersis tęporibus perpetrata, & tunc cum fiat cumulatio respectu diuersorum & ad diuersos fines, scilicet, vt pro vnoquoque fiat solutio: tot dicentur libelli, condemnationes, & banna, quot sunt percusiones & delicta, vt d. l. scire debemus, & l. falsa. in fi. ff. de condit. & demonstr. maximè, quando in inquisitione est apposita illa clausula, super quibus omnib. & singulis, & c. de qua tetigi in c. qualiter. el 2. inf. de accusa. in 11. princ. artic. quæ. 63. quia tamen possunt ad voluntatem agentis vnitè considerari, vt no. in l. & si vno. & in l. commodati. §. duobus. ff. commodati. poterit offendens talem bannitum ad sui beneficium & excusationem allegare vnitatem sententiæ, vt vnicum dicatur bannum, vt ibi. Si verò delicta sunt perpetrata eodem tempore: tunc sine dubio unica videtur condemnatio, vt l. quoniam multa. C. ad leg. Iuliam de vi. & l. denunciasse. §. qui tamen. cum ibi no. ff. de adulter. & ibi no. & per Bar. in l. hos accusare. §. lege Iulia. ff. de accusa. & hoc etiam voluit Ange. in d. l. si idem cum eodem. motus, quia quando aliquis est cōdemnatus ratione plurium delictorum originem habentium ex eodem fonte: habetur respectus ad iudicium quod est vnum: nō ad ea quæ ex accidenti veniunt, vt l. si quis separatim. ff. de appel. vbi etiā hoc dictum Ange. refert & sequitur Dom. Anton. de Prato veteri. Et ita communiter tenetur secundum Dom. Nellum, saltem ad excusationem offendentis, qui videt vnicam sententiam & vnicā summam, quæ excedit centum, & sic præsumere debet vnitatem banni: pro quo etiam allego, quia ad vnitatem formæ debet respondere vnitas substantię, vt in l. cum quæstio. C. de legat. dixi in cap. quia circa. de priuileg. sed quantum ad alios effectus: scilicet, an debeat audiri in iudicio vel nō: posito q̃ bannitus in centum libris posit impune offendi. potest

esse

ADDITIONES.

a ¶ *Et facit libellus in fauorem libellant. est interpretan. l. si quis intentione. ff. de re iudic. Socin. consi. 39. colum. 6. lib. 1.*

b ¶ *Quinquaginta & quinquaginta, non sunt centum: seu differunt ista in effectu. de hac q. vide latissime per Ange. & Imo. in l. si separatim. ff. de appel. ferè omnes in l. scire debemus. ff. de verb. oblig. vbi Paul. & similiter per Alex. in l. vbi fideiussor. ff. de solu.*

c ¶ *Et in hac q. vide Bar. in l. hos accusare. §. lege Iulia. & quod ibi addit Ale. ff. de accus. & in d. l. vbi fideius. ff. de solu. & Aret. in maleficijs, in vers. dictum Sempronium in ducentis, in prin. & adde Alex. l. scire debemus. ff. de verb. oblig. vbi ista limitantur.*

eſſe dubitatio ſupraſcripta: quæ tamen nullo modo procedit, ſi pro percuſsione pœna eſt arbitraria, vt l.1.C.ſi plures vna ſententia, ſecundum Domi.Nellum in prima parte ſecundi temporis, quæſtio.9. Et aduerte: quia Dominus Nellus ibi in 8.quæſt.dicit, quòd ſi fuit formata inquiſitio diſtinctè pro pluribus percuſsionibus,& demum quis fuit bannitus in libris ducentis hoc modo videlicet,in quinquaginta pro percuſsione in brachio, in 70. pro percuſsione in pectore,& in 80.pro percuſsione in capite: an talis dicatur cõprehendi in ſtatuto loquente de bannito, aut condemnato in centum. de qua quæſtio. per Bar. in l.Lucius §.quæ habebat.ff.ad Trebel.vbi tenet, quòd non comprehendatur. & idem dicit in d.l.vbi fideiuſſor.facit.ff.de iuriſdict.omn.iud.in l.ſi idem. in princ. In contrarium tamen facit l.ſi qui ſe paratim.in princ.ff.de appell. Et ibi Barto.allegat & non reſpõdet. dicitur enim ibi quòd plures ſummæ diuerſarum actionum eadem actione in libello petitę conſiderantur cumulatim: vnde dicunt quidam, quòd prædicta deciſio Barto.procedit, quando illæ ſummæ imponuntur pro maleficijs, pro quibus agitur diuerſis actionibus numero. aliàs locum habet d.l.ſi qui ſeparatim. Et ideo ſecundum eos, ſi dictæ pœnæ imponerentur ex eodem ſtatuto, aut deſcenderent ab eodem fonte: puta in eadem rixa: nõ haberet locum dictum Bart.quia fit cumulatio, vt ibi. ſecus ſi per diuerſa ſtatuta, aut ex diuerſis factis. Et iſtud voluit Ang.in d.l.ſi idem. & Dom.Anton.de Prato veteri in d.l.ſi qui ſeparatim. Sed dicit Dom. Nellus in d. quæſt.8. quòd credit dictum Barto. verius,per iura prædicta: ſiue imponantur ex eodẽ ſtatuto, ſiue ex diuerſis: quia ad inducendum odium nunquam fit cumulatio. non obſtat d.l.ſi qui ſeparatim. quia ibi inducitur cumulatio ad fauorem,vt ibi patet. ſubdit tamen quòd dictum Barto.eſt verum, quando pœnæ imponerentur pro maleficijs ſeparatis: ſecus ſi imponantur pro vno maleficio habente plures qualitates, vt l.nunquam plura. ff.de priuatis delictis. & in l.qui de crimine. C.de accuſationibus. de quo dicendum,vt ibi traditur. ad quod vide quæ dixi in c.1.inf.de pœnis. Et ex prædictis potes etiam decidere alias plures quæſtiones: vt puta, ſi ſtatutũ diſponit quòd pro quolibet libello nõ probato, vel actione aut accuſatione nõ probata, debeat quis in tantum condemnari. de quo per Barto.in l.ordinarij. in fi. C.de rei vendi. & vide etiam ad prædicta, quæ dicuntur per Bald. in l.cum rationibus. C.qui accuſa. non poſſ. Et ex his habes expeditum 29. princip. artic.

¶ A. B. Quid autem de electis,ſi vni competunt plures actiones, & actor in lib.intẽtet vnam ſolam: vtrum aliæ intelligantur ſublatæ. dixi latè in c.fi.de colluſio. deteg. in fi. Ma.

33 ¶ † Trigeſimò princip. articu. ſupereſt vt aliqua tractemus de libellis contrarijs, ſeu aliqua contra-
a ria[a] continentibus: ad cuius intellectum præmitte, quòd quædam actiones dicuntur contrariæ ab ipſo initio & origine: Quædam vero reſpectu exercitij, quædã vero reſpectu exactionis, ad quod vide quæ latius traduntur in l.1.C.de fur. Sed quantum ad articu. noſtrum, in primis pono hanc regulam, quòd actiones contrariæ quæ electione tolluntur, neque in eodem, neque in diuerſis libellis admittuntur. Et hæc regula ſumitur etiam ex his quę dixi ſupra in præceden.in 24.arti. in 3.quæſt. princip. in 2.membro,verſi.3.regula.& probatur in d. l.1. C.de fur. & ibi glo. etiam tradit hanc regulam. probatur etiam in l.quod in hæredem. §. eligere. ff.de tribut. & in l. cum filius.§. varijs.ff.de leg.2.glo.etiam in d.l.1.allegat alia multa iura. facit c.ſolicitudinem. inf. de appellat.cap.1.de poſtu.Prælat.lib.6.c.ut quis duas.de elect.lib.6.74. diſtinct.cap.geſta.23. quæſtio.7.cap. quemadmodum. Ad idem etiam regula, vbi repugnantia.de regu.iur.lib.6.& in cap.2.infra vt lite non conteſta.tetigi in cap.præceden. in 12.princip. articu. quæſtio.16. verſicu.6.regula. tradit Specula. in titu.de actore. verſic. item proponens contraria. & in titu. de actio. & peti. §.ſequitur. verſic.notandum etiam eſt.

34 ¶ † Eſt ergo regula & communis concluſio, ꝙ ſimul & eodem tempore non poteſt quis contrarias actiones, nec contraria remedia contra eundem intentare,nec eodem libello,nec diuerſis libellis: ſi ſu per qualibet vult procedere eodem tempore: ſi verò diuerſis temporibus, hoc eſt, quia vno iudicio finito,vellet redire ad contrarium, & contrarium dare libellum: ſeu libellum contrariam actionem continentem: diſtingue tres caſus: quia aut in primo intentato obtinuit & exegit: aut ſuccubuit: aut nec obtinuit neque ſuccubuit: ſed renunciat illi,& vult aliud intentare.

¶ Primo caſu, non poteſt ad aliud redire, vt eſt tex. in l.1. C.de furt. & ibi vide de ratione ad illum textum.

¶ Secundo caſu, quando ſuccubuit, Docto. tenent quòd poſsit ad aliud redire, per l.Aurelius. §. idem quæſijt.ff.de lib.lega. Et eſt caſus in l.eum qui. & in l.contra maiores. ff.de inoffic.teſta. quæ loquitur etiam quãdo remedia erant contraria: etiam in origine, quod eſt plus.& ratio: quia ex quo ſuccubuit,videtur elegiſſe remedium incompetens: cum præſumatur pro ſententia, nec aduerſarius poterit dicere ſentẽtiam illam iniquam, cum ſit lata pro ſe. in l.ſi ſeruus plurium.§.1.ff.de leg.1. Et ideo non debet feciſſe ſibi præiudicium in alia actione, ſeu iudicio,quę poteſt eſſe competens,vt l.mater decedens. ff.de inoffic. teſta. pro quo facit quod ſtatim dicam in 4.fallentia.

¶ Tertio verò caſu, quando vellet renunciare actioni electæ, & ad aliam tranſire: non debet audiri, per regulam, quod ſemel approbaui. de reg.iur. lib.6.& per regulam,quia quod reprobaui, amplius
b approbare[b] non poſſum, per regulam, quam ſupra dixi. Nec videtur fienda differentia,vtrũ iſtæ actiones ſolùm concurrerent in origine, & non in exercitio. Bart.in d.l.C.de furt. facit hanc differentiam dicens, ꝙ quando vna competebat, altera nõ, ſi fuit intentata illa quæ competebat, & facta fuit exactio, non

ADDITIONES.

a ¶ *Adducens contraria, non eſt audiendus. l.1. C. de fur. vbi Iaſ.7.notabilibus limitationibus hanc materiam collegit.*

b ¶ *Id quod ſemel reprobaui, non poſſum amplius approbare. facit c.ex eo. de reg. iur. in 6. cum no. per Felyn. in c.capitulum. 8.col. de reſcriptis.*

non põt redire ad illam quæ non competebat: tum quia non competit, tum ratione contrarietatis. ſed ſi prius fuit intentata illa quæ non competebat: ſub diſtinguit quòd aut obtinuit, & idem, quia reputatur competijſſe: nec poteſt ſententiam dicere pro ſe latam,nullam fuiſſe,vt ſtatim dixi: aut ſuccubuit, & tunc aut habuit iuſtam cauſam erroris eligendo incompetentem, & non præiudicat ſibi,dicta l.mater decedens. facit quod ſtatim dicam in prima fallen. aut habuit iniuſtam cauſam erroris, & tunc diſtinguitur,quòd aut agitur de lucro captãdo,aut de damno euitando, vt traditur in l.Clodius. ff. de acquir.hæred. Si verò ex certa ſcientia elegit viam cõpetentem & ſuccubuit: non poteſt redire ad competentem: quia videtur illi renunciaſſe,vt d.l.mater à cõtrario ſenſu, & in d.l.Clodius,ſecundum vnum intellectum. habet enim ille tex. varios intellectus propter contrarietatem,quæ ibi ponitur inter Paulum & Papinianum. Et ſic ex prædictis habes ad dictam regulam aliquas fallentias, quæ vt clarius habeantur,proſequar ipſas per ordinem.

35 ¶ † Primò igitur fallit prædicta regula, quando quis ignorantia iuſta motus,propoſuit actionem incompetentem,& in ea ſuccubuit: quia poteſt redire ad competentem, licet directo contrariam, vt d. l.mater decedens. & in l.Lucius. ff.de petitione hæred.& in l.ſi patronus ex modica.ff.de bon.libert.dicit tamen Ang.in d.l.1.C.de furtis, ꝙ hoc caſu non poteſt intentare contrariam actionem, niſi petita prius in integrum reſtitutio. ex generali cauſa iuſti erroris, per titu. ex quibus cauſis maiores, quod apud me ſatis eſt dubium, per iura ſuperius allegata: quæ nullam faciunt mentionem de reſtitutio.
a in integrum.[a]

36 ¶ † Secundò fallit, quando quis intentauit ius ſibi incompetens per errorem quantumcunque iuſtum: dummodo ex diuerſis diſpoſitionibus in diuerſis ſcripturis contentis, vt d.l.Clodius. ſecũdum vnum intellectum: quia, vt ſtatim dixi, ille tex. habet varios intellectus.

37 ¶ † Tertiò fallit, quando vtrunque remediũ oritur,ita quòd non eſt contrarietas in origine: ſed tamen in exercitio, & quis in iure in iudicium deducto ſuccubuit: quia põt intentare aliud remedium, vt dixi ſupra,ſecundum Bar.per l.Aurelius.§.fi.ff.de lib.lega. Sed dicit Ange. ꝙ ibi non competebat niſi vnum remedium. Et illud tantum erat ortum: ſcili cet actio ex teſtamento. vnde non mirum ſi ſuccubuit in actione non competenti, ꝙ poteſt redire ad competentem: quia cum oriatur ex diuerſa cauſa, non obſtat exceptio rei iud. vt ibi, & in concordantijs ibi allegatis in glo.

38 ¶ † Quartò fallit, ſi agendo actione contraria iudicium fuit nullum: puta, ratione incompetentiæ iudicis: vel quia quis egit ſine authoritate tutoris, vel curatoris, eo caſu quo erat neceſſaria: quia poteſt intentare actionem contrariam in iudicio valido. argum. no. in l.qui proprio. §.procurator. ff.de procur.& in l.ſi pupilli.§.item quæritur. & in l.ſi negotia. ff.de neg.geſt. & per Innoc. in c. ex parte decani. ſupra de reſcript. ſecundum Ange. facit quod dixi ſupra.

39 ¶ † Quintò fallit,vbi ad cõmodum alterius quis vult intentare contraria. exemplum, ſi reprobauit primò contractũ, vt ageret furti ſecũdum formam d.l.1.C.de fur. poteſt enim renunciare illi liti,& agere mãdati. facit quod dixi ſupra,poſt prin.in 3.caſu. & idem, vbi quis vellet approbare reprobationem ſuam ad exceptionem fundandam, per l.quo enim. ff.rem ratam habe.ſecundum Ang.

40 ¶ † Sextò fallit, quando quis *proponit* actiones contrarias ſub proteſtatione: eo quòd erat ignarus quam actionem proponeret,& erat *ignorantia cau-*
b *ſata* à facto rei,vt l.1.§. quod [b] autem. ff.quorum legatorum. ad quod vide quod dixi in præced. *in* 12. art.q.16.in 5.reg.verſ.7.fallit.

41 ¶ † Septimò fallit quandoque ratione qualitatis perſonæ,vnde licet quis non poſsit petere hæreditatem directam ex teſtamento, & fideicommiſſarius ex codicillis,ſecundum caſum l.fin.C.de codicillis: quia iſtæ actiones ſunt contrariæ, & electione tolluntur: tamen liberi & parentes vſque ad tertium vel quartum gradum admittuntur, vt in d.l.fin. de quo dicendum vt ibi.

42 ¶ † Octauò fallit in proponente iura & actiones contrarias, conditionaliter tamen. exemplum in eo qui in eodem libello poteſt dicere, dico ſententiam nullam,& ſi qua eſt,appello.de quo dixi ſupra, in c. præcedenti,in 12.artic.quæſt.16.in 5.regula,verſi.3. fallit. Et hanc quæſt. latè diſputauit Dom. Anton. de Prato veteri in q. quæ incipit, eccleſia Lateranenſis. in ſecundo dubio. vel ſi aliquis in libello dicat, dico talem contractum nullum, & ſi ſit aliquis, peto illum reſcindi, per in integ.reſtit. de quo dixi in d.verſic.3.fallit. & ibi etiam vide ad hoc alia plura exempla.

43 ¶ † Nonò fallit ratione euitandi circuitus, vnde poſſum in eodẽ libello intentare rei vendicationem & publicianam,vt in c.Abbate. de re iud.lib.6.Et dicit Ang.in l.1.C.de fur. quòd iſte libellus potius admittitur de conſuetudine,quàm de iuris rigore.Sed tu vide ad hoc quod dixi in c. præced. in 12. q. 16. verſi.4.reg.in 8.fallen.

44 ¶ † Decimò fallit, ſi vna actio ſit alterius præparatoria: vel ſi vna ſit pœnalis ſui natura & ab initio: altera verò rei peremptoria. vel ſi hoc faciat propter contumaciam rei non reſpondentis, vt in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tribu.& in l.cum filius.§.varijs. ff.de lega.2. Et in l.ſi pro fure. ff. de condictio. furtiua, & in l.ſi pignore. §. cum furti. ff. de furtis. & l.3. §. eſt autem. ad exhibendum. Et hoc tenet Specul. in titu. de actore. verſicu. item proponens contrarias.

45 ¶ † Vndecimò fallit, quando quis vellet proponere iura contraria, ſeu contrarias actiones contra diuerſos. ratio: quia poteſt, agendo & excipiendo, ſecundum Docto. in d.l.1. C.de fur. & probatur in l.Papi-

ADDITIONES.

a ¶ *Nec Bart. qui id etiam tractauit in d.l. 1.C.de furtis fecit de reſtitu. mentionem.limitat tamen, quando iſte obtinuiſſet in prima actione intentata. l.ſi ſeruus. §.1. de lega.1.*

b ¶ *De hoc §. vide Ange. in l.ſtipulationes non diuiduntur. in fi.princ. & Alexan. in conſil.182. 2.volum. incip.lectis. cum multis per Moder. adductis in d.l.1. 3.colum. de furtis.*

l.Papinianus. §. sed nec impuberis. ff.de inoffic. testam. vtrum autem in actore & reo agente & reconueniente admittantur libelli contrarij, videbimus in titu. sequenti, de mutuis pe. & de illa clausula posita in libello, petens sibi iustitiam ministrari secundum formam iuris & statutorũ, quando statuta sunt contraria iuri communi, qualiter intelligatur, & an admittatur, dixi in præced.cap.in 13.princip.articu. versic.6. effectus. ibi dum dicitur, est etiam aduertendum. Et quid iuris, quando libellus esset contrarius: quia actio contradiceret narrationi vel conclusioni, dixi in c.præced.in 12.princip.artic. in 11. quæst. princip.

46 ¶ †Sed nunc quæro circa prædicta, vtrum sit necessarium opponere de contrarietate, & quando, ad hoc, vt libellus non admittatur, & an non opposita exceptione, iudicium sit nullum. Sol. Bart. hanc q. latè tractat in l.naturaliter.§.nihil commune. ff.de acquir. possi.in 2.q.prin. Et ibi aliqualiter latius reassumendo materiam distinguit, q̃ quandoque iudicia non concurrunt propriè, ratione contrarietatis, sed ordinis vel prælationis. Et isto casu iudicia procedunt: sed quia ista non est propriè cõtrarietas, dic vt dixi in 29.prin.art.in 3.q.in 2.membro. Quandoque verò occurrit q̃ absolutoria parit exceptionem rei iud. in alia actione. & similiter vide de hoc in d. secundo membro. Quandoque impeditur concursus actionum: quia electione tolluntur, & tunc dic quòd aut illa duo iudicia proponuntur simul: aut successiuè vnum post aliud.

¶ Primo casu debet opponi, aliàs procederet iudicium, sed vna exactione debet esse contentus, vt ff. quorum leg. l.1. §.quod autem. Nam si hoc potest operari partis aduersarij contumacia, vt admittatur talis concursus: multò magis ipsius aduersarij tacitus consensus. facit l.fin. C. de annali exceptio. Et ita videtur intelligere Cyn. in l.fi. primo contrario. C.communi diui.& vbi dicit quem debere cogi ad eligendum pendente instantia: aliàs non.

¶ Secundo verò casu, quando successiuè proponeret, non est necessarium quòd opponatur: quia per propositionem primi iudicij, sublatus & præclusus fuit habitus ad secundum, vt l.fin. C.de codicil-
a lis. quia sine actione nemo experitur,[a] vt l. si pupilli.§. videamus. ff. de neg.gest. nisi opponeretur exceptio intentionis & facti: debet tamen esse cautus reus, vt acta primi iudicij producat in hoc secundo ad hoc, vt videatur per illa, quòd sublata est ista secunda actio. acta enim in alio iudicio facta non probant, nisi quis eis vtatur in debita forma, vt l.cum antea.in fi. C.de arbit. Et ad prædicta facit l.generaliter. ff. de except. secundum secũdam lecturam. hoc tamen intellige secundum ea, quæ dixi supra post prin. & secundum ea quę dixi in 5.fallen. distinguendo etiam, vtrum tollantur natiuitate vel exercitio. & adde etiã quod dixi in 29. arti. in 3.q.in 2.membro. Quandoque verò impeditur cõcursus ratione contrarietatis, & hoc casu subdistingue: aut contrarietas apparet in vno & eodem iudicio: aut in diuersis iudicijs, seu instantijs.

¶ Primo casu, potest iudex reijcere libellum ex suo officio, vt l.1.ff.de offic.assesso. pars etiam opponeretur, & sic actor repelleretur, vt l.1.C. de fur. sed si pars vel iudex nihil dicerent: & super prædicto libello procederetur: tunc non valeret processus, vt l.1. §. sed si alius. ff. quando appellandum sit. facit l. scripturæ. C. de fide instrumen. & cap. imputari. inf. de fide instrum. & regula, vbi repugnantia. ff. de regu. iur. si verò processus non continet contraria, sed solùm actor elegit vnam partem contrariorum, valet processus: & super eo iudicandum est, vt dicta l.1. §. quod autem. ff. quorum lega. imputare enim debet sibi reus, qui non opposuit, vt l.fin. C. de annali except.

¶ Secundo casu, quando contrarietas apparet ex diuersis iudicijs seu instantijs: tunc aut illa iudicia intentãtur diuersis temporibus, aut simul & eodem tempore. Primo casu dic, quòd quãdoque sunt contraria, quæ electione tolluntur, & tunc ista quæstio pertinet ad illam difficilem quæstionem an tollantur ipso iure, vel ope exceptionis. de qua quæst. per Cyn. in l.1. C. de furt. in 5. quæstio. vnde si diceremus quòd tollãtur ope exceptionis, necesse est q̃ ex ceptio opponatur. Sed si ipso iure non videtur necessaria exceptio, per ea quæ supra dixi, in actionibus quæ electione tolluntur, per d.l.1. Quandoque contraria sic se habẽt, quòd simpliciter ipsa electione non tolluntur, sed per intentationem secundi iudicij, renunciatur primo, vt in casu l.si filius. primo responso. ff. de minor. secundum tertium intellectũ. & hoc casu in primo iudicio, cui videtur renunciatum, debet opponi exceptio quæ ex tacita renunciatione quæritur, vt l. postquã liti. C. de pact. & quod no. in l. non solùm. §. liberationis verba. ff. de lib. leg. Si verò intentantur simul & eodem tempore: tunc est incidere in aliquam q. an contrarietas impediat natiuitatem actionis, an verò solum exercitium: quia si impediretur natiuitas, secũdum quod voluit Pet. in d.l.1. in 4.q. tunc nõ esset necessaria exceptio, ex quo non competit actio. nisi diceremus de exceptione intentionis & facti: deberet tamen reus hoc in iudicio probare, per ea quæ superius dicta sunt. si verò solum exercitium, & non natiuitas impediretur, secundum quod videtur tenere glo. in d.l.1. tunc deberet opponi exceptio quæ illam actionem remoueat: aliàs imputet sibi reus, si non opponit. C. sententiam rescin. non posl. peremptorias. & C. de proba. in l. exceptionem. vnde tutius videtur esse semper omni casu opponere exceptionem. Et aduerte: quia dicit Io. de Imo. in d.l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possef. & tunc impeditur natiuitas actionis, quando contrarietas est in origine ipsarum actionum: aliàs autem impeditur solum exercitium, per ea quæ no. in l. eum qui. & in l. contra maiores. ff. de inoffic. testam. & in l.1. C. de sortileg. & in l. si seruus communis. ff. pro socio. Aduerte tamen: quia vt dicit Io. de Imo. ad prædictã quæstio. posset dari breuior conclusio: quòd regulariter semper tenet processus, si non opponatur à iudice vel parte, vt l.1. §. quod autem. ff. quorum lega. iudex solùm in duobus casibus videtur posse obijcere. primò, quando apparet contrarietas ex actitatis, per c. solicitudinem. de appel. & l.1. ff. de offic. assef. & per alia

ADDITIO.

a ¶ *Sine actione nemo experitur. limita, vt per Bart. & Docto. in l. Titius. ff. de verb. oblig.*

alia iura quæ superius allegaui. Secundò, quando ex ipsis actitatis apparet iudici, quòd agenti in altero prædictorum non competit ius ipso iure, vt l.vbi pactum. C. de pac. iuncta gl. aliàs autem iudex non posset supplere defectum ad commodum partis, vt l.4.§. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. & in cap. ad nostram. infra de iureiuran. & ex his est expeditus 30. artic.

¶ Trigesimoprimò principali articulo, iuxta præmissum ordinem in rubrica, tractãdum est, an actor possit desistere, aut renunciare libello, seu deferre iudicium super prosecutione libelli. verum, quia de hoc latè dictum fuit supra in cap. præcedenti. in 26. princip. artic. quæst. 3. vbi melius conueniebat: ideo vide ibidem.

47 ¶ †Trigesimosecundò principali arti. in quo tra-
a ctandum est, quid si procedatur super inepto[a] libello, & sententia super eo feratur: vtrum sentẽtia vel processus teneant. Aduertendum quòd glo. Insti. de oblig. in princip. simpliciter tenet, quòd sententia lata super inepto libello est nulla. facit cap. cum dilecti. de emp. & vend. Sed aduerte in primis: quia de ineptitudine respectu contrarietatis dictum est, supra artic. 30. in fi. de ineptitudine verò respectu generalitatis vel incertitudinis, dictum fuit in cap. præcedenti. in 12. princ. artic. in 5. quæst. in 3. membro. versic. est etiam aduertendum. Et ex his quæ dicta fuerunt in dictis locis, & in cap. præced. artic. 23. habes plures casus expressos, in quib. processus tenet: quia multæ sunt ineptitudines, quæ expresso vel tacito consensu partium purgantur. Et ideo non vitiatur processus, nec sententia propter talem ineptitudinem. ad quod etiam vide quæ dixi in cap. præcedenti, in 12. artic. prin. quæst. 10. versi. septimo quę ro. ibi, item sequitur ex prædictis. Sed prosequendo hic aliqua generalia de hoc articu. notandum est, vt dixi, quòd glo. Institu. de obli. in princ. ponit prædictam regulam, quòd sentẽtia lata super inepto libello est nulla. & eum sequitur Bald. in l. ex hoc. ff. de iusti. & iure. in ver. secundò quæro. col. penult. & Do. Anton. in c. examinata. supra de iudi. & Cyn. in l.1. C. vt quæ desunt aduocatis partium. vbi dicitur, q̃ quando libellus est inepte formatus, processus non tenet, per l.1. ff. si men. fal. mo. dix. Et idem tenet Specula. in ti. de offi. iud. §. deseruit. vers. quid si libellus. vbi dicit, q̃ si super libello inepto sit facta apta probatio: tamen nihil releuat. allegat. ff. de interro. acti. in l. si filius. la 2. & ff. de iureiur. in l. si patronus libertam. & sequitur Bal. in d.l.1. ff. si mens. fal. mo. dixe. facit quod statim dicam.

¶ A. B. Ange. l. verum. §. sciendum. ff. de minor. vbi bonus tex. & l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. & no. in c. cum dilecti. de emp. & vend. quem tex. vt dicit per Bal. semper allegabat ad hoc, & ibi Ioan. de Imo. Ma.

¶ Ang. verò in l.1. in princ. ff. de eden. & Docto. communiter in cap. dilecti. supra de iud. intelligunt glo. prædictam, quòd sententia sit nulla, quando est lata super inepto libello: si ineptitudo procedit ex eo, quia actio proposita sit inepta, & ita communiter allegatur. Sed tu aduerte, quia glo. prædicta hoc non dicit: quia dum illa glo. dicit in fi. aliàs non valet sentẽtia. non debet referri ad illud: scilicet, quando actio proposita est inepta, vel incompetens. Sed debet referri ad illud scilicet, quando coram incompetenti iudice est actum. quod probatur per l. quam allegat glo. prædicta, in qua nulla fit mentio de inepta actione proposita: Sed solùm dicit, quòd sentẽtia lata à iudice incompetenti, non valet. Item quia si glo. prædicta habuisset dictum intellectum, non procederet: quia sententia lata super inepta actione tenet, vt no. Innocen. in cap. dilecti filij. & in cap. examinata. supra de iud. & Bar. in l.1. in fi. princi pij. ff. de eden. quod probatur optima ratione: quia si sententia tenet, quando nulla actio est expressa: ergo fortius debet tenere. facit l.1. §.1. C. de rei vxoriæ actione. Bal. verò in l. actori. C. de iureiur. Et Iac. Butr. in l. licet. C. de procurat. volunt, quòd quando libellus aliter esset ineptus, quàm propter ineptam actionem: puta, quia malè concludit, vel quid simile: tunc sententia sit nulla. & ita procedat gl. prædicta, pro qua opin. facit tex. & quod ibi notat. in Cle. pastoralis. de re iud. & ibi dixi, & in cap. cum dilec. inf. de empt. & vend. & in cap. cum ad sedem, inf. de restitut. spoliat. Et ibi per Ioan. Andr. & Dom. me. Et consuluerunt Pet. de Ancha. Anton. de Butr. & Zaba. Et mihi placet, vt dixi in d. Clem. pastoralis. tetigi etiam aliquid in Cle. constitutionem. de elec. versic. quærit etiam hic dominus. Et arbitror etiam generaliter concludi posse, quòd glo. & regula prædicta procedat in omnibus casibus, in quibus processus vitiatur ipso iure absque oppositione exceptionis. quos casus videre potes in remissionib. quas supra dedi. Ex prædictis potes concludere regulam prædictæ glo. quòd lata sententia super inepto libel
b lo[b] sit nulla regulariter: sed hæc regula recipit plures fallentias.

48 ¶ †Primò fallit in omnibus casibus, in quibus remissionibus statim & in princ. articuli dictis & allegatis, processus est validus, non obstante ineptitudine, sed ad ipsam ineptitudinem necessaria fuit exceptio: aliàs processus non vitiatur, & sic etiam tenebit sententia. hæc tamen fallentia aptior fuisset limi
c tatio, quàm fallentia.[c]

49 ¶ †Secundò fallit, quando post ineptum libellum sequuta esset confessio conuenti: quia tunc valet sententia, quæ aliàs non valeret ita lata super inepto libello: nec potest confessus opponere contra sentẽtiam, quòd sit nulla ratione ineptitudinis libelli, vt dixit singulariter Bal. in l.2. C. de re iudi. per l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. & est bonus tex. in c. Pisanis. infra de restit. spol. & ibi per Dom. Ant. & Doct. tenet etiam expresse Bal. in l. sed ex dolo. §. in hac. ff. de dolo. vbi dicit quòd licet libellus sit ineptè formatus, tamen ex cõfessione potest sequi condemnatio. ad idem Clem. constitutionem. de elect. Et ad hoc potest allegare alia infinita iura & authoritates,

ADDITIONES.

a ¶ *Sententia lata super inepto libello, an sit ipso iure nulla, de hoc vide latè per Moder. in l. vinum. circa fin. ff. si certum pet. & Soc. in consi. 146. col. 6. circa fin. & dictum est supra.*

b ¶ *Et quod ex inepto libello non possit sequi sententia valida, vide Paul. de Cast. consil. 250. lib. 2. & consi. 402. eo. lib.*

c ¶ *Differt limitatio à fallentia.*

ritates, quas allegaui in cap.qualiter. el 2. inf. de accusa. in 11.prin.artic.quæst.89. Et fortè etiam latius dicam, infra in titu. de confes. in loco conuenienti. & ratio in promptu: quia confessio prædicta inducit notorium. Nec obstat quòd ex quo est defectus formæ notorium non debet releuare, vt no.singulariter Bald. in l. 1.ff.de liber.& posthu. & tex. iuncta glo. in c.constitutionem, de sent.excom. lib.6.quia illud procedit, quando confessio ad sui validitatem exigeret formam & ordinem iudicialem,quam confessio regulariter non exigit,nec requirit. Sed si esset confessio quæ ad sui validitatem requireret certam formam: talis confessio non induceret notorium, si forma non esset seruata, vt dixi in c.nostra. de cohab. cle.& mul. quæstio. 17. Et ideo probationes quæ ad sui validitatem exigunt validitatem processus & ordinis iudiciarij, nõ valent: si libellus est ineptus,vt supra dixi,secundum Bal.in l.1.ff.si men. fal.mod. dix.& Specu.in tit.de offic.iudicis. §.de seruis.ver.quid si libellus. Quinimò,non valerent probationes si libellus esset aptus, & processus ineptus, vt singulariter no.Io. Cal.in d.ca.Pisanis. & Guil.de Cug. in l.si patronus libertam. ff. de iureiur. Et per prædicta dico, quòd licet quidam velint q̃ idem sit in confessione ficta: tamen istud est falsum: quia ficta confessio requirit ordinem iudiciarium. Et ad hoc vide quæ dixi in cap.penult.supra de iud.in 27. prin. artic. versi. quarta conclusio. & fortè dicam in
a titu.de confessis. [a]

50 ¶ † Tertiò fallit, si in libello esset apposita illa clausula, quæ communiter apponi solet in fine:vide licet, petẽs in prædictis sibi iustitiam ministrari,&c. quia virtute clausulæ sicut conseruatur libellus aliàs ineptus: ita & processus & sententia. ad quod vide quæ latius dixi supra in c.præced.in 13.prin.art.vers. quo ad secundam quæstionem.

51 ¶ † Quartò fallit in illis casibus & curijs, seu coram illis officialibus, in quibus & coram quibus ex forma statuti procederetur & ex æquitate, prout est Senis in curia mercatorum, & in curia pupillorum, quia tunc valeret sententia lata super inepto libello, secundum Dom. Anton.& Dom.me. in c.literas,in fra de iura.calum.& probatur in l.si fideiussor.§. quẽdam. ff.manda. ad quod vide quæ latius dixi in c.1. supra eo.in 5.prin.art.

52 ¶ † Quintò fallit, quãdo ineptitudo esset tacita: quia licet tacita ineptitudo vitiet libellum, sicut expressa,vt no. Innocen.in c.1.de offic.vica.tamen sententia lata super tali libello valet.ff.de inoffi.testam. in l.posthumus.§.si quis ex his.& ff.de pecu.in l.si eo tempore.in princ.ita dicit Bal. in l.penult. ff.de iust. & iure. idem tenet, & clarius in l.2. C. de re iudic. Et ex his habes expeditum 32.princ.artic.

53 ¶ † Trigesimotertio princip. articu. superest, vt examinemus,qualiter & per quem verba libelli sint interpretanda. Circa quem articulum regulariter dicendum est, quòd interpretatio fieri debet per ipsum libellantem, & pro ipso libellante, vt est tex.in l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. vnde potest libellans libellum declarare quãdocunque pendente iudicio: quia hoc est vtile non solum sibi,sed etiam reo, vt possit deliberare an velit cedere, vel contendere, & ista est communis conclusio Docto. in dicta l.si quis. & in cap.1. & 2. supra eod. & in l. edita. C.eod.intelligo tamen,quòd potest quandocunque, scilicet ante probationes factas per reum, secundum quod infra dicam. Est ergo libellus largissimi iuris, seu largissimè interpretandus, vt est tex.& ibi no.Doct.in cap.cum ecclesia. infra de causa possess.& proprie. quod intellige quò ad vim comprehensiuam: quia comprehendit omnia quæ possunt adaptari materiæ deductæ in iudicium: nisi ex presse fuerit exceptum, & sic velit intelligi dictum capit. cum ecclesia. & ad idem l.solemus. in princ. ff. de iudic. & in l.sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Sed extranea non comprehendit, vt in cap.examinata. supra de iudic. & l.fin. C. de fideicom.liber. facit quod no. Barto. in l.Gallus. §.quidam recte.ff.de libe.& posthu. vbi dicit,quòd illa actio videatur deducta in libello,quæ potest colligi ex verbis libelli: aliàs non. nec clausula illa quæ apponitur in libello, quòd agit eo iure quo melius potest, ampliat libellum, quàm colligi possit. ad quod vide quod latè dixi in capit. præcedenti, 13. princip.articu.quæstio.secunda,maximè in versicu. sextus effectus. Est tamen aduertendum circa prædicta: quia si verba libelli possunt intelligi propriè & impropriè, & intelligendo propriè faciunt ad intentionem,& reddunt ad fauorem libellantis: tunc intelliguntur propriè, no. Glo.1. cap.1. supra de restitutio.in integrum,& Innocen.in cap.venerabilis. de exceptio.tex.cum Glo. in cap.constitutus. de relig.domi.aliquid per Innocen. in cap.cum Bertholdus. infra de re iudic. Si verò intelligendo propriè non faciunt ad intentionẽ libellantis: tunc vt ad ipsius intentionem & fauorem faciant interpretantur latè, & etiam impropriè, & secundum illum modum qui magis cedit ad fauorem actoris, secũdum Innocen. in cap.conquerente. de offic.ordi. & in c. venerabilis. de except. & no. in l.sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur.& in l. inter stipulantem.§.1.ff.de verborum obligat. & per Bartolum in l.scire debemus, & in l.stipulationes non diuidũtur. versicu. circa prædicta.ff.de verborum oblig.& per Dominum Antonium in cap. cæterum. supra de iudi. & in c. literæ. infra de dilat. Et ad prædicta vide no. per Dyn. in l.in prouinciali. ff.de ope. no. nunc. & per Cy. in l.1. C. de iure emphy. in 4.q. & per Barto.& Docto. in l.si olei. C.loca.& per Bald. in l.1. C. de vsufruc. vbi dicit, quòd si libellus potest sustineri impropriatis verbis, verba impropriantur vt sustententur. Nam [b] libellus tolerandus est
b quantum fieri potest,vt no.Bald.in l.2.C.qui accus. non possunt. Et ex prędictis infertur decisio ad plures quæstiones.

¶ † Primò

ADDITIONES.

a ¶ *Quod ex sola confessione possit fieri condemnatio, etiam quòd processus sit vitiosus, fuit dictũ Inno.singu. de quo latè per Barto. l.si confessus. de cust. reorum. limitatur multis modis per Decium in c.at si clerici.in* 1. *& 2.char. vbi loquitur in criminalibus.*

b ¶ *Libellus etiamsi loquatur impropriè,tolerandus est & interpretandus,vt inseruiat menti libellantis. vide latè mo.in l.sed etsi. §.item si iurauero. ff. de iureiur. & Fely. in c.auditis,de præscrip. in prin. Alex.consi.*121. *colum.2.versi. per hoc etiam dicit,lib.*1.

54 ¶ † Primò,quòd quamuis emphyteuta dicat in libello rem ad se pertinere iure dominij: tamen procedit libellus: & intelligitur de dominio vtili secundum Bal.& Docto.in l.1.C.de vsufruc.licet propriè simplex appel.dominij referatur ad directum dominium,vt in l.1.§.qui in perpetuum.ff.si ager vectigalis vel emphyteuticarius petatur. & similiter, licet quis in libello dixerit se dominum vel quasi dominum,procedit,licet ad ipsum non pertineat nisi vtile dominium: quia per latam interpretationẽ & impropriam comprehẽditur etiam vtile dominium,vt dicit Bar.in d.l.1.& Io.And.in c. Abbate.de re iud. lib.6.& vide Bart.in l.mater.§.eandem. ff.de except. rei iud.& Ioan.And.in c.cum ad sedem.de rest.spo. & Specu.in titu.de cessione actionis. §.sequitur. versicu.quid si aliquid & per Innoc.in d.c. cæterum. de iud.in Glo.magna.versicu. & hæc intelliguntur.vbi trãdit, an & quando intelligatur de vtili vel directo dominio.tetigi in Rub.de cau.pos. & proprie.art.1. primi tractatus.

¶ Secundò infertur, q̃ procedit libellus,si quis dicat rem suam esse: licet probet de præscriptione, vt tradit Bal.in d.l.1. in prin.

¶ Tertiò infertur,quòd licet in libello petam me restitui ad rem incorporalem,dicendo q̃ sum in possessione: tamen procedit libellus: quia intelligitur de possessione impropria, & sic de quasi possessione,vt no.Gul.in d.§.item si iurauero.

¶ A.B. Et probatur,cap.2.de restit.in integ.& ibi Dom.Ant.super Glo.1.& probatur c.olim.3.de rest. spo.& c.conquestus.de foro compe.& c.constitutus. de relig. dom. Mar.

¶ Quartò infertur, quòd quamuis actor dicat in libello se esse in possessione talium iurium, & quòd ex eo quòd Titius turbat eum, petit, &c. procedit nihilominus libellus: quia vt statim dixi,intelligitur de quasi possessione,secundum Barto.& Bal. in d.l. 1. C.de vsufruc.

¶ Quintò infertur, q̃ licet in libello quis petat si-
a bi decerni officiũ, quod iam est sibi delatum [a] ipso iure: tamen libellus procedit: quia intelligitur quo ad administrationem. facit Glo.& ibi no.Bar. in l.legitimos.§.legitimos.ff.de admin.tuto.

¶ Sextò infertur, q̃ licet non sit propria locutio quando merces non consistit in pecunia,vt l.1.§.qui seruum.ff.depositi.& in l.si vir vxori.ff.de don.inter virum. & in l.naturalis.§.at cum do.ff.de præscr.verbis. maximè quando res non est apta producere talem mercedem in fructu,vt ex vinea frumentum,& vel pro domo vinum, vt dicit Salyc.in l.si olei.C.locati. tamen sustinetur libellus, in quo actor dicit se locasse talem domum pro decem sextarijs frumenti, secundum Saly.& Docto. in d.l.si olei.per illam l.& per l.licet.C.locati.

¶ Septimò infertur, q̃ quamuis appellatione iu-
b ris,[b] intelligamus de iure communi,vt Insti. de iure naturali.§.sed quoties. tamen si libellus potest procedere ex forma statuti,vel consuetudine locali, aut priuilegio seu alio iure speciali,interpretatur pro libellante de illo iure speciali. ad quod vide quæ latius dixi in cap.præceden.in 12.artic.10.quæst.prin. versicu. 7.quæro, in 5. illatione. Ad prædicta vide quæ dixi in cap.cum olim.de consuetu. artic.10. vbi dixi quòd licet quis in libello agat, & petat secundum statuta & consuetudines ciuitatis: interpretatur libellus in fauorem ipsius libellantis,vide ibi omnino, & vide Barto. in repet. l.de quibus. ff.de legi. versicu. sed quid si dicat. colum.13. Et ex prædictis regulis & illationibus poteris alias quamplures similes quæstio. decidere. Est tamen notandum, quòd prædicta regula sic declarata recipit aliquas limitationes.

¶ Primo enim limitatur,si modo loquamur in ipso actore libellante: quia ad ipsum pertinet declaratio. secus in ipsius hærede: quia tale ius declarandi non transit ad hæredem, vt not. Glo. & sequuntur Doct.in l.inter stipulantem. §.Stichum. ff.de verbo. oblig.& est tex.iuncta Glo.in l.Pomponius scrib. si fruc.aliàs incipit,idẽ Pomponius.§.fi. ff.de rei vend. & idem tenent Bar.Bald.& Ang.Specu.in ti.de lib. cõcep.§.fi.versi.item sit cautus. facit c.si gratiosè.de rescript.lib.6.& c.1.in fi. & ca.sed vti.& l.4. ff.locati. Pet.de Anch.in repet.c.in præsentia.de proba.in 2. contrario. Et plus dicit ibi singulariter Bart. in d.§. Stichum. quòd si libellus est datus per dominum,& habeat aliqua verba ambigua, non potest fieri declaratio per procuratorem generalem, nisi habeat expressum mandatum à domino: sicut nec potest hæres vniuersalis. tenet Bald. in d.l.idem Pomponius scrib.si fruct.§.fi.& etiam Ang.ibi,quod est verum, secundum Ange.in d.§.Stichum.nisi procurator vigore mandati haberet potestatem donandi,& declaret in fauorem conuenti, per no.in l.si quis à filio. §.si plures.ff.de leg.1.quod dictum apud me satis est dubium: licet sit subtile: quia licet habeat potestatem donandi,tamẽ propter hoc nõ cessat ratio prohibitæ declarationis, quæ est personalissima, vt statim dicam. Insuper etiã subdit Bar. in d.§.Stichum. quòd libellus datus à procuratore generali, si continet aliquod dubium, non potest declarari per dominum,sed per procuratorem,nisi dominus specialiter mandauerit libellum sic debere dari: quia tunc declaratio per ipsum dominum,& non per procuratorẽ fieri posset, per no.in l.in seruo. ff. de lib.causa. & l.cum mancipium.ff.de euict. Sed Ang.in d.§.Stichum.dicit,quod id quod dictũ est,quod dominus non potest declarare: procedit,nisi declararet in fauorem conuenti,vt d.§.si plures.& sequitur Ioan.de Imo.in d.§.Stichum.& no.quòd si procur.ad instantiam domini nollet declarare libellum, casu quo ad ipsum pertinet declaratio: tenerctur domino ad interesse, si propter hoc sequeretur absolutio conuenti, vt dicit Barto. in d.§.Stichum. & sequuntur ibi Doct. Et sicut actor solus potest declarare libellum à se factum: iudex inquirens põt declarare libellum inquisitionis, & nõ successor ipsius, secundum Bar. in d.§.Stichum. Ang. tamen ibi dicit,q̃ successor in officio

ADDITIONES.

a ¶ *Benefaciunt ea quæ no.Are.Instit. de tut. in princ. vbi si iudex dicat, Do Titium tuto. qui fuerit testamentarius: tamen intelligitur datus à testatore, vel à lege. declaro & ibi aliqua de interpretatione verborum.*

b ¶ *Iuris appellatione de communi intelligen. est. facit q. Abba. in Rubrica de consu. circa finem, vbi si dicatur compromissum de iure, &c. de quo vide latius per Deci. in cap. licet causam. de probat.*

officio poteſt declarare verba ambigua prædeceſſoris, per Glo. no. in l. ab executore. ff. de appel. ſed intelligi poteſt vt infra dicam. Et ſic ex prædictis patet, quòd iſta libelli declaratio eſt perſonaliſſima. quod procedit, quãdo agitur de declaratione ante probationem: ſed poſt probationẽ vel ſententiam, nõ ſtatur declarationi actoris vel rei: ſi fortè aliqua non appareret incertitudo de qua sẽſum fuerit: ſed debet probari per veriſimilia, de quo ſenſum ſit, ſecundum Bar. in d. §. Stichum. vbi dicit, quod in omnibus caſibus in quibus dictum eſt nõ poſſe fieri declarationem per ſucceſſorem: hoc intelligi debet, quando declaratio fit ex mera voluntate: ſecus in declaratione quæ fit per veriſimilia, vt l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. ex quo infert ad practicam aſſeſſorum, quando capiunt aliquem bannitũ, & reperiuntur duo eiuſdem nominis & cognominis: quia faciunt conſiteri ſe eſſe illum hominem, & illud corpus de quo loquitur bannum. de quo etiã vide Barto. in l. demonſtratio falſa. ff. de cond. & demonſt. ſed tamen Bal. aliter dicit in d. §. Stichum. & aliter Ange. ibi reprehendens Barto. Et vide etiam per Ange. & Io. de Imo. in l. 1. ff. de lib. & poſthum. Et no. quòd facta ſemel declaratione, nõ poterit declarans poſtea variare, vt l. quicquid adſtringendæ. ff. de verbor. oblig. & ibi per Glo. Bar. & tradit etiam Bar. in d. l. inter ſtipulantem. §. Stichum. eod. tit. Pet. de Ancha. in dicta repe. c. in præſentia. de proba. in fi. ſecundi contrarij, vide quod traditur in c. cum di
a lecti. de accu. [a]

¶ Secundò limitatur, niſi libellus non ſit deperditus malitia vel facto actoris, aut ipſius aduocati, quia tunc ſtatur dicto, ſeu interpretationi ipſius actoris, vt C. de rebus cred. in l. fi. & C. depoſiti. in l. fin. in fi. quia tunc potius ad reum pertineret declaratio. C. de probatio. in l. ſi de poſſeſsione. C. de teſtibus. in l. teſtium. & ideo ad officium iudicis ſpectat inquirere, cuius culpa ſit deperditus, ſecundum Specu. in ti. de lib. concep. §. fi. verſic. item ſit cautus, vt ſi confidit. & propter hoc conſuluit ibi Specul. quòd actor faciat redigi libellum apud acta: quia tunc ſi perderetur, & conſtaret eum datum fuiſſe: ſuper eius forma ſtabitur fortè dicto actoris: vel poterit eum iterum componere viſa ipſius probatione, ſecundum quoſdam, qui tamen dicebant quòd in hoc eſſet timenda, vt l. idem Pomponius. in fi. ff. de rei vendi. ſed ſecundum Spec. non eſt timenda: quia ibi mortuus erat qui petierat, ſecũdum q̃ dixi in præced. limit. ſed ille tex. iudicio meo, nihil facit, licet dictum ſit verum in ſe, quòd declaratio non pertinet ad hæredem, ſi actor eſt mortuus, per ea quæ dixi in præced. limitatione.

¶ Tertiò limitatur ſecundum aliquos in caſu ca. ab eo. de elect. lib. 6. quæ tamen limitatio non conuenit terminis noſtris: quia ille tex. non loquitur propriè de interpretatione: ſed de mutatione quæ ibi fieri non poteſt odio calumniæ. de cuius cap. intellectu vide ibi, & vide quæ dixi in cap. præcedenti in 13. princip. articu. quæſtio. 5. & de mutatione & emendatione, latius dixi in cap. præced. articu. 25. Sed nunc pro clariori & maiori notitia huius articu. qui verſatur circa libelli interpretationem, colligam aliqua notabilia.

¶ Primò igitur no. quòd vbi plura narrantur in libello, quorum alterum ſufficit ad intẽtionem libellantis: copulatiua reſoluitur in diſiunctam, & plu-
b ralitas geminat ſingularitatem, & ſufficit [b] alterum eſſe verum, vel probari, vt no. Glo. 1. diſt. c. omnes leges. & eſt tex. in cap. ſignificante. inf. de appel. & ibi Dom. meus. probatur inf. de præben. c. cum iamdudum. & no. in c. licet. inf. de proba. traditur per Bart. in l. diuus. ff. de re iud. ad hoc vide aliqua quæ dicentur in 34. art. & ratio iſtius notabilis deſcendit ex his quæ dixi ſupra in prin.

55 ¶ † Secundò no. quòd libellus debet conſiderari, & eius verba interpretari ſecundum qualitatem & dignitatem actoris, vt no. Innocen. in cap. cum ad ſedem. infra de reſtit. ſpol. in Gloſ. 2. iuxta fin. & per eum in cap. cum venerabilis. de except. in Gloſ. & vide in c. 1. inf. de relig. dom. & aliquid in c. conquerente. de offic. ordi. facit etiam quod no. Ioan. Andr. in addi. Spec. in ti. de ceſsione actionis. verſic. item quid ſi.

¶ Tertiò no. q̃ ſi in libello non exprimit, quo nomine agatur, intelligitur proprio & non alieno nomine agi. no. Ioan. Andr. in c. literæ. inf. de dila. vide Bald. in l. 2. C. qui accuſ. non poſ. & quod latius dixi in c. 1. ſupra eod. in 6. prin. artic.

¶ Quartò no. quòd libellus conſideratur & in-
c terpretatur ſecundum modum concludendi, [c] & non ſecundum modum narrandi. ad quod vide quod latius dixi in præceden. cap. in 13. princ. artic. quæſtio. 12. in fi.

¶ Quintò no. quòd ex concluſione libelli apparet, qualiter præcedentia debeant intelligi & interpretari. ita no. Barto. in l. Aurelius. la 2. §. Sticho. ff. de lib. leg. quod intellige, niſi appoſita ſit clauſula illa, petens in prædictis non ſolùm vt petuntur, &c. ad quod vide quæ latius dixi in præcedenti c. artic. 13. quæſtio. 2.

56 ¶ † Sextò no. quòd libellus comprehendens diuerſos modos agendi, cenſetur diuiduus. hoc tradit Ho. in c. ad diſſoluendum. infra de deſpon. impu. ex quo infert ibi, q̃ ſi libellus eſt ineptus in uno ex contentis in ipſo libello, poterit agi ſuper alio.

¶ Septimò no. quod vbi ex narratis & concluſis in libello apparet de intentione agentis, ſubauditur in libello medium per quod concluſio adaptatur ad intentionem libellantis. ita no. Do. Ant. in c. cum ad ſedem. in prin. inf. de reſt. ſpol.

¶ Octauò no. q̃ ſicut libellus latè interpretandus eſt ex parte actoris porrigentis libellum, & in ipſius fauorem, vt ſupra dixi in prin. ita latè interpretãdus eſt ex parte rei conuenti reſpondentis libello actoris. ita no. Hoſt. in c. querelam. ſupra de elec. & no. in c. auditis. infra de præſcript.

¶ Nonò

ADDITIONES.

a ¶ *An circa declarationem liceat variare, vide Bal. in l. fin. 3. col. verſi. ex prædictis. C. de codi. & per mo. in d. l. quicquid. & in l. inter ſtipulantem. §. Stichum. de verbor. oblig.*

b ¶ *De duobus propoſitis, an liceat vnum probare, vide latè per Felyn. c. licet cauſam. de proba. 16. col. verſi. ſextus caſus. vbi etiam Decius.*

c ¶ *Libelli concluſio, non narratio attenditur. Socin. conſi. 29. col. 6. lib. 1. & conſi. 39. col. 6. eod. lib.*

¶ Nonò no. quòd porrigẽs libellum videtur omnia contenta in libello, de quo latius dicam in 33. princ. art.

57 ¶ † Decimò no. quòd verba libelli ſunt efficaciter interpretanda, & ita no. hic in tex. noſtro, & ita interpretanda, vt potius præſumatur aptus, quàm ineptus. no. Inno. in c. examinata. ſupra de iudi. Bal. in repe. l. edita. C. de eden. vide quod in c. præced. art. 23. & 24. & ita interpretari, vt concludat ſaltem præſumptiuè, quòd videtur ſufficere. ad quod vide quod dixi in cap. præced. art. 12. quæſt. 12.

¶ Vndecimò no. quòd ſi verba libelli demõſtrãt aptum eſſe vni iudicio, & verba ſententiæ alij, ſtandum eſt verbis ſententiæ & non libelli. no. Glo. fi. in cap. dudum. infra de decimis. vbi Glo. dicit, quòd libellus ſe habet vt ſubiectum, ſententia vero vt prædicatum. Nam ſententia debet eſſe conformis libello, vt dicam in ſequen. articu. verſ. iudex enim qui pronunciat ſuper non petitis, fatuus eſt, vt ibi dicam. Ex quo infertur, quòd non apparet de libello, quia propter antiquitatem acta ſunt deperdita, debemus ex verbis ſentẽtiæ præſumere qualitatem petitionis. ad quod vide Dominum meum, ſuper d. Glo. fin.

¶ Poſſent etiam & alia multa colligi & notari circa interpretationem libelli, quæ poteris ex ſuperioribus colligere, ex his quæ dicam in ſeq. artic. Et ex his eſt expeditus 33. artic.

¶ Circa 34. princ. artic. & vlt. tractandum eſt de effectibus libelli ſeu oblationis & productionis ipſius. circa quem dic, quòd effectus ſunt plures.

58 ¶ † Primus eſt, quia per ipſum libellum mediante actione in eo expreſsè vel tacitè comprehenſa, ſpecies futuræ litis oſtenditur, vt l. edita. C. de eden. dixi ſupra in Rubr. in 1. art. in diffinitione, quam ibi poſui. Et ipſius iudicis ordinarij eſt fundatiuus, per ea quæ dixi ſupra eo. c. 1. art. 5. in 9. princ. opin. Et ex deductis in libello cognoſcitur, quali ordine ſit in iudicio procedendum. ad quod vide quod dixi infra de ordi. cogn. cap. 2. art. 23. in fi. & ſupra de foro comp. c. ſi clericus laicum. art. 11. facit quod dixi in ſeq. effectu. & verſic. 7. effectus. & ſeq.

59 ¶ † Secundus effectus eſt, quia per ipſum apparet de modo agendi, ſecundum quem pars aduerſa poteſt deliberare, an velit cedere vel contendere, vt l. edita. & Docto. ibi. vide quod dixi in c. 1. in 6. princ. articu. ſupra eod. Et ex concluſione libellus intelli-
a gitur, [a] & declaratur, l. vt fundus. ff. communi diui. Innocen. in c. ex literis. de reſcri. Bald. l. cum vltra. ff. de non nu. pecu. & l. fi. C. de fideicom. lib. & l. 2. in fi. C. de peti. hære. & l. domum. C. de rei vend. & quod no. B. l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. lega. & l. Cornelius. §. 6. de lib. & poſthum. facit cap. ex parte. de foro compe. c. licet cauſam. de proba. c. 2. de ordi. cogni. cum verſic. præced.

60 ¶ † Tertius effectus, quia per libellum oblatũ iudici, & demum parti, perpetuatur actio annalis; vt no. Glo. in c. 1. ſupra eod. in verſic. & per talem libellum, per l. 2. quãdo libellus Principi datus. quod procedit, quando libellus eſt oblatus Principi: ſecus ſi inferiori iudici, vt patet ex illa l. 2. & ex Rubrica illius tex. quãdo libellus Principi datus ſecũdũ Ioan. de Imo. hic & Specu. in titu. de libelli concep. §. iam nunc dicendum de effectu. vbi vult Specu. q̃ tunc ſequatur iſte effectus, quando princeps ad illum reſcribit: ſecus ſi ſit datus inferiori, per l. conſtitutionibus. ff. de act. & obl. Sed tu aduerte, quia aut loquimur in libello ſupplicatorio, aut conuentionali.

¶ Primo caſu perpetuatur actio temporalis ſi princeps ad preces porrectas delegando reſcribit, quia habet vim litis conteſta. vt l. 1. & 2. C. quando
b libellus [b] principi datus. exemplum in actione vi bon. rapto. iniuriarum, quod met. cauſa, & ſimi. Et ſi quis plures actiones annales haberet, & impetraret iudicem ab Imperatore, nulla cauſa inſerta, omnes videntur perpetuatæ, per l. finalem. C. de annali exceptio. quod qualiter intelligatur, vide ibi per Cyn. Baldum & Ange. ſtatim aliquid ſubdam. Aliæ verò actiones non annales, non perpetuantur per ſolam præſcriptionem libelli, vt d. l. 2. quia facilius interrumpuntur annales præſcriptiones quàm temporales, ſeu perpetuæ. ad quod vide quæ ſtatim dicam in 5. effectu. Et ratio eſt, quia hoc caſu dicitur lis quaſi conteſtata. & intellige quò ad hunc effectũ tantum non quo ad alios quos producit litis conteſtatio, vt ibi per Baldum & Docto. & perpetuat vſque ad 40. annos, ſi lis conteſtata ſit, ſecundum Cy. in dicta l. ſecunda, per l. fi. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum. Aut loquimur de libello cõuentionali dato coram inferiore, & ſola libelli oblatio in ciuilibus regulariter non perpetuat actionem, ſed requiritur actus citationis, vt in l. ſicut. C. de præſcript. 30. annorum. & traditur in dicta l. ſecunda. C. quando libellus Principi datus.

¶ Quæ tamen regula fallit in caſibus ſpecialibus legis, vt perfectius. C. de annali except. Et in præſcriptio. biennali, in qua fit perpetuatio & interruptio ſola propoſitione querelæ, ſeu libelli ſine citatione, dũmodo fiat quædam intimatio, quæ ſufficit, etiam ſi fiat die feriata, vt in l. contractibus. §. fina. C. de non numera. pecu. quod tamen qualiter intelligi debeat, & quibus caſibus, vide ibi per Baldũ. Quid autem ſi ſtatutum diceret quòd donatio debeat inſinuari intra ſemeſtre tempus, vel quid ſimile, an ſufficiat ſola productio ſine citatione aduerſarij? Quidam dicebant quòd ſic, per illam l. ſecundam. C. quando libe. Princi. datus. ſed Baldus ibi dicit quòd ille text. facit in contrarium, quia ibi eſt ſpeciale in reſcripto principis, ergo ſecus in facto inferioris iudicis, per ea quæ ſupra dixi. Sed Bald. finaliter decidit conſideranda eſſe verba ſtatuti, ſecundum quod ſtatim dicam de cauſis criminalibus. Et prædicta procedunt in ciuilibus: in criminalibus verò, vtrum per ſolam productionem accuſationis vel inquiſitionis, ſine citatione perpetuetur actio. Bart. quòd ſic in l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul. Sed Bald. in dicta l. prima. C. quando libel. prin. da. dicit fuiſſe conſultum quòd mitteretur exequutor. hic niſi fieret citatio non diceretur facta perpetuatio, ſeu interruptio. Ipſe tamen Bal. dicit conſideranda eſſe verba

ADDITIONES.

a ¶ *Ex cõcluſione libelli intelligitur, quòd dubium erat in præcedentibus, adde Fely. in c. licet cauſam. 2. col. de prob. & Alexan. in conſil. 121. col. 1. lib. 1.*

b ¶ *Pau. conſil. 401. lib. 1. id eſſe ſpeciale ad interrumpen. præſcrip. aliàs ſecus. vide eum & Moder. in d. l. 2.*

verba ſtatuti: aut enim lex vel ſtatutum nihil aliud exigit, quàm productionem libelli, & tunc procedit opinio Bar. & ita loquitur §. ſexaginta. libellus enim regulariter non dicitur de proceſſu, vt dixi ſupra de Rubr. artic. 1. Aut requirit aliquem proceſſum, & tunc eſt neceſſaria citatio, quæ eſt cuiuſlibet proceſſus initium. Inſtit. de perpe. & tempo. actio. §. fin. & in Clemen. fi. vt lite pen. Et ad materiam vide quod latius dicam in ti. de præſcr. Aduerte tamẽ, quia præ dicta intelligo, quando libellus eſſet aptus. ſecus ſi ineptus, ſecundum quod ſtatim dicam in 5. effectu. vtrum autem per libelli oblationem perpetuetur iu riſdictio ſicut actio, dixi in c. pen. ſupra de foro com pet. in 4. prin. art. quæſt. 1. & 5. Operatur etiam illum effectum quo ad ipſam partem: quia actor poſt da tum libellum nõ poteſt deſiſtere inuito reo, ſed co gitur proſequi: niſi velit in totum renũciare, ſecun dum ea quæ latius dixi ſupra in 26. prin. artic. quæſt. 3. quoniam ſi non eſt adhuc editus parti quò ad par tem, non videtur de proceſſu. dixi ſupra c. 1. art. 9. verſi. ſed circa hoc.

61 ¶ † Quartus effectus eſt: quia facit rẽ litigioſam ſecuta per executorem cõuentione, ſecundum Glo. in c. 1. ſupra eodem, verſ. & rem litigioſam. per auth. litigioſam. C. de liti. & ad idem 11. quæſt. 1. cap. quia res. tradit Specu. in titu. de libel. concep. §. iam nunc dicendum. quare ſecuta per executorem cõuentio ne, hoc eſt citatione per nuncium, fit res litigioſa. quod intellige, ſi modò agatur reali, ſecus ſi perſo nali: quia tunc non fit res litigioſa, niſi per litis conte ſta. vt l. 2. C. de liti. ſecundum Io. de Imo. in d. c. 1. & bene. No. tamen quòd licet tunc non fiat litigio ſa: tamen inducitur litis pendentia, vt Clem. fin. vt li. pen. de qua materia dic vt late dicam infra vt lite penden. Et prædictus effectus vendicat ſibi locum, ſi libellus eſt aptus. ſecus ſi ineptus, vt latius dicam in ſeq. effectu.

62 ¶ † Quintus effectus, qui ſequitur ex prædictis eſt ſimilis tertio, & quaſi ex eodem fonte deſcendit: q̃ interrumpitur præſcriptio, vt dicit Gloſ. in d. cap. 1. verſic. & interrumpit præſcriptionem, per l. ſicut. C. de præſcript. 30. annorum. quod intellige, ſecuta ci tatione. Alij vero dicunt quòd iſte effectus procedit, libello etiam tranſmiſſo ad domum. q̃ ſecũdum Ange. non eſt verum, niſi in caſu l. fin. C. de anna. ex cep. de quo ibi per eum in fi. & in caſu l. fi. C. de duo bus reis. de quo vide latius per Docto. in l. fi. & per
a Ange. & Doct. in d. l. ſicut. Aduerte[a] tamen, quòd iſte effectus procedit in præſcript. longiſsimi tempo ris 30. vel 40. annorum. ſed præſcriptio longi tempo ris 10. vel 20. annorum non interrumpitur, niſi per li tis conteſtationem, vt in l. moræ. C. de rei vendi. & per Ange. in d. l. vt perfectus. C. de annali except. & per Bart. in l. accuſaturus. C. de adul. ſimiliter etiam non habet locum in vſucapione triennali: quia in illa non fit interruptio, etiam per litis conteſta. niſi quò ad effectum. l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vendi. facit quod no. Bart. in d. l. ſicut. & in l. 2. C. de litigi. Procedit ergo effectus iſte (vt dixi) in præſcriptione longiſsimi temporis: quę nõ ſolùm interrumpitur per dictum modum in cauſa expreſſa: ſed cauſa nõ expreſſa interrũpit in omnib. quæ poſſunt ſub gñalitate libelli comprehendi, vt d. l. fi. C. de ann. ex cep. vbi ẽt habes q̃ interruptio facta in principali, opera-

tur effectũ in hypothecaria: ſed facta in præparato ria, nõ prodeſt in præparatoria: vnde cõteſtatio vel quaſi, aut controuerſia facta in officio reſcindenti, non prodeſt in reſciſſoria, & facta in querela inofficioſi, nõ prodeſt in petitione hæreditatis, ſecũdum Ang. in d. l. fi. de qua materia ego latius dicã in ti. de præſcr. & vt arbitror in c. illud. vbi tãgunt Doct. & no. q̃ prædictus effectus procedit, ſi modo libellus eſt aptus & validus: ſecus ſi ineptus. ſicut enim ad interrumpendam præſcriptionem, aut litis conteſta tionem, ſecundum quod ſupra dixi, exigitur q̃ cita tio & litis conteſtatio ſit valida, vt tradit Bar. in l. ac cuſaturus. ff. de adul. ita etiam, quãdo fit interruptio per libellum, exigitur q̃ libellus ſit validus, & bene conceptus, vt eſt tex. iuncta l. accuſaturus. iuncta l. mariti. §. hoc quinquennium. eod. titu. de adul. Te nent Bart. & Ang. in d. l. accuſaturus. quod ego in telligo, niſi ſuper inepto libello fuiſſet proceſſum, & fuiſſet talis ineptitudo, quę expreſſo vel tacito par tium cõſenſu potuiſſet purgari, ad quod vide quod dixi ſupra artic. 32.

63 ¶ † Sextus effectus eſt, quia porrigens libellum vi detur fateri omnia contenta in libello, etiam ſi con tinerentur enunciatiuè, vt l. cum precum. C. de lib. cauſa. & ibi no. Bar. & Doct. & no. Bar. in l. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſ. & Docto. maximè Io. de Imo. in ca. ſi cautio. de fide inſtru. faciunt no. per Bar. in l. 2. §. fi. ff. de iure fi. & l. rura. C. de omni agro deſerto. lib. 11. no. Innoc. in c. cum contingat. ſupra de offi. delega. in Glo. magna, verſic. vel potes dice re. facit l. ſi aduerſarius. C. de fide inſtrumen. & vide quæ dixi in Clem. 1. de proba. vnde ſi actor dixerit in libello aliquod verbum iniurioſum, poteſt agi cõ tra eũ actione iniuriarũ, vt l. item apud Labeonem. §. ſi quis libellus. ff. de iniurijs. 5. q. 1. cap. 1. & ſeq. no. Dom. meus, in c. examinata. ſupra de iudi. & ibi di xi in 4. no. Et videtur fateri crimen de quo mentio nem facit in libello, vt no. Bald. in l. tranſac. in fi. C. de tranſact. Non ſolùm ergo actor per verba aſſerti ua libelli videtur fateri: ſed etiam per verba nũciatiua, vt dixi. facit bonus tex. & ibi per Bart. in l. qui familiæ. ff. famil. erciſc. Dicit tamen Barto. per illum tex. in l. ex hac ſcriptura. ff. de donatio. in ſi. quòd iſte effectus procedit poſt li. cõteſt. ſecus ante li. conteſta. quia tunc nõ inducunt probationem ſeu confeſsionem vt pars poſsit pœnitere & corrigere, vt di xi in c. præced. in 35. artic. & idem ſentit Bald. in d. l. qui familiæ. remittens ad no. per Cyn. in l. except. C. de proba. in 2. quæſtio. & Guil. in l. conditionis. ff. de inſtit. & ſubſti. ſub condit. factis. Aduerte ta men, quia Bald. in l. cum precum. C. de liber. cauſa diſtinguit, quòd aut id quod ponitur, ſeu poſitum eſt in libello: ponitur ab errante, aut à ſciente, aut ſumus in dubio.

¶ Primo caſu non præiudicat probato errore, ita intelligitur d. l. qui familiæ. Nam dum tex. ibi dicit, agit, ſubaudire debet, ſcilicet per errorem.

¶ Secundo caſu, quando à ſciente. ſubdiſtingue, q̃ aut libellus continet quid certum, aut incertum. Primo caſu aut aduerſarius cõtradixit, & nõ nocet, quia

ADDITIO.

a ¶ *Latè de hoc per Do. in c. relatum. de offic. delega.*

quia in hac tali confeſsione dicitur quaſi contrahi. Et talis quaſi contractus non celebratur inter diſſen tientes, ſecũdum Bal. ad quod faciunt no. in c. olim. de cenſib. & in l. poſt legatum. ff. de his, quibus vt in dig. & in c. præſentium. de teſt. lib. 6. Et ideo reus de bet eſſe cautus, vt non contradicat ſimpliciter, aut neget narrata in libello, ſed ante omnia acceptet narrata in libello ſolùm, & duntaxat quæ faciunt pro eo: & in alijs contra eum facientibus, contradi cat. Aut reus non contradicit, & tunc narrata in li bello præiudicant libellanti, ac ſi ille fuiſſet conſen ſus, vt d. l. cum precum. & C. de omni agro deſer. in l. rata. lib. 9. ſi verò libellus non continet quid cer tum: vt puta, ſi agens ſam. erciſc. dicit hæreditatem eſſe communem, & non dicit ex qua parte: quia tũc agens non videtur confiteri. & ita poteſt intelligi d. l. quia familiæ.

¶ Tertio verò caſu princip. quando ſumus in du bio dic, quòd aut actor emendauit libellum, & præ ſumitur erraſſe in facto alieno: aut non emendauit, & præiudicat ſibi, vt l. edita. C. de eden. & ita etiam poteſt intelligi d. l. cũ precum. vbi Bal. ponit d. diſt. quam dicit eſſe notabilem & vtilem. Aduerte ta men circa prædicta, quia licet Bart. videatur prædi cta limitare: ſi modò libellus ſit ſcriptus manu con ſitentis: tamẽ ſecus ſi alterius. & ſic intelligit l. cum precum, C. de lib. cauſa. ſed Io. de Imo. d. c. ſi cautio. col. 8. verſ. nec placet. dicit, q̃ ſibi nõ placet talis lib. quia ſi eſſet vera. d. l. cum precum. hodie parum ſer uiret, & quaſi de vento. Item cum indiſtinctè lo quatur, debet indiſtinctè intelligi, vt l. de pretio. ff. de publ. cum ſi. Item, quia eadem videtur eſſe ratio, quando libellus eſt ſcriptus manu alterius: non pro ducens videtur fateri contenta in lib. vt in auth. ſi di catur. C. de teſti. cum ibi no. & per Inno. in c. cum ve nerabilis. de exact. & cap. cum olim. de cenſi. Et ideo debet præiudicare confeſsio facta in ipſo libello: ex quo talis ſcriptura dirigitur, vt deueniat ad alteram partem. ad quod etiam faciunt no. per Io. de Imo. in l. nuda. ff. de donatio.

64 ¶ † Septimus effectus eſt, quia per ipſum libel lum apparet de modo agendi, ſecundum quem de bet ſententia ferri, vt dicit Glo. in d. c. 1. ſup. eodem, ad quod facit c. qualiter. el 2. inf. de accu. & in c. licet Heli. inf. de ſimo. & vide quod dixi ſupra in Rub. ar tic. 4. & quod inf. ſubijciam de ſententia conformi li bel. vide ſupra, verſ. 6. effectus.

65 ¶ † Octauus effectus eſt reſpectu probationis fa ciẽdæ ad ea quæ ſunt deducta in libello: quia dedu ctum in libello quod eſt neceſſarium ad victoriam probandum eſt, & illud inſpiciẽdum eſt quod in li bello intentatur, vt l. habebat. ff. de inſtit. 3. q. 7. cap. quippe. & per Bart. in l. certi condictio. in princ. ff. ſi cer. pet. & in l. dedi. §. 1. ff. de cond. ob cauſam. Et per Inno. in c. ſuper literis. ſupra de reſcr. & per Bal. in l. etiam. C. de fur. & quia illud quod fuit in libello in tentatum debet probari, vt d. l. habebat. & no. Bart. in l. diuus. ff. de re iudi. dicit Bald. in d. l. edita. C. de eden. q̃ cauere debent libellantes, vt videant quam cauſam exprimant in libello: quia ſi illam non pro bant, ſuccumbũt etiam ſi ex alia vincere potuiſſent, vt dicit tex. in l. ſi ex plagijs. §. in cliuo. ff. ad leg. Aqu. vbi patet q̃ ex narratis in libello, ius metimur. nec poteſt in articulis deduci ad finem, q̃ probationes factæ proſint ad victoriã aliquid penitus diuerſum à contentis in libello, vt in c. in præſentia. de proba tio. tradit Bal. in l. ſi quis nõ dicam rapere. C. de Epi ſco. & cler. & Spec. in ti. de offi. iud. §. deſeruit. verſic. quid ſi libellus. no. Io. Mon. in regula, qui per alium. de regu. iur. lib. 6. in Glo. magna, & in c. 1. de confeſ. lib. 6. de qua materia fortè latius dicam in tit. de con feſ. Et circa prædicta aduerte: quia dicit Inno. quòd oportet quòd cauſa deducta in libello probetur: a liàs non poteſt ferri ſententia, niſi probetur alia cau ſa legitima, per quam aliàs potuiſſet libellus obtine re. ita dicit in c. cum contingat. ſupra de offi. deleg. & in c. cæterum. ſupra de iu. Quinimò etiam ſi libel lus eſſet latè cõceptus, & actor eligeret vnam actio nem ex his, quæ poterant includi in libello: ſi non probat illam, non poteſt obtinere: licet probet in alia quæ poterat in libello includi, vt no. D. Anto. in c. cum ad ſedem. in prin. infra de reſt. ſpol. quod for tè limitãdum eſt, niſi in libello ſit appoſita illa clau
a ſula, Et prædicta omnia & ſingula dicit &c. petens[a] in prædictis & circa prædicta &c. Et clauſula, non aſtringens ſe &c. de quibus dixi ſupra in præced. in 13. prin. art. facit quod ſtatim dicam in ver. ſecundò infertur. Et ex prædictis inferuntur deciſiones ad plures quæſtiones.

¶ Primò infertur, quòd ſi in libello peto decem à Titio fundans me ſuper mutuo, & probo confeſ ſionem mutui, & non mutuum: debeo ſuccumbe re, ſecundum Specul. in titu. de teſte. §. 1. verſicu. ſed pone egi. de qua tamen quæſtione vide latius ibi per eum, & per Ioan. Andr. in addit. & per Barto. & Doct. in l. 2. C. ſi certum petat. & per Dom. Ant. & Dom. meum, in c. ſi cautio. infra de fide inſtrum. & latius ibi per Ioan. de Imo. verſ. vltimò reſtat, pro pe fin. dixi ſupra.

¶ Secundò infertur, quòd ſi aliquis in libello egit ex confeſsione, & poſtea probet veram enumera tionem: quòd debet ſuccumbere, ſecundum Ni col. de Mata. vt refert Ioan. Andr. in addit. Specul. in d. ver. ſed pone egi. de quo ibi per eum. Sed Do min. Anto. aliter diſtinguit in d. cap. ſi cautio. & ibi Ioan. de Imo. colum. antepen. quæ videre poteris: quia quoad materiam noſtram ſatis ſit aperuiſſe in tellectum, & ibi vide limitationem quam ponit ibi Ioan. de Imo. de qua dixi ſupra in cap. præceden. ar ticu. 13. quæſtio. 2. quando ſcilicet appoſita eſſet il la clauſula, Et prædicta omnia dicit, & petit om ni meliori modo &c. quinimò videtur, quòd non ſufficiat etiam probare confeſsionem: quia ex con feſsione oritur ſolùm probatio, & non obligatio. vi de ibi per Dom. Anto. Domi. meum. Ioan. de Imo. & Io. An. in addi. Spe. ver. ſed pone. Et ad prædicta vide etiam Bal. in l. ſi executione. C. de non nu. pec. vbi format q. quid ſi interuenit confeſsio chirogra pharia, ſed in libello proponitur ſola confeſsio: in proceſſu non ſolùm probatur confeſsio, ſed etiam numeratio: an reus ſit abſoluendus. & ibi diſtin guit, an confeſsio emanet ſimul cum numeratione: vel

ADDITIO.

a ¶ *De clauſula, petens in prædictis iuſtitiam miniſtrari, vltra ſupradicta, vide Alex. in conſi. 121. lib. 1. & conſ. 61. lib. 2. vbi etiã de clauſula, non adſtringens &c.*

vel numeratio ſuperueniat poſt confeſsionem. vide ibi per eum.

¶ Tertiò infertur, quòd ſi ago ad decem contra Titium ex cauſa mutui, quæ dico eidem mutuaſſe iam ſunt decem anni, & probo per teſtes de mutuo: qui tamen teſtes dicunt me mutuaſſe iam ſunt tres anni: ſuccumbo, niſi ſit adiecta illa clauſula, non adſtringens ſe ad aliquod onus probationis ſuperfluæ &c. de qua per Ioan.de Imo.in l.ſi cum nulla.ff.de re iudi.& latius dixi in præcedenti cap.in 13. artic. quæſt.4.

¶ Quartò infertur, quòd ſi in libello deductum eſt crimen cum certa qualitate, quæ alterat ſpeciem delicti & pœnam, ſi probatur delictum ſine qualitate, non poteſt ſequi ſententia.no. Cyn.poſt Iaco.de Are.in l.2. C.de probat. & Barto.plenè in l. denunciaſſe.§.qui tamen. ff.de adult. gloſ.in cap. Abbate. de re iudi.lib.6.Docto.in cap.licet cauſam. infra de probat. & in cap. propoſuit. de cle.exc.mi. glo.pen. in cap.venerabilibus. de ſenten.excom.lib.6.& glo. in l.ſi præſidi.C.de don.ante nup.per Barto.in l.prætor.§.edocere.ff.vi bon.rap. & in l.Fulcinius. §.quid ſit latitare.ff.quibus ex cau.in poſſ.eatur.& in l.in delictis. §.ſi detracta. ff.de noxa. & latè per Barto. in l. edita. C. de eden. aliquid tetigi in cap. conuentus. ſupra de foro compet. Et vide quæ dixi in cap.præceden.in 12.princ. artic. quæſt.7. Et vide etiam per Bald. in repet.l.quid ergo. §.pœna grauior. ff. de his qui no. infa. vbi tradit, quid ſi in libello deductum ſit furtum manifeſtum, & poſtea probetur furtum non manifeſtum. & ibi etiam notabiliter dicit Bal. quòd illud, quod dicitur, quòd alterata qualitate deducta in libello, non poteſt ſequi condemnatio: procedit quando libellus eſt accuſatorius. ſecus ſi ſit libellus inquiſitionis: quia inquirens ſe non adſtringit: imò dicit, ſuper quibus omnibus & ſingulis, vt dixi in d.artic.quæſt.7. & per Bal. in l.ſed ex dolo.§. in hac. iuncta l.ſeq.ff.de dolo. cum ſi.quod incipit, in Chriſti nomine, Amen. factum tale proponitur. & per Specu. in tit. de accuſ. & pe. §.1.ver.pe. & per Lud.Pon.in l.Titia diuortium.ff.ſolu.mat.& per Salyc.l.ſi mater.C.de rei ven. Et quod dixi ſupra eo.c. 2.art.12.q.16.ver.quarta regula.

¶ Quintò infertur, quòd ſi egi rei vendicatione ratione directi dominij, & probo in publiciana, & ſic in quaſi dominio: non poteſt ſequi condemnatio, ſecundum Iaco.de Are.& Cy.in l.2. C.de prob. Et ideo reus qui conuenitur publiciana, de facili poterit capere aduerſarium, & obtinere faciendo poſitionem, quòd res vendita actori, fuit vendita à vero domino: nam de facili reus hic fatebitur: niſi ſit multum doctus: & ſic ſuccumbet. ita dicit Specul. in titu.de poſitionibus. §. 10.verſic. hoc quoque diligenter. Aduerte tamen: quia contra prædicta obſtare videtur, quod dixi in præcedenti 33.artic. verſicu.1. quod quamuis. Sed fortè dici poſſet, quòd ibi loquimur, quando ſimpliciter in libello fecit mẽtionem de domino. & ſumus in dubio: quia interpretantur pro ipſo libellante. Hic verò quando ſumus in certo quòd intentauit publicianam, & ad hanc materiam de cauſis deductis in libello nõ probatis, vide aliqua quæ dixi in cap. præceden. in 12. princip. articu. in 10.quæſtio. verſicu.ſeptimo quæro. Et vtrum adducens plura capitula in libello, teneatur omnia probare, vide quod dixi in 33. artic. verſic. 1. igitur no. Quid autem ſi peterem 60. mihi debita. & probarem de centum: an poſsim obtinere in centum, tradit latè Barto. & Modern.in l. ſcire debemus. de verborum obliga. Ego ut arbitror dicam infra, tit. de re iudi. in art. illo, quòd ſententia debet eſſe conformis libello. de quo aliquid in ſeq. effectu.

¶ Sextò infertur, quòd ſi in rei vendi. egi ad medietatem fundi pro indiuiſo, & probaui pro diuiſo: non poteſt ſequi ſententia condemnatoria. dixi latius ſuper Rubr. de cauſa poſſ.& proprie. art. 14.q.1. ver.ſed q.circa hanc.

66 ¶ † Nonus effectus eſt reſpectu ſententiæ ferendæ: quia regulariter ſententia ferenda debet eſſe conformis libello, vt in cap. licet Heli. in cap. de ſimo. Et in l.vt funditus.ff.communi diui. Et in c.qualiter. el 2.infra de accu. & in Clem. ſæpe. de verbor. ſign.& vt dicit Bald. ſententia debet eſſe conformis libello in tribus.

¶ Primò, in cauſa, vt probatur in l. habebat. ff. de inſtitu.

¶ Secundò, in actione, vt l.edita. C.de eden.

¶ Tertiò, reſpectu rei petitæ, vt l.fin. C.de peti. hæred. ita dixit Bald. in l.1. C.ſi plures vna ſententia. vbi per plures quæſtiones proſequitur hanc materiam. Nam fatuus eſt iudex qui pronunciat ſuper non petitis. C.de fideicommiſ.l.fin. tradit Dominus meus in cap.dudum. de deci.ſuper glo. Et hoc procedit, niſi partes aliter conueniant, per l.ſi conuenerit.ff.de re iud. ſecũdum vnum intellectum. de quo ibi per glo. & Ioan.de Imo. ad quòd vide, quod dixi ſupra in cap.præced. in 12.princ.arti.in 10.quæſt. prin.ver.10.quæro.ibi, dum dicitur, aut eſt expreſſa ſola cauſa proxima. ſed de materia iſtius effectus dic vt latius dicam in tit.de re iudi. vbi reſpectu ſententiæ proferendæ melius conuenit. & vide quod dixi in Rub.de cauſa poſſ. & proprie. trac.2.q.14. in fi.1. quæſt. Vtrum autem ſuper inepto libello ſit ferenda ſententia. Et quando valeat, collige ex his quæ dixi ſupra in 32.prin.art. Et an reſpectu iuris ſuperuenientis poſsit contingere, quod ſententia non ſit conformis libello, dicam latè in d.titu. de re iud. Et vide quod dixi in cap.præced. in 12.articu. q.10. ver.quæro. Et no.etiam, quod ex quo ſententia debet eſſe cõformis libello, ſi libellus eſt unus: ſententia non debet eſſe niſi vna. non enim poſſunt ſuper eodem libello duæ aut plures ſententiæ proferri, vt dicam in tit.de re iud.

67 ¶ † Decimus effectus eſt, q̃ ex qualitate libelli iuncta ſententia cognoſcimus, an obſtet exceptio rei iudi. ita vt ſuccumbens poſsit de nouo agere. de quo effectu tangit glo. in cap.præced. & Barto.latè in l.& an eadem.§.actiones. & in l.ſi mater. ff.de exceptio.rei iudi. Et latius Dominus meus in cap.præced ſed quamuis gloſ. & Dominus meus, & plures Doct. teneant in hoc titulo: quia ſatis congruè poteſt hæc materia ad hunc tit. adaptari: tamen quia quęſtio prędicta indiget longiori diſcuſsione, & melius conuenit tit. de excep. ideo ego latius dicam in d.titu. Et ex his, Deo duce, hæc materia libelli, quæ eſt principium & fundamentum ad iudicialem intentionem, nunquam extitit ita bene declarata, ordinata ac fundata.

De

De Mutuis petitionibus. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Petitiones mutuæ, quæ dicantur.*
2 *Petitio mutua, quotuplex ſit.*
3 *Petitio mutua, quare fuerit introducta.*

IN alio meo Tractatu viſum fuit de libelli oblatione: Sed quia libelli plerunque offeruntur ab vtraque parte, & fiunt hincinde mutuæ petitiones & dubitatur an, & qñ, & qualiter hoc fieri poſsit: & de modo procedendi, meritò hic ſubnectitur hęc rubrica. Et de materia iſtius rub. habetur 3.q.8.c.cuius in agendo. Verum antequam ad materiam tranſeamus, iuxta conſuetum ordinem, pro faciliori & clariori iſtius materiæ intelligentia & doctrina, proſequar infraſcriptos art. princ.

¶ Primò, quid dicatur mutua petitio, ſeu quæ dicantur mutuæ petitiones. & de hoc dicetur in rubr.

¶ Secundò, quotuplex ſit mutua petitio. de quo ſimiliter dicetur in rubr.

¶ Tertiò, quo iure & quare fuerit inducta poteſtas mutuæ petitionis per viam conueniendi & reconueniendi. de quo ſimiliter dicam in rub.

¶ Quartò, corã quibus iudicibus, ſeu apud quos poſsint, & debeãt fieri mutuæ petitiones. & de hoc in cap.1.

¶ Quintò, inter quos habeant locum mutuæ petitiones, ſeu per quos poſsit fieri reconuentiõ. de quo dicam in d. c.1.

¶ Sextò, in quibus cauſis ſeu rebus habeant locum, ſeu ceſſent mutuæ petitiones, de quo in dicto cap.1.

¶ Septimò, quando ſint faciendæ mutuæ petitiones, ſeu quando fieri poſsit reconuentio. de quo in d.cap.2.

¶ Octauò, vtrum in cauſa reconuentionis poſsit iudex recuſari. de quo in c.2.

¶ Nonò, quæ ſit pœna actoris nolentis reſpondere reo ſuper mutua petitione, ſeu reconuentione. de quo in d.c.2.

¶ Decimò, qualiter procedendum ſit in mutuis petitionibus. & de ipſarum effectu, reſultãte ex conuentione & reconuentione ad inuicem, de quo in dicto cap.2.

¶ Vndecimò, pro quibus, ſeu quibus rebus ad eundem iudicem eundem eſt, non ſolum in mutuis petitionibus, ſed etiam in pluribus petitionibus, de quo in d.cap.2.

¶ Duodecimò, de pœna trahentium aliquem ad diuerſos iudices cum deberet ad eundem iudicem conueniri. Et ſic de pœna trahentis quem hoc caſu ad vetitum examen. de quo in dicto cap.2. Et ſic in iſtis 12.artic. tractabitur tota materia tituli noſtri.

ARTICVLVS PRIMVS.

1 PRIMO igitur articulo in quo examinandum
a eſt † quæ dicantur mutuæ [a] petitiones. Hoſt. in ſumma eod.tit.§.1.dicit, quòd dicuntur quæſtiones ad inuicem propoſitæ. quod patet ex ipſorum verborum ſignificato. Dominus meus hic dicit, quòd mutua petitio eſt conuentio ex parte actoris, & reconuentio ex parte rei. Nam reconuentio, eſt ſecunda conuentio. Cum ergo duæ ſunt petitiones, & conuentio fiat ab vtraque parte. meritò appellantur mutuæ petitiones. Et no. quòd reconuentio dicitur reſpectu conuentionis. vnde vbi nõ eſt conuentio, nõ poteſt dici recõuentio, vt no. in c.cum dilectus, infra de ordin. cogni. Et ideo cum arbitrio non ſit conuentio, non datur recõuentio. de quo dic vt ſtatim dicam in cap.1.in 4.articu.

¶ Et aduerte, quia mutua petitio tũc propriè dicitur, quando petitio rei deducitur per viam reconuentionis debito tempore, ſecũdum ea quæ dicam in cap.1.art.7. Et de hac propriè loquitur titulus noſter. Eſt & alia mutua petitio quę dicitur impropria, quæ non eſt propriè reconuentio, vt quia ſecunda petitio rei porrigitur, quando prima petitio actoris eſt prope finem: tunc enim non poſſunt ſimul tractari, & vna ſententia terminari. & ideo tũc non eſt propriè reconuentio, ſed habet tunc locum regula, qui prior appellat, prior agit, vt l.qui prior.ff. de iudic. vt hæc probãtur in cap.2.ver.nos autem. de ord. cog. ſecundum Dominum meum hic. Sed de hoc latius dicam infra eo. in c.1. in 7.art. Item aduerte, quia quandoque exceptio oppoſita per reum, habet inſtar petitionis. & poteſt dici recõuentio, quia mutua petitio. exemplum in exceptione recompenſationis. Nam ille qui compenſat, dicitur petere, vt l.amplius. ff.rem ra.ha. no. Bal. in l. tam mandatori. C.de non num.pec. Ad quod vide quæ dixi in c.ſacris. de ſen.excom.in 19.princ.art. in 5.quæſt.princ. in 3.memb. verſ.2. dubitatur. & hoc probatur in l. neque. C.de compenſa. ſecundum Bal. & Saly. vbi
b tex.innuit, quòd huiuſmodi exceptio [b] fit mutua petitio. Alij tamen intelligunt quòd ideo non ſolum fuit oppoſita exceptio compenſationis, ſed mutua petitio porrecta. inſuper etiam no. quòd mutuæ petitiones, & ſic conuentionis & reconuentionis, dicitur quaſi idem negotium. & no.glo.in c.fi. ſupra de iudi. Et eſt tex.in l.cum Papinianus. C. de ſen. & interlo.om.iud. ibi dum tex. in eodẽ negotio. & ideo vno iudicio terminanda eſt vtraque cauſa. de quo tamen dic vt latius dicetur in cap.2. infra eo. in 10. princip. artic.

ARTICVLVS II.

2 SECVNDO princ.artic. † In quo examinandum eſt, quotuplex ſit mutua petitio. breuiter dic, quod ipſius mutuæ petitionis quatuor ſunt ſpecies. videlicet, reconuentio de ciuili ad ciuilem, de crimi
nali

ADDITIONES.

a ¶ *Ad euidentiam præmitte quòd tria ſunt, quæ inducunt eiuſdem iudicis in pluribus cauſis additionem cauſarum. coniunctio, mutua reconuentio: tertium eſt abſurditatis vitatio, quorum trium exempla vide elegan-
ter per Bald. in l. cum Papinianus. C. de ſen. & interlo. om. iud. in prin.*

b ¶ *Etenim reconuentio ſpecies eſt exceptionis. l. Papinianus. §. ſi filius. ff. de mino. & Bald. in l. ſi conſtat. C. de compenſa.*

nali ad criminalem, de ciuili ad criminalem, de criminali ad ciuilem, secundum Bal. in auth. & consequenter. C. de senten. & interloc. omn. iud. Subdit tamen ibi Bald. quòd quando criminalis est peremptoria alterius criminalis, non dicitur propriè recon uentio, vt l. 1. C. qui ac. non pos. Item, quòd propriè loquendo, inter criminalia nõ est reconuentio, quia vtraque cõcludit fisco, & non sibi. l. agraria. ff. de termino moto. de quo supra dixi, de iudi. in rubr. & ideò non videtur habere locum reconuentio, per tex. in d. auth. & consequenter. quæ loquitur per verbum, obnoxius sibi. Item quia tex. in hac materia vtuntur verbo, agendo. 3. quæst. 8. c. cuius in agẽdo. Sed accusare, propriè sumptum, non est agere vel reconuenire, vt Instit. de act. in princ. ergo, &c. Sed tu vide ad hoc quæ latius dicam infra eo. cap. 1. in 6. princ. art. ver. ....

¶ Secunda principalis diuisio est, quòd quædam mutua petitio seu reconuentio, est præiudicialis & obstatiua, in qua prius procedendum est, quam in princip. Quædam verò est secundaria simplex, & compatibilis cum principali, vt dicit Bal. in c. 1. §. pręterea. ver. item no. de prohibita feudi alie. de qua latius dicam, infra eo. c. 2. in 10. princ. artic.

¶ Tertia diuisio est, quòd quædam est reconuentio connexa, vt in duplicibus iudicijs, fam. ercis. &c. Quædam verò reconuentio separata, & non connexa, secundum Bald. in l. cum Papinianus. C. de senten. & interloc. omn. iudic. de quo latius dicam in dicto 10. artic.

¶ Quarta diuisio est, quòd quædam fit per viam principalis petitionis: Quædam per viam exceptionis, secundum quòd statim dicam in seq. artic.

¶ Quinta diuisio est, quòd quædam reconuentio est quæ fit à reo contra actorem, quædam quæ fit ab eodem actore iterum conueniendo eundem reum, & tunc dicitur reconuentio, hoc est, iterata conuentio. de quo dicam latius infra eo. cap. fin. in 11. princip. artic.

ARTICVLVS III.

3 TERTIO princ. art. † Quæro, quo iure & qualiter, & quare fuerit inducta potestas reconueniendi per mutuam petitionem. SOL. Barto. in authen. & consequenter. C. de senten. & interloc. omn. iud. quem sequitur Dominus meus in c. 1. infra eo. dicit, quòd quãdo conuentio & reconuentio fiunt super eadem re, & super eodem negotio, & tũc omni iure, tam naturali, quàm ciuili hoc fieri poterat, cum sit quædam defensio, & debet hoc fieri coram eodem iudice, etiam de iure antiquo, ne causæ con-
a tinẽtia [a] diuidatur, vt l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. & in l. nulli. C. de iud. & in c. 1. infra, de causa poss. & proprie. Quandoque conuentio & reconuẽtio fiunt super diuersis rebus aut causis, & tunc aut actor conuenit reum coram iudice ipsius actoris in certa quantitate: Et hoc casu, etiam omni iure reus poterit conuenire actorem de illa quantitate, vel maiori coram eodem: non autem coram alio, vt l. si idem cum eodem. §. si mutuæ. ff. de iurisd. omn. iudi. Et hoc procedit, quando actor non poterat ex priuilegio declinare ipsum iudicem. Quandoque vero actor conuenit reum coram iudice ipsius actoris, quem tamen ipse poterat declinare aliquo priuilegio, & tunc idem omni iure, quia apud eundem iudicem potest, & debet fieri reconuentio, vt l. 2. §. sed si agam. ff. de iudi. Quandoque actor cõuenit reum coram iudice penitus non suo, & tunc de iure antiquo non petebatur recõuentio, sed per l. Codicis, de qua in d. l. cum Papinianus. C. de senten. & interlocu. om. iudi. fuit permissa reconuentio, si reus vellet eum reconuenire, sed ad hoc non necesitabatur. Hodie verò iure nouissimo Authenticorum imponitur necessitas ipso iure, vt si statim agere velit, necesitetur recõuenire actorem coram eodem iudice, vt in d. auth. & consequenter. C. de sent. & interlo. omn. iudi. & in corpore vnde sumitur. Quod quidem ius nouissimum, fuit per ius canonicum approbatũ, per tex. 3. q. 8. cuius in agendo. & per c. 1. & 2. infra eo. & in c. dispendia. §. reus quoque. de rescrip. lib. 6. & in cle. sæpe. de verb. sig. Sed d. Ang. in d. auth. & consequenter. dicit, quòd de iure Digestorum primò fuit inductũ, quòd propter connexitatem causæ coram eodem iudice debebat fieri reconuentio, vt l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iud. eatur, quod ius fuit etiam iure Codicis approbatũ in l. nullus. C. de iud. Item iure Codicis fuit inductum, vt agens coram iudice, coram quo nõ cogebatur subire iudicium, propter aliquod priuilegium posset coram eodem recõueniri, licet causa nullo modo esset connexa. & de hoc fit mentio in d. l. 2. §. sed si agant. ff. de iudi. de qua materia latè dixi in c. fin. supra, de fo. comp. vnde ille iudex erat ipsius actoris iudex, licet posset aliquo priuilegio declinari: propter quod infert Ang. quòd si scholaris [b] agit coram rectore, seu doctore, potest reconueniri: nec potest dicere, volo reconueniri coram præside vel episcopo, de quo dicam latius in cap. 1. j. eo. 4. prin. ar. vers. Statuit etiam ius Digestorum, q; si actor agebat coram iudice, cuius iurisdictio esset limitata vsque ad certam quantitatem, posset actor corã eodem iudice recõueniri, etiã de maiori quantitate, quàm ad ipsius iurisdictionem pertineret, vt d. l. si idẽ. §. quod si mutuæ. ff. de iurisd. om. iud. & illa iura antiqua nõ fuerũt Papiniani, vt patet ex ipsarũ suprascriptione, quia sũt intitulata alijs iurisconsultis, ipse verò Papinianus præter prædicta statuit in suis qõnib. singulariter atq; mirabiliter, q; reus cõuentus si negat se obnoxiũ, & excipiendo allegat actorẽ obnoxiũ sibi, virtus istius exceptionis est, in quãtũ ipse reus petat virtute ipsius exceptionis cõdemnari actorem, quod iudex cõdẽnare debeat ipsum actorem virtute eiusdem instãtiæ. & ista fuit noua decisio Papinia. non inuenta per alios iurisconsultos. & ideo Imperator ipsum commẽdando, allegauit eius opin. in d. l. cum Papinianus. C. de senten. & interlo. om. iudi. quem nõ allegasset, si Papinianus sensisset de re-

ADDITIONES.

a ¶ *Continentia causæ non debet diuidi, & est exceptio quæ impedit litis ingressum, de quibus exceptionibus vide Bartol. in l. nam & postea. de iureiuran. Bald. in l. postquam liti. C. de pac. & de ista regula limitanda sex modis, vide Mod. in l. nulli prorsus. C. de iudicijs.*

b ¶ *Et bene facit text. & quod ibi Barto. no. in l. fi. C. de fru. & li. expen.*

de recõuentione, quæ fit per viam agẽdi, cum illud inueniatur per alia multa iura statutum. hoc etiam probatur per text. in dicta l. cum Papinianus. dum dicit in eodem negotio, quia negotium exceptionis non est aliud à causa princip. & ita dicit Ang. qui legit d. l. cum Papinianus, quam lect. dicit esse nouam, & reddere d. l. singularem. quæ sic intellecta, nõ est alibi. & subdit, quòd ideo dixit actorem condemnari virtute exceptionis dicto modo oppositæ & petitæ, seu qualificatæ, quia nisi reus hoc fecisset, sed stetisset in finibus simplicis exceptionis, non posset actor condemnari reo, vt in cap. cum dilectus. infra de ordi. cog. profecto iste intellectus est satis nota. sed tamen est valde dubius, & ad iura antiqua Digestorum posset responderi, q; procedunt, quando iudex aditus per actorem erat iudex proprius ipsius actoris, vt intellexit Bar. secundũ quod supra dixi. Sed l. cum Papinianus. loquitur quando actor adit iudicem non suum, quia coram illo non potuisset conueniri. Nec obst. secunda cõsideratio Ang. ex eo quòd tex. ille dicat, in eodem negotio, quia conuentio & reconuentio dicuntur esse idem negotium. argu. c. 1. infra eo. & eorum quæ latius dicam in c. fi. infra eo. in 10. princip. artic. Deinde su-
a peruenit Iustinianus author d. l. cum Papinianus. [a] qui augendo sententiam Papiniani statuit, secundum Ang. quòd etiam si iudex ipse alias non sit cõpetens iudex actoris: teneatur actor coram illo respondere, & pro hoc lex illa redditur singularior, ex qua patet quòd reconuentio potest fieri de actore, virtute ipsius exceptionis dicto modo formatæ sicut virtute reconuentionis factæ per modum & viam agendi, & subdit: No. hoc, quòd nunquam audiuisti plus, sed dic vt statim dixi. Postremò, iuri nouissimo superuenit ius Authenticorum, de quo in titu. de executoribus, & qui conueniuntur & reconueniuntur. in fi. vnde sumpta est d. auth. & consequenter, quo iure illud quod erat positũ in facultate ipsius rei, certa potestate reconueniendi actorem, coram eodem iudice, fuit impositum necessitati ipsius rei, ita vt non posset, nisi coram eo. iudice reconuenire actorem, quòd ius approbatum est per iura canonica, vt dixi supra, secundum Bart. & aduerte, quia d. Anton. in c. 1. infra eo. dicit, quòd si attenditur causa immediata, prin. inductiuum mutuæ petitionis & reconuentionis surgit à iure, nam hæc potestas conceditur & extenditur in inuitum, vt in cap. 1. infra eo. Si vero attenditur primarium princ. potest dici quòd surgat à prin. voluntario, & tacito consensu agentis, quia voluntariè adit iudicem, vnde si illum vult pro se, debet etiam eundem velle contra se, vt d. l. cum Papinianus, in fi. & ibi Bart. & in auth. & consequenter, & etiam per tex. 3. quæst. 8. §. cuius in agendo. sed aduerte, quia hoc videtur esse verum vbi quis haberet plures iudices, & alterum eligeret, vel etiam si impetraret delegatũ, quia tunc prin. est omnino voluntariũ, sed ibi reus non habet nisi vnum iudicem, & actor illum adit, prin. istud non est voluntarium, quia ex necessitate adit talem iudicem, saltem causatiuè, si velit suum consequi, quia actor necesitatur sequi forum rei, vt in c. si clericus, & in c. cum sit generale. supra de foro compe. vnde dixit Goffr. quòd prorogatio causata à reconuentione inducitur à quadam æquitate naturali, quæ trahit prin. nõ ab eo quod vult actor, sed quod velle debet, & potentialiter velle potest, & sic à quodam prin. voluntatis ficto, quia velle potest, & velle debet, cum causæ melius tractentur coram vno, quàm coram diuersis: quare ne contingat tractus ad diuersos iudices, & etiam ad sumptus & labores euitandos: non debet dedignari illum iudicem contra se habere, quem pro se elegit: quamuis ipsum adeat, nec potuerunt alium adire, secundum dom. Anto. in cap. 1. infra eo. sed dicit ibi Ioan. de Imo. quod ista ratio non videtur esse perfecta, quia etiam vbi nõ potest fieri prorogatio, videtur quòd habet locum reconuentio, per id quod habetur in d. l. fi idem. §. quod si mutuę. ff. de iurisdic. omn. iud. nam in illo casu propter limitatam iurisdictionem non admittebatur prorogatio, & tamen admittitur reconuentio. de quo latius dicam in d. cap. 1. in 4. princ. art. vnde dicit Ioan. de Imo. posse dici, q; ratio inductiua fuit quæ colligitur ex d. c. 1. quia rationabile & iustum est, quòd actor debet respondere reo coram iudice, coram quo petit iustitiam exhiberi contra reum, vt sic commodius, & cum minori dispendio transeant istæ lites, quæ ratio etiam locum habeat in reo reconuento, de quo dicam in cap. 1. in 5. princip. artic. infra eod. in fi. Ang. vero in d. authen. & consequenter, dicit, quòd Iustinianus voluit reum necesitari ad reconueniendum actorem coram eodem iudice, propter fugiendas plures iniquas obseruationes, quæ ratione contraria frequentabantur, vt dicit tex. in d. Auth. de executoribus, & qui conueniuntur & reconueniuntur. colla. 7. sequebantur enim miseriæ & derisiones in hũc modum, quia immediatè cum actor impetrabat vnum iudicem delegatum in vno loco, reus cõtra actorem impetrabat alium in alio loco, & immediatè cũ actor ad principis curiam, fortè valde remotam, decurrebat: reus ibi conuentus reconueniebat coram ordinario ipsius agentis, & sic in alio loco multum distanti: vnde depauperabatur & deridebatur, quia vexabatur per reum in diuersis locis, & ideo reconuentio apud eundem iudicem fuit inducta, tam fauore actoris, quàm rei, vt Dom. M. in c. 1. infra eo. facit c. dispendia. §. reus. de rescrip. lib. 6. & ideo Imperator induxit necessitatẽ reconuentionis coram eodem iudice, approbatam à iure canonico. Glo. vero in l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, dicit quòd tria sunt, quæ in pluribus causis inducunt eiusdem iudicis additionem, de quibus dicam in c. fi. infra eod. in 11. princip. artic. Bal. tamen in l. cum Papinianus, videtur velle, quòd potuit etiam esse ratio propter euitandam absurditatem, quia posset statui perplexitas. nam diuersi iudices possent ferre diuersas & incompatibiles sententias, de qua tamen ratione dicam in d. 11. art. posset etiã addi ratio, quia actoris & rei eadem, & æqualis debet esse conditio, vt in regula, non debet actori. ff. de regulis iuris. Et etiam facit titulus, quod quisque iuris, vt probatur in cap. 2. infra eod. & ibi per glo. & Docto.

S. V M-

ADDITIO.

a ¶ *De intellectu l. cum Papinianus. C. de sen. vide Barba. in addi. ad Bal. in auth. & consequenter.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus & conuentus quandoque simul in eodem iudicio possunt agere.*
2 *Reconuentio super ratione naturali fundatur.*
3 *Conclusio generalis ad validitatem libelli sufficit.*
4 *Reconuentio actoris coram delegato fieri potest.*
5 *Reconuentio est fauorabilis.*
6 *Reconuentionis duo sunt priuilegia.*
7 *Monitio vnica sufficit, vt actor in causa reconuentionis respondere teneatur.*
8 *Reconuentio debet fieri incontinenti.*
9 *Iudex delegatus pro partium concordia laborare debet.*
10 *Reconuentio, apud quem fieri debeat.*
11 *Reconuentio, an locum habeat corã iudice ordinario.*
12 *Reconuentio, an possit fieri coram ordinario limitatam habente iurisdictionem.*
13 *Reconuentio, an locum habeat coram iudice penitus extraneo.*
14 *Reconuentio, an possit fieri coram iudice delegato.*
15 *Rescripta stricti iuris sunt: nec ad non expressa trahuntur, & hoc limitatur, nu. seq.*
19 *Reus quando actorem, & coram quo conuenire possit, & num. seq.*
25 *Iudex delegatus coram quo fit reconuentio, quam respectu reconuentionis dicatur habere iurisdictionẽ.*
26 *Reconuentio, an locum habeat coram arbitro.*
27 *Reconuentio inter quos, seu inter quas locum habere possit.*
28 *Clericum coram laico reconueniri posse, qualiter intelligatur, & nu. seq.*
32 *Actorem à reo posse reconueniri, qualiter intelligatur, & nu. seq.*
42 *Reconuentio quoties iterari possit.*
43 *Reconuentio in omnibus iudicijs locum habet.*
44 *Reconuẽtio in omnibus causis, obligationibus & actionibus locum habet, & hoc limitatur, nu. seq.*
57 *Reconuentio locum non habet, vbi causa celeritate indiget.*
58 *Reconuentio non admittitur in causa electionis.*
59 *Reconuentio locum non habet, si per conuentionem debitum sit liquidatum.*
60 *Reconuentio, in quibus casibus non admittatur, & nu. sequen.*
65 *Nomen rei quando inter reos receptum dicatur.*
66 *Inimicus quando accusare possit, & quando non, & num. seq.*
69 *Accusatus quando accusatorem suum reaccusare possit, & nu. seq.*
80 *Accusatus an possit reaccusare post cõclusum in causa.*
81 *Accusatus absolutus, an possit accusatorem reaccusare.*
82 *Accusatus condemnatus, an & quando possit accusatorem reaccusare.*
83 *Accusatus bannitus non potest reaccusare.*
84 *Accusatus damnatus ad mortem, reaccusare non potest.*
85 *Accusatus criminaliter, an possit accusatorem reconuenire ciuiliter.*
86 *Reus conuentus ciuiliter, an posit reconuenire criminaliter.*
87 *Conuentus de crimine ciuili, an possit reconuenire actorem ex causa mere ciuili, & nu. seq.*
95 *Reconuentio locum non habet in causa appellationis.*
96 *Reconuentio locum non habet in causa restitutionis in integrum.*
97 *Petitiones mutuæ, quando sint faciendæ.*

EX LITERIS. Reus reconuenire potest actorem etiam coram iudice delegato, qui simul audiet, & finiet vtranque causam. hoc dicit. vel sic: Iudex delegatus cõpellit actorem ad respondendum reo in causa reconuentionis, & vtranque causam ordine successiuo simul audiet, & vna sententia terminabit. hoc dicit. Et loquitur hęc decretalis de eodem facto, de quo c. causam quæ. el secondo, inf. de testi. diuiditur. primò ponit mandatum, quod postea iustificat. ibi, mandamus. & in tex. ibi, Maturenensis. dic qui erant actores, & potest poni exemplum per cap. veniens. de transla. In tex. ibi, eos proponunt, dic, scilicet, Abbas & fratres. de quibus infra. & intellige reconueniendo, scilicet, actores non excipiendo, quia tunc procederet, vt dicitur in l. si quidem. C. de excep. & in c. 1. infra de ord. cog. Et in tex. ibi, eum sibi. dic, scilicet plebano & clericis. Et in tex. ibi, postulent. dic, scilicet, plebanus & clerici.

1 ¶ † Primò no. ibi, plebanus & clerici, arg. quòd prælatus & cõuentus quandoque simul agant principaliter in eodem iudicio. de qua materia latius in c. edoceri. supra de rescrip.

2 ¶ † Secundò no. ex principio ibi, rationis ordo exigit, quòd reconuentio est fundata super ratione naturali. Et hæc ratio naturalis colligitur a l. cum Papinianus. in fi. C. de sent. & interloc. omn. iudi. canonizata. 3. queſt. 8. §. cuius in agendo. & est duplex ratio reconuentionis instituta: vna pro reo contra actorem: altera pro actore contra reum, vt prosequitur hic Dom. M. Sed tu dic vt latius dixi in rub. in 3. princ. artic.

3 ¶ † Tertiò no. ibi, iustitiam postulant exhiberi, quòd ad validitatem libelli, sufficit generalis conclusio. videlicet, quare peto de prædictis mihi iustitiam exhiberi. Ad quod vide quæ latius dixi in c. 2. sup. tit. proxi. in 13. prin. art. q. 2.

4 ¶ † Quartò no. quòd coram delegato potest fieri reconuentio actoris: licet coram arbitro non habeat locum talis reconuentio, de quo dicam latius infra in 4. princ. art. q. 3.

5 ¶ † Quintò no. ex prædictis & ex tex. quòd materia reconuentionis est fauorabilis, quod patet, quia ipsius reconuentionis virtute, iurisdictio delegata extenditur ad res non expressas in rescripto, contra regulam iuris, de qua in c. sedes. de rescrip. & in cap. cum olim. sup. de offi. deleg. cum sim. dicam latius infra in 4. art. q. 2.

6 ¶ † Sextò no. duo priuilegia reconuentionis. primum est iurisdictionis prorogatiuũ: extendit enim iurisdictionem iudicis, in causa reconuentionis contra actorem, in illum qui alias non habebat in eum iurisdictionem, de quo latius dicetur in 4. art. & in c. seq. 10. prin. art. Secundum priuilegium est simultanei processus: hoc est, quia conuentionis & reconuentionis simul ac vicissim est tractanda, & vna sententia terminãda. quod qualiter intelligatur, dicam in c. seq. in 10. prin. art. vbi etiam videbimus, an ista priuilegia sint separabilia.

¶ † Septi-

7 ¶ † Septimò no. ibi, monitione præmissa, quòd ad hoc vt actor teneatur respondere reo in causa reconuentionis, sufficit vnica monitio. de quo dicam infra in c. seq. in 9. prin. art.

8 ¶ † Octauò no. ibi, incontinẽti, arg. quòd reconuentio debet fieri incontinenti: videlicet in actu conte. lit. vel immediatè post: de quo latius dicam infra in 7. princ. artic.

¶ Nonò no. ibi, actione proposita, ꝙ licet actor conueniat reum super vna re, seu actione: tamen potest reconueniri per reum super pluribus, vt patet ex tex. ibi dum dicit, super suis quæstionibus, & si respectu rei loquitur in plurali, & tamen respectu actoris fuit locutus in singulari.

¶ Decimò no. ibi, vicissim. iuncta glo. 1. quòd illud dicitur vicissim fieri, quod fit eodem tempore, quamuis per actus successiuos, nõ celebratos in eodem temporis momento.

9 ¶ † Vltimò no. ex fine literæ, quòd iudex delegatus debet laborare pro ipsarum partium concordia, & de hoc latius in Glo. fi.

¶ Glo. 1. in princ. tractat, qualiter fieri debeat reconuentio. de quo art. latius dicam, infra in c. seq. in 10. princ. artic. Secundò Glo. in ver. & si actor. quærit de pœna actoris nolentis respondere reo reconuenienti, de quo dic vt latius dicam in cap. seq. in 9. artic. Tertio loco, Glo. in ver. & si iudex hoc negligeret, quęrit quid iuris, si iudex negliget admittere, seu procedere super reconuentione, de quo latius dicam in c. seq. in 10. princ. artic. Quarto vero loco in versi. si vero, quærit, quando fieri debeat reconuentio, & ponit tres opiniones Legistarũ: subdens, quòd hodie quæstio prædicta, iure nouissimo est sopita, de quo dic vt latius dicam infra in 7. prin. art.

¶ Quintò & vltimò, Glo. in versi. item etiam est argumentum. glo. tollit ar. & allegat multa iura concordantia. In contrarium vero quinque iura, & solum soluit vltimum contrarium de l. fin. C. de compensa. vbi contra repetentem depositum nõ admittitur compensatio debiti. dicens, quòd illud est speciale in depositio. In fi. Glo. dicit Ioan. And. respondet ad alia iura in contrarium allegata, quòd loquũtur similiter in casibus specialibus, videlicet, in schismaticis, intrusis, & excommunicatis, qui non conueniunt, & tamen conuenire possunt, & sequitur hic Dominus meus, & Ioan. de Imo.

¶ Glo. 2. sentit contrarium, & soluit in fi. Glo. dic de hoc vt latius dixi in c. 2. supra de libelli obla. in 12. prin. art. in 11. quæst. princ.

¶ Glo. super verbo, incontinenti, quærit, quid importet verbum incontinenti, & soluit exponendo multipliciter. in fi. Glo. dic, qualiter, quo ad materiam nostram, intelligatur istud verbum, incontinenti, & sic quando fieri debeat reconuentio. dic,
a vt latius dicam, infra in 7. princ. arti. Sed [a] quantum ad istud quod secundo loco Glo. tangit de significato istius dictionis, incontinenti, & similibus, vt puta statim & mox. Nam hic in causa reconuentionis Papa vtitur verbo incontinenti, & in eadem materia, Iustinianus in auth. & consequenter, vtitur verbo, statim, & etiam in eadẽ materia in Auth. de executoribus, & his qui conueniunt & reconueniũtur, vtitur verbo, mox, & sic ista sunt synonima, & pro eodem supponuntur. Et idem dicas de verbo, continuo, subito, confestim, quamprimum, sine interpellatione, aut temporis intermissione, & sic de similibus, de quorum significatu, vide Glo. in cap. quia propter. supra de elect. & 20. q. 2. c. in qualibet. Et per Bar. in l. 1. ff. de verb. oblig. & in l. 1. ff. iud. sol. Et concludit hic Dominus Meus, quòd vbi aliud non exprimitur, relinquitur arbitrio iudicis, quando quid dicatur fieri incontinenti, arg. l. ratum. & l. quod dicimus. ff. de sol. & in l. si peculium. ff. de statu lib. facit de conse. dist. 5. c. nunquam, & quod ibi no. Tu vero distingue post Henricum Bo. in c. præterea. de test. cog. quibusdã additis, vnde in primis dico, quòd tales dictiones assumuntur secũdum subiectam materiam, & naturam contractus & rei de qua fit sermo, vt in l. si vno. in prin. ff. de loc. Ex qua regula sequitur, quòd aut tales dictiones proferuntur super materia exigente actum vno celebratũ cõ textu, vt in negotio electionis, stipulationis, factionis testamenti, & similibus, & tunc dictio, incontinenti, & similes dictiones debent exponi, id est, antequam diuertatur ad extraneos actus, vt l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig. & in l. duos reos. §. duo. & l. eadem. §. qui duos. cum sua Glo. ff. de duobus reis. & in l. here des palam. §. pen. & l. quod ait. ff. ad l. Iul. de adult. & in c. quia propter, & in c. cum post petitam. supra de elect. & ita potest intelligi c. præterea, infra de testi. cog. & tex. in Auth. de test. §. illud. Si tamen modicũ interuallum interponerẽtur nõ noceret. arg. ff. ad l. Falc. l. 1. §. idem si ita. & C. de testi. in l. cum antiquitas. Ita enim quæ incontinenti fieri debent, non prę cipiti festinatione, nec moratoriâ cunctatione facienda sunt. ff. de admi. tu. in l. tutor qui repertoriũ. 1. respõso. in fi. Aut proferũtur super materia seu rebus, quę non sunt expediendę vno contextu, & tunc aut proferũtur super materia seu rebus, quæ de sui natura, vel à iure habent temporis dispositionem & limitationem: sicut sunt probationes quæ fieri debent post litis contestationem, & tunc ad illud debent exponi, & referri tales dictiones: nisi per ipsarum partium conuentionem aliud inducatur, vt legitur & no. in c. quàm sit. de elect. lib. 6. & ita potest intelligi materia nostra, cum dicit quòd incontinẽti fieri debeat reconuentio, de quo latius dicam in 7. art. Aut proferuntur super materia seu rebus, quæ de sui natura, vel à iure non habent tempus dispositum vel limitatum, & tunc debent intelligi quàm cito commodè fieri potest. ff. de statu lib. in l. si decurionũ. §. fin. & l. 2. §. confestim. ad senatus consul. Tertul. iuncta l. nepos Proculo. ff. de verb. signi. Ex causa enim istæ dictiones recipiunt temporis interuallum, & in dictis iuribus, & in l. 3. §. admit tenda. ff. de acquir. possess. & ibi Glo. & l. per interuallum. ff. de iudi. & in l. fructus. ff. solu. matr. & in l. ita stipulatus. & in l. stipulatus sum dam. ff. de verb. oblig. & in l. 1. C. de compen. & in l. licet. ff. de arb. & in l. momentaneæ. C. vnde vi. & per Glo. in cle. 1. de offi. deleg. & ideo tunc plurimum versatur arbitrium

ADDITIO.

a ¶ *No. significationem harum dictionum, statim, & incontinenti, mox, & huiusmodi, vide etiam per Doct. in l. 1. ff. si cer. pet. & in l. continuus. in prin. ff. de verb. obli. in l. hæredes palam. §. si. ff. de testamentis.*

trium iudicis, secundum quod supra dixi. Et prædicta notabis ad intellectum statutorum & priuilegiorum, aut similium depositionum.

¶ Glo.pen. primo sentit quæstionem, an mutuæ petitiones locum habeant in possessorijs, vel in possessorio & petitorio, de quo artic.dic vt latius dicam infra in 6. princ. art. Deinde Glo. in versi.& sic no. ponit vnum effectum reconuentionis: videlicet, q̃ per reconuentionem fit iudex, quia alias non habet iurisdictionem in reconuento, de quo latius dicam in c.fi.infra eodem, in 10.princ.art. Et tacitè interserit glo. quod talis reconuentio potest fieri tã coram ordinario, quàm delegato, de quo latius dicam, infra in 4. princ. artic. Deinde glo. ex prædictis infert ad decisionem, an clericus conueniens laicum coram laico, possit coram eodem reconueniri. & soluit limitando, de quo latius dicam, infra in 5. princ. arti. Et in fi.glo.format quæstionem, an in causa criminali habeat locum reconuentio, sed dic de hoc vt latius dicam, infra in 6.princ.artic.

¶ Glo.fi. colligit arg. ex tex. quòd iudex debet laborare, vt partes reducat ad concordiam, q̃ probat multis iuribus. In fi.glo. Dom. Ant. hic latè prosequitur hunc ar. Sed quia hæc decretalis erit satis grauata sua princ. materia, & articulus ipse melius conuenit tit. de transl. ideo dic de eo vt latius ibi dicam in c.fi. ¶ Postremò, iuxta ea quæ diximus in Rubr. veniamus ad expeditionem articulorum, de quibus dixi me hic dicturum, & iuxta ordinem ibi præmissum descendo ad 4.princ.art.

ARTICVLVS IIII.

QVARTO igitur princ.artic. coram quibus iudicibus seu apud quos iudices possint & debeãt fieri mutuæ petitiones, prosequor infrascriptas quæstiones principales.

¶ Primò, apud quem regulariter fieri debeat reconuentio.

¶ Secundò, vtrum possit fieri coram ordinario: siue loquamur in ordinario consistorij Principis: siue in alio ordinario, siue sit ordinarius superioris gradus: siue inferioris, qualis pedaneus. Item siue loquamur in ordinario non habente limitatam iurisdict. siue in habente limi. iurisdict.

¶ Tertiò, vtrum coram delegato habeat locum reconuentio.

¶ Quartò, quid de arbitro.

10 ¶ † Primò igitur quæro, apud quem fieri debeat reconuentio. ¶ Sol. Dic breuiter, quod debet fieri apud eundem iudicem, apud quem fit conuẽtio: hoc enim denotat ipsum verbum, mutuę petitionis & reconuentionis, vt hic & in c.seq. & 3. q.8. c.cuius in agendo, & in l.cum Papinianus. C. de sent. & interloc.omn.iud. vbi tex.dicit, coram eodem, & in auth.& consequenter.eo.tit. vbi tex.dicit, apud eundem. nec mirum, quia causæ continentia non est diuidenda, vt l.nulli. C.de iud. & in c.1.infra de sequestra.poss.& fruct. & probatur etiam in iuribus præallegatis. vel melius dic, q̃ ideo debet tractari apud eundem iudicẽ, quia causa reconuentionis est causa incidens. Quæ quidem incidens [a] causa, debet apud eundem iudicẽ tractari & terminari, vt l.quoties. C.de iudi. Nam per viam incidentiæ potest regulariter iudex cognoscere de causa, de qua principaliter non potuisset, vt no.in d.l.quoties. & latius apparebit ex infra dicendis. Alias autem rationes propter quas mutuæ petitiones, & materia reconuẽtionis fuerũt inducta, dixi sup.in Rub.in 3.prin.art.

11 ¶ † Secundò principaliter quæro, vtrũ coram iudice ordinario habeat locum reconuẽtio. ¶ Sol. Distingue, q̃ aut reconuentio fit super eadẽ re seu negotio, & casus est clarus, quia tam iure Digestorum quàm iure nouissimo fieri debet coram eodem iudice, etiã ordinario, vt in l.1.ff.quibus rebus ad eundem iud.eatur. dixi supra in Rub.in 3.prin.art.& dicam infra in c.fi.in 11.prin.art. Aut fit super diuersis rebus, & distingue, q̃ quandoque actor cõuenit reum coram iudice ipsius rei: quandoque vero conuenit coram iudice ordinario ipsius actoris: quandoque vero, & tertio, actor conuenit rẽ coram iudice penitus extraneo, qui neque ipsius rei, neque actoris est iudex. Primo casu, Glo.pen.hic ibi, siue sit ordinarius, & in versi.ordinarius habet iurisdictionẽ, vult quòd coram ordinario possit fieri reconuẽtio. Quidam vero, vt refert hic Io. Cald. tenebant, q̃ coram tali ordinario non haberet locum reconuẽtio, quia hoc c.& sequens loquuntur in delegato: secus in ordinario. arg.c.nonne.inf.de præsump. Et est ratio diuersitatis, quia impetrans delegatum vtitur iure speciali: [b] quo iure debet etiam posse vti aduersarius, vt in c.seq.cum concordantijs. Sed agens coram ordinario, vtitur iure communi. Sed ipse Io. Cald. tenet opi. Glo. quod habeat locum reconuentio. Et dicit Zab. quod ideo in hoc c.& sequenti dicitur tantum de delegato, quia de ipso erat maius dubium: cũ delegatus non cognoscat nisi de expressis in rescripto, vt supra de offi.deleg.c.cum olim. & c.P. & G. Mouetur etiam Io. Cald. & post eũ Zab. per tex. in d.l.cum Papinianus, & in auth. & consequenter, quæ loquuntur generaliter, & optimè etiam facit c. 2.& c.fi. j. de ord.cog. Sed tu aduerte, quia quidam volunt quod tex.in d.auth. & consequenter. solum loquatur in delegato, quia loquitur de recusatione, & ordinarius de iure ciuili recusari non potest, vt in auth.si vero contigerit. C.de iud. Sed Glo.& cõmuniter Doct. iuris ciuilis dicunt, quod dicta auth. habet locum etiam in ordinario. Nam licet ordinarius per recusationem non possit in totum remoueri: tamen purè recusari potest, & petitur q̃ ei alius associetur, vt d.auth.si vero. dixi latius in c.cum speciali. inf.de appel. Et sic volunt q̃ reconuentio habeat locum, etiam coram ordinario. Et hoc expressè tenet [c] glo.in d.auth.in verbo, recusari, & Bar. [c] ibi & communiter

ADDITIONES.

a ¶ *Et quæ dicatur causa incidens, quæ vero emergens, vide magistraliter per Bar.in l.1.3.col.C.de ordi.cog.*

b ¶ *Quoniam aduersarius vtitur iure speciali, eod. iure vtitur altera pars. facit l.fi.C.de fruc.& li.expen.*

c ¶ *Bart.in d.auth. & consequenter. 4.colum. ver. procedo vlterius. verum tamen Bal. videtur tenere contra, quòd coram ordinario habeat locum ista reconuentio. ita Bal.in l.cum Papinian. ver. quæro nunquid per ius antiquum. quicquid sit, si reconueniatur coram alio ordinario & non opponatur, tenet processus, ita Bar.in d.auth. & consequenter.6.col. ver. quæro, nunquid in causa appell.*

muniter Doct. & sentiunt D.Anto. & D.meus hic. & tenet expressè Io.And.in addi.Spec.eod.titu.§.1. in prin.per tex.in Auth. de executo. & his qui cõueniuntur & reconueniuntur.§.illud.colla.7. Nam per illum tex.dum dicit, glorioſissimorum, patet quòd loquitur in ordinario. & ibi dum postea dicitur, q̃ potest recusari, patet q̃ loquitur in delegato. & idẽ tenet glo. mota prædictis rationibus in d.§.illud. super verbo, glorioſissimorum. Est tamen aduertẽdũ circa hoc, quia Ange.in d.auth.& consequenter. videtur distinguere, vtrum reus necessitetur reconuenire actorem coram eodem iudice: Aut quæritur, vtrum possit. Primo casu, dicit Ang. q̃ coram ordinario non necessitatur reconuenire actorem, nisi sit ordinarius consistorij Principis. & ideo vbi cõuenitur coram alio ordinario, nunquam cogitur coram eo reconuenire actorem. mouetur, quia dicta auth. solum loquitur in delegato, & ordinarij consistorij Principis. vnde cum veniat ad correctionem iuris antiqui, nõ debet extẽdi ad alios casus. Sed Iac.But. decidendo præcisè tenet, quòd nunquam possit fieri reconuentio, nisi coram eodem etiam ordinario, durante instantia. Sed dicit Ang. q̃ hoc est falsum, per rationem prædictã. Sed mihi videtur q̃ quãuis opi. Ang. sit sustẽtabilis, tamen opi. Iac. But. plus placet, quam etiam videtur sequi communiter omnes Doc. simpliciter volentes, q̃ coram ordinario possit fieri reconuentio, nullam facientes differentiam inter ordinarium existentem in consistorio Principis, & aliũ ordinarium. Item moueor, quia ratio l.cum Papinianus. & l.nulli. C.de iudi. vendicant sibi locũ etiam in alio ordinario, & etiam quia materia reconuentionis est fauorabilis, vt dixi supra in 5.notabili. Quæ omnia suadent, vt etiam coram alio ordinario, quàm consistorij Principis, possit fieri reconuentio, cogitabis, quia Doct. non tangunt. Si verò quæritur vtrum reus possit reconuenire actorem coram eodem iudice ordinario, etiam alio quàm consistorij Principis, quod fuit secundum membrum Ang. & sic licet non necesitetur, an saltem possit recõuenire. Bar. hoc casu vult q̃ semper coram eodem possit fieri reconuentio, non obstante quòd iudex non sit aliàs iudex ipsius actoris, dummodo ipsum iudicem elegerit ex voluntate, vel ex necessitate causata, vel à facto suo solo, vel à facto tam sui, quam rei cõuenti: puta quia adiuit iudicem rei, & sic ex necessitate iuris, qua actor tenetur sequi forum rei, vt l.fi. C.vbi in rem actio. & in c.si clericus. & in c. cùm sit generale. supra de foro compe. hæc tamen necessitas habuit originem etiam à volũtate ipsius rei & actoris, ratione cõtractus initi inter eos. Et sic ipse actor hãc necessitatem sibi imposuit contrahendo. & ita intelligatur d.l.cum Papinianus. Sed si actor adiuit iudicem ex necessitate causata à facto rei dũtaxat, exemplum, quia reus intulit iniuriam actori, vel furtum sibi fecit, aut rapinam, & tũc non potest recõueniri coram eodem, quia non elegit eum ex volũtate, mouetur per l.1. ff. cum qui appellat in prouincia. facit etiam.ff.de iudi.l.2.§.legatis. vbi legatus passus iniuriam in loco legationis, tempore legationis, licet ibi agat: non tamen cogitur respondere, de quo latius dixi in c.fi. supra de foro cõpe. art.5. Sed dicit Ang. quòd contra prædictam opi. multũ facit d. l.1. si ponamus q̃ ille qui appellauit, ibi fuerit actor in causa princ. Nam eo modo, ipse videtur ex facto suo sibi necessitatem imposuisse. & tamẽ nõ cogitur respondere coram iudice appellationis, sed in prouincia. vnde dicit Ange. q̃ iste art. est multum dubius, quia alij Doct. cõmuniter tenent, quòd coram quolibet ordinario possit fieri reconuentio. nec distinguunt, an iste ordinarius fuerit aditus per actorem ex necessitate, vel nõ. finaliter ipse Ang. concludit, quòd si tam actor, quam reus sunt eiusdem fori, possit fieri reconuentio, & vera sit opin. communis Docto. Et hoc suadet æquitas euitationis circuitus. ar.l.dominus testamento. ff. de condi.inde. & cle.auditor, de rescript. Et etiam ratione fugiendæ fatigationis litium, vt in cap.dispendia. de rescript.lib.6. Sed si non sunt eiusdem fori, iniquum esset quòd actor propter litem inferendam ipsi reo, cogatur per viam reconuentionis stare in domicilio ipsius rei, & ideo remittendus est ad locum domicilij sui, ne fatigetur sumptibus, vt probatur in dicta l.1.eum qui appellat in prouincia, & in dicto §.legatis. Et sic procedat opin. Barto. secundum Ange. qui dicit, quòd hæc opi. est multum notanda, & est sua noua opi. & certè prima fronte videtur æqua, & ideo satis colorata. Sed tamen rationes inductiuæ reconuentionis, videntur concludere in contrarium. & profectò molestè fero quòd propter multiplicitatem negotiorum, & propter calores intensos non sit datus amplior, & maturior cogitandi locus. Sed aduerte, quia dubium est, vtrum fieri debeat reconuentio coram eodem iudice ordinario in specie, an vero sufficiat quòd fiat coram alio eiusdem tribunalis. Ioan. Andr. tangit hoc dubium in tit. de reconuen. §.primo. ver. quid si cõuentus. & ibi tenet quòd sufficit, quòd fiat coram eodem tribunali, licet diuerso iudice, quia vnum est officium & tribunal. ff. de officio proconsl. in l.meminisse. ff. ad municip. l.magistratus. Sed sub alio iudice habente diuersum officium, licet subsit sub eodem domino vel iudice, non potest fieri reconuentio, per d. l.cum Papinianus. C. de senten. & interlo.omn.iud. quæ dicit coram eodem iudice. & per prædictam authen. & consequenter. quæ dicit, apud eundem iudicem, & ad hoc ff.iudi.sol.l.cum apud. secundum Ioannem Andræam, & sequitur hic D.Anton. & ad prædicta dicit Ioan.Andr. quòd coram diuersis delegatis à Papa, non habet locum reconuentio. de quo dicam statim in 3.quæst.princip. Item aduerte, quia prædicta procedunt, quando actor trahit reum coram iudice ipsius rei per ipsum actorẽ electo, secus si prius traxit coram vno iudice, & reus habens electionem pluriũ iudicum, voluit trahi coram alio, exemplum in scholari, qui tractus coram vno iudice suo, ex priuilegio alium iudicem sibi elegit, secundum formam authen. habita. C.ne filius pro patre. Nam tũc actor coram illo non potest recõueniri, per d. auth. habita. secundum Iac. de Are. & Cyn. ibi. mouentur, quia agens non agit sponte coram tali iudice electo per reum. Vnde cum non eligat illum iudicem, debet posse illius forum declinare, & ideo non debet reconueniri. argu.l.secunda. §.sed si agant. ff. de iudi. Et eandem opin. tenet Bal. & Saly. in d.l.sed si agant. moti ratione vrgentiori, quia actor hic trahitur, & non trahit, vt l.fina. ff. quod quisque iur. quod tamen procedit, secundum eos, nisi reconuen

tio fiat ex eodem negotio. Ita quòd vĕtilatio sit connexa, quia tunc procedit reconuentus, non per authen.& cõsequenter, cum si. sed per l.1.ff.de quibus rebus.& l.nulli. C.de iudic. Est tamen aduertendum quòd Ioan. de Imo. hic in fi. allegando similiter tenet, quòd scholaris conuentio non potest reconuenire actorem, nisi actor sit scholaris.& alleg. Cyn. in d.auth.habita. in 5.quæst. & idem dicit hic Ioan.de Imo. quando artifex conuenitur sub suo massario, hoc est rectore illius artis, ab actore qui non est de illa societate, hoc est de illa arte. & idem sentit hic Do.Anton. motus, quia, vt dixi, actor inuitus adit talem iudicem : cum eligere iudicem hoc casu spectet ad reum, tum etiã quia talis est iudex certarum causarum. & per hoc dicit hic dominus Antonius, quòd coram inquisitore hæreticæ prauitatis non procederet reconuentio, quia habet tantum cognitionem determinationis causæ. & quia vt plurimũ procedit ex officio, ad hoc quod no. Glo. infra de accusa.c.qualiter, & quando. secundum Do.Anto. Tu dic de hoc vltimo vt dicam infra in 6.prin. artic. Sed aduerte, quia nõ videtur eadem ratio, & æqualis proportio conuenti coram massario, & scholaris conuenti coram vno iudice, nisi daretur quòd artifex conuentus coram massario, haberet electionem iudicis, sicut scholaris, & circa tamen prædictum articulum, dicit hic Dominus meus, quòd prædicta opin.do. Anto. & aliorum non sibi placet indistinctè, quòd scholaris reus nõ possit reconuenire actorem, quia ratio in contrarium assignata, quòd actor inuitus adit talem iudicem, non est vniuersaliter vera. Non enim procedit, si actor sponte eligit vnum ex iudicibus ipsius scholaris, cui electioni scholaris consentit, & est contentus respondere sub illo. Item non procedit, si vigore statuti non potest scholaris declinare iurisdictionem illius : puta rectoris sui. Itẽ dicit Bal.in d.authen.& consequenter, ex quo scholaris habet à iure ex priuilegio potestatem eligendi iudicem, non debet hoc priuilegium esse sibi damnosum, & sibi auferre iurisdictionis dispositionem circa facultatem reconuentionis faciendæ. argu. regulæ, quòd ob gratiam. de regu.iur. lib.6. & l.quod fauore. C.de legi. Item secũda ratio non videtur bona, quoniam talis iudex non est iudex scholarium certarum causarum : Sed in omnibus causis eorum, sicut quilibet superior est iudex in causis subditorũ, quando causæ vertuntur inter se, aliquid mouent contra eos. Præterea sicut istorum iudicium, videlicet Doctoris, Rectoris, & alterius Præsidis, seu etiã aliorum præsidẽtium, alicui collegio iurisdictio est prorogabilis, vt no.Barto.in l.1.ff.de iudi.de quo latius dixi in c.significasti. supra de foro compet.in 4. princ.artic. quæst.3.& 4.& in 5.princ.artic.q.7.Item & fortius debet procedi prorogatio per viam recon
a uentionis,[a] quæ est magis fauorabilis.argu.d.cap.significasti.& c.dilecti.supra de foro compe.tetigi supra, tangam in 6.prin. articu. Et euidenter colligitur ex eo, quia electi non possunt directè prorogare iurisdictionem nõ sui iudicis, sine licentia superioris, vt dicto cap. significasti. & tamen possunt per viam reconuentionis, vt hic, de quo latius dicam in 5.prin cip. articu. &c. Vnde per conclusionem distinguit Dominus meus, quòd aut actor eligit vnum ex iudicibus scholaris, sed ipse scholaris non contentus hac electio. ex priuilegio sibi concesso eligit alium, & tunc non habet locum reconuentio, quod procedit summa æquitate, quia ipse actor non eligit illum iudicem, sed reus, & sic cessat ratio d. l.cum Papinianus.in fine. & canonis, cuius in agendo.3.q.8. Subdit tamen quòd de rigore posset defendi oppositum, vt sentit Baldus in dicta authen.& cõsequenter.quia scholaris hoc habet ex priuilegio, quod nõ debet sibi auferre facultatẽ iurisdictionis. & ex quo cum eo cõtraxit, vel quasi, debuit cogitasse hoc euenire posse. argu. l.si quis domum. ff.loca. Aut scholaris non habet nisi vnum iudicem, vel si habet, est contentus respondere coram electo per ipsum actorem, & tunc sine dubio procedit recõuentio, vnde subdit se credere quòd in his qui præsunt alicui priuilegio, idem sit dicẽdum ex ratione prædicta, quia istorum iurisdictio est prorogabilis cõsensu partiũ. ergo debet habere locum reconuentio, secundum quod generaliter sentit Barto.in d.authen.& consequenter. & supra dixi secundum Dominũ meum, & ista opin.videtur mihi rationabilis & iusta,& eam videntur sentire Bal. & Saly. & in d.authen.habita. & eam fuerat imaginatus ante quàm viderim Dominum meum. Et aduerte, quia quod dixi quòd coram ordinario potest fieri reconuentio, procedit, nisi reus declinauerit iudicem, vel per ipsum reum aliquid sit oppositũ, per quod si vellet reconuenire videatur sibi contrarius : videlicet, si opposuit inhabilitatem personæ iudicis, aut actoris, vel ineptitudinis libelli, quia tunc reus non potest reconuenire actorem, nisi finita tali declinatoria, vel dilatoria, alias esset sibi contrarius, secundum Bald.in d.auth. & consequenter. in princ. & mihi placet, quia quotiescunque opponeretur qualitas impediens conuentionem, non posset esse locus reconuentioni, quæ mensuratur ad instar recõuentionis, per ea quę dixi supra in Rubri.artic.1.Et ex hoc infertur, quòd si reus recusat iudicẽ, non potest reconuenire actorem, nec coram eodem, nec coram alio. argu. prædictorum.& no.per Glo.penult. & per Innocentium, in cap.dispendia. §.reus quoque.de rescript.lib.6.& per Ange.in d.authen.& consequenter. quod arbitror procedere de iure canonico, tam in ordinario quàm in delegato, quia de iure canonico etiã ordinarius potest recusari in totum, sed de iure ciuili, cũ ordinarius non posit in totum recusari, sed detur adiunctus, vt in auth. si vero contigerit. C. de iudi. de quo latius dixi in c.cum speciali. infra de appel. Arbitror quòd reconuentio debeat fieri coram ordinario recusato, & coram sibi adiuncto, aliàs si hoc non diceremus, de facili coram ordinario posit deludi materia recõuentionis necessaria, quia semper reus recusaret, cum non sit necessarium proponere, vel saltem probare recusationis causam, vt dixi in d. capitu. cum speciali. & sic posset reconuenire actorem coram alio iudice. Nec obstat quod supra dixi de scholari cõuẽto coram vno ex suis iudicibus, qui eligit aliũ, quia nulla hic fit electio iudicis per conuentum, nec deseritur in totum iudex coram quo

reus

ADDITIO.

a ¶ *Et an per viam reconuentionis, vide Cyn.& Bal.in authen.habita. 10.col.quæst.5.C.ne filius pro patre.*

reus conuenitur, sed à iure ordinario recusato, adiungitur Episcopus, vt d.authen.si verò. Sed in delegato, qui vtroque iure potest recusari nec datur adiunctus, arbitror quòd pendente recusationis articulo, non posit conuentus nec coram eodem, nec coram alio reconuenire actorem, donec causa recusationis sit sopita, per ea quæ supra dixi. Sed si fortè reus prius conueniret actorem coram eodem iudice, postea ex noua causa suspitionis ortæ, recusauit iudicem : maius videtur esse dubium. Arbitror tamen quòd pendẽte recusationis causa, non debeat procedi super reconuentione : tum quia res deuenit ad casum à quo non potuit incipere. argu.l.si à me.& l.si alter.aliàs incipit, Iulianus.ff.de iudic.cum simi.tum quia causa reconuentionis regulatur à causa cõuentionis, vt supra dixi. & simul debet in vtraq; procedi, secundum quod latius dicam in c.fi. in 10. princ. articu. tum etiam quia ex quo reus non vult ipsum iudicem, tãquam suspectum, in actione contra eum mota, per consequens non debet illum habere in actione per eum mouenda, per viam reconuentionis, per tex.in d.l.cum Papinianus.in fi.à contrario. Et per argumẽtum à contrario regulæ, cuius in agendo. 3. quæst.8. Et no. prædicta, quia nouissima sunt. Vtrum autem actor reconuentus posit iudicem recusare, dicam in c.seq.in 8.princ.arti. Et ex prædictis potest generaliter concludi, quòd tunc locum habet reconuentio, quando cæteræ qualitates ad reconuentionem faciendam non repugnant dictæ reconuentioni, vt qualitas actoris, vel rei conuenti, vt quia actor est clericus, & conuenit reum coram iudice seculari, secundum quod dicam infra in 5.princ.artic. vel qualitas causæ de qua ageretur, secundum quod dicam in 6. artic. vel temporis quo fieret reconuentio, de quo dicam in 7.princ. articu. vel nisi repugnaret qualitas formæ seruandæ, secundum ea quæ dicam in c.seq. in 10.prin.artic.Et prædicta notabis, quia non solum procedunt respectu reconuentionis fiendæ coram ordinario, sed etiam coram delegato, de quo statim dicam in 3.q.princ. intelligendo tamen secundum superius dicta.

12 ¶ † Secundo casu, quando iudex ordinarius haberet iurisdictionem limitatam, arbitror distinguendum, quòd aut habet limitatam iurisdictionem respectu personarum : puta, quia non potest cognoscere nisi inter tales personas. Et vide ad hoc aliqua quæ dixi in Rubri.in 3.princ.artic. & quæ latius dicam infra in in 5.princ. artic. Aut iudex habet limitatam iurisdictionem respectu causarum : vt puta, quia non potest cognoscere à tanta summa supra : quia non potest cognoscere de causis spiritualibus, & dic vt dicam in 6.princ.articu. Et ex prædictis infertur, vtrum coram paribus, qui habent limitatam iurisdictionem cognoscendi de causis feudalibus inter dominum & vasallos, de quo latius dixi in cap. ex transmissa. supra de foro competen.in 1.quæstio. princip.in primo membro. Et dic quod potest fieri conuentio coram ipsis paribus, etiam de re non feudali, vt dixi in d.c.ex transmissa. in 1.quæst. in primo membro, quasi in fi.in vers.postremo. quæst.10.&c. Et idem arbitror si esset quæstio inter vasallos eiusdem domini inferioris, de causa feudali, intelligendo quòd prędictus dominus non esset ordinarius eorum in reliquis, ad quod vide quæ dixi in d.c.ex transmissa. in d.1.q. in 3. membro princ. Et ex prædictis habeo expeditum primum membrum, quando actor conuenit coram iudice ipsius rei.

¶ Circa secundum membrum, quãdo actor conueniet reum coram suo iudice, non est dubiũ quòd reus potest ipsum conuenire coram eodem iudice, non solum ex priuilegio reconuentionis, sed etiam fori quem sortitur actor, si esset cõueniẽdus debet, seu posset coram illo conueniri, vt in c.cum sit generale.supra de foro compe. Arbitror tamen hoc casu ponderandum esse, vtrum reus agat cõtra actorem per viam conuentionis, aut per viã reconuentionis, quia si per viam conuentionis, posset actor excipere quòd iudex ille nõ potest de causa illa cognoscere, propter limitatã ipsius iurisdictionem. Pone enim quòd actor agit ad 60. coram iudice habente potestatem cognoscẽdi duntaxat vsque ad centum, reus vero petit ab actore 150. per viam conuentionis, arbitror quòd nõ posit, licet aliàs sicut iudex actoris vsque ad summam, de qua potest cognoscere. & tamen si reus ageret per viam recõuentionis, deberet audiri, & posset cognoscere de summa transcendente iurisdictionem suam, vt l.si idem. §. quod si tuæ. ff.de iurisd.omn.iudi. ac etiam vide quod dicam in 6.princ.art.Potest etiam oriri alius magnus effectus, si agatur per viam reconuentionis, qui non oriretur per viam conuentionis. Nam primo casu, causæ erũt simultaneè cognoscendæ & determinandæ secundum ea quæ dicam latius in c.fin. in 10. princ. artic. quod non contingeret, quãdo ageret per viam conuentionis. Item fortè sequeretur iste effectus, quòd si scholaris conueniret reum coram vno ex suis iudicibus, & reus reconueniret actorem coram eodem, arbitror quòd scholaris non posset eligere alium iudicem, quàm illum coram quo conuenit reum, per d.l.cum Papinianus.in fi. C.de sent. & interlo.omn. iudic.& regulam d.§.cuius in agẽdo.3.quæst.8.quæ generalis, si conueniret ipsum actorem, quia tunc nihil obesset actori, quòd minus ipse tanquam scholaris posit alium iudicem eligere, secundum formã authen.habita. C. ne fil. pro patre, nisi fortè ageret cõtra eum de eod.negotio, secundum formam l.1. ff.de quibus reb.ad eundẽ iud.eatur.& l.nulli. C.de iudi.ad quod vide quæ dicam in seq. c.in 11. princ. artic.Et prædicta etiã notabis, quia nouissima sunt. Intellige tamen quæ statim dicta sunt de reconuentione, secundum limitationes de quibus dixi in præcedenti membro, videlicet, nisi aliqua qualitas repugnaret reconuentioni.& potes exemplificare, secundum quod ibi dictum fuit.

13 ¶ † Circa tertium membrum principale, quando actor conuenit reum coram iudice penitus extraneo, qui neque rei, neque actoris est iudex, sed efficitur iudex per prorogationẽ, vtrum habeat locum reconuentio? videtur dicẽdũ, q, non, quia ipse reus ex prorogatione sua videtur sibi imposuisse hanc legem : & non actor, ex quo potuit eum declinare, & non declinauit. Ergo videtur, quòd nõ habeat locũ recõuentio, per ea, quæ dixi in primo membro. Sed arbitror tenendum contrarium, quia cõuentio fuit principaliter causata à facto ipsius actoris : vnde licet accesserit voluntas cõuenti prorogantis, tamen locus est recõuentioni, per ea quæ dixi in d.1.membro. & quia ratio d.l. cũ Papinianus. & d. §.cuius in

agendo, vendicat sibi locum in terminis nostris, & vide quod dixi in c. significasti. supra de foro comp. in 7.princ.art.in 5.q.

14 ¶ † Tertiò principaliter quæro, vtrum corã delegato possit, seu debeat fieri reconuẽtio. Sol. Dic, quòd sic regulariter, tex. est in auth. & consequenter. C. de sen. & interlo.om.iud. & in corpore vnde sumitur, vbi probatur, quòd etiam coram eodem delegato debet fieri reconuẽtio: loquitur enim tex. ille etiam in delegato, in quantum dicit de accusat. secundum communem opin. de quo supra dixi.

15 ¶ † Vnde licet rescripta sint stricti iuris, & regulariter non debeant extendi ad res, vel personas in eis non expressas, seu comprehensas, vt in c. sedes. supra de rescrip. & in cap. P. & G. supra de offi. deleg. & in cap. cum olim. eo. tit. tamen vigore reconuentionis, tanquam fauorabilis, extenduntur ad res non expressas in rescripto, vel personas eo modo nõ comprehensas in rescripto, quia Imperator continetur in rescripto, vt actor, & tamen reconuenitur vt reus. Hæc tamẽ regula recipit aliquas declarationes.

16 ¶ † Prima, quòd hoc procedat non solum per viam propriæ reconuentionis, sed etiam per viam reconuentionis improprię, vt puta si actor, qui vult reum pluribus personalibus actionibus conuenire, vellet impetrare literas ad iudices delegatos, quia non potest ad diuersos impetrare, vt in cap. dispendia. in princ. de rescrip. lib. 6. quod qualiter procedat, & qualiter intelligatur, dicam in cap. fin. infra eo. in 11.princ.artic.

17 ¶ † Secunda declaratio, quòd hæc regula procedit in reo volente literas impetrare contra actorem durante iudicio, non solum si vellet literas impetrare super reconuentione, sed etiam si super cõuentione vellet contra actorem literas impetrare. Nam debet ad eosdem iudices ipsas literas impetrare, coram quibus per literas actoris fuit conuentus, vt est tex. in c. dispendia. §. reus. de rescrip. lib. 6.

18 ¶ † Tertia declaratio est, quòd literæ per ipsum reum coram delegato conuentum impetratæ ad alios iudices lite penden. contra eum non tenent etiam si illis vti vellet contra actorem non pendente lite, sed finita lite inter ipsum & actorem, secundum Innocen. in capit. pastoralis. supra de rescrip. quem sequitur Ioan. de S. Georgio in d. §. reus quoque. pro quo facit tex. d. §. reus. qui prohibet impetrationem durante iudicio. Spec. in titu. de reconuen. §. 1. versi. quid si ipse. refert quosdam tenere dictam opin. per cap. super literis. supra de rescrip. & quia inspici debet tempus, datur, vt in cap. cum te. supra de rescrip. Item quia si Imperator dixisset litem pendere, non habuisset literas. In contrarium tamen allegat no. capit. prudentiam. §. sexto, & seq. supra de offi. deleg. & Instit. quib. mod. test. infir. §. nõ tamen. & ff. de iusto, rup. & irri. test. in l. posthumus. Sed ad prædicta iura tenentes contrariam opi. respondent, quòd prædicta iura loquuntur, quando tempore impetrationis literarum, & tempore facti testamenti & mortis, processus erat legitimus. Sed Compostellanus, quem sequitur Ioan. Andr. in cap. pastoralis. tenet, quòd literæ valeant. Non obstat §. reus. quia in terminis nostris cessat dispositio illius §. Nec obstat, quòd non habuisset literas, sed expressisset lite pendente, quia vt dicit Compost. imo illas habuisset expresso, quòd non intendebat illis vti, nisi prima lite finita, maximè si posset ostendere aliquam iustam causam impetran. ad alios, vt quia in illa causa non expediebat sibi litigare sub illo iudice. Et subdit Specu. opin. aliorum qui volunt, quòd literæ possunt sine vitio impetrari, vt impetrans vtatur ex conuentione finita, quia non prohibetur impetratio ad alios iudices, q. pendente, sed solum tractio, seu conuentio coram illis iudicibus. Et sic residet Spec. in d. ver. quid si ipse. Ioan. de Fantu. in d. §. reus: dicit, quod decisio istius quæstionis dependet à dubio, an sola impetratio sine vsu rescripti vitiet libellum: dicit tamen, q̃ quoad casum d. §. reus. videtur ponderari usus, & non impetratio, per verbum, experiri, ibi positum in tex. cui aduersatur verbum quod postea sequitur, dum dicitur, si contrafecerit. Et hanc opinionem sequitur Ioan. Cald. motus, quia cessat ratio illius §. scilicet, ne trahatur durante iudicio ad diuersa iudicia: ergo cessare debet dispositio, vt in c. cum cessante. infra de appel. Et iste intellectus satis videtur congruere illi tex. secundum d. Dom. in d. §. reus, & sic ibi residet. Ego arbitror dici posse, q̃ aut reus impetrat literas super reconuentione, & tũc procedit prima opinio, tum propter dispositionem d. §. reus, & quia finita conuentione non est locus reconuentioni, vt sæpius dictum est. Aut impetrat literas conuentionis: Et tunc procedat secunda opi. nisi literæ ex verbis contentis in eis adaptentur ad conuentionem fiendam durante iudicio conuentionis per actorem factæ. Et ita innuit tex. in d. §. reus. si rectè ponderentur ipsius verba. Et est nouus intellectus ad illum §.

19 ¶ † Quarta declaratio est, quod reus potest reconuenire actorem coram eo delegato, durante iudicio per actorem intentato, nõ solum super actione orta ante rescriptum impetratum per actorem: sed etiam super actione orta ipsi reo post impetratum rescriptum per actorem, secundum aliquos, qui mouentur. Nã procurator non tenetur in plus, quàm principalis: nisi in satisdando. ff. de procurat. l. sed & hoc. §. defendere. Sed procurator causæ tenetur defendere actorem, si reus eum reconueniri velit, vt in l. seruum. §. ait prætor. ff. de procu. de quo dicam in 5. princip. artic. Ergo & dominus respondere tenebitur. Ad idem etiam facit l. omnium. ff. de procura. quæ dicit, quod reconuentus omnium actionum nomine defendere tenetur, & qui omne dicit, nihil excludit, vt in l. à procuratore. C. manda. 19. distinc. cap. 1. Ad idem etiam inducitur l. 3. §. pœna. ff. quod quisque iur. vbi pœna illius edicti, quod quisque iuris, vendicat sibi locum etiam in actionibus postea quæsitis. Item cum non reperitur prohibitum posse reconuenire actorem super actionibus postea requisitis: ergo intelligitur permissus. arg. l. mutus. ff. de procur. Ista fuit quæstio venerabilis Damasi, quem refert Ioan. And. & post eum do. Dom. in d. §. reus, & ibi videtur Damasus tenere contrarium, motus per l. nam & Seruius. §. si duo. ff. de neg. gest. vbi gerens negotia alterius non tenetur negotia inchoare. Nec ob. l. omnium. allegata in contrarium, quia illa non intelligitur de futuris, & ibi no. Itẽ mouetur, quia in rescripto ponderari debet tempus datæ, vt in cap. eam te. supra de rescrip. dixi in præce.

præce. decla. Mouetur etiam in simili actione seu cau. damni infecti, quæ non pertinet ad eas postea quæsitas, vt ff. de dam. infec. in l. dãi. §. infecti. Subdit tamen Damasus vna cum Azone, quòd si non opponatur & procedatur, & incipiat reo competere actio, fertur sententia pro ipso reo, per l. si rem alienam. ff. de pig. act. facit c. Abbate. de re iud. lib. 6. & quod no. in cap. fin. super verbo, exorta. supra de rescr. & quod latè dixi in c. 2. supra de lib. obl. in 12. princ. art. in 5. q. princ. ver. Et dicit Ioan. And. quòd istud dictum habet æquitatem, vt potestas seu effectus rescripti per actorem impetrati, sit vniformis actori & reo. Et etiam ad hoc, vt tanto minus præiudicetur iurisdictio. ordinariæ, & remittit ad no. per Specu. in titu. de rescript. præsenta. in fi. & ibi etiam tenet prædictis duabus rationibus, fatetur tamen q̃ c. fi. supra de rescript. loquitur in impetratione, non in reconuentione. Et hanc opi. tenet etiam Ioan. de Ligna. hic, quia reconuentio fit authoritate rescripti, quod non extenditur ad futuras lites, vt d. c. fi. supra de rescript. Hostien. verò hic, & latius in summa, eo. tit. tenet contrarium. Mouetur, quia reconuentioni locus est, quandocunque ante li. contesta. vt dicam infra in 7. prin. art. Nec in hoc distinguunt, an actio sit orta ante vel post. Nec vires rescripti inspiciunt quantum ad reconuentionem, sed tantum ratio & æquitas operatur reconuentionẽ, vt hic, & in l. cum Papinianus. in fi. 3. q. 8. cuius in agendo. Item quia in reconuentione delegatus videtur ordinarius, cum hoc habeat à lege per l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. vnde rescriptum hoc casu plus prodest reo, quàm si ipsemet impetrasset. Et istam etiam opin. sequitur D. Ant. hic. Mouetur, quia iurisdictio in hac actione nouiter orta, esset per hominem prorogabilis, vt in c. cum olim. supra de off. deleg. & ibi dixi in 2. q. princ. ergo fortius hoc fieri potest per l. sicut in simili sentit Bartol. in dicta authen. & consequenter. C. de sen. & interlo. om. iud. Item iurisdi. in causa reconuentionis imprimitur ab actu reconuentionis, non à rescripti impetratione: ergo sufficit, q̃ actio habuerit ortum secundum tẽpus rescripti, licet non secundum ipsius impetrationis rescripti, seu datæ, quicquid struxerit glo. in l. omnium. ff. de procu. Et hanc opin. sequitur hic Zab. Ange. vero in d. auth. & consequenter. tenet primam opinio. Ioan. Andr. D. Domin. in d. c. dispendia. §. reus quoque. dicit, q̃ decisio istius q. dependet ab illo dubio, quando dicatur imprimi iurisdictio in delegato, quoad cognitionem causæ reconuentionis, si tenemus quòd imprimatur tempore impetrationis, procederet opin. Ioan. Andr. & Damasi. Sed si teneremus, quòd non imprimatur tunc, sed surgat tunc temporis, quòd reus vult reconuenire, tunc posset fieri reconuentio in actione orta, etiam post impetrationem. Et quòd iurisdictio non imprimatur super causa reconuentionis tempore impetrati rescripti, tenet gl. pen. hic in ver. & sic no. quæ vult, q̃ per reconuentionem delegatus habeat iurisdictionem in causa sibi non commissa, & per consequens videtur ponderare reconuentionem, & non rescripti impetrationem, & sic videtur potius inclinare D. Dominic. in sententiam Host. D. meus in c. seq. tenet dictam opi. Host. Mouetur, quia in reo nõ potest dubitari de fraude, cum ipse non impetrauerit rescriptũ, & sic non fuit sibi imputandum. Item quia ex quo lex tollit reo facultatem adeundi alios iudices durante primo iudicio, videtur indistinctè dedisse ipsi reo iudicẽ, apud quem posit reconuenire actorem. Item quia d. §. reus quoque. loquitur indistinctè, quando reus vult dicere actorem sibi obnoxium. & si diceremus contrarium, oportet dicere, quòd reus quoad hoc posset reconuenire actorem coram alio, quia ex quo hunc delegatum non daret quoad actionem istam nouiter ortam, non videretur ad alios iudices ordinarios remouere, corã quibus posset reus actorem conueuire, vt dicit hic D. meus. facit l. cum Prætor. ff. de iudi. & melius est concludere, quòd coram eodem delegato posset fieri reconuentio.

20 ¶ † Quinta declaratio est, quòd reus potest reconuenire actorem coram eodem delegato per literas apostolicas, non solum si actor sit intra dietam, seu dietas comprehensas in rescripto quæ olim erant duæ, vt c. nulli. supra de rescript. & hodie intra vnam dietam debet fieri interpretatio à fine diœcesis rei, vt in c. statutum. de rescrip. lib. 6. Non solum ergo si actor habet diœcesim suam intra dictas dietas, sed etiam si longius distaret, fortè per quinque, decem, vel plures dietas, nihilominus potest actorẽ coram eodem delegato reconuenire, secundum Specu. in titu. de reconuen. §. 1. ver. quid si aliquis, per text. 3. quæst. 8. cuius in agendo. & tenet hic D. Ant. in ver. venio ad 3.

21 ¶ † Sexta declaratio, q̃ prædicta regula procedit nõ solum si reus nihil oppositi cõtra hoc rescriptũ, etiam si contra rescriptum, vigore cuius cõueniebatur, opposuit multas exceptiones, & succubuit. puta, si dixit rescriptum nullum, quia impetrans erat excõmunicatus, vel quid simile. Nam videtur posse, hoc non obstante, reconuenire. arg. c. sequen. & d. authen. & consequenter. & per prædicta Barto. Brix. in quæst. venere ali. 31. videtur potius inclinare, quòd posit reconuenire. In contrarium tamen alleg. C. ad legem Corn. de falsis. in l. qui falsas. & C. de his quibus vt indig. in l. Polla. & ff. de acquiren. hære. l. quæsitum. circa mediũ. infra de censi. c. cum olim. supra de testi. c. præsentium. facit etiam l. post legatum, cum sua materia. ff. de his quib. vt indig. quia ex eo quod nixus sum improbare, non debeo me fundare. Sed Specu. in tit. de reconuen. §. 1. in fi. post Barto. Brix. distinguit, quòd si reus iusto errore ductus dixit rescriptum falsum, vel opposuit talia, aut similia: hoc non obstante poterit reconuenire actorem. 2. quæst. 3. c. Paulum. & in c. statuimus. de elect. lib. 6. Alioquin non poterit. arg. no. per Spec. de positio. legata. in tit. de positionibus. §. actio. ver. sed secundum præmissa. ad quod vide quæ dicam infra in tit. de confess. & prædicta procedunt, quando opponens succubuisset. Quid autem si reus obtinuit super excep. proposita contra rescriptum, vel personam, vtrum posit actorem reconuenire. Circa quod glo. 2. in cap. 1. de rescript. lib. 6. concludit quòd non, per tres rationes ibi deductas. & idem tenet ibi Archid. & tenet Barto. Brix. Sed dicit ibi Ioan. Andr. in Nouel. quòd quidam dominus Palmerius disputando determinauit contrarium, quando exceptio excommunicationis, & sententia super ea non contingeret ad rescrip. vel iurisd. vt quia excipitur de excommunicatione lata post impetra-

tionem, vnde videtur concludendum, quòd aut excluditur conuentio ex defectu nullitatis iurisdi. propter nullitatem rescripti, vel similem causam, & tũc vtrumque conquassatur, videlicet conuentio & reconuentio. & ita procedit d.glo. Aut conuentio excluditur, non ex defectu iurisdictionis, sed ex inhabilitate actoris, & tunc licet non procedat conuentio, tamen proceditur in reconuentione: & sic illa inhabilitas actoris, nõ præiudicat reo volenti reconuenire. & vide quod dixi in c.sacris. in 19.princ.art. in 3.quæst.princ.in 2.declaratione, si rectè memini, infra de sent.excom. Sed aduerte, quia vt dicit Do. Domin. in d.c.1. de rescript.lib.6. decisio istius dubij dependet à decisione alterius dubij, videlicet, vtrùm priuilegium quod habet reconuentio cum conuentione, vt scilicet vicissim procedatur super vtraque, sit separabile, quod quidã tenent, quorum opinio pro nũc videtur verior, de quo latius dicam infra in cap.seq.in 10.princ.art. & tunc procedat dicta distinctio. Sed si teneremus aliam opinionem, quòd priuilegium non sit separabile, de quo dicam in d.10.artic. tunc nõ procederet dicta dist. sed sem per sublato processu in cõuentione, tolleretur processus in reconuentione, vt sentit glo.2.in d.c.1.

22 ¶†Septima declaratio est, quòd prædicta regula procedit, etiam si actor vellet desistere à conuentione per eum facta coram delegato, secundum Cyn. in auth. & consequenter, in 9.quæst. Mouetur, quia ius iam est quæsitum reo circa reconuentionem: ergo voluntate solius actoris, seu facto non debet sibi auferri. alleg. ff.de contratabu.l.si post mortem.§.fi. facit cap.ab eo.de elect.lib.6.& Cle.cõstitutionem. §.pen.in fi.de elect.& cum hac etiam opinio.residet Ioan.And.allegando Cyn.in d.cap.1. de rescript.libro 6. Sed Mar. Silla. in ordinario tenet contrariam sententiam, quòd si actor Ferrarien. conuenit Bononiens. Bononiæ, & quia reus vult eum reconuenire, actor vult desistere, quòd reus non potest eum reconuenire. Nec obstat l. cum Papinianus. C.de sent. & interlo. omn.iud. & alia similia, quia loquuntur, quando actor prosequitur causam conuentionis. Nec obstat authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex, quia illa authen. cogit actorem persistere vsque ad finem causæ non præcisè, sed causatiuè. Sed tu ad hoc vltimum vide, quod dixi in cap.1.supra de libel. obla.in 26.art.quæst.3. Ego arbitror dici posse, quòd aut actor vult desistere antequam reus ipsum recõueniat, desistendo eo modo quo potest, scilicet in totum, & hoc casu nõ posit reconueniri. aut actor vult desistere postquam reus ipsum reconuenit, & tunc quæstio dependet ab his quæ tetigi in fi.præced.decla. vtrum priuilegium declarationis sit separabile à conuentione, de quo dicam in c.seq.in 10.art. Et quia videtur, vt dixi supra, quòd potius sit separabile, merito videtur concludendum, quòd in præiudicium ipsius rei non posit actor desistere, vt excludat reum à conuentione quam incœpit, pro quo etiam faciunt ea, quæ dixi in c.2. supra de libel. obla.in 26.princ.art.q.3.

¶ Octaua declaratio est, quòd prædicta regula procedit, etiam si actor qui recõuenitur coram delegato, vellet iterũ reconuenire reum coram eodẽ, ad aliã rem non comprehensam in rescrip. de quo dic vt dicam infra in 5.princ.art.ver. ...

¶ Nona declaratio, quæ sumitur ex d.c.dispẽdia. §. reus quoque. & quæ etiam sequitur ex prædictis est, quòd reconuentio debet fieri coram eodem delegato à Papa, sed coram diuersis, seu coram alio delegato à Papa, non potest fieri reconuentio, secundum Ioan. Andr. in d. §. sequitur hic Do. Anto. & vide quod dixi supra in 2. q. istius 4. artic. vers. sed aduerte, quia dubium.

¶ Decima declaratio est, quòd regula prædicta procedit, siue delegatus, coram quo quis conuenitur, sit impetratus per solum actorem, siue communi consensu tam rei, quàm actoris, secundũ D. Ant. hic, & sequitur Ioan. de Imo. in fi. alleg. tamen Bart. sentire contrarium in d. authen. & consequenter. Sed primum dicit verius per text. nostrum. Et ad quod dicam in 5. princ. ver. & ideo voluerunt quidam. Insuper prædicta regula recipit aliquas limitationes.

23 ¶†Primò limitatur, quòd ita demum potest reus conuentus coram delegato reconuenire actorem coram eodem, si idem delegatus posset cognoscere de illa causa absque speciali mandato Papæ: secus si causa esset talis naturæ, quæ nõ caderet in cognitionem delegati sine speciali mandato Papæ. 6.q.4.c.si Episcopus. de consir. vti.cap.1.& 2. supra de resti. in integ.cap.pen. hoc tenet glo.in verbo, literas. in d.c. dispẽdia. §.reus quoque. de rescript.lib.6.& D. Ant. hic. mouetur, quia vt dicit illa glo. & benè, quare Papa oneraret ibi reum ad impetrandas literas ad eundem iudicem delegatum, si per literas actoris posset coram eodem delegato suum expedire negotium. quasi sentiat, quòd grauasse intelligitur eo casu, quo reus vellet reconuenire actorem de causa, de qua ille delegatus sine speciali mandato non poterat cognoscere. Aduerte tamen, quia in ordinario videtur, quòd virtute reconuentionis posit ordinarius cognoscere de causa, de qua aliàs non posset virtute suæ ordinariæ iurisdictionis. de quo dic vt latius dicam infra in 6.princ.art.ver....

24 ¶†Secunda limitatio, quòd reus conuentus coram delegato, tenetur reconuenire, vel literas impetrare ad eũdem iudicem, si vellet reconuenire actorem coram delegato: secus si vellet eum reconuenire coram ordinario, quia actorem coram quocunq; ordi. posset reconuenire. hoc sentit Inn. in d.§. reus. & Ioan. And. ibi, super verbo, reconuentionis, licet sub dubio fortè, motus per illum textum, qui dicit, literas meruerit. & quia non est eadem ratio prohibitionis respectu ordinarij, quia talis iurisdictio est ordinaria & fauorabilis, delegata vero est extraordinaria & odiosa, & ideo aliud videtur dicendum in ordinario, alleg. etiam no. per Innocen. in c. fina. de rescript. Sed aduerte, quia Io. And. dicit, quòd quia videtur esse eadem ratio vtrobique, videlicet, vt fiat reconuentio coram eodem, ideo videtur idem ius esse seruandum. Ange. vero in d. authen. & consequenter, primò alleg. prædictam opin. Ioan. An. deinde alleg. Specu. quòd nec coram ordinario potest reus conuentus coram delegato vexare actorem. Et subdit, quòd idem tenent Iac. But. & Bar. licet de dicto Ioan. And. non faciant mentionem. eorum opi. est vera, propter repugnantiam literæ d. auth. & consequenter. & in corpore vnde sumitur, & sic residet Ange. Sed aduerte, quia Barto. non loquitur propriè

priè & specificè in terminis nostris, sed in casu, de quo dixi supra in 2.q.prin.istius 4.art. Mihi videtur, quòd vtraque opin. sit satis sustentabilis. Posset tamen dici, quod si delegatus est impetratus consensu partium, vera sit secunda opinio. ad quod vide quæ dixi supra in versi. decima declaratio. Sed si per solum actorem iudex esset impetratus, æquitas suadet pro prima opinio. ne sit in potestate impetrantis circumuenire reum, quem actor sciebat contra se agere velle: maximè cũ impetrans non impetret nisi iudicem, de quo plurimum confidit. & licet reo reseruetur recusatio, vt d.§.reus. & auth. & consequenter. tamen plurimum cõfert habere iudicem beneuolum & gratiosum. Ad idem etiam induco tex. in l.2.§.sed si agant. ratione sumpta ex illo tex. quando legato infertur iniuria ad hoc, vt propter illam agat, & possit reconuenire, ad quod vide, quæ dixi in c.fi. supra de foro compe. Et vide etiam ad hoc quod dicam infra in 5.princ.ar. ver. de eo qui iniuriatur clerico, vt cõuentus coram suo iudice, possit clericum re conuenire coram eodem. Sed quæro iuxta prædicta, quid econtra, vtrum causa pendente coram ordinario, possit reus trahere actorem coram delegato in alia causa, pẽdente iudicio coram ordinario. SOL. Tex. videtur velle quòd sic, in c.prudentiam. §.fin. supra de offic.deleg: In contrarium tamen glo. in verbo, distulerunt. alleg. d.§.reus quoque. Et aduerte: quia ille tex. vt ibi dicitur, habet varios intellectus, & variæ dantur solutiones. Quidam volunt, q̃ dictus §.fi. in d.c.prudentiam. procedat, quando quis esset conuentus coram ordinario, & vellet impetrare ad iudicem delegatum. Secus si esset conuẽtus coram delegato, & vellet impetrare ad alium delegatum: quo casu procedat. §. reus quoque. sed prædicta opinio mihi non placet, vt dixi in §.fi. propter duo. Primò, quia de tex. d.auth. & consequenter. quæ loquitur etiam in ordinario, vt supra dixi. & tamen dicitur ibi, quòd fieri debet reconuentio coram eodem.

¶ Secundò, quia tex. in d.§.fi. loquitur tã de causa pẽdente coram delegato, sicut coram ordinario, vt patet ex illo cap.prudentiam.§.sexta, qui. §.præce dit dictum.§.fi. cui continuatur dictus §.fi. Vnde secunda datur sol. quòd ille §.fin. procedat, secundum sua tempora, secundum quæ reus poterat impetrare literas, nõ solùm ad eundem, sed etiam ad alium iudicẽ, secus iure nouissimo, vt dicto §.reus quoque. Vel tertiò dici potest, q̃ in d.§.fi. lis fuerat finita per sententiam, & quia non parebatur sententiæ: reus fuit excommunicatus: ideo ex quo primá lis fuerat finita, licitũ fuit impetrare literas ad alium iudicem, vt probatur in d.auth. & consequenter. & d. §.reus quoque, à contrario sensu, dum dicit, eodem durante iudicio. Vel quartò dici potest, quòd secundum tempora d.§.fin. processus non erat nullus, si reus reconueniebat actorem coram alio iudice: sed bene poterat reus repelli exceptione, quæ tamen ibi non fuit apposita. & ideo tenet processus. Hodie verò processus est nullus per dictum §.reus. & hanc solutionem ponit glo.in cap.fi.supra de rescr. in gl.super verbo, aut reus. Et vide quæ dixi in d.cap.prudentiam. §.fin. Intellige tamen, quòd processus est nullus, secundum quod statim dicam in quarta quæst. principali.

25 ¶† Item quæro iuxta prædicta, vtrum iudex delegatus coram quo fit reconuentio, respectu reconuẽtionis dicatur habere ordinariam, vel delegatam iurisdictionem. SOL. Hostien. in d.§.reus quoque. tenet, quòd habeat delegatam. Ioan. And. ibi remittit ad no. in d.cap.P.& G. supra de offi. deleg. Et ibi glos. post multa concludit, quòd sit delegata. Iaco. But. tenet contrarium in l.si qui ex consensu. C.de Episco. audi. Et idem videtur tenere Dom. Anton. in d.c.P.& G. Specul. in titu. de compet. iud. adi. §.1. ver. sed quare. refert opin. communis opin. est, q̃ sit delegata, quam tenet Cyn. in d.l.si qui ex consensu. & Bal. in l.1.ff.de iud. & vide etiam quæ ibi tanguntur in 2.3. & 4. quæst. Et ex prædictis habes expeditam tertiam princip.q.de reconuentione fienda coram ordinario.

¶ Quartò quæro, quid si conuentus reconuenit actorem coram alio iudice, cũ deberet illum reconuenire coram eodem: vtrum valeat processus & sententia, si actor nihil opponit? SOL. Ange. in auth. & consequenter. C.de sent. & interlo. om.iud. in fi. q. distinguit, quòd aut conuentio est facta coram iudice ordinario, & reconuentio coram alio, & tunc si non est opposita exceptio contra reum agentem, processus tenet. facit quod dixi supra in 3. q.princ. ver. sed quæro iuxta prædicta. ibi, vel quarto dici potest. q̃ intelligo, vbi alia qualitas non impediret: puta, personæ iudicis, actoris, & rei de quo agitur. Secus si fortè aliqua qualitas ex prædictis impediret conuentionem, & etiam iurisdictionis prorogationem, propter quam processus ex hoc annullaretur, secundum ea, quæ latius dixi in c.significasti. supra de foro compe. Aut conuentio est facta coram alio delegato: & glo. in verbo, valeat, in d.c.dispendia. de rescrip.lib.6. arguit primò, q̃ processus teneat: quia hoc beneficium est personale, per quod etiam alteri non præiudicatur: ergo videtur quis posse sibi præ iudicare. infra de regula. c.ad apostolicam. Sed tamen glo. decidit in contrarium, quòd processus sit nullus. Comp. tenet primam opin. quod processus valeat, quam Io. Mo. dicit esse æquam in odium negligentis beneficium illius cap.dispendia. & fortius debent procedere, cum lata esset sententia pro eo, vt tunc valeat, cum fauore ipsius, & odio impetrantis constitutio illa emanauerit. arg. l.non eo minus. C.de procur. facit c.quoniam. in princ. in ver. vel saltem. infra vt li. non contesta. Et idem tenet Franc. Vergelle in reo præsente & tacente. Host. verò quẽ sequitur Archi. tenet secundam opi. quod processus sit nullus. Nam dicit Host. quod cum literæ sint nullæ, non possunt de partium consensu validari. supra de elec. c.auditis. sicut nec potest iurisdictio finita validari partium consensu, vt in c. significantibus. supra de offi. deleg. Ratificatio enim operatur, quando literæ non essent nullæ, sed exceptione elidibiles, quando essent datæ pro priuato partiũ commodo: secus si publico, per no. in c.si diligenti. supra de foro compe. Innoc. vero satis confusè loquitur: distinguit tamen inter cõsensum tacitum & expressum, vt primo casu non validentur: quia videntur potius errare, vel ignorare defectũ, vel vereri seu timere iudices, & sic noñ consentire. Secundo casu videtur per expressum consensum prorogare iurisdictionem: maximè quia per tales literas videtur

aliqua-

aliqualiter iuriſdictio imprimi. ſupra de reſcrip. cap. cæterum. Sed dicit Ioan. And. in d. cap. diſpendia. in Nouella, quòd graue eſt defendere, quod expreſſus conſenſus partium hoc poſsit, & non tacitus. Et ideo Archid. reprobat diſtinctionem Inno. & alleg. infra de pœ. c. ſuam. ſecundum vnam lect. Et ſic reſidet Io. And. Ioan. de Fan. dicit, q̃ deciſio huius dubij dependet à dubio, an literæ dicantur nullæ vel non: vel an dicantur exceptione elidibiles. & tenet, q̃ dicantur nullæ. & ſic quod etiam expreſſo partiũ conſenſu non poſſunt ratificari, per cap. ſignificantibus. & c. P. & G. ſupra de offic. deleg. Et ſic concludit, quòd proceſſus non tenet. & idem d. Do. ibi, & Ang. in d. authen. & conſequenter. in fi. Et hæc opi. plus mihi placet. Moueor, quia aut partes expreſsè non conſenſerunt: & tacita pronunciatio, quam facit iudex procedendo ad vlteriora, non habet vim vt faciat eum iudicem, quando funditus caret iuriſdictione, vt no. in cap. cum in multis. de reſcr. lib. 6. dixi latè in c. ſi clericus laicum. ſupra de foro cõpet. Aut partes expreſsè conſenſerunt: & adhuc videtur idem dicendum: tum quia expreſſus conſenſus partium non poteſt dare iuriſdictionem illi, qui funditus caret iuriſdictione, vt l. priuatorum. C. de iuriſd. om. iud. de quo latius dixi in cap. ſignificaſti. ff. de foro compet. in 4. princ. art. niſi fortè diceremus, q̃ fortè poſſet valere vi pacti, & non ſententię, ſecundum glo. no. in l. 2. C. communia vtriuſque iud. Nec expreſſa pronunciatio iudicis ſuper iuriſdictione operaretur contrarium, ex quo iudex funditus caret iuriſdictione, vt dixi in d. c. ſi clericus. facit quod ſingulariter no. gloſ. in Clemen. 1. de ſequeſtra. poſſ. & fructuum. etiam quia contra conſtitutionem quæ habet clauſulam decreti, actus celebratus eſt nullus: etiam ſi interueniat expreſſus partium cõſenſus: dato quòd cõſtitutio diſponat, & introducta ſit ſolùm ad ipſarum partium vtilitatem, vt in c. fi. in glo. præſumant. & ibi d. Do. de offic. deleg. lib. 6. & in Clem. 1. de reſcript. Ad quod vide quæ latius dixi in c. ſi diligenti. ſupra de foro compe. & quod tradit Lapus, & poſt eum d. Do. in cap. ſtatutum. de præben. lib. 6. vnde cum c. diſpendia. iuncto fine prin. & ſi. §. reus quoque. habeat clauſulam decreti: merito proceſſus eſt nullus.

26 ¶ † Quintò principaliter quero, vtrum coram arbitro habeat locum reconuentio? SOL. Quidam dicunt quod non: quia arbiter non poteſt iudicare, niſi de his, quæ in compromiſſo continentur, vt in l. de his. & in l. arbiter. ff. de arbit. Et ideo coram eo non videtur eſſe locus reconuentioni. Et hic videtur tex. in c. cum dilectus. infra de arbit. tenet glo. in cap. non diſtinguemus. §. item ſi quis Romæ. ff. de arbi. quæ præſupponit, quòd coram arbitro non poſſit fieri reconuentio: quia nõ habet iuriſdictionem quæ poſsit prorogari. Et idem tenet Iaco. Butr. qui aſsignat rationem, quia partes poſſunt ſibi imputare, quare de omnibus non compromiſerunt, vt l. ſi cum dies. §. plenum. ff. de arb. Et ideo Hoſti. in ſum. huius tit. §. qualiter. ver. & nunquid. dicit, quod hoc procedit, quando compromiſſum non eſt plenum. ſecus ſi ſit plenum de omnibus controuerſijs, vt d. §. plenum. & iſta fuit opin. Gof. quam refert Specu. in titu. de reconuen. §. 1. in prin. Sed non placet ibi Specula. quia tunc arbiter poſſet procedere potius virtute conuentionis & compromiſsi, quàm reconuentionis, cum principalis poteſtas extendat ſe ad talia. Vnde dicit hic Dom. Ant. quòd hoc non procedit ex vi reconuentionis quoad actum prorogatiuum, cum ex forma compromiſsi arbiter tunc ſuper omnibus habeat poteſtatem, ſed procedere poſſet opi. Hoſt. quo ad alios effectus reconuentionis: videlicet, ſimultanei proceſſus, & adęquationis cauſarum, ſecundum ea, quę dicam inf. in 10. princ. artic. quia coram arbitris proceditur ad inſtar iudiciorum, vt l. 1. ff. de arbit. Et iſta fuit no. Ioan. Andr. in d. c. cum dilectus. ſupra de arbi. & ſequuntur ibi Dom. meus, & Io. de Imo. Poteſt etiam aſsignari alia ratio, quare coram arbitro non procedat reconuentio: quia talis poteſtas menſuratur ex verbis compromiſsi, & à partium conuentione. Et ideo lex non prouidet illi, qui minus plenè ſibi prouidet, cùm talis poteſtas non reguletur à iure, ſed à partium voluntate & conuentione, vt ff. de verbo. obl. l. in conuentionalibus, & in l. quoties. facit etiam c. fin. & quod ibi no. in ſimili, inf. de reg. iur. ſecundum Dom. Anton. vnde cum partes ſibi prouidentes receſſerint à iuris diſpoſitione, dimittendo iudicem: ius non ſupplet, vt l. fin. C. de pac. conuen. tam ſuper dote. ſecundum Dom. meum, in c. cum dilectus. Et hanc eandem opin. tenet Bar. in d. authent. & conſequenter. C. de ſent. & interloc. om. iud. Vbi aſsignat aliam rationẽ: videlicet, quia in arbitris, vterque cõpromittentium in eos conſentit: vnde ceſſat ratio l. cũ Papinianus. in fi. C. de ſent. & interloc. om. iud. quia partes non habent arbitrũ iudicem pro ſe tantùm, ſed pro vtroque. Et ideo voluerunt quidam, quòd coram delegato communi conſenſu impetrato, non haberet locum reconuentio: quia imputare debet ſibi, qui in eum ſic conſenſit. Et ſuper reconuentione non impetrauit, vel rem illam ſuper qua vult reconuenire non expreſsit, ſi ſuper illa re habebat voluntatem reconueniendi. Et hoc voluit Barto. in d. authen. Et Dom. meus ipſum refert, & non reprobat, in d. cap. cum dilectus. Et eadem ratione dicũt, quòd ſi reus vellet reconuenire actorem coram delegato per ipſum impetrato, non haberet locum recõuentio, ſed Dom. Anto. hic tenet contrarium: quia per quemcunque ſit impetrans, ex quo actor agit coram eo, non debet dedignari coram eodem reconueniri, vt coram illo ſimul cauſa tractetur. & ſequitur hic Io. de Imo. vt dixi ſupra in 3. q. prin. ver. decima declaratio. Et adde ad ibi dicta. Eſt ergo concluſio, q̃ coram arbitro nõ habet locum reconuentio, quam tenent hic Docto. antiqui & Moderni, & Docto. in d. cap. cum dilectus. ſupra de arbi. vbi eſt bonus tex. & Cyn. in d. authen. & conſequẽter. & Gul. de Cu. in l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbi. & glo. in l. non diſtinguemus. §. item ſi quis Romæ. ff. de arbit. licet quidam per illum tex. voluerint contrarium, & malè, vt ibi dicit Bal. & iſta eſt cõmunis opi. omnium, licet gl. in l. qui tamen. in prin. ff. de arbi. ſentiat contrarium, ſed dicit D. Fran. Thygrini de Piſis, quod illa glo. eſt falſa. Bal. vero in repe. l. ex compromiſſo. ff. de arbi. q. 7. dicit, q̃ illa glo. poteſt ſaluari, & debet intelligi ſecundum glo. in d. §. item ſi quis Romæ. vi delicet, quando quis vult facere recõuentionem coram arbitro ſolùm de controuerſijs inchoatis: quia poteſt, aliàs ſecus. Tu dic vt ſupra dixi, quod tunc non

non eſt reconuentio, ſed conuentio virtute compromiſsi, & hæc procedunt in arbitris voluntarijs, & fortius in arbitratoribus. Sed maius dubium eſt, quid in arbitris iuris. Specul. in titu. de recuſa. §. fi. ver. ſed nunquid coram. dicit, quod etiam non procedit re conuentio. & multi Docto. ſequuntur in d. c. cum dilectus. Et ratio eſt, quia iſti arbitri iuris aſſumuntur ſuper certo artic. ſcilicet, an iudex ſit ſuſpectus: ideo eorũ iuriſdictio non debet extendi: ideo, quia iura volunt vt celeriter iſte art. excuſationis expediatur, vt in c. legitima. de appel. lib. 6. ſi autem admitteretur reconuentio: iſte art. plus debito prorogaretur: ergo &c. & ita refert & ſequitur hic Dom. Ant. ſed dicit Dom. meus hic, & in c. cum dilectus, quod dictum Specu. debet intelligi in terminis ſuis: videlicet, in arbitro iuris electo ſuper vno artic. duntaxat, & per hoc etiam patet, quòd coram arbit. iuris electo ad æſtimandas facultates, ſecundum formam l. arbitro. & l. ab arbitro. ff. qui ſatiſd. cog. non procedit reconuentio, quod etiam tenet Domi. Anton. Secus putat D. M. in arbitro iuris electo ſuper certa cauſa: quia ille habet iuriſd. nec eſt deputatus ſuper ar. cauſæ, ſed ſuper tota cauſa, ſicut dicimus coram delegato. Item quia reus neceſsitatur à dicto promitten. ex diſpoſitione iuris: merito debet habere locum reconuentio. Et poteſt figurari exemplum de Iure Canonico quando Epiſcopus vult mouere litem contra ſubditum ſuum: nam tunc eligitur arbiter iuris, qui habet iuriſd. vt in c. ſi clericus. 11. q. 1. de quo dixi latius in c. 1. infra de maledi. ſuper gl. ſed de Iure Ciuili poteſt figurari exemplum per l. cum ſpeciali. C. de iu. & de multis alijs exẽplis videbimus in ti. de arb. in illo art. in quib. cauſis quis cõpellatur ad compromittendum. Concludit ergo D. M. hic, & in d. c. cum dilectus. quòd ſicut coram delegato habet locum reconuentio: ita & coram arbitro iuris, qui ſuccedit in locum delegati. Ex quo dicit ſe putare, quòd ſi ex forma ſtatuti conſanguinei neceſſitantur ad compromittendum, vel aliæ perſonæ, quòd coram talibus arbitris habebit locum reconuentio, quia tales ſunt arbitri iuris, vt dixi, & habẽt iuriſdic. ſecundum no. in c. ſuſpicionis. de offic. deleg. & in c. ab arbitris. de offic. deleg. lib. 6. de quo latius dicam in ti. de arbit. Sed Dom. Anto. hic dicit, quòd in huiuſmodi arbitris, qui eliguntur ex forma ſtatutorum, ſunt ponderanda verba ſtatuti, per cap. porrò. de priuil. Ego in dubio arbitror veram opin. Dom. mei, niſi fortè verba ſtatuti repugnarent. Et ex prædictis patet ſecundum Dom. Anton. quid dicendum ſit de arbitris electis ſuper contentione literarum, ſecundum diſpoſitionem c. paſtoralis. de reſcript. Ego arbitror, quod velit dicere, quòd ex quo illi arbitri aſſumuntur ſuper vno articulo, non ſit locus reconuentioni coram eis, vt ſupra dixi. Et ex his habes expeditum quartum principalem articulum.

ARTICVLVS V.

QVINTO principali articulo ſupereſt, vt examinemus, reſpectu partiũ, inter quos habeant locum mutuæ petitiones. Et ſic per quos, & contra quos poſsit fieri reconuentio, & quoties inter eoſdem reiterari poſsit.

27 ¶ † Quoad primũ inter quos, & ſic per quos habeat locum, vel fieri poſsit reconuẽtio, in primis pono regulam affirmatiuam, quilibet reus conuentus poteſt reconuenire quemlibet actorem contra eum agentem, quæ regula procedit, ſiue actor pro ſe ſuo nomine proprio agat: ſiue agat procuratorio nomine alterius: nam procurator ſimpliciter conſtitutus ad agendum ſine dubio intelligitur etiam conſtitutus ad defendendum in cauſa reconuentionis, vt eſt tex. in c. qui ad agendum, in prin. de proc. lib. 6. & eſt tex. iuncta gl. in l. mutus. §. pœna. ff. de procu. & ideo valet mandatum, licet quis ſimpliciter conſtituatur ad agẽdum, quamuis nihil ſit dictum de defendendo. Hoc tenet Spec. in ti. de procur. §. 1. verſi. ſed pone. ſed glo. in c. accedeus. ſupra de procura. videtur ſentire per illum tex. quòd habens mandatum ad agendum, non dicatur habere mandatum ad defendendum. Sed Ioan. And. in addi. Spec. in d. ver. ſed pone. dicit, quòd d. cap. accedens. non obſt. ſi bene ponderetur, & poteſt eſſe ratio: quia ſufficit ſi non defendat dominum, quòd ei denegetur actio, vt in cap. 1. ſupra de procur. vel poteſt illa gl. ſaluari: quia loquatur in procuratore conſtituto à reo ad agendum, quia talis non intelligitur conſtit. ad defendendum. tex. eſt ſing. in cap. conſtitutis. ſupra de procu. & ita limitat Do. meus in d. c. accedens. ſed procurator conſtitutus ab actore ad agendum, intelligitur conſtitutus ad defendendum: quia eo ipſo, q̃ quis eſt taliter conſtitutus, per quandam cõſequentiam videtur tacitè habere mandatũ ad defendendum, & ideo non admittitur, niſi promittat defendere, vel pro domino reſpondere, ſi reconueniatur, vt l. 1. C. de ſatiſdan. & in d. l. mutus. §. pœna. vndè in dubio videtur deputatus ad defendendum: quia mandatum extenditur [a] ad omnes caſus, ſine quibus expediri non poteſt, vt in cap. præterea. & in cap. prudentiam. ſupra de offic. deleg. & in l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procur. Et hęc communis concluſio placet etiam Ioan. de Fantu. in d. cap. qui ad agendum. niſi in conſtitutione conſtituens dixerit ad agendum tantum. & idem videtur ſentire Barto. in l. ſeruum quoque. §. fi. ff. de procur. quia tunc non videtur habere mandatum in cauſa reconuẽtionis. facit d. cap. conſtitutis. & c. petitio. ſupra de procur. Barto. tamen videtur tenere contrarium in d. §. pœna. quia ſatis eſt ſi vult reſpondere, & ſatiſdare de iudicato ſoluendo. Ioan. de Imo. in d. cap. qui ad agendum. concordat dictas opiniones, dicẽs q̃ primum dictum habet locum, quando per ſatiſdationem nõ eſſet plenè cautum aduerſario, vt in reali, & in his quæ habentur in l. non ſolùm. §. 1. & ſeq. ff. de procurat. aliàs admittatur, & ita procedat ſecunda opinio Bar. & idem tenet d. Do. in d. cap. qui ad agendum. Ego verò ſum ſolitus ſaluare diſtinguendo, q̃ aut quæritur, vtrũ virtute talis mandati procurator poſsit defendere dominum, & non poteſt propter dictionem taxatiuam tantum, & non poteſt, de cuius

natura

ADDITIO.

a ¶ *Mandatum extenditur. Et qui habet mandatũ ad vendendum, videtur habere ad ſolutionem precij percipiendum, ſecundum com. opin. de qua per Iaſ. in l. eũ qui. §. qui ſibi. ff. de verb. obl. licet Rom. aliter in ſing. 23.*

natura est excludere & negare alios casus, vt in cap. cum Ecclesia, sup. de causa possess. & proprie. & in c. requisisti. de testa. & ita procedat prima opinio. Aut quæritur vtrum possit defendere tanquam quilibet defensor extraneus, præstita cautione de iudicato soluendo, possit alium defendere, vt in l. 1. C. de procurat. & tunc poterit, ita procedat secunda opinio. Et ideo cautè aduertendum est ad modum opponendi. Si enim diceretur, non potest defendere: quia non habet mandatum, non est congrua oppositio: quia non sequitur, non habet mandatum: ergo non potest repellere, sed si diceretur, non debet admitti, nisi promittat defendere, præstita cautione: tunc aptè accipitur. Aduerte tamen, quia contra prædictam opinionem fortiter obstat, quod no. Barto. in l. maritus. C. de procura. & Domi. meus in cap. consti. supra de procura. in glo. 1. vbi volunt, quòd si vxor constituit maritum procuratorem in certis bonis, seu causis, videtur tacitè prohibuisse ne se impediat, etiam tanquam maritus. Ita & in terminis nostris, si quis constituit procuratorem ad agendum duntaxat,[a] videtur tacitè prohibuisse ne se impediat: etiam tanquam quilibet extraneus. Sed posset dici, quòd secundum opinionē Petri & Martini Sillan. quos refert & sequitur Ioan. Andr. in d. c. constitutis. qui tenent contrariam sentētiam, quòd prædicta opinio Barto. & Domini mei non sit vera, secundum hanc opinionem. Non obstat contrarium, sed posita opin. Bart. pro vera, sum solitus saluare vtramque opin. videlicet, ꝙ opin. Barto. procedat quando maritus vellet agere: quia videtur sibi denegata actio: opin. verò Petri & Martini procedat, quando maritus vellet defendere vxorem: quia facilius cōceditur defensio, quàm actio, vt in l. non solùm. ff. de procur. non solùm ergo qui agit nomine proprio, potest reconueniri ab illo: sed etiam si agit nomine alieno, potest similiter reconueniri, quod intelligo, vt illius nomine, nō autem suo proprio nomine possit reconueniri. facit quod statim sequitur, & voluit Dominus Antonius in cap. cum olim. de testibus. Et idem dicendum est, si aliquis ageret pro vniuersitate. potest enim recōueniri pro ipsa vniuersitate: non tamē nomine aliquorum singularium de vniuersitate, per leg. item eorum. §. actor. ff. quod cuiusque vniuersi. no. iuncta l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisione. & l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. canonizata. 12. quæstio. 2. Et prædicta procedunt, quando quis ageret alieno nomine ex voluntate, secus si ex necessitate sibi incumbente: quia aliàs non agens puniretur, exemplum in clerico, qui agit tanquam vnus de Ecclesia pro rebus malè alienatis, vel pro ipsius libertate, cum Prælatus & alij sint negligentes, secundum no. in cap. si quis præsbyterorum. inf. de rebus Eccles. non alienand. & in cap. cum olim. de testibus, & in cap. ex parte. de conces. præben. facit l. 1. & 2. ff. de libe. causa. Talis enim si reconueniatur, non cogitur respondere: etiam nomine Ecclesiæ, secundum Vin. quem sequitur Specula. in ti. de reconuent. §. nunc dicamus. versi. sed pone. & sequitur hoc Dom. Anton. & Ioan. Andr. post Vinc. in d. cap. cum olim. in glo. 2. Ne aliàs fortè retrahatur ab agendo pro Ecclesia, à repetendis rebus Ecclesiæ malè alienatis. arg. l. 2. §. sed si agant. ff. de iud.

Nam videtur quodammodo prosequi iniuriam illatam Ecclesiæ: ideo videtur, quòd non teneatur respondere in causa reconuentionis. argum. d. §. sed si agant. Sed Dom. Anton. in dicto cap. cum olim. videtur hoc limitare, quòd nō possit reconueniri suo nomine: sed nomine Ecclesiæ, tenet quòd possit reconueniri. argum. c. frequens. de restit. spol. lib. 6. Sed certè illud c. non videtur loqui in hoc casu, & de ipsius intellectu dicēdum, vt ibi. & ideo dicit Io. de Imo. in d. cap. cum olim. tenendam esse primam opinionem. Quid autem si vnus ex reis credendi conuenit reum debendi, coram vno iudice, vtrum ipse reus possit reconuenire actorem coram alio iudice, vide quod latius dixi in l. ex duobus. la 2. de duobus reis. in 13. princip. art. Item prædicta regula procedit, siue actor qui agit sit persona, quæ ex priuilegio nullum habeat certum iudicem: siue etiā ex priuilegio haberet certum iudicem, coram quo posset agere. Vnde dicit singulariter Bal. in cap. 1. si controuers. fuer. apud pa. termi. quòd si ex forma statuti ciuitatis pauperibus sint deputati certi iudices, qui habeant cognoscere de causis ipsorum pauperum agentium: quòd tales pauperes coram illis iudicibus agentes, coram ipsis poterunt reconueniri. arg. glo. ibi positæ, quæ dicit, quòd etiam coram paribus habet locum reconuentio: quia iniquum esset, quòd non seruaretur æqualitas. C. de fruc. & li. expen. in l. fin. & C. de proxi. sac. scrin. l. in sacris. lib. 12. facit ratio d. l. cum Papinianus. in fi. C. de sen. & interlo. om. iud. Et ad id quod dixi de paribus, vide quod dixi supra in 2. quæstio. princip. in fi. primi membri. & ideo arbitror, quòd si scholaris conueniret reum coram iudice suo, quòd possit coram illo reconueniri, nec haberet locum electio alterius iudicis sui, ad quod vide quæ latius dixi supra in 3. quæstio. princip. in primo membro. Item prædicta regula procedit, siue actor & reus sint ambo laici: siue actor sit clericus, & reus laicus, vel econtra, vnde laicus qui conuenit clericum coram iudice ecclesiastico, potest coram illo reconueniri. Et si clericus[b] conuenit laicum coram iudice seculari, potest similiter clericus coram eodem reconueniri. Et hoc tenet glo. pen. hic in fi. Et idem tenet glo. in c. at si clerici. supra de iudi. per tex. nostrum, & per cap. sequens. & tenet glos. in d. l. cum Papinianus. dummodò reconueniatur in causa ciuili, vel de crimine ciuiliter, secus si criminaliter: quia in criminali non habet locum reconuentio, secundum glo. in dicto cap. at si clerici. de quo latè dicemus in 6. princip. articu. Sed tu aduerte: quia iste articu. est multum latè & tritè examinatus per Doct. & varij

varia

ADDITIONES.

a ¶ *Quando constituitur ad agendum tantum, & Bar. distinguit vt iste, hic, in l. mutus. §. pœna. ff. de proc. vide omnino per Roma. & Alex. Moder. in l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtem.*

b ¶ *si clericus conueniat laicum coram seculari, an habeat locum reconuentio. de ista q. vide late per Phil. Deci. in c. at si clerici. in 13. col. versic. sed difficultas. supra de iud. & dicit ibi Barb. quòd ea quæstio indiget noua principis decisio. quanquam Decius ibidem attestetur communem opin. esse affirmatiuam.*

varia senserunt, commiscentes qualitates causarum, cum qualitate personæ. Ego vero pro clariori doctrina primò prosequor, vtrum ratione qualitatis personæ, videlicet, quia clericus, obstet quo minus clericus possit conueniri coram iudice laico, in quo art. Doctor. se diuiserunt in duas sentētias: quidam enim voluerunt, quòd possit fieri reconuentio, vt voluit glo. penul. hic, & in d. cap. at si clerici. & 2. q. 1. multi. 3. q. 8. cuius in agendo. 11. q. 1. in summa, & etiam gl. in d. l. cum Papinianus, & hanc etiam opi. sequuntur Hosti. in c. 2. supra de foro compe. Hosti. & Ioan. And. in d. c. at si clerici. Hosti. Pet. de Saxo. & Ioan. And. in cap. qualiter, el secondo, supra de iud. & Hosti. in cap. dispendia. de rescrip. lib. 6. & in summa, in tit. de excep. §. fi. ad fi. Et fuit communis opinio Goffr. Vinc. & antiquorum, quam etiam sequitur Ioan. Cald. in d. c. at si clerici. Mouētur, quia iura simpliciter & indistinctè in causa reconuentionis iurisdictionem prorogant: nec excipiunt clericos, & hanc opinionem secundum Ioan. And. approbat antiqua consuetudo, quæ minimè est mutanda, per l. minimè. ff. de leg. Item contraria opin. secundum Ioan. Cald. & Ioan. And. super tyrannidem, quòd laicus posset reconueniri coram ecclesiastico, & clericus non posset reconueniri coram seculari. Item secundum Cald. videmus, quòd clericus non potest expressè prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu sui superioris, vt in c. significasti. de foro compe. & tamen voluntariè contrahendo in aliena diœcesi potest ibi conueniri, vt in c. dilecti, & cap. postulasti. supra de foro compe. ergo debet procedere reconuentio, quæ vt plurimum fit inuito actore: alias secundum eum, sequeretur absurdum, videlicet, quòd clericus Bononiensis conueniens clericum Mutinensem coram ecclesiastico, non posset ibi reconueniri, quia non habet consensum sui iudicis, quod sonat in absurdum. ar. tex. nostri, & cap. sequentis, & 3. q. 8. cuius in agendo. & hanc opinionem sequitur Bart. in d. auth. & consequēter, per illum tex. qui vult, quòd licet deficiat iurisdictio ex priuilegio personæ, illa authen. supplet, & prorogando iurisdictionem vult reconuentionem habere locum, non obstante priuilegio personæ reconuen. Nec obst. quòd clericus non potest prorogare iurisdictionē laici, maximè sine consensu sui iudicis, quia illud procedit in prorogatione, quæ fit per hominem: secus quando fit per legem, vt in terminis nostris, sicut videmus, quòd iurisdictio delegata, etiam in casu in quo per hominem est improrogabilis, prorogatur per l. in causa reconuentionis, vt hic, & in cap. seq. & in d. auth. & consequenter. Nec etiam obst. secūdum Bar. quod priuilegium clerici sit totius ordinis clericalis, quia eodem modo est fauor publicæ vtilitatis, nec legati missi ad curiam conueniantur ibi, vt l. Paulus. in fi. ff. de leg. & per totum, dixi in cap. fin. supra de foro compe. & tamen in causa reconuentionis prorogatur iurisdictio contra eos, vt in l. 2. §. sed si agant. ff. de iudi. dixi in d. cap. fin. Et hanc opin. etiam sequitur Ang. in d. auth. & consequenter, si modo clericus agat bona fide contra laicum coram seculari. Secus si laicus intulit clericū ad agendum coram laico ad hoc, vt posset eum ibi reconuenire, fortè inferendo iniuriam clerico, vel in eum furtum faciendo, vel quid simile, quia tunc non haberet locum reconuentio, quia non lex, sed homo prorogaret iurisdictionem, & ipse non potest præiudicare ordini clericali, vt in c. si diligenti. supra de foro compe. Eandem etiam opin. tenet Bal. in d. auth. & consequenter. dicens, quòd æquitas naturalis hoc suadet. tenent etiam Bal. & Saly. in auth. habita. C. ne filius pro patre. sed nihil allegant, & Bal. in cap. 1. de contro. feud. apud pa. termi. per glo. ibi positam, vbi dicit, quòd hęc quęstio de iure ciuili non est dubia, per tex. in Auth. de san. epis. §. reuerēdissimi. Et hoc si agatur de testamento, contractu, vel dominio alicuius rei. Secus si pro iniuria vel furto Cle. facta, vt supra dixi. Petr. de Anch. in repet. c. ea quæ. de reg. iu. lib. 6. q. 14. etiam tenet hanc opin. Mouetur, quia forus reconuentionis creatur à prorogatione iuris non hominis, quod patet, quia datur inuito, & redditur in inuitum, vt d. auth. & consequenter, & in c. dispendia. §. reus. de rescrip. lib. 6. Secus in prorogatione hominis, in qua vtriusque consensus exigitur, vt d. c. significasti, & sic æquiparatio de prorogatione hominis expressa, ad reconuentionem nō est bona. Non obstat, quòd reconuentio quodammodo causatur à consensu clerici, ex eo, quod traxit laicū coram suo iudice, quod facere videtur ex necessitate, vt consequeretur debitum sūm coram iudice laico, quod consequi nō poterat coram ecclesiastico, vt in c. si clericus. & in c. cum sit. supra de foro compe. Vnde nihil videtur imputādum clerico, qui noluit ius suum indiscussum relinquere, vt l. illud. ff. de peti. hæred. & in c. 2. de homi. lib. 6. Nec obstant iura quæ prohibent clerico, quòd se submittat iudici non suo, vt in d. c. si diligenti, quia illud procedit, quando submitteret se principaliter vt reum. Secus si non principaliter, sed contingenter, vt per viam cōtractus & delicti, quibus casibus ius dat iudices, vt supra dixi, & similiter in reconuentione ius dat sibi iudicem: licet trahat originem à facto ipsius clerici adeuntis iudicem laicum contra suum debitorem, vt sic locum habeat quod dicitur, multa possunt fieri incidenter & in consequentiam, quæ non

a principaliter,[a] vt l. 1. ff. de aut. tut. & 4. quæst. 3. §. 1. 2. responso. & in l. is qui duos. ff. de lib. leg. Nec hoc casu procedit argu. de expresso consensu ad tacitum: videlicet, vt quod non licet clerico expressè, non liceat tacitè, quia ex hoc sequeretur absurdum, quòd conuentus coram iudice ecclesiastico nō suo, non posset coram illo actorem clericum reconuenire, cum non possit expressè consentire in eum, contra mentem tex. nostri & sequentis, vt supra dixi, secundum Ioan. Cald. & totius materiæ reconuentionis. Vnde concludit d. Petr. quòd iura quæ generaliter in causa reconuentionis faciunt iudicem, qui alias non est iudex, generaliter sunt intelligenda, vt l. de precio. ff. de publi. cum simili. Et subdit, quòd ista opinio est fundata super æquitate quæ mouit omnes iuris latores, & quia euitantur litium dispendia, & commodius coram uno, quàm diuersis iudicibus causæ terminantur, vt d. capit. dispendia.

contra-

ADDITIO.

a ¶ *Et id solum videtur attendi, quod fit principaliter, vt l. si quis nec causam. ff. si cer. pet.*

Contrariam ſententiam & opinionem tenent Iaco. But. & Pet. de Bellaperti. Cy. & Mar. Sil. in d. auth. & conſequenter. & Arch. in c. vnico. de cle. coniug. lib. 6. & Ioan. de Lig. & Car. in d. c. at ſi clerici. ſupra de iudi. Mouentur principaliter: quia regula tractatur negatiuè, quia clericus non poſsit trahi coram iudice ſeculari. 11. q. 1. c. 1. & 2. cum multis ſimil. & non ſolùm iura vniuerſaliter prohibent clericum conueniri coram ſeculari, ſed etiam apponunt pœnam, vt in c. qualiter. ſupra de iud. & in c. ſi diligenti. ſupra de foro comp. & in authen. ſtatuimus. C. de Epiſc. & cler. Item quia certi caſus à iure exprimũtur, in quibus clericus damnatur à ſeculari, vt no. ſup. de iudi. cum non ab homine. Inter quos non reperitur connumeratus caſus reconuentionis, ergo remanet iſte caſus ſub regula. Et inducunt Martinus & Iacobus Butrig. vnum forte motiuum: dicentes, quòd reconuentio prorogat accumulando, non mutando iuriſdictionem, ad diuerſam ſpeciem, quia tũc non eſſet prorogare, ſed creare de nouo. Et hoc non facit reconuentio: plus enim eſt creare de ſeculari ad eccleſiaſticum, quàm de ſeculari ad ſeculare iudicium: quia in habentibus ſymbolum, facilior eſt
a tranſitus: [a] non autem in habentibus diſſimilitudinem. Item ſecundum Pet. de Bellapert. prorogatio ſurgit a principio voluntario facultatis prorogãdæ: quia iura dicunt, ꝙ non debet actor dedignari illum contra ſe iudicem habere, quem pro ſe elegit, vt d. l. cum Papinianus. in d. c. cuius in agendo. dedignari autem vel non dedignari, & velle quid agere, propriè cadunt ſuper eo, ſeu ad eum pertinent, qui poteſt hoc agere vel non agere: vnde vbi deficit poteſtas prorogandi in reconuento, nõ poteſt habere locum prorogatio. Et ideo ibi nulla ſurgit, ſeu notatur dedignatio. Et idem etiam tenet Paulus de Leaza. 2. q. 1. multi. & Io. de Lign. in d. c. at ſi clerici. Præterea ex legis diſpoſitione non debet induci illa prorogatio: quia illa non habet poteſtatem in clericos, vt ſup. de conſtit. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ. 96. diſt. c. bene quidem. & c. cum ad verum. & c. ſi Imperator. & ſic per hoc patet reſponſum ad dictam authenticam, & conſequenter. & ad §. reuerendiſſimi. Nec etiam hęc poteſtas inſurgit à canone: quia hoc nullibi reperitur expreſſum. imò regula reperitur vniuerſaliter negatiua, vt ſupra dixi. Item ſecũdum Dom. Ant. qui tenet hanc opin. fundamentum prorogationis inſurgentis ex reconuentione, licet non ſurgat à voluntate: quia vt plurimum fit actore inuito: ſurgit tamen à potẽtia volendi, & velle debendi, vt ſic non dedignetur eum habere contra ſe, &c. quæ ratio ceſſat in valente velle. Præterea cauſa clerici attẽta ipſius perſona, & regula ſuperius dicta, videtur eſſe quodammodo ſpiritualis. Item hæc regula, quòd quis poſsit recõueniri, tractatur in genere.
b ergo non debet referri ad ſpeciem [b] ſpecialiter prouiſam, vt l. ſanctio. ff. de pœn. & in regula, generi. de reg. iur. lib. 6. Sed ſpecialiter cauetur in clericis, ne iudicentur à laicis, ergo &c. A. B. Et ad hoc accedat optimus tex. in c. 1. infra de iura. calum. vbi conſtitutio loquens de clericis ſpecialiter, licet generaliter reſpectu certi actus, derogat conſtit. generaliter diſponenti, per quem tex. vt ibi Dom. meus, quoad materiam noſtram, quòd iura ſpecialiter prouideant, vt clerici non iudicentur à laicis: licet generaliter loquantur, derogant iuribus quæ generaliter permittunt reconuentio. eo caſu, quo & conueniretur coram iudice laico. Ad quod vide quæ latius dixi in d. c. 1. in 9. no. hanc opin. quòd non habeat locum reconuentio, tenet G. Pe. in c. relatus. de iurepat. Ma. Non obſt. quod ſupradixi, ſecundum Cal. quòd delinquendo & contrahendo clericus ſubijcitur iuriſdictioni non ſui iudicis, abſque ſui licentia: ergo & per actum reconuentionis. Nam vt dicit Io. de Lig. in d. c. at ſi clerici. & ſequuntur tenentes hanc opin. talis clericus delinquendo & contrahendo ſubijcitur iuriſdictioni eccleſiaſticæ: licet ille non ſit ſuus iudex, & ſic duntaxat ſui iudicis non vniuerſalis iuriſdictio eccleſiaſtica offenditur, ſed quòd reconueniri poſſet coram ſeculari, offenderetur vniuerſalis iuriſdictio clericorum. Nec obſtat c. verum. ſupra de foro competen. ſecundum communem lect. ꝙ loquitur de clerico: quia cum ille caſus ſit exorbitans, non debet trahi ad conſequentiam, vt in regula, odia. de reg. iu. lib. 6. & l. quod verò. ff. de leg. loquitur enim in feudo, vnde domin. feudi ratione directi dominij quod obtinet, potius dicitur iudicare in re ſua, quàm in re clerici. ar. c. 1. inf. de feud. vbi ratione iſtius directi dominij inducitur caſus ſpeciaſiſſimus contra omnes regulas Iuris Canonici: videlicet, quando dominus feudi habens feudum pignoratum à vaſallo, non tenetur computare fructus in ſortem, ſi abſtinet à ſeruitio debito per vaſallum: quia videtur quodammodo ſuam rem poſsidere, & ſic Domi. meus reſpondit ad illum textum, qui prima fronte videtur multum vigere in contrarium, & ſic Dom. meus ſequitur hanc vltimam opinionem. Mouetur etiam: quia clerici reperiuntur exempti à iuriſdictione laicorum, nedum per l. imperiales, vt in Auth. vt clerici apud propri. Epiſcopos, cum ſi. ſed etiam per canones additos à ſummis Pontificibus, & quod plus eſt, à Deo, vt no. Innoc. in c. 2. ſupra de maior. & obed. no. glo. 96. diſt. ſi Imperator. vnde cum dicta iura tam diuina, quàm humana generaliter & indiſtinctè loquantur, videtur abſurdũ, quòd non debeant ſibi vendicare locum, etiam in cauſa reconuentionis, & quòd per ipſam cauſam reconuentionis tãtum alia priuilegia debeant recipere læſionem: maximè cum à legibus & canonibus diſpoſitum ſit, ꝙ ea quæ ſpeciali nota ſunt digna, niſi ſpecialiter exprimantur, videantur neglecta, & non comprehenſa ſub diſpoſitione generali: quamuis ex proprio generali ſignificato verborum, viderentur comprehendi, vt dicit tex. in c. quamuis. de præb. lib. 6. & ff. de adulter. aliàs, de iniur. l. itẽ apud Labeonem. §. hoc edictum. Ad quod etiam facit vrgẽtiſsima præſumptio: quia poſt leges traditas in materia reconuentionis, nunquã emanauit aliquod ius, quod hunc caſum ſpecificè attingeret. Item mouetur: quia clericus non iudicatur à laicis: quia reputatur maior. vnde notabiliter dicit tex. 96. diſtin. cap. denique. quomodo hi qui humanis rebus præſunt, & non diuinis: præſſe permiſſum eſt, ne de

his

ADDITIONES.

a ¶ *L. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in fi. ff. de pact. & l. in rem. §. quæcunque. ff. de rei vend.*

b ¶ *L. doli clauſula, vbi Mod. ff. de verbor. oblig.*

his per quos diuina miniſtrãtur, iudicare præſumãt penitus ignoramus, quæ quidem ratio optimè militat in reconuentionis cauſa. & ſic prorſus ceſſat ratio poſita in d. l. cum Papinianus. cum ipſe clericus non debeat velle iudicari à laico cõtra reuerentiam diuinorum quæ adminiſtrat: nec eſt veriſimile, ꝙ Papa in cauſa reconuentionis contra prædictam rationem vrgentiſsimam voluerit iura prædicta relaxare, & conuentionis materiam hoc caſu ad clericos extendere: & ſubdit, quòd hanc rationem conſiderauit, dum eſſet ſcholaris, quæ ſemper ſibi placuit. Non obſtat, ſi dicatur, quòd etiam maior ſe ſubijciendo minori poteſt ab illo iudicari, vt in l. eſt receptum. ff. de iuriſdic. omn. iud. & 2. q. 7. cap. nos ſi incompetenter. quia dicit Dom. meus, ꝙ illa l. eſt receptum. procedit, in eo qui ſubijciendo ſe alteri, non derogat honori & priuilegio ſui ſuperioris. Sed clericus non poteſt hanc ſubmiſsionem facere contra hominem ipſius Dei & eius ſacramenta, quæ adminiſtrat. argu. optimum in c. cum tempore. in fi. de arbit. & pro hoc facit, quod ſing. dicit Ioan. Andr. in cap. Eccleſia. ſupra de conſtit. vbi vult, ꝙ Papa non poteſt ſe ſubijcere iuriſdictioni laicorum, quia redundaret in dedecus ipſius Chriſti, & ad cap. nos ſi incompetenter. reſpondet, quòd illud procedit ex magna humiltate, ꝙ dicit notandum: quia illud c. ſatis ruditer ſolet allegari, ad vnum tamen dicit attendendum: quia Ioan. And. in d. c. at ſi clerici, fundat ſe ſuper conſuetudine: ſed Dominus Anton. & Ioan. de Lig. dicunt conſuetudinem non poſſe hic operari: niſi daretur expreſſus vel tacitus conſenſus Papæ, vel tolerantia ex certa ſcientia: quia aliàs potius foret corruptela. Sed Dominus meus tenet opi. Io. An. Mouetur: quia negari non poteſt, ꝙ caſus iſte ex tantorum doct. varietate non reddatur dubitabilis. ar. eorum quæ no. glo. in c. 1. de poſt. prel. lib. 6. & in l. 1. ff. de iur. & fac. igno. ergo talis conſuetudo eſt attendenda, quæ eſt optima legum interpres, vt in c. cum dilectus. ſupra de cõſue. & in l. minimè. ff. de leg. & ſic reſidet Dom. meus, & ſecundum prædictam opi. ſuperfluè redduntur quæſtiones de cauſa ſpirituali, criminali, vel famoſa, de quibus ſtatim dicam: quia ſi in cauſa mere ciuili non poteſt clericus recõueniri coram laico: longe minus debet poſ
a ſe in cauſis prædictis. [a] Mihi videtur, ꝙ vtraque opinio ſit ſatis defenſabilis, de iure tamẽ videtur verior vltima opin. ſed prima eſt magis æqua: ad cuius tamen corrobora. poſſent adduci plura, de quibus dixi in c. 1. de foro compet. in fallentijs, & maximè fallentia. 6. 21. 22. 28. & 42.

¶ Retenta tamen prima opi. pro concluſione, ꝙ clericus poſsit coram laico reconueniri, talis concluſio recipit plures limita.

28 ¶ † Primò enim limitatur, niſi laicus malitioſè procuraret inducere clericum per iniuriam in eum illatam, vel furtum contra eum commiſſum, vt eum conueniret corã ſuo iudice: quia propter hanc fraudem ne fraus ſibi patrocinaretur, nõ haberet locum reconuentio, hoc tenet Spec. in ti. de reconuen. §. 1. verſi. quid ſi laicus. & probatur in l. 2. §. ſed ſi agãt. ff. de iudic. vbi etiam hoc tenet Bal. Ad idem facit c. fi. ſupra de alie. iud. mu. & c. relatũ. §. ad hoc, inf. de iurepat. & hanc opi. tenent Ang. & Bald. in d. authen. & conſequenter, ſecundum quod ſupra tetigi. & in hoc concordant omnes. & vide quod tetigi ſup. in 4. prin. artic. quæſt. 3. verſi. 2. limitatur. & aliquid dicam in 6. prin. art.

29 ¶ † Secundò limitatur, ꝙ concluſio prædicta procedit, ſi cauſa non ſit ſpiritualis: [b] ſecus ſi ſit ſpiritua
b lis: quia de ea laicus cognoſcere non poteſt, cum ſit ipſius incapax. c. 1. 2. & 3. de iud. etiam incidenter, vt in cap. tuam. infra de ord. cog. & in c. cauſam. & c. lator. inf. qui fil. ſint legi. tenet Ioan. 3. q. 8. cap. cuius in agendo. & Specu. in titu. de reconuen. §. 2. ver. & no. quod in tribus. Et in hoc etiam concordant omnes Doct. Dom. Anto. & Dominus meus in d. c. at ſi clerici. ſupra de iu.

30 ¶ † Tertiò limitatur, ſi cauſa ſit ciuilis: ſecus ſi ſit criminalis, ſecundum gloſ. in d. cap. at ſi clerici. quia in crimine non committitur reconuentio, vt in l. neganda. C. qui accu. non poſ. canonizata 3. q. 11. de quo dicam in 6. princ. articu. Et hoc procedit ſecundum Hoſtien. hic, ſi ageretur ad degradationem clerici: qui iudex laicus illam examinare non poteſt: imò nec electus & conſummatus in Epiſcopum, ſi nondum eſt conſecutus, per cap. tranſmiſſam. ſupra de elect. Et idem tenet Hoſtien. in cap. di ſpendia. de reſcript. lib. 6. Et idem etiam dicit Hoſt. ſi criminaliter ageretur ad pœnam corporalem, vel crimen eſſet canonicum: quia laici talia examinare vel iudicare non poſſunt, vt in Auth. de man. princip. §. ſi vero. col. 3. & in Authen. vt clerici apud propios Epiſcopos. §. ſi vero Eccleſiaſticum. Sed ſi pœna eſſet ciuilis & pecuniaria, locus eſt reconuentioni & diffinitioni fiendæ per iudicem reconuentionis, ſiue tale crimen infligat pœnam canonicam, ſiue pecuniariam. Et idem ſentit Specu. in titu. de reconuen. §. 2. verſic. ſed pone clericus. & facta diffinitione ad requiſitionẽ ipſius iudicis laici, ſi opus erit Epiſcopus exequetur ſententiam. argu. cap. poſtulaſti. ſupra de foro competen. & l. à diuo Pio. §. 1. ff. de re iudi. & 96. diſtinc. cap. cum ad verum. ſecundum Hoſtien. Sed Ioan. Andr. hic, & in cap. at ſi clerici, & communiter Cano. concludunt contrarium, facientes regulam, quòd ſuper crimine clerici non habet locum reconuentio coram iudice ſeculari, ſiue veniat imponenda pœna pecuniaria, ſiue infamiæ, ſiue de crimine agatur criminaliter, ſiue ciuiliter: quia iura reſpectu criminis videntur prohibere, vt clerici à laicis nullo modo debeant iudicari, vt in c. vnico. de cleri. coniug. lib. 6. Vbi idem tenet Archidia. & ſequitur Specul. in dicto verſi. & no. quòd in tribus. quinimo plus dicit Ioan. Andr. in d. cap. at ſi clerici. quòd etiam per modum exceptionis non poteſt laicus cognoſcere de crimine clerici: puta,

vt

ADDITIONES.

a ¶ *Et pro opin. Ab. quòd non poſſet reconueniri clericus, facit, quia quando duæ regulæ concurrunt, vna negatiua, alia affirmatiua, debet attendi negatiua. Bart. in l. 3. §. liberti. per illum tex. ff. de ſuſp. tut. Bald. in l. Ruſinus. C. de mili. teſtam. ea. ar. vtitur Decius contra commun. opi. in d. c. at ſi clerici. col. 15. verſi. 6. ſupra de iudi. dic vt ibi.*

b ¶ *At quia cauſa ſatis dicitur ſpecialis, quando clericus debet condemnari, quæ videtur ſpecialis, dicit Dec. in d. capit. at ſi clerici. 13. colum. de iudic.*

vt repellatur à teſtimonio, de quo remittit ad no. in cap. verum. ſupra de foro competen. Et idem in effectu vult Dom. Anton. in d. cap. at ſi clerici. & placet etiam Domino meo ibi, quia habito reſpectu ad perſonam clerici, poteſt dici cauſa ſpiritualis: ita q̃ non ſolùm deficit iuriſdictio reſpectu perſonæ, ſed etiam cauſæ, & ſic non eſſet extendere iuriſdictionem de perſona ad perſonam, ſed transferre iuriſdictionem ad aliam ſpeciem, & qualitatem cauſarum: quod non facit reconuentio, ſecundum Dominum meum, per ea quæ habentur hic, & dicta authen. & conſequenter. de quo vltimo generalius dicam
a in 6. princ. artic. [a]

31 ¶ † Quartò limitatur, vt poſsit fieri reconuentio de cauſa merè ciuili, ſcilicet reſpectu cognitionis & ſententiæ, ſed non propterea quòd poſsit diſtringere perſonaliter clericum. vnde ſtante ſtatuto quòd pro tali debito poſſet quis carcerari, non poſſet clericus pro tali debito arreſtari, ſeu diſtringi à iudice laico, etiam in cauſa recõuentionis: & ſi eſſet clericus coniugatus, non tamen bigamus, & incederet in habitu & tonſura, ſecundum Lapũm allega. 108. & vide quod dixi in cap. 1. ſupra de foro competen. fallen. 22. Et ex prædictis infertur, quòd ſi legatus ageret tempore legationis, poſſet ibi reconueniri: licet aliàs ibi non potuiſſet conueniri, niſi pro iniuria ſibi illata, aut furto contra eum commiſſo, vel ſimili cauſa: facit quod ſupra ſæpius dixi. & eſt tex. in d. l. 2. §. 2. §. ſed ſi agant. ff. de iudi. Prædicta tamen regula, quod actor poteſt reconueniri à reo, recipit plures fallentias.

32 ¶ † Primò igitur fallit reſpectu qualitatis & inhabilitatis iudicis, ſecundum ea quę latius dicta fuerũt in 3. prin. arti. Iſta tamen fallentia & duæ ſequentes non adaptantur propriè ad art. noſtrum, in quo tractatur de habilitate actoris & rei.

33 ¶ † Secundò fallit reſpectu qualitatis cauſæ, propter quam ſimiliter quandoque non habet locum reconuentio, ſecundum ea quæ latius dicam in 6. prin. artic. in fallentijs.

34 ¶ † Tertiò fallit ratione inhabilitatis temporis requiſiti ad recõuentionem, ſecundum quòd latius dicam in 7. prin. art.

35 ¶ † Quartò fallit, ſi reus ſit excommunicatus excommunicatio. maiori: quia licet poſsit conueniri, vt dixi in c. intelleximus. ſupra de iudic. tamen non poteſt reconuenire, vt in cap. cum inter. infra de except. & hoc communiter tenent Docto. quod ego intelligo, oppoſita exceptio. excommunicationis. aliàs valeret proceſſus. Ad quod vide quod latius dixi in cap. ſacris. infra de ſenten. excommun. in 19. princip. artic. in 5. quæſtio. princ. in ſecundo membro. quæſt. 16.

36 ¶ † Quintò fallit in clerico, qui nõ poteſt reconueniri coram laico, ſecũdum ſecundam opin. quam ſupra poſui.

37 ¶ † Sextò fallit, ſi aliquis ageret nomine Eccleſiæ tanquam clericus de Eccleſia, ex neceſsitate, ſecundum ea quæ dixi ſupra eod. art. verſi. & prædicta procedunt quando quis ageret.

38 ¶ † Septimò fallit, ſi actor ageret vno nomine, & reconueniret alio nomine, vt dixi ſupra eod. art. ver. non ſolùm ergo qui agit ad B. Aduerte tamen: quia conuentus procuratorio nomine alterius, non poteſt etiam alterius, & nõ poteſt etiam illius nomine reconuenire actorem coram eod. iudice: ſi talis iudex non eſſet iudex actoris, ſecundum Albericum, quem ſequitur in d. auth. & conſequenter. quia prorogaret iuriſdictionẽ, quam ſimplex procurator prorogare non poteſt, ſecundum Inno. ſup. de offic. delega. cum olim Abbas. Sed tu de hoc dic vt latius dixi in c. ſignificaſti. ſupra de foro compet. in 3. prin. arti. q. 9. Secus ſi procurator haberet potentiam prorogandi, vt videmus in inſtrumẽtis procurationum, quibus datur poteſtas eligendi & recuſandi iudices, ſecundum Ang. Et prædicta adde ad ea quæ dixi in d. ver. non ſolùm.

39 ¶ † Octauò fallit in reo poſt cõfeſſum debitum, aut contra quem debitum ſit liquidatum, nõ poteſt reconuenire actorem cõram eod. iudice. Ad quod vide quæ latius dicam inf. in 6. prin. art.

40 ¶ † Nonò fallit, ſi per reum oppoſita eſſet qualitas excludens actorem à conuentione. puta, ſi contra actorem reus excipit de excommunicatione maiori, ſecundum ea quæ dixi ſupra in 4. princ. articu. quæſt. 2. verſic. & aduerte, quia quod dixi. vnde ſi reus prætextu excommunicationis maioris repulit actorem ab agendo coram delegato, non poteſt coram eodem reconuenire actorem. Ita cõcludit Bar. Bri. in quæſt. dominicali, quæ incipit, actor conueniebat. quia vt dixi in Rubr. in 1. artic. & ſæpius fuit repræſentatum, reconuentio non habet locum, niſi conuentio præcedat. Et idem voluit Tancredus hic, & idem ſequitur Henricus Bohic. facit quod dixi in d. verſi. & aduerte. Arbitror tamen quòd hoc procedat, quando reus conuentus à princip. excluderet actorẽ vigore excõmunicationis ante, quàm ipſum reconueniret. Secus ſi idem incœpiſſet eum reconuenire: maximè ſi exceptio excommunicationis contra actorem ſuperueniret poſt litem conteſtatam, de quo nunc per reum opponitur, ſecundum ea quæ traduntur in c. pia. de excep. lib. 6. Et vide quæ latius dixi in cap. ſacris. infra de ſententia ex communi. in 19. princ. articu. in ſecundo membro. 5. quæſtio. princ. verſic. 1. quæro. & verſi. 22. quæro. & ſequenti. Et hoc procedit indubitanter tenendo quòd priuilegium reconuentionis ſit ſeparabile à conuentione. de quo latius dicam in cap. ſequen. in 10. princ. articu. Et hoc adde ad ea quæ dixi in d. ver. & aduerte.

41 ¶ † Decimò fallit in caſu, de quo ſupra in 4. prin. articu. in 3. quæſtio. princip. verſi. quarta declaratio, ſecundum vnam opinionem. Et ex illa declaratione & ſequentibus, poſſes ſumere alias fallentia. Sed quæro nunc circa prædicta, quid ſi fiat reconuen-
b tio coram eodem [b] iudice, coram quo non poteſt fieri ratione qualitatis perſonæ: reus tamen ſeu actor reconuentus non opponit. ¶ Sol. Docto. non tangunt. Ego arbitror dicendum, quòd aut eſt talis iudex, cuius iuriſdictio ab iſto actore reſpectu reconuentionis poteſt prorogari, & valeat pro-

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Moder. in cap. at ſi clerici. de iudi. in glo. 1. in princ.*

b ¶ *De hoc vide etiam Soci. in conſi. 41. col. 5. ver. non obſtat tertium. in primo lib.*

proceſſus: aut non, & tunc aut non teneat. argum. eorum quæ dixi ſupra, maximè in quæſtione de clerico agente coram laico reconuento coram eodem. Et ex his habes expeditum primum membrum huius quinti articuli, inter quos locum habeat reconuentio.

42 ¶ † Supereſt ergo nunc vt examinemus ſecundũ princip. membrum ipſius 5. artic. & quæramus, quoties inter eoſdem poſsit reiterari reconuentio, & an pluries fieri poſsit. Pone exemplum, actor conueniens reum reconuenitur ab eo. Quæritur, vtrum ip ſe actor poſsit iterũ reum reconuenire. ¶ Sol. Glo. in c. ſeq. verſi. item retenta, ponit quæſtionem in delegato qui impetrauit literas ſuper vna re, ad quam conuenit reum, & reconuentus à reo, vult iterum ipſum reum reconuenire coram delegato pro alia re, non expreſſa in literis. Et Gloſ. illa ſoluit quòd credit, quòd non poſsit fieri reconuentio: niſi quantum ad illum qui primò conuenitur. Sed Gloſ. in authent. conſequenter. C. de ſenten. & interlo. om. iudi. magis ſimpliciter format quæſtionem, & concludit idem: quia aliud eſt conuenire, & aliud reconuenire: ſicut aliud eſt deferre iuramentum, & aliud referre. Et Barto. ibi dicit, quòd idem tenent omnes canoniſtæ & iuriſtæ. Et idem Cyn. loquitur in delegato. Bald. etiam ibi tenet idem. Mouetur, quia reconuentio eſt ſimilis compoſitioni, vt l. neque. C. de compen. & dixi ſupra in Rubr. articu. 1. Vnde ſicut nõ habet locum compenſatio compenſationis: ita nec reconuentio reconuentionis. Item quia eſt ſimilis retorcutioni, & retorcutio retorcutionis non habet locum, ne beneficium l. ſit damnoſum, vt l. fin. ff. quod quiſque iur. Et ideo hoc idẽ tenet Guli. de Cu. & iſtę rationes concludunt etiam prædictam concluſionem procedere in ordinario. Et eandem opi. tenet Hoſtien. in cap. ſeq. & aſsignat rationem, vt euitetur infinitas, vt in c. 2. de reſcript. lib. 6. Et quia in poteſtate actoris à principio fuit impetrare literas ſuper pluribus cauſis & rebus, vt in c. 3. de reſcript. lib. 6. Vnde imputet ſibi qui ſolùm ſuper vna re impetrauit reſcriptũ. Et idem tenet Hoſtien. in ſum. eodem titu. §. qualiter. Et ſequitur Specula. in titu. de reconuentione. §. 1. verſic. item pone. per l. iuſiurandum & ad pecunias. §. ſed nec. ff. de iureiur. facit etiam quod no. Specu. in ti. de reconuen. §. 2. & in §. 1. verſi. penult. vbi dicit, quòd ſi tu conuenis me coram vno iudice, & ego te conuenio coram alio, quòd poteris me reconuenire coram illo: quia coram illo tu es conuentus. & idem dici poteſt coram delegato, quem impetraſti contra me, ſecũdum Dominum Anton. licet aliqualiter de hoc dubitauerit. Sed dicit Dominus meus, quòd non videt dubitationis cauſam. Subdit tamen quod hodie non licet impetrare literas ad alium iudicem, vt per d. cap. diſpendia. §. reus quoque. de reſcript. lib. 6. Ego clarius & latius arbitror diſtinguendum, quod aut loquimur in ordinario ipſius rei conuenti, coram quo actor egit, & non eſt dubium quod actor reconuentus à reo, poteſt iterum ipſum reum ad quantumcunque aliam rem reconuenire. hoc tamen non videtur eſſe virtute reconuentionis, ſed virtute potentiæ reconueniendæ: ex quo ille eſt iudex ipſius rei, vnde eſt potius conuentio, quàm reconuentio. Aut actor traxit reum coram proprio iudice ipſius actoris, & reus prorogata iudicis iuriſdictione, expreſsè vel tacitè reconuenit actorem, & actor vult de nouo illum reconuenire, & in hoc arbitror aduertendum: quia ſi reus reconuenit actorem, actor non poſſet de nouo reconuenire reum, quo minus poſſet declinare ipſum iudicem: quia licet ipſius iuriſdictionem prorogauerat quo ad primam reconuentionem: non tamen tenetur habere illum in iudicem quo ad iſtam nouam conuentionem: quia ex ſeparatis non fit illatio, vt in cap. quod ad tranſlationem. ſupra de officio lega. facit etiam quod dixi in cap. ſignificaſti. ſupra de foro competen. in 6. princip. arti. quæſtio. 12. Sed ſi reus actorem conueniret, conuentus ab actore coram iudice actoris, vt dixi, dico quod actor poſſet reconuenire reum: quia non video quod aliquid obſtet, ex quo reus agendo fecit illum iudicem, per tex. 3. quæſtio. 8. cap. cuius in agendo. facit quod ſtatim dicam. Aut actor egit coram iudice extraneo: qui nec ipſius actoris, nec rei iudex erat, & hoc caſu, licet reus potuerit ipſum reconuenire, non tamen arbitror quod actor poſsit de nouo illum reconuenire, per rationem ſtatim aſsignatam: quia licet reus prorogauerit iuriſdictionem in prima conuentione intentata per actorem: tamen non tenetur prorogare quo ad hanc cauſam, & quia priuilegium conceſſum reo circa potentiam reconueniẽdi actorem coram eodem iudice, non debet in eius odium retorqueri, poſſent adduci rationes de quibus ſupra per Doctores. Aut loquimur coram iudice delegato, & dico quod aut actor reconuentus à reo ſimpliciter vult reconuenire reum ſuper alia re, contenta tamen in reſcripto, & poteſt: non tamen virtute reconuen. ſed conuent. Aut vult reconuenire reum ſuper alia re non contenta in reſcripto: tunc aut reus ſimpliciter eum reconuenit vigore conuentionis de eo factæ ab actore, abſque eo quod reus alias literas impetret, & nõ poteſt, per rationes ſup. per Docto. aſsignatas: aut reus non recõuenit eum ſimpliciter vigore conuentionis factæ per actorem: ſed per literas ab ipſo reo impetratas, & hoc caſu, aut literæ ſunt impetratæ ad eundem iudicem: aut ad alium iudicem.

¶ Primo caſu, aut reus impetrauit literas conuentionis vel reconuentionis, eo quòd volebat reconuenire actorem ſuper re, de qua delegatus ille non poterat cognoſcere, ſine ſpeciali mandato Papæ, vt dixi in 3. princip. articu. in 3. quæſtio. princ. verſi. 1. limitatur. Et ſubdiſtingue q̃ aut reus impetrauit literas conuentionis, aut reconuentionis, ſecundum quod tractatur in cap. diſpendia. §. reus quoque. de reſcript. lib. 6. Primo caſu, indubitanter habet locum reconuentio: non virtute primarum literarum impetratarum ab actore: ſed virtute ſecũdarum impetratarum à reo, & nouæ conuẽtionis factæ per ipſum reum de actore. Aut reus impetrat literas recõuentionis ſecũdum formam d. §. reus. & quamuis videatur maius dubium propter aliquas rationes ſupra deductas per Docto. tamen arbitror. Item quia cum huiuſmodi reconuentio cõcedatur vigore nouarum literarum, nec fundetur aliquo modo ſuper antiquis literis, vt potius dicatur quodammodo quædam conuentio, quàm reconuentio: maximè propter impotẽtiam, quam iudex habet vigore pri-

marum literarum cognoſcendi de hac cauſa reconuentionis: deciſio tamen non procedit ſine dubitatione, ex quo iſte nõ impetrauit literas conuentionis. ſed reconuentionis. Si verò reus impetrauit literas ad alium iudicem, deciſio dependet ab alia quæſt. videlicet, an talis impetratio ſit ipſo iure nulla: quia ſi eſſet nulla, ſecundum diſpoſitionem d.§.reus, non eſt dubium, quòd ex quo propter defectum iuriſdictionis non valeret cõuentio, ſimiliter propter eandem rationem, non valeret reconuentio. Aut ipſæ literæ ad alium iudicem impetratũ valuerunt, quod poteſt contingere in certis caſibus, de quibus dixi in d.4.princ.artic.q.3.per totum, & tunc haberet locum reconuentio potius virtute nouæ conuentionis factæ per reum, quàm primæ conuentionis factæ per actorem. Et quia iſtius reconuentionis factæ per ipſum actorem conuentum à reo, nõ poteſt eſſe conſideratio reſpectu actionis primò intentatæ ab actore: quia coram diuerſis iudicibus non datur propriè reconuentio, & ideo ſi iſte actor reconueniretur à reo, non coram eodem delegato, ſed coram ordinario & actor vellet ipſum reum reconuenire, poſſet: non virtute primæ conuentionis, ſed ſecundæ recõuentionis factæ per reum: quæ habetur pro cõuentione, ex quo fit coram alio iudice. Ad quod tamen vide quod latius dixi ſupra in 4.prin.art.verſ. ſecundo limitatur. Et ex his habes expeditum quintum princ. articulum.

ARTICVLVS VI.

SExto princ.artic.videndum eſt, in quibus cauſis ſeu rebus habeant locum, aut ceſſent mutuæ petitiones. Et quid iuris ſi de qualitate cauſæ propter quam nõ haberet locum reconuentio, non opponatur, an teneat proceſſus.

¶ Regula.

43 ¶ † In omnibus iudicijs regulariter habet locum reconuentio.

¶ Prima declaratio, prædicta regula procedit, ſiue idem ſit iudicium conuentionis & reconuentio. ſiue diuerſum.

¶ Secunda, etiam de quantitate ad quantitatem.

¶ Tertia, etiam ſi agatur de quantitate, & reconuentio fiat ad factum.

¶ Quarta, etiam ſuper pluribus rebus poteſt fieri reconuentio.

¶ Quinta, ſiue reali ſiue perſonali agatur, locus eſt reconuentioni.

¶ Sexta, ſiue vtraque profana, ſiue vna profana, alia ſpiritualis.

¶ Septima, etiam ſi actum ſit de cauſa pecuniaria & reconuentio fiat de cauſa ſtatus.

¶ Octaua, etiam ſi fiat recon. de querela inofficioſi teſtamenti.

¶ Nona, ſiue cauſa ſit ordinaria, ſiue ſummaria.

¶ Decima, ſiue agatur ciuiliter ex cauſa ciuili, ſiue ex cauſa criminali.

¶ Vndecima, etiam improbando officio iudicis.

¶ Fallit prædicta regula.

¶ Primò, ſi aliàs per viam conuentionis cognoſcere non poteſt.

¶ Secundò, ſi conuentus coram laico vellet reconuenire de re ſpirituali.

¶ Tertiò, ſi fieret reconuentio in cauſa ſtatus.

¶ Quartò, ſi conuentus coram pedaneo vellet reconuen. de cauſa meri, vel miſti imperij.

¶ Quintò, ſi cauſa conuentionis indiget celeritate.

¶ Sextò, in cauſa electionis non admittitur reconuentio.

¶ Septimò, ſi cauſa conuentionis eſt ſummaria, & reconuentionis ordinaria.

¶ Octauò, ſi cauſa conuentionis non habet propriè qualitatem iudicij, ut patiatur aperiri teſtamentum.

¶ Nonò, ſi per confeſsionem debitum eſſet liquidatum.

¶ Decimò, ſi petitur executio inſtrumenti guarentigiati.

¶ Vndecimò, in cauſa depoſiti.

¶ Duodecimò, in cauſa ſpoliationis.

¶ Tertiodecimò, in cauſa momentaneæ poſſeſſionis.

¶ Quartodecimò, in cauſa criminali. & hanc fallentiam examinat per quinque quæſtiones.

¶ Quintodecimò, in cauſa inquiſitionis.

¶ Sextodecimò, in criminali quæſtione concurrente cum liberali.

¶ Septimodecimò, in actione iniuriarũ vel furti.

¶ Octauodecimò, ſi coram illo iudice agitur ſolùm de vno articulo incidenti.

¶ Nonodecimò, coram delegato, ſi actio orta eſt poſt impetratum reſcriptum.

¶ Vigeſimò, vbi incidenter imploratur officium iudicis.

¶ Vigeſimoprimò, in cauſa appellationis.

¶ Vigeſimoſecundò, in cauſa reſtitutionis in integrum.

44 ¶ † Circa primum trado regulam affirmatiuam
a & generalem, ꝙ in omnibus cauſis, [a] obligationibus, & actionibus, & ſuper omnibus rebus, regulariter habet locum reconuentio. arg. tex. noſtri, & c. ſeq. & l.cum Papinianus. & authent. & conſequenter. C. de ſenten. & interloc. om.iudi. & 3.quæſt.8. c.cuius in agendo. quæ iura ſimpliciter & indiſtinctè loquuntur. vnde dicit Lap.allegatione 67. quòd ſemper reus poteſt reconuenire actorem, niſi in caſibus à iure prohibitis, & hoc etiam apparebit ex declarationibus ſtatim ſubijciendis. Hæc autem regula recipit plures declarationes.

45 ¶ † Prima declaratio eſt, ꝙ prædicta regula procedat, ſiue idem ſit negotium cõuentionis & reconuentionis: puta famil.erciſ.cõmuni diuid. & finium regun. ſecũdum quod loquitur tex.in l.1.ff.quib.ca. ad eundem iud.eatur. facit d.l.cum Papinianus. ibi dum tex.dicit, eod.negotio. A.B. Et ſuper peti.hæreditatis, quando duo litigant de eadem hereditate, poteſt reus cõuentus petere res, quas dicit actorem poſsidere de eadẽ hæreditate. tex.eſt no. in c.in præſentia. de probat. & ibi.Pet.de Anch.no. facit l.ſi inter me & te.R.de excep.rei iud. faciũt adno.per Innocen.

ADDITIO.

a ¶ *In quibus cauſis habeat locum reconuentio. vide eundem Socin. in conſil.88.col.8. ver.ſextò principaliter, in primo libro.*

bocen.in c.ex quæſt.de reſti.ſpoliat. Ma. Siue etiam reconuentio fiat ſuper alio negotio, vt probatur hic in tex.noſtro, & clarius probabitur ex ſeq.decla. tenet glo.fin.in dicta l.cum Papinianus. & ſequuntur ibi Docto.

46 ¶ † Secunda declaratio ſit, quòd prædicta regula habet locum etiam de quantitate ad quantitatem. vnde reus conuentus ad quantitatem, poteſt reconuenire actorem ad quantitatem, vt d.l.cum Papinianus.ibi, dum tex.dicit, daturum.facit l.ſi idẽ §.quod ſi mutuæ.ff.de iuriſd.om.iu.Nec obſt.quòd de quantitate ad quantitatem reconuentio videtur eſſe ſuperflua: quia cum compenſatio caſu fiat ipſo iure, vt l.fin.C.de compen. & Inſtit.de actio.§.ſed noſtra, non videtur eſſe opus duplici inſtantia: quia reſpondeo, ꝙ compenſatio non fit, niſi opponatur in modum exceptionis, vt dictis iuribus. vnde ſi in modum conuentionis proponitur, non fit compenſatio, quod eſt notabile, ſecundum Bald. Refert ergo qualiter aliquid intentetur. 2.q.6. hoc quippe. vbi glo.no.ꝙ ſemper modus agendi & excipiendi eſt inſpiciendus. Ad quod vide quod dixi in c.ſi clericus. ſupra de foro compe. & poteſt bene contingere, ꝙ magis expedit reconuenire quàm exceptione compenſationis opponere: quia qui opponit exceptionem compenſationis habere, inde confitetur debitum. Secus ſi conuenit actorem, ſecundum Iac.But. in d.l.cum Papinianus. quod eſt no.dignum. Item cõpenſatio non poteſt recipere fines petitionis: nec per eam excipiens aliquid poteſt plus conſequi: licet excipiens probauerit de pluri. Secus ſi in reconuentione, vt d.§.quod ſi mutuæ. & in l.in rebus.§.fi. ff.commo. & ibi hoc tenet Gul.de Cu. & idem tenet in d.l.cum Papinianus.

47 ¶ † Tertia declaratio ſit, ꝙ dicta regula procedit ſiue agatur de quantitate, & reconuentio fiat ad factum, per d.l.cum Papinianus. ibi, vel futurum pronunciare, ſiue contra actum ſit ad factam, & reconuentio fiat ad quantitatem: ſiue etiam actum ſit ad factum, & reconuentio fiat ad factum. arg.d.l.cum Papinianus, & tenet ibi Bal. facit etiam identitas rationis illius legis in fi.d.c.cuius in agendo. & tex.noſter dum dicit, ſuper ſuis quæſtionibus. faciũt etiam quæ dicentur in ſequentibus decla.

48 ¶ † Quarta declaratio ſit, ꝙ prædicta regula procedit, ſiue reconuentio fiat ſuper vna re, ſiue etiam ſuper pluribus: quamuis reus non fuerit conuentus niſi ſuper vna re, poteſt reconuenire actorem, & ſuper pluribus rebus, obligationibus, & actionibus, vt eſt tex. hic apertus, & tenent hic Docto. & Hoſt. in ſum.eo.ti.§.qualiter. quod procedit non ſolùm coram ordinario, ſed etiam coram delegato. Ex quo non eſt diuerſa ratio, quinimo procedit etiã coram delegato, ad quem ſuper vna re duntaxat actor literas impetraſſet, vt tenet glo.2.in c.ſeq. ver.ſed pone ar.tex.noſtri & ſequuntur Io.And. Hoſt.Do.Anto. & Do.meus ibi, tenet Bar.in d.auth. & conſequenter. vbi dicit, ꝙ etiam per viam reconuentionis poteſt plures libellos offerre, alleg.l.omnium.ff.de procur. & ibi tenet Glo.Nec obſt.tex.in c.ſeq.vbi tex.dicit, quòd actoris & rei debet eſſe æqualis conditio: quia æqualitas non ſumitur quo ad hoc: ſed quo ad ea quæ dicam in 10.art.

49 ¶ † Quinta declaratio ſit, quòd prædicta regula procedat, ſiue agatur reali, ſiue perſonali, per tex. in d.l.cum Papinianus. & ibi no.Bald. ſuper verbo, obnoxium.

50 ¶ † Sexta declaratio ſit, quòd procedat regula: ſiue vtraque ſit profana, ſiue vna cauſa ſit profana, & alia ſpiritualis, ſiue vtraque ſit ſpiritualis, dummodo agatur coram iudice Eccleſiaſtico ſecundum Lapum alleg.67. Secus ſi eſſet laicus, vt dicam inf.in 1. & 2. fallen.

51 ¶ † Septima declaratio ſit, quòd procedit regula, etiam ſi actum ſit de cauſa pecuniaria, & reconuentio fiat de cauſa ſtat. & præiudiciali. Ita tenet Glo. in d.auth. & conſequenter. mouetur per l.quoties. C.de iud. Item mouetur, quia reconuentio ſapit naturam quæſtionis incidentis, vel emergentis, & certum eſt quod cauſa prorogatur ad acceſſoria, prout eſt incidens & emergens, vt l.fi.C. vbi & apud quos. Alij contra, vt videbimus infra fall.1. & 3. Sed dicit Bald. quem etiam ſequitur Ang. ꝙ Glo. prædicta dicit verum, quantum ad ius fori: non quantum ad ęqualitatem proceſſus, ad quod vide quæ latius dicam in dicta prima fall. & in fallen.7.

52 ¶ † Octaua declaratio ſit, quòd regula procedit, etiam ſi actor reconueniret querela inofficioſi teſtamenti, ſecundum Bald. in dicta l.cum Papinianus. vbi dicit, quòd querela inofficioſi teſtamenti non ſolùm poteſt proponi in modum exceptionis: ſed etiam reconuentionis, per l.Papinianus. §. ſi filius. ff. de inoffic. teſtam. & ibi etiam hoc tenent gloſ. Bald. & Docto.

53 ¶ † Nona declaratio ſit, ꝙ prædicta regula proce
a dit, ſiue vtraque cauſa ſit ordinaria, ſiue ſummaria, [a] vt in Cle.ſæpe. de verb.ſig. & in l.ſed & hę.§.non ſolùm.ff.de procu. & ibi no.Doc.Sed ſi vna ſit ſummaria, & alia ordinaria: maius eſt dubiũ, gl. tenet Pet. hic videtur ſentire, ꝙ idem ſit: niſi aliud obſtet, vt odium ſpoliatoris, & fauor ſpoliati. Sed tu dic de hoc, vt latius dicam inf. fallen.7.

54 ¶ † Decima declaratio ſit, ꝙ regula procedit: ſiue agatur ciuiliter ex cauſa ciuili, ſiue ciuiliter ex cauſa criminali, dummodo contingat cauſam propoſitam: etiam ſi cauſa propoſita ſit priuilegiata. vnde ſi vxor repetit dotem poteſt reconueniri ciuiliter de adulterio: quia iſta talis reconuentio cõtingit priuilegium dotis. Secus ſi reconueniretur ciuiliter de alio delicto, vt rerum admotarũ, vel ſimili. Et ita procedat glo.in l.rei iudi.§.1.ff.ſol.mat. ſecundum Bald. in d.auth. & conſequenter. An autem hoc procedat in hærede, vel in marito, vide Bald.in d.l.rei iud.§.1. qui tenent ꝙ hæres non poſsit reconuenire de adulterio. Sed Ludo.Pon.ibi contra, vide ibi per eos, & Io. de Imo. Sed quo ad principalem materiam de cauſa ciuili & criminali, vide quæ latius dicam inf. fallen.14. & 15.

55 ¶ † Vndecima declaratio ſit, quòd prædicta regula procedit, ſiue iudex totam (de qua fit recõuentio, aliàs de vtraque cauſa) haberet iuriſd. ſiue aliàs de illa

ADDITIO.

a ¶ *An in cauſis ſummarijs habeat locum reconuentio. Bald. in l.1. C. vbi cauſa ſtatus, tenuit quòd non, vbi idem dicit quòd quando vna cauſa eſſet præparatoria ad aliam, quòd eſt no. vide hic Imo. & Ant.*

de illa causa super qua fit reconuentio, per viam reconuentionis non haberet iurisdictionẽ, vt in d.l.si idem. in prin.ff.de iurisd.om.iud. quod tamen qualiter intelligendum sit, vide quod tamẽ latius dicam infra in 1. 2. & 3.fallen.

56 ¶† Duodecima dubitatio sit, quod regula procedit, siue agatur actione, siue officium iudicis intentetur: dummodo iudicis officium pro acti.proponatur: secus si incidenter. Ad quod vide quod latius dicam infra fall.22.

¶ Insuper prædicta regula sic declarata recipit plures fallentias.

¶ Primò fallit, vbi iudex coram quo fit cõuentio de causa reconuentionis, aliàs per viam conuentionis cognoscere, & iudicare nõ posset, secundum Innocen.Host.Ioan.Andr.& Docto.ibi. Et ideo dicit Inno. quòd coram laico non potest fieri reconuẽtio de causa spirituali: nec sub iudice inferiore de libertate, supra de iudi.c.quanto.inf.de ord.cog.c.tuam. C.de ordi.iud.l.1.inf.qui filij sint legi.cap.lator.Sed glo.in authen.& consequenter.C.de sent.& interlo. om.iudi.tenet cõtrarium ibi, omnem, tenet q̃ reconuentio procedit, etiã de causa de qua iudex ipse per viã conuentionis non posset iudicare per l.quoties, C.de iudi. & optimè facit d.l.si idem cum eod. post princ.ff.de iurisd.iud. vbi patet quòd si tu conuenis me coram defensore ciuitatis, possim reconuenire de maiori summa quàm ad eius jurisdic. pertineat, facit quod dixi supra in 7.declaratione. Spe.vero in ti.de recõuen.§.1.& 2.tenet primam opi. & ad l.quoties.respondet, quòd procedit quãdo iudex cognoscit incidenter: non per viam reconuentionis, inter quæ duo longa est differentia: quia licet iudex non posit aliàs de certa summa cognoscere, tanquã grauiori, incidenter tamen potest: quia non pronunciat super illa: sed tãtum cognoscit ad effectum pronunciandi super principali, vt in cap.1. & quoc ibi no.infra de ordi.cogn. Sed in causa reconuentionis oportet pronunciare, ideo non cognoscit. ad l.si idem cum eodem. respondet, q̃ ibi est diuersitas literæ, vt ibi no. Sed secundum literam quæ videtur obstare. & respõdet, quòd procedit, vt possit cognoscere de maiori quantitate. Sed hic tractamus de qualitate, non de quantitate summæ. vel dic clarius secundum Barto.in d.authen. & consequenter, qui sequitur primam opin. Canonistarum, quòd quandoque reus reconuenit actorem super re vel causa, de qua iudex aliàs nõ poterat cognoscere per viam conuentionis, nisi partibus volentibus: aliàs prorogaret iurisdictionem, & tunc reconuentio potest fieri, vt d.l.si idem.post princ.& in l.2. §.sed si agant.ff. de iudi. ratio: quia per electionem iudicis actor sibi præiudicat. vnde debet pati eum esse iudicem contra se, vt d.l. cum Papinianus.in fi.C.de sen.& interloc.om.iu.& 3.q.8.cuius in agendo. Vnde cum hoc casu pati possit, ergo reo poterit iudex dé reconuentione cognoscere. Si verò actor reconuenitur super re, vel causa de qua iudex non posset aliàs cognoscere, etiam vtraque parte volente: tunc non est locus reconuentioni. & procedit prima opin. quia tunc cessat ratio reconuentionis ad conuentionem: quia hic actor non potest pati illum esse iudicem contra se super tali re vel causa: ex quo natura rei vel causę hoc non patitur, facit l.non distinguemus. §.si de liberali.ff. de arbit. vbi patet quòd de causa liberali iudex inferior non potest cognoscere ex proprio priuilegio causæ, & non personæ. Et idem tenet ibi glo.de simil. cauſis. Non obstat tex. in Authen.de execut.& his qui conueniuntur & reconueniuntur. in fi. Vnde sumpta est d.authent.& consequenter. vbi tex. facit iudicẽ conuentionis, esse vtriusque causæ iudicem, scilicet, conuentionis & reconuentionis: quia verum est quòd facit eum iudicem, remouendo exceptionem quòd non sit iudex actoris: secus si natura causæ non patiatur. vnde tex. ille videtur tollere priuilegium personæ, & nõ causæ. & hoc etiam videtur velle d.l.cum Papinianus. nec enim est verisimile, quod ex illo verbo princeps voluisset, quod propter naturam reconuentionis, iudices inferiores & minimi cognoscerent de cauſis maximis: quia esset res maximi præiudicij: possent enim partes inuicem componere, & sic super causa status monachatus, vel matrimonij, vel simili, habere vnum iudicem quem vellent etiam minimum, qui sententiaret ad voluntatem eorum, quod esset absurdum, vt in dicto §.si de liberali. Præterea natura conuentionis & reconuentionis est, vt simul ambæ causæ tractentur: vnde si intelligeremus quod per viam reconuentionis, inferior iudex posset cognoscere de causa præiudiciali: hic non posset procedere, quia non possent simul tractari: quia per actionem præiudicialem impeditur interim exercitium aliarum, vt in cap.tuam.infra de ordi.cog.3.quæstio.11. aliquando, cum sequenti. & in l.ordinata. ff.de lib. causa. & sequitur hic do.Ma. qui dicit, q̃ hæc sunt valde notãda, & aperiunt intellectum ad materiam reconuentionis, & omnium iurium de hac materia loquentium, & prædicta habuit Bart. & Iac.de But. qui idem tenuit, motus potissimè: quia reconuentio prorogat & extendit: non autem transmittit ad speciem diuersæ causæ. non enim est hoc prorogare, sed transferre.arg.l. sed si manente.ff.de preca.& l.Labeo.ff.de arbi.& sic etiam formaliter refert Do. Ant.& post eum Do. meus. Et sic ex prædictis concluditur, quod reconuentio tollit priuilegium personæ, & aufert sibi facultatem contradicendi quantum est in persona: quia debet velle cõtra se, quem elegit pro se. sed non tollit priuilegium de quo iudex aliàs etiam partibus consentientibus, cognoscere nõ potuisset: prorogat ergo iurisdictionem, sed non transmittit ad aliam speciem, sic resident Dom. meus hic & idem voluit Guil. de Cu. vt hic refert Dom. Anton. Ang. verò in d.authen.& consequenter. prope finem, dicit, quòd prędicta secunda opin. quæ fuit glo.in d.auth.& consequenter. potest sustineri, dicens quòd quædam est causa præiudicialis, cuius cognitio non potest spectare ad iudicem, eo quòd ipsius iurisdictionis nõ est capax: vtputa, quia est laicus, & causa est spiritualis. quandoque est capax, & tunc incidenter, & sic etiam per viam reconuentionis põt cognoscere, vt d.l.quoties. Non obst. quòd iste non est iudex: quia nego in casu proposito, ratione contingentiæ. Nec ob. quòd de præiudiciali debet prius cognosci, & sic contrariatur hæc causa naturæ reconuentionis: quia concedit Ang. q̃ contra. casu reconuentio non habet suam naturam: sed tamen propter hoc non impeditur: sicut non impeditur, si fiat reconuentio modicũ ante sententiam,

tentiam, & hoc dicit procedere solum, quando causa reconuentionis est præiudicialis, contingens primam causam: secus si nullo modo eam contingat, & iudex non sit illius causæ competens, quia tunc non habebit locum reconuentio. exemplum, conuenio te ad decem ex causa mutui: tu reconuenis me ciuiliter. Sed d. Anto. hic finaliter distinguit, quòd quandoque ex reconuentione agitur extendi iurisdictio in reconuentione, solo exercitio impedita ratione priuilegij. Et hoc olim & hodie procedit, vt d.l.2.§.sed si agant.ff.de iud.vbi legatus habens priuilegium reuocandi domum, si agat, potest ibi reconueniri: non obstante priuilegio de quo late dixi in c.fi. supra de foro compe. in 7.princ.artic. Quandoque agitur extendi iurisdictio in habitu, & tunc si iurisdictio deficiat in sola quantitate, & hodie prorogabilis est per causam reconuentionis, vt d.l.si idem.post prin. Si vero agitur de extenden da iurisdictione respectu solius personæ: tũc si quo ad personam iurisdictio est consensu partium prorogabilis, extenditur, vt d.l.cum Papinianus, & d. auth.& consequenter, & alijs similibus iuribus. Si vero esset improrogabilis, aut hoc contingit priuilegio personæ, vt puta, quia clericus, & hoc casu, reconuentio non habet locum secundum aliquos. Alij contra, dixi latè in artic.præced. ad quem hoc membrum potius pertinet. Sed si est improrogabilis ex solo defectu iurisdictionis, vt quia est stricti iuris, prout est iurisdictio delegata, & tunc nihilominus extenditur, & habet locum reconuentio, vt hic & cap.seq. & latius dixi in 4.artic. in 3. quæst.princ. ad quam adaptatur hoc membrum. Quandoque vero agitur de extendenda iurisdictione ad diuersam causam, non suppositam potestati iudicis ex natura causæ: & tunc an sit prorogabilis, vel habeat locum reconuentio vel non, potest sumi doctrina Barto.de qua supra. vel potest dici secundum do. Ant. quòd si datur solus excessus in quantitate habeat locum reconuentio: si in sola qualitate idem, vt in laico conuento coram clerico. Sed ibi est prorogatio solius exercitij. Si vero in quantitate & qualitate, non habet locum reconuentio, vt in casu ciuili, & status, & libertatis quæstione, secundum dom. Anton. Sed hæc vltima verba confusa sunt, & parum habent saporis, & in contrarium facit quod supra dixi secundum Ang. Et profecto materia ista est satis intricata & difficilis. & quamuis opin. prima sit satis æqua, tamen de iuris rigore videtur dici posse, quòd regula reconuentionis stet in qualibet causa, secundum ea, quæ dixi supra in regula, & declarationibus suis, nisi qualitas cauſę penitus repugnet qualitati personæ, & iurisdictioni iudicis: qualis est spiritualis à laico, vt in cap.2.& 3. de iudi. & in cap. tua, el primo, & el secondo, infra de deci. & in cap. relatum.§.ad hoc.infra de iurepatro. & in cap.1.infra de consangui. & affin. Ita quòd hoc casu, iudex etiam incidenter non possit de tali causa cognoscere: non dico solum ad finem sententiandi super illa, sed etiam si vellet cognoscere de incidenti ad finem pronunciandi super principali, quæ esset profana, vt in cap.causam, el primo, el secondo, & in cap.lator. infra, qui filij sint legit. & quod tractatur in cap.tuam, infra de ordi.cogni.cum simi. Si vero causa non repugnaret penitus qualitati personæ & iurisdictioni: sed solũ qualitati iurisdictionis, quia super illa causa alias ex natura iurisdictionis non haberet potestatem cognoscendi directè: sed tamen posset per viam incidentiæ, prout est causa status & libertatis, vt l.quoties.C.de iud. & hoc casu non video quare non possit fieri reconuentio, dummodo alia qualitas non repugnet, videlicet, quia sit penitus præiudicialis, & penitus nõ contingens causam principalem: ita quòd qualitas formæ & ordinis, & substantię cognoscendi repugnaret, quia tunc vt dixi supra, secundum Ang. fatendum est, quòd reconuentio nõ habet suam naturam, sed tamen propter hoc non debet impediri, secundum ea quæ dicam in c.fi. art.10. hoc tamen non procedit sine dubitatione, propter ea quæ ibi dicam: sed quando qualitas causæ non haberet istam repugnantiam, non video quare non possit fieri reconuẽtio. Nec obst. q̃ pars non possit prorogare iurisdict. in illa, quia per viam reconuentionis ius facit talem prorogationẽ, sicut dicimus in delegato, cuius jurisdictio est odiosa, & restringibilis, & non prorogabilis de vna specie ad aliam, & de vna persona ad aliam, secundum ea quæ dixi in c.cum olim. de offi. deleg. & tamen virtute reconuentionis fit prorogatio à iure, vt hic, & in c.seq. & in d.c.dispendia.§.reus quoque. de rescrip.lib.6. Præterea iura loquentia de reconuentione, non excipiũt istos casus, ergo debemus stare regulæ, vt in l.1.& in l.omnis diffinitio, iuncta glo. ff.de reg.iu.cogitabis, quia pro nunc non datur tempus maturius cogitandi.

¶ Secundò fallit, quando conuentus coram iudice laico vellet reconuenire actorem de causa spirituali, de quo dic vt dixi in fall.præce.

¶ Tertiò fallit, si fieret reconuentio in causa status libertatis, aut alijs præiudicialibus, de quo etiam dic vt dixi in præce.fall.

¶ Quartò fallit, si conuentus ciuili coram iudice pedaneo ad quantitatem, vult recõuenire actorem de causa meri vel misti imperij, vt l.2.C.de ped.iud. In contrarium facit l.quoties. C.de iudi. & contrarium tenet glo.in dicta auth. & consequẽter, & Cy. in dicta auth. in 2.q.dicit, quod dicta opin. glo. potest defensari, quia lex dicit, quòd si conuenio te coram defensore ciuitatis, & tu recõuenis me de maiori summa, quàm pertineat ad eius iurisdic. quod potes.ff.de iurisdi. omn.iudi. in l.si idem cum eodem. post princ.dicit tamen quod Moder.tenent contrarium. sed dicit Cyn. quòd potest responderi quod
a iud. pedaneus non potest super causa meri[a] vel misti imperij cognoscere, quia non potest cognoscere de cauſis quæ non habent similitudinem cum cauſis pecuniarijs: vnde super cauſis maioribus, quę tantum competunt maioribus, non potest fieri reconuentio, vt l.non distinguemus. §.si de liberali. ff.de arbi. sed super alijs, quæ habent similitudinem cum cauſis pecuniarijs, potest fieri reconuentio. arg.ff.de transac. in l. Aquiliana. secundum Pet. quem sequitur

ADDITIO.

a ¶ *Et ideo sicut expressè partes non possunt prorogare iurisdictionem, ita nec naturam reconuentionis. ita declarat Barto. in d. authen. & consequenter. de senten. C. in 2. colum.*

tur Cyn. pro quo facit, quia in habentibus symbolum facilior est transitus. Insti. quibus mod. tol. obli. §. præterea. Sed tu vide ad prædicta, quæ dixi supra in 1. fallen.

57 ¶ †Quintò fallit, si causa intentata indigeat celeritate, quia tunc non admittitur reconuentio, secundum D. Anto. hic, & hoc negotiũ indigens celeritate propter periculum differatur plus debito, vt in simili dicit Spec. in tit. de recu. §. effectus. vers. sed nunquid. quando autem dicatur periculum imminere, dicit Anto. de But. relinquendum arbitrio iudicantis, vt no. Hosti. & recitat Ioan. Andr. in c. 2. infra, de ordi. cog. & ibi Do. Anto. A. B. & tenet Bal. in c. 1. de contro. apud pares termi. vbi dicit, quòd quando periculum est in mora, non habet locum reconuentio. allegat l. sed & si restituatur. ff. de iu. Ma. Sed contra prædicta opponit D. M. hic de l. sed & hæ. §. non solum. ff. de procura. vbi in causa damni infecti admittitur reconuentio, & tamen exigit celeritatem, vt l. 1. & quod ibi no. ff. de dam. infec. Sed dicit Dominus meus, quòd satis credit posse dici quòd illa l. non procedit in vera reconuentione, sed potius in conuentione, quæ fit coram iudice, aliàs ipsius actoris, seu quod terminata prima quæstione potest adhuc cognoscere de causa rei, cum tunc non sit necesse, quòd simul tractentur, per id quod no. in c. 2. de ord. cog. Posset tamen fortè attentari, quòd locũ habeat reconuentio, non tamen secundum commodam naturam reconuentionis, vt simul tractetur, vt dicam in c. seq. in 10. artic. propter periculum moræ quæ esset in altera causa, sed tamen propter hoc nõ impediatur quo minus possit fieri reconuentio, per rationẽ d. l. cum Papinianus. in fi. & c. cuius in agendo. de quo latius dicetur in d. 10. artic.

58 ¶ †Sextò fallit in causa electionis, ad quam non admittitur reconuentio, & ratio descendit à dictis in præced. fal. quia illa indiget celeritate. Et idem dicendum in causa alimentorum. dicit hic D. Anton. quod vtrunque est æquissimum & iustum. Et aduerte, quia D. Anto. per rationem prædictam intelligit de causa electionis celebrandæ ad beneficium eccle siasticum, in cuius dilatione imminet periculũ. Sed in causa electionis iam celebratæ, hodie insurgit dubitatio, quia talis causa est summaria, & ideo non videtur admitti reconuentio, per ea quæ statim dicam in seq. fal. Sed aduerte, quia per ibi dicta videtur hic dicendum quod non possit fieri reconuentio nisi de causa, scilicet indigenti celeritate. & vide quod plenius ibi dicam.

¶ Septimò fallit, si causa intentata est summaria & fieret reconuentio de causa plenaria, vel econtra, vel si vna est solenniter tractanda, & alia non. Hoc tenent hic Innoc. & Host. qui dicunt quòd conuentus in causa summaria, non potest reconueniri nisi super causa cõsimilis cognitionis. Et ratio est secundum omnes, quia cum conuentio & reconuentio sint simul tractandæ, vt dicam in c. seq. in 10. princ. articu. vbi vna requirit plenã, & altera summariam cognitionem, sequitur quòd sine alterius præiudicio tractari non potest: cum altera accelerationem, altera longiorem dilationem expostcat, pro qua l. iudices. & authen. iubemus. C. de iudi. Et ideo non videntur posse accumulari. facit l. fin. C. depositi. & c. bona fides. infra, de deposito. & l. fin. C. de cõpen. & l. 3. §. ibidem. ff. ad exhiben. Idem etiam tenet Spec. in titu. de conuen. §. nunc dicamus. vers. sed non habet locum. Sed quidam Legistæ tenẽt contrarium, per l. sed & hæ. §. non solum. ff. de procura. vbi secundum intellectum quem approbat glo. in verbo, voluerit, in Clem. sæpe. de verbo. signi. dicitur, quòd si per procuratorem actoris agitur ad cautionẽ damni infecti, quæ celeritatem desiderat, vt ff. de dam. infecto, l. 1. & 4. & in ea reus velit dominum aliqua actione reconuenire, procurator tenetur illum defendere, nisi diceres, vt dixi supra in quinta fallen. prope fin. secundum D. meum. Pet. de Bellapertica in l. 1. C. vbi causa status, tenet opin. Innocen. per illam l. & idem tenet in auth. & consequenter. C. de senten. & interlo. omn. iudi. vbi etiam idem tenuit Dyn. & tenet Cyn. post Pet. Nec obst. §. non solum. quia ille tex. habet varios intellectus. Sed potest dici q̃ intelligitur, q̃ procurator ibi reconueniatur nomine domini actoris actione summaria, non ordinaria, vt probatur de procu. l. omnium. & l. non solum. in princ. secũdum Pet. vel posset intelligi quando vtraque actio tam in causa conuentionis, quàm reconuẽtionis exigebat summariam cognitionem.

a Et ita intelligit ibi glo. Et istam opin. communiter* tenent Legistæ, maximè Barto. in d. auth. & consequenter. & in l. 1. §. fin. ff. de var. & extraor. cog. Sed contra prædictam opin. Inn. & Legistarum fortiter obstat c. sequens. vbi patet, quòd modus datus præter, vel contra ius in causa conuentionis, intelligitur esse datus in causa reconuentionis. Et per cõsequẽs videtur, quòd ratione reconuentionis & priuilegij ipsius, causa quę alias de sui natura est ordinaria, fiat summaria. Et secundum modum summarium debeat tractari. Vnde cum vtraque eadem forma debeat tractari, cessat ratio Innocen. & Host. Sed dicit glo. prædicta in verbo, voluerit, quòd si volumus tenere dictam opin. Innocen. possumus respondere quòd c. sequens. non ob. quia aliud est quando per rescriptum tollitur illud quod respicit fauorem partium, vt appellare: quia tunc sicut id non licebit reo in cõuentione per rescriptum, ita nec licebit actori in reconuentione. Et ita loquitur c. sequens. Aliud est quando substantialia iudicij tolluntur per rescriptum, quia restringitur solum ad casum expressum conuentionis. arg. c. quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. cum concordan. Et intelligitur dictum Innoc. & potest assignari ratio diuersitatis, quia primo casu valeret renunciatio impetrantis, vt l. fi. in fi. C. de temp. app. Sed non in secũdo, vt statim dicetur. & no. supra, de offic. deleg. c. de causis. Sed aduerte, quia vt dicit Io. de Imo. contra dictum Innoc. multum facit text. in Clem. sæpe. ver. verum, quia. vbi tex. simpliciter vult quòd si reus aliquid petere vult, est in ipso litis exordio petitio facienda. Item facit in contrarium, c. sequens, in ratione sui, in quantũ vult quòd actoris & rei æqu[illegible] debet esse conditio: cui non videtur sufficienter

ADDITIO.

a ¶ *Pro ista communi facit id quod dici solet, spoliatum circa omnem exceptionem debere restitui ante omnia: potest tamen alia spoliatio opponi & de ea simul cognosci, Bar. in l. si quis ad se fundum. C. de vi publi. per Mod. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss.*

cienter responsum per superiora, quia ideo prędicti cap. non est ex eo, quia possit renunciari appellationi: sed fuit vt in iudicio seruetur æqualitas inter partes, vt statim dixi. Ioan. And. in d. glo. in verbo, voluerit, dicit in hoc articulo posse distingui, q̃ aut ordinarius vel delegatus cognoscit de causa, in qua de sui natura summariè proceditur, & tũc sit locus prædictæ opin. Innoc. & sequacium, vt qualitas causæ impediat reconuentionem, vt sentit glo. penul. hic, & in cap. cum dilectus. supra de arbi. Aut delegatur causa in qua alias de sui natura ordinaria cognitio requirebatur: sed virtute delegationis venit summariè recognoscẽda: Et distingue q̃ aut Papa proprio motu tollit substantialia, & idem dicendum, quod statim dictum fuit. Aut tollit ad partis petitionem, & tũc videtur esse remissa plena cognitio, & in causa reconuentionis, arg. c. seq. & l. fi. C. de fruct. & lit. expen. Et sic cessabit obstaculum Innoc. & pro hoc facit litera illius decretalis, sæpe, dum generaliter loquitur, si reus aliquid petere voluerit non distinguendo, an causa pro qua fit reconuentio, sit summaria vel ordinaria. Ratio autem diuersitatis quando motu proprio tolluntur substantialia, & casu quando ad petitionem partis, colligitur ex notatis in c. si motu proprio. de præb. lib. 6. iunctis his quæ traduntur in cap. seq. in glo. fi. Et tenendo istam distinc. cessant contraria superius alleg. Et istam opin. tenet etiam hic Ioan. Andr. dum se remittunt ad d. glo. suam in Clem. sæpe. Et prædictam opin. tenet etiam Stephanus in d. Clem. sæpe, & Pau. de Leaza. ibi, & 3. quæst. 8. cuius in agendo. Dicit tamen Pau. ponderandum qualitatem iudicij summarij: an sit summarium tantum quo ad dilationes breuiores, & iudicij ordinaria, & tunc reconuentio à reconuentione suscipit priuilegium, vt sic summariè procedatur in reconuentione, sicut in conuentione, facit cap. sequens, & ratio ibi posita in tex. Vbi autem causa est summaria quo ad decisoria, vt quia admittuntur leuiores probationes, vt probatio per iuramentum, vel signis, & tunc non fit adæquatio virtute reconuentionis, quia sic esset magnum præiudicium in altera, quod esse non debet, quæ verba sunt valde notanda, secundum Do. Ma. qui dicit, quòd sibi multum placent. Et quod cum possit esse summaria quo ad decisionem, eo quòd quandoque sufficit iuramentum, & quandoque vnus testis, vel similis probatio, vide per Spec. in titu. de offi. iudi. & per Bart. in l. 1. ff. de prætor. stipu. Et latius per eum in extrauaganti, ad reprimen. Et vide quod latius dicam infra in titu. de ordi. cogni. Et ad l. 1. C. vbi causa status. allegata in opin. Petri: Respondet Paulus, quòd ibi non admittitur reconuentio propter naturam possessorij ibi intentati, quod est in hoc priuilegium, vt in cap. fin. infra de ordi. cogn. & dicam latius in 13. fall. Petebat ibi enim dominus seruum, qui confugerat ad alium, qui sibi vendicabat libertatem, & dicitur ibi, quòd iudex loci vbi seruus est, restituet eum domino. Et iudex loci vnde seruus fugit, cognoscet de libertate. Similiter dicit in vxore quæ primo debet viro restitui, quàm de viribus matrimonij cognoscatur, infra de restit. spolia. cap. ex transmissa, & cap. ex conquestione. dicam latius in d. 13. fallen. Zabar. in d. Clem. sæpe. sequitur opin. illius glo. & etiam Ioan. de Imo. dicit, quòd tutius est tenere opin. illius glo. Et idem tenet hic Zabar. dominus Anton. in capit. seq. tenet quòd etiam si motu proprio tollantur substantialia in causa conuentionis, intelligantur sublata in causa reconuentionis, argu. tex. in d. cap. seq. in ratione sui, vt seruetur æqualitas in iudicijs. Et idem dicit eadem ratione, si coram ordinario fiat reconuentio, vt æqualitas seruetur, poterit fieri reconuentio etiam de causa plenaria, licet causa conuentionis sit summaria. Barto. etiam in d. auth. & consequenter, dicit quòd si causa conuentionis est summaria, & ratio reconuentionis est ordinaria, quòd habebit locum reconuentio, si reus vult illud priuilegiũ simultanei processus remittere: nec curat quòd vna & eadem sententia terminentur, secundum Barto. Vel etiam si partes conuenirent, quòd causa summaria ordinariè ageretur, quia possunt partes conuenire, vt causa summaria plenariè agatur, vt no. glo. & Doct. in Clem. sæpe, circa fin. de verbo. signific. Et sequitur Dom. Ma. hic. Tu vero post Do. Anto. & Do. Ma. distingue, q̃ aut ambæ causæ sunt pares, aut æquales ex earum natura, seu ex accidenti: puta, ex modo seu forma impetrandæ, & tunc sine dubio procedit reconuentio, & simul tractantur, vt in cap. sequen. etiam si motu proprio Papa scribit alterando naturam causæ, quæ cum esset ordinaria, eam fecit summariam. Licet glo. in verbo, voluerit, in Clem. sæpe. de verbo. signific. aliud voluerit, vt supra dixi, distinguendo, vtrum ad postulationem, vel motu proprio sit cõcessum rescriptum, & si motu proprio concedatur, teneat quòd non sit locus reconuentioni, & communiter sequuntur Doct. Sed Domin. M. in cap. seq. putat posse defendi contrarium, quoniam dispositio cap. sequentis non solum fundatur super impetratione, sed etiam super alijs, de quibus dixi supra, videlicet, vt actoris & rei æqua sit conditio. Et ex quo actor vult pro se, debet velle contra se. Mouetur autem Dom. Mar. quia ex quo ista duo, conuentio & reconuentio à iure parificantur, vt hic, & in cap. seq. & in d. Clem. sæpe, & auth. & consequenter. C. de senten. & interloc. omn. iud. sequitur quòd priuilegium concessum conuentioni, etiam motu proprio, videtur concessum reconuentioni. arg. c. sequentis. Nam

a quando duo parificantur, dispositio etiam penalis motu proprio concepta super vno, videtur etiam concepta super alio, vt in c. si postquam. de elect. lib. 6. Et ibi singulariter hoc no. glo. pen. & ad idem l. oratio. ff. de sponsa. & in cap. 1. supra de postu. præla. vbi glo. singulariter dicit, quòd ex eo, quòd per postulationem peruenitur ad electionem, dispositio pœnalis cõcepta super electio. habet locum in postulatione. vnde in proposito, cum per conuentionem peruenitur ad reconuentionem, & à iure hæc duo æquiparentur: ergo dispositũ in vno in modo procedendi, debet extendi ad alterum, facit quod dixi supra, post Pau. de Leaza. & quod dicam in c. seq. in 10. princ. artic.

Item

ADDITIO.

a ¶ *Quando duo parificantur, dispositio etiã pœnalis concepta super vno videtur concepta super alio, facit quod in simili dicitur per glo. & Doct. in l. si quis seruo persuaserit. circa fi. C. de furtis.*

Item facit auth.item ſi quis. C.de natu.liber.vbi habetur, quòd ſi pater ex eadem muliere, cum qua poteſt conſiſtere matrimonium, plures habet filios naturales, & vnum tantum ex eis in aliquo documento filium ſimpliciter appellauit, videtur omnes legitimaſſe, ex quo omnes eandē habent conditionem. Nec obſt. quòd ex quo motu proprio princeps conceſsit tale priuilegium in fauorem actoris, nō debet in eius odium retorqueri, vt in l. quod fauore. C.de leg. quia illud procedit in duobus non æquiparatis, ſecus in æquiparatis, in quibus diſpoſitum in vno, videtur etiam diſpoſitum in reliquo. argu. optimū, 32.q.1.c.ſi quis vxorem. in fi. & ea. cauſa, & q.c. Apoſtolus. & quod no. glo. in Rubr. aliàs ſuper. l. 1. C. ne fideiuſſores dotium dentur. Vel poteſt reſponderi, quòd illud procedit, niſi odium veniat in neceſſariā conſequentiam fauoris ex diſpoſitione aliorum iurium, vt no. in d. l. quod fauore. & in regula, quod ob gratiam, de reg. iur. lib. 6. Iura enim volunt, quòd vniformiter procedatur in cauſa conuentionis & reconuentionis. licet ergo in fauorem actoris quo ad cauſam conuentionis ponatur, quòd procedatur ſummariè, vbi alias cauſa de ſui natura, erat ordinaria, vel ſi ponatur alia ſimilis clauſula fauorabilis, tamen extendi debet ad cauſam reconuentionis propter alia iura, quia tūc fauor retorquetur in odium, non ſimpliciter, ſed in conſequētiā fauoris. quia ex quo vult pro ſe, oportet vt recipiat contra ſe in actu neceſſario conſequenti. argu. notat. per Innoc. & D. Anton. in c. cum olim. infra, de cenſi. & ſic reſidet Dominus meus in c. ſequen. pro quo facit ad id q̄ dicit de æquiparatione, tex. no. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. & tex. & quod ibi no. in c. 1. de tempo. ord. lib. 6. & quod no. glo. in regula, quæ à iure. de re. iu. lib. 6. & in c. conſtitutionem. de elect. lib. 6. & glo. in verbo, admittendis. in Clem. 1. de offic. vica. & tex. & quod ibi no. & in Auth. de non eligendo ſecūdo nubentes. §. colligentes. In contrarium tamen facit glo. in c. quanquam. de elect. lib. 6. & glo. c. 1. de voto. lib. 6. & glo. & Doc. in c. 1. ne cle. vel mona. lib. 6. & glo. & Doc. in c. 2. de hæret. lib. 6. & quod legitur, & no. in authen. quas actiones. C. de ſacroſan. eccle. Et ad prædicta, pro vtraque parte poſſent alia plura iura & authoritates allegari. & ſimiliter ad id quod
a dicit Dominus meus, quòd quando [a] de vno peruenitur ad aliud, diſpoſitio in vno extēditur ad aliud, facit quod legitur & no. in c. tranſiato, ſupra de conſtit. & per glo. in l. illud. C. de ſacroſanc. eccle. & in Auth. de mona. §. illud. Sed cōtrarium no. in Auth. de hære. quæ ab inteſt. defe. §. nullam. iuncta glo. & auth. ex cauſa. C. de libe. præte. & quod no. glo. in l. emancipati. C. de colla. & glo. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſthu. Et ſimiliter ad vtrunq; poſſent alia plura iura & authoritates adduci, quia iſta materia extēſionis eſt ſatis lata, intricata, & multum periculoſa propter varietatem iurium, & maiorum noſtrorum, ſed pro nunc arbitror non eſſe tutū recedere à communi opi. glo. & Doct. Et vide quod dicam in cap. ſeq. in 10. princ. articu. Sed redeundo ad principale propoſitum, concludo, quòd ſi cauſæ ſunt pariter ſummariæ, habet locum reconuentio, vt apertè probatur in d. Cle. ſæpè. & in d. l. ſed & hæ. §. non ſolum. ff. de procu. Si vero cauſæ ſunt diuerſæ naturæ, vt quia vna eſt ſummaria, alia eſt plenaria, nec ſunt adæquatæ ex modo impetrādi: Et tūc ſecundū opi. Bar. & aliorum qui voluerūt, q̄ iſta priuilegia conuentionis & reconuentionis eſſent ſeparabilia, concluſio eſſet, quòd haberet locum reconuentio, ex quo non eſſent ſimul tractandæ, & procederet opin. Barto. & ſequacium. Et hoc ſolum quo ad prorogationem iuriſdictionis, ſed nō quo ad effectum, vt cauſæ ſimul tractentur, quia quælibet tractabitur ſecundum naturam ſuam. Et ſic vno modo poſſet intelligi glo. in d. Cle. ſæpe, in verbo, exordio. Nam hoc caſu nihil obſtaret, quo minus poſsit fieri reconuentio. Sed tenendo aliam opi. Ioan. And. & Cal. quæ etiam plus placet Do. meo, de quo dicam in cap. ſeq. in 10. princ. artic. quæ opinio vult, quòd hæc priuilegia ſimultanei proceſſus non ſunt ſeparabilia. Concludit Dominus meus, quòd tunc cauſa reconuentionis trahitur ad naturam cauſæ conuentionis. Vnde ſi cauſa cōuentionis erat plenaria, ſecunda reconuentionis etiam efficietur plenaria. Item ſi cauſa conuentionis ſit ſummaria, reconuentio efficitur ſummaria, pro quo optimè facit d. Cle. ſæpe. vbi tex. loquitur de cauſis ſummarijs, & ſimpliciter permittit reconuentionem. Et videtur etiam permittere generaliter, dū ſimpliciter dicit, ſi quid petere voluerit, &c. maximè, quia non de facili contingit, quòd intentata cauſa plenaria accumuletur etiam ſummaria. Sed potius eſt præſumptio de plenaria, cum generaliter cauſæ plenariam & ordinariam exigant cognitionem. Et tamen tex. ibi diſtinctè permittit reconuentionem, etiam quo ad priuilegium ſimultanei proceſſus, & ſic cum ille tex. indiſtinctè loquatur, indiſtinctè debet intelligi. 19. diſt. ſi Romanorum, & l. de pretio. ff. de publi. cum alibi non reperiatur aliter diſpoſitum. Et pro iſta adæquatione faciunt rationes tex. cap. ſeq. Iura enim permittendo indiſtinctè reconuentionem, cum diſponant quòd debeant ſimul tractari, & vna ſententia terminari videntur adæquare & parificare iſtas cauſas reſpectu medij procedendi, cum in hoc non irrogetur magnum præiudicium. Cum ergo videantur adæquare, magis conueniens & iuſtum eſt, vt cauſa reconuentionis trahatur ad naturam conuentionis, quàm econtra. tamen quia illa primò fuit in iudicium deducta, & ſic tanquam principalis debet ad ſe trahere naturam alterius. argu. l. qui prior. ff. de iudic. & regulæ, qui prior. de regu. iur. lib. 6. tum quia cauſa conuentionis tanquam dignior, cuius occaſione prorogatur iuriſdictio, in cauſa reconuentionis debet naturam reconuentionis trahere ad naturam ſuam, argu. c. quod in dubijs. de conſecrat. eccl. vel alta. c. 1. de conſecra. eccle. lib. 6. & l. generaliter. ff. de fideiuſ. Et hoc verum, vt ſupra dixi, ſecundum Pau. quādo altera eſt ſummaria ſolum reſpectu modi procedendi: ſecus ſi reſpectu modi decidendi, quia tunc cauſa conuentionis non communicat priuilegium ſuum reconuentioni, nec econtra propter magnum præiudicium, arg. l. 2. §. meritò. & §. ſi quid à principe. ff. ne quid in loco pub. & in cap. ſuper co. ſupra de offi. deleg. Tunc enim ex quo facilimè poteſt

ADDITIO.

a ¶ *Quando de vno peruenitur ad aliud, diſpoſitum in vno, cenſetur diſpoſitum in alio. l. oratio. ff. de ſponſal.*

teſt conſtare de vna, pronunciabitur propius ſuper illa. Et hoc caſu poteſt procedere quod no. Innoc. in c. 1. ſupra de ord. cogn. & quod ſupra dixi ſecundum Barto. Aduerte tamen, quia hæc procedunt, quando conuentio & reconuentio reſpiciūt diuerſas cauſas: ſi vero accumulantur reſpectu eiuſdem cauſę, vt puta, quia ſuper eadem cauſa ſeu obligatione dantur de directo contrariæ petitiones, quæ tamen ſeparatæ non eſſent æquales in modo procedendi: puta, petit debitor pronunciando contractum vſurarium: quo caſu, iudicium eſt ſummariū, vt in Cle. 2. de iudi. aduerſarius vero petit contractum pronunciari legitimum, & executioni mandari, & ſic de directo reus conuenit actorem ad contrarium ſuper eodem negotio: hoc caſu, ſi actor dicit reconuētionem non eſſe admittendam cum ſit iudicium ordinarium, & ſic plenarium, tamen indiſtinctè procedit reconuentio. ita ſing. no. Lap. alleg. 3. & ſequitur hic Domin. meus. Mouetur, quia iſta non eſt ſeparata reconuētio, ſed illi annexa qua ſi defenſio, & ideo ex quo permittitur impugnatio ex parte vnius, debet admitti defenſio ex parte alterius. ar. cap. cum inter. infra de excep. facit quod no. Innoc. in cap. ex conqueſtione. infra de reſti. ſpolia. quod eſt notandum, ſecundum Dominum meum. Item prædicta intellige in vera reconuētione, quando per eam prorogatur iuriſdictio iudicis, qui alias non habebat iuriſdictionem in cauſa reconuen. ſi enim fieret reconuentio coram communi iudice, non per viam reconuentionis, nec conuentionis: nec curat reus habere priuilegium ſimultanei proceſſus: tunc poterit petere quòd cauſa ſua tractetur ſecundum naturam ſuam, quia poteſt ſi vult vti conuentione, & non vti aliquo priuilegio reconuentionis. Nec aliquid ob. quominus hoc facere poſsit, ſecundum Dominum meum hic.

¶ Octauò fallit in cauſis in quibus propriè non eſt iudicium ſuum, quæ nō habent diſceptationem iudiciorum, vt cum petitur teſtamentum aperiri, vel inſinuari, & ſic de ſimilibus, quia petens inſinuationem, non dicitur agere, ſed intimare. C. de teſta. l. in omnium tenet. Bal. in c. 1. de contro. apud pares termi. alleg. no. per Cyn. in l. fin. C. qui admit. ad bo. poſ. poſſunt, quæ parum faciunt. faciunt quæ ſtatim dicam in ſeq. fall.

59 ¶ † Nonò fallit, ſi per conuentionem debitum eſſet liquidatum, vel aliter debitum eſſet liquidum. Circa quod tamen diſtingue, quòd aut confeſsio
a emanat abſque figura [a] iudicij, & non habet locum reconuentio. ff. de iud. in l. ſed & ſi reſtituatur. quia tunc nulla eſt lis, facit quod dixi in præced. fallen. Aut emanat in figura iudicij, & tunc aut fit reconuentio in ipſa reſponſione, & tunc procedit reconuentio, ſed non modus reconuentionis, quia non ſuſpenditur certum propter incertum, vnde non procedit reconuentio quantum ad ſimulta. procedendi, ſed quantum ad ius fori, ratione prorogationis. Aut reus ex interuallo vult reconuenire, & non poteſt, quia amodo vlterius non eſt procedendum, ſed ſopitum eſt iudicium, ſecundum Bal. in l. fin. C. quibus ad lib. procla. non licet. Sed tu aduerte, quia idem Bald. videtur velle contrarium in l. neque. C. de compen. vbi ſimpliciter tollunt ex illo tex. quòd
b licet debitum [b] ſit liquidum: tamen poteſt fieri reconuentio: nec debet procedi ad executionem, ante reconuentionis liquidationem, per illum tex. in verſ. non enim. quod intelligit Bal. ſi de facili poteſt liquidari: alias ſecus. ar. l. fin. C. de compen. & ſequitur Sali. in d. l. neque. Et idem dicunt tenere Innoc. in cap. 2. de ordi. cogn. Sed tamen Inno. non loquitur in iſtis terminis. arbitror poſſe dici, quòd hoc vltimum dictum poſſet fortè intelligi ſecundum præcedentem diſtinct. videlicet, quòd procedat quando debitum non fuit liquidatum ante reconuentionem, ſed poſt reconuentionem, ſed ſi ante: tunc ſuperſedeatur in executione liquidi, dicam in c. ſeq. in 10. princ. artic.

60 ¶ † Decimò fallit, ſi petitur executio inſtrumenti guarentigiati, quia tale inſtrumentum habet vim ſententiæ ex forma ſtatuti vt poſt ſententiam non admittatur reconuentio, vt dicam in 7. princip. artic. ita dicit Bal. in d. authen. & conſequenter. C. de ſenten. & interloc. omn. iudic. & mihi placet, quia inſtrumentum guarentigię habet vim ſententiæ diffinitiuæ tranſeuntis in rem iudic. vt no. Cyn. in l. 1. C. de confeſ. & Barto. in l. non fatetur. & l. certum. ff. de confeſ. & l. poſſeſsio. §. ſi poſſeſsio. ff. de acquir. poſſeſſ. & in l. cum vnus. §. 1. ff. de bon. autho. iudi. poſſ. no. Bald. in repetit. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in l. ſicut. C. de repu. vel abſti. hæred. & l. certum. C. fami. erciſc. & l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſ. de quo latius dicam infra in titu. de fide inſtrum. Et poſt ſententiam non eſt cognoſcere, ſed cognitum eſſe, vt dicam in 7. ptincip. artic.

61 ¶ † Vndecimò fallit in cauſa depoſiti, quia conuentus non poteſt conuenire actorem, ſecundum Vber. de Bob. quem ſequitur Spec. in tit. de reconuen. §. 2. ver. item ſecundum Vber. per tex. in c. bona fides. infra de depoſito. & ratio deſcendit ex ſuperioribus, quia depoſitum illico & celerrimè reſtituendum eſt, vt l. penul. C. depo. vbi etiam tex. fortius dicit: vtitur enim illis verbis, videlicet, illico cōpellatur, quod verbum denotat executionē. Et per quæ verba dicit Bar. quòd proceditur ſummariè, & quod inſtrumentum depoſiti habet paratam executionem, & ſic nō videtur eſſe locus reconuentioni, per ea quæ dixi in præce. fal. & fal. 7. Bal. tamen vult quòd hoc vltimum dictum Bart. non ſit verum, ſed non inſiſto, quia non eſt principalis materia noſtra. dicam latius infra in tit. de fide inſtru. Sed pro dicta ſententia facit, quia contra depoſitum non admittitur compenſatio, ſed reconuentio videtur quodam modo quædam compenſatio: licet impropria, vt dixi ſup. in Rub. art. 1. No. tamen q̄ prædicta concluſio, q̄ non admittatur reconuentio, procedit quando fieret reconuentio ſuper actione, nō pariter priuilegiata. Secus ſi actor reconueniretur actione depoſiti, vel habente ſimile priuilegium, quia tunc haberet locum reconuentio, & hoc probat tex. in d. l. pen.

ADDITIONES.

a ¶ *Adde eundem Soci. conſi. 167. incip. non inutilis, ſed neceſſaria.*

b ¶ *Adde Bal. in auth. & conſequenter. 2. col. verſi. extra quæro, nunquid liquidato. C. de ſent. & Inno. in c. 2 de ord. cogn. in glo. in ver. viciſſim.*

pen.ver.sed & si ex vtraque.& hoc no.ibi Bal.per illum tex.Et etiam Sali.qui dicunt ꝙ licet depositi ad depositū non admittitur cōpensatio, tamen admittitur reconuētio, si tamen vnum sit liquidum,aliud non liquidum, non differtur restitutio liquidi,propter non liquidum reseruatum.Item arbitror,ꝙ tūc non admittitur reconuentio, quando conuentus fatetur ipsum depositum, vel aliter depositum appareat liquidum. Et ita arbitror procedere quod dicit ibi Barto. secus si negaretur depositum. Nam tunc non video quare non debeat admitti reconuentio, etiam vigore alterius actionis,maximè attenta opin. Bal. qui vult, quòd procedatur per libelli obla. & via ordinaria,sicut in cęteris causis.de quo dicam in titulo depositi.

62 ¶††Duodecimò fallit in causa spoliationis. Nam si actor agit possessorio recuperandæ, & reus vult reconuenire petitorio, non admittitur recōuentio, quia quando causa spoliationis est priuilegiata, vt primò expediatur,vt in c.super spolia. infra de ordi. cogn.per quem tex.hoc tenet hæc Glo.pen.in prin. & idem tenet Glo. in c.cum dilectus. supra de arbit. & ad idem alleg. c.ex conquestione. infra de restit. spol.quod procedit etiam si spoliatus agat non solum ad rei restitutionem, sed etiam ad fructus perceptos & extantes, secundum l. 1.§.ex die.ff.de vi & vi arma. & etiam ad fructus qui percipi potuerunt, secundum l.si quis vi.ff.de acqui.poss.Et ad omnem vtilitatem quam actor habuisset, si non fuisset deiectus,secundum l.interdicto. ff.de vi & vi arma. licet hæc possint esse maioris æstimationis,quàm ipse res principales, quibus quis spoliatus fuit.

¶Procedit tamen reconuentio, secundum Vin. in c.fi.infra de ord.cogni. tenet Spec.in tit.de recon uen. §.2. vers. quid si conuentio. Si verò reus vellet reconuenire actorem de alia spoliatione, admitteretur reconuentio, vt hic dicit Glo. pen. & sequitur hic Inno.& Specu.in d.§.2.versic.item excepta quęstione,per iura prælegata, & per c.in literis.de rest. spol. dicit etiam hæc Glo. quòd si actor ageret petitorio, posset reconueniri possessorio, vt in c.2. infra de ordi.cog.D.Anto. hic dicit,quòd in possessorijs si sic intentantur, vt sint incompatibiles, vel propter contrarietatem, vel propter priuilegium possessorij, quod quomodo & quando sit,tractatur in d.cap. ex conquestione.& c.fi.inf.de ordi.cog. & in c.pastoralis.infra,de causa possess.& proprie.Et tunc non procedit reconuentio,aliàs autem locū habet,& vtraq; plenariè tractatur. Subdit tamen quòd putat quòd si habens potestatem repellendi iudiciū pendens nihil opponit, quia non vult vti tali priuilegio, quòd habet locum recōuentio. sed tu ad hanc materiam, vide quæ latius dicam infra, in titu.de ord.cog.in c. fi.super glo. & in tit.de cau.pos. & proprie. & in tit.

a de restit.spol.[a]

63 ¶††Tertiodecimò fallit in quæstione momentaneæ possessionis,secundum gl.1. in c.cum dilectus. supra,de arbit.& glo.in c.fin. de ordi.cog. circa medium,per l.fin. C.qui legitimam personam. Sed aduerte,quia ille habet varios intellectus.Hosti.in d.c. cum dilectus,sequitur intellectum,quòd lex illa habet locum quando pupillus agit interdicto, quòd vi aut clam, vel vti possid. vel vnde vi, vt tunc non possit reconueniri.Et ita etiam resident ibi Io.And. & Io.de Imo.Idem etiam Spec.in titu.de reconuent. §.2.ver.excepta momentanea. & idem ibi Io.Andr. in addi.Sed quod præfati Doct. dicunt de pupillo, videtur idem dicendum de minore. in quo etiam loquitur lex illa. Et inquantum lex illa ponit casum specialem in minore & pupillo, videtur mihi quod probet, ꝙ in momentanea possessione sit locus reconuentioni: quia si speciale est ibi quòd minor vel pupillus agens momentanea possessione, nō potest reconueniri ratione minoris ætatis, ergo in contrarium est ius cōmune, vt in l.1.in fi. ff. de muni.Aduerte tamen, quia hoc casu, minor vel pupillus non possit reconueniri, non intelligendum quòd non possit reconueniri,scilicet,petitorio, sed simili iudicio possessorio videtur quod possit reconueniri,per ea quæ superius dixi in præced. fallen. quod tamen forte videtur procedere, si reconuentio respiceret eandem causam, vtputa quia hinc inde ageretur vti possi. Sed si reconueniretur alio interdicto nō contingente causam cōuentionis,videtur dubium,quia d.l.fi.in quantum excludit quòd pupillus & minor non possint reconueniri in petitorio, videtur tacitè innuere, quòd possint reconueniri possessorio. in contrarium tamen facit, quia lex illa specialiter permittit minori agere possessorio, vt dictum est, sed tamen non pertinet minorem posse conueniri possessorio,imo Bar.quem sequitur Bal. concludit, quòd minor non potest conueniri iudicio momentaneæ possessionis,per illum tex.in fi.quia cum illa l. sit facta in fauorem minoris,non debet in eius lęsionem retorqueri. & sic videtur quòd pari ratione nō possit reconueniri. cogitabis, quia Doctores non tangunt.

64 ¶††Quartodecimo fallit in causa criminali,secundum glo.pen.in fi.hic positam. & tenet glo. in c.at si clerici.supra,de iud. per tex.3.q.11. c.neganda. quia non relatione criminum, sed innocentia reus purgatur.ff.de publ.iud.l.si is qui reus. & idem tenet gl. in c.nullus.supra,de fo.comp. & gl.3. q.8.c.cuius in agendo,per tex.3.q.11.c.prius. tenet & gl.in c.cum dilectus.supra,de arbi. & glo.in c.dilectorum.infra, de testi.cog.Bar.Brix. in q.dominicali, quæ incipit, aliquis contra rescript. Idem etiam tenet hic Inn.& Hosti.licet aliqui dicant satis ineptè, tenet Archi.in d.c.cuius in agēdo.& in d.c.neganda. Et in hoc art. glo.& Doc.iuris canonici multū ineptè loquuntur. & quamuis domi. Anto. latius ipsum ar.reassumat, & etiam Domi.meus latius, quàm D.Anto.sequendo distinctionem Bar.in d.l.si is qui reus,iungendo etiam ea quæ idem Barto. dicit circa hoc in authen. & consequenter.C.de senten. & interlo.om.iud.Et in veritate,D.Anto. & Do.meus multa hic ponunt quæ non pertinent ad tit.nostrum, propter quæ dubius fui quid agere deberem.Nam cum intentionis meæ nō sit tractare materias extraneas articulorum, multa membra prædictorum Docto. intendebam dimittere suis in locis discutienda. Verum quia ipsi hæc membra multum connexè tradunt, & materia

non

ADDITIO.

a ¶ *Adde Bal.in l.fi.4.col.C.de his qui leg.personam habent standi in iud.Inno.in c.1. de seq.pos.& frue. Spec. in loco,de quo in seq.fal.*

non videtur posse commodè adaptari,nisi titulo de accu. Et quia ille tit.iam longo tempore fuit per me expeditus, & eo tempore quo propter iuuentutem non discesseram ex toto ab ordine antiquorum, & in illo tit.hunc art.non tractauerim,quod meminerim, & ar. ipse sit valde difficilis, intricatus, & confusus, & multum imperfectè à Do. Ant. & Do. M. traditus, ideo vt ipsum articulum magis latè & perfectè prosequamur,tractabo principaliter infrascriptas quæstiones.

¶Prima quæst. erit, quando criminaliter conuentus vult reconuenire, seu reaccusare criminaliter etiam.

¶Secunda q. quādo criminaliter accusatus vult reconuenire seu reaccusare ciuiliter ex crimine.

¶Tertia,quando conuentus ciuiliter vult reconuenire,seu reaccusare criminaliter.

¶Quarta, quando conuentus ciuiliter de crimine vult reconuenire ciuiliter ex crimine.

¶Primò igitur quæro, vtrum conuentus seu accusatus criminaliter, ex crimina possit reconuenire seu reaccusare, & accumulare criminalem criminalis. Sol. Circa hanc q. quæ difficilis est, distingue principaliter duo membra.

¶Primum membrum est, quando accusatus criminaliter vult reaccusare accusatorem suum.

¶Secundum membrum est, quando vult reaccusare extraneum.

¶Circa primum membrū subdistingue alia duo membra.

¶Primum,quando vult reaccusare accusatorem suum coram iudice vtriusque causæ,& iudice ipsius actoris & rei.

¶Secundum membrum, quando vellet ipsum reaccusare coram iudice ipsius rei, qui non esset iudex ipsius actoris.

¶Circa primum membrum, quando reus accusatus vellet reaccusare accusatorem coram eodē iudice, qui esset iudex amborum, actoris, scilicet,rei, & iurisdictionē haberet, & potestatē cognoscendi de vtraque causa. Et iste est propriè casus d.l.is qui reus,& l.neganda.C.qui accu.non poss.canonizatę 3.q.11.c.neganda. Circa quod membrū,quia difficile est & intricatum, prosequor infrascriptos casus.

¶Primus erit, quando accusatus vult reaccusare antè,quàm nomen rei sit receptum inter reos.

¶Secundus, quando vult reaccusare post quam nomen rei receptum est inter reos, & ante conclusionem in causa.

¶Tertius, quando vult reaccusare post conclusionem in causa,& ante sententiam.

¶Quartus, quando vult reaccusare post sententiam.

¶Circa primum, quando accusatus vult reaccusare ante quàm nomen rei sit receptū inter reos, vt intelligas istos terminos,præmitte quia cum quæri-

65 tur† quando nomen rei dicatur receptū inter reos, Doct.varias ponunt opi. de quibus per Bar.in d.l.is qui reus, & per glo.& Io.de Fan. 2.q.8.in c.præscripta,& per Bar.in l.1.C.qui accu. non poss. Sed pro nunc amplectar opi. Bar.qui voluit,ꝙ tunc dicatur nomen rei receptum inter reos,quando pronuncia tum est procedendum esse in accusatio. non obstantibus exceptionibus dilatorijs oppositis per accusatum.arg.l.quæ adulterium. C.de adul.Et redeundo ad q. D.M. hic post Bar.in d.l.is qui reus,dicit,ꝙ ante, quàm nomen rei receptum sit inter reos, accusatus potest reaccusare,accusatorem suum,per illam l. quia illa lex solum prohibet reaccusationem fieri, quando nomen rei est receptum inter reos.

¶Sed tu aduerte, quia contra istud membrum, & illam conclusionem,& omnes alias conclusiones in quibus infra dicam, ꝙ accusatus potest reaccusare accusatorem suū, fortiter videtur obstare,ꝙ nullo modo possit hoc procedere, quia ex quo accusator est factus inimicus capitalis accusati, & econtra, vt in auth.si dicatur.C.de testi. & in Auth.de test.§. si vero quis. vnde sumitur d.auth.si dicatur, & in c. meminimus. inf. de accu. & in c.cū P. Manconella. eo.tit. vbi optimus tex.& 2.q.6.c.de cætero, & in c. frequens.de rest.spol.lib.6. & optimè probatur in l. sciendum.§.2.ff.de leg.no. Bar.in l.1.ff.ad Turpil.Ergo videtur ꝙ accusatus ratione inimicitiæ concepte in accusatorem, nō possit reaccusare,nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur,vt d.c.cum P. & in l. qui accusare.cum seq.ff.de accus. Sol. multiplex.

66 ¶† Prima, quòd regula quæ habet ꝙ inimicus non admittatur ad accusandum, fallit in casu isto, quando vellet reaccusare accusatorem suum, sicut etiam hoc casu fallunt plures aliæ regulæ,de quibus infra dicetur. Et hanc solutionem tenuerunt Bal.& Ang.in d.l.is qui reus. Secunda sol. sit,ꝙ de iure ciuili non repellitur inimicus ab accusando inimicū: licet repellitur à testimonio, in quo testimonio loquitur d. auth. si dicatur, & præallegatus §.si vero quis. Et ꝙ inimicus non repellatur ab accusatione de iure ciuili, patet, quia non numeratur inter personas prohibitas,de quibus in l.is qui in iudicio, & in l.qui accusare.ff.de accu. & per glo.in rub. C.qui accus. non poss. Sed de iure canonico inimicus non admittitur,vt in iuribus prælegatis,& est tex.optimus in d. c. cum P. per quem tex. videtur expressè probari, ꝙ accusatus ab vno criminaliter, nō possit illum reaccusare:cum accusator iuris presumptione fit factus inimicus illius, quod tamen procedit, nisi esset crimen in quo admitterētur alias inhabiles de iure canonico, vt no.gl.in d.c.cum P. & vide quod ibi dixi. Et hæc sol.secūdum Io.de Imo.in d.l.is qui reus. videtur verior, ꝙ de iure ciuili admittatur inimicus ad accusandum:licet non admittatur ad testificandum, quicquid dixerint Bal.& Ang. Et ratio diuersitatis sit inter testimonium & accusationem, quia longè maioris præiudicij est testimoniū,quàm accusatio,quoniam accusatori non creditur,nisi clarè probet accusationem suam per testes, vel alias legitimas probationes, vt in l.sciant cuncti.C.de proba.cum sim. Sed testis inducitur ad probandū,ideo non mirum si facilius repellitur inimicus à testimo-

a nio,[a] quàm ab accusatione,& hoc de iure ciuili,sed de iure canonico, etiá ab accusatione repellitur ex æquitate canonica, quia præsumitur moueri malo zelo,ex quo est inimicus,facit d.c.cum P.& in c.per

tuas,

ADDITIO.

a ¶ *Crimina enim testibus constant, non accusatoribus, vt dicit tex. in capitu. licet Hely. circa finem, de simo. vide Bartol. in l.2. in princip. ff. de accusationib.*

tuas,& in c.licet Heli,inf.de simonia.secundum Io. de Imo. Et sic videtur q̃ materia nostra de iure canonico non procedat,licet D. Ant.& D. M.ad hoc non aduertãt:nisi diceres, q̃ posset procedere in crimi nibus exceptis,in quibus etiam inimicus admitti tur ad accusandum, vt puta, si suam vel suorum iniuriam prosequatur. Aut in alijs criminibus excep. ad quod vide quæ infra dicam. Aduerte tamen, quia Spe.in tit.de accu. ver.item est inimicus,vult q̃ iura quæ dicunt, q̃ de iure canonico accusator efficitur inimicus, & per cõsequens accusatus debet ab accusatione repelli: loquuntur, cum aliquis primò accusauit: deinde in probatione deficit, & iudex ei pepercit,quia non condemnauit eũ de calumnia.2. q.3.§.notandum.vel fortè impetrauit abolitionem, vt l.2. C.de aboli. vnde si nunc vellet accusare, non potest, dixi aliquid in c.de his.post glo.fi. inf.de accu.Sed redeundo nunc ad prin.casum,vt supra dixi in prin. Do. M.post Bar. concludit,q̃ accusatus potest reaccusare suũ accusatorem ante,quàm nomen rei sit receptũ inter reos. Sed tu aduerte,quia in hoc tres reperiuntur opiniones, vna fuit Rogerij, quàm refert gl.in d.l.is qui reus, q̃ licet accusatus possit accusare extraneum de quocunque crimine: tamen suum accusatorem non potest,nisi de minori,vel nisi suam,vel suorũ iniuriam prosequatur,vt l.neganda.C.qui accu.non pos. quàm intelligit procedere, quãdo solum vellet reaccusare suum accusatorem. Et sic etiam vult q̃ procedat solum ante nomen rei receptum inter reos. Alia fuit opi. Ang.qui voluit, q̃ nedum extraneum, sed etiam suum accusatorem licitum sit reaccusare, nedum de minori,sed etiã de pari & minori delicto: etiam si suam vel suorum iniuriam non prosequatur. Mouetur,quia res in materia accusationis est permissa,à qua excipiũtur aliqui casus,vt l.is qui in iudicio, & l.qui accusare.ff.de accus.& supra dixi. Sed nulla lege videtur fore prohibitum accusatorem reaccusare ante nomen rei receptum inter reos: Ergo indistinctè tunc poterit reaccusare. Nec ob.l.is qui reus,quia loquitur post nomen rei receptum inter reos. Eodem modo respon det ad d.l.neganda, q̃ loquatur post nomen rei receptum inter reos, quod patet per tex. ibi dũ dicit, negandum esse potentiam criminandi, secundũ statuta veteris iuris: sed iure veteri hoc non reperitur prohibitum,nisi in casu d.l.is qui reus.ff.de publ.iudi.ergo intelligitur secundum illam, & sic post nomen rei receptũ inter reos.Sed dicit Io.de Imo.q̃ vera videtur prima opi. tamen quia tex.in l.is qui reus. & in d.l.neganda, videntur loqui indistinctè, & indistinctè sunt intelligendi. 19.di.c.si Romanorum. cum sim. tum etiam quia tex.3.q.11.c.1.simpliciter loquitur. Nec ob.arg.Ang.quia licet in l.neganda, dicitur, secũdum statuta veteris iuris, illa verba non faciunt conditionem,vt no. Cy.in l.secũdum.C.de contrah.stip. & Bar.in extrauag. ad repri. super ver. prout,& quod ipse no.in l.eum qui.ff.de const.pec. & quod habetur in c.Abbate.inf.de ver.sign.Item, quia possibile est q̃ in veteribus iuribus hoc habere tur: licet in noua compilatione fforum facta per Iustinianum, quàm nunc habemus, hoc non reperiatur, & ideo generalitas illius l.neganda. non debet restringi propter dictionem,secũdum,ibi positam, & ita voluit ibi Cy. & propter hoc fortè Gratianus canonizando illam l.neganda.3.q.11.simpliciter dicit denegandam esse accusatis potentiam criminandi: nec adiecit secũdum statuta veteris iuris.Sed aduerte, quia intelligendo q̃ l.neganda, loquatur etiã ante nomen rei receptũ inter reos, quatenus à sensu contrario ibi innuitur q̃ de maiori possit accusare suum accusatorem: licet suam vel suorũ iniuriam non prosequatur, & etiam extraneum licitum erit arg.& hoc ideo, quia tali cõtrario sensui nulla repugnat regula iuris,& ideo est licitũ, vt l.1.§.huius rei. ff.de offi.eius cui man.est iurisd.Item potest ille tex. intelligi,q̃ habeat locum post nomen receptum inter reos,& tunc non debet sumi arg.à contrario sensu, quatenus innueret q̃ posset reaccusare suum accusatorem de maiori,& hoc ideo, quia talis contrarius sensus esset contrarius iuri: ex eo,quia cum per propositionẽ maioris criminis resultet exceptio dilatoria, vt l.per minorem.ff.de iud.& in l.1.C.qui accu.non pos.& l.fi.C.de ord.iud. & dilatoria nõ possit proponi post nomen receptum inter reos, vt l.si maritus.§.præscriptiones,cum concor. ibi positis.ff. de adul.ergo,&c.sed quatenus innuit q̃ possit accusare extraneum de maiori: tunc videtur posse sumi ar. à contrario,quia tali sensui alia iura nõ videntur cõtraria: cum propter positionem maioris criminis contra extraneum, nõ videatur insurgere dilatoria propter accusationem ab alio contra eum institutã, per id quod habetur in rub.& nig. C.res inter alios acta,& in c.pen. inf.de re iudi. Et istud,quòd possit accusari extraneus de maiori crimine post nomen rei receptum inter reos,tenuit glo.pen.& etiam sentit glo.2.& voluit Bar. in d.l.is qui reus.sed Bart.de Saly.in l.1.C.qui accu.non poss.tenuit contrarium, scilicet, quòd etiam extraneum non possit accusare de maiori, post nomen suum receptum inter reos. sed verior videtur opinio glo.vt etiam apparebit ex intra dicendis. Et ex prædictis patet quòd vterque
a intellectus in d.l.neganda. [a] videlicet, quòd intelligatur ante nomen rei receptum inter reos,vel post, est bonus tex.diuersimodè tamen debet tunc sumi. arg.à contrario sensu,vt patet ex prædictis.

67 ¶ † Tertia opinio fuit Azo.& est communis opinio, de qua per glo.& Doct.in d.l.is qui reus,& d.l. neganda. quæ habet, quòd de maiori potest accusare nedum extraneum,sed etiam suum accusatorem, sed de pari aut minori crimine nõ possit, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur.Et secundũ hanc opinionem,d.l.neganda.in quantum loquitur ante nomen rei receptum inter reos, habet locũ nedum quãdo accusatus vult reaccusare accusatorẽ suum, sed etiam extraneũ, de quo superius dixi. Sed circa prædicta potest esse dubium, an quando accusatus prosequitur suam vel suorum iniuriã, reaccusando suum accusatorem de pari crimine,vel minori,ante nomen receptũ inter reos: an tunc supersederi debeat super accusatione primo loco proposita. circa q̃ quidam dicere voluerunt, q̃ sic, quia in criminibus non videtur habere locum materia reconuentionis,per id quod sup.dixi,in prin. istius 14.fall. & quod habetur in d.l.is qui reus, & 3.q.8.c.1.& ideo simul

A D D I T I O.

a ¶ *Ad ea quæ scripsit Fran.Aret.in c.1.de accusa.*

simul super vtraque causa nõ debet procedi: sed super altera tantum. Sed contrariũ voluit Pet.de Bellaper.in d.l.negãda. quem sequitur ibi Bar. de Saly. & sentit ẽt Bart.in d.l.is qui reus.pro quo facit, quia licet ius dicat accusatũ volentem reaccusare audiendum esse: non tamen denegat quod propter hoc in prima accusatione nõ sit procedendum. & per consequens stabimus in secunda l.qui prior.cum ibi no. ff.de iudi.vt in vtraque causa procedatur,seruato debito ordine: quia prius respondetur libello primo loco porrecto: postea secundo: & prius recipientur probationes super primo crimine,postea super secũdo, & sic de singulis actibus,secũdum ea quæ latius dicentur in c.seq.in 10.princ.art. & sic hoc casu erit dare veram & propriam reconuentionem in criminibus. Nec ob.q̃ secundum crimen debet cẽseri maius,ex quo reaccusans prosequitur suam vel suorum iniuriam: quia hoc nullo iure cautũ reperitur: imò potius videtur probare oppositum in d. l.neganda. in quãtum à pari vel minori crimine excipit casum istum, qñ suam vel suorum iniuriam prosequatur, cũ exceptio debeat esse de regula,vt in rub.de regu. iu.lib.6. Quid aũt si alter prosequatur suã iniuriam, & alter non: vel ambo prosequantur suam vel suorum iniuriã: & an procedendum sit super vna tantum,vel super ambabus, dicam inf. in 2.casu fall. Et est aduertendum: quia quod dixi accusatũ admitti ad reaccusandum ante nomẽ rei receptũ inter reos, procedit si modo non subsit alia causa impeditiua, quàm instit. accusationis contra eum. secus si fortè ex alia causa esset accusator illegitimus, secũdum ea quæ latius dixi in c.1. inf.de accus. Et hoc no.glo.& Docto. in d. l.is qui reus. & est clarissimum. Et secundum hoc debent regulari omnia inferius dicenda, in quibus dicetur accusatum admitti ad reaccusandum.

68 ¶ † Circa secundum casum,quando reaccusatus
a vult reaccusare post nomen rei receptũ [a] inter reos. Do.Ant.& Do.me.hic post Bar.in d.l.is qui reus,distinguunt quædam membra: sed multum imperfectè loquũtur. Vnde ergo pro faciliori & clariori intellectu istius art.qui versatur vt plurimum super intellectu l.is qui reus.ff.de publ.iud.quæ l.secundum Barto. est difficilior quæ sit in ff.nouo. Vnde collectis plurimis ex varijs locis: Aduertẽdum est, quod in hoc passu tres fuerũt opin. vna Rogerij, q̃ suum accusatorem de nullo crimine possit reaccusare: sed extraneum possit solùm de maiori, de pari aũt vel minori non possit: nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. Et secundum hoc intelligit l.negãda. in quantum loquitur post nomen receptũ in reos, quod procedit, quando vult accusare extraneum. secus si suum accusatorem. Alia fuit opi.Ang. q̃ regulariter,nec suũ accusatorem, nec extraneũ posset reaccusare: nisi in sex casibus,de quibus infra subijciam. Alia fuit opin.Bar. q̃ regulariter prohibeatur reaccusare suum accusatorem. Fallit in quatuor casibus tactis per eum,& in distinctione ipsius in d.l.is qui reus. Sed ego pro faciliori doctrina procedam per regulam & fallentiam.

69 ¶ † Regula igitur sit simpliciter negatiua,q̃ post nomen rei receptum inter reos, accusatus nõ possit reaccusare accusatorem suum,quæ regula probatur per d.l.is qui reus.Et ex rationib.quas posui supra in prin.istius 14.fal.Hæc tamẽ regula recipit plures fal.

70 ¶ † Primò, si accusatus vult reaccusare suum accusatorem se inscribendo, non ad finem vt proceda tur super hac secũda accusatione,sed vt superseda eatur in ea. Quæ fallentia procedit etiam si velit reaccusare de pari vel minori crimine, & si suã vel suorũ iniuriam non prosequatur. Iste est tex. in d.l.negan da.in fi. C.qui accu. non poss.& no.glo.in d.l.is qui reus. & Bar.ibi in 3.oppo. & sequuntur Ang.Io.de Imo.& Doct. ibi.& in d.l.neganda. vbi etiam idem tenet Bar.de Saly.& tenent Do.Ant.& Do.me.hic. Et istud accusationis erit effectus: quia dictam accusationem poterit prosequi post latam sententiã, super prima accusatione, secũdum determinationem tamen, & limitationem de qua in d.l.is qui reus. & secũdum quod dicam inf.in quarto casu. Et ex hoc pót insurgere alius effectus: videlicet interruptionis præscriptionis inter ea, per propositionem istius accusationis.dicit tamen Ang.post Bar. in d.l.is qui reus.& Cyn.in d.l.neganda. Et Bar. de Salyc.q̃ hæc fal.non procedit post conclusionem in cau. de quo dicam in 3.casu. Nec obst.l.2.§.lenocinium. cũ seq. ff.de adult. vbi admittitur reaccusatio ad finẽ etiam vt procedatur: quia illud procedit non per viam reaccusationis,sed exceptionis,secundum vnum intellectum, de quo dicam infra, fallen. 9. vel ratione connexitatis, secundum quod statim dicam in fallen.5. vel 6.

71 ¶ † Secundò fallit, si accusatus reaccusat accusatorẽ de crimine maiori & præiudiciali: ita q̃ ex hac secũda accusatione insurgat quædam exceptio peremptoria,secũdum lectu.Azo. cuius opin. sequitur Bart.in d.l.is qui reus. motus: quia vt dixi, cum crimen præiudiciale proponitur, ex eo resultat quædã exceptio peremptoria, quæ proponi potest quãdoque ante sententiam, vt l.maritus. §.præscriptiones. ff.de adul.Et ista fuit 5.opi.gl.quæ fuit Azon.de qua in l.1.C.qui accus. non poss. quam etiam refert glo. fin.in fi.in princip.in d.l.is qui reus, quæ gl.figurant exemplum. Accusasti me criminaliter de furto tibi facto per me de seruo tuo, ac die 24. Iulij 1453. vel quod seruum tuum in iniuriam tuam verberauerim, seu vulnerauerim. Ego verò te reaccuso q̃ illum seruum occidisti die prima Aprilis præsentis anni. Et prædictam opin. etiam tenuit Dyn. & sequitur Ang. in d.l.1. & in d.l.is qui reus. Sed tu aduerte: quia Bart.de Saly. in d.l.1.dicit, quòd prædicta opin. non videtur bona: quia sicut ex crimine secundo resultat peremptoria ad primum: ita ex primo resultat peremptoria ad secundum, quæ verba inferius declarabo. Et sic secundum hoc videretur, quòd si primo loco crimen maius esset propositum, posset secundo loco, etiam post nomen receptum inter reos,reaccusatio fieri de minori: ex quo de ipso secundo, licet minori, resultaret peremptoria ad primum. Ex quo secundum opinionem Bar. videtur sequi, quòd vbicunque ex secundo crimine potest

A D D I T I O.

a ¶ *Qualiter autem intelligatur quod nomen rei sit receptũ inter reos, vide Bar. in l.is qui reus.in 3.col.vers. quæro, quando nomen rei.ff.de publ.iud. Bal.in l.1. 17. col.& in l.neganda.pen.col. C.qui accusare non possunt.*

poteſt reſultare exceptio peremptoria, poteſt objici quandocunque ante ſententiã. ita etiam poſsit tale crimen proponi poſt tale nomẽ receptũ inter reos, cuius contrarium videtur probari in d. l. 1. vbi text. non ponderat quid primo loco proponatur, ſed illud quod eſt maius, ponderat rationem Barto. Sed ratio maioritatis videtur eſſe illa, quæ per prius & poſterius ordinetur. Et pro hoc etiam facit, ſi accuſatus vult audiri reaccuſando ex eo, quia reſultat exceptio peremptoria ad crimen: aliter de ſuo crimine excipiet accuſator, videlicet quòd crimen propoſitum per ipſum accuſatorem eſt tale, ex quo reſultat peremptoria ad ſecundum. Et ideo per hoc non ſubeſt ratio quare accuſatus audiatur, ſic reaccuſando poſt nomen rei receptum inter reos, cum regulariter denegata ſit potentia reaccuſandi, vt ſupra præmiſi in regula, à qua regula hæc cauſa non reperitur excepta. vnde oportebit ſi vult audiri, quòd dicat quòd ſuum crimen eſt maius, & ex ſola maioritate fundare ſe, propter quod videtur non eſſe audiendus, quia ex hoc reſultaret exceptio dilatoria, vt ſuperſedeatur in prima, vt l. per minorem. C. de iudi. & l. fin. C. de ordi. iudi. quæ dilatoria, cum non poſsit proponi poſt nomen receptum inter reos, neceſſariò infertur quòd ante nomen receptum inter reos debet fieri reaccuſatio de maiori, licet ſit tale ex quo reſultet exceptio peremptoria ad primũ. Et ſic prædictus intellectus Barto. & ſequacium, non eſt bonus. Et per conſequens etiam non videtur procedere dictã fal. Et ſic etiã videtur melior intellectus Glo. quod d. l. 1. intelligatur, quando reaccuſatio fieret de maiori ante nomen receptum inter reos. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ſecundum hoc videtur tolli defenſio reo, ex quo non admittitur reaccuſatio de crimine, ex quo reſultat peremptoria, quia reſpondet Saly. quòd non eſt verum quòd tollatur defenſio, quia licet non audiatur reaccuſando, tamen audietur excipiendo quòd crimen intentatum per eũ, non eſt cõmiſſum, ex eo quòd ille ſeruus die primo Aprilis per accuſatorẽ fuit occiſus. Et ideo nullum reſultat abſurdum, quòd nõ audiatur reaccuſando. Nec obſt. l. 1. C. de calum. vbi tex. dicit, calumniam. ſcilicet per viam reaccuſationis inſtitutam eo tempore coercẽdam, quo iudicatur de cauſa, per quod videtur quòd etiam li. conteſta. & ſic poſt nomen receptũ inter reos accuſatus poteſt reaccuſare. Sed dic quòd ille tex. habet varios intellectus, ſecũdum quòd dicam infra in 4. & 5. fallen. Ange. tamen in d. l. 1. C. qui accu. non poſſ. & in d. l. is qui reus. pro ſolutione dictarũ legum, in quãtum videntur adinuicem contrariari, dicit quòd crimen ſecundo loco intentatum in d. l. 1. erat præiudiciale ad primum, & maius primo. Vnde combinata, id eſt, ſimul adiuncta præiudicialitate, procedi debet ſuper ſecundo, & ſuperſederi in primo: aliàs ſi non eſſet maioritas cum ita ſit præiudiciale primum ad ſecundum, ſicut ſecundum ad primum, non deberet ſuperſederi in primo, imò ſuper ſecundo, per regulã l. qui prior. ff. de iud. Et propter hoc infert idem Ang. quòd ſi accuſator reaccuſatur de inſtitutione falſæ accuſationis, ſi pœna eſt maior, procedat accuſa. falſi, & ſuperſedebitur in primo. Si verò pœna eſt æqualis vel minor, ſuperſedebitur in accuſat. falſi, & proceditur in crimine. Et ita dicit ſe multoties practicaſſe. pro quo allegat glo. in l. qui maior. §. ſi libertus. ff. de bo. liber. fatetur tamẽ quòd Bar. in d. l. is quis reus. & in d. l. 1. indiſtinctè videtur tenere accuſationem ſecundam procedere. Et idem videtur tenere Bar. in l. fin. C. de accuſ. dicit tamen quòd dum Bart. legebat d. l. 1. tenebat oppoſitum, & dicebat quòd non poterat accuſari pen. lite, de calumnia ipſe accuſator, ſed bene poterat implorari officium iudic. & illa opi. ſecundũ eum, eſt communior approbata per Glo. in d. l. 1. & in d. l. negãda. in d. §. ſi libertus. & prædictæ opinioni adhæret, ſaluo niſi pœna maior veniat imponenda, vt prædixi. Nam propter maioritatem pœnæ maleficium iudicatur maius, & propter paritatem, iudicatur æquale, vt no. Glo. in l. 1. C. qui accu. non poſſ. & probatur 24. q. 1. c. non afferamus. & vide alia iura allegata in Glo. 3. in cap. ad liberandam. inf. de iudæ. Sed aduerte, quia Ang. male videtur dicere, in quantum denegat poſſe procedi ſuper accuſatione falſæ accuſationis inſtitutę, quando pœna eſt par vel æqualis, quia imò videtur etiam tunc admittenda reaccuſatio, cum talis reaccuſando proſequatur ſuam iniuriam, per d. l. neganda. de quo latius ſtatim dicam in 4. fallen. Nec obſt. Glo. in l. ſi tibi. C. de libe. cauſa, quæ videtur prohibere talem accuſationem, quia illa Glo. reprehenditur per Cyn. in l. qui non probaſſe. C. de calum. Et videtur etiam eſſe alia Gl. contraria in d. l. 1. de calum. & in l. athletas. §. calumniator. ff. de inſa. Ioan. de Imo. in d. l. is qui reus, potius videtur inclinare in opi. Saly. Sed D. Ant. & D. Mar. hic ſimpliciter tenent opi. Bart. vt ſupra dixi, & hæc opi. plus mihi placet. Nec obſtat quòd cum primum delictum ſit pariter præiudiciale ad ſecũdum, debet procedi ſuper primo, & non ſuper ſecundo, per d. l. qui prior. Nec obſtat quòd ſi attendatur maioritas illa tribuit dilatoriam, & ſic videtur, quod non poſſit proponi poſt lit. cõteſt. ſeu nomen rei receptum inter reos, niſi de nouo ſuperueniat, vt dicã in 7. fal. quia reſpondeo, quòd licet ambo delicta videantur adinuicẽ pariter præiudicialia hoc modo, videlicet, vt intelligat ſuperiora, quia ſi tu accuſatus criminaliter de furto hac die commiſſo de ſeruo tuo, vel de ipſo ceſo, ſeu vulnerato, in iniuriam tuam reaccuſas accuſatorem quòd occidit dictum ſeruum die prima Aprilis, prima accuſatio ad ſecundam, & ſecunda ad primam videtur præiudicialis. Nam ſi accuſatus reaccuſatus dicit, quòd ſua reaccuſatio eſt præiudicialis ad primam, quia ſi verum eſt quòd tu tuum ſeruũ interfeceris die prima Aprilis, ſequitur quòd non potuit poſt vulnerari hac die, nec furtum de eo committi, poterit etiam accuſator dicere accuſato, quòd ſua accuſatio eſt præiudicialis ad reaccuſationem, quia ſi verum eſt quòd hac die ſeruus fuerit cæſus vel vulneratus, aut de eo furtum commiſſum, ſequitur neceſſario quod die prima April. non fuit interfectus. Sed tamen licet ita ſit, tamen negari non põt quod iſta reaccuſatio mea nõ ſit peremptoria, quamuis tua etiam accuſatio ſit peremptoria ſecundæ. Vnde dico, q̃ ſicut ſe habet dilatoria ad dilatoriã, ſeu ſicut ſe habet potentia dilatoriæ in ſeipſa: ita ſe debet habere peremptoria ad peremptoriam, ſeu dilatoria connexa peremptoriæ, vnde ſicut dilatoria maioris potentiæ ratione maioritatis criminis operatur, vt prius procedatur ſuper accuſatione, licet ſecũdo loco inſtituta, per d. l. 1. C. qui accu. non poſſ.

poſſ. Ita dilat. ratione maioritatis peremptoriæ, cui iuncta eſt, vnde peremptoriè operabitur ratione naturæ ſuæ, quæ eſt, vt admittatur quandocunque ante ſenten. tanquam potentior. & per prius principaliter operabitur hunc effectum. vnde qualitas illa maioritatis quæ ineſt ipſi peremptoriæ, operabitur vt primo procedatur ſuper accuſatione homicidij, quàm ſuper prima accuſat. miſtũ enim ratione qualitatis, cui qualitas maiorem adijcit potentiam operatur ſecundum potentiam illius maioris qualitatis, vt l. quæritur. ff. de ſta. homi. cum ſimi. Quædam. n. quæ aliàs ſimpliciter nõ concederentur, conceduntur ratione qualitatis adiunctæ. argu. l. quoties. C. de iudi. & l. ſi aliena. §. hoc iure. ff. de calum. Et prædicta notabis, quia noua ſunt.

72 ¶†Tertiò fallit, ſi accuſatus reaccuſat de crimine maiori, ſecundum Ang. in d. l. is qui reus. & ſic Angel. vult, quòd non ſolum de crimine præiudiciali maiori poſsit reaccuſare, vt dictum eſt in præced. fal. ſed etiam de maiori ſimpliciter, etiamſi accuſans nõ proſequeretur ſuam, vel ſuorum iniuriam. quod dictum communiter reprobatur, quia illa maioritas delicti tribuit exceptionem dilatoriam, vt dicta l. 1. C. qui accu. non poſſ. & l. per minorem. ff. de iudi. Et ideo non poteſt fieri poſt lit. conteſt. ſeu nomen rei receptum inter reos, per ea quæ ſupra dixi. Et hanc opinionem tenet Glo. 2. & Glo. pen. in diſtin. Roge. in d. l. is qui reus. Et ſic vult quòd l. 1. C. qui accu. nõ poſſ. habeat locum ſolummodo ante nomen rei receptum inter reos. de quo ſupra dixi. Bart. etiã tenet contrariam ſententiã in d. l. is, qui reus. & Bartho. de Saly. in d. l. 1. Et Io. de Imo. in d. l. is qui. Poſſet tamẽ ſaluari prædicta fallen. quando illud crimen, de quo accuſatus reaccuſat accuſatorem ſuum, fuiſſet commiſſum poſt nomen rei receptum inter reos. Nã tũc poterit reaccuſare, licet non proſequatur ſuam, vel ſuorũ iniuriã, quaſi videatur hæc declaratoria ſuper ueniſſe poſt lit. conteſt. ſeu poſt nomen rei receptũ inter reos. Ad quod vide quæ dicam in 7. fallen.

73 ¶†Quartò fallit, ſi accuſatus reaccuſando proſequitur ſuam, vel ſuorum iniuriam. ita ſimpliciter dicit Ang. in l. is qui reus. & hanc opinionem videtur etiam voluiſſe Glo. 2. in princ. in d. l. is qui reus. dum dicit, quòd illa lex non habet locum quando quis proſequeretur ſuam, vel ſuorum iniuriam. Et ſic loquitur poſt rei nomen receptum inter reos. Et concludit quòd hoc caſu poteſt reaccuſare accuſatorẽ ſuum de pari, aut minori, per legem, neganda. & ſic illa Glo. videtur apertè ſentire, quòd d. l. neganda. habeat locum etiam poſt nomẽ rei receptum inter reos. de quo ſupra dixi. & ideo Glo. in cap. 1. 3. q. 11. ſequitur Petr. & refert Cy. in d. l. 1. C. qui accu. non poſſ. & ibi etiam tenet Saly. & tenet Bar. in d. l. is qui reus. & põderat Saly. tex. in d. l. neganda. dum dicit, crimina puniuntur. & ſic innuit quod nomẽ rei iam fuerat receptum inter reos. Ad idem etiam ponderat Ang. illum tex. dũ dicit, ſecundũ ſtatuta antiqui iuris. Et ſic videtur ſe referre ad l. is qui. quæ loquitur poſt nomen receptum inter reos. Sed alij intelligunt illam legem ante nomen receptum inter reos. de quo dic vt ſupra latius dixi. Pro hoc etiã facit l. 1. ff. de calum. & l. 2. §. ſi publico. ff. de adul. vbi patet q̃ permittitur mulieri poſt nomen receptũ inter reos, excipere de lenocinio contra virum, & iſta exceptio habet vim accuſationis, & ideo perinde eſt ac ſi accuſaret. & ſic illud ibi permittitur, nõ ratione criminis prout voluit Bart. in d. l. is qui reus. ſed ratione prædicta, vt ſentit Barto. & etiam Ange. in d. §. ſi publico. & ſequitur Saly. in d. l. 1. C. qui accuſa. non poſſ. quod patet, quia aliàs etiam de extraneo accuſato à viro de adulterio, deberet permitti poſſe excipere de lenocinio poſt nomẽ receptum inter reos, quando lenocinium eſſet connexum adulterio, conſentiendo adulterio, vel retinendo adulteram poſt adulterium commiſſum, quod tamen non permittitur, vt patet in d. l. 2. §. extraneus. ff. de adult. In quãtum loquitur per dictionem, autem. & ſic aduerſatiuè, per ea quæ ſuperius dicta ſunt. vnde cum mulier ibi audiatur, hoc inſurgit ex eo, quia videtur proſequi propriam iniuriam, quia videtur ſubducta à viro. per l. 1. C. de rapt. & ſic cõcluditur, quòd ibi videtur caſus quod poſt nomẽ receptum inter reos, licitum eſt ſuum accuſatorem reaccuſare proſequẽdo ſuam iniuriam. Et ad idem videtur caſus, ſecũdum vnam lectu. in l. 1. C. de calum. de cuius l. intellectu infra aliquid dicam. Et videtur præfati Doct. velle, quòd proſequendo ſuam vel ſuorum iniuriam, poſsit non ſolum reaccuſare de pari aut minori, ſed etiam de maiori. Et ita quandoque videtur reſidere Imo. in d. l. is qui reus. licet poſtea aliud velit, vt ſtatim ſubijciam. Sed aduerte, Glo. in d. l. is qui reus. vult ſecundum opi. Rogerij, quòd accuſatus de nullo crimine poſsit reaccuſare ſuum accuſatorem poſt nomẽ receptum inter reos. vnde cũ dicat, de nullo, videtur intelligere quòd non poſsit de pari, minori, vel maiori delicto, etiam ſi ſuam iniuriam proſequatur. & ſic vult, quòd l. neganda. non habeat locum, quando poſt nomen receptum inter reos reaccuſatus vel let reaccuſare ſuum accuſatorem. ſed certè non bene dicit, ſecundum Io. de Imo. ſuper glo. prædicta. Aduerte etiam, quia dicit Ioan. de Imo. quòd licet poſt nomen receptum inter reos proſequẽdo ſuam vel ſuorum iniuriã accuſatus videatur poſſe reaccuſare ſuum accuſatorem de pari, aut minori delicto, quia tũc nõ oritur aliqua exceptio dilatoria: tamen ſecus videtur eſſe quando vellet reaccuſare de maiori, licet proſequatur ſuam iniuriã. & hoc propter exceptionem dilatoriam, quæ inſurgit ex iſta maioritate, quę exceptio non debet obijci poſt litem conteſtatam ſeu nomẽ receptum inter reos: quia ſi poſt litem conteſtatã oriretur, bene videretur tunc poſſe admitti reaccuſatio de tali crimine, licet reſultet dilatoria, ex quo ſuperuenit poſt litem conteſtatam, per ea quę habentur in l. 2. C. de conſor. eiuſdem lit. & ſubdit, quòd hoc fortè eſt verius de iure, quòd inuito aduerſario nõ poſsit accuſatus reaccuſare de maiori tunc poſt nomen receptum, licet ſuam iniuriam proſequatur, niſi fuerit commiſſum poſt nomen receptum inter reos, vt dixi. ſed tamen cõmunis opi. videtur eſſe, quòd de maiori[a] etiã hoc caſu poſsit reaccuſare. & profecto paſſus eſt ſatis dubius & diſputabilis, & ad vtrãque partem defenſabilis, & prædicta

ADDITIO.

a ¶ *Accuſatus poteſt reaccuſare ſuum accuſatorem de maiori crimine, & poſt nomen receptum inter reos, vide repetentes in cap. 1. de accu. vbi latè diſputant.*

prædicta procedunt, quando ſolus reaccuſans proſe queretur ſuam iniuriam. ſecus ſi vterque tam accuſator, quàm accuſatus reaccuſans proſequeretur ſuã iniuriam. nam hoc caſu Glo. 2. in d.l. is qui reus. vult quòd tunc reaccuſans non audiatur, ſed ſolum ipſe accuſator, qui primo loco venit ad iudicium. & hoc fortè voluit illa Glo. quaſi ſentiat de mente iuris eſſe, quòd duæ cauſæ criminales nõ ſint ſimul tractandæ per modum reconuentionis. nam per alium modum plures cauſæ criminales poſſunt eodem tempore tractari, ſecundum quod legitur & no. in l. qui de crimine. C. de accu. & ideo illa Glo. dixit, per modum reconuentionis, quia in criminibus non videtur habere locum reconuentio, ſecundum ea quæ dixi ſupra in princ. 14. fallen. vnde ſi alter ipſorum tantum debet audiri, iuſtius videtur quòd audiatur ille qui fuit magis ſollicitus in præueniendo. argu. l. pupillus. ff. de his quæ in frau. credi. & l. qui prius. ff. de iudi. & pro hac parte facit l. aſsiduis. C. qui po. in pig. hab. facit etiam, quia ſicut quãdo neuter proſequitur ſuam iniuriam, & in vtriuſque accuſatione vertitur par crimen, præfertur primus, quia in pari cauſa, &c. ita videtur quòd etiam in iſto caſu idem dicendum ſit. Sed cõmunis opin. eſt in contrarium, quam ſequuntur Ang. & Barto. in d.l. is qui reus. & Bart. de Sali. in d.l. neganda. C. qui accuſa. non poſ. per d.l. 2. §. ſi publico. ff. de adult. & l. 1. C. de calum. nam in d.l. ſi publico. patet quòd maritus proſequebatur ſuam iniuriam, accuſando vxorem de adulterio, vt l. mulier. §. 2. ff. de adult. & tamen poſt nomen receptum inter reos, vxor admittitur ad proponendum de lenocinio, quod ideo videtur concedi, quia ipſa mulier videtur proſequi ſuam iniuriam, cum præſumatur fuiſſe ſubducta à viro, vt tetigi ſupra. & hanc opin. ſequitur Archi. in c. 2. 3. quæſt. 11. vbi eſt canonizata d.l. neganda. & ibi idem dicit tenere Hoſti. in ſum. in titu. de ordi. cog. & Gofr. in ſum. in tit. de mut. peti. & Specu. in titu. de tranſact. §. 1. verſ. quid ſi T. Item, quia iura dicunt accuſatum reaccuſantem proſequẽtem ſuam iniuriam audiri debere, nec aliquid dicunt, quòd primus repellatur: quare cum iſta poſsint ſimul ſtare, quòd primus poſsit audiri, & etiã ſecũdus, per id quod ſupra dixi, meritò vterque audietur, & procedetur ſimul ſuper vtraq; accuſatione, prout procedi conſueuit in materia reconuentionis, ſecundum quod dicam in cap. ſeq. in 10. princ. artic. & ſic hoc caſu erit propria & vera reconuentio, & in criminibus, vt ſupra tetigi. Nec obſtat quòd de mente iuris videtur quòd duæ cauſæ criminales non debeant ſimul tractari, quia iſtud non videtur verum, ex quo iura permittunt ſecundam fieri, nec dicunt primam accuſationem repelli. Nec obſtat etiam l. aſsiduis, in contrarium alle. quia ibi ſi daretur priuilegium filijs ſecundi matrimonij, tolleretur illud quod dari debet filijs primi matrimonij, quia duo eandem rem inſolidum habere nõ poſſunt, vt l. ſi vt certo. §. fi. ff. commo. Sed in terminis noſtris vterque proſequitur ius ſuum. & ſic licet admittatur ſecundus, non tamen fit iniuria primo, nec præiudicatur ſibi in iure ſuo. Non obſt. quod tertio loco allegatur in cõtrarium, quòd ſicut quando neuter proſequitur ſuam iniuriam, debet præferri primus: ita etiam dicendum ſit, quando vterque, non eſt eadem ratio, quia magis eſt fauẽdum ei qui ſuam iniuriam proſequitur, quam illi qui non proſequitur. ideo non mirum ſi proſequens ſuam iniuriam audiatur reaccuſans, licet primus ſuam iniuriam proſequitur, ſecundum Ioan. de Imo. in d.l. is qui. Subdit tamen quòd Ricar. de Saly. teneat contrariam ſententiam. & pro prima opin. Glo. quòd reaccuſans non audiatur. Sed tu dic quòd pro contraria opinio. facit, quia aut crimen, de quo accuſatus vult reaccuſare proſequendo ſuam iniuriam, non iuerit ſuperuenit: & clarũ eſt quòd debet poſſe reaccuſare, licet primus proſequatur ſuam iniuriam, ne ſi dicatur quòd debeat differri in euentum primæ cauſæ, fiat nimis magna dilatio, cum inſtantia cauſæ criminalis poſsit durare, vt l. 1. 2. & 3. C. vt intra cer. tẽpus. de quo dixi in c. pen. ſupra de iud. ar.... Et etiã vltra biennium poſsit durare cauſa, ſi fortè contingat appellari. Et ſic daretur materia delinquendi, & incitandi accuſatorem ad iniuriam inferendam accuſatori, ex quo videret de facili non poſſe procedi contra eum, quod eſſe nõ debet, ar. l. 2. §. ſed ſi agãt. & §. legatis. ff. de iud. & l. conuenire. ff. de pac. dota. Et ſic nõ eſſet æquum quòd crimen tanto tempore differatur, licet Ricar. de Saly. tenuerit contrarium. Si verò crimẽ de quo vult reaccuſare, erat commiſſum ante nomen receptum inter reos: Et tũc adhuc videtur quòd poſsit reaccuſare, ex quo proſequitur ſuam iniuriam, per ea quæ ſupra dixi. quod tenet Barto. maximè quãdo crimen ſecundum eſſet connexum primo, per nota. in l. 1. in fi. mag. Gl. C. vnde vi. pro quo etiam alleg. Bal. in l. quod ait. §. quod ait. ff. de adul. de quo dicam in ſeq. fal. Aduerte tamen, quia videtur quòd ſicut ante nomen receptum inter reos ſimpliciter attendimus prioritatem accuſationis, aut maioritatis, vt in l. 1. C. qui accu. non poſ. & in l. qui prius. iuncta l. per minorem. ff. de iudic. Item ex quo poſt nomen receptũ inter reos admittitur accuſatio, debeamus etiam vtrunque ponderare, nec videtur ſupra huic arg. eſſe ſufficiẽter reſponſum. Et ſic vr poſſe ſubſtentari opi. Ric. cogitabis.

74 ¶ † Quintò fal. quando crimen de quo accuſatus
a vult reaccuſare, eſt connexũ [a] crimini primo propoſito, ſecũdũ Bar. in d.l. is qui reus. per l. 1. C. de calũ. & l. 2. §. ſi publico. ff. de adul. vbi ideo admittitur reaccuſatio de lenocinio, quia lenocinium reſpectu eiuſdem adulterij eſt connexum adulterio iam propoſito. ſed tu aduerte, quia hæc fallen. videtur apertè contra caſum d.l. 2. §. ſi extraneus. ff. de adult. Inquantum ille §. aduerſatur præced. §. facit quod ſupra tetigi circa intellectum d.§. ſi publico. Nec obſt. dictus §. ſi publico. quia reſpondetur ex his quæ ſupra dixi in præceden. fallen. quòd ſpeciale eſt ibi in muliere, vt etiã dicit Ang. in d.§. Et ratio ſpecialitatis poteſt colligi ex his quæ dixi ſupra, quę no. Bar. in d.§. ſi publico. vbi in effectu videt corrigere quod ſupra dixi de iſta cõnexitate. Et hoc etiam ſequitur Bart. de Saly. in d.l. 1. C. qui accu. non poſ. licet non faciat mentionem de d. opi. Bar. in d.§. ſi publico. Et aduerte etiam, quòd Barto. in d.l. is qui reus. videtur ſentire

ADDITIO.

a ¶ *Et quando poſsit crimen opponi per viam exceptionis, quando eſt connexum, vide Bartol. in l. 2. §. publico, de adult. & Tan. in cap. 1. & 2. extra de except.*

ſentire quòd lenocinium ſit maius adulterio: cuius cõtrarium ſentiunt Doct. in l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. Sed poteſt conſiderari, ſecundum Io. de Imo. q̃ quo ad pœnam infamiæ, de qua loquitur l. Athletas. §. Pomponius, & l. Imperator. ff. de infa. lenocinium cenſetur maius cũ ipſo facto infame, & adulterium non ipſo facto, ſed poſt ſententiam, vt l. 1. ff. de infa. Item quia ſerua committens lenocinium, facta libera, remanet infamis, & ſi publicè fecit quæſtum ſui corporis libera facta nõ eſt infamis, & quæ ſit ratio diuerſitatis, tangit Glo. in d.§. Pomponius. Sed quo ad pœnam l. Iuliæ de adulterijs, de qua loquimur, dicta delicta cenſentur paria. Et ideo non mirum, ſi vxor in d.§. ſi publico, admittitur contra virum proponẽdo lenocinium: cum videatur proſequi ſuam iniuriam, vt tetigi in præced. fall. Et per prædicta patet, ſecundum Ioan. de Imo. quòd accuſatus, licet poſsit reaccuſare ſuum accuſatorem de maiori crimine ante nomen receptum inter reos: tamen poſtea non debeat poſſe, quia ſi ſpeciale eſt quando proſequeretur ſuam iniuriam, quòd poſsit poſt nomen receptũ inter reos: ergo videtur quòd ſecus, ſi non proſequatur ſuam iniuriam: niſi commiſſum eſſet poſt nomen receptum inter reos. Ad quod vide quod dixi ſupra in fallen. iſtius 14. fallen. Sit ergo ex prædictis concluſio, quòd ſola ratione connexitatis, ſeu participationis criminis, non poteſt accuſare ſuum accuſatorem: niſi ſuam iniuriam proſequatur, vt d.§. ſi publico. & hæc eſt ratio diuerſitatis illius §. ſecundum Barto. & Ange. ibi & Saly. in d.l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. Et ideo poſt nomen receptum inter reos in extraneo qui non proſequitur ſuam iniuriam reſpectu connexitatis, non operatur: Sed bene connexitas operatur ante nomen receptum inter reos, vxor vero de non connexo lenocinio ante nomen receptum inter reos, poteſt etiã accuſare, vt hæc traduntur per Glo. & Doct. in d.§. ſi publico, & in d.§. extraneus. & latius per Ioan. de Imo. in d.l. is qui. Sed vtrum de lenocinio non connexo poſsit vxor reaccuſare, vtrum poſt nomen receptum inter reos. Exemplum, ſi vxor abſente viro, & ignoranter commiſit adulterium, ſed tamen poſtea vir ipſam retinuit, vel duxit, & videtur quòd non poſsit reaccuſare, quia non videtur proſequi ſuam iniuriam, ex quo à viro non videatur ſubducta: cum illa non abſente & ignorante commiſerit adulterium. Sed Ioan. de Imo. in d.l. is qui reus, concludit poſſe dici quòd nihilo minus poſsit reaccuſare, & ſit ſpeciale in odium mariti committentis lenocinium, licet non connexum adulterio, vt ſuccurratur potius mulieri, quàm extraneo, quia leuius cenſetur delictum in muliere, quam in maſculo certo reſpectu ex eo, quia ſubducta præſumitur ab illo, qui habuit copulam cum ea, argumen. d.l. 1. C. de rap. quæ deciſio videtur mihi ſatis dubia. cogitabis.

75 ¶ † Sextò fallit, ſecundum Ang. in vxore accuſata per virum de adulterio, quia poteſt reaccuſare virum de lenocinio, vt puniatur: licet nõ poſsit excipere ad hoc vt repellatur, ex quo nomen rei receptum eſt inter reos, vt d.l. 2. §. ſi publico. ff. de adulterio. quæ fallen. toleratur per ea quæ dixi in præceden. fall. Et iſta differt ab illa, quia fuit ratione connexitatis.

76 ¶ † Septimò fallit, ſi accuſatus reaccuſat de crimine quod ſuperuenit poſt nomen receptum inter reos, per ea quæ ſuperius tacta ſunt. & ſequitur Io. de Imo. in d.l. is qui. quod intelligo, quando delictum eſſet grauius & præiudiciale ad primum, vel ſi proſequeretur ſuam iniuriam, per ea quæ dicta ſunt in ſecunda & quarta fallen. Secus ſi eſſet æquale, vel minus, & nulla alia ſpecialitas concurreret: quia ſicut non admitteretur ante nomen receptum inter reos, per l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. non video quo pacto ſi crimen ſit leuius, licet ſit commiſſum poſt nomen receptum inter reos, quòd debeat admitti: niſi diceres, quod admittatur non ad fin. vt procedatur, ſed ſolum vt proponatur & ſuperſedeatur, quia tunc procedit fallentia, per ea quæ dixi ſupra in prima fallentia iſtius 14. fallentiæ, & per d.l. 1. & l. neganda. in fi. C. qui accuſ. non poſſ.

77 ¶ † Octauò fallit, ſi accuſatus non reaccuſat, ſed implorat iudicis officiũ, per tex. in l. 1. C. de calum. vbi accuſatus implorat iudicis officium, vt accuſator puniatur pro ſua calumnioſa accuſatione. tenẽt Glo. & Bart. in d.l. is qui reus, & in l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. Et hanc etiam opinionem ſequitur Ang. dicens eam eſſe veram, & quod eam tenebat Barto. legendo dictam leg. 1. C. de calum. Sed prædictus intellectus ad illam legem non placet Domino Bartho. de Saly. quòd ex dicto intellectu videretur ſimpliciter dicendum quòd omni caſu quo non admittitur reaccuſatio, poſsit iudicis officium implorari, quod videtur eſſe contra notata in l. querela. C. de falſ. vbi officium iudicis ſuccedit in locum accuſationis. Et ideo videtur quòd eo caſu ſolum poſsit officium iudicis implorari, quo caſu poteſt fieri accuſatio. vnde cum in d.l. 1. C. de calum. permittatur implorari iudicis officiũ: neceſſariò videtur inferendum, quòd poterat accuſare. Et hoc etiam videtur tenere Barto. in l. fin. C. de accuſa. licet Saly. ipſum non alleget. Et ideo Barto. ad d.l. 1. dat alios intellectus, quòd iſtud eſt ibi ratione connexitatis. Sed non videtur bonus, per ea quæ ſtatim dixi, iunctis his quæ dixi in 5. fallen. Item dat tertium intellectum, quod ibi accuſando de calumnia proſequebatur ſuam iniuriam, de quo dixi in 4. fallen. Et iſte intellectus placet Ioan. de Imo. qui etiam fatetur q̃ iſte audiretur, etiam reaccuſando, per ea quæ dixi in d. 4. fall. & in quinta. Item implorando officium iudicis mercenarium tempore ſententiæ, vel inconuenienti poſt: non autem ex interuallo, vt no. in d.l. 1. de calum. Et etiam poſſet de dicta calumnia cognoſci iudicis officio nobili, per viam inquiſitionis ex interuallo: cum hoc caſu permittatur inquiſitio ex eo, quia ex actitatis coram iudice notoriè videtur conſtare de calumnia accuſatoris, vt no. Barto. in l. 1. §. 1. & l. 2. ff. ad Turpil. & in d.§. ſi publico. Nec mireris quod in d. l. 1. poſt nomen receptum inter reos, & in fine litis poſsit fieri reaccuſatio, & etiam iudicis officium implorari, quia tunc demum videtur plenè conſtare iudici de calumnia, cum tunc appareat an accuſator probauerit vel non, & in dubio, nõ probans præſumitur calumniatus: niſi aliud probetur, vt no. in l. 1. & l. qui probaſſe. C. de calum. & l. 1. C. de aduoc. diuer. iudi. & l. Athletas. §. calumniator. ff. de infa. Et admittitur etiam iſta imploratio officij iudicis: quia de calumnia in dubio apparet per

actitata,

a actitata, & per calumniam iudex dicitur offensus.[a] facit l.nullum. C.de testibus.

78 ¶ † Nonò fallit, si accusatus nollet reaccusare accusatorem de alio crimine, sed contra eum vellet ex cipere: quia posset, ẽt post nomen receptum inter reos, per tex.in d.l.2.§.lenocinium.cũ seq.ff.de adul. vnde iura quæ dicũt q̃ post nomen receptum inter reos non debet admitti quis à die accusando de pari vel minori crimine: nisi suam iniuriam prosequatur, vt d.l.neganda.& sæpius dictum est, habent locum accusando, nõ excipiendo. Et hoc voluit Bar. in d.l.is qui reus. facit, quia facilius conceditur exceptio, quam actio vel accusatio.ar.l.purè.§.fi.ff.de except.doli.& l.Arrianus.ff.de act.& oblig.& idem voluit glo.in l.1.& in d.l.neganda. C.qui accu.nõ pos. Sed tu dic q̃ aut nos loquimur in exceptione quæ stat in meris finibus exceptionis, quæ solũ venit ad effectum defensiuum,& non punitiuum. Et an talis exceptio possit opponi post litem contestatam,colli ge ex his quæ dixi in c.pastoralis.infra de excep.iuncta l.peremptorias. C.sen.rescin. non pos. dicam latius in titu.de except. Aut loquimur de exceptione quæ non stat in meris finibus exceptionis, eo quòd

b habet effectum punitiuum,[b] prout est exceptio lenocinij contra maritum, quæ habet vim accusationis, & sic effectum punitiuum: quia maritus per illã punitur, vt d.l.2.§.si publico. ff.de adult.& de ista exceptione dicendum est, vt dictum est de reaccusatione. videlicet quòd eo casu amittatur ista exceptio, quo casu admitteretur reaccusatio,& eo casu non admittatur,quo non admitteretur reaccusatio, ne per vnam viam denegatum, per aliam viam intelligeretur concessum,vt in regula,cum quid vna via. de reg.iur.lib.6.Et hoc voluerunt Barto. Ang.& Io. de Imo.in d.l.is qui reus.& doc.in d.l.1.& d.l.neganda. Et hæc procedunt post nomen receptum inter reos. Vtrum autem exceptio lenocinij ante nomen receptum inter reos, habeat effectum punitiuum, non est materia nostra: Sed vide de ea in l.quoniam Alexandrum.C.de adult.& per Ioan.de Imo. in d.l. is qui reus.

79 ¶ † Decimò fallit, si accusator reaccusatus eo casu quo non potest reaccusari, non opponit contra reaccusatorem, q̃ non possit fieri reaccusatio: quia tunc procedit reaccusatio,secundum Glo.2.& Glo. pe.in d.l.is qui reus. Et sequuntur ibi Docto. & specificè ibi Ioan.de Imo.facit l.reum. C.de procu.& l. si mancipium.§.si communi.ff.communi diui. Et aduerte: quia in omnib. in quibus dixi accusatum admitti ad reaccusandum accusatorem: hoc debet intelligi, quando nihil aliud obsistat dicto accusato, quàm accusatio de eo facta,vt dixi supra in prin.primæ quæst. istius 14.fal.princ. Et ex his est expeditus secundus casus, quando accusatus vult reaccusare post nomen rei receptum inter reos, & ante conclusionem in causa.

80 ¶ † Circa tertium casum,quando vult reaccusare post conclusionem in causa,Cyn.in l.neganda.& post eum Barto. de Salyc. ibi & Barto. in d.l.is qui. ff.de pub.iud.& post eum Ang.ibi volunt quòd nõ admittatur etiam ad fi. vt supersedeatur. ar. cap.pastoralis,de causa poss.& proprie. quod limitat Salyc. nisi tale crimen esset commissum post cõclusionem in causa, per ea quæ habentur per Docto. in Clem. pastoralis. ad quod vide quæ dixi in 7.fallen. præcedentis casus. Et ex prædictis videtur inferendum, ampliando dicta Docto. q̃ in casibus in quibus permittitur reaccusatio post nomen receptũ inter reos, de quibus dixi in præced.casu,permittitur dũtaxat, si fiat ante conclusionem in causa, secundum Io.de Imo.in d.l.is qui reus.& mihi placet.

¶ Circa quartum casum princip. quando accusatus vult reaccusare post sententiam: Aduerte,quia licet hæc q. quasi nihil pertineat ad princ.materiam titu. nostri, tamen postquam incidimus in hanc materiam, q̃ quasi inuitus, & propter consue.meam feci: tamen quia Doct. tractant, pro ipsius art.maiori declaratione,distingue quinque membra.

¶ Primum, quando accusatus fuit absolutus.

¶ Secundum, quando fuit cõdemnatus: sed propter condemnationem non amisit famam, aut ciuitatem vel libertatem.

¶ Tertium,quãdo solùm amisit famam, sed non ciuitatem aut libertatem.

¶ Quartum, quando amisit ciuitatem vel libertatem.

¶ Quintum, quid si fuit damnatus ad mortem.

81 ¶ † Circa primum membrum,quando simpliciter fuit absolutus,dic,quòd potest ẽtiam suum accusatorem reaccusare, vt d.l.is qui reus. & hoc tenent omnes Doct.& est expeditum de iure Ciuili,sed de iure Canonico videtur esse dubium propter causatam inimicitiam ex accusatione, secundum ea, quæ dixi supra in prin.14.fallen. in primo casu, ad quod vide quod dixi in c.repellantur.de accu. Admittere tur tamẽ etiam de iure Canonico, si suam iniuriam prosequeretur,per ea,quæ dixi in d.c.repellantur.& in c.1.de accus.

¶ Circa secundum membrum, quãdo accusatus fuit condemnatus, sed per cõdemnationem, neque famã aut ciuitatem, vel libertatem amisisset: Et tũc idem tenendum est, quod statim dixi per d.l.is qui reus. vbi hoc concludunt Doct.

82 ¶ † Circa tertium membrum, quando solam famam amisit per condemnationem, sed non ciuitatem aut libertatem. Dic quòd potest accusare suum accusatorem: licet suam iniuriam nõ prosequatur, sed extraneum non potest nisi suam iniuriam prosequatur. hoc communiter tenent glo. & Doct. in d. l.is qui reus. Sed Bart.de Sal.in l.1. C.qui accu.non pos. tenet, quòd etiam infamis non possit accusare, nisi suam iniuriam prosequatur. Mouetur per l.is qui in iudicio.ff.de accusa. Nec obst.d.l.is qui reus, quia respondet Saly. quòd ibi non debet sumi arg. à contrario sensu,quia esset hic d.l.is qui in iudicio. Nec ob.l.1.ff.de bo.eorum,quia ibi loquitur,quando quis volebat redimere sanguinem suum. Secus quando vellet impugnare accusando. Nam facilius

illud

ADDITIONES.

a ¶ *Et istam rationem ponit Barto. in l.1.in 1.col. ff.ad Turpil. vbi dicit quòd istud crimen calumniæ committitur coram eodem iudice. Adde etiam Bal. in l.negan da. in 5.col. C.qui accu.non pos.*

b ¶ *Vide Bar. in l.qui accus.ff.de accu.Cy. & Saly.in l. magna. C.qui accu. cum sim. vt latè per Alexan.in l.2. §.si publico. ff.de adulte.*

illud permittitur quam istud.ar.no.in cap.cum interpriorem.supra de elect.& in l.quoniã Alexandrum. C.de adul.Non ob.l.qui cum maior.§.libertus. ff.de bo.liber.quia ibi volebat actor quærere delictum in accusatorem,& sic ostendere se innocentem,& pœnam euitare. Sed in terminis nostris, propter sententiam latam contra accusatum, constabat eum nocentem, & volebat pœnam alij imponi: ergo &c. Præterea ibi implorabat officium iudicis pen.lite, secundum vnum intellectum: sed in terminis nostris volebat accusare post sententiam. Nec etiã ob.l.deferre. §.1. ff.de iure fis. quia ibi volebat euitare infamiam. & ideo facilius sibi succurritur. sed nos præsupponamus in terminis nostris eum iam infamatũ, & multa impediunt fienda &c. vt l.patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie.iu.& ita respondet Sali.in d.l.1.Sed dicit Io.de Imo. in d.l.is qui reus. quòd licet prædicta opi.videatur colorata: tamen communis opin. glos. & Docto. videtur posse defensari per dictã l.is qui reus. & d.l.deferre. §.1. Nam sicut ibi ius dispensat contra regulas iuris, vt quis possit se vlcisci contra suum delatorem, vt non incurrat infamiam, quam aliàs incurreret, si ipse alium deferret, quàm suum delatorem: quia contra eum obtinuerat, vt ibi patet, non obstante, quòd expediret Rei publicæ & fisco delatorem obtinuisse, & declarasse ius fisci: ergo eodem modo non videtur absonum, quòd ius intelligatur dispensare contra regulas iuris, quòd quis vlciscendo possit accusare suum accusatorem. Et ideo videtur sumi ar.à contrario sensu in dicta l.is qui reus. quia iura videntur dispensare contra regulas,quando quis se vlciscitur cõtra suum delatorem, vt d.l.deferre. Et sic ex prædictis videtur,quòd non sit absurdum sumere argum.à contrario sensu: licet sit contra regulas iuris, quando sumus in materia in qua ius videtur dispensare contra regulas iuris.& argum.sumitur secundum ipsam dispensationem, vt quando quis vult se vlcisci contra suum delatorem, vt dicta l.deferre. §.1. secundum Ioan. de Imo. in d.l.is qui. Et perpetuo notabis hoc

a vltimum ad materiam[a] argumenti à contrario sensu. Sed aduerte: quia opin. Sal. facit, quia non potest accusare extraneum, ex quo est infamatus, multo minus videtur posse reaccusare suum accusatorem, qui videtur mereri præmium & non pœnam, ex quo detexit delictum, cum expediat delicta nocentum esse manifesta, vt l.eum qui. ff.de iniur.vnde cum accusator manifestauerit delictum, & sic potius videatur mereri præmium quàm pœnam: sicut non potest accusare extraneum, non debet posse reaccusare accusatorem,nisi suam iniuriam prosequatur.facit l.quisquis. C.ad leg.Iul.maiest. & l.1. C.de repud. Sed pro opin. contraria & communi facit, quia in quocũque casu quis possit reaccusare suum accusatorem, videtur prosequi iniuriam sibi illatam per accusatorem: cum videatur se vindicare. arg. d.l.deferre. §.1. de iu. fis. quod facit ad absolutionem contrarij, de quo dixi in primo princip. casu 14. fallen. Et ad prædictam materiam de infame repellendo ab accusatione, vide quæ dixi in cap.1. infra de accusa.

83 ¶ † Circa quartum membrum,quando condemnatus perdidisset ciuitatem vel libertatem, dicendum est,quòd talis non posset accusare suum accusatorem, vt d.l.is qui reus. & hoc verum, quando vult reaccusare de nouo post sentẽtiam. Sed si vellet prosequi accusationem iam inchoatam, quam non potuit prosequi, secundum ea quæ dixi in 1. fallen.1.casus,tunc potest illam prosequi tam aduersus suum accusatorem, quàm aduersus extraneum, vt est tex. in d.l.is qui reus. in fi.qui tex. non distinguit, an contra suum accusatorem: an contra extraneum. & ista fuit opin. Azo. quam communiter sequuntur Docto. pro qua etiam facit d. l.neganda. C.qui accus.non poss. intelligendo illam legem tan quam accusatus vellet reaccusare suũ accusatorem vel extraneum. Quidam tamen volunt, vt refert glo.in d.l.is qui reus. quòd ille tex.in fi. dum loquitur de inchoatis, intelligatur de inchoatis aduersus suum accusatorem, & non aduersus extraneum: ex eo, quia loquitur aduersatiuè ad præcedentia, quæ loquuntur de accusante accusatorem suum. Sed cõmunis opinio est, quòd intelligatur generaliter: quia licet referatur ad inchoatas contra suum accusatorem: tamen comprehendit etiam inchoatas aduersus extraneos, cum generaliter loquatur, & videtur probari ex coniunctione d. l.neganda. cum dicta l.is qui reus. in fi. & in hac etiam opin. resident Ioan. de Imo.

84 ¶ † Circa quintum membrum, quando accusatus est damnatus ad mortem, nõ est dubium, quòd non potest reaccusare suum accusatorem, vel alium etiam si suam iniuriam prosequatur, per l.si fortè. ff.de pec. & l.cum reis. & l.si vindicari. C. de pœn. & hoc procedit, quando de nouo vellet accusare. Si verò vellet inchoatas accusationes prosequi, maius videtur esse dubium. de quo disputat glo.fin.in d.l.is qui reus.& concludit,quòd non audiatur, per d.l.si fortè. cum simil. In contrarium tamen allegat l.qui vltimo.ff.de pœn.& l.cõtra maiores. C.de inoffic.testam.& l.1.in fi.C.de ann. except. & ff.de iud.l. in omni. C. de accus. l.fin. ff. de pœn. l.prægnantis. Sed glo. prædicta dicit, quòd ad iura prædicta potest faciliter responderi: ideo non aliter respondet Ioan.de Imo.primò ad l.qui vltimo. quod ibi est speciale in casu illo ad hoc, vt quæratur de socijs. ad l. contra maiores. & duas sequen.respondet, quòd loquuntur in ciuilibus, & nos loquimur in criminalibus. Et sic non videntur obstare argu. l.si maritus. C.de donat.inter virum & vxorem. l.Papinianus.ff. de minor. & l.fi. C.de accus.responderi potest,q̃ illud est generaliter, sed tamen quãdoque bene permittitur desistere, vt patet in l.mulier. ff.ad Turpil. Ad quod vide quæ latè dixi in c.2. de collu. deteg. ad l.prægnantis. respondè, quòd est ibi speciale propter præiudicium, quod generaretur parti. Barto. tamen, Ang. & communiter Doctores tenent contrarium,quòd imò etiam mors differatur quousque accusatio terminetur. argum. d. l.qui vltimo. ff. de pœn. Et per hoc dicit Ange. posse dari consilium illi, qui positus est in carcere, & timet de sententia mortis, ad hoc, vt possit differre mortem: quia poterit accusatorẽ vel extraneum interea de graui crimine

ADDITIO.

a ¶ *De qua materia habes latissimè per Docto. in l.1.§. huius rei.ff.de offic.eius cui mandata est iurisdict.*

mine accuſare, & in ſua accuſatione ſuperſedere: ſed poſt ſententiam contra eum latam, licet ad mor
a tē, differretur executio, quod eſt ſingul. [a] Sed dicit Io.de Imo. retenta d.opi. tamē poſſet prodeſſe, niſi appareret,quòd hoc calumniosè feciſſet ad finē differendæ executionis. ar.l.ſatis apertè. C.de fal. Aduerte tamen,quia Dom.Ricar.& Barto.de Salyc. in d.l.1.C.qui accuſa.non poſſ. nituntur defendere dictam opinionem gl. & rationes ſuas, & maximè per l.ſi fortè. ff.de pœn. vbi damnatus ad mortem non debet audiri, vt differatur eius executio. Et ſi dicat, ſe velle reuelare aliquid quod tēdat ad ſalutem principis: ergo multo minus ſi vellet aliud reuelare. Et pro hoc etiam allegat, quia diuerſa eſt ratio inter pęnam mortis & aliam. & ratio,non mirum ſi in illa aliud ſtatuatur propter eius grauitatem. Item,quia ſi differretur executio, poſſet fortè damnatus interea ſupplicare Principi, & obtinere indulgentiam. Et ſic delictum remaneret impunitum, vt dicitur in ſimili in d.l.ſi fortè.quod ceſſabit,ſi fiat executio.quę ratio non habet locum,quando pęna ſolùm adimit ciuitatem,vel libertatem: quia etiam ſi fiat executio pœnæ cum remaneat, vnius poterit ſupplicare. Et ideo non eſt tantùm præiudicium, ſi tunc differtur executio. Mouentur etiam, quia regulariter pœna mortis non debet differri: niſi in caſib. ſpecialibus, de quibus dixi in c.qualiter. el 2. inf.de accuſ. in 11. prin.arti.quæſt.100.in fi. Inter quos non connumeratur caſus noſter. Sed aduerte: quia contra iſtam opinionem fortiter facit, quia dānatus ad mortem perdit ciuitatem & libertatem, vt de ſe patet, & eſt tex. in d.l.qui vltimo. ergo videtur includi in d.l.is qui reus. in quantum loquitur de his, qui ciuitatem & libertatem perdiderunt. Sed ad hoc conatur reſpondere Barto. de Saly. quòd licet ex vi verborum damnatio ad mortem poſſit comprehendi: tamen quia non eſt eadem ratio omnium ſub illa indefinita locutione comprehenſorum, vt ſupra dictū fuit, ergo &c. & maxime, quia cum iura loquuntur de perdentibus libertatem, communiter intelligūt de damnatis in metallum.& cum loquuntur de perdentibus ciuitatem,intelligunt de deportatis, vt l.2.& l. aut damnum.ff. de pœn. Sed dicit Io.de Imo. in d.l. is qui reus. quod licet vtraque opin.ſit probabilis,tamen verior videtur opin.Barto. & Ange. per tex.in d.l.is qui reus.iuncta d.l.qui vltimo. quia negari nō poteſt, quòd ſub verbis d.l.is qui reus. comprehendatur damnatio ad mortem. Nec obſt. d.l.ſi fortè. quia videtur potius facere pro hac opinione,in quā tum dicit ſimpliciter de damnato ſupplicio, & non dicit, vltimo ſupplicio. Et ſic poteſt etiam habere locum in damnatis in metallum,& deportatis. vnde ſicut illa l.ſi fortè. limitatur per d.l.is qui reus. Ita limitentur iura loquentia de pœna mortis, ex quo virtus verborum hoc capit, & ex quo in ſimili propter inueſtigandam veritatem differtur executio mortis, vt l.qui vltimo. & eodem modo poteſt reſponderi ad d.l.cum reis. Et prædictam etiam opinionem ſequitur hic Dom.meus,quia ſicut in caſu damnationis in metallum, & deportationis,admittitur proſecutio accuſationis inſtit.& differtur executio ſententiæ,quæ infert mortem ciuilem: Et ita debet differri mors naturalis. & ad leges quę volunt pęnam mortis nō eſſe differendam, reſpōdet, ꝙ procedant,niſi ex cauſa differatur. Nam ex multis cauſis differtur, de quibus latè dixi in d.c.qualiter. el 2.inf.de accuſ. in 11.princ.art. quæſtio.100.in fi. Et prædicta procedunt, quando accuſatus vellet reaccuſare accuſatorem ſuum coram eodem iudice, qui eſſet communis iudex vtriuſque. Si verò accuſatus per modum reconuētionis vellet reaccuſare accuſatorem coram eodem iudice, qui tamen non eſſet iudex accuſatoris: quæ eſt magis propriè materia noſtra, Barto. in authent. & conſequenter. C.de ſenten. & interloc. om.iud.dicit hoc fieri nō poſſe: quia accuſator non videtur talem iudicem elegiſſe, aut ſponte ad eum iuiſſe: imò ex quadam neceſsitate propter maleficium commiſſum, vel iniuriam ſibi illatam. arg.l.2. §.ſed ſi agāt. ff.de iudi. vnde non eſt inconueniens, ꝙ malignitas aduerſarij mei, propter quam cogor illum accuſare, faciat vt ego non poſsim reaccuſari coram iudice non meo, vt d.§.ſed ſi agant. quæ ratio ceſſat in eo qui agit ex contractu, vel quaſi contractu,per ea quæ ſuperius dicta ſunt. Et hoc dicit procedere, quādo actor conueniret reum coram iudice ordinario. Si enim contra eum impetraret iudicem delegatum: tunc credit Barto. quòd poſsit fieri reconuentio,per d.authen.& conſequenter. & in corpore vnde ſumitur, tum quia ſubeſt ratio reconuentionis concedendæ: quia ipſe eum elegit,& ceſſat ratio impedimenti, de quo loquitur §. ſed ſi agant. Dom.Anton.hic diſcrepat à dictis Barto. in duobus. Primò,in quantum indiſtinctè dicit,ꝙ coram ordinario non poteſt accuſator reaccuſari. non enim procedit ratio Bart.in proſequente publicum intereſſe: quo caſu nō neceſsitatur ad accuſandum. In hoc tamen diſtinguit, quòd vbi reaccuſat pro publico intereſſe, procedit reconuentio. Et hoc vbi vterque venit pro publico intereſſe: ſecus dicit,quā do vnus venit pro intereſſe priuato, & alius pro publico: quia tunc non procedit reconuentio: cum non reconueniatur eodem reſpectu quo agit. argu. c.frequens.de reſtit.ſpol.lib.6. & quod no.in c.cum dilectus. de ordi. cogn. Secundò diſcrepat Domi. Anton.à dicto Barto.quia dicit ſe putare etiam ſi reconuentio fiat coram iudice delegato impetrato à reconuento: quia ſtat ratio prælegata,licet Barto. ſenſerit contrarium. Sed iſtud dictum non videtur differre à dicto Bart.Dom.meus hic dicit,quòd putat ſic diſtinguendum, quòd aut accuſator proſequendo publicum intereſſe venit quaſi neceſsitatus, vt puta, quādo aliquis de Collegio accuſat prælatum de aliquo crimine: Et hoc caſu procedat dictum Barto. quia licet proſequatur publicum intereſſe: tamen venit quaſi neceſsitatus: quia intereſt ſua habere bonum prælatum, ſub cuius iuriſdictione habet viuere: & etiam ne bona Eccleſiæ ſuæ diſſipentur.ar.8.q.1.c.audacter.& ſic ceſſat ratio d.l.cū Papinianus.cum non ſponte elegerit,ſed potius neceſsitatus venerit. Aut non venit, ſic neceſsitatus, ſed venit merè pro publico intereſſe,tanquam vnus de po-

ADDITIO.

a ¶ *Nota ſingularem cautionem ad euitandam ſeu differendam mortem alicuius damnati. & adde bonum tex. in ſimili in l.1.C.de bo.proſcr. & quæ dicit Iaſ. in l. ſeruus. ff.de leg.1.*

de populo, & tunc poterit reconueniri,ſeu reaccuſari, etiam pro intereſſe publico: quia ſatis videtur tunc elegiſſe iudicem.Et ſic ceſſat diſpoſitio d.§.ſed ſi agant. Quæ tamen intellige procedere in caſibus, in quibus ſupra diximus, quòd coram communi iudice poſsit reconuenire, diſtinguendo quatuor caſus, vt ſuperius latè explicatum fuit. Subiungit tamen hic Dom.meus, ꝙ putat quòd etiam pro intereſſe priuato poterit reaccuſari. Mouetur per tex. in d.l.neganda. C.qui accu.non poſſ. canonizata. 3.q. 11. Alias enim de facili inferens iniuriam,poſſet de-
a ludere [a] iniuriam paſſum, præueniendo & accuſando eum de aliquo publico crimine. quod non eſt admittendum.arg.c.quanto, de diuor. Non obſt.c. frequens,quia loquitur,quando excipitur de ſpoliatione ad finem, vt actor repellatur ab agendo. Non enim debet repelli ſi proſequitur cauſam publicam. Sed hic non loquimur in reconuentione,quę ſimul tractatur cum conuentione,& ſic non impeditur fauor publicus. Et idem etiam tenet Do. meus, ſecutus Bar. ꝙ etiam coram delegato poſsit fieri talis reconuentio,per c.proximum. intelligendo prędicta, vt ſtatim dixi,niſi qualitas cauſæ vel temporis, aut ſimile impedimentum haberet obſtare reconuentioni, ſecundum ea, quæ ſuperius dicta ſunt in hoc 6. arti.princ.& in præcedentibus. Et ſubiungit hic Dominus meus vtilem & quotidianam quæſtionem,in qua conſuluit Fede.de Senis, conſi.88. in his terminis. Clericus accuſauit laicum coram iudice laico, de iniuria ſibi illata, lite conteſtata coram laico,& publicatis atteſtationibus: accuſatus reaccuſauit clericum coram iudice eccleſiaſtico de calumnioſa accuſatione, quam dicit clericum iniuſtè mouiſſe contra eum coram laico, & petit vt inhibeatur iudici ſeculari, quòd pendente iſta accuſatione ſuperſedere debeat in cauſa principali, vnde quęrebatur de duobus. Primò, an iſta ſecunda accuſatio de calumnia eſſet admittenda pendente prima accuſatione. Secundò, an eſſet fienda inhibitio, poſito quòd foret admittenda. Et concludit Fed. ꝙ non deberet admitti: quia eius deciſio pendet ex deciſione princ. q. ideo illa tanquam præiudicialis eſt primò expedienda. Et præſuppoſito,quòd deberet admitti, cō ſuluit non eſſe ſuperſedendum in priori, cum vterque proſequatur iniuriam propriam. Et ſic vult, ꝙ procedatur ſuper vtraque. Ad quod vide, quæ latius dixi ſupra in ſecundo caſu, in 4.fal.dando intelectum ad d.l.1. C.de calum. Et prædicta omnia dicit Dom.meus intelligenda, quādo facta ſunt compatibilia, ita ꝙ vnum factum non eſt præiudiciale ad alterum, per l.1.C.qui accuſ.non poſſ. Ad quod vide quæ latius dixi ſupra in ſecundo caſu.ver.ſecundò fallit. Et ex prædictis habes expeditum non ſolùm membrum illud,quando accuſatus vult reaccuſare accuſatorem ſuum,ſed etiam quando vult reaccuſare extraneū: quia ſatis cōtingenter in ſuperioribus tetigi de accu. extranei: quia de ea nullo modo pertinet ad materiam tituli noſtri. Et breuiter dic in hoc ſeruandam diſtinctionem d.l.neganda. ꝙ aut vult accuſare de pari vel minori, & non poteſt, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: poteſt tantum accuſationem proponere, vt differatur poſt exitum ſuæ accuſationis, vt dicta l.neganda.ſecundum Do.Ant.& Dom. meū hic. Sed tu latius collige ex ſuperioribus,quid in hoc articulo tenendum ſit. Et ex his Deo duce, habes expeditā primam difficillimam, & intricatiſsimam quæſtionem iſtius 14. fall. videlicet, quando accuſatus criminaliter, vult reaccuſare criminaliter.

85 ¶ † Secundò,vtrum accuſatus criminaliter poſsit reconuenire accuſatorem ſuum ciuiliter. Et intellige,quòd reconueniat coram eodem iudice, qui nō ſit iudex accuſatoris. Circa quam quæſtionem, conclude, quòd non, ſecundum Innoc. hic, & Domi. meum, & Dom.Ant.qui mouētur, ꝙ iſte accuſator coactus eſt ex maleficio aduerſarij adire iudicem ipſius rei. Et ſic ceſſat ratio d.l.cum Papinianus. C.de ſent. & interlo.om.iud. facit etiam, quod dixi ſupra in præced.quæſt. Item mouentur per l.fin. C.de ordi.cogn. vbi dicitur, quòd cauſa criminalis,tāquam maior facit ſilere ciuilem minorem. facit l.per minorem.ff.de iudic.Et hanc opinionem ſequitur Bar. in d.authent.& conſequenter. C.de ſenten.& interlocu.omn. iudic. Ex qua ratione ſequitur, quòd talis reconuentio non poſſet fieri,etiam coram iudice vtriuſque.

86 ¶ † Tertiò principaliter quæro, quādo reus conuentus ciuiliter vult recōuenire criminaliter. Et hoc caſu conclude, ꝙ ſi iudex, coram quo fit reconuentio,non poteſt de tali cauſa iudicare, quia nō poteſt cognoſcere, niſi de crimine: vel quia reconuenitur clericus de crimine coram ſeculari, & tunc non procedit reconuentio,ſecundum Inno.hic,& Bar.in d. auth.& conſequenter. Et eſt ratio: quia iſtud videtur eſſe priuilegium cauſæ, & non perſonæ. Et ratio eſt,quia vtraque parte volente non admitteretur reconuentio,vt l.non diſtinguemus.§.Iulianus.ff.de arbit.No.glo.in l.inter conuenientes.ff.ad municip. & Innoc. in c.de cauſis. & c.P. & G. de offic. deleg. non enim eſſet prorogatio, ſed in nouam ſpeciem tranſlatio. ar. l.ſed & ſi manente. ff.de precario. Ad quod vide quod dixi ſupra poſt principium iſtius 6. principalis ar.Si verò iudex poteſt aliàs cognoſcere, tenet hic Inno.quòd admittatur reconuentio. Nam iſte potuit ciuiliter conueniri, & criminaliter poteſt contra alium agere, cum non inueniatur hoc prohibitū ſuper diuerſis rebus. Et ſequitur hic Io.Andr. & Spec.in tit.de reconuen.§.2. ver.ſed nunquid habet locum. Sed Bar.in d.auth.& conſequenter.ſubtilius examinat hunc paſſum,præmittendo,ꝙ cauſa criminalis habet illud priuilegium, vt ea pendente ſuperſedeatur in quæſtione ciuili, vt in l.fi.C.de ordi.cog.vnde ad propoſitum, ſi ille qui reaccuſat per modū reconuētionis, vult vti hoc priuilegio, quod interim ſuper ciuili primò propoſita ſuperſedebatur: non poſſet hoc modo reconuenire, quia hoc non patitur natura conuentionis, & reconuentionis, quæ eſt vt ſimul procedatur, & ſimul terminetur, vt dicam in cap.ſeq.in 10.princ. art. Et quia per hoc præiudicaret actori quo ad priuilegium ſuum, quod eſt, quòd ex quo prius prouocauit, prius debeat agere,vt l.qui prior.ff.de iud. Putat tamen Bar. quòd

ADDITIO.

a ¶ *Debet enim lex viam malitijs præcludere.l.in fundo.ff.de rei ven. facit c.dixit.32.q.1. facit cap.vt circa. de elect. lib.6.*

quòd reus conuentus ciuiliter, poterit reconuenire, ſeu accuſare criminaliter actorem coram alio iudice competente: nec debet impediri virtute authent.& conſequenter. quæ vult reconuentionem non poſſe fieri coram alio iudice: quia illa authen. aufert alios iudices, eo caſu, quo iudicem principalis dat in cauſa reconuentionis. vnde eo caſu, quo non poteſt fieri reconuentio coram tali iudice, vel ſi poſſet fieri, non poſſet fieri ſine præiudicio ipſius actoris, vel cauſæ ſuæ, & cum priuilegio dato cauſæ conuentionis reconuentionis: illa authen. non intelligitur reo conuento auferre iudices ſuos, vt colligitur ibi, & in corpore vnde ſumitur. Domi. Anton. hic dicit, quòd hoc procedit, quando ciuilis & criminalis accumularentur ſuper eodem facto. Et ſic loquitur dicta l.fin. C.de ordi.cogn.ſecundum eum. Sed ſi ex diuerſo facto, tunc procedat reconuentio. alleg.glo. in l.vel in operis, & in l.omnium. ff.de procurat. Et hoc etiam voluerunt quidam, vt refert hic Innocentius. Sed Dominus meus hic dicit ſe putare, quòd non admittatur reconuentio, etiam ſuper diuerſo facto: quia d.l.fin. C. de ordi. cogn. loquitur indiſtinctè, & ſolùm ibi ponderatur maioritas cauſæ, vt citius terminetur cauſa criminalis, tan quam ardua. Ad quod etiam l.per minorem. ff.de iu. per quæ iura putat, quòd non admittatur cumu-
a latio[a] criminalis & ciuilis, etiam ſuper diuerſo facto coram eodem iudice, quamuis reconueniens non dicat ſe non velle vti priuilegio ſuſpenſiuo: quia hoc videtur indultum in fauorem publicum, quandoque ad publicam vtilitatem pertinet, vt crimina non remaneant impunita, ſed vt citius puniantur & terminentur.ar.l.cum reis.ff.de pœ. & infra de ſenten.excommun.cap.vt famæ. Et quia quos prætor prohibet, indiſtinctè prohibet, licet pars admittat, vt l.quos prohibet. ff.de poſtu. Et hoc putat verum Dom.meus. licet Barto.in d.authent.& conſequenter. videatur aliud velle, videlicet, quòd quando reus non vult vti priuilegio ſuſpenſiuo, ſentit, quòd admittatur reconuentio. ſi ergo vult accuſare actorem criminaliter, vadat ad iudicem ſuum, & ſu perſedeatur ſuper cauſa ciuili intentata, vel in cauſa ciuili procedatur coram ſuo iudice, & in criminali coram alio, quod fieri poteſt, ſecundum Barto. quod eſt valde notandum. Ex quo ſume regulam notabilem, quòd quandocunque iudex conuentionis non poteſt cognoſcere ex natura cauſæ de ipſa reconuentione: admittitur reconuentio coram alio iudice. Et ſic per hoc eleganter poteſt limitari cap. diſpendia. de reſcript. lib.6. Sed contrarium videtur velle tex.ibi in §.reus quoque, ſecundum lect.gl. ibi in ver. literas. quæ ſentit, quòd ſi cauſa non poteſt agitari coram illo delegato, debet tunc impetrare literas ad eundem delegatum: aliàs debet ſuperſedere durante primo iudicio. & licet hoc videatur æquius: tamen hoc primum dictum eſt verius, quia non debet iſte propter fauorẽ rei diſtringi ſubire onus impetrationis. Satis enim eſt grauari eum ad agendum coram eodem iudice, quando ibi poteſt agere. & pro hoc facit verbum maluerit, ibi poſitum, quod eſt comparatiuum, non neceſsitatum, quaſi velit illa litera, quòd poſsit vti beneficio reconuentionis, ſed magis voluerit conuenire, poteſt impetrare literas. Et ſic loquitur, quando cauſam illam poterat deducere coram illo iudice per viam reconuentionis. Et hoc dicit notandum: quia illa glo. ſolet communiter recipi, quæ tamen non procedit indiſtinctè, vt patet ex prædictis, ſecundum Dominum meum. Et hoc ad id quod dixi ſupra in 4.princip. & 3.prin.q.in 2. & 1.limita. Et quod dixi cauſam criminalem facere ſilere ciuilem, dicit hic no.Innocen. quòd hoc procedit, quãdo intentatur criminalis ante lit.conteſta. in ciuili. Nam li. conteſta. non videtur iudex impediri quo minus procedat, & diffiniat ſuper re, de qua cõuenit, quod non placet Dom. meo, quando fit ſuper diuerſo facto: quia cum tunc habeat vim dilatoriæ, debet proponi ante li.conteſt. ſicut in ſimili, ſi agens poſſeſſorio reconueniatur petitorio, admittitur reconuentio: niſi excipiatur. Et ſic intelligitur cap. fin. de ordi. cogn. Si verò fit reconuentio ſuper eodem facto, & ſic eſt præiudicialis ad cauſam ciuilem, putat Dom. meus, quòd poteſt admitti etiam poſt li. conteſt. ſicut admittitur exceptio peremptoria, per l.fi.C.qui accuſ.non poſ.& quod ibi no.& quod no.in l.is qui reus. ff.de publ. iud. Ad quod vide quæ latius dixi ſupra in 1.q. iſtius materiæ, maximè in 2. fallentia, & fallen. 14.

87 ¶† Quartò quæro, quid ſi conuentus ciuiliter de crimine, vult reconuenire actorem ex cauſa merè ciuili. SOL. Dic, quòd ſi fuit conuentus ciuiliter ex maleficio ſuo, ſeu ex facto ipſius conuenti abſque ſcientia & conſcientia actoris, non admittitur reconuentio coram iudice non ſuo: quia non ſponte elegit illum, ſed neceſsitatus venit ad eum, ſecundum Barto.in dicta authent.& conſequenter. per tex.in l.2.§.ſed ſi agant.ff.de iud. ſecus vbi ſponte elegiſſet.

88 ¶† Quintò quæro, quid ſi reus conuentus more ciuili, vult reconuenire actorẽ ciuiliter ex crimine? SOL. Dic, quòd admittitur reconuentio: quia nihil eſt quod impediat, cum ille actor elegerit talem iudicem, & ſic vendicat ſibi locum d. l.cum Papinianus. C.de ſent.& interlo.om.iudi. Et hoc tenent hic Dom.Ant.& Do.meus,& Barto.in d.authen.& conſequenter. Et ex his habes expeditam 14.princ. fallentiam,& ipſius materiam latè & ordinatè, & ſatis clarè pro ſua difficultate, licet Doct. multum imperfectè & intricatè loquantur.

89 ¶† Quintodecimò principaliter fallit in cauſa in quiſitionis, q̃ qualiter intelligatur,& qualiter procedat, vide quod latius dixi in c.qualiter. el 2. infra de accuſ.in 12.prin.art.

90 ¶† Sextodecimò principaliter fallit in criminali quæſtione concurrente cum liberali, vel ſi de hæreditate & libertate agatur,& ita ciuilis aliquando prę iudicat ciuili, aliquando criminali. 3.quæſtio.8.§. aliquando. tenet Hoſtien. in ſumma,eo. titu. §.finver.item in criminali. ad quod vide, quod dixi ſup. in 1.fallen. ſeq.

91 ¶† Decimoſeptimò fallit in actione iniuriarum vel furti, quando iniuria illata eſt, vel furtum factũ, eo animo, quòd iniuriam vel furtum paſſus, inducitur

ADDITIO.

a ¶ *An admittatur cumulatio cauſæ ciuilis cum criminali. vide Doct. in l.edita. C.de eden.*

citur ad agendum coram iudice iniuriantis ad hoc, vt actor poſsit ibi reconueniri, ſecundum Hoſti. in ſum.eo.tit.§.quid ait.ver.item in actionibus.per l.2. §.ſed ſi agant.ff.de iudi. no.Spe.in tit.de reconuentio.§.2.verſi.item ſecundum Bernar. ad quod vide, quod dixi ſupra in 5.princ.art.ver.primo limitatur, poſt quartam limitationem principalem,in verſi.ex prædictis infertur, & quod pluries tetigi ſupra eod. art.in 14.prin.fal.

92 ¶† Decimooctauò fallit, quando quis vellet reconuenire coram iudice, coram quo non agitur de tota cauſa, ſed ſolum de vno articulo incidenti, vt puta,ſi coram laico incidit aliquis artic.pro quo decidendo remiſsio eſt facta ad iudicem eccleſiaſticũ, ſecundum d. Anto. hic, & idem dicendum eſt vbicunque committeretur,vel examinaretur vnus dun taxat articulus cauſæ. Ad quod vide,quæ dixi ſupra in 4. princ.artic. quæſt.5. ver.ſed maius dubium, & iſtud facit,quòd coram iudice ad quem eſt appellatum ſuper vno articulo, ſeu ab interlocutoria, donec pendet cognitio ſuper vno articulo, non poſsit fieri reconuentio, de quo dic vt latius dicam in 21. fall. Aduerte tamen,quia ſi daretur caſus,quòd ille articulus aduocaret ad ſe totam cauſam, poſſet fieri reconuentio,ſi aliud non obſtaret. arg. eorum quæ dicam in d.21.fal.

93 ¶† Decimononò fallit coram delegato in actione orta poſt impetratum reſcriptum, ſuper hoc tamen ſunt opiniones,ſecundum quod dixi latius ſupra in 4.princ.artic.in 3.quæſt.princip. verſi.quarta declaratio.

94 ¶† Vigeſimò fallit, vbi incidenter impetratur officium iudicis: ſecus ſi ſimpliciter, ſecundum Innoc.Hoſti.& Ioan.And.hic,per cap.2.ſupra de offi. iudi. & bene,quia quando intentatur principaliter officium iudicis, ſuccedit loco actionis, vt d.cap.2. & ſequitur Dom. Anto. & etiam Zaba. hic,& Do. meus, qui dicit, quòd hoc debet intelligi ſecũdum caſum illius cap.2.quando aliquid indirectè petitur aptè,vt tunc habeat locum reconuentio. alias ſecus ſi concluditur iudici, quia tunc non habet locũ reconuentio. Ego arbitror poſſe aptius diſtingui ex mente Ioan. And.hic,& Barto.in l.1.§.fin.ff.de var. & extraordi.cogn. quòd aut intentatur incidenter, & ſolum concluditur iudici,& non parti,& non habet locum reconuentio,quia tale iudicium non ſuccedit in locum act. Aut intentatur principaliter,
a & ſic ſuccedit in locum actionis:[a] & hoc caſu, aut intentatur plenariè, & habet locum reconuentio, vt puta, quando in illa exigitur litis conteſtatio, ſecundum quod dicitur in d.cap.2. in princ. Aut intentatur extraordinariè, & imploratur pro modica quantitate, ita quòd ordinarius ordo iuris non eſt ſeruandus, vt in auth. niſi breuiores. C.de ſent. ex breui. reci. & tunc non habet locum reconuentio de alia cauſa, ſi modo illa cauſa requireret ordinariam cognitionem: ex quo vtraque cauſa non poteſt eadem ſententia terminari, quod videtur neceſſarium ad naturam reconuẽtionis, vt dicam in cap. ſeq.in 10.princip.artic.& iſto modo poteſt intelligi dictum Bart. Bal.& Ang.in auth. & conſequenter. C.de ſent.& interloc.omn.iudi. qui ſimpliciter volunt, quòd non habet locum reconuentio, vbi imploratur officium iudicis, & iſto modo poteſt procedere dictum Pet. & Cy.in d.auth. & conſequenter.in 8.quæſt.de quo dixi ſupra in 7.fallen.princip. Sed de alia ſimili cauſa, quæ eodem modo ſummariam exigeret cognitionem, poteſt fieri reconuentio, & iſto modo poteſt procedere tex.in d.l.1.in fi. ff.de var.& extraord.cogn.ad quod facit,quod dixi ſupra in 7.fal.prin.

95 ¶†† Vigeſimoprimò fallit in cauſa appellationis, in qua non habet locum reconuentio, ſecundum Innocen. per l.2.§.legatis.ff.de iud. iuncta l.1.& rubro.ff.eum qui appel. in prouincia. Idem etiam tenet Barto. in d.authen. & conſequenter. vbi dicit, quòd quando ille,qui appellauit de neceſsitate, appellauit propter iniuriam, quam arbitratur ſibi factam à iudice, & ſic ipſe ſua ſpontè iudicem nõ elegit: nec poteſt coram iudice appellatio. reconueniri,ſed debet ſe defendere in prouincia ſua apud ſuũ iudicem, vt d.l.1.& §.legatis. verſi. ei quoque. tenet Spec.eo.titu.§.2.ver.ſed nunquid coram iudice appellat.& Arch.3.quæſt.8.§.cuius in agendo.Zenze. & Zaba. in Clem.fæpe. de verb.ſignifi. Bal.in d.authen.& conſequenter,& ibi Petr. & Cy.in 7.quæſt. & Cy.in l.per hunc.C.de temp.appel. & etiam Bal. ibi, Domini de Rota, deciſ.79. dicẽtes eſſe bonum tex.in l.ad cognitionem.ff.ex quibus cau. in poſ.ea. quam etiam allegat Bal.in d.auth. & conſequenter. Io.And. hic dicit, quòd ſecundum opin. quæ vult, quòd reconuentio non poſsit fieri,etiam poſt litem conteſtatam,planum eſt,q̃ ſi eſt appellatum à diffinitiua,vel interlocutoria,poſt litem conteſtatã non procedit reconuentio. vbi verò appellatum eſt ante li.conteſt.quamdiu pendet art. appellationis,id eſt, cognitio, an benè vel malè fuerit appellatum: non poteſt fieri reconuentio. Si vero pronunciat bene appellatum, & cępit de principali cognoſcere,tunc cum ſucceſſerit iudicij cauſæ principa. bene procedet coram ipſo conuentio. Si vero pronunciat malè appellatum, cauſa remittitur ad iudicem à quo, vt in capit.vt debitus. infra de appellat.& ſic coram ſe non fieret reconuentio, cum non cognoſcat de conuentione. Si tamen ex iuribus delationis iudicis appellationis cognoſceret de cauſa principa. vt in capit.cum appellationibus. de appellat. lib.6. cognoſceret etiam de reconuentione. Dominus Antonius, hic aliter diſtinguit,& minus perfectè, & etiam Domin. meus, vnde ego pro clariori & latiori doctrina iſtius articuli ſic arbitror diſtinguendum, quòd aut nos loquimur de appel.extraiudiciali,aut de iudiciali.

¶Primo caſu, quia illa eſt quædam prouocatio ad cauſam, in qua venit cognitio cauſæ principalis. Exemplum: Si appellatur ſuper electione,poſtulatio.vel prouiſio. alicuius, vt in cap.cum nobis,& in c.inter canonicos, & cap.bonæ, el primo, ſupra de elect. vt in c.1. & in cap.vt circa, & c.is qui contra. de elect.lib.6.in tali cauſa poteſt fieri reconuentio, cum certũ ſit, illum, ad quem facta eſt prouocatio, eſſe iudicem partiũ, vt d.§.cuius in agendo, & hoc tenet

ADDITIO.

a ¶ *Officium iudicis venit quandoque actionis appellatio. de quo per Doctor. in §.primo. Inſtitutio. de actio. & vide cauſam. in capitulo fina. de officio iudicis.*

tenet Spec. in ti. de reconuen. §.2.ver. Sed nunquid coram iudice appellationis. Et tenet hoc Do. Anto. Do. meus Henric. Bohic, & Zabar.

¶ Secundo casu, cum quæritur de appellat. iudiciali, subdistingue, quòd aut originarius reus in causa principali appellauit, aut actor: si reus appellauit, dicit hic Do. Ant. simpliciter, quòd non potest fieri reconuentio, quia in hac appellatione remanet reus vt in principali, vt infra de excep. c. significauerunt. & in c. in præsentia. supra de renun. & ibi no. per gl. & Do. Ant. Et ista fuit originalis opin. Bal. in d. authen. & consequenter. licet Dom. Ant. ipsum non al leget, nec D. meus. Sed hoc dictum non placet hic Do. meo: quia licet ipse appellans remaneat reus in appellatione, sicut fuit in principali: tamen sicut ip se potuisset reconuenire actorē coram iudice à quo, ita posse debet coram iudice ad quem, qui successit loco iudicis à quo. fatetur tamen Do. me. quòd ipse appellans non posset reconueniri, quia in hac causa etiam dicitur reus.[a] Sed reconuenire potest, vt dictum est. Hæc opin. prius mihi placebat, quia causa appellationis quoad hoc debet esse eiusdem naturæ, cuius erat causa principalis, per no. in d. c. significauerūt. & d. c. in præsentia. & per Bar. in l. 1. in prin. ff. si pend. appel. & in l. 1. in fi. ff. an per alium causæ appel. & per Bal. & Doct. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appellat. Sed nunc ex tempore videtur mihi, quòd ista opin. non posit sustentari: quia aut appellatus vellet reconuenire appellatorem, & non potest, per rationem statim dictam. & in hoc cōcordant Dom. Anto. & Do. meus. Aut ipsemet appellator vult reconuenire appellatum, & adhuc non potest: quia iste appellatus nunquam adiuit istum iudicem ad quem, & sic cessat ratio d. l. cū Papinianus. C. de sen. & interlo. om. iud. & d. §. cuius in agendo. 3. quæst. 9. Aut ille qui appellauit fuit actor in causa principali, & subdistingue, quòd aut iste appellat à diffinitiua, aut appellat ab interlocutoria, vel grauamine: si appellat à diffinitiua, non habet locum reconuentio. & hoc casu procedat opi. Innocen. & Hostien. & sequacium, & ratio est: quia reconuentio debet fieri ante li. contest. vel post incontinenti, vt latius dicam infra in 7. princ. articu. Quare cum litis contestatio sit facta in causa principali, propter quod non est necessarium illam facere in causa appellationis, vt tractatur in c. per tuas. infra de appella. & l. fin. in fi. C. de tempo. appel. & infra latius dicam in titu. 1. vt li. non contesta. meritò non videtur posse fieri reconuentio, secundum Ioan. Andr. hic, & Docto. quod procedit secundum sentētiam illorum qui volunt, vel ante li. contesta. vel incontinenti post. Sed secundum opin. illorum qui volunt, quòd possit fieri vsque ad conclusionem in causa, videtur dicendum contrarium, & maximè quando causa reconuentionis fuisset orta post litem contestatam: sed aduerte, quia etiam secundum primam opinionem videtur, quòd possit fieri hoc casu reconuentio: dummodo fiat statim porrecta appella. quia appellatio[b] rescindit, vel suspendit omnia actitata vsque ad li. cōtest. exclusiue, & sic videtur remanere sola litis contesta. in esse suo: ergo videtur posse fieri reconuentio, cum iudex iste ad quem, successerit in loco primi iudicis, & profecto istud ar. videtur multum abstringere. Sed Henricus Bohic hic assignat aliam rationem: videlicet, quia ad finiendum causam appellationis datur annus: & ex causa biennium, vt latè di xi in c. ratione. infra de appella. quæ instantia non habet locum in causa princip. in qua non datur instantia de iure Canonico, vt latè dixi in cap. pen. supra de iud. & de iure Ciuili durat per triennium, vt in l. properandum. C. de iudi. Et ideo sentit Henricus, quòd in causa appellationis non potest fieri reconuentio: quia cum instantia reconuentionis duraret maiori tempore quàm appellationis, non possent vicissim tractari, & eadem sententia terminari, quod tamen fieri debet, vt dicam in cap. sequen. in princip. 10. artic. & hoc procedit tenendo prædictam opinion. quòd reconuentio debeat fieri vel ante lit. contesta. vel statim post litem contestatam, aliàs secundum illam opinion. esset maius dubium: arbitror tamen ex prædictis posse inferri, quòd si ex forma statuti causa appellationis haberet tantam instantiam, quantum causa princip. & appellatum esset à diffinitiua: quòd in causa appellationis, si ille qui fuit actor in causa principali appellauit, posset ipse reconueniri, dummodo statim reconuenieret: quia vt dixi, appellatio rescindit vsque ad lit. contestatam exclusiuè. Et prædicta notabis: quia nouissima sunt, & ex tempore venerunt in mente. Si verò sit appellatum ab interlocutoria, adhuc arbitror subdistinguendum, quòd aut appellatum est ante li. contesta. aut post. Primo casu dic, quòd aut appellatus vult reconuenire antequam articulis appellationis sit determinatum & non potest: & ratio est, quia si iudex appellationis pronunciat malè appellatum, partes redibunt ad priorem iudicem, per capit. vt debitus. infra de appellatio. & sic processus suus in causa reconuentionis esset delusorius, quod esse non debet. ff. de iudic. in l. si prætor. Si verò pronunciet bene appellatum, remanebit iurisdictio & cognitio causę principalis apud ipsum iudicem appellationis. vnde pendente iudicio super grauamine, dubium est cui competat iurisdictio. & ideo non habet locum reconuentio. argum. cap. pastoralis. supra de rescrip. vbi patet, quòd ante discussum dubium reconuentionis literarum, neutri iudices cognoscere possunt de principali. Item hoc casu datur isti iudici causæ appellationis iurisdictio sub conditione in causa principali, vnde si sit bene appellatum, antequam hoc appareat, pendet conditio sub qua data est iurisdictio. Et ideo ea pendente, non habet iurisdictionem. ff. de condic. & demonstr. in l. qui hæredi. §. fin. facit, quod dicetur de causa possess. data sub conditione: quæ ante conditionis euentum non quæritur. ff. de acquir. possess. l. qui absenti. §. primo, & infra de restitutio. spol. cap. cum olim causam. & quia conditio, donec

pendet,

ADDITIONES.

a ¶ *An liceat in causa appellat. reconuenire, vide hic per Inno. & Ang. in l. 2. §. legatis. ff. de iud. & Innoc. in c. cum nobis. de elect. cum simili. vt per Alex. in d. auth. & consequenter. C. de senten. & interlo. om. iud. & Cardin. in Clem. sæpe. §. 1. 10. q. de verb. signific.*

b ¶ *Appellatio suspendit omnia actitata vsque ad litem contesta. exclusiuè. facit tex. & quod ibi no. Bar. in l. 1. §. fin. ff. ad Senatusc. Turpil.*

pendet, nihil ponit in esse. Et in iurisdictione data sub conditione patet ex no. in cap. prudentiam. supra de offi. delega. & per no. per Bar. in l. multum. ff. de condit. & demonstrat. Ego arbitror, quòd etiam posit assignari alia ratio, videlicet: quia antequam pronunciatum sit bene appellatum, iste non est iudex, nisi illius articuli vel grauaminis, à quo appellatum est: ergo non habet locum reconuentio, vt di xi supra in 18. fallent. Aut reconuentio fit postquā determinata est cognitio causæ appellationis ab interlocutoria vel grauamine. Et hoc casu, si iudex, ad quem pronunciauit malè appellatum, nō potest fieri reconuentio: quia vt dixi, iurisdictio reuertitur ad iudicem à quo, per cap. vt debitus. Et ideo nō est tractandum de reconuentione coram iudice à quo. Aut iudex ad quem, pronūciauit bene appellatum. Et sic apud eum remaneat cognitio causæ princip. vt in d. cap. vt debitus, & potest fieri reconuentio. & ratio est: quia in ista causa princip. iste procedit nō vt iudex appellat. sed vt iudex causæ princ. quæ perpetuo durat: nec finitur anno, vel biennio. Et in quo li. contesta. facienda est, postquam non erat facta coram iudice à quo, & sic cessant rationes, quæ impediunt reconuentionem in appellat. à diffinitiua. A. B. Et isto modo potest intelligi, quod no. in cap. accedens. el 2. in fi. infra vt li. non contesta. vbi in causa appellat. fuit admissa reconuentio. Sed tamen aduerte, quia ibi non videtur fuisse iustificata prius appellatio à grauamine, & tamen admissa fuit reconuentio in causa appellatio. sed dic de hoc vt latius dixi in d. cap. in vltimo contrario. Ma. Aut ab interlocutoria vel grauamine appellatum fuit post litem contestatam, & dic quòd aut fuit appellatum eo tempore, quo in causa principali poterat fieri reconuentio, vt superius dixi: sed finito artic. appellationis, & pronunciatione facta super eo, quòd bene appellatum sit, potest fieri reconuentio: quia, vt dixi, apud eum remanet iurisdictio, & cognitio in causa principali, & succedit in locū prioris iudicis: & in eo statu reassumit causam princ. in quo erat ante appellatio. vt d. c. vt debitus. & in cap. per tuas. infra de appel. vnde sicut coram iudice priori poterat fieri reconuentio, ita etiam coram isto. Si verò causa coram priori iudice fuisset in tali statu, in quo secundum communem opin. nō potuisset fieri reconuentio: pari ratione, & fortius, nō posset fieri reconuentio coram isto iudice ad quem. Et sic patet ex prædictis, & rectè omnibus consideratis, opin. Inno. Host. & sequacium, quòd in causa appellationis nō habet locum reconuentio, est vera, præterquam in causa appellationis extraiudicialis: quia si rectè consideraſti, casus superiores, in quibus dixi posse fieri reconuentionem coram iudice ad quem: talis reconuentio non fit in causa appellatio. sed in causa principali, nisi in eo casu, quē figuraui in appellatio. à diffinitiua. Aduerte tamen, quia prædicta nō procedunt in reconuentione conuentionis obstatiua: quia talis reconuentio bene procedit in causa appellationis. Pone exemplum, appellans petit pronunciari bene appellatum, & malè sententiatum. Si appellans peteret ex aduerso pronunciari bene iudicatū, & malè appellatum: ista est reconuentio obstatiua, & procedit in causa appellationis: quia procedit ex eodē fonte, scilicet appellationis interpositæ, secundum Bal. in d. auth. & consequenter. C. de sent. & interloc. om. iud. ver. item quæritur. Et sic habes expeditam nobilissimè hanc materiam.

96 ¶ † Vigesimo secundò fallit, secundum Bald. in causa restitutionis in integrum, nisi in sola reputatione, vt l. 1. C. de repu. quę fiunt in iudi. Ita dicit Bald. in d. authen. & cōsequenter. & videtur moueri Bal. quia si restitutio in integrum petitur, iste, qui petit, quodammodo censetur esse reus, & ideo non videtur posse reconueniri, nisi in sola reputatione, hoc est, nisi respectu eorum, ad quæ ratione restitutionis concedendæ aduersarius agere posset, vel consequi. Sed primò dictum mihi non placet, nisi quando restitutio in integrum peteretur incidēter respectu vnius articuli, maximè ab eo qui esset reus. Sed si restitutio in integrum peteretur principaliter, nō video quare non posit fieri reconuentio: maximè a quando intentaretur[a] iure actionis, & si fortè intentaretur per officium iudicis, an posit fieri reconuentio, incidit in materiam fallen. 20. Et ad hanc materiam vide quæ traduntur per Dom. meum, & Doct. in c. cum ex literis. iunctis his quæ traduntur in c. suscitata. supra de restit. in integ. & per Dom. meum, & Doct. in c. 2. supra de offi. iud. nec est verum, q̄ petens restitutionem fingitur reus. ad quod vide quæ latè dixi in c. sacris. infra de sent. excom. in 19. princ. articu. q. 5. princ. secundo membro prin. ver. 8. quæro. & etiam in q. præc. & seq. Postremò circa hunc 7. princ. ar. & fallen. supra positas: Quæro, quid si sit facta recōuentio de re, vel causa, de qua iudex non poterat cognoscere per viam reconuentionis, secundum ea quæ superius in fallentia dicta sunt. Sed pars non opponit, quod de illa re vel causa non possit fieri reconuentio: Vtrum processus tenet.

SOL. Debes cōsiderare, an sit talis causa, in quam iurisdictio illius iudicis potuerit prorogari, secundum ea, quæ latè dixi in cap. significasti. supra de foro compet. & valebit reconuentio: alias secus. Et ad hoc vide quę dixi sup. in 14. prin. fal. istius 6. prin. ar. ver. decimò fallit. A. B. Valet ergo cōmune prorogatus nisi aliud obsistat, vide Dominum meum in c. fi. infra de ord. cogn. & ibi dixi post Dom. Mar. Et ex his Deo duce, habes expeditum sextum prin. articulum, qui in se erat satis difficilis & intricatus, & imperfectus.

ARTICVLVS VII.

97 SEPTIMO † princip. arti. iuxta præmissum ordinem in Rubr. tractandum est, quando faciendæ sint mutuæ petitiones, seu quando facienda sit reconuentio. Circa quod glos. hic ponit varias opiniones. Prima circa princip. dicens, quòd proposita petitione actoris, si reus vult reconuenire actorem, debet porrigere suam petitionem. Et demum subdit, quòd si reus differat suam petitionem porrigere post litem contestatam, non tenetur ei actor respondere. Mouetur per textum in dicta authen. & consequenter. C. de senten. vbi tex. dicit, quòd si

reus

ADDITIO.

a ¶ *Atqui restitutio in integrū nō præsupponit actionē: sed tota pendet ab offi. iud. l. quod si minor. §. fi. ff. de min.*

reus pulſatus vult reconuenire actorem, quòd non poteſt apud eũdem iudicem: niſi ſtatim.alleg.etiam ad idem tex.in Authen.de executo. §.ſancimus. vbi tex.dicit,quòd ſi reus vult reconuenire actorẽ, mox ab initio apud eundem iudicem reconuenire debet. Et glo. refert alias duas opin. Nam quidam tenuerunt, quòd vſque ad ſententiam poſit fieri reconuentio. Alia verò opinio fuit, quòd vſque [a] ad ſententiam poſsit fieri reconuẽtio, & ita intelligunt quę ſtatim dicam. Sed gl.finaliter concludit, quod hæc diuerſitas terminatur hodie per c.diſpendia. §. reus quoque.de reſcript.lib.6.vbi dicitur reconuentionem fieri poſſe durante iudicio. quod intelligit glo.donec fuerit renũciatum, ſeu concluſum in cauſa: quia poſtea non dicitur iudicium: quia tunc tantum dicitur iudicium, quando negotium diſcutitur,vt in cap.forus, infra de verborum ſignific. Sed extra glo.refert hic Innocen. etiam alias opiniones. Quidam enim dicunt, quod reconuentio fieri poſſit etiam poſt litem conteſtatam, dummodo ante li. conteſta.reus proteſtetur de reconuentione fienda. Et ita intelligunt d. §.ſancimus. Alij verò dicunt, quod etiam ſine proteſtatione poteſt fieri recõuentio poſt litem conteſtatam, dummodo fiat incontinenti: hoc eſt, dummodo reconueniatur antequã terminus ad alia aſsignetur: quia quæ incontinenti fiunt, dicuntur ineſſe,vt in l.lecta.§.dicebam.ff.ſi certum peta.Et hæc fuit opin.Azo.& Accur.in auth.& conſequenter.C.de ſenten.& interlo.omn.iudi.pro quo facit l.fin. ff.de libe.cau. & l.nihil. C. de procu. Alij autem vt Vinc.hic,in quam opin. videtur inclinare Innoc.voluerunt,quod reconuentio poſsit fieri vſque ad ſententiam,etiam non præcedente prius proteſtatione, quod reus intendat reconuenire. Sed tunc non proceditur ſimul in vtraque lite. Mouentur, quia ſi poſt litem conteſtatam negaretur reconuentio, ſequeretur abſurdum,quòd actor conteſtata & pendente lite quam mouit, non poſsit reconueniri de alia re ſub alio iudice, quod eſſet valde abſurdum. Quid enim ſi de iniuria quæ li.pend. contingit,vel alia actione nouiter orta,cum velit reconuenire, hoc modo nõ poſſet: cum tamen ei ſubueniendum ſit, eo quia quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, vt in cap. inſinuante. ſupra de offic. deleg.& in l. de ætate.§.ex cauſa. ff.de interreg. act. Item quæ cauſa, imo inſania eſſet abſtuliſſe huic reo iudicis ordinarios actores, coram quibus reus poterat reconuenire actorem, niſi alium ſibi concederent, ſcilicet illum coram quo reus eſt conuentus. Item quia ius antiquum l.cum Papinianus. C.de ſenten.& interlo.om.iud.indiſtinctè, dum cujus in agendo quis ſequitur arbitrium, cum contra ſe iudicem habere nõ dedignetur,& ſic ille tex.nullam facit mentionem de li.conteſt. ergo videtur ſimpliciter intelligendus,& hanc opin.ſequitur Specul. in titu.de reconuen.§.ſequitur videre. & Archid.in cap.diſpendia. de reſcript. lib.6.& fuit opinio Iaco. Bald. & Odof.in dicta authent. & conſequenter. & ſubdit Innocen.ſi autem reus proteſtetur, nihil facit proteſtatio: niſi quia tunc indubitatum eſt, q̃ poſt litem conteſtatam poſsit rẽconuenire. Hoſtien. vero tenet contrarium. vult enim,q̃ li.conteſt. non ſit locus reconuẽtioni,niſi præmiſſa proteſtatione. nec mouent eum rationes ſuperius per Innoc.alleg.fate-

a

tur enim Hoſtien. quod li.conteſt. coram vno iudice, non poteſt coram illo vel alio reconueniri, nec reputat hoc abſurdum: quia hoc eſt imputandum reo, quia ante li.conteſta.reconuenire,vel proteſtari debuit. arg.de ſer.non ord.c.1. Nec reputat abſurdum,quod differatur actio, etiam de nouo extorta: quia hoc inducitur, vt maior abſurditas euitetur, vi delicet, ne coram diuerſis iudicibus eodem tempore agatur. de reſcript.cap.fin. Nec inſania reputatur huic reo ſubtrahere ad tempus ordinarios actores, cum imputandum ſit illi, qui non conuenit antequam conueniretur, & ſubueniendum ſit illi qui vigilauit. infra de appella.cap.vt debitus. & ff.de his, quæ in fraud.cred.l.pupillus. ad fin. cum ergo natura iudicij non patiatur quod talis reconuentio fiat, non reputat abſurdum, quod rei petitio ex tali cauſa ſuſpendatur: cum non ſolùm ius alicuius quandoque ſuſpẽdatur, ſed etiam priuetur quis iure ſuo ſine culpa.vt in cap.quoniam. §.ſi vero aliter. inf. vt li. non conteſtata. Nec obſt. quod l. cum Papinianus,& authen.& conſequenter.nihil dicat de li.conteſta.quia ſatis eſt, quod ibi dicitur in eodem negotio, id eſt, iudicio quod vocatur miſta conuentionis & reconuentionis examinatio,quod bene elucidatur & declaratur in d.§.ſancimus.in d.Authen.de executo.vbi tex.dicit: Sancimus igitur ſi quis obnoxium habere arbitretur eum,qui conuentionem apposuit, non apud alium iudicem, ſed apud eum mox à princip. conuenire, & eundem eſſe iudicem in vtroque iudicio. quaſi dicat: Caueat ſibi reus qui ab initio vocatur, & intra ſe deliberet, vtrum actor ſibi in aliquo teneatur,quod ſi putauerit à principio, id eſt, ante principium, hoc eſt, ante li. conteſta. ſupra de offic. delega. cap.ſuper quæſtionum. §.intentionis.& C.de iud.l.rem non nouam. poſt reſponſionem, vel etiam ſtatim poſt litem cõteſtatam proteſtatione præmiſſa, libellum reconuentionis reus offerat, & ſic viciſsim conteſtetur lit. & idem ſi iudex vtriuſque iud. & idem negotium cenſeatur, & eſt valde notandum, quod prædicta authen. altero verbo non contenta dixit, mox à princ.innuens, quod reconuentio non ſit vltra li. conteſta. protrahenda. Dicit ergo Hoſt. quod li.conteſt. nulla præmiſſa proteſtatione non eſt locus reconuentioni. Sed ſi iudex coram quo lis eſt conteſt. ſit iudex ordinarius vtriuſque: etiam tunc non eſt locus reconuentioni, ſed conuentioni: nam reconuentioni locus non eſt,ne fiat præiudicium principali quæſtioni, id eſt, ne ipſum differri contingat propter natũram reconuẽtionis,quæ habet, quod ſimul tractentur & finiantur,vt dicam in c.ſeq. in 10.prin.art.ſed propter modum cõuentionis agere poſsit: cum petua ſit iuriſdictio ordinarij, & hoc,niſi obſtet alia exceptio. vnde procur. li. conteſt. licet vice mutua conueniatur, non tamen dicitur reconueniri, vt de compenſatio. l. ſi in rem. & hoc verum, ſecundum Hoſtien. quando actor & reus ſunt eiuſdem fori: aliàs poſt lit. conteſta. nec reconuentioni, nec conuentioni

ADDITIO.

a ¶ *Vſque ad ſententiam licet reconuenire. vide Cardin. in Clemen. ſæpe. in 4. oppo. de verbor. ſign. & ibi etiam per repetentes.*

uentioni locus eſt,ſupra de iu.c.fi.& ita dicit hic Hoſtien. & referunt Io.An.& Docto. & idem Hoſt. in ſum.eo.ti.§.quando.& hanc opi.etiam voluit hic gl. in prin.prout ſup.retuli,& iſta fuit opi.Alani,Tanc. & Gof.quam etiam fuit ſecutus Io.Mo. in d.c.diſpẽdia.& Accur.Pet.& Cy.in d.auth.& cõſequẽter. & glo.in authen.de executo.§.ſancimus. & Io.An.hic. Sed clarius in Cle.ſæpe. in ver.exordio. de verb.ſig. vbi dicit,quòd ad hoc vt ſit vera reconuentio, oportet,quod fiat ante li.conte.vel ſtatim poſt, vt no.Accur.in d.authen.& conſequẽter. & in d.§.ſancimus. vnde dicit glo. quòd licet quãtumcunque reus poſſit conuenire actorem durante iudicio,nõ tamen illa conuentio habebit vim reconuentionis, vt ſimul tractetur, & finiatur: niſi fiat in litis exordio, vt in d.Clem.ſæpe.A.B.Et prædictam etiam opinionem tenet Ioan.de Imo.in Clem.ſæpe.de verbo.ſign. ſuper glo.in ver.exordio. Ma. Sed aduerte: quia vt dicit hic Dom.meus,Io.And. non explicat clarè mentem ſuam: nunquid habebit vim reconuentionis, ſaltem quoad effectum iuriſdict. prorogatiuum, vt ſcilicet poſt litem cõteſt. ex interuallo poſsit fieri reconuentio coram iudice,qui aliàs nõ ſit iudex actoris. Idem tenet Io.And.allegando,reſpectu delegati dicit poſſe dici, quòd actor conueniri non poteſt coram delegato, poſt litem conteſta.ſine nouis literis,per d.c.diſpẽdia.§.reus quoque.de reſcript.lib.6. quod etiam tenet hic Ioan.Calde. & dicit ſic ſe obtinuiſſe in facto,quod eſt valde no.vnde eadem ratio ne idem videtur ſentire in ordinario. Item etiã ſentit, quòd iſta priuilegia reconuentionis ſint inſeparabilia. ſed clarius quàm alibi ſentit Ioan.And.in addit.Specula. in titu. de reconuent. §.1. ver. ſed nunquid coram ordinario. vbi concludit, quòd ad hoc vt procedat reconuentio quoad effectum prorogatiuum, oportet quòd ſtatim fiat coram iudice. allegat iura ſupra alleg. per Hoſtien. Nec ob.ſi dicatur, quod d.§.reus quoque. in eo quod dicit,quòd poterit conuenire eodem durante iudicio, ſi literas maluerit impetrare, videatur innuere contrarium,quaſi hoc ponatur in ſua optione, an velit couenire durante iudicio ſine literis, an literas impetrare: quia verbum, ſi maluerit, reſpicit totam orationem ſimul, vt ſic ſit ſenſus, poterit conuenire ſine literis. & ſi magis voluerit impetrare, ſubaudiatur, quam ſic reconuenire poterit,eodem durante iudicio. Hoſtien.tamen intelligebat illum tex. quando ante lit. conteſt.fuiſſet proteſtatus. Sed eſt diuinatio.ſed Io. And.hic reſpondet,quòd non obſt. per literas conuentionis, quaſi dicat eodem durante iudicio ante lit.conteſt.poteſt reconuenire,& poſtea conuenire, & iſta ſunt valde diuerſa. Nam conuento nõ eſt neceſſarium,quòd vna ſententia terminetur cum prio ri conuentione,vt dicam in c.ſeq.in 10.arti. Item ſublata appellatione in reſcripto,reſpectu conuentionis, intelligitur etiam remota in reconuentione, vt in cap.ſequen.ſecùs in conuentione. Item illud verbum conuentionis, poſitum in d.§.reus. poteſt ſecũdum Ioan. Andr. referri ad verbum, literis contra eum,&c. vt ſic poſt li.conteſta.non poſsit actor conueniri coram delegato ſine nouis literis. Sed primam opin.glo.noſtræ, & etiam Innoc.tenent Vinc. Fran.& Archi.in d.c.diſpendia. Et Specu. in titu.de reconuen.§.ſequitur.& Barto.in d.authen. & conſequenter.& Dom.Anto. hic. Mouetur Bar. quia ratio reconuentionis inducta pro reo cõtra actorem, vt ſcilicet habeat eum in iudicem in defendendo, quem elegit in agendo: procedit etiam poſt litem conteſt. Nec ob.ſi dicatur hic repugnare naturæ reconuentionis: ex quo non potuerunt ſimul tractari, maximè ſi ſit facta conuentio prope concluſionem in cauſa: quia dicit Bart.hic,quod ſi ſimul tractentur,reſpicit fauorem reconuentionis. Aut hoc facit poſt litem conteſta. & tantum habebit priuilegium prorogatiuum,& erit iſta reconuentio non vera, ſed impropria: quia non tractabitur ſimul cum conuentione, & appellatur reconuentio: quia aliàs iudex non eſſet competens reſpectu actoris. Et ſic apertè ſentit opi. Ioan.An. quòd iſta priuilegia ſint ſeparabilia. Item ſecundum D.Anton. per iura antiqua non erat inuentum priuilegiũ ſimultanei proceſſus, & poterat fieri recõuentio quo ad finem prorogatium, ne actor dedignaretur &c. quæ ratio aſtringit, quandocunque durante iudicio reconueniatur,& d.authen.& conſequenter. arctat reum ad reconueniẽdum coram eodem iudice, vbi antiquitus non arbitrabatur. Et ſi reus intendit quòd ſimul procedatur, aſtringit eum ad reconueniendum incõtinenti,nec propter hoc d.l.cum Papinianus. quæ dat primum priuilegium prorogatiuum, in hoc corrigitur à dicta authent. & conſequenter. vnde d.authen.ſolùm arctat ad reconueniendum incontinenti, quando vult vti priuilegio ſimultanei proceſſus: non autem quoad prorogationem iuriſdictionis in quo ſtat lex antiqua, quæ non debet in hoc corrigi, cum euitãda ſit iurium correctio, & ſecũdum eum caſus eſt in d.§. reus quoque. qui non arctat reconuenientem, niſi eodem durante iudicio, quod verbum, cum poſsit determinare duo ſequentia determinabilia, debet vniformiter determinare, vt in l. nam hoc iure.ff.de vulg.& pup. cum ſim. Sed opin. contrariam,quòd debebat fieri in ipſo litis exordio. tenet hic Zab.& ſequitur Dom.meus,quam fortificat, primò per d.Clemen.ſæpe. vbi tex.nullam facit mentionem de priuilegio ſimultanei proceſſus, ſed ſimpliciter dicit, quòd ſi reus aliquid petere voluerit, eſt in ipſo litis exordio petitio facienda,ad idem dicta authent. & conſequenter. quæ dicit, quòd ſi reus vult pulſare actorem, ſtatim hoc quidem facere debet. Nam & ſi inſimul conuentio & recõuentio non tenerentur: tamen reus reconueniens dicere tur pulſare actorem, quod facere non poteſt, niſi ſtatim, vt ibi dicitur. Ad idem tex.in d.§.ſancimus. qui dicit, quòd ſi quis obnoxium arbitretur habere eum qui contra ſe conuentionem expoſuit, non apud alium iudicem, ſed apud eum mox à princ.&c. Quare cum hæc iura expoſcãt reconuentionem debere fieri mox, & incontinenti, ſeu in litis initio,ſecundum hæc iura debent alia iura interpretari: vnde dicit Dom. meus, quòd verum eſt, quòd l.cum Papinianus. non corrigitur per d.authent. & conſequenter.d.§.ſancimus. ſed tamen cum ſimpliciter loquatur de reconuentione, debet intelligi ſecũdum prædicta, quando fit incontinenti, maximè per rationes infraſcriptas. Primò, quòd licet actor elegerit iudicem ad aliquod tempus, non tamen videtur elegiſſe ad longum. Quid enim ſi impetrauit delegatum prope diœceſim rei, valde diſtanter à ſua

diœcesi: putans se de facili expedire propter causam quam mouet? certè nimis durum videretur, quòd si prope conclusionem sui negotij aliud iudicium intentaretur, quòd ibi cogeretur longiorē moram trahere, solummodo propter causam rei, & eadem ratio procedit in ordinario rei, quem actor ad loca remota adiuit, coram quo non posset procedere reconuentio post li. conte. ex interuallo, sine magno suo præiudicio. Item mouetur, quia iurisdictio proroga. in actu reconuentionis, est accessoria ad iurisdictionem habitam in causa reconuent. vnde videtur contra iuris regulam, quòd finita causa conuentionis, quæ obtinet locum principalis, duret causa reconuentionis, quæ est accessoria: cū sublato principali &c. vt in regula, accessorium. de reg. iur. lib. 6. cum sim. Ad cap. dispendia. §. reus quoque, respondet, quòd nō est nouum, neque absurdum, vt idem verbum relatum ad diuersa, diuersos habeat intellectus, vt in cap. ab excommunicato. supra de rescrip. Sed melius facit cap. capitulum sanctæ Crucis, iuxta glo. in verbo, relaxetis. supra de rescrip. vnde verbum illud in d. §. reus. eodem durante iudicio, cum refertur ad verbum reconuentionis, intelligeretur, quòd fiat in ipso litis exordio. Cum vero refertur ad verbum conuentionis, ad impetrationem literarum, intelligatur prout sonat. Nam promptum est iura iuribus concordare, vt in c. cum expediat. de elect. lib. 6. & maximè hoc est tenendum, cum ille §. non veniat in fauorem rei, sed potius contra, restringendo eius facultatem, vt eodem durante iudicio, nec per viam conuentionis, nec per viam reconuentionis sibi liceat actorem coram alio iudice pulsare. Non ergo debet operari contrarium effectum, vt laxet habenas reconueniendi indistinctè eodem durante iudicio contra alia iura, quæ exigunt hoc statim fieri. argu. regulæ, quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. cum sua materia. Et hęc consideratio multum abstringit, & vsus fuit Papa ibi illo verbo generali, eodem durante iudicio, ad ostendendum, q; quandiu durat iudicium, non licet actorē conuenire per nouas literas, vel reconuenire coram eodem iudice: quasi velit quòd postea liceat impetrare literas ad alios iudices. vnde duntaxat voluit ibi Papa prouidere actori in reconuentionis actu, sicut prouiderat reo in conuentione contra actorem in principio illius cap. non ergo voluit inducere, vt indistinctè liceret recōuenire actorem eodem durante iudicio, quia sic prouideret contra actorem, cuius contrarium intendit. maximè hoc patet per præallegatam Clem. sæpe. vbi ponitur ius nouissimum, quod concordat cum d. auth. & consequenter, & cum hoc c. & loquitur per verba necessitatiua, vt ibi patet, & sic residet Dom. Mar. hic. Mihi videtur quòd iste articulus sit satis dubius & disputabilis. Arbitror tamen posse concludi, quòd aut quæritur, vtrum reconuentio possit fieri quandocunque ante lit. contest. & dic quòd sic, dummodo qualitas causæ vel iudicis, vel quid simile non obsistat. Aut quæritur, vtrum possit fieri in ipsa litis contest. & idem tenendum est, vt hic, & d. Clem. sæpe, & in his omnes concordant. Aut quęritur, vtrum possit fieri post litem contestatam, & incontinenti, & idem etiam tenendum est, & in hoc etiam omnes quasi concordant: licet quidam velint quòd debeat præcedere protestatio. Aut quæritur, vtrum fieri possit post litem contestatā ex interuallo, vt vidistis varias opin. quas arbitror posse concordari hoc modo, videlicet, q̄ reconuentio fieri non possit inuito actore: nam per viam propriæ reconuentionis fieri non potest: cum simul tractari non possint, vt dictum est, nec etiam per viam impropriæ reconuentionis, scilicet respectu duntaxat priuilegij prorogationis: nisi ex voluntate actoris. vnde dico quòd si reus conuenit actorem post litem contestatam ex interuallo, & actor contradicit, quòd non sit facta debito tempore, & quòd non vult respondere nisi coram suo iudice, & hoc casu non procedit reconuētio, etiam respectu prorogationis, quia ad ipsam exigitur cōsensus prorogationis, secundum quod latè dictum fuit in c. significasti. supra de foro compet. & hoc casu procedit opinio Innoc. Card. & Domini mei, & sequacium per d. auth. & consequenter, & in corpore vnde sumitur, & per tex. in d. Clem. sæpe, quæ dicit quòd reconuētio est in ipso litis exordio facienda,
a & sic loquitur per gerundiū, [a] quod regulariter importat necessitatem, vt tractatur in Rubr. ff. de libe. & posthum. & ibi per Bal. in Rubr. de eden. quod arbitror verum, nisi esset causa tempore peritura, vel esset talis causa, quæ indigeret celeritate, sicut in simili dixi in iure reuocandi domum, in cap. fin. supra de foro compet. versi. 16. exceptio. & seq. vbi videas. Aut actor non contradicit, & procedit reconuentio, saltem per viam prorogatiuam, secundum ea quæ dixi in 6. princip. artic. quæst. fin. & in 4. princip. artic. quæst. 4. & 5. princip. artic. in fine primi membri, post 10. fall. versi. sed quæro nunc. & isto modo potest saluari opinio Bart. & Domini Anton. Et per prædicta habes notabiliter expeditam hanc materiam.

ADDITIO.

a ¶ *Gerundium importat necessitatem, vide Docto. in rubr. Instit. de actio.*

SVMMARIVM.

1 *Papa cum clausula, appellatione remota, causam committere potest.*
2 *Clausula, appellatione remota, quid operatur.*
3 *Reconuentio sub eadem forma tractari debet, qua causa conuentionis.*
4 *Reconuentio coram eodem iudice etiam delegato fieri debet.*
5 *Reus priuilegio actoris vti potest.*
6 *Priuilegium ad aliam personam non est extendendū.*
7 *Ecclesia contra se præscriptionem decem, vel viginti annorum non tenetur admittere.*
8 *Iudex an recusari possit in causa reconuentionis.*
9 *Actor nolens respondere reconuentioni, qua puniatur pœna.*
10 *Iudice reconuentionem non admittēte, quid agendum.*
11 *Libellus an in causa reconuentionis sit necessario dandus.*
12 *Libello dato, qualis seruetur procedendi ordo.*
13 *Dilationes deliberatoriæ, an sint vtrique parti dandæ.*
14 *Litis contestatio, an requiratur in mutuis petitionibus.*
15 *Iuramentum de calumnia, an sit tam in causa conuentionis quàm reconuentionis deferendum.*

Proba-

16 *Probationes & testes, qualiter in causa reconuentionis produci debeant.*
17 *Sententia vna & eadem, an sufficiat in causa conuentionis & reconuentionis.*
18 *Remedium quod datur, si simul super causa conuentionis & reconuentionis pronuncietur.*
19 *Reconuentionis causa, an eodem ordine & forma debeat agitari, quibus causa conuentionis.*
20 *Clerico coram laico iudice reconuento, an sit ius canonicum vel ciuile seruandum.*
21 *Effectus reconuentionis, qui sint.*
22 *Agens coram vno, an possit reconueniri coram alio. fallit, num. seq.*
35 *Iudex si sit à Papa impetrans ab inferiori, contra illum non potest impetrari. fallit, nu. seq.*

PRVDENTIAM. Actor qui impetrat rescriptum appellatione remota in causa reconuētionis, appellatione remota respondere tenetur. hoc dicit. Vel sic, generalius, & vtilius, secūdum Dominum meum. Modus procedendi datus per rescriptum in causa conuentionis, intelligitur repetitus in causa reconuentionis. hoc dicit. Communis diuisio. secunda ibi, nos verò.

1 ¶ †Primò nota, quòd Papa potest cōmittere causam cum clausula, appellatione remota. & idem dicendum in principe. quid autem de alijs inferioribus. dic vt plenè dixi in c. pastoralis. infra de appella. in 1. quæst. princ. per totum.

2 ¶ †Secūdò no. quòd hæc clausula, appel. remota, appositа ab habente potestatem, operatur vt iudex nō teneatur deferre appellationi. quod an sit verū, & vtrum hodie clausula aliquid operetur, latè dixi in c. pastoralis. in q. 2. q. princ.

3 ¶ †Tertiò no. vnum priuilegium recōuentionis, quod est vt causa reconuentionis tractetur, & in ea procedatur sub ea forma qua tractāda est causa conuentionis. & huius priuilegij duplex ratio assignatur in litera. prima, quia actoris & rei æqualis debet esse conditio. concordat regula, non licet actori. de reg. iur. lib. 6. & supra de iudi. c. nouit. Secūda, quia actor debet velle contra se in defensione, quod impetrauit pro se in impugnatione. arg. regulæ, quod quisq; iur. &c. de qua in c. cum omnes, supra de constit. & in rubro & nigo. ff. quod quisque iur.

4 ¶ †Quartò nota ibi, coram eodem iudice, quòd reconuentio debet fieri coram eodem iudice, etiam delegato. de quo clarius in cap. dispendia. de rescrip. lib. 6. Et vide quod latius dixi in capitu. præced. in 4. princ. artic.

¶ Quintò nota ibi, ita sentimus. quòd per hoc verbum respondetur de iure, quia quod sentit Princeps, & nos sentire debemus. infra de re iudi. cap. in causis. secundum Hostien. & Io. Andr. hic. sic etiam per illa verba, non occurrit ratio, quare &c. vt in c. item cum quis, infra de restit. spol. Omnis etiam voluntas à Principe emanans animo legis constituendæ, habetur qualitercunque & per quæcunque verba appareat. Instit. de iu. nat. §. sed quod principi. & in l. prima. ff. de constit. princ. de quo late dicam in titu. de consti.

5 ¶ †Sextò nota, quòd reus potest vti priuilegio actoris concessio illius instantiæ, non solum in causa conuentionis, sed etiam in causa reconuentionis. de quo latius dicam infra, in 10. princ. artic. maximè in 10. quæst. princ.

¶ Vltimò nota illud vulgatum, quod quisque iuris. de quo dic vt latius tractatur, & ibi dicam, in cap. cum omnes, supra de consti.

¶ Glo. 1. in princip. sentit vnū contrarium, quòd dispositio huius cap. nō possit procedere, tum quia rescripta sunt stricti iuris, nec debent extendi, vt in
6 c. P. & G. de offic. deleg. tum etiam, † quia priuilegiū non debet extendi ad aliam personam, etiam per similitudinem rationis, vt in cap. sanè. infra de priuil. & in regula, priuilegium. de regu. iur. lib. 6. cum sua materia. vnde prædicta ratione licet cum clausula, appellatione remota, concedatur priuilegium, non debet extendi. ¶ Sol. Prædictæ potuerunt esse rationes dubitandi ad tex. sed rationes decidendi colliguntur ex tex. & per Glo. istam. Prima est, quia in iudicijs nō debet esse acceptio personarū, sed æqualitas seruanda est. Secunda quæ descendit ex illa, quia non debet actori licere, &c. Tertia, quia quod quisque iuris, &c. Et ex prædictis nota quòd extensio rescripti ad causam reconuentionis non fit tantum virtute tituli, quod quisque iuris, sed etiam ex alijs rationibus supra assignatis. & ex prædictis rationibus infert hic Dominus meus, quòd in causis summarijs habet locum reconuentio. de quo dic vt latè dixi in cap. 1. supra eodem, in princ. artic. fall. 7. Item ex prædictis inferūt Tancre. Vincen. & Doct. hic, quòd sicut appellans potest vti nouis probationibus in causa appellatio. ita & appellatus nouis defensionibus. sed non est materia nostra, vide latè per Doct. in l. per hanc. C. de tempo. appel. & in c. cum Ioannes. infra de fide instrum. de quo latius dicetur infra in tit. de app. Deinde Glo. nostra in vers. & hodie. format aliud contrarium, quòd hodiè frustra apponatur in literis clausula, appellatione remota, per capitulum, vt debitus. infra de appel. & aliter non soluit, nec declarat, & bene facit, quia nō pertinet principaliter ad titu. nostrum. sed glo. latè examinat in d. cap. vt debitus. Tu vero dic, vt latè dixi post Doc. in c. pastoralis. infra de appel. in 2. quæst. princip. vbi posui nouem effectus etiam hodie existentes clausulæ, appellatione remota.

¶ Glo. 2. primo exponit literam, secundo infert quod iudex eam habeat iurisdictionem in prorogata iurisdictione, qualem habet in delegata. & probat per simile. deinde Glo. in versi. sed pone, quærit, vtrum reus possit reconuenire actorem super pluribus, cum ipse impetrauerit delegatum super vna re duntaxat. arguit quod non, & soluit in contrarium. deinde Glo. in ver. item retenta. format aliam quæstionem, & arguit pro parte affirmatiua, & decidit pro negatiua, deinde Glo. in ver. item argumentum contra, opponit, quod in causa reconuentionis non sit procedendum appellatione remota, quia quo fauore, &c. Glo. soluit. In eadem Glo. ibi, in prorogata iurisdictione. no. ex Glo. quod reconuentio procedit ex tacita prorogatione. quod intellige de prorogatione legis, non hominis, quia clericus non potest prorogare iurisdictionem non sui iudicis sine consensu sui iudicis. de quo vide quod latè dixi in cap. significasti. supra de foro compe. in 6. princ. art. quæst. 7. & tamen clericus potest reconueniri sine licentia sui Episcopi. de quo dic vt dixi supra in c. 1.

in 5.

in 5.princ.artic. ver. item prædicta regula procedit. Simile videmus in contractibus, & etiam in delictis per clericum commissis. de quibus dic vt latè dixi in cap. dilecti. supra de foro compe. vbi de contractibus. & in cap.postulasti. eodem titu. vbi de delictis. Et nota quod dicta prorogatio insurgit ex iuris dispositione, ex eo quòd actor debet velle reconueniri coram eodem iudice, vt l. cum Papinianus. C.de senten.& interlo.om.iud. dixi supra in Rubri. in 3.princ.art. Vnde in causis in quibus non potest velle,non habet locum reconuentio, quia nec prorogatio,vt dixi in c.præced. in 6.prin.artic. in prima fallentia,& tribus sequentibus. & etiam in pluribus alijs ibi positis. In ead. Glo.ibi,sed contra credo, ar. c.supra proxi. dic,idem tenent Hostien. & communiter alij.de quo dic vt latius dixi in 6.prin.ar. ver.4. declaratio. In ead.glo.ibi, ff.de excep.l.2.dic, quòd illa lex facit, quia sicut ibi licet actori replicare ad exceptionem rei, ita & hic debet posse reconuenire ad reconuentionem rei. & ad idem facit, infra de condi.appo. c.per tuas. secundum Ioan.And. In ea. Glo. ibi, non credo quòd hoc posit. dic de hoc vt latè dixi in c.præced.in 5.princ.artic. quæst.fi. In ea. Glo.ibi, c.cum Princeps suo motu. dic,no.singu.ex hac glo. quòd priuilegium cõcessum causæ conuentionis, ita demum extenditur ad causam reconuentionis, si sit concessum ad impetrationem actoris: secus si motu proprio. de quo dic vt latius dixi in c. præced.in 6.princ.artic.fal.7.vbi omnino vide.& ali quid tangam infra in 10.princ. art.

7 ¶†Secundò nota [a] singulariter ex hac glo. quòd
a Ecclesia nõ tenetur contra se admittere prescriptionem 10. vel 20. anno. licet contra alium vtatur hac prescriptione, quia Ecclesia non impetrauit hoc priuilegium,sed fuit sibi concessum à Principibus motu proprio. no. Ioan. Andr. in regula, qui ad agendum.de reg.iur. lib.6. in Mercuria. & vide glo.in simili,in auth.quas actiones.C.de sacrosanct.Eccle.& quod no. Glo. in verbo, voluerit. in Clem.sæpe. de verbo.signi.Nota tamen, quòd licet quis impetraue rit rescriptum appellat. remota,teneatur vti eodem iure in causa reconuentionis, si reconuenitur ab illo,contra quem impetrauit, tamen non extenditur ad alias personas. vnde si ab alio cõueniretur in alia causa, non intelligeretur appellatione remota, vide hic per Dominum meum, quia non est materia nostra principalis. & vide quod dixi in d. c. pastoralis. infra de appel. in 2.quæst.princip. & in materia d.c. cum omnes. de constitu.

¶Extra Glo. supereſt vt iuxta præmissum ordinẽ in Rubr.examinemus hic alios articulos ad principalem nostram materiam pertinentes.

ARTICVLVS VIII.

8 OCTAVO † igitur principali articulo principaliter quæro, vtrum in causa reconuentionis posit index recusari.

¶Sol. Videtur dicendum quòd sic, per legem cum hæreditatis.ff.de acquir.hære.vbi dicitur quòd licet vnus ex hæredibus adiuerit hæreditatẽ, potest postea abstinere, vel repudiare: si alius cohæres non adijt. Sed tu dic, quòd communis conclusio est in contrarium, quam tenuerũt Simon Vincen. & quidam alij in auth.& cõsequenter. C. de senten.& interloc.omn.iud. & sequitur Specu.in titu.de reconuen.§.1.versic.quid si te coram.per l.Pomponius.ff. nego.gest.nisi de nouo causa emerget,argu.l.si quis testibus. C.de testi. & l.de ætate. §.ex causa.ff.de interrog.actio. & sequitur ibi Ioan.Andr. in addit. & Hostien. in sum. eodem titu. §.quæ pena, prope fin. Glo.no.in d.auth. & consequenter. primò arguit q̃ posit, mediante persona rei recõueniẽtis, licet non posset per se ex persona sua.arg.d.l.cum hæreditate. & l.petendæ. C.de tempo.in integ.resti. & l.Aristo. ff. quæ res pig. obli. pos. decidit tamen, quòd licet conuentus posit recusare, tamen reconuenire qui eum elegit, hoc non licet, per d. l.cum Papinianus. C.de senten.& interlo.om.iudi.& per nota.in auth. offeratur. C. de lit. contest. & in l.apertissimi. C. de iud. & sequitur Bart.in d.authen. & consequenter. dicit tamen quod hoc procedit ex priuilegio personæ,quia actor non potest recusare ex aliquo priuilegio personæ, quòd eximat eũ à iurisdictione ipsius quem eligit, sed priuilegio causæ, bene posset.& fi
b gurat exemplum in causa spoliationis, [b] & in causa depositi & criminali,de quibus dixi in cap.præced. in 6.princip.art.fallen.11. & tribus seq.posset etiam colligere exempla alia ex pluribus alijs fallen. ibi positis,sed talis materia potius pertinet ad declaratoriam,quã ad recusationem.Sed in recusatione idem tenet Bald.in d.authen. nisi ex noua inimicitia recusaret,per no. in l.non distinguemus. §.cum quidam. ff.de arbi. & subdit quòd tunc actor debet desistere etiam à sua conuentione. & mihi placet,quia etiam ille qui impetrauit iudicem in eadẽ causa impetrata & intentata,potest ex noua causa ipsum recusare, siue sit penitus noua, siue etiam sit antiqua, sed ignorata ab actore, per no.per Glo. in verbo, recuset. in cap.statutum.§.cum autem. de rescrip.lib.6.& per c. cum causam. & in cap.insinuante. de off. deleg. sed sine noua causa non posset,vt ibi dicit Glo.& bene. Et ex prædictis habes expeditum 8. princ. articu.

ARTICVLVS IX.

NONO principali articu. prosequar duas quæstiones principales.

¶Prima erit,quæ sit pœna actoris nolẽtis respondere reo reconuenienti, vel nolentis prosequi causam mutuæ petitionis, seu reconuentionis. & quid iuris etiam,si reus non prosequatur.

¶Secunda quæstio erit, quid si iudex non admittat reconuentionem, vel negligat super ea procedere.

9 ¶†Quo ad primam quæstionem dic, quòd pœna actoris nolentis respondere reconuentioni est, vt ei non respondeatur in conuentione, argu. infra de iura.

ADDITIONES.

a ¶*Ecclesia non tenetur admittere præscrip. 10. vel 20. annorum contra se, licet ipsa vtatur contra alios, vide D.Ias.in authen.quas actiones.C. de sacrosan.Eccle.*

b ¶*Contrarium videtur tenere Barto. in l.naturaliter. in §.nihil commune.in pen.q.ff.de acqui.poss.iunctis his quæ dixit in l.1.circa medium.C.quorum bon. & in l.2. C.vbi in rem actio.*

de iura.calum. capit.Imperatorum. & cap.fin. versi. pena. eo.tit.etiam hoc tenet Aegidius in opere suo, sub Rubr.40.& 129.vt refert Io.And.in addit. Spe. in tit. de reconuentione.§.videndum. ver. sed quid si actor. per iura præallegata. & per no. 2.q.1. cap.si qui Episcopi talem.& ff.de procur. l.mutus.§.pœna. C.de compensa. l.neque scriptura. Idem etiam tenet Spec.eod.tit.§.fin. per iura prædicta. Ad quod etiam allegat tex.nostrum & cap.præcedens. Quid autem si actor non curaret vlterius prosequi, imo vellet desistere, vtrum reus in reconuentione sua poterit prosequi vsque ad sententiam. ¶Sol. Aegidius in dictis locis dicit, quòd sic, quia iurisdictio iudicis fuit perpetua quo ad causam prædictam per libelli oblationem, supra de offi. deleg. cap.gratum. Quinimo etiam si actor vellet desistere ante, quàm reus porrexisset libellum reconuentionis: nihilo minus posset reus causam reconuentionis inchoare,& prosequi corã illo, cuius iurisdictio perpetuata fuit per conuẽtionem factam per actorem, per id quod statim dixi iuncto cap.cuius in agendo. 3.q.8. quia quo ad hoc, pari iure censetur conuentio & reconuentio, vt hic. sequitur Spec. eod.tit.§.penul. versi. sed quid si actor. & in §.fin. in princ. per capitulum 1. supra eodem, ar.cap.2.infra de ordi.cogni.à contrario,quia iudicium redditur in inuitum,vt in l.inter stipulantem.§.1.ff.de verb.oblig. Et hoc idem tenuit Tancre. in titu.de reconuen. & refert & sequitur Ioan.And. in d.§.fi. Et ratio est,quia quo ad reconuentionem,quæsitum est ius reo, & ideo nõ potest in præiudicium rei desistere, etiam ante li.contest. ad quod vide quod dixi in cap.2.supra de libel. oblat.art.26.quæst.3.non obst.cap.cum cessante.de appel.& l.quamuis.ff.de in ius voca.quia in illis non est quæsitum ius aduersario: sed hic,vt dictum est, iam erat quæsitũ ius aduersario. Sed aduerte, quia Ioan.And.in cap.1.de rescrip.lib.6. super Glo.2. in nouella,dicit quòd Martinus dominus suus in legibus disputauit, q̃ si actor Ferrariensis conueniens Bononiensem Bononiæ: & quia conueniens vult desistere, non procederet reconuentio. & ad l.cum Papinianus.C.de senten. & interloc. omn. iudi. respondet quòd loquitur in actore qui prosequitur causam, & ad auth.qui semel.C.quomodo & quando iud. quæ etiam facit in contrarium, respondet, quòd actor non cogitur præcisè prosequi, sed causatiuè,quia si non procederet ad petitionem rei instantis, procedetur in causa tamen conuentionis. Sed Cyn. in auth. & consequenter. C.de senten. & interloc. omn. iudic.q.9.tenet primam opin. etiam in conueniente reum coram delegato propter ius iam quæsitum reo, allegat ff.de bo.poss. contra tab. in l.si post mortem. §.fin. facit c.ab eo. de elect. lib. 6.& Clem.constitutionem.§.penul.in fi.de elect. Et sic residet Ioan. And. in d.cap.1. Et idem etiam videtur tenere Ioan. And. in addit. Spec. in tit.de reconuen.§.fin.in fi. vbi dicit, quòd prædictam opin. tenuit Guido de Suzar. in d.auth.qui semel, inducens etiam l.omnes.ff.de excep. & ff.de fideiuss. l.ex persona. Et idem etiam tenet ibi Oldr. qui dicit se sic audiuisse à Domino Iaco. de Are. qui etiam alleg.l.3.§.1.ff.quod quisque iur.facit etiam quod no. Spec.in tit.de dilat.§.fin.versi.quid si reus.de appel. §.in quibus. versic.34. & §.1.versic.quid si ille.facit etiam quod dixi in c.2.de libel. obla.artic.26.quæst. 3. Et aduerte, quia hoc videtur procedere, etiam si actor desistat non voluntariè, sed ex quadam necessitate oppositæ exceptionis contra reum: dũ sit exceptio quæ figillet personam ipsius actoris, vt quia sit excommunicatus, vel quid simile, quod tamen procederet, si teneremus opin. quòd priuilegium reconuentionis sit separabile à conuentione: secus videretur dicendum, si teneremus aliam opi. quòd non sit separabile. de quo latius dicetur infra in 10. princip. artic. Ad quod etiam vide quod dixi in c. præcedenti,in 4.princip.artic. quæst.3.ver.6. declaratio. Si vero actor desisteret ex necessitate propter exceptionem positam: tolleret iurisdictionem super conuentione,vt dixi in d.ver.6.declaratio.tunc videretur secus esse. Ego vero arbitror distinguendum, quòd aut quæritur,vtrum actor posit desistere post propositam reconuentionem à reo, & arbitror quòd posit: sed non in præiudicium rei, quo minus reus posit in sua reconuentione procedere, ex quo sibi quæsitũ est ius, per ea quæ superius pro hac parte allegata sunt, etiam quod tenuit in d. authen.& consequenter. vnde dicit ibi Bald.quod ex hoc patet, quòd reconuẽtio in aliquo differt à prorogatione, quia in prorogatione habet locum præsentia,vt in l.si conuenerit.ff.de iurisdict.omn.iudi. de quo latius dixi in capit.significasti. supra de foro compet. in 6. princip. artic. in 8.requisito. Nec obstat quòd per reconuentionem fiat quædam prorogatio,vt sæpius dictum est, quia ista est prorogatio
a necessaria. Et ideo non ita de facili [a] habet locum præsentia, sicut in voluntaria. de quo in d.l.si conuenerit.cum sim. Aut actor vult desistere ante oblatum libellum reconuentionis per reum, & tunc est maius dubium. Spec.voluit quod non posset,vt dixi supra. Bal. vero in d.auth. & consequenter. tenet contrarium: motus, quia si res est integra eo quia actor non est præuentus per reconuentionem, non potest amplius reconuenire, quia sopita est iurisdictio iudicis. Et hæc opin. videtur mihi æquior, ex quo destitit ante reconuentionem: licet passus sit dubius. Et intellige per viam reconuentionis coram eo, qui alias non erat iudex actoris. Quid autem si reus reconueniens actorem porrecto contra eum libello reconuẽtionis, vlterius procedere non curat:an posit procedi super conuẽtione,& si processum sit super conuentione ad sententiam,vtrum reus posit postea prosequi reconuentionem suam. Spec.in tit.de reconuentione.§.videndum restat. dicit quòd adhuc poterit reus prosequi causam reconuentionis, quia iurisdictio iudicis perpetuata fuit quo ad causam illam per libe.obla.vt d.cap.gratum. de offic. deleg. Et ista fuit opin. Aegidij, quam etiam refert & sequitur Ioan.And.in addit. Spec. ad dictum ver.

10 ¶†Secundò quæro quo ad hunc 9.principalem art. quid iuris si iudex non admittit reconuentionẽ,vel negligit super ea procedere. ¶Sol. Glo.2. in cap.

ADDITIO.

a ¶*Contra videbatur,quia magis videtur succurrendũ facienti actum ex necessitate, quam ex voluntate. l.si fideiussor.§.si necessario.ff.qui satisd.cog.*

in cap. præcedenti. vers. & si iudex, loquens alternatiuè dicit, quòd eius factum nõ tenet, vel quòd potius est appellandum ab ipso. ff. quæ sent. sine appella. rescin. l. 1. §. fi. in fi. Et ideo Glo. loquitur alternatiuè, quia sic loquitur d. §. fi. Sed secundam partem alternatiuè tenent Goffr. Vinc. Henr. & communiter Doct. Dom. Anto. & Dominus meus, & Ioan. de Imo. in c. præcedenti, & Bart. & Doct. in d. auth. & consequenter, & Archi. 3. q. 8. in c. cuius in agendo. in Glo. fi. Et ratio est, quia peruersio ordinis causæ ad causam non reddit processum nullum, vt in l. 1. C. de appel. tractatur in l. prolatam. C. de sent. & 2. q. 1. in summa. de quo latius dicam infra in tit. de ord. cogn. c. 2. art. 27. Vnde pars quæ non appellat, potest huic fauori renunciare, & vide quod dicam in 10. prin. arti. q. 7. & quod dixi in c. præcedenti, in 4. prin. art. q. 4. Et ex his est expeditus 9. prin. art.

ARTICVLVS X.

DECIMO princ. arti. iuxta præmissum ordinem in Rubrica tractandum est, qualiter procedẽdum sit in mutuis petitionibus & de ipsarum effectibus, qui articulus est aliqualiter intricatus: vnde pro clariori doctrina & intelligẽtia prosequar infra scriptas quæstiones.

¶ Prima, an in causa reconuentionis sit necessarium dare libellum.

¶ Secunda, dato libello de generali ordine, & doctrina, & modo proceden.

¶ Tertia, vtrum dilationes deliberatoriæ sint dãdæ, & cui.

¶ Quarta, vtrum in causa reconuentionis sit lis contestanda.

¶ Quinta, vtrum in vtraque sit iurandum de calumnia.

¶ Sexta, quid iuris de probationibus & testibus producendis.

¶ Septima, vtrum causa conuentionis & reconuentionis sit vna sententia terminanda.

¶ Octaua, quid si iudex non pronunciat simul super vtraque, sed solũ super vna, quod remedium competat alteri parti, & vtrum possit impedire executionem sententiæ prolatę, & quando, & qualiter.

¶ Nona, vtrum causa reconuentionis debeat agitari eodem ordine & forma, quibus causa reconuẽtionis & econtra.

¶ Decima, vtrum priuilegium concessum causæ conuentionis sit separabile à causa reconuentionis.

¶ Vndecimo prosequar quosdam effectus resultantes ex mutuis petitionibus, & ex causa reconuentionis.

11 ¶ † Primò quæro, an sit necessariũ dare libellum in causa reconuentionis. ¶ SOL. Bal. in l. cum Papinianus. C. de senten. & interlo. omn. iud. dicit, quòd duplex est reconuentio. quædam connexa, vt in duplicibus iudicijs, videlicet familiæ erciscundæ, communi diuidun. & finium regundorum, & tunc non est necessarius libellus in reconuentione. Nam si tu agis contra me, & petis diuisionem, tuamet petitio reconuenit te. & quamuis tu agens debes probare contra me ius ad te pertinere, vt in l. 1. ff. fami. erciss. tamen mihi sufficit q̃ possideo, ad hoc vt diuidam tecum, quia legitimatus sum ad reconueniendum te ex tua petitione, vt l. 2. ff. famil. erciss. facit quod dicam statim in 7. quæst. Quædam vero est reconuentio separata, & in ista oportet quòd volens reconuenire offerat libellum. ff. de excep. rei iudi. in l. si interme & te, & ff. de procur. in l. sed & hæ. §. non solum. quando autem debeat dari libellus in causa reconuentionis, satis dictum fuit supra in c. præcedenti, in 7. prin. art. Et an libellus reconuentionis sit formandus contra procuratorem vel contra principalem. collige ex his quæ dixi in c. 1. supra de libel. obla. in 8. art. in secundo membro prin. q. 3. & 4. iunctis his quæ dicit Bal. in l. omnium. ff. de procur.

12 ¶ † Secundò principaliter quæro de generali ordine, & doctrina & modo procedendi post datũ libellum. ¶ SOL. Dic quòd in hoc artic. tres traduntur practicæ. Prima tractatur in Glo. 1. in cap. præcedenti, vt proposita petitione & reconuentione hincinde fieri debeat litis contestatio. primo super petitione actoris: deinde super petitione rei, & sic primo expediatur vnus actus actoris in conuentione, & statim expediatur consimilis actus rei in reconuentione: ita vt vtranque causam iudex possit vna sententia terminare & datur prærogatiua actori, vt primò expediatur actus in causa conuẽtionis, quia primo prouocauit ad iudicium, vnde succedit illa regula æquissima, qui prior appellat, prior agat. in l. qui prior. ff. de iud. & in c. 2. infra de ordi. cogn. Et hoc procedit quando actus vtriusque causæ non habet concurrere in tempore. alias autem vbi nullum sit præiudicium actori, dicit Dominus meus satis putare posse, quòd vterque actus simul expediatur. Ad quod facit bonus tex. in Clem. sæpe. de verbo. signifi. ver. & quia positiones. vbi vtrique parti idẽ terminus statuitur ad positiones producendas, & ad alia acta, & ratione munimenta exhibenda. est enim euitandus circuitus, & litium dispendiosa prolixitas, si fieri potest, vt in Clem. auditor. de rescrip. in c. fin. infra de dolo & contu. & in c. dispendia. de rescrip. lib. 6. Ad quod etiam vide quòd dicam infra in 6. quæst. prin. Et hanc practicam etiam ponit Spe. in tit. de reconuen. §. videndum. quæ practica etiam fuit Tancre. & tenet Goffr. in summa, & post eum Hosti. in summa. in §. qualiter. in princ. Et hæc practica procedit, quando reconuentio fuit facta debito tempore. Nam si fieret post litem contestatam, non videtur quod debeat tractari vicissim, propter impossibilitatem. ad quod vide quod dixi in c. præcedenti, in 7. prin. art. Secundam practicam posuit Vbertus de Bobio, quem etiã refert Spec. in d. §. qui voluit, q̃ iudex possit diuisim procedere, si vult, vt vna die procedat pro actore quantũ potest, & alia die pro reo, & sic de singulis. & hanc opinio. etiam tenuit Simon Vincen. in auth. & consequenter. in addi. Spe. in §. videndum. vt refert Ioan. And. quod putat verum Do. Ant. si pars patitur: secus autem si vult quod procedat sigillatim, & vicissim quo ad singulos actus, & placet Do. meo in c. præceden. per illum tex. vbi hoc videtur mandari ipsi iud. facit l. 1. in fi. ff. quæ sent. sine appel. rescin. vbi patet iudicem necessitari ad expediendam vtranque causam vna sentẽtia. de quo inf. dicam in 7. q. Tertia practica datur, vt hæc vicissitudo obseruetur magis strictè, vt primo respondeatur ad primã positionẽ actoris; secũdo ad primã positionẽ rei, & sic de singulis positionibus. & primò examinetur vnus testis actoris, secundò vnus testis rei, & sic de singulis testibus. Sed ista practica non placuit Pileo, & communiter reprobatur, nisi fortè periculum mortis, absentiæ, valetudinis, aut alterius similis causæ immineret, quo casu posset saluari tanta vicissitudo, secundùm D. meum in c. præced. faciunt quæ infrà dicam. Et hanc practicam cum prædicta limitatione Pilei recitat etiam Io. And. in addi. Spe. in tit. de reconuen. §. videndum. in magna additio. Et dictam limitationem posuit Pileus in parte secunda sui operis, sub rubri. quando & qualiter fiat reconuentio, & hic: nam superius dicta intelligẽda sunt, si modo reconuẽtio sit facta debito tempore, ita vt possit vtraque simul tractari, alias secus, vtputa, si sit facta post litẽ contestatam, quia tũc separatur cognitio vtriusque, & non est propria reconuentio, vt dixi in c. præced. in 7. princ. artic. & hoc procedit secundum opin. illorum qui tenẽt, quod etiam eo tempore possit fieri reconuentio, licet alij contra, vt ibi latius dixi. Item prædicta tamen intelligenda sunt, quando potest procedi in vtraque. Secus si fortè in alia procedi nõ potest: puta, propter excommunicationem oppositam contra reconuenientem vel agentem, vel propter appellationem interpositam ab aliquo grauamine, quia tunc non habet locum vicissitudinaria cognitio, vt no. Specu. in d. §. videndum. ver. fin. Ad quod vide quod dicã j. in 10. & 11. q. Et idem arbitror, si daretur aliud simile impedimentum, vel ratione iurisdictionis, vel qualitatis personarum, aut causæ, vel quid simile, secundum ea quæ latius dicta fuerunt in c. præced. in 4. prin. artic. & tribus sequentibus. & hæc procedunt, siue loquamur in reo, siue etiã in actore. vnde si reus libello sibi porrecto porrigit libellum recõuentionis, sed vlterius non curat procedere, procedetur super libello actoris ad lit. contest. & ad sententiã. Et similiter econtra, si actor vlterius non procederet super suo libello, poterit reus procedere super suo libello reconuentionis. Ad quod vide quæ latius dixi supra in 9. prin. Et adde etiam ad hanc materiam quæ dicam infra, de sententia ferenda. in 7. q. princ. art.

13 ¶ † Tertiò principaliter quæro magis specificè circa dandas dilationes deliberatorias: Vtrum sint dandæ vtrique parti. SOL. Glo. in 2. cap. præced. tenet quòd sic. Et idem Tancre. dicẽs hoc verum, si actor voluerit. 3. quæst. 3. c. spatium. Et idem Vincen. & Spec. in tit. de reconuen. §. videndum. vers. sed secundum præmissa. Et dicit hic Ioan. de Imo. in cap. præceden. quòd glo. ibi innuit quòd possit eo tempore quo actor porrigit libellũ dari terminus reo ad deliberandum, & postea tempore quo reus suam porrigit peti. dari terminus actori ad deliberandum. Et quia simul debent tractari, videtur q̃ reus teneatur respondere petitioni actoris, donec venerit tempus respondendi petitioni suæ. vnde dicit Ioan. Andr. quòd malitiosi aduocati, si adueniente termino quo debet responderi libello actoris, deficiunt eis exceptiones ad protelandum contestationem litis, porrigant libellum reconuentionis, & sic nõ respondent libello actoris, donec actor offerat se paratum respondere libello rei. sed vt dicit Ioan. Andr. hæc malitia non iuuabit, si actor statim vult respondere sine deliberatorijs. dicit etiam quòd parum iuuabit si actor velit breues dilationes. Nam de modico nõ est curandum, vt in c. supponẽtur, supra, de rescrip. & in c. consultationibus. de offic. deleg. & ita residet hic Zaba. Domi. meus in c. præced. distinguit post D. Anto. quòd aut oblato libello per actorem, reus incontinenti offert libellum suum, & tunc inducię simul dabuntur vtrique ex ordine tamen prius ipsi reo, secundò actori. Et primò respondebit reus, secundò incontinenti respondebit actor, vt colligitur ex cap. præced. & ex ordine titulorum nostrorum. Nam primò tractatur de libel. obla. quæ fit ab actore. Secundò, de mutua petitione quæ accumulatur à reo. Tertiò, de lit. contest. Et sic fit contestatio post productionem libellorum, aut actor produxit libellum, & datus fuit terminus reo ad deliberandum & respondendum, & postea in termino quo reus debebat respondere, producit libellum suum, & tunc non actatur reus ad respondendum, donec offerat se paratum respondere, vnde si capit terminum ad deliberandum, quem debet habere si vult, secundũ Doct. & bene. 3. q. 3. spatium, differtur interim causa sua, donec offerat se paratum ostendere libello rei. vnde si statim respõderet, statim debet respondere, sed prius reus debet respondere. argu. tex. in capitu. præced. vers. ic. incontinenti. Et ideo cautela dictorum cauillosorũ aduocatorum, de qua supra, parum prodesset hoc casu, vt dixi supra secũdum Io. Andr. & sequitur Domi. meus. Quandoque vero reus primò respondet libello actoris, & postea incontinenti obtulit libellum suum, & tunc si actor vult deliberatorias, dabuntur sibi, & interea supersedebitur in causa sua donec actor responderit, aliàs non possent prædictæ mutuæ causę simul tractari, nec tenetur reus ad vlteriora procedere, nisi prius respondeatur libello suo.

14 ¶ † Quartò principaliter quæro de lit. contesta. vtrum in mutuis petitionibus requiratur litis contesta. SOL. Dic, quòd in vtraque causa lis est contestanda, si qualitas earum hoc exigit. Sed prius debet fieri contestatio in causa actoris, deinde in causa rei, secundum Doct. in c. præceden. & in d. auth. & consequenter. vt supra dixi in 1. q. istius 10. artic. Ideo autem dixi, si qualitas earum hoc exigit, quia si causa conuentionis esset summaria, vel talis in qua non esset lis contestanda, secundum ea quæ dicam in c. vnico. de li. contest. seu in tit. vt li. non contest. hoc casu, licet causa reconuentionis esset summaria, arbitrari vt statim dicam in 9. q. prin.

15 ¶ † Quintò principaliter quæro, vtrum in vtraq; causa sit iurandum de calũnia, & qualiter. SOL. Iac. Balduini voluit quòd in vtraque causa vnũ solum esset præstandum iuramentum. Sed Ioan. Andr. & Doct. in c. præcedẽti, dicunt, quòd primò iurabitur super conuentione, secundò incontinenti super reconuentione. Tu verò dic quòd cum vterque sit actor & reus, vterque præstabit duplex iuramẽtum hoc modo, iuro quòd vtor bona intentione: vel iuro q̃ iustè credo petere & defendere. sed prius super petitione actoris sub dicta forma iurabit actor & demum reus: actor respectu petitionis, & reus respectu defensionis, deinde super reconuentione rei; prius iurabit reus, & postea actor: iudex enim vtriq. præstat super qualibet causa iuramentũ. tradit Spec in tit. de iuram. calum. §. qualiter. vers. nota tamen. &

Zab.

Zab.in cap.præced. de quo latius videbimus in cap. pen. infra de iura.calum. & hoc probatur à fortiori, quando in duplicibus iudicijs, videlicet communi diuidundo,famil.erciſc. & finium regundo. vti poſſid.& vtrobi, in quibus vterq; eſt actor & reus,vterque præſtat & ſubit iuramentum actoris & rei, videlicet,familię erciſc. in l.inter cohæredes. §. qui familiæ. ff.fami. erciſc. & j. de proba. c.ex literis. de quo latius videbimus,infra,in tit.de iura.calum. c.3.ar.7.

16 ¶ † Sextò principaliter quæro de probationibus & teſtibus producendis. Sol. ego arbitror diſtinguendum, quòd aut loquimur in reconuentione connexa, vt in duplicibus iudicijs,de quibus ſtatim dixi,& tunc dilatio eſt cõmunis, & teſtes à quacunque parte producantur, perhibent teſtimonium de facto actoris & rei,alias nõ probarent hæreditatem, aut res,vel fines cõmunes. Aut loquimur in reconuentione ſeparata, & hoc caſu vtraque pars debet producere ſuas poſitiones: primò actor ſuper conuentione, ſecundò reus incontinenti ſuper reconuẽtione. & idem in probationibus, actor prius producet teſtes ſuos ad probãdum intentionem ſuam: & demum reus, quia nõ eſt neceſſe quòd teſtes producti ſuper conuentione,deponãt ſuper reconuentione,imò per ſe poteſt & debet probari cõuentio, & per ſe reconuentio, vt de ſe manifeſtũ eſt.& quia ex ſeparatis non fit illatio, vt in iuribus vulgatis. Et hoc voluit Spec.in tit.de iura.calum. §.qualiter.ver. nota tamen. Aduerte tamen, quia dilatio erit communis vtrique, vt dixi ſupra, in 2. q.princ. iſtius art. in 2.practica.

17 ¶ †Septimò principaliter quæro, vtrũ cauſa conuentionis & reconuentionis ſint vna ſententia terminandæ. Sol. Glo.in c.præced.tenet quòd ſic,per cap. cum dilectus.infra,de ordi.cog. Et idem voluit glo.in d.c.cum dilectus.in glo.ſuper verbo,eandem ſententiam. Specu.no.in titu.de reconuen.§.videndum.in prin.dicit quòd vtraque quæſtio quaſi vna ſententia,concordia vel iudicio terminabitur, prius tamen pronunciabitur ſuper petitione actoris, per tex. in cap.præceden. & per c.cum eccleſia.infra,de cauſa poſ.& proprie. Et ſubdit, ꝙ ideo dixit, quaſi vna ſententia, quia in veritate ſunt duæ ſententiæ quæ ſimul feruntur ſuper duabus quæſtionibus ſe minimè contingentibus. Et etiamſi ſe contingant, vtputa in petitorio & poſſeſſorio ſuper eadem re: adhuc ſunt duæ ſententiæ ferendæ, vt d. c. cum eccleſia,in fi. & in cap.cum ſuper,eo.titu. quia tot ſunt ſententiæ, quot ſunt articuli.ff.de mino.l.etiam.Sed quaſi vna & eadem ſententia dicetur, propter temporis continuationem.arg.d.l.etiam.& propter contextum prolationis, quia ſcilicet vno contextu feruntur, vna poſt aliam, vt d.l.etiam.ſicut in ſimili in ſtipulatione plurium rerum, quæ fit vnica conceptione verborum. & hoc reſpectu dicitur vna,& tamen propter rerum pluralitatem, dicuntur plures ſtipulationes, vt in l.ſcire debemus. & in l.Stichum. §.ſtipulatio.ff.de verb. obli. & ff.de dona.cauſa mor. in l.Senatus.§. fi. & idem vult d.glo.in d.c.cum dilectus. quæ dicit quòd vnica vocatur ſententia, quia cõtinuò vna poſt aliam fertur. Sed re vera duæ ſunt ſententiæ,vt d.c.cũ eccleſia. & c.cum ſuper.de cauſa poſ.& proprie.& hoc ſequitur glo.in cap.præceden. Quod tamen dicit limitandum eſſe, niſi aliud impediat, ſeu intercedat. Nam ſi longè prius liqueat de poſſeſſione, quàm de proprietate, licet ſimul ſit actum: tamen prius pronunciabitur ſuper poſſeſſione,& differetur quæſtio proprietatis, vt no.Doc. in c.cum dilectus. in illo caſu,quando lata ſententia ſuper conuentione, appellatur immediatè,& ſtatim etiam iudex recuſatur,ne procedat in alia, ſecũdum formam c.ad hoc.& c.propoſuit. de appella.iſta fuit opi.domini Iaco.de Alto, quam refert Specu.in dicto §.videndum.in verſ.& ſi iudex. & tenuit Innoc. in dicto cap.cum dilectus. verſic.nos autem.Sed Io. Andr.ibi ſuper verbo,viciſsim. in princ. dicit quòd de natura cõuentionis & reconuentionis eſt in tantum ſimul cauſas tractari,quòd quamuis altera cauſa recipiat facilem tractum & expeditionem,& altera difficilem, tamen neceſſe eſt ſeruari quod ibi dicitur de ſimultanea cognitione & diffinitione. Et Hoſti. fatetur hoc dictum cõgruere ſubtilitati iuris. dicit tamen quòd æquior eſt opinio contraria, ne vna quæſtio ſit alterius impedimentum, & ne diffinitio litis, de qua conſtat, ſic debeat protelari in alterius grauamen. Et idem etiam tenet Archi.3.q.8. cap.cuius in agendo. Sed Ioan.And.in cap.præced. remittit ad Specu.in d.§.videndum.verſ.& ſi iudex. vbi Ioan.Andr.in additio.dicit,quòd põderato tex. dictę authen.& conſequenter. C.de ſent.& interlo. omn. iudi. & text. in corpore vnde ſumpta fuit illa auth.videlicet in titu.de execu. §.illud. collat.7. qui vult recõuentionem inchoari ſtatim,mox, & à principio. vnde cum hanc ita præciſam, ſimultaneam, velut inchoationem videtur ob hanc cauſam velle, & ſic iubere vt eodem modo fiat proſecutio & diffinitio,aliàs autem, ad quid iuberẽt ſimul inchoari, ſi ſimul non deberet fieri proſecutio. In tex.in corpore, idem probat ibi dum tex.dicit,apud quem ſimul vterque exerceri competit lit. quamuis aliqui tex.non dicant,ſimul,ſed dicant ſimiliter.Item probatur,quia d.auth. vtuntur hoc aduerbio, viciſsim. & ſic etiam vtitur cap.præcedens. & ad idem c.2.infra, de ordi. cogn. in verſ. nos tamen. Et ſic ſonant prædicta iura, quòd multis vicibus procedatur. Et ideo concludit Ioan. Andr. quòd ſi actor conueniatur iure reconuentionis coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: putat neceſſariò quod debeamus prędictam recõuentionis naturam ſequi ex rationibus prædictis. Si verò reconuentio fiat coram iudice coram quo actor poterat etiam reconueniri: tunc ipſi iudici laxior conceditur poteſtas, ad quam diſtinctionem facit cap. cum aliquibus.de reſcript.lib.6.ſecundum Ioan.Andr.in d.addit. Et ibi etiã remittit ad decretalem ſecũdam,infra, de ordi. cogn.in verbo,mutuę.& in dicto cap.2.in glo.ſuper verbo, eadem ſententia. Ioan.Andr. plus voluit,ꝙ non habeat obſtare appellatio & recuſatio,per c.auditis.de procu.& cap.paſtoralis.de cauſa poſ.& proprie.& c.audita. de reſtitu. ſpol. quaſi velit quòd ex quo eſt concluſum in cauſa,non habet locum recuſatio.A.B. Et hoc etiam voluit Ioan.And.in c.2.infra,de ord..cogni.& refert & ſequitur ibi Dominus meus. Mouetur, quia ex quo concluſum eſt in cauſa, parum poteſt iudex nocere. quia ſi iniquam ſententiam ferret, promptum eſt remedium appellandi. Ma. qud non placet D.Ant.nec D. meo in cap. præced. quia quandocunque facultas recuſandi incipit

eipit competere propter ſuſpicionẽ nouiter ortam, aut nouiter detectam, poteſt opponi recuſatio. ex quo iudex poteſt grauare.argu.no.in cap.inſinuante.de offi.deleg. & l.2.C.de conſor. eiuſdem lit. Et hæc opinio plus mihi placet, quamuis Ludo. Pon. in l.ſimiliter.ff.ſolu.matrim.teneat opin.Ioan. And. quòd poſt concluſionem in cauſa, non poſsit fieri recuſatio. ſed, vt dixi, plus mihi placet contraria opin. Moueor, quia magis conſiderandus eſt finis, quàm ea quæ ſunt ad finem, vt in cap.euidentia. infra de accuſa.& in cap.quod in dubijs,infra de ſent. excom. Nam adepto fine,ceſſant ea quæ ſunt ad finem, vt ibi tractatur, & quia diſpoſitio eorum quæ ſunt ad finem, attenditur ſecũdum rationem finis. Ad quod vide quæ latè dixi in d. cap.nouit. in primo membro 6.princip. artic. Vnde dicimus quòd omnis laus in fine canitur, facit l.ſi mater. C.ne de ſta. defun.quia vt inquit Philoſophus; finis,non pugna coronat. Ad idem dicunt Hoſti.& Ioan.And. in cap.2. de noui ope.nunc.quòd Hieronym. ad curiam ſcribit, non quæruntur Chriſtianis initia, ſed finis.& permiſſo fine, intelliguntur permiſſa omnia quæ ſunt ad fin. vt in l.ad rem mobilem, & l.ad legatum. ff.de procura. cum ſimilibus. Si ergo princ. Tancre. ſententiæ ferendæ iudex tanquam ſuſpectus in procedendo poteſt recuſari, ne deueniat ad actum ſententiæ: ergo fortius debet poſſe recuſari in actu ſententiandi, in quo longè maius conſiſtit periculum, dummodo cauſæ ſuſpicionis de nouo ſuperuenerint: aut detectæ fuerint ibi, quòd illis non intelligatur fuiſſe renunciatum, & dicit Dom. meus quòd iudex poteſt recuſari ex ipſa pendentia appellationis: dummodo ſeruetur quod no.in cap. ad hoc,& in cap.propoſuit,ſupra de appell.& quod ibi dixi poſt Dominum meum, faciunt etiam no. per glo.in verbo, ſuper omnibus,in cap.diſpendia. in princ. de reſcrip. lib.6. & adde quod ſtatim infra ſubijciam in queſtio. Cy. Item voluit Dom. meus, quòd hæc eadem prorogata ſeruari debeat actori in actu executionis, ſalua tamen diſpoſitione cap. cum dilectus. infra de cauſa poſſeſs. & proprie. de quo dic vt latius dicam in octaua quæſtione huius articuli. Et aduerte, quia Ioan. And.poſt Hoſtien. in d.cap.2. ſuper dictam glo.eadem ſententia. in fi. infra de ordi. cogn. dicta regula ſimultanei proceſſus & ſententiæ, excipit vnum caſum: videlicet, quando eſt cauſa celeritatem deſiderans, & imminet periculum animarum, quia tunc prius decidetur dicta cauſa, ſi de ea conſtet, per cap.ex conqueſtione,infra de reſtitu.ſpolia. & mihi placet. Domi. Anton. in cap.præcedenti, colum.20. dicit ſe putare quòd ſi petitio actoris exigeret altiores dilationes & intricationes, quòd deberet differri,& reconuentio antea expediri. Sed ſi reconuentio exigeret longiores, poſſet expediri conuentio, per l.qui prior.ff.de iudi. quæ poteſt vtrique dicto adaptari, quod maximè arbitror procedere,quando illa quæ poſſet facilius expediri, eſſet pauperis.argu. no.per glo.2.quæſt.1. in primis.ſi vero poſſunt ſimul expediri, procedat opin. glo.quòd vna ſententia, id eſt, ſimultaneo tempore ſucceſsiuo, id eſt vna ſententia in cauſa conuentionis,& alia incontinẽti in cauſa reconuentionis proferatur,per tex.noſtrũ & in d. auth.& conſequenter,& in corpore vnde ſumitur.

Et hoc caſu procedat opin. glo. in capit.præcedenti, & glo.3. quæſt.8. §.cuius in agendo, & aliorum, qui voluerunt quòd vtraque cauſa debeat vna ſententia terminari.

¶Sed aduerte, quia dato etiam quòd vtraque cauſa ſit liquidata; Et quod vna ſententia deberet terminari: tamen non propterea videtur clarè dicendum, quòd ſententia data in vna ſola non teneat: imo articulus iſte videtur non parum difficilis, & magna pars difficultatis pendet ex intellectu l.1.in fi. ff. quæ ſenten. ſine appella. reſcind. intelligendo quod ille tex. loquatur in mutuis petitionibus,& ſic in cauſa conuentionis & reconuentionis. Nam ſecundum intellectum Ange. in d.l.1.tex. ille vult, quòd licet cauſa conuentionis & reconuentionis debent vna ſententia terminari: ſi tamen in vna ſola fertur ſententia, valet: niſi appelletur, & iſte videtur etiam caſus intellectus illius §.per quem Bart. Ang. Rapha. & communiter Legiſtæ tenent ibi, & in d. auth. & conſequenter, quòd ſententia valeat. Sed Bal. in l.cum Papinianus. C.de ſenten. & interloc. omn.iudi. diſtinguit, quòd aut de vtraque cauſa liquet,& ſententia debet ferri ſuper vtraque, & ſi lata tantum eſt ſuper vna, poteſt appellari, per d.l.1.in fi. Nam fecit iudex iniuſtitiam non pronunciando ſuper vtraque, ex quo de vtraque conſtabat: quinimo volunt quidam Modernio. in d.l.1.in fi.quòd ſententia videatur nulla ratione notoriæ iniuſtitiæ.argum.no.per Innoc.in cap.Romana.§.ſinautem. de appell.lib.6. Ad quod vide bonum tex. & quod ibi dixi, in cap.inter cæteras. infra de re iudic. & quod etiam dixi poſt Dominum meum, in cap.cum ad quorundam. de exce. præla. & ſic non videtur neceſſaria appellatio. Et ideo tex. in d.l.1.in fi.dicit,quòd neceſſe eſt pro hac cauſa appellare. Nec obſt. quod ille tex. poſtea in fi. videatur ſe corrigere dum dicit, Sed magis eſt vt appellatio interponatur ad maiorem cautelam, quia facilius ſuperſedebit iudex in executio. per appellationem, quàm per exceptionem. Et ideo intelligo illum tex.quòd quis appellet non ratione iniuſtæ ſententiæ contra ſe latę,ſi ſententia ex ſe fuit iuſta,prout ibi videtur præſupponere tex. Sed quia iudex in hoc fecit iuſtitiam, quia cum debeat ſuper vtraque pronunciare, pronunciando ſuper altera tantum, grauauit partem.

¶Sed aduerte ne erres,quia iſtud videtur procedere quando eſſent tales mutuæ petitiones, in quibus data liquidatione amitteretur adinuicem compenſatio, vt quia ambæ conſiſterent in quantitate: ita quòd vna impediret executionem alterius ratione cõpenſationis, vt l.neque.C.de compen. vbi autem in petitionibus eſſent talia deducta, in quibus non admitteretur compenſatio,& in quibus non videretur procedere,quia tunc non impediretur alterius executio, per no.in l.neque.& in l.ſi conſtat. & in l.ſi. C.de compenſa. Et hæc tenent quidam Modernio. in d.l.1.in fi. & ſatis videtur bene probari, quia in quantum ille tex. dicit non eſſe neceſſariam appellationem: illud ex eo videtur dicere, quia per viam exceptionis compenſationis poterit executio retardari. ſed melius poteſt retardari ſi appellatur, & potiſsimũ vtilis eſſet appellatio,quando de cauſa non liqueret tunc, ſed in breui poſſet liquere, quia

non exigeret altiorem indaginem, per ea quę ſtatim dicam in ſequen. quæſt. Si verò de vna cauſa liquebat, de alia non, & non requirebat altiorem indaginem, tunc iudex poteſt pronunciare ſuper illa tantum, de qua liquet: & iudicando non poteſt appellari, quia iudex iudicãdo prius de liquido, quàm de nõ liquido, procedit recto ordine, vt l.fi. C.de compenſat. ſecundum Bald. poſt Innoc. quod tamen arbitror procedere, niſi talis eſſet iudex delegatus, qui vigore mandati deberet vtranque cauſam ſimultaneè terminare, per nota. in capit. cum dilecta. ſupra de reſcript. Et ſic ex prædictis poteſt concludi, quòd data poſsibilitate expediendi vtranque cauſam, iudex ſuper vtraque debet pronũciare: ſecus ſi aliqua legitima cauſa eſſet impedimento alteri cauſæ, vt ſupra dixi in terminis oppoſitis recuſationis, vel interpoſitis appellationis, vel ſi poſt factam recõuentionem cõtra perſonam actoris, vel rei, reſpectu reconuentionis opponeretur exceptio excommunicationis, ſecundum quod dixi in 9. princ. artic. verſic. & aduerte. vel ſi de vna facilius liquet, quàm de alia. & ſic qualitercunque ex his quæ in facto concurrunt altera cauſa impediatur expediri propter talem difficultatem non impedietur expeditio alterius cauſæ facilis & liquidę, nec ſeruabitur tunc natura cauſæ conuentionis, & reconuentionis, vt ſententia vna expediantur, ſed illa de qua conſtat. facit no. in l.fi. C.de compẽſa. & quod no. ſuper rub. infra, de ſpon. duorum. A. B. Et ex prædictis infertur, quòd ſi cauſa petitoria propoſita eſt ab vno, poſſeſſoria ab alio, per viam reconuentionis, debet vtraque eadem ſententia expediri, niſi ſubſit aliquod impedimentum, vt quia vna ſit ſummaria, alia plenaria, ſecundũ Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquiren. poſſ. colum. fin. de quo latius dicam in cap. fin. de cauſa poſſeſſ. & proprie. Ma. Aduerte tamen, quia prædicta procedunt in reconuentione propria & ſeparata, ſeu diſtincta. ſecus in reconuentione connexa, vt in duplicibus iudicijs, videlicet familiæ erciſcundę, &c. vt in l. in hoc iudicio. ff. fam. erc. ſecundũ Bal. in dicta l. cum Papinianus. C. de ſenten. & interloc. omn. iudi. Et ſatis placet, tum ratione connexitatis: & quia non põt liquere de cauſa vnius, quin liqueat de cauſa alterius. facit quod dixi ſupra, quãdo vtraque cauſa eſt liquida. & quod dixi ſupra, in 1. q. huius 10. articu. Et nota, quòd ſi ſententia poteſt aptari ambobus libellis, ſufficiet vna ſententia, vtputa, ſi agitur contra fideiuſſorem, & fideiuſſor reconueniendo actorem petat ſibi fieri ceſsionem iurium, vt in l. cum eorum. C. de ſent. & interlo. om. iud. Ad quod etiam faciunt no. in l. 2. C. de fideiuſ. & in l. vt fideiuſſor. ff. de fideiuſ. Nam poteſt tunc iudex ſententiare quòd fideiuſſor ſoluat, & creditor cedat. Et ſimiliter ſi actor ageret rei vendicat. & reus confeſſoria ad vſumfructum, poteſt iudex cõdemnare reũ ſaluo vſufructu ſuo. Poſſes etiã figurare exemplum, ſi actor peteret cẽtum, & reus reconueniret in quinquaginta. Nam poſſet iudex ſententiare & condemnare reum ad quinquaginta, faciẽdo hinc inde compenſationem de alijs quinquaginta. facit l. Mæuius. ff. famil. erciſc. ſecundum Bald. in authen. & conſequenter. C. de ſenten. & interloc. omn. iud. q. penul. Et in prædictis omnibus & ſimilibus procedet opi. glo. & Docto. dicentium, quòd cauſa conuentionis & reconuentionis debet vna ſententia terminari. Quid aũt ſi in vna cauſa cõuentionis vel reconuentionis appelletur ab interlocutoria, vtrum iudex poteſt ſuperſedere in vtraque. Cy. in l. per hanc. C. de temp. appel. diſtinguit in quæſt. fi. quòd aut erat iam liquidum ſuper ea à qua nõ appellatur, & tunc non retardabitur proceſſus in ea propter retardationem alterius cauſæ, in qua ſuſpẽſa eſt iuriſdictio propter appellationem à grauamine. argu. l. fin. C. de appel. Aut de alia cauſa non liquet, & tunc quia lites ſunt connexæ, vt ff. quę ſenten. ſine appel. reſcind. l. 1. §. fin. ex quo appellatur ſuper grauamine in vna cauſa, dubium eſt quis iudex ſit futurus ſuper cauſa, vel in cuius grauamine eſt appellatum. Et ideo ſuperſedendum eſt in vtraque, quia ſi iudex appellationis iudicat bene fuiſſe appellatum, cognoſcit iudex appellationis de vtraque: & ſic etiam de illa ſuper qua non eſt appellatum, quia vnum cõnexum trahit ad ſe aliud cõnexum. ff. de aqua plu. arc. in l. attheius. & l. ſeq. ff. de nego. geſt. in l. eum actum. & ſequen. ſecundum Cyn. poſt Iac. de Ra.

¶ Aduerte tamen, quia primum membrum Cy. videtur procedere, quando appellans cum appellatione pariter interpoſuit recuſationẽ ſuper alia cauſa, ſecundum ea quæ traduntur in cap. ad hoc. el 1. & quod ibi dixi, ſup. de appel. & in c. propoſuit. eod. titu. & vide quod dixi ſupra, & quod dicam infra in 11. prin. art. fal. 8. limitatione 4. & vide ad prædicta quæ dixi ſuper intellectu d. l. 1. & etiam quæ dicam in q. ſeq. & in q. 9. Et aduerte, quia non eſt neceſſe quòd vtraque ſententia ſit condẽnatoria, vel vtraq; abſolutoria, quia vna poteſt eſſe condemnatoria, & altera abſolutoria, ſi ambo probauerũt petitionem ſuam, vterque damnatur, quia vterque obtinet, ſi neuter probauit, vterque abſoluetur, ſi actor probauit petitionem, & reus nõ probauit reconuentionẽ reus cõdemnabitur, & actor abſoluetur, & ita econtra, vt no. Bal. in d. l. cum Papinianus.

18 ¶†Octauò principaliter quæro, quid ſi iudex nõ pronunciat ſimul ſuper vtraque cauſa cõuentionis & reconuentionis, ſed ſolum ſuper vna, quod ſit remedium. Et vtrum condemnatus poſsit impedire executionem & qualiter. A. B. Sol. Do. Ant. in c. 2. infra de ord. cog. dixit, quòd ſi prius liqueat de vna, quàm de alia, tenendo quòd iudex poſsit ſeparatim pronunciare, non poterit appellare, quia ordo non peruertitur. Nec etiam hoc caſu poterit obijci compenſatio, ex quo nõ eſt liquidatum debitum reconueniẽtis, & ſic ſentit quòd pro hoc caſu poterit peti executio ſententiæ prolatæ. Si verò liquidata ſint debita hincinde. Et prius pronuncietur ſuper conuentione vel reconuentione, & ſi non videtur intereſſe propter quod poſsit appellari, & ideo appellatio non eſt admittenda. Vtrum autem hoc caſu poſsit peti executio ſententiæ, diſtinguit quòd aut hincinde debetur quantitas, & ſic eſt locus recõpenſationi, & non propterea peti executio in altera ad præiudicium alterius opponẽtis cõpenſatis, ex quo liquidatum eſt debitum, & hoc eſt de mente tex. & glo. in d. l. 1. §. fi. ff. quæ ſenten. ſine appella. reſcin. vbi autem quãtitas debetur ab vna parte, & ſpecies ab alia, non impeditur executio, & hæc fuit opin. Simo. Vinc. vt ſtatim dicam. ¶ Tu verò dic quòd. Ma. Sol. Satis clara poteſt colligi ex his quę dicta ſunt in præceden.

præceden. quæſt. ex quibus arbitror ita concludendum, quòd aut actum fuit hincinde ad quãtitatem, aut ad tales res in quibus non habet locum compenſatio. Primo caſu, ſi de cauſa vnius conſtabat, & de alia non: nec de facili incontinenti poterat liquidari, ſed requirebat altiorem indaginem, & hoc caſu dico, quòd cum ſententia teneat, per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, nõ poteſt alio remedio impediri executio, niſi per viam appellationis, quia tunc nõ poſſet opponi compenſatio. ſi tamen ſententia in ſe eſſet iuſta, pars temerè appellauit. hoc etiam ſentit Rapha. in d. l. 1. in fi. ff. de appel. recip. & Bald. in l. cum Papinianus. C. de ſent. & interlo. omn. iud. Eſt enim imputandum parti, & non iudici: ex quo cauſa non liquet, nec incontinenti poteſt liquere. Quod procedit, niſi forte impotentia liquidationis fiendæ de proximo contingeret dolo aduerſarij, per ea quæ ſtatim dicam. Aut de cauſa alia non liquebat, ſed veriſimiliter incontinenti liquere poterat. Et arbitror quòd ſine appellatione iudex deberet ſuperſedere ſuper executione, ex quo incontinenti poteſt liquere. Et ideo licet non ſit lata ſentẽtia ſuper quantitate per eum petita: tamen poterit opponere de compenſatione. Et ſi opponeretnr quòd debitum non ſit liquidum, & ſic non habeat locum compenſatio, per l. ſi conſtat. & l. fi. C. de compenſa. replicabitur, quòd de proximo per ſententiam ferendam liquidabitur, & paria ſunt aliquid de præſenti liquidum, vel de proximo liquidandum. argu. l. penul. ff. de mili. teſta. quia quæ incontinenti fiunt, videntur ineſſe, & l. lecta. §. dicebam. ff. ſi cer. peta. faciunt no. per Bar. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. & ideo ex hoc capite non videtur neceſſarium appellare: cum per hoc remedium ſuccurratur parti, & hoc eſt quod forte voluit iuriſconſultus in d. l. 1. in fi. ff. quæ ſenten. ſine appella. reſcind. dum primo dicit, quòd non eſt neceſſe appellare. vtile tamen eſt appellare, quia per appellationem clarius ſuſpenderetur executio, vt in rubro & nigro. ff. nil noua. appella. pend. Et hoc eſt quod voluit ille tex. in fi. ſed magis eſt vt appellatio interponatur. Et iſta fuit opin. Simonis Vincentini in d. auth. & conſequenter. C. de ſenten. & interlo. omn. iud. qui dixit quod d. l. 1. in fi. obtinuit in quantitatibus, vt refert Spec. in tit. de reconuen. §. videndum. verſi. quid ſi in primo ſuper vna. & dicit ibi Ioan. And. in addi. quòd Simon hoc intẽdit quòd in quantitatibus: puta, quia actor petit centum ex vna cauſa: reus ex alia reconuenit ad quinquaginta, vel ad centum ex alia cauſa: congruè fiet expectatio prædicta. Secus ſi actor petit domum vel equum, & reus fundum, vt ſtatim dicã in ſecundo caſu principali. Vincen. vero in c. 2. infra de ordi. cogn. vt ibi etiam refert Ioan. And. ſuper glo. in verbo, eadem ſententia, & Spec. in d. verſic. quid ſi primo, voluit, quòd ſi primo pronunciatur ſuper vna, non differtur ipſius ſententiæ executio, donec pronuncietur ſuper alia. Nec obſt. d. l. 1. in fi. quia ſeipſam corrigit in fi. hoc tamen dicit eſſe, niſi in caſu, ſcilicet cum aduerſarius meus impedit ne fiat pronunciatio ſuper alia: tunc enim differtur executio, & excipi poterit contra eũ, ſi velit me conuenire ex cauſa iudicati. argum. l. 1. ff. de eo per quem fac. erit. & in c. peruenit. infra de teſti. cogen. & ſic reſidet Ioan. And. & Spe. in d. verſi. Et hæc limita. videtur placere Rapha. in d. l. fi. in fi. ſed mihi plus placet opin. Simonis, quæ videtur mihi magis æqua. arg. d. l. 1. in fi. & quia tex. ille non corrigit ſe, quia primo dicit non ex neceſsitate, & poſtea dicit quòd eſt magis vtile, & iſta ſtant ſimul, abſque eo quòd inducatur correctio iuris, quia correctio eſt odioſa. nec etiam eſt veriſimile quòd quis incontinenti ſeipſum corrigat, vt l. non ad ea. ff. de condi. & demonſtr. Præterea ad inducendam compenſationem contra debitum etiam liquidum, ſufficit q; debitũ poſsit de proximo liquidari, per l. apud Celſum. §. finautem. ff. de excep. doli. & tractatur in d. l. fi. C. de compen. Nec obſt. quòd lata ſit ſententia, & fortè etiam tranſiuit in rem iudicatã, quia etiam ad executionem poteſt objici compenſatio, vt no. glo. fi. & Do. Anto. & Dom. meus, & Ioan. de Imo. in c. cum Ioannes. infra de fide inſtru. dummodo liquidatio non requirat altiorem indaginem, & pro hac ſententia etiam allego Bald. & Saly. in l. neque. C. de compenſ. vbi volunt per illum tex. quòd licèt debitum ſit effectum liquidum: tamen poteſt fieri reconuentio. Nec ſtatim procedi poteſt ad executionem, donec fiat liquidatio, dummodo de proximo poſsit liquidari: alias ſecus. argum. d. l. fin. C. de compen. Quod tamen limito, niſi ex dolo aduerſarij non poſſet liquidari, per ea, quæ ſtatim dixi, & vide quod dixi in c. præcedenti. in 6. princ. arti. fall. 9. Aut de cauſa alia iam liquebat, & tunc non eſt dubium quòd poteſt impediri executio per exceptionem compenſationis debiti liquidi. Item per appellationem, & inſuper propter notorium grauamen: cum potuerit & debuerit ſuper vtraque pronunciare, & non pronunciauerit niſi ſuper vna, videtur etiam attentari poſſe quòd ſententia ſit nulla, per ea quæ dixi in præced. quæſt.

¶ Secundo caſu principali, quando actum fuit hincinde ad tales res, in quibus nõ habet locum recompẽſatio: puta, petebam à te Decretum vel Codicem: tu reconuenis me ad Decretalem, vel Inſtitutam. Aut etiam ſi conuenis me ad quantitatem, & ego reconuenio te ad ſpeciem, vt puta, equũ vel Codicem: & hoc caſu, dicendum eſt q; non impediatur executio ſententiæ latæ in vna cauſa duntaxat, ſecundum Simo. Vinc. in d. auth. & conſequenter, & ſentit Io. And. in addi. in d. §. videndum. ver. quid ſi primo. & hoc procedit etiam ſi de vtraque cauſa liqueret. Poſſet tamen appellari à ſententia, vel dici nulla ratione notorię iniuſtitię, ſed non ex eo q; poſſit admitti compenſatio, quæ non habet locũ in talibus. A. B. Et hanc opin. ſequitur Do. Anto. c. 2. infra de ord. cog. quod dictum non placet Do. Nico. ibi. mouetur, quia iura diſponunt quòd natura conuentionis & reconuentionis ſit, quòd debeant vna ſentẽtia terminari. Et ſi ſecus fiat, poſſit appellari, vt d. l. 1. §. fi. ff. quæ ſent. ſine appel. reſcin. M. Nec ob. ſi diceretur, q; non poteſt prætendi aliquod intereſſe, quia reſpondet Dominus meus, quod intereſſe poteſt eſſe magnum. Primò, quia licet directè non admittatur compenſatio, tamen poterat incidenter compenſari, quia ſi ſentẽtia pariter ferretur pro eo, poſſet de rebus ſibi adiudicatis per ſententiam illi aduerſario ſatisfacere, quod non poſſet ſi differretur ſentẽtia pro eo ferenda. Secundò intereſt in eo quod iudex contra iura differt ſibi facere iuſtitiam.

ex quo enim actor & reus simul suas actiones in iudicium deduxerunt: debuit iudex ita producere, vt vtraque pariter in eodem tempore possit satisfacere per suam sententiam. Fatetur tamen ꝙ vbi prius liquet de vna, quàm de alia, & scandalum timeretur in differendo, quòd poterit iudex super illa re pronunciare. Nec obstabit appellatio. arg. l. æquissimũ. ff. de vsufru. & l. 1. §. quies. ff. de offi. prefe. vrb. & arg. c. 2. de causa possess. & propr. secundum Do. meum vtraque opi. videtur mihi satis defensabilis, plus tamen placet præcedens opin. Simonis, & Ioan. And. intellecta, vt supra dixi. Ma.

19 ¶ † Nonò principaliter quæro, vtrum causa reconuentionis debeat agitari eodẽ ordine & forma, quibus causa conuentionis, vel econtra. Sol. Tex. iste probat quòd sic. Nam tex. noster vult quòd si actor impetrauit rescriptum appellatione remota, quòd tunc si reus reconuenit actorem corã eodem iudice, iudicium reconuentionis vniformiter procedat appellatione remota, quia modus datus per rescriptum in causa reconuentionis, intelligitur repetitus in causa reconuentionis, vt dixi supra, in summa, & in notabilibus, & iurisdictio prorogata per viam reconuentionis habet eandem naturam, qualis est prima iurisdictio. vnde dicit glo. secunda hic, quòd iudex eadem forma qua procedit in principali, procedet in reconuentione, & parem potestatem habet quo ad omnia in vtraque quæstio. Et ratio multiplex, vt colligitur ex tex. & est glo. infra, vt dixi super d. glo. 1. ex quo gl. 2. infert, quòd iudex eandem habet iurisdictionem & authoritatem in prorogata iurisdictione, sicut in delegata, de quo remittit ad nota. in cap. P. & G. supra de offi. deleg. Et ex prædictis singulariter infero, quòd si consensus alicuius, puta patris, erat necessarius ad iudicium agitandum: sufficit illum præstitum in causa conuentionis: nec est necessarium illum præstare in causa reconuẽtionis, hoc singulariter voluit Bal. in l. non solum. §. necessitatem. C. de bo. quæ libe. col. 9. per l. sed & hi. §. defendere. ff. de procur. quod est singulare. Nec obst. quod in dicta reconuentione non debeat procedi appellatione remota: quamuis vigore literarum in conuentione procedi debeat appellatione remota ex eo, quia ex quo in fauorem actoris fuit concessum hoc priuilegium, non debet in eius odium retorqueri, vt in regula, quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6. cum sua materia: quia vt dicit glo. fin. hoc illud procedit, quando priuilegium est concessum motu proprio: secus quando ad instantiam partis facit, quod in simili no. glo. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. & quod no. Io. And. in regula, qui ad agendum. de reg. iur. lib. 6. in mercur. Ad quod vide quod dixi super d. glo. vide etiã ad hoc bonam glo. in verbo, voluerit. in Clem. sæpe. de verbo. signifi. quæ extendit tex. istum per rationem huius glo. vult enim quòd si motu proprio datur alius modus procedendi, puta tollendo substantialia iudicij: non debet idem modus seruari in causa reconuentionis: secus si esset concessus ad instantiam partis, & sic illa glo. singulariter extendit dispositionẽ istius capituli, vt procedat non solum respectu clausulæ, appellatione remota, sed etiã respectu alterius priuilegij, vt debeat illud idem seruari in causa reconuentionis, si fuit concessum ad partis instantiam, & dicit hic Abb. quod per hunc tex. soluitur quæstio de priuilegiato. nec agatur extra diœcesim, quod si principalis actor ex priuilegio traxit reum extra diœcesim, possit etiam ibi reconueniri: si illud priuilegium ad sui instãtiam fuit concessum, & idem dicit Ioan. And. in priuilegio iuris, de quo in cap. nonnulli. in princip. de rescrip. & aduerte, quia Ioan. And. vult dicere, quod si quis olim impetrasset iudicem vltra duas dietas, hodie vltra vnam, potest ibi reconueniri, vt in d. cap. nonnulli. dicit etiã quod si quis impetrauit vltra vnam dietam computandam à diœcesi ipsius rei vt fieri debet, potest ipse actor ibi reconueniri: licet ille locus distet vltra vnam dietam à diœcesi ipsius rei conuenti, quia dietæ debent computari à loco rei originalis, etiam respectu reconuentionis, quia per reconuentionem ampliatur in hoc iurisdictio, & accessorium sequitur principale. de quo in d. cap. non nulli. ponit Specu. in titu. de reconuen. §. 1. versic. quid si aliquis, & vide quæ dixi in cap. præcedenti. in 7. princip. artic. fallen. 7. vbi examinaui, an sit verum quod dictum est de concessione facta motu proprio, & ibi vide alia plura ad hunc articulũ pertinentia. & aduerte, quia Bal. in d. authen. & consequenter. quæst. antepenul. videtur prædicta limitare, si modo ex iuris dispositione priuilegium concedatur causæ: secus si concedatur personæ. vnde dicit quod licet prima accusatio non requirat interpositionem in his casibus, de quibus in l. athletas. §. calumniator. ff. de infam. tamen reaccusans tenetur inscribere, quia istud est priuilegium personale, & ideo non extenditur per l. si iudex circumuento. ff. de mino.

¶ Sed tu aduerte, quia in §. calumniator. non ponuntur prædicti casus. Idem Bal. non videtur bene dicere, quia longe plures sunt casus, in quibus quis non tenetur se inscribere priuilegio causæ, quàm priuilegio personæ. ad quod vide glo. in c. super his. infra de accus. quam hoc mane legimus propria lectione in voce, & quod ibi alias legendo scripsi. sed posset saluari Bal. quando ratione priuilegij personæ hoc contingeret. Ego etiam arbitror ꝙ idem sit, si illud contingeret respectu causæ, quia inscriptio habet respectum ad pœnam imponendam ipsi reaccusato, si non probaretur delictum, vt reaccusans teneatur ad pœnam, ad quam teneretur reaccusatus, si probaretur delictum: non autem habet aliquem respectum ad accusationem prius institutam. Intelige tamen, quando in causa criminali admitteretur reaccusatio. ad quod vide quæ latius dicta fuerunt in c. præcedenti. in 6. art. fal. 14.

¶ Sed circa prædicta quæro, retenta opin. quod clericus conueniens laicum coram iudice seculari, possit reconueniri coram illo. de quo latissimè dixi in præced. c. in 5. prin. art.

20 ¶ † Quæritur, vtrũ ipsi clerico sic reconuento sit seruãdum ius ciuile, vel canonicũ, si ius canonicum discordat à ciuili, & quid iuris econtra. Sol. Quia ista materia est intricata & difficilis, & principaliter pertinet ad tit. de const. ideo hic omittã, & ibi Deo duce, fortè dicam. Et quo ad prędictos terminos vide latissimè per Io. Cald. in q. quæ incipit, statuto ciuitatis, & per Pet. de Anch. in repe. c. 1. de consti. in 12. q. princ. ver. pro confirmatione. col. c. & per Pet. de Anch.

de Anch. in repe. c. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. q. fin. Et quo ad ordinem seruandum, cum inspiciatur ius canonicum vel ciuile, vide quod dixi in c. quod clericus. supra de foro comp.

¶ Decimò princ. quæro, vtrum priuilegium concessum causæ conuentionis sit separabile à causa reconuentionis. Sol. Patet ex his quæ superius dicta sunt, tam in hoc arti. maximè in quæ. 7. 8. & 9. quàm etiam in 9. prin. arti. & etiam in c. præced. in 6. princ. art. in pluribus fal. maximè in 7. prin. fallen. Et ex his quæ in dictis locis dicta sunt, manifestè patet quòd processus sit separabilis, & similiter priuilegium sit separabile, quamuis plerique Doct. tenuerunt contrarium, & male.

21 ¶ † Vndecimò princip. quæro de effectibus mutuæ petitionis, siue reconuentionis. Sol. Videtur dicendum quòd reconuentionis nullus sit effectus, & sic videtur quod reconuẽtio sit superflua. hoc videtur deduci isto modo, compensatio hodie fit ipso iure, vt in l. fi. C. de compensat. absque propositione actoris, vt ibi, & Instit. de actio. §. sed nostra. ergo nõ videtur esse necessaria reconuentio, & sic inducere nouam instantiam, cum per exceptionem compensationis possit quis obtinere intentionem suam. Sol. Argum. videtur procedere in mutuis petitionibus quantitatum, in quibus locum habet compensatio. Vnde ad argumen. responderi potest dupliciter. Primò, quòd prædictum argu. non procedit in his rebus, in quibus non admittitur compensatio, & sic in illis mutua petitio & reconuentio habebit effectum. Secundò responderi potest, ꝙ etiam in quantitatibus mutuæ petitionis consequitur magnum effectum: tum quia per oppositionem compensationis reus videtur fateri se debitorem: quod non contingit in reconuentione. Item per oppositionem compensationis reus nihil vltra cõsequi potest, nisi compensare hinc inde debitum cum credito. vnde si fortè esset creditor in maiori quantitate, non consequeretur illud plus: sed per reconuentionem ad integram quantitatem consequetur reus reconueniens illud plus. ad quod vide quæ dixi in cap. præceden. in 6. princ. artic. versic. secunda declaratio. Item haberet effectum etiam in quantitatibus, si forte causa conuentionis esset priuilegiata, vt contra eam non posset admitti compẽsatio. & sic habes tres effectus reconuentionis. Quartus effectus est iurisdictionis prorogatiuus: quia per ipsam sit iudex qui aliàs nõ habet iurisdictionem in reconuentum, quantum ad illam causam reconuentionis: siue sit ordinarius, siue delegatus, vt dicit glos. penult. in cap. præced. & sequuntur ibi Docto. & communiter, licet alij teneant contrarium respectu ordinarij. Sed tu vide quæ latissimè dixi in cap. præced. in quarto princip. artic. quæstio. 2. & 3. & hunc effectum sentit gl. fin. hic. & intellige, quòd ista est prorogatio iuris, non hominis, & ideo fit prorogatio contra clericum. ad quod vide quod dixi supra, in suppletione ad glo. 2. & quod dixi in cap. præceden. in 5. princip. artic. versi. item prædicta regula procedit. Item iste effectus procedit, si reconuentio non sit propria: quia non sit facta debito tempore, sed longè post litem contestatam. de quo tamen dic vt latè dixi in cap. præced. in 7. princ. artic. ver. idem tamen Ioan. Andr. & versic. sed primam opin. in opinione mea, circa fin. Et no. singulariter, quòd ista prorogatio per reconuentionẽ fit ipso iure per viam exclusiuam iurisdictionis ab alio iudice, eo tempore quo pendet conuentio: adeo quòd dicto tempore non potest actor reconueniri coram alio iudice, & si coram alio iudice reconueniretur contra formam d. authen. & consequenter. Si quidem reconueniretur coram iudice delegato, processus est ipso iure nullus: si verò coram ordinario, processus est aliquis: nisi opponatur, vt tractatur in d. cap. dispendia. de rescript. lib. 6. vtrobique tamen, siue processus sit nullus, siue teneat: si reconuentus comparens opponit quòd non potest coram illo reconueniri, debet reus conueniens tanquam temere vocatus, actorem coram iudice incompetenti in expẽsis condemnare, vt d. c. dispendia. & in l. eum quem temere. ff. de iudi. secundum Bart. in d. auth. & consequenter, & tenet etiam Ang. ibi, quæstio. fin. Sed tu vide etiam ad prædicta quæ latius dixi in c. præced. in 4. prin. artic. q. 2. & 3. Quintus effectus est simultanei processus inductiuus, de quo dixi sup. eod. artic. q. 2. & seq. & etiam maximè in 7. & 8. quæstio. Vltimus effectus est priuilegiorum causæ conuentionis & reconuentionis adæquatiuus, quod intellige secundum ea quæ dixi in præceden. in 6. princip. arti. fallen. 7. & supra eod. articu. 10. q. 9. & ibi etiam dixi remissiones. Et ex his Deo duce, est expeditus nobiliter 10. princ. artic.

ARTICVLVS XI.

VNDECIMO princ. art. iuxta præmissum ordinem in rubr. tractandum, de quibus rebus ad eundem iudicem eundum sit. & quamuis in hoc arti. non agatur de mutuis petitionibus, tamen iste arti. est proximus & consimilis huic titu. Nec potest magis congrue alteri titulo adaptari. & est materia satis notabilis Doctoribus, maximè Canonistis: neque ordinata, neque perfectè tradita. Sed conabor quantum fieri potest, materiam ipsam ordinare: & perfectè tradere ponendo regulam, fallentias, & limita.

¶ Regula ergo sit negatiua, & huiusmodi, videlicet ꝙ si quis egerit contra vnum coram vno iudice: non tamen necesitatur contra eundem, vel contra alium coram eodem iudice agere: nec etiam aduersarius cogitur propterea eundem actorẽ coram eodem iudice conuenire. Si fortè talis alium, vel alios iudices habeat, coram quibus possit cõueniri. Hæc autem regula probatur: quia si dantur aliqui casus speciales, in quibus vnus & idem pro pluribus causis, vel plures pro vna, vel pluribus causis coguntur aliqua speciali ratione ad eundem iudicem ire: de quibus statim subijciemus, ergo in contrarium est ius cõmune, vt in l. 1. in fi. ff. ad municip. & in l. tum ex sola. C. de primipi. lib. 12. & in c. 2. infra de coniug. leprosorum.

22 ¶ † Regula potest quis, licet elegerit, coram vno agere, & conueniri coram alio. Hæc tamen regula recipit plures fallentias.

¶ Primò fallit in causa reconuentionis.

¶ Secundò in duplicibus iudicijs.

¶ Tertiò in pluribus dominis vendicantibus sibi seruum, tanquam communem.

¶ Quartò, si vnus vendicaret sibi vsumfructum vnius serui, & alter proprietatem.

¶ Quintò, quando plures tutores vel curatores conueniuntur vt reddant rationem.

¶ Sextò, in pluribus eandē causam habentibus.

¶ Septimò, in eo cui competit petitorium & possessorium, quia si vult vtrunque intentare eodem tempore, debet coram eodem.

¶ Octauò, si plures sunt simul inquisiti à iudice seculari, quorum aliqui clerici, & aliqui laici, & clerici petant se remitti, &c.

¶ Nonò, in creditore agente etiam diuersis libellis contra duos reos debendi.

¶ Decimò, in vna & eadem causa intētata semel contra vnum, quia si destitit, non potest coram alio iudice intentari, sunt opi.

¶ Vndecimò, si primo egit pro parte debiti, pro alia tenetur agere coram eodem: etiā finito primo iudicio.

¶ Duodecimò fallit in eo qui vult plures actiones, vel vnam eodem tempore intentare, quia non potest illam vel illas coram diuersis intentare: siue sint ordinarij, siue vnus ordinarius & alius delegatus, siue ambo delegati.

¶ Limitatur tamen hæc 12. fallen. respectu ordinarij multipliciter.

¶ Primò, in literis super actionibus personalibus. secus in vtilibus.

¶ Secundò modo ad iudices delegatos verè. secus ad conseruationes.

¶ Tertiò, si modo omnes delegati per diuersas literas vellent singulariter de singulis causis cognoscere. Secus si omnes subdelegarent vni.

¶ Quartò, si omnes sint principales per se: secus si vna principalis, alia appella.

¶ Quintò, si prima principalis causa pendet corā delegato: secus si appellasset, & ad alium literas impetraret super alia causa.

¶ Sextò, si modo durat prima causa: secus si sit finita, sed sunt opinio.

¶ Septimò, si modo pars excipit: secus si non excideret, sunt opiniones.

¶ Octauò, si modo conuentus comparuit: secus si fuit contumax.

¶ Nonò, si modo actor voluntariè: secus si ex necessitate.

¶ Decimò, nisi ex causa superueniente non possit prosequi coram eodem.

¶ Vndecimò, nisi sit causa hæresis.

¶ Duodecimò.

¶ Tertiodecimò, si vnus fuit iud. respectu præparatorij: quoniam etiam iudicio præparato debet ire ad illum.

23 ¶ † Primò fallit in reconuentione quæ non potest fieri coram alio iudice. de quo dixi in 10. superioribus artic.

24 ¶ † Secundò fallit in duplicibus iudicijs, vnde si vnus agit contra vnum cohæredem iudicio fam. erciscundę, alius cohęres non potest pro eadem causa ad alium iudicem ire, & ideo si inter aliquos agendum est iudicio famil. erciscundę, aut communi diuidun. aut finium regundorum, idem iudex assumēdus est, vt est tex. in l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iudicem eatur. Vnde in his duplicibus iudicijs, non debent diuersi iudices audiri. Et ideo licet actor debeat sequi forum rei, vt in c. cum sit generale. supra de fo. compe. cum sim. & si plures hæredes aut socij sint habentes res communes, vel agros confines qui sint diuersi fori: iudex primo aditus per vnū debet per alios etiam adiri: si alij vellent agere. Et etiam vnus, & idem qui cępit agere contra vnum ex pluribus cohæredibus, vel ex pluribus consocijs aut habentibus agros confines volens alios conuenire, debet apud eundem iudicem illos conuenire, & ratio multiplex. Prima ponitur in d. l. 1. ad hoc vt præsentia omnium, eodem loco causa facilius expediri possit. Secunda ratio est proper causæ cōiunctionem, quia consortes & coniuncti sunt, vt d. l. 1. & l. nulli. C. de iudi. no. gl. in d. l. 1. & mihi placet. vnde ne causa continentiæ diuidatur, debet idem iudex adiri. Tertio est ratione reconuentionis, quia cum quilibet sit actor & reus: ergo quilibet agit & reconuenitur: ergo apud eundem iudicē debet fieri vt hic, & in c. præcedenti. & in l. cum Papinianus, & auth. & consequenter. C. de sent. & interlo. om. iud. secūdum glo. in d. l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iud. eatur. Sed tu dic quod hæc ratio procedit, quando agens reconuenitur, per ea quæ dicta sunt in præcedentibus art. de qua materia hic nō tractamus. Sed non concludit, si essent plures hæredes: puta A. B. C. D. & A. prius conueniret B. coram vno iudice: deinde velle conuenire C. aut D. coram alio. Quarta ratio est propter absurditatem euitandam. nam posset esse quod vnus iudex aliter iudicaret, quam alius, vt l. cognitio. §. 1. & fi. & in l. si pariter. & l. si usumfructum. §. fi. ff. de lib. cau. Quid autē si inter hæredes aut socios, vel similes conuētos esset clericus, vel persona ecclesiastica, dic vt statim dicā in 8. fall. A. B. Et pro prædicta fallentia faciunt quæ dixi in rub. de dila. in materia citationis A. 5. q. 3 1. ver. Ma.

25 ¶ † Tertiò fallit in pluribus dominis vendicantibus sibi seruum tanquam communem: quoniā isti ad eundem iudicem mittendi sunt: ne variè in iudicio iudicetur. Secus si vnusquisque seruū, vt suum insolidum vendicaret, quia tūc non est timor, ne variè in iudicio iudicetur: cum vnusquisque solidum dominiū sibi vendicet, vt est tex. in l. cognitio. §. 1. ff. de lib. cau. Et qualiter in primo casu possit esse timor varij iudicij, quia posset alter partē seruitutis ipsius serui, & seruus contra alterum agentem in libertate obtinere, & quis non potest esse pro parte seruus, & pro parte liber. Si tamen hoc contingeret, ꝙ apud diuersos iudices actum esset, nec esset exemptū, & vno iudicio liber, altero vero seruus pro parte iudicaretur, quid agendū sit, vide tex. singularem in l. duobus. ff. de lib. cau. In secundo vero casu non sic contingit, quia quilibet agentium dicit esse seruum suum insolidum. vnde non potest esse talis timor de quo in præcedenti, quia aut primo pronunciabitur pro libertate, & talis sententia præiudicat petitioni alterius, vt l. si dolo. ff. de do. & in l. diui. ff. de lib. cau. Similiter etiam si pronunciatum sit insolidum seruus alterius non potest dicere se liberum, vt dicit glo. in d. l. cognitio. §. 1. & vide ad prædicta quod tradit Io. de Imo. in l. sequi. ff. de re iud. col. 13. ver. aduerte tamen, quia vt dicit Ia. Bu. &c. vbi latius tractat, an talis sententia primo lata præiudicet alijs, de quo dic vt latius dicam in c. pen. inf. de re iud.

¶ † Quartò

26 ¶ † Quartò fallit, si vnus vendicaret sibi vsumfructum totius serui, alter vero eiusdem serui proprietatem. Item si alter vt proprium vendicet: alter vero dicat sibi pignoratum esse: quia idem erit iudex adeundus, vt l. cognitio. §. fin. & l. sequen. ff. de lib. cau.

27 ¶ † Quintò fallit, quando plures tutores vel curatores conueniuntur, vt reddant rationem. omnes enim coram eodem iudice conueniendi sunt: non autem vnus coram vno, & alius coram alio. Et si vnus primo fuit conuentus coram vno, omnes alij debent coram eodem conueniri: etiam si non sint eiusdem fori, vt est tex. in l. 2. ff. de quibus rebus ad eundem iud. eatur. & in l. omnes. C. arbit. tute. vbi tex. vult quòd idem sit etiam in rebus plurium tutorum, & ratio ponitur ibi in glo. ne causæ continentia diuidatur, & propter causæ vnitatem, secundum Bald. in dicta l. cum Papinianus. C. de senten. & interlocu. omn. iudi. & tenent Docto. maximè Moder. in l. 2. §. fin. ff. quæ senten. sine appella. rescind. quid autem si aliquis ex dictis tutoribus esset clericus seu persona ecclesiastica, vide quod dicam statim in 8. fallen.

28 ¶ † Sextò fallit in pluribus eandem causam habentibus. Ita dicit Barto. in l. omnes. C. arbit. tute. per illum tex.

29 ¶ † Septimò fallit in illo cui competit petitorium & possessorium: quia si vult vtrunque intentare eodem tempore, non potest: siue vellet ire ad diuersos iudices delegatos, vt in cap. 1. de cau. poss. & proprie. in l. nulli. C. de iud. secundum vnum intellectū. & in c. fi. de rescript. tenet Specu. in titu. de rescript. præsen. §. fin. vers. item quòd ad quosdam. siue vellet agere eodem tempore coram diuersis iudicibus ordinarijs, & etiam sit finita instantia coram vno: puta, super possessorio: vult de nouo intentare super petitorio coram alio iudice: etiam si vellet agere coram alio iudice ordinario ipsius rei, vt l. 1. ff. de quib. reb. ad eundem iud. eatur. tradunt glo. Bart. & Bal. in d. l. nulli. licet Pet. & Cyn. sentiunt contrarium, quando finita esset instantia. Ad quod vide quod latius dixi in c. fin. supra de iudi. Super glo. 2. & prædicta intellige, quando vellet intentare petitorium & possessorium recuperandæ vel adipiscendæ: aut etiam retinendæ possessionis, in casu quo potest cō currere cum petitorio, secundum no. per Bar. in l. in certi. C. de interdic. & per Bar. & Doct. in d. l. nulli. de quo latius dicam quando possit concurrere, in ti. de cau. pos. & proprie. & prædicta procedunt respectu causarū principalium: secus si super vna appelletur, & super alia non: quia tūc tractabuntur coram diuersis, secundum Io. An. & d. Do. in c. dispendia. de rescript. lib. 6.

30 ¶ † Octauò fallit, si plures simul sunt inquisiti à iudice seculari, quorū aliquis est clericus, vel aliqui sunt clerici & alij sunt laici, qui clerici petant se remitti ad iudicem ecclesiasticum, secūdum formam c. si iudex laicus, de sent. excommun. lib. 6. Nam hoc casu omnes etiam laici debent remitti ad iudicem ecclesiasticum, ne causæ continentia diuidatur, & quia omnes habent eandem causam, & ne sequatur absurdum, si variæ sententiæ ferrentur, & fortè contrariæ. Nec ob. quòd eadem ratione iudex secularis de omnibus, etiam clericis deberet cognoscere, sicut dicimus in reconuent. vt latè dixi in c. præced. arti. 5. quia iudex ecclesiasticus dicitur esse maior & dignior, iuxta no. in Auth. quomodo oportet. epis. & in l. omni nouatione. C. de sacrosan. eccle. & probatur in c. solitæ. sup. de maio. & obed. Et potentius ac dignius trahit ad se minus dignum, vt in l. per minorem. ff. de iud. & in c. quanto. supra de iud. cum sim. Ita concludit Dom. Ant. de Prato veteri in l. 1. in fi. ff. quæ sententiæ sine appel. rescind. faciunt no. per Bald. in l. præcipimus. C. de appel. A. B. Et ibi hoc ex presius voluit Barto. in §. eodem obseruando. vbi dicit quòd laicus ratione clerici cōuenitur coram episcopo. & vide quod dixi supra, de foro compet. c. 1. versi. & 15. declaratio. ad prædicta etiam est bonus tex. in c. constitutus. de restit. in integ. Intelligendo illud ꝙ magister G. esset laicus: cū nihil ibi dicatur quod esset clericus. facit etiam tex. in c. per tuas. de arbit. vbi qualitas duorum laicorum inhabilium per se habilitauit propter adiunctionem vnius clerici. Ma. & Pet. de Anch. in reg. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. q. 1. & per Docto. in c. quintauallis. inf. de iureiu. in quibus tractatur ꝙ si à iudice clerico, & à iudice seculari, vel à duob. arbitratoribus, vno clerico & alio seculari appellandum est: vel recurrendum ad arbitrium boni viri: appellatur & recurritur ad ecclesiasticum, & non ad secularem. quod quidem dictū est singularissimum, & memoriæ commendandum, & quotidie potest contingere, & honorem quammaximum, & vtilia etiam afferre, sed nō memini legisse alium Docto. hoc tenentem: pro hoc tamen facit quod dixi supra in 6. fal.

¶ Sed aduerte, quia prædicta conclusio videtur satis dubitabilis: quammaximè quando inquireretur de delicto, propter quod veniret imponenda pęna sanguinis de iure ciuili, retenta opinione quæ vult, quòd quo ad decisoria, laico litiganti coram iudice ecclesiastico in materia, in qua leges seu statuta locorum & canones discordant: sunt seruandæ leges & statuta secularium. de quo per d. M. in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. maximè in repet. vt in c. quod clerici. supra de foro compe. & per Bar. & Bald. & Doct. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. & per Pet. de Anch. in repe. dictæ regulæ, ea quæ. de regu. iur. lib. 6. & in repet. cap. 1. supra de consti. Sed ecclesiasticus non potest imponere pœnam sanguinis, vt in cap. sententiam. inf. ne clerici vel monachi. ergo, &c. Sed fortè dici posset, quòd cognoscere poterit, & habita cognitione & veritate rei gestæ, si fuerint absoluendi, absoluere: si fuerint condemnandi alia pœna, quàm pœna sanguinis, illos condemnare. Si vero pœna sanguinis essent condemnandi, condemnabit clericos secundum canones, & laicum remittet ad iudicem suum. cogitabis, quia nunc venit in mente, & prædicta sunt, vt dixi, singularissima. Et ex prædictis ego infero, quòd si inter plures inter quos agendum esset duplicibus iudicijs, videlicet familiæ erciscundæ, communi diuid. & finium regundo. esset aliquis clericus: vel plures tutores & curatores eiusdem tutelæ vel curæ, esset aliquis clericus pro causa prædicta: tam contra laicos, quàm contra clericos esset adeundus iudex ecclesiasticus. argumen. prædictorum. & ita videtur etiam concludendum in omnibus alijs similibus causis, & casibus.

¶ † Nonò

31 ¶ † Nonò fallit in creditore agente, etiam diuersis libellis cõtra duos reos debendi insolidum: quia debet eos, non coram diuersis, sed coram eodem iudice conuenire, & hoc videtur velle textus in auth. hoc si debitor. C. de duobus reis. & in corpore vnde sumitur. vbi tex. vult, quòd negotium debet communiter examinari & terminari. & quamuis ille tex. loquatur quãdo ageretur eodem libello, tamẽ Bal. in l. 1. & in d. authen. hoc ita. C. de duob. reis. sentit idem etiam quando ageretur diuersis libellis: vnde dicit, quòd si statuto cauetur, prout est Perusij, ꝙ quilibet conueniatur in sua porta, & duo sint rei debendi, vnus in porta sancti Petri, & alius de porta eburnea, quòd quamuis statutum obstet, & practicantes seruent statutũ ad literam: tamen secundum mentem iuris videtur, secundum Bal. quòd vterque possit coram eodem iudice conueniri, per l. omnes. C. arbit. tut. & l. in rebus. in fi. ff. de arbi. & l. nulli. & l. licet. & quod ibi no. per Cyn. C. de iudic. & per ipsum Bald. in quæst. sua quæ incipit, accusatus de vi turbatiua, de qua statim dicam, per quę iura videtur fortius concludendum, quòd non solùm possit, sed debeat fieri coram eodem iudice. & ita intelligo voluisse Barto. per verba sequentia, licet loquatur per verbum, possit, & probatur in l. 2. ff. quibus rebus ad eundem iud. eatur. & per ea quę superius dicta sunt. Secus dicit Bal. si nullo modo possent conueniri coram eodem iudice. exemplum in hac nostra ciuitate Senarum, causa pupillaris tam in agendo, quàm in defendendo debet agitari coram iudice & sapientibus pupillorum: coram quo iudice non potest maior conueniri. pone ergo quòd vnus ex reis debendi sit pupillus, & alter minor: hoc casu poterunt coram diuersis iudicibus conueniri. & sic residet Bal. ego hanc quæst. examinaui in l. reus. ff. de duob. reis. in 11. princ. articu. q. 8. & tunc visa fuit mihi decisio Bal. in vlt. casu, satis dubia, tum propter causæ cõmunionem & cõfortium: tum propter dispositionem d. authen. tum ne causę continentia diuidatur: quia dixi tunc cogitandum. Nunc verò attentis his quæ superius dixi, maximè in præcedenti fall. arbitror ꝙ amborum causa debeat agitari corã iudice & sapientibus pupillorum: cum causa pupillorum sit magis fauorabilis, & fauores sint ampliandi, vt in regula, hodie. de reg. iur. lib. 6.

32 ¶ † Decimò fallit etiam in vna & eadem causa: quia si semel vna causa fuit intentata contra vnũ coram vno iudice, & intentans destitit: non potest postea reum pro ipsa causa trahere coram alio iudice: sed debet ad eundem iudicẽ ire, secundum aliquos, qui mouentur ex eo, quia maior est conuenientia vnius causæ de seipsa ad seipsam, quàm duarum causarum adinuicem. arg. l. nulli. C. de iud. quod patet: quia videmus quòd omissio ordinis causæ de seipsa ad seipsam vitiat processum, vt l. prolatã. C. de sent. cum sim. Et tamen peruersio ordinis vnius causę ad aliam, non vitiat processum, vt in l. 1. & ibi Doct. C. de appel. de quo per Glo. 2. quæst. 1. in sum. & latius videbimus inf. de ordi. cogn. Sed Petr. & post eum Cyn. dicit quòd ista arg. vel iura nihil faciũt. primò non obstat primum arg. quia fateor quod maior est conuenientia vnius causæ ad se, &c. Nam hoc est verum eodem tempore: sed nõ diuersis temporibus, vnde non videtur ꝙ diuersis tẽporibus, si semel conuenite coram vno iudice, prohibeat te conuenire coram alio. Nec obst. authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. per quam etiam prædicti mouentur: quia illa authen. resistit solùm penitus desistentibus: sed hic non desistit penitus, imò agit coram alio, vnde nihil facit, secundum Petrum. Sed tamen alio iure probatur, secundum Pet. videlicet per l. 1. ad fin. C. de asser. tol. vbi cauetur ꝙ qui fuit tractus in vna causa per libellum editũ coram vno iudice, non potest coram alio trahi, & qui traxit, amittit omnia, vt d. l. 1. ad fin. sequitur Cyn. Sed aduerte, quia illa lex loquitur in casu speciali, & eodem durãte iudicio. Ad quod vide quæ dicam in 12. princip. art. facit quod no. Glo. pen. in d. l. 1. ad fi. Et hoc etiam reperio voluisse Ange. in l. fideicommissum. §. 1. ff. de iud. Sed finito primo iudicio per desistentiã & peremptionem instantiæ, non video quid obstet, quare non possit agere coram alio iudice: dummodo sit competens. sed si loqueremur de duabus causis coniunctis, aut ad inuicem continentibus, vt petitorij & possessorij, & similibus, vna finita corã vno iudice, pro alia etiam debet ad eundem iudicem iri, secũdum Bartolum in d. l. nulli. C. de iud. per illam l. & per l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iud. eatur. quod est satis æquum. vnde facio differentiã, an prima sit finita desistentia, vel peremptione instantiæ, & procedat quod primo loco dixi: aut per sententiam, & procedat opin. Bart. posset tamen pars, contra quam lata fuit sententia in vna, recusare illum vt suspectum in alia: quia qui semel grauauit, semper potest recusari, etiam in alijs quibuscunque causis seperatis, vt no. Glos. super verbo, quæstionibus. in c. dispendia. de rescript. lib. 6. facit c. ad hæc. & c. propositum. de appel. & sequitur do. Dominicus in d. c. dispendia. ad quod vide quod dixi supra in 10. princ. artic. quæst. 7.

¶ Sed hic insurgit tamen notabile dubium & nouum: pone ꝙ sententia fuit lata cõtra actorem: puta, super poss. quem cogetur actor ire super proprietate ad eundem iudicem: cum merito illum habeat suspectum per ea quæ statim dixi. fortè dici potest ꝙ hoc casu, si actor habet illum suspectum, poterit alium iudicem adire: quia ille qui ex causa legitima etiam liberali, vadit ad alium iudicem: etiã eodem durante iudicio excusatur. Item faciunt quæ statim dicã in 8. & 9. & 10. limi. Consulerem tamen ad maiorem suam excusationem, ꝙ in petitione quam faceret coram alio iudice, allegaret causam: quia non adijt primum iudicem, sed alium: vel si aduersarius exciperet de incompetentia iudicis: poterit se excusare per viam replicationis. & notabis prędicta, quia nouissima sunt.

33 ¶ † Vndecimò fallit, quando quis prius egisset pro parte debiti coram vno iudice: quia pro alia parte eiusdem debiti non potest agere coram alio iudice, etiam finito primo iudicio, vt no. Glo. singularis Instit. de act. in §. si minus. & quidam mod. in l. quidam æstimauerunt. ff. si certum pet. pro qua fal. facit quod dixi in præced. fal. in opin. Pet. & Cy. tetigi etiam in c. penul. de foro compet. in fi. Et quãuis ibi dixerim, quòd hoc videbatur mihi satis dubium: tamen nunc videtur æquum per ea quæ dixi in præced. fal. Nam illud ibi procedit, secundum Bar. propter coniunctionem duarum causarum, longè magis

gis videtur hoc sibi locum vendicare in eadem causa diuisa per partes.

34 ¶ † Duodecimò fallit generalius in eo qui vult plures actiones, vel vnam eodem tempore intentare contra aliquem: quia non potest illam vel illas intentare coram diuersis: siue sint delegati, & intelligitur semper de delegatis per diuersa rescripta impetratis: vel vnam intentare corã delegato, & aliam coram ordinario, vel coram diuersis ordinarijs eodem tempore vt dixi. primum de delegatis probatur in c. fin. supra de rescript. & clarius in c. dispendia. de rescrip. lib. 6. Secundũ verò de delegato & ordinario, & tertium de duobus ordinarijs, licet Glo. super verbo, literas, in d. c. fi. de rescrip. quæ extendit id quod ibi dicitur in tex. de delegatis ad plures ordinarios, & ad delegatum & ordinarium simul. quamuis in contrarium Glo. alleget alias opi. & pro d. opi. facit: quia ex quo quis conuenit aliquem coram ordinario actione personali, non potest pro alia personali cõuenire eum coram delegato, vel alio iudice: quia cum hoc non competat reo, vt in auth. & cõsequenter. C. de sen. & interlo. om. iu. ergo longe minus debet competere actori: tum quia rei sunt fauorabiliores, vt in regula, fauorabiliores. ff. de re. iur. tum quia non debet actori licere quod reo non permittitur, vt in regula, non debet actori. de regu. iur. Sed aduerte quia Innocen. hoc non credit: sed dicit actorem posse conuenire reum coram diuersis ordinarijs: vel coram ordinario & delegato, & ad regulam, fauorabiliores. respondet, quòd intelligitur in eadem causa: & postquam causa est inchoata: sed respectu inchoandæ, actor est fauorabilior. vnde licet in fi. causæ magis faueatur reo: tamen in princ. magis fauetur actori, vt l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. & in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verborum obl.

¶ Item dicit Innocen. quod alia ratio potest assignari, quare actori liceat reum trahere coram pluribus ordinarijs, & non sit licitum reo: quia iura voluerunt subtrahere materiam malignandi, & interdicere reo ne traheret actorem corã alio iudice: quia reus quasi offensus libenter se vindicaret, & sic etiã iniustè posset trahere actorem coram alio iudice: quæ ratio cessat in actore. Item mouetur Innocen. quia ex conclusione Glo. sequeretur ẽt absurdum, ꝙ si conueni te coram delegato, si non possem conuenire super alia causa coram ordinario, quasi frustraretur ista actio mea: quia non comprehendatur in rescripto, vt in d. cap. fin. de rescript. meritò non possum cõuenire te coram ipso delegato, vt in cap. olim. de offic. deleg. Et similiter etiam nec coram ordinario. tenendo prædictam opi. ẽt tenuit Compo. in d. c. fin. & Archi. in d. c. dispen. Dominus meus distinguit, quòd aut quis vult trahere eundem coram diuersis ordinarijs super pluribus actionibus, quæ commodius possunt tractari apud vnum, & tunc habeat locum opin. Glo. prædictæ: quia ex identitate rationis debet fieri extensio illius. c. fi. supra de rescr. Maximè cum hoc contineat in se magnam æquitatem. arg. c. cum dilecta. infra de confir. vti. vbi bonus tex. Sed tu dic quòd hæc fuit originalis opi. Io. Mo. & Ioan. Andr. in c. dispendia. de rescrip. lib. 6. quam etiam sequuntur ibi Io. de Fantu. & d. Do. Aut volo vnam actionem intentare coram ordinario & aliam coram delegato, & hoc casu, si prius volo conuenire te coram ordinario, & postea super alia causa coram delegato: videtur obstare exceptio, quia debebam hanc secundam actionem intentare coram eodem ordinario, dummodo possem commode. Et ista etiam fuit originalis opin. Specu. in ti. de rescrip. præsen. §. fin. versi. item quo ad diuersos. quia potuit de omnibus coram ordinario agere, vel super rescripto supersedere. ar. l. 1. §. fin. ff. si fam. fur. fecisse dicatur. Aut prius conueni te coram delegato, & tunc habeat locum opin. Inno. vt possim trahere te super alia causa coram ordinario: ne actio mea interea frustretur, & maximè si volo conuenire te coram ordinario super actione orta post impetrationem rescripti, per tex. in d. cap. fi. sup. de rescript. & mihi placet. fuit hæc etiam originalis opin. Spec. in d. versic. item quo ad diuersos. hoc mouetur, ne ordinario sua iurisdictio subtrahatur. Sed aduerte: quia quod supra dixi, quis non potest etiam super diuersis actionibus ad diuersos iudices literas impetrare, & impetratæ non tenent, vt d. c. dispendia. in prin. & dicam inf. in 12. prin. arti. procedit non solùm in iudicibus impetrãdis à Papa: sed etiam in his qui impetrarentur ab inferioribus, secundum Vincentium & Abbatem, in d. c. fi. Et Spec. in ti. de rescr. præsen. §. fi. ver. item quo ad diuersos, tenent Io. Andr. d. cap. dispendia. in princ.

35 ¶ † Et per prædicta infert ibi Io. de sancto Georgio, quòd si contra aliquem est impetratus iudex à Papa, non potest vlterius impetrari contra illum à legato vel Episcopo super alia actione personali, nisi ad eosdem iudices. & sequitur dom. Dominicus in d. cap. dispendia. Et eadem ratione idem arbitror dicendum per contrarium, si prius esset impetratus à legato vel Episcopo, & postea impetraretur à Papa, quia nõ posset ad alios impetrare nisi in impetratione fieret mẽtio de impetratione ad alios facta. Item prædicta procedunt non solùm quando in eadem diœcesi contra eundem debitorem agi posset diuersis personalibus actionibus, sed etiã si in varijs locis & diœcesibus agi posset: puta, promisisti mihi dare decẽ Parisijs. Et hoc siue promisisti dare 10. seu alia 10. vel aliam summã, non potero eodẽ tempore conuenire te vtroque loco corã diuersis iudicibus: Sed debeo te conuenire coram vno iudice alterius loci, coram quo commodius vtraque quasi possit tractari: habebit tamen tunc locum actio arbitraria. de quo latius dixi in c. dilecti, supra de foro compet. vt scilicet habeatur ratio vtilitatis ac commoditatis loci, per l. 2. ff. de eo quod certo loco. licet Specu. in tit. de rescript. præsen. §. fi. versi. quid si promisisti. & adde quod statim dicam in 1. limita. Est tamen aduertendum, quòd id quod supra dixi de iudicibus delegatis impetrandis, quòd ad eundem iudicem delegatum, & non ad diuersum impetrandum est, recipit plures limita.

36 ¶ † Primò igitur limi. quòd illud procedit si modo per diuersas literas plures iudices impetrentur cõtra vnum, eodem tempore super diuersis actionibus personalibus: secus in realibus. ar. tex. in d. c. dispendia. quia in quantum ille tex. includit personales actiones, videtur velle quòd secus sit in realibus. ar. l. cum prætor. ff. de iud. Et ideo hoc tenet Glo. super verbo, personales. quæ assignat quatuor rationes

nes diuersitatis, quia secus sit in realibus quas ibi videre poteris. Ad quas etiam accedat: quia in realibus quandoque necessarium est rem ipsam oculis subijcere, vt ff.fin.regun. in l. si interruptionem. Et ideo condecens est vt litigatores sint vicini ipsi rei. ff.de censi. l.forma. secundum Innocen. Et hanc diuersitatem, q̃licet secus sit in realibus, tenet etiam Specu.in titu.de rescript.præsen. §.fin. ver.item quo ad diuersos. & idem etiam tenet Compostellanus, qui assignat aliam rationem videlicet quòd ex eo q̃ vitium istud plus frequentabatur in personalibus, quam in realibus, ideo de personalibus fuit prouisum. ar.l.nam ad ea. ff.de leg. Sed per hanc rationem possemus attentare contra Hostiensem in d.cap.fin. de rescript. & etiam in d. c.dispendia. & ibi Io. Mo. & Archid. dicunt d.c.dispẽdia. habere locum etiam in realibus. Et sic non faciunt differentiam inter actiones personales, vel reales. Sed distinguunt quòd aut impetratio fit ad diuersos dolosè, & non valet, etiam in realibus. Aut fit bona fide, vt quia vnus Senensis fecit vnum contractum Senę, & alium Parisijs, & vtrobique vult iudices habere, cum hoc sibi expediat propter probationes testium in dictis locis existentium: quia cum probandum sit per testes, difficillimum esset testes vnius loci ad alterũ locum citare, aut venire facere, & hoc casu valebit impetratio. ar. c. constitutus. inf.de fideiuſ. Si vero econtra, contractus sint celebrati in eadem diœcesi vel territorio: vel ambæ, vel plures in eodem territorio sint, & tunc ad eundem vel eosdem iudices debent literæ impetrari. mouentur per c.nonnulli. supra de rescript. In quantum ibi dicitur q̃ sub vno iudice possunt cõmodius tractari. iuncta etiam l.si est nouum. cum seq.ff.de legi.

¶ Ad quod etiam vide quod dicit Host. in sum. titu.de rescript.§.cui præiudicet.versi. quod si idem. & seq. Et aduerte: quia licet Specul.in d.versic.item quod ad diuersos. teneat, quòd secus sit in realibus, vt supra dixi: tamen in versi.quid si tractus super diuersis.in d. §.fin.de rescrip.præsen. concludit, quòd si quis vellet probare quòd prædictæ actiones personales commodius tractarentur coram pluribus non admitteretur: quia habet locum quæstio commoditatis, quæ fortè difficilior & prolixior esset, quã quæstio principalis. præsumit enim ius quòd cõmodius sub vno tractentur, quamuis aliud quandoque possit euenire. ar.l.nam ad ea. ff.de legi. & in Auth. de consulibus. facit etiam quod no. in l.1. §.sexum. ff. de postu. secundum Specu. quod etiam sentit Compost. vt supra dixi, & pro hac opin. ego allego, quia ius hoc præsumit, & super ipsa præsumptione statuit. Et sic sit præsumptio iuris & de iure: contra quam non admittitur probatio, vt in c.is qui fidem. infra de spon.in Authen. de nupt.§.si verò. & in authent.sed iam necesse. C.de do.ante nupt.cum sim. Ioan.Andr. in d.c.dispendia. dicit quòd illa decretalis seruanda esset vbicunque esset eadem æquitas, quòd ad ipsius dispositionem, non quo ad pœnam. Io.de sancto Georgio ibi concludit, quòd,si quæritur an super pluribus actionibus realib. possint plures iudices impetrari: dicendum est quòd sic. Si verò quæritur, an debeant dari plures iudices: dicit q̃ si actor & reus sunt eiusdem diœcesis, extra illam nõ dabuntur, vt in c.statutum.in §.cum vero, de rescrip. lib.6. & hoc etiam vult Glo. posita ibi super verbo, vnam dictam. quæ incipit, olim dicebamus. Si verò sunt diuersarum diœcesum, non trahetur vltra vnam dictam à fine sui domicilij, etiam in realibus, sicut nec in personalibus: quia tex. in d.c.statutum. §.cum vero. & §.cum autem, loquuntur in distincte. & ista est mens illius Glo. secũdum eum. Io.de Imo. in d.cap.dispendia. dicit quòd decisio huius puncti dependet, an hodie seruari debeat quòd in realibus fiat computatio dictarum à fine diœcesis vbi res est sita: quia si hoc procedit etiam hodie, clarum est q̃ dispositio cap.dispendia. non haberet locum etiam in realibus, propter impossibilitatem: quia si res essent in diuersis diœcesibus, non posset fieri impetratio super omnibus in eodẽ loco. Nec obstat quòd possit contingere quòd res sitæ sint in eodem loco: quia sicut potest hoc esse: ita & potest contingere quòd sint in diuersis locis, vnde concludit satis esse æquum de legatis seruare opin.Hostien.do.Domin. dicit quòd hæc ratio & consideratio est bona: quando res essent sitæ in diuersis diœcesibus: sed quando essent in eadem diœcesi, dubium non esset solutum: quare dicit quòd credit veram opin. Io. And. quòd licet sit æquum in realibus obseruare. idem quod in personalibus, quando eadem esset ratio, vt scilicet ad eundem vel eosdem iudices literæ impetrentur: tamen si hoc non seruetur, non habebit locum text. d.c.dispẽdia. quo ad pœnam ibi positam. mouetur: quia per antiquos Glossatores erat dubiũ an capitulum fi.supra de rescript. haberet locum in realibus, vt ibi patet in Glo. & tamen Innocen. in d. cap.dispendia. expresè duntaxat statuit & disponit de personalibus, & sic videtur voluisse approbare opin. quæ habebat, quòd d.c.fin. loqueretur de personalibus tantum, quia si voluisset idem statuere de realibus, illud expressisset. facit c.ad audientiam. infra de decim. quæ verba dom. Dominici, si rectè cõsiderentur, videntur velle vnum, & demum concludere contrarium.

¶ Sed istud facit ad quæstio pœnæ positæ in c.dispendia. Dominus meus in cap.fin. supra de rescrip. super Glo.in verbo, pluribus, concludit quòd vbi ea dem ratio esset in realibus, quę esset in personalibus habebit locum dispositio cap.fin.&c. cap.dispẽdia. & sic sequitur opinio. Hostien. & sequacium. & subdit quòd distinctio de commoditate, quãdo eadem cõmoditas haberetur in realibus, habet locũ etiam in personalibus, secundum dictam opinio. & similiter etiam distinctio differentiæ commoditatis & incommoditatis. & quamuis tex. in d.c.dispendia. apponat pœnam, siue distinctionem commoditatis: tamen ex quo c.fi. distinguit & fundat se super commoditate, est absurdum quòd noua constitu. d.cap. dispendia. quæ descendit à cap.fin. recipiat interpretationem & qualificationem secundum dispositionem antiquam d.cap.fin. arg. l.non est nouum. & l. nam posteriores. ff. de legib. & hæc opinio videtur mihi magis æqua: per quã respondetur ad id quod dixi supra in opinio. Specu. quia illa videtur esse præsumptio, cum dispositione tamen qualitatis. l.antiquæ. & no.hic dictum singulariſsimum in materia extensionis, quod si lex antiqua prohibitiua loquitur qualificatiuè, & lex noua apponat pœnam vbi non erat, vel maiorem imponat: licet ſimpliciter loquatur,

loquatur, recipit qualitatem l.antiquæ, vt secũdum illam videatur edita. quod est perpetuo memoriæ commendandum. facit quod no. Barto. in dicta l. nam & posteriores, de quo dic vt latius dicam in tit. de constitu.

37 ¶ † Secundò limitatur, si modo sint literæ impetratæ ad iudices delegatos habentes principaliter, & per se cognitionem iudiciariam: secus si prius essent impetrati iudices, qui non haberent principaliter cognitionem iudiciariam: quales sunt conseruatores impetrati, qui non habent cognitionẽ iudiciariam: nisi talis cognitio oriatur ex exceptione aduersarij, iuxta no.in c.1. de offi.deleg. lib.6. secundum Ioan. Andr. in d.c.dispendia.

¶ Et idem tenet ibi Archidia. mouetur per illum text. in quantum dicit, eodem durante iudicio, & sic videtur velle quòd debeat esse talis delegatus, qui habeat cognitionem iudiciariam: ex cuius facto impeditur talis impetratio. quod limitat Lap. ibi, quando sunt conseruatores dati secundum formam d.cap.1. in fi. de offic. deleg. lib.6. Secus si essent dati secundum formam priuilegiatam, secundum eum.

¶ In quibus verbis Lap.hoc intendit, q̃ secus sit quando dantur conseruatores, vt possint cognoscere de his quæ exigunt iudicialem indaginem.

¶ Et ex prædictis etiam infertur, quod prædicta 12. & vlti. fallen. non habet locum in literis executoris, secundum Innoc. Ioannem Mo. & Archi. in d. c.dispendia. pro quo facit secundum Io.de Lig. quia tales nõ necessitantur ad iudiciariam cognitionem, iuxta no.per Innoc.inf.de præscr.cap.dudum. & per Glo. in Clem.1.de offic. deleg.

38 ¶ † Tertiò limitatur dicta fal.12. Si modo loquemur de pluribus delegatis per diuersas literas, vt dixi impetratis ad plures causas, contra vnum: qui delegati vellent de ipsis pluribus eodem tẽpore cognoscere: secus videtur dicẽdum, si omnes tales delegati vni soli subdelegarent omnes causas: quia sic non traheretur reus coram diuersis, quod procedit si modo omnes subdelegant vni simpliciter, nihil iurisdictionis sibi retinendo: nam hoc casu, tenet q̃ agitur, ex quo prius, quam fuerit oppositum, cõmissiones factæ erant. facit c.super quæstionum. §.porro, de offic.deleg. & c.iudex. de offic.delega.lib.6. Et est ratio: quia tales literæ Apostolicæ non sunt nullæ, sed exceptionis ope sunt annullãdæ: secus si prædicti delegati subdelegarent vni, retinendo sibi aliquid iurisdictionis: quia contra casum non valeret: quia tunc ad eosdem appellaretur, & sic saltẽ in causa appel. reus vexaretur coram diuersis, vt d.§.porrò. hoc tenet Specu.in titu.de rescrip.præsen. §.fin.vers. quid si is. & idem formaliter tenet Lap.in d.cap.dispendia. nullam tamen facit mentionem de Specul. voluit etiam Specu. in d.versi. quid si is. quod idem sit si aliquis super eadem re impetraret literas aduersus iudices: quia tunc nõ valet, nec impetratio, nec subdelegatio vni facta, vt in c.ex tenore. de rescrip. Sed Io. Andr.ibi in addi. dicit idem esse in primo casu, quod & in seq.ita vt nullo casu teneat processus. mouetur: quia cap.dispendia. annullat processum: sed subdelegatio est de processu, vt tractatur in cap. pen.de offic.deleg.lib.6. & ibi Glo.facit etiam quod tradit Specu.in titu. de rescript.præsen. §.1.versi.sed obijcitur. ergo subdelegatio nõ tenuit: ergo nec processus habitus per illam. Idem etiã tenet Io.de Lig. in d. c.dispendia. nulla facta mentione Io. Andr. & idem etiam tenet Paul.ibi, per eandem rationem. facit tex.ille d.c.dispendia.in quãtum dicit, careat omni cõmodo literarum. & sequitur Io. de Fantu. qui dicit clarè probari, si teneamus quòd ex sola impetratione literarũ sine vsu ipsarum, insurgat nullitas. de quo dicam in 6.sen.in 7.lim. & idem etiam tenet Do. Ant. rationibus prędictis.

39 ¶ † Quartò limitatur, quando causæ sunt principales per se: quia tunc debent coram eisdem iudicibus delegatis vno, vel pluribus tractari: secus si vna esset principalis, alia appellationis: quia tunc bene possent tractari coram diuersis eodem tempore, secundum Innoc. & Compost. & idem tenet Io. Mon. in d.c.dispendia. quia illo tex. addit ad c.fin. de rescr. Ius autem additum vel interpretans habet locum in casibus, in quibus habebat locum illud ius interpretatum. ff. de pac. dot. in l. inter socerum. §. cum inter. & in Auth. de fil. ante instr. dot. nat. circa fin. col. 3. Et pro hoc alleg. Lap. quod no. in cap. circa. de elect. li.6. super verbo, ad Apostolicam. & in c. statuimus. super verbo, ab eodem, de sent. excom. lib.6. Et in appellatione ante diffinitiuam patet: quia in illa ex ipso iudicij euentu pendet, an sit futurus iudex in causa princ. ille à quo appellatum est, vt ille ad quem appellatum est, vt in c. vt debitus. inf. de appel. cum igitur non appareat quis ipsorum sit iudex: non potest sciri ad quem fieri debeat impetratio. Et idem in appella. à diffinitiua: quia ibi nõ tractatur directè de principali q. sed an bene vel male fuerit iudicatum. C. de appel. in l eos. Et ad idem etiam facit d.c. dispẽdia. §. reus quoque. vbi tex. dicit, eodem durante iudicio. sed causæ appel. principalis non est idem iudicium: quia diuersus est modus procedẽdi in appel. à modo procedendi in principali, & diuersitas processus diuersificat iudicium, etiam inter easdem personas, vt inf. de test. veniẽs. 2. q. 6. c. si Episcopus. 6. q. 4. c. Osius. in quibus de hoc: ergo, &c. secũdum Io. de Fantu. & idem tenet Zenze. pro quo facit, quia causa possessionis & proprietatis debent coram eodem iudice tractari, vt dixi sup. eo. ar. fal. 7. & tamen si super vna appellatum sit, tractabũtur coram diuersis, secundum Io. And. in d.c. dispendia. & sic etiam residet ibi dom. Dominicus.

¶ Sed aduerte: quia si fuit impetratus idem iudex delegatus super duabus personalibus actionib. si reus appellauerit super vna, videtur quòd iudex non possit procedere super alia: si prima non est finita, cum sit effectus suspectus appellanti, vt cap. ad hæc si in vna. inf. de appel. Ex quo videtur sequi q̃ cõmodius esset posse super diuersis actionibus personalibus, ad diuersos diuersas literas impetrare: quia altero pronunciãte à quo sit appellatum, alter poterit procedere, & sic non superſedebitur, & sic videtur quòd non sit commodius ad eundem iudicem literas impetrare, contra d.c.fi. supra de rescr. & prædictum c. dispendia. de rescr. lib.6. & ea quę superius dicta sunt. Et ad hoc contrariũ potest responderi, prout respondet Io. Andr. in Glo. super verbo, quæstionibus. in d.c. dispendia. vbi dicit post Ber. q̃ iniquitas iudicis qui perperam processit, non facit q̃ reus propter hoc trahi possit coram alio iudice:

sed

sed actor expectabit donec appellationis causa sit finita, & sibi imputet qui talem iudicem impetrabit, & si causa appell. fuerit pronunciata iusta, actor post modum studeat alium iudicem impetrare: aliter si fuerit iniusta, procedet in alijs.

¶ Sed aduerte: quia sola appellatio non videtur sufficere ad suspendendum potentiam procedendi super alia causa: nisi adiuncta fuerit recusatio, vt tractatur in d.c. ad hoc. & in c. proposuit. inf. de appel. & sup. dixi in 10. prin. art. q. 7. vnde voluit Abb. quē communiter sequuntur Doct. q̄ sola appellatio sine recusatione non impediat, licet Glo. sentiat contrarium in d.c. ad hoc. Sed non est materia nostra, vide ibidem. Sed redeundo ad materiam, Host. dicit q̄ hoc casu licet appelletur ab vna: tamen iudex appellationis cognoscet de omnibus causis.

¶ Et sic cognoscet etiam de causa, ad quam non est appellatum, & hoc ratione connexitatis. ar. c. translato. supra de const. & c. prudentia. §. penu. & c. præterea. supra de offi. deleg. facit quod dixi supra in c. præced. in 6. prin. ar. in 21. fallen. in opin. Ioan. And. Sed hæc opinio non placet Io. de Fantu. qui dicit, q̄ licet iudex ad quem, pronunciet appellationem legitimam: non tamen potest cognoscere de alia causa: Sed solummodo de illa causa in qua appellatum est, vt no. Glo. in Cle. vnica, de causa poss. & proprie. quia licet ipse facta dicta pronunciatione succedat in locum iudicis à quo, vt in d.c. vt debitus. inf. de appel. illud procedit solummodo quo ad principalem causam tantum, in qua incidit grauamen à quo fuit appellatum: non autem quo ad aliam causam separatam, secundum eum. do. Dominic. in d.c. dispendia. dicit, q̄ credit considerandam formam commissionis: quia aut iudex qui delegat causam appellationis, dicit q̄ iustificata appellatione procedat in causa, iuxta continentiam priorum literarum, & tūc poterit de alijs cognoscere. & ita procedat opi. Hostien. & de ista forma committenda, patet in c. exhibita. in fi. de iud. Aut superior iudex committit sibi causam appel. tantum, & tunc etiam illa iustificata, non poterit cognoscere de causa princ. vt no. Vinc. in d.c. vt debitus. & probat tex. in d.c. exhibita. Aut committit causam appel. & principalis super qua est appellatum, & tunc oportet super alijs separatis nouum iudicem impetrare, & ita procedat Glo. super verbo, quæstionibus. in d.c. dispendia. quæ consideratio videtur esse satis æqua. & vide quod dixi sup. in 10. princip. artic. in 7. quæst. princ. in opinio. Ioan. Andr. & Cyni.

40 ¶ † Quintò limitatur, si modo quis pēdente causa princip. quam habet coram vno iudice delegato super actione personali, vellet impetrare alium iudicem super alia actione personali: quia non potest, vt dictum est. secus si pendente vna quæstione ille qui impetrauit appellauit & pendente appellatione impetrat alium super alia actione personali: quia potest: quia nō compellitur impetrare illum à quo appellauit, secundum Innocen. Compost. Io. Andr. & Doct. in d.c. dispendia. per ea quæ dicta fuerunt in præced. limi. Sed aduerte: quia licet Doctores ita simpliciter transeant: tamen fortè limitandum est si sit appellatum à sententia diffinitiua: vel si fortè appellatum est ab interlocutoria, iudex à quo detulit appellationi, vel à superiore transmissa est sibi inhibitoria: ita quòd in illa causa princ. non potest iudex à quo amplius procedere, quia ligatæ sunt manus suæ: secus si prædicta cessarent, quia nec detulisset appellationi, nec inhibitoria fuit trāsmissa: quia tūc negari non potest q̄ ipse non procedat super princ. Et ideo non poterit ad alium iudicem literas impetrare. Sed eo casu quo iudex detulisset, vel trāsmissa esset inhibitoria: notabis quòd res poterit deuenire ad casum à quo non potuit incipere: nam si iudex ad quem pronunciabit super appellatione à grauamine malè appellatum, & interea alius iudex fuit impetratus, redibit illa alia causa prin. ad priorem iudicem, vt d.c. vt debitus. eodem tempore per viam primæ impetrationis, vna actio personalis tractabitur coram vno iudice, & tamen contra eundem eo. tempore alia actio personalis tractabitur coram alio iudice, per alias diuersas literas impetratas.

41 ¶ †Sextò limitatur, si modo quis vellet super alia actione personali impetrare alium iudicem, contra eundem durante prima causa: Secus si finita prima lite vellet impetrare alium iudicem super alia actione personali contra eundem. hāc limitationem tenuerunt quidam Doct. antiqui: moti, quia dictum c. fin. de rescrip. & d.c. dispendia. intelliguntur, quādo actor trahit reum eodem tempore ad diuersos iudices: vel vna causa pendente coram vno, trahit eum super alia ad alium iudicem. Sed Bernardus in d.c. dispendia. cuius opin. videtur approbare Ioan. Andr. ibi in glo. in verbo, quæstionibus. tenet contrariam sententiam, quòd etiā vna lite finita coram delegato super act. personali, non posset quis super alia actio. personali contra eundem alium iudicem impetrare, vt refert glo. prædicta. Vinc. Hostien. & Archid. concordant opiniones, quòd aut tempore priorum iudicum erant ortæ aliæ quæstiones, super quibus vult nunc impetrare alium, vel alios iudices, & procedit opin. Bern. & Io. Andr. Aut non erant ortæ, & procedit opin. contraria. Nam vt dicebat Host. absurdum esset, quòd si semel impetraui iudicem contra te, non possim contra te impetrare aliū, quàm illum, vt sic quodammodo videatur ille effectus iudex ordinarius inter nos. Et sic residet Ioan. Andr. in Nouella. Io. de Fant. dicit, quòd sibi videtur indistinctè vera opinio Hostien. quòd finita prima lite, indistinctè possit alium impetrare. Et hoc probat tex. in d.c. dispendia. ibi, eodem durante iudicio. Et ibi, mouere voluerit. sed dicit ibi dom. Do. quod verbum, eodem durante iudicio, nō facit pro ista parte: quia non ponitur ibi in prin. sed in §. proxi. Sed verbum, mouere voluerit, melius facit: quia à contrario videtur, quod si nō vult mouere plures, non adstringatur eosdem impetrare. Sed dici posset, quòd etiam verbum, eodem durante iudicio, facit, licet ponatur in alio §. quia. §. ille qui immediatè sequitur, loquitur in prin. per implicatiuā, quoque. Dicit enim, reus quoque si eodem durante iudicio, &c. Nam dictio, quoque, est implicatiua. Instit. de rerum diuisio. §. apium. & l. si societatē. la finale. ff. pro soc. & natura eius est repetitionem inducere præcedentium cū seq. vt in l. in repetendis. ff. de leg. 3. & in l. Seia. §. Caio. ff. de fun. instru. no. Oldr. cons. 103. & denotat quandam similitudinem, vt no. Io. And. & Archid. in c. quorundam. §. fin. de elect. lib. 6. & no. in l. 2. ff. pro hærede. & ista opin. plus mihi placet.

placet. quinimò plus voluit Specu. in titu. de rescrip. præsen. §. fin. versic. quid si super diuersis. quod licet quis à principio impetrauerit super diuersis personalibus actionibus literas ad diuersos: si tamen non conuenit reum nisi coram vno super vna causa, q̄ causa illa finita poterit coram alio, per alias literas à principio impetratas conuenire reum. Mouetur: quia solùm attenditur ipsius rei cōuenti incommoditas, vt eodem tempore non fatigetur coram diuersis, vt ff. de arbit. in l. si cum dies. §. si arbitror. Sed diuersis temporibus trahere coram diuersis, nō est vexare, secundum Specula. Sed tu aduerte: quia licet ista opinio sit satis æqua: tamen in terminis Spec. videtur dubium, ex eo, quia cap. dispendia. videtur an nullare impetrationem. Ad quod vide, quod dicam in seq. limit. quod tamen mihi videtur esse satis durum: tum quia nulla incommoditas sequitur, q̄ videtur exigere tex. in d. cap. fin. tum quia ex hoc sequeretur, quòd si solùm conueniret reum corā vno iudice, etiam non valeret illud iudicium, si literæ essent penitus nullæ: tum quia c. dispendia, videtur considerare ipsa litium dispendia, quæ ratio cessat in terminis nostris, cogitabis. & vide quæ dicam in seq. limit.

42 ¶ † Septimò limita, quòd procedit d. 12. fallent. Si modo pars excipiat, quòd non posit eodem tempore coram diuersis iudicibus delegatis, super diuersis actionibus personalibus trahi, secus si non exciperet: quia cum hoc beneficium sit personale concessum ipsi reo, propter quod alteri non prejudicatur, potest ipse suo fauori renunciare. infra de regularibus. c. ad apostolicam. cum alijs vulgatis. Sed aduerte: quia Bern. & Innoc. quos sequitur glo. super verbo, valeat. in d. cap. dispendia. tenent contrariam sententiam: eo, quia aliàs illa constitutio nihil videretur addere ad cap. fin. supra de rescript. Et subdit Innoc. quòd Curia Romana ita seruat. Sed Compostel. in cap. super literis. supra de rescript. in glo. hic quæritur, post principium, tenet primam opin. Et hoc videtur æquum Io. Mo. in odium negligentis vti beneficio d. c. dispendia. & fortius dicit procedere, quando esset lata sententia pro reo, vt tunc valeat, cum fauore ipsius, & odio impetrantis illa constitutio emanauerit. ar. l. nō eo minus. C. de procura. facit infra vt li. non contest. cap. quoniam. ver. vel saltem. Et hoc tenet Francis. Vercel. in reo pręsente & tacente, sed secundam opin. glos. & Innocent. tenent Hostien. & Archid. in d. cap. dispendia. Nam dicit Hostien. quòd cum literæ sint nullæ, non possunt validari per consensum partium. supra de elect. c. auditis. sic nec potest iurisdictio finita per consensum partium validari. supra de offic. delega. cap. significantibus. Ratificatio enim fieri posset, quando literæ non essent nullæ: sed exceptione elidibiles, quando essent datæ pro commodo priuato ipsarum partium: secus si pro publico. arg. c. si diligenti. supra de foro compe. Inno. vero distinguebat inter tacitum partium consensum & expressum, vt primo casu nō validentur: quia reus videtur potius errare, vel ignorare defectus, vel vereri, aut timere iudicem, quàm consentire. Secundo casu, videtur per expressum consensum prorogare iurisdictionem, maximè quia per tales literas videtur aliqualis iurisdictio imprimi. ar. cap. cæterum. supra de rescript. Sed dicit Ioan. And. in Nouella, in d. cap. dispendia. quod est graue defendere, quòd expressus consensus hic ponit, & non tacitus. Et ideo Archid. reprobat dictam distinctionem, alleg. c. suam. infra de pœnis, secūdum vnam lecturam. & sic residet Io. And. Ioan. de Fant. dicit, quòd decisio huius dubij dependet ab alio dubio: an literæ dicantur nullæ vel validæ, & ope exceptionis irritandæ. ipse tenet, quòd dicantur nullæ, per tex. in d.c. dispendia. & ideo expresso partium consensu, non possunt ratificari, per c. significantibus. & c. P. & G. supra de offic. delega. Et istam opinionem sequitur etiam d. Dom. in d.c. dispendia. & hæc opin. videtur mihi verior de iuris rigore per textum illum, dum dicit, omni commodo careat literarum, & demum etiā subditur, quòd processus habitus per easdem sit ipso iure nullus: quamuis satis æqua videatur esse opinio contraria: maximè si lata esset sententia pro reo, sicut in simili dicimus in d.l. non eo minus. Et sicut in simili dicimus de alienatione facta de rebus Ecclesiæ vel pupilli, aut minoris, in casibus non permissis à iure, vel sine debitis solennitatibus: quæ licet sit nulla, tamen si redit in fauorem Ecclesiæ vel minoris, potest ratificari: nec potest per aliam partem annullari, vt tractatur per Innoc. & Doct. in c. 1. de rebus Eccles. non alien. lib. 6. & per d. authen. & Io. de Imo. in c. si quis præsbyterorum. inf. de reb. Eccles. non alien. & per gl. & Io. de Imo. in cap. 1. ne sede vac. facit quod no. glo. in l. cum ij. §. causa. ff. de transac. & quod no. in l. iubemus. §. si quis colludente. & §. si quis à pupil Io. ff. de actio. emp. & Barto. in l. 1. ff. de leg. 3. & probatur 12. quæst. 2. in c. si qua de rebus. tex. & Doct. maximè Imo. in l. filio præterito. ff. de iniust. test. in quibus tractatur, quòd quotiescunque actus redditur nullus fauore alicuius, ita demū debet dici nullus, si talis dicat nullum, vt d.l. filio præterito. & l. 1. & 2. ff. si ager vectigalis. in hoc tamen posset considerari differentia: quia potestas contrahendi nō est funditus nulla: sed potestas iurisdictionis exercendæ, est funditus nulla, in eo qui nullam habet iurisdictionem: nec potest aliquo expresso, & minus tacito partium consensu validari, vt l. priuatorum, C. de iurisdict. omn. iud. cogitabis. Sed aduerte: quia arbitror posse distingui, quòd aut loquimur in eo, qui contra eum impetrat diuersas literas super pluribus actionibus personalibus, & illis vtitur trahendo reum ad diuersos iudices, & habet locum disceptatio prædicta. Aut impetrat diuersas literas contra eundem super eadem actione, & eum citari facit primò coram vno, secundò coram alio, & tunc satis dubito, & potius videtur, quòd si pars non excipiat, iudicium teneat: & fortius si consentiat, expressè. moueor: quia cap. fin. supra de rescript. non annullat ipso iure impetrationem, nec processum: sed simpliciter dicit, literarum commodo careant, & sic loquitur per verbum futuri temporis, & sic videtur necessaria sententia, secundum ea, quæ notaui in cap. si diligenti. supra de foro compet. Nec obst. tex. in dicto c. dispendia. de rescript. lib. 6. quia ille tex. solùm addit ad cap. fin. quando super pluribus actionibus personalibus literæ fuerint impetratæ, sed quando super eodem negotio essent impetratæ nihil ibi dicitur, & sic super vno negotio remanet dispositio dicti cap. fin. & ita potest intelli-

gi c.ex tenore. ſupra de reſcript. vt dum tex. ibi dicit,commodo careat vtriuſque,intelligatur ſcilicet, per exceptionem,nõ ipſo iure,maximè,quia ſecundæ literæ videntur ſubreptitiæ,& ſubreptio non annullat literas ipſo iure, vt in c.ſuper literas. de reſcri. niſi diceres, quòd hic actor videtur perſonale impetrare, vt d. c.ex tenore. & ſic videntur ipſo iure nullæ, vt d. c.ſuper literis. Item quia ex quo per ius antiquum, videlicet per d.c.fi. præced. duo caſus ſunt æquiparati, quando ſuper vno negotio, & quando ſuper pluribus plures literæ ſunt impetratæ, ideo cõ ſtitutio d. c.diſpendia. declarans d.c.fi. recipere debet qualitates capitu.fina. per ea, quæ ſuperius dixi. & ad verbum, careant,poſitum in c.fin.& verbum, careat,poſitũ in c.ex tenore. poſſet reſpõderi, quòd ſunt præſentis temporis, & non futuri. Cogitabis, quia de nouo venerunt in mentem.

43 ¶†Octauò limitatur prędicta 12.fallen. ſi modo conuentus prius coram vno iudice cõparuit coram illo,nec fuit cõtumax: Secus ſi in primo iudicio fuit contumax, nec purgauit contumaciam. Nam hoc caſu non poteſt excipere coram ſecundo,quod fuerit tractus coram alio iudice,quia non poteſt vti beneficio primæ inſtantiæ, ex quo eam non approbauit comparendo. arg. optimum in l.ſancimus. C.de iudi.quia ſi in eadem inſtãtia non auditur,niſi prius purget cõtumaciam,vt ibi: longè fortius non debet audiri in iſta. Et hoc videtur de mente Barto.in l.ſepulchri.ff.de ſepul.vio.Ita concludit Domi.meus ſuper d.glo.fin. in c.fin. ſupra de reſcript. & fuit etiam hæc opinio Bart.in l.& poſt edictũ. ff.de iud. & hoc tetigi in c.penul.ſupra de fo.compe.in 15.prin.ar.in 2.membro.ver.primò limitatur. quaſi in fi.tenet D. Ant.in c.qualiter.el 2.de accu.& ibi dixi.facit quod dicam ſtatim de excuſatione à pena, in 12.prin.arti. Intellige tamen hanc limi.quando ipſe actor qui fecit citari reum in termino,non fuit etiam cõtumax, ſed comparuit & accuſauit contumaciam rei, aliàs ſecus.ar.per l.properandum.§.1.C.de iudic.ibi dum tex.dicit,contumaciam accuſantis. Ita reperio limitare D.Ioan.de Petru.in d.l.vbi acceptum.quod mihi videtur ſatis æquum,quia nõ videtur,quòd actor poſsit opponere de contumacia, quando ipſe pariter fuit contumax, per no.glo. in verbo, venienti.in c.1. de dolo & cõtuma. lib.6.& per regulam.l.ſi ambo.ff.de compen.cum ſimi. Item prædicta limitatio procedit in reo contumace, quando reus ipſe recuſaret expenſas reficere,& cõtumaciam purgare, quã commiſit in prima inſtantia,ſeu iudicio.facit d.l.ſancimus.& ſequitur prefatus Ioan.Petrucius in d.l.vbi acceptum. & ad materiam vide quæ latius dicemus in titu. de do. & contuma. vbi melius conuenit. Et idem arbitror dicendum, ſi reus conuentus dedit cauſam,propter quam actor adiuit alium iudicem: puta,quia cõtemnebat eum. Ad hoc allego textum optimum iuncto exemplo Baldi in l. prima. C. de aſſer.tol.

44 ¶†Nonò limitatur, ſi modo actor tranſit reum coram alio iudice voluntariè,ſecus ſi iudicium eſſet cœptum propter neceſsitatem coram vno iudice, non vt tunc, vel vt ibi expediretur, quia tunc poterit perfici coram alio, vt in l. ſed & ſi reſtituatur. §.ſed ſi dies. ff.de iudi. per quem tex.hoc tenet Bartolus in dicta l. vbi acceptum. vbi textus ponit caſum,in quo iudicium inchoatum coram vno finitur coram alio.

45 ¶†Decimò limitatur, ratione prædicta,ſi fortè à princip. voluntariè adiuit vnũ iudicem: ſed ex cauſa poſtea ſuperueniente,non poteſt proſequi coram eodem iudice. Exemplũ, Cauſæ ſunt cœptæ in Curia Poteſtatis,modò illud officium eſt ſublatum,cerè putat Barto. quòd cauſæ quæ ibi pendebant, poterunt perfici coram executore, vel à capitaneo,qui ſubrogatus eſt, vel de nouo electus eſt, vel ſolus remaneat. ar.d.§.ſed ſi dies. & hoc dicit, ſalua meliori determinatione,in dicta l.vbi acceptum. Ad quod vide, quod no.in l.1.in fi.ff.de officio conſu.& intelige Barto. quòd adeo deſinat officium, quòd non veniat ſucceſſor, quia tunc dicitur deficere,aliàs expectato ſucceſſore, nõ diceretur deſinere officium, per l.proponebatur. ff.de iud.

46 ¶†Vndecimo atque vltimo loco dic, quòd prædicta 12. fallen. non habet locum in cauſa hæreſis, quia pro illo delicto fauore fidei, poteſt quis coram pluribus iudicibus eodem tempore accuſari, & trahi. Ad quod vide quæ dixi in capitu. penult. ſupra de foro competen. in 13.princip.articu. verſicu.cir. quintum,fallentia prima. Et ex his Deo duce,habes notabiliter expeditum hunc 11. princip.artic. A.B. Eſt etiam alia fallentia in eo, qui iudicium præparatorium intentauit coram vno iudice, quia iudicium poſtea præparatum nõ poteſt intentare coram alio. & ideo coram Epiſcopo Petri abſolutus à iuramento de ſoluendis & non repetendis vſuris, facta abſolutione coram eodem Epiſcopo, debeo repetere vſuras, ſecundum Baldum, & Paulum de Caſtro in l. ordinarij. ff.de rei vendi. per illum textum, & ſequitur Pau. de Caſtro in l. ſecunda. C. vbi & apud quem. Et per prædicta Domi.Ioan.Bapti.de Sancto Seue. ſolennis Doctor hoc legens in repeti. l.omnes populi. 1.quæſt.verſicu.hæc videntur vera. col. 14. dicit quòd ille qui corã vno iudice intentauit condi. ex l.diffamari. non poteſt poſtea conueniri coram alio iudice,quod mihi non placet, vt dixi in cap.pen. de foro competen.in materia præuentionis,in 4.princ.memb.A. quæſt.12. Ma.

ARTICVLVS XII.

47 DVODECIMO† & vltimo princip.artic. circa materiam titu. noſtri pro ipſius complemẽto, tractandum eſt de pœna trahentium aliquem, vel aliquos ad diuerſos iudices, cum deberent coram eodem iudice conuenire, & ſic de pœna trahentis aliquem ad vetitum examen quoad ſpecialem materiam noſtram, nam generalem materiam, de pena trahentis quem ad vetitum examen,ego latè dixi in cap.ſi diligenti.ſupra de foro compet.in 17.princip. articu.illius titu. per ſeptem principales queſtiones, & ibi vide eas. vnde ſolummodo hic ſupereſt, vt tractemus de hac pœna, quando contra iuris prohibitionem trahit ad diuerſos iudices ſuper eadem, vel pluribus cauſis. In quo articulo ſic arbitror diſtinguendum, quod aut loquimur in delegatis, aut in ordinarijs. Primo caſu dic,quòd aut quis impetrat vnum vel plures delegatos per diuerſas literas ſuper vna cauſa, aut ſuper diuerſis, cum debuiſſet impetrare ad eundem vel eoſdem. Sed tamen ipſis literis

literis non eſt vſus, & hoc caſu, nullam aliam pœnam patitur, niſi quòd caret commodo literarum hodie ipſo iure,per c.diſpendia.de reſcr.lib.6.quam uis alij & hodie aliter ſentiant. Ad quod vide,quod dixi in præcedenti artic. verſic.ſeptimò limitatur. & ita communiter tenent Doctores in d. cap.diſpendia.& in c.fin.ſupra de reſcript. vbi hoc etiam tenet Zab. Nec ob.l.nulli. C.de iud.vbi tex.vult, quòd ſit puniendus: quia intelligitur, quando non ſtetit in meris finibus impetrationis, ſed vſus fuit literis. de quo dicam in ſequen.caſu. Si verò quis non ſolùm impetrauit, ſed vſus fuit literis trahendo reum ad diuerſos iudices: dico, quòd debet carere omni commodo literarum, & proceſſus eſt nullus, & debet in expenſis legitimis condemnari, vt d.cap.diſpendia. quinimo arbitror, quòd debeat condemnari aduerſario ſuo conuento ad damna, quæ propter hæc paſſus eſt,tex.in d.c.fin.& quamuis tex.in d.cap.diſpendia.nihil dicat de damnis: tamen declarari debet & ſuppleri ab illo ca.fin. interpretato à d. c.diſpendia. per ea,quæ dixi in præced.articu.maximè in 1.limitatione. Aduerte tamen: quia licet glo. in d.c.fin. in verſ.ſuper vno negotio. arguat,quòd talis debeat admittere cauſam, ſicut ille qui petit hominem liberum tanquam ſeruum, in diuerſis iudicijs, vt l.1.§. fin.C. de aſſer.tol.tamen glo.fin.in c.ex tenore. ſup. de reſcript. concludit, quòd faciens citari aduerſarium coram diuerſis iudicibus, non debet perdere cauſam, ſed ſatis eſt, quòd condemnetur in expenſis ſecundi iudicij. Et ſic intelligenda eſt l. vbi acceptum. ff. de iud. Non obſt. dic.§.fin. quia loquitur in caſu ſpeciali fauore libertatis, ſecundum glo. prædictam opinio.etiam tenent Innoc.Dom.Anto. Dom.M.Zab. & Bal. & communiter Doct. in d.c. ex tenore.& in d.cap.fin.de reſcript.& tenet Bald.in d.l.nulli. C.de iudi.& Gul.de Cun. in l.nemo.C.de iuriſd.omn.iu.& Ang.conſi.249.quãuis Vltramon. Pet.& Cyn.tenuerint contrarium, vt ſtatim dicam. Ego vero arbitror, quòd reſpectu iudicum delegatorum, de quibus nunc agimus, ſolummodo patiatur pœnas, de quibus in d. cap.fin. & in d.c.diſpendia.& in d.l.nulli. in quibus nihil dicitur de amiſſione cauſæ: de iure tamen ciuili videtur,quòd talis ex officio iudicis veniat puniendus,vt dicit tex.in l.nulli. & ſic pœna extraordinaria, & per conſequens arbitraria: ex quo pœna certa non ſtatuitur, vt no. gl. in cap.ſuper his. infra de accuſ. & vide iura quæ ibidem allegaui. Et prædicta procedunt per viam principalis petitionis ab eodem: ſed per viam reconuentionis, ſi cauſa pendeat coram delegato, vide quod dixi ſupra in cap. præced. in quarto princip. articu. quæſtio. 3. Et an eo caſu valeat proceſſus, ſi nihil opponatur. vide ibi in 4. quæſt. Et ex prædictis apparet,quòd in prædictis caſibus non intelligitur vetitum examen, per quod quis debeat cauſam amittere, ſecundum ea, quæ dixi in c.ſi diligenti. de foro compet. in 17.princ. articu. maximè in 4. primis queſtionibus,& aliquid etiam in proſecutione illius art.& ſupra remiſi,in princ. iſtius artic. Secundo verò caſu principali,cum loquimur de iudicibus ordinarijs diſtingue, quòd aut trahit reum coram duobus diuerſis iudicibus eodem tempore pro eodem negotio,& hoc caſu,ſi ſeruus tractus eſſet ad tale vetitum examen, per quod eſſemus in pœna amiſsionis cauſæ, propter aliam qualitatẽ & cauſam, quàm de ea de qua hic agitur, & tunc ſerua, quod latius dixi in d.c.ſi diligenti.in 17.art. Si verò quæritur de pœna ex hac ſola noſtra cauſa: quia prius traxerit ad alium iudicem eodem durante iudicio, dic quòd Vltramont. & Pet. quos etiam ſequitur Cyn.in d.l. nulli. C.de iu. tenent, quòd debet amittere cauſam per l.1.in fi. C.de aſſer.tol. per quem tex. etiam hoc firmant in d.l.fin.ſed Bald.ibi alleg.Bern. tenentem contrarium in cap.ex tenore.de reſcript.cuius opin. ſequitur Bald. dicens, quòd ille. §.loquitur in caſu ſpeciali fauore libertatis, & idem etiam tenet Bald. in d. l.nulli. ſed primam opinionem Petr. quòd talis perdat cauſam, tenet Ioan. An. & poſt Hoſtien. in d.c.dilecti. ſupra de foro compet. in eo, qui elegit trahere reum coram vno iudice, cum haberet plures iudices: dicit enim quòd caueat actor,ex quo elegit vnum iudicem, ne recurrat ad alium: ſi non vult cadere à cauſa, per l.vnicam. in fi.C.de vſucap. transfor. Sed corruptè allegat: nam vult allegare d. l.1. in fi. C.de aſſer. toll. Et prædictam opinionem etiam tenet Ang.in l.fideicommiſſum. §.tractatum. ff.de iud. per dictã l.1. in fi. & etiam alleg. Gul. hoc tenentem in l.1. C.de iuriſd.omn.iud. Nec ob. l.argentarius. §.fi. ff.de eden.quia ibi inſtantia erat finita, ſecundum Ange. Sed iudicio meo, illa lex non meruit allegari pro contrario: quia non loquitur in terminis noſtris, vt ibi patet. & eandem opinionem tenet Ang. in l.cum procur. §.ſi dominus.ff.de ope. no. nunc. per dictã l.1.§.fin. Sed dicit ibi Ioan. de Imo. q contrarium communiter tenetur, quinimo plus ſubdit ibi Ioan.de Imo. quòd ad hoc vt ſecundum iudicium intentatum coram alio iudice pendente primo non procedat: debet reus opponere de alio iudicio, aliàs ſi litem conteſtaretur, ſibi imputandum eſſet, & eſſet duplex inſtantia. arg. leg.properandum. C.de iud.& no.per Innocent. in c.cum contingat. de offic.deleg. & cap.cæterum.& c.paſtoralis. de reſcript. faciunt quæ dixi in c.pen.ſupra de foro compet.in 12.princ.artic.verſ.circa 5.arfall.3.Conclude ergo ſecundum communem opin. de quo etiam ſupra tactum fuit in præceden. caſu, quam tenent communiter Docto. in d.cap.ex tenore.& cap.fi.de reſcript.quòd regulariter propter cauſam prædictam actor non amittit cauſam: niſi in illo caſu ſpeciali.l.1.§.fin.quando quis illum qui ſe gerebat pro libero,primò aſſeruit ſeruum ſuum coram vno iudice, & pendente iudicio pro eodem negotio vocaret eum ad alium: quia tunc amittit cauſam, quod eſt verum, niſi hoc contigiſſet culpa rei conuenti, vt dicit ibi tex. & poteſt figurari exemplum, quando reus conuentus contemneret primum iudicem. Nam tunc abſque aliquo pœnæ metu poteſt coram alio iudice conueniri, quod eſt nodignum, ſecundum Bald.ibi.facit, quod dixi ſupra in præceden. princip.articu. verſicu.8.limitatur. Et idem arbitror, quando id contingeret ex alijs legitimis cauſis, de quibus latè dictum fuit in præced. vndecimo princip. articu. in limit. 8. 9. & 10. Ex his, Deo duce, habes hanc materiam mutuæ petitionis & reconuentionis, & de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, ſubtilem & difficilem & inordina. & imperfectam à maioribus noſtris traditam, ordinatiorem & clarè expeditam.

De Litis conteſtatione. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio quid ſit.*
2 *Litis conteſtatio, vnde dicatur.*
3 *Litis conteſtatio, cum quibus, & per quos fieri debeat.*
4 *Lis an dicatur conteſtata cum primo, ſi dato libello contra vnum, tertius compareat pro ſuo intereſſe.*

CONTINVATVR ad præcedentes hoc modo: quoniã poſt libelli oblationem & mutuas petitiones ſequi debet litis conteſtatio: ideo ſubijcitur hęc Rubrica, & de materia ipſius habetur 3.q.3. c. offeratur. & repetitur in 6. Cæterùm, iuxta morem conſuetum, pro clara & ordinata doctrina præſentis ti. & ſequentis, proſequar infraſcriptos principales articulos.

¶ Primò, quid ſit litis conteſtatio, & vnde dicatur. & de hoc in hac Rubrica.

¶ Secundò, per quos, & cum quibus fieri debeat. & de hoc in hac Rubrica.

¶ Tertiò, an ſit neceſſaria litis conteſtatio. & de hoc in c.1.infra eodem.

¶ Quartò, in quibus cauſis & caſibus requiratur, & in quibus non. & de hoc in c.quoniam. in princ. inſ. vt lite non conteſt.

¶ Quintò, vbi, ſeu coram quo fieri debeat, & de hoc in c.1.inf.eodem.

¶ Sextò, quando fieri debeat. & de hoc in c.1.

¶ Septimò, an quis poſſit compelli ad litem conteſtandam, & quibus caſibus, & quibus remedijs, & de pœna nolentis litem conteſtari, & propter quas cauſas excuſetur. & de hoc in c.1.

¶ Octauò, qualiter debeat fieri litis conteſtatio, & qualiter facta intelligatur, tam expreſſa, quàm tacita. & de hoc in c.1.inf.eod.

¶ Nonò, qualiter probetur. & de hoc in cap.quoniam. inf. eod. titu. proximo.

¶ Decimò, de effectibus conteſtatæ litis. de quo in d.c.quoniam. in fi.

¶ Vndecimò, qualiter, & per quos actus lit.conteſtat. & eius effectus traduntur. de hoc in dicto c. quoniam.

1 ¶ † Primò igitur artic. quæro, quid ſit litis cõteſt. SOL. Glo.1.in c.1. inf.eo. dicit, quod li.conteſt. eſt negocij principalis hinc inde apud iudicẽ facta narratio, & ſubſecuta rñſio. & iſta fuit diffinitio Bulg. Azo. & Trancredi. quam ſecuti fuerunt quaſi omnes antiqui, vſque ad Hoſt. ſed Hoſt. in d.cap.1. & in ſum.eo.ti.§.1.dicit, q̃ dicta deſcriptio deſtruit: quia per poſitiones & reſpõſiones narratur hinc inde negotium coram iudice, & tamẽ non fuit litis conteſt. vnde Hoſt. ſic deſcribit, q̃ lit.conteſt. eſt fundamentum iudicij per petitionẽ in iure propoſitam, & congruam reſponſionem ſubſecutam, animo conteſtandi litem: quo omiſſo, ſi in figura iudicij procedatur vexantur inanibus laboribus & ſumptibus litigãtes, & hãc diffinitionem ſequitur Io.And. in c.1. & omnes Doct. D.Ant.Do.Ma.Zab. & Io.de Imo. & etiã Spec.eo.ti.§.1. & proſequuntur Hoſt. & Doct. ſingula prædictæ diffinitionis verba: ſed prædicta diffinitio non placet mihi: quia vt ex infra dicendis appareret, eſt defectiua, & non conuertitur cum ſuo diffinito, & ſic non bona, per l.omnis diffinitio. de reg. iur. iuncta l.1.ff. de dolo. Eſt aduertendũ, quòd quædam eſt li. conteſt. propria & expreſſa: quædam tacita, quæ fit per proceſſum ad vlteriora, ſecundum q̃ dicam inf. in 8.prin.art. Li. conteſt. propria & expreſſa videtur mihi ſic deſcribenda, q̃ eſt actus iudiciarius, per quem in iudicio ordinario, vel arbitrarij iudicij inſtar habente, facta narratione & petitione expreſſa vel incluſa, negotij principalis in ſcriptis per actorem corã cõpetenti iudice pro tribunali ſedente, vel arbitro ipſo: maximè iudice vel parte interrogante, ſeu parte, intentione ſua inſiſtente: reus reſpõdet negando, vel confitendo, vel per verba æquipollentia ad li. conteſt. conuenientia ipſius litis, ac iudicio ordinarij, vel arbitri fundatiuis, & proſequendo ſingula verba, ideo dixi, quòd eſt actus iudiciarius, vt ponerem genus: quia omnis bona diffinitio, vt
a ſæpius dixi, debet cõſtare ex genere & differentijs: [a] ſequentia verba ponuntur ad differentiam aliorum actuum iudicialium & extraiudicialium. Deinde ſubiunxi, per quem iudicio, quoniam extraiudicialium non fit li. conteſt. 3.q.3.c. offeratur. ſup. de libel. obla. c.1. ff. de inter. act. l. voluit. & vt tangam in 5. articu. in cap.1. Deinde ſubiunguntur verba illa, facta narratione & petitione: quia non ſufficit ſola ſimplex narratio: niſi petitio ſequeretur. de quo dicam in c.1. in 7. arti. vel arbitrarij iudicij inſtar habente, per ea, quæ no. in l. rem non nouam. C. de iudic. & per ea, quæ dicam inf. eodem. in d.8. princip. articu. Deinde ſubiunxi negotij princip. quia per reſponſionem etiam iudiciariam, quæ nõ fit ad negotium
b principale, ſed fortè ad cauſam emergentem [b] vel ſimiles, non eſt litis conteſt. vt l. fin. C. de excep. not. Bald. in l.1. C. eo. in 2. oppo. ad quod vide quod dicam in d.8. artic. & in c. quoniam. in 4. princ. articu. ¶ Deinde ſubiunxi, in ſcriptis: quia ſicut libellus debet in ſcriptis porrigi, ita & li. conteſt. de quo dicam in d.8. articu. vnde in quibus caſibus non requiritur libellus, non videtur requiri li. conteſta. vt dicam in d.8. artic. ¶ Deinde ſubiunxi, per actorem: quia petitio ad actorem pertinet. ¶ Deinde ſubiũxi, coram iudice competente: quia ſi fieret coram iudice incompetenti, non valeret, per l.1. & 2. C. ſi à non competenti iudice. ideo ſubiunxi, pro tribunali ſedente, per ea, quæ dicam in c.1. in quarto princip. articu. ¶ Deinde ſubiũxi, ipſo maximè iudice, vel parte interrogante: per ea, quæ dicam in c. quoniam. 8. arti. ¶ Deinde ſubiunxi, ſeu intentione ſua inſiſtẽte, per ea quæ dicam in d.8. artic. ¶ Deinde ſubiunxi, reus reſpondet negando vel confitendo, per ea quæ dicam in 8. articu. ¶ Deinde ſubiunxi, vel per verba æquipollentia ad lit. conteſta. conuenientia: quia non ſolùm per negationem vel confeſsionem: ſed etiam aliis plurimis verbis inducitur lit. conteſtat. dummodo ſint conuenientia ad li. conteſt. de quibus

ADDITIONES.

a ¶ *Dummodo conuertatur cum diffinito ſatis eſt, vt per D.Phil. Decium in Rubr. de proba. in ſcho.*

b ¶ *Et quid ſit emergens, quid incidens, ponit Glo. Bar. Alex. & Mod. in l. quod iuſſit. ff. de re iu.*

bus dicetur latius in d.8. articu. nec eſt neceſſarium, iudicio meo, quòd ponãtur illa verba, animo litem cõteſtan. quia ſi eſſent verba ambigua, & eſſent apta ad li. cõteſt. & etiam poſſent aliter ſe habere, & reus diceret non animo li. conteſt. non eſſet lis conteſtata: quia tunc verba non eſſent conuenientia ad lit. conteſt. vt patet ex ſeq. de quo dicam in d.8. articu.

¶ Deinde ſubiunxi, ipſius litis ac iudicij ordinarij fundatiuus: quia in iudicijs ordinarijs exigitur litis conteſt. in ſummarijs non exigitur, vt dicam in d.c. quoniam. in d.arti. ¶ Sed in ordinarijs, ſine conteſt. non tenet iudicium, vt dicam in c.1. in quarto prin. art. & etiã in 10.prin.art.in prin.in c.quoniam.in fi.

¶ Et aduerte: quia licet ſint quidam actus qui habeant vim li.conteſt. quoad certos effectus, quos habet li. conteſt. prout libellus Principi datus, quoad effectum præſcriptionis interruptionis, vt l.1. C. quãdo libellus Principi datus. non tamen propterea dicitur li. cõteſt. quod patet: quia adhuc poteſt iudex recuſari, vt in auth. offeratur. C. eo. & ſic ſequitur, q̃ ſicut non poteſt dici, quòd ſit in prælio, qui poteſt effugere prælium: ita nõ poteſt dici lis conteſt. quãdo quis poteſt illam effugere. ita dicit Bar. in l.1. C. eo. ſimiliter etiam, licet quandoque citatio habeat effectum præſcr. interruptionis, vt l. ſicut. in princip. C. de præſcript. 30. annorum, non tamen inducitur li. conteſta. vt l.1. C. eod. & tangam in c. quoniam. in fi. in 10. artic.

2 ¶ † Sed quæro, vnde dicatur li. conteſt. SOL. Dic q̃ dicitur à con. i. ſimul, & lis, quaſi ſimultanea litis atteſtatio. atteſtantẽ enim partes, & affirmãt iura ſua, ſecundum Do. Anto. in c.1. inf. eo. & Bart. in l.1. C. eo. ex quo videtur inferri, quòd li. conteſt. non poſſit fieri altera parte abſente: vel dato temporis interuallo, ſicut nec prælium corporale, ad cuius ſimilitudinem dicitur li. conteſt. ad quod vide quod dicam in c.1. in 8. prin. art.

3 ¶ † Secundo princip. artic. per quos, & cum quibus fieri debeat litis conteſtatio. dicẽdum eſt, quòd fieri debet per ipſas perſonas principales, ſi ſint tales quæ poſſint eſſe in iudicio, & hoc eſt clarum. poteſt etiam fieri per procuratorem, ſup. de reſtit. ſpol. cap. cũ ad ſedem. Item per tutores, curatores, ſyndicos, & actores. C. de iu. in l. rem non nouam. §. patroni. & inf. de dolo & contum. & inf. de iuram. calum. c. cum cauſam. ff. de doli excep. in l. ſi procu. agit. C. de procura. in l. procuratoribus. & l. neque. ſecundum Tan. in 3. parte ſui operis, in princip. & Specu. eo. ti. §. ſequitur. & Ioan. Andr. ibi, in addit. ſecus ſi principales non haberent legitimam perſonã ſtandi in iudicio: vt puta, quia minores 25. annis: quia tunc non valet litis conteſt. quæ cum ipſis fieret, vt l.1. & 2. C. qui legitimam perſonam, ſecundum Specul. in d.§. quod intelligo, quantum ad præiudicium ipſius minoris, per notata in d.l. non eo minus. C. de procura. & in caſibus, in quibus minores non habent legitimam perſonam ſtandi in iudicio: aliàs ſecus per ea, quæ dixi in ti. de iud. Item poteſt fieri lit. conteſt. ex vna per principalem, & ex alia per procuratorem vel tutorem, & alium, alieno nomine interuenientem. & no. quòd ſi iudicium eſt intentatum contra pupillum vel minorem, aut per ipſum pupillum vel minorem contra alium fiet, li. conteſt. vel cum tutore aut curatore: vel cum pupillo ſeu minore data eis electione: tutore tamẽ vel curatore authorantibus eiſdem, vt dicit ſingulariter Bar. in l.1. §. ſufficit. ff. de admin. tuto. Item poteſt fieri etiam per aduocatos partium, vt c. cum cauſam. inf. de appell. vbi per reſponſionem ſeu confeſsionem factam per aduocatos ad legitimum inducta fuit li. conteſt. ita no. Spe. eod. tit. §. ſequitur. & no. Dom. Anton. Io. de Imo. & Do. Ma. in d.c. cum cauſam. & ibi notaui. nec obſt. c. paſtoralis. ſupra de iud. vbi dicitur, quòd ſi principalis perſona eſt diſcreta, debet per ſe, & nõ per aduocatos factum proponere: quia tex. ille debet limitari per d.c. cum cauſam. videlicet, quod procedit, niſi præſente clientulo, & non contradicente aduocatus conteſtetur litem, vel cum parte aduerſa: vel cum aduocato partis aduerſæ: altera parte præſente & non contradicente. & ita no. Do. meus in d.c. paſtoralis, & ibi remiſi me hic dicturum, & non ſolùm cum vno: ſed etiam cum pluribus agẽtibus & ſe defendentibus, poteſt vnico [a] verbo fieri li. conteſt. ita
a dicit Ange. in l. duo rei. ff. de duobus reis. per illum tex. & ſequitur Io. de Imo. ſicut poſſet in vna comparitione euadere contumaciam multorum terminorum. de quo fortè dicam vel in tit. de dila. vel in titu. de contum.

4 ¶ † Sed circa prædicta quęritur, vtrum dato libello contra vnum, ſi tertius comparet, pro ſuo intereſſe ſit lis conteſt. cum primo vel cum ſecundo: an vero cũ vtroque? SOL. Hæc quæſtio examinatur per Inno. & Hoſt. & Io. An. in c. cum ſuper. inf. de re iudic. & ſatis intricatè loquuntur. & ibi etiam eã Do. Anton. Dom. meus, & Io. de Imo. ego etiã ibi examinaui. & ideo breui hic me abſoluam. dicas ergo, q̃ aut iſte tertius comparet ante li. conteſt. aut poſt. Primo caſu, aut vult inchoare nouam inſtãtiam, & poteſt: dummodo non ſit de caſibus, in quibus ſententia lata pro vno plenè præiudicet alij. de quibus in c. pen. de re iudic. & hoc caſu debet dare nouum libellum, & li. conteſt. facere, ſecundum Docto. & bene: aut non vult inchoare de nouo, & hoc caſu, aut vult aſsiſtere, ne fiat concluſio: aut iuuando, & tunc lis conteſtabitur cum principali: non cum eo. aut vult iudicium in ſe aſſumere remouendo reum ipſum conuentum, & tunc cum eo erit lis conteſtanda, per tex. in c. quoniã. §. in alijs. verſi. quòd ſi ſuper. ibi dum tex. dicit, actoris intentionem excipiat. aut tertius interuenit poſt li. conteſt. & hoc caſu, Innoc. in c. ſuper. inf. de re iudic. dicit, quòd non eſt neceſſe, quòd tertius det nouum libellum, vel quòd conteſtetur litem: quia ſufficit ſibi contentio rei principalis, cuius factum videtur approbare, ſecus ſi vellet approbare nouam inſtantiam: vel principaliter proſequi appellationem pro ſuo intereſſe, quod dictum non placet Hoſt. Mouetur: quia ratio Innoc. non videtur vera: quia tertius iſte nõ videtur poſſe approbare, quod ſuo nomine nõ eſt geſtum, vt c. ratum. de reg. iu. in 6. Do. Ant. diſtinguit, q̃ aut tertius venit ad impediendum executionẽ, & non exigitur li. conteſt. quia iudiciũ eſt ſummariũ, vt Cle. ſæpe. de verb. ſign. dicam in c. quoniã. inf. tit.1. in 4. prin. art.

¶ Aut

ADDITIO.

a ¶ *Et an poſſit fieri per ſolum verbum, credo. Bald. in l. 2. in 3. nota. C. de iuram. calum.*

¶ Aut venit ad fin. vt secum discutiatur principale negotium, & tunc si ius tertij est separatum à iure rei principalis, exigitur noua litis contestatio, & noua instantia. Si verò ius est idem, seu connexum cum iure rei principalis: tunc in casibus, in quibus fieret plenum præiudicium tertio per sententiam lata contra principalem, de quibus in c.pen. infra de re iud. & habet locum opin. Inno. Secus si non fieret plenum præiudicium ipsi tertio: quia tunc nec verè, nec fictè potest dici agitatum cum tertio, seu nomine tertij, & sic procedit opin. Hostien. vnde oportebit, vel quòd ius instantiæ cedatur huic tertio: vel quòd fiat libelli oblatio, & litis contest. faciunt no. per Barto. in l. mutari. ff. de procur. sed Io. de Imo. in d.c. cum super. sequitur Inno. & etiam mihi plus placet, vt ibi dixi, & ibi vide aliquas nouas rationes. Et
a ex prædictis infertur, quòd si colonus [a] vel commodatarius conueniretur rei vend. & do. compareret pro suo interesse, assumèdo in se iudicium, & remouendo reum conuentum: cum tali esset lis cõtestanda: si compareret ante li. contesta. Secus si post, de quo latius dixi in dicto c. cum super. Et si ageretur cõtra aliquem, vt traderet vacuam possessionem domus amotis inde pensionarijs, & die statuta citatus non compareret: sed comparerent pensionarij dicentes, hoc modo esse sciendum: valere li. contesta. facta cum eis, ad quod vide quod latius in cap. primo. de libel. obla. in quinto principali articu. fallent. 57. & sic hoc declara, secundum quòd ibi dixi. & ex his habes expeditum secundum principalem articulum.

ADDITIO.

a ¶ *Si dominus non compareat, vtrum iste colonus vel commodatarius debeat litigare impensis domini, videtur quòd sic, per l. cum in plures. §. vestimenta. & ibi Bart. Fulg. & Salyc. ff. loca.*

SVMMARIVM.

1 Agere potest quis de pluribus rebus eodem libello.
2 Persona ecclesiastica agere potest pro iniuria sibi illata.
3 Capitulum potest excommunicari.
4 Positiones in causis agitandis fieri possunt.
5 Delegati causas coram se vertentes, ad Papam remittere possunt.
6 Iudex officio suo processum nullum declarare debet, si de ipsius nullitate apparet.
7 Litis contestatio, an sit necessaria, & de iudicij substantia.
8 Litis contestatio regulariter est de solennitate substantiali iudicij.
9 Litis contestatio quomodo, vbi fieri debeat, & coram quo.
10 Litis contestatio, an possit fieri coram arbitro.
11 Litis contestatio, quando fieri debeat.
12 Litem contestari, an possit quis compelli.
13 Reus nolens litem contestari, quibus possit excusari causis, & nu. seq.
16 Exceptio rei iudicatæ, litis contestationem impedit.
17 Exceptio transactionis, litem contestari impedit.
18 Exceptiones, quæ litis ingressum impediant, & num. sequen.
47 Exceptiones litis contestationem impedientes, quando & qualiter opponi debeant.
48 Exceptiones litis cõtestationis impeditiuæ, coram quo iudice oppositæ in vim dilationis locum sibi vendicent.
49 Replicari an possit aduersus exceptiones litis contestationem impedientes.
50 Index qualiter probatis exceptionibus impeditiuis ingressus, pronunciabit.
51 Effectus exceptionum litis ingressus impeditiuarum, quis sit.
52 Litis contestatio vt fiat ex parte agentis, quæ requirat.
53 Narratio sola ex parte actoris ad litem contestandam non sufficit. quod limitatur, nu. seq.
62 Interrogationes & responsiones, an sufficiant ex parte actoris ad litem contestandam.
63 Verba actoris, an requirantur ad litem cõtestandam.
64 Litis contestatio fieri potest actore absente.
65 Verba non requiruntur in litis contestatione.
66 Præsentatio rescripti ex parte actoris, an sufficiat ad litis contestationem.
67 Responsio, an & qualis ex parte rei requiratur ad litem contestandam.
68 Animus, an requiratur ad inducendam litis contestationem.
69 Responsiones plures, an requirantur, vbi plura in libello narrantur.
70 Negatio vel confessio quando facta censeatur ad ea, quæ principaliter petuntur.
71 Actore centum petente, & reo simpliciter negante, si actor de quinquaginta probet, an sit reus in quinquaginta condemnandus.
72 Litis contestatio, an inducatur per rei confessionem.
73 Litis contestatio, an inducatur per exceptionẽ peremptoriam, vel dilatoriam.
74 Præsentia iudicis an requiratur in litis contestatione.
75 Litis contestatio, an fieri debeat iudice pro tribunali sedente.
76 Litis cõtestatio, an requirat responsionẽ illico fiendam.
77 Litis contestatio, an censeatur inducta, si reus nec negare, nec fateri se dixerit.
78 Litis contestatio, an censeatur inducta, reo dicente se nolle cum aduersario litigare.
79 Lis an censeatur contestata, reo dicente se contendendum putare.
80 Lis an contestata dicatur, reo se cedere liti dicente.
81 Lis an censeatur contestata, si reus se dubitare asserat.
82 Litis cõtestatio, an censeatur inducta, reo dicente, non præsumo.
83 Litis contestatio, an inducatur, reo nec scire, nec credere se asserente.
84 Lis an dicatur contestata, si reus dicat: non credo debere, vel credo debere.
85 Litis contestatio, an inducatur per verba, tu mentiris, & similia.
86 Litis contestatio, an inducatur post responsionem conditionalem.
87 Pronunciatio iudicis pronunciantis litem cõtestatam, an sufficiat: etiam si verba non sint apta ad litem contestandam.
88 Iuramentum, an habeat vim litis contestationis.
89 Contumacia, an sit loco litis contestationis habenda.
90 Litis contestatio, qualiter fiat per procuratores.
91 Scriptura, an requiratur in litis contestatione.

Ordo,

92 Ordo, an requiratur in litis contestatione.
93 Forma clarior litis contestationis, quæ sit.
94 Lis qualiter contestari debeat in causa appellationis.

LIM INTER. ¶ Non per positiones & responsiones, sed per petitionẽ in iure positam, & respõsionem secutam fit lit. cont. qua omissa, processus est nullus. Diuiditur, primò ponit processum iudicum, & ipsorum relationem. Secundò, ipsum processum præmissa causa, decernit irritum. Secũda ibi, procuratoribus. & in textu, ibi, sententijs. Dic, ab Episcopo latis contra capitulum. & in tex. ibi, & infra. Dic, cp continet iniurias, sententias, & articulos specificatos, & quòd causa fuit commissa iudicibus, qui processerũt in ea, vt sequitur, & demum ipsam ad sedem Apostolicam remiserunt, secundum Ioan. Andr. & Host. & in tex. ibi, iudices. dic scilicet, delegati, quibus fuerat causa cõmissa, qui si fuissent docti & ignari, fecissent offerri libellum, vt c. 1. supra de libel. obla. secundum Host. & Ioan. Andr. in tex. ibi, remiserunt. Dic, quia fortè sic habuerunt in mandatis, vel de consensu partis hoc faciebant, vt per Papam ferretur sententia, vel declararetur de iuribus eorum, secundum Hostien. & Io. Andræam.

1 ¶ †No. primò, quòd quis in eo. libello potest agere de pluribus rebus. de quo per Host. & Io. And. in c. querela. supra de elec. de quo dixi in c. 3. supra de libel. obla. in 29. princ. art. q. 5. hoc tamen no. non videtur colligi, quia nõ apparet, quòd aliquis libellus fuerit porrectus.

2 ¶ †No. secundò, quòd etiam persona ecclesiastica potest agere pro iniuria sibi illata. de quo dic vt latè dixi in c. olim. infra de iniurijs.

3 ¶ † No. tertiò, quòd capitulum [a] potest excommunicari. nam vt hic recitat Io. And. in antiqua con
a tinebatur, quòd capitulum irrogauerat iniurias Episcopo, propter quas excommunicauit capitulum, hodie verò vniuersitas non potest excommunicari, vt c. Romana. §. in vniuersitatem. de senten. excom. in 6. dixi latè in c. mulieres. infra de senten. excom. in 7. princ. art. in princ.

4 ¶ †No. quartò, quòd in causis agitandis possunt fieri positiones. fiũt autem positiones ad faciliorem litium expeditionem, vt Clem. sæpe. de verborum signific. de qua materia latius dicam in cap. primo, de confessis.

5 ¶ †No. quintò, quòd delegati possunt remittere causas coram eis vertentes ad sedem Apostolicam: sed fortè sic fecerũt hic, quia hoc habuerũt in mandatis, vel hoc fecerunt de consensu partium, vt dixi super tex.

¶ No. sextò, quod li. conte. exigitur etiam in causa iniuriarum, etiam inter personas ecclesiasticas, & etiam cum agitur de censura ecclesiastica, & ipsius omissio reddit processum nullum. de quo dicam infra in 5. princ. art.

¶ No. septimo, quod hæc regula, videlicet, quod li. contest. non fuerit celebrata, vel alia solennitas iudicialis obseruata, probatur per inspectionem actorum, quia eo ipso, quod non reperitur scripta, præsumitur non interuenisse. de quo per Legistas in l. in illa. ff. de verborum oblig. & vide quod latè dixi in cap. super his. infra de accu. vnde licet præsumatur pro processu & sententia, & ipsius rectitudine, tamen potest probari contrarium per productionem actorum, ex quibus poterit apparere, an deficiat aliquid substantiale iudicij. facit, quod no. in cap. quoniam. infra de probatio. & per Barto. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appel.

6 ¶ †No. octauo, quod iudex ex officio suo etiam partibus nõ petentibus, debet declarare processum nullum, si apparet de ipsius nullitate. ex quo infert Domi. meus, quod partes non possunt etiam tacitè renunciare solennitatibus substantialibus iudicij. de quo aliquid dixi in c. 1. supra de libel. obla. in 5. prin. art. & tangam infra eo. in 3. princ. artic.

¶ No. nono, quod per responsionem ad positiones non fit litis contesta. de quo dicam infra, in octauo princ. artic.

¶ No. vltimo ex tex. ibi, in iure propositam. quod ad hoc vt per responsionem factam ad petitionem inducatur lit. contesta. oportet, quod petitio fiat in iudicio, & sic non sufficit, quod libellus mittatur ad domum, & responsio fiat extra iudicium. de quo latè dicam infra in 8. princ. articu.

¶ Glo. oppo. contra tex. videtur enim, quod per positiones & respõsiones ad eas fiat lit. contest. quia positiones fiunt super intentione actoris, & responsiones continent confessionem vel negationem, ergo ex inducta li. contesta. fit simul attestatio, vt dixi in Rubrica, artic. 1. in fi. glo. dat duas solu. vnam in prin. aliam in versiculo, & potest satis assignari. Deinde glo. in versic. est autem li. contesta. quærit, quid fit li. contesta. & soluit, & immediatè in versic. quod est ita intelligendum. glo. prosequitur qualiter fiat lit. contest. & qualiter protestatio respondentis impedit li. contestat. & interserit de effectu litis contestat. & in fine ponit vnam quæst. & soluit. In ead. glo. ibi, fieri per positiones. dic de hoc vt dicam infra in 8. art. In ead. gl. ibi, ex ordine litis, dic vt dicam in c. quoniam. in fi. in 10. arti. in fi. In eadem glo. ibi, est autem litis contest. dic vt dixi in Rubr. in 1. artic. In eadem glo. ibi, vndè si aliquis proponat. dic de hac materia, quam glo. prosequitur quasi vsque in finem, videlicet, qualiter li. contesta. fieri debeat, vt latius dicam infra in 8. art. In eadem glo. ibi, non ea mente. dic, intendit ergo glo. quod protestatio partis respondentis ipsius animi & mentis declaratiua, quod non intendit litem contestari, operatur, vt licet aliàs per talem responsionem intelligatur facta li. contest. tamen vigore talis protestationis non intelligatur facta. de quo dicam infra in 8. artic. In eadem glo. ibi, non procedit. nihil valet. dic, de hoc latius dicam in 8. princ. artic. & in c. quoniam. in fi. in 10. princ. artic. infra tit. proxi. in ea. glo. ibi, & potest ratio assignari. dic de hoc vt latius dicam infra in 8. art. in fi. glo. dic vt latius dicam infra in 5. art. & in c. quoniam. infra titu. 1. in 10. artic.

¶ Expedita glo. per remissiones descendo ad examinationem materiæ nostræ secundum ordinem articulorum.

¶ †Tertiò

ADDITIO.

a ¶ *Et vtrùm in dubio præsumantur omnes de dicto capitulo deliquisse. vide Socinum in l. tertia. §. fin. ff. de acq. poss.*

7 ¶ † Tertiò princip. artic. tractandum est, an lit. contest. sit necessaria, & de ipsius iudicij substantia: ita vt ipsius omissio vitiet processum ac iudicium, an possit remitti per partes? circa quem articulum tex. est hic, q̃ lit. contest. sit necessaria, & hoc idem tenet glo. nostra in versi. vbi ergo in fi. & ideo quando lit. contest. non procedit, non valet processus, quia cum lit. contest. sit principium, seu exordium
a litis, [a] vt dicit glo. nostra, & no. extra, de offi. deleg. c. super quæstionum. §. 1. & 2. deficiente hoc princ. & fundamento, nihil potest ædificari. 1. quæst. 1. c. cum Paulus. ad hoc etiam facit, quia quidam sunt casus speciales, in quibus valet iudicium li. non contest. vt infra, vt li. non contest. per totum, & latè dicam in cap. quoniam. infra vt li. non contest. 4. princip. articu. ergo in contrarium est ius commune, vt c. 2. de coniug. lepro. & l. 1. in fi. ff. ad municip. & est tex. apertus hic: nam Papa hic pronunciauit processum irritum propter defectum li. contest. & est tex. in l. fi. §. illud. C. de tempo. appel. & ibi no. Doct. & hanc regulam ponit rubrum & nigrum, & maximè cap. quoniam. in princ. infra in tit. proxi. & Hosti. in summa, vt li. non contest. in princ. & illa fuit originalis opinio Azo. quæ communiter approbatur. licet Vgolinus & Marti. voluerint, quòd posit procedi ad diffinitiuam sententiam in ciuili: alias etiam in criminali aliter intentata: dummodo liqueat de causa, vt refert Dom. Anto. sed ipse reprobat hanc opinionem, & stat cum communi opinio. quam tenet glo. fin. & Do. Doct. in cap. 2. eo. tit. lib. 6. per illum tex. qui loquitur per verbum, oportebit, quod de sui natura inducit necessitatem, vt no. in cap. penul. de re iudi. in 6. & l. verbum oportere. ff. de verb. signifi. & procedit dicta regula, siue agatur pro iniuria illata Episcopo, siue pro censura ecclesiastica. tex. est hic, & dixi supra in no. & etiam si agatur de adulterio ad separationem thori, vt cap. 1. vt li. non contesta. alias etiam si agatur causa restitutoria, seu possessorio recuperando, vt c. 2. infra vt li. non contest. & ibi glo. 3. secundum vnum intellectum, qui fuit Goffre. & ibi etiam ponunt Docto. Dom. Anton. Dom. meus, & Ioan. de Imo. & ad idem c. consultationibus. supra de offi. deleg. aliqui tenent contrarium, ad quod vide, quod dicam in c. quoniam. infra titu. 1. in 3. princip. artic. Item habet locum regula prædicta in causa restitutionis in integrum, vt est tex. in c. accedens. infra tit. 1. & secundum alium intellectum, de quo ibi videbimus, & etiã vbi vxor agit contra virum vergentem ad inopiam, secundũ formam l. si constante. ff. solu. matri. & l. vbi adhuc. C. de iure dot. hoc tenet Bart. in d. l. si constante. in 9. quæst. 3. principalis quæstionis. alleg. no. per Spec. in tit. de donat. inter virum. ver. quid si vir vocatus. lite ergo non contestata, nõ potest regulariter procedi super principali: nec possunt fieri positiones, aut testes recipi, aut alia fides fieri super principali, nec aliter ad sententiam diffinitiuam deueniri: sed quicquid sit de prædictis, debet irritum nunciari, vt hic, & supra de elect. cap. dudum. §. licet. el secondo. & si testis produceretur ante li. contest. super dilatoria, non posit compelli iurare, nec deponi super peremptoria, & si iuraret, aut deponeret, non valeret, vt no. in glo. 2. in cap. de testibus. infra de testib. & ibi per Docto. maximè per Dom. meum, & Ioan. de Imo. ad quod vide, quæ dicam in tit. de testib. in articu. de iuramento testibus deferendo, & hoc verum, vbi iuraret super peremptoria opposita in vim dilatoriæ: eo casu quo potest opponi, quod procedit, vt dicam infra eodem, articulo octauo, & infra tit. 1. in c. quoniam. Et per prædicta singulariter dicit Bal. in repet. l. cum mulier. ff. solu. matrim. ver. demum quæro, col. 18. quòd si vxor contra virum accusantẽ de adulterio opponit de lenocinio: cum hoc opponat ad declinandum, quòd si testis super hac excep. recipitur, & exceptio probetur, q̃ vxor consequetur effectum suum, & tamen ex quo testis deponit lite non contest. non probat adulterium contra eam, quod est singulare & purpetuò memoriæ commendandum. Sed aduerte, quia videtur, quòd etiam super excep. dilat. fit li. contest. vt no. glo. in verbo, ex confessione. in c. prudentiam. §. sexta. supra de offi. deleg. & Spec. eo. titu. §. quando. versi. & no. secundum Bernardum. sed tu dic, quòd hoc non est verum, & communiter reprobatur per Doct. maximè per Dom. meum, & Ioan. de Imo. in d. §. sexta. de quo dicam infra in d. c. quoniam. in 4. princip. artic. vbi etiam dicam, vtrum super peremptorijs exceptionibus sit necessaria li. contest. quod quidam voluerunt, & no. bene.

8 † Est igitur lis contest. regulariter de solennitate
b substantiali [b] iudicij: qua omissa, non tenet iudicium, vt hic & l. prolatam. C. de sent. quæ regula fallit in plurimis casus & casibus specialibus, de quibus dicam in d. art. 4. in quibus casibus etiam voluerunt quidam, quòd si ambæ partes sunt præsentes, exigatur li. contest. de quo dicam in fi. Sed circa prędicta dubitatur, vtrum partes possunt conuenire, vt procedatur ad receptionem testium, & sententiam diffinitiuam, vt in casibus, in quibus exigitur li. contest. absque ipsa li. contest. vel saltem an possint tacitè omittere li. contest. & videtur dicendum, quòd sic. argu. l. iudicem. ff. commu. diuid. & l. si conuenerit. ff. de re iudic. Si enim potest tota substantia sententiæ remitti in partium voluntate: multo fortius hæc qualitas, argu. l. videamus. §. penul. ff. de in lit. iurando. facit C. de dona. ante nuptias. in l. si constante. & C. de tempo. appel. l. fin. Item, quia illa discussio in causis habetur pro plena, quæ de partium voluntate procedit, arg. ff. de fideicom. libe. l. 4. §. addici. Item, cum per vtramque partem debeat fieri li. contest. si per eas stetit, pro facta debet haberi, vt l. iure ciuili. ff. de condi. & demonstr. & de re iud. nec alter poterit alteri obijcere de omissa li. contest. per l. si ambo. ff. de compen. & ff. de neg. gest. l. ex facto. in fi. Item cum dubium sit, vtrum iudex ex officio suo absque partium consensu sine li. contest. possit pronunciare. C. de episco. & cleric. l. si quis in conscribendo.

ADDITIONES.

a ¶ *Vide scri. in l. causas. C. de transact.*

b ¶ *Imò si esset de substantia, nullo casu sine lit. contest. valeret iudicium, quia lex nõ potest tollere ea quæ sunt de substantia actus. l. 2. ff. de vsufru. earum rerum, quæ vsu consu. glo. in c. 2. de consu. lib. 6. Ang. in consi. 177. vbi dicit, quòd nec Deus potest, & idem tenet S. Thomas in libro, aduersus Gentes. quare dic quòd est de solennitate tantum, non de substantia.*

scribendo. & quomodo & quando iudex. in l. consentaneum. & authen. qui semel. & l. diffamari. C. de ingen. manu. fortius hoc fieri de partium consensu. arg. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. tale. §. 1. ff.
a de pac. Sol. Dic, quòd communis [a] opi. est in contrarium, per tex. ff. de dona. inter virum & vxor. in l. si non secũdum. & C. de sen. l. prolatam. nam li. contestatio est de ordine substãtiali iudicij, nec videtur sine ea res in iudicium deducta. ff. commu. diui. l. vt fundus. & est litis principium. C. de iura. calum. l. 2. infra de verb. sig. c. ex parte. vnde finis sine ea tãquã sine princ. non videtur subsistere. ff. de orig. iur. l. 2. & sine ipsa, tanquam sine fundamento 1. q. 1. c. cum Paulus. & hic in gl. Item non possunt partes suo consensu iur. regulas vitiare. ff. de admini. tut. l. quidam, secũdum Mar. de Fano qui dixit, quòd pro hac parte faciunt omnes ll. quas assignant glo. pro contrarijs. in l. si quis in conscribẽdo. C. de pac. & hanc opinent Spec. & Ioan. Andr. in addi. in titu. de sent. §. iuxta. ver. quid si de partium. & istam opi. tenet Dominus, per tex. nostrum, per quem dicit, quòd partes non possunt etiam tacitè renunciare, seu omittere hanc solennitatem, & remittit ad no. per eum in c. 1. supra de libel. oblat. & vide quod ibi dixi de libello in 5. princ. art. maximè in 9. opin. & est casus secundum lect. gl. quam sequitur Ioan. de Imo. in l. si conuenerit. ff. de reg. iur. & est communis sententia, quę etiam probatur, quia lit. contesta. est de substantia ordinis iudiciarij, vt dixi, & tradit Spec. in tit. de act. in Rub. & idem Spe. post Azo. in tit. de off. iud. §. postremò. ver. videndum. & tenet Hosti. in summa. in titu. de sententia. §. qualiter. vers. quis est ordo. vbi inter alia dicit, quòd li. conte. est de ordine substantiali iudicij, quem iudex & partes in iudicijs, quę in figura iudicij agũtur, velint, nolint, seruare tenẽtur. de quo latius dicã in tit. de ord. cog. & sic sequitur, quòd huic ordini, tãquam substantiali non possunt partes renunciare, vt l. 1. & auth. offeratur. C. eod. & d. l. prolatam. & in c. de causis. supra de offic. deleg. & ibi per glo. & Doct. faciunt no. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & per Cyn. in l. generaliter. C. ad Velle. & per Oldr. cons. 172. non ergo potest omitti vel remitti. tenet Bal. in addi. Spec. in tit. de sententia. ver. li. contest. & Barto. in d. auth. offeratur. vnde iudex qui videt litem non fuisse contest. non debet procedere ad recipiendum testes super principali, aut ad aliquam attestationem quæ fieri solet post li. conte. aliàs processus est nullus, licet partes nil oppoſuerint. tex. est hic. & sic nec ad sententiam, vt in rubro & nigro. infra tit. 1. quinimò etiam si causa esset intentata contra duos, si cum eorum altero duntaxat esset lis contest. non valeret sententia contra alterũ, qui non fuit li. contesta. hoc singulariter tenent Do. de Rota, decis. 267. nec obstat, quòd possint ex toto renunciare ordini iudiciarij, vt dicit Host. in d. c. de causis. vt sic iure ordina. omisso, inquirat veritatem, & quòd partes debent seruare eius mandata, qũia licet hoc possint, non tamẽ possunt cõuenire, quod procedat omissa li. contest. & idem glo. in c. fi. de re iud. in 6. quia vt dicit Zaba. in d. c. de causis. dictum Host. debet intelligi, quòd valebit quod fiet, non vt actus iudiciarius, sed vt extraiudicialis, virtute pacti seu conuentionis. arg. no. per glo. in l. 2. C. communia vtriusque iudi. & idem tenet Do. M. in d. c. de causis. per no. in c. significasti. supra de fo. compe. potest ergo dici secundum D. meum, & Io. de Imo. ibi, quòd si partes vellẽt, quòd iudex procederet omisso iuris ordine, & quòd valeat in vim processus & sententiæ iudicialis, quòd hoc nõ possunt, vt hic. & l. properandum. C. de iudic. & in Clemen. sæpe. de verborum signific. Sed si vellent, quòd valeat vi pacti, hoc possunt, quia tunc procedat non tanquam iudex, sed tanquam arbitrator, quia sicut partes ex post facto possunt approbare sententiam nullam, & habebit vim pacti, vt d. l. 2. C. communia vtriusque iudi. per glo. & per Baldum in repet. l. 2. ff. de iureiu. Ita & à principio possunt de hoc conuenire, & secundum hunc modum arbitror, quòd sic possunt conuenire circa omissionem totius ordinis iudiciarij. ita & in parte, vt scilicet etiam tunc non valeat vt sententia, sed vi pacti, seu compromissi tanquam in arbitratorem facti. facit, quod statim dicam. Et prædicta procedũt respectu iudicij agitandi coram iudice, sed respectu iudicij, seu cognitionis agitãdæ coram arbitro, licet coram eo lis sit contestata, vt dicam statim in quinto principali articulo, tamen partes possunt conuenire, vt procedatur sine li. contest. & etiam sine alijs solennitatibus substantialibus iudicij: quia sicut Papa vel Imperator, quando dat iudicem, potest remouere dictas solennitates, vt Cle. sæpe. de verbo. signific. & l. 1. post princ. ff. quis & à quo. & l. fina. C. de senten. & latius dicam in titu. de ordi. cogni. ita & partes compromittentes, quia arbiter habet solum illam notionem, quam recipit à partibus. Secus in alio iudice, qui iurisdictionem habet à seipso, & non à partibus. Ita concludit Bartolus in authentica, offeratur. C. eodem titu. in fi. q. & mihi placet. sed arbitror quod tunc non valet, vt compromissum in arbitrum, sed vt in arbitratorem, quia nõ videtur mihi, quod partes possint facere, q̃ sit arbiter, & omittat iuris ordinem, quia eo ipso, q̃ omittet, quod ex facto iuris ordinem ex natura arbitrij seruare tenetur, non est arbiter, sed fit arbitra-
b tor, [b] sicut in simili dicimus in l. vbi donatur. ff. de dona. cau. mor. facit quod no. in c. cum ad monasterium. infra de sta. mo. & c. 2. de consu. in 6. & per D. meum, in c. fin. qui cler. vel vouen. & c. si conditiones. infra de condi. appos. & alijs iuribus, in quib. agitur de facto. vel cõdictione cõtra naturam, seu substantiam actus gesti. Sed quomodo, pone quod partes simpliciter compromittunt in arbitrum: deinde arbiter procedendo ex voluntate partium sine nouo compromisso omittunt litis contest. vel alium ordinem necessarium. quæritur vtrum valeat processus suus, & sententia seu arbitrium suum. cogitabis, quod nunc venit in mentem ex tempore, tamen arbitror, quòd vigore compromissi non valeat, sed potius

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Decium, idem tenentem, in c. de causis. extra offic. delega.*

b ¶ *Quod puto procedere etiam si in compromisso dictum sit, quòd sit arbiter. nam ex quo facta à parte arguunt mentem eorum, quòd sit arbitrator, hoc præualebit, nec reijcietur actus, tanquam contrarius pro hoc. l. insulam. ff. de præscrip. ver. no. Corneus in l. non codicillum. C. qui testa. fa. poss.*

tius potest valere vigore nouæ conuentionis. ar. eorum quæ supra dicta sunt. Sed quomodo, circa quē artic. pone, publica attestatio. iudex non inuenit in actis quòd lis sit conte. an ferat sententiam, cum sibi non constet, li. fuisse contest. Sol. Dic vt dicam in tit. 1. in c. quoniam. in fi. in 9. princ. postremò no. circa prædicta, quòd licet li. conte. sit necessaria, secundum ea, quæ superius dicta sunt, tamen potest reus effugere li. conte. cedendo ipsi liti, quod latius dicam infra in 7. prin. art. & tangam in 8.

¶ Quartò princi. artic. postquam vidimus, quòd regulariter in omnibus causis est lis contest. videndum esset, qui sint casus, & qui esse possint, in quibus prædicta regula fallat: verum, quia hæc materia principaliter pertinet ad titu. proxi. ideo ibi dicemus de hoc in princ. 3. artic. in c. quoniam. in princ. & ideo descendemus.

9 ¶ † Quinto igitur princ. arti. quomodo, vbi, seu coram quo debeat fieri li. contest. Sol. Dic quòd debet fieri in iudicio. hoc probatur ex his quæ dixi supra in Rubr. arti. 1. & tenet hic Hosti. & post eum Ioan. And. & sequuntur Dom. Anto. Zaba. & Ioan. de Imo. & Doct. communiter. nam licet extra iudicium non contestetur lis. 3. q. 3. c. offeratur. ff. de inter. ac. l. voluit. & supra c. 1. alioquin quicunque aliquis rusticus peteret aliquid ab alio extra iudicium, eo negante fieret li. contest. quod est falsum, secundum Doct. Item debet fieri coram iudice competenti, vt cap. dudum, el secondo, de elect. ibi, per petitionem in iure, & ibi no. Ioan. And. Dom. meus, & Doct. vnde li. contest. facta extra iudicium, vel coram iudice incompetenti non tenet, vt in c. at si clerici. de iudi. & de consuet. cap. ad audientiam, & C. si a non compe. iudi. l. fi. 11. q. 1. in clericorum. fallit in præside, coram quo potest fieri li. contest. inter non subditos super re tempore peritura, vt l. Senatus. ff. de offi. præsi. ita dicit Spec. eo. tit. §. nunc tangamus. dicit tamen ibi Ioan. And. quòd Tancre. in princ. 3. partis, cuius fuit prædicta opinio melius locutus est scribendo casum illius l. quæ non loquitur de nō subditis: sed de familiaribus præsidis, in quorum causis licet præses sit suspectus, tamen quando res est tempore peritura, potest cognoscere vsque ad li. contest. inclusiuè, sed quando li. contest. fieret coram iudice incompetenti, non tenet: nec interrumpit præscrip. secundum glo. & Bal. in l. si pater. C. de sta. defun. quia talis li. conte. pro non facta habetur, vt no. in c. vt debitum. infra de appell. etiam si talis li. contest. fieret per confessionem, prout fieri potest, secundum quod dicam infra eod. art. 8. Si vero examen non sit vetitum, quia non est contra, sed præter. l. & sic eius iurisdic. prorogari potest: sicut valeret li. contest. ita & ante li. contest. standum est confessioni, & sic prorogatio. nec habet locum pœnitētia, vt l. depositā. §. 1. ff. de pecu. sed tu ad hoc vltimum de confessione, vide quæ dicam in titu. de confess. & debet fieri coram iudice, vt arbitror, pro tribunali sedente, vt probatur in cap. super quæstionum, & lis ante iudi. debeat contestari. per quē tex. no. ibi no. Dom. meus, quòd li. conte. propriè non fit nisi coram iudice, & sic requirit iurisdictionem iudicialem, ex quo secundo ibi infert Dom. meus, quòd coram arbitro non fit propriè li. contest. quia nō est iudex, vt l. ait prætor. ff. de iudi. nec ab eo propriè fertur sentētia, vt l. 1. C. de arb. sed vt dicit, hoc est verum respectu iudicialis li. conte. sed tamen coram arbi. fin. li. conte. vt statim dicam.

10 ¶ † Quæro igitur nunc, vtrum coram arbitro fiat li. contest. Sol. Glo. in l. 1. C. eod. tenet, quòd sic. nam cum tex. ibi dicit, cum iudex &c. glo. ibi supplet, vel arbi. Mouetur glo. per l. 1. ff. de arbi. vbi tex. dicit, quòd arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, & idem tenet ibi Bal. per l. rem non nouam. in versi. ex compromisso. & §. patroni. in prin. C. de iudi. vbi est bonus tex. qui formaliter dicit, si lis fuerit conte. post narrationem propositam, & contradictionem obiectam in qualicunque iudicio maiore seu minore, vel apud arbitros: siue ex compromisso, vel ambos datos, vel electos &c. & sic ille tex. apertè probat, quòd li. conte. fiat coram arbitro, & idem vult Bart. in auth. offeratur. in fin. quæst. C. eo. & Dom. Anto. Dom. meus, & Ioan. de Imo. in cap. Quintauallis. de iureiur. & ibi Dom. meus, in ver. 2. differentia. vbi volunt, quòd arbiter tenetur seruare ordinem iuris, & idem tenet Spec. eo. tit. §. nunc tangamus, vbi dicit, quòd talis li. conte. fidem facit, & valet coram iud. infra de testib. c. præsentata. & c. cum causam. & l. fi. C. de testib. vnde dicit, quòd secundum hoc, superflua sunt illa verba, quæ sæpenumero in compromissis ponuntur, acta coram arbi. valeant coram ordinario. Refert tamen Vber. dicens, quòd li. conte. habita coram arbi. non valet coram ordi. vel econtra, quoad diffinitiuam sentētiā, sed valet quoad alia quæ fiunt coram eis, sed coram arbi. non est dubium, quòd non fit li. cont. quia omnino extra iudicialiter procedit; nec in eo habet locum l. 1. ff. de arbi. vt latius traditur in c. Quintauallis, & dicam latius in c. 1. de arbi. vtrum autem ad validitatem li. cont. requiratur præsentia partis, dicam infra eo. in 8. prin. art.

11 ¶ † Sexto princip. artic. tractandum est, quando fieri debeat li. conte. & quid actor, & quid reus considerare debeat antequam ad li. contest. descendat. circa quem ar. dicit, quòd licet supra dixerim, quòd ista li. cōte. est quasi quoddam proœmium, sequitur, quòd sicut volens ire ad prælium seu ad pugnam, debet sibi prouidere, vt sit bene animatus armis, tā offendibilibus, quàm defendibilibus, & ita volens li. conte. debet diligenter animaduertere & prouidere, vt competat debita ac legitima actio ad quendam, quòd intēdit & prouideat de replicationibus ad excludēdum exceptiones aduersarij, si illis opus esset, & quòd possit intentionem actionis suæ, ac etiam replicationis, si opus esset, legitimè probare, & diligenter libellum prius considerare, an sit benè & aptè conceptus, ad quod vide quæ dixi in cap. 2. de lib. obl. in 12. princip. artic. q. 1. & si fortè emendatione indigeret, ipsum emendet, vt dixi in cap. fi. de libel. obla. artic. 24. & tribus sequentibus. Reus etiam debet considerare, an sit potius cedendum, quàm contendendum, vide quæ dixi in c. 2. supra de lib. obla. artic. 18. insuper etiam actor iuxta formam cautionis præstitę in ipsa oblatione libelli, debet li. conte. intra duos menses, vt in auth. libel. C. eod. titu. sed dicunt ibi Bar. & Doct. quòd illa auth. hodie non seruatur, & fieri debet li. conte. post porrectionem libelli, & datis inducijs ad deliberandū, vt in auth. offeratur. C. eo. titu. canonizata. 3. q. 3. &

per

per hoc dicunt quidam Legistæ, quòd non valet li. conte. nisi libellus prius fuerit oblatus, vel partium consensu remissus, quod potest tolerari, secundum Tancre. nisi contraria fori consue. obsistat: in multis [a] enim locis de consuet. non datur libel. vt est in Apulia, secundū Ioan. And. præter ciuit. Beneuentanam, vt dicit Goffr. in Rubr. 13. ita dicit Spec. eo. titu. §. quando, & ibi Ioan. And. in addit. tu vide ad prædicta, quæ de libel. latius dixi in cap. 1. supra de libel. obla. in 5. princip. artic. & quod lis regulariter debet præcedere li. conte. dicam infra eo. in 8. prin. artic. in princ.

a

¶ Et post li. conte. sit omni tempore legitimo ad agendum, non feriato, vel alias prohibito, secundum Spec. in d. loco, nisi fortè res esset tempore peritura [b] per ea, quæ dicam infra in titu. de fer. & dicam infra in 7. princip. artic. versi. sed circa prædicta moueor. no. dictum, & vide Bald. in repet. l. seruum quoque. §. publicè. ff. de insam. vbi dicit, quod litis contestatio nō potest fieri in honorem Dei diebus feriatis, nisi in casu. l. prouinciarum. C. de ferijs. de quo dixi in cap. veniens. infra de accusa. in 1. quæst. 3. princip. quæst. & ad idem facit, quod no. Bart. in l. custodias. ff. de publi. iudi. & Hosti. in c. cum non ab homine. de iudi. Item debet fieri li. conte. prius, quàm de calumnia, aut de veritate iuretur, & priusquam fiant positiones, vt cap. dudum, el secondo, de elect. & in cap. penul. infra de iuram. calum. & l. rem non nouam. C. de iudi. tradit Spec. eod. titu. §. quando. Hosti. in summa, eod. tit. §. quando. quod tamen dixi de positionibus quæ fierent super causa principali, non super emergentibus dilatorijs, & exemplis.

b

12 ¶ † Septimo princip. articu. tractandum est, an quis possit compelli ad litem contestandam, & quibus remedijs, & de pœna nolentis litem contestari. Item & secundo, propter quas causas quis excusetur à litis contest.

¶ Quoad primam quæst. an quis possit compelli, & quibus remedijs &c. dic quòd pluribus remedijs potest quis compelli ad litem contestandam.

¶ Primum remedium est, quòd si reus non comparet, potest iudex procedere contra eum ad remedia prodita cōtra contumacem. vnde, si fieri potest, mittetur actor in possessionem causa rei seruandæ, vel ex primo decreto. alias autem excommunicabitur, vel mulctabitur, vt est tex. in cap. 1. & cap. tuæ. infra eod. tit. & ibi glo. ponit etiam alia plura remedia. & Docto. addunt alia. Cyn. etiam tradit in l. 1. C. eod. in 7. quæst. & Bal. ibi in 5. quæst. & Iaco. de Are. in l. 1. §. ex hoc rescrip. ff. de ven. inspi. ego vero de remedijs proditis contra contuma. dicam latè infra in titu. de dolo & contum. & ex dictis ibi potes in terminis nostris cætera remedia intelligere. & no. ex illo cap. 1. infra titu. 1. quòd quamuis contra reum contumacem non sit prouisum de remedio missionis in possess. quia ibi non poterat habere locum: cum ageretur ad separationem thori, & vxor iam à viro recesserat: cum non potuit procedi ad diffinitiuam, sed ad mulctam inducendam, & excommunicationem, quando est contra opinio. quorundam Legistarum, de qua dicam infra tit. 1. cap. quoniam. in 4. princip. artic. Vtrum autem iudex possit incipere ab excommunicatione, vel teneatur, si fieri potest, primo procedere ad missionē in possessionem. tex. in c. quoniam. §. fi. dicit, quod potest, si eam videt magis expedire. Goffre. enim in d. cap. tuæ. tenebat, non esse procedendum contra contumacem ad excommunicationem, quamdiu extant alia remedia: de quo dicam in titu. de dolo & contu. & qualiter fiat missio in possessionem rei petitæ, quando agitur reali, ponit tex. in cap. quoniam. in princ. infra tit. 1. & ibi tractatur intra quantum tempus possit talem possessionem recuperare, & quando agit personali, qualiter fiat missio pro mensura debiti declarati, & quando reus possit recuperare, ponitur in d. cap. quoniam. §. fin. & quid iur. in actionibus mistis, & interdictis personalibus scriptis in rem, traditur ibi maximè per Dominum meum. ego vero latè tradam in materia primi & secundi decreti, quam tractabo, vel in titu. de dolo & contum. vel fortè in tit. de eo, qui mit. in poss. & potius ibi credo tractare.

¶ Secundum remedium princ. est, quòd si reus principalis comparet, potest sibi iudex præcipere, vt li. conte. & assignare sibi terminum, intra quem debet li. contest. & si iste non vult li. contest. potest procedere cōtra eum, ac si fuisset absens, nec ex eo, quòd præcesserit præceptum de respondendo, & lapsus sit terminus, habetur talis pro respondente: nec lis pro contest. quia ad li. conte. opus est facto, [c] vt infra titu. 1. quasi per totum, & statim subijciam, facit quod no. glo. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. qui dicit, quòd ex eo, quòd reus sit præsens, non compellitur li. conte. sed peruenitur propter eius inobedientiam ad missionem in possessionem ex primo decreto, quam glo. Bar. dicit esse notabilem, & quod fecit verecundiam multis aduocatis iuuenibus: vnde dicit, quòd si iudex præcipit partibus, ꝙ contestentur litem antequam recedant: si reus recedit, poterit contra eum interponi primum decretum, sine alia citatione, quia eo ipso quòd apparet, quòd non defendit: censetur contumax, vt in tex. & glo. authen. qui semel, & ibi no. Bart. & Cy. procedetur ergo contra eum prius, quàm contra contumacem, de quo dictum fuit in præcedenti remedio.

c

¶ Tertium remedium est, vt iudex præcipiat, ꝙ respondeat libel. seu petitioni: cum comminatione quod alias habeatur pro confesso, sicut dicimus de positione in cap. 2. de confess. in 6. hoc tenet Dom. Anto. in cap. penul. de dilatio. dicens sub dubio forte quòd possit haberi pro confesso, si iuberetur vt respondeat, vel libel. destinaretur, quòd præceptum de respondendo cum comminatione quòd nisi respondeat, habeatur pro confesso, & etiā secundum eum, hęc practica est valde vtilis, quia semper possit

procedi

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Moder. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon.*

b ¶ *Adde quòd ex hac causa potest quis etiam eas actiones intentare, quæ aliter non competerent, secundum Dec. in l. certi condictio. in fi. prin. ff. si cer. pet.*

c ¶ *Nam vbi requiritur factum hominis, non est satis de interpretatione legis, vt per Alex. in l. insulam. in 2. col. ff. de verb. oblig.*

procedi in absentem ad sentẽtiam diffinitiuam, absque vera lit. contesta. quia hæc esset litis contesta. ex ficta confess. sicut sit vera. & ibi dicit Dom. Anton. se hoc dixisse, sed Dom. Anton. hic refert Iac. de Raue. & quosdam alios tenere contrarium: quia in lit. contesta. requiritur verborum expressio. C. de iudi. in l. rem non nouã. §. patroni. & vbi opus est expressione verborum, non sufficit alius actus. ff. de verborum obliga. l. 1. §. econtra. & dicit etiam hoc tenuisse Iacob. de Are. in l. 1. §. ex hoc rescript. ff. de ven. inspici. & sic cum ista opinione transit hic Dom. Ant. & hanc sequitur Cy. in l. 1. C. eodem. quæst. 7. vbi cõcludit, quòd contra talem procedetur sicut absentem: quia paria sunt non venire, vel venire, & nihil iustè proponere. ff. de exc. tuto. l. scire. §. scire. versi. si autem non simul. & quia pro absente habetur, qui non vult facere, quod incumbit, ff. de fideicommiss. lib. l. non tantum. §. fin. & hanc opinionem sensit Io. Andr. in regula, excep. de regu. iuris, lib. 6. in mercur. & clarius ibi Lapus, & Bartolus in l. 1. C. eo. vbi dicit, quòd si reus non vult contesta. lit. quòd iudex procedat ad missionem in possessionem ex primo decreto, per no. per glos. in d. authent. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & idem tenet Bal. in d. l. 1. in 5. quæstio. mouetur: quia li. contesta. requirit certam formam per narrationem & responsionem: qua omissa, impossibile est, quòd lis habeatur pro contest. Idem etiam tenet hic Io. de Imo. mouetur: quia hoc non dependet à potestate iudicis, sed partium. vnde iudex grauabit eum mulctando, vel pignorando, vel aliàs procedendo contra eum, tanquam contra contumacem, hanc etiam opin. tenet Do. Mari. in c. penu. infra de iuram. cal. mouetur per c. 1. & 2. inf. titu. 1. vbi reus præsens sæpe fuit missus vt responderet lib. & nunquam voluit respondere, & tamen per hoc non potuit procedi ad vlteriora, ac si lis esset fictæ contest. imò ibi irritatur processus,
a tanquam factus non li. contest. Item except.[a] firmat regulam in contrarium. 32. quæst. 7. c. dominus. sed Papa inf. ti. proxi. in Rub. & c. quoniam, in princ. ponit regulam, & ponit casus exceptos, & modum procedendi contra contumacem: ergo hoc remedium competit: nam facilius potuisset Papa ponere hoc remedium procedendi & præcipiendi cum commination e, quam faceret tã longum tracta. de quo ibi, arg. c. ad audientiam. de deci. Item mouetur ratione satis no. & concludenti, secundum eum, per quam ponit diuersitatem lib. & li. contest. quoniam in lit. contest. partes quãdoque contrahunt, vt l. 3. §. idem scribit. ff. de pec. vnde dicitur contest. quasi simultanea attestatio, vt ibi dixi supra in Rub. art. 1. sed contractus non potest consistere ex vna parte: quia deficit consensus alterius, vt l. Labeo. ff. de verborum sign. & l. in omnibus. & l. consensu. ff. de act. & obl. & in c. fin. & quod ibi no. de procu. in 6. 27. quæst. 1. §. is ita. quod procedit in materia fauorabili, & intercessit consensus vnius, & dolus alterius, vt in ca. tua. de spon. & c. fin. de condi. appo. ergo li. contest. non potest induci altero nolente respondere: cum non habeatur cõsensus, nisi vnius tantum: nec potest haberi pro confe. in pœnam: quia licet iudex posit pœnam infligere contumaci: nunquam tamen supplet consensum qui exigitur ad contractum. & hoc est quod fortè voluit Glo. in d. auth. qui semel, dum dixit, q̃ etiam præsens non potest cõpelli ad li. contest. sed in positionibus & interrogationibus aliud est: quia in eis nec contractus, nec quasi contractus requiritur: sed sufficit factum confitentis, vnde in pẽ nã intelligi potest interuenisse, & sic sequitur tex. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. secundum Dom. M. in d. c. pe. Est enim aduertendum, q̃ ex iuris dispositione quandoque propter contumaciam lis habetur pro contesta. puta, si conuenitur reali is, qui alieno nomine possidet, & ipse statim nominet dominum in iudicio: quo casu statuitur sibi certus terminus à iudice, intra quem conuẽtus deducat ad notitiam domini, ad hoc vt ipse per se, vel idoneum responsalem veniens ad iudicium suscipiat, quòd si intra prædictum terminum fuerit contumax, tũc ex illo die quo possessor ad iudicium vocatus erat, quo ad interrumpendam præscr. lon. tempo. lis habetur
b pro contest. tex.[b] est in c. quoniam. §. quod si super. inf. ti. prox. non tamen habetur lis pro contest. quo ad hoc vt possit procedi ad recep. testium & diffinitiuam super prin. vt no. Glo. ibi, super verbo, cõtest. & sequuntur Doct. ibi latius dicam.

¶ Sed circa prædicta moueo no. dubi. quid si actio sit peritura, si reus nõ contestetur litem, vt quia ad interruptionem præscriptionis exigatur expressa lit. contest. vel fortè etiã si exigeretur sentẽtia, vt in actione de dolo. ad quod vide quod dixi in c. fin. de foro compe. super Glo. fi. in materia iuris reuocandi domum. in 11. quæst. prin. versi. 16. except. Sol. ego arbitror, vel quòd debet haberi lis pro contest. quò ad prædictum effectum interruptionis præscriptionis, arg. d. c. quoniam. §. quòd si super. inf. titu. proximo, & eorũ quæ statim dixi: vel quò ad effectum, vt possit procedi ad receptionem testium, vt necessaria sit sentẽtia, per ea quæ dicam in d. c. quoniam. in 4. princ. artic.

13 ¶ † Sed quæro nunc, propter quas causas reus possit excusari, si non vult li. contestari. ¶ Sol. Dic quòd potest excusare se ex varijs causis.

¶ Primò si est dubius. facit l. 3. §. si is qui nescit. ff. de libe. ho. exhiben. & no in l. fi. §. hoc quidem. C. de iure deliberan. hoc tenet Bald. in cap. 1. si de feudo vasal. ab aliquo interpellatus fuerit. vbi dicit, q̃ illud est verum, non dato spatio ad deliberan. vt in auth. offeratur. C. eodem. vnde iudex potest præfigere terminum competẽtem, intra quem debeat deliberari etiam li. contest. & si intra terminum non potest deliberari, fit lit. contest. per verbum, non credit, per no. in cap. cum ad sedem. inf. de rest. spol. vel per verbum, non præsumo, quod tantũ est dicere, quantum si credo, vt in c. quosdam. inf. de præsum. in Glo. fi. & de prædictis verbis, vtrum per ea fiat litis contest. dicam latius inf. eo. art. 8.

14 ¶ † Secundò excusatur, si fortè proposuit exceptiones declinatorias vel dilatorias: & instat, quod ante omnia de ipsis cognoscatur, quòd procedatur ad li. contesta. quoniam omnes exceptiones dilatoriæ impediunt lit. ingressum, ad hunc finem solùm ponuntur:

ADDITIONES.

a ¶ *Facit tex. in l. nam quod liquidæ. §. fi. ff. de pe. le. & no. per Bar. & alios in l. si eum. §. fi. ff. si quis cau.*

b ¶ *Tradunt Legistæ in l. 2. C. vbi in rem act.*

ponuntur: vt dicit Ang. in l. vir bonus. ff. iudi. solui. & iudex de ipsis ante omnia debet cognoscere. & quamuis iudex mandet, quòd contestetur litem saluis exceptionibus, si tamen pars contradicit, iudex non potest hoc mandare: cum non sit constitutus in ipsius arbitrio, sed ipsarum except. æstimationis tempus sit à iure specialiter diffinitiuum, vt in cap. inter monasterium. infra de re iudi. & cap. pastoralis. de except. & l. si quidem. & l. fin. C. de exceptio. no. Iaco. Butr. in l. fideiussor. in princ. ff. qui satisda. cog. facit quod no. in l. iam tamen. §. in hac. ff. iudi. solui. & per Hostien. Ioan. And. post Glo. in cap. cum contingat. supra de offic. deleg. & ibi per Dominum meum & latius per Ioan. de Imo. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & per Bald. in quæst. quæ incipit, accusatus de vi turbatiua. col. 6. vide de materia per Archi. 27. distin. cap. 1. 3. quæst. 6. cap. si quis, & per Dominum M. in cap. ex conquestione. inf. de rest. spol. sed tu de hoc artic. dic vt dicam infra in tit. de exceptio. vbi examinabo, quid operetur talis reseruatio, & quid iuris si ex forma reus tenetur contesta. li. saluis except. & per ea quæ ibi dicam, apparebit quòd quando alia remedia deficerent reo, vtile consilium est quòd li. contest. saluis except. tam oppositis, quàm opponendis, quas protestatur sibi saluas fore.

15 ¶ † Tertiò excusatur reus propter propositionẽ exceptionis mistæ seu anomalæ, hoc est peremptoriæ, & sic propter hoc appellatur anomala: q̃nque
a mista, vt dicam in titu. de except.[a] & hoc si reus talem excep. opponit, vt in vim dilatoriæ ad impediẽdam li. contest. vt hęc habentur in cap. 1. eo. titu. in 6. verum quia hæc materia est dubia & difficilis, & satis ineptè & imperfectè à maioribus tradita: ideo vt clarior & facilior habeatur, prosequar infrascriptas quæstio.

¶ Prima, quæ sunt istæ exceptiones perempto. quæ impediant li. conte.

¶ Secunda, qualiter debeat opponi ad hoc, vt impediat contest. & quando cognoscatur, an opponatur in vim dilatoriæ vel peremptoriæ, & quid iuris sit si opponatur simpliciter.

¶ Tertia, coram quo iudice vendicant sibi locum prædictæ exceptio. ad impediendam litis contestationem.

¶ Quarta, in quibus causis impediant litis contestationem.

¶ Quinta, vtrum contra tales except. possit aduersarius replicare & qualiter.

¶ Sexta, qualiter iudex pronunciabit, probatis vel non probatis dictis excep.

¶ Septima, quis sit ipsarum propositionum propositarum effectus.

¶ Primo igitur quæro, quæ sint excep. perempt. quæ impediunt li. contesta. dicit quòd sunt quamplures.

¶ Exceptio Prima.

16 ¶ † Prima est exceptio rei iudicatæ, tex. est in c. 1. eo. tit. lib. 6. ad idem, l. idem. C. de re iudi. nam talis excep. inuenta fuit, vt esset litium finis, vt l. 1. ff. de re iudi. & ideo non est conueniens quòd ille cui cõpetit hæc excep. cogatur litem ingredi per li. contestationem, & intellige de re iudi. ab eo, qui iudicandi potestatem habuit, vt dicitur in l. 1. in fi. ff. ad senatusconsultum Tertul. & ad hanc excep. & sequentem adde ea quæ dicam in versi. 3.

¶ Exceptio II.

17 ¶ † Secunda est exceptio transact. tex. est in d. c.
b 1. eo. titu. lib. 6. & l. causas. C. de transact. Barto.[b] & Doct. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. inde. & intellige, si transact. sic facta bona fide, vt d. l. 1. in fi. ad Tertul.

¶ Exceptio III.

18 ¶ † Exceptio 3. est except. generalis litis finitæ, quam etiam ponit tex. in d. c. 1. eo. tit. lib. 6. de qua varia traduntur exempla, vt infra apparebit, & maximè in versi. 19. excep.

¶ Exceptio IIII.

¶ Exceptio 4. est iurisiurãdi. intellige delati à parte parti, quia hoc etiam intelligitur esse litis finitæ, & quia tale iuramentum maiorem habet authoritatem, quàm res iudica. ff. de iureiur. l. 2. & infra de iureiur. c. & si Christus. ibi, omnis controuersię, &c. & quia post tale iuramentum nihil est quærendum, in l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. facit c. veniens. infra de accusa. secundum Glo. magnam in d. c. 1. eo. ti. li. 6. quę ponit rationem prędictorum, videlicet quòd cum semel per prædictos modos actio sit extincta, seu ficta: non debet li. conte. fusciatari. argu. l. qui res. §. aream. ff. de solu. & de consecra. distin. 4. cap. quæris. C. de remis. pig. l. ex causa. facit cap. nonnulli. supra de rescrip. vbi videtur, quòd Papa non intendit lites sopitas per sua rescripta fusciatare. idem tenet In noc. in c. cum venissent. de institu. & Bald. in l. edicto. C. de edi. diui Adriani tol. in 4. oppos. Sed quęro circa prædicta, quid si contra excep. rei iudicatæ replicatur, quòd sententia non tenet; vel propter defectum iurisdictionis, vel aliam causam quæ reddit eam nullam, vel quæ exceptione transactionis replicatur, quòd fuerit dolo celebrata, vt in l. tres fratres. ff. de pact. & in l. summa. ff. de condi. indeb. vel replicatur de l. post rem. ff. de transac. & l. elegan ter. §. si quis post. ff. de condic. indeb. ad quod vide Glos. & Doct. in cap. super eo. de except. vel contra exceptionem li. finitæ, quòd non iure fuit finita, & sic in simili potest figurari exemplum de iuramẽto, est ne talis replicans admittendus. ¶ Sol. Dic vt latius dicam infra in 5. quæst. princ.

¶ Exceptio V.

19 ¶ † Quinta excep. est peremptoriæ longioris tẽporis silentio finitæ. facit tex. in d. c. 1. eod. titu. in 6. in quantũ tex. ibi simpliciter dicit, seu finita: sed melius facit l. 1. in fi. ff. ad Tertul. vbi tex. dicit, iudicata, trãsacta, finita ve, & postea in fi. exẽplificando dicit, finita consensu, vel longo silentio sopita. ad idẽ tex. in l. transact. iuncta l. seq. ff. de verb. signifi. & sic glo. magna in d. c. 1. exemplificat, dũ dicit, finita scilicet, per consensum vel longo tempore, per quam Glo. aliqui dicunt, quòd excep. prescrip. potest opponi ante li. conte. ad impediendũ li. ingressum. ita exemplificat d. l. Host. in c. 1. eod. tit. lib. 6. & malè, secundum

ADDITIONES.

a ¶ *Traditur per scrib. Rapha. Comen. & Soci. in l. 3. ff. de excep.*

b ¶ *Adde Bartol. & scriben. in l. cum quærebatur. ff. iudi. solui. vbi tractant hanc quæstionem.*

dum Io. And. alleg. dictũ Spe. in ti. de excep. §. dicto, verſ. ſed adhuc oppo. vbi tenet, q̃ excep. præſcr. non ſit admittenda ante li. conteſt. maximè ſecundũ opi. quæ habet, quòd ex præſcrip. non requiritur dominiũ. de quo per Gl. 16. q. 3. in ſumma. de quo dicam latius in ti. de præſcr. & dicit Io. And. quòd ita ſeruatur de conſue.[a] Romanæ curiæ, quæ eſt optima l. interpres. ſupra de conſuetu. c. cum dilectus. ideo Io. And. dicit in d. cap. 1. in nouel. quòd alij intelligunt Glo. prædictam ibi dum dicit, de longo ſilentio, ſcilicet per viam emologationis arbitrij, & ita intellige d. l. tranſact. cum l. ſeq. per l. cum antea. C. de arbit. & per no. c. tuas. ſupra de arbit. ſed tu aduerte, quia iſte nõ videtur eſſe bonus intellectus ad illam l. tranſac. quæ loquitur de longo tempore ſeu ſilentio, & ad emologationem laudi, ſeu arbitri, videtur ſufficere tempus 10. dierum, vt eſt tex. in d. l. antea. & de hac emologatione ſtatim ſubijciam in verſi. 8. excep. alij exempli. dum dicitur, longo ſilentio. ſcilicet illius qui appellauerat a ſententia, quam non fuit proſecutus: ſed ſilendo deſeruit illam. ſed hoc nõ placet Io. Andr. quia tunc venirent ſub 1. except. d. c. 1. de re iudic. de quo dixi ſupra in verſi. 1. & ſic Io. Andr. videtur remanere in ſecunda opinio. de emologatione arbit. ſed ſuper prædicto dubio, an excep. præſcr. poſſit opponi ad impediendum lit. conteſta. Ioan. de Fant. in d. cap. 1. eodem titu. in 6. recitat aliquas opin. Legiſtarum: ſed tu dic, quòd plures in hoc art. fuerunt opi.

¶ Prima, Glo. in dicta l. tranſact. quæ intelligit litem tempore ſopitam per præſcript. 10. vel 20. vel 30. annorum.

¶ Secunda opi. Ia. de Are. qui voluit, q̃ aut opponit proceſſui, & impedit litis conteſt. quia præſcr. eſt excep. trahens cauſam ex tempore, per quam lis eſt fin. & pro hoc eſt tex. in d. c. 1. & quia præſcr. fuit inuenta ad lites finiendas, vt l. fi. ff. pro ſuo.

¶ Tertia opin. fuit aliquorum maiorum, qui diſtinguunt, quòd aut loquitur de præſcript. rei, & iſta non impedit li. conteſtatio. vt l. emp. C. de præſcrip. longi temporis. aut de præſcript. actionis: & iſta impedit, l. omnis. & l. ſicut. C. de præſcriptio. 30. vel 40. annorum.

¶ Quarta opinio fuit Guil. de Cu. qui ſimpliciter voluit, quòd impediat lit. conteſt. quia eſt negotij finiti, ſicut eſt exceptio rei iudi. & tranſact. vt l. elegan ter. §. ſi quis primo. ff. de condictio. indeb. & d. l. fin. ff. pro ſuo.

¶ Quinta fuit opi. Rayne. qui voluit ſimpliciter, quòd talis exceptio non impediat li. conteſt. per d. l. empt. quæ ſecundum Glo. vult quòd reus ab initio poteſt proteſtari de præſcr. ſed tamen probatio fieri debet poſt fundatam intentionem actoris. ita voluit Ray. in l. 1. in fi. ff. ad Tertu. & idem voluit Compoſt. in c. ſuper literis. ſupra de reſcr. in Glo. fi.

¶ Sexta fuit opi. Cyni & Iac. But. in d. l. emp. qui videntur potius inclinare in opi. Iac. de Are. & tradit Cyn. in l. excep. C. de proba.

b ¶ Septima fuit opin.[b] Barto. in dicta l. fin. ff. pro ſuo. qui diſtinguit, quòd quandoque except. præſcript. opponitur actori, verbi gratia, quod ipſe non poteſt agere: quia actio ſua eſt peremptа tempore, & tunc impeditur li. conteſta. vt d. l. omnis. C. de præſcript. 30. annorum, vbi tex. præcipit, quod talę ius non moueatur. & l. ſicut. in fi. eod. titu. vbi tex. dicit, nulli mouendi, &c. quæ verba nõ poſſunt magis impedire lit. conteſta. quandoque verè opponitur except. præſcript. non actori, ſed reo, ſecundum l. ſi quis empt. C. de præſcript. 30. annorum. & tunc ex virtute illius legis non impediretur lit. conteſta. ſed ex ratione poſita in d. l. fin. ff. pro ſuo. & d. l. tranſact. quandoque vero opponitur ad iuſtitiam cauſæ, vt ſi dico, te ius non habere: vel me abſoluendum eſſe, quia præſcripſi. & ſic opponitur in vim peremptoriæ, & tunc non impedit lit. conteſt. ſed propoſita etiam ante lit. conteſta. probanda eſt fundata intentione actoris, & ſic poſt litis conteſtationem, vt d. l. emptor. C. de præſcriptio. longi temporis. quæ ſic debet intelligi, ſecundum quod etiam ibi dicit Barto. & clarius Ange. in l. vir bonus. ff. iudi. ſolui, & mihi placet. vnde ſit concluſio, quod ſi hæc exceptio præſcriptionis opponatur ſub debita forma ad impediendam litis conteſta. ſecundum quod dicam in 2. quæſtio. prin. tunc impediat litis conteſta. quia præſcript. principaliter fuit inuenta ad lit. deciſionẽ, & ſic merito appellatur li. finite, vt d. l. fin. ff. pro ſuo. & l. cum quęrebatur. ff. iudicatum ſolui. & tenet hoc Barto. & ita debet intelligi quod no. Barto. & etiam Salyc. in l. literis. C. de tranſact. & Saly. in l. exceptio. C. de probat. & tenet Bald. in l. edic. C. de edic. diui Adriani tollen. in 13. oppo. vbi bonus tex. qui vult, quod excep. præſcriptionis impedit proceſſum: ſed debet intelligi, vt dixi, ſi opponatur in debita forma in vim dilatoriæ, idem Bald. in authen. tricennalis. C. de bonis mater. dicit quod aut per præſcriptionem quæritur directum dominium, quia agens non poteſt actionem edere, aut eſt præſcriptum vtile domin. & tunc ſecus: quia agens poteſt edere directum ſuper re, propter quod fundari poteſt litis conteſtatio.

¶ Exceptio VI.

20 ¶ † Exceptio 6. eſt renũcia. factæ liti & cauſę, per quam impeditur lit. ingreſſus, vt l. poſtquam liti. C. de pact. quia iſta except. eſt li. finitæ, vt patet ex illo tex. dum dicit, cauſam finitam, & ita tenent ibi Docto. dicentes, quod eſt lit. finitæ: ſicut tranſact. iuriſiurandi. & rei iudica. & idem tenet Salyc. in l. exceptio. C. de proba. aduerte, quod quidam volunt, q̃ ille tex. non habeat locum, niſi poſt litem conteſtatam: propter verbum, liti, poſitum in tex. alij vero volunt, quod procedat etiam ſi renunciatio fuit facta poſt datum libel. ante litem conteſt. & hæc opin. communiter approbatur.

¶ Exceptio VII.

21 ¶ † Exceptio 7. de precepto facto in cõfeſſum ante lit. conteſt. à quo non fuit appel. intra 10. dies, hoc tenent domini de Rota, deciſio. 281. & ratio, quia tale præceptum habet vim diffinitiuæ, quod patet ex eo quia ex ipſo præcepto oritur actio in factum, ſicut ex ſententia, vt no. Specu. in titu. de ſententia excommuni. §. breuiter. circa finem. quæ actio non oritur

ADDITIONES.

a ¶ *De hac conſuetudine adde Glo. in l. ſæpe. ff. de officio præſid.*

b ¶ *Et ad dicta Bar. ibi, vide Are. conſ. 98. per totum, & Fely. in c. exceptionem. in 2. col. de excep.*

oritur ex mera interlocutoria, vt notat Glo. in Clemen. fin. de

¶ Item quia imponit finem liti, & tranſit in rem iudicatam: quia cum hoc modo dicatur lis finita, vt l. 1. ff. de re iudi. impedit litem conteſtatam, per textum in cap. 1. eodem titu. in 6. nec obſtant motiua aliquorum dicẽtium, quod ex quo in tali præcepto nõ interuenit poſtea cauſæ cognitio, ſicut in ſententia: ergo non habet eundem effectum, quia ex quo

a de confeſſione clarè cõſtat, in confeſſum[a] non ſunt partes iudi. in cognoſcendo, ſed in pronunciando. 2. quæſt. 1. capitu. nos in quemquam. vnde ſi confeſſio fit poſt litem cõteſtatam, & dato libello ferretur ſententia diffinitiua: ſi verò ante litem cõteſtatam, & dato libello, non porrecto, fit præceptum de ſoluendo, iuxta no. in l. 1. C. eodem & per Glo. in c. dudum. ſupra de elect. ſecundum Dominos de Rota, & ſequitur D. Domin. in d. c. 1. eodem titu. in 6. ſed intellige prædicta ſecundum ea, quæ traduntur in hoc artic. in l. certum. §. fi. ff. de cõfeſſ. & l. ſi debitori. ff. de iudi. & quod latius ego dicã j̃. in tit. de cõfeſſ.

¶ Exceptio VIII.

22 ¶ † Excep. eſt exceptio, quæ oritur ex laudo ſeu arbitrio emologata per partes. hoc tenet Io. Mona. & Ioan. Andr. in c. 1. eodem titu. in 6. & vide quod dixi ſup. in ver. 5. excep. & idẽ tenet Bal. in l. peremptorias. C. ſententiam reſcin. non poſſe.

¶ Exceptio IX.

23 ¶ † Excep. poteſt iudicio meo, etiã ſi opponatur de arbitramento prolato per arbitratorem, & per partes emologato. moueor, quia latè arbitramentũ ſecuta ratificatione, ſeu emologatione, habet inſtar tranſact. vt in d. authen. ſi contigerit. & in authen. quando. de iudi. & in Auth. vt differentes iudices. in §. 1. & per Gloſſam in cap. expoſita. ſupra de arbi. & vide quæ dicam latius in dicto tit. de arbi. & ideo ſicut excep. tranſactionis impedit li. conteſt. vt dixi ſupra 2. excep.

Exceptio X.

24 ¶ † Excep. eſt quãdo peremptoria eſt noto. iuſta, quia hoc caſu licet aliàs ſit talis peremptoria, quæ de ſui natura nõ ſit impeditiua li. conteſt. tamen ex quo eſt notoriè iuſta, non debet iudex pati cauſam venire in iudiciũ, cum notoriè conſtet de iniuſtitia actoris q̃ eſſet notoria, ideo non eſſet indulgẽdum. vnde nec libellus admittendus, nec lis conteſtanda, per no. in cap. ſignificante. qui matrimo. accuſa. poſſunt. & tenet ibi D. Anto. & Dominus meus in c. vt circa. de elect. in 6. facit etiam quod no. Specu. in tit. de excep. d. verſic. item ſi non dicit. & Barto. in d. l. poſtquam liti. C. de pact. & Ioan. Pe. in l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de condi. indebi. ipſe tamen ſolus allegat ad hoc dictum Inno. in c. 1. ſupra de offic. vica. & mihi placet. faciunt quæ dixi in cap. 2. ſupra de lib. oblat. in 12. princ. artic. in 10. quæſt. princ. verſ. 7. quæro. & artic. 16. in fi. faciunt etiam quæ ſtatim ſubijciam in tribus ſequentibus verſic.

¶ Exceptio XI.

25 ¶ † Excep. fit quando excep. quæ oppo. non indiget probatione. faciunt quæ ſtatim dicta fuerunt de excep. noto. hoc tamẽ videtur potius procedere ex officio iudi. coadiuuante exceptionem, quàm ex ipſius exceptionis natura, quæ cum peremptoria ſit deberet proponi tẽpore ſuo, & ſic poſt li. conteſt. vt dicã in tit. de excep. & ſi proponeretur ante li. cont. tamen videtur probanda poſt li. cont. vt in l. excep. C. de excep. ſed tamen ex quo nõ indiget probare, fruſtra fieret li. conte. & reſeruatio probationis poſt lit. conte. & ideo dicendum quòd impedit li. ingreſſum, quia ſuper proceſſu ſuperuacaneo non eſt inſiſtendum. facit c. 1. de ſum. Trin. & cap. commiſſa. de elect. in 6. & Cle. auditor. de reſcript. ita reperio dixiſſe Domi. Io. de Homode. aduo. conſiſt. quamuis ſatis nudè loquatur, ſed placet mihi hoc dictũ, pro quo allego no. per Cy. in l. cum proponas. C. de reb. creditis. & Cyn. & Bal. in l. ancillæ. C. de furt. in quibus dicitur quod quamuis ſtatu. appel. conſanguineos ad compromittẽdum, illud non habet locum,

b quando partes ſunt concordes[b] in facto, ita quòd factum eſt certum, & ſolum remanet quæſtio iuris. ad quod vide quæ latè dicam in tit. de arbit. faciunt no. per Bald. in d. l. poſtquam liti. C. de pac. & quod dixi in ver. præced. & ſeq.

¶ Exceptio XII.

26 ¶ † Excep. eſt illa quæ fundatur per viam alleg. iur. vel ſtatu. vt puta, ad impediendũ li. conteſt. alleg. quoddam ſtatu. cuius verba non ſunt clara, vtrum impediat, vel nõ impediat li. conteſt. certè iſta quæſtio iuris reſeruat in poſterum, ſed debet declarari, cum opponitur, & interim impeditur li. conte. nam ſuper diſputationibus iuris nõ reperitur ordo iuris, nec li. conteſt. nec calumniæ iuramẽtum, vt no. Inn. in c. cum inter. ſupra de conſuetudine. ſecundũ Bal. in l. poſtquam liti. C. de pac. facit quod dixi in 2. præced. ver.

¶ Exceptio XIII.

27 ¶ † Excep. peremptoria, quæ apparet ex narratis per ipſum actorem, nam per eam excluditur actor à poteſtate agẽdi, quaſi per propriam confeſſionem, quæ confeſsio in quacunque parte litis idem operatur, vt l. cum precum. C. de libe. cauſa, ſecundum Bal. in d. l. poſtquam. & per prædicta reſpondit Glo. in verbo opponendo, in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. de qua dic vt dixi in cap. 2. de libel. obla. in 12. artic. princip. in 10. quæſt. princip. verſic. 7. quæro. ibi, tertio infertur. & ad hoc faciunt quæ dixi in tri-

c bus præced. verſic. faciunt no. per Barto.[c] in l. eum qui ita. ff. de verborum obligat. & l. vbi pactum. C. de tranſact. vbi traditur, quòd notoriè calumnioſè agentem non ſolum poteſt quis ab ingreſſu lit. compellere, ſed etiam poteſt iudex parte non petente. ex prædictis patet quod excep. iſta, tua non intereſt, poteſt opponi ad impediendum lit. conteſt. ſi ex petitione apparet quòd illius nõ interſit, vt l. ſiue autem. §. poſſidere. ff. de rei vendi. & hoc dicit Ange. in l. qui bona. §. qui dãni. ff. de dam. infec. quẽ ſequit Io. Pet. in d. l. elegãter. §. ſi quis poſt. ff. de condict. inde.

¶ Exceptio XIIII.

28 ¶ † Excep. ſi propter adulterium agenti ad ſeparationem thori opponitur excep. quòd etiam agens com-

ADDITIONES.

a ¶ *Vide latè per Baldum in l. 1. de confeſſis.*

b ¶ *Vide Corneum in conſil. 190. incip. quòd iniuſte fuerit pronunciatum. in 1. vol. Riminaldum, & Modern. in l. penult. in fi. C. de pact.*

c ¶ *Adde Innocentium in capitu. primo, de offic. vic.*

a commiſit adulterium. [a] nam licet talis except. poſsit oppo. poſt li. conte. poteſt opponi ad impediendum proceſſum. 32. quæſt. 5. cap. 1. & fin. & etiam materia cauſæ in vim peremptoriæ, quia perimit intentionem agentis, cum adulteria hincinde commiſſa, mutua compenſatione tollantur, vt c. penult. & fina. infra de adul. ſecundum præfatos Docto. ad quod vide quæ dixi ſupra eodem, in 3. princ. artic. verſicu. & per prædicta dicit ſingulariter Bald. & hoc eſt no. ſecũdum dominum Dominicum in d. c. 1. quia per hoc extenditur diſpoſitio illius, vt non ſolum habeat except. in iſtis expenſis, ſed in quibuſcunque excep. anomalis, quæ poſſunt opponi in vim dilatorię & peremptoriæ, & hoc dictum ſuum faciliter apparet ex his quę ſupra dicta ſunt, & ex alijs exceptionib. quas infra ſubijciam in verſicu. 28. except.

¶ Exceptio XV.

29 ¶ † Except. eſt, vt arbitror, except. compẽſationis, quia cum hodie compenſatio ſit inducta ipſo iure, ita quòd non ſit neceſſarium niſi propoſitio, vel allegatio compẽſationis, vt l. fi. C. de compen. & Inſti. de act. §. ſed noſtra. & ideo debet poſſe opponi in vim dilatoriæ, faciunt ea quæ ſtatim dicta ſunt in præced. verſiculo, & quod dicam in verſicu. ſequen. verſic. 19. excep.

¶ Exceptio XVI.

30 ¶ † Except. ſit intentionis & facti: talis enim impedit litis ingreſſum, vt no. Glo. magna in l. vbi pactũ. C. de tranſact. & ſequuntur communiter Doct. ibi, & Ioan. Pe. in l. nam & poſtea. in princ. ff. de iureiur. facit, quia ſi eſt except. intentionis & facti: ergo nulla competit actio, quia aliàs non eſſet intentionis & facti, quia nemo ſine actione experitur, vt l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de nego. geſt. ſed aduerte, quia in contrarium fortiter ob. Glo. ſuper verbo, defenſionis. iuncto tex. eod. titu. in 6. quæ infra ſubijciam, in verſic. 20. excep.

¶ Exceptio XVII.

31 ¶ † Except. eſt pacti de non agendo ſuper aliquo debito. nam talis except. poteſt etiam opponi contra reſcrip. in vim dilato. quia ſi hoc expoſuiſſet, non habuiſſet literas, & multo fortius ſi tale pactum fuiſſet iuratum, quia tunc impediretur li. conte. ad hoc vt impediatur agere, & ſic periurium, & propter periculum animæ ne via periurijs aperiatur. inf. de iureiur. c. verum. licet ſecus ſit in pacto de non petendo. de quo dicam in ſeq. verſ. quamuis non poteſt agere in iudicio, tamẽ poteſt petere extra iudicium, cum ille remaneat obligatus, vt l. naturaliter. ff. de condi. inde. Item quia ſi ille cui talis excep. competit, conteſtaretur litem, non poſſet opponere hanc declinatoriam, ſecundum Inno. in d. c. 1. eodem tit. in 6. ex quo dicto incidẽter perpetuò no. quòd vbi quis ex admiſsione ad iudicium incurreret periurium, poteſt repelli per viam excep. licet ſecus ſit ſi alias ex aliqua cauſa fuiſſet periurus, quia tale periurium non repellit quem à proſequutione iuris ſui. & ita debet intelligi Gl. in c. dilecti. de excep. & quod no. Archi. 4. quæſt. 6. c. dilecti. cum ex admiſione ad litigium non incurratur nouum periurium. de quo dicam. infra in tit. de iureiur. ſed quo ad pri. dictum Hoſti. Ioan. Andr. dicit, quod idem tenet Bal. dicẽs, quòd ille qui promiſit non mouere litem vel controuerſiã, impeditur à li. cont. eo quia ſic audiretur, cõtra præmiſſa. alle. ad hoc, cap. audita. infra de reſti. ſpol. vbi bonus text. loquitur tamen ille tex. in promiſsione iurata de non mouẽdo quæſtionem. & ibi idem no. domi. Mar. & idem dicit Bal. ſi ſit factum pactum de non adeundo iudicem. ita dicit Bal. in l. poſtquam liti. C. de pac. & ſequitur Ioan. Pet. in l. elegãter. §. ſi quis poſt. ff. de cõdi. indeb. per l. amplius nõ peti. ff. rem ra. hab. tu vide Bal. in l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. nõ poſ. ver. quæro, quid vult dicere Inno. ibi dicit, quòd iſtud pactum non tollit obligationem naturalem, nec elidit ciuilem. vnde ſi reus patitur li. conteſtari, hoc pactum immediate eſſet conſumptum, vt voluit Innocen. niſi eſſet pactum veſtitum, ex quo poſſet agere ad intereſſe. ſubdit tamen, quòd ex pacto de non agendo, non oritur exceptio peremptoria, ſecũdum eum. & ſic iſta excep. non pertinet ad indagationem noſtram, ſed ad id quod dictum fuit ſup. in ver. 2. excuſatur.

¶ Exceptio XVIII.

32 ¶ † Excep. eſt pacti de non petendo, quoniam etiam iſta exceptio videtur impedire li. conte. ſi modo opponatur ſub debita forma, de qua dicam inf. in 2. quæſt. hoc voluit in l. 1. in fi. ad Senatuſconſult. Tertul. ſed Glo. 2. in c. 1. eodem titu. lib. 6. vult, quòd talis exceptio non poteſt opponi in vim dilato. ad impediendum li. conteſt. & Innocen. etiam ibi facit
b differẽtiam inter pactum [b] de non agendo, de quo dictum fuit in præcedenti verſic. & pactum de non petendo, quia pactum de non petendo, & nõ iuratum, non impedit li. conteſta. ſi verò fuiſſet pactum iuratum, vel ſimpliciter præſtitum iurantis de non petendo, retardaretur li. conteſt. vt impediatur periurium, ſecundum Inno. ſed Hoſtien. in d. c. 1. dicit quòd exceptio ſimplicis facti de non petendo, quia tollit obligationem, poteſt opponi poſt lit. conteſta. & ſequitur Io. Andr. in nouella. Ioan. de Fantu. ibi alleg. rationem diuerſitatis inter pactũ de non agendo, & ſimplex pactum de non petendo: quia primo caſu, pactũ concernit proceſſum & inſtantiã, ſecundo caſu cõcernit actionẽ illam perimendo. ſequitur do. Dom. in d. c. 1. & Bal. in d. l. peremptorias. C. ſententiã re. nõ poſ. in d. ver. Quæro, quid vult dicere Inn. & idẽ reperio voluiſſe Ray. in l. 1. in fi. ad Tertul. vbi vult, cp excep. pacti gratuiti de nõ petendo, non impedit li. conteſt. Sed Ang. in l. vir bonus. ff. iudica. ſolui, nititur ſaluare primam opin. Gl. de qua in d. l. 1. in fi. & eam cõcordare cum ſecunda opinio. ſupra poſita: dicit, cp ſi excep. non eſt inuenta ad litem finiendam, ſed tantummodo ad perimendum, qualis eſt exceptio facti gratuiti de non petendo ſuper liquido, aut alia ſimilis, & talis nunquam impedit lit. ingreſſum, quod patet: quia peremptoria opponitur poſt lit. conteſt. non ante. quod ego intelligo, niſi talis exceptio eſſet notoria, vt dixi ſupra in verſi. 10. excep. & etiam in tribus ſequentibus verſic. non obſtat l. illud. in fi. iuncta Glo. quæ expreſsè ſpecificat de pacto de nõ petendo: quia debet intelligi, quando de debito erat lis, & de eo fuit factum pactum de

ADDITIONES.

a ¶ *De hoc vide Deciũ in Rub. extra de excep. in 3. col.*
b ¶ *Adde quid diſtat etiam à pacto de liberãdo, Ia. Bu. Alex. & Mod. in l. vbi pactum. C. de tranſact.*

de non petendo, ſecundum Ange. & mihi ſatis placet, quia per ipſam limitatur præcedens opin. Ioan. And. & Doct. & ſaluat prædictam opinio. Glo. in l. 1. in fi. & pro ea facit, quia iſta videtur quædam deſiſtentia à lite, ſeu renũciatio litis ad quod vide quę dixi ſupra in ver. 6. excep.

¶ Exceptio XIX.

33 ¶ † Exceptio eſt exceptio ſolutionis, quæ poteſt opponi ad impediendum litis ingreſſum. hoc ſentit Glo. in l. vir bonus. ff. iudicatum ſol. ſecundum
a Bart. ibi, in quantum alleg. l. cum quærebatur, [a] verſic. proinde. eo. titu. vbi tex. loquitur non ſolum de exceptio. tranſactionis: ſed ſolum, quòd talis exceptio ſit litis finitæ, & impediat li. conteſt. & idem tenet expreſſe Bart. in d. l. cum quærebatur. per illum tex. & Glo. quæ appellat hanc exceptionem litis finitæ. Item mouetur per legem ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. vbi tex. dicit, quòd ſine actione nemo experitur: ergo ſi impeditur experiri, impeditur agere, facit quod no. in l. nam & poſtea. in princ. ff. de iureiur. debet tamen aduertere reus ad modum & formam opponendi, quia debet dicere, dico quòd non potes agere, quia non habes actionem. Secus ſi diceret, quia non foues iuſtitiam ex eo, quia ſolui. de quo infra dicam in 2. quæſt. princ. & idem ſentit Ange. in d. l. cum quærebatur. & d. l. vir bonus. ſed contra hoc fortiter ob. quod ſtatim dicam in fine ſequentis verſi.

¶ Exceptio XX.

34 ¶ † Exceptio eſt acceptilationis, quia eſt etiã iſta exceptio litis finitæ, ita dicunt Barto. & Ange. in d. l. vir bonus, & Barto. & Ioan. Pet. in l. nam & poſtea. in princ. ff. de iureiur. & communiter ſequuntur Legiſtæ. Sed tu aduerte, quia contra prædictas duas exceptio. ſolutionis, videtur eſſe hodie tex. in cap. 1. eo. titu. lib. 6. iuncta glo. 3. ſuper verbo, defenſionis. Nam in quantum tex. ibi dicit, quòd nullius defenſionis obiectus ante li. conteſta. habet impedire li. conteſt. &c. glo. exemplificat in defenſione quæ inſurgit ex ſolutione & acceptilatione, & ſic expreſsè ſentit, quòd prædictæ exceptio. ſolutionis & acceptilationis non impediunt li. conteſt. & per conſequens etiam videntur velle, quòd non ſint litis finitæ: quare multum mirandum eſt de Bart. Ange. & alijs Doct. iuris ciui. qui viderunt d. cap. 1. & glo. illam, quod non aduerterint, & ex tex. illo qui ponit regulam generalem, quòd cuiuſlibet exceptionis vel defenſionis ante li. conteſt. obiectus non impedit li. conteſt. niſi ſit rei iudicatæ, tranſactæ, vel finitæ. videtur concludendum, quòd nulla exceptio. peremptoria præter illas duas impediat litis conteſt. niſi ſit rei, ſeu litis finitæ. reperio tamen Pau. de Caſt. in d. l. nam & poſtea, qui ſentit contra, & ſimiliter dicit, quòd non videtur poſſe dari ſufficiens reſponſum. ſubdit tamen, quòd eſt neceſſarium dicere, quòd omnia iura vetera quæ volunt, quòd ad impediendam litis conteſt. poſsint opponi aliquæ except. peremptoriæ, præter illas de quibus in d. c. 1. ſint correcta: vel eſt dicendum, quòd dictum Barto. & aliorum habet locum, quando reus opponit, & ſtatim probat: nec petit terminum ad probandum, vt ſic tam illæ quæ exprimuntur in d. capit. 1. quam etiam aliæ plures hoc caſu locum habeant, ſed quando non probat ſtatim: ſed peteret terminum breuem: tunc illæ ſolum habeant impedire, quæ ſunt expreſſæ, in d. c. & quæ ſunt de lite finita. Sed ſi peteret terminum longum, etiam iſtæ quæ continentur in cap. 1. non habent impedire: ſed debent reſeruari poſt litis conteſtatio. vt d. l. nam & poſtea. verſic. aut ſi controuerſia. ſecundum primum intellectum gl. per iſtum modum prædicta poſſunt ad concordiam reduci, ſecuudum Pau. & idem de hoc vltimo ſentit Ange. in d. l. vir bonus, vt ſtatim dicam, mihi videtur iſte paſſus multum difficilis, de quo Fede. de Sen. dubitans conſuluit quendam Dominum Betum Canoniſtam excellentiſsimum, qui etiam dubitando reſpondit, quòd credebat quòd ſola tria continentur, de quibus in d. c. 1. eo. titu. lib. 6. videlicet excep. rei iudi. tranſactæ, & iuriſiur. contenta ſub lite finita, vt tradit Fede. conſi. 161. quare ad hanc difficultatem declarandam arbitror diligẽter aduertendum, quòd ita in d. c. 1. ſpecificè diſponit, quòd li. conte. impediat excep. de re iud. & tranſacta, & generaliter ſubdit de re finita. ſuper quibus verbis comprehenduntur omnes excep. vel defenſiones de re finita: quare vbicunque reperiremus per iura antiqua, quòd aliqua deceptio vel defenſio eſſet de re finita: talis except. impediret li. conte. difficultas ergo conſiſtit in cognoſcendo, quæ ſint excep. ſeu defenſiones rei finitæ, & in hoc art. Bart. in d. l. cum quærebatur. ſentit, quòd quælibet excep. per quam concluditur actori actionem non competere, dicatur de re finita, & per conſequens exceptio ſolutionis & acceptilationis, dicuntur rei finitæ. Itẽ mouetur per d. l. cum quærebatur. verſic. proinde, & ſi forte, quæ dicit prædictas exceptio. eſſe rei finib tæ. Item mouetur per d. l. ſi pupilli. §. videamus. [b] ff. de neg. geſt. quia cum tex. ibi dicat quòd ſine actione nemo experitur, ſequitur quòd cui ſolutum eſt, vel accepto tulit: non habet actionem, & ſic impeditur agere lite conteſt. alleg. in l. nam & poſtea. in princ. ff. de iureiur. vbi prætor dicit, actionem non dabo, quod idem importat, quòd non permittat eũ agere, ideo exceptio iuriſiurandi impedit li. conte. vt ibi. Ang. vero in d. l. vir bonus, dicit, quòd exceptio rei finitæ dicitur illa, quæ eſt ordinata ad finiendas lites: inter quas etiam eſt exceptio præſcriptionis. de qua dixi eodem artic. & quæſt. verſic. quinta except. Si vero non eſt inuenta ad litem finiendam, ſed tantummodo ad perimendũ, eſt exceptio pacti grauati de non petendo, facti de debito liquido: de quo non erit cõtrouerſia, aut alia ſimilis: nunquam impeditur li. ingreſſus, & ſic nec li. conte. & ſubdit Ang. quod Io. And. dixit in d. c. 1. eo. tit. lib. 6. & ſimiliter omnis exceptio intentionis & facti, impedit litis ingreſſum, quia illa præſupponit agentẽ experiri ſine actione: nõ ergo impedit, quia ſit litis finitę, ſed quia negatur agentem actionẽ habere, vt d. §. videamus. ſecũdum Ang. Ex prædictis ergo apparet, cp articulus iſte eſt multũ dubius: in ea tamẽ dubietate videtur mihi, cp ſit æquior ſententia Bart. & cp exceptio ſolutionis & acceptilationis ſit rei finitæ, quinimò

ADDITIONES.

a ¶ *Adde etiam no. in l. ſi quis poſt. ff. de cond. inde.*
b ¶ *Ad hanc l. vide eleganter per Aretinum in l. ſi Titius. ff. de verborum obligationibus.*

quinimò dico quòd si cepta iam lite fit facta solutio, seu acceptilatio, non solum dici posit exceptio de re finita, vt exigit tex. in dicto cap. 1. eo. titu. lib. 6. imò tunc etiam dicitur exceptio, seu defensio litis finitæ, prout est tex. in d. l. cum quærebatur. versicu. proinde. & si fortè lis finita fuerit, ad quam defensio erat necessaria, vel solutione, vel trâsactione, vel acceptilatione, &c. sic formaliter loquitur ille tex. per quem apparet, quòd appellantur litis finitæ, quâdo scilicet, pendente lite id factum fuit, alias essent exceptiones rei finitæ. nec mirum, quia solutione eius quod debetur, omnis tollitur obliga. Instit. quibus mod. tolli. obliga. in princ. idem etiam dicẽdum est de acceptilatione, quæ est imaginaria solutio, & sic etiam tollit omnem obligationem, si id quod debebatur erat debitum per stipulationem, seu per vinculum iuris ciuilis & idem etiam qualitercunque aliter esset debitum, dummodo prius deductum fuerit in Aquilianam stipulationem, vt Institu. quibus modis tollitur obligatio, §. 1. & sequen. Et idem ego arbitror esse in omnibus casibus, in quibus actor ageret sine aliqua actione, vt statim subijciam. vnde potest cõcludi quòd exceptio rei finitę dicitur, qualiter except. per quam concluditur ius agenti funditus non competere, vt l. cum quærebatur. & d. l. nam & postea, in princ.

¶ Exceptio XXI.

35 ¶ † Exceptio est quæ insurgit à lege vel statuto disponente, quòd agens non audiatur. nã per eam impeditur litis ingressus, secundum Barto. in l. nam
a & postea. [a] in principio. ff. de iureiuran. vbi dicit, q̃ licet hoc casu requiratur except. si tamẽ talis except. opponatur, impeditur li. contesta. per illam, vt d. l. nam & postea, in principio. quidam tamen volunt, vt Iaco. Butriga. & quidam alij, quòd isto casu processus sit nullus: nec sit necessarium opponere exceptionem. alij distinguunt inter causam ciuilem & criminalem: sed non intendo nunc insistere: sed dicam in titu. de except. & ibi dicam. quid si stat. dicit, quòd non admittatur ad agendum vel petendum: vel si dicat actionem seu iudicium non dabo: & sic de similibus? per talia enim verba videtur concedi saltem potestas impediendi li. contest. per viam excipiendi, ad quod vide Bart. in l. cum lex. ff. de fideiuss. & in l. cum vir. ff. de vsucap. & Ang. in l. fin. C. de malefic. secundum aliquas lect. & intellige prædicta, vt conueniant materiæ nostræ, quòd statutum perpetuo tollat actionem seu potestatem agendi, vt sic concludatur quòd except. sit peremptoria. hoc ideo dico: quia si statutum diceret quòd bannitus non debeat audiri, ista except. non est peremptoria: sed dilatoria. ad quod vide Bald. in l. peremptorias. C. sententiam rescin. non pos. ver. quæro nunquid except. col. 6. Bald. verò refert Ioan. Pe. in d. l. nam & postea. ff. de iniur. dicit quòd aut illa verba actionem non dabo, emanant in dicto terminato, vel quasi in materia licita, & tunc datur excep. impeditiua litis ingressus, vt dicta l. nam & postea. aut circa factum obligationis cõtrahendæ, & in materia non ex toto illicita: sed cui ius non assistit: nec ex toto resistit, vt in Macedoniano & Velleia. & tũc excep. illæ non impediunt litis ingressum, vt ff. & C. ad Macedonianum & Velleianum. & subdit Bald. quòd quandoque remedium decisorium, vt iurisiurandi, transactionis, & simile venit ante actionem propositam, & tunc impedit eam proponi. quandoque ante litis contestationem, & impedit litis contestat. quandoque ante sententiam, & tunc impedit eam. quandoque ante executionẽ, & tunc impedit etiam executio. Sed aduerte in eo quod dixit Bal. de excep. Macedon. & Velleia. qui Pau. de Cast. in d. l. nã & postea. in prin. tenet contra Bal. quòd talis excep. possit opponi ad lit. contesta. impediendam. quia licet actio non sit sublata ipso iure: tamen impeditur ius agendi, & sic potest opponere ad litis ingressum, cogitabis.

¶ Exceptio XXII.

36 ¶ † Exceptio est excep. priuilegiata, per quã reus perpetuo illa exceptione conueniri non potest, puta, si patronus conueniretur à liberto actione famosa. nam tunc per except. prædictam imponitur lit. contestat. secundum Roge. & glo. in l. vir bonus. ff. iudi. sol. & sequitur Bar. ibi, & clarius Ang. qui dicit quòd hoc non est mirum, quia si proponitur actio famosa, & etiã alia competit: hæc actio est ine
b pta, & ineptitudo reddit iudicium retro [b] nullum. ita dicit tenuisse Bal. eo audiẽte, per l. si patronus li. ff. de iureiu. & idem dicendum, si filius conuenit patrem actione famosa. & idem de similibus actionibus priuilegiatis.

¶ Exceptio XXIII.

37 ¶¶ † Exceptio est, per quam concluditur actorem nullo modo litem habere, quam petit. exemplum, si hæreticus petat Christianum mancipium: contra quem excipitur quòd sibi non licet eum habere: nam tunc impeditur litis ingressus, secundum Roge. glos. & Barto. in d. l. vir bonus. & idem dicit ibi Ange. si laicus petat ecclesiam, vel forensis peteret rem, quæ in eum transferri non potest ob statu. nam per hoc reperiretur impeditus litis ingressus. & idem quando quis peteret libros in probat. quos habere non est licitum, secundum glo. in d. l. vir bonus. per l. cæteræ. §. 1. ff. fam. ercis. & sequuntur ibi Bar. & Ang.

¶ Exceptio XXIIII.

38 ¶ † Exceptio sit illa, quem de euictione tenet actio, &c. vt l. vendicantem, de euictionibus. nam si talis except. imponitur sub debita forma dilatoriæ, impeditur lit. contest. secundum Barto. Bal. & Angel. in l. 3. C. de fide instrum. & iure hastæ fis. lib. 10. vbi dicit Bar. quòd talis except. potest opponi dupli ci virtute perempto. & declinatoriæ. ad idem quod no. Bar. in d. l. vendicantem, quem sequitur Io. Pe. in d. l. eleganter. §. si quis post. ff. de condic. indeb. & ita debet intelligi quod no. Bal. in l. venditrice. C. de re bus alienis non alie.

¶ Exceptio XXV.

39 ¶ † Exceptio est illa, quæ opponitur contra eum qui agit petitione hæreditatis, contra quem reus ex cipit de ci. suo. nam petitio hæreditatis nõ datur contra titu. possidentem. & ideo impeditur li. ingressus, secundum Bal. in l. cogi. C. de peti. hæred. & Io. Per. in d. §. si quis post.

¶ Exce-

ADDITIONES.

a ¶ *Et ibi Moder. latè tangunt.*
b ¶ *Adde glo. & ibi do. Iaſ. in l. 1. ff. de offi. aſſeſ.*

¶ Exceptio XXVI.

40 ¶ † Exceptio est illa, per quam repellitur agens, vt hæres ab intestato, quamdiu potest esse locus successioni ex testamento, vel illa per quam repellitur substitutus, quamdiu potest esse locus instituto, per l. quamdiu. C. qui admit. ad bo. pos. possunt, secundum Ioan. Pet. in d. §. si quis post. dicit tamen in hoc cogitandum, an dictæ except. opponantur ad processum.

¶ Exceptio XXVII.

41 ¶ † Exceptio est except. ineptæ petitionis, [a] se-
a cundum Guliel. de Cun. in l. si patronus liber. de iureiur. & Ioan. Pet. in d. §. si quis post. facit quod no. Ioan. And. in d. cap. vt circa. de elect. in sexto, in nouel. & vide ad hoc quod dixi in cap. 2. supra de libe. obla. art. 23. & seq.

¶ Exceptio XXVIII.

42 ¶ † Exceptio est illa, per quam proposita in vim dilatoriæ ostenditur accusantem, siue inquirentem non habere ius accusandi vel inquirendi, vel quod est proposi. vt delic. non est delic. exemplum, si opponitur excep. per inquisitionem vel accusationem ante li. conte. quòd procedi nõ potest contra eum, quia ille contra quem proceditur, erat infans, vel fecit ad sui defensionem, vel ad vindictam: statuto cõcedente, vel quod aduersarius potuit impune offendi virtute statuti, quia malpagus, vel bannitus, ita cõcludit Nellus de S. Gemin. in tract. bannito. in 2. q. 1. par. primi temporis, dicit quòd credit hoc esse verum, & quòd pluries vidit practicari quòd tales except. non solum possunt opponi ad solutionem definitiuæ: sed ad impediendum processum proponi & probari. nam tales except. secundum eum, impediunt li. contest. C. de his qui ad eccle. confu. l. si seruus. ff. de adul. l. si maritus. §. præscript. secundum Ia. de Are. & ff. de neg. gest. in l. si pupilli. §. videamus. & per no. per Bart. in d. §. si quis post. & l. nam & postea. in prin. ff. de iureiur. & l. absentem. in fi. ff. de pęnis. aliquid per Bal. in l. except. C. de probat. & prædictam opi. post relatas multorum antiquorum opi. tenet Alb. de Rosa. in tract. statu. quæst. 37. & idem dicendum est in qualibet excep. criminis exclusiua: de qua in causa criminali cognoscendum est ante li. conte. vt puta, si accusatur quis l. Fauia de plagiarijs, & ipse excipit de proprietate, quòd ille est seruus suus, vt est tex. in l. præses. C. ad l. Fauiam. de plagiarijs, & ibi Cy. Bal. & Ang. quia talis causa est præiudicialis ad principale quod intenditur: ideo prius de ea cognoscendum est, vt dicam in sequenti ver. sentit Spe. in tit. de excep. §. dicto. in prin.

¶ Exceptio XXIX.

43 ¶ † Exceptio est excep. per quam fiet præiudi-
b cium [b] actioni intentatæ, vt est tex. in l. 1. ff. fam. ercisc. vbi si agens fam. ercisc. iudicio, proponit se hæredem, & per possidentem contra quem agitur opponitur exceptio, quòd agens non sit hæres, admittitur hæc exceptio ad finem, vt impediat processum in principali: ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ debet præcedere iudicium fami. ercisc. vt d. l. 1. vnde idem esset in qualibet exceptione præiudiciali, vt si opponitur quòd sit seruus, vel filiusfam. qui agere non possit. C. de ordi. iudi. l. 1. & 2. & de his præiudicialibus habetur Institu. de actio. §. præiudiciales. nam istæ exceptiones præiudiciales pro-
bantur, & proponuntur ante li. conte. C. de adulte. in l. quoniam Alexandrum. & ff. de præuaric. l. 3. in princ. secundum Archid. & Ioan. And. & Domin. Domi. eo. tit. in sexto, & Bal. in d. l. 1. C. eo. ad idem facit l. fundi Titiani. ff. de excep. ego de ista materia exceptionum præiudicialium, dicam latius infra in tit. de ordi. cogni.

¶ Exceptio XXX.

44 ¶ † Exceptio est quælibet exceptio non notoria opposita in vim dilato. si modo excipiens offerat se probaturum incontinenti. hoc tenet Archi. in cap. vt circa. de elect. in sexto, allegat. l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibendum, vt refert Domin. M. in cap. super literis, supra de rescrip. in glo. super verbo, forsan. subdit tamen, quòd hoc dictum à multis mordetur, & quod pro & contra facit cap. literas. de restitu. spol. & prædictam opin. tenet Guido de Suza. in l. 1. C. de iur. & fac. ignor. per d. §. ibidem. Pau. de Cast. in l. nam & postea. ff. de iureiur. tenet, quod hoc habet locum, quando reus opponit, & statim probat. secus quando peteret terminum ad probandum. supra eo. artic. versi. 20. vt dixi.

¶ Exceptio XXXI.

45 ¶ † Exceptio est, si exceptio alias non priuilegiata, vt possit opponi in vim dilatoriæ, opponatur in vim dilatorię, parte non contradicente: admittatur probatio super illa. nam facta probatione impeditur litis contestatio, secundum Ioan. de Imo. & Archid. in cap. 1. eo. titu. lib. 6. & imponetur silentium actori. nam ex quo admissa est, & facta probatio: factum est notorium, & ideo iudex non debet permittere, vt causa in iudicium deducatur, supra de filijs presbyt. cap. quoniam. Item quia per hoc eui-
c tatur [c] circuitus, & litibus facilius finis imponitur, vt in cap. Abbatem. de re iudi. in sexto, & Clem. auditor, de rescrip. inducunt etiam quod no. in simili in cap. si fortè. de elect. in sexto. in glo. si ergo, in fine, & Cle. const. de elect. ad finem, & sequitur Ioan. And. & Lap. & Do. Domi. in d. c. 1. eo. tit. in sexto, faciunt quæ dixi supra, eo. art. versi. exceptio. & tribus sequentibus versi.

¶ Exceptio XXXII.

46 ¶ † Exceptio, est exceptio quæ tangit negotium principale, & pariter respicit literas. nam tunc impedit li. contesta. licet non sit de re iudicata, transacta, vel finita. exemplum in eo qui impetrat literas ad beneficia: contra quas excipitur, quòd sunt nulla, quia tacuit numerum iuramento firmatum. talis enim exceptio admittitur contra literas, & impedit li. contest. supra de rescrip. cap. constitutus. & ideo quando oritur actio ex ipso rescripto, vt in exemplo statim posito, & similibus, & sic exceptio elidit literas impeditiuas li. contest. vt d. cap. constitutus, alias non oritur actio ex rescripto: sed si impetratur rescriptum super actione iam orta & competenti, & tunc

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Bal. in cap. 2. de cau. posses. & proprie. & Bal. in c. auditis. de præscrip.*
b ¶ *Vide scribentes in l. edita. in 2. regula Bartoli. C. de eden.*
c ¶ *Faciunt quæ no. Alex. & Moder. in l. singularia, & in l. cum fundus. §. seruum. ff. si cer. peta.*

& tunc distinguitur, an opponatur dilatoria contra literas, non est materia nostra. an peremptoria, & tũc si est de re iudicata, transacta, vel simili, & impedit litis contesta. aut non est de illis, & tunc non est contra literas admittenda: nec per eam litis contestatio retardatur, secundum Spec. in titu. de excep. §. dicto, versi. rursus. & vide etiam, quod ipse notat eo dem. §. versi. & vt plenius. & idem quod dixi de sup pressione numeri, habet locum in qualibet alia suppressione, quæ redderet rescriptum nullum: tales enim exceptio. quæ non solùm afficiunt literas, sed etiam gratiam: impediunt lit. contest. vt d. c. constitutus. & c. ad aures. de rescrip. secundũ Spe. in alleg. §. dicto, versic. sed quæro de exceptione. vbi subdit quod vtile est eas cõtra rescriptum opponere, & ad impediendam litis cõtestatio. quia tam literas, quam iurisdictionem iudicis elidunt, & literis clisis, tota quæstio est elisa: & lites abbreuiantur, vt c. cordi. de appellatio. lib. 6. Si verò aliqua sit exceptio, quę competat contra literas: illa ante litis contestationem est omnino opponenda: sed non pertinet ad indagationem nostram.

¶ Exceptio XXXIII.

¶ Exceptio sit, vbicunque esset alia exceptio, quę haberet eandem rationem cum aliqua de exceptionibus superius enumeratis, per no. per glo. in l. 1. C. de condi. indeb. & per Dom. meum in cap. cum dilecti. de confirm. vtili. & c. cum omnes. supra de constitu. & in cap. 1. supra de his, quæ fiunt à Prælato. & c. cum inter vniuersas. de electio. & c. cum sit. infra de simo. vbi etiam in alia lectione in voce notaui ti bi, quòd etiam casus exceptus extendebatur per similitudinem [a] rationis ad alios casus. Et ex his habes, quæ sint exceptiones peremptoriæ quę possunt impedire litis ingressum, & sic lit. contest. & no. singulariter, ꝙ omnes istę exceptiones etiam impediũt compromissum, quod fortè disponitur ex forma statuti propter consanguinitatem, vel aliam causam: sed quia non pertinet ad indagationem nostram, dicam in tit. de arbitris.

47 ¶ † Secundò principaliter quęro, qualiter & quã do prædictæ exceptiones opponi debeant ad hoc, vt impediatur lit. contesta. & qualiter cognoscatur, an appositæ sint in vim dilationis, seu declinationis, vel peremptoriæ. & quid iur. si simpliciter opponantur. Sol. Cyn. in l. 1. C. eod. ti. dicit ꝙ debẽt opponi processui in modum emergentiũ: aliàs autem si oponerentur petitioni per modum iustitiæ obtinendæ, videtur potius induci, quàm impediri litis contestatio, per ea quæ dicam inf. eod. in 8. princip. articu. Idem etiam in effectu vult Barto. in l. cum quærebatur. ff. iudi. sol. vbi dicit, quòd debent opponi ad processum, & non ad merita causæ. & idem Barto. in l. fin. ff. pro suo. & Ange. in l. vir bonus. ff. iudi. sol. & Pau. de Cast. & Moder. in l. nam & postea, in prin. ff. de iureiurando.

¶ Debet ergo, secundum varias causas cõcludentes superiores exceptiones, reus excipere ꝙ actor nõ sit audiendus: nec admittendus ad litis ingressum. idem etiam si diceret, quòd opponeret prędictas exceptiones & peremptorias; vel quamlibet earũ, vel illam quam opponeret in vim dilationis, seu declinationis: vel per similia aut æquipollentia verba. & Io. Andr. in additio. Specu. in tit. de dilatio. §. 2. vers. item quæritur, vtrum, in magna additione, exemplificat, dico actorem non audiendum, vel ab agendo repellendum, vel de litis instantia absoluendum, vel rescriptum non valere: quia tacuit talem peremptoriam, vel quid simile: vel per alia similia ęquipollentia verba, per quæ proponat peremptoriam, vt dilatio: tunc aut videtur illam opponere in vim peremptoriæ, quando concluderet actori perpetuum silentium imponendum, vel se ab eo quod petitur absoluendum: vel diffinitiuè pronunciari ipsum ad id ꝙ actor petit non teneri: vel his similia. non ergo debet reus vti his verbis, si vult opponere in vim dilatoriæ: sed prioribus ad hoc, vt non videatur opponere ad merita causæ, & sic veniret discutienda post litem contestatam, & debet excipiens offerre se probaturum exceptiones in continenti, & sic debent esse tales quæ possunt in continenti probari: aliàs secus: puta, si requirerent altiorem indaginem: quia tunc non impedirent litis ingressum, vt est tex. in l. nam & postea. ff. de iureiuran. ibi dum tex. dicit, aut si controuersia. iuncta glo. super verbo, iureiurandi. in princip. & sic tunc procederetur ad vlteriora, non obstante tali exceptione, secundum Doct. ibi, & maximè Pau. de Cast. & Moder. & per illum tex. etiam idem dicit Barto. in l. fin. ff. pro suo. & ita dicit posse intelligi. l. emptor. C. de prescriptio. longi temporis, & idem tenet etiam in l. cum quærebatur. ff. iud. solui. & sequitur Ange. in d. l. uir bonus. ff. iudic. sol. per dictã l. emptor. & l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & quando dicantur incontinenti offerri seu probari: dic, si dicitur, hodie cõstat, hodie agatur, vt debet dici in summarijs iudicijs: debet incõtinenti probari, vt d. §. si de testamento. Item dicitur fieri, si fiat intra tẽpus, propter quod non retardetur principalis causa, quo casu etiã dicitur procedere illud, hodie constat, hodie agatur, secundum Barto. in l. is à quo. ff. vt in possess. leg. & vide quod dixi de dictione, incontinenti, in cap. 1. supra, de mutu. petitio. in glo. super verbo, incontinenti. Sed quæro, quando prædictę exceptiones opponi debeant ad impedien dam li. contest. Sol. Satis clarè videtur constare ex prędictis: videlicet, ꝙ ante li. contesta. & intra termi num assignatum ad proponendum & probandum dilatoriam: aliàs illo termino elapso non videtur ꝙ reus possit vlterius dictas exceptiones opponere in vim declinatoriæ, seu dilatoriæ, licet simus ante lit. contest. secundum Specu. in titu. de dila. §. dilatoria. ver. item quæritur. Sed aduerte: quia Spec. videtur ibi de hoc dubitasse. Io. And. ibi in addi. latius reassumpsit quæstionem prædictam. & pro prædicta cõclusione, quòd non admittatur ad probandum, arguit primò: quia terminus prædictus datur ad hũc finem, ne protrahatur li. contest. & per consequens causæ determinatio, vt in cap. pastoralis, inf. de except. sed si post terminum audiretur, eluderetur iste finis vel effectus cõtra verba & mentem illius decretalis, quod non est faciendum, vt inf. de matrimon. contracto contra interdict. eccle. in c. 1. & per iura allegata in gl. pe. Item speciale est in except. excommunicationis, ꝙ lapsus termini non impediat illam proponi, vt Cle. 1. de except. ergo in alijs remaneat salua regula dicti c. pastoralis.

¶ Tertiò probatur: quia quod potest lis contest. post terminum lapsum quo ad dilatorias excludendas, vt d. c. pastoralis, & c. inter monasterium. inf. de re iudi. & quod non potest contestari post terminũ, vt d. Clemen. vnica, & quod ibi no. glo. pe. sed constat prædictas exceptiones in vim dilatoriæ post lit. contest. opponi non posse, vt d. c. pastoralis. ergo nec post terminum.

¶ Quartò mouetur: quia ex quo prædictæ exceptiones, tanquã priuilegiatæ, habẽt conuenientiam & similitudinem cum dilatorijs: licet sint peremptoriæ: ergo in censura & disciplina cõuenire debent, vt inf. de except. c. cum inter. in fi. & inf. de statu mo. c. recolentes.

¶ Quintò mouetur: quia priuilegium dictarum excep. vt possint opponi in vim dilatoriarum, est cõtra regulas iuris: ergo non est dilatandum, sed iuri
a communi conformandum, dummodo [a] aliquid cõferat. inf. de verborum sign. c. ex parte. el primo. & c. dilecto. satis ergo conferre videtur: licet dicamus quòd dictus terminus ipsas exceptiones includit. datur enim, vt faciat reus, quod ex priuilegio exceptio num potest: non ergo derogatur, sed exequitur. Verùm in contrarium fortiter obstat: quia dictus terminus datus fuit ad dilatorias: sed istæ sunt peremptoriæ, ergo, &c. & licet ante lit. contest. possint opponi, retinent nomen peremptorię, quod probat tex. in c. 1. eod. titu. in 6. ibi, nisi de re iudicata, & sic excipit à regula peremptoriarum: ergo de peremptorijs loquitur: nec dat eis nomen dilatoriarum: aliàs incongrua fuisset exceptio. Item resultat ex contrario, ꝙ idem esset dare terminum ad dilationẽ & peremptorias, quæ veniunt ante li. contest. vel ad illas, quæ litis contest. impediunt, quod dare ad dilatorias tantum. quod sonat in absurdum: cum verborum varietas habeat variã significationem. infra de dec. ad audientiam. C. de codi. in l. si idem. & c. si Papa. de priuileg. in 6. imputari ergo debet illi qui potuit apertius loqui, vt c. contra eum, de regu. iur. lib. 6. cum concord. Item ex eadem causa terminus datus ad proponendum tales peremptorias, licet fortiores sint, nõ includerẽt dilatorias: quia verba hoc non sonant. & ad hoc non ob. quòd quidam allegant in contrarium, quòd talis admissio esset eluso ria: quia non est verum, cum terminus non fuit datus ad hoc: nec est verum, quòd istud sit prorogare: imò est abbreuiare, si sine li. contest. negotiũ terminatur. ad expeditionẽ enim litium hoc pertinet, vt Clem. sæpe. post princ. de verborum signific. nec sequitur, si non habet priuilegium dilatari: ergo includitur in verbis, quæ id non sonant. subdit deinde Ioan. And. quòd si quis vellet tenere primam opinio. quę sibi nõ placet, ponderanda sunt verba, quibus excipiens vtitur: vnde dicit, quòd quãuis peremptoria, licet priuilegiata, non possit habere vim dilatoriæ post litis contestationem: tamen ante lit. contesta. putat quòd possit habere vim vtriusque. vnde dicit, quòd si proponens vtitur verbis quibus faciat illam dilatoriam, de quibus dixi supra, potest habere locum primum dictum cum suis rationibus. Si vero ante lit. contest. proponat illam in vim peremptoriæ, secundum ea quę supra dixi, & tunc sit locus secundæ opin. & sic terminus ille huic peremptoriæ non obstabit. vnde non esset absurdum connumerare istum casum inter casus, quibus lite contesta. potest peruenire ad diffinitiuam super princip. de quibus dicam in c. quoniam. inf. titu. 1. in 4. prin. artic. & adde quod dicam inf. in 6. quæstio. & vide etiam ali quid in 7. quæst. in fi. Sed quæro circa prædicta, quid si reus opponit simpliciter exceptionem peremptoriam, quæ poterat in vim dilatoriæ & peremptoriæ, nec aliter exprimat, an opponat in vim dilatoriæ vel peremptoriæ. Sol. Bald. in l. peremptorias. C. sententia. rescin. non posse. col. pe. ver. 2. no. dicit, quòd videtur oppo. in vim peremptoriæ, & sic non impediret lit. contesta. videtur enim consentire, quòd lis cõtestetur. nam cum non possint eam probare, nisi actor primò probet: & actor non posset probare, nisi lis contestetur: ergo ex necessitate ordinis sequitur quod dixi per l. emptor. C. de præscriptio. longi tempo. & nunc hoc mane sit finis huic lectioni pro honorando funere religiosissimi Eremitæ fratris mei Senen.

¶ Sed aduerte redeundo ad opi. Bal. quia in contrarium videtur obstare, ꝙ potius in dubio videatur oppo. in vim dilationis, eo quòd reorum semper est fugere, vt l. inter stipulationes. §. 1. ff. de verbor. obl. Item facit in contrarium quod dicam inf. eo. art. 8. q. 8. prope fi. cogitabis.

48 ¶ † Tertiò principaliter quæro, coram quo iudice prædictæ except. fic oppositæ in vim dilat. vendicent sibi locum. Sol. Ioan. in c. 1. eo. tit. lib. 6. dicit, ꝙ habeant locum tam coram ordinario, quã coram delegato: nam cum eadem sit ratio, ergo idem ius. sup. de const. c. transl. subdit tamen, ꝙ quantum tex. d. c. 1. vult quòd opponi possit cõtra rescriptum, non habet locum nisi in delegato, & sic propriè loquitur finis illius tex. secundum Ioan. Andr. & sequitur dom. Domi.

¶ Quartò principaliter quæro, in quibus casibus prædictæ except. oppositæ in vim dilationis impediant lit. contesta. Sol. Dic, quòd non solùm habent locum in merè ciuilibus & profanis: sed etiam in spiritualibus, vt supra de rescript. cap. ex parte decani, & supra de electio. cap. cum dilecti. & etiam in criminalibus, vt in cap. de his. infra de accusa. & C. de transact. l. transigere. secundum Franc. Vercel. & Ioan. Andr. & domi. Dominicum in dicto cap. 1. eod. titu. in 6. Secus secundum eos, in matrimonialibus: quia exceptio rei iudica. illis non obstat, vt de re iudica. cap. lator. & cap. consanguinei. nec etiã exceptio translationis, vt c. 1. circa fin. supra de translat. idem dicit Lap. in beneficialibus. loquitur tamen sub dubio fortè, & remittit se infra de dolo & contum. in cap. cum super. glo. penult. & de re iudi. cap. cum Bertholdus. super verbo concessum. & de rescrip. cap. constitutus, secundum Lapum in d. c. 1. sed dicit ibi dom. Domini. quòd Lapus vtitur verbo, fortè, propter dubium, an sententia in causa benefi-

ADDITIO.

a ¶ *Et quomodo intelligatur ista similitudo, ponit d. Alexan. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth.*

ADDITIO.

a ¶ *Facit glo. no. & ibi Doct. in l. sed & si quis. §. quæsitum, in glo. magna, ad fin. ff. si quis cau. Bart. in l. si mora. in 2. q. ff. sol. matr.*

a beneficiali transit in rem iudicatam .[a] de quo sunt opin. de quibus in dictis locis, de quo etiam per glo. Dom. Anton. & Docto. in d.c. ad audientiam. supra de rescript. & per Innocen. in c. constitutus. & c. ad aures. eodem titu. & c. 1. infra de concess. præben. ego dicam infra de re iu. quod tamen dixi, supra eo. art. ver. 14. exceptio.

49 ¶ † Quintò principaliter quero, vtrũ contra tales except. possit aduersarius replicare, & qualiter. Sol. Dic, quòd sic, & replicatio potest fieri hoc modo, si opponitur except. rei iudicatæ replicari potest q̃ sententia non tenuit: vel propter defectum iurisdictionis: vel aliam causam ipsam annullantem. similiter etiam contra except. transactionis, replicat quòd fuit dolo facta. ff. de pact. l. tres fratres. & l. in summá. ff. de condi. indeb. vel propter l. eleganter. §. si quis post. ff. de condict. indeb. & l. post rem. ff. de transactio. ad quod vide glo. 2. & Doct. in cap. super eo. de translat. vel cõtra exceptio. litis finitæ oppone tur quòd fuit lite finita. & sic in simili potest figurari exemplum de iuramento. & de alijs excep. supra narratis tales replicationes fieri possunt, vt dicit glo. magna circa medium. eod. tit. in 6. argumen. dictorum plurium, & ff. ad Tertul. l. 1. in fi. & ff. de verborum significin l. transacta. quoniam ista sunt prejudicialia, & prius tractanda. inf. de ordi. cogn. ca. tuam. secundum glo. prædictam, quam sequuntur Docto. facit supra de iudi. c. exhibita. & voluit Host. quòd testes vtriusque partis admittantur, & quòd simul concurrunt except. & replicatio, vt c. 1. eod. titu. lib. 6. & sequitur Specu. in titu. de except. §. dicto. versicu. hoc quoque no. & in tit. de sententijs. §. nunc de effectu. versi. item pone. & ex prædictis patet quòd licet ius vel statutum disponat excep. admittendas fore in alio quo iudicio: illud intelligitur, nisi tales except. replicatione elidantur, vnde non est intentionis talis statuti vel iur. quòd contra tales except. non admitta-

b tur replicatio nullitatis, [b] vt in except. supra positis. ad quod facit glos. in cap. indemnitatibus. de elect. in 6. & gl. in Clem. 1. de seque. poss. & fru. secundum do. Domini. & Bene.

50 ¶ † Sextò quæro, qualiter pronũciabit iudex probatis dictis except. & qualis sententia dicatur ista. nã super principali videtur q̃ non possit pronunciari: quia super eo non est actus, nec super eo lis contest. vt inf. ti. 1. per totum. & quia de qua re cognouit prætor, &c. vt l. de qua. ff. de iudi. inf. de causa poss. in ca. cum ecclesia. & c. sequen. Sol. Glo. magna in cap. 1. eod. titu. in 6. dicit post Ber. quod non pronuncia bit super princip. sed super except. exemplum in except. rei iudica. super qua pronunciauit isto modo, quia data fuit petitio in qua A. petijt à B. talem rẽ, quã dicit ad se pertinere iure dominij, vel quasi, &c. cui A. fuit excipiendo responsum per dictum B. quod cum alia vice super dicta petitione iudicatum fuerit contra A. non est vlterius audiendus contra sententiam, quæ transiuit in rem iudica. quare cum constet quòd super dicta re petita ad dictum A. ob stet sibi except. rei iudic. diffinitiuè pronuncio dictum A. super dicta petitione non esse vlterius audiendum: sibi perpetuum silentium imponendo. ad quod alle. c. veniens. infra de accu. & si fuerit delega. poterit pronunciare literas non valere, secundum glossam prædictam. & ex prædictis infert glo. prædicta post Bernardum, quòd tutius videtur ponere dictas except. post lit. contest. quia tunc absoluetur à principali debito. & aduerte: quia glo. prædicta variat, quia primò dicit quòd diffinitiua pronunciat: propter quod gl. videtur exigere litem contest. super excep. vel exceptionib. propositis, de quo dicam latius in c. quoniam. infra titu. 1. in 4. princip. articu. ver. deinde. glo. dicit quod pronunciat literas non valere, & sic videtur velle quòd debeat pronunciare interlocutoriè, & non diffinitiuè. Io. Andr. in addi. Specu. in titu. de dila. §. 2. ver. item quæritur. in mag. additio. prope fin. de qua additione dixi supra, in versic. 2. quo distinguit, quòd aut opponitur except. ante lit. contest. in vim dilatoriæ, & tunc non põt pronunciari diffinitiuè: aut opponitur in vim perempto. etiam ante litis contest. quod fieri potest, vt dictum est, & tunc poterit pronunciari diffinitiuè, licet contrarium voluerit Barto. & glo. prædicta post eum. nec obstat, quod non li. conte. non ferat diffinitiua: quia dicit ibi Ioan. Andr. quòd non esset absurdum, quòd iste casus connumeraretur in ter alios casus, in quibus lite non contesta. fertur diffinitiua. & subdit quòd illud quod dicit illa gl. quòd cautius esset proponere post li. conte. intelligi debet tutius ad tollendum omne dubium, sed non propte rea quòd sequatur quòd non possit fieri diffinitiua. quantum verò ad practicam seruãdam, Io. An. in c. 1. eo. titu. lib. 6. in nouella, dicit quòd cum sententia debeat esse conformis modo proponendi, vt in c. 2. infra de ordi. cogn. ideo si opponit in vim dilatoriæ sententia debet ferri sub ista forma, vel ad agendum non admitto, & non admittendum pronuncio: aut opponitur peremptoriè, & tunc pronunciabit diffinitiuè, secundum practicam glo. Paulus de Liaza. in d.c. 1. dicit, quòd iudex debet attendere formam in pronunciatione, secundum quam res inducitur in iudicium: quia sicut diffinitiua venit ad libel. sic interlocutoria ad conclusionem exceptionis: vnde in diffinitiua, licet iudex cum talis petat 10. & probatum sit dari debere pronuncio te dari debere, sic ad conclusionem exceptionis: quia fuit oppositũ contra libellum, q̃ alias super hoc res fuit finita, ideo pronuncio actorem non esse audiendum: & reum esse absoluẽdum à petitione ipsius, secundum Pau. Sed posses opponere: ergo sententia lata super except. peremptoriæ, secũdum practicam prædictam, erit diffinitiua. cuius contrarium no. glo. in Clem. fi. de appella. & voluit Archi. 3. q. 6. §. exceptio. in prin. Sol. Dic, quòd illa glo. procedit, quando sententia principaliter profertur super except. peremptorio. puta dicendo, talem exceptionẽ admittimus, & hoc expresse voluit illa gl. dum dicit, quòd post pronunciationem super except. exigitur alia sententia super princi-

ADDITIONES.

a ¶ *Adde quòd sententia lata ex causis priuilegiatis nunquam transit in rem iudi. ita tenet Domi. Io. Bapt. de Sancto Seuerino in repetitio. l. admonendi. in 20. col. ff. de iureiur.*

b ¶ *Facit, quia ex quo exceptio nulla non est exceptio, c. 1. vbi Abb. extra de re iudi. non comprehendetur verbis statuti, per Bar. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi aut clam. d. Abb. in c. ex parte. el 2. de offi. deleg.*

principali. hic autem loquimur quãdo principaliter & directè non pronunciatur super excep. sed super petitione actoris. & hoc expresse vult glo. in c. 1. eo. titu. lib. 6. & hæc pronunciatio bene potest fieri pronunciãdo super principali, absque eo quod pronuncietur super exceptione perempt. infra, de ord. cog. cap. 1. & quod ibi no. Et ex his infertur, quod si istę excep. opponuntur in vim declinatorij iudicij: cum tunc absoluatur solum, vt per illas literas respondere non teneatur, si postea aliæ literæ contra eum impetrarentur, cogeretur respõdere super eodem debito, vt no. Inno. in c. super literis. de rescrip. & Ioan. Andr. & D. Domi. in d.c. 1. Si verò exceptiones oppositæ non fuerint probatæ, cogetur reus li. conte. secundum ea quæ dicam in seq. q.

51 ¶ † Septimò quæro, quis sit ipsarũ exceptionum effectus. Sol. Dic quòd si opponuntur in vim dilatoriæ, est li. contesta. suspensiuus, vel prohibitiuus. si enim reus probabit, nõ procedetur vlterius super causa prædicta, sed iudex pronunciabit, secundum quod dixi in præced. quæstio. si verò opponens succubuerit in probatione, effectus videtur singularis, secundum Gul. de Cu. quia postea non audietur iterato opponens in vim peremptoriæ, & hoc est propter dicta testificata, secũdum eum, vt refert Bar. in l. eleganter. de condi. inde. ipse tamen Barto. allegat in contrarium, cap. veniens. infra, de testib. & subdit, non determino pro nunc. Archid. vero in c. primo, eodem titu. lib. 6. tenet contrarium, quòd iterato posset opponi post li. contest. alleg. dictum Inn. in c. super literis. de rescript. in glo. antep. ver. sed certè. vbi tenet quòd licet sit lata sententia contra opponentem perempt. in vim dilatoriæ ad cassandum rescript. non poterit opponi in principali, vt perpetuo absoluatur, quia variatur effectus opponendi, cum aliud opposuerim primo, quàm secũdo. ad hoc quod no. in c. 2. de ord. cog. in gl. quę incipit, hoc patet. in fi. Io. Mon. in d.c. 1. & etiam Archi. tenet contrarium. & sic quòd non debeat iterato admitti. & loquitur Ioan. Mo. etiam de excep. quæ non debuit admitti ante li. cõte. & tamẽ fuit admissa, & nõ probata. mouetur, quia re ipsa idem consequebatur, si probasset. Item quia si non potuit impedire, multò minus perimere. alleg. C. de proba. l. sciant cuncti. & sic hæc opi. in effectu concordat cum opin. Guil. de Cu. & si quis vellet tenere hanc opin. posset respondere ad d.c. veniens. secundum Do. Onofrium de Peru. quòd ibi variatur modus agendi: hic verò modus excipiendi non variatur, imò est vna except. licet varietur in modo proponendi, sed in d. cap. est separata via agendi. Item ibi attestationes in primo iudicio non faciebant fidem in alio, secus in terminis nostris. Specu. verò in titu. de sententia. §. dicto. versic. sed nunquid si in principali. videtur inclinare in simili in hanc sententiam eo, quia talis interlocutoria, à qua potuit appellari & nõ fuit app. transiuit in rem iudicatam, & ideo non potest talis except. iterato opponi, loquitur tamen Specu. quando reiecta peremptoria in causa princip. per interlocutoriam iteratò opponeretur in causa app. quæ tamen quæstio est hodie expedita per cap. fin. de appel. in 6. sed Ioan. And. in d.c. 1. tenet opi. Archid. & idem tenet ibi Lapus Abbas per rationem Archidia. & quia licet idem proponatur, si tamẽ variatur modus agendi pronunciationis factæ super vno modo, non prę-

a iudicant alteri, etiam si idem repetatur,[a] vt in cap. 2. infra, de ordi. cogni. & d. capitu. veniens. el 2. sed quando opponitur in vim dilato. oppo. tantum ad finem declinandi forum, & vt per illas tales literas nõ procedatur: sed quãdo opponitur in vim peremptoriæ, fit ad effectum, vt absoluatur à principali petitione, vt in c. 1. infra, de ordi. cogni. domi. Domin. in d. cap. 1. dicit quòd prædictæ opi. possunt reduci ad concordiam, vt opi. Archidia. & sequacium procedat, quando ante li. contestatio. proposuit in vim dilatoriæ: opinio erat Io. Mona. quando opposuit in vim perempto. quod facere potuit, per tex. d. cap. 1. & per ea, quæ supra dixi, & ita concludunt rationes ipsorum: quia si appositа in vim perempto. non variatur modus opponendi. tu verò dic post Ioan. Pet. plurimis additis, q̃ aut ille qui opposuit exceptiones ad declinãdum, fuit repulsus, & hoc est clarum, quòd poterit etiam opponi in vim peremptoriæ, quia fortè fuit repulsus eo, quòd natura illius exceptionis non erat declinare: aut fuit repulsus quia requirebat altiorem indaginem, & ideo fuerunt reseruatæ, vt debebat reseruari, secundum l. nã & postea. ff. de iureiu. & dixi supra, in quęstio. nostra, & dicam latius infra in titu. de excep. & clarum est, quòd possunt iterato opponi, & probari post li. contestatio. Si vero de dictis exceptionibus cognitum fuerit, & & succubuerit, qui propriè est casus noster, & potest iteratò in vim peremptoriæ opponi, & probari, tum quia illud iudicium fuit agitatum super declinatoria in vim peremptoriæ, tum quia fuit summarium non requirens altiorem indaginem, quia alias fuisset reseruata post li. contestatio. vt dixi. & ideo non præiudicat in plenario. & hoc ponderat tex. in cap. veniens. el 2. de testi. & ideo publicatio attestationum non habet obstare, vt ibi. item quia dicti testes fuerũt inducti ad alium finem, videlicet, ad declinandum litem & iudicium, & non producuntur ad perimendum, & sic variatur modus agendi. vnde sicut non obst. exceptio rei iudica. ita non obstat publicatio. ad quod vide quæ latè dixi in capitulo, fraternitatis. infra de testi. in decimo principali articulo, quarto membro princip. articu. versicu. vigesimotertio, & versicu. vigesimoquarto. & hoc singulariter prosequitur Bartol. in extrauag. ad reprimen. super verbo, summariè, versicu. quædam sunt emergentes. vbi vult, quòd quamuis ad hoc, vt excipiens de re iudica. transacta, vel finita, ad impediendam lit. contestatio. possit obtinere, debet plene probare: tamen ista cognitio dicitur summaria, propter breuitatem dilationis, quia si requireret altiorem indaginem, talis exceptio differretur, & lis contestaretur, vt dictum est. & postea opponeretur in modum peremptoriæ, vt l. nam & postea. ff. de iureiur. vnde subdit ibi Barto. quòd si opponens succumbat in illa exceptio. quia non probauit plenè ante li. contesta. & testes super hoc fuerunt examinati & publicati: tamen etiam post litem contesta. iterum poterit oponere, & testes examinari & publicari poterunt, quia testes prius fuerunt examinati summatim.

ADDITIO.

a ¶ *De materia vide in l. fundi. ff. de excep. rei iudi.*

matim. ideo non impeditur examinatio quę ſit poſt li. conteſtatio. quia ſit plenariè, vt l. penult. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper re bus. ff. de re iudicata. & quia teſtes ſunt examinati ad vnam inſtantiam, & ad vnum finem ante lit. conteſtatio. ſcilicet ne procedatur: ſed poſt li. conteſtatio. producuntur ad alium finem, ſcilicet, vt diffinitiue abſoluatur. & cum inſtantia incipiat à conteſtatione,[a] vt dixi in c. pen. ſup. de iudic. in 8. princ. arti. non poteſt dici q̃ producantur in eadem inſtantia. & de hoc eſt caſus, ſecundum Bar. in d. c. veniens. & ſic reſidet Bar. Nec ob. quòd prima cognitio videatur plenaria: quia ex parte opponẽtis importat plenam & perpetuam tuitionem, ſeu emolumentum: ergo talis cognitio videtur plenaria: non ſummaria, ſecundum regulas traditas per Bar. in d. extrauag. in d. verbo, ſummariè: quia reſpondeo ſecundum Domin. Fran. de Alb. de Are. in apoſtil. ad d. extrauag. quòd verum eſt quòd requirebatur plenaria cognitio, vt pronunciaretur quod opponeretur, ſed non deſiderabatur plenè ad hoc, vt pronunciaretur pro actore contra reum, & ideo in iſtum euentum videtur ſum matim cognitum, & propterea non parit exceptionem rei iudic. in plenaria cognitione, ſecũdum Do. Franc. & pro prædicta opinio. facit etiam quod no. Barto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. in illo artic. ſi eſt cognitum ſemel in via excipiendi, & illud idem deducat per viam agendi. & etiã quod no. Specu. in titu. de excep. §. dicto. ver. ſed nunquid atteſtationibus. ſicut ergo variatur modus agẽdi de iudicio ſummario ad plenarium: ita modus excipiẽdi, vt no. gl. in l. 1. ff. quorum bonorũ. ad idem etiam facit quod no. Io. de Imo. in d. c. veniens. el 2. inf. de teſti. vbi dicit, q̃ licet quis diceret plenè eſſe cognitum, & ſic non eſſe ſummarium iudicium reſpectu probationum: tamen dicit ipſe, q̃ etiam in dicto caſu, etiam reſpectu probationum poteſt dici ſummarium iudicium: quia in dicto iudicio, tanquam ſummario, non admittuntur exceptiones contra teſtes & atteſtata, ſecundum eum. poſſumus ergo concludere quòd licet examinati fuerint teſtes miſta virtute declinatoriæ, tamen non fuit plenè cognitum, & ideo in vim peremptoriæ articulus iſte iterum diſcutietur, & teſtes iterũ examinabuntur, per d. c. veniẽs. faciunt notata per Bart. in l. generaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ. & dictam etiam opin. tenet Ioan. Cald. in repe. c. intelleximus. infra de or. cogn. per d. c. veniens. Si verò eſſet datus terminus ad opponendas omnes exceptiones li. conteſt. impeditiuas, tamen poſſunt opponi excep. prædictæ, non ad effectum impediendi proceſſum, ſed ad effectum perimendi, & ideo non tollitur excep. ſed modus excipiẽdi: nec plus debet operari lapſus termini, quàm oppoſitio, & non facta probatio ante litis conteſtatio. quæ non impediunt quo minus tales exceptio. poſſint opponi in vim peremptoriæ, vt dictum eſt. & hoc tenet Bal. in l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſſe. verſi. dubitatur de tali quæſtione. & vide ad prædicta quæ latè dixi, ſupra eo. artic. in 2. quæſt. prin. verſ. ſed aduerte, quia Spe. nam ibi, & hic dicta habent magnam conſonantiam. & ſic ex prædictis Deo duce, habes no. & plenè, & ordinatè expeditũ 7. prin. artic. & materiam ipſam exceptionum peremptoriarum litis conteſta. impeditiuarum, quæ materia ſatis eſt difficilis & dubia. & quamuis dicta materia etiam conueniret principaliter titu. de excep. tamen ego hic eam tractaui: quia etiam principaliter conuenit tit. noſtro, quod manifeſtè patet per c. 1. eo. titu. lib. 6.

¶ Octauo princip. arti. videndum eſt, qualiter litis conteſt. fieri debeat, & qualiter facta intelligatur tam in cauſa principali, quàm in cauſa appellationis: & tam expreſſa, quàm tacita. pro cuius artic. faciliori & clariori doctrina proſequar infraſcriptas quæſt. principales.

¶ Primò, quæ requirantur ex parte agentis ad litem expreſsè conteſtandam in cauſa principali.

¶ Secundò, vtrum ex parte accuſatoris ad li. conteſt. ſufficiat ſola interrogatio, & reſponſio ad illam.

¶ Tertiò, vtrum ad litem conteſtandam requiratur animus conteſtandæ litis.

¶ Quartò, vtrum exigantur verba, & ipſius actoris præſentia.

¶ Quintò, vtrum ſufficiat reſcripti præſentatio.

¶ Sextò ex parte conuenti generaliter quæritur, vtrum requiratur reſponſio, & qualis.

¶ Septimò, vtrum ex parte conuenti ſufficiat narrare negata duntaxat.

¶ Octauò, vtrum ad litem conteſt. ex parte conuenti exigatur animus conteſtandæ litis. & hic tractabitur de proteſtatione, quòd non animo li. conteſt. & de ipſius effectu.

¶ Nonò, quid ſi in petitione & in li. plura narrantur, vtrum plures requirantur reſponſiones, & quid iur. ſi reſpondetur ad vnum.

¶ Decimò, quid ſi plura narrentur & petantur in eo. lib. aliqua principaliter, & aliqua non principaliter, & fiat negatio, vel confeſsio ſimpliciter.

¶ Vndecimò, quid ſi actor petat centum, & reus ſimpliciter negat, actor probat ſolum de quinquaginta, an ſuper illis videatur facta litis conteſt. vt ſequi poſsit ſententia.

¶ Duodecimò, vtrum per confeſsionem rei conuenti inducatur li. conteſtatio.

¶ Decimotertiò, vtrum per exceptionem peremptoriam inducatur litis conteſt. & aliquid tractatur de dilatoria.

¶ Decimoquartò, vtrum exigatur iudicis interrogatio: vel ſaltem præſentia.

¶ Decimoquintò, an requiratur quòd fiat à iudice pro tribunali ſedente.

¶ Decimoſextò, vtrum ad lit. conteſt. exigatur, q̃ reſponſio fiat incontinenti: an vero ſufficiat etiam ſi fiat ex interuallo.

¶ Decimoſeptimò; vtrum dicatur fieri litis conteſtatio, ſi reus reſpondendo dicit, nec nego, nec confiteor.

¶ Decimooctauò, quid ſi dicit, nolo: vel volo, cum aduerſario litigare.

¶ Decimononò, quid ſi reſpondet, contendendum puto.

¶ Vigeſimò, quid ſi reus dicit, cedo liti, vtrum inducatur li. conteſta.

¶ Vige-

ADDITIO.

a ¶ *De quo tamen dic, vt per Alex. Iaſ. & Riminaldum in l. cauſas. C. de tranſact.*

¶ Vigeſimoprimò, quid ſi reſpondet per verbum, dubito.

¶ Vigeſimoſecundò, quid ſi dicit, nõ præſumo.

¶ Vigeſimotertiò, quid ſit reſpondens dicit, nec ſcio nec credo.

¶ Vigeſimoquartò, quid ſi dicit, non credo debere.

¶ Vigeſimoquintò, quid ſi dicit, tu mentiris.

¶ Vigeſimoſextò, vtrum per reſponſionem conditionalem inducatur li. conteſta.

¶ Vigeſimoſeptimò, quid ſi verba non ſunt apta ad lit. conteſta. an pronunciatio iudicis pronuncians lit. conteſta. ſufficiat.

¶ Vigeſimooctauò, vtrum iuramentum habeat vim lit. conteſt. & quando.

¶ Vigeſimononò, quid de contumacia.

¶ Trigeſimò, quando in cauſa interueniunt procuratores, qualiter per ipſos fieri debet lit. conteſt.

¶ Trigeſimoprimò, vtrum ad li. conteſt. requiratur ſcriptura, vel quod redigatur in acta.

¶ Trigeſimoſecundò, vtrum exigatur ordo, & qualis.

¶ Trigeſimotertiò, ponam bonã formam claram & apertam ipſius litis conteſta.

¶ Trigeſimoquartò, ſubijciam ſalutarem inſtructionem, tam ex parte actoris quàm rei.

¶ Trigeſimoquintò, dicam quid iuris de cauſa appellationis.

¶ Trigeſimoſextò, dicam qualiter fiat tacita litis conteſta.

52 ¶ † Primò igitur quæro iuxta præmiſſum ordinem, quæ requirantur ex parte agentis ad litis conteſt. faciẽdam. Sol. Dic q̃ in ordinarijs requiritur
a libellus[a] bene & ritè conceptus. facit tex. noſter ibi, per petitionẽ in iure propoſitam. & quod dicit glo. noſtra in prin. ad quod vide quæ dixi in c. 2. de lib. obla. in 12. princ. ar. in ſummarijs verò, qualiſqualis petitio, ſecundum D. Anto. hic, & idem tenet Cyn. poſt Ioan. in auth. offeratur. C. de li. conteſta. in fi. q. vbi dicit, q̃ lit. conteſt. nõ eſt legitimè facta: niſi præcedat lib. obla. & Hoſt. in ſumma eo. tit. §. 2. & debet offerri in iudicio, vt hic in tex. dum dicit, per petitionem in iure propoſitam, & ſic nõ ſufficit q̃ libellus mittatur ad domum: niſi etiam poſtea reijceretur petitio in iudicio. facit quod no. Spec. in titu. de lib. peti. §. nunc videamus. ad fi. ad quod vide quod dixi in c. 1. de lib. obla. ar. 10. facit quod no. Bart. in l. 1. C. eo. & etiam no. hic D. M. & quod dixi ſupra in rub. art. 1. in diffinitione, & etiam tenet hic D. Anqui dicit q̃ debet eſſe oblatus parti: nec ſufficit q̃ ſit oblatus, niſi ſequatur reſponſio ad petitionem: quia res videtur eſſe deducta in iudicium per li. conteſta. vt dicam in c. quoniam. in fi. inf. ti. 1. art. 10. per ſimplicem autem petitionem, vel per editionem actionis, res non videtur eſſe deducta in iudicio, vt dicit hæc glo. in princ. & ante obla. libel. non fieret li. conteſt. per negationem vel cõfeſsionem. de quo dicam inf. in 32. q. Et ex prædictis ſequitur, q̃ non ſufficit ſola narratio in libel. quia per ſolam narrationem & reſponſionem non inducitur li. conteſt. vt hic. Aduerte tamen circa hũc paſſum: quia doc. ſunt varij. gl. hic ſentit, quòd non intelligatur facta lit. conteſt. Innoc. verò dicit q̃ licet in libel. ponatur ſola narratio ſine petitione, & reus reſpondeat ſatendo, vel negando, quod toleranda eſt lit. conteſt. vt res magis valeat, quàm pareat. inf. de verbo. ſign. c. Abba. & hoc procedit, ſecundum Innoc. quando agitur de iuribus incorporalibus, vel vbi agitur confeſſoria vel negatoria: ſubdit tamen q̃ tutius eſt aliquid petere. Hoſt. voluit libel. in quo nihil petitur non eſſe recipiendum, cum ſine petitione ſententia dari non poſsit. ff. communi diui. in l. vt fundus. nec in alio quàm petitum ſit, poſsit aliquis condemnari, vt dixi in c. licet Heli. infra de ſimo. vnde reſpondetur iudex qui non in ſeruum petitum, ſed in eius condemnat, vt l. fi. C. de fideicom. liber. tradit Henricus Bohic. in cap. fi. inf. de condi. appo. & ſequitur Do. Anto. & etiam hic Do. meus per tex. noſtrum quem dicit hic apertiſsimè velle, dum exigit propoſitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſecutam. & per tex. in c. dudum. el 2. de elect. facit Cle. ſæpe. de verb. ſign. & c. qualiter. el 2. inf. de accu. quod no. Inno. in c. in noſtra. inf. de ſepul. & Io. de Lig. in c. 1. & c. in literis, inf. de reſtit. ſpo. & hanc ẽt opin. tenet hic Ioan. de Imo. quòd non ſufficit dicere, con-
b queror[b] de tali qui debet mihi 10. ex cauſa mutui, ſed neceſſarium eſt quòd petam ipſum condemnari ad 10. q̃ iudex ad priuatam vtili. non impartitur officium ſuum non petitum. ſup. de elect. cap. innotuit. ad fi. & l. 4. §. hoc autem iudiciũ. ff. de dam. infe. & iſta eſt communis opi. & ad prædicta vide quæ dixi de narratione fienda, in c. 1. ſup. de lib. obla. in 12. prin. art. q. 6. Sed tu aduerte, quia in contrariũ facit fortiter tex. in l. 1. C. eodem. vbi tex. videtur velle, q̃ ad litem conteſtandam ſufficiat ſola narratio. & ad idẽ l. 2. in prin. C. de iura. calum. & l. rem non nouã. §. patroni. C. de iudi. vbi tex. dicit, lis fuerit conteſt. poſt narrationem propoſitam, & contradictionem obiectam. Item in contrarium facit tex. 1. q. 4. in c. quia præſulatus. per quem ibi contra. voluit glo. & ad idem facit. 2. q. 1. c. notum. & inf. de cauſa poſ. in c. cum eccleſia. Do. M. hic ad c. quia præſulatus. reſpondet, quòd loquitur in his in quibus exuberat officium iudicis. Io. de Imo. hic dicit q̃ ad glo. d. c. quia præſulatus. poteſt reſponderi, quòd loquitur in poſſeſſõ. recuperandæ, in quo nõ exigitur li. conteſta. ſubdit Hoſt. quòd hoc non tenet: quia etiam in eo exigitur. de quo dicam in cap. quoniã. inf. tit. 1. in 4. princ. art. vel poteſt reſponderi ad illum tex. qui loquitur, quando factum proponitur coram Papa. de quo dicam in d. 4. artic. Item poteſt ſolui & quartò, ſecundum Hoſt. & Archi. quòd ſuppleri debet ille tex. & intelligi quòd ibi facta fuit petitio. & ita dicit intelligendum c. notum. & c. cum eccleſia. & ita arbitror poſſe reſponderi ad l. 2. C. de iur. calum: ad d. §. patroni. & ad d. l. 1. C. eod. debent tamẽ intelligi quòd ibi nõ interueniat ſola narratio, ſed etiam petitio, & ita debet intelligi quod tradit Bart. vbi dicit, quòd ſi actor narrauit ſolum factum puta, quia dixit narrata prout narrantur vera eſſe, & reus reſpondit tantum ad factum: quòd facta

eſt

ADDITIONES.

a ¶ *An & quando requiratur libellus, ponit Bar. Bal. & Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretũ. ff. de offi. Præto.*

b ¶ *Et pro hoc facit, quia potiſſimum in hac materia eſt concluſio, vt no. in c. dilecti. extra de ĩu. vbi do. Abb.*

est litis contest. per tex. d. l. 1. & aliorum iurium, quæ dicunt li. contest. fieri per narrationem negotij: nec requirit de necessitate narrationem iur. Item quia ex facto ius orit, vt l. si ex plagijs. §. in cliuo. ff. ad leg.
a Aquil. vnde supposita narratione facti [a] sequitur et conclusio iu. & sic videtur sentire Bar. q̃ sufficit sola narratio. sed dicit hic D. meus, & bene, Bar. intelligi secundum opi. suã, videlicet quando post oblatum libel. rite compositum, & narratur factum viua voce, vt fiat li. cõtest. quo casu, satis putat D. meus. induci litis contestatio. ex quo per libel. apparet. At de modo petendi, facit quod dicam inf. in sequen. quæst. sed quando in libel. esset sola narratio sine petitione, procedat communis opin. quo ad personã. responsionem, quo ad narrationem, non fiat li. contest. & ita sentit D. A. & probat tex. nostr: quia per positionem narratur factum, & tamen non sufficit ad litis contestat. vt hic, & statim dicam in seq. quæstione. & qualiter libellus debet continere petitionem, seu cõclusionem, dixi in c. 2. sup. de libel. obla. art. 12. in 12. quæst. prin. nec enim videtur sufficere libellum porrectum in scriptis, quia libel. non loquitur, imò necesse est q̃ actor cõtenta in libel. proponat, & reus respondeat, & sic videntur verba ne
53 cessaria. de quo dic, vt dicam in 4. quæst. prin. † est ergo regulariter quod dixi quòd parte actoris ad li. contest. non sufficit sola narratio: hæc tamen regula fallit in pluribus.
54 ¶ †Primò fallit, quando talis narratio fieret post datũ libellum in forma, per ea quæ statim dixi post Bar. & Dom. meum.
55 ¶ † Secundò fallit, quando talis narratio fieret coram Papa: quia illa sola sufficit ad li. contest. quia Papæ præsentia supplet omnem defectum, vt l. omnium. C. de testamentis. & supra de transact. c. 1. secundum Inno. & hoc tenet curia, & sequuntur hic Host. Io. And. Do. Ant. Do. M. & Io. de Imo. & Speo. ti. §. 2. in fi. & vide q̃ dixi in c. 1. supra de lib. obl. in 5. prin. art. fall. 10. & vide quod dicam in c. quoniam. inf. ti. 1. in 3. prin. art. vbi dico, q̃ coram Papa non est necessaria li. contesta.
56 ¶ † Tertiò fallit, quando ageretur de electionibus vel prouisionibus ecclesiarum, secũdum Host. hic. tu dic quòd in talibus est necessaria lit. contest. vt dicam in d. 4. art.
57 ¶ † Quartò fallit in spiritualibus, & cum agitur inter religiosos, secundum Host. & Do. Anto. hic, per c. dilecti. supra de iudicijs. loquitur tamen Hostien. sub dubio forsan.
58 ¶ † Quintò fallit, quando agitur de iuribus incorporalibus, seu negatoria, seu confessoria: quia tunc sufficit sola narratio, & quod reus respondeat negando, vel confirmando, secundum Innocen. & D. A. hic.
59 ¶ † Sextò fallit in libello in possessorio, secũdum aliquos. no. gl. 1. q. 4. quia præsulatus. & sic intelligit D. An. facit d. c. cũ dilecti. & c. cum ecclesia, de causa pos. & quod dixi, sup. in sol. d. c. ad quod vide quę dixi in c. 2. de lib. obla. art. 12. q. 12.
60 ¶ † Septimò fallit in his casibus seu causis, in quibus exuberat officium iudicis: quia tunc sufficit sola narratio sine petitione. & sic procedit tex. in d. c. quia præsulatus, secundum alium intellectum.
61 ¶ † Octauò fallit in causis criminalibus, in quibus videtur sufficere sola narratio facti absque petitione, ad quod vide quæ dixi in c. qualiter. inf. de accus. el 2. in 11. art. q. 66. & ad intellectũ prędictorum vide quę dixi in c. 2. sup. de lib. obl. in 12. prin. art. in 12. q. prin. per omnes q. suas. & adde quę dicam, inf. eo. arti. q. 8. vbi tractabo vtrum ex parte rei sufficiat responsio ad solam narrationem.
62 ¶ † Secundò principaliter quæro, vtrum ex parte actoris sufficiant ad litem contesta. solùm interrogationes, seu positiones & responsiones ad illas. Sol. Tex. est hic, quòd non, quod etiam probatur ex his quæ superius dicta sunt. Nec ob. quòd per positiones & respõsiones ad eas, videatur facta li. contest. quia positiones fiunt super intentione actoris, & responsiones continent, aut cõfessionem aut negationem. & sic videtur inducta lit. contest. cũ contesta. sit simul attestatio: quia ad hoc respõderi potest, vt dicit gl. nostra in prin. quia li. contest. est fundamentum & principium litis. & ideo ea cessante, cessat superficies: quia vbi principium cessat, cessat ædificiũ. 1. q. 1. cum Paulus. litis enim contest. requirit formalem petitionem, & responsionẽ ad illam, & hinc est quòd ex sola petitione non inducitur: sicut nec ex sola responsione, si nõ apparet petitio. licet quidem adsit positio: vel etiam si appareat petitio, sed nõ ad petitionem, sed ad petitionem sit facta responsio. hoc gl. probat ex diffinitione de qua dixi supra in rub. ar. 1. Item quòd per positiones, & responsiones ad illas non fiat li. conte. glo. nostra in ver. & põt esse ratio, probat: quia ille qui ponit aliquod factum vel dictum, nihil petit ab aduersario: nec etiam ostendit per hoc velle agere, & ideo propter hoc non posset ferri sentẽtia condemnatoria, vel absolutionis: cum nihil petitum sit per positiones, sed solùm ostendat aliquid factum, dictum, vel promissum, & sententia semper est formãda, secundum agenda, vt in c. qualiter, el 2. inf. de accu. & c. licet Heli. inf. de simo. Item mouetur gl. quia interrogationes, positiones, & respõsiones aliquando fiũt ante li. contest. vt latius dicam, inf. in tit. de confess. & per tales interrog. & positiones, nulla fit condemnatio, nisi postea sequeretur lit. contest. super petitione actoris. vnde concludit Glo. nostra, quòd per solas positiones & responsiones non fit lit. contesta. Idem tenet Hostien. hic: mouetur, quia lit. contesta. est iudicij fundamentum, positiones & responsiones sunt suæ parietes ad ædificium, & similiter testium & productiones instrumentorum, & alię probationes, & sic sequitur quòd differunt, sicut ædificium & fundamentum, vnde vnum non operatur effectum alterius. Item sicut vna est lis, ita vnica debet esse lit. contest. sed si per positiones & responsiones fieret lit. contest. sequeretur quòd tot essent contesta. quot positiones & responsiones. arg. c. in Genesi. supra de elect. Item li. contest. confirmatur, & tractatur in hoc ti. de confes. & sic apparet quòd sunt diuersa. & hoc tenet idem Hostien. in summa, eod. titu. §. pe. fatetur tamen Hostien. hic & in summa,

ADDITIO.

a ¶ *Et quæ dicantur iuris & facti, ponit Bald. in titu. de pace Constan. in verbo, criminalibus. & in cap. sæpe. de appel.*

ma. eod. tit. §. & quando. versi. si. quòd si positio fiat generalis de omnibus quæ continentur in libello, & ad illam fit responsio negando vel affirmando, q̃ facta est li. contesta. quia tunc talis positio firmatur per hunc ti. & non per ti. de confes. inducit oppo. ar. per l. si is qui ducenta. §. fin. in fi. ff. de re. dubi. vbi tex. dicit, exprimat eorum quæ objciũtur quod nõ feci. id est, nihil eorũ feci. quasi dicat, quod omnia negentur. Nec ob. tex. noster: quia debet intelligi de singularib. positionibus, quòd patet in prin. ibi, quibusdam positionibus & c. quasi dicat, quòd tex. loquitur de pluribus & singularibus: non de vna vniuersali. & tangit Specu. eo. titu. §. 2. ad fi. imò plus dicit Host. q̃ sine tali generali petitione de leui lis nõ contestetur. nam aduenięnte die, sicut cõsuetum est, dato termino ad deliberãdum, debet iudex primò interrogare actorem, vtrum proposita in lib. credit esse vera, & petita fieri debere, reo conuento postea confitente vel negante. & hoc est quod dicit tex. per petitionem in iure propositam, & respõsionem secutam. quasi dicat, nõ sufficit q̃ actor offerat libellum in scriptis: quia libellus nõ loquitur, sed necesse est quod proposita in libello proponat, & sic opus est verbis. ff. de verbo. obli. in princ. C. de vsu. l. 1. & locum habet illud, ætatem habet, de se loquatur. de consec. dist. 4. c. cũ pro paruulis. si ergo detrahitur petitio proposita, aut subtrahitur responsio quæ sequi debet: non fit lit. contesta. sicut dicimus in simili de baptismo. 1. q. 1. c. detrahe. & probatur secundum Host. in l. 1. C. eod. dum dicitur, inter editam actionem & li. contest. multum interest. lis enim tunc videtur contestata: cum per narrationẽ negotij super plenè factam à partibus, secundum quod supplet ipse iudex, causam audire cœperit. quasi dicat, nõ eo ipso narrante & loquente, & reo respondente fit li. cõtest. ad idem l. 2. C. de iuram. calum. & c. dudum. el 2. de elec. & c. præsentium. §. præterea. de testi. lib. 6. & subdit Host. quòd non refert, an iudice interrogante hæc fiant: vel an partes hoc faciant iudice sedente pro tribunali, & authorizante, vt l. si sine. primo responso. ff. de interroga. actio. ita quasi formaliter dicit Host. & formaliter recitat & resident Io. And. hic. & sic patet secundum Host. & Io. Andr. quòd licet per positiones particulares, & responsiones ad eas non fiat lit. contest. tamen secus in positione generali, quæ fit de contentis in libel. & responsione ad eam, & hanc etiam opi. tenet Bar. in l. 1. C. eod. sicut enim in istis prælijs corporalibus inter famulum & famulam nõ appellatur prælium: sed baldalucum: sed quando tota massa, vel totus exercitus vtriusque partis inuicem confluit: appellatur prælium: ita per positiones particulares, & responsiones non fit li. contesta. sed per narrationem negotij vniuersalis, & responsionem ad illam, vt l. 1. C. eod. Specu. vero eod. titu. §. nunc dicamus. versi. & no. finaliter distinguit, quòd aut in positione ponitur nudum factũ, & ad ipsum respondetur, vt puta A. ponit quòd ponit centum mutuo B. sed B. negat quod positum est, & tunc non fiat contestatio. aut ponit factum & ius: verbi gratia. A. ponit se dedisse centum mutuo B. quæ ipse B. eidem debet, sed B. respondet non esse verum, & tunc fiat li. contest. argum. l. si pater. cum seq. l. ff. de hæredib. instit. & est pulchra consideratio & legitimatio, secundum Domi. Anton. & tamen sibi non placent quæ statim dicam. Cy. verò in l. 1. C. eod. in 4. dicit, q̃ ex quo præcessit petitio & responsio ad positiones, explicitè continentes factum, contentas in petitione, inducitur li. contest. aliàs secũdum Cyn. lex esset imposita verbis & non rebus. cõtra l. 2. C. communia de leg. Sed Glos. hic in fi. sentit contrarium in quantum dicit q̃ licet petitio fuerit oblata: tamẽ per positiones & responsiones postea factas non inducitur li. cõtest. & hoc magis videtur placere Do. Ant. hic, nisi dictum Cy. restringatur, quando positio fieret in continenti post datum libellum, & illi respondetur non dato termino ad deliberandũ, vel positiones faciendum: quia tũc quando fit non dato termino ad probandum, vel positiones faciendum: censetur fieri solùm propter libel. & animo contestandi litem. & quia quæ incontinenti fiunt, videntur in esse, vt l. lecta. §. dicebam. ff. si cert. pe. & supra de elect. in c. officij. vel intelligatur prout dixit Guil. de Cun. in d. l. 1. quando post libellum porrectum rite formatum, fuit facta positio: quæ se referat ad libel. vt quia dicat in vna positione, ego pono illud quod narraui in libel. vel melius si diceret, q̃ contineret in libello: tunc enim inducitur li. cõtesta. quia se retulit ad lib. & sic videtur negare contenta in lib. arg. authen. si quis in aliquo. C. de eden. & c. inter dilectos. de fide instrum. & l. miles. §. 1. ff. de re iud. nec placet d. A. dictum Spec. si loquimur in iudicijs ordinarijs: sed posset procedere in summarijs, in quib. sufficit qualis qualis petitio. ad quod vide quæ dixi in c. 1. sup. de libel. obl. in 5. princ. art. fal. 1. & 2. & pluribus seq. Zab. hic sequitur opi. Glo. dicens quòd idem sit dicendum de positione generali, in qua videntur subesse rationes, de quibus in positionibus specialibus: maximè cũ per positionẽ quæ fit enunciatiuè, nil petatur. subdit tamen quòd dictum Host. procedit ad bonum sensum: quia talis positio generalis referens cõtenta in libello continet etiã petitionem, sicut ipse libellus. ita expressè dicit Host. in summa eod. ti. §. & quando, in fi. quia tunc simul & semel respondetur narrationi & petitioni, sicut dicitur sup. de elect. c. in genesi. & idem dicit Spe. eo. ti. §. 2. ver. quid si pluspuam. Io. de Imo. dicit quod de rigore, verior est opi. Glo. quàm Hostien. nec obst. tex. dum dicit, per positiones, & sic loquitur in plurali: quia habuit respectum ad communiter accidentia. argum. l. nam ad ea. ff. de legi. quia communiter plures & distin. fiunt positiones. Dom. meus hic simpliciter dicit sequendam opin. Glo. nostræ in fi. vt nunquam inducatur li. contest. per positiones & responsiones, quod intelligat, siue fiant generales, siue particulares: intelligendo tamen de veris positionibus. mouetur: quia positiones fuerunt vsu introductæ ad faciliorem litium exitum, propter habendas confessiones, & vt actor releuaretur ab onere probandi, vt est tex. in Clem. sæpe, de verbo. signific. non ergo fiunt ad consequendam petitionẽ: cum verba sint assertiua & enunciatiua, & sic non debent operari effectum petitionis. argum. cap. significauit. supra de appel. sed in libel. actor narret factum in libel. contentum, & reus respondet: tunc fatetur ipse quòd inducitur litis contesta. & sic intelligitur tex. & Barto. in dicta l. 1. & sic potest procedere opinio Hostien. dum loquitur

de poſitione generali. iſta tamen fuit opin. & intellectus ipſius Hoſtien. Specula. & Zaba. vt dixi: ſecus ſi eam faceret per modum poſitionis, petendo interrogari partem de veritate, iuramento præmiſſo: tunc enim intendit probare, ſeu releuare ſe ab one re probandi: non autem petere. tex. noſter in deciſione non ſe refert ad poſitiones particulares, ſed generaliter dicit quòd nõ per poſitiones, & reſponſiones ad eas fit lit. conteſtat. ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſpõſionem ſecutam. & idem dicit tex. in cap. dudum. ſupra de elect. reſponſio ergo debet fieri ad petitionem: quia ille qui petit, dicit ſe velle litigare, & reſpondendo ad eã, habemus conteſtationem. ideſt, ſimul atteſtationem. & ſic non placet Domino meo dictum Specu. nec Cyni, nec Guil.

¶ Et ex prædictis ego arbitror concludendum, quòd quando poſitio habet admiſtam petitionem, per reſponſionem ad talem poſitionem fieret litis conteſt. Sed aduerte circa prædicta: quia Glo. magna ſuper verbo, iuſtitiam. in Authen. de triente & ſemiſſe. §. illud quoque in iudicijs. collat. 2. ſentit, quòd per reſponſionem ad poſitionem litis præparatoriam, inducatur litis conteſt. verbi gratia, ſi interrogetur quis, an poſſideat, & reſpondet ſe non poſſidere. hoc tamen reprehendit Iaco. de Are. mouetur: quia dicendo ſe non poſſidere: non eſt cauſatus animus conteſtandæ lit. ſed excludendi iudicium, quam rationem etiam ſequitur Gul. de Cuneo. quia, vt dictum eſt, per poſitiones & interrogationes non fit litis conteſta. Barto. verò in d. §. illud, dicit, quòd Glo. illa procedit præſuppoſito, quòd debeat fieri li. conteſta. quia tunc videtur facta eo ipſo q̃ eſt etiam facta interrogatio an poſſideat, & negatur: quod tamen videtur intelligere, ſi præcedat petitio. Ang. verò ibi dicit, quòd omnis reſponſio interrogationi cõtraria, in dubio inducit li. conteſta. præſuppoſito quòd in reſponſione non ſit dictum quòd animo litis conteſtandæ. Sed tu aduerte: quia hic oritur duplex dubitatio. Prima, vtrum ſuper interrogationibus quæ fiunt ad prꝛeparationẽ iudicij, debeat lis conteſtari. de quo dicam in c. quoniam. inf. titu. 1. Secunda dubitatio eſt, vtrum poſito quòd neceſſaria ſit litis cõteſtatio, an per dictam negationem poſſeſſionis inducatur litis cõteſtatio. & arbitror q̃ ſi per negationem deueniatur ad controuerſiam iudicialem, aliqua admiſta petitione actoris, cum interrogatione inducatur litis conteſtatio: aliàs ſecus.

¶ Tertiò quero, an ex parte actoris ad li. conteſt. exigatur animus. ¶ Solu. Dic vt latius dicam inf. in 8. quæſt. princ.

63 ¶ † Quartò principaliter quero, vtrum ad li. conteſtandam exigantur verba ipſius actoris præſentia. Sol. Hoſt. hic tenet quòd exigantur verba, & quòd non ſufficiat oblatio libelli, & reſponſio ſubſecuta: ſed oportet quod poſt obl. lib. per ipſum actorẽ iudice ſedente pro tribunali, ſeu per ipſum iudicem reus interrogetur, an credat propoſita in libel. eſſe vera. & ad hunc intellectum nititur Hoſt. adducere l. 1. C. eodem, & idem etiam tenet Spec. eod. tit. §. & quando. verſi. ſed nunquid me abſente. per l. certũ. §. ſi abſente. ff. de confeſ. Petr. verò in l. edita. C. de eden. dicit, quòd li. conteſt. poteſt fieri abſente actore, per authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. quia ſtatim dato libello, & ſic propoſita facti narratione, actor eſt obligatus liti, & ſic ex parte eius lis eſt conteſt. Iac. But. in d. l. 1. C. eodem, tenet contrarium & Bar. ibi dicit, q̃ omnes Doct. tenent contrarium: quia hoc videtur contra tex. illius l. 1. qui videtur requirere præſentiam actoris & rei. & dicit ſpeciale eſſe in d. authen. qui ſemel. quod perueniatur ad ſententiam lite non conteſt. ſicut quando que in libello corporali poteſt quis ſine pugna aduerſarium ſuum vincere ex eo: ita ſine libello li. conteſt. quandoque aduerſarium vincere, vt in caſu auth. qui ſemel. vbi ponitur caſus ſpecialis, & ſic regula eſt in cõtrarium: nã ſicut ſi vna partium tantum eſſet in campõ, non poſſet dici prælium: ita ex vna parte tantum altera abſente, non poteſt lis contestari: imò plus dicit ibi Bar. q̃ per narrationem & reſponſionem factam ex interuallo, non inducitur li. conteſt. quia in li. conteſt. quaſi contrahitur, vt in l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pe. Sed contractus, vel quaſi impediũtur propter temporis interuallum inter interrogationem & reſponſionem, vt l. 1. §. 1. & l. continuus. ff. de verb. obl. Item ſicut videmus in corporali prælio, ſi vnus hodie veniret in campum, & poſtea diſcederet: & alius cras: non dicitur prælium inter eos: ita ex interuallo non poteſt dici li. cõteſt. Itẽ hæc duo, de parte abſente & de interuallo, probantur ex ſignificato nominis. litis enim cõteſtatio dicit̃ à con, quod eſt ſimul: & teſtatio, quaſi ſimultanea atteſtatio in lite, vt dixi in Rub. ar. 1. ſed ex interuallo, vel inter abſentes, nõ poteſt dici iſta ſimul atteſtatio interuenire, ſecundum Bar. in d. l. 1. Bald. etiam ibi tenet prædictam opin. triplici ratione.

¶ Primò: quia ſicut confeſsio facta abſente parte non inducit litis conteſt. vt d. §. ſi quis abſente. de quo latius dicam inf. ti. 12. q. princ. ita nec negatio: quia negatio facta abſente parte nihil operatur.

¶ Secundò: quia certum eſt quod in auth. qui ſemel, C. quomodo & quãdo iudex. reus comparens contradicebat libello, & tamen tex. ibi dicit q̃ proceditur lite non conteſta. ergo contradictio facta parte abſente non inducit li. conteſt.

¶ Tertiò mouetur per vltimum arg. Barto. & iſta fuerunt prima motiua originaliter Iac. But. Sed contra vtrunque dictum tenent Dom. de Rota, deciſ. 166. aliàs 332. aliàs 326. vbi ſic formaliter dicunt, q̃ ſi dato libello per actorem petatur reus compelli ad reſpondendum libello, & reus reſpondeat partem confitendo, & partem negando, q̃ licet tempore talis reſponſionis rei actor nihil dixerit: vel præſens non fuerit: facta eſt li. conteſt. per vtrãque partem: quia li. conteſt. fit per narrata & petita in iure propoſita ex parte actoris, & reſponſione ſecuta ex parte rei, vt hic & d. c. dudum. el 2. de elect. & infra de dolo & contum. c. prout. Sed in caſu propoſito datus erat libellus pro parte actoris: in quo continebatur narratio facti, & petitio, in quibus actor ſemper perſiſtebat: ad quæ fiebat directa reſponſio per reum confitendo & negãdo. quod ſufficit per iura prædicta: ergo, &c. dubiũ enim facit ſecundũ eos: quia li. cõteſt. nihil aliud eſt, quàm ſimul atteſtatio: vel mentis declaratio, volentium litigare. videbatur ergo q̃ ſimul & eodem tempore deberet concurrere petitio actoris, & reſponſio rei, vt l. conſenſu. ff. de

ff. de actionibus, & obligationibus. ad quod reſpondeatur q̃ dato libel. per actorem, ſemper conſtabat de animo ſuo de litigando, maximè inſtando quòd reus compelleretur reſpondere, & ſic perſiſtendo in ſua petitione, ex quo litigandi animus concluditur: vnde per reſponſionem rei factam tali animo perſeuerante, videtur facta li. conteſt. quæ ſatis videtur eſſe ſimultanea atteſtatio, propter concurrentiam animorum. & pro hoc dicunt Dom. de Rota, ſaluatum fuiſſe quẽdam proceſſum in quadam cauſa ardua habitum. Et ſic ex prædictis patet quod dom. de Rota tria volunt contra prædictam ſententiam Hoſt. But. & Bar. & Bal. quamuis de prædictis nullam faciant mentionem.

64 ¶ † No. primò, q̃ li. conteſt. poteſt fieri abſente actore, ex quo obtulit libellum, & perſiſtit in ſua petitione.

¶ Secundò, quòd temporis interuallum inter oblationem libelli & reſponſionem, non vitiat litis conteſta.

65 ¶ † Tertiò, q̃ in li. conteſt. fienda, non requirũtur verba: ſed ſatis eſt porrigere libellum continentem narrationẽ & petitionem, & q̃ reſponſio ſequatur. Et ſecundum hunc vltimũ modum, ſecundum Do. M. ſæpiſsimè & quaſi ſemper practicatur Parmæ, vbi ſunt boni aduocati & procuratores, & ſic etiam Senæ, vbi longè ſunt præſtantiores aduocati, & doctiores procuratores, & ſic vidi in iudicijs practicari. & hãc opi. ſequuntur hic Io. Cald. & D. Ant. Do. M. hic dicit q̃ opi. Hoſt. & Bar. põt procedere, ſi porrecto libello & petitione, pars reuocat libellũ ante, quàm rñdeatur, ſed dimittit penes iudicem: & iudex inſtat vt reſpondeatur: non apparet ratio, quare ex reſpõſione ſecuta in termino ſine alia narratione non debeat fieri litis conteſtatio, nec reperitur iure cautum q̃ litis conteſt. fieri debeat ad inſtar ſtipulationis: quinimò dicit Dom. M. ſufficere cõſenſum partium, qualitercunque appareat. & pro hoc allegat tex. optimum in cap. cum cauſam, inf. de appellatio. vbi reſponſio aduocati ad libellum, ſuffi cit ad litis conteſtationem, ſi talis confeſsio non reuocatur per partem, vt ibi. & ſic apertè probatur, vt ibi. quod non regulatur per omnia ſecundum ſtipulationem: quia aduocatus nõ poteſt ſtipulari clientulo, cum non habeat mandatũ. ad hoc facit quod no. in l. procuratori præſentis. ff. de procuratori. & l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbor. obl. debet ergo regulari litis conteſtatio ſecundum contractus iuris gentium, qui poſſunt perfici per nuncium & per epiſtolam, vt l. 1. ff. de contrahen. empt. & l. conſenſu. ff. de actio. & oblig. & quia per epiſtolã valet confeſsio facta, vt l. Publia. ff. depo. Item, quia cõfeſsio facta in libello aduerſario, qui poteſt ex ea ſe fundare: licet tempore oblati libelli non fuit præſens, & hoc, quia ſcriptura ſemper loquitur, vt l. cum precum. C. de libe. cauſa. & quod no. Bald. in l. certum. ff. de confeſs. & quod no. in cap. fin. inf. de confeſs. & ad idem cap. appellatio. de appel. lib. 6. iunctis his quæ ibi dicuntur in Glo. fin. facit etiam quod no. in c. 1. ſupra de libel. oblat. vbi exigitur libellus, vt libel lanti reſpondeatur: nec cogitur quòd denuo vna voce fiat petitio ſeu interrogatio, probatur etiam in Clem. ſæpe. verſic. verum. de verborum ſignific. & inf. ti. 1. c. 1. vbi ſatis probatur, quòd ad inducendam li. conteſt. ſufficit quòd ſit facta reſponſio libelo actoris: nec ſunt alia verba neceſſaria. & ibi hoc no. Dom. M. & videtur etiam apertè probari in d. c. dudum. in quibus dicitur, quòd per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſequutam fit lit. conteſt. & ſic non requiriſ alia interrogatio: nec eſt curandum de interuallo: ſatis eſt enim exhibuiſſe petitionem tradendo libellum bene compoſitũ, & quòd fuerit ſecuta reſponſio, vt in iuribus ſtatim allegatis. facit etiam ad prædicta l. ſi ſine interrogatione. ff. de interrog. actio. vbi dicitur, quòd ſi quis in iure reſpondet ſine interrogatione, habetur pro interrogato. nec obſt. l. 1. in fi. C. eod. quæ videtur exigere narrationem: quia debet intelligi de narratione quæ fit in libello, vt hic dicit Dom. Anto. & bene, ſecundum Dom. M. nam cum ille tex. loquitur ſatis generaliter, debet reduci & declarari, ſecũdum iura canonica: quæ magis ſpecificè attingunt hanc materiam. & ſic reſidet Do. M. & prædictam opinio. etiam tenet Dominicus in c. 2. eodem tit. in 6. pro qua deciſione alleg. c. maiores. in fi. de bapti. vbi apparet, quòd voluntas ſemel poſita ſemper præſumatur durare: niſi appareat reuocatio. ad idem, c. licet. de procura. in 6. facit optimè quod no. Ioan. Andr. in cap. pen. de ſpon. & Archid. 27. quæſt. 2. in cap. ſubijcit. vbi tenet, quòd ſi vir vna die exprimat verba apta ad matrimonium, & mulier nihil reſpõdet, & poſtea alia die reſpondet per verba apta ad matrimonium, fit contractus: quia reſponſio facta ex interuallo, non nocet, & tamen in matrimonio requiritur conſenſus, vt cap. tuæ. inf. de ſpon. Ioan. de Imo. hic dicit, quòd credit quòd propter auctoritatem dominorum de Rota, dictum eorum ſeruaretur in practica: aliàs difficile eſſet obtinere propter communem opinionem in contrarium. & certè Io. de Imo. dicit verum. nam articu. iſte videtur mihi ſatis dubitabilis: tum ratione opin. tũ propter argumenta pro vtraque opin. deducta. Ego verò in hac dubietate arbitror diſtinguendum: quia aut loquitur in cauſa ciuili, aut criminali. primo caſu, aut poſt reſponſionem rei actor non vult compare re, vel ſi comparet, non vult litem proſequi. & hoc caſu, arbitror quòd per negatio. vel contradi. rei lis non habeatur pro cõteſt. in auth. qui ſemel. & quod no. in c. prout, inf. de dolo & contum. in Gl. fi. & eſt in promptu: quia ex quo actor non vult comparere, aut cauſam proſequi: non videtur perſtitiſſe in volũtate priori, ſcilicet eſſendi in li. cũ reo, aut poſt contradi. ſeu nega. rei cõparet actor, & proſequitur in cauſa, faciendo acta quæ ſolita ſunt fieri poſt litis conteſt. ac ſi lis eſſet cõteſt. & tũc procedat opi. Do. de Rota. & ratio ſit differẽtiæ: quia licet voluntas ſemel poſita præſumatur durare, vt dixi, probatur in l. Lucius. ff. de leg. 2. & l. is qui. ad fin. ff. ex quib. cau. maio. & l. cum tacitũ. ff. de probat. tamen in caſu primo ex actibus ſequẽtibus illa voluntas præſumatur mutata, ſed in caſu ſecundo, præſumitur durare. faciũt no. in l. ſed & Iulianus. §. proinde. & §. interdũ verſi. ſed ſi ab initio. ff. ad Mace. & l. ſi ventri. in fi. ff. de priuileg. credi. in quibus iuribus apparet quòd per facta vel non facta ſequentia, ſeu ex poſteriori euentu, declaratur voluntas præcedens. ad idem quod no. in l. quædam. ff. de rebus dubijs. & l. poſt contractum. ff. de rela. & prædicta notabis: quia

nouissima sunt. Si verò loquimur in criminalibus, quamuis id quod fit in iudicio nõ sumat effectum, nisi aduersario innotescat. in Authen. de tempore non solu. pecu. §. contestationem. colla. 7. tamen si accusator tempore quo produxit accusationem asseruit ipsam esse veram, & iurauit de calumnia, & reus citatus comparuit: respõdet & iurat de calumnia: quamuis accusator tempore responsionis eius non fuerit præsens: tamen facta est litis cõtestatio, vt no. in cap. prout. infra de dolo & contum. nam in criminali absente accusatore iudex potest ex officio procedere, & interrogare, vt l. 2. C. de aboli. & l. quamuis. C. de adulte. tradit Barto. in l. is qui reus. ff. de publi. iudi. & Bald. in l. 1. C. qui accusa. non pos. versi. sed hic occurrunt. & idem tenet Bald. in l. 1. C. eod. allegat tamen in contrarium l. absentem. ff. de pœn. vbi dicitur, quòd ordo causarum criminalium redactus est ad instar ciuilium. sic videtur idem dicendum. Sed potest responderi, licet ipse non respondeat, ꝙ redactus est cum dicta qualitate iudicis supplentis absentiam accusatoris, & adde ad declarationem, quæ dixi in Rub. in 1. art. ver. intentione sua insistente.

66 ¶ † Quintò quæro, vtrum ex parte actoris sufficiat rescripti præsentatio ad li. contest. ¶ Sol. Tex. videtur sentire quòd sic, in cap. 2. inf. de dilat. dum tex. ibi vult, quòd post præsentationẽ rescripti procedendum sit ad examinationem causæ, quæ examinatio non potest fieri lite non contest. Sol. Host. & Docto. communiter tenẽt contrarium. vnde dicunt, quòd ille tex. debet intelligi, si modo præcedat libel. litis cõtestationem & iuramentum calumniæ. & ita tenet ibi Dom. Anton. & Dom. meus, ad quod vide quæ plenè dixi in c. 2. de lib. obl. in 12. prin. artic. q. 16. versi. sexta regula.

67 ¶ † Sextò quæro ex parte conuenti generaliter, an ad litis contesta. requiratur responsio: & qualis. Sol. Tex. iste probat ꝙ sit necessaria. & ad idẽ tex. in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. & l. 2. §. 1. C. de iura. calum. Non ob. in l. vnica. C. eod. vbi tex. dicit, quòd per narrationem fit litis contesta. nec ali quid dicit de responsione: quia ille tex. debent supleri per aliqua iura, scilicet per narrationem & responsionem. est ergo necessarium quòd per ipsum reum fiat responsio, & sic actor & reus attestantur esse in lite, contradicendo vnus alteri: quia contestatio est simul attestatio, vt sæpius dictum est. Et quamuis Ang. dicit quòd omnis responsio contraria ad interrogationem, inducit li. contestat. vt ipse no. in Auth. de trien. & semis. §. illud. el 3. tamẽ istud non est simpliciter verum, vt ex infra dicendis apparebit: nisi intelligas quòd sit contraria responsio ad petitionem, secundum ea quæ infra dicam. Ad quod vide quod dixi, supra in 1. quæst. princ. istius art. in prin. debet ergo ad hoc vt per responsionem rei inducatur litis contest. sequi apta responsio ad lit. contesta. vt ex supra dicendis clarius apparebit singulariter.

¶ Septimò quæro, vtrum ex parte conuenti sufficiat negare narrata duntaxat, vel sufficiat negare petita tantũmodo, vel exigatur vtrunque. ¶ Sol. Ex his quæ dixi supra eo. art. q. 1. videtur ꝙ nõ sufficiat negare narrata duntaxat. Sed aduerte: quia Inno. & Host. & Io. And. formant q. quid si reus respõdet negando tantum ius, vel negando narrata, vel causam tantum: an inducatur lit. contest. Exemplum primi. petis à prælato centum occasione mutui. Prælatus respondet, nego pecuniam in vtilitatem Eccle siæ versam: vel quod petis non deberi tibi de iure. & sic non negat narrata, sed tantum respondet de iure. Exemplum secundi, quando negat tãtum causam, seu narrata: puta nego te mutuasse. in hac quæst. Doct. communiter tenẽt, ꝙ si reus negat tantum causam seu narrata: puta mutuasse quòd lis in telligatur conte. quia sufficit alterum tantum negare: quia cum ex causa proposita, & non ex alia ius competat petenti: negans causam, puta mutuum, dicit se per consequens ex mutuo non teneri, & sic per consequentiam negat esse ius, & petitioni dicitur respondere. Nec obstat si dicatur quòd alia est causa, & alia actio. de quo dixi latè in c. 2. sup. de libel. oblatio. in 12. prin. art. q. 10. & 11. quia si sit alia, non tamẽ est aliud quo ad effectualem substantiã: quia vbi causa est bona, ibi est recta petitio: & econtra. & remittit Host. ad summam in ti. de libel. oblatio. §. quid debeat. versa. alij dicunt. & sic sufficit ꝙ respondeatur tantum narrationi & facto, licet non respondeatur conclusioni. Idem tenet Guil. in l. vnica. C. eodem, & l. edita. C. de eden. Et idem dicendum quando solùm respondetur de iure: quia negando consequens, videtur negari antecedens. Et idem etiam tenet Spe. eo. tit. §. 2. versi. sed nunquid per responsionem. vbi dicit ꝙ si petis à me fundum quem asseris me tibi vendidisse, & ego respondeo ꝙ non competit prædicta petitio fundi: vel nõ debeo tibi dare, aut tradere: quia in dicta venditione non fuit debita solennitas obseruata, quod per hãc responsionem sit li. contesta. secundum Do. meum & Dom. Anton. hic. & idem videtur sentire Bar. in d. l. vnica. C. eodem. vbi dicit, ꝙ si actor narrauit tantum factum, puta dicẽdo narrata prout narrantur, vera esse: & reus solùm respondet ad factum, ꝙ inducta est litis contestatio, per illam l. 1. quæ de necessitate nõ exigit narrationem iuris. Item hoc probatur per l. 2. §. 1. C. de iuramẽto calumniæ, qui tex. loquitur magis generaliter per verbum, narrationẽ vel responsionem, nec dicit de narratione facti nec iuris, & sic vtraque potest intelligi. Et ad idem tex. in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iud. qui etiam tex. generaliter loquitur dicens, post narrationem propositam, & contradictionem obiectam: & non dicit, facti vel iuris. Quidam tamen voluerunt, vt referunt Cyn. & Barto. in dicta l. vnica. quòd non sufficit simpliciter negare: nisi dicat, & petita fieri non debere: quia sicut condemnatio procedit ex officio iudicis: ita & absolutio. Sed iudex condemnare non potest, nisi ab eo petatur in libello. ff. de damno infec. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ergo sequitur quòd absolutio fieri non poterit: nisi reus contestãdo litem hoc petat à iudice: maximè cum omnis sententia debet esse conformis petitioni, vt in cap. licet Heli. de simonia. & hæc opinio communiter nõ tenetur: sicut videtur sufficere sola cõtradictio, seu negatio facti: quia ex facto ius oritur, vt l. si ex plagijs §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. & l. 1. §. 1. ff. ad Turp. vnde præsuppositа narratione facti, sequitur conclusio iuris. Item ex parte rei proposita cõditione facti, sequitur iuris conditio: quia actore factum non

non probante, reus absoluitur, vt l. qui accusare. C. de eden. & in capitu. inter dilectos. in fi. infra de fide instrumentorum. facit etiam ad prædicta, cap. querelam. supra de elect. argu. cap. cum ad sedem. infra de restitu. spol. Et similia subdit Barto. si actor narrat ius, reus ecõtra negat illud ius, verbi gratia, proponit actor, dico fieri debere petita, reus negat petita fieri debere, quòd inducitur li. contesta. & idem sentit Glo. in d. l. vnica. in exemplo quod ponit, si actor dicit, debes mihi 10. quia debere significat obligatum esse, & sic iuris. Institu. de obliga. in prin. & si reus hoc negat, inducit li. conte. pro quo dicto Bart. alleg. tex. in c. ad audiẽtiã. infra de præscrip. ibi, nulla ratione debere. mouetur Bartol. quia ad positionem consequentis, sequitur positio antecedentis, vt l. pro hærede. §. Papinianus. & l. illud. if. de acquiren. hære. quare cum narro ius, videor narrare illud factum ex quo ius oritur, & pari ratione idem dicendum reo hoc negante. & ex eadem ratione dicit Bart. idem esse si actor narrat factũ, reus respondendo negaret ius, satis videtur ad proposita responsse, & induceretur li. contesta. argu. l. quæ extrinsecus. §. fi. l. si sub vna. in princ. ff. de verborum obliga. & sequitur hic D. Anto. & idem in effectu, licet sub breuibus voluit Bal. in d. l. vnica. C. eodem, quæst. 8. qui allegat ad hoc quod no. in l. age. C. de transact. & l. edita. C. de eden. in opinio. Vgolini. Sed tu aduerte, quia hæc procedunt in ciuilibus, in criminalibus verò dicit Bar. in l. 1. §. accusationẽ. ff. ad Turpil. quod non admittitur responsio rei negantis se culpabilem & quòd iudex non debet admittere talem responsionem, quia reus debet respondere super facto, vtrum fecit, vel non fecit id super quo accusatur, non autem vtrum illud sit culpabile, vel non, quia hoc spectat ad iudicem, vt dicta l. 1. in princip. & d. §. accusationem. facit quod no. in capitu. sin. infra de pur. cano. & sequitur Bald. in d. l. vnica. C. eodem, quæst. 8. quod est perpetuò notandum, quia quotidie cõtingit in practica. dicit hic singu. Hosti. quòd si libellus est ineptè formatus, potest reus dicere, confiteor narrata, sed dico petita fieri non debere. Et ita dicit se de facto in quadam causa fecisse & obtinuisse. & sequuntur Ioan. Andr. & D. Anto. & Dominus meus hic. Item aduerte quòd prædicta procedunt per negationem vel cõtradictionem circa merita causę, aliàs secus. Et ideo si reus dicat iudicem incompetentem, actor competentem, non dicetur lis contestata. quod intellige quoad merita. nam quoad ipsam dilatoriam tantum est li. conte. tenendo, quòd exigatur litis contestatio in talibus, aut similibus. de quo dicã infra tit. 1. in c. quoniam. in 3. princ. artic. & tenet hic D. Ant. Ad quod etiam allego, quod sensit gl. in l. 1. C. eo. facit etiam, quòd no. glo. magna in Authen. de trien. & semis. §. illud. quinimò dico, quòd etiam si fieret negatio principaliter ad petitionem, sed non fieret respectu meritorum causæ, sed solum ad excludẽdam iurisdictionem, puta, agi ratione contractus celebrati, vel delicti commissi in alieno territorio, licet negetur contractus vel delictum in illo territorio ad excludendum iurisdictionem illius iudicis, vel etiamsi reus negaret narrata, prout narrantur, vera esse, non inducitur litis contesta. secundum Hostien. Io. Andr. D. Anto. & Domi. meum, in cap. si clericus laicum. supra de foro compe. quinimo ibi singulariter dixi, quod si in bello essent narrata plura, & inter alia aliqua qualitas tribuens iurisdictionem, quæ etiam respiceret merita causæ, vt in exemplis superius positis, & similibus, quod si comparens negaret narrata prout narrantur, vera esse, & petita, prout petuntur, fieri debere, non propterea dicitur facta lit. contest. quod est singularissimum. Ad quod omnino vide quæ dixi in c. si clericus laicum. in 10. prin. art. Vlterius aduerte etiam, quia in quantum superius dixi, quod ad li. contesta. sufficiat negatio, seu contradictio ad narrationem, seu factum, hoc procedit, quando libellus contineret non solum narrationem, sed etiam petitionem: secus autem si contineret solam narrationem, quia tunc per responsionem, & contradictionem ad narrationem, non fieret litis contestatio, vt dixi supra eo. articu. q. 1.

68 ¶ † Octauò quæro, vtrum ad lit. contesta. inducendam requiratur animus contestandi litem. Sol. Gl. nostra hic vult, quod fiat animo litem contestandi. vnde infert, quod si reus respondeat saluo iure suo, & sine suo præiudicio, non animo litem cõtestandi, lis non erit contestata. Sed aduerte, quia istud procedit, quando apparet de ipsius intentione, ꝙ actus fieret animo non contestandi litem, vnde pro clariori decisione istius q. distingue duo membra.

¶ Primum, quãdo sumus in dubio, quia reus simpliciter respõdet, nec apparet de ipsius animo, vtrũ respondeat animo li. contest.

¶ Secundò, quid iuris, quando exprimit, quod animo litem contest. vel animo non contest. litem. Quo ad primum membrum, text. in c. pen. infra de iura. calum. videtur requirere, quod ad litem conte. vltra petitionem & responsionem exigatur quædam interrogatio, seu responsio animo litem contest. vt ibi no. Do. M. Hosti. in sum. eod. titu. §. fin. in fi. dicit, quòd si nihil exprimat, videtur lis contest. arg. ff. de condi. inde. l. quòd quis. & ff. de verborum oblig. in l. quicquid astringendæ. & C. de condi. ob cau. in l. si repetendi. & remittit ad no. in sum. in tit. de constit. §. quando constituto. versa. quid si protestatio. & idem tenet Specu. eod. titu. §. 2. versic. quid ergo si proponuntur. qui dicit, quòd Domi. de Rota, decis. 12. concludunt, quòd si reus respondendo libello actoris neget narrata, prout narrantur, & dicat petita fieri non debere, licet non addat & dicat animo li. contesta. nihilominus inducitur litis contestatio. per textum nostrum, & per legem, rem nõ nouam. §. patroni. C. de iudi. & C. de iura. calum. in l. 2. §. 1. & supra de elect. cap. dudum. el 2. ista enim iura & similia solum exposcunt responsionẽ ad petitionem. & pro hoc facit secundum Domi. M. quia non præsumitur quòd quis verbo exprimat, quod mente non agitauit, ff. de supel. leg. l. Labeo. & c. in obscuris. de regu. iur. in 6. alioquin simili datione videtur, quòd in contractibus & vltimis voluntatibus, priuilegijs, & rescriptis, nõ valerent, nisi adderetur huiusmodi animi expressio, quòd esset absurdum. facit c. intelligentia. & c. præterea. infra de verb. sig. & c. ex literis. inf. de spon. & quod ibi no. verba enim intelligi debent secundum communem intelligentiam, nec statur interpretationi proferentis in iudicio, sicut in simili dicimus de iuramento, vt no. Innoc. in simili in c. veniens. infra de iureiu. putat D. M. quòd

vbi

vbi eſt conſuetudo, quòd talia verba proferantur, quando reſpondetur animo conte. litem, quòd niſi talia verba exprimantur, non dicetur lit. conte. ar. l. ſemper. ff. de reg. iu. & l. libellorum. §. quod tamen Caſsius. ff. de leg. 3. & in d. c. ex literis. & c. cum dilectus. de conſue. & optimè facit l. ſi de interpretatione. ff. de legi. ſed ceſſante conſuetudine, tenet quod ſuperius dictum eſt, quod etiam videtur ſentire Io. And. dicens, quòd ex quo verba ſunt apta ad li. con teſt. præſumitur animus conteſtandi, ex quo aliud non apparet, & hoc etiam videntur voluiſſe Inn. & Doct. in cap. cum M. de conſt. ideo ibi proteſtatio defendit à lit. cont. vt ſtatim dicam in ſecũdo membro, quia in dubio præſumitur, quòd quis verba apta proferat animo litem conteſtandi, aliàs ſi talis animus non præſumeretur, nõ eſſet neceſſaria proteſtatio, quòd id fieret animo non conteſt. li. ſecundum Dominum M.

¶ Circa ſecundum membrum, quãdo appareret de intentione reſpõdentis. Exemplum, quãdo reus reſpondet libello animo non cont. li. glo. noſtra hic, vt ſupra dixi, vult, quòd impediatur li. cont. & idem tenet gl. in l. vnica. C. eo. & Bart. Brixien. in q. venerabili. q. 34. Tan. & Vinc. & Vgo. in cap. humana. de elect. & Azo Legiſta. & etiam idem tenet Guil. de Cu. ſi non ſtatim poſt proteſtationem ſequatur reſponſio, ſed ſi ex interuallo. ad primum allegat iura, quæ dicũt proteſtationem tollere animum in actu, in quo ſit proteſtatio. ff. de relig. l. at ſi quis. §. pleriq;. & l. in aliena. §. Celſus. & l. ſi quis ſeruum. §. Prætor. ff. de acquir. hære. Ad ſecundum alleg. ff. ſolu. mat. l. dotem. ff. de condi. & demon. in l. nam ad ea. ff. loca. l. cum in plures. §. locator horrei. & ſequitur Cyn. in l. vnica. C. eo. in 5. q. quia proteſtatio declarat animum, tamen opponit, vt l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pact. & l. ſi quis in princ. teſta. ff. de leg. 3. & in li. conteſt. exigitur animus, ſicut in ſententia, vt l. qualem. ff. de arbi. d. Ant. hic dicit concludendum ex mente Doct. vtriuſque iuris, quòd ſi reus proteſtatur, quòd reſpondet animo non conteſtandi lit. & nec iudex, nec pars cõtradicit proteſtationi, iuuat proteſtantem, & impeditur litis conteſta. per iura diſponentia proteſtationem iuuare in his, quæ dependent ab animo. & hoc magis æquum, quãdo ſtatim ſequitur reſponſio, & non ex interuallo, per no. in l. per retentionem. C. de vſufru. & l. item quia. §. idem Iulianus. ff. de pactis. & fuit no. Guil. de Cu. in d. §. locator horrei. Non obſtat, quòd proteſtatio cõtraria facto, non iuuat proteſtantem. ſupra de conſtitu. c. cum M. quia illud verum, quando ordinatur ad tollendum factum, quia facta non poſſunt haberi pro infectis: vnde ſi proteſtor, quòd non reſpondeo, me reſpondente nihil agit proteſtatio, vt l. in bello. §. factæ. ff. de capt. ſed ſi proteſtatio ordinatur ad tollendam mentem facto, tunc bene operatur, ſecundum Iacob. Butr. per legem, Labeo. ff. de ſup. leg. ſed melius facit, ſecundum D. Anton. l. obligationum ſubſtantia. §. ſi. ff. de act. & oblig. Bart. enim idem tenet in effectu, licet loquatur alijs verbis, dicens proteſtationem operari, quando proteſtatio reſpicit vnum, & factum aliud, nam ex litis conteſta. inſurgit quaſi cõtractus, vt l. tertia. §. idem ſcribit. ff. de procurato. vnde proteſtatio ordinata ad tollendum quaſi contract. & non reſponſionem. & ſic contingunt diuerſa. Item etiam voluit in effectu Innocen. & recitat Specu. eodem titu. §. 1. verſicu. illud. dicens, quod vbi factum habet duntaxat vnum ſenſum & intellectum, proteſtatio ordinata ad tollendum ſenſum ex toto non iuuat proteſtantem, vt d. c. cum M. Sed ſecus quando factum eſſet multipliciter intelligibile, prout eſt in terminis noſtris, reſpõſio ad libellum poteſt dupliciter intelligi, vno modo, vt fiat animo conteſtandi litem: alio modo, vt fiat animo inſtruendi, vel informandi iudicem. Hæc ergo proteſtatio declarans & impellens animum, & alterum ex dictis ſenſibus nõ contraria facto, & iuuat proteſtantem. Ex prædictis infertur, quod ſi reus proteſtetur, q; reſpõdet libello metu excommunicationis, aliàs non reſponſurus, & hoc probet, quia iuſtus eſt metus, non habebitur lis pro conteſt. quia excommunicatio iniuſta infert iuſtum metum, ſupra de reſtitutio. ſpolia. c. cum olim. niſi poſtea proſequẽdo videatur recedere à metu. Ita dicũt Domi. de Rota, deciſ. 35. & ſequitur hic D. Anto. & de hac quæſt. tractat Hoſtien. in ſumma in titu. de conſti. §. quando. verſicu. quid ſi proteſtatio. vbi concludit, quòd proteſtatio ſemper iuuet, donec contrarius actus interueniat. vnde licet ſemel fuerim proteſtatus, ſi tamen poſtea iudex vel actor loquatur, & narret vel petat, & reus iterum ſurgat, & in proteſtatione proponat verba apta ad litis conteſta. videtur inducta litis conteſta. quia receſſum a prima proteſtatione, vt cap. prout. infra de dolo & contuma. Ideo cauti aduocati ſemper repetunt & dicũt, ſalua tali proteſtatione quam ſupra feci, ſic propono, quia proteſtationes iudiciorum de facili perduntur, ſeu amittuntur, ſicut dilationes & exceptiones, vt l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. Specu. de hac materia latè tractat, eod. titu. §. 2. verſ. ex præmiſſis. & Ioan. Andr. in regula exceptionem. de reg. iur. lib. 6. vbi ipſe narrat plures diſputaſſe hanc q. & recitat ſolutionem plurium, ſed eandem ſequi videtur opi. Mar. Silli. & Azo. Canonici Bon. Doct. Iuris Canonici, coniungẽdo eas opiniones, ex quibus ſic diſtinguit, q; aut nec iudex, nec aduerſarius cõtradicit proteſtationi, & impedit li. conteſt. quia ad litis cõteſt. requiritur animus, cum ſit quaſi contractus, vt in Auth. de exhib. & introreis. §. illud. & l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pec. ſed ex proteſtatione declaratur animus, vt dixi, & hoc procedit, quando poſt proteſtationem incontinẽti ſequitur reſponſio. Si verò reſpondet ex interuallo, videtur receſsiſſe à proteſtatione, vt d. l. cum in plures. §. locator. ff. locati. & placuit Hoſti. in d. c. cũ M. quia quando proteſtatio fit in iudicio, & actus ſequitur ex interuallo, ſemper videtur receſſum à proteſtatione, niſi ſit repetita, vt no. Archid. in terminis noſtris. 28. diſt. c. Diaconi. ſed Ioan. de Imo. in l. non ſolum. §. morte. ff. de ope. no. nunc. dicit, quòd hoc videtur procedere, quãdo proteſtatio fuiſſet ſimplex, aliàs ex quo proteſtatio eſt declaratoria voluntatis ipſius proteſtantis, & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem, dicit ipſe, quòd non videt, quare etiam in iudicijs proteſtatio non operetur. pro quo dicto ego allego, quod tradit Bald. in l. pacta nouiſsima. C. de pact. vbi fortius vult ſi inde finita proteſtatio trahitur ad actus, qui ex poſt facto fiunt. de quo dicit eſſe caſum in l. ſi quis in princip. teſtamenti. ff. de lega. 3. Nec obſtat l. per retẽtionem.

C. de

C. de vſu. quia ibi oblatio ſimplex extenditur ad vſuras ex interuallo intermiſſas, propter odium vſurarum. Sed aduerte, quia d. l. ſi quis in princ. loquitur in actu depẽdẽte à voluntate vnius duntaxat. Mihi ſatis videtur iuridicum, quòd ſi reus reſponderet cum proteſtatione, quòd non intendit per aliam reſpõſionem, nec per aliam ſimilem in futurum litem conteſtari, quòd non eſſet poſtea neceſſarium repetere proteſtationem, niſi iudex diceret, quòd non admittit, nec intendit admittere reſpõſionem cum dicta proteſtatione, quia tunc eſſet neceſſaria repetitio proteſtationis, per ea, quæ ſtatim dicam. Aut iudex cõtradicit proteſtationi, & hoc caſu etiam proteſtatio iuuat, quia litis conteſtatio dependet à partis voluntate, & iudicis, & ideo contradictio iudicis non poteſt inducere conſenſum & animum in ipſa parte, maximè cum iudex non poſsit præciſè cogere reum ad litis cõteſtationẽ, vt latè dixi ſupra eodem articu. 7. quamuis ipſe iudex poſsit non admittere dictam reſponſionem cum dicta proteſtatione, vt c. ſolicitudinem. de appella. & idem putat Io. Andr. ſi actor contradicat proteſtationi, quia ipſius contradictio non tollit proteſtationem rei, cum fiat ſuper dependentibus tãtum à conſenſu & voluntate ipſius conuenti, iuxta nota. per Ioan. Andr. in regula, in generali. de reg. iur. in 6. in penult. colum. verſ. ſed pone. no. in cap. cum M. de conſti. & hanc opinionem tenet etiam Cynus poſt Iacob. de Ra. in l. vnica. C. eod. in 6. quæſt. & Bart. ibi. Præfati tamen Doct. non attingunt ſpecificè, quãdo reſpondet ex interuallo poſt proteſtationem. & tenet etiam Bart. & ſequuntur Doct. Legiſtæ in l. non ſolum. §. morte. ff. de oper. no. nunc. & videtur etiam ſequi hic D. Anto. præterquam in vno membro, in quo videtur ſequi opin. Iaco. Butr. & Guil. de Cun. videlicet, quando iudex non admiſit proteſtationem, quia dixit, quòd non admittebat dictam proteſtationem, ſed volo, quòd reſpondeas animo litem cõteſtandi, quo caſu volũt præfati Doctores, quòd proteſtatio non iuuet, quia ex quo acquieſcit iudici & reſpondet, videtur velle exequi præceptum iudicis, & acquieſcere interlocutoriæ, ex quo ſaltem poſt verba iudicis non repetit proteſtationem. Ad quod alleg. Iacob. Butr. l. debet. §. 1. ff. nau. caup. ſtab. Sed Domi. meus in hoc vltimo diſtinguit, quod aut reus reſpondet ad libellum præmiſſa proteſtatione, & iudex poſt reſponſionẽ dicit, non admitto talem proteſtationem, & tunc procedet prima opinio: cum enim dependeat ab animo ſuo, an reſpondeat litis conteſt. contradictio iudicis ſequens non poteſt ponere intentionem, vbi non adeſt, maximè cum omnibus cõtractibus, ſeu quaſi, ſi vna pars ſentit vnum, alia aliud, nihil agitur, quia non eſt ibi conſenſus, vt l. in omnibus. ff. de act. & oblig. & quia actus agentium in his, quæ dependent ab animo, non operantur vltra eorum intentionem, vt l. nõ omnis. ff. ſi cer. pe. & l. obligationum ſubſtantia. ff. de act. & obl. & l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. Aut reus primò præmittit proteſtationem, quòd per ea quæ dicit nõ intendit li. conteſtari: & antequam reſpondeat iudex, contradicit, & reus poſtea reſpondet, & tunc ſi repetit eandem proteſtationem, idem dicendum eſt, quod ſupra. Si verò poſt iudicis contradictionem ſimpliciter reſpondeat, tunc videtur reſpondiſſe animo li. conteſt. & voluiſſe acquieſcere interlocutoriæ iudicis. ar. optimum ex his, quæ no. in Clem. 1. de do. & contu. in ver. manifeſte. in prin. facit d. l. cum in plures. §. locator horrei. & d. l. debet. & quod traditur in d. c. cum M. & ſic procedat opi. Iac. Bu. & ſequaciũ. & hæc opi. videtur ſatis rationabilis. & ita debet intelligi opin. Bal. in l. 1. C. eo. qui videtur ſequi opin. Ia. Bu. prædicta arbitror procedere, quando verba prolata cum dicta proteſtatione eſſent multipliciter intelligibilia, alias ſecus, vt puta ſi diceret, nego & conteſtor lit. animo non conteſta. quia tunc proteſtatio non iuuaret, cum actus non poſſet eſſe diſformiter, ſed vniformiter, per ea quæ dicta ſunt.

69 ¶ †Nonò quæro, ſi in petitione vel libello plura narrantur, vtrum plures requirantur reſponſiones, & ſic li. conteſta. & quid ſi reſpondetur ad vnum, & ad alia. SOL. Debes ſcire, quòd ſi plura petuntur in libello, vtrum dicantur plures libelli, vel vnus, dixi latè in c. fi. ſup. de lib. obl. ar. 29. q. 8. dic ergo quòd aut quis ſolum reſpondet ad vnum de pluribus petitis, per verba apta ad li. conte. & ſuper illo tantum intelligitur lis eſſe conteſtata, niſi illud ſuper quo lis eſt conteſtata, ſit connexum cum aliquo, vtputa, ſi petis ſeruitutem debitam fundo tuo, & ego dico te non eſſe dominũ fundi, quia hoc modo conſequenter nego ſeruitutem tibi deberi, quia non poteſt deberi non domino, vnde lis dicitur conteſtata ſuper ſeruitute, ſeu confeſſoria, ſecundum Guliel. de Cu. in authen. offeratur. C. de li. conteſta. & ſequitur hic D. Anto. nec vitiatur proceſſus, licet alijs rebus vel capitulis lis non ſit conteſtata, quia litis conteſtatio habet ſuum effectum reſpectu illius capituli, non autem reſpectu aliorum, vt no. gl. & Doct. 3. quæſt. 10. c. placuit. Ad hoc ergo vt plena fiat litis conteſtatio ſuper omnibus capitulis, reſpondendum eſt omnibus. ff. de ap. in l. cum in vna. & ff. de ope. no. nunc. l. de pupillo. §. ſi plurium. & 2. q. 3. §. notandum. ver. ſi plura. infra de ſenten. excom. cap. cum pro cauſa. ſed & ſi ſic reſpondeatur, ſicut in Romana Curia fieri conſueuit, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere, plena eſt facta li. cont. ar. Inſti. quib. mo. tol. obli. §. eſt & prodita. & ff. de verb. obli. l. pluribus. in princ. & l. Titia. in fi. & idem ſi omnia negentur, ſecundum Gof. quaſi ad omnia intelligatur ſingulariter reſponſum. & refert Hoſtien. in ſumma. §. qualiter. in princ. Subdit tamen Hoſti. ibi hoc eſſe admittẽdum, ſi plura diſiunctiuè ſunt poſita in libello: ſed ſi copulatiuè, oportet quòd ſingulariter reſpondeatur, alioquin pro vno falſo, quod ibi poneretur, poſſet totus libellus negari, tamẽ metu periurij, ſecundum ea, quę notantur per eum in titu. de reſcript. §. de ipſius interpretatione. Sed aduerte, quia per prædicta non videtur Hoſtien. negare, quominus lis ſit conteſta. ſuper omnibus, ſed quòd talis reſponſio non debet admitti, ne reus neget verum ratione falſi admiſti. de quo etiam tangam in ſeq. q. ſed particulariter reſpondendo, quodlibet capitulum ſuam requirit reſponſionem, & ſic ſuam conteſtationem, vt ſentit hic Domin. meus, in princ. glo. ſed ſimpliciter fiat negatio, aut indefinitè omnia videntur negata, vt voluit Iacob. But. in l. vnica. C. eo. & ſufficit vnica conteſtatio pro omnibus. Facit cap. cum olim. el 1. de offic. deleg. & quia reſponſio ſimplex & indefinita æquipollet vniuerſali, vt in cap. vt

circa.

circa. de elect. in 6. & l.plures. ff.de leg. 2. cum alijs vulgatis. super pluribus ergo diuersis rebus vel capitulis in eodem libello deductis, potest fieri li. contesta. particulariter super singulis, vt dixi, & probatur in cap.ex parte decani. de rescript. an vniuersaliter negando omnia vera esse, & petita fieri debere, quia etiam cum pluribus agentibus potest reus vnico verbo cum omnibus litem contestari,per ea,quę dixi supra, in Rubrica, in princip.artic. Et prædicta procedunt, quando res & capitula æquè principaliter continerentur in libello: sed si non æquè principaliter, dic vt dicam in seq.quæst.

70 ¶†Decimò quæro, quid si plura narrentur & petantur in eodem lib. aliqua principaliter, & aliqua non principaliter, & fiat negatio vel confessio indefinita,vel simplex,vtrũ intelligatur negatio vel confessio facta ad ea, quæ principaliter sunt petita, an vero videatur negare vniuersum, sed non singula? Exemplum A.secundus creditor agit hypothecaria contra B.primum creditorem, & allegat se mutuasse centum C. & rem quam petit hypothecariam fuisse in bonis. C. debitoris à tanto tempore citra. modo B. primus creditor conuentus respondendo libel.negat contenta in libel.quæritur,vtrum videatur negare rem fuisse in bonis debitoris. effectus est iste,quia si hoc negat, & conuincitur de mendacio, non obstante prioritate temporis,debet succumbere in hypotheca, vt in Auth.de triẽ.& semis.§.illud. Sol. Iacob. Butr.in l.1. C.eod.dicit, quòd hoc non videtur negasse, cum sit sibi pœnale,sed videtur negasse cætera,quia ratione vnius partis falsæ tota oratio vniuersalis potest negari, vt l.si is qui ducenta.§. vtrum. ff.de rebus dubijs. & idem tenet Bald.in d. l.1. C.eo.in 6. q.alleg. ad hoc quod no. in cap.2. de cõfess.in 6.& dicit,hoc esse multum notabile, quòd vniuersali negatione non videntur negata omnia & singula, & ideo vbi subiungit ipse quæstionem, vtrum expediat agenti probare rem fuisse in bonis debitoris,videtur quod non,quia si hoc videtur negatum, tacitè intelligitur concessum,quia interrogatus de pluribus, si aliqua negat, reliqua videtur confiteri,& econtra.ff.de min.l.& si sine.§.sed quod Papinianus.Nec potest dici,quòd non videatur nec confessum nec negatum, quia tunc non erat perfectè responsum ad interrogata.finaliter cõcludit ipse Bald.quòd sibi videtur salua veritate, quòd omnia singula intelligantur negata,quæ sunt de substantia petitionis, cum non subsit ratio, quia magis vnum de substantialibus, quàm reliquum videtur negatũ. Similem rationem ponit text. in l.prima, in fi. C.de libe.præte.vel exhær. Et pro prædicta opinione ego allego, quia sicut libellus videtur fateri omnia, quæ in libello continentur, vt l.cum precum. C. de lib. causa. dixi latè in capitulo fina. supra de libel. obla. artic.34.versic.6.effectus.ita pari ratione qui respondet confitendo, videatur fateri contenta in libello, & in omnibus sibi præiudicet.In contrarium tamen ob.quod tradit Bartol.in l.si cui serui. §. à filio. ff.de lega.1. vbi dicit, quòd si P. accusatur quòd cognouit C. vxorem G. quòd aut accusatus fatetur omnia contenta in accusatione, seu in inquisitione, si contra eum inquiritur, & videtur fateri qualitatem, scilicet, quòd C. sit vxor G. aut simpliciter fatetur, & tunc secus. Item ad idem & fortius facit, quod no. Bart.in l.si dubitatur. versi.ita demum. ff.de fideiuss. vbi fortius vult, quòd etiam si fateatur omnia contenta in accusatione vel inquisitione, non videtur fateri qualitatem,facit l.de qua re.iuncta glo.prima. ff.de iud. Ad idem facit, quod no. Spe.in tit.deposi. §.7.versic.11. Sed aduerte,quia quoad terminos nostros, siquidem vnum aut plura narrantur principaliter, quoad ista talia consideramus de lit.contesta. quia quoad alia,intelligitur facta li.conte.nõ quoad accessoria,seu ad qualitates deductas non principaliter,& sic per simplicem negationem, aut indefinitam vel confessionem,intelligitur esse facta lit.contest.quoad illa omnia, quæ trahũt secum accessoria respectu contesta. lit. dummodo sit admista aliqua qualitas tribuens iurisdictionem, quæ etiam respiceret merita causæ, quia tunc per generalem, vel indefinitam negationem non diceretur facta li.cont. per ea, quæ dixi supra eodem artic. quæst.7. Debet ergo negatio fieri ad principaliter petita: aliàs per responsionẽ ad declinationes dilatorias,vel inciden tia non induceretur li. contest. secundum D.Antonium hic. Aut quærimus, vtrum talis confessio vel negatio, quoad alium effectum, referatur nõ solum ad princip. sed ad accessoria & qualitates deductas. de hoc vide in locis prælleg.& ego latius dicam in materia positionum & confessionum infra in titulo,de confess.

71 ¶†Vndecimò quero, quid si actor petit cẽtum, reus simpliciter negat petita, actor probat de quinquaginta, an sit condemnandus in quinquaginta, vel non, quasi lis non sit contestata super quinquaginta? & videtur quòd dicendum sit, quòd non sit condemnandus,quia secundum logicos,negata maiori summa, nõ videtur negata minor.vnde si nego me debere centum, non sequitur, quòd negem me debere quinquaginta. & sic videtur, quòd sit opus noua petitione, & noua li.contest. quia sentẽtia debet esse conformis petitioni, vt l. vt fundus. ff.communi diuid. & c.licet Heli.cũ si.de simo.Sed in contrarium videtur tex.in l.item apud Iulianum. §.item quæritur.ff.de doli except.& ff.de nego.gest.in l.sin autem.§.pen.& quia negando petita,videtur asserere se non teneri in aliquo, vt l.de ætate.§.2.& l.si defensor. §.qui interrogatur. ff.de interrog.actio. Nec obstat, quòd in maiori summa negatiuè proposita non insit minor, quod illud verum de propria significatione,secus in iudicijs, vbi quis cogitur aduersarium certum facere, & præcisè respondere. vnde in toto videtur negare, etiam si vnum debeat, aliàs videtur periurus seu mendax, & sic super summa probata in petitore,videtur esse facta petitio & responsio,& sic li.contest.secundum Pet.& Cyn.in l.1. C. eod.& D.Anto.hic.sed Iacob.Butr.in l.1. C.eod.tenet contrarium,vbi dicit, quòd si petitio est vniuersalis plura comprehendens, quòd vniuersaliter negando petita, non videtur singulariter negare, quia oratio vniuersalis potest negari, si in vno tantum est falsa, vt l.si is qui ducenta. §.vtrum. ff.de reb.dub.& de hoc remittit D.Anto. ad no.per Bart.in l.1.in §. si stipulanti mihi 10. ff.de verborum oblig. & ibi latius per Ioan.de Imo.dicit tamen Do.Anton.quòd primum communiter tenetur. & idem tenet Bal.in d.l.1.in 7.q.videlicet,quòd intelligatur facta li.contesta,etiam super quinquaginta, & ita vidi communiter

uiter practicari, quia qui petit totum,petit quamlibet eius partem, quia responsio recipit interpretationem à præcedenti interrogatione, vt l.defensor. §.qui interrog.ff.de interrog.act. Dicam latius in titulo,de cõfess.in materia interrogationum. & quia li.contesta.est correlatiua ad petitionem & contesta tionem ex parte actoris. vnde sicut actor li.contest. super tota summa à qualibet eius parte, quia loquitur affirmatiuè, quia dicit narrata vera esse & petita fieri debere,eodem modo & reus intelligitur li.cõtesta. quia protestatio sua est correlatiua ad contest. actoris, & quòd in minori summa potest fieri condemnatio,est expressum in l.si constante.§.fin. ff.sol. matri.& ibi tenet Cy. secundum Bal. facit l.si vnus. §.si decem.ff.de pac.Item pro prædicta conclusione facit l.si pupillus. §.fi. ff.de verbo.signifi.& de materia, an & quando in maiori summa affirmatiuè vel negatiuè contineatur minor, vide per Barto.& Modern.in d.§.si stipulanti.& l.si is qui ducenta.§.fin.ff. de rebus dubijs. & l.qui solidum. ff.de leg.secundo. vbi Barto.videtur sibi contrarius. de quo per Domi num meum, in capitu.primo, infra de plus peti. & ibi fortè dicam de materia, an & quando affirmatiuè vel negatiuè in maiori summa contineatur minor,vel dicam in tit.de confess.

72 ¶†Duodecimò quæro,vtrum per confessionem rei inducatur lit.conteſt. Sol.Glo.nostra hic,sentit quòd sic,in eo quod dicit,in iure confitendo vel negando.glo. vero in c.dudum.el 2. supra de elect. distinguit,quòd aut reus confitetur ante obla.libel. & tunc non inducitur li.conteſt.quia non præcesit petitio, vt dixi in princip. huius art. & ideo tunc non fertur sententia diffinitiua, sed fit præceptum reo vt soluat intra certum tempus, vt latius dicam de confess.aut reus confitetur libel.obla. & inducitur contestatio, si confitetur animo contestanti litem, & tunc fertur sentẽtia diffinitiua,& hoc, quia iura simpliciter dicunt,quòd per narrationem & responsionem fit li. contesta. nec distinguunt confitendo vel negando, & hoc probat ipsa significatio verbi,contestari,id est,simul attestari,& ita reus qui cõfitetur, simul attestatur super re petita.idem dicit glo.in l.1. C.eo.& sentit glo.2.quæst.1.cap.nos in quenquam. & Hostien. in summa.eod. titu. §.qualiter. versic.& confitetur.dicens, quòd per confessionem lis contestatur, & sententia est ferenda, vt d.c. nos in quenquam. & supra de constitu.cap.cum Ecclesia sanctæ Mariæ.& infra de re.permu. c.cum olim.Pet.de Bella pertica, & vltra quos sequitur Cy. tenet simpliciter, quòd non fiat li. conte. per confessionem, quia confessio ordinatur ad fugien. ideo non inducitur conteſt. imo debet fieri absolutio ab instantia iudicij.ar.l.si reus.ff.de procu.pro qua opin.videtur tex. in l.si domus.§.qui confitetur. ff.de leg.1. Item facit text.in l.rem non nouam.§.patroni.C.de iud.ibi dũ dicit,per narrationem propositam,& contradictionem obiectam, & sic videtur requiri contradictio: sed Bart.in d.l.vnica. C.eod. dicit, quòd verum est, quòd per contradictionem in dubio fit li. contesta. vt §.patroni. cum si. sed alibi dicit tex. per narrationem & respõsionem, nec distinguitur, vtrum sit responsio contradicens, an consonans,vt l.2.§.1.C.de iura.calum.& sic videtur fieri ex cõfessione.nec ob. ll. allegatæ in contrarium, imo concordant cum gl. nostra, si recte inspiciantur: nam potest esse, quòd quis confiteatur eo proposito, quòd non cogatur subire iudicium.& ita loquuntur contraria.volebat enim ibi acrius statim soluere, & non fit li.contesta. potest etiam quis cõfiteri non eo animo, vt iudiciũ subeat, & feratur diffinitiua, & tunc procedit glo. quia intelligitur fieri li.cõt.sicut videmus fieri in bello corporali, licet quis videat se victũ, si erat in prælio,tñ vult esse in prælio,& vult,qp per vim bellicam capiatur.ita in proposito, licet quis cõfiteatur, tamẽ vult per diffinitionẽ cõdenari, quod est quandoq; vtile,imo necessarium:puta,propter conseruandam stipulationẽ de euictione,vt l.vtique. ff.de rei vend. & ff. de neg.gest. l.sin autem. & melius facit l.at qui natura.§.cum me absente.& quod ibi tradunt Iaco. de Are. & Bald.& Doct.ff.de neg.gest.vbi vide,maximè per Bal. quando cõfesso competat remedium de euictione.Idem videtur velle Guil. de Cun.in d. l.si reus.dicens,quòd si reus confitetur & dicit,volo litigare,inducitur li.conte.alleg.l.in tribus.ff.de iud. nam iudicium famil. datur inter volentes, & tamen fit litis contestatio. & ad idem l. cum notissimi. §.illud.C.de præscrip.30.anno.& l.nam postea.§.is qui. ff. de iureiuran. & hãc opinionem tenet Ioan.And. in addit.Specul.eod.titu.§.2. versic.sed si reus.latius attingens materiam dicens,quòd si confessio fit aliquali desistentia præcedenti: planum est, quòd inducitur lit.contesta. vt si confiteor narrata, & nego petita fieri debere, vel si confiteor mutuum, & dico non esse lapsum triennium datum mihi ad soluendum,vel dico terminũ mihi prorogatum, vel si omnia confiteor, allego inopiam: his enim casibus & similibus, planum est, quòd fit li.contest. quia iura sunt contenta sola respõsione, nec exigunt contradictionem. C.eod.l.1. & C.de iura.calum.l.2.§.1. & supra de elect.c.dudum.el 2.Nec ob. l.rem non nouam.§.patroni. C.de iud.quia ibi exigit conditionẽ propter iuramentum aduocato. de quo ibi tractat. Nec obstat si dicatur, quòd si ex confessione inducitur li.conteſt.debet sequi diffinitiua,quæ imponit finem controuersiæ, quod erit impossibile: quia ex quo nulla erit controuersia, cum confiteatur, non potest finis imponi,quia aliqua controuersia,saltem inquãtum permisit se trahi,& petijt & recepit libel. & fortius hoc procedit, si in aliquibus dilatorijs est contradictum vel instatum. Non obstat l. si reus. quia illa non loquitur de confessione, quæ est actus iudiciarius, sed loquitur de oblatione solutionis, qui est actus extraiudiciarius. confessio enim est actus ordinatus ad litem, sed oblatio non, imo est ordinata ad excludendum lit. & adeo ista sunt vera, vt per confessionem aduocati animo litigandi inducatur litis contesta. si confessio non reuocatur, vt capitu. cum causam. infra de appellatio. & hoc est ipsa veritas, secundum Dominum meum hic. & hanc opinionem in effectu tenet Baldus in dicta l. si reus. & respondet ad illum textum, quòd ideo ibi non inducitur li. conteſt. quia ille qui confitebatur nõ cogebatur iudicium pati,cum offerret debitum. Secus si in eo ageretur iudicium pati,quia confitendo super ipso libello, intelligeretur lis contesta. vel posset dici secundum Bald. quòd litera illa non dicit, quòd confiteretur, sed quòd volebat soluere,qp potest fieri, etiam per eum qui vult cõfiteri, sed vult

soluere,

soluere, vt redimat vexationem: vel fortè ne efficiatur infamis. sed idem Bald. in l. 1. C. eod. distinguit, quòd aut confessio fiebat causa iudicij declinandi, & ideo reus nolebat li. contesta. & tunc non fit litis contesta. vt d. l. si reus. & l. qui domus. §. qui confitetur. ff. de leg. 1. aut non fiebat causa declinandi, sed subeundi iudicij, & fit lit. contesta. vt ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cum me absente. & ibi glo. ordinaria. ff. de negotijs gestis. aut dubitatur, & hoc casu dicit Bald. recurrendum esse ad distinctionem glo. in dicta l. 1. C. eod. quòd aut fit confessio in figura iudicij ordinarij oblato libello, & fit li. contesta. ff. de re iudic. l. debitoribus. & dicit ibi Bal. quòd hoc est vtile scire, tam propter solēnitatem, quàm propter effectum ipsius confessionis. de quo ibi per eum: quia non pertinet ad præsentem indagationem, dicam latè in titu. de confess. Ioan. de Imo. hic dicit, ꝙ licet constet, quòd sit confessio animo lit. contesta. vel quando interesset rei, quòd sequatur sententia diffinitiua propter notionem de euict. vel aliud interesse: intelligitur facta lit. contestatio: aliàs non videt, ꝙ confitens videatur lit. velle contestari, nisi fortè aliqualem contradictionem fecerat in tempore, vt quia confiteretur diem obligationis non venisse. Idem Io. de Imo. in d. l. si domus. §. qui confitetur. quem legit cum §. in pecunia. dicit, quòd vbi constat de mente, illa seruanda est: sed vbi non constat, non inducitur li. contest. si fiat non præcedente libello, vt no. glo. in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil. & in Authent. de exhiben. reis. §. suscepto. collat. 5. & d. cap. dudum. & in cap. ex parte. el 1. de verborum significa. & ex ista vltima opinione, iuncta opinio. Bal. simul cum opinione Ioan. Andr. habetur veritas istius quæstionis. Sed circa prædicta mouet q. no. vtrum huiusmodi confessio ad hoc vt inducat li. cōtest. exigat partis præsentiā? Sol. Doct. non tangunt, sed ex his, quæ dixi supra eod. articu. quæst. 4. videtur dicendum, quòd non exigatur partis præsentia. Bal. in l. 1. C. eo. per viam arguendi ad partem negatiuam in quæst. an per negationem factam absente parte, inducatur lit. contesta. dicit, ꝙ sicut confessio facta absente parte nō inducit li. contesta. vt l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. ita nec negatio. & sic sentit Baldus, quòd ad inducendam lit. contesta. per confessionem requiratur partis præsentia. sed aduerte: quia hæc quæstio incidit aliam quæstionem, vtrum confessio iudicialis facta absente parte præiudicet confitenti, de quo per Legistas in d. §. si quis absente. & per Cano. in c. fi. inf. de confess. & ibi fortè dicam, vel in alio cap. illius tituli. si tamen porrigeretur confessio in scriptis, non videretur requiri partis præsentia, quia illa scriptura semper loquitur. ita decidit Barto. in l. 2. §. fin. ff. de iure fisci.

73 ¶ † Decimotertiò quęro, vtrū per exceptionem peremptoriam, vel dilatoriam inducatur li. contest. Sol. Glo. in l. 1. C. eod. concludit, quòd si opponatur peremptoria pacti, vel iurisiur. inducatur lit. contesta. Secus si opponatur exceptio declinatoria iudicij ex persona iudicis, autoris, vel libel. & idē Cyn. ibi & Docto. sed contra hoc est tex. in c. 2. eod. titu. lib. 6. vbi dicitur, quòd per obiectionem exceptionis peremptoriæ non inducitur li. contesta. Barto. verò in d. l. 1. dicit, quòd aut opponitur exceptio dilatoria, & secundum omnes, nō inducitur litis contesta. quia proponitur ad declinandum iudicium, non ad litigandum. & idem Baldus ibi in l. 1. C. eo. quæst. 2. facit c. exhibita. supra de iudi. vbi iudex debet facere contra ius, si simul procedit super exceptio. dilatoria & principali negotio: quia dilatoria dicit non esse procedendum: vnde sicut videmus in istis prælijs corporalibus multa procedunt antequam ad prælium perueniatur, vt destruere munitiones eorum qui prælium declinant, & explanare locum: ita in hoc prælio ciuili & intellectuali, omnes istæ exceptiones dilatoriæ debent ante omnia examinari, & idē de exceptione peremptoria, quæ opponuntur ad declinandum. de quibus latè dixi supra in 7. princ. articu. Si verò exceptio est peremptoria merè. Barto. distinguit, quòd aut statim post narrationem factam ab actore, sequitur respōsio rei opponentis excep. perempto. & tunc inducitur lit. contesta. ita intelligatur glo. in d. l. 1. & videtur velle tex. in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. ibi, post narrationem propositam, & contradictionem obiectam. sed si post datum libellum vel narrationem propositam, reus ex interuallo veniret, & produceret suas exceptiones: tunc non induceretur litis contesta. quia videtur producere super meritis causæ, & ita intelligit cap. 2. eod. titu. lib. 6. & placet Dom. Anton. hic. Bal. verò in d. l. 1. C. eod. dicit, ꝙ opinio communis Legistarum est, quòd inducatur litis contest. Subdit tamen, quod Guido de Suza. tenuit, quòd per exceptiones obiectas nunquam inducatur litis contestatio: quia qui excipit, non propterea respondet libello: sed ipse ibi concludit, ꝙ aut except. oppo. præsente actore, & inducitur litis contestatio: aut eo absente, & tunc secus, quia litis contestatio exigitur præsentia partis. sed de hoc, an exigatur præsentia partis, dixi supra eodem articu. quæstio. 4. & idem sentit Baldus in d. l. rem non nouam. remittens ad dicta per eum, in d. l. 1. sed Dom. meo hic non placet intellectus Barto. & Do. Anto. ad dictum c. 2. quia ille tex. loquitur indistinctè, & videtur etiam loqui, quando in continenti respondet, vt colligitur ex princ. dum dicitur, si libel. obla. & vnde supplere, quòd hoc procedit, quando ex interuallo, est diuinatio, & extensio literæ: quia de facili dixisset ex interuallo, si voluisset. ar. c. ad audientiam, de deci. & si intellexisset de opponente ad merita causæ: bene hoc expressisset: nec prin. fecisset: nec in prin. fecisset mentionem de oblatio. libel. & sic etiam per hoc videtur reprobare opin. Bal. item ratio, quare non inducitur lit. contest. per obiectionem exceptio. perempto. quæ ponitur per glo. magnam in d. c. 2. quæ est, quia per li. contesta. ordinatur iudicium: sed per exceptionem perempto. destruitur; & eadem res non potest parere duos contrarios effectus, 26. dist. deinde. & inf. de baptis. cap. maiores. & l. qui homine. ff. de solut. quæ ratio ita procedit, quando opponitur in continenti, sicut quando ex interuallo. Item ille qui excipit: neque fatetur, neque negat, vt in cap. cum venerabilis. de exceptio. & in regula, except. de regu. iur. in 6. sed ponit factum separatum ab alio: ergo non inducitur litis contestatio, quæ inducitur per responsionē ad petitionem: si tamen responderet ad libellum, & submitteret exceptionem peremptoriam: tunc bene

bene esset inducta litis contestatio, vt c. prout. infrà de do. & contumac. & not. gl. in d. c. 2. & sic reſidet D. M. & hæc opin. placet mihi: & probatur secundum glo. magnam in d. c. 2. eod. tit. lib. 6. quia si per except. perem. non debet impediri, aut retardari lit. contest. vt d. c. 1. ergo per eam nō fit lit. contest. aliàs non procederet quæstio. facit etiam, quia except. est actionis exclusio, vt l. 2. ff. de excep. in prin. ergo ante negationem non est opus actionem excludere: ex quo ei non est contradictum. vnde primò debet lis contestari: & postmodum vsque ad conclusionē possunt opponi except. peremptorię, vt l. siquidem. C. de except. & l. peremptorias. C. sentent. rescin. non posse. Item facit l. exceptionem. C. de probat. quæ dicit, quòd peremptoria opposita ante lit. contest. reseruatur post lit. contestat. ergo non inducit lit. contest. Item probatur, quia per except. non ordinatur rectè iudicium, vt c. cùm dilectus. infrà de ordine cognit. vnde si peremptoria opponitur ante lit. contestat. erit intentionis exclusio. argum. l. eleganter. §. si quis post. ff. de condic. indebi. & ff. quod met. causa. l. metum. §. sed quod ait. in fi. & ff. de negot. gest. l. si autem. §. si quocunq; ad quod vide quę latè dixi suprà in 7. princip. articu. Si vero oppo. peremptoria post responsionem ad libellum, & lit. cōtest. tunc est actionis exclusio, secūdum Specul. eo. tit. §. 2. ver. sed nunquid. per except. perempt. Paul. de Eleaza. in d. c. 2. eodem tit. li. 6. dicit, quòd in hac materia pōt dari breuis regula: quòd aut excipiens stat in finibus suis vltra non progrediendo: & tunc aut fit litis contest. vt d. c. 2. & in d. regula, exceptionem. aut non stat in finibus suis: quia vltra progredi tur dicendo, nego id fieri debere: quia fecisti pactū de perpetuo non petendo. & tunc inducit lit. contesta. sequitur d. Do. & isto modo potest respōderi ad d. c. prout. d. c. cùm causam. de appel. & ad c. cùm venerabilis. infrà de except. vbi per excep. prescriptionis videtur induci lit. contest. & etiam ad c. Raynutius. de testamentis. vbi inducitur per exceptio. permutationis. & ad no. l. si filius. §. exceptionibus. ff. de interro. act. vbi instituta actione, & apposita peremptoria exceptione, videtur esse iudiciū. dicta enim iura & similia debent intelligi, secundum vltimum membrum vltimæ distinctionis, quando excipiens non staret ex meris finibus exceptionis.

74 ¶ † Decimoquartò quęro, vtrum exigatur iudicis interrogatio, vel saltem præsentia. Sol. Glo. in verbo, instante. in c. prout. infrà de dolo & cont. ponit duas opiniones. Prima, quòd potest fieri iudice non interrogante: quia ex quo fit in iudicio, perinde est ac si iudex interrogaret. ff. de interro. act. l. si fine. Item quia text. noster distinguit per quem fiat interrogatio ad inducendum lit. contest. Secunda opinio est, quòd iudex debet interrogare ad instantia actoris: & sic videtur intelligere d. c. prout. quasi sentiat, quòd præceptum iudicis sit necessarium. Glo. illa videtur approbare, & sequi primam opin. & illa est vera: quia contrariū non probatur iure, ita communiter tenent Doct. & Goffred. in c. dudum. el 2. suprà de elect. vbi dicit, ꝙ licet per positiones, & responsiones non fiat lit. contest. vt d. c. dudum. fit tamen per interrogationem & respōsionem partis. & tenet Specul. eod. tit. §. 2. ver. sed nunquid. & Dominus meus hic. & clariùs in d. c. prout. mouetur: quia iura solùm exigūt petitionem in iure propositam: & responsionem secutam, vt hic. & sufficit si fiat responsio ex interuallo, vt dixi eod. art. q. 4. & dicam infrà q. 17. & idem dicit Dominus meus post Goffredum, si interrogatio fiat per procuratorem, vel aduocatum, præsente clientulo, & non contradicente, per c. cùm causam. infrà de appel. & l. 3. C. de errore aduo. & mihi placet.

75 ¶† Decimoquintò quæro, vtrùm ad validitatem lit. contest. requiratur, quòd fiat iudice sedente pro tribunali. Sol. Dic quòd sic, per text. nostrum, qui dicit in iure, hoc est in iudicio, & per text. in l. 1. C. eo. & in l. rem nō nouam. §. patroni. C. de iud. vbi ad lit. contest. exigitur quòd fiat in iudicio. faciunt quę dixi in præced. q. & supra eodem art. q. 4.

76 ¶† Decimosextò quęro, vtrùm ad lit. contest. exigatur, quòd responsio fiat in cōtinenti: an vero sufficiat etiam si fieret ex interuallo? Sol. v. Dic quòd sufficit, quòd fiat ex interuallo: remanēte tamen petitione actoris. ita tenet Goff. in c. dudum. el 2. de elect. & sequitur Dom. M. in c. prout. infrà de dolo. & contu. & communiter Doct. hic. ad quod vide, quæ dixi suprà eod. art. q. 4.

77 ¶† Decimoseptimo quęro, quid si reus dicit, nec nego, nec confiteor: vtrùm inducta sit lit. contestat. Sol. Quidam dicunt, quòd sic, argum. c. 1. in princ. suprà de postu. Præl. ibi dum text. dicit, idem magister in fratrum præsentia constitutus, &c. & ff. de interrog. act. l. de ętate. §. qui tacuit. §. nihil. tutiùs est, quòd reus cogatur exprimere verum, vel debitum confiteatur. ar. d. §. nihil. & ff. de confess. l. certum. secundum Specul. eod. tit. §. 2. versi. quid si peto. & sequuntur hic Ioā. Andr. & Dom. meus. Sed aduerte: quia Dom. Ant. & Ioan. de Imo. hic allegantes prædictum ver. Spec. dicunt, quòd non est inducta lit. contest. sed Spec. hic nō dicit, sed dicit, quòd tutiùs est, quòd reus cogatur respondere, &c.

78 ¶ † Decimooctauò quæro, quid si reus respondet, nolo cum aduersario litigare: vtrùm sit inducta litis contestatio? Sol. Dic, quòd non, si aliter non contradicit petitioni. ar. l. rem non nouam. C. de iud. quia per hoc nescitur, vtrùm neget, vel confiteatur petita, secundum Specul. in d. §. 2. versi. quid si reus. & sequuntur hic Ioan. Andr. & Dom. Ant. & Dom. M. & Doct.

79 ¶ † Decimononò quęro, quid si reus respondēdo dicit, contendēdum puto, vtrùm intelligatur lis contest. Sol. Host. in c. dudum. el 2. de elect. dicit, quòd non: quia posset velle contendere: licet libel. contineat veritatem: & ideo cogendus est aliter respondere. ar. l. 1. in prin. ff. de eden. & sequuntur Io. An. & Do. M. & Doct. communiter. & tenet Host. eo. tit. §. qualiter. ver. quid si die.

80 ¶† Vigesimò quæro, quid si reus dicat, cedo liti, vtrum inducta sit lit. contest. Sol. Dic, quòd nō sufficit: tamen quoad intentionem actoris, quia manu militari auferretur sibi res: nisi restituat, vt l. qui restituere. ff. de rei vendic. & ff. de alie. iud. iuncta l. itē si res. §. potest. & C. vt nemo in sua causa. l. 1. non tamen sufficit, quòd differat lit. contest. nisi, vel restituat, vel cedat. l. postquam liti. C. de pactis. per Host. in summa. eodem titu. §. qualiter. versicu. quid si dicat. & sequuntur hic Ioan. And. & Dom. M. & Docto. communiter.

81 ¶† Vigesimoprimò quæro, quid si reus dicit, du
a bito. [a] Sol. Text. videtur velle, quòd sit inducta li. conteſt. vt l. ſi debitor. ff. de petit. hære. vbi patet, q̃ per verbum dubito, an hęreditas pertineat ad te, inducitur lit. conteſt. & idem tenet ibi Bart. & ſequuntur hic D. Ant. & D. M. & vide ad hoc, quod dicam ſtatim q. 23. & 24.

82 ¶† Vigeſimoſecundo quæro, quid ſi dicit, non præſumo, vtrum ſit inducta lit. conteſt. Sol. Bald. in c. 1. ſi de feu. vaſ. inueſt. fue. tenet quòd ſic: quia tantum eſt dicere quantum, non credo, vt not. Bart. in c. quoſdam. de præſumpt. & vide ea, quæ dicam in duabus q. ſequent.

83 ¶† Vigeſimotertiò quero, quid ſi reus reſpõdendo, dicit, nec ſcio, nec credo? Sol. Dic, quòd inducta eſt litis conteſtatio, text. eſt optimus in c. cùm ad ſedem. infrà de reſtit. ſpol. vbi reus reſpondet ſe nec ſcire, nec credere bona petita fuiſſe poſſeſſa per aduerſarium, vel ad eum aliquatenus pertinere: & ſic eſt facta lit. conteſt. & ſequitur Dominus meus hic, & idem no. in d. c. cum ad ſedem. & vide quæ dicã in ſequenti quæſtione.

84 ¶† Vigeſimoquartò quæro, quid ſi dicat, nõ credo debere, vel credo debere: vtrum ſit inducta litis conteſt. Sol. Glo. in l. 1. C. eod. ſentit quòd nõ. Bar. l. 1. C. eod. dicit, q̃ conſuetudo obſeruat, quòd reus pro conteſtando litem debeat reſpondere de veritate: hoc eſt de eo, quod vehemẽter opinatur, & credit, vt not. in l. 2. §. Labeo. ff. de aqua plu. ar. aliàs ille, qui conuenitur ex altero facto, nunquam poſſet lit. conteſt. quod eſſet abſurdum. & ſequitur D. Anto. hic. ſed Guil. de Cun. in auth. offeratur. C. eod. concludit, q̃ per verbum, credit, inducitur lit. conteſt. nam ſi dicis in lib. me tibi teneri in centum: & ego reſpondeo, credo: ſatis ſufficienter eſt reſpõſum ad hoc: quia in poſitionibus hodie ſufficiens eſt talis modus: ergo & in petitione, vt in Authẽ. de his qui ingre. ad ap. §. fin. Item, quia quãtumcunque reſpondeat de veritate, ſubintelligitur, q̃ ſic credit, quod patet ex iuramento cal. quod ſequitur lit. conteſt. vt colligitur ex l. 2. §. quod obſeruari. C. de iura. calum. Item ſenſus vbi nõ credit, habet in ſe negationem: ergo inducitur lit. conteſt. ſine adminiculo aliorum verborum, & hanc opinionem ſequũtur hic Dom. An. D. M. & Io. de Imo. & dicit Ioan. de Imola, hanc opinionem veriorem: ſed quòd ſeruanda eſt cõſuetudo curiæ, pro dicta opin. facit d. l. ſi debitor. ff. de petit. hæred. vbi Bald. idem tenet, & idem tenet Bal. in c. 1. ſi de feu. vaſal. ab alio interpellatus fuerit. & ſi reus dicat, Non credo debere: & ſi debeo, ſum paratus ſoluere, inducitur lit. conteſt. not. Spec. eo. tit. §. 2. verſ. ſed pone peto. & tenet hic Io. And. D. Ant. & Dominus meus.

85 ¶† Vigeſimoquintò quæro, quid ſi reus reſpondendo dicit, tu mentiris, an per talia vel ſimilia verba inducatur lit. conteſt. Sol. Videtur dicendum, quòd non: quia legibus & non conuitijs certãdum eſt, per l. quiſquis. C. de poſt. & quia quod calore iracundiæ dicitur, pro non dicto habetur, infra de diuort. c. ex literis. & in l. qđ calore. ff. de reg. iur. Gul. de Cun. tenet contrar. videlicet, quòd lis ſit conteſt. quia verba opprobrioſa congruunt naturæ negotij,
b de quo agitur: ſicut in ſimili valet exhæredatio [b] turpibus verbis facta, vt l. 3. in princ. ff. de lib. & poſthu. D. A. hic dicit, & meliùs, ſecũdum D. meum; aduertendum eſſe, an reus ſic dicat calore iracũdiæ, an reſpondendi ad libellum: an perſiſtat, vel non in tali reſponſione, quod not. in d. c. ex literis. vt dicamus, quòd ſi animo reſpondendi dixit illa verba opprobrioſa: tunc inducta ſit lit. conteſt. & ſic procedit opin. Gul. Si vero animo non reſpondendi, & potiùs calore iracundię: inſpiciendum eſt tempus & geſta, & alia quæ ſolent conſiderari, ad iudicandum de animo, vt l. dolum. C. de dolo. & c. 2. de renun. in lib. 6. & ſic reſidet D. meus, & mihi placet.

86 ¶† Vigeſimoſextò quæro, vtrùm per reſponſionem conditionalem inducatur lit. cõteſt. Sol. Aduerte: iſta quæſt. poteſt habere duplicem intellectũ. Primus eſt, quando conditionalis reſponſio eſt conformis petitioni: puta, dico, quòd res non eſt, vel nõ fuit tua: ſed ſi fuiſſet tua ex cauſa permutationis in me tranſtulit, vel per ſimilem modũ, ad quod vide, quod dixi ſup. eod. ar. q. 24. in fi. & infra q. 35. & hoc caſu inducitur lit. conteſt. vt patet ex verbis, quæ dixi in dictis quæſt. tenet Spec. in tit. de except. §. viſo. ver. ſed nunquid per prędictam. & vide quod dixi ſup. eo. art. q. 13. aut conditionalis reſponſio non eſt cõformis petitioni, & hoc caſu D. Iac. Soccus. de Ferraria hic in Rubr. dicit, quòd non inducitur cõteſt. lit. mouetur primò, quia lit. conteſt. habẽt certã formam à iure, de qua in l. 1. C. eod. l. rem non nouam: C. de iud. à qua non eſt recedendum, vt l. conſtitutionibus. ff. ad munic. ſed ar. hoc nõ valet: quoniam vt ex ſuperioribus patet, non eſt verum, quòd li. conteſt. habeat certam formam. Secũdo mouetur, quia conteſt. eſt actus legitimus: ergo non recipit diem, vel conditionem, vt in regula, actus legitimi. de reg. iu. in 6. ſed iſtud ar. non tenet: quia non eſt verum, q̃ iſte ſit actus legitimus: cùm non recipiat conditionem. valet enim conteſta. ſub iſta forma, petis centum: quia mutuaſti, dico, quòd ſi mutuaſti: ſatisfeci tibi, & ideo quæ petis, fieri non debent, & patet ex his, quæ dixi in prin. iſtius q. & ideo regula prędicta in l. actus legitimi. ff. de reg. iu. dicit formaliter; actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem: quaſi velit, q̃ quidam ſunt qui recipiunt diẽ & conditionem: & aliqui non. & ibi plura ponuntur exempla per glo. & Doct. & ſimiliter per Io. Andr. & Dy. in d. regula, actus legitimi. & iſte actus eſt de illis qui remanẽt ſub exce. vel remanent ſub regula contraria: quòd quidam ſunt actus legitimi, qui recipiunt diem & conditionem, ſecũdum Dy. intelligit illam regulam Io. An. in mercu. qui volunt, quòd regula illa eſt reſtringenda ad caſus expreſſos in iure. & generalis regula remanet in contrarium. Tertiò mouetur præfatus Doctor, quia videtur inepta hæc locutio, nego narrata vera eſſe, & hoc animo li. conteſt. ſi nauis ex Aſia venerit: vel ſi magnus Teucer (de quo nunc

ADDITIONES.

a ¶ *Verbum, dubito, inducit litis conteſtat. Bald. tamen in d. l. ſi debitor. dicit contrar. & ibidem Alexan. dicit communem eſſe contra Barto. ibidem. ff. de petit. hæred.*

b ¶ *Exhæredatio turpibus verbis fieri poteſt, ſicut inſtitutio. vide Moder. in l. ſed & ſi peperc erit. in 2. no. ff. de liber. & poſthu.*

nunc dubitatur) venerit Romam. Petitio enim ſimplex & pura non videtur admittere conditionalem reſponſionem, & ſic hac de cauſa ſtipulatio vitiatur vt l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb. oblig. ita & lit.
a conteſt. & iſta [a] ratio eſt ſatis applaudens. Quartò mouetur, quia lit. conteſt. debet fieri vno contextu, non ex interuallata negatione, vt no. Barto. in l. 1. C. eo. ſed longum poſſet eſſe interuallum inter euentum conditionis & reſponſionem: ergo &c. & ita concludit. ſubdit tamen, quòd Zabar. cõſuluit contrarium in quadam q. Ferrariæ, ſed prædicta vltima ratio non valet, per ea, quæ dixi ſupra eo. ar. quæſt. 16. prędicta tamen concluſio ſatis placet: quia cum conditio nihil ponat in eſſe, vt l. ex pacto etiam. & l. ſi quis ita hæres inſtituatur, ſi legitimus, & l. Lucius. la 2. ff. de hær. inſtit. & in l. qui ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cauſa teſt. ergo nõ videtur poſſe dici lis cont. Non obſt. quod ſupra dixi in princ. quia illa conditio & ſimiles directè opponuntur petitioni. & ideo taliter opponens videtur atteſtari ſe velle eſſe in lite.

87 ¶† Vigeſimoſeptimò quæro, quid ſi verba non ſunt apta ad li. conteſt. vtrum pronunciatio iudicis pronunciantis litem conteſt. ſufficiat? Sol. Hanc quæſtionem non memini à Doct. tactam. tex. videtur probare, quòd non, in c. cum cauſam. inf. de appel. pro hoc facit: quia vbi verba non conueniunt, non conuenit diſpoſitio, vt l. ſi ſeruum. §. non dixit. ff. de acquir. hære. & l. hos accuſare. §. hoc beneficio. & §. omnibus. ff. de accuſa. & cap. ad audientiam. de deci. Item facit, quod no. Barto. in l. 3. ff. ad l. Iul. repet. vbi dicit, quòd nec Iuriſconſultus, nec Imperator poteſt facere, quòd in l. contineatur, quod non continetur. minus ergo iudex videtur hoc poſſe facere. in contrarium tamen facit: quia ſententia interlocutoria tranſit in rem iudicatam quoad partes ſi ab ea intra legitima tempora non appelletur, vt no. in cap. cum dilecti. ſupra de elect. & per gloſ. in cap. Romana. §. ſi verò. de appel. in 6. & cap. cum ceſſante. de appel. dicam latè infra de re iudi. quod videtur procedere etiam ſi ſit notoriè injuſta: vel error expreſſus, per ea quæ tetigi in cap. exhibita. de iudi. ſuper glo. in verbo, peruertendo. Ego arbitror dici poſſe, quòd aut iudex pronunciauit litis conteſtatio. exiſtente aliqua dubietate in verbis propter varias opiniones Docto. & tunc pronunciatio iudicis operetur lit. conteſtat. niſi partes aliter contradicant: aut verba ſunt clara, & penitus inepta ad li. cõteſta. & tunc talis interlocutio videtur continere errorem manifeſtum, & notoriam iniuſtitiam, & ſic ſententia illa videtur nulla per c. inter cæteras. de re iud. iunctis no. per D. meum, in c. 2. ſuper ver. inhibentes. ſupra de reſt. in integ. Præterea iſta ſententia non videtur nulla ratione impoſsibilitatis: quia nõ poteſt iudex facere, quod contineatur in verbis, illud quod nõ continet: niſi fortè partes declararẽt, q̃ per illa verba, quãuis inepta, velint habere litem pro conteſt. per ea quæ traduntur per Docto. in l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. contra tamen facit, quod ſtatim dicam in ſeq. quæſt.

88 ¶† Vigeſimooctauò quæro, vtrum iuramẽtum habeat vim conteſt. lit. Sol. Spec. eod. tit. §. 2. ver. quid ſi omiſſa, dicit, quòd ſi iureiur. de calum. omiſſa lit. conteſt. non intelligitur facta li. conteſta. quia lit. conteſt. eſt iureiurandum de calum. vt dicam infra in tit. de iur. calum. facit l. 2. in prin. C. de iuram. calum. tenet hic Dom. Anto. & idem tenent Dom. de Rota, deciſ. 62. in nouis conclu. vbi dicit, quòd Domini de Rota concluſerunt, licet partes iurando dixerũt, quod iurabant de calum. animo li. conteſt. & ſic notarius ſcripſit, quod li. conteſta. iuraverit: cenſetur facta lit. conteſt. ſed dicit ibi Aegid. q̃ iſta concluſio, prout iacet, nõ procedit: quia vt fiat
b li. cõteſt. [b] tria requiruntur. ¶ Primò, petitio præcedens: ſecundò, reſponſio ſequens: tertiò, quòd petitio & reſpõſio fiant per verba apta ad li. conte. vt hic, & c. dudum. de elect. el 2. & ſupra latè dictũ fuit per totum hunc art. ſed tale iuramentum non eſt huiuſmodi: ergo &c. Item, quia vbi opus eſt facto vel verbo, ſolus animus non ſufficit, vt in c. 1. de eo qui mit. in poſſ. quod facit ad ea quæ dixi in præced. q. vnde Aegidius dixit, quòd putat ex inaduertentia, q̃ per Do. de Rota in exitu conſiliorum aliquid fuerit omiſſum: vel ex inaduertentia reſpõde rint: ſicut quandoque vidit accidere. & hoc mihi placet in iura. cal. ſed iuramentum in iudicium delatum à parte parti, videtur habere effectum li. conteſta. per l. nam & poſtea. §. ſi is. ff. de iureiur. de quo latius dicam inf. in ti. de iureiur.

89 ¶† Vigeſimononò quæro, vtrum contumacia habeatur pro li. conteſt. Sol. Dic q̃ non regulariter, licet quandoque habeatur, ad quod vide quod no. in l. 2. C. vbi in rem act. & per Bart. in extraug. ad reprimen. in verbo, conteſtata. & per Nellum in tracta. bannitorum, in 3. parte primi tẽporis, quæſt. 1. ad quod vide, quod latius dixi in c. qualiter, el 2. infra de accu. in 11. prin. ar. q. 74. ver. ſed quæro circa prædicta.

90 ¶† Trigeſimò quæro, qualiter conteſt. fieri debeat per procuratores. Sol. Dic, q̃ fieri debet ſicut per principales: eo ſaluo, q̃ procuratores aliorum nomine cauſam agunt, petitionem proponũt, & reſpondent: tenet Spec. eod. titu. §. 2. ver. ſed & ſi per procuratorem.

91 ¶† Trigeſimoprimò quæro, an requiratur ſcriptura: vel quod redigatur in actis. Sol. Spe. eo. tit. §. 2. verſi. ſed nunquid li. conteſt. dicit, Bazamus tenuit quod poſſet fieri ſine ſcriptis, per textum in c. relatum. de off. deleg. ibi, ſi lis fuerit conteſta. &c. & ff. de eden. l. 1. in contrarium arguit in cap. offeratur. 3. q. 3. & de textu noſtro. Vincen. hic dicit, q̃ nemo tenetur ſine libello li. conteſta. poteſt tamen, ſi velit, ſolennitatibus renunciare. ſupra de offic. delega. c. de cauſis. Dom. Anton. ſimpliciter hic dicit, quod poteſt fieri ſine ſcriptis, remittens ad Specul. in d. ver. Sed tu aduerte, vtrum libello poſsit renunciari. dixi latè in cap. 1. de libel. oblat. 5. princ. artic. de lite, an poſsit renunciari, dixi ſupra eodem ar. in tertio principali articulo: ſed quo ad terminos quæſtionis noſtræ. Salyc. in l. contractus. C. de fide inſtrum.

ADDITIONES.

a ¶ *Debet enim ſtatim reſponſio ſubſequi conformis petitioni. §. præterea. Inſtit. de inutil. ſtipul.*

b ¶ *Tria requiruntur ad litis conteſtat. Adde latius Paulum de Caſt. in conſi. 401. lib. primo. colum. ſecunda. vbi ponit requiſita ad litis conteſtationem.*

inſtrum. ſentit, quòd acta exigant ſcripturam, & ſic lit. conteſtat. eſt de actis exig. ſcriptur. & mihi placet. facit l. geſta. C. de re iudic. & probatur in cap. quoniam contra. infra de probatio. vbi dicitur, quòd litis conteſtatio debet in actis exigi, & ibi no. Docto. niſi in caſibus leuibus, in quibus non reperitur ſcriptura, vt in authent. niſi breuiores. C. de ſentent. ex breui. recit. & ibi per Bart. & vide quod dixi in cap. primo, de libel. oblat. in 9. princip. articulo, fallentia 20. & fallent. 42. Nec obſtat, quòd acta poſſunt probari per teſtes, vt traditur in dicto capit. quoniam. de quo latè dicam in titu. de probatio. vel in titu. de fide inſtrumen. quia poſſunt probari per teſtes, quando perdita ſunt: & ea, quæ ibi dicuntur, faciunt ad deciſionem iſtius quęſtionis.

92 ¶ † Trigeſimoſecundò quæro, vtrum in lit. conteſta. requiratur ordo, & qualis? SOL. Dic, quòd ſic: quia primò debet fieri petitio, deinde reſponſio: & ideo ſi primo reſponderetur, deinde daretur libel. non fieret lit. conteſta. ſecundum Guil. in l. 1. C. eod. & idem vult gl. ſuper verbo, iure propoſita. in c. dudum. el 2. de elect. & Dom. meus ibi, ſentit Bal. in l. 1. C. eo. & Iacob. de Are. in l. 1. ff. de dam. infec. vbi voluit, quod litis conteſt. facta omiſſo iuris ordine non tenet.

93 ¶ † Trigeſimotertiò quæro, quæ ſit clarior forma conteſtationis litis? SOL. Dic, quòd hæc eſt forma clara & indubitata, nam iudice ſedente pro tribunali, actor dicit, Ego A. animo litis conteſtan. & litem conteſtando, dico narrata, prout narrantur vera eſſe, & petita fieri debere: reus verò ſic dicet: Ego B. ſaluis exceptionibus & defenſionibus meis, tam realibus, quàm perſonalibus: ex quacunque cauſa, & quocunque modo competentibus, dico narrata prout narrantur, vera non eſſe, & petita fieri non debere.

Trigeſimoquartò quæro, de ſalutari inſtitutione tam actoris, quàm rei? SOL. Dico, quòd tam actor in narrando & petendo, quàm reus in reſpondendo, vti debent veritate, & omni puritate: nec enim actor mendaciter debet narrare, & cõtra conſcientiam petere, & ſimiliter reus non debet mendaciter negare: etenim longè magis debet velle cauſam amittere quàm animam perdere: aut eam ad peccatum illaqueare. infra de ſimo. capit. Matthæus. & in ſimili no. glo. in cap. primo. de confeſſ. lib. ſexto, & actor debet eſſe cautus & prudens, ne aliqua falſa veris commiſceat: ne fortè ratione falſitatis, réus poſsit totum negare, ſecundum ea, quæ ſupra dixi. & remiſi eodem articulo, quæſtio. 9. & quæſtio. 10.

94 ¶ † Trigeſimoquintò quæro, qualiter in cauſa
a appella. debeat lis [a] conteſtari? SOL. Aduerte, hęc quæſt. præſupponit aliam quæſtionem, quòd in cauſa appellationis debeat lis conteſtari, de quo dicam in cap. quoniam. infra titu. 1. in quarto princip. articu. in caſibus ergo, in quibus fieri debet li. cõteſt. in cauſa appel. Dic quòd fiet ſub iſta forma: appellans offerat libellũ in quo narrauit, quare & in quo malè contra eum proceſſum li. & petet pronunciari iudicem iniquè interlocutum eſſe, ſeu pronunciaſſe, & ſe juſtè appellaſſe, & quicquid poſt appel. in eius præiudicium actum eſt retractari, de quo latius dicetur in titu. de app. reus verò reſpondebit: Ego talis, ſaluis exceptionibus, &c. vt dixi in quæſtio. 33. animo litis conteſtandæ propono, quòd dicta except. non fuit propoſita coram iudice, & ſi fuit propoſita, pars non obtulit ſe probaturã, & ſi obtulit iudex admittere cauſam non recuſauit, & ſi recuſauit, non fuit appellatum ex cauſa hac. & ſi fuit appellatum ex iſta cauſa, non tamen intrà legitima tempora, nec in ſcriptis, nec fuerũt petiti apoſtoli. & ſi fuit ſic appellatum, & petitus apoſtolus, non fuit proſequutus appellationem intra tempus legitimum: vnde dico ea quæ narrantur, prout narrantur in libello, vera non eſſe: & quod petitur, fieri non debere, vnde peto appel. quæ dicitur interpoſita, nullam penitus pronunciari, & me ad prius iudicis examen remitti, & partem aduerſam in expenſis condemnari: vnde peto per vos pronunciari, malè appellatum, & bene pronunciatum eſſe, & ſententiam, & quæcunque inde ſecuta confirmari debere. hęc autem junguntur ad hoc, vt ſi fortè euenerit appellatum debere obtinere, iudex ſuper hoc poſsit & debeat pronunciare: quia iuxta formam petitionis ferenda eſſet ſententia, vt c. licet Heli. inf. de ſimo. cum ſim. aliàs fortè non pronunciaretur ſuper hoc. de quo per Glo. & Doct. in c. cum contingat. de off. deleg. ſecundum Aegidium in Rub. qualiter in cauſa appel. fiat lit. conteſt. & Spec. qui verba Aegidij ampliauit eod. titu. §. 2. verſi. ſed cum in cauſa appella.

¶ Trigeſimoſextò quæro, qualiter, quãdo & per quos actus in caſibus, in quibus lit. conteſta. expreſſa non requiritur, vt in ſummarijs & ſimil. de quibus dicam in cap. quoniam. infra titu. 1. in 3. princ. articu. dicatur fieri tacita lit. conteſt. SOL. Quidam voluerunt, quod prima citatio habeat vim lit. conteſta. quia per eam inchoatur tale iudicium, & proceditur, dicitur in l. fin. §. illud. C. de tempo. app. ſed hæc opin. non placet Bal. in addi. Specu. in titu. de ſenten. verſi. in caſibus. mouetur: quia citatus comparens poſſet opponere except. declinatorias, & ſic non habebitur pro li. conteſta. Alij dicunt ꝙ prima contradictio habetur pro lit. conteſt. per l. fin. & authent. niſi breuiores. C. de ſenten. ex breui. reci. & l. 1. & authen. offeratur. C. eod. titu. ſed intellige de contradictione ad merita cauſæ. ſed tu dic clarius, quòd tunc dicitur facta lit. conteſta. quando fit actus à partibus, qui fieri ſolet poſt lit. conteſt. ſecundum Innoc. in cap. ſi duobus. infra de appel. in cap. præterea. infra de dilat. in cap. 1. de elect. lib. 6. per Ioan. Andr. & Dom. Anto. in c. cum M. de conſti. no. Cy. in c. nihil, C. de procu. Pau. & Docto. in Clemen. ſæpe. de verbo. ſign. no. etiam in l. 2. C. de conſor. eiuſdem litis. dixi in Clemen. 1. de cauſa poſ. & proprie. in Glo. ſuper verbo, concluſionem. & ex his, Deo duce, habes expeditum ar. 8. eo. titu. noſtro, cum quo bene conteſtati ſumus.

Vt

ADDITIO.

a ¶ *Litis conteſtatio in appellatione an ſit neceſſaria, vide latè per Docto. in cap. per tuas. de appel. vbi videtur concludi, quod non ſit neceſſaria, & tamen Specul. contra in titu. de lit. conteſta. §. 2. vide Oldra. conſil. 12.*

Vt Lite non conteſtata. Rubrica.

¶ Continuatur ad præcedentes; ſupra viſum fuit, qualiter lit. conteſta. fiat: verum quia quandoque lite non conteſta. teſtes petuntur recipi: aut reperiuntur recepti: & petitur quòd ad ſententiam diffinitiuam perueniatur, & dubitatur, vtrum talis receptio fieri poſsit, aut valeat ad ſententiam perueniri: ideo ſubijcitur hæc Rubr. ei. Et aduerte, quia Doct. in hoc ti. plura tradunt circa materiam contumaciæ: de multiplici pœna ipſorum cõtumacium, & qualiter ratione contumaciæ perueniatur ad primum & ſecundum decretum. ſed ego hæc omittam: quia tractabo illa in titulo, de dolo & contumacia, & in titulo, de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruandæ. & ſolùm hic tractabo prædicta ſuccinctè, in quantum pertinet ad principalem intentionem titu. & latè tractabo quatuor princ. artic. de quibus præmiſi in Rubrica tituli præcedentis, videlicet 4. artic. 9. 10. & 11.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa matrimonij inferioribus Epiſcopo poteſt delegari.*
2 *Vxor, matrimonio conſtante, propter adulterium mariti poteſt dotem repetere.*
3 *Vxor maritum poteſt de adulterio accuſare, ſicut econtra maritus vxorem.*
4 *Dubium fruſtra diſcutitur, cuius euẽtus nil operatur.*
5 *Matrimonium dupliciter accuſari poteſt.*
6 *Excommunicari nullus debet propter contumaciam alterius.*

AD hoc Devs. Si agitur de adulterio ad ſeparationẽ thori, & ante lit. conteſt. reus eſt contumax: excommunicari poteſt, ſed teſtes recipi non poſſunt: nec cauſa diffiniri. Hoc dicit. diuiditur: quia primò ponitur delegatorum conſultatio. Secundò diffinitio, ſeu reſponſio. Secunda ibi, cõſultationi.

1 ¶ † No. primò ex tex. iuncta ſupraſcriptione, ꝙ cauſa matrimonialis, quãtum ad ſeparationem thori, ex ſtylo curiæ quandoque delegatur inferiori-
a bus [a] Epiſcopo, de quo in c. cauſam. ſupra de offi. de leg. ſed cauſa matrimonialis propria, regulariter nõ delegatur niſi Epiſcopis, vt in c. 1. inf. de conſang. & affin. & c. accedentibus. de priuileg.

2 ¶ † No. ſecundò, quòd propter adulterium commiſſum per maritum, poteſt vxor conſtante matrimonio repetere dotem: & ſic habes vnum caſum ſpecialem, in quo conſtante matrimonio per vxorem dos repeti poteſt. alij traduntur in cap. per veſtras. infra de dote poſt diuor. reſtitu. & per Legiſtas in l. ſi conſtante. ff. ſol. mat. & l. vbi adhuc. C. de iure dot.

3 ¶ † No. tertiò, ꝙ ſicut maritus poteſt accuſare vxorem ciuiliter de adulterio ad effectum ſeparationis thori, & etiam dotis lucri, vt c. plerunque. infra de dote poſt diuor. reſt. & in Auth. vt liceat matri & auiæ. §. ſi de adulterio. ita & vxor poteſt agere ad eaſdem pœnas: videlicet ad ſeparationem thori, & donatio. lucri propter nuptias, vt d. §. ſi de adulterio. vnde quo ad hoc, vir & vxor iudicantur à pari. ad idem gl. 32. q. 5. c. Chriſtiana. quãuis reſpectu accuſationis criminalis iudicẽtur ad imparia, quia vir accuſat vxorem, ſed non econtra, vt l. 1. C. de adult.

¶ No. quartò ibi, illudere videretur, quod præſumitur contra illũ qui plures petit dilationes, & ideo non debent dari niſi cauſa cognita, de quo dic vt dicam latè in ti. de dila.

¶ No. quintò, tex. qui probat, quòd ex ſola reſpõſione ad libellum abſque alia narratione verbali, & ſine actoris præſentia inducitur li. cõteſt. hoc enim tantum ponderatur, quòd noluit reſpondere libel. & ideo non fuit facta li. conteſta. de quo dic vt dixi in c. præced. artic. 8. q. 4.

4 ¶ † No. ſextò, ꝙ fruſtra [b] diſcutitur dubium, cu
b ius euentus ſeu declaratio nihil eſt operaturus. facit c. paſtoralis. ſupra de reſcript. & quod in ſimili dicimus, quod nõ debet quis admitti ad probandum, quando probatio non releuat. infra de ſpon. in c. id quod. de quo latè dicam in ti. de proba.

¶ No. ſeptimò, quòd licèt quis ad mandatum iudicis non reſpondeat libel. & ſic ſit contumax, non tamen habetur pro reſpondente quo ad lit. conteſt. in qua opus eſt facto, de quo dic vt dixi in c. præce. in 7. princ. art. verſ. ſecundum remedium.

5 ¶ † No. octauò, ꝙ matrim. poteſt dupliciter accuſari. Primò quo ad ſubſtantiam fœderis, ſeu vinculi, matrimonium teneat, vel nõ teneat: & hoc caſu, fauore matrimon. ordo iur. nõ eſt vſquequaque ſeruandus, & quo ad litis conteſtationem dicam in c. quoniam. inf. eo. in 5. princ. artic. Secundò, quando agitur ad ſeparationem thori, vel ad lucrandam dotem, ſeu donationem propter nuptias: tunc ſeruandus eſt ordo iur. nam hoc caſu ceſſat fauore matrimo. cum agatur de re odioſa: cum agitur ad ſeparationem coniugum.

¶ No. nonò, ꝙ coniugi petenti reſtitutionem vxo. ob excep. ſæuitiæ, niſi caueat quę cautio eſt præſtanda: etiam ſi vxor timeat propter ſua demerita, per tex. cum Glo. 32. q. 1. c. de benedicto. de quo dicam inf. de reſti. ſpol.

¶ No. decimò, quod propter contumaciã rei nõ proceditur ad ſententiam diffinitiuam: quamuis ratio non poſsit prouideri miſsioni in poſſ. nam hoc agebatur ad ſeparationem, & ſic non poterat habere locum dictum remedium: vnde proceditur ad alia remedia prodita contra cõtumacem, de quibus dicam inf. ti. de dolo & contu. videlicet ad excommunicationem, vel mulctam, vel ſimilia remedia, & ſic iſte tex. eſt contra opin. legis. de quo dicam infra eo. ti. c. quoniam, in 4. prin. art.

6 ¶ † Vltimò no. ꝙ propter contumaciam [c] alte-
c rius, puta procu. vel ſimilis, non debet quis excommunicari: niſi poſſet illam purgare, & nõ purgaret:

de

ADDITIONES.

a ¶ *Adde c. propoſuiſti. de proba. & c. 1. de eo, qui du. in mat. Dec. in c. ſi pro debilitate. in 3. col. de offi. deleg.*

b ¶ *Fruſtra admittitur id, cuius euentus nihil poteſt operari. adde gl. & Doct. in c. cũ contingat. de off. deleg.*

c ¶ *An contumacia procur. noceat domino, vide Abb. hic latè, & Alexand. in conſil. 95. lib. 2.*

de quo caſu excommunicaretur propter propriam contumaciam, de quo hic in c.fin. de quo dicam in titu. de dolo & contu.

¶ Glo.1. format quæſtio. & ſol. & ſolutionem limitat in fi. dic de hac vt in iuribus in Glo.alle. & vt dixi in c.pe. & fi. de adul. Glo.2. eſt clara. & de materia ipſius dic vt latè dixi in cap.veniens.inſ.de accu. Glo.3. primò quærit, vtrum propter abſentiam aduocati ſint dandæ induciæ. & conclu. quòd ſic, aſſignando rationem. de qua materia vide hic per Dom.M. & Doct.ſed quia non conuenit huic titu. dicam in tit.de dilat.deinde Glo.quærit, vtrum ſententia lata abſente aduocato valeat.& ſol.& limitat. In fi. Gloſ. dic vt dicam infra de ſent. & reiud. licet Docto.hic tract. Glo.4. ſentit hic contra, quòd iſte vir eius procu.debuerit audire petẽdo, vt ante omnia fieret reſtitutio, per c.ex conqueſtione. infra de reſtit.ſpol. Glo.ſol.fatendo contrarium, quod hoc ſit regulare. ſed tamen ad iſtam regulam Glo.dat 5. fal. In fi. Glo. dic, de his caſibus exceptis habes hic per Dom.meum,& Doctor. qui etiam ſubiungunt alias plures fal.ſed quia non pertinet ad preſentis ti. indagationem : hic ideo omitto, & de ipſis, & alijs plurimis dicam infra titu. de reſtit. ſpol. vbi melius conuenit. Primum, q hic expreſsè & prin. continetur in tex.videlicet, quòd quando agitur inter coniuges ad ſeparationẽ thori, vel repetendam dotem, vel ad lucrum, vel donationẽ propter nuptias : non poteſt procedi ad receptionem teſtium, vel diffinitiuam ſententiam: niſi li.conteſt. de quo dicam in c. quoniam.inſ.eod.in 4.prin.art. Secundum eſt, q tacitè colligitur ex tex. noſtro : videlicet, quòd ſi agitur de fœdere vel vinculo matrimoniali, poteſt procedi ad receptionem teſtium, & ſententiam diffinitiuam: etiam li.non conteſta. de quo dicam in d.c. quoniam. in 4.prin. art.

¶ Glo.fi.prin.quatuor intendit. Primò enim probat per multa iura & rationes, q factum procur. no ceat domino. Secundò glo.in verſ.ſed contra.videtur oppo. quòd imo factum procur. non noceat domino, & hoc probat per alia plura iura. Tertiò glo. in ver. ſo.dicas, pro ſolu. diſtinguit. Quartò glo. in ver. ſed quid ſi per contumaciam. format quatuor arg. ad vtranque partem,& ſol.

¶ In ea Glo. ibi, ſol. dicas : dic, mens Glo. eſt q dolus delicti,& contumacia procu.non præiudicat domino iuranti : ſed ipſi ſcienti & nõ purganti præiudicat : quia tũc eſt propria culpa. in his verò quæ agit non ſonantia in delictis, vt in confeſsione, & ſimilibus : ſi facit contra formam mandati, non præiudicat : niſi ſtatim quàm primum ſcit, contradicat. ſed ſi facit ſecundum formam mandati, abſolutè præiudicat. & ſic reducuntur ad concordiam iura alleg.in Glo.Innoc.Hoſtien.Io.Andr.& Do.Anto. & Docto. proſequuntur hic hanc materiam,& latè Dominus meus qui proſequitur tria membra. Primum, vtrum factum procura.in omittendo noceat domino. Secundum, quid in faciendo. Tertium, de confeſsione ipſius procura. ſed vt vides, hæc materia non pertinet princ.ad titulum noſtrum : ideo iuxta conſuetudinem meam hic omittam,& de primis duobus membris dicam in tit.de procu. de vlti. dicam in ti. de confeſs.

¶ In fi.Glo. hic concludit ergo Glo. quòd tutius ſit dicere, q ſit excommunicatus. de qua quæſt. dic vt dixi in c.nulli. inſ.de ſen.excommu.in 8.prin.articu.q.9.& de pœna iudicis iniuſtè excommunicantis, latè dixi in c.ſacro.inſ.de ſen.excom. in 14.prin. artic.& in abſolutione in c.venerabilis. inſ. de ſent. excom. in 25. prin. art.

¶ Poſtremò poſt Glo. ſumpta occaſione à Glo. noſtra, Innoc.Hoſt. Io.And.& Dominus meus tractant hic, quid ſi procura. Eccleſiæ propter contu. condemnetur in expen. vtrum ad ipſas expenſas teneatur proc. vel Eccleſia. & ſubiungit Dom.meus, quòd Prælatus cõdemnetur in expenſis : vel tutor, vel curator : vtrum ad tales expen. teneatur Eccleſia, pupillus, aut minor : & vtrum ſuccurratur Eccleſiæ aduerſus procu. vel prælat. & pupillo aduerſus tutorem : & minori aduerſus curatorem : ſed non pertinent ad tit. noſtrum; quare dicas vt dixi in c.calumniam. de pœnis. in 13.prin.artic.

SVMMARIVM.

1 *Agi quò ad quid, an poſſit contra ſubiectum.*
2 *Citandus iterum dicitur, qui per appellationem nullam à iudice recedit.*
3 *Cauſa per illum ſeruari debet, qui ſe iuſtè appellari putat.*
4 *Contumax mulctari poteſt, licet eius contumacia non ſit proceſſus impeditiua.*
5 *Contumax nudus eſt excommunicandus.*
6 *Actio reſcindens & reſciſſa, ſimul cumulari poſſunt.*
7 *Cauſæ proceſſus annullatiuæ, quæ ſint, & quot.*
8 *Dictio, imò, quid ſignificet.*
9 *Proceſſus per iudicem recuſatum factus, an valeat.*
10 *Verbum, occupare, in malam partem ſonat.*

CCEDENS. Quoniã hæc decre. habet varios intellectus, poſſet diuerſimodè ſummari : ſed quo ad factum, vt omnis intellectus cõprehendatur, ſic ſummatur. In cauſa reſtit. contra contumacem lite non conteſt. ſententia proferri non poteſt. hoc dicit. Primò ponit ordinem proceſſus, ſecundò ipſius retractationem. ſecunda ibi, eum.

¶ No. primò in tex. ibi, obiecta. dic, ſcilicet ad propoſita in libello, quibus nihil oppoſuit : ſed propoſuit quòd iudices procedere non poterant: quia duo ex eis erant ſuffraganei actoris, vnde recuſabat eorum audientiam : quæ cauſa notoria erat : & tacita in reſcripto, & ſic iuriſdictionem habebant : vel ſuppreſſerant veritatem, ſecũdum quod dicam ſtatim in verbo, ſuppreſsionem : plebanus tamẽ ad cautelam ne procederent, ad ſe. ap. appellauit, ſecundum Pet. & Io.And. & in tex.ibi, ſuiſſet admonitus, dic non ex neceſsitate iur. vt in c.fi.inſ.de do. & cont.lib.6.& in tex.ibi, non tenebat. dic, ſecundum quod iudicibus videbatur. ſed falſum erat, ſecundum Innoc. Et in tex.ibi, noluit tamen reſpondere. dic, & bene : quia iuſtè appella. nec iudices reuocauerant grauamen : aliàs ſecus, vt in c.cum ceſſante. infra de ap. ipſe tamen plebanus cautè faciebat, non reſpondendo coram iudicibus, ne videretur appel. renunciare, vt in c.ſollicitudinem. inſ. de appel.& in c.gratum. ſupra de offic. delega. ſecundum Innoc. In tex.ibi, in ſua contumacia, dic vt dicebat

cebat Archiepiſcopus : ſed non erat verum, ſecundum Innocen. vel ſic videbatur iudicibus, ſecũdum Hoſtien. Et ibi, teſtes receperunt. dic, & malè: tum quia iuſtè recuſati erant : tum quia literæ ſurreptitiæ : tum quia ab eis iuſtè appel. fuerat : tum li.non conteſta. proceſſerant ad receptionem teſtium. & hoc vltimum ponderatur hic, ratione ſubiectæ materiæ tituli noſtri. In tex. ibi, ad eos accederet. ſed ad hoc non tenebatur plebanus, vt in c.2. de do.& contu. in 6.& ibi, obiecturus. dic, & hoc omiſerunt iudices, quia citãdus erat ad videndum productionem & receptionem teſtium, vt cap.2. infra de teſt. Et in tex. ibi, excommunicationis. dic, quòd ideo non tenuit, quia ab ipſis fuerit legitimè appel. ſecundum Inno. Ibi, poſitionem. dic, in quaſi poſſeſ. quia iura non poſsidentur. Ibi, adiudicantes. dic, hoc verbum videtur denotare quòd actus eſſet in petitorio. de quo dic vt latè dicetur inf. ſuper Gl.3. Et in tex.ibi, reſtituentes, dic exequendam ſententiam eorum, ſecundum vnum intellectum, de quo dicam ſuper Glo.3.

1 ¶ † No. primò, quod contra ſubiectum [a] agi poa teſt quo ad ſubiectionem ſibi debitam, ratione alicuius iuris : hic enim petebatur ſubiectio iur. parochialis aduerſus plebanum ſancti Marci. ad idem c.inter quatuor. ſupra de maio.& obed.

2 ¶ † No. ſecundò, q licet quis recedat à iudice per fruſtratoriam ap. tamen videtur iterum citandus. facit c.prout. inſ.de dolo & contu.iſtud tamen intelligendum eſt quo ad cautelam, & ad magis cõ uincẽdam ipſius malitiam, quia de neceſsitate non eſt vlterius citandus, vt in c.2.de dolo & contu.in 6. de quo latè dixi in Cle.1.de dolo & contu.

3 ¶ † No. tertiò, cauſam ſeruandam per illum qui putat ſe iuſtè appel. quia non debet amplius comparere coram iudice à quo, ne videatur appel. ſuæ renunciaſſe, vt in c.ſollicitudinem. infra de ap.& cap. ſi à iudice. de appel.lib.6. de quo latius dicam infra de appella.

4 ¶ † No. quartò argu. op. ex hac litera, quòd licet partis contumacia non ſit impeditiua proceſſus : tamen ipſe contumax poteſt mulctari,& poteſt ad vlteriora procedi. iſti enim iudices excommunicarũt partem contumacem, & in ipſa cauſa proceſſerunt ad vlteriora, & proceſſus inualidatur ex eo, quia lis nõ erat conteſt. Secus ergo ſi fuiſſet conteſtata, vel fuiſſet talis cauſa, in qua potuiſſet procedi li.nõ conteſta. ad idem melior tex. in c.veritatis. inſ. de dolo & contum. & ratio in promptu : quia excommunicatio, ſeu mulcta imponitur propter inobedientiã, quia contempſit iudicem, vt l.1.ff.ſi quis ius di.non ob.& l.2.ff.ſi quis in ius voc.& quod ibi no.Bar.ſed ad vlteriora procedit pro iuſtitia partis, & ſic iſte proceſſus ad vlteriora non eſt pœna : ita q poſit dici, iſte duplici pœna afficiatur, & ſic non ob. c.at ſi clerici. ſupra de iud.& vide bonam Glo.in ſimili, in ver.defecerit, in cap.1.de elect.lib.6. quæ diſputat, vtrum contumax poſsit condemnari in expen. eo caſu quo poteſt procedi ad vlteriora, de quo dicam infra de dolo & contu.

5 ¶ † No. quintò, quòd etiam nuda cõtumacia in non comparendo, eſt digna excommunicatione.ad idem c.1. ſup. de iud.& vide Glo.no.in c.duo ſunt. 96.diſtinct. quæ dicit, quòd omnis contumacia digna eſt excommunicatione, & tanto maior eſt contumacia, quanto ex maiori cauſa ſurgit, quia tunc talis contumax videtur magis contemnere. dicam inf. de dolo & contu.

¶ No. ſextò ſecundum vnum intellectum, q in poſs. recupe. vel interdicto, vnde vi, non eſt proceden.ad recep.teſtium & ſen.diffi.li.non conteſta.& ſic in poſ. ſeruãdus eſt ordo iur. vt in c.conſultationibus.de offic.deleg.& neceſsaria eſt lit.conteſta.de quo dicam in c.quoniam.in 4.artic.

¶ No. ſeptimò ſecundum eundem intellectum, quòd etiam cum agitur poſſeſſorio, poteſt ſententia eſſe adiudicatoria reſpectu poſſeſ. & ſic poteſt iudex dicere, adiudico tibi poſſeſ. idem & dici poteſt, quando poſ.datur cauſa. in c.contingit. inf.de dolo & contu.de quo dicam inf.in ti.de cauſa poſſ. & proprie.quia tunc largo modo dici poteſt adiudicatio poſſ.facit tex.

¶ No.octauò, ſecundum alium intel. q etiam in cauſa reſtit.in integ. non poteſt procedi ad teſtium recep.& ſen.diff.lite non conteſt.ad idem in c.2.ſupra de offi.iu. de quo dicam in c.quoniam.inf.eod. in 4.artic.verſic.

6 ¶ † No.nonò, ſecundum alium intel. q actio reſcindens & reſciſſoria, poſſunt ſimul accumulari. nam ſecũdum iſtum intel. iſte Archiepiſcopus primo petebat beneficium reſtit. in integ. & accumulabat iudicium poſ. & ſic per reſti. in integ. quæ eſt reſcindens, conſequitur reſti.ad quod vide quæ traduntur in c.cum ex literis.ſupra de reſti.in integ. & quod dicam in illo tit.

¶ No.decimò, ibi, vetuerunt. q licèt deleg. non poſsit facta execut.ſententiæ ſuæ ſe intromittere: ſi miſſus in poſſeſsionem poſtea de facto turbetur, vt no.in c.quærenti.ſupra de offi.deleg. tamen verbaliter poteſt ſe intromittere pro tempore futuro, vt hic, quod intellige, niſi in reſcripto eſſet clauſula, & defendas induc. de quo in cap.pro illorum.de præbend. & c.propoſuit. de conceſ. præben.dicam latius in tit. de offi. deleg.

¶ No.vndecimò, quòd licèt Papa ex certa ſcientia deleget cauſam illi qui ex certa cauſa poteſt ab altera parte recuſari : non tamen per hoc intelligitur tollere illam legitimã recuſandi cauſam. quod probatur hic apertè : quia manifeſtum erat q iſti duo Epiſcopi, quibus cauſa fuit deleg. erant ſuffraganei iſtius Archiepiſcopi, vt ipſemet Papa aſſerit: tamen delegando ſcienter, nõ abſtulit poteſtatem recuſandi. & ad hoc vide Inno. in c.ex tranſmiſſa. ſupra de foro compet. & ibi hoc probatur ſecundum vnam lect. in dubio ergo delegando intelligitur ipſum iudicem facere : niſi ab altera parte fuerit recuſatus : quia non eſt præſumendum q Papa velit offerre excep.parti competentes, vt l.2.§.merito. & §.ſi quis à Principe. ff.ne quid in lo.pu. & in c.quamuis. in fi. de reſcr.in 6.cum ſi. de qua materia dic vt dixi in c. poſtremò. inſ.de appella.& etiam dixi, quid ſi Papa expreſsè diceret, q non poſſet recuſari. de quo per D.M. in c.cum ſpeciali. infra de appel.

¶ No.

ADDITIO.

a ¶ *Et de diuerſis qui poſſunt vendicari ratione ſubiectionis, habes glo.in l.1.§.per hanc. ff.de rei vend.*

¶ No. duodecimò, quòd subiectus etiam respectu solius nudi exercitij iurisdictionis, quæ potest contra eum exerceri, potest recusari: si deputatur iudex in causa sui superioris. præsumitur enim sibi fauere. sic respectu seruitij, dominus potest recusari in causa sui familiaris. in c. insinuante. sup. de offic. deleg. de qua materia latè dixi, d. c. postremò.

7 ¶ † No. decimotertiò, duas causas processus annullatiuas. Prima causa, quando processus est gestus sententia lata post, & cõtra appel. legitimam. Secunda, quãdo processum est lite nõ contest. prima causa concludit ad nullitatem interlocutorię: & etiam excommunicationis & diffi. Secũda, ad nulli. diffi. non autem ad nulli. excommunicationis: quoniam excommunicatio tenet etiam lite non contest. vt hic, & in c. seq. & hoc est, quod voluit Glo. 3.

¶ No. decimoquartò, iuncta Glo. pe. quòd cassare propriè sumptum, refertur ad id, quod tenet. de quo in d. Glo.

8 ¶ † No. decimoquintò, de signi. dictionis, imo, quę est dictio correctiua ad p̃ced. ad quod vide tex. cum gl. 16. q. 1. c. predicatio. & sup. de transl. Prel. c. in ter corporalia. & in l. Luc. imò Seius. ff. de hered. inst. & ibi per Bart. & Docto. & c. innotuit. sup. de elect.

¶ No. decimosextò, quòd omnia attentata vigore sententiæ nullæ, sunt reducenda in pristinum statum. de quo hic in Glo. fin.

9 ¶ † No. decimoseptimo arg. quòd processus factus per iudicem recusatum, tenet, nisi fuerit ap. hic enim ponderatur ap. & non simplex recusatio. de quo dic, vt latè dixi post D.M. & Docto. in cap. cùm speciali, infra de appel.

¶ No. decimonono, sing. & no. ex fi. text. quòd annullata sententia, compellitur pars, quæ sententiam obtinuit, restituere instrumentum sentẽtię: & omnia quæ consecutus est vigore sententiæ: quia talia incipiunt esse inutiliter penes partem, quæ obtinuit sententiam: & in futurum possent esse damnosa aduersario. facit l. dissolute[a]. C. de condi. ex lege. vbi debitor agit soluto debito, vt sibi instrumẽtum debiti reddatur, quia incipit inutiliter esse apud alium creditorem. ad idẽ c. Ecclesia. el 2. inf. vt li. pen. & l. fi. C. ad exhi. & hoc colligitur ex isto tex. in fi. exponendo verbum, instrumenta. potest etiam secundo modo intelligi de alijs instrumẽtis Ecclesiæ, quæ vigore sententiæ peruenerunt ad Archiepiscopum, pro quo lata est sentẽtia, & vtraque expositio est bona, vt tenent Pet. & Ioan. Andr. licet non assignent prædictam rationem, quam assignat Dom. M. & ad predicta facit etiã c. cùm dilecta. infra de confir. vti. vbi priuilegium renouatum mandatur corrumpi postquàm est redditum inutile penes habentem: & alteri parti poterit fieri damnosum.

10 ¶ † Vlt. no. ibi, occupauit, quod verbum, occupauit, quandoque sonat in malam partem, etiam si fiat occupatio vigore sententiæ, si talis sententia est nulla: quandoque sumitur in bonam partem, vt tradit Archid. in c. dudum. de præbend. in 6. & per Psalm. præoccupemus faciem eius, &c. de hoc per Glo. in clem. 1. de seq. pos. & fru. & ibi dixi.

¶ Glo. 1. op. cõtra tex. in eo quod præsupponitur hic ap. fuisse legi. nam in ap. ab inter. vel à grauamine, requiruntur duo: videlicet, quòd grauamen præcesserit, vt in c. dilecto. infra de appel, & quod ipsum grauamen, propter quod appellatur, exprimatur in ap. vt in ca. vt debitus. infra de appel. horum neutrũ hic factum fuit. Glo. fol. tripliciter. In ead. Glo. ibi, secundum antiqua iura. Dic, vult ergo hæc prima fol. q̃ hæc Decr. procedat secundum antiqua iura, secundum quæ tenebat ap. quęlibet etiam frustratoria, & sine causæ expresione, & causam deferebat ad Papam, 2. q. 6. c. ad Romanam. & hęc solu. placet communiter Doct. In ead. Glo. ibi, vel dic, q̃ causa suspicionis fuit alle. Dic, ex hac parte Glo. habes fol. secundam à cõtraria: videlicet, quod hæc causa fuit expressa: & grauamen præcesit, quia fuit proposita causa suspicionis, & non fuit admissa, & sic propter hoc fuit ap. & ista fol. etiam communiter approbatur, & videtur melior & magis amica literæ, per tex. nostrum in ver. ac ex his, &c. qui apertè videtur præsupponere causas fuisse expressas in appell. licèt in princ. c. nihil dicatur. & hoc ex eo, quia non ponuntur formalia verba app. & potuit esse ratio, quia Papa non intendebat se fundare ad nullam sentẽtiam super effectu ap. cùm non pertineret ad tit. nostrũ, sed solùm super omissione contest. litis. quę materia prin. pertinebat ad tit. nostrum. In fi. Glo. dic, ex hoc fi. habes tertiam fol. à cõtraria: videlicet, quod ideo hæc fuit legitima app. licet causa grauaminis non esset expressa: quia causa p̃dicta erat notoria, & ideo non fuit necessarium exprimere. secus si non fuisset notoria, vt d. c. vt debitus. & hanc fol. sequitur Host. per quam habes not. limitationem ad d. ca. vt debitus. & secundum hanc opinionem, valet huiusmodi ap. scilicet, appello ne procedas, cùm sis mihi suspectus ex tali causa, per quam te recuso, & per hoc sentit Hostien. quod quando causa est notoria, non est necesse expectare grauamen: sed potest interponi ap. modo prædicto, secundum Ioan. And. & cõmuniter Doct. tenent contrarium. dicit enim Io. And. quod ad hoc vt quis possit app. necesse est vt prius præcedat grauamen: & quòd licèt notorietas excusset ab onere proban. non tamen excusat ab onere except. & alleg. vt not. Glo. in clem. appellanti. de appel. & ibi Ioan. de Lign. & communiter Docto. sed quoniam hæc materia non pertinet ad tit. nostrum, dic vt ibi traditur, & in c. vt debitus. inf. de appel. & ibi latè dixi post Doct.

¶ Glo. 3. op. videtur etiam circa lit. contest. q̃ potuerit dari pos. ob contumaciam partis, vt in c. seq. & c. quoniam. §. in alijs. infra eodem tit. Glo. fol. ponendo duos intellectus. Primus est, quòd hic non petebatur pos. causa rei ser. propter contumaciam rei: quo casu procedit cõtrarium: sed erat quæst. spoliationis, & agebatur pos. & sic petebat restitutio pos. quo casu non potest procedi ad sententiam lite nõ contest. supra de offic. deleg. c. consultationibus. sed debet seruari ordo iudiciarius. & hunc intellectum sentit Glo. a ntepen. In fi. Glo. dic, & sic habes secundum intellectum ex Glo. scilicet quòd hic petebatur restitutio in integ. iure minoris, non autem petebatur poss. rei ser. Extra Glo. dantur alij intellectus. est ergo tertius intellectus, quem ponit hic Ioan. And. scilicet, quòd hic agebatur petitorio, de cuius natura est quod petatur restitutio, ꝛ. de iudi. ç. examinata. facit l. restituere. ff. de rei vẽd. sed dicit Ioan. And. quod licet vsus hoc approbet, tamen fortè non est de iure. de quo remittit ad Spec. in tit. de lib. cõcep. §. fi. ver. hoc autem. facit quod no. per gl. Insti. de act. post prin. Quartus intellectus est Inno. similis præcedenti, scilicet quod hic petebatur restitutio parochialis, & quorundam aliorum iurium, vel restitutio in integ. prin. & sic ex hoc infertur, q̃ simul & semel potest intentari remediũ rescindens, & rescissorium, & sic possum petere restitutio. aduersus contractum & rem ipsam. de quo latius traditur in c. cum ex literis. sup. de restitu. in integ. ego vero de materia accumulationis dixi in c. fin. sup. de lib. obla. in 29. princ. articu. Quintus intellectus fuit eiusdem Innocen. quod hic Archiepiscopus petebat resti. poss. iur. parochialis, verum cum iudices viderent quod Archiepiscopus de dicto iure parochia. finem fecerat, nolebant restituere, dic quasi poss. sed volebant pronunciare contra ipsum Archiepiscopum, quod præsentiens ipse Archiepiscopus, petijt resti. in integ. quam ipsi iudices concesserunt. ex hoc intellectu no. quòd pendente iudicio super princ. potest intentari restitutio in integr. iure minoris ad tollendum exce. quæ fieri potest aduersus actionem propositã, quinimo plus dicit hic Dominus meus, quod proposita exceptione potest peti restit. in integ. vt est tex. in l. nam & postea, §. si minor. ff. de iureiur. & ibi per Barto. iste intellectus est verus, & no. in se, non tamen conformis literæ: maximè in prin. vbi innuitur, seu dicitur, quod Archiepiscopus restit. beneficum postulauit, & sic ab ipso princip. videtur fuisse petita restitutio, & ideo Innocentius fortè non confisus de hac lectu. dixit præsumendum esse pro iudicibus, argu. c. in nostra. de procura. Sextus notabilis & sing. intellectus fuit Hostien. qui dicit, quod Archiepiscopus conquerebatur de plebano Ecclesiæ sancti Marci, ex eo quod sibi nolebat obedire, & quod nolebat sibi respondere de iure parochiali, sicut cõsueuerat, non tamen dicebat se spoliatum, quia non fuerat ipse spoliatus, sed & prædecessores sui, quasi seipsos spoliauerunt, quia fuerunt negligentes in dicto iure parochiali. Implorabat ergo Archiepiscopus officiũ iudicis, vt eum reduceret ad illum statum, in quo esse cõsueuerat: & sic restitueret eum ad quasi possess. dictorum iurium, nec petebat hoc per beneficium restitutionis in integ. sed per generale iudicis officium. de quo in c. ex literis. sup. de restitutio. in integ. & h. d. D. Anto. no. quia remedium canonis, redintegranda. 3. q. 1. & c. sæpe. inf. de restitu. spol. non videtur habere locum, quando quis est exclusus à possess. per negligentiam suam, & ideo tutius est quod accumuletur restitutio, vel agatur ex generali iudicis officio, quod dicit ipse bene no. & idem tenet ipse in dicto c. sæpe. & sequitur Lap. alleg. fi. & dicit D. Anto. quod quis per hoc remediũ obtinet, etiam si narret sua culpa vel negligentia non exegisse debitum. subdit tamen, quod hoc remedium habet locũ solum in ecclesia, minore, aut absente cui tale remedium ratione læsionis competeret propter iustam absentiam, argu. l. ab hostibus. ff. ex quib. cau. ma. & dicit etiam Lap. quòd intentans hoc remedium, non debet narrare se fuisse spoliatum, quia succumberet. de qua materia latius videbimus in titu. de restit. spol. Sed D. M. dicit, quòd quamuis prædicti intellectus sint notabiles & veri in se, tamen sibi plus placet primus intellectus tanquam magis amicus literæ, vt intelligatur, quòd hic petebatur duntaxat restitutio quasi possessionis iuris parochialis, & sic agebatur possessorio recuperandæ. hoc colligitur ex princip. & medio tex. nostri, nam in princ. solum dicitur, quòd petebat beneficium restit. postea verò iudices in sententia adiudicauerũt possessionem iuris parochialis Archiepiscopo, & eum restituentes vetuerunt ne quis possessionem restitutã præsumeret molestare, seu perturbare, &c. & sic ex verbis sequen. dum vetuerũt, ne quis possessionem restitutam perturbaret, euidenter colligitur, quòd agebatur posse. & hoc declarant illa verba, restituentes in integ. &c. vt intelligatur respectu executionis & adiudicationis, vt sit sensus, quòd primò adiudicauerũt sibi posse. & postea exequendo, restituerunt eum in integr. ponendo, scilicet, in poss. corporalẽ, sicut prius erat: tunc bene sequitur quòd vetuerunt ne quis possessio. restitutã perturbaret, & sic est hic casus no. per glo. in c. consultationibus. sup. de offic. delega. quæ vult, quòd etiam quando agitur poss. recuperandæ, debeat seruari ordo iudiciarius, [a] & idem sensit Barto. in l. vna. C. de momen. pos. de quo latius videbimus in titu. de resti. spol.

a

¶ Glo. super ver. metropolitano. in prin. colligit plures causas legitimas recusandi iudicem, deinde sentit contrarium in versicu. & licet, assignat rationem diuersitatis inter iudicem & testẽ recusandũ.

¶ In ea. gl. ibi, suffragane[o] aduersarij, dic, hoc intelligit Io. And. in delegato, sed vt ordinarius, dicit q̃ cognoscere põt: vñ dicit q̃ metropolitanus corã suo suffraganeo posset ipsius suffraganei conuenire subditũ, per no. per Spe. in 1. tit. §. supereſt. ver. quid si conqueror. & ratio diuersitatis potest esse, quia quando cognoscit, vt ordinarius inter subditum & superiorem, non est præsumptio quòd moueatur contra proprium subditum ratione superioris, qui ei tãtum supereſt ratione nudi exercitij iurisdictionis, quia par affectio tollit omnem suspicionem, vt l. non solum. ff. de ritu nup. sed quando impetratur à metropolitano contra nõ subditum, tunc tantum subest affectio ex parte impetrantis, meritò potest per aliam partem recusari. Sed tu dic quòd ex hac ratione sequitur, quòd non sit fienda differẽtia, an cognoscat, vt ordinarius, vel vt delegatus, quia ista qualitas non tribuit facultatem recusandi, sed solum qualitas actoris, aut rei: nam si metropolitanus impetraret suffraganeum in delegatum contra subditum suffraganei, ex qualitate prædicta non potest

ADDITIO.

a ¶ *De hac materia vide Ant. inf. in c. Eccl. vt li. pen. & an reficiantur expensæ, vide Bal. in l. eos. §. super his. C. de vsu. in l. huiusmodi. §. si ita. ff. de leg. 1. & l. ignorat. C. de fru. & lit. expen.*

ADDITIO.

a ¶ *Ordo iudiciarius etiam in possessorijs est seruandus. adde Docto. & Alexan. latè in l. naturaliter. §. nihil commune. penult. colum. vbi etiam Moder. ff. de acquiren. possess. & Alexan. cons. 2. incipien. consideratis his, colum. 4. lib. 3.*

test recusari, de quo satis dixi in cap. postremò. infra, de appel.

¶ In ea. glo. ibi, item propter dominium. dic, de alijs ex plurimis causis legitimis recusandi iudicem, vide per Ioan. And. & Dom. Dom. in c. legitima. de appell. lib. 6. ego verò latè dixi in d. c. postremò.

¶ In ea. Glo. ibi, repellitur testis. dic, no. ex hac gl. q̃ suffraganeus potest esse testis in causa metropolitani, & subditus in causa domini: licet recusatus nõ posset esse iudex. & ratio diuersitatis ponitur in Gl. eadem ratio ponitur in c. cum R. sup. de offi. deleg. & in c. 1. & in c. accusatores. el 3. 3. q. 5. de qua materia latè videbimus infrà, in tit. de testib.

¶ Glo. super verbo, ac ex his. oppo. contra text. in eo quod text. dicit, plures fuisse causas appella. cùm tantùm videatur fuisse vna: videlicet, quod iudices erant suffraganei impetrantis. Glo. soluit dupliciter. Primò, quòd à princip. fuit vna: sed superuenit alia: quia li. non contesta. testes postea recepti fuerunt, & hoc placet Io. & Vincen. sed Host. & Io. Andr. tenent contrarium, & melius: nam, vt dicit Io. And. & bene, si grauamen etiam præcedens non facit validam appellat. nisi sit expressum in appellat. vt in c. dilecto. inf. de appel. & in c. vt debitus. eod. tit. qui tex. fuit Innoc. III. prout est text. noster hodie clarus in clem. appellanti. de appellat. fortius si grauamen sequitur: & ideo fortè gl. in versic. vel dic, quòd duo, transit ad secundam solut. dicens, quòd licèt vnica fuerit causa in genere: tamen tex. loquitur in plurali, propter pluralitatem iudicum, qui fuerunt recusati. nam ex eo quòd quilibet iudicũ noluit admittere recusationem, videtur in personam cuiusq; cõsistere legitima causa appellandi. Sed ista sol. etiam non placet: quia licèt plures essent iudices qui hanc recusandi causam, tanquam insufficientẽ, sentirent: tamẽ vnica erat recusandi causa: & ideo dic, & melius, secundùm Host. & Io. Andr. quòd plures erant causæ, videlicet suspicionis, propter quã recusabantur. & quia literæ erant surreptitiæ, quia erant impetratæ suppressa veritate, vt dixi in apostillis, sup. super verbo, suppresionem.

¶ Glo. super verbo, contuma. oppo. in eo quod
a text. dicit sub dubio fortè, [a] q̃ si appella. fuisset minus legitima: potuisset fortè excommunicari. nam de hoc non est dubitandum: quia fortè potest quis excommunicari propter contumaciam, & fieri missio in possef. vt in c. quoniam. §. in alijs. & §. fin. infrà eod. Glo. sol. q̃ dictio, forte, hic stat asertiuè, & non dubitatiuè. & sic no. de hac dictione, fortè, quæ quandoq; nõ facit dubitationem, sed asertionem, & est philosophicum temperamẽtum. In fi. glo. dic, vel secundùm Io. And. ideo dixit, fortè: quia iudex debet infligere illam pœnam, quę magis timetur, vt in c. fin. in fi. inf. eod. quasi dicat, q̃ non semper propter contumaciam est quis excommunicandus. de quo latius, inf. dicam, in tit. de do. & contu.

¶ Glo. penult. quærit, quare text. dicat, casamus: imo casas denunciamus; & quare dicit, legitimas, & sic plura, & ad vtrunq; respõdet. In ead. gl. ibi, sed cũ nulla est vt ibi, dic secũdũ Host. quẽ sequitur Io. And. q̃ quatuor fuerãt causę nullitatis istius processus, quas tetigi sub cõpendio in apost. super tex. Prima, quia iudices fuerunt recusati: sed vtrũ hęc causa reddat processum postea agitatum nullum? dic, vt dixi post Doct. in c. cùm speciali. inf. de appellat. Secunda causa, quia literæ fuerunt surreptitiæ: sed hęc causa non videtur vera: quia literæ licet surreptitiæ, ad lites tribuunt iurisdictionem: quamuis elidibilẽ, ope exceptio. vnde est opus excipere & appellare. c. ad audientiam. & c. cæterum. sup. de rescript. Tertia causa fuit ex eo q̃ iudices processerunt lite non cõtesta. quæ causa sufficit nedum ad annullãdum sententiam diffinitiuam: sed etiam ad annullandũ processum super meritis causæ, non tamen est sufficiẽs ad concludẽdum nullitatem excommunicationis, quæ ad sui existentiam non requirit lit. contest. vt c. 1. sup. de iud. & sic patet quòd propter hãc causam tex. dum dicit, imo casas, non potest referri ad excommunicationem: & tamẽ tex. noster fundat se ratione litis non contestatę. sed dic, quòd fundat se ratione lit. non contest. quo ad principalem retentionem sententiæ diffinitiuæ, & processus gesti super meritis causæ. sed quo ad retentionem facit sequẽs quarta causa. Quarta igitur causa fuit ex eo quòd fuit iustè appellat. & hęc causa concludit tã ad nullitatem processus, quàm sententiæ excommunicationis. inf. de senten. excomm. per tuas. & inf. de appel. dilecto. secundùm D. M. sed aduerte, quia attẽtata post appel. non videntur nulla: nec reuocanda per viam attentati: nisi iudex à quo admisisset app. vel iudex ad quem transmisisset in hibitoriam, vt in c. non solũ. & in c. cum appellationib. de appel. in 6. sed reuocantur per viam iustitiæ: & sic non videntur nullæ: sed potes dicere, quòd notoriæ iustitię appellationis, & per consequens, notorię iniustitię excommunicationis reddit sententiam nullam, per ea quæ dixi in c. inter cętera. inf. de re iu. ¶ Glo. fi. quærit de ratione ad tex. quare dicat, vniuersa restituãtur. & respondet, & est satis clara.

ADDITIO.

a ¶ *Sub dubio fortè respondent sæpe periti. de cuius dictionis vi vltra Felin. hic, vide eundem in c. cum contingat. de offic. delegat. Mode. in §. æquè. in 3. col. versic. in tex. ibi, fortè. de actio.*

SVMMARIVM.

1 *Modus contra contumacem procedendi lite non contestata, qualis.*
2 *Sententia diffinitiua non fertur ante litis contestationem.*
3 *Missio in possessionem, quibus causis non adaptetur.*

TVÆ FRATERNITATIS. Si lite non contestata reus est contumax, actor mittitur in pos. causa rei seruandæ si hoc fieri potest, aliàs reus est excommunicandus. h. d. Primo ponitur decisa consultatio. Secundo distinguẽs responsio, ibi, cõsultationi. & secundum membrum distinctionis ponitur ibi, & si causa.

1 ¶ †No. primo formam & modũ procedendi cõtra reum contumacem lite adhuc non contest. nam si ex natura rei, vel causæ potest fieri missio in possef. rei petitæ, talis missio fieri debet causa custodię: aliàs debet ipse contumax excommunicari, & ex his inferuntur duo sing. dicta. Primum, quòd excommunicatio non est fulminanda, quandiu potest fieri

ri missio in possessio. quia prius recurrendum est ad res, quàm ad personas. 16. q. 6. c. illud. facit optimè l. 3. §. præterea. ff. de suspect. tut. & quod ibi traditur per glo. & Barto. qui volunt, quòd non deueniatur ad capturam, nisi in defectum bonorum. sed contra hoc op. c. quoniam. §. fi. inf. eod. vbi optio datur iudici, an procedat ad missionem in possessionẽ, vel ad excommunicationem. Goff. hic, quamuis non tangat contrarium, tamen ex tex. colligit, quòd contra contumacem non est procedendum ad excommunicationem, quandiu extant alia remedia, quia
a excõmunicatio est odiosa, [a] sicut dicimus in simili de actione de dolo. ff. de do. l. 1. 2. & 3. non enim competit, quandiu subest alia actio, vt ibi, & in l. do Io. C. de dolo. Item etiam Host. hoc dicit per hunc tex. probari, quòd habens bona non potest excommunicari. subdit tamen, quòd quàmuis sit hoc honestum, & quod iudex honestè facit hoc seruando, tamen dictum in se est falsum, quia potest iudex ad libitum incipere ab excommunicatione, vel à missione in possef. ad alterã processurus, si sibi videtur expedire, vt in cõtrario. & cum hac opinio. trãseunt Ioan. Andr. & D. Anto. sed Specu. in titu. de contuma. §. sequitur. versic. certum, & melius. & versic. debẽt autem, tenet primum dictum, quia à leuioribus inchoandum. quidam vero distinguunt, quòd aut agitur reali, & procedit distinctio huius capitu. aut personali, & tunc sit in optione iudicis, &c. & sic procedit contrarium d. cap. quoniam. in fi. Zab. hic dicit, quòd licèt hæc distinctio habeat æquitatem: tamen quia d. c. quoniam, in fi. dat libertatem iudici, videlicet, quod etiam in reali potest iudex de rigore procedere ad excommunicationem, quod dictum non placet hic Dom. meo, quia ille tex. loquitur in personali, & non in reali, & hoc cap. si bene ponderetur, procedit tantum in reali, vt patet ibi, rerum petitarum, &c. vnde concludit Domi. meus, quod quando agitur reali, debet iudex procedere ad missionem, & nõ ad excommunicationem, quia per miss. prouideturne dum contra delictum contumaciæ, sed etiã actori, qui mittitur in possi. & elapso anno, efficitur verus possessor, vt d. c. quoniam. §. in alijs. quia cum iudex possit vendicare cõtumaciam rei, & prouidere actori circa rem petitam, non debet ire vagãdo per excommunicationem & alia remedia extrinseca, & hunc putat verum intellectum istius cap. & subdit, quod credit quod si iudex denegaret missionem, & procederet ad excommunicationem, quod actor posset appellare. credit tamen excommunicationem tenere, & reum nihil dicere posse: cum de seipso tantum conqueri possit. & ad prædicta facit authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & quod ibi no. Barto. sed si ageret actione personali: tunc seruabitur dispositio d. cap. quoniam. in fi. & ratio est, quia quando agitur personali, actor non dicit se habere aliquod ius in re. & ideo iudex non videtur sibi ita facere iniuriam, si non procedit ad miss. in possef. sed intendat alia remedia prodita contra contumaces, & ita est limitandum dictum Gof. & Spec. secundum D. meum. sed tu de hac materia, qualiter & quibus remedijs contra reum contumacem procedere debeat & à quibus inchoare: dic vt latius dicam infra tit. de dolo, & cõtu. & hæc procedũt quo ad primã illationẽ.

2 ¶ †Secũdo princip. infertur aliud singu. dictum, quod quãuis agatur causa, in qua non est prouisum de remedio missionis in possef. tamen non debet procedi ad sententiam diffinitiuam, li. non conte. sed ad excommunicationem. sed contra hoc oppo-
b nit de his, quæ notan. in auth. si omnes. [b] C. si vt se ab hæred. ab. quod traditur ibi per Barto. & Doct. & per Barto. in l. si finita. §. Iul. ff. de damno infec. vbi volunt, quod vbi non est prouisum de remedio missionis in possef. procedi potest causa cognita ad diffinitiuam, li. non conte. per d. authen. & l. 1. C. de asser. tol. cum simil. cuius contrarium hic dicitur, & cõtrarium tenent cõmuniter Cano. Sol. D. Ant. primo sentit vnam sol. pro concordia, dicens vtrunque remedium procedere, quasi velit dicere, quod contumax potest excommunicari, vt hic, & etiam potest procedi ad sententiam, vt in contrario: Sed contra hanc solu. videtur tex. apertus in cap. 1. supra eo. vbi agebatur ad separationem matrimonij propter adulterium, & sic non erat modus missioni possef. & tamen potest procedi ad sentẽtiam, vt ibi dixi, in 11. nota. & ideo fortè Domi. Anto. non persistens in dicta solu. transit ad aliam solu. dicens, q̃ hæc decret. destruxit illam theoricam Legistarum, de quo dic, vt dicam in c. quoniam. in princip. in 4. princip. artic. fal. 15. vel potest dici, secundum Domeum, quòd aut persona est certa cum qua potest lis contestari, & procedit tex. noster, licèt non sit locus missioni in possef. quia propter hoc ratione contumaciæ non deuenitur lite non contest. ad sententiam diffinit. quia cum sit persona certa, potest alio remedio vel grauamine prouideri, cum plura sint prodita contra contumacem, de quibus latius dicã in titu. de do. & contu. aut ius agendi non dirigitur contra certam personam, à qua petatur aliquid dari vel fieri: sed concluditur tantum iudici & non parti: & tunc, vt non sit persona cum qua lis contestetur, cõcluditur ad sententiam li. non conte. vt d. authen. & si omnes. C. eod. de quo dic, vt dicam in d. c. quoniam. in princip. in 4. princ. artic. fallen. 16.

¶ Glo. in princ. sentit quæstio. & soluit, & solut. fortificat. deinde in versiculo, & debet, summatim decidit aliquam quæstionem, & remittit. deinde in versicu. an iste, formatquæst. & remittit. deinde in versic. non tamen, ponit quinque auxilia prodita contra reum contumacem non permittentem actorem mitti in possef. & iuncta glo. ibi, festinare. & ibi, summatim negotium perscrutari. dic de hoc vt latius dicam in titu. de eo qui mitt. in possess. causã rei seruan. & in gl. ibi, an iste missus. dic vt latius dicam in dicto titu. de eo qui mittitur in possessio. vbi tractabo de effectibus istius missionis in possef. in fi. glo. dic, Hostien. & Ioan. And. D. Ant. & Do. meus, hic addunt plura alia remedia, de quibus dicam in tit. de dolo, & contu.

3 ¶ †Glo. fin. quærit de exemplis, quæ scilicet sint causæ,

ADDITIONES.

a ¶ *Non videtur bona ratio: quia solet communiter dici excommunicationem esse fauorabilem. cap. pia. de excep. lib. 6.*

b ¶ *De cuius materia, vide elegãter per Pau. cons. 363. libro secundo.*

cauſæ, quibus non adaptatur miſsio in poſſeſ. & ponit duo exempla. In ea.glo. ibi, ſiue ciuiliter. Dic, glo. non bene dicit, ſecundum D. M. Dom. Anto. quia hoc caſu, quando de crimine agitur ciuiliter, proceditur ad inſtar ciuilium, vt l.fi.ff.de priua.deli. & ideo debet fieri miſsio in poſſeſſ. & placet hoc Do.meo, & communiter Docto. ex quo agitur pro intereſſe priuato æſtimabili. In ead.glo.ibi, criminaliter. dic, iſtud exemplum eſt bonum, licèt tũc indi rectè fiat miſsio, quia tunc ipſius contumacis bona annotantur. & an talis annotatio hodie locum habeat, & quando, vide D. M. in c.veritatis. de dolo & contum. & fortè dicam ibi, & per Barto. in l.abſentem. ff.de pœn. In fi.gloſ. dic, & idem dicit Do. Anton.eadem ratione, ſi agatur cauſa matrimonialis reſpectu coniugij diſſoluendi vel coniungendi. ſed dicit D.M. quòd hoc exemplum non eſt bonũ: quia licet quando agitur de coniugio coniungendo, vel diſſoluendo, non poſsit fieri miſsio: tamen tũc procedit ad diffinitiuam, & propter periculum imminentium, vt in cap.quoniam.§.porrò.inf.eod. de quo dic vt latius dicam in c.ſeq.in princ.4.princ. artic. fal.8. Item Hoſtien. hic exemplificat etiam in cauſa ciuili perſonaliter intentata, quando reus nõ poteſt pati hanc miſsionem, quia non poſsidet mobilia vel immobilia. Quintum exẽplum ponit Vincent. ſi reus abſcondit rem, vel ſi res dolo ipſius perit. Sextum exemplum ponit idem Vincent. quando ageretur interdicto retinendæ poſſeſ. quia tunc non habet locum miſsio, & debet ſeruari ordo iudiciarius, ſicut in interdicto, vnde vi. de quo dic, vt latius dicam in cap. ſeq. in princ. 4. princ. artic.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia capitalis, ex quibus oriatur cauſis.*
2 *Cauſa matrimonialis delegatur quandoque non Epiſcopis.*
3 *Iudex ex quinque cauſis legitimis recuſatur.*
4 *Citatus in loco non tuto, comparere non tenetur.*
5 *Ire ad terram inimicorum nemo tenetur, etiam cum ſaluoconductu.*
6 *Cauſæ proceſſus irritatiuæ, ſunt duæ.*
7 *Vxor recedens à viro ſine eccleſiæ iudicio, ipſum ſpoliare præſumitur.*
8 *Reconuentio admittitur in cauſa appellationis.*
9 *Iudex eccleſiaſticus, quãdo inter puros laicos de cauſa temporali cognoſcere poſſit.*

ACCEDENS. Receptio teſtium facta contra non contumacem in cauſa matrimoniali, eſt nulla. hoc dicit. ſunt duæ partes. Primò ponitur apparentis querela. Secundò, cauſæ commiſsio; ibi, mandamus, & in tex. ibi, Archid. dic, qui erat ſecundus iudex delegatus. & ibi, Magiſter P. dic, erat iſte tertius iudex: & ſic iſti tres iudices erant delegati dictæ nobilis vxoris dicti vicecomitis: quæ nobilis accumbit matrimonium de conſanguinitate, vel alio impedimẽto. & in tex.ibi, vt infra de ſub.iſta deciſa continebatur, vt arbitror, q̃ per cauſas prædictas vicecomes recuſabat iſtos iudices, & nolebat coram eis comparere, niſi locum tutum aſsignarent: ſed non admittebant iudices dictas recuſationes, nec locum tutum aſsignabant: vicecomes apparuit: ſed tamen prædictis non ob. iudices in cauſa procedebant. vnde vicecomes ſupplicauit Papæ, quòd ſibi prouideatur. vnde Papa prouidit ſibi dando nouos iudic. de quibus hic in ſupraſcrip. de quibus mãdat vt ſequitur, ſecundum Hoſt. In tex.ibi, vtrinque, dic, ſcilicet, à vicecomite, & à prædicta nobili eius vxore.

1 ¶ † No. primò ibi, vxorem ſuam & terram, duplicem cauſam propter quam quis iuſtè mouetur ad capitalem inimicitiam: videlicet, quando quis capit vxo. alterius: aut alterius terrã occupat: quia non eſt amicus noſter, qui bona noſtra tollit. & ſic inimicitia capitalis non tantum dicitur inſurgere ratione mortis, vel fuſi ſanguinis: ſed etiam ratione honoris & retentionis vxoris, & etiam æris & bonorum: quia, vt in vulgari prouerbio dicitur, *e beni ſono el primo ſangue*.

2 ¶ † No. ſecundò quòd licet curia Rom. non ſit ſolita delegare cauſam matrimonialem niſi Epiſcopis, vt dixi in cap.1. ſupra eod. in 1.no. & no. Ioan. An. in cap.ſtatutum. §. cum vero. de reſcript.lib.6. tamen hic habes caſum, in quo cauſa matrimonialis fuit delegata duobus non Epiſcopis, & vni Epiſcopo. vnde attẽditur qualitas quæ prodeſt, & non quæ nocet.

3 ¶ † No. tertiò ex toto progreſſu primæ partis tex. noſtri, iuncta glo.pe. quinque cauſas legitimas, propter quas etiam ſingulariter conſideratas, iudex poteſt licitè recuſari. Prima ex eo, quia ſit conſanguineus inimici capitalis ipſius recuſantis, licèt cum illo inimico cauſam non habeat: vnde nõ ſolùm poſſum recuſare inimicum, ſi deputatur mihi iudex: ſed etiam ſi deputatur conſanguineus mei inimici capitalis: & non ſolùm ſi deputatur cõſanguineus partis aduerſæ, ſed etiã ſi deputatur conſanguineus mei inimici capitalis, qui mecum non litigat, quod eſt ſingu. hoc tamen intelligunt quidam, quando ipſe inimicus cuius erat conſanguineus iudex mihi delegatus, fauebat aduerſario meo in lite: nam iſte comes tenebat vxorem & terrã iſtius vicecomitis, & litigiũ erat inter ipſum vicecomitem & vxorem ſuam: cui Comes fauebat: quia iudex conſanguineus Comitis merito erat ſuſpectus iſti vicecomiti. Sed dominus meus tenet idem: etiam ſi non probaretur fauor, argum. c.repellatur. infra de accu. & c.cum R. & c.inſinuante. de offi.deleg. & idem probat tex. noſter, qui fundat ſe ſuper inimicitia, nõn autem ſuper fauore præſtito vxori. nam dictum fauorem ſolùm adducit ad probandum inimicitiam. & idem ſentit Io. Andr. ſuper tex. dum generaliter colligit, q̃ non ſolùm poſſum recuſare inimicum, ſed etiam ipſius conſanguineum.

¶ Secunda cauſa principalis, quando iudex eſt commenſalis inimici mei; & ſic videtur vt dictum fuit in præcedenti cauſa, q̃ non ſolùm poſſum recuſare iudicem commenſalem aduerſarij mei mecum in iudicio cõtendentis, vt in c.inſinuante, & c.cum R. ſupra de offic.delega. ſed etiam eſt commenſalis inimici mei mecum non contendentis in cauſa, in qua deputatus eſt iudex.

¶ Tertia legitima cauſa recuſationis eſt, ſi iudex eſt oriundus de terra aduerſarij mei: ſic eſt compatriota aduerſarij mei: quæ tamen cauſa declaranda eſt, vt hic glo. ſuper verbo, oriundus.

¶ Quinta

¶ Quarta eſt, quãdo iudex eſt de diſtrictu inimici mei, & ſic non ſolùm recuſo ſubditum inimici mei mecum contendentis: ſed etiam non contendentis in cauſa. nam ſuſpicionis cauſa oritur ex timore inimici: quia dubitatur ne ſubditus inimico propter aliquem iuſtum timorem de ſe, bonis, aut conſanguineis ſuis, deuicta iuſtitia, ar. 16.quæſt.2. in c.viſis.

¶ Quinta & vltima legitima recuſationis cauſa eſt, qñ non poteſt haberi tutus acceſſus ad iudicem, quia oportet tranſire per terram inimicorum. Circa quod aduerte: quia ſi iudex hoc ſcienter faceret: tunc ſatis directè recuſari poſsit. ſed ſi hoc non faceret ſcienter: tunc propriè nõ daretur recuſatio perſonæ iudicis, ſed potius declinaretur eius iudicium propter locum non tutum. & ad hoc facit cap. ex parte. infra de appel. & cle.2. §. Piſana. de re iudi. & ibi dixi. & de his quinque cauſis, & alijs plurimis traditur per Io.Andr. & Docto.in cap.legitima. de appellat. in 6. ſed latiſsimè ego dixi in c.poſtremò. infra de appella. vbi principaliter conuenit: ſed hic propter declarationem tex. non potui cauſas prædictas omittere.

¶ No. quartò vltra prædictas cauſas particulares, vnam cauſam ſatis generalem, habilem ad recuſandum iudicem, quando ex aliquibus circumſtantijs, quòd iudex nimis fauet parti aduerſæ: quòd quando ſit, relinquitur arbitrio iudicis, argu. no. per Innoc. in c.cum ſpeciali. de app. de quo dic, vt dixi in c. poſtremò.

4 ¶ † No. quintò, quòd citatus non tenetur comparere in loco non tuto: vel etiam ad locũ tutum, ſi acceſſus non eſt tutus. Aduerte tamẽ: quia ſi daretur acceſſus per plura loca, debet probare q̃ nullus ex illis locis eſſet tutus: aliàs probatio non concluderet neceſſario. de qua materia dicam inf. ti. de dila. in materia citationis.

5 ¶ † No. ſextò tex. qui allegatur, quod quis non tenetur ire ad terram inimicorum, etiam cum literis de ſaluo conductu: quia talis cautio eſt nimis fragilis. facit. c.literas. de reſti. ſpo. & de facili frangitur, vt docet experientia.

¶ No. ſeptimò ibi, capitalibus, quòd non ſufficit quælibet inimicitia: ſed debet eſſe capitalis, id eſt, q̃ capitale odium ſit inter eos, ſecundum Innoc. ſimile in c.bonæ. ſupra de elect. & no.bene, quòd inimicitia capitalis oritur quandoque ex ſpoliatione, ſeu retentione particularis rei. facit quod no.glo.in c.cum oporteat. inf. de accuſa. ex quo infertur ad intellectum c.frequens. de reſt.ſpol. in 6. vbi requiritur ſpoliatio totius ſubſtantiæ, vel maioris partis, ad hoc vt criminaliter agẽs repellatur ab accuſatione: quia tex. ille procedit, quando de ſe ſpoliatione facta per tertium opponitur contra agentem, qui nõ ſpoliauit: ſecus quando excipitur cõtra ſpoliatum, vel eius cõſanguineum, vel amicum: quia tunc ſufficit ſpoliatio rei particularis, propter quam veriſimiliter orta ſit capitalis inimicitia. & ratio diuerſitatis eſt in promptu: quia in caſu d.c.frequens, ideo requiritur ſpoliatio totius ſubſtãtiæ, vel maioris partis, vt concludatur inopia accuſati: ſed hoc ſufficit, ſpoliatio vel retentio particularis rei ad concludendam inimicitiam capitalem. & idem videtur probari in c.item cum quis. inf. de reſt.ſpol. fatetur tamen D.M. bene, quòd res poſſet eſſe ita modica & vilis, quòd ceſſantibus alijs circumſtantijs non oritur inimicitia capitalis: & ſic fortè poteſt intelligi gl.3.q.2.c.oportet, quæ videtur velle, quòd ſpoliatus modica re, non poteſt excipere contra ſpoliatorẽ agentem criminaliter. de qua materia latè dicam in tit. de reſtit. ſpoliato.

6 ¶ † No. octauò ex verſi. mandamus, duas cauſas proceſſus irritatiuas. Prima, quia ſit factus poſt appel. legitimam: ſecunda, quia lite non cõteſt. quod vltimũ, qualiter olim & hodie procedat, dicam in c.ſeq. in 4.prin.art. fal.8.

7 ¶ † No. nonò, quòd eo ipſo quòd vxor inconſultè, & ſine eccleſiæ iudicio recedit à viro: dicitur ſpoliare ipſum virum, & ſic vir poteſt agere poſſeſſorio recuperandę. Ad idem c.porrò, inf. de diuor. quinimò fortius, ſi vxor eſſet relicta, & deinde monita à viro, vt ad eum redeat: ſi non vult redire, videtur virum ſpoliare, vt no.in c.literas, de reſt.ſpol. & c.ſignificaſti. de diuor. no. Inno. in c.veniens. inf. de reg. dicam latè in ti. de reſti. ſpo.

¶ No. decimò, q̃ ſpoliatus debet ante omnia cõſequi plenariam reſtitutionem, tam rei principalis, quàm acceſſoriæ ante, quàm teneatur reſpondere, ita decidunt Dom. de Rota, deciſ. 303. vbi volunt quod prius eſt fienda reſtitutio omnium fructuum & expenſarum. dicam latè in tit. de reſt. ſpol.

8 ¶ † No. vndecimò, quod in cauſa appel. admittitur recõuentio. hoc enim videtur innui, quod poſt appel. Vicecomes petijt reſtit. vxoris, de quo dic, vt dixi ſupra de mu.pe.

¶ No. duodecimò ex prædictis, & ex tex. quod etiam in cauſa appellationis poteſt accumulari ſeu intentari poſſeſſorium, etiam petitorij ſuſpenſi ante, de quo dic, vt latè dixi in Clem. 1. de cauſa poſſeſſio. & proprieta. & fortè dicam infra in titu. de reſtitu. ſpolia.

9 ¶ † Vltimò no. quòd iudex eccleſ. cognoſcit inter puros laicos de cauſa temporali, quando illa venit acceſſoriè ad cauſam ſpiritualem. ad quod vide quod dixi ſupra de foro compet. in rub. in verſi. 36. & in c.licet ex ſuſcepto, in ver. 12. In glo. 1. in fi. dic de hac materia, vt latius dixi in c.poſtremò, infra de
a appellat. Glo. ſuper verbo, oriundus. [a] format duas quæſtio. & ſecundam ſoluit diſtinguendo. In ea.gl. ibi, domicilium retinere. dic & intellige glo. vt habeat dubium, ſi ibi non moratur de præſenti. & de materia, an forum domicilij profit, & qualitas, & de mutationis effectu, dixi latè in c. fin. ſupra de foro compet. in 8.9. & 10. quæſtionibus. In ea.glo. ibi, multa profint. dic, ſentit ergo glo. quod hic ſola cauſa, quod ſit compatriota, non ſufficit. & quod idem tenet glo.pe.hic. Hoſt. vero hic dicit hunc caſum inducendum conciuibus qui agerent in remotis partibus: quia vt docet experiẽtia, tales diligunt ſe vt fratres, & remittit Io.And. ad no.in c.legitima. de appella. in 6. ſed Do. Anto. hic putat idem eſſe, ſi non ſit etiam in longinquis partibus: ſed ſint cõpatriotæ, & agatur etiam forenſis longinqui: quia

tunc

ADDITIO.

a ¶ *Adde bo. tex. de hac dictione, oriundus in l. prouinciales. de verborum obligat.*

tunc talis cõpatriota verisimiliter magis fauet conciui, quàm extraneo, & hoc dicit, relinquendo arbitrio iudicantis. Dom. meus hic putat hoc dictum Do. Ant. procedere in delegato, vt probatur hodie in c. statutũ. §. quod autem. de rescr. in 6. vbi patet, q; si actor & reus sunt diuersarum ciuitatũ & diœce. non potest actor impetrare in sua diœcesi vel ciuitate, sed in ordinario: putat illud non procedere: quia alias quilibet forensis volens cõuenire ciuem, de facili recusaret omnes ordinarios rei. sed de materia ista, dic vt dixi in d.c. postremò. In fi. glo. dic, q; hæc sola causa est sufficiens. facit c. accedens. supra eo. vbi sufficit, quod sit suffraganeus aduersarij. fortius ergo si esset subiectus, & sic exponendo tex. de terra vxoris: hoc est, subiecta vxori: decisio est clara. Glo. super verbo, nimis fauens, format contrariũ ad tex. in eo quod tex. vult, q; opponatur contra iudicem de fauore impartito alteri parti: nã propter hoc nõ videtur debere reputari suspectus: cum quilibet teneatur diligere alium. Glo. sol. quòd modica amicitia non inducit suspicionem, sed maxima sic. & sol. suam fortificat. In ea. gl. ibi, sed maxima. dic, vnde in litera ponderatur quòd nimis fauebat alter, & ex hoc inferunt Host. & Io. And. q; non sufficit, si opponatur simpliciter, quòd iudex fauet aduersario: nisi iungatur, q; nimis fauet. quod est singulare. imò plus dicit Host. quod non sufficit, si dicatur, Nimis: nisi fauoris causa exprimatur: aliàs quilibet iudex sine causa recusari põt. quod verum intelligit Do. Anton. quod tunc dicitur exprimere causam, quando ostendit in aliquo grauasse, per no. in c. ad hæc. & c. proposuisti. inf. de appel. concludit distinguendo, quod aut recusans dicit, Iudicem fauere alteri parti: nec aliter exprimit causam fauoris, & non sufficit: quia iudex potest fauere vni parti, dummodo non excedat modum, arg. op. in c. consuluit. de offi. deleg. aut exprimit causam, cõcludentem nimium fauorem alterius partis: eo, quia dicit se grauatũ in tali & tali ar. & tunc sufficit: licèt aperte non dixerit eum nimium fauere: nam prædicta generalia dicta intelliguntur secundum specialia, arg. c. sedes. supra de rescr. & l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino, triti. & oleo leg. Et aduerte, quia Spec. in tit. de positionibus. §. 7. versi. quid si proponens. dicit no. verbum, q; si pars sibilat in aure iudicis qui alloquitur sibi secreto ad aurem: põt recusari vt suspectus. & sequuntur hic Do. Ant. & D. M. qui ẽt ponunt alias plures legitimas recusationis causas: sed quia non est prin. materia nostra, ideo omitto, & de ea dic, vt latè dixi in c. postremò, inf. de appel.

¶ Glo. pen. quærit de intellectu literæ, quare textus dicat, ex his causis. & soluit. deinde glo. in versi. & ita. infert ad intellectum tex.

¶ In ea. gl. ibi, & quærit de per se. dic de hoc, vt dixi sup. in 3. no. gl. fi. sentit contrarium, quod Papa non debet se impedire de restitutione terræ, & sic rei temporalis, per c. causam. qui fi. sint legi. & soluit. in fi. dic, vt dixi supra, in vlt. no.

¶ Sed nunc extra gl. oppo. dupliciter contra tex. nostrum. Primò, quod ex quo causa fuit commissa
a certis iudicibus, debeat sub illis terminari,[a] nisi legitimè recusarentur: vel per legitimã appellat. ab eis iurisdictio esset abdicata, vt in c. vt debitus, & c. cũ speciali. de appella. cum ergo hic non esset plenè cognitum de causis recusationis, nec de legitimitate appellationis: nõ debebat simpliciter mandari istis iudicibus quod deberẽt in causa procedere: quod tamen factum fuit. Sol. Dicit Host. quod licèt iste ordo sit seruandus quo ad litigantes, vt sine prædictis causis nõ valeant recedere à delegatis: potestas tamen remanet penes delegantem. vnde siue commiserit totam causam, siue partem: dummodo sit ordinarius, vel si sit delegatus, & partem tantũ commiserit: potest ad libitum commissam iurisdict. revocare, vt l. iudiciũ soluit. ff. de iudi. & c. super quæstionum. §. porrò. supra de offic. delega. maximè vbi honestas & verisimiles causas prætendit, & modicũ sit præiudicium, vt hic. Inno. vero hic refert quosdam tenere, & non bene, secũdum eum, q; hic fuit facta commissio per appel. sed malè, vt dixi: quia si procederetur per viam appellat. commissio fuisset aliter facta: videlicet quod si vera esset causa, iudices ipsi secundi procederent: aliàs remitterent causam ad primos iudi. à quibus fuerat appellat. condemnata altera parte in expen. vt d. cap. vt debitus. quod hic non fuit factum: cum Papa sine causę cognitione revocauerit iurisdict. priorum iudicum, eum transferẽdo in secundos. vel potest dici, secundum Innoc. quod hic constitit Papæ de appella. legitimitate, ideo non mandauit inquiri de ipsa legitimitate. sed dicit hic Host. quod hoc est contra tex. cum Papa mandet inquiri de virtute causę appel. vt patet ibi in tex. si vobis cõstiterit, quod ante li. contesta. &c. & subdit Host. quod pro certo tenendum est, quod Papa ex certa scientia revocauit hic iurisdict. priorum iudicum, & ex causa prædictam causam commisit istis secũdis iudicibus. quod patet ex tex. dum dicit, & causa ipsa per vos cõmodius, &c. ibi enim causam revocationis exprimit, & dat certã formam secundis iudic. sed dicit hic D.M. q; super hoc non est insistendum: quia in iure non est vis, qua via procedant isti secundi. nam si teneamus q; Papa revocauerit ex certa scientia, quod videtur magis amicum literæ: indistinctè cognoscent de causa, scilicet virtute appel. aut Papæ prius constitit de legitimitate, & nõ habebunt de ea cognoscere: aut non constitit, & habebunt cognoscere secundum formam c. vt debitus.

¶ Secundo oppo. contra tex. videtur enim quod nec primi iudices, nec secundi poterãt cognoscere de q. spoliationis: quia primis tantum fuit commissa quæstio super petitorio. secundi vero non possunt: quia surrogantur in locum priorum, & penes ipsos est illa iurisdict. quæ erat penes primos, argu. d. cap. vt debitus. & cap. non solùm. de appell. in 6. Item quia reconuentio non admittitur in causa appella. vt no. in cap. 1. de mut. peti. sed Dom. Anton. hic tripliciter soluit. primo, q; Papa ex officio hic commisit causam vltra limites appellat. revocando primos iudic. vel hoc fecit virtute reconuentionis. vel tertio hoc operatur causarum annexitas, & ne causæ

ADDITIO.

a ¶ *Nam iudicium vbi inceptum est, ibidem debet terminari. l. vbi cœptum. ff. de iudic. de quo vide latè Fely. in c. ex tenore. versi. lex. de rescrip. istum in c. proposuisti. supra, de foro compet.*

causæ connexitas diuidatur: propter quod causa simpliciter commissa, cẽsetur etiam commissa quo ad possessorium: & similiter deuoluta causa quo ad peti. potest etiam disceptari de possessorio: vel quia satis potest dici q; quæstio possessoria fuerat deducta in principali: quia vicecomes conuentus coram primis iudicibus dixerat in except. suis se spoliatum ab illo Comite, qui tenebat terrã & vxorem suam, secundum D. An. hæc sol. non est bona: quia non est verum q; vicecomes excipiendo, vel agendo in primo iudicio deduxerit spoliatum: sed vt iustificaret legitimam causam suspicionis, allegatur q; ille Comes detinebat terrã & vxorem suam. vnde contra vxorem agentem non apparet hoc fuisse exceptum: nec etiam sequitur excep. ergo potest agere, si iudices non habebant circa hoc mãdatum. D.M. soluit clarius, concludendo circa omnia. contradicit enim q; aut quæritur, vtrum primi iudices potuissent cognoscere de spoliat. si causa eis simpliciter fuisset cõmissa super peti. & remittit. de quo ad plenè no. ad d.c. 1. de sequestra. possef. & fruct. vbi cõmuniter tenetur quod sic, propter connexitatẽ causarum. ad quod vide quod dixi in c. fi. sup. de mut. peti. in 11. prin. artic. aut tenentur opin. q; per viam app. isti secundi iudic. cognoscebãt: & idem dicendum est: quia cum coram primis iudic. lis non esset contest. & appellat. esset iustificata: potuit etiã coram istis secũdis iudic. iustificata appellatione à grauamine fieri reconuentio, secundum ea quæ latè dixi in c. 1. sup. de mut. peti. in 6. princ. artic. fal. 21. vel melius potest solui, secundum Do. meum, q; nõ est verum quod isti secundi iudi. cognoscant per viam reconuentionis: cum super sede atur quæstio princ. vnde non potest propriè dici reconuentio, cum cesset conuentio, iuxta no. per Bar. in authen. & consequenter. C. de senten. & inter. om. iud. ad quod vide quod dixi in rubr. de mut. peti. in 1. arti. & in c. fi. eod. ti. arti. 9. & 10. vnde concludit, quod hic isti secundi iudi. debent cognoscere virtute commissionis expresè vel tacitè: quia licèt sit commissa causa petitoria, videtur commissa spoliatio, etiam super eadem re: etiam per viam actionis, quæ facit silere petitorium, vt in c. ex conquestione. inf. de rest. spo. & 2. q. 2. in summa, & in cap. fin. inf. de ord. cogn. de quo art. dicam vel in d. ti. de ord. cog. vel in tit. de rest. spol. quia vtrobique potest adaptari.

Repetitio c. Quoniam frequenter.

SVMMARIVM.

1 *Iura ad ea quæ communiter accidunt, adaptanda sunt.*
2 *Papa decidere potest dubia, etiam inter Legistas orta.*
3 *Regula non vitiatur ob aliquas exceptiones.*
4 *Testes recipi non debent lite non contestata.*
5 *Testes, quo casu ante litis contestationẽ recipi possint.*
6 *Fraus etiam in præiudicium absentis per cõtumaciam committi debet.*
7 *Litis contestatio, in quibus casibus requiratur, & in quibus non.*
8 *Lite non contestata ad testium receptionem procedi non potest, fallit, nu. seq.*
12 *Actor volens probare se non feciße in fraudem, an debeat admitti, & nu. seq.*
25 *Libellus nõ requiritur, si causa coram Papa agitetur.*
26 *Litis contestatio non est necessaria coram arbitro.*
27 *Litis contestatio non requiritur, vbi libellus non exigitur. & num. seq.*
31 *Libellus non requiritur, quando iudicis officium imploratur.*
32 *Litis contestatio, in quibus casibus non requiratur, & num. præced. & seq.*
78 *Casus speciales in suis casibus tantum seruandi sunt.*
79 *Causa specialis esse debet, vt à regulis recedatur.*
80 *Testes recipi possunt lite non contestata in duobus casibus.*
81 *Absentia prælati & mariti, est periculosa ecclesiæ & vxori.*
82 *Contumacia vera requiritur, si de graui præiudicio agatur.*
83 *Matrimoniũ spirituale & carnale, à pari procedunt.*
84 *Matrimonium spirituale, per quid contrahatur inter electum & ecclesiam.*
85 *Electus absens, sed non per contumaciam, per sex menses expectari potest.*
86 *Vir & vxor à pari iudicantur quo ad expectationem alterutrius.*
87 *Captiuitas & ægritudo à contumacia excusant.*
88 *Priuari neminem suo iure sine culpa sua, qualiter intelligatur.*
89 *Dictio, præsertim, quid importet.*
90 *Testes ad perpetuam rei memoriam recipi possunt lite non contestata.*
91 *Testes recipi possunt lite non contestata, in inquisitionis causa.*
92 *Testes ad perpetuam rei memoriam, quales recipi possint.*
93 *Modus procedendi contra reum contumacem in reali actione, qualis sit.*
94 *Recuperare volens possessionem tædialem, de iudicio sisti præstabit cautionem.*
95 *Effectus missionis in possessionem, quis sit.*
96 *Detentor dominum in iudicio nominare potest, si contra eum rei vendicatio detur.*
97 *Conuentus, vt compareat, non tenetur personaliter comparere.*
98 *Dictio, tanquam, est nota improprietatis.*
99 *Effectus nominationis domini in iudicio, qui sint.*
100 *Dominus possessionis dicitur, etiam si proprietas sit aliena.*
101 *Decretum secundum in realibus non requiritur.*
102 *Nominatio, quid sit.*
103 *Nominare dominum in iudicio, quis possit.*
104 *Procurator, an possit in iudicio dominum nominare.*
105 *Nominatio, an sit meræ facultatis.*
106 *Nominari, quis possit in iudicio.*
107 *Nominatio coram quo, & in quibus causis fieri possit. & num. seq.*
109 *Nominatio an in rebus tam mobilibus, quàm immobilibus locum habeat. nu. seq.*
111 *Nominatio, an locũ habeat in iuribus corporalibus.*
112 *Nominatio, an locum habeat pro rebus, in quibus conuentus habet aliquod ius.*
113 *Creditor conuentus super re, in qua hypothecariam habet, an possit dominum debitorem suum in iudicio nominare.*

114 *Nominatio, an locum habeat in actionibus personalibus.*
115 *Conuentus actione mista, an possit dominum in iudicio nominare.*
116 *Nominatio, an in possessorijs locum habeat.*
117 *Nominatio, an locum habeat in causa damni dati.*
118 *Nominatio in iudicio, quando fienda sit.*
119 *Nominatio, qualiter fieri debeat, & ad quid teneatur nominatus.*
120 *Nominans nominatione facta, an teneatur iurare de calumnia.*
121 *Iudex post nominationem factam & ante nominati contumaciam, quid facere debeat.*
122 *Iudex post nominationem factã, quid facere debeat.*
123 *Denunciatio, qualiter fieri debeat.*
124 *Denunciatio facta per colonum, an interrumpat præscriptionem.*
125 *Nominans dominum in iudicio, quid facere debeat, & ad quid teneatur.*
126 *Nominatus in iudicio, quid facere debeat facta sibi denunciatione.*
127 *Nominatus comparens, an possit declinare forum, quod ex persona sua nominans declinare non poterat.*
128 *Nominatus comparens, an possit recusare iudicem, quem nominans recusare non poterat.*
129 *Defendere rectè quis dicatur.*
130 *Iudex quid facere debeat nominatione & denunciatione facta, qui non comparet. & nu. seq.*
134 *Nominatus passus missionem, vsque quo audiatur super proprietate.*
135 *Nominatus passus missionem volens agere de proprietate, an teneatur de calumnia iurare.*
136 *Contumacia nominati, an noceat nominanti.*
137 *Effectus nominationis in iudicio, qui sint. & nume. sequen.*
152 *Contumacia possidentis alieno nomine, an noceat domino.*

VONIAM FREQVENTER. Hæc tota decretalis, secundum Ioannem Andræam, diuiditur in duas partes princip. primò ponit regulam de testibus non recipiendis super princ. li. contesta. & subiungit sex casus exceptos. Secundò ponit, qualiter sit procedendum, quando reus est contumax. ibi, in alijs. Prima subdiuiditur, quia primò ponit regulam: secundò excipit duo: ibi, ni si fortè. & hæc secunda subdiuiditur in tres: quia primo ponit duos casus except. secundò subiungit alios duos ibi, porrò. tertiò, alios duos ibi, sunt alij. & secũda pars quæ incipit ibi, porrò, subdiuiditur: quia primò ponit, quid iuris quando reus est contumax, cõtra quem agitur de spirituali vel carnali matrimonio. Secũda ibi, si verò. dicit, quid iuris cum non est contumax reus. & primò disponit de matrimonio spirituali. secundò, quid de carnali. ibi, si autem. Secunda verò pars princip. quæ incipit, in alijs principaliter subdiuiditur in duas. In prima statuit quid iuris cum reus est contumax li. nõ contest. contra quem agitur reali. In secunda ibi, si autem. ponit quid iur. cum agitur personali. Item prima subdiuiditur: quia primò tractat, cum conuenitur reus possidens nomine proprio, quid seruandum sit. Secundò, quid si cõuenietur possidẽs nomine alieno. Secunda ibi, quòd si forsan. & hoc dicit in summa tota decreta. secundũ Ioannem Andream. Li. non contesta. non recipiantur testes super princip. sed si reus est contumax, & agitur reali, actor mittitur in possessorio rei petitæ custodiæ causa, quam reus recuperat veniẽs intra annum, si offert cautionem de stando iuri, & restituit expensas: postea verò nõ auditur, nisi super proprietate: sed si conuenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit dominũ in iudicio: & statuetur sibi terminus, intra quem faciat dominum comparere: qui si non venerit intra terminum, iudex citabit illum quo ad hoc, & eo veniente, iudex mittat actorem in verã possessionem. Si verò est personalis actio, actor mittitur in possessionem primò, mobilium: secundò, immobilium, vel reus excõmunicabitur. & hoc est regulare. Fal. in sex casibus: scilicet, cum timetur mors, vel absentia testium, cũ agitur de matrimonio spirituali vel carnali: in causa tamen criminali necessaria est lite non contestata. sed in primis duobus casibus recipiuntur testes, etiam contra non contumacem: ita tamen q̃ conueniatur reus, vel id sibi denuncietur intra annum, aliàs attestationes non valent.

¶ Item in secundis duobus casibus contra contumacem recipi possunt, & causa diffiniri contra non contumacem: in spirituali coniugio contracto, seruentur antiqui canones: in contrahendo expectabitur absens per sex menses, nisi iudex aliter arbitretur: in carnali verò, absens expectabitur. hoc dicit. Sed quia decret. est valde prolixa, & habet materiam distinctam & separabilem, legem eã per partes, vt legit Dom. meus, & vt communiter Doct. & primò legam vsque ad §. porrò. & hoc intendit: Lite non contestata testes regulariter non sunt recipiendi. fallit vbi timetur de morte, vel diuturna absentia testium: tũc enim seruata solennitate hic posita, possunt testes examinari, etiam lite non contestata. hoc dicit.

¶ Et diuiditur hoc princip. in quatuor partes. Nam primò ponit regulam: secundò excipit duos casus: ibi, nisi. tertiò, ponit solennitatem requisitam: ibi, sed si actor. quartò tradit, quid iuris si illa non seruet: ibi, attestationes. & textus ibi, à multis. nam olim de iure ciuili super hoc erant variæ opiniones. & in textu ibi, ne veritas occultetur. dicpropter absentiam vel testium mortem. quòd designatur ibi, fortuitis casibus. & in textu ibi, timetur. dic fortè quia iturus est ad bellum. ibi, absque malitia. dic, fortius: ergo si per malitiam. ibi, non possit. scilicet de facili.

1 ¶ † No. primò, quod iura debent adaptari ad ea quæ frequenter, & non ad ea quę raro accidunt. ad idem, l. nam ad ea. ff. de legib.

2 ¶ † No. secundò, quod Papa potest decidere & determinare quæstio. & dubium etiam inter Legistas
a [a] orta, seu contingentia. nam super hoc olim erant magnæ contrarietates inter Legistas. quidam enim dicebant testes recipi posse contra contumacem

ADDITIO.

a ¶ *Et quoties res dubiæ est inter Legistas, de iure autem isto, claro huic iuri id est, canonico standum est in vtroque foro. c. 1. & 2. de no. ope. nunc.*

cem lite non contestata, ne contumacia sibi prodesset. & hanc opinionem tenet Vgo & Mar. glo. sed contrarium tenet Azo, & quidam alij, vt dixi in cap. 1. supra titu. prox. in tertio princip. articu. & horum controuersia hic sopita est & declarata. de quo dicam in examinatione, infra in 4. princip. articu.

3 ¶ † No. tertiò, quòd ad verificationem [a] regulæ
a non requiritur quòd non faciat aliquam exceptionem: quinimò dicit glo. super rubr. de re. iu. in 6. q̃ regula dicitur, quasi regulariter sit vera. & sic quasi patitur aliquam exceptio. & hoc videtur probari in isto tex. quia hic princip. dicitur regulariter verum esse, vt testes non recipiantur li. non contesta. & tamẽ postea excipit sex casus ad prædicta. vide quod no. in l. 1. ff. de re. iu. & vide quæ dicam in rubr. infra de regu. iur. Secus autem, si tex. diceret, generaliter. nam genus comprehendit omnes species, & indiuidua contenta sub illo genere, quasi vniuersaliter sine aliqua exceptione. facit tex. in cap. venerabilem. supra de electio. vbi ponuntur ista duo, quasi distincta & separata: vnde ille tex. apertè innuit, quòd plus importat verbum generale, quàm regulare, secundum Ioan. And. ibi, Dom. Anto. & Dom. meum.

4 ¶ † No. quartò regulam, quòd lite non contesta. recipi non debent. & cum non distinguat clericos à laicis, hæc regula comprehendit non solos laicos, sed etiam clericos. dicam infra in princip. quarti princip. articu.

5 ¶ † No. quintò vnum casum, in quo possunt testes recipi li. non contesta. videlicet, quando timetur de morte ipsorum testium. de quo dicam infra in 4. prin. art. fal. 1.

¶ No. sextò alium casum, in quo possunt testes recipi li. non contesta. videlicet, quando timetur de absentia diuturna ipsorum testium. de quo dic vt dicam in 4. ar. 2. fal.

¶ No. septimò, quæ & quot requirantur in prædictis duobus casibus ad hoc, vt prædictæ attestationes recipi valeant li. non contesta. & post receptionem suum consequantur effectum.

6 ¶ † Vltimo no. quòd quamuis reus sit absens, etiam per contumaciam: nihilominus debet iudex ex officio prouidere, ne in eius præiudiciũ aliquid fraudis committatur.

¶ Glo. 1. potest expediri per quæstionem, quærendo, vtrum sit alius casus præter istos sex hic enumeratos, in quibus fallat hæc regula. Glo. nostra respondit quòd sic, enumerando alios plures. potest etiam recitari per contrarium. nam tex. etiam excipit solùm à regula sex casus hic enumeratos: sed longè plures casus reperiuntur excepti à dicta regula. de quibus hic in glo. ergo, &c. gl. nostra fatetur contrarium, enumerando plures alios casus, in quibus li. non contest. possunt testes recipi. In fi. gl. dic, habes ergo tam ex tex. quàm ex glo. multos casus, in quibus li. nõ contest. potest peruenire ad testium receptionem, & sententiam diffinitiuam. Docto. etiam hic addunt alios plures. & quoniam ista est principalis materia titu. nostri, ideo secundum ordinem positam in rubr. de lite contest. ego hic tractabo, in 4. princ. artic. in quo prædicta materia venit expedienda.

7 ¶ † Circa quartum igitur prin. arti. in quibus casibus & causis requiratur li. cõtest. & in quibus nõ. quamuis apud Legistas variæ fuerint opi. vt dixi supra, in 2. no. & sup. ti. 1. c. 1. art. 3. in prin. tamen prosequendo ordinem tex. nostri, primò ponam regulam, quàm ponit tex. noster: deinde subijciam casus exceptos, in quibus prædicta regula fallit.

8 ¶ † Regula igitur sit negatiua, quòd li. non contesta. non potest procedi ad receptionem testium: & per consequens nec ad sententiam diffinitiuam. tex. est hic & supra in rub. & in c. 1. 2. & 3. supra eod. & ex hac regula negatiua sumitur regula affirmatiua, quòd regulariter in omnibus casibus & causis requiritur lit. cõtest. & vtraque regula, quæ ad idem tendit, vendicat sibi locum non solùm inter laicos, sed etiam inter clericos. quod probatur hic, & sup. in rubr. nam ibi, & hic simpliciter & indifferenter disponitur li. contest. ad hoc, vt testes possint recipi super meritis causæ. Item probatur per argu. à speciali Cle. dispendiosam. de iud. iuncta Clem. sæpe. de verbo. sign. & sequitur hic Do. meus, & maximè procedit regula in criminalibus, & ad prædictæ regulæ declarationem, vide plenè quæ dixi in c. 1. supra tit. 1. in 3. princ. art.

¶ Hæc tamen regula fallit in pluribus casibus & causis.

9 ¶ † Primò fallit, si timetur de morte testium. tex. est hic. & ex hoc sequitur quòd senes, valitudinarij, & alij de quorum morte propinqua ex aliqua causa timetur, possunt recipi & examinari li. non contest. super meritis causæ. tex. est hic. Hæc fallent. recipit plures declarationes. Prima declaratio, quòd hæc fallen. procedit, siue pars conuenta sit contumax: siue sit absens absque malitia, vt conueniri, seu cum ea lis contestari non possit. & sequitur Host. in summa, eod. tit. §. 1. & Dom. Anto. hic dicens, quòd verbum, cõuenta, respicit actus citationis: licet adhuc non sit porrectus libellus. & aduerte: licèt tex. dicat, conuenta. tamen glo. super verbo, conuenta. idem dicit, si nondum sit conuenta, sed conuenienda. hoc satis probatur ex tex. dum dicit, videtur cõueniri non posse, &c. est ergo sensus literæ, quòd pars citanda est, si citari potest: & siue sit cõtumax, siue absque malitia sit absens: possunt in casu prædicto testes recipi li. non contest. Secundò declaratur dicta fallentia in quantum exemplificatur de senibus: q̃ senes quo ad casum nostrũ dicuntur septuagenarij, quia à tutela & cura excusantur, vt l. 1. C. qui ætate. facit quod no. 4. q. 3. cap. inuiti. secundum Vinc. Alij verò requirunt, quòd sint centenarij: quia lex vocat illud, vltimũ vitæ huius spatium, vt l. fi. C. de sacrosan. eccle. Innoc. ponit duas opin. Primò dicit, senes illos hic accipi qui sunt intra 70. annum: quia de illis qui iam compleuissent annos 70. non potest intelligi: eo quòd licèt ipsi volentes possunt

ADDITIO.

a ¶ *Ad verificationem regulæ nihil obstat si alias exceptiones constet habere, adde tamen sufficere si allegas regulam: quia habes iam intẽtionem probatam, nisi reus de exceptione monstrarit. ita Mode. in l. ex quacunque. in 6. col. ff. si quis in ius voc. non ierit. & vide q̃ notabiliter decidit Abb. in c. salubriter. de vsuris.*

possunt testificari, non tamen inuiti coguntur ferre testimonium, vt l.inuiti.ff.de testi.nec coguntur ad munera authoritate tãtum publica, vt l.1.C.qui ætate.lib.10.Insti.de excut.tu.§.idem maior.de muneribus autem publicis author. tantum publica excusantur post annum 60.vt l.1.C.qui ætate.lib.10. Secundò dicit Innoc. & hanc secundã opin.firmat, ꝙ quantum ad terminos nostros, qui dicãtur senes, relinquendum est arbit.iudic. nam quandoq; vnus est senior in 50.annis, quàm alius in 60. & secũdùm Innoc. satis probabiliter timeri potest de morte cuiuscunque secundum naturam causarum inferiorũ, postquàm peruenerit ad 50.annũ: quia minor pars hominum hanc ętatem attingit.& ll. quæ dicunt, ꝙ 70.tãtùm excusantur à muneribus, nihil faciunt ad rem: quia nihil fit mortis timore. hic autem testes mortis timore recipiuntur, ne cum eis pariter veritas & probatio depereat. Host.hic dicit, quòd text. potest intelligi de sexagenarijs, & his qui excedunt 70.ann.qui his casibus recipiuntur volũtariè, & sic non inuiti: sed non debent compulsionem expectare, maximè cùm propinquant morti, timere debẽt peccatum quod committerent tacendo veritatem, vt infrà de crim.fal.c.1.& sic secundùm Host. nullũ est contrarium, & sic residet Io.Andr. & D.Anto. remittentes etiam ad nota. per glo. in c.si quis. sup. de testib.faciunt etiam not. per Archi. Ioan.Andr. & D.Dom.in c.1.de cler.ægro. in 6. D.M.hic dicit, se putare, quòd in sexagenarijs, & suprà indistinctè debet seruari dispositio tex. nostri. nam à sexagenario anno incipit senium, & est aliarum ætatum terminus, vt no.glo.in ver.perfectus. in proœmio 6. & sic cùm in tali ætate valde propriè dicuntur senes: seruari debet dispositio c.nostri, & in tali ætate, aut supra eam ætatem, nulli iudici conceditur arbitriũ: quia satis hoc scit esse expressum. & quamuis sit bene complexionatus, tamen debet eius mors timeri. & intelligunt quòd tales dicunt testimonium sponte: vel etiam coacti in casibus, in quibus cogi debẽt: quod quando fit, not.in c.1.de testi. cog. vbi dicam post Dom.meum, & secundum istum modum potest saluari prima opinio Innoc.& Host.à 70.ann. & quæ satis placet D.M.opin.Inno. quam etiam dicit
a sentire Ioan.Andr. vt relinquatur [a] hoc arbitrio iudicantis, considerata complexione ipsorum testiũ. & subdit etiam, illud considerãdum esse quòd à 50. an.incipit senectus, vt dicit gl. prædicta in proœmio 6.iuuentus enim incipit à 25.ann. & durat vsque ad 50.an.vt not.glo.prædicta. verùm quia hic attenditur senectus, non propter numerũ ann. nec propter ætatum terminos, sed propter timorẽ mortis: & iste timor mortis vario modo contingit, secundùm diuersitatem complexionum: merito iudicis arbitrio relinquitur. vnde etiam intra 70.an.ratione debilitatis complexionis poterit iudicare aliquem senem, & contrà: ratione fortis complexionis, nõ iudicabit eum senem, nisi vsq; ad 70.ann. in qua ætate verisimiliter mortis timorem debet intelligere. sic in simili dicimus in pubertate, quæ licèt solet incipere in decimoquarto anno completo: tamen respectu matrimonij quandoque accipimus minorem ætatem: quando apparet quòd generare possunt, quia satisfactum est mẽti iuris, vt legitur & notat. in c.puberes. infrà.de despons.impub.& quod not.glo.20.q.1.in summa. quæ opin. videtur mihi satis æqua. dicit tamen Zab.hic, aut quis est senex ætate, & habet locũ text.noster: aut non est senex ętate, sed propter debilitatem complexionis, & tunc videtur habere locum id quod statim dicam de valetudine: subdit tamen ꝙ si fienda esset constitutio, debet approbari op.Inn. quòd arbitrio iudicis esset relinquendum.

¶ Tertiò declaratur d.fal.in quantum exemplificatur de valetudinarijs, qui etiam recipi possunt lite non contesta. quòd valetudinarij dicuntur, secundùm Ioan.And.hic, infirmi: sic dicti, quia in eis infirmitas valet contra naturam, vel secundum Goff. dicuntur à valeo, vales: per contrarium. vel secundum Inno.text.intelligitur de infirmis propter corporis debilitatem, non propter febres acutas. & sequitur hic, D.Ant. quia de illis dictum erat dum dicitur, si de morte testium timetur. nam cũ timetur de morte, recipiuntur omnes, etiam si non essent senes, vel valetudinarij: sed & senes valetudinarij recipiuntur, etiam si de morte non timeatur. quod dictum non placet Dom.meo hic: quia de senibus & valitudinariis permittitur propter timorem mortis; & si bene litera ponderetur, hęc videtur esse eius mens. nam primo ponit regulam de testibus recipiẽdis, vbi timetur de morte, vel absentia diuturna; postea declarat, qui sint isti de quorum morte timeatur, dicens: quòd sunt senes & valetudinarij, & alij de quibus ex aliqua rationabili causa timeatur: vnde eo ipso quòd est senex, vel valetudinarius, arbitrio iudicis relinquendum est, vt supra dictum fuit. ex quo infert D.meus, quòd valetudinarius hic dicitur quilibet infirmus, siue propter febres acutas, siue propter corporis debilitatem, dũmodo timeatur de morte: sed in sene nõ requiritur aliqua infirmitas: [b] quia, vt dicit Terentius, ipsa senectus, morbus est.& iste est verus intellectus tex.nostri, secundum D.meum,& mihi placet. & vide ad prædicta, Io.Andr.& D.Dom.post eum, in c.1.de cle.ægro.in 6.qui dicit, quòd valetudinarius dicitur, qui ſępe infirmatur.facit l.2.ff.si quis caut.& l.1.C.qui morbo. lib.10.Et aduerte, quia posito quòd testes dicantur valetudinarij: tamen per auditores curiæ li.non contest.non fit remissio ad partes: posito quòd necessitatis causa petatur fieri remissio.& est ratio, quia ex quo decernitur fieri remissio ad partes, tunc remissione facta, expirat potestas auditoris: ideo ante li. cõtest.non põt fieri: quia ante lit.contest. non videtur quis agere, sed agere velle, vt l.amplius non peti. ff.rem ra.hab.ita dicunt Dom. de Rota in antiquis, decisio.16.quæ incip.Item no.proposito.

¶ Quartò declaratur in eo, quod generaliter dicitur in fal.& in tex. & alij testes, de quibus ex aliqua causa rationabili timetur: quia tunc etiã lite nõ contest.possunt recipi. & exemplificãt Doct.in his, qui ingre-

ADDITIONES.

a ¶ *Vbicunque enim lex non expressè quippiam determinat, arbitrio iudicantis reliquisse videtur. l.1.§.1.ff. de iure delibe.c. de causis.suprà, de offic. deleg.*

b ¶ *Senectus est morbus.& Iuuenal.de senec.Circumsilit agmine facto, Morborum omne genus.tamen id verũ large loquendo.tamen non sequitur, est senex: ergo non sanus.l. cui dens. ff. de ædil.edicto.*

ingredi debent bellum campestre, vel transfretare. & idem in similibus causis, secundum Host.& Inn. per l.1.2.3.4.& 5. ff.de do.causa mor.& idem etiam tenet hic D.Ant.alleg.c.pastoralis.supra de off.ord. & sequuntur Zab.Dominus meus, & Ioan.de Imo.

¶ Quintò declaratur dicta fal. quòd tales testes possunt quocunque die examinari: etiam in ferijs solennibus, secundum Speculat.in titu.de ferijs.§.2. versic.quid si iste est actus extraiudi.& idem tenent Domi.de Rota, decis.192. qui dicunt, quòd potest fieri etiam diebus dominicis. & voluit hic Vincen. quòd iudex faciet interrogatoria, secundum quod sibi videbitur. & sequitur Do.Anto. & etiam Zab. qui dicit, quòd supplet pro absente, vt in auth.qui qui semel.C.quomodo & quãdo iudex. & c.bonę. el 1.in glo.1.de postu.Præla.& plus voluit hic Vin. quòd per hanc recep.testi. non interrumpatur præscriptio, pro quo vltimo dicto, Domi.M.alleg.quia hic nihil petitur, sed fit huiusmodi receptio vt conseruatio conseruetur, & ne veritas pereat. & idem tenet hic Zab.quia nondum facta est li.contest.quę requiritur ad interrumpẽdam præscriptionem, per c.illud, infra de præscript.de quo remittit ad dicta per eum in c.sanctorum.inf.de præscrip.sed non est materia nostra, ideo non examino. dicam latè in ti. de præscript.sed contra primum dictum, quòd talis receptio posit fieri diebus feriatis, etiam solennib. oppo. Dominus meus de no.in Clem.1. de offi.deleg.quia cum debeãt fieri interrogatio, & iuramentum recipi: aduersarius sit citandus, vt infra dicam, & citatio tali die fieri non posit, vt in c.fin.de fer.& l.penult. C. de fer. sequitur quòd iste actus non est omnino extra iudicium, vt dicit Specu. vnde putat Dominus meus, quòd nisi maximum periculum immineat, nõ debeat talis actus tunc fieri, sed quando grande periculum immineret, tunc fieri potest: non ea ratione, quia actus omnino fit extraiudicialis, sed quia æquitas suadet, vt etiam eo tẽpore agatur de re peritura tempore, vt dictis iurib. & in c.licet, j̃. de fer.de quo dicam latius in titu. de fer.secus si iam iuramentum fuisset receptum die nõ feriato & partis citatio facta, & interrogatoria porrecta: nam tunc receptio facti est quid merè extraiudi. & potest indistinctè fieri die feriato, vt no.gl.in Cle.1. de offic.deleg.secundum Domi.meum. Et aduerte, quia fortè idem voluit Specu.quia loquitur de examinatione testium, & non de ipsorum exceptione.

¶ Sextò declaratur, quòd ad hoc, vt fal. prædicta procedat: exiguntur plura, de quibus infra subijciã post 3.fal.in versic.est tamen aduertendum.

¶ Septimò declaratur, quòd prædicta fal. procedit non solum in actore, sed longè fortius in reo, quandocunque casus contingeret, de quibus in fal. nostra sic superius declarata, per ea quæ latius infra dicam. Item prædicta fal. limitatur: procedit enim si modò agatur ciuiliter: secus si criminaliter, per tex.nostrum à contrario sensu ibi, ciuiliter est agendum. & hoc tenet glo.3. quæ dicit, quòd in criminalibus nunquã recipiuntur testes li.non cont.quia strictè debet in eis procedi, & strictissimæ probationes requiruntur, 5.q.6. Epiphanium. & l.fi.C.de probat.& idem tenent hic Abbas, Goffr.Innocen. & Hostien. nam secundum Abb. in criminalibus non est bursale interesse, sicut in ciuilibus. Innoc. verò reddit aliam rationem: quia in criminalibus testes recipi non debent, nisi præcedat accusatio: quæ debet fieri per præsentem & de præsente. 3.q. 8. cap.1. & c. per scripta. quæ ratio non placet Domino meo, quia etiam in ciuilibus non debent testes recipi, nisi edita actione: & li. contesta. vt dixi supra in positione regulæ. & tamen ne pereat probationis copia, recipiuntur testes ante fundamentũ inscrip. ergo idem esset etiam in criminalibus: eo maximè, quia in eis tractatur de fauore publ.& priuato, in c.vt famæ, infra de sent.excom.& l.licitatio. §.quod illicitè.ff.de publ. Vincen.hic dixit, alternatiuè tamen, quòd in criminalibus possunt recipi testes de quorum morte timetur, cum actor teneatur ad talionem. quod procedit, secundum Ioannem Andr.post inscriptionem, per c.licet.supra de accu. quasi velit, quòd ante inscriptionem tales testes recipi non possunt, nec debent, cum cesset timor talionis.secus post cont.lit. Sed Dominus meus putat Glo.nostram posuisse veram rationem, quare in criminalibus nõ procedit ista prouisio. cum enim agatur de grauissimo præiudicio, non debet aliquid fieri inordinatè, & maximè parte absente, cum sanctius sit nocentem absoluere, quàm innocentem condemnare, vt l.absentem. ff. de pęn. & arg.notatorum per Inno.in c.per inquisitionem. de elect. & per hanc rationem, & per istum tex.à contrario, putat Domi. M. quòd non procedat dictum Vincen. etiam cum moderatione Ioan. Andr. & sic vult, ꝙ siue sit facta inscripto, siue non: cesset hæc prouisio in criminalib. dum text. noster solum permittat hanc recessionem, cum ciuiliter agitur, & regula sit in oppositum. Nec ob.timor talionis, quia accusator poterit protestari quòd per eum non stat quominus producat tales testes, sicut in simili factum fuit in c.constitutis.el 1.infra de testi.quia ex conjecturis tollitur præsumptio calum. vt in c.1. in fi. de elect.in 6. Aduerte tamen, quia huic receptioni locus esset, etiam si ageretur de crimine, dummodo criminaliter, per tex.nostrum, qui indistinctè dicit, si ciuiliter agatur.& eo maximè, quia à pari commu
a niter iudicatur, ciuiliter merè, vel de crimine [a] ciuiliter, vt l.fi.ff.de pri. delict. Item quia cum de crimine ciuiliter agitur, non agitur de tanto præiudicio, sicut quando agitur criminaliter, secundum Inno. hic, quem sequuntur Io.And.D.Ant.D.M.& Zab. Et vide ad materiam istius fal.

10 ¶ †Secundò fal.prædicta regula, cum timetur de absentia diuturna testium, quia tunc possunt recipi lite non conte. vt hic, in tex. & ratio istius fal.est, ne veritas occultetur, & probationis copia depereat, vt latius dicam in sequenti fal. Hæc tamen fallen. recipit plures declarationes. Primò declaranda est dicta fal. prout dixi in præceden. fal.in prima. 5.6.& 7.declarationibus. Secundò declaratur, quod absentia, de qua loquimur, debet intelligi à loco domicilij & priorum testium, secundum Pet.& Abb. Vincen. vero intelligit de loco, vbi exercetur iudicium. vnde secundũ Vinc. si causa est Romæ, & Hispanus pro-

ADDITIO.

a ¶ *Adde bonum tex.in c.tuæ.de procu. & quod ibi latè per Abb.& Doct.*

producendus est in testem, si se de Hispania trãsferret in Angliam, non est locus huic receptioni. post litem enim contest. vel testes citãtur Romę, vel mittetur ad illos. quod est verum, secundum Vinc. nisi de loco domicilij testes absentarent se ad partes Orientales, vel tam remotissimas quòd post litem contest. non reperirentur. & sic sentit Vincen. quòd testes debent recipi per iudicem causæ, licèt sint alienigenæ. de qua materia dic vt dicam in tit. de testib. Item sentit Vincen. solam absentiam a loco domicilij non sufficere ad hanc receptionem faciendã. sed Dom. Anton. hic, quò ad hoc tenet contrarium dicens, quòd cùm absens peregrinatur, dicitur in periculo mortis: maximè quãdo absentia est futura per mare, vel per loca insidiosa, vel periculosa, vel quando non debet esse breuis, per not. in c. pastoralis. §. 1. supra de offic. ord. sed idem sentit Host. dicẽs, quòd in peregrinatione plura imminent pericula, quàm in domo: ęquum est semper testes recipi propter periculum mortis. sed dicit hic Dom. M. quòd hoc dictum sibi non placet: si enim in qualibet peregrinatione esset periculum mortis, seu verisimiliter timeretur de morte Papæ, hic in tex. non fecisset distinctionem de morte per se, & ab ea fecisset etiam distinctam distinctionem de absentia. dic ergo, quòd est talis peregrinatio, in qua verisimiliter timetur de morte, quod boni viri arbitrio relinquendum est: & tunc tales testes recipiuntur li. contesta. sed non propter absentiam, sed propter mortis periculum. & ita procedit dictum Domini Antonij. aut nõ est talis peregrinatio: & tunc procedat dictum Vincentij volentis, quòd si recedant à loco domicilij nõ recipiantur, nisi ad remotiora loca se conferant, habito respectu ad locum iudicij. quid enim si recedens a domicilio magis appropinquat loco iudicij? Certè non fieret ista receptio vigore absentiæ. & idem si non appropinquat, dummodò ad remotiora loca se non conferat: quia pariter poterit vocari de vtroque loco, vel ad eum mitti. facit quod not. in d. c. pastoralis. & idem videtur sensisse hic, Io. Cald. in princip. suarum addi. Ex quo infertur, quòd si testis aduena vult recedere à loco, vbi iudicium exercetur, potest recipi in testem, quamuis velit redire ad proprium domicilium. & quamuis Dom. Anton. videatur de hoc dubitasse, tamen dicit D. M. pro hoc dicto est Glo. no. in l. in lege Aquilia, si deletum. ff. ad leg. Aquil. & probat etiam tex. attenta ipsius mente & ratione Zab. hoc dictum, quòd requiritur quòd sit talis absentia, propter quam commodè contineri vel haberi non possit; hoc est, quia si fortè expectaremus quòd rediret tempore lit. cõtest. & necessario ad probandum commodè haberi non posset: & sic videtur relinqui arbit. iud. quod est satis ęquũ & faciunt quæ dicam in seq. declaratione.

¶ Tertiò declaratur, in quantum exigitur quòd
a absentia sit diuturna: [a] quia absentia diuturna dicitur, secundum arbitrium iudicis, arg. c. de causis. de offi. deleg. vnde dicebat Innocen. quòd hanc absentiam æstimabit iudex variè, secundum qualitatem negotiorum, nam si debitum de quo agi speratur, sit in longam diem, vel sub conditione cuius implementum potest multum differri, non reputabit absentiam diuturnam; quamuis diu sit absfuturus, cũ verisimile sit ꝙ poterit redire ante, quàm dies veniat, vel conditio impleatur: vnde hoc casu, testis non recipietur, sed expectabitur li. contest. seu præsentia testis: sed quando debitum esset purum, & iudicium esset cœptum, & lit. contest. speretur de proximo: tunc absentia dicitur diuturna, licèt non sit multum longa: & ideo hoc arbitrio iudicis relinquitur, secundum Vincen. Hostiẽ. vero dicit, quod in primo casu æquum est, testes recipi propter mortis pericula: quia plura in peregrinatione imminẽt, quàm in domo, & æquum est semper probationib. subuenire, vt dicit hic in tex. Sed dicit Dominus meus, quòd iudex debet considerare, an sit tale iter seu peregrinatio, propter quam verisimiliter timeatur casus mortis, & tunc recipiuntur testes. sed talis receptio tunc fit, non propter absentiam principaliter, sed quia verisimiliter timetur de morte: & sic sumus in altero casu in litera excepto: aut nõ timetur verisimiliter mors, & procedit dictum Innocent. & Vincen. & sequitur hic Io. Cald. in addi. sed quæro, qualiter iudex se informabit de absentia: an sit diuturna, cum nõ sufficit quęlibet absentia? Sol. Satis clare apparet ex prædictis: nã poteris instrui ex qualitate negotij, & subiectę materię, & alijs varijs circũstantijs: aduertendo, an debitum sit purum, in diẽ, vel sub conditione, secundum Innocent. sic etiam de timore mortis iudex poterit se informare ex varijs circumstantijs, nec requiritur plena, aut semiplena probatio: sed sufficit sola suspicio, secũdum Barto. in l. in lege Aquilia. si deletum. ff. ad l. Aquil. & no. circa hanc materiam quædam singularia, quæ dicunt Dom. de Rota.

¶ Primò no. quòd vbi appella. est à grauamine, & sic ab interlocutoria: auditor, seu iudex ad quem appel. est, etiam non cognito prius de grauamine, testes absfuturos, vel de quorum morte timetur recipere potest lite non contestata, & super causa princip. & hoc propter periculum, quod possit contingere per absentiam, vel mortem testium, vt in simili in d. l. in lege Aquilia. & hoc ideo est: quia cum sit dubitatio pendente appel. an iurisdictio sit iudicis à quo vel iudicis ad quem: ideo in dubio recipit testes absfuturos. arg. tex. nostri, & l. ordinata. C. de lib. causa. & c. significauit, de testi. & l. 2. C. de vsu. pup. hoc tenent Domini de Rota, decisio. 78. secundum eam quotam. & ideo tenent hoc Dom. Anton. & Dom. meus, volẽtes hoc procedere etiam si iudex ad quẽ pronunciauit malè appellatum. sed prędicti Domini de Rota in antiquis, decisio. 192. dicũt, quòd iudex a quo est appel. à grauamine, non potest recipere testes absfuturos, vt in c. vt frater. & c. ab eo. de appell. in 6. cum talis iudex non videtur habere iurisdictionem. subditur tamen, quod aliqui ex Dom. de Rota volebant dicere, quod si iudex à quo non detulit appell. valeret receptio: quia videtur habere iurisdictionem ex quo non detulit: & sic periculum est in mora. & sic istud dictum rectè põderatum videtur esse contra præcedens dictum, quo ad præcedẽtem opinio. ego arbitror vtrumque dictum posse saluari per distinctionẽ. dico igitur quòd loquimur in testibus

ADDITIO.

a ¶ *Bene facit tex. in l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. cum ibi no. per Doct.*

bus absfuturis, qui poterunt examinari lite demum contesta. quia licet sint absfuturi, non tamen in longinquas partes, & fortè est spes quod causa protrahatur in longum ante, quàm lis contest. & hoc casu procedat prima opin. communis Domi. de Rota in d. decis. 192. & etiam potest adaptari prædicta decisio. 77. aut loquimur in testibus, de quorum morte verisimiliter timetur, aut de absentia in partes ita longinquas, ꝙ verisimiliter nõ poterũt haberi post litem contesta. & hoc casu locum habeat secunda opin. quia posito quòd etiam iudex à quo, detulisset appel. vel transmissa esset sibi inhibitoria per iudicem ad quem, ex quo periculum est in mora, poterunt testes recipi per iudicem à quo, dummodo iudex aliàs remanserit cum iurisdictione: vt puta, quia aliàs sit ordinarius: nec de facili posset fieri examinatio per iudicem ad quem appella. exemplum, agebatur causa Parisijs coram Episcopo Parisiensi lite adhuc non contestata appellatur cum grauamine ad sedem Apostolicam: Parisijs sunt testes, de quorum morte dubitatur: vel absentia ad tales partes, quòd si fortè expectaretur quod causa remitteretur ad iudicem à quo, ex eo quòd malè appel. fortè, vel quòd iudex ad quem iustificata appella. per litem contesta. scribit Episcopo Parisiensi de ipsis testibus recipiendis: verisimilis est interea timor de morte, vel tali absentia quòd testes haberi non poterunt: certè Episcopus Parisiensis ad petitionem actoris, absque literis seu commissione iud. ad quem, & li. adhuc non conte. poterit tales testes recipere. moueor: quia hoc idem posset facere quilibet iudex in terminis nostris, quamuis non esset iudex causæ. facit quod in simili singu. no. Barto. in l. si quis nauicularius. C. de naufra. lib. 11. vbi dicit per
a illum tex. colligi practicam [a] mirabilem, quòd in loco quo quis patitur aliquem casum, puta naufragij, aut mortis equorum, vel quid simile: faciat examinari testes de casu illo: & tales attestationes facient postea fidem coram iudice incompetenti. & subdit fortè Barto. singulariter, quòd talis examinatio potest fieri etiam parte nõ citata, de quo vltimo latius dicam in titu. de testi. ego idem dicendum puto in terminis nostris, per prædicta, quia non tanguntur per Docto.

¶ Secundò no. etiam, secundum Domi. de Ro. in d. decisio. 192. quòd est de more Romanæ curię, quod tales testes absfuturi præstant duplex iuramentum: tñ non aliter declarãt. credo quòd velint dicere ꝙ vnum iuramentum præstant circa futurã absentiam, aliud verò præstant circa veritatẽ dicendam.

¶ Tertiò no. secundum Domin. de Ro. quòd curia existente Romæ testes recedendo ad Alamaniam, iurantes non recedere se causa productionis proximæ dicendæ, & se non esse reuersuros in breui, possunt recipi, vt absfuturi, secundum D. de Rota, 583. in decisio. Aegidij.

¶ Quartò declaratur fal. prędicta secundum ea, quæ dicam infra in 3. fal. vers. postremò quæro circa prædicta.

11 ¶ † Tertiò fallit prædicta regula: etiam si non timeatur de morte, vel absentia diuturna: sed timeatur ne propter moram testes varient fidem, quia de facili possunt obliuisci: nam hoc casu testes possunt recipi li. non contesta. hoc vult Glo. in verbo, subtrahatur, per tex. in l. 3. §. duæ. ff. de Car. edic. vbi tex. iuncta glo. dicit præueniendum, ne dilata quæstione testes varient, idem hic etiam sentit Hostien. super tex. dicens locum esse supradictę huic receptioni, si periculum obliuionis imminet. ar. l. hac consultissima. §. at cum humana. C. qui testa. face. possunt. & cum hoc dicto transit Ioan. Andr. & seq. D. Ant. quod dicit esse notandum, qui dicit quòd hoc habebit æstimare iudex ex qualitate personæ & negotij. nam si negotium esset valde no. & non intricatum: non præsumeretur quòd ex longo tempore abcederet à memoria. inf. de sent. excommu. c. cum illorum. ad fi. sed Ioan. Cald. hic in addi. tenet contra. tum quia iste casus non est exceptus in tex. nostro: tum quia semper alleg. talis timor: & sic euacuaretur effectus regulæ nostræ superius positæ, ꝙ li. non conte. testes recipi non possunt. Sed Do. M. putat quòd verior sit opi. quòd ratione obliuionis quæ possit causari, testes possint examinari li. non cõte. quia quò ad ipsas partes, propter obliuionem testes habentur pro mortuis, si obliti sunt: & de facili, nõ solùm in facto alieno maximè intricato quis obliuiscitur: sed etiam in suo, vt no. in c. ab excommunicato. sup. de rescrip. facit optimus tex. in c. cum dilecta. inf. de confir. vtili. vbi propter timorem consumptionis priuilegia innouantur. vnde cum eadem sit ratio in obliuione, idem debet esse ius. Nec ob. motiuum primum Cal. quia licèt iste casus non sit hic expressè exceptus: tamen ex ratione quæ colligitur ex tex. satis dicitur exceptus. facit quòd singu. no. glo. in l. 1. ff. de condi. indebi. vbi notabiliter dicit, quòd excepto vno casu à regula, omnes similes videntur excepti. & vide ad hoc alia iura, quæ alleg. in c. 1. sup. de li. conte. art. 6. vers. 27. non ob. aliud motiuum Calde. quòd semper allegetur iste timor: quia iudex non tenetur credere parti: sed æstimabit hoc arbitrio suo, considerata negotij & personæ qualitate. quid enim si debitum est in diem conditionale, nec speratur purificatio conditionis de præsenti, & negotiũ est valde intricatum,
b vel reus est absens, & talis qui de facili conueniri non potest, vnde verisimiliter timeri potest de obliuione, cum homines etiam propria facta ex temporis longinquitate tradãt obliuioni, vt d. c. ab excommunicato. facit opti. d. l. 3. §. duæ. ff. de Carb. edic. & no. in c. cùm illorum. infra de sen. excom. & ibi dixi, plurimas dedi remiss. Et aduerte, quòd hæc 3. fal. recipit etiam 5. 6. & 7. declarationes, de quibus dixi s. in 1. fal. Item recipit limitationem, de qua ibi dixi. Sed nunc circa prædicta quæro, quæ sit ratio prædictarum

ADDITIONES.

a ¶ *Si animal pereat casu fortuito in partibus longinquis, potest is, qui ducebat facere vt tali casu testes examinentur in loco: quib. testib. possit Domi. ostendere de casu, ne teneatur ad æstimationẽ. de quo vide Are. in c. 2. inf. de test. & hoc est verũ in omni casu vbi æquitas suadet testes examinari. ita Ludo. in l. si verò. §. de viro. in 54. fal. solu. mat. quòd limitat ea quæ habentur in l. cùm hi. §. transact. ff. de transact.*

b ¶ *Etenim ratione intricati negotij aliquid vltra communes regulas cõcedi solet. l. empto. §. Lucius. ff. de pac. cum ibi no. per scribentes.*

ctarũ fal.& fi.Sol.Dic ꝙ ratio eſt,ne veritas occulte tur,& probationis copia fortuitis caſib.ſubtrahat̃,vt hic in tex. nam probationũ facultas minimè eſt anguſtanda:Et veritatis probatio ſalua debet eſſe,vt in Auth.de teſtib.§. & hęc verò multoties. & §.ſi quis teſtibus. C.de hære.in l.quoniam. in fi.C.de rebus credit.l.generaliter.ff.de reſti.l.curent.& in d.§.duę. dicam latius infra in tit.de probat.

¶ Sed circa prędictas 3.fal.oppo.videtur enim ꝙ teſtes indifferenter recipi poſſunt li. non conteſt.ad perpetuam rei memoriam,etiã ſi non ſit timor mortis, vel abſentiæ, vel obliuionis, vt in c.ſignificauit, infra de teſti. Sol. Gl.hic in verbo,timetur,in prin. ſentit contrarium,& ſoluit: dicens,quòd ille tex.loquitur quando teſtes recipiũtur, vt eorum dicta publicentur ad perpetuam rei memoriam. de quo dicam inf.eod.§.ſunt & alij.& ſic inter caſus dictarum fal.& caſum iſtius c.ſignificauit, ſunt plures differẽtiæ, ſecundum Doct. nam in præcedentibus fallen. teſtes examinãtur ad petitionem actoris:ſed in hoc caſu,ad petitionem rei, vt d.c.ſignificauit. & §.ſunt & alij.examinãtur enim ad petitionem rei ad perpetuam eius defenſionem, cum in ipſius rei poteſtate non ſit,quando ſe defendat, ſicut eſt in poteſtate actoris quãdo velit agere,ideo ad perpetuam memoriam pro defenſione admittuntur omnes,ſed pro actore ſolum illi admittũtur, de quorum morte, abſentia,obliuione, vel ſimili cauſa, propter quã poſſet ſibi ſubtrahi facultas probãdi,veriſimiliter timetur:& ideo etiam in prædictis 3.fal. lõgè fortius admittitur reus,vt dixi i 11.fal.declaratione 7. & de materia teſtium recipiendorum ad perpetuam memoriam, tangam infra,fallen.6.vel 7. Eſt tamen aduertẽdum,quia prędictę teſtium receptiones in prędictis caſibus fal.factę non perpetuum ſortiuntur effectũ, niſi quędam interueniant, de quibus hic in tex.noſtro,in verſi.ſiue pars.ex quo colligitur,ꝙ ad hoc vt plenum ſortiantur effectum, plura ſunt neceſſaria.

¶ Primò requiritur quòd pars aduerſa, in cuius præiudicium ſit iſta receptio,citetur,ſi citari poteſt: quia præſens ſit,& non abſens. tex. eſt hic dum tex. dicit,ſiue pars aduerſa ſit contumax: quoniam non poteſt eſſe contumax,niſi citata. & idem tenent D. de Rota,deciſio.192. vbi dicunt,quòd quoties citãtur teſtes, toties citetur pars ad dandum interrogatoria: vel requiritur quòd pars ſit abſens abſque malitia,ita quòd conueniri non poſsit.tex.eſt hic,& intelligit hic Inn.partem aduerſam preſentem, quando eſt in ead.ciuitate, in Auth.de teſti.§. hæc verò. collat.7.quinimo, & qui de Anglia mouetur vt vadat,vel mittat Bononiam propter iſtam cauſam, ſecundum Hoſt.per textum in c.conſtitutus. infra de fideiuſ.quaſi velit Hoſt. ꝙ etiam ſi ſit extra ciuitatẽ, debet citari ad iſtam cauſam, ſi nõ magis diſtat à loco iudicij,quàm faciat Anglia à ciuitate Bononien ſi,cum legatur in d.c.conſtitutus.citationem pro ea cauſa ad tam longam diſtantiam factam fuiſſe. ſed vt Dom.Ant.hic dicit,ꝙ abſens eſt etiam,qui eſt in loco,ſi de facili conueniri non poteſt: vt hæc litera, & tex.in c.conſtitutus. loquitur in receptione teſtiũ per viam ordinariam, vbi non timetur periculum. & eſt caſus in quo contra verum contumacem, vel apparenter verum proceditur ad receptionem teſtium.de quo per Bart.in l.4.§.Prætor.ff.de dam.infe.& quod not.in c.fin.de eo qui mitti.in poſſeſ.cauſa rei ſeruan.& D.Hieron.D.M.quòd prædicta materia d.c.fi.& d.§.Prætor.non attingit materiam noſtram,& bene. tractatur enim ibi, an & quando requiratur citatio perſonalis, vel ſufficiat citatio ad domum.de quo etiam per Dominum meum in c.cauſam.infra de do.& contu.per Ioannem And.in reg. pro poſſeſſore,de reg.iur.li.6. de quo latè dicam infra in tit.de dilat.ſeu in tit.de dolo & cont. ſed quãtum attinet ad c.ad materiam noſtram, dicit Dom. meus,quòd nõ poteſt dari certa doctrina,ſed relinquenda eſt arbitrio iudic. qui debebit conſiderare quantitatem & qualitatem abſentiæ aduerſarij. Itẽ periculum imminens ex parte teſtium.quid enim ſi teſtis eſt in periculo mortis, nec capit dilationem vnius horæ vel duarum? nã certè ſatis dicitur abſens, ſi in continenti reperiri non poteſt: quia verum eſt dicere hunc commodè citari non poſſe;& ſimiliter econtra,quid ſi eſt ſenex, non tamen in tanto periculo quòd nõ poſsit expectari veriſimiliter, vel per duos,vel tres dies? Debet enim tunc ad eum mitti, vt citetur perſonaliter, ſi in loco iudicij non habet domicilium.arg.c.Romana. §.contrahẽtes. de foro compet.in 6.quæ conſideratio Dom.mei tanquam æqua,mihi placet:quoniam ratione ſubiectæ materię aliter & aliter accipimus abſentem,vt traditur in Glo.in verbo,præſentes.in Auth.de fideiuſſo.colla. 1.facit.16.q.3.c.eorum. & quod ibi not.& ff. de arbit.in l.diem.§.coram.no. Dom.meus in c.fin.ſupra de maior.& obed.ſuper glo.in verbo, præſentium. & vide glo.& Archi.2.q.6.biduũ.vbi habes de plurimis ſpeciebus abſentiarum. & vide in l.abſentem. ff.de verb.ſignifi.& quod traditur in l.præſens.ff.de procu.& Io.And.poſt Archid.in c.ſi delegatus. de offic.deleg.in 6.& quoniam abeſſe dicitur, qui non eſt in iudicio,vel in loco iudicij,vt l.4.§.abeſſe.& ibi traditur.ff.de dam. infec. vel qui non eſt apud ędes, vel domicilium ſuum.ff.de fideicom.lib.in l. ſi eum ſeruum.§.fin. & vide etiam quod traditur per Ioan. And.& Dom.Dom.in c.ſi quem.de procur.in 6.& quod dixi in Clem.cauſam.de ele. Et aduerte, quia prædicta procedunt, non ſolùm quando pars conuenta eſt cõtumax,vel abſens, ita ꝙ commodè conueniri non poteſt,vt dictum eſt:ſed etiam ſi preſens eſſet, ſed perſona terribilis,vt puta,tyrannus, quem actor non audet conuenire, nec ipſam teſtium receptionem denunciare:nã tunc iudex ſubueniet huic iſti timori.vnde etiam parte non citata,licèt preſens ſit,quanto cautius poterit, ſubueniet actori, cõſiderata perſonarum & negotij qualitate, & alijs circũſtantijs:& ſic etiam li.non conteſt.recipiet teſtes, & ſuſtinebit vices rei in ipſorum examinatione, ſeruãdo exceptiones reo tam contra ipſorum perſonas, quàm contra ipſorum dicta,ſecundũ Hoſt. hic,qui alleg.no.in c.ſi iuſtus.inf.de appel. quod eſt diligenter not.ſecũdum Dominum meum, quia quotidie poteſt contingere,pro quo etiam alleg.not.in c.fin. de hære.in 6.nec ob.tex.noſter, qui tantũ facit mentionem,quando reus eſt contumax vel abſens: quia vt dicit Dom.Ant.tex. habuit ſolum reſpectum ad id quod communiter accidit:non tamẽ negat quin etiam reo præſente poſsit fieri receptio imminente aliquo periculo, per ea quæ ſupra dicta ſunt, & per not.d.l.in lege.ff.ad l.Aquil.ſecundum Dom.meũ.

Sed

Sed aduerte,quia hoc idem voluit Ioan.Andr. in c. 1.de homi.in 6.in ver. conſtiterit. & ſequitur ibi D. Dom.poſſet tamen dici,ſecundum Lapum, & Ab. in c.2.de foro cõpet.in 6. & D.Dom.in d.c.1.quòd illud quod ibi dicitur, ꝙ non ſit neceſſaria citatio, procedit: quia ibi nõ eſt neceſſaria plena probatio, ſed ſufficit probatio per ſola argumenta, quo caſu non videtur requiri partis citatio. quod eſt ſing.no. ad limitationem c.2. infra de teſt. & ibi latè dicam. & ſecundũ prædicta ego arbitror limitãdum, & intelligendum ſing.dictum Ioan.Andr. in c.non minus. infra de immu.ecc. vbi ſing.voluit,ꝙ ſi citãdus eſt tyrannus,qui terribilis ſit citanti,ſufficit vnica citatio,nec exigatur citatio peremptoria, licèt aliàs requireretur peremptо.& ſequitur Bald.in c.1. de mili.vaſal.qui cõtumax eſt.nam videtur declarari illud dictum de vnica citatione,quando illa fieri poteſt ſine metu aut periculo:alia autem non videtur exigi, vel poteſt intelligi illud dictum,quando aliàs citandus eſſet tyrannus ad actus pręiudiciales,qui poſsẽt expediri, aut differri ſine periculo amiſsionis copiæ probationis: & ſic vbi non timeretur de morte, vel impedimento teſtis: ſecus quãdo de morte vel alio impedimento teſtiũ dubitaretur, quia tunc ne probandi facultas deperiret, aut veritas occultaretur, non eſſet tunc neceſſaria vnica citatio, ſi illa ſine pe
a riculo fieri non poſſet. & prædicta no. [a] tanquã ſingularia,& pro maiori parte nouiſsima. Sed quæro circa hoc requiſitum,quid ſi reus ſit preſens,& paratus ſit recipere iudicium: vtrum actor li.non conteſta.poſsit facere recipi teſtes,de quorum morte, vel abſentia timeret? Sol.Ang.in Authent.de teſt.§.& verò.tenet ꝙ non.ſed contrarium tenet Glo. Bar.& Bal.in auth.ſed ſi quis.C.de teſti.per tex. in l.in lege Aquilia.ff.ad legem Aquil. vbi bonus text.pro qua opinio.facit tex.noſter in ratione ſui,quę concludit generaliter & indiſtinctè,etiam ſi pars eſſet preſens, & hoc tenent quidam Moder.& mihi placet,ſi modo ſit veriſimilis timor mortis, vel abſentia ante, quàm poſsit fieri receptio li. conteſt. alias procederent opin.Ange.

¶ Secũdò exigitur, quòd ſi pars aduerſa nõ poſsit citari,actor debeat conuenire aduerſarium intra annum poſt atteſtationes receptas, & incipit currere annus ex tempore quo reus poterit cõueniri, vel ſaltem debet actor dictorum teſtium receptionem intra annum denunciare aduerſario:aliàs autem atteſtationes dicto modo receptę lite non conteſt.nõ valent. ratio aſsignatur in tex. ne fortè actor procuret in fraudem,vt proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes,vel aliæ,locum habere nõ poſsint,vt hic in tex.& ſic patet, quòd hoc requiſitum nõ habet locum,ſi reus fuit citatus, & contumax:ſed locum ſibi vendicat,quando fuit abſens non contumax,vt voluit glo.ſuper ver. aduerſarius. dicit hic Innoc.idem dicens,quòd prædicta denũciatio exigitur,quando reus fuit abſens: ita ꝙ commodè citari nõ potuit, vt dicitur in tex. nam ſi fuiſ
b ſet preſens, [b] iſta denunciatio non exigeretur:cũ citatus debuiſſet intereſſe receptioni teſtium,& iuramento eis præſtito, vt c.2.infra de teſtib. & 2. q.1. in primis. & idem tenent hic Ioan.And. D.Anton. & Ioan.de Imo.& Zab.& ſequitur Dom.meus, per no.in regula,eum qui certus.de regu.iur.lib.6.& ex prædictis infertur,ꝙ conuentio vel denunciatio,de quibus hic in tex.non eſt neceſſaria,quãdo reus fuit præſens vel contumax: quia citatus non comparuit. Sed pro declaratione prædicti requiſiti formo aliquas quæſtiones.

¶ Primò quæro,quando incipiat currere iſte annus? Sol.Glo.hic in ver.annum.dicit,quòd iſte annus à prin.eſt vtilis, & ſic non currit, niſi ab eo tempore,quo potuit actor conuenire, vel denunciare. 2.q.6.c.biduo.ſuprà de reſcrip.c.plerũque. pro qua gl.facit l.annus.ff.de calumn.ſentit ergo glo.quòd à prin.annus ſit vtilis:ſed in progreſſu erit continuus. & ſic in progreſſu curret diebus feriatis & nõ feriatis.facit,ſecundum Hoſt.& Ioan.And. quod not.in c.fin.de fer.in glo. 2. & hoc etiam tenent hic Dom. Anton.Io.de Imo.& D.M. & optimè probatur per tex.noſtrum, dum dicit, ex quo conueniri poterit. vnde dicit Ioan.An.quòd non currit illi, qui ſi conueniret,timeret mortis periculũ: vt puta,ſi eſſet tyrannus, vt ſuprà dixi. & de materia, an & quando perſcriptionum tempora ſint vtilia, & continua,vide glo.no.& Bart.ibi,in Rub.ff. de temp.diuer.prę. & per glo.in Clem.vnica.de reſt. in integr.& quod latè dicam infrà de præſcript. & hoc adde ad declarationem gl.ſuper ver.annum.

¶ Secũdò quæro,qualis debeat eſſe iſta denũciatio:an exigatur,quòd ſit iudicialis? Sol. Dic,quòd ſufficit, ſi ſit extraiudicialis, ſecundum Abb.quem ſequitur Ioan. An. & communiter Doct.

¶ Tertiò quæritur,quia tex. noſter annullat atteſtationes non facta cõuentione vel denunciatione, vt ſuprà dixi, vtrùm tales atteſtationes annullentur ſimpliciter,ẽt contra fauorem aduerſarij. Sol. Gl. hic ſuper ver.nõ valeant,dicit,quòd non:vnde non vult, ꝙ ſolùm non valeant ad vtilitatem producentis:ſed ſi pro vtroq; teſtificaretur,bene valerent pro aduerſario,qui nullum dolum commiſit,nec fuit in aliqua culpa.Idem tenent hic Innoc. Hoſt.Io.And. & Dom.Ant. qui dicit, quòd vbi actus communis per alterum exercetur, licèt per exercẽtem omittantur requiſita: non tamen vitiatur quoad commoditatem alterius:maximè,quando ſolennitas exigitur poſt actum conſummatum,quod dictum nõ placet D.M.in quãtum dicunt maximè,& ſic ſentit,quòd idem ſit etiam ſi ſolennitas requireretur in celebra
c tione actus. Mouetur: quia ſi ſolennitas [c] requiſita in actu non obſeruatur,actus non tenet: & ſic non poteſt parere in fauorem alicuius: quia forma dat eſſe rei. facit quod legitur & not.in c.quia propter. de electio. 12. q. 2. ſi in exceptione. quod dictum D.Ant.nõ eſt ſimpliciter verum, per ea,quę dixi in c.ſi diligenti.ſupra de foro compet.in ſecundo caſu tertij membri.ſed quando ſolẽnitas requiritur poſt

actum

ADDITIONES.

a ¶ *Et quod iſte ordo poſsit peruerti, vide bonam Glo. in c.cùm olim,de cauſa poſ. & proprie.*

b ¶ *Ratio eſt, quia certus certiorari non debet. l.1.§.ſi. de act.emp.& vendi.*

c ¶ *Si requiratur ſolennitas in actu, ea non ſeruata, actus annullatur. Circa iſtam doctrinam vide latè cumulata,per Fely.hic, vbi multa addit ad ea, quæ ponit Bar.& Alex.in l.vniuerſa.C.de preci.Imper.offer.*

actum qui tenet, ſed ex poſt facto annullatur: ſi illa non adhibeatur, poteſt habere locum dictum Do. Anto. quinimò hoc vltimo caſu, quando ius diſponit aliquid non valere propter aliquod omiſſum, quod debet fieri: poſt expletionem actus ipſo iure non currit, ſed debet annullari, vel per ſententiam, vel opus eſt exce. vt no. probatur in l. ſi vniuerſa. C. de præci. Impe. offe. iuncta glo. & no. Barto. in l. 1. ff. de teſta. vnde in caſu noſtro dicit Do. meus, quòd non facta cõuentione, vel denunciatione intra annum, atteſtationes non annullantur ipſo iure, ſed per ſententiam, vel opus eſt exceptione: bene valeret ſententia poſtea lata earum prætextu, ſi non exciperetur, per id, quod ſupra dixi, & ius hoc diſponit, atteſtationes non valere propter id, quod omittitur, quod fieri debebat poſt actum cõſummatum, dicit eſſe ſing. no. quia nemo hoc conſiderauit. Ex quo infertur, quòd etiam in fauorem non ſeruantis iſtam ſolennitatem, atteſtationes non annullantur: quid iuris. Vtrùm autem debeant annullari etiam in fauorem alterius. Doctores communiter tenent hic, quòd non, vt ſupra dixi: ſed Zabarel. tenet contrarium. Mouetur: quia ſi iſte aduerſarius vult eas pro ſe, oportet, quòd recipiat contra ſe: vnde aut ex toto ſpernat, aut ex toto approbet, arg. c. cùm olim. infra de cenſi. ſed Domi. meus putat diſt. quòd aut depoſitio teſtis continet vnum articulum inſeparabilem facientem pro vtraque parte, & non poteſt aduerſarius recipere pro ſe, quin etiam recipiat con
a tra ſe, quia vnicum factum [a] diuidi non poteſt: ſicut dicimus de confeſsione emanata ſub vnico conſtructu, vt no. in c. 1. de confeſſ. in 6. & l. 1. C. de confeſ. & l. petendæ. C. de temp. in integ. reſt. quod in ſi. ſenſit Inno. in c. cum olim. infra de cenſi. Idem in ſi. voluerunt Hoſtien. Ioan. And. D. Anto. & D. M. in c. 1. de ſchiſma. in alienatione rerum eccleſiaſticarum, facta à ſchiſmatico, & ibi latè ſcripſi: & vt nudiuſquartus dixi in voce, legendo illud c. & de materia latiùs in d. c. vtile. de reg. iur. in 6. Aut depoſitio teſtis continet diuerſos artic. & procedit gl. noſtra, & communis opinio: quia atteſtationes allegantur in odium ipſius actoris, & peccata ſuos debent tenere autores, vt in c. quæſiui, de his, quæ fiunt à ma. par. ca. Subdit etiam Domi. meus, quòd poſſet ſatis èquè diſtingui, quod aut illi teſtes viuũt, & poſſunt de facili haberi: & tunc indiſtinctè non valeant, quia tex. annullat atteſtationes indiſtinctè, non facta mentione, ſeu differentia inter actorem & reum: maximè, quia principaliter fuerunt receptæ ad peti. actoris, & acceſſoriè dixerunt in fauorem aduerſarij. vnde ſublata princ. &c. vt in regula, acceſſorium. de regul. iur. in 6. ſed ſi teſtes illi non poſſunt haberi, ſaltem commodè: tunc valeant in fauorem aduerſarij, habita diſtinctione de veritate articuli, de qua ſupra dixi: quia durum eſſet, quòd ius aduerſarij periret odio ipſius actoris, pro qua diſtinctione alleg. c. præſentata. infra de teſti. & l. fi. C. de teſti. & hoc dicit eſſe no. quia licet videantur noua: tamen ſunt ſatis æqua & iuri conſentanea.

12 ¶†Quartò quæro: quia tex. annullat atteſtationes ratione fraudis præſumptæ in actorem ſi non citauerit, vel conuenerit, aut non denunciauerit intra annum: quid ſi actor vult probare, quòd non fecit in fraudem: vtrum debeat admitti? Sol. Glo. dicit in ver. fraudem. tenet, quòd non. mouetur, quia iſta eſt præſumptio iuris & de iure, contra quã non admittitur probatio, vt infra de ſpon. c. is qui. & 54. diſt. c. fraternitatis. de qua materia latiùs dicam in titu. de præſum. Hoſt. tamen videtur ſentire contrarium, dum dicit, quod eſt præſumptio iuris tantùm. D. Anto. hic dicit, & meliùs, ſecundum D. M. quod etiam ſi excluderetur fraus, actor non releuaretur, quia tex. non fundat ſe ſuper fraudem: vt puta, in ver. ne forte procuret. Eſt ergo imputandum actori, ſi poſt receptionem non fuit diligens, obſeruando quod ibi dicitur. Aduerte tamen: quia licèt non admitteretur probatio, per quam actor vellet excludere fraudem: admitteretur tamen probatio, per quam actor vellet probare, ſe non habuiſſe facultatem conueniri: talis probatio debet admitti: quia vt ſupra dixi in 1. quæſtio. iſte annus ab initio eſt vtilis: & ſic oportet, quòd actor non ſolum excludat fraudem, ſed negligentiam: quæ eſt magna culpa, vt l. magna negligentia. de verb. ſignifi. excludere autem poterit negligentiam ex eo, quòd non potuerit conuenire reum, vel eidem denunciare: ex eo, quia agit in longinquis partibus, vel ignoratur vbi ſit: vel eſt forte tyrannus, per ea quæ ſupra dixi. Et hoc voluit Hoſt. hic, & ſequitur Do. Ant. qui exemplificat de tyranno, quem non poteſt conuenire, vel cui non poſſunt denunciare ſine mortis periculo: vnde ſibi non currit annus. eſt tamen vtile, quòd proteſtetur, quod per eum non ſtat, ſi proteſtatio fieri poteſt ſine periculo, facit c. paſtoralis. §. fi. ſ. de off. ord. & c. fin. & quod ibi no. inf. de appel.

¶ Quintò quæro, qualiter actor nõ citando, conueniendo, aut denunciando, vt ſupra dictũ eſt, poſſit de off. ord. & c. fi. & quod ibi no. ſ. de appellat.

¶ Quintò quæro, qualiter copulare, vt proceſſu temporis exceptiones legitimæ vel alię ad repellen. teſtes, locum habere non poſsint. Sol. Glo. hic ſuper ver. teſtes, declarat, & ponit plura exempla, & Doct. eam ſequũtur. & ſentit etiam gl. contrarium ad tex. Sol. Vt dicam in d. glo. ad declarationem huius q. vide glo. in ver. alie.

¶ Poſtremò quæro, circa prædictas 3. fallen. de effectibus dictarũ atteſta. & vtrùm vigore ipſarum poſsit ferri ſententia? Sol. Glo. hic ſuper ver. time tur. dicit, quòd ſic; & quòd licet in his caſibus recipiantur teſtes li. nõ cont. tamen veritate inſpecta, & quoad effectum nõ intelliguntur recepti li. non conteſt. quia non publicantur, niſi li. conte. & cum alijs teſtibus poſtea receptis: ſi alij lite conte. poſtea fuerunt inducti: licet ſecùs ſit in alijs 4. fallen. poſitis in §. porro. & in §. ſunt & alij. infra eod. & idem etiam volunt Do. de Rota, deciſ. 349. in antiquis, allegãtes hanc glo. vbi concludunt, quòd per teſtes abſuturos receptos parte vocata, & iudiciario ordine ſeruato, poteſt fieri ſententia diffinitiua, etiam non facta publicatione, per no. per Innocen. in cap. cùm I. & A. infra de re iud. Secùs ſi erant recepti lite non

ADDITIO.

a ¶ *Vnicum factum diuidi non poteſt, & pro parte acceptari, bene facit tex. in l. ſi ita ſtipulatio a patrono. §. fi. ff. de oper. lib. quem bene no. Bald. in c. nihil. 3. col. de ele. & adde Pau. conſ. 365. lib. 1.*

non conteſt. & iudiciario ordine non ſeruato: quia tunc neceſſaria eſt pub. li. conteſta. quinimò plus dicit hic D. Ant. licèt ſub dubio fortè, quòd ſi tempore quo iudicium inchoatur, tales teſtes recepti viuant, ita quòd poſsint examinari, & ſic euentus decurrit ceſſationem periculi: quòd non tenet receptio, vt ex illis poſsit procedi ad ſententiã, ex quo ceſſauit periculum. Item quia ceſſat cauſa: quia non perijt probandi facultas, argu. c. præſentata. infra de teſti. & l. fi. C. de teſti. & quia euentus dèclarauit periculum non verè abfuiſſe, facit l. cum quidam. ff. de acquiren. hæred. & ſic videtur velle D. Anto. quòd prædictæ atteſtationes receptæ non faciunt fidem, niſi teſtes ſint mortui, vel duret abſentia, ita quod etiam commodè haberi nõ poſsint, ſecundum Dominum meum hic, qui putat contrarium per textũ noſtrum, qui atteſtationes prędictas annullat duntaxat eo caſu, quo eſt negligens in non conueniendo, & in non denunciando intra annum: ergo ſi actor intra annum alterutrum feciſſet, atteſtationes indiſtinctè remanent validæ. nec eſt veriſimile, q̃ teſtes incontinenti receſſerint. Item ex qua litera indiſtinctè loquitur, nullam faciens mentionem de ipſorum teſtium morte, eam indiſtinctè debemus intelligere, 19. diſtin. ſi Romanorum. Item, quia circuitus eſt euitandus, vt in Cle. auditor. & ibi dixi, de reſcript. ad idẽ etiã op. facit c. cùm dilecta. ſ. de confir. vti. & inuti. vbi priuilegium renouatum ſine debito iuris ordine, propter periculum cõſumptionis remanet, etiam deciſa lite, in ſua validitate, licèt forte ceſſauerit periculum conſumptionis. facit regula, factum legitimè, de regul. iur. in 6. & hæc opinio mihi magis placet. ſi quis tamen ſequendo opi. Do. Anto. illos teſtes vellet repetere: cautela eſſet, quòd teſtes prædicti ſic deponerent, dico, vt aliàs dixi, quando fui examinatus, &c. Ita conſuluit Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de fal. de qua materia latè dicam in titu. de teſtib. & quamuis D. Anto. & D. M. loquantur in caſibus primæ & ſecundæ fal. videlicet periculi mortis & abſentiæ, tamen ego arbitror idẽ eſſe in caſu 3. fal. ſcilicet obliuionis. & ideo prædictam q. poſui poſt omnes prædictas tres fal.

13 ¶†Quartò fallit regula prædicta, quando quis eſſet in loco ſatis longinquo, in quo ſibi accideret aliquis caſus fortuitus, propter quem pararetur ſibi actio, vel defenſio in proprio domicilio: puta, ſi apud exteras nationes, ſeu in longinquis partibus in mercantijs paſſus eſt naufragium, vel incurſum hoſtium, vel alium caſum: puta, amiſsionis vel mortis equi, vel quid ſimile. Nam hoc caſu poterit facere examinare teſtes ibi de illo caſu, & tales probationes faciunt poſtea fidem coram iudice competenti. ita ſingulariter voluit Bar. in l. 2. C. de naufra. lib. 11. per illũ tex. & idem etiam tenet Pau. de Caſt. ſi rectè memini: quia nunc videre non potui, in l. ſi creditor. C. de pigno. actio. & vide Iacob. de Bel. & Barto. poſt eum, in auth. vt lic. matri, & auiæ. §. fi. vbi dicit, quòd de prædictis poteſt fieri ibi inſtrumentum coram tribus teſtibus, & fidem faciet poſtea tale inſtrumentum. & hoc perpetuò nota, quia ſingu
a lare, & debet quotidie contingere. [a]

14 ¶†Quintò fallit, quando petentur recipi teſtes ad perpetuam rei memoriam: quia tunc poſſunt recipi li. non conteſt. tex. eſt hic in §. ſunt & alij. & hoc per Doc. in l. in lege Aquil. ff. ad l. Aquil. & cap. Albericus. ſ. de teſtib. & c. ſignificauit. eo. tit. & ibi ego latè tractabo de hoc ar. videlicet, ad cuius petitionem talis teſtis recipi poſsit: & quot, & quales, & ſuper quibus cauſis vel caſibus, & coram quo iudice, & qualiter, & an debeant publicari, & de ipſorum effectibus.

15 ¶†Sextò fallit, quãdo debitum eſſet in diem longiſsimum, vel ſub cõditione, quæ veriſimiliter non eſſet, niſi ad longiſsimum tempus extitura, poteſt figurari exemplum, dictat ſtatutum, prout eſt hic Senis, quòd quamdiu, donec, vel quouſque filius maſculus ſupereſt, aut deſcendentes maſculi ex maſculis, filia fœmina dotata, ſeu maritata, non ſuccedat patri, aut matri, aut fratri ab inteſtato: contingit q̃ pater aut mater moriuntur, ſuperexiſtentibus pluribus filijs maſculis, vel etiam vno & filia aliqua maritata, vel nupta: quia poterit eſſe quòd in longiſsimum tempus, quod ignoratur, deficiat linea maſculina & fœminina: vel eius linea redintegratur ad ſucceſsionem, & eo tempore fortè non erit, quòd poſsit probare conſanguinitatem, aut dotationem vel matrimonium: poterit iſta filia fœmina facere examinari teſtes lite non conteſta. & idem etiam ſi alio modo poteſtas agendi penderet à caſu, vel alterius arbitrio, ita quòd non ſolùm dubitaretur de morte teſtium ſenium, vel valetudinariorum: vel de obliuione ſi viuerent: ſed etiam dubitaretur, quòd etiam teſtes iuuenes aut adoleſcẽtes, antequã agi poſsit, moriantur: poterit fieri examinatio quibuſcunque teſtibus, etiam li. non conteſtata. Ita ſentiunt Innocen. D. Anto. D. meus, & Imo. & Ioan. de Imo. & Doct. communiter, licèt non ita clarè. facit d. c. ſignificauit. & d. l. in lege Aquilia. facit etiam ratio præcedentium fal. & quod dixi ſupra in 3. fal. Et aduerte: quia non ſolùm in hoc caſu poteſt fieri public. ad perpetuam rei memoriam, cùm eadem ſit ratio, quę in reo: quia ſicut conceditur reo, vt poſsit facere examinari ad perpetuam rei memoriam, & etiam publicari: quia non eſt in poteſtate ſua quãdo conueniatur, vt l. purè. §. fin. ff. de except. do. de quo dixi, & remiſi in præceden. fallen. ita in prædictis terminis non eſt in poteſtate actoris agere ante euentum diei, vel conditionis, ſecundum Ioan. de Imo. Et aduerte: quia in omnibus prædictis caſibus, & ſuperioribus fal. licèt teſtes recipiantur lite non conteſtata, non tamen fertur ſententia diff. niſi lis conteſtetur, vt voluit hic glo. ſuper ver. timetur. & Doctor. hic, & Domi. M. in §. porrò. ſed in caſibus & fallen. ſequent. in quibus lis non conteſtatur, recipiuntur teſtes lite non conteſtata, & fertur ſententia diff. lite non conteſta. vt infra ſubijciam.

16 ¶†Septimò fallit in cauſa matrimoniali, vt dicit hic glo. noſtra, in princip. & eſt tex. in §. porrò. ſed aduerte: omni tempore huius decreta. hoc procedebat parte exiſtente contumace: aliàs parte præſente requirebatur litis conte. vt in c. præced. & d. §. porrò. & ibi latius dicam, verſ. ſi autem de carnali. hodie verò hoc eſt expeditum, q̃ indiſtinctè poteſt procedi,

ADDITIO.

a ¶ *Adde Are. capitulo ſecundo. de teſtibus.*

procedi, & ad ſententiam diffinitiuam peruenire li. non conteſt. etiam parte præſente. text. eſt in Clem. 2. de iud. iuncta Clem. ſæpe. de verb. ſignif. quæ fall. procedit, qualitercũque agatur de fœdere matrimonij, ſiue agatur ad impediendum, ſiue ad dirimendum, vel declarandum, vt quia vendicatur coniunx negans contractum, ſiue agatur de impedimento, quod a princ. dirimit matrimonium: puta, quia dicitur contractum inter infideles, ſiue a princ. tenuerit, & petatur dign. propter Creatoris contumeliã, in caſibus, de quibus in c. quãto. & c. gaudemus, de diuor. ſecundum glo. in ver. matrimonijs. in d. Cle. 2. de iud. ſecus ſi non agatur de fœdere matrimonij: ſed ad ſeparationem thori propter adulteriũ, vt in c. 1. ſuprà ead. glo. tenet in ver. matrimonijs. & idem Paul. ibi: quia tunc non eſt cauſa matrimonialis, ſed potius accuſatio mixta ad pœnam imponendam, vel ſeparationem thori faciendam, vt d. c. 1. & c. tuæ. ſupra de procu. & communiter ſequuntur Doct. facit c. diſcretionem. de eo qui cog. conſan. & ita poteſt intelligi tex. in d. §. porro. ver. ſi autem. ex quibus patet, quòd ad prædictum c. 1. ſupra, & alia ſimilia iura, quantum ad hoc de lit. conteſt. etiam hodie non corriguntur per d. Clem. 2. iuncta Clem. ſæpe. ſed ſi eſſet prin. q. non matrimonialis, ſed in ea incideret q. matrimonialis, vt puta, quia ageretur de ſucceſſione in qua incideret q. nataliũ: & ſic de matrimonio, gl. prædicta in ver. matrimonijs. in fi. diſtinguit, quòd aut q. principalis eſt coram iudice eccleſiaſtico, & neceſſaria eſt litis conteſt. aut eſt coram iudice ſeculari, coram quo incidenter opponitur exceptio natalium, & ſic opponitur de matrimonio, & propter hoc cauſa remittitur ad iudicem eccleſiaſticũ: & tunc procedit fall. prædicta, ſecundum glo. prædictam, quam ſequuntur Paul. & Zab. facit text. in d. Clem. 2. dum dicit, eas tangentibus, quod ſic poteſt exemplificari, quantum ad id, quod dicit de cauſis matrimonialibus.

17 ¶†Octauò fal. ſi etiã agatur de ſponſalibus, quia licèt tex. in d. Cle. 2. loquatur de matrimonijs, & iſta ſint diuerſa, vt patet in Rub. de ſpon. & matr. tamen quia idem priuilegium habent cauſę tangentes matrimonium, quod habẽt ipſę cauſę matrimoniales, vt d. Clem. 2. & ſponſalia tangant cauſam matrimonialem, ergo, &c. & ideo in tali cauſa nõ ſolum poſſunt recipi teſtes, ſed etiam li. conteſt. ad ſententiam diffi. peruenitur. hoc tenet glo. in ver. matrimonijs. & Paul. ibi, quia ſponſalia ſunt promiſsio futuri matrimonij. 30. q. 5. c. noſtrates. & in l. 1. ff. de ſpon. & ſequitur Zab. in d. Clem. 2. q. 26.

18 ¶†Nonò fal. in cauſis electionũ ad beneficia eccleſiaſtica, & licèt olim hoc procederet parte contumace, ſecus parte præſente, vt infra in §. porro. & ibi dicam. & in ca. dudum, el 2. ſuprà de elect. hodie tamen hoc procedit indiſtinctè, vt d. Clem. 3. de iud. & ibi glo. in ver. electionum. iuncta Clement. ſæpe. de verb. ſignifi. & hoc caſu peruenitur ad ſententiã diff. li. non cont. & adde quod dicam ſtatim, fal. 11.

19 ¶†Decimò fall. in cauſis poſtulationum ad beneficia eccleſiaſtica, in quibus non ſolum ad teſtes recip. ſed etiam ad ſententiam diffinit. perueniri poteſt li. non conteſt. vt eſt text. in d. Clemen. 2. iuncta Clemen. ſæpe.

20 ¶†Vndecimò fallit in cauſis prouiſionum ſuper dignitatibus, officijs perſonalibus, canonicatibus, prębendis, ſuper quibuſcunque beneficijs eccleſiaſticis, ſi quib. licet olim ſeruaretur, quod dicitur in §. porrò. & ſecundum quod ibi videbimus: tamen hodie ſimpliciter li. non conteſt. proceditur ad teſtium recept. & ſententiam diff. vt in d. Cle. 2. iuncta Cle. ſæpe. prædicta tamen fal. primo declaratur cp procedit tam in prouiſionibus factis, quàm fiendis, ſecundum gl. in ver. prouiſionibus. in d. Clem. 2. per not. in c. vt circa. & in c. qui contra certam. de elect. li. 6. Secundò declaratur, vt procedat non ſolum ſi agantur cauſæ beneficiales, ſed etiam ſi agatur de cauſis tangentibus ipſas cauſas beneficiales, vt d. Clem. 2. vt puta, cum quæritur ad quẽ pertineat electio, vel prouiſio, vt dicit gl. in ver. tangentibus. in d. Cle. 2. ſed Paul. ibi latius exemplificat quoad electionem, vt ſi agatur de iure eligendi, ad quẽ pertineat, vt no. ſuprà in c. cùm dilectus. de conſuetu. infra de verb. ſignific. c. Abbate. vel ſi agatur vt electores puniantur ſecundum formam c. cum in cũctis, & c. per inquiſitionem, ſup. de elect. vel ſi dicatur confirmatio propter ſolennitatem omiſſam: vt quia confirmans non habuit poteſtatem confirmandi, vt c. ſi confirmationem, de elect. lib. 6. vel cõtra elect. Vltramontanum, eo quòd ſit electus in diſcordia, vnde dicitur adminiſtrare nõ poſſe, vt c. nihil. de elec. vel contra electam in Abbatiſſam, eo quòd non ſit electa à maiori parte: & per conſequens non poteſt adminiſtrare, vt in c. indemnitatibus. §. ſi vero. de elect. lib. 6. vel ſi aliquis opponit ſe conſecrando ad hoc, vt ille repellatur, ſecũdum Pau. & ſimilia exempla poſſunt repeti, ſecundum Pau. in cauſis poſtulationum & prouiſionum. quantum vero ad id, quod dicitur de tangentibus beneficia eccleſiaſtica, poſſunt exẽplificari ſecundum Paul. quoties quæreretur de aliquo quod examinari & decidi non poſſet abſq; electionis poſtulatione, cognitionis vel puiſionis, ſeu tit. illius beneficij: alias ſecus. vnde ſi Rector Eccleſiæ petit pecuniam, & oppo. ſibi, quòd nõ ſit in poſſ. rectoriæ, non poterit procedi lite non conteſt. quia hæc quæſtio non tangit in aliquo cauſam beneficialem, ſecundum Pau. & ſequitur Zaba. in d. Clem. 2. quinimò fortius volunt Do. de Ro. deciſ. 485. quòd ſi actor agit ſuper beneficio, tanquã ſuper vnito ſuę dignitati: & tanquam ſuper re, quæ ſit de pertinentijs ſuæ dignitatis: licèt reus prætendat illud iure tit. ad ſe pertinere, vel tanquam beneficium ex collatione apoſtolica: non tamen cenſetur cauſa beneficialis, ſed profana, & requiritur lit. conteſt. adeò, quòd reus citatus ad reſpondendum libel. non comparẽs, eſt excommunicatus. Mouentur, quia ex perſona actoris, non rei ius agendi metimur. ff. ſi pars hæred. pet. l. 1. quinimò Aegid. Collector deciſionum, ſubdit ibi, cp quidam ex Dom. Rotæ dicebant, quòd etiam ſi ageretur vt de beneficio, agens non facta cõparitione excõmunicari debeat: & ideo debet procedi li. non conteſt. quia poſſe procedere li. non cõteſta. ſolum concernit fauorem partium procedentium, non autem concernit contumacem ipſius partis non curantis procedere: ipſe tamen ibi hoc dictum reprobat, & mihi placet reprobatio prędicta. Item prędicta fal. primò limitatur, quòd procedit, ſi modo agatur de tit. beneficiali, ſeu de fœdere coniugij ſpiritualis. Secùs ſi ageretur de beneficio, vt de pro-

prietate: quia tunc neceſſaria eſſet li. conteſta. ſecundum glo. in ver. beneficijs. in d. Clem. 2. de iudic. quæ alleg. ad hoc plura ſimilia, per quæ apparet, quòd differentia eſt, an agatur de ti. beneficiali, an de proprietate: tàm quoad miſsionem poſſ. quàm etiam quoad permutationem ad præſcriptionem, & ad tranſact. & ratio eſt ſecundũ Laud. quia quando agitur de tit. beneficiali. ideo proceditur omiſſa li. conteſt. & ordine iudiciario, vt cauſa citiùs expediatur: ne beneficia diutiùs vacent in diſpendium ipſorum, vt in c. quam ſit. de elect. lib. 6. quæ ratio ceſſat, quando agitur de proprietate beneficij, & ſequũtur Pau. Zenze. Zab. Ioan. de Imo. vt ibi dixi. Nec obſtat, quòd licèt agatur de proprietate: tamẽ videtur eſſe locus d. Clem. 2. vt non exigatur litis conteſta. quia non videtur poſſe negare, quin talis cauſa contingat cauſam beneficialem: ergo idem videtur dicendũ per tex. illum, dum dicit, quoquo modo eas tangentibus. quia ſecundum Laud. dum dicit, eas debet exponi, ſ. cauſas beneficiales: non autẽ, eas, ſ. eccleſiaſticas: & aliud eſt cauſa, & aliud res ex qua cauſa oritur. facit infra de verb. ſignif. in c. forus. & ſequitur Zabar. & fuit de mente gl. prædictæ ſuper ver. beneficijs. dum dicit, nec hic dicitur de cauſis eccleſiarum. tunc ergo non eſt neceſſaria li. conteſta. quando agitur de tit. beneficij. vel etiam ſi agatur ad remotionẽ beneficij, & negatur fœdus coniugij ſpiritualis, vel titulus: ſecùs ſi nõ negatur tit. ſed propter crimen petitur remoueri, vt ſi dicatur, quòd ſimoniacus habuerit regreſſum, vel fuit iturus, vel nõ electus à Canonicis, vel per metum, & ſimilia. faciunt no. per Ioan. poſt Innoc. & Hoſt. infra in §. porrò. ſecundum glo. in d. Clem. 2. in ver. beneficijs. ſed Gul. ibi dicit, quod ſi dicatur intruſus, & ſic negetur fœdus ſpirituale, vel tit. vel ſi dicetur ſimoniacus: & agatur ad remouen. quòd tũc eſt neceſſaria lit. conteſta. quia tunc non agitur de beneficio, ſed de crimine contra perſonam, & ſequitur Zenze. Ioan. de Lign. in d. Cle. 2. diſtinguit, quòd aut petitur prin. de nullitate matrimonij ſpiritualis, ſeu tit. & non requiritur litis conteſta. licet allegatur intruſio, vel quid ſimile. & ita procedant prædicta in ver. beneficijs. per c. 1. de re. iu. lib. 6. aut petitur princ. remoueri propter crimen hæreſis, vel quid ſimile & procedat dictum Gul. & idem tenet Ioan. de Imo. pro quo facit, quod tradunt Docto. maximè Ioan. de Imo. & clariùs D. meus, infra in §. porrò. vbi concludunt, quòd fal. procedit, vbi prin. impugnatur vinculum. ſecus ſi vinculo præſuppoſito petitur quis deponi propter crimen. arg. no. in c. veritatis. infra de dolo & contum. ſed Zabar. diſtinguit, quòd quandoque negatur titu. ex aliqua cauſa, quę infert nullitatem ipſo iure: & procedit opinio glo. quia cauſa eſt beneficialis, ex quo diſcutere oportet, an contentus habeat titu. vel non, vt quia dicitur indignus tali dignitate: per quam in iure exprimitur, cp nõ teneat inſtitutio, per c. cum in cunctis. & c. dudum, el 1. & c. bonæ. & c. per inquiſitionem. de ele. quãdoque negatur titulus: non tamen, cp inferatur nullitas ipſo iure: & tũc vera eſt opinio Laud. & Zen. & idem tenet Pau. nec glo. illa in ver. benefi. rectè intellecta, cõtradicit, ſecundum Zaba. ego verò in d. Clem. 2. de iudi. diſtinguo, quòd aut quis fuit canonicè inſtitutus, & petitur remoueri propter crimen: & tunc indubitanter requiritur litis cõte. aut fuit electus, poſtulatus, vel prouiſus ſimpliciter: vel ante inſtallationem, vel inueſtituram op. cõtra electum in formam vel perſonam: & non exigitur lit. conte. propter eandem rationem timoris diuturnæ vacationis: aut fuit inſtallatus vel inueſtitus, & oppo. quòd non tenuerit quia electus per ſimoniam, vel quid ſimile: & tunc quia iſte eſt in poſſeſsione, & ſaltem de facto non vacat beneficium: fortè requiritur li. cont. & non habet locum d. Cle. 2. à ceſſante ratione, quamuis alia opi. poſsit probabiliter defenſari. Aduerte, quia id quod dixi, quòd ſi agitur de proprietate beneficij, exigitur litis conteſt. intelligit Lap. in d. Cle. 2. ſi de proprie. beneficij agitur ex vtraque parte. ſecus ſi per vnam tantum partem excipitur: per aliam verò partem excipitur vel agitur, vt de beneficio: quia tũc idem eſt, ac ſi tunc de beneficio ageretur: quia ſufficere debet quomodocunque agatur de beneficio, dummodò non de ſola proprietate, ſecundum Zabarel. ibi dicit ponderandum eſſe id, quod deducitur, ſ. cauſa proprietatis, licet reus ſe defendat ratione tituli: cuius prætextu ſua intereſt, infra de re iudi. d. c. pen. & quod ibi no. quia licet ſe defendat: tamen tota cauſa dicitur de proprietate. Si verò æquè principaliter deducitur proprietas & titulus beneficialis: erunt duæ cauſæ diuerſæ, & in altera exigeretur li. conte. in alia non: niſi fortè ratio recõuentionis hoc induceret, quæ videtur regulanda pari priuilegio cum cauſa cõuentionis. ad quod vide, quod latè dixi in cap. 2. §. de mut. pe. ar. 10. quaſi per totum. & maximè in 9. q. prin.

¶Secundò limitatur fallen. prædicta, cp procedit
a ſi agatur de tit. beneficiali: ſecus ſi agatur poſſeſſ. a quia tunc ſecundum aliquos, exigitur li. conte. per c. literas. ſ. de iura. calum. & c. cum dilecta. §. de elec. in contrarium facit: qm̃ talis cauſa tangit cauſam beneficialem: cum ſaltẽ probabiliter agens teneatur probare, & fidem facere de tit. ſuo, vt c. in literis. ſ. de reſtit. ſpol. & in c. 1. vt li. penden. in 6. & quod traditur in Cle. 1. de cau. poſſ. & proprie. Item facit, quia cauſa pro titu. beneficiali poſsit agi petitio. & poſſ. vt d. Clemen. 1. de cauſa poſſ. & proprieta. & in Cle. 1. de ſeq. poſſ. & fru. ſatis videtur cõcludi poſſe, cp dicta cauſa ſit beneficialis. Vlteriùs facit, cp cauſa cõtinentiæ petito. & poſſ. diuidi nõ debet, vt in c. 1. & 2. de cau. poſſ. & proprie. & l. nulli. C. de iud. Item facit, quia facilius debet procedi in poſſ. quàm in peti. vt in l. fin. C. qui legi. perſo. ſi ergo in peti. non exigitur litis conte. ergo minus debet exigi in poſſ. nec ob. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ. quia reſpõdetur, quod proprietas & poſſeſsio nil habẽt commune quoad hoc, cp ſententia lata in vno, præiudicet in alio. ſecus quoad alia plura, in quib. habent cõmunionem. Non ob. c. 1. §. eod. tit. per quod multi, ſecundum Bart. tenuerunt contrariam ſentẽtiam: quia ibi illud contingit propter fauorem cõiunctionis, & odiũ, quod contingeret in ſeparatione coniugij, quę ceſſat in terminis noſtris.

& ita

ADDITIO.

a ¶*Quod in poſſeſſorijs iudicijs requiratur lit. conteſt. vide Alexand. in conſilio 2. in tertia colum. libro 3.*

& ita dicit Bertrandus fuiſſe ſeruatum in palatio Papæ,& ſequuntur Gul.& Ioan.de Imo. & cũ hac opinione tranſiui in d.Clemen.2.de iud.ſed nouiſsimè reperi Zabar.tenentem contrariam opinionẽ,per not.per glo.in d.c.literas.de iuram.calum. quæ not. vult, quòd cauſa ſuper poſſeſsione beneficij non ſit ſpiritualis:nec eſt verum ſecundum Zabar. quòd agens poſſeſ.recuperandæ ſuper beneficio , teneatur docere de tit.vt d.c.in literis.de reſtit. ſpol.no.idem Zabar.in c.ex parte.de reſtit. ſpol. de quo latè videbimus in dicto tit. de reſtit. ſpol. & adde quod dicã infrà fal.vbi tractabitur,vtrùm in poſſ.recuperan.ſit neceſſaria lit.conteſt.

¶ Tertiò limitatur, ſi modò agatur de beneficijs eccleſiaſticis , ſecus ſi de ſecularibus , quia tunc exigitur lit.conteſtatio,vt dicit gl. in ver. eccleſiaſticis. in d.Clemen.2.de iudic.quod procedit, etiam ſi illud beneficium recipiatur ab Eccleſia : vt puta , ſi alicui ſeculari ratione aduocationis,vel procurationis ſuæ,vel alteri ratione alicuius officij,vel exercitij tanquam benemerito aſsignaretur aliqua præbẽda temporalis,vel ſimile beneficium, infrà de præſcrip. c.ad audientiam . & infrà de pẽn. c.ad aures. & c.in quibuſdam.ad quod vide quæ dixi in c.grande. inf. de præb.in 4.q. princ.& hoc etiam tenent Lau.Pau. & Zenzel.in d.Clem.2.

¶Quartò limitatur,ſecundum Laur. in d.Cle.2. vbi vult, quòd d.Clem.2. & ſic fal. prædicta procedit ſolum in caſibus , in quibus procedit c.vt circa. de ele. in 6. iũcta eius declaratione poſita in Clem. conſtitutionem.in prin. de elect.ſed Zabar.dicit, ꝙ non vult d.Clem.2.ſic reſtringendam: quia verba illius Clem.ſunt latiora , quàm ſint in d.cap.vt circa. & idem ſequitur Ioan. de Imo. in d. Clement. 2. & mihi placet.

21 ¶ † Duodecimò fallit, cùm imminet exceſſuum inquiſitio facienda,nam & hoc caſu proceditur lite non conteſta.text.eſt hic,in §.ſunt & alij. per quem text.dicit Innoc.quòd verbum,exceſſuum, ibi poſitum,comprehendit inquiſitionem, quæ fit ſuper iuribus alicuius Eccleſiæ,quæ iniuſtè dicatur occupata & detenta,vt c.cùm olim . infrà de teſtib.2.q.6.c. quapropter.& ſeq.& c.licet Hely.& ſeq.Dom.M.& Doct. in d.§. ſunt & alij . in cauſa ergo inquiſitionis procedi poteſt ad teſtium recep.& ad ſententiam li. non conteſta.quæ fallent.vtrùm ſit vera, Doct.ſunt varij, vt traditur in d.§.ſunt & alij.ſed tu vide quę dixi in c.qualiter & quando,el 2. infrà de accuſ.in 11. princ.artic.q.80. & ex prędictis habes expeditas ſex princ.fal.ad regulas, quas ponit tex.noſter,& etiam alias ſimiles illis ſex fal.

22 ¶† Decimotertiò fallit in cauſa denunciationis . hoc tenet glo. noſtra hic in prin. & cum ea tranſeũt hic.& Hoſt.in ſum.in tit.vt lite non conteſta.verſic. item recipiuntur.ſed tu vide Bart. tenentem cõtrarium in Extrauagã. ad reprimend.in glo. ſuper ver. ad denunciandum.vbi dicit, quòd in cauſa denunciationis offertur libel. & lis conteſt. licèt in ea procedatur de plano.alleg.Ioan.Andr.hic tenentem in cap.nouit.ſuprà de iud.ſed tu dic, quòd vtraque opinio poteſt ſaluari:prima,in denunciatione Euangelica:ſecunda,in iudiciali . ad quod vide quæ dixi in d.c.nouit.

23 ¶†Decimoquartò fallit in cauſis decimarum,ad quarum etiam præſtationem poſſunt qui tenentur ad eas præmoniti cenſura eccleſiaſtica coerceri , vt eſt tex.in d. Clem.2.de iud.hęc tamen fallen.recipit plures declarationes .

¶ Prima declaratio eſt , ꝙ dicta fallentia procedit , ſiue agatur ſuper decimis realibus , ſiue ſuper perſonalibus . Ita ſentit glo. in ver. præſtationem, in d. Clement.2. ſiue etiam ſuper decimis miſtis,vt ſunt decimæ animalium, ſecundum Bertrand.in d. Clemen.2.alleg.not. per Hoſt. in ſumma de deci.§. quot ſunt ſpecies.& ſeq. Io.de Imo. in d. Clem.2. & dicit ibi Paul.quòd ſup decimis debitis à ſubiectis, ſemper procedi poteſt non ſeruato iuris ordine : & ſic li.non conteſt.tanquam ſuper notorio: dummodo appareat illum à quo petitur eſſe ſubiectum,& eſſe in obedientia petentis,per not. per Innocen.in c.ex parte.de verb.ſign. ad quod vide , quæ latè dicam de notorio, inf. Subdit tamen Pa. quòd iudex ſummariam adhibebit cognitionem, an poſitiones ſint in parochia illa , ſicut etiam fit in miſsione in poſſ.vt ſuprà in §.ſi ſuper. dixi in d.Clem.2.

¶ Secũdò declaratur,quòd prędicta fallen.procedit,ſi ſit quęſtio de decimis cum debitore decimarum, ſiue inter duas vel plures Eccleſias ſit quęſt.de iure decimandi.glo.in ver.decimis. in d.Cle.2. Nec obſtat , quod dixi ſuprà , fallen.11.ver. 1.limitatur, quia cauſa ſuper proprietate Eccleſię non eſt beneficialis:ſed negari non poteſt, quin cauſa ſuper proprietate decimandi,non ſit decimalis,ſecundũ glo: fin.not. & idem tenet Paul.Mar.vero tenet contrarium,ſed pro prima opinione facit, quia ſi contẽditur de proprietate beneficij,nihil deducit̃ per quod peruẽiatur ad cõtentionem ſuper tit.beneficij:ſed ſi contenditur ſuper iure decimandi , non videtur diuerſitas inter proprietatem & tit. quia ipſum ius decimandi complectitur vtrumque .

¶ Tertiò declaratur,quòd prędicta fallen. procedit etiã contra aduocatos,& alios potentes: qui detinentes decimas,fauent & iuuant non volentes ſoluere, vel confeſſores , qui etiam in foro pœnitentię remittunt,vel etiam contra ſtatutarios , qui faciunt ſtatuta decimarum remiſsiua, ſecundum aliquos,argu. c. 1.ſuprà de offic.deleg.& c.quanto. inf.de ſenten.excommun.24.q.3.c.non inferenda. ſed Zabarel.in eo quod dicitur de pœnitentia , tenet contrarium . Mouetur,quia ex his quę fiunt,vel omittuntur in foro pœnitentiali, non poteſt procedi in iudiciali,nec econuerſo.infrà de ſpon.c.tua.33.q.2.cap. admonere . Gul.vero ſimpliciter tenet contra dictã fallen. Mouetur, quia tunc non agitur ad decimas, ſed ad intereſſe decimarũ . & ſic reſidet Io. de Imo. in d.Clemẽ.2.ſed forte dici poſſet, ꝙ ex quo etiam tunc talis cauſa videtur tangere cauſas decimales, procedatur lite non conteſt.

¶ Quartò declaratur,quòd prędicta fallen. procedit,etiam ſi prior realis, qui multas habens poſſ.ratione ſui prioratus, eas colit in parochia alterius , & retinet ſibi decimas, eo quòd dicat illas eſſe in dote ſui prioratus,iuxta ea, quę tradũtur in c.nouum genus.inf. de deci. vel eſſe noualia proprijs manibus, vel ſumptibus culta. infrà de deci.c.ex parte.nam etiã hoc caſu, ſi Rector parochialis petat huiuſmodi decimas , proceditur li. non conteſta. quia contra iſtos non ſoluentes eſt ius commune, vt ca.2. de de-

ci.

ci.lib.6.ſecundum Laud.niſi interuertendo poſſeſſionem, nomine ſuæ adminiſtrationis vẽdicaret ius decimandi: aſſerens illud ad ſe pertinere conſuetudine,priuilegio,vel prędcript.infrà de præſcript.c.auditis.& Clement.1.de deci. quia tunc exigeretur litis conteſt.& ordo iuris,ſecundum Lau.& ſeq.Zab. ſed dicit Io.de Imo.quod c.auditis.parum facit,nec placet dictum Laud. quia pariformiter in caſu prædicto contra talem priorem eſt ius commune , cùm prædictæ decimæ originem habeant à iure communi.Ego legendo Clem.2.ſecutus fui prędictam opi. nunc videtur,quòd opin.vtraque ſeruari poſsit: diſtinguendo,quòd aut Rector parochialis agit petẽdo decimas,& procedit primum membrum Lau.& opin. Io.de Imo.aut Rector ruralis agit fundãdo intentionem ſuam ex conſue.priuilegio,vel prędcript. & tunc habet locum ſecundum membrum Lau.ad quod vide quæ dicam ſtatim in 1.limit.huius fal.

¶Quinta declaratio, quòd prædicta fallentia locum habet non ſolum ſi agatur principalis cauſa dictarum decimarum,ſed etiam ſi agatur ſuper cauſis dictas decimas tangentibus,in quibus etiam procedit̃ li.non conteſt.vt d.Clement.2. & poteſt figurari exemplum cum petuntur decimæ : & diſcutere oportet,an fundus ſit in parochia , vel non : vel noualia ſint vel non,vel an debeantur mihi vel tibi: & poſſet etiam figurari exemplum per id , quod dixi ſuprà,in fi.3.declarat.

¶Sexta declaratio poſſet colligi ex his, quæ dicã infrà in 3.limitatione iſtius fallen. ſecundum 2. opi. ibi poſitam . Inſuper prædicta fallent. recipit plures limitationes .

¶ Primò limitatur, ſi modò ſit talis decima quæ debeatur iure diuino: & ſic iure communi. per tex. in d. Clem.2.ſecus ſi debeatur iure ſpeciali: puta pacto,pollicitatione,voto,priuilegio, vel præſcriptione,ar.c.tua.in fi.infrà de deci.vbi glo.dicit,quòd ad decimam debitã iure diuino , nõ poteſt agi rei ven. ſed ad debitam ex voto , vel pollicitatione , agi poteſt.Et idem tenet Pau.in d.Clemen.2.quia decima debita iure diuino , ſemper eſt decima : & ſequitur Zenz. quia in aliis decimis ceſſat ratio expreſſa in d. Clem.2. & tex.dum dicit, ad quarum etiam præſtationem.Item,quia in illis cadit præſcriptio,quę non habet locum in decimis debitis iure diuino. & prædicta intellige etiã,quando decimæ quæ ſunt de iure ſpeciali , non haberent originem à iure communi:ſecus ſi haberent originem à iure communi,licèt deberentur iure ſpeciali, vt dicam infrà in 3.limitatione. Sed aduerte,quia cõtra prædicta fortiter ob. quia licèt decimæ debeantur iure ſpeciali:tamen ipſarum cauſa eſt ſpecialis. Et ſic videtur non eſſe neceſſaria lit. conteſtat. contra glo. prędictam, in ver. decimis.in d.Clem.2.ſed dicit ibi Zab. quòd tenenda eſt opinio illius glo. propter eius autheritatem , & quia à nemine reprobatur. Et hãc opinionem ſequitur Steph.in Clem.2.de deci.Nec obſt.tex. in d. Cle.2.dum dicit,ad quarum etiam præſtationẽ,&c. quæ dictio,etiam, videtur implicare alias decimas : quia d. Clem.duo exigit.Primò,quòd ſit cauſa decimarum . Secundò, quòd ſint tales decimæ,ad quarum præſtationem poſſunt hi qui tenẽtur, cogi per cẽſuram eccleſiaſticam,&c.& mihi placet,quaſi velit text.quòd non ſufficit, quòd agatur ad decimas :

& ſic, quòd cauſa ſit ſpiritualis : ſed etiam, quòd ad earum præſtationem quis poſsit cogi , quæ coactio non habet locum in decimis debitis iure ſpeciali. Item aduerte,quia Doct. etiam ſentiunt,ꝙ ideo ſuper decimis debitis de iure cõmuni proceditur ordine iur.non ſeruato :& ſic li.non conteſt.& non ſu per decimis debitis iure ſpeciali : quia ſuper debitis iure communi,proceditur tanquam ſuper notorio: & ideo non eſt neceſſaria lit.cont.vt dicam inf.quæ ratio ceſſat in debitis iure ſpeciali.

¶ Secundò limitatur, quòd ſall. prędicta procedit,ſi modo ſit debita iure diuino,vt dictum eſt: ſecus ſi decima Papalis, de qua loquitur tex.in Clem. fin.de deci.ſecundum glo.in ver.decimis , in d.Cle. 2.& communiter ſequuntur Doct.ibi. & ſentit glo. in d.Clem.fi.& etiam tenet Pau.Zab. & Io.de Imo. ſed Stephan.in d.Clem.fin.tenet contrarium : quia ſicut decima,quæ ſoluitur clericis à laicis , eſt de iure diuino:ſic & illa,quę debetur Papæ . Nam etiam in lege veteri pręcipitur, ꝙ decima debeatur ſummo Sacerdoti,vt habetur in Leui. dictat enim ratio naturalis, vt ei qui habet curam circa publicum ſtatum prouideatur taliter,ꝙ poſsit illam exequi. facit c.1.de deci.ſed Zab.in d. Clem.fi. ſequitur primam opinionem,quia vt ſuprà dixi in præcedenti limitatione,d.Clem.2.de iudi.habet locum in decima debita iure communi, ſed decima Papalis videtur habere nouam naturam per Extrauagantes,de quibus per glo. 1.in d.Clem. fin. de decim. nec eſt omnino certa,vt ſit decima fiuctuum beneficiorum,vt dicit gl.in ver.taxationem . in d.Clem. fin. & idem tenet Paul.& Ioan.de Imo.quia hæc decima debetur Regi,Epiſcopo, vel alteri accedenti in ſubſidium Terræ ſanctæ,vel debetur ipſi Papæ. in c.ad liberãdum. infra de Iudæ.& c.fin.infrà de voto. & ſic non debetur iure communi .

¶Tertiò limitatur,quòd fal.prędicta procedit,ſi modo ſit cauſa decimalis,de qua dictum eſt : ſecus ſi ſit quęſtio inter duos ſuper ſucceſsione feudi anti qui decimarum:nam tunc exigitur li.conteſt.ſecundum ea,quæ traduntur per Doct. maximè per Ioã. de Imo.in c.cum apoſtolica.infrà de his,quę fiunt à Prel.& ratio ſit, quia tunc non videtur quęſtio decimalis,per id quod not.glo.in ver.decimis . in princ. in d.Clem.2. quia in caſu prædicto non de iure decimandi,ſed de ſucceſsione feudi agitur:& ſic eſt factum diſtinctum à cauſa decimarum. Item quia prę ſuppoſito,quòd de iure decimãdi queri debeat:adhuc idem videtur,per glo.prædictam,& per ea quę dixi ſupra in prima limitatione, quando dixi,quod prædicta Clem.2.& fal. procedit in decimis debitis iure communi.In caſu autem noſtro non debentur iure communi, ſed ſpeciali, ex cauſa feudi. & idem tenet Zabar.in d.Clem.2.queſ.15. vbi dicit hanc q. habuiſſe de facto.Sed contra hanc opinionem opp. quia cauſa feudi decimarũ eſt de decimis antiquitus debitis,& ſic de iure cõmuni, licèt tale ius tranſlatum ſit in vaſallum: ergo debet vti eodem priuilegio,argum.regulæ,qui in ius,de reg.iur.in 6.& quia ſurrogatus debet ſapere naturam ſurrogati , vt in iuribus vulg. Sol. Cõtrarium eſt difficile,& propter eius difficultatem Do.de Rota,deciſio.51.fatentur contrariũ, dicentes , quòd licèt ſit quęſtio inter Iacos: tamen ex quo litigant de decimis,nõ eſt neceſ-

ſaria lit. conteſt. per tex. in d. Clem. 2. dum dicit, vel quouis eas tangentibus. ſic etiam in ſimili, licet ſit quæſtio inter laicos de iure patronatus: tamen dicitur Eccleſia, vt c. quâto. ſuprà de iud. & hæc opinio tanquam tutior, videtur plus placere Zab. Nec ob. quòd d. Clem. 2. & fal. noſtra non habet locũ in decimis debitis iure ſpeciali, ſed communi, vt dictum fuit in præcedentibus fal. quia illud verum, quando decimæ habuerũt originem à iure ſpeciali: vt facto priuil. &c. vt dixi in prima limitatione: ſecùs in caſu limitationis. ſed aduerte, quia poſſet vtraque ſaluari, diſtinguendo, quòd aut ille habet in feudum, vel ſucceſsit in feudo decimali antiquo, aut agit ad decimas, & habet locum ſecunda opinio: & ideo ſi eſſet quæſtio inter parochianum & laicum, quia repetuntur per parochianum, & laicus dicit cõceſſas ante Concilium Lateranen. de qua quæſt. per Io. Andre. & Doctor. in d. c. cùm apoſtolica. nõ exigitur litis conteſt. aut prin. agitur de ſucceſsione ipſius feudi, & procedat 1. quia tunc non eſt cauſa decimalis, ſed ſucceſsionis.

¶ Quartò limitatur hæc fal. ſi modò ſit cauſa decimarum, de quibus dictũ eſt: ſecus ſi tales ſint decimæ, quæ non ſint aſsignatæ alicui, in tit. ſed precario, ad vitę ſuſtentationem: quia tunc exigitur ordo iur. & lit. conteſta. ſecundum Gul. & ſeq. Io. de Imo. in d. Clem. 2. quæ opi. procedit, niſi talis ſpecialis cõceſsio haberet orig. à Iure communi: quia eſſet facta de decimis Iure communi debitis, per ea, quę dixi circa ſi. præcedentis limitationis. & qualiter poſſint ad vitam concedi, traditur per Doc. & maximè per Innoc. in d. c. cum apoſtolica. de his quæ fiunt à Præl. & c. quamuis. infra, de deci.

24 ¶ † Decimoquintò fallit in cauſis vſurarum: vt d. Clem. 2. de iud. iuncta Clem. ſæpe, de verb. ſignific. in cauſis enim vſurarum proceditur ad receptio. teſtium. & ad ſent. diffin. etiam li. non conteſt. vt ibi. & ratio poteſt eſſe, ſecundum Docto. propter periculum animarum. hæc tamen fal. recipit plures declarationes & limitationes.

¶ Prima declaratio, quòd prædicta fallen. intelligitur, quando quis ageret repetẽdo vſuras ſolutas, vt traditur in d. Clem. 2.

¶ Secunda declaratio, q̃ prædicta fallen. procedit etiam quando quis peteret, quòd vſurarius, aut eius hæres vſuras receptas compenſaret, & hic attenditur forma petitionis, per quam concluditur cauſam fore vſurariam: quamuis fortè cõuentus dicat, eſt caſus in quo non tenetur compenſare, ſecundũ formam c. conqueſtus, & c. ſalubriter, inf. de vſu. faciunt not. per Ioan. And. poſt Innoc. in c. cùm ſit generale. de foro compet. & quod dixi in c. ſi clericus laicum. eodem tit. in 5. art.

¶ Tertia declaratio, quòd fallen. prædicta procedit, ſiue ſit cauſa principaliter vſuraria, ſiue ſit cauſa tangẽs cauſam vſurariam. vtrobique enim proceditur lite non cont. vt d. Clem. 2. iuncta Clem. ſæpe. & potes exemplificare, ſi petitur relaxare iuramentum de vſuris ſoluendis, vt in 1. c. inf. de iureiur. ſecundum glo. in d. Clem. 2. in ver. tangentibus. vel ſi dicatur teſtamentũ vſurarij non valere, vt in c. quãquam. in fi. de vſu. lib. 6. vel vſurarium non ſepeliendum, vel ſepeliendum, vt in tit. de vſu. c. quia in omnib. & Clem. 1. de vſu. vel fideiuſ. petit vſuras a debitore, quas ſoluit, infra de fideiuſ. c. peruenit. & per Io. And. in regula, damnum, de reg. iur. lib. 6. & generaliter concludit Gul. quòd text. in d. Clem. 2. in quantum loquitur de vſuris, locum habet qualitercunque petãtur vſuræ, vel principaliter, vel inciden ter: dummodò vtrobique eadem ſit ratio. Item prędicta fallen. recipit plures limitationes.

¶ Primò limitatur, ſi petantur vel teneantur vſuræ vt vſuræ: ſecus ſi vt intereſſe, quia tunc neceſſaria eſſet litis conteſt. nec haberet locum d. Clem. 2. arg. c. dilecti. ſuprà de arbit. & l. cum allegas. C. de vſu. & hoc propter ceſſantem rationem d. Clem. videlicet, periculi animarum, ſecundum Gul. Zen. & Zab. facit, quod dixi in c. dilecti. ſupra de foro comp. in fi. not. & ibi ad prædicta allegaui multa iura. intellige tamen hanc limita. vt dicam in ſeq.

¶ Secundò limitatur, ſi modo cauſa vſuraria deducatur per viam petitionis: ſecus ſi per viã except. puta ſi creditor petit debitum, & debitor excipit illum vſurarium. Nam hic principalis cauſa nõ eſt ſuper vſura: imo eſt ſuper credito, vel alio cõtractu, ex quo agitur, quia Clem. 2. nõ emanauit in fauorem, ſed in odium vſurariorum. Et hoc videtur procedere, quando excipiens ſtaret in meris finibus except. Si vero non per modum ſimplicis except. ſed vlterius procederet, & peteret contractum pronunciari vſurarium, tunc licet videatur aliqualis dubitatio, tamen glo. ſuper ver. vſuris. in d. Clemen. 2. vult, quòd habeat locum d. Clem. & ſic non ſit neceſſaria litis conteſt. & ſequuntur Doct. ex quo nota perpetuo, quòd vbi duę queſtiones principaliter agitãtur circa idem, quarum vna eſt priuilegiata, alia non: licèt non priuilegiata fuerit primo loco intentata: tamen ſeruandum eſt priuilegium ſecundæ ſecundo loco propoſitæ. facit quod not. in c. ex conqueſtione. de reſtit. ſpol. & in c. cum contingat. de offic. deleg. & l. circa, de probat. de quo latius in titu. de ordi. cog. ſed Zab. dicit, quòd ſi debitor petit pronũciari debitum fœneratitium, quod erit locus d. Clem. 2. & ſic non erit neceſſaria litis conteſt. quoad hoc: quia excep. diſcutietur per iudicem eccleſiaſticum. facit, quod dixi ſupra, fallen. 7. & quod dicam in ſequenti limitatione.

¶ Tertiò limitatur, quòd fallẽtia procedit, ſi cauſa vſuraria agatur corã iudice eccleſiaſtico: quia tũc non eſt neceſſaria litis conteſta. ſecus ſi ageretur coram iudice ſeculari: quia non poteſt, nec intẽdit Papa iudiciarium ordinem tollere, niſi quoad forum ſuum. ar. not. in c. 2. de arbit. in 6. ſecundum glo. in ver. vſuris. in d. Clemen. 2. de iud. Sed aduerte, quia hæc quæſtio præſupponit aliam quæſtionem, videlicet, vtrùm vſuræ poſsint peti in foro ſeculari, de quo non eſt materia noſtra. dixi latè in c. cùm ſit generale. de foro compet. ſuper glo. fi. in verſi. item crimen vſurarum. & ex his habes not. declaratam prædictam Clem. 2. de iudi. quantum pertinet ad materiam noſtram de lit. conteſtatio. per prædictas 9. vel 10. fallent. ſic ſuperius declaratas & limitatas, cũ declarationibus & limitationibus ſuis procedũt, non ſolum quoad litis conteſtationem, ſed etiam quoad alia, quæ ſunt de ſolennitate poſitiua ordinis iudiciarij: quę intelliguntur remiſſa per illa verba, ſimpliciter & de plano, ſũmariè, ſine ſtrepitu & figura iudicij, de quibus in d. Clemen. ſæpe. de verb. ſignif.

iuncta

iuncta d. Clem. 2. de quibus latè dicam in ti. de ord. cog. & prædicta omnia adde ad declarationem eorum, quæ dixi in c. 1. ſupra de libel. oblat. in 5. prin. arti. fal. 26. & 27. Sed non proſequendo aliquas fal. ſecundum ordinem.

25 ¶ † Decimoſextò fallit, quando cauſa agitaretur
a coram Papa, [a] ſecundum Innoc. Io. Andr. & Doct. hic. nam coram Papa proceditur ſine libello, vt dixi in c. 1. de libel. obla. artic. 5. fallen. 10. & adde quę ibi dixi ad hanc fal. Nam coram Papa narratio actoris, & reſponſio rei habetur pro li. cõteſt. arg. c. cum veniſſent. de inſti. nam præſentia Papæ ſupplet omnem ſolennitatem, vt l. omnium. C. de teſta. & c. 1. de tranſlat. Prælat. & vide, quod dixi ſupra in c. 1. 8. art. q. 1. verſ. ſecundò fallit. & idem tenet Innoc. in d. c. cum veniſſent.

26 ¶ † Decimoſeptimò fallit, ſecundum aliquos, coram arbitro: coram quo non exigitur litis conteſt. Alij contra. de quo latius dixi in c. 1. ſupra ti. 2. arti. 5. ver. quæro igitur nunc.

¶ Decimooctauò fallit in cauſis ſummarijs. tex. eſt in Clem. ſæpe. de verb. ſignif. Sed aduerte: quia illud procedit, quãdo conſtitutione, aut ſtatuto diſponitur: aut cauſa communiter expedienda ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura iudicij. Vide quod dixi in c. 1. ſupra de libel. obl. in 5. prin. arti. fal. 1. Quid autem ſi alterum ſolùm verbum ex prædictis poneretur in conſtitutione, ſtatuto, aut commiſsione. vide quæ dixi in fallen. 2. 3. 4. & 5. & quid ſi dicatur, quòd procedi poſsit de facto, aut ſola facti veritate inſpecta, aut ſine aliqua ſolẽnitate, aut ex abſoluta poteſtate. vide quæ dixi in d. arti. in c. 1. de libel. oblat. fallen. 6. 8. & 9. iunctis his quæ dicam inf. fallen. 21.

¶ Decimononò fallit, ſi conſuetudo haberet, q̃ lis non cõteſtaretur, ad quod dixi in c. 1. de lib. obl. artic. 5. fal. 11.

¶ Vigeſimò fallit, ſi hoc diſponeretur ex forma ſtatuta, quòd lis non conteſtaretur, per ea quæ dixi in d. c. 1. de libel. obla. in 5. art. fal. 12.

¶ Vigeſimoprimò fallit, ſecũdum aliquos, ſi par
b tes [b] conueniant, q̃ procedatur lite non conteſta. quòd an ſit verum, vide quæ dixi in c. 1. ſupra de li. conteſt. in 2. princ. art. verſic. circa prædicta quæro, vtrum partes. & quod in ſimili dixi in cap. 1. de lib. obl. in 5. prin. art. fal. 13.

27 ¶ † Vigeſimoſecundò fallit generaliter in caſib. ſeu cauſis, in quibus libellus non eſt neceſſarius. de quibus dixi in d. c. 1. de libel. oblat. in 5. princ. artic. hic tenent hoc Io. And. Dom. Ant. & communiter Doct. pro qua opin. arguit Laudunius in Clem. ſæpe. de verb. ſignif. quia cum libellus ſit origo & fundamentum litis, ſi remittitur, ſimiliter remitti videtur litis conteſt. ſicut enim ſine fundamento ſeu ſacramento baptiſmi, alia ſacramenta nulla ſunt, inf. de præsbyt. non bap. c. veniens. ſine libel. non tenẽt aliæ partes iudicij, vt in c. 1. ſupra de lib. oblat. vbi ergo libellus admittitur, cætera erunt extra ordinem peragenda. in contrarium tamen arguit: quia plures ſunt caſus, in quibus nõ requiritur lib. & tamen requiritur lit. conteſt. & ſic videtur reſidere Lau. & placet Zabar. in d. Clemen. ſæpe. q. 13. Ego arbitror vtramque opinionem poſſe ſaluari diſtinguendo, quòd aut cauſa, propter quam nõ exigitur libellus, reſpicit pariter li. conteſta. ſicut libellum, & eãdem habet rationem ad li. conteſt. quam habet ad libellum, & tunc procedat dicta fal. Exemplum, Si ſtatuto, conſuetudine, aut delegationis forma, ex priuilegio procedi debeat ſummariè & de plano, &c. quia cum verba reſpiciant proceſſum, & proceſſus contineat acta iudiciaria, & ſic libellum & li. conſtat. &c. vt c. quoniam contra. infra de probat. ergo ſicut remittitur libelli oblatio, eadem ratione remiſſa intelligitur li. conteſt. & ſic procedit fal. & prima opin. Sed ſi ſtatutũ ſpecificè diſponeret, quod procedatur ſine lib. & nil diceret de li. conteſt. non propterea intelligeretur ſublata litis conteſta. ſicut nec econtra, per ea, quæ dixi in c. 1. de libel. obl. in 5. art. 14. fallen. & ſic procedit alia opinio, & ſecundũ prędictam diſtin. potes regulare plurimos caſus, de quibus dixi in c. 1. de lib. obl. in 5. art.

28 ¶ † Vigeſimotertiò fallit, etiã generaliter in omnibus caſibus ſeu cauſis, in quibus contra contumacem nõ eſſet prouiſum de remedio miſsionis in poſſeſsio. quia tũc proceditur cauſa cognita ad ſententiam diffinit. etiam lite non conteſta. ſecundũ Bar. & Docto. communiter in authen. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hære. abſtin. & l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damnſe. & in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. per tex. in l. 1. de aſſer. tol. & l. cũ verò. §. ſubuentum. & l. neque infantes. ff. de fideicommiſ. lib. & hoc etiam ſenſerunt hic quidam, quos refert Io. And. dicentes, quod ſi actor agit pro retinenda poſſeſsione, & reus eſt contumax: tũc, quia non habet locum miſsio in poſſ. procedi poteſt, li. non conteſt. per l. diffamari. C. de ingen. manu. & quod no. in c. accepimus. infra de fide inſtrum. ſed Io. de Deo tenet contrarium, dicens talem contumacem excommunicandum, & ſic apertè ſentit, quod etiam ubi non eſt prouiſum de remedio miſsionis in poſſ. non poteſt procedi ad ſententiam diffinitiuam li. non conteſt. & ideo clarius ſentit Specu. in titu. de contum. §. ſequitur. ver. ſed pone. Et apertius etiam hic ſenſit, quod de Iure ciuili ſic, vt in titu. de 1. & 2. decre. §. reſtat. verſi. ſed pone, ago. vbi vult, quod tunc cõtumax alijs remedijs compellatur. & dicit D. M. in c. tuæ. ſupra eod. quod pro hac ſententia, quę ſibi multum placet, eleganter facit d. c. tuæ. & fortius c. 1. ſupra eo. vbi agebatur ad ſeparationem thori propter adulterium, & ſic non erat locus miſ. in poſſ. & tamen contra contumacem non poteſt procedi ad receptionem teſtium & ſententiam li. non conteſt. quamuis Docto. non ponderent ad hoc illum tex. reprobat D. M. vnam ſol. quam dat Dom. Anton. in d. c. tuæ. ſupra eo. vbi vult pro concor. dictarum opinio. quòd vtrũque remedium poſsit ſimul procedere,

ADDITIONES.

a ¶ *Speciale enim videtur, vt ipſe procedat ſine libello: & quòd poſſit vltra petitionem condemnare, vt dicit Ab. in c. cum inter. in fi. de conſue. & vide ibi quòd no. per c. ex frequentibus, de inſti. vbi etiam inferior ex officio vltra petita poteſt conſuetudinem damnare per ſententiam.*

b ¶ *Nec enim videtur partes poſſe hunc ordinem peruertere. ita dicit glo. in c. de cauſis. de offic. delega. & vide quæ dicta ſunt ſupra in c. 1. de lib. obla.*

cedere, quasi velit dicere, quòd cõtumax potest excommunicari, vt d.c.tuæ. & etiam potest procedi ad sententiam, vt d.authent. si omnes. C.si vt se ab hære.absti. cum si.nam tex. in d.cap.1. supra eo.expresè repugnat huic solutioni. & dicit Io. de Imo. in d.cap.tuæ. quòd prædicta sol. est contra mentem tex.in d.c.tuæ.quia Dom.Anto. non perstitit in dicta sol.sed tandem concludit, quòd d.c.tuæ.destruxit illam theoricam Bart.& Doct.Legistarum: nisi theorica prædicta restringatur, quòd procedat, quãdo deficit remedium mittẽdi in pos.ex eo, quia persona non est certa, à qua petatur aliquid dari vel fieri, & sic contra quam posit fieri misio: nec quæ posit excommunicari, aut vllum remedium proditum contra cõtumacem intentari. & sic nec est certa persona, cum qua posit lis contestari: quia tunc procedetur ad testium receptionem, & sententiam li. non contesta. Secus quando persona est certa: quia tũc non procedetur ad testium receptionem, vel ad diffinitionem lite non contesta. sed contra contumacem procedetur ad mulctam & ad excommunicationem, aut ad alia remedia prodita contra contumacem. excipitur tamẽ casus, secundum Do. Anto.cap.1.de dolo & contum. lib.6. vbi habetur, quia non potest procedi ad miss.in possessionem in causa beneficiali, proceditur ad diffin. li.nõ contest. sed illud non contingit, secundum Dom. Anton. ex eo, ꝙ procedi nõ posit ad misionem in posses. sed quia causa est talis naturæ, in qua olim contra contumacem procedi poterat ad diff. li.nõ contest. vt dixi supra, fal.12.sed D.M.in d.c.tuæ. dicit, posse dari aliud responsum, ad d.c.1.de do.& contum.vt concordet d.c.tuæ. & sic contra theoricam Bart. & Legi. videlicet arguẽdo ad locum à speciali.nam illud cap.1.solùm disponit in causa beneficiali ibi, in tex.dum dicitur, in hoc casu, & sic innuit regulam esse in contrarium, quòd in alijs casibus non potest procedi ad sententiam li.non contesta.licèt non habeat locum misio, & videtur ponere ius nouum in causa beneficiali ibi, dum textus dicit, sed liceat in hoc casu. ergo per prius non licebat virtute illius theoricæ procedere li. non contesta. vnde concludit, quòd theorica Barto.& Docto. procedit, non tantum ex ea ratione, quia causa non patiatur missionem in posses. sed quia ius agendi non dirigitur contra certam personam, quæ posit aggrauari, vt dicam in sequen.fal. Secus vbi apparet persona, ad quam posit dirigi aggrauatio: quia tũc licèt ex natura causæ nõ posit fieri misio: tamen potest exerceri aliud remedium aggrauatiuum, vt excommunicatio, mulcta, & similia remedia prodita contra contumacem, de quibus dicam in titu. de dolo & contuma. Non obstant iura allega. per Bar.& alios. Et primò non ob. authen. si omnes. quia ibi nihil petebatur ab aliqua certa persona, vt dicam in seq. fallen. Non obst.l.1. C.de asser. tollen. & l.cum vero. §.subuentum. ff. de fideicommis. liber. quia loquuntur, quando agitur pro libertate, & sic procedit fauore libertatis, vt dicam infra. Non ob. l.diffamari. quia ad eam potest respõderi ex his, quæ dicam infra. Sequitur ergo ex prædictis, quod prædicta fallen. & theorica Barto. & sequacium non est
a vera,[a] & contra eam est glo. aperta in l.4. C.finium regund. quæ exigit li.contest. ad hoc, vt posit procedi ad diffinitiuam: licèt esset casus, in quo non esset prouisum de remedio mis. in pos. contra contumacem, & illam glo. approbant ibi, Cyn. & Bal. licet Barto. contrarium ibi teneat. & etiam contra. teneat in d.l.si finita.§.si Iulianus. ff.de dam.infe. de quo dicam inf. Et prædictam opinionem tenet hic Domi. Anton. & clarius Ioan. de Imo. qui no. dicit, quòd contra Barto. bene facit authent. qui semel.C.quomodo & quando iudex. quia ante illam authen.actore absente non poterat procedi ad diffinitiuam li.non contest. vt l.& post edictum. §.circumducto.ff.de iud.& l.properãdum.§.1.& 2. C.de iud.cum ibi no. & tamen tunc non poterat consuli reo contra actorem per misionem in poss. vnde si non emanasset d. authent. qui semel, quæ in hoc corrigit iura antiqua, non potuisset procedi ad diffinitiuam, & prædicta opinio mihi placet. & hæc adde ad quæ dixi in cap. primo, supra de lit. contesta. in septimo princ. articu. in primo remedio. ver. & no.

29 ¶ † Vigesimoquartò fallit, vbi ius agendi nõ dirigitur contra certam personam: sed solùm iudici concluditur, licet hic tãgatur vtilitas & prẹiudiciũ tertij, & ratio sit, quia non est certa persona, cũ qua lis contestetur, secundum Dominum Antonium hic, & sequuntur D.M. & Io.de Imo. & sentit glo. nostra iuxta fin.dum alleg. 5.q.1. quidam. & clarius D.M.in cap.tuæ. supra eo. Item potest asignari ratio, quia contra personam incertam non est prouisum de aliquo remedio prodito contra contumacem: videlicet, miss. in pos. excommunicationis, aut de alio remedio aggratiuo: quare cum non sit persona, ad quam aggrauatio dirigi potest, merito proceditur ad sententiam diffinitiuam li. non contest.& isto modo procedat authen.si omnes. C.si vt se ab hære.& isto modo potest intelligi dictum Iac. But. ibi, qui ponit exemplum de Florentino cassato de matricula, qui se petebat rescribi in matricula. & idem dicit in authen. qui semel. C.quomodo & quando iudex.

30 ¶ † Vigesimoquintò fallit in casu authen. qui semel.C.quomodo & quando iud. secundum gl.hic. & ratio descendit, secundum Innocen. Dom.Ant. & D. M. hic, ex his quæ dixi in præcedenti fallen. sed mihi non placet: quia ibi persona est incerta, hic verò certa, cum qua posset lis contesta. si non esset contumax, & ideo dic ꝙ ibi est casus, in quo actor contumax ante li.contesta. citatur tribus edictis, & ei non comparenti datur annus à iure post prædicta tria edicta: sed si post annum perseueret in contumacia, põt reus probare de iure suo, & perquisita veritate, fertur sententia diffinitiua. & dicit ibi Bald. quòd est casus specialisimus, in quo li.non contesta. recipiuntur testes, & fertur sententia diffinitiua. & sub hac fal. continetur id quod dicit Glo. nostra, in versi. item in absentia. quæ vult ꝙ absente actore, & præsente reo recipiuntur testes li.nõ contesta.

ADDITIO.

a ¶ *An ista opinio Barto. sit, est maxima dubitatio: ideo videnda sunt ea, quæ ponit Alexan. in d.l.si finita. §.Iulianus. in ver. in ea. glo. ibi, in quibus actionibus. ff.de dam. infec. in col.21. & seq.*

a testa. ad quod Glo. nostra alleg.c.causam,[a] quæ. infra de dolo & contu.

¶ Vigesimosextò fal. in casu d.c.causam. inf. de dolo & contum.& hic potes recipere, quod dixi in præced. fal. nam etiam est ibi casus specialis, & plures rationes specialitatis, & quæ differentia sit inter casum illius decret.& casum d.authen.qui semel. dicam latè in d.c.causam.

¶ Vigesimoseptimò fallit in casu d.c.ad nostrã. el 2. infra de iureiuran. secundum Docto. & ratio descendit, secundum Dom. Anton. Ioan. de Imo. & Domi.Mar.ex his, quæ dicta fuerunt, fal.24. Sed aduerte, quia quidam volunt quòd illud sit, quia proceditur ibi per viam inquisitionis, de quo dixi fallen. 12. Alij dicunt quod est ex eo, quia proceditur per viam denunciationis. Alij verò, quia ibi imploratur iudicis officiũ, per ea quæ statim dicam fallen.35. & de varijs intelligibilib. d.c.ad nostram, dicam latius ibi.

¶ Vigesimooctauò fallit in casu l.2. C. fi.regun. secundum Glo.hic in versi. item cum agitur. fi.reg. & ratio est, secundum Barto.in d.l.3. quia ibi nõ potest prouideri actori per remediũ misionis in possesionem. quam opin. reprobaui supra, fal.23. vnde Dom.Anton.& Ioan.de Imo. & D.M. hic dicunt, quòd ratio descendit ex his, quæ dixi supra, fallen. 24. sed Glo.in d.l.3.& Cyn.ibi, in 3.quæstio. & Bal. in penult.quæstio. reprobat hanc fallentiam dicentes, quòd aut pars abest ante litis contestationem, & tunc etiam in causa fin.regun. non proceditur ad sententiam diffinitiuam lite non contest. aut ambẹ post lit.contesta. & tunc proceditur secundum formã & modum l.properandum.§.prima & secunda, C. de iudi.

¶ Vigesimononò fallit in casu l.pe. §. cũ autem, C.ad Trebel. quem casum ponit Glo.hic, in ver.itẽ in Trebellianica restitutio. & ratione descendit ex his quæ dixi supra, fallen.24. Dom.Anto. & D. M. & Io.de Imola. Sed aduerte, quia ista fal. procedit secundum primum intellectum Glo. & Docto. ibi positum, secundum quem si fideicom. vniuersalis petit restitutionem ex Treb. & aduersarius sit contumax, fertur sententia diffinitiua li. non contesta. sed secundum alium modum practicandi, quem ponit ibi Glo. ista fal. non procedit: nam secũdum prædictum modum, & melius, secundum Bart. ibi, nõn fertur sententia diffinitiua: sed iudex facit redigi in actis, qualiter, pro quo, & ad cuius petitionem hæres vocatus est: & secundum hoc absque aliqua pronunciatione trãsibunt vtiles actiones autoritate illius §.cum autem. secundum Glo. Barto. Bald.& Pau.de Cast. & posito, secundum primum intellectum, quòd iudex pronũciaret hæreditatem restituendam, vel pro restituta habendam: talis sententia non est diffinitiua, sed interlocutoria, secundum Bald. ibi.

¶ Trigesimò fallit in casu cap. sanè. el 2. 24. q. 2. vbi etiam post mortem inquiritur de hæresi sine lit.contest. quia non persona, cum qua lis contestatur, secundum Glo.hic. Item in causa hæresis, & sequuntur Docto.

¶ Trigesimoprimò fallit generaliter, vbi actori
a vel reo nullum cõpeteret remedium: nisi recipiantur testes, & perueniatur ad diffinitiuam, per ea quẹ dicit D.M. in c.tuæ. supra eo. quæ dixi, supra fallen. 24. facit quod no. Bald.in authen. qui semel. C.quomodo & quando iudex. quod procedit, nisi fortè essemus in casu, in quo subueniretur actori propter inopiam aduersarij, secundum aliquos, qui alleg. Bal. in d.authen. qui semel. quod dictum satis placet: sed tamẽ in commentarijs meis ipsius Bal. ego non habeo illud dictum.

¶ Trigesimosecundò fallit, vbi causa est merè spiritualis, & tractatur sine alicuius incommodo: quia tunc non est necessaria litis contest. secundum Innoc. hic per tex. in d.c.sanè. 24.q.2.& sequuntur Ioan.And. Dom.Anton. & D.M. & communiter Docto. hic.

¶ Trigesimotertiò fallit, quando reperitur libellus diffamatorius: nec reperitur quis fecerit, vt l. 1. C.de famo.lib. secundum Io.de Imo.hic.

¶ Trigesimoquartò fallit, si in libello non concludit ad aliquid dandum vel faciendum ab aduersario, secũdum Cyn.in l. consentaneum. C.quomodo & quando iud. licèt aliqui non habeãt illam additionem Cy.& idem Bal. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. no. aliquid in d.authen. omnes. C.si vt se ab hære.absti. & ad prædicta vide quæ dicam in seq. fal.

31 ¶ † Trigesimoquintò fallit, quando imploratur officium iudi.no. Glo.in rub.ff.de interrog.act. Sed in contrarium videtur tex.in c.2.sup.de offi.iudi. & ideo Bar. reprehendit illam Glo. de qua materia aliquid per Barto. in d.rub.in l.1.in princ. ff.de eden. & l.2.§.dies. ff.quis ordo in bon. posses. seruetur.& latius in l.ne quicquam.ff.de officio procon.& leg. per Iaco.But.in l.1. ff.de inter.act. per Spec.in titu. de offic.iud.§.1. & in titu.de lit.contesta.§.nunc videndum. & aduerte, quia Docto. commiscent materiam lib.& li. contesta. & merito: quia quantum ad istos terminos, eadẽ ratio videtur regulare vtrũque. Ego dixi in c.1.de lib.oblat. in 5.arti.quæstio. 63.& ibi remisi. Sed nunc distingue, quòd aut quæritur de offic.iud. quod exercetur proprio motu ad nullius petitionem, vt cũ iudex generaliter, vt purget prouinciam, vel ciuitatẽ malis hominibus, vel in Ecclesia super capite & membris, vel etiam specialiter. & dic vt dixi in c.qualiter, el 2.inf.de accus. artic.11. quæst.80. Aut iudex exercet officiũ suum parte implorante: & subdistingue, quòd aut imploratur super negotio iam liquidato, & non est necessaria lit.contesta. sicut nec libel. obl. vt puta, quãdo iud.officium imploratur pro executione seruanda, vt no. Barto.l.intra dies.ff.de re iudi. aut imploratur super negotio nondum liquidato. & tunc aut imploratur reuocatione attentatorum li.pen. non exigitur lib.nec li.contesta. quia de plano fienda est li. contesta. vt voluit Io.Andr. post Hostien. in cap.1. infra vt li.pen. dicam inf. Aut aliter imploratur offic. iudic. nobile, & tunc, aut petitur aliquid dari vel fieri per partem, & à certa persona: aut ab certa, aut à nulla. primo casu exigitur libel.& lit.cõtest. vt

ADDITIO.

a ¶ *Et ibi videas Anto. de But. qui ponit de singularitate casus d. authen. qui semel. C.quomodo & quando iudex.*

vt in c.2.supra de offic.iudic.& l.Papin.§.fin. & l.in causæ.§.causa cognita.ff.de mino. facit c.ad nostrã. inf. de re.eccle. non alie. vnde quando imploratur offic.iudic.pro habendo salario, offerri debet lib.& lis contesta. secundum Barto. in d.§.vbi decretum. & l.1.in princ.ff.de eden.& idem tenet ibi But.q̃ tamen limita, nisi imploretur super causa summaria: vt puta super alimenta, quę petuntur præstari offic. iud. nobili liberis à parentibus: vel econtra: nam eo modo exigitur lib.nec lit.contest. cum talia sum mariè expediantur, vt l.si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de lib.agno. & l.pen. ff. de his, qui sunt sui, vel alie.iur. idem etiam videtur velle Dom.Anton. quando causa esset modicæ quantitatis, per no. in authent.nisi breuiores. C.de sent. idem voluit Bar. in l.1.§.fi.ff.de var.& extraord.cog.Et aduerte: quia loquitur Dom. Anton.etiam quando peteretur restit. in integ. vnde dicit Io.de Imo. quòd Do. Ant. non rectè loquitur: quia restit. in integ. non datur pro modico, vt l.scio.ff.de restit.in integ. sed tu dic quòd Dom.Anton.considerauit qualitatem causę, si esset de paruo præiudicio, qualiscunque causa esset: aut per officiũ iudi. nobile non petitur aliquid dari,vel fieri per partem: sed princ. concluditur iudici, vt aliquid faciat. vt quando petitur resti. in integ. & tunc dicit Bart. in illo §.vbi decretum. quòd exigitur plena causæ cognitio ex parte petentis, prout est quando petitur restit.in integ.& tunc exigitur lit.contest. sicut lib.ita no.Barto.in d.cap.2.de offic.iudi.per illum tex. Sed aduerte,secundum Io. de Imo.quia etiam quando petitur rest.in integ. potest peti aliquid dari vel fieri per partem: vt si non fuit læsus in contractu: etiam erga traditionem rei: nam tunc imploratur offi.iud. vt detur restit. in integr. & cogatur pars tradere secundum ea quæ habentur in l.qui proprio. §.item quæritur. ff. de procura.& etiam superius tetigi,& exigitur lib.& li.cõtesta.quia tunc succedit loco actionis. & idem facit no. Glo.in l.1.in prin.ff.de eden.tenet But.in d.l.1. ff.de interrog. act. & Bald. post glo.in l.1.§.deinde. ff.de postu.no.etiã quòd licet imploretur offic.iud. sed nil apertè petitur, vt puta, quia læsio fuit in solo contractu, & etiam exigitur li.contesta.si restitu. petitur contra certam personam: quia tũc officium succedit loco actionis: cum prin.imploretur.per d. c.2. supra de offic.iudi. quod simpliciter loquitur. & idem sentit But. in l.1. & ita etiam potest intelligi dictum Barto.in d.§.vbi decretum. Si verò iudicis officium imploratur cõtra personam incertam: vt puta, si minor petit restitui aduersus adhibitam hæredi. & tunc non est necessaria lit.contesta. cum voluit Glo.in d.cap.2.& no.in d.§.deinde.dixi sup. fallen.24.& ideo si alicui sit factum furtum,& ignoratur per quẽ: potest ipse implorare à Prælato, seu à sacerdote parochiali, implorãdo officium suum, vt excommunicent furem incertum. vt capi. Si sacerdos.supra de offic.ordi.nec exigitur li. contesta. & idem dicendum contra personam incertam,qua famosum libellum composuit.5.quæst. 6. cap.quidam.vel quando Episcopus ratione impotentiæ petit dari sibi coadiutorem, vt cap. ex parte. infra de cle.ægro.& c.fi.de cleri.ægro.in 6.& idem & fortius si iud. officium imploretur contra nullam personã: quia tunc non est necessaria li. contesta. vt puta, si infamis, qui non potest testari: vel non postulare, nisi pro certis personis,petat se restitui ad famam.vt l.1.§.de qua re.ff.de postu.& 3.quæst.4.§.Titia.& generaliter quando aliquid petitur quod prodest petenti,& nemini nocet.C.de prec.Impe.offe.in l.vni uersa.canonizata 25. quæstio.2. vnde si imploratur officium iud. nobile, vt detur tutor, vel vt interponatur decre. super alienatione rei minoris: non est necessaria lit.contesta.secundum But. in d.l.1. ff.de interrogat.act.& Bart.in d.l.ne quicquam. §.vbi decretum.ff.de offi.proconſ.& leg.quia hoc casu,officium non succedit loco actionis, vt de se patet. & sic videtur concludendum quòd vbi iudi.officium non succedit loco actionis: nõ sit necessaria li. contesta.aliàs secus. & idem tenet Ioan. de Imo. in d.c. 2.de offic. iudi.

32 ¶ † Trigesimosextò fallit, quando causa indigeret celeritate, vt quia actio esset tempore peritura nisi lis contesta. vel nisi ferretur sententia: vt puta, si ad interruptionem præscriptionis esset necessaria li.contesta.vel si non sufficeret li.contest. sed etiam exigeretur sententia.ad quod vide quod dixi in c.1. supra ti.1.in 7.prin. art. ver.tertium remedium. sed ibi circa prædicta moueo no.quæst.& vide quod dixi in c.1.supra de lib.ob.art.5.fal.34.

33 ¶ † Trigesimoseptimò fallit, quãdo is cui deben tur vsuræ non põtagere, obstante iuramento: quia iurauit vsuras non repetere, vt c.ad nostram. el 2. de iureiur.tenet Glo. nostra in versicu. item vbi actor. & sequuntur Docto. & dicit hic Dom. Antonius, quòd ratio est, quia tunc iudex supplet ex officio, & ideo non exigitur li. contestatio. quia causa non agitatur cum parte. facit quod dixi supra fallen.34. & quod tetigi fallen.35. & subdit. idem dicũt quidam,vt refert Innocentius,vbicunque quis iurat tale quid illicitum: vt puta, non petere rem subtractam Ecclesiæ,vel quid simile. cum enim sit eadem ratio: ergo idem ius in c.translator.supra de constitutione,& l.illud. ff.ad l.Aquil. & sequuntur Dom. Antonius, Zab. & Io.de Imo.facit 24.quæst.4.cap. quid dicam.

34 ¶ † Trigesimooctauò fallit,cum minor ab hæreditate iudicis officio se abstinuit,vt in authen.si omnes. C.si vt se ab hæred.abstinuit in corpore vndesumitur. & ratio descendit ex his quæ dixi supra fallen.23.& fal.24.

35 ¶ † Trigesimononò fallit in restitutione in integrum officio iudici, incidenter postulata. no. Glo. hic in versic.item cum in integrum. in c.2. supra de offi.iudi.de quo latè dixi fal.34.

36 ¶ † Quadragesimò fallit in petitione legati fideicommis.vt dicit hic Glo.in versi. item in petitione. per l.2. C.de vsu.& fruct.leg.subdit tamen hic Glo. quod ex eo quòd ille tex.dicit, post litis cõtestationem,q̃ iste casus non deberet excipi à regula.sed tu dic quòd ille tex. procedit etiam ante li. contesta. si pars antea fuit in mora. vt dicit ibi Glo.vnde quando agitur super declaratione, vtrum immineat falcidia vel non: & pars aduersa abest ante li.contesta. dicit ibi tex.quòd altera parte cessante,partibus suis iudex fungatur. & sic procedit lite non contesta.ad sententiam altera parte absente: vt ibi etiam vult Pau. de Castro.

37 ¶ † Quadragesimoprimò fallit in causa hæresis, quando

quando damnetur hæreticus post mortem. 24.q.2. c.sanè, el 2. & tenet Glo. hic. & qualiter tũc debeat ferri sententia,cũ mortuus non videatur posse damnari Glo.est no.quæ reputatur singu. Instit. de hæredit.ab inte.§.per contrarium. vnde non debet iudex damnare eum, sed pronunciare illum fuisse hęreticum: & per hoc damnare eius memoriam. & sequitur hic Io.de Imo.

38 ¶ † Quadragesimosecundò fallit, cum ostenditur publicum commodum. C.de pœ.in l.ne diu. 3. quæst.2.cap.quia ea. & propter hoc dicunt hic Do. Anton. & Dom.M. quòd regula superius posita in princip. istius secundi artic. regulariter fallit, quando ius agendi dirigitur ad commodum publicum: quia tunc iudex potest supplere ex officio. supra de elect. cum nobis. & d. cap. quia ea. & vide ad hæc quæ dicam infra.

39 ¶ † Quadragesimotertiò fallit in casu c. quamuis. de offic. ord. in 6. secundum Ioan. Andræam, & D.M. hic.

40 ¶ † Quadragesimoquartò fallit in casu cap. 1. de homi. in sexto. tenent hic Ioan. Andr. & Dom. Anton. & D. M.

41 ¶ † Quadragesimoquintò, fallit in alienatione facta à suspenso vel excommunicato de bonis Ecclesiæ, seu post inhibitionẽ seu interdictionem bonorum, vt in c.veritatis.inf.de dolo & contu. secundum Io.And.Dom.Ant.& D.M. hic.

42 ¶ † Quadragesimosextò fallit,si capit.contradicat alicui contractui celebrando per præla.vel Eccl. seu etiam si aliquis de capitulo contradicat ex causa rationabili: nam potest peti reuocatio per tales: etiam citra li.cõtest. per no.in c.1. inf.de his quæ fi. à ma.par.cap.secũdum Inno.in c.cum olim. inf.de test.& sequuntur Do.Ant.Io.de Imo.& D.M. nam talis cõtractus videtur esse nullus, & per consequẽs potest peti declarari nullus: & quatenus de facto processit,de facto reuocari.facit quod no. in c.dilecto.inf.de appel.& quod no.Bar. in l.quæ sub conditione.§.fi.ff.de condi.instit.

43 ¶ † Quadragesimoseptimò fallit,quando procedit contra clericum de maleficijs suis publicè se gloriantem.vt in c.quàm sit,inf.de except.præla.Io. And. Dom.Ant.& D.M.hic.

44 ¶ † Quadragesimooctauò fallit, quando quæritur de re iudi.transacta vel finita, secundum D. M. hic,qui remittit ad no.in c.1.de li.contest. lib.6.dicit idẽ esse in omnibus casibus, in quibus exceptiones perempto. opponerentur ante li.contest. ad ipsam li.contest. impediendam.de quibus latè dixi in c.1.supra de li.contest.in 7.princ.art.versi.3. excusatur per 7.q.prin.ibi positas.

45 ¶ † Quadragesimononò fallit,quando recipiuntur testes ad iudicem instruendum. inf. de appel. c. constitutus. infra de test.c.veniens,el 2. tenet Ioan. Andr. & D.M. hic.

46 ¶ † Quinquagesimò fallit, quando intentatur condictio ex l.diffamari.C.de inge.manu. quia tũc diffamatore non agente, proceditur ad sententiam silentij impositiuam: etiam li.non contesta. tex.est secundum vnum intel.vt refert ibi Innoc. in c.cum olim. inf.de testi. & etiam ponunt ibi Do. Ant. Io. de Imo. Dom. meus, & potest esse ratio: quia hoc casu,actori non succurritur contra cõtumacem per aliud remedium, quam per sententiam audientiæ denegatiuam,& silentij impositiuam.vide Glo.Bal. & Docto. in d.l.diffamari. & vide quod dixi fal.23. & duabus sequentibus.

47 ¶ † Quinquagesimoprimò fallit in purgatione canonica, secundum Host.in sum.in ti.vt li.nõ contesta.versi.item in eo.& idem tenet Ioan.And.post Goffr.in c.insinuatum. infra de simo. & vide quod dixi in c. inter sollicitudines. infra de pur. cano. in 11.prin. art. q.11.

48 ¶ † Quinquagesimosecundò fallit, cum agitur de dote restituẽda: quia potest perueniri ad sententiam li.non contest. quoniam actio de dote fortitur priuilegia causæ matrimonialis, secundum Glo. in l.1.ff.sol.ma. ita tenet Zab. in Cle.2. de iud. & vide quæ dixi supra in 7.fal.& seq.

49 ¶ † Quinquagesimotertiò fallit in causa liberali. C.de inge.ma.in l.diffamari. secundum Glo.nostrã in fi.& supra remisi fallit.23.& sequuntur hic Doct. & tenet Dom.meus in c.tuæ.supra eod.conceditur ergo hoc etiam fauore libertatis,& procedat li.non contesta.nam liberta.fauore multa specialia sunt cõcessa.ad idem l.1.C.de asser.tollen.& l.cum verò.§. subuentum.& l.nec infantes. ff.de fideicommiss.lib. faciunt quæ dicam in seq. idem Bal. in l.1. C. de testi.& probatur in l.3.ff.de lib. no.exhib. & l.diui. ff. de libe.causa.& l.iuxta. C. de libe. causa. vbi bonus tex.& dicit Bald.in d.l.1.C.de testi.quod lib.causa, dicitur omnis causa in qua tractatur de statu non æstimabili: sed clarius dicit Azo in sum.in ti.de lib. causa.in prin. vbi dicit quòd liberalis causa dicitur, siue sit de seruitute libertatis, siue de seruitute libertinitatis, siue de libertinitate & ingenuitate, vt no. in d.l.iuxta. & l.igitur. §. si opera. ff.de lib. causa. & hoc verum si agatur de liberta.iam competente: secus si agatur ad liberta.competituram, vt quia petitur ex causa fideicom.vel simili causa.no. Azo.in d. loco & Glo. & Bald.in d.l.iuxta. & Bal. in l.1.C.de testi. & adde quod dicam in seq.fallen.

50 ¶ † Quinquagesimoquartò fallit in causa status personæ vel Ecclesiæ: vt puta,in causa liberali,vt dixi in præced. & idem fortè per similitudinem,cum agitur de adscriptitia conditione, vt quia sit adscriptio seu cẽsitus, seu ordinarius colonus, vel similis, & ipse cõtendit se liberum: tales enim sunt similes seruis. C.de agric.& censi. l.ne diutius.lib.11.tenet Azo.in sum.de libe.causa.in prin.& Glo. & Bal.in d.l.iuxta.& pro declaratione dictorũ terminorum vide quæ dixi in c.2.infra de iudæ.& idem si agatur super statu Eccle. vel monachorum: quia procedit li.nõ contest.altera parte absente, vt c.cũ olim. infra de testi.& ibi per Doct. & per no.per Inno. & Doct.in c.cum dilecta. inf.de confir. vti.

51 ¶ † Quinquagesimoquintò fallit,vbi agit pro vẽ dicando subiecto: quo casu, contra contumacem proceditur etiam ad sententiam diffi. li.non contest. secundum Gul. & Bar. in l.2. C.vbi quis de curiali, vel cohortali. licet Glo.ibi aliter sentiat. sed Bal. ibi dicit, quòd verior est opi. Gul.

52 ¶ † Quinquagesimosextò fallit, vbi agitur pro tributo soluendo, seu publicis functionibus: quia potest contra contumacem procedi li.non contest. per tex.in d.l.2.qui dicit quòd contra tales tãquam contra contumaces, sententiam proferendam: sed

appel.

appel. sentẽtiæ in dubio venit diffinitiua, vt l. quod iussit. ff. de re iu. & latè dixi, infra de re iudi. in Rub. & hanc op. tenent ibi Gul. de Cu. & Bar. licet Glos. ibi aliter sentiat: sed Bal. ibi tenet præced. opi. quia contra tales proceditur offi. iud. facit quod dixi fal. 33. & idem dicunt ibi Gul. Bar. & Bald. vbicunque quis pro publico debito conuenitur per tex. in d. l. 2. qui dicit, functionibus, & debitis publicis. facit quod dixi fallen. 41.

53 ¶ † Quinquagesimoseptimò fallit in declaratione sententiæ excommunicationis, late à canone ẽt si petatur declaratio officio iudicis contra certã personam præsentem, vt denuncietur, excommunicatus & denunciatus videtur: quia etiam tunc proceditur non cõtest. ad hoc allegat. d. Aegidius no. per Glo. in Clem. 1. in fi. de pe. idem tamen Aegidius & Dom. de Rot. decis. 341. tenent contra, per no. in c. 2. offic. iud. & per Ia. But. Cy. & Doct. in auth. si omnes. C. si vt se ab hære. absti. ad quod vide quod dixi supra fal. 23. 24. 25.

54 ¶ † Quinquagesimooctauò fallit, quãdo agitur de periculo animæ. quo casu contra absentem procedi potest li. non contest. ita concludit Lap. alleg. 10. pro quo faciunt quæ dixi supra de causa matrimoniali & beneficiali, fal. 8. & 11. & de causa indigente celeritate, fallen. 36. & quia si ad commodum publi. potest procedi lit. non contesta. vt dixi fallen. 41. fortius debet hoc admitti in fauorem animæ.

55 ¶ † Quinquagesimononò fallit, vbi ex forma statuti potest peti dictũ cassari: nisi fuerit postulatum insinuari intra certum tempus: quia hoc casu potest peti insinuatio absque lit. contest. secundũ Bal. in l. 1. in prin. C. de li. contesta. quinimo potest peti etiam non citata parte, secundum aliquos. Alij dicunt quòd tutius est citare: sed non est nostra materia: sed dicam in ti. de dila. & ad materiam vide quę dicam in seq. fal.

56 ¶ † Sexagesimò fallit in causa innouationis priuilegiorum seu instrumentorum: in qua non exigitur li. contest. per tex. in c. cum dilecta. infra de confir. vti. & ratio est, secundum Dom. Anton. ibi, quia cum in nouatio priuile. seu instrumẽtorum fiat saluo iure aliorum: non videtur agi de graui præiudicio: & ideo hæc quæstio non videtur plenariè discuti: sed in iudicio summario, & per consequens li. contesta. non est necessaria. ad quod vide quod dixi fal. 18. & 22. & quod dicam in duabus seq. fal. & ideo si opponeretur excep. de qua posset incontinenti cõstare: licet impediatur in nouatio. donec de illa incontinenti discutiatur: non tamen necessaria est li. contest. sed si requireret altiorem indagi nem, fieret innouatio, & reseruaretur talis exceptio in plenario iudicio, secundum Dom. Ant. & sequitur Ioan. de Imo. & D.M. in d. cap. cum dilecta. alij vero volunt quòd in d. cap. cum dilecta, lis fuerit contesta. alij verò aliter intelligunt. de quo dicam latius infra.

57 ¶ † Sexagesimoprimò fallit, in causis breuibus & modici præiudicij. hoc tenet Specu. in titu. de li. contesta. §. pe. ver. quid de breuibus. & no. in auth. nisi breuiores. C. de senten. & vide quod dixi sup. fal. 18. 22. aliquid in fal. præcedenti. facit quod dicetur in fal. seq.

58 ¶ † Sexagesimosecundò fal. interdictis seu iudicijs possessorijs: in quibus non exigitur li. contest. secundum Gul. de Cu. in l. omnes. ff. de in integ. resti. quam opi. Guli. probat multis medijs.

¶ Primò, quia causa possessionis est momẽtanea & vilis, & parui præiudicij, & per consequens summaria cognitio sufficit, & sic non exigitur li. cõtest. vt dixi in præced. fal. & vltra Gul. probatur q̃ hæc causa videtur alterius causæ maioris præparatoria: hoc est rei vendicationis, vt l. is qui destinauit. ff. de rei vendic. ergo summaria, & sic non videtur exigi ordo iudicij, vt l. 3. §. sciendum. & l. thesaurus. ff. ad exhi. & l. de submersis. C. de naufr. lib. 11. facit quod statim dicam de præparatorijs.

¶ Secundò mouetur Gul. quia possessio perditur ex negligẽtia, vt l. furtũ. §. 1. & ibi no. ff. de vsuca. Insti. de interdic. §. quod autem. ergo multo fortius ex cõtumacia est pręponderatio culpę. ff. ad l. Aqui. in l. item si obstetrix.

¶ Tertiò probat, quia sententia lata super possessorio, æquiparatur sententiæ latæ super secunda appellatione: quia sicut non licet tertiò prouocare: ita non licet appellare à sentẽtia lata super possessorio: sed sententia in causa appellat. potest dari li. nõ contesta. vt l. fi. §. illud. C. de temporis appel. de quo dicam statim.

¶ Quartò mouetur, quia in possessorio proceditur etiam cum non legitima persona, vt l. momentaneæ. C. qui legitimam personam. ergo cum effectus vnius requisiti non vitiet: ergo nec omissio contesta. lit. & pro hoc dicto facit. quia & seruus potest hoc implorare, seu intentare, vt l. 1. C. si per vim vel alio modo. ergo non requiritur vera forma iudicij, vt l. 3. §. primo. & l. seruus. ff. de bon. possess. & sic nec lit. contesta.

¶ Quintò probat Guli. quia in petitorio contra reum contumacem fit missio in possess. transfertur possessio: licet ad hoc principaliter non agatur: ergo multo fortius si ad hoc principaliter agitur.

¶ Sextò mouetur: quia in cõtumacia partis procedit ad dominij translationem, vt l. si finita. §. Iulianus. & l. prætoris officio. in prin. ff. de dam. infec. ergo multo fortius ad translationem pos.

¶ Septimò in possessorio adipiscẽdæ. probat per casum l. fi. C. de edic. diui Adri. tollen.

¶ Octauò in possess. recuperandę. probat: quia si licet mihi cõgregare amicos, & mea authoritate recuperare possessorio, vt l. 3. §. cũ igitur. ff. de vi & vi arma. ergo multo fortius debet esse licita recuperatio iud. autho. etiam sine li. contesta. pro quo etiam facit vltra Guli. quia si prætor sine ordine iudiciorum aliquem spoliauit: sicut fuit facilis in spoliando, debet esse celer in restituendo. arg. ff. de euict. l. minor. in princ. & l. si cum nulla. ff. de re iudi. item facit: quia ex quo in possess. recuperandæ spoliatus est illico restituendus, vt dicam infra de resti. spol. ergo &c. & hanc opin. in pos. recuperandæ, tenuit Guli. & refert Archi. 3. q. 5. in summa. dicens quod propter contumaciam potest procedi ad sentẽtiam & restitutionem. per c. ex literis. de pig. & est speciale in odium spoliantium, & in fauorẽ spoliatorum. & hanc sententiam videtur sequi Hostien. facit l. momentaneæ. C. vnde vi. vbi dicit tex. quòd talis pos. mox tractari debet.

¶ Nonò

¶ Nonò probat Guli. etiã possess. retinendę: nam possess. retinendæ sunt duplicia, & in eis quilibet est actor & reus, vt l. 2. in princip. ff. de interdictis. & l. si duo. §. 1. ff. vti possess. & tamen altero absente, potest ferri diffinitiua. C. quomodo & quando iudex, authen. qui semel. ergo, &c. & pro hoc ar. Guli. etiam facit vltra eum, quia si licitũ est in hoc interdicto re cuperandæ possessionis, vt dixi in præceden. ar. ergo fortius debet esse licitum in possess. retinendæ: cum facilior sit retẽtio, quàm recuperatio. l. de pro cu. ff. de procura. per procura. non semper, secundum Bal. in q. accusatus de vi turbatiua. ad quod allega. etiam ibi Bald. quia interdicto vti possi. duo sunt substantialia: vnum ex parte agentis, quod est possesso. & sic causa actiua: aliud ex parte conuenti. scilicet turbatio, quæ est causa passiua. Primum probatur, quoniam per actorem sine ordine iudiciorum dum possess. vult fungi præcisè partibus rei. ff. de lib. causa. l. liberis. §. fin. nam officio iudi. recipiuntur poss. probationes extra ordinem, & absque lib. & li. contestatione, secundum Antonium Graf. de Pisis. Secundum verò, scilicet turbatio, apparet iudici notoriè: quia eo ipso quod reus negat agentem possidere, turbat eum: quia turbare aliquem in possess. est obscurum facere possess. vt no. Glo. magna in l. extat. ff. quod metus causa. cum igitur nec possess. per se, nec notorium indigeant ordine iudiciorum: ergo de necessitate non est litis contest. re quirenda. Vlterius confirmatur: quia possess. de facto potest expellere aduersarium, vt l. 1. §. interdictum autem. ff. vti possi. in Glo. magna. ergo fortius per iudicem. sicut ergo pars põt, ita & iudex qui re præsentat partem, secundum Iac. But. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de officio proconsu. & ideo aliqui voluerunt, quòd ille qui putat se obtenturum in pos. retinendæ, securè potest expellere ad uersarium. sed præfatus Dominus Antonius de ip sis tenent contrarium, per l. 1. §. si quis propter. vers. sed si per vim. ff. de iti. actuq̃ priuato. quia impeditus facto aduersarij non videtur à possessione sua exclusus, secundum eum, facit quod no. Glo. fi. in l. si abducta. C. de fur.

¶ Decimò & vltimò probatur opin. Gul. quia in causa resti. in integ. contest. lis, vt l. in causæ. §. causa cogn. ff. de mino. ergo minus debet requiri lit. contesta. in pos. & pro prædicta opi. Gul. facit suprà de offic. delega. cap. consultationi. & l. 3. §. pe. ff. de lib. ho. exhib. iuncta Glo. vbi idem videtur probare in interdicto exhibitorio, vbi tex. vult tale interdictũ etiam in absentem irrogan. ergo videtur quòd non sit necessaria li. contesta. Sed cõtrariam sententiam vel opi. q̃ necessaria sit li. contest. tenet Glo. fin. in l. fi. C. si per vim vel alio modo. & latius eandem opi. prosequitur Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. in 3. quæstio. princ. vbi distinguit quòd aut iudicium possess. non dirigitur contra certam personam, & non requiritur li. contest. vt l. fin. C. de edic. diui Adri. tol. aut dirigitur contra certam personam, & tunc regula est quòd requiritur li. contesta. & hoc probatur in iudicio retinendæ poss. per tex. Instit. de interdictis. §. hodie. vbi dicitur, quòd inspicitur tempus li. contesta. ad quod debet se referre probatio actoris, vt cap. Abbate. de re iudi. lib. 6. mouetur etiam per tex. in l. 1. §. annum. ff. de iti. actuq̃; priua. & quod ibi no. & per l. 1. in fi. ff. vtrobi. & quod ibi no. & per no. in d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. & istud argum. videtur etiã sentire Glo. in l. si de fundo. ff. de vi & vi arma. Item ẽt in interdictis exhibi. idem videtur dicẽdum, vt no. in l. locum. §. si tabulæ. & ibi Glo. super ver. detinetur. ff. de tabu. exhib. ista tamen regula fallit, secundum Bar. in interdicto Carbo. ibi enim licet missus constituatur pos. vt no. ff. de Carb. edi. l. 3. §. missum. eo quòd illud iudicium tractatur summariè, vt l. 3. §. causæ. eod. titu. non videtur requiri li. contesta. & ratio potest esse duplex. Prima, fauore pupilli, vt l. 1. §. & generaliter. ff. de ventre in pos. mit. Secundò quia dictę pos. commodum sine aliquo iudicio perditur adueniente pubertate, nisi caueatur, vt l. de bonis. §. fi. ff. de Car. sed subdit etiã Bar. quod illud quod dicit Guliel. quòd reo contumace peruenia tur ad diffinitiuam sententiam li. non cõtest. est primò contra. l. 3. §. penul. ff. de libe. hom. exhib. & quã uis Gul. respondeat quòd ibi ratio est, quia non potuit haberi possess. rei petitæ quod liber hom. exhibeatur: tamen istud nil est: quia imo poterat haberi illud quod per interdictũ petebatur, scilicet q̃ liber homo exhiberetur & dimitteretur: nisi diceres liberum hominem ibi non apparere: sed istud est diuinare, & est contra gl. d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Itẽ est contra id quod no. ff. de no. openun. in l. si prius. in gl. fi. quę est additio. & quod no. per Azon. in summa in ti. vti poss. in fi. & per Cy. in l. 1. in fi. C. vti possi. qui dicunt, quod reo possidente transfertur in eum onus probandi: non autem peruenitur ad diffinitiuam: quia Bar. concludit tenendum esse quòd in possess. ad hoc vt possit peruenire ad diffinitiuam quòd necessaria sit li. cõtest. Ad argumenta autem & fundamenta Gul. allega. sup. in cõtrarium, respondet Bar. Et primò, ad primum respondet, quod non est verum quod causa possess. sit vtilis, vt no. in l. 1. in fi. princ. glo. C. de momenta. pos. & ad id quod ego subiunxi in primo ar. quod possess. videtur maioris iudicij, videlicet petitorij prępreparatorium, &c. dico quod hoc negatur: quia possess. non est præparatorium ad petitorium. idem consilium est iureconsulti in d. l. is qui destinauit. ff. de rei vendi. quod potius quis agat pos. quàm petitorio: quia facilius poterit obtinere: & obtinendo possessor. expirat petito. quia possidenti non competit rei vendicatio, vt in c. examinata. supra de iudi. & ibi dixi in 7. no.

¶ Non ob. 2. arg. quia ibi magis perditur possess. ex obliuione, quæ inducit depositionẽ animo possidendi: quàm ex negligentia, vt ibi no. quæ ratio cessat hic: quia licet quis sit contumax in iudicio: non propterea videtur deserere possess. aut animum possidendi, vt l. sciendum. §. si fundum. ff. qui satisda. cogan.

¶ Non ob. 3. arg. quia ideo tunc non contest. lis in causa appel: quia cont. fuit in causa prin. ad quã lit. contesta. ea quæ postea aguntur, & attentatur in causa appellat. reducuntur. & vide ad hoc quod statim dicam.

¶ Non obst. 4. arg. quia non sequitur, potest interuenire persona non legitima: ergo non requiritur li. contesta. quia non est bona consequentia. ista causa habet vnũ speciale: ergo debet habere aliud:

quinimo debet potius cõcludere in oppoſi. ne duo ſpecialia concurrant circa idem, contra l.1.C.de do tis promiſsio.

¶Non obſt. 5.argum. quia illa poſſeſsio ideo de facili conceditur : quia de facili recuperatur intra annum, vt l.ſi quis emptionis.§.penult. C. de præſcript.30. vel 40. ann. ſicut dixi ſupra de interdicto Car.in op. Barto. dicam latius in materia primi decreti in ti. de eo qui mit. in poſſeſs. cauſa rei ſeruan. Nec ob. 5.articu. quòd primum decretum poſt annum pariat magnum præiudicium : quia illud eſt ratione nimiæ contumaciæ, propter quam interponitur ſecundum decretum, vt dicam in ſequen. ſolutio.

¶Non obſt.6.argum.quòd in contumacia partis procedatur ad dominij tranſlationem per ſecũdum decretũ, &c. quia illud procedit ratione nimiæ contumaciæ conuenti : quia patitur contra ſe interponi primum & ſecundum decretũ, & ad hoc, vt acto ri prouideatur, ne omnino fruſtretur intentione ſua, ratione contumaciæ ipſius rei. facit quod dixi ſupra fallen.23. & ſequen.& idem etiã eſſet in poſſeſſorio, in quo opponerentur primum & ſecundum decretum.

¶Non obſt.7.argu. quia illud poſſeſſorium non intentatur contra certam perſonam, qui ſit legitimus contradictor. facit quod dixi ſupra in op. Bar. & quod etiam dixi, fal.24.

¶Non obſt. 8.argu.quia reſpondeo, quòd illud permittitur parti immediatè, & incontinenti, quando conſtat ſibi ſe eſſe expulſum, & etiam permitteretur iudici, quando ſibi liqueret : ſecus ſi non liquet, vt l.hoc autem. ff. quibus ex cau. in poſſeſ. ea. ſed liquere iudici non poteſt, niſi vtraque parte præſente, vt l.fin.C.ſi per vim vel alio modo. Nec ob.l. nomen. C. vnde vi. quam ſup. allega. pro fortificatione dicti 8.ar. q.1. dum tex. dicit ibi, mox debeat tractari, ſeu audiri. debet intelligi. ſcilicet, ſummariè : facta tamen li. conteſt. per iura & authoritates ſupra, pro hac parte alleg. nec ex eo q̃ iudicium ſit ſummarium, debet omitti li.conteſta. vt l.tigni.§.1. iuncta l.3.§.ibidem.ff.ad exhib. ita dicit Io.de Imo. in d.l.naturaliter.§.nihil cõmune .ff.de acq.poſs.ad quod vide quod dixi ſup.fal.18. & quod in poſſeſſorio recuperandæ requiratur li.cõteſt.vt ſentit Hoſt. & Io.And.in c.conſultationibus. ſup.de offi.deleg. in quantum volunt quòd in caſu illo ſpeciale ſit q̃ non requiratur li.conteſt.quatuor concurrentibus, vt dicam inf.in ſolutione illius c.& quare ſecũdum decretum interponitur lite non conteſt.& reſt.ſpo. requirit regulariter lit. conteſta. quod videtur eſſe non debere : cum ſit fauorabilis, dicam ſtatim in alia fallen.

¶Non ob. 9.arg. quia licet in poſſeſ. recuperandæ vterque dicatur actor & reus : tamen hic effungitur partibus actoris quantum ad hoc qui primò ad iudiciũ prouocauit, vt l.in tribus.ff.de iud. quod oſtenditur ratione.li.conteſt.habet duo extrema ſcilicet, aſſertionem actoris, & negationem rei, vt dixi ſupra ti.1.in rub. modo ergo ſtatim q̃ actor proponit libel.aſſerit, & ſic lis ex parte ſui eſt quaſi cõteſt. & iſta ratione ius voluit quòd eo abſente poſſet fieri diffinitiua, ſecundũ Pet.in l.edita.ff.de eden. q.7. & ideo authen. qui ſemel. C.quomodo & quando iud. in iſtis duplicibus iudicijs ſolùm habet locum in eo qui ad iudicium prouocauit dando lib. ſecundum Pe.quem ſequitur Bar.in d.§.nihil commune, ſed Bal.in d.q. quæ incipit, accuſatus de vi turbatiua, dicit q̃ hoc eſt falſum, quia inter obla.lib.& lit. conteſt. eſt maximum interuallum, & quia reus interim habet exceptionem declinatoriam, & actor replicationem contra declinatoriam exceptionem. l.quoniam Alexandrum. C.de adul.quam non haberet ſi diceretur quo ad ſe lis conteſt.ar.l.fin.C.de excep. & c. inter monaſterium. inf.de re iu. de quo latius dicam in ti. de except.

¶Non ob.10. arg.quia nõ eſt ſimpliciter verum quòd in cauſa reſtit.in integ.non requiratur li.conteſta.vt latè dixi ſupra fal.35.non ob.c.conſultationibus.ſupra de offic.deleg.quia vt ibi dixi poſt doc. ille tex.habet 5.intellectus, & ſecundum 5.& vlt. in tellectum quem ponit Hoſt.qui mihi magis placet, licet non placeat Do. meo, ille tex. ponit caſum ſpecialem quando quatuor concurrunt, videlicet delictum & odium violenti, ſeu ſpoliatoris fauore ſpoliati ſeu reſtitutionis fiendæ : cõtumacia citati & dubietas circa expirationem iuriſdictionis. non ob.l. 3.§.pe. ff.de lib. ho. exhi. quia ille tex. potius facit per contrariũ, & pro concluſione noſtra dum tex. formaliter dicit, ſed ſi non defendatur, ſcilicet, reus in bona eius eundum ait. vnde tex. ibi non dicit q̃ procedatur ad ſententiam. Bald. verò in d.q.quæ incipit, accuſatus, diſtinguit q̃ aut actor & reus tẽpore li.conteſta.ſunt preſentes, & debet lis conteſta.ni ſi iudicium eſſet ſummarium de ſua natura vniforme tam contra abſentes, quam contra præſentes : & vlterius ſecundum quòd ſupra dixi, aut reus eſt præſens & actor contumax, & tunc habet locum authen.qui ſemel.C.quomodo & quando iud.dixi ſupra, fallen.25.aut actor eſt præſens, & reus abeſt : aliquis tamen defendit reum, vel nominatur dominus in iudicio, & tunc habet locum quod traditur in auth.qua in prouincia. C.vbi de crimi. agi oportet ſed malè, quia debet dicere in l.1. & 2. C. vbi in rem actio.de quo dicemus inf.eo.in §.quòd ſi ſuper rebus. aut nemo defendit reum : & tunc magis eſt dubium, ſecũdum Bal.qui ita diſtinguit q̃ aut poſſeſſoriũ eſt ſemiplenum & temporale, & non conteſtatur lis, vt l.3.§.miſſum, ff.de Carb.edi. Aut eſt perpetuum.i.ſine temporis præfinitione, & tũc aut requirit propriè probationem, & debet lis conteſt. exemplum.ff.de interdictis.l.2.§.quædam.quia cauſa eſt ordinaria & ardua. facit quod no.C.de iudic. l.iudices. Aut poſſeſſorium eſt nudum, & tunc aut petitoriũ cum reſpõdet poſſeſ. eſt ſummariũ, & poſſeſſ.etiam ſummarium, vt no.in Cle.diſpendioſam. de iudi.de quo dic vt ſtatim dicam in 5.fallen.Si vero tale peti.eſt ordinarium : tũc refert an tale poſſeſſoriũ expeditur officio iudicis, ita q̃ non requirit altiorem indaginem, vel nõ requirit certum aduerſarium, & tunc lis cõteſt. de neceſsitate, vt l.edicto. C.de edic. diui Adria.tol. quia ibi nõ eſt certus aduerſarius : aut expedit iure actionis, & tunc nõ poteſt ferri diffinitiua li.nõ conteſt.ſed per interlocutoriã poteſt auferri poſſ. à reo & conferri actori per ſecundum decretũ, prout dicam infra. Ego verò in hoc ar.ſatis intricato & difficili arbitror concludendum q̃ regulariter in poſſeſſorio ſit lis cõteſtanda, per

per ar. & authoritates ſuperius allegat. per Barto. quam etiam opin.tenuerunt hic Gul.Naſo, & Gof. & eam tenet Gof.in c.2.ſupra eo.vbi bonus tex. ſecundum primum intellectum glo.3.& ibi legi.in 6. no. & clarius tenet glo. antepe. ibi, & tenet ibi Do. me.in glo.2.& idem ſentit Bar.in l.1.C.de mo.poſ. & eſt bonus tex.in l.interdictis.ff.de interdict.iunc. glo.quæ vult q̃ inſpicitur tempus li.conteſt. vt exin de veniãt fructus officio iudicis, per l.ædiles.§.item ſcien.de ædil.edic. & tenet Archid.3.q.1.c.redinte granda. vbi etiam ſentit quòd in remedio illius canonis lis ſit conteſta. hæc tamen regula fallit in pluribus caſibus, in quibus omnibus erit vera noſtra prin. fallen.62.

¶Primò fallit, vbi poſſeſſo. non dirigitur contra certam perſonam, per ea quæ dixi in op. Bar.

¶Secundò fallit in poſſeſ. quod datur ex interdicto Carboniano, ſecundum ea quæ dixi in pe. op. Barto.

¶Tertiò fallit ſi in poſ. actor eſſet abſens, vt ibi dixi in op. Bal.

¶Quartò fallit ſi poſſeſſorium eſt plene & temporale.dixi ſupra in diſt. Bal.

¶Quintò fallit ſi poſt peti. correſpõdens poſſeſ. poſſet expediri ſine li.conteſta.quia tunc etiam poſ. poteſt fortius expediri ſine li.conteſt. ſecundum alios. Aliqui tamen tenent contra. ad quod vide quod dixi fal.111.limit.2. & hac ratione ad conſiderandum vtrum in poſſeſſorio procedi poſsit li. non conteſta. debemus examinare & conſiderare omnes prin.fal.ad primam vſque ad 60.& omnes prin. fal. quas infra ſubijciam : quia ſi in peti. reſpectu caſuum prædictarũ fal.procedi poteſt li.nõ conteſt. fortius poterit in poſſeſſorio, ſecundum prædictam opinionem.

¶Sextò fallit in poſſeſſo.quod expeditur iudicis officio, ſecundum ea quæ dixi in diſtinctione Bal. ſed tu dic vt dixi fal.25.

¶Septimò fallit ſi poſſeſſo. recuperandæ imploratur per viam attentati, vt no.gl.1. aliàs 2. in cle.2. vt li.pend.& ibi dixi. facit quod dicam infra.

¶Octauò fallit ſi de facto iudex in alium trãſtulit poſſeſsionem : quia de facto & ſine li.conteſt.poteſt eam habere de manibus illius, & eam reſtituere ſpoliato : quia notorium eſt talem poſſeſsionẽ eſſe iniuſtam, ſecundum Ange.in l.fin. C.ſi per vim vel alio modo. & per no. in c.querelam. ſupra de elect. in gl. ſuper ver. ſubtractam. facit glo. in l.minor, in prin.ff. de euict.quod tamen procedit ſi iudex vt iudex in alium de facto trãſtulit poſſeſsionẽ, ſed ſi ex traiudicialiter hoc feciſſet poſſ.illi acquiſita nõ poſſet ab eo auferri de facto. quod tamen intellige ex interualło, ſecundum Ang. in d.l.fi.

¶Nonò fallit in eo, qui in manibus ſuperioris renunciauit beneficio cui poteſt ſuperior ſine aliqua cauſa poſſeſsionem offerre, ſecundum Innocen. in c.3.in fi.inf.de reſt.ſpol.& Ange.in d.l.fi. quia tunc dicitur ſuum officium exequi. facit quod ſtatim dixi in 6.fal.& ex his habes expeditum hũc difficilem & intricatum artic.& ad materiam vide quæ dixi in c.1.ſupra de libel.obl.ar.5.fal.53.

59 ¶ †Sexageſimotertiò fallit in vniuerſalibus poſt diffinitiuã, vt l. de hæred. C. de peti.hæred. vbi poſt pronunciationem victus opponit, & ſequitur dedu ctionẽ eius quod ſoluit creditoribus abſque li. conteſta. ſecundum Doct. hic. & ſequitur Dom. meus qui alleg.l.1.& l.hæreditas.C.de peti.hæred.ſed parum faciunt.& vide quod dicam fal.78.

60 ¶ †Sexageſimoquartò fallit in notorijs in quibus non exigitur li.conteſt.niſi ad cautelam, vt ſup. de elect. c.bonæ.1.§.licet etiam in criminibus.infra de accu. c.euidẽtia.& per hoc Hoſt. in c.cum olim. de re iudi.traditur latius per Doct.in c.fi.de cohab. cler. & mul. & per Salic. in repe. l.ea quidem. C.de accu.col.34.& vide quod dixi in c.1.de libel.obl.in 5.prin. art. fal.16.

61 ¶ †Sexageſimoquintò fallit ſi creditor pactus eſt ut ſua authoritate poſſet ingredi poſſeſsionem : quia ad illam admitteretur ſine li.conteſta.ad quod vide quod dixi in d.c.1.ſup.de libel.ob.ar.5.fal.29.

62 ¶ †Sexageſimoſextò fallit ſi dominus vel alius qui poſſet propria autho. expellere colonũ propter canonem non ſolutum vellet expellere autho. iudicis, vt dixi in c.1. fal.55. in 5.art.

63 ¶ †Sexageſimoſeptimò fallit cõtra ſequeſtrum quem ad iudicis mandatum ſine libello & lit. conteſt. tenetur reſtituere. vide quod dixi in d. c. 1.fal. 69. &c. non ſunt alia hic dixi.

64 ¶ †Sexageſimooctauò fallit in exceptionib.tam dilatorijs, quàm peremptorijs, ſuper quibus non eſſet fienda li. conteſta. vt hic in gloſ. 2. & ſequuntur Ioan.de Imo. Dom.Anton. & Dom.meus, & ſentit glo. ſuper ver. ex confeſsione. in fi. in cap. prudentiam. §. ſexta. ſupra de offic. delega. ſed aduerte : quia tex. ille videtur facere in contrarium, & gl. illa in princip. alleg. illum tex. in contrarium quòd exigatur lit. conteſta. licet in fi. dicat quod ſi omittatur non vitiatur proceſſus. & hanc opi.quod exigatur lit. conteſta. videtur ſentire glo. magna prope fin.in cap.primo, de lit.conteſtat. lib.6. Hoſtien. in d. §.ſexta. diſtinguit inter exceptionem quæ opponitur ante lit. conteſtat. & illam quæ opponuntur poſt.

¶ Primo caſu dicitur quòd videtur neceſſaria li. conteſtat. cum aliàs non poſsint teſtes produci, per tex. & tit.noſtrum. In ſecundo caſu dicitur q̃ non requiritur li. conteſta. cum ſufficiens ſit fundamentum quæſtionis factæ in princ.Item quia aliàs quod tot eſſent li.conteſta. quot exceptiones : fatetur tamẽ quod in neutro caſu iudex ſequeretur illam ſolennitatem quam requirit caſus princ. Item quia aliàs non daretur finis litium, & quia in primo caſu poſſet expedire propter prolixitatem occurrẽtem. inf. de app.cap.interpoſita. §.fi. & quia iudex debet amputare dilationum materiam. C.de temp.appel. l.2.in princ.& C.de iud. l.properandum. ibi ad fin. vnde dicit q̃ iudex faciet vtroque caſu reſponderi perempto. exceptionibus, ne proponens oneretur probatione ſuperflua, & poteſt exigere iuramẽtum de calumnia, vt c.2.in fi.de iuram.calum.lib.6.& ſic dicit intelligenda no. per ſe in ſumma in titu. de except.§.& quando ſub.§.ſuper hoc.de dilatio.verſic. quam ſi quis impetrauerit. & de hoc in Spe.in ti.de exceptio.§.viſo.ver.ſed nunquid iudex poteſt. & in titu.de li.conteſta.§.penult. in princip. Sed Ioan.de Ligna. ſimpliciter tenet primam opin. quòd in excep. etiam propoſitis ante li. conteſta. non exigatur li.conteſta. ſed ſufficiat li.conteſta. facta in princip.

& ſequitur Zab.in d.§.ſexta.mouetur,quia conteſt. concernit totam rationem, & ſingulas partes proceſſus, & ſufficit quòd non reperitur iure cautum, niſi de conteſtatione facienda. in princ. cauſę. Item vt dicit Bald.ſi pro exceptionibus fieret conteſt.diceretur etiam diffinitiuè ferri, & ſic in eadem cauſa multæ ferrentur diffinitiuæ, quia eſſet abſurdū. Nec ob.tex.in d.§.ſexta. inquantum allegatur in cõtrarium. nam licet confeſsio ibi facta per reum ſuper prin.inducat conteſta.quando fit ad ea quæ narrantur in libello,vt no.glo. in cap.dudum,el 2. ſup. de electio. ſecus tamen eſt quando confeſsio emanat ſuper exceptione. ad quod vide quod latius dixi in c.1.ſup.de lit.conteſta.art.8.quæſtio.12. & pro hac opin.facit cap.interpoſita.§.fin. in princ. inf.de appel. ſecundum Ioan.Andr.inquantum ibi probatur quòd ſimul cum ipſa exceptione poteſt probatio offerri. Nec ob.ille tex.in fi.qui alleg.in contrarium per d.glo.§.ſexta. quia ille tex. debet intelligi, ſecundum alia iura, quæ dicunt de conteſtat. tantũ in princ. & ſic vacat ibi à contrario ſenſu. Item tex. ille ex ratione ibi poſita facit pro prima opin. in eo quòd ibi dicitur quòd ibi ideo non fit litis conteſt. quia ibi princ. articu. iniquitas prioris iudicis quaſi dicat quòd vbi non agitur de princ. ſed de argum. incidenti. & ſic de excep. dilato.vel perempto.non exigitur litis conteſta.ita concludit Zaba.in d.§.ſexta. & ita tenet in d.c.interpoſita §.fin.& idem etiam tenet Ioan.de Imo.in d.§.ſexta. & Dom. M. ibi qui mouetur ratione: quia licet conteſta. fiat per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſecutam ad illam,vt in cap.1.ſupra titu.1.& ibi dixi in 8. princ. argum. cum ille qui excipit nihil petat, vt in cap.2.inf.de ordin.cog. ideo per cognitionem, &c. Nec ob.ar.glo.in d.§.ſexta.quòd confitendo uel negando ſe excommunicatum conteſtetur lis: quia hoc non eſt verum: quia per confeſsionem factam vel negationem ante lib.obl. vel factam,ſed non ad libellum: non inducitur lit.conteſta. de quo latius dixi in d.8.artic.quæſt.12. maximè. fit ergo concluſio q̃ ſuper exceptionibus non eſt neceſſaria li. conteſta. quod etiam tenet hic Io.de Imo. & Dom.M. & ſentit Dom. M. ſupra in rubr. & vide quæ dixi in d.c.1.ſupra tit.1.artic.8.q.13.facit quod dicam in duabus ſeq. fal.

65 ¶ † Sexageſimononò fallit in ſententijs interlocutorijs quæ poſſunt ferri lite non conteſta. ſecundum Dom. M. hic, & doct. & tenet Dom. M. ſupra, in rubr.vbi ad hoc adducit rub. noſtram: nam in rubro tantum dicitur, vt li. non conteſta. procedatur ad diffinitiuam: ergo ſecus in interlocutoria. faciunt ea quæ dixi in præced. fal. & quæ dicam in ſequen. fallen.

66 ¶ † Septuageſimò fallit in appel. ab interlocut. & ſic cum agitur de iniquitate iud. reſpectu interlocutoriæ, vt in c.interpoſita. §.fi.inf.de appel. ſecundum glo.noſtram. hic in verſ.item cũ agitur de iniquitate.ſentit gl.in l.cõſenta.C.quomodo & quando iud. & ratio eſt ſecundum D.An. hic quia ſicut in cognitione incidentis vel emergẽtis quæſtionis, & ſententia ſuper illis lata non exigitur li.conteſt.vt dixi in duabus præcedentibus fal.ita nec hic.& vide quod latius dixi de hoc in c.per tuas.inf.de appella. quid autem ſi appel. à diffi.dicam fal.79.

67 ¶ † Septuageſimoprimò fallit in præcecep. quod facit iudex in confeſſum, ſecundum formam l.ſi de bitori.ff.de iudic. ſecundum Bal. ibi: quia non exigitur li.conteſta.ſed tu aduerte, quia hæc q. incidit in aliam q.vtrum per confeſsionem rei inducatur li. conteſt.& ſic ſit neceſſaria ſententia, & quando. ad quod vide quod dixi in c.1. de lit. conteſtat.articu. 8.quæſt.12.

68 ¶ † Septuageſimoſecundò fallit in tertio comparente pro ſuo intereſſe poſt li.conteſta.quia cum tali non eſt lis cõteſt. nam tertius comparens pro ſuo intereſſe, debet aſſumere cauſam in eo ſtatu in quo eſt,vt c.2.vt li.pen.lib.6.tetigi ſupra tit.prox.in rub. in 2.prin.art.prope fin.

69 ¶ † Septuageſimotertiò fallit quando reus conuentus rei vendi.interrogatus,an poſsideat negat ſe poſsidere,& probatur cõtra, propter q̃ poſſeſsio debet ab eo auferri: quia ab eo non eſt neceſſaria lit. conteſta.ſecundum Lap.alle.64.. in fi. ſimile dixi de lib.in c.1.ſup.de lib.obla.ar.fal.56.

70 ¶ † Septuageſimoquartò fallit in ſentẽtia decreti, vt de ſe patet.& vide quod dixi in c.1.de lib.obl. in 5.arti.fal.68.& quod dixi ſupra fallen.69. quia talis eſt ſententia interloc.item quia eſt modici præiu dicij. ad quod facit ſupra fal.61. & quod dixi fal.62. ver. non ob.quintum.

71 ¶ † Septuageſimoquintò fallit in ſentẽtia ſecundi decreti: & quia iſta eſt interlocutoria,& ideo poteſt ferri li.conteſt.licet ſit maioris præiudicij quam reſtitutio in poſſeſſorio: quæ tamen non fit li. non conteſta. quia ſententia illa reſtitutionis eſt diffin. quo ad poſ. princ.deductam.& hoc tenet Io.And. Dom. M. & Docto. communiter c. conſultationibus.ſup.de offic.deleg.& vide quod dixi ſup.fallen. 62. ver.non ob. ſextum.

72 ¶ † Septuageſimoſeptimò fallit in ſententijs cenſuræ, ſecũdum Dom.An. & Do.M. hic. de qua materia latè dixi in c.perpendimus. inf. dé ſenten. excommu. art.10.

73 ¶ † Septuageſimooctauò fallit in ſententijs quæ diffinitiuas ſententias ſequuntur, ſecundum Dom. Anto. & Dom. M. hic: quia tales ex quo non ſunt diffinitiuæ, ſunt interlocutoriæ, facit quod dixi ſupra fallen.69.

74 ¶ † Septuageſimononò fallit in cauſa appella.diffin.vt in c.per tuas.inf.de appel.vbi Inno.dicit q̃ eſt ſpeciale priuilegium cauſæ appel. q̃ non requiratur litis cõteſt.ad idem l.fi.§.illud.C.de temp. appel.30. vel 40.an. in l.cum nouiſsimi.§.fi.& C.de his qui ad eccle.confu. in l.præſenti. tenet Hoſt. in ſumma in ti.vt lite nõ conteſt.verſi.item in cauſa appel. In contrarium tamen facit tex. in c. Raynaldus. inf. de teſtam. ibi dum tex. dicit lite coram ſe legitimè conteſta. & tex. in l.vna. C.ne liceat in vna cauſa tertio prouo.dum tex.dicit ibi,ante li.conteſt.vnde glo.in verſi.conteſtata.in d.c.Raynaldus. dicit quòd quãdo proceditur contra præſentem in appella. diffin. neceſſaria eſt li.conteſta. ſecus ſi contra abſentẽ fuit lis conteſta. in principali. & idem tenet Iacob. de Are. Cyn.Barto. & Ange. & communiter Legiſtæ in dicta l.prima.C.ne lic.in vna.& Barto.in l.ab hoſtibus. §.fin. ff.quibus ex cau.maio. & Ange. in d.l. fin. §. illud. C. de tempo. appellatio. & Bald. in authent. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex.

col.

col. 4. verſ. adde quòd in cauſa appel. & Domi. de Rota deciſ. 59. in antiquis. ſed idem Domi. de Rota deciſ. 8. dicunt,quòd ſi lis non fuit conteſtata in cauſa principali,debet cõteſtari in cauſa appella. mouentur per tex. tamen d. c.per tuas. à contrario. Si verò fuit conte. in cauſa princip. tunc ſi proceditur contra abſentem contumaciter, non eſt neceſſaria litis conteſta. aliàs ſecus, per no.in d.l.1. C. ne lic.in vna. Sed præfati Domi. de Rota deciſio.201. in antiquis, dicunt quod ſi lis fuit conteſt. in cauſa princi.non debet cõteſtari in cauſa appella.& idem tenet deciſ. 330. in antiquis, & clarius in nouis deciſ.738.& Archi.in cap.2. de iuramen.calum. lib.6. & traditur quòd Clemens Quartus ita mãdauit ſeruari.& tenet Domi.Maria.hic.ſed præfati Domi.de Rota deciſ.297. in nouis concluſionibus, videntur limitare prædicta quòd procedant in appella. iudiciali. ſecus in extraiudiciali: quia cùm illa dicatur prouocatio ad cauſam, exigitur litis conteſta.cuius defectus vitiat totum proceſſum ſecũdum eos. Sed Bald.in d.l.1. C. ne lice. in vna. dicit quòd ſi partes proceſſerunt de concordia lite non conteſt. valet iudicium,per d.l.fin. §.illud. C.de tempo.appel.& ad prædicta vide quæ dixi in c.per tuas. infra,de appel.

75 ¶ † Octuageſimò fallit in cauſa nullitatis, ſecundùm Gul.de Suz.in authen.at qui ſemel.C.quomodo & quando iud.quia alias res poſſet trahi in infinitum.contra l.fratris. C.de tranſa.& l.ſi.in prin.ff.pro ſuo.& c.cum in multis.de reſcrip. lib.6.qui enim opponit exceptionẽ nullitatis, ſtatim debet illam probare ſi vult impedire executionem,vt l.3.§.ibidem. ff.ad exhib. & l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Treb. & in l.is à quo. ff.vt in poſſ. leg. & latè proſequitur Old.conſ.12.vbi poſt multa argu.pro & contra,videtur finaliter concludere,quòd non exigatur li.conte. ſicut nec exigitur in cauſa ap. Sed Lap. & poſt eum Zab.in Cle.1. de re iudic.dicit quòd ſi opponitur nullitas per modum except. non debet lis cõteſtari,ſecus ſi per modum actionis. Sed D.Ant. & poſt eum Ioan. de Imo. latius proſequitur in d.c. per tuas. vbi diſtinguit,quòd aut deducitur nullitas per viam exceptionis, & nõ erit neceſſaria litis conteſtatio: quia tunc ſummariè proceditur,vt dicto §. ibidem. quod procedit etiam ſi opponatur contra executionem ſententiæ. voluit Barto. in l.4. §.condemnatum.ff.de re iudic. & ratio eſt: quia in exceptionibus non eſt fienda neceſ. li.conteſt.de quo dixi ſupra fal.68. aut nullitas inducitur in cauſa appel. deducendo in appella. iniuſtitiam principaliter, & nullitatem incidenter quod fieri poteſt, vt habetur in l.Carmelia pia.ff.de iure pa.& no.in c.dilecti. per Innoc. & Hoſti. & dicit infra, de appella. & per glo. in l.1. C. quando prouo. non eſt neceſ. & tunc non exigitur litis conteſta. ſicut in cauſa appella. de qua dixi in præcedenti fallentia. & ſi fiat litis conte. in cauſa appella.illa ſufficiet etiam pro nullitate,quę incidenter acceſſoriè reducta eſt per no. in regula acceſſorium.de reg.iur. in 6. aut nullitas deducitur princip.in iudicium: & tunc ſi eſt notoria non exigitur litis conte.debet tamen pars vocari ad ſententiam audiendam, per no. in c.ad noſtram. infra,de iureiur.cl 3.aut nullitas non eſt notoria: & tunc requiritur litis conteſt. per nota.per c.fi.ſupra,de offi. iudic. & quia ſententia ſic lata ſuper nullitate habet vim diffinitiuæ, ad quam diffinitiuam non conſueuit definiri niſi lite conteſt.vt hic in rubro & nigro. & dixi ſupra in regula.quod intelligit D.Ant.quando proceditur parte præſente,vbi autem proceditur contra abſentem dicit non exigi conteſt. quia nihil petit apertè. facit quod no. in ſimili in auth. ſi omnes. C.ſi vt ſe ab hære.abſti. & in auth.qui ſemel.C. quomo.& quando iudex. & ſequitur Ioan.de Imo. & vide quod dixi ſupra fallen. 24.

76 ¶ † Octuageſimoprimò fal. ſi manu militari petatur ſententia mandari executioni. ad quod vide quod dixi in c.1.ſupra, de lib.obla. art.5.fal.22.

77 ¶ † Octuageſimoſecundò fal.in omnib. caſibus, in quibus non eſt neceſſarius libellus, & in quibus ratio concludit etiam in litis conteſta. nec ſit ratio contraria ad oppo.quòd non debeamus.idem dicitur li.conteſta.omittenda. & vide quòd dixi ſupra, fal.22.& eſt aduertendum circa prædictas fal. quod in omnibus prædictis fal. quãdocunque poteſt peruenire ad teſtium recept. vel ſententiam contra aliquem abſentem, iudex poteſt ſupplere de facto, & perquirere veritatem,inducẽdo teſtes pro abſente, & aliàs probationes procurando, & alia faciendo quæ feciſſet abſens, ſi præſens & diligens fuiſſet: in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. ibi dum dicitur perquiſita veritate. & ibi no.Barto. facit tex. & quod ibi no. ſecundùm verum intellectum, de quo ibi per Barto.in l.ampliorem. §.1. C. de appellat. faciunt etiam no.in l.properandum.C. de iudi. & ex his, Deo duce, habes ordinatè & plenè, & ſatis clare expeditum quartum princip. artic. materiæ noſtræ.

¶ Glo.2. eſt ſatis clara, & de materia ſua dixi ſupra fal.60.& ſeq.

¶ Glo. ſuper ver. ciuiliter. quærit, quare tex.noſter dicit,cum ciuiliter eſt agen. & ſolu.in fi.glo.dic vt dixi,ſupra fallen.primo verſi. l.Item prædicta fallentia limitatur.

¶ Glo. ſuper verſicu. ſubtrahitur. fortificat text. deinde ſentit.quæſt. quid ſi non timetur de morte, nec de abſentia diuturna: ſed timetur,ne teſtes propter moram obliuiſcantur, & varient fidem, & ſoluit.de qua materia dic vt latius dixi ſupra, fal.3.

¶ Glo.ſuper verſi.timetur. ſentit contrarium, & & ſol. In ead. glo. ibi, cap. ſignificauit. dic vt latius dixi ſupra, fallen.3. verſic. ſed contra prædictas fal. In ead.glo.ibi, non intelliguntur recipi li.non conteſta. dic de hoc vt dixi ſupra, fallen.3. verſi.poſtremo quæro.

¶ Glo.ſuper ver.conuenta. quærit,& ſoluit in fine,dic vt dixi ſupra fal.1.prope prin.

¶ Glo.ſuper ver.annũ. quærit, vtrum iſte annus, de quo in tex. ſit continuus, ita quòd currat etiam diebus feriatis, & non obſtante impedimento: an verò ſit vtilis,& ſol.in fi.gl.dic vt dixi ſupra,fallen.3. verſ.2.requiritur.ibi,primo quæro.

¶ Glo. ſuper ver. non valeant. quærit, ad cuius damnum annullentur atteſtationes, ſi nõ ſeruetur quod dicitur in tex. & ſol.in fi.glo. dic vt dixi ſupra fal.3.verſ.ſecundo exigitur.ibi,ſecundò quæro.

¶ Glo.ſuper ver.fraudẽ. quærit,quid iuris ſi non facta denuò citatione vel cõuentione intra annum ſecũdùm quod exigit tex.noſter, qui velit probare, quod non fecerit in fraudem, an debeat admitti. &

fol. quòd non. in fi. gl. dic vt dixi supra, fal. 3. vers. secundò requiritur. ibi, quarto quæro.

¶ Glo. super ver. ad repellen. testes, quærit de intellectu literæ, & fol. exemplificãdo: deinde in vers. dicta verò illorum, subdit contrarium, & solu. in fi. glo. dic & hanc glo. sequuntur Doct. & vide quod dixi in glo. seq.

¶ Glo. super versi. aliæ. quærit etiã de intellectu literæ & fol. & bene facit ad ea quæ dicit glo. præcedens, vide quòd dixi sup. fallen. 3. vers. 2. requiritur. ibi septimò quæro.

¶ Porro spe. In hoc §. vsque ad §. sunt & alij. excipiuntur duo casus alij: regula. & pinguius, excipiuntur: quia in eis procedi potest ad sententiam, vt statim dicam. & hoc dicit. Cum agitur de matrimonio carnali vel spirituali, possunt contra contumacem, etiam lite nõ contestata testes recipi, & sententia diffi. ferri. Si vero reus est absens, sed nõ contumaciter: in spirituali, si agatur de contracto matrimonio, statur iuribus antiquis: si de contrahendo, expectabitur absens per sex menses: vel arbitrio iudi. & procedetur etiam ad sententiam: sed in carnali non proceditur ad sententiam, sed expectatur absens. hoc dicit. Et in tex. ibi aliud obseruãdum. dic, scilicet, quantum dictum sit in præced. quia ibi dictum fuit non debere recipi testes li. non contest. si nõ timetur de morte vel absentia diuturna. in istis casibus aliud est obseruandum, vel dic secundum Vincen. quòd respicit proximos casus præceden. & potest intelligi aliud: scilicet ratione personarum testium: quia hic recipiuntur omnes: ibi non. Item aliud ratione personæ ipsius rei: quia hic requiritur contumacia rei. ibi non. Item aliud ratione publicationis & durabilitatis, & ratione sententiæ. Hic enim publicantur, & perpetuo durant: ibi non. Hic fertur demum sententia lite non contesta. ibi vero non fertur sententia, nisi lite contest. & in tex. ibi, ecclesia, dic scilicet in primo casu, cum de electione & matrimonio spirituali agitur: ibi. præbeatur. dic scilicet in secundo casu coniugij carnalis: quia fornicatio vitanda est; vt inf. de sponsa. c. de illis. ibi maximè dic, quòd hæc dictio stat propriè: quia idem si alius gradus prohiberet matrimonium, licet non sit diuina lege prohibitum, secundum Innoc. & Host. ibi. siue quòd exemplificat ponendo tres modos contumaciæ, & secundum modum ponit ibi, quia. & tertium ibi, siue quod. Item ibi, si verò alter. dic scilicet contra quem agitur: & ibi, nihilominus. dic, ista litera vsque ibi. Si verò. non erat olim in tex. sed erat glo. Ioan. secundum Io. An. & diuiditur in duas partes prin. primò decidit quid iuris, quando reus est absens per contumaciam. secundò, quando est absens sine cõtumacia. secunda ibi, si verò. & ista secunda subdiuiditur in tres: quia primo tractat de matrimonio spirituali iam contracto. secundò de cõtrahendo: ibi, quòd si. tertiò de carnali: ibi, si autem.

78 ¶ † No. 1. q̃ speciales casus obseruari debent cau saliter, id est, in suis casibus tantum, vt infra de despon. impu. in cap. literas. & traditur in cap. supra, de constit.

79 ¶ † No. 2. q̃ ad hoc vt recedatur à communibus regulis iuris, debet subesse aliqua specialis causa, vt l. ius singulare. ff. de leg. 1. & l. & si nihil facile. ff. de

a reg. iur. & ideo allegans specialitatem [a] debet illam probare. ar. tex. nostri. facit quod no. glo. in regula omnis diffinitio. ff. de reg. iuris.

80 ¶ † No. 3. duos casus speciales in quibus potest procedi ad testium recept. li. non contesta. videlicet in causa matrimonij spiritualis. de qua dic, vt dixi supra in prin. fal. 9. 10. & 11. & in casu matrimonij carnalis, de qua dic vt dixi supra in princ. fallen. 7. & seq. & no. hic rationes dictarum fal. de quibus dixi in dictis fal.

81 ¶ † No. 4. q̃ absentia prælati & mariti est valde periculosa ecclesiæ & vxori: & ideo non potest prælatus se absentare sine causa. vt inf. de cle. non resi. per totum. & 7. q. 1. c. si quis in clerico. nec maritus potest se absentare sine consensu vxoris, vt no. 33. q. 5. c. manifestũ. & 27. quæst. 2. c. si tu abstines. hinc dicimus q̃ maritus nõ habet potestatem sui corporis, sed vxor, vt c. non debet. inf. de consan. & affin. vide tamen casum specialissimum in quo potest maritus se absentare sine licentia vxoris si emittit votum in subsidium terræ sanctæ. infra de voto. c. de mulcta. §. in tanta.

¶ No. 5. quòd cauendum est ne viro aut vxori fornicationis occasio præbeatur. infra de sponsa. c. de illis.

82 ¶ † No. 6. quòd in his quæ sunt grauis præiudicij exigitur vera contumacia: quæ per tres modos cõcluditur, vt hic primò si peremptoriè citatus nõ comparuit. facit l. contumaciæ. ff. de re iud. & 24. q. 3. c. de illicita. secundò si seipsum occultat. tertiò si impedit ne citatio possit ad eum peruenire. de qua materia dicam in tit. de dila. in materia citationum. & ti. de dolo & contu.

¶ No. 7. plures differentias inter hunc §. & præcedentem. hic enim recipiuntur omnes testes, & publicantur, & fertur diffinitiua, sed non ibi. prout supra dixi apostillando tex.

¶ No. 8. quòd ad hoc, vt possit perueniri ad sententiã in causa matrimoniali, duo exiguntur. primò vera contumacia, prout etiam requiritur ad except. testium. secundò q̃ liqueat de causa altero cessante: etiam in matrimonio spirituali, vel carnali, non proceditur ad sententiam.

83 ¶ † No. 9. quòd matrimonium spirituale & carnale iudicatur à pari, quod procedit quantum ad istum ver. si contumax apparuit & c. sed in alijs casibus postea sequentibus in versi. si vero. & versi. q̃ si. & ver. si autem, iudicantur ab impari. de qua materia in c. tuæ. inf. de spon.

b ¶ No. 10. versi. si vero. q̃ post consensum [b] præstitum electioni inter ecclesiam, & quẽcunque etiã inferiorem prælatum, dicitur esse contractũ matrimoniũ spirituale: hoc procedit largo modo. nam

strictè

ADDITIONES.

a ¶ *Allegans specialitatem debet illam probare, adde quòd sufficit allegare regulam communem pro fundamento intentionis, & quia adducit fallentiam, debet illam probare. ita late examinat Iaſ. in l. 2. in 5. col. ff. ſi quis in ius voc. non ierit.*

b ¶ *Inter electum ergo & ſuam eccleſiam ſpirituale coniugium iam contractum eſt, vt dicit tex. in c. inter corporalia. in prin. de tranſla. præla.*

strictè solum de matrimonio spirituali inter episcopum & ecclesiam suam, ipse est sponsus: & in signũ solus defert annulum. vt nò. Io. An. in c. clericis. de vita & hon. cler. & vide quod not. in c. ne pro defectus. suprà, de elect.

84 ¶ † No. 11. ex eodem verbo capiendo verbũ maximè. propriè, quòd per solam electionem subsecuto consensu electi, etiam ante cõfirmationem videtur contractum matrimonium spirituale inter electum & ecclesiam. Aduerte tamen, quia per solam electionem ante cõsensum præstitum per electum, nihil dicitur esse contractum post consensum prestitum, ante confirmationem dicitur initiatum. videtur c. fi. supra, de transl. Præl. & vt innuit tex. in c. inter canonicos. suprà, de ele. post confirmationem vero, & ante consecrationem dicitur ratum, quia non potest dissolui ex sola volũtate electi, sed postea per consecrationem dicitur cõsummati, vt d. c. cum inter canonicos. §. fin. & vide quod no. in c. 2. supra, de transl. præl. & per gl. in c. si electio. de ele. in 6.

85 ¶ † No. 12. ex ver. quòd si forsan. quòd si electus est absens, sed non per contumaciam debet expectari per sex menses, vel arbitrio iudicis. Aduerte tamẽ quia hodie seruandum quod habetur in c. 1. & cap. quam sit. & c. cupientes. de elect. lib. 6.

¶ No. 13. differentiam esse vtrum agatur de matrimonio spirituali iam contracto, vel contrahendo quo ad tempus expectationis absentis: quia primo casu saluatur tempus à canonibus præfixum. in secundo vero casu statutum est tempus sex mensium, & ex causa arbitrium. & de hoc hic in glo. super ver. in sacris.

¶ No. 14. ex versi. autem. quòd in causa matrimonij carnalis non proceditur contra absentem non contumaciter. & ratio redditur in litera. ad quod vide quod dixi supra, fal. 7.

86 ¶ † Not. 15. ibi, alteruter. quòd hic vir & vxor iudicantur à pari, quo ad id quod hic dicitur de expectando absente.

87 ¶ † No. 16. quòd captiuitas & ęgritudo excusant à vera contumacia. ad primum facit 34. q. 2. cùm per bellicam, ad secundum facit ff. de re iud. l. quęsitum. & suprà, de proc. c. 2. dicit tamen hic Dom. meus, quòd iste text. loquitur quando citatio nõ peruenit ad absentem. Item quando ignoratur an impedimẽtum sit temporale, an perpetuũ, & an culpa sua inciderit impedimentum. quibus consideratis quandoque compelleretur absens, & impeditus constituere procuratorẽ. de quo traditur in c. 2. suprà, de procu. & c. cùm dilecti. infrà, de do. & cont. & ibi ego dicam de hac materia, vel in illo ti.

¶ Not. 17. quòd etiam causa absentiæ voluntariæ quandoq; excusęt, & habetur pro legitima, vt quantum ad terminos nostros, pone exemplum, quia fuit nundinas, vel ad studium, vel ad visitandum infirmos, vel vltra mare iuit, de qua materia in d. c. 2. ego vero dicam in ti. de dolo & cont.

88 ¶ † Vltimò no. quòd licet quis non debeat priuari sine culpa iure suo, tamen hoc procedit si etiam non adesset aliqua causa, sed cum causa põt etiã sine culpa sua priuari. & ad quod vide plures casus in c. antiqua. de priuil. & quod traditur in c. 2. de cõsti. & Host. in sum. in ti. de pęn. §. quæ & quibus. ver. est autem pęn. & quod dixi in c. pe. de pœn. in vlt. no.

¶ Glo. 1. super ver. electi. intelligit prin. istius §. de electo non confirmato. & qui nondum consensit, nec apparet, quare gl. fuerit mota ad sic dicendum: & ad restringendum sic text. nisi fortè hoc dixit, vt poneret differentiam inter prin. §. nostri. & ver. si verò. & ver. quod si. sed dicit Dom. M. quòd certè hæc differentia non est bona. cum ver. quòd si loquatur de electione nuda ante consensum. Item versi. si verò. mutat casum, & loquitur quãdo quis est absens, non per contumaciam, & etiam sentit ibi Gl. Host. hic tenet q̃ hoc prin. loquatur in electo confirmato & consecrato, si agatur contra eum de fœdere matrimonij spiritualis, vt si dicatur eum qui lõgo tempore possedit episcopatũ à principio fuisse intrusum, vel per symoniam. Si verò nõ negatur fœdus, sed petitur deponi propter crimen, hoc casu quantumcũque conuentus esset contumax, non deberẽt testes recipi super crimine, nec ferri sententia lite non cõtest. ad quod vide quod dixi suprà, fal. 11. limitatione prima. & dicit Inn. & Host. hic quod princ. istius §. loquitur in electo confirmato & consecrato, sed contumace. versi. si verò. in confirmato absente, sed non contumace. versi. quod si forsan. de non confirmato Dom. M. hic simpliciter dicit tenẽdum, quòd ex quo agitur de fœdere spirituali, & reus est contumax semper potest procedi secũdum quod dicitur in princ. siue electio sit confirmata, siue non: siue simus post consensum prestitum, siue ante: quia ratio literę fundatur super contumacia & lęsione rationę moræ in spiritualibus & temporalibus semper hic. & probatur in ver. si verò. qui venit aduersatiuè ad præcedentia: & tamen versi. sequẽs loquitur tam de electione nuda quam confirmata: ergo eodem modo debet intelligi prin. data absentis contumacia: & ideo tex. in hoc prin. dum loquitur de electo, & electione simpliciter loquitur, & simpliciter & generaliter debet intelligi, sed non data contumacia, sed sola absentia aliter distinguitur. hæc tamen distinctio procedebat hoc tempore, sed hodie simpliciter proceditur ad testium receptionem & sententiam, etiam nulla data contumacia, vt Cle. 2. de iud. quod qualiter intelligendum, dic vt dixi supra in prin. fal. 9. & 10. & latè in 11.

¶ Glo. super ver. electione. in prin. quærit qualiter posit de electione exemplificando. deinde in ver. & licèt. sentit quæst. vtrũ in prouisione aliarum ecclesiarum habeat dispositio tex. nostri. fol. quòd sic, in fi. glo. dic de prædictis q. vt latè dictum fuit suprà, in princ. in 11. fal.

¶ Glo. super versi. huiusmodi. sentit contrarium de superfluitate. & illud fatetur gl. dic simile 69. dist. c. fi. 11. q. 3. c. volumus. vel dic secundum Host. & Io. An. quòd illud tunc respicit finem. §. & ifti illatiui contumacẽ. de qua sequitur, quasi velit litera, quòd tunc procedendum est ad recept. testium. & diffinitiuam cum agitur de matrim. spirituali, vel carnali: non tamen semper, sed in huiusmodi casibus, quando datur contumacia.

¶ Glo. super ver. siue quia impedit. quærit, an ille qui se occultat ne possit citari, vel impedit ne citatio ad eum possit peruenire, habeatur pro citato. solut. quòd sic, requiritur tamen quòd denũciatio fiat publicè ad domum suam vel ecclesiam, sed Ioã. And. hic dicit, q̃ hoc casu cum domicilium, vel locus

cus citandi liberè, & tutè non poſsit adiri, ſufficit ꝙ citatio fiat authoritate apoſtolica in palatio Papali, vel audientia literarum: ipſo tamen Papa ſpecialiter & ex certa ſcientia hoc mandante, & poſtea affigatur ianuis maioris eccleſiæ, vbi Papa agit cum curia ſua, & tunc talis citatio arctat citatum, ac ſi citatio perſonaliter ad eum veniſſet, etiam ſi fiat extra dies ſolẽnes quibus Papa generales proceſſus facere conſueuit h.d.patere in Extrauag.Bonif.quę incip.rem non nouam.quæ moderata fuit per Clem.in Cle.1. de iud.ſed hic dicit D.M.aduertendum eſſe, quòd hoc dictum procedit in Papa, & quòd tunc ſpeciali ter procederet quando non conſtaret, quòd citandus ſe occultat, vel malitioſè impedit ne citatio ad eum deueniat, ſed ſi alterum conſtaret, dicit hanc citationem in inferiori iud.nõ fore neceſſariam, quia tunc talis incontinenti habetur pro citato, vt voluit hic glo.in princip.& eſt hic tex.valde no. quia text. noſter parificat peremptorium, & iſtos alios duos caſus.& idem tenet Inno.facit tex.in l.1.§.ſed Ariſto. & quod not. Bar.ff.quod vi aut clam.& ſubdit Do. meus, quòd impedimẽtum probatur ſi aliquis amicus vel conſanguineus citãdi impediat, vt probatur in ſimili, in c.conſtitutus.de teſtib.& tradit Barto.in prælegat.l.1.§.fin.& ſubdit etiam, quòd quia difficile eſt probare huiuſmodi impedimenta, quòd vti ſe & cautum eſſet obſeruare quod traditur per glo. in Clem.cauſam.de elect.& ibi dixi. & no.ſingu.ex iſta glo.ꝙ vbi clericus eſt citandus, ſufficit ꝙ citatio fiat ad domum, vel ad eccleſiam.quod tamen declara, vt traditur in c.cauſam.inf.de dolo & contum.& dixi in d.Clem.cauſam.præallega. dicam latè, vel in tit.de dila.vel in tit.de dolo & contum.Et aduerte, quia D.Ant.hic dicit, ꝙ non requiritur peremptoria citatio, per Clem.ſæpe.de verb.ſig.iuncta glo.in verſi.citationem.& iuncta Cle.2.de iud.poſtea ſubdit, ꝙ fortè illud ſeruabitur quando proceditur cõtra præſentem, ne in hoc corrigatur tex.noſter. Domeus dicit, quòd hodie vnica citatio ſufficit in iſtis cauſis, etiam in hoc caſu iſtius c.quod etiã clarè ſentit glo.præallega.dum alleg. hoc c.pro iure antiquo quantum ad hoc, vnde tam in prin. cauſę, quàm ad ſententiam, ſufficit hodie vnica citatio, vt d.Clem. ſæpe. iuncta Clem.2. de iud.de qua materia dicam in tit.de dila.

a ¶ Glo.ſuper ver.maximè, [a] quærit qualiter intelligatur hoc verbum, & reſpondet dupliciter. In ea. gl.ibi, propriè.dic hoc comparatiuè, quia comparatiuum preſupponit poſitiuum: ideo hoc dicto idem dicitur ponere in alio caſu, & ſic eſt ſenſus, ꝙ tex.noſter.habet locũ, ſiue electio ſit confirmata, ſiue non, ſed maximè ſi ſit confirmata. ex quo infertur, quòd etiam ante confirmationem matrimonium ſpirituale dicitur contractum, præſtito tamen conſenſu, vt dixi ſupra in 11.not. & iſte intellectus communiter tenetur: & ſic no.ex gl.quòd dictio, maximè, in ſuo proprio ſignificato ſtat comparatiuè. ad idem text. iuncta glo.& per Inn.& Io.An.& Doct. in c.ad abolendam.ſuprà, de fil.presbyt.& c.auditis.& c.Vintonienſis.iuncta glo.ſuprà, de elect.& c.fina.ſuprà, de poſtulat.& c.1.inf.de dila.& c.ad hoc.in fi.inf.de appel.& c.1.§.quòd etiam. inf.vt eccl.ben.& c. ſponſam, inf.de ſponſ.& c.ſacra.infra, de ſen.excom.& c. cùm olim.iuncta gl.infrà, de teſti.& c.1. iuncta glo. de renun.lib.6.& in c.2.in fi.inf.de diuor.& eſt text. in l.1.iuncta gl.C.de reſcind.vendi.& C.de re mili. l.qui ſtatus.li.12.& C.de defen. ciui. in l.prouinciarum. ff.de dona.inter virum & vxo.l.ſi quis pro vxore.& ſic hæc dictio propriè ſumpta ſtat incluſiuè, & idem incidit in ſenſu contrario ſeu omiſſo, vt dictis iuribus.& per gl.in ver.maximè.C.de nouo codi.cõpo.quandoque hæc dictio ſtat pro tantum, vt hic dicit gl. ſecundum alium intellectum qui communiter non tenetur, & ſic tunc talis dictio ſuperabũdat perinde, ac ſi non eſſet poſita.ad idem c.cum cõtingat.iuncta glo.1.de foro compet.& c.1.infrà, de eo qui duxit in matrimo.quam pol. & 12. diſt. c.illud. 18.diſtin.c.peruenit.11.q.3.c.ſi quis Epiſcopus damnatur.16.q.3.c.per ſingulas.C.de teſta.ma.l.cum autem.§.ſin autem.ff.de noxa. in l.ſi ſeruus depoſitus. ff.de neg.geſt.l.actio.ff.ſi quis omiſ.cauſa teſta.l.2.ff. de noua.l.ſi.ff.de ferijs.in l.in oratione.& ff.ſolu.matrim.ſed & ſi.ſecundum vnum intellectum.& infrà de conuer.coniug.c.chariſsimus. in Auth.de manda.prin.§.ſi tibi.& in Auth.de iud.in prin.& in Authen.de teſti.§.ſancimus. Qualiter autem cognoſci poſsit, vtrum ſtet comparatiuè, & ſic implicet: an vero ſtet pro tantum, ſeu taxatiuè, & ſic ſuperabundat gl.in l.quòd ſi minor.§.reſtituto. ff.de minori. vult, quòd aduerbium maximè, ſumatur propriè & aduerbialiter, dicẽs, quòd idem ius intelligitur eſſe in alio caſu, ſed cum minori ratione, & idem ſentit gl. in l.illud.in glo.ſuper ver.æſtimari.ff. ad l.Aquil. & no.in l.2.ff.arbo.fur.ceſ. & ſic procedũt iura primo loco allegata, niſi per illam l.talis dictio ſuperabũdaret, ſed quando dicatur ſuperabundare non declarat.ſed Cy.in l.1.C.de reſcin.vend.ſenſit, quòd aut ſenſus implicitus non eſt iuri contrarius, & ponitur comparatiuè, & ſic implicat, & ſic procedant priora iura. aut eſt iuri contrarius, & tunc ſuperabundat. Idem tenet Henricus Bohic in c.vniuerſitatis, infra de ſent.excommun.ſed Iacob.de Bel. in authen.de fide inſtrumen.§.oportet.colum.6.diſtinguit, quòd aut dictio maximè, coniungitur in oratione cũ verbis denotantibus orationem, ſeu cauſam finalem, & tunc ſuperabundat, aut cõiungitur cum verbis denotantibus cauſam impulſiuam, & hoc conſtat, aut ſaltem eſt dubium, & tunc ſtat implicatiuè. & hanc opin.ſequitur Ioan.And.Dom.Ant.Henricus Bohic in d.c.ab abolendam. & idem tenet Zab.in c.2. ſuprà, de ſum.Trin.in 19.no.

¶ Ego vero arbitror diſtinguẽdum, quòd aut diſpoſitio in qua ponitur aduerbium, maximè, habet eandem rationem in caſu non expreſſo, ſeu implicito: & tũc ſtat propriè & implicatiuè, etiam ſi ſit noua diſpoſitio & correctiua. Moueor, quia hoc eſt proprium ſignificatũ ipſius dictionis, & ſic ex proprio ſignificato includit caſum implicitum per vim comprehenſiuam, nõ per tacitam interpretationẽ, aut per rationem extenſiuam, quare cum concurrãt

verba

ADDITIO.

a ¶ *Aduerbium maximè, modo implicatiuè, modo taxatiuè ponitur, & de eo hic habes melius, quam alibi, quando vno, & quando altero modo ponatur, & quandoque etiam prius multum.Car.in Cle.1.de renun.adde Flo.de ſancto Petro.in l.illud.ff.ad l.Aquil.*

verba & mens, quia eadem ſit ratio, & lõgè fortius ſi maior eſſet ratio in caſu non expreſſo comprehenderetur caſus non expreſſus, licèt tunc videatur eſſe inepta locutio, per ea quæ ſupra dixi, & infrà dicam facit not. in materia extenſionis & interpretationis nouorum ſtatutorum, & nouarum cõſtitutionum. in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſol.matrim.& notatorum per glo.in l.ſi poſtquam.de elect.lib.6. Aut ratio nõ eſt eadem & æquè potens in caſu implicito, prout videtur eſſe ipſius aduerbij, maximè proprietas. vt not. glo.in l.quòd ſi minor.§.reſtitutio.ff.de min. & hoc caſu ſubdiſtingue, quòd aut diſpoſitio in qua ponitur hoc aduerbium, maximè, non habet in ſenſu cõtrario iuris diſpoſitionem in contrarium, ita quòd propriè intelligendo: & ſic incluſiuè, non reſultat abſonus intellectus, nec iurium correctio, & hoc caſu ſtat propriè comparatiuè, & implicatiuè: & ita procedunt iura primo loco allegata, aut in caſu implicito habet expreſſam diſpoſitionem in cõtrariũ: & tunc non ſumitur propriè, ſed ſuperabundat, & ponitur pro tantum: & ita procedunt iura ſecundo loco allega. & ratio differentiæ inter hunc caſum & primum apparet manifeſta, quia primo caſu identitas & æqualitas rationis, & proprium ſignificatũ ipſius aduerbij, quod eſt includere operanturillũ effectum, ſed in ſecundo caſu ratio non eſt eadem in caſu incluſo. vnde ne ex maioritate rationis reſultet iurium correctio, dictio ſtat taxatiuè, & ſuperabundat: & propter dictam rationem, vt euitetur iurium correctio quandoque prædicta dictio ſubauditur, & ſuppletur ad tex. vt eſt tex.iunctis nota.per Hoſt. Ioan.Andr.ſuper ver.neceſsitas.in c.tuæ l.ſuprà, de procurat.& ibi per Doct.& no.glo.penul.Innocen. Hoſt.Ioan.And.& Ioan.de Imo.in c.2. infrà, de his quæ fi.à præl.tex.in c.in litteris. & quod ibi dicit Io. And.ſuper ver.ſeptennium.inf.de teſti.& tex.in c.ilud.iunctis dictis Tan.Hoſt.Vincen.& Io.And.inf. de exceſ.præl.& c.tua.& c.quærelam.ſuprà, de iureiur.in c.peruenit.infrà, de fideiuſ.ff. de donat.cauſa. l.ſi aliquis.ff.de iniur.l.quod ſenatus.& l.nõ ſolum. §.Proculus.ff.de in integ.reſt.l.ſcio. ff.de mun.& ho no.l.3.§.ſi duo.C.de euictio.& l.qui rem. facit in ſimili ſuprà, de offi.deleg.c.paſtoralis. & ſup.de offic. ordin.c.quòd ſedes. & ex prædictis habes no.de ſignificato aduerbij, maximè.

19 ¶ † Sed circa prædicta, quæro nunc de dictione præſertim. ſolut.ego arbitror de ea dicen. prout dictum fuit de aduerbio maximè, quia hæc aduerbia ſynonima ſunt: vnde præſertim quãdoque ponitur comparatiuè, pro maximè, vt no.glo.in ver.præſertim.& Ioan.de Imo.in c.cum apoſtolica.de his quæ fiunt a præla.& tunc ſtat propriè, & ſic implicatiuè, ſecundum Ioan.And.& Doct. in c.pen. & auditis. de præſcript.27.q.2.c.multum. ſecũdum vnum intellectum.de quo per Innoc.& Ioan.And.& Doct. ibi in verſic.præſertim.tex.iuncta glo.ſi. in c.ex literis, el 2.de hom.& c.ſicut olim. infr.de accuſatio. & ibi dixi in tertio notabili poſt Ioan.And. & cap.per tuas, el 2.de ſymo.in glo.præſertim, & glo.magna. & vtrobique dixi, & Clem.1.de iudic.& c.cum contumacia, de hæretic.lib.6. & ibi Archid.text.iuncta glo.in ver.præſertim.in l.ſi ſine.§.fin.ff.rem rat.hab. tex.in iuncta glo.fin.in c.continebatur. de deſponſ. impub.glo.in ver.præſertim. in c.diſcretionem. de eo qui cog.conſan.Ioan.And.in c.ſi ſoli.de conſeſ. præben.in 6.traditur in c.finem.infrà, de do.& contu.& per Ioan.And.in addit.Spec.in tit.de teſte.§.1. verſi.ſed nunquid factus, & per Spec.in tit.de alleg. & diſpu.§.poſt hoc.ver.vel ibi exponitur præſertim. in quibus locis pſertim pro maximè, ponitur quandoque pro tantum, ſed reducuntur ad cõcordiam, ſecundum diſtinctionem quàm ſupra dixi. Inſuper aduerte, quòd dictio maximè, quandoque ponitur pro certè, vt l.1.ff.ſolu.matrim.quandoque pro valde, vt l.1.ſecundum aliam expoſitionem.& in auth. quomodo opor.epiſc.§.ſi verò quædam. & quãdoque exponitur maximè, hoc eſt maximum, vt l.1.§. furioſus. ff.de acquiren. poſſeſ.vbi quod tex. dicit, maximè, glo.exponit, quòd maximum eſt, ſic enim dialectici vtuntur ad maximam.da regulã.in Auth. de teſti.& quæ perit in prin.

¶ Glo.ſuper ver.in ſacris canonibus prin.format 3.q.in prin.quærit qui ſint iſti ſacri canones, & quid in eis contineatur: & allegat ſex iura vario modo loquentia ſuper expectatione clericorum abſentium, deinde pro ſolutione iurium prędictorum, & declaratione materiæ, glo.noſtra in verſi.ſuper hac ponit modum procedendi cõtra beneficiatum abſentem, ſiue abſit ſine licentia ſui prælati, ſiue cum licentia: diſtinguendo, vtrum ſciatur locus vbi abſens degit, an vero ignoretur, & interſerit vnum cõtrarium in verſi.item videtur quòd melior.& illud ſol. deinde glo.limitat ſuperiora, quòd procedunt in prælatis, vel beneficiatis confirmatis. deinde in verſic.de his vero tractat de abſentibus electis nondum cõfirmatis. deinde glo.in ver.ſi vero. format q. de expectatione accuſatoris accuſantis electionem, vel opponentis contra perſonam electi: & ponit varias opin. poſtremo gl.in ver.ſi vero contra. format q.qualiter procedatur contra prelatum non comparentem qñ agitur vel accuſatur de alio delicto, quàm de abſentia: & ſoluitur in ead.glo.ibi, ſuper hac exceptione. quamuis iſte tex.loquatur de expectatione abſentis in beneficio non reſidentis: tamẽ materia ſua, & materia quã tractat gl.non conuenit prin.tit.noſtro, niſi quantum ad arg. pertinentem ad tit.noſtrum, videlicet, vtrum cõtra talem abſentem procedi poſsit ad receptionem teſtiũ, & ſententiam li.non cont.& hic dicitur, ꝙ ſi præcedente legitima expectatione, quæ expectatio in electo & confirmato debet ſeruari ſecundũ diſpoſitionem ſacrorum cano. nec aliter tractat de ipſis ſacris can. quia hęc materia prin. pertinet ad tit.de cler.non reſid.& ideo omittam hic ipſam materiam tanquam extraneam a tit. noſtro. & qm̃ ipſam ego latiſsimè tractaui in loco debito, ſ.in c.ex tuæ.inf.de cler.non reſid.in 7.prin.art. vbi tractaui de electo nondũ cõfirmato abſente, & de electo & cõfirmato, & de eo qui cõtraxit matr.ſpirituale, & de quolibet beneficiato nõ reſidente, qualiter cõtra ipſos nõ reſidentes ſit procedendũ, per 12.q. prin. Primò, an ſit neceſſarius libell⁹. Scdò, an neceſſaria citatio vel monitio. Tertiò, qualis citatio [a] vel

moni-

ADDITIO.

a ¶ *Dicit D.Abb.in c.ex tuæ, quòd vbi conſtaret de certa contumacia, non deberet geminari citatio.de quo per Alex.in conſil.85.lib.2.*

monitio requiratur. Quartò, quando & quibus cau
sis requiratur citatio vel monitio.

¶ Quintò, an tempus in citatione vel monitione
sit inserendum & quantum. Sextò, quanto tempo-
re absens sit expectandus post citationem vel mo-
nitionem. Septimò, quid si veniat intra tempus sta-
tutum, vel intra tẽpus expectationis, an possit pro-
cedi contra eum ad aliquam pœnam. Octauò, quid
si nó veniat, an sit priuatus ipso facto. Nonò, vtrum
admittatur purgatio moræ, & quibus casibus. De-
cimò, vtrum necessaria sit priuationis sententia, &
qualis. Vndecimò, vtrum ad sententiam priuatio-
nis ferendam necessarium sit quòd præcedat mo-
nitio. Duodecimò, quid si póst priuationis senten-
tiam veniret, & allegaret iustum impedimentum.
de quibus omnibus vide ibi latissimè per 16. col. In
ea. glo. ibi, si verò ille qui accusat. dic de hac materia
vt hodie habetur in c. 1. & c. quàm sit. & c. cupiẽtes.
& c. fina. de elect. lib. 6. In fi. glo. dic de hac materia,
vt dicam in tit. de dolo & contu. forte in c. veritatis.

¶ Glo. super ver. præsumatur. sentit quæst. quia
hic in versic. si autem, dicitur, cùm agitur de matri-
monio carnali contra absentem non contumacem,
non est procedendum, donec præsumatur verisimi
liter de eius morte. quæritur quando verisimiliter
de morte præsumatur. glo. fol. quòd per famam, &c.
deinde glo. sentit contrarium de cap. in præsentia.
de spon. vbi requiritur certitudo de morte. glo. fol.
quòd de morte satis habetur certitudo per violẽtas
præsumptiones. In fi. gl. dic idem tenet hic Io. And.
& D. Anto. & sic no. ex hac glo. quòd probatio per
violentas præsumptiones dicitur certa. facit l. licet
Imperator. ff. de leg. 1. vbi euidens dicitur quod con
stat per cóiecturas. sed D. M. hic dicit quod quo ad
casum nostrum, putat aliter distinguendum, vnde
distinguit quod aut quæritur de morte quo ad di-
spositionem tex. nostri: & tunc satis probatur mors
per præsumptiones, de quibus in glo. cùm non aga-
tur de maximo præiudicio: quia in hoc fit preiudi-
cium: quia proceditur in absentia partis, sed tale
impedimentum propinquitatis gradus, seu consan-
guinitatis, quod oppo. contra matrimonium est ple
ne probandum: quare cùm non agatur hic de ma-
ximo præiudicio tex. noster non requirit verisimã
probationem de morte, sed post verisimiliter præsu
mitur de morte: aut quæritur de morte quo ad di-
spositionem cap. in præsentia. de spon. ad effectum,
vt per asserta ipsius alter posset contrahere: tunc di
cit Domi. M. quod quicquid dicat authen. hodie.
C. repud. alleg. in glo. tamen requiritur certa & ve-
ra probatio de morte, quia agitur de maximo præ-
iudicio. & sic procedit d. cap. in præsentia. & pro
a hac distin. facit theorica Barto. in l. 2. [a] ff. quemad.
testa. ape. vbi inter cætera dicit quod vbi agitur de
maximo præiudicio, mors est verè & certitudinali-
ter probanda: nec sufficit probatio, de qua in dicta
authen. hodie. sed vbi agitur de magno præiudicio,
sed nõ tanto, sufficit probatio de qua in dicta auth.
quare, cùm de iure cano. nõ fiat diuortium, ne vio-
letur tantum sacramentum contra præceptum, &c.
quos Deus coniunxit &c. non debet alter coniugũ
procedere ad alia vota nisi habeat varias probatio-
nes de morte. quidã tamen aliter sentiunt, sed quia
non est princip. materia: ideo dic vt dicam in tit. de
spon. & hæc procedunt quando contractum non
est matrimonium, sed vbi sola sponsalia contracta
sunt, dicendum est, vt traditur in c. de illis. de spon.

¶ Glo. super ver. citari. arguit quod si non potest
citari, non potest procedi contra eum. & decidit in
contrarium, & decisionem moderatur. in fi. glo. dic
an & quando sit necesse quod quis citetur perso-
naliter, vel sufficiat citatio ad domum, vel requira-
tur peremptoria. traditur per D. meum in cap. caũ-
sam. infra, de do. & contu. & Barto. in l. 4. ff. de dam.
infec. & per Bal. in l. 3. C. quomodo & quando iud.
dixi latè in clem. causam. de electio. sed latius dicam
infra in titu. de dila.

¶ Glo. super ver. præiudicari. oppo. videtur enim
quod imò possit procedi in absentia cóiugis, etiam
non verè contumacis, vt cap. perlatum. infra, qui fil.
sint legitimi. & c. 1. infra, qui ma. accusa. possl. gl. dat
solu. & secunda est melior, videlicet quòd si contu-
max est absens culpa sua, vt in casu cap. primi, tunc
proceditur in absentia. secus si sine culpa, vt hic.
Hostiẽn. vero dicit quòd incontinenti data ab-
sentia non potest procedi, vt hic, sed lapso anno
contra talem potest procedi ex causa, adhibita ta-
men diligentia, de qua in dicto capitulo, perlatum,
quod innuit ista litera ibi dum dicit, vt de facili, vel
in breui citari non possit, &c. Innoc. vero in cap. fi.
infra, de eo qui mit. in possess. dicit quod in d. c. 1.
perlatum, & d. cap. 1. maritus malitiosè aberat, quia
præsumitur, quia tenebatur adesse cum vxore & nó
erat, ideo sufficit citatio facta ad domum, licet aga-
tur de graui præiudicio. D. Ant. hic sequitur vltimã
solu. huius glo. quia sufficit culpabilis absentia, ma-
ximè quando trahit originem de dolo vel delicto,
ne delictum præstet immunitatem, & in dubio alio
non apparente, absentia præsumitur malitiosa, si
vxor ignorat vbi vir sit, vt dicit Innocen. in d. cap. fi.
& c. ex tuæ. infra, de cleri. non resid. D. M. dicit pri-
mum aduertendum esse, quod tex. iste apertè pro-
bat solu. Host. cum apertè velit cóiugem expectan-
dum, donec de ipsius obitu verisimiliter præsuma-
tur, quod non videtur considerasse Hostien. cum
dicat post annum procedẽdum. sed contra dictum
Innocen. & Domi. Anton. quod ex sola absentia
præsumatur malitia quæ sufficit ad procedendum
contra absentem, fortiter obstat iste tex. hic enim
non constabat quòd vir ex legitima causa se absen-
tasset: imò Papa vtitur verbo forsan, & sic præsumi-
tur quo ad præcludendam facultatem procedendi
contra absentem pro ipso absente, vt scilicet aliquo
iusto vel necessario impedimẽto detineatur: & nó
quòd per malitiam absit. vnde pro concordia Do-
minus meus hic distinguit quòd aut alter cõiugum
est absens malitiosè, & hoc est certum: & tunc sine
dubio potest contra eum procedi, vt hic: & hoc
tenẽt omnes Doct. aut vir, licet malitiosè nõ absit,
tamen

ADDITIO.

a ¶ *Quando agitur de magno præiudicio, debet clare & verè constare de morte: hæc est theorica Bar. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemad. testa. ape. & de modo probandi mortem, vide Barto. in l. quoties. C. de naufra. lib. 11. Anto. de But. in cap. in præsentia. de proba. cum simi. vt per Alex. in d. §. si dubitetur.*

tamen abest culpa sua, vt in casu d. cap. 1. infra qui
ma. accu. vel simili: & hoc constat; tunc etiam po-
test procedi contra eum, sed primò debet fieri dili-
gens inquisitio si reperiri potest, vt ibi: & hoc casu
sufficit absentia culposa, licet non malitiosa. & hoc
vult Glos. nostra. facit tex. noster à contrario ibi, cau
sa sine culpa. & tenet etiam Hostien. super tex. nec
obstat tex. dum dicit, sed non malitiosa: quia debet
intelligi & suppleri, nec culposa, vt patet per præce-
dentia, & d. cap. 1. aut est absens, & ignoratur an te-
neatur sua culpa aut malitia, vel aliquo legitimo im
pedimento, & hoc casu distinguit Dominus meus,
quia aut iste vir se à princ. absentauit ex causa legiti-
ma vel voluntaria: non tamen malitiosa, vel culpo-
sa, vt quia fuit ad visitandum amicũ vel iuit ad nun
dinas, & adhuc non redijt, nec scitur vbi sit, & tunc
quia princip. absentiæ fuit sine culpa, præsumi de-
bet quòd aliquo iusto impedimento detineatur, &
sic non debet contra eum procedi: nisi verisimile-
ter præsumatur de eius morte, & hũc putat verum
intellectum. §. nostri dicens quòd hoc primum colli
gitur ex versi. si verò absens fuerit. quasi dicat, non
culposè seu malitiosè. Item quia hoc clarè innuit
littera in hoc versi. dum dicit quòd etiam sine cul-
pa sit absens: si verò non apparet de legitimo impe
dimento a princ. non posset dici absens sine culpa:
cùm teneatur adesse, & cum vxore residere, vt dicit
Innocentius. nec obstat quòd tex. noster vtatur ver
bo, forsitan. quia illud refertur ad impedimentum
quo poterat tunc detineri: quia de præsenti non su
mus certi, sed de ipso prin. satis erat certitudo quòd
sine culpa se absentaret. & per hoc tollitur omnis
contrarietas, & aperitur intellectus multorum iu-
rium, & est ipsa veritas, secundum Dominũ meum,
& satis mihi placet. prædicta tamen procedunt in-
ter absentes de matrimonio iam contracto. quid au
tem de sponsalibus & matrimonio contrahendo. di
cendum vt legitur & no. in c. de illis. infra de spon.

¶ Glo. super vers. posset opponi, sentit contrariũ
quòd magis declarant Docto. sic opponendo. vide
tur enim quòd sicut proceditur contra contumacẽ
lite non contesta. ita & contra non contumacẽ de-
bere procedi: nam causa procedendi contra contu
macem videtur esse propter periculum fornicatio-
nis, vt hic in princ. §. porrò. quæ causa subest, & ces-
sante contumacia: ergo idem ius seruandum, vt in
cap. 2. inf. de confirmat. vti. vel inuti. & cap. transla-
to. supra de constit. ¶ Sol. Secundum Host. & Do
cto. causa dispositionis quando proceditur contra
absentem contumacem, non est sola causa fornica-
tionis, sed etiam causa contumaciæ. vnde hic duo
operantur prædictam specialitatem, quòd procedi
potest contra absentem, quare si deficit alterum vi-
delicet contumacia: deficit etiam dispositio, & sic
no. quòd vbi ad aliquem effectum concurrunt duæ
a causæ finales [a] simul iunctæ cessante altera, non in-
ducitur effectus, ad quod facit tex. optimus Institut.
de nup. §. affinitatis. dixi latè in cap. cùm cessante. in
fra de appel.

¶ Glos. super versi. multi casus, enumerat plures
casus in quibus alter coniugum etiam absq; aliqua
sua culpa, cogitur cõtinere, & bene dicit. dic vt in ea.

¶ Svnt et alii. In hoc §. excipiuntur duo alij
casus à regula posita in Rubrica. & in princ. tex. no-
stri. & ita potest summari. ad perpetuam rei memo-
riam, vel cùm agitur per viam inquisitionis lite non
contestata, possunt testes recipi & publicari. hoc di-
cit vsque ad §. in alijs.

90 ¶ † Nota primò primam partẽ summarij, quòd
ad perpetuam rei memoriam etiam lite non contes-
tata possunt testes recipi & publicari, de quo dixi
& remisi supra in princ. in 4. art. fal. 5.

91 ¶ † Nota secundò secundam partem summarij
quòd etiam in causa inquisitionis possunt testes re-
cipi lite nõ contestata. vnde generaliter cùm immi-
net excessuum inquisitio qualitercunq; de istis ex-
cessibus inquiratur locũ habet dispositio istius cap.
vnde dicit hic Innoc. no. quòd sub hoc nomine ex-
cessuum, comprehenditur etiam inquisitio quæ fie-
ret super iuribus alicuius Ecclesiæ quæ iniustè occu
pata aut detenta dicerentur, per no. in c. cum olim.
infra de testi. & 2. quæst. 7. c. qua propter, & c. seq. in
fra de symo. c. licet Hely. tetigi supra fallen. 12. & re
misi ad ea quæ latè dixi in cap. qualiter, el 2. infra de
accus. artic. 11. quæst. 80.

92 ¶ † Nota tertiò quando testes recipiũtur ad per-
petuam rei memoriã ex parte rei recipiuntur indif-
ferenter non solum senes, sed valetudinarij, aut lon
go tempore abfuturi, sed etiam iuuenes, & possunt
incontinenti publicari. tetigi supra in prin. in 4. art.
fal. 5. & remisi.

¶ Glos. super ver. inquisitionis. quærit de intelle
ctu tex. & sol. in fi. glo. dic: vult ergo gl. quòd §. iste
debeat intelligi quando is contra quem fit inquisi-
tio est absens per contumaciam: quasi velit quòd si
præsens esset deberet litem contestari. pro quo facit
cap. cùm dilectus, inf. de purg. can. & c. cùm l. & A.
de re iudic. Host. dicit quòd si nemine impetrante
inquiritur de excesib. alicuius planũ est quòd hic
dicitur quod non est fienda litis contestatio. Secus
si per modum querelæ inquisitio impetretur, & re-
mittit in cap. cùm dilectus: sed Dominus meus hic
dicit quod putat, Glos. bene dicere, vt etiam aliquo
prosequente posset in causa inquisitionis, lite non
contestata contra contumacem, & idem tenet Glo.
in d. c. cum I. & A. & sentiunt ibi Pet. & Abb. facit
quod ubi etiam specialis promotor non petitur a
parte, sed tantùm concluditur iudici, sed tu dic vt
latè dixi in cap. qualiter, el 2. infra de accus. in 11.
princ. art. 80. quæst.

¶ Glos. super ver. publicatio. quærit quando ha-
beat locum receptio testium ad perpetuam rei me-
moriam, & soluit, de qua tetigi & remisi, supra in 4.
ar. fal. 5. deinde Glo. ponit quasdam differẽtias inter
hanc receptionem ad perpetuam rei memoriam, &
illam de qua in princip. huius decre. ad quod vide
quod dixi supra in 4. princ. art. fal. 3. versi. sed contra
prædictas. 3. fallen.

¶ In aliis. Hæc est secunda principalis pars hu
ius decretalis, in qua cõpilator posita regula in prin.
excipit sex casus, in quib. procedi potest ad testium
rece-

ADDITIO.

a ¶ *Quando dispositio fundatur super duplici causa fi-
nali, vna cessante, &c. adde bonam Glos. in l. si ventri.
§. 1. in ver. crede. ff. de priuile. cred. & Dec. in c. cum ces-
sante. 1. columna.*

receptionem: & ad ſententiam quandoque etiam lite non conteſtata, nunc verò in hoc §. redit ad regulam, ſecundum quam lite conteſtata non poteſt procedi, nec ad ſentẽtiam, nec ad teſtium receptionem: ideo dic, in alijs verò caſibus, quia tunc non poteſt procedi nec ad ſententiam, nec ad teſtium receptionem: prouidet de remedijs quibus vti poteſt actor contra reum contumacem. & primò ponit quo remedio ſuccurratur in actione reali actori quando conuentus poſsidet nomine ſuo. ſecundò, quando poſsidet nomine alieno. ibi, ꝙ ſi ſuper. tertiò prouidet in actione perſonali. ibi, ſi autem. & quamuis Dominus meus legat ſimul omnes dictas partes: tamen ego legã diſtinctè. & in prima parte ſummarij hoc dicit. Si reus lite non conteſtata eſt contumax, & agitur de reali: mittitur actor in poſ. rei petitæ cauſa cuſtodiæ, quam tamen reus veniẽs intra annum recuperat ſi offerat cautionem de ſtando iuri, & reſtituat expẽſas. poſt annum verò non auditur his nõ ſeruatis intra annum, niſi ſuper proprietate. hoc dicit vſq; ad §. quòd ſi ſuper. & in tex. ibi, ſi reali. ſupple, qua quis cõuenitur nomine proprio, & eſt contumax. & ibi, defenſione. id eſt, impugnatione. fit enim de poſſeſſore petitor. ſimile. 8. diſt. c. quo iure.

93 ¶ †Nota primò modum procedẽdi contra reum cõtumacem in actione reali, quia fit miſ. in poſſ. rei petitæ cauſa cuſtodiæ. & iſtius miſsionis finis & effectus eſt, vt reus tædio affectus veniat reſponſurus.

¶ Nota ſecũdò quod volens recuperare dictam poſſeſsionem debet comparere intra annum, & ipſam contumaciam purgare, & expenſas reficere, & cautionẽ præſtare, & annus incipit à die factæ miſſionis, ſecundum Aegidium, ſed Ioan. Andr. remittit ad no. per ſe in addi. Specula. in titu. de 2. decreto. §. videndum. verſicu. hoc quoque. de qua materia latè dicam in titulo, de eo qui mit. in poſſeſſ. & prædicta procedunt in miſsione in poſſeſsionem, quæ fit contra contumacem ſub forma ex cauſa predicta. ſecus ſi fieret ob aliam cauſam: puta quia nõ ſoluebat, vel nolebat mandare ſententiam executioni, vel ob aliam cauſam manifeſtam, quia non audiretur volẽs probare, niſi prius ſatisfaceret, & adimpleret id propter quod fuit facta miſsio, per tex. in cap. ex parte. el 1. de verbo. ſignificat. & l. ſi pecunię. vt in poſſ. lega. & l. ſi finita. §. Iul. ff. de dam. infec. & l. cõſentaneum. C. quomodo & quando iud. de qua materia dicam in titu. de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer.

94 ¶ † Nota tertiò ex prædictis & eſt tex. qui generaliter loquitur quòd non ſolùm laicus, ſed etiam clericus recuperãs poſſeſsionem tædialem, tenetur præſtare cautionem de iudicio ſiſti: hic enim vt dixi tex. generaliter loquitur: & à Summo Pontifice conditus debet princip. comprehendere clericos. ar. c. 1. ſup. de cõſtitutionib. & expreſsè probatur in cap. 1. & 2. infra de eo qui mit. in poſſeſ. & ex hoc limitãdus eſt tex. in Authen. de ſanct. Epiſc. §. ſi quis autem pro pecuniaria. qui ſimpliciter dicit clericos non teneri ad præſtandã cautionem de iudicio ſiſti. & idem no. Glo. in l. cum clericis. C. de Epiſc. & cle. & Specu. in tit. de ſatiſda. §. 1. & vide quod dixi in capitulo, quod clericis. de foro competen. nam hoc procedit, niſi per eius contumaciam ſit deuentum ad miſsionem in poſſeſſ. tunc enim, quia eſt orta præſumptio cõtra eũ per regulam, ſemel malus. de reg. iuris. lib. 6. tenebitur cauere. ſed tu dic de hæc materia, vt dicam in titulo, de eo qui mit. in poſſeſ. vbi tractabo, quis teneatur, & qualis debeat eſſe hæc cautio: Et cui præſtari debeat, & quando.

95 ¶ †Nota quartò effectum iſtius miſsionis in poſ. quia intra annum conſtituit miſſum cuſtodem dum taxat: & ſic non facit fructus ſuos, niſi iudex hoc
a decreuerit [a] ex nimia contumacia ipſius, vt l. Fulcinius. §. fi. ff. ex quibus cauſis in poſſ. eatur. & ibi per Bart. ſed poſt annum efficitur verus & incommutabilis poſſeſſor: & ipſi reo contumaci reſeruat duntaxat ius ſuper proprietate, ſi quod habet, & ſic fit de poſſeſſore petitor: & ipſius poſſeſsionis cõmodum perdit, quod maximũ eſt, vt Inſt. de interdict. §. cõmodum. infra de proba. c. ex literis. cũ ſi. hoc tamen caſu ad hoc vt poſsit agere de proprietate, non tenetur aliquas expẽſas reſtituere, quia ſatis eſt quod poſitionem omiſit: factus eſt de poſſeſſore petitor. facit cap. at ſi clerici. de iud. ſecundum Vincen. & ſequitur Ioan. Andr. licet Hoſti. contra, in ſumma huius titu. §. 1. verſ. ſed quid in illo. de qua materia latius dicam in tit. de eo qui mit. in poſ. cau. rei ſer.

¶ Vltimò no. ibi, præſtita ac exhibita. quòd hæc cautio debet præſtari & ſatisfactio fieri à reo contumace ante ingreſſum iudicij, quia clauditur os contumaci, niſi hoc adimpleat actori. de quo ſtatim dicam in glo. ſuper ver. expenſarum. Et latius dicam in titu. de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer.

¶ Glo. ſuper verbo, actione. ſentit quæſt. quare tex. diſtinguat, an agatur reali vel perſonali. & reſpondet retinendo in fi. Glo. dic quòd iſta eſt prima diuiſio actionũ. quædam ſunt perſonales, quædam reales, vt d. §. 1. Inſtit. de act. ſed præter dictas ſpecies ſunt & aliæ plures, de quibus in d. l. & actio realis dicitur, quę proſequitur perſonam. de quibus tetigi cap. 2. de libel. obla. artic. 12. in 5. queſt. princ. in 4. membro. & quædam etiam eſt actio miſta, quia pariter competit in rem & in perſonam, vt famil. ercis. cõmuni diui. & finium regund. & quædam in rem ſcripta. de qua dixi in d. 4. membro. & quædã etiam hipothecaria, inter quas reſpectu materię noſtræ eſt longa differentia, ſecundum quod latius tractabo infra in titu. de eo qui mit. in poſ.

¶ Glo. ſuper verbo, tædio. quærit, quia in tex. dicitur, vt tædio affectus veniat reſponſurus. in quo erit iſtud tædium. Glo. reſpondet diſtinguendo, an fiat miſsio in reali, an in perſonali. In fi. Glo. dic, ex hac Glo. primò colligi poteſt quòd miſſus in poſſeſ. contra contumacem in reali expellit reum, & efficitur verus poſſeſſor: contra videtur tenere Glo. infra in verſic. verus. & in verſic. poſitionem. & in ver. conſtituetur poſſeſſor. & concludit quòd ſecũdum Cano. efficitur cuſtos, non verus poſſeſſor. & vbiq; Glo.

ADDITIO.

a ¶ *Et idem ſi non decernat iudex, dummodo conſtet de nimia contumacia ex diſpoſitione l. Fulci. §. fi. ff. quib. ex cau. in poſſ. ea. adde Bal. in l. conſentaneum. 8. col. C. quomodo & quando iud. Inn. in c. dilecto. de ver. ſig. Spe. & Io. And. in tit. de primo decreto. §. reſtat. verſ. hoc autem no. vbi latè habetur quæ ſit minima contumacia.*

Glo. tractans de hac materia hoc tenuit, Dominus meus nititur cõcordare quòd iſta Glo. loquatur de poſſeſsione impropria quæ pro detẽtatione accipitur. aliæ Glo. de propria, & hoc procedit in reali, ſed in perſonali clarũ eſt quòd miſſus non conſequitur veram poſſeſsionem. de quibus latius dicam in titu. de eo qui mit. in poſ. Secundò no. ex Glo. quòd reo venienti intra annum reſtituitur res cum fructibus, & ſic apertè ſentit quòd talis actor miſſus in poſſeſsionẽ in reali non lucratur fructus, ſed Glo. in auth. de exhib. reis. §. ſi verò. quòd de conſuetudine miſſus lucratur fructus. ſed Bartol. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. & mode. aliter diſtinguunt. ego latius dicam in tit. de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer.

¶ Glo. ſuper ver. cautione. quærit, qualis debet eſſe iſta cautio. & concludit quòd debeat eſſe ſufficiens. id eſt, pignoratitia vel fideiuſſoria, alij verò dicunt quòd ſufficit iuratoria. ego latius dicam in dicto titu. de eo qui mit. in poſſeſſ. cauſa rei ſeruan.

¶ Glo. ſuper ver. expenſarum. colligit reum primò debere ſatisfacere de expẽſis antequam audiatur vel abſoluatur, & vult hic Hoſtien. quòd ſatisfactio fieri debeat ante ingreſſum iudicij, per l. ſancimus. allega. in Glo. in cap. reprehenſibilis. infra de appellatio. nec credit locum habere quadrimeſtre tempus quod datur iudicatis, ſeu executioni rei iudicatæ. de quo in c. quærenti. ſupra de offi. delega. & intelligit Hoſtien. de expẽſis factis tam ante miſſionem quam poſt. quod limitat Dominus meus ſi contumacia eſſet manifeſta vel reus illam fateretur, aliàs aliter dicendum eſſet. de quo dicam latius in tit. de eo qui mit. in poſſ.

¶ Glo. ſuper ver. poſſeſsionẽ. colligit ex tex. contra opi. ſuam & ſol. dupliciter. in fi. dic vt ſtatim dicetur in Glo. ſuper ver. conſtituatur poſſeſſor.

¶ Glo. ſuper ver. offerre. ſentit quæſtionem, an ſufficiat ſola oblatio cautionis. & ſolu. quòd debet eſſe realis, nõ verbalis: & deinde quærit quid agere debet reus veniens intra annum, ſi non poteſt cautionem præſtare. & ſol. & arguit infra, in fi. Glo. dic vt latius dicam infra de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſeruan.

¶ Glo. ſuper ver. verus. quærit, qualis ſit iſta poſſeſsio. ſoluit in fi. glo. dic de hoc vt tetigi ſupra in ver. tedio. & vt dicetur in ſequen.

¶ Glo. ſuper ver. cõſtituetur. ſentit oppo. de contrarietate literæ. nam primò dicit reum venientem intra annum recuperare poſſeſsionem ſuam. & per hoc innuit ꝙ eam perdidit, & ſic miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto in reali efficitur verus poſſeſſor, & tamen poſt modum in fine iſtius §. ſentit oppo. dum dicit, poſt annum miſſus conſtituitur verus poſſeſſor, & ſic innuit quòd antea non erat poſſeſſor. vnde circa ſolu. iſtius contrarij inſtat hæc Glo. & Glo. præcedens. & Glo. ſuper ver. poſſeſsionem. & Glo. ſuper ver. tædio. & hæc oppoſitio vera. ſolu. vt intelligas dependet à ſolu. illius quæſtionis,
a videlicet an ſtatim efficiatur verus [a] poſſeſſor, an verò poſt lapſum anni. & legiſtæ ſunt varij. Ioan. Mar. & Azo tenuerũt ꝙ in reali ſtatim efficitur verus poſſeſſor. idem Spec. in tit. de ſecũdo decreto. §. iam de effectu. verſ. ſi verò. & ſecũdum iſtam opi. poteſt reſponderi ad iſtum tex. ꝙ verè recuperat intra annum, quia eam perdiderat. & ad finem §. noſtri, vbi dicitur miſſum effici verum poſſeſſo. demum poſt annum, debet intelligi, ſcilicet irreuocabilis, vt dicit Glo. quia prius poterat denotari per ſolutionẽ expẽſarum, & præſtationem cautio. intra annum. Sed Bulg. tenet contrariam ſententiam dicens quòd ſolùm poſt annum efficitur verus poſſeſſor. & hanc etiam quidam alij tenent. de quibus opi. per Glo. & Docto. in l. ſi quis emptionis. §. ſed & ſi quis. C. de præſcrip. 30. an. iſta eſt communis opi. quam Gl. hic tenet, & in cap. cõtingit. inf. de do. & contu. & vbiq; etiam tenent communiter Cano. Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. vbi dicit quod intra annum non facit fructus ſuos, ſed poſt annum, cum tunc ſit verus poſſeſſor. & ſequuntur Domi. Ant. & Dominus meus per tex. in c. 1. & 2. infra de eo qui mit. in poſſ. & de hac latius tractabo in illo titu.

¶ Deinde glo. noſtra ſuper verſicu. ſed qualiter conſtituitur. ſentit quæſtio. vtrum ad hoc vt elapſo anno efficiatur verus poſſeſſ. exigatur ſecundum decretum. glo. concludit quod non, ſed ſolus tranſcurſus anni conſtituat miſſum verum & incommutabilem poſſeſſorem. & iſta eſt communis opi. cano. & legiſtarũ, quę probatur hic, & in c. paſtoralis. §. de offi. ordi. & tenet glo. magna in l. ſi finita. ff. de dam. infec. & aſsignat rationem diuerſitatis quantum ad hoc inter actionẽ realẽ & perſonalẽ. ego vero latius dicam in tit. de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer.

¶ Qvòd si svper. Quia in precedenti compilator locutus eſt quando conuẽtus reali poſsidet nomine proprio, in hoc §. tractat quando poſsidet nomine alieno. & hoc dicit in ſumma. Conuentus reali iudicio poſsidens rem nomine alieno ſi vult euitare iudiciũ debet ſtatim nominare dominum in iudicio, & ſtatuitur terminus à iudice intra quẽ denunciet domino, vt ſuſcipiat iudicium, qui dominus ſi non venerit lite quaſi cont. interrumpitur præſcriptio, & ſi citatus nominatus per edictum nõ venerit, iudex ſummatim diſcuſſo negotio mittet actorem in poſſeſsionem reſeruata ſola proprietate abſenti. hoc dicit. Et in tex. ibi, eaque. ſcilicet ſpatio. & ibi, eius. dic ſcilicet domini nominati. & ibi, excipiat. dic, id eſt, per excep. eijciat, vel vt dicam in glo. ſuper verbo, excipiat. & ibi, indultum. hoc eſt à iudice diſpoſitum, ſcilicet ꝙ per ſe, vel per alium intẽtionem excipiat, de quo dicam infra, art. 9. & ibi, tanquam lite. dic, hoc eſt quòd ſicut per litis conteſtationem interrumpitur præſcrip. ſic per hanc citationem, ſecundum Inno. de quo infra, art. 13. & ibi, edictis. dic, ſcilicet tribus, vel vno pro omnibus. de quo dicam infra art. 11. ſeu 12. & ibi, tunc. dic, ſcilicet lapſis edictis. & ibi, voluntate. ſcilicet contumaciæ in non veniẽdo. & ibi poſſeſ. dic, ſcilicet veram, nõ in ſolam cuſtodiam. de quo dicam infra, art. 11. vel 12. & ibi tardabit. dic, ſcilicet, nimis, quia aliquantulum debet expectare. de quo in d. articu. 11.

¶ † Nota

ADDITIO.

a ¶ *Vtrum miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto efficiatur verus poſſeſſor & lucretur fructus, vide latè per Alex. in d. §. Iulianus. in 25. col. ver. in quantum gl. & Bartol. hoc tangunt. ff. de damno infecto. vbi etiam de dictione perſonali, & de reali latè diſſerit.*

96 ¶ † Nota primò q̃ licet contra singularẽ detentorẽ detur rei ven. vt l. officiũ. ff. de rei ven. & c. examinata. sup. de iudi. & ibi tetigi in vlti. no. & latius dixi in c. 2. sup. de lib. obl. in 12. prin. art. in 10. quæst. prin. ibi in ver. decimo quæro, tñ detentor potest vitare iudicium nominando dñm in iudicio, vt hic.

¶ No. secundò ibi, statim, q̃ nominatio domini fienda ad prædictum effectum fugiendi iudicij, debet fieri statim, de quo dicam infra, in 7. art. princ.

97 ¶ † No. tertiò ibi, idoneum responsalem, q̃ conuentus vt compareat, non tenetur comparere personaliter, sed sufficit q̃ idoneũ mittat procuratorem, vel responsalem, quod regulariter est verum in quibusdam casibus: tamẽ fallit de quibusdam casibus de quib. in c. 1. de iudi. lib. 6. & l. non solùm, in prin. ff. de procu. & l. fi. C. de procur. de quo dicam in tit. de procu. vel in tit. de citatio.

98 ¶ † Nota quartò ibi, tanquam lite, q̃ dictio tanquam, est nota proprietatis: notat. n. similitudinẽ, vt in cap. nuper, de biga. & nullum simile est idem, vt l. quod Nerua. ff. deposi. vnde verè hic nõ est lis contestata, sed habetur pro cõtestata, & istud est propriũ significatum ipsius dictionis: quandoq; tñ est veritatis expressiuum, & non similitudinis, secundum Docto. in c. 1. de summa trini. & c. 1. §. 1. eo. tit. & de hac dictione, & de dictione quasi, dic vt dixi latè in c. cum causa. inf. de sent. excomm. super glo. fin.

¶ Nota quintò formã & practicam procedendi in reali mota cõtra possidentem nomine alieno. primo ex parte possidentis, quia statim debet nominare dñm in iudicio, de quo in 5. & 6. ar. Secundò ex parte iudicis, quia debet statuere terminum nominatori intra quem facere debeat venire nominatũ, de quo inf. art. 9. Tertiò ex parte absentis nominati, quia debet cõparere per se, vel proc. de quo inf. ar. 11. Quartò ex parte iudicis data prima contumacia absentis nominati nõ cõparentis nec per se, nec per responsalem: debet enim ipse citari, & qualis debeat esse ista citatio, dicam infra art. 12. Quintò ex parte etiam iudicis, quia nominato absente non veniente, vigore vltimæ citationis debet iudex negotium summatim examinare, & tandem ponere actorem in possessione rei petitæ, de quo infra, art. 12. & 13.

99 ¶ † No. sextò duos effectus insurgentes ex tali nominatione. Primò, quia talis nominatio, vna cum notificatione habet vim contestationis litis quo ad interrumpendam præscriptionem. Secundò, quia eo non comparente seruatis solennitatibus, de quibus supra, actor statim mit. in possessio. & efficitur verus possessor, & reus efficitur de possessore petitor. de quibus infra, art. 13.

100 ¶ † No. septimò ibi, dominium possessionis, quia dominus dicitur ille qui habet possessionem, licet proprietas sit aliena. Et ex hoc infert hic Io. An. post Hug. q̃ stante statuto quòd super damno dato debeat credi iuramento dñi possessionis quòd vigore dicti statuti stabitur etiam iuramento simplicis possessoris rei, quamuis habeat dominium, seu proprietatem, & ad hoc alleg. Spec. in tit. de proba. §. 1. ver. sed pone statutum, vbi Spec. plenè hoc examinat, & tandem tenet q̃ is qui habet possessionem tantũ, & non proprietatem, potest dici dñs impropriè. Sed dicit hic do. Ant. q̃ hæc ratio concludit contra hanc decisionẽ, quia si impropriè dicitur Dominus: ergo nõ comprehenditur in statuto, cuius verba propriè & strictè sunt interpretãda, vt l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. gest. & in c. nostra. inf. de iniur. sed tñ do. Ant. tenet prædictam opin. motus, quia licet iste non sit propriè dominus rei: est tñ dominus possessionis: nam ex quo verbum dñs, profertur cũ adiectione possessionis: patet q̃ intellexit de dominio improprio, quia statutũ recipit improprium intellectum qñ ex verbis non potest habere propriũ intellectũ, & quia qñ verba statuti non possunt intelligi propriè, [a] intelliguntur impropriè, maximè vt aliquid operẽtur. arg. l. si qñ. ff. de leg. 1. Sed D. M. hic dicit q̃ ista ratio non satisfacit: quia cùm possessio quandoq; sumatur pro proprietate, vt in l. in instrum. C. de pact. inter empt. & ven. ergo si coniungitur cum verbo dñs, fortius debet intelligi, tunc & magis propriè de proprietate, cum in possessione propriè non sit dominus, sed in proprietate, & hoc videtur velle Bar. in l. locorum. C. de omni agro deser. lib. 11. vbi dicit quòd tantum est dicere proprietatẽ possessionis quantum dominus rei, vt l. cum satis. C. de agri. & censi. lib. 11. quod dicit esse vtile pro statutis dictantibus, q̃ dominus possessionis possit talia facere, & sic refidet D. M. Sed tu aduerte, quia circa hoc vltimũ dictum arbitror considerandam finalem rationem statuti, quia si ratio finalis respicit vtilitatem quæ recipitur ex possessione, propter quã verisimile est passum damnum melius scire quantitatem dãi, verificabitur statutum in domino impropriè respectu possessionis, ex quo dominus propriè verisimiliter ignorat, ex quo non possidet, sicut dicimus in delatione iuramenti necessarij in defectũ probationis, quòd non est deferendum nisi illi qui habet notitiam, vt latè dixi in cap. fin. infra de iureiuran. Facit etiam quòd dominium quandoque possessionem significat. 16. quæstio. 4. cap. volumus. iuncta Glos. 1. nec mirum, quia dominia a possessione cœperunt, vt l. 1. in princ. ff. de acqui. possess. si etiã interdum possessio pro dominio accipitur, vt dicit Dominus meus, & est tex. apertus in l. interdum. ff. de verb. signifi. & vt statim no. in cap. penult. iuncta Glos. super ver. possessore. infra de fur. in prima lectione in voce, de quo latius dicã, inf. de causa pos. & proprie. Sed si ratio prædicta nõ esset finalis, quę in dubio videtur esse per ea quę dicta sunt: tunc nõ videtur habere locum dictum Ioan. And. per Spec. Item aduerte circa decisionem prædictę quęst. quia prædicta quæstio videtur incidere in aliam quæst. vtrum valeat prædictum statutum q̃ credatur proprio iuramento ad propriam vtilitatẽ, sic detur plena fides probationi minus legitimæ, in qua quæst. quo ad statuta laicorum communis conclusio est q̃ sic, de quo per Io. And. & Doct. in c. 2. de proba. & in proprijs terminis de probando damno, in l. 1. C. si aduer. liber. in l. 1. C. de iureiuran. & in l. contra leganzem. C. ad l. Aquil. & in Rub. C. de fide instru. & per Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. & l. quędam. §. nummularios. ff. de eden. Sed in statutis Ecclesiasticis

a ¶ *An liceat a proprietate verb. recedere in statutis. vide Alex. consi. 102. pen. col. lib. 3. & consi. 107. 4. lib. & in consi. 80. lib. 1. ver. confirmantur. 5. col.*

ADDITIO.

sticis videtur distinguendum, an sit constitutio sum mi Pontificis, & valeat: an statutũ superioris, & non videatur valere per regulam cap. cùm inferior. supra de maio. & obe. & quod dixi in Cle. ne Romani. de elect. sed quia non est materia nostra, vtrum tale statutũ valeat: dicam infra in titu. de probatio.

¶ Secunda dubitatio est, vtrum tale statutũ comprehendat simplicem possessorem. & Goffred. Specul. & Io. Andr. communiter tenẽt quòd sic. quinimò Bar. in l. solent. ff. de ali. & ciba. leg. dicit quòd si statutum dicit quòd in causis damnorum datorum sufficiat probatio per iuramentum, quòd dominiũ vel possessio [a] poterit etiam probari per iuramẽtũ, & hoc vbi statutum simpliciter loqueretur: secus si diceret quòd stetur iuramento quo ad probandum damnum, quia hoc casu nõ staretur quo ad probandum dominium, vel possess. sed solùm quo ad probandum damnum. & loquitur Bal. in l. 1. C. de iureiuran. Item aduerte tertiò, quia prædicta statuta videtur intelligenda deficientibus alijs probationibus, per no. per Glo. ver. saltem. in cap. statutum. §. cùm vero. de rescrip. in vi. & per Bald. in d. l. 1. C. de iureiu. & no. quòd quamuis statutum diceret q̃ stetur simplici dicto damnum passi: debet intelligi cum iuramento, secundum Ange. in repe. l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 11.

¶ Postremò aduerte circa prædicta, quia venit in mentem bona cautela ad fugiendum tale iuramentum & probationem, vt perscruteris vtrum passus damnum fuerit aliquando periurus, quia tunc non staretur iuramento ipsius, quia nõ deberet sibi deferri ad commodum suum: cùm nec in aliena, & minus in sua causa possit esse testis, vt in cap. sicut. & c. testimonium. infra de testi. 22. quæst. 5. cap. parauuli. 6. quæst. 1. c. quicunque. Pileus etiam allegabat l. 4. de testib. in Lombarda. lib. 6. & volebat semel periurum nequaquam admitten. & traditur per Doctor. in c. cum in Ecclesijs. supra de maio. & obe. & prædicta nota, quia quotidiana, & ideo præter consuetudinem extra materiam suam euagatus, dicam in titu. de proba.

101 ¶ † Nota vltimò ex fi. argumentum, quòd in realibus non est necessarium, secundum decretum. de quo infra dicam in titu. de eo qui mit. in possess. causa rei ser.

¶ Glo. super ver. immobilibus. in princ. quærit, vtrum hæc nominatio habeat locũ etiam in rebus mobilibus. & arguit pro parte negatiua: & decidit in contrarium. de qua quæst. dicam inf. ar. 6. deinde Glo. in versicu. sed in rebus mobilibus. quærit, quia tex. noster videtur requirere quòd quis possideat nomine alterius ad hoc vt possit nominare dominum in iudicio: vtrum hoc habeat locum indistinctè. & respondet quod non, sed restringendo tex. vult quòd procedat quando possidens nomine alie no nullum habet ius in re. de qua materia dic vt latius dicam in art. 6.

¶ Glo. super ver. statim. quærit, quando fieri debeat hæc nominatio. & sol. de qua quæst. dic vt latius dicam in artic. 7.

¶ Glo. super ver. producendo. querit, quia tex. dicit quòd nominato domino debet statui terminus per iudicem, vt deducatur ad notitiam domini, per quem stat ista intimatio ipsi domino, an per iudicem vel per ipsum nominantẽ. glo. respondet quòd per nominãtem. de qua q. dic vt latiùs dicam in art. 9. & 10.

¶ Glo. super ver. excipiat. quærit, quid intendit tex. dũ dicit q̃ absens debet venire vt actoris intentionem excipiat. gl. fol. & de hac q. dic vt inf. art. 11.

¶ Glo. super ver. contestata. quærit, quia tex. vult q̃ si nominatus non comparet intra terminum assignatum & intimatum nominato: habetur lis pro contestata: vtrum lis habeatur pro contestata quo ad omnes effectus. Glo. fol. q̃ non, sed quo ad interrumpendam præscriptionem. de qua q. dic vt dicã j. in art. 13. Glo. super ver. summatim. quærit, quia tex. dicit q̃ domino non comparente debet fieri missio, negotio prius summatim examinato, qualiter fiat ista examinatio. gl. fol. & interferit, an requiratur iuram. calum.

¶ In ea. gl. ibi, summatim, i. semiplenè. dic de hoc vt latius dicam j. art. 11. & in fi. glo. vt latius dicam j. art. 8. ¶ Glo. super ver. reseruata. in prin. quærit, vsque ad quantum tẽpus passus missionem audiatur super proprietate, & fol. de qua q. dicam j. art. 3.

¶ Deinde gl. in ver. quidem. & in ver. sed quæ est ratio, posset expediri per q. sed aptius per oppositionem hoc modo, videlicet, quia arguitur, quod etiam in terminis tex. nostri non tantum debeat reseruari q. super proprietate, sed etiam debeat reseruari intra annum super possessione. & in §. præcedenti, in fi. Sol. Glo. refert quosdam tenere hic, q̃ etiã fiat reseruatio possessionis intra annum. & ista fuit opin. Tan. Sed glo. concludit, & bene, q̃ aliud est in §. præcedenti, vbi auditur vsque ad annum super possessione: aliud in isto §. quòd si super. vbi statim datur vera possessio, & non auditur absens, nisi super proprietate, & rationem diuersitatis, vt appareat in ea, & idem communiter tenent hic Doctor. & ponit Hostien. aliquas rationes diuersitatis inter istum §. & præcedẽtem in prima, quia hic loquitur de conuento qui possidet nomine alieno, ibi de eo qui possidet nomine proprio. Secunda, quia hic nominat alium, ibi non. Tertia, quia hic dantur inducię ad præsentandum alium, ibi non. Quarta, quia ibi non comparet possessor ciuitatis, hic comparet. Quinta, quia vnius contumacia, hic duorum. Sexta, quia hic interuenit quasi litis contest. ibi non. Septima, quia in illa fit examinatio, hic fit summaria. Et ex hoc sequitur octaua, quia ibi intra annum auditur super quæstione, hic non. Et dicit hic D. meus, quòd certè satis putat sufficere dictã solam causam, de quo dicam in artic. 13. & ponit hic Hosti. super tex. quatuor casus differentes, per quos aperiuntur intellectus aliquorum iurium.

¶ Primus, vbi is, qui nomine proprio cõuenitur realiter, passus missionem, venit intra annum: talis enim auditur, etiam super possess. vt in §. preceden. & non ponitur hic in glo. in fi. ita, quia secundum Host.

ADDITIO.

a ¶ *Nihil dicit Bar. de dominio vel pos. verum de omni causa incidenti, q̃ idem est. & adde Deci. in simili q. in consi. 44. pen. col. & de tali statuto vide eundem Dec. in consilio 83. in principio. Iaso. in l. secunda. C. de edi. diui Adria. tollen. Paul. in consi. vltimo, lib. 1. 2. colum.*

Host. quia ibi vniùs contumacia deprehenditur, & nulla examinatio causæ interuenerit.

¶ Secundus casus, qñ quis possidet nomine alieno, vbi data contumacia nominati, & seruata forma istius §. etiam statim facta missione, veniens non auditur, nisi super proprietate, & hoc propter duplicẽ cõtumaciam, & apertam quasi malitiam, & summariam quasi examinationem, dicam in art. 13.

¶ Tertius casus est, vbi fit missio post lit. contest. si non liquet, neq; liquere potest de causa, propter quod non proceditur ad diffinitiuam: licet ad missionem in poss. quo casu passus missionem in possess. non auditur, nisi super proprietate. infrà de dolo & contumac. c. prout. & ratio sit propter verum fundamentum lit. contest. & iudicij iam incepti desertionem, & iudicis, iurisque contemptum.

¶ Quartus casus, vbi lite iam contestata liquet de causa & sententia fertur pro actore, & mit. in pos. quo casu contumax postea comparens nõ auditur, etiam super proprietate, vt in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iud. & in d. c. prout. & ratio sit iuris differentia, plenaria examinatio, & veritatis declaratio: nam res iudicata pro veritate accipitur, vt l. res iudicata. ff. de re iud. & c. cùm inter, de re iud. & Hostiens. idem tenet in summa huius tit. §. in alijs, & Doct. & Dominus meus hic.

¶ Postremò, quia materia §. nostri de conuento, qui nominat dominum in iudicio, est quotidiana & frequens, & alibi melius non potest adaptari: ideò vt ipsam materiam plenam & ordinatam habeas, prosequar infrascriptos art.

¶ Primò, quid sit nominare, seu nominatio alterius in iudicio.

¶ Secundò, quis possit vel debeat nominare.

¶ Tertiò, an hæc nominatio sit facultatis, vel necessitatis, & quæ ratio inducendæ nominationis.

¶ Quartò, quis possit nominari.

¶ Quintò, vbi seu coram quo quis valeat nominari.

¶ Sextò, in quibus causis & casibus hæc nominatio fieri possit.

¶ Septimò, quando fieri possit.

¶ Octauò, qualiter fieri debeat.

¶ Nonò, quid debeat iudex facere post nominationem, & ante contumaciam nominati.

¶ Decimò, quid incũbat agendũ ipsi nominãti.

¶ Vndecimò, quid incumbat nominato.

¶ Duodecimò, quid sit officiũ iudicis nominato nõ comparente, post factam sibi intimationem.

¶ Decimotertiò, quis sit illius nominationis effectus.

¶ Decimoquartò, quid iuris si nominatio omittatur, qui conuenit reali, & possidet nomine alieno.

102 ¶ † Primò igitur arti. quæro, quid sit nominatio? Sol. Arbitror, quòd possit sic describi, quòd nominatio est actus iudicialis, per quem alieno nomine possidens vel detinens: nullum ius habens in re, aut ratione iuris, quod non habet reali iudicio conuentus, iudicium contra se intentatum declinat. & examinando singula verba dictæ descriptionis dico, q̃ verbum actus, ponitur vt genus, & subijcitur verbũ, iudicialis, quia fieri debet in iudicio, vt hic & in l. 2. C. vbi in rem act. dicam latiùs in 5. art. Et ad differentiam nominationis quæ fieret extra iudicium. Deinde subijciuntur alia verba, alieno nomine possidens, per ea quæ statim dicam in articulo secundo. Deinde subijciuntur verba, reali iudicio conuentus, ad differentiam personalis iudicij, de quo in §. seq. Deinde subijciuntur aliqua verba, iudicium contra se intentatum declinat. per ea, quæ dixi infrà art. 13. & aliquid in 43.

103 ¶ † Secundo artic. quæro prin. quis possit vel debeat nominare dominũ in iudicio? Sol. Dic, quòd ille, qui possidet alieno nomine, vt hic in tex. & in l. 2. C. vbi in rem ac. vnde colonus, cõmodatarius, & depositarius possunt talem nominationem facere, quoniam ipsi non possident sibi, vt l. non solum. §. fin. ff. de vsucap. & ff. loca. l. cùm in plures. §. messem, & ff. commoda. l. in commodato, & ff. depo. l. 1. & idem dicendum est de quibuscunque alijs, qui non suo, sed alieno nomine possident, de quibus latiùs dicam in tit. de cau. poss. & proprie. Ioan. And. & Doct. hic. glo. & Doct. in l. 2. C. vbi in rem actio. & Spe. in tit. de primo decre. §. sed quis est is, tenet etiã prædictam sententiam, quòd requiratur, quòd alieno nomine possideat, & quòd nullum ius habeat in re, quæ petitur: si enim haberet aliquod ius in re: non prodesset nominare dominũ in iudicio, vt hic dicit glo. 1. in ver. immobilibus, si modò actio intentata aliquo modo respiceret illud ius, qua ratione emphyteuta, [a] vasallus, superficiarius, feudatarius, fructuarius, maritus, & similes, non possunt dominum nominare in iudicio, secùs si cõuenirentur ratione iuris ad ipsos non pertinentis, secundum Io. And. & Doct. hic, & glo. & Doct. in d. l. 2. & Spec. in tit. de 1. decre. §. 2. ver. sed nunquid est, de quo tamẽ dic, vt latiùs dicam supra, art. 6.

104 ¶ † Et ex prædicta cõsideratione creditor hypothecarius possidens pignus, si cõuenitur, potest, vel non potest nominare dominum in iudicio, prout actio intentata respicit, vel nõ respicit ius suum, vt dicam in d. 6. ar. Item & qui mandato dñi damnum dedit, si conueniatur, videtur posse nominare dominum in iudicio, de quo tangam in 6. ar. q. 8. & ar. 12. Ad quod quæro circa prædicta, vtrùm procurator possit dominum nominare in iudicio? Sol. Distingue, quòd aut procurator est datus ad administrandum, vel negotiandum, aut ad iudicia. Primo casu, Innoc. tenet, quòd posset nominare dominum in iudicio, & q̃ contra eum procedetur secundum tenorem istius. §. mouetur, quia talis videtur etiam defendere, si patiatur mitti in possessionem. ff. de procura. in l. sed & hę. §. fin. cum l. seq. Item quia procurator debet interrogari, an reus, seu dominus suus possideat, vt ff. de procura. l. non solùm. ergo & a simili dicere potest se alieno nomine possidere. Si vero sit procurator datus ad causas, non videtur habere hoc beneficium, secundum Innoc. nisi fortè, secundum Hostien. vellet nominare dominũ ad consulendum

ipsum dominum, eo, quòd non sit verè

ADDITIO.

a ¶ *Emphyteuta, vasallus, feudatarius, vsufructuarius, superficiarius, & similes, an nominando dominum in iudicio euitent iudicium. & quid de administratore, procuratore, & huiusmodi, vide Bart. in l. 2. C. vbi in rem act. Spec. in Rubr. de 1. decreto. §. restat. versi. hoc etiam no.*

sulendum ipsum dominum, eo, quòd non sit verè instructus. ar. prædictorum iurium, quæ loquuntur in procu. ad causas. Sed in procuratore ad negotia est expressum in cap. dilectus, suprà de procur. & ad materiam illius c. remittit se Ioan. And. & D. M. hic. Sed aduerte, quia hæc procedunt quoad nominationem sui principalis, qui constituit eum procuratorem: sed quoad nominationem siendam nomine constituentis, de alio tertio, cuius fortè nomine principalis possideat: an talis nominatio possit fieri per procuratorem? arbitror quòd sic: sed quòd exigatur speciale mandatum ad nominationem faciendam moueor, quia per talem actum factum in iudicio, videtur transferri dominium in illum. ar. no. in l. 1. ff. pro dereli. & per Cyn. in l. generaliter. C. de non num. pec. & per dom. Anto. in c. si cautio. de fide instrum. & l. cùm falsa. C. de iur. & fac. igno. iunctis no. Instit. de offi. iud. §. fin. & l. Pomponius. §. si iussus. ff. de rei vend. de quo dixi in Clem. 1. de proba. in 6. & vltimo membro, faciunt no. per D. M. in c. 1. suprà cre. vbi volunt, quòd ad renunciandum ex

a ceptioni peremptoriæ, requiratur speciale [a] mandatum eo, quia talis renunciatio videtur inducere quodammodo donationem, vt l. si quis delegauerit. ff. de noua. & ideo videtur exigi speciale mandatum, vt l. filiusfamilias. ff. de do. cum si. sic ergo & in terminis nostris, faciunt ea quæ dixi in Clem. 1. de proba. in 5. vel 6. membro.

¶ Tertiò princ. art. quæro, vtrùm hæc nominatio sit facultatis, & quæ fuerit ratio inducendæ nominationis.

105 ¶ † Quòad primum dicendum est, quòd hæc nominatio est merè facultatis: vnde conuentus potest nominare si vult, & etiam nominationem admittere, vt sentit glo. hic, in ver. mobilibus, & expressius tenet gl. in l. 2. C. vbi in rẽ act. vbi exponi debet, id est, potest: quasi dicat, nemo cogitur nominare, si non vult, & tenet Bar. & Doct. quòd est verum præcisè & secùs conditionaliter seu causatiuè: videlicet, si vult vitare iudicium & damnum proprium, quia hoc modo debet dominum nominare. ar. l. is qui se obtulit, & l. qui se liti. ff. de rei ven. & sequuntur hic dom. Ant. & D. M. de quo dicetur infrà in 14. art.

¶ Quantùm verò ad secundum, quę fuerit ratio inducendæ nominationis, dicit Bald. in d. l. 2. quòd ratio est, quia interest actoris & ipsius nominantis, ac etiam nominati. Primò interest actoris, quia aliàs non posset consequi plenum effectum intentionis suæ, nisi dominus nominetur, quia lata sententia contra detentorem, non præiudicaret domino in proprietate, vel possessione, nisi esset requisitus, de quo in artic. 14. sed interest nominantis, quia fortè non vult brigam defendendi rem alienã, secũdum Odofred. vel quia non denunciando domino videtur in dolo, ar. ff. loc. l. item quæritur. §. executor, & ff. mandati. l. si procur. §. si ignorantis. ad quod intelligendum aduerte, quia quandoque aliquis proponit aliquem certo poderi vel prædio, vel facit eum administratorem, & sic videtur facere eum procur. ad incumbentia illi contractui, vt in l. 2. ff. de no. operis nunc. l. ff. vsufruct. quemad. ca. & ar. l. 1. C. si per vim, vel alio modo. Si ergo iste sciens aliquid agit, per quod saltem de facto posset præiudicare dominũ: turbat ei possessionem, si non denunciat domino, & sic videtur dolum committere, vt dictis ll.

¶ Tertiò expedit nominato, quia de re sua agitur, & sibi debet dari facultas defensionis, vt in l. facultas. C. de iure fisci. lib. 10. l. 1. §. si quis ideò. ff. ne vis fiat ei, secundum Bald. in d. l. 2.

106 ¶ † Quartò prin. art. quęro, quis possit nominari? Sol. Potest colligi ex his, quæ dixi in secundo articulo, quia omnis ille potest nominari, cuius nomine possidetur, vel rõne iuris quod habet in re, super qua possidens conuenitur, per ea, quæ dicta fuerũt in 2. art. & per ea quę dicam in 7. art. maximè in 4. q.

107 ¶ † Quintò princ. art. quæro, vbi seu coram quo hæc nominatio fieri debeat? Sol. Dicendum est, quòd in iudicio, vt hic in tex. nostro, & in l. 2. C. vbi in rem ac. quæ formaliter vtitur verbis tex. nostri, & sic fieri debet coram iudice.

108 ¶ † Sextò princ. art. quęro, in quibus casibus, causis, & rebus possit fieri hæc nominatio. & pro ipsius examinatione prosequar infrascriptas q.

¶ Primò, quid iuris de rebus immobilibus.

¶ Secundò, quid de mobilibus.

¶ Tertiò, quid de iuribus incorporalibus.

¶ Quartò, quid de rebus, in quibus conuentus nõ habet aliquod ius, & in quib. habet aliquod ius.

¶ Quintò, quid iuris in actionib. personalibus.

¶ Sextò, quid in actionibus mistis.

¶ Septimò, vtrùm in possessorio habeat locum nominatio.

¶ Octauò, vtrùm habeat locũ in causa dãni dati.

109 ¶ † Primò igitur quæro, vtrùm in rebus immobilibus habeat locum nominatio. Sol. Dic, quòd sic. tex. est hic, & in l. 2. C. vbi in rem actio.

110 ¶ † Secundò quæro, vtrùm in rebus mobilib. habeat locum nominatio? Sol. Glos. 1. super ver. immobilibus. Primo arguit, quod nõ videtur prodesse nominatio domini in iudicio: cùm habeat facultatem rei restituendæ. sed glos. decidit in contrarium, quod etiam in re mobili possit fieri talis nominatio per authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet. Et idem tenet glo. in d. l. 2. per illam authen. Sed dicit Bart. in d. l. 2. quod certè illa authen. nil facit, quia illa loquitur de nominatione, quæ fit, & possit instrui de defensione causæ: non autem ad effectũ decimandi iudicij. Primam opinionem tenuerunt Ioan. Gasp. Phi. Azo, & Innoc. & Odof. Mouentur, quia si prodesset nominatio, posset fugere cũ re. sed secundum opin. glo. nostræ, q̃ habeat locum nominatio, tenet Vin. Hostien. Pet. Ab. & Io. An. hic, & glo. Bart. Cyn. & Bald. in d. l. 2. quia omnes rationes inducendæ nominationis, de quibus dixi in 3. ar. in

b fi. habent locum etiam in re mobili. [b] hoc etiam tenet Specul. in titulo de primo decreto. §. 2. ver. hoc etiam no. & sequuntur hic omnes Moder. & ad id, quod de fuga dicitur, respondet hic Ioan. An. quod poterit prouideri per remedium cautionis, vel per

seque-

ADDITIONES.

a ¶ *Ad renunciandum exceptioni peremptoriæ, requiritur mandatum speciale. Adde Alex. in cons. 22. lib. 1. col. 4. & in l. pactum curatoris. C. de pact. Are. in c. 1. 3. col. de accus.*

b ¶ *Vide etiam Bart. in l. officium. ff. de rei vend.*

sequestrationem ipsius rei. ff. qui satisda. cog. l. si fideiussor. Item facit secundum Ioan. An. quia quoad fortiendum forum, æquiparamus rem mobilem & immobilem, vt in c. ex parte, & c. fin. suprà de foro compet. dixi in cap. sanè. eod. tit. nec obst. quòd text. noster & prædicta l. 2. loquantur solùm de rebus immobilibus, quia ex eo quod per hæc iura nõ inducitur illorum iurium correctio: beneficio istorum iurium debet extendi per identitatem rationis, secundum Bar. & Bald. in d. l. 2. & suprà dixi, & D. M. hic, & ne absenti domino fiat aliquod præiudiciũ, arg. cap. 1. de causa poss. & proprie. & in c. inter. suprà de maior. & obed. & c. cùm super, de re iudica. & l. fin. C. si per vim vel alio modo, & mihi placet.

111 ¶ †Tertiò quæro, vtrùm in iurib. corporalibus, vt puta, si agitur pro obedientia, vel simili iure possit subditus nominare dominum in iudicio. Sol. Innocent. hic dicit, quòd sic, de quo tamen remittit ad latius dicta per eum in c. inter quatuor. suprà de maior. & obed. sed tu aduerte, quia in hoc articulo variæ reperiuntur opiniones.

¶ Prima fuit opin. Innoc. quod habeat locum nominatio, vt dixi, & sequitur Bar. in d. l. 2. quia ista iura incorporalia habentur pro immobilibus, vt l. si aliena. §. fin. ff. de vsucap.

¶ Secunda opin. per contrarium, quòd nominatio non habeat locum, quia illa non habet locum, nisi quando cõuentus alieno nomine possidet, sed subiectus in seipso non possidet obedientiam: cùm nemo seipsum possit possidere, vt l. liber homo. ff. de acquir. rer. dom.

¶ Tertia fuit opinio, quòd si petitur Ecclesia, nõ habet locum nominatio, quia illa non potest possideri, nec eius dominium haberi, vt l. 1. ff. de rerum diuis. & sic non potest vendicari, nec realis actio competere: quo casu duntaxat habet locum nominatio, vt hic. posset tamen Ecclesia vendicari occasione iurium Episcopalium, vel alterius iuris in ea competentis. ar. l. rabernam. ff. de contrah. empt. & si domus. §. fin. ff. de lega. 1. & hac ratione videtur habere locum nominatio.

¶ Quarta fuit opinio, quòd in his corporalibus, in quibus agitur contra subiectum, qui ab alio dicitur retineri, licet non habeat locũ nominatio quantum ad hoc, vt præiudicetur possidenti: tamen potest habere locum, vt detur terminus, quòd veniat ad docendum de iure suo, per id, quod habetur in cap. inter. suprà de maior. & obedien. & l. si pariter. ff. de liber. causa. Sed si talis non veniret, non tamen propter hoc procederetur secundum formam text. nec agens fieret verus possessor: cùm conuentus nõ habeat facultatem rei restituendæ, & quia non debet subtrahere obedientiam illi, cui tenetur obedire, & qui est in quasi possessione ipsius iuris. Talis enim conuentus peccaret, nisi prius ab alterius obedientia absolueretur. 16. quæst. 3. cap. placuit. quòd fieri non potest, si non est præsens ille, cui præiudicatur: nec contra eum actum sit, facit, quod habetur in d. cap. inter. de maior. & obedient. & 8. quæst. 4. cap. nonne. & dato, quòd sententia proferretur contra talem conuentum: tamen si superueniat postea dominus docens de iure suo, seu de possessione, vel quasi etiá summariè impediretur executio, secundum ea quæ traduntur in l. à diuo Pio. §. si fu-

per rebus. ff. de re iudicata. Nec obstat prædictis, quòd habetur in l. postquã. C. de hæredit. vel actio. vendi. & l. nomen. C. quæ res pigno. obli. poss. vbi patet, quòd si cessisti mihi actiones contra debitorem, ago contra ipsum & ad præiudicium cedentis, licet non citati, & sic a simili videtur, quòd conuentus debeat obedire agenti: quamuis dominus, cui debetur obedientia, non fuerit in iudicio: quia respondeti potest, quòd in dictis iuribus illud operatur consensus cedentis actionem, vel obligatum nomen sui debitoris: sed hic non interfuit consensus illius, qui habebat obedientiam. Nec obstat cap. penult. infrà de regulis iuris, quia ibi loquitur, quando persona, cum qua agitur, potest rem in iudicio deducere: sed in terminis nostris, subiectus non potest ius possessum in eum deducere in iudicio. Item non obstat in lege, sæpe. ff. de re iud. quod ibi habetur: vbi dicitur, quòd sententia lata contra libertũ, præiudicat patrono: quia illud verum, quando patronus interuenit in iudicio: secùs si tantùm sciuisset causam agitari, per id quod habetur in c. cum super, de re iud. vbi de materia per Innoc. & ibi etiam dicit, quòd opinio Roge. de qua in d. l. sæpe. in quã videtur velle, quòd præiudicetur patrono scienti, & tacenti: nõ est vera. Sed aduerte, quia Accur. & etiam Bart. videntur tenere dictam opinionem Rogerii in dicta lege: sed dom. Anton. in c. inter quatuor, de maiorita. & obedient. saluat illam opinionem, vt habeat locum, quando agitur contra libertum, quo casu ad eum principaliter spectat se defendere, vt l. principaliter. C. de lib. causa. secùs quoad subiectum, ad quem non spectabat principaliter defensio, sed ad dominum possidentem. D. M. hic distinguit, quòd aut quis possidet ista incorporaliano mine alterius, vt Vicarius seu adiutor, & tunc rectè nominat dominum in iudicio, & habet locum, quòd hic dicitur. aut quis non possidet ista nomine alterius, & subditus qui possidetur, & non possidet, & propterè non habet locum nominatio: cum non possideat, neque detineat, neq; facultatem habeat rei restituendæ: sed si nominat alium, debet ille vocari, quia nihil habet attentari in præiudicium alterius, vt dicto cap. inter. & si non nominaret, valeret iudicium contra subditum, quatenus tractatur de suo interesse, ne muret dominium: sed non præiudicat domino, de quo tamen Dominus meus remittit ad no. per Innoc. in clauditis, de præscript. & latius in dicto cap. inter. assumit hanc materiam, & recitat opin. dicens, quòd aut agitur actione personali, seu reali, vt hic. ad quod tamen vide quod dicam inf. q. 5. Item quòd hoc casu non habet locum nominatio, facit: quia ex quo agitur personali, non præiudicaretur possessori. aut agitur reali, & subdistingue, quòd aut quis possidet tãquam vicarius, vel coadiutor, & habebit locum nominatio, & processus de quo hic, quia ex quo possidet tãquam vicarius, vel coadiutor, videntur habere facultatem rei restituendæ. ff. de rei vendit. l. officium, & hoc etiam fuit de mente Innoc. in d. cap. inter. & dixi suprà in opin. D. M. vnde hoc casu habet locum nominatio, & procedit ur secundum

formam

formam hic positam, & sententia lata contra istum conuentum, qui tenebat tanquã vicarius vel coadiutor tenebit, & mandabitur executioni, & in præiudicium domini non venientis, cum talis habeat facultatem rei restituendæ, vt suprà dictum fuit. Si verò conuentus non possideat tãquam vicarius vel coadiutor, & tunc si agatur contra conuentum ad aliquod ius, quod sit sub illo iure, q; ab alio quasi possidetur: exẽplum, si agatur vt præstetur obedientia tanquam Archid. contra illum qui præstat obedientiam, tanquam Episcopo, & tunc est clarum & non habet locum nominatio: quia nõ est alius qui prætendat se possidere ius quod petitur. Si verò agitur ad ius obedientiæ, quod ab alio quasi possidetur: tunc si agitur contra illum qui quasi possidet, clarum est, quòd non est tractãdum de nominatione, de qua ipsemet qui possidet, conuenitur. Si autem conuenitur ipse subiectus: tunc aut conuenitur ab illo respectu iuris quod ab eo quasi possidetur, & habent locum opin. de quibus suprà tetigi: quia aliqui videtur velle quod habeat locum nominatio: alij contra. alij volunt, quod solùm habeat locum nominatio ex eo, quia si pronunciaretur cõtra ipsum subiectum, non posset sententia mandari executioni: quia etiá si subiectus conuentus & conuictus vellet sponte præstare obedientiam: tamen agens non debet illam recipere, & si reciperet, peccaret: cũ debeat alteri, qui est in quasi possessione, 16. quæst. 3. placuit. & eadem obedientia pluribus in solidum debeti non potest, vt ff. commodati. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. & ita dicuntur resti dere Innoc. & Dom. Anton. in d. cap. inter. sed dicit ibi Io. de Imo. aduertẽdum esse, q; decisio istius dubij videtur pendere ex alio, videlicet, an sententia lata contra subiectum præiudicet illi, qui possidebat obedientiam, si sciuit iudicium agitari & tacuit. de quo per Io. de Imo. in d. cap. inter. in quarto dubio. Et ego latè dixi post Docto. in c. cum super. nam si sententia præiudicaret, saltem quantum ad quasi possessionem, vt videtur notari per Innoc. in d. cap. cum super. quamuis non videtur præiudicari respectu proprietatis, vt ibi dicit Innocentius, dicit Loan. de Imo. quòd non valet: quare non debeat habere locum nominatio, per quam subiectus intimaret domino de lite contra eum mota: sed si

a teneretur alia opinio, quòd non fiat præiudicium, & etiam quo ad quasi possessionem, etiam sciẽti & patienti: tunc posset procedere opinio, quòd non habeat locum nominatio: sed præcedens opinio videtur verior, per ea, quæ habentur in d. c. cum super. secundum Io. de Imo.

112 ¶ †Quarto quæro, vtrum pro rebus, in quibus conuentus habet aliquod ius, habeat locum nominatio, de qua hic. Sol. Glo. nostra in verbo, immobilibus, videtur concludere, quod textus noster solùm habeat locum, quando conuentus nullum habet ius in re: vt puta, si est colonus, cõmodatarius, depositarius, vel similis, secundum quod dixi in secundo articulo: secùs si dicit in habente ius in re. Exemplum in marito in rebus vxoris, & in emphyteuta, & similibus.

¶ In his enim secundum glo. non prodest nominare dominum in iudicio: quia sicut isti possunt agere pro eorum iure: ita etiam tenentur defende-

re. ar. cap. perpetuus. de fide instrumentorum, secundum glo.

¶ Sed tu aduerte: quia circa hũc articulum plures reperiuntur opiniones. Prima est glo. nostræ, quæ etiam fuit gl. in l. 2. C. vbi in rem actio, quæ gl. volunt, quod ex quo nominatus habet aliquod ius in re, non habeat locum nominatio.

¶ Secunda opinio est Io. Andr. hic, modificantis prædictam opinionem glo. dicit enim, quòd prædicta opinio procedit, quãdo res simpliciter vendicatur. secus si vendicaretur directum dominium duntaxat, vel quod ex illo debetur: tunc enim sufficeret nominare dominum: cum ius ipsorum non tangitur. & remittit ad notata de hoc in Spec. in ti. de primo decreto. Si restat. versi. sed nunquid. Et idẽ in effectu tenet Cyn. in d. l. 2. dicit enim, quòd si aliquis conuenitur super aliqua re, super qua aliquo respectu possideat sibi, nõ poterit nominare dominum in iudicio: sed si super fructibus & seruitutibus, vel pensionibus domino debitis cõueniretur: tunc potest nominare dominum. Et idem etiam in effectu voluit Bart. o. in d. l. 2. licet per alia verba clariora, dicens quòd aut iste, qui habet ius in re, conuenitur solùm respectu possessionis suæ: vt quia cõuenitur ab alio dicente se potiorem emphyteutam esse, & tunc vera sit opinio gl. quòd non possit nominare dominũ, quia ei præiudicatur. Si verò conuenitur respectu dominij directi, & sic respectu iuris, quod est apud alium, potest & debet nominare dominum in iudicio, & liberatur a iudicio respectu illius iudicij, & hoc quatenus illud iudiciũ non repugnat iuri ipsius emphyteutæ. Potest enim dicere emphyteuta, non curo quis sit dominus directo: neque hoc volui defendere: sed dico me esse emphyteutam: sed quatenus petitio actoris repugnaret iuri ipsius emphyteutæ, emphyteuta teneretur se defendere: nec posset nominare dominum in iudicio, quantum ad declinadum iudicium. sed

b bene posset, vt posset ab eo de suis defensionibus informari, vt in authentica, qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. & sic Bart. in effectu voluit idem quod Io. And.

¶ Tertia fuit opinio Guliel. de Cu. quam sequitur hic Dom. Anton. qui voluit, quòd si ius agendi compatiatur se cum iure dominij: quia illi non derogat, sed dirigitur tantum ad ius emphyteutæ, non habet locum nominatio. Si autem contradicit iuri dominij, & sic potest ei præiudicare, saltem respectu cuius possessionis, tunc habet locum nominatio.

¶ Quarta fuit opinio Bal. magis lata in d. l. 2. vbi dicit, quòd vbi sit quæstio tantum de iure emphyteutæ: quia agens contra emphyteutam dicit se recognoscere ab eodem proprietario, & proprietarius confitetur, & non habet locum nominatio:

quia

ADDITIONES.

a ¶ *Adde, quòd subditus non potest recognoscere alterum in præiudicium veri domini, Bal. in l. 2. ver. sed nunquid ciuitas. C. de ope. lib. l. si domino. 3. no. C. per quas perso. no. acq. Fel. in c. auditis. 13. colum. in prin. de præscript.*

b ¶ *Adde bene facere, quod no. Paul. cons. 470. lib. 1.*

quia hoc casu, questio dicitur procedere inter duos emphyteutas: sed vbi est questio de iure emphyteutæ, quod alter simpliciter vendicat: tunc vult, quòd indistinctè isti habentes ius in re, posint nominare dominum, si super ipsius iure conueniantur. Interest enim hoc casu ipsius proprietarij nominari, vt posit esse in iudicio: quia si fortè agens obtineret, posset aduersarius postea negare se habere ius ab ipso domino, per l. si coloni. C. de agric. & censi. lib. 11. Facit quod no. gl. in cap. inter dilectos. supra de fide instrum. & hoc placet Zabar. quoad hoc, vt teneat iudicium: etiam in præiudicium domini: sed quantum ad hoc vt teneat iudicium in præiudiciũ emphyteutæ, vel vasalli, sequitur Io. And. quæ opi. videtur magis communis. Sed Do. meus hic dicit, quod ex toto hæc dicta nõ placent, vt ex inf. dicendis apparebit. Quare pro concordia dictarum opinio. & iurium, quantum fieri potest, distingue post Domi. M. plurimis additis, quòd aut conuentus nullum habet ius in re, qualis est depositarius & similis, & tunc clarum est, quòd debet & potest nominare dominum in iudicio, vt hic, & in d. l. 2. C. vbi in rem actio. & hoc tenent communiter omnes. Nec obstat, quod ex quo cõuentus nullum habet ius in re, non videatur posse conueniri actione reali: quia imò potest ex sola simplici detentatione, vt in cap. examinata. & ibi dixi, supra de iudi. & l. officium in fi. ff. de rei vend. vnde ad exonerandum se à tali iudicio, potest nominare dominum: aut conuentus habet aliquod ius vt emphyteuta, & tunc si cõuenitur frater iure suo duntaxat: non habet locum nominatio: quia ipse est dominus respectu illius iuris petiti. Et ita procedat opinio glo. & sequacium, & ista etiam fuit opinio Ia. de Are. & plus dicit Specula. in titu. de primo decreto. §. restat. versic. quid si actor. quòd etiam si dominus spontè vellet in se suscipere iudicium, quod hoc casu non admitteretur: quia licet eius intersit, vt quidam dicũt, tamen possessio naturalis, de qua nũc agitur, non est illius, sed conuenti: Subdit tamẽ Dominus meus, quòd hoc casu, nec sententia, nec acta præiudicabunt domino proprietario absenti: quia sua interest potius habere obligatum vnum, quàm alium, iuxta no. in c. potuit. de loca. sed ad hoc, vt fiat sibi præiudicium, debet vocari: vel etiam posset vocare & nominare, vt haberet ab eo informationẽ: & ita procedat opi. Bal. & idem & fortius, si nõ intendit istum recognoscere in dominum, sed alium: debet tamen tũc vocari quoad hoc, vt sibi fiat præiudicium: sed non est necesse quoad hoc, vt iudicium procedat, cum de iure præsentis agatur, & non absentis: nec acta facient præiudicium ipsi absenti, secundum Io. And. hic, & Cyn. in d. l. 2. de quo in 14. arti. & ideo non est necesse nominare, aut vocare eum in iudicio: aut quis cõuenitur super tota re in solidum, vt quia res tota simpliciter reuocatur, & sic non solùm tractatur de iure vtilis dominij, & possessionis rei conuenti: sed etiam de directo dominio absentis. & hoc casu licet Ioan. And. Cy. & Bar. sentiant, quòd non habeat locum nominatio: tamen D. M. credit contrarium esse verum: quia licet nõ teneatur defendere ius absentis, si non vult: tamen pro parte tangente ius absentis, poterit eum nominare: cum nihil habeat commune proprietas cum possessione, vt l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & idem videtur dicendum, vbicunque in vendicatione totius rei concluditur ius ad aliũ spectans: quia idem iuris est de parte quo ad partem, quod de toto, vt in c. pastoralis. §. item cum totum. supra de offic. deleg. & l. quæ de tota. ff. de rei vendicatio. & hæc opinio mihi placet: vnde emphyteuta & feudatarius ratione sui vtilis dominij, nominabit dominum, & maritus in rebus dotalibus, & similiter vsufructuarius, & superficiarius: omnes isti & similes ratione iuris ad alium pertinentis, pro quo fortè conuentus non vult subire iudicium, poterũt absentem in iudicio nominare. facit l. sciendum. §. 1. ff. qui satisdare cogan. & quod no. in l. Celsus. §. 1. ff. ad exhiben. Sed aduerte, quòd si à possessore petatur onus reale ratione possessionis rei, licet per cõuentum illud onus soluatur alteri absenti: non tamen habet locum nominatio illius, quia tale onus adhærens rei, etiam pro emptore preterito, sequitur possessorem, vt l. Imperatores. ff. de public. & in c. pastoralis. de deci. & quia per possessorem stat quo minus soluatur. facit, quod no. in c. auditis. de præscr. per Innocentium, & per hanc distinctionẽ possunt solui, & ad concordiam reduci iura allegata hic in glo. 1. super ver. immobilibus. in fi. ibi, arguendum contra, & magis etiam specificè potest responderi. Et primò ad capi. rebus, quod ibi nulla fuit facta nominatio: quinimo nec conuentio: sed de consilio & ex vrbanitate quadam, Ecclesia consuluit Principem, an ipse alienauit eius bona illicitè in alios, & sic nihil facit, vt patet ad dic. l. 1. hic. ff. de ser. corrupto. Responde, quòd ibi tantum dicitur, ꝙ si ex corruptione serui bona sunt surrepta, potest agi contra corrumpentem: etiam si bona ad alium peruenerint: quia corrumpens tenetur ex suo delicto: nec aliquid ibi possidet nomine alterius. vnde facit multum à remotis, secundum Dominum M. vel dic breuius, quod ibi agatur personaliter: ideo principalis delinquens potest conueniri, & similiter responderi potest ad duas leges sequentes allegatas pro contrarijs, in glo. nam l. fi. §. Lucius. ff. de contrah. empt. nihil facit, quia tantum ibi dicitur, quod pactũ personale nõ transit ad successorem rei. similiter etiam nõ obstat l. à debitore. ff. de his, quæ in fraudem credito. quia ibi conuenitur dolosus de dolo suo, & ipse puniendus est. & similiter responde ad cap. auditis. inf. de præscript. & ad cap. inter memoratas. 16. quæstio 3. quia illa iura nihil dicunt de nominatione: sed tantum dicunt, quod superior potest conueniri super iure subiectionis alicuius Ecclesiæ: quia ipse possidet, & non Ecclesia possessa: vnde prædicta contraria parum aut nihil faciunt, secundum Dom. M.

113 ¶ † Sed circa prædicta quæro, quid de creditore conuicto super re, in qua habet hypothecariam, an posit nominare dñm debitorem suum in iudicio? Sol. Io. And. hic videtur sentire, quod idem sit in eo, quod in emphyteuta & feudatario: cum eos cõiungat in positione exempli. Et idem sentit Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. versic. sed nunquid idem. sed Io. And. ibi, in additio. dicit, quòd in creditore aliud est dicẽdum, videlicet, quòd posit nominare dominum in iudicio, per l. si pignore. ff. de pigno. actio. & per l. fi. C. de fur. & idem tenet Cyn. in d. l. 2. C. vbi in rem actio. & Dominus Antonius hic, secundum Dominum meum dicit hic æquè distinguendum esse, quòd aut iste conuenitur super iure hypothecæ, vt quia dicit alius creditor illam rẽ prius sibi obligatam, & ideo ipse debet habere possessionem, tanquam antiquior creditor, & tũc non potest nominare dominum in iudicio: quia tangitur priuatum ius ipsius creditoris cõuenti, qui rem quo ad hoc possidet nomine proprio, & sic cessat dispositio tex. nostri, & ipsius mens. & idem dicendum in consimilibus terminis. ad quod facit bonus tex. in l. vnica. C. si antiquior credit. aut ille creditor conuenitur super dominio ipsius rei, vel quasi, vt rei vendicatione, vel public. vel simili: & tunc poterit nominare dominum in iudicio, per ea, quæ superius dicta sunt. Et idem potest dici de alijs similibus habentibus aliquod ius in re, secũdum ea, quæ latius supra dicta sunt. Et sic ex prædictis concludendo habes, ꝙ in actionib. realibus habet locum hæc nominatio: siue agatur directa rei vendicatione, siue vtili, siue public. siue & confessoria pro iuribus incorporalibus: dummodo conuentus nullum habeat ius: vel si habet aliquod ius, super illo non conueniatur: sed cõueniatur super iure, quod non habet, vel si conueniatur simpliciter super tota re in qua aliquod ius ad alium pertineret.

114 ¶ † Quintò quæro, vtrum in actionibus personalibus habeat locum nominatio? Sol. Dic, quòd aut loquimur in mera actione personali, & non est dubium, quòd non habet locum nominatio: quia actio personalis sequitur & afficit personam cõuentam, & non rem, vt dixi in cap. 2. de libelli obla. arti. 12. quæst. 5. in quarto membro princ. facit tex. noster, & d. l. 2. C. vbi in rem actio. quæ voluit nominationem locum habere in actione reali, & sic sentiũt à contrario, quod secus sit in personali, & hoc procedit, quoad nominationem, quæ fieret quoad effectum declinandi iudicij. secus quoad effectum, vt posit de suis iuribus informari absentem, secũdum Barto. in d. l. 2. per tex. in authent. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. & optimè facit tex. in corpore, vnde sumitur illa authen. aut loquimur de actione personali scripta in rem, & dic vt statim dicam in 7. quæst. & adde quod dixi supra de actione personali ad obedientiam, supra in 3. quęst. quasi circa medium.

115 ¶ † Sextò quæro, vtrum conuentus actione mista, vt petitione hæreditatis posit nominare dominum in iudicio? Sol. Guliel. in d. l. 1. C. vbi in rem actio. tenet quòd sic: per textum in l. nec vlla. §. si quis absenti. ff. de petitio. hær. aliàs est sub l. etiam. nec obstat, quod dixi supra ar. 1. in fine, ꝙ iste modus nominandi non erat de iure Digestorum: quia ille tex. loquitur alio respectu: debetis enim scire ꝙ petitio hæreditatis non datur nisi contra eum qui possidet pro hærede vel possessore: sed ille qui possidet alieno nomine, non possidet pro hærede vel pro possessore: ergo pro tãto ibi nominabat dominum in iudicio, & ad hunc effectum: non autem nominabat dominum in iudicio, vt ei absenti fieret denunciatio, & procederetur secundum formam dictæ l. 2. & tex. nostri: quia hoc non reperiebatur iure cautum, sed tamen per rationem illius. §. si quis absenti. & per identitatẽ rationis dictę legis secũdæ & tex. nostri, videtur concludendum, quòd in hac actione mista locum habeat nominatio. facit l. 1. C. vbi de hære. aga. & hoc procedit in quantum actio mista habeat naturam actionis realis eo, quòd detur contra possidentem: sed in quantum haberet naturam actionis personalis, dicendum est, vt dixi in q. præced. secundum Bar. in d. l. 2.

116 ¶ † Septimò quero, vtrum in possessorijs habeat locum prædicta nominatio? Sol. Glo. 22. quæst. 2. cap. quicunque. tenet quòd non: & ita recitando illam gl. residet hic Io. And. fuit opi. Vincen. quam etiam recitat Archidia. in quæst. 1. cap. redintegrandæ. & tenent Dom. de Rota, decisio. 481. sed glo. tenet contrarium in l. locum. §. 1. ff. de tab. exhiben. & idem Gul. de Cu. per authent. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. sed illa nihil facit, secũdum glo. & Barto. in d. l. 2. quia illa loquitur de nominatione quæ fit, vt quis posit instrui in defensionem causæ. & prædictam opinionem tenet Cyn. in l. 2. C. vbi in rem actio. & sequitur Barto. ibi, propter identitatem rationis. & ad c. quicunque respondet, quòd debet intelligi cũ determinatione huius tex. & d. l. 2. videlicet, vt restituat, vel nominet dominũ in iudicio. & hanc opinionem sequitur hic Zab. & respondet ad cap. quicunque. quod loquitur de eo, quod possidet suo nomine, vt quia spoliauit: aliàs nominaret dominũ in iudicio: quia licet detineat: tamen cum detentio dependeat à domino possessionis, potest dominus nominari, cum sua intersit. facit. c. inter quatuor. sup. de maior. & obed. sed Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. hoc etiam no. tenet primam opin. quòd non habet locum nominatio. allegat. 17. quæst. 1. c. in canonibus. de foro compet. cap. cum sit generale. & c. si clericus. & cap. conquestus. Dom. Anton. hic, vt dicit D. M. adeo confusè loquitur, fortè vitio scriptoris, vt vix colligi posit, quid firmiter intendat: videtur tamen distinguendum, quòd aut agitur scripto interdicto: & sic interdicto vnde vi, vel condictione cap. sæpe. infra de restitu. spol. & tunc habet locum nominatio: quia dicta iura competunt cõtra possidentem nomine proprio, secus quando conueniretur condictione canonis redintegranda, [a] 3. quæstio. 1. quia etiam illa datur contra detinentem nomine alieno, de quo ego dicam inf. de rest. spol. Dom. Anto. hic dicit, quòd credit, quòd indistinctè locum habeat nominatio: quòd licet ista interdicta sint personalia, tamẽ scripta in rem, vt l. 1. ff. de interdic. & idem est de eis iudicandum sicut de realibus, vt no. in c. ex parte B. de foro competen. & quod no. glo. in d. c. 2. de rebus eccles. non alien. in 6. in ver. morientium. & in Auth. de non alienan. in prin. non enim apparet, quare in iudicijs possessorijs debeat cessare æquitas istius §. & dictæ l. secundæ. C. vbi in rẽ act. vnde de similibus idem debet esse iudicium, & sufficit, quòd sint similia in ratione: licet qualitas facti sit diuersa, vt in c. cum dilecta. de confir. vti. nam ratio huius iuris, & introducendæ nominationis fuit,

ADDITIO.

a ¶ *Qualiter procedatur, quando intentatur remediũ. cap. redintegranda. 3. q. 1. vide per Alex. in consi. 117. lib. 2. & consi. 6. 2. col. ver. capio secundum, lib. 3.*

fuit, ne fiat præiudiciũ absentis circa possessionem, & ille qui nomine suo agit, non cogatur subire iudicium: quæ ratio pariter vendicat sibi locum in iudicijs possessorijs, in quibus quis non conueniretur ex facto suo, sed ratione rei, & maximè hoc procedit, vt in interdicto, vnde vi. Illud enim nullo modo potest competere aduersus detinentem, ex quo non spoliauit, nec spoliare mandauit, nec spoliationem ratam habuit: vnde etiã frustra hoc casu quærimus de nominatione: cum & si possidet nomine proprio, non posset cõueniri, per c. cum ad sedem. infra de restitu. spol. fatetur Dom. M. quòd si is qui conuenitur, spoliasset vel mandasset, vel ratam habuisset spoliationem, & tunc possideret nomine alterius, quòd nõ habet locum nominatio: quia conuenit de delicto & facto proprio: ideo non posset iudicium declinare, & sic non possideret, vt l. fundum. & l. si vi. ff. de vi & vi arma. sed gesta cũ eo non præiudicabunt absenti, per ea quæ dixi supra cum glo. Idem etiam dicit Dom. M. de condictione c. sepe. illa enim tãtum datur aduersus possidentem nomine proprio, qui successit in vitium scienter, vt ibi patet: sed iste qui possidet nomine alterius, etiam si vitiosè, non dicitur successor: cum is possideat, cuius nomine possidetur, vt l. fin. C. si per vim vel alio modo. & ideo idem videtur de possessione retinendę. & idem etiã de condictione dicti canonis, redintegranda. licet enim illa condictio competat cõtra quemcunque possessorem, etiam bonæ fidei: non tamen contra detentorem & possidentem nomine alterius, ne fiat præiudicium domino absenti. non ergo debet ita latissimè intelligi cum præiudicio tertij, vt l. 3. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publico. & quod no. in cap. cum dilectus. de dona. & idem dicit Dom. M. in alijs possessorijs consimili ratione, ex quo non agitur de facto conuenti, sed respectu rei quam detinet. & ad cap. quicunque. respondet aliter quàm dixerit Bart. ibi enim conuentus possidebat res Ecclesiæ nomine proprio: sed allegabat concessiones ab alijs factas, & ideo per hoc
a non euitat iudiciũ: quia rei vendicatio[a] datur contra possidentem, vt l. venditor. ff. de iudicijs. & l. 1. C. vbi in rẽ actio. & iste potest esse vnus intellectus ad aliud cap. quicunque. quod ibi ageretur petitorio. Secundo modo potest intelligi, quòd ageretur possessorio, & tunc dic, quòd qui conuenitur, inuaserit, & sic conueniebatur ex facto proprio, & nomine proprio possidebat. & hoc voluit ibi dum dicit, inuaserat. vnde concludit Dom. meus, quòd ille tex. non probat dictum illius glo. & primum opi. de qua supra: sed debet distingui, vt supra dixi. Ego reperio, quòd quidam Martinus de Laude dicit, hic se dubitare, & quod non sit differentia inter interdictum vnde vi, & vti possidetis: cum sit eadem ratio in vtraque vi, delicti turbatiui, & spoliatiui: ergo idem ius. ar. c. translato. supra de const. declara. pone, quòd A. possidens conuenitur à B. interdicto vti possidetis: quia ipse turbat B. in possessione prædij sui. ipse vero A. nominat M. in iudicio, qui turbauit ipsum B. nec mandauit, nec ratam habuit turbationem. certè si A. conuentus nominãdo M. in iudicio euitaret iudicium, ipse B. deluderetur: quia contra M. non posset agere interdicto vti possidetis: cum ipsum non turbauerit, nec mandauerit turbationem, vt in cap. licet. de probatio. l. vnica. C. vti possidetis. nec etiam posset agere B. contra A. si posset nominare, & per nominationem euitaret iudicium, vt hic, & d. l. 2. C. vbi in rem actio. Quare ne ista delusio fiat actori nominato, non proderit vt euitet iudicium, vnde in effectu concludit cum Bartolo, quòd etiam in possessorijs habet locũ nominatio: nisi nominans sit delinquens: siue loquamur in interdicto, vnde vi, siue vti possidetis. & habet locum tex. noster, & d. l. 2. ego arbitror, quòd decisio istius quæst. reguletur secundũ decisionem quæst. 4. videlicet, quòd respectu iuris intentati per actorem contra reum, ꝙ pertineat ad ipsum reum, non posit fieri nominatio ad finem euitandi iudicij: sed respectu iuris ad alium pertinentis, aliquo modo comprehẽsi sub petitione actoris posit hęc fieri nominatio: siue illud ius ad aliud pertinens respiciat proprietatem siue possessionem.

117 ¶ † Octauò quæro, vtrũ in causa damni dati habeat locum hæc nominatio: pone exẽplum, secundum Host. quòd aliquis de mandato alterius damnum dedit, & conuenitur rectè damni dati: nã vterque tenetur, vt l. 1. §. deiecisse. & l. quoties. de vi & vi arma. & c. cum ad sedem. infra de restit. spol. & c. mulieres. de senten. excom. expone ergo, quòd ipse qui damnum dedit conueniatur: ipse verò nominat dominum in iudicio, dicens nõ bene scire causam præcepti sibi facti: vtrum debeat dari sibi dilatio ad præsentandum domin. Sol. Dic, quòd sic, sed si non venerit, nihilominus præsens condemnabitur, & si notorium sit illud commissum de mandato absentis fuisse tenebitur satisfacere de bonis ipsius absentis, sic potest intelligi tex. in Authen. vt omnes obed. iud. prouin. §. si verò. collat. 5. vel potest intelligi in procuratore, vel inquilino habente generalem administrationem. ff. de doli exceptio. in l. apud Celsum. §. quæsitũ. & ff. de tribu. in l. procuratoris. & supra de offi. Archi. in cap. ea quæ. de cuius generalis administratoris delicto tenetur dominus, & probant iura prędicta, maximè ex quo si denunciatum est, nec ipsum defendit. ar. c. 1. supra eo. in fi. & dominus qui talem elegit, punitur ex sua culpa. ff. de mi. l. cum mandato. & ex propria contumacia: quia venire non vult. & ratio sit, ne maleficia[b] remaneant impunita. ar. l. ita vulneratus. ad
b leg. Aquil. & infra de senten. excommu. c. vt famæ. & c. quamuis. vt d. auth. videatur loqui in delicto notorio: tamen innuit, ꝙ etiam iudex apud quem non est notorium, poterit sine libello hoc expedire, vt innuit text. ibi dum dicit, & causam examinans præsente eo, qui conuentionem suscipit. & etiam ibi dum tex. dicit, si tamen omnino noxius apparuerit. & ad idem text. in Authent. de collat. §. iubemus. & ff. de offic. præsid. l. 3. & l. congruit. & l. diuus. secundum Hostien. & Ioan. And. & prædicta

ADDITIONES.

a ¶ *Rei vendicatio datur contra possidentem naturaliter. item ciuiliter. item contra detinentem sine aliqua possessione, l. officium. ff. de rei vend. vide Bald. in l. 1. C. vbi in rem actio detur.*

b ¶ *Cuius rei prætextu tenentur vi, & statuta punitiua censeantur fauorabilia, dicit Bar. in l.*

dicta notabis, quia quotidie contingunt.

118 ¶ † Septimò princip. articu. quæro, quando fieri debeat ista nominatio? Sol. Glo. hic super ver. debet, dicit quòd debet fieri statim ante libel. oblationem, vel antequã conuentus respondeat. Ad idem tenet Specu. in titu. de primo decreto. §. restat. ver. debet autem statim. & Zab. hic. & idem tenuit Bar. in l. 2. C. vbi in rem ac. motus, quia ista est quædam exceptio declinatoriæ, ideo ponẽda est ante litem contesta. vt l. fi. C. de exceptio. & l. exceptionem. C. de probat. & idem Dom. An. hic, motus eadem ratione, quia declinatoria debet opponi ante litem contesta. vt in c. inter. infra de re iudic. & ideo post litem contesta. nõ poterit variare, nisi aliter probetur error, per no. in cap. fi. de confes. ad quod vide, quod dicam inf. articu. 13. & sequitur hic Do. Ant. & probatur hic in tex. qui vtitur verbo statim. & eo dem ver. vtitur d. l. 2. facit l. is qui se obtulit. ff. de rei vendica. & l. qui se liti. ff. de peti. hæred. secundum Dom. M. prædicta tamen procedunt, quando fieret nominatio ad effectum declinandi iudicium: sed si fieret ad effectum, vt possit vti defensionibus suis: tunc possit fieri & post litem contesta. quia tunc est exceptio declinatoria. Exemplum potest poni per authent. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oportet.

119 ¶ † Octauò princ. artic. quæro, qualiter fieri debeat hæc nominatio: & ad quid teneatur nominãs? Sol. Ego arbitror, quòd conuentus possit vti hac forma: videlicet, Coram vobis comparet B. vigore citationis de eo factæ, & petitionis contra eum porrectæ per P. & dicit, quòd ipse B. rem petitam per dictum P. non possideat nomine suo, sed nomine M. non intendens alienam suã facere: sed dictum iudicium declinare, nominat ipsum M. tanquam dominum, cuius nomine ipse B. possidens offert se prædicta nominatione omnia facere & dicere, ad quæ de iure tenetur. hæc forma colligitur satis ex tex. nostro, ex his quæ superius dicta sunt, & infra dicuntur: & clarius ex tex. dictæ l. 2. C. vbi in rem actio.

¶ Sed quæro circa prædicta, vtrum ex quo iste conuentus nominans dominum in iudicio asserit se alieno nomine possidere, teneatur probare hoc quod alieno nomine possidet. Sol. Iaco. de Are. tenuit quòd sic, vt refert hic Ioan. An. quia declinatoria excipit exonerando se à iudicio, vt dixi in præceden. articu. quia aliàs teneretur respondere, per l. offic. ff. de rei vend. ergo tenetur probare, cum excipiens in exceptione proposita fungatur vice actoris, vt l. 1. ff. de except. Et idem tenet Iaco. Butr. & Cyn. in l. 2. sed Barto. ibi dicit, quòd sufficit sola nominatio in iudicio, vt per hoc absoluatur ab instantia iudicij, nisi actor velit in se onus probandi assumere: probare conuentum possidere suo nomine, vt sic in eum transferatur possessio authoritate l. simul. ff. de rei vendic. & ad hoc alleg. Innocen. hic sic volentem. & sequuntur hic Dom. Ant. & Ioan. de Imo. ex quibus dictis sing. sequitur extensio d. l. fi. & pe. ibi, cõstitutæ, vt illa pœna locum habeat, non solùm in eo qui negat se ex toto possidere, vt si conuincatur de mendacio, priuetur possessione: sed ẽt locum habet in eo qui dicit se possidere nomine alieno: cum tamẽ possideret nomine proprio. concludit ergo Do. meus, quod stabitur dicto suo fine alia probatione: quia aut nominans dixit verum, & habemus intẽtionem: aut dixit falsum: & adhuc idem dicendum est: cũ possit nuda voluntate constituere se possidere nomine alieno, & definere possidere. l. si quis vi. §. differentia. & l. quod meo. ff. de acquir. poss. & etiam istud voluit Dom. Anto. si tamen hoc diceret in fraudem, potest cõuinci modo prædicto, & conuictus amittet possessionem, & fiet de possessore peritor. & idem tenet Specu. in ti. de primo decreto. §. restat. ver. quid si nominans. & etiam voluit Bal. in l. fin. ff. de rei vendi. & in l. 1. C. de his qui po. loc. vbi per illum tex. fortius vult, ꝙ si
a conuentus mendaciter asserit potentioris nomine possidere: puta, Episcopi, vel alterius officialis,[a] in quo vendicet sibi locum titulus, ne liceat poten. ꝙ talis mendax amittit non solùm poss. sed & proprietatem, quod est singulariss imum, & memoriæ commendandum. & posset tibi contingere in practica: & mihi placet. facit quod no. Bar. in l. cum miles. ff. de alien. iu. mu. causa facta. vbi vult, quòd impetrãs auxilium à potẽtiore, vt intercedat, amittit causam illam. Et idẽ tenet Bal. in d. l. 2. C. ne li. po. & D. M. in d. c. 2. supra de alien. iud. mu. causa fa. in no. & ibi dixi. Sed aduerte ad id, quod dixi, quòd nominans
b non teneatur[b] probare se possidere nomine alterius: quia dicit Alber. de Rosa. in l. 2. C. vbi in rem act. quod ita communiter practicatur. & ibi singulariter subdit, quòd stabitur dicto nominati: qui si dixerit, ꝙ imò conuentus nõ possidet nomine suo, perdit possessionem. allegat l. si quis diuturno. ff. de fal. & seq. quia hic Mar. de Lau. secundum Bald. in d. l. 2. quem sequitur hic Zab. dicit, primam opinionem Iac. de Are. & Ioan. And. veriorem: quia licet propter mendacium possit esse locus d. l. fi. ff. de rei vend. non tamen tollitur aliud: quia ex quo detentator præsumitur possidere nomine suo, vt no. Hostien. in c. cum olim. 2. de priuile. pro quo allego gl. antepenul. in c. cum Ecclesia. infra de causa poss. & propriet. & in l. Titia. ff. de solut. meritò cum dicat se detineri, ista detentio facit eum necessarium aduersarium in reali, vt l. officium. ff. de rei vendicat. vnde non videtur locus opin. Iaco. de Are. & hæc opinio videtur vera, si constat, quod detentat. Sed si aliunde non constat: sed simpliciter dicit se alieno nomine possidere, procedit opinio Barto. quia si actor accipit confessionem pro se: debet eam etiam recipere & contra se: mihi placet plus contraria opinio, per textum postrum, per dictam leg. secundam, qui tex. simpliciter voluit, quòd sufficiat nominare dominum in iudicio, nec requirit probationem.

¶ † Item

ADDITIONES.

a ¶ *Et benedicit officialis: quia si in potentiorem alienet, non tamen ratione officij: tũc est alia pœna, vt no. per Bar. in l. cum miles. in fi. ff. de alie. iud. mut. causa. & vide per Dec. & alios in c. intelleximus. de iu.*

b ¶ *Imò videtur, quòd teneatur probari, cum hæc exceptio sit quædam declinatoria. ar. l. exceptionibus. ff. de proba. & vide Bal. in d. l. 2. 3. col. versicu. denuò. & quod dicitur, quod nominatus perdit possessionem, vide Bal. in l. 1. ff. de rei ven. & Anton. hic.*

120 ¶ † Item quærit iuxta prædicta, vtrum facta nominatione, nominans teneatur iurare de calumnia. Sol. Guido de Suza. in d.l.2. tenet, quòd sic: sed nō sit agendum contra eum, sed contra nominatum, & statim dicam in 11. & 13. art.

¶ Nec obstat, quòd tantum semel sit iurandum, vt in d. authen. hoc sacramentum. C. de iur. calum. & dicam inf. in titu. de iuram. calum. quia per hoc sacramentum eximitur à iudice, secundum Gul. & sequitur Specu. in ti. de iuram. calum. §. restat. versic. sed illud. dicit Io. And. in addit. Specu. quòd sibi videtur, quòd sit locus iuramento de malitia: videlicet, malitiosè non nominat: non autem de calumnia, quod respicit totam litem, & præstatur post lit. contesta. vt in c.2. in fi. de iuram. calum. in 5. de quo dicam in titu. de iuram. cal. & hanc opinionem sequuntur hic Dom. Anto. Zab. & D.M. quid autem de ipso actore & nominato, vtrum iurent de calumnia, dicam inf. art. 11.

121 ¶ † Nono prin. art. tractandum est, quid debeat facere iudex post factam nominationē, & ante contumaciam nominati, pro cuius art. clariori demonstratione prosequar infrascriptas q.

¶ Prima erit generalis, quid facere debeat.

¶ Secunda, quia per iudicem debet dari dilatio, quæritur, cui sit danda, & per quem habeat fieri nominato intimatio.

¶ Tertia, qualiter debeat fieri talis denunciatio nominato.

¶ Quarta, quid si est data dilatio ad denunciandum: sed talis denunciatio seu intimatio, non est facta ipsi intimato.

¶ Quinta, vtrum per huiusmodi denunciationem factā per colonum, interrumpatur prescriptio.

¶ Sexta, de effectu istius nominationis seu citationis.

122 ¶ † Primò quæro, quid debeat facere iudex post factam nominationem? Sol. Dic, q̄ debet statuere certum terminum arbitrio suo finiendum, habita ratione loci, in quo degit ipse nominatus: intra quem debeat denunciari iudicium intentatum ipsi nominato, vt hic, iuncta l.2. C. vbi in rem actio. quę clarius in hoc loquitur, quàm tex. noster. Est ergo hic dilatio arbitraria, ex quo non est statutum certum tempus: & quia dilationes regulariter sunt arbitrariæ, vt l.1. C. de dila. 3. quæstio. 3. §. spacium. & cap. 1. infra de dilatio. tenet Cyn. in d.l.2. & Dom. Anton. hic.

¶ Secundò quæro pro declaratione precedentis quæst. cui prædictus terminus debeat assignari: an nominanti, an nominato, & sic per quē debeat fieri prædicta denunciatio: vtrum per nominantem, an vero per iudicem? Sol. Glo. hic super ver. producendo. dicit, quòd debet fieri per nominatum, & sic sequitur, quod iste terminus debet statui nominanti: sed Inno. & Host. dicunt, quod debet fieri per iudicem talis intimatio, si fortè est minus idoneus, & quia periculosum esset domino, quod interpellatio facta colono, cōstitueret eū in mora. quod no. in l. item veniunt. §. petitam. ff. de pet. hære. nam posset per colonum committi, nō denunciandum dominum: ideo cōsilium est, quod actor per se denunciet: vel faciat denunciare iudicem, secundum Petr. & Cyn. in d.l.3. & Dom. Ant. & Zab. hic. Bart. verò in d.l.2. simpliciter tenet, quod debet fieri per iudicem, per illum tex. dum dicit, certo dierum spatio à iudice finiēdo &c. quibus verbis eo vtitur tex. noster, & subdit Bar. quod idem tenet hic Inno. sed certè Inno. hic non dicit istud, imo tenet oppositū. Dicit enim, quòd nominatus debet produci per detentorem, & sic per nominātem, & quòd iudex primò dabit terminum colono, vt dominum ad iudicem perducat: & postea vocabit ipsum dominum. nec l.2. dicit illud, quod dicit Bar. imò dicit D.M. quod imò probat contrarium in eo, quod voluit, q̄ nominato non veniente ad terminum statutum, debet iudex citare nominatum legitimis edictis: si intellexisset à prin. de citatione fienda per iudicē simpliciter dixisset, quòd iudex eū vocet legitimis edictis. Sed quia prima fit simpliciter per detētorem: debet fieri postea solennis per iudicē. & ita fueram imaginatus, antequam viderem D.M. quia per hūc modum videtur succurri, si nominans esset minus idoneus. Subdit tamen D.M. q̄ tutius est, quod fiat per iudicem, & putat D.M. q̄ si iste detentor non faceret, teneretur ad interesse, & nō præiudicaretur absenti, vt dicunt Doct. per l.1. ff. de eo per quē factum est. & statim dicam in q.4. si nominans fideliter denunciaret nominato absenti: sufficeret, quia in hoc est quasi nuncius iudicis. ar. notatorum in c. cum dilecti. secundum D.M. & mihi placet.

123 ¶ † Tertiò quæro, qualiter fieri debeat hæc denunciatio? Sol. Dicit Bal. in d.l.2. q̄ poterit mitti sub hac forma: videlicet, quod ipse nominans compareat intra talem terminum, si sua crediderit interesse, per no. in l. ea quidem. C. si man. ita fue. alie. & in l.1. §. quod dicitur. ff. si cui plus quàm per l. Falc. ego arbitror, q̄. siue denunciatio fiat per iudicem, siue per nominantem, aptior forma sit, quod narrata conuentione facta per actorem, & nominatione facta de illo per reum, quod veniat: vel mittat idoneum responsalem susceturus iudicium, si sua putauerit interesse. ar. tex. nostri, & d.l.2. iunctis iuribus statim allegatis per Bald. & quid importet citatio,[a] si sua putauerit interesse, dicam statim art. 11. quæstio. 8.

¶ Quartò quæro, quid si dilatio esset data per iudicem nominanti: sed tamen ipse colonus conuentus non denūciauit nominato, vtrum præiudicetur ipsi nominato? Sol. Dic, quòd non: quia tex. noster & d.l.2. dicit, ad notitiam eius producendo, vel debet constare de notificatione. mandabit ergo iudex colono, quod notificet, & fidem faciat ipsi iudici de notificatione, vel ipsemet iudex mittat nunciū, vt supra dixi. ita dicit Bal. in d.l.2. & vide quod dicam inf. art. 12. & no. si talis denunciatio non fit nominato. nam incipit currere sibi terminus statutus. ar. l.fi. §. si verò nemo. C. de iu. do. imp. & quod no. Bar. in l. Labeo. de iureiur. & facit tex. noster dū dicit, ad eius notitiam producendo. ad idem tex. in l.2. ibi, ad notionem eius producendo.

¶ † Quintò

ADDITIO.

a ¶ *Citatio hoc modo concepta, compareas si tua putaueris interesse: an valeat. vide per Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. in pen. col. Ang. in l. peremptorium. de iu. Rot. in decis. 423. inc. si impetretur.*

124 ¶ † Quintò quæro, vtrum denunciatio facta per colonū, interrumpat præscriptionē, de qua in tex. Sol. Glo. in d.l.2. dicit, quòd non: nisi fiat per nunciū, quia colonus non est executor missus à iudice: de quo dicam latius inf. art. 13.

¶ Sextò quæro de effectu istius citationis, seu denunciationis? Sol. Dic quòd si nominatus post tempus indultum noluerit adimplere: quia nec venit, nec misit responsalem: lis, ex eo, quòd possessor ad iudicium vocatus est ad interrumpendum præscriptionem longi temporis, habetur pro contestata. tex. est hic & in d.l.2. C. vbi in rem actio. de quo dicam inf. latiùs, art. 13.

125 ¶ † Decimo princ. art. quæro, quid facere debet nominans dominū in iudicio, & ad quid teneatur? Sol. Dic, quòd debet significare domino, vt veniat ad suscipiendum iudicium in terminū sibi assignatum à iudice, secundum ea, quæ dicta fuerūt in præceden. art. vtrum autem teneatur probare se possidere alieno nomine, dixi supra, art. 8.

¶ Vndecimo prin. art. tractandum est, quid debeat facere nominatus, pro cuius art. clariori doctrina prosequar infrascriptas quæst.

¶ Prima erit generalis, ad quid teneatur nominatus facta sibi denunciatione, vel intimatione.

¶ Secunda, vtrum ipsi nominato venienti, recipienti intentionem actoris, sit dandus nouus libellus.

¶ Tertia, quid iuris si nominatus nullo modo possidebat, sed nominans possidebat ciuiliter, & detinebat nomine domini: an contra nominatum sit de nouo dandus nouus libellus.

¶ Quarta, vtrum nominatus comparēs possit ex persona sua declinare forum: siue nominans nullum ius habeat, siue habeat aliquod ius pariter cū nominato.

¶ Quinta, vtrum nominatus comparens possit iudicem recusare, quem non poterat recusare nominans.

¶ Sexta, vtrum vigore literarum impetratarum contra nominatum, possit delegatus exercere iurisdictionem contra nominantem.

¶ Septima, posito q̄ propter aliquam causam nominans non possit appellare, vtrum appellatio prohibita intelligatur nominato.

¶ Octaua, vtrum nominato licitū sit petere cōpromissum ex persona sua, vel alio vti priuil. quod non esset licitum petere nominanti conuento.

¶ Nona, vtrum nominatus comparēs, vt recipiat iudicium, teneatur iurare de calumnia.

126 ¶ † Prima igitur quæstio, quid debeat facere nominatus facta sibi denūciatione. ¶ Sol. Dic q̄ debet venire, vel idoneum mittere procuratorem, seu responsalem. tex. est hic, & in d.l.2. & intentionem actoris excipere, hoc est, defensionem, vt dicit hic Glo. in versi. excipiat. & sic debet suscipere iudiciū in se. nam quandoque verbum, excipere, ponitur pro suscipere. facit 23. q.5. c. non est nostrum, & inf. tit. 1. c. Imperatorum. & infra de plus peti. c.1. secundum Glo. simile habetur in c. licet Heli. de simo. & c. vt super, de rebus Eccles. nō alienan. vel intentionem actoris excipere: hoc est actorem reijcere per exceptionem, seu actoris intentionem perimere, secundum Io. And. & Docto.

¶ Secundò quero, ex quo nominatus comparēs tenetur respondere, & actoris intentionē excipere: vtrū contra istum terminū exigitur nouus libellus. ¶ Sol. Bar. in l.2. C. vbi in rem actio. tenet q̄ sic. & quòd conuentus nominās debet absolui ab instantia iudicis. & idem tenet ibi Bald. & tenent hic Do. Ant. Do. meus, & Doct. & Ang. in l. non solùm. §. quod vulgo. ff. de vsu. & ratio est: quia ex libello iā porrecto, qui concludit contra nominantem, non possit condemnari nominatus. facit c. licet Heli. de simo. & quod no. in l. vt fundus. ff. cōi diui. dimittendus est ergo nominans, qui nō tenetur amplius esse in iudicio. pro quo facit l. neque impuberes. §. 1. ff. de in ius voc. & tradit Spe. in ti. de primo decreto. §. restat. vers. sed nūquid nominans. & hęc procedūt propriè in nominato: secus q̄n tertius veniret pro suo interesse, vt assisteret liti inchoatæ: quia tunc non datur nouus libellus, sed iudicium inchoatum regulat ius ipsius tertij. aliàs autē non diceretur assistere, sed principaliter litigare. & dicit hic Zaba. q̄ eo casu quo nominans non habet ius, videtur sufficere libellus datus cōtra detentantem: quia ex quo dominus se offert defensioni, tenet locum detentantis: sed plus placet præcedens opinio.

¶ Tertia quæstio, quid si dominus nullo modo possidebat: sed ille qui in iudicio nominauerat, possidebat ciuiliter, & detinebat nomine domini, fortè precario: vtrum cōtra dominū sit dandus libellus. ¶ Sol. Videtur dicendum q̄ non, per no. in l. Pomponius. §. id quod precario. ff. de acquir. poss. sed dic q̄ imò dabitur, & iste qui nō nominauit dūm in iudicio debet ēt cedere possessioni, & ipsum in dominum transferre, vt sic dominus posset conueniri rei vendicatione. aliàs si hoc non faceret, non absolueretur ipse ab instantia iudicij: quia per illam nominationē non esset actori consultū, vt hic, & in d.l.2. & ibi per Bar. & Doct. & maximè per Pau. de Cast.

127 ¶ † Quarta quęstio, vtrum nominatus cōparens possit declinare forum, quem ex persona sua nominans declinare nō poterat: pone exemplum, laicus cōuentus coram iudice seculari, nominat clericum in iudicio: vtrum clericus possit declinare forum. Sol. Io. And. hic primò arguit q̄ non: sed quòd teneatur defendere, vbi nominans tenebatur. arg. l.1. C. vbi in rem act. & ff. de iud. l. venditor. & l. hæres absens. in prin. refert tamen Fran. Vercel. dicere, q̄ hæc quæstio fuit Mediolani, in quo Vbertus de Bobio consuluit contrarium. & hoc approbat idem Franc. per regulam quæ vult, q̄ actor sequatur forū rei. & cum hac opin. residet hic Io. And. nec obstat quod no. Spec. in ti. de primo decreto. §. restat. vers. quid si dominus. & seq. vbi dicit, quòd si venit clericus vt defensor voluntarius: quia cōuentus habet ius in re, nō auditur: quia interuentu personæ clerici, durior fit cōditio agentis, contra. l.1. §. defendi. ff. ex quibus causis in pos. ea. & in Auth. de sanct. Epis. §. illud autem. & C. de procura. l. militem. & C. de Epis. & cleric. l. placet. etiam si expresè renunciet priuilegio[a] fori, vt ibi, & ff. qui satisd. cog. l. quoties.

ADDITIO.

a ¶ *Imò non potest renunciare clericus priuil. fori, vt in c. cum contingat. de foro compe. c. si diligenti. eo. tit.*

ties. quia ex prædictis apparet Specul. ibi loqui, cùm conuentus habet ius in re: puta, ſi eſt feudatarius vel emphyteuta ſuper vtili dominio. nam certè non poteſt dominus nominatus, quamuis clericus, aduocare cauſam ad forum ſuum, ſuſcipiendo defenſionem: ſecus ſi loquitur de colono, cõmodatario, vel ſimili non habente ius in re, & hanc opinio. ſequuntur hic do. Anto. & Zaba. & D.M. diſtinguit, quòd aut clericus vel ſimilis venit tanquam nominatus & ius habens, & ſic eſt neceſſarius defenſor & principalis, & tunc aduocat cauſam ad forũ ſuum: ſi enim dandus eſt libellus de nouo contra iſtum nominatũ comparentem, & nominans abſoluendus ab inſtantia, vt dixi ſupra in 2. quæſtio. ergo actor debet ſequi forum rei. Non ob. l. 1. C. vbi in rem actio. & d. l. venditor. ff. de iudi. cùm ſimilibus, quia inſtantia ibi nõ alteratur de perſona ad perſonã: hic ſic videlicet de detentore in dominum: nam cõtra emptorẽ conuentum durat inſtantia: licet venditor defendere poſſit aſsiſtendo, & iudicium cùm eo ſuſcipiendo. Non ob. quòd conditio actoris ex perſona defenſoris non debeat fieri deterior, vt dixi, quia ibi loquitur de defenſore voluntario, qui aſsiſtit alteri: hic in neceſſario, qui venit principaliter ad ſui ipſius defenſionem, vnde poteſt vti priuilegio ſuo, vt l. idemque. §. & generaliter. ff. mandati, vbi tex. & Glo. ſecundum do. Ant. & D.M. quod etiam procedit nõ ſolùm quò ad priuilegium fori, ſed etiã quò ad aliud quodcunq; priuilegium competens nominato comparenti, per ea quæ dicã in ſeq. quæſt. Aut tertius voluntariè venit ad defendendum nõ nominatum modo prædicto, ſed venit ad defendendum emptorem ratione alterius iuris, & tenetur defendere, nec poteſt declinare iudicium, & ſic debet intelligi Gloſ. ſingularis. 11. queſt. 1. clericum nullus, & tradit D.M. in cap. quia V. de iud. & hæc opin. mihi placet, quia contra nominatum de nouo fundatur iudicium, ſed in alio caſu nullum de nouo fundatur iudiciũ, ſed primò cõuentus ſemper remanet reus, & etiam voluit Ange. in l. nõ ſolùm. §. quod vulgo. ff. de vſucap. vnde iudicium intentatum contra primum conuentum, regulat ius iſtius tertij comparentis ratione ſui intereſſe, vt dixi ſup. in 2. iſtius quæſt. & ad prædicta vide conſilium Bart. quod incipit, Diambra. quod ad præſens videre non potui, non habebam in domo. Sed circa prædicta oritur mihi notabilis dubitatio. pone quòd in re petita tam conuẽtus nominans, quàm alius nominatus habeat ius in re, & actũ ſit ſimpliciter, vel taliter quòd in actione intentata ſit deductum ius vtriuſque, comparet reus, & nominat alium habentem ius reſpectu iuris quod ad alium pertinet, quando facere poteſt, vt dixi ſup. art. 6. quæſt. 4. pone ergo quòd comparet nominatus qui habet priuilegium fori, & opponit declinatoriam, quid agendum erit? Sol. in hac quæſt. à Doct. non tacta arbitror ſic dicendum, quòd reſpectu iuris ad conuentum pertinentis, libellus procedit, & procedetur cõtra eum, ſi ius ipſius eſt ſeparatum a iure nominati, ſed reſpectu iuris ad nominatum pertinentis, dandus eſt nouus libellus coram iudice ſuo, quia ex quo iura vtriuſq; ſunt ſeparata
a & diuiſa, ex vno non infertur [a] ad aliud, vt in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſs. cum alijs iuribus vulgatis. vnde ſicut ſi integrum ius pertineret ad nominatum, dandus eſſet nouus libellus contra eum coram iudice ſuo, vt ſupra dixi, ita & reſpectu iſtius iuris ſeparati ac diſtincti, facit etiam l. quæ de tota. ff. de rei ven. & quia non eſt adeò impeditiua quò minus fieri debeat, vt puta, ne propter eandem cauſam eatur ad diuerſos iudices, vel cauſæ cõtinentia diuidatur, ſecundum ea quæ dixi in cap. fi. de mutu. peti. in 11. princ. artic. ſed ſi ius vtriuſq; eſſet connexum, & ſic ad vtrunq; principaliter pertineret defenſio ratione iuris ſui, ſed cõnexi: maius eſt dubium, quia tunc videtur quòd ad hoc vt cauſæ continentia nõ diuidatur, & vt pro eadem re nõ eatur ad diuerſos iudices, ſecundum ea quæ dixi in c. fi. de mutu. peti. in d. 11. art. & quia videtur præoccupata iuriſdictio: meritò hoc caſu vr̃ quòd clericus debeat reſpondere coram ipſo iudice laico: maximè retenta opinio. q̃ clericus poſsit recõueniri coram laico, de quo dixi in c. 1. ſupra de mutu. peti. in 5. princ. art. & ſic a ſimili ex rationibus prædictis idẽ videtur dicendum, maximè ratione connexitatis, cùm connexorum idem ſit iudicium, vt cap. tranſlato. ſup. de conſtit. & cle. 2. de iudi. cùm ſimilibus.

¶ In contrarium facit quod dixi in c. fi. de mutu. peti. ar. 11. ver. 8. fallit, vbi omnino videas, & maximè ſi teneremus aliam opi. quòd etiam clerici non poſſunt recõueniri coràm laico, de quo dixi in d. 5. ar. quia dato quod actor prius recõueniſſet laicum ſimpliciter & laicus nominaſſet clericũ, deciſio eſt ſatis dubia. cogitabis, quia propter intenſitatem calorum nõ datur facultas ſubtilius inueſtigandi: ſi tamen eſſemus a principio arbitror quòd actor volẽs vtrunque conuenire, deberet ambos conuenire coram Eccleſiaſtico: licet alteram purus laicus, & cauſa merè profana, per ea quæ dixi in d. fal. 8.

128 ¶ †Quintò quero, vtrũ iſte nominatus cõparens poſsit recuſare iudicẽ, quem nominans non poterat recuſare. videtur dicendum quòd non, quia ille debet cõparere ad effectum, vt ſuſcipiat in ſe iudiciũ, vt hic, & latius dicã in 11. art. & huic effectui contraria eſt recuſatio. Sol. dicendum arbitror, q̃ poſsit, quia ex quo in eũ dandus eſt nouus libellus, vt dixi. q. 2. ergo poterit eũ recuſare, & hoc expreſsè probatur in c. cùm ſuper, de offic. deleg. nam ſi tertius comparens ibi pro ſuo intereſſe poteſt recuſare iudi. ſi legitimam habet recuſandi cauſam, vt ibi do. Ant. Zab. & D.M. per illum tex. qui non eſt alibi, ſecundum do. Mar. multò fortius hoc idem dicẽdum eſt in terminis noſtris, & pro hac deciſione facit quod dicam ſeq. q. Non obſt. arg. in contrarium formatum, quia ille nominatus comparet ſuſcepturus iudicium, ſecundum qualitatem & facultatẽ quam haberet, ſi principaliter conueniretur, ſed ſi principaliter conueniretur, poſſet recuſare. ergo, &c.

¶ Sextò quæro de nouo dubio, quid ſi actor egiſſet vigore literarũ impetratarũ contra B. ipſe verò B. conuentus nominat M. in iudicio, vtrũ talis delegatus poſsit exercere iuriſdictionẽ ſuam contra M. vigore prædictarum literarum cõtra B. ſi ille tertius

comparet

ADDITIO.

a ¶ *Quaſi velit dicere, quòd ex ſeparatis nõ infertur. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. ſi. ff. de calum. cum ſi. & per moder. in l. inter ſtipu. §. ſacram. ff. de verb. obl.*

comparet pro ſuo intereſſe: res eſt clara quòd poſſet, etiam de iure ipſius tertij cognoſcere, per d. c. cũ ſuper. de re iud. & per id quod dixi in c. P. & G. ſupra de offic. delega. in 3. limitatione. & per Bald. in l. ſi quis ex cõſenſu. C. de Epiſc. audi. in l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffi. teſtam. ſed ſi ille tertius compareret tanquam nominatus, arbitror dicendum quod vt ad nominantem ſimul & nominatum pertinet intereſ-
a ſe actionis intentatę, quòd ratione connexitatis [a] & ne cauſę continentia diuidatur, poterit dictus delegatus, ſi non declinetur, cùm legitime recuſetur, cognoſcere, per ea quæ dixi in d. c. cùm ſuper. in 3. limitatione per iura ſtatim allegata & per ea quæ dixi ſupra eod. art. quæſt. 4. verſic. ſed circa prædicta. Aut conuentus nullum habet ius in integrum: pertinet ad nominationem, & pro nunc ita extempore dicerem, ſi poſsit delegatus, etiam volente nominato, cognoſcere de cauſa prædicta: quia reſcripta non extenduntur ad perſonas in eis nõ contentas, vt in c. fi. de reſcr. nec ad ea poteſt prorogari iuriſdictiõ delegati, vt d. c. P. & G. & ibi dixi.

¶ Septimò quæro, pone conuentus nõ potuiſſet appel. ſi proſecutus fuiſſet iudicium contra ſe intentatum: iſte nominauit dominum in iudicio: vtrum nominatus poſsit appella. ¶ Sol. Dic quòd ſic. tex. eſt in c. ſuper ea. ſup. de offic. delega. vbi hoc no. & D.M. nam tex. ille vult no. quod licet ſit ſublata appellatio à Papa per reſcripta reſpectu huius: tamen tertius qui cõparet pro ſuo intereſſe, poteſt appel. ergo tali conceditur nominato, per ea quæ ſupra dicta ſunt in præcedentibus.

¶ Octauò quæro: pone A. conuentus non poterat petere cõpromiſſum: quia non de perſonis comprehenſis in ſtatuto, ipſe nominat B. in iudicio: qui eſt de perſonis comprehenſis in ſtatuto: quia fortè conſanguineus actoris in gradu à ſtatuto cõprehenſo, quod ſtatutũ diſponit q̃ inter cõſanguineos vel affines vſque ad talem gradum, debeat fieri cõpromiſſum: comparet B. nominatus, & ſuſcepit in ſe iudicium & petit cõpromiſſum: queritur vtrũ debeat pronunciare compromiſſum. Sol. Dicendum q̃ ſic per ea quæ ſupradicta ſunt in 4. q. & per ea quæ dicit Bart. in l. 1. C. vbi in rem actio. & in quæſtione ſua quæ incipit, conſilium Piſanæ ciuitatis. de qua ſtatim in ſequenti dubio: ſed magis dubium eſt circa prædicta, ſi iſte tertius non compareat, tanquam defenſor: vt puta, conuenitur emptor: comparet venditor vt ipſum defendat, & comparens petit cõpromiſſum tanquam cõſanguineus, vel affinis actoris. vnde inſurgit dubium vtrum ſit locus compromiſſo fiendo ex forma ſtatuti tãquam in arbitratorem. & quãuis iſte artic. non pertinet prin. ad materiã noſtram: tamen quia eſt proximus præced. q. & ſimul cum ea expeditur à Doctoribus: ideo hic tractabo. & tex. in l. 1. C. vbi in rem actio. videtur decidere quòd non ſit locus compromiſſo. nam tex. ille vult quòd ad petitionem actoris nõ fiat mutatio fori. facit l. venditor. ff. de iudi. ſed prædictis non obſt. contrarium determinauit Bal. in quæſt. ſua quæ incipit, cõſilium Piſanæ ciuitatis. vbi latius videas eandem opin. ſequitur in d. l. 1. mouetur, quia per cõpromiſſum quod fit tanquam in arbitratorem, non fit mutatio iudicis: aliàs iuriſdictionis. imo cauſa videtur decidi coram iudice: cũ in arbitramentis ſit quędam tranſactio, vt in auth. ſi vero contigerit. C. de iud. & in corpore, vt diffe. iud. §. 1. & ibi no. Glo. vnde ſequitur quod quãdo peto ſic compromitti, idem eſt dicere quod peto quod trãſigamus ſecundum arbitrium talis, & ſic non eſt mutatio iuriſdictionis, ſed quoddam beneficium cõpetens partib. vnde d. l. 1. non facit in contrarium. concludit ergo Bar. pro determinatione queſtionis, q̃ille qui de ne-
b ceſsitate defendit alium, poteſt cõpromiſſum [b] petere: quia poteſt omnes defenſiones & beneficia ex ſua perſona in iudicium deducere. l. idemque. §. generaliter. ff. mandati. & ibi tex. & gl. & l. procur. ad exhiben. §. 1. ff. rem rat. haberi. & ibi per Bar. ergo talis poterit iſtam defenſionem ex perſona ſua in iudicium deducere, & ſequitur hic D. Ant. ſed Bal. in d. l. 1. dicit quòd hoc nõ videtur verum: quia ſi venditor non poteſt transferre forum: ergo multominus poteſt perimere forum: ſed ita eſt quòd illa exceptio eſt peremptoria fori: ergo non poteſt opponi per præalleg. l. 1. ad l. venditor.

129 ¶ † Præterea ille dicitur rectè defendere qui deducit q̃ facit defenſionẽ, vt l. hoc aũt. §. rectè defendi. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. nec detrectat iudiciũ, vt ff. quibus ex cau. ma. l. ait Prætor. in fi. ff. de procur. l. minor. §. 1. ſed iſte detrectat iudicium: vnde non videtur q̃ actor ex perſona ipſius tertij cõpellatur ad tranſigendum: quia per hoc detrectaret iudicium. Non ob. §. generaliter. alleg. in contrariũ, quia non loquitur in declinationem defenſione, prout in caſu noſtro, & eodem modo non ob. l. procur. ad exhib. quia ibi loquitur in exceptione peremptoria, quæ obijcitur contra iniquitatẽ actoris. Præterea, ſi actor compelleretur ad compromiſſum, cogeretur ad nouandum: quia ex laudo in forma tranſactionis conuentus liberaretur, & incideret actor in nouã obligationem: ſed ita eſt quòd actor inuitus non tenetur nouãdi animo admittere defenſorem. facit l. ſi mandato. poſt princ. ff. mandati. & traditur per Bal. & Doct. in d. l. 1. ergo actor non tenetur admittere hunc defenſorem ſub hac forma, quę circa interitum actionis nõ operatur minus, quàm nouatio, ſecundum Bal. & hęc opi. eſt ſubtilior, ſecũdum Pau. de Caſt. in d. l. 1. ſed tamen opin. Barto. videtur æquior: quia iſtud iudicium in effectu tendit in totum in prę iudicium venditoris, & ideo perinde eſt ac ſi ſecum agitaretur: quia venit vt procur. in rem ſuam, & ſic cenſetur dominus iudicij, vt l. qui ſtipendia. C. de procu. ideo videtur quòd poſsit omnibus defenſionib. & priuilegijs ex perſona ſua, & pro hac parte pluries conſului, & hęc opinio maximè procederet, ſi iſte tertius comparens fuiſſet vocatus ab actore eo ipſo quòd per talem citationẽ eſſet legitimata perſona ſua, & diceretur defenſor neceſſarius.

l. ſi

ADDITIONES.

a ¶ *Vel quia videntur conſortes eiuſdem litis, facit quod no. per glo. & Docto. in c. cum M. in princ. ſupra de conſtit.*

b ¶ *Ad hanc q. vide Bald. in l. 1. C. vbi in rem act. Barto. in l. venditor. ff. de iudi. Bald. in l. emptori. C. de euict. Archid. in cap. ſignificaſti. de foro compet. adde bene facere Glo. in cap. clericus. 11. q. 1. Specu. in titu. de 1. decreto. §. reſtat. verſic. quid ſi dominus.*

l.si eo tempore. C. de remiſ. pig. & l. 1. §. denunciare. ff. de lib. agno. & in auth. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hær. abſti. & l. de pupillo. §. qui remiſsionē. ff. de no. ope. nunc. eſt neceſſaria alia legitimatio perſonæ, ſecundum Inno. in c. cum inter priorem. inf. de excep. vo luit Ang. in l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffi. teſtam. & mo. in l. abſentia. ff. de appella. & mihi placet. & idem te net Io. And. Io. de Imo. & Dom. M. in d. c. cum inter. nam iudicium redditur in inuitum, vt l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. obl. & quilibet citatus, eſt audiendus, vt l. 1. §. cum dicitur. ff. ſi cui plus quàm per leg. falcid. & quod no. Inn. & Mod. in c. dilecti. de excep. Bar. & Io. de Imo. referendo Innoc. in l. cū mulier. ff. ſolu. matr. Ang. & Pon. in d. §. qui remiſſ. & Bal. no. in l. poſt venditionem. C. de pac. vbi dicit quòd omnis citatus eſt neceſſarius defenſor, & talis ciuiliter dicitur intereſſe abſque alia probatione, ꝙ eius interſit. & prædicta notabis: quia ſunt quotidiana, & contingunt in practica.

¶ Nonò quæro, vtrum iſte nominatus comparēs vt recipiat iudicium, teneatur iurare de calumnia: aſſerendo nominatorem ipſius nomine poſsidere, & ſic teneatur iurare, quod non animo calumniandi hoc facit. Sol. Specul. in ti. de iuram. calum. §. reſtat. verſ. ſed illud. dicit quòd non. & quòd tunc habet locum authen. hoc ſacramentum. C. de iuram. calum. vt tamen ſemel iuretur poſt li. conteſt. quaſi velit dicere Spe. ꝙ ex quo contra eum datur nouus libellus, vt dixi ſup. in 2. q. & hoc iuramentum cal. præſtan. ſit poſt li. conteſt. vt dicam in ſeq. tit. nec ſit præſtandum, niſi ſemel, vt d. authen. hoc ſacramentum. & dicam in ti. ſeq. ergo ſufficit quando præſtabitur poſt litis conteſt. & ex prædictis habes expeditum vndecimum prin. art.

¶ Duodecimo prin. arti. materię. §. noſtri tractandum eſt, quid agendum ſit per iudicem facta nominatione per conuentum, & facta denūciatione ipſi nominato, ipſo nominato nō comparente. pro cuius art. clariori Doct. proſequar infraſcriptas quæſt.

¶ Primò, vtrum nominatus debeat iterum citari, & qualis debeat eſſe iſta citatio.

¶ Secundò, finita dilatione aſsignata nominato, & in contumacia perſeuerante: vtrum iudex debet adhibere cognitionem, & qualiter.

¶ Tertiò, quid agere debeat iudex adhibita cognitione neceſſaria, per quam conſtet de iure actoris.

¶ Quartò, quia actor mittitur in poſſeſsionem, quęritur, qualis ſit illa poſsesio, & de ipſius effectu.

¶ Quintò, quia nominato reſeruatur allegatio ſuper proprietate, quæritur vſque ad quantum tempus audiatur ſuper proprietate.

¶ Sextò vtrum nominatus paſsus miſsionem videns agere ſuper proprietate, teneatur iurare de calumnia, & quid de ipſo miſso in poſſeſsionem, qui nunc conuenitur.

¶ Septimò, quid ſi talis miſsio facta fuerit contra colonum ſeu nominatorem, non ſeruatis debitis citationibus de nominato: vtrum valeat, & præiudicet nominato.

¶ Octauò, quid iuris in cauſa damni dati, ſi nōminatus eſt contumax.

¶ Nonò, vtrum contumacia nominati noceat nominatori.

130 ¶ † Primò igitur facta denūciatione & nominatione, nominato nō cōparente, quid ſit per iudicē agēdum. Sol. Dic ꝙ iudex debet ipſum nominatū legitimè citare edictis. tex. eſt hic, & d. l. 2. C. vbi in rē actio. quod intelligit Io. And. de tribus edictis diſtinctis: vel vno pro omnibus. ff. de iud. l. nūquam. & l. præcedenti. & idem tenet Petr. de Saxo. alleg. 24. q. 3. c. de illicita. ſed Abb. dicit, ꝙ fient tres citationes, quarum quælibet habebit decem dies. ff. de iud. l. per interualla. Zab. hic dicit, ꝙ hoc eſt arbitrium: quia tempus dilationum eſt arbitrarium: dixi ſup. arti. 9. Bal. in d. l. 2. dicit, ꝙ requiritur peremptorium per diſtinctionem, vel per interualla, vel per conglutinationē trium terminorum, ſecūdum ea quæ traduntur in l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iud. ſcilicet, quantitas dilationis pro quolibet termino eſt arbitraria. de qua materia latius dicam in titu. de dilationibus.

131 ¶ † Secundò quęro finita dilatione aſsignata nominato, & eo in contumacia perſeuerante, vtrum debeat adhibere cognitionem: & qualem. Sol. Dic quod iudex debet ſummatim negotium examinare. tex. eſt hic, & l. 2. C. vbi in rem actio. qualiter intelligatur, ſummatim. Glo. hic in verbo, ſummatim. hoc eſt ſemiplenè, quia iudex propter alterius contumaciam non debet ſtatim actorem præſentem cō ſtituere poſſeſſorem, vel in poſſeſsionem mittere, etiam cauſa rei ſeruādæ, niſi aliquam præſumptionem haberet contra eum: vnde poterit iudex recipere vnum ex teſtibus quos actor producet: vel legere inſtrumentum per quod intendit probare, ſecundum Gof. qui ita ſeruabat, vt dicit Specu. in tit. de primo decreto. §. 2. in princ. & ſic reſidet hic Io. And. & Glo. noſtra ſubdit rationem iſtius ſummariæ cognitionis, quia pòſſet eſſe, quòd actor calumnioſè peteret: vnde iudex primò recipiat ab actore iuramentum de calum. arg. l. theſaurus. ff. de exhib. & infra de reſt. ſpol. c. literas. & ſupra de elect. c. dilecti. non enim debet iudex feſtinare ad miſsionem in poſſeſsionem: quia ſi reus probabit iuſtam cauſam abſentiæ reſtituetur. ff. de dam. infe. l. ſi finita. §. fortè. & infra de re iud. c. cum Ber. & ita de facto ſeruatur, ſecundum glo.

¶ Sed aduerte, quia Glo. videtur innuere quòd eo caſu quo præceſſerit dicta cognitio non reſtituetur. ꝙ eſt falſum, ſecundum Zab. per iura ſtatim allegata arbitror, ꝙ alius fuit intellectus Glo. quod ad hoc vt non ita faciliter appareat reſtitutionem fiendam, debet præcedere dicta cognitio: vel poteſt dici quod iſtius ſummarię cognitionis ratio eſt, quia colonus reclamat: & dicit dominum ius habere, ſecundum Ioannem antiquum. & ſequitur hic Io. And. Odof. & Azo dixerunt in d. l. 2. quod ſufficit ſolum iuramentum, ſicut in actione ad exhib. vt d. l. theſaurus. quod eſt contra. l. ſi. C. de bo. author. iudi. poſſeſ. Alij dicūt, quod ſummariè proceditur: hoc eſt extraordinariè, quo ad alia: ſed non quin
a ſaltem exigatur ſemiplena [a] probatio. & hoc voluit Bart.

ADDITIO.

a ¶ *Adde Barto. in l. Fulcinius. §. 1. ex quibus cau. in poſſ. ea. Do. Ant. hic, & Bald. in l. 3. ff. de procu. Bald. in c. contingit. de dolo, & contu. 14. col.*

Bart. in l. cū proponas. C. de bo. autho. iudi. poſ. qui dixit, ꝙ hæc cognitio erit ſummaria quo ad duo: primò, quia proceditur cōtra abſentem, vt l. properandum. §. & ſi quid. & §. fin autem. C. de iudi. ſecundò, quia tantum ſit diſcuſsio iur. poteſtatis actoris, vt l. 3. §. ibidem. ff. ad exhiben. vnde petit iudex vnū ex teſtibus recipere: vel inſtrumentum legere, vt ſupra dixi. & Bar. in d. l. 2. & l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex. dicit quod ſi ex miſsione in poſſeſsionem non ſit præiudicium, nec in poſſeſsione, nec in proprietate: ſummatim intelligitur: id eſt præſtito ſolo iuramento, vt d. l. theſaurus. & authen. ei qui. C. de bon. autho. iudi. poſ.

¶ Si verò fieret præiudiciū in proprietate, & non in poſſeſsione: vt quando interponitur ſecundum decretum: tunc debet conſtare de iure actoris plenè, vt l. ſi. C. de bo. autho. iudi. poſ. Si verò ſit præiudiciū in poſ. & non in proprietate, ſufficit conſtare de iure actoris ſummatim, hoc eſt per præſumptiones, indicia, vel ſemiplenas probationes, vt l. 3. §. cauſæ. ff. de Car. edic. cū ergo hic non fiat præiudicium in proprietate, ſed in ſola poſſeſsione, ideo requiritur prædicta ſummaria cognitio. & ſequitur Bal. in d. l. 2. & idem quaſi in effectu videtur velle Do. M. hic, qui diſtinguit, quod aut miſsio fit in perſonali, aut in reali ex primo decreto, in qua verſatur modi cum præiudicium, & illa non eſt materia noſtra. tradit ur per Bar. & Doct. in l. ſi finita. §. Iulia. ff. de dam. infec. & d. l. conſentaneum. ego latius dicam inf. in ti. de eo qui mit. in poſſ. aut agitur de maiori præiudicio, nō tamen totali: puta, in terris noſtris, in quibus fit immiſsio in veram poſſeſsionem, & tunc ſufficit ſummaria cognitio reſpectu ordinis proceden di: non tamen ſufficiet iuramentum: ſed requiritur, ſecundum omnes, ſemiplena probatio ſeu præſumptiones, vel indicia, vt d. l. 3. §. cauſæ. aut vnus teſtis, vel inſtrumentum, vt ſupra dixi.

132 ¶ † Tertiò quæro, quid agere debeat iudex adhibita cognitione neceſſaria, per quam ſummatim cō ſtet de iure actoris, iuxta prædictam cognitionem, de qua in præced. quæſt. ¶ Sol. Dic ꝙ actorem in poſſeſ. rerum petitarum mittere nō tardabit. tex. eſt hic & d. l. 2. & intellige quòd iudex nō debet tardare, ſcilicet nimis: ſed aliquandiu expectabit, ſecundum Gof. & Io. And. & Hoſt.

133 ¶ † Quartò quęro: quia actor mittitur in poſſeſſionem, vt dictum eſt in præced. quæſt. qualis ſit illa poſſeſsio, & ipſius effectus. ¶ Sol. Dic quòd eſt vera poſſeſsio, & non ſimplex cuſtodia: prout eſt quādo actor mittitur in poſſeſsionē ex primo decreto, in actione perſonali, vt in §. ſeq. vel etiā reali ſimpliciter, vt in §. præced. quo caſu, paſſus immiſsionē veniens intrà annum, auditur: etiam ſuper poſſeſsione, vt §. præced. & hoc tenet Spe. in tit. de primo decreto. §. reſtat. ver. debet autem ſtatim. licet quidam voluerūt, quod etiam in caſu illo, ſicut in §. præced. & ſeq. vſque ad annū reſeruetur quæſtio ſuper poſſeſsione, quod refert Gloſ. hic ſuper verbo, reſerua. quia ſi Papa hoc voluiſſet, hoc dixiſſet, ſicut in §. præced. & hæc communis omnium Doct. opin. cum ergo actor mittatur in veram poſſeſsionem, ſequitur quòd reus ſit de poſſeſſore petitor: nec reſeruatur ſibi amplius quæſt. ſuper poſſeſsione: ſed ſuper proprietate duntaxat, vt hic in fi. & d. l. 2. Non ob. §. præcedens, vbi etiam ſuper poſſeſsione auditur vſque ad annum: quia tex. ille loquitur in caſu diuerſo, videlicet quando interponitur primum decretum in actione reali contra abſentem contu. conuentū & nomine proprio poſsidentem: hic vero cum is qui conuenitur non poſsidet nomine proprio, ſed alieno, & nominat dominum in iudi. vnde ibi actor mittitur in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ, & non efficitur verus poſs. hic mittitur in veram poſſeſsionem. & ratio differentiæ eſt, ſecundum Glo. in verbo, reſeruata, quia maior contumacia præſumitur in caſu noſtro, quàm in ſuperiori: quia hic per plures citationes citatus eſt, & plures contempſit: nam primo actor citari fecit colonum, & colonus denunciauit domino: poſt quam denūciationem iterum citatur dominus legitimis edictis, ſecundum quod ſupra dixi in princip. vnde contumax videtur plus contempſiſſe. & ſequuntur communiter Doct. hic, & in d. l. 2. & hinc ſumpta occaſione Hoſtien. hic & Docto. ponunt aliquas rationes diuerſitatis inter hunc §. & præcedentem, ſuper dicta Glo. reſeruata. & dicit hic Dominus meus, quod ſatis putat ſufficere illam cauſam quòd hic interuenit quaſi lit. conteſta. de quo tetigi ſupra artic. 9. quæſtio. 6. & latius dicam infra 13. articu. vnde ſicut reo exiſtente contumace poſt li. conteſta. proceditur ad miſsionem in veram & incommutabilem poſſeſsionem, ſi non liquet de cauſa. l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. & nota. in c. prout. infra de dolo & contumacia. ita & quando interuenit iſta quaſi li. conteſtat. ſecundum D. M. & vide quod dixi in dicta Glo. in verſicu. reſeruata. & ſic ex prædictis infertur ſingularis effectus, quòd vbi iſte miſſus in poſſeſsionem prius erat actor, & ſibi neceſſario incumbebat probatio: nunc erit verus, & paſſus miſsionem, tenebitur de ſuo dominio probare, ſecundum Docto. hic, & in d. l. 2. & bene.

134 ¶ † Quintò quæro: quia nominato paſso miſſionē reſeruatur allegatio ſuper proprietate, vſque ad quantum tempus iſte nominatus audiatur ſuper proprietate. Sol. Glo. hic ſuper ver. reſeruatur, concludit, quod ſibi reſeruatur donec ſit præſcriptum, & quod etiam de iure canonico hic poteſt procedere præſcriptio. & idem tenet Ioan. Andr. & ſequuntur communiter Docto. aliqui tamen videntur velle, quòd perpetuo duret: quia non poteſt præſcribi, ex quo effecta eſt litigioſa, & propter hoc debet de iure ſuo dubitare. Glo. tamen hic tenet contrariam ſententiam quòd poſsit præſcribi: quia videtur habere bonam fidem, eo quod credit rem ad ſe pertinere: cum iurauerit quod non malitioſè, vel per calumniam petijt rem illam, & ideo poteſt præſcribere, quia iuſtè poſsidet, quia authore Prætore poſsidet. l. iuſtè poſsidet. ff. de acqui. poſſ. Sed aduerte, quia gl. in d. l. 2. C. vbi in rē actio. dicit, ꝙ in re immobili præſcribitur longo tpe, & ſic ſpatio decem annorum inter præſentes, & 20. inter abſentes. Sed Ia. de Are. Pet. & Cyn. in d. l. 2. tenēt contrarium. mouentur, quia præſcriptio longi temporis non procedit ſine titulo, vt in d. l. ſi. & l. nunquam. ff. de vſucap. ſed per primum decretum iudex non transfert titulum: nec intendit transferre dominium, vt l. ſi finita. §. fi. ff. de dam. infe. & per

consequens, nec vsucapiendi conditionẽ, vt l. Claudius. ff. de contrah. empt. & sic volunt, quòd iste audiatur super proprietate vsque ad 30. annos, vt l. sicut. & l. si quis emptionis. C. de præscr. 30. vel 40. an. secundum Iaco. Pet. & Cy. hoc procedit, nisi à iudice præfigeretur breuior terminus intra quem deberet. quod fieri potest, vt inf. dicam. Sed Iaco. But. in d. l. 2. in effectu tenet primam opi. glo. quòd audiatur vsque ad decem vel 20. annos, & non vltra. Gul. de Cu. in d. l. 2. dicit, quòd præscribet titu. pro suo à die quo est effectus incommutabilis possessor: quia ex tunc non dubitat de iure: antea verò non vsucapiet: quia ante non est in bona fide, cum non possideat tit. pro suo: quia non dubitat de iure suo. & sic sentit quod immediate nõ possideat verè, quod est falsum, vt dixi in quæstione præced. Bart. verò in d. l. 2. tenet opin. glo. dicens, quòd ille vsucapiet longo tempore ex præcedenti titu. quo se dominum putabat,[a] vt l. si is qui pro empt. §. pe. & l. eum qui hæres. ff. de vsuca. & idem tenet Barto. in l. consentaneum. C. quomodo & quãdo iu. nisi statutus sit terminus, de quo statim dicam. & sic videtur Barto. sentire, q; secus sit si missus in possessionem non haberet titulum, & idem tenet Bald. in d. l. 2. & hanc opin. sequitur hic Dom. Ant. & Io. de Imo. in l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infec. & D. M. hic, nisi fortè loqueremur in præscriptione contra ecclesiam: quia tunc exigitur tempus 40. annorum, vt c. de quarta. in f. de præscr. Idem dico verum, quò ad ecclesias inferiores, sed contra Romanam ecclesiam, exigere tẽpus centum annorum, vt c. audientia, & c. cum nobis. & c. si diligenti. inf. de præscript. & in Auth. vt eccle. Roma. gaudeat priuilegio cẽtum annorum. Item hoc procedit, nisi per iudicem statutus fuisset terminus intra quem audiretur dominus de proprietate. nam tunc post lapsum ipsius termini, non auditur amplius, secundum Cyn. in d. l. 2. per l. à quo fundus. ff. de dam. infe. & ibi per Dyn. & l. mancipiorum. ff. de op. lega. Et quia terminus ille non est determinatus, statur arbitrio iudicis, vt l. 1. ff. de iu. deliber. & sequitur hic Dom. Ant. Sed dicit hic Dom. me. quòd putat, quòd à principio tempore missionis in possessionem, nõ possit statui ille terminus ad agendum: cum satis sit punita contumacia per missionẽ in veram possessionem. & nemo regulariter compellitur agere, vt in rubro & nigro. C. vt nemo inuitus. facit tex. in §. sequenti. vbi dicitur, quod iudex à principio debet esse cõtentus alterutra, postea subdit tamen Dom. me. quòd in futurum poterit loco secundi decreti, seu pro secundo decreto peti, vt statuatur terminus ipsi nominato ad agendum super proprietate, post quem amplius non audietur. & ita
b debet intelligi d. l. à quo fundus.[b] & ibi sentit Bart. & idem tenet in l. consentaneum. quod est singulare, & practica, secundum Dom. me. ad hoc vt missus non teneatur diu expectare, & ibi tenet Io. de Imo. in d. l. à quo fundus. vbi dicit, quòd talis termi nus non potest statui, nisi post annum, per l. si quis emptionis. §. penul. C. de præscrip. 30. anno. quæ indulget reo spatium anni ad comparendum. facit c. indultum. de re. iu. lib. 6. licet Ang. videatur sentire in d. l. à quo fundus. quòd ille terminus statim posset statui: sed hoc reprobat ibi Io. de Imo. & etiam in d. §. Aideamus. Sed aduerte quod tex. noster vult, quòd ex quo contumax grauatur, vt actor missus in possessio. statim fiat verus possessor: quòd omnis allegatio reseruetur absenti super principali quæst. & sic super proprietate. Ex quibus verbis videtur resultare duplex effectus. Primò, quod actio perpetuo debet durare, sicut perpetuo durabat exceptio, vt l. purè. §. fin. ff. de do. except. cum in locum exceptionis surrogetur actio. sed tu dic, imò ex quo nõ competit amplius exceptio, sed actio præscribitur vt actioni, & non vt exceptioni. Sed quanto tempore præscribatur. dicerem, quod aut missus in pos. probat titulum, vigore cuius egit: vel vigore cuius dicebat rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi. & hoc casu indubitanter procedit opin. Barto. aut non probat aliquem tit. & tunc magis est dubium, & si quidem missus in pos. in petitione nullum allegauit titulum specifice, nec probauit contra absentem post ea agẽtem, arbitror quod talis agens audiatur vsque ad 30. annos, per l. sicut, & l. omnes. C. de præscript. 30. an. quinimo forte attentari posset, quòd talis immissio non teneretur, tanquam non adhibita summaria cognitione super iure ipsius primo agentis: sed si poneremus quod iste primus actor deduxisset dominium: seu specificatum titulum, quem tamen semiplenè probasset, & non plenè, vt puta, per vnum testem & similem probationem, quæ non esset plena: & tunc requiritur tempus 30. annorum: nisi nunc probaret plenè illum titi. & arbitror quod iste passus missionẽ, possit agere tam super proprietate, quã super quasi proprietate. vnde potest intentare rei ven. & publi. secundum quod traditur in c. Abbate. de re iud. 3. q. 6. & quod dixi supra de libel. obl. in c. fi. ar. 29. vnde sicut ante. quàm ibi esset passus missionẽ, poterat se defendere per exceptionem dominij, vel quasi: ita & nunc potest agere rei vendi. vel quasi. & ideo cum miste rio tex. dicit, omni allegatione reseruata absenti super principali quæstione, scilicet, reali. ille ergo absens poterit obtinere super public. nisi conuentus probaret talem titulum, per quem actor excluderetur à public. Item ex prædictis verbis videtur sequi alius effectus, quod cum tex. velit, quod reseruetur omnis allegatio absenti super principali quæst. q; iudex non possit hanc reseruationem auferre, sibi statuendo breuiorem terminum, intra quem debeat agere. Nec obstat l. à quo fundus. per quam Doct. communiter tenent contrarium: quia ille est casus specialis, vbi agebatur confessoria pro cõstituenda quasi seruitute ratione ædificij fabricati, debita seruitute. vnde si contra contumacem fit immissio ex primo decreto in locum seruiẽtem, pro constituenda quasi quæstione illius seruitutis: quia ex hoc primo decreto non esset plenè consultum actori contra reum cõtumacem: ideo statuitur terminus contumaci, intra quem agat, & doceat de iure suo: scilicet

ADDITIONES.

a ¶ *Et sic titulus putatiuus est sufficiens ad præscriptionem longi temporis. l. 2. §. si à pupillo. ff. de vsucap. pro empt.*

b ¶ *De intellectu tamen illius tex. vide latè per istum titu. de eo qui mit. in posses. causa rei ser. & per Alex. in l. si prius. ff. de dam. infe.*

scilicet ius sibi esse ædificatum habere, & si intra statutum terminum id non fecerit, vlterius non auditur, vt ibi: & ideò quando proceditur cõtumaciter super iure seruitutis, & contra talem asserentem seruitutem non est aliquid ædificatum: missus in quasi possessionẽ, efficitur quasi verus possessor, nec statui tur talis terminus, sed solùm iudex cogit per officiũ suum contumacem cauere, sed nullam nouitatem facturum, donec doceat de iure suo, vt l. si prius. ff. de oper. no. nuncia. & ibi traditur de materia latè per Bart. & Docto. in d. l. à quo fundus, quæ tamen habet alios intellectus, & ego de materia latè dicam in tit. de eo qui mit. in posses. sed in terminis nostris per missionem in possessionem, consequitur actor veram possessionem, vt dixi, nec contumax potest obtinere super possessione, sed solùm super proprietate, quia contra ipsum agentem rei vendicatione, vel publi. quòd potest iste reus possessor excipere de suo dominio, vel quasi, vñ non videtur necessaria dicta termini statuitio, & ille casus specialis d. l. à quo fundus, non debet extendi ad casum nostrum non habentem rationis identitatem, contra regulam rubri & nigri. C. vt nemo inuitus ag. Arbitror tamen in hoc passu sic dicẽdum, quòd aut nominatus fuit simpliciter cõtumax, propter quod actor missus est in possess. & is qui passus est missionem, nec tũc, nec postea diffamauit, quòd res illa ad eum pertineret, & hoc casu non potest statui iste terminus, per ea quæ no. tradũtur in d. l. diffamari. C. de inge. manu. aut ille reus diffamauit, quòd res illa ad eum pertinebat, & tunc missus in possess. intẽtaret conditionem ex illa l. diffamari, & secundùm prædictã distinctionẽ possunt intelligi & concordari prædictæ opin. & prædicta notabis, quia nouissima & singularia, & a nemine tacta. & hęc procedunt in actione merè realis: in hypothecaria vero, quem effectum tribuat missio in possess. & vsq; ad quantum tempus detur reuocatio, & ad id quod tradit hic do. Anto. ego dicã in materia primi decreti in tit. de eo qui mit. in possess.

135 ¶ † Sextò quæro, vtrum nominatus passus miss. secundùm formã prædictam, volens agere super proprietate teneatur iurare de calumnia, & quid de misso in possess. Sol. gl. hic in ver. summatim, in fi. tenet quod sic. nec ob. quod hoc sacramentum non præstatur nisi semel, vt authen. hoc sacramentum. C. de iura. cal. quia hęc est noua instantia. vnde posito q; actor iurasset de calumnia: tamẽ quia tunc iurauit vt actor, & finita est illa instantia, vt dicam in 13. art. nunc iurabit vt reus, & idem etiam videtur velle Io. An. in addi. Specu. de primo decre. §. sequitur, vers. interposito, vterque ergo iurabit de calumnia in hoc nouo iudicio, & sequuntur hic do. Ant. D. M. & Doct.

¶ Septimò quęro, quid si talis missio facta fuerit contra colonum, non seruatis debitis citationibus denominato, vtrum valeat & præiudicet domino. & videtur quòd sic, sicut præiudicaretur si colonus expelleretur, vt l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. possu dic cõtra, quia aliud est cùm colonus expellitur vi: aliud cùm expellitur per iudicem, quia iudex nunquam intendit præiudicare tertiæ personæ: nec etiam si vellet, posset præiudicare ei qui non est cita
a tus,[a] & hoc tenet Innoc. hic & Bal. in d. l. 2. C. vbi in rem act. facit. l. si deserta. C. si propter publi. pen. & vide quod dicam infrà, arti. 14. & quod dixi suprà artic. 9. quæstio. 4.

¶ Octauò quęro, quid iuris in causa damni dati, si nominatus est contumax, qualiter fiat. solu. dic vt dixi supra, in 6. art. q. 8.

136 ¶ † Nonò quæro, vtrum contumacia nominati noceat nominatori. pone, emphyteuta, feudatarius, vel maritus in causa dotis nominat dominum in iudicio, & dñs fuit contumax, vtrum paretur præiudicium emphyteutæ feudatario, vel marito. solut. dic quòd sic. imputet enim sibi nominator, qui illum nominauit, quia de voluntate suâ fuit hoc, vt voluerit sequentem agere. ff. de re iudi. l. sæpe, & infrà de re iud. c. quamuis. ita concludit Spec. in tit. de 1. decre. §. restat. ver. quid si emphyteuta. Et ex his Deo duce, est expeditus 12. art. princ.

¶ Decimotertiò princip. articu. tractandum est de effectibus prædictæ nominationis, circa quem articu. dic quòd plures sunt istius nominationis effectus.

137 ¶ † Primus est ex parte nominatoris, qui est iudicij declinatiuus: fit enim nominatio ad effectum, vt nominans declinet iudicium, & nominatus illud subeat, vt dixi in 10. ar. q. 2. intellige in totum, si ad ipsum nominatum ius in totum dicatur pertinere, vel pro ea parte declinatum iudicium, ad alium nominatum dicitur pertinere, vt dixi in 6. art. q. 4. iunctis his quæ dixi in 11. art. maximè in 2. q.

138 ¶ † Secundus effectus iudicij susceptiuus per ipsum nominatum comparentem, qui iudicium in se susçipit, vt dixi in præc. effectu, & in 11. art. q. 2.

139 ¶ † Tertius effectus qui sequitur ex prędictis, est primæ instantiæ contra nominatorem intẽtatæ, seu præparatæ finitiuus, quia nominato comparente & iudicium susçipiente, absoluitur nominãs ab instantia iudicij, vt dixi suprà, art. 11. quæstio. 2. & ideo dixi seu præparatę, quia ante lit. contesta. propriè non datur instantia, quæ incipit a litis contest. vt d. l. properan. in prin. §. & si quidem. C. de iudi. de quo latè dixi in c. pen. suprà, de iud. ar. 8. quod intellige respectu nominationis, de quo in tex. nostro, secus si fieret nominatio secundùm formam authent. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet, quia ibi datur terminus ad denunciandum domino, vt ipse conuentus instruat in defensionibus illi cõpetentibus: non autem ipse conuentus liberetur a iudicio: cùm suo nomine cõueniatur ex facto suo, vt ibi dicitur, & ideò nominato comparente non absoluitur nominans ab instantia.

140 ¶ † Quartus effectus est non solùm iudicij declinatiuus per nominatorem, vt dixi, sed etiam quandoque per nominationem, per ea quæ dixi in arti. 11. quæstio. 4. sed ista declinatoria non causatur immediatè a nominatione, sed ab alia causa deducta ex qualitate personæ nominati, quamuis nominatio occasionem præstiterit.

141 ¶ † Quintus effectus est respectu recusationis, quæ quãdoq; potest fieri ex persona nominati, quæ alias

ADDITIO.

a ¶ *Iudicis actus non præiudicat his, qui non sunt citati, de qua materia in l. nam ita diuus. ff. de adop. in l. sæpe. ff. de re iud.*

alias non fuiſſet permiſſa nominatori, ſecũdum ea, quæ dixi ſupra, art. 11. q.5.

¶ Sextus effectus colligitur ex his, quæ dixi ſupra, art. 11. q.6.

142 ¶ † Septimus effectus eſt reſpectu appellationis, quæ quandoque ex perſona nominati admittitur, quæ aliàs non fuiſſet in perſona nominatoris, prout dixi ſupra, art. 11. q.7.

143 ¶ † Octauus effectus eſt, quia nominatus compares, iudicium ſuſcipiens, poteſt petere compromiſſum ex perſona ſua, aut alio priuilegio vti, quod nõ poſſet petere nominator, vt dixi art. 11. q.8.

144 ¶ † Nonus effectus eſt, quia nominato non comparente, ſed exiſtente contumace poſt factam ſibi denunciationem, ſecundùm ea quæ dicta fuerunt ſupra, art.9.& 10. inducitur quaſi litis conteſt. vt ibi, & l.2. C. vbi in rem act. & aduerte, quia dicit Cyn. quod hic quaſi li. conte. ſurgit ex hoc, quia conuentus rei vendi. nominando dominum in iudicio, aſſerendo nominatum eſſe dominum, tacite negat actorem, vt l. Pomponius. §. ſi is. ff. de proba. & l. ſi inter. ff. de excep. rei iud. pro quo allego, quia duo nõ poſſunt eſſe domini in ſolidum, vt l. ſi vt certo. §. ſi duob. ff. commod. vnde per tacitam negationem inducitur hic quaſi litis conteſt. ſicut per expreſſam induceretur vera, ſecundùm ea quæ dixi in c.1. ſupra de li. conteſt. & facta denunciatione domino, ſi non venit, videtur affirmare nominationem coloni, ſeu nominatoris, ſicut iudicium quaſi litis cont. idem ſentit Bar. in d. l.2. ponendo aliud exemplum. ideo hæc denũciatio facta domino habet vim conteſtationis litis, quia in illa conteſtatione ciuili proceditur quaſi ad exemplum prælij corporalis, ſicut in prelio corporali quandoque contingit, quòd ille qui tenet vnã arcem, dicit illi qui tenet exercitum, ſeu caſtra contra eum, volo denũciare domino pro quo hic ſum, & niſi mihi ſuccurrerit intra tantum tẽpus, cedã tibi, & dabo arcem. ita & hoc eſt quaſi quoddam prælium, ille tenens rem alieno nomine nominat alium in iudicio, & expectat ab eo ſubſidium, quo veniẽte litigatur, eo non veniente, cedit. & ſic inducitur quaſi litis conteſtatio, vt dixi, & ſequitur hic Do. Anto. & Dominus meus, qui etiam mouentur: quia ex quo nõ deficit per actorem quo minus lis cõteſtetur, ſatis eſt offerre libellum, & deducere rem in querimoniam, iuxta ea quæ traduntur in l.2. C. de annali except. & 16. q.3. §. præſcriptionem. Gul. de Cu. in d. l.2. voluit, quod hic, quaſi litis conteſt. proueniat ex tribus.

¶ Primò ex nominatione.

¶ Secundò ex notificatione facta domino.

¶ Tertiò ex non cõparitione, quaſi non cõparendo, tacitè videatur negare petitionẽ actoris. Sed Bald. ibi dicit, quòd ideo hic quaſi litis conteſtatio. deſcendit ex prædictis tribus, quia ſic placuit legiſlatori, non quia de natura prædictorum trium ſit inducere litis conteſtatio. vel quaſi. vnde hoc eſt inductum à legis poteſtate & fictione. Pau. de Caſt. dicit, quòd iſta ideo dicitur quaſi litis conteſt. quia fit cum abſente, ſed vera fit cum preſente. ſed prima opin. Cy. videtur eſſe melior, maximè coniunctis aliis opinio. quæ poſſunt ſimul iungi ad dictum effectum.

145 ¶ † Decimus effectus, qui ſequitur ex precedenti eſt, quòd iſta nominatio iuncta prædicta, quaſi litis conteſta. eſt præſcriptionis interruptiua, tex. eſt hic, & in d. l.2. C. vbi in rem actio. Sed pro declaratione prædictorum duorum effectuum quæro, à quo tempore habeatur, ſeu incipiat hęc quaſi li. conteſta. & præſcriptionis interruptio. Sol. Paſſus eſt dubius. tex. hic dicit, & in d. l.2. quòd lis eſt quaſi conte. ab eo die, quo poſſeſſor ad iudicium vocatus eſt, vnde ſi exponimus prout exponit Abbas poſſeſſor, id eſt, dominus poſſeſsionis, prout etiam ſentit glo. noſtra hic, ſuper verbo, producenda, in quantum vult denunciationem fiendam per poſſeſſ. iuncta glo. in ver. conteſtationem, in quantum vult per denunciationem fieri interruptionẽ præſcriptionis, pro qua expoſitione facit, quia dominus videtur poſſeſſor, ex quo eius nomine poſsidetur, vt in c. ſi diligenti. de præſcript. ſed Ioan. Andr. intellexit dictum verbum, poſſeſſor, id eſt, de eo qui poſsidebat nomine alterius, & ſic intelligit d. l. Secundò mouetur, quia l. illa 2. ex qua ſumpta eſt decretalis, quando vult facere mentionem de domino, illud exprimit clare. & huic dicto concordat Goffred. dicens, quòd hæc interruptio fit à die quo colonus conuenitur. & ſequitur etiam hic Zaba. Sed contra hanc opinio. ob. quia ſicut per ſolam citationem domini non inducitur quaſi litis conteſtatio, ita & fortius, nec per citationem coloni. Item durum videtur quòd ſine requiſitione veri domini inducatur iſta quaſi litis cõteſtatio. facit, quod dixi in precedenti quæſt. in opi. Cy. & aliorum, quia per hãc quaſi litis conteſtatio. requirunt denunciationem fieri domino, & ſic videtur quòd à die denunciationis videatur ſecuta contumacia.

¶ Sed aduerte, quia fortè Goffred. & Ioan. And. voluerunt, quòd requiratur denunciatio: ſed ea facta, & denunciato non veniente, trahitur retro effectus iſtius quaſi litis conteſta. ad diem quo vocatus fuit colonus. & hæc opinio videtur placere D. Ant. & ſatis videtur eſſe conſentanea literæ, quæ primò requirit citationem coloni ſecundò denunciationem fieri domino, quo contumace, lis eſt quaſi conteſt. ab ea die, qua poſſeſsor fuit primò citatus ad iudicium. & dicit D. M. quòd putat hanc mentem literæ, quod ante quàm fiat denunciatio domino, ſaltem per detentorem, non poteſt dici lis quaſi conteſtata, qua nominatus expectatur tanquam futurus reus, cum in ſe debeat ſuſcipere iudicium, vt dixi art. 11. quæſt. 2. ſed ſi nominatus non venit, nec aliquis pro eo, & ſic non conſtat in iudicio illum eſſe dominum, vt etiam alium dominum, & habemus reſponſionem detẽtoris ſeu poſſeſſoris volentis defendere, & tacitè negantis iſtum actorem eſſe dominum: ſatis nunc dici poteſt, quòd ab illa die qua colonus fuit vocatus, facta fuit quaſi litis conteſta. quia nõ vult defendere, & negat actorem dominũ, nec apparet quod alius ſit dominus, & ſic ſequitur præſcriptionis interruptio. & per hunc modum poteſt reduci litera ad cõcordiam, quę primo videtur exigere denunciationẽ, & poſtea tantum facit mentionem de citatione coloni. Aduerte tamen, quod ita demum fit interruptio, ſi denunciatio fuit facta domino per iudicem, ſeu per colonum de mandato iudicis, ſecus ſi colonus ſimpliciter ex ſe denunciaſſet. ita ſentit gl. d. l.2. C. vbi in rem actio.

¶ † Vnde-

146 ¶ † Vndecimus effectus, ſecundùm quoſdam, qui etiam ſequitur ex præcedentibus, quòd ſi actio erat temporalis, videlicet decem, vel viginti annorum: per hanc quaſi litis conteſtat. perpetuatur, ſicut perpetuaretur per viam litis cõteſtatę, vt l. fin. C. de præſcript. 30. annorũ, & traditur in l.1. C. de præſcript. lon. tempo. & hoc tenet glo. in d. l.2. C. vbi
a in rem actio. & ratio eſt, ne melioris[a] cõditionis ſit cõtumax, quàm præſens, de quo per Cyn. in l.2. vbi refert opin. Legiſtarũ, quia videtur magis inclinare in iſtam ſententiã, quam etiam tenet ibi Bal. & Pau. de Caſt. dicit, quòd actio perpetuatur ad 60. annos, per l. cùm notiſsimi. C. de præſcript. 30. anno. Sed dom. Ant. hic recitatis opin. tenet contrarium. mouetur, quia hæc quaſi litis conteſtat. tanquam exorbitans, debet reſtringi, & non operari niſi effectum expreſsè ſibi conceſſum a iure, & ita dicit tenere Spec. quæ opin. placet D. M. quia improprietates debent reſtringi, & non extendi, per no. in c. præterea, & c. intelligentia, de verb. ſignifi. ſed dicit Dominus meus quòd illa q. eſt modici, aut nullius effectus: quia cùm ille debeat mitti in veram poſſeſsionem, & ſic efficiatur de petitore poſſeſſor, fruſtra quærimus, an actio perpetuetur: cùm non ſibi, ſed aduerſario incumbat onus agendi, vt hic & l. fin. C. de rei vendi.

¶ Sed aduerte tu, & clarius intelligas: nam in interruptione præſcriptionis poteſt eſſe magnus effectus, ſed potius vno, quàm alio tempore diceretur facta interruptio. pono enim quòd inſtabat terminus præſcriptionis immediatè poſt tempus factæ citationis de colono, quæ præſcriptio fuiſſet completa ante denunciationem factam domino: certè ſi in terruptio incipit a die factæ citationis, quia hęc qua ſi li. cõteſt. ad illam diem retrotrahatur, præſcriptio erit interrupta. Secus ſi interruptio intelligeretur facta tempore denunciationis, vel ſecutæ cõtumaciæ eo quòd tunc videretur facta quaſi litis conteſtatio. Sed data interruptione quò ad perpetuãdam actionem, dicta diſpoſitio non videtur alicuius effectus, vt dixit D. M. quod dico verũ, ſi ſequitur miſsio in poſſ. quia ex quo actor immiſſus eſt in veram poſſeſſionem: fruſtra quæritur de perpetuatione actionis ipſius: cùm ſine poſſeſsione præſcriptio aduerſarij non procedat, vt cap. ſine poſſeſsione, de reg. iur. in 6. & l. qui in ſeruitute. ff. de vſucap. ſed diſputatio poſſet eſſe vtilis, ſi actor poſtea non fuiſſet miſſus in poſſeſsionem, eo quòd nominatus poſtea comparuit in perẽptoria citationis, de qua ſupra dixi, nec aliter fuit lis verè conteſtata, quia tunc perpetuata eſſet actio ex ipſa vera litis conteſtatione, vt ſupra dixi, vel etiam ſi actor propter aliam cauſam, vel quia nihil probauit, vel quia non eſt proſecutus, vel quia neglexit, non eſt miſſus in poſſeſ. vel ſi fuit miſſus in poſſeſ. iterum redijt ad ipſum reum, & tunc quæ opin. ex ſuperioribus verior ſit, dico quòd vtraq; eſt ſuſtentabilis. Sed pro opin. Spec. do. Anton. & D. M. facit glo. noſtra in ver. conteſt. quæ arguit quaſi eodem modo, quo arguit d. Anto. vt clarius dicam in ſeq. effectu, de materia interruptionis, dic vt latè dicam infrà, in tit. de præſcrip.

147 ¶ † Duodecimus effectus, qui colligitur ex tex. nõ; & ex dicta quaſi litis cõteſtatio. eſt, quia poſtea factis edictis & data contumacia, mittitur actor in veram poſſeſsionem, & abſenti reſeruatur dũtaxat allegatio ſuper proprietate, vt dixi ſupra, ar. 12. q.1. 2.3. & 4. Aduerte tamen, quia licet prædicta quaſi litis conteſt. habeat prædictos effectus, tamen ſecundum glo. hic in ver. contra, non habeat effectum, vt poſsint recipi teſtes, & peruenire ad ſententiã diffin. ſicut ſi lis eſſet verè conteſt. & idem tenet glo. & Ia. de Are. in l. conſentaneũ. C. quomodo & quando iu. & Ia. Bu. in d. l.2. C. vbi in rem ac. quia hæc quaſi litis conteſt. eſt irregularis, vnde plus roboris ei dari non debet, quàm reperiatur datũ a iure, ſed a iure reperitur datum robur quò ad ea quæ ſupra dicta ſunt, &c. Facit id quod dixi ſupra, in ſecundo effectu. Non ob. authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet, vbi procedi poteſt nõ ſolùm ad miſſionem, ſed & ad diffinitiuam, quoniã illa authent. habet varios intellectus, ſed cõmuniter legitur ponẽdo tale exemplum: Titius dimiſit Sempronium colonum in poſſeſsione, qui damnificat poſſeſsionẽ vicinam agẽdo aliquid in poſſeſ. domini, & de ſcientia domini conuenitur colonus, & ſi nominat dominum, conueniatur & dominus: nec per hoc abſoluitur colonus, & contra contumacem proceditur ad diffinitiuam, & eſt caſus ſpecialis ibi, vt dicit hic Zabarel. ille tamẽ tex. habet varios intellectus, quos ibi videre poteris.

148 ¶ † Decimustertius effectus eſt, quòd eo ipſo q. actor eſt miſsus in veram poſſeſsionem, finita eſt prima inſtantia intentata contra colonum, nec eſt neceſsarium aliud ſecundum decretum, nec ſuper primo libello rei vendi. poteſt procedi, quia ei qui verè poſsidet & retinet, non competit rei vendi. l.1. §. hoc interdictum. ff. vti poſsid. ita etiam dicit Bald. in d. l.2. C. vbi in rem actio.

149 ¶ † Decimusquartus effectus eſt qui ſequitur ex præcedentibus, quòd ſi reus paſsus miſsionem facta denunciatione ſecundùm formam, vult recuperare poſſeſsionem: non poteſt, niſi per viam proprietatis, quia factus eſt de poſſeſsore petitor. id eſt, vbi prius actor agendo reali tenebatur probare dominium, nec incumbit reo, ex quo efficitur actor, vt dixi infrà, art. 12. q.4.

150 ¶ † Decimusquintus effectus eſt, quia ſi nominans eſt conuictus de mendacio eo, quòd aſſeruit ſe poſsidere nomine alieno, & probatur quòd poſſidet proprio nomine: ratione talis mendacij perdit quandoque poſſeſsionem: quandoque proprietatem, ſecundùm ea quæ latè dixi, art. 8. & licet ille effectus potuiſſet adaptari ad princ. iſtius 13. artic. tamen hic poſui, eo quòd præcedentes effectus loquuntur, quando actor per contumaciam effectus eſt vere poſſeſſor.

151 ¶ † Decimusſextus effectus eſt, quia per talem nominationem domini in iudicio inducitur, vt nominans non poſsit poſtea pœnitere, & variare, & dicere ſe ſuo nomine poſsidere, ſine metu amiſsionis poſſeſsionis. ſed aduerte, quia in hoc variæ reperiũtur opin. Io. And. hic & Iaco. de Are. in d. l.2. C. vbi in rem actio. tenent cõtrarium, quòd poſsit remittere

ADDITIO.

a ¶ *Arg. l. quòd Seruius. ff. quod vi aut clam. & cap. eum, qui. de præb. lib. 6.*

tere & variare, per l. electio. §. si is. ff. de noxa. & l. de ætate. §. fin. cum l. sequen. ff. de interrog. acti. Cyn. verò in d. l. 2. per eadem iura dicit, quòd ante li. cõtest. potest variare: postea non, & idem tenet Iac. But. Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. vers. quid si nominans, tenet, quòd si variat primo dicẽdo se nomine alieno posidere, & postea proprio, quòd tanquam conuictus de mendacio efficeretur de possessore petitor, per l. fin. ff. de rei ven. & ita residet do. Ant. quod verum dicit Zab. nisi probaret se errauisse, & sic reuocaret confessionem suam, tanquã erroneam, secundùm ea quæ traduntur in c. fi. de confes. sed dicit hic Io. de Imo. quòd forte dictum Iaco. de Are. est verius, quia hic conuentus non conuincitur de mendacio per probationes extrinsecas, sed per propriam confessionem: ideo non videtur habere locum d. l. fi. ar. l. eũ qui. ff. de iureiuran. & hanc limitationẽ sequitur hic Ia. Zoccus nouellus Doct. nullã faciens mentionem de Imo. & hæc opin. videtur mihi satis æqua. Et ex his est expeditus xiij. art.

352 ¶ † Decimoquartò principali artic. tractandum est, quid si possidẽs alieno nomine cõuentus, omittit nominare dominum in iudicio, vel fuit contumax, vtrum hæc omissio vel contumacia præiudicet domino. circa quem arti. Innoc. & Ioan. Andr. post eum dicit, quòd taciturnitas, vel contumacia suã nõ nocebit domino, qui verè possidet, nec quò ad possessionem, nec quò ad proprietatem. C. si per vim vel alio modo. l. fin. sed ille qui litem suscepit, tenebitur ad interesse ante litem contestat. per actionem de dolo, & post litem contestat. condemnabitur ad ipsam rẽ, cùm habeatur pro possessore, dum modo actor ignoraret reum non possidere. ff. de rei vẽdic. in l. is qui se obtulit, & l. seq. & ff. si vsusfruct. petatur. l. fin.

¶ Si verò conuentus sciebat non possidere, decipitur a seipso, vt dictis iuribus. ex quo enim non ipsum, sed alium sciebat verum possessorem: imputari sibi debet, si non conuenit verum possessorem. vnde secundùm Innoc. & Ioan. Andr. nec attestationes, nec confessiones, nec acta iudicij, nec sententia, nocent dño absenti, quia res inter alios acta, &c. & voluit hic Innoc. quòd iste qui se obtulit actori ignoranti, condemnetur ipsi actori ad litis æstimationem: vel secundum quosdam, quantum in litem iuratum fuerit, vel ad interesse. ff. de petit. hæredit. l. qui se liti. & ff. de dolo. l. pen. & sic residet Zaba. hic. dom. Anton. hic nõ putat, quòd hic habeat locum iuramentum in litem, ex quo non restitit dolo, licet per dolum litigauerat, vnde vult ꝙ locum habeat alterũ ex alijs duobus remedijs, & intelligas tu Canonista & scias ꝙ iuramentum in lite est de affectione rei: ita quòd vt plurimum excedit verum pretium rei, & præstatur quando quis potest restituere rem, & dolose & contumaciter resistit, vel dolo facit, quò minus possit restituere, vt l. qui restituere. ff. de rei vendic. vnde dicit D. M. quòd hoc modo habet locum hoc iuramentum, quia ille, nec nunc, nec vnquam potuit restituere rem, quam nõ possidet, sed tantum temerè litigauit, vnde nõ tantum deliquit; ideo meritò non venit ita acriter condemnandus. 24. quæstio. 1. cùm non afferamus; & in regula, odia. & regula, in pœnis, de reg. iu. sed quantum ad primũ de præiudicio domini, idem tenet hic Zaba. volens quòd non præiudicetur domino per omissionem nominationis vel cõtumaciam coloni, & idem Spec. in tit. de primo decreto. §. restat. versi. hoc etiam nota. & versi. quid si colonus, & idem Bart. in d. l. 1. vbi etiam plus dicit, quòd etiam si facta esset executio contra colonum, & res esset translata ad actorẽ, non tamen priuabitur dominus absens sua possessione, quam habebat, argum. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Nec obst. si diceres, quòd sicut absens possidens per colonum, deiecto colono perdit possessionem ciuilem, vt l. 3. §. quod si seruus. ff. de acq. poss. ita & isto casu deberet dominus amittere possess. si per iudicem est ablata colono, qui ipsius nomine possidebat. ad hoc enim respõdetur, secundùm Innoc. hic, quem sequuntur Io. An. & Docto. & secundùm Bar. in d. l. 2. quem sequuntur Legistæ, ꝙ ideo colono eiecto dominus perdit possessionem, quia deijciens talem violenter, intendit sibi possessionem quærere, & eam cuique auferre: secus autem in iudice, qui non intendit iurisdictionem in præiudicium absentis exercere, vel ius absentis alteri dare, & si hoc intẽderet, nihil ageret, vt d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Facit cap. inter, de maio. & obedi. & c. 1. infra, de causa poss. & proprie. quidam tamen volunt, quòd ille dominus possessionem amittit, sed quòd ipsam recuperare poterit, vel per iudicis officium, vel per cõdictionem ex d. l. fin. sed primũ placet Hostien. & videtur verius, secundùm D. M. cùm iudicialis possessio habeat plus iuris. quàm facti, violenta verò nihil habet iuris. & quia in quolibet iudiciali processu iudex intendit alteri referre ius suum, vt cap. super eo. de offic. deleg. & cap. inter dilectos, in fi. infra, de dona. Facit l. 2. §. merito. & §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publi. & c. ex tuarum. suprà, de autho. & vsu pal. Hęc tamẽ procedunt, secundùm D. M. quando dominus absens ignorabat detentorem litigare: nam tunc non fit sibi præiudicium, etiam in possessione, vt in cap. cum super, & cap. penult. de re iudic. sed si dominus sciebat causam agitari, distinguit post Inn. in d. cap. cùm super, quòd aut litigans est tantum detentor, ita quòd dominus potest eũ remouere aliter, & suscipere in se defensionem, & hoc non facit, & tunc fit sibi præiudicium, saltem quo ad possessionem. argum. d. cap. cùm super, & l. bona fides. ff. depos. & sentit Cyn. in d. l. 2. dum distinguit inter ignorantiã & scientiam domini. & ratio: quia licet iudex non intendit præiudicare alij, tamen iste dominus sciens ex sua saltem negligentia videtur amittere possessionem. ar. no. in c. olim, el 1. infra, de restitut. spol. & l. quod meo, & l. clam possidere. ff. de acquir. poss. & idem tenet hic dom. Ant. aut conuẽntus litigans erat possessor, ita quòd aliquo modo sibi possidebat, & sic litigabant de iure suo, & tunc cùm alius non possit eũ aliter remouere, nullum fit sibi præiudicium, cessat ratio. l. sæpe. ff. de re iudic. & cap. pen. infra, de re iud. secundum dominum meum. sed Zab. hic, quæstio. 11. concludit, quòd quando quis habet ius in re, ita quòd potest rem in iudicium deducere; licet primo loco defensio spectet ad alium, tunc sententia lata præiudicat illi scienti, & non defendenti. ita loquitur l. sæpe, & cap. pen. sed si conuenitur omnino extraneus, acta & sententia præiudicat domino absenti, vnde si est lata sententia contra eum, qui possidet nomine alieno: quia censetur penitus extraneus, quo ad potestatem deducendi reum in iudicio: non præiudicatur domino: licet dominus sciuerit litem motam: nisi fiat sibi denunciatio secundum formam hic traditam, & in d. l. 2. arg. eorũ quæ traduntur in regula, eum qui certus. de reg. iur. in 6. secus si non requireretur denunciatio sub certa forma: sed tãtum certificatio: quia tunc sufficeret sola scientia domini, sine denunciatione, per d. regulam, eum qui. & ita dicit Zab. se cõsuluisse, allegat no. per Bar. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. poss. & l. officium. ff. de rei vendic. & in d. l. 2. subdit tamen, ꝙ quidam referentes Bal. in d. l. 2. voluerunt, quod sufficeret sola scientia domini, per d. l. sæpe. sed primum est verius, secundum Zab. ne frustra sit ille. §. & d. l. 2. C. vbi in rem actio. in quantum exigunt denũciationem, quia subest præmissa ratio: quia iste conuentus censetur penitus extraneus quo ad deducendum rem in iudicium.

¶ Ego arbitror quòd vtraque opi. possit saluari: videlicet, quòd sola acta iudiciaria, nulla facta executione, & nulla facta denunciatione, non præiudicent domino. & procedat opi. Zaba. Sed si post executionẽ datur negligentia ipsius domini, præiudicatur sibi: saltem quo ad possessionem ratione negligentiæ suæ, arg. l. quod meo. & l. clam possidere. ff. de acquir. poss. & c. olim, el 1. inf. de restit. spol. & de hac materia, an & quando præiudicetur tertio, per iudicium inter alios agitatum, materia est satis longa & intricata: de qua in d. l. sæpe. & in d. c. penul. infra de re iudica. vbi latissimè expediam. Et ex his Deo duce, est expedita hæc frequẽs & quotidiana, & vtilis materia nominationis domini in iudicio ordinatè & longè plenius, quàm ab omnibus maioribus nostris fuerit tacta.

De Iuramento calumniæ. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ, quod dicatur.*
2 *Iuramentũ calumniæ est actus iudicialis, quo mediante iuramento, litigantes eorũ nomine affirmant.*
3 *Iuramentum calumniæ, in quo differat à iuramento veritatis & malitiæ.*
4 *Iuramentum calumniæ, in quibus differat à iuramento veritatis. & nu. seq.*
13 *Iuramentum calumniæ, in quibus æquiparetur iuramento veritatis.*
14 *Iuramentum calumniæ, in quo differat à iuramento malitiæ.*
15 *Iuramentũ calumniæ & malitiæ, in quibus conueniãt.*
16 *Iuramentum malitiæ, quare introductum fuerit.*
17 *Iuramentũ calũniæ, qua ratione fuerit introductum.*

HAEC Rubrica cõtinuatur ad præcedentes hoc modo. Quoniam actione in iudicio edita, quæ fit per libellum, de qua in tit. de lib. obla. litis contest. facta, de qua in duobus ti. præced. debet iurari de calum. ideo subijcitur hæc rub. ¶ Cæterùm, iuxta modum consuetum, pro clara & ordinata doctrina istius tituli, prosequar certos articulos.

¶ Primò, quid sit, seu quid dicatur iura. calum. & de hoc tractabo in rub.

¶ Secundò, quæ differentia sit inter iura. calumniæ malitiæ & veritatis. & de hoc etiam in rubr.

¶ Tertiò, quo iure, & ob quam causam fuerit introductum, & de hoc in rub.

¶ Quartò, vtrum de calumnia sit iurandum, & de hoc in c. 1. inf. eo.

¶ Quintò, quando sit de calumnia iurandum, & an ipsius tẽpus possit differri. & de hoc in d. c. 1.

¶ Sextò, in quibus causis iurandum sit de calumnia. & de hoc in c. 2. inf. eo.

¶ Septimò, à quibus iurandum sit de calumnia, & de hoc in c. in pertractandis. inf. eo.

¶ Octauò, quis prius debeat de calumnia iurare, an actor vel reus, in eo. c.

¶ Nonò, an iuramen. calumniæ possit tolli, & de hoc in c. cæterum. inf. eo.

¶ Decimò, an possit omitti, vel remitti, & de hoc in c. cæterum.

¶ Vndecimò, an pro iuramento calumniæ subeundo possit peti dilatio, & de hoc in c. cum causam. infra eod.

¶ Duodecimò, qualiter iurandum sit de calumnia, & quid continere debeat tale iuramentum, de quo in c. fi. infra eo.

¶ Tertiodecimò, an possit reiterari, seu pluries exigi, de quo in d. c. fin.

¶ Quartodecimò, quid sit ipsius effectus, de quo in d. cap. fin.

¶ Quintodecimò, quæ sit pœna nolentis iurare de calumnia, & de hoc in d. c. fin. Et nõ. quod etiam circa prædictos articulos, aliqua interserentur de iuramento malitiæ & veritatis.

1 ¶ Primò igitur artic. quæro, † quid sit seu quod dicatur iuramentum calumniæ. SOL. Azo in summa, eo. tit. dicit quod calumnia est, cum quis ex certa scientia iniustè agit, vel resistit. ff. ad Turpil. l. 1. §. calumniari. 2. quæst. 3. §. notandum. dicitur ergo iusiurandum calumniæ vitandæ, vel propter calumniam vitandã, sicut in simili dicit Apostolus: vnusquisque habeat suam, ob fornicationem euitãdam. Host. in summa eo. titu. §. 1. dicit, quod est, cũ quis bona fide iurat, non animo calumniandi, agere vel respondere, vel aliquid aliud proponere, vt l. 2. §. 1. C. eod. ff. fam. ercis. l. inter cohæredes. §. qui familiæ. Pileus vero, vt refert Io. And. in addi. Specu. in rub. dicit, quod est trames legitimus, per quem litigantium temeritas, & contentiosa litis instantia cõpescitur: sed non placet: quia non conuertitur, ꝙ quicquid sit, tale sit iuramentum calumniæ secundum Ioan. An. & sic diffinitio non est bona, per l. 1. ff. de dolo.

2 ¶ † Ego verò sic arbitror describendum, quod iuramentum calumniæ est actus iudicialis, per quẽ medio iuramento litigãtes per se, vel alium, eorum nomine affirmant, seu fidem præstant secundum eorum credulitatem, quandoque simpliciter respectũ omnium, quæ in iudicio agenda vel defendenda sunt, & quandoque respectu vnius actus particularis, nihil calumniosè agere vel defendere. Et prosequendo singula verba dixi, quod est actus, vt ponerem genus subiunxi iudicialis, ad qualificandum

dum genus,& pro his,quę dicam in c.1.inf.eo.in q. 2.§.art.deinde ſubiunxi, medio iuramento,quia ſic verbum ſonat,& ad differentiam promiſſionis,quæ non fieret de non calumniando ſine aliquo iuramẽto,deinde ſubiunxi verbum,litigantes, quia non ſolum actor, ſed etiam reus tenetur iurare de calumnia,de quo in cap.cæterũ, inf.eo.in 6.prin.art.deinde ſubiunxi, affirmant, vel fidem præſtant, per ea, quæ dicam in c.ſi.ar.12.deinde ſubiunxi,ſecundum eorum credulitatem, ad differentiam iuramenti de veritate, per ea, quæ dicam ſtatim in 2. art. deinde ſubiunxi,quandoq; ſimpliciter reſpectu omnium, per ea, quæ ſtatim dicam in 2. art. & in c. fin. ar.13. deinde ſubiunxi, nihil calumnioſè agere vel defendere, quia ita ſonat verbum calumniæ, & quia tam actor,quàm reus debet vitare calumniam, vt dicam in cap.cæterum, in 7.princ.art.

3 ¶ Secundus principalis articulus eſt, † quæ differentia ſit inter iuramentũ calumniæ veritatis & malitiæ.circa quem articulum aduertendum eſt,quòd iuramentorũ plures ſunt ſpecies: aliud enim eſt voluntarium, aliud iudiciale, aliud neceſſarium, vt dicit gl. in l.1.de iureiu.& in l.1.ff.de iureiu.ſed tu dic latius, quod quandoq; iuramentum concernit obligationes conuentionales,& quę fiunt extra iudiciũ, quandoque iudiciarias lites vel cauſas. primo caſu, iuramentum quandoque præſtatur ad obligationẽ inducendam, quãdoque ad obligationem validam cõſeruandam,& de his latè inf.de iureiur.& iſta omnia poſſunt appellari iuramenta voluntaria. Quandoque verò, vt dixi, iuramentum reſpicit lites, vel cauſas, ſeu actus iudiciales, & iſtius iuramenti tres poſſunt dari ſpecies,ſecundum Sal.in rub. C.de iureiu.nam aliud eſt iuram.calumniæ, aliud iuramentum litis deciſiuum, quod eſt veritatis,aliud iuramẽtum in litem,quod eſt affectionis. Sed tu dic aliter, quod aliud præſtatur ad calumniam,ſcilicet,tollendam & remouendam, & de hoc principaliter tractatur in hoc titulo: aliud ad malitiam, ſcilicet, tollendam & remouendam,quia eſt quodammodo ſimile iuramento calumniæ. Item aliud,ad veritatem inueniendam, & de hoc etiam aliqualiter tractatur in hoc tit. Item,aliquod eſt iuramentum litis deciſiuũ, & hoc triplex,aliquod voluntarium, non iudiciale, quod defertur à parte parti ad deciſionem alicuius cõtrouerſiæ,vel dubitationis:aliud iudiciale voluntariũ,quod defertur a parte parti in iudicio, de quibus in tit.de iureiu.aliud eſt neceſſarium, quod defertur a iudice in ſupplementũ probationis, de quo in c.fin.de iureiur. Item aliud eſt iuramentum in litem, quod eſt æſtimationis,ſed non veræ, ſeu communis æſtimationis: ſed affectionis,& de hoc in tit. de in litẽ iur.ff.de quo tamen dictum eſt in tit. de iureiur. vbi tractabo de omnibus alijs ſpeciebus iuramenti,& hic tractabimus principaliter de iuramento calumniæ,veritatis, & malitiæ.

4 ¶ † Sed quæro, in quibus differat iuramentum calum.à iuramẽto veritatis. Sol. dic ſecundum Spec.eo.tit.§.1.ver.differt autẽ, & Doct.maximè d. Ant. & D.M.in c.2. inf. eo.quòd differunt in plurimis. Prima differentia eſt reſpectu cauſarum,ſuper quibus præſtatur, quia iuramentum calumniæ præſtatur in ciuilibus & pecuniarijs cauſis, vt in cap.cæterum,& c.cum cauſam,& c.ſi.inf.eo. Sed iuramentum veritatis, ſolum præſtatur in ſpiritualibus cauſis,& in cauſis annexis ipſis ſpiritualibus,vt in c.2.infra eo.& c.dudum.ſupra,de electẽ.de quo per glo.d. Ant.& D.M. in d.cap.2.quæ differentia hodie non videtur procedere, tum quia etiam in ſpiritualibus iuratur de calumnia, vt in cap. 1. eo. tit. in 6. tum quia etiam in ciuilibus iuratur de veritate, ſecundum quod de prædictis latius dicam in cap. 2. inf. eo.in 6.princ.art.

5 ¶ Secunda differentia † eſt reſpectu materiæ, quia iuramentum calumniæ continet multa capitula,iuramentum veritatis continet, quod ipſum verbum ſonat, ſecũdum Spe. in ver.prædicto,& Doct. in d.cap.2. & vt clarius intelligas dic, quod Doctores hoc volunt dicere,videlicet, quòd iuramentum calumniæ reſpicit totam cauſam, quæ continet multa capitula,& ſic reſpicit multa capitula, vt dicam latius in cap.fin.infrà,eo.in 12.prin. art. ſed iuramentum veritatis exigitur & præſtatur ſuper certo cap. ſpeciali,prout verbum ſonat,ſecundum quod latius dicam in d.12.art.

¶ Tertia differentia eſt reſpectu perſonarum iu-
6 rantium, † quia iuramentũ calumniæ præſtant principales perſonæ,vt in auth.principales.C.eo.Sed iuramentum veritatis præſtat etiam procurator: quæ differentia,an ſit vera, & an ſimpliciter procedat,& quãdo, poteris colligere ex his, quę latius dicam in c.cæterum.inf.eo.in 8.prin.art.

7 Quarta differẽtia eſt, † quia in iuramento calumniæ nõ datur dilatio ad deliberandum, nam ſtatim poteſt dicere,credo vel non credo, vt in c.cum cauſam,infra eo. Sed in iuramento veritatis, datur prædicta dilatio, vt in l.qui interrogatur,ff.de interr.ac. de qua differentia latius dicam in d. c. cum cauſam, inf.eo.in 11.art.princ.

8 ¶ Quinta † differentia eſt reſpectu formæ, quia in iuramento calumniæ reſpondetur de credulitate,vt in Auth.de his,qui ingre.ad appel.§.pen.colla. 5.Sed in iuramento veritatis reſpondetur de ſententia.3.q.9.cap.hortamur.& in cap.præſentium,de teſti.lib.6.de qua differentia latius apparebit in cap.ſi. infra eo.in 12.prin. art. Et ex his, quæ ibi dicam apparebit,quæ differentia ſit inter credulitatem,ſcientiam,& veritatem.

¶ Sexta differentia eſt ſimiliter reſpectu formæ,
9 † quia iuramentum calumniæ præſtat ſyndicus, vel actor in animam propriam, vt in cap.in pertractandis, infra eo. ſed iuramentum veritatis præſtant in animam domini ſeu vniuerſitatis, de qua differentia dicetur in d.c.ſi.in 12.ar.

10 ¶ Septima differentia eſt,† quia poſt iuramentũ calumniæ ſemel generaliter præſtitum,non reiteratur amplius aliud iuramentum calumniæ. Sed iuramentum veritatis reiteratur, quod qualiter intelligendum ſit, collige ex his, quæ dicam in c.ſi. in 13. prin. art. Et iſtas ſeptẽ differentias ponunt Doct.licet non ita ordinatè.

11 ¶ † Octaua differentia eſt, quam ego adiungo, quia iuramentum calumniæ regulariter præſtatur in ipſo litis exordio, & ſic poſt litem conteſt. iuramentum veritatis præſtari poteſt, & ante & poſt, de quo dic vt latius dicam in cap. 1. infra eo. in 5. princ.arti.

12 ¶ Nona differentia eſt, † quia iuramentum ca-

lumniæ

lumniæ remittitur quibuſdam perſonis priuilegiatis,iuramentum veritatis,nõ remittitur,de quo dic, vt latius dicam,inf.eo.in c.cæterum. in 8.prin.artic. Poterunt fortè & aliæ differentiæ colligi ex his,quę infra videbimus in varijs articulis.

13 ¶ Secundò quæro, † in quibus conueniant & æquiparentur iuramentum calumniæ, & veritatis. ¶ Sol. Dic, q̃ in plurimis. primò reſpectu cauſę in productiuę,de quo dicã ſtatim art.3.Secundò,quia vtrũque præſtatur in iudicio, de quo dicam in c.1. art.4.Tertiò,quia tam actor,quã reus tenentur præſtare vtrumque iuramentum,de quo dicam in c.cęterum.ĩ. eo.in 7.& 8.ar.quartò quo ad præſtationẽ: quia vbi vnum præſtatur, ibi ẽt aliud præſtandum eſt,vt in c.2.eo.ti.lib.6.& ibi dicit Dominicus,& in c.ſi.eo.ti.lib.6.Poterunt etiam fortè & aliæ differentiæ & conuenientiæ ex inf.dicendis apparere.

14 ¶ Tertiò quæro, † in quo differant iuram. cal. & malit. Sol. Cy. poſt Pet.in aut. hoc ſacramentũ. dicit,q̃ ante lit.conteſt.nõ iuratur de calumnia: ſed de malitia,ſecundũ Cano.ſed quod Pet.dicit quod neſcit quid iſtud ſit.nã credit quod idem ſit,vt quotieſcunque poſſit cõmitti calumnia, poſſit iurari de calumnia, & ſic ẽt ante li. conteſta. & alibi dicit,q̃ Cano. ex eorum facultate hoc dixerũt. tu aduerte: quia arbitror,q̃ Cano.ideo fecerint diſt.ac differentiam prædictã: quia verbum,calumniæ,videtur reſpicere totam litem,& ideo iura dicunt, quod præſtatur in exordio litis,vt dicã in c.1.inf.eo.in 5.prin. art. & ſuper tota lite,vt dicam in c.ſi. inf.eo.in 12.& 13.art. malitia verò videtur ſe ſpecialius habere ad actum, qui ſpecialiter fit. vnde cũ iura dicerent, q̃ iuramentum calumniæ præſtatur in ipſo litis exordio,vt in l.2. §.antiqua. & in auth.hoc ſacramentũ. C.eo.ti.ideo iuũ malitiæ inuentum fuit, vt præſtaretur ſuper actu particulari: qñ ſuper eo de præſenti eſt aliqua ſuſpicio malitiæ,propter quam ſuſpitionem iudex poteſt illud reiterare, vt dicam in c.ſi.ĩ. eo.in 13.prin. art. ex quo nunc propter iſtos intenſiſsimos calores, neſcio aſsignare aliam rationẽ differentię, aduerte: quia ſuper hoc iuramento malitiæ Doc.parum, & quaſi nihil dicũt, vt apparebit in examinationẽ præmiſſorum articulorum.Sed redeundo nũc ad q̃.princip.dic,quòd plures ſunt differentię. ¶ Primam quoque ſtatim dixi: quia iuramentum calumnię reſpicit totã cauſam,& ſic plura capitula.Sed iuramentum malitię reſpicit vnum capitulum,vt dicam in c.ſi.in 12.art. ¶ Secunda: quia iuramẽtum calumnię reſpicit etiam futura: iuram. malitię actum dẽ preſenti, vt dicam in d.12.articu. ¶ Tertia,quia iuramentum calumnię preſtant principales: ſed iura. malit. vt arbitror, poteſt preſtari etiam per proc. Sed de hoc dic, vt dicetur in c.cęterum.in 7.art. ¶ Quarta:quia iuram.calum.preſtatur in litis exordio: iuramentũ malitię, & ante & poſt, vt dicam in c.1.in 5.art. ¶ Quinta: quia iuramentũ calum.regulariter ſemel preſtatur,ſi generaliter prę ſtitum fuit: ſed iuram. malitiæ ſæpius reiterari poteſt,vt dicam in 13.art.c.ſi. ¶ Sexta: quia iuram. calumniæ remittitur certis perſonis priuilegiatis,quibus, vt arbitror, non remittitur iuram. malitiæ. de quo dicam in c.cæterum.inf.eo.in 8. vel 11.art.

15 ¶ Quartò quæro, † in quibus conueniant iuramentum calum.& malitiæ. Sol.Dic,q̃ in pluribus. Primò, in tribus primis qualitatibus,in quibus dixi in 2.quæſt. conuenire iuramen. calum. & veritatis. Quartò conueniunt: quia vtrunque præſtatur in ciuilib.& pecuniarijs cauſis. vtrum autem in reliquis, in quibus non præſtatur iuram.calum.vel iuramen. veritatis,apparebit ex his, quæ dicam in cap.2.art.6. Quintò conueniunt: quia vtrunque eſt credulitatis, vt arbitror,de quo videbimus in cap.fin.arti.12. Sextò, ratione prædicta conueniunt: quia in neutro datur dilatio,de quo dicam in cap.cum cauſam. inf.eo.art.11. Et ex prædictis, & ex his, quæ dixi in 1.& in 2.q.poteſt colligi,in quibus differant aut cõueniant. de iuram. malit. parum dicam,& ſimiliter etiam de iuramento veritatis: tamen conabor aliquid tangere in omnibus artic.

16 ¶ Tertius princip.articulus eſt,† quo iure, & qua ratione, ſeu cauſa fuerit introductum iuram. malitiæ. & ſic per duas quæſt. Primò quæro, quo iure. Sol. Tex.in c.2.inf.eo.ſentit,q̃ introductũ ſit ex lege diſtinctione: ſed à quibus,non aperit.antiqui Doct.legum dicebant,q̃ non fuit introductum iure Digeſtorum, ſed ſolum iure Codi.quo iure pluries iurabatur de calumnia,vt l.1.C.eo. ſed iure Authenticorum inductũ eſt,vt non iuretur niſi ſemel, vt in Auth. qui ingred. ad appel. §. quia nos. vnde ſumpta fuit auth.in iſto.C.eo.Nec ob.quòd imò videatur fuiſſe introductũ iure Digeſto. per l.qui bona.§.pe. ff.de dam.infe. & l.iuſiurandum. §.qui ius. ff.de iureiu.quia ibi loquitur de iuramento præſtando extra iudicium, ſecundum eos. ſed tunc obſtat l.inter cohæredes.ff.famil.erciſ.vnde Mod. Legiſtæ dicunt ſecundum Cy.quod imò etiam iure Digeſt. iurabatur de cal. ſed de iure C.fuit augmentatum: quia olim de iure Digeſt.iurabãt ſoli procuratores, ſed iure C.iurant etiam partes: licet litigẽt per procuratores,vt l.2.§.hoc ẽt. C.eo. Item de iure Auth. introductum eſt, quod ſemel poſt li. conteſt. generaliter iuretur,vbi de iure C.pluries iurabatur,& ſic reſidet Cy.in d.l.2.in prin.C.eo.in 1.q.ſed Bart.ibi & Bal. dicunt, quòd in quibuſdam caſibus fuit cognitum de iure Digeſt. vt d.l.qui bona.§.pe. & d.§. qui iuſiurandum.& d.l.inter cohæredes. & l.de pupillo. §.qui opus. ff.de oper.no.nun. & l.theſaurus. ff.ad exhib.ibi, non calumniæ cauſa. & eodem iure inuentum eſt iuramentũ veritatis, ſed iuramentum malitiæ inuentum fuit per Cano.in c.1.eo.tit.lib.6.

17 ¶ † Secundò quero de ratione ſeu cauſa,propter quam fuit introductum iuram.calum. Sol. Tex.in l.1. C.eo.dicit, vt contentioſa litigantium inſtantia compeſcatur.tex.verò in l.2.§.ſed quia veremur. dicit,vt excludatur litigantium calumnia.& ibi etiam idẽ dicitur in iuramẽto veritatis,quod hæc fuit cauſa inducendi talis iuramenti. & no. d.Dom. in c.1. in ſi.eo.ti.lib.6.tex.verò in d.l.2.§.antiq.dicit,quod ad dirimendas lites fuit inuentum. tex. & glo. in c. cæterum.inf.eod.dicit,quòd precipua cauſa fuit ad veritatẽ eliciendam. facit c.ex literis,ĩ.de iureiu.& cauſa huic proxima eſt, vt timore iuramenti litigantium inſtantia compeſcatur, vt ſupra dixi. tertia ratio eſt, ſecundum Gul. vt timore talis iuramenti, quis non ſit immemor ſuæ ſalutis. & prædictæ rationes etiam concludunt ad iuramentum veritatis & malitiæ.

SVMMARIVM.

1 *Clericus per ſe non cogitur iurare, ſed alij poteſt committere.*
2 *Succeſſor, prædeceſſorum ſuorum veſtigia imitari debet.*
3 *Intellectus legis vel conſtitutionis, dubius inter cauſas grauiores reputatur.*
4 *Lex ciuilis generaliter loquens, clericos comprehendit.*
5 *Dubium probabile oritur, ſi iura iuribus aduerſantur.*
6 *Interpretari poteſt, qui & condere.*
7 *Papa leges interpretatur.*
8 *Monachus non venit clericorum appellatione.*
9 *Iuramentum calumniæ quinque debet continere.*
10 *Monaſteria in fauorabilibus, veniunt eccleſiarum nomine.*
11 *Iuramentum calumniæ, quando omittendum ſit, & coram quo iudice.*
12 *Iuramentum calumniæ præſtari debet, vt lis abſque ſuſpicione procedat.*
13 *Iuramentum calumniæ, cuius expenſis ad perſonam principalem mitti debeat.*
14 *Iuramentum calumniæ coram arbitris deferri poteſt.*
15 *Iuramentum calumniæ, quando regulariter deferri debeat.*
16 *Iuramentum calumniæ ante litis conteſtationem, & exigi & præſtari poteſt.*
17 *Iuramentum calumniæ, an poſſit deferri ſuper exceptionibus dilatorijs, vel declinatorijs oppoſitis ante litem conteſtatam.*
18 *Iurari poteſt de calumnia ſuper lite futura per procuratorem agitanda.*

1 INHÆRENTES † Clericus iuramentum calumniæ alij cõmittere poteſt, & per ſe iurare non cogitur: nec volens debet, ſine ſuperioris licentia iurare. h.d. Et aduerte: quia in ſupraſcriptione, vt plurimum libri habent Honorius tertius, & malè: quia hæc decretalis fuit edita longè ante Honorium tertiũ, qui fecit primam cõpilationem: & tamen hæc decretalis reperitur fuiſſe in primam compilationem: nec apparet an fuerit primitus Honorij tertij. dicitur Honorius epiſc. vbis Ro. omnib. Epiſc. Occidentalibus. deberet ergo dicere hęc ſuperſcriptio, Honorius primus, vel ſecũdus. patet in illa quinta compilatione, Honorius tertius. verba conſti. Henri. incipiebant ibi, legibus itaque. quamuis cõſtitutio ipſius Hen. inciperet, quòniam legibus, & fuit facta Arimini. 3. die Aprilis. & omnia verba hic poſita in tex. à verbo, legibus, vſq; ad verbum, cum hæc, ſunt verba cõſtitutionis Hen. exceptis illis verbis, ſecundũ deciſionem, vſque coroboramus, vt dicit glo. noſtra hic ſuper verbo, verba ſunt hæc, & exceptis illis verbis, Præterea vſque ad ver. nos itaque. vbi reaſſumit verba Hen. ſecundum Ioan. Andr. ſed dic de hoc, vt dicam ſtatim. ¶ Diuide in quinque partes. primò præmittit, q̃ determinare dubia ſpectat ad Papam. ſecundò ponit dubium procedens ex cõtrarietate duarum legum ibi, legibus. tertiò illud diffinit ibi, vt ergo. quartò moderatur ibi, verbum. quinto cõminatur ibi, omnibus Epiſcopis. ¶ In tex. ibi, iurare præſumat. dicebat Accurſ. quod debebat intelligi de iudicio iſti & iudicato ſoluendo. & idem Inno. Sed Hoſt. dicebat, quod debebat intelligi ſimpliciter & largè de quolibet iuramẽto, vt dicitur in verbo, nos itaque. ¶ In tex. ibi, omnes princip. dic, ergo clerici ſi ſunt principales. & ſic videtur contradicere præcedenti conſtitutioni. Vnde ſequitur in tex. propter quod, id eſt, quia prima lex prohibet clericos iurare, ſecunda verò videtur præcipere, vt iurent. ¶ In tex. ibi, de Conſtantinopolitanis clericis. & ſic conſtitutio videbatur eſſe localis, ſecundũ Io. Bul. & Azo. Mar. verò tenebat contrarium: quòd non deberent iurare, nec per ſe, nec per alium. ¶ In tex. ibi, ſecundum deciſionem filij. dic, quia litera eſt aliqualiter intricata, & verbum eius itaque, non videtur bene congruere proximo prę. ver. ideo ſic conſtrue & adapta literam aſſumendo illa verba, ſecundum etiam deciſionem filij noſtri Hen. Imperatoris, cuius verba ſunt hæc, & hic dimitte verbum eius, & coniunge ver. & diui Marci. vſque ad ver. nam cũ Imperator. & dimitte illum ver. & aſſume ver. Præterea ſtatuti. & continua vſque ibi, huiuſmodi officium liceat delegare, & ſupple, & bene interpretatus eſt, & ſic dimitte ver. verum, & redeas ad verſ. nam cum Imperator. & continua vſque ibi, ſit immunis. & dimitte verſi. præterea, & redeas ad verſi. eius itaque interp. corro. & iunge verſi. verum cum hac moderatione, ſecundum Hoſt. & Ioan. And. quæ quidem conſtructio eſt maxima intricatio, & continet maximam ineptitudinem Honorij Papæ. Sed glo. noſtra ſuper ver. verba ſunt hęc. vult quòd omnia verba à ver. legibus itaque. vſque ad ver. verum. ſint verba Henric. exceptis illis verbis, ſecundum etiam deciſionem. vſque ad verſi. diui Marci. pro qua expoſitione facit quòd habetur in prima compilatione, ſecundum quod ſupra dixi. nam conſtitutio Henrici incipiebat, quoniam legibus. Sed Io. Andr. dicit quòd putat, quòd Papa vtatur verbis Henri. vt proprijs, vſque ad verſi. præterea. Sed Innoc. aliter exponit, & ſecundum eũ in tex. ibi; eius, debet ſubaudiri, ſcilicet, Marci vel alicuius alterius Imperatoris, qui interpretatus fuit quædam, quæ hic non habemus, & eius interpretationem, Papa confirmat. & ſupra dum tex. dicit, verba ſunt hæc. dicit Innoc. quòd ibi incipiunt verba Henrici: ſubdit etiam q̃ poſſunt eſſe verba Papæ. Et ibi principis. dic ſecundum Inno. ſcil. Marci. vel melius ſecundum glo. & Ho. ſcil. Henr. Item ſecũdum Inno. ibi, dignoſcitur. ſubaudi, vt prædictum eſt, quòd nullus iurare præſumat. dicit tamen melius videri q̃ hic incipiãt verba Papæ. & quod ſequitur ibi, Imperiali authoritate, exponi debet, ſcil. voluntate: quia hoc ſtatutum q̃ fecit Honorius placuit Imperatori. Sed hæc eſt impropriatio: quia ſi iſta eſſent verba Papæ, nõ dixiſſet imperiali authoritate, imò pontificali. dicit etiam Inno. q̃ ſecundum aliquos verba Papæ incipiunt ibi, nam cum Imperator. ſed ipſe videtur inclinare in ſententiam q̃ verba Papæ incipiant ibi, verũ. Zab. verò dicit quod ad hoc vt tex. clarè procedat, dicendum eſt q̃ iſta omnia ſint verba Papæ, excepto verſ. nos itaque. vſque ad verſi. verum. illa eſt verba poſita in d. verſ. nos itaque, ſũt verba Henri. contextualiter poſita, vt patet ex illis verbis præcedẽtibus: ibi, tenor talis eſſe dignoſcitur. ſubdit tamen quod etiam ſunt verba Hen. à ver. legib. vſque ad

ad ver. nos itaque. ſed non ita contextualiter poſita ſunt, ſicut ver. nos itaque. Sed Papa vtitur eis tanquam proprijs, vnde ſecundum Zab. litera ſic debet conſtrui & ordinari, legibus itaque, &c. vſque ibi, ſecundum etiam. vbi dimitte: quia etiam interpoſitio & continua, vt ergo hæc dubietas auferatur, & coniunge, & diui Marci, &c. vſque ibi, præterea. & poſt verba illa, ſit immunis, reaſſume illa verba, ſecũdum etiam. vſque ibi, eius itaque. & continua ſic: ſecũdum etiã deciſionem filij noſtri Henrici, quon dã Imperatoris, cuius verba ſunt hęc, nos itaque &c. vſque ibi, verum. & dimitte ver. verum. & reaſſume illa verba, eius itaque interpretationem corroboramus. cõiunge cum ver. verum. cum hoc vſque in fi. Et ſic legendo non ſunt neceſſaria illa verba, præterea ſtatuti Principis tenor talis eſſe dignoſcitur. Sed hæc cõſtructio eſt reprehendenda, vt dixi de prima Hoſt. & Io. An. item magis reprehendenda eſt: quia ſecundum eam, verſ. præterea, eſſet ſuperfluus. Quare tu aduerte: quia qualiſcũque ſit cõſtructio idem eſt ſenſus. & ideo vt arbitror, Do. Anto. Io. de Imo. D. meus & cõiter Mod. de cõſtructione aut adaptatione literæ nullum verbũ fecerũt. Vnde dic q̃ Honorius referẽdo verba & duas cõſtitutiones legales relatas ẽt per Henri. in d.l. quæ incipiebat, qñ legibus, quæ videbantur ad inuicem contrariari deciſis per ipſum Hẽn. Imperatorem, cuius deciſionis verba formalia hic referũtur per Honorium, ipſam deciſionem Honorius moderatur, & approbat interpretationem Henr. factam de conſt. diui Marci. vnde dum tex. dicit, cuius verba ſunt hæc. dic ſcil. quæ diximus in effectu, & quæ formaliter ſubiũguntur. retulit enim Papa illas duas cõſtitutiones: videlicet primam quæ fuit diui Mar. quæ habetur vt dicit gl. & bene in l. cum clericis. C. de Epiſc. & cle. quam cõſtitutionem quidam volebant ſibi locum vendicare in clericis Conſtant. quã opi. Io. An. & Bul. & ẽt vult gl. 2. in verſ. cum clericis. pro qua facit tex. ibi, dum dicit, cuius inclytæ vrbis. loquens de Conſtantinopolitana vrbe, quæ anno præterito fuit à Teucris capta. Et in tex. ibi, dum dicit, huius ſplendidiſſimæ ciuitatis, & iſte intellectus etiam hic tangitur ab Honorio in ver. quia illud, refert etiam conſtitutionem Iuſtiniani, de qua in authen. principales. C. eod. ti. & in corpore, quæ videbatur contrariari cõſtitutioni diui Marci. nã conſtitutio diui Marci prę dicta vltra medium ſic formaliter dicit, cui nullum incertum erit iuſiurandum: quia eccleſiaſticis regulis, & à canone ab antiquiſſimis epiſc. antiquitus inſtituto clerici iurare prohibentur, ſed prædicta conſtitutio Iuſtiniani dicebat q̃ omnes principales debeant iurare de calumnia. ergo & clerici: & ſic contradicebat conſtitutioni diui Marci. has duas leges latè referebat Hen. in d.l. quoniam legib. & in effectu refert Hono. vſque ad ver. vt ergo iſta dubietas, vbi Papa intendens referre interpretationem & deciſionem ipſius Henri. ponit ipſius legis Henri. deciſionẽ & verba, quæ incipit iudicio meo, eius itaque interpretationem corroboramus. dico enim q̃ hic poſſint incipere verba Henric. qui ſequitur illorum interpretationem qui volebant, quòd conſtitutio diui Marci non eſſet localis. & bene dicebant. Et iſta fuit opin. Pla. & Mar. quæ placuit Hen. & bene: quia licet l. condita reſpectu fori & præſtandæ cautionis & preſtãdarum ſportularum eſſet priuilegiata clericorũ Conſtan. vrbis, & ſic hoc reſpectu eſſet localis, vt voluit ibi gl. 1. & ſup. retuli: tamẽ dum interſerit de iuramẽto præſtando in verſi. cui nullum inſertum erit iuſiurandũ, oſtẽdit quod prędicti clerici Conſtant. nõ tenentur iurare: quia clerici generaliter prohibentur iurare, & ſic reſpectu iuramenti illa conſtitutio generaliter comprehendit omnes clericos. ita interpretatus fuit Hericus, & ſic vt dixi ver. eius itaque, cõtinet verba Henri. & adaptatur ad literam immediatè prędecedentem quę dicit, cuius verba ſunt hæc. dico igitur q̃ hæc tota litera hoc modo poteſt legi vno contextu, hoc eſt ſine aliqua intercapedine, & tranſpoſitione orationum. Intelligo ibi quod Henr. in illa ſua deciſione duo fecit. primò interpretatus eſt conſtitutionem diui Marci ſecundũ quod alibi interpretabatur, videlicet quod cõprehendat generaliter oẽs clericos: quã interpretationẽ corroborabat Henr. per aliam conſtitutionẽ Dom. Iuſtiniani, quã hic refert in vernam cũ Imperator. & durat vſque ad ver. præterea. vbi Papa volens ponere ſecundam partẽ Henr. quę reſpiciebat deciſionem dictarum legum contrarietates dicit. Præterea ſtatuti Principis tenor talis eſſe dignoſcitur, nos itaque &c. & ſic incipiebat deciſio Henr. quę durat vſque ad ver. verũ. & quia in deciſione Henr. dicebatur quod clerici non compellantur ſubire iuramentum, ſed ſi viderint expedire, liceat officium iurandi alijs delegare, ſequi videbatur à contrario q̃ poſſent ſubire ſi vellent iuramentũ: & hoc moderatur hic Hon. in ver. verum. videlicet vt hoc licitum ſit conſulto prælato ſuo. & ſic tex. eſt planus, clarus, & apertus. nam dicere quod ver. verum. veniret ad moderationem ver. diui Marci, eſt ridiculum iudicio meo: quia moderatio non adaptatur ad finem illius verſ. vt de ſe patet.

2 ¶ † No. 1. quod ſucceſſor debet imitari veſtigia prędeceſſorum ſuorũ, quod intellige qñ ſunt irrationabilia, aliàs debet ab illis abſtinere, ſup. de reſti. in integ. c. cum ex literis. & ſi prius fuiſſent rationabilia, & propter varietatem temporum, & condemnationum tenderent ad noxiam, vt in c. non debet. inf. de conſang. & affi. quoniam vt inquit Valerius, omnia mala exempla à bonis initijs ortũ habuere.

¶ No. ſecundò vnum caſum reſeruatum Papæ, ſcilicet determinare grauiores cauſas. & idem cap. vt debitus. in fi. de appel. 17. diſt. cap. multis. 24. quęſt. 1. cap. quoties.

3 ¶ † No. 3. quod inter grauiores cauſas connumeratur qñ dubitatur de intellectu alicuius legis vel conſtitutionis propter contrarietatem vel varios intellectus doctorũ: quod tamen declara: quia ſi dubitatur de intellectu de iure aut canonicæ legis, recurritur ad ſummum Pontificem, vt in c. per venerabilẽ. qui fil. ſint legi. & in c. inter. j. de ſen. excõ. Si verò dubitatur de intellectu l. ciuilis inquantũ cõcernit clericos aut Eccleſias, idem dicẽdum eſt, vt hic, ſed ſi laicos, recurritur ad Imperatorẽ: quia eius eſt interpretari, cuius eſt condere, vt ſtatim dicam in alio notabili. Et prędicta intellige, quo ad interpretationem generalem & neceſſariam, per quam illa ſic debebit intelligi vel ſeruari, ſecus quo ad interpretationẽ authorizabilem, quã quilibet Doctor facere põt, & reſpectu vnius cauſæ decidendæ, quam

potest facere iudex, vt no. Innocen. in cap. cum speciali, de appell. facit l. 1. C. de profes. qui in vr. Constan. libro 12. nisi dubium esset ita arduum, quòd firmus intellectus dari non posset, quia tunc omnino est ad eundem principem recurrendum, vt l. penult. & fi. C. de legi. & ideò no. & de his dubijs quotidie dicunt Doct. quòd indigerent decisione Apostolica vel Cæsarea, de qua in materia latiùs dicam in tit. de constit.

4 ¶ † No. 4. quòd l. ciuilis generaliter loquens, videtur comprehendere etiam clericos, aliàs autem allegatio duarum legum, de quibus hic videtur fuisse frustratoria, de qua materia, quia ad titulum nostrum principaliter non pertinet, vide latè per Pet. de Anch. in repet. c. 2. supra de constitut. q. 1. & per D. M. in cap. ecclesia S. Mariæ, supra de constit. maximè in repet. ¶ No. quintò ibi, omnes principales, quod iuramentũ calumniæ præstari debet per principales, quod qualiter intelligendum sit, dicam latè in cap. cæterùm, in 7. art. ¶ No. sextò idem, quòd verbum, omnes, ex suo proprio significato includit omnes, & neminem excludit, ad idem cap. omnes, supra de maio. & obe. & l. à procuratore. C. manda. ¶ No. 7. in primo litis exordio, quod iuramentum calumniæ præstari debet in exordio litis, hoc est, incontinenti post litem contest. de quo latius dicam infra, post glo. in 5. art.

5 ¶ No. octauò ibi, propter quòd † probabile dubium oritur propter contrarietatem iurium ad inuicem, facit quod no. in cap. vt debitus, de app. & per Bar. in l. eum prolatis. ff. de re iud. & in l. 1. & 2. C. de pœ. iu. qui ma. iud. ¶ No. nonò, quòd constitutio loquens specialiter de clericis, licet generaliter respectu certi actus derogat constitutioni generaliter disponenti: hic enim prima constitutio diui Marci disponebat de clericis, & sic erat specialis respectu personarum, sed erat generalis, vt non præsumant iurare: Secunda verò constitutio Iustiniani, de qua in authent. principales. C. eod. respectu personarum generaliter loquebatur de omnibus: erat tamẽ specialis respectu iuramenti calum. & tamen prima præiudicat secundæ, secundum intellectum Hen. & declarationẽ ipsius, quod est singulare. Ex hoc infert Dominus meus ad decisionem illius tritæ quæstionis, an clericus possit reconueniri corã iudice seculari, nam tex. iste facit quòd non, quia iura specialiter prouident, vt clerici non iudicentur à laicis, licet respectu causarum generaliter loquãtur, & alia iura, quæ permittunt reconuentionem, loquuntur generaliter respectu personarum, sed specialiter respectu causæ reconuentionis. ergo constitutio specificè loquens de clericis, tanquam specialis, derogat alteri tanquam generali, ar. regulæ, generi, de reiu. in 6. quod dicit semper notandum, quia nemo ad hoc inducit istum tex. Sed tu vide ad hoc, quod latiùs dixi in cap. 1. de mu. pet. art. 5. nec moueat te in contrarium iste tex. in ver. Præterea, vbi specificè prouidebatur de hoc iuramento calumniæ, quia illa fuit constitutio veniens ad interpretationẽ prioris, vt supra dixi super tex. & Papa etiam hoc attestatur. ¶ No. decimò ibi, de Constantinopolitanis, q̃ quando dispositio iuris est localis, de qua materia dic, vt latiùs traditur in c. 1. de constit.

¶ No. vndecimò ibi, interpretationem corrobo-

6 ramus, † quòd eius est interpretari, cuius est condere, ad idem l. 1. C. de legi. & c. inter, infra de senten. excommun.

7 ¶ No. duodecimò ibi, corroboramus, † quòd Papa interpretatur leges, quod maximè procedit, quãdo loquuntur de clericis & ecclesijs, vt in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. hoc tamen procedit intelligendo, quod in ver. eiusque, sint verba Papę, de quo dic vt suprà in tex. dixi. ¶ No. 13. ibi, ad omnium, quòd illud, quod vni dicitur, potest à cæteris trahi ad consequentiam, & quòd illud, quod vni conceditur, nõ est alijs denegandum, de quibus hic in glo. in ver. ad omnium. No. 14. ibi, vim legum, q̃ canones obtinent vim legum, ad idem tex. in Auth. de eccles. tit. in prin. col. 9. & in Auth. vt clerici apud proprios Episcopos. §. illud, col. 6. quod procedit nõ solùm interpretatiuè, sed etiã per iuris noui editionem, dummodo materia spectet ad forum ecclesiasticum: aliàs secùs facit, quod no. glo. in regula, possessor, de re. iu. lib. 6. ¶ No. 15. ibi, diuinæ & humanæ legis, quòd species legis sunt duæ. Alia enim diuina, & alia humana, 1. dist. c. 2. & c. humanum genus. 1. de iureiuran. c. nimis, & infra de censi. c. peruenit, de qua materia licet D. M. hic aliqua dicat, tamen, quia pertinet ad tit. de consti. dic, vt ibi latiùs dicam. ¶ No. 16. ibi, intentione seruata, quòd attenda est mens & legis intentio. ad idem, c. intelligentia, de verb. sig. quia scire leges non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem, hoc est, intentionem ac rationem, vt l. scire leges, & l. contra legem, de legi. de qua materia latiùs dicetur in tit. de const.

8 ¶ No. vltimò ibi, non Abbas, non monachus, argumentũ q̃ † clericorum appellatione non comprehenditur monachus, nec econtrà, secundum d. Ant. & sequitur Zaba. allegat 7. q. 2. c. duo. dicit tamen, quòd ille tex. facit etiam in contrarium, sed quod prius dictum est verius. Sed Dominus meus dicit, quod putat hic colligi totum oppositũ, quod appellatione clericorum veniant monachi, nam prima constitutio prohibens iurare, faciebat duntaxat mentionem de clericis, vt patet in principio. Sed constitutio postea interpretans & declarans, dicit intelligendum de clericis cuiuscunque ordinis, & monachis, & sanctimonialibus, ergo clericorum appellatione veniunt monachi, pro quo facit, quia & ipsi in sortem Dei sunt electi, vt in d. c. duo, & clericus idem est quod sors. 21. dist. cleros. Item probatur per c. Deus, qui. c. pen. infra de vita, & ho. cleri. quæ c. loquuntur de monachis, & tamen ponuntur sub rub. de vi. & hone. cle. ergo veniũt appellatione clericorum per ea, quæ not. supra, & in prœm. Sexti, in ver. titulis. Cõcludit ergo Dominus meus, quod monachi veniunt appellatione clericorum, quod tamen procedit in fauorabilibus, secùs in odiosis, quia tunc non venirent, cùm distinctam habeant qualitatem a clericis secularib. ar. op. in c. statutum, de ele. lib. 6. ad quod allego etiam c. ex tenore, & c. vniuersitatis, inf. de sent. excomm.

9 ¶ Glos. 4. super verbo, calumniæ iuramentũ, quę rit, † quid continere debet iuramentum calumniæ, & soluit, ponendo quinque, quæ cõtinere debet dictum iuramentum, in fi. glo. dic de hoc, vt dicam in c. fin. 12. prin. art. ¶ Gl. super verbo, verba sunt hęc, est declaratiua in fi. d. declara hoc meliùs, vt dixi

supra

supra in tex. ¶ Glos. super verbo, ad omniũ, in prin. colligit duo no. quæ tendunt ad idem: deinde opponit & soluit in fi. glo. dic, sed contra solutionem glo. facit, quia si hoc erat concessum clericis Constãtinopolitanis in priuilegium, ergo ad alios non debebat extendi. & si diceres, hoc priuilegium est clausum in corpore iuris, ergo debet extendi, quia facit ius, quò ad omnes, iste nõ est bonus intellectus per capitulum, cùm ordinem, & quod ibi no. de rescri. & vide bonam glo. in prœm. in ver. iudicis, ergo est dicendum, secundum Dominum meum, quòd aut omnibus fuit concessum hoc priuilegium, sed illi fuerunt expressi per excellentiam, vel quòd attenta mente diuina & humana, debuit concernere etiã alios clericos Constantinopolitanos, & ita fit hic interpretatio, & hæc melior, secundum Dominum meum. Sed tu dic meliùs, vt dixi super tex. q̃ licet illa l. cũ clericis. C. de Epi. & cler. quò ad ea, de quibus principaliter loquitur diuus Marcus priuilegiet clericos Constantinopolitanos, tñ quando incidenter loquitur de iuramento, dicit, quòd ipsi non tenentur iurare ex generali dispositione, quæ hoc prohibet; nã ita formaliter dicit, cui scilicet cautioni nullum insertum erit iusiurandum, ecclesiasticis regulis, & Canone à beatissimis Episcopis antiquitus instituto, clerici iurare prohibẽtur. & sic ad excludendum ipsos clericos Cõstantinop. à iuramento clerici Constant. nõ priuilegiantur per diuum Marcum, sed eximuntur, quia prohibentur generaliter per ecclesiasticas regulas & Canonem iurare.

10 † Sic etiam in fauorabilibus, appellatione ecclesiarum, veniunt monasteria. 54. di. §. hac authoritate, cùm se. & quod legitur & no. infra c. 2. de suppl. ne. præl. lib. 6. & per gl. 5. ver. ecclesijs, in cle. quia plerisque, de off. ord. sed stricto vocabulo appellatione ecclesiarum, nõ veniunt monasteria vel alia loca religiosa, vt in c. 2. de consue. & ibi notaui, & ad prædicta etiã vide gl. in c. fin. §. adijcimus, de sent. excom. lib. 6. sed appellatione monachorum, nunquam veniunt clerici seculares, quia non competit ei etymologia vocabuli. 16. q. 1. c. placuit. item appellatione monasteriorum, nunquam veniunt ecclesiæ seculares ea ratione, secundum Dominũ meum, pro quo allego gl. in ver. monasterijs. in Clem. 1. de leg. & de materia in rub. inf. de vita & ho. cle. ¶ Glos. super ver. in criminali, tractat quęstionem, vtrùm in causa criminali sit deferendum iuramẽtum, & arguit pro & contra. Et finaliter post Azo. inclinat in sententiam, quòd sit deferendum, & respondet ad iura & rationes in contrarium allegatas, & hæc pars durat vsq; ad ver. & qualiter, vbi gl. intrat alium articulum qualiter clericus possit deferre iuramentum calumniæ, maximè in causa criminali, & qualiter intricatè loquitur. In ea. gl. d. Azo hic declarat hanc gl. & ipsius q. secundum quod latiùs dicam inf. in c. 2. in 6. prin. art. ver. fi. in gl. dic de hac materia, vt latius dicam in d. 6. art. & c. cæterùm, infra eo. in 7. prin. art. ¶ Glo. super ver. defensorib. quærit quid de syndicis, actoribus & procuratoribus constitutis ab vniuersitate, an iurẽt de calumnia. & soluit in fi. dic de hoc vt dicam in c. cæterùm, inf. eo. in 7. ar. ¶ Glo. in fi. sentit contrarium, quòd episcopus possit iurare inconsulto summo Pontifice, & fatetur cõtrarium, deinde colligit argumentum. ¶ In ea. glo. ipsemet

præstat iuramentum, dic vt dicam de hoc in cap. cęterum, in 7. art. vel in c. fin. in 12. art. In ea. glo. dic, vt latè dixi in c. significasti, in 6. prin. ar. Postremò, expeditis glo. iuxta præmissum ordinem in rub. descendo ad 4. ar. princ.

11 ¶ Quartus principalis articulus est, † coram quo sit de calumnia iurandum, & subiungam etiam de iuramento malitiæ & veritatis. Primò igitur circa iuramentum calumniæ dicendum est, quòd præstatur in iudicio, & à iudice, vt patet hic, dum dicitur in primo litis exordio, & in c. pen. inf. eo. & cap. 1. in eo. tit. lib. 6. & est tex. in l. 2. in prin. & §. fin autem, & §. seq. C. eo. & apparebit etiam ex his, quæ dicã inf. in 12. prin. ar. Aduerte tamen, ad egregias personas in dignitate constitutas iuramentum calumniæ præstari debet in domo ab eis, vt l. 2. §. fin autem. C. eo. & præstatur ab eo, qui missus est à iudice, vt præstet tale iuramentum, vt ibi infra notatur, & in Auth. vt litig. iur. §. ad hęc. ff. de iureiu. in l. ad personas vel ad egregias, & C. de re. cre. l. generaliter, & debet præstari præsente aduersario, vt est tex. in d. §. fin autem, & huic priuilegio non potest renunciari, vt in simili dicit Cy. in d. l. ad personas, & idem dicendum est de mulieribus ratione sexus, vt d. §. fin autem, per quem tex. & eius rationem idem dicunt Doct. de senibus & valetudinarijs, debet enim iudex talibus compati. 24. q. 3. c. quæ dignior. ad fi. no. Io. And. in addit. Specul. eo. tit. §. restat. vers. sed ad cuius. ad personas igitur prædictas, & etiam ad illas quæ ratione paupertatis venire non possunt iudex mittet notarium, qui præstet tale iuramentũ, facit l. in fraudem. §. quoties. ff. de iu. fisci. pro quibus vide, quod tradit Spec. in tit. eo. §. sequitur, versi. quidem, & Host. in summa in tit. de testi. §. quando, post princ. de tali commissione nõ debet notarius esse rogatus, sed alius si commodè posset haberi, aliàs ipsemet potest esse rogatus, secundum ea, quæ traduntur in cap. quoniam contra, infra de probat. iunctis his quæ traduntur per Bart. & Docto. in l. ex sententia. ff. de testa. tute. Aduerte etiam, quòd si fortè is qui debet iurare est absens, nec dimisit procuratorem habentem speciale mandatum, iudex tunc scribet iudici, sub cuius iurisdictione ille degit, ab eo recipiat iuramẽtum calumniæ, & scribit ea sub hac forma, Nos &c. iudex, &c. B. &c. iudici salutem in domino, Nouerit vestra discretio, quòd d. &c. ciuis & subditus vester super libel. quẽ vobis mittimus intercluſum cum Io. ciue & subdito nostro corã nobis lit. est con-

12 testat. † Cęterùm, quoniã ad hoc vt lis sine suspicione procedat necessarium est, per principalem personam præstari calumniæ iuramentum: fraternitatem vestram requirimus & rogamus quatenus à dicto d. A. supradicto libello secũdum iuris ordinem, iuris communis præsidio fulti iuramentum calumniæ recipi facientes receptionem eãdem in publicam formam manu fideli non redactam nobis si placet, per latorem præsentium transmittatis. Ita dicit Spec. eo. tit. §. restat. versi. quid ergo fiet. simile in testibus recipiendis extra territorium, in authent. apud eloquentissimum, & in l. iudices. C. de testibus, & talis iudex recipiens nõ recipit authoritate rogantis, sed iuris communis, vt in c. constitutus, inf. de fideiuss. & ideò in dictis literis ponuntur illa verba, iuris communis auxilio fulti, quibus. & sic ille iudex recipere

tenetur.ar.ff.de requi.reis.l.1.§.præsidet.tradit Spe. in tit.de leg.§.iam nunc.ver.sed secundū præmissa.

13 ¶ †Sed quæro circa prædicta,ad cuius expensas mittetur iuramentum calumniæ ad principalem. ¶Sol. Dic, quòd aut mittitur ad absentem ratione dignitatis,vel sexus, vel infirmitatis, & fiet communibus expensis. nec ob.c.2.in prin. de iud.lib.6. quia ibi fauor tantum producentis versatur: hic vero communis: quia expedit aduersario illius hoc iuramentum exigi: aut mittitur ad absentem voluntarium, qui litigat per procuratorem non habentem speciale mandatum, & hoc casu mittitur expensis ipsius absentis, secundum Spec. & Ioan. Andr. eo. tit.§.restat. Sed ad cuius expensas? Sed si dominus dedisset procuratori speciale mandatum ad iurandum de calumnia, & pars vellet, quòd deferatur principali tanquam legaliori, quod an fieri possit, dicetur infra eo.cap.cæterum. artic.7. & tunc fortè expensis partis mittentis præstaretur hoc iuramentum,cum ipse huius missionis sit causa.arg.d.c.2.in princ.de iud.lib.6.

14 ¶ †Sed quæro, Vtrum coram arbitris iuretur de cal. ¶Sol. Dic,quòd sic,tex.est in l.2.§.quia.C.eo. & maximè si sunt arbitri iuris,vt in c.ab arbitris. de offi.deleg.lib.6. & c.cum in speciali. infra de appel. & l.apertissimi. & l.cum speciali. C.de iud. per quæ iura arbitrarer idem dicendum esse de arbitratoribus iuris, qui ex forma statutorum eligendi essent, fortè in causis consanguineorum, affinium & similium, si modo arbitratori hoc videatur expedire, & quæ dicta sunt de iuramento calum. & hoc arg. respectu personarum iudicum: arbitror etiam conuenire iurameno malitiæ, & iuramento veritatis, & ex his habes expeditum quartum artic.

¶Quintus principalis articulus est, quando iurandum sit de calumnia, & an deferri possit, & pro clariori doctrina prosequar infrascriptas quæstiones, & cuilibet subijciam, quid iuris de iuramento malitiæ & veritatis. Primò ponam regulam, qualiter in litis exordio deferendum est iuramentum calumniæ,& an hoc sit de substātia. Secundò,Vtrum possit exigi seu deferri ante lit. contest. & quando, & quid de iuramento malitiæ & veritatis. Tertiò, an possit deferri etiam post lit. contest. & vsque in fi. causæ, & post conclusionem in causa, & quid in iuramento malitiæ & veritatis. Quartò,vtrum pendente dilatione data partibus possit deferri,& quid iuris de iuramento malitiæ & veritatis. Quintò,vtrum post latam sententiam possit in causa appellationis hoc iuramentum calumniæ deferri, & quid iuris de iuramento malitiæ & veritatis.

15 ¶ †Primò igitur quæro,quando regulariter debeat deferri hoc iuramentū calumniæ. ¶Sol. Dic, quòd regulariter præstari debet in primo litis exordio. tex.est hic,& in c.1.eo.tit. lib.6. hoc est immediatè post li.contest. vt in c.pen.infra eo. & in l.2.in prin.vbi Cy. Bart.& Doct.C.eo.facit ordo istarum rub. quia primo ponitur de litis conte. & postea sequitur de iura.calu. quasi immediatè post li. conte. debeat præstari hoc iuramentum: valet enim argumentum ab ordine rub. vt in proe.Greg.& l.si quis sub conditione.ff.de test.tu. secundum Do. meum hic in rubr. & satis dicitur in litis exordio, si immediatè post li.cont. à qua lis sumit exordium,præstetur hoc iuramentum,quæ incontinenti fiunt videntur in esse,vt in l.lecta.§.dicebam.ff.si cer.peta. & c. officiū.supra de elect. vnde exponit hic Host.exordio, id est, post exordium, & sequuntur Doct. nec ob.quòd titu.de iuramento calumniæ in volumine Codicis ponitur ante tit.de li. cont.quia in illo iure poterat iuramentum cal.deferri, etiam ante li.contest.de quo dicam infra. dicit tamen Bar.in d.l.2.in prin. C.eo. q̄ quando iuramentum calu. præstatur super tota causa debet præstari post li. contest. Sed quando præstatur super certo actu particulari:tunc præstari potest etiam ante li.conte. Et hoc idem sentit Cy.ibi,in 3.q.vbi dicit, quòd secūdum iura Codicis iuramentum cal. super eo, super quo lis contestatur,præstatur demum post li.conte.quasi dicat super tota causa, seu lite præstatur post li. conte. quia super tota causa contestatur lis. sit ergo conclusio, quòd iuramētum de cal. quod respicit totam litem præstari debet statim post li. conte. nisi ante li.conte. fuerit præstitū super tota causa ex voluntate partium, per ea, quæ dicam in seq. q.per quæ hoc magis declaratur,sed declarabitur, vtrū sit de substantia, quòd in primo litis exordio deferatur, & etiam declarabitur ex alijs, quæ dicam in seq. q.maximè in 3.q.& si iuraretur omissa li.conte. non propterea habetur lis pro conte. vt dicam infra, art. 14. in c.fi. Et aduerte iuramentum veritatis, quod olim deferebatur in causa speciali in locum iuramenti cal. statim etiam li.contest. præstabatur,vt est tex. in c.dudum.2.in ver. li.vero conte. de elect. & hodie cum vtrumque iuramentum,tam de calumnia,quàm de veritate dicenda, etiam in causis specialibus exigatur. c.1.in 1.resp.eo.tit.lib.6.eo.tempore,& sic post li.cont. exigitur vtrumque iuramentum, per tex.in d.l.1.& simplex etiam iuramentum veritatis, etiam non coniunctum cum iuramento calumnię,potest tunc recipi, vt d.capit.1.1.responso.eo.tit.lib.6. Iuramentum vero malitiæ, vt infra subijciam, potest exigi in quacunque parte litis.

16 ¶ †Secundò quæro, vtrum iuramentum cal.possit exigi & præstari ante li.conte. ¶Sol. Tex.in l.1. C.eo.probat,quòd sic,vnde super his, quæ incidūt vel emergunt ante li.conte. exigere potest iuramentum calum.si aliquid per actorem vel reum probandum est, per præal.l.1.quam Cy.dicit non esse correctam per l.2.C.eo.tit.ita dicit Cy.in auth.hoc sacramentū.& in d.l.2.in prin. in 3.q.C.eo.tit. cū l.1. quæ vult, q̄ hoc iuramentū præstetur ante li.conte. & loquitur,quādo præstatur super actu certo & particulari, & l.2.loquitur,quādo præstatur super tota causa,vt etiam dicit ibi Bar. dixi in præce. q.vnde si reus dicit iudici, domine ecce actor parat se ad agē dū contra me: grauor in contestatione litis & sportulis & alijs: quare supplico, vt faciatis eū iurare de cal.q̄ se existimet bona causam habere.Insti.de pœte.li.§.actoris.& sic non aget cōtra me. quo casu voluit Vber. de Bo. q̄ si iudex aliquibus coniecturis moueatur contra actorem,potest ante li.conte. exigere iuramentum cal. vel saltem fingere se velle exigere. Sed Spe.dicit,q̄ iuramentū cal. de sui natura ante li.cont.præstari nō debet,sed postea duntaxat, vt in c.quoniam contra. de prob.& patet ex ordine rub.nostrarum.Sed tunc præstatur aliud genus iuramenti,scilicet,malitiæ, secundū Spe. eo.tit.§.2.ver.

sed

sed pone. sed tu aduerte : quia c.quoniam.nihil dicit de iuramento. Io.And.in addi.Spec.eo.ti.ad ver. sed pone.dicit,quòd in quantum Vber.locutus est, quòd iudex potest fingere, locutus est de æquitate. Sed retento dicto Spe. dici potest, secundum eum, quòd si habet coniecturas, de quibus supra, potest ab actore exigere iuramentum malitiæ, per c.2. in fi. eod.titu. lib.6.

17 ¶ Et ex prædictis infertur, † vtrum super exceptionibus dilatorijs vel declinatorijs,quæ opponuntur ante lit. contesta. sit iurandum de calum. quidam, quòd sic, vt refert Specu. in titu.de except. §. viso.ver.sed nunquid iudex. de quo tetigi in cap.1. supra de libel.obla.art.5.fall.82.facit l.1.& quod ibi no. C.eo.& ff.qui satisd.cog.l.dedit.§.fi.& ff.de nox. l.quoties.§.pen. quidam tamen dicunt sufficere iuramentum malitiæ super declinatorijs, per c.literas. infra de restit. spol. & c.cum dilecti. supra de elect. Et hanc opin.tenent Zaba.& Dom.meus, in c.prudentiam. §.sexta. supra de offic.delega.quam etiam sententiam videtur tenere Ioan.An. in addi. Spec. eo.tit.§.sequitur.ver.quid de causis. vbi dicit,quòd si est quæstio de mandato,videlicet, an quis sit procurator,vel non : quòd licet Gui. de Suz. dicat in l. 1. C.de procu. iurandum esse de calumnia, per l.1. C.eo. tamen Io. An. concludit, quòd iurabitur de malitia,ex quo sumus ante li.contest. & tenet Spec. eod.titu. §.2.ver. in causis tamen. in fi. Dom. meus hic dicit, quòd præstari potest ante li.contesta. & si præstatur, non est opus denuò præstare post litem contesta. dummodo sit præstitum super tota causa. potest ergo præstari ante, sed non compellitur. Ita dicit Cyn. post Pe.in l.2. C.eo. vbi expressius probatur quàm hic,q̄ sit præstandum post li. contesta. Sed intelligendum est,vt dixi, quòd ante quis iurare non cogitur,sed voluntarius potest. Item intelligę,quòd ante non cogitur iurare, scilicet super tota causa. Nam etiam super emergentibus quæstionibus, de calumnia iuratur, cū aliqua partium vult aliquid producere : vnde auth. hoc sacramentum. C.eod. quæ dicit, quod hodie tantum semel est de calumnia iurandum,corrigit duntaxat l.antiquam. in his, quæ fiunt post li.contesta. etiam post præstitum tale iuramentum vniuersale : sed in his, quæ fiunt ante litem contest.& ante præstitum iuramentum vniuersale : ita iuratur hodie super qualibet exceptione,sicut olim,vt no.Barto.& Cyn.in d.l.2.& in d.authen. hoc sacramen. C.eo. facit etiam d.l.2. C.eod. & quòd ibi non sic est limitandus tex. noster, & c.literas.infra de restitu.spol. secundum Do. meum. ego verò in hac q. sic arbitror distinguendum, videlicet, quòd aut loquimur de iure Canonico,aut Ciuili.primo casu ante lit.contest.non cogitur quis iurare de calumnia, maximè vniuersaliter,sed si sponte vellet subire tale iuramentum, posset, & si iuraret super tota causa, non cogeretur postea iurare post li.contest. quod no.ad limi. eorum, quæ dixi in præced. quæst. nisi peteretur iuramentum ad solennizandum iudicium : quo casu debet præstari post litem contesta. in litis exordio, vt dixi in q.præced. & ad hunc effectum posset iterato exigi post li.contest. secundum Pau.de Cast. in l.2.C. eod. de quo dicto satis dubito : quia ex quo semel fuit præstitum super tota causa, nō videtur vlterius præstandum.ad quod vide, quod dicam in c.fi.inf. eo.in 13.princ.art.nec est verum,quod sit de solennitate substātiali,quod præstetur in primo litis exordio,vt apparet ex his,quę superius dicta sunt,& quę infra dicam, quamuis si præstetur, iudicium videatur magis solenne. vel fortè posset intelligi dictum Pau.q̄ tunc fit ad solennizandum iudicium, quando petitur : aliàs non, vt in alijs, quæ dicam in seq. insuper & de iure Cano.ante li.contesta. non videtur, quòd quis cogatur subire iuramentum calumniæ super aliquo actu particulari,sed solùm iuramētum malitiæ, per tex.in c.2.in fi.eod.tit. lib.6. quod tamen,quantum ad ipsum actum particularem, videtur idem importare, quod importat iuramētum calumniæ. vnde de iure Canonico ante lit.contest. solùm videtur compellendus præstare iuramētum malitiæ. quod tamen limita, nisi procedatur secundum formam c.quoniam. §.quòd si super. supra vt li.non contesta.videlicet, quando procederetur ad missionem in possessionem rei petitæ reo nominante dominum in iudicio, & domino nominato existentibus contumacibus,iuxta formam ibi traditā: quia tunc iudex recipit ab actore iuramentum calumniæ,vt l.thesaurus. ff.ad exhib. & infra de restit. spol.literas.& supra de elect.c.cum dilecti.& no.gl. in ver.summatim.in d.§.quòd si super.& ibi dixi.articu.12.q.2.& ratio potest esse : quia ibi lis habetur pro contestata,vt dicit ibi tex.& ibi dixi. aut loquimur de iure Ciuili: & hoc casu dico post Cy. Bart. & Docto.communiter,quod super actu particulari ante lit.contest. potest exigi, & præstari debet iuramentum calumniæ, per l.1.C.eod. & non solùm semel, sed etiam pluries respectu plurium actorum. Sed postquam semel generaliter super tota causa iuratum est de calumnia non reiteratur amplius, de qua tamen reiteratione dicam inf.eo.cap.fi.arti.13. Aduerte tamen, circa prędicta : quia glos. in l.2.§. fin autem abfuerit.C.eo.videtur plus voluisse, vide

18 licet, † quod quando quis vult agere per procuratorem : quòd eo tempore, quo constituit procuratorem potest apud iudicem loci, vbi degit iurare de calumnia super lite futura per procuratorem agitanda, siue sit actor, siue sit reus, vt d.l.2.§.fin autē abfuerit. quod est valde mirabile,quod sufficiat dominum iurare de calumnia, tempore quo cōstituit procuratorem : cum causa adhuc non sit cœpta, & hoc iuramentum calumniæ sit deferendum, postquam causa sit cœpta. Imò & post lit.contest. vt dixi in q.præced. vnde si quis vult totam causam agitare per procuratorem & ad iudicium nūquam venire : potest sub dicto modo præstare iuramentum calumniæ. quidam tamen dicunt,quòd ipse primò debet incipere causam,& de calumnia iurare, & postea constituere procuratorē, & ita intelligunt tex. in d.§.fin autem abfuerit. Sed glo.ibi, non tenet,q̄ sit necessarium. Nam iura volunt, quod possit constituere procuratorem ad totam, & sic resident Pau. de Cast. Ex quibus sequitur,quod quis potest præstare iuramentum calumnię, absque eo, q̄ à parte, vel à iudice sit petitum.de quo dicam in c.cęterum. infra eo.in 7.princ.arti.& sic ex prędictis concluditur, quod quamuis ante lit. contest. fuerit iuratum de calumnia : tamen sententia non redditur nulla, tanquam lata omisso iuris ordine, secundum Spec.

eo.

eo.tit.§.1.verſi.ſed quid ſi ante. quia ex quo poſt li. conteſt. poteſt in totum omitti, & valet ſententia, vt dicam infra eod. c.cæterum. in 10.princ.art. fortius debet valere, ſi in totum non omittitur: refert tamen Specu. alios tenere contrarium, ſed primam opin. tenent Imo.Henric.& Doct.in c.cum dilecta. de reſcrip.Reliqua quę ſequuntur in hoc c.nõdum reperta ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ non præſtatur in cauſis ſpiritualibus.*
2 *Decimarum cauſa eſt inter ſpirituales cauſas computanda.*
3 *Conſuetudo Eccleſiæ Romanæ attenditur à pleriſque.*
4 *Canones rigore poſpoſito æquitatem ſequuntur.*
5 *Iudex debet reſiſtere propter exceptionem fruſtratoriam.*
6 *Iuramentum de calumnia, in quibus ſit cauſis præſtandum.*
7 *Iuratur de calumnia etiam in cauſis criminalibus.*
8 *Iuramentum calumniæ præſtatur etiam ſi iudicis officium præſtetur.*
9 *Iuramentum calumniæ præſtatur, etiam ſi actio mutetur.*
10 *Iuramentum de calumnia procedit in actione cumulatã.*
11 *Iuramentum de calumnia, in quibus deferatur cauſis, & num. ſeq.*
14 *Iuramentum de calumnia, non præſtatur ſola quæſtione iuris remanente.*
15 *Iuramentum calumniæ non requiritur in cauſis probationem non exigentibus.*
16 *Iuramentum calumniæ non requiritur in his, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis.*
17 *Iuramentum veritatis, in quibus præſtetur cauſis.*
18 *Iuramentum malitiæ, in quibus dicatur locũ habere.*
19 *Iudex recuſatus an poſſit iuramentum malitiæ à recuſante exigere.*

1 ITERAS. † In ſpiritualibus cauſis non iuratur de calumnia.h.d. ¶ Diuiditur: quia primò ponitur deciſa conſultatio. Secundò ponit ius & conſuetudinem Curiæ ibi, ſanè. Tertiò infert ad proceſſum cauſæ: ibi, vnde. Et hodie c.hoc corrigitur per c.1. eo.tit.in 6. vbi etiam in cauſis iſtis ſpiritualibus iuratur de calumnia.de quo latius dicam infra in 6.princ.articu.verſ.3. & in tex. ibi, & infra,dic,ſub iſto continebatur,quod cum eſſet contentio ſuper decimis & rebus ſpiritualibus, exigebatur iuramentum calumniæ, ſed quidam aſſerebant,illud non eſſe præſtãdum, & ideo iudices per literas conſuluerunt Rom. Pontificem. ¶ Et in tex. ibi, tales. dic ſcilicet cauſæ ſpirituales. ¶ Et ibi canones. dic, quod iſti canones ſunt in regiſtro, ſecundum Vinc.& Io. ¶ In tex.ibi,in huiuſmodi cauſis. dic,quod iſtud olim non erat de tex. ſed fuit gl. Alani.ſimile ſup.de temp.ord.c.nec epiſcopi.ſecundum Hoſt.& Io. ¶ In tex.ibi, indicunt. dic,imò nõ ſuſtinent, quod præſtetur ſecundum Ho. quod innuit litera ſupra dum dicit,nec dare nec recipere.ſecundum Abba.& ad idem 2.q.5.c.cõſuluiſti.Vinc. tamen dicit, quod quidam exponunt, indicunt. id eſt, interdicunt, vel prohibent, per d.c.conſuluiſti. ¶ In tex.ibi,dimiſſa,ſcilicet petitione & contentione iuramenti. ¶ In tex.ibi,ad anteriora.dic,hæc eſt communis litera: aliqui tamẽ habent ad vlteriora. & idem eſt ſenſus,vt puta,ad præſtationẽ iuramenti de veritate interrogationes, poſitiones, &c. vt in c.pen. inf.eo. & in c.quoniam. inf. de probatio.ſecundum Hoſt.

2 ¶ No. primò ibi, eccleſijs, decimaque,ꝙ † cauſa decimarum dicitur ſpiritualis. ad idem c.cauſam. de præſcript. & c.fi.de re.permut. quod eſt verum, quando agitur de iure decimandi: quod debetur Deo & eius Eccleſijs, in ſignum vniuerſalis dominij. & c.tuæ. de deci.dixi in tract. de lib.obl. & fortè dicam in titu. de deci. ſecus, ſi decimæ deberentur alio iure,vel ageretur de meris fructibus & non de iure decimandi. ad hoc,c.veſtra.infra de loca. & cap.vt ſuper. infra de reb.eccl.non alie.& quod ibi no.Doct.in d.c.fi.vbi gl.Aduerte tamen,quod tex. videtur probare contrarium propter copulam, &, de cuius natura eſt iungere diuerſa,vt in rubr. ff. de iur.& fac.igno. Sed dic, quòd non ſemper coniungit diuerſa,vt hic apparet.ad idem l.perfectam.iuncta glo.C.quando lic.ab emp. diſcede.

3 ¶ No.ſecundò ibi,cõſueuit, † quod attendenda eſt conſuetudo Rom.Eccleſ.quod illud, quod non facit Ro. Eccleſia, nec nos facere debemus. ad hoc cap. in cauſis. de re iudi. ſecundum Hoſtien. & Io. ¶ Nota tertiò ibi,tantum agitur, quod vbi cauſa eſſet mixta: quia partim ſpiritualis,& partim profana deferendũ eſt iurm calumniæ, etiam ſecundũ hęc tẽpora: ꝙ an ſit verum,dicam j. in 6.prin.art.ver.6. ¶ Nota quartò,quod iuramentum calumniæ eſt introductum ex quodam rigore & legum diſtinctione,de quo dixi ſupra,in rub.art.3.q.1.

4 ¶ † No. quintò ibi,canonum æquitate, quod canones dimittunt rigorem,& ſequuntur æquitatem, & quid ſit rigor,& quid æquitas, & an alterum alteri præferatur, & quando, dixi plenè in Clemen. prima, de iudi. & in cap. fin. ſupra de tranſactio. ¶ No.ſextò,ꝙ propter æquitatem quam ſequũtur, iuramentum calumniæ non defertur in ſpiritualib. & ratio poteſt eſſe: quia ius præſumit in talibus calumniari,de quo dicam inf.in 5.artic.verſic.3.

¶ Nota ſeptimò,quid importent iſta verba, Procedas ſecundum veritatem & æquitatem,ſeu ſecundum æquitatem canonicam. Excludũt enim ſecundum Do.Anto. rigoroſas iuris poſitiui ſubtilitates. ſed hoc non placet domino meo indiſtinctè: quia licet remitteretur iuramentum calumniæ: non tamen tempore huius tituli in cauſis ſpiritualibus remittebatur: imò ſeruabantur aliæ ſolennitates rigoroſæ, vt libelli & litis conteſtationis,& ſimiles,licet hodie ſint ſublatę per Cle.2.de iudi. Sed clarius de materia videbimus in ti. de ord. cog.

¶ Nota octauò ibi, contentione. & ibi,ad anteriora, 5 † ꝙ vbi aliqua contentio in iudicio apparet fruſtratoria: puta, quia opponitur fruſtratoria exceptio: non debet iudex deſiſtere, ſed ad vlteriora procedere: nam procedendo ad vlteriora videtur illam reijcere,vt in c.ex parte.de appèl. & in Cle.cũ à repulſione. de appella. Et dicuntur exceptiones fruſtratorię, quando ius eas non admittit, ſecundum no.per Bal.in l.fi. C.de edi.di.Adri.tol. in 10. nó.

no.de quia materia latius dicã in tit. de excep. Gl.1. ex eo fortè, quod hic dicitur, ꝙ in cauſis,in quibus agitur de eccleſijs, decimis, & rebus ſpiritualibus, non iuratur de calumnia. Et ſupra in c.præce. dicitur, quòd in quacunque cauſa ſeu controuerſia criminali,ſeu ciuili, iurandum eſt de calumnia, proſequitur glo.varias ſpecies cauſarum,& in ver. ſed certè, intermiſcet cõtrarium,quòd potius in cauſis ſpiritualibus deberet iurari de calumnia, quàm in ciuilibus. glo.fatetur quodammodo contrariũ. ¶ In fi. glo. quia iſta glo. continet materiam ſexti articuli, ideo iuxta ordinem poſitum in rub. deſcendamus ad ſextum articulum.

¶ In ſexto igitur principali articulo examinandum eſt, † in quibus cauſis ſit de calumnia iurandum. 6 Et pro ipſius articuli clariori examinatione procedam ponendo regulã, & ſubijciendo 22. declarationes & aliquas fallẽtias: quibus expeditis tractabo per viam ſecundæ quæſt. princ. de iuramento veritatis. Deinde pro tertia principali quæſt. tractabo, in quibus cauſis deferendum ſit iuramẽtum malitiæ. Regula igitur ſit,quòd in omnibus cauſis iurandum ſit de calumnia. tex. in c.præced. qui dicit, in omnibus cauſis deſiderãtibus probationem. Verum,vt hęc regula ita generalis clarior appareat, proſequar particulariter aliquas declarationes.

¶ Primò declaratur, ꝙ procedit prædicta regula in omni cauſa ordinaria ciuili, vt in c.præce. & in d.l.1.& in l.2.& ibi Bar.& per totũ illum tit. C.eo.

¶ Secundò procedit in cauſis ciuilibus,etiam extraordinarijs,in quibus etiam lis non conteſt. tenet Bart. in l.2. C.eo. per d.l.1.C.eo. & ſequitur Dom. meus in cap.1.ſupra eo. tu dic, quòd hodie eſt tex. apertus,quòd quamuis ſit talis cauſa, in qua procedatur ſummariè & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij,&c. tamen debet iurari de calumnia.tex.eſt in Clem.ſæpe. de verb.ſignifi. & per Ioan.in addit. Spe.eo.tit.§.ſequitur.ver.quid ſi cauſa. vbi idem dicit de iuramento malitiæ & veritatis.

¶ Tertiò procedit etiam in cauſis ſpiritualibus, vt eſt tex.in c.1.fi.reſponſo. eo.titu.lib.6. licet enim ſecundum tempora iſtius decre. in ſpiritualibus nõ iuraretur de calumnia, ſed de veritate: tamen hodie ſecus, vt d.c.1. Et quare olim non iuraretur de calumnia in cau. ſpiritualibus. Goffr. dixit,quòd ratio erat, de qua in tex. noſtro, quia in ſpiritualibus rigor iuris non eſt ſeruandus. facit de iud. c.dilecti. & infra de dolo & contu. c.1. 27.q.2. c.ſunt qui dicunt. Sed hæc ratio non videtur bona: quia ſecundum eam ſequeretur,quòd in foro eccleſiaſtico nũ quam iuraretur de calumnia: cum canones ſequantur æquitatem,& tamen ipſi potius, quàm leges cõſiderant iuramentum calumniæ. Item quia in omni cauſa,& in omni iuramento calumnia eſt fugienda,& ideo de calumnia iurandum eſt etiam in cauſa ſpirituali,quia poteſt dicere, quòd ratio fuit,ꝙ in talibus non præſumitur aliquis calumniari: ſicut enim magis præſumitur pro ſpiritualibus hominibus. de procur.in noſtra. & ſic pro ſpiritualibus negocijs, ſecundum Hoſti. & Ioan.hic, & idem tenet Hoſti.in ſum.eo.tit.§.& in quibus. verſi.ſed quæ eſt ratio. vbi dicit, quòd non præſumitur, quòd quis in illis calumnietur, quia cum de ſpiritualibus tractemus, ſemper habemus Deum in mente, & ſcire debemus, quòd inter ſimplicem loquelam & iuramentum Deus non facit differentiam. 22.q.5. iuramenti. & hac ratione iuratur, vt Deus in memoria habeatur,vt in Auth. vt iud.ſine quo.ſuffr.§.ſic igitur.in prin. & per hanc rationẽ fortè præcipiebatur in lege, quòd quando iudex ſederet pro tribunali, teneret Euangelia coram,vt Deum in mente haberet: ſciturus quòd ſicut iudicabit,iudicabitur. C.de iudi.l.rem non nouam. ſed qui de ſpiritualibus, & ſic de Deo loquitur,non poteſt tradere Deum obliuioni,ideo non præſumitur, quòd ſit immemor ſalutis ſuæ.1.q.7.cap.ſcimus.C.ad l.Iul. repe.l.fi. quæ præſumptio non videtur ſic contingere in non ſpiritualibus: quia ſpiritualia magis conueniunt Deo, quàm ciuilia. de quo latius per Hoſti. in d. ver. ſed quæ eſt ratio. glo.etiam ſuper ver. iuramentum. in d.c.1.aſſignant prædictam rationem, & Innoc.hic, & glo.ibi,reddit tres rationes. Prima,quia rigor in ſpiritualibus non ſeruatur, vt dixi. Secundò,quia licet iuramentũ non ſit peccatum:tamen ex frequentatione ſæpe fit peccatum, vt in c.& ſi Chriſtus. infra de iureiur. & dicit glo. quod prædictæ rationes parum valent: cum etiam vendicet ſibi locum in ciuilibus: vnde hodie expeditum eſt, vt dixi,per d.c.1.in fi.eo.titu.in 6. quod etiam in ſpiritualibus præſtatur iuramentum calumniæ. Sed præſtatur ſimul cum iuramẽto veritatis. & ratio aſſignatur ibi,quia licet in ſpiritualibus ſit maior præſumptio, ꝙ quis non calumnietur: tamen per experientiã videmus, quod frequenter in ipſis calumnietur, & idem etiã in illis præſtatur iuramentum calumniæ. Aduertendum tamen eſt, quod tex. ille dicit, quod eſt vtile deferri hoc iuramentum, & ſic non videtur de neceſſitate: vnde ſecundum aliquos ſi iudex videret talem eſſe qualitatem perſonarum, quod de ipſis non ſit aliqua calumniæ ſuſpicio, exiget ſolummodo veritatis iuramentum. Alij tamen exponunt vtile,id eſt neceſſarium, pro quibus l.1.ff.quando appel.ſit. & 2.quæſt.6. cap.biduum. & hæc expoſitio eſt tutior,ſecundum glo.in d.cap.1.

¶ Quartò procedit regula prædicta etiam in cauſa iuris patronatus Eccleſiaſtici: quia quamuis olim potuiſſet dubitari, prout hic in glo. & per Spec. eodem titu.§.ſequitur. verſicu. quid de cauſa. tamen hodie eſt expeditum hoc: cum in cauſa merè ſpirituali defenſatur, vt dixi in verſic.præcedenti.

¶ Quintò procedit in cauſa poſſeſſoria iuris ſpiritualis, quia licet etiam olim eſſet dubitatio propter varietatem opinionum, an talis cauſa eſſet ſpiritualis, vel non: tamen hodie eſt expeditum, ex quo, vt dixi in cauſa ſpirituali iuratur de calumnia.

¶ Vtrum autẽ talis cauſa dicatur ſpiritualis vel nõ, latè tractant hic Doct. & maximè Dominus meus, vide hic per eos. fortè latius dicam in rubr. de iudi. quia licet iam legerim illum titulũ, tamen quia nõ legi iuxta intentionẽ meam, ſed ad voluntatẽ diſidentium ſcholariũ: ideo in animo eſt iterũ legere, & ibi in rub.tractabo quę dicãtur cauſæ ſpirituales.

¶ Sextò procedit regula in cauſis mixtis, i. quæ participant de cauſa ſpirituali & profana, vt in cap. tuæ.ſupra de procuratorib.& in cap.ſuper his. infra de accuſat. quia licet olim variæ eſſent opin. tamen hodie expeditum eſt, per d.cap.1.eod.titu.lib.6.

¶ Septimò procedit & fortius in omnibus cauſis eccleſ.

eccleſ. non ſpiritualibus, argumento prædictorum: quia licet tex. hic innuat, quòd in cauſis eccleſiarũ non iuretur de calumnia: tamen ex quo in ſpiritualibus de quibus maius erat dubium, & hic eccleſiaſticæ æquiparantur in hoc: facta mutatione in ſpiritualibus, intelligitur facta mutatio etiam in eccleſiaſticis, ar. l. ſi quis ſeruo. C. de fur. cum ſim. & ar. c. tranſlato. ſupra de conſti.

7 ¶ † Octauò procedit in criminalibus. tex. eſt in c. præced. ibi, in quacunque cauſa ſeu controuerſia criminali ſeu ciuili, & ibi glo. ſuper verbo, in criminali, & ad idem l. 2. C. eo. in contrarium tamen glo. illa mouetur tripliciter, primò per tex. Inſti. de pub. iud. in princ. vbi tex. dicit, quòd iudicia publica per actiones adiuuantur: nec omnino quicquam ſimile habent cum ciuilibus. Secundò, quia in cauſa criminali licitum eſt tranſigere, & ille, qui tranſigit, videtur confiteri, vt in l. furti. ff. de his, qui no. infa. ergo non debet calumniæ iuramentum præſtari, cum liceat qualitercunque ſe redimere. Tertiò mouetur per l. 1. C. de bo. eorum, qui ſibi mortem conſci. vbi dicitur, quòd in cauſa ſanguinis licitum eſt aduerſarium ſuum corrumpere, fortius ergo licitum eſt mentiri: maximè cum corrumpere non poſſit ſine falſitate & calumnia: ergo non eſt deferendum iuramentum calumniæ. ar. c. clericos. infra de cohabit. cler. & mul. quia hoc eſſet iurare contra veritatem, & anceps incurrere periurium. Sed ad hoc reſpondet gl. quod licet publica iudicia in multis differant à ciuilibus: puta, quia in criminalibus requiruntur clariores probationes, vt l. ſciant cuncti. C. de probat. tamen non differunt in hoc, quia ſi argumentũ generaliter procederet, nec daretur libellus, nec lis conteſtaretur, & vtrumque eſt falſum, vt dixi in c. 1. ſupra de libe. obla. in 5. artic. & in c. 1. de li. conteſt. artic. 3. & in c. quoniam. in prin. in 3. artic. ſupra vt li. non conteſt. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd quamuis licitum ſit tranſigere: tamen propter hoc non excluditur iuramentum calumniæ: nam & idem videmus in ciuilibus, & eo modo reſpondetur ad tertium argumentum, quod licitum eſt corrumpere aduerſarium tranſigendo; non tamen per hoc licitum eſt calumniari in cauſa. Præterea ſecundum Goffr. ibi non dicitur, quòd ſit licitum, ſed quòd ignoſcitur, & ſic videtur quòd non careat vitio. 13. diſt. nerui. Et prædictam opin. tenuerunt Azo, & Goffr. facit, quia vt dicit Bart. in l. 1. C. eo. tit. quamuis licitum ſit tranſigere, & propter hoc habeatur pro confeſſo: non permittitur tamen calumniari, & idem glo. in l. 1. C. eo. & ibi Io. Bulg. Vgoli. & Cy. & Ioan. Vincen. Tancre. & Philip. hic, & Spe. eo. tit. §. ſequitur. in princ. Sed Marti. & quidam alij tenent contrarium per iura ſuperius inducta in contrarium, & quia ſatis eſt, quòd accuſatus puniatur ad ſimilitudinem ſupplicij. 2. quæſt. 8. quiſquis, & hanc etiam tenuit Vgol. quia de facili quis pro ſalute corporis deieraret, licet nõ ſic pro ſalute rerum. Et pro hac opin. etiam facit l. qui cum maior. §. ſi patris. ff. de bo. liber. vbi calumnioſa permittitur accuſatio. Item facit, quia ad accuſandum admittuntur perſonæ minus legitimè, vt ſerui & minores, & quandoque infames, qui alias non admittuntur, vt l. clarum. C. de autho. præſtan. Bart. in d. l. 1. C. eo. videtur velle, quòd de iure debeat præſtari tale iuramentum. Subdit tamen, quòd de conſuetudine Italiæ non ſeruatur, ſed ſtatim cum accuſator venit iurat accuſationem veram eſſe, & ſic animo calumniandi non procedere: poſtea comparet accuſatus vel inquiſitus, & iurat de veritate dicenda, & ita approbat communis ſtylus, ſecũdum Bar. Hoſti. in cap. præced. videtur capere mediam viam, quia ſecundum leges non eſt iurandum de calumnia per rationes, ſupra inductas. Sed de iure canoni co coram iudice eccleſiaſtico eſt iurandum, per c. præced. allegat etiam, quòd eccleſia non infligit pœnam ſanguinis. infra ne cler. vel mon. c. ſententiam. nec admittit peccatum mortale, vt in c. ſacris. infra quod me. cau. & idem tenet Hoſti. in ſumma. ſupra in quibus cauſis. in prin. vbi non agitur de cauſa criminali, quæ non infligit pœnam ſanguinis, videtur, quòd ſecundum leges & canones in vtroque foro ſit iurandum de calumnia. Ita procedat l. 1. C. eo. & tenet Henric. in c. præced. Do. Anto. clarè non elicit opin. videtur tamen inclinare in ſententiam gl. quæ placet Do. meo indiſtinctè, tam in foro Cano. quàm ciuili. nam in accuſatore ceſſant rationes ſtatim allegatæ: imo poterit eſſe vtile iuramentũ, quia ſciens ſe debere abſtinebit ab accuſatione. Itẽ operabitur iuramentum effectum ſuũ in dilationibus, & alijs calumnioſè non petendis, & idem in accuſato, quia timore iuramenti non prorogabit cauſam per ſubterfugia: ne ſimul perdat corpus & animam, & in multis timore iuramenti abſtinebit à calumnia: & quanto vicinior eſt morti, tanto timidior eſſe debet. 86. diſt. tanta. Item ſi prædictæ rationes excuſarent à iuramento calumniæ, eo modo eſſet dicendum, quòd non deberet alicui iudici purgatio: cum deficiens in ea habeatur pro conuicto. Itẽ non exigeretur iuramentum de veritate, & tamen vtrumque eſt falſum. inf. de purg. cano. per totum. & cap. qualiter. 1. & cap. dilecti. infra de accuſat. & quod no. Innoc. in c. 2. de confeſ. lib. 6. & expreſsè probat tex. in cap. præced. nec obſtat, quòd de iure Canon. non imponitur pœna effuſionis ſanguinis: quia imponitur ſimilis, & fortè magis afflictiua, iuxta no. per Innoc. in c. qualiter. ff. de accuſa. ad quod vide, quæ latè dixi in rub. de pœn. Nec obſtat, quod de ſimilitudine ſupplicij dixi, ſecundum Martin. propter pœnam talionis, quia illa prouiſio reſpicit finem litis, iuramentum vero hoc reſpicit prin. & totã cauſam, & melius eſt ante tempus occurrere, &c. vt l. fi. C. in quibus cauſis in integ. reſtit. non eſt neceſſe. ſecundum Ioan. de Imo. Zab. & Dom. meum hic. Et per hoc infert Do. meus, quòd iuramentum calumniæ fortius præſtandum eſt in cauſa inquiſitionis ex parte inquiſiti, ſecundum Spe. eo. tit. §. ſequitur. ver. quid ibi imploratur, vt dixi in cap. qualiter. 2. infra de accuſ. in 11. princip. artic. q. 84. Nec obſtat l. qui cum maior. §. ſi patris. ſupra allegata, quia licet ibi dicatur, quòd filius iuſſu patris accuſans libertum, propter calumniam non repellatur à bonorum poſſeſsione: tamen propter hoc non ſequitur, quominus iudex ab initio eũ repellere poſsit, & ſic etiam dicendum eſt de alijs perſonis minus legitimis, ſi ratione calumniæ hoc iudici viſum fuerit expedire, ſecundum Cy. ¶ Sit ergo cõcluſio, quòd etiam in criminali iurandum eſt de calumnia, pro qua opin. facit l. fi. C. de fide inſtr. & l. clarum. C. de autho.

autho. præſtan. & auth. nouo iure. C. de pœ. iud. qui ma. iud. & hæc eſt communis opin. quam etiam tenent Collectaneus, Ioan. de Lig. & Ioan. Cald. hic. & Innoc. in cap. ſeq. & mihi placet: quia licet olim poſſet eſſe dubitatio de iure ciuili, quia nõ erat tex. expreſſus: tamen hodie per cap. præced. ſublata eſt omnis dubitatio per ea, quæ dixi in c. 1. de ope. no. nunc. & Cle. 1. de teſtib. vbi dixi, quòd quando de iure ciuili vel Canon. in materia poſitiua ſunt opiniones, & fiat de nouo tex. ſiue fiat de iure Canon. ſiue de iure ciuili, in vtroque foro ſtamus illi tex. de conſuetudine tamen vt dicit Bart. iuramentum calumniæ non præſtatur, in cauſa criminali, & idem tenet Bal. in l. 1. C. eo. & Pau. de Caſt. ibi. ſeruatur autem quòd accuſator tempore porrectæ accuſationis iurat vera eſſe cõtenta in accuſatione: nec aliud iuramentum poſtea exigitur. Et hoc facit etiam pro te abſente, & reus iurat de veritate dicenda.

Sed dicit hic Zabarellus, quòd huic conſuetudini ſtandum eſt in foro ciuili: Sed in foro eccleſiaſtico ſtandum eſſet cap. præced. Ego dico, quòd in foro ciuili illa cõſuetudo inoleuit, quia vt plurimum iudex procedit per inquiſitionem, & inquirens nõ tenetur iurare, quia fama habetur loco accuſatoris, vt dicam in c. ſeq. in 7. prin. q. 1. ſi tamen reus accuſatus comparens, exigeret iuramentum calumniæ, arbitror, quòd actor tenetur iurare, & ſimiliter, ſi accuſator vel iudex exigeret à reo.

8 ¶ † Nonò procedit regula prædicta, etiam ſi imploratur iudicis officium. Doct. hic, & ſequitur Dominus meus, tenet Spec. eo. tit. §. ſequitur, ver. quid vbi imploratur. nam etiam in exceptionibus declinatorijs, & dilatorijs, & emergentibus iuratur de calumnia, vt ſtatim dicam, ver. 18. & tamen tunc non agitur, ſed agere intenditur, ex quo lis non conteſt. vt l. amplius. ff. rem ra. hab. & probatur in l. 1. C. eo. & in cap. literas. infra de reſtit. ſpolia.

¶ Decimò procedit etiã, ſi petatur executio inſtrumenti guarentigiati ex forma ſtatuti, licet non procedatur ordinariè, ſed executiuè: nec detur libellus, nec fiat litis conteſt. ſed ſolum producatur inſtrumentum, & verbo petitur mandari executioni, & partem citari ad dicendum, quare non debeat executioni mandari. Et pars comparens contradicit, nam iurabitur de calumnia, licet non expectetur ſententia diffinitiua, ſed interlocutoria. Ita dicit Pau. de Caſt. in l. 2. §. quod obſeruari. eo. tit. & ita reperio cõſuluiſſe d. Dionyſium, conſ. 44. quod incipit, in cauſa & quæſtione. vbi dicit, q̃ petens executionem debet iurare, q̃ non petit animo calumniandi, alias non fit executio. l. theſaurus. ff. ad exhi.

¶ Vndecimò procedit, non ſolum ſi cauſa ſit magna, ſed etiam ſi ſit modica & vilis. ita tenet Spec. eo. titu. §. ſequitur. ver. quid ſi cauſa. per d. l. theſaurus. & infra de præb. cap. maioribus. & infra de appel. c. de appellationib. niſi iudex ex officio ſuo extra ordinem cognoſcat, quia tunc putat Spec. non eſſe iurandum, per l. 1. in prin. ff. ne vis fiat ei. Refert tamen Spe. quòd quidam ſimpliciter volunt, quòd in cauſa modica non iuretur de calumnia. nam & ſententia ſine ſcriptis lata, tenet: quia aliæ iuris ſolennitates propter exiguitatem cauſæ omittuntur, vt in auth. niſi. C. de ſenten. ex breui. recit. 2. q. 1. c. in primis. Et hæc opin. videtur mihi ſatis ſuſtentabilis, per tex. in c. in pertractandis. infra eo. ibi, ſed cauſæ qualitate inſpecta. iunctis ijs, quæ ibi dicit Innoc. qui dicit, quòd debet conſiderari, an cauſa ſit vilis vel vehemens. Item, quia pro modico non præſumitur quis calumniari, nec datur actio de dolo. l. fin. §. fin. ff. de dolo malo. Quod ego arbitror procedere, ſi hoc iudici videbitur expedire, per tex. in d. cap. in pertractandis.

¶ Duodecimò procedit regula prædicta etiam ſi agatur cauſa ætatis, quia aliquis dicat ſe maiorem. vnde vult litigare per ſe, & alius dicit eũ minorem, vnde vult, quòd ſibi detur curator, quo caſu ſuper hoc emergenti, quod expectat iudicis pronunciationem, iuratur de calumnia. hoc voluit glo. in l. 2. §. obſeruari. C. eod. & tenet Pau. de Caſt. & vide, quod ſtatim dicam, ver. 18.

9 ¶ Tertiodecimò procedit, † nõ ſolũ ſuper actione principaliter intentata: ſed etiam ſuper actione mutata, quia etiã in qualibet actione eſt iurandum, vt l. 2. in prin. C. eo. quia in hac mutata poteſt calumniari. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. penul. quod procedit, ſi adhuc ſuper actione principaliter intentata, non fuerat iuratum. Sed ſi fuerat iam iuratum, maius eſt dubium: Quia iuramẽtum calumniæ regulariter non debet iterari, vt dicam in cap. fi. infra eo. in 13. princ. artic. Henr. hic dixit, quòd cum potius iuretur ſuper facto, quàm ſuper actione, non debet amplius iurari. Ita etiam dicit glo. ſuper verbo, iuret. in l. 2. prope fi. C. eo. allegat tamen in contrarium l. edicta. C. eo. Spec. vero tit. eod. §. ſequitur. ver. ſed quæritur ſi quis poſt iuramẽtum. tenet contrarium, quia in qualibet actione iurandũ eſt, quia in ea poteſt calumniari, vt dixi, & ſuper actione iuratur: non ſuper facto. ff. fami. erciſc. l. cohæredes. §. qui familiæ. Sed aduerte, quia vt dicit Cy. in d. l. 2. quæſt. 14. & Ioan. in addit. Spec. ad d. ver. iſta quæſtio præſupponit, quòd lite conteſt. poſsit actio muniri, quod non eſt verum, vt l. edita. C. de eden. de quo latius dixi in cap. 2. de libe. obla. artic. 26. in 2. q. princ. vnde dicit Cy. quod glo. prædicta. proceſsit vitio ſcriptoris, quia debebat dicere, ſuper actione cumulata, non ſuper actione mutata, quæ non poteſt mutari poſt litem conte. Sed aduerte, quia poſſet dici, quòd quæſtio procederet, quando emendatio vel mutatio eſſet facta circa qualitatem, vel etiã circa ſubſtantiam de conſenſu partiũ. Sed dicit Bal. in auth. hodie. C. eo. in finali quæſtione, quòd hoc vltimum non poteſt procedere: quia licet de conſenſu partium mutaretur, non obſtante tali conſenſu: eſſet iterum lis conteſtanda: quia hæc actio non clauditur ſub prima cõteſtatione, & per cõſequens eſſet iterum iurandum, & hęc eſt veritas, ſecundum Bal. ad quod vide, quod dixi in cap. 1. de libe. obla. art. 26. q. 3. & per totum illum art. vide plenè de mutatione. de emendatione vero vide artic. 25. Ego vero dico, quòd quæſtio glo. poteſt procedere, etiam ſuper actione mutata, & intelligo, quòd mutatio facta ſit ante litem conte. nec obſtat, quòd ex quo illa glo. & Spe. præſupponit delatum eſſe iuramentum calumniæ, quòd præſupponant de neceſsitate litem conte. quia quæſtio procedere poteſt, quando iuramentum calumniæ eſſet delatum ante litem conte. ſecundum ea, quæ dixi in c. præcedenti. quæſt. 7. & voluit Pet. & ſequitur Cy. quòd vbi libellus ineptè formatur,

formatur, & postea corrigitur: iustè de nouo iuratur, per l.1.ff.si men.fal.mo.

10 ¶ Quartodecimò procedit regula † in actione cumulata, quod intellige, vt dixi in c.fi.de lib.obla. ar.29. q.8. ver.secundus effectus. & ad ibi dicta adde, quæ dixi in c.præceden.

¶ Quintodecimò procedit regula etiam in eo, qui agit ratione humanitatis, secundum Cy. in l.2. in prin. C.eo.ti.nihil allegat: nec ego possum intelligere quid ipse velit: quare propino tibi vt accepi.

¶ Sextodecimò procedit in prætorijs stipulationibus interponendis in iudicio, per l.1. C.eod. & l. Prætor ait.in princ. ff.de dam.infec. vbi ita demum debet præstari cautio de damno infecto, si priùs iuretur de calumnia, vt l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam.infec.secundum Specu. eodem tit.§.sequitur. versic. penultimo.

¶ Decimoseptimò locum habet in præparatorijs. vnde si aliquis agit petitione hæreditatis, & facit interrogationem, & reus allegat titulum pro dote, pro donato, vel simile, defertur iuramentum calumniæ, vt l.thesaurus. ad exhib. Hostiē. in summa. in tit.de iudic. §.3.ver.item puto litem. & Specu.in tit.de interrog.quę fiunt ante litem contest.§.1.versic.sciendum.ibi, dum dicit, & dicit Dom.meus.

11 ¶ Decimooctauò † procedit super omnibus exceptionibus declinatorijs, vt no.Spe.in ti.de except. §.viso.ver.sed nunquid. & probatur in l.1.C.eod.& ff.qui satisda.cog. l.de die.§.fin. & ff.de noxa.l.quoties.§.pen. Quidam tamen dicunt, q̃ super declinatoria sufficit iurare de malitia, per cap. literas. infrà de restitut.spol. & cap.dilecti. suprà, de elect.tradit Spec.eodem tit. §.sequitur.vers.sed nunquid super. vide quæ dixi in cap.1.supra eo. in 5.ar.q.2. & vide quod dicam in seq.art.

12 ¶ Decimononò procedit † regula prædicta generaliter, super omnibus incidentibus & emergentibus quæstionibus, facit quod dixi supra in præce. ver.Sed aduerte, quia hoc non videtur verum, cùm sit iuratum vel iurandum in principali. vnde idem verius videtur in accessorijs, in quibus videtur simiiter iuratum, arg.regulæ accessorium. de reg.iur.in 6. & in c.prudentiam. in fi. de off. deleg. & quia semel tantùm iurari debet de calumnia. C.eod.tit.authen.in isto. Sed hoc verum est in eadem causa.vnde Spec.in eo.tit.§.sequitur. ver.quid de quæstionibus.concludit contrarium, per l.qui bona. §.si quis. ff.de dam.infec.& ff.ad exhibē.l.thesaurus. & ff.qui satisda.cog.l.de die.§.pen.aliàs fin.Pau.in addi.Specu. ad d.vers.dicit, q̃ Mart. Silli. in quæstione, quæ incipit; minor 25.annis, qui adiuit hæreditatem patris, conuenitur actione personali, vt hæres patris, dato termino ad respondendum, dicat se inconsulto adiuisse hæreditatem, quæ locuples reprobatur, cùm esset damnosa, petat se restitui ad confectionē inuentarij: & actor replicat, q̃ illud petit reus animo differendi actionem, vnde petit iurari de calumnia, q̃ est audiendus. Nec obstat, quòd secundum hoc, bis iurabitur, scilicet postea lite contesta. super actione personali, contra tex.in Authen.de his, qui ingre.ad ap.in fi.vnde sumpta est auth.hodie. C.eo. quia illud procedit in eadem instantia: secùs in diuersis, per iura prælleg. & ad idem. ff. de eden.l.si quis ex argentarijs.§.exigitur. & ff.de iureiur.l.iusiurandum. §. qui iusiurandum. facit quod statim dicam de causa appellationis. vers. 21. Item si diceretur, quòd restitutio peti non potest in modum exceptionis, negari non potest, quin hoc petatur incidenter. C.vbi & apud quos.l.fin.in fi. supra de rest. in integ. c. fin. & etiam esse præiudicialem actioni propositæ. C.de iure deli.l.sancimus. §.donec. facit Institu.de act.§.præiudiciales. sic primo cognoscenda.inf.de ordi.cog. c.tuam. & hoc, quia quæ in perpetuum, vel ad tempus actionem excludunt, habēt instar exceptionum. Ad tollendam igitur suspicionem, virget semper iuramentum calumniæ. C. de his, qui ad eccles.confu. l.fin.circa med. & si est maior 25. annis, intra tempora restitutionis iuret per se. Si verò ahuc est minor, iurabit curator. de quo tamen dicam in c.cæterùm.infra eo.in 7.art.ver.17. Sed si diceremus, quòd hoc casu reciperetur iuramentum malitiæ, secundum quod dixi in c.1.art.5. q.2. & tetigi in ver. præced. cessaret omnis difficultas, & est simile quod dicam post Gui. de Suz. in vers.seq. secundum Io.And. in addit. ad d. versic. quid de quæstionibus.

13 ¶ † Quinimò plus voluit glo. & Cyn. post eam, quòd si alicui concessum est priuilegium, quòd nó cogatur iurare: & pars opponit, q̃ illud priuilegium est falsum, vel surreptitium, tenetur impetrans iurare de calumnia.argum.l.2.ff.si quis in ius vocat.non ierit. & ff.si quis cau.l.1. & 2.in princ.& adde, quod dicam in fi.sequentis versic. & quod dicam infra, in vers.quinto fallit.

¶ Vigesimò procedit regula prædicta, etiam in eo, qui comparet nomine absentis, & allegat causas absentiæ. nam & iste tenetur iurare, quòd illas non allegat calumniæ causa. & hoc tenet Gui. de Su.in l.seruum quoque.§.publicè. ff.de procura. & sequitur Io. An. in addi.Spec.eo.tit.§.sequitur.ver.quid de quæstionibus. Nec obstat authen.hodie. C.eod. vbi dicitur, quòd iuramentum calumniæ non debet sæpius præstari, quia illa procedit in iuramento generaliter præstando. Istud verò præstatur solùm super vno articulo.de quo dicam in c.fi.inf.eod.art. 13. & vide, quod dixi in c.præced.art.5.q.2.in fine. Et ex prædictis infertur, quòd si est quæstio de mãdato, an quis sit procurator iurabitur de calumnia. & hoc tenet Gui.de Suz. in l.1. C. de procur. & refert & sequitur Io.An.in addi. Spe.eo.ti.§.sequitur. versic.quid de causis.

¶ Sed aduerte circa hunc articulum, & duos præced.quòd si talis quæstio incidens, vel emergẽs esset talis, quòd haberet suam instantiam, iurãdum esset de calumnia, aliàs ante litem contesta. de Iure Ciuili super illo cap. exceptione, seu quæstione iuraretur de calumnia, sed de Iure Canonico potiùs de malitia iuraretur, sed post litem contest. vtroque iure sufficeret semel iuratum esse de calumnia, nec propter nouam suspicionem super nouo c. ortam deferendum esset iuramentum, quo casu arbitror, quòd potius de malitia, quàm de calumnia iurandum esset, ad quod vide, quod dixi in c. præcedenar.5.q.2.iunctis his, quæ dicam in c.fi.inf.eo.art.13.

¶ Vigesimoprimò procedit regula prędicta non solum in causa principali, sed etiam in causa appellationis, vt est tex.in c.2.eo.tit.lib.6. Nam licet olim Placent. & Azo tenerent, q̃ ex quo in causa principali

pali iuratum erat de calumnia, non debeat iurari in causa appellationis: tamen ipsorum opin. est reprobata in d.cap.2. Et ratio decisionis fuit: quia in causa appellationis fiunt nouæ oppositiones, deductiones & probationes, vt in l.per hanc. C.de tempo.appel. & in c.cum Ioannes.de fide instru. Item, quia instantia appellationis est diuersa à causa principali, vt no.glo. in c.2.infra de testi. & patet ex his, quæ dixi in c.fi.supra de iud.vnde licet iuratum fuerit in causa principali, illud iuramentum refertur ad illam instantiam, scilicet, quòd in instantia non vtetur calumnia, defensione, vel probatione.

¶ Vigesimosecundò procedit regula prædicta, si mutata sit noua instantia, per ea, quæ statim dixi, & quæ latius dicam in c.fi.infra eo.in 13.arti.princ. Sed nunc aduertendum, quòd licet supra dederim regulam, quòd in omnibus causis sit iurandum de calumnia: tamen prædicta regula fallit in aliquibus causis.

14 ¶ † Primò fallit, quando sola quæstio iuris remanet: quia tunc non iuratur de calũnia: quia in quæstione iuris non videtur posse committi calumnia: quia iura sunt certa.ff.de iu.& fac.igno.l.2.hinc est, quòd positionibus iuris non est respondendum, vt dicam infra in tit.de confessis. Et hoc videtur probari satis apertè, per l.1.C.eo. quæ solũ videtur exigere iuramentum calumniæ in his, quæ sunt facti, & propter hoc iura voluerunt, quòd aduocati qui allegant & proponunt quæ iuris sunt: non cogantur iurare. faciũt quæ dicam in duabus fallentijs sequentibus. Sed tamen Pet. quem sequitur Cy.in l. 1.C.eod.vult, quòd etiam aduocati debeant iurare de calumnia: quia tam in legibus inducẽdis, quàm in ipsis interpretandis, potest calumnia committi. Vtrum aduocati debeant iurare, latius dicam in c. cæterum.infra eo.art.7.q.32.

15 ¶ † Secundò fallit in causis non desiderantibus probationem, vt no.Bal.in l.1.C.eo.per illum tex.à contrario sensu.facit præce.& seq.fall.

¶ Tertiò fallit in notorijs: intellige, in quibus necessitas probationis non incumbit secũdum quod traditur 2.q.1.c.manifesta, & in c.vestra, de cohab. cler.& mul.faciunt duæ præce.fall.

¶ Quartò fallit, quando litis conte.fit per confessionem, vt no.Bal.post glo.in l.at qui natura.§.cum me absente.ff.de neg.gest.

¶ Quintò fallit, quando per responsionẽ rei non potest fundari iudiciũ: verbi gratia, peto à te quid certum: tu dicis te nõ possidere illud, nec dolo desijsse possidere: ego peto, quòd tu iures de calumnia. certè cum non possideas, nec dolo desieris possidere, tu non cogeris iudicium subire.ff.de rei vendi. in l.qui petitorio. in princ. & §.pen. ergo nec iurare cogeris.ff.de iudi. in l.sed & si restituatur.§.ex quibus. & ff.de iureiur.l.tutor.§.fi. Et hoc dicit Spe. eo.tit.§.sequitur.ver.quid ergo pone, iurandum esse. & sic obtinuit, secundum eum, & hoc tenet Alber. Gal. super l.ff.de rei vendi. per l.de die.§.fin. in princ.ff.qui satisd.coga. & sic etiam residet Ioan. in addit. ad d. ver.quid ergo. Ego arbitror, quòd primum dictum habeat locum respectu rei vendicationis, aut alterius iudicij, quòd cum nõ possit fundari: similiter non potest super eo peti iuramẽtum calumniæ. Sed si peteretur iuramentum calumniæ super eo, hoc est, in quantum negat conuentus possidere aut dolo desijsse possidere, posset super hoc peti iurari de calumnia.

16 ¶ † Sextò fallit in his, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, secundum Bal. in l.1.C.eod. per tex. ibi, dum dicit, vt contentiosa litigantiũ instantia compescatur: & sic à contrario sensu vult ille tex. quòd iuramentum calumniæ nõ habet locum in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis: & sequitur ibi Pau. de Cast.

¶ Septimò fallit in causis vilibus, vt sentit Inno. in c.in pertractandis.infra eo.per tex.illum dum dicit, causæ qualitate inspecta.alij contra.tu dic, vt dixi supra eo.arti.ver.3.procedit.

¶ Octauò fallit in causis spiritualibus, vt hic: & hoc procedebat olim: hodie secus, vt dixi supra eo. artic.ver.3.procedit.

¶ Nonò fallit in causis criminalibus, secundum Mart.Vgo.& quosdam alios. sed communis opi.est in contrarium, vt dixi supra eo.art.ver.8.procedit.

¶ Decimò fallit in causa appellationis, & hoc procedebat olim secundum multorum opi. sed hodie tex.est in contrarium, in c.2.eo.tit.lib.6. dixi supra eo. arti. vers.21. Et prædicta procedunt quo ad iuramentum calumniæ.

17 ¶ † Secundò principaliter quæro circa nostrum articulum, in quibus causis præstetur iuramentum veritatis. Sol. Dicit Spe.quod illud tantum præstatur in spiritualibus: vt hic, & in c.dudum. supra de elect. ¶ Sed aduerte, quia in contrarium facit cle. sæpe.de verb.signifi.& quod no.in c.1.& 2. de confes. in 6. in l.2.§.quod obseruari. C.eo. vbi indistincte dicitur positionibus esse respondendum per iuramentum de veritate: & sic non solum in spiritualibus, sed etiam in alijs causis præstandum. ¶ Sed potest multipliciter responderi. primò, quòd olim præstabatur in spiritualibus solum, vt in iuribus præalleg.in quibus exuberat officium iudicis: hodie vero de consuetudine iuratur in qualibet causa, vt notatur in iuribus allegatis in contrario. ¶ Vel secundò dic, quòd in spiritualibus præstatur hoc iuramẽtum veritatis indistinctè ex officio iudicis, quia in eis multum exuberat officium iudicis, supra de electio.c.cum nobis. & c.cum dilecti. in alijs vero causis præstatur parte postulante: quia in illis non exuberat officium iudicis: fiũt enim positiones, vt pars releuetur ab onere probandi, vt no. in c.1.& 2. de confes. lib.6. Et vbicunque visum fuerit iudici: ita tamen vt non suppleat de facto, & ad commodum priuatum, ne obstent no. in c.bonæ. de postu. præla. & per Innoc. in c.ad nostram, 2.de iureiur. & per Doc.in l.2.C.vt quæ desunt aduo. ita putat hic Dominus meus, respondendum ad contrarium prædictum, quod dicit nõ reperisse expresse tactum per Doct. & secundum prædictam doctrinam dico q̃ iuramentum veritatis potest præstari tam in causa princip. quàm in causa appell. Et de causis spiritualibus est tex. in cap.2. 1.responso. eo. tit. lib.6. facit etiam d.c.2.in fi.respon.

18 ¶ † Tertiò principaliter quæro circa sextum articulum, in quibus causis præstetur iuramẽtum malitię. Spe.eo.tit.§.1.ver.2.præstatur, dicit quod istud præstatur super excep. vel cũ aliquid loco exceptionis proponitur, & præstatur hoc ante litem conte.

semel, & pluries in ciuilibus, spiritualibus & criminalibus causis, quoties est præsumptio contra aliquem, quod aliquid malitiosè proponat. l. thesaurus. ff. ad exhib. & supra de elect. c. cum dilecti. vbi excipiēs erat suspectus, quia fundata erat electi intentio per cōfirmationem metropoliticam: & ideo ibi iurat, & infra de excep. c. pastoralis. vbi suspectus qui post terminum peremptorium proponit dilatoriam, & ideo iurat. Sic & in eo qui post publicationem attestationum objicit in personas testiū, cum non fuerit protestatus, vt in c. præsentium. in fi. lib. 6. sic etiam in eo qui vxori petenti restitutionē obij cit gradum l. diuina prohibitum. infra de resti. spol. c. literas. in fi. sic etiam vbi quarta dilatio petitur ad testes producendos. infra de testib. c. in causis. & c. significauerunt. & c. fi. Sic etiam in eo qui instrum. prius sibi editum petit iterum edi, vt l. fin. C. de fide instru. His enim casibus & omnibus similibus objiciens cum sit suspectus iurat ꝙ malitiosè non proponit, sed post litem conte. hoc iuram. non præstatur: quia iuram. calum. in princ. præstitum extenditur, & omnia quę postea accidunt, vel emergunt in causa, vt C. eo. auth. hoc sacram. alioquin bis iuraretur: quod esse non debet, secundum Spe. eo. tit. §. 1. ver. secundum, de quo dicam in c. fi. in 13. arti. sed aduerte, quia tex. est hodie apertus in c. 2. in fi. eo. titu. lib. 6. qui vult quòd in omnibus causis nedum ante, sed etiam post litem conte. poteſt exigi à partibus iuram. malitiæ, quoties iudici id visum fuerit expedire: siue iuratum sit de calumnia, siue de veritate. Et vtrum stetur dicto iudicis dicentis expedire sine alia probatione, vide infra in c. fin. arti. 13.
19 ver. sed circa prædicta quero, † vtrum iudex qui recusatur possit exigere ab isto recusante iuram. malitiæ. respon. Ioan. in c. 2. eo. tit. lib. 6. refert Spe. in tit. de recusa. §. qualiter. versi, quid si præsumpt. & fuit disputata hæc quæst. per quendam fratrem Iaco. & quod non possit exigi mouetur primò per c. suspitionis. sup. de offi. deleg. vbi dicitur, omnia quę pertinent ad arti. recusationis spectant ad arbitros, & qui omnia dicit, nihil excludit, 90. distin. c. 2. mouetur. appellatio & recusatio pari passu ambulant, in c. super eo. 2. & ibi dixi, de appel. sed ab appellante non potest exigi hoc iuramentū per iudicem à quo appellatur, vt in c. si à iudice, de appel. in 6. ergo nec à recusante. Tertiò, quia iste iurando videtur consentire in iudicem, & sic tolletur sua recusatio. supra de offi. deleg. c. insinuante. In contrarium vero allegatur primò tex. in cap. 2. fi. respon. eo. tit. lib. 6. qui reliquit arbitrio iudicis, vt exigat quando videbitur sibi expedire. & quòd iste sit iudex, licet recusetur non est dubium, vt in c. iudex. de offi. deleg. lib. 6. & d. cap. suspicionis. ex qua iurisdictione compellit partes eligere arbitros, & ipsos arbitros cogit vt diffinjat. sic ergo ex ea iurisdictione coget istum iurare: & si neget, videtur esse in manifesta turpitudine. ff. de iureiu. l. manifestæ. Et si fortè tenui religionē: hic enim reprehenditur. inf. de sym. cap. & si quæstiones. & hanc partem tenet Ioan. in d. cap. 2. Et ad argumenta & rationes contrarias respondet, & primò ad cap. suspicionis, fatetur quòd reseruata sunt arbitris ea quæ concernūt probationem causæ recusationis, & ipsius veritatem. hic autem quærimus de animo ipsius proponentis recusationem. Ad secundum, quod appellatio & recusatio æquiparentur: respondet per no. in d. cap. super eo. quia istud non est semper verum, vt etiam no. Innoc. in c. si contra vnum. de offi. deleg. lib. 6. Ad tertium respondet ꝙ non est verum quòd iurando videatur consentire: quia actus qui fiunt per appellantem coram iudice à quo tendentes ad exclusionem suæ iurisdictionis non inducunt consensum in ipsum iudicem, vt no. glo. in d. c. si à iudice, & sic residet Ioan. & sequitur do. Dom. in d. c. 2. quæ opi. mihi placet, & ex his Deo duce est expeditus sextus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Principales & œconomi causam habentes notam de calumnia iurare debent.*
2 *Oeconomus notitiam causæ non habens ad iurandum de calumnia non admittitur.*
3 *Negationes duæ vim obtinent affirmatiuæ.*
4 *Iudex de calumnia iurare non tenetur.*
5 *Principales personæ an teneātur de calumnia iurare.*
6 *Hæredes principalium, an teneantur de calumnia iurare.*
7 *Clerici an teneantur de calumnia iurare.*
8 *Pupillus an possit de calumnia iurare.*
9 *Minor an possit de calumnia iurare.*
10 *Filiusfamilias de calumnia iurare potest.*
11 *Filius in quibus casibus in iudicio esse possit agendo per se, vel defendendo.*
12 *Filius an possit de calumnia iurare absque patris assensu.*
13 *Monachus an possit iurare de calumnia.*
14 *Seruus an possit vel debeat de calumnia iurare.*
15 *Iurare de calumnia an possit quis tā per se quàm per alium.*
16 *Vniuersitas & collegia an debeāt iurare de calūnia.*
17 *Prælati ecclesiastici, an debeant de calumnia iurare.*
18 *Abbates an teneantur iuramentū calumnię præstare.*
19 *Pater nomine filij agens, an absque speciali mandato possit de calumnia iurare.*
20 *Tutor an teneatur præstare iuramentum calumniæ.*
21 *Curator minoris de calumnia iurabit.*
22 *Curator datus bonis de calumnia iurare tenetur.*
23 *Vicedominus an teneatur de calumnia iurare.*
24 *Orphanotrophus an debeat iuramentū calumniæ præstare.*
25 *Procurator ad iudicia non potest iurare de calumnia.*
26 *Iurari de calumnia an possit si in procuratorio non exprimatur quòd de calumnia iuretur.*
27 *Mandatum simplex habens ad causam vel causas, an & quando possit de calumnia iurare. & nu. seq.*
36 *Potestas generaliter concessa procuratori ad iurandū de calumnia, an sufficiat.*
37 *Mandatum simplex ad iurandum de calumnia in causis iustis intelligi debet.*
38 *Procurator ad negotia, an possit iurare de calumnia.*
39 *Syndicus ecclesiæ vel collegij seu vniuersitatis, an præstare possit calumniæ iuramentum.*
40 *Actor pupilli & minoris, an possit vel teneatur iurare de calumnia.*
41 *Persona coniuncta an debeat iuramentum calumniæ præstare.*
42 *Comparens pro inuito, an possit iurare de calumnia.*
43 *Cessionarius seu procurator in rem suam, an debeat de calumnia iurare.*
44 *Nominans dominum in iudicio, an iuret de calumnia.*
45 *Iurare de calumnia, an teneatur is qui rei vicem tenet & actoris.*
46 *Appellans iurare de calumnia non compellitur.*
47 *Iurare de calumnia, an teneatur qui se non iuratum vouit.*
48 *Iuramentum calumniæ, quibus personis ex priuilegio remittatur.*
49 *Iuramentum calumniæ, an exigatur à pluribus simul contra plures agentibus.*
50 *Iuramentum de calumnia vt requiratur, qualis esse debeat is à quo exigitur.*
51 *Iudex an possit eligere vnum inter plures, à quo iuramentum calumniæ exigat.*
52 *Iuramentum calumniæ, per quem exigi possit.*
53 *Iuramentum calumniæ non exactum à iudice vel parte, an possit quis præstare.*
54 *Iuramentū malitię, à quibus præstari debeat personis.*
55 *Iuramentum veritatis, à quibus exigi & præstari debeat.*
56 *Infantes, furiosi & dementes, iuramentum veritatis non præstant.*
57 *Syndici de dicenda veritate possunt iurare.*

1 IN PERTRACTANDIS. † De calumnia iurari debet per principales, & per œconomos causam notam habentes. h. d. vel sic: principalis persona nō indistinctè releuatur ab one re iurandi de calumnia, licet compareat per œconomum, sed sibi vel œconomo est deferendum inspecta qualitate causæ & personarū. h. d. ¶ In tex. ibi, non passim, dic, id est, non indifferenter, vel nō indistinctè. ¶ Nota primò, quòd iuramentum calumniæ non est indifferēter præstandum, sed debet inspici qualitas causæ, de quo dictum est in preced. artic. Item debet inspici qualitas personarum, an scilicet principalis, vel iustior, vel clericus seu religiosus, vel alterius causam agēs gnarus, vel ignarus causæ, prout latius videbimus infra in 7. princip. artic. ¶ Noto secūdò, quod licet principales personæ debeant iurare de calumnia, vt cap. 1. supra eo. tamen etiam admittitur œconomus: quinimò, quo ad iuramentū calumniæ œconomus censetur quodammodo principalis, de quo dicam in 7. artic. vers. 19.
2 ¶ † Noto tertiò, quòd ita demū œconomus admittitur ad iurandū de calumnia, si habet notitiam causæ: nec sufficit leuis notitia, de quo latius infra artic. 7. versi. 39. ¶ Noto quartò ex prædictis, & ex tex. secundum Hosti. & Abb. quòd quis tenetur cō stituere procuratorem instructum, qui si interrogetur de facili respondeat. facit cap. 1. infra de dolo & contu. & sic videtur quòd debeat esse talis qui non indigeat termino ad consulendum dominum. de quo dicam, infra in tit. de dila. Ex quo inferunt Hosti. Abb. & Doct. contra religiosos & alios qui mittunt ad causam procuratores facti ignaros, & interdum viles, qui sine conscientia omnia negant. tales enim non sunt mittendi, sed idonei constituendi: qui causam bene cognoscant, vt l. 2. §. sin autem, & §. seq. C. eo. nec debet iudex contrarium sustinere, sed ex officio occurrere malitijs occultantium veritatem. arg. ff. de testib. l. curent. & C. de iudi. l. ante-
penul. & penul. Instit. de actio. §. curare. & infra qui ma. accu. cap. videtur. & debet compellere partes, vt constituant personam idoneam, & illa persona consultat illos de conuentu vel capitulo. argu. cap. præsentium. de testi. in 6. Et si procurator negat veritatem vocandus est principalis. C. de procu. l. fi. & ff. de procur. l. si actor.
3 ¶ † Quintò noto ibi, non nesciant, quòd duæ negationes faciunt vnam affirmationē, de quo dic, vt latius dixi in cap. & si Christus. infra de iureiur. & per Legistas in l. manifestę. ff. de iureiur. & in l. 1. C. de ser. fug. ¶ Vltimò noto, quòd œconomus iurat de calumnia in animam suam: non autem in animam constituentis, cum ad hoc non habeat mandatum. de quo latius dicam infra eo. cap. fin. artic. 12. ¶ Glo. super ver. nesciant, assignat rationem, quare ignarus nō cogitur iurare, de quo latius dicam, infra artic. 7. q. 39. Glo. fi. quo ad formam iurandi parificat syndicos, tutores, & curatores, & dicit secus esse in procuratoribus, & posset glo. nostra expediri per terminos. ¶ In eadem glo. ibi, syndicus. dic de syndico, an ipse vel vniuersitas, collegium vel capitulum iuret de calumnia, dicam statim in 7. artic. q. 25. ¶ In eadem glo. ibi, tutores & curatores. dic, vt de hoc dicam in d. 7. art. q. 16. & duabus sequen. ¶ In eadem glo. ibi, secus est in procuratore, de hoc latius dicam in 7. art. q. 23. ¶ In fi. glo. dic, tractat etiam glo. de prædictis personis, an possint iurare, & an debeāt iurare in animam propriam, vel suorum principalium. de quo vltimo dicam latius in eo finali arti. 12. Sed iuxta præmissum ordinem in rub. tractandum est hic de personis: & sic examinandus est septimus principalis articulus.

¶ Septimò igitur principali articulo tractādum est quæ personæ teneantur iurare de calumnia, seu à quibus personis exigendum, per quem præstandum est iuramentum calumniæ, & an sponte possit præstari, & in fine etiam subijcietur de iuramento veritatis & malitiæ.

¶ Pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas conclusiones.

¶ Primò, an iudex debeat iurare de calumnia.

¶ Secundò, quid de personis principalibus ponendo quasdam declarationes.

¶ Tertiò, de hæredibus principalium.

¶ Quartò de clericis si sunt principales.

¶ Quintò de pupillo.

¶ Sextò de minore.

¶ Septimò de filiofamilias.

¶ Octauò de monacho.

¶ Nonò de seruo.

¶ Decimò, an quis possit per se & per alium iurare de calumnia.

¶ Vndecimò de vniuersitate, collegio, & capitulo.

¶ Duodecimò de prælatis.

¶ Decimotertiò de Abbatibus.

¶ Decimoquartò de administratorib. legitimis.

¶ Decimoquintò de patre pro filio.

¶ Decimosextò de tutore.

¶ Decimoseptimò de curatore minoris.

¶ Decimooctauò de curatore bonis dato.

¶ Decimononò de œconomo.

¶ Vigesimò de vicedomino.

¶ Vigesimoprimò, de orphanotropho, hospitalario, seu leprosario.
¶ Vigesimosecundò, de nuncio alicuius.
¶ Vigesimotertiò, de procuratore ad iudicia.
¶ Vigesimoquartò, de procuratore ad negotia.
¶ Vigesimoquintò, de syndico & actore vniuersitatis.
¶ Vigesimosextò de actore pupilli, seu minoris.
¶ Vigesimoseptimò, de defensore.
¶ Vigesimooctauò, de coniuncta persona.
¶ Vigesimononò, de comparẽte in iudicio pro coniuncto, in casibus in quibus potest.
¶ Trigesimò, de procuratore in rem suam, seu cessionario.
¶ Trigesimoprimò, de nominante dominum in iudicio.
¶ Trigesimosecundò, de patronis & aduocatis.
¶ Trigesimotertiò, an qui tenet vicem duorum actoris & rei pro vtroq; teneatur iurare de calúnia.
¶ Trigesimoquartò, de appellante & recusante.
¶ Trigesimoquintò, de excommunicato.
¶ Trigesimosextò, de eo qui vouit vel iurauit non iurare.
¶ Trigesimoseptimò, de quibusdã personis, quę ex priuilegio non tenentur iurare de calumnia.
¶ Trigesimooctauò, quid si plures agunt, vel contra plures agitur, an ab omnibus sit iurandum de calumnia.
¶ Trigesimononò, qualis esse debeat is, à quo tale iuramentum exigitur.
¶ Quadragesimò, posito quòd tam principalis, quàm procurator, curator, syndicus, actor, vel similis possint præstare iuramentum calumniæ, vtrum iudex possit eligere vnũ potius quàm alium, vel ab vtroque exigere vel ex qua causa.
¶ Quadragesimoprimò, quis exigere seu per quem exigi debet iuramentum calumniæ.
¶ Quadragesimosecũdò, an quis possit per seipsum præstare hoc iuramentum absque eo quod exigatur à iudice vel à parte.
¶ Quadragesimotertiò, quid de iuro malitiæ.
¶ Quadragesimoquartò, quid de iuro veritatis.

4 ¶ † Primò igitur quero, vtrum iudex teneatur iurare de calumnia. & dic q̃ non. ita tenet D. M. in c. 1. sup. eo. quia iuramentũ calumnię debet præstari per principales per se, vel alios suo nomine, vt dicã in seq. q. vnde ẽt iudex qui procedit per inquisitionẽ non tenetur iurare de calumnia, quia fama habetur loco accusatoris, secundũ Collecta. & Io. Cal. in c. 1. sup. eo. Quantum. n. ad iudicẽ spectat videtur sufficere iurm quod ipse præstat in princ. officij, vt in Auth. iusiurandum quod præstatur ab his. coll. 2. de quo in l. rem non nouã. in prin. C. de iud. & tales iudices nõ alias causas dirimere possunt, nisi sacrosanctis propositis euangelijs: quia habendo scripturas illas præoculis, Deum ipsum habere videtur. & hinc inoleuit illa practica quod iudices in sent. dicunt, solum Deum præ oculis, &c. secundũ Bal. in d. l. rem non nouã. ego arbitror q̃ talia euangelia, dũ cognoscit & dirimit, debet habere ante oculos vt recordetur de iuramento per eũ præstito. dic tamen q̃ licet tale iurm per ipsos iudices præstetur: tamen consuetudo non habet, vt euangelia ante oculos teneãtur, vt dicit D. M. in c. 1. ẽo. & Bar. in l. 2. in prin. C. eo.

5 ¶ † Secundò quero, vtrũ personę principales debeant iurare de calum. respon. Cyn. dicit q̃ olim iure fforum iurabant soli procuratores, vt l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infe. ita dicit Cyn. in l. fi. §. hoc etiam. sup. eo. tetigi supra in rub. art. 3. q. 1. Sed quicquid fuerit de iure fforum, non insisto: iure aũt nouissimo indubitatum est q̃ regulariter omnes personæ principales iurant de calumnia, vt in c. 1. sup. eo. & in auth. principales. & in corpore vnde sumitur. C. eo. quod procedit siue loquamur in actore, siue in reo. quoniam tex. prædicti non distinguunt personam rei ab actore, vel econtra, per tex. in c. 1. sup. eo. dicit q̃ omnes principales personæ debent iurare: ergo tam actor quàm reus. & ibi hoc tenet Do. meus. & est tex. in c. cæterũ. supra eo. ibi dum dicit, ab vtraque parte. & ibi no. D. M. Ad idem c. pe. inf. eo. ibi, ab vtraque parte. & in l. 2. C. eo. & ibi Bar. in princ. Et aduerte: quia in duplicibus iudicijs familiæ erc. commu. diui. fin. reg. vti poss. & vtrobi, in quibus vterque est actor & reus: vterque præstat iuram, actoris & rei. & sẽtit gl. in ver. iuret. in l. 2. C. eo. & clarius Spe. eo. §. nunc dicamus. ver. no. tñ quod in duplicibus. per tex. in l. inter cohæredes. §. qui familiæ. ff. fam. erc. sed tu aduerte: quia licet vterque possit esse actor & reus: tamẽ ille habetur pro actore, qui primo ad iudiciũ prouocauit, & prouocatus habetur pro reo, vt l. in tribus. ff. de iud. vnde prouocans iurat tanquã actor, & prouocatus tanquã reus, & si ambo simul prouocant, ille dicitur actor super quo sors cadit, vt pro actore habeatur, vt l. sed si ambo. ff. de iudi. Aduerte tamen, q̃ istud videtur procedere ex ordine iudicij, secus ex natura actionis: nã secundum Rof. in ti. cõi diui. vtrunque esse actorẽ & reum procedit ex natura actionis. vterq; enim ab altero, & ẽt prouocatus à prouocãte portionem suam petit. Item expensas & dãna per aliũ datas: secus, vt dixi, ex ordine iudicij. & sic refert & sequitur Io. in addi. Spe. in d. ver. no. tñ quod in duplicibus. vnde sit conclusio q̃ si aliquo modo daretur quod quis interueniret tanquam actor & tanquam reus. ad quod vide quod dicam inf. q. 33. idem etiã est in mutuis petitionibus: quia tunc vterque est actor & reus. & ideo vterque præstat duplex iuramentum calumniæ. ad quod dixi sup. de mut. pet. c. 2. ar. 10. q. 6.

¶ Quis aũt primo iuret de calumnia in dictis casibus, dicam in c. cæterum. inf. eod. in 8. prin. artic. Et non solum laici, sed etiam clerici tenẽtur iurare de calumnia, si per se principaliter litigant: secus si per procuratorem. de quo latius dicam statim, quæst. 4. Et personæ principales non solùm tenentur de calumnia iurare, si sunt præsentes: sed etiam si sunt absentes: quia mittitur ad eas iuramentum calumniæ, vt dixi in c. 1. supra eod. art. 4. requiritur tamen quod tales personæ, quæ iurant habeant notitiam causæ: de quo dicam, q. 39. Et possunt principales personæ non solùm per se, sed etiam per alios iurare de calumnia, vt infra apparebit, maximè q. 22. & sequen. & q. 14. & pluribus seq.

6 ¶ Tertiò quero † de heredib. principalium, vtrũ teneãtur iurare de calumnia. Sol. q. potest intelligi dupliciter: vno modo respectu eiusdẽ causæ, in qua defunctus semel iurauit. & de hoc dic vt dicã in c. fi. inf. eo. arti. 13. Alio modo põt intellligi de causa, quæ inchoatur de nouo ab hærede, vel cõtra hæredem.

dem. & hoc casu nõ est dubium quòd siue sit reus, cum principalis cogatur iurare de calumnia, & ipse sit principalis cogetur iurare, per ea quæ dicta sunt in præced. q.

7 ¶ Quartò quæro, † quid de clericis. Sol. Art. est satis intricatus. tex. in c. 1. supra eo. vult, quod clericus possit iurare de calumnia per alium, etiã in causa criminali ibi, dum tex. dicit, in quacunque causa criminali, seu ciuili. Sed hoc non videtur posse procedere secundum gl. in ver. criminali. in d. c. 1. quia in causa criminali non interuenit procurator, vt in c. veniens. inf. de accusa. Item, quia de iure nouissimo hoc iuramentum videtur præstandum per principales personas, vt in authen. principales. C. eo. vnde glo. in d. c. 1. pro sol. dictorum contrariorum intricatè loquitur, & multum se inuoluit: finaliter tamen videtur dare duas solutiones. prima est, quod de iure antiquo procedebat, quod clerici etiam in criminali poterant iurare per alium de calumnia. Sed hodie hoc non procedit de iure: nec etiam seruatur de consuetudine. sed certè ista so. non est bona: quia tempore, quo emanauit c. 1. supra eo. iam emanauerat d. authentica, principales, vt patet in d. cap. 1. vbi fit mentio de illa authen. quæ inducebat difficultatem in hac materia, vt dixi in d. c. 1. super tex. & ea non obstante, contrarium ibi decidit quòd clericus possit in causa criminali & ciuili per alium iurare. Item iura loquentia, quòd in criminali causa non admittitur procurator, iam emanauerant, & tamen d. cap. 1. statuitur, vt in causa criminali clericus possit iurare per alium. Præterea non est verum simpliciter quòd in causa criminali non admittatur procurator: distinguitur enim inter pœnam pecuniariam & non pecuniariam. Et vtrum veniat imponenda pœna à relegatione supra, vel non: & vtrum pro carcerato vel non carcerato, & ad quẽ actum, & quis veniat seu compareat. vnde infiniti sunt casus, in quibus admittitur procurator in causa criminali, vt latè dixi in d. cap. veniens, & fortè propter prædicta glo. in d. cap. 1. multum cautè transiuit ad aliam solutionem, dicens hoc specialiter procedere in causis ecclesiarum, & sic est ius speciale & priuilegiatiuum: pro quo gl. allegat tex. ibi, dum dicit, si expedire ecclesiæ suæ nouerit, &c. & etiam in istis, si clericus eligit litigare per se, debet etiam per se hoc iuramẽtum præstare. & in hoc residet gl. concludens, quòd si clericus vult, potest præstare: sed non compellitur, si causa est ecclesię, & agit per alium. & hunc intellectum tenet Abbas Pet. & Innocen. & probatur secundum Io. in cap. cæterum. infra eod. Dicebat tamen Pe. in d. cap. 1. per illum tex. qui loquitur in criminali, d. c. debere intelligi, etiam in proprijs causis clericorum, dicens quod clericalis quæstio non possit nomine ecclesię intentari. sed Abb. contra: quia etiam ecclesia potest habere causam criminalem, vt in cap. dilectus. 2. & in cap. veniens. 1. de simo. & per Specu. eod. tit. §. restat. ver. quid si Prælatus. vbi dicit, quòd si prælatus eligit litigare per se: tunc per se cogitur iurare de calumnia, vt in cap. sequen. & in cap. fin. infra eo. secus si litigat per alium: quia potest illi, seu syndico committere. & ita intelligit d. cap. 1. Ho. verò adhuc videtur magis restringere d. cap. 1. dicit enim quòd episco. ex speciali priuilegio potest sine causa per alium litigare & iurare, vt in c. fin. inf. eod. Sed inferior episcopo hoc non potest sine causa. mouetur per tex. in d. cap. 1. ibi, dum tex. dicit, si viderit expedire ecclesiæ. puta, quia testimonium Prælati est necessarium ecclesiæ in illa causa: vnde tũc agit per alium, vt inf. de testi. cap. cum super. & c. cum nuncius. secus ergo si nulla subest causa. Sed contra hoc, & contra tex. illũ opponitur: videtur enim secundum prædicta, quod d. cap. de nihilo seruiat, per c. fin. eo. tit. lib. 6. vbi patet, quod quilibet etiam laicus, potest præstare iuram. calum. etiã per alium. & ad idem, l. iusiurãdum. in fi. ff. de iureiu. Sol. Dicit Inno. speciale est in clericis, vt procurator eorũ, etiam sine speciali mandato, iuret de calum. Sed in alijs requiratur mandatum speciale, vt patet in contrario. & hoc idem videtur placere Dom. Anto. de quo inf. eo. art. quæst. 23. ver. 1. fallit. Sed Dom. M. putat hunc intellectum non procedere per c. seq. secundum vtrumque intellectum istius c. Aut enim illi monachi litigabãt per procuratorem specialem sine mandato speciali, vt possent iurare de calum. vt videtur innuere illa litera, & habeo propositum. nam Papa ibi mandat, quod ipsi iurent, vel constituant œconomum, & sic nõ sufficit procurator per se. & idem videtur cũ Papa præcipiat quòd iurent per se, vel constituant procuratorem, & sic generalem administratorem monasterij. & idem dicitur in tex. nostro, nec est hoc speciale in ecclesijs: quia œconomus, & quilibet habens generalem administrationem & iuridicam, potest iurare de calumnia in animam suam, sine alio mandato, vt l. 2. & quod ibi no. C. eod. de quo latius dicam inf. quæstio. 14. Item tex. in cap. 1. supra eo. innuit quòd specialiter hoc ministerium iurandi debet clericus alijs delegare: quando litigat per non œconomum, vt ibi patet dum dicit, homini officium licet delegare. absurdum enim videtur, quòd procurator ad vnã causam constitutus, iuret tantum de calum. & non dominus: cum possit clericus eligere talem, qui non esset ignarus qualitatis causæ, & sic perinde esset ac si non iuraretur. vnde Dom. M. dicit, quod est in opi. singulari, & intelligit quòd c. 1. seruiebat secundum antiqua tempora, secũdum quæ dubitabatur, an per procura. habentem speciale mandatum ad hoc, posset iurari de calum. & tenebatur, q̃ non, ut satis innuit c. fi. eo. ti. lib. 6. sed in clericis tunc speciali priuilegio emanauit quod clericus licitè possit per alium iurare: quia videtur quidam horror in populo, ex frequenti iuratione clericorum. & licet in effectu, dando speciale mandatum ad iurandum videretur quodammodo iurare: tamẽ quando ipsi non tangunt euangelia, non videtur tantus horror in plebe, arg. 2. q. 5. c. si quis presbyter. Sed hodie de nihilo seruit: quia declaratũ est quod quilibet possit præstare hoc iuramentum per procuratorem ad hoc specialiter constitutum, vt d. c. fi. facit ad prædicta, c. 2. de testi. lib. 6. quare pro conclusione distinguit Dom. M. quòd aut clericus litigat per œconomum seu syndicum ad causas constitutum, & iste tãquam generalis administrator, iurat sine speciali mandato. Et idem est in syndico vniuersitatis secularis. & idem in tutore & curatore, & similibus personis, de quib. dicam inf. eo. ar. q. 13. & seq. Aut est procurator specialiter & generaliter cõstitutus: non

tamen habet speciale mandatum ad iurandum de calum. & non potest iurare, vt d.c.fin. secus si habet speciale mandatum ad iurandum de calumnia. Et idem dicendum in syndico ad vnam causam tantum, quia ad hoc, vt possit iurare de calum. exigitur speciale mandatum, & ita debet intelligi glo. dum loquitur de defensoribus: de quo latius dicam. q. 21. & q. 24. & prædicta opi. mihi placet. vnde fit conclusio quòd clericus potest iurare de calum. per se, & etiam per procuratorem habentem ad hoc sufficiens mandatum. de quo dicam, infra q. 23. Et ibi videbimus, an possit cõstituere procuratorem duntaxat ad iurandum de calumnia. potest etiam iurare per syndicum specialem, si habet mandatum speciale ad iurandum de calumnia, vel per generalem, sine alio mandato, & istam opi. sensit Spe. & Arch. vt dicam in d.q. 23. ¶ Vtrum autem, quando iurat de calumnia per se, exigatur consensus sui superioris, dicam in c.fi.art. 12.ver.

8 ¶ † Quintò quæro, vtrum pupillus possit iurare de calumnia. Sol. Glo. in l. 2. §. quod obseruari. C. eo. tenet quod non, per l. 1. C. de fal. mon. vbi tex. dicit quòd illa ætas quicquid videt ignorat, & per l. qui iurasse. ff. de iureiur. vbi tex. dicit, quamuis pupillus non videatur periurare: quia sciens fallere non videtur, & ista opin. fuit Azo. quam refert & sequitur Spe. eo. tit. §. restat. ver. Sed nunquid minor. per tex. in l. videamus. ff. de in lit. iur. & ff. de confes. in l. centum. §. fin. & C. de eden. l. is apud quem. vbi hoc, & infra de despon. impu. c. attestationes. & secundum canones, impubes iurare non potest. 12. quæst. 2. c. paruuli. & cap. pueri. & 4. q. 3. cap. 1. nisi sit doli capax, per cap. 1. infra de delic. pue. secundum Spec. Sed glo. in d. c. paruuli. concludit indistinctè quòd pupillus si est doli capax, quia dolosè petere potest, argu. d. c. 1. de delic. pue. præstabit iuramentum calumniæ. argum. l. 2. §. 1. C. eo. & de veritate dicenda. Nam si ab impuberibus sumitur initium quæstionis, & ferula percutitur impubes pro veritate eruenda, vt l. 1. §. impubes. ff. ad Syllan. ergo & hoc iuramentum poterit præstari, Ioan. in cap. penul. infra eod. per glo. 1. ibi dum dicit, quòd ex quo excommunicatus potest esse in iudicio, potest iurare de calum. de quo dicam infra, q. 34. infert Ioan. quòd pupillus & minor in casibus, in quibus possunt esse in iudicio, præstant iuramentum calumniæ, & remittit ad Spec. eod. tit. §. restat. versi. sed cum pupillus. vbi dicit Spec. quòd cum pupillus possit agere causam mometaneę possessionis, vt l. fi. C. qui legi. perso. & C. si per vim vel alio modo. l. 1. de quo & qualiter procedat, latissimè dixi in quodam tractatu de iudi. lib. 6. q. 1. quare dubitari potest, vtrum pupillus in tali iudicio iuret de calumnia, & arguit quòd non. argu. ff. de iur. & fac. igno. l. fi. & ff. de iureiur. l. qui iurasse. decidit tamen in contrariũ, quia ex quo legitimus est ad agendum: ergo & ad iurandum, & ad alia. ff. de iurisdic. omn. iudi. l. 2. & supra de offi. deleg. c. præterea. & si pupillus agit authoritate tutoris, quod potest. ff. de autho. tuto. l. 1. ipse iurabit, vt ff. de autho. tuto. l. accipientis. & C. de autho. tuto. l. clarum. & ff. de re iudi. l. quidam consulebant. & hanc opinio. tenuit Albe. Papiensis, & Accur. in l. 2. §. quod obseruari. C. eodem, in Glo. super verbo personæ. in fi. per l. 1. C. de his, qui ve, ætatis impe. Refert Io. An. in addi. Spe. in d. versi. sed cum pupillus. subdit tamen ibi Spec. q̃ si pupillus sit læsus, poterit petere in integ. restit. & hoc etiam tenuit Albe. Papi. vel fortè tutor iurabit, vt d. l. qui iurasse. cũ ipse videatur agere, cuius authoritate agitur. C. de vete. iure enuc. l. 1. & infra de sent. excom. cap. mulieres. Dominus meus in c. penul. infra eodem, post Bart. in d. §. quod obseruari. distinguit, q̃ aut quæritur, vtrum pupillus vel minor debeat iurare de calumnia, aut de veritate dicenda. primo casu concludit, quòd tutor, seu curator iurare debent, non pupillus, vel adultus: & ratio est, quia ipsi administratores possunt, & præsumũtur scire melius iustitiam causæ, quam ipse pupillus vel adultus. Et licet illi forte melius veritatem facti sciant: non tamen possunt ita bene discernere, an foueant iustitiã vel non. simile in patre pro filio. de quo videbimus in quæst. 15. Et etiam aduocatus iurat. de quo dicam quæst. 31. & hoc verum, nisi in causis, in quibus pupillus vel minor habet legitimam personam standi in iudicio, & sic intelligitur de pupillo doli capace, quia tunc sicut ipse potest agere, ita & iurare, secundum Ioan. & Dom. Anton. in cap. penul. infra eodem, & Spec. in d. ver. sed cum pupillus. & Glo. in ver. personæ. in fi. d. l. 2. & Glo. in d. cap. paruuli. & mihi placet, & ita intelligi debet quod dicit Bar. in l. 1. §. sufficit. ff. de admini. tuto. vbi dicit quòd siue pupillus sit in iudicio cũ authoritate tuto. siue tutor solus, ipse tutor solus iurat de calumnia. Et per prędictam distinctionem reducuntur ad concordiam d. Glo. in d. l. 2. §. quod obseruari. eo. tit. quæ videntur adinuicem contrariæ. Et adde quæ dicam infra q. seq. & q. 16. & 17. Et vtrum eo casu, quo pupillus iuret de calumnia, debeat iurare cum authoritate tutoris. dicam eo. c. fi. art. 12. ver. & adde quæ dicam in seq.

9 ¶ † Sextò quæro, quid de minore. Sol. Glo. in d. l. 2. §. quod obseruari. tenet quòd adultus iurat de veritate, & non de calumnia. Spec. vero eo. tit. §. restat. versi. sed nunquid minor. dicit, quòd quidam dicunt, quòd minor, cuius nomine litigatur, iurat de calumnia: quia dicit lex q̃ restituitur, si conquestus fuerit. ff. de confes. l. certum. §. fi. vnde saltem iurabit authoritate curatoris, si eum habet. ff. de administr. tuto. l. 1. §. fi. in contrarium tamen allegat Glo. prædicta & sic resident. tu vero distingue secundum quod colligi potest ex his, quæ dixi in præce. q. vide licet quòd aut minor litigat per se solũ in casibus, in quibus habet legitimam personam standi in iudicio, vt dixi in tract. de iud. lib. 6. q. 2. & tunc minor solus iurat. Aut agit causam cum consensu curatoris, & tunc iurat cum consensu curatoris. Aut solus curator litigat pro ipso, & ipse solus iurat de calumnia, & adde quæ dicam in q. seq. & q. 17.

10 ¶ † Septimò quero, vtrum filiusfa. iuret de calumnia. ¶ Sol. Dicendum q̃ sic, in casibus, in quibus habet integram personam, & sic potest causam agere, vnde si agit, vel cõuenitur pro castrensi peculio: quia in hoc habetur pro patrefamilias, vt l. 2. C. ad Mace. ideo ipse iurabit de calumnia. ita dicit Bar. in l. 2. §. quod obseruari. C. eo. & Cy. ibi post Pet. & remittit ad no. in l. fi. §. necessitatem. C. de bo. quę lib. Sed quando agitur pro peculio aduentitio, & pater est legitimus administrator filij, vt l. 1. C. de bo. mater. vtrũm pater iuret de calumnia. Gl. in d. §. quod obseruari.

obseruari. distinguit, q̃ aut pater agit, vel conuenitur, & ipse iurat de calumnia, aut filius: licet requiratur autoritas, siue consensus patris. Sed vltimum non est verum, secũdum Petrum & Cy. nã indistinctè vbicunque quis est in iudicio cum autoritate alterius, non iurat ipse, sed qui autoritatẽ præstat, quia iudicium constat ex tribus, Actore, reo, & iudice, vt in c. forus. de ver. sig. Sed in dicto casu, filius non est integra persona, & sic non constat ex eo iudiciũ, sed constat ex patre, qui præstat autoritatem, quia omnia nostra facimus, &c. vt l. 1. §. omnia. C. de vete. iure enu. ergo pater iurabit, secundum Cyn. Specu. verò, eod. tit. §. restat. versic. sed an pater iurabit, simpliciter dicit, quòd pater in bonis aduentitijs filij iurat de calumnia, per l. 2. §. finautem. C. eod. ego arbi-
11 tror concludendum, † quòd aut loquimur in casibus, in quib. filius potest esse in iudicio per se, agendo, vel defendendo, qui casus sunt plures.

¶ Primus, si non est in potestate patris, quia emancipatur.

¶ Secundus, si sumus in spiritualib. vt in cap. fi. de iud. lib. 6.

¶ Tertius, in peculio castrensi, vel quasi, secundum aliquos, alij contra, vt d. §. necessitatem. & l. secunda. C. ad Macedon. & per Spec. in tit. de actore, ver. in præmissis.

¶ Quartus, in bonis aduentitijs, in quibus patri non quæritur vsusfructus. quo casu etiam non requiritur patris consensus, secundum aliquos. alij contra, de quo per Gl. Bart. Bald. Ang. Pau. & Doc. in d. §. necessitatem. & per Spe. in tit. de actore. versi. quid si dubitatur. & versi. hoc quoque.

¶ Quintus, in causis criminalibus, maximè publicorum iudiciorum, de quo tamen qualiter intelligatur, traditur per Bal. in d. §. necessitatem.

¶ Sextus, si filius ageret contra patrem, secundũ Glos. in d. §. necessitatem, de quo ibi per Docto. & per Spec. in tit. de actore. versi. quid si filiusfam. quia aliqui aliter intelligunt.

¶ Septimus, si filius agit absente patre extra territorium, qui nullum procuratorem dimisit, secundum Bart. & Bal. in d. §. necessitatem. & traditur in l. si longius. ff. de iud. per Speculat. in titu. de actore, ver. sed & filius.

¶ Octauus, si filius esset clericus, & esset talem dignitatem adeptus, quæ liberasset eum à patria potestate, qui ageret, vel conueniretur pro bonis postea quæsitis. de quo per Spec. in tit. de actore. versic. sed cum clericorum.

¶ Nonus, si pater esset ingressus monasterium, quia talis etiam liberatur à patria potestate, secundum Marti. de Ian. per tex. Insti. qui. mo. ius pat. pot. sol. §. cum autem.

¶ Decimus, si filius caueret, patrem rem ratam habiturum, de quo per Bal. in d. §. necessitatem.

¶ XI. si filius peteret executionem instrumenti guarentigiati, secundum Bald. in add. in tit. de sententijs. §. vt autem. versi. vt autem.

¶ XII. In omnibus casibus non proceditur in figura iudicij, secundum Bal. in d. versi.

¶ XIII. In extraordinarijs, secundum aliquos, alij contra. de quo per Bal. in d. §. necessitatem.

¶ XIIII. In præparatorijs, de quo per Bal. in dicto §. necessitatem.

¶ XV. Generaliter in omnibus casibus, in quibus filiusfamil. olim poterat esse in iudicio sine patris cõsensu, vt actione in factum, iniuriarum, quod vi aut clam, depositi & commo. de quibus in l. si filius. & in l. in factum. ff. de act. & oblig. & in l. si longius. §. 1. ff. de iud. & per Bald. ibi, & per Gl. & Doc. in d. §. necessitatem. & per Spec. in tit. de actore. versi. sed si filiusfam. & dote aduentitia repetenda, solu. matrim. secundum Bald. in l. si longius. §. 1. de quib. omnibus casibus latissimè scripsi in trac. de iud. li. 6. in 4. q. prin. per 20. col. & vlt.

¶ In omnibus igitur prædi. casibus, retenta opinione, quòd filius habeat integram personã, & possit per se agere, debet etiam iurare de calumnia.

12 ¶ † Et an tunc requiratur consensus patris in præstando iuramento, dicam in c. fin. infra eodem art. 12. & conclusio est quòd non, licet Glos. iuris ciui. aliter sentiat, vt statim dicam. Aut pater agit tanquam legitimus administrator, & ipse iurat de calumnia, per ea, quæ dicam infra quæstio. 14. Aut filius agit de consensu patris in casibus in quibus ad integrandam personam exigitur consensus patris: & hoc casu, licet Petru. & Cyn. post eum, velint, q̃ pater iuret de calumnia, tamen mihi videtur, quòd filius iurare debeat, quia ex quo semel habet consensum ad agendum & defendendum, & ipse aget tanquam ipse causam suam, & persona sua per consensum integratur: & quia tunc consensus est declaratiuus renũciationis vsusfructus. d. §. necessitatem. secundum verum intellectum, qui cõiter tenet: & quia sufficit patrem semel ab initio consentire, arg. ff. de autorit. tut. l. accipientis. de quo latius per Spe. in tit. de acto. versi. sed nunquid sufficere debet vnicus consensus, cùm pater non possit consensum semel præstitum reuocare, vt dicit Bald. in d. §. necessitatem. & ego latius dixi in d. tract. de iudi. lib. 6. q. 6. 8. & 9. licet fortè secus dici possit in autoritate curatoris. de quo dicam in c. fin. infra eodem, ar. 12. Et prædicta notabis, quia communiter traduntur per Doctores.

13 ¶ † Octauò quæro, quid de monacho. Sol. Glo. in l. 2. §. obseruari. C. eod. dicit, quòd si Abbas agit causam monachi, monachus iurat de calum. Ego arbitror dicendum, quòd aut Monachus agit nomine monasterij, tanquam Syndicus vel Procurator, & de hoc dicendum est, vt dicam infra q. 21. & 24. Aut agit tanquam vnus de Ecclesia, & dicendum est, vt dicam q. 27. Aut agit causam propriam, puta electionis de se factæ cui consensit de licentia superioris, vel aliam similem causam. sup. de consuet. c. cum dilectus. de rescrip. cap. cum dilecta. infra de re iud. c. ad probãdum. vel cum accusat Abbatem, seu prælatum suum, vt in c. ex parte. & c. olim. infra de accusat. & in his casibus, aut similibus iurat de calumnia, cum habeat integrã personam. facit quod traditur in auth. causa quæ fit cum monacho. C. de epi. & cler. & ad prædicta vide quæ dixi in quæstio. præceden. & in c. 1. supra de libel. obla. art. 7. q. 4. & art. 8. in 2. membro prin. q. 10.

14 ¶ † Nonò quæro, quid de seruo, an debeat iurare de calumnia. Sol. Glo. in d. l. 2. §. quod obseruari. C. eodem, dicit quòd si nomine serui conuenitur dominus, dominus iurat de calumnia. Tu dic quòd in casibus, in quibus seruus potest esse in iudicio

per

per se, de quibus in l. vix certis. ff. de iud. & in l. pen. C. vbi causa status. & in l. 1. C. si per vim, vel alio modo. & latissimè dixi in tract. de iud. in 6. lib. 5. q. prin. hoc casu, iurat seruus de calumnia. tenet Glos. 2. in l. prima. C. si per vim, vel alio modo. & idem Pau. de Castro in dicto §. quod obseruari. per l. 1. de his, qui ve. æta. impe.

25 ¶ Decimò quæro, vtrum quis possit iurare de calumnia tam per alium, quàm per se. & text. auth. principales. videtur velle quòd solùm principales iurent de calumnia. Tu dic quòd potest, per tex. in c. 1. supra eodem, & per ea, quæ dixi supra in quarta quæstione, & patebit ex pluribus quæstionibus infra subijciendis.

26 ¶ † Vndecimò quæro, vtrum vniuersitas, collegium, seu capitulum debeant iurare de calumnia. Sol. tex. in l. 2. §. hoc etiam. C. eodem, vult, quòd si agatur cum aliquo corpore, vico, vel vniuersitate, iurari debeat de calumnia. idem etiam tenet Glos. in ver. tota vicinia, in c. excommunicamus. el grande. §. adijcimus. inf. de hæret. quæ per illum text. arguit quod vniuersitas teneatur iurare de calumnia. allegat 35. q. 6. c. episcopus in Synodo. de accus. c. sicut olim. Spe. verò eodem tit. §. restat. ver. sed nunquid minor. dicit, quòd vniuersitas quoque iurat, & potest iurare non solùm per illum, qui sit litem contestatus, sed etiam per alium, vt no. Innoc. in c. pastoralis. de iud. vel iurant omnes, vel maior pars de municipio, vt d. §. hoc etiam. & in l. municipibus. ff. de cond. & demonst. Sed Glos. & Cyn. post eam in d. §. hoc etiam. distinguunt quòd aut habet Syndicũ: & tunc solus iurat: aut non habet, & tũc iurant, qui regunt vniuersitatem, vel maior pars administratorum, & ista fuit opi. Azo. quam refert Spec. eodem titulo. §. restat. in prin. allegat de senten. excom. cap. Romana. in fi. & sequitur Barto. dicens quòd inconueniens esset, quòd si aliquis habet litigium cum ista ciuitate quòd omnes cogerentur iurare. licet Pla. dixerit maiorem partem ciuitatis debere iurare, vel ipsam vniuersitatem, quod est difficile. & refert Spec. in d. loco, allegat in argum. quia sacramentum omnium possessorum desideratur, quando res ciuitatis venditur, vt l. fi. C. de venden. re. ciuita. & dum tractatur de defensore ciuitatis eligendo, vt in Authen. de defens. ciui. §. in tantum. Pileus vero, q. 1. vt refert Io. And. in addit. Spec. ad d. principium dixit quòd ex iure moribus recepto, consueret iurare, præsente & consentiente maiori parte vniuersitatis, allegat auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. Eccles. & in l. rem non nouam. C. de iudic. sed Ioan. post Inno. in c. pastoralis. de re iud. super Glos. 1. dicit, quòd vniuersitas iurat: & timore iuramenti dimittit, si causa est calumniosa. vel verius secundum Innoc. vniuersitas nõ iurat per se, sed per illum qui est litem contestatus, vel per quemuis alium. nec ob. d. §. hoc etiam. qui probat vniuersitatem iurare, quia iurante Syndico vniuersitatis, vel collegij, per consequens ipsa vniuersitas intelligitur iurare. ff. de administ. tut. in l. ita tamen. §. gessisse. & in reg. qui per alium. de reg. iu. li. 6. Dominus meus in c. seq. dicit, quòd si vniuersitas est secularium iurãt principaliores per quos vniuersitas gubernatur, vt l. municipes. ff. ad munici. & d. §. hoc etiam. & ibi Glos. & Bart. Nec requiritur, quòd omnes iurent; quia videretur quodammodo impossibile. Si verò est vniuersitas Ecclesiastica, aut Abbas, vel Prælatus constituit Syndicum, vel procuratorem, & iurat ipse Abbas, vel Prælatus, aut constituit cum consentu vel capitulo, & tunc principaliores iurabunt, argumento dicti §. hoc etiam. Quod verum arbitror, nisi vellent per alium iurare de calumnia: quia cum sint clerici, non possunt compelli iurare per se, vt dixi supra, quæst. 4. ipsi ergo non possunt compelli, sed principaliores de vniuersitate seculari possunt compelli: licet constituissent Syndicum generalem, vt tenet Glos. in c. seq. Sed omnes de vniuersitate non debent compelli ad iurandum, quia tanquã non plenè informati possent incurrere periurium, secundum Dominum meum, & vide quæ dicam in sequen. q.

17 ¶ † Duodecimò quæro, quid de prælatis Ecclesiasticis, vtrum teneantur iurare de calumnia.

¶ Sol. Spe. eod. ti. §. rest. ver. quid si Prælatus. dicit, quòd licet prælatus prosequatur causam per se, tamen potest committere œconomo, seu Syndico, vt iuret de calumnia, argu. c. 1. prope fin. supra eodem. ibi, huiusmodi officium alijs delegare. & ff. de procurato. l. 3. subdit tamen, quòd non potest specialiter committere, nisi committat causam persecutionũ. argum. tex. nostri, in fi. & c. seq. ibi, qui pro eis petere, & excipere, &c. cap. fin. in princ. infra eodem. ibi elegeris. & vers. quòd si per te. Alioquin posset hoc committere alicui ignoranti, secundum Specu. Tu verò dic vt colligi potest ex his, quæ dicta sunt in præced. q. quia Prælatus potest per se iurare, si vult, quia habet legitimam administrationem. & tenet hic D. Ant. Et potest Syndicum generalem constituere, qui potest iurare de calumnia, vt dicam infra q. 25. vel specialem procuratorem, vel Syndicum cũ expresso mandato ad iurandum de calumnia. de quo infra, q. 22. & ibi videbimus, an solummodo cõstitui possit ad iurandum de calumnia.

18 ¶ † Tertiodecimò quero, quid de Abbatib. So. patet ex his, quæ dicta sunt in duabus præceden. q. Abbas enim, si per se agit, iurat de calumnia. Sed si vult se exonerare constituat Syndicum, vel procuratorem, qui habeat potestatem iurandi, vt sæpius dictum est.

¶ Quartodecimo quæro, vtrum administrator legitimus possit iurare de calumnia absque alio speciali mandato. So. Dicendum est, quod sic, siue legitimam administrationem habeat à lege, siue ab homine, vt no. hic Glo. fin. & Inno. & Doct. in l. 2. §. 1. & §. quod obseruari. & auth. principales. C. eod. facit ff. de condit. & demonst. l. municipalibus. tenet Dominus meus in c. 1. sup. eod. Spec. eo. tit. §. restat. in prin. Inno. & Host. in c. dudum. 2. de elect. traditur etiam in cap. præsentium. de testib. lib. 6. Et fuit quæstio Pilei, & hoc maximè procedit respectu administrationis eorum, qui carent intellectu, quales sunt infames, furiosi, & mentecapti, quoniam tales non iurant, etiam de ueritate, ut dicam inf. q. 44. & dicit Glo. in d. §. quod obseruari, quod etiam si principalis agat, uel conueniatur cum consensu legitimi administratoris, nihilominus ipse administrator debet iurare de calumnia: quia cum istud iuramẽtum prestetur ad solennizandum iudicium, non cadit, nisi in personam legitimam, sed ille cuius negotia adminis-

administrantur per legitimum administratorem, nõ dicitur habere personã legitimam, quia sine illius autoritate nihil facere potest, quia in eo non cadit istud iuramentum, si tamen ipse melius est informatus de facto quam legitimus administrator, vltra iuramentum calumniæ per legitimum administratorem, põt ipse interrogari, & tenetur præstare iuramentum de veritate, cum tale iuramentum nõ pertineat ad solennizandum iudicium, sed ad veritatẽ eruendam, & ad aduersarium releuandum ab onere probandi, ita vult Glos. in d. §. quod obseruari. licet vna Glo. ibi præcedens aliud teneat, & prædictã opi. sequitur ibi Pau. de Cast. facit quod dicam inf. quæst. 44. Ego tamen arbitror, quòd hoc procedat, quando legitimus administrator interueniret ad solennizandum totum, seu omnes partes iudicij, secus si consensus ipsius requireretur à prin. per quem totum postea futurum iudicium solennizaretur, exẽplum in consensu patris respectu filij, vt dixi supra q. 7. maximè cum ille consensus possit præstari, etiã extraiudicialiter. Sed contra prædicta oppono: videtur enim quòd talis non iuret de calumnia, quia tale iuramentum ordinatur ad futuras resp̃ siones fiendas per iurantem, vt respondeat veritatem, ad quod vide quod dixi in rubr. art. 3. sed isti administratores non debent interrogari, nec habent respõdere, quia si responderent aliquid, quod tẽderet in præiudicium principalis, non noceret. vnde respon fio tutoris, vel curatoris, non videtur nocere pupillo. Sol. dic vt dicam statim, q. 16. & vide Bald. in l. item eorũ. §. actor. ff. quod cuiusq; vni. qui dicit, q̃ administrator constitutus cum decreto, potest iurare de calumnia sine speciali mandato. & dicit Inno. in c. seq. quòd œconomi, Syndici, actores, tutores, procuratores, parentes, orphanotrophi, & omnes alij, qui legitimam habent administrationem, vel à lege, vel à iudiciali autoritate, iurant de calumnia, per l. 2. §. 1. & secundo. C. eod. ti. & l. 1. C. de bo. ma. & sequitur Bal. in d. §. actor. sed nos singulariter prædictas & alias similes quæstiones prosequamur.

19 ¶ † Quintodecimò quæro de patre agente nomine filij, vtrum possit sine alio speciali mandato iurare de calumnia. Sol. Dicendum est, quòd sic, vt patet ex his, quæ dixi in præced. q. quia pater est legitimus administrator filij, vt l. 1. C. de bo. mat. & hoc procedit, si pater agit, secundum Pet. Cy. & Doct. in l. 2. §. sed quia veremur. C. eod. & per Barto. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. Et idem si conueniretur tanquam legitimus administrator filij, per ea quę dicam in seq. quæstionibus. sed si ipse filius ageret, vel conueniretur, dic vt dixi sup. q. 7. Et hoc arbitror procedere, si modo agat pater, tanquam legitimus administrator, siue agat nomine filij, & fortius si agat nomine suo & filij. Et idem dico de auo, & alijs ascendentibus habentibus in potestate, quia ex quo tales sunt administratores, possunt exigentia speciale mandatum, vt l. pater. in princ. ff. de mino. no. Cyn. But. Bart. & Doc. in l. 1. C. etiam per procu. in inte. rest. post. pos. & d. Anto. in c. cum M. de consti. & per Bal. in l. 1. C. de bo. mater. vbi dicit, q̃ pater potest agere, tanquam si haberet solidum dominium. Et prędicta videntur procedere in his, in quibus patri quæritur vsusfructus, quia in his, in quibus non quæritur vsusfructus patri, non videtur pater agere posse administratorio nomine filij, vt no. Pau. de Cast. in l. 1. C. de bo. ma. aduerte tamẽ, quia posito, quòd patri quæreretur vsusfructus, tamen pro filio præsente & pubere, non potest, nisi accedat consensus illius, vt est text. in l. cum non solum. §. vbi autem. C. de bonis, quę lib. qui tex. est mirabilis, secundum Doct. maximè Pau. Et hęc notabis, quia communiter non tanguntur: si verò pater ageret tanquam cõiuncta persona, dic vt dicam inf. q. 28. sed si ageret tanquam procurator, dic vt dicam inf. q. 23. & vide quę dixi in c. 1. sup. de lib. obl. in 7. prin. art. q. 14.

20 ¶ † Sextodecimò quero, quid de tutore. Sol. tex. in l. 2. §. quod obseruari. & in authen. princ. in fi. C. eod. dicunt, quòd tutor in causis, quas agit, scilicet tanquam tutor, præstat iuramentum calumniæ, quia etiam ipse est legitimus administrator, ergo iurat, vt dixi q. 14. & tenent Doct. hic, & Gl. Cy. Bar. & Doc. in d. §. quod obseruari. Innoc. & Host. in c. dudum. 2. sup. de elect. & in c. præsentium. de testi. li. 6. Spec. eo. ti. §. restat. in prin. Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. Sed cõtra hoc opponitur, quia iuramentum, quod præstitum non releuat, non debet præstari, vt l. stipulatio. §. diuus. ff. vt lega. no. ca. sed confessio tutoris non præiudicat pupillo. ff. de confes. l. certum. §. sed an ipse. ergo &c. Sol. Gl. in d. §. quod obseruari. format contrarium, & pro sol. se inuoluit: sed Barto. ibi dicit, q̃ licet confessio tutoris, quæ emanat per modum voluntariæ iurisdictionis, non præiudicet pupillo, vt dic. §. sed an ipse. tamen si emanat per modum iurisdictionis cõtentiosę, præiudicat, vt d. §. quod obseruari. tutor enim dẽt veritatem confiteri, & agnoscere bonã fidem, vt l. quoties. §. fic. ff. de admin. tut. Et ista fuit originalis quæstio Pet. vt dicit Pau. in d. §. quod obseruari. & an, & quando confessio tutoris, vel curatoris, aut alterius administratoris præiudicet pupillo, vel administratori, latè dicam in tit. de confess. & aduerte, quia prędicta conclusio procedit in iuramento calumniæ: secus in iuramento affectionis, quod potest præstare etiam pupillus, si est doli capax, vt in l. videamus. ff. de in lit. iur. Et quibus casibus pupillus possit iurare, dixi sup. q. 5. & intellige, quòd iurat de calumnia, siue sit actor, siue reus, per ea quę statim dicam, q. 19. Et si sunt plures tutores eiusdem pupilli, iurẽt omnes, vel vnus. C. si ex plurib. tut. l. 1. tradit Spec. eo. tit. §. restat. in prin. & quid si vnus est tutor duorum pupillorum adinuicem litigantium, dicam in q. 32. & vide quæ dixi in c. 1. sup. de lib. obla. art. 7. in secundo membro principali, q. 12.

21 ¶ † Decimoseptimò quero, quid de curatore minoris. Sol. Dic, quod iurat de calumnia, cum & ipse sit legitimus administrator, vt d. §. quod obseruari. & d. authen. principales. Et intellige, quod iurat, siue sit actor, siue reus, per ea quæ statim dicam in quæst. 19. & adde quę dixi in q. prẽceden. & in q. 6. vbi dixi de minore, tenet etiam Bart. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. & quo nomine concipiat libellũ, dixi in c. j. de lib. obl. ar. 7. in 2. mẽ. q. 13.

22 ¶ † Decimooctauo quæro de curatore bonis dato. Sol. Dic quod etiam ipse iurat de calumnia, quia est legitimus administrator, vt no. Spec. eod. ti. §. restat, prope princ. per l. 2. §. 1. C. eo. & per no. per Gl. mag. in fi. in l. secunda. ff. de cura. bo. dan. quę dicit, quòd

quòd talis curator habet legitimam administrationem: & ideò iurat de calumnia, secundum illam Glo. per l.2.§.quid obseruari. C.eo.& tenet Bart.in d.l.qui bona.§.si alieno. & intellige quòd iurat de calumnia, siue sit actor, siue reus, vt dicam in q.seq.

¶ Decimononò quæro, quid de œconomo. Sol. Tex. est hic & in c. seq. quòd iurat de calumnia: dummodo causæ notitiam habeat, vt infra q. 39. Et intellige q̃ iurat de calumnia, siue sit actor, siue reus, vt dicit Glo.pen. in cap.seq.& ibi Glo.tradit, quis dicatur œconomus,& quis possit eum constituere, & qualis debeat esse. nec mirum, quòd talis iuret de calumnia, quia etiam ipse habet generalem & liberam administrationem, vt dicũt hic Docto. ergo iurat de calumnia sine alio speciali mandato, vt dixi supra, q.14.& vide quod dixi in c.1.de libe.obla.art.7.q.10.

23 ¶ † Vigesimò quæro, quid de vicedomino. Sol. Dicendum arbitror idem, quod de œconomo: quia talis, cum præsit administrationi rerum Episcopalium, potest iurare de calumnia: siue sit actor, siue reus, absque alio mandato,& vide quod dixi in c.1.de libe.obla. arti.7. q. 10. & quod dicam infra quæst.24.

24 ¶ † Vigesimoprimò quæro, quid de Orphanotropho, hospitalario,& leprosario. Sol. Dicendum est, quod etiam isti iurant de calumnia: quia etiam ipsi habẽt generalem administrationem. C.de episc. & cle.l.orphanotrophos. tenet Bar.in l.qui bona.§. si alieno.ff.de dam.infe. & isti iurant, siue sint actores, siue rei, vt dixi in præce.q.

¶ Vigesimosecundò quæro, quid de nuncio, & non intelligo omnino de nuncio ad actus citationum, vel similes cõstituto, sed ab aliquo priuato, vt tanquam nuncius causam suam expediat. Sol. Dic quod ipse iurat de calumnia. hoc tenet Io. de Imo. in d.§.si alieno, per tex. in l.2.§.sin autem. & §.2.C. eod.quia nuncius concipit verba in personam Domini. & allegat Cy. ita tenentem, quod secus dixerit in procuratore habente etiam speciale mandatum, quod tamẽ qualiter intelligatur, statim dicam in seq.quæst.

25 ¶ † Vigesimotertiò quæro, quod de procuratore ad iudicia. Sol. Glo.hic tenet, quod procurator talis non possit præstare iuramentum calumnię per l.2.§.sinautem. C.eo.idem etiam tenet ibi glo.Glo. vero in auth.prin. C.eo. videtur sentire, quod non iurat quantum ad omnia, circa quæ cõtinere debet iuramentum calumniæ. de quibus dicam in cap.fi. arti.12. sed bene iurat quantum ad capitulum, scilicet quod nihil dederit, vt auth.prin.& in Auth.vt liti.iur.§.1.Iaco. vero,de Raue.Marti.Silli.& Petrus tenent contrarium, quod etiam simplex procurator debeat iurare in totũ,& hoc dicunt per d. auth. prin.volentes quod tex. ille dum dicit,ad quas,&c. debeat comprehendere etiam procuratores,qui iurare debent super omnibus causis. Nam & ipsi aduocati iurant,vt statim dicam q.32.Et quia propriè exponendo debemus accipere personas procuratorum, ad quas negotiũ vadit: quia si intelligeremus de personis hæredum, esset impropria locutio,quia hæres est principalis persona, sicut defunctus,& sic illud verbum, ad quas, &c. esset ibi superfluum, & nihil operaretur,quod nõ esse debet,vt in l.si quando. ff.de leg.2. vnde concludunt, quod etiam simplices procuratores iurant. non obst. d.l.2.§.sin autem, quia non negat, quod procuratores non iurent: sed dicit quod principales personæ iurare debent, & in hoc solum corrigit ius antiquũ, scilicet vt per iuramentum, quod præstat procurator, dominus non releuetur, quo minus iurare debeat, vt ibi, & ita iurabunt tam Domini, quàm procuratores. nec obstat si opponeretur,quod hodie non iuratur nisi semel: ergo non iurabit principalis Dominus, vel si iurabit principalis, non debet iurare procurator: quia respondetur, quod iuramentum post litem contestatam semel est præstandum ab ea persona: sed à pluribus personis potest pluries præstari, vt ab hæredibus & procuratoribus qui possunt venire successiuè. de quo dicam in c.fi. art.13, vnde dicit Cy.firmiter tenendum esse,quod etiam simplex procurator debeat iurare. ita dicit in d. authen. principales. & plus dicit in §.sinautem, quod nihil verius,si nihil æquius: quare miror de Ioan.de Imo.in d.l.qui bona.§.& alieno.ff.de dam.infe. vbi allegat Cy. in contrarium in d.§.sin autem. dicens, quod Cy.tenet, quod etiam si procurator haberet speciale mandatum,non iurat de calumnia: licet secus teneat in nuncio. de quo dixi in præced.quæst. mouetur,quia actus qui geritur per procuratorem, vt procurator concipitur in persona ipsius procuratoris nomine Domini, vt notatur in l.multum. C. si quis alteri,vel sibi. sed in mea lectura Cy.non habeo,fortè hoc dixit Cy.in addit. hanc tamen opin. refert Glo.fi.in c.fin.eo.tit.lib.6. Spec.vero eo.tit.§. restat. ver. procurator. simpliciter dicit,quod procurator non iurat de calumnia, per d.§.sin autem. in contrarium tamen alleg. cap.penul. infra eo. sed ad hoc respondet, quod ibi Syndici vocantur procuratores: quia procurator Episcopi est loco Syndici,seu œconomi. ar.5.q.3. c.quia Episcopus,&3. q.8.in c.cum simus. Innoc.vero dicit, quod si procurator est simpliciter constitutus, non iurat de calumnia: nisi sit procurator Ecclesiarum, vt in c.super eo. & in cap.pen. infra eo. & auth. principales. C.eod. Sed procuratores aliorum non iurant: licet aliquãdo procurator vniuersitatis iuret, impropriè sumpto vocabulo,& remittit Inno. ad no.in c.pen. infra eod. de quo etiam per eum in d.c.1.vbi etiam dicit, quod speciale est in personis Ecclesiasticis, q̃ iurent de calumnia per procuratorem, sine speciali mandato. de quo dixi supra eod.q.4. Et ideo olim dubitatio erat, quid agẽdum si procurator ageret, vel defenderet nomine absentis, quo casu dicebat Innoc.quod dabitur ei dilatio,vt denunciet domino, vt veniat iuraturus. argu. c.quoniam.§.quod si super.supra vt lite non cont. & C.vbi in rem actio. l.2.& supra de procu.c.dilectus.vel mittetur ei iuramentum,vt auth.principales.C.eo.vel scribetur iudici, sub cuius iurisdictione degit, quod illud recipiat,secundum Spe.in d.§.restat.ver.quid ergo fiet. & cuius expensis tunc mittatur, & sub qua forma tunc scribatur,dixi in c.1.supra in 4.prin.art.

¶ Quærit tamen Spe. in d.§.restat. versi.quid ergo fiet,† quid si in procuratorio alias sufficienti ad
26 causam, non exprimitur quod possit iurare de calumnia. & dicit quòd multi dixerunt quod potest iurare: alij contra. sed certè cum mandatum alias sit sufficiens ad causam, iudex coget eum litem contestari, & postea tanquam dominus litis poterit iurare. Bald.verò in l.non solum.in prin. ff.de procur. dicit post Glo.quòd vbi procurator potest dici principalis,debet iurare de calumnia:vbi verò tanquam minister,non iurat ipse, sed dominus. Et subdit,q̃ principalis dicitur in tribus casibus. Primo,quando est procurator in rem suam,de quo dicam,q.30. Secundo, quando suscipit defensionem animo nouãdi,de quo dicam inf. q.27. Tertiò, quando conuenitur ex propria satisdatione, de quo dicam in d.q. 27.sed extra istos tres casus, procurator dicitur exercere litem vt nudus minister, & non principalis, vt l.fi.C.de proc.& ideo non iurat de calumnia, quod dicit verum in iuramento,quod interponitur ad cõfirmationem,seu solennitatem iudicij post litem cõtest.sed vbi iuratur,nõ in figura iudicij,puta,in prẽparatorijs iudiciorum,tunc potest iurare de calumnia,vt singulariter notatur in l.qui bona.§.pen.ff.de dam.infec.secundum Bald.post Iac.But. in d.l.non solum.in prin. Et sic patet ex prædictis, quòd in hac q.olim varij varia senserunt, sed hodie ad declarationem prædictorum emanauit c.fi. eodem tit.li.6. Sed quia ille text. habet aliquas dubitationes,ideo pro ipsius declaratione, & pro cõcordia multorum distinguo,quòd aut loquimur in procuratore ad negotia,aut ad iudicia. Primo casu,dic vt dicam in sequen. q. Secundo casu distingue,quòd aut procurator habet simplex mandatum, nulla facta mẽtione, quòd possit iurari de calumnia, aut habet mandatum generale,& etiam generaliter est sibi concessa potestas iurandi de calumnia, sed non ad certam causam. Aut habet mandatum speciale ad iurandũ de calumnia in certa causa. Primo casu dic, quod regulariter habẽs mandatum simpliciter ad causas, vel etiam ad causam, non potest præstare iuramentum calumniæ,ita dicit tex.in l.2.§.sin autem. & authen.principales,eod.& quod no.ibi Cy. & antiqui Docto.& Glos. nostra,& Speculat. in locis superius allegatis, & tenet Dominus meus hic, & est communis opinio.

27 ¶ † Et hæc conclusio procedit etiam si procurator fuisset admissus cum cautione de rato, eo,quod dubitatum fuisset de mandato. text.est in l.2. §. hoc etiam.& ibi not.Pau.de Cast. C.eod.tit.

¶ Hæc tamen conclusio, seu regula recipit plures fallentias.

28 ¶ † Primò fallit in causis clericorum agentium, vel defendentium nomine Ecclesiæ, quia tunc sufficit simplex mandatum,non autem requiritur mãdatum speciale, vt in c.pe.inf.eod. & ibi per Innoc. & Host.& sup.de proc.c.quia in causis, & per Inno. & Host. in c.1.sup.eod. & per Spec.eod.tit.§.restat. circa fi. vers. Item etiam clerici. Et sequitur Dom. Ant.in c.1.sup.eod. & Archi.1.q.3.c.fi. quod limita, si sit procurator datus generaliter ad omnes causas, secus si ad vnam causam tantum, quia tunc requiritur,quòd habeat speciale mandatum. no.Spe. in d.§.restat.vers.sed quid dices,& Archid.in c.presentium.de testi. li.6. super ver.Abbatem. & Henr. Bo.in cap.1. sup.eod. ad quod vide, quæ latius dixi sup.eodem art.q.4.

29 ¶ † Secundò fallit, si dominus ageret in longinquis partibus,quia hoc casu,admitteretur procurator ad iurandum de calumnia,licet non habeat speciale mandatum,secundum Vincen. qui sic refidet in c.1.supra eod.per c.petitor,sup.de procurat. licet Vincen.primo dixerit, quod dabitur primo dilatio procuratori, vt denunciet domino. argumẽ.l.2. C. vbi in rem actio,& c.quoniam. §.quod super.supra tit.prox. Spe.vero,eo.tit.§.restat.versi.quid ergo. & seq. refert varias opinio. nec videtur aliquid firmare. Glo.vero super ver.ab vtraque.in c.cęterum,infra,tenet quod dabitur curator bonis, & ille iurabit de calumnia.arg. l.1.& l.2. C. de cura.bonis dan. Et hanc opi.videtur tenere Cy. post Iaco.de Are. in l. 2.§.sinautem. C.eod. quod non placet Bar. ibi.mouetur,quia vbi datus est specialiter procurator,non est locus dationi curatoris, sicut tutela testamentaria excludit datiuam,vt ff.de testa.mili. l.sub condi. traditur in c.ex parte,2. inf.de app. & ideo tenet, q̃ procurator debet admitti ad iurandum de calumnia, quia iura, quæ dicunt principales debere iurare, debent intelligi, quando dominus de facili potest haberi,simile in l.si longius.& quod ibi nota.ff. de iudic.sicut in simili dicimus, quod quando non est qui cedat actiones, competunt vtiles ipso iure, vt l.1.C.de act. & obl.& in l.damni.§.fi. ff. de dam. infec.& hãc opi.tenet Bar.in l.qui bona.§.si alieno. ff.de dam.infec.sed Io.de Imo.ibi dicit, quòd illud simile de cessione non videtur bonum: quia cedere actionem,pendet ex facto alieno: & ideò si non est quid imputetur cedenti actionem: quia non põt habere copiam debentis cedere, subuenitur sibi: sed hoc videtur imputandum domino, qui cõstituit procuratorem ad agendum, & sciebat quòd non debebat admitti sine speciali mandato ad iurãdum de calumnia, vnde à principio debebat dare speciale mandatum: & ideo videtur, quod talis procurator non debebat admitti: & sic videtur, quod dandus sit curator, secundum quod voluit Glos. & Cy.vt supra dixi. sed in contrarium facit, vt dixi: quia debet cessare legitimus administrator, ex quo habemus datiuum,vt l.si tutor.§. 1. ff. de tute.& rati.distra. sed dicit Ioan. de Imo. quod tenendo, quod tale mandatum non sufficeret, posset dici dandum curatorem,ex quo non habemus administratorem sufficientem: cum paria sint non esse, & minus vtile, vt in cap. secundo,supra de transla. Præla. & in l.quoties. ff.qui satid. cog. cum si. Sed fortè posset dici, quod hoc casu non sit dandus curator, si dominus sit absens ex voluntaria causa: quia imputet sibi, quare non dedit speciale mandatum procuratori ad iurandum de calumnia: nec videtur iure cautum quod dari debeat curator bonis absentis ad iurandum de calumnia: sicut nec videtur iure cautum, quod dare debeat curator bonis absentis ad finem, vt moueat actiones competentes absenti. secus si esset absens ex probabili & necessaria causa. l. ab hostibus. in principio, ff. ex qui. caus. ma. Et ita videtur intelligenda Glos. ibi posita. Ex parte autem rei absentis, fortè posset dari curator bonis,si non defendatur: licet esset absens ex voluntaria causa, per l.sciendum. ff. ex quibus causis maior. & l. prima & secunda. ff. de cura. bo. dan. secundum Ioan. de Imo. in d. §. si alieno. sed Do.Ant.in d. c.cæterum.infra eo. sequitur opi. Bar.dicit tamen, quod etiam illa practica potest seruari

uari vt detur curator: quia eo reſpectu, quo datur curator, nõ eſt ibi procurator. ſcilicet quo ad finem iurandi de calumnia: non autem dabitur toti liti. facit quod ſupra dixi, ſecundum Ioan. de Imo. Dom. meus in d.c.cæterum, dicit, quòd non videt, qualiter dictum Domini Ant. poſsit procedere. nam curator datur bonis, ſeu adminiſtratori bonorum, vt l. in procurando. C. de nup. ergo non videtur poſſe dari ad iſtum actum tantum: videlicet ad iurãdum de calumnia. ſed hoc arg. iudicio meo non aſtringit multum: quia etiam curator datur bonis minoris, & quandoque tamen datur ad vnam litem, vt in rubro & nigro. C. de in li. dan. tuto. & cu. & in l. & ſi ad ſpeciem. ff. rem ra. ha. & ibi no. & quia idem iuris videtur eſſe de parte, quo ad partem, &c. vt in l. quę de tota. ff. de rei vendi. ad idem, c. fi. de iud. lib. 6. cũ ibi notatis. Mouetur etiam Dominus meus: quia de calumnia iurat Dominus, vel habens adminiſtrationem, vt l. 2. C. eodem, & no. per eum in cap. 3. & ſeq. ſupra eod. quia iſti præſumuntur ſcire qualitatem cauſæ, an ſit iuſta vel non. ſed ſi iſte curator datur tantum ad actum iurandi, non videtur poſſe iurare: cum prorſus ſit expers negotij, nec habeat ad miniſtrationem: cum & ipſe Syndicus, qui habet generalem adminiſtrationem repellatur ab actu iurandi, ſi ignorat conditionem cauſæ, vt dictis iuribus. facit tex. noſter, & latius dicam inf. q. 38. & prodicta opinio. etiam allego: quia cum ipſe nõ ſit cauſam agitaturus, non poteſt præſtare iuramentum in forma ſecundum plura capitula, quæ debent continere iuramentũ calumniæ, ſecundum quod dicam in c. fi. inf. eod. arti. 12. Quamuis Bal. in c. cæterum, infra eod. dicat ꝙ etiam poteſt conſtitui curator ad actum iurandi tãtum, per no. l. ab hoſtibus. in prin. ff. ex quibus cauſ. maior. & ita refert ibi Zaba. ſed contra hoc obſtant ea, quæ ſtatim dixi. Et ſubdit Dominus meus, quod nõ poteſt dari curator ad totam cauſam, cum iam ſit procurator conſtitutus à vero Domino: & ſic non ſunt bona vacantia, quibus ſolet curator deputari: quare Do. meus ſequitur opin. Bar. vt procurator admittatur: ſed cũ hac limitatione, quod ſi procurator fuit generaliter cõſtitutus ante litem motam, admittatur, cum non ſit quid imputetur: cùm probabiliter ignorauerit cauſam mouendam contra alium. vnde non potuit dare ſpeciale mandatum ad iurandum ſecundum formam, de qua per eum hic, de qua ego latius dicam in c. fin. inf. eod. in 12. artic. princ. Et ratione abſentiæ multa permittuntur, vt in c. fin. de ſepul. lib. 6. & quod legitur & notatur in c. tum ex literis. ſupra de reſtit. in integ. & in c. ſi Epiſcopus. de ſup. negl. Prælato. lib. 6. & tenet Dom. meus. ſed ſi dominus citatus conſtituit procuratorem, & ſe abſentauit non dando ſpeciale mandatũ iurandi de calumnia: tunc putat Dominus meus, quòd dominus poterit, tanquam contumax cõdemnari in expenſis: quia non conſtituit procuratorem legitimum. argum. c. conſtitutus. & c. auditis. de procur. putat tamen, quòd volente aduerſario, poterit admitti: quia non agitur hic de magno præiudicio. Et poteſt tale iuramẽtum calumniæ tacitè omitti, etiam præſente parte, vt in c. 1. eo. ti. lib. 6. de quo latius dicam in c. cæterum. inf. eo. art. 10. Et hæc opin. videtur mihi ſatis æqua. & adde quæ dicam in ſeq. fallen.

30 ¶ †Tertiò fallit, ſi periculum eſſet in mora. hoc tenet Io. de Imo. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infe. per illum tex. tenendo, quòd in caſu illo admittatur procur. ſine mandato, de quo in ſeq. fallentia, & mihi placet. faciunt quæ dixi in præced. fallentia. Et quia ſicut ratione abſentię neceſſaria plura conceduntur, quæ aliàs non concederentur, vt dixi in præced. fallen. ita ratione celeritatis, ſecundum Vincentium, Do. meum, & Doct. in cap. 2. inf. de ordi. cog. 8. q. 4. c. nonne, & l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de ope. no. nun. & per Io. An. in addi. Spec. de peti. & poſſ. §. 1. verſic. ſed nunquid intentari. & quod latius dixi in c. fi. ſupra de foro compe. ſuper Glo. fin. in materia iuris reuocandi domum. in 7. queſt. prin. verſi. 17. Exceptio. & quod no. in Clem. 1. de re. eccleſiæ non alienandis, per Zabarel. vbi dicit, quòd quandoque ratione celeritatis, omittitur forma requiſita, & quandoque etiam occultatur, ſeu omittitur medius actus requiſitus, vt l. ſingularia. ff. ſi certum peta. & l. 3. §. ſi debitor. ff. de donatio. inter virum & vxorem.

31 ¶ †Quartò fallit in iuramento calumniæ, quod non eſt ſolennitatis, ſed probationis: quia tale iuramentum poteſt præſtari à procuratore ſimpliciter conſtituto, vt l. Prætor. in princ. ff. de dam. infec. tenet Barto. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. eo. & vt intelligas, illa iura loquũtur in eo qui timet ſibi damnum inferri: quia ſi iurat de calumnia pro dam. infec. tenetur aduerſarius cauere, ſi prætori viſum fuerit, vt d. l. qui bona. §. qui damni. & ſi tale iuramentum ſuccedit in locum probationis, in princip. & d. §. ſi alieno. & hoc iuramentum poteſt præſtare ſimplex procurator, ſine ſpeciali mandato, vt dictis iuribus. & tenet Glo. mag. in §. ſi alieno. ibi dum dicit, ſimplex procurator. & alia Glo. parua dum dicit, ſuperficiarius vel procurator. Nam in eo quod dicit, ſuperficiarius, conſtat, quòd habet mandatum ſuper illa re. l. 1. in fi. ff. de ope. no. nunc. & l. hoc amplius. §. ſi tantum. ff. de dam. infe. & ita pronunciauit Clemẽs quartus, qui fuit bonus Iuriſta, vt dicit Spe. eod. titu. §. reſtat. ver. quid ergo. & verſic. ſe. & hanc opi. ſequitur Bart. in d. §. ſi alieno. quia tale iuramentum præſtatur ſuper his quæ ſunt modici præiudicij. l. theſaurus. ff. ad exhi. & ſic, cum non requiratur ſpeciale mãdatum: hoc caſu apparet quòd non debet præſtari in animam domini, de quo dicam in c. fi. inf. eod. art. 11. ſed Io. in c. fi. eod. titu. lib. 6. tenet, quòd requiratur ſpeciale mandatum. ſed Io. de Imo. in d. §. ſi alieno. concordat prædictas opin. dicens quod aut procurator vult iurare vt verba Prætoris ſonant, videlicet eum, cuius nomine poſtulat, calumniæ cauſa non fuiſſe poſtulaturum: & tunc videtur, quòd debeat habere ſpeciale mandatũ: quia aliàs non videtur hoc poſſe iurare. & ſic procedat ſecunda opin. Ioan. aut ipſe vult iurare, quod credit eum, cuius nomine poſtulat, non fuiſſe poſtulaturum calumniæ cauſa, & tunc procedat prima opi. Et quod hæc ſecunda forma iurandi admittatur, videtur fuiſſe de mente Glo. in l. Prętor. in prin. ſuper verſi. fuiſſet, in fi. ibi, hic de credulitate. ff. de dam. infec. Idem tamen Io. de Imo. in d. l. Prætor. in prin. dicit, quod eſt ſpeciale in caſibus illarũ legum propter periculum quod verſatur in mora, per l. 1. ff. de dam. infe. quod facit ad id, quod dixi in præced. fal.

ſed

ſed Gloſ. in d. c. fin. eodem titulo, lib. 6. intelligit §. ſi alieno. & alia ſimilia iura, quando procurator haberet ſpeciale mandatum ſecundum formam dic. capituli finalis. ſed mihi plus placet præcedens intellectus.

32 ¶ †Quintò fallit ſecundùm Bald. vbi proceditur de bono & æquo, quia tunc procurator iurat de calumnia, etiam ſine ſpeciali mandato, ita tenet Bald. per d. §. ſi alieno. Pro cuius §. intellectu, vide quæ dixi in præced. fallentia.

33 ¶ †Sextò fallit, vbi non iuratur in figura iudicij: puta, in præparatorijs iudiciorum, vt not. ſingulariter in d. §. ſi alieno. exprimatur Iac. But. & Bald. in l. non ſolum. in prin. ff. de procu.

34 ¶ †Septimò fallit, quando procurator eſſet litem conteſtatus, quia ex quo eſt effectus dominus litis, poteſt iurare de calumnia, ſecundum aliquos, ſed reprobat hoc Gloſ. fin. in fi. in c. fi. eodem tit. lib. 6. per illum tex. & bene.

35 ¶ †Octauò fallit in procuratore in rem ſuam, de quo dic, vt dicam inf. q. 6. 30. Et ex prædictis habes expeditum primum membrum, quando procurator habet ſolummodo mandatum generale.

36 ¶ †Circa ſecundum membrum, quando procurator habet mandatum generale, & generaliter eſt ſibi conceſſa poteſtas iurandi de calumnia: vtrum ſufficiat. Spe. eod. tit. §. reſtat. ver. quid ergo. dicit, ꝙ ſufficit, licet non fuerit adiectum, in qua cauſa deberet iurare, per no. in Clem. non poteſt, de procur. vbi videtur bonus text. & ibi no. Ioan. de Imo. & ibi dixi in primo notab. facit l. qui bona. §. ſi alieno. & quod ibi not. Barto. ff. de dam. infec. & per Bart. in l. ſecunda. §. ſinautem. & authent. princip. C. eodem tit. Ioann. in cap. fi. eodem titu. lib. 6. dicit, quod ſæpius vidit admitti talem procuratorem. dicit tamen quod ĩte text. facit in contrarium ibi dum dicit, ad cauſam, loquendo ſingulariter, & poſtea dum ſubdit, in ea, quaſi ſecus videatur, ſi conſtituatur ad plures cauſas, ad idem c. procurator. de elect. lib. ſexto. Item aſſignat rationem, quare datus ſpecialiter ad vnam cauſam iurat, vt dicam in ſequenti membro: & nõ ſi datur generaliter & maximè ad futuras cauſas: quia tunc nõn debet admitti: quia fortè negabit, quod confiteretur, ſi inſtructus eſſet a prin. ſecun. Io. ſed Io. de Fãtu. ibi allegat Bar. in contrariũ. tenet tamẽ opi. Ic. & ita tenet Ia. But. in l. ſi procurator. C. de procura. vbi dicit, quod ad hoc, vt procurator poſsit iurare de calumnia, oportet quod ſibi ſit ſpecialiter demandatum, vt iuret in tali cauſa ſpecificata, quam habet contra talem, de tali re in animam Domini: aliàs Dominus non incurreret periurium ex iuramento procuratoris: cum non videatur mandaſſe delictum, vt l. 3. ſi procurator. ff. quod quiſque iur. & l. creditor. §. pe. ff. manda. dicit tamen ꝙ pro communi practica facit Cle. non poteſt. de procu. & ſic etiam reſidet dominus Dominicus. & hanc op. ſequitur hic Dominus meus, & dom. Ant. per prædictas rationes, & eandem opi. tenet Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infec. vbi dicit, ꝙ non ſufficit dare mandatum ad iurandum de calumnia, niſi dicat, in tali cauſa, per l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. hæ. Nec ſufficeret dicere in cauſis, quas eſt habiturus, quia ſi ibi eſt ſpeciale, ergo in contrarium eſt ius commune. Inn. credit plus: videlicet quod exprimatur, quod iuret in animã Domini, vt ibi patet. ſed in alijs ſufficit, quod habeat ſpeciale mandatum ad iurandum in tali cauſa, quã habet cum tali, licet non fiat tanta expreſsio, vt voluit tex. in d. c. fi. eo. tit. lib. 6. ſi bene inſpiciatur. ſubdit tamen Bar. quòd ſi iſta ſeruata non fuerint, non vitiaret proceſſus: quia ſi omiſsio iuramenti non vitiat, vt in cap. primo, eodem tit. lib. ſexto. multo minus inepta præſtatio iuramenti. argumen. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. ac. dicit tamen, quod communis obſeruãtia, à qua non eſt recedendum, ſe habet quod ſufficit ſi habet mãdatum ſpeciale ad iurandum de calumnia: licet non exprimatur cauſa, per d. Cle. non poteſt. ſecun. Bart. in d. §. ſi alieno. & dicit ibi Io. Im. quòd pro communi obſeruantia facit, quia communiter procuratores non inchoant cauſas ſine conſenſu & cõſcientia Domini: & ſic eo ipſo, ꝙ Dominus conſentit litem moueri, in conſequentiam conſentit quod iuret de calumnia ſi petatur: cum aliàs nõ poſsit cauſam agitare. arg. l. ſecundę. ff. de iuriſdict. om. iud. & l. ad rem mobilem. & l. abnegatum. ff. de procu. ſed hæc ratio non concludit: quia ſi vera eſſet, idem concluderet, ſi nullum haberet mandatũ ad iurandum de calumnia: quod tamen eſt falſum, vt dixi in præce. membro. Et eandem opi. tenet Bar. in l. ſecunda. §. ſin autem. C. eo. per d. §. iuſſum, & l. primam. C. etiam per procu. in integ. reſtit. poſtu.

37 poſ. † & ratio eſt, quia ſi mandatum eſſet ſimpliciter ad iurandum de calumnia, intelligeretur in cauſis iuſtis, & ſic non ligaret Dominum, vt in d. §. ſin autem, & quod ſupra dixi, quæ verba ſunt perpetuò notanda, ſecundum Paul. de Caſt. ibi, quia per prædicta poſsẽt infringi multi proceſſus: quia, vt patet, procuratores conſtituuntur ad lites & cauſas, cum mandato iurandi de calumnia: & non ſpecificantur cauſæ. vnde ſi virtute talis mãdati iurat, habetur pro non iurante, quia non ſufficiens. Et ſi pars aduerſa petit iurari, & non fuit iuratum, vt debuit, proceſſus erit nullus, per l. 2. §. ſed quia veremur. C. eodem, ſecundum Pau. ſed Bar. in d. §. ſi alieno, voluit contrarium quò ad validitatem proceſſus, & illa opin. eſt æquior.

¶ Circa tertium membrum, quando habet ſpeciale mandatum ad iurandum de calumnia in tali cauſa: & ſic ſpecificè, licet olim aliqui dubitauerint, hodie eſt tex. apertus in l. fi. eod. tit. lib. 6. quod talis poteſt iurare de calumnia. Et aduerte, quia eo caſu, quo procurator dicto modo habet ſufficiens mandatum ad iurandum: iudex non ſolum poteſt admittere, vt dicit text. in d. c. fi. imò iniuriam facit non admittendo, vt dicit ibi Ioan. quia ipſe Dominus videtur iurare, ex quo dat mandatum ad iurandum in animam ſuam. ex quo etiam infert, quòd Dominus, tanquam iuſtior non poteſt vocari: cùm ipſe iurat per illum tanquam per Picam, & organũ, licet ſecus ſit in reſponſione facta ad poſitiones, & ſequitur Dominus meus hic, & tenet etiam Dom. Antonius, qui dicit, quòd in omnibus caſibus, in quibus dicimus procuratorem pro Domino admittendum, quòd admitti debet ex iuris neceſsitate, licet cap. fin. eodem titu. lib. ſexto, loquatur per verba poſitiua dum dicit, tibi iniuriam. Et hoc verum, niſi allegaretur aliqua cauſa: quia principalior eſſet iuſtior, ſed in hoc vltimo, contrarium tenet Dominus

meus (vt ſtatim dixi) de quo latius dicam inſ. q.39. & pari ratione, ſicut iudex neceſsitatur admittere talem procuratorem: ita per contrariũ, ſi habet ſufficiens mandatum, poteſt compelli per iudicem ad iurandum: nec appellatio eũ defendit, vt no. Fran. Vercel. in c. cęterum. infra eodem. quod limitat hic Ioan. de Lign. niſi allegetur aliqua iuſta cauſa, propter quam non teneatur iurare, & ſequuntur ibi D. Anto. Dominus meus, & communiter Doct. & mihi placet. & ex his habes pleniſsimè & notanter expeditam hanc difficilem q.

38 ¶ † Vigeſimo quartò quæro, quid de procuratore ad negotia, qui pro ſuo principali poteſt agere & defendere, vt in c. qui generaliter. de procur. lib. 6. vtrum talis poſsit iurare de calumnia. & videtur dicendum quòd non: quia talis non agit cauſas requirentes ſpeciale mandatum. Sol. Dicit Ioan. quòd ſi talis agit de facto proprio, valet quod ipſe geſsit: cum ſatis ſit inſtructus in illa cauſa, iurare poteſt: ſecus in negotio geſto per alium. arg. 4. q. 3. cap. ſerui neque. & in l. ſeruos. C. de teſti. vbi ſeruus de facto ſuo, ſiue per ſe geſto interrogatur aduerſus Dominum, & pro Domino, ſecũdum Ioan. & Pet. de Ancha. in cap. ſi. eo. tit. lib. 6. & ſequitur hic Dominus meus. ſed tamen iſta ratio non omnino concludit: quia licet ſit inſtructus, requiritur ſpeciale mandatum ad iurandum, vt d. c. ſi. eo. tit. lib. 6. Item debet iurare in animam Domini propriam, vt no. Glo. in c. 2. eo. tit. lib. 6. de quo dicam in c. ſi. infra eo. artic. 12. vnde videtur quòd nõ poſsit iurare in animam Domini: niſi ab eo habeat ſpeciale mandatũ, quia per ſuum iuramentum non ligaretur Dominus: ni ſi haberet ab eo ſpeciale mandatum, vt in c. ſi. de iureiu. li. 6. Et ſi litiget ſuper negotio à ſe geſto: tamen agit vt procurator Domini. Et ſic non obſtat. §. ſerui neque. quia ibi interrogatur ſeruus de facto ſuo alio agente, non ipſo. Et ſic reſidet dominus Domi nicus in d. c. ſi. propterea tex. in d. c. qui generaliter. vult, quòd licèt procurator conſtitutus ad negotia poſsit agere & defendere, non tamen poteſt ea, in quibus requiritur ſpeciale mandatum: ſed ad iurandum de calumnia, requiritur ſpeciale mandatum. d. c. ſi. & dixi in q. præce. ergo &c. Propterea ſi procurator directè conſtitutus ad iudicia non poteſt iurare ſine ſpeciali mandato, vt dixi in quæſt. præced. quantominus hoc debet poſſe procurator ad negotia.

39 ¶ † Vigeſimo quintò quęro, quid de ſyndico Eccleſiæ, collegij, vel vniuerſitatis. Sol. Glo. hic tenet quòd iurat de calumnia, ſequitur hic Ioan. quòd tamen dicit procedere in ſyndico cõſtituto: ſecus in ſpeciali ad certam cauſam, & allegat Spe. eo. tit. §. reſtat. ver. quid dices, & ſequitur Zab. hic: Do. meus hic diſtinguit, quòd aut eſt ſyndicus generalis, quia eſt datus ad omnes cauſas: & talis, tanquam habens legitimam adminiſtrationem, iurat de calumnia in animam ſuam: dummodo habeat notitiam cauſæ vt hic. Et idem in quolibet legitimo adminiſtratore. de quo dixi, q. 14. & pluribus ſequentibus, quod procedit etiam, ſi ſyndicus eſſet datus ſub nomine procuratoris: ſatis enim eſt, quòd fuerit generaliter conſtitutus à collegio, vel vniuerſitate. nõ enim eſt vis in nomine, vt in c. petitor. ſupra de procu. facit l. ff. quod cuiuſque vniuer. nom. & quod no. Innoc. in c. pen. infra eo. Aut ſyndicus habuit ſpeciale mandatum, ſeu eſt ſpecialis ad certam cauſam, & tunc iſta æquiparatur procuratori: non enim habet tunc ita legitimam adminiſtrationem, vt dicit hic Ioan. & Archi. in c. 2. de teſti. lib. 6. & Domin. meus in c. 1. ſupra eo. tit. Et in hoc dicendum eſt, vt dixi de procuratore, ſupra q. 23. Et ſecundum prædicta intelligo Glo. pen. in c. 1. ſupra eodem.

40 ¶ † Vigeſimo ſextò quæro de actore pupilli & minoris. Sol. Glo. in auth. principales. in verbo, curatores. eo. tit. dicit, quòd iurat de calumnia, ſi modo ſit cum decreto conſtitutus, per l. neque. C. de procu. & tenet Dominus meus hic, quod intelligo ſecundum ea, quæ dixi q. 14. & q. præce. & vide quę dixi ſupra de libe. obla. art. 17. q. 9.

¶ Vigeſimo ſeptimò quæro, quid de defenſore. Sol. Spec. eo. tit. §. reſtat. ver. quid de defenſore. dicit, quòd defenſor qui ſatiſfecit de iud. ſol. iurat, ſecundũ aliquos. alij contra. de quo remittit ad no. in l. non ſolum. in prin. ff. de procu. & in l. 2. §. ſin autem. in prin. C. de iura. calu. ſed Io. ibi in addi. dicit, quòd Albe. Gale. voluit quod ſi defenſor conuenitur in cauſa princ. iurat ipſe de calumnia: ſed ſi conuenitur fideiuſſor ab eo datus actione ex ſtipulatu: tunc iurat fideiuſſor, vt ibi no. Do. Ant. hic concludit poſt Bart. quod aut defenſor interuenit animo nouandi, & iurat tanquam procurator in rẽ ſuam. de quo ſtatim dicam, q. 30. quod intellige, ſecuta litis conteſtatione. Nam antea, per iudicium non fit nouatio. ff. de noua. l. delegare. no. Bal. in l. non ſolum. in prin. ff. de procu. Aut non interceſsit animo nouandi: ſed repetendi, & diſtingue, vt dicit Gl. in d. l. non ſolum. ff. de proc. & in d. l. 2. §. ſin autem. C. eo. tit. Quod aut conuenitur ex propria obligatione, & iurat de calumnia: aut ex promiſsione Domini, & iurat Dominus, vt d. §. ſin autem. Aut interceſsit animo non repetendi: & ipſe debet iurare, per l. ſolutionem. ff. de ſol. & l. ſoluendo. ff. de iudi. ita dicit Bar. in d. §. ſin autem. & Do. Ant. hic.

41 ¶ † Vigeſimo octauò quæro de coniuncta perſona. Sol. Spec. eo. tit. §. reſtat, verſi. Item coniuncta perſona. dicit, quòd coniuncta perſona alieno nomine defendens, iurat ſecundum formam authenticæ, principales. C. eo. tit. ſecundum Vber. & Ioan. de Deo. ſed dicit ibi Ioan. in addi. quod iſtud eſt verum in his, quæ reſpiciunt ipſam coniunctam perſonam, ſecundum quod dicam in ſeq. quæſt. vn de communius tenetur, principalem debere iurare, quod tenet Gulie. in l. ſi maritus. C. de procura. quia licet lex permittat agere coniunctam perſonam, non tamen facit eam procuratorem legitimum. ff. iudi. ſol. l. 3. §. ſed ſi. ſed Dom. Anton. hic dicit idem in coniuncta perſona, quod in defenſore, de quo in quæſt. præced. ſed Barto. in l. 2. in princip. C. eod. diſtinguit, quod aut eſt caſus, in quo coniuncta perſona admittitur contra voluntatem, & dic vt dicam in ſeq. quæſt. Aut eſt caſus, in quo admittitur: ſed non contra voluntatẽ, ſed præter: & poteſt iurare de calumnia: quia quantum ad iſtum actum videtur legitimus adminiſtrator, quia facit legis authoritate, ſecundum Bar. in d. l. 2. §. ſin autẽ. C. eo. & idem Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. in fe. mouetur: quia aliàs leges, quæ permittunt perſonas agere, eſſent factæ ludibrio. Et idem tenet

tenet Pau. de Caſt. in d. l. 2. in prin. C. eodem. ſed tu aduerte: quia, iudicio meo, iſte articulus eſt ſatis dubius, in quo ſic arbitror dicendum, quòd aut coniuncta perſona venit vt defenſor, & dicendũ eſt, vt dixi in quæſtio. præced. aut venit vt actor, & ſubdiſtingue, quòd aut eſt pater vel auus, ſeu alius aſcendens habens in poteſtate, & hoc caſu, quia tales habent legitimam adminiſtrationem à lege, ideo poſſunt exigere ſpeciale mandatum, vt l. patri. in principio. ff. de mino. Ad quod vide quæ dixi ſup. quæſtio. 15. Aut non eſt pater, vel auus, ſed alia coniuncta perſona habens in poteſtate, & videtur mihi magis dubium: quia licet coniuncta perſona poſsit cũ cautione rati agere, non tamen eſt procurator: & poſito, quod eſſet, non tamen eſt legitimus adminiſtrator: & ſi eſſet ſimplex procurator, non poteſt iurare de calumnia, vt dixi q. 23. quia talis coniunctio perſonæ non ſupplet in exigentibus ſpeciale mandatum, vt l. exigendi. C. de proc. per Cy. & per Do. Ant. in d. c. cum M. & probatur arg. à ſpeciali, in patre, vt d. l. patri. ff. de mino. & quod no. in l. maritus. C. de procur. & ibi per Iaco. de Are. in contrarium tamen fortiter ſtringit arg. Bar. quod cum iuramentum ſit præſtandum, & eius omiſsio vitiet ſi petatur & nõ præſtetur, vt dicam in cap. cæterum. inſ. eod. art. 10. iura quæ dicunt, quòd cõiuncta perſona admittitur ad agendum pro coniuncta perſona, videtur eſſe ludibrio. Quare in hac dubietate arbitror dici poſſe, quod ideo illa iura non erunt ludibrio, quia iure Digeſtorum, nõ erat cognitum iuramentũ calumniæ, niſi in certis caſibus: vel ſi erat cognitum, etiam ſimplex procurator illud præſtabat, ſecũdum quod dixi ſup. in rub. in 3. princ. artic. vel tunc tale iuramentum erat probationis, & non ſolennitatis, & præſtabatur ſine ſpeciali mandato, vt dixi ſupra, q. 23. quare remanet dubium, quid iuris hodie. circa quod dicerem quòd in his caſibus, in quibus ſimplex procurator admittitur ad iurandum de calumnia, de quibus dixi q. 23. admittatur etiam coniuncta perſona, ſed in alijs caſibus non admittetur, ſed poterit petere dilationem ad denunciandum domino, ſi pars aduerſa exigeret hoc iuramentum, quia ſi non exigitur, omiſsio non vitiat, vt dicam in c. cæterum. infra eodem, art. 10. & hæc notabis, quia ſunt ſubtilia & à nemine tacta.

42 ¶ † Vigeſimo nonò quæro de comparente in iudicio pro inuito: vtrum poſsit iurare de calumnia. & vt intelligas, pone exemplum in parentibus, filijs, & illis de cognatione, qui poſſunt agere pro inuito, qui forte volens trahitur in ſeruitutem, vel eſt in quaſi poſſeſsione ſeruitutis, non vult trahi in libertatem, vt l. 1. 2. 3. 4. & 5. ff. de lib. cauſa. vel pone exemplum, ſi aliquis appellat pro aliquo damnato ad mortem, ipſo nolente, vt l. non tantum. ff. de appellat. & l. addictos. ff. de appellat. & 2. quæſtio. 6. c. non ſolent. Sol. Dic, quòd talis iurat de calumnia, quia ſuam quodammodo cauſam dicitur agere propter ſuum dedecus, & intereſſe. ita dicit Gloſ. magna, in l. ſecunda, in principio. C. eodem. Et ſequuntur tibi Bartolus, & Doctor. & Pau. de Caſtro, & mihi placet.

43 ¶ † Trigeſimo quæro, quid de ceſsionario, ſeu procuratore in rem ſuam. Sol. Gl. in l. 2. §. finautem alterutra. C. eo. tenet, q̃ præſtet iuram. de calumnia, ſiue agat vtili nomine ſuo, ſiue directo nomine cedentis, cum ſit cauſa eius propria, quia damnum, & emolumentum eius. 2. q. 6. §. biduum. & in l. qui ſtipendia. C. de procur. vbi de hoc, niſi reus opponat, quod procurator eſt ſuſpectus, vel dominus eſt legalior, de quo dicam infra, quæſt. 39. & tenet Azo in ſumma, eodem titu. circa medium. & Vincent. in c. fi. ẽ. eodem. & idem Spec. eod. tit. §. reſtat. ver. procurator. & in ti. de procur. §. ſequitur. verſi. ſed quęritur, an talis. Bald. etiam in l. non ſolum. in princ. ff. de procur. Placent. verò tenuit contrarium in ſecundo caſu, ſcilicet quando ageret nomine cedentis. Simon. Vincen. in c. fi. inf. eo. dicebat hoc à iudice ex cauſa æſtimandum, per id quod dixi de ſuſpitione ceſsionarij, & legalitate domini. Iaco. de Are. vt not. Cy. in l. fi. C. de procu. dicit, quod ſi periculum cauſæ pertinet ad cedẽtem, vt quia ceſsit actionem ſuo periculo mouendam, vt traditur in l. ſi mandato. §. fin. ff. manda. tunc cedens iurare & reſpondere debet, & ſic loquitur l. ſi actor. ff. de procu. Aut ad cedentem non pertinet periculum, ſed ad ceſsionarium, & tunc ceſsionarius debet iurare & reſpondere, quia reſponſio cedentis non eſt admittenda, cũ nõ poſsit præiudicare ceſsionario poſt ius ſibi quæſitum per ceſsionem. argumen. l. ſi partem. in fine. ff. quemadmodum ſer. amit. vnde dicitur propria cauſa ceſsionarij. l. qui ſtipendia. ff. de procu. & ff. quando app. ſit. l. prima. §. in propria. & ita reſidet Cyn. in l. fin. C. de procur. & ibi Pau. de Caſt. & idem etiam ſentit in l. 2. §. finautem. C. eodem, & tenet Domin. Ant. hic, & vide Ioan. in addi. in titu. de defen. in fi. & in titu. de ceſsi. ac. §. primo. verſ. ſed nunquid. ſed Ioan. in addit. Specul. eodem titulo, §. reſtat. verſic. procura. autem, dicit ſecure tenendum, quod etiam eo caſu, quo cedẽs iurat de calumnia, nihilominus ceſsionarius, qui litem proſequitur, iurare tenetur in animam propriam, per c. 2. ſecundo reſponſo. eo. tit. lib. 6. Circa enim incluſa in iuramento calumniæ, de quibus dicam inf. eod. cap. fin. art. 12. longe plus reſpiciunt proſecutionem litis, quàm iuſtitiam negocij principalis, vt patebit ex ibi dicẽdis: nec eſſet abſurdum, quòd etiã de iuſtitia principalis cauſæ iuraret, de quo remittit ad no. per ſe in addit. in tit. de aduo. §. 1. ver. Item quod eſt præuaricator, & idem tenet dictus Ant. hic.

44 ¶ Trigeſimo primò † quæro de nominante domi num in iudicio, vtrum iuret de calum. Sol. Dic, de hoc vt latè dixi in c. quoniam. §. quod ſi ſuper. ſup. vt li. non cont. in 8. prin. art. q. 3.

¶ Trigeſimo ſecundò quæro de patronis & aduocatis cauſarum, vtrum iurent de calum. Sol. Tex. in l. 2. in princ. C. eo. tit. videtur velle, q̃ ſic, & idem videtur velle text. in l. rem non nouam. §. patroni. ff. de iudi. illi tamen text. non loquuntur ſpecificè de iuramento calumniæ, ſed videntur loqui de iuramento alterius formæ. Bart. tamen in d. l. 2. per prædicta iura notat, quod debeãt iurare de calumnia. dicit tamen, quod hoc non ſeruatur de conſuetudine, & idem dicit ibi Bald. Cyn. verò in l. 1. in fi. C. eod. arguit primò, quod non debeant iurare, quia ſolùm in facti narratione, & non in iuris diſpoſitione, poteſt committi calumnia, quia iura ſunt certa, ff. de iuris, & facti ignoran. l. ſecunda. facit l. prima. C. eodem.

¶ Subdit tamen, quòd Petrus tenuit cõtrarium: mouetur, quia tam in legibus inducendis, quàm in ipsis interpretandis, potest quis calumniari. Domi. meus in c.1. supra eod. dicit, quod aduocatus tenetur iurare de calumn. vt d.l.2. & l.rem non nouam. C. de iudic. sed hodie de consuetudine non seruatur. Et quod fortè talis consuetudo non valet, tanquam peccati nutritiua, & præbens materiam peccandi, vt in c.ex parte. & in c.fi. de consuetud. & optimum esset, vt ea non obstante, tale iuramẽtum ab aduocato exigeretur, subdens, quod audiuit à valentissimo aduocato, quòd sæpè per importunas preces amicorum assumunt causas iniustas, & quod credit eos teneri in foro animæ ad interesse, si per iniustas, & falsas allegationes pro eorum clientulo sententiam obtinerent. facit gl. in c.1. de confes. li.6. Et quod no. Inno. in c. sicut dignum. & in c. ad audientiam. inf. de homic. quod mihi placet. Ad quod vide quod latius dixi, quò ad hoc vltimum, in titu. de postu. Et vide Beatum Thomam, 2.2. q.71. artic.3. Aduerte tamen, quod Abbas, Host. & Io. in c. cæterum. inf. eod. dicunt, q talis consuetudo non valet. Sed Iac. Butr. nihil dixit falsius, quia sicut non valet consuetudo, quòd non iuretur de calum. vt d.c. cæterum. & ibi dicam, art.9. ita non valet hoc casu, maximè, quia fortius sunt comprimendi aduocati, tanquam magis cauillosi & calumniosi. C. mandati. l. ab Anastasio. & in Authẽ. constitutio, quæ ex ascripti. in prin. collat. quinta. & ratio est, quia (vt dixi) parat ad peccandum. dicebat tamen Specul. quòd etiam hodie iurare tenentur, vt in constitutione Gregorij XI. quæ incipit, properandum. ita dicit Specu. in tit. de aduoc. §.1. vers. Item quod est præuaricator. sed dicit ibi Io. quòd illa est reuocata, quòd nõ fuit posita in compilatione 6. Et subdit, quòd circa prædicta emanauit constitutio Benedicti, quæ incipit, actores. Quæ magis alleuiabat aduocatos in hoc, quia lex, rem non nouam, volebat in singulis causis iurari, sed constitutio Greg. in omni foro: constitutio verò Benedicti volebat, quòd aduocati præstarent iuramentum calum. semel in anno, pro omnibus causis. sed (vt dixi) de facto est consuetudo, q iurent, nec omissio talis iuramenti vitiat. ita dicit Glos. in d.l. rem non nouam. & Bal. ibi, esset tamen bene factum, quod iurarent.

45 ¶ Trigesimotertiò † quæro, vtrum qui tenet vicem duorum, actoris, scilicet & rei, teneatur iurare de calum. pro vtroque. Sol. Gl. in auth. princ. C. eo. dicit, quòd si tutor duorum pupillorum pro vno agat, & pro alio defendat, pro vtroque præstabit iuramentum calum. ff. de autho. tuto. l. accipiẽtis. subdit tamẽ, quòd si hoc faceret, deieraret, quia impossibile est, quod credat vtrumque bonam causam habere. concludit ergo quòd non potest esse pro vno actor, & pro alio reus. ff. de procur. l. licet. §. si plures. Et ad l. accipientis. respondet quod loquitur quando vnus pupillus agit contra extraneum, & alius pupillus conuenitur ab eo extraneo, nam sufficit vnũ iuramẽtum tutoris pro vtraque causa. vel loquitur ibi secundum antiqua iura, quando non iurabatur. vel potest dici, quòd potest intelligi de præstando ab ipsis pupillo, quod fieri potest, vt dixi sup. q.5. Et prædictas sol. ponit gl. in d.l. accipientis. facit q not. Bal. in l. fin. §. necessitatem. C. de bonis quæ libe. vbi dicit, quod licet pater duorum filiorum simul inter se agentium possit vtrique consentire, non tamen pro vtroque potest litem contestari, propter repugnantia officij, per d.l. licet. §. si plures. vbi non potest quis esse procurator actoris & rei. sed aduerte, quia videtur, quòd pro vtroque possit habere bonam fidem: puta propter euictionem conseruandã, vt l. qui ex libertate. ff. de iniurijs, & ff. de neg. gest. l. atqui. §. cum me absente. vnde eo casu potest vtriq; pupillo authorari, & pro vtroque pupillo iurare, & idem si per alium modum haberet bonam fidem, vt l. inter pupillos. ff. de auth. tuto. Et opin. ista communiter approbatur. Nec ob. §. si plures. quia ibi loquitur in proc. qui debet damnari, vt l.1. C. de sent. secundum Iaco. de Are. in d.l. accipientis. sed Io. in add. Spe. in eo. tit. §. sequitur. ver. quid si moueo. dicit quòd consilium est, quòd in altera det actorem, secundum quod in simili no. Spec. in tit. de aduoc. §.1. vers. quid si aduocatus, in aduocato qui habet feudum à duabus ecclesijs: & quamlibet teneatur iuuare, si vna ecclesia agat contra aliam.

46 ¶ Trigesimoquarto de appellante, † vtrũ appellans teneatur iurare de calum. Sol. Videtur dicendum q nõ, per tex. in c. si à iudice. de appel. lib.6. & per ea, quæ dixi in c.2. sup. eo. art.6. in 3.q. prin. ver. secundò mouetur. sed tu distingue, quòd aut quæritur de iudice à quo appellatur, an possit exigere iuramen. calumniæ ab appellante, & non potest. ita procedat c. si à iudice. Aut quæritur de iudice ad quem, vtrum possit in causa appel. exigere ab appellante tale iuramentum: & dic quod potest. & non solum ab appellante, sed etiam ab appellato, & vide quæ dixi in c.2. sup. eo. in 6. prin. ar. vers. 21.

¶ Trigesimoquinto quæro de excommunicato. Sol. Gl.1. in c. pe. inf. eo. arguit, quòd non iuret de calum. & finaliter concludit in contrarium, quia ex quo permittitur, & tenetur respondere, & per cõsequens omnia permittuntur, &c. Idem sensit Ioã. in d.cap. pen. cum istud iuramentum sit oneris. facit quod notatur in c. cum in eccles. de maio. & obed. in c. literas. de præsumpt. & idem etiam tenet glo. in c. cum inter. de excep. & est communis opinio. tenet Dominus meus in d.ca. pen. quia hoc iuramentum non respicit commodum excommunicati, sed potius incommodum, ne veritatem inficietur, vt in d. c. cum inter. & c.1. de purga. cano. & ca. ex par. j. de verb. signif. & mihi placet. ad quod vide, quæ latius dixi in c. sacris. inf. de sent. excomm. in 19. princ. art. in 2.q. princ. in primo membro, vers. circa octauum dubium. vbi omnino vide. & in d. art. in 5. quæstio. prin. in 3. membro.

47 ¶ Trigesimosexto † quæro, quid de eo, qui voluit, vel iurauit non iurare. Sol. Spe. eo. ti. §. superest. ver. quid si reus. quod talis nihilominus tenetur iurare, secundũ Bulg. & sibi imputet q iurauerit, aliàs daretur sibi facultas eludendi leges, quod esse non debet, vt l.2. §. sed quia veremur. C. eo. ti. sup. de postu. præl. c. bonæ. prope fi. leges enim non debent esse ludibrio. C. de bo. quæ libe. l. fi. §. vbi aũt. & ad idẽ facit l. fi. C. de fi. inst. per quã l. idem tenet Alb. Gal. in fi. istius ti. ad idem, 22.q.4. §. illicitum. 2.q.2. c. beatus. & inf. de iureiu. c. venietis. 2.q.4. c.1. & 2. Quidã tamen, inter quos fuit Oldr. vt refert Franc. dicunt, tali remittendum fore iuramentum, quia scriptum est,

est, vouere & reddite. inf. de voto. cap. magnę. ita refert Spec. & Io. post eum in d. ver. nec aliter eligit. vr tamen potius inclinare in primam sententiam. pro qua facit q tradit idem Spe. in ti. de actore. §.1. vers. sed quid si iurauit. vbi licet pater iurauerit non consentire filio, tamen cogitur, quia non potuit iurare in alterius præiudicium: vnde fit sibi remissio iramenti. ff. ad muni. l.1. in prin. & C. qui mili. non pos. l.1. in princ. & sibi imputet, qui temerè iurauit, secũdùm Vber. de Bobio, & Spec. vers. Ad idem, quod in simili dicemus de illo, qui iurauit non testificari, quia cogitur testificari, non obstante suo iuramento, tanquam temerario, secundum Spe. in ti. de test. §. pen. ver. si quis iuramento, de quo latè dicam inf. de testa. simile etiam in eo, qui iurauit non exire domum, qui non obstante iuramento tenetur comparere, secundùm Spe. in ti. de actore. §.1. ver. itẽ quod iurauit. vbi vult quod ille, qui iurauit non agere, vel accusare, repellitur si agat, vel accuset, vt in c. veniẽs. inf. de accu. & in c. ex parte. inf. de rescr. quia ibi iuramentum solum tendit in præiudicium iurantis, & ideò tenetur seruare, sed in terminis nostris, tenderet in præiudicium tertij, quod esse non debet.

48 ¶ Trigesimoseptimò † quæro, quæ sint personę, quibus iuramentum calumniæ remittitur ex priuilegio. Sol. Dic, quod plures: primò remittitur clericis, secundùm vnam opinionem, de qua dixi supra eodem articulo, q.3. item, olim remittebatur parentibus & patronis, vt ff. de iureiuran. l. iusiurandum. §. hoc iusiurandum. hodie verò non, secundum aliquos, per l.2. §. sed quia veremur. C. eodem tit. Azo tenuit, quòd etiam hodie remittatur, cum iura antiqua non reperiantur correcta, per l. præcipimus. C. de appell. & sic residet glo. in l.2. in prin. C. eod. nec ob. §. sed quia veremur, quia prohibet remissionem ab homine, & non à lege, secundùm Cy. in l.2. in fi. princip. C. eod. Et idem tenent Cy. & Bart. in dicto §. sed quia. Et sicut talibus remittitur hoc iuramentum: ita etiam remittitur eorum procuratoribus, pro quo allego textum in l. qui bona. §. si aliena. ff. de dam. infec. per quem textum notat ibi Ioann. de Imo. quod beneficium personale competens principali, competit etiam eius procuratori, vel defensori. facit quod habetur in l. si cum procurator. ff. de re iu. quod est notandum singulariter: quia alia videtur esse qualitas patris & patroni, & reuerentia illi debita, & alia procuratoris ipsius, propter quod videtur potius tenendum contrarium. Nec obst. §. si aliena. quia illud ibi procedit ratione qualitatis causæ, quæ exigit celeritatem. vel dic, vt dixi supra, eo. art. q.23. fall.3. & tribus sequentibus, vbi examinaui intellectum d. §. si alieno. aduerte tamen, quia si opponeretur contra priuilegium talis personæ, in ista causa iurauetur de calumnia, secundum Cyn. in d. §. sed quia veremur. in fi. & vide quod dicam in c. fin. in 23.q.char.6. vbi ponitur notabile consilium Do. Matthæi de Matth.

49 ¶ Trigesimooctauo † quæro, quid si plures agãt, vel contra plures agatur, vtrum ab omnibus sit exigendum hoc iuramentum. Sol. Spe. eo. tit. §. superest. ver. quid si moueo. dicit, quod si vna, vel plures sunt motæ quæstiones ab vno contra plures, vel à pluribus contra vnum, vel à pluribus contra plures, in qualibet per se, & à quolibet iurabitur de calumnia, vnde non sufficit iurare semel pro omnibus, vel ab vno pro omnibus. argum. ff. de excep. rei iu. l. an eadem. Et hoc quando negotium non est commune. Sed si negotium est commune, & indiuiduum: tunc omnes iurant, vel vnus pro omnibus, quia malitijs hominum occurrendum est. ff. de rei vendic. l. in fundo. supra, de rescr. cap. ex tenore. ca. si vnus ex pluribus appel. l.1. secundum Ia. Bal. & Albe. Papi. quos sequitur Spe. in d. ver. & Io. ibi in addit.

50 ¶ Trigesimonono † quæro, qualis debet esse is à quo tale iuramentum exigitur. Sol. Tex. in c. seq. dicit, quòd debet esse idoneus. & dicit ibi gl. fi. quòd idoneus dicitur, qui sit bonæ famæ, & causam non ignoret, vt hic in tex. nostro, nec sufficit leuis notitia, sed exigitur plena, secundum Host. Io. Do. meũ, & Doct. hic. Et debet esse bonæ famæ: vnde non debet esse infamis & suspectus, vt dicit d. gl. fin. per tex.3.q.5. c. quia suspecti. & q.7. cap.1. & c. infames. sed aduerte, quia prædicta iura loquuntur in his, qui alieno nomine causas agunt, vt œconomis, syndicis, procuratoribus, & similibus: vnde dico, quòd aut loquimur de personis principalibus, & in istis non consideratur bonitas famæ. Quinimò etiam periurus compelleretur iurare. nec ob. cap. clerico. infra de cohab. cleric. & muli. iuncta regula, semel malus &c. quia dico, quod periurus compellitur subire omnem speciem iuramenti sibi onerosam, secundum gl. fin. & Doct. in c. literas. de præsumpt. & no. gl. in c.1. de purga. cano. & ibi dixi. & gl.22.q.5. c. paruuli. & sup. de maior. & obed. c. cùm in ecclesijs, & latius dicam in titu. de iureiu. sed si principalis constituat alium, debet idoneum constituere, & qui notitiam habeat, ne anceps cogatur subire periurium, vt dicit hic gl. pen. & vide quæ dicentur in sequen. quæst.

¶ Vtrum autem infamis possit constitui procurator, vel œconomus, & quid de iure cano. & quid de iure ciuili, tractat Dom. meus in c. sequen. super. glo. sed ego dicam in titu. de procur. vbi conuenit. quid autem si principalis habet notitiam, quòd res, quã emit ab aliquo, & nunc petitur ab alio, est alie. dicam inf. in capitulo fin. in duodecimo principali articulo.

51 ¶ Quadragesimo † quæro: posito q tam principalis, quàm procurator, tutor, curator, actor, syndicus, & similes possint præstare iuramentum calumniæ: Vtrum iudex possit eligere potius vnum, quàm alium, vel ab vtroque exigere tale iuramentum, & ex qua causa. Sol. Dicendum, quòd iudex potest præeligere quem vult, debet tamen considerare qualitatem causæ, & principalium personarum. Consideratur autem qualitas causæ, an sit talis, in qua sit iurandum, vel non. de qualitate, dixi in capitu. præcedenti, in sexto principali articulo. Qualitas autem personæ consideratur in secernendo, an constituens sit iustior. C. de probationibus. l. in pecuniarijs, secundùm Innocent. & Speculato. eodem titu. §. restat. verficu. procurator. vnde licet syndicus, œconomus, vel similes habeant generalem administrationem, cuius vigore possunt iurare de calumnia, vt dixi supra eodem articulo, quæstione decimaquarta: tamen potest iudex præeligere principalem, si est iustior: hoc tamen procedit in administratore vniuersali, sed in procurato-

re habente ſpeciale mandatum ad iurandum de calumnia in certa cauſa, quia tunc non debet dominus cogi iurare, etiam ſi diceretur eſſe iuſtior, vt in c. fi. eo. ti. li. 6. & hoc ibi tenet Io. quia ex quo habet mandatum ad iurandum in illa cauſa in animâ domini, non videt Ioan. ad quid dominus tanquam iuſtior requiratur, cum dominus tunc dicatur iurare per proc. tanquam per picam & organum, vt dixi ſupra eo. art. q. 23. verſ. tertiò caſu. & ibi remiſi me hic dicturum, poſſet tamen poſtea requiri principalis, vt reſpondeat poſitionibus, ſi dicatur iuſtior, & ſic intelligitur l. fi. C. de proc. & ſequuntur d. Ant. Zab. D. m. & Io. de Imo. & d. D. in c. fi. eo. tit. li. 6. facit etiã c. pe. eo. ti. li. 6. & fi. q. de iureiu. li. 6. & c. 1. de iud. li. 6. Dicit tamen hic Io. de Imo. quod hoc videtur intelligendum, niſi procurator haberet ſpeciale mandatum ad ſic reſpondendum talibus poſitionibus, ſi contingat illas ſic fieri, per no. per Io. in d. c. fi. eod. ti. lib. 6. & per Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infec. Si verò habuiſſet mandatum ad iurandum de calumnia, nec fuiſſet expreſſa cauſa in qua debet iurari, quo caſu admittitur de conſuetudine ad iurandum, licet de iure aliud videatur dicendum. de quo latius dixi ſup. eo. art. q. 23. tunc procederet diſt. Innoc. quia ſi dominus diceretur iuſtior, cogeretur iurare per ſe, alias ſecùs. Aduerte tamẽ, quia dicit hic Dom. meus, quod non putat, quòd indiſtinctè conſideretur hæc prærogatiua in conſtituente, quod ſit iuſtior, putat ergo ſufficere, quòd ſyndicus, œconomus, vel ſimilis ſit iuſtus, & habeat notitiam cauſæ, & tunc procedat dictum Innoc. aliàs raro ſyndicus, & ſimiles admitterentur ad iurandum de calum. cõtra c. noſtrum, & c. ſeq. & contra l. 2. C. eo. tit. facit c. cum nobis. & quod ibi no. ſupra de elect. & 8. q. 1. c. licèt, ſecundùm Do. me. inſpicitur etiam ſecundum Hoſt. & Do. circa hanc prælationem, an tales ſint religioſi, qui non iurant vel ſeculares, qui iurant, vt in fra c. proximo. vel an ſint epiſcopi, qui habent electionem iurandi & non iurandi, vt in c. fi. inf. eod. & ſequuntur hic Io. d. Ant. Do. me. & mod. & ad prædicta etiam adde, quæ dixi ſup. eod. artic. q. 11. circa fi. vbi dixi, quod iuram. calumniæ exigitur à principalioribus de vniuerſitate, licet conſtituerit ſyndicum, & non exigitur à ſingulis de vniuerſitate.

52 ¶ Quadrageſimoprimò quæro, † per quem exigi poſsit iur. calum. Sol. Dicendum arbitror, quòd exigi poteſt, tam à iudice, quàm à parte: ſi tam iudici, quã parti viſum fuerit expedire, probatur per totum iſtum tit. & in 6. in c. Nam iura communiter loquuntur imperſonaliter, quod exigitur iuram. calũ. iudex ergo poteſt exigere, ſi dubitat de calũ. faciunt quæ dixi in c. 1. ſup. eo. in 4. art. & probatur in c. fin. eo. tit. li. 6. & pars etiam poteſt exigere, quoniã tam ad fauorem publicum, quàm priuatum, fuit hoc iuramentum introductum, iudex tamen debet deferre tale iuram. & vide quæ dixi ſup. eod. art. 4. & ar. 5. q. 3. maximè in verſ. ſecundo caſu, vtrum ex officio. & an pars per ſe poſsit præſtare abſque eo, quod exigatur, dicam in ſeq. q. & vide de hoc ea, quæ dicam in c. cæterum. inf. eo. in 10. prin. art. q. 1.

53 ¶ Quadrageſimoſecundò quæro, † an quis poſſit præſtare hoc iuramentum abſque eo quod exigatur à iudice, vel à parte. Sol. Vide quod dixi in c. 1. ſup. eo. ar. 5. q. 2. prope fi. vbi poſui caſum, in quo videtur, quod pars poſsit iurare à ſeipſa de calumnia, abſque eo, quòd ab alia parte petatur. de quo dicto ſatis dubito. Sed pro nunc, tum propter graues occupationes, & nõ paruam animi moleſtiam, quam habeo, cum duo notabiles canes fuerint mihi ſubtracti: ideò cum non ſim otioſo, nec quieto animo, nõ potui maturius cogitare: arbitror tamen, quod ſi pars timeret de parte aduerſa, ne in aliqua parte actorum (fortè incognita) petiſſet præſtari iuramentum calumniæ, quòd poſſet offerre iudici ſe paratã præſtare iuramẽtum calumniæ. Ad quod vide quæ dixi c. 1. ſup. eo. art. 5. q. 3. verſ. prædicta tamen arbitror procedere, & nouiſsimè reperi d. Matthæum Ma. de Bonon. qui in ſingularibus dicit, quòd cautela ad euitandũ periculum, quòd pars proprio motu præſtet iuramentum calumniæ. Ad quod vide, quod latius dicam in fi. c. art. 15.

54 ¶ Quadrageſimotertiò quæro, † quid de iuramẽto malitiæ, à quibus ſit præſtandum. Sol. Doct. ſpecificè non attingunt: ego arbitror dici poſſe, q̃ omnes perſonæ, de quibus ſupra diximus, poſſe præſtare iuramentum calumniæ, poſsint etiam præſtare iuramentum malitiæ. & fortè etiam per contrarium, quod illæ perſonæ, quæ non poſſunt præſtare iuramentum calumniæ, non poſsint etiam præſtare iuramentum malitiæ. Moueor etiam per ea, quæ dixi ſup. in rub. in 2. prin. art. q. 3. quoniam hoc iuramentum malitiæ ſe habet ad iuram. calum. ſicut pars ad totum: (vt ibi dixi) ergo idem videtur eſſe ius, vt l. quæ de tota. ff. de rei ven. in c. paſtoralis. §. Item cùm totum. de off. dele. Et ſicut ad iuramentum de calũnia exigitur ſpeciale mandatum, vt dixi ſup. eo. art. q. 23. ita etiam requiritur ad iurandum de malitia, per tex. in c. qui ad agendum. in fi. de proc. lib. 6. per l. iuſiurandum. la 1. §. fi. de iureiur. & per no. per Spe. in ti. de procu. §. 1. ver. 7. in iuramenti delatione.

55 ¶ Quadrageſimoquarto † quæro de iuramento veritatis, à quibus præſtandum, ſeu exigendum ſit. Sol. Dic, quod poteſt præſtari per principales. Et an ad hoc poſsint compelli. d. Ant. poſt Inno. & Io. in c. præced. dicit, quod de iure ciuili, hoc non reperitur cautum. Subdit tamen, quod Doct. legum dicunt illud aliquando aliquibus perſonis præſtari. argum. C. de teſtib. l. ſi ſeruus. ff. de proc. l. etiam. ff. de confeſ. l. certum. §. fin. ſed de iure cano. præſtatur in ſpiritualibus, & vbicunque iudici videtur exigendum, pro veritate eruenda, & maximè in ſpiritualibus, vt in c. 1. & 2. eo. tit. lib. 6. Et maximè in cauſis electionum, propter periculum vacationis. Ad idẽ inf. de appel. c. oblatæ. ad fi. Nam debet iudex veritatem inquirere omnibus modis, quibus poteſt. ergo & per iuramentum de veritate. C. de eden. l. pe. & fi. C. de iudi. l. iudices. Inſti. de actio. §. curare. 30. q. 5. cap. iudicantem. vnde ad officium iudicis pertinet, ſi aliqua cauſa iuſta mouerit eum, vt cogat iurare de veritate dicenda, vt ſi ſuſpicatur, quod contra conſcientiam agat in aliquo art. vel etiã in tota cauſa. inf. de iureiur. c. ex literis. ſup. de elect. c. dudum. ſecundum d. Anton. & etiam poteſt exigi hoc iuramentum veritatis ab eo, qui recuſat iudicem, ad quod vide quod dixi in c. 2. ſup. eo. art. 6. q. 3. verſic. ſed circa prædicta.

56 ¶ Quid † autem, ſi ſint minores vel pupilli? Glo. tangit 22. q. 2. c. paruuli. & glo. in l. 2. §. quod obſeruari.

uari. C. eo. & Bar. ibi, Do. meus in c. pen. infra eo. vbi diſtinguunt poſt Bart. quod quidam ſunt quorum bona adminiſtrantur, qui carent omni intellectu: vt inſanientes, dementes, & furioſi, & iſti indubitanter non præſtant iuramentum veritatis, vt d. ca. paruuli. facit l. 1. C. de fal. mo. Quidam ſunt, qui habẽt intellectũ, ſed imbecillem, & in iſtis, dicunt aliqui, quod non cogantur iurare de veritate dicenda. argum. l. 3. ff. de teſti. & 4. q. 3. cap. 1. ita dicebat Iacob. But. Sed Bart. contra concludens, quod ſi pupillus ſcit veritatem, & eſt doli capax, poteſt ſibi deferri iuramẽtum veritatis. ar. notatorum in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vendi. Item impubes poteſt examinari vt teſtis non ad plenam probationẽ, ſed ad indicium, vt l. 1. §. impubes. ff. ad Sillan. ergo cum dictum eius poſsit in cauſa aliquid operari, debet ſibi deferri iuramentum veritatis. Item, ſi reſpondet cum authoritate tutoris, eius defectus ſuppletur, vt l. clarum. C. de autho. præſtan. & ſic concordat Bar. cum d. c. paruuli. Quidam verò ſunt, qui habent intellectum non ita imbecillem, ſed magis plenum, vt adulti, & iſti iurant de veritate, vt notat glo. in dicta l. 2. Sed vtrum tutor, ſeu curator debeant authoritatem ſuam interponere, quãdo pupillus vel minor examinatur. tex. videtur quod ſic, in d. l. clarum. Sed dic latius ſecundum Bar. in d. §. obſeruari. quod duplex in hoc verſatur actus. Primus, vt cognoſcatur, an minor debeat interrogari vel non. & iſta examinatio debet fieri cum ipſo tutore, vel curatore: & cũ eius authoritate, vt d. l. clarum. & d. §. quod obſeruari. Ipſe enim ſcit iuſtitiam & veritatẽ facti, an iſtud, de quo quæritur, & de quo fit interrogatio, debeat cadere in ſcientiam minoris, vel non. Quidam verò eſt actus reſpondendi, & iſte eſt duplex. Aut enim quæritur, an tutor authoretur, vt reſpondeat, & dicendum quod ſic, vt d. l. clarum. Aut quæritur vtrũ debeat authorari, vt ſic reſpondeat, confitendo, vel negando, & eſt dicendum quòd nõ, quia iſtud non cadit in ſcientiam ſuam, nec de ſuo facto, aut conſcientia ſua quæritur, ſed minoris. ar. l. videamus. ff. de in lit. iur. & l. Marcellus. ff. rer. amot. & ita reſidet Do. meus in d. c. pe. inf. eo. & vide quæ dixi ſup. eo. art. qõ. 5. & 6. Et aduerte etiam, quod hoc iuramentum veritatis poteſt præſtari per procuratorẽ, quod intellige, ſi ad hoc habeat ſpeciale mandatum, per ea, quę dixi in præced. q: ſi tamen dominus eſſet abſens, poſſet procurator iurare de veritate. ita dicit Bart. poſt gl. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. inf. inſuper etiam dicit Innoc. in c. præſentium. de teſt.

57 lib. 6. † quod ſyndici poſſunt iurare de veritate dicenda, tam ſuper diffinitione cauſæ, quàm ſuper expenſis & toto negotio. C. de iud. l. properandum. in fi. & l. pe. §. pen. Et dicunt etiam aliqui, quod iurant de credulitate, & ſequuntur Io. An. & do. Do. in d. l. præſentium. Et ex his (Deo duce) expeditum habes 7. q. prin. ar. d. M. Socin.

SVMMARIVM.

1 *Oeconomus collegij in cauſa collegij ipſius, de calumnia iurat, & non ipſum collegium.*
2 *Delictum prælati, ſuæ præiudicat eccleſiæ.*
3 *Procurator quando ſufficienter dicatur conſtitutus.*
4 *Abbas, & Monachi, œconomum & ſyndicum generalem, abſque ſuperioris authoritate, poſſunt in ſuo monaſterio conſtituere.*
5 *Authoritas Epiſcopi, an requiratur in conſtitutione œconomi.*
6 *Epiſcopus, an poſſit œconomum conſtituere, abſque aſſenſu inferiorum eccleſiæ.*
7 *Infamis, an poſſit eſſe procurator.*

1 IMPERATOR. In † cauſa collegij, non ſinguli de collegio, ſed collegij œconomus iurat de calumnia. h. d. vel ſic. Vniuerſitas tenetur iurare de calumnia, niſi releuet ſe conſtituẽdo œconomum. h. d. Diuiditur, quia primò iurat re prehenſibile factum. Secundò ibi, ad quod, prohibet illud factum. Tertiò prouidet, quid ſit in poſterum faciendum ibi, ſed ne. Et aduerte, quia dom. Anto. intelligit iſtam literam, quod iſti litigabant per procuratorem ad cauſam ſpecialiter conſtitutum. Et dum ab eis calumniæ iuramentum exigeretur, ipſi renuebant, dicentes, ſe non poſſe cogi. Sed pars aduerſa inſtabat, quod cogerentur, quia non ſufficiebat procuratorem iurare, propter qud iudex fortè compellebat eos ſub pœnis iuris, & ſic ſentit Ant. contra opi. quam ipſemet tenuit in c. 1. ſup. eo. vbi voluit quod clericus nõ releuetur à iura. calum. conſtituendo proc. ſpecialem. & clarius hoc ſentit in vno notabili hic, in quo colligit ex iſto tex. quòd clerici litigando per procuratorem compelluntur, aut iurare per ſe, aut conſtituere procuratorem ſpecialem, qui iuret in animam conſtituentis, aut conſtituere adminiſtratorem vniuerſalem, qui iuret in animam ſuam. Et ſic ſecundum hunc intellectum do. Anto. nullum eſſet priuilegium clericorum, cũ etiam vniuerſitas ſecularis releuetur ab onere iurandi, conſtituendo Syndicum generalem, vt infra, capit. proxi. dixi in c. præced. art. 7. q. 25. Cuius tamen contrarium tenuit do. Anton. in d. c. 1. de quo latè ibi per Do. meum. ſed tu latius vide, quod dixi in c. præced. art. 7. q. 3.

2 ¶ Primò † noto, quod delictum Prælati, ſeu clerici, in negligendo, ſeu omittendo, præiudicat eccleſiæ. Nam hic dicitur, ne à cauſa ſua decidant, hoc eſt cauſam amittant, eò quod noluit iurare. de qua materia latè traditur in regula, delictum perſonæ, de reg. iur. lib. 6. de materia latius in titu. de his, quæ fiunt à præla.

¶ Secundò noto ibi, cùm res poſtulauerit. & ibi, cum neceſſe fuerit, argumentum, quòd iuramentũ calumniæ poteſt omitti, quod hodie eſt expeditum per c. 1. & 2. eo. tit. li. 6. de quo latius dicam infra in c. cæterum. in 10. prin. art.

3 ¶ Tertiò noto, † quòd procurator dicitur ſufficienter conſtitutus, ſi eſt conſtitutus ad agendum, & excipiendum, quia excipere ponitur pro defendere, vt hic: aliàs autem, ſi ſolummodò datus eſſet ad agendum, non diceretur idoneus, quia etiam dari debet ad defendendum, vt traditur in c. conſtitutus. & in c. accedens. ſup. de procu. & in l. ſed & hæ. §. defendere. ff. de procurat. de qua materia vide per Spe. in tit. de proc. §. 1. ver. ſed pone. & ibi etiam per Io. in addit. & per Bar. in l. ſeruum quoque. §. pen. ff. de proc. aliqua poſui in c. 1. de mutu. pe. in 5. princ. art. & ibi remiſi me dicturum ad ti. de procu.

¶ Quartò noto ibi, eiſdem præcipimus, argumen-

4 mentum,quod † Abbas & Monachi possunt consti
tuere œconomum & syndicũ generalem in eorum
monasterio,absque superioris authoritate. In con
trarium facit, quod debeat interuenire authoritas
Episcopi. tex. noster in ver. tu verò. de quo tangitur
in glo. pen. & Doct. super ea.

¶ Quintò noto,quod ille, qui constituitur œco-
nomus,debet esse idoneus. & quæ idoneitas requi-
ratur in talibus,dixi in c. præced. in 7. prin. art. q. 39.
¶ Glo. 1. sentit contrarium,quod Abbas vel alij qui
bus cura monasterij commissa est, compellantur iu-
rare : quia præsumuntur scire veritatem, vt in l. mu-
niceps, & alijs iuribus in glo. allega. So. duplex po-
nitur in glo. 1. quòd contraria loquuntur in colle-
gijs secularibus, & tex. noster in ecclesiasticis. Secũ
da so. quod istud est speciale priuilegiũ clericorum.
Et sic istæ duæ solutiones incidunt in idem : nec iu-
re probantur. quare de hoc articulo dicas, vt dixi in
cap. præceden. in 7. prin. ar. quæst. 4. & q. 13. & q. 14.
¶ Glo. 2. est satis clara, in fi. dic de hac materia, vt la-
tè videbimus in c. fin. inf. eodem titu. in 15. articu.
¶ Glos. tertia potest recitari per quinque quæstio-
nes, & est satis clara. ¶ In ea. glo. ibi, de syndico.
cap. vnico. vide bonam glo. quæst. 7. c. si quis erga.
Et aduerte : quia licet non sit vis in nomine, quan-
do ad administrandum, vel agendum constituitur
ab vniuersitate : an vocetur syndicus, Procurator,
seu œconomus, vt in c. petitio. supra de proc. tamen
est vis, an generaliter seu specialiter constituatur :
quia si est generalis, ipse iurat de calumnia, & non
constituentes. secus si sit specialis. de quo dic, vt la-
tius dixi in c. præced. in 7. princ. quæst. 19. 23. & 25.
In fi. gl. dic, quamuis hæc materia posset adaptari ad
ti. de syndico : tamen quia hic & gl. & Doct. ipsam
examinant, dic q̃ in hac materia variæ sunt opin.

5 ¶ † Pe. voluit, quod licet de iure sit, vt in cõstitu
tione œconomi interueniat authoritas Episcopi: ta
men consuetudo hoc non habet : nec curia seruat
quòd in ecclesijs inferioribus in constitutione syn-
dici, sit necessarius consensus Episcopi. Ho. verò di-
stinguit inter causas discretas, & communes, secun-
dum no. in c. clerici. de rescrip. Dom. Ant. distin. q̃
aut loquimur in eccl. cathedralibus, & exigitur con
sensus Episcopi, siue bona sint discreta, siue non :
quia hoc est magni ponderis, per no. in d. c. edoce-
ri, & in d. c. 1. de proc. Aut loquimur in causis infe.
eccle. collegiatarum, & non exigitur authoritas Epi
scopi. & hoc etiam dicit tenere Io. de Ligna. quare
secundum eum, glo. hic relata ad text. non dicit ve-
rum. In ecclesijs vero vbi non est collegium, syndi
cus vniuersalis debet constitui authoritate Episcopi
per no. per Inno. in c. requisiuisti. in fi. de test. vbi di
cit, q̃ propter communionẽ, quæ est inter Episco-
pum & ecclesias sibi subiectas, debet exigi ipsius cõ
sensus in statutis, procurationibus & alijs arduis per
eos agendis. 10. quæstio. 1. cap. regenda. & supra de
consue. cap. cum consuetudinis. cum sim. sed dicit
Dominus meus, quòd videt rationem diuersitatis
in hoc, inter Ecclesiam collegiatam & nõ collegia-
tam. & Innocen. in d. cap. requisiuisti, loquitur in-
distinctè. & ratio sua pariter vendicat sibi locum
in omnibus Ecclesijs collegiatis, vel non collegia-
tis. imò fortius concludit in collegiatis, vbi tracta-
tur de maiori præiudicio. & pro hoc est glo. in c. po
tuit. de loca. quæ sentit tantam habere potestatem
Rectorem Ecclesiæ non collegiatæ, quãtam habet
collegiata cum Collegio: cũ isti omnes constituant
vnum corpus : & ille solus sit vnum corpus. Item
facit ille tex. vbi fit mentio de Episcopo, & quòd re
quiratur authoritas Episcopi, tenet glos. 3. quæst. 3.
cap. quia Episcopi. quæ indistinctè dicit, quòd quæ
libet Ecclesia cõstituit œconomum authoritate Epi
scopi : quare circumscripta cõsuetudine Dominus
meus distinguit, quòd aut cõstituitur syndicus, vel
procurator ad certam causam, & tunc non requiri-
tur authoritas superioris: quia est res modici præiu-
dicij. Aut constituitur generaliter, vt habeat legiti
mam administrationem potius Ecclesiæ, & tunc,
cum sit quasi quidam titulus in Ecclesia, requiritur
authoritas Episcopi. nec obst. l. 1. ff. quod cuiusque
vni. quam allegat Innoc. qui loquitur de vniuersi-
tate seculari : secus in Ecclesiastica, cum Episcopus
sit sponsus omnium Ecclesiarum, & eius consilio &
authoritate regitur omnis Ecclesia. 10. quæst. 1. c. re
6 genda. & in c. fin. de succes. ab intest. † quid autem,
si inferiores Ecclesię nolint constituere œconomũ,
vel syndicum : an posit solus Episcopus constitue-
re, quod etiam tangitur in glo. nostra ? Dominus
meus concludit, quòd si damnum imminet Eccle-
siæ, propter hoc, vt hic erat, tũc solus Episcopus po-
test constituere. & sic potest intelligi tex. in versic.
Tu verò. secundum quem intellectum, verbum sta
tuas, ibi positum, stat propriè. & sentit Ioan. super
glo. fi. vt sicut adolescenti inuito per iudicem datur
curator, ne ipse damnum incurrat. l. 1. C. qui petãt
tuto. & inst. de curat. prope finem. Ita & Episcopus
dat Ecclesiæ œconomũ, & defensorem alium. facit
9. q. 3. c. cũ simus. Sed si tale periculum nõ immine-
ret, tũc putat D. M. q̃ non arctetur ad hoc de neces-
sitate, & sic nec iudex debebit supplere. Facit capi-
tulum, cũ deputati. sup. de iud. & c. vni. ℣. de syndi-
co. & sic intelligi debet dictũ Inno. hic, qui dicit, q̃
Episcopus debet hic constituere hunc œconomum
monasterio ex vi istius mandati specialis. facit ratio,
quam supra dixi in adolescente, qui inuitus recipit
defensorem, nisi causa damni euitandi : secus est in
Episcopo, qui indistinctè tenetur cõstituere œcono-
mum in Ecclesia sua : aliàs Archiepiscopus, vt dicit
hæc gl. in fi. per d. c. cum simus. Et ratio diuersitatis
põt esse : quia cum Episcopus habeat multa agere,
nõ præsumitur diligenter attẽdere sine œconomo.
simile in c. fi. de offi. Archiepiscopi. secus in inferio-
ribus, qui tot curis minimè vexãtur. ¶ Gl. fi. quærit,
quis dicatur cõstitui idoneus ad iurandũ, & in quo
cõsistat idoneitas. In fi. gl. dic, quantũ ad quęst. glos
sæ, quæ pertinet ad tit. nostrum, qualis debeat esse,
qui constituitur œconomus, syndicus, vel procura-
tor ad iurandum de calumnia. Dic vt dixi in c. præ
ced. arg. 7. q. 39. In quantũ verò gl. tractat, † vtrũ in-
famis possit esse procu. & Doct. hic, & maximè Do.
meus latè examinans: sed nõ conuenit materię prin
cipali ti. nostri. vide hic per eos, & per gl. 50. di. c. ac-
cedens. & 1. q. 7. c. 1. & per gl. in c. cũ deputati. supra
de iudi. Et per Spe. in ti. de proc. §. 1. versi. Item q̃ est
infamis. & gl. 3. q. 7. c. fi. & 5. q. 3. c. quia Episcopi. &
est bonus tex. Instit. de action. §. si ego. latius tracta-
bo in ti. de procurat.

7

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Clerici in sua causa iurant de calumnia.*
2 *Ius positiuum, antidotum quoddam dicitur ad morbosa negocia.*
3 *Iuramẽtum de calumnia, facit iurantem dicere quod credit.*
4 *Iuramentum calumniæ non tollitur contraria consuetudine.*
5 *Iuristæ dicuntur medici animæ.*
6 *Actor, an prius de calumnia iurare debeat, quàm reus.*
7 *Iuramentum de calumnia prius facit, qui prius ad iudicium prouocauit.*
8 *Iuramentum calumniæ, an possit tolli aut differri.*
9 *Iuramentum calumniæ, an possit tolli per Principis rescriptum.*
10 *Iuramentum calumniæ, an possit remitti.*
11 *Iuramentum calumniæ, an possit omitti.*
12 *Iuramentum calumniæ, an posit omitti ab vtraque parte.*
13 *Iuramentum veritatis omitti nequit, si petatur.*
14 *Iuramentum malitiæ potest omitti : sed non expressè remitti.*

1 AETERVM. † Clerici in proprijs causis iu
rant de calumnia, non obstante contraria
consuetudine. h. d. Sed, vt dicit Dominus
meus, in litera nõ ponitur aliqua specialitas in cau
sis proprijs : sed loquitur generaliter. sed dicit Do
minus meus, quòd Doctores ita generaliter sum-
mant, vt saluetur opinio no. in c. 1. supra eo. sed ip-
se sequendo suam opinionem ibi positam, inhæren
do literæ, & generaliter loquẽdo sic summat. Etiam
clerici in eorum causis iurant de calumnia, contra-
ria consuetudine non obstante. h. d. ¶ Diuide :
quia primò præmissa causa, ponit mandatum. Se-
cundò, contrariam tollit consuetudinem, ibi, con-
suetudine.

2 ¶ Primò noto, † quòd ius positiuum, est quasi
quoddam antidotum ad morbosa negocia. & sic
ponit hic antidotum pro medicina. vnde quidam
liber medicinæ vocatur Antidotarius. & dicitur
antidotum secũdum Grammaticos, ab Anti, quod
est contra, & datum : quia sicut medicina datur cõ-
traria morbo ; quia contraria contrarijs curantur,
de pœn. distin. 2. cap. 1. sic & ius positiuum proui-
det, tollendo morbosa negotia. quãdoque dicitur
andotum, obligatio naturalis, qua obligamur, vt be
ne facienti bene faciamus, vt l. sed si. §. consuluit. ff.
de pet. hæred. secundum Dom. meum. tu dic, quòd
antidotum non dicitur obligatio : sed obligatio ad
antidota, sumitur pro naturali obligatione : quasi
naturaliter obligetur contra dare. & vide glo. super
verbo, antidotum, in Clem. 1. de iureiur. & vtrum
obligatio ad antidota impediat soluti repetitionẽ.
vide per Bald. in l. hoc iure. ff. de iusti. & iu. & per
Doctores in l. si non sortem. §. libertus. ff. de con-
dic. indeb.

3 ¶ Secundò noto ibi, ad veritatem eliciẽdam, † q̃
virtute iuramenti de calumnia tenetur quis respon
dere verum, quid credit, & sic continetur ille arti-
culus. & si quæretur verum, non inficietur, de quo
latè dicam in fi. inf. eod. ti. 12.

¶ Tertiò no. ibi, ab vtraque parte, quòd tam ac-
tor, quàm reus tenentur iurare de calumnia, de
quo latius dicam infra, in octauo principali articu-
lo, tetigi in cap. in pertractandis, supra eodem, art.
7. quæstio. 2.

¶ Quartò noto ibi, Appellatione cessante, quòd
appellatio non tuetur procuratorem, quò minus iu
ret de calumnia, quod est no. secundum Fran. Ver-
cel. quod limitat verum Io. de Lig. nisi allegetur
aliqua iusta causa. tu dic, vt latè dixi in c. in pertra-
ctandis. supra art. 5.

4 ¶ Quintò no. † quòd iuramentum calumniæ nõ
potest tolli contraria consuetudine. facit, quod di-
xi in cap. 1. supra eod. art. 5. q. 3. Sed latius dicam inf.
post glo. in 9. prin. art. ¶ Glo. 2. super verbo, nobis,
5 fortificat tex. in fi. gl. dic ex ista gl. no. † quòd Iuristę
sunt medici animarum, & ministri iustitiæ : & ideo
sunt præstantiores medicis, quanto anima est præ-
stantior corpore, & iustitia ægritudine, & sic subie-
ctum ipsius est nobilius. ad quod vide, quod dixi
in cap. quanto. supra de magistris. ¶ Glo. 3. reddit
duas rationes huius iuramenti calum. ¶ In fi. glo.
dic, Gof. dicit, quòd tertia ratio est, ne quis sit im-
memor suæ salutis. Et vide, quod clarius dixi supra
in Rub. 3. prin. artic. q. 2. ¶ Glo. pen. primò format
quæstionem, deinde opponit. 2. ibi, contra videtur.
¶ In ea. glo. ibi, debet dari curator, dic de hoc, vt la-
tè dixi in cap. in pertractandis. art. 7. q. 23. fallen. 2.
¶ In fi. glo. dicit de hac materia. an clerici debeant
iurare per se, vel per alios. dic, vt plenè dixi in cap. in
pertractandis. artic. 7. q. 4. & vide de vniuersitate &
collegio, dixi in d. articu. 7. q. 11. ¶ Glo. fin. colligit
notabile ex tex. & probat pluribus iuribus. ¶ In fi.
glo. dic, Dom. Ant. ex glo. nostra, iuncto tex. notat,
quòd non valet consuetudo, quæ est omni iuri con
traria. Sed dicit Domi. meus, quod hoc non di-
cit iste tex. nec gl. & quòd dictum etiam non est ve-
rum in se, licet Dom. Anto. hoc firmet in multis lo-
cis. Nam si consuetudo esset bona, & noua ratio-
ne fulcita, præiudicaret omnibus iuribus de mate-
ria loquentibus. arg. optimum in c. non debet. inf.
de consang. & affinit. & in c. fin. supra de consue. &
in c. 3. de consu. lib. 6. facit : quia licet consuetudo à
lege specificè reprobetur : tamen potest de nouo
ex noua causa & ratione induci, vt sentit glo. no. in
Cle. statutũ. de elect. & ibi notabiliter de hoc dixi.
Sed hic non valet consuetudo : quia non est ratio-
nabilis, vt statim dicam in 9. artic.

Postremò, iuxta premissum ordinem in Rub. exa
minare hic cõuenit octauum, nonum & decimum
6 articulos. † Assumo igitur octauũ articulum, quis
prius debeat de calumnia iurare, an actor vel reus.
circa quem profequor tres quæstiones. Prima, quid
in actionibus. Secunda, quid in exceptionibus.
Tertia, quid in duplicibus iudicijs.

¶ Primò igitur quæro, quis primò debeat iurare
respectu actionis intentatæ ? ¶ So 1. Glo. in l. 2. in
princ. C. eod. quæ incipit, sic ergo, tenet per illum
tex. quòd primò iurare debet actor, & postea reus.
Et idem tenet ibi Cyn. & glo. Instit. de pœna te. liti.
§. 1. & Specul. eo. tit. §. restat. in princ. & §. 2. vers. sed
pone. & §. nũc dicamus. in prin. & idem tenuerunt
Petr. Abbas & Ioan. & Zabar. in c. 1. supra eod. Ar-
chid. in cap. 1. eod. titu. lib. 6. Primo allegat, quòd

actor

actor prius debet iurare, per l.1.C.eod.ff.de iureiur. l.iusiurandum.vbi tex.dicit, quòd probationes non recipiuntur, nisi qui primò eas expoſcit iuret de calumnia. ergo videtur, quod actor prius debeat iurare. Et pro prędicta opin.etiam eſt bonus tex.in c. præſentium. de teſtib. lib. 6. in contrarium allegat Archid.quod reus debeat prius iurare, per tex. in d. §.1.Inſtit.de pœ.teme.liti.vbi dicit de reo, quòd primò iurare debeat. Concludit ipſe finaliter, q̃ in talibus non eſt attendendus ordo, per l.nec ordo. ff. de ſolut. Et ad d.§.1. reſpondet, quod non dicit, q̃ reus primò iuret: Sed bene dicit, quòd reus prius iurat, quàm ſuæ defenſiones admittantur. Tenet ergo Archid.& ſequuntur Ioan.& do.Domi.quod iſte ordo non ſit de ſubſtantia. Idem ẽt tenet Bald. in d.l.2.in prin.C.eod.vbi dicit, quod nõ facit vim in iſta præpoſteratione, & quod talis præpoſteratio non vitiat.facit l.ſi mancipium. §. ſi communi diuidundo. ff. de euictio. vbi præpoſteratio vnius iudicij ad alterum non vitiat proceſſum. In contrarium tamen faciunt no. in l.prolatam. C. de ſenten. vbi textus vult, quod ſecus ſit in ordine vnius iudicij ad ſeipſum, prout etiam in terminis noſtris. Quia ibi non debet eſſe præpoſteratio: & ſi eſt, vitiat. facit c. exhibita. ſupra de iudi. Dicit tamen Pau.de Caſt.in d.l.2.in prin. quod ſtaret in practica opin. Bal. cum iſta ſit leuis ſolennitas, & modicæ importãtiæ: ideo omiſsio non vitiat, vt l.1.in fi.ff.de ven.inſpi. & mihi placet maximè, quia vt ſupra dixi, idem tenent Io.And. Arch. & do.Dom. quæ tamẽ ordinis omiſsio ſeu prepoſteratio vitiet, dicam latè inf. ti. de ord. cogn. vbi melius conuenit.

¶Secundò quæro, quid iuris reſpectu exceptionis: intellige peremptoriæ, vel ẽt dilatoriæ: quãdo ſuper ipſa ſit iurandum, ſecundum ea, quæ dixi ſupra. Pone, ego peto à te decem: tu confiteris debitum, & opponis pactum de non petendo, vel ſimilem exceptionẽ: quis hoc caſu debeat prius iurare? Sol. Spec.eod.titu.§.2. ver.ſed pone, primò arguit, quòd excipiens: cùm cõſtet de actoris intentione, & reus excipiẽdo ſit actor, vt l.1.ff.de except. Et iſta fuit opin. Pet.& Abb. in c.1. ſupra eo. quam etiam tenet ibi Io.& Zabar.ſed Spec. in d.verſi. ſed pone. decidit in contrarium, quia inſpici debet originalis cauſa.ff.de donat. l.id quod. Et ita concludit gl. in l.2.in prin.C.eod.tit.& Bald.ibi.Cyn.tamen ibi dicit, quod ſi quæſtio prima intelligeretur de principali negocio, prius debet iurare actor, quàm reus, per leg.Iulianus.§.offerri. ff.de act. emp.Sed ſi quæritur, quis prius iuret de calumnia ſuper exceptionibus: fatuè quæritur: quia nõ eſt tunc iurandum, cum ſemel ſit iuratum ſuper negocio principali. & ideo ſuper peremptorijs poſt litem conteſt. non eſt amplius iurandum: cum primum iuramentum extendatur ad illas. De quo latius dicam in c.fi.inf.eo. in 13.prin.artic. Ego arbitror, q̃ non ſit curandum, quis primo iuret: nec præpoſteratio noceat, per ea, quæ dixi in prẽced.q.

7 ¶Tertiò quæro, † quid iuris in duplicibus iudicijs? de quibus dixi in c.in pertractandis.ſupra eod. in 7.prin.art.q.2.& in c.2.ſup.de mutu.pet.arti.10. 5.q.remiſi ad hic dicenda. ¶Sol. Pet.Abbas, Io. & Zab.in c.1. ſupra eo.tenet, quod prius de calumnia iuret, qui prius ad iudicium prouocauit. facit quod no.glo.in cap.ex literis. infra de proba. Et ſuit opi. gl.in l.2.in prin.C.eo. Sed tu dic, quod talis ordo non eſt neceſſario attendendus, vt dixi in duabus prẽceden.quæſt. Et hæc ſufficiant quo ad octauum articulum.

8 ¶ Nonus principalis articulus eſt, † an hoc iuramentum poſsit tolli, vel differri? Pro cuius articuli declaratione proſequar iſtas quæſt. Prima, an poſsit tolli conſuetudine, vel lege? Secunda, an per reſcriptum Principis? Tertia, an ſaltem ex conſuetudine poſsit differri.

¶ Primò igitur quæro, an ex conſuetudine, vel lege poſsit tolli? ¶Sol. Tex.noſter expreſsè tenet, quod per conſuetudinem tolli non poſsit. & idem tenet glo.fin.& idem Doct.& idem etiam in glo.in verbo, tacitè, in cap.1.eod.tit.lib.6. facit capitulum, conſtitutus. infra de fideiuſſ. & ibi Ioan.de Imo. & aſsignat hic Domi. Antonius reſponſionem: quia iſta conſuet. eſt contraria omni iuri. Sed, vt dixi in glo.fi.poſt Dom.meum, hæc ratio non eſt bona. vnde ratio eſt, quia talis conſuetudo ſimpliciter non videtur eſſe rationabilis: cum hoc iuramentum ſit inductum in fauorem publicum, vt vitentur fraudes. vnde putat D.M. quod ex aliqua noua ratione & cauſa, poſsit introduci hæc conſuetudo, licet hic damnetur: vt puta, ſi experimento apparet, quòd communiter homines ex cupiditate obtinendi in cauſa, falſum iurarent. hac enim ratione ſatis putat Dom.meus laudabilem fore cõſuetudinem, quòd iuramentum non præſtetur, quia lex non debet eſſe cauſa periurij: imò debet prohibere iuramentũ, vbi timetur de contrauentione & periurio, vt in c. clericos.de coha. cler. & mu. facit optimè l.2. C.de indict. vid. tol. vbi remouetur iuramentum, quod præſtabant mulieres de non tranſeundo ad ſecundas nuptias: quia ſæpe illud volebant, ſecundum Dom.meum. Et mihi ſatis placet: quia ſi poteſt tolli per reſcriptum, ergo videtur tolli poſſe conſuetudine. In dubio tamen, conſuetudo non teneret: licet probaretur, niſi articularetur, & probaretur ipſius conſuetudinis rationabilis cauſa. Et ex prædictis infero, quòd per legem poteſt tolli tale iuramẽtum, pro quo etiam facit, quod dicam in ſeq.q.& facio hanc differentiam inter legem & conſuetudinem: quia conſuetudo in dubio præſumitur irrationabilis, & ideo debet deduci & probari cauſa rationabilis, per no.in l.1.2.& 3.C.de legi.& 4.diſtin. c.erit autem lex.

9 ¶ Secundo quæro, † vtrum per reſcriptum Principis poſsit tolli hoc iuramentum? ¶Sol. Glo.in d.l.2.C.de ind. vidui.tenet, quod ſic, dummodo in reſcripto dicatur, non obſtante tali lege. Et dicit hic Dominus meus, quòd de Principe non eſt dubitandum, cum ſit ſupra ius poſitiuum: quo iure, hoc iuramentum fuit introductum, ad quod vide, quæ dixi in Rubr.art.3. Cum ergo iure poſitiuo ſit introductum, meritò Princeps poteſt illud tollere. argumento l.Princeps. ff.de legi. & cap.2.inf.de conceſ. præb. & quod no.in c.nonnulli.de reſcript. & in c. 1.de exceſ. Præl. lib.6. in nouella. inferior tamen à Principe, etiam ſi ſit legatus de latere, nõ poteſt tollere iſta ſubſtantialia ordinis iudiciarij, ad quod vide gl.ſingul.in cap.fin.de hære.lib.6.& mihi placet. Et ad hoc vltimum vide, quæ latius dicam, inf. de ordi.

ordi. cogn. Aduerte tamen: quia debet Princeps expreſsè tollere: aliàs tacitè non intelligetur tollere: quamuis cauſa eſſet legata ſummariè, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, vt eſt tex. in d.c.ſæpe.de verb.ſignif.& vide quæ dixi in c.1. ſup.arti.6. verſi. ſecundò declaratur.

¶ Tertiò quæro, An ſaltem de conſuetudine tale iuramentum poſsit deferri? Sol. Dic, vt dixi in c.1.ſupra eod.in 5.prin.artic. q.3. & ex his eſt expeditus nonus prin.artic. ¶ Decimo prin.arti.tractandum eſt, vtrum tale iuramentum poſsit remitti vel omitti. Pro cuius declaratione proſequar infraſcriptas quæſtiones. Primò, an poſsit remitti? Secundò, an aliquæ ſint perſonæ, quibus remittatur: & quæ ſint illæ? Tertiò, an poſsit omitti? & quid iuris, ſi fuit petitum & omiſſum. Quartò, quid in iuramento veritatis? Quintò, de iuramento malitiæ.

10 ¶† Primò igitur quæro, vtrum hoc iuramẽtum poſsit remitti? ¶Sol. Tex.in l.2.§.ſed quia. C.eo. & Docto. ibi tenent, quod non poſsit expreſsè remitti.& idem tenet Bald.in d.l.2.in prin. & idem tenent glo. & Docto.in cap.1.eo.tit.lib.6. & glo.Bar. & Docto.in l.de pupillo.§.qui opus. ff.de ope.nouinunc. & ibi Ang. & Io.de Imo. Et ibi recordor audiuiſſe Do.Ant. de Roſello tunc Doct. in legibus. Vis tu, quod ego doceam te capere aduerſarium, exigas hoc iuramentum, & cum pars vult iurare, dicas, Ego remitto tibi, & nolo quòd iures: Ego verò nedum tibi hoc diſſuadeo, imò hanc, & omnem aliam fraudem & dolum penitus interdico, & recorderis, quod nil prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur, vt in cap.Matthæus. infra de ſimo. Et aduerte: quia prædicta remiſsio poteſt intelligi duobus modis. vno modo, quando ambę partes ſibi remittunt expreſsè, & tunc quo minus poſsit ipſos compellere ad iurandum. facit in ſimili l.quos prohibet.ff.de poſtul. Sed ſi iudex ſe non intromitteret, & partes perſiſterent in ea remiſsione, non exigendo, alter ab altero non vitiaretur proceſſus. Secundo modo poſſet intelligi, quando altera pars remiſit alteri, & non econtra, & tunc non valet remiſsio, quo minus, etiam ea nõ obſtante poſsit petere, quod iuret, & ſi petat & non iuretur, non valebit proceſſus, de quo dicam in c.fin.infra eod.articu.15. Si verò non petat, non vitiatur: quia non eſt de ſubſtantia iudicij, vbi non fuit petitum: poteſt enim omitti, vt dicam in 3.q.licet Bart.in l.2.§.quod obſeruari. C.eo. videatur dicere, quod etiam ſi petitur, non vitiatur proceſſus: quia non eſt de ſubſtantia iudicij, vel de ſolennitate. Sed dicit Pau.de Caſt.in d.§.ſed quia, quod certè non eſt de ſolennitate, vel de ſubſtantia ſi non petatur. Sed ſi petitur, bene eſt de ſubſtantia & ſolennitate. Communis concluſio eſt, q̃ nõ poſsit remitti. Dicit tamen Bald. in §.ſed quia, quod ſi partes non petunt iurare de calumnia, quòd licet iudex exigat, ſeu mandet iurari, & non iuretur, q̃ putat nõ vitiari proceſſum: quia exactio debet fieri à parte ad hoc, vt ſit de ſubſtantia, quod eſt ſatis ſing.ad id, quod dixi ſup.in c.in pertractandis. in 7. prin.ar.q.12.cogitabis. & adde, quod ſtatim dicam in 3.q. An verò tale iuramentum poſsit differri, dixi ſupra eod.in c.1. in 5.prin.artic.

¶Secundò quæro, vtrum aliquæ ſint perſonæ, quibus remittatur hoc iuramentum? Sol. Dic, quòd ſic, vt dixi ſupra eod.c.in pertractandis, artic. 7.quæſt.37.

11 ¶Tertiò quæro, † vtrum hoc iuramentum poſsit omitti? Sol. Licet olim eſſent opinio. Azo, & Martin. tenerent, quòd non, & Hoſt. hic, & in c. tuis, inf.de teſtib. volentes, quòd omiſsio redderet iudicium nullum: tamen habemus textum expreſsum in contrarium in c.1.eo.titu.lib.6.vbi tex.vult, quod poſsit omitti, & eius omiſsio non noceat. Et iſta fuit olim opinio Ioan. Pilei, & Iaco. Bald. & ſequacium per l.de pupillo. §.qui opus. ff.de ope.nonunc.& l.iuſiurandũ.§.qui iuſ.ff.de iureiur.& quod no.in l.filiusfam.§.veterani.ff.de procu.& in l.ita demum.C.de procura.& optime faciebat c.quoniam contra.inf.de proba.vbi de iuramẽto calumniæ nulla fit mentio.& iſtorum opinio fuit approbata in d. cap.1.& tenuit glo.in d.§.qui opus.& Barto.ibi per illum tex. quem dicit ſingularem ad hoc. & tenent ibi Ang.& Ioan.de Imo.& idem etiam tenet Ioan. in l.qui bona.§.qui alieno.ff.de dam.infec. Et ſic illud, quod non poteſt operari expreſſus conſenſus, poteſt operari tacitus, ſic in ſimili dicit gloſ. in ver. Pontifice. 11.q.1. c.inolita. & glo.in cap.fin. inf.de vita & ho.cler.& quæ ſit ratio, quare hoc iuramentum non poteſt expreſsè remitti, & tamen tacitè poteſt omitti: cum tamen iuramentum teſtis poſsit ex preſsè remitti, & non omitti, prout no.in c.tuis. inf. de teſtib.& no.glo. & Barto. in l.iuriſiurandi C.de teſti.& no.in l.1.circa prin.ff.de ferijs. & ibi Bar. & per Barto. in l.1. C.de priui.ſchola. lib.12. & in l.2. §.ſed quia veremur. C.eo. Reſpondeo, quod ratio eſt: quia in iuramẽto eſt maius periculum: tamen quia plura continet capitula, vt videbimus in c.fin. infra eod.art.12.tum quia non eſt veriſimile, quod teſtes, etiã omiſſo iuramento, velint pro alio calumniari, ſicut pro ſe.ar.l.omnibus.ff.de teſt. & l.1.in fi. ff.de Carbon.edic. Et vbi maius periculum, ibi cautius eſt agẽdum, vt in c.vbi periculum.de elect.li.6. Item quia in expreſſa remiſsione videtur contineri turpe pactum: cum per eam partes inuitentur ad calumniandum. ff.de pact. l.ſi vnus. §.illud. & §.pacta quæ turpem. ſecus in iuramento teſtium, ſecundum Henr.Bo.in d.c.tuis. Item facit: quia iuramẽtum teſtis poteſt eſſe adhęrẽs ad probationem: ſeu facit & operatur ad probationem: vnde ſicut pars poteſt per pactum inutilem probationem cõfirmare, ſecundum Innoc.in c.cum cauſam.de teſt.& no. Doct. in c.2. & fi.de fide inſtrum.vbi volunt, quod partes poſsint aſtringere ſe, vt credant priuatæ ſcripturæ. facit etiam quod no.Bar.in l.fin.ff.de Præto. ſtipul. vbi vult poſſe conuenire inter partes, quòd ſtetur ſimplici dicto alterius. & idem tenuit Ange. in repe.l.vacantia.C.de bo.vacan.lib.10. Aliqui tenent contrarium: dicam latius in ti.de proba. ergo videtur, quòd partes poſsint remittere teſtibus. Sed in iuramento calumniæ arbitror, quòd etiam poſsit aſsignari ratio, quare non poſsit remitti: quia hoc iuramentum nõ ſolùm reſpicit fauorem & vtilitatem partium, ſed etiam iudicis. Et ideo pars nõ poteſt illud remittere, per ea, quæ dixi ſupra, de foro compe.c.ſi diligenti. Sed ſecundum hoc videtur dicendum, quòd accedente conſenſu iudicis, poſ-

ſet

fet remitti. quod tamen non videtur verum: cum tale iuramentum sit de substantialibus iudicij: nisi sit iudex, qui posit remittere ordinem iudiciariũ: ad quod vide, quæ dixi in artic.præceden.q.2. & sic non videtur valere iudicium, vt in l.prolatam. C.de senten. Et si tu diceres, ergo etiam tacita omisio deberet vitiare: respondeo, quòd argumentum procederet: nisi ius expresè concesisset, quod posset tacitè omitti. vide, quod dixi in 1.q. huius articuli. Aliqui tamen tenent, quòd etiam iuramentum testis non posit expresè remitti. de quo dic, vt latius dicam in titu. de testi.

12 ¶ † Aduerte tamen: quia intelligo, quòd potest omitti, si ambæ partes omittant. Sed si alia pars illud exigeret, & pars aduersa non iuraret, non diceretur omissum, & non iurans incideret in pœnam, de qua dicam in capitu.fin.infra eod. articu.17.nisi ex aliqua causa legitima excusaretur, vt ibi dicam. Et potest hoc iuramentum omitti, tàm in causa appellationis, quàm princ. Ita tenet Ioan. in cap.2.eo. titu.lib.6. & sequitur ibi do. Dom. Nec obstat tex. ille, dum dicit, iubemus. & sic illud, quod præcipitur, videtur necessario fiendum, 14. quæstio. 1. cap. quod præcipitur. quia respondet Ioan. quòd ille iussus in causa appellationis non plus importat; quàm iussio causæ principalis. quare sicut potest omitti in causa prin. vt dictum est: ita in causa appellationis.

13 ¶ Quartò quæro, † quid de iuramento veritatis? ¶ Sol. Dic, quòd sicut iuramentum calumniæ est de substantia, si petatur: ita etiam iuramentum de veritate. Ita concludit Io. de Imo. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infe. per tex. in cap. 1. eo. titu. lib. 6. qui tex. in hoc videtur æquiparare iuramentum calumniæ, & iuramentum veritatis. Et hoc clarum est & expeditũ, quo ad omisionem. Sed quantum ad expresionem, videtur magis dubium; sed tamẽ ille tex. videtur concludere ad idem, in quantum dicit, ꝙ si non sit præstitum in exordio litis, potest tamen postea exigi: quia talia iuramenta, scilicet calumniæ & veritatis, quod ab initio præstentur, non est de substantia ordinis iudiciarij: quasi sentiat ille tex. à contrario, quod si petantur, sunt de substantia ordinis iudiciarij.

14 ¶ Quintò quæro, † quid de iuramento malitiæ. Sol. Doct. non tangunt, ego arbitror, posse concludi argumento prædictorum, quod posit omitti: sed non expresè remitti. faciunt rationes superius asignatæ in princip. istius artic. quare iuramentum calumniæ non posit remitti. Item probatur: quia iuramentum malitiæ se habet respectu vnius articuli, super quo quæritur iurari ad ipsum iuramentum calumniæ, sicut pars ad totum, ergo idem iuris iudicandum est, sicut de iuramento calumniæ. facit lex, quæ de tota. ff. de rei vendi. & cap. pastoralis. §. item cum totum. de offic. delega. Ad quod vide, quod dixi in cap. in pertractandis. supra eod. quæstio.43. In contrarium tamẽ facit: quia facilius potest quis arbitrari, quod pars aduersa non calumnietur, seu malitiosè agat respectu vnius articuli, quàm respectu totius causæ, & ista pars videtur verior: quia hoc iuramentum non defertur, nisi vbi est suspicio de malitia: sed si pars aduersa confidit, quod non agat malitiosè, propter quod remittit tale iuramentum, cùm hoc posit comprehendere ex modico discursu: meritò remittere poterit tale iuramentum. Et ex his (Deo duce) est expeditus decimus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Procurator vniuersitatis & Ecclesiæ, de calumnia potest iurare.*
2 *Delegans, causam delegatam ad se potest reuocare, ob negligentiam delegati.*
3 *Episcopus procuratorem constituere potest, & etiam vniuersitas.*
4 *Litis contestatio, quid requirat.*
5 *Iuramentum calumniæ exigi debet ab vtraque parte.*
6 *Donatio, an valeat, facta ab Imperatore non coronato.*
7 *Vniuersitas, seu Collegium, procuratorem constituere potest.*
8 *Principales, à quibus exigitur iuramentum, an possint dilationem petere ad deliberandum.*
9 *Procurator seu Syndicus, à quibus iuramentum exigitur, an possint dilationem petere.*
10 *Inducias seu dilationem potest petere is, à quo exigitur iuramentum veritatis.*
11 *Iuramentum malitiæ si petatur, dilatio nulla ad deliberandum datur.*

1 CVm causam. † Procurator Ecclesiæ & vniuersitatis, de calumnia iurare potest. h. d. vel sic. procurator seu syndicus Collegij Ecclesiastici vel secularis, potest iurare de calumnia. h.d. Et nõ diuiditur: quia est quædam narratio processus vsque ad iuramentum calumniæ, & de materia istius decretalis habetur in cap. licet. de proba: & in c. cum causam. infra de testibus.

2 ¶ Primò noto ibi, minimè procesissent, † quod si delegatus non procedit in causa, & sic est negligens, videtur licita & honesta causa, quod delegans reuocet ad se causam delegatã. licet enim absque aliqua causa delegatus posit causam ad se reuocare, vt l. iudicium soluitur. ff. de iudic. & in cap. super quæstionum. de offic. delega. tamen de honestate non reuocat sine causa. & ideo Papa exprimit hanc causam.

¶ Secundò noto ibi, nostro se conspectui, quod licet quis sit cautus, etiam per Papam, vt eius conspectui se præsentet: non tamen tenetur personaliter comparere: sed potest constituere procuratorem: quia ex simplici citatione Papa non videtur tollere velle potestatem constituẽdi procuratorem. secus si citat, vt personaliter compareat, de qua materia in cap. 1. de iudic. lib. 6. & infra de dila. cap. exposuit. ego latè dicam in titu. de dilat. in materia citationis.

3 ¶ Tertiò noto ibi, quorum, iũcto principio, † ꝙ etiam vniuersitas constituit procuratorem. de quo glo. 1. hic in princ.

¶ Quartò noto, ꝙ Episcopus etiã ante litem contesta. in causa Ecclesiæ potest constituere procuratorem, sine decreto alterius superioris. & idem in alio Prælato, secũdum Inno. Ex quo infertur, ꝙ ampliorem potestatem habet Prælatus in rebus Ecclesiæ, quã tutor, vel curator in rebus pupilli vel adulti: quia ante litem contestatam illi non constituunt procuratorem, sed actorem, vt l. nemo tutores. C. de procur. & vide ad hoc bonam gl. 5. q. 3. c. fin. ego latè tractabo in ti. de procur.

¶ Quintò noto ibi, cum instrumentis de rato, ꝙ procurator debet facere fidem de mandato per instrumentum habens clausulam, de rato. ad idem l. si procuratorem. ff. de procurato. & c. contingit. supra de transla.

¶ Sextò noto ibi, interrogationibus. arg. pro cõmuni opinione Legistarum, in l. 1. C. de litis conte

4 stat. & cano. in c. 1. de litis contest. † quòd ad contestat. litis, vltra petitionem & responsionem, requiritur quędam interrogatio & responsio, animo litem contesta. sed glo. penul. & fin. hic aliter intelligunt istum tex. tu dic, vt latè dixi in d. c. 1. de li. contest. art. 8. quæst. 9.

¶ Septimò noto ibi, redactis in scriptis, quod ad valetudinem actorum, videtur exigi scriptura, de quo dic, vt latius dicam in c. quoniam. inf. vt li. non contest. vel in ti. de fi. instr.

¶ Octauò noto ordinem procedendi in causa: quia primò debet petitio offerri, secundò, ipsi petitioni responderi, & lis contestari. tertiò iurari de calumnia. si tamen hoc iuramentum omittitur, non vitiatur processus. dixi in cap. præced. artic. 10. q. 3. Et sic ex prædictis videtur inferri, quòd iuramentum calumniæ non posit præstari ante litem contestatam, de quo dic, vt latè dixi in cap. 1. supra eo. articu. 5.

¶ Nonò noto tex. hic probantem, quod procurator hic iurat de calumnia: sed potest dici, secundum Ioan. de Imo. quòd isti procuratores tenebãt locum syndicorum: aliàs principales debuissent iurare de calumnia, vt in c. 1. & in c. cæterum. sup. eo. sed tu dic, vt latius dixi in cap. 3. supra eod. in 7. princip. artic. q. 23.

¶ Vltimò noto ex fi. ibi, ab ipsis procurator-

5 bus, † quòd iuramentum calumniæ exigi debet ab vtraque parte, ad quod vide, quæ dixi in c. 3. sup. in 7. princ. q. 1. ¶ Sed antequam descendamus ad glo. op. cõtra tex. Nam iste Archiepiscopus erat actor, vt colligitur ex litera, & vniuersitas, & homines Fauentini erant rei: ergo cum essent laici, non poterant conueniri coram ecclesiastico, sed coram seculari, vt in cap. si clericus laicum. & in c. cum sit generale. supra de foro competen. So. Io. dicit, quòd imperium vacabat, & sic potuerunt conueniri coram Papa, vt in cap. licet ex suscepto. supra de foro compet. & vide quæ dixi ibi in primo & secundo casu: vel isti Fauentini erãt violenti, & sic ratione violentię valuit conuentio, vt in d. c. cum sit generale. dixi in d. cap. licet. vel potest dici & tertiò, quod ipsi noluerunt excipere de incompetentia. Hodie verò tota Romãdiola spectat ad Ecclesiam. sicut recognouit Rodulphus rex Romanorũ, ad quod vide Specula. in titu. de rescript. præsen. §. ratione causæ. vers. item, quod etiam obtentum ab Imperatore. vbi di-

6 sputat, † vtrum valeat donatio facta ab Imperatore, ante coronationem. Et no. quòd Specula. ibi facit mẽtionem de Bononia, dicens eam fuisse collatam Ecclesiæ. Et sic ex prædictis colligitur, quòd post dictam donationem d. communitas & quælibet alia subiecta Ecclesiæ conueniri potest coram Papa, & immediatè trahi ad Curiam Romanam. facit capitulum, si duobus. infra de appel. Vel quartò potest dici, secundum Dom. meum, quod ex illo capite, isti potuerunt conueniri coram Papa: nec potuerunt opponere declinatoriam fori: videlicet ex speciali consuetudine Romanæ Ecclesiæ, vel illius loci: quę habet, ꝙ laici possunt conueniri coram Papa: cum clerici agunt contra eos, vt plenè traditur per Dom. meum post gl. in c. si clericus. sup. de foro compet. & per glo. in cap. ex transmissa, eod. titu. vide quæ dixi in dicto cap. licet. versi. quintus casus: & vide etiam ibi alios casus, ex quibus possunt colligi aliæ solutiones.

7 ¶ Glo. in princ. colligit, † quòd vniuersitas seu Collegium potest constituere procuratorem, & prosequitur, quòd non est vis in nomine. & quòd hoc potest tam ecclesiastica, quàm secularis, tam de iure Canon. quã Ciuili. & finaliter se remittit. Dein de gl. in versi. & an talis, quærit, an talis procurator iuret de calumnia. & soluit quòd sic. Tertio loco glo. in versi. sed cum iuramentum. quærit, vtrum ille à quo petitur iurari de calumnia, posit petere terminum ad deliberandum. & soluit, quòd non: interserendo quid iuris in iuramento veritatis. Quarto loco glo. in versic. si excommunicatus. quærit vtrum excommunicatus conuentus iuret de calumnia. & arguit pro parte negatiua, & decidit pro parte affirmatiua.

¶ In ea. glo. ibi, petitio. dic, Innocentius hic dicit, quòd non curat de nomine: sed de modo constituendi, & qualitate constituentis. si enim constituitur ab vniuersitate, quocunque nomine vocetur, syndicus est: quod intelligo, si generaliter constituitur. Si verò constitueretur à non domino, & cum decreto, diceretur actor. Et subdit vnum notatu dignum, quòd quamuis Prælati non sint domini, vt in cap. 2. de donatio. tamen rectè & propriè constituunt procuratorem sine aliquo decreto superioris, quod non contingit in alijs, de quo traditur in dicto cap. petitio. Item secundum Innocen. vniuersitas propriè loquendo in re propria constituit procuratorem, vt l. secunda, §. hoc etiam. ff. quod cuiusque vni. no. Sed in rebus non suis, constituit actorem, quod no. Hostien. remittit ad no. in cap. in causis. supra de procura. & in cap. primo, de syndico. Et quia ista non est materia nostra, vide in dictis iuribus, & per glo. secunda, quæstio. septima, cap. si quis erga. ego plenè dicam in titu. de procurato. & in titu. de syndico, vbi propriè conuenit.

¶ In ea. glo. ibi, & talis procurator. dic vt latè dixi in cap. 3. supra eod. in septimo princ. quæstio. 23. Et de tutore, curatore, & alijs administratoribus, dixi ibidem, quæstio. 16. & decem sequen. quæstio.

¶ In ea. glo. ibi, nunquid potest petere tempus. dic, vt statim plenè dicam post glo. in vndecimo princip. articu.

¶ In ea. glo. sed si excommunicatus conueniatur, dic, vt plenè dixi in dicto septimo articu. quæstio. trigesimaquinta.

¶ Glo. fin. prosequitur materiam interrogationum dicens, quòd quędam interrogationes fiendę sunt ante litem contesta. quę non debent omitti: & ponit 10. vel 11. exẽpla. & finaliter cõcludit dando re-

regulam, quod ante lit. contest. & post quandocunque æquitas mouerit iudicem, vt l. vbicunque. ff. de inter. actio. & 30. q. 5. c. iudicantem. subdit tamen, quòd pars ad interrogationem non tenetur respondere: si tamen respondet, sibi præiudicat. Et quòd ibi tenetur respondere, debet certum respondere, vt l. de ætate. §. nihil. ff. de inter. act. De qua materia latè tractant Dom. Anto. & Dom. meus, & per Specul. in ti. de inter. quæ fi. in iud. §. 1. & 2. sed non est materia nostra. quare dic, quòd quandoque interrogationes fiunt à parte ad fundandum: de quibus tractatur hic & locis prædictis. Ego verò de his latius dicam in titu. de confess. quia ex quo hæc materia non habet alium titulum proprium, ideo statui ibi ponere. verum est, quòd hic conueniunt, habita consideratione: quod hic tractamus de iuramento veritatis. quædam vero sunt interrogationes, quę fiunt testib. quando deponunt, & de his dicam latè in ti. de testibus.

¶ Postremò, iuxta præmissum ordinem in Rub. examinandus est hic 11. artic. videlicet, an super iuramento calumniæ veritatis, vel malitiosè præstando, possit peti dilatio. pro cuius articuli examinatione prosequar infrascriptas quæst. Prima, vtrum in iuramento calumnię, principales possint petere terminum ad deliberandum. Secunda, quid de procuratore. Tertia, quid de iuramento veritatis. Quarta, quid de iuramento malitię.

8 ¶ Primò igitur queritur. † Vtrum principales à quibus exigitur iuramentum calumnię, possint petere dilationem ad deliberandum? ¶ Sol. Licet gl. 1. hic videatur formare quæstionem in procuratore: tamen argumenta & rationes suę cõcludunt, etiã quo ad principales. Et arguit primò, quod non possit peti hęc dilatio: quia cum hoc iuramentum sit de credulitate: meritò statim debet & potest respondere, credo: vel, non credo: nec potest dicere dubito, vt dicam in c. seq. in 12. art. ver. 19. no. Quia aut statim credit, aut non credit illud, super quo interrogatur: sed tandem videtur glo. concludere, ꝙ detur tempus ad deliberandum: idem videtur velle gl. in l. 2. §. quod obseruari. C. eo. per l. si debitor. ff. de pet. hęr. & l. qui interrogatum. ff. de inter. act. & eam opi. tenet gl. in l. 2. §. 2. C. eo. ti. & sequitur Ioan. mouetur, quia æquè prę iudicat respõsio de credulitate, sicut de veritate, vt no. glo. in c. ex literis. de iureiu. & Spe. in ti. de positi. §. 6. ver. hoc tamẽ. & ideo non debet ex abrupto iurari, sicut dicitur in iuramento de veritate. tetigi sup. in Rub. art. 2. ver. quarta. idem ẽt tenet Iac. But. in d. l. dicens ꝙ debet dari dilatio. loquitur tamen in respõsionib. ad positiones, & ideo non prosequor suam opinionem. Spec. in ti. de positi. §. 6. ver. sed nunquid. & in ti. de iur. calum. §. fin. ad fi. recitat opiniones. videtur tamen residere distinguendo inter iuramentum calumniæ, & veritatis, & quòd in iuramento calumniæ nõ detur dilatio: quia statim potest absque nota periurij respondere, credo, vel non credo: si tamen proponeretur, quod hodie habet aliam conscientiam per ea, quæ audiuit: cogetur iterum respondere, & sic loquitur multum ambiguè. sed Ioan. ibi in addi. dicit, quòd quæstio potest intelligi duob. modis. vno modo, an detur tempus ad deliberandum super iuramento præstando, & dabitur dilatio, vt no. glo. in d. l. 2. per §. quod obseruari. & §. ꝙ si actor. ibi dum tex. dicit, & hoc legitimè fuerit approbatũ. & idem tenuit Pileus in d. l. 2. & Franc. Vercel. in c. 1. sup. eo. q. pe. per l. iusiurandum & ad pecunias. in prin. ff. de iureiur. Et ne quis subeat anceps periurium. ff. de in litem iur. l. videamus. subdit tamen, ꝙ Cynus post Pet. in d. l. 2. in prin. q. 5. tenet contrarium: qua ratione actor non habet dilationem: quia est in potestate sua, quando velit agere, vt in l. si quando. C. de dila. & in l. petendæ. C. de tempo. in integ. resti. ita nec reus, cum debeat venire instructus: nec debet timere periurium, cũ non iuret de veritate. & hanc opinionem approbat Io. An. in d. addi. quia ex quo habuit tempus ad deliberãdum ante litem contest. sicut potuit deliberare in illa: ita in hoc iuramento calumniæ.

¶ Secundo modo potest intelligi, quòd præstito iuramento, petatur tempus ad deliberandum super responsione fienda per illud iuramentum, & non dabitur dilatio. posset tamẽ esse ita perplexus & dubius, ꝙ daretur dilatio. Ex quibus hic infert Dom. Anto. quòd principales nunquam haberent terminum ad deliberandum: nisi aliquid de nouo occurreret: quia semper debuerũt deliberasse in libellando, vel respondendo libello. Et cõcludit se putare, quòd principalis non debet habere dilationem deliberatoriam ad iurandum de calumnia: quia satis potuit deliberare de iustitia in rñsione ad libellum per se, vel procuratorem. Tu verò ex prędictis distingue, post Do. meum, quibusdam additis: Quòd aut loquimur in actore, & sibi non datur terminus ad deliberandum, per d. l. si quãdo. cum si. nisi actore mortuo, instantia transijsset ad hæredem vel simlem successorem, secũdum ea, quę dixi in c. quia V. sup. de iud. & ab eo exigetur iurm calumniæ: nam si peteret dilationem, satis æquũ videtur, quod dari debeat per ea, quæ nunc dicam. Aut loquimur in reo, & subdistingue, ꝙ aut quæritur, vtrum dandus sit terminus ad iurandum de calumnia: aut nũquid sit dandus ad respondendum positionibus, seu interrogationibus, quæ postea fiunt virtute iuramẽti iam præstiti de calumnia: ꝙ iuramentum illud certũ continet: videlicet, ꝙ si quæretur verum, non inficietur, vt dicam in c. seq. art. 12. Primo casu distingue, ꝙ aut reus, à quo exigitur iuramentum iam respondit libello: & nõ debet habere inducias; quia satis potuit deliberare, an causa videretur sibi iusta intra terminum datum ad respõdendum libello, ar. optimum in c. 2. inf. de dila. quare cũ nunc nihil noui exigatur, non potest prætendere aliquam dubitationẽ: nisi fortè aliquid inopinatum, & nouum nunc emersisset, vt quia post responsionem ad libellum reperit in arca paterna: quod facit ipsum dubitare: quia tunc satis æquum videtur inducias dandas: cũ possit esse dubius inter credere & nõ credere, & sic videntur intellexisse Io. & alij, dũ dixerunt, nisi sit perplexus vel dubius, & saluari potest opi. illorum, qui volunt inducias concedendas. quod ẽt tenuit Bar. in l. iusiurandum & ad pecunias. ff. de iureiur. Aut reus non respondit libello, sed alius: sed fortè eius procurator, vel is, qui iurauit, mortuus est, & nunc exigitur ab eius hærede, vel successore, in quem transiuit instantia, & hoc casu dicit Dominus meus, inducias concedendas, vt interea se informet

formet de qualitate causæ: quia potest esse, ꝙ dubitet vel titubet. Aut iuramento iam præstito interrogatur quis, virtute illius iuramenti, vt respondeat interrogationi, vel positioni iam factæ: & hoc casu Doct. distinguunt. Aut interrogatio vel positio fit de facto proprio, vel alieno: & an de facto proximo vel longinquo, aut antiquo, & alia ponũt membra, tractãdo materiã interrogationum & positionum: quam ego hic omittere institui: quia ipsam latè tractabo in tit. de confess.

9 ¶ Secundò quæro, † quid de procuratore, syndico, & similibus, vtrum possint petere tempus ad deliberandum? Sol. Glo. 1. hic in ver. sed cum iuramentum, vt dixi in prin. præced. q. finaliter videtur concludere, ꝙ detur dilatio ad deliberandum; licet primò arguat in contrarium. Inno. vero in c. 3. sup. eo. sentit contrarium, per illum tex. in quãtum vult, quòd principalis tenetur constituere procuratorem, seu œconomum habentem notitiam causę. quòd si non constituat, est imputandum domino, vnde infert Innoc. quod si procurator, seu syndicus interrogatus dicit se velle consulere dominum, nõ habebit terminum, nisi iusta causa subsit. argu. l. fi. C. de procur. & l. si actor. ff. de procur. Quinimò, secundum Innoc. si procurator dicit se nescire ea, de quibus interrogatur, & pertinent ad principalem causam: condemnabitur in expensis, quæ propter hoc fierent, vt in d. c. auditis. & c. constitutus. sup. de procur. Ex quibus videtur cõcludendum, quòd etiam procuratori non sit dandus terminus ad deliberandum, & consulendum dominum. Host. tamẽ videtur velle in d. c. 3. quod hoc sit arbitrarium. ar. c. fi. de transact. & c. fi. eo. Dom. me. in d. c. 3. recitatis prædictis opinionibus remittit ad no. per Spe. in ti. de positi. §. 6. ver. in summa. & ver. seq. & ad no. per Barto. in l. non solùm. ff. de procur. & per eum in c. dilectus. de proc. Do. An. ibi primò latè tractat sim pliciter, an procurator possit petere inducias ad cõsulendum: sed quo ad præstandum iuramentũ de calumnia concludit, quod non debet habere inducias ad consulendum dominum, & respectu procuratoris actoris, satis placet: nisi esset aliqua iusta causa, quæ eum redderet perplexum: quæ fortè de nouo emersisset: quia si propter hanc causam daretur principali dilatio ad deliberandum, vt dixi in q. præced. fortius debet concedi procuratori & simil. Et idem ẽt videtur mihi dicẽdum in procuratore rei, ex quo in causa mota domino, dominus constituit eum procuratorem: quare arbitror esse satis rationabile, quòd hoc fit arbitrarium: quoniam ex varijs circunstantijs poterit iudex considerare, an petat talem dilationem calumniosè, vel non considerãdo allegatã vel subsistentem causam, secundum quam poterit concedere vel negare dilationem.

10 ¶ Tertiò quæro, † quid de iuramento veritatis? ¶ Sol. Glo. hic concludit, quod habebit inducias ad deliberãdum, si dicat se dubitare. ff. de interrog. act. l. qui interrogatur. C. de iure deli. l. si curatoris. ff. de iureiur. l. iusiurandũ. 1. respõso. & idem videtur velle glo. in l. 2. C. eo. & sequitur hic Io. sed Do. Anton. & Dom. meus, latius hic prosequuntur materiam istam, tractando hic latè materiam interrogationum & positionum: sed ego hic illam omittam, & ipsam tractabo sub ti. de confess.

11 ¶ Quartò quæro, † quid de iuramento malitiæ, vtrum ad illud præstandum possit peti dilatio ad deliberandum? ¶ Sol. Licet Doct. non tangant hãc quæstionem: tamen ego arbitror, quod dilatio dari non debeat: quia iuramentum malitiæ præstatur super actu particulari, quando super eo de præsenti est aliqua suspicio malitiæ, propter quam iudex inducitur ad illud deferendum, vt dixi supra in Rub. arti. 2. vnde siue sit principalis, siue procurator, certitudinem habet, vtrum per malitiam vel calumniam, talem actum facere vel refugere velit: & ideo non debet dari dilatio, per ea, quæ videbimus in tit. seq. in materia dilationum. Et ex his (Deo duce) est expeditus 11. artic. princ.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus per illum iurat de calumnia, per quem causam agit.*
2 *Iuramentum calumniæ præstatur Euangelijs tactis.*
3 *Episcopus per se potest in causa pecuniaria litigare.*
4 *Iuramentum calumniæ recusans præstare, qua sit feriendus pœna.*
5 *Iuramentum calumniæ, sub qua deferatur forma.*
6 *Iuramentum calumniæ sic præstatur, quòd iurans falsa probatione non vtetur.*
7 *Iuramentum calumniæ, quid debeat continere.*
8 *Iuramentum calumniæ, quod ab actore exigitur, qualiter concipiatur.*
9 *Iuramentum calumniæ datur de calumnia in præsenti, & in futuro vitanda.*
10 *Iuramentum calumniæ, sub qua forma à reo exigatur.*
11 *Iurans de calumnia, de credulitate iurare debet, & non de scientia.*
12 *Iuramentum calumniæ, quæ personæ in animam propriam dicantur præstare.*
13 *Prælatus de calumnia iurat in animam propriam & Ecclesiæ.*
14 *Procurator iuramentum calumniæ sub forma duplici potest præstare.*
15 *Clerici cum superioris authoritate, debent iuramentum de calumnia præstare.*
16 *Iudicans quilibet quo ad illam causam, superior dicitur.*
17 *Inferior absque superioris licentia in contractibus fir mandis, iurare potest.*
18 *Clericus cum superioris licentia, potest iurare in manibus iudicis laici.*
19 *Filiusfamiliàs cum patris consensu, iuramentum calumniæ debet præstare.*
20 *Iuramentum veritatis, sub qua sit præstandũ forma.*
21 *Prælatus vnum sciens vt Prælatus, & aliud vt conuentus: qualiter iurare debeat, ne sit periurus.*
22 *Iuramentum veritatis differt à iuramento credulitatis.*
23 *Veritas scita habitum producit ex necessarijs demonstratum.*
24 *Responsio de credulitate in facto proprio ita præiudicat, sicut de veritate.*
25 *Iuramentum calumniæ regulariter non iteratur, & hoc limitatur, numeris seq.*
28 *Iuramentum malitiæ iterari potest.*
29 *Effectus iuramenti calumniæ, qui sint.*

30 *Actor de calumnia iurare nolens, qualiter puniatur.*
31 *Reus de calumnia nolens iurare, pro confesso habendus est. & hoc limitatur, nu. seq.*
33 *Actor & reus iurare si nolint, alter alteri actione iniuriarum tenetur.*
34 *Iurare recusans in vniuersitate, priuilegio spoliatur vniuersitatis.*
35 *Actor iurare recusans, an cadat ab actione, & reus habeatur pro confesso iure ipso.*
36 *Pœna ad hæredes non transmittitur, si scientia ipsam declarans requiratur.*
37 *Sententia cõtra nolentem iurare, an possit ferri in eadem instantia.*
38 *Contumacia in non iurando, an possit purgari.*
39 *Tempus datum ad probandum, an currat contra tempus datum per iudicem ad iurandum.*
40 *Actore nolente iurare, si reus absoluendus condemnetur, an valeat condemnatio.*
41 *Sententiam passus, an possit appellare.*
42 *Iudice sententiam ferre recusante contra nolentem iurare, quid agendum.*
43 *Contumacia tutoris vel curatoris, an noceat pupillo vel adulto.*
44 *Contumacia Prælati vel syndici, an noceat Ecclesiæ.*
45 *Confessio vera solius Prælati, non semper Ecclesiæ est nociua.*
46 *Contumacia procuratoris iurare nolentis, quando noceat domino.*
47 *Iurare nolens de calumnia in causis spiritualibus, qualiter puniatur.*
48 *Actor & reus de calumnia iurare nolentes, qua de causa excusari possint. & nu. seq.*
54 *Iuramentum malitiæ recusans præstare, qualiter puniatur.*
55 *Iuramentum veritatis præstare nolens, qua sit plectendus pœna.*

1 VM IN CAVSA. † Episcopus per alium agens causam propriam, per illum iurat de calumnia: si verò per se, ipse iurat præpositis, sed non tactis Euangelijs. h. d. secundum Io. sed non placet Domino meo, in quantum restringit tex. ad causam propriam, cum in tex. nihil dicatur: imo potius innuitur contrarium ibi, per syndicum, vel actorem, quæ verba videntur denotare potius causam Ecclesiæ, quàm propriam: cum in propria causa non constituatur propriè syndicus vel actor, sed procurator, vt l. 1. ff. de procur. & notatur 2. quæst. 7. cap. si quis erga. summat ergo Dominus meus sic: Episcopus iurat de calumnia præpositis, sed non tactis Euangelijs, si per ipsum eligit litigare: si verò per syndicum vel actorem, per illum poterit iurare. h. d. primo. Et actor recusans sine causa præstare hoc iuramentum, debet cadere ab instituta actione: Reus verò debet haberi pro confesso. h. d. 2. pars ibi, pœna verò.

2 ¶ Noto primò, † quod iuramentum calumniæ regulariter præstandũ est tactis Euangelijs. quia si est speciale in Episcopo, q̃ non teneatur tangere Euangelia: ergo secus est in alijs. de quo statim dicam in 12. princ. articulo. Et prosequitur hic Dom. meus, post Dom. Anto. vtrum in alijs casibus sufficiat, q̃ Episcopus iuret sine tactura Euãgeliorum. & quamuis in cap. inter. infra de pur. can. ego remiserim me hic dicturum: tamen quia non est principalis materia nostra, & quia in decretali, ista materia sua erit grauata: ideo vide hic per eos, & per Ioan. & dom. Dom. in cap. vt circa. de electio. lib. 6. Ego latè tractabo, infra in titu. de iureiuran. vbi principaliter conuenit:

3 ¶ Noto secũdò, † quod Episcopus potest etiam in causa pecuniaria per se litigare. Contrarium tamen videtur velle tex. 5. quæstio. 3. cap. quia. facit l. pen. cum sua authent. C. de procur. vbi patet, quod persona illustris non potest per seipsam litigare. Hostien. dicit, quod in foro seculari hoc cap. non haberet locum: sed deberet Episcopus per alium litigare, & sic solùm debet habere locum in foro ecclesiastico. alij vero dicunt, quod d. cap. quia. & c. cum simus. 9. quæstio. 3. sunt hodie correcta. Philippus dicit, quod verbum, debet, positum in contrarijs, non importat necessitatem: sed ponitur pro potest. Simile 26. di. cap. fin. & 77. distin. cap. quicunque. Dominus meus hic dicit, quod putat d. cap. quia, & similia, intelligenda esse de honestate, & non de necessitate. simile no. glo. in cap. primo. supra de syndico. vt sicut lex ciuilis imponit necessitatem illustribus litigandi per procuratores: ita ius Canonicum voluit hoc inducere de honestate. potest ergo per se litigare, vt hic, secundum Dominum meum. Sed tu vide etiam tex. ad hoc, in cap. cum olim. infra de testi. vbi patet, quod Archiepiscopus potest personaliter agere, nec compellitur procuratorem constituere: sed quia non est materia nostra, sed principaliter pertinet ad tit. de procura. vide hoc per Dominum meum, & per Host. in summa in titu. de procur. §. quis clare. ver. item & Episcopus. vbi assignat quatuor rationes. ego aliquid tetigi in cap. vt famæ. infra de senten. excommun. in 2. quæst. princ. Sed latè examinabo in titu. de procur. & vide Specu. in titu. de acto. vers. item illustris. qui dicit, quod Cardinales non possunt per se litigare.

4 ¶ Noto tertiò, † qua pœna sint puniendi, tam actor, quàm reus recusantes præstare hoc iuramentum? de quo latius dicam infra, in 15. principali articu.

¶ Noto quartò ibi, cum præstãdum fuerit, quod recusans præstare hoc iuramentum ita demum incidit in pœnam, si sine legitima causare recuset præstare: aliàs secus. de quo latius dicã inf. in 15. princ. articu. ¶ Glo. 1. tacitè quærit, vtrum textus noster inducat aliquam specialitatem in Episcopo, quod iuret per syndicum vel actorem. & dicit, q̃ non: sed quod est regulare, vt in iuribus in ea allegatis. Et sic glo. videtur intelligere, quod tex. noster propriè procedat in syndico & actore cõstituto in causa Ecclesię, vel ciuili, sine alio mandato, vt d. c. 3. articu. 7. quæst. 31. & sic glo. videtur intelligere tex. in Episcopo litigante pro causa Ecclesię, vt dixi supra secundum Dominum meum. Et sic secundum intellectum glo. clericus per procuratorem simpliciter constitutum, non iurat de calumnia, de quo latè dixi in cap. 3. supra eod. art. 7. quæst. 23. Aduerte tamen: quia Ioan. & Hostien. intelligentes textum in Episcopo agente causam propriam, exponunt textum, dum dicit syndicum, id est, procuratorem. sed non insisto. dic vt dixi in d. quæstionib.

¶ Glo.

¶ Glo. secunda sentit quæstionem, quare Episcopus debeat iurare de calumnia per seipsum, & soluit. Et subiungit, qualiter Episcopus iuret. Et in fi. opponit & soluit. ¶ In ea. gl. ibi, quia non tangit sacra. dic de hoc, vt statim dicam in duodecimo articulo principali. ¶ In eadem glo. ibi, quandoque tamen tangit sacra. dic vt de hoc latius dicam in titulo, de iureiurando. ¶ In fi. glos. dic de hoc, vt dixi supra eod. in cap. 3. art. 7. q. 4. Glo. fi. in prin. fortificat text. allegando concordantias: deinde quærit & soluit. ¶ In fi. dic de hac pœna, vt latè dicam inf. in 15. prin. artic.

¶ Postremò: quia iuxta præmissum ordinem in Rubr. supereſt, vt examinemus duodecimum principalem articulum, & tres alios seq. assumo ipsum 12. articulum.

¶ Duodecimus igitur principalis articulus est, in
5 quo venit examinandum, † qualiter seu sub qua forma sit deferendum iuramentum calumniæ, & qualiter iurandum, & quid debeat continere: quia Docto. & ineptè & imperfectè procedunt. & articulus est talis, qui in iudicio non potest ita commodè per quæstiones, sicut per notabilia expediri. ideo procedam notando, quæ sunt necessaria.

¶ Primò igitur no. quòd hoc iuramentum debet continere, quòd is, qui iurat credat, seu credit, vel æstimat se habere bonam causam. no. glo. & Docto. in cap. 1. supra eo. & glo. Cy. Bar. & Docto. in l. 2. C. eo. per illam l. in prin. & auth. hoc sacramẽtum. & glo. Instit. de pœna temer. liti. §. 1. Spe. eo. ti. §. nunc dicamus. in prin.

¶ Secundò no. q̃ debet continere, quod interrogatus non negabit, quod verum esse credet, ita traditur per glo. & Doct. prædictos in iuribus & locis prælegatis. Sed iuxta hoc quæro de notabili & quotidiana q. Emi rem à Titio, tu petis eam, & nũc scio tuam esse: vtrum possim iurare de calumnia, si volo, quòd proferatur sententia de hoc, vt nõ amittam remedium de euictione? Sed de hac quæstio. dic, vt latius dicam statim in decimoquinto principali artic.

6 ¶ Tertiò noto, † quòd præstari debet iuramentum, quòd iurans non vtetur scienter falsa probatione, secundum glo. & Docto. in dictis iuribus & locis. Alij verò adiungunt, quòd non vtetur falsa probatione, siue in testibus, siue instrumentis, siue in alia probatione: sed hoc potius fieri videtur de consuetudine, quàm de iure. Nam de iure videtur dicendum, quod nullam probationem exiget, nisi quam pro veritate crediderit necessariam, vt in d. auth. hoc sacramentum. C. eo.

¶ Quartò noto, q̃ debet iurare, quòd dilationẽ non petet in fraudem, vt dicit glo. in d. cap. 1. & d. l. 1. C. eodem, & facit tex. ibi in princ. Sed dicit Speculator eod. tit. §. nunc dicamus. in princ. quòd consulit, quòd hoc omittatur. alioquin iurantes nunquam, aut raro periurium euitabunt, eo, quòd sæpe post hoc iuramentum frustratorias petunt dilationes. sed dic, Ioan. ibi dicit in addit. quòd Simon Vicen. in l. 1. C. eod. non approbat hoc, sed excusat: quia sic habet consuetudo. Sed Dom. meus in c. 1. supra eod. approbat dictum consilium, per no. in c. clericus. infra de cohabit. clericorum & mulierum. vbi patet, quòd nunquam est prestandum iuramentum illi, de cuius periurio timetur. ad idem cap. illi. 22. quæst. 5. & sequitur etiam Ioan. de Imo. in c. 1. supra eod.

7 ¶ Quintò noto, † quòd debet continere, quòd nec dedit, nec dabit, nec promittet aliquid pro illa causa, nisi illis personis, quibus leges dare permittunt, per tex. in authent. princip. & ibi glo. & Doctores, C. eod. & per glo. in c. 1. sup. eo. per Spe. eod. ti. §. nunc dicamus. in prin.

¶ Sextò noto, quod continere debet q̃ alter ab altero non exiget aliquam probationem, nisi quam putat necessario faciendam, vt in authen. in isto. C. eo. & ibi Pau. de Cast. vnde glo. in l. 2. C. eo. & in c. 1. supra eo. & Spec. in d. §. nunc dicamus. in prin. tradunt hos versus: Illud iuretur, quod lis sibi iusta videtur. Et si quæretur verum, nõ inficietur. Nil promittetur, nec falsa probatio detur. Vt lis tradetur, dilatio nulla petetur.

8 ¶ Septimò noto ex omnib. prædictis causis, † q̃ iuramentum calumniæ exigendum ab actore, sic potest concipi: Tu iurabis, quod certus credis, seu existimas bonã causam agere. Et interrogatus non negabis, quod verum esse credes: nec scienter vteris aliqua falsa probatione: nec in fraudem tardandi iudicij causa, dilationem aliquam petes: nec dedisti, nec dabis, nec promisisti, aut promittes aliquid pro ista causa, nisi illis personis quibus leges dare aut promittere permittunt: nec exiges ab aduersario tuo aliquam probationem nisi quam putaueris necessario faciendam. sic Deus te adiuuet, & hæc sancta Dei euangelia. Quo iuramento delato, actor respondere debet, & iurare sub forma præstita. Aduerte tamen: quia vt dicit Io. de Imo. in c. 1. supra eo. iudex petet, vt explicitè omnia prædicta capitula iurentur. Si tamen simpliciter deferretur iuramentum de calumnia, & simpliciter iuraretur, virtualiter & implicitè omnia prędicta capitula videntur iurata.

9 ¶ Octauò noto, † quod hoc iuramẽtum dari debet de calumnia vitanda in præsenti, & de futuro, & etiam de præterito secũdum aliquos, qui volunt quod hoc modo præstetur iuramentum, videlicet: Tu iurabis te litem istam calumniandi animo non mouisse, per l. 2. C. eod. nec mouere, per authen. in isto. C. eod. & in corpore vnde sumitur. Et sic propter verbum, mouisse, volunt quod præstetur etiã de præterito. tradit Specu. eod. ti. §. nunc dicamus. in princ. Sed dicit ibi Ioan. in addi. quod turbantur aliqui, quos refert Cyn. in dicta l. 2. quod iuramen. calum. præstetur de præte. & ad tex. in dicta l. 2. dum dicit mouisse, exponunt, id est, mouere. facit l. inter cohæredes. §. familiæ. ff. famil. erciscun. & mouentur per l. in bello. §. factæ. ff. de cap. vbi dicitur: quod enim pręteritũ est, nequit non fuisse. sed dicit Ioan. quod primam opin. tenet Hostien. in sum. eod. titu. §. antep. in fi. Et subdit, quod non videt quid impediat iurare de pręterito: cum videamus quod iuramenta compurgatorum respiciant pręteritum: quare nihil impedit iurare quod à principio sine calumnia mouit litem. Sed tamen: quia hoc non videtur sufficere; quia posset superuenisse mala fides, & in futurum superuenire, ideo præstatur de pręsenti & de futuro, secundum Io. Idem etiam videtur velle Iaco. But. in dicta l. 2. C. eo. di-

cens quòd tale iuramentum habebit bonum effectum: quia videns falsum iurare, desistat à iuramento, & à causa. Item non calumniabitur ab ipso princ. sciens quod habet iurare de præterito. & hoc dictum videtur sequi Dom. Anto. in c.1. supra eo. sed Do.me.ibi dicit, quòd putat contrariam opinionem. mouentur: quia si iuramẽtum deberet extendi ad præteritum, lex non præciperet iurari post litem contest. imò deberet iurari ab ipso initio. subdit tamẽ quòd quæstio est modici præiudicij: quia semper emergentibus quæstionibus ante litem contesta. iuratur specificè, vt dixi in c.1. sup. eo. arti.5. in princ. & supra eod. ver.17. & duobus seq. & post li. contesta. iuratur super tota causa: vnde satis est ꝙ iuret se credere iustam causam mouere: & quòd in futurum non calumniabitur. facit ad prędicta, c. pe. inf. de iureiur. & maximè hoc procedit: quia iuramentum malitiæ potest exigi in quacunque parte litis, & quoties iudici visum fuerit, vt dixi in c.1. sup. art.5. q.1. & 2.

10 ¶ Nonò noto, † quòd delato iuramento actori sub forma prædicta iudex se conuertet ad reum & dicet: Tu iurabis quod putas petitioni actoris iustè contradicere, & iustam causam defendere. Insti. de pœna teme. lit. in fi. primi respons. & generaliter iurabis te obseruaturum in defendendo, sicut ille iurauit in agendo, sic te Deus adiuuet, &c. C. eod. l.2. in prin. & ver. reus autem. facit ff. fam. erc. l. inter coheredes. §. qui familiæ. quo iuramento delato, reus respondere debet tangendo euangelia, quod ita iurat sicut delatum est sibi iuramentum.

¶ Decimò noto, ꝙ prędictum iuramentum regulariter debet præstari tactis sacrosanctis euangelijs. argum. d.l.2. & tex. nostri. Nam si speciale est hoc in Episcopo, quod iuret nõ tactis, sed præpositis euangelijs: ergo in contrarium est ius commune, vt in l.1. in fi. ff. ad muni. & vide glo. singularem in Clem. 1. de hære. quæ ita dicit, ꝙ ubi ius exigit tacturam euangeliorum, non sufficit tangere aliâ scripturam. & si tu diceres, nonne etiam est iuramentum quando iurando tangitur alia scriptura? respondeo sic: sed non ligat transgredientem ad tantũ peccatum: quia periurium tanto magis est pœnale, quãto sanctius est id super quo præstitum fuit iuramentum. 22.q.1. cap. mouet. & no. in c. & si Christus. inf. de iureiur. & sic ex prædictis videtur inferendum, ꝙ Iudæus non possit iurare de calumnia: cum non credat euangelio. Sed dic imò iurat super præceptis Moysis, vel per Deum patrem vel aliter. & de forma iuramenti ipsius, tradit Spec. eod. ti. §. restat. ver. sed pone. Ego verò ponam infra in titu. de iureiur. dicit tamen Do.me. hic, & in cap.1. supra eod. quòd hodie de consuetudine sufficit tangere quamlibet scripturam. & prædicta procedunt, nisi causa esset leuis: quia tunc etiam clericus non tenetur tangere Euangelium: sed interrogatur per sanctam consecrationem, vt est tex. no. secundum vnum intellectum in c. si quis presbyter. 2.q.5. tenet Dom.me. supra eo. Episcopus verò iurat propositis Euangelijs, sed non tactis, vt tex. est hic. facit 11.q.1. cap. nec honore. Specu. eod. tit. §. nunc dicamus. ver. Item no. quòd Episcopus.

11 ¶ Vndecimò noto, † quòd ille qui iurat de calum. debet iurare de credulitate & de æstimatione non de scientia, vt in Authen. de his qui ingredi. ad appel. §. pe. in fi. collat. 5. & est tex. & ibi no. Cyn. & Bar. in auth. in isto. C. eo. & ibi etiam Pau. & glo. in l.2. C. eo. & glo.1. in cap. ex literis. infra de iureiur. tetigi supra, in Rub. ar.2. & ibi remisi me ad hiic dicenda. tradit etiam Dom.me. in cap.2. supra eo. & quæ differentia sit inter iuramentum credulitatis, & scientiæ seu veritatis, dicam infra eod. & ibi dicam, quod in causa criminali defertur iuramentum veritatis.

12 ¶ Duodecimò noto, † quod principales personę iuramentum hoc calumniæ præstant in animã propriam, vt in c.3. supra eo. similiter etiam & œconomus, vt d.c.3. & tutores & curatores, si habent legitimam administrationem: quia & ipsi iurant in animam propriam, vt dicit glo. fin. in d.c.3: & sequuntur ibi Doct. per l.1. §. fin autem. C. eo. & tenet Do.me. in d. cap.3. & idem dicẽdum est de omnibus legitimis administratoribus, vnde etiam syndicus collegij & vniuersitatis, iurat in animam propriam, vt dicit glo. fin. in d.c.3. Sed tex. & glo. & Docto. in c. præsentium, de testi. lib.6. volunt quod iuret in animam propriam, & vniuersitatis seu conuentus. & idem voluit glo.1. in c. ex literis. inf. de iureiur. & sic debet intelligi & extendi d. glo. fin. in d.c.3. & probatur 63. dist. cap. tibi domino. & in d. cap. ex literis. Nec ob. quod hoc videatur posse fieri, cum vniuersitas, colle. vel conuentus non habeat animam, vt in cap. Rom. §. fin. de senten. excommu. lib.6. quia debet intelligi quod iurat in animã propriam & singulorum vel maioris partis vniuersitatis seu conuentus: quia regulare est, quod vbi dispositio refertur ad vniuersitatem, & materia est talis, quæ non congruit vniuersitati collectiuè: sed tantum singulis de vniuersitate: dispositio collectiua debet sumi distributiuè pro singulis de vniuersitate, & non collectiuè. Ad quod vide glo. super ver. non competunt. in c. si sententia. de senten. excom.

13 in 6. † similiter etiam Prælatus iurat in animam propriam, & ecclesiæ: quia etiam ipse est legitimus administrator. Facit quod no. glo.1. in fi. in d.c. ex literis. Procurator verò si habet speciale mandatum ad iurandum de calumnia in aliqua causa, non iurat in animam propriam: sed in animam constituentis. 63.d.c. tibi domino. 100.di.c. optatum. 17.q.4.c. metuentes. sup. de offi. deleg. c. nouit, in par. dec. facit c. proc. de elect. lib.6. no. etiam in c. fi. eo. titu. lib.6. & etiam iurat in animam propriam, per c.2. eo. tit. lib.6. tenent Innoc. & Io. de Imo. in c.1. sup. eod. & Io. in c.3. §. eo. Si vero est procurator generalis ad causas, intellige cum potestate iurandi de calum. secundum quod dixi in d.c.3. arti.7. q.23. tunc talis iurat in animam propriam: nec est necesse, quod tunc principalis iuret, vt ibi, & per Io. de Imo. in c.1. sup. eo. & si dominus iurauit, etiam in causa spirituali: iurat etiam ipse procurator in animam propriam. vide glo. in verbo, ab ipsis. eod. ti. lib.6. in cap.2. Idem etiam tenent Dom. de Rota, decis. 432. & fortius volunt, quod si procurator recusaret iurare in animam domini & propriam, puniretur pœna istius c. in fi. de quo latius dicam inf. eo. art.15. Et idem voluit Bald. in l.2. C. eo. in prin. in q.2. Dom.me. in d.c.3. sup. e. dicit quod habens mandatum ad iurandum in tali causa admittitur ad iurandum in animam

mam domini: licet olim esset dubium, vt d.c. fi. eo. tit. lib.6. Et debet concipere verba in animam domini. Sed tu vide glo. in d.cap. tibi domino. ex qua colligitur quòd procurator præstat hoc iuramen-
14 tum sub duplici forma: † videlicet, ego iuro in animam domini mei, quòd ipse ita seruabit. vel sic: Dominus meus iurat quòd ipse seruabit. sic Deus ipsum adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia, & ista vltima est forma, quam ponit Cy. in l.2. C. eo. dicens quòd procurator iurat dicto modo, vt nũcius. vult enim ibi quòd alias nõ debet iurare in animam domini, vel si iurat debet dicto modo iurare vt nuncius, qui concipit verba in personam domini, vt l. eum qui. ff. de consti. pecu. ita dicit Cyn. in d.l.2. §. hoc etiam. C. eo. in pen. q. sed Bart. ibi & Do. Ant. & Ioan. de Imo. in d.c.3. supra eo. dicunt quòd vtra que forma est bona, & dicit ibi Do. Ant. post Ioan. & Bart. quod procurator præstat duplex iuramentum: vnum in animam domini, & aliud in animam propriam. & idem tenet hic Hosti. & Dom. meus in d.c.3. dicens, quòd siue dominus iurauit per se, siue procurator in animam domini, tamen tenetur etiam iurare in animam propriam, vt dixi supra, & probatur: quia etiam ipse calumniari posset in prosecutione iudicij, vt no. in d.l.2. C. eo. & ibi etiam tenet Pau. de Cast. in §. quod obseruari. & §. fin autem, & probatur in d.c.2. eo. tit. lib.6. & supra etiam dixi, & vult Pau. in d. §. quod obseruari, quod tamen procurator sic iurando in animam domini, non obligat dominum ad periurium: si tantum haberet generale mandatum ad causas, & ad iurandum, & tenet etiam Dom. meus in d.c.3. supra eo. secus si habuisset speciale mandatum ad sic iurandum in tali causa: nam tunc afficeretur periurio anima domini, & non ipse procurator. Sed aduerte circa prædicta: quia Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infe. dicit quòd licet procurator debeat iurare in animam suam in casibus, in quibus sine speciali mandato potest iurare, vel in animam domini, si habet speciale mandatum, vt d.c.1. iuncto c. fi. eo. tit. lib.6. & vt statim dictum est, tamen sufficit si procurator iurat se calumniæ causa non petere, vel defendere: quia sic iurando, intelligitur iurare tam in animam propriam, quàm in animam domini, cuius habet mandatũ. sed dicit ibi Ioan. de Imo. quòd hoc procedit si simpliciter petitum sit quòd procurator iuret de calum. quia tunc sufficit dicta forma. ar. c.1. eo. tit. lib.6. sed si specificè petitum esset, quòd iuraret in animam suam: & etiam in animam domini: tunc non videtur sufficere prædicta forma, quæ in dubio videtur se referre ad animam procuratoris: quia persona extrinseca in dubio non debet intelligi, vt l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verborum obligatio. & quia ista responsio simpliciter facta videtur satisfacere solum vni membro petitorum, & ad prædicta omnino vide, quæ dixi in capit.3. supra eodem, in septimo principali articulo, quæst.93.

15 ¶ Decimotertiò noto, † quòd clerici in præstando iuramentum calum. debent iurare cum authoritate, seu licentia superioris. aduerte tamen, quia Doct. in c.1. supra eo. vbi prædictum notabile colligitur, & maximè dom. Anto. & Dom. meus latissimè tractant istum artic. commiscentes materiam cuiuslibet iuramenti præstandi tã in iudicio, quàm extra: an scilicet in eo præstando à clerico, superioris requiratur licentia? Ego vero quęsiui distinguere in hac materia iuram. calum. ab alijs iuramentis: & de alijs tractare in titu. generali, de iureiur. Sed quia hoc difficilimè fieri potest, propter contraria & dubitationes, quæ insurgunt ex alijs iuramentis: ideo hic latè tractabo, & in tit. de iureiur. remittam ad ea quæ hic traduntur. Est igitur aduertendum quod tex. videtur probare, quòd Episcopus potest iurare, etiam sine speciali licentia Papæ. Sed in contrarium probat tex. in c.1. supra eo. in ver. verum. vbi tex. dicit, verum cum hac moderatione, vt Episcopus inconsulto Rom. Ponti. vel quisquis clericus inconsulto Prælato suo minimè iurare audeat, secundum glo. fi. ibi dicit quòd istud videtur difficile, quòd Episcopus propter hoc semper habeat requirere Rom. Pont. vnde concludit quòd hoc non seruatur, & ideo si Episcopus litigat causam propriam, præstat iuram. de calum. nec est necesse requirere Papam, sed clericus facilius potest requirere Episcopum, & ideo tenetur primo requirere ipsum. subdit tamen quòd contrarium sæpe contingit: & quod propter hoc, iudicium non vitiaretur. Hosti. in d.c.1. dicit quod si clerici producantur testes in præstando iuramento per eos, exigitur consensus superioris: sed in contractibus, consuetudo hoc non seruat. Alij vero, quos refert ibi Inno. dicunt, illum tex. esse intelligendum in iuramento calum. simpliciter: non in casu, quando se vel alios purgant, quo casu licitè iurant: & idem si iurant seruare contractum aliquem. Alij vero dicunt generaliter, quòd vbicunque clericus inuenitur prohibitus iurare, debet intelligi in foro seculari, vbi siue sint rei, siue actores, nec de calũnia iurare possunt: nec etiam testificari, sine licentia Episcopi. 11.q.1. c. testimonium. Ad quod vide 22.q.vlt.c.fi. Quod generaliter loquitur de cler. & 14.quæst.2. c.quanquam, quod specialiter loquitur de presbyteris. & si diceres: potest clericus in contractibus iurare coram laico, sine licentia Episcopi, & non in iudicio. respondet Inn. quòd ratio est: quia in iudicio sæpe quis incitatur ab aduersario falsum iurare: & ideo præstari debet cum maiori tarditate & deliberatione: & ne clerici ad secularia iudicia assuescant, in quibus non possunt aliquatenus conueniri. 11.q.1. cap. continua. & cap. nullus. Sed in contractibus, in quibus quis sola liberalitate ducitur, secus est, secũdum Innoc. Item potest assignari ratio secundum Hosti. quòd ideo possunt in contractibus præstare iuramentum sine superioris licentia, ne impediatur vtilitas ecclesiarum, quibus expedit, vt contrahere possint, arg. infra ne cler. vel mon. c.1. C. de rescin. vend. l. ratas. & C. de apostа. l.1. qui sanctam. sed coram ecclesiastico iudice, semper est licitum iurare: etiam sine superioris licentia, secundum prædictos Doct. vt refert Innoc. alij vero dicunt, quòd nec in seculari iudicio, vel ecclesiastico, etiam in contractibus licitum est clericis iurare sine Episcopi, vel superioris sui licentia.

16 ¶ † Sed si clericus coram suo iudice ordinario vel delegato litigaret si iuraret coram eo, intelligeretur ipsius authoritate iurare. Nam quilibet qui iudicare potest est superior quoad illã causam, quam audit,

audit, etiam si actor sit alterius iurisdictionis. argu. cap. inferior. 21. dist.

¶ Subdit etiam Innoc. quòd clericus non potest esse procurator sine licentia prælati: sed ex quo licẽtiã habet, vel sit procurator, intelligitur etiam concessa licentia ad ea omnia faciendum, sine quibus mandatum, seu procurationem non posset vtiliter expedire. argum. cap. præterea. ff. de offi. deleg. Et ex hac ratione infert Hostiẽ. ad duo. Primò, quòd si sit causa propria ecclesiæ, vel clerici, cuius ecclesiæ est administrator, & vigore cuius potest ipse tanquam actor reum cõuenire coram iudice ipsius rei, etiam si sit secularis, vt in cap. cum sit generale. inf. de fo. comp. & in c. cum deputati. inf. de iudi. de quo. c. fi clericus laicum. inf. de fo. comp. & ibi latè dixi, q̃ ex quo habet hanc potestatem à iure agendi coram tali iudice, ad hoc vt possit causam expedire, poterit etiam de calumnia iurare. argumen. d. cap. præterea. quinimò si recusaret iurare, incideret in pœnam, de qua hic in fine. Aduerte tamen, quia hoc dictum Hostien. videtur contra d. cap. 1. sup. eo. in fi. quia si esset verum vbicunque clericus licitè moueret litẽ, posset absque superioris licentia iurare de calumn. Secundò infert Host. quòd si clericus litigat de consensu iudicis, vt reus coram non suo iudice, secundùm formam c. significasti. inf. de fo. comp. poterit etiam coram eo de calumnia iurare, ne aliàs frustrà talis consensus in non suum iudicem videatur præstitus. argumen. d. c. præterea. d. Anton. in d. c. 1. sup. eo. vt ibi dicit Dom. meus, inducit, & commiscet dicta sua cum dictis aliorum. Sed in effectu hic videtur velle, quòd si clericus habet authoritatem iurandi à iure, quòd iurare poterit, non expectata alia licentia, & ideò si vult præstare iuramentum purgationis, cùm hanc potestatem habeat à iure, imò ius eum necessitat iurare, siue se purget, siue sit cõpurgator alterius. inf. de purgatio. cano. per totum. 2. q. quinta, per totum. de quo ego latè dixi in c. inter.
17 inf. de purga. cano. in 11. prin. in 2. & 3. memb. principalibus. item vult dom. Anton. quod † ad firmandum contractum, potest in contractibus absque superioris licentia iurare, quia hanc licentiam habet à iure: secus in iuramento calumniæ, vel veritatis dicendæ, quod non potest præstare coram laico, nec coram alio iudice ecclesiastico ordinario, vel delegato, si modo talis aliàs non sit prælatus suus. vnde ponderat literam d. c. 1. quę non exiget licentiam iudicis, sed prælati: & ideò licet iustè litiget corã alio, debet à suo prælato habere licentiam iurandi, quod est contra id quod supra dixi secundum Innocent. & Host. fatetur tamen quòd si in aliqua causa specificè à prælato haberet mandatum agendi, quod satis tunc potest iurare, vt dixerunt Innoc. & Hostiẽ. & subdit Dom. meus, quod hoc modo d. Ant. hanc materiam confusam tradidit; & malè enucleatam. Dom. meus hic dicit, quòd in hac materia putat dari posse breuem regulam affirmatiuam, videlicet q̃ iusta causa exigente, clericus possit omne iuramentum præstare absque licentia superioris, nisi à iure reperiatur expresè prohibitus, quæ regula probatur primo ratione, quia in his quæ sunt de genere permissorum, omnia regulariter intelliguntur permissa, nisi intelligantur expresè prohibita, vt legitur, & notatur in ca. inter corporalia. de translatio. prælato. Sed actus iurandi exigente causa omnibus est permissus. inf. de iureiurã. cap. & si Christus. 22. q. prima, per totum. & sic ex iusta causa potest iurare, nisi reperiatur expresè prohibitus. Secũdò probatur per tex. in d. cap. & si Christus. & melius in c. tua. & in c. ex rescripto. eodem titu. & in cap. peruenit, de fideiuss. In quibus patet per clericos fuisse absque superioris licentia præstitum iuramentum. Ad idem, inf. de purg. canon. per totum. Item probatur quia iurare non aliquid mali est, si causa exigit, vt notatur in iuribus prælegatis. & 22. quæstio. 2. per totam quæstio. quinimò superstitiosum videtur esse nolle iurare veritatem, vt l. si sub cõditione. ff. de constitu. institu. & manifestæ turpitudinis est nolle iurare, nec iusiurandum referre, vt in l. manifestè. ff. de iureiurando. Sit ergo regularis conclusio, quod clericus potest sine licentia superioris iurare. Quæ regula fallit in casibus, in quibus hoc reperitur expresè prohibitum.

¶ Primus casus est in iuramento calumniæ, vt est tex. in cap. 1. in fi. supra eodem. & ratio specialitatis potest esse illa, quam supra allegaui, quia in iudicio semper quis incitatur ad dicendum falsum. Et circa hoc aduertendum est, quòd aut loquimur in episcopo. & glos. fin. in c. 1. sup. eo. & Hostien. videntur velle, quod hodie non exigatur alia licentia. argum. tex. nostri. Sed dicit Dom. meus, quod videtur sibi, quod text. noster non probet, & q̃ nec plus probet in Episcopo, quam cap. cæterum. sup. eod. in alijs clericis inferioribus. & tamen inferius aliud dicemus. fatetur tamen, quod de consuetudine non seruatur hodie in Episcopo. Et hoc fortè propter difficultatem, quæ erat in exigenda licentia papæ, quæ consuetudo in hac seruanda est: quinimo dicit D. meus, quod hæc cõsuetudo seruaretur etiam in clericis inferioribus, maximè cum clericus non præsumatur in iurando immemor suæ salutis. 1. q. 7. ca. scimus. cessante verò consuetudine: dicit exigendam esse licentiam à superiore, vt d. c. primo, supra eo. nisi eo casu quo litigaret coram suo superiore. Et aduerte: quia non excusaretur ex eo, quod habuerit licentiam litigãdi à Prælato suo, quia in hoc requiritur specialis licentia. argu. d. c. primi. Et hoc fortè fuit inductum, vt Prælatus suus habens notas eius conditiones, faciat sibi conscientiam tempore iuramenti: vt sic de facili nõ deieret, maximè quia pars sæpe incitata ab aduersario, vt pugnam obtineat falsum iuret: insuper etiam exigitur hæc licentia, vt iuramentum habeatur in maiori reuerentia. & quia cessat error & mala suspicio, quando clericus obtinuit specialem licentiam, cum præsumatur venire deliberatus: sicut enim à iure habet licentiã agendi pro iuribus suis, & ecclesiæ: & tamen per prædictas rationes debet habere specialem licentiam in actu iurandi: ita dicendum, si habuerit licentiam litigandi ab homine.

¶ Et ex hoc infert do. me. quod ẽtiam si clericus constituẽdo specialem procuratorem vellet sibi dare speciale mandatum ad iurandum de calumnia in aliqua causa deberet ipse prius obtinere licentiam istam: cum ipse in effectu videatur iurare, iuxta no. in c. fin. eo. ti. lib. 6. nam talis procurator iurat in animam domini, vt dixi sup. eo. art. versi. 12. quamuis do. Anto. in hoc videatur sentire contrarium,

propter

propter cessantem rationem horroris. Sed vt patet ex supradictis, illa non fuit sola ratio propter quam clericus teneatur exigere licentiam: vnde cum remaneant aliæ rationes, exigitur talis licentia. quod dictum est satis singulare, non tamen procedit sine aliquali ratione: maximè, quia quis potest per alium quãdoque quod per se non potest. Ad quod vide, quæ dixi in c. vt famæ. infrà, de senten. excõi.
18 ¶ Subdit etiam Do. me. in d. c. 1. quòd † clericus habita licẽtia iurandi de calumnia, poterit etiam iurare in manibus iudicis secularis, quia litigando coram seculari, quantum ad illam causam, secularis est sibi superior. argum. l. est receptum. ff. de iurisd. omn. iud. & 2. qõ. 7. c. nos si incompetenter. Et hoc voluit glo. 22. q. 5. c. nullus. Et hoc dictum etiam probatur in cap. 1. sup. eod. vbi patet, quòd litigabatur coram seculari, & non coram suo Episcopo, vel prælato, tũ quia ibi allegabatur priuilegiũ Imperatoris, & quia exigitur ibi licentia prælati in iurando, quæ non exigeretur si litigasset coram suo prælato, vt sup. dixi. Hoc tamen, vt dixi, procedit in iuramento præstando in iudicio. Sed in iuramento præstando in contractibus, non exigitur superioris licentia, licet præstetur laico, quia hoc non reperitur specialiter iure cautum. Et sic remanemus sub regula. Et per hoc dicit Dom. meus, quod gl. in d. c. nullus. 22. qõ. 5. non bene dicit, in quantum vult, quod clericus nullum debet iuramentum præstare laico, sine licentia Episcopi, nam hoc est falsum, per tex. in c. ex rescripto. inf. de iureiur. & in c. peruenit. inf. de fideiuss. vbi iuramentum fuit præstitum laico, nec aliqua superioris licentia interuenit, vt patet in eis. Et ad d. c. nullus, quod videtur vrgere in contrarium, dum generaliter dicit, clericum non debere quicquam iurare laico, dic quod non debet iurare tanquam superiori, vt innunt verba sequentia in d. c. & voluit ibi gl. in primo intellectu, & satis probatur per iura prælegata. Secũdus casus, in quo clericus reperitur prohibitus iurare sine licentia superioris sui, est in actu testificandi, vt in c. quanquam. 14. q. 2. & in c. testimonium. 12. qõ. 2. Et aduerte, quia illa iura non respiciunt præcisè actum iurandi, sed potius principaliter actum testificandi, quando coram seculari producuntur, vnde si coram ecclesiastico alieno, ẽt iudice producerentur, non reperitur prohibitus testificari, etiam sine licentia. Nec ista iura prohibitiua sunt extendenda. argumen. regulæ, odia. de regul. iur. lib. 6. & c. statutum. de elect. li. 6. secundum Dom. meum in d. c. 1. sup. eo. Cui tamen multa fuerunt addita, & mihi placet.
19 ¶ Decimoquartò no. quòd † filius familias hoc iuramentum calumniæ debet præstare cum patris consensu, de quo per glos. in l. 2. §. quod obseruari. C. eod. Sed tu vide ad prædicta, quæ latius dixi in c. 3. sup. eo. art. 7. q. 7.

¶ Decimoquintò no. quod pupillus, vel minor præstantes iuramentũ calumniæ, debent illud præstare cum authoritate tutoris, vel curatoris. Tu verò dic, quòd in omnibus casibus, in quibus minor, & pupillus possunt esse in iudicio absque tutoris, vel curatoris authoritate, possunt iurare de calumnia, & frustra tunc requiritur, an exigatur authoritas tutoris, vel curatoris. Ad quod vide, quæ dixi in c. 3. sup. eo. ar. q. 5. In cæteris verò casibus, in quibus non possunt soli esse in iudicio, aduertendum est, secundum Bart. in l. 2. §. quod obseruari. C. eod. quòd duplex est actus. primus, vt cognoscatur, an minor debeat interrogari, vel non, & ista examinatio debet fieri cum curatore, seu tutore, & cum eius authoritate, vt l. clarum. C. de author. præstan. & argumen. d. §. quod obseruari. ipse enim istam iustitiam, an debeat cadere in scientia minoris, vel non, id super quo debet interrogari, ignorat: Quidam verò est actus respondendi, & iste est duplex: aut enim quæritur, vtrum tutor authoretur, vt respondeat, & putat Bart. quod in hoc debeat authorari, vt d. l. clarum. an vt sic respondeat confitendo, vel negando, & tunc tutor non debeat authorare, quia hoc non cadit in scientiam suam. argumen. l. videamus. ff. de in litem iuran. secundum Bar. in d. §. quod obseruari, vide quod dixi in capitu. 3. sup. eodem, in 7. princ. artic. quæstio. quinta, & quod dicam inf. in titu. de confes.

¶ Decimosextò noto, quòd quandoque contingit, quòd propter principalis absentiam, iudex mittit literas ad alium iudicem, vbi degit ille, qui iurare debet de calumnia, quod tunc sub qua forma debeat iudex scribere alteri iudici, dixi in cap. primo. sup. eod. art. 4.

¶ Decimoseptimò noto, qualiter iuret aduocatus. iurat enim secũdum formam, quam ponit tex. in l. rem nõ nouam. C. de iud. & ibi habes formam, de qua materia dicam in tit. de postulando.
20 ¶ † Decimoctauò noto, circa iuram. veritatis, de ipsius forma, quoniam sub hac forma præstandum est: Tu iurabis ad sancta Dei Euangelia dicere & respondere veritatem, quam scis per te, vel intelliges per eos, in quorum animas iuras, & dicere etiã quod credis, & quod existimas, & tunc ille dicat: Ego B. in causa quæ vertitur inter me, & M. coram vobis, dicam veritatẽ, quam sciuero per me, vel per fratres meos, in quorum animas iuro, prout ab eis intelligam, & quam etiam credo quoties, & quandocunque per vos interrogatus fuero, sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia. hęc forma probatur in c. præsentium. de testi. li. 6. & in l. 2. in prin. C. eo. quod autẽ dr̃, quam credis, vel quam credo, hoc ad cautelã adijcitur, quia non est de substãtia istius iuramenti credulitas ista, quia de veritate iurat, non debet de credulitate interrogari, vel r̃ndere, per no. in c. ex literis. de iureiu. Ita dicit Spe. eo. ti. §. nunc dicamus, in prin. & §. 1. ver. 4. & ideo dicit Io. in addit. Spe. in d. §. nunc dicamus. quod exilius improbauit illam additionẽ, & quid credis & existimas, in trac. suo iudi. c. 153. in fi. & similiter etiam magister Gra. vt refert Specu. in d. §. nunc dicamus. ver. Item dicit Mag. Gra. & vide ad hoc, q̃ statim dicam in ver. 19. & tale iuramentum de veritate præstatur in animã Domini. 66. d. c. tibi domino. & d. c. præsentium. & præstatur sub hac forma: Ego iuro in animam B. domini mei, seu conuentus, hoc est, singulorum de cõuentu, quia conuentus non habet animam, vt dixi sup. versic. 12. q̃ dicam veritatem in tali causa, prout ab eo vel ab eis, vel à maiori parte eorum didici, vt in d. c. præsentium. vel iuro in animam eius, q̃ ipse per me veritatem respondebit, quam sciuerit. de quo in d. ca. tibi domino. vel ipse per me iuro q̃ dominus per me veritatẽ respondebit. inf. de præb. c.

acce-

accedens. ita tradit Spe. eo.tit.§.nunc dicamus. ver. si. & tradit ibi etiam Spe. quod facta litis conteſt. & præſtito iuram. hoc totum debet ſcribi in actis ſub hac forma: Die tali lis eſt conte. & iuram. de calum. vel veritate à B. ex vna parte, & à M. ex altera parte, ſuper præmiſſo libello vel ſuper infraſcripto libello, cuius tenor talis eſt. & ponatur tenor libelli de verbo ad verbum: & poſtea aſsignetur terminus actori ad ponendum, &c. & ad prædicta vide glo. ſuper verbo, ab ipſis, in cap.2.eod.tit.lib.6.quæ dicit, quòd procurator præſtat tale iuramentum veritatis in animam ſuam & principalis ipſius, & Prælatus in animam ſuam & eccleſiæ, vt no.glo.1.in fi. in c. ex literis, infra de iureiu. Et tale iuramentum veritatis præſtatur etiam tactis Euangelijs, niſi ab Epiſcopo, ad quod vide quod dixi ſupra eo.ar.ver.10.

21 ¶Sed circa prędicta quęro,† quid ſi prelatus vel ſyndicus, qui iurat dicere veritatem, vnum ſcit, vt Prælatus, aliud ſcit, vt conuentus ſeu capitulum, quid agere debeat, ne ſit periurus. Sol. Glo. ſuper ver.illos. in c.præſentium. de teſtib.lib.6.dicit quòd ſi ſcientia prælati eſt contraria reſponſioni conuentus dicat: ex parte conuentus ſic dico: ſed ego ſic credo, vel dico, facit ff.de adminiſtr.tut. l.quoties. §.ſicut, ſecundum Hoſtien. & ſtabitur hoc caſu, reſponſioni conuentus: cum Prælatus reſpondeat, vt pars ipſius conuẽtus, & ſtandum ſit maiori parti, vt dicit glo.illa, ſed Ioan. ibi in nouella, recitat dictum Innoc. confusè, vt dicit do. Domin. vnde diſtingue poſt eum, & do. Domin. Quòd aut Prælatus interrogatur, quòd ipſe ignorat: ſed alij, quorum nomine iurat, ſciunt: & tunc ſi maior pars conuentus dicit ſibi, quid certum ſcire, debet illud reſpondere. Si vero minor pars conuenit in illo: tunc non debet reſpondere, vt vult tex. in d.cap.præſentium. Si vero nullus de conuentu ſcit, ſed ipſe tantum ſcit: tunc recitat Innoc. duas opin. vna eſt quod teneatur reſpondere: & ratio eſt, quia ipſe ſuo nomine iurat: & de his, quæ ſcit veritatem dicat, etiã ſi alij neſciant. Sed iſta opin. ſibi non placet. vnde reſidet in opinione, quòd ſi illud ſuper quo interrogatur eſt de facto proprio, non tenetur reſpondere: licet etiam ipſe ſciat, ex quo alij ignorant, & ratio differentiæ eſt: quia quãdo interrogatur de eo, quod ipſe ſcit: & non eſt de facto proprio, non debet reſpondere, qui non interrogatur vt procurator: cum cauſam non agitet vt procurator: nec etiam interrogatur vt teſtis: & licet compellatur iurare in animam ſuam dicere, quod ipſe ſcit, hoc non fit, niſi vt dicat veritatem eius, quod ſcit vna cum alijs: non autem eius quod ſolus ſcit. Item aſsignatur ſecunda ratio: quia lex permittit, quòd quis interrogetur de facto proprio. C.de quæſtioni. l.interrogati. Sed quando interrogatur de facto alieno, non interrogatur dicto modo: Sed tanquã teſtis. dicit tamen, quòd ſi iuraret dicere veritatem tantum in animas aliorum, & ipſe ſciret: & alij, in quorum animas iurauit, ignorarent: ꝙ tunc nil dicet: quia de ſe non iurauit: ſed de illis tantum. Item, ſi illi dicerent prælato quòd aliter reſpondeat quàm ſe habeat veritas: quam veritatem Prælatus ſcit: non reſpondebit ſecundum dictum ipſorum: quia pro nullo homine debet falſum dicere: vel contra iuſtitiam facere: imo debet illos monere vocatis illis qui poſſe poſſunt, vt abſtineant à falſo dicto vel teſtimonio. 22.q.2. cap. hoc videtur. allegat Hoſti. infra de ſenten. excom. c. inquiſitioni. dicit tamen quòd ſi ipſi volunt reſpondere per ſe, & non per procuratorem, non video quare non admittatur, ſecundum Innoc. & ita etiam reſidet Ioan. & do. Dom. in d.c.præſentium.

¶Decimononò nota circa prædicta, & ex prædi
22 ctis, † quòd differentia eſt inter iuramentum veritatis & credulitatis. Ad quod vide Inno. in c.præſentium. de teſtib.lib.6. & Glo. in c.1. de confeſ. eo. lib. vbi volunt, quod quando iuratur de veritate dicenda, tam ponens, quam reſpondens, debet dicere & reſpondere, quòd nouit: non ꝙ credit, quia non iurat de credulitate, arg.3.q.9.c.hortamur. ſed reſpondetur de credulitate in iuramento calumniæ non in iuramento veritatis, vt dixi ſupra eo.art.ver. 11. & quamuis in iuramento veritatis non poſsit quis interrogari de credulitate, vt d.c.præſentium, poteſt tamen reſpondere, quid ſciat vel credat, ſecundum Innoc. ſed hoc vltimum viſum eſt mirabile Hoſti. quòd non debeat interrogari de credulitate: & quod debeat reſpondere. vnde dicit ꝙ quamuis teſtes iurent de veritate, tamen non ſolum de veritate: ſed etiam de credulitate ſunt interrogandi, & reſpondere tenentur, vt in c.quoties. in fi. & in cap.cum cauſam. infra de teſtib. Plus etiam dicit Hoſti. quòd cum iurans de veritate debeat ſecundum conſcientiam reſpondere, conſiderata veritate conſcientiæ, quo ad reſponſionis effectum tale iuramentum potius eſt credulitatis, quam veritatis, vt d.c.præſentium, & in c. & ſi Chriſtus. 1. reſponſo. infra de iureiur. ſed hodie de conſuetudine curiæ, quis iurat dicere veritatem, quam ſcit vel credit, ſe-
23 cundum Hoſti. Ioan. de Lign. dicit † quòd veritas poteſt ſciri: & tunc ſurgit habitus demonſtratus ex neceſſarijs. Item poteſt veritas credi: & tunc inſurgit habitus ex probabilibus, & ſic vigore iuramenti de veritate poteſt quis reſpondere, & ſcio, & credo. ſubdit tamen quòd putat opin. Innoc. veriorem: quia aliud eſt ſcire, aliud opinari, vel credere: quia ſcientia elicitur ex demonſtratis, credulitas ex opinatis, ſecundum Hoſti. procedit in iudiciarijs: quia iudex interrogare debet de quocũque, quod facere poteſt indicium ad iudicandum. 30.q.5.cap. iudicantem, & infra de præſump. cap. afferte. ſecundum Ioan. de Lig. in c.2. ſupra eod. & ſic etiam videtur reſidere ibi dom. Anto. ſed Dom. meus ibi dicit aduertendum eſſe: quia habemus ſcientiam & neſcientiam: & ſic duo extrema, & inter iſta duo extrema eſt quoddam medium, ſcilicet credulitas
3 ſeu fides. ſcientiam habemus dupliciter. primò in his quæ ſunt alicuius artis: & tunc ſcire idem eſt quod rem per cauſam cognoſcere (vt dicit Philoſophus) de quo in l.ſcire. ff.de legib. Secundò habemus ſcientiam in his quæ ſunt facti: vt in materia noſtra, & tunc illud dicere dicimur, ad quod mouemur per aliquem ſenſum, & hæc eſt ſcientia quæ requiritur in teſte, vt l.teſtium. C.de teſtib. & 3.q. 9.cap.hortamur. & melius in c.teſtes. ead. cauſa, & quæſt. in fi. & iſta vocatur erraticorum ſcientia. ad quod vide quæ latiſsimè dixi in c.cum cauſam. infra de teſtib.in 1.queſt.princ.vbi poſui quatuor ſpecies ſcientiæ. vide ibidem. Neſcientia vero eſt de,

eo,

eo, quod homo neſcit: ita quod nõ habet aliquam credulitatem ſeu fidem, vt no.Glo.in rub.ff.de iur. & fac. igno. & Bart. in l.admonendi. ff.de iureiu. & traditur in c.2.de teſtib. lib.6. credulitas vero, ſeu fides eſt, quam quis percipit ex varijs argumentis, indicijs, ſeu præſumptionibus, per quas iudex ad aliquem credulitatis ſeu fidei gradũ ducitur, de quibus per Bar. in d.l.admonendi. & ego latè dixi in c. fi. infra de iureiu. Ad propoſitum ergo, cum iſta inter ſe ſint diuerſa ſub iuramento de veritate non tenetur propriè & ſtrictè reſpondere de credulitate: quia veritas habetur non ex præſumptione, ſed per ſenſum proprium, vt d.c.teſtes. iuncto c.hortamur. ad quod vide Bart. in l.1.in fi. ff.de interrog. actio. credulitas enim ad dubium refertur, non ad certũ, vt no.in cap.firmitatem. ſupra de ſumma Trini. & ideo nõ videntur hic poſſe concurrere in eodem facto: quia ſi credo: excludo veram ſcientiam & certitudinem. procedit tamen hoc accipiendo ſcientiam & credulitatem ſtrictè & propriè, vt etiã no. Dominus meus in c.quoties. infra de teſtibus. ſed in iudicijs non debet capi ita ſtrictè: ſed largè, pro omni ſcientia, quam quis habet vel ex veritate vel credulitate: ſed tunc dicitur ſcientia impropriè. facit l.2.§.quod obſeruari. C.eo.tit.vbi tex. primo dicit de eo, quod credit: & poſtea ſubijcit de eo quod ſcit: vt ponat ibi de ſcientia impropriè, ſi quam habet per credulitatẽ, & ita intelligo, quod dicit Do. Ant.in d.c.quoties. infra de teſtibus. vbi dicit quòd etiam poteſt credere quis id, quod ſcit, per c.cum olim. infra de reiud. Ad idem etiam facit l.2.§.item Labeo. ff.de aqua plu.arc. & ibi Glo.no. Bart.in d.l.
24 1.ff.de interrog.actio.† facit etiam: quia reſponſio de credulitate in facto proprio ita præiudicat, vt reſponſio de veritate, vt dicit Glo. no.in cap.ex literis. de iureiur. & ideo concludo poſt Dominum meum, quòd tam in teſte, quam in parte ſub tali iuramento veritatis teneatur quis reſpondere etiam de credulitate, & in teſte probatur: quia iurat dicere veritatem, vt no. Glo.in c.fraternitatis. de teſtib. & patet in d.c.teſtes. & c.hortamur. & tamen tenetur reſpondere etiam de credulitate, vt patet in c. cum cauſam. & c.licet ex quadam. & c.præterea. & cap.tam literis. infra de teſtib. debet enim intelligi hoc iuramentum largè, vt dicant veritatem de his, ſuper quibus interrogabuntur: quare ſi teſtis interrogat, an credat: debet reſpondere veritatem, ſcilicet an credat vel non. licet enim ignoret veritatem facti princip. tamen debet reſpondere veritatem ad interrogatio. Et hæc interrogatio per iudicem bene admittitur, vt dictis iuribus, & 30.q.5.c.iudicantem. & ff.de interrog. actio.l.vbicunque, & ſic Do. meus laudat cõſuetudinem, quæ habet quòd quis tenetur dicere veritatem, quam ſcit vel credit: quia illud intelligitur latè, vt dixi. Et hodie communiter reſpondetur ad poſitiones per verbum credit, vel non credit: licet præceſſerit iuramentum de veritate, & tamen talis reſponſio æquè præiudicat, vt ſupra dixi. de quo latius dicam in titu. de confeſ. in materia poſitionum. facit etiam ad prædicta quod no. Innoc. in cap. literis. infra de iureiur. & 3.queſt. 9. cap. teſtes. & adde, quæ dixi in verſic. præced. 18. Et ex his, Deo duce, eſt expeditus duodecimus principalis artic.

¶Tertius decimus principalis articulus eſt iuxta præmiſſum in rubr. vtrum hoc iuramentum poſsit reiterari, & pluries exigi, ſeu præſtari: circa quem articulum proſequar tres quæſtiones.

¶Prima erit de iuramento calumniæ.

¶Secunda de iuramento malitiæ.

¶Tertia de iuramento veritatis.

25 ¶† Primò igitur quæro, vtrum iuramentum calumniæ poſsit iterari. Sol. Dic quòd regulariter iterari non debet. Quamuis enim olim tale iuramentum reiteraretur, & pluries præſtaretur: quia non præſtabatur ſuper tota cauſa, vt tetigi in rubr. ar.3. in princ. tamen hodie non reiteratur, vt in authen. ſed hodie. C.eodem, & ibi Bald. & Doct. tenent Glo. ſuper verbo, iuramento, in c.literas. infra de reſti. ſpol. quia ſi ſemel in principio litis iuratum eſt de calumnia, poſtea non iuratur: quia iuramentum illud extenditur ad omnes exceptiones, quæ poſtea occurrunt: ſiue ſint emergentes, ſiue incidentes, vt in auth. hoc ſacramentum. C.eo.tit. hæc tamen regula recipit aliquas declarationes. Prima declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit, ſiue iuratum ſit de calumnia poſt lit. conteſt. ſiue ante: dummodo ſit præſtitum ſuper tota cauſa. hoc voluit Pet. & poſt eum Cy. in l.2.in princ. in 6.quæſt. C.eo. quia ex quo ſemel iuratum eſt ſuper tota cauſa ſuperfluè petitur iterum iuramentum. arg. l.non cogendum. §.fi.ff.de procur. Nec obſtat quod ante lit. conteſt. non ſit præſtandum hoc iuramentum: quia verum eſt, parte inuita, ſecundum Cy. ſed tu vide ad hoc quod latius dixi in c.1.ſupra eodem, in 5.prin.ar. queſt.2. Secunda declaratio eſt, quòd regula procedit etiam, ſi iudex, coram quo ſemel iuratũ eſt de calumnia, fuerit mutatus: vel diem obierit: quia non iuratur iterum coram ſucceſſore, ſeu ſubrogato: quia idem cenſetur iudiciũ, vt in l.mortuo. & in l.cum proponebatur. ff.de iudi. Ioan. vero voluit contrarium, argu.l.3. & l.quærebatur. & l. cum apud Sempronium. ff.iudi. ſol. & in Auth. de teſtib. §.quia vero. & C.de iudi. l.properandum. §. ſin autem in medio. alij dicunt quòd partes iurabunt, quòd nec dederunt, nec dabunt huic iudici vt pro eis iudicet, vt in Auth. vt litigan. iur. in prin. Sunt etiam qui dicunt quòd tunc de veritate ſit iurandum. iſtas opin. refert Spec. eod. titu. §. ſequitur. verſi. quid ſi iudex coram quo. ſed tu aduerte, quia Spec. non bene allegat Ioan. quia Io. in l.2. in prin. C.eod. tenuit primam opin. ſecundum quod reperio in C. meo, videlicet quod iuramentum calumniæ non ſit iterandum, quam etiam ſequitur Bart. ibi. Nec obſtat l.cum appel. & l.3. cum ſim. quia loquuntur in cautione, iudicatum ſolui, limitata reſpectu ſpecialis iudicis: vnde iudice mutato, cautio perit. Sed iuramentum calumniæ præſtatur ſuper tota cauſa reſpectu ipſius cauſæ: & non reſpectu iudicis. vnde cum cauſa non mutetur reſpectu mutationis iudicis, remanet iuramentum validum, vt d.l.proponebatur. nec etiam obſtat §.quia vero. in Auth. de teſtib. quia loquitur in alio iuramento, quàm calumniæ. non obſtat l.properandum. §. ſin autem in medio. quia ibi mutabatur inſtantia: ſed in caſu noſtro, ſola perſona iudicis mutatur, ſecundum Barto. quæ opinio mihi placet. pro qua facit bonus tex. in l.1.ff.quis & à quo. Quid ſi mutata

ſit

ſit actio, dicã ſtatim in 6. limitatione. Inſuper prędicta regula ſic declarata, recipit plures limitationes.

26 ¶ † Primò limitatur, vt procedat reſpectu vnius & eiuſdem quæſtionis, vel cauſæ. Secus ſi actor moueret plures quæſtiones, vel cauſas: quia reſpectu cuiuſlibet, reiteraretur. ad quod vide quæ dixi ſupra eodem, c. 3. art. 3. q. 38.

¶ Secundo limitatur, ſi modo ſumus in cauſa principali: ſecus in cauſa appellationis: quia licet in cauſa principali iuratum fuerit de calumnia: tamen in cauſa appellationis iterum eſt iurandum. tex. in cap. 2. in princ. eod. tit. lib. 6. per quem tex. approbata eſt opin. Glo. in l. 2. in princip. ſupra eodem, & Innoc. Pet. & Abb. in cap. 1. ſupra eodem, & Spec. eod. titu. §. 2. & Bart. Bri. in quæſt. naturali, quæ incipit, quæritur, vtrum in cauſa. Et reprobata eſt opin. Placen. & Azo. in d. l. 2. qui volebant q̃ ex quo iuratum erat in principali, non iuraretur in cauſa appellationis. facit tex. in Auth. de his, qui ingre. ad app. §. fi. faciebant etiam pro eis omnia iura, quæ volunt quòd cauſa appellationis ſit eadẽ cum principali. 2. q. 6. c. ſi quis in quacunque, cum ſim. ſed Ioan. Cremo. Vgu. & Goffr. tenebant primam opin. pro quibus facit optimè 6. q. 4. c. Oſius. & 2. q. 6. ſi Epiſcopus. & C. de iudi. l. properandum. & in Auth. vt liti. iur. in prin. & eam tenuit Dy. vt refert Cyn. in l. 2. in princ. C. eodem, quæſt. 12. Et ad hoc vide omnino, quod dixi in c. 2. ſupra eodem, art. 6. verſi. 21. procedit.

¶ Tertiò limitatur, niſi noua cauſa ſuſpicionis calumniæ de nouo ſuperuenit: quia hoc caſu licet ſemel iuratum ſit ſuper tota cauſa, tamen iterum iurabitur ſuper certo articulo, ſuper quo ſuſpicio ſuperuenit, ſecundum Innoc. in c. dilectus. de elect. vnde toties reiterari poſſet, quoties eſſet timor calumniæ. ſentit d. Dom. in cap. 2. eo. titu. in 6. mihi vero videtur, quòd hoc caſu ſatis ſit præſtari iuramentum malitiæ, quod poteſt iterari, vt ſtatim dicam in 2. quæſt.

¶ Quartò limitatur reſpectu eiuſdem perſonæ,

27 † ſecus reſpectu diuerſarum perſonarũ. vnde licet principalis iurauerit de calumnia, tamen procurator, qui interuenit poſt li. conte. cogitur iterum iurare, & hoc tenet Glo. 1. ſ. ſub dubio fortè. in auth. principales. C. eo. tit. ſed aduerte: quia licet olim eſſent opi. de quibus in c. 1. ſup. eo. & ibi per Inno. & Hoſt. & per Spe. eo. tit. §. ſequitur, in fi. quia Hoſt. tenuit contrarium. tamen ipſius opi. reprobatur per tex. expreſſum in c. 2. §. 1. eo. titu. lib. 6. tenet Dom. meus in c. 1. ſupra eodem. prædicta tamen limitatio procedit, quando procurator vellet litigare, & reſpondere per ſe: ſecus ſi non imminet caſus, in quo debeat reſpondere: vel ſi imminet, Dominus vult reſpondere per ſe: quia tunc procurator non iurat de calumnia: quia ceſſat ratio illius c. 2. §. 1. quę fuit, vt euitaretur calumnia litigantis: quia ex quo non imminet caſus fiendæ reſponſionis per procuratorem, nõ ſubeſt timor calumniæ. vnde ceſſante, &c. vt in cap. cum ceſſante. infra de appella. ſecundum Ioan. in d. cap. 2. §. 1. quoniam ibi ſequitur d. Dom. Et ſic patet ex prædictis, quòd quotieſcunque noua perſona interuenit in iudicio, per quam iudiciũ ſit agitandũ, eſt iteratò iurandum: & ideo licet principalis iurauerit, iurat etiam aduocatus: & econtra. Et ex prædictis etiam ſequitur, quòd ſi principalis mortuus eſt, hæres ſuus, qui in ſuum locum ſubrogatur, debet iterũ iurare, vt probatur in auth. principales. C. eodem, & in l. qui bona. §. pen. ff. de dam. infe. quia licet defunctus iurauerit, & non fuerit calumniatus, & habuerit bonam fidem: tamen fortè hæres habet malam fidem. facit ff. de accuſa. l. ſi cui. & C. de re. cre. l. generaliter. 1. reſponſo. Alij verò tenent contrarium, quia hæres cenſetur ea. perſona cum defuncto, vt in Auth. de iureiu. a mo. preſt. §. 2. cum ſim. Alij dicunt quod debet ſolũ iurare ſe nil dediſſe, nec daturum eſſe iudici, vt in Auth. vt liti. iur. in princ. colla. 9. ſic dicit Spe. eo. titu. §. ſequitur. verſi. ſed nunquid hæres. Sed mihi plus placet prima opin. per ea quæ ſuperius dixi in hac limitatione. Nec obſtat, quia hæres cenſeatur ea. perſona cũ defuncto, quia illud procedit per fictionẽ, & in his, quæ iuris ſunt. Sed reſpectu eorum, quæ ſunt facti, & quæ ligant animam: non cenſetur eadem perſona. facit Glo. ſuper ver. iuramentũ, & quod ibi no. d. Do. in c. 2. eo. tit. lib. 6. & quod no. in c. veritatis. 1. de iureiur. Ad quod etiam allego, quia quæ facti ſunt, non tranſeunt de vna perſona ad aliam, vt in c. ſignificauit. inf. de præb. & in l. 1. §. ne autem. C. de cadu. toll. & C. de cond. & demon. l. hæredi. & ff. de ſolu. l. inter artifices. & ff. de ſtatulib. l. ſtatuliberi. §. ſi quis Titium. Item ad idem allego, quod ſingulariter voluit Io. in regula, cum quis in ius. de reg. iu. lib. 6. vbi ponit intellectum h. cum hæres. ff. de diuer. & temp. præſcrip. & reg. is, qui in ius. quæ volunt, quòd qui in ius alterius ſuccedit, vtatur iure illius, & ſic ſit ſucceſſor vitiorum, & culpæ defuncti. dicit enim quod hoc eſt verũ in his quæ ſunt iuris: ſecus in his, quæ in facto conſiſtunt, vt eſt ignorantia, vel bona fides, & ſic calumnia, vel mala fides. ſimile dicit Bald. titulo de notis feudorum. §. notandum. vbi dicit, quòd licet perſona patris & filij cenſeatur eadem, 35. q. 3. §. hac authoritate. cũ ſi. tamen ſcientia & ignorantia patris non eſt filij: nec econtra. tetigi in c. 2. infra de ope. no. nunc. ſuper Glo. 1. & latius in quodam conſilio, quod incipit, d. Contes Domini Conſtantini. Et hæc adde ad ea, quæ dixi ſupra eod. c. 3. in 7. princ. art. 3. q. vbi remiſi me ad hic dicenda. Et prædicta notabis, quia ſingularia ſunt, & conferũt ad multas quæſtiones, & maximè ad materiam præſcriptionum. Eſt ergo concluſio, quòd propter diuerſitatem perſonarum reiteratur hoc iuramentum. Pro qua facit, quia etiam ſi vna & eadem perſona agitet cauſam alienã iurat non ſolum in animam propriam, ſed etiam in animam Domini. ad quod vide quod dixi ſup. art. 12. ver. 12. no.

¶ Quintò limitatur, ſi modo loquamur ea durãte inſtantia, ſecus ſi finita ſit inſtantia, & alia inchoata, ſecundum Spe. eo. tit. §. ſequitur. ver. quod ſi inſtam. tenet Glo. & poſt eam Pau. Bar. & Doct. in l. 2. in prin. C. eo. per l. properandum. C. de iud. quaſi per totam l. & tenet Bal. in auth. ſed hodie. C. eo. ti. quia licet perempta inſtantia, nõ pereant acta probatoria: tamen pereunt acta ordinaria, vt li. conte. & iuramentum calumniæ. Ad quod vide quæ latè dixi in c. pen. ſupra de iud. in 27. prin. art.

¶ Sextò limitatur, niſi ſit mutuata, vel accumulata actio, de quo tamen dic vt latè dixi in c. 2. ſup. eo. in 6. prin. art. verſi. 4. procedit, & ſeq.

¶ † Secun-

28 ¶ † Secundò principaliter quæro de iuramento malitię, vtrũ poſſit reiterari: Sol. dic quod ſic, quia toties reiterari poteſt, quoties aliquid incumbit ponendum, vel reſpondendum, vel faciendum, circa quod de malitia alicuius dubitaretur: & quotieſcunq; iudici viſum fuerit, poteſt præſtari, vt eſt tex. in c. 2. fin. reſponſo, eod. titu. lib. 6. tenet Dom. me. in cap. 1. ſup. eo. vide quæ dixi in c. 1. ſup. eo. art. 5.

¶ Tertio quæro de iuramento veritatis. Sol. Dic quod toties reiterari poteſt, quoties aliquid incumbit ponendum, vel reſpondendum, ſuper quo tale iuramentum ſit deferendum. ad quod vide quæ dixi ſup. eod. c. 2. in 6. princ. art. vtrum autem propter idem factum, quis compellatur bis, aut pluries iurare. dicam inf. in ti. de iureiu. Et ex his, Deo duce, eſt expeditus 13. art.

¶ Quartusdecimus principalis articulus, iuxta Rub. ordinem ſupereſt, vt examinemus de effectibus iſtius iuramenti, † circa quem articulum dic, q̃

29 multi ſunt effectus. Primus effectus eſt, vt verbum ſonat, videlicet, vt mediante tali iuramento, calumnia vitetur, & ea adimpleantur, quę in ipſo iuramento continentur, ſecundum ea, quæ dicta ſunt ſup. in 12. prin. art. verſ. 1. vſque ad verſi. 7. Et ſimiliter idem dicendum eſt de iuramento malitiæ, vt. ſ. malitia vitetur, & ſic vt nihil malitioſè agatur, & ſimiliter etiã de iuramẽto veritatis, vt videlicet veritas dicatur, & ſi contrarium fiat, talis eſt periurus, & vt periurus venit puniendus. de pœna autem periurij dicemus in tit. de iureiur.

Secundus effectus eſt, quia eſt iudicij confirmatiuum, quia ſine ipſo quando eſt exactum, & non præſtitum, iudicium non tenet. De quo dic, vt dixi ſup. eo. c. 1. ar. 5. Et vide quod dicã inf. in 15. prin. ar.

¶ Tertius effectus eſt ſecundum aliquos, quoniã tale iuramentum habet vim litis cont. ſed tu dic cõtra, vt latè dixi in c. 1. ſup. de lit. cont. ar. 8. q. 18.

¶ Quartus effectus eſt, quia iurm calumniæ à prę ſumpta calumnia, ſeu temeritate excuſat, & ſic à condemnatione expenſarum, ſecundum aliquos. alij verò tenẽt contrariũ. de quo art. vide per Gl. Inno. & Doc. in c. finẽ, ĩ. de do. & cõtu. & per Doct. in l. eum, quem temerè. ff. de iudi. & in l. properãdum. §. fin autem. C. de iud. & per Gl. in Auth. de iudic. §. oportet. & in l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de le. 2. & per Gl. & Arch. 2. q. 1. c. in primis. & per Arch. 1. q. 6. c. poteſt, & per Cyn. Pet. & Doct. in auth. generaliter. C. de epi. & cle. & per Spe. in tit. de expenſis. §. nunc dicendum. in fi. 1. col. ſed tu vide, quæ circa hoc latiſsimè dixi in c. calumnia. inf. de pę. in 5. prin. art. in 2. membro prin. poſt princ.

¶ Quintus effectus eſt, quia per præſtationẽ talis iuramenti calum. euitatur pœna, quæ committeretur, ſi exactũ nõ præſtaretur. de qua latius in ſeq. 15. ar. Et ex his, Deo duce, eſt expeditus 14. prin. art.

¶ Quintodecimò prin. ar. iuxta præmiſſum ordinem in rub. tractandum eſt de pęna recuſantis iurare. Pro cuius articuli clariori doctrina proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Primò, de pęna actoris nolentis iurare.

¶ Secundò de pęna rei.

¶ Tertiò, vtrum tam actor, quàm reus teneantur ad alias pœnas, quam in tex. noſtro expreſſas.

¶ Quartò, quid præcedere debeat ad hoc, vt nolens iurare cadat à cauſa, vel habeatur pro confeſſo.

¶ Quintò, vtrum actor cadat à cauſa, vel reus habeatur pro confeſſo ipſo iure, vel neceſſaria ſit ſnia.

¶ Sextò, vtrum ſententia contra actorem, vel cõtra reum ferenda, ſit danda in ea inſtantia, vel requirat illam inſtantiam.

¶ Septimò, vtrum in pronunciatione, vel declaratione, quam facit iudex contra actorem, vel contra reum, requiratur citatio.

¶ Octauò, vtrum in caſibus, in quibus vnus pro alio tenetur, fortè ex forma ſtatuti, talis ficta confeſſio, quæ inſurgit ex recuſatione iuri, noceat alteri.

¶ Nonò, vtrum talis contumacia in non iurando poſſit purgari.

¶ Decimò, vtrum intra tempus aſſignatum per iudicem partibus ad iurandum, currat terminus datus ad probandum.

¶ Vndecimò, qualis debeat ferri ſententia contra recuſantem iurare.

¶ Duodecimò, quid ſi actor noluit iurare, propter quod reus venit abſoluendus, ſi hoc non obſtante iudex condemnauit reum actori, an valeat ſententia.

¶ Tertiodecimò, quid ſi reus non vult q̃ contra actorem, qui recuſat iurare detur ſnia, ſed inſtat, q̃ compellaur iurare, an iudex hoc facere debeat.

¶ Quartodecimò, vtrum à ſententia lata contra actorem, vel reum nolentem iurare, poſſit actor, vel reus appellare.

¶ Quintodecimò, quid ſi iudex requiſitus nolit ferre ſententiam cõtra recuſantem iurare, & pereat inſtantia: vtrum pars aduerſa habeat aliquam actionem contra illum, qui recuſauit iurare, vel habeat aliquod remedium, ſi de nouo agat.

¶ Sextodecimò, vtrum cõtumacia tutoris, vel curatoris recuſantis iurare, noceat pupillo, vel adulto.

¶ Decimoſeptimò, quid de Prælato, vel Syndico, vtrum eorum contumacia noceat Eccleſiæ.

¶ Decimooctauò, vtrum contumacia procuratoris noceat Domino.

¶ Decimononò, vtrum hæc pœna committatur coram arbitratoribus.

¶ Vigeſimo, in quibus cauſis prædicta pęna locum habeat.

¶ Vigeſimoprimò, propter quas cauſas tã actor, quàm reus excuſentur à pœna.

¶ Vigeſimoſecundò, quid de iuramẽto malitiæ, vtrum pœna tex. noſtri habeat locum in eodem.

¶ Vigeſimotertiò, quid iuris de iuramento veritatis.

30 ¶ Primò igitur † quæro de pœna actoris nolentis iurare. Sol. Tex. hic dicit, quod cadit ab actione inſtituta, idem dicit text. in l. 2. §. quod ſi actor. C. eodem titu. & in Auth. vt litigantes iurent. §. ſin autem. in fi. collat. 9. vnde ſumptus eſt text. in ver. par. Ad idem etiam text. in ca. Imperator. ſupra eodem. ibi, & ipſi à cauſa decidant. ſed contra prædicta opponitur, quia ſi eſt licitum renunciare inſtantię ſaluo iure ſuo, vt l. poſtquam liti. C. de pactis, ergo videtur licitum renunciare huic iuramento, ſaluo iure ſuo. Sol. Gloſ. in d. §. quod ſi actor. format hoc contrarium, & ſoluit quòd hodie non eſt licitum renunciare ſaluo iure ſuo: quinimò tenetur proſequi vſque ad finem cauſæ, vel renunciare liti & cau-

fæ,vt in auth. qui semel. C. qũo, & qñ iu. meritò ergo si recusat hoc iuramentum, patitur hanc pœnã, ac si renunciaret liti & causæ, postquam recusat facere illud quod est necessarium ad expeditionẽ causæ.sed aduerte,quia ista sol.non videtur bona,quia hæc pœna nolentis iurare, fuit statuta ante authent. qui semel. quo tempore licitum erat renunciare instantiæ saluo iure suo, vt d.l.postquam liti. & sic videtur remanere contrarium in solutum. sed dic, ꝙ aliud erat olim renunciare instantiæ,quia tunc solũ tenebatur renuncians ad expensas, nec deludebat iudicis mandatum: Et aliud nolle iurare de calumnia,quia tum propter contumaciam & obediẽtiam: tum propter præsumptam calumniam sancitũ fuit, vt actor caderet à causa. Et prædicta pœna locũ habet in actore,quando post lit.conte. præstatur iuramentum super tota causa: secus si actor recusaret præstare hoc iuramentum super aliqua exceptione incidenti,vel emergenti, super qua specialiter iurandum esset,secundum ea quæ dixi in c.2.sup.eod. in 7.prin.art.ver.18.procedit.& ver.seq. Quia tunc talem exceptionẽ proponas, qui in causa habetur pro actore, licet sit reus, vt l. 1. ff.de exce. & videbimus latius in tit.de excep.reus tunc cadit à tali exce.proposita: vnde tunc non punitur respectu totius causæ:sed respectu illius art.& actio est vt pœna sit conueniens delicto.arg.l.sancimus.C.de pœ.§.1.c.quęsiuit.inf.de his,quæ fi.à præla. Et quia idem iuris esse debet de parte, quò ad partem,&c. vt in c. pastoralis.§.item cum totum,sup.de off.del. & in l.quę de tota.ff.de rei ven. Et vide quæ dicam inf.q.21. versi. secunda causa. Et vtrum actor teneatur ad aliam pęnam, dicam statim in q. 3. quid aũt si actor agit pro re,pro qua alius sibi tenetur de euict. & ex eo,ꝙ scit esse petentis,non vult iurare: vtrum excusetur à pęna.dic vt statim dicã in seq.q.& præd.pœ. procedit, nisi actor ex legitima causa recuset præstare tale iuramentum,secũdum ea,quæ latius dicã inf.in q.21.

31 ¶ † Secundò quæro, de pœna rei nolentis iurare de calum. Sol. Tex. est hic,ꝙ debet haberi pro confesso,& est tex.in l.2.§.sin autem reus. C.eod.tit.vbi text.formaliter dicit, sin aũt reus hoc sacramentum subire recusauerit in his capitulis, quæ narratione comprehensa sunt, pro confesso habeatur, & liceat iudici proferre sententiam,quemadmodum & ipsa rei qualitas suggesserit.ad idẽ tex.in Auth.vt liti iurent.§.1.coll.9. Et aduerte,quia per tex.in d.§.sin autem.dum dicit,quę narratione comprehẽsa,expressè colligitur ꝙ si reus recusauit iurare post lit. cont. super tota causa, habetur pro cõfesso super tota causa: secus si recusauit iurare super aliqua exceptione, seu replicatione emergenti, vel incidenti,quia tunc solum quò ad illam habetur pro confesso.vnde si actor,contra quem opponitur aliqua exceptio,cuius exceptionis respectu dicitur reus, recusat iurare solummodo quò ad illam exceptionem, habetur pro confesso. Ad quod vide quod dixi in q.præceden. ver.& prædicta pœna.Et hoc tenet Dom.meus hic. Item aduerte, quia habetur pro confesso quò ad factum principale, & exce. peremptorias,& non quò ad excep.dilatorias. vnde omnes exce.peremptorię excluduntur, quia ista videtur intentio actoris, ex quo dixit sibi illum obligatum,sed dilatoriæ excep. non excluduntur,nec quò ad illas habetur pro confesso:puta,quòd actor sit bannitus, & ideo non debeat audiri,vel ꝙ sit excõmunicatus, quia licet reus habeatur pro cõfesso quo ad factum principale,ad quod tendit intentio actoris, istas tamen exceptiones potest opponere,secundum Iac.But.& sequuntur hic d.Ant. & Dominus meus, quia si non videretur confessus quò ad peremptorias exceptiones, talis confessio esset quasi nulla, cum obligatio, quæ potest elidi ope exceptionis peremptoriæ, cẽseatur quasi nulla,vt in l.si dari stipuler. ff.de ver.obl.secus autem quò ad exceptiones dilatorias inhabilitantes personam, cum illæ possint opponi, etiam post rem iud.vt in c.pia.de excep.lib.6. Sed intelligo hoc vltimum de exceptionibus, quæ redderent iudicium retro nullum, quod tamen dixi, quòd habetur pro confesso, & potest iudex contra ipsum sententiam ferre,recipit plures limitationes.

32 ¶ †Primò limitatur, si modo sola confessio sufficit ad condemnationem: secus vbi sola confessio non sufficeret. pone exemplũ,quando libellus erat ita formatus, ꝙ non debebat sequi condemnatio, vel quia ipse actor prius fuerat confessus illum contractum, de quo agebatur fuisse gestum per metũ, qui caderet in constantem virum, vel quid simile, quia tunc sequeretur absolutio rei, & non condemnatio. & ratio est, quia regulariter non debet plus operari ficta confessio, quam vera,argumento notatorum in l.3. ff.pro socio. Et hoc vult text. in d.§. fin autem reus.ibi dum dicit,reum condemnandũ, prout rei qualitas suggesserit. Et hoc tenent ibi Gl. Bar.& Doct.conclusio ergo sit; ꝙ sequetur condẽnatio,vbi vera confessio sufficeret ad condemnationem., aliàs secus,& tenet Dominus meus hic. facit etiam ꝙ ipse no.in c.1. de iudi.

¶ Secundò limitatur, nisi actor scienter & dolosè peteret id, quod peteret: quia tunc contumacia rei compensatur cum dolo actoris.ar.l.1.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei. Ita in simili tenet Bal.in l.fi. C.de repu. hære. quod no. quando casus contingeret ad defendendam contumaciam rei. vide quid in simili, in tit.de confess.

¶ Tertiò limitatur generaliter, si modo talis causa, in qua vera confessio præiudicaret, aliàs secus. Ad quod facit quod dixi in prima limitatione. & vide quæ dicam inf.q.20.

¶ Quartò limitatur etiam generaliter, si modo nulla legitima causa recusandi iuramenti subesset, aliàs secus. Ad quod vide,quæ dicam inf.q.21.

¶ Sed quæro circa prædicta de notabili q. Pone, emptor bonæ fidei, qui ex post facto sciuit rem esse alienam,& nunc cõuenitur à vero Domino,& li. conte.non vult iurare,quęritur vtrum amittat actionem de euictione contra venditorem? Sol. Dic,vt statim dicam in seq.

33 ¶ † Tertiò quæro,vtrũ tam actor,quam reus nolentes iurare de calumnia, teneantur ad alias pœnas. Sol. Dic ꝙ sic.primò,quia pars nolens iurare tenetur alteri parti actione iniuriarum, secundum Irnerium & Ioan.per l.si verò. §.1.ff.qui satisd.cog.ita refert Spe.eod.ti.§.fi.ver.Item nunquid iurare renuit, vbi videtur inclinare in istam sententiam, quam ẽponit Gl.& sequitur Cy.in l.2.§.ꝙ si actor. C.eo.ti. in contrarium alle.Spe.in d.ver. quia iuris executio nõ hẽt iniuriã,vt in l.iniuriarũ. §.nec qui.ff.de iniu.

&

& in c.cum ecclesia Vulterana. supra de elec. & per illam l.iniuriarum. contrariũ tenuit Alex. vt refert Ioan.in addi.ad Spe.in d.ver. & pro ista opin. facit: quia ista pęna punitur: ergo nõ debet teneri alia pęna,quia quis non debet duplici pęna affici. arg.c.at si clerici.in fi.supra de iud. & hæc opi. plus mihi placet. Secundò,nolens iurare patitur aliam pœnam: quia videtur amittere actionem de euictione cõtra authorem suum. Sed aduerte,quia iste articulus cõtinet duas dubitationes. Prima est, vtrum conuentus reali pro conseruando remedio euictionis, possit iurare de calumnia: an verò licitè possit abstinere à iuramento, vt sic abstinendo non amittat remedium de euictione. & glo.in l.2.in prin. C.eo. dicit quod iste debet iurare, sed quod non tenetur iurare rem suam esse: sed debet iurare quòd iustè litigat ex iusta causa mixta cum causa euictionis, & dicit Bar. ibi quod optimè dicit. sed Petrus temperat illam glo.vt procedat,quando solus emptor scit.si autem plures sciunt,& sic verum est rem esse illius nedum,quòd non teneatur iurare: imo potest illã restituere sine sententia, per tex. in l.emptorem.ff.de actio.emp. vnde non debet iurare se bonam fidem agnoscere, vt ibi, & ff.man.l.quintus. & ff.de admi. tut.l.quoties.§.denique, & sequitur Cy. & idem etiam dicit Bar.hanc eandem sententiam tenet Spe. eo.tit.§.fi. ver. quid si emptor bonæ fidei. vbi dicit quòd reus vult parcere pudori suo, ex quo scit rem alienam: potest nolle iurare, & tamen poterit agere de euictione, per d.l.quintus. & l.quæ omnia.ff. de procur. maximè si erat notorium rem esse illius. subdit tamen quod alij tenent contrarium,quia talis videtur esse in culpa, per l.si ideo.ff.de euictio. & l.fin. ff.de fideiusso. deinde dicit quòd poterit iurare, vt sibi conseruet stipulationem de euict. per l.at qui natura.§.cum me.ff.de neg.ge. secundũ Vber. de Bo. licet litera ibi corruptè habeatur negatiua. sed Albertus Pap. dicit quod si publicum sit & notorium quod res sit eius,qui petit: non cogitur iurare, cum agit de euictione. arg.c.euidentia. inf.de accus. & 2.q.1.c.manifesta. & d.l. emptorem. §.1.& sic ista opi. concordat cum opi. Cy. & idem tenuit Albertus Galeo. eo.tit. versi.pen. & Simon Vicen. licet loquatur sub dubio fortè. Subdit tamen Spe. quod posset iurare quod non defendit animo calumniandi, sed causa conseruandi ius suum. arg.ff. de iniu.l.si quis.& ff.de bo.lib.l.si quis de lib.& no. in d.l.at qui natura.§.cum me. & hanc formam posuit Ioan.antiquus glossator,vt dicit glo.in d.§.cum me.sed dicit ibi Accursius glo.quod cum iuramentum calumniæ non concipiatur sub dicta forma,vt patet ex his quæ dixi in 12.princ.art.in 6. primis notabilib. supra eo. ideo debet confiteri sine iuramento,& postea dari sententia.ff.de confes.l.Iulianus.& ff.de custo.reo.l.si confessus.

34 ¶ † Tertiò principaliter, recusans iurare in vniuersitate, perdit priuilegiũ vniuersitatis.tradit Bal. (si rectè memini) in tit. de controuersia inuestiturę apud par. term. sed non benè recordor nunc de §.vel de quota.

¶ Quartò principaliter quæro, quid præcedere debeat ad hoc,vt nolens iurare de calumnia condẽnetur, vel habeatur pro confesso. Sol. Dic quod debet præcedere iussus factus à iudice, cum termino sibi statuto. ar. eorum quæ no.per Inno.in c.extirpandæ.de præb. & latius ibi per Do. me. in repetitione. & no. in l.1.C.de his qui. vt indig. ita dicit Pau.de Cast.in l.2.§.quod si actor. in prin.C.eo. tiquæ opi. videtur mihi satis rationabilis. facit quod dixi in c.ex tua. infra de cler.non resi. & quod legitur & no.in c.2.de confes.lib.6. in contrariũ tamen facit,quod statim dicam in q.21.ver.6.causa.

35 ¶ Quintò quæro, † vtrum actor ipso iure cadat ab actione, & reus habeatur pro confesso, an vero requiratur declaratio vel sententia. Sol. Glo.fi.hic dicit,quòd requiritur sentẽtia,quia iudex procedet contra actorem ac si nihil probasset: & sic absoluet reum: & eo modo in reo. arg. auth.principales. C. eo.tit.pro qua opin. facit, quia tex. noster loquitur per verba futuri temporis,videlicet, cadat ab actione, & habeatur pro confesso, & sic requiritur sententia. ad quod vide,quæ latè dixi supra de fo.com pet. & prædictam opin. tenet glo. in l.2.§.quod si actor.C.eo.tit. vbi tex. similiter loquitur per verbũ futuri temporis. Hosti.etiam hic refert quosdam tenere hanc opin. per iura hic in glo. allegata, & per l.properandum.§.& si quidem. C.de iudi.. Alij verò dicunt, secundum Hosti. quòd punitur ipso iure per sententiam, nam actor ipso iure cadit ab actione,quod per iudicis sententiam declaratur,qui reũ absoluet: reus autem ipso iure habetur pro confesso, & ad petita sine alia probatione condemnatur, vt in legibus, vnde sumptus fuit iste §.allega. supra in 1.quæst.in prin.& in Auth.de litig.§.hodie. in fi. col.8.& 10.q.2.cap.qui res iam dictas. ver. Emphyteosim.facit cap.2.de confes.lib.6. & idem tenet ibi Archi.& sic refert hic Zaba. & remittit ad glo.in d. §.quod si actor. Innoc.hic,& Card.tenent primam opi.per regulam, in pœnis. de reg.iu. Et quia (vt dixi) tex. noster loquitur per verbum futuri temporis, communiter hanc opi. tenent gl. & Doct.in d. §.quod si actor. volentes, quod tã in actore, quàm in reo requiratur sententia: ne iudicium claudicet, vt in l.si cum dies.§.fin.ff.de arbit. & l.fin.C.de fructi. & lit. expen. cum sim. Nam si in reo expectatur sententia, qui tamen hic tantum habetur pro confesso: ergo & in actore expectari debet sententia,vt cadat ab actione: & ꝙ in reo expectetur sententia, patet ex prædicta l.2.§.sin autem reus. ibi dum tex.dicit, & liceat iudici sententiam pronunciare, & sic tenent Cyn.Bar.Pau.de Cast.& Doct. in auth.principales.C.eo.tit.& in d.§.quod si actor. facit quod dicimus de contumace in respondendo positionib. in quo, secundum communem opin. requiritur sententia declaratoria,vt traditur in d.c. 2. de confes. lib.6. & ego latius dicam infra in titu. de confes. & plus voluit Bart. in d.§.quod si actor. quod iudex non debeat eo ipso pronunciare contra illum,qui recusat iurare, sed debet prius patefacere eius delictum,puta,pronunciando eũ esse contumacem in iurando, vel eum debere haberi pro confesso,propter illam cõtumaciam,per l.eius, qui delatorem, in princ. ff.de iure fis. & sequuntur hic Do.Ant.& Do.meus.

36 ¶ † Et aduerte, quia prædicta quæst. est maximi effectus: quia si teneremus hanc opin.ꝙ requiratur sententia,talis pœna, vt habeatur pro confesso, non transit ad eius hæredes,secundũ Bar.in d.§.quod si

actor, per d.l.eius, qui dilatorem. & sequitur Pau. de Cast. in d. §. & Dom. me. hic secus, secundum aliam opin. secundum quam incideret in pœnam ipso iure, per l. commissa. ff. de pub. & vecti. & no. per Bart. in l. ex iudiciorum. ff. de accus. tenent Ang. & Bart. in l. qui à latronibus. §. 1. ff. de test. facit l. Caius. ff. ad Syllani. & d.l. commissa. & quod no. Bart. in l. Imperator. ff. de iure fi. & in c. cum secundum. de hæret. li. 6. Et idem ex ea ratione putat Do. me. dicendum in actore, vt incidat in pœnam & pronunciet contra eum, patefacto prius delicto eius modo prædicto. sed aduerte ad id, quod dixi de pœna, quod licet habeatur pro confesso, talis pœna non transit ad hæredes, nisi præcedat, quia istud videtur intelligendum de sententia diffinitiua, super facto principali, sed etiam de sententia declaratiua super iuramẽto, vt est casus singularis, qui non est alibi, secũdum Io. de Imo. in d.l. eius, qui delatorem. Ita dicit Io. de latore, in d.l. qui à latronibus. §. si quis in capitali. dicens hoc esse valde notabile pro contumacibus, nõ solũ in iuramento de calumnia, sed etiam in respondendo positionibus, quia si moriantur ante declaratoriam latam super facto pœna non transit ad hęredem. sed not. quia contra prædicta fortiter obstat opin. Dy. in similibus terminis in l. ex iudiciorum. ff. de accusat. vbi dicit, quod licet statutum velit, ꝙ contumax habeatur pro confesso, quòd licet sententia banni sit lata in contumacem vigore talis fictæ confessionis, tamen non mandabitur executioni cõtra hæredes. Bart. tamen in d.l. ex iudiciorum. tenet contrarium, sed Bald. in d.l. qui à latronibus. nititur concordare prædictas opin. dicens quòd opin. Bar. est vera, si post interlocutoriam secuta sit sententia diffinitiua, aliàs procedat opi. Dy. facit licet non alleget, quod not. gl. in l. 1. C. de modo mulc. & sic secundum opi. Bal. non videtur sufficere quod præcedat sententia declaratoria, nisi præcedat sententia diffinitiua. sed potest dici, quòd termini non sunt similes, quia nulla est litis cont. & ideò insurgit dubitatio, de qua vide per Io. de Imo. in d.l. qui à latronibus. §. 1. sed in terminis nostris loquimur de iuramento quod regulariter defertur li. cont. vt dictum est, mihi satis placet quòd si præcedat sententia declaratoria, quòd habeatur pro confesso, vel quid simile, quod sufficiat ad hoc, vt hæredes teneantur, licet non procedat sine dubitatione. faciunt no. in c. cum secundum leges. de hære. lib. 6. vbi non potest fieri actualis executio, nisi præcedat sententia declaratoria super delicto. Aduerte tamen, quia Dom. me. dicit quòd est dubium, an requiratur talis declaratio ante sententiam, cum videatur tex. in contrarium in d.l. 2. §. sinautem reus. ibi tex. dicit habeatur pro confesso. & liceat iudici sententiare secundum quod rei qualitas suggesserit. & sic apertè innuit iudicem incontinenti sententiam ferre super principali, absq; alia pronunciatione super delicto in non iurando. satis enim est de hoc constare in actis, in quibus dicitur iudicem detulisse iuramentum actori, vel reo, & illum noluisse iurare, nulla causa expressa. Ad quid ergo requiritur alia declaratio contumaciæ, cum hoc importet illud verbum habeatur, quod circa pœnam, videtur latæ sententiæ, sicut in simili dicemus de isto verbo, subiaceat, vt no. glo. fi. in c. vnico. de iureiuran. lib. 6. Et probatur 17. q6. 4. c. si quis suadente. non ob. l. eius, qui delatorem, per quam mouetur Barto. quia loquitur in delicto non commisso in iudicio, vnde de eo non debet haberi pro confesso, nisi de eo constet, & super eo pronuncietur, vt ibi dicit text. secus ergo vbi de eo constat modo prædicto, & sic potius ille text. potest adduci in terminis nostris, quòd non requiratur sententia declaratoria, sicut in simili tradit Dom. me. in cap. 1. sup. de iudic. vbi dicit quòd vbi notoriè constat de contumacia alicuius, potest mulctari, vt ibi, & in c. venerabilibus. de sententia excomm. li. 6. Secus vbi non constat in iudicio, vt notanter probatur per Bar. in l. 2. ff. si quis ius di. non obtem. & probatur in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & quod latè dixi in Clem. 1. de dolo & cont. Sed aduerte, quia reperio quosdam moderniores reprehendere opin. Domini mei, quia opinio communis est in contrarium, & eam tenet Bald. in l. 1. C. de confes. & in l. 2. §. quod si actor. C. eo. tit. & sequitur d. Dom. in c. 2. de confes. li. 6. nec ob. §. sin autem, quia text. ibi non dicit, quòd habeatur pro confesso, vel conuicto ipso iure. Quinimò text. ibi videtur in contrarium. & Bal. etiam probat cõtrarium per d. §. quod si actor. Nec ob. secundum argum. cum constet ex actis &c. quia respondent, quòd non sufficit probatio, quæ constat ex actis, sed requiritur etiam declaratio per sententiam, vt probat text. in d.l. eius, qui delatorẽ, qui requirit duo copulatiuè, videlicet, probationẽ, & sententiam. Ego arbitror non esse recedendum à communi opin. Sed tamen si quis rectè inspexerit, intelliget responsiones prædictas non euacuare fundamenta Domini mei. pro prædicta tamen opin. facit, quia si statutum dicit, quòd habeatur pro cancellato, non est opus cancellatione, vt tradit dominus Nellus in tract. bannitorum, in 3. secundi temporis, quæstione 74. & quod not. Bart. in l. emptor. §. banni. ff. de pac. & quod notatur in capitu. licet. de electio. lib. sexto. vbi dicitur quòd per hæc verba excommunicationi subiaceat, non est opus sententia declaratoria. facit 17. q. 4. cap. si quis suadente, ꝙ not. per Dominum meum in c. aduersus. inf. de immun. eccl. facit text. & glo. fin. in c. 3. de raptori. Domi. me. in capitu. dura. inf. de crimi. fal. & ibi dixi, & probatur in capit. ad falsariorum. eodem titu. & ibi etiam dixi. Aduerte tamen, quia secundum hos videtur, quòd non deberet admitti purgatio moræ, cuius contrarium sequuntur communiter Doct. vt statim dicam in quæst. 9. cogitabis, quia quæstio est satis dubia. & hæc non tanguntur per Doct. dicam latius de materia in tit. de constitut. vbi melius conuenit examinare, an & quando, & propter quæ verba fiat constitutio latæ sententiæ.

37 ¶ Sextò quæro, † vtrum talis sententia cõtra contumacem in non iurando, vt cadat à iure suo, &c. possit ferri in eadem instantia, an verò requirat aliam instantiam. Sol. Cy. in l. 2. §. si actor. C. eodem, dicit, quòd potest ferri in eadem instantia: quia sicut actor potest cõtra reum recusantem petere sententiam in eadem instantia, vt d.l. secunda. §. sin autem reus. C. eodem, ita potest petere reus contra actorem, ne iudicium claudicet, sed vt æqualitas seruetur, vt in cap. primo, de mutu. peti. & in regu. non debet actori, de regulis iuris, & sup. tetigi, & sequitur hic Dominus meus.

¶ Septimò

¶ Septimò quæro, vtrum in tali pronunciatione vel declaratione, quam facit iudex contra nolentem iurare, requiratur citatio. Sol. Videtur dicendum quòd non, ex quo notoriè constat de hoc, & ex quo contumacia non potest purgari. dicã statim in q. 9. sed tu vide ad hoc, quod dicam infra in tit. seq. in materia cõfessionis, & quod etiam dicam in tit. de confes. in materia c. 2. de confes. lib. 6.

¶ Octauò quæro, vtrũ in casibus & quibus vnus pro alio tenetur fortè ex forma statuti, talis confessio ficta, quæ habetur pro recusatione iuramenti, noceat alteri. Sol. Videtur dicendum, quod non, per no. per Bar. in l. cum filius. ff. de verb. oblig. & latius per eum, in quæst. quæ incipit, statuto Perusinæ Ciuitatis. sed tu de hoc latius dic, vt dicam in tit. de confes. lib. 6.

38 ¶ Nonò quæro, † vtrum talis contumacia in non iurando, possit purgari. Sol. Iac. de Are. & Doct. in d.l. 2. §. quod si actor. C. eo. tenẽt quod sic. idem Ioan. in addi. Spe. eo. tit. §. fin. ver. sed nunquid, argumento l. si quis. §. 1. de appel. cano. 2. q. 6. c. si quis, & idem tenet Pau. de Cast. in d. §. quod si actor. dicẽs quòd admittitur ad purgandam morã, si res est integra: & ius aduersarij non sit factum deterius, ar. l. alia. C. de his, quib. vt indig. & l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud. quia hoc videtur regulare in pœnis legalibus, vt euitentur per desistentiam, vt l. qui cũ maior. §. accusasse. ff. de ope. libe. quod d. Anto. putat verum, si non solum velit iurare de futuro: sed etiam de præterito, videlicet quòd nõ calumniosè causam egit: alias non satisfieret. Dom. meus hic, dicit quòd satis putat quòd vsque ad sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, possit pœnitere: & non postea. nam cum ista sit pœna iuris, oportet ꝙ instet vsque ad sententiam, per d.l. qui cum maior. §. accusasse. & in l. seruitute. §. petijsse. ff. de bon. libe. sed aduerte, quia Ang. in repe. l. si insulam. ff. de verbo. oblig. col. 12. dicit ꝙ hæc mora non potest purgari: sed mihi plus placet præced. opi. posset tamen saluari opi. Ang. quando ius aduersarij esset factum deterius, & quia ista materia purgationis moræ, est valde difficilis, intricata & periculosa, & varijvaria sentiũt, propter quod plurima pro prædictis & contra prædicta possent allegari: ideo eã omitto, & remitto ad no. per Bart. Bal. Ang. Imo. & Pontanum in l. si insulam, ff. de verb. oblig. & in l. & si post tres. ff. si quis cau. Item aduerte, quia prędicta opi. quòd admittatur purgatio moræ, procedit retenta opin. quòd pœna ista non imponatur ipso iure: secus si imponeretur ipso iure, quia tunc nõ admitteretur purgatio moræ, secundum ea, quæ dixi in c. sacro. infra de sent. excom. ar. 14. q. 8. ver. 2. excusatur, & quod no. Bal. in c. 1. quo tempore miles inuestituram, & quod no. in l. si seruum. §. sequitur. & latius per Docto. in d.l. si insulam. ff. de verb. oblig. & per Ioan. in regula, mora. de reg. iu. li. 6. & quod no. in l. si is, cui. ff. de leg. 2. & in l. si quis maior. C. de transac. & per Ioan. de Imo. in cap. potuit. infra de loca. col. 22. & quod dixi supra, q. 5.

39 ¶ Decimo quæro, † vtrum intra tempus datum ad iurãdum per iudicem, currat tempus datum ad probandum. Sol. Dic quod non, per tex. in l. 1. C. eo. & ibi no. Bal. quia tex. ibi dat istum ordinem, vt primo iuretur, quã necessitas probandi incumbat. Et dicit Bal. quod hoc fuit dictum Spec. quod probatur in d.l. 1. sed non dicit vbi hoc dicat Spe. Et vide ad hoc, quod dicã in simili materia inf. tit. proxi.

¶ Vndecimò quæro, qualis debeat dari sententia. Sol. Respectu actoris nolentis iurare, dic quòd debet dari priuatiua sui iuris, vel absolutoria rei à petitione actoris, ac si ius non foueret. hoc colligitur ex glo. 1. in prin. in l. 2. §. quod si actor. C. eod. & ibi per Pau. de Cast. si verò reus renuat iurare, condemnabit eum virtute fictæ confessionis, quia lite contest. datur sententia condemnatoria in confessum: quamuis secus videatur ante litem contest. secundũ ea, quæ traduntur in l. si debitoris. ff. de quo latè dicam in tit. de confes.

40 ¶ Duodecimò quæro: † pone, actor noluit iurare, propter quod reus veniebat absoluendus (vt dictum est) sed tamen hoc non obstante, iudex condemnauit reum actori: an valeat condemnatio? Sol. Dic quod sic, nisi prius pronũciasset actorem cecidisse à iure suo, secundum Bal. sed si prius pronunciasset, non valeret: quia hæc sententia esset contraria sententiæ præce. vt l. 1. C. quando prouo. non est necc. & potest iudex virtute eiusdem processus pronũciare actorem cecidisse à iure suo, per solam verbalem petitionem, absque vero libello & nouo iudicio, secundũ Cyn. quem sequitur Pau. de Cast. in d.l. 2. §. quod si actor. C. eo. tit.

¶ Decimotertiò quæro, quid si reus non vult ꝙ actor qui recusat iurare de calumnia, cõdemnetur: sed vult quod cõpellatur omnino iurare, quia non est contentus quod perdat actionem. Et quid iuris etiã, si actor hoc petat reo recusante iurare. Sol. Videtur posse dici quod debeat cõpelli. ar. ff. de vent. inspi. l. 1. §. 2. sicut in simili dicit Spe. in responsione positionibus. in tit. de posi. §. 9. ver. verius puto. sed Spec. eo. tit. §. finitur. ver. quid in his, dicit ꝙ verius putat ꝙ non compellatur, & quod sufficiant prædictæ pœnæ, & idem tenet ibi Io. in addi. qui dicit hoc tenere Fran. Vercel. in c. 1. sup. eo. in q. fi. & sequuntur hic do. Ant. Zaba. & D. M. arg. tex. nostri. satis est q. decisa: quare frustra quærimus de calumnia.

41 ¶ Decimoquartò quæro, † quid si iudex cõdemnauit reum recusantem iurare, vel absoluit reũ actore recusante iurare: vtrum passus sententiam possit appellare. dubium facit, quia confessus non auditur appellans, vt latè dixi in c. cum speciali. §. porro. inf. de app. & etiam quia contumax non videtur admitti ad app. vt in Cle. vnica, & ibi dixi, de do. & cont. Sol. Glo. in l. 2. §. quod si actor. C. eo. tenet ꝙ possit appellare, per no. in l. creditor. §. iustus. ff. de app. & idem tenet hic Zab. & d. Ant. nec ob. contumacia, quia iste non est contumax in non veniendo, sed in nõ parendo. & si tu diceres, ad quid prodest ista appellatio, cum etiã in causa appellationis ex ficta confessione debeat iste cõdemnari? Dic ꝙ operabitur & proderit ista appellatio, secũdum Cy. quia forte docebit de aliquo priuilegio, propter quod non tenebatur iurare. sed Pet. in l. 1. C. eo. tenet contrariũ, videlicet ꝙ non possit appellare: quia sicut contumax in non veniendo non appellat per nimiã contumaciam. 2. q. 6. c. sunt quorum. & no. in Cle. 1. de do. & cont. & etiam facit d.l. 1. C. eo. ita iste non debet audiri propter nimiũ iudicis contemptũ. Cy. in d.l. 1. pro concordia distinguit, ꝙ aut iste volens iurare,

rare,allegauit aliquod priuilegium,& tunc admittitur ad appellandum,aliàs secus propter nimium cõtemptum.quæ opi.videtur placere Io.in addi. Spec. eo.tit. §.fi.vers.sed nunquid dominus.& idem tenet d.Ant.Do.meus hic diltinguit,cp aut recusans iurare nullam causam allegauit tempore recusationis, nec tempore appellationis, & non debet admitti: quia ista appellatio,vel est interposita à pœna statuta à lege,quę non debet admitti,vt l.si qua pœna.ff. de ver.sig.& in c.quia vos.inf.de appel. Aut tempore recusationis iuramẽti expresit aliquam causam: & subdistingue,cp talis causa erat notoriè friuola:& idem dicendum est, arg. c.vt debitus. & c. cum speciali.inf.de app.aut expresit dubiam causam,& poterit appellare.d.ca.vt debitus. Aut nullam causam expressit,& tunc si exprimit tempore appellationis, credit Do.me. talem appellationem non admittendam,quia satis est ipsum recusasse sine causa,sicut in simili dicimus de appellante ab interlocutoria, vt non sufficiat causa ad iustificationem ipsius, nisi expresè allegetur,vt in Clem.appellanti.de app. Aut iudex allegata causa suspicionis iuramenti, pronunciauit causam non legitimam, vel pronunciauit cõtra recusantem iurare eo quòd sine causa recusaret, & tunc à tali sententia declaratoria poterit appellari,quia ista est sententia hominis declarantis, & nõ iuris, & fortè malè declarauit, facit quod no.glo.in ver.priuatos.in cap.cupientes.§.cp si per 20. de elec. li.6. & ibi etiam per Gul.& Archid.& Do.vbi volũt quod licet à pęna non possit appellari,tamen potest appellari à sententia, qua iudex declarat aliquem in cidisse in pœnam,vt no.in d.c.peruenit.de appell.& ibi dixi.& idem no.Legistæ in l.1.C.si aduer.libe.

42 ¶ Decimoquintò quæro,†quid si iudex requisitus nolit ferre sententiam contra recusantem iurare,pereat instantia iudicij,vtrum pars aduersa, quæ contendebat & instabat, vt iuraretur,habeat aliquã actionem? Et quid si ille,qui recusauit iurare, incipiat de nouo agere,an possit contra eum excipi, & ceciderit,vel cadere debuerit à lite,vel à iure suo,& sic non debeat audiri? Sol. Quæ est satis intricata & difficilis.& Dom.me.dicit eam valde notabilem, & videtur dicendum quod iste qui agit debeat audiri,ar.ff.de inof.test. l.contra.aliàs incipit,Papinianus.§.si quis impubes.Inno.hic dicit se non credere eum posse agere, vel excipere de recusatione iuramenti,quia ea,quæ eueniunt post li.cont. valde pertinent ad officium iudicis. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §.item sciendum.& nefas est dare materiam,vt lites ex litibus oriantur,vt l.3.C.de fruct.& lit.expen.dicit tamen iudicem illum ex hoc teneri,vt C.de iud. l.sancimus.& Inst.de oblig.quę ex deli.nasc.in prin. Prædicta tamen, quod lites ex litibus non debeant oriri,locum habent, secundùm Inno. vt non possit excipi,vel agi,quando negotium principale est terminatum per sententiam, vel transactionem, per l. terminato.C.de fruct.& lit.expen. Sed si negotium non sit per iustitiam terminatũ,sed fortè perijt propter interitum rei, vel aliam similem causam, tunc bene fertur sententia propter accessoria. ff.de rei vẽdicat.l.item si verberatum.& l.vtique.& sic videtur velle Inno. quòd siue negotium sit terminatum secũdùm iustitiam,vel perijt instantia, non possit amplius agi ad istam pœnam, de qua hic. dicit tamen quòd non videtur habere locum in his, quæ fiunt extra iudicium,vnde si qui elegerint contra formã, sunt priuati potestate elegendi. sup.de elect. c.quia propter. Et ad istam pœnã semper agi potest. Deinde refert alios dicere quòd etiam in iudicijs semper agi potest, vt cadat à lite, quæ verba sunt intricata, & dubia,& videntur etiam continere repugnantiã. Host.tamen & Io.simpliciter recitant Inno. & nihil eligunt,aut firmant. Sed contra primum dict.Inno. facit quod in simili no.in c.si diligenti.de fo.comp. & per gl.& Bar.in l.criminali,C.de iurisd.om.iud.nã ni similib.terminis, si quis vocatur ad vetitum examen, ex quo vocans debebat cadere ab actione instituta,potest postea agi condictione ex illa l.& etiã excipi contra agentem, secundum ea quæ plenè dixi in d.c.si diligenti. Dom. me. hic dicit, quod duo sunt examinanda. Primum,quando adhuc nulla est lata sententia. Secundum,quando sentẽtia lata fuit in causa prin.secundum iustitiam causæ,non secundum istam pœnam recusationis iuramenti.

¶ Circa primum d. Ant.hic cõcludit quod semper potest agi,& etiam excipi,& maximè de iure cano.non vr dubitatum,cum non pereat instantia,vt in c.pe.sup.de iud.idem tamen concludit de iure ciuili, etiam post peremptionem instantiæ, vt ẽt ipse sentit,licèt clarè non exprimat. Quia cùm pęna hic imponatur non referendo se ad iudicem,datur condictio ex l.& sic potest postea agi per no.in iurib.superius allegatis,& in l.vni.ff.de condi.ex l. & in c.2. de offi.vicar.nec obstant contraria alleg. per Innoc. quia loquuntur in offi.iudicis merce.quod deseruit actioni iam intentatæ. Sed nunc agitur noua actione,& sic non obstat peremptio instantiæ.

¶ Circa secundum membrum, quando sentẽtia fuit iam lata.d. Ant.hic concludit, quod qñ fuit exceptum vel petitum,vt procederetur secundũ istam pœnam,& iudex hoc non obstante sententiauit secundum iustitiam causæ principalis,non debet amplius audiri in alia instantia, ex quo illa exceptio, vel petitio fuit reprobata.argu.l.quod in diem.ff.de compensa. qñ hæc actio & exceptio ordinantur ad eundem finem,& variatur iudicium de plenario ad plenarium,& sic obstabit prima sentẽtia.facit quod notatur in l.qui Romæ. §.duo fratres. ff.de ver.obl. Sed si non fuisset oppositum in primo iudicio,tunc aut venit per viam exceptionis,& non auditur,quia ante debuit opponere:sed si per viam actionis, nũc auditur,quia agit ex alia causa,secundum d.Ant.

¶ Sed aduerte,quia circa primum membrũ,quãdo fuit petitum, vel exceptum de pœna, & iudex contrarium iudicauit, quo casu non potest postea secundum dominum Antonium. dubitari potest, secundum Dominum meum: vtrum hoc dictum procedat,siue iudex reprobauerit exceptionem, siue petitionem, vel etiam quando simpliciter iudicauit contrariũ. nam l. quod in diem. allegata per dominum Antonium facit potius in contrarium. loquitur enim quando iudex expresè reprobauit compensationem, vt tunc amplius agi non possit, si de ipsa exceptione opposita non fuit habita mentio, quia tunc, etiam post sententiam, videtur remanere facultas compensandi, argumento dic. l. quod in diem. Subdit tamen Dominus meus quod quò ad casum istius c, idem putat etiam si ex

presẽ non reprobauit: quia satis est quòd de ea in sententia rationem nõ habuerit. videtur enim probasse, & imputetur non appellanti, sicut in simili, quando productio iudicat contra illud,vt in c.suborta. & ibi bona glo.inf.de re iud. & quod no.in c. cum Io. inf.de fide instrum. in glo.fin. simile etiam in q. falsitatis. nam etiam post sententiã potest agi, vt in c.licet.de proba.& in c.cum venerabilis. de except. & tamen si in prima instãtia fuit exceptum de falsitate, & contrarium fuit iudicatum: non potest amplius agi: nisi appelletur, vt l.1.& 2. C.si ex fal. instru. & no. glo.in d.c.licet. & ratio diuersitatis inter exceptionem compensationis,& alias prędictas, & casum est: quia exceptio compensationis de directo obstat executioni, & non sententiæ. vnde si iudex de ea oppositа non fecit mentionem, non videtur propter hoc reprobasse, sed potius reseruasse vsque ad tempus executionis.secus vbi exceptio de directo obstat condemnationi: quia tunc iudex ẽt de ea non habendo rationem, videtur reprobasse: quia videtur fecisse actum prorsus contrarium, vt notatur in d.c.suborta. ad idem c.ex parte. infra de app. Conclude ergo,secũdum D.M. circa primum membrum, cp si in prima instantia fuit oppositum vel exceptum de pœna non præstiti iuramẽti, & iudex contrariũ iudicauit expresè, vel ẽt tacitè, non põt amplius agi vel excipi: nisi fuerit appellatum.

¶ Circa secundum membrum, in quantum dicit Dom.Ant.quòd si non fuit oppositum in primo iudicio, non auditur postea per viam exceptionis. dicit Do.me. quòd non putat hoc simpliciter verum. vnde dicit quod aut nemo agit, & non est tunc dubium, quod non potest excipi. Aut actor agit fortè pro executione sententiæ,quam pro se repræsentauit, & tunc satis excipi poterit hoc modo, dico cp tu nõ es audiendus, quia debes cadere à causa, quia noluisti iurare, & sic peto per iudicem te condemnandum: cum de hoc delicto & contumacia constet per acta notoriè,per ea,quæ no.Do.me. & quæ ibi dixi in d.c.si diligenti. supra de foro compet. & quod no.in c.pastoralis. infra de causa pos. & proprie.in gl.pe.& per Fede. consi.47. aut reus hoc intentat per viam actionis,& debet audiri, si non fuit aliàs exceptum in primo iudicio. vel distinguè latius,quòd aut sententia fuit executioni mandata: & dicit Do.me. quod non videt, quomodo reus possit agere ad istam pœnam, cum amodo actor non possit cadere ab ista actione, cum sublata sit per solutionem eius,quod debebatur,vt Insti.quib.mod. tollitur obli. in princ. vnde perinde est habendum, ac si species petita esset perempta, vt l.quod te. ff.si cer.pet. aut sententia non est mandata executioni, & tunc, aut sententia est lata in fauorem actoris super negotio principali, qui debebat perdere causam ex eo quia noluit iurare: Et hoc casu, satis putat procedere dictum Dom.Ant. Aut sententia lata fuit pro reo, qui ratione non præstiti iuramenti debebat haberi pro confesso, & hoc casu, dubitari potest, vtrum post absolutionem de reo super causa principali possit actor agere ratione non præstiti iuramenti,vt habeatur pro confesso, & sic condemnetur: & hoc,quia tex.in l.2.§.quòd si actor.C.eod. dicit quòd debet condemnare, secũdum quòd status causæ suggesserit. sed certè status causæ non videtur hoc pati, ex quo est absolutus, eo maximè quia reus habetur pro cõfesso propter præsumptionem, quæ erat contra illum,quia noluit iurare, quę præsumptio nunc cessat, ex quo constat de veritate, quia veritate manifestata, cedit opin.veritati. 8. dist.c.veritate. dixit tamen Dom. me. quòd hoc non obstante, posset dici contrarium, quia ex quo reus noluit iurare, præsumptio est de calumnia, & quòd propter ipsam calumniam fuit absolutus. & ad d.§. quod si actor. respondet exponendo, quando ex alijs actis primis celebratis constaret, quod non veniebat condemnandus posito quod etiã haberetur pro confesso,secundum Do.me. Ad quod vide quod dixi supra in 2. q.maximè in ver. primò limitatur. Et ista conclusio magis mihi placet, quia quod reus habeatur pro confesso, est fictio, contra quam nõ admittitur probatio, secundum quod in simili dicemus in ti.de confes.in materia c.2.de confes.lib.6.& c.veritate,allega.in contrarium,habeat locum in præsumptione, nisi diceres quòd ista non est fictio propria, & certa, quæ cõmuniter est cõtra veritatem, sed inducitur hęc ficta confessio ratione præsumptæ calumniæ,& quę differẽtia sit inter præsumptionem & fictionem, tetigi in Cle.1.de iud.& dicam latius in rub.de præsumpt.

43 ¶ Sextodecimò quæro, † quid si tutor vel curator recusat iurare de calumnia, vtrum hęc pœna locum habeat? & vtrum hęc contumacia noceat pupillo,vel adulto? Sol. Spec.eo.tit. §.fin. ver.quid si tutor. dicit,quòd non nocet. & sic propter hoc pupillus vel adultus non perdunt causam, vt ff.si quis ius di.non obtem.l.1.§.2.& C.de ser.fugit.l.quicunque. 16. q.6.c.si Episcopum. & idem tenet hic Do. Ant. Sed tu vide ad hoc quod latius dicam de cõtumacia tutoris, vel curatoris, vtrum noceat pupillo vel adulto,inf.in tit.de dolo & contu.

44 ¶ Decimoseptimò quæro, † si prælatus vel syndicus non vult iurare de calumnia, vtrum eius contumacia noceat ecclesiæ. Sol. Io.in addi.Spec.§.fin. versi. quid si tutor. dicit quod putat, quòd non noceat ecclesiæ,per tex. in d.c.si Episcopum. vnde dicit Guido de Suza. in l.iubemus. 1.C.de sacrosanc. eccle.quòd talis prælatus vel syndicus soluet de suo æstimationem litis, per l.quicunque.C.de seruis fugitiuis, & l.meminerint. C. vnde vi. Et idem tenet Simon Vincen. in Auth. vt lit.iur.in §.1. & format casum in omni legitimo administratore. subdebat tamen Guido, quod si non habet vnde soluat: punietur ecclesia. Sed dicit Ioannes, quòd ex hoc sequeretur absurdum, quod in causis monasteriorũ. vel aliarum ecclesiarum litigantium per Abbates, vel prælatos,ex quo ipsis non iurantibus hæc pœna non imponeretur, quod ipsi nollent iurare: ista tamen absurditas videtur cessare in prælato actore: quia nolens iurare, non auditur: sed eo existente reo, cessat remedium: cum non sit consultum actori,& sic remanet absurditas. quare dicendum est,cp compellatur iurare, sicut in simili in l.sed etiam. & in l.sed & hæ, §.prætor. ff. de procur. cum nolle iurare & confiteri,sint idem, ex quo nolens iurare habeatur pro confesso, vt hic. vnde sicut ecclesia succumbit per confessionem prælati vel syndici,vt d.l. iubemus,& in l.certum.§.penul.ff.de confes.ita per recusationem istius iuramenti. Et hæc opin.videtur

placere Ioan. in d. addi. quando lis est calumniosa, per l. quoties. §. sicut, ff. de adminis. tuto. Sed aduerte, quia vt dicit hic Dom. meus, si causa esset calumniosa, tunc nó esset pœna, & sic videtur velle, quòd vbi causa non esset calumniosa: tunc non esset pœna, & sic videtur velle, quod vbi causa nó est calumniosa, non noceret ecclesię, vt sentit ibi Ioan. Dom. Anto. hic omittens vltimum casum Guido. & Io. tenet quòd noceat ecclesiæ, per c. Imperator. sup. eo. Sed certè illud c. non facit, quia loquitur quando tota ecclesia est cõtumax in iurando, vel constituendo syndicum aptum ad iurandum, merito ergo ipsa ecclesia punitur ex dicto totius ecclesiæ, vt d. l. iubemus. & quod no. in d. c. 2. de ord. cog.

45 ¶ † Sed confessio etiam vera solius prælati, non semper nocet ecclesiæ, vt notatur in c. 2. de test. li. 6. & in c. fin. de præscript. Dom. meus hic dicit, quod in casibus in quibus confessio solius prælati non nocet ecclesiæ, vt in casibus communibus, tunc solùm delictum prælati non nocet ecclesiæ: quia si verè non potest confiteri in præiudicium ecclesiæ, fortius nec fictè, ar. no. in l. 2. ff. pro so. In casibus verò in quibus noceret, vel quando habet diuisam administrationẽ à cap. & causa nó est ardua: tunc licet sit maius dubium, adhuc putat, quod non noceat ecclesiæ. Sed quod prelatus debeat soluere de suo, quia ista non est vera confessio, sed ficta, statuta in pœnam ratione delicti, vt hic. & ideo aliud est in ista quàm in vera confessione. arg. l. eius, qui delato rem. ff. de iure fis. & quod ibi no. Barto. Item quia vera confessio potest se habere ad delictum, & non delictum. ideo valet in dubio. & sic intelligitur cap. suborta. inf. de re iu. vbi confessio syndici nocet ecclesię. Sed si tale factum omnino sonat in delictũ, non præiudicat: quia delictum non videtur mandatum, vt l. si procurator. ff. de condic. indeb. facit quod no. Bart. in l. 1. ff. si quis ius dic. non obtemp. & quod tradit Dom. meus in c. 1. supra vt lite non contest. & ideo debent habere locum iura dicẽtia, delictum Prelati non nocere ecclesię, vt regula, delictum personę. de reg. iur. lib. 6. Ad idem facit tex. no. in l. nó est ignotum. C. de admin. tu. vbi dicitur, pupillum non esse puniendum ex illicita & calumniosa lite mota per tutorem: sed solus tutor venit puniendus, & sic hoc casu prouidebitur quando Prelatus esset reus, & nollet iurare, per remediũ missionis in possessionem, ac si esset contumax in respondendo, infra de eo, qui mit. in pos. per totum. Nec obstat glo. in d. regula, delictum. quę dicit q delictum Prelati in iudicio etiam agendo, nocet ecclesię: quia illa gl. non est simpliciter vera: nec probatur aliquo iure, sed potius innuitur contrarium in c. cum venerabilis. infra de excep. Et ad cap. cum olim. respondet Dom. me. quod illud poterat cadere in delictum & non delictum, & ideo præiudicat, ex quo est legitimus administrator, iuxta ea, quę tradit Dom. meus in dicto cap. 1. vt lite non contesta. Ego de vera confessione Prælati, vtrum & quando noceat ecclesiæ, latè tractabo in titu. de confes. De ficta verò confessione fortè eodem titu. dicam, in materia positionum, circa materiam cap. 2. de confess. lib. 6.

46 ¶ Decimooctauò quæro, † vtrum contumacia procuratoris nolentis iurare de calumnia præiudicet domino. Sol. Dom. Ant. hic dicit, quod putat hanc q. expeditam per tex. in c. fin. de confes. lib. 6. & per no. in cap. 1. supra vt li. non contesta. & per Inno. in c. 1. de postu. Præl. & per ea, quæ tradit Specula. in titu. de confes. §. 9. post prin. & sic sentiunt quòd ipsius contumacia in non iurando. Zaba. hic in fi. dicit quod est locus huic pœnæ. allegat Rot. decis. 45. aliàs 48. Ego verò in meis decisio. habeo in decis. 432. vbi plus dicunt: Quòd si procurator recusat iurare in animam domini & propriã, quod dominus posit puniri pœna istius c. dicunt tamen quòd istud videbatur dubium: quia pœna debet tenere suos authores, infra de his, quæ fi. à Prælat. cap. quęsiuit. & sic videtur, quod dominus non deberet puniri. & finaliter concludunt, quod istud de pœna non fuit terminatum. D. Dom. in c. 2. eo. ti. lib. 6. dicit quod credit quod in casu, in quo cõfessio pro curatoris, vel contumacia nocet domino: de quo habetur in c. 1. supra vt li. non contest. quod si procurator recusat iurare, præiudicabitur dño: quia ex recusatione istius iuramenti, reus habetur pro confesso ex iuris præsumptione, vt hic. si ergo expressa confessio noceret, ergo & ficta & tacita, vt no. Ioan. super glo. 2. in c. 1. de postul. Prelat. Ad quod facit optimè tex. in c. 2. de confes. lib. 6. vbi si procurator recusat respondere positionibus factis in iudicio: tales habentur pro confessis in præiudicium domini. secus vbi confessio vel contumacia procuratoris non præiudicaret domino, secundum d. Dom. quã do autem sit, quod vera confessio procuratoris noceat domino, non intendo hic examinare: sed dicam in titu. de confess. vbi conuenit. Et de contumacia dicam inf. de dolo & contuma. Pau. de Castro in l. 2. §. fin autem reus. C. eodem, dicit quòd si procurator recusat iurare de calumnia in animam domini, processus esset nullus. quæ opin. satis placet.

¶ Decimononò quero, vtrum hęc pœna locum habeat, & committatur coram arbitris. Sol. Arbitror quod sic, & partes tenentur coram illis iurare de calumnia. vnde dico quòd in casibus, in quibus dixi coram arbitris vel arbitratoribus iurandum de calumnia, de quo dixi in c. 1. supra eo. ar. 4. in illis casibus etiam arbitror, quòd nolens iurare incideret in hanc pœnam.

¶ Vigesimò quero, in quibus causis predicta pęna locum habeat. duplex requiritur qualitas. prima quod sit talis causa, in qua posit deferri iuramentum calumnię, aliàs autem non haberet locum hęc pœna: quia si esset talis causa, in qua quis non teneretur iurare, excusaretur, vt statim dicam, quęst. 21. Et ex predictis videtur inferendum, quod in causa criminali non habeat locum hęc pœna: quod esset verum, si teneremus quod in causa criminali non iuretur de calumnia. Sed ego tenui contrarium in c. 2. supra eo. in 6. princ. arti. versi. 8. procedit in criminalibus. Et secundum istam opin. locum habet hęc pœna. Et hoc tenet Spe. post Vber. de Bo. eo. ti. §. fin. ver. Item cum in criminali, per l. si confessus. ff. de custo. & exhib. reorum. & tenet Zaba. hic. nec ob. l. 1. §. diuus. ff. de quęst. vbi patet, quòd non nocet vera confessio, & sic nec debet nocere ficta confesio, vt statim dicam: quia ille tex. loquitur, quando quis confitetur per quæstiones seu tormenta: quia

quia quæstio est res fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallit, vt d. l. §. quæst. ff. de quæst. Aduerte tamen, quia si causa esset capitalis, quamuis talis ficta confessio præiudicaret sibi: tamen ego arbitror q non præiudicaret alteri, qui vellet eum, quamuis inuitum & renitentem, iurare, intelligendo in casu l. non tantum. ff. de app. ad quod vide, quæ dicam in titu. de confes. in materia cap. 2. de confes. lib. 6.

¶ Secundò exigitur alia qualitas, videlicet quòd sit talis causa, in qua vera confessio noceat confitenti: vnde in causis in quib. vera confessio nó nocet confitenti, non habet locum hæc pœna: quia regulariter non debet plus operari fictio in casu suo, quàm veritas in casu suo, vt l. qui ad certum. ff. loca. & in l. si filius. ff. si cer. pe. cum si. notant Doct. in c. 2. de cõfes. lib. 6. facit, quod sæpius dixi sup. & maximè q. 17. & q. se. Et ex prædictis ego primò infero quòd hæc pœna nó habet locum in causa spirituali. ita dicunt Doct. in cap. 2. de confes. lib. 6. & tenet Pau. de Cast. in l. 2. §. quòd si actor. C. eo. sed ipsi nó loquũtur apertè, quia aliquę sunt causæ spirituales, in quibus vera cõfessio præiudicat, vt in causa vsurarum, & ét in causa matrimoniali, quando confessio emanat pro matrimonio, nec fit præiudicium alteri matrimonio. 30. q. vlt. §. his ita. vbi de hoc in gl. in verecce apertè. & 31. q. 2. c. Lotharius. & de clande. despon. c. 2. de quo tñ latius dicã in ti. de cõfes. Et hoc casu arbitror, q sicut vera confessio noceret, ita noceret hæc ficta confessio. & idem, si contra matrimonium staretur, non quo ad vinculum matrimonij, sed quo ad thori separationẽ, vt in c. ex literis. de diuor. & in c. intelleximus, ẽ. de adult. 33. q. 5. quod Deo. similiter etiã dico in causa vsuraria, quia licet sit spiritualis: tñ sicut vera confessio noceret confitenti, ita ét ficta. debet ergo intelligi dictum Doct. nó de qualibet causa spirituali: sed restringi ad causam spiritualem, in qua vera confessio non noceat confitenti, prout est in causa matrimoniali, contra matrimoniũ ad totalem separationẽ. & hoc casu, sicut non præiudicat sola confessio, secundum gl. & Host. in c. super eo. inf. de eo, qui cogno. cõsan. vxo. suæ, & in c. cum causa. inf. de rap. & ibi per gl. Innoc. Host. & Io. & per Archi. in d. §. his ita. de quo tamẽ latius dicam in ti. de confes. ita nec præiudicat hęc ficta confessio. Secundò ego infero q in causa beneficiali talis pœna fictę confessionis non habet locũ: quia nec vera confessio: licet habet, ne hac via ingressus ad beneficia pateat vitiosus, vt in c. eũ, qui. de eo, qui mit. causa rei. Beneficium. n. ecclesiasticũ siue cano. institutione haberi non potest, vt in c. 1. de reg. iu. lib. 6. cum cõcordantijs. Idem tenent Doct. o. in fin. terminis in d. c. 2. de confes. lib. 6. & Spe. in ti. de confes. §. 2. ver. verumtamen. ibi, secus puto. Et idem dicendum in alijs spiritualibus, in quib. vera confessio non noceret, & hoc exempli causa posuisse sufficiat, vt dicit tex. in l. si quis horre. ff. de falsis. & in l. scire oportet. in fi. ff. de excu. tut.

¶ Vigesimoprimò quæro, quia in præced. q. dictum est, q in aliquibus casibus spiritualib. hæc pœna locum nó habet, & tñ etiam in illis iurareturde calumnia, vt latius dixi sup. e. in c. 2. in 6. prin. vers. 3.

47 procedit hodie. † Quero igitur, quid fiet in his casibus spiritualibus, in quibus hęc pœna locum non habet: si pars altera noluerit iurare. Sol. Arbitror, q iudex poterit compellere ad iurandum, si est reus, qui noluit iurare, & hoc mediantibus remedijs proditis contra reum contumacem. de quibus latè dicam in ti. de do. & cont. Si vero sit actor, qui recusat iurare, poterit ei negare audientiam, vt in l. sed & si per Prætorem. ff. ex qui. cau. maio.

48 ¶ Vigesimosecundò † quæro, propter quas causas actor & reus nolentes iurare de calumnia, excusentur ab ista pœna. Sol. Dic, q generaliter excusantur, si legitima causa subest recusandi tale iurm, tex. est hic, cum præstandum fuerit, & in c. Imperatorum. sup. eod. ibi, cum res postulauerit. quare si ex aliqua iusta causa non potuit cogi ad iurandum, & compulsus noluit iurare, nõ habetur pro confesso, vt no. Pau. de Cast. in auth. hodie causæ. C. eod. tit. Causæ autem legitimæ sunt plures.

49 ¶ † Prima causa legitima potest esse ratione qualitatis iudicis, si fortè esset talis, quòd coram eo non cogeretur iurare: quamuis regulariter coram omni iudice, quis cogatur iurare. & vide quę dixi in c. 1. supra eo. art. 4.

¶ Secunda causa legitima est ratione tẽporis, eo quod exigeretur tali tempore, quo quis non cogeretur iurare. ad quod vide quod dixi in c. 1. ẽ. eo. in 5. prin. art. vnde dicit Do. me. hic, quòd hæc pœna non committitur, nisi cum recusatur iuramentum calumniæ post li. conteſt. facit quod no. D. M. in c. 1. sup. eo. & sentit Bart. in l. 2. §. quòd si actor. C. eo. ti. Sed Dom. me. hic distinguit, quòd aut quis recusat subire ante li. conte. iuramentũ calumniæ, quod concernit totam causam: & nó habet locũ hæc pœna: quia ante li. conteſt. nó tenetur præstare hoc iuramentum, vt dixi in c. 1. art. 5. non enim tenetur iurare super tota causa, cũ adhuc incerti simus, an fieri debeat prosecutio obstantibus exceptionibus declinatorijs, vel peremptorijs. argu. c. exhibita. sup. de iudi. Aut quis recusat præstare hoc iuramentum su per aliqua exceptione dilatoria, vel simili, quæ opponi posit ante litis ingressum: & tunc haberet locum hæc pœna. Ad quod vide quod dixi sup. eod. art. q. 1. ver. & prædicta pœna.

50 ¶ Tertia † causa legitima est ratione qualitatis causæ: puta, si sit talis causa, in qua quis nõ cogatur iurare de calumnia. Ad quod vide quod dixi in c. 2. sup. eo. art. 6. fall. Et ideo in causa vili, in qua non est necesarium iuramentum calumniæ, ad quod vide quod dixi in d. c. 2. in 6. art. vers. 11. procedit, nolens iurare non pateretur hanc pœnam. ita dicit Inn. in c. in pertractandis. sup. eo. Ego vero arbitror, q si iudici videretur expedire, & deferat tale iuramentũ, & pars nolit iurare: longè magis patietur hanc pœnã, per tex. in d. c. in pertractandis. quia pro quã to minori causa est contumax: tanto maior dicitur contumacia, & tanto maior debet esse vindicta. 86. di. c. duo. & per Io. Andr. in c. cum non ab homine. sup. de iud. & per Dom. meum in c. 1. sup. deiud. de quo dixi in c. nulli. inf. de sen. exc. in 8. prin. art. q. 1.

51 ¶ Quarta † causa legitima est, si partes pepigerũt adinuicem non iurare. Cùm enim ambæ partes nolint iurari, merito contumacia vnius confunditur cum contumacia alterius. dicebat tamen Albertus Papien. quod iudex dicet sic, & si vos non iuratis, ego vos non audiam: quia si ferrem sententiã, non teneret. C. de sent. & interlo. om. iud. l. prolatam. &

in

in c.1.eo.ti.lib.6.Nam cum exactum ſit iuramentū, non teneret iudicium. ita dicit Spe.eo.ti. §.fin.verſi. quid ſi partes. Ad quod vide quod dixi in c. cæterum.ſup.eo.in 9. & 10.artic.& aliquid in c.1.ſup.eo. art.5.in fi. Et idem tenet hic Dom.meus & Zab. Et idem etiam dicendum eſt, quãdo ambæ partes abſque aliquo pacto nollent iurare: quia delictum & contumacia vnius, cũ delicto & cõtumacia alterius compenſaretur. Ita dicit hic D.Anto.prope fin.

52 ¶ Quinta legitima cauſa eſt,† ſi altera pars dunta xat iuraſſet,aut voluiſſet nõ iurare: tali enim remittendum eſt hoc iuramentum: quia ſcriptum eſt,vouete & reddite &c.inf.de voto.c.magnæ. hanc opi. refert Spe. eo.tit.§.finitur. ver.quid ſi reus. Et hanc etiam opi. tenuit Oldr. vt refert Fran.Vercel. & Io. in addit.Spe.ad d.ver.quid ſi reus.Bulga. verò, vt refert Spe.in d.verſ. Cuius opin.videtur ſequi Simon Vicen. tenet, quòd non obſt. iuramento vel voto, tenetur iurare,& ſibi imputet, qui iurauit vel vouit. ſi non iurauit: aliàs enim daretur facultas eludendi ll.quod eſſe nõ debet, vt l.2.§.ſed quia veremur. C. eod. & ſupra de poſtu.Præla.cap.bonæ.2.prope fin. quia debent leges non eſſe ludibrio, vt l.ſi.§.vbi autem.C.de bonis, quæ lib. Ad idem facit, C.de fide inſtr.l.ſi.per quam l.idem tenet Alber. Galeo. vt refert Io.in d.addit.facit etiam 22.q.4.§.illicitum.2.q. 2.c.beatus. & inf.de iureiu.ca.veniens. & 2.q.4.c.1. & 2.& hanc etiam opi. videtur tenere Spe. in d.ver. & ſequitur Zab.hic.Cyn. vero in l.q̃ ſi actor.C.eo. ti.primo refert primam opi.deinde concludit, q̃ ta le iuramẽtum fuit temerarium, iniungenda ſibi pœnitentia, & iuramentum ſibi remittendum. arg.l.ſi. in prin.ff. ad municip.ſed Do.Ant. hic dicit, quod ſi iuramentum eſt ſimplex, intelligitur, quod non iuret niſi cauſa ſubſiſtente: quia tale iuramentum redigitur ad intellectum iuris.inf.de iureiur.c.quanto.& c.ad noſtram. 3.ſi verò iurans in mente ſua intendit,& noluit excludere iuramentum calumniæ: putat Dom.Ant.quod teneatur illud ſeruare, quia ex hoc ſequitur ſolùm ſuum priuatum præiudiciũ, & non alterius: quia cadit à cauſa.ſi tamen pars aduerſa vellet eum iurare non contentus tali pœna, quæ pendet ex his quæ dixi ſupra eod. articu. q.13. Nec putat Domi. Anton. dandam abſolutionem: quia ſeruari põt ſine interitu ſalutis æternæ: licet cũ ipſius incommodo. & ſic concludit, q̃ non compellitur iurare, ex quo patitur pœnã priuati commodi.

53 ¶ Sexta † cauſa legitima excuſandi nolentem iurare à pœna eſt, quando quis omiſit iurare abſque dolo vel malitia: ſed potius ex quadam inaduertentia, propter malitiam aduerſarij. Pone exemplum. ſi pars excipiendo vel replicando in loco communiter non conſueto, ſubiecit, quòd petebat iurare de calumnia. Ad quod altera pars non animaduertens, non iurauit, ſecundum ea, quæ dixi ſup.eod.c. 1.articu.5.quæſt.3.ver.prædicta tamen arbitror procedere. Aduerte tamen, quia Ioan.de Imo.poſt Butrig.in l.qui bona. §.ſi alieno. ff.de damno infecto, videtur voluiſſe contrarium: vbi dicit, quòd ſi reus reſpõdens ad libellum, negat narrata prout narrantur vera eſſe,& petita fieri debere, & in fine ſubiungit, & petit iurare de calumnia, quòd licet poſtea reus non inſtiterit, vt iuraretur: ſi tamen actor non iurauit, iudicium redditur nullum. & ſic limitatur c.1.eod.tit.lib.6.& nouiſsimè ẽt reperi Dom. Matthæum de Mat. tenentem hanc opin. in ſingularibus, verſ.65.vbi tenet, quòd quamuis tale iuramentum petatur in loco, in quo pars non ſolet animaduertere: quòd ſi non iuretur, proceſſus eſt nullus: vnde ſubdit, quòd actor ſemper debet eſſe cautus, vt ſemper etiam motu proprio præſtet hoc iuramentum ad omne periculum euitandum,& mihi placet cautela & conſilium prædictum: quia poteſt quis per ſeipſum abſq; iudicis requiſitione præſtare hoc iuramentum, maximè propter hunc timorem. ad quod vide quod dixi in c.3.ſupra,art.7.quæſtio.37. ſi tamen non præſtaretur quo ad pœnam, de qua in tex.arbitror quòd actor illam non pateretur,per ea quæ dixi ſupra eod.art.quæſt.4. ſed quo ad annullationem iudicij, eſt maius dubium. arbitror tamen, quòd iudicium valeat: ne talis de malitia ſua commodum reportet,per ea, quæ dixi ſupra eod. cap.1. art.5. quæſt.3. ver.prædicta tamen. Et hæc addead ibi dicta, & ſic ſimul coniunge. Et prædicta nota, quia pluries vidi hunc caſum cõtingere in practica.

54 ¶ Vigeſimotertiò † quæro de iuramento malitiæ, vtrũ ſi pars recuſat illud præſtare, puniat̃ hoc c. So. non memini legiſſe, quòd Doctores tangant: ſed quòd non incidat in pœnã, facit: quia hoc non reperitur iure cautum. & pœnæ ſunt reſtringendæ, vt in regula, in pœnis. cum concordantijs ibi poſitis. de reg.iur.lib.6. Ego arbitror poſſe attentari contrarium, videlicet quòd reſpectu illius articuli, ſuper quo iudex petit iurari de malitia,& pars renuit: recuſans habeatur pro confeſſo,& ſi eſt actor,cadat ab illo articulo, ſicut reus cadit ab exceptione, & actor à replicatione, & ſic de alijs. mouetur primò, quia idem iuris debet eſſe de parte, quo ad partem, quod eſt de toto, quo ad totum, vt in c.paſtoralis.§. item cum totum, ſupra de offi. deleg. & in l.quæ de tota.ff.de rei vend. ſed iuramentum malitiæ nõ differt à iuramento calumniæ, niſi vt pars à ſuo toto, vt dixi ſup.in Rub. quæſt.3. Item facit, quod in ſimili dicimus in cap.2.de confeſ.lib.6. Tertiò facit l.de ætate.§.qui tacuit. & §.nihil. ff.de interrog. act. vbi dicitur, quòd pars, quæ non vult reſpondere ad mãdatum iudicis, habetur pro confitente, vel negante, prout ſibi magis nocebit. facit quod dicam in ſequen. quæſt.

55 ¶ Vigeſimoquartò † quæro, vtrũ hæc pœna habeat locum in iuramento veritatis. Sol. Glo.in cadudum.2.ſuper verbo, de dicenda veritate. ſup. de elect.tenet,quòd ſic. dicit enim,quòd ſi actor non vult præſtare tale iuramentum, cadit ab actione inſtituta. Si vero eſt reus, habetur pro confeſſo.ar.tex. noſtri & l.2.§.q̃ ſi actor. C.eo.tit. Et idẽ tenet Do. Ant.& ſequũtur cõiter Doct.Ego arbitror, quòd ſi exigitur iuramentum veritatis ſuper tota cauſa,procedit quod dictum eſt. Sed ſi exigitur ſuper aliquo ſpeciali articulo vel poſitione,tũc nocebit ſibi, quo ad illum articulum vel poſitionem, vt in c.2.de confeſs.lib.6. Et ex his, Deo duce, expeditus eſt iſte titulus,& materia iuramenti calumniæ, malitiæ & veritatis. Et profecto, ſi quis noluerit malitioſè calumniari, ſed veritatem ſequi, fatebitur longè plenius & ordinatius eam traditam & examinatam, quàm cæteri ſimul Doct. iuncti tradiderint.

De

De Dilationibus. Rubrica.

In hoc titulo, per modum tractatus, Citationum ampliſsima & practicabilis materia, Articulis XXXV. diſtincta diſcutitur.

SVMMARIVM.

1 *Rubrica de dilationibus, an ſit aptè & congruè ſituata?*
2 *Rubrum quãdoque eſt generalius nigro,& econuerſo. Dilatio generaliter ſumpta, quid comprehendat?*
3 *Citatio continet dilationem,quamuis ipſa citatio præcedat dilationem.*

HAEC Rubrica continuatur ad præcedentes hoc ordine. Quoniam iudicio cœpto, ſolent litigantes in ducias poſtulare: quandoque ad poſitiones: quandoque ad probationes faciẽdas, vel ſimile. Ideo ſubijcitur hæc Rubrica. ¶ Et de materia habetur 3.q.2.&6.q.2.per totum. ¶ Sed contra hanc Ru-
1 bricam opponitur de incongrua ſituatione.† Debuiſſet enim iſte titulus poni poſt Rubricam, De iud. & ante Rubricam, De foro compet.quoniam in vocatione, quæ fit ad iudicium, datur dilatio, vt in cap.1. & fi.inf.eod. Soc.dicit Ioan.And.quod potuiſſet ibi poni, & etiam poſt illum Tit. De foro compet. quia reo vocato, proponenti declinatoriam, datur dilatio. ¶ Potuiſſet etiam poni poſt Tit. De libelli obl. quia ad reſpondendum & deliberandum datur dilatio. ¶ Quare ſecundum Io. And. & Doct. hic, poteſt dici de arbitrarijs. Voluit tamen Compilator potius ponere hic quàm ibi: quia dilationes, quæ dantur poſt lit. conteſt. ad deliberandum ſeu probandum, obtinent principatũ. Et idem ordo fuit in Codice: licet alius fuerit in cõpilatione Digeſtorum. ¶ Et aduerte: quia dicit hic
2 Gof.q̃ licèt hæc Rub.ſit generalis, tñ Decretales huius tituli loquũtur ſolùm de dilationib.ante li.cont. ¶ †Ex quo infertur, quòd rubrum quãdoque eſt generalius nigro: nam dilatio generaliter ſumpta, comprehendit non ſolùm dilationem, quæ datur ante lit.conteſt.ſed etiam poſt.3.q.3.c.ſpatium. inf. de proba.c.licet: cum ſim. Et hoc nigrum loquitur ſolùm de dilationibus, quæ dantur ante lit. conteſt. Sic ẽcontra, nigrum quandoque eſt generalius rubro, vt patet in Tit.De offi.deleg.lib.6. iuncto c.1. & fi.eo.titu.nam licet illa Rubrica loquatur de delegato: tamen c.1. & fi.loquuntur de conſeruatore, qui propriè non eſt delegatus: ſed clarius probatur in rubro, C. etiam ob chirographa. pecu. iuncta glo.rubricæ: & quod ibi Doctores.

3 ¶ †Potes igitur ex prædictis colligere, quòd citatio præcedit dilationem: quamuis etiam ipſa citatio contineat dilationem. ¶ Et quoniam hæc materia Citationum non habet ſpecialem titu. ſed tangitur ſub iſto ti. eo quòd quædam eſt dilatio citatoria, vt dicunt Spec.& Io.And.in addi.Specu.eod.ti.§.2.in prin.& Cy.in l.1.C.eo.ti. de quo latius dicã in materia dilationum, in cap.1.inf.eo.in 2.prin.ar. Ideo inſtitui prius tractare hãc materiam integrè in hac Rubr. ¶ Et quãuis iſta materia citationis, ſeu vocationis in ius, potuiſſet tractari ante Tit. De iudi. ſeu in illa rubrica, prout fit in C.& ff. & potuiſſet etiam tractari in Tit. de iudi. vt patet per Cle.1.de iud.maximè iuncta glo. in verbo, Citationes. & ibi dixi: Tamen, quia iſtæ citationes reiterantur in qualibet parte iudicij, tam de actore, quàm de reo, vbicunque pars poteſt lædi, vt dicã inf. in 6.princ. ar. ideo ante omnia hic tractabo plenè hanc materiam citationum. ¶ Et etiam in hac Rubrica ſubijciam ordinem articulorum ad materiã dilationum. ¶ Proſequendo igitur primam materiam Citationis, pro ipſius doctrina ac cognitione magis ordinata & clariori, proſequar infraſcriptos articulos.

SVMMARIVM.

1 *Citatio iudiciaria, quid ſit.*
2 *Vocare in ius, nil aliud eſt, quàm citare.*
3 *Monitio, vocatio, & citatio, in quo differant?*
4 *Citatio poteſt dici ſententia interlocutoria.*
5 *Citatio, an dicatur de pari ad parem?*

ARTICVLVS PRIMVS.

1 PRIMO igitur articulo † quæro, quid ſit citatio? Et intelligo de citatione iudiciaria. ¶ Sol. Doct.non tradunt. Ego arbitror, quòd poſſit ita deſcribi, quòd citatio eſt actus vocatiuus alicuius, cuius interſit, qui fit vel iuris diſpoſitione, vel iudicialiter iudicis mandato, aut arbitri commiſsione ad partis inſtantiam, vel ex officio, quandoque per ipſum iudicem, quãdoque per nuncium, aut per alium iudicem, aut partem, & quandoque per edicta, per epiſtolam, preconẽ, vel campanam, ad iudicij, & eorum, quæ in iudicio fiunt, ad fundamentum & validitatem; & ad defenſionem, & alios varios effectus iudiciales legitimè celebratos.

2 ¶ †Et pro examinatione dictorũ verborum, dic, quòd verbum (Actus) ponitur vt genus: vocatiuus verò ſubijcitur, quia quãdoque per citationem quis vocatur: vocare enim in ius, nihil aliud eſt, quàm citare. ff.& C.de in ius voc. & inf. ſubijciam. Deinde ſubijcitur, iuris diſpoſitione, per id quod dicam arti.3.in prin.& ar.4.quæſt.3. Deinde ſubijcitur (alicuius, cuius interſit) propter ea, quę dicam inf. artic.5. Deinde ſubijciuntur illa verba (iudicis mandato iudicialiter) quia quamuis prima citatio dicatur anteiudicialis, iuxta no.per Innoc.& Ioan. Andr. in c.quoniam contra. de proba. tamen dicitur de proceſſu iudicij, & ipſius iudicij principium & fundamentum, vt d.c.quoniam contra. & Inſtit. de pœn. te. litigan. in fi. no. Cynus in l. & quia. ff. de iuriſd.om.iud. ¶ Ad quod vide, quod latius dicam inf. in 31.princ.articu. ¶ Deinde ſubijciuntur hæc verba (arbitri commiſsione) per ea quæ dicam inf.4.artic. ¶ Verba autem, quæ ſequuntur (ad partis inſtantiam, vel ex officio) ponuntur per ea quæ dicam art.6.& artic.20. ¶ Verba autẽ, quæ ſequuntur (quandoque per ipſum Iudicem, aut Notarium, &c.) ponuntur per ea, quæ dicam inf. art.8. & artic.21.& tribus ſequentibus. ¶ Reliqua autem verba ponuntur ad denotandos effectus citationis, de quibus dicam art. 31.

¶ † Et

3 ¶ † Et circa hunc primum articulum, primò notandum eſt, quòd licet monitio Iudicis habeat vim citationis, etiam peremptoriæ, vt in c. conſuluit. ſupra de offi. deleg. de quo latius dicam inf. art. 27. tamen monitio non eſt citatio: vocatio enim & monitio ponuntur vt diuerſa, in c. ſi capitulo. in fi. de conceſ. præb. lib. 6. Et vt dicit ibi Ioan. And. in Nouella, & dicit Dom. poſt eum, vocatio eſt citatio: ſed monitio præter citationem fieri poteſt. Quandoq; vtrunque commiſcetur, vocatio, ſeu citatio, & monitio, vt notat etiam Glo. ſi. in cap. ex parte. 1. inf. de verb. ſig. & no. in c. ſi. ſupra de ma. & obed.

4 ¶ † Secundò nota, quòd citatio habet in ſe annexum præceptum, & ideo poteſt dici ſententia interlocutoria, vt no. in c. expoſuit. inf. eo. notat Inno. in c. præterea. inf. eod. ad quod vide, quod latius dicam inf. art. 31. verſi.

5 ¶ † Tertiò no. q; ſi par citat parem, non propriè dicitur citatio: ſed quædam monitio, ſeu denuncia tio. ſup. de elec. c. cum nobis olim. facit: quia citationis poteſtas dependet à iuriſdictione & ſuperioritate, vt no. Glo. magna in ver. Item qualiter. in c. cum cā. ſup. de offic. deleg. Ad quod vide, quod latius dicam in 4. prin. arti. quæſt. 1.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, quo iure dicatur introducta?*
Deus citauit primum hominem delinquentem.
2 *Citatio ſit, vt quis ſibi prouideat, & defendat.*

ARTICVLVS II.

SEcvndo principali Articulo tractandū eſt, quo iure citatio fuerit introducta?

1 ¶ † Circa quē articulum dic, quòd fuit introducta à iure naturali. 2. q. 1. Deus omnipotēs: licet enim Deo omnia ſint manifeſta: tamen citauit primum delinquentem, dum dixit, primo Gen. Adam Adam, vbi es? Ad idem Cle. paſtoralis. de re iudi. & quod traditur in Cle. ſæpe. de verb. ſig. & ita concludit Bar. in verbo, figura. in Extrauag. Ad

2 reprimen. † ſit enim citatio ad finem, vt quis ſe defendat, ſi ſua intereſt, vt in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & in l. nam ita Diuus. ff. de adoptio. quæ defen ſio eſt de iure naturali, vt in l. vt vim. ff. de iuſt. & iu. & in l. defenſionis. C. de iure fiſci. lib. 10. & in d. Cle. paſtoralis. cum ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Citationis ſpecies, quot ſunt.*
2 *Citatio verbalis multiplex.*
3 *Citatio, an poſſit eſſe, & quæ ſit, nec verbalis, nec realis.*

ARTICVLVS III.

1 TErtio principali Articulo, † quotuplex ſit citatio, ſeu quot ſint citationis ſpecies? Sol. Dic, q; prima diuiſio eſt: quia quædam eſt citatio realis, quædam verbalis. Realis eſt, quādo quis re ipſa trahitur ad iudicium per manus impoſitionem & capturam, vt in c. ſi clericos. de ſen ten. ex com. lib. 6. & C. vbi de crim. agi opor. auth. qua in prouincia. traditur etiam de ea in l. conſentaneum. & in authent. qui ſemel. C. quomodo & quādo iud. & l. plerique. cum l. ſeq. ff. de in ius voc. tetigi in Cle. 1. de iud. ¶ Hæc enim citatio potentior eſt, vt l. 1. C. qui bo. ce. poſ. no. Io. And. in c. 1. ſupra de obl. ad ratio. & Ange. in repet. l. 1. C. de iud. col. 2. dixi in c. propoſuiſti. ſupra de foro compe. in 4. prin. artic. q. 6. vbi etiam allegaui alia iura. tetigi etiam in c. gratum. ſup. de offi. deleg.

2 ¶ † Verbalis verò citatio ſubdiuiditur in plures ſpecies. ¶ Prima ſpecies fit à iure, ſeu iuris edictione, ſeu ordinatione, vt in c. 1. & c. cupiētes, de elec. lib. 6. & in c. quamuis. de off. ord. lib. 6. tangam in ſe. artic. q. 3. ¶ Secunda ſpecies fit per edicta: de qua Bar. in Extrauagan. Ad reprimendum. in Glo. ſuper ver. Prædictum. tangam in ſeq. ar. q. 4. ſed latius dicam. ſ. ar. 23. ¶ Tertia ſpecies eſt, quæ fit per literas, ſeu epiſtolam. ff. de arbi. l. ſed interpellatur. §. ſi arbiter. & inf. de proba. c. quoniam contra. & per Bart. in Extrauag. Ad reprimen. in Glo. ſuper verbo, per literas. tangam in ſeq. artic. q. 5. ſed latius inf. art. 24. ¶ Quarta ſpecies eſt, per vocem præconis. C. de feriis. l. ſi. & C. quomodo & quando iud. authen. qui ſemel. inf. de ap. cum parati. tangam in ſeq. art. q. 6. ſed latius inf. art. 25. ¶ Quinta ſpecies fit per iudicē in perſona ſua citantem. de qua in l. ſancimus, in fi. C. de iud. tangā in ſeq. ar. q. 8. & latius in 8. prin. art. ¶ Sexta ſpecies fit per nuncium, vt d. §. ſi arbiter. & C. de præſcr. 30. vel 40. annor. in l. ſicut. & l. cum notiſſimi. in prin. & per Bar. in Extrauag. Ad reprimendum. in Gl. ſuper verbo, Nuncium. tangam in ſeq. ar. q. 9. & quaſi per omnes articulos: ſed maximè arnonum. & ſeptimum ſeq. art. ¶ Septima ſpecies fit per partem. de qua aliquid in ſeq. art. q. 10. & etiam in artic. 8. prin. ¶ Octaua ſpecies fit per iudicem ex commiſſione iudicis principalis cauſæ: de qua tangam in ſeq. art. q. 11.

3 ¶ † Eſt etiam alia ſpecies citationis, quæ non eſt neque realis, neque verbalis: quæ fit per campanā, aut ſimile ſignum: de qua tangam in ſeq. art. queſt. 7. & etiam artic. 26.

SVMMARIVM.

1 *Citatio duas partes habere dicitur.*
2 *Citatio, an poſſit fieri die feriata?*
3 *Iudex, an poſſit committere citationem extra territorium.*
4 *Citatus ſciens citantem non habere in ſe iuriſdictionem, an teneatur comparere?*
5 *Arbiter, autarbitrator, an poſſint citare per ſe, aut per nuncium?*
6 *Citatus à duobus dicentibus, ſe licentia tertij id facere, an teneatur comparere?*
7 *Citatio realis, qualiter fieri debeat?*
8 *Priuatus non poteſt verbaliter citare, realiter autem ſic.*
9 *Contrahens cum aduena, an propria authoritate volentem abire poſſit capere?*
10 *Citare iuris ordinatione, quis poſſit?*
11 *Citare per edicta, cuius ſit?*
12 *Citatio per epiſtolam, per quem fieri poſſit, & debeat.*
13 *Citatio voce præconis, à quo ſit facienda?*

14 *Citatio per campanam, per quem fieri debeat?*
15 *Iudex, an & quis ſe citare poſſit?*
16 *Citatio per nuncium, qualiter ſit facienda?*
17 *Citatio, qualiter ſit per partem facienda?*
18 *Iudex, an poſſit citare per alium iudicem.*

ARTICVLVS IIII.

QVarto principali Articulo tractandum eſt, quis poſſit citare, ſeu citari facere? Pro cuius articuli clariori doctrina proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶ Primò igitur generaliter quæro, quid requiratur ad hoc, vt quis poſſit citari facere. ¶ Sol. Dic, quòd ad iudicialem citationem requiritur, q; iudex habeat iuriſdictionem.

1 ¶ † Citatio enim habet duas partes. Prima eſt iuriſdictionis, quę in iudice reſidet, qñ committit aut iubet citari. Secunda eſt facti, & non iuriſdictionis, quā facit nūcius, vel ſimilis, vt in c. 1. §. cōtrahentes. de fo. comp. lib. 6. & ibi Io. And. in Nouella. no. Bal. in l. nam ita diuus. prope fi. ff. de adopt. facit l. is cui. ff. vt in poſ. lega. & quod no. Spe. eo. ti. §. cōtra. verſ. item quod euidens. vbi dicit, q; euidenter conſtare debet, iudicē eſſe, qui citat. & no. in c. prudētiam. & in c. ſeq. & in c. ex literis. ſup. de offi. delega. & in c. ſi duobus. 1. de appel. & ff. de re iud. in l. contumacia. dicam latius inf. art. 31. Et ex his plura inferuntur.

2 ¶ † Primò infertur, q; cum citatio talis ſit de proceſſu, ideo non pōt emanare die feriata: tenet Spe. eo. ti. §. cōtra. verſi. excipitur. quòd citatio eſt de proceſſu: dicam latius inf. art. 19.

3 ¶ † Secundò infertur, q; iudex non poteſt committere citationem extra territorium: ſi tamen eam committeret infra territorium, poteſt nuncius eam exequi extra territorium, vt traditur in d. §. contrahentes. & in l. omnes. C. de epiſ. & cle. dixi in Cle. 2. vt lite pend. in glo. ſuper verbo, Ad hoc, & latius dicam inf. art. 17. q. 8.

4 ¶ † Tertiò infertur, quòd ſi citatus ſcit citantem non habere iuriſdictionē in eum, non tenetur comparere coram eo, vt no. Gl. in d. c. ſi duobus. de quo latius dicam art. 31.

5 ¶ † Quartò infertur, q; arbiter, & longè minus arbitrator non pōt citare: quia non habēt iuriſdictionem: ſed metu pœnæ ſtatur eorum ſententiæ, vt l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arbit. facit l. ait prætor. ff. de re iudi. Alij verò volunt, quod arbiter poſſit citare, ſaltem per nunciū, vel per literas per nuncium deſtinatas. Quidam verò antiqui voluerūt per l. ſancimus, in fi. C. de iu. q; iudices pedanei, vel delegati ab inferiore, non poſſint citare, ēt per nuncium vel per literas, ſed ipſimet habēt partes requirere, ſi nō ſunt præſentes. tangit Gl. in l. ſed interpellatur. §. 1. ff. de arb. & d. l. ſancimus. ¶ Sed aduerte: quia Spe. eo. ti. §. contra. ver. & no. ſecundum Vbertum. & ſequitur Cy. in d. l. ſancimus. & ibi etiam ponit Bart. & habuerūt à Gof. quod cum quędam cauſa ab inferiore eſſet delegata domino Azo. & dom. Lothario, qui erant famoſiſſimi Doc. ſuis temporib. quod domi. Lotharius dixit, Eamus ad domum citandi: quoniam ipſum nō poſſumus citare per nuncium. Azo verò reſpondit: quòd imò per talem citationem facere poterant. nam & arbitri poterunt per nuncium citare, vt l. diem proferre. in prin. & d. l. ſed interpellatur. §. 1. ff. de arbit. vbi tex. dicit, quod arbiter adeſſe litigatores, vel per nuncium, vel per epiſtolam iubere poteſt. & in d. l. ſancimus. Refert tamen Spe. quod domi. Azo complacuit Lothario: qñ perſona citāda erat pulchra damicella, ſeu puella: ſed tunc non erat edita conſtitutio c. mulieres. de iud. lib. 6. quæ excōicat iudicē euntem ad aliquā mulierem ſub aliquo fomento, vel velamine: dixi in Clem. 1. de iud. in glo. ſup. verbo, Albo. Et vide tex. in l. iubemus. in fi. C. de epiſ. & cler. qui probat, quòd iudices non debeant ire ad domum partis.

¶ Tu verò dic, q; quilibet iudex, etiam pedaneus & delegatus ab inferiore, poteſt citare: ſed non per quamlibet ſpeciem citationis, ſed per ſe, & per nuncium, & per epiſtolam, vt d. l. ſancimus. in fi. & ibi tenent Gl. Cy. Bar. Bal. & Pau. de Caſt. & idem dicendum puto de arbitris & arbitratoribus ſi ſunt iuris, qui ex iuris diſpoſitione vel ex neceſsitate, ex forma ſtatutorum eligūtur, per no. in l. arbitro. & in l. ab arbitro. ff. qui fatiſ. cog. & in l. fi. ff. à qui. appel. non licet. in c. cum ſpeciali. inf. de appel. & in cap. ab arbitro. de offi. deleg. lib. 6. cum ſim. Idem etiam de arbitris compromiſſarijs, per d. l. ſed interpellatur. §. 1. ff. de arbitris. & quia arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum, vt l. 1. ff. de arbitris. Arbitror tamē, quod talis non dicatur propriè citatio: ſed quædam intimatio, vel requiſitio, ſeu iuſſus, vt requiſitus debeat adeſſe, per tex. d. §. 1. dum dicit, poteſt iubere adeſſe. facit, quod not. Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iud. vbi dicit, quod arbiter vel arbitrator, qui ex forma ſtatuti vel iuris non habet admixtam aliquā iuriſdictionem vel cognitionem, non poteſt citare, ſed intimare: intelligetamen, quod talis intimatio & requiſitio poſsit fieri, iubendo potentia arbitrarij vel arbitramentarij. facit etiam, quod ſentit Gloſ. in d. l. ſancimus. quæ dicit, quod talis requiſitio fit per nuncium, & ideò cum nuncius loquitur parti, videtur ipſe arbiter requirere. Et per prædicta declara, quod dixi in primo artic. dum dixi, Vel arbitri commiſsione. Et ad prædicta vide Spec. in ti. de arbitr. §. differt. verſi. item arbiter non poteſt citare teſtes. vbi dicit, quod non pōt citare teſtes: quia quo ad eos, arbiter non eſt arbiter: vnde debent citari per iudicem, vt cōpareant coram arbitro, & ſequitur Bald. in d. l. ſed interpellatur. §. 1. vbi ſubdit, quod etiam ſine citatione valeret teſtimonium eorum. de quo latius dicam in ti. de teſti. & vtrum arbitratores teneantur citare, aliquid dixi in 7. articu. verſi. 42. Et an poſsit citare per totam dicœceſim, ſeu territorium, dicam inf. art. 17. ¶ Vlterius etiam no. quòd iudex, qui citat, vel citari facit, debet habere iuriſdictionem, non ſolùm in habitu, ſed etiam in actu, & ideo ſi tres ſunt iudices delegati, citatio facta ex commiſsione duorum, nō tenet: quia ex plurib. delegatis, quilibet in habitu habeat iuriſdictionem in ſolidum: tamen exercitium & in actu non habet quilibet, ſed omnes ſimul, vt in c. prudentiā. & ibi no. Glo. in verbo, Citra. & Doct. ibi, & ibi dixi, in 2. prin. art. ſup. de offi. deleg. & in c. cū cauſam. eod. ti. Tenet Spe. eod. titu. §. iam de citatione. ver. hoc autem non. & mihi placet.

6 ¶ † Vtrùm aūt citatus à duobus, qui proteſtantur ſe id facere de licentia tertij, teneatur cōparere?

Spe. in d. versi. dicit, quòd consilium est, vt citatus compareat: saltem allegaturus priuilegium suum. sed Gl. magna in c. prudentiam, in prin. dicit, quòd aut de ipsa citatione apparet aliqua causa probabilis, propter quam citatus tenetur cõparere, vt quia facta est delegatio cum clausula (quod si non omnes) vel simili, & in citatione dicitur, q̃ tertius est impeditus, & tunc tenetur comparere. ita procedat l. si quis ex aliena. ff. de iudic. & l. 2. if. in ius vocati vt eant. cum sim. aut non exprimitur causa probabilis, & non tenetur comparere. & sequuntur cõiter Doct. & pro vtroque membro facit c. 2. inf. eo. dixi in d. c. prudẽtiam, in 5. prin. art. q. 5. & adde quæ dicam inf. 31. prin. artic. ver. ¶ Vlterius ét exigitur, quod is, qui citat, sit superior: quia citatio dependet à superioritate. Vnde dicit Glo. 1. versic. item qualiter. in c. cum causa. supra de offi. deleg. quòd vnus delegatus non potest citare condelegatum: quia par in parem nõ habet imperium, vt in c. innotuit. de elec. & l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. ad Treb. & ideo potius debet admonere, & rogare, vt veniat, quàm citare. & sequuntur Doct. in d. c. cum causa. & ibi dicit Dom. me. quod non potest citare: quia citatio præsupponit iurisdictionem & superioritatem, quæ non est in alio ex condelegatis respectu alterius. ad quod etiam vide quod no. Glo. in verbo, Arguendus. in d. c. prudentiam. & ibi dixi in 6. princ. articu. quæst. 3. & aliquid tangam circa hoc infra eod. articu. quæst. 6.

7 ¶ †Secundò quæro, quis possit citare realiter. Sol. Dic, q̃ solùm maiores iudices habentes ordinariam iurisdictionem: saltem cũ mixto imperio, vt in Authen. de exhibendis reis. §. si verò quidam. traditur in auth. qui semel. C. quomodo, & quando iud. & vide Glos. & Docto. in l. sed & is. ff. de in ius voc. & in l. iubere cauere. ff. de iurisd. om. iud. tenet Gul. de Monte Laudunio & Zab. in Clem. 1. de iud. & Henr. Boich. in c. proposuisti. inf. de fo. compet. & etiam delega. Principum, vel ab inferiore à Principe, potest realiter citare, si hoc sit cõmissum: arg. c. si clericus. de senten. excommun. lib. 6. maximè de iure Canonico, secundum quod ét ea, quæ sunt meri, possunt delegari, vt in cap. quòd sedes. & ibi nudius tertius dixi in lectione, in voce. sup. de offic. ord. tenet Henr. in d. c. proposuisti. Delegatus ergo non potest, etiam post lit. contest. secũdum Bal. post Glo. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. vers. quomodo, & nũquid delegatus. mouetur: quia captura reputatur maior, quàm vera missio in possessionem veram, vel saltem est par, vt d. l. consentaneum, & quia capere personam, inest quo dammodo in carcerem ducere, quod non competit nisi maioribus magistratibus, vt l. 2. ff. de orig. iu. & per Doct. in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. & sup. dixi, ergo &c.

8 ¶ †Aduerte tamen, quia quandoque nõ solùm iudex, sed etiam quilibet priuatus potest citare per hanc speciem citationis, puta capiendo debitorem suum fugientem, & eum ducendo ad iudicem, vt l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quę in frau. cred. de qua materia latè ibi per Bar. & in Auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necesse. & in l. quæsitum. ff. de pigno. & Insti. de actio. §. 1. & ibi latè dixi post Glo. tetigi in c. pe. supra de fo. compe. in tertio notabili. vbi dixi, q̃ licet possit per se propria authoritate realiter citare, non tamen potest verbaliter citare, dicam inf. in 6. artic. Insuper, etiam debitorem non fugientem posset quis, etiam propria authoritate citare, quando conuenit, vt posset debitorem propria authoritate capere, & detinere. Intellige tamen, quando esset debitor pro pecunia soluta, vt redimeretur ab hostibus, arg. l. 1. C. de capti. facit. l. testamẽto. §. 1. ff. de testam. maximè accedente iuramento per c. ex rescripto. inf. de iureiur. quibus casibus videtur valere conuentio, maximè iurata: etiam vt capiatur & retineatur in priuato carcere: de quo tamen dic, vt latius traditur per Doct. & maximè Ludo. Pon. in l. alia. §. elegãter. ff. sol. mat. vbi vide, quia hic non procedit sine dubitatione, & idem si statutum hoc permitteret, vt quis propria authoritate possit capere. Pactum verò simplex ex causa nõ priuilegiata, non videtur valere: de quo latè ibi per Bar. Io. de Imo. & Ponta. & Bar. in l. Titio cẽtum. §. Titio. 2. ff. de cond. & demon. & per Bald. in l. 1. quibo. ce. pos. & per Ang. in l. nemo carcerem. in repe. C. de exac. trib. lib. 10. nisi conuentio obligaret, vt posset capi propria authoritate, & duci ad carcerẽ publicum. ita singulariter dicit Bal. in d. §. elegãter. per d. §. si debitorem. & l. fi. C. de malefi. & Math. & l. capite 5. ff. de adult. & l. interdũ. §. qui furem. & in l. si quis in seruitutem. ff. de fur. in Auth. vt iu. sine quo. suf. §. necessitatẽ. & in l. generali. C. de tab. li. 12. & l. 1. C. vbi quis decurio vel coho. & q̃ no. Gl. in c. 1. §. 1. de pa. iur. fir. ¶ Sed vt dicit Pont. in d. §. eleganter. illa iura parum faciunt: quia loquuntur in casibus, in quibus de iure cõi permissum est alicui propria authoritate quem capere, & ad iudicẽ ducere: quare concludit (& bene) q̃ hoc casu valeat pactũ, etiam nudum: quia nudum pactum continens id, quod ius causæ, est validum: & parit actionem vtilem, vt singulariter no. Glo. in l. legitima. ff. de pact. pro qua est bo. tex. in l. inter socerum. §. conuenit. ff. de pac. dota. iuncta. l. si quis pro vxore. ff. de don. inter vi. & vxo. multo fortius hoc põt concedi à statuto, vt quis possit per se realiter citare, & in dictis casibus, quibus à statuto cõceditur realis citatio, põt hoc cõueniri: secus in alijs. vide Pon. in d. §. elegãter. ¶ Et prædicta notabis tanquã singularia. habes etiam alium casum singularem, in quo quis põt realiter citare per se, videlicet qñ maritus clericus reperit vxorem adulterantem. 33. qõ. 2. in c. placuit. Ad quod vide q̃ dixi in c. cum cõtingat. sup. de fo. compet. in 3. prin. art. ¶ Quilibet etiam propria authoritate põt realiter citare capiendo malefactorem, & ducendo eum ad iudicem, vt no. Gl. in l. neminem. C. de exhib. & intr. reis. & Azo in sum. tenet D. M. post Io. And. & Bart. in l. cum eo. ff. ad l. Iul. pec. in cap. 2. de pig. per no. l. nullus. C. de iud. & l. si quis in seruitute. ff. de serui. l. 1. C. de rap. vir. Quod tñ limitant aliqui respectu criminũ, ex quibus venit imponenda pœna corporalis, quod est æquũ, secundum D. M. & dicit Bal. in d. l. neminẽ. quod in flagranti crimine, omnis malefactor potest capi & duci ad iudicẽ, per illum cuius interest. ff. de adul. l. capite 5. & l. interdum. §. qui furẽ. ff. de fur. & etiã per quemlibet, si fugiat: quia aliquid permittitur ratione fugę, q̃ non permittitur aliàs, vt d. §. si debitorem. & l. fi. C. de ferijs, secundum Bald. in d. l. neminem. vbi post

post Glo. dat hanc regulam, quòd vbicunque licitum est aliquem occidere, vt bannitos, & robbatorem ſtratarum: fortius capere, & ad iudicem ducere. facit l. generaliter. C. de decurio. lib. 10. & sequitur Bald. in d. l. neminem. Et ad materiam realis citationis, vide inf. eo. art. 20. q. 24.

9 ¶ †Sed pone, quòd aliquis contrahit cum aliquo aduena per ciuitatem transeunte, & post contractum viator vult recedere, non soluto precio, vtrum cõtrahenti sit licitum capere eum propria authoritate? Bart. in l. fistulas. §. fundum. ff. de contrahen. empt. in aliquibus lecturis, vt refert Bald. in rubrica de reuo. his, quæ in fraud. cred. tenet, quòd non, cum suspicio fugæ euenerit ante contractum, ideo non videtur posse capi, per ea quæ dixi inf. eo. articu. 20. quæst. 24. versi. secundò exigitur. Bald. tamen tenet contrarium in d. rub. sed Ludo. Pont. in repe. l. 1. C. de hære. insti. ver. item an contrahit. col. 40. dicit, quòd dictum Bar. est verius, imputet enim sibi qui talem contrahentem secum contrahendo acceptauit, ar. l. inter causas. §. abest. ff. manda. cũ si. Tu vero regula decisionem d. q. secundum ea, quę latè dixi in c. dilecti, supra de foro compet. 2. princ. art. q. 21. ¶ Sed pone, quod inter cõtrahentem mecum & me conuenit, quod possem eum capere propria authoritate. Et hoc non ob. ego vado ad Potestatem, & peto ab eo licentiam capiendi, vtrum Potestas debeat mihi eam dare causa cognita. Sol. Dicit Lud. Pont. in loco prælegato, quòd non requiritur causæ cognitio, & potest mihi de facto dare, non facta alia probatione. glo. est sing. Instit. de liber. §. iudicis. quam signat Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & in ca. 1. §. iniuria. de pace fir. quem tex. allegat ad hoc propositum. quod no.

10 ¶ †Tertiò quæro, quis citare possit iuris edictione, seu ordinatione. Sol. Dic, quod solùm ille, qui potest ius edere, & statutum condere, vt in c. 1. & in c. cupientes. de elect. lib. 6. & in cap. quamuis. de officijs ordinarij. lib. 6. tradit Gul. de Mon. Lau. & post eum Zab. in Clem. 1. de iudi. & Hug. in c. penul. de foro compe. ¶ Quis autem possit leges vel statuta condere, tradit Hostien. in sum. de constit. §. quis possit. & Pet. de Ancha. latè in repe. cap. 1. de constitut. in 9. quæst. principali. & Dom. me. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. Barto. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. Bu. Cy. & Bald. in l. 1. ff. quod quisque iuris.

11 ¶ †Quartò quæro, quis possit citare per edicta. Sol. Spec. eod. tit. §. sequitur. versi. & no. secundum Vber. dicit, quòd Vbertus de Banico, & Io. de Deo, volebant, quòd minores ordinarij, & etiam delegati à Principe, in minoribus causis citent per edicta. quod non est in vsu. Alij vero iudices delegati ab inferioribus, vel pedanei, nõ possunt citare per edicta. & sequitur ibi Ioan. Andr. in addi. & in cap. si quis contra clericum. de foro compe. super gl. penvbi dicit, quod delegatus à Principe potest citare per edicta, vt in cap. pastoralis, & in c. gratum. sup. de offic. deleg. sed legatus ab alio quàm à Principe, non potest, vt l. sanctimus. C. de iud. quare sentiunt, quod si minores ordinarij, dummodo non pedanei, possunt citare per edicta, fortius superiores & delegati à Principe, vt dictis iuribus. & in Authen. de litigiosis. §. hominem, col. 8. & in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. tenet Gul. & Zabar. in d. Cle. 1. de iud. & ibi dixi, & Hug. in d. c. pe. Inferiores verò iudices (vt pedanei & delegati ab inferioribus) nõ citant per edicta, vt dixi in d. Cle. 1. & sentit Bar. in l. 2. C. de iurisd. om. iu. & Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iud. Cy. Bal. & Docto. in d. l. sancimus. Sunt autem pedanei iudices, qui negotia humilia disceptant, vt l. fi. C. de peda. iudicib. quales sunt magistratus municipales ciuitatum, & defensores, quibus competunt solùm ea, quæ sunt simplicis iurisdict. non autem ea, quæ sunt meri aut mixti imperij, vt dicit Azo in sum. C. de peda. iud. Ad hoc ergo vt aliqua sit differẽtia inter eos & maiores magistratus, tales non possunt citare per edictum: quia edictum est simile banno. sed tales, & delegati ab inferioribus, non possunt bannire, vt l. nulli. C. de senten. & interloc. omn. iud. igitur, &c. ¶ Hoc tamen procedit secundum Io. de Imo. in d. Cle. 1. nisi hoc expressè haberent in mãdatis à superioribus: quia tunc hoc facerent authoritate superioris, & non propria: vel nisi hoc dictaret cõsuetudo. & idem tenuit Bal. in d. l. 1. C. quomodo & quãdo iud. vt dixi in d. Cle. 1. ¶ Quid aũt de consulib. mercantiæ, vtrum facere possit hanc citationẽ per edicta. Bal. in d. l. 2. tenet, quòd sic. proponũt enim edictum in foribus audientiæ, siue quia habent ipsi prætorium & mixtum imperium per consuetudinẽ vt ibi per eum, dixi in d. Cle. 1. ¶ Sed fortiter cõtra prædicta videtur obstare tex. in d. Clemen. 1. iuncta glo. in verbo, Papa, & glo. in verbo, Ex certa scięti a. quæ videtur innuere, quòd solus Papa, vel eius authoritate fiat hæc citatio. Sed potest responderi, quod loquitur de citatione, quæ fit in curia: vel (secundum aliquos) procedit de iure Canonico. Vel dic, quòd procedit in illis casibus specialibus. ¶ Et aduerte, quia licet Specu. dicat, quòd talis citatio non est in vsu, tamen hoc non est verum: imò quotidie frequentantur: quia licet non describantur in albo, tamen frequentantur apponendo talia edicta foribus ecclesiæ, vel Palatij: aut in aliquo loco publico, & maximè frequentantur in curia. Et qualiter & quibus casibus fiat hæc citatio, dicam infra in 23. prin. art.

12 ¶ †Quintò quæro, quis possit citare per literam seu epistolam. Sol. Dic, quod quilibet iudex, etiã pedaneus, & delegatus ab inferiore à Principe, vt d. l. sancimus. C. de iud. & ibi per Doct. facit l. sed interpellatur. §. 1. ff. de arb. tenet Spe. eo. ti. §. sequitur. ver. & no. secundũ Vbertum, Gul. & Zab. in d. Cle. 1. & ibi dixi. & Hug. in d. c. proposuisti. de fo. comp. Et adde, quæ dixi inf. art. 24. q. 3.

13 ¶ †Sextò quæro, quis possit citare per vocem præconis? Sol. Gul. Zab. Hug. & in dictis locis tenent quod ille duntaxat possit taliter citare, qui potest citare per edicta. de quo in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. Et vide quod latius dicetur inf. artic. 25. ¶ Sed aduerte, quia videtur, quòd fieri possit, etiam per inferiores, etiam pedaneos: quia iste præco videtur quasi quidam nuncius, seu quædam epistola: vnde sicut inferiores iudices possunt citare per epistolam (vt statim dixi) & per nuncium, vt statim dicam, quæstio. 9. ergo & per præconem. cogitabis.

14 ¶ † Septimò quæro, quis posit citare per campanam. Sol. Docto. Specificè non tangunt. Vnde aduertè, quòd hæc citatio communiter fit ad congregandas vniuersitates, vt patet per experientiam, & habetur Numeri. c.10. tradit Alb. de Rosa. in authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. Et sic videmus quotidie obseruari. Faciunt hoc communiter ex dispositione statutorum disponẽtium: quia in iure non memini legisse. Et ideo essemus in materia 2. quæstionis istius. 4. articu. principalis. Et vide quæ dicam inf. in 36. art.

15 ¶ † Octauò quæro, quis iudex posit per se citare. Sol. Dic, quòd quilibet, etiam pedaneus & delegatus ab inferiore, vt d.l. sancimus. in fi. & etiam arbiter, vt d.l. sed interpellatur. §. 1. ff. de arb. & Gul. & Zab. in d. Cle. 1. de iud. & ibi dixi. Spe. eo. ti. §. sequitur. ver. & no. secundum Vber. & Hug. in d. cap. pe. Et vide, quod dixi sup. eo. artic. q. 1. & quod dicam inf. in 8. prin. artic.

16 ¶ † Nonò quæro, quis posit citare per nũcium. Sol. Dic, vt statim dixi, quòd quilibet etiam pedaneus & delegatus ab inferiore, vt d.l. sancimus. & in iuribus allegatis in proxima præcedenti q. & arbiter. intelligendo, vt dixi supra in prima quæstio. versicu. tertiò infertur. Et vide quod dicam inf. articu. 9. & 7. seq. arti.

17 ¶ † Decimò quæro, quis posit citare per partem. Sol. Idem dicendum arbitror, quod statim dixi: quia tunc pars habetur loco nuncij, ad quod vide quod dicam infra in 8. prin. art. vbi tangam de notario & tabellione, cui committeretur citatio.

18 ¶ † Vndecimò quæro, vtrum iudex posit citare per alium iudicem. Sol. Dic, quod sic, vnde potest committere alteri, quod citet aliquem, & si est inferior & subiectus, tenetur obedire, vt in c. pastoralis. supra de offi. delega. Si verò non esset ei subiectus, tenetur eum requirere & rogare, vt citet: cum non sit ei subiectus. Faciunt, quæ dixi sup. eo. arti. q. 1. & adde, quod dicam inf. in 8. princ. articu. Sed si esset delegatus Papæ, qui præciperet, licet sit maior quolibet ordinario, vt in cap. studuisti. supra de offic. delega. ille iudex, cui præciperet, posset non parere, si delegatus non ostenderet authoritatẽ suam. Ad quod vide quod traditur per Doct. in cap. cum in iure. & quod ibi latè dixi, supra de offic. delega. & per Specu. eo. tit. §. iam de citatione. versic. sed pone is cui. Et ex his (Deo duce) expeditus est quartus princ. articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citari necessariò quis debeat?*
2 *Admissus ad causam pro suo interesse, an debeat citari?*
3 *Possessor & detentor, an & quo casu sint citandi?*
4 *Dominus vel procurator, an & quando possint citari?*
5 *Procuratorem pro domino posse citari & comparere, diuersimodè potest intelligi.*
6 *Citari an possit ex procuratoribus cõstitutis cum clausula quod occupantis conditio, &c. quãdo alter fuerit litem contestatus?*
7 *Dominus agens contra subditum, an debeat citari?*
8 *Dominus vel subditus, qualiter & quando sint conueniendi?*
9 *Fideiussor vel possessor, qualiter sit in excussione principalis conueniendus?*
10 *Pronunciatio an sit in excussione necessaria?*
11 *Vbi petitur beneficium vel confirmatio electionis, aut institutio præsentati, quis veniat citandus?*
12 *In executione testamenti, vel vltimæ voluntatis, qualiter sit facienda citatio?*
13 *Pro insinuatione, vel exemplatione, vel publicatione instrumenti, quis veniat citandus?*
14 *Iudex qui processit ex officio, an possit citari, vt defendat processum, de cuius validitate vel inualiditate agitur.*
15 *Citari an debeat, qui sua putat interesse?*
16 *Clausula (vocatis vocandis) qualiter sit intelligenda?*
17 *Clausula (quòd vocentur omnes, qui se opponere volunt) cuius sit effectus?*
18 *Consanguinei, amici, vel vicini, qualiter & quando sint citandi?*
19 *Absens extra territorium, an & quando sit citandus.*
20 *Regula, ꝙ absentes nõ citẽtur, in multis casibus fallit.*
21 *Præsens in iudicio, an sit citandus?*
22 *Finis citationis est comparitio, quam sequi debet: vel responsio, vel termini ad deliberandum petitio. Adepto fine, cessant quæ sunt ad finem.*
23 *Citatus citatione nulla, an si compareat, & à iudice moneatur, teneatur respondere?*
24 *Citari potest quilibet, contra quem dirigitur petitio, seu cuius petitur.*
25 *Magistratus maiores qualiter, & quando sint in ius vocandi?*
26 *Episcopus sacra faciens, non debet in ius vocari.*
27 *Iudex dum de causa cognoscit, nõ debet in ius vocari.*
28 *Citari non debet negotijs publicis intentus.*
29 *Vxorem ducens non debet citari.*
30 *Mulier nubens non est citanda.*
31 *Agens causam coram prætore non debet citari.*
32 *Citatus ad maius tribunal, non potest interea citari ad minus.*
33 *Funeralia agens familiaria, citari non debet.*
34 *Exercens se circa obsequia mortuorum, non est tunc citandus.*
35 *Doctor an in causa ciuili possit realiter citari?*
36 *Miles an possit realiter citari?*
37 *Clericus non potest realiter citari.*
38 *Realiter citari non possunt, qui Priuilegium habent, non posse conueniri, nisi in quantum possunt.*
39 *Mulier non potest realiter citari.*
40 *Cedens bonis non potest citari realiter. Legati, & qui domum propriam reuocãdi ius habent, non sunt realiter citandi?*
41 *Infans an possit citari.*
42 *Pupillus aut minor pubes, an & quando, aut qualiter possit citari?*
43 *Infirmus an possit citari?*
44 *Furiosus, aut mente captus, an possit citari?*
45 *Monachus, aut monialis, aut religiosa persona, an possit citari.*
46 *Vniuersitas seu collegium, an possit citari?*
47 *Carceratus an possit citari?*
48 *Bannitus, aut deportatus, aut similes personæ, an & quando possint citari?*
49 *In quolibet iuramento excipitur authoritas superioris: quapropter, iurans aliquem locum nunquam exire, nihilominus potest citari.*

Impedi-

50 *Impedimẽtum in materia citationis multipliciter considerator.*
51 *Impeditus impedimento necessario & probabili, non est citandus, & quale sit tale impedimentum.*
52 *Impedimentum graue excusat citatum à comparitione.*
53 *Impedimentum superueniens post lit. contest. an impediat citationem?*
54 *Citatus per hæc verba (compareas per te, vel per procuratorem) an poterit allegare aliquod impedimentum?*
55 *Citatus in causa electionis, non potest aliquo impedimento excusari, quin debeat comparere per se, vel per procuratorem.*
56 *In causa celeritate indigente, non est allegandum in citatione impedimentum.*
57 *In actione ad interrumpẽdum præscriptionem, an possit in citatione allegari impedimentum?*
58 *Causa quando dicatur grauis, ardua, aut leuis?*
59 *Impedimentum quãdo probetur longo, vel breui tempore duraturum?*
60 *Impedimentum qualiter probetur?*
61 *Contumax an sit citandus?*
62 *Appellans ab interlocutoria, an necessario sit citãdus?*
63 *Clausula (& quidam alij, &c.) in literis citatorijs apposita, quot comprehendat?*
64 *Clausula (& quosdam alios) in litera citatoria posita, an comprehendat fœminas?*
65 *Commissiones ad partem factæ iudicibus delegatis super causis deuolutis, vel aliter tractandis, non sunt restringendæ.*
66 *Nomina citatorum, an sint in qualibet citatione exprimenda?*
67 *In citatione non expressus, an possit censeri citatus, & an teneatur comparere?*
68 *Non citandus si citetur, quid iuris?*

ARTICVLVS V.

QVINTO principali Articulo tractãdum est, quis debeat vel posit citari. pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro de generali doctrina, respectu necessariæ citationis, tractando generaliter, quis debeat citari. ¶ Sol. Dic, quòd regulariter omnes sunt citandi, quos res tangit, & de quorum præiudicio agitur: seu quibus potest præiudicari, vt in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. & in l. nam ita diuus. ff. de adopt. Sed principaliter ille citãdus est, contra quem dirigitur petitio, vt in c. fi. de maio. & obed. & ibi quærit Inno. & post eum Io. And. quid si non vocentur omnes, quorum interest, sed aliqui tantum citentur, an teneat quod agitur. & videtur quod non, per c. inter quatuor. sup. de maio. & obe. ¶ In contrarium facit l. etiam. §. fi. ff. de mino. vbi dicitur, quod vt præiudicabitur absentibus, & sic innuitur, quod quo ad ipsos citatos, actus tenebit. Inno. tamen in d. c. fi. de ma. & obed. considerat duos casus: nam quandoque agitur officio iudicis super iure concernente plures: quandoque vero agitur aliqua actione. Primo casu ponit exemplum, si imploratur officium iudicis super restitutione petẽda aduersus aditionem hæreditatis, vel super compositione publicanda, quæ tangit plures, & tũc omnes sunt citandi, quorum interest. Si tamen aliqui non fuerunt vocati, ex quo officium non dirigitur contra certam personam, valebit quod agitur, per authen. si omnes. C. si vt se ab hæred. absti. & ff. de re iudic. l. de vnoquoque. sed non præiudicabitur absentibus per d. l. etiam. §. fin. Refert tamen, quod alij dicunt, quòd nõ tenet, quod fit, nisi per edictũ solenniter sint vocati, per l. 1. §. item cũ ex eo. ff. quæ sent. sine app. rescind. de quo dicam inf. artic. 22. & 23. sed hoc casu non nocebit illis, qui non audiuerunt edictum, vel alias non sunt in culpa, vt inf. qui ma. accus. poss. c. cum in tua. & sic resident Inno. Io. And. & Dom. Anto. Sed dicit Io. de Imo. quod fortè præcedens opi. est melior: videlicet, quòd quantum ad vocatos, actus teneat: sed non præiudicet absentibus, per ea, quæ habentur in d. l. etiam. §. fi. & in d. l. de vnoquoque. Nec ob. cap. inter quatuor. supra de ma. & obe. quia illud potius facit pro, quàm contra, si bene ponderetur. Item nõ obstat §. item cum ex eo. quia ibi loquitur, quando specialiter lis erat cum vno, & fuit processum illo non citato: & ideo non tenet, quod actum est contra eum. Et ad prædicta etiam facit, quod habetur in l. 2. §. dubitandum. ff. fam. ercisc. Nec obst. l. in hoc iudicio. ff. fam. ercisc. quia ibi loquitur, quando cum pluribus fuerat lis contestata in iudicio famil. ercisc. & sententia fertur duntaxat inter aliquos, & ideo tunc nõ tenet sententia. Et ratio est, quia non potest fieri cõgrua diuisio, nisi diffiniatur lis inter eos, inter quos facta est lit. contest. Et pro ista parte etiã bene facit, quod no. Bart. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Fal. vbi videtur tenere, quod teneat actus, quantũ ad præiudicium præsentium, & citatorũ: quãuis non præiudicet absentibus & non citatis: quando scilicet conficitur inuentarium aliquibus citatis, & quibusdam non citatis. Sed dicit Io. de Imo. in d. c. fin. de ma. & obed. quod fortè in hoc exemplo posset dici contrarium, per id, quod habetur in l. fi. §. & si præfatam. in verbo, Solidauerunt. C. de iure delib. vbi tex. videtur requirere, ꝙ omnia capitula dictę legis in solidum debeãt esse seruata: & sic citatio omnium creditorum & legatariorum, aliàs non proficeret confectio inuentarij, & sic non prodesset etiam quoad citatos. Subdit tamen Io. de Imo. quod opi. Bar. satis habet æquitatem.

¶ Sed tu aduerte, quia Bal. in authen. si omnes. C. si vt se ab hæred. absti. in fi. quęst. tenet opi. Bart. quod cõfectio inuentarij tenet, quo ad citatos, quãuis non præiudicet non citatis: & eandem opinionem cõsuluit Bar. consi. 102. quod incipit, Maritus. vbi omnino vide, quia non intendo hic materiam illam tractare. & eandem opi. tenet Pau. de Cast. in l. fin. §. cum igitur. C. de iure delib. Secundo vero casu principali, quando agitur aliqua actione, dicit Innoc. quòd illi tantum sunt citandi, qui sunt in libello nominati: quia tales possunt habere ius contradicendi: facit dictum c. inter quatuor. sup. de maior. & obed. fatetur tamen, quòd reus cõuentus posset nominare dominum in iudicio, per cap. quoniam frequenter. §. quòd si super. sup. vt li. non contesta. & quod ille, cuius principaliter interest, possit prohibere actorem vel reum litigare, secundum ea, quæ traduntur in cap. cum super. & in c. quam-

uis. primo, de re iudi. Volunt tamen Innocen. Hoſtien. & Ioan. Andr. quod iudex non teneatur vocare aliũ, licet eius interſit, quia aut ille tertius ſcit rem ſuam agi, & tunc ſibi imputet, ſi non veniat, vt traditur in l. ſæpe. ff. de re iudi. & quod loquitur, & no. in cap. penul. infra de re iudi. Aut ignorauit, & tunc ſibi non præiudicat, ſed illi tantum qui ſe obtulit liti. Ita volunt Innoc. Hoſti. Ioan. And. & etiam Ioan. de Imo. in d. c. fin. de maio. & obed. per quem tex. etiam Bal. in cap. 1. de milite vaſallo, qui contumax eſt, dicit, quòd ille ſolus eſt citandus, cõtra quem dirigitur petitio principalis, & idem no. Bal. in l. 2. alias 3. C. quomodo & quando iud. & ad prædicta vide, quæ dixi in cap. inter ſollicitudines. ſupra de iuram. calum. in 11. princ. artic. in primo membro, & quod dicam infra artic. 22. & 23. Illi ergo, quos principaliter negotium tangit, ſunt citandi. vnde quando fit miſsio in bonis hæreditarijs, debent citari illi, qui debent ſuccedere in illis bonis: nec ſufficit generalis citatio, ſi ſunt certi. de quo per Bart. in l. ſi diu. ff. quib. ex cau. in poſſeſ. eatur. & in l. ſi ſeruus. ff. de bon. autho. iudi. poſſeſ. Ad quod vide quæ dicam latius infra, art. 22. Et vtrum in inquiſitione ſit citandus ille, qui iniuriã vel damnum paſſus eſt, dixi latè in ca. qualiter, ſecundo, infra de aecuſa. in 12. princip. artic. quæſt. 70. & ſeq.

¶ Et ex his, quæ ibi dicuntur, collige, quid iuris de inſtigatore ſeu promotore inquiſitionis: & per Doct. in c. cum olim. infra de accuſ.

¶ Ego arbitror hanc materiam ſub breuibus cõcludendam, quod regulariter illi ſunt citandi, quos negotium principaliter tangit, & intellige, ſi modo tangat principaliter, & principaliter poſsit lædi, rebus ſic ſtantibus: ſecus ſi duntaxat poſsit lædi, rebus mutatis. tex. eſt ſingularis in l. 1. §. denunciari. ff. de vent. inſpi. vbi tex. dicit, quòd denunciatio illa fieri debet his, quibus proxima ſpes ſucceſsionis contingat: puta primo gradu hæredi inſtituto, non etiam ſubſtituto. ita etiam dicit Ioan. de Aemilijs, qui fuit ſolennis Aduocatus conſiſtorialis, in repertorio ſuo, facit l. 1. §. referri. ff. de ſecundis tabu. Si tamen altera ex partibus litigantibus peteret à iudice, quòd citari faceret aliquem pro ſuo intereſſe, ille citandus eſſet: & ad effectum, vt illi poſſet præiudicium generari, per ea quæ ſuperius dicta ſunt. Ad quod vide in ſexto artic. princip. Et no. quod is debet citari, quem iudex citandum committit, & non alius, vt in l. neminem. C. de exhib. reis. de cuius legis intellectu dicam infra in 6. princ. arti.

2 ¶ † Secundò quæro, quid ſi aliquis admittitur ad cauſam pro ſuo intereſſe, vtrum debeat citari: Sol. Præfatus dominus Ioannes de Aemilijs allegat, quod Innoc. in cap. dilectis. de appella. tenet, quod ſi in cauſa appella. tertius comparuit pro ſuo intereſſe, & fuit admiſſus, quòd non propterea tenetur iudex illum citare. Ego vero in hac quæſtione ſic ſimpliciter formata, arbitror diſtinguẽdum: Quòd aut quis comparuit pro ſuo intereſſe, & admiſſus fuit, ſuſcepit in iudicium animo nouandi. ad quod vide, quæ tradunt Bart. & Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio. & per Barto. in quæſtione ſua, quæ incipit, Conſilium Piſanæ ciuitatis. Et hoc caſu, cum iſte ſit effectus principalis in cauſa, de neceſsitate ad validitatem proceſſus eſt citandus, per ea, quæ dixi in præcedenti quæſtione, in princip. Simile dicerem in nominato, qui compareat in iudicio: ad quod vide, quod latè dixi in cap. quoniam frequenter. §. quod ſi ſuper. ſupra vt lite non conteſt. artic. 11. q. 2. & artic. 12. q. 1. & artic. 13. verſi. tertius effectus. Aut ſimpliciter fuit admiſſus, prout aſsiſtens iudicio, ne fortè per partes colluderetur: & hoc caſu non videtur neceſsaria citatio: ex quo enim ſcit, debet eſſe ſolicitus, & intereſſe horis debitis & conſuetis: ſed ſi hoc ignoraſſet, tunc ad hoc, vt poſſet ſibi in ſuo intereſſe præiudicari, citandus eſſet, per ea quæ dixi in præcedenti quæſt. & quæ dicam, infra quæſt. 11.

3 ¶ † Tertiò quæro, quid de poſſeſſore & detentore, vtrum debeant citari? ¶ Sol. Dic, quòd poſſeſſor ſemper eſt citandus, ſi agatur de conuincenda poſſeſsione, vt l. 1. C. vbi in rem actio. & in l. ſi deſerta. C. ſi propter publ. penſita. & l. cum miles. §. 1. ff. ex quib. cau. maio. & ibi hoc no. Bal. & Doct. & in cap. eum qui. de præben. lib. 6. & l. fin. C. ſi per vim vel alio modo, & in l. meminerint. C. vnde vi. & l. 1. §. ſi quis ideo. ff. ne vis fiat ei. ¶ Idem etiam in detentore, per l. officium. ff. de rei vendi. & l. 2. C. vbi in rem actio. faciunt etiam iura ſtatim allegata. facit etiam, quia qui detinet, præſumitur poſsidere, vt no. in l. ſtipulatio iſta. §. hi quos. ff. de verbo. oblig. & per Innoc. & Hoſti. in cap. cum olim. de priuileg. & per Bal. in Clem. 1. vt lite pend. no. Bal. in l. 2. C. vbi in rem actio. & in l. Titia. ff. de ſolu. dixi latius in cap. quoniam frequenter. §. quod ſi ſuper. ſupra vt lite conteſt. artic. 8. quæſt. 2. ¶ Hoc tamen procedit, ſi aliquod ius haberet: ſecus, ſi pro alio tantum detineret: quia tunc ſufficit, ex quo de nullo iure ſuo agitur, citari dominum, per no. per Innoc. & Zaba. in d. §. quod ſi ſuper, & quod ibi dixi, & in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. & arg. l. colonus. ff. de vi & vi arm. & traditur in l. properandum. C. de iudi.

4 ¶ † Quartò quæro, An dominus vel procurator ſit citandus? & an & quando prima citatio poſsit incipere à procuratore. ¶ Sol. Glo. magna in princ. in cap. cauſam. infra de dolo & contum. dicit, quòd ſemper primo citandus eſt principalis, ſi poteſt inueniri, & per tex. 4. quæſt. 5. cap. quiſquis. & infra qui maio. accu. poſſ. cap. 1. & de dolo & contum. cap. venerabilis. & infra de eo qui mit. in poſſ. cap. fin. & ibi per Innoc. facit cle. cauſam. de elect. & ibi dixi in ſexto notabili, vbi notaui, quòd ſi dominus inueniri poteſt, prius eſt citãdus, quàm procurator: no. Cy. & Bar. in l. meminerint. C. vnde vi. & Bart. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. & in l. 1. C. de iure reipubl. lib. 10. & ego aliqualiter tractaui in d. Cle. cauſam. ¶ In contrarium tamen facit tex. in l. cum clericis. C. de epiſco. & cler. per quem tex. ibi no. Bal. quod prima citatio poteſt à procuratore incipere. alleg. etiam l. ſolent. ff. de alim. & cib. leg.

5 ¶ † Sed quia articulus eſt aliqualiter intricatus, & ad materiam noſtrã principaliter pertinet, ideo pro pleniori ipſius doctrina, arbitror diſtinguendum. ¶ Quòd aut eſt cauſa, in qua dominus non poteſt comparere per procuratorem, prout eſt in cauſa criminali & relegatione ſupra, ſecũdum communem opinionem, de quo latius per Io. de Imo. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iudi. Sed ego ſatiſsimè

tiſsimè dixi in c. veniens. infra de accuſat. Et deciſio eſt clara, quòd citatio non poteſt fieri de procuratore, & facta, nullius eſt momenti, vt dixi in d. Clemen. cauſam. ¶ Aut eſt talis cauſa, in qua poteſt interuenire procurator, & tunc ſi non citatur dominus, ſed procurator, qui tamen ad cauſam prædictam non habebat legitimum mandatum, & adhuc res eſt clara, quod nõ valet. ¶ Aut loquimur in procuratore conſtituto, qui habebat legitimum mandatum in cauſa, de qua quæritur, & tunc ſubdiſtingue duo membra. ¶ Primum, quãdo dominus nunquam comparuit per procuratorem. ¶ Secũdum, quando aliquando comparuit per procuratorem. ¶ Primo caſu dic, quod aut dominus poteſt haberi, quia eſt præſens: Aut non poteſt haberi, quia fortè eſt abſens. ¶ Primo caſu dic, quod aut loquimur in his, quæ ſunt grauis præiudicij, ſeu in non leuibus: Aut in his, quæ ſunt leuis præiudicij. ¶ Primo caſu, quando loquimur in his, quæ ſunt grauis præiudicij: tunc primo debet citari dominus, & nõ procurator, per iura & authoritates ſuperius in prin. allegatas: aliàs ſi citaretur procurator, & non dominus, & procurator non compareat, contumacia ſua neque ſibi, neque domino noceret: ex quo nõ ipſe, ſed dominus erat citandus. ¶ Vnde dominus non poteſt dici contumax, qui non fuit citatus. Et contumacia non potuit in eo radicari, vt nihil ſibi facere incumberet, vt voluit Barto. in l. 1. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius dicen. non ob. & Dom. in c. 2. vt li. non conteſt. poſt glo. fin. ¶ Nec etiam nocet procuratori, ex quo non ipſe, ſed dominus citari debebat: ſi tamen procurator citatus compareret, & reſponderet pro domino, & haberet ad id mandatũ, arbitror, quòd ſufficeret, & valeret iudicium. Sed fortè, ſi opponeret de citatione non legitimè facta, non poteſt procedi: ex quo citatio non tenuit. Vnde cautela eſt, quòd procurator non compareat, ex quo dominus poterat haberi: vel ſi comparet, opponat de citatione non legitimè facta. Et prædicta procedunt, niſi dominus lite cœpta malitioſè abeſſet.

¶ Si verò loquimur in his, quæ ſunt leuis præiudicij, tunc ſufficit, quòd citetur procurator: etiam prima vice, licet dominus non ſit abſens, vt in l. quãuis. ff. de dam. infec. & ibi no. Barto. dixi in Clemen. cauſam. de elect. Vnde ratione contumaciæ procuratoris habentis mandatum primo loco citati, poteſt peruenire ad primum decretum: quia eſt leuis præiudicij, ſecundum Barto. in dicta l. quamuis. de quo dicam in titu. de dolo & contum. & in titu. de eo, qui mit. in poſſ. cau. rei ſeruan. facit l. ait. & quod ibi no. Bald. ff. ex quib. cau. maio.

¶ Aut dñs non reperitur, quia eſt abſens, & tũc poteſt fieri citatio de procuratore, etiam prima vice ſi certum eſt, dominum dimiſiſſe procuratorem: arg. d. Clemen. cauſam. quamuis cauſa ſit grauis præiudicij. & loquitur & not. in l. 1. in fi. ff. de lib. agnoſ. & probatur etiam in d. c. cauſam. infra de do. & contuma. aliàs poterit fieri citatio ad domum, non citato procuratore, vt l. aut qui aliter. §. & ſi fortè. ff. q̃ vi aut clam. ita intelligit Bart. d. Clemen. cauſam. & l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infe. & etiam Io. de Imo. in d. Clem. cauſam. & Glo. in d. c. cauſam. de dolo, & contu. & dicit ibi Do. Ant. q̃ dicto caſu, quando dominus eſt abſens, poteſt fieri citatio ad domum, non facta diſcuſsione, an procurator reperiatur: ſed D. M. ibi dicit, q̃ ſibi plus placet, quòd fiat aliqualis diſcuſsio, vtrum procurator reperiatur, vel non. quæ opin. plus mihi placet, vt dixi in d. Cle. cauſam. per illum tex. dum dicit, Et procuratorem nõ inueniri contingat. Et profectò eſt hoc magis tutum. & idem ẽt tenet Io. de Imo. in d. c. cauſam. de dolo & cont. vbi dicit, quòd ſi eſt notorium, procuratorem dimiſſum tutius eſſe quam citetur procurator, vult tamen ibi, quod tutius ſemper eſt, q̃ fiat inquiſitio, an dimiſerit procuratorem: licet ſecus ſenſerit Bar. d. l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. quem ſequitur Do. Ant. in c. cauſam. Et in quib. locis debeat fieri inquiſitio, an reperiatur dominus, vel procurator, & qualiter accipiatur abſens, dicam inf. articu. 17. Circa ſecundum membrum, quando dominus aliquando comparuit per procuratorem diſtingue.

¶ Quòd aut comparuit procurator, non tamen fuit vnquam litem conteſtatus: ſed illam fuit conteſtatus dominus, & hoc caſu, poſito q̃ per comparitionem domini procurator non eſſet reuocatus, ſecundum ea, quæ latius traduntur in c. ſi quem. de procur. lib. 6. licet dominus de neceſsitate amplius non ſit citandus, vt dicit Bar. in l. 1. C. de iure reipublicæ, tamen arbitror, quod dominus poſſet citari. Vnde poſſet citari tã procurator, quàm dominus. ¶ Sed ſi procurator fuiſſet litem conteſtatus: tunc non dominus, ſed procurator eſt de neceſsitate citandus, & ſi dominus citaretur, non teneret citatio. Vnde ſi citaretur dominus duntaxat ad videndum receptionem teſtium, non teneret receptio, vt dixi poſt Doct. in dicta Clem. cauſam. ¶ Sed nunc aduerte latius, quia hæc quæſtio fuit diſputata per dominum Lambertinum de Raponibus, vt referunt Io. And. Do. Ant. Io. de Imo. & Dom. in c. 2. inf. de teſti. & Barto. in l. furioſo. ff. de re iud. & in l. 1. C. de ſent. & interlo. om. iud. & Bal. in l. procuratorib. C. de procur. licet ibi pauca verba dicat. ¶ Et attende, quia hæc quæſtio locum habet in quolibet articulo celebrando poſt litis conteſtationem per procuratorem, vtrum valeat, ſi ſolùm citatur dominus, qui non comparuit.

¶ Et pro parte affirmatiua, q̃ valeat, mouetur primò: quia cauſa eſt propria domini, & ad eum ſpectat damnum & emolumentum. C. de procur. in l. qui ſtipendia. 2. q. 6. biduum. ver. palàm ergo, &c. ¶ Secundò mouetur, quia dominus iurat de calumnia, teſtes producit, exceptiones opponit. ff. de inof. teſtam. in l. ſi ſuſpecta. facit cap. 2. de procura. lib. 6. ¶ Tertiò, quia adeſſe poteſt cauſæ ſuæ. ff. de procur. in l. Paulus reſpondit. & eſt bonus tex. in d. cap. 2. de procur. lib. 6. ¶ Quartò, quia domino ſoluitur. ff. de ſolu. l. hoc iure. ¶ Quintò, quia domino tranſigit, paciſcitur, & iudicium defert, & non procuratori. ff. de procur. l. mandato generali. & in c. qui ad agendum. eod. tit. lib. 6. ¶ Sextò, quia contra dominum fit executio ſententiæ. ff. de procur. in l. Plautius. Ergo ſatis videtur dominum eſſe citatum. ¶ In contrarium verò facit c. 2. inf. de teſti. & l. ſi quando. C. de teſti. qui tex. requirunt partem citãdam: ſed procurator per litis cõteſtationem fecit ſe participem, & effectus eſt dominus inſtantiæ, vt in cap. ſecundo, de procura. lib. ſexto. Ergo ipſe eſt citandus.

¶ Item,

¶ Item, quia frustra videretur citari dominus, cùm comparens non posit causam ipsam in se assumere inuito procuratore, vt d.c.2.de proc.li.6.& in l.post litem.ff.de procur. Sol. Dicebat præfatus do. Lambertinus, actum non valere, procuratore non citato, quia in his, quæ pertinent ad litis ordinationem, regulariter inspicimus personam procuratoris, contrariâ verò procedunt in his, quæ respiciunt peremptionem litis, vel effectum causæ, in quibus regulariter inspicimus personam domini. quæ decisio, & distinctio est diligenter notanda, quia facit ad multa, & hanc decisionem approbat Bart.in d.l.furioso. ff.de re iudic. ¶ Mouetur etiam, quia ex quo dominus eligit litigare per procuratorem, non tenetur in uitus comparere, vt in l.fi.C.de procur. Item, quia si posset dominus compelli ad comparendum per se, frustratorium esset consilium Iuris. de quo in l. furti.§.qui alieno.ff.de his, qui not.infa. Et idem tenet Bar.in l.1.C.de sent.& inter.omn.iud. quia quando dominus mittit procuratorem ab initio, videtur dicere & protestari, quod ipse non vult litigare per se, vt l.1.in §.fi.ff.de procu.& ideò non debet posse cogi personaliter comparere, vt d.l.fin.C.de procurat. ¶ Subdit tamen Bart. in d. l.furioso. quod si dominus citatus spontè compareret, actus valebit, licet procurator non fuerit citatus: quia licet procurator sit litem contestatus, tamẽ valebit actus propter ius vtile instantiæ, quod habet dominus, vnde potest vti iure instantię sine aliqua cessione, vt l. in causæ. in fi. ff.de procu.& sufficit, procuratorem non contradicere, vt l. quæ omnia. ff.de proc. ¶ Sed dicit Io. de Imo.in d.l.furioso.quod non procedit sine scrupulo, quia procurator inuitus, vel ignorans, non potest reuocari à prosecutione causæ, per d.l.quæ omnia.& sic videtur, q̃ ignorante procuratore non possit assumere prosecutionem litis. ¶ Sed Dominus meus in d.c.2. de testib. dicit, quod putat, quòd de vltimo dicto Bar.sit casus, maximè iuncta gl.in verbo, Post litem. in c.si quem. de procur.li.6. vbi text. dicit, quòd si dominus constituit procuratorẽ simpliciter, & postea comparuit per se, videtur eo ipso reuocare procuratorem, nisi aliud fuerit protestatus, vel per coniecturas aliud appareat. probat ergo text. ille, dominum posse validè per se comparere, & tacitè reuocare procuratorem, & satis est, quòd procurator non contradicat, vt ibi dicit Glo. Et hæc opi. magis mihi placet, & sic habes hunc art. plenè, ac notabiliter expeditum.

6 ¶ †Sed iuxta prædicta quæro de notabili quęstione, quam non reperi tactam per Doctor. videlicet, Quòd si in aliqua causa duo fuerunt constituti procuratores in solidum, cum clausula, quod occupantis conditio melior non existat, prout quotidie fit, quando duo vel plures constituuntur procuratores quòd si per vnum lis sit cont. possit alter postea citari. ¶ Sol. vt dixi, Doct. non tangunt, quod repererim, sed in similibus terminis Io. And. in c.in nomine Domini. inf. de test. dicit, quòd Dominus suus in legibus, qui fuit Mart. Syl. disputauit similem quæstionem. quærebat enim, posito, quod vnus fuisset litem contestatus, quod si alter, qui non fuit litem contestatus, produxit testes, qui deposuerunt: vtrũ valeret depositio & attestationes?

¶ Et pro parte negatiua mouetur primò, quia ille qui fuit litem contestatus, fuit effectus dominus litis. C.de procu.in l.quod quis. & in c.secundo, eodem tit.lib.6.

¶ Secundò, quia reus non debet cogi cum pluribus litigare, vt l.1.& seq. ff.de exercito.

¶ Tertiò, ne causę continentia diuidatur, vt in c. 1.inf.de sequestr.pos.& fruct.& in l.nulli. C.de iud.

¶ In contrariũ allegabat illam clausulam appositam in mandato, quod occupantis conditio melior non existat, quæ clausula debet aliquid operari, vt in c.si duo.de procu.li.6.

¶ Secundò, quia aduersatiua, tacens consentire videtur, & partium cõsensu aliquid iuris relaxatur.

¶ Tertiò, quia si testes iterum producerentur, ſępe remouerentur a suis negotijs, quod esse non debet. ff.quemadmo.testa.ape.l.si quis ex signatoribus.

¶ Quartò, quia procurator producens fungitur loco primi, vt l.filiæ.§.primo. ff.de condit. & demõ. nec vtẽdum est superfluis productionibus, vt l.hęc stipulatio. §.diuus.ff.vt lega.no.caue. facit c.Abbate.de re iud.lib.6. ¶ Sol. secundum præfatum Mar. Sylla. distinguendo, quod aut dominus vult valere productionem, & reus contradicit, & tunc, si reus fuit præsens, valet.alleg.l.filiusfamilias. §.veterani.ff. de procur. secus, si erat absens, vt in prælleg.l.1. & 2.ff.de exercito. si verò econtra, reus vult valere, & dominus contradicit, exauditur reus, quod est fauorabilior, & quia dominus apposuit clausulam, quòd non esset melior conditio occupantis. Vbi verò ambo essent concordes, & vellent, quòd actus valeret, vel non valeret, decisio est clara, quia mos eis gerendus est. Et cum hac decisione transit Ioã. And. nihil addendo. ¶ Sed dicit Dominus meus in d. c. in nomine Domini, quòd vnus casus primò est excludendus, tanquam indubitabilis, videlicet, quando ille procurator, qui non fuit litem contestatus producit testes, vel facit similem actum, altero procuratore, qui præoccupauit per contestationem litis impedito, vel prosequi nolente, quia tunc virtute prędictæ clausulæ potest alter reassumere negotiũ, per no.in c. si duo.de procura.lib.6. & iste casus non est dubitabilis. Sed casus dubitabilis est, quando ille, qui occupauit, non erat impeditus, nec aliter apparebat de voluntate sua, quo casu certum est, quòd alter non poterat se impedire de illa lite, vt d. cap.si duo. Sed hoc posito, tamen remanet adhuc dubiũ, vtrum actus reddatur ipso iure nullus, an verò sit opus exceptione, ita vt si reus non excipiat, actus remaneat validus. Et in hanc partem inclinat d. Ant. in d.c.in nomine Domini. dicit enim, quòd tres videntur causæ, quare alter non deberet admitti.

¶ Prima causa, quia alter, & non ipse, est effectus dominus litis per litis contestationem, sed hanc causam obstantem potuit dominus supplere, & supleuisse videtur apponendo dictam clausulam.

¶ Secunda causa est, propter præoccupatum negotium: quam etiam causam dominus videtur supleuisse per clausulam prædictam.

¶ Tertia causa, quia ipsius rei interest, ne à pluribus aduersarijs distringatur, vt dixi. Sed huiusmodi causæ suppletio pendet à potestate ipsius rei, quare si reus fuit præsens, non potest amplius contradicere, sed si absens fuit, poterit contradicere. Et sic D. Ant. sequitur decisionem Mar. Sed dicit Dominus meus in d. c. in nomine, quòd prædicta decisio videtur sibi satis dubia. subdit tamen, quòd potius sibi placet prædicta solutio, quàm contraria opinio, per d.c.si duo. si enim alter procurator desineret esse procurator, altero procuratore per litis contestationem negotium præoccupante, non posset reassumere causam sine nouo mandato, altero impedito: quia semel extinctum non reuiuisceret, de consecra. distin.4. c.quæris. & in l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verb.oblig. cum ergo altero nolente vel impedito, posit ipse causam reassumere & prosequi: licet aliùs præoccupauerit, vt d.c.si duo. ergo clarè colligitur, quòd est procurator, licet per exceptionem potuisset repelli, non dato casu negligentiæ, voluntatis, vel impedimenti. Si ergo non fuit exceptum, actus valet: sicut in simili videmus de milite alienam causam procurante, contra quem non fuit exceptum, vt d.§.veterani. & in l.ita demum. C.de procura. & no. in c.in nostra. supra de procura. Et etiam sic, vt videmus in domino, qui post litis contestationem non potest procuratorem reuocare, vt legitur & no.in c.2.de procur. lib.6. & tamen si dominus reassumit in se causam, & contra 7 eum non excipitur, censetur procuratorem reuocare, & actus cum eo gestus tenet, vt in c.si quem. de procur.lib.6. & sic residet Dominus meus. Et sic ex prædictis clarè concludit, quo ad terminos principalis nostræ quæstionis propositæ, quod si pars aduersa fecit citari alium procuratorem, & ille procurator comparuit, decisio est clara per ea, quæ superius dicta sunt: quia si reus potuit cõsentire, & consentiendo valet actus, qui geretur cum eo: quanto fortius, si ipse principaliter inuitat eum, faciendo eum citari: neque potest alter procurator, qui fuit litem contestatus, conqueri: ex quo suscepit mandatum cum illa clausula, quòd occupantis conditio melior non existat. Sed si reus fecit citari alium procuratorem, qui non fuit litem contestatus, & procurator non comparuit: decisio est magis dubia. Arbitror tamen distinguendum, quòd aut ille, qui fuit litem contestatus, non est absens, negligens, vel impeditus: & tunc, si iste procurator citatus non compareret, ipsius contumacia non præiudicat sibi, nec vero domino, nec alteri procuratori: quia si verus dominus hoc casu citaretur, non tenetur comparere, vt dixi in præsenti quæstione, longè minus iste procurator, qui non est verus dominus, nec fictus, etiam per litis contestationem. Sed si alter, qui fuit litem contestatus, nollet prosequi, vel esset impeditus, decisio esset magis dubia: quia ex quo dominus iam semel fuit in iudicio per procuratorem, videtur quòd valeat citatio ipsius, per ea, quæ dixi in præsenti quæstione. ¶ In contrarium facit, quia iste procurator nunquam fuit in iudicio, nec fuit litem cõtestatus: vnde licet aliàs procurator fuerit in iudicio, tamen respectu istius, ista videtur prima citatio. & sic per ea, quæ dixi in præsenti quæstione, citatio non videtur præiudicare, nec sibi, nec domino vero, nec ficto. ¶ Fortè tamen dici posset: quòd si dominus esset absens, & procurator, qui fuit litem contestatus, nollet prosequi, vel esset impeditus, quod valeret citatio, & sic deberet comparere, alias reputaretur cõtumax, per ea, quæ dixi in præsenti quæstione. Vel fortè potest distingui, quòd aut dicta clausula fuit subiecta & apposita sub hac forma, videlicet: Et quod vnus incœperit, alter possit & debeat prosequi & finire, illo impedito, vel negligente, & hoc casu procedat præcedens decisio. Aut fuit apposita hoc modo: Et quod vnus incœperit, alter possit prosequi & finire, & hoc casu, quia procurator per receptionem mandati, ex quo alter litem est contestatus, non necesitatur ad defendendum: sed committitur in eius potestate & facultate (vt patet ex forma mandati) meritò licet dominus esset absens vel impeditus, & similiter procurator, qui fuit litem contestatus, negligens vel impeditus, si tamen iste procurator citatus non comparuit, quia potuit non cõparere, & non prosequi, meritò nec ipse, nec dominus verus, nec fictus reputatur contumax, sed quando ipse recepisset mandatum, & alter non esset litem contestatus, & dominus esset absens, propter quod citaretur procurator, etiam prima vice, teneretur comparere, quia recipiendo mandatum, necesitatur defendere, vt in cle. 1.de procu. Et prædicta notabitis, quia nouissima sunt.

7 ¶ † Quintò quæro. Quid si agatur contra subiectum, vtrum dominus citari debeat? Sol. Glo.2. in cap.auditis. infra de præscrip. sentit, quòd agitur de subiectione: & tunc non ille, qui possidetur iure subiectionis, sed ipse, qui dicit illos sibi subiectos, debet citari: cum ipsius principaliter intersit, per d.c.auditis. & 16.q.3.c.inter memoratos. supra vt lite non contest. c.quoniam. §.quod si super. & ff.de lib.exhib.l.fi.in fi. & ff.si serui.vendi. in l.is, cuius familia. Aut agitur de facto subiecti: quia dicitur ecclesiam occupasse: & petitur inde remoueri, vel quid simile egisse, & tunc ipse citandus est, vt in c.querelam. de elect. facit 12.q.2. c.quicunque militum. Aut agitur de alijs iuribus, puta, quis petit censum & procurationẽ à capellanis, vel quid simile, & tunc citandus est ipse, etiam subiectus, arg.ff. de vsufru.l.si pendentes.§.penul.& l.vsufructu relicto. & l.vsufru. legato.§.hactenus. & infra de censi. in c.cum instantia.ita dicit glo.2.prælleg.

8 ¶ † Sed tu aduerte, quia hæc quæstio incidit in aliam quæstionem, scilicet, An conueniendus sit dominus, vel subiectus, vel ambo? Et in his terminis loquitur d.glo.2.in qua quæstione varij varia dicunt: de quo latè per Dominum meum in d. c.auditis. super glo.2. & traditur etiam in c.cum super. & in c.suborta. & in c.pen. infra de re iud. ad quod vide omnino quod dixi in c.1.de lib. obla. artic. 8. in primo membro. ¶ Et ex his, quæ dicuntur in dictis iuribus, poteris inferre ad decisionem quæstionis nostræ. Sed sub breuibus, quo ad quæstionem nostram, potest sumi decisio ex his, quæ dicta fuerunt supra eo.arti.q.1. videlicet, quod ille citari debet, qui iudicialiter conuenitur: & cuius principaliter interest. alius vero, licet possit aliquo casu ipsius interesse, non est de necesitate citandus, non quo ad effectum, vt processus celebratus possit illi præiudicari, per ea, quæ dixi in d. 1.quæst. & per ea, quæ dicam in seq. quæstione. Et vide etiam, quod dicam in 11.quæst.

9 ¶ † Sextò quæro, vtrum in excussione principalis obligati, sit citandus fideiussor, seu pignorũ possessor? Sol. Iac.de Are.in l.decem.ff.de verb.obli.

tenet,

tenet, quod sic, arg.l.2.C.si propter pub. pen. & ff. de rebus eorum. in l.magis puto. §.ne passim. Sed Iaco. Butr. tenet contrarium, sicut nec citandi sunt legatarij, quando pronunciatur testamentum inofficiosum, vt in l.Papin.§.si ex causa.ff.de inoff.testa. Sed Bart.in l.decem. alleg.glo.in contrarium, in l. cum miles.§.1.ff.ex quib.cau.maio.quæ gl. est menti tenenda, secundum Bar.ibi.vbi subdit, quod putat, quod sufficiat generalis citatio per tubam: vide licet, quod quicunque vult defendere talem, &c. vt moris est, arg.auth. si omnes, C.si vt se ab hæred. abstin. & l.si eo tempore.C.de remis. pigno. Bald. vero in d.l.decem. dicit, quòd cum processus excussionis non ordinetur contra debitorem, sed principaliter contra ipsos pignorum possessores, seu fideiussores: & sic in eorum præiudicium, vt possit contra eos veniri: quòd si fideiussores, seu tertij possessores sunt certi, debent nominatim citari, per no. in Auth. de hære.& falcid.§.sancimus.iuncta glo.& in l.1.§.penul.ff.de ven.inspi. Si vero non sunt certi, tunc sufficit generalis proclamatio, vt ibi. ¶ Nec obstat d.l.si eo tempore, quia ibi actus distractionis non ordinabatur principaliter contra creditores: imo cõtra ipsum debitorem, in cuius præiudicium pignus vendebatur. Et eodem modo non obstat auth. si omnes, quia ibi principaliter petebatur restitutio in fauorem minorum, licet secundario in odium creditorum. ideo sufficit generalis proclamatio. Et iste est verus intellectus illarum legum,& d.l.Papin.§.si ex causa. secundum Bal.quem sequitur etiam Ang.in d.l.decem.dicens, quòd hæc sunt duo iudicia, quorum vnum est præparatorium alteri. Idem etiam tenet Ang.in l.de vnoquoque.ff.de re iudi. & sequitur ibi Ioan.de Imo.in fi.princ. Sed dicit ibi Ioan. de Imo. quod tria essent diuidenda.

¶ Primò, An sit necessaria pronunciari super excussione?

¶ Secundò: Posito, q̃ sit necessaria, vel non, an sit necessaria citatio fideiussorum vel possessorum?

¶ Tertiò: Posito, quòd sit necessaria, an requiratur specialis, vel sufficiat generalis?

10 ¶ † Circa primum. Licet articulus videatur alienus à materia nostra, tamen quia aliquid confert, sub compendio pertransibo. Barto.in d.l.decem. sentit, quòd sit necessaria pronunciatio: & idem Bal.ibi,& apertè tenet Bart. in l.stipulatio.§.habet. ff.de ope.no.nunc. per plures rationes & argumenta, & idem tenet in l.exitus controuersiæ.ff.de acquir. possef. & Bald. in l.sancimus. C.ad Trebellianum. & in auth. sed hodie. C.de actio. & obligat. Et Bald. in l.2. C.de eden. & Ange. in auth. hoc si debitor.C.de pigno. Et pro prædicta opinione optimè facit tex. in l.tutores a patruo. de confirman. tuto. vbi dicitur, quòd requiritur, quòd iudex post discussionem legitimè factam, an tutor sit idoneus, declaret tutorem idoneum. Et etiam ad idem bonus tex. in l.a diuo Pio. §.in venditione. ff.de re iudi. secundum vnum intellectum, & l.non tantum. ff.de fideicommiss. liber. vbi casus, quod quantumcunque causa (propter quam quis abest) sit iusta, tamen adhuc debet declarari per iudicem. facit etiam cap.cum secundum. cum sua materia. de hæret.lib.6.& cap.cum sit Romana. in fi. de appel. lib. 6. & cap.porro. de diuor. & glo.5. in c.ad nostram. el secondo,de iureiuran. & quod tradunt Barto. & Docto. in l.emptorem. de actio. emp. vbi volunt, quòd etiam post notorium requiratur declaratoria. Sed Iaco. Butr. ibi, & in d.l.sancimus.§.fin. tenet contrarium per illam l.sancimus. secundum vnum intellectum glo. nam videtur, quòd sufficiat reperiri in actis, quòd nuncius retulerit nihil reperire in bonis. Quæ opinio videtur satis defensabilis, per d.l.iuncta glo.sua, licet opinio Barto. sit tutior propter euitandas opiniones, secundum Ioan. de Imo. in d.l.decem. Nec obstant rationes allegatæ per Barto.in contrarium, in d.§.habet, quia non stringunt de necessitate, si bene inspiciantur. Et hæc opinio visa fuit etiam defensabilis Ange. dum legeret in voce, d.l.decem. licet in scriptis non declarauerit, vt refert Ioan. de Imo. Et eandem opinionem sentit Ioan. de Imo.in d.l.exitus. Barto. de Saly.in d.authen.sed hodie. dicit etiam, quòd licet opinio Bartoli sit tutior: tamen subdit, quòd posset dici (& non malè) quòd si de eo, de quo prius debet constare, sit controuersia: puta, quia sunt citati fideiussores, & tertij pignorum possessores, qui comparuerũt contradicentes: & tunc super eo debeat pronunciari, & ita procedat opinio Bartoli, & sequacium: secus, si non fuit deductum in controuersiam: quia non fuerunt citati, saltem generaliter: quia tunc frustra pronunciarentur, cum talis pronunciatio non præiudicet illis: quæ perpetuò notabis, quia quotidie hæc contingunt in practica. Sed ego de materia latius dicam in titu.de fideiussor. in materia excussionis. ¶ Sed quo ad principalem articulum nostrum: & sic, quo ad secundum de citatione, dicit Ioan.de Imo.quod videtur posse dici, q̃ si solummodo fiat excussio: quia illa ordinatur principaliter contra debitorem condemnatum, vt satisfaciat creditori de bonis ipsius, & sic pro executione sententiæ, quod satis procedat opinio Bartoli, quòd sufficiat citatio generalis: quia etiam fortè nulla requiritur citatio de iure, per ea, quæ statim dicentur. Si autem petatur pronunciari, discussionem esse legitimè factam: quia iste actus principaliter ordinatur contra fideiussorem & possessores, posset procedere opinio Baldi & Angeli. Et per hæc dicit posse apparere, quid dicẽdum sit in secundo & tertio membro. ¶ Sed vt clarius materia pateat, dicit, quòd si quæritur, an nominatim sint citandi? potest concludi, quòd aut actus, qui geritur, tendit ad præiudicium vnius per prius, ita quòd demum illo excluso, alius surrogaretur in iure illius: sed non habet ius vel interesse de præsenti, & sufficit illum principalem citari, vt in l.1.§.1.de vent.inspi. Sed melius allegaretur §.denunciari, vt dixi supra in prima quæstione istius articuli. aut actus tendit principaliter & vniformiter ad præiudicium plurium: & tũc omnes principaliter sunt citandi, vt d. §.denunciari. aut tendit ad præiudicium plurium, sed non vniformiter, vt quia principaliter tendit ad præiudicium vnius, sed tamen ex illo actu alius posset lædi: & tũc aut ille alius voluit obligari expressè, vel etiã tacitè ex iuris intellectu in casu iudicij agitati & finiti cum illo, ad cuius præiudicium principaliter iudicium ordinatur, & tunc non est necessaria citatio. Exemplum in fideiussore de iudicato soluendo, vt l.1.ff.iudi.sol.& in casu d.l. decem,

decem. vbi videtur sufficere, debitorem esse excussum, & non esse satisfactum agenti, nec videtur ibi aliud requiri. & sic non videtur requiri, quòd fideiussor talis sit citatus in iudicio, quod agitur contra debitorem principalem, vt dic.l.decem. Et est ratio prædictorum, quia in dictis casibus videtur quis expressè voluisse obligari in casu iudicij agitati & finiti cum illo, ad cuius præiudicium ordinatur principaliter iudicium. Et idem, si tacitè hoc videretur voluisse ex iuris intellectu. Exemplum in fideiussore, & pignorum possessore, per nota.in auth.præsente. C. de fideiuss. & in auth.hoc si debitor. C.de pigno.& bene facit, quod habetur Inst.de replica.§.fi. vnde fortè hoc casu, sequendo opinionem Butrig. non esset necessarium, quòd talis fideiussor, vel possessor, modo aliquo reperiatur citatus. fatetur tamẽ Ioan.de Imo. quòd si creditor porrigeret coram iudice suam petitionem, & narraret excussionem factam,& velle pronunciari ipsam legitimè factam,& apertam esse viam contra fideiussores, & tertios possessores, q̃ tunc deberet citari fideiussor, & pignorum possessor, quia hoc casu talis actus ordinabatur principaliter ad ipsorum præiudicium, & hoc casu hi, qui essent certi, nominatim essent citandi. Alij verò incerti, per generalem proclamationem, per not.per glo.in d.auth.si omnes. & in d.§.sancimus. in Auth.de hæred.& falcid. & in cap.in nostra. sup. de procu. & ibi per Innoc.in pe. & fi.col.de quo latius dicam inf.art.22. aut ille alius nec expressè, nec tacitè voluit obligari in casu iudicij agitati, & finiti cum alio, & tunc non præiudicabit regulariter illi alij, si non fuerit citatus. Fallit, si condemnatio facta de principali, esset præambulum executionis fiẽ dæ contra alium, ad publicam vtilitatem bursæ fiscalis, vt in l.cognitione.cum ibi not.in gl.ff.ad Syllan.& not.per Bart.in l.cum filius.in prin. ff.de ver. obl. Fallit etiam in casibus, in quibus sententia facit ius, vt d.l.Papin.§.si ex causa.ff.de inoff.testam.& in l.ingenuum. ff.de statu homi. de quo latè dixi in c. pen.de re iud.traditur in l.sæpe.ff.de re iud. & sic intelligi debet glo.in d.l. de vnoquoque.quæ videtur velle, quòd sufficiat citari illum, de cuius præiudicio principaliter agitur, si tamen alius non citaretur, cuius posset interesse, nõ videtur sibi præiudicari, per no.in l.1. C.de adult.& diuer.iud.& per Cy. C.qui accus.non pos.in fi.ad quod vide quæ dixi sup. q.1. & quod dicam, inf.q.11.

¶ Et an tunc, & quando sufficiat citatio generalis, vel requiratur nominata & specifica? Dic, vt latiùs dixi inf.in 22.prin.art.

11 ¶ †Septimo quæro, quis debeat citari, quãdo petitur beneficium, vel confirmatio electionis, aut institutio præsentati? Sol. Innoc.in c.de cętero, sup.de transact. dicit, quòd si quis petat suam electionem confirmari, vel præsentationem de ipso factam admitti, debẽt citari electores, seu illi, ad quos spectat electio, vel præsentatio.

¶ Si verò aliquis vellet se opponere post confirmationem, non sunt tũc vocandi electores, vel præsentatores: vt puta, si confirmatus petat possessionẽ beneficij, quia non debet impediri aditio possessionis, ex quo est confirmatus, vt inf.de appel. c, constitutis. el secondo, nisi opponatur crimen cum infamia, vt in cap.accedens.inf.de accus.vel nisi sit facta confirmatio, vel institutio, absentibus & non vocatis illis, qui se volebant opponere, vel sine causæ cognitione, iuxta not.in c.cum dilecti. sup.de electio. & in capitu.cum olim.inf.de cau.poss. & proprie.de quo plenè per Io.And.post Compostel.in ca.quod sicut.sup.de elect. tradit plenè Io.de Imo. in c.accedens.inf.de accus. & ibi dixi.

¶ Si verò quis peteret præbendam à Capitulo,& alius possideret, ille esset citandus, vt in cap.licet episcopus.de præbend.lib.6.

¶ An autem, si confirmatio fiat non vocatis vocandis, valeat. Inno.in d.c.de cætero. refert opin.de quibus etiam tangit in d.c.cum dilecti.

¶ Et aduerte, quia olim fiebat sine causæ cognitione,& parte non vocata. facit c. qua fronte. inf.de appellatio. & quod ibi dixi post Ioann. de Imo. & quod notat Inno.in cap.constitutis. el secondo. de appellat. & cap.cum olim.inf.de dolo & contuma. vbi dicit, quod fiebat parte non citata. hodie verò requiritur citatio, aliàs non valeret, vt est tex.in cap. fi.de elect.lib.6. dixi in d.cap.qua fronte. ¶ Vtrum autem, qui aliàs esset citandus, si est excommunicatus, debeat citari? Et quid si comparet,& se opponit, an debeat admitti, latè dixi in capit.satis. inf.de senten.excommu.in 19.princ.art.in 5.quæst.principali.in tertio membro principali illius 5.quæstionis. ¶ Qui autem sint vocandi in electione celebranda, vide quod traditur in cap.licet. & in ca.cum inter vniuersas. & ca.coram.sup.de elect.& quod traditur in c.quamuis.de offic.ord.lib.6.& in cap.præsentium. de testi.li.6. in quibus etiam tractatur, qui sint citãdi in actibus Collegij, vel Capituli, de quo latè dicam in ti.de his, quę fiunt à ma.par. Capituli.

¶ Et aduerte, quia possessor beneficij non est de necessitate citandus, quando illud confertur, etiam si conferatur à delegato dato ad conferendum beneficium, sed ille, cui collatum est beneficium, non potest mitti in possessionem illius, non possessore citato. ita dicit Bald.in repet. l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic.proconsul. & leg.col.2. allegat no.in clem.1. eodem titu.credo, quod velit allegare de offic.deleg.vbi glo.magis latè disputat hanc materiam, ponendo varias opiniones. & vide quod ibi latissimè scripsi super glo.præall.& vide quod traditur in d.c.licet episcopus.de præben.li.6.

12 ¶ †Octauò quæro, quis sit citandus in executione testamenti, seu vltimæ voluntatis? Sol. Bart. in repet.l.alio.ff.de alimen.& ciba.leg.versi.quæro, an hęres sit requirendus, format quæstionem: Vtrum, quando executores volunt vendere,& precium vẽditionis limitare, an hæres sit citandus? Et arguit primò, quod non. Sed nolo insistere, quia potius videtur pertinere ad materiam extraiudicialem. Finaliter cõcludit, quòd hæres sit requirendus, siue executores sint assumpti tanquam boni viri, per nota. per eum in l.si quis arbitratu.ff.de verborum oblig. & in l.Theopompus.ff.de dot. prælega. siue habeat liberam potestatem, quo casu, licet hoc sit magis dubium, tamen idem tenet per l.debito. C.de distrac. pigno.& l.1.§. cum dicitur.ff.si cui plus, quàm per l. Falci. Item, quia hæredis præsentia posset trahere ipsos excutores ad aliam rem vendendam, vel ad vẽdendum illam maiori pretio. Ergo debet hæres requiri: argumen. l. ficuti.ff. de arbi. & quia ista potestas

ſtas importat, vt bona fides adſit. & ille, qui facit, clam (quod eſt facere non requiſito eo, qui poſſet aliquo modo contradicere) videtur facere clàm, & etiam mala fide, vt l. clàm poſsidere. in princip. ff. de acquiren. poſſeſſ. & l. prohibere. §. clàm. ff. quod vi aut clàm. Vnde cùm videatur mala fide facere, non valet. Et pro prædicta concluſione facit text. in l. legatum. ff. de vſufruc. lega. & ibi ad hoc allegat Bartolus illum tex.

¶ Et aduerte: quia quando per teſtatorem legatur quantitas, & in arbitrium alterius collata eſt declaratio, in declaranda quantitate, hæres debet requiri, per dict. l. ſi quis arbitratu. vbi etiam hoc tradit Bartolus. Sed quando teſtator taxauit quantitatem, & dedit arbitrium circa perſonas eligendas, vel circa diſtributionem fiendam inter eos, hæres non eſt vocandus, vt l. nulli. §. cùm autem. C. de epiſcop. & cleric. vbi ſufficit, quòd poſt tempus manifeſtetur præſidi. Item facit: quia ex illo actu hæres non læditur, ſecundum Bartolum in l. 1. ff. de leg. ſecun. ſed Bald. in repet. illius l. in 5. quæſt. principali, videtur velle contrarium, per not. in l. tertia. §. primo. ff. de bonor. poſſeſſ. & per Innocentium in capitu. fina. de præſumpt. & per gloſ. in Clement. 1. de offic. deleg. quia cum hoc poſsit fieri inuito hærede, fortius eo abſente: cum prædictorum officium nõ procedat ab hærede, ſed à defuncto. Et ſi exceditur modus, reducitur ad modum, ff. de vſufruc. in l. placuit. & ff. pro ſocio. in l. vnde ſi Neruæ. Si tamen tales executores, vel commiſſarij vellent adire iudicem, & facere citari hæredem, non eſſet malum, per dict. l. Theopompus. ſecundum Baldum. ¶ Sed tu aduerte, quia hæc quæſtio aliqualiter pendet ab alia quæſtione, Vtrum arbitrator teneatur citare partes? de quo latè per Bartolum & Doctores, in l. ſi quis arbitratu. ff. de verborum oblig. & maximè per Pontan. ibi. Ego alibi tangam infra in 8. principali articulo.

13 ¶ Nonò quæro, †quis ſit citandus in inſinuatione, vel exemplatione, vel publicatione inſtrumenti. SOL. Circa inſinuationem, Iacobus Butrigarius diſputauit quæſtionem, & incipit diſputatio, Quæritur, an contra inſinuationem &c. & ibi dicit, quod in inſinuatione debet citari perſona nominata, in inſtrumento ad obligationem: quia eius dicitur intereſſe, cuius perſona ſcitur, vel ſciri poteſt per lecturam ipſius inſtrumenti, argumen. eius, quod dicimus de vitio viſibili, & inuiſibili. C. de edicto diui Adriani tollen. l. ſecunda. in fine. & ideo tunc debet citari is, cuius intereſt, vt in l. nam ita diuus. ff. de adoptio. & in aut. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hæred. abſt. & in l. ſi. C. de autho. præſtan. & in Authen. de inſtrumen. cau. & fide. §. quibus. quod nota. in aut. ſi quis in aliquo. C. de eden. & in l. geſta. C. de re iud. & in l. ſolam. C. de teſt. & ff. de adminiſtrat. tut. l. chirographis, in c. ſignificauit. inf. de teſti. Si verò eorũ, quorum intereſſe poſſet, nomina ſunt expreſſa, non eſt opus, citationem fieri ad inſinuationem faciendam, ſed ſufficit fieri generalem proclamationem: quod ſi quis velit intereſſe inſinuationi talium inſtrumentorum, debeat coram tali iudice certo loco & tempore comparere, ad videndum fieri prædictam inſinuationem, arg. l. ſi eo tempore. C. de rem. pig. & l. vt perfectius. C. de anna. excep. & l. ſed ſi pupillus. §. proſcribere. ff. de inſtitoria. ad quod vide quod tradit Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. oſtenſo. verſicu. qualiter autem fiat. & verſicu. quid ſi citatio. Et ad id quod dixi de citatione ſpeciali & generali, vide quæ latius dixi artic. 22. faciunt quæ ſtatim dicam de exemplatione, in qua exigitur citatio omnium quorum intereſt, cum tractetur de magno præiudicio, ex eo, quia inſtrumento exemplato ſub debita forma fides adhibetur, vt in ca. fin. inf. de fide inſtrumen. & ibi dixi. facit quod notatur in cap. ſignificauit, &c. Albericus. inf. de teſti. & ibi not. Innoc. & Hoſtien. in capitu. penult. de cõfirma. vti. in cap. cum olim. infra de priuileg. & ibi dixi in primo notabili. tenent Hoſtien. & Docto. in capit. penultimo, & fina. infra de fide inſtrumento. Et tenent Simon Vincen. Goffred. in dicto capit. penultimo. Cynus, Bart. & Bald. & Docto. communiter in authen. ſi quis in aliquo. C. de eden. & Barto. conſilio 46. quod incipit, Vita. & Spec. in dicto §. oſtenſo. verſic. & vt plenius. & ſi tendit in præiudicium certæ perſonæ, debet eſſe ſpecialis: aliàs ſufficit generalis, vt d. l. ſi eo tempore. & in dicta authen. ſi omnes. & per gloſ. & Innocen. in dicto c. Albericus. & in dicto cap. fin. de fide inſtrument. faciunt quæ notant Doctores in l. decem. ff. de verb. olig. & quod not. in cap. fin. de ele. lib. 6. & ibi per dominum Dominicum poſt Petrum de Anchara. & in l. meminerint. C. vnde vi. Ad quod vide omnino limitationẽ, quam poſui in cap. accepimus. infra de priuile. in 1. quæſtio. & quod latè dicam in tit. de fide inſtrum. vbi etiam dicam, quòd eſt vtile quod de hoc fiat publicum inſtrumentum. ¶ Aduerte tamen: quia Spe. in d. ver. & vt hic plenius, in fine dicit, ꝙ Vince. in c. fi. de fi. inſtrum. & Gui. de Suz. in d. auth. ſiquis in aliquo, negauit, quod pars ſit citanda: quia non reperitur iure cautum. & Ioan. And. ibi dicit in addi. quod præfatus Guido nunquam potuit adduci, quod pars de neceſsitate eſſet citanda. & quod ipſe Guido in dicta authent. ſi quis in aliquo, formabat quæſtionem. Quid, ſi tale inſtrumentum poſtea producatur, contra quod aduerſarius allegat, ſe nõ fuiſſe citatum? Item, petit originale exhiberi, ꝙ vult probare falſum. primum negat: ad ſecundũ enim reſpondet, ſe illud perdidiſſe? dicit ipſe, quod non audet conſulere, publicationem non valere, ſed pronunciauit iudex perſonarum & cauſæ qualitate penſata, inſtrumentum ſeu exemplatum eſſe ſuſpectum & ſic producens carebit illius cõmodo ſeu effectu, niſi illud iuſtificet. C. de prob. l. iubemus. & de fi. iſt. l. fi. in princ. & C. de falſis. in l. fi. Conſuluit tamẽ, vocari eum, qui ex ipſa exemplatione lædi poſſet. Quæ dicunt, quòd tutius eſt, ꝙ tales citentur. Sed communis opinio eſt, quam ſupra dixi, exigatur citatio. pro qua faciunt, quæ dixi ſupra eo. art. q. 1. ¶ Prædicta tamen limita, quando fit exemplatio propter vetuſtatem: ſecus, ſi propter aliam cauſam, ita quod poſsit recurri ad originale, prout voluit Gul. de Suza. Ad quod vide, quod ſtatim dicam de publicatione inſtrumentorum notarij defuncti. ¶ Secundò limitatur, ſi modò pars ſit præſens, vt poſsit citari: ſecus, ſi abſens: ar. eorum, quę notãtur in c. quoniam frequenter. in prin. ſuprà vt lite non conte. & ibi dixi in 4. art. fallent. 3. ver. primò requiritur. Et ita conſului conſilio, quod incip. Notabilis mercator.

¶ Ter-

¶ Tertiò limitatur, niſi exemplatio fieret iudicis authoritate ex mandato Papæ: quia tunc non requiritur dicta ſolennitas, ſecundum Hoſti. in c. 2. infra de fideiuſſ. per illum tex. licet Innoc. ibi ſentiat contrarium, & malè, ſecundum Hoſti. & ſic referendo tranſit ibi Ioan. de Imo. de quo latius dicam in tit. de fi. inſtru. Similiter etiam, ſi petitur inſtrumentum notarij defuncti, requiritur citatio illorum quorum intereſt, de quorum præiudicio agitur, per d. c. ſignificauit, & c. Albericus. de teſtib. tenet Hoſti. in c. pen. de fi. inſtru. Sed hoc non placet ibi Dom. meo, cum non vertatur præiudicium partium eo, quod poteſt recurri ad originale, vt in cap. quoniam contra. de proba. facit l. ſi quis ex argenta rijs. §. 1. & l. quidam. §. nihil. ff. de eden. Non obſtant iura in contrarium allegata: quia loquuntur in alio caſu, vbi verſatur maius præiudicium, prout ſtatim dixi de exemplatione & inſinuatione. ¶ Ego arbitror, dici poſſe, vt dixi in d. c. pen. de fi. inſtru. quod in commiſsione, quæ fit notario, vt poſsit generaliter alterius notarij defuncti notas, ſeu contractus redigere in publicam formam, debeat fieri generalis citatio, vt compareant omnes, qui ſua putauerũt intereſſe, ſed poſtea in qualibet redactione ad publicam formam non ſit neceſſaria citatio. Quod tamen vltimum rationabiliter videtur limitandum, ſi poſsit haberi recurſus ad originale, quia reperiatur: & ſic procedat opin. Dom. mei, ſed ſi fortè originale non reperietur, ſecus eſſet: & ſic procedat prima opin. quia ſi aliud diceremus, fortè in fraudem publicatio poſſet fieri ſub alia forma & ſubſtantia: & poſtea poſſet ſubtrahi ad occultantem originale, & via fraudibus eſt reſecanda, nec debet alicui dolus patrocinari, vt in c. ſedes. de reſcri. & in c. ex literis. infra de do. & contu. cum alijs vulgatis. ¶ Conſulerem tamen omnino ante factum ad fugiendas opiniones, quod citatio fiat ſpecialis, & nominata de certis, quorum intereſt: & generalis de incertis, ſecundum quod dicam in 22. princ. artic. Et vide, quod dicam infra 7. artic. verſi. vigeſimo procedit, & duobus ſeq.

14 ¶ † Decimò quæro, Vtrum iudex, qui proceſsit ex officio, debeat citari, vt defendat proceſſum ſuũ, de cuius validitate vel inualiditate agatur? SOL. Gl. ſuper ver. coram ſuperiore. in c. cum ſpeciali. §. porro. infra de appe. diſtinguit; quòd aut iudex proceſsit ex officio: & eſt citandus, cum agitur de reuocatione proceſſus ſui coram ſuperiore, ſicut vocaretur aduerſarius. Aut non proceſsit ex officio, & tũc non eſt citandus, quia ius eius non læditur, ar. 2. q. 6. c. hoc etiam. Inno. vero in c. de cætero. inf. de tran ſact. tenet, quòd non ſit citandus, licet poſsit comparere ad defendendum proceſſum ſuũ. Et ſequuntur Hoſti. & Ioan. And. facit 2. q. 6. c. hoc quippe. & remittit Inno. ad no. in d. §. porro. Idem etiam tenet Ioan. And. in c. in noſtra. infra de procu. ſuper glo. fi. vbi dicit, ꝙ iudex, qui tulit ſententiam, vbi actum eſt ordinariè, non citabitur de neceſsitate, per no. in d. c. de cætero. in princ. non ad hoc, vt ferat teſtimonium de his quæ acta ſunt coram eo, vel vt ex dictis ipſius iudex inſtruatur, vt in c. 2. ſupra de arbi. & in c. cum dilecti. §. nos vero. ſupra de elect. & infra de accuſ. cum dilecti. §. 1. Vbi autem iudex proceſsit ex officio, citandus eſt, ex quo petitur ſententia reuocari, vt d. c. cum ſpeciali. §. porro. & in c. venerabilibus. de ſent. ex com. lib. 6. Tu vero ex dictis Doctorum hinc inde collectis, diſtingue, quòd aut iudex proceſsit ex officio, aut ad inſtantiam partium. ¶ Primo caſu citandus eſt, vt no. Glo. in d. §. porro. & dom. Anto. de But. & Dom. meus ibi, & ſentit Glo. in ver. conſtiterit. in c. ſacro. de ſent. excom. Aut proceſsit inter partes: & ſubdiſtingue, quòd aut agitur de pœna iudici imponenda, vt ſi electus dicat, ſe appellaſſe ab epiſcopo, qui ſine legitima cauſa recuſabat eum cõfirmare: nam ſi mandetur alicui, vt inquiſita veritate confirmet illum, ſi eſt ita, debet talis nominatim citari: quia in pœnam ipſius, qui recuſauit confirmare, mandatur alteri, vt confirmet, 9. q. 3. c. nunc vero. faciunt quæ dixi ſupra, eo. art. q. 8. Et coniunge hoc ad id, quod ibi dixi. Et idem quotieſcunque agitur de præiudicio ipſius iudicis, quia tunc ſemper eſt citandus: etiamſi proceſſerit ad partis inſtantiam, vt etiam no. Glo. in d. §. porro, & ſequitur ibi Hoſti. dom. Anto. Ioan. de Imo. Do. meus, & Doc. & ibi dixi poſt eos, & ſentit Glo. in c. ſacro. infra de ſent. excom. quia in præiudicium abſentis nihil eſt innouandum, vt in c. inter quatuor. de maio. & obed. & in cap. 1. ſupra de cau. poſſeſſ. & proprie. 3. q. 9. c. caueant. & c. omnia. dixi ſupra eo. ar. q. 1. facit 2. q. 6. c. ſi quis erga. & c. ſi quis ab epiſcopo. Et iſtis caſibus, quando de neceſsitate citandus eſt iudex, ſi non citatur, non tenet proceſſus, tradit Fede. conſi. 204. tenent dom. Anto. Dom. meus, & Ioan. de Imo. in d. §. porro. dicam latius infra arti. 41. Aut non agitur principaliter de præiudicio ipſius iudicis: & tunc aut quæritur, vtrum ſit de neceſsitate citandus? Et dicendum eſt, quòd non, poſſet tamen comparere & aſsiſtere ad defendendum proceſſum ſuũ, & iſto modo ſoluetur dictum Innoc. Hoſti. & Ioan. And. in d. c. de cætero. facit quod habetur in c. dilectus. el 1. & ibi Dom. meus, Zaba. & Doct. ſupra de reſcrip. & per Inno. per c. in noſtra. de procu. & optimè facit c. venerabilibus. in prin. de ſent. excom. lib. 6. & ibi Archi. Io. And. & D. Dom. Poteſt enim aſsiſtere proceſſui ex eo, quòd quædam præſumptio oritur contra eum retractatione, facit l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffi. teſta. & quod no. in d. c. venerabilibus. Et optimè facit c. 2. in prin. ſupra de reſcrip. & ibi dixi in primo no. & quod dixi ſupra eo. art. q. 1.

15 ¶ † Vndecimò quæro, Vtrum debeat citari, qui ſua putat intereſſe? SOL. Collige ex his, quæ ſupra dicta ſunt eo. art. q. 1. & in proximis præcedentibus quæſtionibus. Si enim principaliter agitur de intereſſe illorum, ſi ſunt certi, nominatim ſunt citandi: ſi vero incerti, ſufficit citatio generalis. Si vero ad quorũ intereſt, ſed non principaliter: tunc non ſunt citandi de neceſsitate: poſſunt tamen citari, ſi ſua putauerint intereſſe ad effectum, vt proceſſus inter alios geſtus poſsit illis præiudicare, vt dixi in d. 1. q. facit, quod dicam in ſeq. quæſt. Vide omnino quæ tradidit Bal. in l. 1. C. ne fil. pro pat. & Saly. l. 3. C. ne fil. pro pat. fol. 53.

16 ¶ † Duodecimò quæro, qui ſint citandi, virtute clauſulæ, Vocatis vocandis? SOL. Glo. 1. in c. exhibita. ſup. de iud. dicit, quod omnes ſunt vocãdi, quos negotium tangit. ſupra de temp. ord. c. ſi Archiepiſcopus. 66. diſ. c. ſi Archiepiſcopus. 8. q. 1. c. licet er-

go. ff. de adop. in l. nam ita diuus. ff. de mino. l. in cau ſæ. §. cauſa. C. de auth. præſtan. in l. fi. Et ſi ſunt certi illi, de quorum præiudicio agitur, ſpecificè ſunt citandi: alias ſufficit citare per edictum generale, vt dixi in præceden. quæſt. & latius dicam infra in 22. princip. artic. Et qualiter debeat procedere iudex, qui datur cum dicta clauſula, ſcilicet, Vocatis vocandis, dixi in d. c. exhibita. in 4. notabili.

17 ¶ † Decimotertiò quæro, Quid ſi mandetur, ꝙ citentur omnes, qui ſe opponere volunt, quis ſit citandus vigore talis mandati? Sol. Dic, quòd quandoque ſuperior mandat citari omnes, qui ſe volunt opponere, & quorum intereſt. & hoc caſu dicit Inoc. quod debet proponi edictum, vt quicunque vult ſe opponere facto, ſuper quo agitur, tali die compareat, vt in c. cum in tua. infra qui ma. accuſa. poſſ. & quid operetur talis citatio, remittit Ioan. And. ad ea, quæ traduntur in c. fin. de elect. lib. 6. & in d. c. cum in tua. & dicit Innoc. quòd iſte citator poteſt citare, etiam nominatim quos vult, ad oppo nendum ſe contra factum, de quo agitur, ſi volunt ſe opponere: & ſi non comparuerint, fiet eis præiudicium, vt colligitur ex d. c. cum in tua. ſecundum Innoc. in d. c. dilecti. infra de excep. vbi etiam ſubdit, quòd hoc caſu nullum præcisè citare poteſt, ſed tantummodo, ſi vult comparere: talis ergo citatio, & longè minus citatio per edicta non arctat aliquem, ſed in cuiuſlibet reſidet poteſtate, ſi voluerit comparere, & ſibi creditur expedire. de quo Ioan. And. in d. c. dilecti. remittit ſe ad no. in c. cum in virtute. de reſcrip. lib. 6. & tranſeunt ibi dom. Anton. Ioan. de Imo. & Zaba. Ad quod vide quod dicam infra eod. artic. quæſt. 31. ¶ Quandoque vero commiſsio emanat ſub iſta forma, videlicet, quòd ſi citentur omnes, qui ſe opponunt electioni Titij, aut ſuper alio ſimili facto: Et hoc caſu dic, quòd ad citatorem pertinet aliqua cognitio. debet ergo citare eos, quos Titius electus petit citari: & ab eis quærere, vtrum ſe velint opponere vel non? Et ſi reſponderint, quòd velint; tunc citabit eos, ſi dixerint, quòd nolint, ſunt abſoluendi à citatione. Pro quo faciunt iura, quæ dicunt, quòd omnia iudicia ſunt abſolutoria, Inſtit. de offi. iudi. §. fi. & dicit Hoſtien. quòd pro eis facit: quia nemo de domo ſua vocari debet, ff. de in ius vocan. in l. plerique, & l. ſeq. & quòd nemo præcisè cogitur ſe defendere, ſed ſatis eſt, quòd aduerſarius mittatur in poſſeſsionem bonorum ipſius, vel alias pœnas patiatur, quæ imponuntur his, qui ſe non defendunt, ſecundum ea, quæ traduntur in c. tuæ. ſupra vt lite non conteſtata. Nec obſtat, ſecundum Hoſti. l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbo. obliga. vbi dicitur, quòd iudicium redditur in inuitum: quia bene dicitur reddi in inuitum, ſi ex quo venire recuſat proceditur con tra ipſum, ſecundum Hoſti. in cap. dilecti. de dolo & contum. Sed Innoc. non placet ibi hæc opinio: quia cum prædicta clauſula, ſcilicet, Cites omnes, qui ſe opponunt, &c. intelligenda ſit de his, qui ante datam literarum citatoriarum ſe oppoſuerunt, & illius, cuius negotium agitur interſit vel intereſſe poſsit, eos ſe non oppoſuiſſe ſibi, non ſunt abſoluendi à citatione, ex quo ſemel oppoſuerunt non ſatisfaciant de intereſſe, quamuis dicant, ſe amplius nolle opponere, ſecundum Inno. arg. ff. de interro. actio. in l. de ætate. §. fin. & de condi. cau. da. in l. dedit. & l. ſi pecuniam. cuius ſatisfactionis cognitio ac diffinitio non eſt citatoris, ſed iudicis. Si ergo citator vult bene & plene officio ſuo fungi, debet ſine alia inquiſitione interrogationis citare illos, quos impetrator ſibi dixerit nominandos. Debet tamen impetrator cautus eſſe in nominatione: quia ſi facit citari illum, qui ſe nunquam oppoſuit, vel cuius non intereſt, vt citetur: & ſic in nullo eſt ſibi obnoxius, condemnabitur in expenſis, arg. no. in cap. ſi. §. 1. ſupra de reſcrip. ſecundum Innoc. in d. cap. dilecti. & ſequuntur ibi Ioan. And. & dom. Anton. Zaba. & Ioan. de Imo. facit, quod ſtatim dicam in queſtione, quę huic ſubiungitur. Quare hic ſubiungo quæſtionem: Vtrum per tales literas citari poſſint illi, qui primò poſt datam literarum ſe oppoſuerunt: vel qui non de nouo ſe opponere volunt. Sol. Dicunt quidam, quòd ſic: quia illud præſens tempus appoſitum in dictis literis, videlicet dum dicitur, qui ſe opponũt, eſt confusè intelligendum, vt includat in ſe non ſolum præteritum, ſed etiam præſens pariter & futurum. vnde datur verſus.

Præſens confuſum, præſentis non tenet vſum.

¶ Alij vero dicunt, quòd non poſſunt citari, niſi illi, qui ſe ante datam literarum oppoſuerunt, ſecundum Innoc. Et hoc videtur verius ſecundum Hoſtien. conſiderata materia reſcriptorum, quæ de natura ſua præteritum, hoc eſt, præcedentia datam literarum reſpicit, & non futura: vnde dicimus, Inſpiciendam datam literarum, vt legitur & notatur ſupra de reſcrip. c. eam te. §. penul. & cap. ad hoc ſumus. & c. ſignificauit, & c. fin. Nec fortè mireris, ſecundum Inno. quod dictum ſit, quo ad nutum impetratoris debent omnes citari, quos declarauit: & ſic poterunt multi iniuſtè vexari, quod videtur abſiuum: quia reſpondetur: Nam ſi Papa omnes illos in ſuis literis nominaſſet, iſte commiſſarius omnes citaſſet: & tamen eadem abſurditas accidere poſſet, videlicet, quòd multi iniuſtè vexarentur, ſed in vtroque caſu ſi hoc appareat, & citatus compareat, condemnabitur & impetrator ad expenſas, vt dictum eſt. Si vero citatus non compareat, non ſtatim condemnabitur impetrator ad expenſas vel ad aliud: imo contra ipſum præmiſſo iuramẽto calumniæ, & cognitione ſummaria, & non aliter, prout iuſtum fuerit, procedetur. Tenet Spe. eo. tit. §. ſequitur videre. ver. quid de illis. Poteſt etiam dici, quòd non citabuntur omnes illi indiſtinctè & indifferenter, qui ab impetratore fuerunt nominati, ſed attendere debet citator qualitatem perſonarum & cauſæ: & ſicut delegans moderatur, ita & ipſe delegatus moderabitur qualitatem citandi, & numerum citandorum, arg. no. in c. ſuper literis. §. fin. ſupra de reſcrip. ſecundum Innoc. quia nec ſemper obediendum eſt vt patet in eo, quod legitur & not. in c. ad aures, & in c. dilectus. ſup. de temp. ordi. ſecundum Hoſt. & Io. And. in d. c. dilecti, & ſequũtur communiter Doc. ibi, tradit Spe. eo. tit. §. ſequitur. ver. item nota, ꝙ ipſe, vbi ſubdit, Hæc faciunt contra quoſdã delegatos, qui ſic ſcribũt aliquibus: Mandamus vobis, quatenus citetis eos, quos talis vobis duxerit nominãdos. Ex quo dicit, vidiſſe multas vexationes & redemptiones, cõtra quos D. tit. ſanctę Ceciliæ presbyter, Cardinalis in Regno Frãcię, Apoſtolicę Sedis Legatus in Concilio Bituricen. in quo Spec. aſſerit ſe interfuiſſe, per quandam conſtitutionẽ prouidit. Sed hodie prouiſum eſt per cap. cum in multis. de reſcr. lib. 6. Ad quod vide, quod dicam inf. eo. art. q. 31. Et ex his eſt expedita hæc intricata quæſt.

18 ¶ † Quartodecimò quæro, An & quando cõſanguinei, amici, ſeu vicini ſint citandi? Sol. Gloſ. in c. cauſam. inf. de dolo & contum. tenet, quòd ad hoc, vt poſsit procedi contra abſentem ad actum præiudicialem, etiam per citationem domi factam citandi ſunt amici. Et ſequitur ibi Io. And. & voluit glo. fin. & Imo. in c. fin. inf. de eo, qui mit. in poſſeſſ. cauſa rei ſeruandæ. & glo. in Clem. 1. de iudi. pro quib. facit l. hoc autem. ff. ex quib. cau. in poſſeſſ. eat. & l. item ait prætor. cum l. ſeq. ff. ex quibus cauſ. ma. Et videtur probari in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infec. tenet Pau. in Clem. cauſam. de elect. alleg. dictum Hoſtienſ. in d. c. fi. de eo, qui mit. in poſſeſſ.

¶ Petrus verò & Vltramontani, vt refert Cyn. in l. cùm proponas. C. de bonis auto. iudic. poſſ. tenent contrariam ſententiam, quia hoc non reperitur iure cautum, niſi in caſibus ſpecialibus, vt in minore, & ſic loquitur d. l. item ait prætor. cum l. ſeq. ff. ex quibus cau. ma. & quando agitur de conſeruando iure ſpeciali, & ſic loquitur d. l. hoc autem. ¶ Loquitur enim in proceſſu de iure ſpeciali, videlicet, quando quis petit reſtitutionem aduerſus eum, qui abſens præſcripſerat contra ipſum. Vnde allegat, quod nõ habuit opportunitatem conueniendi illum abſentem. Ad hoc enim, quòd audiatur, oportet, quòd requiſierit procuratorem illius, vel ſi non dimiſit procuratorem, debuit requiſiuiſſe amicos, ſi voluiſſent illum defendere: ſecùs, ſi ageretur contra aliquem non pro iure ſpeciali, ſed iure communi, ſecũdum Petr. & Cyn. & tenet Raynerius in d. l. ergo. ff. ex quib. cau. ma. ¶ Gloſ. tamen in l. 2. ff. ex qui. cauſ. in poſſeſ. eatur. idem ſentit etiam in maiore, & etiã quando proceditur de iure communi. & ſic videtur concordare cum prima opinione, licet do. Anton. in d. c. cauſam. alleget illam pro contraria opini. ſed malè, quia tenet id, quod dixi, quod tamen procedit, niſi quis primus comparuiſſet, quia tunc ſi iterum citatus non compareat, cùm ſit contumax, nõ eſt opus requirere amicos, ſecundum illam gloſ. ſecundum quam limitaretur prima opinio, ſi vera eſſet. Bart. verò in d. l. hoc autem. recitat opin. & nihil firmat. de quo etiam per eũ in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. vbi ſentit, quod debent citari amici per edictum generale, ex quo multitudo vocatur ad cauſam, ar. d. l. hoc autem. Nec eſt neceſſe, licet Glo. ibi vacillet, quod vocentur amici, habitantes extra ciuitatem, in qua iudicium agitur, & ſic reſidet do. Anton. in d. c. cauſam. & hanc opin. dicit Ioann. de Imo. eſſe communem opinio. antiquorum. ita dicit in cap. fin. inf. de eo, qui mit. in poſ. Sed in d. ca. cauſam. dicit totum eſſe ſeruare opinionem Glo. & Inno. putat tamen, quòd de iuris rigore talis conſanguineorum & amicorum citatio nõ requiratur, pro qua opin. facit tex. in d. c. cauſam. & in Clemen. cauſam. de elect. & in c. fin. de dolo & contuma. & l. 4. §. prætor. ff. de dam. infec. in quib. iuribus, vel dicitur de citatione amicorum. Vnde dicit ipſe, ſequendo opin. Vltramontanorum, quòd iura contraria ſeruentur in caſibus ſuis, videlicet in proceſſu fiendo contra minorem, vt dixi ſupra, ſecundum Henricũ. Et idem dicit, ſi fieret contra eccleſiam, vel aliã perſonam priuilegiatam, argumento. l. ſecundæ. C. de iu. reipublicæ. lib. 11. & d. l. ergo. ff. ex quibus cau. maio. faciunt quæ dixi in clement. prima, de reſcrip. & in clem. de iudic. & per Innocent. in cap. cum venerabils, de relig. domi. & eodem modo reſpondetur ad l. aut qui aliter. §. & ſi fortè. ff. quod vi, aut clàm. vbi fit mentio de iſta requiſitione amicorum, quia ſeruanda eſt in caſu ſuo. & idem etiam vult Io. de Imo. in l. ſi finita. §. ſi plures. ff. de damno infec. Et Dominus meus in d. capit. cum cauſam. qui ſubdit, quòd in caſibus, in quibus fieri debet citatio conſanguineorum & amicorum, iſta erit practica, vt fiat edictum generale, quod ſi quis conſanguineorum, vel amicorum vult defendere, compareat, nec eſt opus, quod requirantur extra prouinciam, ſeu ciuitatem, quia ſic eſſet proceſſus in infinitum, vt not. Glo. & Bart. in d. l. hoc autem.

¶ Aduerte tamen, quia Spec. eod. tit. §. ſuper. ver. ſed nunquid conſanguinei, primò arguit, quod nõ ſint vocandi extra prouinciam, quia ibi debet iudex præcipere, vbi res agitur. ff. de reb. eorum. l. magis. §. illic. Et quia illi non ſunt de iuriſdictione, argumen. l. fin. ff. de iuriſd. om. iud. & l. cum vnus. §. is. ff. de bonis auth. iudi. poſſ. & quia per hoc cauſa differretur, quod eſſe non debet. ff. de proc. l. ſed & hę. §. non ſolum. & inf. de do. & contum. c. fin.

¶ Deinde ſubdit, quòd omnes cõſanguinei ſunt vocandi, vbicunque ſint, & hanc approbat, quia eã tenuit Gl. & Iacob. Balduini. ¶ Mouetur, quia text. dicit, Omnes vocandos, quos veriſimile ſit, defenſionem non omiſſuros. Subdit etiam Spec. ſecundum prædictos, & Io. de Deo, nullum debere proprio nomine citari, ſed ſufficit edictum proponi, ꝙ quicunque voluerit defendere, veniat & defendat, ff. de inſtitoria. in l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. & in cap. primo. de poſtu. prælato. circa principium. & in cap. fin. inf. de do. & contum. & ſic obſeruatur Bononiæ, ſecundum Spec.

¶ Sed hæc concluſio Speculatoris videtur repugnare opinioni ſuæ, ex quo citatio fit generaliter. Mihi plus placet opinio Petri & Cy. & Domini mei, quia etiam vbi agitur contra pupillum, ſi pupillus habet tutorem, non eſt neceſſaria dicta citatio conſanguineorum & amicorum, vt d. l. hoc autem. §. 1. ff. ex quibus cauſis in poſſeſ. eatur. Et iſtam opin. etiam tenet Io. And. in addit. Specu. in tit. de primo decreto. §. ſequitur. circa principium. & tenet Bald. in authent. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. qui dicit, quod ita debet intelligi gloſ. in d. cap. cauſam. vt quod ibi dicitur de amicis citandis, locum habeat, quandò proceditur contra minorem, vel abſentem, ex probabili, vel neceſſaria abſentia, & de abſentia conſtet iudici.

¶ Sed propter vitandas opiniones conſulerem, quòd ante factum fiat dicta vitatio, vt etiam dicit Ioan. de Imo. infra de eo, qui mit. in poſſeſsionem, vbi dicit, quòd tutius eſt in practica ſeruare opinio. Gloſſato. facit etiam ſecundum Dominum meum, quia abſens ex quo ſe voluntariè abſentauit, & non dimiſit procuratorem, videtur in culpa, & ideò nõ debet ſeruari æquitas conſanguineorum & amicorum citandorum, quia negligentibus non ſubueni-

tur, vt in cap. vigilanti. infra de præscrip. & in l. nec enim. ff. ex quibus cau. maio. facit, quod no. Bal. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. vbi dicit, q; si absens potest notari de culpa amici non sunt citandi: & subdit, quòd etiam in criminalibus non sunt citandi, in quibus amici non possunt defendere absentem. Et sic habes expeditam notabiliter hanc quæstionem.

19 ¶ † Decimoquintò quæro, vtrum absens extra territorium sit citandus? Sol. Glo. 3. in c. fin. supra de maio. & obed. tenet, quòd in actibus vniuersitatis absentes non sint citandi, pro qua videtur facere tex. in d. c. fi. & hoc etiam tenet glo. quæ reputatur singularis in verbo, ipsorum. in c. præsentium. de testi. lib. 6. quæ dicit, regulariter absentes non esse vocandos: nisi aliud habeat consuetudo. ¶ Fallit tamen in tribus casibus, videlicet, in electionibus fiendis, in receptione canonicorum, & in cessatione à diuinis, per ea, quæ habentur in c. coram. de elect. & in c. quamuis. de offi. ordi. lib. 6. & in c. cum in ecclesijs. de præb. lib. 6. Sed do. Anto. in d. c. fi. dicit, quòd in negotijs arduis absentes semper viderentur vocandi, nisi ius aliud disponat: secus in non arduis. Et sic dicit voluisse Inno. in c. 2. de ope. no. nunc. ¶ Sed dicit Ioan. de Imo. in d. c. fi. quod tutior est opin. Glo. per ea, quæ habentur 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. vbi etiam in alienationibus rerum ecclesiarum, licet negotium de se sit arduum, nec fieri debeat sine magna solennitate, de qua 12. q. 2. in summa. & c. sine exceptione. & in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. non tamen est necesse vocari absentes, cuius contrarium deberet esse, attenta regula Innoc. & do. Anto. Nec videtur posse reddi vera specialis ratio, quare ibi non vocentur, & in alijs arduis debeant vocari, & ideo tutius est tenere glo. quæ etiam communiter tenetur, secundum Ioan. de Imo. in d. c. fin. de maio. & obedi. Sed Dominus meus ibi tenet opin. dom. Anto. pro qua facit, quia in tribus casibus prædictis assignatis per glo. in d. cap. præsentium. non videtur posse assignari alia ratio, quare absentes in illis sunt vocandi, non quia sunt ardui. igitur &c. & ita etiam no. do. Anto. in c. licet de euitanda. supra de elect. & in d. c. 2. de ope. no. nun. Nec obstat c. fi. de maio. & obedi. vbi agebatur de negotio magno & arduo: quia in illud procedit propter mandatum Papæ, qui expresit, præsentes tantum vocari, & non absentes. pro quo facit glo. in cap. 1. de his, quæ fiunt a maio. par. capit. quæ vult, quòd in statutis condendis sint vocandi absentes, & idem glo. in c. cum omnes. de consti. ¶ Sed tu aduerte, quia idem dom. Anto. in cap. 1. de his quæ fiunt a præla. volens concordare opin. distinguit, quòd aut loquimur in actibus gratiis præiudicij, & regula sit, quòd exigatur vocatio absentium: non in casibus, in quibus in iure aliter reperitur expressum, vt in c. apostolica. de his quæ fiunt a præla. Aut loquimur in leuibus, & regula sit per contrarium, quòd non requiratur citatio absentium, non vbi aliter reperiatur in iure expressum: Quæ consideratio fuit satis notabilis & subtilis. Et de hac materia tangit etiam dom. Anton. in cap. licet. & cap. cum inter vniuersas. supra de elect. ¶ Sed tu aduerte, quia ista materia potius pertinet ad actus extraiudiciales, de quibus non est intentio nis nostræ tractare, vt diximus in principio materiæ nostræ. Quia tamen articulus est multum quotidianus & intricatus, ideo ad hoc, vt ipsum articulum expediamus, quo ad actus iudiciales & extraiudiciales, distingue, quòd aut loquimur in actibus extraiudicialibus, aut in iudicialibus. Primo casu quæstio nostra & dubitatio contingit, vt plurimum respectu vniuersitatum & eorum, quæ collegialiter aut capitulariter fieri dicũtur, quoniam in actibus, quæ fiunt à singularibus personis, vix videtur posse procedere quæstio. distingue igitur, quòd aut loquimur de iure canonico in vniuersitate ecclesiastica, aut de iure ciuili in vniuersitate seculari.

20 ¶ † Primo casu pono regulam, quòd absentes regulariter non sunt vocandi: quia si speciale est in aliquibus casibus, quòd sint vocandi: ergo regula est in contrarium, vt l. 1. in fi. ff. ad municip. cum similibus, & ita procedat opinio glo. & Innoc. tenet glo. 10. q. 2. cap. hoc ius porrectum. & glo. super verbo, prout. in cap. quamuis. de offi. ordi. lib. 6. sentit glo. super ver. totius. in d. c. fi apostolica. de his quæ fiunt a præla. & Hosti. in sum. in tit. de his quæ fiunt a maio. par. cap. §. 2. Prædicta tamen regula fallit in pluribus casibus.

¶ Primò fallit in actu electionis, vt no. glo. in c. præsentium. de testi. lib. 6. & glo. in c. licet. & in cap. cum inter vniuersas. & in c. coram. supra de elec. de qua materia latius dicam in tit. de elect.

¶ Secundò fallit in receptione canonicorum, vt no. glo. in d. c. præsentium.

¶ Tertiò fallit in cessationibus à diuinis, vt no. glo. prædicta, & est tex. in cap. quamuis. de offi. ordin. lib. 6.

¶ Quartò fallit, si consuetudo habet, q; absentes sint vocandi: in hoc enim statur consuetudini, vt no. glo. in d. c. quamuis, & probatur ibi in tex.

¶ Quintò fallit in facienda constitutione seu statuto, tendente ad singulare præiudicium absentiũ, quia tunc etiam absentes sunt vocandi, vt sentit gl. pen. in c. 1. de his quæ fiunt a maio. par. cap. Quinimò videtur posse concludi, quòd tunc requiratur consensus omnium, de quo in seq. fall.

¶ Sextò fallit etiam, iudicio meo, in omnibus casibus, in quibus tractaretur de singulari præiudicio ipsorum absentium, per ea, quæ statim dixi in præcedenti fall. Quinimò arbitror secundum glo. in d. c. 1. quòd consensus omnium requireretur, nec sufficeret consensus maioris partis: de qua materia traditur in cap. omnes. supra de consti. & in regula, quod omnes tangit. de reg. iu. lib. 6. & in l. quod maior. ff. ad municip.

¶ Septimò fallit in casibus, in quibus per formã statuti absentes essent vocandi: quia si hoc posset consuetudo, vt dixi in quarta fallentia, fortius videtur hoc fieri posse per statutum. facit, quod no. in c. cum nobis olim. & in c. cum inter vniuersas. sup. de elect. Quod indubitanter procedit in vniuersitatibus seculãribus, vt statim dicã. Sed in Ecclesiasticis non videtur hoc procedere respectu casuũ, in quibus canones expresè disponerent, actus posse celebrari non vocatis absentibus: quia licet inferiores Ecclesiæ possint inducere consuetudinẽ contra positiuam constitutionem superioris: non tamen possunt statutum condere, vt traditur in c. quod super his,

his. infra de maio. & obed. & per Ioan. And. in c. fi. de offi. Arch. & 22. q. 5. institutum, & ibi per Arch. & in c. pen. de appel. lib. 6. in quibus dicitur, quod episcopus etiam in synodo non potest statuere contra canones, tetigi in cle. 2. de elect. & latius tractabo in tit. de constit. & in tit. de consue. ¶ Arbitror tamen posse attentari, quod stante dubietate propter prædictas opiniones respectu eorum, quæ ardua sunt, quod statutum vniuersitatis Ecclesiasticæ disponẽs, quod in causis arduis requirendi sint absentes, valeret, per no. per Glo. in regula, qui contra iura. de reg. iu. lib. 6. & eorum, quæ no. Bart. in Glo. super ver. per edictum. in extrauag. ad reprimendum, & quæ latè dixi in cap. 1. de ope. no. nunc. Intelligo tamen vbi alias canones contrariũ clare non disponerent. ¶ Si vero loquimur de iure ciuili, Barto. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. dicit, quod non sunt vocandi, sed sufficit, quod actus fiat in loco, in quo fieri consueuit per vocationem generalem, vel sonum campanę: non autem requiritur alia ter vocatio absentium, per no. in l. nominationum. C. decurio. lib. 6.

¶ Vult tamen, quòd semper ad minus debent esse duæ partes præsentes: de quo latius dicam in tit. de his quæ fiunt a maio. par. cap. ¶ Videtur tamen, quod in actu electionis fiendæ etiam per vniuersitatem secularem sint vocandi absentes, cum de iure ciuili non reperiatur contrarium dispositum, per id, quod habetur in d. c. 1. de ope. noui nunc. & id quod statim dixi, secundum Bar. in Glo. super ver. per edictum. & ad d. l. nominationum. potest dici, quòd tunc sufficit duas partes esse præsentes, quando vocandi essent absentes, secundum Io. de Imo. in d. c. 1. de his, quæ fiunt a maio. par. cap. ¶ Et eodem modo idem videtur dicendum de alijs casibus specialiter dispositis à iure canonico, de quibus supra dixi, in quibus ius ciuile expresè non disponeret in contrarium. Et intellige de conuenientibus vniuersitatis secularis, quod tamen pro nunc aliter non firmo. ¶ Secundo casu principali, cum loquimur de actibus iudicialibus, dicendum est, quod citatio est necessaria, per l. nam ita diuus. ff. de adop. & per ea quæ latius dixi supra eod. artic. q. 1. ¶ Sed istius q. vis stat respectu formæ & loci citãdi, vtrum sufficiat, absentem citari ad domum, & ad quam: de quo dicetur infra, artic. 17. q. 9. Et an sit necessarium, facere executionem, vtrum dimiserit procuratorem, & citare ipsum procuratorem: de quo latè dixi supra eod. arti. q. 4. ¶ An vero debeat, vel possit fieri commissio citationis alteri iudici existenti extra territorium: de quo dicetur infra, art. 17. q. 8. Vel etiam mittere nuncium extra territorium: de quo aliquid tetigi in c. fin. supra de foro compe. super Glo. 3. in materia domicilij. in 7. q. princ. versi. tertius effectus. Statuta tamen communiter prouident circa citationes absentiũ, & illa seruanda sunt.

21 ¶ † Decimosextò quæro, vtrum præsens in iudicio sit citandus? Sol. Vgutio 5. q. 2. cap. vocatio. tenuit, quod necessaria esset citatio, & quod præsens in iudicio non teneretur respondere, cum non præcesserit citatio, nec ad hoc venerit. Quod etiam videtur probari secundũ Archi. per l. 2. in fi. ff. de condi. & demon. & ff. de iudi. in l. 2. §. legatis. vbi tex. dicit, quoniam ob aliam causam venit, &c. sed oportet secundum quosdam eum promittere, quod certa die respondebit, arg. de l. 2. §. sed si dubitetur. Et sic dicit Arch. in d. c. vocatio. se vidisse seruare in curia Romana. Et idem etiam tenuit Vince. in c. 1. supra de iud. per illum tex. Spe. vero in tit. de lib. obla. §. sequitur. versi. item dicunt quidam. dicit, quod licet reus à casu venit corã iudice nulla citatione præmissa, potest tamen ei offerri libellus, quia vbi te inuenero, &c. 2. q. 1. in primis. & auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. duntamen sibi concedatur libera potestas proponendi dilatorias, tam fori, quàm alias, 3. q. 6. c. exceptio. de re iudi. c. inter monasterium, & tempus ad deliberandum, vt in auth. offeratur. C. de li. conte. Io. And. in c. fi. de elect. lib. 6. dicit, quod in processu & sententia satis est, partẽ esse præsentem absque eo, quod præcedat citatio. Ad primum allegat c. qualiter. 2. §. debet. infra de accusa. Ad secundum allegat ff. de re iud. l. de vnoquoque. in quibus nihil dicitur de citatione, sed solum de præsentia. & bene facit C. quomo. & quan. iud. in quarta, & in l. si proponis. 2. Vbi à contrario colligitur, quod si citata fuit pars ad certum locũ, & iudex in alio loco procedat, tenet processus præsente parte. ¶ Mouetur etiam, quia cum effectus citationis sit, vt citatus veniat: ex quo præsens est, cessat citandi necessitas. facit ff. de lib. agno. l. §. fi. secundum Ioan. And. in d. c. fi. & sequitur ibi Pet. de Ancha. & post eum do. Dom. dicens, quòd si citandus venit ad iudicium absque citatione, & respondeat actui, valet actus. Et idem tenet Guli. de Cu. & Bar. in l. 1. ff. de in ius voca. & in l. prolatam. C. de sent. & dicit Pet. quod hoc est singulare dictum, & etiã sequitur Lap. in d. c. fi. tenet Domi. meus in c. Ecclesia. de consti. in Glo. super ver. nulla. & do. Anto. c. 1. de iudi. Bal. in rub. C. de in ius vocan. dicit, quod iudicium potest incipere à partis præsentia, sicut à citatione, secundum Guli. in l. 1. ff. de in ius vocan. Sed ipse allegat Glo. ordi. l. fi. §. illud. C. de temp. appel. & est dictum Ioan. And. in d. c. fi. de elect. lib. 6. Idem Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. reiterata opinione Archi. dicit considerari oportere, quòd dilationes habent diuersa nomina, & hoc ex proprio fine. nam finis expectatiuarum dilationum est solum ad comparendum, & tunc præsens nõ est expectandus. Finis autem probatoriarum est probatio: & tunc præsens est expectandus, C. de testi. in l. si quando. vnde expectatoria solum est necessaria propter causæ vlteriorem cognitionem. Et idem quasi sentit Barto. in l. cum fratrem. C. de his, quibus vt indig. Tradit etiam in l. mutus. §. his. ff. de procura. qui dicit, quòd citatio non est necessaria, quando quis est præsens in iudicio, quia paria sunt esse præsentem, & citatum, per d. l. de vnoquoque, & idem etiam sentit in capit. 1. de milite vasal. qui contumax est. in fi. 2. quæst. Ange. vero in l. de vnoquoque. ff. de re iudi. dicit, quod si partes sunt præsentes, licet nulla præcesserit citatio ad sententiam audiendam, tenet sententia: & quòd stultus est iudex, qui facit citari partes, quando sunt præsentes: allegat l. 2. C. quomo. & quando iudex, & l. etiam. §. fin. ff. de minor. & l. properandum. §. 1. C. de iudi. & Ioan. And. in additio. Spec. de sententia. §. vt autem. versic. & nota. pro quo dicto facit, quod dixi infra, articulo 20. quæst. 3. in fi. vbi vide. Sed dicit

cit Ioan. de Imo. quòd imo non eſt ſtultum: imo eſt cautum citare vel monere ad ſententiam audiendam, vt no. Ioan. And. d. verſi. & no. imo tamen eſt neceſſaria, ſi altera pars noluit ibi ſtare, per no. per Bar. in l. 1. ff. de in ius vocan. & l. furioſo. ff. de re iudic. ſubdit tamen Ioan. de Imo. quod fortè de iure ſufficeret, partem eſſe præſentem, per d. l. de unoquoque. & per d. l. etiam, & quod no. per Io. And. in c. fin. de elect. lib. 6. Bald. etiam in l. 1. ff. de ſti. dicit, quòd inter præſentes citatio non eſt neceſſaria, vnde dicit, quòd licet citatio ſit nulla: tamen valet proceſſus inter præſentes, licet ergo non valeat citatio, valeat comparitio & proceſſus, qui inde ſit, no. Bal. ibi per illum tex.

22 ¶ † Sed tu conclude, quòd præſens tenetur reſpondere, vel terminum petere ad deliberandum aut ad probandum, vel quid ſimile faciendum, nec ad hoc neceſſaria eſt noua citatio: quia finis citationis eſt comparitio, videlicet vt quis ſe præſentet: & ideo præſens non eſt citandus. Ita procedat opinio Spec. Ioan. And. & ſequacium. & no. etiam Bal. in l. nam ita dituus. ff. de adop.

¶ Etenim quæ ſunt ad finem, ceſſant adepto fine, vt in c. euidentia. infra de accuſa. & idem etiam tenet Bal. in auth. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hære. abſti. & Dominus meus in capit. inter quatuor. ſupra de maior. & obedi. & in cap. cum in iure. ſupra de offi. deleg. & Guliel. & Bald. in l. 1. ff. ſi quis cautio. Et ſic patet quod præſens non poteſt dicere, cites me ſi vis quòd tibi reſpondeam, ſed bene poteſt petere terminum ad reſpondendum, vt dicit Bal. poſt Guliel. in d. l. 1. in fi. quæſtionis. Ad quod etiam vide quod dixi in c. 2. ſupra de libe. obla. artic. 14. verſi. ſeptima concluſio.

23 ¶ † Et ex prædictis infertur, quòd ſi citatus per citationem nullam: quia ſit facta non ritè, vel debita forma non ſeruata, comparuit: & moneatur à iudice quòd reſpondeat, quod tenetur reſpondere, vt no. Innoc. in ſimili in c. cum cauſa. ſupra de offi. deleg. licet Hoſti. teneat contrarium: ſed dicit ibi Dominus meus, & ibi etiam dixi poſt eum, quod vigore citationis nullę non cogitur reſpondere, ſed ex quo eſt præſens: ex noua citatione ſeu monitione à iudice facta tenetur reſpondere: vnde licet citatio abſque peremptorio non validet proceſſum in caſibus in quibus requiritur peremptorium, de quibus dicam articu. 27. tamen validat proceſſum ſi pars per illam compareat, ex quo præſens eſt, vt d. c. cum cauſa. tenet Glo. 24. q. 3. c. de illicita. facit cap. conſuluit. de offi. deleg. no. Pet. de Anch. in repet. cap. in præſentia. in primo no. dicens per illum tex. quod de præſente nõ eſt neceſſaria citatio: Sed monitio conſtituit inobedientiam in vera cõtumacia, per c. conſuluit. de offi. deleg.

¶ Et no. circa prædicta, quod ſi aliquis compareret in termino, præſumeretur citatus, & non fortuito veniſſe, vt no. Archi. 82. diſtinc. cap. propoſuiſti. & Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iud. de quo latius dicam infra artic. 30.

¶ Item aduerte: quia prædicta videntur procedere ſecundum Bart. in l. 1. ff. de in ius vocan. quando præſens reſponderet.

¶ Ad quod etiam vide quod dixi infra 27. princip. artic. quæſt. 10. ſecus ſi nollet reſpondere; quia inuitus non compellitur reſpondere, ſed eſt neceſſaria citatio. ſic dicit intelligendum. §. fin. Inſtit. de pœna teme. liti. & l. ea quæ. C. quomodo & quando iud. Quod ego arbitror procedere ſi modo iudex vellet compellere inuitum ad reſpondendum: quia ex tempore non cogitur reſpondere, nec iudicium ſuſcipere, ſed ſicut ſi fuiſſet citatus habuiſſet debitam dilationem, vna cum citatione, vt no. Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iudex, & Cyn. repetit. l. dies feſtos. C. de fer. de quo latius dicam infra articulo 20. Ita nec nunc cogitur ſtatim iudicium ſuſcipere & reſpondere, ſed poteſt ſibi ſtatui terminus ad reſpondendum.

¶ Et ideo ſi poſtea ipſi, cui ſtatutus eſſet terminus compareret & opponeret exceptiones declinatorias, dilatorias, & ſimiles: & ſimiliter opponeret de citatione non legitimè facta, talis oppoſitio reſpectu citationis illegitimæ non releuaret, & ſi iudex pronunciaret procedendum ad vlteriora ſaluis exceptionibus, vel forma ſtatuti: exceptiones reſeruarentur in fine cauſæ: non intelligeretur reſeruata exceptio non factæ vel inualidæ citationis, ex quo ſemel fuit præſens & recepit debitas dilationes ad ſuas defenſiones. Et ita contingit ſuperioribus diebus in quæſtione facti, in qua ſic bis fuit iudicatum. ¶ Quod tamen dixi quod ſtatuendus eſſet terminus. Verum eſt ſi non comparuit inſtructus, quia ſi nõ daretur ſibi iſte terminus, meritò poſſet declinare tale mandatum ſibi ex improuiſo factũ. Nec poſſet compelli reſpondere, & ſi compelleretur poſſet appellare, per no. per Ioan. And. in cap. 1. ſupra de iudi. & ita procedat dictum Bar. in d. l. 1. ff. de in ius voca. ſecus ſi eſſet inſtructus. ita no. Bal. in c. 1. de mili. vaſal. qui contu. eſt. in verſi. item an ille. col. 6. Et prædicta notabis: quia quotidie contingunt in practica.

24 ¶ † Decimoſeptimò quæro: quia in præcedentibus quæſtionibus vidimus, an quis debeat citari; vnde quero nunc, quis poſſit citari? Sol. In primis pono aliam regulam, videlicet, quòd quilibet, contra quem dirigitur petitio, ſeu cuius petitur generaliter vel ſpecialiter intereſſe, poteſt citari: niſi aliquò ſpeciali priuilegio defendatur: vnde ſi ſunt ali quæ perſonæ priuilegiatæ, prout ſunt, quæ in ius vocari non poſſunt, de quibus ſtatim ſubijciemus in fallentijs: ergo ſtat regula in contrarium, vt l. 1. in fi. ff. ad municipalem, & quia hoc edictũ eſt prohibitorium, vt l. 1. & 2. per totum. ff. de in ius voca. ſicut in ſimili dicimus de teſtibus, teſtamentis, accuſationibus & ſimilibus. prædicta tamen regula fallit in pluribus perſonis, quæ ſpeciali priuilegio nõ poſſunt vocari.

25 ¶ † Primò fallit in Conſule, Præfecto, Prætore, ac etiam cæteris magiſtratibus, qui imperium habent: & qui iubere, cohercere, & in carcerem duci facere poſſunt, vt l. 2. in princ. ff. de in ius vocan. tenet Spec. eo. tit. §. contra. verſi. item non valet. facit 2. q. 1. c. prohibentur. tenet Spec. in titu. de reo. verſic. item conſul. & prætor. Maiores ergo magiſtratus non poſſunt in ius vocari. Quod procedit, non ſolum in citatione reali, ſed etiam in verbali, ſcilicet, ſi citarentur, vt eo tempore, quo gerunt magiſtratum, compareant in iudicio: ſecus, ſi citarentur verbaliter, vt finito officio compareant: quia poſſent citari, per ea quæ traduntur in d. l. 2. de in ius voc. iuncta l. pars literarum. ff. de iud. & l. in tempus. ff. de hæred. inſtituendis. Et quod no. in l. fin. C. de fer. & in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nuncia. & per Bart. in d. l. 2. ff. de in ius voc. Ad quod vide, quod dicam inf. 19. & 20. articu. facit, quod dicam in ſeq. fallen. ¶ Et ex hoc, quod maiores magiſtratus non poſſunt, durante officio, conueniri, infert Ange. in d. l. pars literarum. quòd ſi Poteſtas vel Officialis faceret præconizari, quod quicunque ab eo vel à familiaribus ſuis debet aliquid habere, compareat coram eo intra certum terminum, aliàs non audietur, quòd per hoc non præiudicabitur creditoribus, cũ ipſe non poſſit cõueniri, nec ſit iudex familiæ ſuæ, vt in dic. l. pars literarum. in l. qui iuriſdictione. ff. de iuriſd. om. iud. ¶ Et prædicta procedunt, quando magiſtratus eſſet temporalis: ſecus autem, ſi eſſet perpetuus, quia tunc poſſet citari, & tenetur mittere procuratorem, vt l. penul. C. de procur. 5. q. 3. cap. fin. & hoc, ne pereat ius aduerſario in temporalibus: ergo in magiſtratibus & dignitatibus procedit. l. 2. & 3. ff. de in ius vocan. & l. pars literarũ. ff. de iud. ita dicit Ioan. de Imo. in l. quoties. ff. de re iudi. & in c. querelam. de procur. & l. nec magiſtratus. ff. de iniurijs.

26 ¶ † Secundò fallit in Epiſcopo, dum ſacra facit. tex. eſt in d. l. 2. ff. de in ius voc. tenet Spe. eo. ti. §. contra. verſi. item nõ valet. & in ti. de reo. verſi. item epiſcopus. Et idem dicit Glo. in d. l. 2. de quolibet clerico, dum ſacris inſtat. facit l. omnes. C. de epiſco. & cler. Quod tamen limita, ſi citarentur, dum ſacris incumbunt, vt tũc compareant: ſecus, ſi citarentur, vt compareant finito officio, ſeu finitis ſacris, ſecundum Glo. & Barto. in d. l. 2. Et adde quod ſtatim dicam in fall. 13.

27 ¶ † Tertiò fallit in Iudice, qui, dum de cauſa cognoſcitur, in ius citari non poteſt, vt d. l. 2.

28 ¶ † Quartò fallit in eo, qui cum equo publico in cauſa publica tranſuehitur, vt d. l. 2. & Glo. ibi exponit, hoc eſt, in præcone. Vnde ille, qui vadit præconizando, nõ poteſt citari in ius, & idem dicit ibi Bart. vbi dicit, quod fecit liberari quendam præconem qui fuit captus, dum iret præconizando ſuper equo, per ciuitatem: quia non poteſt in ius vocari. quod intellige, q; nec realiter, nec verbaliter, poteſt citari, vt compareat tempore nunciationis ſeu banni, ſed banno & nunciatione finita poteſt, per ea, quæ dixi in præcedentibus fallentijs.

29 ¶ † Quintò fallit in eo, qui vxorem ducit, qui citari non poteſt, vt d. l. 2. quod intelligit ibi Glo. & Bar. dum ducit vxorem. faciunt quæ dixi in præcedentibus fallentijs.

30 ¶ † Sextò fallit in ea, quæ nubit, ſeu quæ ducitur ad ſponſum, quæ ſimiliter citari non poteſt, vt d. l. 2. quod tamen intellige, vt dixi in præcedentibus fallentijs.

31 ¶ † Septimò fallit in eo, qui apud prætorem cauſam agit, ſcilicet, dum agit cauſam, vt d. l. 2. ff. de in ius voc. quod intelligit ibi Glo. niſi vocetur ad maius tribunal. de quo in l. contra pupillum. §. is, qui ad maius. ff. de re iudicata. facit, quod dicam in ſequen. fallen.

32 ¶ † Octauò fallit in eo, qui vocatur ad maius tribunal: quia interea non poteſt citari ad minus tribunal. facit, quod dixi in præcedenti fallentia. tenet Specu. eod. titu. §. contra. verſic. item non valet. Ad quod vide quod dixi inf. artic. 31. verſic. quartus effectus.

33 ¶ † Nonò fallit in eo, qui funus ducit familiare, vt d. l. 2. & dicit ibi Glo. quòd nec ipſe, nec aliquis de familia ſua, poteſt in ius vocari vſque ad nouem dies, vt in Authen. vt cum de appel. cog. §. penul. Et ſubdit Gloſ. quòd familiare funus dicitur, ſiue ſit de genere ſuo, ſiue de ſeruis, ſiue de ſeruitoribus, per l. pronunciatio. §. communi. ff. de verborum ſignificat.

¶ Vnum tamẽ hic incidenter nolo omittere circa errorem illius Gl. quem errorem etiam communiter omnes ſequuntur in eo, quod dicit, Seruitoribus: quia verbum illud apud Latinos non reperitur, cum ſecundum rectam Grammaticam non reperiatur ſeruitium: niſi dicas, quòd illud non ſit nomen verbale, ſed iuxta vulgare.

34 ¶ † Decimò fallit in eo, qui obſequia mortuo facit, hoc eſt, in eo, qui lauat cadauer, vel quid ſimile facit motuo, vt d. l. 2. in fi. iuncta Gloſ. ſecundum vnam lecturam in eo, qui facit buſta, hoc eſt, & combuſtiones. Comburentes enim cadauera rogo, vt cinis conſeruetur, vt olim fiebat, & traditur in l. pro hærede. §. 1. ff. de acquir. hære. tales citari nõ poſſunt. Quod tamen intellige, dum prædictis officijs incumbunt.

¶ Vndecimò fallit in illis, qui cadauer proſequuntur, ſcilicet familiare, vt dicta l. ſecunda, iuncta Glo. ff. de in ius vocan. & declara, vt dixi in præcedenti fallen.

35 ¶ † Duodecimò fallit regula realis citationis in Doctore, qui pro cauſa ciuili non poteſt realiter citari, hoc eſt, non poteſt capi, vt no. Gloſ. & Barto. in l. Medicos. C. de Profeſſ. & Medicis. lib. 10. vbi Gl. no. quòd iudex, qui Doctores realiter citat pro cauſa ciuili, capite punitur, & ibi etiam dicit Bald. quòd nec poteſt perquiri à familia officialis, vtrum habeat arma? Et quòd Doctor non poſſit realiter citari, tenet Bartolus in quodam tractatu, de carceribus.

¶ Sed tamen licet ille tractatus attribuatur Bart. mihi videtur, quòd nullo modo ſit Barto. Sed aduerte, quia Bart. in dicta l. Medicos, dicit quòd hoc eſt verum in Doctore, qui actu legit in ſtudijs approbatis: aliàs ſecus. Et idem etiam tenet ibi Ioan. de Pla. pro quo dicto allego l. ſi duas. quaſi per totum. ff. de excu. tuto. ¶ Aduerte tamen, quia idem dicendum eſt in Doctore, qui exercet poſtulationem. Nam & patroni cauſarum, quales ſunt Aduocati, dictum priuilegium videntur habere, per no. per Gloſ. in l. miles. ff. de re iudica. & in l. Aduocati. C. de Aduoca. diuer. iud. facit l. 1. in princ. ff. de bono. poſſeſſ. ex teſtam. mil. & ſequitur Barto. & Ioan. de Imo. & Docto. in d. l. miles. Et habet locum dictum priuilegium non ſolum in Doctore Legum, ſed etiam in Docto. Medicinæ, & in alijs, de quibus in d. l. Medicos. ſed non habet locum in Poetis, nec ſimilibus, de quibus ibi. Et nota, quòd nedum ipſi Docto. ſed nec filij, aut eorum familia, poſſunt in ciuilibus realiter citari, vt no. Glo. in d. l. Medicos. Sed pro crimine bene poſſunt capi & carcerari, vt in d. Glo.

¶ † Ter-

36 ¶† Tertiodecimò fallit in milite, per text.in d.l. miles. ff.de re iud. & Ang.ibi, quòd limitat ibi Gl.si modo miles agat in expeditione. aliàs secùs. facit l. miles, qui commeatu. ff. ex quibus cau.ma. Et ideò milites nostri temporis non habent hoc priuilegiũ, cum non vadant in expeditionem,sed solum habẽt priuilegium in bibendo prius, & in præcedendo. Et profectò sunt quamplurimi, qui vix illud priuilegium deberent habere. Ad quod vide Cyn.Barto. & Bal.in l.1. C.de iuris & facti ign.& Spec.in titulo de procura.vers.item quod est miles.& quod traditur in l.filiusfamilias.§.veterani. & ibi per Docto.ff. de procur.& l.militem. & l.qui stipendia. C.de procu. & per Dom.meum in c.in nostra. sup.de procu. Bal.tamen in l.1. C. de cesio. bon. in fine quæstionis, tenet, quod etiam milites nostri temporis gaudeant priuilegio, vt non possint realiter citari, quia veri sunt milites,aliàs falso vocabulo vterẽtur, quod esset quædam fatuitas,& licet non habeant insignia obseruantiæ veteris,tamen habent nouæ obseruantiæ insignia. facit cap.translato.sup. de constitut. Et quia si fiunt à Papa, beneficiantur, vt patet in Pontificali, cap. 163.

¶Sed prædicta opinio non videtur vera, per ea, quæ supra dixi de Doct. qui non sunt in expeditione exercitij doctoratus. Et quod Miles non potest capi,etiam pro repræsalijs,tradit Bar.in tract.repræsaliarum.q.7.vers.ad quartum.

37 ¶†Quartodecimò fallit in clericis,nam cum ipsi sunt milites cælestis militiæ, debent gaudere prædicto priuilegio, quia clericus (vt dixi) miles cælestis militiæ dicitur, vt no.in c.1.de cler.ægrot.lib.sexto. Et ideo non debet posse realiter citari. ita concludit Glo.d.l.miles. Sed Oldrad. vt ibi refert Ang.tenet,quod possint realiter citari. Vnde si clericus nõ vult capi,eget beneficio cessionis bonorum, vt in c. Odoardus.inf.de so.& per no.in capit.peruenit.inf. de fideiuss. ¶Sed Iaco. de Are. Inst.de act.§.præterea. in q.fin. tenet primam opin. pro qua facit l.1.§. est & alius.ff.si quis à paren.fu.manum.& ad capitu. Odoardus, respondet, quod ibi non defendebat se beneficio d. l. miles. & hanc opinionem sequitur Ang.ibi tanquam magis æquam,quia non debet dari occasio,vt auocetur à diuinis. Sed aduerte, quia in contrarium videtur facere, quod not.Barto.in l. prima.C.de iur.& fac.igno.in quantum dicit,quòd priuilegium illius l. 1. concessum militi armatæ militiæ, non debet trahi ad militem cœlestis militiæ. sed potest responderi,quod ibi loquitur de alio priuilegio,quod est magis strictum,& paucas habet fallentias. secus in priulegio dic.l.miles. quod multis conceditur,& sic residet Io.de Imo.ibi remittendo se ad ea,quæ ipse tradit in l.si verò.§.de viro. ff.solu. matr.in secundo membro prin.& ibi in d.§.de viro. Ioann.de Imo.idem tenet.& etiam idem tenet in d. c.Odoardus.vbi etiam hoc tenet Petr.de Ancha.& Io.de Imo.& hanc opi.tenet Io.And.Arch.& Doc. in c.si clericus.de sent.excom.li.6.vbi tenent,quod non possit capi,etiam si se obligasset,vt posset personaliter capi,per capitu.ex rescripto.de iureiurando. Et mihi placet.

¶Et aduerte, quia etiam pro repræsalijs concessis non possunt capi, secundum Bart.in tract.repræsaliarum, in 7.q.prin.vers.ad quintum. per cap.1.de iniur.& dam.dato.lib.6. Nisi sit coniugatus, vt ibi per Barto. Nec obstat c.si propter tua debita.de rescript.lib.6.quia ibi non negatur,quod clerico non competat hoc beneficium.& si tu diceres,ad quem ergo effectum fuit ibi impetratum & concessum illud priuilegium, super fructibus beneficiorum vacaturorum, propter debita persoluenda? Respondetur facilius,quod hoc factũ fuit, vt satisfieret creditoribus, nec creditores sui defraudarentur, & facilius reperirentur credentes, & subuenientes necessitatibus Ecclesiarum & clericorum.

¶Sed aduerte, quia videtur hoc esse mirabile, q̃ clericus non possit realiter citari à iudice, & tamen pars possit illum fugientem realiter citare capiendo ipsum,etiam propria authoritate,vt traditur in cap. cum non ab homine.sup.de iudic. ¶Sed ego arbitror,quod illud, quod ibi dicitur de clerico fugiente, habeat locum respectu delicti, vel etiam si aufugeret cum pecunia creditoris,quia videtur, q̃ tunc etiam laico licitum sit realiter citare, & ipsum capere,de quo latius dixi in d.c.cum non ab homine. su per Glo. 1.in primo membro,& latius in cap.peruenit.inf.de senten.excommun. in 9.prin.art.per quatuor membra principalia, & maximè in secundo & quarto, tangit Ioan.de Imo.in cap.lator. inf.de pig. Sed extra crimen, & quando non fugeret cum pecunia creditoris, non video, quod pars aliquo modo posset eum capere etiam fugientem. Cogitabis. Sed pro causa criminali potest capi, vt in capitu. si Episcop.de offic.ordin. lib.6.27.q.1.capit.si custos. & c.si homo.& c.si quis rapuerit.19.q.2.cap.Abbates,& cap.si clericos.de sententia excommun.lib.6. & ibi Io.And.Archid. & dominus Dominicus. vbi idem dicunt pro debito ciuili descendente ex crimine,seu delicto, per tex.in capitu.1. de depósito. ¶Et aduerte, quia regulariter contra illos, quibus non possunt repræsaliæ concedi, tradit Barto.tract. repræsaliarum,in 7.q.prin.in fi.vbi concludit,quòd illi,qui continentur in l.2. & 3. & l. neque impuberes. ff.de in ius vocan. qui non possunt realiter citari, de quibus dixi, nec possunt contra eos exerceri repræsaliæ,quæ exercerentur, vt citatio realis.

38 ¶† Decimoquintò fallit in quibusdam alijs personis, quæ similiter habent priuilegium, ne possint conueniri, nisi in quantum facere possunt,& sic nõ possunt realiter citari, quales sunt maritus, parens, patronus,donator, & socius,quia tales non possunt realiter citari,maritus ab vxore,parens à filio,patronus à liberto, donator à donatario, socius à socio,in iudicio societatis,secundum ea,quæ traduntur in l. alia.§.fin.& l.rei iudicatæ.ff.sol.mat. & in l. sunt qui. cum sequen.ff.de re iud. & Insti.de act.in §.sed & si quis cum parente, de qua materia dicendum, vt latius traditur in dictis iuribus. & de socio tradit etiã Bal.in rub. C.pro socio.

39 ¶† Decimosextò fallit in muliere, quę similiter non potest realiter citari pro debito ciuili, si modò sit mulier honestæ vitæ,& bonæ famæ,quinimo iudex pœna capitis punitur, si faciat mulierem carcerari,secundum legẽ C.in l.1.C.de offi.diuer.iud.& in auth.sed nouo iure.C.de custo.reorum.& in cor p.vre,vnde sumitur, in Auth.vt nulli iudi.§.necessa rium. secùs, si sit infamis, prout est meretrix, quia tunc potest carcerari, etiam pro debito ciuili,secundum

dum Cyn. in d. authen. sed nouo iure. & traditur in dicto tractatu, de carcerib. in princ. Tenet Bal. in l.consentaneum. C.quomodo & quando iudex. colum. fin. per tex. in Authen. de restitutionib. & ea,quæ pa.§.fin. & Ludo. Pont. in rep.l.1.C.de hæred.inst.sub 9.quæst.Et no.Gl.in l.nemo. C.de exacto.tributor.lib. 10.per d.l.1.& authen.ibi positam, C.de offic.diuers.iudi.vbi dicitur, quod etiam pro debito fiscali non potest realiter citari,& iudex cõtra faciens, si est maior, 20. librarum auri, si minor, 10.librarum auri,pœna punitur. ¶Nec obst.l. quoniam.C.de custo. reorum. quia illa lex est correcta per iura posteriora. & tenet Ange. in repet. l.nemo carcerem.C. de exacto. tributor.lib.10. vbi concludit, quod nec pro priuato, nec pro publico debito possit carcerari,& sic voluit,quod nec pro causa criminali possit carcerari. & idem etiam voluit Barto. quod eriam pro causa criminali non possit carcerari,per iura prædicta.

¶Sed dicit Ioan.de Imo. in c.lator. inf. de pign. quod illa iura nihil dicunt de causa criminali. vnde recurrendum est ad d.authen. sed nouo iure. C.de cust. reo. vbi tex.videtur velle, quod possit capi pro crimine: sed tamen non debet carcerari, sed debet teneri in aliquo monasterio custodienda: quod tamen hoc non seruatur, sed de consuetu.carceratur in carcere separato à masculis. Quidam tamen dicunt, quod etiam pro causa ciuili potest realiter citari, videlicet si conueniatur occasione tutelę admi nistratæ,& renunciasset Velleiano,& omnibus alijs exceptionibus sibi competentibus, per nota. per Bar.in l.si quis sub conditione.ff.de testamẽtaria tutela. vbi videas,si hoc dicit,quia ad presens nõ vidi. Et idem tenet Bart.in auth. matri & auiæ.C.quando mulier tutelæ offic. fungi potest. versicu. ex hoc etiam dico, quòd licet mulier pro debito ciuili. tenet Ludo.Ponta. in repetitione l.1. C.de hæredib. instituendis. quæst.9. versic.illud tamen quod dixi, quòd mulier.

40 ¶† Decimoseptimò fallit in his, qui cesserunt bonis, qui non possunt realiter citari: quia qui bonis cedit,debet ire liber quo vult,no.Glo.& sequitur Io.de Imo.in c.lator.inf.de pig.per l.1.C.qui bonis ced.poss.& ibi traditur.

¶ Decimooctauò fallit in legatis, & his qui habẽtius reuocandi domum.de qua materia dic,vt latè dixi in c.fin. supra de foro competenti. super Gl. fin. in materia iuris reuocandi domum. Et ex prædictis habes personas priuilegiatas, quæ nõ possunt in ius vocari. ¶Est tamen aduertendum,quod sunt etiam quædam personæ priuilegiatæ, quæ licet citari possint: non tamen possunt citari sine permissu iudicis, hoc est sine venia. de qua materia latè dicam inf. in 20.artic.

41 ¶† Decimooctauò quæro specialiter de infante,vtrum possit citari. Sol. Dic, quod non.tex.est in l.quique.& in l.neque impuberes. ff.de in ius vocando. & ibi Barto. & notatur in l.1.§.sufficit. ff.de administr.tuto.tractat Specu.eo.ti.§.consequenter. versi.item non valet. & in ti.de reo.versic.item non potest agi contra infantes.tenet Bal. in cap.1.de milite vasal. qui contumax est. vbi subdit quod creditor qui vult suum consequi ab infante, debet adire iudicem,& facere citare cõiunctos,& affines infantis.ff.ex qui.causis maio.l.ergo.& debet facere & curare ita vt detur tutor. nam curator non potest sibi dari, cum non detur nisi petenti. ff.de tute. in l.qui habet.§.si pupillus. Dicit tamen Barto. quòd si bona infantis essent peritura, vel immineret æs alienũ graue,quòd iudex ex suo officio posset dare curatorem liti.ff.quib.ex cau.in posses.eatur.l.Fulcinius.§. vtrum. quod intelligit de consilio coniunctorũ infamis, & in subsidiũ, quando nõ reperiretur tutor. ¶Mouetur: quia si iudex potest ex mero officio re mouere creditorem,vel tutorem: ergo & decernere potest.ff.de magistra.cõuenien. in l.1.§.exigitur. 2. responso. Vnde erit casus singularis, in quo per inquisitionem datur curator liti, contra regulam su perius dictam,& contra no.Instit. de curato.§.item in lite. facit etiam: quia si bonis absentis datur curator ad instantiam creditorum, vt l.ab hostibus.ff. qui.ex cau.ma. eodẽ modo debet dari infanti, quẽ certum est haberi pro absente. ¶ Item certum est quòd datur curator ventri respectu eius, qui est in vtero: ergo & infanti. ff.de vent.in posses. l.1.§.generaliter.cum sequẽti. ¶Aduerte tamen: quia nulla l.hoc expresse dicit, & ideo Doct. in d.§.si pupillus. variât super hoc dubio.Pe.similiter tenet quod infanti non possit dari curator ad litem, per tex.in d.§.si pupillus. Et remedium creditorum est,quod citentur coniuncti & amici, quos verisimile est defensuros infantem. Et si defendant satis est, si non defendant proceditur ad missionẽ in bonis defuncti,& proceditur ad venditionem si ex cõtractu defuncti conueniatur, per l.hoc autem. in princ. & l. apud Iulianum. §.fin. ff. quib. ex cau. in posses. ea. ¶Sed dicit Bald. considerandum esse: quia si conuenitur ex contractu defuncti: ergo oportet quod infans se immiscuerit hæreditati, vt l.si cũ dotem.§. transgrediamur. ff.sol.ma. sed istud non potest fieri sine tutore, vt in l.potuit. C.de iure delib. ergo,&c. ¶Sed ad hoc respondent quidam,quod sufficit immixtio l.duodecim tabularum. ff.de condi. fur.l.2. & ibi per Cy. Sed ista solutio dubia est in se,& falsa in infante extraneo. Sed dicit Bal. q̃ supposito casu in infante extraneo, & hæreditas esset iacens, & ideo daretur curator hæreditati iacenti. ff.de negot. gest. in l. debitor. aliter hæreditas iacens tanquam res inanimata non posset latitare, & sic nec pati secundum decretum.ff.de hæred.instit.in l.si quis instituatur.in fi.secundum Bal. in d.c.1.de mili.vasal.

¶Sed tu aduerte: quia ex prædictis colliguntur duæ quæstiones. Prima, vtrum infans possit citari. Et ista est propriè quæstio nostra. Et dicendum est quod non, per iura superius allegata in princip. ¶ Secunda quæstio est, quo remedio succurratur creditoribus volentibus consequi suum contra infantem. & de tutore non est dubium,quod dari potest. Sed de curatore si tutor non reperitur, est magis dubium. sed quia non pertinet punctualiter ad materiam nostram, ideo omitto. vide in præallegatis iuribus, in d.§.si pupillus. & d.§.sufficit. & in l.1. & 2. C.qui legi.person.& in alijs iuribus,superius allegatis,& per Specula. & Ioan.Andr. in addit. in d. versicu. item non potest agi contra infantes. Ego aliquid tetigi in cap.1.supra de lib.obla. in 8.princ. articu.in 2.membro.p.quæst.6. & vtrum tunc contra infantem possit procedi ad primum decretum

& qua-

& qualiter, dicam latius in tit. de eo qui mit. in pos. causa rei seruandæ.

42 ¶† Decimononò quęro, quid de pupillo, vtrum posit citari. Sol. Dic, quod aut quæritur, vtrum posit citari verbaliter, aut realiter. ¶ Primo casu dic, quod aut est alieno iuri subiectus, & nō potest citari, vt in l. neque impuberes. & ibi glo. & Bart. ff. de in ius vocan. & in l. 1. §. sufficit. de adminis. tuto. Aut non est alieno iuri subiectus, & potest citari verbaliter. & intelligitur vt compareat legitimè. Et adde omnino quod dixi inf. articu. 20. quæstio. 19. Et si non compareat, vtrum dicatur contumax, videbimus inf. in ti. de dolo & contum. Et vtrum possit procedi contra eū per primum vel secundum decretum, videbimus inf. in tit. de eo qui mit. in poss. ¶ Aduerte tamen, quia sunt quidam casus, in quibus pupillus habet legitimam personā standi in iudicio: etiam sine tutore, si modo sit doli capax, & in his non est dubium quod potest citari.

¶ Primus casus est in interdicto de libero homine exhibendo, in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de libe. hom. exhib.

¶ Secundus in populari actione, vt l. mulieri. ff. de popularibus act.

¶ Tertius in iudicio momentaneæ possessionis, vt l. fi. C. qui legitimam personam. & in l. 1. C. si per vim, vel alio modo.

¶ Quartus in petenda bonorum possessione, vt ff. de bo. pos. infan. l. 1. §. 1.

¶ Et no. quòd si pupillus fuit litem contestatus cum autoritate tutoris, licèt tutor postea citetur, q̄ veniat ad videndum productionem testiū, vel quid simile, tenet citatio, ita no. Bal. in l. si quando. C. de testam. §. 9. & ita dicit, disputando fuisse conclusum per quendam Dom. Pe. per tex. in l. si ideo licet, de euict. qui est valde notabilis ad hoc, secundum Bal. Quod tamen dictum non videtur procedere sine dubitatione, per ea, quæ dixi de litis contestatione, facta per dominum, seu procuratorem, supra eod. artic. q. 4.

¶ Si verò loquimur de citatione reali, subdistingue, q̄ aut loquimur in causa ciuili, aut criminali.

¶ Primo casu prædictus Doctor in dicto tractatu de carceribus, qui attribuitur Bar. dicit quod credit, quòd pupillus possit etiā pro debito ciuili carcerari, dum tamen sit doli capax, quamuis possit petere in integrum restitutionem, si esset læsus, per ti. de minoribus. sed nihil allegat. nec placet hoc dictum. Bar. enim in d. l. neque. quem sequuntur Moderniores, tenet, quod non possit realiter citari. Et ista opin. plus mihi placet. Pro qua facit, quod statim dicam de minore in seq. quæst. in opin. Ang. & Bal. & hanc opin. tenet Bald. in l. 1. C. qui bon. ced. pos. vbi dicit, quòd pupillus non potest cedere bonis, nec carcerari pro debito: quia satis est, quod pro debito suo patitur primum decretum, & pro debito paterno patitur etiam secūdum decretum: de quo dicemus in ti. de eo, qui mit. in poss.

¶ Si verò loquimur in causa criminali, præfatus Doctor in d. tractatu, tenet, quòd possit realiter citari, & sic capi, si sit doli capax, per no. in l. fi. C. de custo. & exhib. reo. ibi dum tex. dicit, ætateque vinctorum. sed tamen ille tex. nō probat. ¶ Tu dic, quòd ista quæstio pendet ab alia quæstione, vtrum pupillus possit delinquere, & pro delicto puniri? de quo dic, vt latè dixi in c. 1. de delictis puero. vnde quæstio prædicta potest locum habere in casibus, in quibus pupilli possunt delinquere, & pro delictis puniri. In quibus casibus rationabile est, q̄ possint realiter citari, & sic capi, & carcerari.

¶ Vigesimò quæro, vtrum minor pubes possit citari. Sol. Dic, quod aut loquimur de citatione verbali, aut reali. ¶ Primo casu dic, quòd potest verbaliter citari, argum. l. neque impuberes, à contrario. ff. de in ius vocan. facit, quod dixi in præsenti quæstione de pupillo. Et vtrum contra minorem citatū, & non comparentem, possit interponi secundum decretum, dicam in ti. de eo qui mit. in posses. ¶ Secundo casu, dum loquimur de citatione reali. Ang. in repe. l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. ver. ex prædictis. col. 5. dicit, quòd minor forte non potest carcerari, & sic non potest realiter citari: quia incarceratio pro causa ciuili non potest fieri, nisi pro contumacia, ita quòd contumax per contumaciam cessēt soluere, vt d. l. nemo. sed in minore non videtur cadere ista cōtumacia, vt in l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. & C. si aduer. rem iudi. in l. cum & minores. cum sim. Quod procedit ēt, si minor fuerit legitimè defensus per suū curatorem: licèt enim patiatur missionem ex secundo decreto & venditionem, vt ff. de bo. auth. iudi. pos. in l. si minor. cum sim. tamen nō patietur incarcerationem: quia immissionem in possessionem & vēditionem minor patitur ex contumacia curatoris, etiam vbi non defenditur: non ex eo, quia ipse sit cōtumax, sed quia non defenditur, vt d. l. si min. & l. si pupillus. & l. fi. ff. de priuilegijs creditorum. Sed carceratio non potest fieri, nisi ex propria contumacia in non soluendo, vt d. l. nemo. quæ propria contumacia non cadit in minore, cum sibi rerum suarum ad ministratio non sit commissa, & ideo patitur missionem & venditionem minor non læditur, cum debito satisfiat, & si læderetur, potest recurrere contra curatorem, qui non soluit cum potuit, in l. 3. §. penul. & fin. ff. de suspec. tuto. Sed incarceratio esset damnosa minori multipliciter. ¶ Primò, quia per eam non satisfit debito ipsius minoris. Secundò, quia impossibile est, damnum incarcerationis recuperari per minorem à curatore, cum sit damnum personale. Quare concluditur, quod pro debito incarcerari non possit, non tamen est sine dubio: quia in minore non reperitur hoc iure cautum, & ideo cogitandum, secundum Ange. in d. l. nemo carcerem. Bald. verò in l. 1. C. qui bo. ce. pos. in pe. quæstione, primò arguit, quòd possit carcerari: quia potest cedere bonis sub iuramento: deinde concludit contrarium, quia non cogitur iurare, vt l. quæ sub conditione. ff. de condi. insti. nec potest cedere bonis, nisi ad petitionē creditoris, cū iudicis decreto, cum sit quædam alienatio vniuersorum, vt l. magis puto. §. ne patsim. ff. de reb. eorum. ¶ Item, quia non debet carcerari, ex quo non stat per eū, quo minus soluat, sed propter beneficium ætatis, quod non debet resolui in damnum, & sic ad carcerationem, vt in l. quod fauore. C. de legi. & in regula, quod ob gratiam. de regul. iur. lib. sexto. ¶ Quæ decisio vī satis dubia, licet sit fauorabilis.

¶ Et

¶ Et maximè est dubia, quando minor nō haberet bona quæ ad alienationem requirerent decretum, vt d. §. ne patsim. & per totum tit. de rebus eorum. ¶ Et aduerte circa prædicta: quia videtur posse sumi cautela etiam ex prædictis, quod si ex forma statuti minor posset administrare bona sua, eo quod fortè exerceret mercantiam vel quid simile, quod hoc casu posset realiter citari, & carcerari, a cessante ratione prędictorum: sed hoc casu debet esse cautus, vt faciat articulos & probationes de illa qualitate, propter quam minori cōcedatur rerum suarum administratio. ¶ Et hæc cautela procedit etiam retenta opin. Ang. & Bal. de quo tamen (vt dixi) satis dubito: maximè si minor duntaxat possideret bona mobilia, aut se mouētia, vt dixi, vel iura & actiones, & non immobilia, ex quibus mobilibus & iuribus & actionibus posset ipse satisfacere: & etiam hoc casu posset bonis cedere: & ideo videtur quod possit carcerari. Item quia etiam si haberet immobilia, posset sibi prouidere dando in solutum cum decreto iudicis, &c. vel etiam cedendo bonis cum iudicis authoritate & decreto, & alijs solennitatibus requisitis: & ideo videtur sibi imputandum, & per consequens videtur posse realiter citari & incarcerari. Secundo casu cum loquitur de causa criminali, dic quòd potest realiter citari, per ea quæ dixi de pupillo in quæstione præsenti.

43 ¶† Vigesimoprimò quæro de infirmo, vtrum possit citari. Sol. Tex. videtur velle quod talis citatio non afficiat citatum si infirmitas sit nota iudici; nec valeat processus gestus per iudicem cōtra non comparentem, vt l. quæsitum. ff. de re iudi. ¶ Sed tu in hac quæstio. distingue an infirmitas sit perpetuo vel longo aut breui tempore duratura: & an causa sit grauis vel leuis præiudicij, vel indigeat celeritate vel non, & sic de singulis, secundum ea quæ latius dicam infra eo. arti. q. 31.

44 ¶† Vigesimosecundò quæro de furioso & mente capto, vtrum possint citari. Sol. Dic quod non. tex. est expressus in l. quique. ff. de in ius vocan. tenet Spec. eo. tit. §. contra. versi. item non valet. Et vide quod dixi de infante, cui tales æquiparantur, in clem. 1. de ho. & supra eo. arti. q. 23. ¶ Et quo remedio succurratur volentibus agere contra tales, colligе ex his quæ dixi sup. in c. 1. de libe. obla. in 8. princip. art. in 2. membro prin. q. 8.

45 ¶† Vigesimotertiò quæro de monacho & moniali, seu religioso. Sol. Dic quod talis non potest citari, per tex. in l. 2. ff. de in ius vocan. ibi dum tex. dicit: Nec eos qui propter religionem loci inde se mouere non possunt, & ita dicit ibi glo. & Bal. qui dicunt quod non ipsi, sed ipsorum prælati sunt vocandi in ius. tenet Spec. in d. ver. item non valet. & no. in c. 2. de iudi. lib. 6. & sic illi tex. videntur intelligi de monachis & religiosis clausralibus, qui de loco recedere non possunt, & ita tenet Bald. in d. l. 2. allegando dictum capit. 2. Sed tu vide omnino ad hanc materiam quæ latius dixi in cap. 1. supra de libel. oblat. in 8. princip. artic. in secundo membro principali, quæstio. 10. Et ex his quæ ibi inducuntur potes colligere & regulare, quid agendum sit in hac quæstione.

46 ¶† Vigesimoquartò quæro, vtrum vniuersitas & capitulum possint citari. Sol. Tex. probat quòd sic, in l. sed & si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. tex. & ibi no. Ioan. de Imo. c. 1. de his quæ vi metusve causa. sed qua forma debeat citari, dicam latius infra in 20. principali articulo. Et ex quo loco dixi in 17. princip. articu. quæst. 10. Et ad intellectum etiam istius quęst. vide quæ dixi omnino in c. 1. supra de libel. obla. in 8. princ. artic. in 2. membro principali, quæst. 2.

47 ¶† Vigesimoquintò quęro de carcerato, an possit citari. Sol. Bar. in l. 2. de in ius vocando, per tex. illum, in quantum vult quòd ille qui habet stare in vno loco, non potest citari in alio. concludit quòd carceratus non potest citari: & si citatur, citatio nō valet, nec reputatur contumax: & sic processus contra eum factus non valet ipso iure. Quod limita si modo iudex scit illum incarcerandum: alias necessaria esset restitutio. Sed glo. & post eam Ioan. de Imo. in l. is qui reus. ff. de publi. iudi. tenet quòd potest citari, & tenetur comparere per procuratorem, si illum facere & habere potest. facit quod habetur in l. Papinianus exuli. ff. de mino. & quod no. in l. 2. §. fi. ff. de custo. reo. & hoc videtur procedere in carcerato propter culpam suam. Si vero de facto & absque sua culpa esset carceratus, an tunc teneatur cōparere, pendet ex illo articulo, an impeditus possit citari, vt saltem teneatur comparere per procuratorem vel non. ¶ Tu distingue, an possit constituere procuratorem vel non, & an sit causa in qua propter eius grauitatem non teneatur comparere per procuratorem: & an carceratio sit ad breue vel longum tempus vel perpetua: & an sit talis causa quæ indigeat celeritate vel non. Ad quod vide quæ dicam infra eo. art. q. 28.

48 ¶† Vigesimosextò quæro de bannito, deportato & similibus, an possit citari. Et aduerte, quòd intelligo, quando citaretur in loco, à quo esset bannitus, exititius vel relegatus, non quando citaretur ad alium locum, à quo non esset bannitus, in quo loco posset citari, vel ratione originis domicilij, vel ex alia causa. Sol. Videtur dicendum, quòd non possit citari: quia non potest tutè accedere ad illum locum: ergo cum non teneatur ibi comparere, nec videtur ibi posse citari, vt in cap. accedens. ff. vt lite non contest. & hoc videtur sentire Dyn. in terminis alterius quæstionis, videlicet, An bannitus possit iterum banniri, in l. 2. C. vt intra certum tempus. & per Barto. in l. aut damni. §. denique. ff. de pen. & per Albe. de Rosa. in quæst. statutorum, quæst. 26. pro qua conclusione facit l. 2. §. pen. ff. si quis cau. & quod no. in l. Fulcin. §. quid sit latitare, & in l. ad cognitionem. ff. quib. ex cau. in posses. eatur. vbi vult, quòd exititij ciuitatis non arctantur ad comparendum in illa ciuitate. facit etiam, quod no. glo. in c. statutum. de rescriptis, lib. 6. & quod no. in l. 2. ff. si quis in ius vocan. non ierit. & in l. sed eximendi. ff. ne quis eum, qui in ius voca. est. Et sic videtur, quod citatio sit nulla, & sic non posset parere effectus contumaciæ, C. ne de statu defun. in l. fi pater. & quod no. per Bal. in l. 1. C. ex delic. defun.

¶ Idem voluit Bal. in l. decernimus. C. de sacrosan. eccle. ver. venio ad secundum. ¶ Alij vero dicunt, quòd potest citari, & quòd sibi debet imputari, ex quo propter delictum suum se posuit in tali necessitate, & ideo sibi non est succurrendum, in l.

fi fide-

ſi fideiuſſor. §. neceſſaria. ff. qui ſatiſd. coga. & ff. ex quib. cau. maio. in l. & qui data. cum ſim. Io. And. in addi. Spe. tit. de accu. §. ſequitur. verſi. quid ſi bannitus. in tertia parte, dicit, quòd ſi ſcitur, vbi ſit bannitus, debet requiri & dari ſibi ſecuritas veniendi: de quo aliquid tetigi in c. cum pro cauſa. infra de ſent. excom. in fi. & latiſsimè tractat dom. Nellus de ſancto Gemi. in tractatu bannitorum, in prima parte primi temporis, quæſt. 3. Et quia iſta quæſtio incidit in aliam queſtionem, an valeat citatio ad locum non tutum, ideo omitto, quia de ea dicemus in 18. princ. art. q. 5.

49 ¶ † Vigeſimoſeptimò quæro de eo, qui iurauit non exire aliquem locum: puta aliquod caſtrum, domum, vel clauſtrum, an poſsit citari, & citatus teneatur comparere? SOL. Dic, quòd poteſt citari, & tenetur comparere: quia in quolibet iuramẽto intelligitur excepta authoritas ſuperioris: infra de iureiur. c. venientes, & ſupra de reſcrip. c. conſtitutus. & ideo talis non dicitur tranſgreſſor iuramenti. Et quia non debet ſibi opitulari iuramentum ſuum in præiudicium alterius. Et ad hoc vide, quod latius dixi in cap. 3. ſupra de iurain. calum. in 7. principali artic. quæſt. 36.

50 ¶ † Vigeſimooctauò generaliter quæro, de quolibet impedimento, an poſsit citari, ſi fortè ratione ſubſiſtentis impedimenti non poteſt comparere? SOL. Quæſtio eſt difficilis & intricata valde, ſed ex his, quæ dicunt Doctores in varijs locis, arbitror ſic poſſe diſtingui, quod aut tale impedimentum eſt perpetuum: aut eſt temporale. ¶ Primo caſu poteſt quis citari, non obſtante tali impedimento: & tenetur mittere procuratorem, vt no. Glo. in cap. cum dilecti. infra de dolo & contum. & ſequuntur ibi dom. Anton. & Dom. M. communiter Doct. & Ioan. Cald. in cap. querelam. de procura. Quare is, qui eſt impeditus perpetuo officio, aut dignitate, poteſt citari, & tenetur mittere procuratorem. facit l. penul. vel fin. C. de procur. & 5. quæſt. 3. cap. fin. tenent dom. Anton. & Dom. M. in d. cap. cum dilecti, & Ioan. de Imo. in l. quæſitum. ff. de re iudi. Et vide, quod dixi ſupra eo. artic. quæſt. 17. Fallentia prima. Et ratio eſt in promptu: quia iniquiſsimum eſſet, quòd propter impedimentum vnius periret ius alterius, vt dictis iuribus. Et idem etiam videtur dicendum, ſi impedimẽtum eſſet longo tempore duraturum, argu. l. ſi longius. ff. de iudi. & l. penul. §. 1. ff. de vacat. mune. licet Bart. videatur aliud ſentire in l. 1. ff. de diuer. & tempo. præſcrip. Sed dictum ſuum poteſt intelligi, quando impedimẽtum (licèt non ſit paruo tempore duraturum) non tamen eſt longo tempore duraturum, ſecundum Io. de Imo. in d. l. quæſitum. quod dictum non videtur poſſe ſubſiſtere: quia ſi non eſt paruo tempore duraturum, igitur eſt longo tempore duraturum: niſi diceres, quod Io. de Imo. fortè intellexit de quadam mediocritate inter paruum & longum, quod idem ſit, quando impedimentum eſſet longo tempore duraturum. Facit, quod habetur in rubr. C. quæ ſit longa conſue. & per Ioan. And. & Io. Cald. in d. c. querelam. de procur. tenet etiam Spec. in tit. de procura. §. 5. ad fin. vbi videtur æquiparare impedimentum perpetuum, & longo tempore duraturum. Quod procedit, ſi modo impeditus perpetuo aut longo tempore citatus ſit, vt cõpareat per ſe vel per procuratorem, vel etiam ſi eſſet citatus ſimpliciter: quia tunc, cum teneatur comparere, & poſſit comparere per procuratorem, citatio tenet, per ea, quæ infra dicam: ſecus, ſi eſſet citatus, vt perſonaliter compareret: quia tunc, cum ſit impeditus, & ſic non poſsit comparere perſonaliter, vt citatio non afficiat eum: & ſi iudex haberet notitiam talis impedimenti, & vigore prædictæ citationis procederet, proceſſus eſſet nullus, argu. d. l. quæſitum, & quod ſtatim ſubijciam.

¶ Item quod dixi, quando impedimentum eſt longo tempore duraturum, quòd poteſt citari, & tenetur comparere per procuratorem, videtur procedere, quando lis fuit inchoata ante impedimentum: ſecus, ſi fuit inchoata poſt impedimentum, ita q; poſt litem conteſtatam ſuperuenit impedimentum, ſecundum Bart. in l. 1. ff. de diuer. & temp. præſcri. per l. pen. §. 1. ff. de leg. & ſequitur Ioan. de Imo. in cap. querelam. de procur. & Dom. meus in cap. cum dilecti. infra de dolo & contum. & Bal. Ang. & Ioan. de Imo. in l. ſi quis inſtituatur. ff. de hæred. inſtit. & Ioan. de Imo. in d. l. quæſitum. ff. de re iudi. ¶ Et ratio poteſt fortè aſsignari ſecundum eum, quia magis videtur fauendum illi, cui ſuperuenit impedimentum ante aliquam cauſam inchoatam, cum non videatur ſibi imputandum, ſi non prouidit de procuratore, ſicut eſſet imputandum illi, qui ante impedimentum ſciuit cauſam motam, quod perpetuo nota ad limitationem dicti capituli, querelam, videlicet, vt procedat ſolum, quando impedimentum fuerat ante litem cœptam.

¶ Sed dicit Ioan. de Imo. in d. l. quæſitum, quod hoc videtur verum, niſi cauſa eſſet ardua, per d. c. querelam. vbi etiam Ioan. de Imo. idem tenet. Et ſic, ſi rectè ponderentur ſuperius dicta per Ioan. de Imo. ipſe videtur ſibijpſi contradicere, cum primo videatur velle, quòd ſicut dato perpetuo impedimento teneatur mittere procuratorem, ita & dato longo impedimento: nec diſtinguit inter grauitatem & leuitatem cauſæ. Cogitabis.

¶ Aut impedimentum erit breui tempore duraturum: & ſubdiſtingue, Quod aut eſt voluntarium, aut eſt neceſſarium, ſed non probabile: Aut eſt neceſſarium & probabile. ¶ Primo caſu voluntariè impeditus poteſt citari, nec excuſatur, ſed tenetur aut comparere per ſe, aut mittere procuratorem, argu. cap. inter quatuor. & cap. fin. de maio. & obedi. tenet Ioan. Cald. in d. cap. querelam, & ibi Ioan. de Imo. & Dom. meus in d. cap. cum dilecti. infra de dolo & contum. vbi probatur ſecundum vnum intellectum, & probatur etiam in l. 1. ff. eum, qui in prouin. appella. defe. debe. & Ioan. de Imo. in d. l. ſi quis inſtituatur.

¶ Aut impedimentum eſt neceſſarium, ſed non probabile, vt quia exulat propter culpam ſuam ad tempus, vel eſt relegatus aut bannitus ad tempus, licet breue: & hoc caſu poteſt citari, & tenetur mittere procuratorem: quia culpa ſua debet non ſibi prodeſſe, vt in l. Papinianus exuli. ff. de minor. & in l. ſed & ſi. per prætorem. §. 1. & §. ſi aduerſus. ff. ex quib. cau. maio. facit cap. 1. infra qui maio. accuſa. poſſ. & c. prolatum. infra qui fil. ſint legi. tenet Bart. in l. 1. ff. de diuer. & tempo. præſcrip. dom. Anton.

Dom.

Dom. meus, & Io. de Imo. in d. c. cum dilecti. & Io. Cal. in d. cap. querelam. & Io. de Imo. ibid. & in l. ſi quis inſtituatur. ff. de hær. inſtitu. Et hoc procedit, etiam ſi cauſa ſit ardua. Quæ tamen arbitror limitãda, ſi modo ſit citatus, vt compareat per ſe, vel per procuratorem: ſecus, ſi citetur, vt compareat perſonaliter: quia cum nõ poſsit comparere propter impedimentum, licèt ſit voluntarium, vel etiam licet ſit neceſſarium, propter ſuam culpam, niſi data ſibi ſecuritate, vt dixi ſupra, quæſt. 26. meritò ſi tale impedimẽtum eſt notum iudici, non valet proceſſus, nec citatio, vt dicam inf. in 18. art. facit, quod dixi ſupra & ſtatim ſubijciam. & idem etiam voluit Angel. in dicta l. ſi quis inſtituatur, & ſequitur ibi Iode Imo. per l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. de hæredib. inſtitu.

51 ¶ † Tertio caſu, quando impedimentum eſt neceſſarium & probabile, puta infirmitatis, vel abſentiæ cauſa reipublicæ, vel ſimile: & regula ſit, quod non poteſt citari, & ſi citaretur, & impedimentum eſſet notum iudici, nõ valeret citatio vel proceſſus: aliàs, ſi non eſſet notum iudici, daretur reſtitutio, vt eſt tex. in d. l. quæſitum. ff. de re iud. tenet Bar. in l. 1. ff. de diuer. & temp. præſcr. per d. l. quæſitum, & per l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis cautio. vnde in vtroque impedimento habet locum prædicta regula. Et de impedimento propter abſentiam Reipublicæ, eſt tex. ſingularis in l. cõtra pupillum. in prin. ff. de re iudica. Et idem etiam videtur concludendum in quocunque alio impedimento neceſſario, & probabili, vt puta captiuitatis vel carceratio nis non legitimè factæ, aut in ſimili impediméto: quia licet de talibus impedimentis non habeamus ita bene expreſſum: tamen per iura prædicta, & rationis identitatem, idem dicendum eſt, per l. illud. ff. ad l. Aquil. & ar. l. non poſſunt. ff. de legib. & tenet Io. de Imo. in d. l. quæſitum. in fi.

¶ Prædicta tamen regula recipit aliquas limitationes.

52 ¶ † Primò limitatur, quando cauſa eſſet grauis: ſecus, ſi leuis, per tex. in d. c. querelam. ſupra de procura. à contrario ſenſu. & per no. per Glo. & Doct. ibi: niſi dicas, quod hoc videtur procedere de iure Canonico, ſecus de iure Ciuili: quia debet eſſe aliqua differentia, vt dicit Guido de Suza. & refert Ioan. Andr. in additio. Specul. in titu. de procuratore. §. 2. ad fin. inter impeditum impedimento voluntario, & impeditum impedimento neceſſario & probabili. facit quod no. Glo. & Docto. in l. fin. ff. de in integ. reſtitu. Sed ſi tenetur mittere procuratorem in cauſa non ardua, non eſſet aliqua differentia inter prædicta impedimenta. Ergo, &c. ¶ Sed pro æquitate Canonica, eſt fauor dirimenda rum litium, argu. c. fin. infra de dolo & contuma. & quia in mora modici temporis non eſt præiudicium, vt l. ſi debitori. ff. de iud. ſecũdum Io. de Imo. in d. l. quæſitum.

53 ¶ † Secundò videtur limitari, ſi modo impedimentũ non ſuperuenit poſt litem cœptam, per tex. in d. l. pen. §. 1. ff. de legatio. qui tex. loquitur in impedimento neceſſario & probabili, & tamen tex. dicit, quod tenetur ſe defendere, nec diſtinguit, an cauſa ſit grauis vel leuis. Nec obſtat tex. in d. c. querelam. de procura. quia intelligo illum tex. quando impedimentum ſuberat ante litem cœptam: quod tamen limitarem, niſi citaretur, vt perſonaliter compareat: quia non teneret talis citatio, per ea, quæ ſupra dixi & ſtatim ſubijciam. Cogitabis, quia noua eſt conſideratio.

54 ¶ † Tertiò limitatur, ſi modo cauſa ſit ardua: ſecus, ſi leuis: quia tunc valeret citatio, maximè ſi dictum eſſet, Compareas per te, vel per procuratorem: quia tunc licet ſit impeditus per ſe, tamen ex quo cauſa eſt leuis, & poteſt comparere per procuratorem, tenetur mittere procuratorem, per no. in d. c. cum dilecti. Facit, quia vbi vna pars alternatiuę adimpleri non poteſt, ſi alia poteſt impleri, debet adimpleri, vt l. ſi in emptione. §. pen. ff. de contrah. emp. & ita dicit Archid. 5. q. 3. c. ſi ægrotans, fuiſſe pronunciatum in quæſtio. de conſilio Doctorum Bononienſium. facit quod no. gl. in cap. querelam. & idem dicendum, quando ſimpliciter citaretur: quia etiam hoc caſu, in dubio videtur citari, vt compareat per ſe, vel per procuratorem, vt l. 1. §. vſus. ff. de procura. ſecus, ſi citaretur, vt perſonaliter compareat: quia tunc licet cauſa eſſet leuis, & eſſet talis iudex, qui poſſet ſub dicta forma citare, de quo dicetur infra in 20. principali articulo: tamen iſta citatio non valet: quia cum iſte impediatur tali impedimento neceſſario & probabili, & impedimentum ſit notum iudici, meritò citatio non afficit citatum.

55 ¶ † Quartò limitatur, niſi agatur de cauſa electionis: quia tunc licet impedimentum non ſit perpetuum, vel longo tempore duraturum, & cauſa ſit ardua: tamen quia cauſa indiget celeritate, tenetur comparere per procuratorem, vt eſt text. cum gloſ. in cap. cupientes. §. quod ſi per viginti. ver. inſuper. de electio. lib. 6. & ſentit ibi gloſ. facit, quod no. Specu. in titu. de procuratore. §. 2. circa finem, & ſic etiam poteſt intelligi d. cap. cum dilecti. infra de dolo & contuma. & licet quidam dicunt ſpeciale, quando cauſa electionis eſt tractanda in curia: tamen Canoniſtæ ſimpliciter tenẽt, quod ſpeciale ſit in cauſa electionis, cum in qualibet tali cauſa tractanda, etiam extra curiam virgeat dicta ratio. facit l. illud. ff. ad leg. Aquil. & c. cupientes, in princ. &c. quam ſit. de elect. lib. 6. Et intellige, quod eſt ſpeciale in cauſa electionis, non in cauſa beneficiali: licet Ioan. Cal. aliter dicat in d. c. querelam. & malè: quia contra illum tex. qui loquitur, quando erat quæſtio de eccleſia, in qua quis prætendebat ſe beneficiatum, & tamen non tenetur comparere, etiam per procuratorem.

56 ¶ † Quintò limitatur eadem ratio, vt idem dicendum ſit in qualibet alia cauſa, indigente celeritate: quamuis eſſet ardua, ſi veriſimiliter intra illud tempus impedimenti, quamuis non ſit futurum longum, non poſsit illi cauſæ prouideri, per l. illud. ff. ad leg. Aquil.

57 ¶ † Sextò limitatur, vt procedat in eo, qui nõ tenetur mittere procuratorem ad contumaciam excuſandam: ſecus in actione ad interrũpendum præſcriptionẽ: ita voluit Bar. in l. 1. de diuer. & tempo. præſcr. & ſentit gl. in l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis cau. tenet D. M. in c. cum dilectus. infra de dolo & contu. Io. de Imo. in d. l. quæſitum. in d. c. querelam. & in dicta l. ſi quis inſtituatur. ff. de hæredi. inſtit.

¶ Et aduerte: quia eo casu, quo citatus impeditus tenetur procuratorem mittere, non tenetur mittere ad litis contestationem, vel sententiam audiendam. Hoc sentit Gl. in d.l. si quis instituatur. & hoc fortè propter grauitatem præiudicij. Sed Ioan. de Imo. in d.l. quæsitum. prope fin. reprobat illam glo. quæ reprobatio mihi placet. glo. illa sic intelligitur. Sed illa materia habet varios intellectus, vt ibi traditur, & patet ex superioribus. ¶ Item in casibus, in quibus dixi, quòd quis tenetur mittere procuratorem: intellige, quando inuenit procuratorem idoneũ: secus si non inuenit, vel reperit minus idoneum. ita dicit Ang. in d.l. si quis instituatur, per l. idemq́ue. ff. pro socio. & ibi dicit Ange. quòd Bar. eo audiẽte, dicebat illam l. quo ad hoc, non esse alibi, & sequitur Io. de Imo. in d.l. si quis.

58 ¶ † Sed circa prædicta quæro, quando causa dicatur grauis & ardua, vel leuis? ¶ Sol. Innocen. & post eum Io. Andr. in d.cap. querelam. dicit, quod illa dicitur grauis vel ardua, quæ est magni ponderis, vel etiam est intricata & difficilis: idem dicit Archid. 3. quæst. 5. c. si ægrotans. facit, quod no. in c. fedes. de rescrip. & in l. pe. ff. de re iud. ¶ Tu dic, quæ cũque causa criminalis, per quam etiam solus ictus fustium veniret insligendus, dicitur grauis, vt l. in seruorum. §. fi. ff. de pœnis. item causa omnium bonorum, vel maioris partis, vt in cap. 1. de restit. spol. lib. 6. & in l. itẽ propter litem. ff. de excus. tut. & Inst. eod. ti. §. itẽ propter litem. item si sit causa amissionis beneficij, vt no. glo. in d.c. querelam. aut etiam si imponat infamiam, vt l. infamia. C. de decurio. lib. 11. item matrimonialis, vt in c. 1. de consang. & affi. & in c. fi. de procu. lib. 6. ¶ Quæ autem dicantur leues causæ, videtur potius relinqui arbitrio iudicis. Ad quod vide, quod dixi in cap. 1. supra de lib. obl. ar. 5. fal. 20. & vide etiam, quod dixi in repet. cap. fi. de iureiur. ¶ Et prædicta notabis, etiam quo ad alias materias, in quibus de grauitate vel leuitate causæ tractaretur.

59 ¶ † Item quæro iuxta prædicta, qualiter probetur impedimentum, longo vel breui tempore duraturum? ¶ Sol. Dic, quòd hoc perpendi poterit interdum ex facti accidentia: quia si citatus impeditus in breui tempore est reuersurus, apparebit iudici clarè, quòd illud impedimentum erat breue. tenet Barto. in l. 1. ff. de diuer. & temp. præscrip. vbi dicit, quod satis est, quòd citatus se præsentet in loco tribunalis, nec est necesse alibi, vel aliter perquirere. facit l. 1. §. dies. ff. quando appel. fit, canonizata. 2. q. 6. §. biduum. Si autem infirmus dubitat, an infirmitas sit futura longa, vel breuis? videtur, quod de hoc debeat stari iudicio Medicorum, per l. semel. C. de re milit. lib. 12. facit ¶ l. 1. §. 1. ff. de ven. inspic. & quod traditur in c. proposuisti. infra de probat. Et si Medici ponant rẽ in dubio, idem dicendum, quod de perpetuo vel longo tempore impeditis, per no. glo. in fimi. in cap. fin. de rescript. lib. 6. & in Clemen. 2. de rescrip. & ibi dixi, & in l. 1. §. sufficit. ff. de cond. indeb.

60 ¶ † Vlterius circa prædicta quæro, qualiter probetur impedimentum. ¶ Sol. Dic de hoc, vt traditur per Io. Andr. in c. 1. de dolo & contum. lib. 6. & per glo. & do. Domi. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. de elect. lib. 6. dixi in clem. 1. de dolo & cont. sed latius tractatur per Io. de Imo. col. antep. & pen. in d.l. quæsitum. de iudi. fortius dicam in titu. de proba. ¶ Postremò, circa materiam istius quæstionis quæro, quid si sumus in casibus, in quibus impeditus tenetur saltem comparere per procuratorem? & ipse dicit, se non reperire volentem acceptare, cum nemo ad id compellatur, Instit. mandati. §. rectè. & §. pen. vnde non videtur imputandum impedito, & non volenti: quia nullus obligatur ad reperire impossibile, vt in c. fi. de pact. & in reg. Impossibilium, de regu. iur. lib. 6. Et istud placet. Sed dicit Host. in d.ca. cum dilecti. infra de dolo & contum. quòd in diuite & potenti, hoc non est præsumendum. Et hoc coniunge ad id, quod dixi supra in ver. & aduerte, quòd eo casu. Et sic ex prædictis habes notabiliter expeditam hanc difficilem quæstionem.

61 ¶ †† Vigesimononò quæro, Vtrum contumax sit citandus? ¶ Sol. Quidam dicunt, quòd si est notoriè contumax, non est citandus, per c. auditis. sup. de procur. & c. ad nostram, el 3. inf. de iureiu. Spec. vero, eo. ti. §. sequitur. ver. sed nũquid. dicit tenẽdum contrarium, per ea, quæ traduntur in d.c. ad nostrã. Sed dicit ibi Io. in addi. quod dicta allegatio est inepta: quia c. auditis, loquitur de notorio contumace, scilicet, qui reuocauerat procuratorem, & alium nõ miserat: iste non citatur super articulo inciden ti, sed super principali. sic etiam c. ad nostram. non loquitur in notorio contumace, sed in delicto vel facto notorio. Et licet glo. 2. ibi notet, quòd requiratur citatio, non tamen facit ad casum quæsitum, secundum Io. And. ¶ Et aduerte, quia licet quis sit contumax in vno articulo: nõ tamen est contumax in alio. Et ideo videtur ad alium articulum citandus, vt sentit Io. And. in additio. Spec. eod. ti. §. viso. versicu. quid si quis. Sed tu vide, quæ latius dixi in Clemen. 1. de dolo & contu. & quæ dicam infra de dolo & contuma. ¶ Et quòd latius dixi infra in 27. prin. art. q. 6. item secunda ratione videtur.

62 ¶ †† Trigesimò quæro, Vtrum appellãs ab aliqua interlocutoria, sit iterum de necessitate citandus? ¶ Sol. Tex. videtur velle, quòd sic, in c. 2. supra, vt lite non contesta. facit c. prout. inf. de dolo & contuma. Sed tũ dic, vt tetigi in d.c. 2. in 2. no. quod illud quandoque sit ad maiorem cautelam, licet de necessitate non sit vlterius citandus, vt in c. 2. de dolo & cont. lib. 6. & in cle. 1. de dolo & contu. & ibi latissimè dixi, & de materia dicetur inf. in ti. de do. & contu. ¶ Et latius inf. eo. art. 28. q. 6. ver. item tertiò, qui appellat.

63 ¶ †† Trigesimoprimò principaliter quæro. Quia quãdoque in literis apponitur clausula, Et quidam alij, vel similis. Verbi gratia, Conceditur rescriptum contra P. & quosdam alios. Qui possint citari virtute dictæ clausulæ. ¶ Sol. Dic, quod præter expressos in literis, possũt citari tres, vel quatuor, quorum nomina exprimi debent in primo citatorio. Text. est in c. 2. de rescr. lib. 6. Et hoc procedit, siue in literis sit vnus solus, vel etiam si sint plures specificati subiecta clausula prędicta, vt traditur in d.c. 2. ¶ Sed circa hanc quæstionem plures oriuntur quæstiones, & dubitationes.

¶ Primò igitur quæro, Vtrum aliæ clausulæ sint similes, & quę sint illæ? ¶ Sol. Dic, q̃ sic. vnde similis clausula est, si dicatur: Titius, & nonnulli homines in ciuitate Sen. vel etiam, si dixerit, Homines talis loci: quia aut citabit, & conueniet eos, vt vniuersitatem, & habentur loco vnius: aut vt singulos, & tunc præter expressos, solùm quatuor poterit conuenire, vt dicit Glo. super verbo, & quidam alij. in c. 2. de rescrip. lib. 6. Secus, si diceretur in literis: Citetes Titium, & omnes alios, seu omnes illos, quos talis dixerit nominandos. quoniam hoc casu comprehenduntur etiam vltra quatuor. nec habet locum c. 2. de rescrip. lib. 6. cum ille tex. non loquatur per verbum vniuersale, omnes, sed limitatiuè, vel indefinite, secundum Io. An. in d.c. 2. & sequitur ibi Domi. facit quod no. in c. dilecti. de except. in gl. 2. per Spec. eo. ti. §. sequitur. prope finem.

¶ Secundò quęro, vtrum sub dictis clausulis semper includantur tres vel quatuor. ¶ Sol. Dic, quod quandoque comprehenduntur plures, quam quatuor, videlicet super re indiuidua: puta, in iudicio communi diuidundo, famil. erc. & similibus, in quibus plures, quam quatuor possunt citari virtute dictæ clausulæ, vt tradit glo. post Bernardum in verbo, Quatuor. in d.c. 2. Et dicit Compost. in c. fedes. supra de rescr. quòd hoc est æquum, & sequitur Io. An. in d.c. 2. in nouella, & do. Domi. licèt alij cõtra. ¶ Sed mihi plus placet præcedens opin. per ea, quæ dixi in c. fin. sup. de mut. pet. in 11. princ. artic. fal. 2. ¶ Itẽ, vltra illos quatuor possunt citari omnes, qui ius habent in re: quia omnes tales possunt agere, & defendere de iure suo, vt in c. 1. supra de elect. & in c. super eo. de offic. deleg. & in c. cum super. infra de re iud. Et idem tenet glo. in verbo, Quatuor. in d.c. 2. & sequuntur Inno. Host. & Io. Imo. Et ponit Host. exemplum, quando Episcopus citatur virtute illius clausulæ, tãquam vnus, vel pro vno ex illis quatuor: quia ipse Episcopus non potest causam tentare sine capitulo suo, & sequitur Io. An. ibi in nouella. Sed dicit Io. de Imo. quòd istud exemplum est ineptum: quia tũc capitulum habetur pro vno, & sequitur ibi do. Domi. & mihi placet. facit quod dixi in præsenti quæstione.

¶ Tertiò quæro, vtrum vigore dictæ clausulæ possit citari vniuersitas. ¶ Sol. Videtur dicendum quòd non: ex quo in rescripto seu literis solùm expressa est singularis persona, secundum Hostien. & Io. Mo. in d.c. 2. de rescript. lib. 6. & sequitur ibi Arch. qui tamen remittit in c. in generali. de reiu. lib. 6. & ratio est, secundum Host. quia de stylo curiæ aliter scribitur contra vniuersitatem, & aliter contra singulares personas. ¶ Sed Franc. Vercellensis dicit, quòd hoc est verum, quando clausula generalis sequitur personam expressam, vnam, vel plures. secus vbi nulla persona est expressa. Sed Io. de Lign. dicit, quòd aut clausula concernit multitudinem in consequentiam, vt fit quando aliquibus nominatis subijcitur clausula generalis aut principalis, & non per modum clausulæ, & tunc loquitur d. cap. 2. Sed dicit Io. de Imo. quòd contra prædictos facit generalis ratio posita in prin. tex. dicti cap. 2. & ideo non videretur bene dicere. sed posset responderi, quòd ille textus non loquitur, nisi quando clausula est subiuncta post aliquam singularem personam expressam. Innocen. verò similiter vult, quòd vniuersitas includatur. Zenzelinus verò dicit, quòd opinio Inno. locum habet, quando in rescripto esset nominatus aliquis constitutus in dignitate, ita, vt esset æquè potens, quia tunc vniuersitas habetur pro vno. facit quod dixi in præcedentibus quæstionibus. Sed prima opinio Host. locum habet, quando priuata persona duntaxat esset nominata in rescripto: quia tũc vniuersitas nec nominari, nec citari potest: cum sit maior. in c. fedes. supra de rescrip. & idem tenet Io. de Fantuci. de quo remittit do. Dom. ad latius dicta per eum in c. in illis. de præben. lib. 6. Et ista opinio satis mihi placet: quia principalis difficultas istius quæstionis descendit à materia & dispositione d. c. fedes. quia non potest citari virtute illius clausulæ superior in dignitate, quam sit persona nominatim expressa in literis. de quo dic vt ibi latius dicitur.

¶ Quartò quęro, quia dicitur quòd tres vel quatuor citari possunt: in cuius ergo electione sit dicta alternatiua. ¶ Sol. Dic, quòd est in electione istius, qui literas impetraret, secundum Io. Mon. in d.c. 2. & sequuntur ibi Io. And. & do. Dom. facit l. planè. §. penul. ff. de leg. 1. & quod traditur in regula, In alternatiuis, de reg. iu. lib. 6.

64 ¶ † Quintò quæro, vtrum virtute prædictæ clausulæ possit citari fœmina. ¶ Sol. Ioan. And. in d.c. 2. tenet quòd sic. allegat c. significauit, supra de rescrip. licet Vincen. ibi notauerit contrarium, & remittit Io. And. ad Spec. in tit. de rescrip. præsenta. §. fi. versi. sed quæritur vtrum. & sequitur Archid. 17. quæst. 4. cap. si quis suadente. & Lap. in d.cap. 2. Sed Io. de Lign. dicit quòd posset defendi contrarium: quia in odiosis masculinum non concipit fœminum. sed rescripta sunt odiosa: igitur, &c. Non obstat cap. significauit. quia ibi non conuenitur fœmina ratione clausulæ, Quidam alij tanquam ipsa, sed tanquam hæres. Sed dicit Ioan. de Fantuci. quòd dictum Ioan. And. videtur verum à contrario sensu d.c. significauit. nam dicit ibi tex. quòd quia tempore impetrationis rescripti viuebat frater illius, ideo illa non tenebatur: & sic cum tempus datæ debeat attendi, non poterat comprehendi in rescripto: secus si tempore datæ frater fuisset mortuus. Tu ad hoc vide, quæ latissimè dixi in Clem. 1. de elect. vbi tractaui, an & quando masculinum concipiat fœmininum.

¶ Sextò quæro, vtrum prædicta locum habeant, in quibuscunque literis apponatur dicta clausula. ¶ Sol. Glo. in verbo, literis, in d.c. 2. de rescrip. li. 6. dicit, q̃ non. & sic vult, quod non habeat locũ in lit. episcoporũ, sed bene in literis apostolicis. & fuit opinio Hosti. per tex. illũ, dum dicit, literis nostris. facit 25. dist. c. qualiter. & idem tenet ibi Io. Mon. facit, quia ad episcopos facilius potest haberi recursus: & quia contra concedentem, latior fit interpretatio, vt in c. dilectus. supra de consue. Abbas tenet contrarium. pro quo facit de consecrat. distinc. 1. c. basilicas. & sequitur Spec. eod. tit. §. contra. versi. quid si in literis. & loquitur tam de literis legatorum, quàm episcoporum: quia eadem est ratio, videlicet vt occurratur fraudibus. Io. And. distinguit, quod aut clausula illa solum præiudicat concedenti literas: & habet locum prima opinio, aut alij, & habet solum locum secunda. Io. de Fantu. dicit, quod est ponderanda ratio d.c. 2. quia si fuit illa, ne nimium

derogetur iurisdictioni ordinariæ, locum habet distinctio Io. An. quia quando rescriptum concernit præiudicium tertij, debet strictè interpretari, vt in c. super eo. de offi. deleg. sed in præiudicium concedentis, interpretatur latè, vt in cap. quia circa. de priuil. cum simil. Sed si ratio esset illa, quam ponderat tex. d. c. 2. in prin. vt infinitas euitetur, & fraudib. occurratur: tunc vera esset opinio secunda. ¶ Dom. Ant. in d. c. 2. simpliciter & indistinctè tenet secundam opin. quia cum d. c. 2. sit iuris antiqui correctiuum, non extenditur ad casum non expressum per c. qui à iure. cum sua materia, de regu. iur. lib. 6. Sed do. Domi. in d. cap. 2. sequitur opi. Abbatis: quia ex quo ille tex. expresit rationes: ideo vt dicit Ioan. de Fantu. cum ratio expressa sit generalis: extenditur ad cõprehensa sub illa: quia ratio legis est illa, quæ regulat legis virtutem. 1. di. c. consuetudo. Nec obstat ratio do. An. quia licet ius sit exorbitans, tamẽ extenditur ad comprehensa sub ratione in iure expressa. no. glo. in Clem. 1. de elect. & maximè, quia dispositio dicti c. 2. non est omnino exorbitans: sed potius limitatiuum iuris antiqui. Nec obstat si dicatur, quod illud est declaratiuum iuris antiqui, & sic solum debet referri ad ius, quod declarat, & ad casum contentum in iure declarato, vt no. Innoc. in c. dispendia, de rescr. lib. 6. & per gl. in c. si cui. de elec. lib. 6. & quod traditur in c. fin. sup. de consti. Quare cum c. sedes. sup. de rescr. ad cuius limitationẽ emanauit d. c. 2. loquatur tantum de literis Papæ: ergo videtur quod non procedat in literis aliorum: quia potest respõderi, quod illud procedit in iure declarante, non assignante rationem. secus quando assignat rationem, per quam idem concluditur in alio casu. Item prædictæ clausulæ locum habent etiam in litteris, per quas quis ex officio debet ad inquisitionem procedere, secundum Innoc. & Ab. sed Io. de Fantu. dicit, quod aut sunt literæ inquisitionis, cum dicta clausula, à nemine impetratæ, & procedit opinio Inno. quia dicto casu non loquitur d. c. 2. quod patet per tex. ibi dum dicit, impetrator, &c. secus fortè dici posset, vbi inquisitor procedit ad instantiam impetrantis. sed dicit domi. Domi. quod posset dici, quod etiam si ex officio procedatur, habet locum d. c. 2. per ratio. illius tex. quæ est apta includere quemlibet modum procedendi, & lex extẽditur ad comprehensa sub ratione: licèt strictius loquatur, vt statim dixi. Et quia etiam quis dicitur trahi ad iudicium, licet procedatur per viam inquisitionis, vt no. gl. in c. quoniam. inf. de prob. & probatur in c. qualiter, el 2. inf. de accus. de quo latè ibi dixi in 3. prin. artic.

65 ¶ † Septimò quæro, vtrum prædicta procedant in impetrationibus, quæ fiunt ad auditores Palatij Apostolici. ¶ Sol. Domini de Rota decis. 305. in antiquis, arguunt quod nõ: quia cõmissiones quæ fiunt in curia, cum fiant ratione ordinariæ & superioris iurisdictionis, quam habet Papa, præsertim super causis deuolutis, vel aliàs tractandis in curia, nõ sunt restringendæ sicut commissiones, quę fiunt ad partes, iudicibus delegatis: quæ tendunt ad eneruandam iurisdictionem, & ideo restringuntur. arg. c. ad hoc, supra de rescript. Concludunt tamen ibi, quod cum ratio d. c. 2. de rescript. lib. 6. sit generalis, videlicet ratione infinitatis vitandæ, vendicat sibi locum etiam in casu nostro. vnde dicunt, quod aut actor facit citari aliquos ad suam instantiam, & etiam debet ibi seruare dispositionem d. c. 2. & non faciat citari vltra tres vel quatuor, aut non facit specialiter citari aliquos, sed multi veniunt, prętendentes sua interesse, & volunt venire ad iudicium, & docere suum interesse, & tunc etiam extendatur ad plures: quia si ipsi scientes causam suam agi, sed nõ opponerent, pararetur eis præiudicium, iuxta no. in c. cum super. & in c. quamuis. inf. de re iud.

¶ Octauò quæro, vtrum non specificati, vel specificati in literis, sint exprimẽdi in primo citatorio. ¶ Sol. Dic, quod specificati in literis non sunt nominandi in primo citatorio, vt no. gl. in verbo, Quorum, in d. c. 2. Sed non specificati in literis, debent exprimi in ipso primo citatorio, & talis expressio debet fieri in actis, vt ibi dicitur, per c. quoniam, infra de probat.

66 ¶ † Nonò quæro, vtrũ in qualibet citatione nomina sint exprimenda. ¶ Sol. Glo. prædicta ponit tres opiniones. ¶ Inno. tenuit quod sic. & sequitur Compost. Mouentur, quia primum citatorium põt esse multis occultum. ¶ Alia opinio est, quod satis est, quòd semel exprimãtur in ipsa citatione, & scribantur in actis, secundum Host. Bernar. verò dicit, quod sufficit, quod scribantur in actis, licet nõ scribantur in primo citatorio: quia satis est, quod per hunc modũ cessat variatio. ¶ Conclude ergo, quod satis est semel exprimere, vel in primo citatorio, vel etiam apud acta. Et vide quod latius dicitur in d. c. 2. & per Spe. eo. ti. §. contra. ver. item per clausulam, quidam alij.

67 ¶ † Decimò quæro, vtrum possit citari aliquis de non expressis ante expressos. ¶ Sol. Glo. prædicta tenet, quòd sic, nisi factum fuerit in fraudem, & sequuntur Doct.

¶ Vndecimò quæro, quid si non sit facta dicta expresio: vtrum citatus teneatur comparere, & si non comparet, qũo punietur actor. ¶ Sol. Dic, quòd tutius est, quod compareat, & petat à iudice ne per talem citatoriam procedat: alioquin appellet. argu. c. bonæ. el 2. supra de electio. ¶ Item, potest petere aduersarium in sumptibus condemnari, ff. de re iudi. in l. eum quem. & hoc verum, quando impetrans vult conuenire, non solum expressum in citatione seu literis: sed etiam alios, quia tunc debet seruare dictum c. 2. & quod supra dictum fuit. ¶ Sed si actor dicit iudici, Ideo non feci alios in citatione exprimi, quia eos non intendo conuenire: tunc non incurrit pœnas d. c. 2. Melius tamen facit iudex, si à principio non citat aliquem, aliorum no minibus non expressis: nisi impetrans, quantum ad non expressos, renunciet rescripto, & hoc ipsum iudex ad excusationem sui in citatorio debet exprimere. tenet Specu. eod. tit. §. contra ver. sed quid si à principio.

¶ Duodecimò quæro, quid si pars expressit, quãdo petijt citari: sed iudex non expressit in schedula citationis, an præiudicetur parti. ¶ Sol. Dic, Docto. dicunt quod non allegant c. ex insinuatione. infra de appella. & 2. q. 6. c. anteriorum. facit quod no. in c. fi. de elect. lib. 6. in glo. super verbo, Inanes, secundum Io. And. & d. Domi. facit quod dixi supra in 8. 9. & 10. quæstionibus.

¶ Ter-

¶ Tertiodecimò quæro, quid si actor nõ expressit debito tempore in ipso principio: sed incontinenti post, an excusetur. ¶ Sol. Doct. dicũt, quod sic: si ius aduersarij non est factum deterius, quia quæ incontinenti fiunt, uidentur inesse, vt in c. officij, supra de elect. & l. lecta. §. dicebam. ff. si cer. peta. ¶ Et sentit Fran. Vercellensis, & clarius Io. de Imo. quia tex. d. c. 2. exigit expresionem citandorum ad hoc, vt excludat frauduloſam variationem, quæ satis excluditur, si incontinenti hoc fiat post citationem, & sequitur d. Do. ¶ Et ex his est expedita 31. quæst. princ.

68 ¶ † Trigesimosecũdò principaliter quęro, quid si citatus sit, qui non debet citari, an sit expectandus vsque ad terminum in citatione comprehensum. ¶ Sol. Dic, vt dicam infra, in 31. princ. artic. ver. octauus effectus. ¶ Et ex his, Deo duce, expedi tus est quintus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, ad cuius instantiam fieri debeat.*
2 *Iudicis officiũ impartiri non debet, nisi parte petente.*
3 *Statutum, quòd iudex possit aut debeat citare, qualiter sit intelligendum.*
4 *Citatio, an possit fieri ad instantiam excommunicati.*
5 *Citatio, an possit sine iudicis commissione fieri.*

ARTICVLVS VI.

1 SEXTO principali articulo tractandum est, ad † cuius instantiam seu petitionem debeat fieri citatio? ¶ Sol. Dic, quòd hęc materia potest considerari duobus modis. Vno modo, respectu partis. Alio modo, respectu iudicis. Quò ad primum modum, dicendum est, quòd quis debet citari ad partis petitionem, vt in cap. significasti. ibi, Ad petitionem aduersarij. & ibi dixi in secundo notabili, & in l. ad perempt orium. ff. de iudic. & in l. fin. C. de bo. auth. iud. pos. ¶ Et l. si accusatoribus. C. de accu. ibi, Postulastis. & ibi no. Bal. Not. Hosti. in c. ex conquestione. inf. de restit. spol. & probatur in Authen. de mandatis Prin. §. sit tibi. ver. & non permittas. no. Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. & Bart. in l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infec. vnde si fieret citatio, & non fieret ad instantiam partis, non teneret, per tex. in c. 1. sup. de iudic. & ibi tetigi in quarto notabili post Doct. & ibi tenet Dom. meus in c. prout. de dolo & contum. Tetigi in rub. inf. de dolo & contu. tract. 5. art. 14. ver. 12. tenet Bar. in d. l. ad peremptorium. & colligitur ex quæstionibus superius allegatis. ¶ Tenet Domi. in c. quoniam contra. de probat. Faciunt quæ dixi art. 27. q. 5.

2 ¶ † Quid autem, si in actis appareat B. citatum, vtrum præsumatur facta citatio ad partis instãtiam, dic vt dicam inf. in 30. princ. artic. ¶ Et prædicta habent locum, quando proceditur ad priuatam vtilitatem, & partis petitionem: quia iudex tunc nõ debet impartiri officium suum, nisi parte petente, vt d. §. hoc autem iudicium, & in c. ad nostram. el 2. infra de iureiur. secus vbi iudex procederet ex officio suo ad publicam vtilitatem. Ad quod vide, quod latè dixi in c. qualiter. el 2. inf. de accu. in 8. prin. art.

3 ¶ † Et prædicta procedunt, etiam si statutum dicat, quòd iudex debeat & teneatur citare: quia debet intelligi ad partis instantiam, vt sic recipiat interpretationem passiuam, argum. l. vt gradatim. §. sed si ex lege. ff. de mune. & honor. de qua materia latè dicetur in ti. de consti. Et hoc procedit, nisi statutum loqueretur in casibus, in quibus iudex ex officio debet moneri: puta, propter publicam vtilitatem, vt dixi.

4 ¶ † Vtrum autem ad instantiam excommunicati, quis debeat citari, vide Innoc. & Io. An. in cap. 2. de dila. Imo. in l. quidam consulebat. ff. de re iudic. ¶ Sed tu dic, vt latè dixi in c. sacris. infra de senten. excom. in 19. prin. artic. in quinta quæst. principali, in secundo membro principali. ver. tertio quæro. Et ibi etiam traditur, quid de bannito. ¶ Circa secundum membrum respectu iudicis, dicẽdum est, quòd citatio fieri debet ex iudicis commissione, vt in l. 2. & l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & quod vtrobique traditur per Bar. & Bald. ¶ Et vide quod latius dicam infra in 9. princip. articu. Tetigi in cap. primo, supra de iudi. in quarto notabili.

5 ¶ † Et vide quæ dixi supra, in quarto principali articulo, & ibi vide quod etiam quandoque potest quis citare sine iudicis commissione, & maximè quod dixi ibi, in secunda quæst. principali articulo. ¶ Et quid si in actis apparet citationem factam per nuncium: sed non constat de iudicis commissione, vide quæ dicam, infra in 30. principali articu. ¶ Et ex prædictis est expeditus sextus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citatio in quibus causis & casibus requiratur: & an, & quibus causis possit omitti.*
2 *Actus in quo exigitur causæ cognitio, requirit citationem eorum, de quorum præiudicio agitur.*
3 *Actus in præiudicium absentis motus, requirit citationem.*
4 *Citatio necessaria est, tam in causa principali, quàm appellationis.*
5 *Citatio requisita est in causa possess. & proprietatis.*
6 *Quæstio sine facti, siue iuris, requirit citationem.*
7 *In notorijs, an sit opus citatione.*
8 *Citatio necessaria est, siue procedatur ad partis petitionem, siue ex offic. iudicis.*
9 *Citatio requiritur, etiam quocunque iuris ordine seruato, vel non.*
10 *In dilatione probatoria, an sit necessaria citatio.*
11 *Testium receptio parte non citata, est nulla.*
12 *Actus in termino successiuo expediendus, requirit partis citationem.*
13 *Productio instrumentorum, exigit partis citationem.*
14 *Citatus comparens iudice non comparente, venit denuo citandus.*
15 *Iudice alteri prolationem sententiæ committente, facienda est noua citatio partium.*
16 *Receptio testium ad perpetuam rei memoriam, exigit partium citationem.*
17 *Publicatio testium seu attestationum, requirit partis citationem.*
18 *Publicatio processus citationem partis requirit.*

19
20 *Sententia interlocutoria partis citationem exigit.*
Sententia diffinitiua ferenda citationem partis exquirit.
21 *Executio instrumentorum petita citationem requirit.*
22 *Executio sententiæ, an requirat citationem.*
23 *Insinuatio instrumenti citationem personæ in instrumento nominatæ requirit.*
24 *Exemplatio instrumenti, vel priuilegij exigit citationem omnium, quorum interest.*
25 *Publicatio instrumenti notarij defuncti, an citationem requirat.*
26 *Citatio, an requiratur, quando hæres scriptus petit se mitti in possessionem ex edicto D. Adria. tol.*
27 *Bonorum possessionis in agnitione, vtrum sit necessaria citatio.*
28 *Creditor vsurarius, quo casu citandus sit.*
29 *Relaxatio iuramenti vsurarij dupliciter peti potest.*
30 *Iurans non petere absolutionem, si petat absolutionem à secundo iuramento, an partem citare debeat.*
31 *Mulcta imponi non potest, sine partis citatione.*
32 *Sententia excommunicationis citationem excommunicandi requirit.*
33 *Denunciatio excommunicati exigit citationem.*
34 *Conditio expensarum citationem requirit.*
35 *Pœna imponi non debet, nisi de delicto constet.*
36 *Confirmationem electi debet citatio præcedere.*
37 *Tertius possessor, quo casu citari debeat.*
38 *Restitutio in integrum non solum respectu eius, contra quem petitio dirigitur, sed etiam tertij possessoris, citationem requirit.*
39 *Tertius, ad quem res esset reuersura, debet citari, si de eius agitur præiudicio.*
40 *Citatio requiritur & si statuto caueatur, quòd notoriè infamatus posset de facto puniri.*
41 *Declaratio, cui standum est, requirit citationem.*
42 *Commissio agrimensori requirit partis præsentiam.*
43 *Calculatio rationum alicuius actus, exigit partium præsentiam.*
44 *Interpretatio priuilegij vel beneficij citationem requirit humiliter, quando modificantur.*
45 *Modificatio priuilegij citationem requirit.*
46 *Arbiter, an possit partibus absentibus laudare.*
47 *Emens rem cum pacto, quòd si sibi placuerit, non teneatur, non potest voluntatem suam absente parte declarare.*
48 *Commutatio legati de vno vsu ad alium, quæ iudici committitur, an possit fieri parte, cuius interest, absente.*
49 *Determinatio alimentorum pupilli, per legem iudici commissa, an possit fieri partibus quarum interest, non citatis.*
50 *Arbitrator electus ad testatoris facultates æstimandas, debet partes, quarum interest, vocare.*
51 *Princeps an sit omnibus legibus solutus, ita quòd possit partibus absentibus determinare.*
52 *Arbitramentum potest proferri die feriata, & in Dei honorem.*
53 *Arbitramentum quo ad contractum, super quo arbitrator est assumptus, habet se tanquam conditio suspensiua.*
54 *Arbitrator, ad quid frequenter assumatur.*
55 *Boni viri in arbitramentis qualitas est inspicienda.*
56 *Acta in forma, & solemnitate iudicij, an requirant partis præsentiam.*
57 *Arbiter & arbitrator diuersimodò considerantur.*
58 *Arbitramentum latum ab arbitratore sine causæ cognitione, an sit validum.*
59 *Arbitrator ex forma statuti, vel dispositione iuris electus, an partes citare teneatur.*
60 *Arbitrator quòd possit procedere citatis partibus, & non citatis: ambabus præsentibus, vel altera tantum, vel ambabus absentibus, si partes dixissent, an intelligatur respectu actus pronuntiandi, an examinationis.*
61 *Inhibitoriæ in transmissione citatio, an requiratur.*
62 *Citatio est necessaria in bonorum interdictione.*
63 *Executio testamentorum citationem requirit.*
64 *Declarare volens processum nullum, debet partem citare.*
65 *Dispensatio causæ cognitionem exigit, & ideo partis citatione eget.*
66 *Causæ cognitio, an & quando citationem requirat.*
67 *Sententia interlocutoria, an & quando citationem exigat.*
68 *Citatio non est necessaria, vbicunque ab executione incboari potest.*
69 *Appellare à quorum articulorum admissione, pars possit.*
70 *Legitimatio filij illegitimi, fratribus vel agnatis succedere sperantibus, non citatis, an fieri possit.*

ARTICVLVS VII.

1 SEPTIMO principali articulo tractãdum est, † in quibus causis, & casibus, requiratur citatio. Et an posit omitti, & in quibus causis & casibus. Circa quem articulum primò pono regulam generalem, quod citatio necessario requiritur pro ordine substantiali, ad validitatem processus. inf. de cau. poss. & proprie. c. 1. supra, de constit. c. cum ecclesia, & de maior. & obed. c. inter quatuor. 2. quæst. 1. c. nos in quenquam. in clem. pastoralis. de re iudi. in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. & in l. nam ita diuus. ff. de adop. & in l. 1. §. ex eo. ff. quæ sent. sine appel. rescin. in C. quomo. & quando iudex. in l. ea quæ. Host. in sum. in ti. de sent. §. qualiter. vers. is est ordo. Spec. in ti. de act. & peti. in rubr. de quo tractabo inf. in titu. de ord. cogn. ¶ Et vide quod dixi inf. eo. art. 31. ver. 1.

2 ¶ † Et vbicunque agitur actus, in quo exigatur causæ cognitio, requiritur citatio eorum, de quorum præiudicio agitur. d. l. nam ita diuus. & l. in causæ. §. si causa cognita. ff. de mino. & in c. 1. ad fin. de cau. poss. & proprie. & cap. 1. de offi. iudi. & in c. fin. de supplen. neglig. Præla. lib. 6. & in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconsul. & leg. & in l. fin. C. si per vim vel alio modo. Et l. 3. §. si causa. ff. de bon. poss. & in iuribus statim allegatis tradit Specu. in titu. de secundo decreto. §. nunc dicamus. in princ.

3 ¶ † Et vbicunque agitur de præiudicio absentis istius, est citatio necessaria, vt in iuribus præallegat. & in alijs iuribus de quibus supra, in quinto principali articulo, in princ. ¶ Et etiam ad quemlibet actum, quem quis posset impedire ne fieret, debet quis citari, vt no. per Ioan. An. in c. solet. de sentent. excom. lib. 6. & per glo. & do. in c. ex ratione. inf. de appel. 3. quæst. 9. c. omnia. inf. de procur. c. in nostra.

& ibi

& ibi in glo. fin. ¶ Et hæc procedunt etiam in processu Principis, vt in clem. pastoralis, de re iudic. no. Bal. post glo. in l. fi. C. de legi. tradit D. M. in c. cum inter R. supra, de elect. & no. 2. q. 1. nos in quenquã. & in c. 1. infra de cau. poss. & proprie. & in l. meminerint. C. vnde vi. ¶ Quod est verum, quãdo Princeps procedit ex ordinaria potestate: secus si procederet ex plenitudine & absoluta potestate, secũdum Vbertum de Bobio, quem refert Io. An. in addit. Spec. in tit. de senten. §. iuxta. ver. est etiam nulla. Et fuit quæstio Pylei in ordine 66. tradit Bar. in l. mulier. ff. sol. mat. & D. M. in d. c. inter quatuor. & etiã sentit in d. c. cum inter R. ¶ Et prædicta recipiunt plures declarationes.

4 ¶ † Primò procedit prædicta regula, siue agatur causa principalis, siue causa appellationis, vt in iuribus prælleg.

5 ¶ † Secundò procedit, siue agatur causa proprietatis, siue possessionis. quoniam possessor nullo modo debet priuari possessione sua: nisi citetur, etiam si sit iniustus possessor, vt in c. licet. de preb. lib. 6. & in d. c. inter quatuor. & in l. fi. C. de edic. diui Adria. tollen. & per Bar. & Bal. in l. si deserta. C. si propter public. pensit.

6 ¶ † Tertiò procedit, siue sit quæstio facti, siue iuris. hoc colligitur ex glo. super verbo, Iuris. iuncto tex. in cap. sæpe, inf. de appel. & ibi hoc singulariter Dominus meus notat. Et ratio est, quia forte absenti competit aliqua defensio tendens ad offuscationem illius iuris. Vel fortè allegabit cõsuetudinem, vel priuilegium in contrarium, vel quid simile, vt dicitur in d. c. sæpe.

7 ¶ † Quartò procedit non solùm in his, quæ non sunt notoria: sed etiam in notorijs, dummodo sint notoria: quæ aliqua facti tergiuersatione celari possint. aut aduersus quæ posset quis se defendere, vt in c. fi. §. 1. de offi. deleg. lib. 6. & ibi no. d. Do. & do. Ant. in cap. referente. inf. de præben. traditur in c. vestra. infra de coha. cleri. & mulie. 3. q. 9. per totũ. & in c. cũ sit Romana, inf. de appel. & ibi tetigi, & in c. 1. de offi. deleg. lib. 6. & in c. ad nostram. el 2. in fra de iureiur. in c. bonæ. el primo. ver. porro. supra de elect. 2. q. 1. c. manifesta. & cap. de manifesta, & c. quæ Lotharius. inf. de accu. c. euidentia. inf. de cohab. cle. c. tua, & per Io. An. in addi. Spe. in ti. de notorijs crim. super rubrica. Et quoniam in hoc iura, glo. & Docto. quandoque videntur velle, quod requiratur citatio: quãdoque vero quod procedi potest sine citatione: reducuntur ad concordiam per distinctionem, aut est tale notoriũ aduersus quod competere potest defensio, & requiritur citatio: aut non, & non requiritur. dixi in c. cum olim. inf. de re iud.

8 ¶ † Quintò procedit, siue procedatur ad petitionẽ partis, siue per viam inquisitionis ex officio iudicis. ad quod vide quæ latè dixi in c. qualiter. el 2. in fra de accus. in 10. prin. art. q. 12. & q. 71. & seq.

9 ¶ † Sextò procedit, siue procedatur ordine iuris seruato, siue summariè, & de plano, &c. vt in Clem. sæpe. de verbo. sign. de quo latius dicetur, inf. in tit. de ord. cogni.

10 ¶ † Septimò procedit in dilatione probatoria. Ad quod vide, quod dixi inf. eo. c. 2. art. 11. q. 1. ver. & ex prædictis infertur. Et idẽ in articulis & positionibus producendis: quia quando à principali inducuntur, pars est citãda. sentiunt Domini de Rota, & post eos Dominus meus in cap. 2. de testi. Facit, quia posset pars opponere aliquos esse impertinentes: duplices, captiosos, repugnãtes, vel alterius similis qualitatis: propter quod non essent admittendi. facit quod traditur maximè per Glo. in c. 2. de testi. lib. 6. secus quando iudex iam examinasset articulos, an essent admittendi, vel non, de quo statim subijciam fallentiam.

11 ¶ † Octauò procedit in testiũ productione, quoniã testiũ receptio facta parte non citata, est nulla, vt est tex. in c. 2. inf. de testi. & in l. si quando. C. de testi. & nota. in c. constitutus. 1. de fideiuss. de quo latiùs dicam in tit. de testi. Sed ipsius testis citatio non requiritur ad hoc, vt valeat attestatio sua. Satis. n. est, q̃ sit productus per partem, licet nõ fuerit monitus vel citatus, secundum Spec. in tit. de teste. §. qualiter. versi. iudex igitur. tenent Domini de Ro. deci. 365. licet Guil. de monte Lauduno in Cle. 2. de elect. & Iac. de Belu. in Auth. de testi. §. 1. sentiant contrariũ. Sed præcedens opinio est communis. pro qua facit quod no. Glo. in l. post legatum. §. is verò, ff. de his quibus, vt indig. & ibi etiam hoc tenet Bar. quod tamen procedit, dummodo testis non offerat se sponte: quia tunc efficeretur suspectus, vt in d. c. 2. traditur per Bar. & Moderniores in l. lege Iulia. ff. de testi. & in l. vxori. §. qui se filio. ff. de falsis. & per Bal. in authen. sed nouo iure. C. si cer. pet. & in l. quoniam. C. de testi. & in l. presbyteri. C. de epis. & cle. & in c. 1. §. porrò. quæ fuit prima causa beneficij amitten. de quo latius dicam in tit. de testi.

12 ¶ † Nonò procedit in actu expediendo in termino successiuo: vt puta, præfixus est terminus successiuus plurium dierum ad instrumenta producenda, vel ad testes producendos, vel ad quid simile: nam licet ista statuitio termini sit facta altera parte citata, vel præsente, aut monita: tamen cum producuntur testes vel instrumenta, citanda est pars. aliàs productio esset nulla, secundum Bar. in l. qui ante Calen. ff. de verb. obl. per l. 2. & auth. ei qui. C. de tempo. appella. ¶ Et sequitur Ludo. Pont. in d. l. qui ante Calend. Mouetur: quia cui ille præfixus est terminus, qualibet die termini potest actum facere, ad quem ille præfixus est, vt no. Glos. in versi. infra dictum. in Cle. 2. de appel. Sed tamen si intra terminũ facit, debet pars citari. quod probat tribus rationib. ¶ Primò, quia dictus terminus est cõis vtrique parti, vt l. petendæ. C. de temp. in integ. resti. ergo sequitur, q̃ nulla ex partibus comparere debet ante finẽ termini, nisi aliàs citetur: cum dicto termino toto gaudere debet. ¶ Secundò, per casum expressum l. si quando. C. de testi. vbi examinationi testium ex longinquo venientium, præfigitur terminus quindecim dierũ: & tamen si pars velit illum facere examinari, dẽt citari alia pars. ergo, &c. ¶ Tertiò, quia cum pars possit qualibet die termini actũ exercere, nec pars altera possit diuinare, qua die facere velit, arg. ff. ad l. Aqui. l. si putator. & ff. mandati. l. si fideiussor. §. si cum debitor. & c. 1. vt Eccle. benefi. ergo, &c. Et hanc opinio. tenet Bar. in l. item illa. ff. de consti. pec. & Bal. in l. si quando. C. de testi. & l. 1. ff. si quis cau. & l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de leg. 2. & l. fi. C. qui admit. ad bono. possess. facit quod tradit

Bar.

Bar. in extrauagan. ad reprimen. in ver. de plano. vbi dicit, quòd ex sola productione instrumenti nõ satisfit termino : nisi sit data copia parti, vel pars citata ad cõtradicendũ. facit tex. 3. q. 9. c. chartę. & per Bal. in l. fi. C. qui admitti. secundum Pont. ¶ Sed tu dic, quòd melior text. est in l. fi. C. de fi. instrum. vide quod latius dicam in tit. de fide instrum. in materia productionis instrumentorum. ¶ Quod tamen intelligo, nisi ille esset monitus vt compareret singulis diebus & horis, intra illũ terminum, ad videndũ testium productionem & receptionem, & instrumentorum productionem: & ita seruatur in practica: quia cum sit facta monitio, vel citatio pro singulis diebus, & horis, perinde est, ac si illa hora productionis esset ille citatus.

13 ¶† Decimò procedit in productione instrumẽtorum, quia quando producũtur instrumenta, pars est citanda, ut no. Glo. pe. in c. contingit. inf. de fide instru. per l. voluit. §. fi. & l. fi. ff. de interro. act. & probatur. 3. q. 9. in c. chartę. Et idẽ voluit Bal. in l. si quãdo. C. de testi. vbi singulariter dicit, quòd hoc est verum, quò ad effectum, & instrumentum probet: sed tamen quò ad satisfaciendum termino, satisfactum esse intelligitur: licet pars non fuerit citata. & idem tenet Bal. in l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. possunt, per l. miles, §. sexaginta, ff. de adult.

14 ¶† Vndecimò procedit, etiam si semel facta esset citatio : & citatus fortè cõparuisset, & iudex non sedisset pro tribunali: quia ad hoc, vt teneatur de nouo comparere, iteratò citandus est, vt voluit Inno. c. consuluit. in Glo. 2. in fi. sup. de off. deleg.

15 ¶† Duodecimò procedit regula prædicta, etiam si iudex, qui cognouit de causa, citauit partes peremptoriè ad sententiam audiendam: & postea commisit alteri sententiæ prolationem. is enim cui commisit, tenetur iterum partes citare. arg. ff. de iudi. in l. edictum. facit C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. & ibi per Gloss. hoc tenet Spec. eod. tit. §. fi. ver. ante. allegat tamen in contrariũ, c. consuluit. sup. de off. dele. vbi tex. vult, quod non teneatur vlterius citare. ad idem allegat l. mortuo. ff. de iud. vbi tex. dicit, quòd mortuo iudice, successor iudicabit, quod ille iudicaturus erat: & sic sine noua citatione. Sed dicit Io. And. ibi in addi. quòd si vterque comparet, & petit sententiam, cessat dubium : quia non est necessaria citatio. Si verò alter non comparet : tunc putat nouum peremptorium necessarium, per d. l. edictum. nisi iudex citasset ad sententiam ferendam per se, vel per commissarium suum. facit. ff. iudic. sol. in l. cum apud. & quod no. Io. And. in c. licet. de accu. Non obstat. l. mortuo. quia determinat quid iudicandum, sed non, quãdo iudicandum. ita dicit Ioan. And. in illa additione. Bal. verò in d. l. cõsentaneum. in 1. q. dicit, quòd si ordinarius, decurso peremptorio, delegauit causam, quòd delegatus nõ tenetur nisi semel citare. & ita dicit intelligendum, quod no. Inno. in c. dudum. el 1. de elec. in Glo. penul. & Arch. 5. q. 3. c. si ęgrotans. & 24. q. 3. c. de illicita. & vide quod dixi i c. licet in beato. inf. de accu. ¶ Et vide ad hoc quod dixi in 26. prin. art. q. 9.

16 ¶† Tertiodecimò procedit in receptione testiũ ad perpetuam rei memoriam, quo casu citãdi sunt, quos negotium tangit, vt no. Glo. & Inno. in c. Albericus. & ibi Dominus meus, & Doct. inf. de testi. & probatur in c. significauit. eo. ti. & in Authen. de instrumen. cau. & fide. §. de quibus. & C. de accu. in l. fi. traditur per Do. de Rota, decis. 10. & probatur : quia si non valet receptio testis parte non citata, quando lis est contestata, vt sup. dixi, versi. 8. fortius non debet valere quando recipiuntur ad perpetuam rei memoriam, cum ibi hoc sit maius periculum, de qua materia dic vt latius dicã in ti. de testi.

17 ¶† Quartodecimò procedit in publicatione testium, seu attestationum : in qua fienda debet pars citari, vt d. c. Albericus. de quo latiùs dicam in titu. de testi.

18 ¶† Quintodecimò procedit in publicatione processus. ita consuluit Bar. consi. 38. quod incipit, Catharina. per l. de vnoquoque. ff. de re iudi.

19 ¶† Sextodecimò procedit in sententia interlocutoria, secundum aliquos. Alij verò tenent contrarium, de quo dicam, inf. eod. art. versi. 22. casus.

20 ¶† Decimoseptimò procedit in sententia diffinitiua ferenda, vt in Clem. 2. de re iudi. de qua materia latius dicetur in ti. de re iudi.

21 ¶† Decimooctauò procedit in executione instrumẽtorum petita, in qua requiritur citatio: quia ante nil est contractum: vnde necesse est à citatione incipere, Insti. de pœna teme. litigan. §. fi. Et quia nõ potest constare iudici ante citationem, an instrumẽtum sit instrumentum, quod mereatur executionẽ, & an reus habeat aliquam exceptionem permissam, seu concessam à statuto, vel nõ excluſam à statuto : & per consequens, an sit exequibile. Quinimo, si iudex faceret executionem parte non citata, deberet reuocari tanquam nulla, quatenus de facto processit, vt no. ff. de bon. possessio. l. 3. §. causa cognita. & ff. de euic. in l. minor. in princ. & per Bald. in l. ab executore. C. quorum appel. non recip. quod est verum, nisi per statutum aliter disponeretur, si statutũ diceret, quod viso publico instrumento, seu guarantigiato, præcipi debeat debitori, quod soluat: vel quod de palatio nõ recedat, quo casu, etiam per epistolam potest fieri præceptum, secundum Bal. in rubrica, C. commin. vel epistolas. Et ad hanc materiam vide quæ dicuntur in versi. seq.

22 ¶† Decimonono procedit in executione sententiæ, secundùm Cyn. in l. ab executore. C. quorum appel. non recip. super prima quæst. debebit enim pars citari, & assignari terminus, quare sententia nõ debeat executioni mandari, per tex. in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudic. vbi tex. dicit, quod iudex debet interloqui. ergo pars debet citari, vt in l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Item, quia pars posset lædi, igitur citari debet, vt in l. nam ita diuus, ff. de adopt. Item probatur per not. in l. 1. C. de iu. & fac. igno. vbi dicitur, quod post sententiam, plures possunt opponi exceptiones. igitur pars est citanda, & fuit opin. Gof. in l. meminerint. C. vnde vi. per illum tex. ¶ Inno. verò tenet contrarium, in c. ex ratione. infra de app. Bar. verò in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. distinguit, quod aut est facta condẽnatio in quantitate vel genere, propter quod executio requirit, quod capiantur aliæ res, secundum ordinem illius §. in venditione. & debet citari per rationes primo loco inductas. Aut est facta condemnatio in specie : & si quidem illa species non reperiatur, & sic executio fieri debet in alia specie: & tũc idem :

idem : sed si executio fieret in eadem specie, putat Bar. quod non sit opus citatione, sed petitur ab eo auferri manu militari, vt l. qui restituere. ff. de rei vẽ. ¶ Dicit tamen, quod in actione in rem, antequàm fiat talis executio, fiet præceptum post sententiam de ipsa restituenda intra certum tempus : & postea fiat talis executio. Insti. de off. iudi. §. 1. & in d. l. qui restituere. ¶ Sed dicit Ioan. de Imo. in d. §. in vendi tione, quod dicta distinctio non videtur vera, quia etiam in condemnato ad speciem, videtur stare ratio, quod citari debeat : quia posset lædi si non vocaretur, propter exceptiones, quas posset opponere, quia saltem potest opponere nullitatem, vel de iudicis incompetentia, vel defectus mandati, vt l. fin. & per totum. C. si à non compe. iudi. & l. licet. C. de procur. vel quia sententia sit lata die feriata, ut l. fin. C. de fer. vel iuris ordine non seruato, ut l. prolatã. C. de sentent. & sic verior videtur opinio Cyni. Nec obstat, quod coram executore non videtur exigi citatio, per nota. per Inno. in c. fi. de præsumptio. & per Glo. in Clem. 1. de off. deleg. quia aliud est in executore dato ad prouidendum de beneficio, quo casu, sicut principalis in collatione, seu prouisione beneficij non haberet alium citare, vt in cap. licet Episcopus. de prẽb. lib. 6. ita nec executor, qui fungitur vice cõmittentis. Aliud verò in executione sententiæ, cum ipsemet sententians, in executione sententiæ debeat adhibere causæ cognitionem. vt not. Glo. in l. in causæ. in princ. ff. de mino. & per consequens debet partem citare, vt d. l. in causæ. §. causa cognita. & per ea, quæ dixi sup. in princ. istius articuli. Nec obstat si diceretur, quòd non videtur requiri citatio: cum pro sententia, quæ transiuit in rẽ iudicatam, præsumatur: & pro ipsius iustitia & processu, ut traditur in cap. quoniam. infra de probationibus. & per Ioã. de Imo. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. quia potest responderi, quòd licet illa sit præsumptio, & transferat onus probandi in aduersarium, vt lege fine. C. de probatio. non tamen per hoc sequitur, quòd pars non debeat citari, cum posset sibi competere aliqua defensio, & illam posset probare. Nec etiam obstat lex, qui restituere. quia illa non negat causæ cognitionem adhibere deberi in executione sententiæ. ¶ Et ideò debet intelligi, quod præcedat causæ cognitio, vt d. l. in causę. & ita resident Ioan. de Imo. in d. §. in venditione. Sed tu vide Bar. in extrauaganti, ad reprimendum. super verbo, executionem, qui dicit, ꝙ si facta est condemnatio in re, & res ipsa capiatur & vendatur, non est necessaria citatio: vel si est facta in persona, & persona capiatur & puniatur. Solum enim hoc casu necesse est scire, ꝙ iste sit illa persona condemnata: vnde nõ est necessaria citatio, sed solum exigitur confessio ab illo : quod sit illa eadem persona, quæ condemnata est: secus si fieret in alia re. ¶ Bald. verò in d. l. ab executione. C. quorum appellat. non recip. dicit, ꝙ ita demum requiritur citatio, si fiat nouus processus: puta si peruenitur ad primum, vel secundum decretum in causa iudiciali. C. de his, qui ad Eccles. confug. lege, præsenti. §. 1. secus si nõ fiat nouus processus, sed mera executio, quanquam iudicis officio implorato, per nota. per Innoc. in d. cap. ex ratione. Nam mera executio fit compellendo, non cognoscendo: cum merus executor procedat, vt arctator, non cognitor: licet procedat ex autoritate suæ iurisdictionis, vt d. l. qui restituere. ff. de rei vend. vnde dicit Glo. in l. 1. C. de iudi. quod executio fit sine causę cognitione. ¶ Quod est verum, cum fit executio: sed vbi pronunciat exequendum, secus est: quia tunc semper requiritur citatio, per l. 1. C. de iuris & fac. igno. & secundum Petr. & Cyn. in d. l. ab executione. & ita resident ibi Bal. ¶ Sed idem Bal. in repe. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. dicit, quod si nouum interuenit factum, aut noua persona, aut noua res, aut nouus iudex, semper in executione requiritur citatio. si verò nil noui interuenit, non est necessaria citatio : quia ille, qui est ipso iure priuatus iure suo, non est vlterius citandus, in c. bonæ. de elect. in fi. per Innoc. si tamen apparet aliquid iniustè factum, reuocaretur contrario imperio & sine vlla citatione. arg. l. 3. §. pen. ff. de bono. pos. & l. 3. §. necessariis. ff. si mulier ventris not. & l. minor. in princ. ff. de euic. ¶ Recitat tamen opin. aliquorum dicentiũ, quod requiratur citatio, vt sup. dixi. ¶ Ange. verò in l. habere licere. ff. de euic. sequitur sententiam Bar. allegat no. per Innoc. in c. cum inter priorem. inf. de exceptio. ¶ Idem tamen Ang. in l. 1. C. de iudi. dicit quòd aut iudici notorium est sententiam exequendam : & procedat opin. Inno. & Bar. ¶ Aut non est sibi notorium : & tunc secus. ¶ Ego arbitror dicendum, quod si executio fiat in alia re, vel interueniat noua persona, aut nouum factum, vel quid simile: quod necessaria sit citatio, cũ requiratur noua cognitio. Si verò nihil no. interuenit : quia coram eodem iudice, ab eadem persona, & ad eandem personam, & ad eandem rem, petitur executio sententię, distinguo hoc casu: quod aut præcesit cognitio super executione fienda : & non restat, nisi actualis executio facti: & hoc casu, quando talis executio fit, non est necessaria citatio: vnde iudex ad petitionem partis potest committere nuncijs, vt exequantur : nulla facta partis citatione, & ita procedat opi. Inno. Bar. & sequacium. Aut talis cognitio non præcesit, & petitur executio sententiæ, & hoc casu requiratur citatio, & procedat opin. contraria: & sic procedant iura, quæ uolunt, quod in executione sententiæ requiratur causæ cognitio: & per consequens citatio, de quo in l. & si non cognitio. C. si contra ius vel vti. pub. & in c. super eo. inf. de falsis. & l. ordo. C. de execu. rei iudi. & in c. de cætero. inf. de re iudi. & ibi dixi, & per Spec. in titu. de feri. §. 2. versic. porrò. & seq. & per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de lib. concep. §. nunc dicendum. ver. 25. in addi. quæ incipit, mens Azonis. Quare arbitror, quod tutius sit, quod fiat citatio: tamen quia hoc videtur verius de iure eo, quod posset competere aliqua exceptio, vt sup. dixi: & sic cum posit læ di debet citari, tum etiam propter fugiendas opinio nes. ¶ Et hoc procedit in causis ciuilibus. In causis autem criminalibus, vtrum sententia lata posit mãdari executioni sine noua citatione, vide quæ latisi mè dixi in c. qualiter, 2. inf. de accus. in 11. princ. art. q. centesima.

23 ¶† Vigesimò procedit prædicta regula requisitę citationis, in insinuatione instrumẽti, in qua debet citari persona, quæ nominata est in instrumento, de cuius interesse agitur, secundum Iaco. Butr. per d. l. nam ita diuus. ff. de adopt. & per tex. in Auth. de instru.

ſtru.cau.& fide.§.quib.& in auth.ſi omnes.C.ſi vt ſe ab hæred.abſti. Si verò nomina non ſunt expreſſa, ſufficit fieri generalem proclamationem: vt ſi quis velit intereſſe inſinuationi talis inſtrumenti, debeat eſſe tali tempore, coram tali iudice, in tali loco.arg. l.ſe eo tempore.C.de remiſ.pig.& C.de ann.excep. ſ l.vt perfectius.& ff.de inſtitoria.l.ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. & per Spec. in tit. de inſtrumentorũ editione.§.oſtenſo.verſi.qualiter autem fiat publicatio.& verſi.quid ſi citatio, circa fi. dicam latius in titu.de fi.inſtru.faciunt quæ dicam in ſequen. verſic. ¶Et vide inf.contrarium.1. eodẽ ver.17.caſus,& vide Bal. in Rub.C.qui admit.ad bon.poſ.q.3.

24 ¶Vigeſimoprimò procedit in exemplatione inſtrumenti,vel priuilegij, in quo ſimiliter exigitur citatio omnium,quorum intereſt,vt in c. pe. & fi.inf. de fide inſtru.& ibi per Doct.& per D.M. & Doct. in c.Albericus.inf.de teſti.& ſi talis exemplatio tendit in præiudiciũ certæ perſonæ, debet nominatim citari: aliàs ſufficit generalis citatio, vt dixi in verſi. præcedenti.traditur per Doct.in d.c.pe. & fi. & per Guil.Cyn.Bar.& Bal.in d.auth. ſi omnes. per Spec. in d.§.oſtenſo. ver. & vt hic plenius. & per Guil. & Doc.in authent. ſi quis in aliquo. C.de eden.& per D.de Rota, deci. 10. ¶ Et eſt vtile quod de tali citatione fiat publicum inſtrumentum. ¶ Et dicit Inn. in d.c.Albericus, quod ſi eſt tale inſtrumentum vel priuilegium quod non tangit certam perſonam: & ſi non poteſt ſpecialiter aduerſarius citari: debet ſaltem fieri vocatio per edictum ſolenne illorum quorum intereſt, vel intereſſe poſſet: aliàs non valeret exemplatio niſi fieret per illum, qui conceſsit priuilegium.Sicut enim quando à principio conceſsit,id fecit ſine alterius citatione: Ita poteſt de nouo exẽplare, uel duplicare, ſicut etiam notarius, qui fecit originale, poteſt illud de nouo exemplare ſine partis citatione, tenet Hoſt.in c.pen.de confir.vti.& in c.ex parte.el 1.de priui.dummodo non ſit ſuſpectũ, nec de ipſo referatur quæſtio. Alioquin etiam per illum qui conceſsit priuilegium, non debet fieri publicatio,ſeu exemplatio ſine cauſæ cognitione: vnde vocandi ſunt, quos res tangit. ita procedat cap. cum dilecta.infra, de confir. vtili,& c. cum olim eſſemus. & cap.ex parte Abbatiſſæ.inf. de priui. & in cap.cauſam. inf. de teſti. ſecundum Do.meum poſt Doct.in d.c.Albericus.

¶Aduerte tamen, quia in caſibus, in quibus notarius non poteſt inſtrumentum iteratò tradere ſine iudicis autoritate, requiritur partis citatio: quia cum cauſæ cognitio ſit abhibenda, igitur pars citanda, quia cauſarũ merita,&c.vt l.fi. C. ſi per vim, uel alio mõ. & ff.de eden.in l.ſi quis ex argentarijs. §. fi. ¶Et quia ex quo poteſt parti præiudicare,igitur citanda,vt dixi in princ. iſtius articuli, & etiam dixi in 5. arti.etiam ſi requireretur ſummaria cognitio, per tex.in Clem.ſæpe. de verb.ſig. & per Bar.in l.de tabulis.ff.de tab.exhiben.& per Spec.de inſtru. edi. §.poſtquam. ver.ubi autem.

25 ¶†Vigeſimoſecundò in publicatione inſtrumẽtorum notarij defuncti,ſecundum Hoſt.in d.c.pen. infra de fide inſtrum. facit c.ſignificauit, & c.Albericus.infra de teſtib. Sed Dominus meus tenet contrarium in d.cap. penul. quia non vertitur præiudicium,cùm poſsit ad originale recurri, de quo latius dicam in ti. de fi. inſtru. & vide quę dixi in duobus precedentibus verſic.

¶Vigeſimotertiò procedit in legitimatione,quæ fit per Principem, ſeu habentem poteſtatem à principe,de aliquo illegitimo, quando ſcilicet fieret legitimatio non habita patris voluntate: quia cum per talem legitimationem poſsit alijs præiudicari illi ſunt citandi, quibus poſsit præiudicari, vt in l. fina. C. de natu. lib. & per d.l. nam ita diuus. & tenuit Iac.de Are.in d.l.fi. & ſequitur Bal. in 1. conſtitutione Codicis. Conſuluit Pe.de Anch.conſ.231. quod incipit,Ex tenore priuilegij.¶ Et ad hoc vide omnino quæ dicam infra eodem art. verſi.30. caſus in legitimatis,in 2.par.de caſibus,quibus non requiritur citatio.

26 ¶Vigeſimoquarto procedit,quando hæres ſcriptus petit ſe mitti in poſſeſsionem ex edicto diui Adriani,beneficio l.fi.C.de edicto diui Adria.tollen. vbi Franc. filius Accurſij, in quadam additione ad Glo.patris ſui voluit, quòd ſaltem requireretur generalis citatio.

¶Quod verum dicit Bart.in d.l.fi.ſi modo bona à nemine poſsideantur: quia poſſet etiam, ſi vellet, propria autoritate ingredi poſſeſsionem, per l.cum hæredes.C.de acq.poſ.facit optimè quod not. Inn. in c.propoſuit.de conceſ.præben.Si res hæreditarię ab aliquo poſsidentur,ſeu iuſtè,ſeu iniuſtè: non poteſt talis licentia concedi,niſi parte citata,vt l.meminerint.C.vnde vi.& in l.fi. C.ſi per vim,vel alio modo.facit quod no.Inno.in c.cum noſtris.& in c.propoſuit.infra de conceſ.præben.ſecundum Bar.in d. l.fi.Sed Pet.& Cyn.ibi dicunt, quòd in pronunciatione tenutæ,& in executione fiendа per nuncium, non ſit neceſsaria citatio poſſeſsoris, quia nõ agitur de ipſius preiudicio: quia per hoc non expellitur de ſua poſſeſsione, donec fuerit auditus: poſtquam autem pronunciata eſt tenuta, & immiſsio fienda per nuncium: ſi miſſus vult, quòd poſſeſſor expellatur, debet ipſe citari. ¶ Et quid agendum ſit illo exiſtente contumace, vel comparente,non eſt materia noſtra, vide ibi per Doct. ¶ Bal.verò in d.l.fi.diſtinguit,quod aut ex tali immiſsione nemini præiudicatur,& citatio non eſt neceſsaria, vt d.l.3.§.penff.de bon. poſſ. Aut alicui præiudicatur:& tunc,aut nominatim præiudicatur, & nominatim eſt citandus, vt l. ſi deſerta. C. ſi propter pub. penſi. & licet actor hoc ignoraret, tamen ignorantia ſua non præiudicat poſſeſſori non citato,vt not. in l. cum miles, §. 1.ff.qui.ex cau.ma. & in c.eum qui.de præb.lib.6. ¶Aut præiudicatur inter cęteros: & tunc ſufficit citari inter cęteros, id eſt,generali edicto,vt in Authen.de hæred.& fal.§.ſi verò abſunt. & in d.auth. ſi omnes.C.ſi vt ſe ab hær.abſti. & in c.ſi.ſup.de ma. & obe.& ibi per Inno.

27 ¶† Sed quæro, vtrum agnitione bonorum poſſeſsionis ſit neceſsaria citatio, maximè in agnitione bon.poſ.contra tab. ¶ So l. Bal. plene tractat in Rubrica,C.qui admit.ad bon.poſ.q.3.vbi primò arguit, quòd non: quia nemo læditur, niſi quatenus lędit edict.Præt. Nam lex & conſtitutio abſque alia citatione ponit effectum ſuum. Et ſemper ius alterius intelligitur ſaluum, & ſubintelligitur clauſula, ſi preces veritate nitantur, vt nota. l. 3.§. bonorum. & l.1. C. quo. bono. ergo nemo eſt citandus: quia

quia nemini præiudicatur,ff.de fideicommiſſ.lib.l.ſi cum. §.fi. Præterea ſufficit ſimplex agnitio, & non requiritur libellus,vt dixi inf.de reſti.ſpol.c.3.arti.8. Item, quia ſit ad declarandam voluntatem agnoſcẽtis. Et nemo poteſt impedire, ne quis ſuam voluntatem declaret.ff.de leg.1.l.Lucius.§.fi.facit quod no. in l.pen.in fi.ff.ad Treb.& l.fin. C. de curato.furio. In contrarium allegat, quia imo lædituꝛ hęres ſcriptus, cum teſtamentum reſcindatur. l.ut liberis. C. de codi. ¶ Item,quia in bono.poſ.quæ non tribuit ius,exigitur citatio: ergo fortius in his,quæ non tribuunt ius. ¶ Præterea, iudex debet intelligere narrata ſibi eſſe vera: quia ſi non intelligit,non videtur eſſe præſens, ſed hoc ſciri non poteſt, niſi partibus vocatis, vt l.fi.C. ſi per vim, vel alio modo. ¶ Præterea,appellatio bo.poſ.ſuſpendit: ergo recipitur contradictor.l.1.ff.de ſecund.tab.Inſti.eod.§.fi. & Glo. in verbo,dies vtiles.¶ Præterea, in poſſeſſorio facti requiritur iudicis interlocutoria, C. de edic. diui Adria.tollen.l.fin. ergo fortius in poſſeſſorio iuris.

¶Præterea, in inſinuatione inſtrumenti requiritur iudicis autoritas, vt no. Authen.vt non fiant pig.§. fin.ergo & citatio,ad quod vide quod dixi ſup.ver. 20. ¶Vel dic, quòd quantum ad agnitionem, non eſt neceſsaria citatio aduerſarij, ſed quantum ad teſtamenti reſciſsionem, ſi comparet contradictor, opus eſt cognoſcere & decernere. Quod non videtur verum,quia cum agnitio non ſpectet poſt ſe decretum iudicis: ergo ipſa trahit ſecum ſuum effectum: ſuus autem effectus eſt, emendare vitium teſtamenti: & iſta ſunt connexa,& inſeparabilia.vnde concludit Bal: quod valet agnitio, & teſtamentum reſcinditur. Re vera tamen, apud iudicem non habetur pro reſciſſo, donec cauſa contradictionis ſit per iudicem declarata. ff.de bo.poſ.l. cum quidam: & hoc in emancipato præterito cum cauſa. Sed ſi abſque ea,vel in ſuo pręterito,non eſt opus declaratione: quia non eſt cognoſcendum de cauſa in hoc articulo, ſecundum Bal.in d.rub.q.3.

Vigeſimoquintò, procedit in purgando,qui debet citare.arg.c.fin.in princ.inf.de purgatio.cano.& per Io.And.in c.pen.eo. ti. Sed tu latius dic, vt dixi in c.inter.inf. de purg.can.in 11. princ. art. queſt.in 1.membro principali. Et vide etiam quæ ibi dicuntur in d.1.membro.q.1.2.& 3.

28 Vigeſimoſextò, procedit in petitione relaxationis iuramenti ſuper vſuris ſoluendis à debitore, vel ſolutis non repetendis: quo caſu neceſſario citandus eſt creditor vſurarius: quia ſicut diuerſa eſt forma iuramenti de quo quæritur, ſic cadit diuerſa reſponſio.

¶In primo caſu,circa ſoluendas vſuras poteſt arctari terminus ſolutioni fiendæ,quæ arctatio nõ cadit in ſecundo,videlicet circa non repetẽdas vſuras. propter quod Io.And.poſt Tancr.& Vinc. in c.debitores.de iureiu.dicit, ꝙ niſi debitor petat abſolutionem à iuramẽto,tenetur ſoluere:niſi inſtaret terminus ſoluendi, & creditor abeſſet:& ideo dicunt, quod de neceſsitate creditor eſt citandus: vnde eſt ordo,quod vocetur creditor à quo petatur,vt iuramentum remittat. Vnde concludit Io. And. in addit.Spec.ſuper rubr.de iureiur.in fi. addi.quòd ſiue agatur ad diſſoluendam obligationem contractus, qui dicitur eſſe vſurarius,ſiue ad relaxationem iuramenti de ſoluendis vſuris ad certũ tempus, ſiue ad obtinendam relaxationem iuramenti de nõ petendo vſuras, creditor eſt ſemper citandus. Sed vbi debitor iuraſſet non denunciare, vel illum in ius non vocare,ſatis videtur, quòd relaxatio iuramenti fieri poſsit illo non vocato: quia alias ipſum citare à principio ante relaxationem iuramenti eſſet contra iuramentum: & hoc maximè procedit, quia iuri partis nil detrahitur: ſicut in ſimili dicimus de liberto vel filio, qui petit à patrono vel patre licentiam vocan.patronum vel patrem in ius, non vocato patrono & patre. ff.de in ius vocan. in l.qui neque.§. 1.de quo dicam, infra eo. artic. fallen. ¶Et ſequitur do. Ant. & Ioan. de Imo. in c.1.infra de iureiur. ¶Sed Do. meus ibi dicit, quòd hoc vltimum dictum ſibi non placet. ¶Mouetur,quia negari nõ poteſt,quin ex relaxatione iuramenti fiat præiudicium creditori, ar. cap.fin. de foro compet. lib.6. igitur non debet fieri abſolutio eo non citato. ¶Sed dic,tu,quòd Oldr.formauit prædictas quæſtio. conſi.120. quod incipit, Ad duplicem finem.cuius Oldr.conſi.Ioan. And. qui tam accuratè detexit furta Speculatoris, & tam acriter & acerbè reprehendit in addi.ſuis,interſerit pro maxima parte in ipſis addi. & ſemper ta-
29 cuit autorem.Oldr.ibi dicit,† quòd ad duplicem finem petitur relaxatio iuramenti prædicti. Vnus eſt, vt obligatio, quæ contracta videbatur ſuper vſuris, tollatur: & hoc caſu,debet fieri partis citatio & examinatio.¶ Alius,vt habilitetur perſona,vt non obſtante iuramento poſsit detegere fraudem contractus. & licet ille ordo non requiratur: quia non agitur de grandi præiudicio creditoris: nam remanet ſibi ſaluum ius ad defendendum,imo ille ordo hoc caſu locum habere non poteſt iuramento obſtante,quod impedit debitorem fraudem detegere: niſi prius illud quantum ad hoc,tollatur. Et ideo non habet locum ille ordo, maximè vbi creditor eſt abſens, qui ſuper hoc moueri non poteſt: & ideo ſine tali ordine & citatione,poteſt hoc concedi:cum non detrahat iuri partis,ſicut dixi de liberto,& filio emancipato, qui petit decerni bon. poſ. cauſa litis agnoſcendæ,& ſibi dari licentiam, vt poſsit proponere querelam inofficioſi teſtamenti. C.de inoffic. teſtam.l.2.ſecundum Oldr. in d. conſi. 120. de quo etiam tractat conſi.186. quod incipit,Licet ex ordine. quæ opinio videtur mihi multum æqua, odio vſuriarorum. ¶Zabarel. tamen in cap.1.infra de iureiur. videtur potius velle,quod requiratur citatio: non tamen loquitur ſpecificè in caſu prædicto, quãdo iurauit non petere abſolutionem.allegat c.fi. de foro compe. lib.6. quia ſi ibi citari debet iurans ante,quàm cogatur obſeruare iuramẽtum, fortius is, cui iuratur, debet citari ante, quam iurans abſoluatur: quia actoris & rei æqua debet eſſe conditio,ſupra de mut. peti. c.2. Et difficilius debet procedi ad abſolutionem, quam ad obſeruantiam iuramenti, vt in c.ſi vero.inf.de iureiu. ¶Ego arbitror fortè dici poſſe, ꝙ aut iurans ſimpliciter iurauit non repetere vſuras:& tunc poteſt petere relaxationẽ iuramenti,& debet pars citari. Aut iurauit etiam non petere abſolutionem à iuramẽto: & tunc implorabit officium iudicis,& iudex citari faciet ante, quàm abſoluat: ſed non citabit ad petitionẽ iurantis,ne ſit periurus. Aut iurauit non implorare officium iudicis

nec

nec denunciare iudici: & hoc casu, si iudex hoc scit, dēt ex officio procedere: & arbitror, q̄ nihilominus debet citare. de quo dicendum, vt dicitur in d. c. 1.

30 ¶ † Sed si iurauit non petere absolutionem à iuramento, arbitror quod possit petere à iudice, vt absoluatur ab hoc vltimo iuramento, de non petendo absolutionem à iuramento: nec videtur, quod tūc sit necessaria citatio: cum remaneat aliud iuramentum de soluendis, vel de non repetendis vsuris, in cuius iuramenti absolutione petēda, necessaria erit citatio, vt dixi. & arbitror, quod eo casu, quo daretur absolutio non facta citatione, talis absolutio præter quàm, quò ad iuramenti religionem, non præiudicaret non citato, per no. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & l. de vnoquoque. ff. de re iudi. & quæ latius superius dicta sunt. Ita sentit Zaba. in d. c. 1. faciunt etiam not. per eum in c. debitores. & in c. ad nostrā. de iureiu. ¶ Et no. prædicta, quia quotidie contingunt in practica. ¶ Et quod dixi, fore necessariam citationem, procedit, quando sumus in dubio, vtrū iuramentum teneat: puta, quando contractus super quo iuramentum fuit præstitum, nullam contineret apparenter vsurariam prauitatem, licet per partem allegetur: quia tunc non debebit relaxari parte non citata, & ita etiam procedat glo. super ver. tangentibus. in Cle. 2. de iudi. quæ iuncta cle. sępe. de verbo. signific. sentit, quòd requiratur partis citatio, ut ibi dixi. Aut est certum, iuramentum esse illicitum ex parte recipientis: Et hoc casu non sit necessaria citatio, vt videntur sentire Inno. & do. Ant. in c. debitores. de iureiu.

31 ¶† Vigesimoseptimò, procedit in mulctæ impositione, secundum do. Ant. in c. 1. sup. de iudic. quia iudex non potest mulctare propter contumaciam, nisi citet de nouo ad se excusandum, ut not. Bar. in l. 2. ff. si quis ius dicenti non obtemp. dicit tamen, satis congruè posse dici, quod quando agitur de pœna contumaciæ commissæ in iudicis conspectu, vbi nulla cadit excusatio: quòd mulcta pōt infligi absque alia citatione: maximè, si pars est præsens, sed si potest cadere excusatio, vt mulcta absenti imponenda, exigitur citatio, vt d. l. 2. ¶ Et aduerte, quia quādo contumacia propter quam mulcta est imponenda, est notoria, vt quia in iudicio dicit nolle comparere, vel nolle obedire, aut quando per similē modum contumacia esset notoria, secundum ea, quæ latius dicam, infra in tit. de do. & contu. non uidetur requiri citatio, secundum do. Ant. in d. c. 1. facit glo. 23. q. 4. c. de illicita. & 2. q. 1. cap. manifesta. & cap. de manifesta. ad quod vide, quod dixi supra, eod. art. ver. 4. ¶ Si verò contumacia non est notoria, vtrùm requiratur citatio ad mulctam imponendam? videtur dicendum, quòd sic, per l. 2. & quod ibi not. Bar. ff. si quis ius dicenti nō obtemp. In contrarium tamē facit, quod notat idem Bar. in l. si finita. §. Iulianus, ff. de dam. infec. & in l. cōsentaneum. C. quomodo & quando iudi. vbi dicit, quòd si iudex citat partem peremptoriè, vel tribus edictis, vel vnica citatione cum comminatione procedendi ad vlteriora, non requiratur noua citatio: quoniam possit procedere ad missionem in possessionem. ¶ Sed tu aduerte, quia Bar. prædicta notabiliter reducit ad concor. in l. desertorem. ff. de testa. mili. vbi dicit, quod quædam est pœna contumaciæ, quæ respicit ipsum processum, in quo commissa est contumacia, vt ferre sententiam, vel dare possessionem ex primo, vel secundo decreto: & tunc non est necessaria alia citatio. ¶ Quędam est pœna, quæ venit extrinsecus, non respiciens ipsum processum, vt condemnare, & mulctare in pecunia, vel prohibere ab aliquo officio, vel quid simile, & tunc etiam post peremptorium requiritur alia citatio, etiam ad finē condemnandi, seu mulctandi, vt in d. l. desertorem. quod est not. dignum, & sequitur Dominus meus in d. c. 1. sup. de iud. ¶ Ad quod facit l. aut qui aliter. & quod ibi no. ff. quod vi aut clam. & quod no. in simili, in c. consuluit. sup. de off. deleg. ¶ Et hæc procedunt, quando aliqua posset competere defensio: secus, si nulla posset competere defensio, per ea, quæ statim dixi secundum do. Ant. & quæ inf. subijciam, fallentia seq.

32 ¶ † Vigesimooctauò, procedit in sententia excommunicationis ferenda. tangit Dom. meus in d. c. 1. de iudi. facit, quod dixi in præcedenti ver. cum ista veniat imponenda ratione contumaciæ. hoc tamen non procedit simpliciter & indistinctè, de quo dic, vt latè dixi in capitulo, perpendimus. infrà de sent. excom. in 10. princ. ar. q. 9.

33 ¶ † Vigesimononò, procedit in denunciatione, quæ fit de excommunicato. ad quod vide quod latè dixi in d. c. perpendimus. in 10. prin. articulo, quæstione 32. ver. 3. dubitatur. & vide ad hoc iura, quæ statim allegabo, ver. 31.

34 ¶ † Trigesimò, procedit in condemnatione expensarum, sentit glo. pen. c. constitutis. de procurat. tangit Do. meus in d. c. 1. de iudic. quod est verum in aliquibus casibus, sed non simpliciter & indistinctè, de quo dic, vt latè dixi in cap. calumniam. inf. de pœn. in 9. prin. articulo, in primo membro, pen. versi. 14. quæro.

35 ¶ † Trigesimoprimò, procedit in declaratione, quæ fit à iudice super pœna ipso iure, à iure imposita: quia licet pœna imponatur ipso iure, tamē debet constare de delicto, & ideò exigitur citatio, ut no. glo. in verbo, constitutus. in cle. præsenti. de censi. & glo. pen. in cle. 2. de pœ. & quod no. Ioan. And. in c. constituimus. de sent. excommu. lib. 6. & est bonus tex. in l. eius qui delatorem. & quod ibi not. Bar. ff. de iu. fis. & per Feder. consi. 116. ad quod vide quod latius dixi in d. c. perpendimus. art. 10. q. 32. versi. 3. dubitatur.

36 ¶ † Trigesimosecundò, procedit in confirmatione electi, quam præcedere debet citatio, secundum Io. And. hic, in rubr. per c. fi. de elect. lib. 6.

37 ¶ † Trigesimotertiò, procedit non solùm respū principalis debitoris, contra quem dirigitur petitio, cuius requiritur citatio, sed etiā respectu tertij possessoris: licet contra eum non agatur, si modò agatur contra debitorem ad finem, vt possit peruenire ad illum tertium possessorem. talis enim tertius possessor debet citari, cùm hoc iudicium ad ipsius præiudicium ordinetur. ¶ Ita tenet Ang. in l. de vnoquoque. ff. de re iudi. allegat no. per Iac. de Are. in tract. ex cusionum, & notata per se in l. decem. ff. de verb. ob. & sequitur Io. de Imo. in d. l. de vnoquoq; in fi. ¶ Sed tu vide quod latius dixi supra, in 5. prin. art. quæst. 6. ¶ Et limita, vt statim dicam in ver. 35. & uide etiam ad hoc, ver. sequentem. Sed si agerem contra

contra aliquem, vt contra debitorem meum, & facerem ipsum condemnari, tunc non est necessaria citatio aliorum creditorum eiusdem debitoris: nec possunt illi opponere ad processum eo, quòd non fuerint citati, secūdum Ang. in d. l. de vnoquoque. & sequitur Io. de Imo. in fi. principij.

38 ¶ † Trigesimoquartò procedit in restitutione in inte. non solum respectu illius, contra quem dirigitur petitio: sed etiā respectu tertij possessoris, per no. in l. cum miles. §. 1. iuncta glo. ff. qui. ex cau. ma. & in l. fi. C. de aut. præstan. tradit Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. ver. pe. pro quo facit, quod dixi in precedenti ver. & intellige secundū quod dicam in sequēti ver. & vide, quod dixi sup. in 5. prin. art. q. 6.

39 ¶ † Trigesimoquintò procedit, vbi etiam tractur de præiudicio tertij, ad quem res esset reuersura: videtur citandus. & ideo si agitur contra substitutū, videtur citandus substitutus, ad quem res est reuersura. ¶ Ad quod vide Bar. distinguentem inter actum voluntariū, & iudicialem, vt traditur per eū in l. in diem. ff. de aqua plu. arc. ¶ Et vide, quod dixi in 2. precedentibus ver. & quod latius examinatur in 5. princ. artic. q. 6. ¶ In effectu in materia istius ver. & præcedentiū, arbitror concludendum, quòd citatio non sit necessaria ad validitatem actus: sed sit vtilis, quo ad præiudicandum illi tertio: quia si citabitur, processus & sententia præiudicabit citato: aliàs secus. ad quod vide, quod latius dixi in 5. prin. art. in 1. q. & etiam in q. 11.

40 ¶ † Trigesimosextò procedit etiam si statuto caueretur, quòd notoriè infamatus posset de facto puniri. ¶ Distingue tamen circa hoc, q̄ aut verbum, de facto, regulat tantum capturam: & tunc non requiritur citatio: sed tamen non dicitur tolli citatio: sed loco verbalis citationis fit citatio realis per capturam personæ, quæ etiam de iure communi permittitur in multis casibus, vt dixi supra, in 4. princ. art. q. 2. ¶ Non enim tollitur defensio, sed peruertitur: quia vbi aliàs potuisset se defendere ante captu ram: nunc cogetur captus se defendere: & sic non obstant iura, quæ videntur in contrarium facere de citatione facienda. ¶ Et ex prædictis infertur, q̄ si statutum disponeret, q̄ viso instrumento dotis, vel locationis, aut venditionis, aut messariæ, de facto capi faciat debitorem, prout est in statuto Sen. q̄ tūc non est necessariū, quòd procedat citatio verbalis. ¶ Quandoque vero verbum, de facto, respicit & regulat cognitionem, vt quia dicitur in statuto, q̄ possit de facto cognosci: & tunc puto, q̄ requiratur citatio: quia per verba quantumcunque lata, non videtur tolli defensio, quæ est de iure naturali, vt in cle. sępe, de re iud. & vide, quod dixi sup. eo. art. ver. sextò procedit. Imò cum sit de iure naturali: non potest tolli, vt in l. defensionis facultas. C. de iu. fis. & in l. vt vim. ff. de iusti. & iu. ¶ Et quod no. in cle. 2. de re iudi. & in cle. 1. de hom. & ideo non intelligitur sublata citatio, per quam parti datur facultas defensionis, vt in d. cle. 2. nā & Deus citauit Adam: & tamen sibi notorium erat delictum, & potuit ipsum de facto punire. ¶ Item facit, quia cognitio nō potest fieri sine partium assertione, vt l. fin. C. si per vim vel alio modo. ¶ Non obstat glo. in l. verum. §. ex facto. ff. de mino. quæ vult, q̄ per illud verbum, de facto, tollantur iuris solennitates: quia verum est de solennitatibus positiuis, nō de citatione, quæ continet defensionem, & hoc etiam patet: quia vbi cunque potest procedi contra absentem, iudex à se ipso debet assumere, & perquirere, seu inuestigare defensiones absentis, vt l. 1. in fi. ff. de quæst. & in l. si non defendantur. ff. de pę. Quandoque vero dicta verba regulant executionē, vt puta, si dicitur, q̄ possit de facto puniri, & tunc aut adijciuntur post crimen penitus liquidatum, & non requiretur citatio: eo, q̄ illi nullæ videntur competere defensiones, & ita potest verificari glo. in l. ictus fustiū. ff. de his, qui no. infa. quę loquitur de capto in flagranti crimine, & quod no. gl. 2. ff. de fur. l. 2. ¶ Si vero crimen non est omnino liquidatū: sed solum iuris præsumptione, vt puta, quia statutum dicit, q̄ bannitus propter contumaciam si capiatur, de facto debeat puniri: nam hoc casu videtur, q̄ sit sibi assignandus terminus: quamuis terminus possit abbreuiari, & hoc, vt ipse possit allegare defensionem si quam haberet, per l. 3. §. si ad diem. & ibi per Iac. de Are. ff. de remi. facit d. l. 1. in fi. de quæst. & quod habetur in l. fi. C. depo. ¶ Et ideo in proposita quæstione dicendum est, q̄ licet quis notoriè diffamatus sit de falsitate, nihilominus iudex debet eum, saltem semel, citare ante, quàm possit illum bannire. Ad quod faciūt no. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsi. Satis enim de facto sit, si illud quod aliàs fieri deberet, in 30. vel 20. diebus, in duobus, aut tribus expediatur, & sic sine illa solennitate longioris dilationis, vt d. §. ex facto. & ita dicit do. Nellus de S. Gemin. q̄ consultus in iure seruare fecit, q̄ dictante statuto Florentino quod proconsul notariorum, statim, q̄ sibi præsentatur condemnatio facta de falsitate alicuius notarij, debeat ipsum de facto abradere de matricula. ¶ Debet enim citari, antequam abradatur, vt in d. §. si ad diem. & quod ibi no. per Iac. de Are. Subdit tamen do. Nellus, q̄ in proposita quæst. si iudex ad probationem notarij secūdum ea, quæ habentur in l. 1. C. qui & aduersus quos. & in l. ciues. C. de app. & in c. euidentia. inf. de accu. & quæ latius tradūtur per Ant. de Bur. & Doct. in c. vestra. de coha. cle. & mul. cum cōcor. fecisset citari infamatū cum intermine seu comminatione de ponendo in banno, & ille non comparuisset: fortè tunc facta probatione nō requireretur alia citatio, per no. in l. de pupillo. §. nunciatio. ff. de no. ope. nunc. & in l. 2. C. de episc. audi. quasi tunc omnino crimen dicatur liquidatū. Ita concludit do. Nellus in tract. bannit. in 3. par. 1. temp. q. 4. & satis mihi placet. & ad predicta facit no. per Lap. alle. 129. & per Do. de Ro. dec. 631. per Io. de Imo. in Cle sępe. de verb. sign. & predicta singulariter perpetuò notabis, quia quotidie cōtingunt in practica: & vide, quæ latius dicam de significato, & potentia istius verbi, de facto, inf. in tit. de ord. cog. ¶ Et adde, quæ dixi inf. 20. prin. art. q. 24.

41 ¶ † Trigesimoseptimò procedit etiā, quando aliquis, cuius dicto stari debet: fortè ex dispositione vel precepto testatoris declarantis dictum suum, cuius declarationi stari debet ex proprio ipsius iudicio: puta, si testator dixit, q̄ stetur dicto B. de eo, q̄ si deponenti videbitur, quia hoc casu requireretur, ipsius præsentia, vel citatio, per l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. & in l. quod si nolit. §. si quis ita. ff. de ædi. edi. & in l. mulcta. ff. de cōd. & demon. & rō est,

quia præsentia citati posset trahere talem in aliã sententiam, ut l. sicuti. ff. de arbi. secus, si ille, cuius dicto quis debet stare, habet solum ferre testimonium de voluntate defuncti: quia tunc requiritur partis præsentia, vt est tex. in l. Theopompus. ff. de dote præleg. ¶ Nec obstat, quod pars debet esse præsens, quãdo testis iurat, ut in l. si quando. C. de testib. dixi supra, ver. 8. quia illud verum, quando persona testis non est approbata, prout est in casu isto: & ideò cũ præsentia partis non posit trahere eum in aliam sententiam, meritò non requiritur citatio, ita dicit Bar. in d. l. Theopompus. ¶ Et vide, quod dicam in duobus seq. ver. & inf. ver. 42.

42 ¶ †† Trigesimooctauò, procedit quando iudex cõmittit alicui vt vadat, & mensuret aliquem agrum, & referat: quia in commissione debet pars esse presens, seu citari, quia posset opponi contra personã, q̃ esset suspecta, & debet dari terminus, vt vadat tali die & tali hora, ut l. 3. C. fi. regũ. & l. generaliter. §. pe. C. de reb. cre. Sed relationi, quam ille facit, non requiritur partis presentia: & sic nec citatio, sicut neq; requiritur in depositione, quam facit testis: Sed solũ in receptione ad iuramentum, vt l. si quando. C. de testi. & hoc tenet Bar. in d. l. Theopompus. & uide ad materiam, quod dicam inf. ver. 42.

43 ¶ †† Trigesimononò, procedit i calculatione, quæ fit per calculatores electos ad calculandas rationes, quia partes deberẽt esse presentes, vel citati ad hoc. Ita no. Bal. in l. hac edictali. §. is illud. C. de secundis nup. allegat no. per Bar. in d. l. Theopompus. & uide, quod dicam infrà in d. ver. 42.

44 ¶ † Quadragesimò, procedit in interpretatione priuilegij, beneficij vel gratiæ, super aliquo dubio: q̃n, s. super intẽtione Papæ mouetur aliquod dubiũ inter partes: quia si mouetur in iudicio, nũquã dẽt fieri, nisi partibus presentibus. ¶ Et hoc procedit ẽt; siue quæratur de dubio sententiæ inferioris iudicis, vt in c. ex parte. 2. inf. de verb. sig. Siue de dubiõ cõpositionis, inf. de deci. cap. ex multis. Siue de dubio priuilegij, ut dixi, vt d. c. ex parte. & in c. cùm olim. inf. de verbo. sig. Siue de dubio statutorum, vt d. c. ex parte. quia talis interpretatio semper fieri debet partibus præsentibus, vel citatis: cum sit præiudicatiua, & quodammodo sententia diffinitiua. facit ad hoc. §. 1. supra, de off. Archi. & ff. quis ordo in bonor. poss. seruetur. l. 2. §. 1. & 2. & ff. de re iud. in l. de vnoquoque. Secus, si talis interpretatio fieret à Principe, siue illam faceret motu proprio, vel ex certa scientia, vel etiam ad partis impetrationem: dummodò non sit commissa aliqua surreptio: quia talis interpretatio preiudicat: nec potest sibi dici, cur sic faciat. 19. distinctione. c. in memoriam. & supra de off. ordin. c. duo simul. ¶ Sed si loquamur de interpretatione, quę sit extra iudicium, scilicet, quando quæritur de intentione Papæ: & hoc casu, non est necesse partes citari, vel esse præsentes, ut in d. cap. olim. & ibi Innoc. & cap. cum tibi. & cap. dilecto, & cap. tua nobis. infra de verborum sign. Dom. meus in d. c. causam, quæ. de rescriptis. quia talis potius dicitur declaratio. facit l. hæredes palàm. §. 1. ff. de testam. ¶ Et similiter si à principe fiat interpretatio, secundum propriam significationem. siue fiat in iudicio, siue extra, vt in cap. 1. & 2. & c. cum clerici. & cap. quærenti. & c. venerabili. & cap. super quibusdam. & cap. nominis. infra de verbo. significa. secundum Innoc. Host. Ioan. And. & Doct. in d. c. olim. de verb. sign.

45 ¶ † Quadragesimoprimò, procedit in modificatione priuilegij, gratiæ uel beneficij: quia non debet fieri, nisi partibus præsentibus, & consentientibus, vt in cap. nuper. infra de deci. quamuis si nollent consentire, etiam eis inuitis, qui concessit priuilegium posset ex iusta causa illud modificare. arg. inf. de excess. Præla. cap. 2. & inf. vt eccle. benefi. cap. vni. in fi. ¶ Nec obstat, inf. de dec. cap. ex parte. 1. quia ibi non fuerunt modificata priuilegia, sed Papa dabat magis modificata priuilegia monachis, quàm fecissent prædecessores sui, secundum Innoc. Hostiẽ. Io. And. & Doct. in d. c. olim.

46 ¶ † Quadragesimosecundò, procedit in arbitrio, seu laudo ferẽdo ab arbitro, quia secundũ aliquos, arbiter dẽt citare partes: nec potest partibus absentibus laudare. in l. sed & interpellatur. & l. diem proferre. §. si quis. & §. coram. ff. de arbit. secus in arbitramento ferendo ab arbitratore, qui potest etiam partibus non præsentibus, & non citatis, proferre arbitramentum. ¶ Sed aduerte, quia Doct. in hac materia varia sentiunt. & licet anceps, idest, dubius fuerim, vtrùm deberem breuiter me expedire de hoc, remittendo ad titulum de arb. verùm, quia materia est quotidiana, & de futuris incerti sumus, institui latè hoc examinare: cum etiam conueniat materiæ nostræ. ¶ In hoc igitur articulo Gul. de Cu. in l. Episcopale. C. de Episc. audi. dicit, quòd licet in arbitrio ferẽdo, arbiter teneatur citare partes: tamen secus est in arbitramento. mouetur, quia arbitramentum videtur esse quidam contractus certificationis: & ideò videtur posse fieri inter absentes, sicut fieri possunt cęteri contractus, ut l. Labeo. ff. de pactis. & quia est quædam declaratio voluntatis, quæ videtur posse fieri parte absente, vt l. cùm pater. §. hæreditatem. ff. de lega. 2. & in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hæred. ¶ Allegat etiam, quod habetur in l. certum. §. si quis. ff. de confess. iuncta l. Publia. in fi. ff. depositi. & l. 1. in fi. ff. finium regundorum. & l. 1. ff. si mensor fal. mo. dixer. facit etiam pro hoc, quod habetur in d. l. Theopompus. ff. de do. prælega. ¶ Item, quia citatio non reperitur necessaria, nisi in his, quæ fiunt à iudice in iudicio, vt in c. fi. infra de præsump. cum ibi not. per Innoc. ¶ Cynus verò post Pet. in l. fin. C. de contrahen. empt. tenet contrarium, per l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. vbi si per partem stet quo minus arbitrator arbitretur, committitur pœna, sed per partem non videtur aliter stare posse, nisi aliquando est absens. ergo, &c. facit, quod habetur in d. l. diem proferre. §. si quis. ergo parte absente non videtur posse pronunciare. Et hanc opinionem sequitur Bar. in d. l. si quis arbitratu. per multas rationes, quas refert Do. Ant. in c. Quintauallis. infra de iureiu. Et etiam tenet Bar. in suo consilio, quod incipit, Talionis de Spoleto. & tenet in simili, il. qui bona. in fi. §. fi. ff. de dam. infec. & idem dicit in executionibus vltimarũ voluntatum, in l. 1. ad fi. ff. de lega. 2. & in l. alio. ver. quæro cui hæres. ff. de ali. & ciba. lega. Bal. verò in l. fi. C. de contrah. emp. videtur tenere opi. Gul. & ipsam ẽt tenet ibi Cyn. in addi. licet illa additio communiter non habetur, & eandem opin. ẽt tenet Fr. de

de Albẽrgotia de Aretio, & sequitur etiã Do. Ant. in d. c. Quintauallis. ea potissimè rõne: quia non reperitur hoc iure cautum in arbitratore: & ideò non videtur arctari ad hoc faciendũ, arg. l. illã. C. de colla. pro hoc ẽt allegat, quia arbitrator hẽt mandatum arbitrãdi sine determinatione alicuius formæ, & coram eo de necessitate nõ est aliquis ordo seruãdus, vt voluit Inn. in d. c. Quintauallis. ergo erit in ipsius electione, an velit citare vel non. nã ex quo cõmittitur aliquid alicui, vt bono viro extra iudicium, potius vẽ haberi respectus ad effectũ, quàm ad qualitatem procedendi, arg. l. item si fundus. §. fi. ff. de vsufr. facit etiam quod no. in simili, in d. c. Quintauallis. & hoc maximè procedit secundum dictum Franc. q̃n partes fuissent præsentes in discussione iã facta: quia tunc erit necessaria præsentia, nec vocatio in arbitramento ferendo, quod etiam voluit Cy. in arbitrio, in l. si qui ex consensu. C. de episc. aud. de quo statim dicam. ¶ Subdit tamen, quod etiã si partes non fuissent adhibitæ in discussione, propter hoc arbitramentũ non redditur nullũ per rationes prædallegatas. ¶ Fatetur tamen, quod in discussione negotij poterit habere præsentiam partium, & sic ẽt est honestum ab eo, quod si partes negligant comparere, non poterit cogi arbitrator iudicare, quia poterit dicere, quòd sibi non liquet de causa, cum merita causarum, partium assertione pandantur, vt l. fi. C. si pervim vel alio modo. cum sim. ¶ Et hoc modo poterit dici, stare per partes non comparentes, quominus arbitretur. & sic potest intelligi d. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obl. facit l. si de meis. §. recepisse. & §. fi. ff. de arbi. ¶ Non tñ arctabitur de necessitate ad citandũ, per iura prædallegata. ¶ Io. de Imo. in d. c. Quintauallis. dicit, quod credit hanc opi. veriorẽ, licet opinio Bar. videretur æquior. & ideò ante factũ tutius est seruare opin. Bar. maximè propter vitandas opiniones, sed post factum seruari posset opinio cõtraria: quia ex hoc solo, non redditur laudum nullum licet pars non fuisset præsens, neq; citata. ¶ Et pro hac ẽt opi. faciunt no. per Bal. in d. l. fi. C. de cõtrah. emp. quia arbitrator potest ferre sententiam die feriata, etiam in honorem Dei, cum arbitramentum censeatur quidam contractus transactionis, vt traditur in d. c. Quintauallis. & per gl. & Doct. in Auth. vt differen. iud. §. si verò contigerit. colla. 9. quæ transactio põt etiam fieri die feriata in honorem Dei: licet secùs sit in arbitro, vt l. si feriatis. ff. de arbitris. notat Specu. in tit. de arbitro. §. sequitur. vers. in forma. Sed clarũ est, quòd ad talem diem feriatam non potest fieri citatio, vt in l. fin. C. de fe. de quo latius dicam, inf. in 19. pr. ar. ergo videtur, quod sit necessaria citatio. ¶ Aduerte tamen, quia Bal. in d. l. fin. de contrah. emp. videtur hæc limitare, secundũ ea, quæ statim subijciam. Et in hac opinione residet Ioã. de Imo. in d. c. Quintauallis. ¶ Ego arbitror pro latiori & clariori doctrina istius materiæ distinguendum fore duo membra principalia. ¶ Primum, quid iuris sit in arbitro. Secundũ, quid in arbitratore. ¶ Quo ad primũ subdistingue, quod aut loquimur in arbitris iuris, qui ex iuris dispositione, vel statutorũ necessitate eliguntur: & hoc casu, indubitanter requiritur citatio, per no. in l. cũ speciali. & in l. apertissimi. C. de iud. & in c. cum speciali. inf. de app. & in c. suspiciones. sup. de off. dele. li. 6. & l. 2. ff. à quib. app. licet. in l. arbitro. & l. arbit. ff. qui satisda. cog. ¶ Aut loquimur in arbitris compromissarijs, & communis opinio etiam est, quod exigatur citatio partiũ. nam etiam talia arbitria sunt reducta ad instar iudiciorũ, vt l. j. de arbi. & sic arbiter debet iuris ordinem seruare, vt d. l. 1. & in l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbitris. Et hanc opin. communiter tenent Doct. in d. c. Quintauallis. & tenet Bal. in repe. l. ex compromisso. ff. de arbi. in 5. q. vbi dicit, quod altera parte absente in arbitrio, seu compromisso, non contrahitur eremodicium: quia solum committitur pœna contra absentem, vt l. non ex omnibus. ff. de arbi. ¶ Hęc tamen limita multipliciter.

¶ Primò limita, si modò simpliciter factũ sit cõpromissum. secus si partes conuenissent, vt arbiter posset ferre sententiam sine citatione, ut not. glo. in l. diem proferre. §. si quis. ff. de arbi. tenet Bald. in d. l. ex compromisso. per d. §. si quis litigatorũ. & quod ibi traditur. & per l. si cum dies. §. si quis ex litigatoribus. ff. de arbit. per quæ iura idem tenet Ange. in disputatione sua, quę incipit, Duo ad inuicem litigantes. colu. 9. & tenet Ioan. de Imo. in repe. d. cap. Quintauallis. sub ver. 4. differẽtia est. ¶ Facit, quod statim dicam in tertia limitatione. ¶ Et uide etiam quod dicam, quantum ad hoc in secundo membro, de arbitratore, prope fin. ver. insuper etiam aduertendum.

¶ Secundò limita, secundum Iac. de Are. & Pet. nisi partes fuissent præsentes vsq; ad conclusionem causæ, quia tunc potest ferri sententia in absentia partis. arg. l. quamuis. C. de adul. & idem tenet Cyn. in l. si qui ex consensu. C. de episc. aud. Bald. in rep. d. l. ex compromisso. q. 5.

¶ Tertiò limita, si modo loquimur de sententia ab arbitro ferenda super principali controuersia, secus si arbiter habuerit potestatem prorogandi compromissum ab ipsis compromittentibus: quia tunc hoc potest facere, nulla facta partium citatione, quia hæc non est propriè sententia, sed quædam executio pacti conuenti.

¶ Debet tamen arbiter notificare partibus per se ipsum, vel nuncium, aut epistolam, ante prorogationem, vt l. diem proferre. ff. de arbi. Ita dicit Bald. no. in l. 1. C. de sen. ex breuiculo recitandis. ¶ Circa secundum principale membrum, dum loquimur de arbitratore, adhuc arbitror distinguendum, quòd aut talis eligitur ex dispositione iuris, vel ex forma statutorum, quia statutum disponit, quod fiat compromissum de iure, & de facto: & sic talis vocatur arbitrator iuris, & arbitror, quod sit necessaria citatio, per ea, quæ dixi sup. in precedenti mẽbro princ. facit etiam l. 1. ff. vbi pupillus edu. debet, & in l. legatum. ff. de vsufr. leg. faciunt etiã plura iura statim alleganda, in quibus probatur, quòd in arbitramento requiratur citatio. Et ratio est, quare in dictis iurib. requiratur citatio, quia tunc talis arbitrator procedit tunc ratione potestatis & iurisdictionis ei attributæ à iure, seu à iudice. ergo idem dicendum est in terminis nostris.

¶ Aut loquimur in arbitratore compromissario, & est maius dubium, propter varias & contrarias opiniones, de quibus supra dixi. ¶ Sed pro parte affirmatiua, quòd requiratur citatio, faciunt infrascripta argumenta.

Primò probatur per l.si quis arbitratu.ff.de verb. oblig. inducendo, vt supra dixi.

Secundò probatur per l.opus quod in aduersione, & ver. in vtraque causa.ff.locati. quæ l.ad idem tendit.

Tertiò probatur per regulam generalẽ, quæ vult ꝙ non solum ad actum iudicialem, per quem quis potest lædi sit citandus, vt l.de vnoquoque.ff.de re iudi. vt supra dixi, in princ.istius 7.arg.sed etiam ad actũ extraiudicialem, ex cuius expeditione pars potest lædi, vt l.hac edictali.§.is illud. C. de secun.nup. & l. 1.§.denunciari. ff.de ven. inspi. & in l.in concedendo. ff.de aqua plu. arcen. & l.creditor. C.de distrac.pign.& l.necesse.ff.de in diẽ addi. & l.si tamen quibusdam.ff.de leg.1. & maximè, quia pars posset trahere arbitratorem in aliam sentẽtiam. igitur &c. facit l.si cuti.ff. de arbi.

47 ¶† Quartò probatur per l. quod si nolit.§. si quidem. circa fin.ff.de edi.edic. vbi dicitur, quòd ille qui emit rem pacto, qnod si sibi placuerit sit inepta quòd non potest voluntatem declarare absente parte: & tamen verbum, placuerit, importat arbitrium boni viri, vt in l.Thays. §.fororẽ.ff.de fideicommiss. lib. & in l.cum proponas. C.de arbi. & per Bar.in l. si sic.ff.de leg.1.

48 ¶† Quintò probatur per l. legatum. ff.de vsufru. leg. vbi commutatio legati de vno vsu ad aliũ, quæ iudici committitur, vt bono viro, fieri non potest, nisi præsente parte, cuius interest.

49 ¶† Sextò probatur per l. 1.§. denique. & l.3.§.sed si.ff. vbi pupillus edu.debet. vbi dicitur, quòd determinatio alimentorum pupilli, quam lex committit iudici, vt bono viro, non potest fieri, nisi citatis partibus, quarum interest.

¶ Septimò probatur, quia cum ista sit amicabilis compositio, ergo interrogata & examinata parte fieri debet, vt l.si de meis.§.recepisse.ff.de arbi.

¶ Octauò probat, quia licet iudex, qui summariè, & sine figura iudicij procedere potest, examinauerit negotium partibus citatis, si non potest ferre sententiam non facta citatione ad sententiam, licet non requiratur peremptorij, vt in Cle. sepe. de ver. sign. ergo multo minus debet posse arbitrator corã quo non contrahitur eremodicium, vt supra dixi.

50 ¶† Nonò videtur probari per casum apertũ in l.1.§.cum dicitur.ff.si cui plus quàm per l.Falc. vbi est expressum, ꝙ arbitrator electus ad facultates testatoris æstimandas, debet vocare partes quarũ interest. & quamuis ille tex. loquatur per verbum, arbiter, tamen ratione materiæ subiectæ, debet exponi, id est, arbitrator. Quoniam ex lata significatione arbitri, comprehenditur arbitrator, vt in l.si societatem. §.arbitrorum.ff.pro socio. & dixi supra in rubrica de arbitris.

¶ Decimò probatur in l.3. C.fin.regun. vbi tex. expresè vult, ꝙ agrimensor, qui assumitur vt bonus vir, debet habere apud se præsentiam partium, quarum interest: & tamen clarum est, quòd procedit arbitrator extraiudicialiter.

51 ¶† Vndecimò probatur: quia licet Princeps sit solutus legibus, vt in l.Princeps. ff.de legi. cum si. & coram eo non sit necessaria obseruatio ordinis iudiciarij, vt no. Inno.in c.1.sup. de litis conte. & ibi dixi. nam ipsius præsentia supplet omnes defectus, vt in l.omnium. C.de testa. & paulo ante dixi in voce, in glo.fi. in c.1.de transac. & in iuribus in ea allegatis, & tamen Princeps debet citare partem, vt in c.1. inf.de cau.pos. & propr.& in cle.2.de re iud. & in l. fi.C.de legi. secũdum vnum intellectum, licet Bar. aliter senserit, & malè, in l.2.C.quom. & quan.iud. & in l.nec causas. C.de appell.alleg.glo.in l.antepe. C.ex qui.cau.ma.sed illa glo.vt dicit Pontan. cuius fuerunt hęc duo ar.loquitur in priuilegio, nõ in sententia. Et sic ex prædictis argumentis concluditur, quòd necessaria sit citatio, seu monitio, seu partiũ præsentia. ¶ Et prædictam etiam opinionem tenet Bar.in l.1.ad fin.ff.de leg.2. Bal.in c.1.de inuesti. in ma.facta.vbi dicit, ꝙ propter non factam citationẽ vidit laudum fuisse iudicatum nullũ. & in c.1.§. fancimus.quo tem.mil.inuesti.alleg.Inno.in fi.

¶ Verùm ad partem negatiuam in contrarium, ꝙ non requiratur citatio, plura allegantur.

52 ¶† Primò, quia arbitramentum potest proferri die feriata, etiã in honorem Dei, vt ar.l.fi.C.de fer. ibi dum tex.dicit, pacta ineant, transactiones loquãtur, &c. licet in cõtrarium faciat capitulum primũ. j.de fer. de cuius capituli intellectu ibi videbimus, quare cum arbitramentum videatur quædam transactio, igitur &c.sed citatio nõ potest fieri die feriata, vt dicam infra, in 19.prin.art.igitur &c. ¶ Sed ad hoc argumentum posset responderi dupliciter.

¶ Primò per no.in l.ad legatũ. & in l.ad rem mobilem.ff.de procura. & quod ibi no.glo. ¶ Secũdò per id, quod in simili dicit glo.in c.cum iure. infra de excep. vbi vult, quòd licet excommunicatus nõ possit esse in iudicio, vt in c.intelleximus. sup.de iudi. & ibi dixi: tamen in casibus, in quibus permittitur sibi, quòd sit in iudicio, potest necessaria ad illud iudicium exercere, quæ tamen aliàs regulariter sunt sibi prohibita: sic & in proposito, licet regulariter citatio non possit fieri die feriata: tamẽ si permittitur celebratio actus illa die, qui requirat citationem, vel partium interpellationem, seu monitionem, illa fieri potest.

53 ¶† Secundò probatur, quòd non requiratur citatio: quia arbitramentum, quo ad contractus, super quo arbitrator est assumptus, habet se tanquam quædam conditio suspensiua, vt in d.l.si quis arbitratu, ff.de verb.obli. & clarius in l.fi.C.de contrah. empt. Sed implementum conditionis non desiderat præsentiam partis, vt l.2.ff.de condi. & demonstra. ergo &c.

54 ¶† Tertiò, quia arbitrator frequenter assumitur ad declarandam aliquam partem cõtractus dubiã: puta pretium vel mercedem: sed contractus nõ exigunt partis præsentiam regulariter: vnde & per nuncium, & per epistolam perfici possunt, vt l.Labeo.ff. de pact. & l.1.in fi.ff.de contrah. emp. cum si. ergo declaratio talis non exigit partium præsentiam, cũ minor solennitas debeat requiri in declaratione, quàm in actus celebratione, vt l.hæredes palam.§.si quis post. & §.sed si notam.ff.de test.

¶ Quartò probatur, quia sicut arbitrator assumitur ad declarandam quantitatẽ, vel quid simile: sic etiam agrimensor assumitur ad dignoscendũ mensuram, & referendum modum mensuræ: sed relatio ipsius agrimensoris nõ requirit partiũ præsentiam, cum fieri possit per nunciũ vel epistolam, per l.1.in fi. cum

fi.cum l.seq.ff. si mensor fal. mo. dixe. igitur &c.

Quintò videtur probare per l. Theopompus. ff. de do.præle. vbi ad vnius duntaxat partis instantiã, altera non præsente, illa cuius dicto testator voluit stari, declarat testatoris intentionem: de cuius legis intellectu supra tetigi in ver.37.& tangit Ant.de B. in c.veniens. de test.

55 ¶† Sextò probatur, quia quãdo aliquid committitur extraiudicialiter expediendum à bono uiro, uidetur haberi respectus ad qualitatem ipsius, non ad modum, seu ad formã, vt in l.item si fundi.§.fi.& in l.si pendentes.§.res.ff. de vsufr. igitur sufficere videtur arbitratorem procedere cum qualitate bonitatis, & iustitiæ, quamuis modus & forma citationis non seruetur.

¶ Septimò facit l.cum pater.§.veritatem.ff.de lega.2.& l.ex pacto.§.idẽ rogatus.ff.ad Treb.vbi arbitrator erat deportatus ad insulã remotã, & ibi arbitratus est, & valuit arbitramentum, & tamen ibi nõ potuit partes citare, vel presentiam illarum habere.

56 ¶† Octauò probatur ex theorica gl.in l.3.§.si causa cognita.ff.de bon. poss. quæ vult, quòd ea, quæ non aguntur in forma & solennitate iudicij, non requirunt partis præsentiam: sed dicit Pontan. ꝙ illa glo.non est vera, quia contra casum cap.licet, de preben.lib.6. Vbi patet, quòd episcopus etiam extraiudicialiter procedendo in datione possessionis beneficij, debet requirere partem, cuius interest. & idem si ad ipsius dationẽ pos. procedat executor apostolicus: quamuis enim eorum in ipsa nõ seruatur ordo iudicij, vt no. Io. An. in c.accepimus. suprà de æta. & quali. tamen in ipsa datione possessionis beneficij, debet monere partem, cuius interest ad hoc, vt possit facere defensionem suã, quæ est de iure naturali, & non debet sibi auferri, vt in Clem.2.de re iudi. & supra dixi, & hoc tenet Io. And. in addi. Spec. in ti. de petitorio & possessorio, in addi. quæ incipit, Capitulum, conquerente &c. per d. c.licet. & per l.fin. C. vnde vi.

¶ Nonò probatur per no. per glo. in l.creditor. C.de distract.pig. quæ vult, quòd executio conuentionalis potestatis fieri possit, etiam parte non monita uel citata, per l.si conuenerit. ff.de pig.act.

¶ Decimò probatur ex no. per glo. in l.Pomponius tamen.ff.de neg.gest. quæ vult, quòd declaratio voluntatis fieri possit eorum amittitur non citata parte, cuius interest.

57 ¶† Vndecimò & vltimo probatur: quia uidemus, quod in tantũ facultas arbitramentandi est remota à facultate arbitrandi, & iudicandi, quod quis põt esse arbitrator & nõ iudex, vel arbiter in facto proprio, vt ĩ c.Quintauallis.inf. de iureiu.& in l.si libertus.ff.de operis libertorum. & in d.l.si societatem.ff. pro socio.& ibi traditur.& in l.si lege. ff.locati. & in l.hęc vend.ff.de contr.emp.& Insti.eo.ti.in §.empt. vnde licet arbiter teneatur seruare formã iudicis, nõ tamen arbitrator. vt traditur in auth. si uerò contigerit. C.de iu.& in corpore vñ sumitur. ¶ Ad quod ẽt quantum ad hoc, possent adduci aliquæ aliæ differentiæ, quæ quantũ ad hoc, dicũtur esse inter arbitrum & arbitratorem, de quibus per d.An.& D.M. in d.c.Quintauallis.& ibi latè per Io.de Imo.in rep. & sic ex prædictis apparet. vt dicit Lud. Pon.in d.l. si quis arbitratu, quod qõ est satis dubia. ¶ Ipse tñ concludit, quod in arbitratore à partibus electo antequã arbitrator veniat ad declarandum ipsius volũtatem, & arbitrium, quod promittere debet cognitionem, ut probatur in l.si de meis.§. recepisse.2.responso.ff.de arb. quamuis enim iurgantium contro uersia celeri sententia terminanda sit, vt in c.2.de re iudi.lib.6. ¶ Debens tamen iudicare: nõ debet procedere ita festinanter, quò minus diligenter cuncta rimetur ad rectum arbitrium proferendum.30.q.5. ¢.iudicantem. & in c.cùm Ioan.inf.de fi.instr. Arbitratoris enim iudicium debet esse tale, vt bono viro conueniat, vt in l.si lege.ff.locati. ¶ Sed nemo dubitat, quòd minimè cõueniens est bono uiro, quod negotio nondum examinato, ad declarationem ex abrupto procedat. ¶ Præterea arbitrator eo modo in re aliena arbitrari debet, ficut vellet arbitrari in sua.ar.l.1.ff.de solu.ibi dum tex.dicit, creditorem ita agere rem debitoris, ut suã. ¶ Sed certum est, quod ad rem propriam peragendã nemo sanę mentis immaturè procederet, nec per alium procedi vellet, facit l.quęcunque animi.ff.de reg.iu. igitur &c. Quare si arbitrator negotio nondum examinato ex abrupto laudum proferret, ipsius arbitrij, tanquam iniqui, posset meritò peti reductio ad arbitrium boni uiri. facit tex.notabilis in c.tum ex literis. de resti. in integ.licet Iacob. Butr. & Bar. in l. prolatam. C. de sent.dixerint, quod propter hoc sententia redditur. Cùm igitur ad habendã plenã cognitionẽ requiratur partium præsentia, vt d.c.tum ex literis. in l. fin. C.si per vim vel alio modo. ergo citatio est necessaria, cum ex partium presentia posit arbitrator melius informare motũ animi sui, & trahi in aliam sententiã, vt in l.item si unus.§.fi.aliàs incipit, si in tres. ff.de arbitris. ¶ Ad hoc etiam allegat Pont. casum, quem dicit quasi expressum, in d.l.1.§.cùm dicitur. ff. si cui plus quàm per l. fal. vbi tex. vult, ꝙ bonus vir assumptus ad æstimandum testatoris patrimonium, in cognoscẽdo debet vocare partes quarum interest. & ad idẽ l.4. C. fi.regun. quam singulariter no. Butr. in l.qui bona.§.fi.ff.de dam.infec. ibi enim agrimensor, vt bonus vir, ad mensurãdum eligitur; & tamen in discutiendo debet habere partium præsentiam. ¶ Et aduerte, quia hoc procedit, siue hoc sit arbitramentum, quod requirit informationem partium, & examen iuris ipsarum partium, prout est considerare in arbitratore assumpto ad iurgia & disceptationes, seu lites dirimendas: quia licet hic videatur data potestas auferendi de iure vnius, & dandi alteri: tamen tam in facto, quàm in iure dẽt prius causam examinasse, & sic partiũ iura & allegationes audiuisse, aliàs nesciret, an & quãtum de iure vnius auferret, & daret alteri, ut d.l.fina. C. si per vim, uel alio modo. unde necessaria est presentia uel citatio partium, vt fiat talis examinatio. ¶ Quinimò, si citaret, & partes non venirent, impediretur arbitramentum, vt d.l.si quis arbitratu. ¶ Siue etiam sit arbitramentum, in quo solum requiratur examen partium, & non examen iuris, ut puta in arbitratore electo ad æstimationem precij alicuius rei, vel ad similem actum, qui non potest condignè examinari, nisi rem cognoscat, tàm in substantia, quàm in qualitate, & an sit fructuosa, & quantũ, & an libera vel seruа, aut quibus oneribus sit subiecta, ut in authẽ. hoc ius porrectum. C.de sacrosanct. eccle. ibi, dum

textus dicit, æstimata distinctè, & in auth. sicut. eod. titu. & l. 3. §. diui. ff. de iure fisci. & l. si quos. & quod ibi no. Saly. C. de rescin. vendi. & in l. si fundum per fideicommissum. §. 1. ff. de leg. 1. vnde necessaria est citatio, vt fiat huiusmodi examinatio: & si citatę partes non venirent, impediretur tale arbitramentum: & sic omitteretur pœna, vt d. l. si quis arbitratu.

¶ Tradit Saly. in d. l. fin. C. de contrahen. emptio.

¶ Si vero arbitramẽtum esset tale, quod nullam exigeret informationem: vel partiũ examinationem, hoc casu, nulla requireretur citatio: & isto modo potest intelligi cap. si compromissarius. de elect. lib. 6. per quem tex. Bal. voluit citationem non esse necessariam. vult enim ille textus, quòd si canonici eligunt per viam compromissi, non est necessaria citatio: quoniam talis est arbitrator solius voluntatis & prouidentiæ: & ideo non requiritur citatio: quia in eo cessat ratio, quare inuentę fuerunt citationes, vt infra dicam. & eodem modo possumus dicere ad l. Theopompus. ff. de dote prælega. secũdũ ea, quæ superius dixi.

¶ Et hæc procedunt respectu examinationis, quam facere debet arbitrator ante, quàm proferat laudum: sed postquam arbitrator audiuit partes, & cognouit de negotio: in prolatione arbitramenti, nõ requiritur monitio vel citatio, aut partis præsentia, secundum Pontanum. Sed fuit originaliter opinio Saly. in d. l. fin. quæ probatur primò per textum in d. l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. si mensor fal. mod. dixe. vbi textus vult, quòd agrimensor potest suam declarationem referre per nuncium, vel epistolam: igitur parte absente, vt l. consensu. ff. de act. & oblig. & in l. 1. in fi. ff. de contrah. empt.

¶ Secundò, quia quando quid extra iudicialiter, vt bono viro, committitur, attendere debemus qualitatem ipsius, non modum secundum quem agit, seu procedit, vt l. item si fundi. §. fin. & l. si pendentes. §. res. ff. de vsufr. quare ita debet declarare, vt bonus vir declararet, absque eo, quòd modus declarandi attendatur, secundum Pontan. in d. l. si quis arbitratu.

¶ Mihi videtur, quòd ante factum ad fugiendam omnem dubitationem propter prædicta opiniones, cautum sit facere monitionẽ, vel vocationem, aut habere partium præsentiam: etiam in ipso arbitramento proferendo; sed post factum, satis æqua videtur mihi prædicta opinio, quòd sufficiat arbitratorem præsentibus, aut auditis partibus cognouisse, & negotium examinasse: quo casu, in proferendo postea arbitrio, non erit necessaria alia citatio, quia tunc satis dicitur arbitrator fecisse, quod bono viro conuenit, & ita procedunt iura & rationes concludentes non esse necessariam citationem, nec tunc potest dici stetisse per partes, quo minus arbitrator arbitraretur, cum per examinationem iam factam potuerit motum animi sui informare. faciũt no. per Doct. in l. si qui ex consensu. C. de episc. audien.

¶ Si vero nulla esset facta examinatio negotij, dico, quòd non valeret arbitrium prolatum, nulla habita præsentia partiũ, aut facta citatione: ex quo arbitrator non potuit motum animi sui informare: & hoc modo possunt intelligi iura & rationes concludentes præsentiam partium, vel citationem necessariam.

58 ¶ † Et fortè hoc casu, attentari posset arbitramẽtum esse nullum, tanquam latum ex abrupto, & cõtra, vel præter formam compromissi.

¶ Quamuis enim dubium sit, vtrum sententia lata sine causę cognitione, seu sine probationibus sit valida, de qua materia per Barto. Bal. & Doct. in l. prolatam. C. de sen. & per Cy. & Bal. & Gul. in auth. si vero. C. de iudi. & Spe. in tit. de sen. §. quoniam. ver. item opponitur. & in titu. de offi. iudi. §. postremo. ver. 2. videndum. & per d. Anto. Ioan. de Imo. Do. M. in c. cum ex literis. supra de resti. in integ. & per Ioan. de Imo. & D. meum in c. 2. de re iudi. & ibi dixi, & per Lap. alleg. 28. de quo latius dicam in d. tit. de re iudi. tamen arbitramẽtum latum ab arbitratore, nulla præcedente cognitione, seu examinatione negotij, vbi præcedere debet: videtur esse nullum, quia latum contra vel præter formam mandati, ex quo ex abrupto prolatum est: quoniam partes assumunt arbitratorem vt bonum virum: & vt arbitretur, vt bono viro æquum esse videtur, vt sæpius dictum est. ergo arbitramentum latum nulla adhibita cognitione videtur, per notata in c. cum dilecta. supra de rescrip. & in l. diligenter. ff. mandati. facit etiam, quod nota. in l. fi. C. de exhib. reis. & in l. episcopale. C. de episco. & cleri. & 2. quæst. 1. cap. nos in quenquam.

¶ Nisi fortè tale arbitramẽtum feratur præsentibus partibus, & non reclamantibus: quia tunc non videretur posse opponi de nullitate, quia saltem hoc casu crederetur arbitratori de cognitione præhabita: & præsumeretur facta examinatio. faciunt nota. per glos. in cap. cum in iure. supra de offic. delega. ita in simili concludit Lapus in iudice, allegatio. 28. Ad quod etiam vide, quod dicit Barto. in dicta l. prolatam.

¶ Cum ergo sine negotij examinatione non videtur valere arbitramentũ, meritò dicitur stare per partes non venientes, quo minus arbitrator arbitretur. & sic potest intelligi d. l. si quis arbitratu. & l. si de meis. §. recepisse. & §. fin. ff. de arbit. vt voluit Bal. in d. l. fin. ff. de contrah. empt. & Ioan. de Imo. in repet. d. c. Quintauallis. de iureiur. & Pontan. in d. l. si quis arbitratu, per illum text. nam ibi dicitur, commissa mora per stipulationem, quo minus arbitrator potuerit arbitrari, quia ipse fuerit absens: & sic non potuerit arbitratorẽ informare de meritis causæ: quia, vt sæpius dictum est, causarum merita &c. vt l. fin. C. si per vim, vel alio modo. & ita potest intelligi l. quod si nolit. §. si quis ita. allegata supra pro prima opin. quia ibi propter absentiam venditoris, emptor iuste potuit desistere à declaratione placiti sui, tanquam sibi plenè non constaret de eo, quod declarare debebat, quia non fuit à venditore informatus. ista enim est iusta causa, per quam potest arbitrator se excusare: vt licet acceptauerit, non compellatur arbitrari, si iurat sibi non liquere de causa, vt l. si de meis. in fi. secundum Pontan.

¶ Sed secundũ Bal. in d. l. fi. & in d. l. si qui ex cõsensu. & in d. §. si quis ita. exigitur præsentia in restituendo, quæ restitutio nõ potest fieri absenti, dĩ. stare per partẽ, quo minus emptor restitueret.

¶ Sed melior est responsio Pontani, quia textus ille formaliter dicit.

¶ Aut mora per venditorem facta fuerit, aut non fuit præsens, cui redderetur, & sic ille textus complectitur vtrumque casum, videlicet absentiam partis, cui debebat restitui: & moram, quæ refertur ad contumaciam, propter quam emptor non

non potuit motum animi sui informare, vt posset arbitrari, & placitum suum declarare. aliàs illud verbum esset superfluum, contra no. in cap. si Papa. de priuil. lib. 6. & in l. si quando. C. de inoffic. testam. cum simili.

¶ Nec obstat, quòd si partes citarentur in laudo ferendo, fortè possent trahere arbitratorẽ in aliam sententiam: ex quo arbitrator examinauit negotium auditis, & præsentibus partibus, iam informauit motum animi sui, qualem sentẽtiam proferre debeat: nec debet prius, quàm illam proferat, manifestare parti.

¶ Et si tu diceres, ad quid ergo in sententia à iudice proferenda, requiritur citatio? Respondeo, quòd hoc procedit ex solo iuris rigore: quo rigore requiritur etiam citatio peremptoria, nisi in summarijs, vt in Clem. sępe. de verbor. signific. de qua materia latius dicam in tit. de re iudi. Nec fit illa citatio, vt trahat iudicem in aliam sententiam, cum post conclusionem in causa generaliter facta, imponatur finis disputationi partium, vt no. Ioan. And. & Ioan. Mon. in cap. fin. de restit. in integ. lib. 6. & Bal. in l. error. C. de iur. & fac. igno. & in cap. cum dilectus. infra de fide instrum. & infra de causa possess. & proprie. cap. pastoralis. traditur per Bar. in l. si tertius. §. officium. in fi. ff. de aqua plu. arcen. & per Saly. in l. cum propria. C. si quis alteri, vel sibi. tetigi in cap. 2. supra de libel. obla. articulo 12. quæst. 5. in quarto membro principali. versic. secundò refertur quare. in fi. fortè dicam latè de materia in titu. de ordi. cogni. vel in d. cap. cum dilectus. vel in rubrica de re iudi. & tamen etiam post conclusionem in causa, exigitur citatio, etiã peremptoria in ordinarijs. Sed in terminis nostris, non requiritur talis rigorositas: nec alius iuris ordo: ex quo arbitratori datur plena facultas procedendi de facto, & recedendi à iure, & iuris ordine, præter quam in habenda informatione, secundum quod dicendum est: quia sine illa non posset procedere vt bonus & æquus vir.

59 ¶ † Et prædicta procedũt in arbitratoribus compromissarijs voluntarijs, secus in necessarijs, qui eliguntur ex forma iuris, vel ex dispositione statutorum: vel quia potestas iudicandi, quæ est in iudice, fit ampliata & alterata à iure vel statuto, & translata ad potestatem arbitramenti, vel etiam si in locum iudicis sit eligendus arbitrator, per ea, quæ dixi in princ. secundi membri, dum incepi tractare de arbitratore. facit etiam, quod in simili diximus, Iurisdictio iudicis consensu partium ampliata, est eiusdem qualitatis, cuius est iurisdictio ampliationem recipiens, vt not. Bar. in d. l. episcopale. C. de episco. audi. Ad quod vide, quod late dixi in cap. significasti. de foro compet. in 7. princip. artic. in princ. Arbitramentum enim accedens iurisdictioni iudicis ex iuris dispositione, fortitur qualitatem eius, in cuius augmentum cedit. 16. quæst. 1. & temporis. & c. postquam. & in l. inter socerum, & cum inter. ff. de pac. dot. infra de censi. cap. quanto. de priuileg. cap. quia certa. ff. de pigno. actio. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de publiciana. in l. si ego. §. quod tamen. & traditur in regula, accessorium, de regu. iur. lib. 6.

¶ Similiter etiam, si in locum iudicis ex forma statuti vel iuris eligitur arbitrator: quia subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur. Siue loquamur respectu personæ, vt l. fin. C. de proxi. sacro. scri. lib. 12. & no. Bart. de officiali subrogato, in l. penul. eod. titu. Siue respectu rei, vt in cap. maiores. infra de bap. & in l. sancimus. C. de dona. Siue respectu temporis, vt l. in contractibus. C. de non nume. pecun. & per Bal. in l. superuacuam. C. de tempo. appell. Siue respectu actionis: vt l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. de actio. & obliga. maximè si fiat à iure, seu per legem. ff. de iure dot. l. si res in dotem datæ. & in l. cum quid. ff. si certum peta. & per Cyn. & Bald. in l. 1. §. sed si non. C. de rei vxo. actio. & in cap. ecclesia. infra vt lite pend. & infra latius dicam de hoc.

¶ Et predicto modo loquuntur l. 1. §. denique. & l. 1. §. sed & fi. ff. vbi pupil. edu. debet. & l. legatum. ff. de vsufruc. lega. & sentit etiam Bal. in l. fin. C. de contrah. emp. & simili modo potest intelligi l. hac edictali. §. is illud. C. de secundis nuptijs. eo, quòd ibi arbiter seu arbitrator, producuntur mandato iudicis.

60 ¶ † Insuper etiam aduertendum, quòd si partes etiam in compromisso dixissent, quòd arbitrator posset procedere citatis partibus, & non citatis: ambabus præsentibus, vel altera tantum: vel ambabus absentibus: quia deberet intelligi, respectu actus pronunciandi, non respectu examinationis negotij, nisi essent talia verba, quæ specificè referrentur etiam ad examinationem & cognitionem negotij.

¶ Item aduerte, quia quantumcunque inter partes fuerit conuentio arbitrum posse non citatis partibus ferre sententiam: tamen adhuc requiritur qualis qualis notificatio, secundum Bal. in l. eos. §. Apostolos, C. de app. tenet Ludo. Ponta. in repet. l. 1. C. de hære. insti. q. 6. ibi, & ideo dicebat notabiliter. col. 22.

¶ Et adde ad ea, quæ dixi in primo membro. versi. primò limitatur.

¶ Item prædicta procedunt, respectu citationis partium pro cognitione & examinatione negotij, aut arbitrij proferẽdi: sed respectu arbitrorum, seu arbitratorum ad inuicem, dicendum est, quòd si in tres vel plures fuerit compromissum: quamuis ipsi omnes plures examinauerint negotium: tamen possunt duo ex ipsis sententiare, tertio non citato, quinimò nõ possunt pronunciare eo absente: quãuis citato, secundum Bal. in l. si in tres. ff. de arbi. de qua materia dic, vt latius dicam in ti. de arbi.

61 ¶ † Quadragesimotertiò, procedit in transmissione inhibitoriæ, vt in c. Romana. §. quod si obijciatur. de app. lib. 6. quod tamen intellige, & limita, & declara, vt dixi in c. pe. de foro comp. in 14. prin. arti. in primo membro.

62 ¶ † Quadragesimoquartò, procedit in interdictione, quę fit alicui de bonis administratis propter dilapidationem, secundum formam l. is, cui bonis. ff. de verb. oblig. & hoc tenet ibi Ang. cum fieri debeat talis interdictio cum causæ cognitione, & sequitur Ludo. Ponta. in d. l. is cui. facit, quod dixi supra, in prin. huius septimi artic.

63 ¶ † Quadragesimoquintò, in executione, quam faciunt executores testamentarij, vt dixi supra arti. 5. quæst. 8.

64 ¶ † Quadragesimosextò, in declaratione nullitatis processus, vt in tex. secundum intellectum Petri, & Abb. cap. causam quæ. de rescriptis. de quo vide ibi per Dom. Anto. & Dom. meum, vide infra in casu 18.

¶ † Qua-

65 ¶ † Quadrageſimoſeptimò, in diſpenſatione: quia cum diſpenſatio exigat cauſæ cognitionem, quia aliter facta, non diſpenſatio, ſed diſſipatio poteſt appellari. Ioan. An. & Docto. in c. de mulcta. de præben. & in cap. ad monaſterium, de ſtatu regu. 1. q. 7. cap. & ſi illa. ergo requiritur citatio, vt dixi ſup. in prin. Ad quod vide, quod dixi inf. verſ. 30. caſus. ¶ Aduerte tamen: quia ego de hoc ſatis dubito. Et arbitror, quod hoc ſolum procedat reſpectu diſpẽſationis ſimpliciter factæ. Sed ſi in diſpenſatione eſſent narratæ omnes debitæ qualitates, & circumſtantiæ & perſonæ, de quarum præiudicio ageretur, & quale eſſet illud præiudicium, & quantũ, nõ video, quod ſi habens poteſtatem diſpenſandi diſpenſat, quare non teneat diſpenſatio, maximè per no. in l. quidam conſulebat. ff. de reg. iur. Cogitabis. ¶ Et ſic ex prædictis habes regulas, cauſas, & caſus, in quibus requiritur citatio. ex quibus etiam poteris alios plures ſimiles caſus decidere.

66 ¶ † Verum, quia aliquæ ſunt regulæ, quæ dantur per contrarium, & aliquæ cauſæ & caſus, in quibus non requiritur citatio: ideo ſub breui quantũ fieri poteſt, compendio illos caſus proſequemur.

¶ Primus caſus eſt irregularis, videlicet: vbicunque non requiritur cauſæ cognitio: ibi non exigitur citatio, vt probatur in l. fin. C. ſi per vim vel alio modo. in l. prolatam. C. de ſent. in l. nec quicquam. §. vbi decretũ. ff. de of. proconſ. & leg. & ideo ſi pacto remiſſa eſt cauſæ cognitio, non requiritur citatio, ſecundum Bald. poſt Iacob. Butriga. in d. §. decretum. facit l. in neceſſarias. §. penul. & fin. ff. de pignor. actio. & quod traditur per Barto. in repetit. l. 3. C. de pigno. facit quod ſtatim dicam in ver. ſextus caſus.

¶ Secundus caſus etiam eſt regularis, quòd vbicunque certum eſt, quòd aduerſario nulla competit defenſio, non eſt neceſſaria citatio. Ad quod vide, quod dixi ſupra eod. articu. ver. quartò procedit. facit, quod dicam inf. in ver. 13. caſus. & ver. 28. caſus, & ideo in notorio, in quo nulla competit defenſio, non eſt neceſſaria citatio, vt dixi in d. verſi. quartò procedit. Nam ſiue loquamur in actu iudiciali, ſiue extraiudiciali, non debet quis citari, quando ſi fuiſſet præſens, non poſſet actui contradicere: ſeu ſi comparuiſſet, non tamen tale quid deduxit, q̃ haberet actum futurum impedire, vt l. ſi cum ſeruum. §. ſi quis ſeruum. ibi, Vt ſi præſens eſſet. & in §. ex iuſta. ibi, Non eſt neceſſe vocari. ff. de fideic. lib. & l. recuſare. in prin. ff. ad Treb. & in c. cum olim, ſecundum vnam lect. gl. de re iud. per Innoc. in c. niſi cum pridem. de renun.

¶ Tertius caſus, quando petitio nõ dirigitur contra certã perſonam, nec aliquid petitur à parte, ſed à iudice: vtputa, ſi petitur, quòd pronunciet proceſſum nullum, vel quid ſimile, per tex. in c. noſtra. ſup. de procur. ſecundum vnum intellectum Inno. de quo dic, vt ibi dixi, & inf. ver. 17. caſus. facit quod dicam in ſeq. ver.

¶ Quartus caſus eſt, quando petitur immiſsio in poſſeſsionem rei, quæ à nemine poſsidetur: puta, ex edicto diui Adriani, ſecundum Bart. in l. fin. C. de edi. diui Adri. de quo dic, vt dixi ſupra eod. artic. ver. 20. procedit. ¶ Et ſic etiam ſola agnitio bonorum poſſ. poteſt fieri coram iudice, etiam abſente parte. l. fin. C. qui admit. quod procedit etiam in bonorum poſſeſ. contra tabulas: licet illa veniat ad rumpendum teſtamentum, vt eſt gl. fin. l. fi. §. ſed cũ antiquitas. C. de curat. fur. tenet Io. de Imo. in l. filio præterito. ff. de iniu. teſta. col. 43. 29. & idem dicendum de bon. poſſ. ſecundum tab. l. 3. §. cognita. tradit Bar. in l. impubes. §. fin. ff. de Carb. edicto. tenet Imo. in d. l. filio, col. 41. 78.

¶ Quintus caſus eſt in his, quæ præambula ſunt citationis, ſeu ad citationem, ſicut eſt in petitione, quæ venit à iudice, quam debet facere filius, vel libertus volens vocare parentes, vel patronos in ius, & ſic de ſimilibus perſonis: quoniam in tali impetratione veniæ non requiritur parentum, aut patroni citatio, vt voluit Bald. in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex, & fuit ſingulariter no. Oldr. conſil. 120. de quo tetigi ſupra eod. articu. ver. 26. procedit. & idem etiam dicendum, quando petitur bono. poſſeſ. ſecundum Bald. in d. l. ea quæ. allegat l. 3. §. cauſa cognita. ff. de bon. poſſ. ſed non bene loquitur ſic ſimpliciter loquendo. & tex. ille probat contrarium: ſed rectè locutus fuiſſet, ſi dixiſſet, quando filius emancipatus petit ſibi decerni poſſeſsionem cauſa litis agnoſcendæ: & ſibi dari licentiam, vt poſſit proponere querelam inofficioſi teſtamenti, contra teſtamentum patris: quia non tenetur citare patrem, ſecundum Oldr. in dicto conſi. 120. per text. in l. 2. C. de inoffic. teſtam. ¶ Et ratio eſt, quia talis poſſeſsio nõ tribuit ius: ſed eſt præparatoria ad querelam inofficioſi teſtamenti, ſecundum Bal. & Docto. in d. l. 3. & eadem ratione idem dicendum eſſet in qualibet alia bonorum poſſeſsione, quæ non tribueret ius. & idem etiam in dandis apoſtolis, vt l. eos. §. apoſtolos. C. de appellat. No. Bald. in d. l. ea quæ. & idem, quando Prætor aperit edictum ſuum omnibus, tam citatis, quã non citatis, vt l. cum vnus ff. de bon. auctо. iud. poſ. de quo dicendum, vt ibi tradit Bald. in d. l. ea quæ.

¶ Sextus caſus, ſi iudex facit ſibi dari licentiam à reo procedendi contra eum, eo citato vel non citato, præſente, vel abſente: valet enim talis licentiæ conceſsio, ſecundum Bald. in l. vt perfectius. C. de anna. exceptio. & Bar. & Ioan. de Imo. in l. is, qui reus. ff. de public. iud. & per Bar. in l. penul. eo. ti. Ad quod vide, quod latius dixi in c. qualiter. el 2. inf. de accu. in 11. prin. art. q. 80.

¶ Septimus caſus, eſt regularis: videlicet, quòd vbicunque actus fieri poteſt, non obſtante partis contradictione, non requiritur citatio. ita notat Ioan. Andr. in cap. 2. infra de ope. noui nuncia. & Domini de Rota, deciſ. 61. Et vide, quod dicam, ver. 21. prope fin.

¶ Octauus caſus, ſimiliter eſt regularis, quòd vbicunque poteſt inchoari ab executione, nõ exigitur partis citatio. ita no. Bal. in l. de pupillo. §. meminiſſe. ff. de oper. noui nuncia. & per eum in repet. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de officio proconſ. & leg. facit, quod diximus de debitore fugitiuo, in l. fin. C. de fer. & in l. ait Prætor. §. ſi debitorem. ff. de his, quæ in fraud. credi. facit etiam, quod dicam in ſeq. verſi.

¶ Nonus caſus eſt, quòd vbicunq; ius ſeu ſtatutum exigit iuſtificationem actus iam celebrati, poſt ipſius actus celebrationem: quia tunc in ipſo actu celebrando, nunquam exigitur citatio, ſecundum Bald. in d. §. vbi decretum. vnde dicit, quod ex quo Florentiæ viget ſtatutum, quod captura debitoris debeat iuſtificari infra triduum: poteſt debitor capi, nulla præcedente citatione. facit, quod dicam in ver. ſeq. Et ideo ſi ſtatutum dicit, quod viſo publico inſtrumento, præcipi debeat debitori, quod ſoluat, vel non recedat de palatio, quod hoc caſu non requiritur citatio: ſed poteſt fieri præceptum per nuncium, vel epiſtolam, vt no. Bal. in rub. C. comminat. vel epiſtolas.

¶ Ad hoc facit, quod dixi in ver. præcedenti. & ibi melius conueniebat. ¶ Facit quod no. in l. de pupillo. §. meminiſſe. ff. de ope. no. nunc. & l. fin. C. de feriis.

¶ Decimus caſus, quando iudex facit actum ad ſui inſtructionem, ſecundum Innoc. in c. tenor. de re iu. & per eum in c. ex parte. de accu. & per Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in gloſ. ſuper verbo, per edictum. & ideo, cum iudex vult ſe informare de ſtylo curiæ, non requiritur citatio partis: ſed poteſt ipſam informationem ſumere à teſtibus, etiam in camera, parte non citata. Hoc voluit ſingulariter Cyn. in l. 3. C. quæ ſit longa conſue. & Bart. poſt eum, d. Florianus in l. 3. §. fin. ff. de teſti. qui dicunt, quòd de tali ſtylo poteſt iudex à ſe ex mero officio, & leuato velo, pro ſui informatione aduocatos, procuratores, notarios, & ſimiles, cum iuramento interrogare. Eſt tamen cautum, quod de tali interrogatione, & reſponſione faciat apparere apud acta. Et vide etiam Bald. ad idem in repet. l. de quibus. ff. de leg.

¶ Vndecimus, in alienatione iuris ſui: in qua nõ exigitur aliqua citatio poſſeſſoris. Ad quod vide q̃ dixi in c. de mulcta. inf. de præben. in 3. quæſt. prin. declaratione 20.

¶ Duodecimus caſus, vbi cognitio aliqualis requiritur ſuper habilitate perſonæ. Exemplum, cum fit examinatio, vtrum monachus admitti debeat ad accuſandum Abbatem: quia talis examinatio fit, etiam non citato Abbate, ſecundum Inno. & Ioan. And. in c. ex parte, 1. de accuſ. facit quod dixi ſupra in verſ. quintus caſus.

¶ Decimustertius caſus, quando expeditur vltima hora termini: licet enim quando alicui præfixus eſt terminus ad faciendum actum ſucceſsiuum: puta, ad producendos teſtes, vel inſtrumenta, vel quid ſimile faciendum: ſi fiat productio ante vltimã horam termini, debeat fieri citatio. argum. l. 2. & auth. ei qui. C. de temp. appel. & quod traditur per Bald. in l. ſi quando. C. de teſti. & per Barto. & Ponta. in l. qui ante Calendas. ff. de verbo. obl. & per Barto. in l. item illa. ff. de conſti. pecu. Ad quod vide quod dixi ſupra eod. artic. verſ. nonò procedit. & verſ. ſeq. tamen ſecus eſt, quando pars expedit illum actum vltima hora termini: quia tunc non requiritur aduerſarij citatio, cum illa hora interpellet pro homine, vt l. magnã. C. de contrahen. & commit. ſtip. & in c. potuit. inf. de loca. not. Bart. in d. l. 2. C. de tempor. appel. & Bal. in d. authen. ei qui. & Ponta. in d. l. qui ante Calendas, & ita debet limitari, quod dixi ſup. in d. verſ. nonò procedit, & ſequenti. & ideo, ſi per legem, vel ſtatutum, ſtatuitur terminus iudici intra quem debet cauſam terminare, non eſt neceſſaria citatio, ſi pronunciat in fine termini, ſecũdum Bal. in cap. 3. quo tempor. mi. inueſtit. pet. de. facit text. in cap. conſuluit. de offic. deleg. & ibi dixi in ſecundo notabili.

¶ Decimusquartus caſus, vbi à iure impoſita eſt pœna ipſo iure quando fit executio, text. eſt ſecundum intellectum Abbatis antiqui, in c. reprehenſibilis. inf. de appella. qui tex. non eſt alibi, ſecundum Dominum meum, & ibi dixi in ſecundo notabili. Ad quod vide quod tradit Gloſ. in clem. 2. de pœ. & Dom. Ant. in c. veſtra. de coha. cle. & mul. in primo membro, & do. Domin. 2. q. 1. c. quę Lotharius, 1. & Zab. in c. extirpandæ, de præben. facit quod dixi ſup. verſ. 8. caſus. Tenet Ludo. Pont. in l. is, cui bonis. ff. de verb. obl. ver. ſed circa prædicta dubitatur, vtrum ſit neceſſaria citatio, per d. c. reprehenſibilis, non tamen allegat alia iura & auctoritates. ¶ Et aduerte, quia cũ miniſterio dixi, quo ad executionẽ: quia ſecus eſt in declaratione, quæ fieret à iudice ſuper pœna. Ad quod vide quod latius dixi ſup. eo. arti. verſ. 31. procedit.

¶ Decimusquintus, in pronũciatione ſeu declaratione, quæ fit, quòd iuſſus in iudicio, qui noluit reſpondere, habeatur pro confeſſo, ſecũdum diſpoſitionem cap. 2. de confeſ. lib. 6. quia in tali declaratione non exigitur citatio: eo, quod talis non poteſt purgare morã, & ſic nulla ſibi videtur competere defenſio. tenet Io. de Imo. in l. ſi finita, §. ſi plures. ff. de dam. infec. vbi dicit, quod ſi ſtatuto cauetur quod bis citatus cum comminatione, quod veniat ad reſpondendum poſitionibus, nõ veniens habeatur pro confeſſo, quòd iudex abſque alia citatione, illo ſic exiſtente contumace, poteſt declarare ipſas poſitiones haberi pro confeſſatis. Sed tu dic, quod hoc nõ videtur procedere ſine dubitatione, & ideo dic, vt latius dicam in titu. de confeſs. in materia poſitionum.

¶ Decimusſextus caſus eſt, reſpectu ſentẽtię pro ferendæ contra eum, qui arreſtatus, vel captus pro aliquo maleficio, fregit arreſtationem vel carceres, & effugit, vtrum ad condemnationem audiendam ſit citandus: quia non videtur eſſe neceſſaria citatio, per c. eum qui. de do. & contum. lib. 6. vbi patet contumacem, qui appellauit, non eſſe vlterius citandum, etiam ad ſententiam: quia appellando proteſtari videtur ſe nolle vlterius venire: quare ſi hoc operatur appellatio, longè fortius debet hoc operari fuga carceris, vel arreſtationis, cum plus ſit factis, quàm verbis aliquid demõſtrare, vel dicere, de quo in c. dilecti. el 2. de appella. in 1. Glo. ¶ Item, ſi verum eſt, quod ſine appellatione dicens ſe nolle venire, ſit manifeſtus contumax: propter quod non eſt vlterius citandus, vt in c. venerabilibus. §. ſecus. de ſenten. excomm. lib. 6. nec audiendus appellans, vt in c. 1. de dolo & contum. & ibi latè dixi. ¶ Fortius hæc dicemus in iſto fugiente, ſecundum Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de præſump. §. ſpecies, in mag. addi. in fi. qui remittit etiam ad no. per ſe in addit. in ti. de contumacia, vltra medium, ante ver. & no. & ad prædicta etiam vide, quæ dixi ſupra in 5. prin. artic. q. 26. & q. 29.

¶ Decimusſeptimus caſus, in productione inſtrumenti, ſecundum aliquos, vt tradit Pau. in l. 1. in prin. C. de lit. conteſt. tetigi in c. quoniam frequenter

ter in prin. supra vt li. conteſt. in 4. prin. artic. fall. 59. ¶ Alij verò tenent contrarium, vt dixi supra eo. art. verſi. 20. procedit.

¶ Decimusoctauus caſus eſt in inſinuatione, vel declaratione nullitatis proceſſus: in qua non requiritur citatio, vt no. Io. And. in c. cauſam. ſupra de reſcrip. & Glo. ſi. in c. tua. ſup. de offi. vica. contrarium tamen no. Glo. fin. & Docto. in c. in noſtra. ſup. de procura. tetigi in c. cum olim. de re iudica. & etiam no. in clem. 2. de re iudic. & ibi aliquid dixi, & in c. auditis, de procu. vbi dixi, quòd primum dictum eſt verum, ratione notorietatis, quando Papæ conſtabat abſenti nullam competere defenſionem, per ea, quæ dixi ſupra, verſ. ſecundus caſus, & ita etiam poteſt intelligi d. c. cum olim. facit l. 2. §. quòd ſi de frumentaria. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuita. pertinen. & ibi per Barto. Vel ſecundo poteſt intelligi, quando nulla inſurgit ex interpretatione reſcripti apoſtolici: quia ſicut ipſe Papa poteſt interpretari reſcriptum abſente parte, vt in c. olim. de verbo. ſignif. & ibi plenè per Innoc. de quo dixi ſup. eod. art. verſi. 40. procedit. ita & decernere poteſt nullitatẽ actus acceſſorij prouenientẽ ex interpretatione reſcripti. ¶ Et hic duo interuenerunt in d. cap. auditis. tum, quia ibi erat notorium: quia concluſum in cauſa tum, quia agebatur de nullitate proueniente ex interpretatione reſcripti: ſecus ſi ageretur de retractatione vel declaratione alterius nullitatis, in qua eſſet neceſſaria aliqua cauſæ cognitio.

¶ Decimusnonus caſus eſt in ipſa interpretatione reſcripti, priuilegij, vel gratiæ, ſecũdum caſus, de quibus dixi ſup. eo. art. ver. 40. procedit.

¶ Vigeſimus caſus eſt in reuocatione eorũ, quæ à iudice facta ſunt de facto: quia de facto abſque aliqua citatione poſſunt per ipſum reuocari, & retractari. vnde ſequeſtratio, quæ de facto emanauit, poteſt de facto reuocari abſque partis citatione. faciunt no. per Glo. & Docto. in l. 1. ff. de fe. & per Gl. in l. minor. in princ. ff. de euic. quam ſequitur Bal. in l. dies feſtos. C. de feri. no. Glo. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. quæ dicit, quod iudex poteſt de facto relaxare illum, quem de facto cepit. no. Bald. in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact. facit 2. quæſt. 1. c. Primates, & c. argumẽta. & quod traditur in l. quod iuſsit. ff. de re iudi. vide quod dixi in c. qualiter. el 1. inf. de accuſ. ver. circa tertium membrum. facit, quia cum notorium ſit, quòd de facto emanauerit: ſimiliter clarum eſt aduerſario non comperere defenſionem. facit quod dixi ſup. in verſi. ſecundus caſus. Et ad prædicta etiam faciunt, quæ dixi in c. quoniam frequenter. ſup. vt li. non conte. in 4. princ. artic. fallentia 62. in verſicu. 8. fallit ſi de facto. facit etiam quod dixi ſupra, ver. 18. caſus, & quod dicam in verſicu. ſequen.

¶ Vigeſimusprimus caſus eſt in reuocatione præcepti facti, abſente non citato, vt non procedat in opere inchoato: quia inſtante illo, cui factum eſt præceptum, poterit iudex reuocari: etiam non citato eo, ad cuius petitionem fuit factum. ¶ Aduerte tamen, quia Io. And. in addi. Specu. in ti. de ſen. §. ſpecies. verſ. eſt quoque. format q. prædictam, & dicit, quod quidam ſolenniter diſputauit dictam q. & ad partem affirmatiuam, quod reuocari poſſit ſine citatione, allegatur quòd cauſa non cognita, & parte non vocata, præceptum fieri nõ debuit: quia ſi pars fuiſſet præſens, potuiſſet trahere iudicem ad non faciendum dictum præceptum, vt in l. ſi in tres. ff. de arbi. Item, quia non ipſe, ſed nuncius fecit præceptum, & quæ cauſe cognitionem deſiderant non committuntur, vt in l. nec quicquam. §. vbi decretũ. ff. de offic. procon. & leg. Et hæc duo faciunt præceptum eſſe nullum: quia etiam ſententia eſſet nulla, ſi lata eſſet contra abſentem, non contumacem: vel ſi per alium eſſet recitata. ff. quæ ſententiæ ſine appella. reſcind. l. 1. §. item cum. & C. de ſenten. ex breuicu. recitan. l. 2. & inf. de re iudi. c. tenor. & in c. fin. de re iudi. lib. 6. Reuocare ergo debet de facto, prout de facto proceſsit, vt dixi in præcedenti verſicu.

¶ Et poſtea cognoſcetur, vtrum præceptum debeat renouari & reiterari. Simile C. de ord. cog. in l. ſi reſitẽ, ſi forte nolles fateri præceptum nullum, ſaltem fateri oportet illud iniuſtum: quod iudex corrigere poteſt, & debet, vt l. quod iuſsit. ff. de re iudi. & in c. qualiter, el 1. inf. de accu. ¶ In contrarium verò allegatur: quia non debet tolli dictum præceptum, ne ſit deluſorium. ff. de iudi. in l. ſi Prætor. in princ. & ff. de bon. poſ. l. 3. §. ſi cum eo. vbi bon. poſſeſsio, quæ etiam in proprietate aliquod ius tribuit, datur cauſa non cognita. fortius ergo potuit fieri hoc præceptum. vnde licitè factum iudex tueri debet, non tollere, & ſic alium decipere, argu. l. 1. C. de his, qui veniam æta. impetra. & ſi diceretur, per alium iudicem tolli poſſe, ipſe tamen iudex met, qui fecit, non videtur hoc poſſe. ff. de re iudic. l. iudex poſtea. & l. Paulus. ¶ Soluit tandem Ioan. And. poſt ipſum diſputatorem, quòd ſicut illud præceptum fuit factũ ſine cauſæ cognitione, ſic etiam erit reuocandum, ff. de reg. iur. in l. nihil tam naturale, & inf. de regu. iur. c. 1. ¶ Subdit tamen, quod plus placet diſtinguendum eſſe, an iudex facturus fuiſſet præceptum etiam parte præſente, & tunc non reuocetur: aliàs reuocetur. Exemplum de primo, quando partes aſſumpſerant arma: & prompti erant ad rixam, ff. de vſufruc. l. æquiſsimum. quod cum eo inuito potuit fieri, etiam illo ignorante & abſente. ff. de iudi. l. cũ furioſus. iuncta l. munerum. §. iudicandi. ff. de mun. & hono. & C. de diſtrac. pig. in l. ſi ceſſante. & l. ſeq. in fi. iuncta l. 2. eo. tit. Ad quod facit quod dixi ſupra eo. art. verſi. ſeptimus caſus. Refert etiam, quod quidam iuris imperitiſsimi volunt, quod etiam eo caſu, quo factum fuit præceptum propter timorem rixæ ſit nihilominus reuocandum: ſed tamen partibus præſentibus ſit iterum renouandum, vt ſatis fiat iuri ſine timore periculi, vt quaſi non videatur ſublatum, quod ſubito reformatur, ff. de in integ. reſtitu. l. nemo. Concludit ergo Io. Andr. quod licet tutius ſit reuocare præceptum aduerſario preſente, vel ſaltem legitime citato, & illud de nouo facere: non tamen videtur de neceſsitate, maximè ſi tempore facti præcepti fuit cauſa, propter quam factum fuit, non citata parte: puta quia partes erant in armis, & parati ad rixam. argum. dicte l. æquiſsimum.

¶ Quare cum periculum eſſet in mora, potuit iudex facere, non præmiſſa citatione. arg. l. de pupillo. §. ſi quis rũos. ff. de ope. no. nunc. & ſequitur Io. de Imo. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & mihi placet.

¶ Et qualitercunque iudex de facto proceſsit: maximè ex off. poteſt reuocare, abſque aliqua citatione

ne eius, cuius intereſt. Bald. l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact. alleg. l. primam. §. 1. ff. ſi ven. no. & Innoc. in c. querelam. de elect.

¶ Vigeſimuſecundus caſus eſt, in interlocutoria, quæ ferri poteſt ſine citatione, ſecundum Inno. & Io. And. in c. auditis, & c. querelam. ſupra de procura. per id quod habetur in c. fin. ſup. de officio iudi. & in l. quod iuſsit. ff. de re iudi. ¶ Sed d. c. fi. non probat: quia licet dicat, quod ſuper incidentibus non ſit lis conteſtanda: non tamen dicit quòd ſuper quolibet incidenti poſſet iudex interloqui parte abſente, ſecundum Ioan. de Imo. in l. ſi opus. ff. de ope. noui nunc. Nec etiam probat d. l. quod iuſsit. quia licet dicat poſſe reuocari interlocutoriam: nõ tamen dicit, an id poſsit fieri vel ferri parte abſente, vel nõ citata. Idem tamen Imo. videtur velle, quod non requiratur citatio, in c. ad petitionem. in Glo. magna, in fi. infra de accu. ¶ Aduerte tamen: quia paſſus dubius eſt. & Innoc. & Io. Andr. & Docto. in d. c. auditis. & d. cap. querelam. videntur inclinare, quòd ſi interlocutoria non infert grauamen ei, contra quem fertur, poteſt ferri contra abſentem non citatum, vt l. recuſare. in princ. cum ibi not. & in l. ille à quo. ff. ad Trebel. Benefacit l. ſed & interpellatur. ff. de arbitris. ſed vbi infertur grauamen, licet ſit maius dubium: tamen quidam dicunt idem, quòd poſsit ferri abſente parte, & ſi grauat debeat appellari, & ſic videntur inclinare Innocen. Io. And. Sed Ang. in d. l. de vnoquoque. dicit quod ipſe Innoc. videtur velle, quòd interlocutoria non poſsit ferri abſente grauato, niſi pro peccato manifeſto, & ſic dicit velle Inno. in c. cum veniſſent. extra de teſtam. ſed Inno. ibi nihil dicit: ſed fortè vult allegare Angel. c. cum veniſſent. de reſtit. in integ. ſuper verbo, inhibitionem. ibi, tamen nõ dicit clarè id, ad quod Ang. allegat.

67 ¶ † Et quod interlocutoria poſsit ferri parte abſente, tenet etiam Ioan. de Imo. in d. l. quod iuſsit. de re iudica. & Domini de Rota deciſione 91. & deciſio. 432. ¶ Verum, quia hic articulus eſt dubius, ergo primo pono pro concluſione ſecundum prædictam communem opinionem, quòd interlocutoria, non exigat citationem. quæ concluſio procedit, quando eſt talis interlocutoria, quæ non infert præiudicium: quia ad tollendum præiudicium fuit inuenta citatio, vt l. nam ita diuus. ff. de adop. & ſup. ſæpiſsimè dictum fuit. Secus ſi agatur de præiudicio alterius partis: quia tunc ſemper pars eſt citanda, ſecundum Dom. Anto. in d. c. auditis. per d. l. de vnoquoque, & c. inter quatuor. ſupra de maior. & obed. Et hoc idem voluit Barto. in l. ſi opus. ff. de ope. noui nunc. & in l. quod iuſsit. ff. de re iud. licet Dom. Anto. non alleget Bart. & Bar. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. Procon. & lega. & Dom. me. c. 2. in fi. de procura. Quare ſi interlocutoria allatura eſt graue præiudicium, debet cauſa cognita, & ſic parte præſente vel citata proferri, vt l. à procedente. C. de dila. & in l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de minoribus. & ſic poteſt ſaluari dictum Dom. Anton. ¶ Et fuit originale dictum Hoſtien. in c. 1. de conſeſ. præben. lib. 6. qui voluit quod ad validitatem interlocutoriæ requireretur citatio, & ſentit Dominus meus in cap. 2. inf. de teſti. ſecus vbi nullum, aut leue eſſet allatura grauamen. & ita procedat opi. Inno. & Io. Andr. & hoc etiam tenuit Io. de Imo. & do. Dom. poſt eum, in d. cap. 1. de conſeſ. præben. lib. 6. & voluit etiam Bar. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. & leg. vbi dicit, quòd dictum Innoc. debet intelligi, & procedere, quando interlocutoria nõ affert præiudicium: quia ſi afferret præiudicium, requireretur citatio, vt d. c. inter quatuor, & in c. 1. de cau. poſſ. & proprie. 3. q. 9. in cap. caueant. & ſequitur Dominus meus in dicto c. auditis. Item procedit prædicta concluſio, vbi interlocutoria poteſt iuſtificari ex cognitione ſubſequenti: quia tunc non requirit præambulam citationem, etiam ſi per ipſam pars videatur grauari: † quia vbicunque poteſt inchoari ab executione, non eſt neceſſaria citatio, vt no. in l. de pupillo. §. meminiſſe. & ibi per Barto. & Docto. de ope. no. nunc. & quod no. in l. fin. C. de fer. tenet Bald. in repet. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. pro conſ. & leg. dixi ſupra, verſi. 8. caſus. ¶ Et ſic quotidie practicatur in hac ciuitate Senen. & etiã in Curia Romana, in forma citandi hoc modo, videlicet quia præcipit iudex, quòd Titius compellatur, tale quid facere, vel quòd inferior officialis, vel iudex compellat Titium ad ſic dandum vel ſoluendum: & ſi ſenſerit ſe grauatum, compareat, reſponſurus de iure, & recepturus iuſtitię complementum, & ita quotidie emanãt literę ad officiales Comitatus, quę practica probatur per Glo. ſingularem, quæ fortè non eſt alibi, ſecundum Io. de Imo. in cap. ex parte. el 1. infra de verborum ſignif. in Glo. fi. & tenet Angel. & ſequitur Ioan. de Imo. in d. §. meminiſſe. Ad quod etiam vide quæ dicam inf. in 21. prin. art. verſ.

¶ Item procedit prædicta concluſio in interlocutorijs, quę tendunt, quo ad iudicium coadiuuandum, quæ etiam ſine citationibus ferri poſſunt, vt in l. diẽ proferre. in prin. ff. de arb. ſecus ſi tenderent ad præiudicium partium, vt ſupra dixi, & tenet Bald. in l. 1. C. de ſenten. quæ ſine certa quant. ¶ Vlterius ẽt procedit prædicta concluſio potiſsimè, ſi ex forma ſtatuti, vel ex partium conuentione, in illa proferenda non requiritur cauſæ cognitio. Exemplum in l. ſi neceſſarias. ff. de pig. act. tenet Butrig. & ſequitur Bal. in repeti. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. & leg. col. 2. ¶ Vlterius aduerte: quia interlocutoria, quæ pertinet ad contumaciam propulſandam, poteſt ferri parte non citata. vnde ſi aliquis eſt citatus ad ſoluendum, & eſt contumax, poteſt cõtra eum dari licentia abſque eo, quod in danda licentia citetur: quia iſta eſt quædam executio, in qua non requiritur noua citatio per l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex. tenet Bal. in repet. d. §. vbi decretum. & ibi refert, Inno. per prædicta dixiſſe, quod contumax poteſt damnari in expenſis, de quo dixi ſup. eod. artic. ver. 30. procedit.

¶ Et dicit Bal. in d. repeti. quòd interlocutoria citatoria valet parte abſente, non tamen vtraque abſente, niſi fiat ex officio, vt ff. de iudi. l. ad peremptoriũ. ibi dum tex. dicit, Petat. & in l. & tertium. eo. tit. ibi, Impetret, & c. vide quod dixi ſupra eo. in 6. prin. art.

¶ Similiter etiam interlocutoria expectatoria, quæ continet diei prorogationem, poteſt ferri parte abſente & non citata, vt l. diem proferre, & maximè, quia iudex poteſt expectare de vetuſtate, & in c. cõſuluit. ſupra de offi. deleg. & ſentit Bald. in l. 1. C. de ſenten.

senten.ex breui.recitan. ¶ Sed interlocutoria super dilatione probatoria non valet: nisi fiat citata parte, quæ potest lædi, vt in l.à procedente. C. de dila. vnde errant assessores, qui assignãt terminum in absentia partium, de quo latius dicam in materia dilationum. ¶ Similiter, & quando fertur interlocutoria ab obseruatione iudicij, debet pars iterum citari, secundum Bar. in l. Titia. ff. de accu. tradit Innoc. in c. consuluit. supra de offi. deleg. ¶ Reuocatio verò interlocutoriæ videtur fieri posse absque alia citatione, per tex. in c. cũ cessante. de appel. & ibi no. Dom. meus in no. per tex. illum, quo dicit liberè, q̃ verbum de sui natura non indiget alterius consensu, vt in c. de mulcta, de præb. & c. licet Episcopus. de præben. lib. 6.

¶ Vigesimustertius casus est in articulorum admissione, quando iudex examinatis articulis: an essent admittendi vel non, & examinatis exceptionibus partibus aduersæ, in quibus casibus requiritur citatio, vt dixi supra eodem articu. versi. 6. procedit. Si igitur facta tali examinatione, iudex vult illos admittere, Domini de Rota, vt refert Dom. Anto. in c. 2. inf. de testi. dicunt, quod pars non est citanda: tum quia iste est actus iudicis, tum etiam, quia non interest partis aduersę, ex quo dedit semel exceptiones suas.

69 ¶ † Subdit tamen Dom. Anto. quod ab ista admissione posset pars appellare, de quo in c. ex parte, & in c. dilecto, infra de appel. Dicit tamen Dom. Anto. quòd collector decisionum refert Egidium tenuisse cõtrarium: quia hæc admisio est quædam interlocutoria, ad quam pars est citanda, vt in c. ad petitionẽ. inf. de accu. & ibi per Inno. de quo latius dixi in versi. precedenti. licet enim admissio est quędam declaratio pertinentium articulorum, & per consequens admittendorum: sed collector decisionum respondet, quod interlocutoria potest ferri parte absente, etiam non per contumaciam, vt no. Innoc. in cap. auditis. supra de procur. ¶ Sed Dom. Ant. in c. 2. inf. de testi. tenet opin. Egidij, nisi præcesserit generalis citatio ad totam causam, & ad singulos actus vsque ad sententiam diffinitiuam: quia tunc citationes, quæ postea fiunt, videntur potius fieri ex quadam vrbanitate, quam ex necessitate, vt in c. 1. de elect. lib. 6. & per Innoc. in c. auditis, & in c. fi. inf. de dolo & contum. Dicit tamen Do. Anto. dictum Inn. non esse verum, per no. per Host. in c. ex ratione. de app. ¶ Sed Do. meus in d. c. 2. dicit, q̃ quamuis Domini de Rota in d. decisio. dicant multa, quæ indistinctè non sunt vera: tamen cõcludit ipse, quòd licet cum producuntur articuli, debeat fieri citatio, vt dixi in d. ver. 7. procedit, tamen in admissione dicit, quòd non videt citationem esse necessariam: quia eo ipso, quòd iudex procedit ad vlteriora, videtur eos admittere, & ideo opus est appellatione: aliàs actus tenet, licet citatio non processerit, per tex. in cap. ex parte. el 3. infra de appel. vbi hoc probatur generaliter in qualibet exceptione. & idem tenet Barto. in d. l. à procedente. C. de dila. secundũ Do. me. in d. c. 2. & mihi satis placet.

¶ Vigesimusquartus casus, est in teste, vt deponat se in receptione testis ad dicta, quia ipsius testis citatio non est necessaria. Ad quod vide quod dixi, sup. eo. art. versi. 8. procedit.

¶ Vigesimusquintus casus, est in depositione testis, cui standum est ex dicto testatoris: in quo etiã partis aduersæ non est necessaria citatio, vt l. Theopompus. ff. de dote præleg. sed tu dic, vt latius dixi sup. eo. art. versi. 37. tetigi etiam versi. 42.

¶ Vigesimussextus casus est in condemnatione expensarum: sed non semper: sed aliquibus casibus, vt dixi supra eodem artic. versic. 30. & ibi vide remissiones.

¶ Vigesimusseptimus casus, est in interpositione decreti: in quo non proceditur in fig. iudicij, vt l. 3. §. si causa. ff. de bon. pos. ita dicit Bald. in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum, ff. de offi. proconsu. & lega. in repet. ¶ Sed tu aduerte: quia ex eo, quod nõ debeat procedi in figura iudicij, non propterea intelligitur sublata citatio, vt est tex. in Clem. sæpe. de verbo. sign. Quare arbitror, quòd debeamus considerare, vtrum decretum allaturum sit præiudicium vel non, secundum ea, quæ dicta fuerunt, sup. versi. 22. & etiam pluries tactum fuit supra.

¶ Vigesimusoctauus casus, etiã in relatione nuncij, ad quam pars non debet citari: cum persona ipsius nuncij iam fuerit approbata, vt no. Bart. in d. l. Theopompus.

¶ Vigesimusnonus casus, in relatione, quam aliquis facit de mensura alicuius terræ ex commissione iudicis: quia in hoc, & similibus actibus, non est necessaria citatio. ad quod vide quod dixi sup. eo. arti. ver. 37. procedit.

70 ¶ † Trigesimus casus, in legitimatione filij illegitimi, quæ fieri potest non citatis fratribus, vel agnatis, qui sperant succedere, secundum Iaco. de Are. in l. nam ita diuus. ff. de adop. arg. l. cũ adoptio. eo. ti. & idem etiam tenet ipse Iac. in l. penul. ff. de nata. restit. & voluit etiam Dy. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. Motus, quia priuilegium Principis cõceditur ex eius mera liberalitate, & in talibus, quis non citatur, vt in l. si libertus. ff. de in ius vocan. & in c. eum qui. de præben. lib. 6. facit etiam quod no. in c. cum dilecta. de confir. vti. & in c. cum olim. de priuileg. Sed Mar. Syl. vt refert Dom. Anto. in c. per venerabilem. inf. qui filij sint legi. tenet oppositum, quod sit necessaria citatio. hoc voluit Mar. in d. l. nam ita diuus. per illam l. & tenuit quidam Dom. Barth. de Capua per l. nec ei. ff. de adopt. vbi non adoptatur quis in filium, absque cõsensu alterius filij. ¶ Host. vero dicit, quod patre viuo non requiritur citatio: secus eo mortuo, & hoc no. Io. And. in dicto c. per venerabilem. super verbo, requisiti. & pro ista parte facit quod no. Barto. in d. l. nam ita diuus. Sed Io. Andr. posuit aliam considerationem in dicto cap. per venerabilem, §. insuper. in verbo, Potuit, dicẽs, quòd necessarius est consensus illorum, quibus prę iudicatur, quando fit ab eo, qui non habet potestatem: nisi prorogetur, per l. fin. C. de pact. vbi patet, quòd non debet quis esse solicitus de hæreditate alterius viuentis: nisi accedat voluntas sua. facit capitulum secundum, de conces. præbendę, & quod no. in l. nec auus. C. de eman. lib. Bart. hanc materiã tractat in l. Gallus, §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. sed latius eam tractat D. Anton. Rosellus de Aretio, qui Doctor fuit meus in legibus, in suo tractatu legitimationum, in secundo lib. c. 3. de causa formali. ¶ Tu verò ex varijs Docto. opin. pro Concor-

Concordantia potes distinguere, quòd aut legitimatio filij petitur per patrem ab habente potestatem legitimandi, & tunc nõ requiritur citatio agnatorum, aut etiam filiorum: quia hæc legitimatio solummodo tangit patrem, qui de suis bonis potest pro libito disponere per contractus inter uiuos, excepta inofficiosa donatione, & etiam per vltimam voluntatem, si nõ habet filios, vel si habet, excepta legitima. facit l. cum adoptio. C. de adopt. Et quamuis de existentia confratrum, seu aliorum filiorum, debeat haberi mentio in supplicatione: ne aliàs redatur surreptitia eo, quod potuisset mouere mentem Principis ad non concedendum: temen non requiritur citatio: quia si pater potest priuare, non solum agnatos, sed etiam filios, dilapidando bona sua, vt traditur in l. 1. C. de inoffic. dona. multo fortius debet posse per actum similem à iure vel Principis priuilegio permissum, facit l. 1. C. de emancip. liber. & hoc tenuit Barto. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. & Bald. ibi, & in prima constitutione Cotantum. & Bald. ibi, & in prima constitutione Cordicis, & idem dicit Dom. Antonius Rosellus, vbi ipsemet filius peteret se legitimari patre demum ratã habente. Sed Dom. Anton. in c. per venerabilem. qui filij sint legitimi. dicit, quod respectu aliorum filiorum maius videtur esse dubium ex eo, quod filij existentes in potestate, videtur habere quasi dominium: etiam viuente patre in bonis patris, vt in l. in suis. ff. de libe. & posthu. ¶ Concludit ergo Dominus Antonius, quod hoc non obstante, valet legitimatio. Et idem tenuit Iac. But. in l. adoptio. ff. de adopt. ¶ Et mihi placet, quia cum pater viuens sit dominus bonorum suorum, potest de illis ad libitum disponere, non obstante alicuius contradictione, vt l. in re mandata. C. manda. & l. 2. ff. si quis à paren. fue. ma. etiam dilapidando, vt dixi. Et ideo non requiritur citatio: quia cõtradictio citati nihil operatur. Nec obstat l. 1. ff. de libe. causa. quia ibi erat illud interesse totius agnationis, vt sentit ibi Cyn. in addi. vel erat interesse de præsenti, vt l. 2. eodem titulo sicut in simili dicitur de iniuria illata filio, ex qua duæ variæ actiones in specie proficiscuntur, ff. de iniurijs. l. 1. §. sed si filio. & per Glo. in l. 2. §. quod si impetus. ff. solu. mat. ¶ Nec placet sententia Baldi in l. nam ita diuus. in prin. dicentis hoc procedere, cum pater non habuerit filios: aliàs si habuerit, erit necessaria citatio liberorum legitimatorum. in auth. item si quis. C. de natu. libe. & quod legitur, ff. de re iud. l. de unoquoque. quia dicta authen. loquitur, cum pater tantum in testamento voluit filios legitimare, sine alia solennitate, quòd lex permisit patri, si alios non habuerit: vnde etiã si citari fecerit eos, non per hoc naturales efficiuntur legitimi, nec etiã poterunt impetrare virtute testamenti, se à patre legitimari: tum etiam, quia ibi legitimatio fiebat post mortem patris: licet ex dispositione patris, & sic postquam hæreditas iam erat delata, quo casu aliud est, vt statim dicam. Sed hic agitur de legatione, quæ fit in vita: quo casu non est necessaria citatio. Nec fit differentia, an habeat legitimos vel non, vt in authen. item si quis, & in corpore vnde sumitur. Et ita declarat Bartol. suo consi. 110. quod incipit: Nerucius. quia, vt dixi, etiam in testamento, pater potest totum patrimonium, præter legitimã, etiam in quencunque extraneum transferre. l. cum quæritur, C. de inoffic. testamen. Nisi respectu feudi. de quo dicendum, vt traditur in cap. naturales. si de feudo defuncti controu. fuerit. Et hoc reperio tenuisse Do. Anton. de Prato veteri, in tractatu quarum, in 4. quæstio. 4. 4. partis principalis, quęst. 12. fol. 94. Aut legitimatio fit post patris mortem, & hoc casu, quia vertitur dubium, an trahatur retro, ita quòd præiudicet iuri alteri quæsito. Bart. distinguit, quod aut filius, qui impetrat legitimationem, hoc facit mediante voluntate paterna, qui voluit, quòd filius succederet. Vel dic melius: quia pater disposuit, quod filius legitimaretur. & hoc casu, nõ requiritur citatio. argum. authen. item si quis. C. de natu. libe. Et idem voluit Bal. in d. l. nam ita diuus. & Domin. Anton. Rosellus in dicto tractatu, & capitulo, & Dom. Anton. & Dominus meus in dicto cap. per venerabilem. Aut filios petit legitimari nõ habens patris uoluntatem, & tunc requiritur citatio: nam cum faciat alijs præiudicium, sunt citandi, ut l. pen. ff. de nata. resti. vbi hoc etiam illi tenent Iacob. de Are. & post eum Bald. in d. l. nam ita diuus. & Dom. Anton. & Dominus meus in d. c. per venerabilem, & etiam Bald. in prima constitu. Co. quod procedit, secundum Bald. in d. l. nam ita diuus. quem sequuntur Doct. nisi tam ex narratione, seu habita narratione agnatorum, vel filiorũ, quam etiam ex Principis expressa volũtate apparet, quòd velit illis præiudicare: quia hoc casu, valebit legitimatio absque alia citatione, & de hoc est Glo. notabilis de iure ciuili, secundum D. Rosel. in l. is qui. ff. ex quib. cau. maio. ¶ Sed tu dic, quod Glo. illa dicit clarè, sed satis est rationabile quòd ita debeat intelligi. vbi autem non apparet de expressa Principis voluntate volentis alteri præiudicare, quamuis de ipsis agnatis sit habita mentio, & etiam sit appositа clausula, Non obstante. credit Dom. Anto. Rosel. quod parte aliter non citata, non præiudicetur agnatis, & ita limitat dictum Bart. & Bal. facit l. 1. §. merito, & §. si quid à Principe. ff. ne quid in loco publi. & l. 3. in fi. ff. de nata. restitu. Et fuit etiam de mente Bar. in d. §. & quid si tantum. Et idem etiam dicendum, si Princeps vel Papa proprio motu concessisset talem legitimationẽ: quia licet motus proprius tollat uitium surreptionis, vt in c. si motu proprio. de præben. lib. 6. tamen non firmaret scriptũ vel priuilegium in præiudicium tertij, vt d. c. si motu proprio. iuncto c. non potest. in fi. de præb. lib. 6. valet tamen legitimatio: sed nõ præiudicat his, quibus ius est quæsitum. ¶ Et prædicta notabis: quia quotidie possunt contingere in practica. ¶ Aduerte tamen: quia si fit legitimatio, quo ad quid, sed non simpliciter, sic potius est dispensatio, quàm legitimatio, videtur exigi citatio, ita consuluit Pet. de Ancha. consi. 231. quod incipit, Ex tenore priuilegij. & idem Io. de Ana. consi. quod incipit, In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Visis & consideratis, & c. vide sup. eo. art. ver. 57.

¶ Trigesimusprimus casus, in eo, cui est datus terminus ad producendum accusationem, &c. vel instrumentum. nam talis dicitur satisfacere termino per solam productionem, absque alia citatione. no. Bal. in l. si ea. C. qui accu. non poss.

¶ Trigesimussecundus, in transmissione inhibitoriæ, quæ fit ex officio iudicis: aliàs propter pericu

lum animæ. Ad quod vide, quod dixi in c.pe. de foro compe. art. 14. primo membro.

¶ Trigesimus tertius, in absolutione ab excõmunicatione. ar. tex. in c. olim ex literis. de rescr. tenet Bal. in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. Sed dic, vt no. 11. q. 3. excommunicatos, & inf. de appel. c. qua fronte, & quod ibi dixi, c. venerabilis. de senten. ex com. art. 25. q.

¶ Trigesimus quartus, in sententia ferenda contra exitios & rebelles ciuitatis. ita notabiliter dicit Bal. in c. 1. de his, qui feu. da. pos. Ludo. Pont. in rep. l. 1. C. de hæred. inst. q. 6. ver. vnum tamen scias. col. 22. quod apud me satis est dubium.

¶ Trigesimus quintus, postremò quæro, quid si fiat citatio in casibus prædictis, in quibus est necessaria: sed non fit sub debita forma, vtrum teneat actus. ¶ Sol. Collige ex his, quæ dixi in cap. 1. de libel. obla. arti. 5. in fi. ¶ Et ex his, Deo duce, habes expeditum septimũ principalem art. ad cuius materiam potes etiam coniungere materiam quinti principalis articuli.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, per quem fieri possit.*
2 *Citatio iudicis viua voce, an semper sit valida. Illustres, & quidam alij, non possunt citari verbo, sed scriptis.*
3 *Citatio, an possit fieri per notarium, vel nuncium.*
4 *Citatio, an possit fieri per partem.*
5 *Pars per partem citata, an teneatur obedire, seu credere parti citanti.*

ARTICVLVS VIII.

OCTAVO principali articulo tractandum
1 est, † per quem possit fieri. Circa quem articulum dic, quòd hoc potest multis modis contingere.

2 ¶ † Primo modo, potest fieri citatio per iudicẽ, viua voce. ¶ Quãdoque enim iudex citat aliquem viua voce, si citandum inuenit, & huiusmodi citatio valet, & arctat citatum, si legitimè fiat, secũdum Pyleum, qui allegat l. 2. C. quomodo & quando iudex. ¶ Hoc tenet Bal. in l. & post edictum. ff. de iudi. vbi dicit quòd bene fatuus est iudex, qui habet partem vel testem in conspectu, & iubet nuncio, q illum citet: vbi dicit tamen, quod hoc fallit in illustribus, & quibusdam alijs: qui non possunt citari verbo, sed solum in scriptis, vt l. quandoque. C. de digni. lib. 12. quia etiam assignando terminum partibus ad comparendum, vel respondendum, intelligitur citare. ad quod vide quod dixi sup. artic. 10. q. 1. tenet Spe. eo. ti. §. sequitur videre. in prin.

3 ¶ † Secundò potest fieri per notarium seu tabellionem. ar. 23. q. 5. c. circuncelliones. in prin. sicut sæpe faciũt auditores Palatij Domini Papæ secũdum Spe. quia si hoc potest fieri per nuncium, vt statim dicetur in ver. seq. lógè fortius debet posse fieri per notarium, qui est publica persona, & maioris authoritatis, & qualitatis, & iurata: vnde pro eo præsumitur, vt inf. de præscr. c. ad audientiam. & de præsum. c. illud. & 1. q. 7. c. sancimus. & poterit idem met notarius eandem citationem se fecisse de tali causa, ad talem diem & horam, ar. ff. de ado. in l. si primus. §. 1. & in l. si cõsul. & l. sequen. & in Authen. de tab. §. si prætor. hoc tenet Specu. in d. §. sequitur. ver. quandoque per notarium. Et intellige, quod hoc procedit, si modo præcedat iudicis commissio, vt infra subiiciam.

¶ Tertiò potest fieri citatio per nuncium. supra de offic. deleg. c. prudentiam. §. 1. & inf. de ap. c. cum parati. ff. de re. du. in l. magis puto. §. illud. de qua materia latius tractabitur, infra in 9. princ. ar. & 4. articulis sequentibus. ¶ Sed vtrum per nuncium alterius curiæ, quis possit citari? Do. de Rota dicunt, quòd sic, deci. 349. & Do. Ant. in c. cum dilecti. de do. & contu.

4 ¶ † Quartò potest fieri citatio, etiam quandoque per partem, vt sæpe faciunt iudices, dicentes actori vel reo, Dic aduersario tuo, vt compareat tali die, & hora, &c. & tu etiam compareas. sed hoc potius retorquetur ad factum, quàm ad ius, sicut dicit Ioan. And. in addi. Spec. eo. ti. §. sequitur. ver. 2. se vidisse multoties, quod duo litigantes ex discretione, & conscientiæ puritate, amicabiliter tractant causas suas, expectantes finem iuridicum. & hoc casu uidit tales commissiones fieri, recipi, & fideliter impleri. Sed dicit Specu. in d. ver. quod hoc casu citatus non tenetur credere aduersario suo. vnde in Ecclesiastico dicitur, cap. 2. Non credas inimico tuo in æternum. sicut enim atramentum, eruginat nequitia illius. facit, suprà ut lite non contest. c. accedens. el 2. & supra, de resti. in integ. cap. ex literis, & infra, de proba. cap. ex literis. Item, quia aduersarij & inimici sæpe mentiuntur. ff. de quæstio. l. 1. §. prætextu. & in Auth. de testib. §. si verò odiosus. & quia non debet quis esse nimis credulus. argu. l. 2. ff. quod falso tutore. & l. 1. §. 1. ff. de eo, per quem factum erit. & 86. distinct. cap. si qui verò. infra de simo. cap. licet Heli. ver. nam iuxta. 13. quæst. 2. c. visis, circa finem. 50. distinct. c. si quis præpropera. ¶ In contrarium tamen arguit, quod teneatur venire & quod credere debet cuicunque denuncianti: quia à quo denunciatum sit senatus exigit. ff. de pet. hæredi. in l. item veniunt. §. petitam. ad idem. C. de rei vend. in l. si fundum. & ff. de his, qui in fraud. cred. in l. ait prætor. §. si quis particeps. & quia hoc dicimur scire, quod ab aliis audiuimus. 22. q. 5. c. hoc videtur. prope prin. Debet ergo quis credere cuilibet citanti, vel denuncianti. ar. 22. quæst. 4. cap. innocens. & de cle. excommunist. cap. illud. inf. de coniu. seruo. cap. proposuit. maximè, ubi citatio vel denunciatio concurrit cum veritate. ff. de peti. hæred. in l. cum quidam. Et quia in dubio quis tenetur venire ad iudiciũ, in l. si quis in aliena. ff. de iudi. infra de appel. cap. cum parati. & in l. ex quacunque. ff. in ius voca. vt eãt. sed primum dictum placet Specu. & adducit simile in argu. quia quis non tenetur credere alicui dicenti se contra eũ ad apostolicam sedem appellasse, nisi ostendat instrumentum appellationis: Sed appellatio videtur vim citationis habere, vt infra de appel. cap. sæpe. & de elect. cap. 1. lib. 6. Nec etiam pluribus hoc dicentibus credere debet, quia sæpe talia falsò confinguntur, ut l. 1. ff. de eo per quem fact. erit. & l. diuus, ff. de custo. & exhi. reo. & l. fin. ff. de acquir. hæred. supra de resti. in integr. cap. ex literis. Ita dicit Specu. eo. tit. §. sequitur. ver. 2.

¶ Ego

¶ Ego vero dico, q duplex potest oriri quæstio.
¶ Prima quæstio, vtrũ pars potest citare partem.
¶ Secunda, vtrum citatus à parte aduersa tenetur illi credere.

¶ Quò ad primam dic, quòd pars potest citare partem, si iudex hoc sibi committit. hoc tenet glo. in l. si vt proponis. la seconda, C. quomodo & quãdo iu. & Bal. ibi. & Specu. eod. tit. §. sequitur, ver. 2. & probatur in l. 1. §. hoc autem. ff. de seru. fug. & ibi no. Barto. & sequitur Ponta. in l. sciendum. ff. de verborum oblig. sed clarius Bart. in extrauagan. ad reprimendum, in glo. super verbo, Per literas. vbi dicit, quòd actor met potest portare literas citatorias, per tex. expressum, ff. de furt. in l. eum qui. §. si epistola. vbi quis pro se ipso portat epistolam. & ibi & hoc tenuit Bal. Sed si pars negaret eam sibi præsentatam, graue esset, quod portanti, de cuius interesse agitur, crederetur pro se: nisi forte præsentationem probaret per alios; & ideo si præsentaret præsentibus testibus, & notario, sufficeret, secundum Bar. in d. loco. Ad quod etiam faciunt no. per Bar. in l. iustè posidet. ff. de acquir. poss. & l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. noui nunc. per Iaco. de Are. sed sine iudicis commissione non potest pars citare partem. quod intellige, quo ad verbalem citationem, vt no. in c. pe. de foro compe. & ibi vide in 3. notabili, vbi dixi, & per Bald. in l. neminem. de exhiben. reis, & vide quod dicam infra, art. 11. Sed realiter capiendo personam, potest pars citare partem quandoque absque iudicis commissione, vt dixi supra, artic. 4. quæst. 2. ¶ Et aduerte, quia licet pars possit citare partem realiter, illud est verum, citando per se, sed tamen non potest citare per procuratorem. hoc voluit singulariter glo. in l. 1. C. vbi quis decuriali vel cohortali.

5 ¶ † Quò ad secundam quæstionem dic, quòd pars, quæ citatur à parte, non tenetur illi credere, per iura superius allegata per Specu. pro hac parte, & idem tenet Bald. in l. si vt proponis, C. quomodo & quando iud. & Ponta. in d. l. sciendum. col. 16. ver. quo autem ad secundam. & mihi placet: quia aduersarij & inimici, vt decipiant, sæpe mentiuntur, vt dixit Spec. facit l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. & quod no. in cap. accedens. el secondo, supra vt lite contesta. & idem tenuit in c. cum parati. inf. de appellat. ¶ Et ad prædicta vide, quæ dicam infra in 12. princ. artic. vbi tractabo, vtrum citatus teneatur credere nuncio.

¶ Quintò potest fieri citatio per præconem, de qua videbimus inf. art. 25.

¶ Sextò fieri potest per literas, de qua videbimus in 13. princ. art.

¶ Septimò per edictum, de quo videbimus in 23. princ. artic.

¶ Octauò per campanam, de qua videbimus in 26. prin. artic.

¶ Et ex his, Deo duce, habes expeditum 8. principium articu.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius, quid sit?*
2 *Nuncius, quot nominibus nuncupetur?*

ARTICVLVS IX.

NONO principali articulo, quia vt plurimum citationes fiunt per nuncios, videndum est, quid sit nuncius, & quot nominibus nuncupetur.

1 ¶ † Quo ad primum, quid sit nũcius. Doct. non tradunt, quod repererim, sed iudicio meo, potest ipsius persona sic diffiniri, seu describi, videlicet, quod est persona publica à iudice, vel à superiore constituta, ad faciendum citationes, relationes, executiones, & similia ministeria iudicis, iuris, vel consuetudinis commissione.

¶ Et quare prædicta verba ponantur in prædicta descriptione, poteris satis comprehendere & intelligere ex his, quæ dicentur in hoc articulo, & in 7. seq. articulis.

2 ¶ † Circa secundum verò, scilicet quot nominibus nuncupetur. dic quòd nũcius varijs nominibus nuncupatur, quandoque dicto nomine nuncius, vt in c. cum parati. inf. de app. & in c. prudentiam. de offi. deleg. Quandoque appellatur, missus, vt in c. 1. de immun. eccle. & in l. missi. sup. de exacto. tribu. lib. 10. ¶ Quãdoque nominatur, officialis. 4. q. 4. c. aliquando, in prin. & C. de accus. in l. ea quidem. ¶ Quandoque dicitur, notarius. 23. q. 1. c. circũcilliones. in prin. ¶ Quandoque vocatur, apparitor. infra de homi. c. tua. prope fin. C. de apparito. per totum. lib. 12. ¶ Quandoque vocatur, executor. inf. de priuileg. c. cum olim. ¶ Quandoque Cæsarianus, siue Cathelinarius, id est, vniuersaliter seruiens, secundum Azo. in l. penul. in fi. C. de bo. proscr. licet glo. ibi aliter dicat. ¶ Quãdoque vocatur, minister, seu ministralis. 34. q. 5. si homicidæ. & c. cum minister. ¶ Quãdoque vocatur, viator, vt Inst. de act. §. tripli. & l. magis puto. §. ne tamen. ff. de reb. eo. ¶ Quandoque causam præparãs, vt in Auth. de iud. §. audient. ver. is qui cãs præparant. ¶ Et ad prædicta vide Spe. & Io. An. in addi. eo. ti. §. sequitur videre. ver. quandoque per nuncium. Item dic, quod etiam secundum Curiam Romanam appellatur, cursor. Et oratores quandoque appellantur, tabellarij. ¶ Quandoque etiã nuncius dicitur idem, quod nunciator, vel ambasiator, qui differt à procuratore, vt l. 1. ff. de procura. & ista non est materia nostra. Sed differt à procuratore: quia cõcipit verba in personam domini, & est tanquam pica, & organum: sed procurator concipit verba in persona propria, & plures alias differentias, quo ad hoc, vide per gl. Cy. & Doct. in l. multum. C. si quis alte. vel sibi. & per Spec. latè in ti. de procuratore. §. vt autẽ. versi. & no. quod large. & in ti. de iudice delegato. §. iam nunc. ver. sed nunquid. tetigi in cle. religiosus. de procur. & in eo. tit. de ope. no. nun. dicam in ti. de procuratore.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius constitui potest quilibet, qui non est expressè prohibitus.*
2 *Seruus, an possit esse nuncius.*
3 *Nuncius, à quo possit constitui.*
4 *Nuncij quod debeant in causis iudicialibus constituĩ.*
5 *Nuncij electio seu constitutio, qualiter sit facienda.*
6 *Iudex, an possit in electione nuncij variare.*

ARTICVLVS X.

DECIMO principali articulo tractandũ est, quis, à quo, & qualiter nuncius constituatur, & quot constituí posint.

Quare per ordinẽ prosequar infrascriptas quæst.

Prima erit, quis posit constitui nuncius.

Secunda, à quo constituatur.

Tertia, quot posint vel debeant constitui.

Quarta, qualiter constituatur.

Quinta, an posit mutari.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quis posit constitui nũcius. ¶ SOL. Dicendum arbitror, quòd quilibet potest constitui, qui non reperitur expressè prohibitus: sicut dicimus de teste, in ti. de testi. & in procuratore, in titu. de procura. & de accusato. in ti. de accusa. vnde potest constitui etiam infamis: nam licet sit officium publicum: tamen vilissimis personis congruet, secundum mores nostros: ergo infamia ab eo officio non repellit, vt l. 1. C. de infami. lib. 10. & probatur in l. nec infames. C. de decurio. lib. 10. licet secundum leges deberent eligi personę diuites, & probatę, vt in Authen. de iud. §. is autem. coll. 6. facit: quia infamis potest esse procurator. Institu. de excep. §. fi. & l. arbiter. ff. de arbit. l. Pedius & tutor. ff. de postulan. l. 1. §. sed & æquissimum. tradit Barto. in extrauagan. ad reprim. in glo. in verbo, per nuncium. ¶ Et tradit D. Ange. de Aret. in tractatu maleficiorum. super verbo, Pe. publico nuncio. teti gi in cap. qualiter. el 2. inf. de accu. in 6. prin. art. q. 8. ¶ Et si diceres, quomodo ergo credetur sibi, cũ sit infamis, & infamis nõ posit esse testis. dicam statim artic. 12. & artic. 16.

2 ¶ † Sed vtrum seruus posit esse nuncius? Guido de Suza. in l. illicitas. §. illicita. ff. de offi. præsid. tenet, quòd non: quia cum non posit esse testis. 4. q. 5. c. nullus. Insti. de testa. §. testes. C. de testi. authen. si dicatur, & l. quoniam. cum si. meritò non potest esse nuncius: quia tales sunt plus, quàm testes: quia solum eis creditur, vt statim dicam, artic. 12. & 16. Sed ista ratio non videtur cõcludere iudicio meo, quia infamis, vilis, & abiecta persona, & omnino pauper, non potest esse testis, vt dicam in ti. de testi. & tamẽ possunt esse nuncij, vt dixi superius. Et ideo prædicta ratio Gui. non videtur concludere. Vnde mouetur Gui. & secundò, quia seruus nullam habet cõmunionem cum iure ciuili, vel prætorio. ff. de testa. l. qui testamẽto. §. seruus. & seruitus ferè morti comparatur. ff. de regu. iur. in l. antepe. Ita residet Ioan. And. in add. Spe. in ti. de teste. §. 1. versi. Item, quod est seruus.

3 ¶ † Secundò principaliter quæro, à quo posit constitui, vel creari nuncius. ¶ SOL. Dic, quod ab ipsomet iudice, secundum Bart. in extrauag. in glo. super verbo, per nuncium, per l. 2. C. de sportu. & in Auth. de iudicibus. §. necessitatẽ. ¶ Quilibet ergo iudex, tam ordinarius, quam delegatus: quinimo arbiter & arbitrator, si iurisdictionem aliquam habet admixtam, potest sibi eligere nuncium, vt no. glos. & Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. & no. in l. 2. C. de sportu. & infra de delegato, no. Bald. allegat etiam de offi. delega. cap. pastoralis, in prin. & idem probatur in l. 1. C. de sportulis. vbi clarè patet, quod potest iudex sibi eligere nuncium, & hoc procedit, nisi ex forma statuti disponeretur, quòd alius deberet eligere: quia tunc non ipse iudex posset eligere: sed seruata forma statuti deberet eligi ab habente potestatem. ¶ Et aduerte, quia licet eo casu, quo iudex potest eligere, non appareat de sua electione: tamen satis esse videtur, quod appareat de commissione de citãdo: quia eo ipso, quod sibi committitur citatio, statim videtur eligi, & ideo licet non appareat, quod sit electus, de hoc non est curandum: si modo appareat de commissione, secundum Barto. in d. extrauaganti. in glo. in verbo, per nũcium. sed si per legem municipalem electio nunciorum deberet fieri in consilio, seu à consilio, non à iudicibus: tunc deberet constare de ea. sufficeret tamen, quod esset in quasi possessione exercendi tale officiũ, vt l. Barbarius, ff. de offi. præt. & l. 2. C. de sent. tradit Bar. in d. gl. per nuncium. & Angel. de Are. in tractatu maleficiorum, super verbo, Petro publico nuncio. ¶ Aduerte tamen, quia iudex inferior, & etiam arbiter, potest vti nuncijs superioris, vt in Auth. de defen. ciuitatum. §. deinde eos ex prouincia. tradit Bar. in d. loco, & Ang. simiter in d. loco.

4 ¶ † Tertiò principaliter quæro, quot posint vel debeant constitui nuncij. ¶ SOL. Spe. eo. ti. §. sequitur videre. ver. qñque per nuncium. dicit, quod in minoribus causis iudex debet citare per vnum nuncium: in maioribus verò causis, consilium est, quod citatio fiat per duos nuncios. C. de ap. l. in offerendis. inf. de testi. in omni. 4. q. 4. §. vbi numerus. ¶ Sed tu aduerte, quia cũ ministerio locutus est Spe. dum dixit, quod consilium est, &c. quia dico, q̃ hoc non est necessariũ, per tex. in extraug. ad reprim. in gl. in ver. per nuncium. vbi causa est grauissima, scilicet læsæ maiestatis, & tñ tex. ibi loquitur in singulari, per nunciũ, & sic cũ loquitur in singulari, videtur vnus solus sufficere, & sic sentit ibi Bar. Facit quod statim subijciam. ¶ Dic ergo, quod requiritur, vtrũ iudex posit vnum, aut plures nũcios constituere. & dico, quod potest vnum & plures cõstituere, & illos mutare, vt dicam statim in 5. q. Aut quæritur, per quot nuncios debeat citare. & dico quòd sufficit, q̃ citet per vnum nũcium: etiam si causa sit grauis, per tex. in extrauag. ad reprimen. dum vult fieri citationem per nuncium, etiã in crimine læsę maiestatis: sed tamen propter maius periculum, in causa graui non esset reprehensibile: imò potius laudabile & cautum, quod citaret per plures nuncios.

5 ¶ † Quartò principaliter quæro, qualiter fieri debeat electio seu constitutio nuncij? ¶ Dic, quod nũcius debet iurare se facturũ & administraturum officium suum legaliter. ar. C. de fi. instr. l. comparationes, & C. de secũ. nup. in l. hac edictali, §. is illud. & in Auth. iusiu. quod præstat ab his. tex. & Bal. in l. 2. C. de sportulis. vbi dicit, quod propter hãc causam statur postea relationi nuncij. quilibet enim publicus officialis debet iurare. l. quędã. §. numularios. ff. de eden. gl. & Do. Ant. in c. cũ parati. de app. Bal. in l. magis puto. §. ne pasim. ff. de reb. eo. Ang. in repet. l. si vacãtia. C. de bo. vac. lib. 10. dicit tamẽ Bar. quod putat, quod licet nuncius non iuret, nihilominus pót exercere officium suũ. ar. auth. decernimus. C. de abolitio. ita concludit Bart. in d. extraug. ad reprimendum. in gl. per nunciũ, & de tali electione nuncij,

nuncij, & commissione sibi facta, fiat publicum instrumentum sub hac forma, videlicet. In nomine Domini, &c. In præsentia mei notarij, & testium subscriptorum, talis iudex ordinarius, vel apostolicæ sedis delegatus, in causa seu causis coram eo ventilandis, quæ vertuntur inter talem & talem, facit & constituit A. & B. suum nuncium, vel nũcios, ad citationes faciendas, vel ad citandum talem, vel præcepit tali nuncio, vel nuncijs, quod citet talem: qui nũcius corporaliter tactis literis iurauit omnes ambasiatas, & citationes sibi impositas vel imponẽdas, fideliter facere & referre. Et postea subijciat notarius, acta sunt hæc, die, anno, & loco talibus, & coram talibus. Et ego talis, tali auctoritate notarius, his interfui, & de mandato prædicti iudicis ea conscripsi, & publicaui, & signo meo signaui, secundum Specula. eodem titu. §. sequitur. ver. vtrum autem citatus.

6 ¶ † Quintò quæro principaliter, vtrum iudex circa electionem nuncij posit variare: & hodie eligere vnum, & cras alium? ¶ SOL. Tex. in l. 1. C. de sportulis. videtur velle, quod per vnum, & non per plures debeant fieri citationes: sed Bald. ibi tenet, quod posit variare, sicut quotidie videmus de consuetudine: quia in eadem causa diuersi nuncij citant. Item, quia hoc est in potestate arbitrorum, ut l. sed interpellatur. ff. de arbi. igitur fortius debet esse in potestate iudicis. Nec ob. d. l. 1. quia vt ibi dicit Bald. ille text. loquitur in criminalibus, quando reo datur vnus nuncius ad custodiendum: quia vt dicit ibi glo. iste debet custodire vsque ad terminũ & finem litis, vt l. 2. C. de exhiben. reis. Vel intelligendo, quod loquatur in ciuilibus, potest responderi, quod loquitur de nuncijs, seu executoribus, qui deputantur ad officium illius iudicis per superiorem: sicut olim erat in defensione ciuitatis, cui à Præside dabantur nuncij, seu tales executores, vt in Authen. de iudicibus. §. appellationes, & in Auth. de defen. ciuita. §. absolutè. & idem tenet Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. col. 3. ¶ Concludo igitur, quòd aut loquimur in nuncio deputato, vel electo à superiore, & non potest mutari ab ipso inferiore. Aut loquimur in nuncio simplici, quem iudex sibi proprio motu assumit, prout quotidie fit, & tunc potest fieri mutatio, & idem tenet Cyn. in dicta l. 1. & sic seruat consuetudo. facit pro vtraque conclusion. e regula prima, inf. de regu. iuris, iuncta regula, is potest, & regula, nil tam naturale. ff. de regu. iur. Et sic ex his habes expeditum 10. articulum.

SVMMARIVM.

1 *Citationis commissio, qualiter fieri debeat.*
2 *Citatio in ciuilibus, an posit fieri sine commissione.*
3 *Commissio citationis, qualiter sit probanda.*

ARTICVLVS XI.

1 VNDECIMO principali articulo tractandum † est, an & qualiter nuncio fieri debeat commissio pro citatione fiẽda? & sic, an commissio sit necessaria, & qualiter facta probetur. ¶ SOL. Dic, quòd commissio debet de necessitate præcedere: quia nuncius non potest citare sine speciali mandato, seu commissione iudicis, vt no. Innoc. Io. An. & Do. Ant. in c. quoniam contra. infra de proba. super glo. in verbo, citationes, Bald. in l. magis puto. §. ne pasim. ver. illud. ff. de reb. eo. Saly. in l. absentem. C. de accu. in 5. col. vbi multum notabiliter loquitur. allegat Odofre. in libellis suis. Dom. Ant. in c. 1. de iud. 3. col. Do. me. in c. cum parati. de app. & c. quoniam contra, de prob. vbi etiam dicit Do. meus, quod nuncius non debet aliquem citare, nisi receperit speciale mandatum de citando: nec sufficit litera generalis, in qua sibi commissum fuit officium suum. ¶ Et idem tenet Bar. in extraua gan. ad reprim. in gl. super verbo, per nuncium. & probatur in l. neminem. C. de exhiben. & introducen. reis, & ibi hoc tenent Cyn. Bart. & Bal. ¶ Et licet Bar. alleget ibi Inno. tenere contrarium in d. c. quoniam contra. tamen Inno. non tenet contrariũ, si rectè intelligatur, & vide quod dixi sup. in 6. prin. art. in 2. casu princ. ¶ Apparet igitur ex prædictis, quod commissio debet esse specialis ad certum actum, & non sufficit generalis. ¶ Et debet iudex commissionem facere ad petitionem partis, vt dixi supra, in 6. prin. art. ¶ Et ideo ad petitionem creditoris hoc petentis, non debet nuncius citare reum, nisi iudex hoc sibi præcipiat, quod seruatur in causis criminalibus.

2 ¶ † Sed in ciuilibus, in quibusdam partibus, nuncij citant sine aliqua commissione iudicis: licèt malè faciant, secundum Iaco. But. & Bal. in l. cum clericis, C. de epi. & cle. & per Cy. in d. l. neminem. C. de exhib. re. ¶ Dicit tamen Bal. in d. l. cum clericis. quod quando nuncius citat sine commissione iudicis, nõ potest citare die feriata. quod est no. dignũ, vt dicam infra in 19. princ. articu. Sed aduerte, quia Bal. in l. si quando. C. de testi. q. 12. quærit, vtrum citatio partis pro testibus producendis posit fieri sine speciali commissione. & dicit quod Innoc. & Io. An. tenent in c. quoniam contra. de probat. quod nuncius publicus & generalis, potest citare sine speciali commissione. ¶ Sed Cyn. tenet contrarium in l. neminem. C. de exhib. & introduc. re. ¶ Soluit ipse, quòd in citatione reali, id est, captura, requiritur commissio. facit quod statim dicam in 12. prin. art. quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi supra in 8. prin. art. q. 4. ¶ Sed in citatione verbali distinguit, quod aut requirit causæ cognitionem, & iudicis motum: & tunc exigitur commissio. Aut non requirit causæ cognitionẽ, sicut est citatio simplex ad comparendum coram iudice, & tunc potest saluari opi. Inno. vt sufficiat generalis authoritas nuncij, sine iudicis commissione, & ita seruatur Florentiæ, secundum Bald. ¶ Aegid. verò & Gof. vt refert Spe. eo. ti. §. sequitur. ver. vtrum autem citatus. dicũt quod semper requiritur, quod citatio fiat ex mandato iudicis, & hoc dicunt propter malos nuncios, qui sine commissione interdum citant, & per hoc dicit Spec. reprobari, quod in multis locis obseruatur, quod præceptum de citando factum nuncio, non scribitur, sed tantũ scribitur citationis relatio. ¶ Scribitur enim sub hac forma: Talis nuncius retulit se citasse talem, de mandato talis iudicis, &c. cum tamen ipsius officium non sit circa mãdatum: sed circa executionẽ mãdati. ¶ Et ita sentit Aegidi

& poſt eum, Io. And. in c. quoniam contra. infra de proba. in verbo, citationes. ¶ Spec. verò in d. verſ. vtrum autem citatus. dicit, quod quilibet iudex, & maximè delegatus, debet committere nuncio, præſente actore & tabellione, vel alijs perſonis idoneis, ad hoc vt ei credatur, vt d. c. quoniam contra. & C. qui po. in pig. ha. l. ſcripturas, in fi. ¶ Et ſic debet iniungere nuncio, vt citet talem ex parte ſua: & quod præcipiat ſibi, quod tali die, & tali loco peremptoriè compareat, &c. & hoc incontinenti ſcribatur in actis, ſecundùm Spec. in d. ver. ¶ Et vide quod ſtatim dicam in ver. & no. ¶ Mihi uidetur, quod de iure communi requiratur commiſsio, ſine qua non valeret citatio, niſi ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis, aliud diſponeretur: quod eſſet ſecundum illam ſeruandum. ¶ Et quod ſola nuncij aſſertio, dicentis factam ſibi commiſsionem, ſeu referentis ſe ex commiſsione citaſſe, non uidetur ſufficere, quia iſta eſt ſolennitas extrinſeca. ad quod vide quod ſtatim dicam in 12. prin. art. & infrà in 17. prin. ar. & ſecundum ibi dicenda, videtur etiam regulanda iſta materia. ¶ Item facit, quia reſpectu commiſsionis nuncius aſſerit de officio alieno, non ſuo. ad quod uide quod ſtatim dicam. non ergo uidetur ſufficere ſola relatio: quod tamen non procedit ſine maxima dubitatione.

3 ¶ †Qualiter autem probetur commiſsio, potes dicere, quòd probatur per acta, quoniam notarius ad acta conſtitutus, debet ſcribere tales commiſsiones, per no. in d. c. quoniam contra. ¶ Vtrum autem poſsit probari per teſtes, incidit in aliam quæſtionem, vtrum acta poſsint probari per teſtes. de qua dicam latè in titu. de proba. ¶ Et no. quòd de iſta commiſsione, vt ſuprà dixi, debet cõſtare. vnde poſito, quod credatur nuncio de citatione, ſecundum ea, quæ dicam in 12. princ. ar. & in 16. non tamen creditur de commiſsione, vt no. Cy. in l. fi. C. de exhib. reis. & melius in l. ea quidem. C. de accu. & ita tenent Doc. ſecundum Gandinum. ¶ Sed Iac. But. dicit, quod hoc eſt verum in criminali cauſa, quod debet conſtare de commiſsione aliter, quam per relationem nuncij: ſed in cauſa ciuili videtur ſufficere, quod nuncius referat ſe citaſſe de iudicis mãdato & commiſsione, ut l. magis puto. §. non tamen. ff. de re. eo. & in authen. omnes. C. de epiſco. & cler. ¶ Sed dicit Bald. quod contrarium eſt verum de iure, ſiue loquimur in criminali, ſeu in ciuili: quia creditur ſibi de officio ſuo, non alieno, quod ad ſuum officium non pertinet. Et quia de officio alicui iniuncto ipſe idem non bonus teſtis, vt no. Innoc. in cap. quoniam contra. infra de probat. ¶ Subdit tamen, quod in contrarium facit l. ex ſententia. ff. de teſti. & l. uxori. §. 1. ff. de fal. Sed pro prima parte facit l. vnica, C. de man. prin. & quod ibi dicit glo. ſecundum Bal. & ſic Bal. nõ firmat pedes. vide quod dixi ſupra: quia, vt ibi dixi, articulus eſt ſatis dubius. ¶ Et etiam no. quòd diſcretus iudex non debet cõmittere citationem, niſi prius audiat petitionem, & ſi ſibi videtur, quod petitio non ſit iuſta, poteſt denegare commiſsionem citationis, ſecundum Odofre. & dicit Bald. quod ſemper boni aſſeſſores ita faciunt. ita dicit in l. cum clericus. C. de epiſco. & cle. ¶ Et aduerte, quia talis commiſsio citationis appellatur ſententia interlocutoria, vt d. l. cum clericus. & ibi no. Bald. & ad hoc ſemper allegatur illa l. vt dicit Bal. ¶ Et ex his eſt expeditus 11. princ. art.

SVMMARIVM.

1 *Nuncio citanti, an & quando credendum ſit.*
2 *Vox vnius nec iuſtificat, nec condemnat.*
3 *Nuncio publico & iurato habenti baculum, an ſit in citationibus credendum.*
4 *Crimina, per quos iudicibus ſint nuncianda.*
5 *Nuncio publico & iurato, an ſit credendum in alijs, quam citationibus.*
6 *Citatio, an & qualiter ſit probanda.*
7 *Præſumptio dicitur per negantis iuramentum tolli.*
8 *Iudex, an poſſit citare per nuncium priuatum, & ſine literis.*
9 *Nuncio citanti, an & quando ſit à partibus credendũ.*
10 *Nuncio citanti de commiſſione delegati, an ſit credendum.*
11 *Pars citata ad mandatum delegati non tenetur comparere, niſi in citatorio ſit inſertus tenor reſcripti delegatorij.*
12 *Delegatio non poteſt extra locum vbi Princeps cauſam delegat probari, niſi per ſcripturam.*
13 *Iudex vel notarius, an teneantur credere nuncio referenti.*

ARTICVLVS XII.

1 DVODECIMO † principali articulo tractandum eſt, an & quãdo credendum ſit nuncio citanti. ¶ Sol. articulus eſt ſatis dubius: & quæſtio difficilis & intricata, propter varias Doc. opin. ¶ Et pro parte affirmatiua, quod ſibi debeat credi, facit ff. de re. eo. in l. magis. §. illud poteſt. & C. de exact. trib. in l. apparitores. li. 10. c. cũ parati. infra de app. ſup. de off. deleg. c. prudentiam. inf. de teſt. cog. c. 1. 65. diſc. ſi fortè. in fi. & ad hoc, ut fides adhibeatur, ſtatutum fuit, quod debeant iurare, vt dixi ſupra in 10. art. q. 4. & ſic non præſumitur, quod deierent, 1. q. 7. ſancimus. Item, quia ſi eis non crederetur, parua videretur eorum vtilitas, ſi ſemper cogerẽtur ſecum habere teſtes, quos etiam fortè quandoque non poſſent habere, nec etiam cogere illos adeſſe. ar. C. de fi. inſtru. l. iudices. ff. de offi. præfec. vr. l. 1. §. cura carnis.

2 ¶ †In contrarium tamen allegatur, ſup. de offic. deleg. c. cum in iure. & l. vnica. C. de man. Prin. & ſupra de reſcript. c. cum contingat. & quia vox vnius, nec iuſtificat, nec cõdemnat. 33. q. 2. admonere. verſus principium. & infra de teſti. c. licèt ex quodam. Item facit, quia in talibus, nec iudici, nec arbitro creditur, ut d. c. quoniam contra. 1. de proba. & C. de arbitris. l. ne in arbitris. §. pen. & in Auth. de hær. & fal. §. ſi verò abſunt. nec etiam ſimilibus officialibus ẽt tantum creditur, niſi eorum aſſertio aliquo alio adminiculo fulciatur. C. de bo. va. l. fi. li. 10. & C. de decu. l. 1. lib. 12. vt puta, ſi habeant literas, vt l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. 10. imo contra tales præſumitur, vt l. nediu. C. de pẽ. propter quæ iura, variæ Doctorum reperiuntur opiniones.

3 ¶ †Quidã enim dicunt, quòd nuncio publico & iurato, habenti inſulã vel baculũ, creditur in citationibus, vt in primis concord. & ſic vbique ſeruatur.

¶ † In

4 ¶ †In denunciando autem crimina, eis non creditur, vt in contrarijs, niſi eſſent crimina notoria, quæ denunciant. C. de accu. in l. ea quidem. 4. quæſtio. 4. §. aliquando. de cuſto. reo. l. 2. ff. ad Turpil. l. ab accuſatione. §. nunciatores. ¶ Sunt enim quidã officiales deputati ad crimina iudicibus nuncianda. 14. q. 5. c. circumcelliones. ſicut in ſimili ſunt teſtes ſynodales, qui deferunt crimina Epiſcopis. 35. q. 6. cap. Epiſcopus. & infra de teſti. cog. cap. præterea. ¶ Spec. verò dicit, quod nuncio publico non creditur, niſi alias conſtet ex literis & documentis, ſicut etiam non creditur iudici, ut d. cap. quoniam contra. & in l. diuus. in fi. ff. de exhiben. re. ¶ Verum tamen propter premiſſas rationes, de quibus in princ. ſtatur eius dicto, ut pro ipſo præſumatur, vt ſaltem pars negans cogatur iurare ſe non fuiſſe citatam, arg. ſup. de in integ. reſtitu. c. ex literis, & de præſcr. c. ad audientiam. & inf. de præſum. c. illud. in fi. ¶ Et in hoc concor. Io. & Vin. Si verò nuncius non eſt publicus, nõ eſt ei credendum. Nec ob. infra de do. & contum. in c. cum dilecti. ver. ſcribebat enim, quod nuncium. quia ibi erat curſor, ſeu nuncius domini Papæ. vnde conſuluit Spe. quod ſi non poteſt haberi nuncius publicus & iuratus, mittuntur duo: quia in ore duorum, &c. vt in c. in contra. infra de teſti. & in l. vbi numerus. ff. de teſtib. facit c. quoniam contra. de proba. ¶ Et ita reſidet Spe. eo. tit. §. ſequitur. ver. ſed nunquid credetur. ¶ Sed Io. And. ibi in addi. dicit, quod glo. in c. cum parati. de app. tangit articulum. & quia in hoc articulo variæ ſunt opi. proſequitur ipſas opi.

5 ¶ † Prima, quæ fuit Spe. eſt, quod nuncio publico & iurato in citationibus creditur: in alijs non creditur. & hoc placet Ber. in d. c. cum parati. Sed Ioan. de Deo, in 2. lib. cauillationum, rubrica de citatione iudicis eccleſiaſtici, & lib. 4. ſub rubrica, de primo decreto, col. 2. conſuluit, quod ſi iudex non habet publicam perſonam, mittat duos nuncios. & idem etiam tenet Aegi. & etiã ſequitur Gui. de Suza. in rubrica de capitulis, ſuper quibus teſtes producuntur. vbi conſuluit duos eſſe mittendos, per l. vbi numerus. ff. de teſtibus. ſed in l. 1. §. quies. ff. de offi. præfec. vrb. addit, quod is qui negat ſe citatum bene poterit hoc probare, per no. in l. optimam. C. de contrah. & commit. ſtip. facit etiam c. ex tenore. inf. de teſti. & idem dicit in l. ea quidem. C. de accu. ¶ Et eandem opi. tenent Rolandi. & Gandi.

¶ Secunda fuit opinio Specu. illa ſcilicet, quod nuncio non creditur, ita quod eius dicto non audito, ſtari debeat: cum nec iudici credatur: ſed propter præſumptionem publici officij creditur, niſi talis præſumptio alia præſumptione tollatur. & hanc opinio. dicit fuiſſe Ioan. & Vinc. Sed Ioan. And. in dicta addi. dicit falſum eſſe, quod Ioan. id tenuerit, prout allegat Spec. nam in c. propoſuiſti. 82. diſtin. in glo. quæ incipit, ex hoc. & 3. quæſt. 3. in c. teſtes. in ver. patroni. in glo. ſed nonne. dicit ſtari dicto nuncij, niſi probetur contrarium: & ſic requirit Io. plenam probationem, licet Spec. velit, quod ſufficit ſemiplena, vel præſumptiua. eſt tamen verũ, quod Ioan. And. in cap. quoniam contra, infra de proba. ſuper verbo, citationes. tenuit, quod iuramentum eius, qui dicit ſe nõ fuiſſe citatum, ſufficit ad fidem nuncij tollendam, & ſecundum hunc intellectum poſſunt etiam intelligi aliæ glo. prædictæ eiuſdem Ioan. & apertius etiam poſuit idem Ioan. in c. quod ſicut. de elect. ſuper verbo, vocatos, & quod proprio ſacramento ille, qui dicitur citatus, poſsit probare contrarium per ſacramentum. allegat cap. ex inſinuatione. ſupra de procur. addens, quod in cauſa abſentiæ non requiritur plena probatio. infra de re iudi. cap. cum Bertoldus. facit quod no. 4. quæſt. 5. c. 1. & ibi per glo. inducit etiam 35. quæſt. 3. c. extraordinaria. vbi dicit probari, quòd ſacramentum vnius, elidit præſumptionem validam, quod tamen non placet Ioan. And. eo, quod ibi loquitur de ſacramento duorum. Petatur tamen tex. ille iudici, quod inſufficiens probatio, ſcilicet, quæ fit per criminoſos & ſuam turpitudinẽ allegantes, elidit præſumptionem, vt ibi no. ¶ Vincen. vero ponendo glo. Ioan. in d. c. quoniam contra, & eam non reprobando, videbatur accedere illi dicto: & hoc fortè ponderauit Spec.

6 ¶ † Sed tamen veritas eſt, quod in d. c. quod ſicut. Vinc. poſita opin. Ioan. illam reprobat dicens, citationem eſſe probandam legitimè per duos teſtes, vel per publicum inſtrumentum, ſiue fiat perſonaliter, ſiue fiat ad domum, vt in cap. fi. infra de eo qui mit. in poſ. & ſic prout probatio requiritur in cæteris, ita etiam requiratur in hoc caſu. ¶ Gof. vero in d. cap. ſicut. in glo. ſuper verbo, præſumitur. & ibi etiam Ioan. And. dicit ſtandum nuncio: niſi validæ probationes afferantur ex aduerſo, per c. cum nobis. de teſti. ¶ Vber. de Bobio dicit, quod in iudicio eccleſiaſtico nõ eſt credendum nuncio, cum ibi etiam non credatur iudici, quod in Italia creditur: quia ſic habet conſuetudo. ¶ In alijs vero prouincijs, ſequenda eſt cõſuetudo illorum. ¶ Sed Bernardus accedit primo eius dicto, ſcilicet, q̃ in iudicio non credatur, vt d. c. quoniam cõtra. in fi. 4. glo. quia ex quo non creditur iudici, nec debet credi nuncio, vt dictum eſt. Quæ ratio reprobatur ibi per Ioan. And.

¶ Innoc. verò ibi, vt etiam refert Ioan. And. ſuper verbo, citationes. tenet, quod non credatur nõ cio: cum ipſe dicat, quod nuncius debeat teſtes adhibere cum citat, per cap. ſacramento. ſupra de ſent. excomm. ¶ Albertus etiam Galeoti inclinat, quod non credatur nuncio, propter quod cõſuluit, quod ſint duo in citando: verum ipſe Albertus diſtinguit minores cauſas à maioribus, vt in minorib. cauſis, in quibus crederetur vni ſoli teſti, credatur etiã nuncio: ſecus in maioribus. allegat l. iuriſiurandi. C. de teſti. de quo per Spec. in tit. de teſti. §. reſtat. ver. hoc autem fallit.

¶ Vbertus etiam de Bob. & Io. de Deo, per viam conſilij, ſecuti ſunt prædictam opi. & ſimiliter etiam Iacob. Bal. in tractatu de primo & ſecundo decreto poſt principium dicit, quòd ſoli nuncio vel officiali non debet credi, per l. 1. C. decurio. lib. 11. Et ideo cõſulit, quòd duo nuncij ſimul mittantur. ¶ Hoſt. vero ibi in ſumma, in ti. de cõtumacia. §. 2. ver. quid ſi abſens, tenet, quod non credatur nuncio, etiam cum iuramento, contra negantem: niſi dictum ipſius iuuetur ex alio capite, quam per citationem. facit, quod paulo ante dicebam in lectione in voce, in c. 1. de procur.

7 ¶† Item ſubdit, quod in partibus in quibus creditur

dittur nuncio, hoc procedit ex præsumptione, quę tollitur per iuramentum negantis. allegat d. c. ex literis. Item vna præsumptio tollitur per aliam. de elect. cum inter. quia & tollitur per iuramentum. 33. q. 2. c. in lect. & infra de testi. cap. præsentium. cum concordan. Sed finaliter Host. concludit hoc esse arbitrarium, ut iudex personarum & negocij qualitate pensata, vel credat nuncio, aut ad innocentiam ostendendam, deferat iuramentum neganti, per d. c. ex insinuatione. de procu. & infra de iureiu. c. fin. & hoc dictum placuit Arch. 82. dist. c. proposuisti. ¶ Sed aduerte, quia in c. venerabilibus. de sent. excom. lib. 6. Archi. tenet opin. Ioan. Et fortè, ut dicit Ioan. And. Guido de Suza. vidit prædictam opin. Hostien. quam potuit videre. & ideo in d. l. ea quidem. distinxit, cuius opin. esset nuncius. & sic dictū ipsius ex sua persona pensetur, C. si quis imper. maledix. l. vnica. in fi. & ibi ponuntur concordan. in gl. fi. facit l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re militari. & C. de suscep. & archa. l. si aliquem. lib. 10. & ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. 1. ver. quid enim. facit etiam de præbend. cap. nisi essent. in princ. & quod no. 37. dist. cap. quid de mensa. & hoc dictum placet Io. And. propter periculum, quod immineret probo uiro non citato, ex dicto & assertione vilis ribaldelli, vt per eius dictum æstimatus contumax, nō posset etiam appellare, vt dicebat Hostien. Addit tamen Io. And. quod hoc dictum non intelligitur arbitrium, sicut illud sup. de offi. deleg. c. consuluit. & de rescript. c. statutum. §. assessorem. lib. 6. de quo arbitrio non potest querelari. nam Deo permittente, pessimos iudices sicut & nuncios, sæpe videmus. quare si iudex peruersus in hoc male arbitraretur, posit appellari ab eo, & iudex appellationis poterit reuocare grauamen probatis coram eo circumstantijs, per quas appareat iudicem debuisse contrarium arbitrari: nam etiam à vero arbitro iuris potest appellari, vt in c. ab arbitris. de offic. dele. lib. 6. De quo dicetur latius in ti. de appel.

¶ Item, quia etiam aliorum arbitrorum iniquum arbitrium reuocare potest, secundum ea, quæ traduntur in c. veniēs. & in c. Quintauallis. inf. de iureiu. de quo latius dicetur in tit. de arbi. ¶ Subdit etiā Io. And. quod circa citationem factam sibi per nuncium, posito quod crederetur nuncio circa citationem factam sibi de citando, tamen respectu commissionis non crederetur sibi. & ita refert & residet Io. And. in addi. Spec. eo. ti. §. sequitur. ver. sed nunquid credetur.

8 ¶ † Sed tu vide etiam aliam opi. quam ponit gl. 1. in c. significauit. infra de appel. quæ vult, quod iudex potest quem citare per nuncium, etiam priuatum, non publicum: etiam sine literis, dando sibi aliquod signum suum, vt sic viso signo debeat credi nuncio. facit tex. in d. c. significauit. in quantum ibi mittebatur sigillum capituli, cum nuncio priuato ad hoc, vt crederetur esse nuncius capituli. de quo ibi per Do. Anto. & Dom. meum. ¶ Ego vero pro clariori doctrina præsentis materiæ distinguo tres quæstiones.

¶ Prima quæstio est, vtrum pars teneatur credere nuncio citanti.

¶ Secūda, vtrū iudex, seu notarius teneat credere nuncio referenti: & de his duabus dicemus hic.

¶ Tertia, quid si pars contradicit nuncio, vel huiusmodi nuncius notario, aut parti, cui magis credatur. & de hoc dicemus, inf. ar. 16.

9 ¶ † Quo ad primam quęstionem distinguo, quod aut ex forma statuti aliquid dispositū est quo ad formam citandi ad hoc, vt nuncio credatur, fortè respectu habitus vestis, vel alterius signi, & illa seruanda est. & idem dicendum de consuetudine. ¶ Si verò à statuto nihil dispositum reperitur, nec à consuetudine inductum, subdistinguo, quod aut quis citatur per partem aduersam, & vtrum teneatur sibi credere, dic vt sup. dixi, in 8. princ. ar. in 4. q. in fi.

¶ Aut citatur per nuncium, & distingue secundum Aegi. sub rub. de citationibus, quod aut quis citatur ab ordinario, aut à deleg. ¶ Primo casu citatus tenetur credere, secundum Aegi. & refert & sequitur Spec. eod. tit. §. sequitur. ver. vtrum autem citatus teneatur. & tenet etiam Ludoc. Pontan. in l. sciendum. ff. de ver. ob. facit tex. in c. cum parati. infra de appella. & in cap. cum dilecti. infra de dolo & cont. ibi dum tex. dicit, viua voce. hoc tamen simpliciter limitatur.

¶ Primò limitatur, quod hoc procedit si modo talis nuncius sit notus, vel sic consueuit generaliter citationes facere. arg. l. tyrannus. ff. quod cum eo. & quod no. Bar. in l. eum, qui. §. fin. ff. commodati. vel si notus sit in Curia, vt in Auth. de colla. §. eos. & ita seruat consuetudo, secundum Io. de Imo. in c. quoniam contra. inf. de proba. aliàs non imputatur citato, si fortè noluit credere personæ ignotæ, per leg. 1. ff. de eo per quem factum erit.

¶ Secundò limitatur, secūdùm Bar. in extrauag. ad reprimen. in gl. super verbo, per nuncium. si modo fiat citatio in eandem prouinciam per nuncium notum: secus si citatio fiat extra prouinciam per nūcium, quia tunc non est ei credendum sine literis, ut in Auth. de collatio. §. eos. coll. 9. & C. de manda. Princ. l. vnica.

¶ Tertiò limitatur secundum Ponta. si modo nūcius citet verbaliter, secus si vellet citare realiter, quia tunc ei nō est credendū de cōmissione, sine literis iudicis: quoniam si sibi volenti apprehendere bona, non est credendum, nisi ostendantur literæ commissionis, vt l. prohibitum. C. de iure fisci. libro 10. & l. missi opinatores. C. de exac. trib. lib. 10. ibi dum tex. dicit, delegatarijs ergo multo minus debet credi, si vult apprehendere personam. faciūt no. in simili per Do. M. in c. 1. de sequest. poss. & fru quod tamen limitat Ponta. nisi nuncius esset notus in Curia illius ciuitatis: quia tunc ei volenti apprehendere, credendum foret sine literis. arg. tex. in d. §. eos. secundum Ponta. in d. l. sciendum. ff. de verb. obliga. col. 16. versi. 3. conclusio. ¶ Sed tu aduerte, quia etiā in citatione verbali, vt supra dictum fuit, videtur requiri, quod nuncius sit notus ad hoc, vt ei credi debeat. Cogitabis. ¶ Quartò limitatur secundum Ponta. in d. l. sciendum. in versic. secunda conclusio. si modo persona, quæ citatur ex commissione ordinarij non sit illustris: secus si sit illustris, quæ non debet præsumere citationem de se commissam absque literis: quia persona illustris non potest citari sine literatorio. Casus est singularis in l. quoties. ad fi. secundum intellectum Bart. ibi. C. de digni. lib. 12. ¶ Et ibi etiam no. glo. Ioan. de Imo. in l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infec. ¶ Et in citatorio informari, qua ex causa citaretur: vt se præparare posset ad respondendum. 5. q. 2. c. fi Primates, & c. 2. & c. item. infra eodem.

10 ¶ † Secundo casu principali, quādo citatio emanat à delegato. dicendum est secūdum Aegi. quòd quantumcunque nuncius sit certus & fidelis, tamē sine literis citationis, seu commissionis, non debet sibi credi: licèt secus sit in ordinario, vt dictum est. ¶ Et ratio differentiæ potest esse: quia delegatus in citatione debet inferere tenorem commissionis ad hoc, vt citatus posset instrui & deliberare, quid velit in termino respondere. infra eo. c. præterea. & 8. q. 2. c. 1. & infra de confir. vtili. c. pen. & sup. de offi. deleg. c. cum inter. de quo dicam infra, ar. 20. ¶ Et si causa sit criminalis, inferenda sunt crimina in literis, de quibus criminibus quis est accusatus. 5. q. 2. c. si Primates. & infra de accusa. c. qualiter. el 2. ver. de bet igitur. Item, quia magis certa & firma est iurisdictio ordinarij, quam delegati: & magis adstringitur subditus. argu. de appel. c. ad hoc. & supra de rescrip. c. ad hoc. & supra de offi. ordi. c. significauit, & quia ordinarius facilius potest adiri. & sic videtur, quòd delegatus non debeat citare per solum nuncium. Vel subdistingue secundū aliquos, quod aut delegatus citat per certum & notum nuncium, & debet ei credi, argu. c. cum parati. de appel. ibi, suus nuncius. & c. prudentiam. supra de offi. deleg. ibi, per certum nuncium. 97. dist. c. nobilissimus. & in l. magis puto. §. non tamen. ff. de reb. eo. & in l. liquet. §. fi. C. de sum. Trin. ¶ Et hoc videtur certum Gof. in d. c. prudentiam. & ibi Innoc. & Ioan. And. in 3. glo. ¶ Et dicitur certus, quando est tractatæ & probatæ fidei, vt d. c. nobilissimus. & 94. dist. cap. valde. ¶ Item dicitur certus, qui ad hoc, & ad alia, quæ in negotio occurrūt, est generaliter constitutus: dummodo hoc constet, non solum ipsis iudicibus, sed etiam partibus. arg. no. in d. c. cum inter. ¶ Et vt omnis dubietas tollatur, dicendum est secūdum Aegi. & Gof. quod necessarium est, quod constet, quod citatio sit facta de mandato iudicis, & propter hoc reprobanda est practica, secundum quam commissio facta nuncio non scribitur: sed sola relatio, secundum Spe. eo. tit. §. sequitur. ver. vtrum autem citatus. dixi supra, art. 11. Sed Ponta. in d. l. sciendum, col. 18. ver. 6. & vltima conclusio. ponit pro conclusione, quod nuncio verbaliter citanti, & præsupponenti commissionem iudicis delegati, non sit credendum de commissione sine literis. & istam opin. sequitur Bart. in extrauaganti, ad reprimendum. in verbo, per nuncium. Sed Bart. vt dicit Pontan. nil allegat: sed potest allegari, secundum Pontanum, d. c. prudentiam. supra de offi. deleg. ibi dum tex. dicit nuncium literatoriè destinatum. Sed plurimum miror de Pont. quia Bar. allegat, d. c. prudentiam.

11 ¶ † Secundò facit quod no. glo. ordinaria in c. si Episcopus. 3. q. 2. ar. c. præterea. infra eod. vbi traditur, quod pars citata ad mandatum delegati, non tenetur comparere; nisi in citatorio sit insertus tenor rescripti delegatarij. Ergo videtur non fore credendum necessaria, quando nuncio, nec fore præsumendam commissionem sine literis factam, cum super illis tenor rescripti delegatarij inscribi nō possit. ¶ Sed Spec. tenet contrariam opin. quam Bart. non vidit, vt dicit ipse Ponta. sed non bene loquitur: quia Bartol. allegat d. Spec. & Ioan. Andr. in addit. in d. ver. vtrum autem citatus, vt supra dixi. Et sequuntur Domini de Rota decisione 722. volentes partem citatam coram delegato præsumere debere commissionem in nuncio, etiam sine literis, absque eo, quod pars videat rescripti delegatarij tenorem. satis enim est citato, quòd nuncius sit publicus & notus ipsi citato: sed nil allegāt. Idem tamen sequitur Ponta. & arguit, quia delegatus & arbiter æquiparantur. supra de offic. deleg. c. vno delegatorum. sed arbiter potest citare per nuncium publicum, etiam non literatoriè destinatum, vt l. sed interpellatur. §. 1. & in l. diem proferre. in princ. ff. de arbit. ibi, per nuncium vel epistolam. ergo, &c. Dicit tamen Pontan. quòd propter prædictas opinio. oritur dubium, quænam prædictarum opinionum sit verior. Pro cuius dubij decisione inuestigari oportet, an citatio delegati sit valida absque eo, quod in ipsa inseratur tenor rescripti delegatarij: de quo per Spe. eod. tit. §. item quod rescriptum. & §. iam de citatione. versic. sed pone. & per Doct. in cap. cum in iuris. supra de offi. deleg. & per Bart. in l. ex quacunque. si quis in ius voc. non ierit. & in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. & per d. Anto. in c. præterea. infra eod. ¶ Sed ipse Ponta. dicit distinguendum esse, quod aut citatio emanat ad locum longinquum. & tunc citatus non tenetur credere nuncio citationem fuisse factam: nisi in literis citatorijs inseratur tenor rescripti, per tex. in d. c. præterea. & melius probatur in d. auth. qui semel. & in auth. litigiosa. C. de litigiosis. quare dicit parcendum citato existenti in loco remotissimo, si noluit præsumere commissionem factam à iudice delegato: si nuncius nihil ostendit. ¶ Aut citatio fit in eodem loco vbi est delegatus: & tūc nuncio noto absque literis, & rescripti tenore, pars citata credere debet, & præsumere fuisse factam sibi cō missionem.

12 ¶ † Et ad hoc dicit, quod non est melior lex in toto mundo, quam d. lex, diem proferre. & d. l. sed interpellatur. pro qua etiam decisione inducit in simili singularem determinationem Spe. in tit. de iudi. §. sequitur. versi. quid de auditoribus. vbi dicit, quod extra locum vbi Princeps delegat causam, delegatio non potest probari, nisi per scripturam. arg. l. 1. C. de manda. Princi. & l. probatorias. C. de diuer. offi. ¶ Sed in loco in quo facta est delegatio, illa potest probari per testes. & ad hoc est tex. notabilis in Auth. vt litigan. iurent. §. si vero. & in Auth. de litigio. §. edicta. aliàs in §. alijs. & ita tenendum est, secundum Ponta. in hoc quotidiano & practicabili passu. ¶ Ego vero pro nunc consulerem ante factum, quod citatus potius credat nuncio, quā non: quia existente dubietate semper securior pars est eligenda, vt in c. iuuenis. & in c. significasti. infra de homi. cum sim, sed post factum respectu delegati, decisio quæstionis prædictæ videtur pendere à decisione alterius quæst. vtrum in citatione sit inserenda copia rescripti: de qua materia videbimus infra in 20. princ. art.

13 ¶ Circa secundam quæst. qua quæritur, † vtrū iudex vel notarius teneatur credere nuncio referēti. distinguendū arbitror, quod aut loquimur de commissione,

missione, ipsi nuncio, & quæ ad ipsius effectum pertinent: & tali nuncio credendum est. vnde videtur sibi credendum à parte, si dicat citare ex iudicis cõmissione. Sed non si postea reuocaretur in dubium de commissione: nam creditur, si dicat fecisse ex commissione iudicis: nisi aliter appareat, ut dicam infra, artic. 30.

¶ In alijs verò, non est credendum: & ideò non debet ei credi, si referat citatum sibi iniuriam intulisse, vel respõdisse se nolle venire. ita dicit Io. And. in addit. Spec. in ti. de cita. §. 1. in princ. & sequitur D. Ant. in d.c. cum parati. infra de appel. ¶ Sed aduerte, quia quod dixi supra de nuncio referente citatum respondisse se nolle venire, non videtur verum, quia imo videtur sibi credendum, cum hoc sit quoddam adijciens, & contingens ipsam citationẽ, & hoc tenet Host. in c. ad petitionem. infra de accu. vbi dicit, quod si nuncius refert citatum se nolle venire, iudex non tenetur amplius geminare citationes, licèt alias requireretur geminatio, & hoc tenẽt Domini de Rota deci. 249. & sentit glo. in l. fin. ff. de restit. in integ. In contrarium tamen facit tex. & gl. in c. venerabilibus. §. fecus. de sent. excom. lib. 6. & quod no. Bar. in l. ex commissione. ff. de app. ¶ Sed tu circa hoc dic, vt latissimè dixi in Clem. 1. de do. & contu. & dicam inf. in 27. princ. art. Sed quo ad argumentum nostrum, videtur dicendum, quod duob. concurrentibus, videlicet prædicta citatione, & consuetudine partis secuta: poterit iudex procedere tanquam contra verum contumacem, non facta alia citatione, & sic credet nuncio. ad hoc allegat text. in d.c. cũ parati. in eo, quod ibi creditur nuncio, quod ille citatus esset in Salamantina ecclesia. Sed tu uide ad hoc, quę latius dixi in d. Cle. 1. de do. & contu. & fortè latius dicam in tit. de do. & contu. ¶ Et ex his est expeditus 12. princ. art. De tertia quæst. dicetur 16. princ. art.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius debet citare iuxta formam sibi à iudice commissam.*
2 *Nuncius, cui debeat citationem referre, an iudici, an notario.*
3 *Relatio citationis, qualiter sit per nuncium fienda.*
4 *Relatio citationis debet esse certa & clara, non incerta aut obscura.*
5 *Relatio citationis, qualiter sit in actis scribenda.*
6 *Relatio subhastationis rei pupillaris vendendæ, qualiter sit scribenda.*
7 *Nuncius, an in singulis relationibus iurare debeat.*

ARTICVLVS XIII.

DECIMOTERTIO principali articulo tractandum est, qualiter nuncius citare debeat, & cui, & qualiter citationem debeat referre, & sic tres sunt examinãdæ quæstiones.

¶ Prima est, qualiter debeat citare.

¶ Secunda, cui citationem debeat referre.

¶ Tertia, qualiter fieri debeat dicta relatio.

1 ¶ † Circa primam quæstionem; Dic, quod nuncius debet citare iuxta formam sibi à iudice commissam: quoniam fines iuramenti diligenter sunt seruandi, vt in c. venerabili. supra de offic. deleg. in cap. cum dilecta. supra de rescript. & in l. diligenter. ff. manda. cum sim.

¶ Et si nuncius exprimit citationem aliter, quàm iudex commiserit, citatio non arctat. gl. fi. in Cle. 2. vt lite pen. vel si non seruat commissam formam, non tenet citatio, secundum Inn. & sequitur Arch. 24. q. 3. c. de illicita. ¶ Et adde, quod dixi infra, ar. 20. q. 26. ver. 30. quæst.

2 ¶ † Circa secundam quæstionem, cui nuncius debeat referre citationem. dic, quod illã dẽt referre iudici, sicut probatio dẽt fieri iudici, ut ĩ l. quinquaginta. ff. de prob. ¶ Aduerte tamẽ, quia videtur sufficere, quod relatio fiat soli notario: sicut etiam instrumenta possunt produci soli notario. C. de appel. in l. eos. §. super his. ibi dum tex. dicit, ad scrinia. & ibi per glo. & Bal. facit, C. de temp. appel. auth. item si appellationem. & sic patet, quod non est necesse, quod fiat iudici sedenti pro tribunali, vt statim dicam. & ita tenet Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infecto. vbi concludit, quod sufficit, quod nuncius referat soli notario.

¶ Ang. verò in d. §. Iulianus. videtur tenere oppositum ex eo, quod productio instrumentorum & actorum, & nuncij relatio, sunt actus probatorij: quare sicut probationes per testes, vel per confessionem debent fieri iudici, & non possunt fieri parte absente, nec coram notario duntaxat, ut l. testium. C. de testi. iuncta l. interrogatam. C. de lib. cau. ergo talis relatio non debet posse fieri soli notario. facit etiam l. iubemus. C. de lib. cau. ¶ Tu dic, quod quãtum ad relationem nuncij, sufficit quod fiat notario. sic enim est interpretata diuturna consuetudo, secundum Io. de Imo. in d. §. Iulianus. Sed respectu aliarum probationum & productionum instrumentorum, & aliorum actorum, dic vt latius dicam in ti. de proba, & in ti. de fi. instr.

3 ¶ † Circa tertiam quæstionem, qua quæritur, qualiter fieri debeat prædicta relatio. concludendum arbitror, quod fieri debet iuxta formam citationis: quoniam talis debet esse relatio in termino referente, qualis in termino ad quem fit relatio, ut in l. si prior. & ibi no. Bal. & Io. de Imo. ff. solu. matr. facit, quod diximus de responsione, quæ debet congruere interrogationi, & à præcedente interrogatione interpretationem assumit, ut l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. lega. & in l. defensor. §. qui interrogatur. ff. de interrog. actio. dicam latius in materia interrogationis, in rubr. de confes. ¶ Et debet animaduertere nuncius, vt verax sit, nec mendaciter referat: quia alias incideret in pœnam, de qua statim dicam in 14. prin. art.

¶ Et no. quod talis relatio potest fieri iudice etiam non sedente pro tribunali, vt in l. sed interpellatur. & in l. diem proferre. in princ. ff. de arbi. ita tenet Bar. in d. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infecto & sequitur Ioan. de Imo. ¶ Nec est necesse quod pars citetur, aut fiat parte præsente, secundum Baldum in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex allegat not. per Barto. in l. Theopompus. de dote prælega.

4 ¶ † Et põt fieri de plano, iudice non sedente pro tribunali, secundum Bar. in extraug. ad reprimen. in ver. de plano. Itẽ no. quod talis relatio debet esse certa & clara, non incerta & obscura, ita quod tollat defensionem: & ideo si nuncius referat citasse, prout in commissione vel in literis continetur, non sufficit, quando in literis vel commissione contineretur triplex modus: videlicet, quod citaret in persona, vel ad domum, vel in ecclesia, secundum Do. de Rota, decis. 201. in nouis decisionibus. vbi concludunt, quod si executor, cui fuit commissa citatio in partibus, referat se citasse prout in literis cõtinetur: quod talis relatio non sufficit, quia in literis ponitur prædictus triplex modus, videlicet in persona, domo, aut in ecclesia. vnde talis citationis relatio tanquam obscura, non tenet. ¶ Nec etiam sufficit, si referat citasse ad personam, vel ad domũ: quia licet respectu commissionis iudicis committẽtis citare in persona, vel ad domum, intelligatur secundum ordinem, & in quãtum natura verborum est apta comprehendere, vt dixi infra, in 17. principali articulo, quæst. 2. versi. circa 7. speciem. tamen non sic præsumitur in verbis nuncij, secũdum Bar. & Do. Ant. in c. fi. infra de eo, qui mit. in pos. per l. 1. ff. de vsur. & l. sciendum. ff. de verb. oblig. & vide quod dixi, infra art. 17. q. 4.

5 ¶ † Et no. quod relatio est scribenda in actis sub hac forma, videlicet, D. inuentum vel non inuentũ, hodie vel cras, hora vel loco tali, vt coram tali iudice veniret ad procedendum in tali causa, vel ad respondendum tali, vel ad videdum iurare testes, vel aperturam attestationum, vel ad iurandũ de calumnia, vel ad videndum sententiam in tali causa, vel quid simile, in tali causa, quæ vertitur inter talem & talem, vel verti spectatur: talis cursor Domini Papæ, vel talis nuncius talis curiæ, retulit se citasse & dixisse eidem, vel procuratori suo, vel eius familiæ, quòd si non veniet, ex tunc procederetur in causa, vel reciperetur iuramentum alterius partis &c. ipsius non ob. absentia &c. Spec. in tit. de citatione. §. sequitur. ver. facta autem citatione. & prædicta ponit Rolandinus, vt refert Ioan. And. ibi in addi. Insuper etiam quandoque fiunt proclamationes quędam, secundum mores Italię, quæ sic scribi debent. P. cursor, præco seu nuncius communis Senensis, retulit se de præcepto talis iudicis ad petitionẽ M. alta voce, talibus testibus adhibitis, clamasse se & cridasse B. quòd si quis ipsum B. defendere voluerit, in tali die & hora compareat coram iudice prædicto. Quæ forma proclamationis fiendæ per præconem probatur in Auth. de litigio. §. omnem no. col. 8. quia tamẽ vox præconia paucis innotescit, vt ibi. & C. quomodo & quando, auth. qui semel. ideo vbi certa persona requiritur, non sufficit præco. sed quando citatio est generalis, vt dicam infra, art. 25. ita dicit Spec. tit. de citatione. §. sequitur. ver. cæterum. & ibi Io. And. in addi.

6 ¶ † Relatio verò subhastationis rei pupill. vendendæ sic scribitur, videlicet. P. præco seu nuncius communis Senen. retulit se de mandato talis iudicis ad petitionem B. tutoris A. pupillæ filiæ quondam F. præconia voce clamasse in palatio communis Senen. nec non in tali contrata eiusdem pupillæ, sita &c. qualiter talis domus, infra tales confines dictæ pupillæ, debet distrahi: & ex ea potest haberi pretium mille florenorum: quare si quis vellet dictam domũ emere, & plus dicto precio dare, hinc ad talem diem compareat: & plus offerẽti dabitur, vt l. 1. C. de fide instrum. & iure hastæ fisca. lib. 10. secundum Spec. d. ver. cęterum. ¶ No. tamen, quod in talibus quælibet ciuitas vtitur statutis & consuetudinibus suis.

7 ¶ † Vlterius etiam nota, quod non est necesse, quod nuncius in singulis relationibus iuret, vt l. 2. C. de sportulis. & ibi no. Bal. allegat auth. in isto. C. de iuram. calum. ¶ Et vt dicit Bal. & bene, ita seruat communis practica, & consuetudo. Et sic est expeditus 13. princ. artic.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius falso vel mendaciter referens, an & qua pœna sit puniendus.*
2 *Nuncius falso referens, à quo puniri debeat.*

ARTICVLVS XIIII.

QVARTODECIMO principali articulo tractãdum est, † quid si nuncius falso vel mendaciter referat, an possit puniri, & qualiter, seu qua pœna. ¶ Circa quod dic, quòd talis nuncius debet ab officio remoueri, & alius loco ipsius surrogari: & potest etiam corporali macula puniri, vt l. 2. & ibi no. Bal. C. de sportulis. Item potest puniri pœna falsi, per tex. & ibi no. Bar. in l. qui nomine. ff. de fal. ¶ Sed circa hoc quæro, pone: nuncius, cui fuit commissa citatio fienda extra territorium, retulit se citasse, cum non citauerit: vel aliter refert feciſſe citationem, quam fecerit, vtrum possit à iudice illius territorij, in quo fuit cõmissa citatio, puniri.

2 ¶ † Sol. Bal. in l. nullum. in fi. C. de resti. format hanc quæst. & soluit, quòd potest solum puniri à iudice, cui facta est relatio, & non ab alio: quia in hoc delicto sola relatio est ens. citatio autem, cum non fuerit facta, nõ potest dici ens. & ideo non circumscribitur territorio, vel loco: quia locus est continens, & non entia non continentur: & quia secundum Philosophum, vacuum quasi non ens, non est in loco. & ad prædicta vide, quæ late dixi in c. postulasti. supra de foro compe. in 1. princip. arti. per plures quæst. & maximè in q. 18. & 19.

¶ Et ex his est expeditus decimusquartus articulus.

SVMMARIVM.

1 *Relatio citationis, cuius sit effectus.*
2 *Processus non præcedente nuncij relatione in eo, in quo relatio attenditur, non tenet.*
3 *Pronunciatio per iudicem facta tanquam contra contumacem non tenet, si contumacia illi sit ignota.*

ARTICVLVS XV.

QVINTODECIMO principali articulo tradẽdum est, † quis sit relationis effectus. ¶ Circa quem articulum dic, quòd effectus relationis est, quia ante relationem non potest iudex procedere.

Posito, quòd citatio esset facta, & citatus esset cõtumax. ¶ Et si iudex pronunciaret ante relationem, seu

seu procederet, processus esset nullus. & hoc est quod vult tex.in l.2.C. de sportulis. ibi dum tex. di-
2 cit,quòd per hoc,vitium liti imponitur, hoc est †q̃ non tenet processus non præcedente relatione nuncij in eo, in quo relatio attenditur, seu expectatio. ita dicit Bal.in d.l.2.& remittit ad no. per Bar.ff. de cond.& demonst.in l.multum interest.& ibi Barto.
3 dicit, †quòd pronunciatio facta per iudicem tanquam contra contumacem, cum contumacia ipsius non esset sibi nota, non tenet, per tex.optimum in l.hoc autem.§.non defendi.ff.quibus ex cau. in poss. eatur. ibi dum tex.dicit, constare debet, liquereq; prætori. per quem tex.etiam mouetur Bal. in d.l.2. vnde concludit,quod si iudex festinat, non expecta ta relatione, processus est nullus ipso iure. quod est menti tenendũ, secundum Bald. Idem etiam tenet Ang.in repe.l.hæc stipulatio.ff.si cui plus quam per l.Falc.in 2.prin.artic. & tenet Bar. in d.§.non defendi.vbi dicit respondisse in quæstione de facto,quod cum iudex commisisset nuncio,quod citaret aliquẽ vt compareret intra 3. diem à die commissionis, & nuncius iuisset, & citasset, nec ille comparuisset intra terminum, & post ipsum terminum ante relationem per nuncium factam iudex pronunciasset illũ contumacem, & actorem mittendum in possessionem, & post hoc nuncius fecit relationẽ: consuluit Bar.quod processus esset nullus ipso iure,quod licet esset contumax, non tamen constabat iudici: aliàs non debet ut contumax puniri, per illum text. ad quod etiam allegat not.in simili per Innoc.in c.prudentiam. de off.deleg. facit etiam Glo. super verbo contumaciã.in l.sancimus.C.ad senat. consul.Treb. & sequitur Ang. de Aretio in tractatu maleficiorũ. super verbo,qui iudex videns. ¶ Et Bald.in l. prolatam. C.de senten.& interlo. omn.iudi. in fi.quod tamen limitat Bald.ibi, nisi pronunciet vtraque parte præsente.

SVMMARIVM.

1 *Parte nuncio citanti contradicente, aut econtra, cui standum sit.*
2 *Nuncio se citasse asserente, parte autem hoc negante, cui credendum erit.*
3 *Citatio probanda est, & qualiter.*
4 *Salutis propriæ immemor nemo præsumitur.*
5 *Nuncio & actis iudicum credendum est, nisi ex aduerso validæ offerantur probationes.*
6 *Iudicis arbitrio relinquitur, si potius credatur nuncio citanti quàm parti neganti.*

ARTICVLVS XVI.

SExtodecimo principali articulo tractandum est, †Quid si pars contradicit nũ
1 cio,vel econtra, circa citationem: vel quid si notarius contradicat nuncio,aut econtra,cui magis credendum sit.

¶Circa quem articulum distingue duo mẽbra.

¶Primum membrum est, quando nuncius contradicit notario:videlicet, quia notarius scripsit nũcium retulisse,vel sic retulisse:nuncius uerò contradicit.& hoc casu, communis opin.est,quod hoc relinquatur arbitrio iudicis,cui magis sit credendum, inspecta qualitate notarij & nuncij: nam si ex anteà gestis notarius sit suspectus, crederetur potius nuncio: sed cessante suspicione, magis crederetur notario. ita videtur sentire Io.And.in addi.Spec.in titu. de instrum. edi.§.restat.ver.quid si vnus.& traditur per Cy.& Doct.in l.si quis decurio.C.de falsis.& tenent Io.de Imo. & Doc.in c.cum parati.inf.de app.

2 ¶ †Secundum membrum est,an potius credatur nuncio, quam parti: si fortè nuncius asserit se citasse, & pars negat,cui magis credendum sit. Et in hoc variæ fuerunt opi. ¶ Quidam enim voluerũt,quòd nuncio non credatur,si pars negat: quia non creditur iudici, quia est maioris autoritatis, vt in c. quoniam contra. inf. de proba. longè minus debet credi nuncio.& hoc tenet Glo. in verbo, citationes.in d.c.quoniam contra. & ibi hoc idem tenet Ioan. antiquus Glossator,vt ibi refert Ioan.And. dicebat tamen, sub dubio fortè, quod satis creditur nuncio eo,quòd negans compellitur iurare se non fuisse citatum. & idem etiam tenuit Vinc. per tex.in c. proposuisti.82.dist. ibi dum tex.dicit, Deteguntur.†vn
3 de dicit citationem esse probandam legitimè, vel per duos testes,vel per instrumentum publicum,sicut quodlibet aliud factum.ita voluit Innoc.in cap. quod sicut. supra de elect. pro qua opinione facit, quia vox vnius,vox nullius.4.q.3.§.item in criminali.versi. ita vnius.& in l.vbi numerus. ff. de testib. & in cap.veniens. infra de testib. facit etiam ad prædicta,l.ne in arbitris.C.de arbi. & l.ea quidem & singuli.C.de accus.

¶ Contrariam verò sententiam, quòd credatur nuncio,licet pars contradicat,tenet Glo.4.q.3.item in criminali.versi.item testes quos. & Glo.in d. cap. proposuisti. facit.ff.de offi. præfec. vr.l.1. §.quies. & C.de exac.tribu.l.apparitores.lib. 10.

4 ¶ †Et quia cum nuncius iuret fideliter facere officium suum,vt dixi in 10.princ.art.q.4.non est præsumendum, quod sit immemor suæ salutis, ut in c. in nostra. supra de procur. 1.q. 7.sancimus. in c. pe. de præsumptio.& in l.iubemus.C.ad l. Iuliam repetundarum.tenet Bar.in extrauag.ad reprimendum. in Glo.super verbo,Per nuncium. Et hanc eandem opinionem, quòd credatur nuncio, tenent Innoc. & Io.And.in d.c.quoniã contra. Nec obstat ille tex. in quantum vult, quòd non credatur iudici: quia licet ius prohibeat ibi credi iudici: tamen non prohibet, nec reperitur prohibitum credi nuncio. ¶ Et ratio diuersitatis, quare non credatur iudici, & credatur nuncio est, quoniam officium iudicis est iudicare: quinimo debeat habere notarium,qui omnia acta conscribat, sed officium nuncij est citare:ideo non mirum si sibi creditur. ¶ Item quia graue esset etiam partibus,si nuncius haberet ducere secum notarium in actu citationis. Gof. etiam assignat aliam rationem diuersitatis, dicens, quod frequentius oritur altercatio inter iudicem & partem, quam inter nuncium & partem. & ideò creditur minus iudici, quam nuncio.& ita etiam transit Io.And.in d. cap. quoniam contra. Vbi etiam fortius voluit Goffr.
5 quod †nuncio & actis iudicum sit credendum:nisi ex aduerso validè offerantur probationes,per tex.in c. cùm à nobis. infra de testi. & in l. magis puto.§.illud.ff. de rebus eorum. Sed Dom.meus in d.c.quoniam contra. remittens se ad no. in d. c. cum parati, de

de appel. dicit, quod sibi non placet indistinctè, q̃ negans citationem non possit cõuinci per nunciũ: aliàs in vanum videtur habere officium publicum, & magis debet credi nuncio qui deponit de pertinentibus ad officium suũ, & de facto non proprio, seu ad proprium commodum:quam parti neganti, quæ negaret ad proprium cõmodum, arg.d.c.quoniam contra. & infra de præscrip.c.ad audientiam. 4.q.3.item nullus.in l.nullus.ff.de testi. cum si. & licèt nuncius dicatur vilis fortunæ, tamen satis est, q̃ fuit approbatus in illo officio, arg.c.præterea. infra de testi.cog. vbi bonus tex. ¶ Alij vero dicũt,quòd in non pertinentibus ad officium suum, non creditur: in pertinentibus vero creditur.vnde si nuncius iuratus refert citasse:si apparet de commissione,creditur sibi, ex quo de commissione apparet. arg. l.si quis decurio. C.de fal. Quidam vero dicunt, quòd in paruis causis, & parui præiudicij, creditur: secus in magnis & grauis præiudicij, ita refert Bal.in l.magis puto.§.illud.ff.de reb. eorum. facit l. 1. C.de curiosis,& statio.lib.12. Ang.in l.hoc autem.§.nõ defendi.ff.quibus ex cau. in poss. ea. ¶ Ego pro nunc distinguerem,quòd aut agimus de his,quæ non cedunt in alterius præiudicium, & creditur nuncio. 22.q.4.c.iuuentus.& quod ibi no.& 1.q.4. in c.notandum. & ibi Gl.& quod traditur.23.q.4. c.quamvis magnum. Aut agimus de præiudicio alterius,& tũc in non pertinentibus principaliter ad officiũ suum, non creditur: sed potius parti neganti, maximè si ageretur de re non parui præiudicij.

6 ¶ † In pertinentibus vero ad officium suum, si nuncius sit iuratus, placet mihi opinio Hostien. de qua in d.c.cum parati.& in summa,in tit. de contuma.§.2.versic.quid si absens. videlicet vt hoc relinquatur arbitrio iudicis, vt scilicet pensata qualitate negotij, & qualitate personarum, iudex deferat iuramentum potius parti neganti, quam nuncio.aliàs econtra.& sequitur Archi.in d.c.proposuisti.82.distin.vbi dicit audacter tenendum, quòd sit arbitrarium, quia nimis graue esset, q̃ vni nuncio, quamuis iurato forsitan contra iurantem contrarium crederetur. & sic posset pars deprauari absens, nec audiretur appellans ratione veræ contumaciæ. 2.q.6. §.sunt quorum. dicit tamen, quòd prima facie crederetur nuncio: sed si pars neget, tunc per solum nuncium vel tabellionem non conuincetur. infra de sent.excom.c.sacro. & supra de testi.in inte. c.ex literis.& in l.fi.C.de decu.lib.12. & C.de accus.in l. singuli. & idem sentit Hosti. in d.c.quoniam cõtra. & Ioan. And.in addit. Spec. in tit.de citatione.§.1. versi.sed nunquid credetur. dicens,quòd pro qualitatibus personarum,& secundum quantitatẽ præiudicij, iudex debeat credere, & non credere nuncio. Et aliquando contra dictum nuncij admittet probationem per simplicem asseuerationẽ partis: aliquando per simplex iuramentum, aliquando exiget plenam probationem. Saly.in l.absentem. C.de accus.in 6.q.& Ang.in l.hoc autem.§.non defendi. ff.quibus ex cau. in poss.ea. Est ergo arbitrarium cui magis sit credendum attẽta qualitate personarum, & causæ grauitate. & hanc opinio.tenent etiam D. Anto. Do.M. Abb.Sicu.& Ioan.de Imo.& Zab.in d.c.cum parati. & Bal.etiam videtur magis inclinare in eam, in l.magis puto.§.illud.ff.de reb. eorum. vnde dicunt Ioan. And.in d.addit.Do.Anto.& Io. de Imo. quòd si iudex in hoc malè arbitraretur,posset ab ipsius sententia appellari, per nota.in l.si quis pœna.ff.de verb.signifi. & in c.ab arbitro.de offi.deleg.lib.6. & l.ab arbitro.ff.qui satisd.cog. de quo latius videbimus in tit.de appel.

¶ Et ex his est expeditus decimussextus articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citatio,quo loco,& ex quo loco fieri possit.*
2 *Citatio fieri debet in loco iudicij, & in loco, in quo iurisdictio potest exerceri.*
3 *Citatio fit in loco, vbi persona est citanda.*
4 *Citatio,an possit fieri in domo,vel ex domo, & quibus casibus. Citationis species sunt plures.*
5 *Citatio realis per quam capitur persona, non potest fieri in domo: & de qua domo intelligatur.*
6 *Citatio realis,an possit fieri in domo conducta,aut apotheca,aut domo rustica.*
7 *Citatio realis, an fieri possit intra clausuram domus: aut in limite: aut porticu,vel horto.*
8 *Parte corporis extra limen domus existente, & altera parte intra, an possit fieri citatio realis, vel captura.*
9 *Particula corporis,an capiatur pro toto corpore in materia citationis realis.*
Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.
10 *Fugatus à familia pro debito, si membrum intromittat intra ostium domus suæ habitationis, an possit inde extrahi.*
11 *Fugitiuum capiens,quo casu veniat,aut præmiandus, aut puniendus.*
12 *Fugitiui conditio potest in eius commodum variari.*
13 *Excessus in modo,& excessus in loco æquiparantur.*
14 *Citari realiter non potest existens in domo, etiam si ostium sit apertum.*
15 *Extrahere valenti aliquem à domo propria per realẽ citationem,licitum est impune resistere.*
16 *In causa criminali potest etiam quis in propria domo capi: in ciuili autem,non.*
17 *Debitor,qua cautela possit,etiã in domo propria, capi.*
18 *Beneficio cessionis bonorum,an possit pacto renũciari.*
19 *Existens in domo potest per edicta citari.*
20 *Citatio,an possit in domum fieri per epistolam,aut per proclama,aut per sonum campanæ.*
21 *Citatio verbalis potest in domo fieri.*
22 *Citatio ad domum, quando & quibus casibus permittatur.*
23 *In præiudicialibus requiritur personalis citatio, nec sufficit citatio ad domum.*
24 *Absens respectu actus citationis,qualiter intelligatur.*
25 *Citatio ad domum,qua forma fieri debeat.*
26 *Absentia quando calumniosa, vel malitiosa præsumatur.*
27 *Casu quo non est opus latitatione, sufficit citatio ad domum: secus econtra: & quibus casibus requiratur latitatio.*
28 *Maritus absens ab vxore, præsumitur malitiosè abesse.*
29 *Procedi non potest contra absentem per citationem ad domum,nisi absentia probetur malitiosa.*
30 *Banniri an possit quis per citationem domi factam.*

31 *Notificatio ad domum, facit currere terminũ, qui non currit nisi scienti.*
32 *Statuto dicente, quòd quis citetur personaliter & ad domum, an sufficiat citatio ad domum.*
33 *Verbum, dari, propriè sumptum, denotat dominij translationem.*
34 *Citatio ad domum solitæ habitationis fieri debet illis, qui sunt in domo, & si nullus reperiatur in domo, an possit citatio appendi ad ostium domus.*
35 *Casu stante, quòd possit citatio fieri ad domum, an comprehendatur apotheca.*
36 *Citandus ad domum habens plures domos, de qua intelligatur.*
37 *Citatio ad domum peregrinationis, an sit valida.*
38 *Citatio, an & quo casu fieri possit in Ecclesia.*
39 *Regula, quòd ratione delicti non citetur quis realiter in Ecclesia, multipliciter fallit.*
40 *Iudæus aut infidelis potest realiter in Ecclesia citari.*
41 *Catholicus fugiens ad Ecclesiam, an & quando possit de ea extrahi, aut in ea realiter citari.*
42 *Casu quo quis de iure communi potest personaliter capi, eodem potest de Ecclesia vel alio loco extrahi.*
43 *Excommunicatus, an & quãdo possit in Ecclesia capi.*
44 *Ecclesia non consecrata, aut interdicta, an habeat priuilegium consecratæ.*
45 *Fugiens ad Eucharistiam extra Ecclesiam, an possit capi, aut realiter citari.*
46 *Citatio verbalis, an possit fieri in Ecclesia, aut ad fugientem ad Eucharistiam.*
47 *Citatio ad Ecclesiam fienda, qualiter fieri debeat.*
48 *Citandus habẽs plures Ecclesias, ad quã debeat citari.*
49 *Citatio in Ecclesia fienda est alta voce.*
50 *Citatio, an possit fieri in Ecclesia die feriata.*
51 *Citatio, an possit fieri in Ecclesia interdicta.*
52 *Citatio, an possit fieri in carcere.*
53 *Citatio, an possit fieri in alieno, seu ex alieno territorio.*
54 *Vniuersitas, in quo loco, vel ex quo citari possit.*
55 *Vniuersitas, qualiter possit esse apud vnum.*
56 *Banniti & exititij, an possint citari ad locum, à quo sunt banniti.*
57 *Vagabundus vel fallitus, in quo loco veniat citandus*
58 *Fallitus vbique citari potest.*

ARTICVLVS XVII.

DECIMOSEPTIMO principali articulo tractandum est, in quo loco, & ex quo loco quis citari possit. ¶ Circa quem articulũ prosequor duo principalia membra. ¶ Primum, respectu loci, in quo emanat citatio. ¶ Secundum, respectu loci, in quo seu ex quo debet fieri titatio.

1 ¶ † Quo ad primum membrum dic, ꝙ cum citatio debeat fieri per iudicem, vt sup. dixi in 4. prin. art. q.8. & ad ipsius iudicis mandatum, vt dixi in 5. princ. art. sequitur, quòd debet fieri in loco iudicij, & in loco, in quo quis potest iurisdictionem exercere: vnde existens extra territorium, non potest committere citationem, vt in l. fi. ff. de iurisd. omn. iud. & in c. 2. de consti. lib. 6. nisi in casu speciali, de quo in Cle. vnica, de fo. comp. Citatio enim habet duo extrema: videlicet, interlocutoriã iudicis de citando, quæ dicitur sentẽtia: & est iurisdictionis. l. omnes. §. præterea. & l. cũ clericis. ad fi. C. de epis. & cle. & l. fi. C. de proc. vide omnino quòd dixi, 3. ar. 31. in prin.

2 ¶ † Sed sententia non potest ferri extra territorium, cum ibi iudicium exerceri non possit, vt d.c. 2. de constitu. lib. 6. & d. l. fi. ff. de iurisdic. omn. iudi. ita arguit Ioan. Mon. & sequitur d. Domi. in c. Romana. §. contrahentes. de fo. compe. lib. 6. ad quod etiam vide, quæ dixi sup. de fo. compe. c. dilecti. in prin. quæst. versi. 12. quæro. Hoc tamen fallit primò in terminis Cle. 1. de foro compe. Item potest dici, quòd fallit in citatione, quæ fit in principio iudicij, quæ potest fieri sine causæ cognitione. ad quod tamen vide quod dicam, inf. art. 20. ¶ In contrarium tamen posset argui ex his, quæ dicam, infra eodem art. q. 10. ¶ Et aduerte: quia hic non examinamus ex quo loco, tanquam ex foro competenti possit fieri citatio: quia de hoc latè tractatum fuit in titu. de foro compe. sed hic tractamus de citatione data fori competentia. ¶ Circa secundum membrum respectu citati, seu citandi, in quo loco, seu ex quo loco possit fieri citatio, pro ipsius membri clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

3 ¶ † Primò igitur iuxta præmissum ordinem dico, quòd cum citatio regulariter debeat fieri in persona alicuius, seu ad personam: sequitur clara conclusio, quòd in illo loco sit ipsius personæ citatio, in quo persona ipsa reperitur: nisi aliud obstet potentiæ citandi ipsum personaliter citandum, secũdum ea, quæ videbimus in sequentibus quæst. & est regulare, quòd citatio debeat fieri personaliter de citando, & maximè in his, quæ grauis sunt præiudicij: nisi in certis casibus, in quibus sufficit quandoque citatio ad domum, vel ad apothecam, seu ad valuas, vel in schalis Palatij, vel in alio publico loco ad id deputato, secundum quod infra videbimus.

4 ¶ † Secundò quæro, an citatio possit fieri in domo, seu ex domo, & quibus casibus. ¶ Sol. Distingue plures citationis species. ¶ Prima, de citatione reali. ¶ Secunda, de citatione per edicta. ¶ Tertia, de citatione per epistolam. ¶ Quarta, per vocem præconis. ¶ Quinta, per campanam. ¶ Sexta, de citatione verbali in personam. ¶ Septima, de citatione ad domum.

5 ¶ † Quo ad primam speciem, cum loquimur de reali citatione, per quam persona capitur, dic quod illa non potest fieri in domo, vt l. plerique. ff. de in ius vocan. & in l. nemo de domo. ff. de reg. iur. quoniam domus debet esse vnicuique tutissimum refugium, vt d. l. plerique. ¶ Et hæc conclusio procedit primò, siue sit domus quam quis habitat maiori tempore anni, siue etiam minori: dummodo ibi tunc reperiatur, quia nec in tali domo realiter citari debet, nec ex tali domo extrahi potest. facit in simili, l. 1. qui testam. face. poss. tenet Ioan. Pet. in l. plerique. ff. de in ius vocan. quamuis aliquid sit dicendum in alia materia, de qua dicetur infra, q. 4. sed si ibi non habitaret: licet esset domus propria, posset in illa realiter citari, facit d. l. plerique. in quantum loquitur per verbum, Receptaculum, & refugium, & per argumentum à contrario: quia dicitur, quòd non potest extrahi de domo in qua habitat. facit. ff. de in ius vocan. in l. adoptiuum. §. patronum. & l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. obli. & Glo. in l. apud antiquos. in prin. C. de fur.

6 ¶ † Secundò procedit dicta cõclusio, siue sit domus propria, siue ẽt conducta, vt in l. lex Cornelia. §. domus. ff. de iniurijs. & in l. qui domũ. & in l. nec in ea. §. sed domus. & ibi per Bar. ff. de adul. ¶ Dns Nellus de sancto Gemin. in tracta. bannitorum. 3. parte primi temporis. q. 3. ¶ Tertiò videtur procedere prædicta conclusio, etiam in apotheca, siue sit propria, siue conducta. argum. not. per Bar. in l. 1. §. manumittitur. ff. de lib. ag. de quo latius dicetur, infra in 3. quæstione. ¶ Quartò procedit non solum in domo vrbana, sed etiam in rustica: quinimo etiam videtur procedere in capanna. argum. Glos. Instit. de re. diui. §. appellatione autem. vbi Glos. sentit, quòd appellatione domus, veniat capanna. argum. l. vrbana prædia. ff. de verb. signific. Dicit tamen illa Glos. quòd quidam tenent contrarium. Bald. verò in tit. de fratribus, de nouo beneficio inuesti. in vsibus feudo. dicit, quòd inspici debet communis vsus loquendi. & dicit, ꝙ illa capanna, quæ est ad vsum bestiarum, nullo modo dicitur domus. Tradit etiam clarus Doctor, D. Thomas Docij in l. 1. §. 1. ff. de ope. no. nun. ¶ Ego dicerem, ꝙ etiam si esset capanna in qua habitaret propria, vel conducta: non deberet extrahi, dummodo constaret ex solo tecto & pariete. secus si esset capanna ad fœnum, vinum, vel bestias destinata.

7 ¶ † Quintò procedit, si modo sit persona intra clausuram domus, seu ostij. Secus si sit in limite extra clausuram, vel in porticu, vel in theatro. argumento eorum, quæ notantur in lege, certam. §. hoc senatus. ff. de leg. 1. & in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de cloacis. secundum Ioannem Petruciũ in d. l. plerique. ¶ Quod ego intelligerẽ verum, si modo limes esset extra clausuram: secus si esset infra clausuram, quia clausura erat extra limitem, & ipsum limitem includebat. Et idem dicerem de porticu, vel theatro: si modo theatrum, vel porticus non esset clausus: secus si esset clausus, innctus cum domo, & ideò ego arbitrarer, quòd ex horto coniuncto domui, qui clauditur simul cũ domo, & maximè si clausus, vel circundatus est muris, & in ipsum intratur per domum, faciunt nota. in l. testatus. ff. quemadmodum seruit. amit. & 12. quæst. 2. c. fi. & in l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. 3. & quod traditur in capitulo, Raynucius. de testamen. secus si hortus non haberet introitum per domum, sed volens intrare hortum deberet prius domum exire: licet hortus esset contiguus domui. argum. prædictorum iurium. facit etiã l. prædijs. ff. de leg. 3. & ad id quod dixi de porticu, vide quod not. Specu. in tit. de po. §. 1. versi. sed pone. & per Io. Andr. c. inter alia. infra de immu. Eccl. & per Angel. de Aretio, in tractatu maleficiorum, in verbo, insultum. Et ad prædicta vide, quæ dixi, inf. eodem titu. c. 3. artic. 16. quæst. 22. in 2. principa. membro, in primo casu.

8 ¶ † Item aduerte, quia quæ dixi de limite, procedunt, si modo nulla pars corporis esset intra clausuram: secus si caput esset intra clausuram: licet reliqua pars corporis esset in limite. arg. not. in l. cùm in diuersis. ff. de relig. & sump. fu. faciunt no. per Doc. in l. quod conclaue. ff. de dam. infec. & quod not. Host. in summa in tit. de baptismo. §. quæ. ver. quid si qua mulier. & istud est indubitatum respectu capitis. ¶ Sed maius dubiũ est, quod si aliud membrũ, puta pedem vel brachium retineret intra clausurã ostij, & caput & reliquam partẽ corporis in limite. dicit dictus Io. Petr. quòd etiam tunc nõ potest realiter citari. arg. l. vulgaris. ff. de fur. licet in contrariũ faciat d. l. cùm in diuersis. ¶ Sed prædicta conclusio videtur sequenda, tanquam fauorabilior: maximè, quia tex. in d. l. plerique. & similes ponderant, quòd non extrahatur quis de domo. ergo nec in totum, nec in parte, argumento eorum, quæ notantur in l. Stichum, qui meus erit. ff. de legat. 1. & in l. controuersia. ff. de transactio. & quod ibi notat Glos. in simili.

9 ¶ † Quinimo idem dicit præfatus Doct. si membriculum immisisset intra clausuram, vt puta digitum: quia anima est tota in toto, & tota in qualibet eius parte, secundum ea, quæ traduntur per Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obl. in 1. col. facit etiam tex. & quod ibi not. Barto. in l. si cui. ff. de seru. ¶ Tu dic, quòd quamuis ista opinio videatur satis ęqua, & fauorabilis libertatis fauore, & odio capturę: tamen in contrarium fortiter obstat, quia mixtum semper attribuitur digniori, vt not. in l. quæritur. ff. de sta. hom. & in l. sed si ex meis. §. 1. & in l. quanquam. §. fi. ff. de acq. rer. dom. & in c. quanto. sup. de iud. ergo si reliqua pars corporis, maximè caput, etiam extra clausuram esset: videtur quòd possit capi, arg. d. l. cum in diuersis. & pro hac conclusione facit, quia quando duæ sunt qualitates inseparabiles, attenditur qualitas, quæ nocet, & non quæ prodest, vt l. 1. in fi. cum l. seq. ff. ad Syll. & l. 2. §. si à pupillo. ff. pro emptore. & in c. super quæstionum. §. si verò. de offi. dele. & in c. ad probãdum. de re iudi. & maximè cum facultas capiẽdi habeat fundatam intentionem à iure communi, quæ facultas speciali fauore domus prohibetur. facit ff. de milit. test. in l. eius militis: & ideò debet attẽdi causa, quę nocet &c. vt dictis iuribus. & sic apparet, quòd prædicta quæstio esset satis disputabilis.

10 ¶ † Sed ex præcedenti decisione, quæ, vt dixi, est æqua & fauorabilis, infertur, quòd fugatus à familia pro ciuili debito, si intromisit caput vel mẽbrũ intra ostiũ domus habitationis suæ, nõ potest inde extrahi: & si extraheretur, debet de facto relaxari, vt d. l. plerique. quod no. pro his, qui fugiunt ante Palatium magnificorum Dominorum nostrorũ, qui locus est tutissimum refugium. nã sufficit, quod aliquod membrum immiserint in illũ locum, nec ex eo, quod familia inuenerit debitorem extra domũ & ipsum fugientem fugauerit, potest illũ de domo extrahere: sicut nec potuisset si à principio fuisset in domo. facit tex. in d. l. plerique, in quantum dicit, refugium. Quinimò fortius, si familia iam cepisset eum extra domum, & ipse adhuc trahens capiẽtem intrauerit domum, vel immisit mẽbrum intra clausuram domus, non debet inde extrahi: quia licitũ fuit sibi refugere ad domum, vt d. l. plerique. facit, quod in simili habetur in l. Barsatoram latronem. C. de fideiuss. secundum Io. Petr. ¶ Sed tu aduerte; quia in contrarium facit l. quod ait. §. quod ait. ff. de adul. considerando terminos per contrarium: quia quãuis licitum sit patri adulterũ repertum in domo habitationis suæ, vel sui generi, interficere simul cum adultera, & non esset licitum interficere extra domum, si tamen reperit in domo: & ipsum fugientem extra domum insecutus sit, licitũ est ipsum ex-

tra domum interficere: quamuis si a principio fuisset repertus in illo loco, non potuisset ibi interfici. Illum textum pro singulari allegat Pontan. in l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. & dom. Thom. Doccius, in l. 1. C. de seruis fugit. ¶ Ego memini, quòd in primo anno studij mei in legibus, quibus in primis post grâmaticam operam dedi, quam doctissimus scholaris Do. Matthæus de Vada disputauit quæstionem, vtrùm stante statuto, prout est hic Senis, quòd quis nõ possit capi in certa parte plateæ, quæ est ante palatium magnificorũ Dominorum, quòd cùm Berruarij aliàs Birrones vellent capere quendam, & ipse ausugeret versus palatium, & peruenisset ad illum locum, vbi à principio capi non potuisset: disputauit, vtrùm in illo loco posset capi, sed nõ recordor nunc de decisione. sed similem quæstionem disputauit Old. quã refert Io. And. in add. Spec. in tit. de accus. §. sequitur. in tertia parte. in ver.

11 vbi quærit † pone, duo sunt statuta Pad. quorum vnum præmiat capientem, & præsentantem bannitum ad mortem: Alterum verò punit euntem in alterius territorium, vel districtum ad aliquem capiendum. Stantibus ergo dictis statutis Titius ad mortem de Padua bãnitus habitabat in finibus districtus Paduani, ad quem capiendũ ibat Seius, quo viso Titius arripuit fugã, quem Seius secutus est in districtu Paduano, & ipsum fugientem atque fugatum, tandem cepit in territorio Veronensi contiguo territorio Paduano, & ipsum præsentauit Potestati Paduæ. vnde quærebatur, an sibi præmium, vel pœna deberetur. ¶ Soluendo concludit Oldr. q debetur pœna. & pro ipsa solutione illum referendo Io. And. mutato tamen ordine, mouetur multis medijs. ¶ Mouetur primò per tex. vbi dicit esse casum, in l. si quis sit fugitiuus. §. item, aliàs idem Celsus scribit. ff. de edil. edic. quod sic declarat, nã tota illa lex vsq; ad §. idem ait. tractat de illo, qui cõsumauit fugam. & in d. §. idem ait. incipit tractare de illo, qui est in actu fugiendi. & dicit, q si nõ potest dictum insequẽtem euadere, non dicitur fugiens, seu fugitiuus. & dictus §. idem Celsus. respondet quæstioni, quomodo posset seruus in ipso actu fugiendi dictum insequentem euadere. & respondet propter facti impossibilitatẽ vel difficultatem. & gl. ibi exemplificat, vt quia fugit ad inimicos Domini. Deinde subdit text. multo magis fugitiuus est, qui se confert, vnde abduci non possit. quod exemplificat glossa, vt est Ferrariæ, quæ tribuit priuilegium fugiẽtibus ad suum territorium, & iste est casus noster, secundum Old. quia ex iure loci, non debebat ingredi territorium Veronense, ad quod etiã addu cit l. si filius. §. fi. ff. ad Maced. ¶ Secundò mouetur: quia licet aliquid in choetur sine culpa & pœna, si tamen deducatur ad statum ex sui natura punibilem, punitur inchoans, si persistat: si modo sine facti difficultare, & iuris pœna desistere potuit: sed ita fuit in terminis nostris. igitur &c. quod probat per l. qui cum maior. primo responso. ver. certè si abolitione. ff. de bo. lib.

12 ¶ † Tertiò mouetur: quia certum est, quod cõditio existentis in fuga potest in eius commodum variari. ¶ Casus est in l. si quis in seruitute. ff. de fur. vbi seruus fugiẽs cum furto ante, quàm peruenire ad locum destinatum, factus est liber. puta, vt dicit glos. quia euenit conditio, sub qua fuit manumissus: sic ergo & isti Titio fugienti per ingressum territorij Veronens. competere cœpit libertas contra insequentem, ad quod etiam addit not. per gloss. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1.

¶ Quartò mouetur: quia verba secundi statuti sunt clara: & quia certa est limitatio locorum, & certa illorum transgressio, & sic nulla iuris quæstio videtur esse, argum. l. ancillæ. C. de fur. Nec prodest principium licitum: quia propter mixturam recipitur, quod nocet, vt not. ff. de regula Caton. & ibi concordantiæ. facit quod suprà latius dixi de hoc mixto.

¶ Quintò mouetur: quia constat effectum secutum in loco prohibito: & quòd iste finis & cõsummatio actus est distinctus, & separatus ab ipso principio per loci mutationem, & sic ex illo distincto principio quamuis licito legem non assumit. argu. l. sicuti. §. Aristo. ff. si seru. vend. & l. quemadmodũ. in princ. ff. ad legem Aqui. & sic cessat illa potestas. facit quod in simili dicimus. ff. de acqui. rer. dom. in l. naturalem. §. illud. & l. in laqueum.

13 ¶ † Postremò facit: quia parificantur excessus in modo, & excessus in loco. Insti. de acti. §. huic autẽ. sed excessus in modo puniuntur, vt l. 1. C. vnde vi. ergo & excessus respectu loci. facit ff. de adulter. l. si adulterium. §. Imperatores. ibi dum tex. dicit notatur, qui prius fecit, quam debuit. sic residet Ioann. And. in d. addit. Sic etiam decidit Bald. in l. sicuti. §. Aristo. ff. si serui. vend. dicens, quòd talis captus, ante omnia est relaxandus: & quòd capiens tenetur actione iniuriarum. arg. not. in cap. ex parte in Christo. de verb. signifi.

¶ Ex qua decisione clara sequitur decisio proposite quęst. per præfatum scholarem, q non licuit Capitaneo in dicto loco ante palatium, maximè stante statuto, q locus ille tutũ sit refugium, per quę verba denotatur, quòd quis possit ad illum locum ausugere, sicut dicimus de refugiẽte ad domum. & sicut etiam fugientem ad ecclesiam ecclesia defendit, vt in c. cum in ecclesia. & in cap. sequ. infra de immun. eccles. & in l. præsenti, C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt. & 17. quæst. 3. c. diffiniuit. sic etiam olim fugientes ad statuam Principis defendebantur, & similiter hodie, si quis fugeret ad corpus Christi, seu Eucharistiam, quẽ articulum latè tracta ui in quodam consilio, quod feci ad petitionem reuerendi patris fratris Ioannis de Capistrano, quod incipit, Quoniã articulus, super quo ad præsens cõsultus &c. ¶ Et prędicta notabis: quia vtilia sunt ad decisionem aliarum quæstionum.

14 ¶ † Et ex prædictis ego infero, quòd existens in domo non potest citari realiter, etiam si ostium sit apertum: dummodò sit intra clausuram. quamuis Angelus teneat contrarium dicens, quòd cauti debent esse debitores, vt teneant ostia clausa, si nolint capi personaliter, & extrahi de domo pro debito ciuili. ¶ Sed hæc opinio communiter reprobatur in d. l. plerique. & patet reprobatio ex superioribus: nam si fugiendo & intrando, vel membrũ tenendo intra clausuram non potest extrahi, ergo longè minus si est intra domum: licet ostium sit apertum. nec obstat textus in l. satisq; pœnæ. ff. de in ius vocan. ibi dum dicit, Sed si aditum ad se præstet, per quem

quem textũ mouetur Angelus, quia ille textus non loquitur de citatione reali: sed de verbali, de qua statim dicam in versi. circa sextam speciem. ¶ Consulo tamen ad opiniones fugiendas, & ad abundantem cautelam, vt claudant bene eorum ostia.

15 ¶ † Et aduerte: quia in casib. prædictis, in quibus quis per realem citationem non potest extrahi de domo, si fortè vellet extrahi per vim, licitum esset sibi vim vi repellere: & officiali volenti extrahere sine pœna resistere, secundum Bald. in d. l. plerique. quia si vis tunc dicitur inferri: vt ibi, ergo potest vi resisti, vt in l. vt vim. ff. de iustit. & iu. & in l. 1. C. vnde vi.

16 ¶ † Item, quod dixi, q quis non potest in domo realiter citari: habet locum in causa ciuili: secùs in causa criminali: quia potest tunc etiam in domo capi, & inde extrahi, vt in Auth. vt nulli iudicum. §. quoniam. & §. si quis verò comprehensorum. hoc tenet glos. in l. nemo de domo. ff. de reb. dub. & tenent Bar. & Doct. in d. l. pleriq;. & do. Anton. post Gos. in c. fi. de eo qui mit. in pos. causa rei ser.

17 ¶ † Et ex prædictis potest sumi notabilis cautela ad carcerandum debitorem, etiam pro causa ciuili: quia si debitor ter citatus sit contumax: & non cõpareat: sed stet in domo, & illam non exeat, poterit iudex ratione contumaciæ illum mulctare: & sic imponere sibi mulctam, seu pœnam applicandam fisco, per id quod habetur in l. 1. ff. si quis ius dicẽti non obtemp. facit quod not. in c. tuæ. suprà, vt lite non cotest. & in l. mulctarum, C. de modo mulctã. vnde propter pœnam seu mulctam poterit extrahi de domo, cùm sit pœna criminalis: quia imponitur ratione contumaciæ, quæ censetur delictum, vt in l. omne delictum. §. contumacia, ff. de re milit. Et quia etiam pœna venit: applicanda fisco: vnde etiã ex hoc censetur criminalis, per id quod no. glos. & Doct. in l. 3. §. fin. de sepulch. viol. de quo dixi in rubrica, suprà de iudic. & postquam fuerit captus pro dicta causa, poterit recõmendari in carceribus pro debito ipsius priuati, per id quod legitur & nota. maximè per Bartol. in l. 2. ff. de custod. reor. Ita dicit Ioan. de Imo. in cap. lator. infrà de pig. ¶ Et quod propter nimiam contumaciam, etiam pro debito ciuili possit debitor capi, & incarcerari, not. Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. in 8. notabili. ¶ Item, & secundò fortè limitari posset, nisi ex pacto renunciatum sit priuilegio dictę l. plerique. arbitror enim tali priuilegio posse renunciari. ¶ Aduerte tamen: quia hæc quæstio videtur satis dubia, propter ea, quæ tradit Specul. in titu. de renunc. & concluf. §. 1. vers. item est beneficium. vbi quærit, an pacto possit renunciari vel prohiberi quẽ capi. vbi primò ponit argumenta, per quæ videtur valere dictum pactum, deinde videtur decidere in contrarium, per not. in l. ob æs. & authent. ibi posita. C. de actio. & oblig.

18 ¶ † Sed dicit Io. And. ibi in addi. quòd illa quæstio incidit in illam quæstionem, videlicet, vtrùm per pactũ possit renunciari beneficio cessionis bonorum: de qua materia ibi per eum, Cynum, Bal. & Doct. in l. 1. C. qui bon. ced. poss. & per Bartol. & Bald. Ioan. de Imo. & latiùs per Lud. Pontan. in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat.

¶ Et vide etiam quod dixi suprà articu. 3. q. 2. & quicquid dicatur in illa materia in terminis nostris placet, quòd valeat pactum & renunciatio: maximè accedente iuramẽto, argum. notatorum in l. si quis in conscribendo. C. de Episcop. & Cler. & de pact. & in cap. ad audientiam. & capitulo, statuimus. infrà de regularibus. & no. per glo. in verbo, Senatusconsulto. in Authentica, vt sine prohib. matres. §. peteneda. & in l. pactum inter hæredes. ff. solu. matrimon. & eorum, quæ latiùs dixi in c. si diligenti. suprà de foro compet. Et ad materiam etiam vide per Canonistas in c. Odoardus. de solutio. & per Ioan. de Imola, in cap. cùm contingat. de iureiurando. & per Feder. consil. 57. aliàs 60. & per Dominos de Rota, decisio. 151. & 205.

¶ Et sic habes expeditum hũc notabilem articulum, an & quando citatio talis possit fieri in domo.

19 ¶ † Circa secundam speciem de citatione per edicta dic, quòd existens in domo indubitanter põt citari per edicta, vt in authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. & in authent. si verò criminis. C. de adult. tenet Io. Petruc. in d. l. plerique. & mihi placet. Ad quod vide quod latiùs dicetur infrà in 23. princip. articulo.

20 ¶ † Circa tertiam speciem de citatione per epistolam, etiam arbitror, quòd possit fieri ad domũ, dummodò existens in domo permittat aditum ad se: aliàs secùs per ea, quę statim dicam in versiculo, Circa sextam speciem.

¶ Et vide quod latiùs dicetur infrà, in 23. principali articulo.

¶ Circa quartam speciem de citatione per vocẽ præconis, seu proclama dico, quòd etiam existens in domo potest citari, argu. l. si eo tempore. C. de remiss. pigno. tenet Io. Petruc. in dicta l. plerique. & mihi placet. & vide quod dicam infrà in 25. principali articulo, & quod dicetur in versicu. sequen. quia talis vox præconis fit, vt quàmplurimis innotescat, de quo in dicto 25. articulo. Facit, quod notat Ioan. Andr. in cap. Romana. §. contrahentes. de foro competenti. lib. 6. vbi dicit, quòd talis potest citari publicè ante domum, per cap. fin. de dolo. & cap. fina. de eo, qui mittit. in possess. & tenet dom. Dominicus.

¶ Circa quintam speciem, de citatione per Campanam, aut similem modũ dico, quòd potest fieri etiam de existente in domo: quoniam talis sonus citat generaliter omnes, vbicunque sint illi, qui debent interuenire ad illum actum, quibus ille sonus innotescit, vel innotescere potest. facit, quod dixi suprà in versicu. Circa secundam speciem. & etiam quod dixi in præsenti versiculo, & quod latiùs dicam infrà, in 26. princ. artic.

21 ¶ † Circa sextam speciem, de citatione verbali in personam, an possit fieri de existente in domo, dicendum est, quòd si ostia sunt aperta, potest nuncius intrare, & verbo citare. Et idem si ostia essent clausa, & existens in domo, esset in fenestra, ita q apparere & conspici posset, vt d. l. satisque pœnæ. ff. de in ius vocan. & debet fieri vocatio, seu clamatio alta voce, vt quilibet astans valeat audire, vt est textus not. & ibi Bald. in l. diffamari. C. de ingenuis manumiss. & debet fieri publicè, & verbis apertis, & claris: ita quòd intelligatur. ff. de insti. l. sed & si. §. 1. de homic. c. fi. Sed si ad eum non patet aditus, quia

ostia sunt clausa, nec publicè conspicitur, tunc non potest etiã verbaliter citari, nec potest nuncius seu lator, ostia frangere: & si frangeret, teneretur de vi, secundum Bal. in d.l. plerique.

¶ Nec obstat, si diceres, quòd hoc nõ videtur iustum: quia ex quo existens in domo, non potest citari realiter, nec etiam verbaliter: si non præstat aditum, vel apparet in publicum, sic reportabit commodum de malitia sua, quod esse non debet. c. sedes. de rescrip. cum alijs vulgarib. quia respondeo, quòd poterit citari per præconem, vel alta voce ante domum, vt supra dixi, ver. Circa quartam speciẽ. Item poterit procedi contra eum, tanquam contra contumacem per citationem domi factam, ex quo latitat, secundum ea, quæ latius statim dicemus.

22 ¶ † Circa septimam speciem de citatione ad domum absque eo, quòd apprehendat personam realiter, vel verbaliter, aduertendum: quia dubitari contingit, vtrum talis citatio permittatur, & quibus casibus.

¶ Circa quod dic, quòd regula est, quòd quamdiu potest dominus vel procurator haberi seu citari, non debet fieri hæc citatio ad domum, vt no. in c. causam. infra de dolo & contum. & ibi per Dom. meum, & Ioan. de Imo. & Doct. & probatur in l. 1. §. 1. ff. de libe. agno. & in l. 1. §. fi fortè. ff. quod vi aut clam. & no. in l. 1. ff. de requir. reis. & in cle. 1. de iud. & tenet Oldr. consi. 88. Ad quod etiam vide, quod dixi supra, in 5. princ. artic. q. 4. tenet Innoc. in c. fin. infra de eo, qui mit. in posses. & ibi per dominum Anto. Ioan. de Imo. & Dominum meum, & Doct. & per Bart. & Moderniores in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. vnde debet fieri inquisitio & discussio per ciuitatem, an dominus vel ipsius procurator reperiatur, vt citari possit personaliter, vt d. c. causam. infra de dolo & contum. quæ inquisitio fieri debet in locis, in quibus cõuersari consueuit: & si non reperiatur, potest fieri ad domum, vt d. cap. causam. Fiat ergo inquisitio seu discussio in locis publicis, & in quibus conuersari cõsueuit: & apud personas notas ipsius principalis, & ipsius consanguineos vel amicos: & non solum de persona ipsius principalis, sed etiam de procuratore, vtrum dimiserit procuratorem, licet Barto. in l. 4. §. prætor ait. censeat, quòd non expedit requirere procuratorem, nisi quando est notorium ipsum esse dimissum. Ad quod vide, quæ dixi supra in 5. artic. q. 4. sed tutius est seruare dictam practicam, etiam si non sit notum, quòd dimiserit procuratorem, per no. glo. in d. cap. causam. infra de dolo & contum. & in c. fin. infra de eo, qui mit. in poss. & in l. meminerint. C. vnde vi. tenet Io. de Imo. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. ¶ Et ex prædictis infertur, quòd si iudex præcipiat nuncio, quòd citet ad personam vel ad domum, quòd talis alternatiua respiciet ordinem, vt primò ad personam, secundò ad domum fieri debeat. l. scire oportet. §. oportet hoc. ff. de excus. tuto. supra de rescriptis. c. causam. secundum Bar. l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. & do. Anto. cap. fin. de eo, qui mitti. in possess. faciunt, quæ dixi infra, in ver. sed circa prædictam quæst. quid si statutum. licet nuncius non debeat referre se citasse ad personam, vel ad domum, per ea, quæ dixi supra, art. 13. q. 4.

23 ¶ † Sed aduerte: quia articulus iste est satis dubius, intricatus, & difficilis: sed vt quantum fieri potest, clarior reddatur, in primis ponam hanc regulam, quòd in his, quæ sunt grauis præiudicij, debet quis personaliter citari, nec sufficit citatio domi facta. & hoc verum est, si citandus sit præsens: si verò sit absens, videtur sufficere citatio ad domum, per d. l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec.

¶ Et ibi dicit Ioan. de Imo. quòd pauci tex. reperiuntur in iure ciuili, excepto illo, qui loquantur de citatione ad domum. nam communiter absentium fit citatio per edicta.

24 ¶ † Sed circa hoc oritur dubium non paruum, qualiter in terminis nostris accipiatur, Absens. Circa quod Hosti. in d. c. causam. infra de dolo & contum. dicit, quòd absens, in iure multipliciter sumitur: & dicit, q͡ ille dicitur abesse, qui est extra prouinciam; vnde si est in prouincia, debet citari personaliter. Innoc. vero in c. fin. infra de eo, qui mit. in posses. dicit, sufficere absentiam à ciuitate. allegat no. in Auth. de exhib. reis. §. fi. Bar. vero in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. distinguit, quod aut est causa, quæ indiget celeritate, prout est causa damni infecti, vel electionis: & sufficit, quod non reperiatur in iudicio ad hoc, vt possit fieri citatio ad domum, vt d. §. abesse. iuncta l. 1. eo. tit. ¶ In causis ergo non desiderantibus celeritatẽ, distinguit, quòd aut pars nunquam fuit in iudicio: quia ista est prima citatio, & tũc sufficit absentia à ciuitate, per l. vt perfectius. C. de anna. exc. cum sim. Aut aliàs fuit in iudicio, & sufficit abesse à iudicio, vt l. ab eo. & ibi per Bal. C. quomodo & quãdo iudex. & ibi dicit Bal. per Cle. causam. de elect. quòd post litis cõtestationem sem per sufficit citare ad domum. & idem voluit in c. 1. de mil. vasal. qui contumax est. Et idem tenet Cyn. in auth. sed & si quis. C. de testi. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de libe. agn. & glo. in l. 1. §. ex hoc edicto. ff. quæ sen. fine appella. rescin. ¶ Et videntur sequi Domini de Rota, decis. 45. & Ioan. And. in regula, præsumitur, de reg. iu. lib. 6. in mercuria. ¶ Guliel. vero in d. Cle. causam. dicit, quòd ille dicitur abesse, qui est extra ciuitatem, vel diœcesim, quo ad materiam electionis, de qua ibi, quoniã infra illam ciuitatem vel diœcesim inquirendum & tractandũ est de electione, 23. dist. c. illud. deinde subdit hoc esse arbitrarium. do. Anto. in d. Cle. plura dicit & satis confusè.

¶ Sed Ioan. de Imo. placet secunda opin. Guliel. videlicet, quòd hoc sit arbitrarium, cum non reperiatur declaratũ hoc casu, qualis debeat esse absentia, facit c. de causis. supra de offi. deleg. & quod no. Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & quando iud. Arbitrari autem debet iudex, quòd ille dicatur absens, qui non est in loco iudicij, vel in ciuitate, vel vbi cõmuniter consueuit morari. Nec obstat secundum eũ tex. in Auth. de exhi. & introdu. reis. in §. fi vero. colla. 5. quia ibi loquitur de honestate, non de necessitate. ¶ Mihi satis placet prædicta opinio: intelligendo tamen, quòd absentiam considerare debemus respectu loci, vbi iudicium est agitandum: seu vbi tractandus, vel celebrandus est actus, de quo quæritur. quare si Titius citandus esset Mediolani, & esset citandus in ciuitate Senensi, & sic extra domicilium, vel extra diœcesim, vel prouinciam suam, licet esset Mediolani: & sic in sua ciuitate, & per cõsequens non diceretur abesse respectu ciuitatis suę: tamen

tamen diceretur abesse respectu iudicij, & causæ, vel actus hic agitandi, & hoc videtur considerare tex. in d. Cle. causam. de elect. ibi dum tex. dicit, vel si domus in remotis existat. ¶ Et intellige ad hoc, vt procedat quæstio, quòd præfatus Titius hic haberet domum, quam habitaret tempore quo hic esset, vt hic fuit. ¶ Et generaliter, quando quis diuersis modis dicatur abesse, vide in prædictis locis, & aliquid tetigi in c. quoniam frequenter. in princ. supra vt lite non contest. in quarto princip. art. fallentia 3. ver. est tamen aduertendum. ¶ Et vide, per Archid. 2. q. 6. c. biduum. & per Ioan. And. in c. si delegatus. de offi. deleg. lib. 6. & per eundem in c. si quomodo. de procura. lib. 6. & in c. vbi periculum. §. 2. de elect. lib. 6. & Insti. de actio. §. rursus. ver. in ciuitate. ¶ Et sic ex prædictis colligitur, quæ absentia requiratur ad hoc, vt citatio fieri possit ad domum: quia communiter Doct. sequuntur prædictam distinctionem Bar. de qua supra, quam ad literam sequitur d. Anto. in d. Cle. causam. ponendo formam commissionis, quam iudex facere debet nuncio, de qua per Bar. in d. §. prætor ait. quæ est ista.

25 ¶ † Imponit iudex nuncio, quòd perquirat, an citandus reperiri possit: & eo non reperto, referat, vt ita demũ postea fiat citatio ad domum. ¶ Et prædicta distinctio Bar. procedit, quando absens à ciuitate abesset in loco incerto: secus si abesset in loco certo: quia tunc iudex debet dare terminũ ad comparendum, secũdum distantiam loci, in d. §. si vero. in Auth. de exhib. reis. ¶ Sed tamen licet hoc nõ videatur reprehensibile, tamen iudex non videtur ad hoc necessitari, ex quo ille non reperitur in ciuitate: & sic videtur posse fieri citatio ad domum, vt dictũ est, sicut hoc casu potest fieri intimatio, de qua in d. Cle. causam, quæ intimatio habet vim citationis, vel prouocationis ad causam, vt in c. 1. & in c. cupientes. de elect. lib. 6. & in cap. cum sit Romana. infra de eo, qui mit. in posses. & quod traditur in c. causam. infra de appella. facit, quod no. Inno. in c. fi. infra de dolo & contu.

¶ Et dicit singulariter Pau. in d. Clem. causam, quòd adeo prædicta discussio seu inquisitio de citando est necessaria ad hoc, vt possit fieri citatio ad domũ, quòd eius peruersio vitiat processum, quod est singulare, & perpetuò notabis. ¶ Et sic ex prædictis habes, quòd ratione absentiæ permittitur citatio ad domum: quod intellige, si modo absentia sit malitiosa, vera, vel præsumptiua: quia tunc potest procedi ad primum & secundum decretum, & ad alios actus grauis præiudicij per citationem domi factam: & etiam ad sententiam diffinitiuam, si sit talis casus, in quo possit perueniri ad sententiam diffinitiuam, vt quia lis sit iam contestata, vel si non est contestata, tamen est causa in qua potest procedi lite non contestata, secundum ea, quæ latius dixi in c. quoniam. in quarto principali articulo, supra vt lite non contestata.

26 ¶ † Et calumniosè vel malitiosè abesse præsumitur, secundum Innoc. quando quis fuit in iudicio, & postea malitiosè se absentat, vt non possit personaliter citari, vt in c. fi. de eo, qui mit. in posses. causa rei seruan. & ibi per Innoc. & probatur in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. quibus ex causis in posses. eatur. & tenet Bar. in l. 1. §. 1. ff. de libe. agno. per tex. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. & dom. Nellus de sancto Gemin. in tractatu bannitorum, in tertia parte primi temporis, quæst. 3. & dom. Anton. Ioan. de Imo. Dom. meus, & Zaba. in d. cap. fi. infra de eo, qui mit. in posses. & Dom. M. in c. causam. infra de dolo & contu.

¶ Sed aduerte, quia hoc nõ videtur verum, quia licet quis fuerit in iudicio, semel personaliter citatus: tamen si debet deueniri ad secundũ decretum casus specialis, vt puta, in causa damni infecti, aut in causa liberali, adhuc requiritur latitatio, vt d. l. Fulcinius. §. 1. iuncta l. 1. & 2. eod. titu. quibus ex cau. in posses. eatur. Item videtur probari apertè in c. quoniam frequenter. §. porro. supra vt lite non contest. vbi dicitur, quòd cõtra reum potest procedi ad diffinitiuam, lite non contestata in causa matrimoniali & spirituali: dummodo reus sit contumax: scilicet verus, vt quia peremptorè citatus venire contẽnit, vel quia malitiosè se occultat, & sic latitat. Vel quia impedit, ne possit citari. & sic illa litera vult, quòd non præsumatur latitare, eo ipso, quòd fuit in iudicio. & sic per illum tex. videtur confundi prædicta opinio Innoc. quam sequitur do. Anto. & Do. M. & præfati Doct. & sequitur etiam Ang. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec.

27 ¶ † Et ex prædictis dicit Ioan. de Imo. in d. §. prætor ait, quod videtur danda alia doctrina, scilicet, q͡ in casibus, in quibus non requiritur latitatio, sufficit citatio ad domum, si persona reperiri nõ potest: sed in casibus, in quibus requiritur latitatio, nõ sufficit citatio ad domum: licet persona non possit reperiri. ¶ Requiritur autem latitatio ad hoc, vt possit perueniri ad secundum decretum, & ideo non sufficeret citatio domi facta: nisi in causa damni infecti, & in causa liberali, vt d. §. prætor ait. ¶ Item requiritur latitatio, quando petuntur examinari testes ad perpetuam rei memoriam ex parte ipsius rei: non autẽ quando peteretur examinari propter diuturnam absentiam, vt in Auth. de testibus. §. penul. iuncto c. quoniam frequenter. in prin. versi. porro. de quo aliquid ibi tetigi, in quarto principali articulo, fallentia prima & secunda. ¶ Requiritur etiam latitatio, quando proceditur contra reum, lite non contestata, ad diffinitiuam, in casibus specialibus, de quibus in d. c. quoniam. versi. porro. Aut in similibus, de quibus ibi dixi in decimo principali articulo, in fallentijs. nisi quando procederetur lite contestata in causa appellationis, vel quando procederetur lite non contestata, contra ipsum reum, vel etiã quando procederetur lite contestata contra actorem, secundum ea, quæ traduntur in auth. qui semel. C. quomodo & quãdo iudex. de cuius authenticæ intellectu dixi in cap. 3. supra de libel. obla. in 26. principali articulo, quæst. 3. & secundum ea, quę traduntur in l. properandum. §. 1. C. de iudi. & l. fi. §. illud. C. de tempo. appel.

¶ Et idem, quando procederetur contra reum lite non contestata, in crimen læsæ maiestatis: si proceditur contra ipsum reum absentem, vt in extrauagan. ad reprimen. & ibi nota. per Bartol. in verbo, Publicatione, quia in dictis casibus, sufficit citatio per edicta, per consequens videtur sufficere citatio ad domum, arg. d. §. prætor ait. facit, quod dixi supra eodem, articulo 10. circa secundam speciem.

Et

Et de hac citatione per edicta communiter loquitur textus iuris Ciuilis: non de citatione ad domũ, vt supra dixi, & ita residet Ioannes de Imola, in d.§. Prætor ait. cogitabis, quia articulus est satis difficilis & intricatus.

¶ Itẽ aduerte: quia dicitur malitiosè vel culposè abesse, quando obligatus erat esse in loco, & abest: puta in clerico obligato ad residẽtiam in beneficio exigente residentiam: nam præsumitur malitiosè abesse, ex quo tenetur residere, & ibi non residet, vt in cap. ex tuæ. infra de clericis non residen. ibi latè dixi in tertio principali articulo. secus autem, si beneficium non requirit residentiam, vt in c. pen. de clericis non residen. de quo etiam dixi latè in d. cap. ex tuæ. in secundo principali articu. quæstio. 8. Quod tamen dixi de beneficio requirente residentiam, limita vt statim dicam de matrimonio. Item potest figurari exemplum in marito, si abest ab vxore: quia cum teneatur illi cohabitare, si abest, præsumitur culposè abesse. facit, quod habetur in cap. ex parte. infra de spon. & ideo tũc potest etiam procedi ad diffinitiuam per citationem domi factam.

¶ Sic intelligi potest cap. 1. inf. qui ma. accu. pos. & c. perlatum. infra qui filij sint legit. secundum Innoc. & Docto. communiter in d. cap. fin. & sequitur etiam Zab. ibi, in vtroque exemplo de clerico & marito. Et Ang. in d.§. Prætor ait. & Spec. in tit. de cita. §. sequitur. ver. sed nunquid sufficit. ¶ Sed dicit Io. de Imo. quòd hoc non videtur verum per id, quod habetur in c. quoniam. §. si autem. sup. vt li. non contesta. vbi expresè dicitur, quòd si absens ex propria voluntate non appareat, quòd malitiosè absit, non potest procedi ad diffinitiuam. nec obst. cap. perlatum. quia ibi solùm disputatur, an filij sint legitimi, vt ibi tangit glo.

28 ¶ † Item non obstat c. 1. inf. qui ma. accus. poss. quia ibi erat absens ex culpa propter delictũ, vt ibi tangitur, secundum Ioan. de Imola. prędicta tamen de residentia & marito procedunt, quando ecclesia agit contra clericum, vel vxor contra maritum: quia ipsorũ respectu, clericus & maritus præsumuntur culposè abesse. secus autem si alius vellet agere cõtra eos aliqua actione personali, vel reali, aut mixta: vel etiam si procederetur per viam inquisitionis, aut accusationis ad petitionem alicuius: quia tunc non sufficeret citatio domi facta, vt procedatur ad ea, quæ sunt grauis præiudicij, ex quo aliter non apparet de malitiosa vel culposa absentia. & rationem diuersitatis arbitror posse assignari, quia quantum ad extraneam personam, non potest dici malitiosè abesse: cum posset extraneo dici, quo ad te liberas ædes habeo, vt dicit tex. in l. loci corpus. §. competit. ff. si serui. vend.

29 ¶ † Sed aduerte, quia in contrarium facit. nam prædicta ratione considerata, videtur dicendum, q; si aliquis tenetur soluere certo loco & termino, si ab eo loco in eo termino abest, videtur malitiosè abesse: cum pro solutione eo tempore facienda teneretur ibi adesse. Et sic vt contra talem procedi possit ad missionem in possessionem, vel ad sentẽtiam diffinitiuam per citationem domi factam. ¶ Sed hoc non placet Innoc. quòd hoc casu possit procedi ad sentẽtiam, licet possit procedi ad missionem in possessionem. ¶ Et est ratio diuersitatis, quia non ita præcisè tenetur debitor ad soluendum, sicut maritus respectu vxoris ad cohabitandum, & debitum reddendum, & clericus ad residendum, & seruiendum ecclesiæ: quod est bene notandum pro similibus casibus. Et hanc opinionem sequitur Dominus meus in c. fin. inf. de eo, qui mit. in posses. causa rei seruan. & dom. Anto. ibi. ¶ Et hæc quæ dixi, quando absentia est malitiosa seu culposa, vera vel præsumpta eo, quòd iudicio iam cœpto, vel satisdatione præstita de iudicio sisti, pars abest: procedunt, vt possit fieri citatio ad domum, si modo durat instantia: secus, si sit finita: vt quia lata sit absolutoria ab obseruatione iudicij, seu ab instantia, vt dixi in cap. penult. supra de iudi. in 30. princ. artic. eo, quòd perempta instantia, omnia acta ordinatoria intelligantur perempta, vt dixi in d. cap. penul. in 27. princip. articulo. & ideo si aduersarius est de nouo citãdus, debet citari sub ea forma, qua fuisset ab initio citandus: licet secus esset, si solummodò circumductum esset edictum, quia talis circumductio non est tantæ efficaciæ: quia solum citationem & nõ acta præcedentia perimit, vt in l. post edictum. ff. de iudi. de quo per Innocentium in c. consuluit. de offi. deleg. & latius dicam infra, artic. 32. tenet Anton. in cap. fin. infra de eo, qui mit. in posses. ¶ Item prædicta procedunt, quando absentia est malitiosa, vera, vel præsumpta, vt dixi. sed si absentia nõ esset malitiosa, seu culposa, contra absentem non potest procedi per citationem domi factam, seu ad diffinitiuam sententiam: etiam vbi status seu qualitas causæ petitur: quia iam lis sit contestata, vel sumus in casibus, in quibus possit procedi lite non contestata ad diffinitiuam. & similiter etiam per talem citationem non potest procedi ad ea, quæ sunt grauis præiudicij, puta, ad venditiones fiendas ex secundo decreto, vel ad excommunicationem, quia in istis requiritur vera contumacia. facit c. consultationibus. supra de offic. deleg. & l. Fulcinius. maximè in §. illud. ff. quibus ex causis in posses. eatur. quæ lex est magnum fundamentum in hac materia: nam si non sufficit citatio ad domum, vt fiat venditio: nisi reus latitet, vt ibi dicitur, multo minus debet sufficere ad sententiam diffinitiuam, faciunt no. per glo. in d. c. consultationibus. & hoc tenent Dom. Antonius, & Docto. in cap. fi. de eo, qui mit. in posses. ¶ Quod procedere uidetur, nisi essent causæ celeritate indigentes, per l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infecto. ¶ Sed tu ad id quod dixi de excõmunicatione vide, quod dixi in cap. nulli. infra de senten. excom. in 8. princ. articu. quæst. 2. ¶ Item, quod dixi de venditione: limitat singulariter Innocen. in c. dilecto. de verbor. signif. videlicet, quòd nõ potest fieri uenditio contra non latitantem: quando, scilicet ipsi absenti nõ latitanti, vel etiam pupillo, qui non potest latitare, hoc non expedit: quia talis uenditio cederet in eorum damnum: secus autem vbi illis expediret, quia cederet in eorum vtilitatem, vt puta, quia vigeret debitum usurarium, vel sub aliquo interesse, vel sub aliqua pœna, vnde vtilius est vendere rem in qua facta est missio, quàm quòd currant usuræ, vel illud interesse, per d. l. Fulcinius. §. adeò. secundum Innocen. & sequitur Dom. meus in cap. fin. de eo, qui mit. in posses. tractabo, vtrum per talem citationem domi factam contra non culposè vel malitiosè latitantem,

titantem, possit procedi ad secundum decretum, & an, & quando.

30 ¶ † Et ex prædictis infertur, Vtrum per prædictam citationem domi factam, possit quis banniri: de quo per Gandinum in tractatu maleficiorum, & Albericum de Rosate in tractatu statutorum, & Dom. Nellum in tractatu bannitorum, in tertia parte primi temporis. q. 3. qui primò arguit quòd possit, per l. 1. §. 1. ff. de libe. agnosc. & l. aut qui aliter. §. 2. quod vi aut clam. ¶ In contrarium vero arguit: quia cum ista sit pœna contumaciæ, vt ver. 1. §. quid ergo. ff. de ven. inspi. & in l. 1. ff. si quis ius dicenti nõ obtemp. cum simil. ergo non potest imponi per citationem domi factam, cum ignorans non possit dici contumax, vt est bonus textus in l. 1. §. Item cum ex edicto, ff. quæ sententiæ sine appellatione rescindantur. ¶ Sol. Dicunt ipsi, quòd de consuetudine seruatur, quod sufficiat citatio ad domum: dummodo præcesserit diligẽs inquisitio & discussio personæ, secundum ea, quæ superius dicta sunt. Dyn. tamen tenebat indistinctè sufficere citationem domi factam, per l. scire oportet. §. oportet. 2. ff. de exc. tuto. sed ille textus non probat: quia loquitur alternatiuè: vnde debet intelligi, quòd si non reperiatur personaliter, possit fieri domi, vt supra dixi, & statim subijciam.

¶ Sed aduerte, quia in criminalib. videtur, quòd sufficiat citatio domi facta, & sic uidetur posse banniri ratione criminis: ita voluit Bar. & post eum Io. de Imola, in l. inter accusatorem. ff. de pub. iud. & tenet Angelus de Are. in tractatu maleficiorum, de quo per Specu. in titu. de accusa. §. 1. vers. sed nunquid. in tertia parte, quod procedit, si modo verisimile sit, quòd perueniat in notitiam citati, de quo dic, vt latius dixi in c. qualiter. 2. inf. de accusa. infra in princ. art. q. 70.

31 ¶ † Et nota etiam cica prædicta, quod notificatio facta ad domum facit currere terminum, qui nõ currit nisi scienti, vt d. l. scire oportet. §. oportet. 2. & illum textum dicit ibi Iacob. de Are. quòd si sententia est lata contra absentem, & notificata ad domũ, quòd ex eo, quia per hoc præsumitur peruenire in notitiam illius, cõtra quem lata est sententia, statim labitur terminus ad appellandum. quod est valde singulare & menti tenendum, secundum Bal. in d. §. oportet.

¶ Et aduerte, quia quæ diximus, quòd sufficit citatio ad domum ratione absentiæ, videretur procedere, si ignoratur vbi sit, qui est citandus: secus autem si sciretur vbi sit, licet absit: quia tunc videtur ibi personaliter citandus, per no. per Ioan. Andr. & Dom. Anton. in c. fin. inf. de eo, qui mit. in posses. & per Io. And. in c. Romana. §. contrahentes. de foro compet. lib. 6. & per Archid. 3. quæst. 9. c. caueant. ¶ Faciunt etiam no. per Io. de Imo. post Doct. in c. ex tuæ. infra de cleri. non resi. & quod ibi dixi in 7. princ. artic. quæst. 2. & quatuor sequentibus. ¶ Et debet hoc casu assignari, seu statui congrua dilatio, & si daretur nimis breuis, posset appellari, secundum Dom. Ant. in d. c. fin. de quo latius dicam in materia dilationum. Et si tu diceres, quomodo potest iste citari, si esset absens extra territorium, vide ad hoc, quod latius dicam inf. eo. ar. q. 9. ¶ Est etiã circa prædicta aduertendum: quia communiter per statuta prouidetur de modo & forma citãdi, & quãdoque disponunt, quòd sufficiat sola citatio ad domum, & tunc indubitanter sufficeret in casibus à statuto dispositis, & secũdum quod statutum disponeret, forma penitus esset seruanda, secundum ea, quæ dicam infra in 20. prin. artic.

32 ¶ † Sed circa hoc quæro, quid si statutum disponit, quòd citatio debeat fieri ad personã, vel ad domum: vtrum sine discussione principalis, vel ipsius procuratoris, de qua supra dictum est, sufficiat citare ad domum? ¶ Sol. Barto. in l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. & Dom. Anton. & Dom. meus, in c. causam. infra de dolo & contum. & Ioan. de Imo. in Clem. causam. de elec. dicunt, quòd sufficit ad hoc, vt statutum aliquid operetur, & aliquid addat iuri communi, per l. si quando. C. de inoffic. testam. & l. si quando. ff. de legat. 1. pro quibus allego tex. opt. in c. pastoralis. infra de appel. vbi clausula, appella. remota, licet sit odiosa: tamen intelligi debet legitimè & probabiliter, nõ de frustratoria, secundum ius commune ad hoc, vt aliquid operetur: quia lex non debet seruire de vento, vt in l. quod Labeo. ff. de Car. edic. facit cap. commissa. de elect. lib. 6. ¶ Et hanc opinionem tenet dom. Anton. in c. fin. de eo, qui mit. in posses. quia, vt dixi, debet aliquid operari, per d. l. si quando. & c. si Papa. de priuileg. lib. 6. ¶ Sed contra prædicta oppo. de notatis in c. ex literis. supra de consti. & in c. dilectus. & in c. ad audientiam. infra de cler. non resid. & in c. ex parte, 3. infra, de verb. signifi. in quibus probatur, quòd statutum disponens id, quod ius commune, recipit omnes limitationes & declarationes iuris communis: sed ius commune declarat dictam alternatiuam, scilicet citetes ad personam, vel ad domum, vt sit ordinis. & sic primò ad personam, secundò ad domum fieri debeat, igitur &c. ¶ Et ad idem facit, quod no. Innoc. in c. causam. de præscrip. & quod traditur in l. 2. ff. de noxa. & in l. tale pactum. ff. de pact. & per Ioan. And. in regula, pro possessore. de regul. iur. lib. 6. ¶ Sol. Distingue ex mente Domini mei, & clarius, quàm ipse eo, quod satis obscurè loquitur, q; aut statutum loquitur propriè, & propriè intellectum resonat idem, quod ius commune: & tunc recipit interpretationem à iure communi, ita loquuntur contraria. ¶ Aut si intelligeremus statutum secundum ius commune, verba ipsius statuti starent impropriè, nec aliquid operarentur: sed propriè intellecta, aliquid operarentur, & tũc ad hoc, vt aliquid operarentur, debent intelligi propriè, ad quod vide Dom. meum in c. causam. infra de dolo & contum. vbi subdit, quòd hoc maximè procedit, vbi tale statutum fuisset editum à popularibus iura ignorantibus, & grosso modo verba attendentibus, secũdum vulgarem significationem. ar. not. in l. stipulatio ista. §. hi quoque. ff. de verb. oblig.

¶ Et sic ex prædictis colligitur, quòd statutum, vel eius verba nõ debent impropriari, vt trahantur ad dispositionem iuris communis, & sic nõ obstant allegata in cõtrarium: quia in illis etiam impropriè intelligendo, secundum ius commune aliquid operarentur.

¶ Et vt clarius intelligas, quantum ad terminos nostros debes animaduertere, quòd si prædicta verba statuti disponentis, q; fiat citatio ad personam,

vel

vel ad domum, intelligerentur secundum quod intelligitur l. scire oportet. §. oportet. ff. de excu. tuto. scilicet, quod prius fiat discussio personæ, ista alternatiua impropriè sumeretur eo, quod ad veritatem alternatiuæ sufficit alteram partem esse veram, vt in l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. & in l. plerique. ff. de iure delib. & no. in c. 1. infra, de plus peti. Vnde si aliter sumitur, vt sit necessitatis respectu ordinis, statutum non operaretur: & alternatiua impropriè sumeretur. vt ergo statutum aliquid operetur, & vt verba non improprientur, contra no. in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. meritò debet intelligi, vt sufficiat etiam ad domũ tantum citare. ¶ Imò fortius dicit Dom. meus, in c. pastoralis. infra de appella. quòd vbicunque dispositio effet prorsus inutilis, si verba intelliguntur, vt iacent, & propriè debent impropriari ad hoc, vt dispositio aliquid operetur: etiam si dispositio esset odiosa, per cap. si ciuẽ tas. de sent. excommu.

¶ Sed cõtra prædicta sum solitus opponere, quia in stipulatione debemus etiam facere interpretationem, vt actus magis valeat, quàm pereat: & sic vt aliquid operetur, vt l. quoties. ff. de verb. oblig. & in l. quoties. ff. de reg. iur. & tamen quia in stipulatione verba sunt propriè & strictè intelligẽda, vt in l. quic quid astringendæ. ff. de verb. oblig. & tamen in stipulatione non impropriantur verba, nec latè interpretantur ad hoc, vt valeat stipulatio. hoc probatur
33 sic. † nam verbum Dare, propriè sumptum, denotat dominij translationem, vt in l. vbi autem non apparet. in fi. ff. de verbo. oblig. & Instit. de actio. §. sic itaque. ¶ Et latè sumptum, & sic impropriè, ponitur quandoque pro locatione, vt in l. si nullo. ff. locati. & quandoque pro traditione secundum subiectam materiam, vt in l. si stipulatus. ff. de vsuris. & in l. fi. ff. de condi. ob causam. sed in stipulatione si stipulor rem meam mihi tradi, valet stipulatio, vt in l. si rem tradi. ff. de verbo. obliga. ergo si stipulor rem meam mihi dari, ex quo non potest valere in proprio significato: quia quod meũ est, mihi dari non potest, vt in d. §. sic itaque. & in l. Mæuius. §. duobus. ff. de leg. 2. ergo ad hoc, vt valeret stipulatio, verbũ Dare, deberet impropriari, & late sumi pro traditione: sed consequens est falsum, vt in l. nemo rem suã. ff. de verb. oblig. igitur, &c.

¶ Sol. Argumentum est difficile, iudicio meo: sed posset dici, vt arbitror, quòd illa interpretatio de verbo Dare, quod ponatur pro tradere, non est interpretatio, etiam impropriè: sed potius dicitur extensio propter subiectam materiã. Vel fortè melius in præalleg. l. nemo rem suam. intendebat stipulans propriè stipulari respectu dominij: & ideo vltra ipsorum contrahentium intentionem, ipsius stipulationis contractus non operatur. arg. l. non omnis. ff. si cer. peta. secus autem, si subiecta materia respiceret traditionem. ¶ Vel potest *dici*, quod prædictum argumentum non obstat primæ distinctioni: quia talis stipulatio non intelligeretur propriè, si verbum Dare, ponatur pro traditione, sed contradicit dicto Dom. M. in d. c. pastoralis. vnde possumus dicere, quòd illud dictum non procedit. cogitabis. ¶ Item contra prædictam conclusionem oppono de not. per glo. & Barto. & Doct. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. vbi dicunt, quòd si statutum disponit, quòd hæres teneatur in solidum creditoribus & legatarijs, interpretari debet secundum ius, quòd non confecerit inuentarium. Ad idem etiam facit, quod no. Bal. in l. 1. §. vt initio. ff. de postu. vbi vult, quod licet statutum dicat, quòd nullus infamis possit postulare, intelligitur, nisi pro his, pro quibus à iure communi concessum est, vt infamis possit postulare. ¶ Et ad idem etiam facit no. per Bal. in repet. l. data opera. C. qui accus. non poss. col. 4. & per Ang. in repet. l. si uacantia. C. de bon. vacan. lib. 10.

¶ Ad quod etiam vide plura alia similia, quæ posui in Clem. fin. quasi in fi. de seque. possess. & fruc. in quibus dicitur, quòd etiam verba statutorum impropriantur, vt reducatur ad ius commune: etiam si nullus per statutum producatur effectus respectu dispositi. possumus enim dicere, quòd aliquis producatur effectus eo, quòd additur vinculum vinculo, secundum ea, quæ traduntur in capitu. 2. de constit. lib. 6.

¶ Et ideo prædicta decisio remanet satis dubia, vt patet ex prædictis.

34 ¶ † Postremò, circa hanc quæstionem notabis, quòd huiusmodi citatio, quæ fit ad domum solitæ habitationis, debet fieri illis, qui sunt in domo: & si nullus in domo inueniatur, debet citatio appendi seu affigi ad ostium ipsius domus, argu. l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. & per no. in l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut clam. tenet do. Anto. in c. fin. infra de eo, qui mit. in poss. Et ita de consuetudine seruatur.

35 ¶ † Tertiò principaliter quæro, vtrum eo casu quo potest fieri citatio ad domum, possit etiam fieri ad apothecam, seu stationẽ, vel vbi citandus operatur? ¶ Sol. Dic, quòd aut apotheca est subtus domum habitationis ipsius citandi, & potest ibi fieri: maximè si per domum habetur introitus ad ipsam apothecam. quod intellige respectu verbalis citationis, si permittit aditum ad eum, vel ibi reperitur: aliàs arbitrarer idem debere dici, quod de domo dictum fuit. vnde conclude, quòd cum ista apotheca veniat appellatione domus, ex quo est subtus domum: meritò omnia, quæ dicta fuerunt in præcedenti quæst. de domo, etiam hic conueniunt. Si vero apotheca est separata à domo, dico, quòd per edicta, & per epistolam, & per uocem præconis, & campanam potest fieri citatio respectu apothecæ, quemadmodum dixi supra in quæst. præcedenti, respectu domus. Sed hoc casu, an possit realiter ad apothecam, & sic personaliter capi in apotheca, dubium est non paruum: & aliàs primo anno, quo fui Doctor, hanc quæstionem disputaui: & sub me respondit, d. Homnofrius Tudertinus: sed in præsentiarum disputationẽ habere non potui: & ideo pro nunc instituti omittere, & argumenta quædam poteris colligere ex iuribus statim allegandis, potest esse dubium de citatione fienda ad apothecam, secũdum quod dictum fuit etiam supra in præcedenti quæst. in septima specie, an valeat citatio ad domũ. Et in hac dubitatione Doct. in cle. causam. de elect. dicunt, quòd talis citatio non potest fieri ad apothecam: sed debet fieri ad domum, vbi cum familia habitare consueuit. argu. l. lex Cornelia. §. domum. ff. de iniurijs. & l. 1. §. 1. ff. de lib. agno. & probatur respectu intimationis in dicta Clem. causam. nam ibi dicitur, quòd non debet fieri ad Ecclesiam, sed ad domum, dummodo domus non sit in remotis.

¶ Et idem etiam tenent dom. Anton. Dominus meus, & Doct. in c. causam. inf. de dolo & contum. & Bart. in l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. & in d. l. lex Cornelia. §. domum.

¶ Sed aduerte, quia in contrarium videtur fortiter obstare tex. in l. 4. ff. de fundo instruc. vbi potius inspicitur fundus, in quo quis operatur, quàm fundus in quo quis habitat. ¶ Sol. dici potest, quòd ille tex. loquitur in alia materia, quæ habet diuersã naturam ab ista: quia ibi inspicitur operatio respectu subiectæ materiæ propter legatum factum de fundo instruc. vt ibi traditur per Bart. sed in terminis nostris non sufficit: quia debet fieri ad domum habitationis suæ eo, quòd est verisimile, quòd cùm familia sua ibi sit, refert sibi citationem de eo factã, quæ ratio cessat in stratione, secũdum Bart. in l. item apud Labeonem. §. conuitium autem. ff. de iniur. & tenet Ang. in d. l. lex Cornelia. in prin. Nec obst. dictus. §. conuitium. quia vt dicit Angel. loquitur in conuicto, quod sufficit vbicunq; fieri, sed citatio debet fieri in loco, in quo verisimilius citatus posit habere notitiam citationis.

36 ¶ † Quartò quæro, quid si citandus habet duas vel plures domos, ad quã debet citari eo casu, quo potest citari ad domum? ¶ Sol. tex. in Cle. causam. de elec. in similibus terminis dicit, quòd debet fieri in domo, in qua habitare communiter consueuit. Et dicit ibi glos. super verbo, habitare, quòd intelligitur, etiam si ibi habitet, vt in propria domo, vel etiã si esset domus conducta, & habitaret vt inquilinus, per tex. in l. 4. §. domum. ff. de dam. infec. facit quod dixi suprà, eod. artic. quæst. 2. ver. 2. procedit. & tenet Bart. & Docto. in d. §. Prætor ait. & sufficit ibi habitare absque eo, quòd habeat domicilium in illo loco, secundum dom. Anton. & Docto. in c. fi. de eo, qui mitt. in possess. vnde licet scholares non acquirant domicilium in loco studij, aut simili, de quo dixi in c. fin. de foro compet. in materia domicilij, in sexta quæstione princip. maximè in secundo membro. Et ibi dixi, qualiter potest esse domiciliũ sine habitatione. Est igitur conclusio, quòd exigitur habitatio tempore fiendæ citationis, vt dixi in dicta Clem. causam. & tenet dom. Anton. in cap. fi. infra de eo, qui mitt. in poss.

¶ Sed aduerte, quia si habet duas vel plures domos, in quibus habitat, videtur inspicienda domus in qua communiter habitat. argum. dictæ Cle. causam. quamuis ibi nõ habitet vltra dimidiam partem ipsius anni, sed minori tempore, & quãuis ibi nõ habitet tempore citationis, si alibi maiori parte tẽporis consueuit habitare, inspiciẽda videtur talis domus, in qua maiori parte temporis habitare consueuit, vt dicit glo. in verbo, communiter, in d. Cle. causam. ¶ Sed contra hoc facit expressè textus, & quod ibi tradit Bart. in d. l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. vbi tex. expressè vult, quòd inspicitur habitatio tempore citationis, vt ibi, dum dicit, vbi degit. licetconsueuerit maiori tẽpore alibi habitare. ¶ Sol. Dicit ibi Bar. q̃ ille tex. procedit in citatione: tex. verò in Cle. causam, procedit in intimatione, cùm ibi expressè dicatur de domo, quam cõiter consueuit habitare. ¶ Paul. verò in d. Cle. causam, tenet contra illam glo. dicens, quòd inspicitur habitatio tempore intimationis. & hæc opinio etiam respectu intimationis, plus placet Domino meo in cap. causam. infra de dolo & contuma. quia non potest reddi bona diuersitatis ratio inter citationem & intimationem: ratio enim dictæ Clem. causam, concludit in contrarium. nam intimatio de qua loquitur ille text. fit etiam ad finem, vt facilius perueniat ad notitiam appellati, sed verisimiliter facilius perueniet ad notitiam appellati faciendo citationem ad domum, quam habitat ad præsens, quàm ad illam, quam consueuit habitare, si modo illam ad præsens non habitat. vnde distinguit Dom. meus, quòd aut ille, cui est intimatio facienda, est absens ab vtraque domo, quam habitare consueuit, nec in aliqua illarum habet familiam, & tunc debet fieri, vbi maiori parte temporis consueuit habitare. ira loquitur d. Cle. causam. quia tunc facilius perueniet ad notitiã appellati. Et sic procedit tex. d. Clem. causam. cum d. glo. super verbo, communiter.

¶ Si verò ipse esset absens, sed tamen familiam suam haberet in altera ex domibus, quas inhabitare consueuit, licet minore parte temporis in illa habitare consueuerit, debet ibi fieri vbi familiam habet.

¶ Pone exemplum, maiore parte temporis anni consueuit familia sua habitare ruri, minore verò parte anni in ciuitate: certè si nunc tempore intimationis, seu citationis fiendę habet familiam suam in ciuitate, fiet intimatio & citatio ad domum ciuitatis, quia cùm habeat ibi familiam, melius informabitur, licet ipse minore tẽpore anni ibi habitauerit.

¶ Nec obstat tex. in d. Clem. causam. dum dicit, communiter, quia non solum debent inspici verba ad corticem, sed ad medullam & rationem, quę ratio est anima ipsius legis, vt l. nõ dubium. C. de legi. 4. distinct. erit autem lex. & in l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. ¶ Et not. in cap. fin. de regul. iur. lib. 6. cum similib. Et hoc dictum satis mihi placet.

¶ Sed dom. Anto. in dicta Clem. causam. aliter concordat, & intelligit dictam Clemẽ. videlicet, quòd aut intimans est certus, quòd appellatus mutauit solitam habitationem, & tunc putat, quòd non sufficit, quòd fiat intimatio ad domum solitę habitationis, sed debet fieri vbi nunc habitat. Aut nõ est certus, & tunc secus, quia valebit, si fiat ad domum solitæ habitatiouis, quæ consideratio etiam est satis bona. ¶ Et prædictam opinionem, quod inspicitur domus, in qua nunc habitat tempore citationis, tenet dom. Anton. in d. cap. fin. de eo, qui mitt. in poss. & dom. Nellus in Tractatu bannitorum, in tertia parte primi temporis. quæs. 3. pro quibus facit tex. in l. in lege Censoria. ff. de verborum sig. & not. etiam Ioan. de Imo. in c. dilectus. super glos. 1. suprà de procura. & sentit etiam Bald. in l. 3. C. quomodo & quando iud. & in l. ea quæ. eod. tit. in fi. q. vbi dicit, quòd domus habitationis dicitur domus mansionis, non peregrinationis.

37 ¶ † Ex quo infert, quòd nõ valeret citatio ad hospitium peregrinationis, per l. 1. §. domum. ff. de aleatoribus. & per l. 1. §. habitare. ff. de his, qui deiec. vel effu. & in d. l. in lege Censoria. ¶ Ad omne tamẽ dubium tollendum cautela est, quòd fiat vtrobiq;, vt dixi in d. Cle. causam. facit etiã, quod nota. in l. cùm proponas. C. de bon. autho. iud. poss. & ibi per Bal.

Bald. & per Bartol. in l. 1. & 3. in fi. iuncta l. ſeq. ff. de appel. & quod latè dixi in cap. 2. infra de app. quando appellatur, & ignoratur quis ex duobus iudicib. ſit iudex ad quem, quia cautela eſt, quod appelletur ad vtrumque, & hoc maximè faciendum eſt, quando alternatis diebus habitat in vtraque: licet etiam tunc videatur ſufficere, quòd citetur in altera tantum, ſecundum Paul. & Zabarel. in d. Cle. cauſam. ſed vt dixi, tutius eſt, quòd fiat in vtraq; domo. ¶ Et ex prædictis poteſt inferri, quod dicit Bart. in l. quod ſi dubitet. ff. de acqu. hæred. vbi dicit ſingulariter, quòd ſi nuncius dicto caſu refert ſe citaſſe ad domum propriæ habitationis, licet non expreſſerit de qua domo: tamen valet relatio, cùm dictũ ſit, quòd ad quamcunque domum ſit ius citandi in caſu prædicto. & ſequitur Ioan. de Imo. in l. hæres. ff. de acquiren. hæredi. quod ego intelligo, quando in vtraq; propter alternam habitationem fieri poſſet citatio, aliàs ſecus. ad quod vide, quod dixi ſup. in 13. princ. artic. quæſt. 3.

38 ¶ †Quinto quæro, Vtrùm citatio fieri poſſit in eccleſia, ſeu extra eccleſiam? ¶ Sol. diſtinguendũ arbitror, quod aut loquimur de citatione reali, an ſcilicet quis poſſit realiter citari, hoc eſt, capi perſonaliter in eccleſia: & ſubdiſtingue, quòd aut loquimur in citatione delicti; Aut pro debito, ſeu cauſa ciuili. Primo caſu, talis non videtur poſſe realiter citari, hoc eſt, capi in eccleſia, vt in cap. inter alia. inſ. de immu. eccle. & in 17. q. 4. cap. ſicut antiquitus. & tenent Gul. Barto. & Bald. in l. plerique. ff. de in ius vocan. & hoc eſt verum, quando delictum fuit commiſſum longè ab eccleſia, ſecundum glo. Hoſtienſ. & Docto. in d. cap. inter alia. & per Hoſt. in ſum. in titu. de immun. eccle. §. cùm quis. ¶ Quidam tamen Docto. & Lambertinus de Salyc. diſtinguunt in l. præſenti. C. de his, qui ad eccleſ. confug. quòd aut quis deliquit ex propoſito & libertate, & tunc poteſt capi in eccleſia, nec gaudet ipſius eccleſiæ immunitate, vt in Auth. de mand. Princ. §. ſed neq;. & ita poteſt intelligi c. 1. infra, de homic. ſecundum vnum intellectum. ¶ Aut deliquit quis ex caſu, & tunc gaudet priuilegio, vt d. c. inter alia. & ita intelligit Abbas antiquus in d. c. 1. de homi. & ibi etiam tradit glo. 1. & ſentit etiam Hoſt. ſed tamen iſte intellectus communiter reprobatur in d. c. 1. de cuius capituli intellectu vide, quod ibi dixi. ¶ Et primũ membrum dictæ diſtinctionis eſt contra c. fi. & d. c. inter alia. inf. de immu. eccl. vbi generaliter dicitur, quòd committens crimen quantumcunq; graue, fugiens ad eccleſiam, nõ debet inde extrahi. ¶ Inſuper, prædicto membro expreſsè contradicit 36. q. 1. in c. de raptorib. vbi raptor fugiens ad eccleſiam, gaudet illius immunitate, & tamen negari non põt, quòd rapina non fiat ex propoſito. ¶ Quære Pet. de Bellap. in d. l. præſenti. C. de his, qui ad eccl. confu. prædictum primum membrũ, quando ex propoſito deliquit, ſubdiſtinguit, quòd aut delictum cõmiſſum ex propoſito committitur ex naturali ſtimulo, & tunc delinquens, & ad eccleſiam fugiens, gaudet illius immunitate, vt d. c. de raptoribus. Aut ſine naturali ſtimulo, & tunc ſecus, quæ diſtinctio fuit multum æqua. ¶ Alij verò aliter dicunt, ſed omitto, quia hic intendo pertranſire tanquã explorator, & dimittere materiam plenius tractandã in tit. de immu. eccl. ¶ Sed de prædictã materi i vide in locis præall. & latè per D. meum in d. c. inter alia. & per Cyn. & Legiſtas in d. l. præſenti. ſed latius per Henr. Boich. in c. pen. inf. de immu. eccleſ.

39 ¶ †Quod tamen dixi, quòd ratione delicti non poteſt quis realiter citari in eccleſia, fallit.

¶ Primò, in publicis latronibus.

¶ Secundò, in nocturnis populatoribus, vt d. c. inter alia. & quis dicatur publicus latro, & nocturnus populator, traditur ibi per Innocen. Io. Andr. dom. Anton. & Do. meum.

¶ Tertiò fallit in adulteris.

¶ Quarto in homicidis.

¶ Quintò in raptoribus virginum, vt in Authẽ. de mand. Principum. §. quod ſi delinquentes. Et iſti tres vltimi caſus procedũt de iure ciuili, ſed de iure Canonico eſt ſecus. ¶ Alij tamen aliter nituntur concordares ius Canonicũ cum iure Ciuili, de quo latius per D. meum in d. c. inter alia. vbi concludit, q; ſolùm dicti duo caſus intelliguntur excepti. & in hoc prævalet ius Canonicum, & contra illũ caſum vltimum, de raptorib. virginum, eſt tex. expreſſus in d. c. de raptorib. 36. q. 1. ¶ Et quare ius Canonicum potius excipiat dictos duos caſus, quàm alios, traditur per Io. And. do. Ant. & Do. meum in d. c. inter alia. Et an Iudex ſecularis, vel eccleſiaſticus ſit ille, qui in dictis duob. caſib. exceptis poſſit realiter citare, extrahendo de eccleſia, tradunt Cyn. & Doct. in d. l. præſenti. & do. meus, in d. c. inter alia. ¶ Et vſq; ſeu intra quantum ſpatium eccleſia gaudeat d. priuilegio, ſeu immunitate, vt non poſſit quis realiter citari in ea: & vtrùm habeat locum in oratorijs vel cimiterio, aut in palatio Epiſco. & etiã quid iuris de eccleſia nondum cõſecrata, traditur per D. meum, & Doct. maxime per Hen. Boich. in d. c. pen. de immun. eccleſ. & per Hoſt. in c. fin. infra, de cenſi. & in ſum. de imm. eccle. §. 1. quantum. & Guliel. de mon. Lau. Zanze. & Zab. in Cle. quia contingit. de relig. dom. & in c. 1. de pœn. & remiſſ. lib. 6. & per d. Hug. in d. cap. pen. ¶ Et an Iudæus vel ſeruus, quò ad delictum, gaudeant prædicto priuilegio, traditur etiam in d. c. inter alia, maximè per Dom. meum, & per Hug. in d. c. pen. & ibidem etiam traditur, quid iuris de clericis delinquentibus. & ſimiliter etiam traditur in quantum fugientes gaudeant d. priuilegio, & an aliqua pœna poſsint puniri, & qualiter ad illam poſsit procedi, & per quem iudicem. ¶ Et quid ſi de facto quis realiter citetur in eccleſia, vbi citari non poterit. & qualiter agitur contra contrahentẽ, traditur per Do. meũ in d. c. inter alia. & de forma libelli, per Specu. in titu. de immun. eccle. ¶ Si verò delictũ ſit commiſſum in eccleſia, an gaudeat prædicta immunitate, vide ibidem. vnde poteſt tunc in eccleſia realiter citari, vt in c. fin. de immun. eccle. ¶ Et per quem iudicem poſsit tunc realiter citari, tradit Dominus meus in d. c. inter alia. ¶ Et quid ſi non deliquit in eccleſia, nec longè ab eccleſia, ſed propè eccleſiam, non tamen infra circuitum, infra quem Eccleſia gaudet d. immunitate, qualiter diſtinguatur, an ex propoſito ibi propè deliquerit, vt citius poſſet ad Eccleſiam habere refugium, traditur per Hoſtienſ. in ſum. in tit. de immun. Eccle. in d. §. cũ quis. & per Hug. in d. c. pe. Et hęc procedunt reſpectu primi caſus, quando cauſa

eſſet

eſſet criminalis, ſeu vellet fieri citatio ratione delicti. ¶ Sed in ſecundo caſu, vtrum in Eccleſia poſsit fieri realis citatio pro debito ciuili, tex. probat, q; nõ, in d. c. inter alia. in quantum generaliter prohibet extrahi de Eccleſia. & clarius loquitur tex. 17. q. 4. c. miror. & c. ſi quis cõtumax. & clarius l. præſenti. C. de his qui ad eccle. confug. & tenent Guliel. Bar. & Bal. in l. plerique. ff. de in ius vocan. ¶ Sed tu diſtingue poſt Cy. in d. l. præſenti. & Do. meum in d. cap. inter alia. plurimis tamen additis, quòd aut ille, qui fugit ad eccleſiam, non eſt Catholicus: aut eſt Catholicus. Primo caſu, non iuuabitur per eccleſiã

40 vnde † Iudæus & alius quilibet infidelis, poteſt in eccleſia realiter citari, per l. 1. C. de his, qui ad eccle. cõfug. & in Auth. vt liceat mat. & auiæ. §. quia vero. & ratio eſt: quia cũ Iudæus, ſeu infidelis delinquat in eccleſia, ſeu contra eccleſiam, fruſtra eius auxiliũ implorat, vt in c. fi. infra de immu. eccle. & in c. quia fruſtra. infra de vſur. Et hanc opin. tenuerunt Petr. Lambertinus & Cy. in d. l. præſenti. & Hoſt. in ſum. in tit. de immun. eccle. §. cum quis. ver. aut Iudæus. & Dom. meus in d. c. inter alia. ſed Glo. tertia ibi tenet contrariam ſententiam, dummodo abſit ſimulatio per l. 1. C. de his, qui ad eccle. confug. ¶ Et idem tenent Inno. & Hoſti. ibi & Guliel. ſuper Raymundum in ſumma in titu. de immun. eccle. ¶ Et frater Ioan. in ſum. de immun. eccle. q. 5. ver. quid de Iudæo, per d. l. 1. & ſequitur Zabarel. in cap. inter alia. prælegato, pro qua opin. facit tex. in c. ſicut. §. ad hoc. infra de Iudæ. qui vult, quòd eorum ſepultura & cœmiteria non poſsint violari, facit etiam 17. q. 4. c. Iudas. ¶ Sed Hug. in d. c. pen. tenet contrariũ per d. l. 1. C. de his, qui ad eccle. confug. & Oldr. conſi. 54. & Archid. 17. q. 4. c. diffiniuit. ¶ Iudicio meo, vtraque opi. eſt ſatis ſuſtentabilis: ſed tamen prima opi. quod infidelis nõ iuuetur, videtur magis æqua, per d. c. ſi. quoniam eccleſiæ priuilegio vti non debet, qui eam nititur impugnare, vt ibi.

41 ¶ † Secundo caſu, quando fugiens ad eccleſiam eſt Catholicus, ſubdiſtingue, q; aut loquimur in ſeruo, aut in libero. primo caſu dic, quòd aut ſeruus fugit ad eccleſiam religionis cauſa, & debet reddi domino ſuo ipſum intra triennium repetenti, recepta cautione à domino, quod ipſum non puniet, vt in Auth. de monachis. §. ſi vero intra trienniũ, & hoc no. Lamber. de Sali. in l. præſenti. §. ſanè ſi ſeruus. C. de his, qui ad eccle. confug. Aut fugit cauſa immunitatis conſequendæ. & dic, quòd aut fugit propter nimiam ſeuitiam & magnam domini atrocitatẽ: & dominus cogitur eũ vendere bonis conditionibus: nec perpetuo reuertetur ad dominũ, niſi velit ipſe ſeruus redire. Inſti. de his, qui ſunt ſui vel alie. iuris. §. ſed maiorum. expedit enim reipublicæ, ne quis re ſua male vtatur, vt ibi no. ¶ Aut ſeruus fugit propter modicã domini ſæuitiã, ſeu caſtigationẽ: tunc habet locum d. l. præſenti. §. ſanè. & c. inter alia. infra de immu. eccl. qui tex. volunt q; recepto iuramẽto a domino de indemnitate ipſius ſeruus reſtituetur domino. ¶ Si verò nulla eſſet domini ſæuitia, ſed fortè aufugit vt dominũ defraudet operibus ſuis, & hoc caſu, reſtituendus eſt domino, vt d. l. præſenti. §. ſanè. ¶ Et hæc procedunt, q̃n ſeruus non fugeret ad Eccleſiam propter delictũ: ſed ſi fugeret propter delictũ, non intendo hic tractare: ſed in locis prædictis allegatis. ¶ Si verò qui fugit ad Eccleſiã eſt Catholicus & liber: & tunc diſtingue, q; aut fugit propter debitum principis, vt tributorũ vel ſimile debitum. & tunc poteſt realiter citari, & extrahi de eccleſia, vt in Auth. de manda. Principũ. §. 1. & §. neque. verſic. publicorum vero tributorum, colla. 3. & in Authen. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. §. volumus. ſecundum Lamber. de Saly. & Cyn. in d. l. præſenti. ¶ Sed Petrus de Bellapertica videtur velle, quòd tales debitores tributorum non debeant citari realiter: & ſic non debent extrahi inuiti de eccleſia: ſed bene poſſunt ibi verbaliter citari, & ſi citati ſe defendunt, ſatis eſt: aliàs procedetur contra citatum, tanquam contra cõtumacem ad miſsionem in poſſeſsionem bonorum. Et ita intelligit per iura prælegata. Et iſta vltima opinio Petri, quam etiam recitat Cy. in d. l. præſenti. magis placet Domino meo, in d. c. inter alia. infra de immu. eccle. quia in dubijs fauendum eſt Eccleſijs, facit d. l. præſenti. ¶ Item facit, quia non potuit Imperator per ſuum ius nouiſſimum illorum auth. prætudicare immunitati eccleſiæ, per l. & canones conceſſæ, & iſta opin. communiter obſeruatur. ¶ Aut quis fugit ad eccleſiã propter aliud debitum, quam fiſcale: & tunc ſecũdum omnes non debet pro tali debito in eccleſia realiter citari, & ſic inuitus extrahi de eccleſia, ita tenent Doctor. in d. l. præſenti. & Doct. in d. c. inter alia. & probatur 17. q. 4. c. miror. & c. ſi quis contumax. & tenet Gul. Bar. & Bal. in l. plerique. ff. de in ius voc. & Bal. in l. 2. C. de ſacroſan. eccle. & Hug. in c. pen. infra de immun. eccle. Ad materiam vide omnino Do. meum in d. c. inter alia. de immun. eccle. ¶ Sed aduerte: quia in modo procedendi ſunt opin. Quidam enim dicunt, quòd iſti tali fugienti dari debẽt triginta dies, in quibus ſecurè exeat pro cauſa agitãda: & ſi intra triginta dies ſententia feratur, iudex ſententiam exequetur. ¶ Si vero poſt illos triginta dies fugiat ad Eccleſiam: tũc iudex exequetur ſententiam meliori quo poteſt modo, vt d. §. ſed neq;. in Authen. de manda. Princip. ſecundum Pet. Glo. tamen ibi aliter intelligit. ¶ Sed Iacob. de Rau. dicit quòd dabitur ei ſecuritas exeundi, & ſtandi extra Eccleſiam per triginta dies, intra quos ad iudicium vocatus reſpondebit: & ſi iudex ferat ſententiam intra illos dies: tunc iudex dabit ſibi electionem, quòd aut impleat iudicatum, & renunciet ſecuritati: vel redeat ad Eccleſiam. & hoc voluit litera in d. §. ſed neq;. ibi dum tex. dicit, condemnabis eũ ad duorũ electionem, &c. Et cum hac op. tranſit Cy. in d. l. præſenti. & ſequitur Do. meus in d. c. inter alia. & Hug. in d. c. pen. ¶ Sed tu aduerte, quia Old. conſ. 54. voluit, q; in omnibus caſibus, in quibus quis de iure cõi poteſt capi pro debito ciuili, poteſt ét citari realiter in Eccleſia, & de ea extrahi, per l. nemo. C. de exacto. tribu. lib. 10. licet aliquis teneant cõtrarium, ſecundum eũ. Et ideo dicit Old. in d. conſilio, q; ſi ex forma ſtatuti, quis poteſt capi pro ciuili debito, quod tunc poteſt quis in Eccleſia realiter citari, & extrahi ab Eccleſia: quia cũ ex forma prędicti ſtatuti quodãmodo perſona ſit affecta, & conditionata ad ſeruitiũ: debet prędicta ſecuritate extrahi de Eccleſia, vt creditor, qui quodãmodo eſt dñs, eius ſeruitio non fraudetur. arg. d. l. præſenti. §. ſanè. nam Princeps, qui immunitatem conceſ-

sit Eccleſiæ, licet potuerit remittere pœnam, quæ reſpicit ius publicum, tamen priuatum debitum non intelligitur remittere. argum. l. 1. C. de in ius vocan. & ff. de ſeruis fugiti. l. 1. 35. q. 1. c. de raptoribus. facit etiam, quia Eccleſia ſolùm liberat fugientem à pœna corporali, vt d. c. inter alia. & 17. q. 4. cap. diffiniuit. & cap. id conſtituimus. & c. reum. & ibi per Archi. non tamen tollit, quòd alia pœna puniatur, imò permittit, vt dictis iuribus.

42 ¶ †Item, quia in caſibus, in quibus quis de iure cõmuni poteſt perſonaliter capi, in eiſdem poteſt extrahi de Eccleſia, vt pro debito tributario, vt ſup. dixi. Eſt circa hoc attendenda conſuetudo, ſecundum Inn. in c. cum inter. ſup. de conſuetud. & ideo de iure communi, propter delictum nõ extrahitur de Eccleſia, quia regulariter de iure communi, quis pro ciuili debito capi non poteſt, vt l. ob æs. C. de act. & obl. & inſ. de immu. eccl. & ita debet intelligi d. l. præſenti. §. 1. & in Auth. de iudi. in princip. §. ſed neq; . quia ſi eſſet extra Eccleſiam, caperetur: niſi cederet bonis, vt l. 1. C. qui bon. cedere poſſ. ſecundum Old. in d. cõſi. 53. Et ſentit D. Ant. in d. c. inter. ¶ Quæ conſideratio fuit multum rigoroſa, & communiter in practica non ſeruatur.

43 ¶ †Et eſt aduertendum, quòd prædicto priuilegio & immunitate, ne poſsit in eccleſia citari, gaudet etiam excommunicatus: dummodo ſibi aliud canonicum non reſiſtat. & ratio eſt, quia in hoc nõ habetur ratio, ſeu conſideratio delicti ipſius excõicati, ſed potius attenditur fauor Dei, cui competit ille honor, cũ eccleſia nihil deliquerit. facit c. queſiuit. inſ. de his, quæ ſi. a ma. par. cap. ſecundũ Gul. de mon. Lau. & Zenze. in cle. 1. de pœ. & rem. & Hoſt. in ſum. in tit. de imm. eccl. §. in quantum. ¶ Quidã verò diſtinguunt, q̃ aut quis eſt excõicatus ab homine, ſeruato iuris ordine, & non gaudet tali immunitate, mãximè propter morã petendi abſolutionẽ. ¶ Aut eſt excõicatus à canone, & tunc ſecus. Alij verò dicunt, q̃ vtroq; caſu non gaudet tali priuilegio, ex quo eſt in mora petendi abſolutionẽ: ſecus ſi non eſſet in mora. facit 11. q. 3. c. rurſus. & c. quicunq;. Sed gloſ. Gul. ſuper ſum. Raymundi, in ti. de imm. eccl. & frater Iac. in ſum. illius ti. q. 5. verſ. quid de Iudæo. tenent indiſtinctè, q̃ excõicatus non gaudeat tali priuilegio, & ſic poſsit realiter citari. Sed primam opin. Gul. q̃ non poſsit realiter citari, dicit Hoſt. tutiorem. & eam tenet Gof. in ſum. de immu. eccl. quam etiam Hug. in d. c. pen. inf. de immu. eccl. dicit eſſe veriorẽ. & idem dicit Hug. de degradato, quia talis retinet priuilegiũ, niſi reddatur incorrigibilis, vt in c. cum non ab homine. ſup. de iudi. ſecundũ Hoſt. in d. §. in quãtum. ver. quid de degradato.

44 ¶ †Et aduerte, quia prædictũ priuilegium habet nõ ſolùm in eccleſia cõſecrata & eius cœmiterio, ſed etiam in eccleſia, non cõſecrata, vt d. c. pe. Et probatur per gl. 1. & Doc. in c. ſi. de conſec. eccl. vel alta. & etiam palatium Epiſcopi, ſecũdum aliquos, de quo per Gul. Zenze. Zabarel. & Doct. in clem. 1. de pœn. & remiſ. & Zaba. in d. c. inter alia. Et vide alias remiſſiones, quas ſup. dedi. ¶ Item, dictum priuilegium conſequitur eccleſia, licet ſit interdicta, ſicut etiam clericus ſuſpẽſus, interdictus, vel excommunicatus gaudet priuilegio canonis, ſi quis ſuadente. 17. q. 4. de quo dixi in c. peruenit. de ſen. exc. in 9. princ. art. in ſecũdo membro principali, fall. 11. ¶ Hæc enim reuerentia debetur Deo, qui non deliquit, vt dictũ eſt. Et ſatis eſſe videtur, quòd per interdictum ipſius eccleſiæ ſubtrahitur diuinum officium, vnde non eſt addenda afflictio afflicto, vt in c. at ſi clerici. in fi. ſupra de iud. cum ſimi. ſecundum Vincent. Ioan. Andr. Dom. Anton. & Zabarel. in d. cap. inter alia. & Hoſtienſ. in ſum. in dicto §. in quantum. verſ. ſed nunquid. & Gof. in ſum. de immunita. eccleſ. & Archi. 17. q. 4. cap. vxor. & Guil. de Zenze. in d. cle. de pœnit. & remiſs.

45 ¶ †Sed iuxta prædicta quæro, quid de fugiẽte ad Euchariſtiã, vtrum poſsit realiter citari. ¶ Et ad hoc, vt quæſtio procedat intellige, qñ Euchariſtia portaretur in via, vel eſſet in loco nõ priuilegiato. ¶ Sol. Hugutio, Laur. Vincen. & Gof. in c. ſanè. de celeb. miſſ. tenent, q̃ talis poſsit realiter citari, nec ratione Euchariſtiæ defendatur: moti, quia Euchariſtia eſt cibus animæ. de conſe. diſt. 1. c. nõ iſte panis. & ideo animam tantùm liberat, eccleſia verò attendit etiã ad res corporales defendendas. 1. q. 3. c. ſi quis obiecerit. & ideo non mirũ ſi liberat etiam corpus. 29. quæſt. 5. cap. reos, & ad ſe fugientes defendit, vt d. l. præſenti. & ſupradictum fuit. Quare cum prædicta ratio non vendicet ſibi locum in Euchariſtia, quæ ſolum eſt cibus animæ, ideo priuilegium ipſius eccleſiæ non videtur extendendum ad Euchariſtiam. argum. c. ſanè. de priuil.

¶ Ioan. tamen. 12. q. vlt. c. quæſitum. vult talẽ defendendum, & nonnulli ſequuntur, non tñ loquitur de fugiente, ſed de recipiente corpus Chriſti. Et hæc opin. q̃ defendendus ſit, eſt magis æqua, catholica, & laudanda. vnde quidam dicunt talem fugientem vſque ad ſanguinem per eccleſiam defendendum, quia nihil eſt in eccleſia hoc Sacramento maius. de conſec. diſt. 2. c. nihil. & in clem. ſi dictum. de reliq. & vene. ſanct. ¶ Et quia ex quo propter honorem Dei defertur eccleſiæ, multò fortius deferẽdum eſt Deo, quia propter quod vnum quodq; tale eſt, & illud magis, vt in auth. multò magis. C. de ſacroſanct. eccl. Item probatur, quia ſi ſtatua Principis & præfecti ſaluat hominem ad eam fugientem. Inſti. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. §. hoc tempore. & d. l. præſenti. multo fortius Chriſti corpus, quod cum ſit incomparabiliter maius & dignius, non debet ei aliqua res anteponi, vt d. c. nihil. & 1. q. 1. multi, & 85. diſt. c. ecce. Et hoc probatur per fidem mulieris fluxum ſanguinis patientis, & dicentis: Si tetigero fimbriam veſtimẽti ſui, ſalua ero. at Ieſus dixit illi, confide filia, fides tua te ſaluam fecit. & mulier ex illa hora ſalua facta eſt. Matth. c. 9. Marci 5. Lucę cap. 8. & 5. diſt. c. ad eius verò concubitum. ¶ Item facit, quia Euchariſtia, vera gratia interpretat. 1. q. 1. c. multi. ergo fugientes ad eam ſaluare debet. Nec obſtat quòd eſt cibus animæ, quia nihilominus eſt corpus Chriſti, ideo etiam in ſaluatione corpor̃, corporali eccleſiæ præferenda eſt. facit 11. q. 3. c. Iulianus. ¶ Nec obſtat quòd priuilegium non eſt extendẽdum. quod verum eſt de perſona ad perſonã, & de eccleſia ad eccleſiã, ſed in terminis noſtris, ſecus eſſe debet, cũ priuilegium in honorẽ, & reuerẽtiã Dei eccleſiæ concedatur: fortius debet habere locũ in ipſo corpore Chriſti, vt honor potius Deo & Creatori, quã creaturę deferatur, & potius Deo, qnàm

quàm principis ſtatuæ, vt in Auth. vt non luxurien tur contra naturam. poſt principium. colla. 6. cùm grauius ſit offendere æternam, quam temporalem maieſtatem, infra de hæreticis. cap. vergentis. ¶ Et hanc opinionem tenet Hug. in d. c. ſanè. de celebra. miſſ. & Dominus meus ibi. & ibi dicit Henri. quòd & ſi quicunque magiſtri contrarium dixerint, non vult ſtare illorum interpretationi. ¶ Et mihi placet. Nec videtur tolerabile, quòd fugientem ad Euchariſtiam lictores, vel nuncij admittantur ad capiendum; ne fortè contingat, quòd extumulatione aut rixa, Euchariſtia frangatur, vel cadat, & fortè in lutum, vel alio modo vituperetur. ¶ Et ita tenui in quodam conſilio, quod feci ad petitionem reuerendi religioſi fratris Ioannis de Capiſtrano, ad intellectum capituli, omnis vtriuſque, infra de pœnit. & remiſs.

46 ¶ †Et aduerte, quia prædicta procedũt reſpectu citationis realis fiendæ, tam in Eccleſia, quàm de fugiente ad corpus Chriſti, ſed quantum ad citationem verbalem dic, quòd illa in vtroque caſu fieri poteſt. ¶ Et ita concludunt Guil. Bartol. & Bald. in l. plerique. de ſacroſanct. Eccleſi. & probatur in l. præſenti. C. de his, qui ad Eccleſ. confug.

¶ Nec obſtat quod dixi ſupra eodem articu. in 2. q. princip. verſ. Circa ſextam ſpeciem. vbi dixi, quod talis citatio non poteſt fieri in domo, niſi pateat aditus ad ipſum citandum, vel appareat in conſpectu: quia vt dicit Bartol. in d. l. plerique. Eccleſia eſt iuris publici, ad quam quilibet habet aditum, vt l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iu. ſecus in domo priuata, in qua iſtud ceſſat. ¶ Sed tu conclude, quòd ſi aliquo modo impediretur aditus, nec appareret citandi conſpectus, non poſſet citari. ¶ Item, non obſtat, quòd ex quo talis citatio videtur eſſe actus iudicialis, quod non debet poſſe exerceri in Eccleſia, vt in c. decet. de immun. Eccl. lib. 6. quia verum eſt, quòd citatio eſt de proceſſu, quantum concernit iudicem: ſecus quo ad nuncium, reſpectu cuius eſt quædam executio facti: vnde propriè talis actus nuncij non eſt de proceſſu iudicij. & ita debet intelligi Inſti. de pœ. teme. litig. §. fin. ita dicit Bald. in l. 2. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ad quod vide quod dicã, infra, in 9. quæſtione.

47 ¶ †Sed quantum ad citationem per edicta, & per epiſtolam, & vocem præconis, & campanam, dicendum eſt, vt dixi ſupra eodem articu. quæſt. 2. de citatione ad domum. ¶ Poſtremò verò, quo ad citationem fiendam ad Eccleſiam, quæ non ſit realis, neque verbalis, ſed fiat ad ipſam rem, licet maior ſit dubitatio: tamen dicendum arbitror, quod ſi in dicta Eccleſia eſſet habitatio ipſius citandi, idem dicendum eſſet, quod dictum fuit ſupra eodem artic. quæſtio. 2. verſicu. Circa ſeptimam ſpeciem. Sed ſi alibi haberet domum habitationis, deberet fieri in domo ſolitæ habitationis, vt ibi dixi. ¶ Et aduerte, quia quæſtio prædicta procedit, quando non inuenitur dominus, vel procurator, quo caſu, debet fieri citatio ad domum, vt dixi in dicta quæſti. 2. vel ad Eccleſiam, vt dicit Gloſ. magna in c. cauſam, de do. & contu. ¶ Et quamuis illa Gloſ. loquatur alternatiuè ad domum, vel Eccleſiam: & ſic videatur ſufficere alterum: tamen Docto. communiter intelligunt, quòd illa ſit alternatiua ordinis. ¶ Ad quod vide quod dixi ſupra eod. art. q. 2. ver. Sed circa hoc quæro. vnde eſt ſenſus, quòd non inuento domino vel eius procuratore, ſi habet domum priuatæ habitationis, ad illam citetur: aliàs ad Eccleſiam ſuam. & hoc tenet Do. Ant. in d. c. cauſam, dicens non ſufficere citationem ad Eccleſiam, ſi alibi, etiam in Parochia aliena habeat domum priuatam. Quod placet Domino meo, etiam ſi agatur de ipſa Eccleſia, vt ſtatim ſubiiciam. dicit tamen D. Ant. quòd cautũ eſſet, quòd vtrobique fieret citatio ad maiorem cer titudinem. & dicit Dominus meus, quòd prædicta procedunt, etiam ſi agatur pro ipſa Eccleſia. mouetur argum. l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. vbi licet agatur reſpectu alicuius rei: tamen citatio debet prius fieri ad domum habitationis citandi, quàm ad ipſam rem de qua agitur.

¶ Fit enim ad domũ, vt citius poſsit peruenire ad notitiam citãdi: quia cum ibi habeat familiam, amicos, & vicinos, facilius poterit ad notitiam ipſius citati per illos peruenire.

¶ Sed tu aduerte, quia ſi ageretur de Eccleſia, debet ſeruari forma cle. cauſam, de elect. vbi tex. dicit, quòd debet fieri in domo, quam ipſe appellatus habitare cõmuniter conſueuit, vel ſi domus eadem in remotis exiſtat in Eccleſia Cathedrali: in cuius ciuitate vel diœceſi conſiſtit beneficium, nihilominus in vtroque caſu, in Eccleſia vel beneficio de quo agitur. de cuius Cle. intellectu dic, vt ibi latè ſcripſi. Si verò citatio fieri deberet ad Eccleſiam ad mãdatum Epiſcopi expulſi, debet fieri ſecũdum formam Cle. 1. de foro comp. de cuius Clem. intellectu, ibi latè ſcripſi. ¶ Et adde ad hoc, quæ dicam in fine ſequentis quæſtionis.

48 ¶ †Sexto quæro, quid ſi citandus habet duas vel plures Eccleſias: vtrum ad alteram, vel ad omnes ſit citandus. ¶ Solutio colligitur ex prædictis, quia ſi non agitur de Eccleſia vel beneficio, ſed de alia re, ſi ſumus in caſibus, in quibus debeat fieri citatio ad Eccleſiam, arbitror quòd fieri debeat ad Eccleſiam reſidentiæ ſuæ, ſi fortè in vna reſidet, & in alia deſeruit per vicarium ſuum, ſecundũ ea, quæ tradũtur per Doct. & ibi dixi in c. extirpandæ. §. qui verò. inf. de præben. & per Inn. in c. cum iamdudum. eo. tit. & ſi alternatis temporib. in vtraque reſidentiam faceret, ad vtranq; fieri deberet citatio, per ea quæ dixi in præcedenti quæſtio. melior tamen eſſet cautela, ſi vtroq; caſu faceret ad vtranq; Eccleſiam, vt ibi dixi. ¶ Si verò ageretur de altera prædictarum Eccleſiarum vel beneficiorum, ad illam deberet fieri citatio, arg. Cle. cauſam, de elect. ¶ Et ſi de vtraque Eccleſia ageretur, fieri deberet ad vtranq;, per ea, quæ dixi in preced. quæſt.

49 ¶ †Et aduerte circa prædicta, quia quando fiunt tales citationes ad Eccleſiã, ſeu in Eccleſia, debent fieri alta voce: ita quòd edictum perueniat ad eos, qui ſunt in Eccleſia, per not. in cap. finali, de eo, qui mitt. in poſſeſsio. in l. ſi pupillus. §. reſcribere. ff. de inſtitoria. & in cap. ex tuæ. inf. de cler. non reſiden. ſecundum Mar. & Zab. in Clement. prima, de foro competenti. quæſtione 28. faciunt, quæ dixi ſupra eodem articu. quæſtio. 2. verſicu. Circa ſeptimam ſpeciem. ¶ Si verò nec in domo, nec in Eccleſia propria fieri poſſet talis citatio, propter aliquem iuſtum timorem, vel iuſtum impedimentum, tunc

fiet in Eccleſia ciuitatum vicinarum, vel locorum inſignium vicinorũ, aliquibus diebus Dominicis, & feſtiuis, argum. d. Clementinæ præced. de foro competenti.

50 ¶ † Et ſi tu diceres, quòd talis citatio nõ videtur poſſe fieri die feriata, & ſic dieb. Dominicis: Ad hoc dic, vt dicam inf. in 19. prin. art. & ideo potius debet fieri diebus feſtiuis: quia maior populi multitudo tunc conuenit ad diuina. ita dicit Mat. obſeruari. & ſequitur Zab. in d. Cle. 1. & quamuis ille tex. loquatur in caſu ſpeciali Epiſc. expulſi: tamen dicit ibi Zabar. q̃ reſpectu formæ extendi debet ad alios caſus. ¶ Et ſatis mihi placet: quoniam vt ſupra ſæpius dictum eſt, hæc omnia ſucceſsiuè per ordinem in citatione requiruntur.

¶ Primò, reſpectu perſonę domini, vt citetur perſonaliter ſi reperiatur.

¶ Secundò, reſpectu procuratoris.

¶ Tertiò, ad domum.

¶ Quartò ad Eccleſiam, vt facilius citatio deducatur ad notitiam citati, & vide etiam quod dicam ſeq. quæſtio.

51 ¶ † Septimò quærò, vtrum in caſibus in quibus debet fieri citatio ad Eccleſiam, poſsit fieri ſi Eccleſia eſt interdicta? ¶ Et videtur dicendum quod nõ: quia ideo fit in Eccleſia, quia ad eam eſt concurſus hominum, ſed tempore interdicti non poſſunt celebrari diuina: nec poteſt tunc concurſus hominũ haberi. igitur, &c. ¶ Sol. Glo. in verbo, ad diuina, in Cle. 1. de foro comp. tenet contrarium, & ſequũtur Zenze. & Zaba. & Dom. ibi. & idem ego ibi tenui. ¶ Nec ob. ratio allegata in contrarium: quia ẽt tempore interdicti poteſt in loco interdicto prædicari verbum Dei, & appellatione diuinorum, venit prædicatio verbi Dei, & ſic poterit ibi eſſe multitudo populi tempore prædicationis. de qua materia vide quod latius dixi in c. ſi. inf. de ſent. exc. in materia in terdicti. ¶ Et ex prædictis patet, q̃ longè fortius poteſt fieri citatio per omnem ſpeciem citationis, in ciuitate vel loco interdicto.

52 ¶ † Octauò quæro, vtrum citatio fieri poſsit in carcere.

¶ Sol. Dic, quòd ſic. ad quod vide quod latius dixi ſup. in 5. prin. art. q. 25.

53 ¶ † Nonò quæro, vtrum citatio poſsit fieri in alieno, ſeu ex alieno territorio.

¶ Sol. Quæſtio eſt ſatis difficilis, intricata & dubia, quam proſequuntur Doct. in c. fin. ſup. de foro compe. & do. Domi. poſt Doct. in c. Romana. §. contrahentes. de foro comp. lib. 6. Et Zab. in Cle. paſtoralis. §. vt illud. de re iudi. In qua quæſtione duæ primò fiunt conſiderationes.

¶ Prima, conſideranda eſt reſpectu iudicis committentis citationem, & ſic reſpectu commiſsionis.

¶ Secunda, reſpectu nuncij & executionis ipſius citationis.

¶ Item diſtinguitur, an agatur ratione rei, vel ratione delicti, vel ratione contractus: An verò quis citetur ex eo, quia ibi ſortiatur domicilium: cum tamen eo tempore ſit extra domicilium in alieno territorio. ¶ De prima executione iudicis committentis citationem, dixi ſup. in prin. iſtius 17. artic. ¶ Sed quando agitur reſpectu rei, an poſsit fieri citatio de exiſtente in alieno territorio, dixi late in c. ſanè, ſup. de foro compe. verſi. 14. declaratio. ¶ Sed ſi agatur ratione delicti, dic vt late dixi ī c. poſtulaſti. ſup. de foro cõpe. in 2. prin. articu. ¶ Si verò agatur ratione contractus, dic vt latiſsimè dixi in c. dilecti. ſup. de foro compe. in 2. princ. artic. ſub 3. quæſt. princ. verſicu. 12. quomodo. fol. 180. ¶ Si verò quis ex alieno territorio ſit conueniendus in loco domicilij, tetigi in c. fin. ſupra de foro compet. in materia domicilij. 7. quæſt penul. verſicu. tertius effectus. ſed latius tractatur materia in d. c. dilecti. in d. verſi. 12. quæſtio. ¶ Et adde prædicta ad ea, quæ dixi ſupra in 5. artic. quæſt. 15.

54 ¶ † Decimò quæro, in quo loco, ſeu ex quo loco vniuerſitas poſsit citari. ¶ Et aduerte, quia hoc ſolum intendo tractare de citatione vniuerſitatis, in cauſis in iudicio agitandis.

¶ De citatione enim, ſeu vocatione illorũ de vniuerſitate ad expediendos actus vniuerſitatis, latius dicetur in ti. de his, quæ fiunt à ma. par. cap.

¶ Vnde circa prædictam quæſtionem aduerte, quia Gl. in l. non poteſt dolo. ff. de regu. iur. dicit, q̃ debet citari in capitulo, vel arenga, vel in alio deputato loco. argu. l. iubemus. C. de ſacroſanct. Eccleſi. ¶ Et quòd non ſufficit citatio facta de Syndico, vel actore vniuerſitatis, quia per talem citationem vniuerſitas non conſtituitur in contumacia, per l. ſi ex dolo. §. 1. ff. de dolo. Nec obſt. l. 1. in fi. cum l. ſeq. ff. de acq. poſſ. quia verum eſt, quòd ea, quæ expediũt vniuerſitati, poſſunt fieri per Syndicũ, vel per actorem vniuerſitatis.

¶ Sed quæ nocent, per ipſum expediri non poſſunt. Vnde nec ipſorum confeſsio præiudicat, vt in l. certũ. §. ſed an ipſos. ff. de confeſ. ſecundum Glo. in d. l. non poteſt dolo. quam ſequitur ibi Bar. Nec ob. l. aut qui aliter. §. idem ait. ff. quod vi aut clam. quia ibi dicitur, quod valeat denunciatio facta Syndico quantum ad excuſandum denunciantem ab eo, q̃ denuncians facere debebat.

¶ Dicit tamen Inno. quòd in factis vniuerſitatis, ſufficit citare adminiſtratores vniuerſitatis vel maiorem partem. ita dicit Inn. in c. humilis. de ma. & obe. ſecurius videtur, quod ſtatim dixi, ſecundum Glo. & Bar. ¶ Sed tũc dubitatur, quid ſi vniuerſitas non vult congregare capitulum, vel arengam? ¶ Sol. Gl. in c. ſi capitulo. de præb. lib. 6. dicit, quod debent citari illi, qui regunt vniuerſitatem: quia tunc perinde habetur, ac ſi ciuitas vel vniuerſitas citaretur. Et ſequitur Bar. in d. l. non poteſt dolo. & ita poteſt intelligi Do. Inno. Cyn. verò in l. 1. §. quod ſi nemo. ff. quod cuiuſque vniuerſit. nomi. in addi. dicit, quòd ſi vniuerſitas habet Syndicũ, ille debet citari: aliàs vniuerſitas debet citari in Concilio congregato, vt l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. Nec ſufficit citari Poteſtatem, vel alium officialem: quia contumacia ſua non noceret ſubditis, vt l. meminerint, C. vnde vi. & ſup. tetigi. ¶ Aduerte tamen, quia ſi vniuerſitas remanſit apud vnum ſolum, quia alij ſunt mortui, ſufficit quòd citetur ille ſolus, ſecundum Bald. poſt Glo. in l. ſicut. §. fi. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. ¶ Tunc enim citatio videtur deiſto fieri poſſe, vt de perſona ſingulari, in loco & ex loco, ſecundum ea, quæ ſuperius dicta ſunt.

55 ¶ † Et ſi tu diceres, quomodo poteſt eſſe vniuerſitas apud vnum. ¶ Reſpondeo, quòd quamuis à princi-

principio vniuerſitas non poſsit formari, niſi ad minus ibi ſint tres, vt l. Neratius. ff. de verb. ſignific. & per Bart. in rubr. & in l. fi. ff. de colleg. illicitis. & per Bal. & Sali. in rubr. C. pro ſocio. tamen poteſt peruenire & reſpondere penes vnum, ſi ſpes eſt reparationis, vt l. ſicut. §. fi. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine, & ibi no. Bal. ¶ Et per Ioan. And. in mercuria. in tit. de reg. iur. lib. 6. per Innoc. in cap. cum nobis olim. ſupra de elect. & infra de rebus eccle. non alie. c. ſi quis Presbiterorum, & in c. gratum. ſupra de poſtula. Prælato. & ibi per Innoc. Ioan. And. & Dominum meum, & per Bart. in d. l. ſicut. §. fi. vnde talis, qui eſt ſolus, agere & conueniri poteſt nomine vniuerſitatis. ita tenet Archi. 66. diſtin. ſi forte. & tenet Bar. & Bal. in d. l. ſicut. §. fi. licet Vin. contra. vnde citato iſto, tota vniuerſitas intelligitur citata, ſecundũ Bal. Aduerte tamen, quia fortè hoc caſu, ſi perſonaliter non reperiretur, facta diſcuſsione perſonę & ad domum, & in Eccleſia, ſecundum ea, quæ dicta fuerunt, ſupra eodem articulo. queſt. 2. & 5. & 6. eſſet etiam fortè cautum fieri citationem ad locum, in quo vniuerſitas ſolita eſt congregari, per ea, quæ dicta fuerunt in dictis quæſt. ¶ Et hæc procedunt, quando citanda eſt vniuerſitas pro negotijs, quæ tãgunt ipſam vniuerſitatem communiter. ſecus ſi pro negotijs, quæ ſpectarent ad ſingulos de vniuerſitate: quia tunc ſingulariter eſſent citandi, ſecundum ea, quæ dicentur, infra in 20. princ. artic.

56 ¶ † Vndecimò quæro, quid de bannitis & exitijs, vtrum poſsint citari ad locum à quo ſunt banniti. ¶ Circa quod vide quæ latius dixi ſup. in 5. prin. artic. queſt. 26. ¶ Et aduerte, quia Spe. in tit. de com peten. iudi. additione. §. 1. verſi. ſed pone. & Io. And. in Cle. cauſam. de elect. dicunt, quòd bannitus poteſt citari in loco vbi habitat, ne delictum ſuum ſibi proſit. quod verum dicit Guliel. ſi bona ſua ſunt publicata: aliàs poſſunt cõueniri in loco à quo ſunt expulſi. & ſequitur Ioan. de Imo. in d. Cle. cauſam. ¶ Sed tu aduerte, quia quod vltimo loco dictũ eſt, non procedit reſpectu loci, in quo ſeu ex quo bannitus eſt citandus: ſed loci ad quem citatur. & ſic prædicta concluſio non videtur procedere propter locum non tutum ad quem citatur. ¶ Ad quod vide quod dixi in d. 5. articulo, q. 26. & quod dicam ſtatim in 18. prin. art. q. 5.

57 ¶ † Duodecimò quæro, in quo loco vagabundus, vel fallitus citari poſsit. ¶ Sol. Dic, quòd citatur ibi, vbi nunc habitare conſueuit, vel magis aſsiduè conuerſatur, ſecundum Innoc. in c. fin. infra de eo, qui mit. in poſſeſ. & in c. quia propter. ſupra de elect. ſuper verbo, illud penitus. ¶ Spec. vero in tit. de competen. iudi. additione. §. 1. verſi. ſed nunquid ſufficit. primò arguit, quòd debet citari ad domum vbi habitare cõſueuit, per l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infec. ¶ Sed demum cõcludit ibi eum ibi citari debere, vbi nunc moratur, vt l. 2. & fi. C. vbi in rẽ actio. & C. de bon. auth. iudi. poſſ. auth. ei qui. ¶ Et vide Spe. in tit. de reſcrip. præſenta. §. ratione cauſæ. verſi. quid ſi vagatur. vbi concludit, quod citari debet in loco, vbi magis aſsiduè conuerſatur, per l. 2. C. vbi ſenato. vel clariſſ. ¶ Veritas videtur eſſe, quod ibi poteſt conueniri & citari, vbi inuenitur, vt dixi in c. poſtulaſti. ſupra de foro compe. in 2. prin. artic. in fi. no. Ioan. de Imo. in c. fi. de eo qui mit. in poſſeſ. ſed ſi non reperitur, poteſt citari ad domũ, vbi aliquando ſe reducere in vltimis conſueuit, ſecundum Zabarel. in Clem. 1. de foro comp. ¶ Et poſſunt etiam citari amici, & conſanguinei, ſecundum Io. de Imo. in c. fin. in fi. de eo, qui mit. in poſſeſ. per illud quod dicit ibi glo. fi. vbi ſubdit Ioan. de Imo. quod ad ea, quæ ſunt grauis præiudicij, non poteſt citari: niſi conſtet de malitioſa abſentia, vera, vel præſumpta. ¶ Ad quod vide quod dixi ſupra, eo. articulo, q. 2. verſi. Circa ſeptimam ſpeciem, & quod dixi ſupra in 5. princip. articulo, q. 14. ¶ Et vide etiam omnino quæ dixi in c. fi. ſupra, de foro compe. in 5. princip. art. ver. ſed poſtquam in domicilio ſtetimus, prope fi. per duas vel tres chartas.

58 ¶ † Et ex prædictis videtur etiam inferendum, quòd etiã fallitus poſsit vbique realiter citari: quia de tempore ad locum, bonum eſt ar. vt l. vinum. ff. ſi cer. peta. ſed fallitus poteſt omni tempore realiter citari, vt dicam infra, in 19. princ. artic. q. 2. igitur, &c.

¶ In contrarium tamen faciunt, quæ dicta ſunt de domo & eccleſia, in ſecunda & quarta quæſtionibus, quæ fugientibus ſunt tutiſsimum refugium, & tamen tales fugitiui poſſunt realiter citari, etiam diebus feriatis, vt dicetur in 19. princ. artic. quæſt. 2. cogitabis. ¶ Poſtremò circa hunc 17. articulum aduerte: quia poteſt iudex quandoque cõpellere partem, vt eligat ſibi certum locum, in quo ſeu ex quo citetur: & quando perſona citanda eſſet de longinquo. Ad quod vide quod latius dicam, infra in 20. princip. artic.

¶ Et ex his Deo duce, eſt expeditus decimuſeptimus artic. princip.

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad quem locum fieri debeat.*
2 *Iudex, an debeat habere iuriſdictionẽ in loco ad quem citat.*
3 *Iudex, an poſsit citare ad locũ alterius iuriſdictionis.*
4 *Citatio ad locum turpem vel inhoneſtum, an teneat.*
5 *Citatio, an poſsit fieri ad locum non tutum.*
6 *Locus non tutus, multipliciter dicitur.*
7 *Bannitus citatus ad locum de quo eſt bannitus, an teneatur comparere.*
8 *Iuſta cauſa abſentiæ in materia citationis, eſt in iudicis arbitrio decidenda.*
9 *Iudex citans, an poſsit dare ſecuritatẽ bannito citato.*
10 *Securitas data citato per iudicem, quando ſit durabilis.*
11 *Citatio facta ad locum longinquum, an teneat.*
12 *Citatio ad locum nimis inſignem, an teneat.*
13 *Citatio, an debeat habere ſpecificationem loci.*
14 *Citato ad locum æquinocum, quæ remedia cõpetant.*
15 *Citatus ad locum non legitimum, an teneatur comparere.*

ARTICVLVS XVIII.

DECIMOOCTAVO principali articulo videndum eſt, ad quem locum poſsit quis citari. Nam cum in citatione triplex locus attendatur, ſcilicet pronunciationis, ſeu cõmiſsionis, quæ fit per iudicem de citando. Item locus in quo, ſeu ex quo quis citandus eſt: & de his dictũ fuit in

proximo præcedenti articulo, sequitur nunc vt videamus de loco ad quem. & pro istius articuli clariori doctrina, prosequor infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro generaliter, ad quem locũ fieri debeat citatio. ¶ Sol. Dic, quod debet quis citari vt compareat ad locum iudicij: quia litigator debet comparere coram iudice, non iudex coram litigatore: quoniam esset iniustũ & opprobriosum, vt est tex. in l. iubemus. §. fi. C. de episc. & cler. Citatus igitur debet ire ad iudicem, nec debet expectare, quod iudex vadat ad eum: quantumcunque citatus sit in dignitate constitutus: etiam si sit Cardinalis, dummodo citans sit iudex competens, ita dicit Bal. in d. §. fi. tetigi supra, arti. q. 1. ¶ Et quem locum iudex possit sibi eligere, in quo possit sibi iudicium eligere, vide omnino quæ latè dixi in c. fin. supra de foro compe. in ver. superest vt iuxta præmissum ordinem examinemus 6. prin. art. prope fin. illius c. ad duas vel tres chartas. ¶ Et ibi dicta, & etiã hic dicenda per totũ hunc articulum simul sunt intelligenda. ¶ Et sic intellige ad locũ iudicij, si aliud impedimentum non obstaret, secundum ea, quæ in seq. quæst. tractabuntur.

2 ¶ † Secundò quæro, vtrum in illo loco ad quem iudex citat exigatur, quod iudex habeat iurisdictionem. ¶ Sol. Dic, quod sic. vnde si citet ad locum non suæ iurisdictionis, opponitur sibi quod ad illũ locum citare non potest, vt l. fi. ff. de iurisdi. om. iud. secundum Spe. in tit. de cita. §. contra citationẽ. ver. item quod iudex. saluo eo, quod habetur in Cle. 1. de fo. compe. secundum Io. And. in addi. Spe. ad dictũ versiculum. ¶ Et subdit ibi Spe. quod licet hoc sit, tamen citatus venire tenetur: quia fortè iudici, qui citat est à superiore illius loci ad quem citat concessum, vt ad illum citare possit, vnde tenetur comparere, licet simpliciter citetur: quamuis in citatione hoc exprimi debuisset. 3. q. 6. c. vnaquęque, & 9. q. 3. c. conquestus. sup. de offi. deleg. c. nouit. & sup. de vsu pal. c. ex tuarum. secũdum Spe. in d. ver. item quod iudex. ¶ Quod non placet Io. And. ibi in addi. qui dicit, quod putat illud inconsideratè dictum à Spe. quia licet ex consensu Episcopi loci ad quem citat, possit ibi cognoscere de causa proprij subditi, subdito volente, secundum ea, quæ tradũtur per Io. And. & Doct. in c. nouit. de offi. deleg. & ibi dixi: non tamen posset trahere inuitum, secundum quod traditur per Io. And. & Doct. in c. cum episcopus. de offi. ordi. lib. 6. nisi in casu speciali d. Cle. 1. de foro compe. & ibi per Io. And. in glo. super verbo, indulgemus, ad quod etiam facit c. statutum. §. in nullo. de rescrip. lib. 6. ¶ Nam si ibi non conceditur delegato apostolico, vt partem inuitam non possit trahere extra locum delegationis suæ: fortius hic debet denegari Episcopo, vel alteri ordinario. Item ponderato suo principio, optime facit c. vt litigantes. de offi. ordi. lib. 6. ¶ Nec obst. iura allegata per Spec. quia dicta iura non probant dictum secundũ casum: sed respiciunt primum eius dictum, de quo statim dixi in prin. istius quæstionis, quod non possit ad alienum territorium citari, quinimo dicta iura faciunt contra prædictum secũdum dictum Spe. quia primi duo canones, qui à regula, quòd iudex non possit trahere extra territorium, excipiunt solum casum, quãdo id fieret authoritate apostolica: ergo errat, qui alium casum addit. Non obst. c. nouit. quia imo facit cõtra. nam legatus ibi erat in sua legatione. ¶ Insuper etiam. c. ex tuarum. facit in cõtrarium: quia vltra licentiam Papæ requiritur consensus illius, cui præiudicatur. quare concludit Io. And. tenendum esse, quod etiam si citans exprimeret in citatione, quod dicta potestas citandi ad alienum territorium esset sibi à iudice illius territorij concessa: non tamen citatus inuitus teneretur comparere. ¶ Nec obst. quòd citatio fieri potest in loco, seu ex loco non suæ iurisdic. vt quidam voluerunt. ¶ Ad quod vide remissiones, quas dedi in præced. art. q. 9. quia respondeo, quòd illud procedit, quando quis citat in loco, seu ex loco nõ suæ iurisdictionis: hic autem loquimur in eo, qui citat ad locum non suæ iurisdictionis. vnde in hoc differt casus noster ab illo, quia in casu nostro, citatio emanat à iudice in loco iurisdictionis, & ad locum alterius iurisdictionis. ¶ In illo verò casu citatio fit in loco, seu ex loco nõ subiecto, ad locum subiectum. ¶ Dicit enim Io. And. quod non curat in casu prędicto, an præceptum de citando ad locum non subiectũ, faciat Episcopus etiam in loco subiecto, vt puta, si Episcopus Bono. præcipi faciat subiecto, quod tali die sit coram eo Florentiæ. Ita dicit Io. An. in addi. Spe. ad dictum ver. item quod iudex. ¶ Quod mihi satis placet. ad quod etiam vide, quod dicam in seq. quæst.

3 ¶ † Tertiò quæro, vtrum iudex possit citare ad locum alterius iurisdictionis. ¶ Sol. Aduerte, quia hæc quęst. põt intelligi dupliciter. vno modo, quod citatio emanet, vt compareat quis coram citante in alieno territorio, & de hoc dictum fuit in præcedẽti quæstione. Alio modo, quod compareat coram iudice illius territorij. Exemplum. Iudex Senen. hic existens, mandat tibi quod compareas coram iudice Florẽtino. Circa quod dicit Bal. in l. 1. ff. ne quis eum, qui in ius voc. vi exi. quod hoc casu, nisi tale præceptum fiat ad literas iudicis Florentini, non tenetur comparere, vt l. 1. §. sed si literas. & ibi per Bar. ff. de requiren. reis. & ff. de interdic. & relegat. l. relegatorum. §. 1. & quod ibi no. per Iac. de Ra. & sic patet, quod iudex vnius territorij, potest committere iudici alterius territorij, quod citet, vt dicit Bart. in d. l. 1. §. præsides. ff. de requiren. reis. Ad quod omnino vide, quod latius dixi in c. dilecti. supra de foro compe. in 2. princ. articu. versi. 12. quæro. sub 3. quæst. princ.

4 ¶ † Quartò quæro, vtrum iudex possit citare ad locũ turpem, vel inhonestum: puta, ad prostibulum seu lupanar, vel conquinam. ¶ Sol. Dic, quod nõ, per tex. in l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arbi. no. glo. in c. ex par. el. 1. inf. de appel. & gl. in c. cũ locum. inf. de spons. & Spe. in ti. de cita. §. contra citationẽ. ver. item ꝙ sit ad locum. & Bal. in l. 1. ff. ne quis eum. facit l. properandum, & l. rem non nouam. C. de iudi. inf. de appel. c. qua fronte. & ff. de iudi. in l. si locus. & per Inno. in c. præterea. inf. eo. & ff. de interrogactio. in l. 4. ¶ Quod est verum, nisi partes consentiant: ad quod vide quod dixi supra, de foro compet. in c. fi. in 6. princ. articu. quod incipit, superest, vt iuxta pręmissum ordinem. prope finem capituli, per 2. vel 3. chartas, in secundo membro principali.

ver. 6. fallit ibi, aduerte tamen. ¶ Et si locus est notoriè inhonestus, ipso iure non tenet citatio: nec est opus exceptione, aut appellatione. secus si hoc non esset notorium, ad quod vide, quod statim dicam in seq. quæstione.

5 ¶ † Quintò quæro, vtrum citatio possit fieri ad locum non tutum. ¶ Sol. Dic, quod non, per tex. in Clem. pastoralis, de re iudi. §. Pisana quoque ciuitas, & in c. accedens, vt lite non contest. Do. Ant. in c. vestra. de coha. cle. & mulier. col. 38. gl. pe. in fi. in cle. appellanti, de appel. facit c. si verò. de iureiur. Do. Anto. c. 2. inf. eo. Ang. l. 2. §. quod dicimus. ff. si quis cautio.

6 ¶ † Et no. quod dicitur locus non tutus multipliciter. ¶ Vno modo propter potentiam citantis, qui est fortè inimicus citati, vel etiam si potentes, qui habitant sunt notoriè inimici ipsius citati. facit l. 3. cum tribus seq. ff. de dona. causa mor. & ff. ex quibus causis in pos. eatur. in l. Fulcinius. §. quid si latitare. & ff. de pę. l. mortis. §. si autem. probatur etiam in c. de cætero. inf. de senten. excom. ¶ Vel etiam si familiares potentis citãtis sint manifesti inimici: quia talis citatus non tenetur ibi comparere: nec mittere excusatorem: sicut nec tenetur quis ad talem locum legationem suscipere, vt l. sciendum. §. si accusatio. ff. de legatio. & tamẽ ad legationem suscipiendam, quis necessitatur, vt in l. fin. §. legati. ff. de mu. & hono. ¶ Facit etiam lex, liberi. C. de inoffic. testa. ¶ Si enim propter cõseruandam famam, quis non tenetur comparere in loco turpi, vt dixi in præced. quæstio. fortius, si est periculum mortis, vel personalis iniuriæ, argum. l. si adulterium cum incestu. ff. de adult. ¶ Ita arg. Old. consi. 44. quod incipit, citatio. quia vt ibi dicit Old. ad impossibile nullo iure quis obligatur, & illa dicuntur impossibilia, quæ sine salutis periculo explicari non possunt. & ideo ad talem locum non tutum, quis comparere non compellitur. ff. ad Trebellia. sed & si alio. cum l. sequen. ¶ Item non solùm debet esse securus locus ad quẽ quis citatur: sed etiam per quem de necessitate iter peragendum est, vt no. glo. in verbo, securè. in Cle. 1. de foro competen. & per no. in cap. accedens. supra, vt lite non contesta. & probatur in c. veniens. 1. de accu. & ibi dixi in 5. notabili. & in c. de cætero. inf. de senten. excommu. ¶ Adde tamen, quia vt dixi in d. c. accedens. si accessus ad illum locum esset multiplex, non sufficeret probare vnum accessum non esse tutum, sed esset necessarium probare, ꝙ nullus ex illis accessibus esset tutus: aliàs probatio non concluderet necessariò. quod no. pro cautela retinenda in practica, siue fueris actor, seu reus, vt scias articulare. ¶ Item etiam alio modo dicitur locus non tutus, non solùm propter graues inimicitias, sed etiam per aliud simile periculum, videlicet propter aeris intemperiem: vt quia viget ibi pestis, vel simile periculum, vt no. glo. 23. distin. c. communis. & glo. & Docto. in c. cum dilecti. inf. de dolo & contum. & 74. distin. c. quorundam. facit l. habitatores. ff. locati. & est bonus text. in l. 2. §. pen. ff. si quis cau. per quem tex. se excusabat Grego. XII. cum esset citatus ad Concilium Pisanum, propter illius loci, & aeris intemperiem. vide quod dixi inf. de accusa. c. veniens. ¶ Et aduerte, quia debet esse locus securus, non solùm ipsi citato: sed etiam omnibus illis, qui debent pro eo interuenire in iudicio, vt in cap. ex parte, el primo, inf. de appella. Et sic debet esse tutus, non solùm principali, sed etiam testibus, aduocato, & procuratori. 33. q. 2. c. siue de coniug. 3. q. 9. c. hortamur. 2. q. 2. cap. fin. ff. de iudi. in l. si locus, no. glo. in d. c. ex parte. ¶ Aduertendum tamẽ, quia Inno. dicit in d. c. ex parte, quod sufficit, quòd locus sit tutus procuratori, licèt non sit securus domino: pro quo dicto videtur bonus text. in c. cum olim. inf. de testi. & ibi notaui. ¶ Sed Hostien. tenet contrarium dicens, quod imò exigitur, quòd sit tutus vtrique, & sic non solum domino, sed etiã procuratori, quia si esset securus soli procuratori, cogeretur dominus in causa ardua constituere procuratorem, contra cap. querelam. supra de procurato. ¶ Item, nec sufficit, quod locus sit tutus domino, nisi sit tutus procuratori: quia ex hoc sequitur, quod dominus priuaretur beneficio & potestate constituendi procuratorem, contra l. 1. ff. de procurator. ¶ Et hanc opin. sequuntur Io. And. Dom. Anton. Dom. meus, Io. de Imo. & Zabar. in d. cap. ex parte. el primo, de appell. & probatur per istum tex. dum dicit, tu vel tui. & etiam probatur in d. cap. siue de coniug. & est communis opin. ¶ Sed tu vide glo. in contrarium in verbo, fautoribus. in Clemen. 1. de foro compe. & est tex. etiam in cõtrarium, qui multum adstringit in d. c. cum olim. ibi dum text. dicit, partibus si poterit fieri, vel procuratoribus eorum ad locum securum, &c. Quare arbitror, quòd prædictæ opi. possent reduci ad concor. per distinctionem istam, quod aut locus est tutus domino & nõ procuratori, & tunc aut loquimur in causa, in qua quis non potest respondere per procuratorem, vt in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. & in cap. veniẽs. inf. de accus. & ibi latissimè dixi: & tunc satis est, ꝙ locus sit tutus domino, licet non procuratori, ut de se patet. & sic procedat Glo. in d. Clem. 1. Aut causa est talis, quam quis potest exercere per procuratorem, & tunc procedat opin. Host. ¶ Aut locus est tutus procuratori & non domino: & tunc, aut causa est ardua, in qua quis non compellitur constituere procuratorem, & tunc locus debet esse securus vtrique, vt scilicet, dominus possit per se comparere si vult, propter causæ grauitatem: vel etiam per procuratorem si vellet.

¶ Aduerte tamen, quia in contrarium videtur fortiter obstare d. c. cum olim. vbi agebatur super statu ecclesiæ, & sic causa erat grauis. nisi diceres, quod esset talis causa, quę licet esset super statu ecclesiæ, tamen non erat grauis: vel si erat grauis, intelligatur quod sufficiat locum esse securum procuratori, si dominus non curat opponere, nec causam per se, sed per procuratorem vellet expedire. vel forte illud ibi procedit, quia iam ad dictã causam constituerat procuratorem. ¶ Aut causa non est ardua, & tunc satis æquè videtur sufficere, quòd locus sit tutus procuratori. ¶ Et vide etiam ad prædicta aliquid per Host. in c. interposita. de appel. & per Inn. in c. 2. de ope. no. nun.

7 ¶ † Et ex prędictis infertur, quod banniti vel exititij, non possunt citari ad locum, à quo sunt banniti vel exititij, vt dixi supra art. 5. quæst. 25. & aliquid tetigi, artic. 17. q. 11. ¶ Sed nunc aduerte: quia Angel. disputauit hanc quæstionem, & incipit quæ-

ſtio Bonon. ſua ciuitate. & ibi Ange. in quarto dubio, dicit tenendumeſſe, quod ſi comparitio poteſt fieri per procuratorẽ, tenetur comparere: ſi tamen illum inuenit idoneum, vt l. Papinianus exuli. ff. de mino. & in l. & ſi per prætorem. §. 1. ¶ Si autem cum non inuenit, aut inuenit: ſed tamen minus idoneũ: tunc excuſatur, quia paria ſunt non inuenire, vel minus idoneum, aut non ſufficientem inuenire, vt in l. idemque. in prin. ff. man. & hoc tenet gl. in l. fœminæ. ff. de proc. & Bar. in l. 1. §. ſi quis ipſi prætori, ff. de ope. no. nun. quod tamen intelligit Angel. ſi modo citatus timeret vim inferri ſoli perſonæ ſuæ propter bannum contra eum datum: ſecus ſi timeret vim inferri, etiam in ipſa cauſa priuata: quod contingit frequenter, quando quis eſt bannitus ex cauſa partialitatis, vel diuiſionis ciuitatis, vel quando debet litigare cum multum potenti: quia tunc non tenetur ibi comparere, etiam per procuratorem: quia licet ceſſet timor perſonæ, non tamen ceſſat timor cauſæ. ¶ Et locus ad quem quis citatur, debet eſſe tutus omni reſpectu, tam perſonæ citati, quàm teſtium, aduocatorum, & procuratorum, vt ſup. dixi. ¶ Sed tu aduerte, quia prædicta opi. Ange. non videtur mihi vera: quia ex quo citatus nullam habet ſuſpicionem circa perſonam, ſed ſolum circa reum, debet comparere, & ſibi prouidere per viam recuſationis ipſius iudicis, ſi iuſtam haberet recuſationis cauſam. de quib. cau. dixi in c. ſuper eo. el ſecondo, inf. de appel. niſi fortè intelligeremus dictum Ange. quòd eſſet metus de re, quam forte teneretur ſecum ducere, vel portare: ne fortè ſibi in illo loco auferretur: quia tunc eſſet iuſta cauſa non comparendi ad illum locum ſic non tutum, & ſic procedat opinio Ange. ¶ Et prædictam intelligit Ange. quando citatus ſe abſentaſſet iuſta ratione motus.

8 ¶ † Et an cauſa ſit iuſta, non poteſt dari certa regula, vel doctrina: ſed hoc totum relinquitur iudicantis arbitrio, vt l. 3. ff. quib. ex cau. ma. iuncta ſua glo. ¶ Sed contra prædictam deciſionem opponit Ang. quod non debet talis cauſa releuare citatum, cum ipſe fuerit cauſa ſui banni: aut etiamſi locus non eſſet tutus, propter inimicitias, quibus ipſe cauſam præbuiſſet, propter quod culpæ totum videre tur ſuæ adſcribendum, per l. ſi merces. §. culpæ. cum ſuis cõcor. ff. loc. ¶ Sol. Secundũ Ang. d. culpa non eſt ordinata ad dictũ caſum, & ideo ipſius ratio nõ eſt habenda. facit. ff. ad leg. Rho. de iac. in l. ſi vehenda. §. idem iuris. ¶ Ad quod vide, quæ latius dixi in c. fin. inf. de iniur. ¶ Sed tu potes dicere, quòd imò non habetur hic conſideratio, an citatus præſtiterit cauſam inimicitiæ: quia etiam ſi cauſam præſtitit, non tenetur ire, argum. tex. in cap. de cætero. inf. de ſenten. excommu. facit, quod no. Bar. in l. 1. ff. de his quibus, vt indig. & Archid. in c. cum I. & A. inf. de re iud. & glo. Dom. Anto. & Do. meus in c. memini mus, inf. de accu. & in c. veniens, infra de ſpon. & in c. repellantur. inf. de accu. & vide ad hoc, quod ibi latius dixi. ¶ Si verò prædictus bannitus citaretur, vt perſonaliter compareat, aut quia natura cauſæ perſonalem comparitionem requireret: tunc cum ipſe citetur ad locum non tutum, ad quem de iure cõparere non poteſt propter bannum: non tenetur in illo loco vllatenus comparere, per text. in d. l. de ætate. in 1. reſpon. & d. l. Papin. rectè intellecta. & ſi in citatorio apparet de banno, tũc dicta citatio continet manifeſtum iuris errorem, & ſic eſt nulla ipſo iure. aliàs ſi nõ appareret, excipiendum eſſet de banno, & de loco non tuto: vel tutius eſſet appellare, ſecundum Ange. ¶ Ad quod vltimum vide, quod ſtatim ſubijciam. vnde nota, quod ad allegãdas prædictas cauſas loci non tuti, admittitur procurator ẽt verbalis non admitteretur, ſi modo procurator habeat legitimum mandatum. hoc tenent Doct. maximè Io. de Imo. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. & in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de procu. & in l. reos. C. de accuſatio. & in c. veniens. inf. de accuſ. & ibi latè dixi in 2. q. 2. quæſt. prin. & ibi vide, quid ſi comparens & allegans locum non tutum admitta tur ſine mandato. ¶ Aduerte tamen, quia ſi notoriè conſtaret de loco non tuto, eſt neceſſe excipere ſeu appellare, ſecundum Docto. in c. accedens. inf. vt li. non conteſta. & probatur in Clem. paſtoralis. de re iudi. & ibi glo. in verbo, notoriè. ¶ Notat Innoc. in c. præterea. inf. eo. facit c. ſi duobus. de appel. & traditur in c. ex parte, eo. ti. tenet Old. conſi. 44. facit quod no. Bal. in l. 1. ff. ne quis eum. per l. de ætate. ff. ad Treb. & ſi hoc excommunicaretur vel contra eum fieret miſsio in poſſeſsione, vel alias procederetur contra eum, tanquam contra contumacem non valeret. ad quod vide quod latius dicam, infra quæſt. 21. Sed ſi notoriè de hoc non conſtaret, deberet quis mittere excuſatorẽ, & ſi iudex vellet procedere, deberet appellare, & toties poteſt appellare quoties citatur ad locum non tutum, & quamuis etiam pluries citatus nõ excepiſſet, nec appellaſſet: tamen iterum citatus poſſet excipere & appellare. ad quod vide quod latius dixi in c. ex parte. el 1. inf. de appel. & procedit appellatio non ſolùm de iure Canonico, ſed etiam de iure Ciuili, ex quo talia pericula ſunt irrecuperabilia, vt no. Ang. in d. q. Bo non. per l. ante ſententiæ tempus. C. quorum appel. non recip. & l. ſi quis prouocationem. & ibi per glo. C. de ap. ¶ Sed circa prædicta quæro, quid ſi iudex citans vellet dare ſaluum conductum, ſeu ſecuritatem citato: an teneatur comparere.

9 ¶ † Sol. Tex. eſt, quod non, in c. accedens, el 2. ſup. vt li. non conteſt. facit c. literas. inf. de reſti. ſpol. ¶ Sed tu aduerte, quia hæc quæſtio præſupponet aliam quęſtionem, iſtam videlicet, vtrum iudex, qui citat, poſſet talem ſecuritatem concedere: in qua. q. variæ fuerunt opi. quas latius proſequitur Ange. in d. q. quæ incipit, Bon. in 6. dubio. vbi quaſi ſic formaliter dicit. ¶ Quidam indiſtinctè tenent, quod iudex non poſsit talem ſecuritatem concedere, per tex. in Auth. de mand. Prin. §. neque autem homici dijs. ſed ille tex. nihil facit, ſecundum Moder. loquitur enim ſolùm de fidantia, ſeu ſecuritate data bannito per partem, quæ non eſt ſeruanda, quãdo non eſt in partis poteſtate affidare bannitum, vt l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. & quia ibi fidantia concedebatur ad euaſionem criminis, & vt impediretur eius cognitio. ¶ Sed quęſtio noſtra procedit, quando ſecuritas datur à iudice, & ad finem vt veritas criminis habeatur. ¶ Old. verò tenet, q̃ poſsit dari talis ſecuritas per iudicẽ, ſi cauſa eſt talis in qua non admittatur procurator, per l. 1. §. remouet. ff. de poſtul. vbi deportatus remouetur à poſtulando, niſi pro ſe. & per l. is qui reus. ff. de pub. iud. iuncta glo. ¶ Deinde dicit

dicit Ang. quod ſuperuenit magiſter & præceptor ſuus Bar. qui indiſtinctè tenet iudicem dictam ſecuritatem poſſe concedere, per d. l. is qui reus. iuncta glo. ¶ Mouetur etiam, quia quo ad inueſtigandum crimen, perſonæ præſentia multum operatur, vt ſcilicet, poſsit iudex inſpicere, qua conſcientia, aut qua trepidatione, vultus pallore, vel rubore loquatur, vt l. de minore, §. tormenta. ff. de quæſt. ¶ Sed ipſe Angel. finaliter concludit tenẽdum eſſe, quod ſi iudex habet iuriſdictionem ratione proprietatis, qualem habent Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & ſimiles: ſeu alij, qui ſaltem de facto ſuperiorem non recognoſcunt, & ſic tunc ſolùm tractatur de præiudicio iuriſdictionis eorum, & tunc talem ſecuritatem liberè concedere poſſunt, per l. relegati. ff. de pœn. & ſic intelligatur opi. Bar. ſed ſi iudex iuriſdictionem haberet ordinariam, vel delegatam, à ſuo ſuperiore conceſſam, prout videmus in Poteſtatibus & Officialibus ciuitatum, vel locorum: vel ẽt, vt ſunt Antiani, Priores & Conſules, tales non poſſunt talem ſaluum conductum concedere aduerſus cognitionem criminum, ante executionem ſententiarum: ne ſic in alienam meſſem, & in alterius præiudicium videantur falcem immittere. arg. l. pe. ff. de aqua plu. arcen. & infra de iureiur. c. ad aures. & per Bart. in l. 1. ff. à quibus appel. non licet. ¶ Et ſic poteſt intelligi opin. Old. ¶ Subdit tamen Ang. quod vbi cauſa poteſt per procuratorem expediri, nõ eſt neceſſaria ſecuritas: quia ſuperuacuè impetraretur & concederetur, per l. quod vulgo. ff. de contra tab. & l. hi, qui. ff. de ſecun. tab. ¶ Vbi verò per procuratorem expediri non poteſt, iudex de cauſa cognoſcens, ad inueſtigationem criminis poteſt ſecuritatem concedere: quamuis hoc nõ procedat ſiue dubio, ſecundum Ange. ſi ſe intromitteret de iuriſdictione ſuperioris: niſi diceres, quod intromittat ſe, non principaliter, ſed per modum incidentiæ ſeu emergentiæ: per quem modum poſſet etiam ſe intromittere de his, quæ pertinent ad iuriſdictionem alterius. arg. l. quoties. ff. de iud. dummodo ſit prædictorum capax: alias ſecus. ¶ Ponit exemplum de iudice ſeculari, qui quandoque incidenter ſe intromittit de matrimonio, quod eſt quid ſpirituale, vt traditur in c. lator. infra qui filij ſint legi. & in c. tuã. infra de ordi. cogni. ¶ Sed ad id quod dicit Ang. de procuratore diſtinguendo, an cauſa ſit talis, in qua poſsit interuenire procurator, vel non, dic melius, vt ſupra dixi.

10 ¶ † Et ſic habes ex prædictis, an iudex poſsit talem ſecuritatem concedere. Quare nunc poſito, quod ſimus in caſu, quo poſsit talem ſecuritatẽ concedere, redeundo ad principale propoſitum dubitatur vtrum virtute talis ſecuritatis citatus teneatur comparer& eẽ communis opin. Doct. eſt, quod non per tex. in d. c. accedens. el ſecondo, & in d. c. literas. tenet glo. 1. in fi. in d. cap. ex parte. el primo, inf. de appel. etenim parua ac fragilis eſt ſecuritas, quæ in paruo papyro, aut membranis continetur. & idem tenet Io. And. in cap. cum R. ſupra de offic. delega. ¶ Et nota ſingulariter, quòd vbi locus non eſſet tutus propter inimicitias potentũ in illo loco, & pars vellet comparere, iudex volentem comparere tenetur facere aſſociari eius proprijs expenſis, ita dicit Bal. in l. data opera. C. qui accuſa. non poſſ. col. 12. per l. fi. C. de erogat. mil. anno. lib. 12. Sed aduerte, quia ille tex. probat, quod ſalarium debet ſoluere iudex: ſed expenſas, dictus debet ſoluere aſſociatus, vide ibidem. ¶ Poſſet tamen etiam iudex citari facere inimicos illius, & compellere eos ad præſtandum fideiuſſores de nõ offendendo talem citatum comparentem, ſecundum ea quę traduntur per Guliel. & Barto. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. præſi. & per Cy. & Bar. in l. denunciamus. C. de his, qui ad eccle. confug. & per Do. M. in rubr. de treuga & pace, facit quod no. in c. literas. de reſtit. ſpol. 32. q. 1. c. de benedicto, & per Bar. in l. furioſi. C. ad l. Iuliam maieſt. & per Gambarium, & Bar. in l. 1. C. in quib. cau. colo. cenſi. lib. 11. & in l. æquiſsimum. ff. de vſufruc. & per Dy. in l. 2. ff. ſol. matr.

11 ¶ † Sexto quæro, vtrum valeat citatio facta ad locum nimis longinquum. ¶ Sol. Hæc quæſtio non procedit in ordinario: quia ordinarius poteſt citare ſubditum, ex quocunque loco etiam ſatis longinquo: & ad quantumcunque longiſsimum: dummodo aliud canonicum non obſiſtat. ¶ Sed procedit quæſtio reſpectu iudicis delegati apoſtolici, de quo dicendum eſt, vt traditur in c. nonnulli. ſupra de reſcriptis, & ibi per Doct. in cap. ſtatutum. de reſcrip. lib. 6. & per Spe. & Ioan. And. in addi. in tit. de cita. §. contra citationem. in princ. per vnam colum. & vltra, & latius ego tractabo in tit. de reſcrip. vel in tit. de offi. deleg.

12 ¶ † Septimò quæro, vtrum quis poſsit citari ad locum minus inſignem. ¶ Sol. Dic, quod hęc quæſtio ſimiliter non procedit in ordinario, ſed in delegato. de quo dicitur non poſſe fieri citationem ad locum non inſignem, & vbi non poſsit haberi copia peritorum, vt d. c. ſtatutum. §. 1. de reſcrip. lib. 6. & per Spe. in d. §. contra citationẽ. verſi. Item quod fit ad locum. ¶ Et poſito, quod delegatus ad talem locum nõ inſignem, ad quem citat, duceret ſecum tot peritos viros, quot ſufficiũt ſibi & partibus: non tamen tenetur citatus ad illum locum comparere, vt no. Spe. in tit. de citatio. in d. §. cõtra citationem. ver. quid ſi locus in ſe. Ego forte dicam in tit. de lega. Et ibi dicam, quis dicatur locus inſignis. tradit Spe. in d. §. contra citationem. verſ. ſed quæ loca.

13 ¶ † Octauò quæro, an exigatur ſpecificatio loci: & an ſufficiat alternatiuè ſpecificare: & quid ſi nulla fuit facta ſpecificatio. ¶ Quo ad primũ dic, quod requiritur ſpecificatio clara, ita quod ſi ſint plura loca eiuſdem nominis, non videretur legitimè facta, ſecundum Spe. in d. §. contra citationem. verſ. item eſt facta, per c. fi. ſupra, de reſcrip. ¶ Quod intellige verum, niſi per aliquas circumſtantias aliter declarẽtur, vt ſtatim ſubijciam, & ſic ex prædictis patet determinatio ſecundi, quod non debet fieri alternatiue, videlicet ad talem vel talem locum, ſecundum Spec. in d. §. contra citationem. ver. quid ſi fiat alternatiuè, per cap. 1. infra, de plus peti. ¶ Quo ad tertium, quando nulla eſſet facta ſpecificatio loci, dic quod valet: quia cenſetur quis citatus ad locum ſoliti tribunalis, & in quo iudicare conſueuit, vt no. glo. Pet. in prin. in c. fi. ſupra, de reſcrip. & probatur in l. ſi locus. ff. de iudi. & in l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbi. & arg. l. ſi vt proponis. la ſeconda. C. quomodo & quando iud. ¶ Et ita debet intelligi & limitari, quod dixi in princ. iſtius quæſt. & etiam in caſu

casu præcedenti. nam (iudicio meo) si aliquis ex illis locis est locus in quo cõsueuit iudicare, ad illum tenetur comparere: nec alibi tenetur quærere iudicem, vt etiam sentit Innoc. in c.consuluit. supra, de offi.deleg. ¶ Quod tamen procedit, nisi fortè alius locus ex alijs circumstantijs certificaretur, secundũ do. Ant. in c.fi.de rescrip. & vide Bar. in l.si vt proponis, la seconda, C.quomodo & quando iudex. vbi dicit, quòd si est iudex ordinarius, intelligitur quis citatus ad locum maiorum, per l. penul. ff. de iusti. & iure. Si vero est delegatus, si quidem à Princ. deputatus est locus, de illo intelligo, casus est in d.l. si vt proponis. Et ista est practica, quod delegatus eligat sibi locum, & tunc omnes citationes intelliguntur relatæ ad illum locum, vt d.l. si vt proponis. Si vero locus non est deputatus, & locus vniuersalis ciuitatis, non debet inferi in citatione, quia intelligitur de loco, in quem facta est commissio. l. non distinguemus. §. si arbiter. ff. de arbi. Locus vero particularis ciuitatis est inferendus in citatione, vt l. ita stipulatus. in princ. ff. de verb. oblig. secundum Bart. in d.l. si vt proponis.

14 ¶ † Quæ autem remedia competant citato ad locum æquiuocum, dicit do. Anto. in d.c.fi. supra de rescrip. col. pen. quod remedium est, vt ante terminum petat declarari per iudicem locum, vel compareat per diuersos procuratores in ambobus locis: vel ipse compareat in vno, & procurator in alio, facit quod dixi de appellatione interponenda ad diuersos iudices, in c.1. de appel.

15 ¶ † Nonò quæro de effectu citationis factæ ad locum nõ legitimum, vtrum vigore talis citationis citatus teneatur comparere, & non comparens reputetur contumax. ¶ Sol. Dic vt latius dicam infra in 31. princip. artic.

¶ Et ex his Deo duce, est expeditus decimusoctauus princip. artic.

SVMMARIVM.

1 *Citationis commissio, quo tempore, & ad quod tempus fieri possit.*
2 *Citatio causæ cognitionem non exigens, omni tempore committi potest.*
3 *Citatio quando possit die feriato committi.*
4 *Ius prohibens citationem non solum respicit effectum, sed etiam ipsum principium.*
5 *Citatio dicitur fundamentum iudicij.*
6 *Citatio per Pontificem facta, fieri potest etiam die in honorem Dei feriato.*
7 *Citatio die feriato facta, requirit expressionem causæ die feriato tractabilis.*
8 *Actus citationis, qui fit per nuncium, an possit fieri die feriato.*
9 *Citatio potest die feriato fieri, casu quo celeritas compellat.*
10 *In casu Clem. 1. de foro compe. potest fieri citatio die feriato.*
11 *Relatio nuncij an possit fieri die feriato.*
12 *Citatio facta ad diem feriatum, an semper sit valida.*
13 *Citatio continens errorem, an sit valida.*
14 *Citatio facta vt citatus cõpareat vsque ad talem diẽ, quæ dies est feriata, an & quando teneat.*
15 *Citatio facta per numerum comprehensiuum dierum, si vltima sit feriata, an sit valida.*
16 *Citatus ad diem quo non tenetur comparere, an teneatur comparere in alium diem.*
17 *Citatio facta sine temporis expressione, an sit valida.*
18 *Citatus absque termino debet quãto citius potest comparere.*
19 *Citatio facta ad certum terminum alternatiuè comprehensum, quando teneat.*

ARTICVLVS XIX.

DECIMONONO principali articulo tractandum est, quo tempore, & ad quod tempus possit fieri citatio. circa quem articulum prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quo tempore debeat fieri commissio citationis. ¶ Sol. Dic, quod debet fieri hora debita, & tempore debito. ¶ Debet enim fieri tempore, quo iudex potest sedere pro tribunali: & fit ab ortu solis vsque ad occasum, vt in Auth. de iudicibus. §. sederunt. & in c.consuluit. supra de offi.deleg. tenet Spec. in tit. de cita. §. contra. ver. item quod est facta hora. Ita simpliciter pertranseũt Docto. quod an procedat de honestate, vel necessitate, vide quod traditur in dictis iuribus. sed posito, quod etiã procedat de necessitate, ego tamen hoc intelligo respectu citationis, quæ exigit causæ cognitionem, & quę non indigeat celeritate: sed si indigeret celeritate, puta, si debitor esset suspectus de fuga, arbitror quod sicut potest fieri die feriata, & propria authoritate, vt traditur in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. credi. & dixi supra artic. 4. q. 2. ita & iudex posśit committere. est enim regulare, quod ea, quę celeritate indigent, quolibet possint tempore agitari, etiam die feriato in honorem Dei, vt traditur in c.fi. infra de fer. & in c.fi. supra de iudi. & ibi per Do. M. & in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. de qua materia latius dixi in tit. de fer. artic. 7. per plures fallentias, secundum quas potest etiam regulari quod dictum est.

2 ¶ † Et ex prædictis ego infero, quòd citatio quæ committeretur fienda per epistolam, aut campanam, vel alium modum, qui non exigeret causæ cognitionem, posset fieri etiam omni hora, & omni tempore.

3 ¶ † Item secundò debet fieri citatio tempore nõ feriato, in hoc tamen est maxima dubitatio propter varias sententias Doct. Iacob. enim de Aret. vult, quod non valeat, per l. dies festos. C. de fer. idem tenet Spec. in tit. de fer. ver. Item, quod est facta. & tenuit Dyn. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. no. nunc. & ita dicit Cyn. se audiuisse à Dy. mouetur: quia hæc citatio seu commissio, respectu iudicis est quædam sentẽtia interlocutoria: ergo die feriata valere non debet, vt in cap. conquestus. infra de fer. ¶ Et idem etiam si dicatur, quod non est sententia: quia saltem est de processu, vt in cap. quoniam contra. infra de probat. de quo dicam infra, articulo 31. processus vero tali die habitus, nullius est momenti, vt d. cap. conquestus. & idem tenet Spec. in titu. de citat. §. 1. ver. Item excipitur, quod est facta in die feriata. & est communis opin. Doct. secundum Ioan. And. in d. cap. conquestus. & ista opin. originaliter fuit Franc. Accur. in quadã parua additione, in d.l. dies

dies festos. C. de fer. per iura præallegata. ¶ Mouetur per dictam l. præsenti. cũ tale præceptum de citando, sit quædam sententia comminatoria. facit etiam secundum Dyn. l. si minor. ff. de ser. expor.

¶ Alia verò fuit opinio Dyni, qui tandem mutauit sententiam, & tenuit, quod citatio talis valeat. argum. l. si cum vxori. in fi. cum l. sequen. ff. de do. inter virum & vxor. & quia generalis consuetudo hoc tenet, & minimè sunt mutanda &c. vt in l. minimè. ff. de legib. & idem etiam tenuit Pet. de Bellapertica & sequitur Cyn. in d.l. dies festos. & Ioan. Andr. in d. cap. conquestus. mouetur, quia citatio, cuius executio confertur in tempus à iure concessum, procedit. quod sic probatur: quia idem iuris est de tempore & loco, vt l. vinum. ff. si certum peta. sed l. cauetur, quòd actus, qui exercetur in loco minus habili, si eius effectus conferatur in loeum habilem, valet, vt l. fin. de offic. præfec. vrb. & l. omnes. §. si verò apparitor. C. de episco. & cler. ergo &c. de quo tamen aliter dic vt latius dictum fuit in 27. & 28. princip. articulo.

¶ Nec obstat d.l. dies festos. C. de fer. & d.l. præsenti. C. de his, qui ad eccles. confu. & alia similia ura: quia respondetur, quod respectu istius commissionis, cum talis actus sit interlocutorius, & non requirat causæ cognitionem, vt l. à procedente. C. de dila. ergo debet posse fieri die feriata, vt in l. actus. C. de ferijs. ¶ Sed Iaco. But. disputando tenuit primam opin. quod non valeat. nec obstat, quod talis citatio conferatur in tempus permissum, & sic uideatur valere: quia illud verum, quando suspenditur actus & eius effectus, vt in contractibus conditionalibus, vel sub die incerta, vel in vltimis voluntatibus, vt d.l. si cum vxori. in fi. & in d.l. in tempus, sed in casu nostro non suspenditur actus: sed eius effectus, quia citatio est pura, licet cõferatur in diẽ. ergo inspicimus tẽpus presens, vt in l. cedere diem. ff. de verborum signific. ¶ Sed tu ex mente Oldr. & Bart. & Dom. mei, distingue, quòd aut loquimur in ferijs indictis in honorem Dei, aut in vtilitatem hominum, aut etiam secundum Dom. meum in ferijs repentinis.

¶ Primo casu, vidisti in supradictis varias opi.

¶ Sed Oldr. quem sequitur Bart. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. oper. nuncia. & Bald. in l. 2. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necef. & in l. 1. ff. de fer. & Io. Cal. Dom. Anto. Zab. & Moderniores in cap. fi. infra de ferijs, tenent, quòd talis citatio non valeat,

4 quia † ius prohibens citationem, non solùm habuit respectum ad effectum: sed etiam ad ipsum principium. vnde licet quando prohibetur actus respectu effectus, satis sit, quòd conferatur in tempus cõcessum, vt d.l. si cum vxori. & d. l. in tempus. & cap. de vxore. inf. de sepul. tamen quando prohibetur non solum effectus, sed etiam ipse actus, non sufficit effectum conferri in tempus permissum: cum actus sit gestus tempore prohibito. Nõ enim est satisfactum iuri. arg. c. fi. inf. de rest. spol. & l. Fulcinius, post prin. ff. quib. ex cau. in pos. eatur. quòd hoc prohibeatur principium, patet in d.l. dies festos. facit etiam, quia licet citatio non arctet ad comparendum tunc: tamen arctat pro tunc, & afficit citatum, & quodammodo eum prouocat ad iracundiam, & indignationem, & sic aliqualiter abstrahitur à contemplatione, & idem etiam dicendum est in iudice: quia licet cum debeat intendere diuinis, non debet facere præceptum citando: quia licet non exigatur cognitio inter partes, tamen intra se debet aliqualem

5 adhibere cognitionem. † Item quia negari non potest, quin citatio sit de processu, & fundamẽtum iudicij, vt in c. quoniam contra. inf. de proba. supra de const. c. ecclesia. supra de mai. & obe. cap. inter quatuor. & Inst. de pœ. teme. lit. §. fi. traditur in rub. ff. & C. de in ius voc. & eandem opin. tenuit Pe. de Saxo. in d.c. fin. de fer. & Archid. 15. quæst. 4. c. placita pe. d.l. fin. C. de fer. & 5. q. 2. cap. 1. & etiam tenet Domeus in d.c. fi. dicit tamen Bart. quod si quis vellet seruare opi. Dy. & sequaciũ, posset dicere, q̃ illa l. si loquitur in dieb. Dominicis, quasi secus sit in alijs. & idem Cal. in d. cap. fin. pro quo facit: quia illa die Deus in creatione mũdi ab omni opere requieuit, vt habetur. 1. Genesis, & in c. licet. inf. de fer. sed tamen tam Bart. quàm Cal. non uidentur approbare, quòd sit speciale in diebus Dominicis: sed potius stare in eo, quod dixi, quòd non valet dicta citatio.

¶ Et hæc etiam opi. placet Io. de Imo. in d.c. fin. nisi consuetudo aliter habeat, quòd citatio ualeat: quia ex quo sunt opinio. consuetudo potest operari, scilicet quod valeat supra de consuet. cap. cum dilectus.

¶ Et idem etiam tenet Io. de Imo. in d. §. nunciatio.

¶ Et mihi placet, vt cessante consuetudine talis citatio regulariter non valeat: quia lex resistit initio, vt d.l. fi. C. de fer. ibi dũ tex. dicit, taceat apparitor &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat admonitio &c. ¶ Et ibi, fileat horrida vox præconis &c. facit etiam l. potior. & l. qui balneum. ff. qui pot. in pigno. hab. & c. si eo tempore. de rescript. lib. 6. & l. minor. ff. de seruis expor. Item facit: quia vt dicit Oldra. in actibus iudicialibus spectamus initium, vt l. fin. C. qui legi. perso. & in l. 3. §. scio. ff. de mino. & in l. vniuersi. C. qui da. tu. post. tradit Oldr. consil. 88. & quia summa est ratio, quæ pro religione facit. ff. de religio. & sump. fune. l. sunt personæ. & quia negari non põt, q̃ talis citationis commissio non sit de processu, ut dixi. & dato, quòd non exigatur causæ cognitio inter partes in hac citatione committenda: tamen ut dicit Do. Ant. exigitur quædam cognitio in iudice quo ad se, qui debet discutere, an id fieri debeat, & maximè si in commissione assignetur terminus, qui habetur pro termino deliberatorio: videlicet quando mittitur citatio cum copia libelli, vel rescripti, vt in cap. præterea. inf. eod. dicam latius inf. in materia dilationum.

¶ Et vide etiam ad prædictas opin. Host. in Sum in ti. de fer. §. & an ferijs. in prin. ¶ Aduerte, quia prędicta regula fallit.

6 ¶ † Primò fallit, vt arbitror, in citatione, quę fieret per summum Pontificem. arg. c. veniẽs. inf. de accusa. Nec obstat, quòd hoc uideatur esse iuris diuini: maximè in diebus Dominicis: quia propter varias opi. si toleratur cõsuetudo, vt supra dixi, fortius videtur hoc tolerari, cum Papa sit supra consuetudinem, & etiam supra l. scriptam, vt in l. Princeps. ff. de legi. & quod traditur in c. in nostra. inf. de sepul. & in c. 1. de const. lib. 6.

7 ¶ † Secundò fallit, quando in citatorio exprimeretur casus, qui posset tractari etiam tempore feriato in honorem Dei, vt si esset causa alimentorum

vel

vel carceratorum, aut alia similis causa, quæ indigeret celeritate, secundum ea, quæ superius tetigi, & latius dicam in titu. de fer. tenet Hug. Berch. in d. c. fin. infra de fer. ¶ Secundo vero casu principali, cũ loquimur in ferijs inductis in fauorẽ, ac vtilitatem, seu ob necessitatem hominum: dicendum, quòd talis citatio seu citationis cõmissio facta per iudicem tenet: quia citatio hoc casu, solùm prohibetur respectu exercitij, & sic respectu finis ipsius citationis. Non enim prohibetur hoc tẽpore fieri citatio: sed citatus non compellitur comparere, vt l. 1. ff. de fer. ¶ Et hanc opin. tenent communiter Docto. Dom. Ant. Io. de Imo. Zab. & Dom. meus. ¶ Tertio vero casu, quid iuris si feriæ sint repentinæ, tangit Do. meus in d. c. fi. & ibi concludit, quòd talis citatio fieri non possit: quia Imperator mandat sub eadem veneratione has ferias obseruari, quasi solennes, vt l. omnes dies. C. de fer. Debent enim tales ferię cum lætitia celebrari, & ideo non debet quis aliquo modo per citationem ad iram aut molestiam prouocari, nec iudex talibus debet insistere, secundum Do. meum, quod tamen limito, nisi essemus in casibus, in quibus talis citatio posset committi etiam tempore feriato in honorem Dei, & quæ dicantur feriæ repentinæ, dicam inf. in rub. de ferijs.

8 ¶ † Secundò principaliter quæro, vtrum actus executionis intimationis cõmissæ citationis, quam facit nuncius possit fieri die feriato. ¶ Sol. Dic, quod in omnibus casibus in quibus ualet commissio per iudicem facta tempore feriato: fortius valet executio. in alijs vero casibus, in quibus commissio citationis facta tempore feriato, non tenet, nec etiã tenet executio, & sic citatio facta per nuncium, & ita concludit Dom. meus in c. fi. inf. de fer. loquitur tamen ambiguè: quia primo videtur velle, quod dictum est. Postea verò videtur mutare sententiam, quod valeat. & licet ipse loquatur de ferijs in vtilitatem hominum: tamen ipse assignat rationem, per quam idem concluditur in inductis in honorem Dei, videlicet: quia in tali executione non exigitur aliqua causæ cognitio, vt l. sed si interpellatur. §. 1. ff. de arbit. & in cap. quoniam contra. de proba. ¶ Et istam opin. finaliter tenuit Dyn. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. Pro qua opin. facit l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. & tenet Hug. in c. fin. inf. de fer. & Bal. in l. 3. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necess. Nisi fortè esset dies Dominica, secundũquosdam: quia tunc silere debet horrida vox præconis, vt supra dixi. ¶ Item procedit, si loqueremur in citatione verbali: secus in reali, seu actuali executione, & captura personæ, vel pignorum: quæ non potest fieri die feriato in honorem Dei: licet fieri possit die feriato ob utilitatem, vel necessitatem hominum, vt tractatur in c. fin. supra de iudi. ¶ Mihi uidetur, quod satis esset catholicum tenere, quòd nulla citatio, etiam verbalis, possit fieri tempore feriato in honorem Dei, maximè die Dominica: quia tex. d. l. fin. C. de fer. dicit, taceat apparitor, sileat horrida vox præconis, & nulla quenquam vrgeat admonitio, per quod uerbum ibi hoc tenet Bal. quæ conclusio maximè procedit, si citationis commissio facta esset tempore feriato in honorem Dei: quia cũ non teneret commissio, per consequens nec teneret executio, & quicquid ex illa commissione seque retur, vt l. non dubium. C. de legi. & in c. quãliter. supra de elect. & in c. fin. inf. de rerum permut. 25. q. 2. c. Imperiali. & sic reperio tenere Bal. in l. 1. ff. de fer. Prædicta tamen conclusio fallit.

9 ¶ † Primò fallit in casibus celeritate indigentibus: quia debitorem fugientem posset nuncius ẽt tali die realiter citare, & capere, & ad iudicem ducere: non vt cognoscatur, sed vt carceretur, per no. per gl. in l. dies festos. C. de fer. quæ hoc dicit, & nõ est alibi, secundum Bal. & communiter sequuntur Doct. ibi, & Bar. in l. ait Prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. cred. & Ange. l. qui restituere. in fi. ff. de rei vend. & eadem ratione propter suspicionẽ dicit Bal. in d. l. dies festos. quod posset fieri tali die sequestratio rerum, vide quod dixi inf. de ferijs. art. 7. fallen. 33. ¶ Et uide quod dixi supra eod. articu. 17. quæst. 12. Idem etiam dicerem: si actio esset peritura, & per citationem perpetuaretur, per ea, quæ dixi inf. de fer. c. fi. artic. 8. quæst. 2. fallen. 16. & seq. & vide clarius, articu. 8. q. 1. in secundo membro. q. 19. fal. 23.

10 ¶ † Secundò fallit prædicta cõclusio in casu speciali Cle. 1. de foro comp. vbi talis executio citationis fit diebus festiuis. ¶ Et hæc procedunt in tempore feriato in honorem Dei, sed in ferijs inductis in vtilitatem hominum, non est dubium, quòd fieri possunt ea, quę superius dicta sunt.

11 ¶ † Tertiò principaliter quæro de relatione nũcij, vtrum possit fieri tempore feriato. ¶ Sol. Dic, quòd in omnibus casibus, in quibus potest fieri cõmissio citationis, & ipsius executio tempore feriato, potest etiã fieri relatio: sed in his casibus, in quibus commissio citationis fieri non potest tempore feriato, similiter non potest fieri relatio. ¶ Sed Bal. in l. 3. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necess. dicit, quòd talis actus uidetur non posse fieri; quia debet fieri in iudicio, & apud tribunal. in contrarium tamen facit, quia sicut potest nuncius citare, ita videtur posse referre. ¶ Subdit tamen Bal. quòd practica rationabiliter obseruata est, quòd istæ relationes fiãt tẽpore iuridico: quia talis relatio est quoddam testimonium ipsius nuncij. infra de appel. cap. cum parati. & ideo debet fieri tẽpore iuridico. Non tamen requiritur præsentia partis eo, quod frustra requireretur: cum non possit contradicere nũcio, quo minus relationem faciat. & hæc opinio mihi placet: nisi in casibus, in quibus potest fieri cõmissio, & executio tempore feriato in honorem Dei: quia tũc potest etiam fieri relatio, & sic procedunt prædicta in tempore feriato in honorem Dei: sed in feriato ob necessitatem hominum, non est dubium, quòd potest fieri, per ea, quæ dixi sup. in præced. quæst.

12 ¶ † Quartò quæro principaliter de tempore, ad quod citatus iubetur comparere, vtrum ualeat citatio, si tempus illud non uideatur iuridicum, seu legitimum. ¶ Sol. Distinguẽdum arbitror, quòd aut citatio præcipitur, vt compareat de nocte hora causarum non debita: puta, quòd compareat hora secunda, vel tertia noctis: & non videtur valere, quia citatio est notoriè illegitima. ita tenet Dom. in cap. consuluit. supra de offic. delega. super glo. in verbo, tenebris. allegat etiam no. in Clemen. pastoralis. §. Pisana. de re iudic. ¶ Quod tamen ego intelligo, nisi

nisi celeritas aut causæ necessitas aliud suaderet, vel exigeret, secundum ea, quæ dixi supra eod. art. q. 1. in prin. ¶ Aut citatio committitur, & fit ad horam incongruam alio respectu: puta, ad tempus feriatum. ¶ Et subdistingue, quòd aut commissio emanauit tempore feriato in honorem Dei, seu tali tempore, quòd non valuit commissio, & hoc casu, pariter dicendum arbitror, quod non ualeat citatio ad talem diem: quia si non valet tunc facta ad diem nõ feriatam, secundum opinionem, de qua dixi supra eo. art. q. 1. longè minus debet ualere, si facta est ad diem feriatam. ¶ Aut fuit facta commissio citationis tempore non feriato, ad diem feriatum, & vtrum ualeat, tex. videtur probare, quod sic, in c. veniens. de accus. & in Clemen. 1. de foro competen. ¶ Sed aduerte: quia circa hanc quæstionem glos. & Docto. sunt varij, prout de materia tractatur per glo. & Archid. 15. q. 4. in c. placita. & per Docto. in c. fin. de fer. & per Legistas in l. 3. C. in quib. caus. in integr. rest. non est necess. & per Specu. in titu. de cita. §. 1. versi. item excipitur. & de dilatio. §. 1. ver. sed pone, & per d. Dom. & Io. de Imo. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. de elect. lib. 6. & per Dyn. Bart. & Ioan. de Imo. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. noui nunc. & per Ioan. de Imo. in Clem. 1. de foro competen. super glo. in uerbo, festiuis. ¶ Et ex omnium dictis pro concord. multarum opin. prosequar tria membra.

¶ Primum membrum, quando fit citatio ad certam, sed specificam diem, seu pro certa die feriata.

¶ Secundum, quando fit citatio vsque ad talem diem, quæ dies est feriata.

¶ Tertium, quando fit citatio per comprehensiuum numerum dierum, vtputa, intra decem dies, vel intra mensem, & ultima dies cadit in diem feriatam.

13 ¶ † Circa primum membrum, Inno. in cap. fi. infra de fer. distinguit, quòd aut est expressus error in citatione: puta, vt compareat die Dominica, & nõ valet. Aut non est expressus error: vtputa, si dixit, compareas decima die præsentis mensis, quæ decima dies est feriata. ¶ Et hoc casu, citatus tenetur comparere die sequenti: quia duo uidentur mandata, videlicet vt compareat, & vt illa die cõpareat, arg. c. dilecti. infra de dolo, & contuma. & optimè probatur in l. Celsus. ff. de arbit. vnde si non potest cõparere in illo termino, debet postea quàm citius potest comparere, & per hanc rationem subdit Inno. idem dicendum etiam, si dies feriata fuisset expressa. & sic recedit à primo dicto. pro quo allegat c. expos uit. inf. eo. & c. cum ex literis. supra de restit. in integ. & c. cum dilectus. infra de dolo & contum. ¶ Sed tu aduerte: quia videtur posse distingui, q aut citatio emanauit, vt die Dominica veniret responsurus: aut emanauit, vt compareret: non adiecto hoc, quòd veniret responsurus. emanauit simpliciter, quia simpliciter citatur pro tali die: nec adijcitur, ad respondendum uel comparendum.

¶ Primo casu, citatio tenet, vt no. glo. 15. q. 4 c. placita, & sic intelligitur l. 2. in fi. ff. si quis in ius vocan. non ierit. quod procedit, si illa dies est feriata in honorem Dei: sed si esset feriata in vtilitatem hominum, valeret in se: licet inuitus non cogeretur respondere, secundum ea, quę notantur in l. 1. ff. de ferijs. faciunt quæ dixi supra in tribus q. præced. & dicam latius in ti. de fer.

¶ Secundo casu, quando citatur, non vt respondeat: sed vt compareat illa die, & hoc casu fuerunt opi. Nam gl. in d. c. placita. & Spe. in ti. de cita. §. contra. ver. excipitur, quòd citatio fit ad diem festiuam. tenẽt, quòd valeat: quia potest se præsentare dicta die, processurus postea sequenti die iuridica. Sed contrarium tenuit Host. in hoc, & in seq. casu, per ea, quæ ibi dicam.

¶ Tertio casu, quãdo citatio simpliciter emanat pro tali die: nec dicitur ad respondendum vel comparendum. gl. in d. c. placita, & quidam alij tenent, quòd talis intelligitur citatus, vt compareat, non autem ut respondeat, & sic citatio videtur valere, secũdum quod statim dictum fuit, pro quo facit l. quoties. ff. de verborum obl. & de reb. dub. & de reg. iu. vt in dubio accipiatur intellectus, per quem actus magis valeat, quàm pereat, vt ibi. Et hæc op. procedit intelligendo, quod valeat citatio facta pro tali die ad comparendum, vt dixi in casu præcedenti. ¶ Sed contrariam opin. tenet Inno. in c. præterea. in fra eo. & Pet. de Bellapertica, & Cyn. post eum, in l. fi. C. de fer. quos refert Io. And. in d. c. fi. inf. de fer. ¶ Et Io. Cal. ibi, & Specu. in d. ver. Item excipitur, q citatio fit ad diem feriatum, & Host. in d. cap. fin. vbi dicit, q citatus ad diem dominicum vel alium solennem diem, licet simpliciter: non tenetur comparere. ¶ Facit pro hac opinione, secundũ Io. And. d. l. 2. in fi. ff. si quis in ius voc. non ierit. & tenuit do. Richard. de Petronibus, conciuis noster, Reuerendissimus Cardinalis, cõpilator 6. vt habetur in proœmio 6. & hoc dum legeret ius Canonicũ Parthenope, vt refert Cy. in l. dies festos. C. de ferijs, & etiam refert Io. An. in d. c. fi. licet Dom. Anto. ibi uideatur aliud sensisse, videlicet, quòd licet uitietur expressum, vel citatio ad illam diem: non tamen uitiatur tacitum æquè principaliter comprehensum: videlicet, vt compareat: quia dicta citatio uidetur duo continere: scilicet, præceptum expressum de comparendo illa die, & tacitum, scilicet de comparendo, vt supra dixi.

¶ Sed dicit Do. meus, tenendam esse prædictam communem opi. quicquid dicat D. Ant. consuluit tamen præfatus Reuer. Cardinalis, & post eum Cy. & Io. And. in dictis locis, quos sequuntur communiter omnes Doct. etiam Moderniores, quòd iudex dicat in commissione citationis: Assignamus tibi talem diem: & si forsan dies feriata occurrit, assignamus tibi nõ feriatum proximè sequentem, & secundum hãc cautelam nulla occurret dubitatio. Et prædicta opin. placet Io. de Imo. in d. l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. quando in ipsa citatione exprimeretur error, & per consequens esset ipso iure nulla, per d. l. 2. ff. si quis in ius voc. non ier. iuncta l. 2. C. quando prouo. non est ne. & per tex. 3. q. 2. in cap. si episcopus. & inf. de accu. c. veniens. in fi. sed in ipsa citatione non exprimitur dies feriata, licet cadat in diem feriatam, vt quia citetur pro decima die, quæ reuera est feriata, & citatur simpliciter: tũc uidetur q teneat: cum non habebat expressum errorem, & sufficiat comparere, & se præsentare illa die: non vt tunc respondeat, sed vt die sequenti iuridica respondeat, quod procedatur. ¶ Aduerte tamẽ, quia Inno.

in d. c. fin. de fer. voluit, quod si non compareat illa die, sufficiat, quòd sequenti die compareat, & idem voluit Spe. in d. ver. sed Io. de Imo. in contrarium al legat glo. in c. cupientes. §. si. per viginti. in glo. super verbo, comparere, de elect. lib. 6. de quo statim subijciam. ¶ Nec obstat l. 2. §. fi. ff. si quis in ius uoc. nō ier. quia vt dicit glo. ille tex. non facit contra, sed potius facit pro prædicta opi. dum tex. dicit, quòd prætor remittit pœnam, & priuatio præsupponit habitum, vt in l. decem. ff. de uerbo. obl. & sic videtur q̄ pœna sit commissa: licet prætor possit remittere, vnde d. gl. super verbo, comparere, quæ vult, quòd ēt illa die teneatur se præsentare, non ut rideat: sed vt sequenti die iuridica procedatur, aliàs incidat in pœnam, secundum Gul. & Garsiam: uidetur contradicere dicto Inno. & Spe. ¶ Sed dicit Io. de Imo. q̄ dictum Specu. non loquitur in pœna, sed in expensis. quod putat, quod dictum Inno. & Specu. sit verius: quia d. l. 2. in fi. non uidetur loqui de remissione fiēda ab homine, & à Prætore viuo: sed à lege & Prætore mortuo. & sic sentit ibi glo.

¶ Ego consulerem ad uitandas opi. tam respectu iudicis, quàm citati, videlicet, quòd respectu iudicis citatio emanaret, secundum consilium reuerendissimi Cardin. Richar. sed si per iudicem non esset seruatum dictum consilium ad fugiendas opin. ante factum consulerem, quod pars citata se præsentaret in die in citatione statuta, & etiam postea prima die sequenti iuridica. Sed post factum, propter præ dictas uarias opiniones, cum negari non possit, q̄ contumacia non sit delictum, 11. q. 3. c. qui resistit. & sup. de maio. & obe. c. si quis. & per tex. iuncta gl. in uerbo, excessibus. in c. ad apostolicę. de sent. & re iud. lib. 6. de quo dicam in materia contumaciæ, infra in rubr. de dolo & contuma. quare cum varietas opinionum reddat rem dubiam, secundum ea, quæ traduntur in c. ne innitaris. sup. de consti. & in regula, qui contra. de reg. iur. lib. 6. & per Bal. & Docto. in l. 1. C. de pœn. iudic. qui malè iud. & aliàs uide remissiones, quas dedi in c. calumniam. inf. de pœ. in 5. prin. art. in secundo membro princ. fal. 12. & ēt vide quod dixi in c. sacro. inf. de sent. excom. in 14. princ. artic. q. 8. vers. tertium exemplum. vnde succedit regula, quæ vult, quod in dubio non debeamus præsūmere delictum, vt in l. meritò. ff. pro soc. & in pęnis potius præsumamus pro non delicto & absolutione, quàm condemnatione, vt in l. præses, & in l. si de interpretatione, & l. absentem. ff. de pœ. & regu. in pœnis. de regu. iur. lib. 6. cum sua materia. Et vide etiā ad hoc quod dicam statim in tertio membro, in fi.

14 ¶ † Circa secundum membrum, quando citatio fuit commissa, vt citatus compareret usque ad talem diem, quæ dies est feriata. Dicendum, quòd citatio tenet: quia illa dictio, vsque, stabit exclusiuè: ne resultet iuri contrarius intellectus. argum. no. in l. id est. ff. de dolo. & in l. 2. C. de cōd. inser. ¶ Et pro hoc videtur casus in c. tum ex literis. in fi. supra de restit. in integ. ibi, vsque ad festum beati Lucæ. & in c. cum dilecti. inf. de dolo & contum. facit cap. expo suit. inf. eo. & tenuit Do. Richar. Card. refert Ioan. And. in c. fi. de fer. & Cy. in l. fi. C. de fer. tenet Spe. in ti. de cita. §. contra. ver. item excipitur, quòd citatio. Do. Ant. Do. meus, & Doct. in d. c. fi. inf. de fer. & Io. de Imo. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. ¶ Et uide quod dixi in c. 3. inf. eo. art. 16. q. 22. in secundo membro præced. in 5. casu.

15 ¶ † Circa tertium membrum, quando citatio fit per numerum comprehensiuum dierum, puta, intra decem dies, seu intra mensem: distingue, quod aut dies illa est feriata in utilitatem hominū, & arbitror, quòd debet comparere, vel die præcedenti, & respondere: vel in ipsa die vltima, & ferias allegare, per l. 1. ff. de feriis. nisi seruatum esset consilium Cardin. Richar. de quo supra, quia tunc deberet comparere die prima sequenti iuridica. ¶ Aut illa vltima dies est feriata in honorē Dei, & subdistingue, quòd aut seruatum est consilium præfati Cardinalis, & casus est clarus, quod die prima sequenti iuridica debet comparere, & respondere. Aut non est seruatum dictum consilium, & tunc aut assignatur talis terminus, in quo aliquid fieri debeat, aut intra quem. ¶ Primo casu, gl. sentit in verbo, Comparere, in d. c. cupientes. §. quod si per viginti. de elect. lib. 6. quòd talis debeat cōparere ante ipsam diem iuridicam. Sed Io. de Imo. ibi, quem sequitur Do. Domi. tenet, quòd debeat se præsentare illa ultima die feriata, non vt tunc procedatur, sed sequenti die non feriata, per c. veniens. de accusa. & idem sentit Bar. in l. 2. C. de tempo. appella. & Bal. ibi, & Do. Anto. in d. c. fi. & Io. de Imo. in d. §. nunciatio. ¶ Et subdit Io. de Imo. quod si post illam diem vellet cōparere non posset, ad effectum impediendi processum iam consummatum: sed ad finem impediendi processum, posset, per cap. cum dilectus. de dolo & contum. & c. veniens. de accusa. Si verò statuitur terminus, intra quem actus debeat fieri: tunc si dies vltima cadit in feriatam ferijs solennibus, inspiciuntur dies præsentes non feriati, vt in illis debeat illud facere, per l. 2. C. de tempo. appel. & ibi tenet Bar. & Bal. & Do. Anto. in d. c. fi. & Io. de Imo. in d. §. nunciatio. & ita procedere potest opinio glo. in d. §. q̄ si per viginti. ¶ Aut dies vltima cadit in diem feriatam ferijs repentinis, quas nec citans nec citatus potuit præuidere: & tunc potest comparere sequenti die iuridica. arg. l. sed & si Prætorem. §. si feriæ. ff. ex quib. caus. maior. sentit Barto. in d. l. 2. & Bal. ibi, & sic intelligit Io. de Imo. in d. §. nunciatio. & in d. §. quod si per viginti, & ibi d. Dom. post eū. ¶ Quid autem, si fuit facta citatio peremptoria, & aliquatrium citationum peremptoriarum incidit in diem feriatam, & citātus illa die se præsentet, vtrum uideatur paruisse citationi, vide quod dicam infra articu. 27.

16 ¶ † Quintò quæro principaliter, quid si ad tempus in citatione comprehensum citatio non teneat, vtrum citatus alio tempore teneatur comparere. ¶ Sol. Satis clara potest colligi ex his, quæ dicta sunt in præcedentibus quæstionibus, per quæ uidetur concludi, quod citatus teneatur comparere, & probatur hoc in c. cum dilectus. inf. de dolo & contum. vbi tex. dicit, quod talis citatio uidetur cōtinere duo præcepta: videlicet, vt ad iudicem ueniat, & ad diem sibi præfixam accedat. facit l. Celsus. ff. de arb. & quod no. in c. fi. inf. de rest. spol. 8. dist. c. quo iure. & supra de offi. deleg. c. cum super. Nec obstat cap. sicut. infra de sponsa. quia illud loquitur de obligatione cōtrahenda intra certum tempus: quo casu

casu ille, per quem non stetit, non obligatur postea sed in terminis nostris, & in casu l. Celsus, & similibus, tractatur de obligatione iam contracta: quo casu, licet quis nō satisfaciat in termino, vel quia non possit, vel quia nolit: debet satisfacere post terminum. sic ergo cum in terminis nostris, tempus sit adiectum comparitioni fiendę ad procedendum in causa, sequitur, quòd donec causa remanet indecisa, semper imminet & vrget causa comparendi, sicut dicimus in debente soluere ad certum terminū, vt d. l. Celsus, & in d. c. cum dilecti. Nec obstat l. scriptura, ff. de cond. & demonstr. & ff. de leg. 1. l. ea tamen adiectio. & Insti. de verb. obl. §. omnis stipulatio. & ff. de cond. instit. l. si quis institutus. quæ iura glo. in verbo, duo sub hac. in d. cap. cum dilecti. allegat pro contrarijs ad illud, quod statim dixi. Sed respondetur, quòd illa iura loquuntur, cum tempus adijcitur causa limitandi & finiendi obligationem. & hoc tenent ibi Dom. Ant. Do. meus, Io. de Imo. & communiter Doct. ¶ Et sic ex prædictis, & ex his quæ dixi in præcedentibus quæstionibus, secūdum quæ declaranda & limitanda est decisio quæst. nostræ apparet, q̄ articulus iste est satis dubius. ¶ Et ad uerte: quia contra prædictam decisionem facit, q̄ singulariter tradunt Petr. & Cyn. in l. dies festos. C. de feriis. vbi volunt, q̄ si alicui statuatur certus terminus ad producendum vel excipiendum, vel ad probandum: quòd tunc non possunt esse duo præcepta, secundum quod dicitur in d. l. Celsus. quia quando est actus, qui ad sui substātiam requirit certum tempus, post tempus certum non ualet: illa dilatio est sine tempore, & per consequens, cum dilatio debeat habere certam diem, reperitur nulla post illud tempus certum, quod Bald. refert in l. si ea. C. qui accusa. non poss. Et dicit esse notabile, ad quod vide, quod dixi in cap. 3. infra eo. artic. 13. ¶ Sed tu dic, quòd quæstio ista dependet ab alia quæstione; videlicet, vtrum citatio sine termino valeat: quia si valet, non procedit argu. Pe. & Dyni Si non ualet: tunc videtur procedere argumentum. Posset etiam dici, quòd in dictis exemplis Petri, terminus additur ad excludendum illum, cui statuitur tempus à potentia illius actus gerendi ad vtilitatem suam: ideo post tempus non admittitur. arg. eorum, quæ statim dicta sunt, secundum Dom. Anton. Dom. meum, & Io. de Imo. ¶ Sed in terminis nostris statuitur terminus ad comparendum ad utilitatem pertentis illum citari, vt sic ille compareat & respondeat obligationi iam contractæ, vel satisfaciat præcepto iudicis intendentis illo præsente causam expedire.

17 ¶ † Sextò quæro principaliter, vtrum valeat citatio facta non expresso certo tempore, & ad quod tempus intelligatur facta? ¶ Sol. Spe. in ti. de cita. §. sequitur. ver. quia si non præfixeris, tenet, quòd talis teneatur venire & comparere, per d. c. cum dilecti. inf. de dolo & contum. & hoc intra modicum tēpus, quod tamen cum quodam temperamento intelligendum est. ff. de solut. in l. quod dicimus, & ff. ex qui. cau. maior. in l. ab hostibus. §. fin. & ff. de statu libe. l. peculiū. §. fi. & hoc ut potius obediens, quàm contemnens esse uideatur. 2. q. 5. c. quanto. & supra de postul. prælat. c. 1. & inf. de appel. c. cum parati, & ibi etiam per Io. Andr. & subdit Specu. in d. versic. quòd quidam aduocati nixi sunt coram eo defendere, quòd taliter citatus nullo modo teneatur cōparere. argum. c. fi. de rescript. & prædictam opinionem, quòd non teneatur comparere, & citatio non valeat, tenet Bar. in l. qui ante Calendas. ff. de verborum obliga. ubi dicit, quòd citatio sine termino non valet, per l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod ui aut clā, & apertius idem sensit in l. liber homo. 2. §. decem. el primo. ff. de verbor. oblig. ¶ Et ista etiam fuit opinio Pet. quam sequitur Cyn. in l. fi. C. de fer. & eam clarius tenuit Petr. in l. ita stipulanti. ff. de uerb. obl. vbi tex. facit, in quantum vult, quòd non ualeat stipulatio sine die: sed hoc ibi contingit, quia facta fuit omissio per errorem, secundum Bart. ibi: aliàs secus, per l. de die. in princ. ff. qui satisda. cog. & per no. in l. si finita. in prin. ff. de dam. infecto. ¶ Et prædictam opin. sentit gl. in c. 2. de testi. cog. quæ addit ad tex. qui uidetur innuere quod ualeat citatio sine termino, quòd ibi fuit appositus terminus. facit l. 2. C. vbi in rem actio. ibi dum tex. dicit, certo dierum spatio. per quem text. ibi, hic no. Bal. ¶ Sed ipsemet Bald. in d. l. qui ante Calendas. tenet contrarium, & dicit, quod citatio tenet & citatus debet comparere quàmprimū potest, sed nihil allegat. Io. de Imo. pro hoc dicto allegat d. c. cum dilecti. infra de dolo & contuma. ¶ Et satis probatur in c. cum parati. inf. de appel. in antiqua compilatione, & vtrobique hic tenet Ioan. Andr. & allegat Specu. in d. vers. quid si non expresseris. facit, quia cum citatio emanat à iudice, verisimile est, quòd velit expedire, quā citius poterit, cum hoc sibi ex officio incumbat, vt l. properandum. §. 1. C. de iudic. & in c. finem. inf. de dolo & contum. Et idem tenent Io. Cal. Dom. Anton. & Dom. meus, in d. c. cum parati. in ult. notabili. & sentiunt etiam Inno. & Host. in c. fin. inf. qui ma. accus. poss. vbi volunt, quòd etiam citatio generalis possit fieri sine termino, & tenet etiam Zabar. in Clem. 1. de foro compet. & ibi dixi in glo. super uerbo, præsumat. & tenet Dom. meus in cap. 2. de testi. cog. super glo. 1. ¶ Sed Dom. Ant. in c. fi. inf. de fer. dicit, quòd si iudex voluit apponere diem, & per errorem non apposuit, dici potest citationem nō ualere, per l. ita stipulatus. ff. de uerbo. obl. subdit tamen, quod secus putat in istis actibus iudicialibus, in quib. lex supplet, vt l. si finita. §. fin. de dam. infe. & in l. de die. ff. qui satisd. cog. & l. 1. in fi. de præto. stipu. & quod habetur in l. & si post tres. ff. si quis cau. ¶ Sed si ex certa scientia non apposuit terminum, valet citatio, secundum Dom. Anton. ¶ Sed aduerte, quia cum ista citatio uideatur esse incerta & obscura, propter non statutum terminū, per consequens videtur nulla, per l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut clam. & C. de iu. dom. impetr. l. fi. & C. de dist. pig. l. 4. & in Authen. de exhib. reis. §. fi verò. traditur etiam in l. dies festos. C. de fer. Et hoc uoluerunt, vt dixit Petr. & Cyn. & Bar. & etiam multi alij: sed Canonistæ cōmuniter tenent talem citationem sine termino valere, videlicet ex his, quæ supra dixi: quia debet cōparere cum primum potest. argum. c. eos qui. §. fin. de sent. excom. lib. 6. facit etiam Cle. 2. de app. Quæ opi. secundum Ang. in rep. l. hæc stipulatio. ff. si cui plus, quàm per leg. Falcid. procedit quando iudex mandat uni, vt coram alio iudice compareat, sic intelligitur dictum cap. eos qui. §. fin. vel etiam citat,

vt compareat corã se ad contradicẽdum actui iam celebrato, vt traditur per Spec. in d. versi. quid si nõ præfixeris. secus, si citaretur vt veniat ad contradicendum certo actui fiendo: quia debet statui dies & locus, vt d.l.aut qui aliter. §. 1. & in d.l.fi. C. de iure do. impetran. & l.4. C. de distract. pigno. & in Authen. de exhib. reis. §. si verò, secundum Ang. in dicto loco. Ad quod etiam faciunt, quæ dicam in sequentibus quæstionibus.

18 ¶ † Aduerte tamen: quia Ang. in l. liber homo. 2. §. decem. el 1. ff. de verb. oblig. dicit, quòd in quantum ad imponendam mulctam citato propter iudicis contemptum, sufficit citatio sine termino: quia citatus tenetur comparere cum primum potest, & hac practica vtuntur assessores, secundum eum, & sic intelligit dictum Spec. in d. versic. quid si non expresseris. sed quãtum ad hoc, vt possit procedi contra eum, tanquam contumacem ad reliquos actus præiudiciales, non valet citatio, & sic intelligantur iura contraria, & sic etiam referendo videtur sentire Io. de Imola, in d.c. cum parati. inf. de appel. in notabilibus. ¶ Nec obstat c. eos, qui. §. fin. de senten. excommun. lib. 6. quia loquitur in casu suo, videlicet, quando quis propter periculum mortis absoluitur ab excommunicatione ab illo, à quo aliàs cessante periculo, non posset absolui: nam tũc moneri potest per ipsum absoluentem, quòd uadat ad petendum absolutionem, sed ad parendum mãdatis superioris, à quo petat absolui cum primum poterit: quia tunc non est necessarius alius terminus, secũdum Ang. ¶ Sed Henr. Barch. in d.c. cum parati. dicit, quòd citatio iuris fortè valet sine termino, vt d.c. cupientes. de elect. lib. 6. & c. quamuis. ad fi. supra de offic. ord. & idem in citatione Principum, vt d.cap. cum parati. & in citatione priuati. vbi est expressus locus, aliàs non ualet. Quæ opinio, maximè quantum ad vltimum, non placet, & ideo arbitror fortè posse distingui, quòd aut quis citatur à iure, seu à lege mortua, vel viua: & valet, vt statim dixi, secundum Hugo. ¶ Aut emanat à iudice inferiore, & subdistingue, quòd quis citatur ad certum actum expediendum aliquo termino, qui tamen actus ex sui natura, statuto, vel ex consuetudine debet expediri in certo tempore, & tunc intelligitur citatus ad illum terminum. ¶ Moueor, quia fermones sunt exaudiendi & interpretandi secundum subiectam materiam, & ne sint inutiles, vt in c. Abbate. de verbor. signif. & ff. loc. in l. si vno. in princ. pe. facit c. Raynutius. infra de testa. & ff. famil. ercis. in l. 1. puto. §. 1. & in cap. si pater. de test. lib. 6. & l. fin. C. de do. ante nupt. cum similib. Item facit, quod in simili dixi supra in 18. princ. artic. quæst. 8. vbi dixi, quòd hoc casu valet citatio facta nulla facta loci specificatione, & valet arg. de loco ad tempus, vt l. eum qui. in fi. ff. de iurisdict. omn. iud. Et per no. in l. ui-num. ff. si certum pet. & in c. de causis. supra de offi. delega. intelligitur ergo facta talis citatio pro hora solita & consueta, pro quo facit quod no. Innoc. in c. cum nobis olim, supra de elect. & Dom. meus in c. consuluit. supra de offi. delega. facit, quod no. glo. 1. in c. 2. de testi. cog. & Dom. meus ibi, qui colligit ex illa glo. quòd citatus ad certum terminum, hora diei nõ expressa, tenetur comparere tali hora, quòd possit explere officium, seu negotium ad quod citatur. allegat quod in simili no. Inno. in d.c. cum nobis olim. vbi citatus ad electionem certa die faciendam, debet comparere de mane: quia tali hora fieri debet electio propter missam Spiritus sancti. ¶ Et ideo Vincen. in d. cap. 2. dicit, quod citatus pro testimonio ferẽdo, debet comparere de mane: quia debet deponere vnus 22. q. 5. c. honestum. de quo dicam inf. de testi. Concludit ergo D. M. quòd citatus ad certam diem sine hora, debet comparere tali hora, qua expediri possit id, ad quod vocatur. ¶ Et in dubio satis est, ꝙ veniat ante noctis tenebras: quia totus dies sibi cedit, vt in c. consuluit. de offi. deleg. ¶ Aut ille actus non habet certum tempus, & tunc possunt contingi distinctiones Ang. de quib. supra. ¶ Ad omnem tamen dubitationem tollendam, & opiniones fugiendas: quia articulus est valde dubius & intricatus, consulo quod iudex apponat certum terminum in ipsa citatione. ¶ Et adde hæc ad ea, quæ dixi inf. artic. 20. quæst. 10. & inf. eo. titu. c. 3. §. artic. 13.

19 ¶ † Septimò quæro, vtrum valeat citatio facta ad certum terminũ alternatiuè comprehensum, vt puta, Compareas de mane, vel de sero, vel tali aut tali die. ¶ Sol. Prædictam quæstionem non reperio tactam specificè à maioribus nostris: tamen arbitror posse distingui, quòd aut loquimur in citatione facta ad sententiam: aut ad alium actum iudicialem. ¶ Primo casu, videtur dicẽdum, quòd talis citatio non dicatur legitimè facta, per tex. ponderandum ad hoc in l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut clam. per quem tex. dicit ibi Bart. formaliter, quòd si hora, in qua iudex vult ferre sententiam in citatione nõ sit certa, & limitata, quòd illa citatio habetur pro infecta, & per consequens non valet sententia, per l. de vnoquoque. ff. de re iudi. etiam si causa sit summaria. de qua per glo. in verbo, ad id. in Clem. sæpe. de verbor. signif. & ideo Bar. in l. liber homo. el 2. §. decem hodie. ff. de verborum obl. allegando d. tex. dicit, quòd si citatio non habet certum & limitatum tempus respectu horæ in qua ferenda est sententia, quòd sententia non ualet, & ad idem tex. in d.l. fin. C. de iure dot. impetran. ubi tex. dicit, quòd in citatorio opus est certum tempus, & ad idem in Auth. de exhib. & introdu. reis. §. si verò quidam. & l. 4. C. de distr. pig. & per Cyn. in l. dies festos. C. de fer. & per Ang. in d. §. decem. qui dicit vt dixi in quæst. præced. ꝙ solùm valet ad mulctandum citatum, non quo ad alios effectus: nisi citatio sit certa & limitata: quare cũ in terminis nostris citatio prædicta fuerit incerta, quia de mane vel de sero, vna vel altera die, & de natura alternatiuæ sit causare incertitudinem, vt l. cum quidam. C. de verb. sig. & in l. ubi aũt non apparet. §. 1. ff. de verb. obl. igitur, &c. Et maximè sumpto argum. de loco ad tẽpus, quod valet, vt dixi in præced. q. quia in alternatiua, locorũ electio est creditoris, vt l. 3. §. 1. ff. de eo, quod cer. loco. de quo latius dixi in c. dilecti. sup. de fo. cõp. in 2. prin. art. 4. q. prin. vnde sicut ibi est electio creditoris respectu loci: ita & hic respectu tẽporis debet esse electio ipsius rei, qui quodammodo in hoc videtur esse creditor. Veruntamen actus sententiandi non consistit in citato, sed in iudice: ergo reus remanet sub incerto: quia nõ potest scire, an iudex velit sententiare de mane, vel de sero, aut vna vel alia die.

¶ Et

¶ Et si fortè diceretur, quòd debeat comparere de mane & de sero, & vna & alia die: Respondetur, quòd ista non fuisset citatio alternatiua, sed copulatiua, quare cum talis citatio non fuerit certa & limitata, prout vult tex. & Bart. in l. qui ante Calendas. §. 1. ff. de verb. oblig. & supra dictum fuit in præceden. quæst. ergo sententia esset nulla. in alijs vero casibus, in quibus citatio est incerta, eo, quòd nullum sit appositum tempus, valet secundum ea, quæ dicta sunt in præcedenti quæst. satis rationabile esse arbitror, quòd etiam in terminis nostris talis citatio defendatur.

¶ Et ex his Deo duce, expeditus est decimusnonus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citatio qualiter, & sub qua forma sit facienda.*
2 *Forma citationum diuersimodè venit consideranda.*
3 *Iudex qualiter se debeat habere ante citationis commissionem.*
4 *Certa forma in citationibus fiendis ex iuris, vel statuti dispositione data, qualiter sit seruanda: & quid iuris si non seruetur.*
5 *Stante statuto, quod ante bannum quis debeat citari, vt ipse vel alius compareat, si sit facta simplex citatio, an teneat bannum si non fiat comparitio.*
6 *Citationes auditorum generalium Palatij Domini Papæ, qualiter fieri debeant, & sub qua forma.*
7 *Literæ citationis vltra spatium duarum dietarum ab auditorio pontificio, qualiter sint concipiendæ.*
8 *Communis stylus Curiæ Romanæ, quam formam in citationibus ad partes nunc obseruet.*
9 *Citatio an debeat continere causam.*
10 *Copia libelli vel rescripti, an sit in citationibus inserenda.*
11 *Delegatum asserenti, an & qualiter sit parendum, maximè vbi tractandum est de præiudicio graui, vel grauissimo, vel leui.*
12 *Nomina qualiter sint in prima citatione exprimenda: & quid operetur clausula, & quidam alij, in rescriptis apposita.*
13 *Iudex ad quem appellatum est citans aliquem, an teneatur facere mentionem de appellatione.*
14 *Citatio debet esse certa, non dubia, aut falsa, aut obscura. & quòd falsa demonstratio vitiet citationem, & an alternatiuè facta teneat.*
15 *Falsa demonstratio vel error, quando vitiet citationẽ.*
16 *Citatio continens certum nomen, an sit valida, si duo reperiantur eiusdem nominis: & an illo casu possit procedi.*
17 *Citatio an debeat continere terminum, seu emanare cum termino.*
18 *Citatio facta ad sententiam audiendam tali die ante talem horam, an sit valida.*
19 *Citatio an debeat continere locum ad quem: & qualiter.*
20 *Citatio qualiter sit fienda, vt citatum personaliter apprehendat.*
21 *Absens qui ignoratur, qualiter sit citandus.*
22 *Citatio, an possit fieri per verba falsitatis, & sub conditione.*
23 *Citatio an possit vel debeat fieri per verba præceptiua.*
24 *Citatio an ad sui essentiam requirat scripturam.*
25 *Citatio an fieri possit, vt citatus personaliter cõpareat: & quando, & quibus casibus.*
26 *Iudex, an possit cogere partes comparere personaliter.*
27 *Persona ficta non citatur personaliter.*
28 *Papa & Princeps possunt personaliter citare.*
29 *Delegatus Papæ & Principis, an & quando possit citare personaliter.*
30 *In causa criminali quilibet iudex, etiam inferior potest citare.*
31 *Citari an quis possit pro veritate dicenda.*
32 *Citatus personaliter pro iuramento calumniæ præstando, an teneatur comparere.*
33 *Citatus tenetur personaliter comparere, vbi iuris necessitas exigit.*
34 *Procurator in rem suam, quando possit comparere, si dominus personaliter citatur.*
35 *Mulier constituens procuratorem, an possit compelli personaliter comparere.*
36 *In actibus extraiudicialibus cogitur quis personaliter comparere.*
37 *Citatus personaliter, an absente citante teneatur comparere: aut absente illo, cuius instantia citatus est.*
38 *Citatus personaliter, an debeat stare in iudicio donec iudicium terminetur.*
39 *Citatio ad totam causam, quando ualeat.*
40 *Citatio ad totam causam, quibus casibus fieri possit.*
41 *Forma citationis ad totam causam fienda, quæ sit.*
42 *Citatus ad totam causam, si semel comparuerit, an iterum debeat citari.*
43 *Citatio ad totam causam permittitur multis rationibus.*
44 *Citatus ad totam causam, qua cautela cogi possit eligere locum certum in quo possit citari.*
45 *Citato ad totam causam non comparente, an possit ad vlteriora procedi.*
46 *Citatus de longinquo causa expressa, in qua habet cõparere, debet instructus comparere, vt deliberet.*
47 *Citatio vt quis veniat tenutam bonorum defensurus, qualiter sit fienda.*
48 *Citatio ad sententiã audiendã, qualiter sit facienda.*
49 *Pupillus vel minor, qualiter sint citandi.*
50 *Tutor, qualiter sit pro causa pupilli citandus.*
51 *Adultus, qualiter sit citandus.*
52 *Vniuersitas, qualiter sit citanda.*
53 *Vasallus, qualiter citari possit.*
54 *Casu quo testes ad perpetuam rei memoriam examinantur, qualiter sit citatio facienda.*
55 *Citatio peremptoria, qualiter sit fienda.*
56 *Citatio realis, qualiter & quando fieri debeat: & quæ requirantur ad hoc, vt fieri possit.*
57 *Pro debito ciuili non potest inchoari à captura.*
58 *Necessaria ad capturam vel citationem pro debito ciuili, quæ sunt.*
59 *Creditor, an propria authoritate possit capere debitorem fugientem.*
60 *Ad validitatem citationis realis debitoris, debet præcedere contumacia de non soluendo.*
61 *Capturam personæ debitoris, debet præcedere excussio bonorum ipsius debitoris.*
62 *Requisita, vt quis tanquam suspectus de fuga capi possit, sunt multa.*
63 *Probatio suspitionis, qualiter fiat.*
64 *Suspitione de fuga debitoris pendente, lite superuenĩte potest realiter talis debitor citari.*

65 *Creditor diu tacens debitum ſuſpecti de fuga, videtur illius conditionem approbare.*
66 *Suſpicio de fuga, propter quam quis capi perſonaliter poſſit, non debet eſſe modica.*
67 *Suſpectus de fuga, quis præſumatur.*
68 *Mali mores & mala rerum adminiſtratio, reddunt quem ſuſpectum de fuga.*
69 *Capturam debitoris de fuga ſuſpecti, debet præcedere debiti liquidatio.*
70 *Captura perſonalis non conceditur pro omni debito.*
71 *Citatio realis, quo caſu veniat reuocanda.*
72 *Citatio qualiter in criminalibus ſit facienda.*
73 *Perſonæ, quæ ſine venia citari non poſſunt, qualiter ſint citandæ.*
74 *Perſonæ, quæ non poſſunt abſque venia in ius vocari, multæ ſunt.*
75 *Venia quæ debet peti per filium vel ſimiles, vbi agitur contra patrem vel alios, an poſſit peti vbi agitur pro alio.*
76 *Veniæ petitio, vt quis in ius vocetur, quare requiratur.*
77 *Venia vocandi aliquem in ius, an à iudice vel parte peti debeat.*
78 *Venia aliquem in ius vocandi, qualiter ſit petenda, & quando, & quibus caſibus.*
79 *In caſu compenſationis, an ſit neceſſaria venię petitio.*
80 *In reconuentione, an veniæ petitio requiratur.*
81 *Venia in ius aliquem vocandi, quo tempore ſit petenda.*
82 *In venia vocandi in ius concedenda, quæ debeant adhiberi.*
83 *Venia in ius vocandi, quibus verbis concedatur.*
84 *Proceſſus agitatus venia requiſita, non petita, an teneat.*
85 *Veniam in ius vocandi requiſitam non petens, an & qua pœna veniat puniendus.*
86 *Pœna veniam in ius vocandi requiſitam non petentibus taxata, quibus caſibus & cauſis incurratur, & quis ad illam teneatur, & cui ſit applicanda.*
87 *Citans contra edictum prætoris venia non impetrata, quam pœnam incurrat, & an illam tranſmittat in hæredem.*
88 *Pœna veniam in ius vocandi requiſitam non petenti taxata, intra quantum tempus peti debeat, & qua actione, & qualiter in exigẽtia formetur libellus, quæ poſitiones faciendæ.*
89 *Pœna veniam in ius vocandi non petentibus taxata, per quem ſit imponenda.*
90 *Pœnam pecuniariam debitam ſoluere non valens, qualiter ſit aliter puniendus.*
91 *In alternatiuis, cuius ſit electio.*
92 *Si pœna corporalis in defectũ pecuniaria per ſtatutum imponatur, an quis ſit fideiuſſoribus relaxandus.*
93 *Pœna veniam in ius vocandi non petentibus debita, quibus caſibus deficiat, & nu. ſeq.*
94 *Pœnitentia vſque ad quantum tempus admittatur.*
95 *Iudex, an & qualiter poſſit citare per literas.*
96 *Papa mandanti alicui his verbis, moneas taliter &c. quid erit agendum.*
97 *Nuncius qualiter debeat citare.*
98 *Iudice nuncio cõmittente vt nominatim citet aliquos, & qualiter dicetur ſatisfeciſſe mandato.*
99 *Citatio indebitè, ſeu ſub debita forma facta, an arctet citatum.*

ARTICVLVS XX.

VIGESIMO principali articu. tractandum
1 eſt, † qualiter, & ſub qua forma citationes ſint faciendæ.

¶ Pro cuius artic. clariori doctrina proſequor in ſcriptas quæſtiones.

2 ¶ † Primò igitur quæro, de quarum citationum forma in hoc articulo ſit tractandum. ¶ Sol. Dic, quod de citatione verbali, ſeu perſonali, & reali, nõ de alijs: quia de citatione per literas aliquid tangetur articulo 21. & latius articulo 24. De generali verò citatione tractabimus articulo 22. De citatione per edicta, artic. 23. ¶ De præconia, art. 25. Per campanam, artic. 26. De peremptoria verò, artic. 27.

3 ¶ † Secundò quæro de generali doctrina, quid debeat facere iudex, & quam cognitionem adhibere ante quàm citationem committat. ¶ Sol. Dic, quod debet ante omnia examinare & cognoſcere, an iuriſdictionem habeat, tam reſpectu perſonarũ, quam cauſarũ, per l. ſi quis ex aliena, ff. de iud. & argum. l. pen. §. fi. ff. de iuriſd. om. iud. & ff. ad munici. l. pen. & de reſcrip. c. ſuper literis, & per Spe. in tit. de cita. §. iam de cita. ver. hoc quoque notandum. ¶ Et reſpectu potentiæ iuriſdictionis iudicis, vide quod dixi ſupra, art. 4. ¶ Reſpectu verò qualitatis perſonarum citandarum, vide late ſupra, artic. 5. ¶ Et reſpectu qualitatis perſonæ petentis, conſideret quæ dicta ſunt ſupra, art. 6. ¶ Et reſpectu cauſarum conſiderare debet & examinare, quæ dicta ſunt ſup. ar. 7. ¶ Debet ergo iudex per ſeipſum prædicta omnia abſque alia partis citatione examinare, ac ẽt examinare petitionis formam: an ſit admittenda, vel nõ, vt dixi ſup. in 10. prin. artic. in fi. ¶ Aliam verò cauſæ cognitionẽ, quæ adhiberi debet parte citata, huiuſmodi citatio non requirit: ſi eſt citatio, quæ fiat in principio iudicij. ¶ Vnde dicit Inno. q talis citatio poterit fieri ſine cauſæ cognitione, vt ipſe no. in c. licet, de accu. in gl. 1. & per eum in c. cũ contingat. ſup. de reſcr. ſuper verbo, poſtulato. & in c. prudentiã. ſup. de offi. deleg. in gl. 2. & inf. eo. ti. §. præterea. & inf. de prob. c. quoniam contra. & per D. M. in c. tuâ. inf. de ord. cogn. & Io. de Imo. in c. conqueſtus. de fer. & per d. Do. in c. Romana. §. illud. de fo. cõp. lib. 6. vbi ſubdit rationem: quia talis citatio non dicitur iudicialis, vt in Cle. 1. de iud. tetigi art. 19. q. 1. ¶ Sed prædictas omnes authoritates ego intelligo de cauſæ cognitione, quæ fieri debeat parte citata: quia talis citatio non requirit præambulam citationẽ, vt l. diẽ proferre, in prin. & l. ſed ſi interpellatur, ff. de arbit. ſed per ſe examinare, & cognitionẽ adhibere, ſecundum quod dixi in prin. ¶ Et ex prædictis infertur, q inhibitoria, quæ qñque habet uim citationis, poteſt fieri ſine cauſæ cognitione, vt dixi in c. pen. de fo. comp. in 14. prin. artic. Et ſimiliter literæ executoriæ, quæ habent uim citationis, de quib. dicam in 21. princ. art. ¶ Et vide etiam ad prædicta, quæ dixi ſupra in 7. prin. art. ver. 6. & verſi. 22. caſus eſt in his, quæ præambula. ¶ Et aduertere etiam debet iudex, ſi ex iuris vel ſtatuti diſpoſitione certa forma ſit tradita: quia debet illam ſeruare, vt ſtatim dicam in 3. quæſt. ¶ Et his pactis debet citatio ſub debita forma fieri ex iudicis commiſsione, ut l. neminem, C. de exhiben. reis, & ibi per Cyn. & Docto.

Ad

Ad quod vide quod latius dixi ſupra in 3. princ. art. tradit Specu. de dila. §. 1. verſ. dicit autem. facit gloſ. antep. in c. 1. de vita & honeſt. cle. lib. 6. Cyn. in l. 1. C. de dila. Io. de Imo. in l. demonſtratio. ff. de cond. & demonſtr. ¶ Forma autem ſeruanda in citatione colligitur ex ſeq. q. ¶ Quid autem ſi appareat partẽ citatam per nuncium, non tamen apparet de commiſsione, an præſumemus commiſsionem præceſſiſſe, dicam infra artic. 30.

4 ¶ † Tertio quærò principaliter, quid ſi ex iuris, ſeu ſtatuti diſpoſitione datur certa forma ſeruanda in citatione, qualiter illa ſit ſeruanda, & quid iuris ſi non ſeruetur. ¶ Sol. quo ad primum dicendum eſt, quod illa forma eſt ſeruanda. ¶ Regulare enim eſt, quod forma ſit ſeruanda, ne aliter celebratus actus deficiat, vt in cap. quia propter, ſupra de electio. in c. maiores. infra de bapt. 12. quæſt. 2. in ſumma. &c. ſine exceptione. in l. cum hi. §. prætor. ff. de tranſact. cum ſim. ¶ Et ſi aliqua forma requireretur in citatione ex forma ſtatuti, illa ad vnguem eſt ſeruanda, ſecundum Bald. in c. 1. de milite vaſal. qui contumax eſt. Vbi dicit, quod ſi à ſtatuto ſit data forma, quod ante bannum duæ citationes tot dierum fiãt, pro qualibet, non poteſt iudex in vna citatione cõglutinare duas ambaſiationes, & ſic dare vnam pro ambabus: quia cum duplex citatio ſit data à ſtatuto pro forma ſubſtantiali perueniendi ad bannum, nil immutari poteſt de tali forma, etiam reſpectu vnius horæ, per l. & ſi nihil. ff. de reg. iur. & ſi aliud fieret, omiſsio formæ vitiaret bannum. ¶ Et idem voluit Mar. Syly. & Bald. poſt eum in l. non ſunt liberi. ff. de ſtatu hom. per illam l. & qui Romæ. §. Flauius. ff. de verbor. obligat. & voluit Bald. in l. ceſſante. & in authent. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. facit ad prædictam l. 4. §. ſi cauſa agnita. ff. de bon. poſſ. & quod dixi in clemen. 1. in gloſ. ſuper verbo, iuriſdictionem, de foro competen. Nec videtur habere locum in talibus illa regula, quod nihil intereſt quid ex æquipollentibus fiat. ¶ Et pro prædictis eſt bonus tex. in l. 1. §. Offilius. ff. ne quis eum, qui in ius vocan. vi eximat, per quem tex. dicit ibi Bald. quod quando ante proceſſum vel citationem exigitur aliquid ad præambulam, ſi illud non procedit: non valet proceſſus, neque citatio. vnde infertur, quod ſi ex forma ſtatuti exigatur ſolutio decimi, ſi talis ſolutio non procedat, non valet proceſſus, allegat in l. vniuerſi. C. de precib. imper. offer. ¶ Ad quod vide omnino quod dixi in c. 2. fol. 28. ſupra de libel. obl. in 12. princip. articu. in 5. quæſt. prin. in 4. membro. ¶ Et vide etiam quod dixi in c. 2. in 10. princi. artic. verſi. idem etiam dicendum eſt in tempore mixto. l. 2. Et quod dixi de condict. ex lege. ver. vbicunq;. fol. 30. ¶ Prædicta tamen ſingulariter limita, niſi in citatione, quæ primo aſpectu non videtur continere ſpecificam formam a ſtatuto requiſitam, ipſa forma tacitè contineatur, quia ſatis eſſet.

5 ¶ † Ad quod vide, quod ſingulariter no. Bald. in l. fin. C. de proc. vbi dicit, q ſi ſtatutum diſponit, q ſi aliquis debet poni in banno debeat citari, vt ipſe veniat, vel alius pro eo, q ſi iudex ſimpliciter citaret vt cõpareat, & non comparentem banniuit: quòd, licet quidam dicerent, quòd bannum non teneret, tanquam omiſſa forma: tamen Bal. concludit contrarium: quia per prædictam citationem talis intelligitur citatus, vt compareat per ſe vel alium. vnde ex quo tacitè includitur, non fuit alia neceſſaria expreſsio. l. non rectè. C. de fideiuſſor. & ſequitur Pet. de Anch. in repet. c. 1. de conſtit. in 14. q. principali. verſ. ſed pone, dicit ſtatutum, quòd quædam ſunt valde ſingularia: & quotidie ſunt in practica. ideò perpetuò notabis: maximè coniungendo ea, quæ dixi in d. c. 2. de libel. obla. art. 12. queſt. 5. in quarto membro principali. ¶ Et ex prædictis patet reſponſio ad ſecundum, videlicet, quòd ſi citatio fieret omiſſa forma, vel minus legitimè, ſeu contra legem, eſſet nulla, per iura ſuperius allegata in princ. & per not. per Inno. in c. 2. infra eodem. vbi dicit, quòd ſi citatio continet in ſe aliquid contra l. licet poſsit iuſtificari in aliquo caſu ſpeciali, non tenet. & ita refert & ſequitur Dominus meus, in c. 2. inf. de cle. non reſid. Et taliter citatus non ſeruata forma, vel contra, ſeu non legitimè; non afficitur tali citatione: & non comparens non punitur, tanquã contumax. Ad quod vide, quæ dicam inf. art. 31. & quod dicam in tit. de contuma. & quod dixi ſup. artic. 5. quæſt. 16. ¶ Vtrum autem ſi pars compareret in termino aſsignato, & aliter non appareret de ſolenni ſeu legitima citatione, an formalis citatio præſumatur præceſsiſſe. dic vt dicam infra in 30. principali articulo. ¶ Aduerte tamen circa prædicta: quia ſi ſtatutum ſtatuit certum terminum iudici ad ſic faciendum a die citationis, & non interuenit citatio: ſed pars fuit præſens, ſufficit, ſecundum Iac. But. & Bal. in auth. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab hære. abſti. ¶ Et vide omnino ad prædicta, quæ dixi ſup. art. 5. q. 16.

6 ¶ † Quartò quærò principaliter, qualiter fieri debeant citationes auditorum generalium palatij Domini Papæ. Et ab his ſpecialiter incipio, tanquam a dignioribus, vt etiam dicit Spe. in terminis noſtris, quoniam eis audientia appellationis totius orbis cõmiſſa eſt, non tamen diffinitio ſine ſpeciali mandato Domini Papę, facta ſibi prius fideli relatione. ¶ Circa quam quæſtionem diſtinguendum eſt, q quandoq; ibi citant in audientia, quandoq; extra curiam, vt no. Spec. in tit. de cita. §. fi. in prin. Magiſter B. Canonicus, & Præpoſitus Senenſis, Domini noſtri capellanus &c. ac ipſius palatij cauſarum generalis auditor, mandat citari primo, vel ſecundo, vel tertio peremptorio, vel quarto, ad omnem malitiam conuincendam, in audientia publica A. ſeu talem vel eius procuratorem, ſi quis eſt in Romana curia pro eodem, & quoſcunque alios, qui ſua crediderunt intereſſe, quòd tali die facta audientia, ſi curia fuerit, alioquin ſequenti die non feriata, qua curia fuerit: ſeu ſederit, compareat in palatio coram eo ad procedendum, vel ad libellum recipiendum, vel litem conteſtandum, vel iurandum de veritate, ſeu de calumnia: ad reſpondendum poſitionibus, vel ad videndum iurare teſtes partis aduerſę, vel ad audiendum ſententiam: & ſic de alijs, vel cauſam appellationis, vel negotij principalis, quæ vertitur vel verti ſperatur inter dictum B. parte ex vna, & ipſum A. parte ex altera, ſuper præbenda talis Eccleſiæ, vel beneficio, fundo, vel domo: prout caſus contigerit: vel ſuper tali accuſatione, &c. prout poſtulat ordo iuris. Alioquin in cauſa ipſa, vel ad libelli receptionem, vel ad litis conteſtationem, &c. ſingula ſingulis referendo: non obſtante cuiuſquam

abſentia,

absentia, quãtum iustitia suadebit, procedetur. Datum Romæ, vel in tali loco, &c. die 18. Iulij, Pontificatus Domini nostri Calixti IIII. anno eius primo, secundum Specul. in tit. de citatio. §. fin. in princip.
¶ Sed dicit ibi Ioann. Andr. in add. quòd in quantum in prædicta forma dicitur, vel ad litis contestationem, non obstante cuiusquam absentia: inepta videtur esse talis combinatio contestationis litis parte non veniente. & bene dicit, per ea, quę dixi latè supra de lit. contesta. in 6. principa. articu. & hoc in quantum d. verba referantur ad partem aduersam, cũ qua principaliter lis est contestanda: secus quantum ad illos, qui citantur, si sua putauerint interesse: respectu quorum potest dici apta combinatio, quòd eis non venientibus fiet litis contestatio cum principali, secundum Ioan. Andr. ¶ Si verò auditor mandat extra curiam citari, & sic ad partes vltra 2. dietas: tunc citationis literæ sub hac forma concipientur. Magister B. Canonicus, &c.

7 ¶ † Et prosequere, vt supra, vsque ad ista verba, auditor, &c. ¶ Et postea subiunge, C. plebano, vel dicto canonico talis Ecclesiæ Salutem in Domino. Cum causam appellationis & negotij principalis, quæ vertitur, seu verti speratur inter A. ex parte vna, & B. ex parte altera, vel quam A. contra B. mouet, seu mouere intendit super tali re, &c. ¶ Vel super tali accusatione. Ad instantiã ipsius A. vel eius procuratoris, vel de mãdato summi Pontificis, sicut in casu occurrerit, aut facti contingentia requisiuerit, recepimus audiendam, & fine debito terminandam, discretioni vestræ authoritate Domini Papæ, qua fungimur in hac parte, districtè præcipiendo mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum ipsum B. ex parte nostra citare curetis, vt die 10. à die vestræ citationis connumeranda si dies ipsa feriata nõ fuerit, alias in proxima sequenti die non feriata per se, vel curatorem legitimũ compareat in Romana Curia coram nobis facturus, & recepturus in prædicta causa, quod ordo dictauerit rationis. Alioquin &c. prout in proxima præcedenti forma dictum fuit mandatum nostrum, imò verius Apostolicum taliter impleturi, quòd de inobedientia, & contemptu, nequeant aliquatenus reprehendi.
¶ Diem autem vestræ citationis, & formã, & quicquid inde feceritis nobis per patentes literas prædictorum senten. continentes, aut per publicum instrumentum, fideliter rescribatis. Datum, &c. secundum Specul. in d. §. si verò mandatur. Et aduerte: quia tunc seruabatur tempore Specul. dicta forma: hodie verò magis est ampliata. ¶ Et sub hac forma communiter emanant citationes ex curia.

8 ¶ † Canonicus, &c. vsque ibi, auditor, &c. vniuersis & singulis Dom. Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, Scholasticis, Cantoribus, Custodibus, Thesaurarijs, Sacristis, Succentoribus, tam Cathedralium, quàm collegiatarum Canonicis, Parochialiumque ecclesiarum rectoribus, seu loca tenentibus eorundem, plebanis, Archipresbyteris Vicarijs, perpetuis Capellanis Curatarum & non curatarum, cæterisque presbyteris, clericis, notarijs, & tabellionibus publicis, quibuscunque, per ciuitatem & diœcesim Senensem, ac aliàs vbilibet constitutis'. & eorum cuilibet insolidum, ad quem vel ad quos præsentes nostræ literæ peruenerint, salutem in Domino. & nostris huiusmodi, imò verius Apostolicis firmiter obedire mandatis. Noueritis, quòd nuper sanctissimus in Christo Pater & Dominus Calixtus, diuina prouidentia Papa tertius &c. Et sic narrat postea cõmissionem sibi factam, seu præsentationem commissionis. Et deinde interseratur forma supplicationis, & commissionis, & signaturæ de verbo ad verbum, & postea narratur admissio, seu receptio cõmissionis & requisitionis factæ per partem citari petentem.
¶ Et postea subditur, vos omnes & singulos supra dictos, & vestrum quẽlibet insolidum requirimus, & monemus, primò, secundò, tertiò, & peremptoriè, vobisq; nihilominus, & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, quam in vos & vestrum quemlibet canonica monitione præmissa, si ea, quæ vobis in hac parte committimus & mandamus neglexeritis, distulerit is, seu contempseritis contumaciter, adimplere secimus in his scriptis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus intra sex dierum spatium post præsentationem seu notificationem præsentium, vobis seu alteri vestrum factam. Et post quam pro parte dicti A. &c. principalis, fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus immediatè sequentium, quorum sex dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos vobis vniuersis & singulis supradictis pro tertio peremptorio termino ac monitione canonica assignamus: ita tamen, quòd in his exequẽdis vnus vestrum alterum non expectet, nec alter per alium se excuset, præfatum B. ex aduerso principalem, omnesque alios & singulos sua communiter, vel diuisim interesse putantes. Et in executione præsentium nostrarum literarum nominandos, in eorum proprijs personis, si ipsorum præsentias commodè habere poteritis. Alioquin hospitijs habitationum suarum, si ad ea vobis tutus pateat accessus, & in ecclesia, seu beneficio ipsius B. vel in Parochiali ecclesia sub qua degit, seu moratur: sin autem in Cathedrali Senensi ecclesia, ac Parochialibus prædictis, & locis publicis intra missarum horarum diuinarum solennia, dum ibidem populi multitudo ad diuina audiendum, seu aliàs congregata fuerit, vbi, quandocũq;, & quoties expediens fuerit ex parte nostra, imò verius Apostolica, publica ac intelligibili voce perẽptoriè citare curetis. Ita tamen, quòd verisimile in citationem vestram huiusmodi ad ipsorum citãdorum notitiam indubitatam peruenire valeant, seu etiam quomodolibet allegare. ¶ Quos nos etiam tenore præsentium sic citamus, quatenus 15. die post citationem nostrã huiusmodi, per vos vel alterum vestrũ eis factam immediatè sequente, si dies ipsa iuridica fuerit. Alioquin proxima die iuridica, extunc immediatè sequente, qua nos, vel subrogandus auditor prefatus Rom. Cur. vel alibi, vbi tũc forsan Dominus noster Papa cũ sua Romana curia residebit, in audientia causarum Apostolica de mane hora causarum cõsueta compareant legitimè in iudicio coram nobis, vel coram auditore subrogando, &c. Et postea narratur ad quid comparere debeant cum comminatione, &c. ¶ Quid autem facere debeat ille cui dictum mandatum præsentatur, videbimus infra in 27. quæst. ¶ Et aduerte, quia si rectè ponde-

ponderabis prædicta verba, scire omnia, ponderantur cum ministerio, per ea, quæ superius dicta sunt, & quæ inferius tractabuntur.

9 ¶ † Quintò principaliter quæro, vtrum citatio debeat continere causam. ¶ Sol. Spec. in tit. de citat. §. contra citationem. ver. Item quod. in eod. tenet, quòd sic, per tex. 5. q. 2. c. 1. & fi. & ff. de fer. l. 1. ¶ In contrarium allegat. 11. q. 3. cap. certum. & non soluit. ¶ Sed Ioan. And. ibi in addi. dicit quòd cum in d. c. certum, ponatur illa dictio, canonicè: si talis dictio exponatur, id est, cum causæ expressione, cessat contrarium, & sic concor. cum d. Spec. quòd tenuit Ioan. 3. q. 2. c. si episcopus. ¶ Et benefacit. 5. q. 2. c. si Primates. & ad idem. 3. q. 9. in c. indicas. facit etiam l. 1. & 2. ff. de fer. quæ ponunt certas causas ad quas citari possunt aliqui in ferijs introductis in fauorem hominum.
¶ Sunt igitur causæ exprimendæ ad hoc, vt citatus certificetur, an citatio arctet ipsum ad comparẽdum, facit etiam. l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. non ie. quæ dicit vocatum ex quacunque causa ire debere: ergo causa est expriměda, ad idem. c. si. in princ. infra eod. & c. cum dilecti, de dolo & contum. & de accusa. cap. licet. in quibus Papa citando expressit causam: ergo & alij citantes ad id tenẽtur.
¶ Possunt etiam & alia plura induci, in quibus requiritur expressio causæ, vt libellus. C. de anna. excep. l. si ex multis. de quo latè dixi de libe. obla. cap. 2. artic. 12. quæst. 10. ¶ Et cautio, & stipulatio, vt in cap. si cautio. infra de fide instrum. & l. 2. §. certa. ff. de doli excep.
¶ Et tranactio, vt l. cum hi. §. prætor. ff. de transa.
¶ Et appellatio ab interlocutoria, vt in c. vt debitus, infra de appell. & in Clem. appellanti. de appell.
¶ Et dimissoria litera vltramontani ordinandi per Episcopum Italicum, in c. 1. de temp. ordinan. lib. 6.
¶ Et excommunicatio, de qua dixi in c. perpendimus. de sent. excomm. in 10. princip. artic. quæst. 6.
¶ Et interdictum de quo dixi in cap. fin. de sent. excommu. Et in cessatione à diuinis, in c. si canonici. de offi. ordi. lib. 6. ¶ Item, non parens mandato Papæ debet causam exprimere, supra de rescrip. cap. si quando. & factum iudicatur ex causa, vt l. verum. 2. ff. de fur. in c. cum dilecti. infra de accusa. & ibi per Ioan. And. post Inno. in Glo. super verbo, causam. & sic residet Ioan. And. in dicta addi. ¶ Sed tu aduerte: quia in contrarium facit text. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. vbi tex. videtur probare, quòd valeat citatio facta sub ista forma, venias ad nostram præsentiam. vnde Bal. ibi in quarto notabili quærit, vtrum sit necesse, quòd exprimatur ad quem actum quis vocetur. Et arguit primò quòd nõ, per illum tex. quia satis esse videtur, quod citetur ad causam: licet non ad certum articulum, vt sentit Inno. in cap. consuluit. supra de offi. deleg.
¶ Vel distingue secundum eum, quod aut citatio se refert ad causam: puta ad respondendũ petitioni productæ per talem. ¶ Vel refert se ad acta, vt d. l. consentaneum, quia ibi erat lis contestata, & tunc valet. Secus si in nube citetur aliquis, & nec appareat ad quid: nec ex qua re, seu ob quam causam citetur: quia non valet præceptum sine causa, & maximè peremptorium: cum sit indiscretum, vt no. Cy. in l. quoties. C. de fideicommis. ¶ Quidam tamen dicunt, quòd ordinarius semper præsumitur citare, etiam ex causa: & ideo citatus tenetur comparere, vt l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. non ie. la prima, & sic præsumitur pro iurisdictione ordinaria, vt l. fin. C. de anna. excep. & hoc verius, dummodo fit citatus ad petitionem actoris, secundum Bald. in d. l. consentaneum. ¶ Et ex prædictis videtur concludi, quòd in citatorio non sit de necessitate inferendus libellus, de quo dicam in sequenti q.
¶ Ego vero arbitror distinguendum, quòd aut nos loquimur in iudice delegato: & hoc casu, secundũ opi. illorum, qui tenent, quòd teneatur inferere copiam libelli, vel saltem rescripti: aliàs citatus non teneatur comparere: vel saltem in casibus, in quibus prædicta opinio vendicat sibi locum, de quibus dicam in seq. quæst. decisio est clara: quia ex ipsa intersertione libelli seu rescripti, apparebit ex qua causa citetur. Aut loquimur in ordinario: & hoc casu.
¶ Aut queritur vtrũ citatio valeat quo ad finem, vt citatus teneatur comparere: alias possit puniri de inobedientia & contẽptu: & arbitror, quòd possit puniri. ¶ Aut quo ad hoc, vt in aliqua causa reputetur contumax, & ita q̃ in illa possit procedi contra eum, tanquam contra contumacem, & arbitror quòd secus sit. Ad quod faciunt quæ dicam infra eod. artic. quæst. 9. & quæ hic & ibi dicentur. & etiã in seq. quæst. possunt coniungi ad intellectum prædictarum quæstionum.

10 ¶ † Sextò principaliter quæro, vtrum in citatione sit inferenda copia libelli vel rescripti.
¶ Sol. Doct. tractant ambas quæst. in c. 2. infra eod. & in alijs locis inferius annotandis. ¶ Et aduerte: quia hic nos nõ tractamus, an libellus sit offerendus, vel rescriptũ habeatur loco libelli: quia de primo dixi in c. 1. supra de libe. obla. in 5. principali articulo. ¶ De secundo dixi in c. 3. sup. de libel. obla. in 12. principali articulo. quæst. 16. versi. sexta regula, sed solum tractamus hic an in citatorio sit inferẽda copia libelli vel rescripti. ¶ Quo ad primum de libello, licet Glo. in c. 2. infra eodem, teneat, quòd inseri debeat copia libelli: tamen quantum ad causam ciuilem, communis opin. est, quòd non sit necessarium in citatorio copiam libelli inferere, & hãc opinionem tenuit Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & Cyn. & Bald. in auth. offeratur. C. de li. contest. & Barto. & Ioan. de Imo. in l. inter accusatorem. ff. de publi. iudic. vbi etiam idem concludunt in criminali.
¶ Sed tu vide, quod de vtroque latè dixi in c. qualiter. 2. infra de accusa. in 11. princip. artic. quæst. 70. & in c. licet in beato. eodem titulo, in secunda oppo. Aliquid etiam tetigi in cle. 2. vt lite pend. super Glo. fi. & traditur latè per Anto. de But. Zabarel. & Domi. meum in c. 2. infra eodem, & per Bar. in repet. l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. non ierit, & in extrauag. ad reprim. in Glo. super verbo, in crimine. ¶ Quantum vero ad secundum de copia rescripti, vtrum sit necessarium eam interserere in citatorio, variæ sunt opin. Glo. enim in c. si episcopus. 3. q. 2. tenet citationem non valere, nisi talis copia inseratur, per no. in c. cum in iure, supra de offi. deleg. & in c. 2. infra eodem, & idem sentit Bart. in d. auth. qui semel. & tenet in d. l. ex quacũque, per prędictam auth. qui semel. & per prædictum c. 2. infra

eodem,

eòdem, videtur ſenſiſſe Specu. in tit. de cita. §. 2. ver. item, quod reſcriptũ, licet poſtea videatur recedere ab illo dicens, quòd ſecundum Vincent. citatus deberet comparere & allegare priuilegium ſuum, ſed magis ſtrictè locutus eſt Specu. eodem titulo. §. iam de cita. verſic. ſed pone. Ibi enim videtur velle, ꝙ debet tranſmitti copia. & quòd etiam hoc non ſufficit, niſi citans ſit perſona authorizabilis: aliàs autem ex tranſmiſsione ſimplicis copiæ non deberet ſibi credi. arg. d. c. cùm in iure, ſupra de off. deleg. & 97. diſtin. c. nobiliſsimus. ¶ Et idem videtur velle Inno. in d. c. cùm in iure. vbi dicit quòd ſi iudex eſt vilis & nimis remotus, citatus non tenetur comparere, niſi appareat reſcriptum, ſed ipſe Innoc. in d. c. 2. infra eodem, loquitur aliquantulum obſcurè: videtur tamen ſentire, quòd quo ad comparendum ſufficit, ꝙ appareat ſe delegatum, vel ꝙ tranſmittat copiam reſcripti. Archid. verò in d. c. ſi epiſcopus. concludit, quod tranſmiſsio copiæ ſufficit quo ad comparendum, ſed non quo ad reſpondendum. vnde ei comparenti debeat fieri plena fides de originali reſcripto, vt d. c. cùm in iure. & in l. vna. C. de manda. princ. Dom. Anton. in d. c. 2. videtur ſequi prædictam opinio. Innocen. & Archi. in d. c. ſi Epiſcopus. dicens, quòd ſi in citatorio citatus aſſerat ſe delegatum, dato quod nec reſcriptum, nec copiam reſcripti tranſmiſit, citatus tamen arctatur ad comparendum, quia ſufficit per iudicem allegari cauſam in citatorio ad hoc, vt compareat ille allegatus priuilegium ſuum, ſi quod habet, cùm ad hoc concurrat ipſum verbum, aſſertio iudicis, & nuncij executio. Sed fortius arctatur ad comparendum, ſi tranſmittitur copia: quia licet talis copia non faciat plenam fidem, ex quo non eſt authentica: tamen qualemqualem fidem facit. Sed ſi citatus compareat, & neget iuriſdictionem: non tenetur reſpondere, niſi fiat plena fides: & ſi delegatus non facta fide procederet: non valeret proceſſus, ſi per partem appellaretur, eo quòd non eſſet facta ſibi plena fides de delegatione. ad quod alleg. Dom. de Rota deciſione 314. ¶ Sed Dominus meus in d. cap. 2. infra eodem, pro concor. dictarum opi. diſtinguit tres caſus.

¶ Primus caſus, quando agitur de grauiſsimo præiudicio.

¶ Secundus, quando de graui.

¶ Tertius, quando de leui.

21 ¶ † Circa primum concludit nõ eſſe parendum aſſerenti ſe delegatum, quantumcunque perſona ſit authorizabilis, niſi prius plenè conſtet de delegatione. & ideò nec ordinarius exequi debet ſententiam ſeu mandatum, ita alteri præiudiciale. Nec etiam tenetur pars reſpondere coram eo, niſi prius fiat plena fides de delegatione, nec ſufficit ſimplex copia. ita intelligatur tex. in d. c. cùm in iure. & in l. vna. C. de manda. prin. & l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. 10. & quod no. Archid. in d. c. Epiſcopus. ¶ Circa ſecundum caſum, ſcilicet quando tractatur de graui præiudicio, non tamen grauiſsimo, ſeu grauiori, dicendum eſt, quòd non ſufficeret citanti aſſerere ſe delegatum. exemplum, citatur valde remotus, & citans ſimpliciter aſſerit ſe delegatum: nam hoc caſu, putat Dominus meus, quòd citatus non arctatur ad comparendum ex ſimplici aſſertione illius: vt ſic cogatur ſubire tempus itinerandi, & ſua negotia deſerendi, & magnos ſumptus & expenſas ſubeundi: ſed debet tunc ſaltem mitti copia reſcripti: quæ licet non ſit authentica, tamen maior præſumptio oritur pro iuriſdictione delegata, propter verba ibi expreſſa, & communem ſtylum reſcripti, & ſic procedat ille tex. & alia opi. quæ vult trãſmiſsionem copiæ neceſſariam. & iſtud etiam ſentit Innoc. in d. c. cùm in iure.

¶ Circa tertium caſum, cùm agitur de leui præiudicio, vt quia citatus eſt in loco citantis, vel modicum diſtat: & tunc dicendum eſt, quòd non eſt neceſſe mittere copiam quo ad affectum arctandi citatum ad comparendum, ſed ſatis eſt aſſerere ſe delegatum, quia oritur probabile dubium iuriſdictionis, ex quo perſona non eſt vilis: vnde ratione talis dubij quis tenetur comparere. argum. l. ſi quis ex aliena. ff. de iudic. ſecus ſi ſimpliciter citet, nec aſſerit ſe delegatum, nec aliàs eſt ordinarius, per ea quę traduntur ſupra in quæſt. an libellus ſit inferendus in citatorio. ¶ Aduerte tamen, quia quo ad effectum excludendi terminum petendi ad dilatorias, vtile eſt mittere copiam reſcripti, vt in c. 2. inf. eodem, quod tamen procedit quando reſcriptum eſt ita plenum, quòd ſine alio libello citatus potuit deliberare, vt dicit gl. in d. cap. 2. & bene. aliàs non excluderetur a termino deliberatorio, vt latius dicam in materia dilationum, ſecundum Dominum meum: quæ diſtinctio, iudicio meo, eſt multum æqua & rationabilis, quamuis de rigore iuris poſſet moderari. ¶ Lud. tamen Pontanus in l. ſciendum. ff. de verb. obl. ſimpliciter tenet, quòd in citatorio non ſit neceſſarium interſerere copiam reſcripti. ¶ Et ad hanc materiam, vide quod dixi infra artic. 24. verſic. ſi verò fieret a delegatis. 1. & ſupra art. 20. verſic. ſecundo caſu.

12 ¶ † Septimo quæro, an & quando in prima citatione ſint exprimenda nomina propter clauſulam, quidam alij, appoſitam in literis.

¶ Sol. Dic, quòd dicta nomina conueniẽdorum ſunt exprimenda in primo citatorio, ſecundum Io. Andr. hic in Rubrica, per c. cùm in multis. de reſcr. lib. 6. Et ibi latius per Doct. Sed de hac materia dic, vt latiſsimè dictum fuit ſupra, in 5. princ. art. q. 31. per 13. queſtiones.

13 ¶ † Octauo quæro, quid ſi iudex ad quem appellatum eſt citat, an teneatur in citatorio facere mentionem de appellatione.

¶ Sol. Poteſt colligi ex his, quę dixi ſupra eodem artic. q. 6. maximè in verſi. quid autem de copia reſcripti. & etiam ex his, quæ tradit Spec. in titulo de cita. §. fi. verſi. quid ſi altera, vbi format quæſt. pone ꝙ delegatus altera parte appellante ab ipſo, remittit cauſam ad ſuperiorem, qui illam delegauerat, ſuperior verò ad quem cauſa remiſſa eſt, citat appellantem, vt veniat proceſſurus in cauſa principali, nulla facta mentione de appellatione: an citatus teneatur comparere. ¶ Sol. Dicunt quidam, quòd ſufficit mittere excuſatorem, qui ſolùm dicat, Domine iudex, non tenet citatio veſtra ſuper cauſa principali, vel non poteſtis in ea procedere: quia appellatum eſt, & appellans intendit proſequi appellationem tempore competenti. Si verò tranſiſſet tempus proſequendæ appellationis, tunc bene teneret citatio

citatio ſuper principali, tam a delegãte, quàm etiam a delegato. 2. q. 6. c. ei, qui. & infra de appel. c. cum ſit Romana. ſed tamen in præcedenti caſu, excuſator comparens teneretur oſtendere talem qualem appellationem fuiſſe interpoſitam. argu. c. veniens. infra de teſti. quia ſi aliud diceretur, ſequeretur abſurditas, quia cuilibet eſſet facile derelinquere quẽ libet iudicem, ſi non teneretur probare interpoſitã appellationem. Si verò citans in iſta citatione facta ad cauſam principalem, faceret mentionem de appellatione interpoſita, citatio non teneret, nec citatus teneretur venire, aut excuſatorem mittere, propter expreſſum errorem in citatione, cùm citauerit ad cauſam principalẽ, omiſſa appellatione. ¶ Quod tamen eſt, verum in illis cauſis, in quibus prius & ante omnia debet expediri articulus appellationis, & antequam expediatur cauſa principalis, ſecundũ no. in c. vt debitus. inf. de appell. & ea, quæ traduntur in c. cordi. de appel. lib. 6. ſecus vbi appellatio ſimul cum principali veniret expedienda, prout eſt quando appellatur ſuper prouiſione. de quo in c. 1. de elect. lib. 6. ¶ Et ſubdit Spe. ꝙ eo caſu quo quis tenetur mittere excuſatorem & non mittit, tenet proceſſus agitatus contra eum ſuper principali: ſi iudex ignorauit appellatum eſſe, & aduerſarius nil doloſe egit: ſecus autem ſi ſciuiſſet appellatum eſſe, vt infra de appell. c. ſi duobus. vel ſi aduerſarius doloſe ſubticuit de appellatione. ff. de iu. in l. ſi prętor. ¶ Subdit tamen Spec. quòd in citatione facta a delegato, non tenetur quis mittere excuſatorem, licet hoc ſit ſecurius. ¶ Alij verò dicunt ſecundum eũ, ꝙ citatio delegantis tenet, etiam non facta mentione de appellatione, quia ſicut citatus comparere debet, vt proponat ſuas exceptiones, ita & iſte comparere debet vt proponat exceptionem de ſua appellatione interpoſita. ff. de iudic. in l. ſi quis ex aliena. & infra de appellatio. in cap. cùm parati. & ſi non veniat, tenet proceſſus agitatus contra eum, ſecundum Innoc. in c. fin. inf. de accuſ. quem formaliter, vt ſupra dixi, refert Specul. in titu. de cita. §. fin. verſ. quid ſi altera. Et dicit ibi Io. And. in addi. ꝙ Innoc. cuius ad literam fuerunt verba prædicta, videtur recedere a priori dicto: vt ſic non videatur ſufficere mittere excuſatorem. & ſic reſidet Io. And.'

14 ¶ † Nono principaliter quæro, qualiter debet eſſe certa, & non dubia ſeu obſcura, & an falſa demõſtratio vitiet. ¶ Sol. Dic, ꝙ citatio debet eſſe certa, & clara, & clarè continere nomen iudicis, cuius mãdato fit citatio, & nomen citati, & non eius, ad cuius petitionem quis citatur. Ad quod vide quę latè dixi in ſimili, in c. 2. ſup. de lib. obl. in 12. p. arti. q. 2. & 3. & 4. Solum enim eſt ſpeciale in certis caſibus, vt valeat citatio generalis. dixi latè infra art. 22. q. 3. Et vide gl. in l. eum quem temere. ff. de iud. quæ dicit, ꝙ ſi citatur Titius Martini, cùm duo ſint eiuſdẽ nominis, non tenet citatio. & ſi compareat ille, de quo actor non ſenſit, tenetur parti ad expenſas. ¶ Et ad idem, ꝙ non valeat citatio, eſt bonus tex. in l. idem Pomponius. aliàs incipit, Pomponius ſcribit, ſi frumentum. §. fi. ff. de rei ven. facit etiam l. duo ſunt Titij. ff. de teſtam. tute. ¶ Item debet eſſe certa reſpectu loci, ne ſit generalis vel alternatiua, ad qđ vide quæ dixi ſup. art. 18. quæſt. 8.

¶ Item debet eſſe certa reſpectu temporis. ad quod vide quod dixi, ſupra art. 19. quæſtio. 6. & 7.

15 ¶ †Quid autem ſi eſt error, ſeu falſa demonſtratio in ipſa citatione, an vitiet? Exemplum, aliquis citatus eſt tanquam Petrus Ioannis, cùm ipſe ſit Petrus Martini. ¶ Sol. Iſtam quæſtionem aliqualiter tetigit Iacob. But. Inſt. de actio. circa princ. ſed Bar. latius proſequitur in l. falſa demõſtratio, ff. de cond. & demon. in 6. queſt. loquitur tamen ſatis obſcurè. ¶ Vnde tu clarius diſtingue poſt eum, ꝙ aut ille citatus ſub dicto nomine Pet. Ioan. ſic litigat in iudicio, & tunc falſa demonſtratio non vitiat iudicium: eo, quod ſatis conſtet de ipſius corpore, quia tam iudex, quàm partes habẽt hunc hominem pro Petro Ioannis, vt ff. de iudic. l. ſi in iudicis nomine, aliàs, ſi nomine iudicis. Aut fuit contumax, & contra eum habitus proceſſus tanquam contra contumacem: & tunc, aut conſtat, quòd ipſe eſt hoc idem corpus, quod fuit citatum ſub hoc nomine Petr. Ioannis, quia eſt illemet homo, qui culpabatur, & infamatus erat de maleficio de quo agebatur, & ſic conſtat, quòd de illo corpore iudex ſenſit, & etiam nuncius, & valet proceſſus, licet fuerit erratum in nomine, quia animus iudicis ferebatur ſuper illum hominem, videlicet Petrum Martini, qui de dicto maleficio ſic erat infamatus. argum. l. congruit. ff. de officio præſi. & ff. de bo. eorum, qui ſibi mor. cõſci. l. fi. in princ. ¶ Et quia ſaltem debuit cõparere & oſtendere, ꝙ ipſe erat, qui citabatur ſub hoc nomine Pet. Mar. ff. de iud. in l. ſi quis ex aliena. vnde dicit Bart. quòd boni aſſeſſores, quando realiter citant, capientes aliquem bannitum pro aliquo maleficio antequàm faciant executionem, faciunt eum conſiteri, quòd ipſe ſit illud idem corpus, & illa perſona, & ille homo, qui ſic vocabatur, & qui ſub hoc nomine fuit vocatus & bannitus. ¶ Si verò conſtat hunc hominem fuiſſe citatum a nũcio ſub hoc nomine Pet. Ioã. & non erat ille, qui ſic vocabatur, ſed erat Petr. Ioann. & conſtat quod ipſe non eſt Petr. Mart. Nec conſtat iudicem ſenſiſſe de eo, de quo ſenſit nuncius illum citando, nec etiam erat ſtatutum, quòd nuncius poſſet citare ſine mandato ſeu commiſſione. Nec eſt aliqua veriſimilis coniectura, per quam iudex videatur ſenſiſſe de illo corpore, & hoc caſu falſa demonſtratio vitiat, quia licet nuncius ſenſerit de certo, tamen iudex non commiſit de illo, & ſic citatio non arctat eum, ex quo reperitur facta ſine iudicis commiſsione, vt l. 1. ff. de requ. reis. & dixi ſupra eodem art. quæſt. 2. quia ex forma mandati de citando, non poteſt dici de eo conſtare, quia non concurrunt qualitates demonſtratiuæ illius citati: eo, quòd qualitates commiſſæ citationis demonſtrant Pet. Mar. & citatus eſt Pet. Ioan. & ſic citatio non arctat eũ. facit l. forma. ff. de cenſibus. & quod no. in l. hac conſultiſsima. C. qui teſt. fa. poſſ. Si verò conſtat citationem fuiſſe factam, non tamẽ conſtat quod corpus nuncius citauit. Pone exẽplũ, apparet mandatum factum nuncio, quòd citetur Pet. Mar. & nuncius refert ſe citaſſe prout habet in mandatis ſeu cõmiſsione, & nõ apparet aliter, quis fuerit citatus. certe hoc caſu, ſi citatus fuit bãnitus, non poterit fieri executio contra Petr. Mar. ſi nuncius non citauit eum, qui erat diffamatus: ſed forte citauit Pet. Ioannis: quia cum in hoc ſit maior incertitudo, quam in caſu præcedenti, meritò longè minus

nus debet valere: & in ciuitatibus etiam, in quibus nuncius poteſt citare ſine cõmiſsione iudicis, ſi conſtaret fuiſſe per Ioan. citatum, & non fuiſſe diuerſum, quia citandus erat Pet. Marti. proceſſus vitiatur: quia nõ conſtat de corpore, quaſi illud corpus non reperiatur in rerum natura, vt in l. ſi ſeruus. §. quæ quinque. ff. de leg. 1. & l. 1. §. pen. ff. de dote prælega. & in d.l. idem Pomponius. §. 1. ff. de rei vend. & idem ſentit Barto. in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. obli. & in l. diuus. 2. ff. de cuſt. reorum. ¶ Quod tamen procedit, niſi per alias circunlocutiones, aut ſigna conſtaret de corpore: licet in demonſtratione eſſet aliud dicendum. Ad quod plenius vide per Bar. & Doct. in l. demonſtratio falſa. ff. de condi. & demonſtr. quia non intendo hic tractare plenè materiam demonſtrationis, ſed ſolummodo examinare quantum attinet ad materiam citationis. ¶ Aduerte tamen, quia Ang. in l. 2. ff. de libe. & poſthu. quo ad practicam, quam Barto. dicit, quod ſeruant aſſeſſores dicit, quod dicta practica non tenet: quia dicta citatio tanquam incerta, fuit nulla: quod per conſequens non arctabit citatum, per l. eum, quem temere, iuncta glo. ff. de iudi. vnde dicit Ange. ſeruandam aliam practicã, videlicet, quòd ille captus confiteatur maleficium, quia tunc poterit ſine alio proceſſu condemnari, per no. per Innoc. in c. qualiter. 2. infra de accuſ. & hoc virtute iſtius confeſsionis: licèt ſit facta ſine alio ordine iudicij. Ad quod vide alias plures authoritates, quas dedi in c. penul. ſupra de iudi. in 27. princip. artic. verſi. 3. concluſio. & quod dixi in c. veſtra. infra, de cohab. cleri. & mulie. q. 17. Sed dicit Ioan. de Imo. in d.l. 2. ff. de libe. & poſthu. quòd fortè practica Bart. poteſt ſuſtineri: quia ſi conſtat de corpore, de quo ſenſit iudex: non videtur curandum de nomine: & ideo ſicut ſi conſtaret ex alijs circumſtantijs, quòd iudex ſenſiſſet de iſto, qui eſt captus: vt quia iſte erat diffamatus de maleficio, & alius non: & quia iſte fuit citatus: vel perſonaliter, vel ad domum ſuæ habitationis, poſſet fieri executio. Ita etiam debet poſſe fieri in caſu iſto, ex quo conſtat de corpore per confeſsionem ipſius. Nam iſta confeſsio venit ad iuuandum & declarandum, quod eſt factum: non ad inducendum de nouo. & ideo debet operari, etiam ſi ſuperueniat poſt ſententiam. argu. l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſtam. Nec obſt. quod no. glo. in d.l. eum quem temere. ff. de iud. quia imo potius facit pro, in quantũ innuit, quòd citatus in dubio debeat comparere, & ſi fortè non erit ille, qui erat citandus: debebũt ſibi refundi, vel reſtitui ſumptus & expenſæ. Ad quod etiam facit quod no. in l. ſi quis ex aliena. ff. de iudicijs. & tenet Io. de Imo. in d.l. 2. ff. de libe. & poſthu.

16 ¶ † Et ex prædictis etiam deciditur, quid ſi proceſſum ſit cõtra Pet. Marti. cum duo ſint Petri Martini: an ambo debeant puniri, vel neuter. quod potius videtur per l. duo ſunt Titij. ff. de teſta. tute. vel locus ſit gratificationi, per l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duas. ff. de leg. 2. vbi dicitur hoc per Bal.

¶ Videtur enim ex prædictis concludendum, q̃ ſi alter prædictorum fuerit infamatus de dicto maleficio, de illo intelligatur iudicem ſenſiſſe: & contra ipſum poterit fieri executio: ſicut in ſimili dicimus in legato facto in teſtamẽto Titio: & duo ſunt Titij: ſed vnus conſanguineus vel amicus, & alter non, vt in l. ſi fuerit. de rebus dub. & d. §. ſi inter duos. & ſic non obſtat d.l. duo ſunt Titij, quia ibi erat omnimodo incertitudo, nec deeſſet locus gratificationi: cum agatur hic de magno incommodo: & pœnæ debeant tenere ſuos authores, vt in c. quæſiuit. infra, de his, quæ fiunt à præla. cum ſi.

¶ Bal. tamen in d. §. ſi inter duos, dicit, quòd poſſet fieri executio contra eum, qui reperitur culpabilis: quia de iſto videtur iudex ſenſiſſe. Sed dicit Ioan. de Imo. quòd fortè iſtud non eſt verum: ſi ille non erat diffamatus, ſed alius: quòd licet animus iudicis verſetur veriſimiliter contra culpabilem, ex quo tamen veriſimiliter credidit diffamatum eſſe culpabilem: potius de eo videtur intellexiſſe, qua propter vigore talis proceſſus non videtur, quòd poſsit fieri contra talem executio: niſi aliter apparet de delicto commiſſo, vnde dicit do. Nellus de ſancto Gemin. in tractatu bannitorum, in tertia parte primi temporis, quæſtione 12. quòd credit, quòd practica Bart. de qua ſupra, habeat locum, quando citatio fuit facta perſonaliter, vel ad domũ: & conſtat, quòd ille captus, eſt ille idem homo, qui fuit citatus perſonaliter, vel qui habitabat in illa domo, vbi facta eſt citatio: tunc enim citatio non fuit inualida, aut ratione erroris, aut incertitudinis: cum de corpore ipſius citati conſtaret, per iura ſuperius allegata, & per notata in l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de legat. 1.

¶ Sed ſi citatio fuiſſet facta per loca publica, vel ad eccleſiam principalem ſeu parochialem, ſecundum ea quæ dixi ſupra, artic. 17. vel ad ianuam palatij, ſecundum quod quandoque ſtatuta diſponunt: tunc putat do. Nellus, bannum non tenere.

¶ Primo, propter errorem: quia citatur Pet. Io. qui non eſt, ſed eſt Pet. Mar. & de corpore non conſtat ex aliqua circumſtantia: & ſic ratione incertitudinis, nõ debet valere, per d.l. duo ſunt Titij, & per d. §. ſi inter duos. ¶ Subdit tamen, quòd communiter rectores ſeruant contrarium: qui faciũt captum confiteri ſe eſſe illum, qui deliquit, & qui in ſententia banni continetur, & qui fuit citatus: & ſic bannum exequuntur, & ita dicit Bal. in d.l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos delegatos. ſecundo, fuiſſe ſeruatum Florentiæ: quia ille qui deliquit, debuit cogitare ſe citari: & quia talis citatio declaratur ex adiuncto, quod de iure poteſt eſſe verum ſi in citatione exprimatur cauſa, videlicet delictum, ſed ſi ſimpliciter diceretur, quòd compareat ad ſe defendendũ à quadam inquiſitione: tunc tale bannum de iure non procederet, & ita ſeruatur per aſſeſſores, qui ſi non dẽtrahant veritati, fauori publico deſeruiunt: ne in talibus fraudes committantur, & maleficia remaneant impunita, ſecundum dominum Nellum in dicto loco.

¶ Et ſic ex prædictis poteſt colligi, quòd melior practica eſt, vt captus cõfiteatur, quòd eſt ille idem homo, qui fuit citatus: & contra quem fuit proceſſum: & qui fuit bannitus, & qui commiſit illud crimen. ¶ Reliqua vero pertinentia ad materiam falſæ demonſtrationis, vide per Bar. & Doct. in d.l. demonſtratio falſa. ff. de condit. & demonſtra. vbi tractat, quid ſit demonſtratio, & per quæ verba fiat: & quis ſit eius effectus tam in vltimis voluntatibus, quàm

quàm in contractibus. & quomodo poſsit conteſtare de corpore, ita quòd falſa demonſtratio non vitiet. & etiam traditur per Bal. & Ioann. de Imo. in l. Titia diuortium. ff. ſolu. mat. & traditur Inſtitu. de lega. §. ſi quis in nomine. & ff. de hære. inſti. in l. ſi. & de reb. dub. in l. qui habebat. & per Domi. de Rota deciſio. 125. aliàs 142. & aliquid per Bal. in l. ſi quis in fundi. ff. de leg. 1. & per Ange. in l. 1. ff. de libe. & poſthum. & ibi etiam per Bald. vbi traditur, quod quando demonſtratio exigitur pro forma, non ſufficit aliter conſtare. & etiam traditur per Bart. in l. ſi ſtipulatus fuero hanc ſummam. ff. de verbo. oblig. & in l. 1. in fine. ff. de do. præleg. & in l. ſi tibi. ff. de optio. leg. & l. quintus. la. 1. ff. de auro & arg. legato. ff. de libera. legata.

¶ De citatione autem facta alternatiuè, puta tali vel tali hora, &c. vide ſupra, art. 19. q. 7.

17 ¶ †Decimo quæro, vtrum citatio debeat continere terminum. ¶ Sol. Dic, quod ſic. alias citatio ſine termino non valeret. no. Bal. in l. 2. C. vbi in rem actio. per tex. illum qui dicit, certo dierum ſpatio. & no. Pet. & poſt eum Cy. in l. dies feſtos. C. de fer. & Ioann. de Imo. in c. cum parati. infra, de appel. & ad prædicta vide quæ latè dixi in 12. princ. articu. quæſt. 6. & 7. & talis terminus non debet eſſe nimis breuis, imo rationabilis & competens. 5. quæſtio. 2. cap. ſi Primates. & l. 1. ff. de fer. Specu. in titu. de cita. §. contra citationem. verſiculo, item quod facta eſt. ¶ Et ſi daretur nimis breuis, poſſet appellari, vt in c. 1. infra eodem, de qua materia latius tractabimus in titu. dilationum.

18 ¶ †Sed pone, iudex citauit ad ſententiã audiendam ante nonam tali die, vtrum valeat? & qua hora debeat ferri ſententia? Bar. in quodam conſilio, quod incipit, pluries contingit, tenet, quod valeat. ¶ Et quod habet expectare vſq; ad nonam, alias dilatio eſſet nulla, & ſic in ipſa hora nonę quia citatio facta tali die intelligitur vltima hora diei iudicialis, quæ eſt hora ſpectatorum, in Authẽ. de iudicibus. §. ſedebunt. facit c. conſuluit. ſupra, de offic. deleg. ¶ Et ſic dicta citatio debet intelligi ſecundum materiam actus, cui adijcitur. l. ſtipulatus. ff. de vſur. & l. damni infecti. ff. de dam. infec. faciunt quæ tradit Dyn. & poſt eum Doct. de ſolennitate intrinſeca. l. ſciendum. ff. de verb. oblig. ¶ Sed ante nonam poteſt intelligi, ſcilicet, inchoatam, & ante nonam finitam. l. eum, qui. §. qui ante. & l. ſtipul. non diuiduntur. §. ſi quis. in gl. ſuper ver. finita. ff. de ver. obl. Cum ergo natura verborum ſit apta includere vtranque horam, ego intelligo ſecundum naturam actus ſententiandi. Et vt actus potius valeat, quàm pereat. argu. leg. præſens. ff. de verb. obl. de reb. dub. & de reg. iu.

19 ¶ †Vndecimò quæro, an citatio debeat continere locum, & qualiter. ¶ Sol. Dic, vt latè dictum fuit in 19. art. per totum illum articulum, & dicit Bal. in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. in ſecundo notabili, quod modus citandi abſentem ad domum, eſt per literas: quia vox nuncij ſine literis cito euaneſcit, & non eſt bene tuta citatio, ſecundum Hoſt. & iſtę literæ debẽt mitti in domo citati. argu. ff. de inſtito. l. ſed & ſi pupillus. §. præſcribere. ¶ Poteſt etiam citari per edicta, quia ſchedula affigitur in albo Prętoris, vel in foribus palatij ciuitatis illius terræ, vel ſi eſt iudex eccleſiaſticus, in foribus eccleſiæ cathedralis, vt in cle. cauſam. de elect. nam talis citatio inducit quoddam notorium: quia lex reputat talem citationem ſolennem, & hoc quod dicitur, pro roſtris, in l. 2. §. 1. ff. de orig. iur. ¶ Et de citatione prædicta dicetur latius, art. 23.

¶ De citatione verò per literas, ar. 24. ¶ Reliqua vero ad materiam iſtius q. vide ſupra, in 18. princ. art. & etiam in 17.

20 ¶ †Duodecimo principali quero, qualiter debet ita fieri citatio, ſcilicet, quod apprehendat citatum perſonaliter. ¶ Sol. vide ad hanc materiam, quæ dixi ſup. art. 17. q. 2. maximè in verſi. circa 7. ſpeciem. ¶ Et aduerte: quia paria ſunt, quem eſſe perſonaliter citatum, vel per eum ſtare quo minus citatio ad eum perueniat, vt eſt tex. & ibi no. in clem. 2. vt lite pend. & in clem. 1. de iud. & in clem. 1. de foro compe. talis ergo culpa & contumacia habetur pro citatione perſonaliter facta, no. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. in 2. colum. & Innoc. in c. ex literis. de exceſsibus præla.

21 ¶ †Decimotertio quæro, qualiter abſens ſit citãdus, & an exigatur citatio peremptoria, & qualis. ¶ Sol. Dic, vt dicam infra 27. prin. art. & vide quod dixi ſupra, in 5. princ. art. quæſt. 15. & aliquid tetigi ſtatim, ſup. eod. art. q. 11.

22 ¶ †Decimoquarto quæro, an citatio poſsit fieri per verba facultatis. videlicet, compareas, ſi vis, vel per hæc verba, ſi tua putaueris intereſſe, vel ſi confidis de iure tuo, vel per verba præceptiua, & ſub cõminatione, & ſub qua comminatione, & an ſub cõminatione pœnæ expenſarum. ¶ Quo ad primum, an valeat citatio, Compareas ſi vis, dicit Bal. quòd ſic, vt ipſe dicit in auth. ſi quis ab aliquo c. de teſtibus. colum. antepenul. ver. Extra quæro. allegat tex. in c. ſignificauit. infra, de teſti. vbi bo. tex. no. etiam glo. in l. ea quidem. C. ſi manci. ita fue. alie. & ibi Saly. & no. in c. cum in tuo. infra, qui ma. accu. poſſ. & niſi compareat, ſibi præiudicatur, vt tradit Spec. in tit. de citatio. §. ſequitur videre. ver. quid ſi non præfixeris. ¶ Et dicit Spec. certo certius eſſe, quòd præcisè & ſimpliciter quis citari non poteſt, ſed ſub modo ſub reſcripto, videlicet, ſi vult, argu. c. 1. in princip. de electio. lib. 6. & in c. quia propter. de elect. Ita dicit Specu. in tit. de cita. §. ſequitur. verſic. illud autem. quod tamen intellige ſecundum quod ſtatim dicam. ¶ Item poteſt fieri citatio ſub hac forma, videlicet, ſi tua putaueris intereſſe, vt no. glo. in d.l. ea quidem. ad quod etiam vide ſupra, in 5. prin. articu. quæſt. 11. ¶ Item valet ſub hac forma, compareas ſi de iure tuo confidis, tex. & ibi no. Bald. in l. diffamari. C. de inge. manu. Aliquid traditur in d. l. ea quidem. ¶ Et ſic ex prędictis videtur concludi, quod citatio non poteſt eſſe præceptiua, ſeu neceſſitatiua, tenet Ang. in l. nonnunquam. ff. de iud. & Bald. in l. ad peremptorium. ff. de iud. ¶ Ego vero arbitror ſic dicendum, quod aut petitur citatio tertij de cuius intereſſe dubitatur, & hoc caſu procedant prædictæ citationum formæ, & ſi taliter citatus compareat, auditur pro ſuo intereſſe: ſi verò nõ comparet, non procedit contra eum, tanquam contra contumacem, ad quod vide quod dixi ſupra in 5. princ. articu. quæſt. 11. & tribus ſequen. Et quod dicam infra, in 31. art. & ſic hoc caſu, non ſubiungi-

tur comminatio expensarum, aut similis, quæ habeat afficere personam contumacis, sed solùm fit comminatio, quod ipsius tertij non comparentis contumacia non obstante, proceditur in causa.

23 ¶ †Aut fit citatio illius cõtra quem principaliter dirigitur petitio, & hoc casu, licet ille non possit necessitari ad comparendum si non vult, nisi fiat citatio realis, tamen talis citatio non fit per verba facultatis, sed per verba præceptiua. verbi gratia, Genero sus miles dominus Massinus de Soardis de Pergamo, honorabilis Potestas magnificæ ciuitatis Senarum, pro tribunali sedens ad eius solitum bãchum, iuris, hora debita causarum ad petitionem A. &c. præsentis & petentis, commisit, imposuit, & mandauit B. &c. publico & iurato nuncio dicti communis Senarum præsenti, & intelligenti, quatenus vadat, & ipsius Domini Potestatis parte & mandato, citet & requirat C. &c. si eum personaliter inuenerit, vel ad domum solitę habitationis, &c. secundum quod dixi supra, artic. 18. quæst. 2. maximè in ver. Circa 7. speciem. & eodem art. quæst. 4. quatenus intra tantum terminum, &c. vel die tali de mane, hora debita causarum, vel de sero hora debita causarum, prout committenti videbitur expedire, vel intra terminum statutum, comparere debeat, respõsurus prædicto A. super tali negotio, &c. secundum quod qualitas contingentiæ requisiuerit, aliàs dicto termino elapso, non obstante ipsius contumacia, procedetur contra eum.

¶ Et sic potest vario modo comminari, secundum varias negotiorum contingentias. ad quod vide quod dixi supra, eodem art. q. 4. & potest etiam comminari condemnatio expẽsarum, per tex. in c. fi. in fi. supra, de ma. & obe. ¶ Et sic patet ex forma prædicta, quod dicta citatio emanat sub verbis præceptiuis, dum dicitur, debet comparere. vnde licet præcise non compellatur, compellitur tamen causatiuè, si non vult quod contra eum procedatur tanquam contra contumacem. ad quod vide quod dicam infra, in 31. prin. ar. & quod dicam infra, de dolo & contu. in materia contumaciæ.

24 ¶ †Vtrum autẽ citatio ad sui essentiam requirat scripturam, dic quod non regulariter. fallit in quibusdam personis priuilegiatis, de quibus dixi supra, in 8. prin. artic. Est tamen quædam citatio specialis, quæ fit per literas, de qua dicemus plenè, art. 24.

25 ¶ †Decimoquinto quæro principaliter, an citatio possit fieri, vt citatus personaliter compareat, & qñ, & quibus casibus. ¶ Sol. Dic, quòd regula est negatiua, ꝙ quis non potest citari ita, vt necessitetur personaliter comparere, quoniam liberum esse videtur citato comparere per se, vel per procuratorem, vt in c. querelam. supra, de procur iuncta l. 1. ff. de procur. & no. in c. 1. de iud. lib. 6. Quoniam liberum est cuilibet comparere per se, vel per procuratorem, vt d. l. 1. ff. de procur. & l. præsenti. §. cum autem. C. de his, qui ad Eccles. confu. & in c. fi. supra de iur. calum. & d. c. querelam. ¶ Beneficium verò iuris nemini est auferendum. 28. distinct. c. de his. & in regula, indultum. de regul. iur. lib. 6. cum suis concord. ¶ Sed per prædictam citationem videtur quis compelli, vt per se, & non per procuratorem compareat. hoc enim dẽotat verbum, personaliter, per no. in capit. cupientes. §. quod si per viginti. de electio. lib. 6. & in c. 1. de iud. lib. 6. & in c. cum dilecta. supra, de rescriptis. & per glo. in verbo, personaliter. in cap. fin. de accus. & per no. in c. fin. supra, de offic. deleg. & in c. cum I. & A. in clem. 1. de vita & hone. cle. igitur, &c.

26 ¶ † Quid autem si dictum sit, vt se præsentet, vide quod dixi infra, art. 31. in 5. effectu, q. 1.

¶ Hęc autem regula recipit plures declarationes & fallentias. ¶ Prima declaratio est, quòd prædicta regula respectu iudicis procedit, tam in ordinario, quam in delegato, vt l. fin. C. de procu. & in c. 1. de iud. lib. 6. in contrarium tamen facit ad id quod dixi de ordinario, tex. in d. c. 1. qui tex. specialiter prohibendo hanc citationem delegato Papæ non habenti ad hoc speciale mandatum, videtur per consequens a contrario sensu velle, secus esse in ordinario, per no. 25. distinct. c. qualis. & infra, de his, quæ fiunt a præla. cum apostolica. sed contrarium tenuit Beruh. & glo. 3. in d. cap. 1. qui vult, quòd etiam ordinarius non possit regulariter compellere partes coram se personaliter venire, nisi in casibus exceptis, de quibus statim subijciam in fallentijs. & ideo in d. c. 1. nihil fuit dictum de ordinario, quia de ipso non dubitabatur, per l. fi. C. de procur. sed de delegato Papæ dubitabatur, quia videbatur, ꝙ quo ad illam causam delegatus Papæ posset sicut Papa, vt dicit gl. 3. in d. c. 1. de iud. lib. 6. sed hoc non obstante etiam delegatus Papæ non potest, nisi ad hoc habeat specialem potestatem. & idem no. Specu. in titu. de cita. §. contra citationem. versicu. Item non valet citatio.

¶ Nec obstat, quod omnia videantur sibi commissa quo ad illam causam, &c. quia illud intelligitur, quòd omnia videntur sibi commissa, sine quibus causa expediri non potest, vt in c. 1. & in c. præterea. supra de offic. delega. secundum Innoc. Host. & Archid. sed causa potest expediri absq; eo, quod quis personaliter compareat, videlicet comparendo per procuratorem. sicut ergo regulariter non posset præcipere parti, quod iret ad sanctum Iacob. sic nec quod ad ipsum personaliter veniat, secundum eos. & sequitur Ioan. And. do. Dom. in d. c. 1.

¶ Delegatus verò ab inferiore a Principe, non posset etiam cum speciali mandato personaliter citare, nisi in casibus a iure permissis, de quibus statim dicam in fallentijs: quia si ordinarius non potest per se hoc facere, ergo non potest alteri demandare, vt in regula, Nemo plus iuris, cum sua materia, de regul. iu. lib. 6.

¶ Secunda declaratio est, quod prædicta regula procedit tam in actore, quàm in reo, vt probatur in dicto c. 1. de iud. lib. 6. ibi dum tex. dicit, alterutrã partium, per quem tex. hoc tenent ibi Ioann. And. & do. Domi.

27 ¶ † Tertia declaratio est, quod prædicta regula procedit, non solum in persona ficta, prout est capitulum, collegium, seu vniuersitas, quo casu de necessitate non potest citari, vt personaliter compareat, cum sit ficta persona, per no. in l. mortuo. ff. de fideiusso. & in c. Romana. §. vniuersitatem. de sent. excommun. lib. 6. & in l. in tantùm. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. no. Bald. in rub. C. pro soc. dixi in c. dilectus. 2. infra, de simo. & in c. in pertractandis. supra, de iura. calum. in 7. principali art. q. 25. ¶ Et in proprijs

proprijs terminis tenet expresè Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & ideo non potest personaliter citari, vt dicit gl. 3. in fi. in d. c. 1. de iud. lib. 6. siue loquamur in causa ciuili, siue etiã in causa criminali, quo ad ipsam vniuersitatẽ, etiam si sit criminalis, in qua de sui natura non possit interuenire procur. secundum Io. And. in d. c. 1. & sequitur do. Domi. super gl. 3. per no. in d. c. dilectus. & ibi latius tractaui, an vniuersitas possit delinquere, & quando dicatur delinquere, & an possit accusari, & vtrum puniri, & qualiter, & reliqua ad materiam vniuersitatum, & collegiorum, dixi latius in c. dilecta. infra, de excess. prælat. ¶ Item procedit prædicta regula in causis priuatarum personarum, licet sint veræ personæ, & possint personaliter citari. ¶ Insuper prædicta regula recipit plures fallentias.

28 ¶ † Primò fallit in Papa & Principe, per c. 1. de iud. lib. 6. quia si potest alteri dare hanc potestatem, igitur per se potest exercere. Et quia Princeps solutus est legibus, vt l. Princeps. ff. de leg. facit quod dixi in c. 1. supra de lib. obl. art. 5. fallen. 5. & in cap. quoniam in prin. supra, vt lite non contestat. in 10. prin. art. fallentia 16. ¶ Aduerte tamen, quod licet quis sit etiam per Papã citatus, vt se eius conspectui repræsentet, non tamen intelligitur personaliter citatus, quominus possit comparere per procuratorem. tex. est & ibi notaui post D. M. & Doct. in cap. pen. supra de iura. calum. facit glo. antepen. in c. fin. supra, de maio. & obed.

29 ¶ † Secundo fallit in delegato Papæ seu Principis, qui a sede apostolica mandatum ad hoc speciale recepit, vt posset personaliter citare. tex. est in c. 1. de iudi. lib. 6. no. gl. antepe. in c. fi. supra, de maio. & obedien. ¶ Aduerte tamen, quia ad hoc vt citatus personaliter a delegato a Principe teneatur personaliter comparere eo casu, quo posset ex potestate sibi commissa, debet in citatorio hanc causam exprimere ad hoc, vt citatus cognoscat, ꝙ citans habet potestatem sic citandi: quia oportet, ꝙ iudex, quando habet iurisdictionem respectu alicuius specialis causæ, illud exprimat, vt no. Innoc. in c. cæterum. supra de iudic. & in c. cum sit generale. supra, de foro competen. Cum igitur regula sit, quod non possit compellere ad personaliter comparendum, vt supra dixi: oportet quòd saltem exprimat talem qualitatem, quæ concludat ipsum habere hanc potestatem. faciunt no. in cap. prudentiam. §. 1. supra, de offic. deleg. secundum do. Domi. post Ioã. And. in dicto cap. 1. faciunt quæ dixi in capit. si clericus laicum. supra, de foro competenti, & quod dixi supra eodem art. quæst. 5. & 6. ¶ Et adde quod dicam infra, in 8. fallentia.

¶ Et hæc fallentia procedit in delegato Papæ, qui ex speciali commissione potest personaliter citare, sed delegatus ab inferiore a Principe, non potest etiam ad specialem commissionem, cum nec ipse ordinarius possit, vt supra dixi ar. c. ex literis. supra de off. deleg. secundum Io. And. & do. Dom. in c. 1. facit d. regula, nemo plus iuris.

¶ Quod tamen procedit, nisi essemus in casibus specialibus, in quibus ex natura causæ posset inferior ordinarius, & etiam delegatus ab inferiore, sine speciali commissione personaliter citare. de quibus in sequentibus fallentijs.

30 ¶ † Tertiò fallit in causa criminali, in qua etiam inferior, & quilibet iudex, qui habet cognoscendi potestatem de illa, potest personaliter citare. tex. est in d. c. 1. de iud. lib. 6. & no. glo. antepen. in c. fin. de maio. & obe. ꝙ intelligit gl. super verbo, criminalis. in d. cap. 1. si modo sit causa criminalis criminaliter intentata. aliàs secus, & sequuntur ibi Doct.

¶ Sed tu aduerte, quia arbitror ex ratione illius glo. quòd hæc fallentia procedat in causa criminali criminaliter intentata, in qua ex natura causæ non posset interuenire procurator, vt in publicis criminibus, in quibus ponitur pœna relegationis, supra, secundum communem opi. de qua in §. ad crimen. & in §. publicè. & latissimè dixi in c. veniens. infra, de accusa. secus si. sit talis causa criminalis & criminaliter intentata, in qua posit interuenire procurator: videlicet, quando veniret imponenda pœna a relegatione inf. quia cum in talibus, tam actor quam reus possit & per se, & per procuratorem causam agere, vt dixi in d. c. veniens. in secundo membro princ. quæst. 1. non videtur conueniens, quod inferior a Principe possit hanc facultatem auferre. dixi supra, in prin. istius quæst. & hoc tenet Bal. in l. si actor. supra de procur. & prædicta intellige, nisi iudici aliud videretur, propter aliquam aliam extrinsecam causam, secundum quod statim dicam in fallentia sequenti, & fallentia 5.

31 ¶ † Quartò fallit, quando pro veritate dicenda quis personaliter citaretur. tex. est in d. c. 1. de iudi. lib. 6. no. glo. antepenul. in fi. supra, de ma. & obe. & Specu. in titu. de citat. §. contra citationem. versi. Item, non valet citatio. & ideo ad respondendum articulis & positionibus, potest quis citari vt personaliter compareat, vt no. d. Do. in d. c. 1. & etiam ad faciendam propositionem facti, secundum practicam c. pastoralis, supra de iud. ad præstandum iuramentum de veritate, quod olim solum præstabatur in causis spiritualib. ad quod vide quod dixi in eo. tit. sup. de iur. calum. in 6. prin. art. q. 2. & aliquid tetigi in rubr. sup. de iuram. calum. artic. 2. ¶ Prædicta tamen non videntur limitanda, secundum ea, quæ statim dicam in se. fal. ¶ Aduerte tamen, quia quod dixi de positionibus, & articulis, videtur procedere etiam si procurator haberet speciale mandatum ad respondendum positionibus, quia non obstante speciali mandato, posset iudex compellere principalem ad respondendum positionibus, arg. no. per glo. fi. in d. c. 1. de iud. lib. 6. ¶ Quod verum, secundum Io. de Imo. ibi, si mandatum sit simpliciter ad respondendum positionibus, secus si esset specificatum ad sic respondendum, per no. per Bar. in l. qui bona. §. si aliena. ff. de dam. infecto. & tenet Iac. Butr. in l. fi. C. de procurato. & dicit Bar. hoc verum in ciuilibus, secus in criminalibus, in quibus iudex habet inspicere quo colore, pallore, vel rubore, & qua trepidatione, &c. vt l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. vnde tunc bene posset cogere principalem personaliter ad respondendum, etiam si mandatum dedisset specialissimum ad sic respondendum, & idem tenet Bar. in d. l. fin. C. de procur. vbi dicit, quòd assessores hoc colore raro vel nunquam admittunt excusationem per procuratorem. quod satis placet Bar.

¶ Sed dicit Io. de Imo. in d. c. 1. quod fortè etiam

in ciuilibus posset cogi, quia facilius datur mandatum, vt respondeat per procuratorem illud, quod per se ipsum in presentia iudicis verecundaretur respondere, & ita refert & resident do. Do. in d.c.1. in fi. ad quod vide quod tradit Spe. in tit. de positio. §. 10. ver. item pone. facit quod dicam in 6. fallen. & latius tractabo in tit. de confessis, in materia positionum. ¶ Bal. vero in d.l.fi. C. de procura. dicit, quòd vbi sunt indicia probata contra reum ordine iudiciario: tunc iudex in causa criminali potest compellere reum personaliter comparere: siue sit locus torturæ, siue simplici interrogationi, secundū qualem qualem distinctionem. ¶ Si vero contra reum non sint aliqua indicia legitima probata, nunquam potest iudex auferre reo beneficium legis, quod est, dimittendo procuratorem per se cōstitutum, & sic debent prædictæ opiniones ad concord. reduci, secundum Bal. ¶ Ego arbitror, quod in causis ciuilibus vel criminalibus, quæcunque illæ sint, dummodo sint tales in quibus ex qualitate earum possit admitti procurator, quòd si iudex vult, quòd principalis cōparcat personaliter, debet hoc velle ex aliqua rationabili causa: aliàs grauaret partem, & à tali gravamine posset appellari, secus vbi adesset aliqua iusta causa, vel quia principalis est legalior, vel magis instructus, vt dicam in 6. fallen. 10. vel quia contra principalem sint indicia, vt statim dixi, secundum Bal. & adde quod statim dicam infra, post 8. fallen. in ver. & est aduertendum, & secundum prædicta intellige, quæ dixi in præcedenti fallentia.

32 ¶ † Quintò fallit, si aliquis personaliter citaretur pro præstando iuramento calumn. vt est tex. in d.c. 1. de iudi. lib. 6. & no. glo. antepenul. in d. cap. fin. de maio. & obedien. & Spec. in d. ver. Item non valet citatio.

¶ Et ratio est, quia iuramentum calumniæ principales personæ debent præstare, vt in auth. principales. C. de iuramen. calum. & in cap. in pertractandis. supra, de iuramen. calum. Quod tamen limitat glo. fi. in d.c.1. nisi procurator habeat speciale mandatum ad iurandum de calumnia, per c. fi. supra, de iuram. calum. quia hoc casu non videtur posse principalis compelli, secundum Iaco. But. & Bal. in l. fin. C. de procur. ¶ Quod tamen procedit, secundum Ioan. And. in d.c.1. in nouella, quando procurator haberet speciale mandatū ad iurandum de calumnia in illa causa: quia tunc non posset compellere principalem, ad quod vide, quæ latissime dixi in d. c. in pertractandis, in 8. princip. artic. q. 2. sed latius dixi in quæst. 23.

¶ Quod tamen arbitror verum, nisi alia extrinseca causa moueret iudicem: fortè quia principalis est legalior & iustior, per ea, quæ dixi in præcedenti fallen. & per ea, quæ dicam in seq. fallen. secus ergo, si esset datum mandatum generale ad iurandum de calumnia in qualibet causa, ad quod vide quæ dixi in d. q. 2. & q. 23.

¶ Sextò fallit si alia iuris necessitas exigeret personalem comparitionem, tex. est in c.1. de iudi. lib. 6. tradit Spe. in d. ver. Item non valet citatio. & glo. in c. fi. supra de maio. & obed.

33 ¶† Quando autem dicatur incumbere prædicta necessitas, Hosti. dicit, quòd solum in quatuor præcedentibus casibus quatuor præcedentium fallentiarum dicens, quod non sunt alij casus, quam prædicti quatuor, qui ponuntur in d.c.1. de iudi. lib. 6. & sequitur ibi Ioan. Andr. in nouella. & sic sentit, quòd iste vltimus casus sit superfluus. sed dicit Zen. ibi, quod potest esse alius casus: puta, quia pars principalis nouit melius veritatem, per l. fi. C. de procur. & ff. eo. in l. si actor. vnde si dominus est legalis persona, & procurator rixosus: iudex potest citare dominum personaliter, vt no. in d.l. fin. & sequitur Io. de Fant. & do. Dom. in d.c.1. facit etiam glo. fi. in fi. & ibi tenet glo. in l. fi. C. de procur. & Io. de Imo. in c. querelam. supra, de procur. ¶ Quod dictum placet in procuratore simplici.

¶ Aduerte tamen, quia Barto. & Doct. in d.l. si actor. dicunt, quod in simplici procuratore non est iusta causa repellendi eum: eo, quod dominus sit legalior: sed bene est iusta causa, vt dominus compareat, tanquam melius informatus: non vt teneatur prosequi iudiciū: sed solum, vt respondeat, nisi daret mandatum ad sic respondendum.

34 ¶† Quod tamen intellige, vt dixi supra, in 4. fallentia. ¶ Sed vtrum hæc fallentia procedat in procuratore in rem suam: videtur dicendū, quod non: quia procurator in rem suam videtur magis informatus, quam simplex procurator, & ideo non sic videtur admittendus aduersarius petens principalem dominum personaliter comparere, sicut in simplici procuratore. ¶ In contrarium tamen facit, quia potius videtur hoc casu admittēda dicta petitio, quod principaliter compareat personaliter tam in procuratore in rem suam, quàm in simplici: quia hoc casu magis videtur attendenda legalitas domini principalis eo quod iste procurator in rem suam, cum agat factum suum, & sic ratione proprij interesse nō ita legaliter responderet, quæ ratio cessat in simplici procuratore, qui nullum habet proprium interesse, & ideo Barto. concludit in d.l. si actor. ff. de procurat. & sequuntur moderniores, quod etiam hoc casu, quando quis esset procurator in rē suam, potest peti, vt principalis dominus personaliter cōpareat.

¶ Bal. vero in d.l. fin. C. de procur. dicit, quòd licet persona domini melius nouerit veritatem, vel sit legalior: & procurator sit persona rixosa: si tamen, secundum Iacob. de Are. periculum pertinet ad cedentem, potest compelli cedens personaliter comparere ad respondendum. Si vero periculum non redundat ad cedentem: non potest compelli ad respondendum, quia non staretur suæ responsioni in præiudicium cessionarij, secundum Iacob. de Are. ¶ Sed ipse Bald. distinguit quod aut quis est procurator in rem suā ex parte sua, arbitror, quod velit dicere ex parte actoris, & tunc dominus non est interrogandus de eo, quod sit decisiuum quæstionis: quia sicut non potest paciſci: ita non potest confiteri, facit quod no. ff. de pact. in l. si cum empto re. ¶ Aut est procurator in rem suam ex parte rei: & tunc quia talis procuratio non tenet in præiudicium actoris, potest in dictis casibus propter prædictas qualitates existentes in domino, interrogari ipse dominus principalis: & responsio sua facit præiudiciū reo, vt no. ff. de procur. in l. procurator in rem suam dato, secundum Cy. in d.l. si actor. & loquitur Bal. in d.l. fi. C. de procur.

¶ Et

¶ Et aduerte, quia de prædictis qualitatibus propter quas iudex velit, quod principalis personaliter compareat: arbitror, quod debeat per prius constare, vt dixi supra, fallen. 3. facit etiam quod dicam statim, fallen. 8.

35 ¶† Sed quæro circa prædicta, vtrum propter rōnes & causas prædictas, mulier quæ constituit procuratorem, possit compelli personaliter cōparere. ¶ Sol. Bal. in d.l. fi. dicit, q̄ in muliere debemus seruare tex. c. 2. de iudic. lib. 6. vbi dicitur, quod mulieres non debent nisi ex magna causa compelli per se ipsas comparere, & respondere, & ratio apparet ex l. maritus. C. de proc. ¶ Septimò fallit, si modo principalis esset iustior, & magis instructus, vt patet ex his, quæ dixi in præcedenti fallentia.

36 ¶† Octauò fallit in actibus extraiudicialibus, in quibus ordinarius non prohibetur, quominus ex causa possit cogere subditos coram se personaliter venire, si fortè eget ipsorum consilio, vel personali auxilio, secundum Hostien. allegat 22. quæst. 5. in c. de forma, & supra, de offic. deleg. in fi. vel pro subsidio personali, vt est bo. tex. iuncta glo. 2. & his, quæ ibi dixi in cap. fin. infra eodem tit. vel etiam si vult, quòd citatus promoueatur ad ordines, vt in cap. fi. supra, de æta. & qualit. Nam constat istis, quod semper in dubio parendum est superiori. 23. quæst. 1. c. quid culpatur. & pro hoc alleg. Ioan. Mo. quia Episcopus vocat Abbates, presbyteros, & clericos personaliter ad synodum. 14. distin. c. fin. Item clerum, & populum congregat ad sermonem, vt in cap. vbi periculum. §. quia verò. de elect. lib. 6. ¶ Et ad curiam mittit clericum. 16. q. 1. nos autē. & in Authē. de sanctiss. episc. §. reuerendissimi. coll. 9. secundum Ioann. And. in d.c.1. de iud. lib. 6. ¶ Sed dicit ibi d. Dom. quòd ista distinctio, per quam fit differentia inter actus iudiciales & extraiudiciales, non videtur necessaria: quia si considerentur omnes actus supra enumerati: loquuntur, qñ causa est talis, propter quam fit citatio. quæ de necessitate exigit presentiā personalem. sed hoc idem dicit tex. in d.c.1. de actu iudiciali, qñ necessitas exigeret personalem comparitionem, vt dixi fallentia 6. & solum videtur notari posse differentia, quia plures actus possunt concurrere in extraiudicialibus, vt patet ex prædictis. ¶ Et est aduertendū circa prædictas fallentias, quia si sumus in casibus, in quibus ex natura causæ quis necessitatur personaliter comparere, vt quia sit causa criminalis a relegatione supra, vel similis causa, vt in 3. 4. & 5. fallentijs: satis est quod iudex personaliter citet, expressa illa causa, quæ de sui natura exigit personalem exhibitionem: sed si sumus in casibus, in quibus non ex natura causæ, sed ex voluntate, iudex potest velle, quod personaliter compareat, debet ipse iudex illam causam exprimere in ipsa citatione. hoc singulariter voluit Albe. de Rosa. in d.l. fin. C. de procu. allegat etiam no. in l. si actor malit. ff. de procura. & idem tenet Alber. in suo repertorio iuris ciuilis. & mihi placet.

37 ¶† Sed quæro circa prædicta de notabili quæstione. pone, quod aliquis obtinuit, quod aduersarius personaliter citaretur: an ipse, qui citari fecit personaliter ad hoc, vt ille teneatur personaliter cōparere, ipse etiam teneatur personaliter comparere: aliàs ille non comparens non dicatur contumax?

¶ Sol. Domini de Rota fuerunt varij, quidam dicebant, quòd actor non propterea tenetur personaliter comparere, ex quo natura causæ hoc non exigit, & cum aliàs per iudicem superiorem ad hoc non sit expresse citatus, nec specialis expressio facta sibi contra aduersarium debet sibi nocere, vt l. quod fauore. C. de legi. Sed multi alij dicebant contrarium, vt sit æqualitas in iudicio, vt l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. & C. de rescinden. vend. l. ratas. & ex æquitate tituli, quod quisque iuris in alium statuerit, &c.

¶ Nam potest etiam interesse aduersario, quod ipse personaliter compareat, quia super defensionibus suis ipse melius sciet veritatem, quàm procurator, & sic resident decisione quingentesima quadragesimatertia, in antiquis.

¶ Ego verò ita arbitror distinguendū, quod aut iste, qui procurauit personalem citationem, illam procurauit ex aliqua causa a iure permissa, & hoc casu, non teneatur ipse personaliter comparere, nisi ex alia simili causa aduersarius hoc postularet.

¶ Aut iste procurauit citationem personalem in casibus a iure aliàs nō permissis, & hoc casu, ex quo impetrauit nouum ius, dico quod ad postulationē ipsius aduersarij, teneretur vti eodem iure, secundū ea, quæ traduntur in c. cum omnes. supra, de consti. sed tamen si hoc ab aduersario non peteretur, satis esset huic impetratori comparere per procuratorē, si qualitas causæ hoc pateretur. ¶ Vnde ista vltima conclusio mea est declaranda, & qualificanda secūdum illum titulum, quod quisque iuris, &c. Et secundùm ea, quæ traduntur in d.c. cum omnes. cogitabis, quia nunc venit in mentem.

38 ¶† Vtrum autem citatus personaliter debeat stare in iudicio, donec iudicium terminetur. Hostien. concludit, quod non, per tex. in c. cum esset. infra, de simo. & sequitur d. Domi. in d. cap. 1. quod ego arbitror verum, nisi qualitas causæ aliud exigeret. ¶ Et vide quod dixi infra, artic. 31. versic. quintus effectus. q. 5. in fi.

¶ Item aduerte circa prædicta, quia licet simus in casibus, in quibus iudex personaliter citaret, de quibus supra, in prædictis fallen. & citatus teneatur comparere, si tamen citat simpliciter, & non vt personaliter compareat, non tenetur comparere personaliter, vt no. in l. fin. C. de procur. iudex ergo, qui vult arctare citatum ad personaliter comparēdum, debet hoc exprimere, secundum Ioan. de Fantu. & do. Domi. in c.1. de iudi. lib. 6. quod tamen limitat, vt dicam in seq. versi.

¶ Item licet citatio emanet sub ista forma, videlicet, q̄ citatus se conspectui citantis præsentet, tamen talis potest comparere per procuratorem: etiam si talis citatio emanauerit a sede apostolica, vt in c. pen. supra, de iur. calum. & ibi no. Do. M. quia ex tali citatione non videtur Papa velle tollere potestatem constituendi procuratorem. quod tamen ego arbitror procedere, & limitandum esse, nisi ex qualitate causę necessaria sit personalis comparitio: puta, quia causa sit criminalis à religione supra, vt traditur in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iud. & latè dixi in c. veniens. de accusatio. quia tunc etiāsi simpliciter esset facta citatio, intelligeretur, vt legitime compareat, & sic secundum subiectam materiam.

facit quod dixi in 5.artic.q.19.& quod dicam infra q.19. & 31.prin.artic.facit c.ſi Papa. de priuil. & c. Raynutius.in verbo, legauit.infra de teſt.& c.ſi pater.de teſtam.lib.6.& c.capitulum ſanctæ Crucis.in verbo,relaxetis. ſupra,de reſcriptis.in quibus traditur, quòd ratione ſubiectæ materiæ verba impropriantur. & vnum & idem verbum accipitur propriè & impropriè,prout diuerſa reſpicit,vt in d.verbo,relaxetis,& no. in l.iam hoc iure.ff.de vul.& pu. & idem arbitror dicẽdum,ſi eſſet talis cauſa, in qua quis poſſet per ſe & procuratorem comparere, ſed tamen ex aliquibus circumſtantijs,quis videtur potius citatus,vt perſonaliter compareret,licet formaliter nõ expreſſerit, quod perſonaliter compareret. verbi gratia,ſi mandaretur ſub iſta forma,quia confidimus de bonitate,iuſtitia,legalitate,& conſcientia tua, ideo te noſtro conſpectui præſentabis, &c. arg. c.fin.ſupra, de offic.delega. & idem dicendum de ſimilibus.

¶ Poſtremò no. circa prædicta, quòd eo caſu, quo quis legitimè citatur,vt perſonaliter cõpareat, ſi fortè ſit impeditus, non ſufficit mittere procuratorem ad cauſam, ſed debet deſtinare nuncium ad allegandas cauſas,quare non poſſet perſonaliter venire,vt no.Doc.in c.ſi. ſupra,de ma.& obe. & tenet d.Domi.in d.c.1. de iud. lib.6. & vide quod dicam infra,in 31.prin.art. Et ex his habes notanter expeditam iſtam intricatam quæſtionem.

39 ¶† Sextodecimò principaliter quæro, qualiter & quando, & quibus caſibus poſsit fieri citatio ad totam cauſam.Quę queſtio eſt aliqualiter intricata. vnde pro clariori ipſius doctrina, proſequar infraſcriptas quæſtiones.

¶Prima,vtrum prædicta citatio teneat.

¶Secunda,in quibus caſibus fieri poſsit.

¶Tertia,qualiter fieri debeat,& de ipſius forma.

¶Quarta, de ipſius effectibus.

¶Circa primam quæſtionem,an poſsit fieri citatio ad totam cauſam, dic quod ſic. hoc tenuerunt Inno.Ioan. & Moderniores in c.auditis. de proc.& Inn.& Io. And. & Doc.in c.conſuluit.ſupra,de off. deleg.& Ioa.And. in add.Spec.in tit. de cita.§. viſo. ver.item licet in die.& in c.ſi.de dolo & cont.lib.6. & ibi etiam per d.Dom.tenet Inn.do. Anto.& Do. meus in c.ſi.infra eo.Archid.in c.2.de confeſ.lib.6. Do.meus in c.dilecti.inf.de do.& cont.¶ Traditur etiam per glo.in l.& poſt edictum.ff.de iudi. & per glo. in l. conſentaneum. & auth. qui ſemel. C.quomodo & quando iudex.& per Iac.de Are.& Bar.in l.ſtatu lib.& per Bar.in extraug.ad reprimendum. ſuper verbo,per edictum. ¶ Et in l.qui ante Calendas.& ibi per Bar.Ang.Io.de Im. & Pont.ff. de verobli.& per Bal.in l.ſi accuſatoribus.C.qui accuſare non poſſ.& eo.ti.in l.qui crimen.vbi eſt bonus tex. & per Ioa.de Imo.in l.de vnoquoq;. §.qui apud.ff. de re iud. dixi in clem. 1.de foro comp. in gl. ſuper verbo,præſumatur.& probatur etiam ex iuribus,& authoritatibus inferius allegandis.

40 ¶† Circa ſecundam quæſtionem , quando & quibus caſibus poſsit fieri citatio ad totam cauſam. quidam voluerunt ſimpliciter, quod fieri poſsit, non diſtinguentes, an fieret de loco longinquo vel propinquo.hoc volunt Inn.& Io.And.in d.c.auditis.& in d.c.conſuluit.& in d.c.fin. de dolo & cont. lib.6. & Bald. in d.l.ſi accuſatoribus.

¶Sed tamen Ioann. Andr.in add.Specu. in d.§. viſo.verſic.item licet in die. dicit, quod ſimpliciter intelligere, quod quis poſsit citari ad totam cauſam, nimis ſonat in abſurdum. ſumma enim eſſet iniquitas, ſi iudices ſic citando ad totam cauſam, poſſent ex vna contumacia partibus tantùm inferre diſpendium,vt principale ſimul cum appellationis remedio illis periret, quoniam ſecundum hoc, contumacia in non veniendo, quæ faceret valere ſententiam, pariter illis tolleret beneficium appellandi.& ideo dicit Ioann.And.quod prædicta citatio procedit,quando fieret ex loco remoto,ſeu longinquo a iudicio, vt ſic poſsit tunc ratione longæ diſtantiæ fieri talis citatio ab homine ad totam cauſam,ſicut etiam quandoque fit a iure,vt in c.1.& in c.cupientes.de elect.lib.6.facit c.quamuis. de offic. ordin.lib.6. hoc enim caſu, quia difficilimum eſſet pro ſingulis actibus ad illas partes, ſeu locum valde diſtantem mittere pro citatione, ideò permittitur dicta citatio,ſecus ſi cauſa agitaretur in loco domicilij partium, ita quod partes de facili poſſent citari ad ſingulos actus.

¶Abſurdiſsimum enim eſſet,quòd citatus ad videndum iurare teſtes, vel ad Inqueſtarum aperturam,vel ad aliud ſimile, licet ſit contumax, non ſit iterum citandus ad reliquos actus,ſecundum Ioan. And.ad quod vide quod latius dixi inf.art.27.ver. ſecundus effectus.¶ Et iſta opinio eſt communis,q; talis citatio duntaxat permittatur, quando quis eſſet citatus de loco longinquo. quam voluit Bart. in dicta extrauagan. ad reprimendum. in gl. in verbo per edictum.& in l.qui ante calendas. & ibi Ioann. de Imo.ff.de verb.oblig.& d.Domi. in c.ſi.de do.& contum.lib.6.do. Ant.& Do.meus in cap.fin.infra eod. & do.Ant.in c.veniens.infra de accuſa.Ioann. de Imo. in cap.conſuluit. de offic. delega. & in d.l. de vnoquoque,§.1.& Pontan.in d.l.qui ante calendas.& poteſt figurari exemplum,ſi talis citatio emanata curia ad partes longinquas, vel a legato, quò ad omnes prouincias ſibi commiſsas,vel Archiepiſcopo,quo ad cauſas ſibi delegatas de prouincia extra ſuam dięceſim. Et idem ego arbitrarer etiam in eadem dicœceſi,vel reſpectu iudicis ſecularis, etiam reſpectu eiuſdem territorij: ſi daretur, quod locus eſſet valde longinquus,& ita practicatur hic Senis, quia in his caſibus loquuntur tex.permittentes talẽ citationem ad totam cauſam, vt d.c.auditis. & in c. cum ex literis. ſupra,de reſtitu.in integrum. &in c. cum olim.& c.cum dilecti. infra, de dolo & contu: & in c.fin. infra eodem.vbi tex. vult, quòd propter nimiam diſtantiam loci,permiſsùm ſit vnicam fieri citationem,vbi aliàs non eſt permiſsa. & no.glo. in c.2.de teſt.cog.facit l.nonnunquam.ff.de iud.ſecus ſi locus eſset propinquus, quia tunc non permitteretur huiuſmodi citatio.

¶ Et de longinquitate & propinquitate loci, ex quo non habemus quid certum,ſtabitur iudicis arbitrio, qui ex varijs circunſtantijs debebit motum animi ſui reformare, ſicut in ſimili dicemus in materia dilationum, infra,in materia dilatio.

¶Ex loco igitur propinquo, ſeu in loco iudicij, non poteſt nec debet quis citari ad totam cauſam, & ſi citaretur,velut grauatus poſset appellare, ſicut poteſt

poteſt appellare quando nimis breuis dilatio aſsignatur,vel peremptorium nimis maturatur, id eſt, acceleratur, vt in cap.1.& in c.fin. infra eod. dixi in clem.1. de foro compet. in glo.ſuper verbo, præſumatur,tenet Dom.M. in d.c.ſi.& probatur, quia ex tanta generalitate videtur grauari citatus, ſcilicet, quòd ſingulis diebus & horis habeat in iudicio intereſſe,timens fortè ne contra eum amplius nõ monitum, aliquis actus præiudicialis fiat: & ſic citatio talis traheretur ad iniquum iuris compendium, cõtra l.ſi.C.de vſuca. pro emptore.facit, quia iſta citatio vnica & generalis continere videtur, ſi bene cõſideretur, ſolum vnum terminum ad plures actus, etiam diuerſos: quia ſit ad tot actus,quot in iudicio fieri debent. Sed clarum eſt,quòd vnius termini ſtatuitio ad plura diuerſa ſucceſsiua,reputatur iniqua, vt no.glo.in verbo,poſt dationem,in clem.ſępe, de verb.ſignifi.igitur,&c. ſecundum Ponta. in d.l.qui ante calendas. Sed iſta fuit ratio Frede. conſil. 46. quam etiam referunt & ſequuntur dom.Anton. & Dom.M. in c.ſi.infra eod. licet Pontan. eos non alleget. Item facit, quia negari non poteſt quin in caſu iſto pendente prima dilatione cenſeãtur aliæ plures ſtatutæ dilationes ad alios plures actus ſe non cõpatientes adinuicem : & cum primo actu contradictionum fiendæ, hoc autem fieri non poteſt, argu. l.ſiue pars. C.de dilatio. & in cap.ſignificante, infra de appella. tradit Barto. in l.2.ff.de re iudi. & hanc rationem etiam allegat Ludo. Pontan.in d.l.qui ante calendas. ſed iſta fuit ratio Domi. mei in d.cap. fin.infra eod.

¶Sed tu aduerte, quia prædictæ rationes videntur concludere, quòd etiam dicta citatio nõ poſsit fieri de longinquo : ſed arbitror poſſe reſponderi, quòd ſicut ex cauſa poteſt iudex dilationes abbreuiare, etiam omittere peremptorium in caſibus, in quibus aliàs de iure requiritur, vt ſanctius dicam, infra in 27.princip.artic. & dicam etiam in materia dilationum, infra de dilat. c.2.art.11.q.3. & art.22. verſi.ita etiam in terminis noſtris,quando citandus eſt de longinquo,permittitur citatio ad totam cauſam, propter tantam difficultatem itineris & longitudinis. ¶Sed ſine cauſa prædicta non debet permitti dicta citatio & cõglutinatio, propter rationes ſuperius allegatas.

41 ¶† Circa tertiam quæſtionẽ,quæ ſit forma prædictæ citationis,aduerte:quia duplicem reperio formam,vna fuit Frede. in d.conſi.46. videlicet,quòd quis citetur vt veniat ad reſpondendum libello : & ad omnes & ſingulos actus ſucceſsiuè vſque ad diffinitiuam ſententiam. ¶Alia foima fuit Zabarel. videlicet, vt citatus compareat craſtina die, & demũ ſingulis diebus iuridicis, hora iuridica cauſarum,vſque ad ſentẽtiam incluſiuè. ¶Sed tu aduerte,quia tex.in c.ſi.infra de dolo & contu.dando formam in hac citatione dicit, quod quis citari poteſt peremptoriè ad certum terminum, ſuper re in iudiciũ deducta : vt citatus, per ſe vel per procuratorem idoneum, ſufficienter inſtructum, ad litis conteſtationẽ, & ad alia omnia peragenda, quæ neceſſaria deciſioni negotij videbuntur: ſe iudicis conſpectui repræſentet. ¶Quænam autem forma ſit melior,apparebit ex dicendis in ſequenti quæſtione.

42 ¶† Circa quartam & vltimam quæſtionem, de effectibus prædictæ citationis,proſequar duo membra principalia.

¶Primum,quando citatus ſemel comparuit.

¶Secundum, quando fuit contumax, & nunquam comparuit.

¶Circa primum,Ioan. And.& alij volentes ſimpliciter talem citationem valere,quando fit de longinquo: videntur ſimpliciter ſentire,quod ſine alia citatione poſsit procedi ad ſingulos actus, ſed iſta opi. non videtur vera,ſecundum D.M.

¶Finge enim, quod citatus ad totam cauſam ex loco longinquo comparuit in curia, ſeu coram citante: & reſpondit libello : & datus eſt terminus,vt intra duos menſes actor produceret teſtes, & ſic eſt in facultate actorum, quandocũque producere intra terminum. Debet ne reus arctati ad comparendum ſingulis diebus & horis ? certè hoc nõ videtur conueniens : quia fortè actor non comparebit niſi ter intra totum terminum. Cum ergo ſinguli actus non habeant ſpecificum terminum,debet reus citari quando actor vult facere productionem: cũ reus non teneatur diuinare, vt dicit Bart. in d.l.qui ante calendas.ff.de verbo.oblig. ¶Sed tu aduerte, quia licèt Ioan.And.in c.auditis. de procura.& in c.conſuluit. de offic. deleg. & in ſimilibus locis videatur hoc ſenſiſſe : tamen in addit. Spec.in titu. de cita.§. viſo. ver.Item licet in die. concludit,quod ſi taliter citatus comparuit per ſe vel per procuratorem, debet poſtea citari ad ſingulos actus : etiam ſi in vno fuerit contumax.

¶Ad quod vide, quod latius dixi infra, arti.27. quæſt.11. verſi. ſecundus effectus. Sed poſſet dici, quod hoc dictum Ioan. And. procedit,quando ipſe principalis, qui comparuit per ſe vel procuratorem, eſſet in loco iudicij. ¶Freder. vero in d.conſ. 166.dicit, quòd ſi reus cõparuit,& proceſsit ad aliquos actus,ſatisfactũ eſt illi generali citationi: quia verum eſt dicere citatum ad cauſam compariſſe: nec poteſt de ipſo dici, quòd proteſtari videatur ſe nolle comparere in illa cauſa, cũ comparuerit. pro quo d. c.fin. à contrario ſenſu, de dolo & contum. lib.6. Debet ergo poſtea citari ad alios actus : aliàs ſequeretur abſurdum, quod omni die de mane & de ſero teneretur quis per ſe & per procuratorem ſuum comparere, & intelligere, quid pars, & quid iudex velit dicere, & ſic poſſet iudex tenere eũ impeditum,& in pendenti per multa tempora: ſaltem in foro eccleſiaſtico : vbi nõ finitur inſtantia,& poſſet captare tempus,quando reus eſſet abſens:& tũc ferre ſententiam. vnde ille,tanquam cõtumax,non poſſet appellare, per cle.primam, & quod ibi no.de dolo & contu. quod eſſet minus abſurdum. ¶Sed dicit Dom.meus in cap.fin.infra,eod.quòd prædicta opinio nõ videtur vera : in quantum vult,quod ſi reus compareat, extinguatur citatio in totum, vt poſt aliquos actus poſsit impune recedere : nec teneatur venire,ſine noua citatione: quia ſecundum iſtam opinio. iſta citatio generalis non ſeruiret, niſi contra non comparentem: & tamen talis citatio fit, vt citius expediatur cauſa cum præſente, & vt euitetur pluralitas citationis de longinquo. ¶Item,quia hæc opinio videtur apertè contra tex. in cap.fin. 8. q.4. & 9.q.3. in c.certum. vbi dicitur, quod citatus ad ſynodum, ſeu curiam, non debet recedere ante finitam

finitam cauſam: aliàs debet puniri, & ad idem c.1. de iudi.& in c.fi.infra de dolo & contum. ¶Zabar. verò dicit, quod ſi citatio fuit facta ſecundum ſuam formam, de qua ſupra, videlicet, vt citatus compareat tali die,& demum ſingulis diebus iuridicis,hora iuridica cauſarum,&c. quòd tunc,cum remaneat citatio,cum ſuo termino ad alios actus, per vnicam comparitionem, non uidetur ſatisfactum reliquis actibus habentibus terminũ. ¶Sed dicit Do.meus, quod etiam dicta citatio non uidetur arctare citatũ poſt comparitionem ſine noua citatione: quia cum impoſsibile ſit,vt in eadem cauſa procedatur ſingulis diebus hora iuridica: non debet iſte arctari ad comparendum, ex quo non proceditur in cauſa. ¶Finge enim, quod dilatio octo dierum ſit data ad teſtes producendos,intra quem terminum actor hodie producit unum, & hinc ad tres dies alium, & ſic de ſingulis. Certè abſurdum eſt reum arctari ad comparendum ſingulis diebus iuridicis, & ſic longè fortius, ſi terminus daretur longior, & ſic ẽt quando daretur terminus ad poſitiones, ſeu interrogatoria facienda, & ſic de ſimilibus. ¶Vnde Do. meus in hoc membro, quando citatus ſemel comparuit,dicit quod talis citatio arctat,vt reus compareat, & non recedat de loco iudicij: niſi ſaltem dimittat procuratorẽ: cum de facili citationes de longinquo non poſſunt geminari & reiterari, & ſic loquatur cap.fi.8.quæſt.4. d.c.certum. 11.q.3. & cap. 1.ſupra de iudi.& c.fi.infra de dolo & contuma.ſed non tenetur poſtea comparere ad ſingulos actus ſine noua citatione,& ſic dicit loqui Barto.in d.l.qui ante calendas, licet non loquatur in his,ſed in ſimilibus terminis. ¶Sed tu vide Barto.in extrauaganti ad reprimendum,in glo.ſuper verbo, per edictum. vbi diſtinguit, quòd aut citatio fuit facta ſimpliciter,vt compareat ſuper tali negotio reſponſurus, & tunc veniendo ſatisfacit primo termino, & ideo ſi poſtea recedit iterato citandus eſt, ſicut fuit in prima citatione, vt in authen. ei qui. C.de bo.autho. iudic.poſſ. Aut citatio fuit facta magis extẽsè dicendo, quod veniat reſponſurus, ſuper tali negotio,& ad procedendũ in dicta cauſa,vt iuris fuerit:& tunc oportet, quod ſtet in conſpectu iudicis, & ſatis eſt, quod citatio poſtea fiat per præconem miſſum per ciuitatem,& ſi non comparet, procedetur in cauſa: quia ſi eſt in ciuitate, talis citatio ſufficit, per l.ſi eo tempore.ff.de diſtra.pig.ſed ſi receſsit, & ſic eſt contumax virtute primæ citationis: quia ex quo erat taliter citatus, debebat ibi morari, & ſequitur do. Domin.in cap.fi.de dolo & contuma.lib.6.pro quo allegat tex.in c.ſi poſtquam.iuncto cap.cupientes.de electio. lib.6.

43 ¶† Ego verò conſidero, quod talis citatio ad totã cauſam permittitur ſpeciali ratione propter longam diſtantiam à loco iudicij,per ea, quę dixi ſupra in 2.quæſt. ipſius materiæ. ¶Et ideo diſtinguo tres caſus. ¶Primus eſt, quando comparens per ſe, vel per legitimum procuratorem eſt in loco iudicij, & hoc ſcitur, ita quod de facili poteſt de nouo citari, & hoc caſu,debet ad ſingulos actus de nouo citari. Et ſic illa citatio ad totam cauſam per hanc comparitionem & exiſtentiam in loco dicitur euaneſcere, & ſic procedat opinio Io.Andr. in additio. Specu. & Federici, conſi.166. quia cum ceſſat ratio quare permitteretur talis citatio ad totam cauſam: ergo ceſſare debet effectus,vt in cap.cum ceſſante.de appella. ¶Et ad prædicta facit c.fin.8.quæſtio. 4.cum alijs iuribus,ſupra ſtatim allegatis, & ita ſentit Do. meus, & etiam Pontan. licèt non ita clarè loquantur, & ſi eſt certum ubi ſit, qui comparuit: debet citari ad perſonam: ſi verò ignoratur ubi, ſed tamen ſcitur quòd eſt in loco: tũc fiat citatio per præconem,& eo modo quo dicam infra in tertio caſu. ¶Secundus caſus eſt, quando certum eſt quod citatus poſt primam comparitionem receſsit ad partes,nullo dimiſſo procuratore, & hoc caſu,arbitror dicẽdum ſecundum quod dicam, infra in ſecundo membro principali,de eo,qui nũquam comparuit: quia non finito ad hoc iudicio, non debuit illicentiatus recedere: non dimiſſo ſaltem procuratore,facit dictum c.fi.8.q.4.& cap.certum. 11.q.3. & ſentit Innoc.in c.auditis. ſupra de procura. quamuis non alleget iura prædicta.¶Et ratio ſit,vt arbitror,quia d.citatio uidetur afficere eum,vt compareat,& perſiſtat in loco, vſque ad finem litis, ita ut non cauſetur nouum incommodum citationis ad partes longinquas per ipſius receſſum: & quia,vt dicit Ponta. recedendo videtur quodãmodo proteſtatus ſe nolle amplius comparere. facit tex.in cap.2. de dolo & contuma.lib.6.& in Clem.1. de dolo & contum. & pro hoc allego tex.in c.auditis, vbi ſecundum intellectum Innoc. ille Epiſcopus fuit citatus ad totam cauſam iuxta ſtylum curiæ,vt ſupra dixi,& ideo tenebatur comparere per ſe vel ſuum procuratorem, etiam ſuper negotio principali, & ideo cũ hoc non fecerit: quia comparuit per procuratorem: ſed poſtea reuocauit mãdatum,& ideo proceditur ad ſententiam ſuper ceſſatione: quia reuocando procuratorem,& alium non ſubrogando, videtur quodam modo receſsiſſe illicentiatus, & ideo cenſetur contumax, & ſequitur ibi Dom.Anton. & communiter Docto. ſed ille text. habet varios intellectus. ¶Tertius caſus eſt,quando dubitatur,an receſſerit de loco, vel non deceſſerit: & hoc caſu arbitror, q̃ iudex per nouam citationem factam per præconẽ, vt voluit Bart. vel per edictum, ſeu literas, maximè ad locum hoſpitij vbi fuit, ſi illud ſcitur, & in loco iudicij, & ad conſanguineos, & amicos, ſi ibi illos haberet,vt compareat ad talem actum,& ſi comparebit,ſatis eſt: ſed ſi non reperitur neque comparet præſumetur diſceſsiſſe, ſicut in ſimili dicunt Bar.& Docto. de exploratione, quam facit iudex ad probandam negatiuam in lege, in illa. & in l.hoc iure. ff.de verborum obliga. & quod dixi poſt Innoc. in cap.1.inf.de peculio cler.cum ſim. vnde tunc perim de iudicandum arbitror,vt dixi in precedenti caſu. ¶Et vide quæ dixi in c.ex tuæ. inf.de cleri. non reſid. in 7.principali articulo, in ſecundo membro.q. 3.& quæ dixi in cap.quoniam.in princ.ſupra,vt lite non conteſta. in 4. princip. articu. fallentia tertia, verſi. Eſt tamen aduertendum, & ſupra articu. 5. quæſt.15. in fi.

44 ¶† Et ideo ex prędictis colligitur cautela,& hęc eſt communis practica: maximè in hac ciuitate, vt citatus de longinquo ad totam cauſam, & comparens, cogatur eligere certum locum in quo poſtea citetur ad alios actus,& ita dicunt Bald.Ang. Io.de Imo.& Ponta. in l.qui ante calendas. ff.de verbor. oblig.

oblig.& Dom.meus in c.fi.infra eo. ſicut enim permittitur dicta citatio generalis ratione diſtantiæ:ita & iſta compulſio,vt euitentur dicta incommoda.facit l.ſi longius.ff.de iudi.& c.fi.inf.de ſepul.& c.tum ex literis.cum glo.ſua,ſupra de reſti.in integ. & fuit de mente Barto.in d.extrauag.ad reprimendum.in glo.per edictum.dixi in Clem.1. de foro compe.ſu per glo.in verbo, præſumatur. ¶Et adde quod dicam art.25.q.3.

45 ¶† Circa ſecundum membrum principale,quãdo taliter citatus nunquam comparuit: dic, quod poteſt procedi ad vlteriora iuxta formam mandati, & ẽt ad ſententiam diffinitiuam, ſi hoc comprehenſum fuit in citatione,& qualitas cauſæ hoc patiatur. hoc tenent Do.Ant. & Do.meus & Doct.in d.c.fi. inf.eo.& Io.An.in ti.de cita.§.viſo,in ver.Item licet in die. & Feder.conſi.171. ¶Ideo autem dixit, ſi qualitas cauſæ hoc patiatur: quia ſi eſſet talis cauſa, in qua non poſſet procedi lite non conteſtata, tunc non poſſet procedi ad ſententiam diffinitiuã, ſecundum ea,quæ dixi in c.quoniam.in prin. ſupra vt li. non conteſt. in quarto prin.artic. & ideo tunc procederetur contra talem per alia remedia producta contra contumacem, contra quem non poteſt procedi ad diffinitiuam.de quibus dicam in tit. de dolo & contu.ſed in caſibus, in quibus lis eſſet conteſtata, vel poſſet procedi ad diffinitiuam nulla facta li.conteſta. de quibus latè dixi in d. c.quoniam. in 4.prin.arti.per 82.fallentias: hoc caſu, poſſet procedi ad ſententiam ſine alia noua citatione ad perſonam,vel ad domum fienda, vt no.Inno.in d.cap. conſuluit,de offic.delega. & probatur in cap.fin.de dolo & contum.lib.6. & in l.qui crimen. C.qui accuſ.non poſſ.

¶Aduerte tamen: quia licet eſſet facta citatio generalis, ſi tamen non adijceretur, quod ſingulis diebus, & horis interſit in iudicio ad omnes actus expediendos vſque ad ſententiam incluſiuè: debebit citari nihilominus in actu occurrente per præconem in locis publicis ille, qui ſic taliter fuit citatus per citationem generalem: quia non eſt intelligendum,quòd iudex ſenſerit,quòd ſemper debet ſtare in iudicio, niſi hoc dicat: ſed quod debet ſtare in loco ſeu ciuitate vbi iudicium agitatur,ut etiam dicit Barto.in d.glo.ſuper uerbo,per edictum. tenent Io.de Imo.& Ponta. in d. l.qui ante Calendas. dixi in Clem.1.de foro compet. & ex hoc habuit originem ſtylus & practica palatij Apoſtolici, vt dicunt Domini de Rota,deciſio.635. vbi concludunt ſeruandum eſſe vt ſemper poſt prædictam citationem generalem ſi citatus non comparet, fiat noua citatio ad quoſlibet actus in audientia publica contradictarum, & ad prædicta vide, quod dicunt prædicti Domini de Rota,deciſ.281.in nouis: ubi dicũt, quod ſi aliquis fuit perſonaliter citatus, vt compareat coram auditore cum actis, &c. reſponſurus de iure,& auditurus &c. facturus & recepturus, quod dictauerit ordo iuris, & ſic eſt generalis citatio.hoc caſu, dicunt ipſi, quòd poteſt procedi per audientiam contra cõtumacem ad omnes actus, ſed quòd ſeruandi ſunt termini. ¶Subdunt tamen, quod ſi aliquis ipſorum terminorum eſſet omiſſus, quòd propter hoc non ũtiaretur proceſſus: licet hic tantum inualuerit ſtilus obſeruationis terminorũ per audientiam: quòd etiam appoſita dicta clauſula, quòd compareat ad omnes & ſingulos actus &c. tamen omiſſo in citatione aliquo termino, totus corruat proceſſus,ſecundũ Pet.de Sarceneto,& in hoc multi alij ex auditoribus concordauerunt. Aliqui tamen contradixerunt, vt traditur in dicta deciſione. ſed hoc dimitto curialibus.

46 ¶† Poſtremò aduerte, quòd citatio ad comparendum de longinquo facta expreſſa cauſa, in qua debet comparere: videtur præfixa,non ſolùm vt citatus nudè compareat,ſed vt deliberet cum his qui de negotio ſunt informati, & quos negotium tangit. hoc probat tex.& ibi no.Dominus meus in c.fi. inf.eodem. ¶Et poteſt eſſe ratio ſecundum Dominum meum,quia cum locus iudicij ſit valde diſtãs, non nudus,ſed inſtructus debet ſe præſentare, & ſi ſuperuenit impedimentum tollens facultatem deliberandi cum alijs, licet non tollat facultatem comparendi, circunducitur edictum, & debet dari noua dilatio, ſecundum Dominum meum. ¶Et ad prædicta uide, quæ dixi in cap.1. infra de dila. articulo 5. ¶Et ex his eſt notabiliter expedita hæc materia.

47 ¶† Decimoſeptimò quæro principaliter, qualiter fiat citatio, vt quis veniat defenſurus tenutam bonorum.

¶Sol. Dic, vt dicam inf.in ti. de eo, qui mit. in poſſ.cauſa rei ſeruan.in materia primi decreti.

48 ¶† Decimooctauò principaliter quęro,qualiter fieri debeat citatio ad ſententiam audiendam.

¶Sol. Dic, quòd debet fieri peremptoriè: niſi in cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit citatio abſque peremptorio: debet tamen ſpecificè fieri ad ſententiam audiendam,vt in Clemen.ſæpe. de verborum ſignific.in Glo. ſuper verbo, ad id. propter quod ego dixi pluries in quæſtionibus facti, quod non ſufficeret dicere ad audiendam uoluntatem iudicis. ſed de hac materia dic, vt latius dicamin tit. de re iudi.

49 ¶† Decimononò principaliter quæro, qualiter citandus ſit pupillus vel minor.

¶Sol. Bar.in l.1. §.ſufficit. ff.de adminiſtr. tuto dicit, quòd in pupillo debet fieri citatio alternatiuè: quòd compareat per ſe vel per legitimam perſonam: putat etiam quòd ſi ſolus pupillus citetur, quod valeat citatio: ſicut enim quando citatur maior intelligitur quòd compareat per ſe vel per procuratorem,vt l.fi.C.de procur.& latè dixi ſupra eodem articu.q.15.in princ. Ita & in pupillo intelligitur, quòd compareat per ſe vel per legitimam perſonã,& quod talis citatio valeat,apparet, quia ſi nemo comparet ad defendendum pupillum, fit miſſio in poſſeſsionem ex primo decreto: licet non ex ſecundo, vt l.apud Iulian. §.1. ff.quibus ex cauſ.in poſſ.ea.de quo dicam infra in titu.de eo,qui mit.in poſſeſſ. in materia primi decreti. & probatur in l.3. §.ſi pupillus. ff.de tutel.ibi dum tex. dicit,ſiue agat, ſiue conueniatur,& ibi etiam hoc no.Barto.ubi dicit,quod aut extraneus agit contra pupillum, & poteſt citari pupillus,& intelligitur, quod ueniat cum tutore, ſed quando tutor litigat cum pupillo, & pupillus cum eo, ſecundum quod traditur in dicta l. 3. in principio, tutius eſt citari pupillum, vt veniat ad petendum curatorem: cum tutor intendat cum eo

eo litigare, & ita no. Cyn. in l. 1. qui dari tuto. poss.

50 ¶ † Potest etiam citari tutor pro causa pupilli, si taliter fit commissio, vt d. l. 2. §. sufficit. ff. de admi nistr. tuto. no. Bar. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, citata, & vide quæ dicam in seq. quæstione. ¶ Et ad prædicta etiam vide, quæ dixi sup. in quinto princ. articu. quæstio. 19. & de formatione libelli cum agitur contra pupillum, in cap. 1. supra de lib. obla. in 9. princ. articu. in secundo membro princ. quæst. 6. & etiam vide quod dixi in Rubr. de lit. con testa. artic. 2.

51 ¶ † In adulto verò, secundum Bart. in d. §. sufficit, non est dubium, quòd electio est actoris: vnde potest formare citationem, vt compareat per se vel per procuratorem. Item potest citari simpliciter, & subintelligitur, quòd legitimè debeat comparere. Et idem etiam tenet Bal. in l. 1. C. qui pet. tut. & uide quod dixi supra in 5. princ. articu. quæstio. 20. & de libel. oblat. cap. 1. articu. 8. in secundo membro princ. quæst. 7. & quod dixi in Rubrica, de lit. contesta. articu. 2.

52 ¶ † Vigesimò quæro principaliter, qualiter sit citanda uniuersitas, capitulum, seu collegium. ¶ Sol. Glo. in l. non potest uideri. ff. de regu. iur. dicit, quòd debet citari in cap. uel arenga. ¶ Glo. uerò in verbo, factam, in c. si capitulo. de concef. preb. lib. 6. dicit, quòd nuncius requiret illum, qui habet conuocare capitulum seu collegium, vt conuocet per campanam, uel iuxta morem solitum, quòd si se includeret, ne fieret congregatio à præposito, vel præsentato: perinde est ac si facta esset ad instar eius, qui latitat vel impedit quominus citari possit. supra vt lite non contest. c. quoniam. §. porro. & sequitur Barto. in extrauag. ad reprimendum. in Glo. super verbo, citata. Si verò aliqui veniunt, non sufficit præsentare Decano, seu rectori, vel ei, qui maior est in capitulo, & illis, qui cum eo sunt: quia in dictis citationibus de vniuersitate faciendis, sufficit quòd fiant in loco cógruo, & vt coram maioribus, & alijs ibidem inuentis publicè proponatur, vt 16. distin. c. quod dicitis. & ibi Archid. secundum Glo. in d. c. si capituli. & ibi etiam do. Dom. post Ioan. Andr. in Nouella. remittendo se ad no. in c. bonæ, el 1. supra de elect. ¶ Sed Bar. in extrauag. ad reprimendum. super verbo, citata. dicit, quòd sicut vnum hominem singularem quis potest citare: licet solum eius caput respiciat, hoc est videndo solum caput ipsius citati existentis fortè ad fenestras: licet reliquam totius corporis partem non uideat, vt l. satisque. ff. de in ius vocan. ad quod facit l. cum in diuersis. ff. de relig. & sumpt. fune. sic & in uniuersitate, quis potest citare citando caput: hoc est, qui præsunt communitati vel collegio, vt l. municipibus. ff. de condi. & demonst. pro quo facit quod no. Archid. 16. distin. c. quod dicitis. vbi dicit, quòd quando citatur capitulum, sufficit præsentare literas maiori. & sequitur Bal. in cap. 1. de mili. vasal. qui contum. ¶ Nec obst. quod no. Cy. in l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. vbi dicit, quòd non sufficit citare Potestatem, vel officialem: quia contumacia sua nó nocet subditis, vt l. meminerint. C. vnde vi. quia potest intelligi, quando tales non sunt præpositi, vt administrent, agant, & defendant. ¶ Item potest dici secundum Bar. in dicto loco, quòd sicut tutor potest citari in causa pupilli: ita & huiusmodi rectores in causa vniuersitatis. argu. ff. de pac. in l. item magistri. & l. sequẽti. & ff. de adminis. tuto. l. 1. §. sufficit. ¶ Et si tu diceres, q̃ illud procedit, quando commissio fieret de citando tutorem, vt dixi in præced. quæstione: sed si fieret de citando pupillum, posset dubitari, & ideo consilium est, q̃ fiat commissio de citando rectores, & vniuersitatem, & tunc sine dubio sufficit citari rectores. ¶ Potest etiam dici, quòd potest fieri citatio hoc modo, videlicet, quòd nuncius clamat alta voce per terram seu castrum, uel ciuitatem, qualiter ex parte talis iudicis citat talem cõmunitatem, seu talem vniuersitatem. cum enim citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per præconem, vt dicam inf. in 25. princ. art. ita dicit Bar. in d. extrauagan. ad reprimendum, in uerbo, citata. ¶ Sed aduerte, quia tex. in c. bonæ. sup. de elect. in ver. cum & si quilibet. videtur probare, quòd nõ capitulum, sed singuli de capitulo sint citâdi. quod est verum, secundum Innoc. ibi, quando dubium est, quænam pars sit capitulum. & idem secundum Host. vbi capitulum conuocari non potest, vel non potest inueniri. aliàs enim est citandum capitulum si reperitur, aut inueniri potest: sed vbi ad capitulum non pateret aditus, tunc faciat nuncius quod potest. Citabitur ergo tunc capitulum publicè in Ecclesia, vel in loco congregationis, vt dicit glo. in d. c. bonæ. Item poterunt singuli citari, citando eos non tâquam singulos & priuatos: sed tanquam de capitulo seu vniuersitate existentes, & tanquam hi, qui una cũ alijs faciunt capitulum, seu vniuersitatem: aliàs non valeret, quia causa capituli non est singulorum. 12. q. 2. in c. qui manumittitur, & hoc tenet Io. And. in d. cap. bonæ. el 1. sup. de elect. super verbo, cum & si. ¶ Et hæc coniunge cum his, quæ dixi sup. artic. 17. q. 10. ¶ Tu verò distingue, quod aut loquimur de citatione per edictũ, & clarum est qualiter fieri debeat: quia satis sit huic citationi ex propositione citationis in loco publico & solito edictorum, aut similium citationum, vt ẽt dicit Bar. in d. verbo citata. de qua citatione latius videbimus inf. ar. prin. 23. ¶ Aut loquimur in citatione per nuncium, & hoc casu subdistingue, q̃ aut vniuersitas habet Syndicũ habentem legitimum mãdatum ad id, de quo quæritur, & sufficit citare Syndicum, vt no. Cy. in l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusque vniuersi. in addit. ¶ Et sequitur ibi Bal. Aut non habet Syndicum, & dic, quòd aut est congregata in loco solitæ congregationis, & dẽt haberi citatio in illo loco, vt l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. & hoc etiam tenet Cy. in d. loco. ¶ Quod arbitror procedere, si fiat coram maioribus & alijs ibidem præsentibus: licet omnes ibi non fuerint, vt supra dixi. Aut vniuersitas non reperitur congregata, & tunc nuncius debet petere, vt congregetur more solito, & si ille ad quem pertinet congregare fortè latitat, vel non vult illam congregare: nec potest ad hoc compelli: vel fortè etiã non potest vniuersitas congregari: tunc iudicio meo, deberet fieri citatio in illo loco, seu ante illum locum in quo solita est cõgregari, proclamando alta voce, & citando rectores & maiores, & omnes ipsius vniuersitatis, & si posset reperire rectores seu maiores illius vniuersitatis: etiam consulerem, quòd illos citaret: licet non essent in loco solitæ congregationis,

nis, & etiam consulerem, quòd citaret singulos de vniuersitate, quos posset habere.

¶ Debet tamen cautus esse, vt tales citet: nõ tan quã priuatos, sed sub nomine vniuersitatis, per ea, quæ supra dixi, facit l. 2. §. fin autem. C. de iuram. calum. & l. municipibus. ff. de condit. & demonstra. & quod no. Inno. & Hug. in c. si. supra de maio. & obe dien. & Archid. 7. q. 1. c. sicut. & Bal. in l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusque vniuersi. & in l. sed si hoc. §. qui manumittitur. ff. de in ius voc. ¶ Et prædicta procedunt, quando vniuersitas nõ esset reducta ad vnum, sufficeret quòd ille solus citaretur: quia ipse solus posset agere & conueniri, vt no. Bal. post glo. in l. sicut. §. fi. ff. quod cuiusque vniuersi. ¶ Ad quod vide quod dixi supra, artic. 17. quæst. 10. Deberet tamen tunc citari, etiam tanquam vniuersitas: nõ tan quam singularis. ¶ Et hoc casu, fortè posset contingere & attentari, quod vniuersitas posset citari, vt personaliter compareret: licet regulariter non possit citari, vt personaliter compareat, vt no. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & no. in cap. fin. supra de maio. & obed. ¶ Et vide quod dixi supra eodem articulo, in 5. quæst.

53 ¶ † Vigesimoprimò quæro principaliter, qualiter sit citandus vasallus. ¶ Sol. Dic, quòd quando dominus conqueritur de vasallo, dicens vasallum in culpam incidisse, per quam meretur amittere feudum: hoc casu, vasallus debet ter ad curiam citari: septem aut decem dierum spatio in vnaquaque vocatione statuto, vt est tex. in cap. 1. de mili. vasal. qui contu. est. de quo dic, vt ibi latius traditur per Bal. & And. de Iser. ¶ Et vide quod latius dicam in tit. de feudis.

54 ¶ † Vigesimosecundò quæro principaliter, qualiter fieri debeat citatio in examinatione testium ad perpetuam rei memoriam. ¶ Sol. Si citandus non est præsens, sed absens, sufficit quòd citetur ad domum, secundum Nico. de Mata. in auth. si quis ab aliquo. C. de testib. & hoc si habet domum: aliàs sufficit citatio præconis si abest ex causa voluntaria, vt l. vt perfectius. C. de anna. excep. sed si abest ex causa necessaria, tunc aut fuit præuentus ante absentiã: ita quòd scire potuit & debuit, quòd testes contra eum producerẽtur, & cum potuerit procuratorem dimittere, non dimisit, & tunc eodem modo valet citatio ad domum, vel per præconem, vt ff. de lega. l. eundem. §. 1. ¶ Si vero non erat præmonitus ante absentiam de qualitate futuræ litis: tunc aut absentia est improbabilis: quia bannitus, & idem dicendum, quod dixi de voluntaria absentia. Si vero absentia erat probabilis, vel improbabilis & necessaria: & tunc reuersus potest petere restitutionem in integrum, vt attestationes sibi non prẽiudicent: debebit tamen probare læsionem, saltem summariè, argu. ff. de mino. in l. minor autem magistratus. §. fi. & ff. de iureiur. in l. nam & postea. §. si minor. & ff. ex quib. cau. maio. l. necnon. in principio. cum similibus, secundum præfatum Nico. de Matarel.

¶ Sed Dyn. dicit quòd ista receptio est nulla: ni si interueniat citatio personaliter, vel latitatio manifestata, & hoc est quod dicit litera in d. auth. si quis ab aliquo. C. de testa. dum dicit, adesse noluerunt. Quod significat veram contumaciam. Vnde licet quando testes recipiuntur lite contestata, sufficiat citatio ad domum: tamen secus est, quando recipiuntur ante litem contestatam, secundum Dyn. in d. auth. si quis ab aliquo, quod Barto. dicit esse verum, quando agitur de magno præiudicio, secus si de paruo, ita no. Bart. in l. 4. §. quoties. ff. de dam. infec. Sed Ioan. And. in regula, præsumitur. de regu. iu. li. 6. in mercurialib. distinguit quòd aut receptio testium fit ante litem contestatam, aut post. Si post, & tunc est clarum.

¶ Si vero fiat ante, subdistinguit: quòd aut recipiuntur ad publicandum: & requiritur vera contu. & hoc est ratione magni præiudicij, quod generatur: quia talis receptio fundat probationes præcisè, vt deinceps contra dicta, & si attestationes non possint opponi, nisi per modum reprobationis, vt l. si quis testibus. C. de testib. & ita intelligitur dictum Dyni. ¶ Sed vbi non fit receptio ad publicandum, sed est receptio suspensiua eo, quòd dicta testium scribuntur per notarium & non panduntur, nec publicantur partibus, sed sigillantur per notariũ: quare cũ isto casu ius vtriusque partis sit saluũ: ideo nõ est necessaria tunc solennis citatio, vel tanta contumacia. ¶ Et ideo sufficit citatio communis ad domum, vt in c. quoniam frequenter. supra vt lite non contest. ad quod vide quod ibi dixi, in princ. in 4. princ. articulo, fallen. 1. 2. 3. vbi dixi de examinatione testium, de quorum morte timetur: quia sunt senes, vel valetudinarij: vel quia timetur de eorũ diuturna absentia: aut ne propter longam moram obliuiscerentur, aut varient. ¶ Et ibi post 3. fallen. vide in ver. 1. requiritur, quod pars. vbi latius tractaui de citatione in casibus prædictis dictarum trium fallentiarum. ¶ Sed quantum ad testes, qui examinãtur, non in prædictis casibus & fallentijs: sed ad perpetuam rei memoriam, quorum fit publicatio, vt supra tetigi, nõ tractaui in dictis fallentijs: sed remisi me tractaturum in tit. de testi. vbi faciam specialem articulum de hac examinatione testium: & ideo ibi videbimus. ¶ Et de hac materia traditur per Doctores, & maximè Dom. M. in c. significauit. infra de testib. & in c. Albericus. eo. titu. & per Legistas in l. in lege Aquilia si deletũ. ff. ad leg. Aquil. & per Spe. in tit. de teste. §. ostenso. ver. qualiter autẽ. & pluribus sequentibus, & ver. fiebat. & per Dom. Anto. & Io. de Imo. in clem. causam, de elect. & ibi tetigi, & per Bart. in l. fin. C. de vsu. pupillaribus, & per Bal. in d. auth. si quis ab aliquo.

55 ¶ † Vigesimotertiò quæro principaliter, qualiter fieri debeat citatio peremptoria: & quæ sint necessaria. ¶ Sol. Dic vt latè dicam infra, in 27. principali articulo.

56 ¶ † Vigesimoquartò principaliter quæro, qualiter fieri debeat citatio realis, & quando: & quæ requirantur ad hoc, vt fieri possit. ¶ Et est ista quæstio valde quotidiana & vtilis: & ideo bene menti tenenda. Sol. Dic, quòd aut loquimur de citatione reali, hoc est de ipsa captura personę in causa, seu pro causa criminali. ¶ Et de hac dic, vt dicam remittendo, infra quæst. 25. ¶ De facili enim conceditur, maximè quando quis reperitur in flagranti crimine. ¶ Et vide quod dixi in 4. artic. quæst.

57 ¶ † Aut loquimur in causa ciuili: & hoc casu regula est, quòd pro debito ciuili non potest inchoari à captura, & sic à citatione reali, vt no. Barto. in l. con-

consentaneum. C. quomodo & quando iud. in 1. q. per illum tex. per quem idem tenet Iaco. But. & est communis opin. omnium Doct.

58 ¶† Ad validitatem enim talis citationis & captu ræ plura sunt necessaria. ¶ Primò, quod constet de debito plenè, secundum Iac. But. Bal. & Doct. in d. l. consentaneum, quod procedit etiam si aliquis vel let facere capi aliquem per iudicem, tanquam suspe ctum, de quo statim dicam, hoc tamen requisitum recipit plures fallentias.

59 ¶ † Primò fallit, quando creditor propria autho ritate caperet debitorem fugientem, vt l. ait præ tor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraudem cred. ¶ Tunc enim prius fit citatio realis per ipsum credi torem; & postea iustificatur debitum, tetigi supra art. 4. quæst. 2.

¶ Secundò fallit, quando ex forma statuti iustifi catio capturę debet fieri post citationem realem, ad quod vide quod dixi supra, artic. 7. versi. nonus ca sus est vbicunque.

¶ Tertiò fallit eadem ratione, vbi potest inchoa ri ab executione, ad quod vide quod dixi artic. 7. ver. octauus casus.

¶ Quartò fallit, si statutũ disponeret, ꝙ quis de facto capiatur, prout est hic in certis casibus: quia hoc casu, non requiritur causæ cognitio, nec verba lis citatio, sed loco verbalis citationis, cõceditur rea lis, quæ in multis casibus à iure permittitur, vt l. neque. ff. de in ius voca. & in d. §. si debitorem. & per Bart. in d. l. consentaneum. Et vide quod dixi in 7. principali articulo, in fallentijs. non enim tollitur hoc casu defensio, sed peruertitur: quia vbi aliàs se potuisset defendere ante capturã, nunc captus non poterit se defendere, hoc tenet dominus Nellus in tractatu bannitorum, in tertia parte primi tempo ris, quæst. 4. ¶ Ad quod vide quod dixi, supra in 7. art. versi. 36. procedit, facit quod no. Pont. in l. alia, §. eleganter. ff. solu. matri. ¶ Et idem dicendum est, qualitercũque statutum permitteret citationẽ pro iudicij inchoatione: quia tunc nõ requiritur, quòd ad ipsam capturam cõcedendam aliqua solennitas præcedat, vnde requiritur tũc citatio: quia ipsamet captura est realis citatio. ¶ Sicut enim in alia citatio ne verbali, seu eius concessione & cõmissione, non requiritur alia precedens citatio, vt in l. diem profer re. in prin. & in l. sed & si interpellatur. ff. de arbi. dixi latius, sup. eo. art. q. 2. ita nec in capturę concessio ne, & hoc tenet Bal. in d. l. ait prætor. §. si debitorẽ. ff. de his, quæ in frau. cre. & mihi placet.

60 ¶ † Secundò principaliter requiritur ad validita tem realis citationis, ipsius debitoris contumacia in non soluendo, tex. Bar. & Doct. in d. l. consenta neum. C. quomodo, & quando iud. & est tex. in l. nemo carerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. ibi, dum tex. dicit, ad contumaciam adijciatur, & ibi Ang. ins repet. illius l. quod tamen recipit quatuor fallentias suprapositas.

61 ¶† Tertiò principaliter requiritur, quòd fiat ex cussio bonorum, vt l. 3. §. tutores. ff. de suspec. tuto. ¶ Si enim ad hoc vt pro executione sententiæ pos sit deueniri ad nomina debitorum, exigitur excus sio bonorum mobilium & immobilium, vt in l. à di uo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. longè fortius debet hoc requiri ante quam deueniatur ad captu ram personę. Debebit ergo fieri excussio bonorum debitoris. &

¶ Primò, mobilium.

¶ Secundo, immobilium.

¶ Tertiò, nominum creditorum.

¶ Et si ex istis non poterit satisfieri creditori, tũc poterit deueniri ad capturam personæ debitoris cõ demnati, vt voluit Glo. prædicta, quæ reputatur no tabilis & singularis in d. l. 3. §. penul. ff. de suspec. tut. & ibi idem voluit Barto. tenet Ioan. de Imo. in cap. lator. infra de pigno. hoc tamen requisitum recipit quatuor fallentias, de quibus supra. Et vltra prædi ctas fallentias, hoc requisitum & præcedens recipit quintam fallentiam: videlicet, quando creditor cita tionem realem fieri de debitore suo, tanquam su specto, & fugitiuo: quia hoc casu, non requiritur pleni debiti probatio, scilicet quæ fiat parte citata propria, vt dicã infra in versiculo, quintò exigitur. ¶ Nec requiritur contumacia iudicialis, nec excus sio bonorum: quia si debitor fugitiuus potest capi propria authoritate: & sic quando nullum ex dictis requisitis interuenit, vt d. §. si debitorem. fortius de bet hoc concedi in terminis nostris, vt no. Iac. But. & Bal. in l. consentaneum. & sequũtur Doct. & Cy. in l. eos. §. pen. C. de appel.

62 ¶ † Est tamen aduertendũ, quòd ad hoc vt hæc fallentia locum habeat, & ad hoc vt iudex possit ca pi facere aliquem, vt suspectum & fugitiuum, plura requiruntur. ¶ Primò exigitur, quòd talis debitor sit de fuga suspectus: & debet talis suspicio proba ri. iudex enim non debet talem capturam & citatio nem indistinctè concedere: licet per creditorem al legetur suspicio debitoris, vt probat Glo. notabilis in ver. suspectus. in l. 2. in princ. ff. solu. matrim. per quam Glo. Bart. ibi concludit, quòd ad procedendum ad capturam debitoris tanquam suspecti, de bet iudex inuestigare suspicionis causas mouentes animum ipsius creditoris ad suspicionem, & illas di ligenter examinare: & si reperierit illas probabiles & iustas, poterit ad capturam procedere: aliàs de bet denegare ipsam, & sequuntur ibi Ioan. de Imo. & Ludo. Ponta.

63 ¶ † Et aduerte, quia ista probatio suspicionis an te capturam satis est, quod fiat per proprium iura mentum: & hoc propter periculũ, quod est in mo ra. hoc tenet Ang. in d. repet. l. nemo carerem. C. de exact. tribu. lib. 10. & Ioan. de Imo. & Ponta. in d. l. 2. in prin. ff. sol. matri. super Glo. prædicta. ¶ Ad quod etiam vide quod no. per Glo. in l. apertissimi. C. de iudi. voluit etiam Bald. in d. l. consentaneum. quomodo posset fieri probatio per indicia, per l. nõ omnis. §. à barbaris. ff. de re mili.

¶ Sed tamen post celebratam capturã debet su spicio plenè probari: aliàs captura redderetur iniu sta, secundum Ang. in d. l. nemo carerem. & Ioan. de Imo. super d. Glo. in verbo, suspectũ, quod per petuo notabis: quia ex hoc multas poteris impugna re capturas, prout ego sæpius feci. ¶ Et si tu dice res, quæ est ratio, quod ratione suspicionis quis pos sit taliter capi. Ego arbitror, quòd ista possit assigna ri ratio: quia sicut fugientem debitorem creditor potest capere propria authoritate, vt dictũ est, etiã ratione iustæ suspicionis de fuga, quoniã idem ius & iudicium esse videtur de suspicione verisimili & iusta

iusta ipsius fuga, quàm de ipsa fuga. facit l. 2. cũ ibi no. C. de transact. vbi dicitur, quod licet non possit fieri transactio, nisi sit lis & controuersia: tamen di cunt ibi glo. & Docto. quòd idem est, si sit suspicio futuræ litis: licet de præsenti non sit, facit etiam l. 3. §. qui armati. ff. de vi & vi arm. & est bonus tex. in c. ad abolendam. infra de hæret. vbi idem statuitur de suspicione hæresis, quod de hæresi. ¶ Facit etiam glo. no. in l. pignoris causa. C. de pign. actio. & quod ibi no. Saly. Item facit quod no. Bal. in l. ad instructiones. C. de sacrosan. eccles. per quæ iura & alia plura sæpius consului, quòd idem est de suspicione belli, quod de ipso bello. facit, quod no. Dominus meus in c. fi. de restit. spol.

¶ Et prædicta debet iudex diligenter considera re, etiam alia inferius requisita.

¶ Secundò exigitur, quòd suspicio de nouo su peruenerit, ita no. Bar. & Bal. in l. mulier. C. de spon sa. per illum tex. tenet Bart. in l. ait prætor. §. si debi torem. ff. de his, quæ in frau. cred. & Do. Anto. in c. fi. de fer. Qui enim cum suspecto contraxit, sibi im putet, vt l. si is à quo. §. fi. ff. vt in poss. leg. & in l. si ab arbitro. in fi. ff. qui satisda. cog. & l. qui bona. §. de il lo. ff. de dam. infe. l. si creditores. ff. de priuile. credi. no. Ioan. de Imo. in fideiussore, qui diu stetit in fide iusione, in c. fi. de fide. Si enim cum paupere scien ter quis contraxit, videtur approbare conditionem ipsius, secundum quod erat tempore contractus. & sic de præcedenti suspicione non vī posse oppone re, sed respectu suspicionis postea superuenientis, nõ videtur illius personą approbata, facit quod no. in c. quemadmodum. infra de iureiur. & in l. fin. C. de sponsa. & in c. nulli, de elec. lib. 6. ¶ Et ideo captu ra non debet concedi, nisi suspicio de nouo super uenerit: & hoc etiam tenet Ang. in d. repet. l. nemo carcerem. C. de exact. tribu. lib. 10. & Bar. in d. l. cre ditores. & Ioan. de Imo. in c. propter. de loca. in 3. notab. & idem tenet Ioan. de Imo. in d. c. quemad modum. faciunt etiam no. per Ludo. Pontan. in l. si constante. ff. solu. matri. versi. item in quantum Bar. in 6. quæst. secundum opin. Dyni, & Io. And. & ad idem l. inter causas. §. abesse. ff. mand. & d. l. si ab arbi tro. §. 1. C. mand. in l. si procuratori. Et tenet etiam Ponta. in l. 2. in princip. ff. solu. matrimo. super glo. in verbo, Suspectus. ¶ Et no. singulariter, ꝙ etiam si statutum disponeret simpliciter, quòd ratione su spicionis creditor posset capi facere debitorem: in telligitur, si modo suspicio de nouo superuenerit, ita no. Bar. in d. l. mulier. per l. si is à quo. §. fin. & per d. l. creditores. & mihi placet. pro quo facit, quia sta tuta recipiunt hanc interpretationem passiuam, vt in l. vt gradatim. §. sed. si l. ff. de mun. & hon. ¶ Ad quod uide plura exempla, quæ in simili tradidi in clemen. 1. de sequestr. possess. & fruc. Requiritur er go, quòd suspicio de nouo superuenerit: quod ta men ego limitandum arbitror, si modo præcedens suspicio erat sibi no. secus si erat sibi incognita, per no. in cap. pastoralis. infra de except. & quod latius dicam in illo titu. quando sit opponenda exceptio dilatoria.

64 ¶ † Et si talis suspicio interuenit pendente lite, potest realiter citari. glo. no. in l. quæsitum. ff. de pi gno. actio. sequitur Ludo. Ponta. in repet. l. 1. C. de hæred. insti. versi. Et an penden. lite col. 40. ¶ No. ta men, ꝙ si aliquis contrahit cum aliquo aduena, tũc per ciuitatem transeunte, cõtrahenti creditori non est licitum capere propria auctoritate. sup. eo. artic. 4. quæst. 2.

65 ¶ † Tertiò exigitur, quòd prædicta suspicio nõ durauerit diu. hoc voluit singulariter Ang. in l. si ab arbitro. ff. qui satisd. cogan. Et ratio est iudicio meo, quia ex quo diu durauit, & creditor tacuit, videtur illius conditionem approbasse. facit quod diximus de viro, qui post adulterium vxoris ipsam retinuit. de quo per Bald. in repet. l. cum mulier. ff. sol. matr. facit quod traditur in d. c. pastoralis. infra de excep tio. quãdo exceptio dilatoria de nouo superuenit post litem contestatam, & reus illam non opposuit. de quo ibi latius dicam. istud tamen pertinet ad de bitoris defensionem, ad irritandam capturam de eo factam.

66 ¶† Quartò exigitur, quòd suspicio sit probabilis & non modica, aut leuis: vnde debet esse talis, quæ habeat mouere animum prudentis ad suspicãdum de fuga. arg. no. in c. fi. de crimi. fal. & in c. & si quæ stiones. inf. de simo. & 1. q. 1. iudices. & l. 1. in fi. ff. de ven. inspi. & l. plebiscito. ff. de offic. præsi. facit ẽt ad prædicta d. l. si ab arbitro. §. si in quantum. vbi dicitur, ꝙ propter leuem calamitatem non cogitur quis de nouo satisdare. tenet Ponta. in l. 2. in prin. ff. solu. matr. super glo. in verbo, suspecti.

67 ¶ † Et no. ꝙ ille dicitur suspectus, qui desinit im mobilia possidere, vt l. fideiussor. §. fi. & l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. vbi de materia. Vel si possidet, tamen possidet pauca, secundum Io. And. in addit. in ti. de sequestr. pos. & fruc. ver. illud. pro quo allego not. in l. quamuis. ff. de condit. & demonstr. & in authentica, præterea. C. vnde vir & vxor. & in c. de mulcta. inf. de præb. quod tamen intelligo, si pauca possideret, habito respectu ad quantitatem debiti. facit quod in simili dicitur per Bal. de quãtitate me ritorum, in l. si forte. ff. de castr. pecu. & quod no. in authen. vnde si parens. C. de inoffi. testam. & in l. si vnquam. C. de reuoc. dona. Et quod in simili dixi in c. fi. inf. de iureiur. in delatione iuramenti necessa rij. ¶ Aduerte tamen, quia licet quis nõ possideret immobilia, si tamen possideret massaritias grossas & æquiualentes, quas verisimiliter debitor non pos set aufugiendo secum portare: tamen videntur suf ficere ad fugiendam capturam. argu. no. per Bart. & Moder. in d. l. sciendum. ¶ Similiter etiam non pos set dici suspectus debitor, qui plures haberet alios debitores, licet alia immobilia non possideret. ita no. singulariter Bal. in l. facere posse. ff. solu. matrim. ¶ Quod tamen ibi Cy. Io. de Imo. si modo sint de bitores magnarum quãtitatum, & à quibus exactio sit facilis. arg. eorum, quæ dixi statim de reb. mobi libus, secundum Barto. & mihi placet. ita quòd sit conclusio, qualitercunque iudex ex aliquibus cir cumstantijs possit considerare debitorem non esse de fuga suspectum, nõ debeat hanc citationem rea lem concedere.

68 ¶ † Insuper etiam & mali mores superuenientes, & mala administratio seu dissipatio, reddunt quem suspectum, vt not. Ioan. Andr. in additio. Specul. in dicto versicu. illud. facit l. cum quis. & l. si cum Cornelius, & quod ibi no. ff. de solut. & quod di cam in titu. de sequestr. possess. & fruct.

69 ¶ † Quintò requiritur debiti liquidatio, id est, probatio. Sicut enim quando conceditur captura contra contumacem, exigitur, quòd primo & ante omnia cõstet de debito plenè: ita & in terminis nostris requiritur plena probatio, hoc est talis probatio, quæ si fieret parte præsente, diceretur plena. ¶ Sed ideo non dicitur plena hoc casu: quia testes propter timorem fugæ debitoris suspecti recipiuntur parte absente, & non citata, & lite non contest. facit quod no. Inno. in c. 1. de homic. lib. 6. & D. M. in c. pen. sup. de iud. col. antepen. & Bar. in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. cred. facit c. fi. de hæret. lib. 6.

70 ¶ † Sed aduerte, quia non pro quolibet debito debet captura concedi: nam si pro debito paruo allegaretur suspectus, & qualitas personæ repugnet suspicioni, non debebit iudex cõcedere capturam, vt no. Cyn. & Bal. in authen. sed iam necesse. C. de don. ante nup. facit ẽt gl. ibi posita. tenet Pont. in d. l. 2. ff. sol. matrim. super gl. in verbo, suspectum. facit auth. minoris debitor. C. qui da. tu. poss. & l. legitimos. in prin. ff. de legi. tu. ibi dum tex. dicit, maximè si modica &c. facit etiã, quod dixi in præcedenti requisito. ¶ Et sic patet ex prædictis, q̃ prædicta probatio non dicitur plena, quia fit parte absente & nõ citata, vt dixi. ¶ Nec mirum, quia fit propter suspicionem fugæ, & quia ista est citatio, & regula est, q̃ vbicunque in citatione facienda requiritur causæ cognitio: licet de natura ipsius causæ cognitionis, requiratur citatio eorum, quos res tangit, vt dixi in 7. prin. artic. in prin. tamen in hac causæ cognitione non requiritur citatio. & ideo Bald. singulariter in materia nostra, in l. 1. C. de sum. Trin. dicit, quòd licet in capiendo debitorem tanquam suspectum, requiratur causæ cognitio, vt l. fi. C. de ferijs, & ibi per glo. & in d. §. si debitorem. & l. quæsitum. ff. de pig. & ibi ẽt per glo. & patet ex his, quæ supra dixi, in superioribus requisitis: tamen in tali causæ cognitione non exigitur citatio, quia nõ sufficeret intentioni creditoris procurantis, ne debitor fugiat, quia si citaretur, aufugeret, secundum Bald. in d. l. 1. & tenet Io. Petrutius in l. sed si hac. §. Prætor ait. ff. de in ius voc. ¶ Arbitror tamen, quòd post capturam parte citata, debeat fieri plena debiti probatio: aliàs irritaretur captura, per ea, quæ dixi supra in primo requisito ad suspicionem. in fi.

71 ¶ † Postremò no. circa prædictam materiam, q̃ si citatio realis, hoc est, captura, emanauit de facto, hoc est, non seruata debita solennitate: licet tex. dicat, quòd ciuilius sit in reuocatione iuris ordo, vt in dicta l. 1. §. necessario. ff. si vent. nomine muli. tamen iudex potest de facto captum relaxare, vt no. Bald. in l. si pacto, quo pœnam. C. de pactis. in 1. colum. & est bo. tex. in l. fi. §. nullo tempore. ff. de libe. hom. ex hib.

¶ Quoniam quæ de facto fiunt etiam per viam iudicialem, possunt de facto reuocari, ad quod vide alia iura in c. quoniam frequenter, supra vt lite non contest. in 4. prin. artic. fallentia 62. vers. 8. fallit. Talis enim iudex videtur intulisse vim ipsi capto, & ipsum libertate spoliasse. ff. de in ius voc. l. plerique. & l. 1. & 2. ff. de libe. ho. exhi. & ideo debet captus restitui pristinæ libertati, & nedum ipse iudex põt de facto relaxare, sed quilibet priuatus potest illum excipere, vt in l. 1. §. filius. cum duobus seq. ff. de eo, per quem factum erit. de quo latius dicam inf. in 31. prin. art. ¶ Et ex his est expedita notabiliter, & ordinatè hæc frequentata materia.

72 ¶ † Vigesimoquintò principaliter quæro, Qualiter in causa criminali sit fienda citatio? Sol. Spe. in titu. de accu. 2. 1. ver. qualiter autem in criminibus, in tertia parte princ. sui operis dicit, quòd eo modo facienda est, quo in ciuilibus. de quibus remittit ad tractatum per eum, in ti. de citationib. tenet Ange. in l. & post edictum. ff. de iud. ¶ Et subdit, quod citabatur tribus edictis, vel peremptorio pro omnib. vt dicam inf. in 27. prin. art. facit 24. q. 3. c. de illicita. & ff. de pœnis. in l. absentem. & C. qui accu. non pos. in l. qui crimen. & 11. q. 4. c. rursus, & c. sequenti, & ff. de publ. iud. in l. inter accusatorem. & quod ibi dicitur in tex. ibi, nec per singulos dies, &c. intelligi debet, quod tenetur sic citandus, sed non per singulos dies, id est, hodie, cras, & post cras, sed ter citabitur, per tria edicta, tenet Bal. in l. tres denunciationes. C. quomodo & quando. ¶ Et scias, q̃ iudex dabit in primis, 30. dies ei, qui citat, vt in illis suos cõponat mœstos penates. id est, vt ordinet domum & res suas, familiam, & consanguineos consoletur dicens eis, mœsti estis de accusatione contra me parata, seu instituta à tali: sed nolite timere, Deus enim me liberabit: sed si ego compono & ordino de rebus meis, fortè enim redire non potero: quia fortè non credet fideiussoribus, vel talis erit accusatio, in qua non poterunt dari fideiussores. ¶ Ad quod uide, quæ latissimè dixi in c. qualiter. 2. inf. de accu. in 11. prin. art. q. 91. ¶ Datur ergo prædicta dilatio ad componendos mœstos penates, vt l. 2. C. de exhib. reis. ¶ Et dicuntur penates à penatu, quod est secretum, vnde penates, id est, domos interiores, & propriè dicuntur domestici, Dij priuati, quos antiqui in domibus colebant, & eorum imagines in domibus habebant: vnde ẽt dicuntur penates, quasi penes nos nati, & sic quãdoque ferunt res familiares, vt d. l. 2. & ibi per Cyn. & per Spe. & Io. An. in addi. in d. ver. qualiter autem in criminibus. facit ẽt l. omnes omnino. C. de agric. & censi. lib. 11. & quod no. in l. si quis. C. de commea. lib. 12. ¶ Et adde, quæ dixi de cita. in criminali. in d. qualiter. in 10. prin. arti. q. 97. & in c. licet in beato. inf. de accusa. Potest etiã realiter citari, & qualiter, vide secundùm l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecu. & Dom. meum post Io. Andr. in c. 2. de pigno.

73 ¶ † Vigesimosextò principaliter quæro, qualiter citari debeant personæ, quæ sine venia citari nõ debent, & quando venia illa sit petenda & qualiter. ¶ Sol. Quia ista materia est vtilis & quotidiana, & plurimum frequentata, & eam pluries habui de facto, & per egregios Docto. vidi committi non paruos errores: ideo, vt ipsam materiam plenè, & ordinatè habeas, prosequar infrascriptas quæstiones.

74 ¶ † Primò quæro principaliter, quæ sint personæ quæ gaudẽt priuilegio, vt non possint vocari in ius sine venia. ¶ Sol. Dic, quòd sunt parentes vtriusq; sexus, & vsque in infinitũ: quia à filijs & descẽdentibus suis non possunt in ius vocari sine venia, vt l. 4. §. Prætor ait. & §. parentes. ff. de in ius voc. ¶ Quod tamen dixi in infinitum, non habet locũ in adoptiuis,

nis, vt statim dicam. & hoc procedit etiã, si filij fuerint in seruitute susceptì, vt d. l. 4. §. parentes etiam. ¶ Item procedit non solum in parentibus naturalibus & legitimis: sed etiam in naturalibus tantum: vnde filij naturales non possunt parentes uocare in ius sine venia, vt l. parentes naturales. ff. de in ius vocan. ¶ Sed filij spurij non tenentur tali edicto, quia sine venia possunt vocare parentes matrimoniales: sed matrem vocare non possunt, si sint vulgò quæsiti, vt l. 4. §. fin. cum l. seq. ff. de in ius vocan. ¶ Et assignatur ratio differentiæ: quia mater semper est certa, vt in l. quia semper. eo. titu. ¶ Quod tamen dixi de matre, est verum, secundum Baldum, nisi filius esset natus ex coitu, qui de iure ciuili posset accusari, vt no. Instit. ad Orfic. §. nouissimè. & C. ad Senatusconsul. Orfic. in l. si qua illustris. ¶ Quod autem dixi de filijs legitimis, intellige, si sint in potestate, siue emancipati: intelligendo tamen, quãdo essent in potestate in casibus, in quibus possunt agere contra patrẽ: quia regulariter non possunt, vt hoc probatur in l. 3. C. de in ius vocan. iuncta l. vix certis. ff. de iud. ¶ Et quamuis filius sit ab alio adoptatus: tamen non potest parentes naturales in ius vocare sine uenia, vt l. adopt. in fi. ff. de in ius uocan. ¶ Nec etiam patrem adoptiuum potest filius quamdiu in eius est potestate, sine uenia in ius uocare, vt in d. l. adoptiuum. in prin. nisi filius ageret occasione castrensis peculij, vt ibi in tex.

¶ Aduerte tamen: quia quod dixi de parentibus adoptiuis, intelligitur solum, quo ad primum gradum, vnde ad parentes adoptiui patris tale priuilegium non extenditur, & ideo sine uenia uocari in ius possunt, vt l. patris adoptiui. ff. de in ius uocan. Et ratio est: quia talibus filius adoptiuus non agnascitur: de quo ibi uide per Glo. ¶ Insuper etiam & pater spiritualis videtur gaudere prædicto priuilegio: vnde filius leuatus de sacro fonte nõ potest uocare in ius leuantem sine uenia, argu. c. 1. de cogna. spiri. lib. 6. secundum Ang. in l. generaliter. ff. de in ius uoc. Sed dicit Ioan. Petrucius ibi, quòd ille tex. modum facit: nec uidetur seruandus, quod dicit Angel. quia non continetur uerbis edicti: nec per aliam legem ponitur dicta similitudo.

¶ Dicit tamen, cogitandum esse. ¶ Sed mihi placet opinio Angeli, per tex. in d. l. generaliter, quia talibus debetur reuerentia. Item quia uidetur equi parari spiritualis cognatio & naturalis, in cap. quoniam, §. porro. supra, ut lite non contesta. & no. in Authen. de nupt. §. fin. & in cap. inter corporalia, supra de transla. prælat. & in l. eum qui. C. de natur. libe. traditur per Petr. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offic. proconsul. ¶ Et quod dixi de leuante in baptismo, idem dicendum arbitror de tenente confirmandum, per not. in c. quamuis. de cogna. spiri. lib. 6. In iudicijs tamẽ spiritualibus, in quibus non attenditur patria potestas, non videtur venia necessaria: de quo tamẽ infra subijciam. ¶ Item patroni & patronæ, & liberi, & parentes patronorum & patronarũ à libertis sine venia in ius vocari non possunt, vt l. 4. §. prætor ait. ff. de in ius voc. ¶ Et non solum ipsi, qui ex seruitute manumiserunt: sed etiam is, qui detexit collusionem, quam seruus vel libertus cũ domino suo, vel uero patrono faceret, vt ingenuus iudicaretur, patronus illius efficitur, & non potest sine venia in ius vocari, vt l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius voc. ¶ Item si quis actione præiudiciali absque collusione pronuncietur libertus, quamuis fortè non esset: non potest patronum pronunciatum in ius uocare sine uenia, vt dicto §. patronum. nam talis sententia facit ius quo ad omnes, vt l. ingenuum. ff. de statu homin. & ff. de regu. iur. in l. ingenuum, & l. res iudicata. ¶ Item & ille, qui iurauit aliquem suum libertum esse, nõ potest à tali liberto vocari in ius sine venia, vt dicto §. patronum. facit l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiuran. quia quo ad hoc priuilegium, qui iurauit, habetur pro vero patrono: licet secus sit quo ad successionem. ff. de iure patron. in l. si iurauero. de quo dic, vt ibi. ¶ Sed si per contrarium iudicatum esset contra patronum pro liberto, quòd liber esset, vel ipse iurasset deferente patrono se liberum esse, poterit ipsum aliàs patronum in ius vocare sine uenia, vt in dicto §. patronum. ¶ Ego tamen arbitror, quòd hoc etiam limitandum sit: nisi per collusionem iuramentum delatum sit: nam tunc detegenti collusionem deberetur iste honor. argum. eius, quod dixi supra per §. patronum. ¶ Similiter etiam verus patronus, qui compulit libertum iurare, ne vxorem ducat, vel libertum ne nubat: potest sine venia in ius vocari, vt d. §. patronũ. ver. sed & si. quod procedit, si modo tales non sint steriles: secus, si essent steriles, vt dicit ibi Glo. per l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. ¶ Item procedit, si modo patronus ad hoc compulit in perpetuum: secus si ad tempus, vt l. penult. ff. qui, & à quib. secundum glos. in dicto versicu. sed & si. ¶ Sed ego reperio, quòd Oldra. voluit, quòd idem esset si compulisset iurare, etiam ad tempus: & mihi placet: quia ille vers. sed & si. loquitur simpliciter. facit etiam l. intestato. l. & si libertus. ff. de suis, & legit. ¶ Nec obstat d. l. penul. quia loquitur in casu inducto speciali fauore liberorum. ¶ Quod tamen intelligerem, nisi iuramentum ex aliqua iusta causa referretur ad paruum tempus, & ita potest saluari dictum glo. faciunt quæ dixi supra eod. articu. q. 24. vers. quartò exigitur, & vers. sequen. ¶ Aduertendum tamen est, quòd in prædicto casu, culpa patris compellentis sic iurare non nocet filio ignaro & innocẽti, etiam viuo patre: bene pater, qui coegit abiurare nuptias, potest in ius vocari sine venia, & filius non potest, secundum sententiam Iuliani, approbatam per Vlpianum: licet Celsus contrariũ voluerit, vt l. adoptiuum. §. fin. secus autem, si filius fuisset conscius, vt ibi dicit Glo. & probatur ibi à contrario sensu, dum dicit tex. Innocen. facit l. qui contra. ff. de iure patro. & sequuntur Docto. ¶ Et similiter filius patroni amittit dictum priuilegium, si de crimine capitali libertus patronum accusauit, vel seruitutem petijt, vt l. sed si hac. §. si autem liberi. ff. de in ius voc. quod procedit, si accusator sit maior 25. annis, & sit tale delictum, ex quo veniet imponenda pœna exilij, vel mortis, & accusationẽ ad finem perduxerit. ff. de iure patro. in l. eum patronum. & C. de bon. liber. in l. qui cum maior. in prin. & per totam illam legem, & l. seruitutem petijsse. eo. tit. in quibus iuribus vide limitationes & declarationes dictæ conclusionis. ¶ Sed minor excusaretur, & satis est, quòd à princ. institutæ accusationis

fuisset minor: licet interea fuisset effectus maior, vt ibi traditur. ¶ Et qualiter exigitur quòd calumniosè illud egerit, vide in d.l. qui cum maior. in fi. & l. idemque. eo. tit. & idem etiam est in patrono taliter accusante libertum proprium, per l. eum. ff. de iure patr. ¶ Alij vero tenent contrarium, & ad illam legem respondent, quòd loquitur de liberto patris, qui dicitur suus: hoc est, de filio accusante libertum à patre manumissum: qui etiam dicitur libertus filij, ff. de verb. signif. in l. licet inter gesta. §. patronos. ¶ Sed Azo tenet primam opinionem, vt tradit glo. in d. §. si autem liberi. & in d. l. eum. quæ ponũt præ dictas opiniones, sed concludere videntur, quòd se cus sit in manumittente, per l. si filius. §. erit. ff. de fideicom. liber. ¶ Et hanc opinionem etiam tenet gl. 3. l. 2. C. si quid in frau. patro. & Cy. in l. fi. C. de bo. libe. in 2. q. & idem etiam tenet Bar. ibi per d. §. erit. ¶ Insuper etiam prædictum priuilegium habet patronus, qui ex causa fideicommissi manumittit: sed illud habet post manumissionem, sed ante manumissionem potest sine venia conueniri, etiam si cõueniatur vt manumittat, vt in l. is quoque. ff. de in ius voca. ¶ Similiter etiam priuilegium prædictum habet is qui seruum emit ea cõditione, vt certo tempore manumitteret, quia licet emptor constituto tẽpore non manumittat: tamen seruus venit ad libertatem ex constitutione Diuorũ Marci & Commodi: & sic efficitur libertus illius, vt l. 2. & 3. C. si manci. ita fuc. alien. vt manumittatur. & ideo non potest ille emptor, qui effectus est patronus suus, in ius vocari sine venia, vt d. l. sed si hac. in princ. ff. de in ius voca. ¶ Secus si aliquis nummis ipsius serui emisset eum, data sibi fide vt eum manumitteret, quia si fidem fregit, potest sine venia in ius vocari, vt d. l. sed si hac. Et ratio diuersitatis inter præcedentẽ casum & istum, assignatur ibi per glo. quia in præcedenti casu, emptor emit nummis proprijs, & fidem fregit venditori: hic vero emit nummis ipsiusmet serui, quos potuit habere conniuentibus oculis ipsius domini, vt l. 4. in prin. ff. de manumiss. sicut in simili dicam de monacho respectu Abbatis, in tit. de regula. ¶ Item fregit fidem ipsi seruo. Et si vendita fuerit ancilla ea conditione, quòd si prostituta fuerit, libera fiet: & demum si prostituta per emptorem, & sic sit effecta libera, solũmodo venditorem nõ posit sine venia in ius vocare: sed si ipsemet venditor, ad quem postea peruenit ancilla, eam prostituit, nõ consequetur dictum priuilegium: licet ex prostitutione sit effecta libera, vt d. l. sed si hac. §. 1. ff. de in ius vocan. ¶ Quod ultimum est clarum, quando reemisset cum eodem pacto, ne prostitueret. & ita intelligitur Bal. ¶ Sed Ang. & Ioan. Petrucius intelligunt etiam si reemisset nullo pacto adiecto, quod mihi magis placet, & ita iudicio meo, intellexit glo. in d. §. 1. ¶ Et sic aduerte, quod inter primum intellectum Bal. & secundum Ang. longa est differẽtia, quia secũdum primum intellectum, illa efficeretur liberta secundi venditoris: sed secundum primum intellectum, nullius efficeretur liberta. & sic quemlibet posset uocare in ius sine uenia, vt dicit ibi glo. ¶ Sed ego arbitror, quòd etiam secundum primum intellectum, attentari etiam posit, vt nullius fiat liberta: quia illa expresio pacti, ne prostituatur, tacitè inerat. & ideo nõ videtur operari, vt in l. cũ quid. ff. si cert. petat. cum sua materia, quod notabis, quia Doct. etiam Moder. non aduertunt.

¶ Aduerte, quia mirum est, quòd cum in eo casu, quo uendita est ancilla, pacto ne prostituatur: si per emptorem prostituitur, & sic fiat liberta, efficitur liberta uenditoris. ¶ Nec potest assignari alia ratio, nisi quia ipsius beneficio consequitur libertatem: & tamen eo casu quo uendita est, vt certo tempore manumittatur, & non manumittitur: propter quod efficitur liberta, ut supra dixi, tamen sit liberta emptoris, & non uenditoris, cuius beneficio consecuta sit libertatem eo maximè, quia uerisimile est, quòd emptor minori precio emeret propter prædictam conditionem adiectam de manumittendo, argum. l. fundi partem. ff. de contrah. emptio. & quod no. in cap. cum Ioannes. infra de fide instrum. & in materia paucitatis precij, in c. ad nostram. de empt. & uenditio. unde uideretur, quòd potius uenditoris, cuius beneficio consequitur libertatem, quàm emptoris fieret liberta. unde uellem scire, cur hoc tam uariè. ¶ Sed pro nunc, quia de nouo hæc uenerunt in mentem: posset fortè dici, quòd quando est prostituta, duo cõcurrunt: conditio adiecta per uenditorem, & delictum ipsius emptoris prostituentis, sed in alio casu, nullum delictum est ipsius emptoris: maxime, quia forte non curauit manumittere ex eo, quia ex iuris dispositione efficiebatur libera. cogitabis. ¶ Est insuper notandum: quia in his casibus, in quibus dixi patronum gaudere dicto beneficio: illud habet locum, etiam si patronus uel libertus sint capite diminuti, ut l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius uocan. ¶ Quod procedit in minima capitis diminutione, quam quis incurrit per emancipationem, uel per arrogationem, secus si maximam, ut per damnationem in metallum, uel mediam, ut per deportationem incurreret capitis diminutionem, ut dicit ibi glo. & est text. in d. l. sed si hac. §. sed & si per pœnam. ff. de in ius uocan. ¶ Deportato ergo patrono, aut in metallum damnato, nõ debetur hæc reuerentia. Et idem dicit ibi Bal. in bannito. & mihi placet: quia bannitus à sua ciuitate perdit omnia, quæ transeunt in hæredem extraneum, ut traditur in l. 1. C. de bon. libe. tenet dom. Nellus in prima parte secundi temporis, quæst. 32. sed hoc priuilegium transit ad hæredem patroni, etiam extraneum, ut l. 2. C. de in ius uocan. & statim dicam. igitur, &c. ¶ Tales ergo patroni in metallum damnati, & deportati seu banniti possunt à libertis in ius uocari sine uenia: nisi fuerint restituti, ut d. §. sed & si per pœnam. facit l. fin. & ibi traditur. C. de senten. pass. & resti. ¶ Quod etiam intellige secundum ea, quæ dicit dom. Nellus in tract. bann. in tertia parte principali, quæstio. 2. cum pluribus sequent. Nec per impetrationem aureorum anulorum, factam per libertum à Principe, amittit patronus aut patrona priuilegium hoc, ne conueniatur sine venia. secus si libertus esset per Principem natalibus restitutus, vt l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocan. ¶ Vniuersitas etiam, quæ seruum manumisit, tale priuilegium consequitur. ¶ Quod procedit, quando conuenitur vniuersitas, sed talis libertus posset absque venia singulos de vniuersitate in ius vocare, vt lege, sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. 12. quæst. secunda,

in

in §. qui manumittitur. ¶ Et no. q̃ sicut patroni à libertis non possunt in ius vocari sine venia: ita nec ipsius patroni parentes & liberi vocari possunt, vt d. l. sed si hac. §. liberos. Quod procedit non solùm in parentibus naturalibus ipsius patroni: sed etiam in adoptiuis. ¶ Sed tãdiu durat priuilegium, quãdiu durat adoptio, vt dic. l. sed si hac. §. parentes. & quamuis filius patroni datus sit in adoptionem alterius, tamen gaudet dicto priuilegio: & nõ solùm ipse filius patroni, sed etiam nepos genitus ex ipso filio etiã in adoptiua familia, vt d. l. sed si hac. §. si filius. ¶ Sed nepoti nato ex filio emancipato talis honor non debetur, vt ibi. ¶ Insuper etiam notabis, quod potest contingere, q̃ duæ personæ sibi adinuicem reciprocæ debeant hanc reuerentiam: vtputa, si liberta ex patrono genuerit filium: ipsa. n. hũc filiũ non potest vocare in ius, quia est filius patroni sui, & per contrarium ipse propter maternam reuerentiam non potest illã sine venia vocare in ius, vt est tex. in d. l. sed si hac. §. liberta. ¶ Et prædicta reuerentia debetur non solùm ab ipsis libertis, sed etiam à filijs libertorum, vt l. 2. C. de in ius voc. etiã si nati sint post manumissionem, vt no. glo. & Cyn. in d. l. 2. hoc tamen procedit viuente patre liberto: secus eo mortuo, vt l. 3. C. de liber. & eorum lib. secundum Bar. & Docto. in d. l. 2. Non ergo debetur talis reuerentia ad hæredem liberti. & idem tenet Paul. de Cast. in d. l. 2. Sed hoc priuilegium ex parte personæ priuilegiatæ bene transit ad quẽcunq; hẽ redem patroni, etiam extraneum. vnde hæres patroni, etiam extraneus non potest in ius vocari à liberto sine venia, vt d. l. 2. C. de in ius vocan. & ratio differentiæ inter hæredem debẽtis honorem, & hæredem illius, cui honor debetur est, quia primo casu, ex parte debentis est onus, & ideò non transit, sed ex parte ẽius, cui debetur est honor. & ideo tanquã fauor extenditur, vt not. glos. & clarius Bart. & sequuntur Doctor. in d. l. 2. C. de in ius voc. & sicut patronus non potest in ius vocari à liberto sine venia: ita nec vxor patroni, sed maritus patronæ potest sine venia vocari, vt l. 1. C. de in ius voc. ¶ Et ratio differentiæ sit, secundum glo. & Bald. ibi: quia vxor coruscat radijs mariti, & non econtra, vt l. fœminæ. ff. de senato. & l. mulieres. C. de digni. lib. 12. & l. mulieres. C. de iur. lib. 10. ¶ Non solum autem personæ superius nominatæ consequũtur dictum priuilegium, sed generaliter omnes, quibus reuerentia præscribenda est, vt l. generaliter. ff. de in ius vocando. ¶ Et aduertendum est, quòd sub ista generalitate, secundum glo. & Doct. plures personæ comprehenduntur.

¶ Primò socer respectu generi, vt not. glo. ibi, & sequuntur communiter Doctores, per l. quia parentes. ff. solu. matrimon.

¶ Secundò magister, respectu discipuli, vt not. glo. in d. l. generaliter. quod verum dicit Bart. respectu citationis realis: quia punitur discipulus faciẽs capi magistrum, vt in l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 11. Ad quod vide, quod latè dixi supra, arti. 5. quæstio. 17. fallen. 12. Sed verbaliter potest citari à discipulo sine venia. Sed tu aduerte, quia licet Doctor. transeant cum Barto. tamen prædicta exceptio non videtur mihi congrua: quia sequeretur ex ea, quòd petita venia discipulus posset facere capi magistrum, quod est falsum. ¶ Vnde concludo, quod omnis ille, qui ad petitionem alicuius non potest realiter citari, secundum ea, quæ latius dixi in dicta quæstio. 17. in fallentijs ibi positis, quæ tenduntad hoc, non potest etiam petere veniam facere capitalem. ¶ Quantum uerò ad id quod dicit Bartolus de citatione verbali, magis æqua videtur mihi opinio glos.

¶ Tertiò Papa etiã & Imperator, non possunt citari sine venia, secundum Ang. in d. l. generaliter. & sequitur Io. Pe. ibi. arg. l. Imperialis. C. de nup.

¶ Quartò Episcopus, ac etiam Rector parochianus, in quibus dicit præfatus dom. Io. tutius esse seruare prædictam reuerentiam, quod mihi videtur satis æquum: licet communiter non seruetur.

¶ Quintò debetur talis honor ciuitati, respectu ciuis sui, secundum Ang. in d. l. generaliter. arg. l. 1. §. per hanc actionem. ff. de rei vend. & pro quo facit glos. in verbo, iusionem. in l. bene à Zenone. C. de quadr. præscrip. licet illa glo. loquatur in fisco. Bald. tamen in d. l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius voca. tenet, quòd ciuitas posset vocari in ius à ciue sine venia: quia si libertus ciuitatis non potest vocare ciuitatem ea ratione, quia libertus est ciuitatis: ergo ingenuus non tenetur petere hanc veniam. ¶ Circa quod Ioan. Petruc. dicit cogitandum. videtur tamen potius inclinare in primã sententiam, quæ etiam mihi magis placet: quia patria in honore & obligatione præfertur parentibus, vt l. veluti. ff. de iust. & iure. Ergo sicut parentibus debetur iste honor: ita & fortius patriæ. facit l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud. Et ad argumentum Bal. arbitror posse responderi, quòd procedit in liberto Vniuersitatis, in quo concurrat solum causa manumissionis, & non qualitas ciuitatis. ¶ Secus in fisco, qui non potest citari sine venia, vt dicit glos. in d. l. bene à Zenone. & statim dixi.

¶ Septimò in domino, respectu serui, & hoc in casibus, in quibus seruus contra dominum potest esse in iudicio, de quibus in l. is nulla. ff. de iudi. vnde seruus in illis casibus non potest vocare dominum in ius sine venia, secundum Ang. in d. l. generaliter, & sequuntur Mod.

¶ Octauò in Abbate, respectu monachi sui, secundum præfatos Doctores, & idem tenet Specu. in titu. de actore. §. 1. ver. item excipitur contra actorem, quòd est monachus. vbi concludit, quòd monachus debet accusare Abbatem, petita venia à Principe, per d. l. generaliter. ff. de in ius voca. & l. 1. & 3. C. eodem titu. refert tamen aliam opinio. in contrarium. ¶ Angel. verò in d. l. sed si hac. §. qui manumittitur. dicit, quòd quando monachus haberet causam capitalem cum Abbate, quod tunc non debet hanc reuerentiam Abbati: sicut nec libertus patrono, tunc debet. Sed dicit Ioann. Petr. quòd ratio videtur dissimilis.

¶ Nonò in domino, respectu vasalli, à quo non potest sine venia in ius vocari. hoc tenet gl. & Bal. in c. 1. de mili. vasal. qui contu. est, in vsib. feu. & per Bal. in c. 1. §. fin. de feud. alie. & sequitur Ioan. Petr. in d. l. generaliter.

¶ Decimò similiter dicendum est & fortius, in domino respectu sui hominis ligij, secundum Ioã. Pet. in d. l. generaliter. ad quod vide glos. in verbo,

ligius.in clem.paſtoralis. de re iudi. & per Specu. in titu.de feud.§.quoniam de homagijs.ver.& ex hoc declaratur.

¶ Vndecimò in nouerca,reſpectu priuigni, quæ non debet in ius vocari abſque venia, ad exemplũ matris. ¶ Sed tu dic, quòd iſtud eſt ex eo, quia ſicut filius non poteſt vocare patrẽ ſine venia:ita nec eius vxorem,quæ gaudet priuilegio mariti,vt ſupra dixi in verſic. Et ſicut patronus, per l.2.C.de in ius voc.& facit c.1.infra de coniug.lepro.& l.1.de vxo. mili. Sed tamen vitrico nõ debetur à priuigno hæc reuerentia. Et ratio colligitur ex his,quæ dixi in d. verſi.Et ſicut patronus. ¶ Quod tamen dixi de nouerca,videtur intelligendũ, donec duret matrimoniũ,ſed matrimonio ſoluto,ex quo nouerca remanſit vidua,tex.in l.de his. C.de fur.probat.quòd non requiratur veniæ petitio.

¶ Quoniam ideo venia exigitur, vt iudex examinando petitionem, non admittat actionem famoſam,vt ſtatim dicam in verſi.ſecundo quæro.Sed in d.l.de his, permittitur agi furti contra nouercã per pupillũ, vel eius tutorem,& ſic actione famoſa,quę tamen actio non datur contra matrẽ, vt l.quamuis. C.de fur. & ſic clara eſt differentia inter matrem & nouercam, vt etiam dicit Odofre. in d.l.de his. pro qua deciſione etiam facit,quia ſoluto matrimonio, ſoluta eſt affinitas, & ſic non eſt conſideranda, vt l. cui eorum.§.affinitatis.ff.de poſtu. & Inſtit. de nup. §.affinitatis. pro qua etiam differentia facit, quod traditur in l.4.C.de inofſi.teſtam. Nec obſtat,quod vidua habeat priuilegium viri, donec alteri nubat, vt in l.filij.§.vidua.ff.ad municip. & in c.de vxore. infra de ſepul. Ad quod vide,quæ latius dixi in rubrica,de foro compe. verſi.66. quia illa iura loquuntur quo ad alium effectum, qui non ceſſat ratione viduitatis. ¶ Séd contra prædicta opponitur iſta venia nihil aliud eſſe, niſi iuſſus, & licentia iudicis, vt ſtatim dicam in verſi.tertio quæro: ſed nulla citatio facienda eſt de quocunque,etiam non priuilegiato ſine iuſſu, ſeu licentia iudicis, vt l.neminem. C.de exhib.reis, & latius dixi ſupra in 6.princip.artic. ergo perſonæ ſupra nominatæ non videntur habere aliquod priuilegium. ¶ Sol. Dic, quòd citatio de alijs perſonis non priuilegiatis poteſt committi,nulla alia adhibita cauſæ cognitione: ſed contra patronum,& alias perſonas priuilegiatas,non debet committi, niſi cauſa cognita, vt dicam in verſi.ſeptimo quæro, ita dicit Pau.de Caſt. in l.1.C.de in ius voc. ¶ Sed aduerte,quia licet verũ ſit,quòd non debeat adhiberi in citatione aliorũ illa cauſæ cognitio,quę adhiberi debet reſpectu dictarum perſonarum priuilegiatarum:tamen vtique requiritur aliqua cauſę cognitio,vt dixi ſup.eo.art.in 2.q.princ.

75 ¶ † Sed circa prædicta nunc quæro, Vtrũ prædictus honor ſupradictis perſonis debeatur, ſiue ſuo, ſiue alieno nomine in iudicio interueniãt,& vtrum debentes hanc reuerentiam, illam debeãt ſiue ſuo, ſiue alieno nomine agant. ¶ Sol. Quæſtio eſt aliqualiter intricata: tamen in ea principaliter diſtingue duo membra.

¶ Primum membrum eſt,reſpectu perſonarum, quibus debetur reuerentia.

¶ Secundum eſt,reſpectu perſonarũ debentium hanc reuerentiam.

¶ Circa primum membrum ſubdiſtingue,quòd aut loquimur in perſona priuilegiata, quæ debet in iudicio interuenire per ſe, aut in ea, pro qua alius debet interuenire: ſi loquimur in perſona priuilegiata, quæ per ſe interuentura eſt in iudicio: diſtinguetres caſus.

¶ Primus caſus eſt, quando principaliter vocata interuenit per ſe, & pro ſe.

¶ Secundus,quando vocatur,ſed pro alio.

¶ Tertius,quando alius eſt vocatus in ius,& perſona priuilegiata comparet non citata.

¶ Primo caſu, deciſio eſt clara, vt patet ex ſuperioribus.

¶ Secundo caſu dic,quòd gaudet prædicto priuilegio,per tex.in l.ſed ſi hac.§.ſemper.ff.de in ius vocan.quia ſi rectè ponderetur edictũ prętoris,& iura ipſum declarantia,ſolummodo ponderatur,an perſona patroni vocetur in iudicio,quocunque nomine ventura ſit in iudicio:vnde ſiue interueniat vt tutor,ſiue vt procurator,ſiue vt defenſor,ex quo principaliter vocatur,gaudet dicto priuilegio,per illũ §.

¶ Tertio verò caſu,quando alius non priuilegiatus vocatur in iudicio,& pro vocato comparet perſona priuilegiata ad defendendum illum,prout poteſt etiam quilibet extraneus, vt in l.rectè defendi. ff.de iudi. & de procurator. in l.exigendi. hoc caſu, non videtur neceſſaria venia,ex quo agens non citauit patronum,vel aliam ſimilem perſonam: licet patronus compareat, contra quem libertus poſtea inſtat & litigat. arg.l.libertus à patrono.ff.de in ius vocan. Vnde licet tex. in d.§.ſemper. velit, quòd talis honor debeatur illi, qui venit defenſorio nomine: non tamen debet intelligi de defenſore,qui non ſolet ipſe primo citari, ſed venire ad defendendũ aliũ citatum ſine mandato: ſed de patrono defenſore, qui principaliter citabatur vt defenſor. & ideo debetur ſibi talis honor.

¶ Si verò alius vult venire in iudicio pro perſona priuilegiata: & ſic ſumus in alio caſu primi membri: ſubdiſtingue, quod aut eſt talis patronus, qui non poteſt pro ſe eſſe in iudicio,qualis eſt vniuerſitas: & hoc caſu, actor vel ſindicus ipſius vniuerſitatis,debet cum venia citari,vt d.l.ſed ſi hac.§.qui manumittitur,& etiam voluit glo.ſi.in d.§.ſemper.ver. tu dic. ¶ Aut eſt talis patronus,qui per ſeipſum aliquando poteſt eſſe in iudicio,ſed fortè nunc nõ poteſt: vel poteſt per ſe, vel per alium eſſe in iudicio, & tunc, aut iſte alius, qui pro perſona priuilegiata eſt interuenturus in iudicio,vt tutor,vel curator,patroni vel ſimiles: & poteſt citari ſine venia, vt d.§. ſemper.in fi. Aut eſt procurator,& non poteſt citari ſine uenia, ut dicit ibi glo. ¶ Et ratio differentiæ poteſt eſſe,quia tutoribus, & alijs legalibus adminiſtratoribus, magis eſt fundatum ius in eis, & perſonis eorum à principio iudicij,quod in terminis noſtris attenditur,quàm fundetur in ipſis procuratoribus,ut l.neque tutores.C.de procu.unde attendun tur perſonæ eorum, ſcilicet adminiſtratorum,& nõ patronorum dominorũ: ſed in procuratoribus, nõ eſt ita: quia fundatur principaliter iudiciũ in perſonis dominorum. Et hæc procedũt quo ad primum membrũ ex parte perſonarum priuilegiatarũ. ¶ Circa ſecũdum membrum ex parte debentium talem honorem diſtingue, ꝙ aut talis eſt futurus per ſe,& pro

pro ſe: & deciſio eſt clara,quia debet petere veniã, vt patet ex ſuperioribus. Aũt eſt interuenturus in iudicio per ſe, ſed tamen pro alio,& non tenetur, vt in l.quæſitum.ff.de in ius voc.& per gl.in d.l.ſed ſi hac.§.ſemper, eo.ti. ¶ Et ex prædictis apparet, ꝙ magis conſideratur perſona priuilegiata, cui debetur reuerentia, quam perſona debens reuerentiam. ¶ Et ratio aſsignatur per glo.in verbo, interueniat. in d. §. ſemper, quia ex parte perſonæ priuilegiatæ eſt fauor, & ideo latè interpretandus: ſed ex parte debentis, eſt odium ſeu onus, & ideo ſtrictè interpretandum,vt in regula,odia.de reg.iu.lib.6. & dixi ſupra in ver. Et prædicta reuerentia. ¶ Aut ipſe non libertus,vel ſimilis,ſed alius nomine liberti venit citare patronum,vel ſimilem.Et tunc ſubdiſtingue,quòd aut eſt libertus vel ſimilis, qui nunquam poteſt eſſe in iudicio per ſe, ſed tantum per alium, & hoc caſu videretur dicendum, quòd neceſſaria ſit veniæ petitio ratione per cõtrarium:ad id,quod ſupra dixi per §.qui manumittitur,ne in talibus prętoris edictum poſſet fieri deluſorium. Et hoc procedit,ſi termini eſſent paſsibiles,ſed in liberto non poſſunt contingere: quia Vniuerſitas non poteſt eſſe liberta, ſed poſſet caſus contingere in Vniuerſitate volente citare Papam,Imperatorem,vel ciuitatem, ſeu Regem, cui ſubeſſet, quo caſu videtur requiri venia,vt ſupra dixi. Et ſic iſto caſu videtur, ꝙ interueniẽs nomine Vniuerſitatis debeat petere veniam, ſecundum Ioan.Pet.& mihi placet. ¶ Aut põt eſſe in iudicio,& per ſe & per illum,& tunc,aut ille alius venit vt tutor, vel ſimilis, qui nomine liberti vult conuenire patronum,& paſſus eſt aliqualiter dubius: videtur enim dicendum per ea, quæ dixi ſupra ex parte patroni, quòd venia non requiritur, ſed tamen æquius eſſe videtur tenere contrarium,ne per hunc modum patronus poſsit infamari contra prætoris intentionem, vnde fortè tutius eſt dicere,ꝙ debeat peti venia,ſecundum Ioan.Pet. ¶ Qui tamen dicit in hoc cogitandum,quia Doct. non tangunt. ¶ Si verò interueniat alius,vt procurator liberti vel ſimilis,dicendum,quòd ſine dubio debeat petere veniam, quia debet conſiderari perſona liberti mandantis, & quia aliàs hoc edictum eſſet deluſorium, quia libertus vel ſimilis, ſemper ageret per procuratorem. ¶ Inſuper quæro circa prædicta, quid ſi dubitatur, cui ſit petenda venia, vel non. Vtrum pendente hac diſputatione ſit venia petenda? Sol. Dic, quòd non.ita no.Ioan.Pet. in l.ſed ſi hac.§.prætor ait.ff.de in ius vocan.& ſatis placet. quia ſi dubitatur, an propter aliquam cauſam venia ſit petenda: puta, an iniuria ſit grauiſsima, qua patronus afficit libertum,vel quid ſimile, ſecundum quod infra dicam: poterit libertus in hoc iudicio eſſe, non petita venia.

76 ¶ † Secundò quæro,quare exigatur dicta venia? ¶ Sol. Tex.eſt in d.§.prætor ait. ff.de in ius voc.vbi Prætor iubet,quòd ſine permiſſu ſuo prędictæ perſonæ non vocentur in ius venia non impetrata, ne fortè famoſa intentetur actio, quæ pudorem ſigillet prædictarum perſonarum. ¶ Ad quod vide, quod ſtatim dicam in 4.q.

77 ¶ † Tertio quæro,a quo ſit petenda dicta venia, vtrum a patre,vel a iudice? ¶ Sol. Tex.in d.l.4. §. prætor ait.ff.de in ius voc.probat,quòd ſit petenda a iudice.ibi dum dicit, ſine permiſſu meo,& ad idẽ l.generaliter.eo.tit.ibi, ſine iuſſu prætoris. Et ſic patet, quòd non eſt petenda a perſona contra quam agitur, ſed a iudice, vt dictis iuribus. Et hoc etiam probatur:quia in hac petitione veniæ non exigitur partis citatio,vt ſtatim dicam in ver.ſeptimo quęro. ¶ Et aduerte,quia quidam voluerunt, quòd a ſolo prætore ſit petenda,per iura præalleg. ¶ Sol. Cyn. in l.1.C.de in ius vocan.dicit,quòd cum hoc ſit iuriſdictionis, quilibet magiſtratus poteſt illam concedere, per l.ea, quæ.in princ.& §.1. ff.ad municip. ¶ Et hanc opin.tenet Spec.in tit.de dolo & contu. §.reſtat.verſ.item ſi hodie.licet Specu. habeatur ibi corruptè,vt dicit Ioann.Andr. & bene mihi placet dicta opinio: quia nomen Prætoris poſitum in dictis iuribus, poſitum eſt generaliter pro quolibet iudice,ſicut & aliàs nomen præſidis,vt l.1. de offic. præſid.& ſequitur Io.And.ibi in add.pro quo allego tex.in l.1. C.de in ius voc.vbi textus non loquitur de prætore,ſed de præſide.

78 ¶ † Quartò quæro, qualiter venia ſit petenda? ¶ Sol. Ex his, quæ ſuperius dicta ſunt,& quæ infra ſubijciam,arbitror quòd hęc ſit conueniens forma: pars enim,quę agere intendit,formabit petitionem ſuam,& illam porriget coram iudice,& in fine petitionis dicet, & quia non eſt conueniens propter reuerentiam,quam debeo B.patri meo,vel A. patrono,& ſic de ſingulis, quòd contra ipſum agam uenia non inpetrata,idcircò peto per vos,& officium veſtrum,ueniam mihi concedi,& impartiri.

¶ Quintò quæro, Vtrum uenia ſit petenda,tam per eum,quàm per actorem,& quando, & quibus caſibus? ¶ Sol. Dic,ꝙ peti debet per illum,qui vult uocare prædictas perſonas priuilegiatas per uiam agendi,non per uiam excipiendi, uel ſe defendendi. quare licet conuentus faciat citari actorem pro cauſa expedienda,vel proſequenda:licet actor eſſet aliàs perſona priuilegiata,non propterea eſt petenda uenia. tex. eſt in l.libertus a patrono. ff.de in ius uoc.Nam ille,qui originaliter eſt reus,non uidetur propriè agere,ideo non debet petere ueniam,ſicut in ſimili dicimus de petente reuocare tenutam,qui non dicitur agere, ut l. de pupillo. §. qui remiſsionem. & l.in prouinciali.§.ſeruo. ff.de oper.no.nun. ¶ Aduerte tamen,quia prędicta uidentur procedere in his,quæ non habent incluſum ius agendi,hoc voluit Bar. ſecundum quaſdam lecturas in l.libertus a patrono.ff.de in ius vocan.Vbi voluit, ꝙ tunc neceſſaria ſit petitio veniæ, quod tamen videtur procedere,niſi eſſet talis exceptio,quæ ex æquitate includat petitionẽ:quia tunc licet habeat incluſam petitionem,tamen non videtur exigi petitio venię. ¶ Et ponitur exemplum in exceptione compenſationis. aliàs autem, ſi exceptio habet incluſum ius agendi,requiritur petitio veniæ,vt dixi.facit l.quoniam Alexandrum.C.de adul.

79 ¶ † Sed tamen communis opi.Doct. eſt, ꝙ etiam in compenſatione exigatur venia, ex quo habet incluſum ius agendi, propter quod non permittitur excommunicatis aut bannitis. de quo in c.cum inter. infra de except. & in l.fin.C.de eden.ita reſidet Iacob.Pet.in d.l.libertus. ¶ Sed tu dic, vt ſtatim dicam. ¶ Vtrum autem filius patrem, vel libertus patronum, & ſic de ſimilibus,poſsint reconuenire non

non petita venia. ¶ Glo. in l. libertus a patrono. sentit, q̃ sic, & cum ea simpliciter transeunt Doctores.

80 ¶ †In contrarium videtur, quia si defensio, quæ habet inclusum ius agendi, non permittit sine venia, vt supra dixi, fortius in reconuentione. Nec obstat titulus, quod quisque iuris &c. quia patronus conueniendo libertum sine venia, non facit ius vanum aut iniquum. ¶ Nec obstat l. sed si hac. §. sui autem liberi. & quod ibi no. etiam in gl. ff. de in ius voc. quia illud procedit in casibus specialibus.

¶ Sed circa hoc dicit Ioann. Pet. in d. l. libertus a patrono. aduertendum esse ad id, quod dixi de cõpensatione & reconuentione: quia si illa compensatio est connexa de eadem materia cum conuentione, secundum ea, quæ habentur in l. 2. & fi. C. de compensa. ¶ Et in reconuentione, quæ esset similiter de re connexa, quæ dicitur tũc habere virtutem exceptionis, & sic tunc procul dubio debet determinari vna cum petitione, quòd hoc casu non est necessaria veniæ petitio. ¶ Sed tu vide de prædictis q. an quis dicatur tunc agere vel defendere, quæ latissimè dixi in c. sacris. infra de sent. excomm. in 19. principali art. in 5. quæst. princ. in secundo membro principali, in 6. q. & ver. sequentibus quæstionibus. vbi latè tractaui de petitione reuocationis tenutæ restitutionis attentatorum, restitutionis in integrũ, restitutionis spoliationis, restitutionis vxoris, restitutionis sententiæ nullæ. & ibi etiam dixi in 14. q. dicti secundi membri, quid si intentatur condictio ex l. diffamari. C. de inge. manum. & ex l. Titia. ff. de accus. quæ tangitur per Moder. & maximè Io. Pet. in d. l. libertus a patrono. Vbi primò arguit, quod non sit necessaria petitio veniæ: quia libertus intentans dictam condictionem, non intendit agere, sed esse reus, ergo non videtur necessaria petitio venię, per d. l. libertus a patrono. ¶ Sed in contrarium videtur veritas, quia in ipsa prima disputatione, quòd detur terminus patrono ad agendum, ipse libertus est actor, & prius prouocans, & ideo habent locum verba edicti Prętoris prohibentis, ne sine venia &c. Nec obstat d. l. libertus a patrono. quia ibi patronus fuit prius prouocans, & hæc opinio mihi placet, pro qua vide quod notat dom. Nellus in tractatu bannitorum, in secunda parte secundi temporis. q. 79. & quod latius dixi in d. q. 14. in cap. sacris. & de reconuentione, vide quod ibi dixi, q. 16. & supra de mat. peti. in c. 2. in 10. prin. art. maximè in 9. q. & de exceptione compensationis, an illam opponens dicatur agere, & qualiter, dixi in d. cap. sacris. in 19. principali articulo, in 5. quæst. principali. in tertio membro. versic. secundò dubitatur circa prædicta, vtrùm excommunicatus possit opponere exceptiones compensationis.

81 ¶ †Sexto quæro, quo tpe sit petenda hæc venia? ¶ Sol. Dic, quòd requiritur in citatione fienda, ita vt non fiat citatio venia non impetrata. Quando ergo vult citari facere libertus patronum, vel similem, debet impetrare veniam, & prius non procedere ad citationem. Sed tamẽ per solam libelli oblationem sine venia absque citatione non incidit libertus vel similis in pœnam, seu libellus detur principi, seu prætori, seu iudici. Et ratio: quia iudicium incipit a citatione, non a libello, vt no. glo. Bar. Bal. & Docto. in l. 1. & in rub. ff. de in ius voc. & in rub. C. de in ius voc. Nam citatio, & non libellus dicitur de processu. de quo tamen latius dicam, infra in articulo trigesimo primo.

82 ¶ †Septimo quæro, quid agere & considerare debeat iudex, seu quam cognitionem adhibere in venia concedenda. ¶ Sol. Dic, q̃ debeat animaduertere ad petitionem, & illum diligenter examinare, si contineret causam seu actionem famosam, vel sigillantem pudorem parentis, patroni, &c. debet illam reijcere, nisi ageretur propter grauissimâ iniuriam illatam per illum, cui debetur reuerentia, illi, qui reuerentiam debet, vt in l. sed si hac. §. prætor. ff. de in ius voc. ¶ Et nota, q̃ in tali causæ cognitione non requiritur citatio conuenti. ¶ Ad quod vide, quod latè dixi supra in 7. prin. art. ver. quintus casus est in his, quæ præambula, &c.

83 ¶ † Octauò quæro, qualiter & quibus verbis talis venia sit concedenda? Sol. Arbitror satis esse, q̃ iudex admittat talem petitionem: quia eo ipso q̃ admittit, & committit citationem, videtur concedere dictam veniam. argum. d. l. sed si hac. §. prætor. Quod procedit indubitanter, quando pars veniam petit, & iudex petitionem admisit, & mandauit citari: quia ista venia non exigitur a patre & patrono, & similibus, sed a iudice, vt supra dixi in vers. tertiò quæro. ¶ Et ideo admittendo petitionem, videtur veniam concedere: quia qui vult consequens &c. vt in l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procurator. sicut in simili dicimus, quòd per processum ad vlteriora videtur reijcere iudex exceptiones declinatorias, vt latius dicam in tit. de excep. & etiam fortè tangam in ti. de ord. cogn. Quid autem si pars non impetrauit veniam, sed expresit se filium vel libertum &c. Dic, vt dicam in sequenti quæstione. Et si fortè iudex admisit petitionem cum clausula, si & in quantum &c. tunc penderet validitas processus vt arbitror, ex qualitate & substantia petitionis: quia si contineret causam, per quam non esset admittenda, non valeret processus. de quo tamen dic, vt dicam in sequenti quæstione. Sed si illam non contineret, valeret processus. pro qua conclusione faciunt, quæ dicuntur de dicta clausula, si & in quantum, in l. si ambitiosa. ff. de decre. ab ord. fac. & ibi per Bar. & etiam per Bar. Bal. & Ioann. de Imo. in l. si quando. ff. de lega. 1. & per Bart. in l. edita. C. de eden. & Io. de Imo. in l. Iudex postea. ff. de re iud. ¶ Ad quod vide quod dixi de dicta clausula, in d. c. 2. supra de libel. obla. artic. 20. ¶ Sufficit ergo admisio petitionis, & concesio citationis. Item sufficit sola licentia procedendi, etiam absque eo, quòd specificè concedatur venia. ¶ Sed tamen iudex formaliter posset sic dicere. Qui dominus iudex visa dicta petitione, & ipsa diligenter examinata, & visa petitione veniæ, concessit B. D. filio vel liberto &c. veniam per eum petitam, omni meliori modo &c. Vel concesit scientiam citandi vel procedendi super prædicta petitione, omni meliori modo, &c.

84 ¶ †Nono quæro, Vtrum teneat processus gestus venia non impetrata. ¶ Sol. Gulielm. in l. fi. C. de in ius voc. tenet, quòd valeat: quia petitio veniæ non est de substantia iudicij, quod patet: quia patronus potest remittere, vt l. quamuis. ff. de in ius vocan. quod non esset, si esset de substantialibus iudicij, vt l.

vt l. prolatam. C. de senten. Ad quod vide quod dixi in c. 1. sup. de libel. obla. artic. 5. & de lit. contesta. c. 3. articulo 3. & quod dicam in tit. de ordi. cogni. Et idem tenet Bart. in d. l. fin. & Guliel. Iaco. & Cy. in d. l. quamuis. quod intelligit ibi Bart. si patronus comparuit, & prosecutus est, vt uoluit tex. ibi dum dicit, debuit enim à principio opponere: aliàs videtur consentire. secus si processus esset factus contra contumacem, vel inuitum, vel si patronus non compareat, vt d. l. quamuis. in fi. & ff. ne quis eum, qui in ius voc. per totum. facit l. cum uero. §. subuentum. ff. de fideicommis. libe. & l. 1. §. hæc uerba. ff. ne uis fiat ei. ¶ Item, quia iniuria non fit in volentem, vt in l. 1. §. adeo. ff. de iniur. ¶ Vult ergo Bar. quòd non comparente patrono citato, processus sit nullus. & idem de similibus personis citatis non impetrata venia. ¶ Vnde cautus parens, socer, vel similis, cui reuerentia debetur, sine venia citatus, non comparebit: & sic processus erit nullus, sicut in simili, quando quis citatur à non suo iudice. Quod placet Baldo, si modo in citatorio exprimatur qualitas, propter quam appareat, quòd non debeat sine venia comparere. secus si non exprimatur, quia tunc deberet comparere, secundum no. per Inno. & Doct. in cap. prætera. infra eod. & in l. ex quacunque. & ibi per Bartolum, maximè in repetitione. ff. de in ius vocan. vt eant.

¶ Sed tu aduerte, secundum Petru. quia ista qualitas inter parentes & filios, patronum & libertum, semper intelligitur esse nota citanti & citato, vt l. octaui. ff. vnde cogna. & in l. de tutela. C. de in integr. resti. mino. vnde licet talis qualitas non exprimatur in citatorio, tamen videtur, quòd teneatur comparere, vt dicit Ioan. Petru. sed tamen Bal. debuit considerare dictum suum quantum ad formam processus, quantum ad ipsum iudicem respectu sentẽtiæ, vel ignorantiæ: siue vt processus reddatur nullus, quando iudex ex petitioue sciuit illam qualitatem: aliàs secus, & sic dictum Bal. fortè videtur verum, quo ad hoc, vt citatus teneatur, vel non teneatur comparere: sed si non compareat eo casu, quo deberet, quia qualitas non erat expressa: vtrum ualeat processus, videtur esse dubium, quamuis uideatur posse mulctari propter iudicis contemptum, per titulum, si quis ius dicen. non obtemp. & l. si quis ex aliena. ff. de iudic. ex quo illa qualitas non erat nota iudici: sed quantum ad libertum vocantem, & patronum vocatum, vel similem, an teneat processus, cum vocans & vocatus sciat qualitatẽ. Videtur fortè, quòd non teneat in fauorem illius uocantis, vt sentit Barto. licet simpliciter loquatur sine prædicta distinctione Bal. & quòd non teneat processus pro citante, videntur facere uerba edicti prohibitoria, de quibus in d. l. 4. §. 1. ff. de in ius vocan. vbi textus dicit, ne quis vocet, &c. & sic resistet uocanti, & ideo actus videtur reddi nullus, per notata in l. non dubium. C. de legib. & in l. cum lex. ff. de fideiusso. 10. distinc. c. uides. cum simi. & ideo etiam si prædicta qualitas non sit expressa quantum ad utilitatem uocantis, cui est nota dicta qualitas, processus non videtur tenere: cum prohibeatur uocare, non impetrata uenia: sed tamen ubi qualitas aliàs nõ nota iudici exprimeretur in citatorio: quia hoc casu, citatio habet defectum formæ & erroris expressi, secũdum ea, quæ habentur in l. 1. C. quando prouoc. nõ est necesse. & in l. 1. C. de erro. calcu. & in l. cùm prolatis. ff. de re iud. clarum est, quòd processus non valebit. facit quod no. in l. quæsitum. ff. de re iud. Ad quod vide, quod dixi supra in 5. principali articu. quæst. 21. & quod dicam infra in 31. artic. ¶ Paulus tamen de Castro in l. 1. C. de in ius voc. simpliciter voluit, quòd si in petitione non apparebat de qualitate petendæ veniæ, & processum fuit, quòd processus non valet. ¶ Aduerte tamen: quia de iure communi, cum patrono vel simili non comparente, non proceditur ad litis contestationem, cum sit actus ambarum partium, & sine qua sententia non valeret, vt l. prolatam. C. de sent. & vt dixi in d. c. 1. de lit. contesta. in tertio articulo. & ideò tunc non esset disputandum de validitate processus, sed deueniendum esset ad remedia prodita contra contumacem, de quibus dicetur inf. in titulo, de dolo & contum. Sed eo casu, quo procedi posset lite non contestata, vel in casibus specialibus de iure communi, vel ex forma statutorum, hoc casu, vel non procedetur contra patronum venia non petita, vel si procedetur, non valebit processus propter prætoris prohibitionem. ¶ Vnde videtur concludẽdum, quòd quando qualitas requirens venię impetrationem esset expressa, sine dubio processus non valeret, sed quando nõ esset expressa est maius dubium propter authoritatem Bal. & considera, quòd quando filius facit citari patrem, semper videtur contingere, quòd exprimatur dicta qualitas, quamuis hoc non ita contingat in alijs personis: sed si citatus nõ impetrata venia compareat, & non opponat de venia non petita, tenebit processus: quia licet verba edicti dicant, ne quis vocet sine permissu meo, tamen intelliguntur, si citatus comparens opponit, vt voluit Bar. in l. 1. §. sublata. ff. ad Treb. & per Doct. in l. nam & postea. ff. de iureiur. & mihi placet.

¶ Faciunt notata per Iacob. Butr. & Bal. in l. vbi pactum. C. de transact. quia prædicta verba non tollunt actionem ipso iure, sed tribuunt ius dilatorię, vt notat Bald. in l. secunda. C. de hæred. institu. traditur in capitulo, sedes. & ibi per dominum Antonium, supra de rescriptis. & per Bartolum in lege omnes. C. de fund. patrimo. libro vndecimo. & in l. cum lex. in fi. ff. de fideiuss. & per Baldum in quæstio. quæ incipit, Statuto cauetur. & in alijs plerisq; locis, de quibus latius dicam in titulo, de except. & est bonus textus in l. ait prætor. §. permittitur. versiculo, auditurum non esse. ff. de minori. & latè no. Angelus in l. 4. ff. pro emptore, in lectura Paduana. facit etiam, quia vocatus sine venia potest esse contentus, & consentire, vt d. l. quamuis. de quo dicam in 19. q. ¶ Sed si citatio comparet & opponit, processus non tenet, secundum Bald. ¶ Dicit Ioannes Petrucius, quod aut iudex constito de oppositione non petitæ veniæ pronunciauit, expresè, vel tacitè procedendo ad vlteriora, & patronus vel similis nõ appellauit, prout potuit, secundum no. in c. ex parte. & in cap. dilecto. & in c. cum cessante. de appell. & per Specu. de excep. §. viso. ver. propositis. & in ti. de appell. §. qualiter. ver. Item q̃ faciat. & tunc valebit processus, nec poterit amplius vnquã contradicere. faciunt no. per Bar. in d. l. ex quacũq; ff. si quis in ius voc. non ierit. Est ergo tunc necessaria appell.

¶ † Decimo

85 ¶ †Decimo quæro, quæ sit pœna non petentis veniam, eo casu quo est petenda. ¶Sol. Dic, quòd pœna est quinquaginta aureorum, vt l.pen. ff.de in ius voc.& Inst.de pœna teme.litigan.§.fi. Et licet ille tex.dicat de quingentis solidis, tamen aureus & solidus pro eodem ponuntur, vt no. etiam dictis iuribus simul iunctis,& no.glo.1.10.quæst.3. in c.1.& Goffre. in capit.finali.de iud.Ioann.And. in addit. Specu.in tit.de instru.edi. §.porrò. versic.fin. Et intellige de aureis, ex quibus septagintaduo faciunt libram auri, vt l. quoties. C.de susceptoribus & archarijs, lib. 10. Et quid si talis non posset soluere hanc pœnam, dic vt statim dicam in 18.q.

86 ¶†Vndecimo quæro, in quibus casuis prædicta pœna committatur. ¶Sol. Ex quo causa veniæ petendę fuit ne intentetur actio famosa, vt dixi supra, in vers.2. quæro.& in vers.7. quæro.uidetur dicendum, quòd si in veritate petitio non cõtinet actionem famosam, quòd non debeat habere locum pęna prædicta, ar.l.adigere.§.quamuis. ff.de iure patr. & c.cum cessante.infra de appell. ¶Sed tamen hoc non obstante, ego arbitror contrarium: quia, iura simpliciter volunt, quòd prędictę personę non possunt vocare in ius sine venia, nec distinguitur quo ad ipsum vocantem, an iudicium fuerit famosum vel non, sed hanc cognitionem dimittunt iudici, qui habet veniam impartiri, vt dixi in d. q. 3. & 7. vnde arbitror, quòd pœna committatur, etiam si intentetur iudicium nõ famosum, vel quòd non sigillet pudorem patris, patroni, vel similis. ¶Sed dubitari posset, quid in causis spiritualibus & dependentibus ab ipsis, an filius possit agere contra patrem non petita venia, dubium facit c.si annum. de iud.lib.6. vbi in talibus causis, filius videtur habere integram personam: quia in eis non attẽditur patria potestas, vt ibi. ¶Sed tamen ego arbitror idẽ esse: quia causa veniæ non est patria potestas, sed reuerentia paterna, vel similis, quæ non cessat propter causam spiritualem, vnde etiam emancipatus debet hanc reuerentiam, vt dixi in prima quæstione, & tangam in quæstione sequ. Sed si daretur casus, in quo talis reuerentia cessaret, tunc bene arbitror, quòd non esset necessaria petitio venię per ea, quæ dicam in q. 19. ¶Et prædicta notabis, quia non tanguntur per Doct.

¶Duodecimo quæro, quis teneatur ad dictam pœnam,& cui debeat applicari,& sic quis possit ad illam agere? ¶Sol.Quò ad primum, tex.in l.pen. ff.de in ius voc.vult,quòd teneatur,qui contra edictum prætoris fecit,quare omnes personæ specificè contentæ in edicto prætoris, & in ipsius edicti declaratione, & inclusæ in l. generaliter. ff. de in ius vocan. de quibus latè dictum fuit in quæstio. iltius 26.prin.quæstione,tenentur dicto edicto,& ad dictam pœnam, sed aliæ personæ expressè vel tacitè non annotatæ in d.edicto,non tenentur ad pœnam prædictam,quamuis fortè non possint in ius vocari ab his,qui eas vocauerunt secundum ea,quæ latius dixi de personis, quæ non possunt in ius vocari, supra in 5.princ.art.q.17.in 18.fallentijs ibi positis,& in pluribus quæst.seq. Et hoc tenuerunt glo.Bar.& Docto.in l.fin.ff.de in ius vocan. & Specu. in titu. de dolo & contuma. §.restat.versicu.sed & vocans. ¶Sed circa prædicta quæro de notabili quæstione. Pone,filius in potestate constitutus vocauit patrem in ius,non impetrata venia,vtrùm incidat in pœnã? ¶Sol. Docto. specificè non tangunt, sed Spec. videtur sentire,quòd non,per ea, quæ statim dicam, in vers. 16. quæro,in tractatu de positionibus fiẽdis per actorem,ad suam intẽtionem, inter quas Spec. dicit, q̃ pater ponat q̃ emancipauerit filium,quasi censeat,q̃ non emancipatus non incidat in pœnam. ¶Ego verò arbitror distinguẽdum, quòd aut filius agit contra patrem in casibus, in quibus potest agere secundum ea,quæ dicuntur in l.lis nulla.ff.de iu. Et hoc casu incidit in pœnam. ¶Aut loquimur in casibus, in quibus filius non potest esse in iudicio contra patrẽ,& tunc est maius dubium per ea, quæ superius dixi: quia ex quo iste reperitur prohibitus ex alia causa agere contra patrem, si agit, non incidit in pœnam: sed tamen contrarium arbitror, eo quòd iste facit contra duplicem prohibitionem, Primò, quia est causa, quam non potest intentare contra patrem. Secundò, quia adest reuerentia paterna,propter quam debet peti venia, quæ ratio semper vrget.facit quod dixi supra in versic. primò quæro.ibi,Et si filius &c.

87 ¶†Aduertendum tamen, quòd licet citans contra edictum prætoris non impetrata venia incidat in pœnam,tamen ad prædictam pœnam non tenetur ipsius hæres,vt est tex.in l.penul.ff.de in ius voc. quod intellige,nisi lis debito tempore fuerit contestata contra defunctum,vt l.1.C.ex delict.defunct. & ibi vide de materia.¶Quò ad secundum,cui applicari debeat dicta pœna, & quis ad illã agere possit.dic,q̃ debet applicari vocato in ius sine venia,& non fisco, vt est tex.in l.fi.ff.de in ius voc.& iste potest ad dictam pœnam agere,vt ibi,& in l.2.C.de in ius vocan.Et sic patet, q̃ prædicta actio non est popularis,vt d.l.fi.& in l.si libertus. eo.ti. & ibi habes, q̃ quamuis filius sit in potestate, si tamen vocatus sit a liberto sine venia, & pater sit absens, potest filius agere contra libertum ad dictam pœnam.& ad idem tex.in l.si longius.ff.de iud.

88 ¶†Tertiodecimò quæro, intra quãtum tempus possit peti pœna prædicta.¶Sol. Dic, quia actio est honoraria,hoc est, a prætore introducta, tali actioni præscribitur anno, vt d.l.pen. ff.de in ius vocan. facit Inst.de perpe. & tempo.act. §.1. & l. in honorarijs.ff.de actio.& oblig.

¶Quartodecimò quæro,qua actione petatur dicta pœna.¶Sol.Dic,quòd actione in factum.ita tenet Specu.vt patebit ex his, quæ dicam in sequenti q.faciunt no.in l.si quis id quod.ff.de iurisd.om.iu. & ibi tenet idem Io.Pet. qui etiam idem tenet in l. penul.ff.de in ius vocan.

¶Quintodecimò quæro,qualiter ad dictam pœnam formetur libellus. ¶Sol.Spec.in tit.de dolo & cont.§.restat.ver.sed & vocans.sic format libellum, Coram vobis,&c.Ego N.filius &c.ago cõtra A.&c. qui me patrem vel patronum &c. vocauit in ius sine venia à prætore, Potestate,vel iudice impetrata. in qua vocatione lis fuit contestata, quare peto ipsum puniri seu cõdemnari in 500. aureis.& ad hoc propono actionem in factum ex edicto de in ius vocan.per l.2.C.de in ius voc.& l.pen.ff.eodem tit. & Inst.de act.§.pœnales.secundum Spec.ibi.Sed aduerte:quia non est necessarium illud nomen actionis.

nis.ad quod vide, quod latè dixi in cap.2. supra de libel.obla.in 12. prin.art.q.11. ¶Et vtrùm sit subiungere necessarium, quòd si non potest soluere in re,luat in corpus, dicam infra statim in 18.q.

¶Decimosextò quæro, quæ & quales debeãt fieri positiones tam ex parte actoris ad fundandã intentionẽ suam, quàm ex parte rei ad defensionem faciendam. ¶Sol. Quo ad positiones actoris, Spec. dicit eas sic formandas. ¶Pono, quòd sum pater tuus, vel patronus,vel similis &c. vt l.4.§.1.& l.adoptiuum. ff. de in ius voc. Item pono, quòd es filius meus, vel libertus, &c. Item, quòd te emancipaui: aliàs non posses patrem conuenire: etiam petita uenia, vt l.fin. C.de in ius voc. & l.lis nulla.ff.de iudi. ¶Item quòd fuisti conquestus iudici de me. Item quòd misit pro me. Item,quòd dedisti contra me libellum reclamationis,vt in c.1.de libel.obla. Item, quòd hoc fecisti venia non petita. Itẽ, quòd in præd icta causa fuisti litem contestatus. ¶Reus vero sic facit positiones. ¶Pono,quòd fecit e coram iudice vocari,& impetraui veniam. Item, quòd solum dedi libellum. Item, quòd dedisti ante litem contestatam,& sic pœna non fuit cum effectu commissa, vt dicam in 19.quæst. ita dicit Spec. in titu. de dolo & contum.§.restat.versi.sed & vocans. ¶Tu vero pro instructione formandarum positionum vide, quæ latissimè dicam in tit. de confes. in materia positionum. ¶Sed specialius quantum ad materiam nostram,considera diligenter, vt ex parte actoris concludas respectu qualitatis personæ suę,& formæ impetrationis veniæ non seruatæ,& actorum celebratorum in iudicio,& aliorum quæ necessariò concludant ad pœnam imponendam, secundum ea, quæ superius dicta sunt: Ex parte verò rei etiam consideranda est qualitas personæ suæ, & personæ agentis, & impetratæ veniæ, & pœnitentiæ debito tempore factæ, & aliorum, quæ concludunt ad excusationem pœnæ,secundũ ea,quæ superius dicta sunt, & maximè etiam secundum ea, quæ statim dicentur in quæst.19. ¶Vnum tamen singulariter pondera ex his, quæ dicit Spec. per quæ videtur, quod si filius sit in potestate, & agit contra patrem,nõ incidat in pœnam. ¶Ad quod uide quod dixi supra in versi.duodecimò quæro.

89 ¶ † Decimoseptimò quæro, quis iudex possit hanc pœnam imponere.

¶Sol. Dic, quod aut loquimur de pœna quinquaginta aureorum, & illam potest imponere quilibet iudex: etiam habens simplicem iurisdictionẽ, & sic defensor ciuitatis potest illam imponere: peti tur enim iure actionis, & sic deseruit iudicis officio mercenario. ¶Aut loquimur de pœna corporali, quæ venit imponenda in defectum pecuniariæ? de qua in sequenti quæst. & illam imponit præfectus, vt l.fin.ff.de in ius voc. quia talis pœna venit imponenda iudicis officio nobili,& sic potius iure imperij,quàm simplicis iurisdictionis, secundum Bal. in d.l.fi. Et ad eam imponendam requiritur, quòd iudex habeat imperium, & gladij potestatẽ, ad quod vide quod latè traditur per Bar.in l.Imperium.ff.de iurisdic.omn.iudi.& quod dixi in c.ad liberandam. de Iudæis, q.4.

90 ¶†Decimooctauò quæro,quid si conuentus ad pœnam pecuniariam non potest illam soluere, quid agendũ.¶Sol.Dic,q̃ debet castigari,& sic luere in corpus,vt d.l.fin.ff.de in ius vocan. Et dicit Ang.in l.pen.eo.tit.quod talis castigatio debet esse leuis, & modica.tex. tamen nihil de hoc dicit, sed simpliciter loquitur.& sic videtur esse arbitraria, vt l.hodie. ff.de pœn. & l.nemo martyres. C.de sacrosan.Eccl. & quod dixi in c. super his. infra de accusa. & in c. de causis,supra de offic.dele.& quod traditur.ff.de crimi.stel. & in titu.de extraordi.crimi. per totum. ¶Videtur tamen,quod debeat esse leuis:quia quęlibet minima pœna corporalis est maior qualibet pecuniaria,vt l.in seruorum.§.fin. ff.de pœnis. & in hoc esset diligenter consideranda qualitas personę, per l.2.C.vt nemo priua. ¶Et ex prædictis apparet, quòd venire contra præfatum edictum prętoris de non vocando in ius sine venia, non dicitur esse leuis abusio: quia si esset leuis, in defectum pecuniariæ non imponeretur pœna corporalis, vt singulariter notat Bald.in l.quicunque. C.de seruis fugit. & Ioannes Petr.in d.l.fi.& in l.fi quis id quod.ff.de iurisdict.omn.iudi.¶Et aduerte,quia post solutam pœnam corporalem,videlicet post castigationem, quis cõsequitur plenam liberationem: adeò,quòd licet postea peruenerit ad pinguiorem fortunam, non tenetur ad pecuniariam pœnam, vt voluit singulariter glo.in c.sicut dignum.infra de homici. & in regula, peccatum.de reg.iur.lib.6. tenet Ioan.de Imo.in c.Odoardus.infra de solu. dixi in c.ad liberandam.infra de Iudæis.q.2.

91 ¶†Et nota quòd Bal.in d.l.fi.quærit,cuius sit electio in dicta alternatiua solutionis quinquaginta aureorum,vel luendi in corpus. Et arguit pro vtraque parte,allegando glo.in l.q̃ si minor.§.si seruus. ff.de mino. Sed ipse Bald. ineptè & malè loquitur: quia tex.ille non ponit pœnam alternatiuè: quo casu, locus esset disputationi, cuius esset electio. de qua materia latè dixi in c.sicut Iudęi, inf.de Iudęis. prosequendo 4.membra.

¶Primum, quando verba dirigũtur ad partem.

¶Secundum,quando ad iudicem.

¶Tertium,quando sumus in dubio.

¶Quartum, quando respectu vnius pœnæ, verba diriguntur ad partem,sed respectu alterius,diriguntur ad iudicem, vide omnino ibi. ¶Sed in d.l. fi.pœna illa corporalis non ponitur alternatiuè, sed subiunctiuè,si puniendus inopia dignoscitur laborare,& ideo non est locus electioni. vnde non posset ille, qui esset soluendo, velle subire castigationem,vt euitaret pecuniariam pœnam.

¶Primò, quia vt dixi, l.illa non loquitur alternatiuè.

¶Secundo, quia tenderet in præiudicium eius, cui debeat applicari.

¶Tertio,quia cum non sit dominus membrorũ suorum.l.liber homo.ff.ad l.Aquil. non videtur,q̃ illam possit eligere, nisi aliud etiam iure colligatur. ¶Ad hoc ergo,vt talis pœna corporalis possit subrogari in locum pecuniariæ,cum sit subsidiaria,debet constare illum non posse soluere pecuniariam. ¶Et sic videtur, quòd per iudicem debeat fieri inquisitio de bonis illius, per nuncios referentes non reperire bona quibus possit solui pœna pecuniaria, sicut aliàs in probatione negatiuæ dicimus, vt tradit Bar.in l.in illa.ff.de verb.obli.dixi latè post Inn. in c.

in c.super his,infra de accuſ.Sed magis proximè ad caſum noſtrum, vide per Ioann.Andr. in c.2. infra de ſol.& per Bald.& latius per Saly.in auth.ſed hodie. C.de actio.& obli.& per Bar.& Io.de Imo. in l. decem, C. de verb. oblig. traditur etiam in l. magis puto. §.ne tamen. ff.de reb.eo. Et an ſint neceſſarij duo nuncij, vel ſufficiat vnus nuncius. vide in l. ſatis notum. C.in qui. cau.pig.taci.contra.

92 ¶†Et prædicta notabis ad ſtatutum, ꝙ imponeret pœnam corporalem eo caſu, quo non poſſet ſolui pecuniaria. ¶Et aduerte, quia hoc caſu relaxaretur fideiuſſoribus. ita no. ſingulariter Bart.in l. item liberatur. ff. quibus mod. pign. vel hypo. ſol. quia ſatis dicitur ſoluendo eſſe, qui dat fideiuſſores idoneos. ſecus ſi ſtatutum diceret,quod debeat ſoluere intra decem dies: & ſi non ſoluet, caſtigetur, ſeu luat in corpus: quia tunc non relaxaretur fideiuſſoribus: ſed ad euitandum carcerem eſſet neceſſarium depoſitum,ſecundum aliquos. Sed alij volunt, ꝙ etiam non ſufficit depoſitum. de quo per Bar.& Io.de Imo.in l.2.ff.de publ.iud. ſed omitto, quia non eſt materia noſtra. ſed vide, quæ latè dixi in cap.veniens.infra de accuſa.in ſecundo membro prin.4.& 6.q.& per Io.Pet.in d.l.fi.ff. de in ius voc. ¶Eſt ergo concluſio, quo ad terminos noſtros, ꝙ non eſt in electione debentis ſoluere, ſi vellet luere in corpus.quod videtur verum,ſecundum aliquos, niſi ſtatutum diceret, ſoluat centum intra decem dies,& ſi non poterit ſoluere, luat in corpus: quia hoc caſu,ſi non ſoluit intra terminum,videtur non potuiſſe: quia quælibet etiam minima pœna corporalis eſt maior,quàm quælibet pecuniaria, vt ſupra dixi. vnde ex quo ſtatutum poſuit terminum, videtur conſiderаſſe, quòd ille non potuerit ſoluere,ex quo non ſoluit intra terminum,& ſic per hãc viam non ſoluens quodammodo videtur poſſe eligere pœnam corporalem. ſed hoc non obſtante, idem videtur dicendum: quia poſſet contingere, quòd haberet bona ſufficientia, & tamen non poſſet ſoluere intra terminum eo, quia intra illum terminum non reperit emptorem,vel alias, ſi haberet nomina debitorum, quæ non poſſet intra illum terminum exigere. & ſic etiam hoc caſu videtur neceſſaria inquiſitio per iudicem,vt alia bona vel nomina intra terminum ſubhaſtentur, vt videatur, an poſsit ſoluere, & tunc ſi non reperitur pecunia neceſsaria ad ſolutionem,luet corpus: ſed ſi hoc non fieret,licet laberetur terminus, nõ propterea iudex imponeret pœnam corporalem,ex quo ſibi non cõſtat ꝙ non potuerit ſoluere, cum ex eo ſolo, quòd non ſoluerit,non conſtet, niſi fortè pœna corporalis eſſet multum grauis: puta, mortis,vel mutilationis pedis,manus,vel linguæ: quia tunc uidetur quædam violenta præſumptio,quòd ex quo nõ ſoluit, non potuerit ſoluere: ex qua violenta præſumptione abſque alia inquiſitione potentiæ ſoluendi,videtur iudex poſſe condemnare ad pœnã corporalem, argum. c.afferte. infra de præſump. faciunt not.per Bal.in l.ſciant cuncti. C.de prob.& per Dy.in tract. de quæſtio.ſecus ſi pœna corporalis eſſet leuis,vt fuſtigatio, uel ſimilis,quam ſæpenumero homines uilis conditionis potius vellent pati,quàm ſoluere pœnam pecuniariam,etiam paruam,vt docet experientia,ſecundum Io.Petru.in d.l.fin. quæ opinio videtur mihi ſatis iuſta, & rationabilis. faciunt ad prædicta,no.per Bar.in d.l.item liberatur.ff.quibus mod. pig.vel hyp.ſol. ¶Et nota prædicta, quia quotidiana & ſingularia ſunt. ¶Et ad prædictam materiam, an & quando qui non poteſt luere in ære, debeat luere in corpus: & an iudex vel pars poſsit eligere, & quid ſi eſſet tranſactum tempus ſoluendi. vide quæ latiſsimè dixi in d. c.ad liberãdam. inf. de Iudę. ubi habes multa ſingularia, & quod dixi in c.qualiter.infra de accuſ.in 14.prin.articu.quæſt.15.verſ. Item quæro,quid ſi ſtatutum. Et quæ dixi in d. c.ſicut Iudæi.inf.de Iudæ. ¶Sed quęro iuxta prædicta, vtrum ſit neceſſe, quod in libello petatur quod inquantum non poſsit ſoluere pœnam pecuniariam luat in corpus. ¶Sol. Cyn.in l.ſi non conuicij. C. de iniur.q.16.in ſimili tenet,quòd non eſt neceſſe, quod petatur in libello: quia venit incidenter iudicis officio,& idem tenet Bal.in l.ſi. ff.de in ius voc. ¶Ego arbitror, quòd aut eſt talis iudex, qui poteſt imponere vtranque pœnam, & tunc poteſt quis in eodem libello petere quinquaginta, & ſi nõ poſſet ſoluere, poteſt petere per officiũ iudicis, quòd luat in corpus. ſecus ſi iudex coram quo petitur nõ poſſet imponere pœnam corporalem,vt dixi in præcedenti quæſtio. & vide ad hanc materiam quæ dixi in c.2.ſupra de libel.obla.art.12.q.16.verſic.quinta regula eſt.

93 ¶† Decimononò quæro, quibus ex cauſis prædicta pœna ceſſet. ¶Sol. Dic,quòd ceſſat varijs & plurimis ex cauſis.

¶Primò,ſi vocatus non venerit, vt l.quamuis.ff. de in ius uocan.& ratio eſt, quia uocatus nõ poteſt ſe fundare ſuper vocatione in qua fuit contumax, vt no.ſingulariter Bar.in l.ſepulchri.ff.de ſepul.vio. & in l.vbi cœptum. ff.de iudi. ¶Et ſecundò facit: quia ſicut circunducitur citatio quãdo citatus non comparet,vt in l.& poſt edictum. §.circunducto.ff. de iudi. ita quando vocatus non comparet ad utilitatem vocati.

¶Tertia ratio eſt, quia vbi perſona priuilegiata citata non comparet, proceſſus eſt nullus: vnde ſatis eſt ſibi, & ideo pœna alia non incurritur, cum annullatio actus dicatur pœna,vt in l.nemo martyres.C.de ſacroſ.eccleſ.& ibi per Bal.& per eum in l. non dubium.C.de legi.& per Io.And. in c.diſpendia. de reſcrip.lib.6.& per Dom.meum in c.cognoſcentes. ſupra de conſt.& per Glo.in Clem.1.de reſcrip.& ibi dixi.

¶ Secundò ceſſat prædicta pœna, ſi perſona priuilegiata non inuita, ſed volens vocata ſit. tex.eſt in dicta l. quamuis, quoniam volenti non fit iniuria: nec infertur dolus vel metus, vt l.cum donationis. C.de tranſac.

¶Tertiò ceſſat pœna prædicta, ſi vocans ſine uenia pœniteat,& actionem amittat, vt d.l.quamuis. Debet ergo eſſe pœnitentia, nõ vt renunciet inſtantiæ: ſed vt cadat à lite: quia ſi ſolùm teneatur renũciare inſtãtiæ parum prodeſſet patrono,ex quo poſſet iterum inchoare. debet ergo actionem remittere,ſecundum l.poſtquam liti. C.de pac. ¶Et iſta eſt communis opi. licet quidam dicant, quod amittat ſolùm inſtantiam.

94 ¶†Sed circa hũc caſum dubitatur,vſque ad quãtum tempus admittatur pœnitentia. ¶Sol. Glo.& Doct.

Doct.ſunt varij. Et quoniam in ſimili materia ego tractaui plenè de hac pœnitentia in c. ſi diligenti. ſupra de ſo.comp.vbi etiam tractant gl.& Do.ideo inſtitueram hic omittere & remittere ad ibi dicta. ¶Verum, quia Ioan.Pet.quò ad articulum noſtrũ plenius tractat in d.l.quamuis.vbi etiam plura dicit facientia ad materiam per me tractatam in d.c. ſi diligenti.idem hic,quare formaliter referam.Et ſic ex his,quę ibi dixi in gl.ſuper verbo,perdant.& ex his, quæ dicam hic; habebis plenè tractatam hanc materiam.Dic ergo ſecundum gl.in d.l.quamuis.& in l.in criminali.C.de iuriſd.om.iu. ꝙ hæc pœnitentia locum habet vſq; ad ſententiam.& idem tenet Cy. in d.l.in criminali.& etiam Bar.ibi, ſed extenſius & firmius in l.amplius non peti.ff.rem rat.habe.per l. Papinianus.§.meminiſſe.ff.de inoffi.teſtam. & l.qui cum maior. §.accuſaſſe. & l.in ſeruitute. §. petijſſe. ff.de bo.lib. & in l.alia cauſa. C.de his qui.vt indig. ¶Nec obſt.ſecundum Bar. l.1.C.de plus peti.quia ibi interuenit duplex dolus. & ideò ibi ſolum admittitur pœnitentia vſq; ad litem conteſt.Sed ipſemet Bar. in d. l.quamuis. in quibuſdam lecturis videtur variare,& tenere,ꝙ in caſu d.l.quamuis.& ſimilib.licitũ ſit pœnitere vſq; ad li.cont.& non vltra. ¶Sed fortè lecturæ ſuæ ſunt mendoſæ, cum in l. amplius non peti.plenè & firmiter affirmet, quòd licitum ſit pœnitere vſque ad ſententiam. ¶Sed in contrarium,ꝙ ſolum licitum ſit vſq; ad litem cont. eſt glo.in cap.ſi diligenti. in terminis illius c. & l.in criminali.& hoc tenent ibi Io.And. & Dom.Ant. ¶Mouentur: quia vbi mora committitur ante litẽ conteſtatam,terminus purgandi moram ſolum durat vſque ad conteſtationem. ſecus vbi committeretur mora poſt conteſt. quia tunc durat vſque ad ſententiam, vt in l.ſi maior. C.de tranſact. ſic ergo in ſimili dicendum eſt in pœna, ꝙ ſi illa committatur ante litem conteſtatam,prout eſt,in caſu noſtro, in quo per ſolam vocationem quis illam videtur incurrere,vt in l.libertus a patrono,& in l.pen.iuncta l.4.§.prætor ait.ff.de in ius voc.ergo pœnitentia nõ durat,niſi vſque ad conteſta.vt habetur in l. ſi inſulam.ff.de verb.obl.in materia purgationis moræ,de qua etiam traditur in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis caut. & per Io.de Imo.in c.potuit. infra de lo.Bal. etiam in d.l.in criminali. ſequitur hanc opi. per prædictã rationem,& reſpondet ad leges allegatas in contrarium per Bar.ꝙ loquuntur in materia, in qua leges conſiderarunt effectum iudicij, prout poteſt videri in d.§.meminiſſe. vbi conſideraverunt ne ſubuertatur effectus teſtamenti, & ideo pœnitentia habet tunc locum vſq; ad ſententiam. quia l. videtur eſſe contenta,ꝙ ille finaliter non inſiſtat vt ſententietur contra teſtamentum. & ſic in alijs ſimilibus iuribus ſupra alleg. per Bar.videlicet in §. accuſaſſe. & in §. petijſſe. ſed in caſu noſtro,& in caſu d.l.in crimina. pœna committetur propter vexationem, quæ habuit effectum a princ.per dictam vocationem.nam in l.in criminali.habuit effectum eo ipſo quòd reus vocatus fuit in foro vetito, & ſic in caſu noſtro eo ipſo, quòd non adhibita reuerentia vocauit in ius ſine venia. ¶Sed Io.de Imo.in d.c.ſi diligenti.dicit ꝙ æquior eſſet illa ſententia, quę in pœnis eſt mitior. vnde dicit, ꝙ vſque ad ſententiam poteſt pœnitere, dicit tamen quòd propter autoritatem glo.& Ioan. And.quòd Canoniſtæ tenuerunt,quòd in foro Eccleſiaſtico admittatur pœna ſolum vſq; ad li.conte. Legiſtæ verò, ꝙ vſq; ad ſententiam. vnde minimè ſunt mutãda, &c.vt l.minimè.ff.de leg.facit gl.in c. 2.de arbit.lib.11.Sed Ioa.Pet.in d.l.quamuis. dicit, quòd licet in foro Eccleſiaſtico non videatur inſiſtendum, propter prædictas autoritates, tamen in terris Imperij videtur maximum dubium, quia contra glo. iuris ciuilis. & contra Cyn. & Bartol. fortiſsimè obſtat quod dixi ſupra, ſecundum Bald. ¶Et ſi teneres opin.gl.de qua in d.l.quamuis.quòd dum tex. dicit actionem remittat. quòd intelligatur de inſtantia, non poſſet ſtare aliquo modo prædicta opi. quòd ſolum vſq; ad conteſtationem litis admitteretur pœnitentia eo quod ante litis conteſtationem non dicitur adhuc eſſe inſtantia, vt l.pro perandum.C.de iud.dixi in c.penul. ſup. de iud.8. princ.artic. ergo non poſſet remitti inſtantia, quæ non eſt,vt l.decem. ff.de verbo.oblig. & per conſequens de neceſsitate intelligeretur admittendam eſſe pœnitentiam vſque ad ſententiam, prout voluerunt glo.& Bar. ¶ Sed veritas eſt, quòd debet remitti actio, & non inſtantia, vt ſupra dixi in verſ. 3.ceſſat.& infra ſubijciam. Sed pro Bar. bene facit, quia in pœnis legalibus,mitius agitur, quàm in pœnis hominis,vt l.Celſus.ff.de arbi.& ſic largius conſequitur pœnitentia.& ſic non obſtat l. maior. quia illa loquitur in pœna hominis. Item pro Bar. facit, quia prædicta pœna eſt legalis, & ipſa l. concedit hanc pœnitentiam,vt dicit gl.in d.l.quamuis. quam pœnitentiam & remiſsionem, ſi lex ipſa non concederet, non diceremus habere locum poſt pœnam incurſam, quam vocans iam incurrerat per ſolam citationem factam ſine venia contra prætoris prohibitionem, quod eſt notandum ad ſtatuta imponentia pœnam propter aliquod factum, quia ipſa incurſa, ſeu commiſſa, non eſt locus pœnitentiæ, niſi ſtatutum aliter prouideat. faciunt no. in l.3. §. quod autem.ff.quod quiſque iuris,& quod ibi traditur in glo.

¶Item pro opin.Barto.facit, quia ex quo libertus vel ſimilis,ſi vult pœnitere,neceſsitatur remittere actionem, vt dixi, non eſt inconueniens quòd iſta pœnitentia duret vſque ad ſententiam, ex quo per remiſsionem actionis patrono ſatis plenè ſubueniatur. ¶Aduerte tamen, quia iſta actio non cadit in conſideratione terminorum d. l. in criminali. C.de iuriſdictione omnium iudic.Et profectò argumenta prædicta ſatis ſunt perſuaſiua: ſed leges allegetæ per Bar. pro ſua opin. magis aſtringere videntur. ¶ Sed contra prædictam opin. facit,quia iniquum videtur in caſu noſtro, & etiam terminis d.l.in criminali. in quibus iura abhorrent principium vocationis propter irreuerentiam, & anfractionem,ſiue vexationem, quòd permittitur pœnitentia vſque ad vltimum terminum, quo poteſt fieri vocatio, & ſic vſque ad ſententiam, delicto quaſi conſummato & continuato. vnde non videtur aliqua æquitas, quòd talis purgatio admittatur vſque ad ſententiam ratione prædicta, quæ ratio ceſſat in iuribus allegatis per Bart. quia licet in illis quis videtur accuſaſſe, etiam a principio non expectato fine iudicij eo ipſo, quòd nomẽ rei receptum eſt inter reos,vt ff.de publicis iudic.in l.is,qui reus.

& C.qui accusare non poss. in l.neganda. tamẽ hoc non obstante admittitur pœnitentia vsque ad sententiam,vt in dicto §.accusasse. & in d.§.petijsse. tamen adhuc dicebat Bald. responderi posse, quòd in illis legibus non consideratur accusatio,vexatio, vocatio propter se principaliter: sed propter finem, quem finem cum pars non expectet, sed pœniteat, parcitur pœnitenti, & sic propter istam rationem videtur dicendum, quod in casu l.in criminali. solùm admittatur pœnitentia usque ad contestationem litis.

¶Quod etiam adiuuatur per l. 1. C.de plus peti. vbi dicitur, quòd usque ad litis contestationem parcitur pœnitenti, & non vltra.de quo in cap. 1. infra de plus petitio. ¶ Nec videtur obstare responsio Bart. ex eo, quòd ibi sit duplex dolus : quia sicut in terminis nostris requiritur ad commissionem pœnæ, seu sufficit vocare in ius sine venia: ita etiam in d.l.in criminali,& in cap.si diligenti. & sic non obstat quòd ibi videatur esse duplex dolus : quia etiã in terminis prædictis videtur esse duplex dolus, & in c.si diligenti, & in l.in criminali. vnde sicut in d. cap. 1.non admittitur pœnitentia,nisi vsque ad litis contestationem commissa iam pœna : sic etiam dicendum in d.l.in criminali,& etiam in terminis nostris, cum istæ leges non exprimant, nec declarent vsque ad quod tempus admittatur dicta pœnitentia. & quamuis in terminis nostris uideatur, quòd non solùm consideretur reuerentia contra quam fieri dicitur ab ipso principio propter citationem, sed etiam videatur considerari effectus & finis, ne patronus aut similis damnetur actione famosa,propter quam rationem videatur dicendum, quòd locus esset pœnitentiæ usque ad sententiam, per d.§. meminisse,& §.accusasse,& §.petijsse.tamen ex quo est duplex ratio, & quælibet est æquè principalis.vi detur, quòd vna sufficiat ad impediendam pœnitentiam post litis contestat. uidelicet, ipsa reuerentia cõtra quam dicitur esse commissum propter primam uexationem,& vocationem,& commissus est effectus pœnæ. vnde solum admittetur pœnitentia ante litis contestationem. Et sic attenta hac ratione,quæ sufficit,secundum no.Insti. de nupt.in §.affinitatis,& in l.liberorum. §.notantur. ff.de his, qui no.infa.de quo dixi in c.cum cessante.inf.de appel. meritò non videtur admittenda pœnitentia vsque ad vltimum finẽ vexationis. Quantum uerò ad prædictam l. in criminali. opinio Canonistarum uidetur esse magis aperta, quia ibi vna tantum subest ratio,ne quis vexetur coram vetito tribunali, & sic in puncto iuris opinio Canonistarum uidetur potius seruanda, etiam in foro seculari, secundum Ioan. Petru. qui tamen dicit cogitandum esse. Et profectò quæstio est satis ambigua & disputabilis. ¶ Et coniunge prædicta ad ea, quæ dixi in d. cap.si diligenti. ¶ Sed aduerte: quia contra prædicta ego fortiter oppono : quia supra in præcedenti uer.pro secunda excusatione à pœna, ego dixi quod si persona priuilegiata volens & non inuita, fuit vocata, quod pœna esset, vt supra statim dixi, quod hic ut vocans non incidat in pœnam, necessaria est pœnitentia ante litis contestationem, secundum opi. Canonistarum, vel ante sententiam, secundum aliam opinionem,sed hoc non videtur necessarium: quia si vocatus contestatur litem, igitur uoluntariè contestatur, & sic uidetur consentire, & tenet processus, secundum ea, quæ dixi sup.in ver.9.quomodo igitur frustra videtur tractari de pœnitentia ante litis contest.ad fugiendam pœnam : quia aut vocans pœnitebit ante litis contesta. & res est clara : aut lis contestabitur, & sic contestabitur cum uolente, & pœna cessare debet. ¶Sol. Licet Docto.non tangãt: tamen arbitror responderi posse multipliciter. ¶Primò, quòd dubitatio procedit, quando uocatus contradicit vocationi, & si iudex cõpellet eum ad contestandam litem,poterit ipsam contestari,cũ hac protestatione & sub hac forma, videlicet: Qui B.volens parere mãdato iudicis,non intendens aliquo modo renunciare iuri sibi quæsito ex uocatione facta per prædictum A.dictus A.dictam lit.contestatus est, &c. ¶ Vel potest dici secundò,quod ex quo vocans sine uenia incidit in pœnam, secũdum ea,quæ superius dicta sunt, sequitur quod ius quæ situm sibi non amittit per talem li.contest.dummodo appareat,quod ante nõ fuit uoluntariè vocatus, eo quod in prima comparitione contradixit citationi propter non impetratam veniam, sed à prædicta pœna bene excusatur actor, si pœnitet. Est igitur in facultate actoris se exonerare à dicta pœna, & satis est personæ vocatæ,quod vocans cadit à lite vna cũ pœnitentia, vt supra dixi. Et ita vidi in libro meo quãdam apostillam Dy.qui fortius dicit,q̃ licet vocatus non opponat : tamen potest petere pœnam. al leg.l.exceptiones, C.de excep.quod est notandum. ¶ Quartò cessat prædicta pœna, quocunque casu prædicta reuerentia fuerit amissa, seu perdita per patronum vel similem : puta,per maximam vel medium capitis diminutionẽ, vel per deportationem, vel damnationẽ in metallum,aut propter bannum. licet enim per deportationem,& bannum non perdantur ea, quæ sunt iuris gentium : sed solùm ea, quæ sunt de iure ciuili, vt l. 1. C.de hæred. instit. & secundum ea,quæ latè traduntur per dom.Nellum in tractatu bannitorum, in 2.parte primi temporis, quasi per totum: tamen perditur honor & reuerentia propter reatum,vt l.sed si hac.§.sed & si pœnam. ff.de in ius voc. ¶ Nec obstat quòd hæc reuerentia sit quasi de iure naturali,vt l.2. C.de in ius voc.quia licet sit quasi de iure naturali : tamen pœnæ appositio est de iure ciuili. ¶ Item non debetur dicta reuerentia, si patronus vel similis grauissima iniuria effecit libertum vel similem, vt d. l.sed si hac. §.patronum. dixi supra in versic.primò quæro. ¶ Et idem dicendum est, quocunque casu talis reuerentia amittatur, ut dixi in prædicta 1.quæstio.

¶ Sextò cessat dicta pœna respectu liberti, si per rescriptũ Principis libertus sit restitutus natalibus : per quam restitutionẽ Princeps facit eũ ingenuum, ut d.§.patronum.in fi.secus si per rescriptum solùm esset concessum ius aureorum anulorum,vt dixi supra,in 2.q.istius 26.q.princ. ¶ Nec Princeps per rescriptum suum remittit pœnam iam incursam applicãdam parti,vt l.2.in fi. C.de in ius voc.¶ Est tamen notandum,quod filius libertus vel similis non possunt se excusare à prędicta pœna propter rusticitatẽ. ¶ Et ratio est,quia naturali ratione, prædictis personis honor & reuerentia debetur, à qua naturali ratione rusticitas non excusat : licet enim excusẽt ab ignorantia

ignorantia iuris positiui, vt l.2. ff. si quis in ius voc. non ier.duntamen non sit notum,vt l.2. C.de inter dic.mat. secundum Cyn. tamen non excusat à iure naturali,vt d.l.2.& in d.l.1. ¶ Vide per Glo.& Bal. notabilem limitationem in casibus,in quibus rusticitas excusatur,illud procedit,nisi actus fuerit clam celebratus. quod perpetuo notabis. ¶ Ad quod vide,quæ dicam in titu.de dolo & contum. in materia doli. Item non excusatur in iure positiuo tẽden te ad formam actus,& rigorem iudiciorum,vt l.am biguitatem,& l.fi.C.de testamentis. dicam in tit.de ordi. cogni.

95 ¶ † Vigesimoseptimo quæro principaliter,qualiter iudex debeat citare per literas, & citationem cõmittere, & contra quem agere debeat is,cui committitur,& quid agendum sit si is, cui committitur nolit adimplere mandatum. ¶Sol. Dic, vt latius dicam inf.in 24.prin.art.

96 ¶ † Vigesimooctauo principaliter quæro, quid iuris si Papa mandat alicui sub hac forma, Moneas talẽ, quod intra quindecim dies restituat tale quid B. alioquin cites eum, quod intra tres menses per se, vel procuratorem compareat coram nobis. Ille verò mandato recepto procedit, & dicit,moneo te vt restituas intra quindecim dies tale quid B. alioquin ex tunc te cito, quod uenias ad sedem Apostolicam, an ualeat talis citatio. ¶ Sol. Innocent. pronunciauit, talem citationẽ non ualere. ad quod vide quod dicam inf.in 24.prin.art.q.6.

97 ¶ † Vigesimonono principaliter quæro, qualiter nũcius debeat citare iuxta formam commissionis, & citationem referre. ¶Sol. Dic, vt dixi sup. articu.13.q.1. Et in eod.art.in 2.q. uide,cui debeat fieri dicta relatio.& ibi in 3.quæst.vide, qualiter debeat referre.

98 ¶ † Trigesimò principaliter quæro, quid si iudex committit nuncio,ut nominatim citet aliquos, qualiter dicatur satisfeciſſe mandato. ¶ Sol. Clarum est satisfecisse,si personaliter citat,sed si citaret ad domum, maius est dubium. tamen Bald. tenet idem in l.si quando.C.de inoffic. testamen. in pen. q.argum.l.unum ex familia.§.1.ff.de lega.2. ¶ Item quia hic habemus effectum, ad quem fit nominatim citatio : quia deducitur ad notitiam certæ personæ: ergo habito effectu, non curamus de modo. argu.l.cum seruus.ff.de verborum oblig.Et ad hoc, quando dicatur, quid nominatim fieri, uide Glos. in uerbo,nominatim.in c.2. supra de offic.ordin.& per Inno.in c.licet ex quadam. de testibus, & quod traditur in c.quid agendum. §.2. de procura. lib.6. & in c.cum & plantare. infra de excess.prælat. & ibi tetigi, & per Legistas in l.quid si nominatim, ff.de liber. & posthum.

99 ¶ † Trigesimoprimo principaliter quæro, quid si citatio non sit facta legitimè, seu sub debita forma: vtrum arctet citatum. ¶Sol. Dic,vt latius dicam inf.in 31.prin.artic. ¶ Et ex his Deo duce, est expeditus 20. articulus.

SVMMARIVM.

1 *Literæ executoriales cum clausula, & si senserit se grauatum, quid operentur.*
2 *Causa quælibet, qualiter sit incipienda.*

ARTICVLVS XXI.

1 NIGESIMOPRIMO principali articulo † specialiter tractãda est materia literarum executoriarum,quæ quotidie committuntur, quæ dicuntur habere vim simplicis citationis. ¶ Circa quem articulum,Ang.in l.de pupillo. §.meminisse.ff.de ope.no.nunc. post Glo.3. ibi positam dicit, quod curia Romana introduxit originaliter hanc formam,quę tamen habuit originem ex Glo. in c. ex parte quo. infra de verborum signific. quæ Glos. forte non est alibi, ex qua sumitur practica, quam etiam obseruat nostra curia Senensis. ¶ Præcipit enim iudex citato, ut soluat tantum, vel tale quid faciat intra tantum tempus,& si senserit se grauatum,compareat intra tantum terminum receptu rus iustitiæ complementum. ¶ Vel præcipit Potestas aut maior officialis in ciuitate existens alicui officiali in Comitatu, quòd cogat & compellat realiter & personaliter A. ad soluendum, vel tale quid faciendum, aut ad implendum, B. intra talem terminum, & si senserit se grauatum, cõpareat coram eo intra tantum terminum recepturus iustitiæ complementum. Et istis casibus, si ipse citatus, vel cui fit hoc præceptum compareat,fortè se defensurum tale præceptum, & talis litera executoria resoluitur in vim simplicis citationis.de quo Ang. remittit ad no.in Spe.de cita.§.iam de citatione.versic.si igitur. sed corruptè allegat. & fortè voluit allegare in titu. de sen.prola.§.2.ver.sed nunquid.allegat etiam no. per Guli. de Cun. in l.quoties. ff.de in diem addic. sed ipsius Guli.lectura cõmuniter non habetur sem per illo tit.idem tamen tenet Io.de Imo.in d.§.meminisse,& legitur & no.in l.ea quidem. C.si manci. ita fue.alie. ¶ Et idem tenet Ang.in l.nonnunquã. ff.de iudic. vbi dicit, quòd de iure ciuili non habetur alibi, nisi in d.§.meminisse. & Bald. in l.ad peremptorium.in fi.ff.de iudi.per d.§.meminisse.quod tamen dicit procedere, nisi citatio esset nulla ipso iure : quia tunc non potest iustificari.argum.l.quædam mulier.ff.famil.ercisc.& ff.de testa.tut.l.iure nostro. quod contingere dicitur, quando fuit factum dictum præceptum executorium absque iustificatione. hoc est,si senserit se grauatum : quia tunc tale præceptum esset nullum, per l.1.& quod ibi not. Bar. C.de except.rei iud. quia tunc diceretur emanatum absque causæ cognitione. Et ideo nullum, & ex abrupto in materia in qua non potest incipi à præcepto,vt l.interlocutio.& l.programma.C.com min. vel epist. facit quod tradit Bar. in l.filiusfamil.
2 §.diui.ff.de leg.1. † Nam in qualibet causa debet incipi à petitio. cõdemnatio. siue fit in ordinaria, per modum,vt dixi in cap.1.de libel.obla.art.5. Siue in summarijs,per modum positum in Clemen.sępe,de verbor.sign. ¶ Et uide quod dixi in 20.princ.artic. q.2. & in 7.princ.artic.ver.20.secundus casus,tetigi de ordi.cogni.c.2.art.19.versicu.& ex prædictis infertur, quòd si iudex.

SVMMARIVM.

1 *Citatio generalis, quotuplex sit, & quotupliciter fieri dicatur.*
2 *Citare generaliter, quis possit.*

3 *Citari generaliter, quis debeat vel posſit.*
4 *Citatio generalis, quibus casibus fieri posſit.*
5 *Citatio generalis, qualiter fieri debeat.*
6 *Citationis generalis effectus, quis sit.*

ARTICVLVS XXII.

VIGESIMOSECVNDO principali articulo, tractandum est de citatione generali. ¶ Circa quem articulum pro ipsius clariori decisione, prosequar infrascriptas quæst.

1 ¶†Primò igitur principaliter quæro, quotuplex, seu quotupliciter dicatur fieri citatio generalis. ¶ Solv. Dic, quod potest dupliciter considerari. vno modo, respectu omnium agendorum in tota causa, & quo ad omnia acta celebranda, & de hac latissimè dictum fuit in 20. princip. articu. in 16. quæstio. princip. ¶ Quandoque verò accipitur citatio generalis, respectu personarum & factorum, seu negotiorum, & de hoc tractandum est in hoc articulo.

2 ¶ † Secundò principaliter quæro, quis posit generaliter citare. ¶ Sol. Dicendum arbitror, quod quilibet iudex ordinarius potest citare generaliter in casibus, in quibus permissa est generalis citatio: dummodo præfatus iudex habeat iurisdictionem in dictis causis, de quibus dicam statim in 4. quæst. ¶ Delegatus verò non posset citare, nisi specificatos in literis: vel alios comprehensos sub clausula, Et quidam alij, ad quod vide quod dixi in 5. princ. art. 3 1. quæst. princip. per decem quæstiones: sed maximè in quæst. 3. ¶ Et hoc verum, nisi aliter appareat ex forma literarum, secundum quam potestas & iurisdictio tribuitur, vt in c. cum dilecta. de rescript. cum similibus.

3 ¶ † Tertiò principaliter quæro, quis posit uel debeat citari generaliter. ¶ Sol. Dic, q persona incerta, contra quam non dirigitur principaliter petitio, potest generaliter citari. ¶ Persona verò certa, contra quam principaliter dirigitur petitio, debet specialiter citari: siue sit vna, siue etiam sint plures, hoc uoluit Inno. in c. in nostra. de proc. & ibi Ioan. de Imo. & Doct. in c. exhibita. supra de iud. & ibi tetigi super glo. 1.

¶ Et vide etiam quod dixi supra in 5. prin. artic. quæst. 1. traditur per Legistas in authen. si omnes. C. si ut se ab hæred. absti. & probatur in iuribus statim allegandis in sequenti quæstione. Nec obstat, quod talis citatio non uideatur valere eo, quod videatur incerta, & citatio incerta non tenet, secundum ea, quæ not. in l. eum quem temere. ff. de iudi. & dixi supra artic. 20. q. 9. quia illud procedit, quando ex natura rei vel causæ seu petitionis, scitur persona, quæ est citanda, & est tunc citanda ipsa certa persona: sed tamen citatur sub aliqua dubitatione vel ambiguitate, seu generalitate, secundum ea, quę dixi in d. quæst. 9. sed nos loquimur respectu petitionis, quæ non dirigitur contra certam personam, & propter ignorantiam citandorum, quorum fortè posset interesse, per ea, quæ dicentur in sequen. quæstionibus.

4 ¶†Quartò principaliter quæro, in quib. casibus & causis posit fieri generalis citatio. ¶ Sol. Dic, quòd talis citatio fieri pōt, & procedit in facto generali, vt in Auth. de hæred. & fal. §. si verò adsunt. & C. de remis. pig. in l. si eo tempore, & ibi per Bar. & Bald. & in authen. si omnes. C. si vt se ab hæred. absti. & ibi per Barto. Bald. & Docto. ff. si cui plus, quam per leg. Falc. l. 1. §. cum dicitur. & l. hoc autē. §. 1. ff. quib. ex cau. in poss. eatur. si ergo factum est generale, sufficit generalis citatio & generale edictum, vt dictis iuribus, & in cap. habuit. de maior. & obed. & ibi per Innoc. & in c. cum in tua. & in c. 2. & ibi per Io. And. & Docto. inf. qui matrim. accus. posl. vbi patet, quòd si tempore matrimonij contrahendi fiunt generalia edicta, quod quicunque scit aliquod impedimentum debeat prodire in publicum intra certum terminum, vnde postea nō audietur. Et ad idem in c. quia diuersitatem. inf. de consec. præben. & per Inno. in c. si constiterit. infra de accusat.

¶ De consanguineis igitur, adhærentibus, & amicis, & quorum posset interesse, fit & sufficit citatio generalis, vt no. in d. l. hoc autem. §. 1. ff. quib. ex cau. in posses. ea. tenet Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. no. Dom. meus in cap. fi. infra de vita & honest. cle. cum ergo imminet casus, in quo non agitur contra certā personam, vt potest etiam figurari exēplum, quando imminet confectio inuentarij, vel venditio fundi, qui potest esse alij obligatus: tunc enim satis est facere proclama, & citationem generalem, quòd qui sua putauerit interesse debeat comparere, & hoc casu scientes citationem, & non comparentes, faciunt sibi præiudicium, & sic vendito illo fundo, non potest talis allegare hypothecam, quam non comparendo videtur remisisse, vt d. l. si eo tempore. C. de remis. pig. ¶ Et si aliqui sunt absentes à loco, & nescitur vbi sint, fit etiam dicta citatio generalis, vt latè dixi in cap. ex tuæ. infra de cleri. non residen. in septimo princip. articu. quæstio. 2. & 3. ¶ Et ibi etiam tradunt Ioan. Andr. Dom. Anton. Dom. meus, & Ioan. de Imo. & etiam no. Io. Andr. in addi. Specu. in titu. de cler. non residen. Et idem etiam si ignorantur, quorum interest, aut interesse posset, vt dicta authen. si omnes, & ibi per Barto. & Docto. tangit etiam Hostien. in cap. ad nostram. 2. infra de iureiuran. tetigi in Clem. 1. de iudi. & vide quod dixi in c. inter. infra de purg. cano. in 10. prin. art. ver. secundò quæro. traditur etiam per Ange. in repet. l. si vacantia. C. de bo. vacan. lib. 10. ibi, data re clamandi copia. & Pet. de Ancha. & do. Dom. in c. fin. de elect. lib. 6. & Dom. meus in c. penul. de re iudic. secus si ageretur de facto speciali, seu contra certam personam: tunc requireretur citatio specialis illius, contra quem dirigitur petitio, & cuius principaliter interest, vt l. nam ita diuus. ff. de adop. & in cap. causam, infra de dolo & contum. & in l. 1. §. denunciari. ff. de ven. inspi. de quo latè dixi sup. in 5. articu. quæst. 1. vbi vide. Et uide omnino, quod dixi in d. 5. art. q. 6.

5 ¶† Quintò quæro principaliter, qualiter prædicta citatio generalis fieri debeat. ¶ Sol. Dic, quod debeat fieri de omnibus incertis, quę sua putauerit interesse: aut qui vellent interesse seu opponere, vel quid simile facere, vt patet ex iuribus allegatis in præced. q. & potest fieri sub certo termino, videlicet, quod intra terminum debeant comparere, & etiam solet apponi comminatio, quòd post illum terminum non audientur. Potest etiam fieri sine termino. ad quod tamen vide quod dixi supra 19. prin. art. q. 6. Et ad hoc etiam vide quod dixi in c. ex tuæ. inf. de cle. non resi. in 7. princ. art. in secundo membro. q. 5.

¶ Et aduerte: quia huiusmodi citatio generalis debet fieri cum solennitate trinæ citationis: nec sufficit una cum termino peremptorio, vt no. Io. And. in d. c. ex tuæ. de cle. non resid. & gl. in verbo, tertio. in Clem. 1. de vita & hone. cle. & per tex. & glo. in c. constitutionem. §. statuimus. de senten. excomm. lib. 6. Et vide omnino quod dixi in d. cap. ex tuæ. in 7. prin. artic. in secundo membro. q. 3. Tangit etiam Io. de Imo. in c. nostra. supra de procur. Et ita communiter hoc seruatur in citationibus eorum, qui vellēt opponere, aut aliquid petere ab officialibus, qui stant ad syndicatum, & de materia peremptorij latius dicemus, infra in 27. princ. articu. & fieri potest ista citatio per proclamata, & bannimenta, & per affixionem citationis & literarum citatoriarum in varijs locis, secundum quod in simili dicetur in 23. princip. articu. ubi tractabimus de citatione per edicta.

6 ¶ † Sextò principaliter quæro, quis sit prædictæ generalis citationis effectus. ¶ Sol. Dic, quòd licet talis citatio non arctet aliquem ad comparendum, nisi quatenus voluerit. ad quod vide quod dicam in 23. princ. art. q. 11. ¶ Sed solùm causatiuè arcten tur citati ad comparendum si volunt, quòd sibi nō præiudicetur: quoniam hæc citatio, licèt sit generalis, tamen præiudicat omnibus, quos citatio verisimiliter apprehendit, de quorum præiudicio agebatur, nō comparuerunt, nec se opposuerunt, vt in d. l. si eo tempore. C. de remis. pig. & quod traditur in iuribus allegatis, supra in 4. quæst. istius articuli, ignorantes tamen non ligat. argum. l. fi. ff. de decur. & l. genero. ff. de his, qui no. infa. & l. ex maleficijs. §. 1. ff. de actio. & oblig. C. de re mi. l. si seruus. lib. 12. no. Compo. in c. statuimus, de elect. in prin. glo. tenet Oldr. consi. 230. quod incipit, Credo de iure. ¶ Et vide quod dixi supra in 5. princ. art. q. 1. & uide etiam, quæ dicam in seq. artic. quæst. 11. & artic. 27. q. 11. ¶ Et ex his Deo duce, est expeditus 22. princ. articulus. Sequitur nunc 23. princ. articulus ex ordine.

SVMMARIVM.

1 *Edictum quid sit, & quotupliciter accipiatur.*
2 *Citare per edicta, quis posſit.*
3 *Citatio per edicta, quibus fieri posſit.*
4 *Citatio per edictum, quomodo, quando, & in quibus casibus fieri posſit.*
5 *Citatio per edicta, quam cognitionem requirat.*
6 *Citatio per edicta, quo tempore fieri posſit.*
7 *Citatio per edicta, in quo loco, vel ex quo fieri posſit.*
8 *Edictum peremptorium, per quod citantur volentes se opponere confirmationi electi, an posſit fieri per existentem extra territorium.*
9 *Citatio per edictum, qualiter, & sub qua forma fiat.*
10 *Edictum citatorium, in quo loco, & vbi posſit affigi.*
11 *Edictum citatorium, quanto tempore stare posſit vel debet affixum.*
12 *Citatio per edictum, cuius sit efficaciæ.*
13 *In termino citationis comparens, si absentiam alleget, quid erit agendum.*
14 *In termino citationis comparens, si postea se absentet, qualiter erit citandus.*
15 *Edictum citatorium tollens vel corrumpens, qua pœna teneatur.*
16 *Edictum citatorium corrumpens, an quandoque, vel quibusdam casibus veniat excusandus.*
17 *Pœna edictum citatorium corrumpenti taxata, cui sit applicanda.*
18 *Ad pœnam corrumpenti edictum citatorium taxatam exigendam, qua actione sit agendum.*
19 *Libellus qualiter in actione pœnæ citatorium edictum corrumpenti debitæ, sit formandus.*
20 *Condemnatio ad pœnam edictum citatorium corrumpenti debitam, à quo iudice fieri posſit vel debeat.*
21 *Edictum citatorium corrumpens si sit pauper, & non posſit soluere pœnam statutam, qualiter sit puniendus.*

ARTICVLVS XXIII.

VIGESIMOTERTIO principali articulo tractādum est specialiter de citatione per edicta. Pro cuius materiæ clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶†Primò igitur principaliter quæro, quid sit edictum, & quotupliciter accipiatur. ¶ Sol. Dic, q edictum multipliciter accipitur. quandoque sumitur pro præcepto Regum vel Imperatorum, vt patet in Euangelio Luc. cap. 2. ibi dum dicitur, Exijt edictum à Cæsare Augusto, &c. & hoc modo propriè sumitur. ¶ Quandoque sumitur pro præcepto quod continetur in lege inferioris, vt in c. vt circa. de elect. lib. 6.

¶ Quandoque etiam inferiores iudices apponūt edicta, vt in c. 1. de supplen. negl. præla. secundum Archid. Io. And. & dom. Dominicum, in d. c. vt circa, in §. edicto. ¶ Tu verò dic ex plurimis hincinde collectis, quod edictum multipliciter accipitur.

¶ Quandoque latissimè, & tunc sumitur pro qualibet lege generali, siue illa sit ciuilis, siue prætoria, vt tangit glo. 1. in l. 1. ff. solu. matrimo. & ibi etiam Ioan. de Imo. & ad idem d. cap. vt circa. & l. 1. & 2. & in l. digna vox. C. de legi. & in c. 1. de suppl. negl. prælat. lib. 6.

¶ Propriè tamen sumitur pro constitutione, quam Princeps vel Rex statuit, vt dixi supra. & est tex. iuncta glo. 2. distinct. cap. constitutio. & vt habetur in illo versicu. Edicunt reges, indicit festa sacerdos. ¶ Et hoc modo non sumitur in terminis nostris.

¶ Quandoque verò sumitur latè, vt comprehendat omnē legem prętoriā: sed non ciuilem, vt Inst. de iure natu. gen. & ciui. §. prætoria quoque edicta. & ff. de ædil. edic. in rubro & nigro. & in l. 1. ff. de dolo. & l. 1. ff. de mino. cum sim. & hoc modo sumendo, comprehenditur etiam interdictum, vt l. 1. ff. de ope. no. nunc. iuncta l. Prætor. eo. tit. Et probatur in l. 1. & 2. & fin. ff. ne vis fiat ei, & isto modo non sumitur in terminis & materia nostra.

¶ Quandoque verò sumitur strictè pro lege prętoria, differente ab interdicto, & tunc est specie distincta ab interdicto: quia sicut adoptio conti-

net adoptatos in ſpecie, & arrogatio, vt l. 1. & 2. ff. de adopt. ita & edictũ in genere, continet edictum in ſpecie, & etiam interdictum, & iſto modo etiam non accipitur in materia noſtra. Et hoc caſu, quid differat edictum in ſpecie, ab interdicto, non eſt materia noſtra, vide per gl. Bar. Io. de Imo. & Docto. in d. l. 1. ff. de ope. noui nunc.

¶ Quandoque verò ſumitur edictum pro præcepto, quòd faciunt iudices iuriſdictionem habẽtes, & iſto modo ſumitur in materia noſtra. quo caſu, quandoque accipitur latè pro quolibet præcepto iudicis, vt l. 1. in fi. ff. de offi. aſſeſ. quãdoque pro qualibet citatione, vt l. edictum, & l. ad peremptorium. ff. de iudic. 24. q. 3. c. de illicita. facit Clem. 1. in fi. de iudic. & de hoc edicto tractatur generaliter in tota hac materia citationis per omnes articulos ſuos. Et de edicto peremptorio ſpecialiter tractabitur in 27. princ. artic.

Quandoque verò accipitur edictũ pro quadam citatione ſpeciali, quæ fit cum certis ſolennitatibus per affixionem in albo, aut in valuis, vel parietibus à quibuſdam iudicibus duntaxat, & in quibuſdam caſibus, ſecundum quod tractatur in Clc. 1. de iud. & ad inſtar edictorum, quæ per Prętores in albo ponebantur, vt in d. Clc. 1. & in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. iud.

¶ Et de iſta ſpecie edicti tractandum eſt in terminis noſtris, & in hoc articulo.

2 ¶ † Secundò quæro principaliter, quis poſsit citare per edicta. ¶ Sol. Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in glo. ſuper verbo, per edictum. dicit, quòd iſte modus citandi competit ſolùm ordinarijs, & delegatis à Principe: alijs non, vt in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. & in corpore vnde ſumitur. tenet Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iudic.

¶ Aduertetamen, quia quod dixi de delegato à Principe procedit in alia citatione per edictum, quàm per edictum in albo propoſitum: quia talem non poteſt facere, cũ non habeat album. facit quod no. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdic. omn. iudi. iunctis notatis in ſimili, in l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offic. præſid. ¶ Et ad hanc quæſtionẽ vide quod dixi ſupra, in quarto princip. articu. q. 4. vbi etiam tetigi de arbitris, & de conſulibus mercantiæ.

3 ¶ † Tertiò quæro principaliter, quis poſsit citari per edicta. ¶ Sol. Dic, quòd quilibet, dummodo ſit citatus, in quo dicta citatio fieri poſsit. hoc colligitur ex tex. in Clem. 1. de iud. ibi dum tex. dicit, de quibuſcunque perſonis, ac vndecunque, &c. vnde cuiuſcunque ſint ſtatus, vel præeminentiæ, eccleſiaſticæ vel ſecularis, etiam ſi Regali vel Imperiali præfulgeant dignitate, poſſunt citari per edicta, vt in d. clem. 1. iuncta glo. ſuper verbo, quibuſcunque perſonis.

¶ Et hæc procedunt reſpectu citationis per edictum in caſibus ſpecialibus, de quibus loquimur, & de quibus in quæſtione ſequenti: ſed quandoq; fit citatio per edictum extra caſus noſtros, ſecundũ quod dixi ſupra, in 1. queſt. per quam citari poſsunt vniuerſitas & perſonæ incertæ. ad quod vide quod dixi in 22. principali articulo, maximè in 3. quæſt. ¶ Et poteſt etiam quandoque certa perſona citari per edictum & proclama, ſi perſona nõ inuenitur, & non habet domum, ſecundum Bald. in l. fi. C. de iure domi. impet. dicam infra, art. 25.

4 ¶ † Quartò quæro principaliter, quomodo, quando, & in quibus caſibus poſsit fieri hæc citatio per edictum. ¶ Sol. Dic, quod de iure ciuili talis citatio videtur permiſsa, non ſolùm in crimine læſę maieſtatis, ſecundum quod habetur in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, per edictum. ſed etiam in alijs quibuſcunque cauſi, per authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. & in corpore vnde ſumitur. Nec de iure ciuili videntur requiri qualitates, quæ requiruntur de iure canonico, ita demum videtur permitti huiuſmodi citatio, quando quis impedit, vel procurat per ſe, vel per alios citationẽ ad ſe peruenire: vel quando domicilium, ſeu locus habitationis citandi non poteſt tutè ſeu ſecurè adiri, vt eſt tex. in d. clem. 1. de iud.

¶ Sed Bar. in dicta extrauagan. ad reprimẽdum, in gl. ſuper verbo, per edictum. dicit, quòd prouiſio dictæ clementinæ, maximè in ſecundo caſu alternatiuæ, fuit multum æqua. ¶ Et ſubdit, quòd putat, quòd iudices ſeculares in foro ſuo debeant obſeruare & practicare ſecundum illam clementinam, tam in crimine læſæ maieſtatis, quàm in alijs quibuſcunque caſibus. Quoniam in dicta extrauaganti committuntur tres modi citandi, videlicet per nuncium, vel per epiſtolam, vel per edictum, & ſic committuntur alternatiuè. vnde iudicis arbitrio videtur hoc relictum: ſed in his, quæ arbitrio iudicis committuntur, iudex debet ſeruare æquitatem, vt in Authen. iuſiurand. quod preſta. ab his, §. 1. & per Ioann. Andr. in cap. 1. ſupra, de conſtitu. ¶ Quare ſi aliquis poteſt citari per nuncium, vel literas, non videtur æquum, quòd citetur per edictum. & ſi iudex tunc citaret per edictum, poſset pars appellare, & per iudicem appellationis poſset irritari proceſsus.

¶ Et ſubdit, quòd illud quod cõtinetur in dicta clementina, ſcilicet, quando impeditur ne citatio perueniat ad citandum, vel non poſse ad eum tutè accedi, ſæpe accidit, ſcilicet, quando citatur aliqua communitas, vel aliquis dominus, vel ciuis potens, vt ſunt multi ciues Perufini. arg. c. ſtatutum. §. cum verò eiuſdem. de reſcrip. lib. 6.

¶ Item, quando locus in quo eſt perſona citanda, eſt terribilis: non enim tutè mittitur tunc etiam nuncius ad locum iniquũ, vt l. ſciendum. ff. de lega. & in l. de ætate. ff. ad Trebel. pro quo etiam allego notabile dictum Io. And. in c. non minus. infra, de immun. eccle. quod refert & ſequitur Bal. in c. 1. de mili. vaſal. qui contum. eſt, in vſibus feudorum. vbi dicit, quòd ſi citandus eſt tyrannus, vel aliquis horribilis, citanti poteſt remitti peremptorium. de quo latius dicam, inf. in 27. principali articulo, & debet iudex adhibere circa hoc aliquam cognitionem, vt dicam in ſequenti quæſtione. ¶ Et idem tenet Io. de Imo. in l. qui ante calendas. ff. de verbo. obligat. & in clem. 1. de iud. & ibi dixi. Sed ipſemet Ioann. de Imo. in l. 4. §. Prætor ait. ff. de damno infec. dicit, quòd fortè non eſt verum, quod dicit Bar. quia ſi iudex ciuilis facit citationem per edictum, illam facit iure ſibi permittente, etiam ſi faciat extra caſus in dicta clementina annotatos, & ideo non videtur partem grauare. argum. l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur.

iniur. & l. Gracchus. C. de adult. Quod dictum ſatis de rigore poſſet ſuſtineri. Sed tamẽ dictum Bar. eſt æquius. Et ex dictis Barto. ſingulariter infertur, quòd quando de iure ciuili eſt aliquid iudicis arbitrio commiſſum, de iure canonico exprimitur quid certum: quòd tunc ciuilis iudex debet ſequi illud certum. & idem dicerem, ſi dubium eſſet de iure ciuili, propter varias Doctor. opiniones. de iure canonico ſtatutum eſſet quid certum, quoniam tunc etiam in foro ſecukari, & in terris imperij eſſet ſeruandum ius canonicum. & hoc idem voluit Ioan. de Imo. in d. Clem. 1. & in l. à diuo Pio. in princ. & in l. quidam conſulebat. ff. de re iudi. tradit etiam Dominus meus in cap. per venerabilem. infra, qui filij ſint legit. & in c. cum tempore, ſupra de arbi. & do. Domin. ſentit, licèt non ita clarè, in c. 1. de arbit. lib. 6. dixi in Clem. 2. de teſtibus. & in c. fraternitatis. infra, de teſtib. in 10. principali articulo, & in c. 1. infra, de oper. noui nuncia. & vide notabilem limitationem, quam dedi poſt domi. Anton. in c. licet ex ſuſcepto. ſupra, de foro compe. in ver. ſextus caſus. ¶ Et nota, quòd ad hoc vt poſsit fieri dicta citatio per edicta, non videtur requiri vtrunque: ſcilicet, quòd impediatur citatio, & quòd domicilium poſsit tutè adiri: ſed ſufficit alterum tantũ, & hoc propter alternatiuam, vel quorum, poſitam in d. clem. 1. Ad cuius veritatẽ ſufficit alteram partem eſſe veram, & ita notat ibi glo. Sed dicit ibi Ioan. de Imo. quòd ſatis ſibi videtur abſurdum, quòd ſi perſona eſt extra domicilium, & tutè poteſt citari: ſed tutè non poſsit adiri domicilium, quòd poſsit fieri hæc citatio adeo præiudicialis. vnde refert ipſe prædictã alternatiuam ad diuerſos caſus, videlicet, vt prima pars alternatiuæ habeat locum, vt citatio realis fieri poſsit, vbi alia requireretur citatio perſonalis: Secunda vero pars alternatiuę locum habeat, vbi aliàs poſſet ſufficere citatio ad domum. & ita dicit ipſe ſentire glo. ibi ſuper verbo, vel quorum. ¶ Sed contra hoc facit ſecundum eum, quia vtroque caſu fingitur perſonaliter citatus, & ideo dicit tutius eſſe tenere primum.

¶ Ego vero arbitror, vt ibi dixi, quòd iſte nõ fuerit intellectus glo. nec etiam tex. imo dum text. dicit, vel domicilia non poſsint tute adiri, debeat intelligi, quòd dato, quòd etiã alius, quàm citandus, dederit hanc cauſam, quòd non poſsit tutè adiri: & ipſe eſſet in illo loco, haberet locum citatio per edictum. ſed ſi ipſe eſſet alibi, & ſui copiam faceret: licet eius domicilium non poſſet tutè adiri: tamen citandus eſſet, vbi copiam ſui faceret, ſecundum ea, quæ dixi ſupra, artic. 17. q. 2. verſi. circa ſextam ſpeciem, & verſi. circa ſeptimam. ¶ Sed aduerte: quia circa id, quod dixi, quòd quando citatus impedit citationem ad ſe venire, ꝙ poteſt citari per edictum: dubitari poteſt, quid iuris ſi fortè iudex ſcribit alteri iudici, ſub quo citandus degit, ſeu habitat, quòd debeat illum citare, ſecundum quod dicam in 24. princip. articu. Ille vero iudex reſcribit, quòd non vult ei nunciare, vtrum hoc ſit imputãdum reo ita, vt ſit locus prædictæ citationi. ¶ Sol. Bart. in dicta extrauag. ad reprimendum. in verbo, per edictum. tenet, quòd non: quia per eum factum non eſt, arg. l. 1. §. fin. ff. quod vi aut clam. ſed ſecundum hoc, iudex nõ poſſet expedire proceſſum, vnde dicit Bart. quod talis habetur pro legitimè citato. licet enim ipſe non impedierit citationẽ de ſe fieri: tamen defenſor ſuus, hoc eſt ſuperior ſuus impediuit. Quod videtur ſufficere, vt in Clem. cauſam. de elect. ibi, verum, ſi per appellatum vel ſuorũ metu, &c. Vel dic, quòd propter negligentiam illius ſuperioris poterit ipſemet iudex citare per nuncium, vel per edictum, ſicut ſi eſſet in ſuo territorio, argum. l. 2. C. vbi rem actio. & l. nullus. & quod ibi not. C. de iudi. & hæc opinio plus placet Bar.

¶ Sed tu aduerte: quia ſi daretur poſsibilitas citandi per nuncium, aut per epiſtolam, non deberet fieri citatio per edictum, vt ſupra dixi: cogitabis. ſi tamen cõtingeret, quod citandus aliquo modo procuraſſet per ſe, vel alium, quo minus iudex, cui ſcribitur non citaret, deciſio eſt clara: quod eſſet locus citationi per edictum, per tex. apertum in d. clem. 1. ¶ Et prædicta procedunt, niſi Papa vel Princeps cõmitteret cauſam ad impetrationem alicuius, quod conſtito auditori vel alij, cui committit de narratis faciat citationem per edictum, ſecundum formam clem. 1. de iudi. quia tunc valebit citatio, licet ſimus extra caſus d. cle. quia Papa ſæpiſsimè formam nouam, vel antiquam mandat ſeruari: prout erat ante reſtrictionem factam per dictam Clemẽtinam, vel præter, vel contra ius ex ſua voluntate tantum illam iuſtificet, & illa ius facit. 2. q. 1. in primis. & quod ibi nota. in fi. 1. glo. de reſtit. ſpolia. c. Piſanis. de reſcrip. cap. ſuper literis. & cap. cum dilecta. de offic. deleg. cap. venerabili. cum ſimilib. Nam quod principi placuit, &c. Inſtit. de iure natu. §. ſed quod principi. & hoc poteſt eſſe in cauſis non deuolutis ad curiam, quas committit in curia. facit c. in cauſis. de re iudi. etiam ſi commiſſa ſit cauſa ſine clauſula, Non obſtat, quod cauſa prædicta non ſit deuoluta ad curiã. vide hoc latè per Gaſparem Calderinum, aliàs Ioannem Calderinum, conſilio, quod incipit, Nuper Sanctiſsimus in Chriſto pater ac Dominus noſter, Dominus Bonifacius.

5 ¶ † Quintò principaliter quæro, quid agere debeat iudex, & quam cognitionem adhibere ante, quàm citet. ¶ Sol. Dic, quòd debet ad ſui informationem examinare & cognoſcere, vtrum abſint dictæ qualitates, propter quas ſit locus citationi per edicta. argumento l. de ætate. ff. ad Trebell. ſecundum Bart. in dicta extrauagan. in glo. ſuper verbo, per edictum, & mihi placet, & in hac examinatione nulla eſt alia neceſsaria partis citatio per ea, quæ infra dicam.

6 ¶ † Sexto principaliter quæro, quo tempore fieri poſsit dicta citatio. ¶ Sol. Tex. in d. Clem. 1. de iudi. vult, quòd poſsit fieri non ſolum diebus ſolennibus, in quibus Romani Pontifices proceſſus generales facere conſueuerunt: qui ſunt dies Iouis ſeptimanæ ſanctæ Aſcenſionis, & Dedicationis conſecrationis Baſilicarum Petri & Pauli, ſecundum glo. in d. Clementi. 1. & Paulum Zenzeli. & Zabarellam ibi, ſed etiam extra illos dies: & ſic poſſunt fieri huiuſmodi citationes omnibus diebus, dummodo conueniant qualitates requiſitæ, de quibus ſupra dixi in quæſt. 4.

7 ¶ † Septimò principaliter quæro, in quo loco, ſeu ex quo loco hæc citatio per edictũ fieri debeat. ¶ Sol. Bar. in dicta glo. in verbo, per edictum, non videtur

videtur quantum ad hoc facere differentiam inter hanc citationem, & citationem per nuncium, vel per literas, & sic videretur sufficere remissio ad ea, quæ dixi supra, in 17. & 18. principalibus articulis. ¶Sed tu aduerte, quia ego arbitror, quòd quãtum ad decisionem quæstionis nostrę, tria loca sunt consideranda.

Primum, respectu loci exercendi iurisdictionẽ.

Secundum, respectu loci affixionis edicti.

Tertium, respectu loci, ex quo quis sit citandus.

¶Quo ad primum, concludendũ arbitror, quòd debet fieri in loco, in quo quis potest exercere iurisdictionem, ad quod vide remissiones, quas dedi supra, in 17. princ. art. q. 9.

¶Quo ad secundum dic, vt statim latius dicam in 9. quæst. ¶Quantum vero ad tertium, ex quo loco fieri possit hæc citatio. dicit tex. in d. Clem. 1. de iudi. quòd possit fieri vndecunque, & sic tam in loco, in quo est iudex: & infra illam diœcesim, vel etiã extra prouinciam, & vltra duas dietas, quando fieret per Papam vel Imperatorem, vt colligitur ex illa glo. super verbo, vndecunque, & sic videntur transire Doct. ¶Ego vero arbitror, quod non sit fienda hæc differentia respectu Papæ vel Imperatoris: etiam quo ad locum extra prouinciam: quia satis esse arbitror, q̃ sit iudex ordinarius, qui possit hanc citationem facere: ipse enim datis qualitatibus requisitis, potest mandare citationem per edictum fieri: & ipsum edictum affigi facere in domo consueta, secundum quod dicam in 9. quæst. & illa citatio afficit omnes vbicunque existentes, secundum quod statim dicam, in 11. quæst.

8 ¶† Sed circa prædictam quęstionem, vtrum missio edicti peremptoriæ, per quod generaliter citantur volentes se opponere confirmationi electi, possit fieri per existentem extra territorium suum. ¶Sol. Istam quæstionem ponit Gaspar de Calde. cons. 2. super rubr. de elect. Et ibi ponuntur allegationes pro & contra. Non tamen decidit, & quòd non possit sine licentia iudicis territorij, allegat 8. q. 3. c. nullum. vacua quidem & inania erant omnia, quæ gesserit. & facit quod no. glo. in c. vt litigantes. de offi. ordi. lib. 6. & Clem. quamuis. §. volumus. & quod ibi no. de foro compe. vbi dicitur, quod non valet processus licentia non petita. ergo cum actus edicti & confirmationis sint actus iudiciales, & contentiosæ iurisdictionis, quando fit inter partes contradicentes, non valet. imo posito, quòd nulla pars contradicat actus commissionis edicti est iudicialis: etiam si nullus comparuit. Nam edictum est citatio, cuius commissio est actus iurisdictionis. & habet vim interlocutoriæ, vt no. Ioan. And. in nouella de foro compe. c. Romani, in verbo, citatus, lib. 6. sed interlocutoria est de processu iudiciali. de probat. c. quoniam contra. ergo fieri non poterit extra territorium. ¶In contrarium facit: quia est voluntariæ iurisdictionis. quod patet, quia illa dicuntur contentiosæ iurisdictionis, quæ redduntur in inuitum, vt no. in l. 2. de offic. proconsul. Ea vero, quæ sunt volũtariæ iurisdictionis, possunt fieri extra suũ territorium: etiam non petita licentia alicuius, vt l. 2. de offic. proconsul. & l. emancipati. de adopt. & in l. fin. ff. de iurisdic. omn. iudi. & supra, de offi. leg. cap. nouit. lib. 6.

¶Nec obstat, quod edictum est citatio, & quòd habeat vim interlocutoriæ. & sic sit de processu: quia ridiculum est dicere, quòd omnis interlocutoria sit de cõtentiosa iurisdictione: si materia de qua agitur non sit de contentiosa iurisdictione. nã quis dubitat, quod in voluntaria iurisdictione fertur interlocutoria, & diffinitiua, vt l. 1. de offi. proconsul. & in superioribus iuribus probatur. non tamen per hoc sequitur eos esse de contentiosa iurisdictione: aliàs esset cõtradictionem implicare, quod esset voluntariæ iurisdictionis & contentiosæ, ita remanet ibi, & aliter non deciditur. ¶Pro ista vltima opin. facit, quia ista missio edicti non videtur actus iudicialis: quia prima citatio, quæ fit in princip. iudicij, dicitur tantum iudicialis, & non iudicialis, vt no. glo. 2. in Clem. 1. de iudi. Et sic ex quo non est iudicialis, videtur quod fieri possit extra territorium. Item citationes, quæ fiunt in princip. iudicij, non requirũt causæ cognitionem: & possunt fieri etiam ab eo, qui non haberet iurisdictionem, no. Innoc. de rescrip. cum contingat. de offic. deleg. prudentiam. de accusat. licet. si ergo non requiritur causæ cognitio, neque iudex sedeat, vt dicit Innoc. poterit ergo fieri extra territorium, argum. eorum, quæ no. de offi. lega. cap. nouit. ¶Nec obstat si dicatur, quod etiam prima citatio inducit perpetuationem iurisdictionis, de offi. deleg. c. gratum. & sic videtur iurisdictionem exercere: quia respondeo, per hoc necessario non concluditur, quod non possit fieri extra. nam subdelegans causam, dicitur vti iurisdictione, vt no. glo. magna, de offi. deleg. cap. iudex. lib. 6. & glo. in cap. si à subdelegato. & tamen potest fieri subdelegatio, vel delegatio per existentem extra territorium, vt no. glo. de offi. leg. c. nouit. non enim sequitur, istud est iurisdictionis, igitur nõ potest fieri extra territorium: quia si non est contentiosæ iurisdictionis, poterit fieri. & ista pars satis posset sustentari, duntamen effectus citationis trahat ad locum intra suum territorium.

9 ¶† Octauò principaliter quæro, qualiter fieri debeat hæc citatio per edictum. ¶Sol. Dic, quod ante omnia iudex debet examinare, an sit locus citationi fiendæ per edictum, secundum ea, quæ superius dicta sunt. Et dicit Spec. in titu. de citat. §. sequitur. versi. & nota. secundum Vber. quod quando aliquis de alio conquerebatur, quòd prætor in muro, vel pariete dealbato, faciebat scribi tale edictum, videlicet: Talis compareat tali die ad respondendum tali, in tali quæstione, per not. in l. si quis id quod, in prin. ff. de iurisdic. omn. iudi. & traditur etiam per Spec. in tit. de dolo & contum. §. restat. in prin. ¶Vnde si hodie in casibus, in quibus permittitur dicta citatio per affixionem in valuis, ianuis, columnis, vel alio loco publico, &c. fieret sub forma prædicta, clarior forma esset ista.

Forma citationis per edictum.

¶A. iudex ad petitionem B. citat C. in tali causa & quæstione, vt compareat vsque ad talẽ diem: seu intra triginta dies responsurus prædicto B. Et est vtile, q̃ in fine citationis addatur comminatio, quòd post terminum procedetur contra eum, secundum quod iuris fuerit. ad quod vide quod dixi supra,

supra, art. 20. q. 14. & dicetur infra, in materia dilationum. & sic patet, quòd talis citatio debet habere terminum, & debet esse terminus peremptorius triginta dierum, per tex. in auth. qui semel. C. quomo. & quando iud. ad materiam terminorum vide remissiones, quas dedi. supra, art. 20. q. 10. ¶Sed aduerte: quia licet tex. in dicta auth. qui semel. loquatur de triginta diebus, tamen Bar. in extrauagan. ad reprimẽdum. in gl. super verbo, per edictum. quem fui secutus in clem. 1. de iud. dicit, quòd terminus in tali edicto debet esse congruus ita, quod possit venire in notitiam citati. & etiam vt possit postea ad locum citationis comparere, vt dicta clem. 1. de iud. ne aliàs edictum contineat impossibile, vt l. 2. §. si quis ita. ff. de eo, quod cer. loco. & ar. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. ff. de leg. 1. & in regula, impossibilium, de regu. iur. in criminalibus verò debet dari dilatio longior, secundum formam l. 2. C. de exhib. reis. dicit tamen Bar. quòd in casu extrauagan. ad reprimendum. vbi proceditur absq; figura iudicij, non esset necessaria solẽnitas iuris ponitiui: & idem dicendum arbitror in omnibus alijs casibus, in quibus procederetur absque figura iudicij, de quibus dicam in tit. de ordin. cogn. ¶Debet ergo in citatione per edictum condecens terminus assignari, considerata locorum distantia, personarum qualitate, & causæ grauitate, vt in d. clem. 1. iuncta l. 2. C. de exhib. reis. de quo latius dicetur in materia dilationum. ¶Sed hic cadit notabile dubium, qualiter poterit iudex habens cõgruũ terminum assignare. ¶Sol. Dicit Bar. in d. gl. super verbo, per edictum, quòd poterit scire & se informare inquirendo secundum quod traditur in authen. ei qui. C. de bo. auth. iudi. posi. ibi dum tex. dicit, inquirat iudex. ¶Sed tunc insurgit dubium, quomodo poterit hoc inquirere, cùm testes hoc ignorent, nec possunt certum deponere existentes hic de eo, qui citandus est ex loco maxime longinquo, maximè cum ille potuerit interea discedere de illo loco. ¶Sol. Dicit Bar. in dicto loco, quòd nihilominus poterit informari secundũ formam. §. si verò. in Auth. de exhib. & intro. reis. vbi tex. dicit, examinet iudex, vt potuerit in qua terra abijsse dicitur. vnde ponderandum, est illud verbum, abijsse dicitur. propter q̃ datur intelligi, quòd sufficit, quòd iudex hoc sciat per famam, vel vulgi opinionem. ¶Ex quo infertur, q̃ hanc informationem & examinationem poterit facere sine aliqua citatione, & sine figura iudicij. ¶Sed tu aduerte: quia licet aliàs fuerim hoc secutus in d. clem. 1. de iud. nunc tamen videtur, quòd hæc quæstio non possit procedere, nisi in terminis extrauag. ad reprimendum, vel similibus. sed in terminis d. clem. 1. non videtur posse procedere: quia loquuntur, quando citandus impedit ne citatio ad eum possit peruenire, vt supra dixi; vel quando ipsius domicilium non potest tutè adiri. ex quibus videtur cõcludi, quod locus apparet certus, vnde dic, quòd si locus est certus res est clara, si verò dubius procedunt dictæ quæst. Sed tunc quæro, quid si iudex committeret dictam examinationem, an teneat citatio. & videtur quod non, cum ipse prętermittat ea, quæ sunt de substantialibus ipsius actus.

¶Subdit tamen Bart. in præallegato loco, quòd communis practica obseruat, quod habeatur respectus ad locum solitæ habitationis, per no. in l. 1. §. 1. ff. de libe. agnos. & in c. cum causam, infra, de dolo & contum. & in l. 4. §. Prætor. ff. de dam. infec. & in clem. causam. de elect. & quod dixi supra art. 17. q. 2. ver. circa septimam speciem. ¶Et aduerte, quia licet de iure ciuili videatur sufficere sola propositio edicti in loco solito, vt dicam in sequ. quæst. tamen de iure canonico, debet prius legendo literas seu edictum in aliquo publico loco citari, & postea debet edictum citatorium affigi in loco solito, vt colligitur ex d. clem. 1. & tenet Bart. in d. extrauag. ad reprimendum. in gl. super verbo, publicè.

10 ¶†Nonò principaliter quæro, vbi seu in quo loco prædictũ edictũ citatorium debeat affigi, seu apponi? & quid agere debeat iudex ante affixionem. ¶Sol. tex. in d. clem. 1. de iud. dicit, quod fieri debet ad instar edictorum in albo prætoris. & vt dicit ibi glo. album prætoris erat locus dealbatus, in quo scribebantur edicta, vt in Auth. de litig. §. omnem. collat. 8. & ff. de iurisdict. om. iud. l. si quis id quod, quæ tamen lex loquitur de loco, in quo scribebantur edicta generalia. ad quod vide quod statim dicam in 11. q. 1. ver. Primò quæro. facit etiam ff. de albo scriben. l. 1. & 2. quæ tamẽ leges loquuntur de loco dealbato, in quo scribebantur nomina decurionum: sed ad instar talium locorum, etiam in simili loco scribuntur istæ citationes per edicta, & si tu diceres, quomodo possunt tot edicta, & tot citationes poni in eodem loco? Dic, quod locus erat satis amplus & latus, & vnum ponebatur post aliud & finito termino citationis, illud delebatur, & aliud ponebatur, vt traditur in dictis iuribus, & per gl. & Doc. in auth. qui semel. C. quomo. & quando iud. & per Io. And. post Spec. in add. Spec. in tit. de citat. §. sequitur. ver. Et no. secundum Vber. Et vide Specu. in titu. de dolo & contum. §. restat. in princ. traditur etiam in Authen. de litig. §. omnem. Et sic etiam in illis locis dealbatis scribebantur dictæ citationes. Hodie verò huiusmodi edicta citatoria affiguntur, vel in valuis seu Ianuis palatij, vt dicit tex. in d. clemen. 1. ibi, Ianuis clausis affigere, aut in columnis palatij, vel in alio certo loco deputato, secundum Bar. & Doc. in d. auth. qui semel. vel in foribus maioris ecclesiæ, vel in loco nundinarum: vel alibi, vbi moris est publica præconia fieri, vt etiam traditur in dicta extrauag. ad reprimendum. facit tex. in secunda consti. Codicis, circa finem. ibi dum tex. dicit, edictis more propositis. secundum Bar. in dicta extrauagan. ad reprimendum, in verbo, publicè. & debet proponi seu affigi huiusmodi edictum in loco iurisdictionis: quia extra locum iurisdictionis non proponitur edictum, sed debet fieri notificatio per nuncium, vel per literas, seu epistolas, vt dicit Oldr. consil. 44. quod incipit, quæritur, vtrum citatio.

¶Et nota, quod licet mandatum sit per audientiam, citationem per edictum in tribus locis publicatum, quod licet solum fuerit publicatum in duobus locis, sufficit: quia satis videtur esse obseruata forma iuris, ita dicunt domini de Rota decisio, centesima octuagesima quinta. in nouis. quod est singulare, sed non procedit sine dubitatione.

11 ¶† Decimo principaliter quæro, quanto tempore prædictum edictum debeat stare affixum. ¶Sol.

¶ Sol. Dicunt Doct. in d.cle.1. quod ex eo, quod certum tempus non ſtatuitur, relinquitur arbitrio iudicis, & idem dicit Bar.in d.extrauagan.ad reprimendum, in verbo, publicè propoſitum, per l.1.ff. de iure delibe. facit c.cupientes, 2.reſponſo. & c.fi. de elect.li.6. videtur tamen ſufficere, quòd in actis apparet ſcriptum, quòd edictum fuit publicè affixum in tali loco. Nec eſt neceſſe, quòd ſcribatur, quod tanto tempore ſteterit affixum: quia ex quo ſemel fuit affixum, cum eius ablatio ſeu corruptio ſit delictum, vt dicam in ſeq. quæſt. per l.ſi quis id quod.ff. de iuriſdict.omn.iudi. ideo præſumitur durare affixum. eſſet tamen bona cautela, ſi quis fecerit, de hoc fieri ſcripturam, vt dicit Bar. in dicta extrauag.ad reprimendum.in glo.ſuper verbo, publicè propoſitum, dixi in dicta clem.1.

12 ¶ † Vndecimò principaliter quæro, quis ſit effectus iſtius citationis per edictum. ¶ Sol. Dic, quòd effectus eſt, vt citatus teneatur comparere intra terminum ſibi ſtatutum, etiam ſi ſit extra territorium: quia talis citatio afficit etiam exiſtentes extra territorium, vt dixi ſupra, quæſt.7. & adeo arctatur citatus comparere intra terminum, quòd poſt lapſum termini reputatur contumax, & perinde eſt ac ſi eſſet perſonaliter citatus, vt d.clemen.1.de iudi. vnde glo.ibi ſuper verbo, perſonaliter. dicit, quòd iſte reputatur verus contumax, non tamen manifeſtus, per not.in cap.venerabilibus.§.ſecus. de ſenten. excommun. lib.6.

¶ Ex quo poteſt dubitari, vtrum talis admittatur ad appellandum, ad quod vide quod latè dixi in clemen.1. de dolo & contum. & quod dicam infra, in tit. de dolo & contu. in materia contumaciæ. ¶ Et nota quod quamuis ſit præſumptio, quòd talis citatio peruenerit in notitiam citati, tamẽ talis præſumptio non eſt iuris & de iure: ſed iuris tantum, quoniam ſi eſſet iuris & de iure, contra eam non admitteretur probatio, vt in l.non eſt veriſimile.ff.quod me.cau. & in auth. ſed iam neceſſe. C.de dona.ante nup. de quo dicam in tit. de præſump. & ita tenent Guliel. dom. Anto. & Ioan.de Imo. in d.clem.1. de iudi. & ibi dixi. ¶ Nec obſt.quod tradit Ioan. And. in c.dilectus, & in cap.cum inter. infra de excep.vbi vult, quòd citatus per publicum edictum generale non arctatur ad comparendũ plus quàm velit: quia illud dictum non loquitur in terminis noſtris. hic enim loquimur, quãdo citatur perſona certa & ſpecifica, vt patet ex his, quæ dixi ſupra. illud vero procedit, quando citatur perſona incerta, vel quæ ſua putauerit intereſſe, vel ſe opponere voluerit, ſecundum ea, quæ dixi ſup. artic.20. q.13. quo caſu, licet non arctetur ad comparendum, & ſic nõ reputetur contumax: tamen talis citatio præiudicat ſibi, vt dicam inf.in 31.art. & vide, quæ dixi ſup.art.20.q.6.

13 ¶ † Sed quæro circa prædicta, pone quòd intra terminum ſtatutum, de quo dixi, q.8. aliquis comparet, & dicit citatum abeſſe petens ſibi dari terminum vt eum inueniat, & ei denunciet: an ſit audiendus. ¶ Sol. Bar.in d.extrauag. ad reprimendum, in glo.ſuper verbo, per edictum. dicit, quòd cum iſte ſit excuſator, & veniat ad allegandas cauſas abſentiæ, admittendus eſt, faciendo fidem de abſentia: quo facto, ſi petit terminum, vt eum inueniat, & ei denunciet: audiendus eſt, vt C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouincia. ſecundum Bart. ¶ Sed tunc quæro, quid ſi iſte reuertens in termino dicit ſe diligenter pro illo perquiſiuiſſe, & non potuiſſe inuenire vbi eſſet. ¶ Sol. Dic, quòd iudex procedet tanquam contra contumacem: quia poſt illam dilationem auditur ſi venerit, vel mittat legitimè: aliàs ſecus, vt d.auth. qua in prouincia, ſecundum Bart.in

14 d.loco. & idem tenui in d.cle.1. de iudi. † Sed vlterius quæro circa prædicta, quid ſi in ipſo termino citatus comparet, & poſtea ſe abſentat: qualiter citabitur. ¶ Sol. Dic, quòd talis citatio per edictũ fuit facta ſimpliciter, quod compareat reſponſurus tali, ſuper tali negotio: hoc caſu comparendo, dicitur ſatisfeciſſe primo termino: & eadem citatione iterũ ſolenniter eſt citandus, ſicut in prima, ſecundũ Bar. in d.extrauag.in glo.ſuper verbo, per edictum, & in gl.ſuper verbo, de crimine. ¶ Quod intelligo, ſi termini eſſent habiles requirentes citationes fieri per edictum, ſecundum ea, quæ ſuperius dicta ſunt, aut prima citatio fuit facta magis extensè, videlicet, vt veniat reſponſurus ſuper tali negotio, & ad procedendum in cauſa prædicta, vt iuris fuerit vſque ad finem, & tunc veniendo nõ dicitur ſatisfeciſſe termino: niſi ſtet vſque ad finem, ad quod vide quod latè dixi de citato ad totam cauſam, ſupra artic.20. q.16. maximè in ver.circa 4.q. ¶ Eſt etiam & alius effectus: quia tale edictum debet ſtare, nec debet corrumpi, tolli, aut deleri, vt in l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdic.omn.iudi. ¶ Verum circa hunc effectum plures oriuntur quæſtiones.

15 ¶ † Primò igitur quæro, qua pœna teneatur corrũpens vel tollens tale edictũ citatoriũ. ¶ Sol. Tex. in d.l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdi. omn. iud. dicit, q̃ datur in eum iudicium quingentorum aureorũ. & hanc amplecti debemus, ſecũdum Cy. quem ſequitur Bal.ibi, nam ſemper iudex debet amplecti minorem pœnam, non ſolũ in pœnis, ſed etiã in quibuſcunque condemnationibus, vt eſt glo. ſingulariſſima in l.fi.ff. de præto.ſtipu. ego tamen in pluribus libris ſatis antiquis reperio tex. dicentem de quingentis aureis. & ita ſummat Bar. & ſequuntur cõmuniter Moder. ſed Spe. in tit. de dolo & contu. §. reſtat. in prin. tenet, quod eſſet pœna quingentorum aureorum, quod appareat ex ſerie libelli formati ibi per eum: & patebit ex his, quæ ſtatim dicam in 6.q.

¶ Et aduerte, quia licet ille tex. videatur loqui de alijs edictis generalibus, quæ ſcribebantur in albo Prætoris, per tex. ibi dum dicit, iuriſdictionis perpetuæ, & dixi ſupra, quæſt.9. tamen glo.1. ibi in fi. intelligit, quòd de æquitate, eadem pœna puniantur corrumpentes edicta citationum poſita in albo..

¶ Bar. vero ibi videtur primò hoc idem velle dicens, quòd illa lex habet locum, etiam quando citationes poſitæ in albo deſtruerentur: ſed tamen immediatè ſubdit, quòd illa lex eſt intelligenda quando deſtrueretur edictum Prætoris, quod propoſitum eſſet perpetuò. ſecus ſi eſſet propoſitũ ad tempus, vt eſt citatio: quia tunc propter finitam cauſam non intereſt alicuius ſi deſtruatur. & ideo deſtruens non tenetur dicta pœna.

¶ Bald. vero in d.l.ſi quis. tenet glo. prædictam dicens, quod talis non eſt extenſio magiſtralis, ſed quæ fit per aliam legem: & ideo habet locum pœna prædicta. Subdit tamen, quod Iaco. de Are. dicit, quòd

quòd prædicta opinio repugnat dictæ legi. Sed tu aduerte, quia Spec.in tit.de dolo & contu. §.reſtat. in prin.tenet primam opi.gl.dicit enim, quòd Prætores habebant in curijs locum quendam dealbatum, in quo ſcribebant citationes & ſtatuta, & q̃ ſi quis talem locum dealbatum corrumpebat, tenebatur pœna 500.aureorum.

¶ Ego vero arbitror diſtinguendum eſſe, q̃ aut quis corrumpit ſeu ſurripit ſchedulam, quam fortè nuncius, qui citare debebat, habebat in manibus, & tunc non habeat locum pœna prædicta, & idem dicendum ſi fortè dimiſit ad oſtium priuatum illius citandi, quam quis corrumpit vel ſurripit, ne forte veniat in notitiam citati, & hoc caſu, procedat opinio Iac.de Are. ſed tamen talis teneretur pœna fal. ſecundum Iac.no.gl.in verbo, quingentorum.in d.l.ſi quis id quod, per l.hodie. ff. de fal. Et in hanc ſententiam inclinat Ioan.Pet.in d.l.ſi quis id quod. Aut nos loquimur de corrumpente ſeu ſurripiente ſcripturas exiſtentes in archiuo publico, & talis tenetur pœna prædicta d.l.ſi quis id quod.ſi modo ſint publicæ pro publica vtilitate confectæ: ſed ſi non eſſent publicæ & pro publica vtilitate ibi exiſtentes, non teneretur dicta pœna, ſecundum Ioan. Pet.licet glo. ibi aliud ſentiat: ſed tenetur pœna fal. & iſta opi.videtur ſatis ſuſtentabilis. ¶ Aut nos loquimur in edictis citatorijs deſcriptis in albo, vel in loco publico deputato ad prædictas citationes, & hoc caſu, eſt maius dubium. ¶ Glo.Spe.& Bald.tenent, quod pœna locum habeat.Bar. contra. Fortè poteſt diſtingui, quòd aut quis corrupit dictum edictum ante, vel dum proponeretur, vel poſt, quàm propoſitum eſt: ſed adhuc pendet terminus in edicto citatorio deſcriptus: & tunc ſatis æquum quòd pœna prædictæ l.ſi quis id quod. locum habeat. & ita procedat gl.1.ibi. ¶ Aut ſumus poſt terminum finitum, ita quod illud edictum citatorium debebat deleri adeò, quod amplius non intereſt: & hoc caſu non habeat locum pœna. & ſic procedat opi. Bar.facit quod dixi ſupra, q.9. vbi dixi, quòd finito termino citationis, illud edictum debebat deleri.

¶ Secundò quæro, quis teneatur ad prædictam pœnam. ¶ Sol. Dic, quod tenetur, qui corrupit dictum edictum, vt d.l.ſi quis id quod. ſiue ſuis manibus corruperit, ſiue alij corrumpendum mandauit, & corruptum fuerit, vt ibi in ver. Item & qui ſuis, ſi modo mandans dolo malo mandauerit, licet faciẽs dolo malo non corrupit: quia tunc teneretur mandans, & non mandatarius. & ratio eſt, quia corruptio edicti, quæ denotat ſimplex factum, eſt facta in ſe, licet corrumpens non fuerit in dolo: vnde mandans, qui fuit in dolo, tenetur. ¶ Item tenetur tam maſculus, quàm fœmina. quod patet, quia prædict. lex loquitur per verbum, ſi quis. quod eſt verbum repræſentans verbum commune, videlicet homo. & ſic ex proprio ſignificato complectitur tam maſculum, quàm fœminam, vt in l.1. & ibi Bart. & in l.hominis.ff.de verb.ſign. voluit Bal.in d.l.ſi quis id quod & per eum, & Doct.in l.quicunque. C.de ſeruis fugi. & 17. q.4. c.ſi quis ſuadente. & ad hoc vide, quæ latè dixi in clemen.1. de elec. & ſi plures corruperint, vel mandauerint corrumpi, vel deleri, quilibet tenetur in ſolidum, nec ſolutione vnius, alius liberatur, vt d.l.ſi quis id quod. in fi. iuncta l. ſequenti, ſaluo eo, quod ſtatim dicetur de familia & ſeruis alicuius. ¶ Item tenentur non ſolum patres famil. ſed etiam filijfamilias, vt d.l.ſi quis id quod. ¶ Inſuper etiam tenentur non ſolum liberi: ſed & ſerui, pro quibus eorum domini pro ſingulis tenentur ad ſingulas pœnas, dummodò ipſi ſuis manibus corruperint, aut ſuſtulerint, ſecus ſi mandauerint vel conſuluerint edictum ſeu album corrumpi: quia tunc dominus pro ſua familia & ſeruis tenetur ad vnam pœnam duntaxat, vt eſt tex.in l.ſi familia. ff.de iuriſdict.om.iud. & quomodo hoc procedat, quòd domini pro pluribus ſeruis ſimul in hoc delinquentibus teneantur pro ſingulis ad ſingulas pœnas ſi hoc fecerint, & ſi mandauerint, vel conſuluerint, teneantur pro vno duntaxat, vide per Doct. & maximè & latè per Bald. in d. l.ſi familia. ſed latiſsimè tractaui prædictam materiam in c.1. infra, de pœnis. vbi omnino vide maximè quo ad terminos noſtros in 5.prin.art. ¶ Vtrum autem ruſticus teneatur dicta pœna, dicam in ſequ.quæſtio.

16 ¶ † Tertiò quæro, quando & quibus caſibus quis teneatur pœna prædicta, & in quibus excuſet. ¶ Sol. arbitror conſideranda tria membra. Primũ, reſpectu rei. Secundum, reſpectu qualitatis facti. Tertium, reſpectu qualitatis exiſtentis in agente.

¶ Quo ad primum dicendum, quòd prædicta pœna committitur, ſiue fuerit corruptum ſeu ſublatum ante, quàm proponeretur, ſi modò parabatur proponi, fortè erat deſcriptum in aliqua tabula, vel membrana, ſeu papyro, & parabatur affigi muro. ¶ Inſuper etiam locum habet, ſi factum eſt dum proponeretur, vel poſtquàm propoſitum eſt, vt d.l.ſi quis.ver.quòd ſi dum proponeretur.

¶ Quò ad ſecundum membrum reſpectu qualitatis facti, dicendum eſt, quòd tenetur non ſolum, qui corrupit, ſed etiam, qui manibus ſuis tollit, licet non corruperit, vt d.l.ſi quis. ver. hoc verò edicto. ¶ Quò ad tertium membrum, reſpectu qualitatis exiſtentis in agente, dic quòd requiritur, quòd dolo malo corruperit vel ſuſtulerit. vnde ſi per imprudentiam aliquis hoc fecerit, non tenetur, vt ibi. & ſic ruſticitas videtur excuſari a dicta pœna: quia licet non excuſetur ab his, quæ ſunt de iure naturali, in quibus non requiritur dolus, vt l.2. C. de in ius voc. & dixi ſupra, art.20.q.26. ver.12. quæro. tamen ſecus eſt in terminis noſtris. nec mirum, quia cum requiratur dolus ad pœnam incurrendam (vt dixi) ſequitur, quòd quælibet ignorantia, etiam iuris naturalis, vel quaſi, excuſat a pœna, ſecundum Ange. quinimò quicunque error, etiam beſtialis & craſſus excuſat a vero dolo, qui eſt in animo, vt l.Fulcinius. ff.quibus ex cauſ.in poſſeſ.eatur. Quoniam talis error & beſtialitas facit abeſſe animum doloſum, qui pro ſubſtantia rei exigebatur, vt in l.ſi per errorem. ff.de iuriſd.om.iud. quod perpetuò notabis: quia etiam ad alias materias plurimas poteſt hoc adaptari: puta, ad materiam turbatæ poſſeſsionis, vel ſimilem requirentem animum doloſum, vt l.1. §.fi. ff.ſi quis ius dicen. non obtempe. & ibi per gl. & Doct. & prædicta ſunt intelligenda de ruſticis, qui non eſſent ſagaces & malitioſi. argum. gl. ſingularis in l. athletæ. §. de ruſticis. ff. de excuſa. tuto. ¶ Et idem dicendum eſt vbicunque daretur talis perſonę ſimplicitas, propter quam præſumeretur dolus deeſſe.

¶ Et vbi

¶ Et vbi ad substantiam delicti requiritur dolus, etiam latissima culpa nõ punitur pœna illius delicti, sed etiam leuissima culpa: aliàs puniatur etiam criminaliter: sed mitius, vt per Bart. in l. aut facta. ff. de pœnis. & in l. 1. ff. ad leg. Corn. de sica. & per Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. ¶ Et quod traditur in l. quos reperi. C. si aduersus liber. & C. si aduersus delic. per totum, & in cap. cum voluntate. & quod ibi dixi. infra, de sent. excom.

¶ Et aduerte, quia est intellectus prædictorum, quod propter rusticitatem vel similem simplicitatẽ non præsumatur quis in dolo. vnde dolum allegãs, illum probare debet: quod est mirabile, licet aliàs in genere malefactorum præsumatur dolus, vt in c. 1. infra, de præsump. & ibi latius dicam. Sed in alijs personis, etiam quo ad terminos nostros, præsumeretur dolus. & ideo necessarium esset probare aliquam qualitatẽ, propter quam excusaretur. & hoc singulariter colligitur in titu. de dolo & contu. §. restat. in prin. ¶ Item ex prædictis infertur, quòd quis excusatur, si per iussum Prætoris corrupit, aut sustulit, vt in tex. d. l. si quis id quod.

17 ¶ † Quartò quæro, cui applicari debeat dicta pœna. ¶ Sol. Dic, quòd debeat applicari actori. arg. l. 3. ff. de sepul. viol. hoc est ei, qui agit ad prædictam pœnam. & ita contingit in alijs popularibus actionibus, in l. 1. ff. de popul. actio. & in l. eũ qui. §. in popularibus. ff. de iureir.

¶ Aduerte tamen, quia prædicta locum habent in corrumpente edictũ perpetuæ iurisdictionis causa positum: sed cum in materia nostra loquamur de corrumpente edictum citatorium, posito, quòd illa pœna locum habeat, de quo dictum fuit in prima quæstione, fortè dici posset, quòd non admitteretur nisi ille, ad cuius petitionem fuit propositum edictum citatorium, vel saltem ipse alijs præfertur. arg. no. per glo. & Bar. in l. 1. ff. de popu. actio. facit quod traditur in l. 1. §. si ad plures. ff. de sepul. viol. & quod traditur in l. si plures. ff. de accu.

18 ¶ † Quintò quæro, qua actione agatur ad prædictam pœnam. ¶ Sol. Dic, quod datur actio in factum, & quamuis tex. in d. l. si quis id quod. non dicat de aliqua actione, tamen intelligitur de actione in factum. ¶ Procedit enim hoc ex natura popularis iudicij ex edicto Prætoris. videlicet, quòd detur actio in factũ, vt dicũt Doct. in d. l. si quis id quod. sed Spec. dicit, quòd detur vtilis actio in factum, vt patebit ex his, quæ statim dicam in q. seq.

19 ¶ † Sextò quæro, qualiter formetur libellus ad pœnam istam petendam. ¶ Sol. Dic, quòd forma libelli potest colligi ex his quæ tradit Spec. in tit. de dolo & contum. §. restat. in princ. & Goff. in tractatu libellorum. in titu. de edicto, de albo corrupto. sub hac forma, videlicet, Coram vobis, &c. conqueror ego B. de A. qui edictum citatorium, ad petitionem meam mandato vestro affixum ianuæ, muro, vel columnis, &c. secundum quod casus accidit, corrupit, abrasit, deleuit, vel sustulit, &c. quare peto eum puniri in quinquaginta aureis, secũdum vnam literam, vel in quingentis aureis, secundum aliam literam: & ad hoc propono vtilem actionem in factum subrogatam in locum edicti de albo corrupto. ¶ Sed aduerte, in quantũ exprimitur nomen actionis, non videtur necessarium, ad quod vide quod dixi supra, artic. 20. q. 26. ver. 25. quæro. ¶ Et ex prædictis, & ex his, quæ superius dicta sunt, potes etiam colligere, qualiter formandi sunt articuli tam ex parte actoris, quam rei.

20 ¶ † Septimò quæro, coram quo iudice agatur, seu quis iudex possit condemnare ad dictam pœnam. ¶ Sol. Dicit Io. Petru. in d. l. si quis id quod. cum ad prædictam pœnam agatur actione in factũ, vt dixi, quæstione quinta, & sic officio iudicis mercenario, sequitur quòd agi potest coram quolibet iudice habẽte simplicem iurisdictionem. ¶ Et hoc idem sensit Bart. in l. imperium. ff. de iurisdict. omn. iudi. ¶ Sed tu dic, quòd hoc procedit respectu pœnæ pecuniariæ: sed respectu pœnæ corporalis, quæ succedit in locum nõ solutæ pœnæ pecuniariæ illam non possit imponere, nisi iudex habens imperium, & gladij potestatem. Ad quod vide, quod dixi supra, art. 20. q. 27. quæro.

21 ¶ † Octauò quæro, quid iuris si corrumpens, vel similis conuentus ad pœnam pecuniariam non potest illam soluere, quia est pauper. ¶ Sol. Dic, quod debet luere in corpus. & hãc quæstionem latius examinaui secundum ea, quæ latius dixi, supra articulo 20. q. 26. versi. 18. quæ omnia omnino vide.

¶ Et ex prædictis, Deo duce, est expeditus vigesimustertius principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citatio per literas, an & quando fieri possit.*
2 *Citatio per literas, per quem fieri possit, & cui.*
3 *Citatio per literas, qualiter fieri debeat: & sub qua forma.*
4 *Commissio citationis per literas clericis faciendę, qua liter sit formanda.*
5 *Laicus, sub qua forma possit clericos per literas citare.*
6 *Ordinarius, qua forma possit alteri ordinario scribere in materia citationis.*
7 *Citatio per literas, qua forma sit à delegatis facienda: siue sunt vnus, siue plures.*
8 *Literæ citatoriæ, qualiter sunt sigillandæ.*
9 *Literæ citatorię sunt per nunciũ necessariũ deferendę.*
10 *Citatus si neget literas sibi præsentatas, quid erit agendum.*
11 *Citans per literas, qualiter se habere debeat.*
12 *Literæ citatoriæ sub qua forma præsentandæ sunt.*
13 *Iudex, cui literæ citatoriæ mittuntur, qualiter se debeat habere.*
14 *Iudice, cui literæ citatoriæ committuntur, parere recusante, quid sit agendum.*
15 *Effectus citationis per literas, qui sit.*

ARTICVLVS XXIIII.

AVIGESIMOQVARTO principali articulo tractandum est de citatione per literas. ¶ Et aduerte, quia hic non tractamus de literis, quæ reducuntur ad viã simplicis citationis, quia de illis dixi sup. artic. 21. pro istius ergo articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, an citatio per literas fieri possit. ¶ Sol. Dic, quod sic, supra de offi. deleg. c. prudentiam. circa principium. ibi dum tex. dicit, literatoriè destinatum, &c. vt in c. ex literis. eo. tit. & 18. distin.

distin. c. si Episcopus. 4. q. 5. c. quisquis. & 5. q. 2. cap. vocatio. & q. 3. si ægrotans. supra de tempo. ordi. c. nec Episcopi. C. quomodo & quando iud. in l. consentaneum. Spec. eo. titu. §. iam de citatione. versi. 1. & apparebit ex infra dicendis. ¶ Quandoque etiã talis citatio est necessaria, vt si citatur persona illius, qui debet citari per literas, & nõ sufficit citatio per nunciũm. no. Glo. sing. & Bar. ibi in l. pen. C. de digni. lib. 12. dixi, sup. art. 12. q. 1. vers. 4. limitatur.

Secundò quæro, qualiter fieri possit. ¶ Sol. Dic, quòd ordinarij duob. modis citant per literas. nam quandoque dirigunt literas eis, quos vocant. Quandoque vero dirigunt literas alij, committendo illi, quòd debeat aliquem citare. ¶ Primus modus seruatur in clericis, & in his, qui sciũt scribere. ¶ Secundus in his, qui literas ignorant: nec scirent legere literas citatorias, vt l. 1. §. præsides. ff. de requi. reis. sed tamen si fieret econtra, non ideo minus citatio teneret, vt inf. in c. fin. in fi. de dolo & contum. vbi clericus citatur per alium. ¶ Et etiam laico quandoque literæ citatoriæ destinantur, vt in c. accedens. el 2. supra vt lite non contest. licet tutius sit citationem fieri per alium, ne citatus citationem occultet, vt dicit Spec. eo. tit. §. iam de citatione. versi. 1. igitur de citationibus. Sed tamen tunc quam cautelam ad hoc debeat adhibere pars, ad cuius petitionem fieret citatio, & quam etiam debet iudex adhibere, dicam. inf. in 8. q. & in 6.

2 ¶ † Tertiò quæro, quis possit citare per literas. ¶ Sol. Dic, quod tam ordinarius superior, quàm etiam pedaneus, & etiam delegatus. ad quod vide quod dixi, supra in 4. prin. art. q. 5. ¶ Et de delegato, tenet etiam Specu. eo. tit. §. iam de citatione. ver. quod autem. & probatur in cap. pastoralis. in princ. de off. deleg. & vide quod statim dicam in 5. q. Item eam facere potest assessor, vt l. 1. in fi. ff. de offi. assess. & adde hæc ad ea, quæ dixi supra in 4. princ. artic. quæstio. 5.

¶ Quartò quæro, quis possit citari per literas. ¶ Sol. Dic, quòd omnis ille, qui potest citari personaliter, & ad domum, & per nuncium, potest etiam citari per literas, dummodo conueniant qualitates propter quas aliàs citari possit. de quibus dixi art. 7. Quoniam ista citatio per literas non videtur alterare qualitatem citandi.

3 ¶ † Quintò quæro, qualiter fiat ista citatio per literas. ¶ Sol. Dic, quod aut iudex citat per se, secundum primam speciem citationis per literas, de qua dixi supra in q. 2. & talis citatio, & quæcũque fit per literas, debet continere nomen iudicis citantis, & nomen citati, & eius, ad cuius petitionem citatur, & causam seu rem super qua, ita quod reddatur certus de prædictis is, qui citatur, secundum ea, quæ latius dicta sunt, supra in 20. prin. art. in varijs quæstionibus, maximè. q. 9. 10. 11. 12. & alijs pluribus q. illius artic. quæ sunt coniungendæ ad intellectum q. nostræ, quæ quæstio nostra est regulanda in plurimis, secundum ea, quæ ibi dicta sunt.

Forma citationis per literas.

¶ B. talis diuina miseratione Archiepiscopus Ecclesiæ talis dilecto in Christo, A. &c. Salutem in Domino, querelam B. clerici, &c. recepimus, quòd cum Ecclesiam sancti M. idem B. clericus ex nostra collatione diutius possediset, tu prædictum B. absque rationabili causa pro tuo libito voluntatis, post appellationem ad nos interpositam temere spoliasti, eiusdem Ecclesiæ possessorem: atque illi sic de facto incumbis. Quare tibi districtè mãdamus, quatenus si est ita, intra spatium 8. dierũ post receptionem præsentium, præfatam Ecclesiam cum fructib. medij temporis eius restituere non postponas: alioqui si de iure confidis, tali die quam tibi pro peremptorio termino assignamus per te, vel procuratorẽ idoneum sufficienter instructum, ad causam coram nobis in tali loco compareas, eidem clerico de iusti tia responsurus: sciturus, quòd si in prædicto termino comparere neglexeris, nos in dicto negotio quãtum de iure poterimus, procedemus: quod si terminus præstitutus in diem inciderit feriatam, sequenti die non feriata, qua tibi peremptoriam assignamus, studeas comparere. In cuius testimonium præsentes literas sigilli nostri munimine fecimus communiri, secundum Spec. eod. tit. §. iam de citatione. ver. 1. igitur de citatione. Et probatur prædicta forma in c. cum ex literis, in fi. de restit. in integ. & in c. fi. de dolo & contum. Et sic etiam sub simili forma, secundum varias contingentias, formabis alias citationes, secundum prædictam primam speciem. ¶ Si verò loquimur secundum secundam speciem, uide licet, quando scribitur alicui, quòd citet aliquem: litera commissionis secundum Vbertum de bona Guida, debet similiter continere quis citat, & eius cognomen, & quem citat, & super quo, & ad quam diem, & ad cuius instantiam, & ꝙ per se vel legitimum responsalem, & idoneum ad causam sufficienter instructum compareat, cum peremptorio, &c. Et quod ipsum cõmittentem de citatione per eum facta per suas literas, aut per publicũ instrumentum super hoc confectum certiorem faciat, seu reddat, & clarè, non obscurè, secundum Spe. & Io. And. in addit. eo. ti. §. iam de cita. vers. 2. facit tex. in cap. cum causam, & in c. fin. inf. de dolo & contu. & in c. tum ex literis. ad fi. sup. de rest. in integ. & C. qui accusa. non poss. l. qui crimen. & ff. de no. ope. nunc. in l. de pupillo. §. qui opus.

Forma commissionis citationis per literas factæ clericis.

4 ¶ † B. talis, &c. Querelam B. clerici accepimus. Et iunge reliqua de quibus, supra vsque ibi, mandamus quatenus dictum A. clericum monere & inducere curetis, quod si est ita, eidem B. præfatam Ecclesiam restituere nõ moretur: alioquin peremptoriè iniũgatis eidem, quòd tali die coram nobis, &c. vt dictum est, supra in præsenti forma, vt hæc probantur in ti. de offi. deleg. c. ex literis. ¶ Aduerte tamen: quia posset etiam simul iungi vtraque forma, videlicet, vt ipse citet & etiã per alium citari faciat. Retenta enim præsenti forma vsque ibi, Quantum de iure poterimus, procedemus, iũgatur alia forma, videlicet: Et nihilominus nos damus tali literis nostris in mandatũ, vt ipse ad te eundem terminũ auctoritate nostra iuxta præmissam formã peremptoriè citare procuret. Et si non poterit inueniri, faciat vt citationis edictum per se vel aliũ apud Eccl. tuam

publicè pro ponatur. Et hæc vlt. forma & clauſula colligitur ex c.fi.inf.de dolo & contuma. tradit Specula.eod.titu.§.iam de citatione.verſi.ſi vero alteri. Et ſatis hæc omnia colliguntur ex his, quæ ſuperius dicta ſunt, maximè in 4.princ.artic. & in q.5.6.7. & etiam art.20.Et videbimus in art.27.

¶ Sed ſi citatio committatur laico: dic, quod iſta erit forma: videlicet.

5 ¶ † B.talis,&c.Salutem,&c. Sua nobis A.lachrimoſam quæſtionem monſtrauit,quod licet M. eius vir ſecum matrimonium contraxerit per verba de præſenti, & carnis copulam,ac per annos plures eidem velut vxori, coniugali affectione adhæſerit: nunc tamẽ Dei timore poſtpoſito, à ſuo conſortio abiecit eandem: nec erubeſcit cuidam C. ſuperinductæ publicè adhærere.Quare diſcretioni tuæ præſentium auctoritate mandamus, quatenus ſi eſt ita præfatum M. ex parte noſtra monere ac inducere procures,vt C.muliere ſuperinducta,vel cui adhæret penitus dimiſſa, præfatam A. vxorem ſuam recipiat, & eam maritali affectione pertractes: alioquin auctoritate noſtra iniungas eidem, vt tali die per ſe vel procuratorem idoneum peremptoriè cõpareat coram nobis: alioquin contra ipſum procedere curabimus quantum poſtulauerit ordo iuris. Quod ſi terminus, &c. vt hæc probantur infra de ſpon.c.ex parte,& c.veniens,& ſupra de offi.ordin. c.ſignificauit.

¶ Vel dicat ſic: Quod ſi non fecerit, tu auctoritate noſtra fretus eum & ſuperinductam excõmunicationis vinculo ſtudeas innodare: faciens eos tanquam excommunicatos ab omnibus veſtræ diœceſis arctius euitari,ſecundum Aegidium & Spe.& Io.And.in addi.eo.ti.§.iam de citatione.verſ.porrò ſi committatur.

¶ De forma autem citationis, quã auditor mandaret fieri per literas ſuas vltra 2. diætas, vide quod dixi ſup.in 20.prin.art.q.4.

6 ¶ † Porro ſi ordinarius ſcribit alteri ordinario nõ ſubdito pro citatione facienda de aliquo,in territorio illius præcipiet: quia par in parem non habet imperium, ſed rogabit, vt per nuncium curiæ ſuæ faciat illum citari, quatenus à die citationis per eum factæ debeat coram eo intra tantum tempus, quod pro termino peremptorio aſſignetur, comparere, vel in alia proximiori die ſequenti nõ feriata, ſi forte dies illa fuerit feriata, reſponſurus tali ſuper tali cauſa,re,vel negotio,recepturus iuſtitiæ complementum: alioquin,&c.cum commination de procedendo, non obſtante contumacia ſua, prout ordo iuris dictarit,& rogare illum,ꝙ de citatione per eum facta,& de die factæ citationis eum per ſuas literas,aut per publicum inſtrumentum placeat reddere certiorem. ¶ Et adde quæ dixi artic.5. q.15.& vide remiſſiones, quas dedi arti.17.quæſt.9.Et quia iſta citatio committitur extra territorium, poſſet fieri cõmiſsio de citatione ad totam cauſam. ad quod vide quod dixi,artic.20. quæſt.6. ¶ Similiter etiam literæ delegatorum,quibus citant, debent prædicta continere, & quia delegatus non habet fundatam iuriſdictionem à iure communi,ſed illam recipit ex delegatione: meritò debet interſerere tenorem cõmiſsionis, vt reus qui citatur, ſciat quis ſit, & qua auctoritate citat, ſecundum Spe.eo.tit. §.iam de citatione.verſi. cæterum literæ. Ad quod uide quod dixi artic.10.q.6. ¶ Sed contra prædicta oppono: quia cum vna tantum citatio facta fuerit,nõ debuit fieri peremptoria, ſecundum ea, quæ dicam in 27. prin.art.quare ſi uelis hanc vitare obiectionem, poteris concipere ſub forma,de qua ſupra dictum eſt, vſque ad illa verba, compareat coram uobis, &ſi tunc non uenerit, ueniat tali die, quod ſi nec tunc venite curauerit, veniat tali die, quam tunc peremptorium aſsignamus,& multi vtuntur hac forma,vt probatur de teſti. cog.c.2. & frequentatur talis forma in his,quorum pœniten.de facili haberi non poteſt. Ad quod uide quod dicam inf.art.31. ¶ Caue tamen debet is, qui ſub hac forma citat, vt intra vnam & alteram diem ſint competentia interualla: niſi facti neceſsitas aliud ſuadeat, vt dicam infra in 27.princ.artic.

7 ¶ † Et no. circa prædicta, quod quando citatio fieret à delegatis, conſiderari debet, an ſit vnus delegatus vel plures. Si eſt vnus,citabit per literas ſub hac forma, videlicet: Dominus Iohan.prior Eccleſiæ ſancti M. ciuitatis,& diœceſis Senenſis,à Domino noſtro Papa delegatus in cauſa vertente inter Do.Pet.Archidiaconum Senenſ.& Dom.Simo.de Prato, Abbatem ſancti Andreæ diœceſis Senenſ. tibi B. Archidiacono ſalutem in Domino noſtro Ieſu Chriſto, mandatum Apoſtolicum, vel literas Apoſtolicas nos recepiſſe noueritis in hac forma, videlicet: Calixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum, &c. veniens ad præſentiam noſtram P. Archidiaconus Senenſis,nobis ſignificare curauit, quod Dominus Simon,&c. ſuper nonnullis pecuniarum,frumenti, & rerum quãtitatibus iniuriatur eidem. Quo circa mandamus,quatenus ſi eſt ita, partibus uocatis cauſam audias, & cauſam fine canonico decidas: faciẽs quod decreueris per cẽſuram Eccleſiaſticam,appellatione remota,firmiter obſeruari. Teſtes autẽ,&c. Datum Romæ, &c. Et ſic ponatur totus tenor cõmiſsionis.Et ſubdatur: Volentes igitur,vt decet,mãdatis Apoſtolicis obedire, vobis auctoritate qua in hac parte fungimur præcipiendo mãdamus,quatenus præfatum Do. Simonem ex parte noſtra citare curetis,vt corã vobis in noſtra reſidẽtia ſancti Martini,&c. per ſe vel procuratorem ſuum repreſentet: quẽ terminum ſibi pro duob. edictis, & tertio peremptorio propter viarum diſtantiã,vt partium parcamus laboribus & expẽſis,aſsignamus. Vel quem terminum pro omnib. terminis ſibi peremptorium aſsignetis.Reſpõſurus de præfato P. Archidiacono, alioquin ſecundum formã mandati nobis traditam in cauſa ipſa in quãtum de iure poterimus,procedemus: eiuſdem abſentia non obſtante,ꝙ ſi idem terminus in diem inciderit feriatam,&c.& iniunge,ꝙ ſæpius dictum eſt.Diem aũt veſtræ citationis per veſtras literas, vt per publicum inſtru. placeat intimare. Vel ſic: In ſignum aũt citationis factę,ſigilli veſtri imp.reſsionem preſentib. apponatis. In cuius rei teſtimonium &c.vt ſup. Quidam autẽ ad cautelam inſerunt etiam formam & tenorem libelli: ne reus alterius valeat petere inducias deliberatorias,vt patur.5.q.2.c.ſi Primates,& no.per Gl.2. in c.1.inf. eod. & ibi per Ioan. ¶ Aduerte tamen: quia Io. de Deo in lib.iudicum, par.1. Rubr.3.improbat,ꝙ libellus ponatur in citatione,maximè per delegatum ſub

ſub quo lis nõ eſt conteſt.inf.de appel.cap.ſignificante. Dicit enim, quod talis iudex reddit ſe ſuſpectum,& quod tales non debent eſſe iudices, 3.q.5. in c.quia ſuſpecti,& ſubdit,quod eſſet locus appellationi, ſed dicit Io.And. quòd Io.de Deo multum ſubtilizauit, & quòd eſt tenendum contrarium, ꝙ nec recuſari nec appellari poſsit,ſecundũ quod no. Io.Andr.in c.1.in Glo.2.inf.eod. ¶ Et no.quod tenor commiſsionis debet inſeri in prima citatione: ſed in ſecunda non eſt neceſſe, ſecundum Spec.eo. titu.§.iam de cita.verſi.viſo de citatione. Et ad prædictam materiam, an & quãdo in citatione debeat inſeri forma libelli,& tenor reſcripti, vide quod latius dixi ſupra in 20.princ. art. q.6. ¶ Quòd autem delegatus debeat ſe præmittere in ſalutatione, probatur, quia repræſentat perſonam Domini Papæ 94.diſtinc. c.1.& vt ipſe Papa honorandus eſt, quo ad illam cauſam,93.diſtinct.c.fin.& ſup.de offi. deleg.cap.ſanè. In ipſa enim delegata cauſa eſt maior quolibet ordinario.ſup.de offi.deleg.cap.ſtuduiſti. ¶ Si verò ſunt plures delegati ſubdiſtingue, ꝙ aut ſunt diuerſæ dignitates: quia unus eſt Archiepiſcopus,& alij Epiſcopi, & ſic de ſingulis,& ille, qui eſt maioris dignitatis,debet in ſalutatione præmitti. Si vero ſunt eiuſdẽ dignitatis,attendendæ ſunt qualitates, quæ reddunt aliquem maiorem & honorabiliorem,vt ordinis maioritas,vel prioritas in ordine, vel reſpectu perſonæ prouenientis ſeu conferentis. inſuper & temporis,& ætatis,ſecundum ea,quæ traduntur in c.1.& in c.ſtatuimus,& in c.per tuas.ſup. de maio. & obe.& ibi dixi, & in l.2.ff.de albo ſcrib. 47.diſt.c.ſit rector.C.de offi.mag. offi.l.nemo.& in l.1.C.de cõſul.lib.12.Dignior enim ſemper eſt præponendus,& vitiũ eſt præpoſterare præponendum. 74.diſtinc.c.Epiſcoporum,& c.fin. C.de teſtib.in l. præpoſteri. Grauiter enim, vt inquit Philoſophus in primo Oeconomicæ, fert unuſquiſque honore ſuo priuari.

8 ¶ † Et no. quòd iudex ipſe prædictas literas debet publico ſigillo, vel proprio ſigillare,vt in l.ſi publicanus: §. 1. ff.de publicanis. & C. de epiſcopis & cler.in l.ſi qua per calumniam.& no.in ca. poſt ceſſionem.inf.de prob. nemo poteſt cum alieno ſigillo ſigillare: imò neque cum ſuo,ad alium tamen effectum deputato,vt inf.de appel.c.ſignificauit. Poteſt tamen anulo ſigillare,vel fortius cum ſuo: licet ad alium effectum deputato: ſi modo proprium ad hoc non habet, & dummodo de alieno, vel tali ſigillo mentionem faciat,vt l.ad teſtiũ.§.2. ff.de teſta. No.Spec. eo.ti.§.iam de cita.ver.literis. tradit etiam Bar.in extrauag.ad reprimendum.in Glo.ſuper verbo,per literas. ſubdit tamen ibi Bar.quod tutius putat, quòd tales literæ publicentur manu notarij. Et ita multi obſeruant, ſecundum Bart.de quo vide latius per Spe.in d.ver.literis,& de materia per Doct. in d. c.ſignificauit,& inf.de re iud.c.cum inter.& in l.ſi vnus.de teſta.73.diſtin.c.in nomine.97.diſtin.c. nobiliſsimus.& per Spe.in ti.de inſtru.edit. §.inſtrumentum.ver.item quod ſigillo.& de procu.§.ratione quoque formæ.verſ.3.& aliquid per Pau.in Cle. ſtatutum. de elect.

¶ Ego vero latiſsimè dicam de materia ſigilli,& ſigillationis, in titu. de fide inſtrumen. ubi melius conuenit.

9 ¶ † Et aduerte: quia licet fiant literæ, tamẽ eſt neceſsarius nuncius, qui illas portet, ſed in hoc differt ab eo, qui ſolus mittitur ſine literis: quia quando ſolus mittitur debet eſſe talis, ꝙ citatus debeat credere eum nuncium. Ad quod vide quod dixi ſupra in 10.prin.artic. & in 12. Sed in terminis noſtris ſatis eſt, quod credat vel credere debeat literas eſſe ipſius iudicis, ſecundum Barto. in d.Glo.ſuper verbo, Per literas.

10 ¶ † Sed quæro circa prædicta,quid ſi fortè citatus vellet negare literas ſibi præſentatas. ¶ Sol. Dicit Bar.in d.verbo,Per literas,quòd iudex in hoc ſtabit relationi ipſius nuncij, ex quo reus cognouit ſe citatũ à iudice per literas, & an ipſe qui literas portat,videatur eſſe nũcius illius iudicis,euidens eſt ſignum,ꝙ ſic,ex quo illas literas portat. arg.l.ſanctũ. ff.de rerum diuiſ.& C.de don.l.1.& ff.de leg.1.in l. ſeruũ filij.§.eum, qui chirographũ, ſecundum Bar. Facit quòd latè dixi in Clem.1.de procu.Vtrum autem ipſamet pars poſsit portare,dixi ſup.in 8.princ. artic. quæſt.4.

¶ Qualiter autem debeat fieri citatio per literas executorias,quæ tamen reducuntur ad uim ſimplicis citationis,dixi ſup.art.21.

11 ¶ † Sextò principaliter quæro, quid agere debeat pars,ad cuius petitionem emanat citatio per literas. Sol. Dic, ꝙ ſigillatis literis actor debet eas ſtatim recipere,& in actis redigi facere ad cautelã: deinde debet referre ad eum,qui debet facere citationem: vel portare ipſi, qui per literas prædictas citatur,in quarum delatione, & præſentatione debet eſſe cautus,ne ſigillum cadat,frangatur,vel deſtruatur, & vt præſente notario eas porrigat ei cui cõmittitur citatio fienda,vel etiã ipſo citato, cum illi ſcribitur ſub forma præſcripta, de qua præſentatione habeat teſtes,vel publicum inſtrumentum.C.de anna.except.in l.ut perfectius & inf.de probat.in cap. quoniam contra,

Forma præſentationis literarum citatoriarum.

12 ¶ † In nomine Domini, &c. Anno, &c. Pateat omnibus euidenter,qualiter B.preſentauit & dedit G. quandam literam apertam in præſentia mei notarij & teſtium infraſcriptorum, ex parte Reuerendiſsimi in Chriſto patris, & Domini Dom. A. &c. ſigillatam vero & integro ſigillo, in cuius circuitu erant tales literę,& inf.circulum tale ſignum,ſuppli cans inſtanter eidem,vt citare deberet M.iuxta formam ſibi traditam. ¶ Tenor autem prædictæ literę erat huiuſmodi: videlicet, B.talis, &c. diuina, &c. Tali ſalutem,&c. Et ſic toto tenore dictarum literarum inſerto,notarius in fi.ſubiungat: Acta fuerunt hæc tali die & loco, præſentibus talibus,&c. Et ego Lucas talis,&c.tali auctoritate notarius preſentationi dictarũ literarum interfui,& ad præſentatoris inſtantiam infraſcripta redegi & publicaui,& meo ſigno ſignaui,ſecundum Spe.eo.ti.§.iam de cita.ver. ſed præmiſsis opponitur. Facit etiam quod tradit idem Spec. in tit. de reſcripti præſentatio. §.primo. Et ſimiliter etiã, quando ipſa pars præſentat literas, vel præſentare facit ei,qui citatur, debet teſtes adhibere, uel publicum facere confici inſtrumentum de dicta præſentatione, & hoc eſt magis cautum,

ne fortè citatus posit postea negare se fuisse citatū. Ad quod vide quod etiam facit, quod notat idem Spec. eo.ti. §. iam de citatione. vers. vnde primò discutiendum est.

13 ¶ † Septimò principaliter quæro, quid agere debeat iudex, cui scribitur.

¶ Sol. Dic, quod debet seruare formam cōmissionis sibi factæ, vt in cap. venerabili. supra de offic. delega. in l. diligenter. ff. mandati. & in c. cum dilecta, supra de rescript. cum similiter. Et ideo si Papa mandat alicui sub hac forma, videlicet: Moneas talem, quòd intra quindecim dies restituat tale beneficium B. aliàs cites eum, vt intra tres menses per se, vel per procuratorem compareat coram nobis, & ille receptis literis dicat: Moneo te vt intra quindecim dies restituas beneficium ipsi B. alioquin ex nunc te cito, quod compareas coram Papa, quod talis citatio non valet, quia nō est seruata forma mandati: quia post factum præceptum debuit expectare per quindecim dies, & postea citare, secundum formam rescripti. Facit quod no. Gl. penult. in Clemen. attendentes, de statu monaco. & per Io. And. in c. commissa. in princ. de elect. lib. 6. & de offic. delega. c. cum plures. lib. 6. & per Specul. in titu. de remissionibus. §. videndum. versic. hoc etiam notandum, & in tit. de citatione. §. contra citationem. versicu. sed pone.

¶ Et prædicta adde ad ea, quæ dixi sup. artic. 28. vers. formaui quæstionem prædictam, & remisi ad hic dicenda, quia melius hic conueniebat.

¶ Et nota, quod debet ipse citator receptis & prælectis literis, si citandus aliàs est eius subditus, eum ad suam aduocare præsentiam: Si vero non est ipsius subditus, vel est magna persona, ipse debet ad eum accedere, & præsente notario vel testibus idoneis, per quos posit probari citatio, si necesse fuerit, legat præfatas literas coram illo, & postea citet illum, iuxta traditam sibi formam, vt superius dixi, de qua citatione faciat fieri publicū instrumentum sub hac forma, videlicet.

¶ In nomine Domini, &c. H. talis diuina gratia, &c. Vel, Petru. Archidiaconus, &c. Vel, B. Præpositus, &c. requisitus per literas Reuerendi in Christo patris & Domini, Domini G. auditoris, vt deberet citare, seu citari facere N. &c. ipsum A. ex parte eiusdem citauit, & præcepit eidem peremptoriè, vt tali die & loco comparere debeat, &c. Et qui, vt dixi, in ipsa citatione debet se conformare mandato sibi facto, & sic facere fieri secundum instrumentum publicum. Ad quod faciunt, quæ traduntur per Specu. eo. tit. §. iam de cita. ver. porrò citator. & §. contra citationem. vers. item no. quod quando.

14 ¶ † Octauò principaliter quæro, quid debet facere iudex, qui mandat citationem fieri per literas, si iudex, cui cōmittitur, non vult parere. ¶ Sol. Dic quod aut iste, qui committit, non est illius superior, & nihil potest attentare contra eum, per l. fi. ff. de iurisdic. omn. iud. & c. 2. de constit. lib. 6. Si uero sit illius superior, vt puta, quia sit auditor Apostolicus: mandatum suum ita poterit aggrauare. ¶ B. Episcopus, &c. Domini nostri cameræ Apostolicæ auditor, &c. Meminimus nos, vobis nostris literis dedisse in mandatis, vt A. clericum, &c. ex parte nostra peremptoriè citaretis, vt tali die, & loco super tali causa, &c. Quod quidem, prout nobis relatum est, facere contemptibiliter non curastis. quocirca uobis sub pœna excommunicationis districtè præcipiendo mandamus, quatenus eundem ex parte nō stra citare curetis, iuxta priorem continentiam literarum: quòd si fortè contemptum superadhibueritis contemptui, & mandatum nostrum, imò verius Apostolicum contempseritis, contemptum huiusmodi ad pœnam duriorem, & ad alia, sicut magis vi debimus expedire, procedemus, secundum Specul. eod. titu. §. fin. versicu. si vero is, cui. ¶ Et si talis inobediens fuerit, poterit procedi contra eum ad remedia, quæ sunt prodita contra contumacem. de quibus latè uidebimus, infra in titu. de dolo & contumacia.

15 ¶ † Nonò principaliter quæro, quis sit istius citationis effectus.

¶ Sol. Dic, vt videbimus, infra in 31. prin. artic. vbi tractabimus de effectibus citationis. ¶ Et uide ad materiam istius articuli, quod dixi supra in 17. princip. articu. quæstio. 2. versic. 5. circa tertiam speciem. ¶ Et ex his Deo duce, expeditus est 24. princip. articulus.

¶ Postremo, de quibusdam literis, quæ habent vim citationis, dixi supra art. 21.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, an possit fieri per præconem.*
2 *Citari quis possit, & quando.*
3 *Præco, quis esse possit.*
4 *Citatio, vbi fieri possit.*
5 *Citatio præconia, qualiter fieri debeat.*
6 *Præco, qualiter referre debeat.*
7 *Præcone, & notario differentibus in relatione, cui credendum.*
8 *Citationis præconiæ effectus, qui sint & quot.*

ARTICVLVS XXV.

VIGESIMOQVINTO principali articulo tractandum de citatione præconia. Pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar in frascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, an talis citatio fieri possit. ¶ Sol. Dic, q; sic, vt in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. & in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oportet. & in l. fi. §. deferre. & in c. cum parati. inf. de appel. & apparebit ex inf. dicendis. ¶ Secundò, quis possit citare per præconē. ¶ Sol. Dic, vt dixi sup. art. 4. q. 5.

2 ¶ † Tertiò, quis possit citari, & quādo. ¶ Sol. Videtur dicendum, quod hæc citatio sufficit ad citandum reum. C. ubi de crim. agi oportet. authentica, qua in prouincia, & C. de fer. l. fi. nō tamen videtur sufficere ad citandum actorem: imò specialiter ad eum mittendus est nuncius. in Auth. de litigiosis. §. omnem verò. ¶ In contrarium tamen facit: quia non debet actori licere, &c. ff. de regu. iur. in regula, Non debet actori, & in cap. 2. supra de mutu. pēti. Sed dic, quòd hoc ideo est: quia frequenter citatur per nuncium, vnde ad conuincendam eius malitiam, sufficit citatio per præconem. actor autem rarò

rarò citatur: sed alium facit citari, & ideo per nuncium, & non per præconem est citandus. ita concludit Spec. eo. tit. §. sequitur videre. versi. sit quoque citatio. & pro prædicta opinione allegat Barto. etiam not. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. Sed ipse Bart. dicit, quòd ratio posita in dicta auth. qui semel. quæ est, quòd vox præconis paucis innotescit, est cōmunis ad actorem & ad reum. vnde putat Bart. dictum Spec. esse verum eo casu, quo reus debet esse in loco, vt statim dicam. vnde Bart. circa hanc materiam distinguit, quòd aut est citanda certa persona, de cuius interesse constat: aut ignoratur quis sit ille, cuius interest. ¶ Primo casu psona certa est citanda nominatim. ff. de ven. inspi. in l. 1. §. pen. secundum formam & modum, de quibus diximus supra, maximè articulo 20. q. 11. ¶ Aduerte tamen, quia si aliquis fuisset primò citatus nominatim, & compareret: & citatio illa fuisset facta vt compareret reuersurus super tali negotio: tunc comparendo diceretur satisfeciſſe primo termino, & ideo si iterum citandus esset, deberet similiter citari secunda vice, sicut in prima. Sed si esset facta citatio magis extensè, dicendo quòd ueniat responsurus super tali negotio, & ad procedendum in causa prædicta vt iuris fuerit vsque ad finem: quòd tunc veniendo non diceretur satisfeciſſe termino, nisi steterit vsque ad finem.

¶ Est tamen hoc intelligendum ciuiliter, vt stet horis debitis, non autem semper. Et ideo tunc suffi cit citatio per præconem missum per ciuitatem proclamantem, quòd talis iudex facit citari talem super tali negotio, &c. vnde tunc, aut iste reperitur præsens esse in ciuitate, & non comparet: & tale proclama arctat eum, vt l. si eo tempore. ff. de distra. pign. Aut non erat præsens: & ex eo, quòd se absentauit à ciuitate factus est contumax, virtute primæ citationis: cuius uigore debebat morari in ciuitate, seu loco iudicij. Et ideo ex quo incertum est vbi sit, admittitur talis citatio. Sicut enim admittitur citatio per præconem, quando persona, quæ citatur, est incerta: ita quando locus est incertus. Similiter etiam admittitur, si locus est certus: & ille, qui est in loco, non permittit aditum ad eum: bene potest fieri citatio præconia. Ad quod vide quod dixi, artic. 17. q. 2. versi. circa quartam speciem. & versi. circa sextam speciem. Nec obstat prædictis C. de bon. author. iudi. poſ. authen. ei qui. & in corpore vnde sumitur, quia ibi promisit & iurauit de iudicio sisti, magis respectu partis, vt ei committatur obligatio ad interesse, vt l. 2. in fi. ff. si quis caut. quàm respectu iudicis, vt scilicet dicatur contumax, si ibi non est. ideo debet solenniter citari facta inquisitione, vbi esse dicatur. Consuluit tamen Bart. ad fugiendum dubium, quòd reo comparente in prima citatione in casibus, in quibus non est locus detentioni, quod sibi dicat iudex vt eligat certum locum habitationis in ciuitate, vbi sit citandus: sicut potest sibi eligere domicilium, vt in l. nihil. ff. ad municip. Quidam tamen ipsi comparenti ex longinquo præcipiunt, quòd singulis diebus & horis, quibus ius redditur, compareat coram iudice. Ad quod vide quod dixi supra in 20. prin. artic. q. 6. in 3. membro. Secundo verò casu, quando est incertus ille, cuius interest: tunc sufficit citatio per præconem, vt in l. si eo tempore. ff. de remiſ. pign. Talis tamen citatio non præiudicat, nisi præsentibus, vt ibi patet. Facit, quod no. per Ioan. And. in c. fin. supra, de maior. & obed. secūdum Bar. in extrauag. ad reprimendum. in glo. super verbo, Per edicta. sed dicit ibi Fran. de Alberg. quod ad hoc, vt afficiat etiam absentes, debebit citatio fieri per edictum. de qua dixi supra, in 23. prin. artic. q. 11. & subdit Bar. in dicto loco, hanc citationem per præconem etiā fieri, & vt plurimum, vbi est citanda multitudo. Est igitur cōclusio, quod quando persona est certa, & scitur vbi sit: non debet fieri citatio per præconem, nisi impediat aditū. Si vero est certa, & ignoratur vbi sit: vel est incerta, seu si debet citari multitudo: permittitur citatio per præconem. hoc etiam voluit Barto. consi. 88. quod incipit, in quæstione vertente. & consi. 162. quod incipit, qnidam magister. & Bal. in l. fin. C. de iure dom. impetrando. Faciūt etiam no. in l. hoc autem. §. defendi. ff. quib. ex cau. in poſſ. eatur. Et no. quod prædicta citatio per præconem semper fieri potest, quando est citanda multitudo: etiam si sint personæ certæ talis multitudinis, vt sentit Bart. in extrauag. ad reprimendum. super verbo, Citatis. & tenet Fran. de Alberg. in addi. ad dictam extrauag. super verbo, per edictum, in fi.

3 ¶ † Quartò principaliter quæro, quis possit esse præco. ¶ Sol. Dicendum arbitror, quod potest esse omnis ille, qui potest esse nuncius, & ideo vide quod dixi sup. in 10. prin. art. q. 1.

4 ¶ † Quintò principaliter quæro, in quo loco fieri debeat talis citatio. ¶ Sol. Dic, quod debet fieri in locis publicis & consuetis, facit text. in secunda constitutio. Codicis, circa fin. ibi dum tex. dicit, edictis ex tenore propositis, glo. vero dicit, quod fieri debet in vico ciuitatis, vt l. si finita. §. Iulianus. in glo. magna. ff. de dam. infec. tenet Bal. in cap. 1. de milite vasal. qui contum. est, in vsib. feudo. ¶ Ego arbitror distinguendum, quod aut citatur certa persona in casu, in quo potest citari per præconem: & tunc debet fieri præconizatio in vico illius, seu in loco, in quo solitus est habitare. notat glo. & post eam Bald. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. vbi dicit, quod præco debet citare in vicinia citandi, quod sentiunt uicini & amici, vt l. 4. §. toties. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infec. Et etiam fieri potest in loco iudicij, & ante parochiam ipsius citandi. Facit, quod no. Ioan. Andr. & post eum dominus Domin. in capit. Romana. §. contrahentes. de foro compet. lib. 6. & quod not. in cap. fin. de dolo & contum. & in cap. fin. de eo, qui mit. in possess. iunctis his, quæ dixi supra in 23. principali articu. quæst. 9. sed si multitudo & incertæ personæ essent citandæ: tunc deberet fieri per loca publica: & etiam vtile esset, quod in loco iudicij fieret: quia tamen communiter statuta prouident, aut consuetudines, illa seruanda sunt, vt dixi supra, articulo 5. quæst. 15. in fi. & similiter etiam consuetudo, per textum in d. 2. constitu. Codicis. ibi, Edictis ex tenore propositis.

5 ¶ † Sextò quæro, qualiter hæc citatio præconia fieri debeat. ¶ Sol. Dic, quod præco in præconizando & referendo, debet seruare formā sibi commissam. ¶ Ad quod vide, quod supra dixi, in 13. princip. artic. & quod dixi in præcedenti artic. q. 7.

Et debet præconizari alta voce, ita ut quilibet de aſtantibus valeat audire, argum. tex. & quod ibi no. Bald. in l. diffamari. C. de inge. manu. & claris, & apertis verbis, ita quòd intelligatur. ff. de inſtito. in l. ſed & ſi. §. 1. & ar. cap. fin. infra de homic. quod eſt contra quandam noſtram conſuetudinem, quæ habet, vt tales præcones loquantur adeo planè & ſubmiſſe, vt vix ipſi ſeipſos intelligant: quia vix mouent labia. quod ſeruatur in repudiatione hæreditatis, quæ fit per filios, ad occultandum dedecus filiorum.

6 ¶ † Septimò principaliter quæro, qualiter præco debeat referre. ¶ Sol. Dicit Bart. in extrauag. ad reprimen. in verbo, Publicè, quod ſufficit, quòd præco referat prœconizaſſe per ciuitatem in locis publicis & conſuetis: nec eſt neceſſe, quòd exprimat loca: quia talia loca conſueuerunt eſſe notoria, & ſic expreſsio non eſt neceſſaria. ff. de contrah. empt. in l. cum ſeruo. §. fin. & ita obſeruat conſuetudo, ſecundum Barto. ¶ Sed tu dic, quòd iſtud procedit, quando iuxta formam conſuetam committeretur præconizatio. ſed ſi aliqua qualitas noui loci adijceretur propter aliquam cauſam, conueniens eſſet, vt de illo loco fieret mentio, & poteſt etiam regulare hanc relationem, ſecundum ea, quę dixi ſupra in 13. prin. art. q. 3.

7 ¶ † Octauò principaliter quæro, quid ſi præco dicat ſe retuliſſe vno modo, & notarius dicat, quòd nil ſenſerit, quod retulit alio modo, cui potius ſit credendum.

¶ Sol. Dic, vt dixi ſup. in 16. prin. ar. in 1. mẽbro.

8 ¶ † Nonò principaliter quæro, qui ſint iſtius citationis effectus. ¶ Sol. Dic, quòd ſunt plures.

¶ Primò, quia talis citatio præiudicat citatis, q̃ intellige de præſentibus, & non de abſentibus, ſecundum Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, per edicta. & aliquid tetigi ſup. eo. artic. q. 4. ver. ſecundò vero caſu. licet ſecus ſit in citatione per edicta, vt dixi ſupra in 23. princ. artic. q. 7. ¶ Sed tu aduerte: quia Roff. Beneuentanus in libellis iuris Ciuilis, in rubrica, ſi quis ius dicenti non obtemp. §. itẽ illud quæritur. dicit, quòd ſi aliquis diceret, quod erat extra ciuitatem, quando bannum fuit miſſum, quòd audiret eum, & excuſaretur à pœna. C. de contrahen. ſtipu. in l. optimam, & in eo caſu dicit conſiderandum, quod dicit l. fin. ff. de decret. ab ord. fac. & auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. in quantum volunt, quod ſufficiat, quod aliquis ſit voce præconia citatus, verum intelligit, quãdo præco mittitur per totam ciuitatem, & tunc nullum creditur excuſari à banno: quod intellige de præſentibus. Ita etiam refert & ſequitur Archidiaconus 16. diſtin. c. quod dicitur. ¶ Et no. quòd potius dicitur contemni citatio: quæ fit per præconem, quàm illa, quæ fit per campanam, vt no. in Clem. grauis. de ſent. excom. & in Cle. 2. de pœn.

¶ Poſtremò dic, quod etiam ſunt plures alij effectus, qui poſſunt colligi exhis, quæ dicam inf. in 21. princ. artic.

SVMMARIVM.

1 *Campanæ ſonus, quot & quas habeat repræſentationes.*

ARTICVLVS XXVI.

VIGESIMOSEXTO principali articulo tractandum eſt de citatione per campanam.

1 ¶ † Circa quem articulum dic, quod ſonus campanæ plures habet repræſentationes, vt tradit Io. And. in c. 1. de offi. cuſto. quem ſequitur Bal. in l. 1. C. de edicto diui Adr. tollen. quibus etiam alia addam. Aliquando enim eſt ſignum congregandi capitulum ſeu uniuerſitatem. Quandoque eſt ſignum eundi ad bellum. Interdum vero horarum. Nonnũquam factæ electionis. Quandoque obitus. Aliquando gaudij. Interdum currendi ad ignem, & illum extinguendi: ſeu etiam comperiendi, vt in hac ciuitate. Aliquando intrandi ad conſilium. Plerunque leuandi corpus Chriſti. Quandoque cuſtodiæ. Quandoque Aduentus hoſtium, vt fuga arripiatur, vel vt arma ſumantur. Quandoque denotat diuiſionem diei à nocte, prout etiam fit in hac ciuitate, pro duplicatione pœnarum delictorum commiſſorum de nocte. Interdum etiam eſt ſignum ad conuocandum populum ad audiendum diuina. facit quod habetur Numeri, cap. 10. Quandoque eſt ſignum, vt quis recordetur prandere, prout eſt Florentiæ. Nonnunquam verò eſt ſignũ iudicij, vt vidi ſeruari in aliquibus locis, in quibus campana ſonat certa hora, & ille ſonus habetur pro citatione eorum, qui cauſas ibi habent. Et ſic ſecundum varias regiones, varias habet ſignificationes, & iſta vocantur ſigna muta, vt tradit Vegetius in libro, de re militari. Vnde poteſt fieri citatio ad iudicium per ſonum campanæ, vt no. in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex, & quis poſsit facere, vide ſupra in 4. prin. art. q. 7. & ali quid artic. 17. q. 2. ver.

¶ Circa ſextam ſpeciem. Et ut dixi: quia illud eſt ſignum mutum, per quod aliquis citatur, is demum intelligitur citatus ad illud, ad quod diſpoſitum eſt, forma ſtatuti, vel conſuetudine, pro ſignificato ipſius ſoni.

SVMMARIVM.

1 *Citatio peremptoria, quæ ſit, & vnde dicatur.*
2 *Citatio peremptoria, quotuplex ſit.*
3 *Citatio peremptoria, ad quem finem fuerit inuenta.*
4 *Iudex, quis poſſit peremptoriè citare.*
5 *Citatio peremptoria, ad cuius inſtãtiam fieri debeat.*
6 *Citatio peremptoria, quibus exigatur caſibus.*
7 *Citatio peremptoria, in principio cauſæ requiritur.*
8 *Citatio peremptoria in cauſis proceſſum ſolennem requirentibus, requiritur.*
9 *Citatio trina requiritur in perſona incerta.*
10 *Citatio peremptoria requiritur, vbi decretum primum interponitur.*
11 *Citatio requiritur peremptoria in qualibet interlocutoria.*
12 *Citatio peremptoria exigitur, quando bona annotantur.*
13 *Citatio peremptoria, in quibus requiratur caſibus, & num. ſeq. vſque ad numerum 26. incluſiuè.*
27 *Citatio vnica iuris, vim peremptoriæ habet.*
28 *Citatio vnica, quando vim peremptorij habere dicatur.*

Citatus

29 *Citatus dicens ſe non velle venire, an ſit iterum citandus.*
30 *Citatus dicens ſe nolle venire, an denuo citari debeat.*
31 *Citatus dicens, non credo venire, an debeat rurſus citari.*
32 *Citari non debet iterum, qui appellat ab interlocutoria.*
33 *Citatio vnica, quando, quibus caſibus & rationibus peremptoria dicatur, & nu. ſeq.*
53 *Monitio vnica conſtituit hæredem in mora.*
54 *Citatio qualiter fieri debeat, & ſub qua forma.*
55 *Monitio iudicis facta præſenti, habet vim peremptorij.*
56 *Citationes tres diſtinctæ peremptorium inducunt.*
57 *Citatio peremptoria vnica, non ſemper pluribus æquialet, & nu. ſeq.*
59 *Extenſio in correctorijs non fienda.*
60 *Citatio peremptoria, an & quando reiterari poſſit.*
61 *Peremptorio requiſito & omiſſo, an valeat actus parte non opponente geſtus.*
62 *Peremptorij effectus primus eſt inductiuus, & qui aly. num. ſeq.*
63 *Effectus peremptorij ſecundus cenſetur apperitiuus.*
64 *Effectus peremptorij tertius, perimit, & eſt extinctiuus.*
65 *Terminus peremptorius iuris in cauſa appellationis præiudicat.*
66 *Effectus quartus peremptorius contumaciæ, eſt inductiuus.*
67 *Reo apparente in primo termino peremptorij, an actor non comparens ad expenſas teneatur.*
68 *Citatus non veniens in primo, nec ſecundo, nec tertio termino, non damnatur propterea in expenſis.*
69 *Effectus peremptorij locum habent, citatione peremptoria legitimè emanata.*

ARTICVLVS XXVII.

VIGESIMOSEPTIMO principali articulo tractandum eſt, quot citationes requirantur, & ſic tractandum eſt hic de citatione peremptoria. qui articulus eſt ſatis intricatus, & imperfectè traditus per Docto. Vnde pro ipſius clariori doctrina, proſequar infraſcriptas q.

1 ¶ † Primò igitur principaliter quæro, quid ſit citatio peremptoria, & vnde dicatur.

¶ Sol. Dic, quod peremptoria dicitur eo, quod cauſam ſeu diſceptationem extinguat. 24. quæſt. 3. c. de illicita. ff. de iud. in l. & tertium, ſecundum Specul. eo. ti. §. viſo. in prin. Sed dicit ibi Io. And. in additio. quod verbum Extinguat, poſitum in d. c. de illicita. melius ſtaret, ſi diceret, perimeret, prout dicit d. l. & tertium. quæ dicit, quod peremptorium inde nomen ſumpſit, quod perimeret diſceptationem, hoc eſt, vltra non pateretur aduerſarium tergiuerſari. vnde ſi aliquis fuerit peremptoriè citatus, vt veniat ad opponendum, &c. poſt talem terminum non uidetur audiendus, vt no. glo. ſuper verbo, Peremptorio. in c. fin. de electio. lib. 6. dicam infra, quæſt. 11. vnde dicit Io. And. ſecundum vtram que literam, tam dicti Canonis, de illicita. quàm dicte l. & tertium, quod peremptorium appellatur eo, quod extinguat & perimat ius opponendi poſt illud. aliàs fruſtra appellaretur peremptorium, ſi non perimeret, ſicut nec rectè tugurium, ſi non tegeret, vt l. tugurium. ff. de verbo. ſignific. & verba debent aliquid operari, vt in cap. ſi Papa. §. 1. de priuil. lib. 6. & ibi concor. Nec enim debent inutilia & fruſtratoria membranas occupare. 19. diſtinc. cap. 1. vn de peremptoria dicitur, quia perimit, vt dixi, & probatur in cap. coram. ſupra de reſtitut. in integrum. vbi dicitur, quod poſt peremptorium non admittitur quis de iure communi, ſed ſolùm de æquitate, per uiã reſtitutionis in integrum: vel ex benignitate. ¶ Ad quod vide, quod etiã dicam inf. quæſt. 9. & latius q. 11. ver. tertius effectus. Vnde quidam voluerunt, quod terminus peremptorius dicatur eſſe quædam interlocutoria, à qua cum non fuerit appellatum, tranſit in rem iudicatam. Et idem etiam in effectu voluit Bald. in l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. vbi dicit, quod dicitur, quia perimit diſceptationem & tergiuerſationem, & moram aduerſarij punit, & proceſſum contra eum aperit, & in ſui præiudicium habetur pro præſente, vt in authen. qua in prouincia. C. ubi de crimi. agi opor. Et idem etiam no. Bald. in l. ad peremptorium. ff. de iud.

¶ Et aduerte: quia propter hoc dicimus, quod comminatio habet vim peremptorij: quoniam omne verbum per quod appareret, quod iudex non intendit vlterius expectare, habet vim comminationis, & eſt loco peremptorij, vt in l. ſi apparitor. C. de cohor. libro duodecimo. & ibi per Bartolum. Ad quod vide, quod latius dicam de comminatione, infra in 7. quæſtio. ¶ Et no. ſecundum Ia. Bald. in tracta. de primo & ſecundo decreto, quod prima citatio ante peremptorium vocatur conuentionalis: quia in ea dicitur, venias tali die coram tali. Secunda vero vocatur monitoria: quia iudex dicit, uade & moneas, quod veniat. Tertia dicitur peremptoria ex eo, quia niſi venerit, procedit iudex condemnando, vel abſoluendo, vel remorando, vel ſilentium imponendo, vel quid ſimile faciendo, ſecundum Specula. eod. titu. §. viſo. ver. & nota quod primo. Item no. quod quandoque peremptorium dicitur breuiloquium, vel compendioſum peremptorium: quãdo unus citatur vna citatione pro tribus, vt infra ſubijciam in 7. quæſt. Et in dubio citatio trina intelligitur peremptoria: etiam ſi non ſit expreſſum verbum, peremptorium, vt dicam infra in 7. quæſtio.

2 ¶ † Secundò principaliter quæro, quotuplex ſit citatio peremptoria? ¶ Sol. Dic, q̃ alia eſt peremptoria expreſſa, alia tacita. De prima loquitur l. & poſt edictum. ff. de iudi. De ſecunda loquitur l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex, vel aliter, aliqua eſt diſtincta & diſtributiua per debita interualla: Alia breuiloqua, bramoſa, ſeu conglutinata, vt videbimus in d. q. 8.

3 ¶ † Tertiò quæro, Quare inuenta fuerit citatio peremptoria? ¶ Sol. Dicit Oldr. conſi. 198. quod ius non requirit tres citationes propter numerum, qui ſit de eſſe, ſeu ſubſtantia peremptorij, ſed ne iudices repentinè ad deciſionem negocij procedant, & vt iudicibus ſequentibus quædam freni temperies impoſita uideatur. ff. de dam. infec. in l. ſi finita. §. ſi fortè. C. de cuſtod. & exhib. reorum. in l. ſi quis.

Et

Et ideò licet ad peremptorium proponendum tres dicantur præcedere dilationes. ff. de iudicijs. l. ad peremptorium. cum simil. tamen potest vnum pro omnibus proponi. ff. de iudi. in l. nonnunquam. & in nullo iustitia lædit̃r, si tantum tempus contineat vnica, quantum trina citatio. ff. de verb. signi. in l. ter enixa. & no. in d. l. nonnunquam. de quo dicam infra in 7. quæst. Item fuit inuenta hæc citatio peremptoria, vt sequerentur effectus, de quibus dicam infra, quæst. 11.

4 ¶† Quartò principaliter quæro, Quis iudex posit peremptorium interponere, seu citare peremptoriè? Sol. Dic, quòd quilibet iudex potest, tàm ordinarius, quàm delegatus etiam ab inferiore a Principe. infra de re iudic. cap. cum Bartholdus. in parte decisa. & supra de off. deleg. c. ex literis. & in c. consuluit. tenet gl. 24. q. 3. c. de illicita. quæ tamen allegat, quod quidam tenuerunt, quòd hoc posset solum ordinarius, vel delegatus a Principe, per tex. in Auth. de litigiosis. §. omnem. & C. de iud. l. sancimus, in fi. & infra de app. c. cum sit Romana. & idem etiam tenet Specu. eo. tit. §. viso. ver. quilibet autem iudex. & Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iudicijs. Quinimò etiam delegatus, vt causam audiat, & instructam transmittat, potest citare peremptoriè ad sententiam audiendam in remissione causæ, vt est tex. in c. cum olim. & ibi no. dom. Anton. & D. M. & Ioann. de Imo. infra de testi. Et quamuis ibi delegatus videatur hoc fecisse ex mandato Domini Papæ, tamen idem concludunt Doct. si Papa nihil dixisset de citatione peremptoria, vt dicit Dominus meus in d. cap. cum olim. & ista fuit no. Inno. in c. fi. infra de accus. in gl. 2. & latius ibi per Ioann. Andr. super verbo, assignantes. quia eo ipso, quòd committitur sibi aliquis articulus, videtur ei cõmissum, quòd partes ad priorem iudicem remittat, ne causa remaneat sine termino: quia iudex a quo appellatur, præfigit talem terminum peremptorium. infra de appell. c. personas. fortius ergo debet posse ille, a quo non est appellatum, ita etiam dicit Spec. in tit. de remissio. §. videndum. post prin. Hoc etiam probatur, quia monitionẽ quæ dicitur habere vim peremptorij, vt statim dicam in 7. q. potest facere quilibet iudex, tã ordinarius, quàm delegatus, & etiam pedaneus. quinimò etiam arbitrator, si modò habet admixtam aliquam iurisdictionem, vt no. gl. in l. 2. C. quomodo & quando iud. & Bal. ibi, qui dicit hoc esse no. dignum. Reliqua verò ad materiam illius quæstionis, vide supra in 4. prin. ar. in quantum possint huic materiæ conuenire.

5 ¶† Quintò quæro principaliter, ad cuius instantiam debeat fieri hæc citatio peremptoria. ¶ Sol. Dic, quòd iudex non debet talem citationem facere ex officio, sed ad instantiam partis. tex. est in l. ad peremptorium. ff. de iud. & ibi no. Bar. Bald. Tradit etiam Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & probatur in auth. qui semel. C. quomodo & qñ iudex. & no. Bal. in l. consentaneum. eo. ti. vbi dicit, quòd alia citatio non arctat citatum. Idem etiam tenet Ang. in l. ad peremptorium. prope finẽ. ff. de iud. & sic quando quis citatur ad sententiam, vel ad alium actum exigẽtem peremptoriam, debet inseri peremptorium ad partis petitionem, vt dicit Bar. in l. 2. C. quomodo & quando iudex, ad petitionem talis fecit citari. gl. est melior, quæ sit alibi in l. sancimus. in verbo pro contumacia. C. ad Trebel. secundum Ang. in d. l. ad peremptorium. faciunt quæ dixi supra in 6. principali articulo. Et hæc procedunt, quando ageretur de priuata vtilitate: Sed si de publica, posset iudex ex officio facere talem citationẽ peremptoriam. Faciunt quæ dixi in dicto 6. princ. articulo, vbi vide.

6 ¶† Sextò principaliter quæro, Quando & quibus casibus exigatur citatio peremptoria, vel quando plures exigantur citationes, & quando sufficiat vna, ita quòd illa habeatur pro peremptoria? Sol. Ista quæstio est aliqualiter intricata, & ordine causæ magis difficilis. Sed pro clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Circa primam quæstionem procedam per enumerationem casuum: dic ergo, quòd citatio peremptoria requiritur in casibus infrascriptis.

7 ¶† Primò, in principio causæ requiruntur plures citationes: seu requiritur citatio peremptoria, vt no. glo. 2. in c. 1. infra eod. & idem etiam tenent ibi Host. Ioan. And. & Moderniores, dicentes, quòd citatio prima, quæ fit ad causam, debet continere tres citationes separatas, cum termino decem dierum pro qualibet, vel debeat fieri vnica peremptoria, habens tantum temporis, quantum ille terminus. faciunt no. per Inn. in c. ad petitionem. infra de acc. & idem etiam probatur in l. de vnoquoque. §. 1. & ibi no. Ioa. de Imo. ff. de re iud. & in l. contumacia. §. 1. eo. tit. tenet Io. An. in c. consuluit. supra de offi. deleg. & Bar. in l. consentaneum. C. quomodo & quãdo iudex, & in l. si finita. §. Iulianus. & ibi etiam per Ioa. de Imo. ff. de dam. infec. Citatio igitur prima expectatoria, quæ fit in principio iudicij, debet esse trina seu peremptoria, per iura prælegata.

¶ Sufficit ergo peremptoria compendiosa, dummodò habeat debita tempora, & interualla: quia licet sit facta compendiosè sub vna conglutinatione trinæ citationis, tamen habet vim & effectum trium citationum distinctarum, vt traditur in d. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. & in d. l. contumacia, & in l. nonnunquam. ff. de iud. & 24. quæst. 3. de illicita. tenet Dom. meus in cap. fi. infra eo. super gl. 1. & ibi etiam hoc tenent dom. Ant. & Io. de Imo. licet illa glo. videatur aliud tenere, & malè. posset tamen saluari, quòd maximè quando fit citatio de longinquo ad totam causam, potest fieri trium citationum conglutinatio, seu commixtio, propter difficultatem reiterandarum citationum. Ad quod vide, quæ latè dixi supra art. 20. quæst. 16. maximè in versi. tertiò quæro. Et idem quod voluit illa gl. tenuit etiam Spec. eod. ti. §. viso. ver. item peremptorium mitti non debet. vbi dicit, quòd pereptorium mitti non debet in prima citatione, hoc est, quòd non debent conglutinari tres citationes. sed dic de hoc vt statim dicam in 8. q. principali: quia sufficit regulariter vnica peremptoria, cum termino distincto congruenti. facit, quod dixi supra eo. art. q. 3. ¶ Sed contra prædicta opponitur: videtur enim quòd in ipsa citatione, nec etiã ante litem contestatam requiratur citatio peremptoria: quia peremptoria citatio non videtur fuisse instituta, nisi pro sententia diffinitiua: sed talis sententia regulariter non fertur, nisi lite contestata, vt in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex, & supra, vt lite non contest. per totum. igitur, &c. ¶ Sol. Dic, quòd hoc non est verum. Et in contrarium est tex. in c. 1. supra vt lite non contest. & 24. q. 2. c. de illicita. & C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. ibi dum tex. dicit, etiam si lis cœpta, &c. & d. auth. qui semel. & supra de restitu. in integr. c. tum ex literis. in fi. & sic negatur assumptũ formatum pro contrario, ita tenet Spec. eodem tit. §. viso. versicu. sed nunquid. & hoc tenet glo. in d. l. consentaneum. sed Iac. Butr. tenet contrarium ex eo, quia tunc non videtur agi de graui præiudicio, vnde dicit, quòd consuetudo approbat, quòd non exigatur citatio peremptoria, sed dicit ibi Bal. quòd quantum ad possessionem transferendam. Iac. But. dicit contra casum l. præsenti. §. quòd si hæc. C. de his, qui ad eccl. confug. & ideo gl. prædicta est vera, secundum Bald. & dictum Iac. But. potest habere locum in primo decreto tediali, per quod non perditur possessio, de quo remittit Bal. ad ea, quæ traduntur in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & quamuis quidam tenerent, quòd l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex, & similes leges habeant locum, quando debet ferri diffinitiua, non autem quando debet ferri interlocutoria: tamen Iac. Butr. quem sequitur Bal. ibi, reprobat dictam opinionem, per d. l. consentaneum, nam & plures interlocutoriæ exigunt citationem peremptoriam, vt absolutio ab obseruatione iudicij, bonorum annotatio, & similes, de quibus statim subijciam. vnde licet quidam dicãt, q̃ solennitas peremptorij non habet locum in citationibus, quæ fiunt a principio ante comparitionem aduersarij, neque in iudicijs deliberatorijs, tamen gl. in d. l. consentaneum. & in d. l. præsenti. §. quòd si hæc. & in d. l. si finita. §. Iulianus, tenent, quòd sit necessaria, etiam in citationibus, quę fiunt in principio, & ante comparitionem aduersarij, vt supra dixi. & dixit Ange. in d. l. ad peremptorium. ff. de iud. quod putat hoc verum, si citari faciens vult adipisci possessionem bonorum, vel satisfieri sibi de damnis & sumptibus. hæc enim omnia sunt grauis præiudicij, & ideo exigitur peremptorium, sicut in diffinitiua, secundum Angelum in d. l. ad peremptorium. & Ioa. And. in mercu. præsumitur, de re. iur. lib. 6. Nec etiam obstat prædicta l. senatus. §. diuus. ff. de iure fisci, vbi solum dicitur, quòd quis est citandus, & non dicitur ibi, quòd ter vel peremptoriè: quia debet intelligi, prout alia iura disponunt, videlicet, de trina, vel peremptoria citatione. Et eodem modo potest responderi ad l. inter accusatorem. ff. de accus. & ad similia iura, secundum Bal. in d. l. tres denunciationes. facit quod dixi supra, art. 20. q. 25. & prædicta procedunt non solum in causis ciuilibus, sed etiam in criminalibus, & fortius, ut statim subijciam. & non solum in causis priuatis, sed etiam in fiscalibus, vt l. 2. §. diuus. ff. de iu. fis. tenet Bald. in d. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex.

8 ¶† Secundò requiritur citatio peremptoria generaliter, in omnibus causis, quæ requirunt solennem processum, & non perfunctorium, vel arbitralem, & in quibus seruatur iudiciorum strepitus, & conflictus, & figura iudicij, secundum Bald. in d. l. tres denunciationes. prope fi. & etiam in causis, in quibus non est necessaria litis contestatio ad diffinituam, quamuis textus in d. l. ad peremptorium, & alia iura superius allegata, communiter videantur loqui de litis contest. hoc tenet Inn. in c. 1. supra vt lite non contest. & sequitur Angelus in l. ad peremptorium. ff. de iud. dummodò non sint causæ, in quibus possit procedi summariè & de plano, sine figura & strepitu iudicij, in quibus non exigitur peremptoria citatio, vt in clem. fœpe. de verb. sig. secundum Ange. & statim subijciam.

9 ¶† Tertiò requiritur trina citatio, vbi citatur persona incerta, nec videtur sufficere vna citatio cum peremptorio, secundum aliquos, sed dic vt dicam infra, eo. art. q. 7.

10 ¶† Quartò requiritur etiam in interponendo primo decreto. hoc tenet gl. in l. præsenti. C. de his qui ad eccle. confug. de quo latè per Bar. & per Moderniores, maximè per Io. de Imo. in d. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. Ad quod vide, quæ latius dicam in materia primi decreti, in tit. de eo, qui mittitur in possess. causa rei seruandæ.

¶ Aduerte tamen, quia si fieret missio in veram possessionem, tunc indubitanter exigeretur citatio peremptoria, secundum Inn. & Doct. in c. ad petitionem. infra de accusationib. no. Bald. in cap. 1. de mili. vasallo, qui contu. est, in vsibus feudorum. & Ange. in d. l. ad peremptorium.

11 ¶† Quintò requiritur citatio peremptoria ad quamlibet interlocutoriam, si sit grauis præiudicij: siue lis sit contestata, siue non, & siue pars comparuerit, siue non, vt d. l. ad peremptorium.

12 ¶† Sextò requiritur in annotatione bonorum, secundum l. 1. §. præsides. ff. de requ. reis. & l. 1. & l. quicunque. C. eo. ti. ita voluit Bald. in d. c. 1. de mil. vas. qui contu. est, & Ang. in d. l. ad peremptorium. Quid autem sit ista annotatio, & quãdo, & qualiter fiat, traditur in dictis iuribus. Et ego plenè dixi in c. de accus. in 11. prin. art. q. 74.

13 ¶† Septimò, requiritur in absolutoria ab obseruatione iudicij, & ab instantia, secundum Bal. in d. l. tres denunciationes, tenet Ang. in d. l. ad peremptorium. Ad quod vide, quod latius dixi in c. pen. supra de iud. in 19. prin. art.

14 ¶† Octauò requiritur ad litis contestationem, & probationum exclusionem, secundum Io. And. in c. consuluit. supra de offi. deleg. faciunt, quæ dixi supra in versic. 1.

15 ¶† Nonò exigitur ad sententiæ diffinitiuæ prolationem. vnde lata sententia parte absente non citata peremptoriè, est nulla, vt in l. 1. §. item cum ex edicto. ff. quæ sent. sine appel. rescind. & 24. quæst. 3. c. de illicita. & C. quomodo & quando iudex. in l. ea quæ 11. q. 3. c. eorum. supra, de const. c. ecclesia. tenet expresè Io. And. in c. consuluit. supra de offi. delega. & Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infec. & Spec. eo. ti. §. viso. ver. quid si lata. & versic. aliàs autem regulare est, & gl. in d. cap. de illicita. & Ang. in dicta l. ad peremptorium. & Bal. in d. l. tres denunciationes. Nec sufficit citare ad sententiam, nisi dicatur peremptoriè, secundum quosdam. pro quibus facit clemen. fœpe. de verbo. signi. in verbo, Sententiam. iuncta gl. Alij dicunt, quòd sufficit citatio peremptoria, & sic trina, licet non adijciatur verbum, Peremptoriè, per nota. in d. l. ea, quæ. & in auth.

auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & in d.l.ad peremptoriũ, cum l.sequenti. & C.vbi in rem actio. l.2.& ff.de requir. reis. l.1. secundum Spec.eo.tit.§.viso.ver.aliàs autem regula est. ¶ Nec obstat authen.cessante.supra,quomodo & quando iudex,quia potest dupliciter responderi. ¶ Primò, quòd ibi constabat citatum nolle venire: de quo dicam infra in versic.30. secundum Spec. in d.§.viso. ver. quid si lata. Secundò potest responderi, quòd ibi fuit facta monitio, quæ habet vim peremptorij, vt no.glo. 5.in cap.consuluit. supra de offi.deleg.de quo dicam infra eodem articulo, in 7.quæst.principali. ¶ Et ad materiam illam sententiæ diffinitiuæ, qualiter requiratur citatio,dicam etiam infra,in tit. de re iudic.

16 ¶† Decimò exigitur vbicunque venit imponendum perpetuum silentium, vt in l.diffamari. C.de inge. manum. ibi dum dicit tex. Vnum atque alterum. ¶ Sed aduerte,quia videtur sufficere vna, per c.licet in beato. infra de accusationibus, vel saltem videtur sufficere duplex: sed dic de hoc, vt clarius dixi d.c.licet. in sexta oppositione.

17 ¶† Vndecimò requiritur peremptoria generaliter quandocunque agitur de his, quæ sunt grauis præiudicij, vt in c.quoniam frequenter.§.porro.supra,vt lite non contestata. Et ibi tetigi in 6.notabili, & probatur infra de dolo & contum. in c.prout. & c.dilecti. Item probatur per ea, quæ superius dicta sunt, & maximè in versi.quinto. secus, si esset leuis præiudicij,secundum Ang.in d.l.ad peremptorium. & aliquid supra tactum fuit. sed latius apparebit ex pluribus infra subijciendis: in quibus vna sufficit citatio, licet non peremptoria.

18 ¶† Duodecimò requiritur in causa criminali, quia in illa tractatur de graui præiudicio, vt latius dixi sup.in 20. principali art.q.25.

19 ¶† Tertiodecimò in citatione iudicis,vbi agitur de generando præiudicio ipsi iudici.ff.de iudi. in l. & post. no.Bal. in l.nam ita diuus.de adoptio.

20 ¶† Quartodecimò requiritur peremptoria citatio ad conuincendam negligentiam superioris in aliquo actu. hoc tenet Dominus meus in cap.cum causis.supra de offi.deleg. & sic potest intelligi c.1. de supplen. neglig. præla. dixi in c.prudentiam. supra de offi.deleg.in 6.princip.artic.q.4.

21 ¶† Quintodecimò exigitur in requisitione, quam vellent facere delegati de collega suo absente. & hoc, vt possint procedere, hoc voluit glo. in d.c.cum causam.de offi.deleg. & sequitur Hosti. facit 24.q.3.c.de illicita. Sed contrarium tenet Arch. in cap.si contra. de offi.deleg.lib.6. vbi dicit, quòd sufficit vna requisitio: pro quo facit, quod no.glo. 18. dist.c.Episcopus.2. quæ notabiliter dicit, quod ad actum extraiudicialem, sufficit vnica requisitio. dom.Anton. pro concordantia dictæ opinionis dicit, quòd prima opinio procedit in actu iudiciali, vel quasi iudiciali: & ideo in casu præmisso, cũ præ dicta requisitio sit quasi iudicialis: quia fit ad hoc, vt ipsi delegati possint iudicialiter procedere. ideo requiritur trina citatio,vel peremptoria.

¶ Quædam vero requisitio est extraiudicialis,& sufficit vna. & ita procedat secunda opin. & dictum Innoc.in c.cum nobis olim. supra de elect. & quod not.in cap.ego N. de iureiur. & idem tenuit domi. Anton.in antiquis recollectis, vt dicit dom.Domi. in d.c.si contra vnum. vbi refert,quòd cum hoc ab eo reportasset in scholis, ipse opposuit contra eum de no.per eum in verbo, requisiuerunt. in clem.1. de hæret.vbi glo.in terminis nostris cõcludit,quòd sufficiat vnica requisitio,& sequuntur Pau.& Zabarel.ibi,& idem etiam tenet Zabarel.in d.c.cum causa.& c.consuluit.sup.de offi.deleg. allegat in simili, 65.distin.c.fi.& 10.q.2.c.hoc ius. & ff.de euict. in l. si rem.§.fi.& in l.si edictum.§.si præsente.

¶ Et subdit dom.Dom.quod postea do.Anton. mutauit opin. per illam glo. in d. clem.1. Nam & ibi æqualis requirit æqualem, vt procedatur iudicialiter, & tamen sufficit vnica requisitio:quinimò ibi ille citatur in iudicio, quod plus est: & etiã citatur, qui non necesitatur comparere: sed citatur vt compareat si velit: & sufficit vnica citatio, vt dixi, facit etiam quod statim dicam in ver.seq.

¶ Et idem tenet Domi. meus in d.c.cum causa, per d.c.si episcopus. 18.distinct. & per d.clem.1. de hæret.& idem ego tenui in d.c.prudentiam.de offi. deleg.in 6.principali articulo, q.4.& tenet Bal. in l. nam ita diuus.ff.de adopt.

22 ¶† Sextodecimò requiritur ad imponendum pœnam conferenti beneficium ecclesiasticum indigno,secundum Hosti.in c.graue.infra de præb. sed Zabarel. per illum text. dicit, quòd sufficit duplex monitio. Tu vero dic, vt latius dixi in d.c.graue.q. 30.& aliquid tangam in 7.q.5.

23 ¶† Decimoseptimò requiritur ad imponẽdam pœnam priuationis beneficij propter non residentiam in beneficio: quando fit citatio de clerico beneficiato absente,qui ignoratur,vbi sit,per tex.in c. ex tuæ. infra de cler.non resid. & c.causam.& c.fin. infra de dolo & contum. & videtur, quod exigatur distincta trina citatio,ita quòd non sufficiat vnica cum peremptoria. sed tamen Zabarel. tenet contrarium,quòd sufficiat vnica conglutinata cum peremptorio.

¶ Et aduerte, quia cum hæc quæstio orta fuisset de facto in ciuitate Bononien.Ioan.Cald.defendebat quòd sufficeret vnica peremptoria: sed Ioannes Andreas,eius pater adoptiuus, defendebat contrarium.Sed tu vide de hoc,quod latissimè dixi in d.c. ex tuę.in 7.princip.artic.in secundo membro prin. in 3.quæst.princ.& etiam vide ad hoc,quod dicam statim in 7.quæst.princ.istius articuli.

24 ¶† Decimooctauò requiritur in omnibus casibus, in quibus pœna venit imponenda, & an tunc exigatur trina citatio distinctè, vel sufficiat breuiloqua & conglutinata, dicam statim in 7. quæstio. principali.

25 ¶† Decimononò requiritur ad sententiam excommunicationis proferendam,vt in c.constitutionẽ.de sent.excom.lib.6.& ibi per Arch. Gargsiam, & Io. And. & prædictam etiam opinionem tenuerunt Taine. Gofr. Beruch.Inno.& Hosti.in c.sacro. de sent.excom.& probatur in c.1.de mil.vas. qui cõtu.est.& in c.contingit.el 2. infra de sent.excom. & ista est communis opin. Alij tamen tenent contrariam opin. de quo traditur per Archi.12.q.2.& per Henricum Boich.in d.c.sacro. Sed tu vide,quod dixi in cap.perpendimus. infra de sent, excom. in 10. princ.artic.q.8.

¶† Vige-

26 ¶†Vigesimò requiritur hæc trina vel peremptoria citatio,quando inferior mandat alicui, q̃ comparere debeat coram superiore, hoc tenet Io.And. in c.fi.infra de accusa. & tenet Bal.in cap.1. de mili. vasal. qui contumax est. & Speculator in titulo, de remissio.§.2.in prin.& §.videndum.post prin.tenet quòd sufficiat vnica citatio & vnus terminus, & talis intelligatur peremptorius. Sed tu vide ad hoc, quod dixi supra, eodem articulo,in 4.q.principali. ¶ Et est aduertendum circa prædicta, q̃ in multis ex prædictis casibus,in quibus aliàs exigeretur citatio peremptoria, sufficit vna: si causa summaria, & agitanda de plano, & sine figura iudicij, &c. vt in clemen. sæpe.de verbo.signifi.vel si sit citandus tyrannus, vel quia ipse citandus impedit, ne possit peremptoriè citari, vel ex prima citatione apparet vera & manifesta ipsius contumacia, & sic de similibus,de quibus apparebit ex infra dicendis.

¶ Circa secundam quæstionem istius sextæ quæstionis principalis,videlicet,in quibus casibus vnica citatio habeat vim peremptorię, prosequor etiam casuum enumerationem.

27 ¶† In primis igitur dicendum est, quòd citatio legalis seu iuris,licet sit vnica,habet vim peremptorij, vt in c.1. de elect.libro sexto, & ibi per Innoc. & no.gl.in verbo, Prædictum tempus, in clemen. causam. de electio. & ibi dixi. facit l.fi.ff.de decret. ab ordi.faciem. & notat glo.fin. in fi.in clem.vnica. de dolo & contu. & ibi dixi. tenet Bal. in l. nam ita diuus.ff.de adopt. no. Bal.in c.1. quo tempore miles inuestituram. & in l.ea quæ. C.quomodo & q̃n iudex,faciunt quæ dicam in materia dilationum legalium,quando tractabo de ipsius dilatione. Et tenet dominus Ant.de Butr.in c.quoniam. §.si vero. super gl.magna.supra,vt lite non contest.

28 ¶† Item & secundò, ratione veræ & manifestæ contumaciæ, etiam quandoque vna citatio dicitur peremptoria, seu habere vim peremptorij. Exemplum: Si ex prima citatione potest cõstare citatum nolle comparere,vt quia dixit:Nolo venire,vel nũquam veniam, vel quid simile, quo casu non videtur vlterius citandus, secundum gl.in l.fi. ff.de rest. in integ.& 24.q.1.c.de illicita.& idẽ tenet ibi Arch. facit l.contumacia.ff.de re iud. & l.cõtinuus.§.cum ita.ff.de verb.obl.tenet gl. in l.tres denunciationes. C.quomodo & quando iudex. & no.in c. cõsuluit. de offi.deleg.tradit Inno. in c.ad petitionem. infra de accusa. & in c.ex literis. infra de excess. Præla. & Spec.in tit.de cita.§.viso.versi.fi.& Ang. referendo Innoc. in l.ad peremptorium. ff. de iud. & Gul. de Cunio in l. Fulcinius. in fi. ff. quibus ex causis in poss.eatur. Guido de Suz.in l.diuus. ff.de restitu.in integrum.Hostien.in c.fi. infra de dolo & contum. & in sum.in tit.de contumacia.§.secundo.ver.item hæc debet.& dom.Anton.& D.M.in c.1. supra de iud.Bar.in l.ex consensu.in fi.ff.de appel.licet dom. Anton. in clemen.1. de dolo & contu. vt ibi refert Ioan. de Imo. dicat, quòd Bar. teneat contrarium, sed non est verum, & pro hac opinione allego bonum tex.in dicto capitulo, quoniam.& pro ea facit concludens ratio: nam citatio trina requiritur, vbi contumacia nõ est manifesta,sed vbi est manifesta, non requiritur alia citatio, vt probatur. in d. clem. 1.de dolo & contum. & in c. eum, qui.eo.tit.lib.6. sed ex eo quod citatus dicit, Nolo venire,vel similia verba,sua contumacia est manifesta,vt supra dictum est, & probatur in l. consentaneum. C.quomodo & quando iudex, & no.gl.in d.l.tres denunciationes. igitur non est iterato citandus ad contumaciam præsumendam, aut ad malitiam conuincẽdam, cum per ipsius verba constet de intentione sua,iuxta illud: Nam loquela tua manifestum te facit.& alibi apud Cassiodorum dicitur: Nullum est magis mentis testimonium,quàm qualitas in specta verborum. Et est ita notitia a priori, vt dicit Bal. in d. l.tres denunciationes, & in l.ad cognoscendos. C.de inge. manu. per vocem enim & verba dicuntur cognosci rerum quidditates, idest, substantiæ, qualitates,accidentia, & circumstantiæ a proximis, & remotis,& generalem mentem loquentis, vt dicit ibi Bal.Verba enim,vt inquit Philosophus,sunt notæ passionum animæ,& ad idem 22.q.2. c.is autem.& in l.Labeo. ff.de supell.lega. ¶ Et hanc etiã opinionem tenet Bal.in l.3. C.qui accusa.non poss. vbi dicit, quòd etiam procedit in causa criminali: sed contrariam opinionem tenet Io. And. in addi. Specul. in titu.de contumacia. §.2.versic. sed nota. & fuit opinio Io. de Deo, & alterius antiqui Doct. vocati Io.de Cauo.vt refert Io.And. in c.venerabilibus.§.fecus.de sent.excomm.lib.6. pro quibus facit: quia licet dixerit se nolle venire in prima citatione, non tamen quòd nolit venire in secunda,vel tertia. Potest enim mutare propositũ, facit c.licet, de procuratorib. lib.6. & sentit gl. antepen.in d.c. eum qui. & sequitur Ioann. Andr. in d.additioni. Et hanc tenuit Cyn. post Pet.in auth.qui semel.C. quomodo & quando iudex.quia contumax in prima citatione potest se emendare: quia non est verisimile,quod velit perseuerare in malo proposito: nec præsumitur quis obstinatus, & per consequens poterit comparere in secunda & tertia citatione, cum sciat illud ius sibi durare. Bal. verò in d.l.tres denunciationes. dicit, quòd dom.Bar.de Prato disputauit hanc quæst. & tenuit hanc secundam opinionem.facit l.contumacia.§.1.ff.de re iud.vbi contemnens debet citari ter,& tunc non est vlterius citandus.Item facit,quia non præsumitur quis voluisse renunciare secundæ & tertiæ citationi, licet renunciauerit primæ. arg. l.si domus. ff.de serui.vrb. prædio. & quia debemus interpretari in benigniorem partem,quod tamen dicit procedere, nisi hæc verba dixisset in iudicio. Sed Bal.in d.l.tres denunciationes,tenet primam opin.per c.1.quòd non fit vlterius citandus, per capitulum secundum, de dolo & contumacia.lib.6.& quia animi perseuerantia præsumitur durare.ff.de proba.in l.cum tacitam. & C.de testam.in l.sancimus.facit clem.1. de renunc. ¶ Ego verò eo tempore,quo incępi legere Ius Canonicum,legendo clem.1.de dolo & cont.latius distinxi,quæ distinctio etiam nunc placet, quare circa hanc materiam facio tria membra principalia.

29 ¶† Circa primum membrum, quando dixit, non volo venire: dico, quòd est iteratò citandus: quia hoc verbum,non volo,non denotat pręcisam resistentiam & contemptum, vt no. Vincen. & sequitur Innoc.in c.prudentiam. §. 6. de offi.delega. & sequitur etiam ibi Dom.meus.traditur per Doc. in c.finem.infra de dolo & contum. & Bald.in c.1. de mili.

de mili.vasal. qui contumax est. ¶ Verbum enim, Non volo, denotat simplicem & præsentialem resistentiam, quasi velit facere, sed non nunc immediatè, quod tamen limito, nisi citatus vlterius processerit dicendo, Non volo venire nunc, nec etiam in futurũm: nam tunc non est iteratò de necessitate citandus, cum ex illis verbis suis, quæ sunt notæ passionis animæ, vt supra dixi, appareat, quòd ipse nullo modo intendit comparere, facit dicta clementina prima, de dolo & contum. & dict. cap. eum, qui. de dolo & contum. lib. 6. nam si appellans ab interlocutoria, & sic recedens a iudice non est amplius citandus eo, quòd tacitè protestari videtur de non comparendo amplius coram eo, multo fortius si hoc clarè expressit. Prædicta tamen limitarem, quando de prædictis verbis liqueret iudici iudicialiter, vt quia prædicta verba protulit in iudicio: vel apparet de hoc in iudicio per propriam cõfessionem, vel per testium probationem, vel per relationem nuncij, intelligendo tamen de nuncio, prout dixi supra, articu. 16. & etiam in 14. & in 12. secus, si non liqueret iudicialiter, licet pars vellet probare ex post facto, postquam processit nõ facta alia citatione ex eo, quia citatus dixerit prædicta verba: quia processus factus per talem iudicem, nõ factis debitis citationibus, non tenet: nisi præcesserit notitia iudicialis, propter quam fundata esset intentio iudicis super potentia procedendi contra prædictum citatum, qui protulit prædicta verba, eo vlterius non citato. Ad quod facit, quod tradit Bart. in l. multum interest. ff. de cond. & demon. & quod in simili no. Innoc. in c. cum contingat. supra de off. deleg. & in c. auditis. supra de procurat. & est bonus tex. in l. hoc autem. §. 1. ff. quibus ex caus. in poss. eatur. & ibi no. Bar. vbi probatur, quòd processus factus contra contumacem non tenet, nisi de contumacia liqueat iudici, quamuis esset verus contumax, & idem tenet Bal. in simili, in l. 2. C. quomodo & quando iudex. in fi. q. & in l. properandum. §. si quidem. C. de iud. ¶ Ad quod vide, quæ dicam in tit. de dolo & contumacia.

30 ¶† Circa secundum membrum principale, qñ dixit, Nolo venire, est maius dubium, quia verbum Nolo, denotat præcisam resistentiam & contemptum, vt tradunt Doct. in c. prudentiam. §. 6. de off. deleg. & in alijs iuribus in præcedenti membro allegatis, & probat gl. in verbo, Noluerit, in cap. 2. de sponsa. ¶ Vnde subdistingue, q̃ aut iste fuit citatus ad totam causam, aut ad vnum articulum. primo casu, quando fuit citatus ad totam causam, q̃ quando fieri possit tetigi in clemen. 1. de foro comp. in gl. super verbo, Præsumatur, sed plenius supra, art. 20. q. 16. & hoc casu, nõ erit iterato citandus. arg. d. cle. 1. de do. & contu. & d. c. eum qui. inducendo, vt supra induxi. ¶ Et quia præsumimus citatum velle perseuerare in dicta voluntate, donec eum pœnituerit. Quod tamen limito, dummodò de dicta citatione cõstet iudicialiter. Secundo vero casu, quando fuit citatus ad vnum articulum, dico, quòd siue esset talis articulus, qui requirat peremptorium, & essemus in prima vel secũda dilatione, vel sit talis articulus, qui non requirat peremptoriam citationem, tamen respectu aliorum actuum, vel respectu secundi vel tertij termini peremptorij, est iteratò citandus: quia licet quis sit contumax in vno art. non concluditur in alio contumax, vt dixi in d. clem. 1. de fo. compe. in gl. super verbo, præsumat. ¶ Aduerte tamẽ, quia quando dixit, Nolo venire, subdistinguo, quòd aut dixit tantum, Nolo comparere nunc: aut dixit, Nolo comparere nunc, nec vnquam in futurum, aut simpliciter dixit, Nolo comparere. ¶ Primo casu, non est dubium, q̃ est iterato citandus: quia iudex non est certus, an citatus velit comparere in secunda citatione, vel saltem in tertia, vel ad alium actum, imò fortius cum dixit, Nolo nunc comparere, videtur includere, q̃ intendit in futurum comparere. argum. c. nonne. infra de præsump. & l. cum Prætor. ff. de iud. arguendo de personis ad tẽpus. ¶ Secundo verò casu, non est iterato citandus, si constat iudici iudicialiter, vt dixi: quòd 2. & 3. citatio fit, ad concludendam malitiam & intentionem suam, vnde cum in prima citatione appareat de intentione, non est opus ire per coniecturas. ar. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obl. ¶ Tertio verò casu, quando simpliciter dixit, Nolo venire, intelligerem secundum benigniorem partem, prout vtilius est proferenti. ar. l. si quis intentione. ff. de iud. & vt nõ sonet in delictum, aut in minus delictum. arg. l. meritò. ff. pro socio. & l. quintus. ff. de do. inter vi. & vx. & isto modo potest seruari opinio Io. An. posita in d. add. facit ad prædicta, quod in simili dicimus in l. qui se patris. C. vnde liberi. vtrum per verbum, Nolo adire, inducatur repudiatio hæreditatis.

¶ Et prædicta satis fuerunt de mente d. An. in clemen. 1. de dolo & cont. & Io. de Imo. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. ¶ Nec obst. prædicta vltimo casu, quod ponit Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex, circa principium. vbi vult, q̃ si citatus dixit: Nolo venire, quod licet hoc verbum, Nolo, sit temporis præsentis: tamen quia infinitatur per verbum venire, quod sequitur, videtur perinde ac si diceret, Non veniam in futurum: quia respondeo, quòd dicitur infinitare ipsam primam citationem vsq; in finem primæ dilationis, non autem intelligitur infinitare secũdam & tertiam dilationem. ¶ Quod facit pro his, quæ dixi in primo membro.

31 ¶† Circa tertium membrum principale, quando dixit, Non credo venire, quid dicendum sit. satis clara patet decisio ex prædictis: quia ille est iteratò citandus, etiam si dixisset, Non credo venire nunc, nec in futurum: quoniam ista declaratio seu prolatio, nedum quod non ponat præcisum contemptum, non ponit etiam simplicem, ad quod vide no. per glo. & Bal. in l. pe. ff. ex quibus. ca. ma. & adde prædictis quod notabiliter ponit Bald. in l. 2. C. quomodo & quãdo iudex. in fi. quæst. videlicet, quòd si citatus in prima citatione statim ascendit equum, & vadit vltra mare, sed melius dixisset, descendit nauem, quòd talis non est vlterius citandus: quia manifestè testatur se non compariturum. Subdit tamen, quòd hoc debet constare iudici antequam pronunciet contra talem cõtumacem, per l. hoc autem. §. 1. ff. quibus ex causis in poss. eatur. & per Bar. in l. multũ. ff. de cõnd. & dem. & supra dixi. ¶ Quod dictum est valde singulare in se: posset tamen morderi: quia potuit esse, quòd ipse reliquerit procuratorem, qui comparebit in 2. vel 3. citatione peremptoria, & sic videtur iteratò citandus.

¶† Item

32 ¶† Item tertiò ille, qui appellat ab interlocutoria, non videtur vlterius citandus, quoniam etiã iste videtur verus contumax, vt in c. 2. de dolo & contu. lib. 6. & ideo non admittitur ad appellandum à diffinitiua, secundum aliquos, de quo dixi in clem. de dolo & contu. Nam cum per talem appellationem appellans videatur protestari in iudicio nolle de cætero comparere, prima fronte est manifestus contumax: vnde non est vlterius citandus, tenet Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iud. allegat no. per Innoc. in c. ad petitionem. infra de accus. & in c. 2. de dolo & contu. lib. 6. Quod tamen videtur intelligendũ, donec durat lis super ipsa appellatione: sed si appellans succubuit in ipsa appellatione, vt amplius non prosequatur: videtur quòd debeat citari, sicut si renunciasset expressè, vt d. c. 2. ff. de dolo & contum. lib. 6. facit l. si quis libellos. C. de appell. secundum Ioan. de Imo. in l. qui Romæ. §. Seiæ. ff. de verb. obli. quod tamen dicit procedere, nisi succubuerit: quia deserta sit appellatio, per no. per Ioan. And. in c. directę. & in c. personas. infra de appell. & vtrumque dictum est valde singulare: nec memini alibi legisse. & pro primo dicto facit tex. in d. §. Seiæ. quia creditor ibi fuit in mora eo ipso, quòd litigare cœpit. vnde finito litigio, finita est mora. arg. l. Titia Seiæ. §. vsuras. ff. de leg. 2. Ideo debitor debet ibi offerre. ¶ Et prædicta adde ad ea, quæ dixi supra, in 5. prin. artic. q. 30.

33 ¶† Item quartò, vnica citatio dicitur peremptoria eo ipso, quòd quis impedit ne possit peremptoriè citari, vt in cap. quoniam frequenter. §. porro. supra vt li. non conte. & ibi Dom. meus, & per Domi. meum in c. 1. supra de iu. ¶ Aduerte tamen, quia glo. in d. §. porro. dicit, quòd sufficit, quòd contra talem proponatur edictum ad domicilium, vel ad ecclesiam, ad quod vide, quod dixi in d. §. porro. in glo. super ver. fine, & vide quod dixi in c. ex tunc. infra de cler. non resid. in 7. prin. art. q. 3.

34 ¶† Item quintò citatio, quæ fit à principio ante comparitionem vel deliberatoriã, habet vim peremptorij: licet sit vnica, not. per Innoc. in c. ad petitionem. de accu. & sequitur Ang. in l. ad peremptoriũ. ff. de iud. & similiter dilatio, quæ datur ante iudiciũ ad cõponendas sarcinulas: licet sit vnica, habet vim peremptoriæ: quia non est præiudicialis ad causam, vt l. 1. C. de requi. reis.

35 ¶† Item sextò, in medijs causæ quælibet citatio, etiam unica videtur peremptoria, vnde non requiritur trina distinctio, seu expressa, vel breuiloqua cum peremptorio. no. Ioan. And. in c. consuluit. supra de offi. deleg. & Bar. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in l. si finita. §. Iulianus. de dam. infec. & Io. de Imo. in l. de vnoquoque. §. 1. ff. de re iud. Nam post litis ingressum quælibet citatio intelligitur peremptoria, tenet Spe. in tit. de citatio. §. viso. ver. Item peremptorium potest bis in fine. ¶ Et apparebit etiam ex ver. seq.

36 ¶† Item septimò, citatio seu dilatio probatoria semper intelligitur peremptoria, vt no. in l. 1. C. de dilatio. & ibi Bar. Pau. de Cast. & Doct. & no. in l. fi. ff. de fer. no. Do. meus in c. 1. infra eod. ad quod vide, quo dicam infra in materia dilatio. in ver.

¶ Idem etiam tenet Bart. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & Ioan. Aud. in d. c. consuluit. Bal. tamen in l. in pecuniarijs. de fer. dicit, quòd licet dilatio probatoria data præsenti, in ciuili sit peremptoria: tamen secus est in criminali, in qua debet labi numerus dilationum, & ad istum ver. facit, quod dicam in seq. ver.

37 ¶† Item octauò, citatio quæ fit ad producẽdos testes, seu ad videndum eorum iuramenta: licet sit vnica, habet vim peremptorij, vt tradit Inn. in c. ad petitionem. & Bar. in d. §. Iulianus. & Ioan. And. in d. c. consuluit. & Ang. in d. l. ad peremptorium. faciunt quæ dixi in duobus præced. ver. ¶ Et ideo est, quia non datur secunda, nisi probato impedimẽto. ff. de fer. l. fi. inf. de testi. in causis. Et quod in talibus sufficiat vnica citatio, & habeat vim peremptorij, ẽt si non exprimatur, probatur secundum Aegi. infra de test. c. in nomine Domini. & c. significauit. renet Io. And. in d. c. consuluit. in prin. & in fi. apostillæ.

38 ¶† Item nonò, omnis citatio est peremptoria illi, qui facit citari aduersarium: quia citatus ad eundem terminum est monitus à iure: ergo peremptoriè per ea, quæ dixi supra in hac quæstione. ver. 1. ¶ Item, quia intelligitur facta monitio præsenti, facit auth. cessante. C. quomodo & quando iudex. & quia iste consensit termino, per legem, qui Romæ. §. Augerius. ff. de verb. oblig.

39 ¶† Item decimò, vna sola monitio facta præsenti, habet vim peremptorij, vt l. 2. C. quomo. & quando iud. & no. glo. in c. consuluit. de offi. deleg. & ista tim latius dicam in 7. q. prin. istius articuli.

40 ¶† Item vndecimò regulariter in his, quæ leuis præiudicij sunt, vna citatio habet vim peremptorij, no. Ang. in d. l. ad peremptorium. ff. de iudi. faciunt quæ dixi in præcedentibus casibus, tetigi sup. in præcedenti quæst. vers. vndecimò requiritur.

41 ¶† Item duodecimò regulariter in omnibus causis, in quibus proceditur summariè de plano, sine strepitu & figura iudicij, sufficit una citatio absque peremptorio, vt in clem. sæpe. de verbo. signific. no. Ange. in d. l. ad peremptorium. dixi in c. quoniam. §. porro. in glo. super verbo, siue. supra, vt lite non contestata.

42 ¶† Item decimotertiò, in cõdemnatione expensarum sufficit una citatio, secundum aliquos. Quinimo secundum alios, videtur posse fieri nulla præcedenti ad id citatione. sed tu dic, vt latius dixi in c. calumniam. inf. de pœn. in 9. princ. art. q. 14.

43 ¶† Item decimoquartò, ratione qualitatis personæ quandoque sufficit una citatio: & habetur pro peremptoria, etiam si tres citationes distinctę requirerentur: vt puta, si est citandus tyrannus, qui sit terribilis citanti, vt no. Ioan. And. in c. non minus. infra de immu. eccle. & Bal. in cap. 1. de mili. vasal. qui contu. est. tetigi supra artic. 24. & remisi. faciunt no. per Ioan. And. in verbo, constiterit. in c. pro humani. de homi. lib. 6.

¶ Et vide quod dixi supra, vt li. non contest. in c. quoniam frequenter. in prin. in 4. prin. art. fallentia tertia. ver. Et aduerte, quia non solum.

44 ¶† Item decimoquintò, si dantur articuli post conclusionem in causa, & citatur pars ad dicendum contra: quia ista citatio videtur fieri ad dicendum causam, quare non debeant admitti: & conclusio in causa reuocari: ideo ad discutiendum postea de articulis sint admittendi in se, prout sunt neces-

saria est alia citatio, secundum dominos de Rota, decis. 462.

45 ¶ † Item decimosextò in citatione partis, videlicet, quando promisisti te præsentare coram iudice ad omnem meam requisitionem, requiro te vt compareas cras: certè sufficit vna citatio, vt no. Bal. in l. fi. ff. de eo per quem factum erit. tradit Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adopt.

46 ¶ † Item decimoseptimò, ad interrumpendam præscriptionem, quę scilicet sit apta interrumpi per citationem, sufficit vna: nec est necessarium, quòd sit peremptoria, no. Bal. in l. & post edictum. in fi. ff. de iudi. vbi dicit, quòd sufficit unica executorum iussio, per l. vt perfectius. C. de anna. excep. Sed de materia latius dicam in titu. de præscrip. in materia interruptionis præscriptionis.

47 ¶ † Item decimooctauò, ad intimandum sufficit vnica citatio. no. Bal. in l. 3. C. qui accu. non poss. q. 8. per l. 2. §. 1. ff. de libe. agnosc. dixi in c. prudentiam. supra de offi. delega. in 6. principali articulo, quæst. 4.

48 ¶ † Item decimononò, ad exhortandum sufficit vnica citatio, vt in clem. 1. iuncta glo. de hæret. tradi tur in cap. cum causa. de offi. deleg. no. Bal. in l. 3. C. qui accu. non poss. q. 8. dixi in d. c. prudentiam. in 6. art. q. 4. facit, quod dixi supra in q. præcedenti. vers. decimoquintò requiritur, & quod dicam in tribus versiculis seq.

49 ¶ † Item vigesimò, secundum aliquos in citatione collegæ. sed dic ut in præcedenti versiculo, decimoquintò requiritur.

50 ¶ † Item vigesimoprimò, vbi arbitri citant alium arbitrum, vt ueniat ad laudandum. non enim exigi tur citatio peremptoria, vt tradit Bal. in l. ad peremptorium. ff. de iu. per no. per Ioan. And. in clem. 1. de hæret.

51 ¶ † Item vigesimosecundò, si citatur quis, si sua putauerit interesse: sufficit enim una citatio, per l. si ea. C. si mancip. fuerit alie. iuncta glo. & auth. si omnes. C. si vt se ab hære. absti. dixi in d. c. prudentiam. in 6. artic. q. 4.

52 ¶ † Item vigesimotertiò, in citatione seu qualibet interpellatione extraiudiciali: in qua vna citatio sufficit, & habet vim peremptorij, exemplum: requiruntur canonici, vt vadant, seu veniant ad eligendũ, non requiritur trina citatio, nec vna peremptoria, vt in c. cum nobis olim. supra de elect. & ibi per Inno. tradit Ang. in l. ad peremptorium. ff. de iudi. de quo tamen uide in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. & per glo. in c. cupientes. §. quod si per uiginti. in glo. super verbo, proposita. de elect. li. 6. Vnde unica videtur sufficere protestatio ad interrumpendam currentem temporis prescriptionẽ. infra de appel. c. si iustus metus, & supra de offi. ord. c. pastoralis. C. de anna. præscri. in l. vt perfectius. & vnica debiti oblatio currentes impedit usuras. C. de usur. l. si pro te. & vnica solennis depositio, impedit illas, quæ iam currere cœperunt, vt l. acceptam. C. de usu. ¶ Sed aduerte, quia in contrariũ facit, quoniam apostoli sunt instanter petendi. C. de libel. remis. l. una. & palliũ & literæ dimissoriæ. 100. dist. c. prisca. 71. dist. c. episcopus. & quia quis debet esse solicitus. C. de temp. appel. in l. cum anterioribus. §. in his. quæ solicitudo non solum vnũ, sed plures actus videtur comprehendere: cum inquietudinẽ quandam & solertiam significet, vt in clem. 1. §. quia igitur. de iureiur. & Apostolus ad Romanos: solicitudine non pigri. Et Prouerbiorum sexto dicitur: Vade ad formicam piger, & considera vias eius. ¶ Et quòd non sufficiat vna iuterpellatio, sed requiratur multiplex, facit tex. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. vbi tex. dicit sæpius. & in ea. l. §. Seia. vbi textus dicit, si non cessat. & ad idem tex. in l. si mandato Titij. §. ille. ff. mandati. & in l. Aemilius. in princ. ff. de mino. & in l. si conuenerit. ff. de pigno. actio. vbi textus expresè requirit, quòd fiat trina denunciatio debitori vt soluat, ad hoc, vt creditor, qui conuenit de pignore nõ distrahendo, possit illud distrahere. ¶ Sol. Dicendum est, quòd regulariter citatio seu interpellatio extraiudicialis nõ requiritur trina: sed sufficit unica. hoc tenet glo. in verbo, proposita. in d. c. cupientes. §. quod si per viginti. & ibi d. Do. post Doct. & glo. super verbo, instantia. in l. mora. ff. de usu. & ibi per Bar. & tex. in l. Titia Seiæ. §. usuras. ff. de leg. 2. & in l. 3. §. 1. ff. quod vi aut clam. & in l. cum procurator. §. 1. de ope. noui nun. faciunt etiam iura allegata supra in prin. istius versi. & tenet Pau. de Cast. & Moder. in d. l. si conuenerit. la 1. de pign. acti. dicit tamen glo. in d. §. quod si per viginti. quod utile est, quòd reiteretur protestatio vel interpellatio. & hoc ego semper consulerem, ad omnem tollendam dubitationem, & ad fortificandum magis ius ipsius protestantis.

¶ Non ob. l. qui Romæ. §. cohæredes. quia vt dicit Bar. ibi denotatur facti contingentia. ¶ Nec ob. §. Seia. quia ibi nulla præcesserat interpellatio: sed solum creditor fuit in mora: eo ipso, quòd cœpit litigare: vnde finito, litigio finita est mora. argu. d. §. usuras. & ideo debitor debet offerre. ¶ Prædicta tamen regula fallit, vbi ius aliter disponit, prout est in casu d. l. si conuenerit. ff. de pigno. actio. secundum Barto. in d. §. Seia. & no. Bal. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. & ibi Ioan. de Imo. ff. de ope. no. nunc. ¶ Et sic ex prædictis patet, quòd in protestationibus seu interpellationibus, sufficit una: nec est necessarium dicere, & peremptoriè: cum quælibet huiusmodi interpellatio sit peremptoria: sicut diximus in dilationibus, quæ dantur ad probandum, vt dixi supra in versi. Item 7. & sequenti. tamen dicit Bart. in d. §. usuras. & ex prædictis infert ibi Bart. ad quæstionem de facto, quòd si statutum dicit, quòd instantia pereat quinque mensibus: nisi per actorem non steterit, quòd si actor interpellauit semel iudicem, quòd proferret sententiam: satis est vt perpetuò videatur stare per iudicem, vt d. §. usuras. ¶ Nec habet actor singulis diebus interpellare iudicem, facit l. malè agitur. C. de prescrip. Ion. temp. idem etiã tenet Bar. in l. mora. in prin. ff. de usuris. ¶ Et prædicta opin. quòd regulariter in huiusmodi actibus extraiudicialibus nõ requiratur nisi vnica protestatio, vel interpellatio, tradit Bal. in d. l. 3. C. qui accu. non poss. q. 8. ¶ Nec obst. prædictis l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. ff. de ope. no. nun. vbi exigitur duplex protestatio, quia vt dicit ibi Bar. in tertia oppo. quandoque quis protestatur, quod non stat per eũ: & hoc casu, si quidem stat per delictũ vel cõtrouersiam aduersarij: sufficit vna protestatio. Nec requirũtur plures, nisi prima fuerit remissa, vt d. §. usuras.

&

& d. l. mora. in princip. & d. l. 3. §. 1. ff. quod vi aut clam. aut stat per casum vel dignitatẽ aduersarij, & sic sine delicto suo: & tunc, aut protestatio fit ad conseruandũ ius protestantis, & sufficit semel fieri, vt C. de non nu. pec. in l. si intra. & C. de anna. exce. l. vt perfectius. aut quis protestatur id, per quod intendat aliquid iuris de nouo acquirere, & hoc casu, finito impedimento aduersarij, iterum debeo protestari, aliàs prima protestatio nihil operatur. casus est in d. §. si quis ipsi Prætori. ¶ Et per prædicta infert Bar. ibi, q͛ si contra emptorem mouebatur lis, & ipse non potuerit protestari venditori, quia ignorabat vbi esset, quòd debet primo protestari, quòd per eum non stat quominus denunciet, & tamen si postea venditor reuertatur, tenetur denunciare, aliàs prima denunciatio nil valeret, & videtur ab illa recessum, quod est memoriæ commendandum, secundum Bar. in d. §. si quis ipsi.

53 ¶ † Et ex prędictis etiam infertur, q͛ ad constituẽdum hæredem in mora, & ad hoc vt post annum hæres non adimplens voluntatem defuncti, priuetur hæreditate, sufficit vnica monitio, ita no. glo. in Auth. de hæred. & fal. §. si quis autem non implens. quod tamen procedit, vt dixi in præcedenti lectione, quam legi in c. si hæredes. de testam. quò ad effectum, vt postea priuetur per lapsum anni. ¶ Sed si monitio deberet fieri ad finem & effectum, vt hæres non adimplens priuaretur, ẽt ante lapsum anni, tunc requiritur bina monitio, vt in Auth. vt liceat matri & auię. §. si quis in sua. & in Authen. de Eccl. titulis. §. si autem. & in Auth. de sanct. Epis. §. presbyteros, & transumptiuè in auth. licet. C. de Episco. & clericis, traditur in authen. hoc amplius. C. de fideicommissis, & per quosdam modernos in lege, in quartam. ff. ad l. Falcidiam.

54 ¶ † Septimò principaliter quęro, qualiter, seu sub qua forma debeat fieri citatio peremptoria. ¶ Sol. Dic, quod potest fieri dupliciter, vno modo distinctè per debita temporis interualla, puta: Citatur A. quod intra 10. dies, quos iudex assignat sibi primo termino, debeat comparere, &c. Deinde finito tempore primæ citationis, facit secundam citationem cum simili interuallo, & demum eo finito citatur & tertio cum eo tempore, quo finito ille, ad cuius petitionem emanauit citatio, impetrat peremptoriũ, vt l. ad peremptorium, cum duabus sequ. ff. de iud. Fit igitur tribus edictis distinctis.

¶ Et prima citatio vocatur conuentionalis.

¶ Secunda, monitoria.

¶ Tertia, peremptoria, vt supra dixi eod. ar. q. 1.

¶ Secunda forma est peremptorij, quæ dicitur breuiloqua, seu compendiosa, in qua conglutinantur prædicti tres termini, & sic sub ea forma potest in prima citatione peremptorium transmitti quando causa suggerit, vt traditur 24. q. 3. c. de illicita. & per gl. in c. 1. infra eo. & per gl. 5. q. 2. in fum. & no. in c. reprehensibilis, infra de appel. & ibi D. M. no. Inn. in c. ad petitionem. inf. de accus. & per gl. 4. q. 5. c. 1. & per Bal. in l. 2. C. quomodo & qn̄ iudex. facit bonus tex. & quod ibi no. gl. super verbo, vna pro omnibus. in c. constitutionem. de sent. excom. lib. 6. ex qua possumus colligere formam istius citationis, videlicet, Citamus te, vt infra 30. dierum spatium debeas comparere, quorum decem primi sint pro prima citatione, decem secundi pro secunda citatione, & decẽ tertij pro tertia & peremptoria citatione.

¶ Vel etiam si citaui sub ista forma, Citamus te vt compareas vsq; ad talem diem pro primo & secundo & tertio termino peremptorio, & ista conglutinatio maximè fit qn̄ citatio sit de longinquo, facit cap. veniens. infra de accusationi. & ibi dixi in verbo notabiliter, traditur per D. Ant. in c. consuluit, de offic. delega. & no. in cap. tum ex literis. de restitutio. in integrum. & per Cyn. in l. fina. C. de requirend. reis. tradit etiam Feder. consi. 66. & Bal. in cap. 1. de milite vasallo, qui contum. est. & Dominus Dominicus in c. ab eo. de appellatio. lib. 6. tetigi in cap. qualiter. el secondo. infra de accusatio. artic. 11. quæst. 90. dixi supra art. 20. quæst. 16. & hoc maximè procedit, si iudex dixit cum comminatione, scilicet, aliàs ex tunc procedemus, &c. vt no. glo. in clem. 1. de exceptio. & statim subiiciam. Regulariter ergo peremptoria citatio dicitur, vel si est distincta tribus edictis, vel etiam vna pro omnibus, vt l. consentaneum. & in l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. & in dicto cap. de illicita. ibi dum textus loquitur alternatiuè, vel vno secundum Aegi. in Rubri. 94. facit etiam in cap. inter ceteros. cum similibus. supra de rescriptis. ¶ Et hæc est veritas, quicquid quidam somniauerit, secundum Specul. in tit. de citatio. §. viso. versiculo, Item peremptorium potest bis. ¶ Et dicit ibi Ioan. And. in additio. quòd hoc de somnio putat dictum propter illos, qui dicunt peremptorium ante li. contemitti non posse. de quo dixi supra eodem articulo, quæstione 6. versiculo 1. ibi, Sed contra prædicta opin. & ista est communis opinio, vt dicit Io. And. in d. versi. & idem voluerunt Ange. & Bal. in l. nonnunquam. ff. de iudicijs.

¶ Et aduerte: quia non solum per tres distinctas citationes fit citatio peremptoria, & tres citationes simul cõglutinatas, seu comminatas: sed etiam per vnam comminationem, secũdum aliquos. pro quo facit quod no. in cap. tum ex literis. in fine. supra de restitutione in integrum. & in c. cum dilecti. infra de dolo & contu. facit c. causam quæ. de rescriptis. sed gl. in d. c. causam. dicit, q͛ semper poni debeat in termino verbum peremptorium, per iura prædicta, & tunc post terminum peremptorium iudex debet comminari. ff. de iu. in l. in peremptorio. & idem etiam videtur tenere ibi Composte. Alij vero dicunt, q͛ cum iudex peremptoriè citat, debet comminari, quòd si is, qui citatur non comparuerit, procedet in causa quantum de iure poterit & debebit, vt l. si apparitor. C. de cohorta. lib. 12. dicit tamen Aegid. in Rubr. 4. in princ. quòd hæc comminatio non est de substantia citationis peremptoriæ, per l. ad peremptorium. ff. de iud. & d. cap. tum ex literis, & cap. cum dilecti. & de maiori. & obe. cap. humilis. tenet Specu. in titulo de citatione. §. viso versicu. item iudex. & ver. sed iurare. & hanc opi. tenet Inn. & Dominus meus in c. causam quæ. de rescrip. vbi dicit, quòd non credit hanc clausulam comminatoriam habere vim peremptorij, sed potest post peremptorium, refert tamen alios tenere cõtrarium, & hanc contrariam sententiam tenendo primam opi. tenet Bal. qui simpliciter dicit, quòd si iudex facit citari aliquẽ dicat, alioquin procedetur ad cõdẽna-

toriam, ꝙ iſta verba operantur citationem peremptoriam, per d.l.ſi apparitor. & idem tenet Ang.in repeti. l.hæc ſtipulatio. ff.ſi cui plus quam per l.fal. in 2.art.per no.in l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iudex,& idem tenet Ang.in l.in peremptorio.ff.de iud.per illum tex.dicens,ꝙ hoc procedit quando fit comminatio de ferendo ſententiam,& quòd tunc non eſt neceſſe quòd adijciatur verbum,vel peremptoriè, per gl.in d.l.ſi apparitor. ſecus ſi non comminaretur ſe laturum ſententiam, ſed comminaretur ſe proceſſurũ ad vlteriora quantum ipſe poterit, quia tunc non habet vim peremptorij, & idem tenet Bald.in d.l.ad peremptorium. ¶Bar. verò in l.ſi finita,§.Iulia. ff.de dam.infe.facit differentiã, vtrum iudex dicat in comminatione, Alioquin procedemus contra te ad cognitionem & pronunciationem iuſtitia mediante,& nõ habet vim peremptorię comminationis.¶Sed ſi dixit, Citamus te vna citatione pro oĩbus, proceſſuri ẽt vſq; ad ſententiam,& tunc clarum eſt,ꝙ habet uim peremptorij, & idem tenet Hoſt.in c.conſuluit.ſup.de offi.dele. & D.Ant.c.cauſam. de reſcr. & Dom.de Rota deciſ.237. ¶Nec obſt.l.in peremptorio.ff.de iud.vbi dicitur ꝙ in peremptorijs,iudex comminat ſe proceſſurum ad cognitionem & deciſionẽ: quia reſpõdetur, ꝙ ibi non imponit neceſſitatem iudici vt apponat illam clauſulam.apponitur enim ad cautelam,cum exprimitur peremptorium:quia peremptorium habet vim trinæ citationis. vel poteſt reſponderi, ꝙ tex.in d.l.in peremptorio. non dicit ꝙ illa cauſa debeat exprimi, ſed potius declarat quid importet peremptorium.Nam dicendo peremptoriè, nil aliud importat, niſi comminationem partis factam de procedendo ad cognitionem & deciſionem quantum de iure fieri poterit.Si ergo ſignificatum importat peremptorium, debemus dicere ꝙ dicta verba explicitè prolata,quando iudex commi natur ſe proceſſurum &c.habeãt vim peremptorij: quia non intereſt,quid ex æquipollentibus fiat.c.licet ex quadã.de teſti.& l.certum.ff.ſi cer. pe.ſecundum Dñm meum in c.cauſam quæ,de reſcriptis. & iſta practica & forma videtur mihi magis ſecura.

55 ¶†Eſt etiã notandum circa prędicta, ꝙ monitio quam facit iudex præſenti,habet vim peremptorij: nec requirit aliam citationem,vt traditur per glo.& Doct.in c.conſuluit.ſupra de offi. dele.& probatur in lege ſecunda,& ibi no.Bal.C.quomodo & quando iud.no.d.Dom. & Ioann.Andr.in c.ſi capituli. de conceſ. præben.lib.6. & Innocẽ.in c.ad petitionem.infra de accu. Ange.in d.l.ad peremptorium. ff.de iud.Bal.in l.& poſt edictum.ff.de iud.& l.ſi.ff. de ferijs. Dominus meus in c.1. ſupra de mu.petit. & in c.Eccleſia.de conſtit. in gl. ſuper verbo,nulla. & vide quòd dixi in c.graue.infra de præben.q.30. ¶Aduerte tamen,quia Bald.in d.l. 2.C.quomodo & quando iudex,dicit hoc procedere propter præſentiam iudicis & partis monitę apud acta.nam preſentia & autoritas iudicis cauſat mandatum, & eſt maioris autoritatis, quod fit propriè, quàm quod fit per imaginem, & idem videtur ſi nuncius præſente iudice,& ſibi hoc mandante citet partem præſentem apud acta.argu.ff.de verb.obl.in l.ſi procuratori præſenti. & ſubdit,quòd putat hoc veriſimũ & notandum, nec ego meminialibi legiſſe. facit: quia qui non obtemperat iudici apud acta, eſt in maxima contumacia, & vbi maxima contumacia eſt, ibi & peremptoria, vt & ſubdit Bal. ibi in quadam apoſtillatione. ¶Et no.quòd ubi ius ſimpliciter exigit monitionem,videtur ſufficere vnica monitio,maximè ſi fiat in fauorem Eccleſiæ, vt in cap. nominis,infra de immun.Eccleſiæ.iunctis his, quæ ibi tractat Ioann.And.

56 ¶†Inſuper notandum eſt, ꝙ tres diſtinctæ citationes inducunt peremptorium, abſq; eo, quòd in tertia adijciatur verbum,peremptoriè. no.gl.5.q.2. c.1.& Inn.in c.ad petitionem.de accuſ.ſed quando conglutinantur, videtur ꝙ addendum ſit verbum, peremptoriè, per no.per gl.antepen.in c.conſtitutionem.de ſenten.excom.lib.6.no. etiam Bald.in l. conſentaneum. C.quomodo & quando iudex,per illum tex.dicens, quòd quando ponitur vnum edictum pro tribus, debet adijci aduerbium, peremptoriè.aliter talis ſummaria citatio non videtur habere vim peremptorij, vt ibi innuit tex. Subdit tamen Bald.ꝙ Bar.in l.ſi finita. §.Iulianus. ff.de dam. infec.videtur dicere, ꝙ idem ſi ſit dictum,vno pro omnibus, vel vno pro tribus, ſicut ſi diceretur peremptoriè, & finaliter potius Bal.videtur inclinare, ꝙ idem ſit dicere, pro tribus, quòd peremptoriè, per nota. in l. tres denunciationes. C.quomodo & quando iud.& in l.contumacia.§.1.ff.de regul. iur. ¶Ego arbitror, quòd tutum ſit ad fugiendum dubitationem propter opiniones, quòd apponatur verbum, peremptoriè. dicit tamen Bal.in l.tres denunciationes, quòd quando peremptorium exprimitur,vel vbi iudex comminatur,eſt verum peremptorium : ſed quando non exprimitur, eſt peremptorium. ¶Item eſt aduertendum, quòd licet ſupra dixerim, quòd ſufficere videtur cõglutinatum & breuiloquum peremptorium, ſicut diſtinctum per tres diſtinctas dilationes & citationes, hoc procedit regulariter,ſed tamen hæc regula fallit in pluribus caſibus.

57 ¶†Primò fallit,vbicunque agitur ad pœnam incurrendam,& ius exigit trinam monitionem.gl.eſt ſingularis in verbo, tertio moniti.in cle.1.de vita & hon.cle.quam ſequitur Ioann.de Imo. in l.ſi finita. §.Iulianus.ff.de dam.infec.& idem tenet Io.And.in c.ex tuæ.infra de cler.nõ reſi. & vide quod ibi dixi. ¶Et tenet etiam Ioann.And.in addit.Specu.ſuper Rubrica de cler.non reſi.& Dominus Antonius in cap. quoniam. §. porro. ſupra vt lite non conteſt.& in cap.1. eodem,& vide Bar. ad prædicta in l.inter accuſatorem.ff.de publ.iud.qui dicit quòd in cauſa criminali requiruntur tres citationes, de quo dixi art.20.quæſt.25.Idem etiam tenet Dominus meus in c.ſi. de vita & hone.cler.& Lauren. Zenze.Ioan. de Ligna. Zabar.& Ioa.de Imo.in d.clem.1.de vita & hone.cler.licet Stephan.contra.& allegat Zenze. gl.in c.1.de mili.vaſal.qui contu.eſt.vbi etiam vide per Bal.tenet etiam Dominus meus in c.contingit, el 2. infra de ſent.excom.Et vide quod dixi in cap. perpendimus. infra de ſenten.excomm.in 10.prin. articulo,quæſt.8.

¶Secundò fallit, quando lex vel ſtatutum requireret quòd quis ſæpius citetur.hoc tenet Bar.in lege,ſi conuenerit.la 1.ff.de pigno.actio.

¶Tertiò fallit,ſi ſtatutum requireret peremptorium:

rium: quia tunc non ſufficeret vna pro omnibus.vi de quod not.glo. in clem. conſtitutionem. de ſent. excom.lib.6. & per Bal.in c.1. quo tempo.mi.inue ſti. & per no. in l.non ſunt liberi.ff.de ſtatu. ho. ſed deberet ſeruari ad vnguẽ. ſed tu vide ad hoc quod dixi ſupra in 20.princip.artic.quæſt.3. ¶Poſtremò nota, quòd ſi circa mittendum peremptorium eſſet etiam data alia forma à ſtatuto vel lege,videlicet quòd debeat præcedere aliqua citatio ſub aliqua forma : illa etiam ſeruanda eſſet ad validitatem ipſius peremptorij. Ad quod uide quod dixi in d.20. princip.artic.q.3.

58 ¶† Octauò principaliter quæro,quantum interuallum,ſeu quot dierum ſpatium debeat continere edictum peremptorium, ſeu citatio peremptoria. ¶Sol. Iura maximè Canonica vario modo loquũtur. tex. enim,quinta quæſt.ſecunda,cap.præſenti. vult, quòd primò dentur 7. dies. Secundò, alij 7. Tertiò,duo dies. Quartò,alij duo. Et vltimò adhuc vna dies.Et hoc quando fit citatio ex loco,vbi eſt iudex,vel ex loco vicino.

¶Si verò fiet ex alia ciuitate vel loco, non tamen multum remoto: datur menſis ad veniendum: & ſi allegatur iuſtum impedimentum, datur ſecundus : & etiam ex cauſa, datur tertius menſis. 4. quæſt.5. cap.ſi quis. aliàs, quiſquis.iuncto cap.ſi ægrotans.5. quæſt.3.tradit Specu.in titu.de dilatione.§.nunc de interſtitijs.

¶Sed ſecundum leges aduertendum eſt, quòd olim ſecundum iura Digeſtorum per legem,ad peremptorium,iuncta l.per interuallum.ff.de iudi.diſponebatur, quòd quodlibet interuallum non deberet eſſe minus decem dierum: quod videtur procedere quando peremptorium fit diſtinctè, ſi vero fiat breuiloque, ſeu compendioſè : etiam videtur, quòd debeat continere tantum terminum, quantum quodlibet trium edictorum per ſe poneretur, vt dicit glo.in c.1.infra eodem. & glo.in l.nonnunquam.ff.de iudi.& glo.in c.conſtitutionem. de ſenten. excom. lib.6. ¶Et hoc olim procedebat de iure Digeſtorum in cauſa ciuili: ſed in cauſa criminali videbantur ſufficere tres dies pro qualibet citatione. nec hoc uidebatur abſurdum,quia cauſæ criminales deſiderant celeritatem. argu.ff.de adulterijs.l. in crimine.& de hoc videtur tex.in l.intra accuſatorem.ff.de publ.iudi.

¶Sed ſecundũ iura nouiſſima Authenticorum, quodlibet edictum debet continere 30. dies tantum, vt in auth.qui ſemel. C.quomodo & quando iudex.& in corpore vnde ſumitur,in Authen.de litigioſis.§.omnem. & aliter facta non tenet. Nec citatus cogitur reſpondere ſi comparet. ¶Et aduerte: quia glo. in d. auth. qui ſemel. dicit, quòd talis numerus,qui eſt ſtatutus pro forma, non poteſt augeri nec minui, facit quod no. glo. in auth. aſſumitur.C.de litis conteſt. ſed glo. in d.§.omnem. tenet contrarium,quòd poſſet augeri & minui tam de iure, quàm de conſuetudine, de quo ſtatim dicam. ¶Et aduerte circa prædicta,quia lex,inter accuſatorem,habet varios intellectus. ¶Nam glo. ibi dicit, quod etiam ter in die poteſt fieri citatio,& dicit ibi Ang. quod hoc eſt bene notandum : quia non eſt alibi, pro quo allegat.l.ter enixa.ff.de verb.ſigni. & idem Ang. in l.nonnunquam.ff.de iudi. Sed Ioan. de Imo. in d.l.inter accuſatorem. dicit, quòd talis intellectus non videtur eſſe æquus neque bonus:& maximè quando trina citatio fieret vno contextu, iuxta no.in l.3.ff.de pign.actio.

¶Sed Iac.de Are.d.l.inter accuſatorem,dicit, ꝙ ſenſus illius tex. eſt, quod debeat ter citari: & quælibet citatio debeat habere terminum trium dierũ. & hanc opinionem ſequitur ibi Bar.& ſic tres citationes in criminalibus haberent vim peremptorij ſicut in ciuilibus, ſecundum not. in d.l.tres denunciationes. vnde ex prædictis nunc inſurgit dubitatio ex eo, quia vt ſupra dixi de iure Auth. videtur eſſe immutatum,vt requirãtur 30. dies. vtrum iſtos 30.dies debeat iudex ſeruare, etiã in criminalibus, Ioan. antiquus Gloſſator iuris ciuilis tenet, quòd ſic. & idem glo.in l.qui crimine. C.qui accuſa. non poſſ.& in l.ſi accuſatoribus.C.de accuſa. & idem tenet Bart.& ad hoc etiam allegat Spec. tex.in Auth. de exhiben. reis.§.1. & C.de pœn.l.ſic vendicari. & allegabat Azo. idem tenentem, argumento l.properandum.§.1.C.de iudi. Iſtud tradit Spec. in titu. de citatione,in d.§.nunc de interſtitijs. Nec obſtat quòd legum correctio ſit uitanda, vt l.præcipimus. C.de appellatio. quia reſpondeo, quòd hæc correctio eſt paſsiua,quæ fit ex vi regulæ antiquæ.l.abſentem.§.1.ff.de pœn. vbi dicitur,quòd in criminalibus proceditur ſecundum morem priuatorum iudiciorum. & ideo licita eſt hæc extenſio & correctio,per nota. in l.ſi quis ſeruo.C.de furt. & in l.quod uero. ff.de legi. Sed aduerte, quia Bar.in d.l.qui crimine. dicit, quòd licet ſibi placeat, quòd hodie debeant dari pro qualibet citatione 30. dies, etiam in criminalibus, vt dicunt prædictæ glo. non tamen placet ſibi opinio Iac.de Are. quia in ciuilibus erat terminus 10. dierum, vt d.l.ad peremptorium. & d.l.per interuallum.nec hoc intelligitur alteratum in criminali,per d.l.inter accuſatorem.ſed quòd ſolummodo ibi narratur factum,prout ibi dixit Ioan.non autem quod fieri debuit.

¶Sed dicit Ioan.de Imo.ibi,quod opinio Iac.de Are. videtur bona : quia aliàs deriſorium eſſet dicere, quòd iureconſultus in illa l.ſecundum prædictam opinio. Barto. decideret caſum, de quo nulla poterat eſſe dubitatio: vnde eſt veriſimile,quòd alĩ quo caſu poterat procedi ad ſentẽtiam, ſecundum formam citationis prædictæ cum interuallo trium dierum, prout ibi videtur eſſe caſus : maximè prout ibi habetur in textu dicto. ¶Nec obſtat, quod in ciuilibus ſecundum prædicta iura erat terminus 10. dierum pro qualibet citatione, vt dixi,non autem trium tantummodo : quia poteſt reſponderi, quòd aliud erat in criminali cauſa in qua inſtantia erat breuior, quàm in ciuili : quia durat ſolummodo per biennium, vt l.1.& ſecunda, C.vt intra certum terminum,& in ciuili, per triennium, vt l.properandum. C.de iudic. dixi latius in cap. penul. ſupra dè iudic.

¶Et quia etiam in cauſis criminalibus plures dabantur dilationes: quia reo dabantur tres, & actori duo.in ciuilibus vero vna tantum concedebatur,vt l.fin.ff.de fer. & ideo illa iura Digeſtorum fortè voluerunt facere hanc differentiam inter cauſas criminales & ciuiles, vt minus ſpatium eſſet in criminali, quàm ciuili concedendum.

¶ Item aduerte, quòd præsuppositа opinio. Iaco. de Are. quam etiam sequitur Bartol. non videtur quod hodie sit facta mutatio in criminalibus, quo ad numerum 30. dierũ, per dictam auth. qui semel. & in corpore vnde sumitur, quia regula l. absentẽ. §. 1. non habebat locum in numero dierũ ipsarum citationum.

59 ¶† Et ideo, cum simus in correctiuis, non debet fieri extensio, & istud dicit Ioan. de Imo. quod credit esse verum: sed quia communis opinio Glo. & Doct. est in contrarium, illa seruaretur in practica. ¶ Insuper etiam aduertendum est, quod Spec. in d. §. nunc de interstitijs. in tit. de citatione, dicit, quòd quicquid dicatur in canonibus & legibus superius allegatis de istis interstitijs & numero dierũ, & quãtitate dilationum: tamen generalis Ecclesiæ & cauſarum consuetudo: tam in criminalibus, quam in ciuilibus non seruat iura prædicta: quia omnes inducię à iure statutæ sunt arbitrariæ: non quod iudex possit eas denegare: sed consideratis locorũ distantijs, & personarũ, temporis, viarum, & negotij qualitatibus, potest iuxta arbitrium suum, cum viderit hoc expedire, illas moderare & prorogare, vt infra de re iudi. c. quod ad consultationem, & infra de appell. c. personas. & c. cum sit Romana. & c. oblatæ. 3. q. 2. c. si episcopus, & q. 3. c. de inducijs. ff. de iudi. in l. nonnunquam, & supra de restit. in integ. in c. cum ex literis. in si. ¶ Ad quod vide quod latius dicam in c. 2. inf. eo. art. 10. Et est tex. in terminis nostris. 5. q. 3. c. si ægrotans. vbi dicit intra spatium duorum vel trium mensium, vel eo amplius, vt causa dictabit, tenet Spe. in d. §. de interstitijs. Sed tu vide tex. magis apertum in citatione peremptoria, in d. l. non nunquam. ff. de iudi. vbi tex. dicit, hoc autem æstimare oportet eum, qui ius dicit: quasi cõditionem causæ vel personæ vel temporis, & ita ordinem editorum, vel compendium moderari, & idem tenet Archi. post Bar. Brixien. 5. q. 2. in c. præsenti. vbi dicit quòd quicquid de citatione dicatur ibi, & in c. 1. ead. causa, & quæst. hodie inducię citatoriæ arbitrio iudicis relinquuntur, per d. c. si ægrotans. & per no. in c. dilectus. supra de procur. ista etiam fuit opi. Glo. in Auth. de litigio. §. omnem. & Inno. & Ioan. And. in cap. prærerea. infra eod. Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in d. l. nonnunquam. vbi dicit, quòd quotidie seruatur, quòd in vna dilatione dantur tres dies, quorum vnus pro primo, secundus pro secundo, & tertius pro tertio termino peremptorio, & Ang. etiam ibi dicit de sex diebus. & plus dicit ibi Ang. quod quãdo fit vnum edictum pro omnibus, non necessarium, quòd habeat tempora omnium edictorum: imo causa suadente ita possunt alterari in vno termino sicut in tribus: & maximè secundum locorum consuetudinem, vt est Boñ. vt dicit glo. Instit. de verb. oblig. §. iudicis. Apparet igitur ex prædictis, quòd hoc tempus est arbitrarium, ad quod etiam vide quæ latius dicam, infra in materia dilationis. ¶ Sed tamen talem moderationem & prorogationem non debet facere, nisi ex causa, vt dicit Glo. in c. 1. infra eod. & debet exprimere causam moderationis in citatione, vt pars non habeat materiam appellandi, vt ibi. ¶ Quod procedit, secundum Domi. meum, vbi de consuetudine seruantur dilationes iuris, nam tunc non debet sine causa ab illis recedere: & si recederet, esset iusta causa appellandi, ex quo non apparet de causa recessus, per not. per Innoc. in c. 2. infra eo. sed vbi de consue. fori non seruarentur dictæ dilationes, sed arbitrio iudicis communiter præfigerentur: tunc non oporteret exprimere causam moderationis. ¶ Et vide Innoc. in c. ad petitionem. de accusa. qui dicit, quòd iudex prudenter facit si inserit iustam causam moderationis: & quod cautius etiã agit, si super moderatione interloquitur, licet alia pars sit absens: quæ tamen ad hoc est citanda, vt sic non posset vlterius de tali moderatione querelari, etiam si sit contra ius litigatorum. arg. cap. quod ad consultationem. infra de re iudi.

¶ Si verò non inferatur causa moderationis, aut nulla erit sententia, secundum quosdam, vel ad minus iustè poterit appellari, si nulla causa moderationis subest, & sequitur Dominus meus in cap. 1. infra eodem, sed Hug. Bart. latius ibi distinguit, quòd aut causa moderationis seu assignationis exprimitur, aut non. primo casu, aut est rationabilis, aut non. si rationabilis, aut vera, aut falsa. si vera, aut iudex iustè ad arbitrium boni viri & discreti iudicis moderauit peremptorium, assignando competentem dilationem: & tunc non est causa sufficiens ad appellandum, cum iudex ex causa possit moderare peremptorium, vt dictum est: aut malè moderatus est, & tũc sufficiens est causa ad appellandum, vt d. l. 1. infra eodem: si causa moderationis est falsa, tunc potest appellari: & similiter etiam potest appellari si causa assignationis non est rationabilis. aut causa assignationis seu abbreuiationis non exprimitur, & non potest appellari, ut distinguit Hug. post Inno. & Hosti.

¶ Sed hoc vltimum membrum non videtur mihi verum: quia stant ista simul, quòd causa non exprimatur, & tamen non subsit: propterea iniusta est moderatio: & ideo potest appellari, facit quod tradit Innoc. in cap. ad petitionem. infra de accusatio. vbi dicit, quòd cum prædictæ dilationes sint à iure determinatæ, si iudex eas moderatur, & pars appellat: tenebitur appellatus probare iustam affuisse causam moderationis.

¶ Sed vbi dilationes essent arbitrariæ, præsumitur iusta moderatio: nisi probetur contrarium, secundum Innoc. & sequitur Dominus meus in c. 1. infra eodem, quod est notandum. Quare cum hodie de communi consuetudine & stylo, dilationes iuris nõ seruentur, sed arbitrio iudicis præfigantur: sequitur, quòd appellans tenebitur probare iniustitiam moderationis. & dic, quòd poterit hoc probare allegando longam absentiam, seu distantiam viarum, vel qualitatem causæ, vt quia sit ardua, & habuerit modicum tempus ad deliberandum: sic de similibus. sed pars aduersa volens probare instantiã moderationis, probabit seu allegabit paruitatẽ causæ, vel quia res erat tempore peritura, vel aliam similem causam, ex quibus omnibus iudex ad quem poterit arbitrari, vtrum ille iudex habuerit, vel non habuerit iustam moderationis causam. arg. c. 1. infra eodem. & prædicta sunt bene notanda, secundum Dom. meum, quia quotidie sunt in practica.

¶ Et ad prædicta videbis omnino, quæ latius dicam in tit. de dila. vbi magis latius tractabo, quia ibi melius

melius conuenit. ¶ Et prædicta procedunt in citationibus & peremptorio iudiciali.

¶ Quid autem in denunciationibus, seu interpellationibus extraiudicialibus, an in casibus, in quib. plures requiruntur, de quo dixi sup. eo art. q. 6. ver. Item 23. an possint fieri eodem instanti: puta dicendo, solue, solue, solue, vel quid simile. Gl. in l. si conuenerit. la prima. ff. de pig. act. tenet quòd non. & bene dicit, secundum Bar. quia non uidetur fæpius denunciare, sed fepius loqui. arg. l. Mœuius. §. eum, qui. ff. de leg. 2. ¶ Quòd autem dies in hoc casu debeãt esse inter vnam & aliam interpellationem. dicit Gl. ibi, quòd ad minus vna dies, & sic in tribus diebus poterit fieri. arg. l. inter accusatorem. ff. de publ. iud. & sequitur Bart. in d. l. si conuenerit. vbi dicit hoc esse menti tenendum.

60 ¶ † Nonò principaliter quæro: quoties possit mitti peremptorium, & an reiterari, vel post ipsum completum aliqua citatio fieri. ¶ Sol. Text. in l. & post edictum. ff. de iudic. uidetur uelle, quod iudex debet post peremptorium mittere vnum edictum. Spec. verò in ti. de cita. §. viso. versi. Item peremptorium. dicit, quòd peremptorium potest mitti ter, & quater ad malitiam conuincendam, vel de gratia si iudici uisum fuerit expedire, non tamen cogitur, vt infra de dolo & contum. c. prout, & c. cum olim, & in d. l. & post edictum, & l. nonnunquam. ff. de iudi. & inic. consuluit. supra de offi. delega. & licet tex. in d. l. & post edictum, loquatur per verbum debet, non tamen importat necessitatem, sed facultatem, & potentiam, vt ibi dicitur, & no. Glo. 24. q. 3. c. de illicita. vnde iudex non necessitatur, sed potest facere gratiam, si vult, vt d. c. consuluit. & dicit Glo. in d. l. & post edictum, quòd iudex potest & quartam quintam citationem reiterare, subdens quod etiam quarta non est necessaria, sed solum procedit ex vrbanitate & benignitate, considerato quod tres citationes habeant vim peremptorij, vt in l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. & dixi supra eod. art. q. 7. & hoc tenent Ang. & Bal. & Doct. in d. l. & post edictum. vbi Bal. dicit, quod iudex, secundum quod dicunt Canonistæ, potest expectare contumacem, si vult, & non cõfestim fulminare sententiam. facit Insti. de verbo. obl. §. in diem. & tenet Innocen. in cap. ad petitionem. de accus. & eo ipso, quod iudex distulit, uidetur ex sua benignitate id facere, & valet sententia postea lata in termino expectationis.

¶ Et hanc quæstionem dicit Bald. sic habuisse de facto. quod tamen intellige, si in die sequenti pronunciauit, vt in d. cap. consuluit, & ibi dixi, secus si ad vlteriorem diem distulisset, vt ibi dixi, & vide quod statim dixi in 11. quæst. in secundo effectu. ¶ Et prædicta procedunt, si modo iudex, qui fecit citari peremptoriè, agat in officio, sed si iudex factis quibusdam citationibus moritur uel impeditur: licèt successor non teneatur illas reiterare, sed posset computare in numero dilationis: tamen si prius verum numerum compleuerit, secundus iterum potest & debet unum edictum proponere. ff. de iudic. in l. & post edictum, & ibi no. tenet Spec. in ti. de citationi. §. sequitur, versic. item nota, quòd si iudex. & fuit no. Hostien. cap. licet. de accusatio. tenet Archidiaconus 24. quæstio. 4. cap. de illicita. & in 3. quæstio. 9. in cap. caueant. per prædictam l. & post edictum, & leg. Neratius. ff. de re iudica. & quod dixi post Dominum meum, in d. cap. licet, infra de accusationi.

¶ Quid autem si post factas tales citationes iudex qui iudicaturus erat: alteri delegauit, vtrum sit necessaria noua citatio, vide quod dixi articulo. 7. versicu. duodecimo procedit. ¶ Item prædicta procedunt, quando iudex vigore citationis peremptoriæ absque alia citatione uellet procedere ad pœnam contumaciæ, respicientem ipsum processum in quo est commissa contumacia, vt puta, dare possessionem ex primo vel secundo decreto, vel proferre sententiam, & tunc non requiritur post peremptorium alia noua citatio de necessitate: licet de benignitate fieri possit, vt dixi, & sic procedat dictum Barto. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. vbi dicit, quod si iudex citat partem peremptoriè, vel tribus edictis, seu vnica citatione cũ comminatione procedendi ad vlteriora, non requiritur noua citatio, quo minus possit procedere ad missionem in possessionem, &c. Aut quærimus de pœna contumaciæ, quæ venit imponenda extrinsecus, & non respicit ipsum processum, puta mulctare & condemnare in pœna pecuniaria, vel remouere ab aliquo officio, vel quid simile, & tunc etiam post peremptoriũ requiritur alia citatio ad fin. condemnandi, vt l. defertorem, & ibi per Barto. ff. de re mili. & sequitur Domi. meus in c. 1. supra de iud. pro quo allegat quod no. in l. aut qui aliter. ff. quod ui aut clam, & quod in simili not. Innocen. in dicto cap. consuluit. de offic. delega. Nec mirum: quia ad uersus condemnationem posset citato competere aliqua defensio, & hoc casu procedit quod Bart. in l. 2. ff. si quis ius dic. non obtemp. vbi dicit, quod ad mulctam imponendam requiritur alia citatio post peremptorium.

61 ¶ † Decimò quæro principaliter, vtrum in casibus, in quibus requiritur peremptorium, si omittatur, & pars non opponeret, valeat actus. ¶ Sol. Gl. in cap. cum causa, de offic. delega. dicit, quòd licet fiat citatio absque peremptorio: tamen tenet processus: ex quo citatus comparet, & hoc no. glo. 24. quæstio. 3. c. de illicita. & Io. An. in additio. Specu. in titu. de senten. §. vt autem. ver. & nota in maiori additione. vbi dicit quod Guido de Suza. in sum. in titu. de sententijs, dicit quòd præsentia sine expresso consensu vel dissensu sufficit: licet non emanuerit peremptorium, quod fiebat ad præsentiam habendam vel absentis malitiam conuincendam. inducit iura de tacito consensu, sed sufficiat regula, qui tacet. de regu. iur. lib. 6. facit quod no. Specu. in titu. de lib. concept. §. sequitur, ad finem. ¶ Subdit tamen Ioan. And. quòd ad dubium tollendum iam seruari fecit, quòd iudex citari fecit partes, licet præsentes, peremptorie ad sententiam audiendam. ¶ Et ad prædicta vide, quæ latius dixi supra in 5. princ. artic. q. 16.

¶ Vndecimò principaliter quæro de effectibus peremptorij. ¶ Sol. Dic, quòd habet plures effectus.

62 ¶ † Primus est inductiuus, vt per illum possit peruenire ad ea, quę sunt grauis preiudicij & ad sententiam

tiam & ad alios actus, ad quos non potest peruenire non præcedente peremptorio. de quibus dictum fuit supra eodem artic. q. 6. facit etiam quod dicam in sequenti effectu.

63 ¶ ††Secundus effectus est aperitionis. nam si talis causa in qua non obstante contumacia ipsius peremptoriè citati, possit procedi contra eum, tunc peremptoria citatio aperit potestatem procedendi, etiam absente parte, quæ in sui præiudicium habetur pro præsente, vt in authen. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oportet. tenet Bald. in l. tres denunciationes, C. quomodo & quando iud. dixi supra, q. 1. huius art.

¶ Aduerte tamen: quia licet in die peremptorij possit iudex (si velit) procedere ad id, super quo absens citatus erat, nulla alia citatione vel expectatione facta, tamen æquitate suadente debet in diem alteram expectare & iterũ citare si eius iurisdictio duret. quæ æquitas seruari deberet a quolibet probo viro, vt dicit Egi. rub. 96. & probatur infra, de dolo & contu. c. cum dilecti. in ver. expectantibus igitur. & 45. dist. c. licet. supra, de off. dele. c. consuluit. & in l. & post edictum. ff. de iu. Si verò expiret, expectet vsque ad horam congruam, ita quòd ante noctis tenebras possit perficere, quod incumbit, vt ibi no. Host. ver. in sum. in ti. de contumacia, dicit, quòd post peremptorium non tenetur citare absentem, & supra tetigi in nona quæstione. Specu. verò dicit, quòd si citatus ad certum & specialem articulum, puta, ad videndum iurare testes, & huiusmodi non venerit, nihilominus ad publicationem attestationum, & ad sententiam, & ad alios articulos, est iterum citandus, vt infra, de test. cap. cum olim. & d. c. consuluit. ibi, perficere quod incumbit, & de re iud. cap. cum olim. secus secundum quosdam, si non fuerit citatus ad certum articulum solum: sed ad vnum articulum & generaliter ad procedẽdum in causa: quia tunc ad omnia, & etiam ad sententiam potest procedi ipso post peremptorium semel contumace absque citatione, per l. properandum. C. de iud. & infra, de dolo & contu. c. fi. dumtamen iudex in peremptorio fuerit comminatus se cognituru & pronunciaturum illius contumacia non obstante, vt d. l. & post edictum. de quo etiam per Inno. & Io. And. in d. c. consuluit. & per Io. And. in c. eum, qui. de dolo & contu. lib. 6.

¶ Dicit tamen Io. And. quòd hoc ita simpliciter intellectum, nimis sonat in absurdum: quia summa esset iniquitas, si iudices sic citando, vt dictum est, ex vnica tantum contumacia ipsis partibus tam graue præiudicium & dispendium inferrent, vt sic principale simul cum appellationis remedio illis deperiret. Nam secundum hoc, contumacia in non veniendo, quæ faceret valere sententiam, pariter tolleret beneficium appellandi, procedunt igitur prædicta in casu dicti cap. fi. de dolo & contu. quando iudicium agitatur in loco remoto a diœcesi citati, puta in curia si ibi sit citatio hominis peremptoria: vel etiam si fieret citatio iuris, vt in cap. 1. & in c. cupientes. de elect. lib. 6. & quod no. in cap. quamuis. de offi. ord. lib. 6. nam hoc casu, quia difficilimum esset citationes reiterare, pro singulis actibus potest fieri citatio specialiter ad certos actus, & etiam ad totam causam, vt dixi supra, art. 20. q. 16. & tunc locus erit opi. prædictę, vt ad examinationem causæ & ipsius diffinitionem procedatur. ¶ Si verò venit pars vel procurator ad singulos actus citabuntur, etiam si in vno fuisset contumax. Et vide quod circa hoc tradit Io. And. in add. Specu. ibi §. viso. ver. item licet in die. ¶ Sed tu dic, ut aliter & aliter. & latius dixi supra, in 20. art. princ. in 16. q. principali, diuidendo materiam in quatuor quæstiones, & maximè in 2. & 3. q.

¶ Et aduerte: quia eo casu, quo iudex post peremptorium posset procedere ad sententiam, uel ad similem actum ad quem quis peremptorie citatus est, licet de benignitate posset iudex, si velit, expectare in diem sequentem, tamen pro illo actumet expediendo in die sequenti, non videtur necessaria noua citatio rei vel actoris, quando iudex hora statuta ad illum actum sedisset, vt dixi in d. c. consuluit. de off. deleg. ¶ Respectu enim comparentis, si dicit se velle expectare in diem sequentem, alia citatio non est necessaria, nec etiam respectu absentis, quoniam ipse scit, vel scire debet, quòd vel ipsa die citationis ferenda est sententia, vel saltem sequenti. vnde si non comparuit illa die, saltem de sequenti deberet comparere.

64 ¶ ††Tertius principalis effectus est extinctiuus & perimitiuus. Extinguit enim & perimit disceptationem, 24. q. 3. c. de illicita. ad quod vide, quod dixi supra, eo. art. q. 1. adeò, quòd si citatus non comparet, & comminatio sit facta de non audiendo postea talem peremptoriè citatum, non auditur postea, siue loquamur in ciuili, secundum ea quæ traduntur in l. diffamari. C. de inge. ma. quæ lex habet locum etiam in causa ciuili, vt no. glo. in l. sed & si Prętorem. §. sed & si dum decreto. ff. ex qui. cau. ma. licet gl. videatur sentire cõtrarium in l. Papinianus. §. 1. ff. de inoff. test. Ad quod vide quod dixi in c. 1. de collu. deteg. in primo membro, post gl. fi. siue etiam loquamur in causa criminali, vt l. Titia. ff. de accu. Et siue causa sit prophana, vt dictis iuribus, siue spirituali, in capitu. fi. de elect. lib. 6. dummodo sit talis in qua sententia transire possit in rem iudicatam, vt dictis iuribus. aliàs secus, secundum ea, quæ no. de matrimonio carnali: in quo sententia lata non transit in rem iudicatam, vt in c. lator. &c. consanguinei. infra, de re iud. quod tamen qualiter intelligatur, & quando, & ad quos referatur talis peremptoria exclusio. dicendum est, ut latius traditur per Doct. in c. cum in tua. Sed in spirituali sententia transit in rem iudicatam, ut no. Io. And. post Inno. in c. cum olim. super uerbo, canonici. ante finem. infra, de dolo & contum. & in d. c. fi. de elect. lib. 6. vbi etiam dicit Ioan. And. in regula, mora. de regu. iu. lib. 6. in mercu. quod peremptorium illius c. fi. extinguit, seu perimit ius opponendi post illud. aliàs frustra peremptoria uocaretur, ex quo viam opponendi non præcluderet, & sic nil perimeret, ut dixi supra, quæst. 1. Sicut enim ille, qui post accusationem inchoatam desistit, non auditur repetens reum, ut in c. licet. infra, de accu. & in l. qui destitit. ff. ad Turpil. & C. eo. l. quamuis. & similiter, qui a princ. negat se uelle accusare, ut l. si maritus. §. si legauerit. ff. de adul. ita etiam nõ ueniens intra terminum per iudicem statutum, uidetur negare se uelle accusare. C. qui accus. non poss. in l. si eo. facit quod

no. ff.

no. ff. de neg. gest. in l. si ego. in fi. pen. gl. & sic sequitur, ꝙ post terminum non debet audiri. facit, ff. ad Turpil. in l. ab accusatione. §. destitisse. Et maximè hoc procedit in his, in quib. obiectus, seu oppositio, statum & famã hominis deturpat, seu infamat: in quibus lapsus temporis per iudicẽ statuti præcludit viã accusanti, vt l. diffamari. C. de inge. ma. & nõ solum in his: sed etiam in illis, quæ ius & interesse proprium concernunt: talis ipsius termini peremptorij præcludit viam agendi, vt dictis iuribus. facit l. 4. ff. de bon. autho. iudi. pos. ¶ Nec ob. l. mancipiorum. ff. de op. lega. vbi post terminum datum à iudice re integra potest optare: quia potest responderi, quòd ibi non fuit præfixus, nec expressus terminus peremptorius, sic dicitur in cap. fin. de electio. lib. 6.

¶ Et eodem modo potest responderi ad c. si tibi absenti, de præben. & dig. lib. 6. vbi post terminum datum à iudice, re integra licet consentire. ¶ Vel potest responderi ad vtrunque contrarium, quod in vtroque casu, qui neglexerat optando, postea vel consentiendo veniebat ad ius suũ vel sibi debitum, sed in terminis c. fi. opponens non ad rem familiarem, sed ad alterius læsionem, vel repulsionem intẽdebat, & hæc sunt valde disparia. ar. l. sepulchri violati. in fi. ff. de sepul. vio. ¶ Nec ob. quod no. in cap. cum in tua. in glos. fin. qui ma. accu. pos. quia illud procedit in matrimonio carnali, in quo etiam sententia non transit in rem iudicatam, vt supra dixi. Item potest dici, quòd ibi non emanauit peremptorium, sed simplex bannum duntaxat. Quidã etiam dicũt, ꝙ prius dicta procedunt in peremptorio assignato certæ personæ: secus est in generali edicto, de quo in d. c. cum in tua. Sed communiter reperitur per no. in l. si eo tempore. C. de remis. pig. & in auth. si omnes. C. si vt se ab hæredi. absti. & in l. fi. ff. vbi pupil. edu. debet. & ff. quib. ex cau. in poss. eatur. in l. ergo, & in l. hoc autem. §. 1. & quod ibi nota. facit etiam: quia d. c. fi. de elect. lib. 6. æquiparat peremptorium generale & speciale, vt tantum ualeat generale quo ad genus suum, quãtum speciale quo ad speciem suam. facit quod no. glo. in c. 2. supra de offi. ord. & vide quod dixi supra, art. 22. quæst. 6. & artic. 23. q. 11. ¶ Aduerte tamen: quia quòd dixi circa intellectum cap. fi. procedit in illo, qui post peremptorium se opponeret electo, ne confirmetur: quia repellitur, vt diximus, saluo tamen iudicis officio, vt ibi no. sed post confirmationem nõ auditur, etiam si vellet prosequi suum interesse: puta, contemptum, vel ius quod prætendebat in beneficio, ad quod facta est confirmatio: quamuis agens de nullitate possit audiri secundum ea, quæ tractat Io. Andr. in regula, mora. de regu. iur. lib. 6. in mercu. ¶ Et prædicta ponit Io. An. singulariter in additio. Specu. in titu. de cita. §. viso. in princ. & pro prædictis facit: quia non parens peremptorio, videtur iudicẽ contemnere, & pœna contemnentis est, vt Prętor possit illi suam iurisdictionem denegare. ff. ex qui. cau. ma. in l. sed si per Prætorem. §. sed & si dum decreto. & quod ibi no. in prima glo. facit de appel. in c. cum parati, secundum Io. An. in d. addi. de quo dicam latius in tit. de dolo & contu. faciunt etiam, quæ dixi supra eo. articu. q. 1. quæ sunt coniungenda cum his dictis. ¶ Et prædicta longè fortius & sine dubitatione procedunt in termino peremptorio præfixo à lege vel statuto: post quẽ terminum non debet audiri, nisi probato iusto impedimento. C. de adul. in l. ob commissa. & ff. de dec. ab or. fac. l. fin. no. Inno. & post eum Dom. meus in dicto cap. cum in tua. & Iaco. de Are. in l. facta. §. si quis bonorum. ff. ad Trebel. & Bald. in d. l. diffamari. C. de inge. ma.

¶ Sed in termino quamuis peremptorio prefixo ab homine, videtur distinguendum, quòd aut post peremptorium secuta est sententia silentij impositiua, & non debet amplius audiri: etiam re integra, nisi per appel. vt in l. Titia, & quod ibi no. ff. de accus. & in d. l. diffamari, & in c. conquerente, & quod ibi no. de offi. ordi. secundum Innoc. Ioan. An. Do. Anto. & Dom. meum in d. c. cum in tua. & Bald. in d. l. diffamari. aut non est sequuta sententia silentij impositiua, & tũc aut res est integra, & videtur posse audiri: aut non est integra, & tunc secus secundum Do. in d. c. cum in tua.

¶ Sed aduerte, quia excepto casu d. cap. cum in tua. quando, scilicet, sententia non transiret in rem iudicatam, vt supra dixi, quo casu comminatio nõ operaretur, saltem re integra, vt tenet Dom. Anto. in d. c. cum in tua. in alijs casibus, quando opponeretur terminus peremptorius cum comminatione, quòd postea non audietur. Arbitror, quod talis posstea non audietur: licet nulla esset lata sententia silentij impositiua, & hoc etiam voluit Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsu. & lega. in 3. q. vbi dicit, quòd si tale tempus apponitur iuri propo nendo, quod elapso illo tempore proponi non potest per l. scire oportet. §. consequens. ff. de excus. tu. & si statutum determinat certum tempus ad querelandum contra syndicandos, querela postea propo sita, est ipso iure nulla: hoc est, non debet admitti, & ibi etiam vide per Bal. in 4. q. utrũ post illud tempus ille, qui stetit in syndicatu, possit conueniri in patria, seu proprio domicilio, nõ obstante illo temporis lapsu: super quo ego bis consului vnum consilium quod incipit, Dom. Mastinus de Burgo, & aliud incipit, Do. Vrbanus de Luca, & vide Bar. in l. dare. ff. ad leg. Iul. repe. & Do. meum post Cal. in c. pe. de iud. quasi in fi.

65 ¶ † Et aduerte: quia terminus peremptorius iuris, qualis est cap. cupientes. de electio. lib. 6. est præiudicatiuus non solùm in casu prin. sed etiam in casu appel. quia cum sit sententia iuris, potest ab ea appellari, vt l. si qua pœna. ff. de verbo. signif. facit sup. de elect. c. ne pro defectu. nam cum leges instituuntur: tunc contradicendum est, cum autem fuerint editæ, illis est obediendum. 4. dist. §. in istis. & §. seq. Sed si loquimur in termino hominis, licet sit peremptorius quo ad causam principalem: nõ tamen ob. in causa appellationis: vnde non obstante tali termino peremptorio in causa principali, in causa appel. non oppositum, opponere potero, & oppositum non probatum probare potero. C. de tempo. appel. in l. per hanc, & infra de fi. instrum. cap. cum Ioan. talis enim terminus obstat solummodo in ea instantia iudicij, in qua assignatus est, & nõ in alia, vt d. l. per hanc. quia talis terminus non est interlocutoria, sed potius quædam comminatio ad illam tamen instantiam se extendens. ff. de iudic. in l. in

perem-

peremptorio, secundum Arch. 24. quæst. 3. c. de illicita. ¶ Sed tu quo ad hoc ultimum dictum Arch. vide quod in contrarium dixi supra eod. artic. q. 8. vbi dixi, quod est quædam interlocutoria, à qua potest appellari, vt in c. 1. inf. eo. & si non fuerit appellatum, transit in rem iudi. & vide quod dixi, supra eo. artic. q. 1.

¶ Sed potest concordari, quòd ipsa termini statuitio est quædã interlocutoria respectu eius, quod in se continet, & ita procedat, quod statim dixi, sed respectu eius, quod est futurum ad exclusionẽ propter lapsum tẽporis, est quædam comminatio quo ad illam instantiam, & ita procedat dictum Archi. quæ etiam comminatio potest dici interlocutoria: sed non extendit uires ad instantiam causæ appellationis, vt dixi.

¶ Et ad prædicta vide omnino quæ dixi in c. fin. de dilatio. art. 22. q. 3.

66 ¶ † Quartus principalis effectus est contumaciæ inductiuus, in quantum taliter citatus non compareat, adeo vt sine peremptorio non videatur quis censendus contumax, secundum Egid. rubrica 94. quod intelligit Vin. esse verum, ante litis ingressum, ar. d. c. de illicita. 24. quæst. 3. & c. consuluit, sup. de offi. delega. ad quod vide quod dixi supra eod. artic. q. 6. in prin. & in ver. Item 6. in medijs causis, & talis contumacia uidetur vera etiam si solummodo non venerit: quamuis dixerit se nolle venire, & ideo talis contumax non auditur appellans, vt in l. & post edictum. §. sciendum. ff. de iudi. Sed si non esset verus contumax, audiretur appellans, vt traditur in c. 2. de dolo & contuma. lib. 6. & in Clem. 1. de dolo & contum. ¶ Sed tu aduerte, quia tex. in d. §. sciendum. expresse sentit, quòd ista consequentia nõ est necessaria: neque concludens fuit citatus peremptorie, & non comparuit: ergo est verus cõtumax: ita vt non audiatur appellans, vt patet ex illo tex. dum dicit, Si modo vere per contumaciam defuit, si minus auditur.

¶ Vnde tu de hac materia, quis dicatur verus, & quis manifestus, & quis præsumptus, apparẽter, vel existenter, aut fictè dicatur contumax, vide quæ dixi in Clem. 1. de dolo & contum. & latius dicam, inf. de dolo & contu. in art. concedenti.

67 ¶ † Sed quæro, quid si reo sunt assignati pro termino duodecim dies, quorum quatuor primi sunt pro primo, quatuor secundi pro secũdo, & quatuor tertij pro tertio peremptorio termino, & reus in primo termino comparuit, actor verò nõ comparuit: vtrum actor debeat restituere expensas prius quàm audiatur? ¶ Sol. Dic, q; sic, per c. 1. de dolo & contuma. lib. 6. quia in alternatiuis ipsius citati est electio. argum. l. plerunque. ff. de iure do. & C. de condictio. indeb. l. si quis, secundum Specula. in titu. de citatione. §. viso. versic. quid si in primo. & sequitur ibi Ioan. Andr. in additio. Dicit tamen, quòd dicta electio alternatiue non est libera per ea, quæ statim dicam. Sed ponẽ, retentis dictis terminis factæ citationis, quod reus comparuit in primo & secundo termino: sed non in tertio: actor verò in primo & secundo termino non comparuit, sed solùm comparuit in tertio: quis dicatur cõtumax? vtrum reus, ita vt possit procedi contra eum ad missionẽ in possessionem? & videtur quod non, propter alternatiuam, de qua statim dixi, & ff. de contrahen. empt. in l. si in emptione. §. penult. & ff. de eo, quod certo loco. in lege, non utique. in prin. In contrarium facit, quia vltima mora nocet. ff. de arbi. in l. Celsus. §. idem agit. & ff. de periculo & commo. rei vendi. in l. illud, & in l. si per emptorem. in fi. ff. de acti. emp. Et hanc opinionem tenet Specu. in tit. de citatione. §. viso. versic. quid si in primo. & idem tenuit Guido de Suza. in l. sancimus. C. de iudi. & istam opinio. tenuit Iac. de Are. in l. Prætor. ff. de ope. no. nunc. & sequitur Bal. in l. qui ante Cal. ff. de verborum obli. dicens pro dicta opi. videri casum in authen. ei qui. C. de temp. appel. vbi vltima mora consideratur ad expensarum condemnationem faciendam. ¶ Nec ob. l. & post edictum. §. circunducto. ff. de iudic. per quam mouetur Bart. ad contrariam opin. vt statim dicam: quia ibi, secundum Bal. in edicto citationis erat vnus solus terminus assignatus: ideo totũ edictum circunducitur: sed in terminis nostris assigna ti sunt plures termini, vnde tot videtur edicta, quot sunt termini, arg. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iud. & l. pluribus. §. 1. ff. de verborum obliga. & ideo comparens in vno, non grauatur in alio. Barto. vero in l. qui ante Calend. tenet contrariam opinionem. Mouetur: quia taliter citatus, in telligitur conditionaliter citatus: vt si non compareat in primo termino, compareat in secundo, & si non in secũdo, compareat in tertio, & sic euanescit conditio citationis in casu prædicto, quando reus in primo vel secundo termino comparuit: & quia econtra, si reus non compareret in primo termino, nec in secundo, condemnatur in expensis: licet postea compareat in tertio, vt l. sancimus. C. de iudi. & in authen. qui semel. C. quomodo & quãdo iudex. no. gl. ord. in c. querelam. de procu. & glo. 74. distin. c. honoratus. & glo. 24. q. fin. c. de illicita. & glo. 4. q. 5. in summa. & in c. quoniam contra. inf. de probat. sic ergo econtra actor debet dici contumax, si non compareat in primo & secundo termino, vt seruetur æqualitas in iudicijs, & circunduci debet edictum seu citatio, vt d. §. circumducto.

¶ Nec est bona responsio, quam dat Bald. ad illum §. quia cum illa l. & post edictum. continuetur ad ll. præcedentes, in quibus Iurisconsultus fuit locutus, etiam quando peremptorium mittitur secundum formam prædictæ quæstionis, cum temporis distributione. igitur ille §. debet referri ad illum casum. argumen. l. talis scriptura. ff. de lega. 1. ¶ Vnde responsio Bal. de vno termino non est bona. ¶ Et vide Io. de Imo. in Clem. 2. de appellationi. in gl. super verbo, Dictum terminum, qui refert, & sequitur prædictam opinionem Bartoli, de qua in dicta l. qui ante Calendas.

¶ Nec obstat authent. ei qui. per quam mouetur Bal. quia, vt dicit Io. de Imo. in d. l. qui ante Calend. & sequitur posita in illa l. parum facit ex eo quia ibi non loquitur de termino citationis: sed dicit quòd si appellator non prosequitur appellationem in vltimo mense, potest appellatus ipsam prosequi, & si ipsam prosequatur absente appellãte, nihilominus absens condemnabitur in expensis, & sic ille tex. nõ facit pro opinio. Bal. Et eandem opinionem tenuit Petrus de Anchar. in d. l. qui ante calend. per c. 1. de dolo & contuma. dicens non esse deueniendum ad

aliam

aliam citationem, nisi refectis expensis, & ista fuit originalis opinio Ioannis Andreæ in addit. Specu. in titu. de citationi. §. viso. versicu. quid si in primo. vbi dicit, quòd secundus terminus & tertius censetur conditionalis, si non venerit in primo, &c. vt dixit Bart. per c. 2. de testi. cogendis, & per c. de dolo & contumacia, lib. 6. Et hãc etiam opinio. tenet Ludou. Ponta. in dicta l. qui ante calend. pro qua dicit esse tex. singularem à nemine ad hoc ponderatum in l. ex consensu. §. eum qui. ff. de appel. ibi enim dicitur, quòd si reo datus fuerit terminus peremptorius secundum causam ordinis illius, qui debet intelligi, vt ibi supplet glos. in verbo, ordinis, scilicet, de quo habetur in l. tres denunciationes, & in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex. & in l. ad peremptoriũ. ff. de iud. qui est, quod dentur circa idem tres termini, quod si reus respondens per se vel per alium defensus, ante finem dictorum edictorũ comparuerit, & sic in eorum aliquo censetur d. dilationem rupisse, &c. Videtur ergo ibi casus q; in quocunque ex terminis datis reus comparuerit euanescat seu rumpatur dilatio vna cum alijs eius sequentibus. vnde si iam inualidata est, non potest ipsius prætextu reus amplius contumaciã incurrere: cum iura velint quòd inualida citatio non cõstituat non comparentem contumacem, vt statim subijciam. Et hæc est ipsa veritas, secundum Ponta. Nec obstat argumentum supra factum pro alia opin. quòd vltima mora debet nocere: quia istud est verum, si mora cõmitteretur, sed in terminis prædictis, cum secunda seu tertia citatio sit concepta per dictum §. circumducto. meritò non potest dici committi mora. Et eandem opinionem tenet Ang. in d. l. qui ante calendas.

¶ Aduerte tamen, quia prædicta procedunt secundum Bart. si modo comparens in primis terminis recedat licentiatus. si enim recederet absque iudicis licentia, cum iudex forte intenderet expectare actorem de benignitate vsq; in fi. termini, quod facere potest (vt supra dixi) tunc reus contumaciam non euaderet, per no. per Inno. in c. calumniam. de prẽb. & sic sentit, quòd quamuis citatus compareat, si tamen illicentiatus recedat, censetur contumax, secundum Bart. in d. l. qui ante cal. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iu. tenet etiam Innoc. in cap. consuluit. supra de offi. deleg. & Specu. in ti. de contuma. §. 1. ver. item is, qui. & Bal. in l. nam ita diuus. ad fin. ff. de adop. & Ange. in d. l. & post edictum. ff. de iud. & Dom. Ant. in c. 1. supra de iudi. Ad quod vide quod latius dicam inf. in 31. princip. articu. & sentit Io. de Imo. in l. qui ante calen. in quantum in prædicta quæstione supra formata distinguit, quod aut constat de mente iudicis, quòd voluit illum licentiare pro tota citatione, quando dedit sibi licentiam: cum non debeat illicentiatus recedere (vt dixi) & tunc vera sit opinio Bart. & sequacium. Aut constat, quòd solum pro isto termino voluit eum licentiare, & tunc uera sit opi. Iaco. de Are. & sequacium. facit quod no. Io. An. in c. dilecti. el secondo, de rescript. Aut sumus in dubio, quia fuit simpliciter licentiatus, & tũc potest fortè dici, quod solum videatur licentiasse ab illo termino illius citationis, & non ab alio. arg. no. per Io. Andr. in d. c. dilectus. Et quia verba iudicis non important, nisi quatenus necessario inferunt, in l. Iulianus verum debitorem. ff. de condi. inde. & in l. 1. C. si plu. vna sent. Et quia in dubio debet præsumi, quòd iudex eligat partem, per quam lites abbreuientur, quàm quòd protelentur: cum hoc sibi ex officio incumbat, vt in c. si. inf. de dolo & contum. & in l. properandum. §. 1. C. de iudi. facit l. 3. ff. de mili. testa.

68 ¶ † Et aduerte: quia dicit Barto. quòd si citatus non venit, nec in primo, nec in secundo, nec in tertio termino, quòd talis non propterea est in omnibus expensis condemnandus, & ista fuit originalis conclusio Vber. de Bobio in tract. cita. & idem tenuit Guido de Suza. in l. sancimus. C. de iud. quia in primo & secundo termino videtur auctoritate iuris remanere, vt supra dixi, & quia cum vna aut alia res promittitur, debitoris est electio, vt in regula in alternatiuis, cum sua materia, de regu. iur. lib. 6. & supra dixi. facit etiã, supra de re. in inte. cap. ex literis, & inf. de dolo & contu. c. 1. & cap. cum dilecti. in fi. ¶ Spec. verò tenet contrarium, per d. l. sancimus, & per c. reprehensibilis. §. sin autem. inf. de appel. & supra de procu. c. 2. Ita dicit Specu. in ti. de cita. §. viso. ver. sed quid si tres & dicit ibi Ioan. An. in additio. quod pro hoc facit c. 2. inf. de testi. cogen. licet possit responderi, vt ibi scribit Io. An. post Vin. ¶ Egi. verò remittit se ad no. in c. 2. de procu. ad quod cap. eius se remittit Io. An. in d. addit. Distinguit tamen vtrobique Io. An. quòd aut loquimur de expensis citationis, quæ quandoque est vnica, & sufficit vni parere: aut loquimur de præceptis executorum, qui quãdoque iubent aliquid fieri intra tres terminos, in quibus nisi aliud exprimatur, post vltimum terminum quis incidit in pœnam: aut loquimur in præceptis de veniendo seu comparendo, & constat, q; interest partis, quæ in ipso primo termino venit, ad uersarium suum tunc venisse, & huiusmodi interesse ex quo aduersarius non venit habebitur ratio: licet etiam forte veniret in vltimo termino: vna tamẽ citatio remanebit gratuita: videlicet illa, in qua citatus comparet. Nec obstat regula, in alternatiuis, quia loquitur quando duo sub alternatione debentur, vbi debitor soluendo quod voluerit liberatur, vt ibi & in c. 1. inf. de plus petit. sed in præmissis terminis iudex mandat sub coniunctione copulatiua, & ad veritatem copulatiuæ oportet vtrãque partem esse veram, vt no. in cap. inter cæteras. supra de rescript. & in l. si is, qui ducẽta. §. vtrum. ff. de reb. dub. vnde nisi venerit ad omnes terminos, debet condemnari: quia dolo non caret, qui magistratui non obtemperat. ff. de regu. iur. in l. non potest dolo, & quia semper interest actoris reum in quolibet termino venisse, ex quo etiam ipse actor in quolibet termino comparuit. facit quod tradit Specu. in titu. de contum. §. nunc dicamus. versic. sed pone, & sic residet Io. An. in d. addi. Facit quod dicam in ti. de dolo & contum. videtur ergo concludendum, quòd si vna fuit citatio, licet cum distributione pro primo, secundo, & tertio termino, &c. quod tunc, cum vnica sit citatio, & vnica per consequẽs expensa: sufficit citatum comparere in vltimo termino: secus quãdo separatim tres citationes factę fuissent, & sic pro qualibet separata fuisset expensa: quia tũc tenebitur pro expensa citationis peremptoriæ: si in

illa

illa non comparuit, & hoc modo intelligitur glo. antepen.in c.2.supra de procura.& sequitur ibi Io. de Imo. ¶ Quid autem,si aliqua prædictarũ trium citationum incidit in diem feriatam, & uocatus illa die dilationis feriata se præsentat, an videatur iudici paruisse, & alias dilationes consumpsisse? Dicam inf.art.31.

¶ Postremò, ex prædicta citatione peremptoria oriuntur etiam plures alij effectus,de quibus dicam inf.in 31.princ.artic.

69 ¶ † Aduerte tamen: quia prædicti effectus vendicant sibi locum, quando peremptoria citatio legitimè emanauerit: sed si vna dictarum citationum esset nulla, sententia lata in absentem non valeret, vt l.si accusationibus.C.de accus.per quam l.hoc tenet Bald.in l.tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. & idem pari ratione dicendum est de alijs actibus iudicialibus, requirentibus citationem peremptoriam, vt non valeant,etiam si vna sola ex tribus denunciationibus ad peremptoriũ non fuerit legitimè facta : inualida enim citatio non cõparentem non constituit in contumacia,ut l.ex qua cunque. ff. si quis in ius vocan. non ierit, & l.si sine. §.si seruus, & in l.si filius. ff. de interrog. actio. ¶ Et ex his (Deo duce) expeditus est 27. principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Citationes plures in eadem schedula fieri possunt.*

ARTICVLVS XXVIII.

VIGESIMOOCTAVO principali articulo, tractandum est, vtrũ plures citationes eadem schedula vel litera possint fieri.

1 ¶ † Circa quem articulum videtur dicendum, quòd sic. textus uidetur esse apertus in cap.1. infra de testi.cog.& ibi no.glo.3.& sentit glo. in verbo, Post dationem.in Clem.sæpe. de verborum signif. dicens, quòd ad plures actus potest fieri congluti-natio in eadem citationis schedula. faciunt etiam, quæ dixi in artic.præced. & supra in 20. princ.artic. quæst.16.vers.circa secundam q.in fi.& vide quod dicam in materia dilatio. in c.2.de dilatio. artic.11. q.2.& art.22.ver.

SVMMARIVM.

1 *Citationem factam fuisse, quis probare debeat.*

ARTICVLVS XXIX.

VIGESIMONONO principali articulo tractandum est, quis teneatur probare citationem factam.

1 ¶ † Circa quem dicendum arbitror, quod ei incumbit probatio, qui ad fundandam intentionem suam illam deducit,siue sit actor,siue reus,vt in l.ei, qui.ff.de probatio.& in l.pe.§.decem. ff.ne quis eũ, qui in ius vocan.vi exi.& ibi per Ang.& in l.ei qui. C.de proba. & in l.habebat. ff.de instito. Negatiua enim ista,se non fuisse citatum, non uidetur probabilis,vt l.2.ff.de proba.Hoc tamen verum est,quòd asserenti incumbit probatio : nisi præsumptio uel quid simile sit pro ipso actore, vel reo asserente deducente, & citationem ad intentionem suam, per quam transferatur onus probandi in aduersarium, vt infra de præsumpt. cap.quia verisimile, & inf. de restitu.spol.cap.solicitè.supra de renunc. cap.super hoc.100.distin.c.contra morem.& ff.de proba.in l. quinquaginta, & l.cum de indebito . cum infinitis similibus : de qua materia latius dicemus in titu. de probat. Et maximè hoc procedit, quia non præsumitur quis citatus, nisi probetur : eo, quia facta nõ præsumuntur. supra de offic.delega.cap.cum in iure.de consecra.distinc.2.cap.Salonitanæ. C. de non nume.pecu.in l.asseueratio.ff.de capti.in l.in bello. §.factæ.& in nostra materia citationis no.glo.in verbo, Vocatos. in cap.quod sicut. supra de electio.& probatur 3.quæstio.5. cap.quisque, & 82. distinct. cap. proposuisti. Sed aduerte: quia in contrarium videtur facere clausula,quæ vult, quòd omnia præsumuntur solenniter acta,vt in l.1. C.de fide instru. & iure hastæ fisca. & in l.sciendum. ff.de verborum obligat. ¶ Sed Bald. soluit hoc contrarium in rubrica. ff.de in ius vocan. licet quidam habeant in l. 1.dicente,quòd licet quandoque solennitas contractus præsumatur,vt dicta l.sciendum,tamen solennitas processus nunquam præsumitur, nisi probetur : quia præsumptio legis, sciendum, non habet locum in iudicijs,secundum Innocen. in cap.innotuit,supra de eo, qui fur.ordin. susceptt. vnde dicit Bald.in d.rubrica,quod ueritas est,quòd citatio nũ quam præsumitur, nisi probetur, secundum Guli. de Cu.ibi tenet Iaco.de Are. in l.si quis exhæredatus, in fi.ff.de iniu.testa.& vide,quæ dicam art.seq.

¶ Aduerte tamen : quia quod dixi negatiuam præ dictam non esse probabilem, vt dicunt quidam, hoc non est simpliciter verum : quia videtur posse probari per inspectionem actorum : quia cum debeat scribi per notarium apud acta, vt in cap. quoniam contra . infra de probatio. concludi videtur probatum esse citationem non esse factam eo ipso, quod quis producit acta, & non apparet citationem ibi descriptam, vt traditur in dicto cap. quoniam,& in cap.1.supra de li.contest. & in cap.sæpe. de restit.spol.& ibi per Doct.& statim dicam in seq. arti.sed latius in tit. de proba, in materia probationis negatiuæ.

¶ Item posito, quòd appareret scriptum apud acta citationem fuisse factam : si tamen esset coarctata loco & tempore, posset indirectè probari per nota. in cap.ex tenore. inf.de test. & in l.optimam, C.de contrahen.& commit.stip.dicam latius in tit. de probatio.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, qualiter probari possit, quòd ad petitionem partis emanauerit.*
2 *Commissio citationis, qualiter per iudicem facta probetur.*
3 *Citatio facta per nuncium, qualiter probetur.*
4 *Relatio nuncij facta, quomodo probetur.*
5 *Excussio personæ, qualiter facta probetur.*
6 *Nuncio, an potius credatur, quàm notario.*

ARTI-

ARTICVLVS XXX.

TRIGESIMO principali articulo tractandũ est, qualiter citatio probetur. Pro cuius articuli expeditione prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quomodo & qualiter probetur, quòd ad petitionem partis emanauerit.

¶ Sol. Dic, quòd probatur per acta descripta : quia cùm de his,quæ in iudicio agũtur,debeat fieri scriptura, vt in c.quoniam contra, supra de probat. & no.Sal.in l.contractus. C.de fi.instru. meritò per ipsa acta,& scripturã poterit fieri probatio,nisi fortè causa sit breuis,quo casu nõ est necessaria scriptura,vt in auth.breuiores. C.de sent.ex breu.recit.sed in aliis causis non breuibus,cùm in his exigatur scriptura, vt dixi, poterit fieri probatio per ipsa acta,& per scripturam: vnde quidam voluerunt, quòd nõ posit fieri probatio per testes. & hoc sensit Bart. in l.fin.C.de edic.diui Adr.toll. vbi dicit,ꝙ requiritur publica scriptura : remittit tamen se ad no.per eum in l. ne in arbitris. C.de arbit. & istud indubitatum est de actis iudicialibus exigentibus scripturam, ꝙ non possunt probari per testes,prout est libellus,dicta testium, quorum requiritur publicatio, appellatio in scriptis, & similia. ¶ Ad quod vide, quod dixi in c.1.supra de lit.contest.artic.8.q.31.& tetigi remittendo in c.fi.supra vt li.non contest.in 9.prin. art.in prin. Acta ergo ad fui substantiam exigentia scripturam nõ possunt probari per testes, videlicet, quòd celebrata fuerint, si tunc scriptura non interuenit, quia frustratoria esset probatio per testes, ex quo non releuaret. ¶ Sed si tunc diceretur interuenisse scriptura, probatio per testes valeret.

¶ Ad quod vide, quod traditur latè per Bald.in l.gesta.C.de re iudic.& in l.is apud quẽ.C.de eden. & per Sal.notabiliter in l.emancipatione.C.de proba. & sic per hunc modum posset fieri probatio per testes,videlicet ad probandum,quòd tunc interuenit scriptura. Similiter etiam si acta non requirerẽt de solẽnitate,& substantia scripturam,probari possunt per testes. ¶ Ad quod vide glos.in l.si prætor. §.Marcellus.ff.de iud.tenet glo.in l.quoniam. C.de hæret.& no.in c.dilecti,infra de accusat.& in l.quoties.ff.de proba.& in c.sicut nobis,de re iudic.& ibi traditur per Dom.meũ,& per Cyn.in l.2.& l.emancipatum,& l.fin.C.de prob.& per Bal.in l.si quis ex argentariis.§.prohibet.ff.de edẽ.& probatur in c.sacro,infra de sent.excom.& ibi not. Tradit etiã Bar. in l.ne in arbitris. C.de arb.& conf.266.quod incipit, Quia vertitur, & per Dom.de Ro.decis.407.& per Doct.in c.Albericus, supra de testi. de qua materia latè dicam in tit.de prob.vel in tit.de fi.instru. Si igitur partis postulatio,iudicis commissio,nuncij citatio, & ipsius citationis relatio, apparet in actis, probatur per ipsa acta. Si verò non apparet, præsumitur nõ facta: & ista negatiua probatur per inspectionem factorum: nam eo ipso,quòd producũtur acta,& non apparet,probatur nõ facta,vt no.Doct. in c.sæpe,de rest.spol.& in c.quoniam contra, infra de probat.& est bonus tex. & ibi no.Dom.meus,& D.Ant.in c.1.supra de lit.conte.& ibi dixi in 7.not. & est istud regulare in omnibus casibus, in quibus consueuit fieri scriptura, ꝙ negatiua dicitur probata eo ipso, ꝙ non apparet scriptura. no.similiter Innoc.in c.super his,de accusat.facit tex.in l.fin. C.de reb.cred. & est bonus tex.in c.cum olim Abbas.de offi.del.& in l.nullus.C. de omni agro deser.lib.11. & in l.matriculam. & quod ibi no.Bart.C.de agen. in rebus.lib.12.de qua materia latius dicam in 11.de probat. in materia probationis negatiuæ. Sed cùm velit probare per testes, quòd tam partis petitio, quàm commissio, citatio, & relatio factæ fuissent, admitteretur, per ea, quæ superius dicta sunt.

¶ Vtrum autem per iudicis assertionem possit probari. vide quod dicam in sequen.quæstio.

¶ Et aduerte,quia licet in actis appareat,quòd commissio citationis fuerit facta per iudicem, & relatio per nuncium : non tamen præsumitur, quòd ad partis instantiam facta fuerit. ¶ Ad quod vide, quod statim dicam de commissione iudicis, in sequenti quæstione.

2 ¶ † Secundò quæro, qualiter probetur, ꝙ facta fuit commissio per iudicem. ¶ Sol. Dic, quòd probari potest per inspectionem actorum, & per testes. Ad quod vide, quod dixi in præsenti quæstio.in prin. ¶ Sed quæro circa prædicta, quid si in actis apparet citationem fuisse factam, sed non apparet de iudicis commissione: Vtrum talis commissio presumatur? ¶ Sol. Gui.de Suza.in l.ad peremptorium.ff.de iudic.tenet,quòd sic,per l.sciendum. ff.de verb.oblig.& ita allegat dom.Ant.in cap.1.de iudic. facit Instit.de inut.stipul. §.si scriptum . & de fideiuss. §.fin. Bart. vero in dicta l.sciendum . vt refert dom.Anton. in dicto cap.1. tenet contrarium. ¶ Sed aduerte, quia quædam lect. Bar.hoc non habent. Idem tamen tenet Bar.in l.1.ff.de offi.præfec. vrb.& sequitur Ludo.Ponta.in d.l.sciendum,per l. quæcunque.§.fin.ff.de publicia.& idem tenet Cyn., in l.1. C.de exhib. reis. Bal. etiam sequitur in rubr. ff.de in ius vocã.licet quidam habeant in l.1. & hoc per tex.in l.neminem. C. de exhiben.reis. quod dicit procedere, etiam si nuncius dicat hoc fecisse ex commissione iudicis, quia super hoc non credetur sibi de iure, per not.in c.cum parati.infra de appel. licet in quibusdam locis credatur ex consuetudine, secundum Bald. & pro ista opinione faciunt, quæ dicam in sequenti quæstione. & idem tenet Dominus meus in cap.1. supra de iudic. nisi nuncius esset bonæ famæ, & agatur de modico prẽiudicio, quia tunc præsumitur commissio, arg.cap.1.de cleri.pereg.& quod traditur in cap.ea noscitur.infra de his, quæ fiunt à præl.& in c.ad audientiam, de rescript. & in c.cum dilectus. ff.de consuet. & prædicto modo potest intelligi,quod no.Bal.in l.si quãdo.C.de testib. vbi dicit, quòd potest fieri sine commissione, quando non requirit causæ cognitionem. Ad quod vide quod dixi in artic.11.

¶ Vtrum autem per iudicis assertionem possit probari, vide quod traditur in c. quoniam contra, infra de probat. Et ego dicam in illo tit.

3 ¶ † Tertiò principaliter quæro, qualiter probetur, quod facta fuerit citatio per nuncium.

¶ Sol. Dic, quòd probari potest per acta, & testes. Ad quod vide,quod dixi supra in quæst.1.in princ. & maximè si nuncius sit mortuus, antequam referat,& per instr.no.Bald.in l.consentaneum.C.quo. & quan.iud.versic.quid si nuncius.

¶ Sed ego quæro circa hoc, pone, quòd apparet actum fore celebratum, qui ad sui subſtantiam exigit citationem, an præſumatur citatio celebrata.

¶ Sol. Doctores in cap. Albericus, infra de teſti. formant hanc quæſtionem reſpectu publicationis atteſtationum, ad quam faciendam exigitur citatio partis, vt dixi ſupra in 7. quæſt.

¶ Vtrum ſi appareat publicationem factam, præſumatur, quòd pars fuerit citata? & Innoc. ibi refert duas opiniones.

¶ Prima, quòd præſumi debent omnia ſolenniter facta, vt l. 1. & l. optimam. C. de contrahen. & committ. ſtipul.

¶ Secunda opinio eſt quorundã, qui voluerunt, quòd ſi in publicatione contineatur eos vocatos: tunc præſumatur: aliàs ſecus, vt dicta l. optimam. Hoſtienſis verò diſtinguit inter tempus, & tempora: nã ſi publicatio fuerit facta ita de recenti, quòd vtens ea poteſt de facili ſolenniter probare, ſibi incumbit onus probandi, niſi exprimatur in publicatione, quòd ſolennitas fuerit ſeruata. Si verò factum eſt ita antiquũ, vt impoſsibilis reddatur probatio: tunc enim præſumuntur ſolenniter acta, vt l. ſi arbiter. ff. de probat. ¶ Sed Dominus meus in d. cap. Albericus. dicit ſe ſine dubio arbitrari, quòd prædicti omnes non bene dicant: dicit enim, quantumcunque in publicatione dicatur, quòd pars fuit citata, nõ ſtatur iſtis verbis enunciatiuis, quia quando aliquid enunciatur in inſtrumento, quòd non potuit interuenire tempore confectionis inſtrumenti, verba enunciatiua non faciunt fidem, vt in authen. ſi quis in aliquo documento. C. de edendo. & ibi Bart. not. Innocent. in capit. quoniam contra. de probationibus. Item mouetur, quia ſolennitas extincta non præſumitur, etiam ſi tempus longiſsimum ſit præteritum, niſi alia præſumptio adſit, vt l. quicunque. ff. de publicia. & no. in capit. peruenit, de emptio. & vendit. potuit enim quis facere clam publicare inſtrumentum, & illud potuit poſtea ſem per retinere in arca: & ſic non eſt, quod parti imputare poſsit, ſi non contradixit. Ad quod facit, quod in ſimili quæſtio. no. Bartol. in l. Theopompus. ff. de dote prælegata. & quod tradit Dominus meus in cap. 2. & in cap. tuis, de teſtib. & glo. notab. iuncto tex. in l. vnica. C. de fide inſtrumentor. & iure haſtæ fiſca. lib. 10. Nec obſtat prædicta l. optimam, quia loquitur, quando aliquid denunciatur inter partes: tunc enim in præiudicium partis, verba enunciatiua probant, ex quo eſt de ſubſtantia actus, qui enũciatur à partibus, poteſt induci, ſed in caſu noſtro non apparet, quòd altera pars fuerit præſens. Vnde ſecus videretur dicendum, ſi appareret, quòd pars fuiſſet præſens, quia tunc tractu temporis præſumeretur citatio facta, ex quo fuit præſens publicationi, & non contradixit.

¶ Ad quod etiam faciunt not. per Domi. meum in c. quoniam contra, infra de proba. & per Inno. in c. innotuit, infra de eo, qui fur. ord. rece. Nec obſtat prædictis ratio impoſsibilitatis, quam facit Hoſtiẽ. quia debuit pars de requiſitione facere confici inſtrumentum, prout dicitur in c. ſignificauit, infra de teſtib. & tenere illud ſicut exemplatum, iuxta gloſ. notab. in c. cum in iure, de offic. deleg. vel ſeruare in publicationem, ſecundum ea, quæ traduntur per Dominum meum in d. cap. quoniam. de quo ego latius dicam in tit. de fide inſtrum. in materia publicationis, ſeu exemplationis inſtrumentorum.

¶ Et hęc opinio videtur mihi verior, vide tamen ad hoc, quę dicuntur de ſententia, quę etiam ad ſui eſſentiam requirit citationem, vtrum ad illam præſumatur quis fuiſſe citatus, de quo per Doc. in c. tenor, infra de re iud. & per Innoc. & Dom. Anton. in c. cum in iure, ſupra de offic. deleg. & in c. bonę, de elect. & per Compoſt. in c. in præſentia, de renunc. & per Gul. de Cu. in l. 2. ff. de in ius voc. & art. 2. q. 6. c. quiſquis. ſuper glo. fin. & per Specul. in ti. de ſenten. §. vt autem. & ibi per Io. And. in addit. quæ incipit, Scias. & per Paul. in clem. 2. de re iudic. & per dom. Ant. in c. 1. ſupra de iudic. & per gloſ. & Doct. in d. c. quoniam contra. & ibi latiſsimè per Dominum meum, & per Bald. in l. fin. C. de ſent. ex breu. recit. & l. 1. C. ne liceat in vna, ead. cau. tertio prouoca. & per Feder. de Sen. conſil. 115. & per Dominos de Rota, deciſ. 277. & 288. & per Bart. Bald. Ioan. de Imo. & Pontan. in l. ſciendum. ff. de verb. obligat. & per Bart. Bal. & Doctor. in d. auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. & per Bartholo. de Salyc. & Modern. in l. 1. C. de vſur. & in l. 1. C. de contrahen. & commit. ſtipul. & per Ioan. de Imo. in l. acta. ff. de re iudic. vbi dicit, quòd ſi in ſententia continentur hæc verba, abſente reo peremptoriè citato, quòd licet de iuris ſubtilitate nõ probetur peremptorium, ſi de eo aliter non apparet in actis, tamen de conſuetudine videtur tenẽdum contrarium: quod verum dicit ibi Angelus, ſi tempore ſententiæ potuit citari, vel eſt dubium: ſecus ſi eſt clarum, non potuiſſe citari, quia dicta verba enunciatiua nõ inducunt id, quod verè tunc nõ potuit interuenire, vt dicto cap. quoniam contra. & no. glo. in d. l. 1. C. de fi. inſtrument. & iure haſtæ fiſca. lib. 10. ſed vide latius in locis prę-allegat. & potiſsimè per Dominum meum in dicto cap. quoniam contra. Et ego latius dicam in tit. de re iudicata.

¶ Et aduerte circa hanc quæſtionem, quòd comparens in termino præſumitur citatus, ideo non videtur neceſsaria probatio, quia non præſumitur fortuitò comparere, vt dixi ſupra in quinto principali articulo, quæſt. 16. in fine. Et nota etiam, quòd culpa citati habetur pro citatione, vt no. Bald. in l. nam ita diuus. ff. de adopt.

4 ¶ † Quartò quæro, qualiter probetur, quòd facta fuit relatio per nunciũ. ¶ Sol. Dic, quòd per acta, & per teſtes, vt dixi ſupra, quęſtio. 1. & ſi oritur contentio inter nuncium, qui dicit ſe retuliſſe, & notarium, qui aſſerit contrarium, dicam ſtatim in 6. q.

5 ¶ † Quintò quæro, quia quandoque ad hoc, vt poſsit fieri citatio ad domum, requiritur excuſsio perſonæ, qualiter illa probetur facta. ¶ Sol. Dic, vt dixi ſupra, art. 17. verſi. eſt igitur concluſio, quaſi in fine. vbi vide.

6 ¶ † Sextò quæro, ſi oritur quęſtio inter nuncium, & partem, vel nũcium, & notarium, de commiſsione, citatione, & relatione, quia pars aſſerit vnum, & nuncius contrarium, vel nuncius vnum, & notarius contrarium, vide quæ latè dicta fuerunt ſupra, in 12. principali articulo, & in 16. princip. articulo.

¶ Et ex his eſt expeditus 30. articulus principalis.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Citationis effectus primus, quis ſit.*
2 *Citationis effectus ſecundus, iuriſdictionis eſt præuentiuus.*
3 *Citationis tertius effectus, iuriſdictionem perpetuat.*
4 *Effectus citationis quartus & quintus, qui. & nu. 5.*
6 *Comparitio vnica liberat à contumacia.*
7 *Citatus coram duobus iudicibus, coram quo compare debeat, & nu. 8.*
9 *Reus, qualiter comparere debeat.*
10 *Vniuerſitas citata, qualiter comparere debeat.*
11 *Citatus, quando, ſeu qua hora comparere debeat.*
12 *Comparitionis forma, quæ ſit.*
13 *Reus comparens, quid agere debeat.*
14 *Præſentationis procuratorij forma, quæ ſit.*
15 *Licentia rei, quam formam habeat.*
16 *Reus, quando illicentiatus recedere poſſit.*
17 *Reus comparens, ſed illicentiatus recedens, an debeat aduerſario in expenſis condemnari, qui non in termino, ſed poſt terminum comparuit.*
18 *Aduocatus comparentis, quid agere debeat.*
19 *Actor, an teneatur in termino citationis comparere.*
20 *Actor comparens, quid acturus ſit.*
21 *Reus non comparens, qua afficiatur pœna.*
22 *Reus non comparens, qua de cauſa excuſetur à contumacia.*
23 *Reus poſt tranſactum terminum, qualiter admittatur.*
24 *Actor in termino non comparens, ad quid teneatur, & an poſt admittatur.*
25 *Comparitio, à quo probari debeat.*
26 *Citatio, contumacem reddit non comparentem.*
27 *Reus comparens, iudicium ſuſcipere tenetur.*
28 *Actor ad inſtantiam rei ad finem vſque debet perſiſtere.*
29 *Citatio, ſuſpendit iudicis poteſtatem.*
30 *Citatio, citantis poteſtatem ſuſpendit.*
31 *Citatio præſcriptionem interrumpit.*
32 *Citatus nulliter comparens, iuri ſuo renunciare cenſetur.*

ARTICVLVS XXXI.

TRigeſimoprimo principali artic. tractandũ eſt, quis ſit citationis effectus, & quando, & qualiter, & in quantum afficiat citatum, & hic tractabimus ẽt materiã comparitionis, & tractabimus etiã de citato impedito & de eximente citatum. ¶ Circa quem arti culũ in primis dic, ꝙ citationis ſunt multi effectus.

1 ¶ † Primus effectus eſt: quia citatio eſt iudicare cognitionis principium, ac iudicij fundamentum, vt Inſtit. de pœn. te. litigan. §. fi. & in c. quoniam contra. inf. de probat. & in glo. in verbo, Citationes, & Dom. meus ſuper ea. & no. in rubr. ff. de in ius voc. no. etiam glo. in verbo, Citationes. in Cle. 1. de iud. tetigi ſupra artic. 1. & dicit Dom. meus in d. c. quoniam contra. quod propter hoc omnia, quæ fiunt in præiudicium abſentium ſine citatione, ſunt irrita. 3. quæſt. 9. c. omnium, & c. caueant. nec valet ſententia lata, etiam in fauorem abſentis: ſi non eſt citatus, vt eſt glo. notabilis in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex. facit l. furioſo, & quod ibi no. ff. de iud. vbicunque enim exigitur citatio, ſi illa omittatur, proceſſus eſt nullus, vt no. Dom. meus in cap. quoniam. §. porro. ſup. vt lite non conteſta. & Io. de Imo. in c. cum ſpeciali. inf. de appel. & vide quæ latius dixi in 7. princ. artic. in prin. & ſic videtur, ꝙ citatio dicatur de proceſſu, vt no. glo. in verbo, Circa formam. in c. prudentiam. §. 1. de offi. delega. per illum tex. & per c. paſtorale. §. 1. eo. ti. & per c. quoniã contra. vbi etiam no. Do. meus, & tenent Docto. & Io. de Imo. in d. c. prudentiam. & Barto. in rub. ff. de in ius voc. per no. in cap. 1. & 2. de iud. lib. 6. & per Dominum meum in c. conqueſtus. de fer. dicit tamen Bald. in l. 2. C. de ſacroſanct. eccleſ. quod hoc erit verum, quatenus concernit commiſsionem iudicis: ſed quatenus concernit nuncium, eſt quædam executio facti, & adde id quod dixi ſupra articulo 1.

¶ Et aduerte: quia talis citatio dicitur actus ante iudicialis, vt no. gl. 2. in Cle. 2. de iud. Inno. Io. And. in d. cap. quoniam contra. Pau. de Caſt. in rubr. C. de in ius voc. & quia habet annexum præceptum, vt infra ſubijciam, poteſt dici ſententia interlocutoria, vt in cap. expoſuit. infra eod. no. Innocen. in c. præterea. infra eo. & Paul. de Leaza. in Clem. conſtitutione. de elect. in verbo, ſuper his. & no. in cap. conſuluit. de officio delega. no. Ioan. in cap. Romana. §. contrahentes. de foro comp. lib. 6. in verbo, citari, & glo. in l. cum clericis. C. de Epiſcopis & clericis, & in l. præſenti. C. de his, qui ad eccleſ. confug. glo. & Bartol. in l. penulti. C. de dignita. lib. duodecimo, tex. & glo. in l. fin. C. de procurato. & gloſ. in l. penult. C. de priuileg. eorum, qui in ſacro palatio. lib. duodecimo.

2 ¶ † Secundus effectus eſt, iuriſdictionis præuentiuus, vt no. glo. 2. in Clem. 1. de iudi. & no. in cap. propoſuiſti. ſupra de foro compet. de quo dic, vt latiſsimè ſcripſi in quarto principali articulo, in ſecunda quæſtione principali, & ſex quæſtionibus ſeq. & in alijs plurimis quæſtionibus. & ibi uide, qualis debeat eſſe citatio, & an ſufficiat verbalis, & an exigatur, quòd tranſierit in notitiam citati. vide latius ibi.

3 ¶ † Tertius effectus, eſt iuriſdictionis perpetuatiuus, vt in c. gratum, & in c. relatum. ſupra de offic. delega. & ibi dixi. no. glo. 2. in d. Clem. 1. de iud. & traditur in l. & quia. ff. de iuriſd. om. iud. & ibi Bart. & Bal. & per Archidiaconum, 2. quæſtio. 6. non ita. no. Paul. de Caſtro, in l. reſcripto. C. de in ius voc. ¶ Aliquid tetigi in d. c. propoſuiſti. in quarto princip. articu. q. 4.

4 ¶ † Quartus effectus, eſt litis pendentiæ inductiuus, de quo latius dicemus infra in titu. vt lite pendente.

5 ¶ † Quintus effectus, eſt ad comparendum aſtrictiuus. Fit enim citatio ad effectum, vt citatus compareat per ſe, vel per legitimum reſponſalem, & ad hoc, vt poſsit ſe defendere, vt in Clemen. paſtoralis. de re iud. & in l. nam ita diuus. ff. de adopt. ne ſcilicet poſsit abſenti præiudicium generari, ſecundum ea, quæ latè diximus, ſupra articulo 7. & ideo de præſenti non videtur neceſsaria citatio, ſecundum ea, quæ latius dicta ſunt ſupra in 5. princ. artic. quæſt. 16. Citatus enim ex quacũque cauſa citetur, tenetur comparere, vt in l. ex quacunque. ff. ſi quis

in ius vocatus non ierit. & in cap. super literis. supra de rescript. & in c. si diligenti. de foro compe. & ibi Dom. meus, in c. 1. de iudic. & toties tenetur compa rere, quoties citatur. vnde licet semel citatus compa ruerit, & sic illi citationi satisfecerit, si iterum cita tur, & non compareat, dicitur latitare, vt no. Bal. in c. 1. de mili. vasal. qui contum. est. & no. in l. Fulci nius. §. quod autem. ff. quibus ex causis in poss. ea tur, & ibi.

6 ¶ † Et aduerte: quia licet quis citetur ad plures actus, vel ad petitionem plurium, tamen potest vni ca comparitione & vnico verbo omnibus satisface re: nam sicut unico verbo potest quis cum pluribus litem contestari: ita & per unam comparitionem euadere contumaciam multorum, ad quorum peti tionem fuit citatus coram iudice, secundum Bar. & Io. de Imo. in l. si finita. §. Iulianus. Ang. & Io. de Im. in l. duo. ff. de duob. reis, & ibi scripsi, dum legerem illum titu. facit l. accipientis. ff. de authoritate tuto. & d. l. duo. vbi licet fiat interrogatio per uerbum pluralis numeri in constitutione duorum reorum, non tamen vitiatur, si fiat responsio per verbum sin gularis numeri: talis enim comparitio potest attri bui vniformiter omnibus: quinimò & si determi nabilia essent difformia, & actus esset communis ad omnia determinabilia, videretur per ipsum actum communem illis omnibus satisfacere, vt dixi in d. l. duo. & no. in l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. & per glo. & Io. de Imo. in l. si cum dotem. ff. solu. ma trimon. facit l. 1. in fi. cum l. sequen. ff. de offic. pro consu. & leg. vnde vt ibi scripsi, aliàs accepi à fide di gnis, quod Rex Ladislaus, Rex Apuliæ unico ver bo fecit octingentos milites Neapoli, dicendo illis omnibus, qui ad id congregati erant: Estote mili tes: & Serenissimus Imperator Sigismundus, dum Ferrariæ legerem, vnico uerbo ibi fecit vigintiquin que legum Doctores dicendo: Estote Doctores. ¶ Sed tales uocantur Doctores bullarij. ¶ Si tamen aliquis fuit citatus, vt veniret ad respondendum li bello, & ad omnes & singulos actus succesiuè vs que ad diffinitiuam: licet in vno actu comparuerit, debet tamen citari ad actus subsequentes, secũdum Federicum, consilio 116. Ad quod vide, quod di xi, articu. 20. quæstio. 16. & maximè in quarto mem bro, & articulo 27. quæst. 11. versicu. 25. effectus, & quod dixi in c. qualiter, & quando. el secondo, inf. de accu. artic. 11. q. 80. ¶ Quid autem si iudex citat tribus citationibus distributiuis, & reus comparet in prima vel secunda, & non actor, sed in tertia com paret actor, & non reus, vide quod dixi supra in 27. princip. articu. quæstio. 11. versicu. 4. principalis ef fectus, ibi, Sed pone retentis. ¶ Et aduerte: quia requiritur, quòd citatus compareat, non solum in tra terminum sibi statutum, sed etiam post termi num, quod tamen qualiter intelligendum sit, vide sup. eo. 19. prin. art. q. 5.

7 ¶ † Sed circa prædicta quæro, quid si aliquis eo dem tempore citatur coram duobus iudicibus, nec potest coram vtroque comparere: quid agere de bet. & intellige, quòd quilibet habeat iurisdictio nem & potestatem citandi. ¶ Sol. Bart. in l. con tra pupillum. §. qui ad maius. ff. de reiudic. & in l. si quis seruus. §. fi. ff. de custod. & exhib. reorum. distin guit. Sed tu latius quàm ipse, distingue, quòd aut quis citatur pro duabus causis, aut pro eadem causa.

¶ Primo casu, aut causa alia emergit suo facto post primam citationem, & tunc imputet sibi: quia in vtraque tenetur respondere, vt l. sed & si quis. §. illud. ff. si quis cautio. aut vtraque causa emerserat ante, & tunc, aut citatur coram eodem iudice, aut coram diuersis. Primo casu, tenetur respondere in vtraque causa, vt l. qui de crimine. C. de accus. quo niam eodem puncto potest omnibus satisfacere, vt l. accipientis. ff. de auth. tuto. secundum Ange. in d. §. simili. facit quod dixi supra in versi. & aduerte: quia licet quis, &c. ¶ Secundo verò casu subdistin gue, quòd aut vnum auditorium est maius altero, & tunc debet accedere & obedire maiori, vt in l. cõ tra pupillum. §. qui ad maius. ff. de re iud. secundum Barto. ibi, & in d. l. si quis seruus. §. fi. est enim regu lare, quòd quando à duobus emanant duo præce pta, digniori est obediendum, vt no. Archid. in cap. per hoc. de hæreticis. lib. 6. & vide quod dixi supra in 5. princ. articu. q. 17. fall. 8. Quod tamen limitat Io. de Imo. in d. §. qui ad maius. si modo iudex ma ior habeat immediatam iurisdictionem in citatio ne: secus si mediatam, & non immediatam. Exem plum in citato coram Episcopo ab ipso Episcopo, & in citato ab Archiepiscopo, nam tunc tenetur ci tatus cõparere corã Episcopo, vbi esset casus spe cialis, in quo Archiepiscopus haberet immediatã iurisdictionem in ipsum citatum: aut auditoria & tribu nalia sunt æqualia, & tunc subdistingue, quòd aut vna causa est tempore peritura, & alia non, & tunc debet comparere in causa, quæ maiori indiget cele ritate, vt d. l. si quis seruum. §. fi. aut nulla causa est tẽ pore peritura, & subdistingue, quòd aut vna causa est maior & grauior altera, & ad illam tenetur respõ dere, vt l. contumacia. ff. de re iudic. facit l. per mino rem. ff. de iudi. & quod dicam infra in tit. de ordine cogn. Aut causæ sunt æquales, & tunc aut prædictę duæ citationes non fuerunt factæ eodem tempore, sed successiuo vna post aliam, & debet comparere coram primo, vt d. l. si quis seruus. §. fi. & in l. quique litigandi. in princ. ff. de in ius vocan. si verò simul & eodem tempore factæ fuerunt: tunc potest citatus ratificare, cui vult, & coram illo debebit compare re, quem eliget. argu. l. si quis in graui, §. si plures. ff. ad Syllan. quod tamen intellige, non vt penitus de relinquatur alia causa, sed vt pendente necessitate primæ citationis, non respondeat alteri, sed cessan te necessitate respondeat in alia, vt no. glo. in d. l. si quis seruus. §. fi. ff. de custod. & exhib. reorum. & in l. qui de crimine. C. de custod. & exhib. reo. ¶ Ad uerte tamen: quia vt ego arbitror, si alterutra cau sa esset talis conditionis, quòd posset cõparere per se, & procuratorem, quòd tunc videtur, quòd de beat comparere, & possit eligere, vt coram altero compareat per se, & coram alio per procuratorem: sed si vna esset talis, in qua teneretur per se compa rere, in alia posset constituere procuratorem, non esset locus electioni: sed deberet coram altero per se comparere, & coram alio per procuratorem, vt voluit Ioannes Andr. quem sequuntur Docto. in cap. cum parati. de appella. & in cap. fin. de rescri ptis. in glo. super verbo, comparuerint. Ad quod etiam vide quod inf. subijciam in 9. quæstio. istius

effectus

effectus quinti: quia ista declaratio seu limitatio de pendet ab his, quæ ibi dicam: sed si coram neutro compareret, potest mulctari per vtrumque, secun dum Ange. in d. §. qui ad maius. allegat l. 3. §. 1. ff. ad Sylla. & quod no. gl. in l. ciues. C. de incolis. lib. 10. & sequitur Io. de Imo. in d. §. qui ad maius. & hæc procedunt in duobus ordinarijs. ¶ Si verò erunt duo delegati, & ab eodem vnus ad vnam causam specialem, alius ad vniuersitatem causarum, & am bo eodem tempore citent eundem: dic, quòd com parebit coram delegato deputato ad dictam cau sam specialem, secundum Ang. in d. §. qui ad maius. arg. l. vxorem. §. fœliciss imo. ff. de leg. 3. sed dicit Io. de Imo. in d. §. qui ad maius. quòd fortè dici potest, quòd sit locus ratificationi: quia delegatus ad vni uersitatem causarum respectu causæ expressæ in ci tatione, habetur pro delegato speciali. argum. cap. pastoralis. §. fin. & quod ibi no. supra de rescript. & in c. ex tuæ. cum ibi notatis, supra de filijs presbyt. quod mihi satis placet, & cum hac distinctione po tes coniungere aliqua, quæ dixi in cap. pen. de foro compe. ar. 5. q. 7.

8 ¶ † Secundo verò principali casu, quando pro eadem causa quis citatur coram duobus, quid agen dum sit, collige ex his, quæ dixi in cap. proposuisti. supra de foro compet. in 4. princip. articu. quæstio. 7. & quæ ibi dicam cum superiori distinctione con iunge ad decisionem istius casus. ¶ Sed hic ad uertendum est: quia ex quo diximus, quòd inter a lios effectus citationis est comparitio: ideo institui nunc per ordinem aliqua de ipsa comparitione tra ctare. quare pro ipsius materiæ clariori doctrina prosequar sequentes quæstiones, quæ incipiunt, Primo &c.

9 ¶ † Primò igitur quæro, qualiter reus debeat cõ parere. ¶ Sol. Dic, vt supra dixi, q reus tenetur cõparere per se, vel per legitimum procuratorem: ad hunc enim effectum fit citatio, vt dixi in princ. huius quinti effectus: nec debet iudicem contem nere: ne contra eum tanquã contra contemptum, seu contra contumacem procedi possit, secundum quod statim subijciam, in 9. quæstio. sed debet se hu militer & alacri fronte præsentare, eo modo, quo traditur de actore per Speculatorem in tit. de com pet. iudi. additione. §. viso, & in loco ad quem citatus est, vel maiorum, seu soliti tribunalis. ¶ Ad quod vide quæ late dixi supra in 17. principali articulo, per textum, & maximè quæstio. 1. q. 8. nec debet in veniendo difficultatem iungere. 13. q. 2. cap. quàm præposterum. nec iudicem contra se exasperare. 50. dist. cap. si quis præposterat. ¶ Debet quoque esse cautus, vt non sit dolosus vel subterfugiens. nam contra tales iura præsumunt, & iudices prouocant. 11. quæstio. 1. cap. Christianus. 3. quæst. 9. cap. decer nimus. de præsumpt. cap. nullus. de rescript. cap. ex tenore. de testi. cap. constitutus. tradit Specu. in tit. de comparitione. Et potest, vt dixi, comparere non solùm per se, sed etiam per nuncium, & per procu ratorem, etiam si sit citatus à Papa per illa verba, vt citatus se debeat præsentare, vt est textus in c. cum parati. infra de appellat. & ibi no. Dom. Anton. & Io. de Imo. facit cap. Episco. 18. dist. etiam si citetur, vt se conspectui iudicis præsentet. c. pen. de postul. præl. & ibi Do. meus, & per eum in c. pen. de iu. cal.

¶ Sed dicit Do. meus in d. c. cũ parati, q secundum propriam significationẽ dicti verbi, se præsentare, dicitur se præsentare, qui sui præsentiã exhibet cor poralem, quod patet ex etym. vocabuli, allegat no. per gl. in Cle. dudũ. de sepul. super verbo, Præsenta re, & quod legitur & no. in c. ea nosci tur, de his quę fiunt à præla. quod dicit bene notandum pro statu tis, & alijs dispositionibus præsentiam alicuius ad certum actum requirentibus.

¶ Nec obstat tex. in d. c. cum parati, quia ille tex. potest induci pro hac opinione, eo quia Papa ibi expressit, vt ille præsentaret coram Papa per se, vel per nuncium, vel per procuratorem: secus ergo si non expressisset. sed vt dixi in d. c. cum parati, in no tabilibus, dictum Dom. mei placet in interpretatio ne statutorum, in quibus verba sunt intelligenda strictè & propriè, sed in materia nostra, in qua cita to conceditur facultas regulariter, vt possit per se, & per procuratorem comparere, vt l. 1. ff. de procu. videtur esse satisfactum citationi, si compareat per procuratorem, & probatur optimè in cap. pe. supra de iura. cal. quod etiam satis videtur sensisse D. M. facit quod no. in l. 2. ff. sol. matr. & per Bal. in l. 1. C. qui admitti ad bon. poss. & in c. personas, & ibi dixi. inf. de appellat. ¶ Quod tamen limita, nisi qualitas causæ exigeret personalem præsentiam. facit quod habetur in c. exposuit. inf. eo. & ibi Dom. meus, su per c. 2. dicẽs, quod ubi exigitur præsentia alicuius, non potest actus expediri per procuratorem: quia ille dicitur præsens, qui se exhibet conspectui, vt no. gl. in Clem. dudum, de sepul. de quo tamen dic, vt supra dixi, & quod dixi supra in 20. prin. artic. q. 15. & vide, quod dicam inf. q. 9. & quando aliquis promisit aliquem præsentare, quid importet, vide quod latè dixi in c. qualiter & quando. el secondo, infra de accu. in 11. princ. art. q. 91. & an & quando dom. vel procurator possit aut debeat citari, dixi la tè sup. in 5. prin. art. q. 4. & si citatus est impeditus, vt non possit per se personaliter comparere, an excuse tur si potuit mittere procuratorem, & non misit, di cam statim in q. 10. ¶ Quid autem si in citatione di ctum sit, vt personaliter compareat, vide quod dixi sup. eo. art. 20. q. 15.

10 ¶ † Qualiter autem si Vniuersitas citata sit, de beat comparere, distinguendum arbitror. Aut tra ctatur de præiudicio Vniuersitatis in communi, & tunc debet comparere eorum syndicus, vel maio res, seu rectores ipsius Vniuersitatis: quia ipsi debẽt citari, vt dixi, art. 5. q. 23. Aut agitur de singulari pre iudicio singularium de Vniuersitate, & arbitror, q singuli possint & debeant comparere: sicut etiã sin gulariter debent citari, quando tractatur de singu lari præiudicio singularium. Ad quod vide, quod dixi in d. q. 24. & vide etiam quæ dixi in c. dilectus. el secondo, de simo. & in cap. cum dilecto. inf. de ex cess. Prælato.

11 ¶ † Secundò principaliter quęro, quo tempore, seu qua hora citatus debeat comparere. ¶ Sol. Di cendum arbitror, quòd aut in citatione apponitur certum tempus, & certa hora, & illa seruanda est. Aut non apponitur certa hora: sed apponitur cer ta dies, & debet comparere hora congrua, & iudi ce sedente pro tribunali: ita videatur promptus ad ostendendum suam innocentiam, & ad faciendum

ſuas defenſiones, & hanc comparitionem ſuam debet facere redigi in actis, de quo ſtatim dicam in ſequenti quæſt. Non autem debet comparere nimis tardè aut tempeſtiuè, vt quidam faciunt, comparentes, vel nimis tardè, vel nimis tempeſtiuè, & hoc, vt actor expenſas illius diei amittat, & tempus inutiliter labatur, vt in c.fi. de iudicijs, & per Spec. in ti. de comparitione. vbi ſubdit, quòd congruam horam vocat de mane vſque ad veſperas, vt in Auth. de iudicibus. §. ſedebunt, & de offi. deleg. c. conſuluit, & ibi per Io. Andr. in glo. ſuper verbo, hoc collige, & ad prædicta vide, quæ latè dixi, art. 19. q. 6. & 7. & artic. 20. q. 10.

12 ¶ † Tertiò principaliter quæro, qualiter & qua forma debeat ſcribi ipſa comparitio. ¶ Sol. Dic, ꝙ ſcribetur ſub hac forma: Die 12. Decemb. 1455. de mane vel de ſero, hora ſolita cauſarum, comparuit A. occaſione citationis de eo factæ ad petitionem B. in tali cauſa. &c. Expedit enim ſcribere diē & horā, & hoc, vt appareat & probari poſsit ipſum debita hora comparuiſſe. facit quod dicam in quinta quæſtione.

13 ¶ † Quartò quæro principaliter, quid agere debeat reus cōparens, vel eius procurator. ¶ Sol. Dic, quòd debet hilariter & humiliter ſe præſentare, vt ſupra dixi in princ. ſecundum Spec. in dicto titu. de comparitione. ſed dicit ibi Io. Andr. in additio. ſuper rubrica, quòd quamuis alia, quæ Specul. ſcribit de comparitione nō ſint difficilia: tamen hæc duo videtur ſatis difficilia: quòd reus licet ſuperbus humiliter, & licet melancolicus hilariter coram iudice compareat, ſed primum iudicio meo longè facilius eſt: ſaltem ſimulatione, quàm ſecundum: quoniam melancolici, quando conantur ſe oſtendere hilares plorant, aut ſubſannant: non autem reſpondent, & debet eſſe cautus volens comparere, vt antequā compareat, conſulat aduocatum: exponendo ſibi citationem de eo factam, & de eius cauſa, vt ſic recipiat inſtructionem, & conſilium, quid agere debeat: ne fortè ab actore vel procuratore illius, aut iudice aliquo modo circumueniatur. ¶ Et ſecundum Bonaguidam de Are. ſub rubrica, qualiter citatus loqui debeat, quem ſequitur Specu. in titu. de comparitione, debet comparens non incontinenti iudici conſentire, ſed proteſtando dicere, Domine vocatus à tali venio, tanquam ad dominum & amicum, auditurus, quod vobis placet: & quare me vocaſtis, non tamen veſtrum iudicium ſubeundo. & dicit Bonaguida, quòd etiā eſt bona cautela, quod ducat ſecum ſuum notarium ad ſcribendum prædicta, & quæ reſpondere intendit. ¶ Sed tu vide ad prædicta, quæ dicam de recuſatione, in titu. de appellatio. & recuſa. quamuis, iudicio meo, ordo iſtorum titulorum fuiſſet aliter ſeruandus. ¶ Item comparens debet demum etiam proteſtari, quòd compareat coram iudice, ſaluis omnib. exceptionibus, tam declinatorijs quàm dilatorijs, ac etiam peremptorijs, ſibi competentibus, & competituris. infra eod. cap. fin. ¶ Inſuper ſi ſit delegatus coram quo comparet, petat fieri ſibi copiam ſuæ iuriſdictionis, vt in cap. cum in iure. ſupra de offic. delega. qui ſibi fieri debet cum die & conſule, vt tradit Specu. in ti. de inſtru. edi. §. videndum. ver. exhibendo, de quo ego latius dicam in ti. de fide inſtrum. & niſi fiat, appellet ſecundum formam traditam per Specu. in ti. de appellat. §. 1. in ſexta forma. ¶ Si verò copiam fecerit commiſsionis, tunc conetur illam impugnare ſi poteſt, ſecundum ea, quæ traduntur per Specu. in titu. de iudi. delega. §. pen. & fin. de quo ego latius dicam in titu. de reſcriptis. & petat terminum pro aduocato quærendo, ſi ſecum non duxit: quæſi iudex neget: appellare debet, vt traditur per Specula. in tit. de appel. d. §. 1. in 6. forma. ¶ Si verò ceſſerit, compareat in termino ſibi præfixo, & libellum ſibi porrigi petat. 3. quæſt. 3. cap. operatur. & ſupra de lib. obl. cap. 1. ¶ Quod niſi fiat, appellet: niſi ſit talis caſus, in quo libellus non ſit offerendus, de quo dixi in cap. primo, de libelli obl. in 5. prin. artic. ¶ Si verò reus compareat per procuratorem, debet ipſe procurator in termino ſe iudici præſentare, vt dixi, q. 2. & debet oſtendere iudici mandatum ſuū, & non occultare, vt in c. fæpe. in prin. inf. de appel. & illud ad cautelam ſuam facere in actis redigi. ¶ Poterit autem notarius in hac forma ſcribere, videlicet: Die tali, & hora tali.

14 ¶ † Forma præſentationis procuratorij per procuratorem qualiter fieri debet per notariū ſcribentem eam in actis.

¶ N. procurator A. ſe coram tali iudice ordinario vel delegato præſentauit in cauſa, quam habet cum B. & mandatum procuratorium eidem iudici obtulit talis continentiæ, videlicet, In nomine Domini, &c. ponatur totus tenor mandati, & ſimiliter agendum eſt, ſi comparet ſyndicus nomine Vniuerſitatis, & vtatur ipſe procurator verbis conuenientibus, ſecundum ea, quæ diximus de ipſo principali.

¶ Quintò principaliter quæro, quid agere debeat reus per ſe, poſt comparitionem, & quid cum aduocato, & qualiter non debet illicentiatus recedere. ¶ Sol v. Vide ea, quæ dixi in quæſtione præcedenti.

¶ Et aduerte: quia debet expectari donec iudex ſedet pro tribunali, & ſi actor non comparet, debet ipſius contumaciam accuſare, & quando hoc fieri poſsit, & an ſuper tali contumacia iudex debeat pronunciare, dicam infra in titu. de dolo & contuma. in materia contumaciæ, articulo. ¶ Item aduerte: quia etiam his peractis, non debet illicentiatus recedere, vt in cap. 1. ſup. de iudicijs, vndecima, quæſtione 3. cap. certum, & in l. quæſitum. ff. de re iudi. & ibi Ioan. de Imo. aliàs enim ſi ſine iudicis licentia recederet, cenſeretur contumax: quia non dicitur veniſſe, qui non ſtetit, vt l. ſcire oportet. §. fufficit. ff. de excuſatio. tuto. & in d. cap. 1. de iudicijs. tradit Barto. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. & Bald. in l. nam ita diuus. ff. de adoptio. & Ange. in l. & poſt edictum. ff. de iudicijs. Quod intellige, quando aduerſarius ſtetit coram iudice, & non diſceſsit ſine licentia: vnde licet comparuerit, ex quo tamen ſine licentia diſceſsit, condemnatur aduerſario in expenſis: ſecus ſi aduerſarius non comparuiſſet, vel etiam ſi comparuiſſet, & diſceſsiſſet ſine licentia: quia tunc non diceretur contumax, per l. & poſt edictum. §. circumducto. ff. de iudicijs, & ſic neuter ab altero poſſet ſumptus petere, ſaluo niſi quis comparuiſſet: tunc eo, quia fuiſſet tūc impeditus, & ceſſante impedimento, comparuiſſet: nam tunc poterit petere, quòd aduerſarius qui comparuerit, & ſine licentia receſſerit, condemnetur in expenſis, ita ſingulariter voluit Inno. in cap. calumniam. infra de pēn. & in c. conſuluit. ſupra de offic. delega. & Specu. in tit. de contum. §. 1. in prin. & ideò cautus debet eſſe comparens, qui vult recedere, quòd ſemper petat licentiam a iudice, & obtineat, & ſic faciat ſcribi in actis, quòd licentiatus receſſerit, vt dicunt Ange. & Ioa. de Imo. in d. l. quæſitum. ff. de re iud.

15 ¶ † Licentiam autem obtentam faciat ſcribi hac forma;

¶ A. ad petitionem B. citatus intra ſtatutum terminum, & hora congrua comparens, & ſe tali iudici offerens, diu vel ſufficienter in iudicio expectatus, aduerſario minimè comparente, vel nihil aduerſus eum dicente, fuit a iudice licentiatus. ¶ Expedit autem hic ita ſcribi: quia ſi poſtea aduerſarius veniat, dicens illum licētiatum receſsiſſe: oporteret eum de licentia dicere, aliàs reputaretur contumax, vt in c. 1. ſupra de iud. & 11. quæſt. 3. c. certū. ſecundum Spec. in titulo de comparitione. ver. hęc quoque no. & infra ſubijciam, & idem no. Bar. & poſt eum Ioan. de Imo. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. faciunt etiam no. per gl. in verbo, comparere. & per dom. Dominicū in c. cupientes. §. quod ſi per viginti. de electio. lib. 6. & quod habetur in l. ſi quis decurio, C. de decurio. lib. 10. & in l. properandum. §. primo. C. de iud. ¶ Et prædicta debet obſeruare non ſolum reus, ſed etiam actor, vt tradit Spec. in tit. de contumacia. §. 1. in principio. faciunt etiam no. in cāpitu. 1. de dolo & contumacia, lib. 6. ¶ Non ergo vī ſufficere accuſare contumaciam nō comparentis, niſi comparens licentiatus recedat. ¶ Fortè tamen reſpectu actoris poſſet hoc temperari, quòd non ſufficiat actorem accuſaſſe contumaciam rei, ſi non appareat, quòd licentiatus receſsit: Niſi fortè ſequēti die ſe præſentaſſet coram iudice, & iterato contumaciam rei accuſaſſet, quia ideò actori nocet, ſi non petit licentiam: quia forte iudex voluiſſet expectare in diem ſequentem, vt d. c. conſuluit, ſupra de offic. delega. ſecundum Inno. & Doct. videtur tamen, quòd licet illicentiatus recedat, ſi ſequenti die compareret, videtur ſufficere: quia ceſſare videtur ratio prædicta, & quamuis quis ſit perſonaliter citatus, non tamen habet neceſſe perſonaliter perſiſtere, vſq; in finem cauſæ, ſed ſatis eſt, quòd compareat, & ex cauſa licentietur, & ſufficientem conſtituat reſponſalem, vt in c. cum eſſent contra. de ſimo. facit l. 1. §. vſus. ff. de procurato. Sed non valet, vt dixi, illicentiatus recedere, vel minus idoneum procuratorem derelinquere, vt in c. conſtitutus. ſupra, de procur. ſecundum Io. And. in d. c. cùm eſſent. de ſimo. tetigi ſupra, art. 20. quæſt. 15. fallentia 8. ver. vtrum autem.

¶ Sed aduerte: quia circa iſtum articulum, quando & qualiter, debeat comparens licentiatus recedere, d. Ant. in d. c. 1. ſupra de iudicijs, tractat latius. ¶ Sed vt dicit Lud. Ponta. in l. qui ante Calendas. ff. de verb. oblig. d. Ant. adeò confuſus loquitur, vt vix videatur ſeipſum intellexiſſe, & quia paſſus eſt pulcher & notabilis, Ludo. poſt Innoc. dicit fore conſideranda quatuor membra.

16 ¶ † Primum, quando reus citatus comparuit in termino ſibi præfixō, ſed non reperit iudicem in loco tribunalis.

¶ Et hoc caſu, ſi recedat illicentiatus non incurrit contumaciam: quia non tenetur ipſum iudicem alibi quærere, quàm in loco tribunalis, vt ff. quando appellatum ſit. l. 1. §. adeundi. & ff. de damno infec. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ver. poſtulare. & 2. q. 6. biduum. ad quorum iurium declarationem, vide gl. in verbo, propoſita. in c. cupientes. de elec. lib. 6. ¶ Quandoque verò & ſecundo membro, citatus comparet in termino ſibi præfixo, ſed reperit iudicem infirmum vel aliter impeditum, & hoc caſu, ſi recedat illicentiatus, cenſetur contumax, quoniam expectare debet, vtrum iudex velit ſibi præfigere terminum ad comparendum alia die, argumentum optimum in l. & ſi qua. §. 1. ff. de arbitris.

¶ Interdum verò & tertio membro, citatus comparet, & iudicem reperit mortuum, & hoc caſu poteſt abſq; timore illicentiatus recedere, quia etiam ſi non comparuiſſet, non propterea contumaciam incurreret, vt eſt caſus notabilis in l. arbiter intra certum. ff. de arbitris. & no. glo. in c. fi. infra de dolo & contumacia.

¶ Aliquādo verò quarto membro, citatus comparet, & iudicem reperit in tribunali, & hoc caſu, licet compareuerit, ſi tamen illicentiatus recedit, contumaciam incurrit, per tex. in d. c. certum. 11. q. 3. & in d. l. ſi quis decurio. C. de decurio. lib. 10. & probatur in c. ſi poſtquam. de elect. lib. 6. 28. diſt. in c. ſi quis autem. & ff. de excuſ. tu. l. ſcire oportet. §. ſufficit. Quod maximè verum eſt, ſi ad illum actum ſit præfixus terminus, qui poterat per ipſum iudicē, etiam altera parte abſente, explicari, vt probatur in dicto capitulo, ſi poſtquam. & no. glo. in uerbo, comparere. iuncta glo. precedenti, in verbo, opponente, in dicto cap. cupientes. §. quod ſi per viginti. ¶ Quod tamē limita, niſi quis compareat reſpectu citationis inualidæ: quia tunc abſque metu contumaciæ poteſt illicentiatus recedere, ſecundum Bal. in l. nam ita diuus. circa finem. ff. de adoptio. argumento l. quamuis. ff. de in ius vocan. & melius videtur probari in l. ſi filius. §. ſi ſeruus. ff. de verborum obligationibus. & in l. ex quacunque. ad finem. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. facit etiam, quod infra ſub ijciam de citatione inualida.

17 ¶ † Sed circa prędicta dubitari poteſt, pone ꝙ aliquis comparuit, & illicentiatus receſsit, nec in præfixo termino comparuit aduerſarius, ſed tamen ipſe aduerſarius die ſequēti, ſeu poſt terminum comparuit, vtrum ipſe qui receſsit illicentiatus, debeat cōdemnari aduerſario in expenſis? ¶ Sol. Dic, quòd aut comparens poſt terminum oſtendit iuſtum impedimentum, & neceſſariam cauſam probat, propter quam non potuit intra præfixum terminum cōparere. Et hoc caſu, cum ipſe excuſetur, ſi poſtea comparuit eo, quòd Prætor propter ſuperueniens impedimentum differt diem iudicij in alium diem, vt l. ſecunda. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis cautionibus, & tunc ille qui illicentiatus receſsit, condemnari debet huic, licet poſt terminum comparenti in expenſis, quod eſt ſingulare. ¶ Et hoc probatur: quia iudex prefigens terminum ad comparendum, duo videtur mandaſſe. ¶ Primum, quòd compareat. ¶ Secundum, quòd intra terminum compareat,

reat, vt l. Celsus. ff. de arbitris. & infra de dolo & contuma. c. cum dilecti. vnde licet iste non paruerit secundo præcepto propter iustum impedimentum: tamen ex quo paruit primo præcepto, satisfeciſſe videtur, vt d. l. 2. §. si quis in iudicio. & in c. venerabilibus. de senten. excommu. lib. 6. ¶ Aut citatus, qui intra præfixum terminum non comparuit, nec habuit iustum impedimentum: sed tamen postea comparuit, & hoc casu videtur esse maius dubiũ, vtrum ille, qui illicentiatus recesit, debeat condemnari sibi in expensis. ¶ Et prima fronte videtur dicendũ, quòd non. ¶ Sed quòd vtriusque contumacia adinuicem compensetur, videlicet contumacia eius, qui illicentiatus recesit, & istius, qui licet post terminum comparuerit, tamen non comparuit intra præfixum terminum: nec habet aliquâ legitimam excusationis causam. facit l. fin. §. sed si stipulatur. el secondo. ff. de eo per quem fact. erit. & quod no. in l. si duo. ff. de dolo. & in cap. intelleximus. & quod ibi dixi, infra de adulte. cum simi. ¶ In contrarium tamen est veritas, secundum Ludo. Pontan. quia licet iste comparuerit post terminum: tamen comparendo purgauit primam contumaciam, vt l. diuus. ff. de in integ. restit. sed primus, qui illicentiatus recesit: semper fingitur fuisse contumax, cum non dicatur comparuisse, ex quo illicentiatus recesit, per supradicta. Et quia ille qui illicentiatus recesit, fuit vltimò morosus, & vltima mora nocet. Et per consequens puniri debet, per illud. ff. de pericu. & commo. rei vend. & in l. si per emptorem. ff. de actio. empti. & hoc videtur sentire Innoc. in d. c. calumniam. de pœn. & sequitur Ludo. Ponta. in d. l. qui ante calendas. ff. de verbo. oblig. quod est ualde singulare, sed non procedit sine dubitatione. ¶ Ad quod vide, quod dixi supra in 27. princ. art. q. 11.

18 ¶ † Sextò principaliter quæro, quid agere debeat aduocatus comparentis. ¶ Sol. Dic, quòd ipse debet in termino prædicto venire, & surgens dicere debet: quia iudicium ex tribus constat personis, scilicet iudicis, actoris, & rei. 4. quæst. 4. cap. 1. de verbo. significa. c. forus. ¶ Id circo de his tribus ante omnia videndum est, ne iudicium delusorium videatur. supra de iudicijs. c. causam quæ. secundum Spec. in tit. de comparitione. versi. cæterum. ¶ Sed tu vide, quod latius dixi supra in tit. de postu.

19 ¶ † Septimò principaliter quæro, vtrum actor teneatur comparere. ¶ Sol. Dic, quòd sicut reus in termino præfixo tenetur comparere: sic etiam & actor: aliàs autem reputatur contumax: & tenetur reo comparenti, & ipsius contumaciam accusanti: & cum licentia recedenti, ad expensas, & ad damna, & interesse, vt in l. eum, quem temerè. ff. de iudicijs. & in c. 1. de dolo & contum. lib. 6. & 3. quæst. 3. in c. spatium. de quo latius dicemus in titu. de dolo & contum. in materia contumaciæ. ¶ Et ipso actore non comparente, instante reo circumducitur edictum, de quo dicam infra, artic. 33.

20 ¶ † Octauò principaliter quæro, quid agere debeat actor comparens. ¶ Sol. Dic, quod debet in iudicio persistere, & videre, vtrum reus compareat: & si reus non comparuerit, debet actor illius contumaciam accusare, vel etiam si comparuerit, & illicentiatus recesserit, similiter potest ipsius contumaciam accusare, per ea, quæ dixi supra, q. 5. Et ipse actor debet diligenter instare: & negocium suum sollicitare: quoniam instantia, seu solicitudo, mater est omnium virtutum in suo opere. 83. distinc. c. nihil. tradit Spec. in titu. de comparitione. Quoniam reorum est fuga, & actorum fugare, vt l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verbo. obliga. ¶ Si vero actor non comparet per se, sed per procuratorem: debet procurator suus de mandato suo fidem facere: & illud scribi seu redigi facere apud acta, ad cautelam, secũdum quod de reo dixi supra, quæst. 4. ¶ Et si similiter reus comparet per procuratorẽ, debet actor seu ipsius procurator illius copiam petere, cum termino competenti ad opponendum. ¶ Et no. quod sicut reus non debet illicentiatus recedere, vt dixi supra, q. 5. ita etiam nec actor, vt ibi dixi. ¶ Et de exceptionibus opponendis per actorem contra personam rei, vel eius procuratorem, vel econtra, de opponendis per reum contra actorem, seu eius procuratorem: tam declinatorijs, quàm peremptorijs, ac etiam dilatorijs, tractabitur suis in locis, videlicet in tit. de exceptionib. & in tit. de procur.

21 ¶ † Nonò principaliter quæro, de pœna rei non comparentis. ¶ Sol. Dic, quòd actore instante proceditur contra reum ad primum decretum, vel ad alias pœnas, & ad alia remedia statuta, & prodita cõtra contumacem. quæ autem sint pœnæ statutæ, & quæ remedia prodita contra cõtumacem, dicam latius in tit. de do. & contu. in materia contumaciæ.

22 ¶ † Decimò principaliter quæro, propter quas causas reus excusetur à contumacia, & ipsius pœna, si non comparuit. ¶ Sol. Dic, vt latius dicam in tit. de dolo & contuma. vbi etiam tractãbo de excusatione actoris.

23 ¶ † Vndecimò principaliter quæro, qualiter reus post transactum terminum admittatur, si in termino præfixo non comparuit. ¶ Sol. Dic, quòd ista quæstio incidit in aliam quęstionem, videlicet, qualiter reus possit purgare contumaciam. ¶ Et quia hæc quæstio & ipsius materia etiã principaliter pertinet ad titu. de contum. ideo ibi plenè videbimus, & qualiter reus purgata contumacia, vel aliàs veniens, ad causam admitti debeat, distinguendum arbitror, quòd aut propter contumaciam non potuit in causa procedi: sed processum fuit ad primũ decretum, vel ad similia remedia, de quibus dicemus in titu. de contumacia. ¶ Et tunc refectis expensis, & purgata contumacia, & facta restitutione ad audiẽtiam, si fortè sibi fuit denegata vel impartita absolutio ab excommunicatione, si fortè propter contumaciam fuit excommunicatus, admittitur in eo statu, in quo erat causa prædicta ante ipsius contumaciam. ¶ Sed si sit processum contra eum, non obstante contumacia, puta ad aliquos actus, ad quos poterat procedi, vel quia lis erat contestata, vel quia erat causa, in qua poterat procedi. li. non contest. secundum quod latè dixi in c. quoniam frequenter. in princ. supra, vt lite non contest. in quarto princip. articu. in fallentijs. ¶ Vnde reus hoc casu ueniens, admittitur in eo statu, in quo inueniet causam: vnde si sit lis contestata, vel iuratum de calumnia, seu de ueritate, vel testes producti, vel etiam conclusum solum, admittetur ad sequentia: non ad præcedentia, vnde non audietur, si fortè vellet libellum sibi offerri, vel declinatorias, recusatorias,

torias, vel dilatorias exceptiones proponere, aut q̃ fiat lit. contest. argu. capituli, inter monasterium. de re iudicata. Cum enim tunc absens pro presente habeatur, vt in c. per tuas. de appella. & in c. veritatis. de dolo & contu. & in c. eum, qui. de eo, qui mitti. in possess. lib. 6. & ratio: quia processus contra eum habitus tenuit, ac si præsens fuisset. ¶ Sed si ipse fuisset presens, & esset processum vsq; ad talem actum: non posset exceptiones, a quibus iam esset exclusus, opponere, ergo &c. Ita dicit Specu. in titu. de comparitione, vers. attendas. ¶ Et vide quod traditur per eum, in titu. de appell. §. qualiter autem. ver. sed pone. & seq.

24 ¶ † Duodecimo principaliter quæro, ad quid teneatur actor, qui debito tempore non comparuit, & qualiter postea admittatur. ¶ Sol. tex. in cap. 1. de dolo & contu. lib. 6. dicit, quòd debet condemnari reus in expensis, & ad aliam citationem minimè admittetur, nisi sufficienter cauerit, quòd in termino sufficienter debeat comparere, de qua materia dicendum est, vt ibi. & ego latius tractabo in titu. de contumacia.

25 ¶ † Decimotertio principaliter quęro, quis teneatur probare comparitionem factam, vel nõ factam. ¶ Sol. Dic, quòd ille, qui dicit citatum comparuisse, vel non comparuisse, & super hoc fundat intentionem suam, debet illud probare, vt l. 2. ff. de prob. & ff. ne quis eum, qui in ius vocan. vi eximat. l. pen. §. decem. & probabitur presumptiuè per inspectionem ipsorum actorum, in quibus alia acta continentur, vt no. in l. 3. C. de errore aduoc. & in l. Titię textores. ff. de leg. 1. ¶ Vel verè: quia scriptura dicit, quòd comparuit vel non comparuit, vel q̃ sua contumacia fuit accusata in termino. C. de iudicijs in l. properandum. §. 1. & supra de elect. cap. bonæ memoriæ Maguntinus. & ff. de itin. actuque priua. l. prima. §. primo, & infra de accusa. cap. super his, & ibi per Inno. tenet per Iacob. de Are. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appel.

¶ Poterit etiam probari comparitio per testes. & ad prædicta vide omnino, quę dixi supra in 29. principali artic. & etiam in trigesimo principali articulo per omnes quæstiones ibi positas, quarum decisio infert ad quæstionem nostram. Et ex his expedita est materia comparitionis, & quintus principalis effectus. ¶ Et aduerte, quòd sicut is, qui facit aliquẽ citari quãdo opus est citatione, videtur bonę fidei, & si non faceret citari, videretur esse malæ fidei, vt no. Bal. in l. creditor. ff. de distra. pig. facit l. necessario. ff. de in diem addict. & l. si tamen quibusdam. ff. de legatis secundo. ita & pari ratione comparens, vbi comparitione opus est, videtur confidere de iuribus suis, si iudicium legitimè assumat, sed eo ipso, quòd non comparet, videtur de suo iure diffidere, vt l. ea quidem. C. qui accus. non possunt, & contra eum præsumitur fraus & malitia, vt no. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop.

26 ¶ † Sextus principalis effectus est, quòd si citatus non compareat, est ipsius contumaciæ inductiuus, ad quod vide quod dixi supra in vigesimoseptimo principali articulo, quæstione vndecima. ver. quartus effectus, & quod latius dicam in tit. de dolo & contum. & ibi videbimus, an & quando, & per quã speciem citationis non comparens dicatur verus, fictus, præsumptus, vel atus vel manifestus contumax, & ad quid procedi possit contra talem contumacẽ. ¶ Et ibi etiam dicetur, quid si citata sit vniuersitas secundum formam, de qua dixi articulo vigesimo, q. 20. & non compareat, dicatur verè vel fictè contumax, de quo Bar. in extrauagan. ad reprimen. super verbo, citata, & traditur in l. non potest dolo carere. ff. de regu. iu.

27 ¶ † Septimus effectus est, vt reus comparens teneatur iudicium suscipere, saluis tamen exceptionibus suis, vt dictum est, & an & quando cõparens habeat ius reuocãdi domum, dixi latissime in c. fi. supra, de foro compe. super glo. fi.

28 ¶ † Octauus effectus est: quia comparente reo ad ipsius petitionem tenetur actor vsque ad finem iudicium perducere, secundum ea, quæ traduntur in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex, de cuius auth. intellectu dixi supra, de libelli oblatione, in cap. fin. Et vide quod dicam statim in 32. princ. articulo.

29 ¶ † Nonus effectus est potestatis iudicis suspensiuus: interea enim iudex non debet procedere. citatione enim & dilatione pendente, iudicis officiũ conquiescit, vt l. fiue pars. C. eo. tit. Item citatus acquirit ius, vt pendente termino præfixo ad comparendum per ipsum tempus expectari debeat, in c. cum inter diuersas. supra de electionibus, & quod ibi nota. Notat Ioannes de Imola in capit. fin. infra de his, quæ fi. a Prælat. vnde etiam si citatus sit aliquis ratione sui interesse, si quod fortè diceretur habere, secundum ea, quæ dixi articulo quinto, quæstione vndecima, debet expectari toto tempore præfixo ad comparendum. ¶ Quod tamen limitat Pet. de Anchara. in d. cap. fi. Nisi superueniret notitia, quòd ille non haberet ius in eo, ad quod citatus esset. argu. no. in cap. pastoralis. de his, quæ fiunt a Præla. ¶ Sed Zabarella in dicto capitulo finali dicit, quòd communiter tenetur, quòd cum quis vocat non vocandum, non tenetur expectare, nec illum comparentem admittere, de quo in dicto c. cum inter vniuersas, vbi Doct. communiter concludunt, quod licet quis sit citatus, si tamen non erat citandus, non tenetur citans illum expectare, quam uis possit vocatus, si comparet, agere ad interesse & damna, quæ passus est propter talem citationẽ, arg. l. si præceden. ff. mandati. & idem tenet Io. de Imo. in l. liber homo. §. decem. in fi. ff. de verborum obligationibus.

30 ¶ † Insuper etiam est suspẽsiuus potestatis ipsius citantis, vt non possit alterare actum, ad quem quis est citatus, & si iudex illum alteraret, non valet, vt no. singulariter Bar. in l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut clam. quod est singulare. ¶ Et ratio est in prõptu: quia si ille actus aliter agitur, vel in qualitate, vel in substantia, quã fuerit dictum in citatione, nõ valet: quia videtur celebratus parte non citata, per illum. §. primum. ¶ Aduerte tamen: quia licet quis sit citatus ad vnum articulum, tamen comparens potest super alio conueniri, & si respondet, tenet processus. tex. est in cap. pastoralis. in princ. infra, de cau. possess. & proprieta. & ibi per Ioa. And. & in c. fi. de electio. lib. 6. & in c. bonæ. el primo. supra de elect. ¶ Sed tu vide ad hoc, quæ latius dixi in quinto prin. art. q. 16.

¶ † De-

31 ¶ † Decimus effectus, est præscriptionis longissimi temporis interruptiuus, vt l. sicut. & l. cum notissimi. C. de præscript. triginta vel 40. annor. do. Ang. in repet. l. 2. C. de iudicijs. col. 2. ¶ Nec ad hûc effectum inducendum exigitur citatio peremptoria, vt dixi supra, artic. 27. quæst. 6. ver. item septimo. ¶ Aduerte tamen, quia prædictus effectus procedit, quando citatio emanaret à suo iudice: sed si fieret à iudice non suo, seu incompetenti, non interrumperet præscriptionem, per not. in l. penul. C. ne de statu defunc. & per ea, quæ traduntur in c. vt debitus. infra, de appellationibus, facit quod no. glo. & Bal. in l. 1. ff. de ferijs. ¶ Et hoc verum, si certum sit quod iudex non habeat iurisdictionem: sed si esset dubium, videretur facta interruptio. argumento notatorum in l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. non ierit, quia tunc arctat citatum, vt ibi, aliàs non. C. si mancip. ita fue. alie. in l. ea quidem. facit etiam, quia sententia non sui iudicis, non priuat quem possessione, secundum ea, quę traduntur in c. in literis. infra de restitu. spolia. & in l. iustè possidet. ff. de acquir. possess. & in c. cum nostris, infra de conce. præben. Quod intellige, nisi comparuerit, & prorogata sit iurisdictio, secundum ea, quæ latè dixi in c. significasti, de foro competen. virtute cuius prorogationis esset facta interruptio, & non virtute ipsius citationis, & ad prædicta vide, quæ dixi de litis contestatio. facta coram iudice non competenti, vtrum interrumpat præscriptionem, in c. 1. supra de lit. contest. in quinto princip. articulo, & latius de materia dicam infra in tit. de præscriptio. ¶ Et ad materiam istius articuli circa citationis effectum, de effectu citationis ad domum, vide quod dixi, artic. 17. q. 2. & de effectu generalis citationis, vide art. 22. quæst. 3. ¶ Et de effectu citationis per edicta, vide ar. 23. q. 11. ¶ Et de effectu citationis per literas, vide ar. 24. q. 9. ¶ Et vide de præconia, articulo 25. quæstione 9. ¶ Et de quatuor effectibus citationis peremptorię, vide articulo 28. quæstio. 11. ¶ Est tamen aduertendum, quòd prædicti effectus videntur procedere, si modo citatio sit legitimè facta: secus si sit nulla, vel temeraria, quia tunc non arctat citatum, vt no. hic Ioan. And. in rubr. & no. in c. bonæ. el 2. supra, de elect. tetigi supra, in 20. princip. artic. q. 3. Imò temerariè citans, seu citari faciens, debet condemnari in expensis, vt in l. eum, quem temere. ff. de iudicijs, & dicitur temeraria citatio, etiam si citetur quis ad locum suæ iurisdictionis: & in forma legitima, si modo locus ille non sit tutus: & si hoc notorium sit: non tenet excommunicatio, nec alia pœna inflicta citato tanquam contumaci. Ad quod vide, quod tradit Spe. in tit. de citat. §. contra citationem. versi. quid si citatus. excusatur enim propter locum non tutum, vt latius dicam in tit. de dolo & contu. in materia excusationis à contumacia.

32 ¶ † Et vide quod dixi supra, articulo 18. ver. Aduerte tamen, quia licet citatio sit temeraria, & non arctauerit citatum, si tamen citatus comparet, & respondet, videtur renunciare iuri suo, vt no. Bal. in l. 1. ff. de ferijs, per l. sed & si susceperit. ff. de iudicijs. facit quod dixi in fine precedentis effectus, & quod dixi supra, in 5. princip. artic. quæst. 16. ¶ Postremò pro complemento istius articuli, secundum ea, quæ sunt præmissa in princ. istius articuli, esset tractanda materia eximentis vocatum in ius, & an, & quâdo & qualiter, & quam pœnam eximens incurrat, de qua materia & ipsius quæstionibus, latius tractabimus statim, in 34. princ. artic.

ARTICVLVS XXXII.

TRigesimosecvndo principali articulo, in quo tractandum est de citato, eodem tempore coram duobus, non est vlterius insistendum: quoniam eius materia expedita fuit supra in proximo præcedenti articulo, versi. quintus effectus, & in cap. penul. de foro compe. in quinto princip. artic. quæst. 2.

SVMMARIVM.

1 *Citatio, an & quando tollatur.*
2 *Eremodicium, quid sit.*
3 *Negotium liquidari potest actore absente.*

ARTICVLVS XXXIII.

1 TRigesimotertio principali articulo tractandũ est, † an & quâdo citatio tollatur, seu circunducatur. circa quem articulum aduertendũ est, quod olim iure Digestorum, licet reo absente, quando liquebat vel liquere poterat de causa, contra heretur eremodicium: quia poterat ferri sententia, non obstante absentia rei perempto riè tamen citati, vt l. & post edictum. in princ. ff. de iudi. tamen actore absente non contra hebatur eremodicium, nec poterat negotium liquidari, nec ad diffinitiuam sentẽtiam peruenìri, vt d. l. & post edictũ. §. 1. ibi, dum tex. dicit, neque de causa cognosce retur, neque secundũ præsentem pronunciabitur.

2 ¶ † Et vt intelligas tu Canonista, dic, quod eremodicium est desertio iudicij per partem, qua tamẽ non obstante, potest procedi ad diffinitionem, vt l. properandum. §. sin autem reus, & seq. C. de iudic. & noi. ff. de in integ. restit. in l. diuus. & in Authen. vt omnes obed. iudic. prouinc. §. si verò neminem, col. 5. & ff. de minor. in l. ait prætor. §. fin. vnde olim, vt dixi, actore absente circumducebatur edictum peremptorium: nec causa agebatur, neque secundum præsentem pronunciabatur: sed demum per l. properandum. fuit inductum, quod si præsente actore fuerat negotium liquidatum, non obstante ipsius absentia, poterat peruenìri ad sentẽtiam diffinitiuam, sed eo absente, non poterat negotium liquidari, vt traditur in d. l. properandum.

3 ¶ † Sed postea per nouissimum ius Authenticorum fuit inductum, quod etiam actore absente, posset negotium liquidari, vt in authent. qui semel. C. quo. & quan. iud. & in corpore vnde sumitur, de cuius auth. intellectu dixi supra de lib. oblat. c. fi. art.

¶ Et hodie etiã secundum ius Canonicũ, si actor, ad cuius petitionẽ reus fuit citatus, non comparuit in termino statuto, & reus cõparuit, actor vlterius non auditur, volens facere iterũ citari reum, nisi sufficiẽter caueat, quòd in termino debeat sufficiẽter comparere, vt est tex. in c. 1. de dolo, & contu. lib. 6. de cuius intellectu latè dicam in tit. de contum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Edictum Prætorium quale, & quare in materia citationis fuerit positum.*
2 *Actio ex edicto Prætorum, contra quem detur.*
3 *Fœmina venit hominis appellatione.*
4 *Actione ex edicto Prætorum, qui teneantur. & tribus num. seqq.*
8 *Actio ex edicto Prætorum, cui detur.*
9 *Actio ex edicto Prætorum, quare detur: vt competat, quæ requirantur.*
10 *Eximere, & eripere, in quo differant.*
11 *Occultans, an teneatur sicut eximens.*
12 *Eximens aliquem vi, per quæ excusetur, & num. seq. vsque ad 24.*
25 *Actio, quæ competat ex edicto, nec quis eum, qui in ius vocatus est, vi eximat.*
26 *Actio ex edicto, ne quis eum, qui &c. ad quãtum contra eximentem detur.*
27 *Probatio, quæ contra eximentem requiratur.*
28 *Exemptus existens in dolo, actione conuenitur restitutoria.*
29 *Hærede agente, quæ requiratur probatio.*
30 *Taxatio iudicis iuramentum præcedere debet.*
31 *Extrahens aliquem de carcere, qua sit afficiendus pœna.*
32 *Eximens ad mortem damnatum, pœna tenetur capitali.*
33 *Interficiens captum in manibus familiæ, qua plectatur pœna.*
34 *Eximens, an possit condemnari ob iniuriam.*
35 *Actio ex edicto Prætorum, quando competat: & quanto tempore duret.*
36 *Libellus in actione ex edicto Prætorum, qualiter formetur.*
37 *Actor, quales positiones, & quales reus debeat formare.*

ARTICVLVS XXXIIII.

TRigesimoqvarto principali articulo tractandum est de eo, qui exemit vocatũ ad iudicium, vel per quem factũ est, quo minus citatus in iudicio sistat.

¶ Pro cuius articuli clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quale fuerit edictũ Prętorum in hac materia. ¶ Sol. Quamuis prędictum edictum non habeamus integrum: tamen satis colligi potest ex rubro & nigro. ff. ne quis eum, qui in ius voca. vi eximat. vnde Bar. ibi super rubr. dicit, ꝙ verba edicti erant ista: Prætor ait, ne quis eum, qui in ius vocatus est, vi eximat: neve faciat dolo malo, quo magis eximeretur, & in eum, qui aduersus præ dicta fecerit, quantum per actorem in litem iurabi tur, iudicium dabo. hæc fuerunt verisimiliter verba edicti, vt colligitur ex d. rubr. & l. 1. & seqq.

2 ¶ † Secundò principaliter quæro, quis tenetur ex prædicto edicto: seu cõtra quem detur actio ex eo. ¶ Sol. Dicendum arbitror quod etiam verbis edicti tenetur, qui vi eximit: quę quidem verba recipiunt plures declarationes.

3 ¶ † Prima declaratio est, quòd cum prædictum edictum loquatur per verbũ quis, videlicet, ne quis eum, &c. & sic per relationẽ præsentans terminum communem, qui terminus est homo, & sic ne quis, scilicet, homo meritò comprehenditur, & edicti pœna tenetur, tam masculus, quàm fœmina vi eximens, &c. & ad hoc bonus tex. in l. 1. ff. de verb. signifi. & 17. q. 4. in c. si quis suadente. dixi in c. perue nit. inf. de sent. excom. art. 9. q. 1.

4 ¶ † Secunda declaratio est, quòd non solum tenetur vnus, si solus eximit: sed etiam tenentur plures, si plures eximant, ad quod uide quod statim dicam in 5. q. princ.

5 ¶ † Tertia declaratio est, quòd tenetur non solum liber homo: sed etiam seruus, vt est tex. in l. 1. §. 1. ff. ne quis eum, &c. ¶ Si enim seruus vi exemit ipsius nomine, noxale iudiciũ aduersus dominum datur, nisi sciente domino id fecerit: quia tunc & sine noxæ deditione, dominus iudicium suscipiet, vt d. §. 1. de quo dicam in 5. q.

6 ¶ † Quarta declaratio est: quia dicto edicto tenetur non solum, qui per se vi exemit: sed etiã ille, qui per alium exemit, seu præsens seu absens fuit, vt l. si per alium. ff. ne quis eũ. facit l. 1. in prin. ff. de eo per quem fac. erit. licet ergo edictum loqueretur in personam dicens, quis eum, &c. tamen ex interpretatione iureconsulti, tenetur etiam eximi faciens, propter eandem æquitatem, facit l. hæc verba. ff. de adult. vnde qui mandat eximi, tenetur sicut faciẽs, vt l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. de quo per Bart. in l. sed si vnius. §. si seruus. ff. de iniur. ¶ Et an dicatur verè vel fictè per ipsum facere, dic vt dixi in c. vt famę. inf. de sent. excom. ¶ Et ad materiam vide, quæ latissimè dixi in c. ad audientiam. de homi. articu. 6. q. 42. & multis sequentibus, & maximè q. 68. & pluribus sequentibus. ¶ Nec exigitur præsentia mandatoris, vt d. l. si per alium, & ibi per Bar. exigitur tamẽ, quod dolo malo id mandetur, ita quòd non subsit aliqua iusta causa, & l. 4. §. prætor. ff. ne quis eum, dicam inf. in 4. q.

7 ¶ † Quinta declaratio est, quòd ipse solus eximens per se, vel per alium, tenetur: sed ipsius hæres non tenetur, vt est tex. in l. pen. §. fin. ff. ne quis eum. Quod ego arbitror limitandum, si modo cõtra defunctum non fuit lis contestata. secus si contra ipsum iam fuisset lis contestata, per tex. in l. 1. C. ne ex delictis defuncto.

8 ¶ † Tertiò principaliter quæro, cui detur hæc actio: seu quis agere possit ex hoc edicto. Sol. Dic, quòd datur actori, vt est tex. in l. si per alium. §. 1. ff. ne quis eum, ibi dum tex. dicit, ab actione extimata, & eadem l. §. hoc iudicium. vbi tex. vult quod cõpetat actio in factum, & sic continet priuatam uindictam. Et quantum ab actore res fuerit examinata, de qua cõtrouersia est, vt l. pen. §. 1. ff. ne quis eũ, & dicam inf. q. 5. ¶ Sed quæro circa prædicta, vtrũ talis eximens cõdemnari possit à iudice propter iniuriam, quæ videtur facta iudici in eximendo citatum ab eo. ¶ Sol. Dic de hoc, vt dicam in seq. q.

9 ¶ † Quartò principaliter quæro, propter quid, seu ex qua causa detur hęc actio, & quæ requirãtur ad hoc, vt competat actio ex hoc edicto, & propter quas causas eximens excusetur. ¶ Sol. Dic, quod hæc actio competit aduersus eximentẽ, qui exemit eum, qui realiter citabatur, seu personaliter duceba tur. Hoc enim denotat verbum eximere. vnde non

potest

potest cadere in citatione verbali, sed quando quis per familiam ducebatur, & aliquis eximit eum de manu familiæ, vt dicit Bar. in rubri. ne quis eum. ¶ Et sufficit, quòd quis eximatur vi, licet dolus malus cesset, vt l. 3. §. fi. ff. eo. ¶ Quod intelligit glo. ibi, quantum ad ipsum exemptum: quia non est necesse, quod fiat exemptio, vt necessitatur exempto: sed quantum ad vocantem, necesse est dolum committi, vt scilicet sibi necessitatur, vt l. 4. §. fi. ff. ne quis eum. vnde necessarius est dolus malus, quò ad vocantem: quia talis vis sine aliquo dolo non videtur posse stari. arg. l. 1. ff. quod me. cau. & l. 2. §. doli. ff. vi bo. rap. in quibus dicitur, ꝙ in vi semper inest dolus. vnde siue facit dolo malo, vt noceret vocanti & non vocato, siue etiam vtrique, locum habet edictum: vnde ex aliqua parte requiritur dolus in eximente. alias enim iniquum esset vocantem in litem iurare, vt dicam in 5. q. princ. per tex. in l. in actionibus, 2. respon. ff. de in litem iurando. & sequuntur Doctores in d. l. 4. §. fi. Nec videatur tibi absurdum, quòd respectu vnius possit committi dolus, & non respectu alterius: quia & sic videmus aliàs contingere, ꝙ quis aduersus vnum habeat bonam fidem, & aduersus alium malam fidem, vt in l. in debiti §. si nummi. ff. de cond. inde. & ibi gl. & per Bar. in l. naturaliter. ff. de vsucap.

10 ¶ †Et aduerte, quia Prætor vsus est verbo, eximedi, & non eripiendi, eo quod verbum eximendi, est magis generale. Eripere. n. est de manibus auferre ꝙ raptum: sed eximere, est quoquo modo auferre, vt puta, si quis non rapuit quẽ, sed trahendo ipsum de itinere, seu morã in ipso itinere faciendo, effecit vt citatus in ius nõ veniret ad hoc, vt actiones quæ forte temporales erant, vt redhibitoria vel similis dies transiret, vel res tempore amitteretur: puta, quia interim conuentus rei vendicatione vsucepit: nam & talis videtur eximisse, quãuis corpus nõ exemerit. & similiter etiam si eo loco retinuerit, scilicet, vbi erat quando vocabatur, & per vim, licet ipsum non abduxerit, nam & iste tenetur, vt in l. sed eximendi. in princ. iuncta gl. ff. eo. & quamuis Ang. exponat auferre de manibus, hoc est de potestate, tamen secũdum moderniores, melior videtur expositio, de manibus, hoc est de quolibet membro corporis, vt aliàs dicitur. ff. de acq. post. l. 1. in prin.

11 ¶ †Nota tamen, quòd si aliquis occultaret, & nõ eximeret, non teneretur pœna istius edicti, ita no. Bal. in l. fi. C. de ope. lib. per l. pen. §. 1. ff. eo. Nec ob. l. quoties. C. de exact. tribu. & l. 3. C. de offi. assesso. quia speciale est in casibus illarum legum, quòd occultantes debitores teneantur pro ipsis soluere debitum, ad quod ipsi tenebantur. Est etiam speciale in occultante libertum alienum, vt teneatur loco illius ad operum præstationem. Item si aliquis solum disligauit, seu dissoluit, & non exemit, non videtur teneri, ad quod vide quod tradit Bal. in l. eleganter. §. idem Labeo. ff. de dolo. licet quædam lecturæ hoc non contineant. Quid autem de eo, qui extrahit de carcere, vel eripit damnatum ad mortem, sta tim dicam, q. 5. Item aduerte, quia eximens excusatur a pœna prædicti edicti ex plurimis causis.

12 ¶ †Primò, si iudex, qui illum citari realiter faciebat, non habebat potestatem faciendi realem citationem: & ideo, qui eximit captum ad petitionem pedanei iudicis, vel eius, qui non habebat ius personaliter capiendi, non incidit in tale edictum, nec in pœnam ipsius, vt l. 3. ff. ne quis eum, qui in ius voc. & ibi tenent Bar. & Doct. & dicit ibi gl. quòd hoc est propter vtilitatem officij, & sequitur Bald. quia debet esse aliqua differentia inter contemnentem maiorem iudicem & minorem, nec debet esse pœna vniformis. ¶ Sed Iaco. Butr. dicebat ꝙ ratio est, quia iste non dicitur vocare, sed requirere, sed truffa est, secundum Bal. & bene. ¶ Ego arbitror, quòd ratio est illa, quia respectu huiusmodi capturæ talis iudex erat penitus incompetens, attentando realem citationem sibi prohibitam, & ideo iustè potuit sibi resisti, vt no. Bar. in l. prohibitum C. de iure fisci, lib. 10. ¶ Qui autem sint iudices, qui possint realiter citare, videbimus latè, supra eodem, in 4. princ. art. q. 2.

13 ¶ †Secundò excusatur, si citatur ad tribunal, ad quod citari non potest, puta, a non iudice suo, ar. eorum, quæ statim dicta sunt.

14 ¶ †Tertiò excusatur, si emptus citabatur ad locum vbi non poterat conueniri, quia tunc non dicitur rectè citari, vt in l. vir bonus. ff. iudic. sol. no. Bald. in l. 1. ff. ne quis eum. vide quod dixi supra art. 18. quæst. 5.

15 ¶ †Quartò excusatur, si eximit citatum ad locum non tutum vel turpem, ad quod vide quod dixi, art. 18. q. 3. & 4.

16 ¶ †Quintò excusatur, vt arbitror, quando eximeret realiter citatum in his casibus, in quibus realis citatio non permittitur, ad quod vide quod dixi, arti. 20. quæst. 24.

17 ¶ †Sextò excusatur, si eximeret eum, cui qualitercunque ius esset ibi non conueniri, vt l. 2. in fi. ff. ne quis eum.

18 ¶ †Septimò excusatur, si citatio non emanauit sub debita forma, aut emanauit omisso debito iuris ordine: quia cum talis citatio sic arctet citatum, eximens non tenetur, secundum Bald. l. 1. ff. ne quis eum, quod dicit bene notandum, propter citationes non ritè emanantes.

19 ¶ †Octauò excusatur, si citaretur persona, quæ haberet ius reuocandi domum, per tex. in l. 2. in fi. ff. ne quis eum. & ibi Doct. & de materia istius iuris reuocandi domum, latissimè dixi in c. fi. sup. de fo. comp. super gl. fi.

20 ¶ †Nonò excusatur, qui eximit seruũ: cùm nõ posset in ius vocari, vt l. 3. ff. ne quis eum. quod intelligendum arbitror in casibus, in quibus seruus non potest esse in iudicio, vt l. vix certis. ff. de iud.

21 ¶ †Decimò excusatur, si eximeret aliam quamcunque personam, quæ non posset realiter citari ex priuilegio personæ. exemplum in parentibus, patronis, cæterisque personis, quæ sine venia vocari non possunt, ut l. 1. in fi. cum l. seq. ff. de in ius voc. quia licet uterque contra edictum faciat, & libertus, qui patronum uocat, & ille qui patronũ ui eximit: deteriore tamen loco est libertus, qui in simili delicto petit, si partes sustinet, vt l. 2. ff. ne quis eum. quæ autem sint istæ personæ, quæ habent istud priuilegium, latè dixi, art. 20. q. 26.

¶ Et sic patet ex prædictis, quòd ui eximens non solum excusatur, quando quis non potest trahi ipso iure, vt quia tractus: nullo modo sit iurisdictionis

ctionis suæ, vel saltem obstante hominis oppositione, vel propter defectum status, vt in seruo, vt patet ex his, quæ superius dicta sunt, sed etiam excusatur, quando non potest trahi ope exceptionis, vt in parente, patrono, &c.

22 ¶ †Vndecimò excusatur, si exemptus non obstãte exceptione comparuit: quia tunc cessat pœna: quia verba cum effectu sunt accipienda, vt l. pen. §. docere. ff. ne quis eum. facit lex 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris, canonizata de pœniten. distin. 1. hæc verba.

¶ Duodecimò excusatur quis si eripuit illum, qui non tenebatur ire: sed tamen propria voluntate ibat, hoc sentit glo. in l. 4. §. fi. ff. ne quis eum, per l. 1. in fi. eod. titu. & idem tenet Ioan. Petru. in l. ex hoc edicto. ff. de eo per quem fac. erit. & in l. 3. §. Prætor ait. ff. ne quis eum.

23 ¶ †Tertiodecimò excusatur, si exemit eum, qui non vocabatur ad iudicium a iudice, sed solum ex conuentione partium, vt puta, si partes conuenerint fortè de sistendo in iudicio, & veniens ad iudicium vi fuit exemptus: quia eximens non tenetur ex hoc edicto ex eo, quia in hoc edicto videtur confiderari iudicis authoritas, & puniri contemptus iudicis, vt patet ex verbis edicti, licet secus videatur in illo edicto, de eo per quem factum erit.

¶ Ad quod vide quæ statim dicam, articulo 34. quæst. 2. ver. 9. declaratio. ¶ Et ideo ego arbitror, quod si aliquis debitorem suum fugientem personaliter cepit, vel ex facto, secundum ea, quæ dixi supra, in 4. princ. art. quæst. 2. & captus vi eripiatur: eximens non tenetur ex hoc edicto, sed solum tenetur ex illo edicto, per quem factum erit, si modo vigore conuentionis ducebatur. Sed si alio iure ducebatur, puta quia fugiebat, tenetur de dolo, aut actione in factum. cogitabis tamen: quia Docto. non tangunt. ¶ Est tamen aduertendum circa prædicta, quòd licet per calumniam quis vocaretur: tamen eximens teneretur pœna istius edicti, vt in l. 4. §. item si quis. ff. ne quis eum. & ibi tenent Doct. Nec obstant l. 1. & 2. eodem titulo: quia, vt ibi dicit glo. & bene, hoc casu actor non deliquit in vocando: sed calumniando, quasi dicat, non fit compensatio doli ad dolum, cum cadant circa diuersa, secundum aliquos.

¶ Sed tu dic secundum Bar. quòd quando quis habet priuilegium, ne possit ipso iure ad ius vocari: vel ope exceptionis, & tunc si vocatur, peccatur in vocando: & ideo, qui vi eximit non peccat, vt in cõtrario, & in casibus superioribus. Quandoque quis non habet ius ne vocetur, sed habet ius ne exigatur, & tunc si vocatur, bene potest vocari, & valet vocatio, licet etiam vocetur pro debito soluto, seu pro indebito, sed tamen actor dicitur calumniosè procedere, & ideo, qui vi eximit, tenetur, vt d. §. item si quis, secundum Bart. & sequitur Bal.

¶ Vel potest dici secundum Bald. quòd aut quis non vocatur ritè, & eximens non tenetur: quia hoc non respicit ius partis, & procedit contrarium: aut non vocatur rectè, & sic delinquitur contra ius partis, & habet locum pœna. allegat in simi. ff. ad Turp. l. 1. §. accusationem. ¶ Nec obstat, quòd hoc casu non videtur posse dari talis actio, nec iurari, quia si calumniatur, nõ videtur dari interesse in actore, quia responderi potest per ea, quæ statim dicam in seq. quæst.

24 ¶ †Quartodecimò excusatur, quando l. permittẽte id faceret. l. cuiuscunque, in fi. C. ad l. Iul. maie. & l. lege Iulia. C. ad l. Iuliam, de vi. tenet Bal. in l. ad dictos. C. de Episc. audi. facit quod no. Innoc. in c. si quando. de offic. deleg. Bar. in l. prohib. C. de iure fisci. lib. 10. Bal. in l. quisquis. C. quomodo appel. nõ recip. Pontan. in repe. l. 1. C. de hæred. inst. q. 6. ibi. §. 6. sic arguitur, quotiescunque, col. 22. facit l. Gracchus. C. de adult. cum si.

25 ¶ †Quinto quæro, quæ actio competat ex hoc edicto. ¶ Sol. Dic, quod datur actio in factum, vt l. pen. §. in eum. ff. ne quis eum. ¶ Et ideo appellatur actio in factum, quia non habet aliud nomen, quia ista est natura, ꝙ ita appelletur, quando ex edicto Prætoris datur, prout datur ista, quasi in factum, intelligatur, vbi in subsidium alia non datur, & datur ex facto, secundum verba edicti, sed quando actio non descendit ex edicto Prætoris, sed ex alia l. & nõ est nominata, tunc datur condictio ex l. vt C. & ff. de condi. ex lege, vel præscriptis verbis, vt l. quoties. ff. de præscriptis verbis.

¶ Aduerte tamen, quia si seruus alienus vi exemisset, si quidem domino iubente, vel mandante, aut sciente, nec prohibente, cum posset prohibere, teneretur dominus prædicta actione, ac si ipse exemisset, sed si seruus exemisset domino ignorante, dominus teneretur noxaliter duntaxat, vt l. 1. §. 1. ff. ne quis eum, & sic teneretur, vel quanti actor in litem iurauerit: vel si maluerit, poterit dare seruum pro noxa, ad quod vide quæ latius dixi in c. si bos. infra de iniurijs. in 6. prin. art.

26 ¶ †Sexto quæro, ad quid, seu in quantum detur actio prædicta, & an si plures exemerunt, quilibet teneatur, & qualiter. ¶ Sol. secundum Pontanum in repet. l. 1. C. de hære. insti. colum. 41. ver. item qua pœna puniatur. per l. consequens. C. de exact. trib. lib. 10. & l. si per alium. ff. ne quis eum. ¶ Sed tu distingue, quod aut loquimur de eo, qui ducebatur pro debito ciuili, aut pro crimine. ¶ Primo casu, tex. in d. l. pen. §. in eum. ff. ne quis eum. dicit quod in hunc qui vi eximit, in factum iudicium datur, in quo iudicio non id cõtinetur, quod in veritate est: sed quanti ea res est, ab actore æstimata, de qua controuersia est, & sic tenetur ad pœnam, quę est, quanti actor in litem iurauerit. Et dicit ibi glo. quod non continetur interesse commune vel particulare, sed quanti actor in litem iurauerit, quasi velit dicere, quod in hac pœna non venit interesse commune seu singulare, scilicet, probandum secundum veritatem per testes, vel per similem probationis speciem, sed tamen ille, qui iurauit, debet iurando confiderare ipsum interesse commune vel singulare. ¶ Et aduerte, quia licet in actionibus stricti iuris non iuretur in litem, vt not. in l. in actionibus. in prin. & §. planè. ff. de in litem iuran. tamen in hac actione, quæ est stricti iuris, speciale est, quòd iuretur in litem, propter rigorem iudicij conseruandum, & contemptam iudicis maiestatem, vt dicit glo. ibi, licet in hoc casu non concurrat dolus cum difficultate probandi. quo casu, verum est quod etiam, licet non concurrat difficultas probandi cum dolo aduersarij, secundum ea, quæ habentur in c. fi.

supra, quod metus causa, & in l.si quando. C.vnde vi. tamen occasione prædicta, defertur prædictum iuramentum. ¶Sed quæro circa hoc, vtrum in hoc iuramento deducatur illud, quod debitor in veritate debebat. ¶Sol. Glo.in d.§.in eum.recitat opin. ¶Quidam enim distinguunt, ꝙ aut ius quod actor habebat cõtra reum sublatum est tempore, vel alio modo, & tũc venit id, quod in veritate debebatur: aut non, & tunc non uenit, arg.l.si quis stipulatus.in fi.ff.de verb.oblig. ¶Sed Glo.in d.§.in eum.concludit, quòd indistinctè veniat: saltem, quia actoris interest plures habere eiusdem rei debitores, vt l.3.ff. de libe.lega.secundum Azo. ¶Sed Iaco. But.dicit, quòd istud debetur tanquam mera pœna, per l. fi. eod.titu.& Bart.& Doct. communiter intelligunt, quòd ista actio datur quanti ea res est ab actore æstimata: & istud totũ sit pœna, sicut in simili, in actione furti uenit duplum vel quadruplum eius, quod res est, vt id totum sit pœna: & res furtiua nihilominus debeatur: sic & in terminis nostris, quãti ea res est, hæc æstimatio rei debetur nomine pœnæ: & nihilominus debetur res: & sic in hac condemnatione habetur respectus ad rem, vt secundum eam fiat æstimatio, & impositio pœnæ: non autem vt ad eam fiat condemnatio: & sic vnius solutio liberat alium. Et sic tenent omnes Doct. secundum Bar. quæ verba sunt aliqualiter obscura. ¶Bald. vero in l.si per alium.ff.ne quis eum. dicit quod opin. Iac. Butr. videtur verior, quàm opin. Glo. quia licet ista pœna mensuretur ad interesse, non propterea est interesse, allegat in simili.ff.de publiciana.in l.hoc edicto. vbi sunt duo exempla eiusdem quãtitatis, & vnum est mera pœna, alterum non. ¶Item, quia sumunt hic originem in personis diuersorum, & diuersõ iure: vnde hic fit deuolutio, non transfusio. vnde dicit Bal. quòd non credit, quod forma iuramenti sit pro quanto nollet actor reum exemptum: sed pro quanto debeo nolle, vt potius cõsideretur ueritas, quàm fictio.

¶Subdit tamen, quòd multum in contrarium facit litera in exemplo de calumniatore, vbi nulla fuit condemnatio. Item facit contra literam dum dicit non habere relationem ad veritatem principalis debiti, vbi debitum nõ subsistit: sed bene habetur relatio ad veritatem interesse ipsius exempti. de qua veritate standum est suo sacramento. ¶Subdit tamen Bal. quod Iaco. But. in modo iurandi inhæret Glo. quòd iuratur non tantum esse: sed pro quanto actor voluisset quòd ille non esset exemptus. Pet. vero voluit, quòd esset pro mẽsura debiti petiti, quod reprobat Bal. per no. in Auth. de exhib. reis. §. si vero vnde uerior videtur opin. ꝙ iuretur sub forma affectionis, quàm veritatis: quia tunc repugnarent literæ in eo, quod dicit de calumniatore: nisi ponas quòd possit dici interesse calumniatoris, eo quia habebat actiones paratas: & de sua calumnia non poterat liquere, exemplum habetur.ff. de fur. in l. quidam tabularum. & ff. de eden. in l. argentarius. in fi. secundum Bal. cuius verba etiam sunt satis obscura. ¶Dicit etiam Bal. in d.l.si per aliũ. in prin. quod circa intelligentiam prædictorum, duæ sunt opi. circa quantitatem petendam: & duæ aliæ circa modũ probandi. ¶Vna opin. est, quòd ueniat quantitas quanti interest non esse exemptum, in qua quantitate quandoque includitur debitum principale, si per exceptionem erat sublatum ius ipsius. ¶Alia opinio est, quod ueniat omne interesse exemptionis & causę: & hoc circa quantitatem petendam ab eximente. ¶Sed circa modum probandi.

27 ¶† Prima opinio est, quòd probatio fiat per iuramentum in litem taxandum: non ad veritatẽ, sed iuxta affectionẽ, quam agens habere potest ad rem petitam. Secunda opi. est, quòd non sit necessarium iuramentum loco probationis: sed sufficiant narrata & petita in ipso libello, vt in illis eximens cõdemnetur, secundum Pet. ¶Sed dicit Bal. quòd non credit, quòd Pet. velit excludere iuramentũ calumniæ, per l. thesaurus. ff. de exhiben. Bal. dicit se credere, quod sit magis consona rationi illa opinio, ꝙ non veniat nisi interesse emergens ex ipsa exemptione. arg. no. in l.1. & fi. ff. si quis ius dicen. non obtemp. ¶Item credit, quòd saltem sit necessariũ sacramentum ad probandum, vt in l. si quando. C. vnde vi. & Instit. de verb. oblig. §. 1. & ff. quod vi aut clam. l. sem per. §. in hoc interdicto. vnde Bal. in hac materia nõ firmauit pedes: sicut & frequenter motus sui fuit facere in omnibus materijs ambiguis.

¶Ego vero arbitror dicendum, quòd actor possit iurare, quanti sua interesse: non solum in veritate, hoc est respectu principalis debiti: sed si quod aliud posset cõtingere interesse extra principale debitum, & in quantum æstimauerit per iuramẽtum, & propter hoc est pœna, sed quo ad principale debitum, non sit pœna, sed verum interesse, vnde solum in eo, quod est vltra principale debitum, est pœna. Pone exemplum, principale debitum erat certum, pro quo quis erat conuentus, & fuit exemptus: sed ex eo, quia fuit exemptus, actor est passus damnũ, non solum respectu principalis debiti: sed etiam aliquo respectu, fortè quia si fuisset carceribus mancipatus, satisfecisset mihi: & ex eo, quod fuit exemptus non satisfecit. vnde interea propter non satisfecisse contingit, ꝙ aliquod debitum meum quod potuissem soluere cum pecunia mihi soluta à capto exempto, ego incidi in pœnam, vel in vsuris: aut amisi certum lucrum, vel aliud superuenit mihi interesse: certè hoc est interesse vltra debitum principale à me extimandum per iuramẽtum: & propter hoc potest dici vera pœna. vnde dico, quòd ad pœnam incurrendam, quæ verè sit pœna, exigitur aliquod interesse ipsius actoris extrinsecum à principali debito: quod non continetur in eo, quod est in veritate: hoc est in eo, quod in veritate debetur: quoniam respectu principalis debiti non videtur posse dici pœna, pro quo facit quod no. glo. iuncto tex. in l. ex quacunque. §. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit. vbi traditur, quod licet in pœna conuentionali, aut in mulcta non attendatur interesse: tamen in pœna iudiciali consideratur, an intersit actoris ad inquirendam pœnam. & istud interesse etiam respectu actoris dicitur pœna, quia petitur extra omne debitum principale. Et sic intelligo similitudinem exempli Bar. de pœna furti & re furtiua. ¶Et ex prædictis sequuntur istæ conclusiones.

¶Prima conclusio, quòd respectu illius pœnæ quæ est extra veritatem principalis debiti, si plures fuerint eximentes, omnes tenentur in solidum: nec solutione unius, alius liberatur, vt l. penult. §. hoc iudicium. ff. ne quis eum. quia totum est pœna tam ex parte eximentis, quàm actoris. Intelligo autem pœnam ex eo, quia vt dixi, illud petitur extra omne debitum principale. facit. ff. ad legem Aqu. in l. item Mela. §. si plures, & l. si quis id quod. §. fi. cum l. seq. ff. de iurisd. omn. iud.

¶Secunda conclusio, quòd propter solutionem talis pœnæ longè minus exigitur debitor a principali debito, vt l. penul. §. fin. ff. eo. sed respectu debiti principalis, solutione vnius, alius liberaretur, per ea, quæ dicam in 35. articulo quæst. 5. Et posset etiam figurari exemplum respectu actoris calumnioſi. ¶Pone, quòd Titius erat creditor Sempronij in veritate: sed adhuc non venerat dies, & sic non poterat facere illum citari, seu non poterat conuenire, per c. primum, infra de plus peti. & tamen dubitabat forte de eo, ne aufugeret: vnde pro alio calumnioſo debito, fecit eum capi: ea intentione motus, vt dum in carceribus ageret, & de calumnioſo disputaretur, cederet dies veri debiti: & faceret illum recommendari: certè si iste fuit exemptus, poterit iurare in litem quanti sua interest respectu istius interesse. Ita sensit Iac. de Rauen. & Marti. Sil. vt refert Iaco. But. Instit. de actio. §. pœna. Et sequitur Bart. in l. 4. §. itẽ si quis. ff. ne quis eum. Ad quod vide, quæ tradit Bar. in quæst. quæ incipit, Lapus fuit captus. licet secus sit, si esset peccatum in forma citationis: quia tunc secundum Bar. non posset captus recommendari, pro quibus facit quod tradit Bald. in l. 1. C. de errore calculi. vbi dicit, quòd maior est defectus formæ, quàm materiæ. Ange. vero dicit, quòd cum in hoc casu actor calumnioſus habeat iurare de suo interesse, vlterius non quæritur de debito per ipsum eximentem. vnde notat, quòd eximens aliquem de manibus familiæ, non potest obijcere actori de non debito. ¶Et sic habes ex prædictis, quomodo possit calumniatoris interesse probari: vnde hoc casu, si præfatus debitor aufugit, potest iurare quanti sua interest respectu sui interesse consistentis in non facta recommendatione, quam potuisset facere: & etiam respectu solutionis & consecutionis debiti, quæ fortè fuisset secuta, & quia propter factam exemptionem non fuit secuta, actor non solum damnificatus est respectu principalis debiti, quod non potest amodo consequi propter fugam illius: sed etiam fortè respectu interesse, quod incurrit ratione pœnæ incursæ, vel vsurarum, vel similis interesse, de quo supra dixi. ¶Sed hoc casu vel simili, si committeret etiam interesse respectu principalis debiti, & quòd est in veritate: tunc respectu ipsius principalis debiti solutione facta per vnum ex pluribus eximentibus, tam principalis debitor, quam alij eximentes liberarentur, quia ista non est pœna. facit l. 1. §. si plures. ff. de eo per quẽ fac. erit. & ff. de cond. furtiua. l. si pro fure. §. furti. sed respectu alterius extrinseci interesse, secus est: quia id totum est vera pœna, vt dixi. ¶Et profecto, iudicio meo, est satis mirabile, quòd cum in rei veritate talis pœna habeat originem ab interesse, quòd solutione vnius alij nõ liberentur. Sed hoc ideo esse arbitror: quia legislator voluit, quòd esset mera pœna, ex quo est penitus extrinseca a principali debito sortis. Et hoc forte propter rigorem iudicij conseruandam, & contemptam Prætoris maiestatem. ¶Et est aduerten-

dum, quòd respectu principalis debiti, potest esse interesse ipsius actoris, eo quòd reus fuit liberatus vsucapione, quo casu etiam arbitror, quòd si plures fuissent, qui vi eximissent, vnius solutione omnes liberarentur: quia licet respectu eximentis sit pœna, tamen respectu actoris est verum interesse. Cogitabis tamen, quia Doct. non tangunt.

28 ¶† Et no. quòd hoc casu, ꝙ licet indubitanter agi possit contra eximentem, tamen si fuisset in dolo: quia se eximi fecisset, posset agi restitutoria contra eum, sed si non fuisset in dolo: tũc posset solum agi restitutoria in subsidium, si eximens non esset solũdo, secundum gl. in l. sed eximendi. ff. de eo per quẽ fac. erit. & sequuntur Docto. ¶Et prædicta procedunt, quantum ad actorem principalem.

29 ¶† Quantum vero ad eius hæredem, videtur requiri verum interesse, per tex. in l. pen. §. fi. ff. eodem. vbi tex. vult quòd hæredibus ita demum detur hæc actio, si eorum intersit: vnde hæc est differentia inter actorem defunctum, & eius hæredem: quia actori datur hæc actio si non intersit, vt patet: quia datur etiam calumnianti, vt supra dixi: secus est in hærede. Et ratio differentiæ est, secundum glo. quia hæc actio solum continet vindictam: & ideo non datur hæredi, vt in actione iniuriarum, nisi probet sua interesse, & tunc datur, quia interest: non inquantum solum interest, sed in quantum solum iurauerit, sicut in actione furti, quæ datur si interest: non tamen ad interesse: sed ad duplum vel quadruplum, vt Insti. de fur. §. furti, secundum gl. in d. §. fi. & sequuntur Bar. & Bal. & Doct. quia in pœnis consideratur, an intersit, non in quantum intersit, & sic patet, quòd tam in defuncto, quam in hærede, videtur necessarium, secundum Bar. & Ange. quòd intersit, & tamen tex. in d.l. pen. §. fi. circa interesse, videtur denotare quandam differentiam inter defunctum & hæredem. vnde dicit ibi Ioa. Petr. quòd fortè dici potest, quòd etiam in defuncto requiritur interesse, vt dixi, sed quòd intersit, & quantum intersit, probatur per proprium iuramentum, nisi constet de non interesse ipsius, sed in hærede debet probare per testes, vel alias legitimas probationes quòd eius intersit, & probato hoc, quòd intersit, probabitur per proprium iuramẽtum, quod tamen relinquit cogitandum, quæ consideratio videtur mihi satis iuri consona, sicut in simili dicimus in c. fin. ff. quod metus causa. & in l. si quando C. vnde vi. cum similibus, vbi amissio rerũ probari debet per legitimas probationes: sed valor & quantitas per proprium iuramentum. Et ratio differentiæ in terminis nostris, iudicio meo, potest assignari: quia ipsi defuncto clarius potuit petere, quod sua interesset ex citatione facta ad petitionem ipsius, & sic ex suo facto proprio, & ideo ét quo adhoc admittitur iuramentum: sed ipsi hæredi, cum non sit de facto suo, non potest esse ita notum, & ideo non debet deferri sibi iuramentum, an interfuerit, ex quo loquimur de facto alieno, sicut in simili dicimus de iuramento necessario, quod defertur in defectum probationis: quia tale iuramentum non defertur alicui circa factum alienum, quod esset notum ipsi iuranti, vt traditur in l. admonendi. ff. de iureiurando. de quo latè dixi in c. fi. infra de iureiurando, sed facta legitima probatione, quod intersit: quia tũc ex tali

probatione intereſſe poteſt informari de quantitate intereſſe: admittitur probatio per proprium iuramentum circa quantitatem ipſius intereſſe. Et prædicta notabis, quia nouiſsima ſunt. Et ex prædictis patet reprobatam opinio. Pet. de Bellapertica, qui voluit, quòd æſtimatio rerum debeat fieri per veras probationes, quam opinionem reprobant Bart. & Doct. quia ſi probaretur per alios, & non per iuramentum actoris: tunc diceretur fieri probatio ſeu æſtimatio per alium, & non per actorem: cuius contrarium volunt leges ſuperius allegatæ, quod etiam patet ſecundum Bar. per ea, quæ diximus de actore calumniatore, qui verum intereſſe nullo modo poſſet probare: niſi ſtaretur eius iuramento, ſecundum Bar. Et vide ad prædictam materiam, quæ dixi in c. fi. de reſcrip. ſuper glo. prin. verſi. 3. quæſt.

30 ¶ † Sed quæro circa prædicta, vtrum iudex debeat præmittere taxationem, & mediante taxatione refrenare tale iuramentum. ¶ Sol. Ioan. Petru. in d.l. pen. §. in eum. ff. ne quis eum. ſentit quòd ſic, per l. 1. §. fi. ff. ſi quis ius dicenti non obtempe. dicit tamen cogitandum, quia Doct. nõ tangunt. ¶ Ego arbitror hoc verum: quoniam regulare eſt, q̃ quod libet iuramentum in litem debeat præcedere taxatio, vt traditur in c. fi. ſupra quod metus cauſa, & in l. ſi quando. C. vnde vi, & in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Et quia aliàs eſſet minus periculoſum nulla præcedẽte taxatione deferre tale iuramẽtum, & poſſet de facili dari materia deierandi, contra no. in c. clericos. infra de cohab. cler. & mulie. Et prædicta procedunt, quando liber homo exemiſſet vocatum in ius. Sed ſi ſeruus alicuius exemiſſet: diſtingue, quòd aut hoc fecit Domino iubente, mandante, vel ſciente & non prohibente, cum poſſet: & tenetur perinde ac ſi ipſemet exemiſſet: aut ſeruus exemit Domino ignorante, & tunc tenetur noxaliter duntaxat, vt l. 1. §. 1. ff. ne quis eum. & ſic tenebitur, vel quanti actor in litem iurauerit, vel dare ſeruum pro noxa. Ad quod vide, quæ latius dixi in c. ſi vos. inſ. de iniur. in 6. princip. artic.

31 ¶ † Sed quæro vlterius circa prædicta, quid iuris in eo, qui non exemit de manu familiæ, ſed extraxit de carcere. ¶ Sol. Bart. in l. penul. §. fin. ff. ne quis eum. dicit, quod facit litem ſuam, & tenetur de toto debito, non ſolum perſonæ priuatæ: ſed & fiſco, per l. quoties. C. de exac. tribu. lib. 10. & ibi per Bar. ſed ſi eximeret carceratum pro maleficio condemnatum, vel condemnandum, eo quòd eſſet confeſſus crimen, dicit Bar. in l. 4. ff. ad leg. Iuliam maieſtatis, quòd incidit in crimen læſæ maieſtatis. Si vero eripit aliquem non condemnatum vel confeſſum, caſus eſt ſpecialis, quòd debet puniri ad mortem. l. fi. C. de malefi. & mathe.

¶ Sed aduerte, quia Bal. in l. addictos. C. de epiſc. audien. dicit, quòd eximens tenetur, ac ſi fideiuſiſſet pro eo in omnem cauſam, per l. fin. C. de ope. liber. & C. de exact. tribu. l. 3. & ibi per Andream de Barulo. Si vero aliquis iret ad carceres vt liberaret detẽtum, tenetur l. Iulia maieſtatis, vt d. l. 4. ff. ad leg. Iul. maieſta. ſecundum Nicolaum Trifoli. & ita reſi det Bal. ¶ Sed hoc vltimum potes intelligere, vt ſtatim dixi. Primum vero dictum debet declarari ſecũ dum ea, quæ ſuperius dicta ſunt.

32 ¶ † Item aduerte, quia ſi aliquis de manibus familiæ eximit damnatum ad mortem, eximens tenetur pœna capitali, caſus eſt ſing. in l. 4. in fi. ff. ad leg. Iuliam maieſt. ibi dum dicit, Quoniam confeſſum, tenet Ludo. Ponta. in repet. l. 1. C. de hæred. inſtit. colum. 41. verſi. item adde, quòd ſi de manibus familiæ. Et idem dicas de iudice, qui euaſit illum, qui mori debebat, ſecundum Bal. in l. ſi per alium. ff. ne quis eum, & ſequitur Ponta. in dicto loco. ¶ In alijs autẽ caſibus, qualiter debeat puniri, traditur in Authen. vt omnes obediant iud. prouin. §. eripiant.

33 ¶ † Quid autem in eo qui non eripit: ſed interficit reum captum à familia: qualiter puniatur, poſito quòd alias potuerit interfici, quia bannitus. Iaco. de Are. diſputauit, Dyn. & Bart. tangunt in l. in laqueum. ff. de acquir. rerum domi. & Bart. in l. eiuſdem. §. transfugas. ff. ad legem Corneliam de ſicar. tradit etiam Bal. in d. l. fin. C. de maleſi. & mathe. & in l. addictos. C. de epiſc. audi. & latiſsimè per Dominum Nellum in tractatu bannitorum, in ſecunda parte ſecundi temporis, queſt. 28. 31. & 32. & per Ange. de Aret. in tract. maleficiorum, in verbo fama publica.

34 ¶ † Vlterius etiam quæro circa prædicta, vtrum talis eximens poſsit cõdemnari à iudice propter iniuriam, quæ videtur facta ipſi iudici in eximendo. ¶ Sol. Bart. ſentit, quod ſic, ſi citatio fuit legitima. ¶ Sed dubium eſt, quid iuris ſi exẽptus non debebat vocari. & Barto. in l. 4. §. item ſi quis. ff. ne quis eum, dicit ſe dubitare. Subdit tamen, quòd lex ſemper videtur punire eos, qui vi eximunt illos, qui vocari debuerunt, vel qui erant criminoſi, vel ſuſpecti de crimine, vt l. fin. C. de maleſi. & mathe. & in l. 1. C. de his, qui latro. & in Authen. vt omnes obedi. iudi. §. aduocat. col. 6. Ang. vero dicit, quòd vbi eſt defectus in competentia iudicis, ita quòd poſsit reſiſti officiali, ſecundum ea, quæ traduntur in l. prohibitum. C. de iure fiſci, lib. 10. tunc talis eximens non puniatur aliqua pœna, quod ſequitur Ioannes Petrucius in l. 3. §. quod prætor. ff. ne quis eũ. per l. deuotum. C. de methatis. lib. 12. quia etiam amici poſſunt occurrere. facit Glo. in cap. dilecto. de ſenten. excommun. lib. 6. Et idem dicendum in omnibus caſibus, in quibus licitè poteſt reſiſti, de quibus in l. plerique. ff. de in ius vocan. Nec etiam debet puniri, qui non permiſit ire: quia locus erat periculoſus per quem ibat, argum. l. 4. §. prætor. cum princ. l. ſeq. ff. ne quis eum.

35 ¶ † Septimò principaliter quæro, quando hæc actio incipiat competere, & quãto tempore duret. ¶ Sol. Dic quod incipit competere eo ipſo, quòd ille exemit, & durat anno: quia cum ſit prætoria & pœnalis, eſt annalis, vt l. penult. §. in eum. ff. ne quis eum. quia prætores erant annales, vt l. in honorarijs. ff. de actio. & oblig.

36 ¶ † Octauò principaliter quæro, qualiter formetur libellus.

¶ Sol. Roffre. in hoc titulo, Rubrica 119. ſic formatur. ¶ Coram vobis, &c. Ego B. conqueror de A. qui M. à me vocatum in iudicinm vi, vel dolo malo exemit: vnde quanti in litem iurauero, in tantũ con demnari peto. Vel aliter cõclude ſic: Vnde meum intereſſe ſingulare peto, quod æſtimo mille florenos, & ad hoc propono actionẽin factũ ex illo edicto, Ne quis eum, qui in ius vocat. vi eximat. Et q̃ ita

ita rectè concipiatur libellus, colligitur ex l. prima, ſecunda, & tertia, & penultima. ff. eodem, ſecundum Roffre. Sed videtur, quòd libellus non ſit bene conceptus, cum dicit, Peto eum condemnari quanti in litem iurauerit, vel peto meum ſingulare intereſſe, quia tale intereſſe non videtur poſſe peti, cum non ſit in obligatione. Sed reſponde, quòd imo ſic bene concipitur. Ille enim delinquendo tenetur mihi ex maleficio, & ſic ad ſingulare intereſſe obligatur, ex quo in hoc edicto iuratur in litem, vt l. pen. ff. ne quis eum. & in l. 1. ff. de in litem iuran.

¶ Ego arbitror, quòd melior ſit forma prima, quam ſecunda, per ea, quæ dixi ſupra, q. 6. prin. Sed aptior videtur eſſe hæc forma, videlicet.

¶ Coram vobis, &c. conqueror ego B. de A. qui M. a me vocatum in ius realiter, vi exemit, quare cõfiderato intereſſe communi & ſingulari, peto ipſum condemnari quanti, præmiſſa a vobis taxatione in litem, iurauero, &c. Nec eſt neceſſe quòd proponatur nomen actionis, per ea, quæ dixi in cap. 2. de libelli oblatione. art. 12. q. 11. Et prædicta forma ſatis colligitur ex his, quæ ſuperius dicta ſunt, maximè in 6. q. princ.

37 ¶ † Nonò principaliter quęro, quales poſitiones actor debeat formare ad intentionem ſuam conſequendam, & quales reus ad defenſionem. ¶ Sol. Quo ad actorem poteſt colligi practica ex forma libelli, & ex his quæ ſuperius dicta ſunt, vt puta: In primis, pone qualiter B. fecit vocari M. ad iudicium. Item, quòd fecit ipſum citari coram tali iudice. Item, quòd in tali cauſa. Item, q̃ citabatur realiter. Item, quòd dum perſonaliter duceretur A. vi exemit ipſum M. de manu familiæ. Item, quòd præfatus iudex habuit poteſtatem citandi illum realiter. Item, quòd prefatus M. potuit in dicta cauſa rea liter citare. Item, occaſione talis exceptionis M. præſcripſit contra me, vel quod actionem, quam habebam contra eum, amiſi præſcriptione, vel quòd ſim in tantum damnificatus. Quæ quidem poſitiones colligũtur ex his, quæ ſuperius dicta ſunt. Reus vero ad ſuam defenſionem faciet poſitiones, quæ colligi poſſunt ex illis caſibus & cauſis, in quibus, & propter quas accuſatur reus a tali exemptione, de quibus dixi ſupra, quæſtione quarta, ſuper quibus eximens ſecundum varias contingentias poteſt aliter fundare defenſionem ſuam. Et ex his, Deo duce, expeditus eſt trigeſimuſquartus principalis articulus.

SVMMARIVM.

1 *Edictum, ne quis eum qui in quibus differat ab edicto, de eo per quem factum erit. & trib. nu. ſeqq.*
5 *Edictum, de eo per quem factum erit, cui & contra quem detur. & octo, num. ſeqq.*
14 *Actio ex edicto, de eo per quem factum erit, cui detur.*
15 *Actio quæ oriatur ex edicto, de eo per quem factum erit.*
16 *Actio ex edicto, de eo per quem, &c. in quantum detur.*
17 *Præſcriptio fauorabilis non interrumpitur.*
18 *Actio quæ datur ex clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa, an ſit vtilis vel directa.*
19 *Reus à tertio impeditus, contra eum agere poteſt.*
20 *Remedium edicti, de eo, per quem factum erit, eſt ſubſidiarium.*
21 *Actor conſequutus intereſſe ab impediente, an poſſit ab impedito pœnam, & intereſſe per ſtipulationem promiſſum exigere.*
22 *Dominus quando teneatur pro impedimento facto a ſerno.*
23 *Actio ex edicto, de eo per quem factum erit, quando competere incipiat, & quanto tempore duret.*
24 *Libellus in actione ex edicto, de eo per quem factum erit, qualiter formetur.*
25 *Poſitiones tam rei, quam actoris, qualiter formentur in edicto de eo per quem factum erit.*

ARTICVLVS XXXV.

IN REGES IMO QVINTO & vltimo articulo videndum reſtat de eo per quem factum eſt, quo minus quis ad iudicium citatus ſiſtat in iſto iudicio, quia non ſolum eximens tenetur, ſed etiam ille, per quem factum eſt quo minus quis ſiſtat, pro cuius articuli clariori doctrina proſequar infraſcriptas queſtiones.

¶ Primo igitur principaliter quæro, in quo differat iſtud edictum ab edicto præcedenti, ne quis eum, &c.

¶ Sol. Gloſ. in Rubr. ff. de eo per quem factum erit, ponit quatuor differentias.

1 ¶ † Prima, quia illud ſolum habet locum, quando vi factum eſt, quo minus quis ſiſtat, vt l. 1. & 3. in prin. ff. ne quis eum. Ad quod vide quod dixi ſupra in præcedenti articulo, quæſt. 4. Sed iſtud edictum habet locum etiam ſine vi, vt ſtatim dicam in 2. q. princip.

2 ¶ † Secunda differentia eſt, quia illud edictum ſolum conſulit & prouidet vocanti ad ius, & ſic actori, vt dixi in præcedenti articulo, quæſtione 3. Hoc autem edictum prouidet non ſolum actori vocanti: ſed etiam reo vocato, vt l. 1. §. ſi reus. & l. finali, in principio, & §. ſed & ſi ſtipulatur. ff. de eo, per quem factum erit. dicam ſtatim in 3. quæſtione principali.

3 ¶ † Tertia differentia eſt, quia in illo agitur ad id, quod intereſt, hoc eſt, quanti actor in litem iurauerit, vt l. pen. §. 1. ff. ne vis fiat ei. dixi in præcedenti art. q. 6. In iſto vero agitur ad intereſſe duntaxat, ut ſtatim dicam in 4. q. princ.

4 ¶ † Quarta differentia eſt, quia illud habet locum ante ſatiſdationem, hoc vero poſt ſatiſdationem, vt patet ex ordine titulorum poſitorum in compilatione Digeſtorũ, quia inter titulum, Ne quis eum, &c. & titulum, De eo, per quem factum erit, interponitur titulus, qui ſatiſd. cog. Sed hęc differentia reprobatur a Bar. & communiter a Doc. quia hoc edictũ habet locum, etiam ante ſatiſdationẽ, vt l. fi. in prin. ff. de eo, per quem factum erit. facit quod dicam inf. q. 5. Et idem ſentit Roffr. in libellis ſuis, in hoc ti. Rubrica 120. ¶ Sed poteſt aliqualiter defenſari præ dicta differentia glo. a communiter accidentibus: quia hoc edictum principaliter intendit tractare de impedimento, quo minus ſiſtatur in iudicio, illud vero ne vocatus in ius vi eximatur, & ſic quaſi in principio, & ſic ante ſatiſdationẽ præſtitã, hoc vero quaſi poſt ſatiſdationẽ præſtitam, & ſic in compila-

tione digestorum, vt dixi, est intermedius titulus: scilicet, qui satisd. cog. inter istos duos titulos, & ita videtur fuisse de mente glo. in d. Rubrica, ponentis dictam quartam differentiam. ¶ Sed quamuis hoc edictum hoc intenderet, non tamen negat quò minus posit habere locum ante satisdationem. inconueniens enim esset, q; si sine vi per aliquem factum esset, quominus in iudicio sistat, nó esset prouisum damnificato, quia huic non prouidebatur per titu. Ne quis eum, &c. quare dicit Bal. in Rubr. ff. de eo, per quem factum erit. ¶ Et ex prædictis etiam apparet, q; isti tituli se habent vt excedentes & excessi, & aliquid requiritur in vno, quod non requiritur in altero, nec actiones sunt pares. ¶ Posset etiam dari quinta differentia, vltra gl. videlicet, q; hoc edictum habet locum etiam in eo, qui fuit impeditus, qui ex sola conuentione habita cum aduersario desistendo in iudicio, absq; iudicis facto, ad iudicium veniebat: illud verò videtur habere locum solum in vocato iudicis autoritate, ad quod vide quod statim dicam in secunda quæstione principali, versi. 9. declaratio.

5 ¶†Secundò quæro principaliter, quis teneatur hoc edicto, & contra quem detur, & ex qua causa, & propter quid detur.

¶Sol. Dic, q; ille tenetur, per quem factum est quo minus quis sistat in iudicio, vt in rubro & nigro. ff. de eo, per quem factum erit. hæc tamen conclusio recipit aliquas declarationes.

6 ¶†Prima declaratio est, quia ex quo edictum hoc loquitur per relatiuum, quem, quod refert terminum communem: sequitur, quòd tam masculus, quam fœmina comprehenditur, ad quod vide quod dixi in præcedenti art. q. 2.

7 ¶†Secunda declaratio est, quòd tenetur non solum vnus, si per vnum solum sit factum, ex quo minus in iudicio sistatur, sed etiam pluries tenetur si per plureis factum est, vt l. 1. §. si pluries. ff. de eo per quem factum est. solutione tamen vnius omnes liberantur, vt ibi. Et gl. ibi assignat rationem: quia licet ex parte soluentis sit pœna, tamen ex parte recipientis est interesse, secus si ex vtraque parte esset pœna, per ea, quæ dixi art. 33. q. 5. Et hoc procedit, vbi actio quæ ab initio non fuisset pœnalis, ex post facto non esset effecta pœnalis, alias secus, per l. si cum exceptione. §. fi. cum l. seq. ff. quod met. cau. Et ad materiam vide, quæ traduntur in l. Item Mela. §. si plures. ff. ad l. Aquil. & per Bar. in l. aufertur. §. fin. ff. de iure fisci. & per Bal. in l. 1. C. si plures vna sententia, & quod latius dixi in l. 3. in princ. ff. de duobus reis, in 7. prin. art. q. 7.

¶Quid aût si vnus liberaretur alio modo, quam soluendo, an patrocinentur alij, vide no. in l. item si res. ff. de alie. iudi. causa mut. fac. & quod traditur in l. fi. C. de his, qui a non do. manu. & in l. si seruus. ff. vi bo. rap. ¶Vtrum autem ille, qui soluit, possit repetere ab illo, quem liberat, dicam statim in q. 5.

8 ¶†Tertia declaratio est, q; hoc edicto tenetur non solum homo liber, sed etiam seruus per quem factum est, quo minus quis sistat, & pro eo Dominus suus tenetur noxaliter, quod intellige secundum ea, quæ statim dicam in 5. q.

9 ¶†Quarta declaratio est, quòd tenetur hoc edicto non solum, qui perfecit quo minus quis sistat: sed etiam, qui per alium fecit, intelligendo tamen secundum quod statim dicam in sequenti declaratione.

10 ¶†Quinta declaratio est, quò ad hoc vt quis teneatur, exigitur dolus malus, & sic vt dolo malo impediat, & faciat quo minus quis sistat, vt l. 1. in prin. ff. de eo, per quem factum erit. Dolo autem malo non tantum is fecisse putatur, qui suis manibus, vel qui per se retinuit, sed etiam si dolo malo alios rogauit, vt eum aliquo loco detinerent: vel ad alium locum adducerent, ne in iudicio sistat, vt d. l. 1. §. 1. Verba enim edicti loquuntur in rem, hoc est, ita vniuersaliter, q; comprehendunt etiam fieri facientem. Dicunt enim, per quem factum erit quò minus in iudicio sistat: hoc est, si aliquid factum erit, propter quod iste effectus sequatur, & sic comprehenditur verbis edicti, secundum Bar. in d. l. 1. Ad quod omnino vide, quæ dixi in c. vt famæ, infra de senten. excomm. in 4. prin. art. in sexta conclusione. ¶Et aduerte: quia in eo, qui rogatus ab alio retinuit, vel abduxit, non exigitur dolus malus: satis. n. est q; dolo malo fecerit, qui rogauerit, licet ille, qui retinuit vel abduxit, ignoraret quid committeret, vt d. l. 1. §. 1. ff. de eo, per quem factum erit. facit l. si quis id quod. §. dolo. ff. de iurisd. om. iu. Nec distinguimus, vtrum ille, qui fecerit, solum hoc fecerit vigore mandati, an vero etiam esset aliàs facturus, ex quo tale mandatum statim inducit delictum, vt l. 1. §. 1. persuadere. ff. de seruo corrupto. ¶Aliqui tamen volunt, q; ex quo exigitur facti consummatio, non tenetur mãdans, nisi mandatarius erat alias facturus. ¶Et de materia vide Iac. But. & Bal. in d. l. 1. & etiam Bar. & per eum in l. non solum. §. Proculus. & §. mandato. ff. de iniur. ¶Et ex prædictis ẽt infertur, quòd si aliquis venienti ad iudicium dolo malo denunciauit aliquid triste, propter quod si verum fuisset, veniens non habebat necesse ad iudicium venire, per no. in l. 2. in fi. ff. de in ius vocan. ¶Ad quod vide quę dixi supra ar. 5. q. 17. fall. 9. 10. & 11. vnde si talis denunciatus non venit propter talem tristẽ nuncium, nũcians tenetur hoc edicto. Et Rof. in Rubr. 120. circa hoc exemplificat, quando aliquis nunciauit mortem patris, vel filij, aut amasiæ ipsius nũciati, quam super anima diligebat. Nec obstat, quòd videatur potius imputandum nunciato, eo quòd fuit nimis credulus: quia licet ipse fortè fuerit in culpa: quia credidit, quod credere non debebat, tamen nunciator fuit in dolo, & dolus pręponderat culpę, ut in l. si obstetrix. in fi. & l. qui foueas. §. hoc tamẽ. & l. si putator. ff. ad l. Aqu. Et idem ego arbitror, si denũciasset aliquid lætitiæ, uel iubilationis, uel quid simile propter quod fuisset secutus idem effectus, secundum quod possunt exempla colligi ex his, quæ dixi, art. 5. q. 17. in pluribus *fallentijs*: quia eadem est ratio contrariorum, 32. dist. hospitiolum. cum simil.

11 ¶†Sexta declaratio est, quòd hoc edicto tenetur non solum tertius, qui dolo malo fecit quo minus reus in iudicio sisteret, sed etiam si fecit, quo minus actor in iudicio sisteret. ¶Ad quod tamen vide quod statim dicam in 3. & 4. q.

12 ¶†Septima declaratio est, quòd hoc edicto tenetur, non solum ille, per quem factum est, sed etiam ipsius hæres, si modo ad eum peruenit, vt l. 1. §. fin. ff. de

ff. de eo per quem factum erit. Qualiter autem hoc contingere posset, quòd ex hoc facto aliquid ad hę redem peruenisse dicatur. Respondeo, pone, quòd rem meã possides: & interea dum vsucapis, aliquis instituit te hæredem: & rogat te, vt eandem tradas B. post aditam hæreditatem conuenio te rei vendicatione B. legatarius ad hoc vt posit rem habere: ad hoc vt compleatur vsucapio dolo facit, ne hæres in iudicio sistat, sicque completa est vsucapio, & legatarius rem sibi legatam habet, & moritur: & res ipsa ad hæredem venit: agitur ergo contra hæredẽ legatarij, quia propter maleficium defuncti, habet quod aliàs non haberet, secundum Azonem. Vel potest breuius figurari exemplũ. Si aliquis exemit seu impediuit per pretium, quod pretium ad hæredem peruenit: vel tertiò, quando fideiussor debito rem impediuit: & sic liberatio ad eum & hæredem fideiussoris peruenit. ff. de dolo. l. in hæredem. & l. itaque. & ff. quod metus causa. in l. illud. secundum glo. in d. l. 1. in fi. & sequuntur Doct. Exigitur ergo ad hoc, vt hæres teneatur, quòd aliquid ad ipsum peruenerit. Nec obstat l. si quis missum. §. actore. ff. de dam. infec. quia & ibi ad hæredem videtur peruenisse: cum posit offerendo cautionem euitare actionem, secundum glo. in d. l. 1. in fi. & sequuntur Doct.

13 ¶†Octaua declaratio est, quòd non solum tenetur hoc edicto, vbi factum seu citatio iudicis interuenit: sed vbi factũ iudicis non interuenit: sed partes adinuicem conueniunt de sistentia in iudicio, & de eundo ad iudicem: licet in contrarium faciat, quia titulus, Ne quis eum, &c. non videtur habere locum hoc casu per ea, quæ dixi articulo præcedenti, quæst. 4. versi. 13. excusatur. vnde videtur, quòd similiter istud edictum non habeat locum eadem ratione, quia istud edictum videtur considerare ẽt iudicis authoritatem & contemptum: nisi fortè diceres, quòd cum hoc edictum non faciat mentionem, quòd esset uocatus in ius: sed solum loquatur de sistentia in iudicio, vt patet ex ipsa rubrica, de eo, per quem factum erit, ex l. fin. in princ. eo. titu. Ideo videtur habere locum etiã in casu prædicto: & maximè quia impediens mitius punitur ex hoc edicto, quam vi eximẽs ex illo edicto: cum ex hoc edicto, quis teneatur ad interesse: quo soluto, sæpe liberantur, vt supra dixi. ¶Ex illo vero ad interesse, quanti in litem iuratum fuerit. vnde cum sit pœna: cęteri non liberantur, vt dixi articulo præcedenti, q. 6. Et in hanc partem inclinat Ioan. Petru. in l. fi. in princ. ff. de eo, per quem factum erit. Cogitabis, quia Doct. non tangunt. Et sic secundum hoc habes aliam quintam differentiam inter hoc edictum, & illud, de quo dixi supra, q. 1.

14 ¶†Tertiò principaliter quæro, cui detur, seu quis agere possit ex hoc edicto. ¶Sol. Dic, quòd datur stipulatori, seu illi ad cuius petitionem impeditus sisti debebat: siue sit reus, siue sit actor, vt colligitur ex l. 1. ff. de eo, per quem factum erit, maximè in §. si reus. in l. fin. §. sed & si per stipulationem, eod. titu. vbi tex. notabiliter vult, quòd si stipulator dolo Titij, & promissor dolo Mæuij impeditus fuerit quo minus in iudicio sistatur: vterque aduersus eum, cuius dolo impeditur fuerit, actionẽ in factũ experiri potest. Quinimò arbitror, quòd si dolo tertij reus fuit impeditus, licet nullam præstitisset satisdationem: nihilo minus agere posit contra impedientem, si fortè eius interfit: puta, quia eum mulctauit in aliquo, in quo non mulctasset, si fuisset, secundum Gof. in libellis.

¶Sed tunc quæro, quid si propter impedimentum reus compleuit præscriptionem, quam non cõpleuisset, & sic fecit hoc lucrum facto impedientis: sed tamen in aliquo mulctatus est à iudice, an potuerit agere ad id, in quo mulctatus est.

¶Ego arbitror quòd non, si minus esset in damno mulctæ, quam in lucro præscriptionis. secus si plus esset in damno mulctæ: quia tunc arbitror agi posse ad illud plus: cũ hoc casu interfit in eo quod plus est. Et hæc actio detur ad interesse duntaxat, vt dicam in 5. quæstione. Cogitabis, quia Doctores non tangunt.

¶Et aduerte, quia si dolo actoris reus fuit impeditus, vtrum agere posit ex hoc edicto: & ad quid, statim dicam in 4. quæst.

¶Si vero stipulator dolo promissoris, & promissor dolo stipulatoris impeditus fuerit quo minus ad iudicium ueniret: nemini eorum succurritur per hoc edictum. compensat enim Prætor dolum hinc inde adinuicem cõmissum, vt l. fi. §. pen. ff. de eo per quem factum erit. ¶Et no. quòd non solum stipulator, seu ille ad cuius petitionem impeditus sisti debebat, agere potest, sed etiam ipsius hęres, vt est tex. in l. 1. §. pen. ff. eod.

15 ¶†Quartò principaliter quæro, quæ actio oriatur ex hoc edicto. ¶Sol. Dic quòd oritur actio in factũ, tex. est in l. fi. in prin. & §. sed & si stipulator. ff. de eo, per quem factum erit. Et vide quod dixi articulo præcedenti, q. 5.

16 ¶†Quintò principaliter quæro, ad quid, seu in quantum detur hæc actio. ¶Sol. Distinguenda arbitror principaliter duo membra.

¶Primum membrũ erit de homine libero, per quem factum erit &c.

¶Secundum, de seruo.

¶Circa primum membrum de homine libero, dic quod contra eum datur actio ex hoc edictio ad interesse, vt l. 1. in princ. & §. si plures. ff. de eo, per quẽ fac. erit. Tenetur enim ille per quẽ factum est, in quãtum actoris interest illum sisti, vt l. 3. in prin. ff. de eo per quem factum erit. Vnde in ipso iudicio venit, si quid actor seu stipulator ob ipsam rẽ perdidit: veluti si reus interea per prescriptionẽ rei petitę dominium acquisiuit, aut actione liberatus est. Sed contra prædicta opponitur: videtur enim q; ex quo citatio emanauit, seu facta est missio executoris, seu nuncij, interrupta sit prescriptio, per l. cũ notissimi, in prin. C. de præscrip. 30. anno. & l. constitutionib. ff. de actio. & oblig. ¶Sol. Glo. in prin. ff. de eo, per quem factum erit, & in iuribus in contrarium allegatis, multum se inuoluit: sed pro veritate solutionis præmittendum est, secundũ Bar. quòd quædam est præscriptio merè odiosa: quæ currit negligentia non petentis, qualis est præscriptio 30. vel 40. anno. Et ista sola citatione interrumpitur. ¶Et ratio est: quia per citationem cessat negligentia, quæ est causa illius præscriptionis, vt l. cum notissimi.

17 ¶†Quædam est præscriptio merè fauorabilis, qualis est vsucapio triennij: & ista non interrumpitur:

tur etiam per litis conteſtationem, quia litis conteſtatio non tollit fauorem rei, vt l. ſi poſt acceptam. ff. de rei vendic. ¶ Quædam eſt præſcriptio mixta, qualis eſt præſcriptio decem, vel viginti annorum, & in illa eligitur media via, vt non interrumpatur per ſolam citationem, ſed per litis conteſtationem, vt l. motæ litis. C. de rei vendicatio. & l. 2. §. penult. ff. pro empt. ¶ Quædam verò eſt præſcriptio, quæ currit ſui natura, vt redhibitoria, quanti minoris, & ſimilis, & iſta interrumpitur litis conteſtatione, vel libello principi oblato. C. quando libello principi datus. l. 1. & 2. ¶ Ad quod vide, quæ latiſsimè dicã in tit. de præſcript. ¶ Et ex prædictis nunc ſequitur, quòd id, quod dictum eſt de præſcriptione interrumpenda, procedebat olim ſimpliciter eo, quòd nulla præſcriptio interrumpebatur per ſolam citationem, quoniam tempore Digeſtorum non erant conditæ præſcriptiones longiſsimi temporis triginta, vel quadraginta annorum, vt l. qui occidit. §. 1. ff. ad legem Aquil. & l. non ſolum. aliàs incipit, Iulianus. ff. ex quib. cau. maior. & in Authen. vt Eccleſia Romana gaudeat centum annorum. §. 1.

¶ Nec obſt. l. conſtitutionibus. ff. de actio. & obligꝫ. quia debet intelligi, quòd ibi lis fuit conteſtata.

¶ Item ibi non dicitur, quòd interrumpatur præſcriptio, ſed quòd actio efficitur tranſitoria ad hæredes, ſecundum Bart. in l. 3. in princip. ff. de eo per quem fac. erit, & ſequuntur ibi Bal. & Doct.

¶ Et ſic ex prædictis ſequitur, quòd in caſibus, in quibus hodie ad interrumpendam præſcriptionem ſufficeret ſola citatio, non haberet locũ, quod ſtatim dixi, quòd in hoc iudicio venit intereſſe ratione præſcriptionis, vel amiſsionis actionis, ratione impedimenti: & ad materiam iſtam vide, quod latius dicam in tit. de præſcript.

¶ Et prædicta procedunt, ſi is per quem factum eſt, quo minus quis in iudicio ſiſtat, ſit ſoluendo, ita quod poſsit ſatisfacere de iſto intereſſe amiſſæ, ſeu perditæ rei, vel actionis per præſcriptionem, ſecus ſi non fuerit ſoluendo: quia tunc æquum eſt aduerſus illum reum principalem competere reſtitutoriã actionem, ne propter dolum alienum reus lucrum faciat, & actor damno afficiatur, vt eſt tex. notab. in l. 2. in 2. reſpon. ff. de eo, per quem fac. erit. facit l. planè. §. 1. ff. de legat. 1. & l. 2. ff. de inſtit. licet enim quis poſsit lucrari ex dolo tertij, tamen hoc non toleratur cum damno aduerſarij, ſecundum Bal. in d. l. 3. in princ.

¶ Et vide, quod no. in l. præſens. C. ſi vend. pig. & dicunt Doctor. quòd eſt regulare in omni caſu, quòd ſemper ſit reſtitutio in priſtinũ ſtatum, quando qui principaliter tenetur, non eſt ſoluendo, ne aliquis lucretur, & alius damnificetur ſine cauſa, & ex facto tertij, qui non ſit ſoluendo.

18 ¶ † Et aduerte, quia iſta actio, quæ reſtituitur ex illa clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. de quo per totum tit. Digeſt. & Cod. ex quib. cau. ma. eſt vtilis ſecundum aliquos, vel ſecundum alios eſt directa, quia ipſo iure non fuit amiſſa, argumẽ. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obligat. ſecundum glo. ſuper verbo, actionẽ. in l. 3. 2. reſpon. ff. de eo, per quẽ fac. erit. ¶ Sed Bart. ibi dicit, quòd diuerſis reſpectibus vtraq; opinio eſt vera. aut enim prædicta actio erat ex tẽpore ipſo iure amiſſa, prout contingit in vſucapione triennij, per quam vſucãpiens acquirit dominium directum: & tunc reſtituitur ſola vtilis, & eſt vtilis datiua: aut prima non erat ipſo iure ſublata, ſed contra eam erat exceptio parata: & tunc per reſtitutionem tollitur obſtaculum exceptionis, & competit prima actio directa, ſecundum Bart. quia illa nunquam fuit mortua, vt l. fin. C. ex quib. cau. ma. & l. cum mota. C. de tranſa.

¶ Et aduerte etiam, quia quæ dixi de reſtitutione, videntur procedere, quando non erat præſtita ſatisdatio de iudicio ſiſti, ſecus ſi eſſet præſtita: quia tunc teneretur fideiuſſor præſtitus de iudicio ſiſti, vnde non fieret talis reſtitutio, ſecundum Ioã. Pet. Et ſic ſequitur, quod malè dicit glo. in rub. ff. de eo, per quem factum erit. in quãtum voluit, quod hoc edictum ſolum haberet locum poſt præſtitam ſatisdationẽ. ¶ Ad quod vide, quod dixi ſupra eodem artic. quæſt. 1. in 4. differentia. ¶ Quod tamen ego arbitror verũ, ſi modo fideiuſſor ſit acceptus, quanti intereſſet actoris ſtetiſſe in iudicio, ſecus ſi ſatisdatio fuiſſet præſtita in minus, quam eſſet intereſſe, per tex. in l. fin. ff. de eo, per quem factum erit. intelligendo tamen ſecundum ea, quæ ſtatim dicam.

¶ Item & ſecundo arbitror limitandum, ſi modo fideiuſſor ſit ſoluendo, ſecus fortè ſi non eſſet ſoluendo, nec poſſet aliquid imputari actori: quia tũc eadem remanet ratio reſtitutionis faciendę, de qua ſupra dictũ fuit. ¶ Item aduerte, quia ſi dolo actoris reus ſtetit, reo non datur actio ex hoc edicto, cũ poſsit eſſe contentus exceptione, eo quod ſi conueniatur actione ex ſtipulatu ad pœnã ex eo, quod reus ad iudicium non venit, poterit excipere de dolo ipſius actoris, & per ipſam exceptionem ſe defendere, vt l. 1. §. ſi reus. ff. de eo, per quem factum erit. facit l. 1. §. ſi debitori. ff. vt in poſſ. leg.

¶ Et ratio eſt, ſecundum Angel. quod cum iſta ratio ſit ſubſidiaria, ſufficit eſſe conſultum reo per aliam viam, videlicet per exceptionem, quę eſt perpetua, vt ſtatim dicam in verſic. ſexta quæſtio. Et iſta fuit originalis opinio Odof. quam ſequitur Bal. in d. §. ſi reus. pro qua etiam facit, quia vbi ſufficit exceptio, non eſt propria actio. facit l. ſi contendat. ff. de fideiuſſ.

19 ¶ † Si vero reus fuit à tertio impeditus, poterit agere contra impedientem in eo intereſſe, in quo damnificatus eſt, puta ad pœnam promiſſam ſtipulatori: & quod conſequetur ab ipſo impediente, præſtabit ipſi ſtipulatori, tex. eſt iuncta gl. in l. 1. §. ſi reus. verſic. atque arbiter. ff. de eo, per quem fac. erit. ¶ Eſt tamen aduertendum, quòd ſi actor fuit ſtipulatus à fideiuſſore minus, quàm eſſet à reo petiturus, quòd ſi reus dolo tertij fuit impeditus, quo minus in iudicio veniret, poterit ſtipulator ab illo tertio conſequi centum, quoniam tanti ſua interfuiſſe videtur, quoniam ſi reus in iudicium veniſſet, tantum ab eo conſecuturus fuiſſet, vel ab ipſius hærede, vt l. fin. in fi. ff. de eo, per quem fac. erit. Sed nũc contra id, quod ſupra dixi de reſtitutione actionis, opponitur. videtur enim, quod licet actio tempore expirauerit, tamen non debeat reſtitui: quia licet reus videatur liberatus tempore, tamẽ ex quo actor habet actionem ex ſtipulatu contra reum, ſatis videtur ſibi conſultum: quia hanc actionem ex ſtipulatu, ex quo interpoſita eſt ſtipulatio, videtur habere,

bere, licet ſit impeditus facto tertij, vt l. 2. in fi. ff. ſi quis cautio. & in l. fi. ff. ſi quis in ius voc. non ier. vnde videtur ſua intereſſe reſpectu tertij, ſecundum gloſ. in l. fin. ff. de eo, per quem factum erit. Quod fortificat Bal. ibi, quia ſicut ſi reus non eſſet liberatus, non intereſſet reſpectu ipſius debiti, ita etiam ſi alia actio ſit ſubrogata in locum primæ, quę ſit eiuſdem efficaciæ: quia ad hoc reſpondet gloſ. in d. l. fi. in fi. quòd licet reus teneatur, tamen ille tertius impediens tenetur, & quilibet ex ſua cauſa tenetur, licet diuerſa. Et intereſt mea plures eiuſdem rei habere debitores, vt l. ſi quis decedens. §. fi. ff. de liber. cauſa. ¶ Sed dicit Bald. quòd iſta reſponſio non eſt formalis ad contrarium: vnde ſoluit ipſe poſt Iaco. Butr. quòd ſi actio nunquam fuiſſet perempta, nũquam interfuiſſet actoris: ſed cùm fuit perempta, cœpit intereſſe, & pariter in eodem inſtanti cœperunt teneri reus, & delinquens: & ideo cum debitum rei non præcedat nunc in origine ipſum debitum delinquentis, non poteſt debitum delinquentis excludi à debitore, quod eſt ſubtile, ſecundum Bald. & iſtud idem vult Barto. in effectu in d. §. licet loquatur aliqualiter obſcurè cõtra conſuetudinem ſuam: intendit enim, quòd ex quo iſtæ duæ actiones eodem inſtanti tẽporis naſcantur, poteſt dici, qꝫ vna inueniat aliam natam: & ideo ambæ dantur.

20 ¶ † Sed aduerte, quia in contrarium facit, quia ſi remedium iſtius edicti eſt ſubſidiarium, vt voluit Ange. in l. 1. §. ſi reus. ff. de eo per quem factum erit. & eſt de mente Bart. in l. fi. in fi. eod. tit. ergo non vr cõcurrere cum alio remedio ordinario, licet vtrunque remediũ eodem tempore in eſſe producatur, ſicut dicimus in actione de dolo ex depoſito, mandato, vel ſimili contractu, quando ratione doli naſceretur actio de dolo, & etiam naſceretur actio ex eo contractu eodẽ inſtanti: quia licet vtraque actio videatur poſſe oriri, ex quo dolus eſt commiſſus, tamen quia actio de dolo eſt ſubſidiaria, non naſcitur, nec competit.

¶ Sol. Secundum Ioan. Pet. in dicta l. fin. dicendum eſt, quòd tunc tales actiones naſcerẽtur ex eadem matre, fonte, & radice: & ideo ſufficit, quòd naſcatur vna, & non alia, quæ eſt ſubſidiaria: ſed quantum ſunt diuerſi fontes, & radices, & diuerſæ cauſæ: non eſt ratio, quare quælibet prægnans non debeat ſuũ parere effectum, & ſic ſuam actionẽ: & ideo cùm in terminis noſtris eodem pariant cum tempore, ſcilicet cùm nõ ſiſtitur in iudicio propter impedimentum, non tamen tempore impedimenti præſtiti: ſed eo tempore, quo non ſiſtitur, vt promiſſum eſt, vt no. in l. pen. §. docere. ff. ne quis eum, qui in ius vocã. vi exi. in caſu noſtro concurrunt in origine: ſed non in effectu exactionis, vt no. glo. in d. §. fin. & bene, licet Ang. dicat contrarium, & malè: quia cum debetur ad intereſſe, facta ſatisfactione per vnum, deſinit intereſſe alterius, cùm concurrant ſatisfactiones eodem inſtanti, ſicut de natiuitatibus dictum eſt. Solutione igitur per vnum facta alius liberatur, quia vterque tenetur ad intereſſe, licet vnus ex ſtipulatione de iudicio ſiſti, & alius ratione impedimenti, ſecundum gloſ. in d. §. fin. & ſequitur Bar. ibi. facit, quod ſtatim dicam.

21 ¶ † Sed quæro, retentis terminis illius §. fin. in d. l. fin. quid ſi actor ſtipulatus nomine pœnæ quinquaginta, & intereſſe ſit in centum, & actor ſit conſecutus intereſſe vigore huius edicti ab ipſo impediente, vtrum poterit petere quinquaginta vigore ſtipulationis. ¶ Sol. Prędicta gl. fi. in d. §. arguit pro, & cõtra, & finaliter determinat, qꝫ poteſt, quia vnus tenetur ad intereſſe, alius verò conuenitur ad pœnam: & ſic vnius ſolutio non liberat alium, & ſic ex illa glo. duo colliguntur: primò, quòd quando duo, vel plures tenentur ad vnum intereſſe, licet ex diuerſis cauſis, ſolutione vnius liberantur omnes: ſed quando vnus tenetur ad intereſſe, alius verò conuenitur ad pœnam, ſolutio vnius non liberat alium. Et dicit ibi Bart. quòd vtrunque poteſt eſſe verum, per not. in l. ſi quis dolo. §. 1. ff. de reg. iu. ſed tñ quantum ad terminos noſtros vltimum dictum non eſt verum: quia in omni eo, quod ſoluerit, fideiuſſor, ſeu promiſſor haberet regreſſum contra principalem, & principalis agere poſſet contra impedientem ex hoc edicto: & ſic deueniretur ad id, pp quod cõtingeret, quòd ipſemet impediẽs ſolueret bis idem, quod eſſet cum non debet, argu. l. qui ſeruum. §. 1. de interroga. actio. ſecundum Iacob. de Are. & Iacob. Butrig. quos ſequitur Bart. in d. §. fin. & idem tenent Ang. & Mod. & Bald. licet ipſe ſatis cõfusè loquiẽ: & ſic patet ex prædictis, quod actoris dicitur intereſſe indubitanter, ſi pœnam fuit ſtipulatus, vel ſi non fuit ſtipulatus, poteſt petere intereſſe, quia cõtra eum interea præſcriptum eſt, vbi aliàs non fuiſſet præſcriptum: ſed ſi nec fuit ſtipulatus, nec fuit præſcripta actio, non videtur edictũ locum habere, quia licet reus nõ ſteterit illa die: tamen nihil, vel modicum videtur intereſſe, quia ex quo ſalua eſt actio, poterit alia die vocari: vnde propter modicum intereſſe iudex non debet audire cauſam contra impedientem, ſicut nec audit cauſam minoris volẽtis reſtitui propter modicam ſummam. ff. de in integ. reſt. in l. ſcio. Sed poteſt reſponderi, & dici, quòd immo licet actio ſit ſalua actori, quia non eſt illi præſcriptum, nec etiam fuerit aliquam pœnam ſtipulatus: tamẽ poteſt intereſſe, puta ſecundum Gof. quia erat cerdo, vel alius artifex, ſicut ſunt hic infiniti: vnde oportuit eum ire, & ſtare tota die ad curiam: & ita amiſit, quod lucratus fuiſſet ex operis ſuis, fortè 20. vel 30. ſolidos in die, quia non ſine magno incommodo à noſtris negotiis abuocamur, vt l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quem admodum teſtam. aper. Item quia actor fortè conduxit aduocatum, qui locauit ſibi operas ſuas diurnas: & ſic oportuit fortè dare illi vnum ducatum pro quolibet die: & ſic patet, quòd licet actio ſit ſalua, tamen poteſt ſua intereſſe. Nec obſtat, quòd intereſſe ſit modicum, &c. quia reſpondeo, quòd etiam minimæ cauſæ audiuntur, vt in Authent. de mand. princ. §. ſit tibi. & in auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex breuic. recit. & in c. de appellationibus. infra de appellat. Nec obſt. l. ſcio. allegata in contrarium, quia ibi ideo nõ datur reſtitutio propter modicam ſummam: quia fieret præiudicium maiori, ſi reſcinderetur, quod actum eſt: ſicut in ſimili dicimus in l. per minorem. ff. de iudi. & an & quando de minimis ſit curandum, vide quod latius dixi in d. cap. de appellationibus. ¶ Et ex prædictis eſt expeditum primum membrum principale, quando quis fuit impeditus per liberum hominem.

¶ † Circa

22 ¶ † Circa ſecundum verò membrum, quando fuit impeditus per ſeruum, dic, quòd dominus tenetur noxaliter, vt l.1. §.ſerui nomine. ff.de eo, per quem factum erit. hoc eſt, tenetur ad verum intereſſe, vel ad dandum ſeruum pro noxa. ¶ Et ſi dominus nollet dare ſeruum pro noxa, repelletur exceptione, ſi ageret ad pœnam, vel intereſſe propter non factam ſiſtentiam, ſi fuiſſet actor, ſecundū Bal. in l.ſi actoris. ff.de eo, per quem fact. erit. & ſtatim dicam. ¶ Et predicta procedunt, niſi domino mandante, aut ſciente, & aut prohibente, ne quis eſſet impeditus per ſeruum, quia tunc dominus tenetur ad verum intereſſe, ac ſi ipſe exemiſſet, nec poſſet dare ſeruum pro noxa, vt dixi in præceden. art.q.6. ¶ Et ſi ſeruus impeditus fuit ſeruus actoris, & actor fuit Seius, nō poteſt impeditus agere ex hoc edicto: ſed eſt tutus exceptione, vt arbitror, per ea, quę dixi ſupra in verſ. aduerte tū, quia ſi dolo actoris, &c. Sed ſi actor dominus ſerui fuit ignarus, reus impeditus facto ſerui actoris tenetur ipſi actori domino ſerui impedientis ad illud plus intereſſe ipſius actoris, quod eſt vltra valorem ſerui, compēſato ipſi domino ipſius ſerui valore: ſi modo ſeruus remaneret penes ipſum dominum, quia non daretur pro noxa: ſed ſi ſeruus per dominum daretur pro noxa ipſi reo, reus teneretur ad totum intereſſe, per tex. & quod ibi loquitur, & notatur in d.l.ſi actoris ſeruus. quod tamen eſt dupliciter limitandum.

¶ Primò, quando ipſe actor dominus fuit ignarus, vel ſi ſciuit, non potuit prohibere: ſecus ſi ſciuit, & potuit prohibere, & non prohibuit, per ea, quæ ſtatim dixi.

¶ Secundò limitatur, ſi modo reus fuit in culpa credendi ipſi ſeruo: ſecus ſi in nulla fuit culpa: ſed fortè ignorante domino violenter impeditus eſt ab ipſo ſeruo: quia tunc non loquitur tex. d.l.actoris. & ideo reus tunc non videtur teneri ad aliquid ipſi actori domino. ¶ Nam tunc nō teneretur aliter, nō ipſam actionem quam habet contra impedientem cedere, & cedendo liberaretur, per l.quod debetur. ff. de pecul. iunc.l.2.§.fin. ff.ſi quis caut.

¶ Sed ipſam actionem in caſu noſtro non poſſet cedere domino contra ſeruum ſuum, merito non tenetur reus vltra valorem ſerui, argu.d.l.ſi actoris. ſecundum Ioan.Pet.ibi.

23 ¶ † Sextò principaliter quæro, quādo hæc actio incipiat competere, & quanto tempore duret.

¶ Sol. Dicendum arbitror, quòd incipit competere eo ipſo, quòd ratione impediméti intereſt, ſeu pœna eſt commiſſa propter non ſiſtentiam, per l.1 in prin. & §.ſi plures. & l.3.ff.de eo, per quem factū erit. & ſolum durat anno: quia prætoria eſt, vt l.1.§. pen.eo.tit.ſed exceptio, quæ oritur ex hoc impedimento, eſt perpetua, per l.purè.§.fi.ff.de doli excep. & l.licet.C.de excep.

24 ¶ † Septimò principaliter quæro, qualiter formetur libellus. Sol. Dic, quòd poteſt ita formari. Coram, &c. conqueror ego B.de A.quia cum feciſſem citari M. in ius, ipſum M. citatum venientem ad iudicium impediuit, quominus ad iudicium ueniret, & mihi in iure meo reſponderet, propter quod mea intereſt in centū: quare peto ipſum A.condemnari ad centum: & ad hoc propono actionem in factum ex edicto, de eo, per quem factum erit, ſecundum Gof. in libellis ſuis Rubrica, 120. ¶ Et per ſimilem modum poteſt reus impeditus formare libellum ratione ſui intereſſe contra impedientem, vt hęc probātur ex his, quæ ſuperius dicta ſunt. Et ad id quod dixi de expreſſione nominis actionis, qualiter hoc non eſt neceſſarium, vide quod dixi in præcedenti artic.q.8. Et dicit Goff. quòd ſi exprimatur, ſeu ſpecificetur quantitas intereſſe in libello, bene eſt: ſi verò nō ſpecificetur, ſatis eſt quòd poſtea declaretur, & probetur in proceſſu, ad quod uide quod latius dixi, ſupra de libel.oblat. in cap.2.in 12. princip.articu. quæſtio.5. princ. in 4. membro princ.verſicu. ſextò infertur.

25 ¶ † Octauò principaliter quæro, qualiter formē tur poſitiones, tam ex parte actoris ad fundandam intentionem ſuam, quam ex parte rei ad defenſionem ſuam. ¶ Sol. Dic, quòd formandæ ſunt ſecundum varietatem rei geſtæ, iunctis his, quæ ſuperius dicta ſunt. ¶ Ex quibus poteſt demonſtrare intereſſe agentis, & ſimiliter reus formare debet ſuas poſitiones ſecundum uarios modos defenſionis, qui ex ſuperioribus colligi poſſunt. Et ex his, Deo duce, hæc materia citationis & uocationis in ius ita plenè à nobis fuit ex varijs locis euocata & extricata, & debito ordine ad doctrinā redacta, vt quilibet alias mediocris ingenij diſcipulus, in ea materia inſpectis his, quę ſuperius declarata & demonſtrata ſunt, plus quam doctiſsimus Magiſter de facili poſsit euadere. Et ſi ad arrogantiā, quæ à me penitus aliena eſt, non imputaretur, auderem dicere, quòd mediocris diſcipulus cum ſuperioribus Commentarijs, etiam excellentiſsimos & clariſsimos Doctores, qui ipſis Commentarijs carerēt, in ea materia excederet. Sed ne arrogantia notari valeam, hoc omitto.

Finis Commentariorum ad Tit. de Dilationibus.

EIVSDEM MARIANI SOCINI

DOCTISSIMA COMMENTARIA,

iam diu exoptata, ac nunc recèns in lucem edita,

AD TITVLVM

De cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ decidi debent ſecundum leges etiam coram iudice eccleſiaſtico.*
2 *Obtinens in poſſeſſorio, poteſt ſtatim conuentus in petitorio ſuccumbere.*
3 *Proprietas pro dominio capitur.*
4 *Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis connexitatem habent, & quam.*
5 *Princeps non poteſt parte non vocata, & abſente, cauſam diffinire.*
6 *Poſſe non dicimur, quod de iure, ſeu de ordinaria poteſtate non poſſumus.*
7 *Momentum ſimpliciter prolatum non importat poſſeſſionem, quamuis plura habeat ſignificata.*
8 *Verba, nullius ſint momenti, quid importent.*
9 *Poſſeſſio, quid ſit.*
10 *Rei appellatio generalis eſt.*
11 *Verbum, habeat, quid importet.*
12 *Poſſidere, quando quis non dicatur, licet animo, & corpore inſiſtat rei.*
13 *Poſſeſſionis diffinitio ex Bar. perpenditur. & num.38.*
14 *Ius inſiſtendi, & ius poſſidendi, differunt.*
15 *Apprehenſio ficta poteſt eſſe poſſeſſionis productiua.*
16 *Poſſeſio an ſit ius, vel factum, ſeu iuris, vel facti. & num.20.*
17 *Argumentum de contractibus ad poſſeſſiones, eſt validum.*
18 *Poſſeſſio tripliciter conſiderari poteſt, & num.25.*
19 *Caſus genitiuus eſt aptus denotare cauſam efficiētem.*
21 *Facta quod non ſint facta, nec etiam Deus facere poteſt.*
22 *Lex poteſt fingere præteritum non eſſe præteritum.*
23 *Poſſeſſionem acquirendi modus poteſt eſſe facti, & iuris diuerſis reſpectibus.*
24 *Effectus iuris potius conſiderandus eſt, quàm factum ipſum.*
26 *Poſſeſio vnde dicatur.*
27 *Vendens omnes poſſeſiones ſuas, an mobiles vendidiſſe dicatur.*
28 *Poſſeſſionis appellatione venit tam naturalis, quàm ciuilis. & num.29.*
30 *Statutum loquens de fruente, & poſſidente rem, verificatur etiam in poſſidente ciuiliter.*
31 *Verba, poſſidet ex conducto, quid importent.*
32 *Tenere, detinere, & poſſidere, in quo differant.*
33 *Proprietas aliquando capitur pro poſſeſione, & poſſeſio pro proprietate.*
34 *Poſſeſionis ſpecies quot ſint.*
35 *Diuerſitas qualitatum, & accidentium non diuerſificat ſpeciem.*
36 *Homo vt rationalis, differt à brutis, vt mortalis ab Angelis.*
37 *Qualitate perempta, ſubſtantia ſtare non poteſt.*
39 *Poſſeſſio naturalis, & corporalis, differunt.*
40 *Poſſeſſio duplex.*
41 *§.qui ad nundinas. materia vti difficilis diſcutitur.*
42 *Rem ſecundum ſuam naturam, non prout accidere poteſt, iudicare debemus.*
43 *Poſſeſſio propria, impropria, improprijſſima. & numero 64.*
44 *Poſſeſſio, vel quaſi, quando, & quo tempore eſſe cœperit.*
45 *Naturali iure nulla erat hominum diſtinctio.*
46 *Detentatio qualis, & quo iure fuerit introducta.*
47 *Rerum incorporalium quaſi poſſeſſio, quo iure fuerit introducta.*
48 *Poſſeſſio naturalis, quæ dicatur, & qualiter deſcribatur. & num.50.*
49 *Poſſidere quis dicatur ſine titulo.*
51 *Emphyteuta, vel feudatarius, quam poſſeſſionem habere dicatur. & num.58.*
52 *Verbum, naturalis, relatum ad rationem, vel hominem, intelligitur de iure gentium.*
53 *Detentatio quandoque venit appellatione naturalis poſſeſsionis.*
54 *Poſſeſsio corporalis quæ dicatur, & qualiter deſcribatur.*
55 *Poſſeſſor naturalis non vſucapit, nec præſcribit.*
56 *Poſſeſsio ciuilis quid ſit, & qualiter deſcribatur.*
57 *Poſſeſsio ciuilis producit ciuiles effectus, reſpectu vſucapionis, & præſcriptionis.*
59 *Detentatio quid ſit, & qualiter differat à poſſeſsione. Et ad quid proſit. nu.60. Et an ſit iuris, vel facti, numero 61.*
62 *Seruus, cuius iuris capax ſit.*
63 *Coloni, commodatary, & ſimiles meram detentationem habent.*
65 *Poſſeſſorium omne habet petitorium, & econtra.*
66 *Cenſus debitus in ſignum ſubiectionis eſt præſtatio realis.*
67 *Poſſeſſor verus, & interpretatiuus, quis ſit.*
68 *Poſſeſsio colorata, & incolorata, quæ dicatur. & numero 70.*
69 *Promotus ad epiſcopatum, eiusq; poſſeſsionem adeptus, lapſo tempore de conſecrandis epiſcopis, ipſo iure priuatur prioribus beneficijs. & num.71.*
72 *Factum contra ius, non valet.*
73 *Poſſeſsio libera, & pacifica, quæ dicatur.*
74 *Promoueri ſe non faciens in tempore ad ordines, quos beneficium requirit, pœnam priuationis incurrit.*
75 *Poſſeſsionem pacificam, vt quis habere dicatur, quid ſufficiat.*
76 *Poſſeſsio plena quæ dicatur.*
77 *Poſſeſsio vacua, ſeu vacans, quæ dicatur.*
78 *Vēditor dicitur tradere poſſeſsionem vacuam, quamuis aliquam debeat ſeruitutem realem.*
79 *Poſſeſsio an dicatur vacare per mortem omnium de collegio, alijs non ſubrogatis.*
80 *Poſſeſsio iuſta, quæ dicatur, & quæ bonæ fidei.*
81 *Auctoritas iudicis facit quandoque valere actum, qui aliàs non valeret.*
82 *Decretum ad ipſius validitatem requirit aptitudinem & rectitudinem.*

83 *Miſſus in poſſeſsionem vigore decreti, dicitur iustè poſsidere, & præſcribit.*
84 *Poſſeſsio violenter occupata, etiam principis reſcripto confirmari non poteſt.*
85 *Titulus facit præſumi poſſeſsionem iustam.*
86 *Poſſeſſor bonæ fidei, quis dicatur.*
87 *Poſſeſſor omnis præſumitur bonæfidei, niſi probetur malæfidei per coniecturas, vel indicia.*
88 *Titulum poſſeſsionis ſuæ oſtendere regulariter quis non compellitur.*
89 *Conſcientia erronea, an inducat bonam fidem.*
90 *Poſſeſsio iniuſta à principio non poteſt ex poſtfacto mutari, niſi extrinſeca cauſa ſuperueniente.*
91 *Poſſeſsio clandeſtina non efficitur violenta, licet ille, qui clam poſsidet, dominum poſtea venientem non admiſerit.*
92 *Poſſeſsio iniuſta, vitioſa, & affecta vitio reali, quæ dicatur.* 93.
94 *Poſſeſſor iniuſtus quandoque dici poteſt, qui auctore prætore poſsidet.*
95 *Res quælibet de iure gentium eſt libera.*
96 *Poſſeſsio beneficiorũ abſq; legitimo tit. diciturinjuſta.*
97 *Dubietas ſuper iure æquiparatur dubietati facti.*
98 *Error iuris non cauſat bonã fidem, ſed operatur vt omnino dicatur adeſſe mala fides.*
99 *Titulus non requiritur quo ad acquiſitionem fructuũ, ſed ſufficit quod abſit mala fides.*
100 *Emens non interuenientibus ſolemnitatibus a iure requiſitis, dicitur poſſeſſor malæ fidei.*
101 *Sciens peti poſſe reſtitutionem aduerſus contractum factum per eum cum eccleſia, vel minore, an iuſtum titulum & bonam fidem habere dicatur.*
102 *Denuntiatio, libelli oblatio, vel litis conteſtatio, an ſola faciat malæ fidei poſſeſſorem. Et quid de fama in loco, quod res ſit alterius.*
103 *Vitia realia, quaſi realia, & perſonalia, quæ dicantur.*
104 *Copulatiuæ natura quæ ſit.*
105 *Poſſeſsio precaria quæ ſit.*
106 *Vitia quaſi realia quæ dicãtur: Et quæ pſonalia.* 107.
108 *Poſſeſsio violenta quæ dicatur.*
109 *Poſſeſsio clandeſtina quæ dicatur.*
110 *Clam aliquid fieri diuerſis reſpectibus dicitur.*
111 *Poſſeſsio precaria quæ dicatur, & qui dicantur precario poſsidere.*
112 *Poſſeſsio longa quæ dicatur: Et quæ breuis, momentanea, ſeu auguſta* 113. *Quæ continua, & quæ diſcontinua.* 114.
115 *Quaſi poſſeſsio, ſeu quaſi poſsidere, quid ſit, & n.* 120.
116 *Subiectum quaſi poſſeſsionis quid ſit.*
117 *Poſſeſsio vera ciuilis & naturalis poteſt poni in ſeruientibus.*
118 *Fructuarius an reſpectu ſui iuris dicatur habere ciuilem & naturalem poſſeſsionem, & nu.* 119.

CAP. PRIMVM.

SVSCEPTIS. Doct. non ſummant, ſed pro ſummario ponũt caſum, ꝙ forte actor præſens petebat reũ abſentem condemnari tã in cauſa poſſeſsionis quã proprietatis, aut quòd Papa cauſam poſſeſ. cõmitteret vni, & cauſam proprietatis alteri. Papa non reſpondet, vt habetur in tex. ſecundum Hoſt. vel dic, ſecundum Abba. ꝙ actor primo petijt vtrumq; iudicium poſſeſsionis, & proprietatis, committi diuerſis iudicibus, & cum ab hoc eſſet repulſus, ſecundo loco petijt vt ſaltem ipſe Papa pronuntiaret parte abſente, a quo etiam iterato repellitur, & repulſionis cauſa aſſignatur, & poteſt ſic ſummari. Cauſa poſſeſ. & proprietatis ſub eodẽ iudice terminari debet, nec contra abſentem pronuntiandum eſt. hoc dicit. Diuiditur in duas partes, ſicut duo ponit dicta, ſecunda ibi, nec nos. Et in tex. ibi, legali, dic vt habetur in l. nulli. C. de iudi.

1 ¶ Primo no. † quòd etiam coram iudice eccleſiaſtico cauſæ debent decidi ſecundum leges, ad idem 10. diſt. c. fi. quod procedit, ſi modo non contradicant canonibus, de qua materia vide quæ latè dixi in cap. 1. 2. quæſt. de oper. no. nunc. in tex. ibi, monienti, dic quòd cauſa poſſeſ. dicitur momentanea, quod intellige aptitudine.

2 ¶ Secundo no. ibi, tantum, † licèt quis obtineat in poſſeſſorio, poteſt ſtatim conuentus petitorio ſuccumbere, quia poſſeſsionem reſtituere tenetur, vt l. qui reſtituere. ff. de rei vendic. ad quod vide quæ latius dixi ſupra in Rubrica, tract. 2. articu. 14. Quandoque vero momentum aliter accipitur, & aliud ſignificat, vt ſtatim dicam in gl. 1.

¶ Tertio nota ibi, quam proprietatis, quòd pro-
3 prietas pro dominio † capitur: tantum enim eſt dicere cauſa proprietatis, quãtum cauſa dominij, quæ tunc dicitur verſari quando diſcutitur cuius ſit res, de qua quæritur. ad quod vide quod dixi ſupra in Rubrica, tract. 1. articu. 2. vbi plenè tractaui de ver. proprietatis.

4 ¶ Quarto no. † quòd licet cauſæ poſſeſ. & proprietatis ſint diuerſæ, vt l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſſeſ. tamen, quia vtraque tendit ad idem ſubiectum reſpectu eiuſdem rei, ideo dicuntur habere connexitatem, & ſimiliter etiam dicuntur habere connexitatem ratione facilioris deciſionis. & hinc eſt, quòd debent coram eodem iudice tractari, nam iudex, qui de poſſeſsione cognouit, facilius de proprietate cognoſcere poterit, quia iſta eſt regula, quòd cauſæ connexitatem habentes, eodem tempore tractandę ſunt, & ne cauſæ continentia diuidatur, debent coram eodem iudice tractari, vt hic, & l. nulli, C. de iud. dixi latiſsimè in c. fi. ſup. de mut. petit. art. 11. per totũ. ſed quo ad cauſam poſſeſsionis, & proprietatis dixi ibidem, fallentia ſeptima, & latiſsimè dicam in c. fi. infra eo.

5 ¶ Quinto no. † ꝙ etiam Papa, ſeu princeps parte abſente, non vocata, non poteſt cauſam diffinire, & pro hoc facit, quia in tex. noſtro negatiua præponitur ver. poſſumus, & ſic inducit neceſsitatem, vt no. glo. in regula prima, de regu. iur. lib. 6. & glo. in ver. nõ poteſt. in c. literas, de reſt. ſpo. & l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. & l. non poteſt. ff. de furtis, & l. ſolemus. §. latrũculator. ff. de iud. & in l. de his, & ibi per Bar. ff. de tranſa. quod tamen procedit, ſecundum Ioan. Andr. de ordinaria poteſtate, ſecus de abſoluta, quod non placet Zabar. qui dicit, quòd etiam de abſoluta poteſtate non poteſt procedere, parte non citata, ſed Dom. meus hic aliter diſtinguit. tu verò dic, vt latiſsimè dixi ſupra de dila. in Rubrica, art. 7. in prin. & verſ. 31. in his, quæ ſunt in poteſtate, & in d. articu. 7. latè examinaui, in quibus caſibus poſsit procedi

procedi abſque citatione, quoniam ad materiam illius tituli pertinebat.

6 ¶ Tertio no. † quòd non dicimur poſſe, quod de iure non poſſumus, ſeu quod non poſſumus de ordinaria poteſtate, faciunt quæ ſtatim dixi in proximo no. neque illud poſſumus, quod per potentiam extraordinariam poſſumus, tradit Innoc. in c. paſtoralis. infra eodem, facit tex. in l. apud Iulianum. §. fin. ff. de lega. 1. dixi in præcedenti lectione, in voce, in cap. ſi pro debilitate. ſupra de offi. deleg. & ſimiliter non dicimur poſſe, quod ſimiliter de iure non poſſumus. 22. q. 2. c. faciat homo. 27. q. 2. c. Agathoſa, & quod de iure naturali non poſſumus. infra de deſpon. in pub. c. impuberes, & c. a nobis, & quod ex qualitate officij non poſſumus. ſupra de maioritate, & obed. c. cum inferior, & quod ex merito non poſſumus. 3. q. 7. §. tria. verſic. cuius vita, &c. & quod ex potentia diuinę voluntatis fieri poteſt, non dicimur poſſe. de pœni. diſt. 2. cap. charitas, & quod hõneſtè non poſſumus, vt l. filius. ff. de condit. inſti. & l. nepos Proculo. ff. de verb. ſignifi. tradit gl. in clem. ſæpe, de verbo. ſigni. & quod non poſſumus commodè, vt in d. c. ſi pro debilitate. in c. ſciſcitatus, ſupra de præſcr. 32. diſt. c. ab exordio. Inſti. de actio. §. pœnales, & plura ex prædictis vide per glo. Innocen. & Ioan. And. in d. c. ſciſcitatus.

¶ Gl. prima querit de ſignificato verbi momẽti, poſito in tex. & ſoluit exponendo, & aſsignat rationem, & ſubiungit vnum incidenter in ea. ibi, ideſt poſſeſsionis. Dic, quòd glo. bene exponit, eo quòd tex. non ſimpliciter loquitur per verbum momenti,
7 ſed dicit, momenti cauſam: nam † momentum ſimpliciter prolatum non ſignificat poſſeſsionem, quãuis plura habeat ſignificata, quoniam quandoque ſignificat modicam partem temporis, ſeu horæ, & dicit hic Ioan. And. quòd momentum eſt vna pars diei de noningẽtis ſexaginta partibus, quod patet, quia hora eſt xxiiij. pars diei: punctus verò eſt quarta pars horæ: momentum verò eſt decima pars puncti, & ſic eſt quadrageſima pars horæ, ſed numerus xxiiij. horarum multiplicatus per xl. conſtituit numerum noningentorum ſexaginta, & iſto modo poteſt intelligi l. 3. §. minorem. ff. de mino. & ſic de momento horę loquitur tex. 46. diſt. cap. omnes. vel accipitur ibi momentum horæ, hoc eſt pro vna hora. Quandoque vero accipitur pro vna die, vt in l. omnes. 1. C. de ferijs. no. gl. in l. ſicut in annos. §. item Papinianus. ff. quibus mo. pi. ami. Quandoque vero accipitur pro tempore, quo actus cui adiungitur corroboratur, vt no. glo. in l. 2. C. quæ ſit lon. conſu. & ſic cum lex loquitur de momento conſuetudinis, accipitur momentum pro decennio, vt ibi. quandoque verò ſumitur pro vigore vel efficacia. 11. diſt. c. conſuetudinis. ſupra de offic. leg. c. fi. & de offi. ord. cap. ordinarij, in fi. lib. 6. Quare hæc verba,
8 † nullius ſit momenti, important vt id cui adiungun tur, non faciat inditium, etiam modicum, vt no. Do minus meus in c. 2. infra de teſti. ac etiam ad prædicta vide quæ dixi ſupra in Rubrica, in 3. prin. tract. arti. 5. in 3. requiſito. Quandoque accipitur pro extremitate vitæ, vnde dixit Ioan. de Imo. in l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemadmodum teſt. aper. quòd vltimum momentum non poteſt quis ſcire, quia licet mors ſit certa, hora tamen eſt incerta, quando, vnde in Euangelio, Eſtote parati, quia neſcitis, neque diem, neque horam.

¶ In ea. ibi, quia parum duratura eſt apud poſſeſſorem, intellige aptitudine, quoniã actu poteſt durare magno tempore, quia fortè priuatus poſſeſsione in poſſeſſorio nolet agere petitorio, & etiã quia agẽs petitorio fortè ſuccumbet. facit quod no. in c. ſæpe, infra de reſti. ſpol. & in l. is, qui petitorio. ff. de rei vend. vnde dicitur cauſa momentanea, vt hic, & in l. vnica. C. ſi de momentanea poſſeſ. & in l. momentaneæ. C. qui legi. perſo. & ideo dicitur momentanea aptitudine, non actu, vt dixi, quia poſsibile eſt quòd parum durabit, ſicut etiam l. Aquilia aptitudine dicitur pœnalis, Inſti. de noxa. §. is autem.

¶ In ea. gl. in fi. Dic de hoc, vt traditur in iuribus in glo. allegatis, & vide quod traditur in c. cum ad ſedem, inf. de reſt. ſpo. dicã in ti. de app. vbi conuenit.

¶ Glo. ſecunda ſentit contrarium, ꝙ cauſa poſſ. & proprietatis non debeat ſub eodem iudice cognoſci, cum poſſeſsio nihil habeat commune cum proprietate. glo. ſoluit, & poſtea declarat literam, deinde in fine opponit, & pro ſolutione remittit.

¶ In gl. ibi, quia continentia cauſæ. dic, quòd iſta eſt ratio rationis, quare ſub eodem iudice debeant tractari: nam principalis ratio eſt, quia habent connexitatem, de qua dixi in quarto notabili.

¶ In ea. ibi, ideſt coram eodem iudice, glo. ideo ita exponit, quia in antiqua litera ante hanc compilationem non dicebatur ſub vno, eodemque iudice, ſed dicebatur ſub vno iudice. ſed cum in tex. noſtro dicatur, ſub eodem iudice, iſta expoſitio non eſt neceſsaria.

¶ In fi. glo. dic ad contrarium, vt latè dixi in d. c. fi. ſupra de iudi. in glo. 2. & quod tetigi in cap. fi. de mutuis petit. in 12. princ. artic. ver. 7. fall. & vide quę dicam in c. fi. infra eo. in 7. prin. tract. vbi tractabitur materia petitorij, & poſſeſſorij.

¶ Glo. fin. poteſt expediri per quæſtionem, quid intendat tex. in fi. dum dicit, nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus diffinire, & reſpondet ponendo triplicem intellectum, poteſt etiam recitari per contrarium. dicit hic in tex. non poteſt Papa diffinire de c. prout. infra de dolo & contum. & de l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. glo. ſoluit tribus modis. Primò, ꝙ iſte tex. procedit, quando lis non erat conteſtata. Secundò ꝙ procedit quando lis erat conteſtata, ſed non liquebat de cauſa. Tertiò gl. ſoluit, & clare loquitur.

¶ In fi. glo. dic, quòd duæ primæ ſolutiones ſunt ueræ in ſe, ſed vltima ſolutio magis conuenit literæ. Expeditis tex. & glo. ſupereſt nunc, vt poſtquam in Rubrica proprietatis materiam per quinque principales tractatus pleniſsimè examinauimus, vt ſecũdum ordinem in Rubrica traditum deſcendamus ad ſextum principalem tractatum, in quo venit examinanda materia poſſeſ. quæ materia eſt valde difficilis, ſubtilis ac valde diffuſa, ſed eam tibi plenè, & quantum fieri poteſt, clariſsimam tradam ſeruando ordinem articulorum in Rubrica poſitorum ad hunc ſextum tractatum pertinentium.

¶ Primo igitur articulo tractandum eſt, quid ſit poſſeſsio, vnde dicatur, & quid veniat ipſius appellatione, & quid quaſi poſſeſsio, ſed hoc vltimum per remiſsionem.

9 ¶Quo ad primum, quid sit possessio. †gl. 1. in l. 1. ff. de acqu. poss. recitat plures diffinitiones antiquorum. Io. enim antiquus glossator, sic diffinit, quòd possessio est ius quoddam rem retinendi sibi. Hæc diffinitio, secundum Bar. non est bona, quia dicit q̃ est ius, nam possessio videtur esse facti, vt l. 1. §. 1. & §. si uir. ff. de acqu. poss. & l. denique, & l. sciendum. ff. quibus ex causis maiores, & l. in bello. §. item. ff. de cap. & postli. reuer. quod an sit verum, infra examinabo. Item & secundò obst. diffinitioni Io. in quantum ponit verbum rem, quia malè ponitur, quoniã
10 rei † appellatio generalis est, vt l. rei. ff. de verb. sign. & tam corporales, quam incorporales res continet, Inst. de rebus corp. & incorp. in Rubrica, & per totum, & in l. 5. ff. si certum pet. Quare dom. Azo discipulus Ioannis, in primis annis diffiniuit, q̃ possessio est ius quoddam, quo quis rem corporalem vere vel interpretatiuè, & seu ius retinendi rem corporalem quã vere, vel interpretatiuè habet. sed prædicta diffinitio similiter peccat in eo quod dicit q̃ est ius,
11 vt supra dixi. Item in quantum dicit, habeat, †quod verbum pertinet etiam ad eum qui non possidet, vt l. stipulatio ista. §. habere. ff. de verb. obl. facit etiam l. habere. ff. de verb. sign. & quod tradit Ioann. And. in regula, quod alicui suo. de reg. iur. lib. 6. in mercu. vnde Azo procedente postea tempore, aliam dedit diffinitionem, quam prosequitur glo. in l. 1. in prin. ff. de acquir. possess. dicens, quòd possessio est corporalis rei retentio, corporis & animi, iuris adminiculo concurrente, quam etiam diffinitionem sequitur Archid. 3. q. 2. c. audiuimus. Ideo autem dixit corporalis, quia incorporalia non possidentur, vt statim dixi. ideo autem dixit, detentio, quia naturaliter tenetur ab eo qui insistit ipsi rei, vnde possessio appellata est, quasi pedum positio, vt statim dicam, ideo autem dixit, corporis & animi, quia aliter non acquiritur nisi corpore, & animo interueniente, per ea quæ dicam infra eodem c. 2. art. 27. Ideo autem dixit, iuris adminiculo concurrente, quia possessio quandoque plurimum iuris habet, de quo infra subijciam. Sed prædictis videtur obstare quod dicimus furem & emptorem possidere, vt in l. rem quæ nobis. ff. de acqu. poss. & tamen non videntur iuris adminiculo possidere. Sed potes respondere, quòd possident iure pertinente, non tamen approbante talem acquisitionem possessionis, vt dicam j. ar. 22. & sic hoc casu possessio dr̃ habere plus facti quam iuris, secundùm Host. in sum. §. 1. & ideo dixit de iuris adminiculo, quia si iuris adminiculum ob-
12 uiet, vel non adsit, nõ dicitur quis † possidere, quãuis corpore, & animo insistat rei, quod aliquandò contingit propter rem, quandoque propter causam: propter rem, quia sacra, vel similis, de quo dicam infra eod. artic. 24. propter causam verò, quia alius possideat naturaliter, vel ciuiliter illud, quod ego eodem iure possidere volo, cum duo eodem genere possidendi possidere non possunt, vt dicam in 26. artic. Dyn. vero in l. 1. in princ. ff. de acq. poss. dicit, quòd Ioan. diffinit possessionem, prout est in esse producta, & Azo, prout in esse producitur: quia verum est, quòd quando sumus in actu producendi, possessio non est ius, sed factum, & requiritur corpus, & animus: sed quia melius est diffinire, prout possessio est in esse producta, sicut videmus in obligatione, quę est iuris vinculum, &c. Instit. de oblig. in princ. cum ergo possess. diffiniatur, prout in esse producta, tenenda est opi. Ioan. secundum Dyn. Sed aduerte, quia licet prædicta obiectio tollitur, tamen contra diffinitionem Ioan. adhuc remanent aliæ obiectiones, de quibus supra. Vnde Petrus de Bella pertica in d. l. 1. in prin. dicit, quod possessio est ius quæsitum ex corporali rei ap prehensione corpore, & animo iuris adminiculo concurrente: & subdit, quod si vellemus cogitare descriptionem possessio. possemus eam diffinire magistraliter per suos effectus, videlicet, possessio est, cuius effectus sunt tales, de quibus effectibus latè dicam in c. pastoralis, infra eo. artic. 41. Bart. vero pro clariori intellectu, antequam veniat ad suam diffinitionem, examinat quæstionem illam, vtrum possessio sit ius. & concludit, quod sit iuris, de quo ego post diffinitionem aliorum infra latius tractabo. Deinde Bart. transit ad diffinitionem Iacobi de Rauenna, qui diffinit, quod possessio est ius quæsitum ex corporali apprehensione, &c. & ista fuit diffinitio Petri, vt supra. Iac. vero de Are. diffinit, quod possessio est ius insistendi rei prouenies ex vera, vel interpretatiua apprehensione, cum affectu possidẽdæ rei non prohibitæ possideri vacantis, vel à possessore traditæ animo possessionis transferendę, tradit Cyn. in l. licet. C. de acq. poss. & Bar. in dicta l. 1. Sed prædicta diffinitio non videtur placere Barto. mouetur, quia Philosophi, qui diffiniunt hominẽ, dicunt, quod est animal rationale mortale, & non dicunt vnde veniat. Sic ergo, cum quæritur quid sit possessio, debemus illã diffinire, nõ autem quærere vnde veniat, sicut faciunt Iureconsulti, obligationem, tutelam, testamentum, &c. nam diffiniunt ponentes quid vnumquodque sit, non vnde veniat.
13 Et ideo Bart. in dicta l. 1. dicit, quod possessio † potest diffiniri in genere, & in specie. In genere autẽ sic diffinit, dicens, quod possessio est ius insistendi rei non prohibitæ possideri: ius autem ad differentiam possess. asininæ, seu detentationis asininæ, quæ est facti, vt infra subiiciam. Item dicit ius, ad differentiam ipsius rei, quæ appellatur quandoque possessio, vt l. interdum. ff. de verbor. signif. & in l. 2. C. de probat. Insistendi autem dicit ad differentiam dominij, quod est ius disponendi, vel vendicandi, vt l. in rem. ff. de rei vend. & in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acq. poss. ad quod vide, quæ dixi in rub. artic. 1. verbum vero insistendi, posuit ad differẽtiam vsusfructus, per l. 1. ff. de vsufru. illa autem verba, rei nõ prohibitæ, &c. dixit ad differentiam rerum, quę possideri non possunt, quales sunt sacræ, & similes, vt l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbor. obliga. & l. qui vniuersas. ff. de acq. poss. de quo dicam infra eod. cap. 2. artic. 24. Sed prędicta diffinitio Bar. non placet Ang. in d. l. 1. in quantum Bar. dixit, quòd est ius insistendi rei nõ prohibitæ, &c. quia secundum Ang. etiam detentatio est ius insistendi rei nõ prohibitæ possideri, vt l. si finita. §. si quis metu. de dam. infec. & sic vult Ang. quòd etiam detentatio sit ius, & non factum, de quo dicam in 7. artic. & ideo dicit Ang. quod Bart. malè reprehendit Dyn. in quãtum dicit Dyn. quod ex naturali nunquam procedit dominij acquisitio. Ludo. Pontan. in d. l. 1. dicit etiam, quod ista diffinitio Bar. non est bona. Primò pro-

pter verbum, ius. Secundò, propter verbũ, rei, & similiter dicit de diffinitione Angeli, quam statim dicam. Dicit tamen, quod ad oppositionem Angeli, quia non est verum simpliciter, quod detẽtatio sit ius, vt voluit Ang. vt apparebit ex his, quę dicam infra, artic. 7. Item, quia posito, quod ius sit, Bart. intellexit, prout ipse se ipsum declarat, de iure insistendi, quod conuenit possessioni, non autem de iure possidendi, quod conuenit detentationi,
14 quę duo † sunt diuersa, cum primum causet interdictum recuperatiuum, secundum non, vt patet ex l. 1. ff. de vi, & vi arm. & l. si plures. ff. vti possid. & in l. Aquilius. ff. de donatio. & ibi per glo. Item contra diffinitionẽ Bar. secundum Ioan. de Imo. facit, quia diffinitio Bart. videtur conuenire etiam vsufructui, quia licet sit ius vtendi fruendi, vt l. 1. ff. de vsufruc. multo fortius est ius insistendi, & ideo diffinitio Bar. simpliciter sumpta non placet Io. de Imo. propter quod dicit, quod tutior videtur diffinitio Angeli, de quo statim dicam. Sed ad hoc potest respõderi, secundum Ponta. quia Bart. intellexit de iure insistendi, quod conuenit nudæ possessioni possidentis, non autem de eo, quod conuenit vsufructuario, vt Bart. declarat in expositione verborum suæ diffinitionis. subdit tamen, quod contra diffinitionem Bart. obstat, quia dicit ius, cum possessio in genere sit facti, secundum Ponta. Secundò obstat, quia Bar. simpliciter dixit in diffinitione rei, nõ adiiciendo, corporalis: quare, cum verbum, res, sit generale, vt l. 1. ff. si cer. pet. comprehendit etiam incorporales, quæ tamen non possidentur, sed quasi possidentur, vt supra dixi. Angel. vero sic diffinit, quod possessio est ius insistendi rei non prohibitæ possideri, aptum natum ad acquisitionem veri dominij, & omnium, quæ sequuntur ex eo. & hæc diffinitio est optima, secundum Ang. ex eo, quia per illa verba, ad acquisitionem veri dominij, tollitur cõtrarium, quod factum fuit contra diffinitionem Bart. cum ius detinendi nõ sit aptum ad acquisitionem veri dominij, vt patet, quia non causat vsucapionem, quæ sine possessione non procedit, vt l. sine possessione. ff. de acq. poss. Item & secundo, quia per prædictam diffinitionem comprehenditur naturalis, & ciuilis possessio, quia naturalis est sufficiẽs ad acquisitionem dominij nemine ciuiliter possidente, allegat not. per Dyn. in reg. sine possessione, de reg. iur. lib. 6. & sic sequitur secundũ Ang. quod Bar. malè reprehẽdit Dyn. dum dicit Dy. tenere, q̃ ex naturali nunquam procedit acquisitio dominij. Sed dicit Pontan. quod ista diffinitio non est bona: primò, propter verbum, ius: secundò, propter verbum, rei, vt etiam ipse dixit contra diffinitionẽ Bar. Sed tu ab his duobus cõtrariis vtranque diffinitionem defendere potes; primò, quia non est verum quod possessio quam diffinimus, sit factum, & non ius: ad quod vide, quod statim dicam. Ad secundum potest responderi, quia patet ex vtraque diffinitione, quod est ius insistendi rei non prohibitæ possideri. qua re, cum dicunt non prohibitæ possideri, tollitur obstaculũ de rebus corporalibus, quæ non possunt possideri, & solum possunt quasi possideri, neque est præsumendum, Bart. posuisse prædicta verba, nisi propter res sacras, incorporales, & similes, cum ipsemet Bar. reprehenderit diffinitionem Ioann. eo quia sua diffinitio comprehenderet etiam res incorporales, quæ non possidentur.

¶Præterea secundum Ponta. prędicta diffinitio Angeli non videtur bona, quia cum intendat diffinire possessionẽ in genere, non comprehendit tertiam speciem possessionis, videlicet corporalis, de qua infra dicam, artic. 5. quia ex illis verbis, aptum natum ad acquisitionem dominij, non comprehenditur corporalis possessio: quia. cum illa procedat ex mala fide, non causat vsucapionem: & sic nõ est apta ad quærendum directum dominium, vt in regula, possessor malefidei. de regul. iur. lib. 6. Ioan. de Imo. in d. l. 1. de acq. poss. dicit, quòd possessio in genere potest sic diffiniri, videlicet, quòd est ius insistendi rei non prohibitæ possideri, aptum natum producere interdictũ, quod pro recuperanda possessione dari consueuit. quæ diffinitio est bona, secundum eum: quia in quantum dicit simplex ius, excludit contrarium factum supra contra Barto. de vsufructu. In quãrum vero dicit, ad causandum interdictum, tollit aliud cõtrarium factum per Ang. contra diffinitionem Bar. de detentatione. Ponta. vero reprobat prædictã diffinitionem. primò, quia præsupponit duo repugnantia, in quantum dicit, quòd sit simplex ius insistendi: & in quantum postea subdit, quod tale ius causet interdictum, cum clarissimum sit, nullum ius insistendi, sed veram tantum possessionem ciuilem, aut naturalem causare interdictum recuperandæ, vt l. prima. §. deiicitur. ff. de vi, & vi arm. & in d. §. creditores. de quo latius dicam infra in tit. de restit. spol.

¶Secundò mouetur, quia dicta diffinitio non est generalis, vt ipse præsupponit, sed est illa simpliciter diffinitio, quam Barto. tradit ad possessionem corporalem, de qua dicam infra artic. 6. qua re potius debet dici specialis, quàm generalis.

¶Tertiò mouetur, quia prædicta diffinitio non exprimit productiua & essentialia ipsius possessionis, quam omnis diffinitio facere debet, vt l. stipulationum aliæ. §. stipulatio. ff. de verbo. oblig. & l. 1. ff. de nouat. quod patet, quia dicta diffinitio solum exprimit, quòd dicta possessio producit interdictũ recuperatorium, sed de vsucapione & dominij acquisitione nihil dicit, imò potius negare videtur, ar. l. cum prætor. ff. de iudic. & l. maritus. C. de procur. Quare Pontanus refert hic aliam diffinitionẽ, quam dicit facere quendam nouellum Doctorem & solennem, qui sic dicit. Possessio est naturalis rei apprehensio non prohibitæ possideri cum animo possidendi facta. quæ diffinitio similiter est falsa, secundum Ponta. inquantũ dicit, naturalis, cum non
15 tantum naturalis, sed etiam ficta apprehensio † possit esse possessionis productiua, vt l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquir. possess. & l. quisquis. C. de donat. de quo latius dicam infra eo. c. cum ecclesia Sutrina. ar. 29. potest etiam impugnari prædicta diffinitio vltra Ponta. per ea quæ dicam infra ad impugnationem diffinitionis Pontani. vnde Ponta. ponit suam diffinitionem: dicit, quòd possess. est in re corporali nõ prohibita possideri, vera vel ficta insistentia, animo insistendi. & hæc videtur optima, secundum eum, & tollit omnia contraria superius facta, & prædictorum verborum expositio colligi potest ex his, quæ dicta sunt, & ideo dicit, vera vel ficta, ad

tollendum contrarium de d.§.si uenditorem. & l. quisquis. & aliorum iurium loquẽtium de ficta possessione. Sed prædicta diffinitio non placet mihi, quia nos diffinimus possessionem. iam causatam & in esse productam, quo ad causandum suos effectus ab ea productos, quæ possessio est ius, & non factum, vt dicam statim, sicut dicimus, quòd actio est ius, & deinde subijcitur effectus, videlicet persequendi in iudicio, quod sibi debetur, vt Insti. de actio.§. 1.

¶ Prꝛterea ex articulis plenius supra formatis sua destruitur diffinitio, cum ipse reprobet diffinitionẽ Ioan. de Imo. per tertiam rationem eo, quòd diffinitio Imo. non exprimit effectus, qui à possessione in genere produci possunt. Sed Pontanus in diffi. sua nullum ponit effectum. Quare ego arbitror aliter diffiniendam seu describendam possessionem in genere: sed antequam ad diffinitionem condescen-
16 dam, intendo examinare, vtrum † possessio sit ius, vel factum, seu iuris, vel facti. Circa quem articulũ, Iac. de Are. in d.l.1.in prin.ff.de acqui.possess. dicit, quod est ius, per l. peregre. in prin. eo. tit. & idem tenent Petr. de Bellapertica, & Iacobus de Rauenna dicentes, quod posito quòd nulla lex hoc exprimeret, tamen dici debet, quòd pos. est ius, quia ex facto ius oritur, & contractus sunt facti, vt l. consilio. in fi.ff.de cura.fur. quare sicut ex cõtractu resultat obligatio, quæ est iuris, vt Insti. de obli. in prin. & ex stipulatione oritur actio, vt l. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. quæ tamen actio est ius, ita ex apprehensione rei resultat possessio, quæ est iuris, & bene dicunt, secundum Barto. qui etiam allegat l. nemo. C. de acqui. possess. & tex. in l. non ideo. C. de lib. causa. & l. si possessio. ff. de acqui. possess. & sic concludit Bart. quòd possessio est iuris. Sed aduerte, quia dominus Anton. in cap. cum nostris. infra de concess. præb. dicit, quòd aut simpliciter consideramus possessionem, & illa habet plurimũ facti, quia in acquirendo requiritur animus & corpus: si non consideremus possessionem per respectum ad diuersos modos acquirendi, tunc procedit distinctio gl. de qua ibi. quidam vero modernus Doct. quem sequitur Ponta. in d.l. 1. ff. de acqui. possess. tenet quòd possessio sit facti, quod probat pluribus medijs. primo per tex. in l. 1. §. adipiscimur. ff. de acqui. possess. ibi dum text. dicit, incipere possidere posse pupillum aiunt, tanquàm rem facti, non iuris esse. secundo per tex. in d.l. 1. §. si vir vxori. ibi, quoniam res facti infirmari iure ciuili non potest. Nec obstat responsio Doctorum dicentium, quòd ibi cõsideratur possessio, prout est in fieri, videlicet, respectu apprehẽsionis, quæ est facti, non autem est in facto esse, & iam causata, quia tunc est iuris, per iura pro prima opin. allegata: quia imo iura prædicta cõsiderant possessionẽ, prout est in facto esse, & maximè per §. si vir vxori. vbi tex. præsupponit virũ rei per se donatæ uxori possessionem amisisse. ergo presupponit vxori quæsitum fuisse, per l. nec utilem. ff. ex quib. cau. maio.

¶ Tertiò mouetur, quia tex. quem dicit pro hac parte clarum, in l. 1. §. Sceuola. ff. si quis testa. lib. esse iussus fuerit. ibi, quia possessionem hæreditas non habet, quia facti, & per l. possessio quoque. ff. de acquir. possess.

17 ¶ Quartò mouetur arguendo † de contractibus ad possessiones, quod ualidum est, vt l. quamuis sal-

tus. ff. de acqui. possess. & per Cy. in l. 1. C. eo. sed respectu contractuum habemus triplicem considerationem. Primò prout contractus est in fieri, & hoc est facti, vt de se patet, facit l. stipulationum aliæ. §. stipulatio. ff. de verb. oblig. Secundò prout est in facto esse, & hoc similiter est facti, vt l. consilio. in fi. ff. de cura. fur. Tertiò effectum, qui resultat ex cõ tractu perfecto, qualis est obligatio & actio, vt l. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. & hoc modo possessio est iuris, ar. Insti. de obli. in prin. ibi, iuris uin-
18 culum, &c. eodem igitur modo possessionem † tripliciter considerare debemus. Primò prout est in fieri, & hæc est facti, quia apprehensio est facti, vt d. §. adipiscimur. Secundò consideratur prout est in facto esse, tam respectu apprehensionis, vt dictum est, quàm respectu animi: quia animus similiter est facti, vt l. bonæfidei emptor. §. 1. ff. de acquir. rerum domin. & ibi glo. super ver. possidere. & l. pro hærede. in princ. ff. de acqui. hæred. Tertiò effectum, qui ex possessione resultat, & hic est iuris, cum resultet dominij acquisitio, & multa alia quæ iuris sunt, vt l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. & per hunc modum quod Iaco. de Rauen. & Bar. induxerunt pro se, retorquetur contra eos. Quarto mouetur consideran do primo prin. & essentialia formalia seu productiua possessionis, quæ sunt apprehensio, & animus, vt dicam infra eo. cap. cum ecclesia, artic. 27. quæ duo sunt facti, vt statim dictum est. Secundò considerat principium materiale, videlicet, ipsam materiam, quæ apprehendi potest, quæ similiter est facti, vt de se patet. vnde concludit, quòd cum in possessione nihil interueniat quod sit iuris, sed solummodo facti, sequitur quòd possessio dicetur totaliter facti, licèt ex ea resultet iuris effectus, vt dictum est, secundum præfatum Doct. qui etiam addit aliam vltimam rationem, scilicet, quia usucapio, quæ est inducta à iure ciuili, vt l. 1. in prin. ff. de usuc. cum sim. est facti, vt l. 3. ff. de usucap. ergo fortius debet esse facti ipsa possessio, quæ in genere præsumpta inducta est a iure gentium. sed dicit Pontan. quòd hoc argumentum non concludit, quia falsum est quòd usucapio sit facti, sed iuris, vt dicit tex. in d.l. bonæfidei. §. 1. ff. de acqui. rerum domi. ibi, ius, id est, usucapionem, & firmat glo. in d. §. adipiscimur. Ad iura vero allegata per Bart. respondet, & primo ad l. peregre. & ad l. non ideo. dum dicunt, ius possessio-
19 nis, &c. quia debemus considerare casum † illum genitiuũ, possessionis: qui est aptus denotare causam efficientem, vt plenè traditur in rubrica, ff. de noui oper. nunc. & l. locum, in prin. ff. de reli. & sump. fune. & sic regitur à verbo illo ex natura causæ efficiẽtis, & sic tex. prædicti debent exponi, ius possessionis retinet, id est, illud ius, quod ex possessione causatur. Ad l. nemo, C. de acqui. possess. dum tex. dicit, aliam quæ in iure, &c. respondet, quòd hoc non dicit, vt denotet possessionem esse iuris, sed vult denotare possessionem, quæ animo retinetur iuris ciuilis auctoritate inductũ esse. Ad l. possessio quoque. ff. de acqui. possess. respondet, quòd licet tex. dicat plurimum à iure possessio mutuetur, quòd debet exponi, quòd in pluribus iuribus habet ministerium, vt patet ex notatis in l. 1. in glo. 1. in fi. ff. de acqui. possess. & in l. 1. C. eo. & clarius per Innoc. in c. cum nostris. de conce. præb. Præterea non sequitur, possessio est iuris, ergo possessio est ius, vt clare probatur in l. iuris gentium. §. 1. ff. de pactis. licet enim ibi dicatur quòd contractus sint iuris gentium, non tamen sequitur quòd sint ius, quia imo sunt facti, vt d. l. cõ filio. Subdit tamen Ponta. quòd si volumus tenere opin. Ioan. quòd duplex sit possessio, quæ videtur esse communis opin. de qua dicam infra, artic. 2. vera est opin. præfati Doct. in possessione naturali, cum in ea verificentur omnes rationes prædictæ, sed in possessione ciuili procedat opin. Barto. quia ipsa est ius, non factum: quod tamen procedit, quando esset producta in esse. & de hoc dicit esse tex. clarum in l. possessionum pupillus. ff. de acqui. possess. Secũdò probat: quia, si non esset iuris, hæreditas iacens non repꝛesentaret, quo ad hanc ciuilem, personam defuncti, cum tamen repꝛesentet, vt l. hæreditas. ff. de acqui. rerum domi. sed clarum est in possessione ciuili quod repꝛesentat personam defuncti, vt probatur in l. ceptam. ff. de usuca. quia non posset perficere usucapionem, si non repꝛesentaret, vt ibi. & clarum est, quòd sine ciuili usucapio non procedit, vt l. 1. §. per seruum, qui in fuga. ff. de acquir. possess. de quo latius dicam in c. penultimo, infra eo. ar. 41. & sic residet Ponta. Tu etiam vide pro prædicta opin. tex. iuris canonici, qui videtur velle, quòd possessio sit facti & non iuris, vel plus habeat facti quàm iuris, vt in d. cap. cum nostris, ibi, quia talis possessio plus habet facti quam iuris, loquitur tamen ille tex. de possessione iniusta, & non colorata, de qua infra in nono principali articulo.

20 ¶ Ego verò in hoc articulo, vtrum † possessio sit ius vel factum, pro concordia iurium & prædictarum opinionũ, sic distinguerem, quòd aut nos quærimus de possessione, quę acquiritur ex aliquo actu corporeo, aut de possessione quę acquirit sine proprio actu corporeo. Primo casu, aut quærimus de ipso simplici & naturali actu apprehendẽdi, aut de simplici actu insistendi, aut de effectu proueniente ex ipsa acquisitione, & insistentia rei, aut de retẽtione possessionis, & ipsius effectu. Primo casu non est dubium quòd apprehensio rei seu ingressus est facti, vt de se manifestum est, & isto modo potest intelligi tex. in d.l. 1. §. adipiscimur. ff. de acquir. possess. in quãtum tex. ibi dicit, incipere possidere, & sic denotat actum acquisitionis, & ad idem. §. si vir vxori. quia dum tex. ibi dicit, quoniam res facti, intelligitur de ipso actu apprehendendi, propter illa verba ibi posita, cedat possessionem, quia res facti, & ideo non potest facere ius ciuile quòd non sit factum, vt ibi, & ad idem, l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis, & in l. verum est. ff. de reg. iur. quinimo dici-
21 mus quòd hoc solo priuatur Deus, † quia nõ potest facere quòd facta nõ sint facta. vnde Aristoteles 6. Ethicor. post prin. dicit, vt factum autem ne factum sit, fieri nõ potest. Itaque rectè Agathon ibi, Deus hoc solo priuatur, infecta facere quæcunque sunt facta. & est bonus tex. 32. quæst. 5. cap. si Paulus. vbi Hieronymus inquit, Audacter dicam, cũ Deus omnia possit, non potest suscitare virginem post ruinam, & ibi per glo. super verbo, suscitare. Audiui tamen præstantissimum virũ sacræ Theologiæ magistrum de Spoleto, tenentem contrariam conclusionẽ, quod nihil esset præteritum, sed omnia erant
22 præsentia Deo. potest tamen lex † fingere, præteritum non esse præteritum, vt in clem. prima, de immun. eccles. & ibi per glo. & Pau. & in l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. & ff. de capt. & postlim. reuer. quasi per totum. latè per Barto. in repetitio. l. si is, qui pro emptore. ff. de usucapio. & eodem modo potest responderi ad omnia alia iura; quæ innuunt possessionem esse facti: intelligi enim debent, vel de ipsa actuali possessione, vel de ipsa simplici insistentia in re, quas clarũ est esse facti. & sic potes intelligere l. 1. §. Scæuola. ff. si quis testa. lib. esse iussuerit. & l. stipulatio ista. §. hæc quoque. ff. de verbor. oblig. & alia similia iura. Aduerte tamen, quia glos. in d.c. cum nostris. vult, quod talis possessio dicatur habere plurimum facti, & parum iuris, quia & iuris aliquid habet, quoniam videtur & animus esse necessarius, vt l. licet. C. de acquir. possess. & sic licet dicat Ponta. quòd animus est facti, hoc est verum in se: sed tamen quia quo ad acquisitionem possessionis requiritur, hoc videtur esse iuris, vt d.l. licet. dicit tamen Zab. in dicto cap. cum nostris. quod etiam videtur habere aliquid iuris: quia oportet, quod ille, qui vult sibi acquirere, sit capax possessionis, & per consequens, quod nõ sit seruus, vel monachus, qui non possunt sibi acquirere, infra de priuileg. cap. cum olim. 2. de quo dicemus in capit. 2. infra eo. artic. 22. Item & secundò secundum Zab. dicitur habere aliquid iuris: quia exigitur, q̃ per modos à iure proditos acquiratur possessio, de quibus in l. 3. in princ. ff. de acquiren. possess. & cap. olim. 1. infra de restit. spoliat. dicam in cap. cum ecclesia Sutrina, artic. 27. & 29. Si vero nos quærimus de effectu prouenient ex ipsa apprehensione, & insistentia, & iste est iuris: nam vel est iuris gẽtium, vel ciuilis. iuris gentium, intelligendo illam auctoritatem, quodcunque calcauerit pes tuus, de quo dicam in dicto articulo 27. Ad quod tamen vide, quod dicam infra eod. artic. 3. vnde potentia insistendi quæsita ex apprehensione est ius. Similiter etiam alij effectus causati ex ipsa acquisitione, vt fructuum, & interdictorum, usucapionis, & dominij, de quibus dicam infra eo. cap. penult. artic. 41. sunt iuris ciuilis. Sed respectu acquisitionis iuris, quod ex persona alterius intrãtis, seu possessionem apprehendentis sine facto meo, vt puta per seruum, filiũ, aut procuratorẽ, talis possessio dicitur habere plus iuris, secundum Hostien. in summa, eod. tit. §. 1. versic. iuris adminiculo, per dictam l. 1. §. item acquirimus. & l. si me in vacuã, & l. possessio quoque. ff. de acquir. possess. & ideo meritò voluit Bar. quod non solum possessio, prout est in esse producta, sit iuris, sed etiam quãdoque, prout in esse producitur: licet
23 enim modus † acquirendi nobis possessionem per nos ipsos sit facti, tamen modus acquirendi nobis per alios, est iuris. ita dicit Bart. in d. §. adipiscimur. hoc etiam voluit glo. super verbo, plus habet. in dicto cap. cum nostris. quæ dicit, quòd talis possessio habet plurimum iuris, & minimum facti, quia per seruum acquiritur etiã ignorãti, & currit etiam usucapio, vt l. 2. in fi. ff. pro soluto. licet per procuratorem non acquiratur usucapio, nec incipiat usucapere, nisi dominus sciat, & ratificet tacitè, vel expressè: ad quod vide, quæ dicam infra eo. cap. 2. art. 22. & cap. penult. artic. 41. Sed tu dic, quòd licet dispositio, per quam nobis per alios quæri potest possessio,

sio, sit iuris, tamen ipsa apprehensio, quę fit per actũ corporeum illius, est facti, in quantum est actus corporalis; vnde plurimum iuris, & aliquid facti habere intelligitur. Illa verò, quæ acquiritur ex aliquo actu sine apprehensione corporali, vt puta per clausulam constituti, vel per retentionem vsusfructus, vel quid simile, de quo latè dicam in cap. cum ecclesia Sutrina. infra eod. artic. 29. talis possessio dicitur habere plurimum iuris. similiter etiam, si ex dispositione statuti, vel consuetudinis absque alia aliqua apprehensione possessio mihi acquireretur, illa etiam dicitur habere plurimum iuris. Sed Bald. dicit in l. 1. C. si plures vna sententia, quòd talis possessio, de qua dicam in dicto artic. habet iuris totalitatem; sed posses dicere, quòd hoc non videtur verum, quia licet nõ procedat corporalis rei apprehensio, tamen ipsa descendit ex contractu, vel ex aliquo actu, vel facto præcedenti, qui actus est facti, vt l. consilio, in fi. ff. de cur. furio. sicut dixi per viam constituti, & retentionem vsusfructus: sic etiam potest figurari exemplum in possessione, de qua in cap. quia contingit, infra de dolo, & contuma. & l. quamuis. ff. de bonis aucto. iudic. poss. nam ibi plurimum operatur iuris dispositio, quia efficitur quis possessor post annũ, licet corporaliter non apprehenderit possessionem: sed nec tunc dicitur iuris totalitatem habere, quia etiam habet aliquid facti, quia requiritur, quod missus fuerit in possessionem per iudicem: post quem iusum, si impeditur apprehendere, ex iuris dispositione possessionẽ acquirit, & hoc etiam tenet Zabar. in cap. cum nostris, infra de cõcess. præben. Si verò nos loquimur de possessione, respectu retentionis, quæ solo animo fit, tunc tam respectu ciuilis, quàm naturalis possessionis, sed maximè ciuilis, secundum quod dicemus in cap. cum super, infra eod. artic. 24. indubitanter talis effectus retentionis est iuris. Si verò consideremus possessionem per respectum ad proprietatem, tunc possessio, in quãtum habet secum concursum ad proprietatem, dicitur habere plurimum iuris: vbi verò est sine proprietate per respectum ad proprietatem, dicitur habere plurimum facti, secundum dom. Anton. in dicto cap. cum nostris. & sequitur Ioan. de Imo. qui dicit dicto modo intelligendum illum tex. nam possessio præposituræ ibi non habebat secum proprietatem concurrentem tituli validi, quia sine iusta causa erat concessa: ideo dicitur ibi, quod habebat plurimum facti, secus si habuisset cõcursum proprietatis, quia tunc habuisset plurimum iuris, & non fuisset ille coactus ad renunciandum. Redeundo nunc ad propositum, cum iura & nos etiam potius debea-
24 mus † considerare iuris effectum, quam ipsum factum, vt l. prima. ff. quod quisque iur. & in l. quod Labeo. ff. de Carbon. edicto. de pœnit. distinctio. 1. capit. hæc autem verba. vnde carens effectu, carere debet etiam nomine, vt l. à nullo. C. de feriis. & sic etiam dicimus, quod nõ nocet discrepantia in verbis, si est concordia in effectu, vt in cap. dudum, de conuèrs. coniug. & in cap. cum olim, de priuilegiis, & cap. nihil obstat. de verborum significatio. Ad quod etiam facit, quod tradit Bal. in Rubrica. C. de contrahen. emptio. vbi dicit, quòd nullum verbum debet esse in dispositione sine aliqua operatione, & effectu. ad quod bonus tex. in l. ex conuentione. ff. de pact. & Bar. & Bald. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio. & Bal. in l. lecta. ff. si certum peta. & in Rubrica, supra de rescript. sequitur clara conclusio, quòd illi, qui dixerunt, quod possessio est ius, melius, & aptius diffinierunt.

¶ Vnde redeundo nunc ad diffinitionem, seu descriptionem meam, dico, quòd possessio potest
25 sic describi videlicet, Quòd † possessio est simplex ius insistendi rei non prohibitæ possideri per veram vel fictam apprehensionem, aptam quandoque producere interdictum possessorium, quandoque acquisitionem dominij, & omnium quæ sequuntur ex ea. Quandoq; ad custodiam & obseruationem, quod ius cum possidente creatur & finitur, & hæc diffinitio procedit in genere, comprehendens omnes possessionis species. Quare autem dixerim, quãdoque ad custodiam & obseruationem, vide quæ dicam infra eo. ar. 7. quare autem adiunxerim, quòd cum possidente creatur & finitur, dic quòd hoc est ex eo quòd possessio amissa per aliquem & alteri acquisita, non est illa eadem, vt dicit Bar. in l. si in rem alienam. ff. de pign. actio. ista tamen fuit nota Iac. de Are. quem refert & sequitur Io. And. in add. Spe. in tit. de oblig. §. 1. vers. item pone, Titius. quæsita ergo alteri non est eadem, etiam si sit quæsita ei, qui repręsentat personam defuncti, etiam si esset hæres suus, vt l. cum hæredes. ff. de acquir. pos. & l. cum miles. ff. ex quibus causis ma. ad quod vide quæ dicam in c. cum ecclesia Sutrina. art. 27. & in c. penul. ar. 41. qualiter autem describatur possessio naturalis in specie, dicam in 4. art. & qualiter corporalis in specie, dicam in 5. ar. & qualiter ciuilis in specie, dicã in 6. ar.

¶ Expedita diffinitione, quæro, vnde dicatur pos-
26 sessio. † ¶ Sol. Dic quòd per allusionem vocabuli dicitur, quasi pedum positio, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei insistit, vt l. 1. in prin. ff. de acqu. pos. & quia dixi quòd dicitur quasi pedum positio, videtur quòd res mobilis non dicatur quasi proprie possideri, ita no. gl. in d. l. 1. & ideo Bar. dicit in l. 1. in fi. ff. vtrobi, quòd est hæc causa, quando pro rebus mobilibus non datur interdictum vti possid. sed interdictum vtrobi, quia res mobiles, pro quibus datur interdictum vtrobi, proprie non possidentur. de quibus duobus interdictis dicam in ti. seq.

¶ Et prędicta faciunt ad decisionem quęstionis.
27 Quidam vendidit omnes † possessiones suas, vtrum videatur vẽdidisse mobiles, de quo dicam infra eo. cap. 2. ar. 24. Item infertur ex prædictis, quòd rerum incorporalium non est proprie possessio, quia non possunt pedibus calcari, sed dicitur quasi possessio, ad quod vide quæ dicam infra eo. cap. 2. ar. 22. Item opp. quòd possessio non potest esse sine vera persona, vt patet ex se. tradit Bald. in l. fin. C. de edic. diui Adr. tol. & ideo quod inanimatum est, non potest possideri, vt l. 1. §. Sceuola. ff. si quis test. lib. ef. iuf. fuerit. Sed aduerte, quia in contrarium facit: nã licet ecclesia, vel capitulum ecclesiæ non sit persona vera, tamen videtur possidere, ad quod vide quod dicam
28 infra eo. c. 2. art. 22. ¶ Et nota, ꝙ possessionis † appellatione venit tam naturalis quam ciuilis, de quibus duabus dicam, art. 4. & 5. & similiter etiam venit detentatio facti, vt l. 1. in prin. & ibi Bar. & §. item acquiritur, & l. quod seruus. ff. de acq. pos. sed nuda detentatio, vt in l. stipulatio ista. §. hæc quoque. ff. de verb. obl. vide quod dicam infra, ar. 6. & sic quandoque possessio pro detentatione accipitur, vt l. qui legatorum, §. filium. ff. de vsuca. pro hærede.

29 ¶ Sed tñ circa prędicta quæro, quid veniat † appellatione possessionis simpliciter prolatæ. ¶ Sol. Bal. in l. 1. C. communia de vsuc. dicit, quòd aut verbum possessio profertur a lege, & intelligitur de possessione ciuili, quia verba legis sunt ciuiliter intelligenda, & quia ciuilis trahit ad se naturalem consecutiuè, intelligendo tamen de naturali non principaliter, ff. de acq. pos. l. clam possidere. §. fi. ad quod facit, quod no. gl. 1. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. pos. vbi vult, quòd etiam possidens ciuiliter dicatur rem tenere, facit quod no. in d. l. 3. §. furiosus. & ideo statu-
30 tum † loquens de fruente & possidente rẽ, verificatur etiam in ciuiliter possidente, & sic etiam videtur se habere communis vsus loquendi, qui etiam in statutis debet seruari, vt l. librorum. §. quòd tamen. ff. de leg. 3. & in l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. secundum Ioan. de Imo. in d. §. ex contrario. vel dic secuola Bald. quòd intelligi debet secundum subiectam materiam, vt no. in d. §. ex cõtrario. Aut verbum possessio profertur ab homine, & Bal. subdistinguit, quòd aut præcedit contractus vel causa, vnde surgit plena possessio, & intelligitur de plena possessione, vt l. ratio, in princ. ff. de actio. emp. Aut non precedit talis contractus vel causa, verbi causa dicit quis, trado tibi possessionem talis fundi, & tunc intelligitur de vera possessione, & sic tam de naturali, quam de ciuili, vt l. si duo. in fi. ff. vti pos. Cum ergo dicimus, talis possidet ex conducto,
31 † per istam adiectionem, ex conducto, verbum possidet ponitur pro retinet, si est simplex colonus, secus si est perpetuus emphyteuta, vel feudatarius, quia intelligitur possidere naturaliter, quę naturalis potest appellari etiam vtilis ciuilis, cum retineatur animo, & idẽ in vsufructuario, & vsuario, licèt vsuarius possideat quodam taxato modo, prout natura vsus requirit, vt l. fi. ff. vti possi. secundũ Bal. in d. l. 1.

¶ Item no. quòd differentia est inter tenere, seu
32 detinere, † & possidere, quoniam detentatio solum sonat in factum, & ad factum proprie refertur, vt in l. qui vniuersas. §. 1. ff. de acq. pos. possessio vero ad ius, secundum Bal. in l. 1. C. de seru. fug.

¶ Vlterius ẽt nota, ꝙ aliud est possidere, aliud esse in possessione, vt in l. siquis ante. ff. de acq. pos. facit quod statim dixi, & vide quod dicam infra eodẽ cap. penultimo, art. 41. Item dicitur quis etiam possidere quandoque ratione alicuius commoditatis, quia gaudet tali possidente, & hoc respectu uxor dicitur possidere res mariti, ut l. assiduis. C. qui pot. in pig. ha. uide quod no. Bal. in d. l. 1. C. de seru. fug. & etiam dicitur possidere ille a quo res potest euinci, antequam euincatur, licet euictio sit parata, ut l. sciendum. §. si fundum. ff. qui satisd. cog. & ibi glo. & etiam qui dolo desijt possidere, pro possessione habetur, ut l. parem, & l. qui dolo. ff. de reg. iu. & in reg. pro possessore, de regu. iur. lib. 6. & aduerte, quòd licèt possessio dicatur separatam naturam habere a proprietate, ut l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. & in l. permisceri, eo. ti. & l. 1. §. huius interdicti. ff. uti pos. & l. 1. & 2. ff. pro emptore, ad quod uide, quod dicam infra eodem, c. penultimo, ar. 41.

33 tamen proprietas † quandoque pro possessione accipitur, & possessio pro proprietate, vt l. possessiones. C. de probat. & in c. possessiones. infra de rebus eccles. non alien. gl. 16. q. 2. c. uisis, & q. 3. c. uolumus, & Inn. in c. cum aliquibus. infra de re iud. exponens possessio, ideſt proprietas, tradit Bar. in d. l. naturaliter, in §. 1. & est bonus tex. in c. quoniam. §. quod si super, supra ut lite non contest. & in c. ad nostram. el 1. infra de iure iur. & bonus tex. in l. interdum. ff. de uerb. sign. ubi tex. dicit, interdum proprietatem quoque uerbum possessionis significat, sicut in eo, qui possessiones suas legasse dicitur, & ad idem tex. in l. si de ui. ff. de iudic. C. de fideiu. mino. l. fi. & de dona. inter uirum & uxo. l. siquidem. & C. si pignus pig. datum sit. l. 1. & in l. 2. C. de bonis uac. lib. 10. & uide glo. in l. fin. C. siquis alteri, uel sibi, quæ dicit, ꝙ possessor latè dicitur dominus, & in l. si cum militaribus. C. de test. mi. & in l. in initio. C. de pactis inter empt. & vend. & per Inno. & Ioan. And. in d. c. cum aliquibus. & l. 3. C. ne vxor pro marito. & in l. 1. C. vbi in rem actio. & l. si controuersia. C. de euic. & in l. 1. §. Sceuola. ff. si quis testa. lib. es. iuf. fue. & l. si aqua. C. de seruit. & aqua. Quandoque etiam econtra, dominium pro possessione accipitur, vt l. quotiés. C. de rei vend. & quandoque pro vsucapione accipitur, vt l. 2. §. fi. ff. pro empto. & quandoque ponitur pro hærede, vt l. in rebus. C. de iure dot. super ver. possidere. Item aduerte, quia possessio quandoque appellatur momentum, vt hic in tex. & quare sic appelletur, dixi supra in glo. 1. & finitur & creatur simul cum possidente, ideo amissa & alteri quæsita non est illa eadem, de quo dicam latius in c. penul. art. 41. tetigi supra in diffinitione, quam dedi.

¶ Secundo principali articulo tractandum est,
34 quot sint possessionis species, † qui articulus similiter est subtilis & difficilis. circa quem aduertendũ, quod tex. in l. 3. §. genera. ff. de acquir. possess. dicit, quod genera possessionũ tot sunt, quot sunt & causæ acquirendi eius, quod nostrum nõ sit, veluti pro emptore, pro donato, pro dote, pro hærede, pro noxæ dedito, pro suo. & sicut in his, quæ terra, mari, vel ab hostibus capiuntur, vel quę ipsi. de quibus acquirendi modis latè dixi supra in rubr. tractatu 1. artic. 5. q. 2. & subdit tex. in d. §. genera. licèt vnum sit genus possidendi, tamen species infinitæ sunt. Cæterum, vt clarius intelligas hũc articulum distingue, quod aũt nos quęrimus de speciebus distinctis per qualitates, & hoc casu dicẽdum est, quod quot sunt modi acquirendi pos. tot sunt species, vt in d. §. sicut si diceremus, hominũ quidam sunt albi, quidam nigri, quidam magni, quidam parui, istæ tamẽ differẽtiæ & species sunt impropriæ, quia qualitatũ
35 & accidentiũ diuersitas † non facit differentiam in specie, seu diuersam speciem, facit glo. singularis Instit. de iure perso. in fi. dicuntur tamen diuersæ species secundum Legistas, quia qualitas apud Legistas est quicquid inducit alterationẽ, siue sit locus, siue sit tempus, siue quodque accidens, vt l. aut facta. ff. de pœnis. & in l. de quibus, per Bal. col. 24. de legi. si quid vero esset, quod in substantia differentiam faceret, illa est quæ propriè diuersam speciem facit, vt no. Dy. in rub. fine. de reg. iur. lib. 6. vnde ho
36 mo † eo quod rationalis, differt, à brutis, & quia mortalis, differt ab angelis, vt traditur per glo. in d. §. fi.

d.§.fi.Inſtit.de iure perſo.& in l.fin.§.quotiens.ff.de publi. & Bart.in l. 1. in princ. ff.de actio. & oblig.& in l.1.in princ. & in l.3.§.genera.ff.de acquir.poſſeſ. & ibi per Io. de Imo. vnde quandocunque iura ponunt diuerſas ſpecies ratione qualitatis, verbum, ſpecies, accipitur impropriè: & ideo in terminis noſtris, quandocunque fit mentio, quòd poſſeſsionis plures ſunt ſpecies, ſi tales differũt in qualitate, qualis eſt poſſeſsio bonæ, vel malæ fidei, quæ dicuntur ſpecies, ſecundum Paulum Iureconſultum in dicto §.genera. illæ dicuntur impropriæ: ſed ſi differunt in ſubſtantia, tales proprię dicuntur ſpecies, prout eſt poſſeſsio naturalis, & ciuilis, vt voluit glo. ſuper verbo, Nerua filius ait, in l.1.in princ.ff.de acq. poſſ. quamuis Azo voluerit vnicam eſſe poſſeſsionem, in qua ius verſatur; ſed magis placet dicta opinio, quam voluit Ioan.gloſator iuris ciuilis: & Albericus, & Vgo, antiqui gloſatores, licet quandoque videantur variaſſe,& voluit Hoſtien.in ſumma,eodem tit.§.penult.verſic.penult.& tenet glo.in l.ſi vt certo.§.ſi duobus vehiculum.ff.commo. tales enim ſunt differentiæ ſubſtantiales, & ſubſtantificæ,ciuilis videlicet, & naturalis poſſeſsionis, vt traditur in dicta l.1.& videmus in cap.penult.infra eod.art.39. ſeu 41. & aliquid infra, art.4.& 5. & prædicta etiam eſt communis opi.& ad prędicta vide gloſ.& Doct. in l.licet. C.de acquir.poſſ.& pro prædicta opinione videtur text.in l.2. §.quod vulgo. ff.pro hærede. quæ lex non eſt alibi, ſecundum Ang. vt refert Ioã. de Imo. Sed tu dic, quòd hoc dictum primitus fuit Dy.eo quòd tex.ille loquitur per nomen, & nõ per aduerbium,dum dicit, non ſolum ciuilis, ſed etiam naturalis. per aduerbium verò, ſcilicet ciuiliter, & naturaliter,loquitur tex.in l.1.§.deiicitur.ff.de vi,& vi arma. & hoc magis placet, licet aliqui ad §.quod vulgò. conentur reſpõdere,quod illa parum faciat, dicentes, quod ibi accipitur naturalis pro detentatione, non pro poſſeſsione, quod ſequitur Petr.in l.1.in princ.ff.de acquir.poſſ. Sed dicit Ioã.de Imo. ibi,quod hoc procedit ſecundum vnum intellectũ, ſed ſecundum alium intellectum, ibi eſt caſus pro iſta opin.tu etiam vide alium tex. qui quod per aduerbium appellauit,poſtea appellat per nomen.iſte eſt text.in l.3.§.deiicitur. ff.de vi, & vi armata. vbi tex. dicit, ſiue ciuiliter, ſiue naturaliter poſsideat. nam & naturalis poſſeſsio,& pro ſuo, &c. & ad idẽ tex.in l.3.§.fin.ff.ad exhiben.ibi tamen tex.loquitur per aduerbiũ ciuiliter,& naturaliter,& in l.3.§.Nerua.ff.de acq.poſſ.ibi, naturalem poſſeſsionem nanciſci poſſe. & ſic innuit ille tex.quem poſsidere, & nihilominus dicit,poſſe naturalem poſſeſsionẽ adipiſci. & hanc opinionem tenet etiam Bal.in dicta l. licet. qui dicit, quòd hoc probatur de neceſsitate viua. nam ſi fructuarius,& emphyteuticarius naturalem duntaxat habent poſſeſsionem, vt l.naturaliter. ff. de acq. poſſ. ergo cum dominus etiam poſsideat, ſi diceremus ipſum habere etiam naturalem, ſequeretur, quod duo naturaliter poſsiderẽt, quod eſt impoſsibile, vt l.ſi vt certo. §. ſi duobus. ff.commoda. vbi glo.ſenſit. hoc ar.dicam latius infra eod. cap.2.art.26. ergo neceſse eſt dicere,quod directus dominus habeat ciuilem: & ſic iſtæ duæ poſſeſsiones,naturalis ſcilicet,& ciuilis,ſint ſpecies diſtinctę, ſicut ſunt duæ obligationes ſpecie differentes, de quibus loquitur dictus §.quod vulgo.& alia iura ſuperius allegata.

¶ Aduerte tamen, quia Iac. Butr. niſus eſt concordare vtranque opinionem,Io.ſcilicet & Azo.diſtinguendo, quòd aut ciuilis, & naturalis poſſeſsio ſunt penes vnum, & tunc eſt vna poſs. in ſubſtantia, videlicet naturalis, quæ tamen habet approbationem ciuilis,& naturalis,& ſic ciuilis habet ſe per modum qualitatis pediſsequæ ad naturalem, & ita loquitur Azo. ſic in ſimili, obligatio ciuilis, & naturalis habent ſe per modum qualitatis ad naturalem. facit Inſtit.de oblig. in princ. Nec obſt.ſi opp. ſi eſt vna in ſubſtantia: ergo perdita naturali, intelligeretur amiſſa ciuilis, ſi ſe habent per modum
37 qualitatis, quia qualitate † perempta ſubſtantia ſtare non poteſt, vt not.in l.Pomponius.§.auerſiones. ff.de acq. poſſ. & in l.eius qui in prouincia. ff.ſi certum pet.no.glo.magna, in fi. ff.de probatio. ſed iſtud eſt falſum, quia licet quis perdat naturalem per ingreſsum alterius, tamen quandoque retinet ciuilem, vt l.clam poſsidere. §.qui ad nũdinas.ff.de acquir. poſſeſsio. quia reſpondetur,quod dum iſtæ poſſeſsiones ſunt ſimul iunctæ, habent ſe per modum qualitatis, ſed immediatè, cum naturalis ſeparatur à ciuili,ciuilis transfertur in ſubſtantiam ſeparatam: ideo non mirum, ſi illa non perditur. ſecus ſi fieret occupatio vtriuſque, depoſito tamen animo poſsidendi per expulſum. facit l.peregrè. §.quibus. ff.de acquir. poſſ. Aut poſs. eſt apud duos, & tunc, ne aliquid abſurditatis reſultet, & ſic ne duo inſolidum naturaliter poſsidere videantur, duplex eſt poſſeſsio,vna naturalis,altera ciuilis, & hoc modo procedat opin. Io. Sed aduerte, quia iſte articulus eſt adeo dubius, vt ſæpius dixerit Petr. de Bellapertica, Doctor ſubtiliſsimus, ſe in eo certam non tradere doctrinam. ad quod uide quæ dicam infra artic.4. Quicquid ſit,mihi videtur quòd poſſeſsionis ſpecies ſint naturalis & ciuilis.ſed vtrum hæ ſint ſpecies ſubſtantiales differentes in ſubſtantia,an vero accidẽtales, in hoc eſt difficultas, propter ea quę ſuperius dicta ſunt, ſed ex his quæ ſuperius dicta ſunt, & quæ dicam infra, articu.4.& 6. videtur dici poſſe, quòd quandoque videntur ſpecies accidentales, quandoque ſubſtantiales, cogitabis. Eſt tamen aduertendum,quod glo.ſuper ver.maxime, in l.1.§.furioſus.ff.de acquir.poſſeſ. vult, quòd triplex ſit poſſeſsio, naturalis, ciuilis,& detentatio. & dicit ibi Ioan. de Imo. quòd detentatio in genere ſumpta comprehendit ſub ſe naturalem & ciuilem poſſeſsionem, & ſic poteſt dici detineri quod poſsidetur naturaliter vel ciuiliter. & ſubdit, quòd detentatio quandoque ſumitur vt ſpecies diſtincta, qualis eſt illa quam habet colonus, allegat quod in ſimili habetur in l.1.& 2.ff.de adop. ſed melius facit quod in ſimili habetur de mero & miſto imperio, & iuriſdictione in genere & in ſpecie, in l.imperiũ, ff.de iuriſdict.omn.iudi. & ibi per Bar.inſuper Bar. in d.l.1.in princ.ff.de acquir. poſſeſ. dicit, quòd alia eſt poſ.ciuilis,alia naturalis, alia corporalis,quæ poteſt dici naturalis propter actum naturalem, & ſic vult,quòd tres ſint ſpecies. Sed Bal.reprobat in l.licet.C.eodem. dic vt dicam infra,artic.5. Bart. vero figurat exemplum, quando quis intrat poſſeſsionẽ eius,qui iuit ad nundinas, vel aliter ſe abſentat, per

l.id

l.id quod,in fi.ff.de acqui.poſſeſ. tradit Bar.in l.3.§. ex contrario, ff.de acquir. poſſeſs. vbi glo. appellat hanc poſ. corporalem. facit l.debitor. §.fin.ff.de pigno.actio.& l.quod ſeruus. & l.cum hæredes.§.1.ff. de acqui.poſſeſ.& adde quod dicam infra,articu.5.
38 vult ergo Bar. † quòd poſſeſsionis tres ſint ſpecies, ciuilis,naturalis, & corporalis, eo quòd tres habent diuerſos ſubſtantiales effectus. Ciuilis eſt, quæ retinetur animo,licet acquiratur corpore, & in hoc nõ differt ab alijs ,habet tamen diuerſos effectus. nam in rebus mobilibus habet effectum acquirendi directum dominium per vſucapionem, in rebus vero immobilibus habet effectum acquirendi vtile dominium, quod contrariatur directo, ad quod vide quæ dixi ſupra in rubrica, tract.1. articu.5. q.2. verſi.28.per vſucapionem & præſcriptionem. Item habet effectum acquirendorum fructuum, vt no. in d.§.ex contrario. ad quod vide quæ dicam infra eo.c.penult. artic.41. Secunda ſpecies eſt naturalis, quam habet ille qui recognoſcit alium in poſſeſsorem ciuilem, prout eſt vſufructuarius, qui habet naturalem, & recognoſcit proprietarium in poſſeſsorem ciuilem. Item emphiteuticarius, feudatarius, & ſimiles, qui habent tantum naturalem, & recognoſcunt directum dominum in poſſeſsorem ciuilem, & iſta habet alios diuerſos effectus, quia nõ ſufficit ad acquiſitionem directi dominij, nec etiã vtilis, quod contrarietur directo, & illi præferatur, vel ipſum occidat, ſed habet effectum acquirendi vtile dominium, quod ſe compatiatur cum directo,videlicet, ſi poſsideat vt emphiteuta vel feudatarius. Item habet effectum acquirendi ius vſusfructus ſi poſsidet vt vſufructuarius, & ad intellectum prædictiorum verborum vide quæ dixi in rubrica tract.1. artic.1.& tract.3.artic.3. verſi.quintò competit Publiciana, & vide etiam quæ dicam infra eo. c.penult. artic.41. Tertia vero ſpecies eſt corporalis,quam Bar. dicit eſſe naturalem,differt tamen ab
39 ea, † quia habens naturalem recognoſcit alium in poſſeſsorem ciuilem, vt ſtatim dixi. corporalis vero non recognoſcit alium in poſſeſsorem ciuilem: nam ingreſsus poſſeſsionem abſentis acquirit corporalem,quam abſens non habebat,ſed non acquirit ciuilem, quia per abſentiam non uacat; nec etiã naturalem niſi prout inſiſtit in ipſa re, quia non recognocit alium in poſſeſsorem ciuilem, & iſta non eſt ſufficiens ad acquiſitionem dominij, ſed ſolum ad retentionem rei,& ad faciendum competere interdictum vnde vi, & etiam vti poſ. vt dicit glo. in l.1.in princ.ff.de acquir.poſſeſ. ad quod uide quod dicam infra eo. c.penult. artic.41. & de materia dictorum interdictorum latè dicam infra in tit.de reſtit.ſpol. Sed Bal.in l.licet.C.de acqui.poſſeſ. dicit, quòd illud quod dicit Bar. de poſſeſsione corporali,eſt falſum, quia omnes leges quas Bar.allegat pro corporali poſſeſsione, loquuntur de ſimplici detentione. hæc autem differunt inter ſe, vt l.ſi quis autem.ff.de acqui.poſſeſ. ſimiliter etiam Pau.de Caſt. in d.l.1.in princ.ff.de acqui.poſſeſ.dicit, ꝙ ſalua pace Barto. iſti diuerſi effectus non diuerſificant effectum, nec faciunt diuerſitatem, ſed proueniunt ex diuerſis effectibus, quos habent poſſeſsiones. vna tamen dicitur ſubſtantia naturalis poſſeſsionis,quã habet fructuarius, emphiteuta, vel ſimilis, & illa quã habet ingreſsus, quia retinetur corpore & animo, nec eſt verum quòd naturalis poſſeſsio, quam habet fructuarius vel emphiteuta in ipſa re, ſit illa per quam acquiritur vſusfructus vel vtile dominium, quia poſſeſsio non facit acquiri dominium vel ius, quod non poſsidetur, ſed illud quod poſsidetur: naturalis autem poſſeſsio eſt circa ius vſusfructus,vel ius vtilis dominij, quia talia iura non poſsidet, res autem ipſa quæ naturaliter poſsidetur, non acquiritur per præſcriptionem: ſed acquiritur ipſum ius vtendi fruendi & vtilis dominij, quod acquiritur non ex poſſeſsione naturali, ſed ex quaſi poſſeſsione ciuili & naturali, quæ habetur in ipſo iure quod præſcribitur,vt eſt glo.ordin.in l.ait prætor. §.item ei qui.ff.ex quibus cau. maio. vnde concludit Paulus, quòd iſtam rationem non conſidera uit Barto. ſubtiliter, & ſic dicit ſtandum communi opinioni, quod duæ ſint tantum poſſeſsionis ſpe-
40 cies,† videlicet ciuilis,quæ fuit inducta de iure ciuili,ſicut etiam vtile dominium,licèt directum fuerit inductum de iure gentium, vt l.ex hoc iure.ff.de iuſti. & iure. Alia eſt poſſeſsio naturalis, quæ fuit introducta à iure gentium, vt dicam in ſequenti articulo. & quod ſint duæ diuerſæ ſpecies poſſeſsionis ſubſtantificæ, probatur inconuincibiliter ſecundum Paulum, per tex. in l.clam poſsidere. §.qui ad nundinas.ff.de acq.poſſ. qui vult, quod abſens retineat poſſeſsionem animo, & ingrediens acquirat poſſeſsionẽ corpore: nec poteſt dici, quod ſi ille acquirit, alius perdat, quia non perdit niſi quando, poſtquam reuerſus eſt,non fuit admiſſus, vt ibi traditur, & vt dicit glo.magna,in fi.in d.l.1.in princ. ff.de acq.poſſ. cum ergo duo reperiantur inſolidum eãdem rem poſsidere, neceſse eſt dicere,quod ſunt duæ ſpecies poſſ.ſi eſſet vna,impoſsibile eſſet ſecundum naturam,quod eſſet penes duo in ſolidum,de quo dicam infra eo.c.2.ar.26. Iſta ſunt verba Pauli. Sed tu aduerte, quia materia intellectus illius §.qui ad nundinas.eſt difficilis,& tex.ille varios habet intellectus,& iudicio meo per verba Pauli,ſi bene põderentur, videtur probari opin. Bart.quia ſi abſens non priuatur ſua poſſeſsione naturali, donec reuerſus non admittatur, vel reuerſus timet ſe poſſe repelli: ergo ingreſſus poſſeſsio.abſentis non acquiſiuit poſſeſsio. & tamen clarum eſt, quòd inſiſtit rei: ergo poſsidet, cum poſſeſsio ſit pedum poſitio, vt dictum eſt: & iſta non poteſt eſſe naturalis,vt dixi, quia duo eodem genere poſsidendi poſsidere non poſſunt: ergo iſtam corporalem,& non naturalem poſſ.appellabimus. & ad prædicta facit tex.in l.ſi id quod.§.fi.ff.de acq.poſſeſ. licet tex.ille intelligatur, quod retinet ciuilem. Vel ſaltem poſſet habere locum dictum Bar.de corporali poſſ. quando abſens non habebat ciuilem, ſed naturalem tantum, eo quod erat feudatarius,vel ſimilis,qui non habet niſi naturalem, vt ſupra dixi, quam etiã abſentes animo retinent, cum talis animus retinendi non poſſit operari in retentione ciuilis, vt traditur in l.1.in princ.ff.de acquir.poſs. quare cum hoc caſu ingreſſus poſſ.non acquirat naturalem, quam abſens retinet, & duo non poſſunt in ſolidum poſsidere, vt dictum eſt, dicetur iſte ingreſsus habere corporalẽ. cogitabis, quia nouiſsima ſunt: & ad declarationẽ prædictorum vide,quæ dicam infra eod.c.2.art.27.

& in

& in cap.penult.artic.42. Sed Ioan.de Imo.in l.1.in prin.ff.de acquir.poss.dicit securè tenendum,quòd ista possessio corporalis nó differt specie ab ipsa naturali possessione,sed potius secundum plus,& minus, quia naturalis habet effectum retentionis, & recuperationis,licet habeat se etiam ad plus quo ad ciuiles effectus,respectu iuris separati à vero dominio: sed tñ istud, q̃ se habeat secundũ plus, vel minus, non inducit differentiam in specie, vt patet in possessione, quam habent fructuarius,feudatarius, emphyteuta, & similes : quoniam sicut talis possessio est apta nata ad acquisitionẽ fructuum,sic etiam ista corporalis est apta nata ad acquisitionem iuris separati à dominio, videlicet fructuum, quamuis talem effectum non semper operetur, quando scilicet abest mala fides : simile etiam est in ciuili,quia licet sit apta nata producere ciuiles effectus ad acquisitionem dominij, tamẽ quandoque impeditur propter malam fidem, concludens, quod ciuilis,& naturalis se habent vt excedentia, & excessa,nõ autem secundum plus, & minus : & ideo bene differũt specie. & subdit Ioan.de Imo. quòd ita tenebat Domin. Franc.de Ramponibus Doctor suus, quæ verba sunt valde ambigua, nec ego percipere possum,quod ea,quæ habent se secundum plus,& minus, non dicantur se habere vt excedentia & excessa. & quamuis ex accidenti bona,& mala fides possit varios inducere effectus,tamen nos debemus iu-
42 dicare rem † secundum suam naturam, & non, vt accidere potest, vt l.qui habet. ff. de tute. & sic habes ex prædictis duas species possessionis, videlicet naturalem, & ciuilem, & quod Bart.addit tertiam, videlicet corporalem,licet aliqui contra.

43 ¶Sed prosequẽdo alias species, † dic,quod quędam est possessio propria,quędam impropria,quędam impropriissima.ad quorum declarationem vide, quæ dicam infra, artic.8. Item secundum Azo. quædam est possessio naturalis naturaliter,quędam possessio naturalis ciuiliter, de quo per glo.& Ioan. de Imo.in l.clam possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acq.pos. ad quod vide,quæ dicam infra eod.cap.2. artic. 26. Insuper etiam quædam est possessio ciuilissima, videlicet,quando statutum, vel consuetudo transferunt pos.sine apprehensione, de qua non fit mentio nisi in vno loco, videlicet in capit.ex parte, de consuet. secundum Bal.in l.fin. C.de sacrosanc. eccles.versic.iuxta prædicta quæro. Sed tu vide ad idem tex.in cap.contingit, infra de dolo, & contu. & l.quamuis.ff. de bonis aucto.iudic.pos.quos allegaui supra in primo articulo,in ver.ego vero in hoc articulo, vtrum pos.sit ius, &c. & vide etiam omnino,quæ dixi supra in Rubr.tract.1.art.5.quæstio.2. ver.18.modo sine traditione. ¶Vlterius etiá quædam dicitur possessio colorata,quędam incolorata, seu non colorata, de quo dicam infra eod. artic.9. Item, quędam dicitur libera, seu pacifica pos. quædam non libera,seu non pacifica,de quo infra, articulo 10. Insuper quædam dicitur plena pos.de qua artic.11. quædam vacua, de qua artic. 12. quædam iusta, & bonæ fidei, de qua artic.13. quædam iniusta,seu vitiosa,vel malæ fidei, de qua artic.14. quædam violenta,de qua artic.15.quędam clandestina, de qua artic.16. quædam precaria, de qua artic.17. quædam longa,de qua artic.18. quędã breuis,mo-
mentanea,seu angusta, de qua art.19.quædam continua,quædam discontinua,de quibus dicã, art.20. prædictæ tamen non sunt propriè species, per ea, quę dixi supra,& sic expeditus est primus articulus.

¶Tertio principali articulo tractandũ est,quan-
44 do & quo tẽpore cœperit † esse possessio,vel quasi. Circa quem artic.primò tractabo de vera possessio. rerum corporalium : Secundò de quasi possessio. Quo ad primũ Host.hic vult,q̃ possessio cœperit à iure naturali, hoc est gentium, non à iure naturali communi omnib. animantibus,quia animalia irrationabilia, quæ non habent affectum, non possunt possidere. ad quod vide, quod dicam infra eo.c.2. artic.22. & 23. sed per approbationem dici potest, quod processerit à iure ciuili, & iuris ciuilis auctoritate sit introducta, per l.2.in prin.& §.his legibus. & §.cum postea Appius Claudius. ff.de orig.iur. sicut in simili dicimus de actione prętoria,quę auctoritate,& iuris ciuilis extẽsione dicitur prætoria.ff.de noxal.l.electio.§.si is quem. Sed aduerte, quia tex. in l.1.in prin.ff.de acq.pos.videtur velle, quod processerit à iure gẽtium,& hoc tenet ibi glo.2.in prin. & etiam glos.3. Sed dicit ibi Bart. si hoc est verum: ergo videtur, quod omnes diffinitiones superius datæ per Bar.in primo articulo, & etiam diffinitiones, quas infra dabo,art.4.5.& 6. non possunt procedere, eo quod propter ciuiles effectus, & non iuris gentium, fiũt distinctiones prædictæ, & diuisiones, vt dixi supra in præcedenti secundo articulo, & similiter etiam singulares diffinitiones. Sed Bar. respondet,quod possessio simpliciter sumpta videtur inducta à iure gentium,vt in d.l.1.& ibi glo.sed possessio.distincta per species,vt supra,fuit introducta à iure ciuili: vnde hoc modo etiam naturalis distincta per ius ciuile à ciuili potest dici ciuilis,vt no. glo.super ver.ciuiliter,in l.quod seruus.ff.de acqui. pos.facit,quod in simili dicimus,quod de iure naturali liberi, & legitimi nascebantur, & nulla erat ho-
45 minum distinctio, † sed postea à iure ciuili sunt distincti in plures species, vt patet Instit. de iure person.in fi. & tit.sequen. & in tit.quib.mod.nat.effic. legit.in Authent.& secundum prędictam theoricã debet intelligi prædicta glo. super ver. ciuiliter, in d.l.quod seruus.quę in fine dicit,quod etiam naturali pos.est de iure ciuili,quia intelligi debet approbatione, & distinctione. & ad prædicta vide, qœ dixi supra in Rubr.tract.1.artic.4.

¶Aduerte tamen, quia quidam dixerunt,quod possessio naturalis ideo sic appellatur, quia à iure naturali, ciuilis verò, quia à iure ciuili fuerit inuenta,quod non placet Iac.de Rauen.in l.1.in princip. ff.de acq.pos. quia cum ciuilis sit, quæ animo retinetur,non est verisimile,secundum eum, quod ius gentium,quod introduxit pos.voluerit eam esse sine effectu, & quod perderetur eo ipso, quod quis esset extra conspectum rei. Sed dicit Io.de Imo.in dicta l.1. in prin. quod fortè posset saluari prædicta opi.quia fortè effectus ciuilis fuit de iure gentium, & sic loquatur Iac.de Rauẽ.sed nomen specificum ciuile fuit à iure ciuili, sicut distinctio specierũ poss. vt supra dixi, & probatur in l.3.§.genera.ff. de acq. pos.& in l.2.§.quod vulgo.ff.pro hærede. Sed Iaco. de Are.quem refert Bal.in l.1. C.de acq.pos.dicit, quod acquisitio pos. processit secũdum naturalem

equitatem, & ob hanc causam meritò ampliatur,vt etiam per alium acquiratur ignoranti, ad quod vide,quod dicam infra eod.cap.2.art.22.

46 ¶Detentatio † verò in genere sumpta,prout cõprehendit sub se etiam pos.naturalem, & ciuilem, vt no.glo.super ver.maximè, in l.1.§.furiosus. ff.de acq. poss. videtur fuisse de iure gentium, sicut ipsa pos.sed in quantum est species distincta à pos.videtur,quod eius distinctio intelligatur esse de iure ciuili,sicut distinctio possessionum, quod est primũ, secundum Io. de Imo. quando per actum iudicialẽ acquireretur pos.per primum decretum.& hęc procedunt quo ad primum membrum, quo ad possess. rerum corporalium.

¶Quo ad secundum membrũ de quasi pos.rerũ
47 incorporalium, † vtrum à iure gentium fuerit introducta. Bar.in d.l.1.in prin.dicit,quod sic. alleg. Instit.de vsu,& habitat.§.fin. considerato, quod ibi præcedit tit. de seruitu. subdit tamen,quod credit, quod distinctio istius quasi pos. sit de iure ciuili, & ibi etiam quærit de detentatione,an fuerit cognita de iure gentium. & dicit,quod sic, prout est illa, quam habet colonus,cum contractus locationis sit de iure gentium, vt l.ex hoc iure. ff. de iustit. & iu. secus in illa,quam habet missus in pos.ex primo decreto, quam credit esse de iure ciuili, quod mihi satis placet. Et ex his sit expeditus tertius articulus.

¶Circa quartũ principalem articulum,tractan-
48 dum est,quæ dicatur naturalis † possessio,& qualiter describatur. Circa quem dic, quod glo.in l.1.in princ.ff.de acquiren.possessio.dicit,quod naturalis dicitur ad differentiam ciuilis. & dicit Azo, quod naturalis est illa quam habet ille, qui est in re, vel in conspectu rei, verbi gratia, ego sum in fundo meo, & sic possideo naturaliter : deinde exeo, si exiens illum conspicio, adhuc naturaliter possideo: & posito etiam, quod non sim in conspectu fundi, quia eum non video, si tamen non sit difficilis ipsius apprehensio, adhuc possideo naturaliter : & sic videtur dicendum secundum Pet. quod naturalis possessio sit, quam habet existens in fundo, vel ipsius conspectu, aut quod facilis sit eius apprehensio,licet non sit in conspectu, ad quorum verborum intellectum vide, quod dixi infra eo. cap. cum super, artic.35.& in cap.pastoralis, artic.36. Sed aduerte, quia Petrus in l.1.§.deiicitur.ff.de vi, & vi arma.dicit,quod ista verba, ciuiliter,& naturaliter, sunt incerta, non habentia certam expositionem, & quod quamuis sæpius dixerit, tamen nunquam multum affirmauit,quod ciuiliter possidet,qui possidet pro suo tanquam dominus : naturaliter verò, qui non possidet pro suo, sed tanquam non dominus, ad quod inducebat dictum §.deiicitur. quia ibi primò dicitur ciuiliter,& naturaliter, & in locum exemplificat possessionem pro suo : vnde dicit Pet. ego credo,quod dispositio istorũ verborum,ciuiliter,& naturaliter,sit ista,videlicet ciuiliter,idest iustè: naturaliter, idest iniustè : & propter hoc infert, quod non credit, quod ciuiliter, & naturaliter sint differentiæ specificæ,& essentiales possessionis, licet dicendum sit alias esse differentias,quas dicit se ignorare, sed quod istæ non sunt differentiæ : & alicubi dicitur, naturaliter possidet, idest detinet, vt l.1. ff.pro hærede. sed ille tex.nihil facit, fortè voluit allegare l.2.§.quod vulgo,eod.tit. de quo dixi supra, artic.2. Vnde dicit Petrus,quod pro suo,hoc est,ciuiliter possidere, est quando scit se habere titulum, quia pro suo est titulus, naturaliter non possidet, quia non habet titulum verum. mouetur exemplo tex. in dicto §.deiicitur. videlicet quando maritus
49 donauit † vxori, constante matrimonio, quo casu vxor non habet titulum, quia contractus est ipso iure nullus,& tamen possidet,vt l.1.§.si vir vxori.ff.de acq.pos. & ideo cõpetit sibi interdictum, vnde vi, vt d.§.deiicitur. Quare concludit, quod possidere naturaliter sit iniustè, & sine titulo,ciuiliter verò sit iustè possidere.Tu dic,quod ista fuit expositio quã facit glo.in l.duo.ff.de precario. & Dyn.in l.si duo, in princ.ff.vti possid. ad quod vide,quod dicam infra eod.artic.13. quia,vt ibi dicemus,non sequitur, est naturalis possessio: ergo est iniusta, vt ibi exemplificabo. & in contrarium facit diffinitio Bart. ad possessionem naturalem.

50 ¶Qualiter aũt diffiniatur, seu describatur † possessio naturalis, dicit Bar.in d.l.1. in prin.ff.de acq. pos. quod est ius insistendi rei non prohibitæ possideri, aptum ciuiles producere effectus respectu alicuius iuris à dominio separatum, etiã respectu naturalium accessionum. Quare dicit ipse,q̃ licet vsufructuarius possidear naturaliter, & recognoscat proprietarium in possessorem ciuiliter, vt l.naturaliter. ff.de acq.pos. & traditur per Cyn.in l.certum. C.de rei vendic.tamen præscribit vsumfructum, vt l. fin. C.de præscrip.lon.temp. Similiter etiam feudatarius,qui naturaliter possidet,præscribit ius feudi,vt l.competit. C.de præscriptio.triginta,vel quadraginta ann. & idem dicendum est de omnibus, qui habẽt vtile dominium, vt emphyteuta,& similes, de quibus dixi supra in Rubr. in 4.princ.tract. artic.1. & 2. nam isti omnes habent naturalem possessionem. facit l.1.§.quod ait.ff.de superfi. sed non præscribunt verum dominium,quia fatentur, & recognoscunt dominum : & ex prædictis reprobatur opin. Cy. qui dixit, quod sola ciuilis erat apta ad vsucapionem,non autem naturalis,de quo per Bar. in l.3.§.econtrario.ff.de acq.pos. sed fortè, vt arbitror, Cy.intellexit, quod potestas præscribendi ex ista naturali, cum sit ex iure ciuili, & hoc respectu dicatur habere plurimum iuris,ad quod vide supra, in principali primo articulo, non dicatur procedere nisi à ciuili pos.cogitabis. & vide, quæ dicam infra eod.artic.41. Item talis naturalis pos.est apta producere ciuiles effectus, respectu naturalium accessionum, quia naturalis facit fructus suos, & naturalis accessio est effectus dominij,vt in authen.nisi.C.de bonis mater.& no.in l.indebiti.ff.de condic.indeb. vbi dicitur, quod condictio indebiti naturalis est.

51 ¶Ex quibus infero, quod † talis possessio naturalis, quæ est penes emphyteuticarium, vel feudatarium, potest appellari vtilis ciuilis, vt voluit Bart. in l.1. C.commu.de vsucap. & placet mihi propter ciuiles effectus. Nec obst.si diceres, quod immo videtur, quod fructuarius non possideat, per l.certè. §.is qui.ff.de preca.vbi tex.dicit,nam & fructuarius, & colonus, & inquilinus sunt in prædio, & tamen non possident. & ad idem text.in l.acquiritur.§.fin. ff.de acquir.rerum domin. vbi tex.dicit,non possidet, sed vtrobique dicit glo. non possidet, scilicet

ciuiliter, posidet tamẽ naturaliter. & vide ad hoc, quod latius dicam infra eo.cap.pastoralis, artic.36. & prædicta faciunt contra opinionem Petri,de qua statim dixi: quia ex quo habens naturalem, potest præscribere, sequitur, quod talis possessio non est iniusta, quia si esset iniusta, non prescriberet, vt in cap.fin.infra de præscript. & in regu.possessor malæ fidei.de reg.iur.lib.6. nisi diceres,quod etiam de iure ciuili procedit præscriptio cũ mala fide. Sed ista ratio non est bona, respectu præscriptionis longi temporis: quare dic, quod Petrus, vt arbitror, loquitur de possessione, quæ licet in se sit iniusta,hoc est sine titulo, tamen retinetur cum bona fide. vel dic, vt dicam infra in 23. principali articulo. nam facit pro Petro iudicio meo, text. in l.quod seruus. ff.de acquir.pos.ibi, dum dicit, quoniam is, qui in tua potestate est ignoranti tibi non corporalẽ possessionem, sed iustã potest acquirere. & sic ille tex. videtur vocare possessionem corporalem iniustam, nisi diceres,quod diuersa est species corporalis possessionis à naturali, secundum Bart. & statim videbimus in sequenti articulo.

¶ Item aduerte, quia dicitur naturalis,hoc est iuris gentium, quia carentes sensu non possident, vt dicam infra eod.cap.2.artic. 22. nam cum verbum,
52 naturalis, † refertur ad rationem, vel ad hominem, intelligitur de iure gentium,vt no.glo.Bar.& Ioan. de Imo.in l.1.in prin.ff.de acquir.pos. per l.omnes populi. ff.de iust.& iu.ibi, quod naturalis ratio, &c. & in l.cum amplius.§.is natura debet.ff.de reg.iuris. & in l.Stichum. §.naturalis. cum ibi not.ff.de solut. & nota etiam, quod appellatione naturalis quãdo-
53 que venit detentatio, † vt l.2.§.quod vulgo. ff.pro hærede. & supra dixi,& probatur in l.non solũ.§.1. ff. de vsucap. & in l.communi diuidendo. §.neque colonus.ff.communia prædiorum. & vide quod dixi,artic.1.& 2. & an talis naturalis possessio detur in iuribus incorporalibus, dicam infra eod. 21. artic. Et ex his sit expeditus quartus articulus.

Quinto principali articulo tractandum est, quę
54 dicatur † poss. corporalis, & qualiter describatur. Circa quem articulum, Bar.in l.1.in prin.ff.de acq. poss.dicit, quod ista corporalis possessio potest dici naturalis per actum naturalem, per d.l.1. & per l. si id quod.§.fin. sed quod gratia euidentioris locutionis eam appellat corporalem,quam sic describit,videlicet, quod est ius insistendi rei non prohibitæ possideri, retentionis, & recuperationis producens effectum. Exemplum, quidam iuit ad nundinas, ego intraui fundum suum,quo fit,vt possideam naturaliter, & ipse ciuiliter: & ego qui habeo natura-
55 lem, † nec vsucapio, nec præscribo, vt per Dyn.in reg.sine possessione. de reg.iur.lib.6. & per Bart.in l.3.§.ex contrario. ff.de acq.poss. Dicam infra eod. cap.penult. artic.41. Item non facio fructus meos, quia nullus sic possidens naturaliter, vel corporaliter facit fructus suos,vt per Bar.in d.§.ex contrario. nec etiam talis possessio vsucapiendi causam præstat, sed solum detinendi, scilicet contra extraneũ, contra quem poset intentare interdictum,vti possidetis, vt l.1.in fi.ff. vti possid.& etiam interdictum, vnde vi, contra expultorem,vt l.1.§.si vi. & §.deiicitur.ff.de vi, & vi arma. & l.clam possidere. §.qui ad nundinas ff.de acq.pos. secundum Bart.& ad intellectum prædictorum,& d.§.qui ad nundinas. vide, quæ dixi supra in secundo principali articulo.

Sexto principali articulo tractãdum est,quid sit,
56 seu qualiter describatur pos. ciuilis. † Circa quem art.Azo in l.1.ff.de acquirẽ.poss.& in summa dicit, quod ciuilis possessio est, quam habet existẽs extra rem,& rei conspectum, seu præsentiam, verbi gratia, ego sum in fundo meo,& possideo,si ex eo fundum animo retinendæ possessionis, possideo ciuiliter, quia possessio ciuilis solo animo retinetur, vt l.licet. C.de acq. pos. & subdit, quod talem possessionem ciuilem habet dominus,hoc est,secundum Petrum,quod dominus, idest qui possidet tãquam dominus, seu domini cogitatione habet ciuilem,licet nõ sit dominus, quia possidet pro suo. facit l.1. §.deiicitur.ff.de vi,& vi arma. Qualiter autem describatur poss.ciuilis. Petrus in dicta l.1.in princ.dicit, quod est ius quæsitum ex corporalis rei detentatione,corpore,& animo, iuris adminiculo cõcurrente, quam habet ille, qui possidet rem tanquam suam. Quidam verò dixerunt, quod est quædam imaginaria qualitas, per quã animo pos.retinemus: ad quod videnda sunt, quæ dicam infra eod.c.cum super,artic.35.& cap.pastoralis, artic.33. Bart.verò in d.l.1.in princ.dicit, quod est ius insistendi rei nõ prohibitæ possideri, aptum producere ciuiles effectus, respectu dominij veri, & priora verba dictæ diffinitionis declara per ea, quæ dixi supra, artic.1. Illa verò verba, quæ sequuntur, aptũ producere ci-
57 uiles effectus,respectu dominij veri,ponuntur,quia † ciuilis producit ciuiles effectus, respectu vsucapionis, & præscriptionis, vt l.1.§.per seruum quem in fuga.ff.de acq.pos.& l.qui fundum,in prin.ff.pro emptore. Item producit actum acquisitionis fructuum,vt traditur per Dyn.in reg.sine possessione, in fi.de reg.iu.lib.6.& per Bar.in l.per fundum.§.ex contrario.ff.de acq.pos. & etiã ad intellectum prædictorum verborum, vide quæ dicam infra eo.c.2. artic.41.& id quod dixi, respectu dominij veri, indubitanter procedit quo ad vsucapionem, per quã quæratur directum dominium, vt dixi supra in rubrica,tract.2.quæst.2. versic.28. per vsucapionem. sed non videtur procedere respectu vsucapionis, per quam nõ directum, sed vtile dominium acquiritur, vt dixi in dicto versi.Sed dicit Bar.quod ideo dixit, veri dominij, quia tale dominium, licet vtile sit, tamen opponitur, & cõtradicit directo: secus
58 in dominio † vtili, quod quæritur ex naturali poss. ab emphyteuta, feudatario, & similibus, quia illud non cõtrariatur directo, immo emphyteuticarius, & similes,quibus competit tale vtile dominium recognoscunt alios in dominos directos, sicut recognoscunt eos in ciuiles possessores, vt dixi supra in tertio principali articulo, & supra in Rubr.in quarto principali trac. vbi tractaui de isto vtili dominio. & nota, quòd omnis possessio, quæ quæritur, aut retinetur sola iuris ciuilis auctoritate, non interueniente actu corporeo ordinato ad acquisitionem, vel retentionem, illa possessio dicitur ciuilis,secundum Bal. & Ang.in l.licet. C.de acq. poss. ad quod vide, quę dixi supra,art.2.& statutum,quod simpliciter loquitur, vendicat sibi locũ in ciuili. ad quod vide quę dixi supra,art.1.ver.sed quid veniat.& vtrũ sit dare quasi pos.ciuilem,dic vt dicã infra, art.26.

¶ Septimo

¶ Septimo principali articulo tractandũ est, quę dicatur detentatio, & qualiter describatur, & quæ
59 differentia sit inter detẽtationem, & † possessionẽ. Circa quem articulum aduerte,quod hic loquimur de detentatione sumpta in specie, non de detentatione sumpta in genere, quæ comprehendit sub se naturalem, & ciuilem possessionem, vt dixi supra, artic.2.versic.sed aduerte,quia glo.& artic.3.versic. detentatio autem,&c. ista ergo detentatio in specie sumpta sic describitur, secundum Ang.in l.prima, in princ.ff.de acquir.possess.quod est ius quoddam insistendi rei, factum ad custodiam, & rei obseruationem, & quãdoque ad acquisitionem fructuum, & vsus,secundum additionem Pontani. prima pars diffinitionis probatur in l.cum legati.ff.ex qui.caus. in poss.eat. & in l.si finita,§.si quis metu. ff.de dam. infec.& in l.3.§.fi.ff.de acq.poss. Secunda verò pars probatur per l.Fulcinius.§.fi. ff.quib.ex cau.in poss. eat.secundum vnum intellectum,iuncta l.si seruus. §.locaui. ff.de furt. Sed dicit Ioan. de Imo.in d.l.1. quod istud videtur procedere in detentatione,quę habetur auctoritate iudicis, vel quæ habetur etiam extra iudicium, per personam iuris capacem, secus si non esset iuris capax,vt l.stipulatio ista non licere. §.hęc quoque.ff.de verborum obligatio.Item si haberetur illicitè talis detentatio, vt puta si alio possidente tertius ingreditur,& sic incipit detinere,quia talis detentatio esset penitus meri pacti,nullum habens iuris effectum, secundum Ioan.de Imo.

¶ Sed aduerte, quia Pontanus in d.l.1. in princ. dicit, quod dicta diffinitio Ang. non est bona. primo, in quãtum dicit, ius insistendi, quia immo detentatio non est semper iuris, sed aliquando facti, vt dixi, & etiam statim latius subiiciam. Item, quia
60 est defectiua, quia talis detentatio † quandoque etiam prodest nõ solum ad acquisitionem fructuũ, sed etiam vsus,qui prouenit ex detentatione rei cõmodatæ, vt in l.in commodato.§.sicut.ff.commod. cum similib. & ideo dum Angelus dixit, ad acquisitionem fructuũ,addit Ponta. & quandoque vsus, & supra addidi.

¶ Sed aduerte, quia dubitatio remanet, vtrũ de-
61 tentatio † sit iuris,vel facti. Ange.in prædicta diffinitione vult, quod sit iuris, licet detinere sit meri facti. nam & colonus, & qui detinet ex primo decreto, habet ius insistendi rei, vt l.si duo.§. creditores. cum ibi not.per glo.ff.vti possid.& quod no.in l.Aquilius. ff.de donat. facit etiam, pro Ange.l.2. in princ. ff.de vsucap. pro hærede. & hoc etiam voluit Dyn. & post eum Cy.in l. licet. C.de acq.poss. in quantum intellexerunt diffinitionem Ioann. de qua supra dixi,in primo artic.etiam grossam,seu impropriam naturalem possessionem diffinire. & sic etiam detentationem, quam habet etiam colonus, per l.communi diuidundo. ff. commu.diuidundo. Nec obst. si diceres,quod cum seruus possit detinere, vt d.l.stipulatio ista. §.hæc quoque. & in l.quod seruus. ff.de acq. poss. ergo videtur, quod detentatio non possit dici ius,sed potius quędam custodia, vt l.legatorum. ff.ex quib.caus. in poss.eat. quia eorum,quæ sunt iuris, seruus non est capax,vt l.quod attinet.ff.de reg.iur. quia respondetur,quod immo
62 † seruus est capax eorum, quæ sunt iuris gentium primitiui, quia illorum respectu status serui non est mutatus, & annihilatus, vt l. si id quod. ff.de condict.indeb.

¶ Sed contra prædictam opinionem Angeli obstat, secundum Ioan. de Imo.l.illa verba,arbitratu. ff.de verbor.signif. vbi patet,quòd quando fit mentio simpliciter de iure,debemus intelligere de iure, quod non cadit in seruo; & sic videtur,quod detentatio non debet appellari ius, quia si sic esset, non caderet in seruo. Sed ad hoc posset de facili responderi, quod tex.in d.l.illa verba,dum dicit,ius significant, intelligi debet de iure ciuili: & ideo non cadat in seruum. vnde subdit Ioan. de Imo. pro concordia dici posse, quod si est detentatio acquisita iudicis auctoritate, illa sit ius, vt est illa, quæ datur ex primo decreto, quia est ius insistendi in re, vt apertè probatur in l.2.ff.de vsucap.pro legato. & in l.is cui,in prin.ff.vt in poss.leg. & de ista propriè loquitur d.l.si finita. §.si metu. & ista non procedit in seruo,qui nõ potest esse in iudicio, vt l.seruus. C.de iudic.& in l.vix certis ex causis.ff.de iudic.Quædam verò est detẽtatio, quæ habetur per actum extraiudicialem, & illa potest dici facti, & cadere in seruo.
63 Exemplum in detentatione coloni, † depositarij, commodatarij, & similium, qui meram habent detentationem, vt l.non solum. §.quod vulgo.ad fin. ff.de vsucap. & d.l.communi diuidundo. §. neque. ff.comm.diuidũ.& l.videamus.§.possessionem.ff.de vsur. & l.certè. §.is qui. ff.de precar.& hoc casu,aut detentatio acquiritur per personam liberam, & iuris capacem, & dicetur esse ius. facit l.in commodato.§.sicut.ff.commod. & d.l.si seruus. §.locaui.ff.de furt.licet Guil.de Cun.in l.licet. C.de acq.possess.videatur voluisse cõtrarium. Aut acquiritur per personam iuris incapacem, qualis est seruus, vt dixi: & tunc detentatio est facti, vt voluit Bart.in dicta l.1. per d.§.hæc quoque. Sed Ludo.Ponta.in dicta l.1. dicit,quod licet primum membrum de detentatione ex primo decreto,& secundum de detentatione serui sint vera, tamen in quantum Ioan.de Imo.dicit, quod detentatio coloni, inquilini, & commodatarij, sit ius, hoc non procedit; primò per l.si id quod.§.1.ff. de acquir.possess. & l.1.§.quod seruus. ff.de vi,& vi arm.vbi parificantur, & puniuntur detentationes omnium istorũ,scilicet tam serui,quàm coloni,& aliorum: si ergo detentatio serui est facti, ergo & coloni,quæ cum illa parificatur. Item quod sit facti, probatur manifestè, quia in ea producenda nihil interuenit,quod sit iuris: quod patet, quia pro principio interuenit contractus locationis,commodati, vel depositi, qui est facti, vt l.consilio, in fi.ff. de cura.furio. & supra dixi, artic.1. Deinde fit traditio, seu apprehensio rei, quę similiter est facti, vt de se patet. Fatetur tamen Pontanus, quod licet detẽtatio sit factum, tamen ex ea prouenit iuris effectus,scilicet iudicis officium pro recuperanda tali re, quam quis detinet,vt l.de vsu. ff.de variis, & extraord.cogn.& in l.Aquilius, cum ibi not.ff.de donat. mihi videtur, quod ar.Pontani non procedat, quia seruus, colonus, depositarius, & similes in pluribus disconueniunt,vt traditur per Doc.in d.l.si id quod.§.1. dicam infra eod.cap.cum super, artic.35. Item diffinitio Angeli procedit quo ad causandos effectus diffinitionis, qui non causantur nisi à iure: ad quod vide, quæ dixi supra, in primo articulo,

& ex prædictis, & ex his, quæ dicta sunt in præcedentibus articulis, potes colligere, quæ differentia sit inter detentationem propriè, & impropriè sumptam, & possessionẽ naturalem, ciuilem, & corporalem. ad quod etiam vide, quæ dixi supra, articu. 1. versic. & ipsius appellatione venit tam ciuilis, &c. & artic. 2. versic. sed aduerte, quia glo. super ver. maximè, &c. & artic. 3. versic. detentatio. Et ex his sit expeditus septimus principalis articulus.

¶ Octauo principali articulo tractandũ est, quæ dicatur possessio vera, & propria, & quę impropria,
64 seu improprior, vel impropriissima. † Circa quem dicit, quod gl. super ver. ius, in l. regulariter. ff. de petit. hęr. dicit, q̃ possessio propria est in rebus corporalibus, quia in illis corpore incumbitur. Impropria verò est in rebus incorporalibus, quales sunt seruitutes, q̃m iura incorporalia non possidentur, sed quasi possidentur: & ideo nõ verè, & propriè possidentur, ad quod vide, quod dicam infra artic. 21. Aduerte tamen, quia licet libellans pro iuribus incorporalibus concludat ad possessionem, cum deberet cõcludere ad quasi possessionem, tamen procedit libellus, vt in cap. fin. supra de iudic. & ibi dixi in secundo notabili. Dixi etiam in cap. fin. supra de libel. oblat. artic. 33. versic. tertiò infertur, & sequen. tradunt Bart. & Bald. in l. 1. C. de vsufruc. Possessio verò magis impropria, seu improprior, est in personalibus actionibus actiuis, hoc est respectu actoris. Impropriissima verò est in personalibus actionibus, hoc est respectu rei, per l. quod si in diem. ibi, veluti iuris possessor est. & l. item videndum. §. si quis cum. ibi, neque iuris, velut possessor. ff. de peti. hæred. nec mirum, quia personalibus actionibus non incumbitur corpore, sed sunt iura abstracta ab omni corpore. Nec obstat ad id, quod dixi, quod corporales propriè possidentur, quod dixi supra, articulo primo. vbi dixi, quod res mobiles propriè non possidẽtur: quia potest responderi, quod ideo non videntur propriè possideri, quia possessio dicitur pedum positio, quod propriè non videtur referri ad rem mobilem, vt ibi dixi. & vide, quæ dicam in cap. 2. infra eod. articu. 27. & sequen. & hoc respectu posses fortè dicere, quòd quædam est possessio propriissima: & ista est rerum immobilium: quædam propria, & ista est rerum mobilium, quæ cum sint corporales, incumbitur corpore, & demũ impropria in possessione, & impropriissima, vt supra dixi. Sed Petrus de Bellapertica, vt refert Cyn. in additionibus ad dictam l. regulariter. dicit, quod non reperitur nisi possessio propria in rebus corporalibus, & impropria in rebus incorporalibus, in quibus etiam reperitur petitorium, & possessoriũ: sed in nominibus debitorum non reperitur petitorium: ergo nec possessorium', vt l. fin. ff. quor. bon.
65 quia omne possessorium † habet petitorium, & econtra, vt l. edicto, in fi. C. de edicto diui Adr. toll. & in l. nec vllam. §. fin. ff. de petit. hæred. ad quod vide, quæ dicam infra eod. c. fin. in septimo principali tractatu petitorij, & possessorij, art. 1. & idem tenet Cyn. in l. si certis annis. C. de pact. & l. 2. C. de seru. & aqua. & ideo reprehendunt, c. querelam. supra de elect. vbi dicitur, quod si non soluitur census, habet locum possessoriũ recuperandæ, dicentes, quod pro personali præstatione non datur possessorium.

66 Sed ipsi malè reprehendunt, quia census † debitus in signum subiectionis est præstatio realis, vt l. litibus. C. de agrico. & censit. lib. 10. quia est quædam seruitus, vt in cap. cum olim. secundum Bal. in d. l. regulariter. & tenet etiam Bald. in l. sciendum. §. si fundus. ff. qui satisd. cogan. vbi dicit, quod ille, qui habet actionem, non dicitur possidere, per l. fin. ff. quor. bonor. & per not. per Cyn. in d. l. si certis annis. quod est verum, nisi appareret competere iure seruitutis, vel quasi, vt dicto capit. querelam. & per id, quod traditur in dicta l. regulariter. & ad prædicta vide, quæ latius dicam infra tit. de restit. spoliat. quod si per modum præstationis personalis census peteretur, vt puta ab emphyteuta, seu liuellario, & simil. tunc esset vera opinio Petri, & Cy. secundum Bald. in dicta l. regulariter. qui remittit ad not. per Guil. & Cyn. in l. sciendum, in prin. ff. qui satisd cogan. & ibi ego reperio quosdam moderniores, qui dicunt, quod quo id materiam illius legis, & tituli,
67 quod † quidam est verus, & interpretatiuus possessor, cui non repugnat lex, vel interpretatio, prout est ille, qui in vero possidet, & ius habet directi, vel vtilis dominij. Quidam verò est possessor nec verus, nec interpretatiuus, vt colonus, inquilinus, & similes, qui non possident, sed solum habent detentionem, vt dixi artic. præced. & infra eo. cap. cum super, artic. 36. quidam verò est verus, & non interpretatiuus possessor, vt creditor respectu pignoris, & vsufructuarius, qui possident, vt d. l. sciẽdum. §. creditor. quidam verò est possessor interpretatiuus, & non verus, & talis est vxor in 1e dotali. sentit Bal. in dicta l. sciendum. §. si fundus. & idem in eo, qui habet solam proprietatem, & nullo modo possidet. Sed hoc exemplum, si nullo modo possidet, non videtur posse procedere, nisi dicas, quod quasi possidet ius petendi rem, & qualis possessor ex prędictis releuet conuentũ ab onere satisfandi, dicam infra eod. cap. penult. artic. 41. Item arbitror posse appellari veram possessio. ad differentiam fictæ, vt vera dicatur, quæ per actum verum corporalem: ficta verò, quæ per actum fictũ acquiritur. de qua materia dicam infra, c. cum ecclesia Sutrina, art. 29.

¶ Nono articulo principali tractandum est, quæ
68 dicatur possessio colorata, † & quæ incolorata, seu non colorata. Circa quem articulum leges, & iuris ciuilis interpretes parum loquuntur, sed Canonistæ, maximè in materia beneficiali, plenè tractãt. Nam Ioan. Calder. in cap. cum nostris, infra de concessio. præben. & Dominus meus post eum tradidit duas regulas. Prima est, quòd vbicunque defectus non est in conferente, nec inducitur priuatio ipso iure per sententiam iuris, vel hominis, talis possessio dicitur colorata. Secunda est, quod vbicunque conferens conferendi potestatem non habebat, vel si habebat, per sententiam iuris, vel hominis priuatus est ipso iure, talis possessio dicitur incolorata. Tu verò dic post Ioan. de Imo. in dicto cap. cum nostris. quibusdam additis, quod ille dicitur incolorate possidere, qui præter superioris auctoritatem est ingressus possessionem, vt in cap. quia diuersitatem, infra de concessio. præben. nam talis absque aliquo titulo possidet. Idem etiam dicendum est, si titulum habuit, sed per sententiam iuris, vel hominis priuatus est, & de sententia iuris patet exemplum,

plum, vt quia recipit secundum beneficium curatum, vel secundam dignitatem, aut beneficium incompatibile cum primo, vt in cap. de multa, de præben. & in cap. licet episcopus, de præben. lib. 6.
69 vel vbi quis est promotus † ad episcopatum, & adeptus est ipsius possess. & lapsum est tempus de consecrandis episcopis, quia tunc ipso iure priuatur prioribus beneficiis, vt in capit. cum in cunctis. §. 1. supra de elect. & idem dicit Ioan. Cald. vbicunque deficit potestas in conferente: quia licet per talem collatio, & inuestitura facta fuerit, non tamen dicetur possessio colorata, per id, quod habetur in cap. illa. ne sede vacã. & sequitur Lapus de Castalleg. 3. vbi etiam dicit, quod idem est, quando esset facta ab ordinario collatore, cuius propter inhibitionẽ, vel decreti appositionem in literis manus ligatę forent, de quo plenè per glo. in cap. si soli. in secunda parte glo. magnæ, de concess. pręb. lib. 6. nam etiam hoc casu non dicetur possessio colorata, quod est valde notandum. Quinimo etiam si accedat confirmatio Papę in forma communi de beneficio collato à non habente potestatem conferendi, non coloratur possessio, vt in cap. 2. infra ne sede vacan. & ibi Dominus meus. & idem not. in cap. literas. de conces. pręben. per illum tex.
70. ¶ Colorata † autem possessio dicitur, quæ habetur ex titulo concesso ab illo, qui potuit conferre, quamuis propter recipientis defectum, aut aliam similem causam, titulus fuerit minus iustus, vt d. c. cum nostris. ibi enim episcopus habuit titulum ab episcopo, & canonicis, qui habebant potestatẽ conferendi, non tamen tenuit collatio propter defectũ potestatis conferendi, sed propter ipsius recipiẽtis defectum, qui cum episcopatu præposituram obtinere non poterat. & idem dicendum, si electio facta ab alio sit confirmata per superiorem, quia licet sit inualida, dicetur iste coloratus possessor, ex quo confirmatus est per habentem potestatem, dummodo electio per habentes potestatem celebrata fuerit, licet fortè fuerit inualida, secundum Hostiens. in summa, in tit. de conces. præben. §. 2. post princ. aliàs secus, vt statim dixi: & plus etiam videtur velle Host. in dicto loco, & Ioan. And. in cap. inter dilectos. infra de excess. prælat. super glo. quod licet electio fuerit facta per non habentes potestatem, si tamen confirmatio sit facta per habentem potestatem, & scientibus illis, ad quos verè spectabat electio, & non contradicentibus, coloratus dicetur possessor, ex quo defectus est solum ex parte recipientis, & non ex defectu potestatis concedentis. & ita debent limitari, quæ statim dixi, secundum Dominum meum. ¶ Sed aduerte, quia Zab. in d. cap. cum nostris. opponit, quod in casu illius cap. possessio non debet dici colorata, cũ ibi dicatur, quod illa plus iuris, quàm facti habeat. Sed respondet Zabar. quod per hoc non tollitur, quo minus fuerit colorata, per ea, quæ in sequenti contrario dicam.
71 ¶ Opp. enim & secundò Zabar. quia si † episcopus ante adeptum episcopatum alia habebat beneficia, eadem perdit, decurso sibi tempore de consecrandis episcopis, vt in cap. cum in cunctis, de electio. ergo longè minus videtur, quod talia beneficia de nouo acquirere possit, argum. cap. quemadmodum, infra de iureiurando. & sic videtur, quod assumptio facta de illo episcopo ad præposituram, de qua in dicto cap. cum nostris. cum fuerit contra
72 ius celebrata, non videtur esse colorata, quia † factum contra ius non valet. 10. distin. cap. vides. & in l. non dubium. C. de legib. facit etiam pro hoc, quia episcopus non debet eligi, sed postulari, vt in c. fin. de postul. prela. Tu posses soluere hoc contrarium, secundum Ioan. de Imo. per ea, quæ supra dixi, quia licet collatio fuerit inualida, tamen quia fuit celebrata ab habente potestatem cõferendi, dici potest colorata. sed Zabar. pro solutione contrarij dicit, inuestigandum esse, qualiter intelligi debeat litera, dum dicit, quòd talis possessio plus habet facti, quàm iuris, de quorum verborum intellectu vide, quæ dixi supra, artic. 1. Subdit enim Zabar. quod si exponantur, prout in glo. ibi, in ver. possessio, tũc ratio posita in litera non faceret ad propositum, immo faceret contra, & obstaret contrarium supra formatum: si verò exponatur, prout ibi exponit Inn. videlicet, quod dicatur habere plus facti, quàm iuris, ex eo quia prætendebatur causa, propter quam possessio poterat esse iusta, vt quia dicebatur, quod de speciali gratia Papæ, vel ex alia iusta causa præpositura concessa fuerat: & tunc ratio tex. bene facit ad id, ad quod inducitur, & diceturtunc habere plus facti, quàm iuris, eo quod magis in facto, quàm in iure consistebat, vtrum scilicet talis possessio esset iniusta, quia de hoc non fuerat discussum, & quia in facto possibile erat, quod iusta esset, eo quod fortè per Papam dispensatum esset, vel quia fortè ex consuetudine ecclesiæ illam poterat obtinere. facit quod no. glos. 1. 8. distinct. cap. frustra. & ob hãc causam potest dici possessio colorata, secundum Zabar. & sic bene consonat talis expositio literæ, in quantum vult, quod episcopus nõ cogatur statim resignare, sed mandatum discuti, an iusta, vel iniusta fuerit, & sic per prædicta videtur velle Zab. quod tunc possessio dicitur colorata, quando prætenditur aliqua causa, propter quam possessor dicit se possidere, sed vbi talis causa non prætenditur, tunc diceretur incolorata: & sic in duobus curatis dignitatibus, aut incõpatibilibus diceret possessio colorata, quãdo allegaretur ex dispensatione summi Pontificis illa possideri, vel ex alia causa, & per prædictas rationes, & iura potes inferre ad decisionem possessionis aliarum rerum, an & quando possit dici colorata. ad quod vide omnino, quæ dicam infra, artic. 13. & artic. 14.

¶ Decimo principali artic. tractandum est, quæ
73 possessio dicatur libera, seu pacifica. † Circa primũ dic, quod libera possessio dicitur illa, quæ nulli debet seruitutem, & idem videtur importare, quod optima, maximaque. vide, quod statim dicam, artic. 12. & ideo, si res est alij obligata, potest agi, vt antequam tendatur, libera tradatur: & similiter etiam postquam tradita est, potest agi, vt liberetur, vt l. ex prædiis. C. de euictio. nec dicitur libera possessio, quæ est alteri obnoxia, & obligata, & super qua potest quis ab alio inquietari, secundum Bart. in l. Mæuius. §. in fundo. ff. de legat. 2. & l. vim facit. ff. de vi, & vi arma. facit etiam tex. & quod ibi not. Dominus meus, in cap. fin. infra de restit. spoliat. & quod dicimus de verbo, liberè, in cap. cum plures, de offic. deleg. & in cap. cum virum, de regu. & cap.

licet epiſcopus, de præben.lib.6. & ad prædicta vide, quæ latè dixi in c.fi.de ord.cogn.art.40.q.2.

¶ Circa ſecundum de poſſeſsione pacifica, dicẽdum arbitror, quod de pacifica poſſeſſ.poteſt quęri ad multiplicem effectum; primò, reſpectu beneficij eccleſiaſtici, quantum ad finem, vt quis teneatur promoueri ad ordines, quod requirit illud beneficium, & non ſufficit habere pacificam poſſeſſ. exercitij curæ, licet poſsideat minorem partem bonorum beneficij, & ſi non facit ſe promoueri, pœ-
74 nam † priuationis incurrit, ſecundum gloſ. in verbo,pacificam.& Ioan.And.& dom.Domin.in cap. commiſſa, de electio.lib.6. tenent Archid. & Guil. in cap.licet canon, de electio.lib.6.facit 23.diſtinct. cap.in nomine Domini. quod procedit non ſolum in beneficiis curatis, ſed in quibuſcũque beneficiis per ſe, aut per annexionem requirẽtibus ordinem, ſiue ordinem requirant de iure, ſiue de conſuetudine, aut ex forma ſtatuti, quia reſpectu talis ordinis requiſiti, cuius iam conſecutus eſt liberũ exercitium, dicitur liberã poſſeſsionem adeptus,quamuis non niſi minorem partem bonorum acceperit, ſecundum Paul.in clem.vt hi qui, de ęta.& qualita. & ſequitur dom. Domin. in dicto capit.commiſſa. Non obſt.cap.ſi tibi conceſſo, de prẽben.lib.6.quia licet ille tex.dicat primum beneficium non vacare, non tamen erat, cui collatum eſt ſecundum beneficium incompatibile nõ teneri promoueri. Quandoque vero quæritur de pacifica poſſ. beneficij ad finem, vt poſsidens beneficium per adeptionem ſecũdi beneficij incompatibilis cum primo, priuetur primo beneficio ipſo iure, & hoc caſu licet habeat pacificam poſſeſsionem exercitij curæ, ſi tamen fructuum, vel maioris partis bonorum poſſeſsionẽ nõ ſit aſſecutus, non vacat primum beneficium, vt no. per glo.in cap.ſi tibi conceſſo,de prębẽ.lib.6.tenet Archid. in dicto cap.commiſſa. & ita debet intelligi tex.in capit.cum in cunctis.§.cum verò, ſupra de electio. vbi ponderatur, ſi habet liberum, & quietum ius adminiſtrandi bona ad illam eccleſiam ſpectantia; vnde ſecus eſſet, ſi traderetur ſuper adminiſtratione, & ſic loquitur cap.ſi qui.92.diſtinctio. & ſequuntur Ioan. Andr. & dom.Domin.in dicto cap.commiſſa. Ceterum reſpectu ipſius poſsidentis arbitror, quod ille dicatur pacificè poſsidere, cui nulla Ils, ſeu amiſsio iudicialiter, vel extraiudicialiter mouetur, ita quod nullo modo in ſua poſſeſsio. inquietatur. facit cap.fin.in fi.infra ne præla.vi.ſuas. & cap.olim.infra de dolo,& contuma.tenet Pau.in clem.gratiæ, de reſcript.vbi dicit, quod ille dicitur pacificè poſsidere, qui ſine controuerſia iudiciali, vel extraiudiciali rem poſsidet, dixi in dicta clemẽ. gratiæ, in gloſ.ſuper verbo, pacificè. mota verò lite nõ dicitur quis pacificè poſsidere, vt no.glo.in verbo,antea. & ibi dixi,in clem.1.de ſequeſt.poſſeſsio. & fruc. quod tamen procedit, quando lis, & quæſtio moueretur ſuper poſſ.ſed ſi moueretur ſuper titulo,& iure. Do.de Ro.deci.54.quarta,in antiquis, diceret, quòd vbi aliquis eſt in poſſ.licet moueatur lis ſuper beneficio, videtur tamen pacificam poſſeſsionem habere, quia ad hoc,quod quis dicatur pa-
75 cificam habere poſſeſsionem: † ſufficit,quod actu, vel de facto poſsideat, licet ſibi ſuper iure controuerſia moueatur, vt not.Innoc.in capit.conſtitutis. ſuper glo.2. infra de appellat. argu. cap.licet. ſuper verbo, pacificam. de præben. lib.6. ad quod facit l. ſciendum.§.ſi fundum. ff.qui ſatiſd.cogã. quia licet ſuper iure, & in iudicio cõtroverſia, ſeu lis moueatur, tamen ſuper poſſeſsio.qua fruitur, moueri non videtur. & eſt ratio, quia ex quo poteſt vti poſſeſſ. de facto, non videtur lis ſibi moueri, vt l.vim facit. ff. de vi,& vi arma. ad quod etiam allego,quia nihil commune habet proprietas cum poſſ. & ſic ex vno nõ arguitur ad reliquum,vt l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff.de acquir.poſſeſſ.& ideo cautela eſt,quando recipias promiſsionem defenſionis, vt recipias promiſsionem, quod ille promittat dare pacificam poſſeſsionem non ſolum reſpectu poſſeſsionis, ſed etiam iuris, & defendere tam in proprietate, quàm in poſſeſsione.

¶ Vndecimo principali articulo tractãdum eſt,
76 quæ dicatur plena † poſſeſsio, & quis dicatur plenè poſsidere. Circa quod dicendum eſt, quod ille dicitur plenè poſsidere, qui poſsidet naturaliter,& ciuiliter: hoc enim denotat verbum plenum,quod de ſui natura adiectione non indiget.96.diſt.cap.1. in princ.26.diſtin.cap.1.ad quod vide, quæ dixi ſupra in Rubr.tract.1. artic.1. Alber.de Roſa.voluit, quòd pro plena poſſeſs. ciuilis, & non naturalis intelligeretur, ita dicit in l.raptores. C.de epiſ.& cler. refert Ang.in l.Iulianus.§.idem Iulianus.2. ff.de rei vendic.ſubdens, quod de hoc habetur in auth.hoc ius porrectum. C.de ſacroſanct. eccleſ. & in l.ſi ancillam.C.de act.emp.& vide, quod pleno iure poſſidere eccleſiam dicitur ille, qui tam in temporalibus,quàm in ſpiritualibus conſecutus eſt poſſeſsionem. vide glo.in cap.conqueſtus, de foro compet. & Dominum meum in c.3.de reſtit.in integr.& vide quæ dicam in ſequen.artic.

¶ Duodecimo articulo tractandũ eſt, quæ dica-
77 tur poſſeſsio vacua, ſeu vacans. † Circa quem artic. proſequar duas quæſtiones; prima,an ſit differentia inter vacuam,& vacantem poſſeſſ. ſecunda,quę dicatur poſſeſsio vacans, ſeu vacua.

¶ Quo ad primam quidam, vt refert glo.2. in fi. in l.fin. C.vnde vi. inter quos fuit Goffre. videntur ſentire, quod vacua poſſeſ.dicatur illa,quæ à nullo, nec corpore, nec animo retinetur: vacans verò dicatur poſſeſsio hæreditatis vacantis: ſed prædicta glo.2. in princ. tenet, quod non ſit differentia inter vacuam, & vacantem poſſeſsionem, quod probat, quia poſſeſsionem, quam prædicta l.fi. appellat vacuam, tex.Inſtit.de vſu.§.quod autem. appellat vacantem,& prædictæ opin.videtur accedere Goffredus in tract.libellorum,ſuper tit.de reſtit.ſpoliat. & etiam Specul. in tit.de reſtit.ſpoliat.§.1. verſic.item ſeptimum,& verſic.octauum. & Ioan.An.in addit. in d.verſ.octauum,& mihi magis placet.

¶ Quo ad ſecũdam quæſt. quæ dicatur poſſeſsio vacua, &c.1 ex.in l.2.§.1.ff.de contrahen.emp.dicit, quod vacua poſſ. emptori tradita non intelligitur, ſi alius in cauſa legatorũ, fideive commiſsorum cauſa ſeruandorum, in poſſeſsione eſt, aut creditores bona poſsideant, & idem dicendum, ſi uenter in poſſeſsione ſit, quare licet omnes prædicti nõ poſſideant,ſed ſolum ſint in poſſeſ. non tamen dicitur per venditorem vacua tradita poſs. & ideo glo.in l. non idcirco. C.de fide inſtrum.dicit,quod poſs. dicitur

citur vacans, ſeu vacua,quando alius non poſsidet, nec eſt in poſſeſsione, per l.2.§.1. & l.3. ff.de contrahen. emptio.

¶ Sed aduerte,quia glo.latius examinat hunc art. in l.fi.C.vnde vi. vbi dicit,quod Vgolinus de porta Rauennata, Doctor Bononienſis,dixit illam vacuã eſſe poſſeſsionẽ, quæ licet animo retineatur,tamen non poſsidetur corpore. Quare ſi me abſente, & ſolo animo fundum poſsidente, tu illius poſſeſsionem intraſti, & ego ſuſpicans poſſe repelli non acceſsi, & hoc modo perdidi ciuilem poſſeſsio. quam animo retinebam, competit mihi remedium d.l.fi. C.vnde vi. quod datur contra occupantem poſſeſsionem vacantem. & idem tenuit Placen. gloſsator antiquus. Sed Ioan.gloſsator antiquus dicit,vacantem poſſeſsionem eſſe, quæ nec animo, nec corpore retinetur. gloſ.in dicta l.fina. finaliter concludit, quod vacua,ſeu vacans poſſeſsio dicitur, quæ à nemine poſsidetur animo, vel corpore, quod euenire poteſt, ſi ſit relicta per longum tempus,vel propter obliuionem, quæ lõgo tempore cauſatur.ff.de vſucap.l.furtum. vel propter abſentiam, vel negligentiam domini. Inſtit.de vſu.§.quod autem. Vel quia aliquis ſit priuatus propter inũdationem,vt l.Pomponius.ff.de acquirẽ.poſſeſsio. vel quia aliquis poſſeſsorem eiecit.de poſſeſ. ſed tamen illam non intrauit. ff.de vſucapio. in l.non ſolum. §.ſi dominus. & ad prædicta facit tex.Inſti.de vſucap.§.quod vulgo.2.Sed mihi in hoc articulo videtur ſic dicẽdum, quod aut nos quærimus de vacua poſſeſsione per reſpectum ad ipſam rem, & hoc caſu requiritur, q̃ nullus poſsideat naturaliter, vel ciuiliter,nec etiam ſit in poſſeſsione,& ſic quod nullus etiam detineat, aliàs poſſeſsio non dicitur vacua, ita procedat l.fin. C.vnde vi. Aut nos quærimus de vacua poſſeſ. per reſpectum ad illum, qui ex natura contractus tenetur ad tradendum poſſeſsionem vacantem: & hoc caſu requiritur, quod poſſeſsio ſit vacua hoc modo, videlicet, quod is, qui tradit poſſeſs. poſsideat plenè, naturaliter, & ciuiliter,& ſic,vt poſsit transferre in emptorem vacuam poſſeſsionem, ita quod nullus alius poſsideat,vel ſit in poſſeſsione, etiam ſi eſſet detentor, vt puta, quia ſit in poſſeſ. ex primo decreto cauſa cuſtodiæ, & iſto modo procedat l.2. §.1.cum l.ſequen.ff.de contrahen.empt. & vide caſum ſingularem in l.fiſtulas.§.1.ff.de contrahen.emptio. vbi pupillus diſcedendo à fundo uendito per patrem ſuum, ei qui poſtea tutor decretus eſt, emptore poſſeſsionem intrante, dicitur poſſeſsionem uacuam tradere. quod intelligo, ſi nullus alius erat in poſſeſsione, nec poſsidebat, per d.l.2.§.1.

¶ Aduerte tamen, quia licèt res tradita debeat alteri ſeruitutem, non tamen propter hoc dicitur
78 non uacua, vnde venditor † vacuam dicitur tradere poſſeſsionem, quamuis aliquam debeat ſeruitutem realem, hoc ſingulariter voluit Bart. in l.2.§.1. ff.de acti.emp. per l.quod ad ſeruitutes.ff.de euict. & l.ſeruo legato.§.ſi fundus.& ibi Bart.eo.tit.tenet etiam Ioan.de Imo.in c.cum Io.infra de fide inſtru. Nota tamen, quòd licet in dicto caſu dicatur tradi vacua poſſeſsio,non tamen dicitur tradita libera,& ideo pro maiori cautela notarij apponunt in inſtrumento, quòd venditor promiſit tradere rem liberam, vacuam & ab omnibus expeditam: nam ſi ſolum doceret vacuam, venditor nõ teneretur de eui ctione ratione ſeruitutis alteri debitæ, ſecundum Bar.& Ioan.de Imo.in dictis locis.

¶ Sed quæro circa prædicta, vtrum per mortem
79 omnium de collegio, alijs non ſubrogatis † poſſeſſio dicatur vacare. Sol. Bart.in l.1.§.fi.ff.de acqui. poſſeſ.dicit,quòd ſic, ſi loquimur in collegio ſeculari, per l.ſicut.ff.quod cuiuſque vniuer. nom. ſecus videtur eſſe in collegio eccleſiaſtico,quia ipſa eccleſia poſsidet.C.de ſacroſan.eccle.in l.iubemus,in fi. & expreſsius in l.raptores.§.fin autem diaconiſſa. C.de epiſc.& cler.de quo dic vt dicam infra eo.c.2. ar.22.& c.paſtoralis.art.36.Similiter etiam per mortem poſſeſſoris iacente hæreditate poſſeſsio dicitur vacare,quia hæreditas non poſsidet,vt l.1.§.Scuola.ff.ſi quis teſt.liber eſ.iuſ.iue. quod intelligo, niſi ab alio fuerit occupata. vide quod dicam inf.eo.c. 2.art.22. Sed per mortẽ prælati poſ.non dicitur vacua, quia eccleſia poſsidet, & ideo ſucceſſori, qui nunquam poſsidet, datur interdictũ recuperandæ. facit quod no.in c.cum ſuper.infra eo. & per Inno. in c.penult.infra de inſti. & per Spec.in tit. de peti. & poſſ.§.1.ver.ſed pone, vacante. & vide quod dicã in materia interdicti recuperandæ, infra in titu. de reſtit. ſpol.

¶ Decimotertiò principali articulo tractandum
80 eſt, quæ dicatur poſ.iuſta, & quæ bonæ fidei. † circa quæ in primis vide quæ infra dicam in ſequen. 14.princ.artic.in princ. Item præmitte pro intellectu iſtius articuli, verba vbi tex.in c.ius dictum.inf. de verb. ſigni. qui dicit, quòd ius dictum eſt a iure poſsidendo. hoc enim iure poſsidetur quod iuſte, hoc vero iuſte quod bene. iſta fuit ſententia Iſidori in libro 5. Ethimolog.cap.2.& reaſſumuntur per Auguſtinum, 14.q.4.c.quid dicam. in fi. & intelliguntur prædicta de iure,quod competit priuato in aliqua re. nam idem Iſidorus in dicto libro 5. c.24. in prin.vbi loquitur de hæreditatibus,ſic dicit. Res in noſtro iure conſiſtunt. iura autem ſunt quæ à nobis iuſte poſsidentur, nec aliena ſunt.Res autem dicta eſt,à rectè habendo: ius à iuſte poſsidendo. hoc enim iuſtè poſsidetur, quod iuſte: hoc iure, quod bene. & quocunque modo non contra Deum, nec contra iura, res temporales acquirantur, iuſte poſsidentur,vt ff.de acqui.rerum domi. per totum. Inſtit.de rerum diui.per totũ. Spiritualia vero nunquam ſine iudicis vel prælati ſuperioris eccleſiaſtici auctoritate iuſte poſsidẽtur,quinimo qui aliter occupat & qui tradit,ſacrilegus reputatur,in cap.cauſam. in fi. infra de verb.ſignifi. & infra ſubijciam in proximo artic.

¶ Concluditur ergo iuſta poſ.quę iuſtè tenetur. Vnde qui auctore prætore poſsidet, iuſte dicitur poſsidere,vt l.iuſtè poſsidet.ff.de acqui.poſſeſ. mul-
81 tum enim operatur iudicis auctoritas, † quæ etiam quandoque facit valere actum qui alias nõ teneret, vt l.1.ff.quod falſo tutore. & iudicis auctoritate excuſatur quis ab infamia, qui alias non excuſaretur, vt l.furti.§.iuſſu.ff.de infami. igitur iudice auctore poſsidens, dicitur iuſtè poſsidere. quod verum, ſi poſsidet ſeruato iuris ordine, vt l.meminerint. C. vnde vi. & l.non putauit. §.non quæ vis. ff.de contra tabulas. Quare ſatis eſſe videtur, quòd iuris ordo ſit ſeruatus,licèt contra iuſtitiã iudex agat. Hoc

tamen procedit in ſententia diffinitiua, in qua defectus iuris etiam expertè agentis non operatur, vt poſsidens auctore prætore nõ poſsideat iuſtè, dum modo iuris ordo ſit ſeruatus, per l.cum putarem.ff. famil. erciſc. l.poſthumus. §. ſi quis ex his. ff.de inoffi.teſtam. & eſt mirabile; quod licèt ille cui facta eſt reſtitutio iudicis auctoritate, ſit malæfidei: tamẽ eius poſſeſsio dicitur iuſta, vt ſingulariter dicit Bar. in l.Pomponius.§.ſi iuſſu.ff.de acquir. poſſeſ. verſi. tertio paratu. per l.& generaliter.ff.de noxa. & idẽ etiam tenet Bart. in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff. de dam. infec. Prædicta tamen procedunt, vt dixi,
82 in ſententia diffinitiua, ſecus eſt in decreto, quia ad ipſius validitatem † non ſolum aptitudo, ſed etiam rectitudo requiritur, alias propter iniuſtitiam agentis uitiatur, vt l.cum vero.§.ſubuentum.ff.de fideicommiſſ.liber. & l.1.§.hæc uerba.ff.ne uis fiat ei.& l. magis puto.§.penul.ff.de rebus eorum. & l.3.§.puberi.ff.de Carbo. edicto. & ratio differentiæ inter ſententiam & decretum eſt, quia decretum implo-
ratur officio iudicis, vt plenè no. in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infec.qui iudex ante oculos æquitatem habere debet, vt l.quod ſi Epheſi.ff.de eo, quod certo loco, & l.vbicunque. ff.de inter. actio. ſed ſententia profertur virtute actionis intentatæ, licèt etiam imploretur officium iudicis pro excommunicatione, ideo eſt maioris efficaciæ, facit quod habetur in l.Pomponius.§.ſi iuſſu.ff.de acquir. poſſeſ.& Inſti. de offi.iudi.§.fi. Item facit, quia ſententia diffinitiua fertur cum maiori ſolennitate, quia cum ſolennitate legis.l.1.& 2. C.de ſenten.ex periculo recitan. quæ ſolennitas non requiritur in ſententia decreti: quam ob cauſam ſententia eſt maioris potentiæ quàm decretum, ſecundum Bal.in kiuſte poſsidet.ff.de acqui. poſſeſ. & ſequitur ibi Ioan. de Imo.

¶ Aduerte tamen, quia quod dixi, quòd non ſolum inrititudo, de qua non eſt dubium, ſed etiam inrectitudo & iniuſtitia annullat dictum, procedit ſi modo ſit iniuſtitia ex parte agentis, vt d.§.ſubuẽtum. ſed ſi iniuſtitia ſit ex parte conuenti, vel ratione rei in qua facta eſt miſsio, decretũ eſt ualidum,
83 licèt ſit iniuſtum, & miſſus in poſſeſsionem † rite vigore dicti decreti iuſte dicitur poſsidere & præſcribit, vt d.l. iuſte. quare ſi verus creditor Titij mittitur in poſſeſsionem rerum Sempronij tanquam eſſent Titij, valet decretum, licèt Sempronius docto de iure ſuo reſtituatur, vt l.à Diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iudi. ſecundum Bart.in d.l.iuſtè. & iſto modo debet intelligi glo.ibi, quæ dicit, quod ad validitatem decreti iudicis ſufficit rititudo, licèt non ſit iuſte interpoſitum & prædicta procedunt ſi modo talis ſit iudex competens ſaltem virtute prorogationis, alias non teneat, nec ſententia, nec decretum, vt l.1.& 2.C.ſi a non compe.iudi.& competeret reſtitutio, vt in c.2.& fi.ſupra de ordi.cogn. ad quod vide quæ dicam in materia reſtitu. ſpoliatorum, in materia recuperandæ, & quæ dicam in materia primi & ſecundi decreti, in titu. de eo qui mittitur in poſ. cauſa rei ſer. & quod dicam infra eo. in c.cum eccleſia.artic.31.& 32.

¶ Item no.quòd illud quod dixi, quòd iuſte poſſidet, qui auctore prætore poſsidet, procedit, ſiue quis ſit miſſus in poſ. per nuntium auctoritate iudicis, ſiue ipſemet ingreſſus fuerit poſſeſsionem iudicis auctoritate, qui fecit eum executorem in rem ſuam, vt traditur in d.l.iuſte. Item prædicta procedunt, quando erat talis poſſeſsio, ſuper qua concedenda prætor ſe iuſtè fundabat, ſecus ſi erat poſſeſ-
84 ſio violenter occupata, † quia talis poſſeſsio etiam Principis reſcripto confirmari non poteſt. quare ſi aliquis fuit ingreſſus violenter aliena caſtra, reſcriptum à Principe impetratum ſuper confirmatione non tenet, per l.ſi qua. C.de fundis & ſaltibus rei dominicæ, lib.undecimo, & l.auctoritate. C.vnde vi. & l.fin. C.ſi per vim vel alio modo. quod intellige ſecundum quòd ibi traditur, & vt traditur per Bal. in l.quæ ex relationibus. C.de leg. in princ. & ſequitur D.Pon.in d.l.iuſtè. vide quod dicam in c. cum eccleſia Sutrina. inf.eo.art.32. & 33. Vlterius no.quod ſi præcedẽte titulo reperior in poſ. poſſeſ
85 ſio mea præſumitur iuſta, † quia videor illã habere ex præcedenti titulo, vt l.ſi a te.ff.ſi ſeruitus ven. & traditur in l.quædam mulier. ff.de rei ven. ad quod vide quæ dicam in c.paſtoralis. infra eo.artic.38. & ideo poſ.ciuilem, quæ habetur ex titulo, iura appellant iuſtam, naturalem vero iniuſtam, eo quòd vt plurimum, quod ſolum naturaliter occupatur iniuſtè occupatur, vt no.per glo.in l.ſi duo. ff.de preca. & in l.ſi duo.ff.vti poſ.& ibi per Dy. & probatur in l.3.§.econtrario.ff.de acqui.poſſeſ. & ibi no. per Io. de Imo. Aduertè tamen, quia non ſequitur, eſt naturalis, ergo iniuſta, quia poſſeſsio naturalis quam habet feudatarius, emphyteuticarius & ſimiles, eſt iuſta. vnde quando dicimus, quòd eſt iniuſta, arbitror intelligendum de poſ.corporali, vel de naturali quæſita per occupationem alienæ rei. ad quod vide quæ dixi ſupra, art.4.& quod dicam in ſeq. artic.

¶ Poſtremò circa hoc primum membrum, quòd poſ. dicitur iuſta ad differentiam iniuſtæ & vitioſæ, de qua infra, ſeq.art.14.ſicut & bonæ fidei poſſeſsio de qua ſtatim dicam, dicitur ad differentiam malæfidei.

¶ Quo ad ſecundum membrum, quis dicatur
86 poſſeſsor bonæfidei. † tex. notabilis 34. q.2. cap.ſi virgo, dicit, quòd quis bona fide poſsidere tamdiu rectiſsimè dicitur, quamdiu ſe poſsidere ignorat alienum. Cum vero ſciret, nec ab aliena poſſeſsione receſſerit, tunc à malæfidei poſſeſsor prohibetur, tunc iuſte iniuſtus vocabatur, ad idem tex. in l. bonæfidei.ff.de verb. ſignifi. qui dicit, quòd bonæfidei emptor videtur eſſe qui ignorat eam rem alienam eſſe, aut qui putauit eum qui vendidit ius vendendi habere, puta procuratorem, aut tutorem. tradit glo.pen.infra de preſcrip.& Inno.in c.quoniam frequenter.in finali colum.ſuper uer. principali.ſupra vt lite non conteſt. vbi etiam dicit, quòd bonæfidei poſſeſsor dicitur, qui poſsidet iudicis auctoritate, & idem ſentit in c.conſultationibus. infra de iure patro. no.glo.penult. infra de offi. ordi. ſed tu dic quantum ad hoc quod dicit de iudicis auctoritate, intellige & declara, vt dixi ſupra in præceden ti membro. Item dicitur bonæfidei poſſeſsor, ſi ex alia iuſta cauſa poſsidet, vt no.glo. in c.de quarta, de præſcrip. nec ſequitur, hic non poſsidet cogitatione domini, ergo non eſt iuſtus, vel bonæfidei poſſeſsor, vt l.ſi ſeruus depoſitus.§.1. ff. de noxalibus. Item, qui credit tradentem dominum, & ſe iuſtè recipere, bonæfidei poſſeſſor dicitur, vt l.3.ff. pro ſuo. vel qui cogitatione domini poſsidet, vt l. apud antiquos. C.de fur. & l.item ueniunt.§.eos.ff. de petit.hæred. quod in idem reincidit, ſecundum Ange. in d.l.3.& ſimiliter qui rem alienam vendit etiam ſcienter dicitur etiam bonæfidei poſſeſsor, ſi modo habet cauſam à iudice iuſtè alienante, vt l.at
87 ſi quis.§.1. ff.de relig.& ſump.fun. vbi eſt textus no tabilis. Et no.circa prædicta, quòd omnis † poſſeſſor præſumitur bonæfidei, niſi probetur malæfidei per coniecturas, vel inditia, vt l.penult. C.de euic. & l.ſuper ſeruis. C.qui mi.non poſ. no.glo.fin. in c. ſanctorum. infra de præſcrip. & Bart.in l.Celſus.ff. de vſuca. Quidam tamen uoluerũt, quòd hoc procedat, ſi poſſeſſor habet titulum, ad quod vide ſupra eo. artic. ver. & ſi præcedente. ſed tamen idem arbitror, ſi non oſtendatur titulus, pro quo etiam facit, quia quilibet præſumitur bonus, vt in l.meritò.ff.pro ſocio. & in cap.1.de ſcru. & quia regulariter non compellitur quis ſuæ poſſeſsionis titulum
88 oſtendere, † de quo dicam in c.paſtoralis. infra eo. artic.41. prædicta tamen procedunt ſi non apparet antiquior poſſeſſor, ſecundum Barto.in l.fin. C.vnde vi. Item procedunt, ſi modo poſſeſsio nõ ſit contra ius, per regulam, qui contra ſcru. de reg.iur. lib. 6. quod qualiter intelligatur, aliquid dicam in ſeq. art. & infra eo.c.penult. art.41. & in tit.de præſcrip.

¶ Vtrum autem erronea conſcientia inducat bo
89 nam † fidem. Bald. in l. 4. C.de vſuc. pro emptore, dicit quòd ſic, ſi errat in facto: ſecus ſi in iure, ad quod uide quæ dixi ſupra in rubrica in tract.3. art. 5.verſi.4. principaliter requiritur. quæſt. 1. quod tamen intellige, niſi ſuper iure ſint uariæ opin. famoſiſsimorum Doctorum, quia talis error æquiparatur errori facti, ſecundum Ioan. And. in c.1. ſupra de poſtu.præla. & per dom.Ant. in c.cum dilectus. de conſuet.

¶ Prædicta tamen intelligenda ſunt ſecundum quod ſingulariter tradit Bart.in l.ſed ſi lege.§.ſcire. ff.de peti. hæred. & prout dicam in ſeq. artic. Item procedunt, niſi tale ius habeat obſeruantiam in cõtrarium, ad quod uide quod dicam in ſeq. artic. & alia plurima ad materiam bonæfidei, dicam in tit. de præſcrip.

90 ¶ Et no. quòd illa † poſſeſsio, quæ eſt iniuſta à principio non poteſt ex poſt facto mutari, niſi extrinſeca cauſa ſuperueniente, vt l.clam poſsidere, & l.ſi de eo.§.ſeruum tuum.ff.de acquir. poſſeſ. ſicut enim non poteſt quis mutare cauſam poſsidendi, vt l.3.§.illud.ff.de acqui.poſſeſ. de quo latius dicam infra eo.tit. cap.penul.art.42. ita nec mutare poteſt qualitatem poſsidendi. & hinc eſt, quòd quo ad qualitatem poſsidendi inſpicimus originem, & nõ progreſſum. & ex hoc deſcẽdit ſententia Legiſtę, de qua in l.iuſtè.§.ſi poſſeſsionis.ff.de vſuca. & l.unica. C.de vſuca. tranſ. qui volunt quòd ſuperuenientia malæfidei non impediat curſum præſcriptionis. ſed Canoniſtæ volunt contrarium in c.ſi. infra de præſcrip. & in reg. poſſeſſor malæfidei. de regu. iur. de quo dicam in tit. de præſcrip. Et ex prædictis infer-
91 tur, quòd poſſeſsio clandeſtina † non efficitur violenta, licèt ille qui clam poſsidet, dominum poſtea venientem non admiſerit, vt l.ſequitur.§.penult.ff. de acqu.poſſeſ. & ibi per Ioan.de Imo. Aduerte tamen, quia illud quod dicitur, quòd conſideratur initium, procedit quo ad perſonas noſtras, & quantũ ad anteceſſores noſtros, vt l.3.§.ſcio.ff.de mino.

¶ Decimoquartò principali articulo tractãdum eſt, quæ dicatur poſſeſsio iniuſta ſeu vitioſa, & qui dicatur iniuſtè & mala fide poſsidere, & quæ dica-
92 tur poſſeſsio affecta vitio reali. † Circa quem articulum in primis facias regulam, quòd ad conſiderandum qualitatem iuſtæ, vel iniuſtæ, ſeu vitioſæ poſſeſsionis, aut bonæ vel malæfidei, inſpiciendum eſt animus ipſius poſsidentis, non coloni, vel alterius. & ideo ſi colonus clam intrat domino poſsidente, non dicitur clam poſsidere. l.1.§.ſi tibi fundum. ibi, non enim opinio tua, ſed mea tenenda eſt, & l.vnde.§.item ſciẽdum.ff.de itin.actuque priua. & in l.ſi mancipium.ff.de ędil.edic. Secundo aduerte, quia
93 quæ poſſeſsio iniuſta, † ſeu uitioſa dicatur, poteſt ſumi doctrina ex his quę dicta ſunt in proximo pręcedenti artic. quoniam omnis ille qui propria auctoritate, nullo præcedente titulo, & ſine poſſeſſoris aut iudicis licentia ingreditur poſſeſsionem, dicitur iniuſtè & malafide poſsidere. quicunque enim occupat quod ſcit alienum eſſe, dicitur iniuſtus & malæfidei poſſeſſor, Inſtit. de vſucap.§.quod autem. & ita poteſt intelligi quod tradit Guliel. de Cun.in l.2.C.de ſeruit. vnde dicit quòd malæfidei poſſeſſor efficitur quis ſola detentatione, quando non poſsidet cum titulo. quod intelligo occupando rẽ, quam debet veriſimiliter ſcire ad alium pertinere, ſecus ſi veriſimiliter crederet illam ad neminem pertinere: omnis enim qui ſcit, aut ſcire debet rem ad ſe non pertinere, dicitur malæ fidei poſſeſſor, vt l.item veniũt.§.cum antequam. ibi, item eos, qui bona fide inuaſiſsent, cum ſcirent ad ſe nõ pertinere. & §.petitum.1.& 2. ff.de petit. hæred. ibi, in ver. quid ego ſi ſcit. & ſi aliquis probatur antiquior poſſeſſor, præſumitur, quod ſequens poſſeſsio ſit iniuſta, vt dixi in artic.præcedẽ. & probatur in cap. licet cauſam, de proba. no.Cyn. & lac.Butrig. in l.1. C. vti poſsid. tenet Bart. conſi.80. quod incipit, in queſtione domini Cioli. & conſ.96. quod incipit, Mathiolus.

¶ Item ſi à precario poſsidente precarium reuocetur, poſſeſsio illa, quę prius erat iuſta, donec habuit animũ domini, reuocato tali animo, efficitur iniuſta, ſecundum Bart. in l.Pomponius. §.cũ quis. & §.ſi is, qui precario.ff.de acqui.poſ. & vide quod infra ſubiiciam, & quod dicam de precaria poſſeſſione, infra eod.artic.17. Sed aduerte, quod etiam
94 poteſt dici quandoque iniuſtus poſſeſſor, † qui auctore prętore poſsidet, ſecũdum ea, quæ dixi ſupra in prox.pręced.artic.in prin. Item dicitur poſſeſſor iniuſtus, & malę fidei, etiam ſi cũ titulo poſsideat, quod procedit, quando titulus eſt contra iura, quia qui cõtra iura mercatur, præſumitur bonam fidem non habere, vt in regula, quicontra iura. de reg.iu. lib.6. no.Innoc.in cap.2.de reſtit.in integ.& in cap. dudum, de deci.& ſimiliter qui nimis celeriter, non obſeruata debita iuris forma, poſſeſsionem apprehendit: talis enim dicitur iniuſtus poſſeſſor, quia iure reſiſtente intenditur. no.dom.Anton.in repet. cap.fin.infra eod.col.36. verſic.ſi verò. tradit etiam Dominus meus in cap.cum eccleſia, infra eo. vnde ſubdit, quod in ſcriptis præſcribendis, quia quælibet

95 quelibet † res de iure gentium est libera, vt l. aquâ. C. de seruit. non præsumitur bona fides, allegat no. per Bart. in l. 1. ff. de itin. actuque priu. & remittit ad not. per se in cap. si diligenti, infra de præscript. sed tu vide contra, in Rubr. tract. 5. artic. 10. & idem dicendum in beneficiis ecclesiasticis, quæ secundum canonicâ institutionem obtineri non possunt, vt in c. 1. de reg. iur. lib. 6. vnde talium beneficiorum pos-
96 sessio absque legitimo titulo dicitur iniusta. † no. glo. fin. in clem. vnica, eod. tit. & glo. fin. in cap. contingit, infra de dolo, & contuma. Innoc. & Doct. in cap. in literis, de restit. spoliat. & facit cap. 1. de præscriptio. lib. 6.

¶ Aduerte tamen, quia id quod dixi, quod qui contra iura mercatur, præsumitur non habere bonam fidem, procedit, vt tetigi in præcedenti articulo, nisi super tali iure sint variæ Doctorum excellentium opin. facit etiam, quod leg. & no. in cap. ne innitaris, de constit. & in l. 1. & 2. C. de pœna iudic. qui malè iudi. & per Bal. in cap. 1. §. iudices, de pace tenen. & per Bart. in quæstione, quæ incipit, à sententia iudicis, qui per imprudêtiam. nam tunc licet erretur in vero intellectu, tamen tanquam bonæ fidei possessor videtur præscribere, & hoc modo toleratur error in iure, vt no. Dominus meus in cap. penult. de donat. super glo. in verbo, præscriptione. & est bonus tex. in cap. cum dilectus, de consuet. facit etiam, quia variæ excellentium Doct. opin. hinc inde dubitationes inducunt, vt est tex. iuncta glo. in ver. dubitet, in cap. quia sæpe, de præbê. lib. 6. & no. Io. de Imo. & dom. Domin. in cap. cum in illis, eod. tit. & lib. & no. in cap. quoniam frequenter. supra vt
97 lite non contest. dubietas verò super † iure equiparatur dubietati super facto, secundum Bar. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudic. col. fi. facit l. cum prolatis. ff. de re iudic. & l. non possunt. ff. de legibus. & l. cum de nouo. C. de legibus. & quod no. in prima constitutione Codic. §. quibus. & per glo. & Ioann. And. in cap. 1. de postul. prælat. lib. 6. & in cap. solet, de senten. excomm. eo. lib. Item procedit, quod supra dixi, nisi talia iura essent obfuscata per aliquam obseruantiam in contrarium. facit c. cum dilectus, de consuet. & quod supra tetigi in præceden. artic. no. Dominus meus in cap. de quarta, infra de præscriptio. super glo. fin. facit etiam, quod ipse not. in cap. penult. de donat. tenet Ioan. de Imo. in clem. 1. de rebus eccles. non alien. in glo. super ver. pecunia, & Innoc. in cap. 2. supra de restit. in integ. & Dominus meus in cap. dilecto, infra de preben. in vlt. not. per l. quemadmodum. C. de agric. & cens it. lib. 11. & per not. in l. iubemus. C. de sacrosan. eccles. facit etiam, quod not. in cap. cum venerabilis, de consue. 4. distinct. cap. denique. tetigi in cap. cum in ecclesiasticæ, infra de simo. in primo no. & in clem. statutum, de elect. tradit Pontan. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verborum obligat.

¶ Aduerte tamê, quia prædicta videntur intelligenda, secundum quod singulariter tradit Bart. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæred. vbi dicit, quod
98 error † iuris nô causat bonam fidem, sed operatur, vt non dicatur adesse mala fides, & ideo cũ ad vsucapionem exigatur titulus, vel iustus error, aut bona fides, vt l. Celsus. ff. de vsucap. merito errãs in iure non vsucapit, quia non est iustus error, vt l. nunquam, in princ. & in l. si fur. §. 1. & ibi glo. ff. de vsucap. sed prodest quo ad fructuum acquisitionem, vt dicit glo. in dicto §. 1. & Dyn. in regula, possessor malæ fidei, de reg. iur. lib. 6. & ratio est, quia quo ad
99 fructuum acquisitionem † non requiritur titulus; sed sufficit, quod absit mala fides, quæ dicitur abesse, vbi est error iuris, vt dicto §. scire. quod tamen procedit, vbi ius asistit, & non resistit. Exemplum, testamentum non solenne non valet, quia ius non asistit, vel in admittendo agnatum remotiorem ad successionem, quia lex sibi non asistit, sed tamen non resistit: his enim casibus, qui in tali iure errat, non præsumitur malæ fidei, vt dicto §. scire. nec etiam bonæ fidei, vt in dicto c. qui contra iura mercatur. Est enim quoddam medium inter bonam, & malam fidem, vt l. 1. & ibi glo. C. de acquir. poss. & l. 3. §. fi. ff. de acq. poss. & ibi glo. Bart. Io. de Imo. & Pôta. facit l. potest pluribus, eo. ti. & l. 2. ff. pro soc. & per Bar. & Doct. in l. naturaliter. ff. de vsuca. & quod no. in l. manifestissimi. §. finautem nescius. C. de fur. & l. sin. ff. de condi. indeb. nam malæfidei possessor dicitur, qui scit rem alienam esse, non qui dubitat, vt l. penul. C. de euic. Secus si ius resisteret, quia tûc præsumitur, vt dixi, habere malam fidem, nô solum quo ad vsucapionem, sed etiam quo ad fructuum acquisitionem, vt dicit Bart. no. Dom. meus in d. c. dilecto. & in cap. si diligenti. de foro compe. col. 6. Sed aduerte, quia Bart. videtur velle, quòd error iuris non prosit ad vsucapionem, & tamen supra videtur velle contrarium, vnde intellige quod statim dixi, secundum Bart. quando error iuris non esset iustè & legitimè causatus propter varias excellentium Doct. opi. alias secus, & ex prædictis sequitur, quòd
100 ille qui emit † non interuenientibus solennitatibus, à iure requisitis, dicitur malæfidei possessor, vt no. glo. in l. quod in libellum. C. de fide instrum. & iure hastæ fiscalis, lib. 10. & ibi Ang. in repe. illius legis, in fi. quæstione. vnde emens a pupillo, vel ecclesia, sine solennitatibus requisitis, præsumitur esse in mala fide, nisi aliquo modo sit admissus error facti, ad quod uide quod traditur per glo. Cyn. & Doct. in l. 3. C. de aucto. præstan. & l. 2. §. si à pupillo. ff. de vsuca. pro empt. & l. fin. C. de vsuc. Sed pone, quòd
101 aliquis † scit quòd potest peti restitutio aduersus contractum, factum per eum cum ecclesia, vel minore, vtrum dicatur habere iustum titulum, & bonam fidem. Sol. Dom. Ant. in c. Apostolicæ. de donat. dicit se alias dubitasse. & videtur quòd sic, quia talis habet iustum titulum, licet rescindibilem beneficio restitutionis. subdit tamen, quòd non audet hoc ponere pro constanti, quia contra hoc est vna lex, de qua dicit se non bene recordari. sed Ioan. de Imo. in d. c. apostolicæ, dicit quòd satis probatur, talem non esse bonæfidei, per id quod habetur in l. in causæ. 1. §. interdum. cum l. sequen. ff. de minor. vbi videtur hoc apertè probari. nam ibi distinguitur, an quis sciuerit peti posse restitutionem, vel non. sed tu uide, quia in contrarium fortiter facit, quoniam deceptio in quantitate prętij, aut per similem modum non causat malam fidem, quamuis etiam sit casus propter quem ex tali deceptione detur restitutio in integrũ, vt est tex. notabilis, vbi hoc no. Ioan. de Imo. in c. 1. infra de resti. in integ. in vltimo notabili. Circa quod potes distinguere pro concordia

dia ex mente Ioan. de Imo. in d. c. 1. quòd aut deceptio fuit re ipsa, non ex proposito, seu dolo, & tunc non intelligatur possessor iniustus, nec malæ fidei, aut fuit ex dolo & ex proposito, & hoc casu dicatur possessor malæ fidei ratione doli.

102 ¶ Sed quæro circa prædicta, † vtrum sola denuntiatio, vel libelli oblatio, aut litis contestatio faciat malæ fidei possessorẽ. & quid de fama in loco, quod res sit alterius. Sol. Pro decisione prædictorum quo ad materiam præscriptionis, vide quæ dicam infra in tit. de præscrip. Quantum vero ad materiam acquisitionis fructuum, vide quæ dicam in c. grauis. infra de resti. spol. Et no. quod stant ista simul, quod possessio dicatur iusta, quia ex iusto titulo, & tamẽ possessor dicatur malę fidei propter dolum, vel malam fidem quam habet, & adde quæ dixi supra in proximo præcedenti articulo, in fi.

103 ¶ Postremò, quia quotidie dicimus, quòd † vitiũ reale afficit ipsam rem, & transit ad quemlibet successorem, secus est in quasi reali, vel personali.

¶ Quæro, quæ dicantur uitia realia, & quæ quasi realia, & quæ personalia. Quo ad primum, glo. in l. uitia, C. de acquir. possess. & in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acquir. possess. dicit, quod furtum afficit rem uitio reali, & idem dicit de vi expulsiua vel ablatiua, & idem tenet glo. in l. quod ipsis. ff. de regu. iur. & in l. bonę fidei. §. quod ipsis. ff. de acq. rerum domi. & Instit. de vsucap. §. furtiuæ. & §. meminisse. Similiter etiam res data præsidi contra legẽ Iuliam repetundarũ, afficitur uitio reali, vt no. gl. prædictę. Ad illud tamen, quod dixi de vi expulsiua, vide, quod traditur in l. sequitur. §. si tu vi. ff. de vsucapio. & ex prædictis sequitur, quod si aliquis iniustè vendidit rem alienam mobilem, etiam si sit creditor, propter quam venditionem cõmitteretur furtum, esset vitium reale, secus si rem immobilẽ, vel quandò per venditionem rei mobilis nõ committeretur furtum, secundum Bart. in d. §. cum quis. per no. in l. 1. C. si de ven. pign. & no. glo. in d. l. vitia. Sed per vim compulsiuam res nõ afficitur vitio reali, sed dicitur vitium merè personale; sed glo. Bar. & Doct. in dicto §. cum quis. & glo. in dicta l. vitia. & in dicta l. quod ipsis. per l. si vi. C. quod metus causa.

¶ Quid autem de possessione precaria, & clandestina, vtrum dicantur affecta vitio reali. glo. in d. l. vitia, & in dicta l. Pomponius. §. cum quis. & l. 1. C. de acquir. possess. referunt Rogerium, quod dicantur affectæ vitio reali. quam opinionem secuti sunt Vltramontani, per d. §. cum quis. propter copulatiuam ibi positam, quæ copulat rem vi, clam, & precario possessam. ad quod etiam facit d. l. Pomponius. §. ex facto. facit l. 1. in fi. C. de seruit. vbi ad eũdem effectũ deducit rem, vi, clam, vel precario possessam. Sed virtus, & natura copulatiuæ est copulare vniformiter, & cum eadem qualitate, & natura de copulatis trahere ad naturam alterius. quare cũ violentia ablatiua, vel expulsiua afficiat rem vitio reali: ergo, &c. & quod dicta sit natura copulatiuę,
104 † probatur in l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino, tritico, & oleo leg. & l. Sciæ. §. Caio. ff. de fundo instruc. & instrum. leg. & l. quamuis. C. de impub. & aliis substit. facit etiam pro prædicta opinione, l. 1. §. 1. ff. quod vi, aut clam. & l. eum qui fugitiuum. ff. ad leg. Flauiam, de plagiar.

¶ Sed tu aduerte, quia quo ad possessionem clandestinam, gl. in d. l. vitia. dicit, quod non est vitium reale, & idem glo. & Doct. in d. l. Pomponius. §. 1. & glo. in dicta l. sequitur. §. 1. ff. de vsucap. & glo. in dicta l. quod ipsis, & in l. cum quærebatur. C. vnde vi. & Instit. de vsucap. §. qui autem. & quod dictum est de clandestina, dicẽdum est de quasi violenta possessione, videlicet quando quis occupat vacuam possessionem, deinde venientem dominum non vult admittere, vt d. l. sequitur. §. penult. & ibi Bart. & per eundem in dicta l. Pomponius. §. 1. & idem tenent Cyn. & Bald. in dicta l. vitia. vbi dicit Bald. quod clandestinitas est vitium personale, & nô reale, per l. furtum. §. fin. cum l. sequen. ff. de vsucap. & ideo tali clandestino potest opponi exceptio dominij, vt est casus singularis, qui non est alibi, secundum Bald. in l. si de eo. §. fin. cum l. seq. ff. de acquir. possess. secus in violento possessore, contra quem agitur interdicto, vnde vi, qui non potest opponere exceptionem defectus proprietatis, vt l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iul. de vi. ad quod vide, quod latius dicam infra, in tit. de restit. spoliat.

105 ¶ Quantum verò ad possessionem † precariam, glo. in dicta l. 1. & d. §. cum quis. dicit, quod est iusta possessio, quia cum domini voluntate procedit, quod est verum, quamdiu durat domini voluntas, sed ea reuocata finit causa, quæ illam iustam reddebat, & ideo potest dici iniusta vitio quasi violentiæ, cum retineatur contra domini voluntatem, vt l. fi. 2. respon. ff. de precar. traditur in dicta l. Pomponius. §. cum quis, & dicta l. prima, & d. l. vitia. C. de acquir. possess. & per Bart. consil. 137. quod incipit, Reuerendo viro domino Butio. & ita est possibile intellexisse Rogerium, secundum Dyn. & Barto. in dicto §. cum quis. & Dy. & Cy. in d. l. 1. C. de acquir. possess. quod tamen procedit, secundum Bar. si ille, qui naturaliter precario possidet, nolens rem restituere, priuat dominum sua ciuili possessione, & illam trahit ad se, vt l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquirẽ. possess. quia tunc talis violentia afficeret rem vitio reali: sed si concedens rem precario tam ciuilem, quàm naturalem possessionem transtulisset in recipientem, quod fieri potest, vt d. l. Pomponius. §. si is qui precario. ff. de acquirẽ. poss. tunc si nollet restituere, non esset vitium reale, sed personale. facit, quod statim dixi de possessio. quasi violẽta, & quia talis possessio est similis possessioni creditoris, vt d. §. si is qui precario. & ideo distinguendum, vt dixi de creditore vendente rem inuito domino, vtrum incidat in furtum, quia tunc, si in vitij furtum incideret, afficeretur vitio reali, per ea, quæ supra dixi in princ. & hæc de primo mẽbro

¶ Quo ad secundum membrum, quæ dicantur
106 vitia † quasi realia, dic, quod si res sacra, religiosa, vel liber homo, aut seruus fugitiuus possideatur, talis possessio dicitur affecta vitio quasi reali. Instit. de vsucap. §. sed aliquando. & idem si res pupilli, fisci, aut dotalis, vel ecclesiæ alienetur contra legis prohibitionem, secundum gl. in d. l. quod ipsis. ff. de reg. iur. tradit Bart. in d. §. cum quis. & probatur in l. bonæ fidei. ff. de acq. rer. domin. & in l. cum vir. ff. de acquir. poss. & vide aliqua, quæ dixi de vitio reali, & personali, in tit. sacris, infra de sent. excõ. in 19. principali artic. in secundo membro princip. 20. quæst.

¶ Quo

¶Quo ad tertium, quæ dicantur vitia perſona-
107 lia, † non eſt materia noſtra, aliquid ſupra habuiſti incidenter, videbimus in tit. de dolo, & contu. & quomodo varios pariant effectus, vitia realia, quaſi realia, & perſonalia, potes videre in iuribus præall. dicam latè infra, in tit. de præſcrip.

¶ Decimoquinto principali articulo tractãdum
108 eſt, quæ dicatur poſſeſsio violenta, † & qui dicantur violenter poſsidere. Circa quem articulum dicendum arbitror, quod qualitercunque quis occupet poſſ. alterius per vim expulſiuã, vel compulſiuã, poſſeſsio ſua dicitur violenta, quamuis hæc inter ſe differant, quia pro expulſiua, vel ablatiua competit interdictum, vnde vi, vt ff. de vi, & vi ar. per totum. & C. vnde vi, per totum. pro compulſiua verò competit edictum diui Marci, & actio, quod metus cauſa, vt l. extat. ff. quod met. cau. Item differunt, quia primo caſu afficitur res vitio reali, ſecũdo verò caſu vitio perſonali, vt dixi in præcedẽti articulo. & quia de materia prædicta latius tractabimus in tit. de reſtitut. ſpoliat. in materia interdictorum, vbi melius conuenit, ideo hic omitto.

¶ Decimoſexto principali articulo tractandum
eſt, quæ dicatur poſſeſsio clandeſtina, & qui dican-
109 tur clãdeſtinè poſsidere. † Circa quem dic, quod clam poſsidere dicitur, qui furtiuè ingreſſus eſt in poſſeſsionem, ignorante eo, quem de iure, ſeu de facto ſibi facturum controuerſiam ſuſpicabatur, & ne faceret timebat. facit l. furtum. ff. arborum furt. cæſar. & l. prohibere. §. fin. cum l. ſequen. ff. quod vi, aut clam. Qui verò ſciẽte, aut volente eo, ad quem ea res pertinet, aut aliqua ratione poſſeſsionem bona fide nanciſcitur, non dicitur clam poſsidere, vt dicta l. clam. & ſic ſi aliquis ad nundinas, vel ad aliũ locum proficiſcitur, & alius poſſeſsionem illius occupat, clam dicitur poſsidere, vt l. clam, poſsidere. §. fin. ff. de acq. poſſ. Et aduerte, quia per ingreſſum, quem quis facit in alterius poſſeſsionem, ipſius naturalis poſſeſsio, quam adeptus eſt, dicitur clandeſtina, & ſi reuertentem non admittit, talis poſſeſsio naturalis, & ciuilis, quam acquirit, non admittendo redeuntem, efficitur violenta, vt dicta l. clam poſsidere. §. fin. cum l. ſeq. ſecundum Dyn. Iaco. de Are. Oldr. Bar. & Doct. ibi, per l. ſequitur. §. ſi tu vi à me. ff. de vſucap. licet glo. aliud voluerit in l. non ſolum. §. ſi dominus. ff. de vſucapio. per illum tex. ad quem Bart. poſt Doct. reſpondet, quòd ibi non fuit commiſſa violẽtia, traditur etiam in l. 3. §. ſi quis autem. ff. de vi, & vi arm. facit quod not. in l. ſeruus, in prin. ff. de acquir. poſſeſſ.

¶ Aduerte tamen, quia fortè poſſet attentari, q̃
illa poſſ. quam quis eſt ingreſſus alio abſente, non ſit naturalis, ſed corporalis. ad quod vide, quę dixi ſupra, artic. 1. 2. & 5. Et nota, quod pro pluribus, & diuerſis modis, ac diuerſis reſpectibus aliquid di-
110 citur clam fieri. † Primo modo clam actum facere dicitur, qui taliter facit, quod ad notitiam eius, cuius intereſt, peruenire nõ poteſt. no. Bart. in l. 2. C. de his, qui ex publ. ratiocin. lib. 10. tenet Ludou. Pontan. in dicta l. clam poſsidere, in prin. Secundo modo dicitur quis clam actum celebrare, quando facit, non requiſito eo, qui poteſt aliquo modo cõtradicere, ſecundum Bart. in repet. l. alio. ff. de alim. & cib. leg. verſic. quæro, an hæres, per dictam l. clam poſsidere. Tertio modo dicitur clam fieri, ſi in illo actu faciẽdo requiritur ſuperioris auctoritas, & illa non interuenit, ſed ſine ea actus expeditur. no. glo. in dicta l. 2. & Bar. & Pontan. in d. l. clam poſsidere. Quarto dicitur etiam clam fieri actus, qui fit coram duobus, vel tribus duntaxat, ſi ille actus ſit talis, qui publicè fieri conſueuit, vt no. Bart. in dicta l. 2. per l. fin. ad fin. ff. de ritu nupt. tenet Pontan. in d. l. clam poſsidere. facit bonus tex. de pœnit. diſt. 1. §. hæc autem ſacramenta. tenet Inno. quem ſequuntur Doc. in cap. 1. infra de clandeſt. deſpon. & eſt bonus tex. iunctis his, quæ ibi dicunt Hoſt. Io. Andr. & Doct. in cap. veniens, de ſponſal.

¶ Et aduerte, quia ſi ſciens ſeruũ eſſe tuum, illum
emero ab alio, & cum clã eum poſsidere cœpiſſem, poſtea de hoc te certiorem fecerim, nõ ideo magis clam poſsidere deſino, vt in l. ſi de eo. §. penul. ff. de acquir. poſſ. ſecus ſi à principio emiſsem bona fide, credens illum eſſe venditoris, & demum cognoſcẽs alienum eſſe illum celarem, vt à me peteretur, non propterea dici debeo clandeſtinus poſſeſsor. no. Io. de Imo. in dicta l. ſi de eo. §. penult. quia ad conſiderandum hanc clandeſtinitatem inſpicitur initium, vt dicta l. clam poſsidere, in princ. & d. §. penult. & vtrobique per Doctor. ad quod vide, quod dixi ſupra, artic. 13.

¶ Decimoſeptimo principali articulo tractandũ
eſt, quæ dicatur poſſeſsio precaria, & qui dicantur
111 precario poſsidere. † Circa quem dicendum eſt, quod precaria poſſeſsio dicitur illa, quæ ex mera liberalitate ad vtendum conceditur, à ſola concedentis voluntate dependens, vt l. 1. & 2. ff. de preca. & in cap. fin. infra de precar. & talis poſſ. eſt iuſta, do nec concedentis voluntas perdurat: ſed ea reuocata efficitur iniuſta, vt dixi ſupra, arti. 14. in fi. & ideo datur interdictum reſtitutorium, vt l. 2. ff. de preca. & de materia latius dicam in tit. de reſtit. ſpoliat. in materia interdicti precarij. reſiduum verò ad materiam contractus precarij, ſeu precariæ, tractabitur infra in tit. de precar.

¶ Decimooctauo principali articulo tractãdum
112 eſt, quæ dicatur poſſ. longa. † Circa quem dicendum, quod dicitur decem, & quãdoque viginti annorum, decẽ inter preſentes, & viginti annorum inter abſentes, vt l. 1. & fin. & per totum tit. C. de preſcrip. Inſtit. de vſucap. §. 1. gloſ. pen. in cap. pen. infra de loca. ad quod vide glo. fin. in clem. 1. de reb. eccl. non alien. & quod tetigi ſupra in Rubr. in 4. princ. tract. artic. 1. verſic. quo ad vltimum. & iſtud eſt regulare. quandoque tamen dicitur longa poſſeſsio etiam illa, quam quis tenuit per annum, vt eſt tex. & Bald. in cap. 1. §. ſi inter. aliàs eſt cap. de conſuetudine rec. feudi, vbi ad inducendam præſumptionẽ pro vaſallo ſufficit annalis poſſeſsio. & tamẽ tex. ibi talem poſſeſsionem longam appellat. & conclude, quod ratione ſubiectæ materiæ aliter, & aliter accipitur hæc dictio, longum, & quãdoque arbitrio iudicis moderandum. ad quod vide glo. fi. in clem. fi. de reb. eccleſ. non alien.

¶ Decimonono principali articulo tractandum
eſt, quæ dicatur breuis, momentanea, ſeu anguſta
113 poſſeſsio. † Circa quem dicendum, quod breuis dicitur ad differentiam longæ poſſeſsionis. Vnde omnis poſſeſsio, quæ non eſt longa, regulariter dicitur

citur eſſe breuis. facit quod no. glo. in ver. modicũ, in cap. 2. de rebus eccleſ. non alienan. lib. 6. & glo. in clemen. fin. de rebus eccleſ. non alienã. & ideo poſſ. biennij vocatur breuis, & anguſta, vt l. 1. in princip. C. de vſuc. transfor. Quandoque verò dicitur anni vnius, vt tradit glo. in verbo, breuiori. in cap. 1. de vita, & honeſt. cleric. lib. 6. & in cap. quid per nouale, infra de verborum ſignif. & ibi per Io. And. Quandoque verò dicitur ſex menſium, & vnius anni, & 18. menſium, dicitur tempus anguſtum. 3. quæſt. 3. c. de induciis. Item quandoque dicitur breue tempus quatuor menſium. C. de vſur. rei iudic. l. eos. ff. de iudic. in l. ſi debitori. Quandoque duorum menſium, vt l. 2. C. de ſecun. nup. Quandoque triginta dierum. ff. de itin. actuque priua. l. 1. §. 1. & l. in contractibus. C. de non num. pec. & ibi gl. tradit etiam glo. in c. præterea, ſupra de ẽta. & qual. Quandoque decem dierum. ff. de conſtitu. pecu. l. promiſſor. §. 1. Quandoque verò ad paucos dies refertur, traditur in cap. cum Bertholdus, infra de re iudic. & ibi per glo. & Hoſtien. Quandoque etiam breue tempus dicitur ſpatium vnius diei. C. de teſtamẽ. cum antiquitas. & l. hac conſultiſsima. & poſtremò, & quandoque conſideratur arbitrio iudicis. no. glo. in verbo, celeri. in cap. fi. de loca. & gloſ. in verbo, modicum. in cap. 2. de rebus eor. lib. 6. & glo. fin. in clem. fin. de rebus eccleſ. non alien.

¶ Momentanea autem poſſeſsio dicitur, quando
paruo tempore permanſit, ſeu quando eſt paruo tempore duratura, vt dixi ſupra in primo notabili, & in glo. prima.

¶ Vigeſimo principali articulo tractandum eſt,
quæ poſſeſsio dicatur continua, & quæ diſcõtinua. Circa quem dic, quod poſſeſsio dicitur continua.
114 quæ non eſt interrupta, † ſeu interuallata, hoc eſt, quæ nullo tempore intermedio alium poſſeſſorem admiſit, nec per alium caſum, aut modum, per quẽ poſſeſsio amittatur, de quo in cap. penult. infra eo. artic. 42. non eſt interrupta, ſeu intermediata, aliàs autem ſi aliquis aliquo tempore poſsideret, deinde poſſ. amitteret, & illã demum reacquireret, non cõtinua, ſed diſcontinua diceretur. ad quod videnda ſunt, quæ latius dicam de probanda poſſ. continua, ſeu diſcontinuata, in cap. paſtoralis. infra eo. art. 38. & aliqua tractabimus in tit. de præſcript.

¶ Vigeſimoprimo principali articulo tractandũ
eſt, quid ſit quaſi poſſeſsio, ſeu quaſi poſsidere. Circa quem articulum dic, quod quaſi poſſeſsio di-
115 citur † ad differentiam veræ poſſeſsionis: nam vera, & impropria poſſeſsio conſiſtit in rebus corporalibus. ad quod vide, quod dixi ſupra, art. 7. quaſi vero poſſeſsio conſiſtit in iuribus incorporalibus, quæ propriè, & verè non poſsidentur, ſecundum Innoc. & Hoſt. & Ioan. Andr. hic. & eſt tex. in cap. cum eccleſia Sutrina. ſupra eod. & ibi glo. & in l. ſequitur. §. ſi viam. ff. de vſucap. & l. ſeruus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi. & in l. ſi ędes. §. libertis. ff. de ſeruit. ruſtic. prædiorum. & l. 1. §. incorporales. ff. de rerum diuiſ. tex. & glo. ſuper ver. quaſi poſſeſsionem, in cap. conqueſtus. ſupra de fo. competẽ. & ibi tetigi, remittendo ad hic dicenda. & aſsignat ibi glo. rationem, quia poſſeſsio dicta eſt quaſi pedum poſitio, vt l. 1. ff. de acquiren. poſſeſſ. dixi ſupra, art. 1. ſed incorporalia pedibus calcari nõ poſſunt. no. etiam in cap. querelam. ſupra de elect. & ibi per glo. ſuper verbo, poſſeſsione. & in cap. præſentium, de teſtib. lib. 6. & in cap. Abbate, de re iudi. eod. lib. & per do. Anton. in repet. cap. fin. infra eo. & adde, quod dixi ſupra, artic. 8. In iuribus ergo incorporalibus non eſt dare veram poſſeſsionem, ſed quandã intellectualem, ſeu interpretatiuã, vel impropriam poſſeſsionem, quæ appellatur quaſi poſſeſsio, vt dixi. & quandoque etiam intellectualis appellatur, vt probatur in l. ſi ędes meæ ſeruiant, in fi. ff. de ſeruit. vrbanorum prædiorum. Quandoque dicitur veluti poſſ. id eſt quaſi poſſ. vt l. quotiens, in fi. ff. de ſeru. ibi, interdum veluti poſſeſſoria. tradit dom. Anton. in repet. cap. fin. infra eod. verſic. venio ad primum. quod dicit eſſe notandum pro ſtatutis, in quibus dicta verba reperirentur.

¶ Sed quæro pro intellectu prædictorum, & in-
116 ferius dicendorum, quod ſit ſubiectum † quaſi poſſeſsionis. ¶ Sol. Secundum aliquos, quos hic referunt Innoc. & Ioan. Andr. dicendum eſt, quod ſubiectũ quaſi poſſeſsionis eſt ipſum ius, quod quis habet, & ideo iura epiſcopalia quaſi poſsident epiſcopi ratione ſui iuris epiſcopalis, quod ipſe habet. ius verò eligendi quaſi poſsident canonici. Ius verò iudicandi quaſi poſsident domini, vel rectores, aut officiales. & idem in ſimilibus dicendum eſt. & ſic ſequitur, quod ratione iuris, quod quis habet, dicitur quaſi poſsidere: quod probatur, quia ſi hęc iura non haberentur, non eſſent, & ſi non eſſent, non poſſent quaſi poſsideri: quia, cum poſſeſsio ſit accidens in re, non poteſt ſtare ſine ſubiecto: ſubiectum verò ipſius non poteſt eſſe ius corporale, ad quam tale ius applicaretur, quia tunc nõ eſſet quaſi poſsеſsio, ſed vera poſsеſsio: & ſic videtur neceſsariũ dicere, quod ipſum ius, quod competit alicui, ſit ſubiectũ ipſius quaſi poſsеſsionis. & iſta fuit opi. Azo. quam refert Goffr. in libellis, in tit. de confeſſ. & negatoria, vbi refert hanc quęſtionem fuiſſe Bononiæ de eo, qui ſpoliatus fuerat iure colligendi pedagium, quam refert Specul. in tit. de reſtit. ſpoliat. §. nunc dicamus. verſic. item in multis aliis materiis. & Bar. in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi, & vi arma. vbi refert, quod cauſa fuit commiſſa Abbati ſancti Stephani de Bononia, qui pronunciauit contra opinionem Azo. & ratio deciſionis poteſt aſsignari duplex; prima, quia ſecundum opinionem Azonis permiſceretur poſsеſsio cum proprietate: ſi ratione iuris, quod quis habet, diceret habere quaſi poſsеſsionẽ, contra l. permiſceri. ff. de acquiren. poſsеſsio. Secundò, quia ſi vera eſset opinio prædicta, quòd non eſſet quaſi poſs. ſine iure, ſequeretur, quod in iuribus incorporalibus non procederet præſcriptio, quod eſt falſum, & contra c. inter dilectos, de fide inſtru. & infra de præſcript. cap. in multis. dicit tamen do. Anton. quod prædicta opinio poteſt procedere in iuribus perſonalibus, vt ſentit Innoc. in cap. in literis, infra de reſtit. ſpoliat. in prima glo. magna, in fi. vbi dicit, quod licet quis dicatur quaſi poſsidere actionem, tamen talis quaſi poſsеſsio non competit niſi illi, cui alias competit de iure actio, quia aliter non agit ſuo nomine, & ſi alieno nomine agit, non quaſi poſsidet. Sed tu dic, quod prædicta dicitur quaſi poſsеſsio impropriiſsima, nec poteſt appellari quaſi poſsеſsio, vt dixi ſupra, artic. 8. ad quod

tamen

tamen vide not. quod dicam infra eod. cap. 2. artic. 23. & 25. Vel poteſt ſaluari opinio Azo. in iuribus realibus, in quibus ius commune reſiſtit poſſeſſori, niſi ex cauſa iuſta, vt in quaſi poſſeſſione liberi hominis, in quo non datur quaſi poſſeſsio, niſi actualiter, & extrinſecè cauſa intercedat, non tamen exigitur vera validitas cauſæ, vel iuris, vt infra de reſtit. ſpoliat. c. ex conqueſtione, & c. ex parte M. & quod ibi no. facit l. 2. §. quædam. ff. de interdic. ſi verò ius non reſiſteret quaſi poſſeſsioni, talis quaſi poſſeſsio poſset haberi etiam ſine iuris concurſu. Alij verò dicunt, quod ſubiectum ipſius quaſi poſſeſſ. eſt ipſum exercitium iuris: & ideo exercitium, ſeu vſus, vel actus eligendi eſt, quaſi poſſeſ. iuris eligendi: & ſimiliter exercitium, & vſus iuris præſentandi eſt quaſi poſſeſsio ipſius iuris præſentandi. & eodem modo exercitium, & vſus iuris iudicandi, eſt quaſi poſſeſsio iuris iudicandi, quare cum dicitur: ego ſum in quaſi poſſeſsione iuris eligendi, vel præſentandi, &c. debet intelligi, & exponi, ideſt exercitij, & actus eligendi ratione iuris. Quidam verò voluerũt & tertio, quod quis poteſt habere quaſi poſſeſsionem alicuius iuris, licet ipſe non habeat illud ius, quia licet ipſe illud ius non habeat, tamen alius poteſt habere: & poſito etiam, quod nullus alius habeat, tamen in genere, & aptitudine, & in rerum natura poſset aliquid habere: & ſic ſaltem habitu eſt aptum haberi, ſecundum Innoc. Hoſtiẽ. & Ioan. Andr. hic. ſed prædicta opinio non placet dom. Anton. in repet. cap. fin. infra eo. col. 4. verſic. tertia eſt opinio. mouetur, quia quaſi poſſeſsio in iuribus eſt penes ipſum vſum iuris, quia talis vſus pro traditione habetur, vt l. quotiens. 1. ff. de ſeruit. Præterea ſi conſideraremus ius in habitu, cum ipſe habitus ſit continuus: ergo quaſi poſſeſsio eſſet cõtinua: ſed conſequens eſt falſum, per l. ſeruitutes. la finale. ff. de ſeruit. ergo, &c.

¶ Aduerte, quia iſte articulus eſt ſubtilis, & valde difficilis, in quo Doct. ſatis obſcurè loquuntur, quamuis pro poſſe eorum intentionem declarauerim. & pro prædicta vltima opinione videtur facere tex. in l. qui fundum. ff. quemadm. ſeruit. amit. ibi, ſi ita in ſuo aditu poſſeſsus in ius, ſcilicet ſeruitutis non deperit: & tamen ibi loquitur de ſeruitute itineris, quæ habet cauſam diffinitiuam. Bart. verò in dicta l. 3. §. vnde quæritur. ff. de vi, & vi arma. dicit, quod in rebus incorporalibus quaſi poſſeſsio non eſt aliud, quàm vſus quidam tanquam habentis ius cum patientia aduerſarij, vt l. quotiens. 1. ff. de ſeru. & l. 3. §. donec. ff. de vſufruc. & l. 1. in fi. ff. de ſeruit. ruſtic. prædior. quia nihil prohibet, quod ego vtar fundo tuo tanquam habens ius, licet illud non habeam. Idem tamen Bart. clarius loquitur in l. ait prætor. §. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. nam cum tex. ibi dicat, vel vſusfructus quaſi poſſeſsionem amiſit, opponit Bart. quod vſufructuarius poſsidet rem verè naturaliter, vt l. naturaliter. ff. de acquir. poſſ. ergo ille tex. d. §. 1. qui dicit de quaſi poſſeſsione, non videtur bene dicere. Sed Bartol. reſpondet, quod in vſufructuario debemus duo conſiderare, primo rẽ corporalem, cuius habet vſumfructum, & illam verè, & naturaliter poſsidet, vt dicta l. naturaliter. Item debemus cõſiderare ipſum ius vſusfructus, & iſtud ius quaſi poſsidetur ciuiliter, cum vera poſſeſsio in eo non cadat, cum ſit incorporale, vt ſupra dixi: & ita intelligitur text. in dicta l. ait prætor. §. 1. iuncta glo. dum dicit, quod ius vſusfructus quaſi poſsidetur. facit l. ſi plures. §. 1. ff. de vi, & vi arm. & l. fin. ff. vti poſsid. facit etiam l. 3. §. ſi inter riuales. ff. de aqua quotid. & eſti. & quod no. in l. naturaliter, in princ. ff. de acquir. poſſeſsio. nec eſt verum, quod dicatur quaſi poſsidere ius dominij, quia ſic permiſceretur quaſi poſſeſsio cum proprietate, contra l. naturaliter. §. nihil commune, & l. permiſceri. ff. de acq. poſſ. Eſt enim aduertendum, ſecundum Bartol. quod in corporalibus nihil aliud eſt, quàm aduerſarij patientia, vt l. quotiens. ff. de furtis. & ideo ad habendum quaſi poſſeſsionẽ, requiritur, quod dominus ſciat quem vti, vt l. 2. C. de ſeruit. vnde concludit Bart. quod quantum ad extraneum non poteſt quis dici quaſi poſſeſsor iuris, quia eius patientia non tribuit quaſi poſſeſsionem, cum illam non poſsit concedere, ſed ſeparata eſt huiuſmodi quaſi poſſeſsio, & vſusfructus, vt d. l. permiſceri. ſed reſpectu domini poteſt dari quaſi poſſeſsio iuris, ita dicit debere intelligi d. l. ait prætor. §. 1. facit l. arboribus. §. vſufructuarius, & ſequen. ff. de vſufruc. & idem per illam glo. dicit Bart. in d. l. naturaliter, in prin. vbi dicit, ꝙ talis quaſi poſſeſsio nihil aliud eſt, quàm patientia: quare agendo contra dominum poteſt dici quaſi poſſeſsor vſusfructus, ſeu ipſius iuris fruendi, &c. ciuiliter, & naturaliter, vt d. l. ait prætor. §. 1. & l. ſi is plures. §. deiectum. ff. de vi, & vi ar. Sed cõtra alium non dominum non poteſt dicere niſi de poſſeſsione rei, quam rem ſolum naturaliter poſsidet; & idẽ in cæteris ſeruitutibus, vt ſentit gl. parua, ſuper ver. vti, in l. ſicuti. §. Ariſto. ff. ſi ſeru. ven. Vnde alius nõ poteſt me turbare in quaſi poſſeſsione iuris, quod eſt bene notandum, ſecundum Bart. & ſic pro turbatione, quam alius faceret, non poteſt agere interdicto, vti poſſidetis. ſed hoc non placet Bal. in d. l. naturaliter, in princip. quia ſecundum eum, ſi alius vellet vti re tanquam vſufructuarius, turbat vſufructuariũ in ſua quaſi poſſeſsione vſusfructus, negando ipſum poſsidere, & ſe eſſe vſufructuarium, ideo debet competere contra eum interdictum, vti poſſidetis. allegat infra de probatio. licet. & l. fina. ff. vti poſsid. & eandem opinionem tenet Bald. in d. l. ait prætor. §. 1. vbi dicit, quod non ſolum reſpectu domini, ſed etiam reſpectu omniũ dicitur quaſi poſsidere, quia omnes tenentur ſinere eum vti, & ideo reſpectu omnium hæc interpretatiua quaſi poſſeſsio dicitur haberi: ſed poſſet ſaluari opinio Bart. dicendo, quòd in dictis iuribus competit interdictũ, vti poſsidetis, ratione naturalis poſſeſsionis, quam habet iure vſusfructus, ſecundum Ioan. de Imo. in dicta l. naturaliter. qui dicit, quòd fortè de iure ſatis poteſt defendi opinio Bal. quia licet quis habeat quaſi poſſeſsionem vſusfructus per patientiam domini, tamen pur verum eſt dicere, quod ipſe eſt in quaſi poſſeſsione ipſius iuris, ideo debet ſibi opitulari contra quemcunque, ſicut dicimus de poſſeſſione, quę habetur per traditionem ab vno factam, quæ prodeſt quo ad alios. Sed prædicta opi. mihi placet; ad cuius declarationem aduerte, ꝙ quandoque quis acquiſiuit ſeruitutem, vel aliud ius corporale, à domino ex aliquo titulo habili ad transferendum dominium, & huic datur confeſſoria directa

recta ratione dominij illius iuris, vt latè dixi ſupra in Rubr. tract. 5. artic. 4. Item datur quaſi interdictum, ſeu vtile interdictum ratione quaſi poſſeſsionis, vt latè dicam infra de reſtit. ſpoliat. in materia interdicti recuperandæ, & tuendæ poſſeſsionis; ſi verò tale ius recepi à quaſi domino, reſpectu illius iuris, datur mihi pro tali iure publiciana, vt dixi ſupra in Rubrica, tract. 3. artic. 4. verſic. 2. Vel datur mihi vtilis confeſſoria ad exemplum publicianæ, vt dixi in dicto 5. tract. artic. 4. prope princip. & etiam hoc caſu competit interdictum, vt dixi pro quaſi poſſeſsione. ſi verò recepi ab habẽte vtile dominium, datur mihi vtilis confeſsoria, vt dixi ſupra, in Rubrica. Si verò tali ſeruitute, vel iure incorporali vtor bona fide, & per turbationem alterius non poſsum vti, datur mihi ſolummodo interdictum ratione illius quaſi poſſ. ad quod tamen vide, quod dicam infra de reſtit. ſpoliator. in materia interdicti tuendæ, vel recuperandæ poſſeſſ. Et ex prædictis patet, quod ius, hoc eſt dominium, vel quaſi vtile dominium ipſius ſeruitutis, & iuris incorporalis diſtinguitur à quaſi poſſeſsione illius iuris. facit quod no. Petrus in l. 1. ff. de acquir. poſſ. vbi formaliter dicit; ſatis credo, quod quis rem, in qua habet vſumfructum, naturaliter poſsideat, dixi ſupra, artic. 4. Suum verò vſumfructum poſsidet ciuiliter, & naturaliter, quia quemadmodũ eſt ponere veram poſ-
117 ſeſsionem † ciuilem, & naturalem in rebus corporalibus, ita etiam poſſumus ponere verã quaſi poſſeſsionem ciuilem, & naturalem in ſeruitutibus, allegat glo. in l. 1. §. 1. ff. ex quibus cauſis maio. & illam glo. etiam allegat Cyn. in l. 1. C. vti poſsid. vbi dicit, quod non eſt alia glo. in mundo. Sed Bart. in l. naturaliter, in prin. ff. de acquir. poſſ. allegat aliam glo. in l. ſi plures. §. deiectum. ff. de vi, & vi arma. ſed ego non habeo illam glo. Item allegat glo. ſuper verbo, poſſeſsionem. in l. ſi. ff. vti poſsid. intelligẽdo, quod cum glo. ibi dicit, poſsidet ſuum vſumfructum, intelligamus ſcilicet naturaliter, & ciuiliter. illa tamen glo. loquitur de poſſeſsione rei corporalis, in qua quis habet vſumfructum: ſed tamen communis
118 opinio eſt, quod etiam vſufructuarius, † reſpectu ipſius iuris dicatur habere ciuilem, & naturalẽ poſſeſsionem, licet glo. in princ. in l. naturaliter. §. nihil commune, aliud ſenſerit. idem voluit Bart. in l. 1. in princ. ff. de acquir. poſſ. verſic. quæro, quid de quaſi poſſeſsione. vbi cõcludit, quod etiam in quaſi poſſeſsione rerum corporalium ſit dare ciuilem, & naturalem poſſeſsionẽ: vnde illa quaſi poſſeſsio, quæ parit vſucapionem, eſt ciuilis: Illa verò, quæ parit retentionis effectum eſt naturalis: nam illa eſt poſſeſsio ciuilis, quæ parit obligationem, & vſucapionem, vt l. 1. & 2. ff. de vſucapio. & l. 1. §. Ariſto. ff. de aqua quotid. & eſti. & l. 1. in fi. de aqua pluuia arcen. & fundus ipſe, cui præſtatur ſeruitus realis, dicitur præſcribere, vt eſt tex. not. in l. qui aliena. §. fin. ff. de negot. geſt. ad quod vide, quod dixi ſupra, in Rubr. in 5. tract. artic. 8. iuncto artic. 11. & ideo, quia fundus præſcribit, ſi non habet cauſam continuam, nõ præſcribit niſi tanto tempore, de quo memoria nõ exiſtit in cõtrariũ, ex quo fundus non habet animũ continuandæ poſſ. ſecundum Bart. in l. 1. in princ. ff. de acquir. poſſ. verſic. quęro, quid de quaſi poſſeſſ. Aduerte, quia iſta videtur res mirabilis, quod qui non habet animum præſcribat, cum ſine poſſeſsione præſcriptio non procedat, vt l. ſine poſſeſsione. ff. de vſucap. ſed fortè dici poteſt, quod quaſi poſſidet mediante exercitio, & vſu domini fundi. dicam infra, in tit. de præſcrip.

¶ Sed redeundo ad verba Bart. dicit ipſe, quod illa quaſi poſſeſsio, quæ parit effectum retentionis, eſt naturalis, ſeu corporalis, quia nullus animus requiritur, vt l. qui fundum. ff. quemadm. ſeru. amitt. & l. 1. §. fuit quæſitum. ff. de aqua quotid. & eſti. & ratio eſt, quia tales ſeruitutes reales debentur fundo, & retinentur à fundo: & ideo ſufficit, ꝙ aqua per ſe fluat: & ſic ſequitur, quod quaſi poſſeſsio iurium, & rerum incorporalium diſtinguitur inter quaſi poſſeſsionẽ ciuilem, & naturalem, ſecundum Bart. ſed Iac. de Raven. in l. 1. in princ. ff. de acq. poſſ. & Guil. in l. licet. C. de acquir. poſſeſſ. dicunt proba-
119 biliter poſſe ſubſtineri, quod vſufructuarius † nõ poſsideat ipſam rem, per l. 1. §. penult. ff. de acquir. poſſ. & per l. acquiritur. §. fin. ff. de acquir. rer. domi. & Inſtit. per quas perſon. nob. acquir. §. ſed bonæ fidei, & l. certè. §. is qui. ff. de precar. non obſtat ſecundum eos, l. 3. §. vnde vi. ff. de vi, & vi arma. vbi datur interdictum fructuario vnde vi, quia dicunt illud procedere non ex eo, quia poſsideat ipſam rem, ſed quaſi poſsidet ipſum vſumfructum, vt ſupra dixi: ſed vt dixi, cõmunis opinio eſt in contrarium, pro qua facit, quia in d. §. vnde vi. ſimpliciter dicitur, quod datur interdictum, vnde vi: ergo intelligitur de directo, argum. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. petatur. ſed ſecundum Iaco. & Guil. deberet dari ſolum vtile, ſicut datur pro quaſi poſſeſsione iurium incorporalium, vt l. penultima. ff. de ſeruitutibus.

¶ Sed aduerte, quia idem arbitror reſpectu annuæ, vel menſtruæ præſtationis cenſus, qui præſtatur in ſignum ſubiectionis, vel fidelitatis, quã quaſi poſſ. Bal. appellat incorporaliſsimam. tetigi ſupra, artic. 1. ver. & aduerte, quia poſſeſsio incorporaliſsima, & etiam artic. 2. prope finem, quia reſpectu iuris poteſt agi confeſsoria, vel negatoria, vel publiciana, aut quaſi vtili rei vendicatione, ſed reſpectu quaſi poſſeſsionis illius iuris poteſt intẽtare interdictum, vt dixi ſupra. tradit Dominus meus in c. querelam, ſupra de elect. in glo. ſuper verbo, per multa tempora. & Bald. in l. 2. C. de ſeruit. verſic. & no. quod in cap. bonæ, col. 9. & vide quod dicam infra eod. in tit. de reſtitu. ſpoliat. in materia recuperandæ quaſi poſſ. & etiam ad declarationem prædictorum vide, quæ dicam infra eod. cap. 2. artic. 23. & 25.

¶ His igitur ſic diſcuſsis, & examinatis poteris melius intelligere diffinitionem quaſi poſſeſsionis.
120 Vnde quęro, qualiter diffiniatur quaſi † poſſeſsio.

¶ Sol. Dicit Ang. in l. 1. ff. de acq. poſſ. quod quaſi poſſeſsio eſt quædam potentia deducendi in exercitiũ ipſa iura quaſi poſſeſsa, quæ aderant quaſi corporibus. & hanc diffinitionem dicit colligi ex verbis Inno. hic poſitis, de quibus dixi ſupra. & ideo dixit de corporibus, quia quãdoque ſeruitutes adhærent ipſis rebus, vt l. 2. ff. de ſeruit. & ſequitur Io. de Imo. in dicta l. 1. ff. de acq. poſſeſſ. mihi verò non placet prædicta diffinitio: quare ego ſic deſcribo, quod quaſi poſſeſsio eſt ius quæſitum in rebus incorporalibus, quo mediante quis iuris ſibi debiti

vel quasi, seu vtiliter debiti, vel alio modo acquisiti exercitium, seu vsum habet ex patientia, seu absque impedimento alterius, aptum quandoque ad producendum interdictum quasi possessorium, & ad acquisitionem ipsius iuris, & omnium, quę sequũtur ex tali iure, quod cũ quasi possessione creatur, & finitur. Verbum, ius, declara per ea, quæ dixi supra, art. 1. & quod dixi de rebus incorporalibus, ponitur ad differentiam corporalium, quoniam illa possidentur verè, non autem quasi possidentur, vt dixi supra, art. 8. Verba autem, quę sequuntur, quo mediante quis iuris sibi debiti, &c. dixi ad denotãdum, quod quasi possessio non solum operatur, quando est constituta ex aliquo titulo à vero domino, vel quasi, seu vtili dominio, sed etiam quando est quæsita ex solo vsu, & exercitio cum bona fide, per ea, quæ supra dixi. Deinde subiunxi, ex patientia absque patientia alterius, & non dixi solius domini, vt comprehenderem non solum opinionem Bart. sed etiam Bal. qui voluit, vt supra dixi, non impedire talem quasi possidentem vti quasi possessione sua. Deinde subiunxi, aptum quandoque ad producendum interdictum quasi possessorium, per ea, quæ supra dixi, quod pro turbatione facta in tali quasi poss. competit interdictum tuendæ, & etiam quandoque recuperandæ quasi possessionis. de quo latè dicam de restitutio. spoliator. in materia interdicti, vti possidetis. Quare autem subiunxerim reliqua verba, collige ex his, quæ dixi supra, in primo articulo, in mea diffinitione, quam ibi posui.

SVMMARIVM.

1 *Iudex laborare debet quantum potest, vt parcatur laboribus partium.*
2 *Index supplet ex officio ad vtilitatem priuatorum.*
3 *Commixtio ius conseruans, & partibus proficiens admittitur.*
4 *Allegationes iuris etiam post conclusionem in causa fieri possunt.*
5 *Possessorium licet habeat priuilegium, vt expediatur ante petitorium, hoc tamen non est de substantia ordinis iudiciarij.*
6 *Allegare ius ciuile, quando licitum sit in foro ecclesiastico ad decisionem causarum.*
7 *Possessorij, & petitorij causa, an debeat simul cumulari.*
8 *Possidere, & possessionem quærere, an quis per se possit, vel per alios, & per quos.*
9 *Permissus quilibet intelligitur, qui non est expressè prohibitus.*
10 *Possessio non transit in hæredem, nisi per eum apprehendatur, cum sit facti.*
11 *Hæreditas quomodo possidere dicatur.*
12 *Statutum puniens furem, an extendatur ad expilatorem hæreditatis.*
13 *Capitulum an vacante ecclesia dicatur possidere.*
14 *Prælatus nouus, licet nunquam possederit, tamen agere potest possessorio recuperandæ.*
15 *Vniuersitas secularis an vniuersitib. illis de vniuersitate dicatur res ad vniuersitatem pertinẽtes possidere.*
16 *Furiosus, & mente captus nec possidere, nec per se possessionem quærere possunt.*
17 *Infans an & quo casu possidendi animũ habere possit.*
18 *Pupillus proximus pubertati, an sine tutore possessionem quærere possit. & per quem, & quomodo, numero 19.*
19 *Dormiens an possessionem acquirere possit pro se, vel pro alio, num. 20.*
21 *Ignorans possessionem per se non acquirit, licet adeptam retineat.*
22 *Errans non acquirit possessionem, & quare.*
23 *Possessio rei furtiuæ nobis per seruum non quæritur.*
24 *Animus incongruè adhibitus circa possessionis acquisitionem, reducitur ad congruitatem.*
25 *Possessus ab alio non potest possidere.*
26 *Possidere non possunt, qui in hostium potestate sunt.*
27 *Monachus nec vestem suo nomine possidere dicitur.*
28 *Possidere quilibet potest, qui non est expressè prohibitus.*
29 *Interdictum recuperandæ, non competit nisi possessori.*
30 *Possessionem acquirere, & possidere, an per alios valeamus.*
31 *Possessio regulariter nobis acquiritur, sicut dominiũ, cum ciuiliter, & naturaliter possidemus.*
32 *Equus currens ad brauium, qui, deiecto ragatio, primus ad metam peruenit, debet habere brauiũ.*
33 *Procuratorem inhabilem, an quis constituere possit cum potestate substituendi.*
34 *Seruus potest præiudicare domino in quærendis.*
35 *Possessionis acquisitio non fit per seruum, qui non possidetur.*
36 *Seruus communis, cui acquirat.*
37 *Seruus putatiuus bona fide possessus an domino acquirat.*
38 *Seruus vsufructuatus, cui acquirat.*
39 *Seruus vsuarij, an & quomodo acquirat domino. Quid in seruo hæreditario. num. 40. 42. 43.*
41 *Asinus intumescit, si per comparem se videt apprehendi.*
44 *Possessio an per seruum fugitiuum domino quæratur.*
45 *Decennium inter præsentes sufficit in præscribenda libertate.*
46 *Furtum regulare, & irregulare.*
47 *Possessio, an per seruum alienum nobis quæri possit.*
48 *Possessio, an per monachum monasterio quæratur.*
49 *Monachus equiparatur seruo, vel filio, prout vtilius est monasterio.*
50 *Possessio, an per filiumfamil. patri quæratur. nu. 52.*
51 *Filiusfamil. olim & hodie, cui quærebat.*
53 *Possessio, an per procuratorem nostrum nobis quæri possit. Et quid si sit falsus procurator, numero 54. & 55.*
56 *Ignoranti non acquiritur vsucapiendi conditio.*
57 *Dominium acquiritur per procuratorem, domino etiam ignoranti.*
58 *Nuncius, an acquirat possessionem mittenti.*
59 *Possessio, an per negotiorum gestorem domino quæratur. An per tutores pupillis. 60. An per prælatum ecclesiæ. 61. An per Tirannum ciuitati. 62.*
63 *Possidere quis possit, & per quos possidere possimus.*
64 *Possideri, quæ res possint.*
65 *Donans, legans, vel vendens possessionẽ rerum suarum, an intelligatur solum de immobilibus, vel etiam de mobilibus.*
66 *Res sacræ & religiosæ, nec à sciente, nec ab ignorante possideri possunt.*

Homo

67 *Homo liber ab ignorante possideri potest.*
68 *Iudex secularis non cognoscit etiam incidenter de causa spirituali.*
69 *Locus incertus ratione loci, & quotæ possideri non potest.*
70 *Pars certa sumi potest pro diuiso, & pro indiuiso.*
71 *Incertitudo loci quando noceat, & quando non.*
72 *Rem ab alio possessam, an & quomodo possidere possimus.*
73 *Res quæ quasi possideri possint.*
74 *Præstationes personales multiplices sunt.*
75 *Possessorium ratione vsus datur in iuribus habentibus causam discontinuam.*
76 *Possessio vera datur in iuribus, quæ dantur in personam, vel ad rem, si habent in se dominium, vel eius partem.*
77 *Vsusfructus est aptus cadere in pati propter nudam proprietatem in alio residentem, qui tenetur pati vti frui.*
78 *Canonicus an habeat quasi possessionem iuris canonicalis.*
79 *Libertatem quis potest in se sibiipsi quasi possidere.*
80 *Rem eandem an plures possidere possint, vel quasi. & num. 81. vbi declaratur. §. ex contrario. l. 3. de acq. poss. & num. 82. & 86.*
83 *Emphyteuta, & feudatarius non ciuiliter, sed naturaliter possident.*
84 *Possessio ciuilis potest esse penes vsufructuarium, respectu iuris sui vsusfructus.*
85 *Possessio, & animus possidendi differunt.*
87 *Impossibile secundum naturam non potest per fictionem induci.*
88 *Rei duo credendi constitui possunt etiam in obligatione, quæ re contrahitur.*
89 *Prohibito vno, id etiam censetur prohibitum, per quod peruenitur ad illud.*
90 *Possessio sola ciuilis absque naturali causat fructuum acquisitionem. & num. 92.*
91 *Possidendi animum, an quis per decennium amisisse in dubio videatur.*
93 *Possidere duo in solidum non possunt ciuiliter. nu. 97.*
94 *Possidere naturaliter eandem rem in solidum, an plures possint.*
95 *Portio incerta ratione loci, & quotæ, non potest possideri.*
96 *Possessio naturalis, cuius naturæ sit.*
98 *Possessio rei corporalis, & possessio iurium, an differant.*
99 *Possessiones possunt esse penes plures in solidum.*
100 *Quasi possessio an possit haberi à duobus, vel pluribus in solidum respectu eiusdem rei.*
101 *Iurisdictio an possit esse penes plures in solidum, & eius quasi possessio quomodo habeatur. num. 102.*
103 *Pedagium percipiendi ius, an pluribus competere possit.*
104 *Detentatio, an penes plures insolidum esse possit.*
105 *Possidere, an quis eandem rem ex pluribus causis possit. vbi ponitur regula affirmatiua, cum declarationibus. num. 106. & limitationibus. num. 107.*
108 *Subiunctiuum potest accipi in præteritum, & in futurum.*
109 *Acquisitio dominij, & possessionis, in quo conueniãt.*
110 *Possidere an vnus possit eandem rem naturaliter, & ciuiliter.*

CAP. II.

AD VLTIMVM. Si petitorio, & possessorio simul est actum, potest iudex prius terminare possessorium. h.d. vel sic & melius, secundum Dominum meum. Si actum est possessorio, & petitorio, potest iudex receptis probationib. super vtroque, prius discutere probationes super possessorio, & illud terminare. communis diuisio. secunda ibi, nos autem. & in tex. ibi, de poss. dic, vel quasi possessione, de qua simul cum proprietate agi potest, vt in duobus capitulis sequen. de quo latè dicam in cap. fina. infra eod. in materia petitorij, & possessorij.

1 ¶ Primò nota ibi, cupientes, quòd iudex † debet laborare quãtum potest, vt parcatur laboribus partium. ad idem cap. vt litigantes, de offic. ordi. lib. 6. & cap. vt debitus, de appellat. & cap. finem. infra de dolo, & contum.

2 ¶ Nota secundò casum, in quo iudex † supplet ex officio ad vtilitatem personarum priuatarum: quia, vt parcatur laboribus, & expensis, potest procedere super possessorio, & petitorio, & suspenso petitorio audire attestationes super possessione, deinde prius audiet, quæ verba duplicem recipiunt intellectum. Primus est, quod quamuis testes fuerint recepti super petitorio, & possessorio, tamen prius fuerunt publicati super possessorio: & sic exponunt verbũ, videant, audiant, ideſt publicent, vel secundũ alios exponitur verbũ, audiant, ideſt examinent, quia publicatis attestationibus super petitorio, & possessorio prius examinantur attestationes super possessorio. Inno. vero dicit, quod licet prius audiant super possessorio, tamen incontinenti postea audient, & examinabunt attestationes super petitorio, de quo tangitur hic in glo. fina. Vel secundum Innoc. dic, audiant, ideſt approbent attestationes, & secũdum eas procedant; sed qualiter hoc intelligendum sit, remittit ad dicenda in cap. pastoralis, infra eod. ad quod etiam se remittit glo. fin. circa medium. ego dicam in cap. fi. in septimo principali tract. maximè in quarto, & quinto principali artic. & etiam in 14. & 15. & ibi videbimus, an possit iudex à princ. admittere probationes tantum super possessorio, & procedere super eo vsque ad decisionem.

¶ Tertiò nota ibi, commistim, quòd admittitur
3 commistio † ius conseruans, & partibus proficiẽs, secus si ius peruerteret, aut partibus noceret, quia illa non admitteretur, vt in capit. exhibita. infra de iudic. secundum Ioan. Andr. hic. & sic patet, quòd mixtura bonorum optima est. 12. dist. cap. nouit, in fi. tradit Hostien. in cap. cum oporteat. infra de accusat. fallit secundum aliquos, vt ibi dixi, in Biricolis Senensibus.

¶ Quartò no. ibi, allegationes pariter, & testes, quod quandoque allegationes accipiuntur pro informationibus facti. vel expone allegationes, id est instrumenta, vt differant à sequenti: accipitur ergo hic allegatio pro probatione. ad quod facit, C. de aduoc. diu. iudic. l. laudabile. & C. de iudic. auth. iubemus. & ibi per Alber. de Rosa. & C. de erro. aduoc. in l. & si ex falsis allegationibus. regulariter tamẽ ponuntur pro allegatione iuris, quæ fieri † possunt etiam post conclusionem in causa, vt infra de
4

fide inſtrum. c. cum dilectus. ſecundum Zabar. hic. & ad idem l. minor autem magiſtratus. ff. de minor. & C. de iud. in l. rem non nouam. §. patroni. Quandoque verò ſumitur pro allegatione iuris, & facti, ſupra de poſtul. prælat. c. bonæ. 1. verſic. nos autem. Interdum verò ſumitur pro exceptione dilatoria, peremptoria, ſeu declaratoria. C. de iu. & fac. ignor. l. 1. & ibi not. & ff. de minor. l. minor vigintiquinque annis omiſſam. & ff. de iudic. in l. ſi quis ex aliena. & no. in Authen. vt cum de appell. cog. §. ſed hoc præſenti. & ſupra de elect. c. dudum, verſic. cum autem.

5 ¶ Quintò nota, quòd † poſſeſſorium habet priuilegium, vt expediatur ante petitorium. hoc tamẽ 8 non eſt de ſubſtantia ordinis iudiciarij, vt traditur per glo. antepenult. & Doct. in cap. cum dilecta. ſupra de reſcrip. & 2. queſt. 1. in ſumma, & per Specul. in tit. de pe. & poſs. §. 1. verſic. quid ſi primo. Dicam latè in cap. fin. infra eod. in 7. principali tract. artic. 4. 5. 13. 14. & 15.

¶ Sextò nota ex fine, quòd licitum eſt etiam in foro eccleſiaſtico ad deciſionem cauſarum allegare
6 ius † ciuile. & hoc procedit, vel in defectum canonum, vt dicit glo. 10. diſtin. cap. ſi in adiutorium. vel vbi leges canonibus concordarent. & no. in c. cum à nobis. & ibi dixi, infra de teſtib. & dixi in c. 1. & 2. infra de oper. no. nunciat.

¶ Glo. prima quærit de intellectu tex. & ſoluit, & aſsignat rationem.

¶ In eadem glo. ibi, ſi ſimpliciter. dic, vt dicam in cap. fin. infra eod.

¶ In eadem glo. in fi. dic de hac materia, vt latè dixi in c. 2. ſupra de mut. petit. in vltimo princ. art.

¶ Glo. fin. in princ. declarat literam, & allegat leges ad id, quod dicit tex. quod eſt in iure ciuili expreſſum. Deinde glo. noſtra opponit de cap. proximo, & de cap. cum dilectus. infra eod. in quibus proceditur tam ſuper poſſeſsione, quam ſuper proprietate, & vna ſententia poſt aliam terminari debet. glo. hoc examinat aliqualiter, & ſe inuoluit; ſed in effectu vult, q͡ de iure maximè canonico poſſunt ſimul accumulari, vt in contrariis. & hanc opinionem tenuit Mar. antiquus gloſator. ſed Ioan. antiquus gloſator, & eius ſequaces tenuerunt contra-
7 rium, videlicet, quòd † non poſsint ſimul accumulari, ſed quod plus de neceſsitate diſcuti, & terminari debebat quaſi poſſeſsoria, per l. ordinarij. C. de rei vendic. & l. incerti. C. de interdic. & de materia remittit glo. ad cap. paſtoralis, infra eod. & in effectu mens iſtius glo. eſt, quòd iudices habent duplicem viam procedendi: ſi enim actum eſt ſimul poſſeſſorio, & petitorio, poſsunt vtranque cauſam vna ſententia terminare, ſed in ordine debet præcedere poſſeſsorium, vt in cap. cum dilectus, infra eod. Sed incontinenti pronunciabitur ſuper petitorio. Sed dicit Dominus meus, quòd iſte intellectus applaudet literæ, quæ apertè innuit poſſeſsoriũ prius examinandum, & terminandum. Item, quia iſte tex. nihil de nouo induceret, quod non eſt dicendum, maximè cum faciat mentionem de iure ciuili, videlicet de legibus, in princ. glo. alleg. in quibus prius diſcutitur, & terminatur poſſeſsoriũ. & ideo glo. fortè trãſit ad aliũ intellectum, q͡ quamuis poſſit vtrunque vna ſententia terminare, tamẽ poſsunt eligere nouam viam, dando prærogatiuam poſſeſſorio, vt ſcilicet ſuper vtraque cauſa procedant mixtim vſque ad examinationem teſtium: ſed poſtea, ſi iudex viderit expedire, poteſt diſcutere probationes ſuper poſſeſsorio, & ſuper eo tantum pronunciare, qua pronunciatione facta poterit examinare petitorium, & conſequenter ſuper illo pronunciare. & iſte intellectus magis placet Do. meo. tu verò de prædictis dic, vt latè dicam in cap. fin. infra eod. in 7. princ. tract. art. 4. 5. 13. 14. & 15.

¶ Expeditis glo. iuxta præmiſsum ordinem in Rubrica, aſsumo vigeſimumſecundũ principalem articulũ, in quo tractandũ eſt, an quis poſsit † per ſe poſsidere, & poſſeſsionem quærere, aut per alios, & per quos. quo ad primum trado regulam, quod quilibet poteſt per ſe regulariter poſsidere, niſi aliquod ſubſit impedimentum, per quod poſsidere prohibeatur: vnde iſtud edictum de poſsidendo facio prohibitorium, vt quilibet intelligatur permiſsus poſsidere, qui non reperitur prohibitus, ſicut in ſimili dicimus in procuratoribus, quòd quilibet poteſt eſſe procurator, qui non reperit expreſsè prohibitus, vt in l. mutus. ff. de procur. & in materia ſponſalium, vt in c. cum apud. infra de ſponſal. & in materia poſtulationis aduocatorũ, & poteſtatis cõficiendi teſtm̃, & accuſandi, in quib. quilibet intelli-
9 git eſſe permiſsus, † qui nõ eſt expreſsè prohibitus.

¶ Hæc tamen regula recipit plures limitationes.

¶ Primò limitatur, ſi modo ſit talis res, quę poſsit poſsideri aliàs. quæ autem ſint res, quę poſsideri poſsint, & quæ non, dicam infra, artic. 24. & ratio, quia agentia, ſeu actus actiuorum non agunt, niſi in patiẽte bene diſpoſito, vt l. pater Seuerinam. §. conditionem. ff. de condit. & demonſtr. & in l. fideicommiſsa. §. ſi ſeruo. ff. de lega. 3. & in cap. ei cui, de præben. lib. 6.

¶ Secundo limitatur, ſi modo ſit talis, quæ habet animum intellectu, & poſsit habere animum, & affectionem ad poſſeſsionem, alias ſecus, vt probatur in iuribus ſupra alleg. Ex qua limitatione primo infertur, quod res inanimata non poteſt poſsidere. Vnde hæreditas iacens, quæ eſt res inanimata, non poſsidet, vt in l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis te. li. eſ. iuſſ. fuerit, & in cap. in præſentia. in glo. 3. de probatio. tradit Innocen. & Ioan. Andr. & Doct. in c. cum ſuper. infra eodem. & Ioan. And. in add. Specul. in titu. de teſte. §. nunc videndum, in magna additione. ver. interdum etiam in articulis. Vnde dicimus, quod poſ-
10 ſeſsio, quæ eſt facti, † nũquam fuit hæreditatis, ideo in hæredem non tranſit, niſi per hæredem apprehẽdatur, vt l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſ. etiam ſi ſit ſuus hæres, vt traditur in l. cum miles. ff. ex quibus cauſis maio. & ibi Barto. Bald. & Doct. licet alij dicant ſecus eſſe in ſuo hærede, vt ibi traditur per glo. magnam. ſed communis opinio eſt in contrarium, de quo dicam infra articu. 27. hæreditas igitur non poſsidet. Nec obſtat, quod hæreditas ſubſtineat iure defuncti, vt l. mortuo. ff. de fideiuſſ. & l. ceptam. ff. de vſuc. & Inſti. de ſtip. ſeruorum. in princip. quia illud procedit in his, quæ iuris ſunt, & quæ non requirũt operam, & factum perſonæ, licet poſſeſsio requirit operam, & factum perſonæ, vt dic. §. Scæuola. tradit Bartol. in l. ſi is, qui pro emptore. ver. 2. ad hanc
11 partem. col. 19. ff. de vſucap. Aduerte † tamen, quia verum eſt, quod hæreditas non poſsidet. ſ. propriè.

tamen

tamen impropriſsimè dicitur poſsidere, vt dicit gl. ſuper ver. idem extimandum. in l. ſi de eo. §. 1. ff. de acqui, poſſ. vnde hæreditas inceptam vſucapionem complet, vt d. l. cum miles. & prædicta l. ceptam. Alij verò dicunt, quod licet hæreditas non ſit in vera, & plenaria poſſeſsione, tamen dicitur qualiquali poſſeſsione poſsidere, vt dicit tex. in l. gerit. ff. de acqui. poſſ. & ibi Bart. & Io. de Imo. & ẽt Lud. Pont. qui dicit, qualiquali ficta poſſeſsione poſsidere, & prædicta inducit ibi Ponta. ad quæſtionem de facto, quã
12 dicit fuiſſe Peruſiæ, vtrum † ſtatutum puniens furẽ extendatur ad expilatorem ſeu ſpoliatorem rerum hæreditariarum. Circa quam quæſtionem quidam dicebant quod nõ, arguendo, à diuerſitate titulorũ, cum ſit diuerſus titulus de furtis à titu. de crimine expilatæ hæreditatis. & per l. rem hęreditariam. ff. de furtis. & à diffinitione, quia furtum eſt contrectatio rei alienæ inuito domino, vt l. 1. ff. de furtis. ſed hæreditate iacente non eſt dare dominum inuitum. ergo &c. mouentur etiã per glo. in l. ſi te. C. de his, qui not. infam. quidam vero tenebant contrarium, moti auctoritate Bal. qui hoc expreſsè dicit in l. de his. C. de fur. vbi pro hac parte decidit hanc queſtionẽ, per gl. ibi poſitam, & ad idem allegabatur prædicta l. gerit. quia cum apud hæreditatem ſit aliqualis poſſeſsio, ergo illa qualisqualis poſſeſsio dicitur ſibi ſubtrahi, & ſic debet puniri pœna ſtatuti loquentis de furto, & ita dicit Pontan. fuiſſe obtentum propter prędictam auctoritatem D. Bal. licet in contrarium de iure fortè ſit veritas, per rationes primo loco allegatas. & quia glo. d. l. de his. dicit crimen expilatæ hæreditatis impropriè appellari furtum, & ſic non vendicat ſibi locum in ſtatutis. Nec obſtat tex. d. l. gerit. quia licet ſit qualisqualis poſſeſsio: tamen cum caſus expilatæ hæreditatis ſit remiſsus ab actu, debet remanere in diſpoſitione iuris communis. & ſic non dicetur furtum, ſed expilatio. ad quod etiam facit, quod tradit idem Bal. in l. tranſigere. C. de trãſact. mihi etiam non placet dicta deciſio per rationes prædictas. nam cum prædicta poſſeſsio dicatur impropriſsima, ſecundum glo. vel impropria, vt ẽt voluit Bart. in d. l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fuerit. meritò non habet locum in ſtatutis, vt l. quicquid aſtringendæ. ff. de verbo. obliga. cum alijs vulgatis. & quia etiã allegatur qualisqualis ficta poſſeſsio, vt dixit Pontan. & tradit Bart. in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap. meritò non habet locum in ſtatutis, vt l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. geſt. cum ſim. item, quia contra prædictam deciſionem eſt glo. in l. omnia ferè iura. ff. de reg. iur. per l. hæreditariæ. ff. de furt. & ita in materia alias conſului in quæſtione facti, in ciuitate Camerini. nec placet illa ratio, qã ideo non cõmittitur furtum, quia non eſt dominus quo inuito poſſet furtum committi, quia ſi aliquis ſolummodo ſit detentor, contra eum ẽt committitur furtum, vt d. l. ſi hęreditariæ, licet non poſsideat, & quia hæreditate adita ante apprehenſam poſſeſsionem per hæredis negligentiam non committitur furtum, vt l. 2. §. 1. ff. de crimine expi. hẽ. & tamen clarum eſt, dominum immediatè ab habita hæreditate tranſiuiſſe in hæredem, vt l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſ. per d. l. omnia ferè iura. & l. omnis hæreditas. ff. de regu. iur. dixi latè in rubrica, in 1. tracta. art. 5. q. 2. ver. 23. per hæreditatis aditionem. vn-de illa eſt vera ratio, ſecundum Ang. quia donec hę reditas iacet, cũ nullius ſit poſſeſsio, aut detentatio, impoſsibile eſt furtum committi, cum nullus inueniatur quo inuito res cõtractetur, & ſic patet quod ſtatutum prædictum non vendicat ſibi locum in ſubtrahente rem hæreditariam, iacente hæreditate.

¶ Secundo ex prædicta limitatione videtur inferendum, quòd dignitas, ſeu vniuerſitas, capitulum, ſeu collegium, vacante eccleſia prælato, vel vniuer-
13 ſitate ſuo rectore, nõ dicatur † poſsidere: quia nullum habent intellectum, nec animum, aut affectionem poſsidendi. Sed Doct. hoc non admittunt, ſed dicũt illam poſsidere, ſed pro clara deciſione diſtingue duo membra. primum de vniuerſitate & collegio eccleſiaſtico, ſecundum de vniuerſitate & collegio ſeculari.

¶ Circa primum membrum dic, quòd vniuerſitas ſeu capitulum eccleſiæ, etiam mortuo prælato, vel rectore dicitur rem eccleſiæ poſsidere, quia proprie non dicitur vniuerſitas iacere, ex quo ſuus dominus, qui eſt Chriſtus non moritur, ſed ſolummodo mortuus eſt adminiſtrator, & ideo nunquã perdit poſſeſsionem, ſecundum Innocent. Ioan. Andr. D. Anton. D. meum, Ioan. de Imo. & Zabar. in c. cũ ſuper. infra eod. & clarius tenet Ioan. And. in addi. Spec. in titulo de teſte. §. nunc videndum. in magna additione. verſ. Interdum etiam in articulis, & fuit opinio Oldra. conſilio 172. poſsidet ergo Chriſtus, vel vniuerſitas eccleſiaſtica, hoc eſt congregatio fidelium, vt voluit Bart. in l. 1. in fi. ff. de acquir. poſſ. alleg. Innocent. in c. cum ſuper electione, de reſtitu. ſpol. ſed male ibi, & vbique allegauit, quia debet allegare infra eodem, & huic opinioni dicit Bart. eſſe ſtandum, allegat etiam Specul. in titulo de petit. & poſſ. §. 1. verſi. ſed pone, vacante. & idem etiam Bar. in l. cum hæredes. §. item quæro. ff. de acquiren. poſſ. vbi dicit, quòd non eſt intelligendum, quòd eccleſia poſsideat per parietes, ſed per collegium ſeu vniuerſitatem fidelium. gl. tamen in l. ſicut. §. fi. ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis. dicit, quòd quidam archiepiſcopus vocatus Moyſes ipſos parietes poſsidere dixit, etiam durante collegio eccleſiæ: quod glo. dicit eſſe duriſsimum, & contra tex. in l. 1. §. Scęuola. ff. ſi quis te. lib. eſſe iuſſ. fuerit. ſubdit tamen, q͡ pro opin. Moyſis poteſt allegari, quòd plerunque eccleſia ponitur pro ipſo loco, qui parietibus circundatur, & conſecratur, & quia alias eccleſia dicitur ius habere, & poſsidere, & vendicare poſſe. C. de ſacroſan. eccl. in l. iubemus. §. ſi quando igitur, & §. ſcientes. & ſic videtur, quod talis locus videatur poſsidere etiã durante collegio, & poſsit vendicatio fieri per prælatos ſeu adminiſtratores vniuerſitatis, ſicut etiã quilibet priuatus dicitur per procuratorem & colonum poſsidere, vt infra ſubiungam. ſed Barto. in d. l. 1. in fine reprobat hoc, per not. in d. c. cum ſuper. inf. eo. & etiam Bald. in d. l. 1. in fi. & Bar. ſequuntur Innoc. & ſi tu diceres, quod in poſsidendo requiritur animus, Bald. dicit, fateor, ſed hic eſt animus poſsidendi interpretatiuè, quia ex quo eccleſia ſemper viuit, intellectualiter loquendo. ergo ſemper poſsidet, & ſubdit, quod opinio præfati Moyſis non procedit ſi de opere manu facto intellexit: ſed ſi de ſpirituali, & vera eccleſia intellexit, verum dicit quantum ad
14 ciuilem poſſeſsionem, & hinc eſt, quod licet † no-

uus prælatus nunquam possederit, tamen agere potest possessorio recuperandæ, vt traditur in d.c.cum super. & in cap. penult. de institu. tetigi in cap. de multa.infra de prębend.in 3. quęstione primæ quæstionis principalis,dicam latius,infra de restitu.spol. in materia interdicti recuperandæ. nam prælatus absque alia apprehensione acquirit possessionem, vt dictis iuribus, licet secus sit in hærede, vt supra dixi,& prędicta procedunt non solum si collegium vel vniuersitas illius ecclesiæ sit in esse, sed etiam si sit destructum, vt traditur in dictis iuribus, & per rationem superius allegatam : quia Christus, & intellectualis ecclesia,& fidelium vniuersitas intelligitur possidere,& vide ad prędicta omnino, quæ dixi supra in rubrica,in 1.tractatu, in 6.principali articulo, & hoc quo ad primum membrum de vniuersitate ecclesiastica.

¶Circa secundum membrum de collegio & vniuersitate seculari,est dicendum, quod licet viuenti-
15 bus illis de vniuersitate ipsa vniuersitas † dicatur possidere res ad vniuersitatem pertinentes, vt l.1. §. fin. & l.sequen.ff. de acquiren. poss. quia potest per se,& per alium possessionem acquirere,vt ibi.quidã tamen dicunt, quod vniuersitas non possidet propriè,vt d.§.fin.in princ.sed impropriè, vt l.sed hoc iure.ff.de acquiren.poss. sed prædicta opin. non videtur placere glo. Bartol. vero ibi dicit,quod dicta opin.potest habere locum, & bonum intellectum, per ea quæ statim dicam. Alij vero dicunt,quod ipsa vniuersitas non possidet,sed rectores, quibus administratio vniuersitatis commissa est, ar.l.municipibus.ff.de cond.& demonstr. & d.l.1.§.fina. cum l. sequenti. & pro prędicta opin. facit,quia vniuersitas non est persona vera, sed ficta, & repręsentata, vt l. mortuo.ff.de fideiuss. Nec obstat, quod hæreditas non potest possidere,vt d.§.Scæuola. & supra dixi: quia secundum Barto.vniuersitas,seu ipsius vniuersitatis homines possident,vt d.l.sed hoc iure,& l.tigni.§.municipes.ff.ad exhibendum. & licet sit persona repręsentata,verum est, sed repręsentat personas viuentium,ideo potest possidere,sicut vsumfructum habere,ut l.vsusfructus.ff.de stipu. seruorum. sed hæreditas repręsentat personam mortui,vt l.Labeo.§.fina.ff.de vsuc.& d.l. mortuo. & hoc fortè voluerũt dicere,quod uniuersitas possidet impropriè, ut supra dixi, quia non est propria persona, sed repręsentata. Alia vero opinio, quod officialis possideat,nõ est uera,quia si esset uera, sequeretur quod quilibet nouus officialis seu rector deberet de nouo acquirere possess. quod esset absurdum,& quod mortuo officiali uacaret possessio, per l.cum hæredes.ff.de acquiren.poss. quod similiter est falsum.ergo uniuersitatis homines, si nomine uniuersitatis sunt usi,dicitur possidere uniuersitas. tenent Guil. de Cunio, & Bald.in d.l.sicut.ff.quod cuiusq; uniuer.nom.& uide quòd dixi supra in rubrica,tracta. 1.art.13.versic.9.& sequen.& uide quæ dixi in cap. dilecta,infra de excess.præla.quæst.19.& hæc procedunt,quando uniuersitas secularis habet homines, & non esset destructa. Si uero uniuersitas secularis sit destructa,quia omnes sunt mortui,licet iura collegij sint firma,ut l.mortuo.ff.de fideiuss. & l.hæreditas.in princ. ff.de petit. hæred.tamen possessio dicitur vacare,secundum glo. Bald. & Doctor. in d.l. sicut,in fi.ff.quod cuiusq; vniuer. tenet etiam Bart. in l.3.in fi.ff.de acq.poss.

¶Tertio infertur,q̃ furiosus & mẽtecaptus,quia affectionem tenẽdi non habent,nec possidere, nec
16 per se possessionem quærere possunt,† vt l.1.§.adipiscimur.ff.de acquiren.poss. facit d.l.1.§. cęterum. quinimo etiam si tales possessionem ingrediantur auctoritate tutoris, illam non quærũt, sed bene per curatores, & proprios seruos possessionem querere possunt, vt d.l.1.§.adipiscimur. ff.de acquirẽda pos. & ibi Bartol. ad acquirendam enim possessionem requiritur animus, & affectus, vt l.quemadmodum. ff.de acquiren. pos. & l.licet. C.eo. eadem etiam dicenda sunt de infante in tali ætate constituto, vt ad nullam rẽ possidẽdam habeãt animum seu effectũ. quoniam talis non nisi per tutorem,& proprios seruos possessionem acquirere potest.Secus si esset in-
17 fans,† talis ætatis quod ad aliquam rem affectionẽ & possidendi animum habere posset.potes figurare exemplum in iocalibus & pomis, in quibus pueri delectari solent,& in auiculis,& catulis, quos per affectionem amplexantur. nam talium rerum per se possunt possessionem acquirere,vt l.quamuis.§.infans.ff. de acquiren.possess.tradit Barto.in d.§.adipiscimur. facit, quia talis infans etiam stipulando absque tutoris auctoritate sibi acquirit. l.cũ stipulatur sibi rem pupilli saluam fore. ff.rem pupilli saluam fore. l.seruum pupilli. Sed illarum rerum, ad quas infantis affectus non est ordinatus, non potest nisi per tutorem,aut proprium seruum pos. acquirere, vt l.3.& ibi Cyn.Bald.& Doct.C.de acquiren.pos. Nec obstat si diceres,quod si infans non potest acquirere, quia acquirendi animum seu affectum nõ habet.ergo nec per tutorẽ sibi quæri potest. ad quã sententiam,propter rationem prædictam, plerique Iureconsulti moti fuerunt,vt d.l.3.quia ad hoc multipliciter respondet glos.in d.l.3.Sed illa est vera solutio, & ratio, secundum Mar. Ioan.Butri. Cyn. & Bald.in d.l.3. quod defectus infantis suppletur per auctoritatem tutoris,quę repręsentat pupillũ,quod infantium fauore receptum fuit, cum de acquisitione & pupilli commodo tractetur.sed in his,in quib. potest habere affectũ,ipse potest acquirere pos.quia talis acquisitio commoditatem seu vtilitatem,& nõ damnum sibi affert, quare commoditatis causa inductum est, vt infans tutore auctore possit sibi per se,& per solum tutorem,& proprium seruum possessionem acquirere, vt traditur in dicta l.3. & si esset
18 pupillus, † & haberet plenum intellectum, vt quia esset proximus pubertati, non est dubium quod ad acquirendum pos. nulla tutoris requiritur auctoritas. Insti.de inuti.stipu.§.furiosus, & sequen. Secus si haberet aliquem intellectum, sed non plenum, quia tũc tutoris auctoritate acquirere potest,vt d.l. quamuis,& ibi per glo. Bar. & Ioan. de Imo. & ista est differentia inter furiosũ,& infantem, qui fari potest,hoc est, qui habet aliquem intellectũ,licet non plenum,ad quod vide tex.& glo. in l. in negocijs.ff. de reg.iur. sed si infans nullum habet intellectum, tunc infantis & furiosi idem est ius, secundum Bar. Ioann. de Imo. & Doctor. in d. §.adipiscimur. & in dicto §. infans.

19 ¶Et aduerte: quia pupillus † seu infans potest acquirere possessionem non solum per seruum proprium

prium puberem,sed etiam per seruum impuberem, si tutore auctore iusserit eum ire in poss. intelligeta men, si modo impubes habeat intellectum, per ea quę supra dixi,& prædicta etiam procedunt, etiam si tutoris auctoritate seruus pupilli violenter occupauit possessionem,secundum aliquos, per l.is, qui in puteum.§.si tutoris.ff.quod vi,aut clam. & l.meminerint.C.vnde vi,& l.si vi.ff.de vi,& vi ar. Alij vero tenent, quod non quæratur pupillo,quasi perperã sit data tutoris auctoritas,per l.2.§.1.ff.de auct.præstan.& prædictam opinio.tenent Iacob. de Rauen. Rayne.& Ioan.de Imo. in d.§.pupillus. Non obstat d.§.si tutoris, quia ibi res erat penes pupillum,& sic pupillus habuerat ratum. ad l.vero,si ui. & l. meminerint,quod ibi possessio erat penes pupillũ,secundum Ioan.de Imo.& ista communiter approbatur.

20 ¶Quarto infertur, q̃ dormiens † non potest acquirere pos. nec pro se,nec pro alio,si forte seruus esset, & in manu ipsius dormiẽtis poneret rem suã, vt domino pos. acquireret,tex.est in l.1.§.furiosus. ff.de acqui.pos.& ibi Doct.

21 ¶Quinto infertur, q̃ ignorans seu nescius, † per se possessionem non acquirit,licet adeptã retineat, vt d.§.adipiscimur. & l.3.§.Neratius.ff.de acquiren. pos. Non obst. l. Titius hæredem. ff. de act. empti. quia loquitur quando ignoranti,non per se,sed per alium,puta seruum, pos.quæreretur, ad quod vide quod statim dicam in ver. sequen. & quod etiam subijciam in 2.membro principali,ver.tertio limitatur,quando seruus.

22 ¶Sexto infertur, quod errans † nõ acquirit pos. propter animum deficientem : quia errans non cõsentit, vt l.si per errorem.ff.de iur.omni.iud.& ideo in tali possessione vnius fundi, credens illum mihi traditum,illius possessionẽ non acquiro, quia quærendi animum non habeo,sed quæsitum retinendi. hoc tenet glo.in l.3.in princ.ff.de acq. pos. sed Bart. tenet contrarium in d.l.3.in princ. mouetur : quia illud quod quis facit ad operãdum, operatur ad inducendum, ut l.2.C.communia vtriusque iudic. & l.posthumus.§.fi.ff.de iniusto test. & ff.de bonorum pos.secundum tabulas, in l. qui liberis. §. qui testamento. Secundo mouetur,quia tex.non requirit, q̃ quis habeat animum acquirendi pos. de nouo, sed possidendi simpliciter,ut d.l.3.in princip. ibi, dum text.dicit, mente & cogitatione, vt totum fundum velit possidere, non dicit acquirere, ad idem l.1.§. adipiscimur. ibi, affectionem tenendi, & non dicit acquirendi,sed iste qui putabat se tunc possessionẽ habere, habeat etiam affectionem tenendi & possidendi.ergo &c. Tertio mouetur per l.quod vulgo.
23 ff.pro emp.nam certum est,quod rei furtiuæ † per seruum possessio nobis non quæritur,imò si seruus meus tradit mihi rem quam subripuit,& ego illam recepi, credens me per prius illius rei possessionem per seruum acquisiuisse; tamen ex die qua recipio incipio possidere. ergo concluditur quod animus possidendi ẽt quo ad possessionis acquisitionẽ operatur,vt l.qui ob pecuniã.& l.seruus.& l. q̃ vulgo.ff. pro emp.& ad idem etiam alleg.l.sequitur.§.de illo, & §.item Labeo.ff.de vsuca.& ita residet Barto. sed Paulus de Castro dicit, quod contra opinio.Barto. videtur tex. & quod ibi not. glo. quæ communiter ibi approbatur,in l.is,qui putat.ff.de acquiren. hær. facit etiam tex.in l.econtrario.eodem titu. ibi enim probatur, quod si filius qui patri succesit, quæsitũ sibi cum administratione accepit,& sic non nouiter acquisiuit,per l.in suis.ff.de liber. & posthum. & l.si post mortem.ff.de legat. 1. & l.1.§. sunt qui in potestate.ff.si quis omissa causa testamenti. hæreditatem adeat tanquam hęres voluntarius, & sic animo nouiter quærendi,non autem tanquam necessarius, & sic animo iam quæsitum retinendi, aditio est nulla. Sic ergo idem debemus dicere in casu nostro, cum cõtrariorum eadem sit disciplina.ff.de hjs, qui sunt sui,vel alie.iur.l.1.cum si.Sed ad hoc respondet Pontan.quod aut dicta glo. quæ est in d.l.is, qui putat, est falsa per ea, quæ supra dixi, secundum Barto. vel ideo ibi aditio est nulla, quia erratur circa causam acquisitionis, qui error aditionem vitiat, & pro opinione Barto. allegat glos. in l. sed & si nolit, continuata ad l.clam possidere.§.fi.ff.de acquiren. possess. vbi animus adhibitus tempore incongruo ad aditionem possessionis,puta quia alius tunc ciuiliter possidebat tempore congruo, videlicet quo quis desinit ciuiliter possidere, acquiritur talis possessio etiam ignoranti,vt ibi dicit.ita ergo in casu nostro, animus
24 incongruè † adhibitus circa possessionis acquisitionem reducitur ad cõgruitatẽ, maximè quia ad hoc vt quis possideat, nõ requiritur quod intret animo nouiter acquirendi,sed animo tenendi, per text. in d.l.1.§.adipiscimur.ff.de acquiren.poss.ibi, quia affectionem tenendi,secundum Pontan.& hanc opi. tenet Ioan.de Imo.in d.l.3.in princ. & ad l.3.§.subtilius.ff.de cond.ob causam.alleg.ibi in gl. quæ dicit, quod si trado tibi rem aliquam tanquam tuam,quæ sit mea,& sic erro,non transfertur in te dominium, licet habeas animum habẽdi dominium ipsius rei : quia respõdetur, quòd ex quo ego sum dominus, & solum intẽdo tibi restituere rem tanquam tuam, seu quam arbitror tuam, & non meam, si ego sum dominus, non intendo abdicare à me dominium illius rei; sed clarum est, quòd sine voluntate mea non debet dominium meum à me recedere,vt in l. id quod nostrum.ff.de reg.iur.ergo,&c. Sed in terminis nostris possessio erat vacãs, & apprehendens habebat animum possidendi; ideo non mirum, si acquirat possessionem, per d.l.seruus. & alia iura superius allegata, secundum Ioan.de Imo. Sed tu videad prædicta, quæ latè dixi supra in Rubr.in primo tract.artic. 1.quæst.2. versic.20. dominium nobis quæritur ex titulo. & in versic.decimatertia declaratio.

¶Tertiò limitatur, si modo non sit ab alio possessus, quia ab alio possessus non potest possidere,
25 † vt in l.cum hæredes.§.1. & l. qui vniuersas.§.1.ff. de acquiren.possess.

¶ Et ex prædictis primò infertur, quòd seruus, cum possideatur à domino, nõ potest possidere, vt l.stipulatio ista.§.hi quoque. & §.hæc quoque.ff.de verbor.obligat. Nec obst.tex.in l.quod seruus.ff.de acq.possess.quia dum text.ibi dicit,possidet, exponitur, id est debet, vt ibi per glos.& Bart. quamuis tamen seruus non possit possidere, tamen conniuẽtibus oculis domini detinere potest.facit l.4.ff.de manum.& l.possessio. §.qui in aliena. & ibi not.per Ioan.de Imo.& Doct.ff.de acquir.possess.& hoc facit ad not. per glo. in l. Lucius. §.tres hæredes. ff.ad Trebell.

Trebell. vbi tangit, vtrum testator posit interdicere Abbati, ne in relicto facto monacho ab ipso testatore, posit molestiam inferre, de quo ibi per Bart. Ang. & Ioan. de Imo.

¶ Secundò infertur, quòd qui in hostiũ potestate sunt, non possunt possidere, † quia effecti sunt
26 serui hostium: quamuis enim quodam iure singulari rerum suarum iura conseruent, tamen possessionem amittunt, cum ipsi ab alio possideantur, vt est tex. in l. cum hæredes. §. 1. ff. de acquiren. possess. quid autem iuris sit in his, qui dati sunt in obsides, collige ex his, quæ dixi supra in Rubr. tract. 1. art. 5. quæst. 5. versic. nono per monachos, & religiosos. in fi. ibi, sed quæro iuxta prædicta.

¶ Tertiò infertur, quòd monachus, ex quo à suo monasterio possidetur, non potest possidere, vnde
27 nec vestem suo nomine possidere dicitur. † no. Io. Andr. in cap. ex parte, de accusat. & Spec. in titu. de actio. §. 1. vers. item excipitur contra actorem, quòd est monachus. & gl. 12. quæst. 2. non dicatis. & idem dicendum arbitror de canonico regulari, & quolibet religioso, qui tria substantialia regulæ profiteatur. Quinimmo etiam de conuerso ad ecclesiam regularem. facit, quod no. glo. in l. fin. ff. de acquirẽ. possess. vbi glo. monachum, & conuersum equiparat seruo. & quod no. Innocen. in cap. cum olim, de priuil. & no. Bart. in Rubr. aliàs in l. 1. ff. de stipu. ser.

¶ Sed aduerte, quia cõtra hoc facit, quia ex quo monachus, & conuersus est liber homo. l. liber hõmo. quod patet, quia succedit ex testamento, & ab intestato, vt l. Deo nobis. C. de episc. & cle. ergo non seruus, per l. si non seruus. C. comm. de success. ergo nõ videtur posse possidere, per ea, quæ dicam infra, artic. 24. quia respondet Barto. in d. l. cum hæredes. §. fin. quod licet ecclesia non possideat ipsum, tamẽ est in quasi possessione illius iuris monachationis, & cõuersionis, sicut dicimus in eo, qui est in quasi possessione patriæ potestatis, vt traditur in l. 1. §. sed per eum. ff. de acquir. possess. & ideo, quia monasterium est in quasi possessione illius iuris monachationis, meritò quicquid monachus, vel conuersus acquirit, ipsi monasterio quærit absque alia noua apprehensione. facit l. si adoptauero. ff. de preca. nec est necessarium, vt monasterium ratum habeat, quia etiam sibi ignoranti acquiritur, sicut domino per seruum, secundum Bald. in dicta l. cum hæredes. §. fin. & sequitur Ioan. de Imo. & vide, quod de ignorante infra subiiciam. & ad prædicta etiam vide supra in Rubr. tract. 1. art. 5. q. 5. vers. nono per monachum.

¶ Et sic ex prædictis sequitur, quod quilibet po-
28 test † possidere, qui non reperitur expressè prohibitus, quod procedit, etiam si sit incapax proprietatis, secundum Archid. in cap. 2. vt lite penden. lib. 6. tradit Ioan. And. & dom. Domin. in cap. 2. de restit. eod. lib. super glo. in verbo, præsumuntur. allegant 12. quæst. 1. cap. quia tua, & cap. sequen. vnde licet clerici, & beneficiati non sint domini ecclesiæ, seu beneficij, & quamuis bona ecclesiarum non proprio, sed ecclesiarum nomine possideant, tamen ecclesiast. dignitatem, seu beneficium quisque possidet nomine proprio; quod patet, quia post collationem, & prouisionem factam clerico de beneficio, vel dignitate, talis prouisus agere potest interdicto recuperandæ suo nomine proprio, vt in c. cum super. infra eod. & in cap. Pisanis. infra de restit. spol. & in cap. bonæ memoriæ, infra de appel. & fiet hoc casu restitutio beneficij, & dignitatis cũ omni causa: & sic omnes res ablatę cum beneficio restituuntur. ff. de vi, & vi arma. l. 1. §. si fundus. licet enim hoc
29 interdictum recuperandæ † non competat nisi possessori; & ipse clericus, licet prouisus, & confirmatus ipsas res non possideat, sed solum ecclesia, tamẽ ipsa bona accessoria ad ecclesiam tanquam ad rem principalem veniunt, etiam si ecclesia prędictarum rerum non dominium, sed custodiam tantum haberet, quia in tali interdicto veniunt etiam res depositæ, & pignoratæ, vt d. §. si fundus, & sequen. ad quod vide, quod latius infra de restit. spolia. in materia interdicti, vnde vi, dicam. vide, quod dixi in cap. 1. supra de libel. oblat. in 7. princ. artic. quæst. 2. & quod dixi supra in Rubr. in primo tract. in sexto principali articulo.

¶ Nota etiã, quòd ad hoc, quod quis possideat, non exigitur, ꝙ iustè, vel ꝙ iusto titulo possideat: nam & fures & raptores dicũtur possidere. ad quod vide infra, artic. 27. Et hæc procedunt quo ad primum membrum.

¶ Circa secundum, vtrum per alios possidere, &
30 possessionem acquirere † valeamus. Aduerte in primis, quia hic non tractamus, per quos possimus possessionem retinere, quia de hoc tractabimus infra eod. cap. cum super, artic. 35. sed tractamus hic, per quos possidere, & possessionem acquirere possimus. Circa quod dic, quod per nos ipsos, & istud est indubitatum. Item per illos, quos in potestate habemus, per quos non solum proprietas, de quibus dixi supra in Rubrica, in primo tract. artic. 5. in 5. quæst. princip. sed etiam possessio acquiritur nobis, vt est tex. in l. acquiritur. §. non solum. ff. de acq. rerum domin. cum ergo homines variis modis alterius potestati sint subiecti, & per omnes possideamus, qui nostro nomine possident, seu sunt in possessione, vt in cap. cum venissent, in fi. de restit. spol. & l. 3. §. genera. ff. de acquir. possess. & per Hostien. in summa, eod. tit. §. qualiter, in princip. vt puta per seruos, filios, monachos, procuratores, famulos, adscriptitios, colonos, hospites, amicos, vt dictis iuribus. & l. quod meo. alleg. & l. qui iure familiaritatis. ff. de acquiren. possess. & in iuribus inferius alleg. ideo vt de omnibus distinctè videamus, pro clariori doctrina prosequar infrascriptas quæstiones.

¶ Primò de seruis, deinde specialiter de aliis, prout infra apparebit. Circa seruos prosequar infrascriptas conclusiones. Primò, quid iuris in seruo proprio, & in solidum. Secundò, quid in seruo communi. Tertiò, quid de seruo putatiuo, & quem bona fide possidemus. Quartò, quid de seruo, in quo habemus vsumfructum. Quintò, quid de seruo, in quo vsum solummodo habemus. Sextò, quid de seruo hæreditario. Septimò, quid de seruo fugitiuo. Octauò, quid de seruo alieno.

¶ Circa primam quęstionẽ, distingue post Ang. in l. 1. §. hæc quæ de seruis. ff. de acquiren. possess. tria membra: quia aut nos possidemus ciuiliter, & naturaliter, aut ciuiliter tantum, aut nec ciuiliter, nec naturaliter: quartum verò membrum, quãdo possidemus naturaliter tantum. Angel. omisit, & dicit Io. de Imo. quòd fortè ideo omisit, quia nõ videtur bene

bene in practica reperiri posse, & potissimè, attento quod eo ipso, quòd seruus occupatur ab alio per illum possidetur, & priuatur à priori possessore, vt dicta l. 1. §. per seruum, qui in fuga. dicam statim in septima quæstione.

¶ Circa primum membrum Angeli, cum possidemus ciuiliter, & naturaliter; clarum est, quòd re-
31 gulariter acquiritur nobis † possessio, sicut dominium, vt d. l. acquiritur, per totum. & maximè in §. non solum. vbi dicitur, non solum proprietas, sed etiam possessio acquiritur nobis per eos, quos in potestate habemus. De acquisitione verò proprietatis vide, quæ latè dixi in Rubrica, in primo tract. artic. 5. quæst. 5. quia cum possessio sit iuris, vt dixi supra eod. cap. 1. artic. 1. meritò non quæritur seruo, sed domino, vt d. l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. possess. no. Bar. in l. possessio. §. 1. eo. tit. dixi in dicto primo articulo. Prædicta tamen regula recipit plures limitationes.

¶ Prima declaratio est, vt quæratur nobis non solum sciẽtibus, sed etiam ignorãtibus, vt l. si me in vacuam. §. fi. ff. de acq. poss. tradit Cyn. in l. 1. C. eo. & ideo etiam infanti, & furioso per seruum peculiarem quæritur possessio, & vsucapiendi conditio, vt d. §. item acquirimus. versic. igitur ex causa. Infans enim equiparatur furioso, vt l. si furioso. ff. si certum pet. sed ex causa non peculiari non videtur eis acquiri, nisi sola possessio, per ea, quæ statim dicam.

¶ Secunda declaratio est, quòd regula prædicta locum habet, vt quæratur nobis non solum volentibus, sed etiam inuitis, vt l. etiam inuitis. ff. de acq. rerum domin. facit l. seruus vetante. ff. de verborum obligat. & l. si quis seruum. §. 1. ff. de pact. & l. quemadmodum. ff. de iure dot. hoc tamen non procedit in quærenda hæreditate, quia ad illam adeundam, vel acquirendã requiritur iussus domini, vt l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hær. no. glo. in d. l. inuitis. & glo. in d. l. acquiritur. §. 1. ff. de acq. rer. dom.

¶ Tertia declaratio est, quòd nobis acquiritur per seruum vtriusque sexus, & sic etiam per ancillam quis potest possessionem acquirere, vt l. 1. §. certum. versic. nam & per ancillam. ff. de acq. poss.

¶ Quarta declaratio est, quòd nobis quæritur per seruum, siue peculium habeat, & sic acquirat ex causa peculiari; siue non habeat, & sic quærat extra causam peculiarem, vt d. §. nõ solum. iuncto §. item acquirimus. Est tamen differentia, vtrum acquirat ex causa peculiari, vel extra: quia, si ex causa peculiari, tunc acquiritur nobis etiam ignorantibus non solum possessio, sed etiam vsucapiendi conditio, vt l. Labeo. ff. de vsucap. sed si ex causa non peculiari, licet possessio acquiratur nobis etiam ignorãtibus, non tamen acquiritur vsucapiendi conditio, vt l. peregrè. ff. de acquir. possess. & ad id, quod dixi de vsucapione, vide quę dicam in cap. penult. artic. 41. Item prædicta regula recipit plures limitationes.

¶ Primò, quòd procedat siue seruus nostro nomine, siue sibi possideat, secus si possideret alij, vel alterius nomine, vt l. si me in vacuam. ff. de acquirẽ. possess. Dicam infra, quæst. 8. & adde, quod statim dicam in quarta limitatione.

¶ Secundò limitatur, si modo possessio quæsita per seruum sit iusta, secus si sit iniusta, vt in l. quod seruus. ff. de acquir. poss. & d. l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. poss. no. glo. in d. l. acquiritur. §. nõ solum. ff. de acquiren. rerum domin. & Bartol. in d. l. quod seruus. & in l. si de eo. §. fi. ff. de acq. poss. dixi supra in Rubr. tract. 1. artic. 5. quæstio. 5. versic. 4. per seruos. Et aduerte, quia ex causa iusta seruus non nobis acquirit, siue sit peculiaris, siue non, secundum Bar. in dicto §. item acquirimus. ibi, dum tex. dicit peculiariter, exponit Bart. id est ex iusta causa, quod tamen dixi, quod seruus non acquirit domino possessionem, nisi ex iusta causa, procedit nisi acquisitionem possessionis factam per seruum ex iniusta causa dominus haberet ratam, quia tunc acquiritur domino, vt d. l. quod seruus. iunc. l. 1. §. sed & si cum aliquis. ff. de vi, & vi arm.

¶ Tertiò limitatur, quando seruus, vel ille, per quem volumus possessionem acquirere, habeat intellectum, & possidendi animum, aliàs secus; & ideo si furiosum seruum miseris, vt possideas, non videris possessionem apprehẽdisse, secus si seruum impũberem miseris, intellige dummodo intellectũ habeat ad illam possessionem nanciscendam, vt l. 1. §. cæterum. ff. de acq. poss. Et prædicta inducuntur
32 ibi per Bart. ad quæstionem de equo † currente ad brauium, qui deiecto ragatio prius peruenit ad brauium, prius debeat habere brauium. ad quod vide, quod latè dixi supra in Rubrica, in primo tract. artic. 5. quæst. 5. versic. 17. Insuper etiam prædicta inducit Bart. in dicto §. cæterum. ad decisionem quęstionis, vtrum quis possit constituere procurato-
33 rem † inhabilem, cum potestate substituendi, de qua materia etiam Bartol. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. & per Guil. de Cun. in l. qui in aliena. §. quanquam. ff. de negot. gest. & per Bart. & Ponta. in dicto §. item acquirimus. & per Cyn. & Bald. in l. quod quis. C. de procuratoribus. & per Bald. in l. institutio. ff. de condi. instit. per Ioan. And. in c. post cessionem, de probat. per glo. & Doct. in clem. pen. de procur. & ibi latè dixi.

¶ Quartò limitatur, si modo seruus intẽdat quę-
rere domino, secus si nolit quærere domino, sed alteri. tex. est not. in l. 1. §. hæc quæ de seruis. ff. de ac-
34 quiren. poss. tetigi in prima limitatio. quia † licet in quæstis non possit seruus præiudicare domino, vt l. seruus. C. de pact. tamen secus est in quærendis, vt dicit ibi glo. & not. in l. fin. C. de acquir. poss. quod tamen procedit, nisi ille, qui tradidit, velit possessionem quæri domino, quia hoc casu licet seruus velit alteri quærere, tamen ipsius malignitas domino nocere non debet. ff. de donat. in l. si mihi donatum. & l. per seruum. §. fin. ff. de acquir. rerum domi. hoc tamen limitat Ang. in l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquiren. possess. quando intentio ipsius serui recipiẽtis erat latens: sed si seruus clarè explicauit, quòd non intendebat quærere domino, tunc non inspicitur tradentis intentio, quia nomine Domini nullum vĩ præbere ministerium, quod tamẽ est necessarium ad acquirendum, vt d. §. per procuratorẽ. & sic intelligit Ang. d. §. hæc quæ de seruis. sed quãdo nemo tradit; tunc clarum est, quòd ipsius serui occupantis intentio inspicitur, secundum Ang. & sequitur Io. de Imo. in d. §. per procuratorem.

¶ Quintò limitatur prędicta regula, quando qđ seruus possidet, esset separabile ab ipso seruo: secus si esset quid inseparabile, vt puta, stipulatur seruus, quòd

quòd sibi ire, & agere liceat: certè ista quasi possessio eundi, & agendi, sibi soli, & non domino acquiritur. Instit. de stipu. seruor. §. quod factum. ad quod vide, quod dixi supra in Rubr. art. 5. quæst. 5. versic. 4. per seruos. ibi, item prædicta procedunt, si modo quod seruus. & versicu. sequenti. ibi, aduerte ergo, &c.

¶ Sextò limitatur, si modo seruus pertineat ad me, secus si sit seruus hæreditarius, quia per seruum hæreditarium nō possumus acquirere nobis, quòd sit eiusdem hæreditatis. tex. in l. 1. §. veteres. ff. de acquir. possess. ad quod vide, quod latius dicam infra, in 6. quæstio.

¶ Circa secundum membrum, quādo dominus duntaxat possidet seruum ciuiliter, vt puta quia est in fuga, sed adhuc dominus illius possidendi animū tenet. ad quod vide, quod statim dicam in 7. q.

¶ Circa tertium membrum, quando nec ciuiliter, nec naturaliter seruum possidemus, vt quia dominus dimisit animum possidēdi, vel habuit illum pro derelicto, vel quia diu stetit in libertate, aut ab alio est occupatus, & tunc per talem seruum nō ac-
35 quiritur mihi possessio, quia acquisitio † possessionis non fit per seruum qui non possidetur, vt l. 1. §. sed & per eum. ff. de acquir. poss. secundum Ang. in dicto §. veteres. qui tamen subdit, quòd per talem seruum bene potest quæri dominium, quasi dominium, & reliqua, & per consequens etiam potest acquiri vsucapiendi conditio, licet aliqui contra, & non bene, secundum Ange. per not. in dicta l. 1. §. per seruum, qui in fuga. & melius in d. §. sed & per eum. & sic intelligitur l. si cui. §. licet. ff. de liber. cau. secundum verum intellectum, vbi seruus à domino non possessus acquirit domino, quia intelligitur, quod acquirit reliqua, excepta possessio. & ita dicit glos. in dicto §. per seruum. videtur tamen mirum, secundum Ang. quod non acquiratur possessio, & tamen acquiratur vsucapiendi conditio, quæ sine possessione non consueuit procedere, vt in l. sine possessione. ff. de vsucap. Sed potest responderi, quòd sicut acquiritur domino dominium sine possessione, ita potest acquiri vsucapiendi cōditio: quia regula est, quòd vbi traditio facta à domino transfert dominium, sic facta à non domino transfert vsucapiendi conditionem, vt l. clauibus. ff. de contrahen. emptio. ad quæ vide, quæ latius dixi supra in Rubrica, in tertio princip. tract. artic. 1. in primo requisito, maximè in vers. 13. generaliter competit. Aduerte tamen, secundum Ang. quia licet acquiratur vsucapiendi conditio, nunquam tamen acquiritur nisi post scientiam domini, ex quo dominus non erat in possessione serui, per l. liber homo, in fi. ff. de acquir. rerum domin. & pro prædicta opin. Ioan. de Imo. in dicto §. hæc quæ de seruis. allegat l. seruus. ff. de public. Subdit tamen, quòd credit prædictam opinionem nō esse veram, quia vsucapio sine possessione non procedit, vt dixi. Nec obstat d. l. si seruus. quia licet competat publiciana, illa potest quæri absque eo, quòd quæratur possessio aliqua, dummodo fiat traditio ipsius rei, vt sentit tex. in d. l. si seruus. iuncta glo. Tu verò dic, vt latè dixi supra in Rubr. in tertio principali artic. 5. in tertio requisito, per totum. & de intellectu dictæ l. si seruus. dixi plenè ibidem, fallentia 5.

¶ Aduerte tamen, quia dictum Angeli in casu, quo dominus haberet seruum pro derelicto, non potest procedere, etiam ex alia ratione, quia aut seruus est languens, & ipso iure efficitur liber. ad quod vide, quod latius dixi in Rubr. tract. 1. art. 15. Aut est sanus, & tunc liber efficitur, si sibi libertatem occupet, quod intellige prius, quàm ab alio occupetur, vt l. quod seruus. & ibi per glo. & Bart. ff. de stipul. dixi latius in dicto artic. 15. si ergo vtroque casu liber est: ergo est possibile, quod aliquid quærat olim domino. sed posset saluari hoc casu opinio, si quæreret vt negotiorum gestor, per not. per glo. in dicto §. hæc quæ de seruis. pro quo est tex. in l. si me in vacuam. ff. de acquir. poss. & dicam infra, q. 8. Non obst. d. l. clauibus. quia debet intelligi, concurrentibus his, quæ necessariò sunt ad vsucapionem: tunc enim procedit vsucapio propter traditionem factam à non domino, quando per traditionem factam à domino transferretur dominium, aliàs secus, per d. l. sine possessione. secundum Io. de Imo.

36 ¶ Secundò quæro, quid in seruo † communi. ¶ Sol. Tex. in l. 1. §. per communem. ff. de acquir. poss. dicit, quòd per communem seruum, sicut per proprium acquirimus, & cuilibet dominorum in solidum potest possessionem acquirere, si seruus hoc agat, sicut in dominio acquirendo, ad quod allegatur glo. l. per seruum. §. sicut. ff. de acquir. rerum domin. Et intellige, quòd acquirit singulis in solidum hoc, quòd cuilibet in solidum acquirere potest, si hoc agat: non autem intelligas, quòd singuli in solidum possessionem acquirant, quia plures eandem rem in solidum possidere non possunt, vt dicam infra, artic. 26. ¶ Collige ergo duo, quòd per seruum communem acquiritur, vt per proprium. Item quòd possessio acquiritur per talem seruum, sicut & dominium, de qua dominij acquisitione fienda per seruum communem, vide, quæ latissimè dixi supra in Rubr. tracta. 1. articu. 5. quæst. 5. versic. cui per seruos. & iunge cum his, quę ibi dixi, ea quæ dixi in præceden. quæst. quia idem iuris est de parte quo ad partem, quod est de toto quo ad totum, vt l. quę de tota. ff. de rei vendic. & in cap. pastoralis. §. item cum totum. supra de offic. deleg. Et hic caderet illa quæst. quid si testator instituit hęredem Titium & Sempronium, & Titio prælegauit seruum, vtrum per istum seruum possit acquiri possessio rerum hæreditariarum. ad quod vide, quæ infra dicam 8. quæst.

37 ¶ Tertiò quæro, quid iuris de seruo † putatiuo, & quem bona fide possidemus. ¶ Sol. Dic, quòd aut loquimur de seruo, quem quis possidet tanquā suum, cum tamen sit alienus. & de hoc dic, vt dicam infra, quæst. 8. Aut loquimur de libero homine, quem possidet bona fide tanquam seruum, & per talem acquiritur possessio domino putatiuo, vt l. 1. §. sed & per eum. ff. de acq. poss. Et intellige, q̄ quærit possessionem ex opera, & re ipsius possessoris, non autem extra operam, vel rem ipsius possessoris, vt dicit Bart. in l. Pomponius. §. liber homo. ff. de acq. pos. quod procedit, nisi ipse vellet quærere bonæ fidei possessori, sicut cuilibet extraneo, per l. si me in vacuam. ff. de acq. pos. dominium verò acquirit sibi, non bonæ fidei possessori: vnde detecta postea libertate, dominium sibi restitui debet, vt

dicit

dicit Bart. in dicto §. liber homo. vnde si talis vellet acquirere possessori, tanquam procurator, vel negotiorum gestor, posset illi & possessionem, & dominium acquirere, secundum Ang. in d. l. 1. §. hæc quæ de seruis. ff. de acq. poss. per d. l. si me in vacuā. §. fin. & l. possessio quoque. ff. de acq. poss. quod tamen intellige præcedente mandato, vel secuta ratihabitione, secundum quod dicam in quæstio. 8. ad prædicta vide, quæ dixi in Rubr. in primo tract. artic. 5. quæst. 5. versic. 8. acquiritur nobis per liberos. vbi plenissimè dixi tam per viam contractus, quàm vltimæ voluntatis.

¶ Quartò quæro, quid de seruo, in quo vsum-
38 fructum habemus: † ad quam materiam vide omnino, quæ latè dixi in dicto 5. artic. quæst. 5. versic. quintò acquiritur nobis per seruos nostros, &c. vbi plenissimè prosecutus fui quo ad proprietatē duo membra principalia. Primum, quando vnus solus esset fructuarius. Secundò, quando plures essent vsufructuarij. Quid autem iuris, si seruus, in quo habeo vsumfructum, instituatur hæres, dic vt statim dicam in 6. quæst.

¶ Quintò quæro, quid iuris de seruo, in quo so-
39 lum vsum † habemus. ¶ Sol. Ang. & post eum Ioan. de Imo. in dicto §. hæc quæ de seruis, recitat duas opiniones. Vna, quòd ex re nostra, & operis serui nobis acquiritur, sed extra rem nostram, & serui operas nobis non quæritur. Alij verò contra, de qua materia in l. acquiritur, in princ. ff. de acquir. rerum domin. & l. per seruum. ff. de vsu, & habitat. Sed Ang. defendit vtranque opinionem, dicens, q̄ aut vsuarius locauit operas inuito seruo suo, & habet locum regula, quia hoc non potuit facere: secus si seruus locationi consentiret, quia tunc acquiritur vsuario vsque ad valorem eius, quod ipsi vsuario operatus esset. Sed dicit Ioan. de Imo. quòd ista opinio non est bona, quia non probatur iure: ergo, &c. vt l. illam. C. de collat. & remittit se ad d. l. per seruum, & ad l. plenum, eod. tit. de vsu, & habit. Sed tu vide omnino, quę melius, & latius dixi supra in Rubr. tract. 1. art. 5. quæst. 5. versic. acquiritur nobis per seruos, in quibus nudum vsum.

40 ¶ Sextò quæro, quid de seruo † hæreditario. ¶ Sol. Dic, quòd per seruum hæreditarium non possumus acquirere, quòd sit eiusdem hæreditatis. tex. est in l. 1. §. veteres. ff. de acq. poss. & quoniam ille tex. est aliqualiter obscurus, dic hunc esse casum illius §. videlicet testator instituit me hæredem, & decessit, in illa hæreditate est seruus, vtrum per talem seruum hæreditarium possim mihi acquirere res eiusdem hæreditatis. dicit Paulus Iurisconsultus: Veteres putauerunt, quòd per seruum hæreditarium non possim mihi acquirere res eiusdem hæreditatis: hæc est regula veterum. Deinde subiungit, vtrum regula dicti §. ad similes casus sit extendenda: verbi gratia, testator legauit mihi tres seruos, vel quidam vendidit, vel donauit mihi tres seruos, vtrum per vnum ex istis tribus donatis, vel legatis possit mihi acquiri possessio aliorum? Respondetur, quòd sic; & sic sequitur, quòd regula veterum, ad istos casus non est extendenda. Et pro prędicta regula videtur text. in l. 1. §. Scæuola. ff. si quis testa. lib. esse iuss. fuerit. & quod dixi supra in princ. huius artic. versic. 2. limitatur.

¶ Sed quæro, quæ sit ratio prædictæ regulæ, & prędictæ diuersitatis, quòd per seruum hæreditariū res hæreditaria quæri non possit, & per istum seruū legatum donatum: & quomodo potest nobis quæri possessio aliorum. ¶ Sol. Dicit Ioan. glossator, quòd vrgens disputatio est: & hæc vrgens disputatio est illa, quam ponit glo. magna in dicto §. veteres. versic. tu dic, quòd hæreditarius, quia seruus hęreditarius ante aditam hæreditatem non quærit sibi, cum non sit suus, vt l. si me in vacuam. §. fin. ff. de acquir. possess. post aditam verò hæreditatem non est amplius hæreditarius, sed hæredis, vt l. cum hæredes. ff. de acquir. poss. licet quandoque impropriè hæreditarius appelletur, vt l. 1. §. item acquirimus, in fi. ff. de acq. poss. hoc enim nomen hereditarium dominium denotat. Instit. de hæred. qual. & differē. §. sui. ibi, quodammodo domini existimātur, & melius in §. item extraneus, in fi. eod. tit. ibi, pro hærede enim gerere, est pro domino gerere. & l. itē Mela. §. legis Aquiliæ. ff. ad leg. Aquil. Sed cum dico seruos legatos, donatos, vel venditos, per hæc nomina, vel participia, tituli designantur: nam licet legatarius sit factus dominus, adhuc seruus legatus appellatur legatus, & sic de cęteris.

¶ Alij verò dicunt, quòd hoc contingit ratione coæqualitatis, quia dedignantur res hęreditarię per comparem, hoc est per seruum pariter hęreditariū
41 quærit: nam asinus † intumescit, si per comparem se videt comprehendi. Sed hæc ratio non valet, secundum glo. Pet. Bar. & Doct. quia eadem ratione idem deberet esse in legatis, & contractibus. Quare tu melius dic, secundum Pet. & sentit glo. vt dixi: quia seruus hæreditarius denominatur à suo domino, vnde seruus hæreditarius est seruus hęreditatis, sicut seruus Titianus dicitur ille, qui est seruus Titij: quandiu ergo iacet hæreditas, est seruus hæreditatis, & sic seruus hæreditatis, sed quàm primum hęreditas aditur, desinit esse hęreditas, & incipit habere nomen boni hæredis, cuius per prius non erant: & ideo, quandiu iacet hęreditas, seruus hæreditarius nihil potest acquirere hæredi, hoc verò non contingit in pluribus seruis legatis: nam si tres serui sunt legati, potest per vnum seruum legatum alius seruus acquiri hoc modo. Pone, testator legauit mihi tres seruos, ego apprehendi vnum, & sic habeo possessionem illius, & ille apprehendit alios, & per hunc modum illorum possessionem mihi acquirit: nam seruus legatus non à domino, sed à titulo denominatur. Vnde dicitur legatus, quia habitus à causa legati: nam legatum est causa, & titulus: causa verò, & factum semper durant. Et ideo concluditur, quòd per vnum seruum legatum alius potest acquiri, & licet acquisitus sit, tamen adhuc durat legatus, nam titulus semper durat; sed non bene dicitur, quòd seruus hęreditarius acquirat hęredi, quia quàm primum est acquisitus, immediatè desinit esse hæreditarius: in seruis verò donatis, vel emptis potest vnus quæri per alium, quia si tradidisti mihi vnum, & sic ille est effectus meus, per ipsum aliorum possessionem acquirere possum, vt d. §. veteres, & l. prædia. ff. de acq. poss.

¶ Et aduerte, quia gl. in d. §. veteres. videtur velle, q̄ secus sit in seruis legatis, quia rei legatæ acquirit dñium legatario sine alia apprehēsione, vt l. à Titio.

ff. de

ff.de fur.& in l.cũ pater.§.furdo.ff.de leg.2.Sed dicit Pet.in dicto §.veteres. quòd hoc non debet intelligi sub hac forma, videlicet, quòd si sunt plures serui legati, quòd per vnum acquiratur mihi possessio alterius, antequam apprehendatur; vnde possessio non acquiritur mihi, antequam eam apprehẽdam, sed antequam sit à me apprehensus, non potest acquirere mihi alterius possessionem, sed dominium acquiritur sine possessione: satis ergo est, quòd mihi sit acquisitum dominium serui ad hoc, vt possit mihi quærere possessionem, licet illius serui possessionem adhuc non acquisiuerim, dummodo, vt dixi, seruus ille sit meus.

42 ¶ Aduerte tamen, quia quod supra dixi, † quòd per seruum hæreditarium non possumus rerum ipsius hæreditatis possessionem acquirere, limitatur, vt procedat, si modo vellet mihi acquirere tanquã hæredi, secus si vellet mihi acquirere non tanquam seruus hæreditarius, sed tanquam negociorum gestor: quia tunc posset, vt arbitror, mihi acquirere, argumen. glo. in dicta l.1. §.item acquirimus. & §. hæc quæ.ff.de acquir.poss.secundum Pontan.in dicto §. veteres. & d. §. hæc quæ de seruis. facit quod dicam in versi.tertio loco quæro, quid de filio. Nec obst. quod seruus à me non possideatur, quia licet seruus ab alio domino possideatur, tamen alteri, quàm domino tanquam negociorum gestor acquirere potest: quia licet in quæsitis seruus non possit præiudicare domino, tamen secus est in quærẽdis, vt l.seruus.C.de pact.& ibi glo.& l.fin.C.de acquir. poss. quantum verò ad acquisitionem dominij fiendam per seruum hæreditarium, vide quæ latè dixi supra in Rubrica, in primo tract.artic.5. q.5.vers.4. per seruos nostros.

¶ Sed quæro circa prædicta de notabili,& subtili quæstione. Pone, quòd habeo vsumfructum in
43 seruo testatoris mei,† vtrum per eum acquiram hereditatem. ¶ Sol. glo.in dicto §.veteres,in fi. tenet, quòd non, cum nec per seruum hæreditarium quæri possit. Subdit tamen, quòd secus est, si seruus instituatur, quia tunc per eam acquiritur. Sed dicit ibi Ioan.de Imo.quòd si glo.intellexit de proprio seruo hæredis, glo.est clara. Si verò intellexit, quod seruus, in quo habeo vsumfructum, sit institutus hæres à proprietario mei contemplatione, glo.non videtur procedere, quia vsufructuarius nõ potest iubere seruo vsufructuario, quod habeat hereditatem, per l.aditio.§.1.ff.de acquir. hæred. nisi sustineas glo.secundum Dyn.Bart.& Ioan.de Imo. quòd satis sit, quòd iussus domini vsufructuarij de facto præcedat, qui tandem instificabitur, & effectum consequetur, sequuta aditione, arg.l. mulier. §.penult.ff. de condit.instit. Sed dicit Ponta. quòd hoc non putat procedere: quia si constat, qp seruus contemplatione vsufructuarij iustituatur, licet ipse non possit iubere seruum adire, vt d.l.aditio.§.1.tamen sibi competit remedium, vt adeat proprietarium, ex cuius iussu seruus ad acquirendam hereditatem habilitetur, vt l.si quis mihi bona. §.1.cũ ibi not.ff.de acquir.hæred.& si proprietarius nollet iubere etiam fortè à iudice compulsus, tunc fortè in locum ipsius succedet iudex,argumen.l.bonorum. C.qui admit. ad bonorum possess. & in l.si infanti. C.de iure deliber.

¶ Sed aduerte, quia reprehensio Pontani nõ est iusta: nam prædicti Doct.non loquuntur, quando extraneus haberet proprietatem. Sed tu ad prædicta vide omnino, quæ dixi supra in Rubrica, in primo tract.artic.5.quæst.5.versic.5. acquiritur nobis non solum per seruos, &c. maximè ibi, Sed aduerte, quia prædicta regula negatiua. Subdit tamen Ioã.de Imo.in dicto §.veteres. quòd cum hodie videatur tacitè data libertas per institutionem factam de seruo à testatore proprietario, vt Instit.de hæred. instit.in princ. iuncto ver.proprius, prædicta glo.& dictum Doct.non videtur procedere, nisi in casu, in quo seruus vsufructuarij contemplatione institueretur, quo casu extraneus habet proprietatem. ad quod vide, quod no. in d.versic.proprius. & l.1. & 2. C.de nec.seruis hære.instit.& in l.1. §.si autem proprietarius.ff.commun.de manum.

¶ Septimò quæro, quid de seruo fugitiuo, vtrum
44 per eum possessio quæratur † domino.

¶ Sol. Tex.in l.per eum.§.1. ff.de acquir.possess. dicit, quòd per seruum in fuga agentem, si neque ab alio possideatur, neque se liberum esse credat, possessio nobis acquiritur.

¶ Aduerte tamen, quia glo.& Doct.circa hunc passum plurimum variant. Sed tu dic,quòd quandiu dominus non amisit possessionem serui,quamuis seruus in fuga existat, si tamen adhuc non incepit ab alio possideri, vel se in libertatem non vendicauerit,seu se pro libero gesserit, per ipsum seruum dominium domino suo quæritur. Si verò ab alio sit possessus, vero domino possessio non quæritur, & hoc est expeditum. Si verò se solum pro libero gerat, seu liberum credat, vtrum possessio domino quæratur.glo.sunt variæ: nam glo.in l.si is qui.§.seruus.ff. de vsucap. dicit,quòd quatuor sunt necessaria. Primò, quòd gerat se pro libero, seu proclamet in libertatem, vt l.si cui.§.licet.ff.de liber.causa. Secundò, quòd diu se pro libero gesserit, per l. si seruus.ff.de acquir.poss. Tertiò, quòd bona fide se gesserit, vt l.igitur.§.1.ff.de lib.cau.& l.fi. C.de prescrip.lon.temp. Quartò, quod sit paratus liberale subire iudicium, vt d.§.seruus. Sed glo.in l.quod autem,ad fin.ff.de liber.cau.dicit,quod satis est,quod seruus bona fide sit in quasi poss. libertatis,quia statim dominus possessionem amittit, per d.l.igitur. Secus autem si mala fide, quia tũc requiritur,quod in libertate diu moratus fuerit, vt d.l.3.§.seruus. & & hanc opinionem sequitur Inno. in cap.de seruorum.supra de ser.non ord. & Bart.in d.l.1.§.per seruum,qui in fuga.ff. de acq.poss.

¶ Aduerte tamen, quia quod de bona fide dixi, videtur procedere,siue bona fides procedat ex iusta causa, siue etiam ex iniusta, dummodo aliqua iusta ratione moueatur, secundum glo.in l.quod autem. ff.de lib.can.per l.liberis.§.fi. & l.quæritur.§.1. eo.ti. & hoc casu non videtur requiri, quod diu se gesserit pro libero, sed solum tunc videtur requiri, qp se gesserit pro libero, quando adesset mala fides. & hanc opinionem sequitur Inno.in dicto cap.de seruorum. quia aliàs sequeretur absurdum, secundum Innocen. nam cum in præscribenda libertate sussi-
45 ciat † decennium inter præsentes,per l.fi fideicommissum.§.Aristo.ff.qui,& à qui. no.gl.in d.§.seruus. licet glo.aliud senserit in l.3. C.de præscri.lon.tem.

quæ

quæ pro lib.nam in præscribenda libertate non requiritur titulus;sed sufficit bona fides,ideo indistinctè requiruntur 20. anni. Sed dicit Ioan.de Imo.qp prædicta ratio non est bona, quia etiam in seruitutibus præscribendis nõ requiritur titulus,vt l.fi quis diuturno. ff si seruit.vend. & tamen sufficit decennium inter præsentes, vt l.penult. C.de seruit. ideo cum agamus de libertatis fauore, tenenda est alia opinio,secundum Ioan.de Imo.per no.in l.lege Iulia.ff.de manum.& l.prox.in fi.ff.de his,quæ in test. delen.& in cap.ex literis, infra de probat. & in c.fi. infra de appell.cum si.Vnde infert,quòd non desineret quis possidere seruum,si non gereret bona fide se pro libero possidere, vel nisi diu,& sic per decennium esset moratus in quasi poss. libertatis, & sic semper exigeretur tempus viginti annorum ad præscriptionem,quia præscriptio contra dominum non prius incipit, quàm ipse dominus desierit possidere, vt singulariter dicit glo. in l.1. ad fin. C.de ser.fugit.sed infra decennium non dicitur amittere possessionem,sed tantum post decennium per obli uionem, vt singulariter dicit glo.in d.l.1. C.de ser. fugit. ergo, &c. Hoc tamen intellige, nisi fit per alium apprehensus, quia tunc licet, quando est per alium apprehensus infra decẽnium, dominus,licet amittat possessionem naturalem, tamen non amittit ciuilem, donec seruus gerat se pro libero: sed si postea esset apprehensus dominus, videtur etiam amittere ciuilem. Nec obstat, si diceres, quòd seruus fugiendo facit furtum sui, vt l.1. C.de seruis fugit. ergo priuat dominũ possessione, quia per furtum acquiritur plenè possessio, vt dicam infra, artic. 28. & sic dominus omnem possessionem videtur amittere: quia respondeo, qp contrarium loqui-
46 tur in furto † regulari, in quo distinguitur res furata à fure: secus est in furto irregulari, quod committit seruus fugiendo,in quo non distinguitur fur à re subtracta, vt traditur in dicta l.1. Sed si seruus non gereret se pro libero, sed fortè in alia prouincia gerit negocia domini, tunc etiam si per mille annos staret,dominus non amitteret possessionem, nisi inciperet ab alio possideri, vt d.l.1. §.per seruum,qui in fuga. & ibi per Barto.ff.de acquir.poss. Sed concludendo quo ad materiam nostram dic, quod in casibus, in quibus serui fugitiui possessionem non amisimus, possumus per eum possidere, vel possessionem acquirere, aliàs secus,quia possessio per seruum acquiritur domino ratione possessionis ipsius serui, non ratione dominij.

¶ Octauò quæro, quid de seruo alieno, vtrum
47 possessio † per seruum alienum possit nobis quæri.

¶ Sol. Dic, quod aut loquimur de seruo alieno, quẽ tamen bona fide possidemus,aut de seruo alieno quem non possidemus. Primo casu dic,quod si plenè à me possidetur, quæritur mihi possessio: si verò fortè possideo tantũ naturaliter,quid iuris sit, collige ex his, quæ dixi in præcedenti quæstione; & vide glo.& Cyn.in l.1. C.de acquir.poss. & vide, quod latè dixi supra in Rub.in primo tract. artic.5. vers.6. acquiritur nobis dominium per seruos alienos. Secundo casu dic, quod ita demũ per seruum alienum acquiritur nobis possessio, si illam velit nobis acquirere tanquam procurator,precedente mãdato ad negocia, ad quæ constitui potest, vel tanquam negociorum gestor, sequuta nostra ratihabitione: nam dictis casibus potest nobis acquirere, siue à nemine possideatur, siue possideatur à domino, per l.si me in vacuam.ff.de acquir.poss.ad quod vide, quod dixi supra in prima quæst. versic. quartò limitatur.Secus si non ageret tanquam procurator, vel negociorum gestor, quia tunc quẽrere non potest possessionem extraneo, vt l.nemo.§.1. ff.de acquir.rerum domin. glo.Cyn.& Doct.in l.1. C.de acq.poss.& per Docto.in d.l.si me in vacuam. §.fin. & ibi per Ioan. de Imo. & in l.communis seruus, eod.tit. & per glo.Imo.& Pontan.in l.1.§.item acquirimus.ff.de acq.poss.

¶ Quid autem iuris sit de his, qui sunt in hostium potestate; & de obsidibus,vide, quod dixi supra in princ.huius artic.versic.infertur,quod qui in hostium potestate, &c.

¶ Secũdo loco principaliter quæritur,iuxta prædicta, quid de monacho, qui seruo equiparatur,
48 vtrum per eum possessio acquiratur † monasterio.

¶ Sol. Ad hoc in primis vide, quæ dixi supra in primo membro istius artic. versic. tertiò limitatur, quod monachus. & vide, quæ latissimè dixi in Rubrica,tracta.1.artic.5.quæst.5. versic.nonò per monachos, & religiosos. Et conclude, quod per monachũ acquiritur possessio monasterio, per ea, quæ in dictis locis tradunt. tradit Barto. in l.possessio. §.qui in aliena.ff.de acqui.poss.& si monachus possidẽs ingreditur monasterium, illam possessionem acquirit sine noua apprehensione.

¶ Quid autem de putatiuo monacho, vtrum vero,aut putatiuo monasterio possessionem acquirat. Innocen. in cap.cum olim, infra de priuileg. & Pontan.in l.1.§.1. ff.de acquir.possess. distinguunt, quod aut quærit de re monasterij, à quo bona possidentur, & quærit monasterio, argum.l.1.§.sed & per eum.ff.de acquir.poss.& l.1. C.de rei vendicat. & l.acquiritur, & l.liber homo.ff.de acquirẽ.rerum domi.& quod dixi supra,versic.tertiò quæro, quid iuris de seruo putatiuo. Et nota, quòd acquiritur monasterio ratione monasticæ obedientiæ, secundum Bar.in d.l.1.§.per seruum,qui in fuga.ff.de acquir.poss.Aut monachus quærit ex operis suis tantum, vel extra rem monasterij putatiui, & tunc quærit monasterio vero.ff.de vsu,& habitat.in l.per seruum. tenet Ioan.And.in addit.Specul. in Rubr. de statu mona. versic.pileus, & Bart. in l.quicquid. ff.de acq.poss. & quamuis glo. & Docto.frequenter videantur equiparare monachum seruo, tamen in hoc monachus potius filio, quàm seruo equiparat. Et collige regulam, quòd equiparatur filio, vel ser-
49 uo, prout vilius est monasterio, † tradit latè Lud. Pont.in l.is qui hæres.§. neque filius.& l.is potest.& l.seruus.ff.de acquiren.hæred. Et vide, quod tradit Dom.Anton.in cap.fin.de regul. Reliqua verò ad hanc materiam vide omnino supra in Rubr.in primo tract.artic.5.quæst.5.versi.nono per monachos. vbi vide etiam quid iuris in hereditate, & quid de monacho expulso, & quid de monacho professo religionem in genere,& de quolibet religioso,& canonico regulari, & conuerso ad monasterium, & etiam de Abbate. & vide etiam, quæ dixi supra eo. art.versic.tertiò infertur,quod monachus.

¶ Tertio loco quæro, quid de filiofamil. vtrum

50 per ipſum queratur poſſeſsio † patri. ¶S o l. Dic, quod ſicut per ſeruum acquiritur domino, ita per filium in poteſtate patris exiſtentem acquiritur patri, vt in dicta l. 1.§.item acquirimus.ff.de acq.poſſ.

¶Aduerte tamen, quia glo.ibi ponit duas differentias inter acquiſitionem quam facit ſeruus, & acquiſitionem filij. Prima eſt, quia filius acquirit patri in rebus peculiaribus, etiam ſi ab alio poſsideatur, per l.quicquid.ff.de acquir. poſſ.ſecus eſt in ſeruo, vt ſupra dixi, in verſi. octauò quæro, quid de ſeruo. Secunda differentia eſt, quia pater acquirit ſibi poſſeſsionem per filium verum, & non per putatiuum, vt l.per eum.ff.de acq. poſſ. ſecus eſt in ſeruo putatiuo, vt in l. 1. §.ſed & per eum.ff.de acq. poſſ.& pro ratione remittit glo.ad l.iuſto.ff.de vſucapio. vbi tex. vult, ꝙ licet pater iuſto errore ducatur, vt filium credat in ſua eſſe poteſtate, cum non eſſet, puta quia non erat legitimè arrogatus, tunc etiam ex re patris putatiui non quærit ipſi patri, licet ſecus ſit in homine libero, qui bona fide ſeruit. Et ſubdit tex. rationem, quod hoc euenit propter aſsiduam, & frequentem ſeruorum emptionem: nam frequenter per ignorantiam liberos homines emimus tanquam ſeruos, ſed arrogationes non ſic de facili frequentantur: arguit ergo ille tex. à communiter accidentibus, per l.nam ad ea. ff.de legib. Poteſt etiam alia ratio concludentior aſsignari, quia putatiuus ſeruus, ideo putatiuo domino ſeruit, quia ab eo poſsidetur, & reſpectu talis poſſeſsionis quærit domino putatiuo, vt l.ſi ſeruus, & l.liber homo, §.fin.ff.de acquir.rerum domin. vnde vero domino non quærit, ex quo verus dominus eum non poſsidet. ad quod faciunt, quæ dixi ſupra in materia ſerui, per octo quæſtiones, maximè in tertia quæſtione. ſed in filio ſecus eſt, quia filius non quærit patri ratione poſſeſsionis, cum ipſe non poſsideatur, vt d.§.acquirimus. ibi, nam & filius, &c. ſed quærit ratione poteſtatis, vt d.l. quicquid. patria ergo poteſtas vera, & naturalis præfertur putatiuæ, & accidentali, vt l.profectitiæ.§.fina.ff.de iure dotium, & in l. qui hac. ff. de tute. quod tamen ego arbitror limitandum, ſi modo vellet quærere patri putatiuo, tanquam filius, ſecus ſi tanquam procurator, præceden te tamen mandato, vel vt negociorum geſtor, ſecuta tamen ratihabitione. no. Io. de Imo. in l. per eum, in princ. ff. de acqui. poſſ. per l. ſi me in vacuam. ff. de acquiren. poſſeſſ. faciunt, quæ dixi ſupra, verſic. 8. quid de ſeruo.

¶Item aduerte, quia etiam per ſeruum fugitiuũ acquiritur: quia, vt dixi, filius non acquirit patri ratione poſſeſsionis, ſed ratione patriæ poteſtatis, tenet Bart. in l. 1. §. per ſeruum, qui in fuga. ff. de acq. poſſ. per not. in l. 1. §. per eum, & l. per eum, eod. tit. & per Ang. in d. §. item acquirimus.

¶Inſuper aduerte, quia prædicta procedunt, reſpectu peculij profectitij, in quo filius equiparatur ſeruo, & in quo hodie nihil eſt immutatũ, per l. placet. ff. de acquir. hæred. Secus eſt in peculio caſtrenſi, vel quaſi, quibus non ſolum iure nouo, vt in l. cũ oportet. C. de bon. quæ lib. ſed etiam iure veteri filij cenſebantur patresfamilias, & ſic nõ parentibus, ſed ſibi quærebant, vt l. 2. ff. ad Maced. ſed in peculio aduẽtitio, cum iura noua aliter diſponãt, quàm antiqua, aliter dicendum eſt. olim enim quicquid

51 quærebat † filius, etiam per viam peculij aduentitij, quærebat patri, vt nec vno momento remaneret penes filium, vt d. l. placet. hodie verò filio proprietas, patri verò vſusfructus queritur, vt C. de bonis, quæ lib. & C. de bonis mater. per totum. vnde hoc caſu glo. ſuper verbo, poſſunt. in l. poſſeſsio. §. 1. ff. de acquir. poſſ. dicit, quod naturalis poſſeſsio acquiritur patri ratione ſui vſusfructus, per l. naturaliter. ff. de acq. poſſ. Sed filio quæritur poſſeſsio ciuilis, vt proprietario, per l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. ad quod vide, quod dixi ſupra in articu. præceden. Et hoc procedit non ſolum in filio legitimo & naturali, & vero, ſed etiam in filio arrogato, vt no. glo. in verbo, in alterius poteſtatem. in l. qui vniuerſas. §. item quod mari. & Dyn. in l. poſſeſsio quoque. §. qui in aliena. ff. de acq. poſſ.

¶Sed quæro, iuxta prædicta, de notabili quæſtione. Pone, filius acquirit nudam poſſeſsionem,

52 vtrum talis poſſeſsio † acquiratur patri.

¶S o l. Glo. in dicto §. qui in aliena. vult, quod ſi acquirat vſum, prout eſt ſeruitus perſonalis, talis ſeruitus inhærebit filio, & commoditas erit patris. Idem etiam dicit, ſi per filium acquiratur mera detentatio, per l. plenum. §. ſi vſus. & l. filio. ff. de vſu, & habit. ſecundum Ang. in dicto §. item acquirimus, & in dicto §. qui in aliena. Et ſic videtur ſentire Angel. quod ius poſſeſsionis erit penes filium, ſed commoditas erit patris. Sed dicit Ioan. de Imo. in dicta l. qui in aliena. quòd hodie, quando eſt mera detentatio, ex quo non poteſt quæri hoc caſu vſusfructus patri, videtur, quod ſibi nullum ius quæratur; ſed quod filius habeatur pro patrefamilias, vt voluit gl. in l. 3. §. filio. ff. commod. In mera autem poſſeſsione videtur dicendum, quòd ſi fuerit quæſita, iniuſtè, nihil quæratur patri, per l. quod ſeruus. ff. de acquir. poſſ. Si verò iuſtè, dicit Ioan. de Imo. quod non bene videt, quomodo mera poſſeſsio tũc acquiratur, quia tunc videtur trahere ſecum acquiſitionẽ fructuum, per l. qui ſcit. §. fin. ff. de vſur. Subdit tamen, quod ſi talis caſus reperiretur, in quo iuſtè quæri poſſet mera poſſeſsio, quæ non haberet effectum acquiſitionis fructuum, quòd tunc patri nihil quæreretur, ex quo patri non poteſt quæri vſusfructus, nec eius commoditas, per ea, quæ habentur in d. §. ſi filio. quæ verba in rei veritate ſunt multum ambigua. Si verò filiofamilias legatus, vel donatus eſſet vſusfructus, intellige contemplatione ipſius filij, ita quod ſit peculium aduentitium, quod acquiritur patri, dicit Ang. in dicto §. qui in aliena. quod penes filium erit ius ipſius vſusfructus, ſed penes patrem ipſius iuris commoditas, per l. plenum. §. quãquam, & l. filio. ff. de vſu, & habit. Sed dicit Ponta. quod miratur, quod Ang. non facit mentionem de glo. in auth. idem eſt. C. de bon. quæ lib. quæ tenet contrarium, mota, quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt, vt l. 1. ff. de vſufr. lega. dixi ſupra in Rubrica, tract. 1. artic. 1. quæſt. 5. verſi. quartò fallit. & vide ad prædicta, quod tradit Ioan. And. in addit. Specul. in tit. de inſtrum. edit. §. fin. verſic. petens. & Ponta. in l. ſi cum filius. ff. de donat. Sed tu dic, quod Ang. facit mentionem, dicens, quod illa glo. dum dicit, quod vſusfructus non acquiritur patri, intelligenda eſt, quod ius ipſius vſusfructus non queritur patri, ſed bene quæritur ſibi commoditas ipſius iuris, vt di-

ctis iuribus. ita intelligit, quod no. in l. 3. §. ſi filio. ff. commod. per glo. dicentẽ, quòd licèt ſola detentatio quæſita per filium non quæratur patri, tamen iuris commoditas bene queritur, ar. d. §. quanquam, & d. l. filio.

¶Ex quo ſequitur, quod reſpectu ipſius commoditatis pater habet quodammodo quandam quaſi poſſeſſ. licet non reſpectu iuris vſusfructus, qui eſt penes filium. Et ad prædictam materiam vide omnino l. fi. & quod ibi traditur per Doct. maximè per Cyn. C. de vſufr. vbi concludit hanc materiam eſſe valde difficilem.

¶Quarto loco quæritur, vtrum per procuratorẽ

53 noſtrum poſſeſsio nobis quæri † poſſet.

¶S o l. Dic, quod ſic. tex. eſt in l. per procuratorẽ. C. de acquir. poſſ. & in l. 1. C. per quas perſo. nobis acqui. & in l. 1. §. per procuratorem, & in l. poſſeſsio. §. & ſi poſſeſsio. ff. de acq. poſſ. & l. 1. C. de acq. poſſ. & talis poſſeſsio acquiritur domino, ſeu principali recta via, ita vt nec momento dicatur ſtare penes procuratorem, & factum procuratoris reputatur factum domini, vt no. glo. in l. quod meo. §. procurator. ff. de acq. poſſ. & in d. l. per procuratorem. tenet Pau. de Caſt. in dicto §. & ſi poſſeſsio. Et hoc procedit non ſolum in procuratore ſpeciali, ſed etiam generali, ſecundum opinionem Ioan. antiqui gloſ. in d. l. 1. §. per procuratorẽ. licèt Rogerius, Mar. Pet. & Vltramontani tenuerint contrarium, quòd per procuratorem generalem quæri non poſsit, niſi ſequuta ratihabitione. & hãc opinionem videtur ſequi Innoc. in cap. accedens, infra de præbẽ. & ſentit glo. in cap. ſi tibi abſenti, de præben. lib. 6. Sed Ioan. vt dixi, cuius opin. videtur ſequi glo. tenet contrarium. & pro hac opinione eſt tex. iuncta glo. in l. ſi rem. ff. de vſucapio. vbi hoc idem clarè tenet Bar. & Ioan. de Imo. & idem ẽt tenet Bar. in l. qui mihi donatum. ff. de dona. & idem etiam tenet Ponta. in l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. poſſ. per illum tex. dum dicit, quia eis peculium habere permiſimus. quia ſicut ibi quæritur per ſeruum etiam ignoranti domino ex cauſa peculiari, eo quod dominus ſeruo peculium habere permiſit, ſic eadem ratione per procuratorem generalem quæri debet ſuo principali, ex quo generalem ſibi conceſsit adminiſtrationem, & ſic ſubtiliter illum tex. inducit quidam Doctor, vt dicit Potan. contra opinionem Mar. & Vltramontanorum.

¶Et aduerte, quia procurator ad acquirendam mihi poſſeſsionem ſolum præſtat nudum miniſterium, & ſic directò, & immediatè acquiritur poſſeſsio domino per actum procuratoris, non autem facit tranſitum in perſonam procuratoris, & poſtea domini, licet ſecus ſit in acquiſitione obligationis, vt not. Ioan. de Imo. poſt Doct. in l. quod meo. ff. de acq. poſſ. Et ad prædicta vide Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. ver. venio ad ſecundum. cum fingit de vna perſona ad aliam, &c. ibi, ſi procurator loquitur. col. 40. vbi dicit, ꝙ procurator ſemper præſtat nudum miniſterium, vt d. l. quod meo. §. procurator. & l. 1. C. de acq. poſſ. & per not. in l. ea, quæ ciuiliter. ff. de acquir. rerum domin. & ideo per procuratorem nomine meo acquirẽtem poſſeſsionem ego propriè, & verè poſſideo, nõ ſecundum fictionem, vt d. l. quod meo, in princ. vbi tex. dicit: nam is poſsidet, cuius nomine poſsidetur. & ſic loquitur propriè, & verè, & non per fictionem: quia ſi vellet loqui per fictionem, diceret, poſsidere videtur. & pro prædicta opin. eſt caſus rotundus, ſecundum Bart. in l. certè. §. 1. ff. de precar.

¶Item acquiritur nobis poſſeſsio per procurato-

54 rem, † non ſolum ſi ſit verus procurator, ſed etiam ſi ſit falſus, per l. cum quis. §. 1. ff. de ſolut. quod tamẽ intellige, ſi modo aliàs fuit verus, ſed poſtea effectus eſt falſus, quia reuocatus, & ſic tempore quo recipiebat, erat falſus; ſed tamen ignorabat reuocationem, vel ſi ſciebat, ea intentione recepit, vt principali ſuo acquireretur. quare, prædictis concurrentibus, & concurrente fauore liberationis tradentis poſſeſsionem, ad quam tradendam tenebatur, talis poſſeſsio ſtatim acquiritur domino.

¶Et aduerte, quia ex prædictis ſequitur, quòd acquiratur domino non ſolũ ſcienti, ſed etiam ignoranti, vt probatur in dicta l. 1. C. de acq. poſſ. & ratio eſt in promptu, quia ſi non acquireretur domino, poſſeſsio remaneret vacans, quia tradens amittit, & procurator non acquireret, cum hoc nõ agat in animo. quare vtilius eſt, quòd quæratur domino, vt dicit tex. in d. l. 1. §. per procuratorem.

¶Et prædicta procedunt, ſi vterque tam tradẽs, quàm recipiens animo gerat, vt poſſeſsio quæratur domino, quia tunc & ciuilis, & naturalis poſſeſsio quæritur domino, vt voluit glo. in l. 1. C. de acquir. poſſ. & glo. magna, in fi. in l. qui mihi donatum. ff. de donat. Et ſi tu diceres, quomodo acquiritur ciuilis domino, ſi eſt ignorans? Reſpondeo, quia venit in conſequentiam naturalis, aliàs prædicta glo. non poſſent ſaluari, ſecũdum Bal. in d. l. 1. & idem etiam eſt, ſi ſolus procurator hoc ſolum gerat in animo. vt acquirat domino, licet tradens intendat, quòd quæratur procuratori: nam etiam hoc caſu poſſeſsio acquiritur domino, quia tradens poſſeſsionem animo deſiit poſsidere, & ſic poſſeſsio remanet vacans, quam procurator potuit occupare, & acquirere cui vult, vt d. l. 1. §. hæc quæ de ſeruis. & §. per procuratorem. ff. de acq. poſſ. & ibi per Ioã. de Imo. & ſic illam poſſeſsionem potuit acquirere domino. Bal. tamen in dicta l. 1. vult, quòd hoc caſu ſolum ciuilis quæratur domino, per l. fin. C. ſi quis alteri, vel ſibi. Et poteſt dici ſecundum eum, quòd ſit caſus d. l. 1. allegat etiã d. §. hæc quæ de ſeruis, & l. per ſeruum. ff. de acquir. rer. domin. Ego arbitror, quod ex quo procurator quærit ciuilem domino, quærit etiam ſibi naturalem, quia ſi non quæreret ſibi naturalem, non video quare poſsit quærere ciuilem, data domini ignorantia, quo caſu ciuilis videtur venire in conſequentiam naturalis, vt dixi ſupra, ſecundum Bald.

¶Præterea ratio Cy. quare hæc poſſeſsio quæratur domino etiam ignoranti, concludit tam ad naturalem, quàm ad ciuilem: quia ex quo poſſeſſor tradit poſſeſsionem animo illam transferendi, poſſeſsio remanet vacans, vel fortè melius priuatur omni poſſeſsione, ex quo amittit animum poſsidendi: ergo procurator illam recipiens non poteſt acquirere ſuo principali. non ſic eſt in dominio, quia illud non perditur animo. ad quod vide, quod traditur per Cyn. Bar. & Doct. in dicta l. 1. C. de acquir. poſſ. & quod dixi ſupra, in Rubr. tracta. 1. art. 5. q. 5.

verſic. 12. & artic. 13. Idem etiam eſt, ſi tradens procuratori gerat in animo, vt quæratur domino, licet procurator gerit in animo, vt quæratur ſibi, quia tunc quæritur etiam domino, ſecundum glo. Bar. & Doct. in dicta l. qui mihi donatum. & Bal. & Doct. in dicta l. 1. C. de acqui. poſſ. quod tamen ego arbitror procedere, ſi modo eſſet verus procurator: ſed ſi eſſet falſus procurator, quamuis à principio fuiſſet verus, & tradēs traderet ea intentione, vt acquiratur domino, & procurator reciperet eo animo, vt non domino, ſed ſibi acquireret, hoc caſu non acquireret, ſed furtum cōmitteret, per l. falſus. C. de furt. Si verò neuter geſſerit in animo, quod acquiratur domino, ſed ſolum, quod acquiratur procuratori: tunc non acquiritur domino, niſi traditione demum facta ipſi domino per procuratorem, vt in l. res ex mandato. ff. de acquiren. rerum domin. vbi eſt caſus, ſecundum verum intellectum, ſecundum Bald. Si verò ſumus in dubio, dic, quòd ſi procurator licitè poterat recipere pro ſe, ſicut pro domino, potius pro ſe, quàm pro domino recepiſſe intelligitur. ff. de admin. tutor. l. Titium, & Mæuium. §. altero. Si verò non pro ſe, ſed pro domino licitè recipere poterat, tunc nomine domini intelligitur recepiſſe, vt in l. ex morte. ff. quan. ex facto tutor. tenet Pau. de Caſt. in l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquir. poſſ. ſed Bart. in dicta l. qui mihi donatum. dicit, quod tunc procurator procuratorio nomine poſſeſſionis traditionem intelligitur recepiſſe, quādo immediatè poſt contractum procuratorio nomine celebratum ſequuta eſt traditio, ſecus ſi ex interuallo, quia tunc ſibi, non domino quærere intelligitur, per l. multum, in fi. C. ſi quis alteri, vel ſibi. Sed dicit Ioan. de Imo. quòd hoc non videtur procedere ſine ſcrupulo, eo quia traditio eſt acceſſoria ad contractum præambulum: ergo in dubio regulari videtur ſecūdum naturam ſui principalis. ar. regulæ, acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. Nec obſtat prædicta l. multum. quia immo potius facit contra Bar. cum ibi non diſtinguatur, an incontinenti, vel ex interuallo, fiat traditio. Item, quia ibi loquitur, quando maritus in veritate volebat quærere vxori obligationem ex empto, quia dixerat; vendis vxori meæ, quod non poterat, cum non præceſsiſset mādatum, vel ſi receperat, receperat officium procuratoris, & non nuncij, & ideo cum ibi contractus ſit nullus, non poteſt dici traditio acceſſoria ad id, quod eſt nullum, ſecundum Ioan. de Imo. & vide etiam, quæ dixi ſupra de libel. oblat. cap. 1. art. 7. quæſtio. 6. ſecundi membri, & remiſsiones, quas ibi dedi, & nō ſolum ignoranti domino quæritur poſſeſsio per procuratorem, ſed etiam quandoque er-
55 ranti, † vt l. ſi me in vacuam. §. ſed ſi non mihi. ff. de acq. poſſ. quia ſatis eſt, quod alter eorum non erret, ſecundum Pau. de Caſt. Et quæ ſit ratio diuerſitatis, quare dominium, & poſſeſsio quæratur nobis per procuratorem ſine alia ceſsione, & non actio, vide, quæ dixi ſupra in Rubrica, in primo tract. artic. 5. quæſt. 5. verſic. 12. per procuratorem.

¶ Et aduerte, quia licet per procuratorem acquiratur poſſeſsio mihi etiam ignoranti, tamen mihi
56 ignoranti non acquiritur † vſucapiendi conditio, vt in dicta l. 1. C. de acq. poſſ. Et ratio eſt, ſecundum glo. quia in vſucapione requiritur bona fides, quam ignorans non dicitur habere. facit, quod no. in l. 3. §. fin. ff. commod. ſed hæc ratio non concludit, quia etiam in acquirēda poſſeſsione exigitur animus ad ipſam acquirendam, dicam infra, art. 26. & iſte animus non poteſt eſse in ignorante. Sed tu dic, quod licet requiratur animus ad acquirendam poſſeſsionem, non tamen requiritur bona fides. Vnde ſatis eſt, quod in eo, vel in procuratore ſuo ſit animus acquirendi. Secus eſt in bona fide, quia bona fides procuratoris non eſt bona fides domini, cui acquiritur, & ideo licet ſibi acquiratur ex animo procuratoris, non tñ acquiritur bona fides ipſi principali, quæ in ipſo exigitur ad potentiam præſcribendi. Sed Raph. Cum. aſsignat aliam rationem, quia poſſeſsio eſt facti, ſed vſucapio eſt iuris, quæ ratio non placet Pont. nec mihi, quia immo poſſeſsio eſt iuris, vt plenè dixi in cap. præced. art. 1.

57 ¶ Præterea, quia † dominium eſt iuris, vt l. ex hoc. ff. de iuſtit. & iu. dixi in Rubrica, tract. 1. artic. 1. & tamen per procuratorem acquiritur etiam domino ignoranti, vt l. 1. & l. per liberam. C. de acquirē. poſſ. dixi in Rubr. in primo tract. artic. 5. quæſtio. 5. verſic. 12. per procuratorem. Iac. de Are. dicit, quod ratio eſt, quia acquiſitio poſſeſsionis procedit ſecundum naturalem æquitatem; & ideo ampliatur, vt etiam per procuratorem ignoranti quæratur. Sed vſucapio eſt inducta contra naturalem æquitatem, ideo reſtringitur, vt nō acquiratur ignoranti. Item quia in acquirenda poſſeſsione minus: in vſucapione verò maius periculum vertitur, cū in vſucapione agatur de priuando dominum dominio ſuo. Ideo non ſic faciliter quæritur, quia in ea cautius eſt agēdum, vt in cap. vbi periculum, de electio. lib. 6. & ſequitur in dicta l. 1. C. de acquir. poſſ. & Io. de Imo. in l. poſſeſsio. §. & ſi poſſeſsio. ff. de acq. poſ.

¶ Poſtremò aduerte, quia ad hoc, vt quæratur domino poſſeſsio per procuratorem, ſecundum ea, quæ ſuperius dicta ſunt, exigitur, quod procuratori ſit facta vera traditio, ſeu apprehenſio, ſecus ſi eſſet facta per actus fictos, vt puta per conſtitutum, aut alium ſimilem actū. ad quod vide, quod dicam latiùs in cap. cum eccleſia Sutrina. in 29. principali articulo, infra eod.

¶ Quinto loco quæritur, vtrum per nuncium à
58 me miſsum quæratur mihi † poſſeſsio.

¶ Sol. Bart. in repetit. l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap. col. 40. verſic. venio ad ſecundum. cum fingit de vna perſona, &c. dicit, quod ille, qui facit per nuncium, ſeu per miniſtrum, ipſe propriè facit. caſus eſt in l. 1. §. omnia. C. de vete. iure enucl. & l. pater, in fi. ff. de manumiſ. licet enim ipſe actus manumittendi, qui fit ibi à filio, prout eſt facti, non poſsit eſse factum patris, cum impoſsibile ſit, quod factū vnius ſit factum alterius, quinimmo etiam factum eiuſdem hominis diuerſo tempore non eſt idem, vt l. ſi non ſortem. ff. de condict. indeb. & in Auth. de inſtru. cau. & fide. §. 1. tamen ipſa manumiſsio, prout eſt iuris, ideſt ipſa datio libertatis fit à patre. ſic & in eo qui vendit, vel aliter contrahit per nuncium, vt l. qui autem. §. fin. ff. de conſtit. pecun. & l. 1. in fi. ff. de contrahen. empt. & l. multum. C. ſi quis alteri, vel ſibi. quare circa ea, quæ acquiruntur per actum naturalem, qualia ſunt poſſeſsio, & dominium: idem eſt in procuratore, & nuncio, quia ſicut nuncius

cius præſtat nudum miniſterium, ita & procurator; & ideo per eundem modum, per quem ſupradiximus, poſſeſſ. nobis quēri per procuratorem, quęritur etiam per nuncium, vt l. quod meo. verſic. procurator. ff. de acq. poſſ. & l. 1. C. eod. tit. & per not. in l. ea quę ciuiliter. ff. de acquir. rerum domin. quinimmo facilius videtur quæri per nuncium, quàm per procuratorem, maximè generalem, ſecundum Mar. & Pet. quia procurator concipit verba in perſona domini, & ideo immediatè quæritur domino, vt l. qui autem. C. de conſtitut. pecun. & l. fin. ff. quod iuſſu. procurator verò concipit verba in perſona domini, & ideo Mar. & Pet. voluerunt, quòd non poſſet quæri poſſeſsio, niſi ſequuta ratihabitione, de quo latè per Cyn. & Docto. in l. 1. C. de acquir. poſſ. ſed prædictam opinionem reprobaui in præced. quæſt. & ad prædicta vide, quæ dixi in Rubrica, tract. 1. artic. 5. queſt. 6. Et prædictam opinionem de nuncio, quo ad acquirēdam nobis poſſeſsionē, tenet etiam Bart. in l. certè. §. procurator. ff. de preca. & etiam tenet ibi glo. in ſecundo intellectu. & vide, quod tradit Bald. in tit. de notis feudorum. §. item in inueſtitura. aliàs in §. item ſciēdum. Et ex prædictis reprobatur opinio Guil. de Cunio in l. ab emptione. ff. de pact. vbi dicit, quòd in tali acquiſitione videtur interuenire quædam ficta traditio, ſed non vera, vt dicam in cap. cum eccleſia Sutrina, artic. 29.

¶ Sexto loco quæritur, vtrum per negociorum
59 geſtorem acquiratur mihi † poſſeſsio.

¶ Sol. Dic, quòd ſic, ſecuta tamen ratihabitione, quia ante ratihabitionem lis non acquiritur, licet ipſe non geſſerit mihi acquirere, vt l. ſi ego. ff. de neg. geſt. tradit Salic. in l. fin. C. ſi quis alteri, vel ſibi, & glo. in l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquir. poſſeſſ. ſed habendo ratum illam acquiro ex illo actu anteriori per geſtorem celebrato, vt l. cōmunis ſeruus, in fi. ff. de acquir. poſſ. tenet Bart. in l. quod meo, in prin. eo. tit. & Pau. de Caſt. in l. qui mihi donatum. ff. de donat. Et prædicta concluſio prooedit, vt arbitror, etiam ſi ſit coniuncta perſona, quæ negociū geſsit, quia etiam dicto caſu exigitur ratihabitio, argum. not. per Bart. in dicta l. qui mihi donatum. per not. in l. diem ſponſaliorum. ff. depoſ. iuncta glo. & l. ſi fideiuſſor, in fi. ff. de neg. geſt. Itē arbitror etiam, quod procedat, ſi ſit pupillus, qui negocia gerat, per l. quamuis. 1. iuncta glo. ff. de acquiren. poſſeſsio. Et ex prædictis infertur, quod eadem dicenda ſunt de inſtitoribus, & exercitoribus, de quibus vide ſupra in Rubr. in 5. quæſt.

¶ Septimo loco quæritur, vtrum per tutores, &
60 curatores poſſeſsio quæratur pupillis, † & adultis.

¶ Sol. Tex. eſt, quòd ſic, in l. 1. §. per procuratorē. ff. de acquir. poſſeſſ. ibi, quo ad acquiſitionem poſſeſsionis æquiparat tutorem, curatorem, & procuratorem; & ideo ad deciſionem vide ſupra, quę dixi in verſic. quarto loco quæritur. & quod dixi in Rubr. in d. quæſt. 5.

¶ Octauo loco quæritur, vtrum per prælatum,
61 & rectorem eccleſię poſſeſsio † acquiratur eccleſię.

¶ Sol. Dic, quòd ſic, cum & ipſi adminiſtratores ſint, quinimmo & procuratores eſſe videntur, & etiam maius ius habere, quàm tutores, curatores, aut procuratores, vt traditur in c. præſenti, de of. or. & latè per Do. meū in repe. c. cum oēs. infra de teſt.

¶ Quid autē de publicis officialibus, iudicibus, & tabellionibus, collige ex his, quæ dixi in dicta 5. quæſt. verſicu. 13. Nota tamen, quòd per tirannum
62 non quæritur poſſeſsio ciuitati, vel caſtro, † licet quæſita retineatur. facit, quod no. Bar. in l. qui fundum. ff. quemad. ſeru. amitt.

¶ Quid autem de domino ciuitatis, & de vxore, & quid de rebus noſtris animatis: omnia collige ex his, quæ dixi in dicta Rubrica, tracta. 1. artic. 5. q. 5. verſic. 15. 16. & 17. Poſtremo pone, alicui relictus eſt vſusfructus; quęritur, vtrum per ipſum vſufructuarium acquirentem ſuam poſſeſsionem naturalem vſusfructus, acquiratur proprietario poſſeſsio vſusfructus. ¶ Sol. Bar. tenet, quod non, in l. ſi homo. ff. de vſucap. & ita intelligit ibi glo. niſi in caſu l. quiſquis. C. de donat. facit, quod not. glo. in l. 1. C. vnde vi. & an & quando quis poſsit per ſe propria auctoritate poſſeſsionem acquirere, dicam in cap. cum eccleſia Sutrina. infra eod. artic. 33. & in cap. paſtoralis. artic. 36.

¶ Vigeſimotertio principali articulo tractandum eſt, quis poſsit per ſe quaſi poſsidere, & per
63 quos poſsimus quaſi poſsidere. † Circa quem arbitror dicendū, quòd omnes illi, quos ſupra diximus in præcedenti articulo, poſſe poſsidere, etiā poſſunt quaſi poſsidere, dummodo ſint tales res, quæ poſſunt quaſi poſsideri: & animus, & affectio quaſi poſsidendi ſit in talibus, qui poſsint quaſi poſsidere. Similiter etiam arbitror, quòd per omnes illos, per quos dixi rerum corporalium poſſeſsionem nobis quæri poſſe, poſſe etiam pari ratione rerum incorporalium quaſi poſſeſsionem acquiri: quia quo ad poteſtatem poſsidendi, & acquirendi poſſeſsionem, prædicta videtur procedere à pari cum poteſtate poſsidendi, & quaſi poſſeſsionem acquirendi, niſi aliud reperiatur expreſſum. regulanda eſt igitur iſta materia quaſi poſſeſsionis quo ad hunc articulum, ſecundum ea, quæ dicta ſunt in præcedenti articulo. & adde, quæ dixi ſupra in Rubrica, in 22. principali articulo. & quod dicam infra, in 25. principali articulo.

¶ Vigeſimoquarto principali articulo tractandū
64 eſt, quę res poſsint poſsideri. † Circa quem in primis trado hanc regulam, quòd omnes res corporales poſsideri poſſunt, vt l. 3. in prin. ff. de acq. poſſ. in princ. quæ regula procedit, ſiue ſint immobiles, ſeu mobiles, aut ſe mouentes.

¶ Aduerte tamen, quia glo. ſ. in l. 1. in principio. ff. de acquiren. poſſeſsio. dicit, quòd res immobiles propriè poſsidentur, ſed mobiles, & ſe mouentes poſsidentur impropriè, vide quod dixi in cap. præceden. artic. 1. Et ratio videtur eſſe, quaſi propria poſſeſsio dicitur pedum poſitio, ſed res mobiles pedibus non calcantur: ergo, &c. Sed Dyn. in d. l. 1. reprehendit illam glo. dicens, quòd etiam mobilia poſsidentur, & in eis naturalis, & ciuilis cadit poſſeſsio, per l. 1. §. per ſeruū. & l. 3. §. Neratius. & §. Nerua filius. & l. rem quæ nobis. ff. de acquir. poſſeſsio. Mouetur etiam, quia tales res vſucapiuntur: ergo poſsidentur, quia ſine poſſeſsione vſucapio non procedit, vt in l. ſine poſſeſsione. ff. de vſucapionib. ergo poſsidentur, licet non ita propriè, ſicut immobiles. ſed Bart. in dicta l. prima, dicit, quòd eodem modo propriè poſsidentur, quia pro eis datur

interdictum, vtrobi, de quo dicam infra de restitutio. spoliatorum.

¶ Præterea d.l. 1. dicit, quòd acquiritur possessio eorum, quæ cœlo, terra, marique nascuntur, & sic expressè loquitur de mobilibus, & se mouentibus, quod etiam tenet ibi glo. & Doct. Item ibi subiungitur, quòd naturaliter tenetur, quod verbum est generale ad omnẽ tenendi modum. ad idem d.l. 1. §. furiosus. ibi, dum tex. dicit, in manu posuerit. sufficit ergo quocunque actu teneatur, secũdum Bart. in dicta l. 1. in princ. & tenet Ioan. de Imo. ibi, tetigi aliquid in cap. 1. supra eod. articu. 1. versic. expedita diffinitione. & vide tex. in l. indebiti. §. sed & si nũmi. ff. de cond. indeb. qui probat, quod etiam nummi possideantur, & præscribi possint.

¶ Et prędicta faciunt ad decisionem quęstionis,
65 secundum Ioan. de Imo. de eo qui legat, † donat, vel vendit possessiones rerum suarum, vtrum intelligatur solum de immobilibus, an etiam de mobilibus, de quo vide per Bart. in l. vxorem. §. legauerat. ff. de legat. 3. & per Dyn. in l. fin. C. de compensa. & per Guil. in l. licet. C. de acquir. poss. Nota tamen, quòd rei mobilis abiecta dicitur esse possessio, vt in l. si rem mobilem. ff. de acq. poss. Prædicta tamen regula sic declarata recipit plures declarationes.

¶ Primò limitatur, si modo sit species, ad quam possessio determinetur, aliàs secus; & ideo obligationis quantitatis non est possessio, quia illa est generis, vt no. glo. in l. indebiti. §. sed & si nummi. ff. de condict. indeb. & ibi Bar. & Pau. de Cast. quia cum genus in quodam imaginabili, & incorporali non cadat, meritò possessio in eo haberi non potest. Præterea videt quid incertum, & sic possideri non potest, vt statim subiiciam, & vide, quod dixi supra in cap. præced. artic. 8.

¶ Secundò limitatur, si modo sint res nostris priuatis vsibus deputatę, aliàs secus; vnde res sacrę, &
66 religiosæ, † nec à sciente, nec ab ignorante possideri possunt, vt l. qui vniuersas. §. 1. ff. de acqui. poss. tradit Azo in summa, eod. tit. Similiter etiam nec possideri possunt res publicis vsibus deputatæ, vt l. 1. §. fin. ff. de acquir. poss. no. glo. 2. in l. 3. in princip. eod. tit. Item nec liber homo potest possideri, vt l. cum hęredes. §. fin. & ibi glo. & Bart. & in l. qui vniuersas. §. 1. ff. de acq. poss. tenet glo. 2. in l. 3. in princ. ff. eo. etiam si sit filius, vt l. 1. §. sed & per eum. & per Bart. in l. quicquid. ff. de acq. posses. no. etiam glo. 1. in cap. ex transmissa, & in cap. ex parte M. in glo. magna, de restit. spoliato. & l. quęsitum. ff. de acquir. rerum domin. licèt pater dicatur esse in quasi possessione patriæ potestatis. facit, quod habetur in l. 1. §. per hanc. ff. de rei vendic. Prædicta tamen limitatio procedit, si modo possidens ipsius liberi hominis conditionem sciat, secus si ipsam ignoret, quo-
67 niam ab ignorante liber homo possideri † potest, vt l. 1. §. sed & per eum, & l. cum hæredes. §. fin. ff. de acquir. poss. & l. liber homo. ff. de acquir. rerum domin. nam & libertatem potest quis in se quasi possidere, dicam statim in vigesimoquinto principali articulo. & vide glo. in dicta l. cum hæredes. §. item quæro. quæ dicit, quòd ecclesia non possidet conuersum. & etiam ad prædicta vide, quæ dixi supra in 22. articulo. versicu. circa secundum membrum. ibi, tertiò quęro, quid de seruo putatiuo, & quod dixi in Rubrica, in primo tract. artic. 6. versic. cæterum. circa res profanas. & hæc est differentia inter rem sacram, & liberum hominem, quia liber homo ab ignorante possideri potest, vt d. §. item quæro. Secus est in re sacra, vt supra dixi. tenet Hostien. in summa, eod. tit. §. 1. versic. ideo ego dixi. vbi dicit,
68 quòd ista potuit esse ratio, quare iudex † secularis etiam incidenter non cognoscat de causa spirituali, de quo in cap. tuam, supra de ordi. cogn. & ratio differentiæ inter liberum hominem, & rem sacram est, quia in libero homine concurrit animus ipsius hominis possessi, qui seruit tanquam seruus, quæ ratio cessat in re sacra, & religiosa. tenet Azo in summa, de acquir. poss. & sequuntur Iac. de Rauen. & Angel. in dicta l. qui vniuersas. §. fin. ff. de acquir. possess. sed dicit Ioan. de Imo. quòd prædicta ratio concludit in re sacra inanimata, secus in re sacra animata, puta patrono, qui tanquam seruus possideretur; vnde hoc casu dicendum est, vt de libero homine, & hęc imaginatio mihi venerat in mentẽ, antequam viderem Io. de Imo.

¶ Tertiò limitatur, si modo res sit certa, secus si
69 incerta, quia † locus incertus ratione loci, & quotæ non potest possideri, vt puta, si in hac sis mente, vt quicquid tibi possidet, vel iuris habet, tu quoque velis possidere: secus si sit certus ratione loci, vel quotæ, vt hęc probantur in l. 3. §. incertam. & ibi per Bart. & Doctor. & l. locus. ff. de acq. pos. quare si plures sint in fundo, qui ignorent quotam quisque partem possideat, nemo eorum possidere dicitur, vt l. si fur. §. fi. ff. de vsucap. & in l. emptor. ff. pro emptore. si verò locus esset certus, puta quia posset ad oculum demonstrari, videlicet decem pedes, aut decem brachia in tali angulo: nam licet demonstratio non faciat certam quotam, tamen possideri
70 potest: nam pars † certa potest fumi duobus modis, videlicet pro diuiso, & tunc potest ad oculum demonstrari. Item pro indiuiso, & sic non potest ad oculum demõstrari, vt l. Męuius. §. duobus. ff. de legat. 2. & tamen diceretur quota certa, puta dimidia, tertia, vel quarta. & sic possideri potest.

¶ Non obst. si diceres, incerta pars potest vendicari, vt l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vendic. dixi supra in Rub. in 2. tract. art. 4. ver. septimò notandũ. sed quicquid vendicatur, possidetur. C. de alien. iu. mut. cau. fac. ergo incerta pars possidetur. nam dicit glo. in dicto §. incertam. quòd immo in dicta l. quæ de tota. §. incertæ. res illa possidebatur. & subdit, quòd in dicto articulo est fallacia, secundum accidens: quia licet vendicem incertam partem, non tamen sequitur, quòd ille, à quo vendico possideat partem incertam. facit, quod not. in l. venditor. §. si quis seruo. ff. de legat. 2. pone hoc exemplum, vt dixi in dicto versicu. septimò notandum. Quicquid emisti, comedisti: carnes crudas emisti, ista est vera: ergo carnes crudas comedisti. Ista est falsa, quia propositio prima respiciebat substãtiam, & tu facis consequentiam ad qualitatem, vnde cõuertis quid in quale: & sic non est bona consequentia, vt dicit Iac. de Are. per l. 1. ff. de regula Catoniana. & vide simile exemplum, quod ponit Ioan. And. in regula, sine culpa. de regul. iur. lib. 6. in mercur. sub hac forma: Hæc asina est tua: hęc est vera: hæc asina est mater: hæc vera, quia habet pullum: ergo est ma-

ter

ter tua, non concludit, quia multa per se ipsa prędicantur, quæ non licet coniungere, secundum Ioan. And. ibi, in secunda quæstione. sed ista relinquenda sunt dialecticis.

¶ Et ex prædictis sequitur, quòd si Titius vendidit tibi omnem partem, quam habet in tali fundo, aliter non specificando, & dedit tibi licentiam apprehendendi possessionẽ propria auctoritate: & tu fuisti ingressus ánimo apprehendendi possessio. illius partis, quam venditor habebat, ignorabas tamen quotam partẽ ille haberet: si ille non habebat quotam, sed partem in aliquo certo loco, certè nul lam acquiris possessionem, vt d.l. 3. §. incertam. per quem tex. dicebat Bart. se de facto respondisse, si tu vendis mihi, ponamus, decem iugera terræ in tuo campo, seu fundo, qui est lõgè amplior, vel decem stadios terrę more Senensi, cũ hoc, q̃ possim eligere in quacunque parte fundi velim hĩre, & tu cõstituisti, te meo nomine possidere: si postea, antequã eligam, agam contra te rei vendicatione ad decem iugera, eo quod vendideris, & tradideris, constituendo te meo nomine possidere, q̃ ineptè ago, quia non potuisti tradere, nec ego acquirere incertam partem, quia incerta erat ante electionem, quia decem iugera terræ non sunt pars quota illius fundi, quia quota distinguitur per nomina quotitatiua, puta tertia, quarta, &c. & non per nomina numeralia, decem, vel viginti, &c. & quia etiam antequam eligam, sunt incerta ratione loci, & sic ratione incertitudinis, non potui acquirere possessionem. Et aduerte, quia Pau. de Cast. consil. 186. quod inci. pit, Punctus qõnis, &c. Sempronius Senensis, &c. sequendo no. per Bart. in l. emptor. ff. pro emptore. concludit, quòd si ego trado tibi totum fundum, transferendo in te quicquid iuris habeo in illo, licet sit incertum, quãtum iuris habeam: tamen, quia fundus fuit totus traditus, non nocet incertitudo,
71 quia † tunc nocet, quando est incertus ratione loci, & quotæ, vt supra dixi; sed quando totus traditus est, non est incertus ratione loci, sed quotę tantum: vnde non nocet, quominus acquiratur illa, quæ in veritate pertinet ad tradentem.

¶ Et aduerte, quia possidere potest quis res non solum distinctè, sed etiam concretè. Exemplum in fętu ancillę, quem vĩ possidere, qui ancillã possidet. ad quod tñ vide, q̃ dixi supra in Rub. in 3. trac. ar. 5. in tertio requisito. versic. quarta declaratio. & ibi vide, vtrum possidens domũm, videatur possidere cementa: & quid iuris de corpore vniuersali, puta grege, vel armento. tex. & Ioan. de Imo. in l. rerum mixtura. ff. de vsucap. volunt, quòd singula corpora videntur possideri, non grex, seu armentum. vide, quod dixi in d. versic. quarta declaratio.

72 ¶ Postremò no. quòd rem † ab alio possessam possidere non possum, quod intellige eodem genere possidendi, sed diuerso respectu plures possunt eandem rem possidere. dicam inf. articu. 26. Quid autem de nuda proprietate, an possideri possit, colligе ex his, quæ dicam inf. proximo artic.

¶ Vigesimoquintò princip. articulo tractandum
73 est, quæ res possint † quasi possideri. Circa quem dic quòd omnes res incorporales & per consequẽs omnia iura dicuntur possideri, vt l. seruus. §. corporales. ff. de acquir. rerum domin. & in cap. conquestus. de foro compet. & ibi no. & cap. fin. de iudic.

¶ Aduerte tamen, quia cum quæritur, vtrum iura quasi possideantur. Cy. distinguit, quòd aut sunt iura corporalia, & rei inhærentia, & talia quasi possidentur, vt l. sicuti. §. Aristo, ff. si seru. ven. Aut sunt personalia, & talia non dicuntur quasi possideri, vt l. fi. ff. quorum bonorum, nisi impropriſsimè, vt no. in l. regulariter. ff. de pet. hær. Vnde præstationes personales non dicuntur quasi possideri, sed reales pro quibus competit quasi confessoria, ad quod vide, quod dixi supra in rub. in 5. tract. artic. 6. tales enim quę ratione cuiusdam quasi seruitutis censentur, dicuntur quasi possideri, vt l. litibus, C. de agricol. & censi. lib. 11. & in c. querelam. supra de elect. licèt illud ius reale non sit in solo, sed stet per se, sicut est ius eligendi, & ius subiectionis, & obedientiæ, & iura quæ competunt ratione dignitatis, vel officij publici, vt l. de iure. ff. ad munic. inf. de iure patro. consultationibus, secundum Cyn. post Guil. in l. scien dum. ff. qui satisd. cog. vbi concludit, quod triplex est ius, eo quod vendideris, & tradideris, constituendo te meo nomine possidere, q̃ ineptè ago, quia non potuisti tradere, nec ego acquirere incertam partem, quia incerta erat ante electionem, quia decem iugera terræ non sunt pars quota illius fundi, quia quota distinguitur per nomina quotitatiua, puta tertia, quarta, &c. & non per nomina numeralia, decem, vel viginti, &c. & quia etiam antequam eligam, sunt incerta ratione loci, & sic ratione incertitudinis, non potui acquirere possessionem. Et aduerte, quia Pau. de Cast. consil. 186. quod inci. pit, Punctus qõnis, &c. Sempronius Senensis, &c. sequendo no. per Bart. in l. emptor. ff. pro emptore. concludit, quòd si ego trado tibi totum fundum, transferendo in te quicquid iuris habeo in illo, licet sit incertum, quãtum iuris habeam: tamen, quia fundus fuit totus traditus, non nocet incertitudo,
71 quia † tunc nocet, quando est incertus ratione loci, & quotæ, vt supra dixi; sed quando totus traditus est, non est incertus ratione loci, sed quotę tantum: vnde non nocet, quominus acquiratur illa, quæ in veritate pertinet ad tradentem.

¶ Et aduerte, quia possidere potest quis res non solum distinctè, sed etiam concretè. Exemplum in fętu ancillę, quem vĩ possidere, qui ancillã possidet. ad quod tñ vide, q̃ dixi supra in Rub. in 3. trac. ar. 5. in tertio requisito. versic. quarta declaratio. & ibi vide, vtrum possidens domũm, videatur possidere cementa: & quid iuris de corpore vniuersali, puta grege, vel armento. tex. & Ioan. de Imo. in l. rerum mixtura. ff. de vsucap. volunt, quòd singula corpora videntur possideri, non grex, seu armentum. vide, quod dixi in d. versic. quarta declaratio.

72 ¶ Postremò no. quòd rem † ab alio possessam possidere non possum, quod intellige eodem genere possidendi, sed diuerso respectu plures possunt eandem rem possidere. dicam inf. articu. 26. Quid autem de nuda proprietate, an possideri possit, colligе ex his, quæ dicam inf. proximo artic.

¶ Vigesimoquintò princip. articulo tractandum
73 est, quæ res possint † quasi possideri. Circa quem dic quòd omnes res incorporales & per consequẽs omnia iura dicuntur possideri, vt l. seruus. §. corporales. ff. de acquir. rerum domin. & in cap. conquestus. de foro compet. & ibi no. & cap. fin. de iudic.

¶ Aduerte tamen, quia cum quæritur, vtrum iura quasi possideantur. Cy. distinguit, quòd aut sunt iura corporalia, & rei inhærentia, & talia quasi possidentur, vt l. sicuti. §. Aristo, ff. si seru. ven. Aut sunt personalia, & talia non dicuntur quasi possideri, vt l. fi. ff. quorum bonorum, nisi impropriſsimè, vt no. in l. regulariter. ff. de pet. hær. Vnde præstationes personales non dicuntur quasi possideri, sed reales pro quibus competit quasi confessoria, ad quod vide, quod dixi supra in rub. in 5. tract. artic. 6. tales enim quę ratione cuiusdam quasi seruitutis censentur, dicuntur quasi possideri, vt l. litibus, C. de agricol. & censi. lib. 11. & in c. querelam. supra de elect. licèt illud ius reale non sit in solo, sed stet per se, sicut est ius eligendi, & ius subiectionis, & obedientiæ, & iura quæ competunt ratione dignitatis, vel officij publici, vt l. de iure. ff. ad munic. inf. de iure patro. consultationibus, secundum Cyn. post Guil. in l. scien dum. ff. qui satisd. cog. vbi concludit, quod triplex est ius, eo quod vendideris, & tradideris, constituendo te meo nomine possidere, q̃ ineptè ago, quia non potuisti tradere, nec ego acquirere incertam partem, quia incerta erat ante electionem, quia decem iugera terræ non sunt pars quota illius fundi, quia quota distinguitur per nomina quotitatiua, puta tertia, quarta, &c. & non per nomina numeralia, decem, vel viginti, &c. & quia etiam antequam eligam, sunt incerta ratione loci, & sic ratione incertitudinis, non potui acquirere possessionem. Et aduerte, quia Pau. de Cast. consil. 186. quod inci. pit, Punctus qõnis, &c. Sempronius Senensis, &c. sequendo no. per Bart. in l. emptor. ff. pro emptore. concludit, quòd si ego trado tibi totum fundum, transferendo in te quicquid iuris habeo in illo, licet sit incertum, quãtum iuris habeam: tamen, quia fundus fuit totus traditus, non nocet incertitudo,
71 quia † tunc nocet, quando est incertus ratione loci, & quotæ, vt supra dixi; sed quando totus traditus est, non est incertus ratione loci, sed quotę tantum: vnde non nocet, quominus acquiratur illa, quæ in veritate pertinet ad tradentem.

¶ Et aduerte, quia possidere potest quis res non solum distinctè, sed etiam concretè. Exemplum in fętu ancillę, quem vĩ possidere, qui ancillã possidet. ad quod tñ vide, q̃ dixi supra in Rub. in 3. trac. ar. 5. in tertio requisito. versic. quarta declaratio. & ibi vide, vtrum possidens domũm, videatur possidere cementa: & quid iuris de corpore vniuersali, puta grege, vel armento. tex. & Ioan. de Imo. in l. rerum mixtura. ff. de vsucap. volunt, quòd singula corpora videntur possideri, non grex, seu armentum. vide, quod dixi in d. versic. quarta declaratio.

72 ¶ Postremò no. quòd rem † ab alio possessam possidere non possum, quod intellige eodem genere possidendi, sed diuerso respectu plures possunt eandem rem possidere. dicam inf. articu. 26. Quid autem de nuda proprietate, an possideri possit, colligе ex his, quæ dicam inf. proximo artic.

¶ Vigesimoquintò princip. articulo tractandum
73 est, quæ res possint † quasi possideri. Circa quem dic quòd omnes res incorporales & per consequẽs omnia iura dicuntur possideri, vt l. seruus. §. corporales. ff. de acquir. rerum domin. & in cap. conque-

aquæ.

aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. Sicut enim in prædictis iuribus habẽtibus causam discontinuam, da-
75 tur possessorium † ratione vsus, secundum veram opinionem, de quo dicam infra de restit. spoliat. & aliquid fortè tangam in cap. fin. infra eod. in 7. princip. tract. in princ. eadem ratione iste vsus talis præstationis concedit ius agendi possessorio, vt reintegretur in statu, in quo erat ante vsum interruptum. Item inducit præsumptionem diuturnæ obligationis, secundum formam l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & l. si certis annis. C. de pact. & cap. peruenit, infra de censi. & pro tali obseruatione vsus assuetæ præstationis competit ius agendi, vt in c. ad audientiam. infra de simon. & ibi dixi, & quod no. in cap. dilectus. infra de offic. ordin. & per glo. 84. distinct. cap. quisquis. & 2. quæst. 1. cap. nullus. & ibi Archid. dicam in tit. de restit. spoliat.

¶ Quædam verò sunt iura, quæ danturin personam, vel ad rem: & si ista habent in se dominium,
76 vel eius partẽ, dabitur vera † possessio, vt in iure seruitutis alicuius serui, vt in l. 1. §. per eũ. & §. per seruum. ff. de acquir. possess. & l. adhuc. §. seruus, & seq. ff. de vsufr. & in l. 1. §. per seruum. ff. de vsu, & habit. vnde in iure adscriptitiatus, monachatus, clericatus, ciuilitatis, patriæ potestatis, & aliis similibus iuribus, quę in homine haberi possũt, vt l. 1. §. per hãc. & ibi per glo. ff. de rei vendic. quamuis ipsorum detur mera possessio, tamen iuris prædictorum est dare quasi possessionem, vt d. §. per hanc, & l. 1. §. Iulianus. ff. de lib. agnosc. infra qui filij sint legit. c. transmissam. & de probat. cap. per tuas. & in l. vt liberis. de lib. cau. infra de restit. spoliat. cap. ex conquestione, & cap. ex parte M. faciunt not. per Innoc. in c. 1. de seruis non ordin. eadem ratione iuris fraternitatis ad fratrẽ, & sororitatis ad sororem, est dare quasi possessionem, secundum glo. & Cyn. in l. non epistolis. C. de probat. & sequitur dom. Anton. in dicto cap. fin. infra eod. Et ad prædicta vide, quæ dixi supra in Rubr. in 2. tract. artic. 4. versic. 3.

¶ Quædã verò sunt iura, quæ debẽtur à re rei, vt seruitus viæ, seruitus itineris, & similes, & si tales habent causam continuam, vel quasi, datur quasi possessio: si verò nõ habent causam continuã, vel quasi datur solummodo quidam vsus, qui producit effectum possessorij, & præscriptionis, vt l. 1. §. interdictum. ff. de itin. actuq́ue priuato. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æst. & l. 1. in fi. ff. de aqua plu. arc. & ad prædicta vide quæ dixi supra in rubr. tract. 1. artic. 6.

¶ Quædam verò sunt iura, quę debẽtur à re personæ, & istorum quædam cadunt in plenã proprietatem, vt est ius dominij ipsius rei, & in ijs nulla est quasi possessio iuris, quia ex toto omne ius confunditur in dominio, & etiam vera possessio, vt in l. vti frui. ff. si vsusfru. petatur. Sed si competit ius, quod non plenam continuam proprietatem, sed alterius exigat patientiam, à quo pati insurgit tale ius dicitur quasi possideri, vt l. quotiens. 1. ff. de seruit. & l. 3. §. dare. ff. de vsufru. ad quod vide quod dixi supra in rubr. tract. 5. artic. 8. versi. deinde subiunxi, & eadem sententia sententiari, &c.

¶ Quædam verò sunt iura quę cadunt in partem proprietatis & vsusfructus, & vsus. ff. de verborum obligatio. in l. qui vsumfructum. & ff. de vsufruc. in l. vsusfructus pars. & respectu talis iuris datur in re naturalis possessio, vt l. naturaliter, in princ. ff. de acq. poss. & l. 3. §. vnde vi. ff. de vi, & vi arm. & per gl. in cap. licet causam. infra de probatio. Sed remanet dubium, vtrum sit dare quasi possessionem, respectu iuris ipsius vsusfructus. & videtur dicendum, q̃ non, quia aliàs possessio respectu rei non videtur vera, sed ficta, imaginaria, & frustratoria. Item, quia si respectu iuris vsusfructus daretur quasi possessio iuris ipsius, pari ratione videretur etiam dari quasi possessio, respectu iuris ipsius dominij, respectu iuris, vt dixi, quod est absurdum: nam vsufructuarius possidet rem naturaliter, non autem ius, vt dicit glos. in l. de pupillo. §. & belle. super ver. fecit. ff. de noui oper. nunciat. In contrarium facit, quia
77 vsusfructus † est aptus cadere in pati propter nudã proprietatem in alio residentem, qui tenetur pati, vti frui, à quo pati causatur ipsius iuris quædã quasi possessio, vt d. §. dare, & d. l. quotiens, in fi. & hoc tenet glos. in l. ait prætor. §. 1. ff. ex quibus caus. maior. & l. qui vsumfructum. ff. de vi, & vi arma. Bart. verò in l. naturaliter, in prin. ff. de acquir. poss. dicit, quòd vsufructuarius, habito respectu ad proprietarium, dicitur habere quasi possessionem vsusfructus, quo ad tertium non, quia respectu domini rei vsufructuariæ habet pati, respectu verò tertij nullum habet ius in re. Item, quia si infinitè daretur quasi possessio iuris vsusfructus, sequeretur permixtio possessionis cum proprietate, contra l. permisceri ff. de acquir. poss. & l. sicuti. §. Aristo. ff. si seru. vend. tu vide quo ad prædictam opinionem, quod latius dixi in cap. præced. artic. 21. Sed prædicta opi. Bart. non placet dom. Anton. in cap. fin. infra eod. vbi recitat opin. Cyni & Guil. de quibus, & pluribus aliis dixi in dicto vigesimoprimo articulo. Deinde subiungit dom. Anto. quòd sibi placet opinio, quæ habet, quòd respectu iuris vsusfructus habetur quasi possessio, & habetur ex pati alterius, nec distinguitur quo ad patientiam proprietarij, sed etiam respectu cuiuslibet extranei, contra quem nõ patientem interdicta possessoria darentur, quod patet ex titulo, ff. de itine. actuq́ue priua. de aqua quotid. & æsti. de superficiebus, & similibus. ius enim, quod per tradentem transfertur, non restringitur tantum ad tradentem, sed etiam quo ad alios, quia quilibet extraneus tenetur pati istum iure suo vti, vt d. §. dare. & l. quotiens. tu dic, quòd hæc fuit opinio Bal. & declaratur latius, vt dixi 21. artic.

¶ Et ex prædictis deciduntur plures quęstiones, quas refert dom. Anton. in dicto cap. fin. Primò, vtrum canonicus habeat quasi possessionem iuris
78 canonicalis. † Circa quam Innocen. in cap. bonæ. 2. supra de postul. prelat. circa medium glo. magnę, refert quosdam dixisse, quòd non: deinde refert alios tenere contrarium. Dom. Ant. non solum examinat prædictam quæstionem de canonico, sed de aliis prælatis, & clericis beneficiatis, qui ad instar vsufructuarij videntur habere possessionem naturalem respectu rerum, & quasi possessionem respectu iuris tituli, cum dicantur vsufructuarij, de quo per glo. in cap. ex literis. infra de probat. & in cap. fin. infra de pecu. cle. & per glo. 12. quæst. 1. cap. duo sunt genera, infra de fideiuss. cap. peruenit. per Arch. 1. q. 1. c. 1. & per glo. in c. præsenti, de offic. ordi. lib. 6. quæ

tales

tales appellat vsufructuarios in vita. Et idem videtur concludi, posito, quòd dicantur vsuarij, vt voluit glo. in dicto cap. fin. & infra de testa. c. quia nos. & infra de rerum permut. cap. cum olim, & cap. fin. de pignor. & per Archid. 12. quæst. 4. in summa, per Dyn. in reg. prima, de reg. iur. lib. 6. per Innocent. in cap. conquerente. supra de offic. ordin. de qua materia per Dominum meum latè in repetit. cap. cum esses, de testamen. & tandem dom. Anto. pro declaratione dictarum quæstionum examinat, quod & quale ius habeant prælati, & rectores ecclesiarum in beneficiis, & rebus suorum beneficiorum, quam materiam latè tractaui supra in Rubr. in primo principali tract. artic. 6. Quare pro veritate prædictorum coniunge, quæ ibi dixi, coniunctis his, quę dixi supra: & his, quæ dixi in præced. cap. art. 21.

¶ Sed nota, quòd libertatem quis potest in se si-
79 bi ipsi quasi † possidere. C. de præscrip. quæ pro libertate, vel contra, in rubro, & nigro. & l. 3. §. quod si seruus. ff. de acquir. poss. & l. liberis. §. fi. & l. igitur. §. 1. ff. de liber. cau. vide supra in præced. 24. art. ver. secundò limitatur. tenet Oldr. consil. 172. vbi etiam dicit, quòd obedientia, quæ dicit actum imperantis, dicitur quasi possideri.

¶ Vigesimosexto principali articulo tractãdum
80 est, vtrum plures eandem rem possint † possidere, vel quasi possidere. Circa quem pro ipsius clariori decisione, quia est valde subtilis, & difficilis, prosequar infrascriptas conclusiones.

¶ Prima, an plures eandem rem possint possidere, & qualiter.

¶ Secunda, vtrum plures eandem rem possint detinere, & qualiter.

¶ Tertia, vtrum plures possint eãdem rem quasi possidere, & qualiter.

¶ Quarta, vtrum quis possit pluribus ex causis eandem rem possidere, & qualiter.

¶ Circa primam quæstionem tex. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poss. dicit, quod plures non possunt
81 eandem rem possidere † ex vna causa, quia contra naturam est, quòd illud, quod ego teneo in manu, tu tenere videaris, nec in loco, in quo ego sto, aut sedeo, tu stare, aut sedere videaris: quia natura hoc non patitur. Sabinus tamen scripsit, quòd si ego concedo tibi rem precario, verbi gratia, tu rogas me, q̃ concedam tibi librum meum, ego tibi precario concedo: certè tu possides precario, & etiam ego qui concessi possideo, & sic duo possidemus. & Sabini sententiam approbauit Trebatius. Subiungit tamen, quòd duo possunt possidere; vnus iustè, alius iniustè, & in hoc malè dixit. Sed ambo iustè, vel iniustè possidere non possunt, & in hoc bene dixit, secundum Labeo. quia in substantia, vel in esse possessionis non multum interest, an iustè, vel iniustè possideat: nec enim si vnus habet iustè, potest alter habere iniustè, vel econtra, quod etiam approbat Paulus Iureconsultus. & ad idem text. in l. duo. ff. de precar.

¶ Aduerte tamen, quia arbitror, quòd Trebatij sententia, dum dixit, quòd vnus possit iustè, alius iniustè eandem rem possidere, posset saluari, si Trebatius intellexisset de iusta, hoc est de ciuili: & de iniusta, hoc est de naturali. ad quod vide omnino, quod dixi in cap. præced. art. 1. versic. vlterius nota. & quòd ita Trebatius intellexerit, mihi persuadeo, quia Trebatius primò approbauit sententiam Sabini, quòd tam ille, qui precario dedit, quàm ille qui precario accepit, eandem rem possunt possidere: & clarum est, quòd vnus possidet ciuiliter, scilicet precario concedens, recipiens verè, & naturaliter possidet, quod intellige, si modo dedit eo animo, vt retineat ciuilem, & transferat naturalem, secus si vtranque transferre voluisset, vt dicam in capit. sequen. artic. 29. Et ad declarationem sententię Trebatij facit, quod immediatè dixit, quòd duo iustè, hoc est ciuiliter, & duo iniustè, hoc est naturaliter eandem rem possidere non possunt.

82 ¶ Aduerte tamen, quia † circa intellectum d. §. ex contrario. differentia fuit inter glosatores antiquos, qui vario modo intellexerunt. prima opi. fuit Rogerij, & Placen. qui voluerunt quòd ille tex. dũ loquitur de possessione naturali, videlicet q̃ eiusdẽ rei naturalis possessio penes duos insolidum esse non possit, mouentur per exempla tex. quia tex. dicit, contra naturam quippe est, vt cum ego aliquid teneo, tu tenere videaris. concludunt ergo, quòd possessio naturalis eiusdem rei, à duobus insolidum possideri non possit, secus verò sit in possessione ciuili, & ratio sit, quare ciuilis possit à pluribus insolidum haberi, quia cessat ratio quæ assignatur in naturali, quæ est quòd vbi ego sto vel sedeo, tu stare vel sedere non possis. quæ ratio cessat in ciuili, quia nõ solum vnus, sed plures possunt habere animũ eandem rem possidendi insolidum: ergo ciuilis possessio, quæ ab animo causatur, videtur possessio esse penes duos insolidum, & hanc etiam opinionem sentit glo. 1. in l. licet. C. de acquir. pos. & etiã Bald. quia dum glo. ibi dicit, cum duo non possint possidere insolidum, dicit ibi Bal. scilicet naturaliter, sed ciuiliter possident, vt l. permisceri. & l. naturaliter. & l. possessio. ff. de acq. pos. & hanc dicit veram opi. & tenere Iacobum But. & omnes. sed Bal. in hoc errauit, vt apparebit ex inf. dicẽdis, nisi intelligatur prædicta opi. quando plures possiderent diuersis respectibus, quod exemplificant Placen. & Rog. in debitore, & creditore, in vxore & marito, feudatario, emphyteuta, & domino. Volunt enim, quòd debitor, qui obligauit pignus, rem pignoratam possideat ciuiliter: & similiter etiam creditor illam possideat ciuiliter, & eodem modo, qui rem suam concedit in feudum, vel emphyteusim, & qui recipit illam ciuiliter possideat. sed Ioan. glos. & Doct. communiter reprobant prædictã opinionem: quoniam falsum est dicere, quòd prædictis casibus plures in solidum possideant, dicentes, quòd debitor nullo modo possidet pignus, vt l. 1. §. per seruum corporaliter. ff. de acq. poss. dicam latius infra eod. cap. cum super, artic. 36. nec vxor dotem possidet, vt l. Pomponius. §. in dote. ff. de acq. poss. dicam in dicto art. 36. & quia impossibile est, quòd emphyteuta, & feudatarius possideant ciuiliter, quia etiam hoc falsum esse ostenditur: quoniam si ambo ciuiliter possiderẽt, videlicet feudatarius, & dominus, emphyteuta, & dominus, & similes, quilibet faceret fructus suos, vt statim dicam; sed hoc est falsum:
83 emphyteuta † enim, & feudatarius non ciuiliter, sed naturaliter possident, vt dicit glo. in d. §. ex contrario. dixi supra eodem, artic. 4.

¶ Nec

¶Nec obstat arg. Rogerij, quod facit à cessante ratione, scilicet, quòd respectu possessionis naturalis, quod ego teneo, aut quo loco sto, vel sedeo, tu tenere, stare, aut sedere videaris, quæ ratio cessat in ciuili, vt dixit Rogerius: quia respondet Io. quòd etiam ciuilis videtur teneri animo; nec tex. dicit de naturali, vt tollat ciuilem: sed ideo §. ex contrario. exemplificat de naturali, vt per exemplum de naturali euidentius probet de ciuili, quia naturalis palpatur, ciuilis verò non, nisi per imaginationem habetur: vnde vult ille tex. ꝙ naturalis probet etiam de ciuili, cum non possit à pluribus in solidum haberi, quia non debet plus posse ciuilis, quàm naturalis; sed Ludo. Pontan. conatur defensare prædictam opinionem, dicens eam verissimam: mouetur primò, quia, vt dicit Bart. in dicto §. ex contrario. possessio naturalis potest esse penes vsuariũ, & vsufructuarium, & penes quemcunque in solidum respectu iuris sui, vt l. fin. ff. vti possid. & statim latius dicam. & sic patet, quòd diuerso respectu potest esse penes plures in solidum: ergo idem dicendum est in ciuili, scilicet, quòd illa, quæ est penes debitorem, dicatur esse respectu vsucapionis perficiendę, secundum l. pignori, & l. serui nomine. ff. de vsucap. Illa autem, quæ est penes creditorem, dicatur esse respectu iuris, quod habet in pignore, vt l. 1. §. per seruum corporaliter. ff. de acq. poss. facit etiam, quia
84 videmus, quòd penes vsufructuarium potest esse possessio ciuilis, † respectu iuris sui vsusfructus, vt traditur in l. 1. in princ. & ibi Pontan. ff. de acq. pos. & statim subiiciam. Similiter etiam penes proprietarium est possessio ciuilis eiusdem rei, respectu sui iuris; vnde ciuilis possessio debitoris nõ est eadem cum ciuili possessione creditoris, sed numero differt ab illa. quare cum tex. d. §. ex contrario. velit, quòd plures possessiones numero differentes possint esse penes plures in solidũ, vt l. & habet. §. eum qui. ff. de preca. meritò prædictę possessiones ciuiles numero differentes possunt esse penes plures in solidum, & hoc argumentum videtur mihi esse satis concludens per ea, quæ statim dicam.

¶Alia fuit opinio, quam refert glo. in dicto §. ex contrario. quæ fuit Vgo. quæ vult, quòd duo possunt ciuiliter in solidum possidere, nõ tamen in casibus supra exemplificatis per Roger. & Placen. sed in casibus, in quibus duo possunt ciuiliter, vel etiã naturaliter possidere. & sic intelligunt d. §. quod sic exemplificant. Ego sum in fundo meo, & sic possideo eum: pone, exeo fundum animo retinendæ possessionis, & sic habeo ciuilem: deinde alter ingreditur animo apprehendendæ possessionis, & sic acquirit possessionem naturalem, & similiter ciuilem: deinde ille exit fundum animo retinendę possessionis, existens extra fundum possidet ciuiliter: ergo duo eandem rem possunt ciuiliter possidere: nam ille, qui ingressus est possessionem, reperit illam vacuam, & sic videtur acquisiuisse naturalem, & ciuilem, sed Ioan. in dicto §. ex contrario. reprobat dictam opinionem: quia non est verum, quòd duo possint in solidum ciuiliter possidere, quia si vnus possidet ciuiliter, necesse est, vt alter non possideat ciuiliter; & si tu dicis, ciuilis possessio animo habetur: sed ille, qui ingreditur fundũ, habet animum possidẽdi: ergo habet possessionem ciuilem, siue sit in re, siue extra. Respondet glo. quòd hoc non est verum, quia possessio non acquiritur, non concurrente iuris adminiculo: sed ille, qui prius exiuit animo retinendæ possessionis, retinuit ciuilem possessionem animo: quare licet ingrediens habeat animũ acquirendæ possessionis, non tamen habebit ciuilem possessionem, quia ius hoc nõ patitur propter plura inconuenientia, & repugnantia, quæ ex hoc sequerentur, respectu vsucapionis, acquisitionis dominij, & fructuum, vt statim dicam. Cum ergo ius resistat, sequitur, quòd possessionem non habet iuris adminiculo, & per consequens nõ acquisiuit ciuilem, cum ciuilis non esset vacans, sed per alium teneretur: ergo iste secundus exiens, ciuilem possessionem, quam non acquisiuit, retinere non potest. facit etiam, quia licet plures possint habere animum possidendi: & hunc animum quilibet possit habere insolidum, non tamen sequitur:
85 ergo quilibet insolidum possidet, quia † aliud est possessio, & aliud est animus possidendi, quia possessio est iuris: animus verò est instrumentum, quo retinetur ciuilis: sicut aliud est possidere, quod est actus facti: & aliud possessio, quæ est iuris, & effectus illius actus, vt dixi supra eod. cap. 1. art. 1.

¶Alia fuit opin. Mar. qui voluit, quòd duo pos-
86 sent etiam naturaliter in solidum possidere. † Mouetur, quia etiam naturalis habetur per aspectum, vt l. 1. §. si iusserim, & l. quod meo. ff. de acquir. poss. Sed duo hoc in solidum agere possunt: ergo duo in solidum possunt naturaliter possidere: vnde voluit Mar. quòd si ego ingredior fundum, quòd illũ locum, in quo pedibus insisto, ego solus ciuiliter, & naturaliter possideam: residuum verò fundi, à quo tu discessisti animo retinendæ possessionis, quod nec à me, nec à te pedibus occupatur, sed aspectu comprehẽditur, quilibet nostrum possidet in solidum, & hoc contingit operante iuris ministerio. hæc opi. communiter reprobatur, quia contra text. d. §. ex contrario. Item, quia fictio non potest plus, quàm veritas: sed Mar. fatetur, quòd duo verè non possunt naturaliter possidere: ergo nec fictè hoc fieri potest: hoc probat tex. d. §. ex contrario. dum dicit, tu quoque id tenere videaris. quod verbum denotat fictionẽ: vnde est sensus literę, quòd nec verè, nec fictè plures possint eandem rem in so-
87 lidum possidere: quia, quod est impossibile, † secundum naturam, minimè potest per fictionem induci. Instit. de adopt. §. minorem. latè per Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap.

88 ¶Sed contra prædicta opponitur, duo † rei credendi, possunt constitui etiam in obligatione, quæ re contrahitur, vt l. eadem, in princ. ff. de duob. reis. & tamen ista obligatio non contrahitur, nisi re interueniente, & quatenus res interuenit, vt l. si tibi decem milia. ff. de pact. si ergo contrahitur cũ quolibet in solidum: ergo eadem res ad quemlibet in solidum peruenisse videtur, quod est impossibile. Vnde Docto. ad fugiendum contrarium in d. l. eadem. dicũt, quòd ad vnum peruenit verè, ad alium fictè: ergo penes vnum potest esse possessio verè, & penes alium fictè, cuius contrarium supra ostensum est. ¶Sol. Dicit Bar. in dicta l. eadem. quod immo potest res ad quemlibet peruenire, nõ tamen quod remaneat; sed primò ad vnum, & postea ab illo

illo recedere, & peruenire ad alium: sed non quòd quilibet possideat, vnus verè, alius fictè, vide latius ibi per Bart. & quod ego latius dixi in tract. de duobus reis. artic. 5. quæst. 1. & prædictam etiam opinionem sensit Iacob. de Rauen. dicens, quòd duo, nec verè, nec fictè possunt in solidum ciuiliter possidere. Mouetur, quia per ciuilem quis per iuris fictiones videtur esse in re: ideo sicut duo in eodem loco esse non possunt, ita non debent posse ciuiliter possidere, attenta dicta fictione; & hoc voluit verbum, videatur, positum in litera. & idem etiam voluit Raynerius, dicens, ꝙ sicut duo eandem rem nõ possunt in solidum tenere, ita nec ciuiliter possidere. & pro prædicta opinione facit: quia, si diceremus, quòd duo possent in solidum ciuiliter possidere, sequeretur, vt supra dixi, repugnantia, & inconuenientia de acquisitione dominij, & fructuum insolidum, de quibus statim dicam. Quare aduerte secundum Petrum, quia si eo casu, quo dicimus, quòd duo possunt possidere ciuiliter, secundum opinionem, de qua supra intelligeremus, id est ciuiliter, & naturaliter, sicut quãdoque Azo voluisse videtur: tunc dicendum esset, quòd duo possunt in solidum ciuiliter possidere. Azo enim voluit, ꝙ ille possideat naturaliter, qui possidet per naturalẽ visionem, vel per visum, dum est in conspectu rei: pone ergo, quòd ego possideo fundum meum, deinde exeo de illo, & ab ipsius conspectu, animo tamen retinendæ possessionis: ego non possideo per corporalem apprehensionem, & sic possideo ciuiliter: pone nunc, quòd alter ingreditur dictũ fundum animo acquirendæ possessionis, & sic possidet naturaliter: deinde exit de fundo animo retinendæ possessionis, & peregrinatur ad sanctum Iacobum, ideo possidet animo, & non naturaliter, quia non est in fundo, nec in eius conspectu: ergo possidet ciuiliter: & sic duo reperiuntur possidere ciuiliter: sed Azo ad euadendum hoc contrariũ dicit, quòd primus, qui exit de fundo, possidet ciuiliter, si alter ingreditur, possidet naturaliter, & si nõ exit, adhuc possidet naturaliter. Nec obst. si diceres, ille possidet naturaliter, qui est in fundo, vel in ipsius cõspectu; sed ille non est in fundo, nec in ipsius conspectu: ergo non possidet naturaliter. Respondet Azo, quòd verum est, quòd secundum veritatem non possidet naturaliter, sed fingitur; & sic etiam secundum eum primus fingitur eodem modo ciuiliter possidere: quia secundum eum possessio ciuilis est possessio ficta, vel interpretatiua: & sic secundum Azo. duo possunt in solidum naturaliter possidere: sed vna naturalis est ficta, & quodammodo ciuilis.

¶Sed aduerte, quia idem Azo in summa, in tit. de acquir. poss. ad impugnandam prędictam sententiam, & ostendendum, quòd duo non possunt in solidum ciuiliter possidere, probat hoc modo. si ali-
89 quid † est prohibitum, illud etiam intelligitur esse prohibitum, per quod peruenitur ad illud, vt l. oratio. ff. de spon. & in regula, cum quid vna, de reg. iu. lib. 6. Sed prohibitum est duos esse dños eiusdẽ rei, vt l. si vt certo. §. si duobus. ff. commod. dixi supra in Rubr. tracta. 1. artic. 7. sed si duo, vel plures possent eandem rem ciuiliter in solidum possidere, sequeretur, quòd dominium posset acquiri duobus, vel pluribus in solidũ, quia possessio ciuilis est illa, quæ concurrentibus aliis necessariis causat præscriptionem, & sic dominium, vt l. acquiritur, in fi. ff. de acq. poss. dicam latius infra eod. cap. penult. art. 41. & sic si plures eandem rem possent ciuiliter in solidum possidere, possent similiter in solidum dominium acquirere: sed consequens est falsum, per d. §. videndum. ergo & antecedens. Item mouetur, quia est impossibile, quòd fructus, quos ego facio meos, tu
90 eosdẽ facias tuos: sed sola ciuilis † possessio absque naturali causat fructuum acquisitionem, vt l. si fur. ff. de vsufruc. facit l. qui scit. §. in alieno. ff. de vsur. licet quandoque glo. variauerit, de quo latius dicam infra in dicto 41. artic. ergo plures possent in solidũ eosdem fructus suos facere, quod est falsum, quia si me absentaui de fundo, & tu ingrederis mala fide, fructus percepti sunt mei, & possum eos à te vẽdicare quousque extant, & si sunt consumpti, possum condicere, licet tu possideas naturaliter, quia possessio ciuilis efficacior est quantum ad dictos duos effectus, quàm naturalis, quæ sola non sufficit ad præscribendum, nec ad fructuum acquisitionẽ, præsupposito, ꝙ ciuilis possessio esset penes alium. concludit ergo Azo, quòd duo nec ciuiliter, nec naturaliter possunt in solidum possidere: sed vnus potest possidere ciuiliter, alter naturaliter, vt d. §. ex contrario. & in l. duo. ff. de precar. Sed Pet. de Bellapert. dicit, quòd prædicta argumenta Azo. non cõcludunt. Pone enim, dicit Petrus, quòd ego exeo de fundo animo retinendæ possessionis, & vado ad sanctum Iacobum: interea quidam bona fide emit dictum fundum, & missus est in pos. naturalem, iste emptor non videtur præscribere, quia non habet possessionem ciuilem, quæ est necessaria ad prescriptionem: vnde per solam naturalem non præscribit, vt dixi. quare dicit Petrus, quòd litera d. §. ex contrario, videtur destruere omnes prescriptiones, quia quilibet exit de fundo suo animo retinendæ possessionis, & sic possidet ciuiliter: ergo qui ingressus est, non potest in solidum possidere, cũ duo in solidum possidere non possint, & sic prescribere. Sed dicit Pet. ego do tibi remedium, quia quando ille, qui exiuit, neglexit venire ad fundum per magnum tempus, quod non est lege diffinitum, & ideo iudicis arbitrio relinquitur, quod dicatur magnum tempus: nam tunc videtur animum possidẽdi deposuisse, & sic ex tunc acquirit ciuilem possessionem. Instit. de vsucap. §. quod autem. vnde præscriptio non incipit à tempore apprehensæ possessionis ab illo secundo; sed ab illo tempore, quo absens præsumitur deposuisse animum possidendi: & hæc consideratio posset esse magnæ vtilitatis. Ego vero dico quantum ad id, quod dixit Petrus de tem pore longo, quòd in dubio per decennium videtur
91 amisisse animũ † possidendi, per no. in l. si id quòd. & l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. pos. & in l. licet. C. de acq. pos. ad quod vide, quod latius dicam in cap. penult. infra eo. artic. 42. & hoc verum, nisi aliæ circunstantiæ aliud suaderẽt, vt ibi dicam, & propter hoc voluit Pet. quòd iudicis arbitrio relinqueretur.

¶Sed quantum ad principale dubium, dicit Petrus posse concludi contrarium, videlicet, quòd præscriptio incipiat currere à tempore apprehensæ pos-

possessionis: quia licet verum sit, quòd absens animo retineat possessionem ciuilem, si tamen negligit per longum tempus venire ad fundum, præsumitur, quod ab initio non habuit animũ possidendi, & sic retrotrahitur. ad quod vide etiam per Dy. in regula, sine possessione, in fi. de regu. iur. lib. 6. & facit l. si filius. C. de pet. hær. tu dic, quod melius faciunt not. per Bart. in l. fin. C. vnde vi. & per Doct. in cap. si diligenti, infra de præscript. ad quod vide, quod latius dicam in dicto capit. penult. articu. 41. Idem etiam dicendũ est de fructibus: nam clarum
92 est, quod ciuilis † possessio cum bona fide est illa, quæ causat acquisitionem fructuum: si ergo ego exiens fundum meum, retineo solum ciuilem, eo quod tu emisti, & bona fide acquisiuisti possessionem, non videris facere fructus tuos, quia non habes possessionem ciuilem, quæ est causa acquisitionis fructuum. quare licet fructuarius, qui possidet tantum naturaliter, faciat fructus suos, tamen hoc non consequitur ratione suæ pos. naturalis, sed ratione sui iuris usus fructus, vt latius dicam in dicto quadragesimo primo articulo.

¶ Quarta fuit opinio Io. quã refert glo. in d. §. ex contrario. qui voluit ꝙ duo non possint in solidum possidere ciuiliter aut naturaliter, neq; ciuiliter tm̃, aut naturaliter tantum, neque ambo iuste, neque ambo iuste, nec vnus iuste, & alter iniuste, vt d. §. ex cõtrario, & l. si duo. ff. de preca. sed duo bene possunt in solidum possidere, vnus scilicet ciuiliter, & alter naturaliter, exemplum in proprietario, & usufructuario, in domino & vasallo, & in domino & emphyteuta, & hanc opin. approbat glo. Nec obst. l. si duo. in prin. ff. vti pos. quia dicit Io. quòd tex. ille, dum loquitur de iusta possessione, intelligitur de ciuili, dum loquitur de iniusta, intelligitur de naturali, ad quod vide quod dixi supra in prin. istius artic. defendendo sententiam Trebatij, & hanc opin. sequitur Bar. in d. §. ex contrario.

¶ Et sic ex prædictis infertur, quòd duo in solidũ
93 ciuiliter possidere non possunt, † quia si cõtrarium diceremus sequerentur inconuenientia & absurditates respectu acquisitionis dominij, & fructuum.

¶ Sed contra prædictam conclusionem fortiter videtur obstare, quia vt supradixi, non debitor, sed creditor possidet pignus. pone ergo quòd pluribus eadem res simul pignoretur, dicit tex. quòd equalis est omnium conditio, vt in l. aliena. §. si pluribus. ff. de pigno. act. ergo videtur quòd vnusquisque usucapiat, & sic dominiũ & fructus acquirat. ¶ Sol. Potes dicere, quòd licèt par sit omnium conditio, non tamẽ dicitur quilibet in solidum possidere propter absurditatem usucapiendi & potestatem vendendi. Vnde si omnes venderent diuersis personis, quilibet transferret ciuilem possessionem, & sic usucapiendi conditionem, & sic deueniretur ad illud inconueniens, quòd plures efficerentur domini in solidum, quod est impossibile, & etiam propter fructus, quos creditor facit suos, quamuis teneatur imputare in sortem, vt l. 1. 2. & 3. & fi. C. de pigno. act. & in c. 1. & 2. de usuris.

¶ Et aduerte, quia differentia est, vtrum eãdem, vel eodem tempore obliget rem diuersis creditoribus, quia tunc cuilibet pro rata intelligitur res obligata, nisi aliud actum sit: An vero diuersis temporibus, quia tũc cuilibet in solidum intelligitur obligata, nisi aliter actum sit, & qualiter & pro qua parte prædicti creditores possint contra tertium possessorem agere, vel etiam inter se, vide text. in l. si duo pariter. aliàs in l. si fundus. §. si duo. & in l. si debitor. 1. ff. de pigno. quia non pertinet ad præsentem inuestigationem.

¶ Sed quæro iuxta prædicta, vtrũ plures eandem
94 rẽ possint naturaliter in solidũ possidere. † Sol. Gl. in d. §. ex contrario. tenet quòd non, sed in contrarium fortiter obstat l. fin. in fi. ff. vti pos. vbi patet, ꝙ usufructuarius, & usuarius possident eandem rem, & tamen clarum est quòd ipsi naturaliter possidẽt, ergo, &c. Vnde glo. in d. l. 1. & in d. §. ex contrario. pro solutione dicit, quòd verum est quòd usufructuarius, & usuarius naturaliter possident eandem rem, sed non in solidum, idem dicit glo. fi. in l. fi. C. vti pos. & sic secundum glo. quilibet possidet pro parte: sed Iac. de Are. dicit, quòd imo quilibet possidet in solidum diuerso iure. Bar. etiã in d. §. ex cõtrario. & d. l. fi. ff. vti pos. reprehendit opi. glo. moue-
95 tur, quia portio † incerta ratione loci & quotæ nõ potest possideri, vt l. 3. §. incertam. & l. locus. ff. de acquir. pos. dixi supra, artic. 24. vers. 3. limitatur. si ergo tu dicis usufructuarium possidere pro parte indiuisa, apparebit quòd pars est incerta ratione loci, quia portio indiuisa non potest certo loco demonstrari, vt l. Meuius. §. duobus. ff. de leg. 2. & ff. de stip. seruorum. in l. seruus communis. Item est incerta ratione quotę, quoniam usus qui debetur alteri, est incertus, vt l. usus pars. ff. de usu & habit. quia incertũ est quantum usuario sufficiat hodie, & quantum cras. ergo pro parte indiuisa non potest possideri. vnde dicit Bar. ꝙ quilibet in solidũ naturaliter possidet. Nec obstat l. 3. §. ex contrario. & quod supra dixi. quòd duo non possunt in solidum possidere, quia respondeo, quòd hoc est verum eadem specie possidendi. sed hic sunt diuersæ species, quia alia est possessio naturalis usufructuarij, & alia rationalis usuarij, sicut alia est naturalis emphyteutæ, & alia naturalis usufructuarij, vel usuarij, quoniam naturalis vnius est respectu usus ipsius ususfructus, naturalis verò alterius est respectu usus ipsius usus, & sic nulla est repugnãtia, quòd duo possint in solidum possidere, nam etiam hoc respectu usus usucapit, respectu sui usus ususfructus, & facit fructus suos, alius usucapit respectu sui usus ipsius usus sibi debiti, cuius usus respectu facit fructus suos. Sed ista in effectu fuit opinio Petri in d. l. fi. ff. vti pos. qui subdit, quòd si vellemus dicere quòd ambo possideant ipsam rem naturaliter, quilibet dicetur possidere rẽ pro parte diuisa, ex eo quia facient sibi partes per concursum. Et aduerte, quia sic potest saluari opinio glo. quòd quilibet possideat pro parte, & quamuis locus fundi sit certus ratione confinium, non tamen est certus respectu possessionis quotæ, quæ nõ potest demonstrari ad oculum, vt dixi. ¶ Nec obstat quòd etiam mihi pars debita pro indiuiso non potest demonstrari ad oculum, & tamen potest responderi, quia respondeo quòd si per quotã vt mediam, tertiam vel quartam partem nõ dicitur incerta ratione quotæ, vt dixi supra, arti. 24. vers. tertio limitatur. duo ergo non possunt eandem rem naturaliter in solidum eodem genere possidere, & ideo si pos-

si possidens fundum vadit ad nundinas, & ipsius fundi duo sint ingressi possessionem, quamuis nulla insurgat repugnantia quo ad vsucapionem, nec quo ad fructus, tamen nõ dicuntur insolidum possidere, per rationem dicti §. ex contrario, & per ea quæ superius dicta sunt. Item, possess. naturalis est
96 istius naturæ, † vt eo ipso quòd ille qui ciuiliter tantum possidere definit aliter possidere, corporalis possessio trahit ad se illam ciuilem, vt l. clam possidere. §. qui ad nundinas. & l. 3. si quis nuntiet. ff. de acquir. poss. vnde si duo possiderent corporaliter in solidum eãdem rem, illa ciuilis in solidum cuilibet applicaretur in solidum, & sic insurgerẽt repugnantia, de quibus supra tam quo ad vsucapionem & dominium, quàm etiam quo ad fructuum acquisitionem, secundum Barto. in dicto §. ex contrario.

¶ Est tamen aduertendum, quòd quamuis duo non possunt eandem rem insolidum ciuiliter diuer-
97 sis respectibus † possidere, tamen plures possunt eandem rem diuersis respectibus numero & specie eodem genere possidere, & nõ solum duo, sed etiã plures, & ẽt quinque, secundum Bart. Exemplum, dominus facit vasallum, vel emphyteutã, vel alium vtilem dominum, &c. Dominus possidet ciuiliter: emphyt. verò, vasallus, vel similis possidet naturaliter, vt dixi supra in præced. cap. artic. 4. Pone nunc, quòd iste emphyteuta facit vnum vsufructuarium, & vnum vsuarium in re emphyteutica, quod facere potest, vt l. 1. in princ. ff. quib. mod. vsusfr. amitt. & l. 1. in fi. ff. de superfi. & sic habes quatuor possidentes; vnum ciuiliter, & quatuor naturaliter, quia emphyteuta, vsufructuarius, & vsuarius possident naturaliter: directus verò dominus ciuiliter. sed pone, quòd omnes isti iuerunt ad nundinas, & sic retinent animo naturalẽ, vt l. 1. in prin. ff. de acq. poss. & traditur in l. clam possidere. §. fi. vnus intrat istam possessionem, & sic acquirit naturalem, & sic sunt quinque possessores in solidum, & quòd prædicti omnes emphyteuta, vsufructuarius, & vsuarius in solidum possideant, probatur in dicta l. fi. ff. vti posfid. vbi patet, quòd alteri contra alterum impedieti vti suo iure competit interdictum, vti possid. ergo quilibet possidet, & necesse est dicere, quòd quilibet possidet in solidum respectu sui iuris, quod etiã patet, quia si quilibet istorum non haberet tale ius à vero domino, vel à vero emphyteuta: sed putatiuo, si tamen vteretur tanquam habens illud ius ipsum ius præscriberet, vt patet in eo qui possidet, vt vsufructuarius, qui præscribit ipsum ius ususfructus, vt l. si ego. §. fin. ff. de public. & l. fin. C. de præscrip. longi temp. & in eo, qui titulo putatiuo possidet, vt emphyteuta, vel feudatarius, vt l. si sponsus. §. si de vectigalibus. ff. de public. & in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. si ergo quilibet præscribit suum ius in solidum; & cõstat, quòd nullus eorum habet ciuilem, sed naturalem; ergo quilibet possidet in solidum tantum naturaliter, & dicuntur plures naturales, non specie, sed indiuiduè; & si omnes isti de dicto fundo se absentarent, & vnus ingrederetur, ille similiter acquiret naturalem, vt dixi; & sic erant quatuor in solidum possidentes naturaliter, secundum Bart. Sed dicit Pau. de Cast. in dicto §. ex contrario. quòd ista videtur sibi magna absurditas; vnde dicit ipse, longa est differentia in-
98 ter possessionem † rei corporalis, in qua habentur ista iura, & possessionem ipsorum iurium: nam possessio rei nõ est illa, quæ causet præscriptionem ipsorum iurium, sed est quasi possessio ipsorum iurium, & sic ipsa iura sunt diuersa, ita sunt diuersæ quasi poss. & quælibet quasi possessio sui iuris est penes quemlibet in solidum, non autem, quòd vna, & eadem sit penes plures, sic nec est vnum, & idem ius penes plures; sed vera possessio rei nõ est penes quemlibet in solidum, sed est penes omnes pro parte ęquali, licet habeant iura inæqualia, quia non habent respectu directi dominij; nec est inconueniẽs, quòd licet vnus habeat plus iuris, quàm alter, quòd ęqualiter possideant, sicut videmus in simili in l. si finita. §. cum autem plures. ff. de dam. infecto. quando plures sunt missi in poss. ex primo decreto; vnus pro maiori parte, alter pro minori parte; & in pluribus creditoribus, quibus datur res pignori, quia quilibet possidet eandem rem pro parte ęquali, & tamen cuilibet est obligata in solidum pro sua quantitate, vt l. alienam. §. 1. ff. de pig. actio. & supra dixi. Nec ob. l. fin. ff. vti poss. quia non probat, quòd quilibet possideat in solidum ex eo, quòd ibi detur interdictum, quoniã ita potest habere illud interdictũ ille, qui possidet pro parte, sicut ille, qui possidet in solidum. & hanc dicit Paul. esse veritatem, secundum iudicium suum, & hæc est notabilis consideratio: sed arbitror, quòd idem senserit Bartol. nam voluit ipse, quod quasi possessio posset esse penes plures in solidum, vt statim dixi in 2. quæstione. Quare concludo circa prædicta exempla, ꝙ quamuis vera naturalis possessio rei possessæ non possit esse penes plures in solidum; sed, vt dicit Petrus in dicta l. fi. ff. vti poss. tales faciunt sibi partes per concursum, tamen quasi poss. naturalis, respectu iuris, quod quis habet in ipsa re, & respectu ipsius rei, potest esse penes plures in solidum ratione diuersitatis iuris, quod competit vnicuique, & hoc in quantum dicimus ipsum quasi possidere per insistentiam, respectu iuris sui; sed in quantum quilibet animo retinet quasi possessionem, respectu sui iuris, ex quo causatur ciuilis possessio, plures possunt in solidum possidere, quia vna quasi poss. vnius non est quasi poss. alterius, sed diuersa, sicut ius est diuersum; & sic sequitur, quòd non solum penes quinque, sed
99 etiã penes plures possunt esse possessiones † in solidum: nam dominus, qui concessit in emphyt. vel aliter ad vtile dominium, possidet rem ciuiliter animo; emphyteuta verò per insistentiam possidet rẽ naturaliter, & ratione sui iuris, in quantum in ipso iure insistit, possidet quasi naturaliter, in quantum verò quasi possessionem animo retinet quasi possidet ciuiliter, & si emphyteuta facit vnum vsufructuarium, & alium vsuarium, quilibet ipsorum, in quantum possidet ipsam rem, ratione sui iuris illam possidet naturaliter: in quantum verò retinet quasi poss. sui iuris, quasi possidet ciuiliter; & sic de vno vsuario, & pluribus vsuariis dicendum est: si verò omnes prædicti iuerunt ad nundinas, donec alius ingrediatur, quilibet retinet suam naturalem, & ciuilem; sed si alius ingrediatur, amittunt naturalem poss. retinet tamen quilibet suam ciuilem poss. vel quasi, vigore cuius vsucapio. & quasi dominium illius iuris acquirit, & similiter vni debentur fructus

tanquam vſufructuario, & alij tanquã vſuario eiuſdem rei, & ſi plures eſſent vſuarij, idem eſſet reſpectu vſus cuiuſlibet vſuarij, nec poſſeſſio rei reſpectu proprietatis impediẽ reſpectu vſusfructus, vel vſus, nec econtra, vt l. permiſceri. ff. de acq. poſ. & hæc videtur mihi veritas in hac difficili materia, licet Pet. in l. 1. in prin. in fi. ſui comm. dicat, quòd ſi ego ſum proprietarius, & tu fructuarius, & ambo ſimus extra fundum animo retinendæ poſſeſſionis, quòd tu fructuarius poſſides naturaliter extra fundum, & ego proprietarius ciuiliter, donec tertius ingrediatur: ſed ſi tertius ingreditur fundum, dicit Petrus, quòd dormire poteſt in fundo, ſi vult, ſed nullam habet poſſ. Mouetur, quia poſſ. non acquiritur, niſi quando eſt iuris adminiculo roborata; ſed iſto caſu ius reſiſtit: quia cum reperiat omnem poſſ. occupatam, & ſic nullam vacantem, ius non patitur, quòd aliquam poſſeſſionem acquirat, cum plures eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſint; ego dico, quòd cum poſſeſſio naturalis non poſſit eſſe penes duos in ſolidum eodem genere poſſidendi, quòd illi, qui exhibebunt, licèt plures ſint, tamen omnes poſſident ciuiliter ratione ſui iuris; ſed iſte, qui ingreſſus eſt poſſeſſionem, poſſidet naturaliter, per l. clam poſſidere. §. qui ad nũdinas. ff. de acq. poſ. vel dicamus, ſecundum alios corporaliter, niſi fortè talis eſſet ingreſſus poſſeſſionẽ aliquo titulo, vt quia tertius eidem vendidiſſet, vel donaſſet, & in poſſeſſ. immiſiſſet, per ea, quæ ſupra dixi in opin. Petri poſt opin. Azo. Et nota, quod licet plures ſint domini, vel ſocij habentes vnum ſeruum, licet ſeruus uno ſpiritu contineatur, tamen quilibet dicitur poſſidere ſeruum pro ſua virili portione; ſed ſi ſeruum manumitterent, quia ius patronatus eſt indiuiduum, quilibet in ſolidũ diceretur quaſi poſſidere ipſum ius patronatus, vt l. 1. & ibi per Bal. C. de ſeruo comuni manu. Quis autem ex pluribus poſſeſſoribus, & quanto ſuo, vel alieno nomine dicatur poſſidere, dicam in cap. paſtoralis. infra eod. artic. 36. & ibi videbimus de viro reſpectu vxoris, & econtra.

100 ¶ Secundò quæro, vtrum quaſi poſ. † poſſit haberi à duobus, vel pluribus in ſolidũ reſpectu eiuſdem rei. ¶ Sol. Dic, quod ſic: vnde quaſi poſſeſſio ſeruitutis, viæ, itineris, actus, & ſimilium ſeruitutum, poteſt haberi à pluribus, & reſpectu plurium prædiorum in ſolidum, vt l. 2. §. ex his. ff. de verbor. obligatio. & in l. via conſtituì. §. fin. ff. de ſeruit. ruſti. prædiorum. quia illa quaſi poſſeſſio eſt quaſi patiẽtia, quæ in ſolidũ præſtatur cuilibet, vt l. quotiẽs. 1. §. fin. ff. de ſeruit. & prædicta procedunt non ſolum in iuribus incorporalibus realibus habentibus cauſam diſcontinuam, ſed etiam in iuribus incorporalibus habentibus cauſam continuam, quoniam talia iura poſſunt plures in ſolidum quaſi poſſidere, vt eſt tex. in l. Lucio. ff. de aqua quotid. & eſti. not. Bar. in l. fi. ff. vti poſſid. Quid autem de iuribus non realibus, quales ſunt iuriſdictiones, & iura percipiẽdi pedagia, ſeruitia, aut ſimilia. Barto. in dicta l. fin.

101 ff. vti poſſid. dicit, quod iuriſdictio † poteſt eſſe penes plures in ſolidum, ſicut in tutoribus, vt l. inter tutores. ff. de admin. tutor. & l. 1. ff. de offic. proconſ. Item poteſt eſſe penes plures iuriſdictio; vna alta, & magna; & alia baſſa, & parua. Exemplum in Poteſtate huius ciuitatis Senenſis, qui habet iuriſdictionem vniuerſalem in tota ciuitate, & territorio, & ad ipſum appellat à iudicibus, & officialibus inferioribus: Capitaneus verò habet iuriſdictionem duntaxat in criminalibus, & in ciuilibus tantum reſpectu appellationum, quæ interponuntur à Poteſtate, & ſic ex duobus habẽtibus iuriſdictionem in ciuitate, vnus maiorem, alter minorem habet. Item poteſt eſſe iuriſdictio apud plures in eadem ciuitate, & territorio diuerſis reſpectibus. Exemplum, Poteſtas habet iuriſdictionem generalem, vt dixi: Iudex verò, & ſapientes pupillorum habent iuriſdictionem inter pupillos, & viduas, reſpectu pupillorum, & viduarum: officiales verò mercantiæ inter mercatores occaſione mercantiarum: camparius verò habet iuriſdictionem in damnis datis. facit l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudic. & l. 3. ff. de offic. præfec. vig. & l. 1. C. de emanc. lib.

102 Et iſtarum † iuriſdictionum quaſi poſſeſſio habetur hoc modo, videlicet per vſum iuriſdictionis ſciente, & patiente illo, ad quem ſpectat, aliàs non dicitur quis eſſe in quaſi poſ. vt l. 2. C. de ſeruitu. & talis quaſi poſſeſſio iuriſdictionis poteſt competere pluribus in ſolidum: vnde videmus, quòd in eadẽ ciuitate erũt duo, vel plures officiales habentes iuriſdictionem in ſolidum, vt dixi, in quibus locus eſt præuentioni, vt latius dixi in cap. penult. ſupra de foro competen.

¶ Et prædicta procedunt in quaſi poſſeſſione iu-
103 risdictionis: In iure verò percipiẽdi † pedagium, Bar. in dicta l. fin. ff. vti poſſid. vult, quòd nõ poſſit pluribus cõpetere in ſolidũ, ſicut perceptio vſusfructus non poteſt eſſe apud plures in ſolidum, ſed bene poſſet contingere, quod vnus poſſet recipere pedagiũ de aliquibus rebus, & alius de aliis, ſeu vnus generaliter, alius verò de animalibus tantum, vel vnus regulariter omni tempore: alius verò tempore iubilei, vel indulgentiæ tantum, & ſic de ſingulis, & qualiter in prædictis caſibus quis poſſit agere, & obtinere in interdicto, vti poſſidetis, tradit Bart. in dicta l. fin. ff. vti poſſid. dicam infra de reſtit. ſpoliat. in materia interdicti, vti poſſidetis.

104 ¶ Tertiò quæro, vtrum † detentatio poſſit eſſe penes plures in ſolidum. ¶ Sol. Bar. in dicta l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poſſ. in fi. quæſtio. dicit, quòd quandoque detentatio accipitur pro corporali, & aſſidua inſiſtentia in re, & iſta nõ poteſt eſſe penes plures in ſolidum, per tex. in dicto §. ex contrario. quandoque verò detentatio accipitur pro cuſtodia rei, vt l. cum legatorum. & l. ſi quis. ff. quib. ex cau. in poſ. eat. facit, quod traditur in l. 3. §. fin. ff. de acq. poſ. & iſta detẽtatio quãdoque eſt apta producere effectum dominij, quia ex ea poteſt deueniri ad ſecundum decretum, & tunc non poteſt eſſe penes plures in ſolidũ, vt l. ſi finita. §. cum autem. ff. de dam. infec. ſed faciunt ſibi partes per concurſum, vt d. §. cum autem. Quandoque verò nõ eſt apta producere effectum dominij, qualis eſt poſſeſſio ventris nomine, & qualis eſt detentatio duorum commodatariorum, qui habent cuſtodiam, ideo apud duos poteſt eſſe in ſolidum, vt l. ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. commod. ſecundum Bart.

¶ Quartò quero, vtrum quis eandem rem poſſit
105 ex † pluribus cauſis poſſidere. ¶ Sol. Regula eſt, qꝫ ſic, vt l. 3. §. ex pluribus. ff. de acq. poſſ. & l. non vt ex

vt ex pluribus. ff. de re. iur. licet ſecus ſit in dominio, quod ex pluribus cauſis haberi non poteſt, vt dictis iuribus. dixi latè ſupra in Rubrica, in primo tracta. artic. 5. quæſt. 5. Et ratio differentiæ eſt, quia poſſeſſio tendit ſemper ad acquiſitionem dominij, vt l. 1. in princ. ff. de acquir. poſſ. Sed noſtra intereſt plures habere vias, ſeu cauſas, ex quibus dominium poſſit acquiri. Inſtit. de actio. §. ſic itaque. & in l. 2. §. variis. ff. de legat. 2. & in l. 2. ff. de lib. legat. quæ ratio ceſſat in dominio: quia eo ipſo, quòd res ex vna cauſa eſt effecta noſtra, non intereſt vt ex alia cauſa fiat, ſecundum Angel.

¶ Ex pluribus igitur cauſis poteſt quis eandem rem poſſidere, vt puta tit. pro emptore, quia emit, & tit. pro ſuo, qui generalis eſt: & ideo non excludit titulum generalem, vt d. §. ex pluribus. iuncta l. 1. ff. pro ſuo. Item poteſt quis poſſidere eandem rem titulo pro emptore, quia emit, & titulo pro hærede, ſi emptoris factus eſt hæres, vnde dictus hæres dicitur poſſidere tam titulo hereditario, quàm titulo pro emptore, quem habebat ille, cui ſucceſſit, in quo titulo illius perſonam repreſentat, ſecus ſi emptor alicui legaſſet rem emptam, quia hoc caſu legatarius non haberet niſi titulum pro legato, cum ſit ſucceſſor ſingularis, qui non repreſentat defunctũ, vt traditur in l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebell. licèt ergo poſſ. ſit habita ex vna cauſa, poteſt tamen regulariter etiam ex alia haberi.

¶ Prædicta tamen regula recipit aliquas decla-
106 rationes. †

¶ Prima declaratio procedit, ſiue loquamur in poſſeſſione ciuili, vt probatur in dicto §. ex pluribus. qui loquitur in vſucapione, quæ ex ſola ciuili poſſeſſione cauſatur, vt l. 1. §. per ſeruum qui in fuga. ff. de acqui. poſſ. de quo tamen plenius dicam in cap. penult. infra eodem, artic. 41. ſiue loquamur de poſſeſſione naturali, ſecundum Bart. & Pontan. in dicto §. ex pluribus. per no. in l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoque. ff. de verb. oblig. iunctis not. per Bal. in l. 1. C. comm. de vſucap.

¶ Secunda declaratio eſt, quòd prædicta regula procedit non ſolum in poſſeſſione, ſed etiam in detentatione, quia eadem res poteſt ex pluribus cauſis detineri, vt l. ſi ante. ff. de acq. poſſ. & ibi per Bart. & Doct. ſed non poteſt ex vna cauſa poſſideri, & ex alia detineri, per ea, quæ ſupra dixi, & infra dicam.

107 ¶ Itẽ prędicta regula recipit plures † limitationes.

¶ Primò ſecundum aliquos, ſi modo loquamur in plurimis cauſis remotis, ex quibus eadem res poteſt poſſideri, ſecus ſi loquamur in cauſis proximis, quia ex plurimis cauſis proximis non poteſt poſſideri, prout eſt cauſa traditionis, vt no. glo. magna in dicto §. ex pluribus. ver. 4. ſi res debita. Sed ex plurimis cauſis remotis non ſolum poſſeſſio, ſed etiam dominium videtur haberi poſſe, ſecundũ aliquos, qui intelligũt tex. in dicto §. ex pluribus. dum dicit, quòd poſſeſſio poteſt haberi ex pluribus cauſis, intelligatur de remotis: ſed dum ſubdit ille tex. quod dominium non poteſt haberi ex pluribus cauſis, intelligatur de proximis. Sed dicit ibi Pau. de Caſtro, quòd iſti neſciuerunt quid dicere, & modicum ſciuerunt; vnde dicit ibi Paulus, quod in vtroque caſu ibi poſito, dum dicit, quod poſſeſſio ex pluribus cauſis poteſt haberi: dominium verò non poteſt haberi, intelligi debet de pluribus cauſis remotis.

¶ Secundò limitatur, ſi modo tales cauſæ concurrentes ſint adinuicem ſe compatientes, ſecus ſi ſint contrariæ non bene adinuicem compatientes, vt l. 2. in fi. ff. pro emptore. & ibi Dyn. vt puta, ſi res quam poſſidebam ex titulo emptoris habito à non domino fuerit deinde mihi donata à vero domino: nam hæc cauſa, ex qua mihi quæritur dominium cũ illa, ex qua non eram dominus, non compatitur: ſicut enim quis nõ poteſt emere rem ſuam, vt l. ſuæ rei. ff. de contrahẽ. empt. ſic non poteſt, quod ſuum eſt titulo pro emptore poſſidere. facit d. l. ſi quis ante. & quod no. gl. in l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poſ. tenet Bar. in d. §. ex pluribus, & l. 2. in fi. ff. pro empt.

¶ Tertiò limitatur, ſi modo ambæ cauſæ ſint vtiles, ſecus ſi vna vtilis, & alia inutilis, vt l. cum res. C. de contrahen. empt. quare, ſi rem mihi donatam à domino, emam ab alio, titulus poſſeſſionis nõ poteſt ſic multiplicari, quia ſecundus contractus eſt nullus, vt d. l. ſuæ rei. tenet Petr. in dicto §. ex pluribus. & ſequuntur Doct. licet glo. ibi aliter reſpondeat ad d. l. cum res. & malè: cum ergo contractus ſit nullus, non duplicatur titulus poſſeſſionis, quia per actum nullum non videtur quis velle recedere à præcedenti actu valido, vt l. ſi quis ante. ff. de acq. poſ. & ibi Pau. & Doct. & in l. ſi iure. ff. de leg. 3.

¶ Quartò limitatur, ſi modo ex nulla cauſa res ſit vſucapta, ſecus ſi ex vna cauſa res ſit vſucapta: vnde licet ante vſucapionem ex vna cauſa completa poſſit quis ex duabus cauſis poſſidere, ſecus tamen eſt poſt vſucapionem ex altera cauſa completam, vt l. ſequitur. §. lana. ff. de vſucap.

¶ Sed pro clariori intellectu diſtingue, quod aut plures cauſę concurrunt eodem tempore ante completam vſucapionem; & procedit regula, quod ex pluribus cauſis poteſt quis eandem rem poſſidere, vt d. §. ex pluribus. & prędictæ cauſę retinentur etiã poſt completam vſucapionem, ſi modo ante completam vſucapionem concurrunt, & ex eis dicitur habita poſſeſſio, & acquiſitum dominium, vt l. 2. in fi. ff. pro ſuo. Et ratio, quare poſt completam vſucapionem, & ſic poſt acquiſitum dominium dicũtur durare, eſt, quod ſicut lex à principio tolerauit plures cauſas in acquiſitione poſſeſſionis, ita etiã vult tolerare ex poſt facto, ſecundum Ang. in dicto §. ex pluribus. facit tex. Inſtit. de lega. §. ex contrario. ver. quod ſi in diem. Aut duplicitas cauſæ ſuperuenit poſt completam vſucapionem, & ſic poſt acquiſitũ dominium, & tunc poſſeſſio non poteſt ex duplici cauſa haberi, ſed tantum ex prima, quæ erat ante acquiſitum dominium, per quam dominium eſt acquiſitum, vt d. l. cum res. ſicut ſi vnam rem mihi acquiſitam ex titulo habito à vero domino, poſtea ab alio non domino emerim, vt ſtatim dixi in tertia limitatione. & ratio, quare hoc caſu poſt completam vſucapionem non poteſt poſſideri ex duplici cauſa nouiter ſuperueniente, eſt, quia ceſſat ratio, quare poſſeſſio ex pluribus cauſis haberi poteſt, de qua dixi in princ. iſtius quartæ quæſtionis, quia tales cauſæ tendunt ad acquiſitionem dominij: quare cum res fuerit effecta noſtra, amplius non curatur cauſa alia, ex qua poſſideamus. Nec ob. ſi diceres, quod tex. in dicto §. ex pluribus. videtur contrariari, dum

dicit, & eũ qui vſuceperit pro emptore, & pro ſuo poſsidere. & ſic videtur velle, quòd etiam poſt vſucapionẽ completam poſsit ex alia cauſa poſsidere: quia tex. ille poteſt intelligi, vt ſentit ibi glo. ſuper verbo, vſuceperit, dum tex. dicit, vſuceperit, hoc eſt vſucapere inchoauerit, & clarius ibi tenet Dynus.

¶ Item poteſt ſecundo modo intelligi, ſecũdum Rayn. q verbum, vſuceperit, ſonet in præteritum, & futurum, & ſic Iureconſultus cum miniſterio ſue
108 rit vſus illo modo ſubiunctiui † modi, quod poteſt accipi in præteritum: & ſic accipitur, quando à principio plures tituli concurrunt. Item poteſt accipi in futuro, quando ex poſt facto ante completã vſucapionem noua cauſa, ſeu nouus titulus ſuperuenit, quæ cauſa durat etiam poſt completam vſucapionem, & hoc ſenſit gl. ſuper dicto ver. vſuceperit, in quantum dicit, quòd poteſt denotare præteritum, vel futurum ſubiũctiui, per l. 1. §. 1. ff. pro ſuo. facit, quod no. glo. in verbo, commiſerint, in cap. 2. de conſtitu. lib. 6. & glo. in verbo, elegerit. in cap. ad hæc. ſupra de reſcrip. & quod no. Bart. in l. vt gradatim. §. ſed ſi lege. ff. de muner. & honor.

¶ Et ſi tu diceres, quid eſt opus multiplicare iſtos titulos, & iſtas poſſeſsionis cauſas, maximè vnam poſt aliam, cum ſecunda videatur ſuperuacua, eo quòd ſi nõ concurrunt eodem tempore per primã citius peruenitur ad vſucapionem, & ſic ad acquiſitionem dominij, & ſic alia videtur ſuperuacua, & ſuperflua, propter quod non videtur fienda tanta difficultas, q ex pluribus cauſis poſsit haberi poſſeſsio: ex quo, finita vſucapione, alia deſinit, vt ſenſit glo. ſuper verbo, poſsidere. in dicto §. ex pluribus. ſicuti ſi rem tuam vſucapiens tibi ſuccedam, quia ſtatim, quòd tibi domino ſuccedo, deſino vſucapere, vt l. 2. §. fi. ff. pro empt. & ſic illa glo. videtur velle, quòd ſecundus titulus extinguatur, poſtquam ex primo titulo acquiſiui dominium, quia ex quo res eſt effecta mea, non poſſum illam acquirere virtute ſecundi tituli: nam res ſemel vſucapta non poteſt amplius vſucapi. Vnde circa queſtionem propoſitam, quare ergo poſt completam vſucapionem ex primo titulo dicitur ex vtraque cauſa poſsidere, cũ à modo ſecũda cauſa, ſeu ſecundus titulus videatur ſuperfluus? Reſpondeo, vt ſupra dixi, quia ex quo ſemel lex tolerauit à principio, ſcilicet ante completam vſucapionem, quòd ex vtraque cauſa poſsideret, tolerat etiam hoc, quod dũret poſt completam vſucapionem, vt d. §. ex cõtrario. ver. quod ſi in dic. & ideo ante cõpletam tolerat, quia ius non eſt omnino perfectum, ſed tẽdit ad acquiſitionem dominij, quod eſt ius perfectum, & intereſt noſtra habere plures vias ad ipſum dominium acquirendum, quæ ratio ceſſat in dominio, quod eſt ius in ſe perfectum, vt ſupra dixi in principio iſtius quartæ queſtionis. Poteſt etiam eſſe vtile ſaltem hodie, ſi fortè reſpectu primi tituli ſuperueniret ſcientia, & mala fides, quòd res non fuiſſet illius, à quo habui ex aliquo titulo: & ſic non procederet vſucapio ex illo titulo, vt in cap. fin. infra de præſcrip. & in regula, poſſeſſor malæ fidei. de regul. iur. lib. 6. quamuis hoc non procederet de iure ciuili, per l. 1. §. illo procul dubio. C. de vſucapio. tranſ. ſecundum Io. de Imo. Nam, ſi emi rem ab vno non domino, poſſum emere etiam ab alio non domino, vel domino, aut ex titulo donationis, vel ſimili recipere, & valet ſecunda emptio, vel donatio, quia non eſt facta ex re mea, & poſſum ex vtraque cauſa vſucapere, & dominium acquirere, ſi nullus eorum erat dominus, quia ambæ cauſæ concurrunt tempore acquiſitionis aptæ ad vſucapionem, licet illas acquiſuerim diuerſis temporibus.

¶ Et aduerte, quia ſi bona fide tu emiſti rem mobilem à B. & cœpiſti vſucapere, ſed non compleuiſti vſucapionem, quia ſolum tranſiuerunt duo anni, & ipſe B. mortuus eſt, & te reliquit hæredem, & ſic incipis eandem rem titulo pro hærede poſsidere, & vſucapere, iuncto tamen titulo pro emptore, quòd ſi vſucapio poſtea compleatur per lapſum anni, qui deficiebat vſucapioni ex primo titulo, dubitatio inſurgit, vtrum etiam vſucapiam titulo pro hęrede. Vna eſt opinio, quòd ſecundus titulus extinguatur, poſtquam res eſt vſucapta ex primo titulo. Alia eſt opinio in verbo, poſsidere. in ver. vel ſubtilius, quod ipſe quartus pro hærede non annihilatur; ſed finito primo anno, qui deficiebat ad vſucapionem ex primo titulo, habebo dominium non ſolum ex primo titulo pro emptore, ſed etiam ex vtroque titulo. Nec obſt. quod ſolus titulus per ſe nõ ſufficit ad acquiſitionem dominij per vſucapionem, niſi accedat poſſeſsio legitimi temporis, quod legitimum tempus in dicto exemplo quo ad titulũ pro hærede non ſufficit, cum poſſeſsio pro hærede non durauerit, niſi anno: quia reſpondetur, quòd hoc procedit, quando cum titulo pro hærede non eſſet coniunctus primus titulus, cum quo abeſt lapſus temporis, ſeu poſſeſsio legitimi temporis: vnde lapſus primi legitimi temporis ad vſucapionem, implet effectum vtriuſque tituli. & facit, vt ex vtroque dicatur habere dominium. & pro hoc vult glo. præall. in d. ver. vel ſubtilius. & ſequitur Pa. de Caſt. & mihi placet, licet Bar. potius videatur inclinare in primam opinionem illius glo. de qua ſupra dixi.

¶ Et ex prædictis, & ex his, quæ dixi ſupra in Rubrica, in primo tract. arti. 5. quæſt. 6. potes colligere,
109 in quibus conueniant acquiſitio † dominij, & acquiſitio poſſeſsionis. In hoc enim cõueniunt, quia poſſeſsio facta mea, non poteſt amplius fieri mea, ſicut dominium. In hoc verò diſconueniunt, quia ex pluribus cauſis ſeparatis diuerſo tempore cõcurrentibus dominium haberi nõ poteſt, prima remanente valida, intelligendo, vt plenius dixi ſupra in Rubrica, tract. 1. art. 5. quæſt. 6. ſed bene poteſt haberi poſſeſsio ex pluribus cauſis ſeparatis diuerſo tempore concurrentibus, vt ſupra dixi. & ratio diuerſitatis deſcendit ex his, quæ dixi ſupra in princ. iſtius quartæ quæſtionis; & qualiter intelligatur illud, quod nihil habet commune poſſeſsio cũ proprietate, latè traditur in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquir. poſs. & etiam apparebit ex his, quæ dicam infra cod. c. fi. in 7. princ. tract. in 1. & 2. art.

¶ Quintò quæro, vtrum vnus poſsit eãdem rem
110 naturaliter, & ciuiliter † poſsidere.

¶ S o l. Petr. in l. 1. in princ. ver. nunquid vnus poteſt. ff. de acq. poſs. tenet, quod vnus non poteſt habere per ſe, aut per alium, niſi vnam poſſeſsionem. Subdit tamen, quod hoc non poteſt probare, niſi perſuadendo hoc modo, videlicet per conſiderationem petitorij, & poſſeſsorij. Exemplum, poſſeſsio naturalis, & poſſeſsorium ex ea deſcendens, reſpondet poſſeſsorio vſufructuarij: poſſeſsio verò ciuilis, & poſſeſsorium ex ea deſcendens, reſpondet petitorio proprietarij: ſed vſusfructus, & proprietas in diuerſis perſonis ſunt diuerſa iura, & ſic poteſt vnus habere vſumfructum, & alius proprietatem, & tamen vnus, & idem homo poſsidens fundum pleno jure, non poteſt habere in eo proprietatem, & vſumfructum, quia vſusfructus eſt ſeruitus, & res ſua nemini ſeruit. dixi ſupra in Rubr. tract. 1. artic. 1. habet ergo vnum ius duntaxat, ſed verum, quod illud vnum ius habet tantum effectũ, & tantum operatur in perſona vnius quãtum operantur vſusfructus, & proprietas ſeparati, & poſiti in diuerſis perſonis, vt l. vti frui. ff. ſi vſusfr. pet. Idem ergo dicendũ, ſecundũ Pet. in terminis noſtris, quia ſi vnus poſsidet rem pleno iure, non habet niſi vnũ ius, & talis poſſeſsio eſt tantæ potentiæ, & tantum habet effectum in perſona vnius quãtum effectum haberet in diuerſis perſonis, ſecundum Petrum: & ideo poteſt transferre in alium poſſeſsionem naturalem, retenta ſibi ciuili, vt puta faciendo illum feu datarium, emphyteutam, vſufructuarium, & vſuarium, &c. Item poteſt transferre ciuilem, retenta ſibi naturali, puta faciendo illum directum dominũ, retinendo ſibi rem in emphyteuſim, vel ad vſumfructum, vel ad vſum. Item poteſt transferre vtranque, ſed ſi non habet niſi naturalem, aut ſolam ciuilem, illam ſolam, quam habet, poteſt transferre, quia nemo plus iuris, &c. vt in regula, nemo plus iuris. ff. de reg. iur. & in l. traditio. ff. de acquiren. rerum domin. ſic etiam eſt de aliis iuribus, quia qui habet plura iura, poteſt omnia transferre. Item vnum trãsferre, & aliud retinere poteſt, in l. ſi domus. ff. de ſeruit. ruſtic. prædiorum. Nec obſt. ſi diceres, quia ſi nemo plus iuris poteſt in alterum transferre: ergo cum dixeris, quòd licet vnus poſsideat pleno iure, non habet niſi vnam poſſeſsionem, videtur, quòd non poſsit niſi vnam transferre, & ſic non debet poſſe transferre naturalem, retenta ſibi ciuili, nec ciuilem, retenta ſibi naturali, quia quod vnum eſt, non poſſunt eſſe duo, quia eſſet cõtradictio terminorum, & terminatorum, vt dixi ſupra in c. 1. art. 2. Item, ſi non habet niſi vnam, non videtur poſſe illam in duos transferre, faciendo vnum proprietarium, & alium vſufructuarium, vel ſimilem: quia reſpondeo, quòd hoc deſcendit ex duplici effectu poſſeſsionis meæ, vigore cuius poſſum facere vnam poſſeſsionem ciuilem, & aliam naturalem: nã etiam dominus, qui in fundo ſuo non habet vſumfructũ, poteſt vſumfructum in alium trãsferre, vt in l. quod noſtrum. ff. de vſufr. Et ex his eſt expeditus iſte 26. artic. & hæc decretalis.

SVMMARIVM.

1 *Homines faciles ſunt ad diſſentiendum: variæ enim ſunt voluntates.*
2 *Eccleſia conuentualis quæ dicatur, & vnde.*
3 *Iuris eligendi quaſi poſſeſſio abſque titulo, quomodo acquiratur.*
4 *Ius non eſt probabile, ſed probatum.*
5 *Libelli contrarij actoris, & rei admittuntur ſuper eodem facto.*
6 *Petitorij, & poſſeſſ. ex vtraq; parte cumulari poſſit.*
7 *Articuli variè appellantur.*
8 *Dictio, tantum, quid ſignificet, & num. 9.*
10 *Agens poſſeſſorio recuperandæ, quid probare debeat.*
11 *Geſta immediatè, magis influunt, quàm mediatè.*
12 *Articulandi modus ad probandam quaſi poſſeſſionem alicuius iuris.*
13 *Poſſidere hodie præſumitur ex eo, quod quis poſſedit in præteritum.*
14 *Electio facta aliquibus excluſis, & ſpoliatis, non eſt nulla ipſo iure, ſed annullanda.*
15 *Teſtium fidei tria detrahunt.*
16 *Negatiua tã expreſſa, quàm tacita eſt improbabilis, niſi ſit coarctata loco, & tempore, num. 17. & 29.*
18 *Spoliare aliquem ſuo iure, quando quis dicatur.*
19 *Libellus eſt latiſſimè interpretandus quo ad vim comprehenſiuam.*
20 *Argumentum à maiori ad minus, & à minori ad maius, qualiter formetur. Et quam vim habeat, numero 21.*
22 *Conceſſa omnia intelliguntur, quæ non reperiuntur expreſsè prohibita.*
23 *Conſenſus collegij non per ſingulos, ſed collegialiter præſtari debet.*
24 *Exceptio ſtimulationis competit reo ſtimulato contra actorem ſtimulantem.*
25 *Dictio, immediatè, quid importet.*
26 *Dominus olim, an hodie præſumatur dominus.*
27 *Electionis ad quaſi poſſeſſionem, quæ ſint neceſſaria.*
28 *Teſtes varij an ſint repellendi, & quomodo.*
30 *Teſtes negatiuam probare ſatagentes non ſolum expreſsè, ſed etiam tacitè, repelluntur.*
31 *Dictio, quodammodo, denotat improprietatem.*
32 *Dictio, quaſi, denotat improprietatem.*
33 *Interdictum, vnde vi, directũ, pro quibus competat.*
34 *Lex non verbis, ſed rebus debet eſſe impoſita.*
35 *Electio eſt quaſi fructus iuris eligendi.*
36 *Sententia debet eſſe conformis libello.*
37 *Actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, quæ ſint.*
38 *Conſuetudo ex quot actibus inducatur.*
39 *Præſcriptio in incorporalibus contra ius commune non procedit, niſi adſit titulus.*
40 *Collegiati non poſſunt præiudicare ſucceſſoribus ſine debita ſolẽnitate, ſuperioris auctoritate, & cauſa.*
41 *Præſcriptio, quæ eſt contra ius, quid requirat.*
42 *Vſus ſolus abſque alia cauſa, vel titulo ſufficit ad inducendam conſuetudinem.*
43 *Præſcriptio an inducatur ex ſola patientia abſque titulo. & num. 44.*
45 *Seruitus non eſt à bonis, ſeu fundo ſeparata.*
46 *Negligens id ad quod tenetur, eo ipſo videtur tacitè permittere.*
47 *Præſumptio eſt pro facto antiquo.*
48 *Actus poſitiuus fortius operatur quam ſola taciturnitas, & negligentia.*
49 *Vſurpatio, aut delictum non præſumitur in leuibus.*
50 *Poſſeſſio vera rerum corporalium, qualiter, & per quos actus acquiratur.*
51 *Rerum omnium, quæ occupanti conceduntur per apprehenſionem poſſeſſionem acquirimus.*
52 *Poſſeſſio rerum ab alio poſſeſſarum, an per traditionem acquiratur.*
53 *Theſauri poſſeſſio, an ſola inuentione abſque apprehenſione quæratur.*

54 *Possessio vera tribus modis acquiritur.*
55 *Partis fundi apprehensione, an totius possessio acquiratur.*
56 *Capite baptizato, totus puer baptizatus intelligitur.*
57 *Ius hæreditarium, quomodo acquiratur.*
58 *Partis possessæ ratione, an præsumatur pro residuo.*
59 *Iurisdictionis quasi possessio, quomodo acquiratur.*
60 *Vasallus ingrediens possessionem vnius rei solius, intelligitur acquisisse possessionem omnium aliarum rerum feudi.*
61 *Castro vendito, an intelligatur venditum territorium, vel iurisdictio.*
62 *Matris acquisitione, an intelligatur acquisita possessio fœtus existentis in vtero.*
63 *Lacus acquisitione, an intelligatur quæsita possessio piscium in eo existentium.*
64 *Possessione fundi quæsita, an acquiratur possessio thesauri in eo absconditi.*
65 *Lex, clauibus, de contraben. empt. declaratur.*
66 *Statutum puniens inuentum cum armis, non comprehendit inuentum non apprehensum.*
67 *Domus acquisitione, an intelligatur quæsita possessio cementorum.*
68 *Dominij acquisitione casu, quo dominium quæritur ex solo titulo, an etiam possessio acquiratur.*
69 *Lex 2. §. filium, de vsucap. declaratur.*
70 *Hæres etiam suus per solam additionem, vel immixtionem in hæreditate absque rerum hæreditariarum apprehensione, illorum possessionem non acquirit.*
71 *Possessio nisi apprehendatur, non transfertur ex solo titulo, etiam in ecclesiam, vel fiscum.*
72 *Prælatus an ex electione, & confirmatione acquirat possessionem prælaturæ absque installatione, & numero 76. & 77.*
73 *Parti non est licitum per diffinitiuam accipere propria auctoritate rem sibi per iudicem adiudicatã.*
74 *Iurisdictionis exercitium dependet à possessione, sicut fructuum perceptio.*
75 *Prælati comparantur tutoribus, & curatoribus.*
77 *Rectores seculares, an ante confirmationem administrare possint.*
78 *Spoliare possessorem propria auctoritate non licet.*
79 *Vsufructuarius non habet dominium.*
80 *Cap. si quis. 92. dist. declaratur.*
81 *Possessio rei alienæ positæ in domo mea me sciente, an mihi quæratur.*
82 *Inuestitura, an transferat possessionem.*
83 *Arrha est signum venditionis.*
84 *Inuestire aliquando pro instituere sumitur.*
85 *Possessio, an acquiratur possidenti per aliquam rem rei ab illo possessæ.*
86 *Monachus, in quibus pro mortuo habeatur, & non.*
87 *Vsusfructus acquisitione, an acquiratur possessio, & qualis.*
88 *Creditor, an per pignoris receptionem acquirat possessionem rei pignoratæ.*
89 *Pignus conuentionale parit solum ius in re.*
90 *Actio pignoratitia habet locum pro rebus in domo locata existentibus.*
91 *Creditor, & debitor diuersis respectibus possidere dicuntur.*
92 *Remedium ordinarium, quando non faciat cessare extraordinarium.*
93 *Veritas quando non præferatur fictioni.*
94 *Debitum fundi pignorati extinguitur per fructuum perceptionem.*
95 *Creditor certis respectibus dicitur pignus sibi traditum possidere.*
96 *Debitor, non creditor possidet quo ad effectus respicientes dominium.*
97 *Creditor dicitur incontinenti possidere pignus sibi traditum in causam iudicati.*
98 *Commodatario, an rei commodatæ possessio quæratur.*
99 *Precario, an possessio transferatur.*
100 *Depositario, an per deponentem quæratur possessio.*
101 *Sequestro, an quæratur possess. rei sequestratæ.*
102 *Possessio, an per primum, & secundum decretum quæratur.*
103 *Possessio, ex quibus actibus quæratur.*
104 *Possidere an quis per solam habitationem dicatur.*
105 *Rei furatæ, & raptæ, an quæratur possessio.*
106 *Possessio, an mihi quæratur ex confessione aduersarij asserentis me possidere.*
107 *Filiationis quasi possessio, an ex patris nominatione quæratur.*
108 *Animus exigitur ad acquirendam possessionem.*
109 *Causa, an requiratur ad acquirendam possessionem.*
110 *Donatio inter coniuges est reprobata.*
111 *Possessio, an transferatur ex causa iniusta, & inualida.*
112 *Possessio, an purè, sub conditione, & in diem quæri possit.*
113 *Possessionem adeptus quis dicatur.*
114 *Fuisse, an censeatur, quod non durauit.*
115 *Effectus inductus per litis contestationem quo ad acta probatoria durat, licet peremptа instantia pereat.*
116 *Factum legitimè semel, quo casu censeatur factum, & consequetur effectum; licet non duret factum.*
117 *Factum quo casu non censeatur factum, nisi duret.*
118 *Detentatio qualiter acquiratur.*
119 *Corruptio vnius est generatio alterius.*
120 *Actus corporeus, & animus requiritur ad acquirendam possessionem.*
121 *Actus qui exiguntur ad acquisitionem possessionis.*
122 *Possessio rerum corporalium, & quasi possessio incorporalium acquiri potest per actus veros, & fictos.*
123 *Acquisitio quasi possessionis fit per varios actus.*
124 *Seruitutis realis quasi possessio, ex quibus actibus acquiratur, num. 127.*
125 *Inferior non potest acquirere quasi possessionem actuum spectantium ad superiorem. & num. 126.*
128 *Possessio vera non acquiritur rei per solum titulum sine traditione.*
129 *Ingrediens possessionem castri, vel ecclesiæ habentis subiectos, an acquirat quasi possessionem subiectionis absque aliquo vsu subiectionis.*
130 *Iuris decimandi quasi possessio, an acquiratur per traditionem prædij decimalis.*
131 *Vsufructuarius naturaliter possidet fundum.*
132 *Inductus in possessionem castri, vel ciuitatis animo acquirendi quasi possessionem iurisdictionis, an illam acquirat.*
133 *Inductus in possessionem corporum ecclesiæ, animo acquirendi quasi possessionem iuris administrandi, an illam acquirat.*
134 *Inductus in possessionem capituli, vel chori, an acquirat quasi possessionem vocis dandæ, & iuris eligendi. & num. 152. vbi declarat.*

Positus

135 *Positus à superiore in possessionem tribunalis iurisdictionalis in apparatu, an acquirat quasi possessionem iurisdictionis ex hoc actu.*
136 *Prælatus, an per ingressum fundorum ecclesiæ videatur acquisiuisse quasi possessionem prælaturæ.*
137 *Iuris patronatus quasi possessio, ex quib. acquiratur.*
138 *Feudatarius in dominū, & dominus in feudatarium, quomodo acquirat ius subiectionis.*
139 *Seruitutis iure, quod quis sit vsus, qualiter probetur.*
140 *Facto etiam datur voluntas intelligi.*
141 *Electioni alicui interueniens, an videatur acquisiuisse quasi possessionem iuris eligendi, num. 142.*
143 *Iuris præsentandi quasi possessio, per quot actus acquiratur.*
144 *Camera, & cauena, seu caneua, quid sit.*
145 *Hospitatio gratiosa non inducit obligationem in futurum.*
146 *Agenti vtili interdicto, vnde vi, in corporalibus, quid probare sufficiat.*
147 *Possessor malæ fidei non facit fructus suos.*
148 *Quasi possessio, vt acquiratur respectu eorum, contra quos quis illam quærere intendit, quæ requirantur.*
149 *Patientia aduersarij, an requiratur ad acquirendam quasi possessionem. & num. 150. vbi distinguitur de patientia.*
151 *Patientem pati ytentem iure suo, ex quibus constare possit.*
153 *Subditi vnius prælati excommunicati ab alio, an obedire teneantur.*
154 *Iuri facultatis non præscribitur.*

CAP. III.

VM Ecclesia Sutrina. Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens possessionem, & spoliationem probat; sed nõ dominium, seu proprietatem, obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio. hoc dicit. Diuiditur principaliter in duas partes. In prima ponitur facti, & processus narratio. in secunda diffinitio. secunda ibi, Nos igitur. Prima subdiuidit in quinque. Prima ponit petitionẽ actoris. Secunda reconuentionem actoris, ibi, vero. Tertia, modũ processus, ibi, partibus. Quarta allegationem actoris, ibi, pars canonicorum. Quinta, allegationes reorum ex parte clericorum. Secunda principaliter diuiditur in duas. Prima diffinit petitorium, secunda possessorium. secunda ibi, verum quoniam. Et in tex. ibi, sede Apostolica, quòd fortè ista ecclesia immediatè subiecta est Romano Põtifici, & tũc seruanda sunt tempora, de quibus in cap. cupientes. de elect. lib. 6.

¶ In tex. ibi, postulabant, supple & etiam postulabant se restitui ad pristinum ius eligẽdi, & sic intentabant possessorium, & petitorium, vt patet ex forma sententiæ, & sic erant actores.

¶ In tex. ibi, probatam. dicunt Goffr. & Hostien. quod probare hoc superfluum fuit, & de hoc infra ibi, varios, dic, id est contrarios. Et est primũ, quod allegatur contra canonicos: & secundum, quod allegatur dicitur ibi, aduersus: & tertium, quod allegatur contra canonicos est ibi, & quod negatiuam, secundum Hostien.

¶ Ibi, non solum, de quo actum est, dic, quod hoc olim nõ erat de tex. sed erat glo. Tancredi. nec fuisset necessarium, si isti clerici expresè intentassent petitorium.

¶ Ibi, ius eligendi. dic s. quo ad proprietatem.

¶ Ibi, præstiterit. dic. i. probauerit. s. reus.

¶ Ibi, faciendis. dic, per hoc patet, quòd isti clerici petierunt, quod canonici non eligerent sine ipsis, alioquin canonici non sic fuissent absoluti, nec ipsis clericis silentium impositum, cum tantum super petitis pronunciandum sit, vt in cap. licet Heli, de simo. & per id, quod traditur per Ioan. Andr. in cap. Abbate. infra de verb. signif.

¶ Primò nota ibi, conuenientes in vnum, quod canonici volentes deuenire ad prælati electionem debent in vnum conuenire, de quo in glo. 1.

¶ Secundò nota ibi, sicut moris. quod inuocatio spiritus sit, quæ fit pro electione celebrãda per declarationem hymni, Veni creator spiritus, vel per missam Spiritus sancti. de quo in cap. cum terra, de elect. non est de solennitate substantiali ipsius electionis, nec de iure communi, sed potius ex quadam consuetudine.

¶ Tertiò nota ibi, vnanimiter. quod commẽdabile est, & plurimum proficuum, quod ad electionem procedatur vnanimiter, secundum Innocent. & Ioan. And. hic, & in cap. innotuit. supra de elect.
1 licet rarò hoc fiat, quoniam homines † faciles sunt ad dissentiendum. 8. quæstio. 1. cap. non est nouum, & in l. item si vnus. §. principaliter. ff. de arbi. & quoniam variæ sunt hominum voluntates, vt l. quia poterat. ff. ad Trebellian. & quot homines, tot capita: quot verò capita, tot sententiæ, vt inquit Brutus ad Torquatum, & refert Cicero in lib. de finibus bonorum, & malorum. Vnanimiter autem fieri dicitur, quod fit nemine discrepante, vt in cap. bonæ, de postul. prælat. & in cap. tertio loco, de probatio. & in cap. dilectus. & ibi per Dom. Anton. supra de temp. ordin. & per Dominum meum, & Io. de Imo. in cap. ad aures. supra quod met. cau. & in cap. licet Tranensis. supra de offi. lega. quod paulo ante legimus in voce, & probatur ex etymologia vocabuli, quoniam vnanimes, idem est, quod vnius, & vnum non possunt esse plura, quoniam repugnaret contradictio terminorum, vt dicit Bald. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. Quid autem de verbo, concorditer. latè dixi in cap. 3. de re iudic.

¶ Quartò nota ibi, clerici conuentualium, quod non solùm ecclesiæ regularium possunt dici conuentuales, sed etiam ecclesiæ seculares conuentuales: nec mirum, quia ab etymologia dicitur à con-
2 ueniendo, † seu coeundo in vnum, & sic ex eo, q simul conueniunt. 15. dist. cap. 1. in fi. no. Archidia. 63. distinct. cap. vota. Conuentus enim, cœtus, concilium, capitulum, fraternitas, & similia conuentus appellari possunt. dixi latè in cap. dilecta, de excess. prælat. in secunda quæstione principali. tex. & Dominus meus in cap. 1. infra de testi. vbi ponitur pro concilio. Ex consuetudine tamen conuentualis ecclesia appellatur illa, quæ est religiosorum, de quo in cap. scriptum, de elect. Capitulum verò appellatur secularium, vt ibi dicitur.

¶ Quinto nota ibi, consueuerint interesse, quod ex sola exercitatione eligẽdi acquiritur quasi poss.
3 iuris eligendi absque † aliquo titulo.

¶ Et aduerte, quia ex his verbis, iuncto vers. ibi,

parte

parte clericorum.ibi,adfuisse, &c. colligitur, quod per clericos duo deducebantur, scilicet interesse,& vocis datio; & sic patet, quòd sola interessentia nõ concludit quasi possessionem iuris eligendi, quia hæc quandoque conceditur ex gratia,sed vocis dãdæ potestas non sic de facili conceditur, vt not. Innoc.in cap.bonæ,de postul.prælat. de quo in glo.3. & vide ad prædicta,quod latius dicam infra,art.28.

¶Sextò nota ex prædictis, & ex tex. quòd licet electio episcopi de iure communi solum spectet ad canonicos ecclesiæ cathedralis, tamen hoc ius est prescriptibile per clericos extrinsecos à collegio. In contrarium tamen fortiter videtur obstare text. noster in ver. partibus. ibi, dum tex.dicit,quòd canonici allegabãt, quòd per testes eorum probatum esset, quod ad eos tantum spectabat, sed si de iure cõmuni ad eos tantum spectasset, non videtur hoc necessarium. ¶Sol. Goffr. vt arbitror, timore huius contrarij, dicit, quòd ista probatio fuit superflua,quia de iure communi canonici fundatam habebant intentionem suam, vt in cap.1.supra de electio. & ideo non debebant admitti ad probandum
4 hoc,quia † ius non est probabile, sed probatum,infra de appell.sæpe.ff.de proba.l.ab ea parte. no.glo. in cap.1.de confess.lib.6. dicam latius in tit.de confess. in materia positionum. ego arbitror posse aliter solui, videlicet, quod isti voluerunt probando excludere intentionem aduersariorum, videlicet, quòd non fuissent admissi ad electionem,vel quòd non fuissent admissi, vel vocem dedissent, de quo in glo.super verbo,negatiuam.

¶Et aduerte ad id, quod dixi, quod est præscriptibile, quia procedit, dummodo tanto tempore possideatur, & producatur ad tempus legitimum, de quo hic per Doct.vide,quia non est materia nostra,sed propriè pertinet ad tit.de elect. & ad tit.de præscrip. & ibi fortè videbimus.

¶Septimò nota,quòd super eodem facto admit-
5 tuntur libelli † contrarij ex parte actoris,& rei,& si per ambobus pronunciatur: nam canonici hic petierunt electionem à se factam cõfirmari, & clericis in futurum silentium imponi. Ex aduerso verò clerici petierunt electionem confirmari ratione quasi possessionis, & ius eligendi eis adiudicari. pro quo facit tex.in fi.ibi,actore non probante.

¶Octauò nota ex prædictis,& ex tex. quod sicut pro parte actoris potest accumulari petitorium & possessorium, ita ex parte rei conuenti vtrunque in
6 reconueniendo potest accumulari: † nam canonici petebant electionem suam confirmari, & ipsis clericis super molestia silentium imponi, quod respicit tam petitorium,quàm possess. tuendę quasi possessionis. Ex aduerso verò clerici intentabant petitorium,quod patet ex illis verbis, cõsueuerunt,&c. nam cum consuetudo sit ius, per hoc videbantur petitorium intentasse, & per illa verba, quæ postea sequuntur, dum dicitur, eis renitentibus, & exclusis, videntur intentasse quasi possessorium. Dicit tamen Ioan. Andr. in hoc esse ponderandam conclusionem libelli, & quòd ita seruant aduocati. Sed tu dic de hac materia, vt latius dicam infra eodem, cap.fin.in 7.tract.artic.24.& quatuor seq.

¶Nonò nota ibi, exclusis, vnum modum amittendi quasi possessionem iurium incorporalium,videlicet per exclusionem à loco, vbi quis debebat exercere actum vna cum aliis. ad quod vide, quod latius dicam in cap.penult.infra eod.art.42.

¶Decimò nota ex prædictis, & ex tex. quod in retinenda quasi possessione iurium incorporalium non semper sufficit animus. ad quod vide,quod dicam infra eod.cap.cum super,art.34.

¶Vndecimò nota ibi, intentionem, practicam
7 pro articulis tradendis in scriptis, † quos quandoque appellamus intentionem,vt hic,& cap.2.de ordi.cog.quãdoque verò assertionem,vt hic, & C.de temp.appel.in l.per hanc. Interdum articulos, vt in cap.1. supra de litis contesta. in cap.præsentium,de testi.lib.6.in cap.ex tenore, & cap.veniens. infra de testib. Aliquando verò appellantur epistola, vt in cap.fraternitatis,& in cap.per tuas,infra de testib.& in cap.cum Ioannes,de fide instrum.tradunt Ioann. Andr. & Zabar.in cap.1.de ordi.cogni. vide glo.in verbo,articulos.in clem.sæpe,de verb.signif.dicam latius infra de confess. in materia positionum,& articulorum.

¶Duodecimò nota ibi,quòd ad eos tantum,de significatu dictionis, tantum. Est enim inclusiua
8 affirmatiuæ eius, cui annectitur, † & exclusiua, seu negatiua aliorum. Exemplum in tex.nostro. Canonici dicebant, quòd ius eligendi spectabat ad eos tantũ,& sic respectu canonicorum dictio,tantũ,ponit, & includit, respectu verò aliorũ negat: & ideo dicit Ioann. Andr. quòd sicut aliquando reperitur negatiua prægnans, vt ipse dicit in capit.super hoc, de renunciatio. sic etiam affirmatiua reperitur prægnans, quia negat alios, siue excludit. facit capit.re quisisti. infra de testam. & cap.inter.infra de purg. cano.tex.& Ioan.And.super verbo,tantum. in cap. Romana.2.respon.de senten.excom.lib.6. & C.de sacrosan.eccles. in l.qui sub prætextu.& C.de episc. & cleric.l.si quis non dicam. C.de iure deliber. l.1. C.de suis,& legit.l.fin.C.de probat.l.rationes.& ibi Bart.tradit Bald.in repet. l.cum mulier.ff.sol.matri. col.25. no.etiam in l.iuris ordinem. C.de iurisdict. omn.iud. & quod traditur per Bart.in l.si cum dos. ff.rerum amot.

¶Aduerte tamen, quia si dictionẽ tantum,præ-
9 cedit negatiua, † tunc includit non solum respectu termini cui adiungitur, sed etiã alterius, vt est text. in l.non tantum.ff.de appellat.& quandoque etiam prædicta dictio subintelligitur.ff.de publicia. l.cum sponsus. ff.de aqua plu. arcen. in l.super iter. ff.nau. caup.stab.l.furti. §.quod si. ff.de iniur. in l.lex Cornelia.§.domum.

¶Decimotertiò nota ibi, vltimo, & immediatè
10 præfuerunt, quòd agens † possessorio recuperandæ, debet probare de sua deiectione possessionis tempore.ff.de vi,& vi arm.l.1. §.interdictum autem hoc. dicam latius infra in tit.de rest.spol. in materia interdicti,vnde vi.

11 ¶Decimoquartò nota ex eisdem verbis, † quòd gesta immediatè magis influunt,quàm mediatè.facit ff.de excep.rei iud.l.cum de hoc. tradit Io.And. in rub. de sepult.

¶Decimoquintò nota ibi,vocem habuisse,mo-
12 dum articulandi,†ad probandum quasi possess.alicuius iuris,debet etiam articulari exercitium,quod solum competit habenti illud ius: isti enim clerici fecerunt

fecerunt articulos,quod interfuerunt electioni triũ episcoporum, & vocem dederunt: actus enim vocis dandæ est ille, qui pertinet ad electionem.

¶Decimosextò nota ex prædictis, & ex tex.arg. quòd ex eo,quod quis possedit in præteritum,præ-
13 sumitur hodie possidere, † de quo per Doct. in c. cum ad sedem,infra de restit.spoliat.& per Legistas in l.siue possideris. C.de probat. dicam latè in cap. pastoralis,infra eod.art.38.

¶Decimoseptimò nota ibi,irritandã. quòd electio facta aliquibus exclusis,& spoliatis nõ est nulla
14 ipso iure, sed annullanda: † vnde venit irritanda, non solum quando aliqui contemnuntur, vt in c. quod sicut. supra de electio.sed etiam quando spoliantur, vt hic.

¶Decimooctauò no.ex ver.nos igitur, tria quæ
15 detrahunt fidei testium, videlicet † variatio, & vacillatio,& quòd negatiuam probare tenentur.de vacillatione, & variatione dic, vt traditur in l.qui varia, aliàs qui falsa.ff.de testib. infra de testib.cogen. cap.præterea.3.quæst.9.cap.nihilominus. sed vide, quæ latissimè dixi in cap.qualiter.2.de accusat.in 9. princ.artic. quæst.39.

¶Decimononò nota,q sicut negatiua expressa
16 est improbabilis, † ita & tacita,quæ insurgit ex positione affirmatiua: nam testes pro parte canonicorum inducebantur ad probandum, quòd tantum ad eos, & sic tacitè, non ad clericos, electio pertinebat. Vnde testes, qui talem negatiuam conabantur probare, sunt suspecti de falso, vt hic per Innoc.& per Ang.in Auth.de hæred.& Falc.§.hinc nobis. per Bald.in l.actor. C.de probat. & Ioan.de Imo.in l.si ita stipulatus.§.Grisogonus.ff.de verbor.
17 oblig. quod tamen procedit, nisi † sit coarctata loco, & tempore, quia illa est probabilis, vt in c.cum olim.1.& ibi not.infra de priuil. & in cap.cum olim Abbas.supra de offic.deleg.& in c.olim, de rescrip. & de materia per Doct.in cap.bonæ,de elect.& hic per glo.super verbo, negatiuam. de qua materia latius dicam in tit.de probat.

¶Vigesimò nota ibi, contradicentibus,& exclusis,iunctis illis verbis, in quasi poss.reducentes, &c.
18 quod vbi plures habent exercere † eundem actum diuerso iure, si aliqui procedũt ad illum actum suo iure, non admissis aliis,qui debent alio iure interesse,videntur istos spoliare iure suo,& ideo sunt restituendi, vt hic.

¶Quid autem si omnibus idem ius competeret, & aliqui aliis non vocatis actum exercerent,vtrum alios spoliare videãtur.Dominus meus hic remittit ad not.per Inno.in cap.querelam,de electio. & per Feder.consil.27. ego dicam in tit.de restitutio.spoliat.vbi congruit.

¶Vigesimoprimò nota ex illis verbis, in quasi possessione, quod incorporalia non dicuntur possideri, sed quasi possideri. de quo dixi latè in capit. præced.artic.25.

¶Vigesimosecundò nota ex ijsdem verbis, formam,& practicam ferendi sententiam, cum agitur possessorio pro iuribus incorporalibus: debet enim fieri restitutio ad quasi possess. quam spoliatus habebat ante controuersiam motam, de quo dicam infra,in tit.de restit.spoliat.

¶Vigesimotertiò no.ibi,iure ciuili. quod etiam in decidendis causis in foro ecclesiastico possint iura ciuilia allegari.

¶Vigesimoquartò nota ibi,non solum. de quo actum est, quod in iudicium videtur deductũ non solum id, de quo expresè actum est, sed etiam alia veniunt, de quibus expresè non est actũ: veniunt ergo, quæ in actione proposita includi possunt. ff. de iudic.in l.solemus. & hoc procedit,nisi nominatim actum est,vt non veniant:& iste est sensus istius literæ.de quo in gl.super verbo,venire in iudicium.

¶Vigesimoquintò ex prædictis, & ex tex.nota,
19 quod † libellus est largissimi iuris, seu latissimè interpretandus quo ad vim comprehensiuam, quia comprehendit omnia, ad quæ potest adaptari ius deductum in iudicium, nisi illud expresè fuerit exceptum: extranea verò non comprehendit,vt in cap.examinata, de iudic. & in l.fin. C.de fideicom. libert.dixi latè in cap.fin.supra de libel.obla.art.33.

¶Vigesimosextò nota ex eisdem verbis, quod procedit argumentum à minori, de quo in glo.super verbo,argumentum. in c.cum in cunctis. supra
20 de elect.& procedit hoc modo, videlicet, † cum in iudicium veniant ea,de quibus nominatim non est actum, vt veniant, fortius hic debet venire petitorium, de quo aliquid fuit actum. sic etiam valet argumentum à maiori,in authen.multo magis. C.de sacrosanct. eccles. & cognoscitur, vtrum argumentum fiat à maiori, vel minori, quia à maiori fit negatiuè, seu destructiuè, hoc modo,si id,de quo magis videtur inesse, non inest: ergo necid, de quo minus. vel hoc modo, si Imperator non potest expugnare castrum: ergo nec miles; vel si Aeacides non potest te superare in prælio: ergo nec Tersite. Argumentum verò à minori fit per contrarium affirmatiuè, & inductiuè hoc modo, si id, de quo minus videtur inesse, inest: ergo id de quo magis: vnde, si miles potest castrum expugnare: ergo & Imperator;& si Tersite in prælio potest te superare; ergo & Aeacides. & de materia vide in dictis iuribus,& in regula,non debet,cui plus.ff.de reg.iur.& in l.seruum filij.§.1.ff.de leg.138.dist.cap.fin laicis. 32.quæst.5.si Paulus.& in l.1. C.de nego.gest.& ibi latè per Albe.de Rosa.& in l.qui indignus.ff.de senat.& l.1.§.1.ff.de his,quæ in test.delen.

21 ¶Et prædicta † argum.à maiori, vel minori,plus operantur, & fortius concludunt, quàm à pari, vel à simili, secundum Alber. de Rosa. in l.de quibus. ff.de legib. quod de se est satis manifestum.

¶Aduerte tamen, quia hic in tex.nostro potius videtur argui à constitutione legali, sicut supra.de constit.cum M.

¶Vigesimoseptimò nota, quòd omnia intelli-
22 guntur concessa, † quæ non reperiuntur expresè prohibita. facit l.statuas. ff.de religio. & sumpt.funer. & l.necnon.§.quod eis. ff.ex quib.caus.maior. & l.ab ea parte. ff.de probationibus. ad quod vide, quæ traduntur per glo. super verbo, non conueniunt, in cap.inter corporalia, supra de transla.prælat. & ibi per Doct.

¶Vigesimooctauò nota ibi, actore non proban te, id ad quod quotidie allegatur, in l.qui accusare. C.de eden. vbi tex.dicit, quod actore non probante, etiam si reus nihil præstitit, absoluendus est.

¶Vltimò nota ex fine tex. de sententia perpetui silentij

silentij impositiua: imponitur enim actori, & non reo, vt dicit glo. super verbo, imponentes. in cap. penult. infra eodem.

¶ Glo. prima quærit, quare debentes eligere debeant in vnum conuenire, & soluit.

¶ In tex. ibi, sum in medio eorum. dic, vt habetur in Euang. Matth. cap. 18.

¶ In fine glo. vel dic melius, secundum Domi-
23 num meum, quod ratio est, quia actus † collegij, non per consensum singulariter, sed in communi præstitum expediri debet; vnde collegialiter præstari debet consensus, vt in cap. in Genesi, supra de electio. de quo Dominus meus remittit hic ad not. per eum, in cap. cum omnes, de constit. & per Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & bene facit, quia ista non est materia tituli nostri, vide per Bald. in l. non ambigitur. ff. de legib. per Archidia. 63. dist. c. 1. Ego plura tetigi de materia in cap. dilectus, infra de simo. & in cap. dilecta, de excess. prælat. sed fortè latius Deo duce videbimus in tit. de his, quæ fiunt à maio. parte capituli. quamuis glos. Innoc. Hostien. & Doct. & latius per Henricum Boich tractetur in cap. tua, infra de his, quæ fiunt à præl.

¶ Glo. secunda sentit contrarium, & soluit.

¶ In fine glo. dic, vel solue, secundum Hostien. quod contraria locum habent, cum principaliter intentatur possessorium: hic enim intẽtabatur per modum reconuentionis, & sic erant duæ mutuæ petitiones, supra tit. proxi. cap. cum dilectus, & c. fi. & ista solutio est bona. Nec obstat, si diceretur, q̃ sti canonici exceptionis remedio repelli debebãt, donec facta esset restitutio, argum. d. cap. cum dilectus. quia potest ad hoc dupliciter responderi, secundum Innoc. Primò, quia isti noluerunt de hoc excipere. facit cap. 1. infra tit. prox. Vel secundò, & melius, quia posito, q̃ excepissent, tamen per hoc non fuissent canonici repulsi à petenda confirma-
24 tione: & ratio est, quia † exceptio spoliationis competit reo stimulato, & ad iudicium vocato contra actorem stipulantem, vt in dicto cap. 2. sed canonici hic nõ agebant contra clericos, sed petebant confirmationem electi, implorando iudicis officium, & in hoc multum instant Doct. Sed Domin. meus dicit, quòd verus intellectus huius cap. est, quòd canonici in prin. solummodo petierunt confirmationem; sed clerici contradixerunt, petendo eam cõfirmari, deducentes per modum causæ, & non principaliter possessorium, & petitorium, dum dicebant illam electionem confirmandam tanquam factam eis renitentibus, & exclusis, cum tamen consueuerint interesse, vt hoc clarè colligitur ex princip. sed partes postmodum inceperũt disputare super propriet. & possess. deductis per modum causæ. & sic quælibet partium videtur deduxisse, quicquid iure habebat in electione, vt apertè colligitur in tex. nostro, in versic. verum. si enim directè principaliter deduxissent possessorium, & petitorium. tex. in dicto ver. verum, non argueret, prout arguit, & sic debet intelligi glo. nostra, dum dicit, quod isti clerici egerũt petitorio, & possessorio. & propter hanc causam fuit hic pronunciatum super possessione, & iure eligendi, licet super principali petitione vtriusq; partis hoc non contineretur, cũ principaliter solum intentaretur confirmandam, vel infirmandam esse electionem: & sic non est contra, quod not. in cap. licet Heli, de simon. & quod not. in cap. qualiter, & quando. 2. de accusatio. in quibus dicitur, quòd sententia debet esse conformis libello. Item tollitur contrarium de l. fin. C. de fideicomm. liber. in quantum dicit fatuum esse iudicem, qui pronunciat super non petitis: quia respõdetur, vt patet ex prædictis, quòd partes post petitionem confirmationis, & infirmationis electionis inceperũt litigare super possess. & petit. deductis per modum causæ, & plenam cognitionem adhibere, & plenas probationes producere; & ideo talis sententia videtur satis fuisse conformis libello, & petitioni ipsorum. Secus autem si summariè fuisset de hoc agitatum, & cognitum, arg. tex. & quod ibi traditur per glo. & Bar. in l. si iudex. ff. de his, qui sunt sui, vel ali. iu. & in l. 2. ff. de orig. iur. facit l. 2. C. ad legem Cornel. de fals. Item facit tex. noster, ibi, pars canonicorum, &c. & hunc intellectum etiam sensit Innoc. licet loquatur multum obscurè. Hostien. verò ad fugiendum dicta contraria, tenet, quod expresè fuerit actũ possessorio, & petitorio. Sed dicit Dominus meus, quod non congruit literæ, nec haberet aliquam dubitationem, & frustra Papa argumentaretur, prout facit in versic. verum.

¶ Præterea prædictus intellectus continet diuinationem, &, vt dicit hic Ioan. de Imo. videtur contra tex. in dicto ver. verum. vbi Papa arguit per coniecturas, quod deductum fuerit petitorium, quod non debuissent facere, si illud principaliter fuit deductum, quia in incertis, non certis, locus est coniecturis. & ideo Inno. dixit, quòd non fuit expresè deductum principaliter, sed per modum causæ, super quo partes excipiendo, & replicando suscepe-
runt disputationem, & super illo fuit lis contestata, & sententia lata: quam ob causam, si de nouo principaliter intentaretur, obstaret exceptio rei iudicatæ, secus si non fuisset lis contestata, sed summariè de hoc cognitum, prout etiam intellexit Dominus meus, & ita procedat l. si quis cum totum. §. si ancillam. ff. de excep. rei iudic. Sed dicit Io. de Imo. quod ista est diuinatio. Vnde dicit ipse, quod melior videtur opinio Ioan. de Lign. qui tenuit contrariam opinionem, per not. per Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligatio. & ad iura allegata per Innoc. in contrarium respondet, quod in eis nõ fuit plenariè cognitum: ideo non obstat in alio iudicio, argum. cap. veniens. 2. infra de testib. Subdit tamen Ioan. de Imo. quòd prædictæ opiniones possunt concordari distinctione, quia aut actor succũbit super deducto principaliter, non principaliter, sed per modum causæ, & succubuit ex eo, quia non probauit, & tunc procedat opinio Innoc. & dom. Anton. aut succubuit ex eo, quia reus probauit de iure suo, & tunc procedat opinio Ioan. de Lign. vt in simili voluit Bart. in d. l. sed si ante. ff. de excep. rei iudic. & ita potest intelligi tex. noster, quoniam hic constitit de iure ipsorum reorum, hoc est ipsorum canonicorum, qui sustinebant partem rei respectu iuris eligẽdi, quod clerici ad se pertinere dicebant, vt innuit hæc litera. pro qua opinione facit, quod no. Bartol. in dicto §. si ancillam. & prædicta procedunt, quando fertur sententia pro reo super deducto per modum causæ; si verò ferretur cõtra reum.

Bart.

Bart. in l. fundum. ff. de exceptio. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat. sentit, quod talis sententia non noceat reo, si postea deducatur principaliter in iudiciũ, quod prius fuit deductum solummodo per modum causæ. facit l. vendicantẽ. & quod ibi no. ff. de euic. & ratio sit, quia fauorabilior est causa rei, quàm actoris. Vnde dicit, quod sententia lata cõtra excipientem etiam in plenario iudicio non nocet, si postea agatur ad alium effectũ, secus si sententia proferretur pro reo excipiente, quia illa prodest postea in via agendi, si sit accessoria ad iudicium agitata per viã exceptionis, vt d. §. duo fratres. & vide latius per Bart. in d. l. sed si ante.

¶ Et ex prædictis habes, an & quãdo sit pronunciandum super deductis per modum causæ, & an & quando sententia super talibus lata præiudicium generet.

¶ Glo. tertia quærit, vtrum fuerit necessarium capitulari, & probari prædictos clericos interfuisse electioni episcoporum, qui vltimo, & immediatè præfuerunt huic ecclesiæ. & sentit, quod sic, per tex. nostrum, qui dicit, vltimò & immediatè præfuerunt; nam ad obtinendum restitutionem non sufficit, q̃ aliquando fuerint in poss. seu quasi poss. licet secus sit in dominio, vt l. siue. C. de proba. & quia in præscriptionibus vltima tempora ponderantur.

¶ Item ponderandum est, quod tex. dicit imme-
25 diatè, † ad denotandum continuationem possessionis sine interruptione.

¶ In tex. ibi, siue possidentis. dic, hæc glo. non bene dicit, in quantum sentit differentiam esse inter dominium, & possess. volens, quòd olim dominus, hodie præsumatur dominus, sed olim possidens nõ præsumatur hodie possidere, ex quo quis ad sui cõmodũ allegat se nunc possidere, quia hoc non procedit sine magna dubitatione, de quo per Dominum meum, & Doct. in cap. cum ad sedem, de restitutio. spoliat. & per Bart. in l. Celsus. ff. de vsucapio. & de hoc ego latè dicam in cap. pastoralis, infra eo.
26 artic. 38. & vtrum olim † dominus, hodie presumatur dominus, vide, quod latè dixi supra, in primo trac. artic. 7. aliàs 8. maximè in ver. tertio modo probatur dominium. Fatetur tamen Dominus meus cautum esse, quod probetur possessio tempore spoliationis, & ita ad maiorem cautelam hic fuit articulatum, & probatum de possessione tempore spoliationis: vnde dicit Innoc. quod petens se restitui ad ius incorporale, debet probare se tunc possidere, quando fuit eiectus de sui quasi possess. argu. l. 1. §. interdictum. ff. de vi, & vi ar. de quo dicam infra, tit. de restit. spoliat. Et qualiter dicatur hoc probari, dicam in dicto artic. 38.

¶ In eadem glo. ibi, vult tempora spectãda. dic, idem tenet Specul. in tit. de probat. §. 1. ver. sed quæritur, qualiter. & glo. 16. quæst. 4. in cap. volumus.

¶ Sed aduerte, quia glo. non bene dicit, in quãtum vult, quòd ad probandam præscriptionem requiritur, quod probetur possessio in fine, quia satis est probare principium possessionis, & allegare possessionem de præsenti, sed non est materia nostra, vide latè per Bart. & Modern. in d. l. Celsus. dicam latè in tit. de præscrip. Et quantum ad terminos nostros satis videretur sufficere, quod isti clerici probarent, quod olim interfuerunt electionibus, & vocem dederunt, quia tunc præsumitur continuatio vsque in præsentem diem, nisi per partem aduersam interruptio probaretur. Fatetur tamen Dominus meus melius esse capitulare, vt hic dicitur in tex.

¶ Glo. super verbo, vocemque habuisse: quærit, quia text. noster dicit, per istos clericos fuisse capitulatum se electioni interfuisse, & vocem dedisse, vtrum hæc duo sint necessaria ad quasi poss. & di-
27 cit, quòd sic, quasi non sufficit † sola interessentia.

¶ In fine glo. dic, Doctor. hic tractant, per quos actus acquiratur quasi posse. s. tu vide, quæ dixi in Rubrica, tract. 5. artic. 10. & quod latius dicam infra eod. artic. 28.

¶ Glo. super verbo, vacillasse. colligit, & allegat iura probantia. Deinde sentit contrarium, quod
28 propter varietatem testes † non sint repellendi, vt in cap. nihil, de verborum signif. vbi dicitur, quòd nihil obstat narrandi diuersitas, si testes in vnũ consonantes rei finem concordẽt. glo. videtur velle, & bene, quod quandoque testes vacillant, seu variant re, & verbis, & nocet, vt hic, & in cap. licet. infra de probat. quandoque verò variant verbis, sed non re, & tunc variatio non obstat, vt d. c. nihil.

¶ Et aduerte, quia iste articulus non pertinet ad titulum nostrum: ideo dic de eo, vt in iuribus hic alleg. & per glo. & Archid. 11. quæst. 3. cap. nihilominus. & per Specul. in tit. de inquisit. §. 1. vers. quid si vnus. & Ioan. And. in addit. §. iam de interrogatoriis. in additione, quæ incipit, incautè ponit. & in additione, quæ incipit, idem in quouis actu probãdo. & per Hostien. in summa, in tit. de testib. §. quæ varietates. & in cap. 1. de arbit. lib. 6. & ibi per dom. Domin. & per dom. Anto. in cap. licet ex quadam, & cap. veniens. infra de testib. glo. in cap. periculose. infra de pœn. glo. & Docto. in l. ob carmen. §. testes. ff. de testib. Bart. & Ioan. de Imo. in l. 1. §. si quis neget. ff. quemad. testam. aper. & traditur etiam in l. 1. C. de confess. & l. cum antiquitas. C. de testamen. & per Bald. in repet. l. de quibus. ff. de legib. & in repe. l. data opera. C. qui accusa. non poss. & in l. 2. C. de donat. ante nupt. & l. quicunque. C. de seruis fugit. & l. testium. C. de testib. & per Salic. in l. ea quidem. C. qui accusa. non poss. & per Innoc. Ioan. And. do. Anton. & Dominum meum in cap. qualiter. 2. infra de accusat. & ibi latissimè dixi in 9. princ. art. q. 39. sed si tempus dabitur, dicam plenius in tit. de testi. vbi conuenit.

¶ Glo. super verbo, negatiuam. quærit, qualiter testes canonicorum conarẽtur probare negatiuam, & est satis clara.

¶ In fine glo. dic, hoc exemplum nõ videtur bonum, quia loquitur de negatiua coarctata certo lo-
29 co, & tempore; & ideo poterat probari, † vt in capit. tertio loco, de probat. & traditur in cap. bonę. 2. de elect. quia de ponendo eo modo, quo dicit glo. sequitur, quòd testes interfuissent electionibus dictorum canonicorum, & nunquam viderunt clericos prædictos interfuisse, & vocem dedisse electioni simul cum canonicis, & sic esset coarctata loco, & tempore. Vnde Innoc. exemplificat, quod testes dicebant electionem tãtum ad canonicos pertinere, & sic implicabant negatiuam, videlicet, q̃ non ad ipsos clericos, & sic ancipites periurium incurrere poterant, cum ad eos ex priuilegio spectare potuissent,

tuissent, & sic deponerent super facto alieno, quod poterat eis esse occultum, propter quod non erat eis fides adhibenda, argum. l. Marcellus. ff. rer. amot. & l. Iulianus. ff. de in lit. iur.

30 ¶ Ex quo infertur, quòd † testes non solum repelluntur, quando expresè fatagunt probare negatiuam, sed etiam quando implicitè. facit cap. super hoc, de renunc. Dicit tamen hic Hostien. quòd testes taliter deponentes possunt excusari à periurio, interpretando eorum dictũ de iure communi, quo iure tantum ad canonicos, & non ad alios spectat electio episcopi, sed talis attestatio esset frustratoria, vt dixi in 6. notab.

¶ Sed aduerte, quia exemplum glo. posset saluari, quia tex. non dicit, quòd prædicti testes simpliciter fatagerent probare negatiuam, sed dicit quodãmodo negatiuam, & sic non propriè negatiuam,

31 sed quodammodo, quæ dictio † denotat improprietatem, vt no. glo. Angel. & Imo. in l. si me in vacuam, in princ. ff. de acq. poss. ad quod bonus tex. in cap. dudum. 2. supra de elect. & ibi glo. super verbo, fortè, in fi. tradit Bar. in l. quod si vir, cum l. sequen. ff. sol. mat. & in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. Instit. per quas personas nob. acquir. §. sed sui. & l. in suis. ff. de liber. & posthu. & l. 1. §. sanctæ. ff. de rerum diuis. & Instit. eod. §. sanctæ. tetigi in clem. 1. vt lite penden. & ad prædicta facit, quod statim dicam de dictione, quasi. ¶ In glo. super ver. quasi poss. & de materia probationis negatiuæ, dicam latius in titu. de probat. vbi conuenit.

¶ Glo. super verbo, in trium episcoporum; primò colligit, deinde format quæstionem, & soluit, & sentit contrarium, & illud soluit.

¶ In eadem glo. ibi, nisi constet, quòd vi, clam, vel precario, dic, sed qualiter hoc constare possit, aliquid tetigi supra in Rubrica, tract. 5. articulo 10. post principium.

¶ In ead. ibi, mistam causam. dic, quia in illo interdicto non sufficit solum docere de possessione, sed etiam opus est probare de proprietate.

¶ In fi. glo. dic, de materia huius glo. infra, art. 28. & vide, quæ dixi supra, in Rubrica, in 5. princip. tracta. artic. 10.

¶ Glo. super verbo, quasi poss. sentit contrarium ad tex. in quantum dicit, quod Papa restituit clericos ad quasi possess. quoniam debebat restituere ad

32 veram poss. non ad quasi poss. cum dictio, † quasi, denotet improprietatem, vt in cap. prout, infra de dolo, & contum. & cap. parochianos. infra de deci. & l. item Mela. §. 1. 2. & 3. ff. ad leg. Aquil.

¶ Sol. Glos. fortè metu huius contrarij dicit, quod tex. ideo dicit quasi possess. quia incorporalia non possidentur, sed quasi possidẽtur. ad quod vide, quæ dixi supra eod. cap. 1. artic. 21. & in cap. præceden. artic. 25. Respondeigitur directè ad contrarium, quod vera est restitutio, respectu restitutionis in se, sed respectu rei, super quo fit restitutio, in qua nõ cadit vera possessio, dicitur restitui ad quasi pos. Deinde glo. format contrarium ad tex. & nõ soluit. Vnde dic, quòd hoc contrarium non venit contra id, quod glo. statim dixit, sed contra tex. In quantũ vult, quòd fiat restitutio in rebus incorporalibus, quia hoc videtur esse contra tex. in dicto cap. reintegranda. allegatum in glo. pro contrario, vbi tex. dicit eum restituendũ, qui res ecclesiæ, vel proprias suas substantias perdidit. Et loquitur ille tex. de restitutione rerum corporalium. Vnde dicit lo. And. quòd quamuis ille tex. dicat rerum corporalium restitutionem fieri, nõ tamen negat, quod nõ debeat fieri pro rebus incorporalibus, cũ hoc alibi expresè concessum reperiatur, vt hic, & 2. quæst. 2. cap. nullus. ff. de seruit. l. penul. in fi. dicam latius infra de restit. spoliat. & sic transeunt Doctor. Sed contra hoc oppo. de l. 1. §. hoc interdictũ. & l. 3. §. vnde vi. ff. de vi, & vi ar. vbi tex. dicit, interdictum, vnde vi, competere solum pro rebus soli, & sic corporalibus. & ideo glo. ibi dicit, quod pro iuribus, & sic rebus incorporalibus non datur interdictum, vnde vi. Sed Bart. ibi dicit, quòd hoc verum, respectu directi in-

33 terdicti, † vnde vi, quod non competit nisi pro rebus corporalibus, secus in vtili. & idem tenet Inno. in cap. querelam. supra de electio. & mihi placet. dicam latius in tit. de restitut. spoliat. in materia interdicti, vnde vi.

¶ Glo. super verbo, reducentes. sentit contrariũ ad tex. quòd ista restitutio clericorum fuerit sine effectu, cum Papa ipsis clericis super electionibus faciendis silẽtium imposuerit, vt patet ex fi. tex. Glo. fatetur contrarium, dicens, quòd solo verbo fuit facta ista restitutio, & non re, cum constaret de proprietate: vnde ratione proprietatis, quæ absorbet possessionem, hæc restitutio non habuit effectum.

34 Sed contra hoc facit, quia lex, † non verbis, sed rebus debet esse imposita, vt in cap. commissa, de electio. lib. 6. & in l. quod Labeo. ff. de Carbon. edicto. & quia superuacuis remediis non est vtendum, vt l. diuus. §. hæc stipulatio. ff. vt lega. nom. cauea. & in cap. 2. infra de probatio. ¶ Sol. Huius fortè contrarij timore Tancr. & Hostien. dicunt, quod immo fuit facta restitutio, ex quo cassata fuit electio de episcopo, ipsis renitentibus, & exclusis. Laur. verò tenet glos. & idem Ioan. Calder. dicentes se non videre, quod propter illam cassationem restitutio facta nõ fuerit, cum cassata fuerit electio propter antiquam quasi possessionem clericorum, & hoc factum fuit sine aliqua restitutione, & sic volũt, quòd ad nullum possessionis, vel quasi poss. actum facta fuerit restitutio, & bene dicunt, secundum Dominum meum, qui dicit considerandum, quòd Papa prius cassauit electionẽ, & postea restituit clericos: ergo restitutio non operatur effectum cassationis, immo sine aliquali restitutione venit cassanda electio facta aliquibus renitentibus, & exclusis prosequentibus contemptum suum, vt in c. quod sicut, & cap. bonæ, supra de elect. Sed quia per hoc non videtur responderi ad cõtrarium supra formatum, quare facta fuerit restitutio, ex quo erat inutilis. Io. Calder. in cap. cum dilectus, prope fin. infra eod. dicit, quòd ista pronunciatio fit super possessorio, vt satisfiat iuri disponẽti, vt quod de qua re cognitum fuit, de ea pronunciatio fieri debeat, vt in cap. cum super, infra eod. & in l. de qua re. ff. de iudic. Item propter fructus, vt not. infra cap. prox. & infra de testib. cap. significauerunt. Sed tunc opponitur: videtur enim, quòd nullus fructus naturalis, aut industrialis debeatur; naturalis nõ, quia constat de proprietate alterius, & ideo quis non facit tales fructus suos contra dominum, quinimmo per dominum vendi-

vendicari possunt; industriales ẽt non videntur deberi, quia ex quo constat aliquem esse dominum, potest dominus illos per iudicis officium petere, vt no. in cap. grauis. infra de restit. spol. & l. ex diuerso. ff. de rei vend. Insti. de offici. iudicis. in princip. cum igitur teneatur huiusmodi clandestinus possessor restituere tales fructus cum effectu, ergo illos petere non potest. obstat emi illi exceptio, dolo facis, &c. & maxime, cum notoriè cõstet nunc de proprietate ex parte alterius. Sed aduerte, quia contrarium videtur adeo difficile, vt dicit Do. meus; quòd Do. Anton. in cap. pastoralis. infra eo. videtur illi acquiescere, licèt loquatur in alijs terminis. sed sequendo glos. infra c. proximo, quæ aperte vult quòd vàleat hæc restitutio quo ad fructus medio tempore perceptos, quod etiam voluit gl. in cap. significauerũt. infra de testi. dicit Dom. meus, quòd cum propter dolum & violentiam istius spoliatoris non valuerit iste possessor fructibus vti, non debet talis dolus sibi nocere & alteri prodesse, cum tali casu cesset omnis æquitas, & ideo cessare debeat iudicis officium. & pro hoc facit iste tex. nã electio est quasi fructus

35 iuris eligendi, † vt not. in cap. in literis. de rest. spol. & ideo hic cassatur, non obstante quòd nunc liqueret de proprietate partis aduersæ. ex quibus concludit, hanc restitutionem omnino esse inanem. facit quod not. in simili, in clem. quia regulares. de sup. negli. præla. & poterit etiam prodesse ipsis clericis, quia fortè nõ contentabantur de episcopo electo. vnde cassata dicta electione, forte alius eliget, & hæc consideratio mihi placet.

¶ Glo. super ver. quicquid. in prin. all. cõcor. dein de opponit, quòd isti Canonici nõ potuerunt deducere aliquid in iudicium, cum ipsi essent rei, & possi derent. glo. soluit & bene.

¶ In fi. gl. dic, de hac materia confessoriæ, & negatoriæ dixi latissimè in 5. principali tracta.

¶ Gl. super ver. id venire in iudiciũ. opponit, quia tex. vult ꝙ omnia veniant in iudicio &c. sed contra,

36 quia sententia debet esse conformis libello, † seu petitioni, vt in c. qualiter. 2. de accus. quoniã fatuus est iudex, qui pronuntiat super non petitis, vt l. fin. C. de fideicomm. lib. ergo in iudicio non veniunt nisi expressa in libello. ¶ Sol. glo. dicit quòd tex. põt intelligi dupliciter. primo in iudicio speciali, vt in vendicatione & simili. & sic regula text. nostri potest intelligi, quòd veniunt omnia, dummodo possint cõprehendi in libello, ita quòd sint proportionabilia naturę actionis in iudicium deductæ, quales sunt fructus, vsuræ, expensæ, & cætera huiusmodi, quia quãtum ad prædicta libellus est latissimi iuris, & latissimè interpretandus. Secundo modo potest intelligi dicta regula in iudicijs generalibus, seu vniuersalibus, qualis est petitio hæreditatis, actio pro socio, de quibus dixi supra de libel. obl. cap. 2. artic. 12. in primo membro princip. quæst. 17. & 18. in his enim veniunt omnia quæ comprehenduntur sub genere seu vniuersitate, nisi specialiter excipiantur. Et prædicta procedunt in iudicijs bonæ fidei, secus in actionibus stricti iuris, in quibus non veniũt nisi illa de quibus actum est, vt veniant, vt l. eleganter.

37 ff. de dolo. cum simil. & quæ sint † actiones bonæ fidei, & quæ stricti iuris, vide tex. Insti. de acti. §. actionum. & per glo. in c. venerabilis. infra de except. in quibus iuribus videas de materia, quia nõ pertinet ad titulum nostrum. & similiter de alia materia glo. nostræ in ver. ar. ex hoc loco, vide in iuribus allegatis in glo. & Doct. quia non est materia nostra.

¶ Glo. super ver. tertio. tractat, quot actus indu-

38 cant consuetudinem. † de qua materia dic, vt traditur in cap. fin. supra de consuetu. & per Bart. Bal. & Doct. in l. de quibus. ff. de ll. & per Cyn. & Doct. in l. 2. C. quæ sit longa consuetu.

¶ Glo. super ver. breuitatem tẽporis, opponit cõtra text. in quantum præsupponit clericos potuisse præscribere, si peruenissent ad tempus legitimum, quia hoc non videtur posse procedere in præscribendo iure eligendi, cum tale ius non habeat causam continuam, sed discontinuam, & sic videtur requiri tempus duplicatum, seu cuius in contrarium memoria non existit, vt l. si sit constituta. ff. quemad modum seruit. amit. glo. soluit quòd contrariũ non procedit secũdum canones, per tex. nostrum, & in cap. de quarta. de præscrip. ¶ Deinde glo. in ver. sed contra videtur. opponit, videtur enim quod ex alio capite non debeat habere locum præscriptio, quoniam ad præscribendum exigitur bona fides, & iustus titulus, vt in c. si diligenti. & in cap. fi. de præscr. sed isti clerici nullum habebant titulum, ergo &c. glo. soluit dupliciter.

¶ In eadem gl. ibi, c. de quarta. & hic, pro hac solutione facit, quia cum pro ecclesia sit statutum tẽpus satis longum, videlicet quadraginta ann. vt d. c. de quarta. interuenientibus his, de quibus in c. 1. de præscrip. lib. 6. meritò debet esse vniforme, arg. c. ad aures. & c. de quarta. de præscrip. Vel potest solui, & melius, quòd istud ius eligendi habet causam continuam saltem aptitudine. Vel verius posito, quòd haberet causam discontinuam, sufficit tempus legitimũ, nec requiritur duplicatum, aut cuius in contrarium memoria non existat, quia contrarium procedit, quando seruitus debetur à re rei, quia res inanimata non habet animum, & ideo non continuatur possessio, cum non possit habere animum possidendi, sed quando debetur personæ, quia tunc adest animus continuans possessionẽ, vt traditur per Cy. in l. 2. C. de serui. & aqua. & per Bart. in l. iusto. §. nõ mutat. ff. de vsucap. ad quod vide quæ dixi supra in rubr. tracta. 1. artic. 3. versi. 2. competit.

¶ In fi. gl. dic, ex ista gl. hẽs duas solutiones ad cõtrarium. primo pro istis incorporalibus patientia habetur pro titulo, vt l. si ego. & l. quotiens. allegatis in glo. Secundò, quòd spetiale est, quòd in rebus incorporalibus non sit necesse allegare titulum, sed sufficiat quòd non vi, vel precario quasi possideat. Hæc so. videtur reincidere in idem cum præcedenti, & non videtur posse procedere, per c. 1. de præsc. lib. 6. & per not. in cap. si diligenti. infra de præscri.

39 vbi patet, quòd etiam in istis incorporalibus † non procedit præscriptio contra ius commune, nisi adsit titulus, quoniam etiam expressa concessio Canonicorum hic non sufficeret, vt in cap. constitutus. sup. de elect. quia esset quodammodo iura ipsius ecclesiæ sine debita solemnitate alienare, & ideo talis titulus habitus contra ius non sufficeret, etiam si expresè interuenisset, arg. no. in cap. dudum. infra de deci. & in c. 2. infra de his, quæ fiunt à præla. & licèt glo. hic remittat ad not. in c. si diligenti. tamen glo.

ibi non respondet ad istum textum. ¶ Sed Ioann. Andrę. hic ponit quatuor solutiones, quòd hodie istud c. sit correctum per illud c. 1. de præscrip. lib. 6. quæ solutio non placet Do. meo, tum quia euitanda est iurium correctio, vt in cap. cum expediat. de electi. lib. 6. tum quia d. cap. si diligenti. quasi idem vult quod d. cap. 1. & si corrigeretur iste tex. per illum, non fuisset hic insertus, vt supra in procemio. ¶ Secundo soluit Io. An. q; debemus subaudire, q; isti clerici allegabant titulum, sed ista est diuinatio. & ideo non admittenda, vt not. gl. in l. filium quem habentem. C. famil. ercis. ¶ Tertia solutio est, quòd tunc est necessarius titulus, cum præscribitur ad excludendũ Canonicos, ne eligant, quia hoc esset cõtra ius commune; secus si præscriberetur cõtra eos, vt aliqui forinseci seu extranei cũ ipsis eligant, quia hoc nõ est contra ius commune, sed secundum, 63. distinct. obeuntibus. & ideo talis præscriptio procedit sine titulo, quæ solutio non placet Dom. meo, quia videtur esse contra tex. in c. cum dilectus. supra de consuetud. vbi expresse probatur iuri communi derogari, si aliqui extranei ius eligendi haberẽt cũ illis de capitulo: quanquam enim non sit contra ius commune, quòd capitulum admittat aliquos gratiosè ad eligendum, maximè religiosos causa consilij & vtilitatis ecclesiæ, quo casu loquũtur c. obeuntibus, & c. cum Vintonien. supra de elect. & hoc posset facere capitulum totiens, quotiens vacatio ecclesiæ contingeret, quia non tractatur de præiudicio ecclesiæ, aut futurorum Canonicorum, sed ipsorũ concedentium solum. est tamen contra ius commune, quòd aliquis ex debito necessitatis, aut iure speciali, inuito collegio, eligendi sibi ptãtem vendicet, vt d. c. cũ dilectus. Item esset contra ius cõe, inquantum prætenderent ius ex sola tacita concessione collegio ipsos admittendo, cum etiam expresse hoc concedere non posset, quia licèt gratiosè posset ius communicare, quotiens vacatio contingeret, nõ tamen potest hoc ius in perpetuum in alium transferre, cum sit quædam alienatio iuris ecclesiæ, & immutatio status, per quam successoribns præiudicetur,
40 & ideo non potest collegium † hoc facere sine debita solemnitate, & superioris auctorit. & ex causa, vt d. ca. constitutus. & quod ibi post glo. notant Cõpostel. Hosti. & Ioan. Andr. ¶ Quarta sol. est, quòd arg. a contrario, cessat quando ius expressum in contrarium reperitur, vt no. in c. publicato, sup. de elect. Ex quo enim hic non constabat de tempore legitimo ad præscribendum, non fuit instandum super titulo. quæ solutio secundum Dom. meum, in se est satis bona, sed quoad tex. nostrũ non procedit, quia argumentum à contrario sensu hic sumptum, non est contra ius. ¶ Est igitur animaduertẽdum, quòd tex. noster non facit mentionem de præscriptione quadraginta ann. quo casu procederet hæc solutio Ioan. Andr. sed dicit quòd non fuit peruentum ad præscriptionem legitimam propter temporis breuitatem: à contrario ergo, si ad legitimam præscrip. peruentum fuisset, procederet argumentum, à contrario sensu. debemus igitur cõsiderare, quòd illa dicitur legitima præscriptio, quæ habet qualitates à iure requisitas. de iure autem est, quòd præscriptio
41 † quæ est contra ius requirat tantum tempus, cuius memoria in contrarium non existat, si non probetur alius titulus, vt in c. 1. de præscrip. lib. 6. & not. in d. cap. si diligenti. infra de præscrip. & quia hic non erat tantum tempus, meritò non valuit præscriptio. & hęc solutio placet Dom. meo: quia dicit eam esse sine scrupulo. Sed aduerte, quia aliæ dantur solutiones hic, per Doct. ¶ Sexta igitur sol. colligitur ex dictis Host. dicẽtis, quòd hic allegabatur consuetu-
42 do, ad quam inducẽdam solus vsus † absq; alia causa vel titulo sufficiebat, quia talis vsus loco tituli. vel causæ habetur per iura hic allegata. Nec obst. c. peruenit. infra de censi. super quo se fundat hic gl. quia loquitur quando allegatur cõsuetudo ad hoc, vt videatur acquisitus census, secus si allegatur vt videatur acquisitum ius seruitutis; & est ratio diuersitatis, secundum Host. quia homo sine causa non obligatur alicui. Insti. de obli. per totum, & in l. 2. §. circa. ff. de doli except. Sed res plerunque absque alia causa occupanti cõceduntur, cum hominum causa factæ sint. in l. in pecudum. ff. de vsuris. Insti. de rerũ diui. §. in pecudum. & ideo in ipsis facilius, quam in homine ius acquiritur. facit. ff. de ędil. edicto. l. iustissime. quare si nihil teneo, à te nõ obligor ad cẽsum nisi aliud probes, de quo in c. quanto. de censi. sed Dom. M. fatetur quòd vbi allegatur propriè consuetudo, non sit necessarius titulus, quia illa ex vsu tantum inducitur. Insti. de iure na. gen. & ciui. §. ex non scripto. & in cap. fin. supra de consuetu. vbi idẽ tenet Ioan. Andr. & probatur. 1. di. de conse. & in l. vendito. §. 1. ff. communia prædi. & per Bald. in l. de quibus. ff. de legib. sed in casu huius c. non est consuetudo, sed potius præscriptio, cum per eam detrahatur iuri certarum personarum, seu certi loci, & tendat in commodum certarũ personarum, seu certi collegij, vt no. in d. c. fi. supra de consuetu. & hoc casu, quando inducitur consuetudo, vt præscriptio, necessarius est titulus, vt est tex. notabilis, iuncta gl. in cap. 3. de consuetu. lib. 6. & vide ibi per Io. And. ¶ Septima solutio fuit aliquorum, quòd in illis iuribus in quibus transferendis potestas solum dependet à facultate aliquorum, tunc ex sola patientia
43 † absque titulo inducitur præscriptio, quia in talib. patientia habetur loco tituli, secus vbi non competit talis potestas, nam primo casu sufficit legitimum tempus. Secũdo vero casu exigitur tempus cuius in contrarium memoria non existit, vt in d. c. 1. de prescrip. lib. 6. & in c. ad decimas. de restit. spol. lib. 6. & hanc opin. tenuerunt hic, Paul. de Liazar. Ioan. de Lig. & Zaba. volentes, quòd cum Canonici possint facultatem eligendi alijs communicare, vt in c. cum Vintonien. supra de elect. meritò per patiẽtiam potest præscribi, quę solutio non placet Do. meo, quia licèt Canonici instante electionis tempore possint admittere, non tamen possunt ius eligendi in perpetuum in alios trãsferre, cum ista esset quædam quasi alienatio iuris eligendi, quæ non est penes Canonicos, vt in c. constitutus. alleg. in glo. ¶ Octauam sol. ponit hic Dom. Anto. concludens in effectu, quòd in ijs, quę sunt magni præiudicij, siue sint cõtra ius,
44 siue secundum ius, semper exigatur titulus, † nec sufficiat possessio vel quasi possessio cum patientia, quia in talibus patientia non est loco tituli, vt l. Celsus. ff. de vsu cap. si vero essent leuis præiudicij, tunc ex patientia illius à quo habetur possessio iustificatur ipsa possessio vel quasi, licèt fit contra ius, quia tollitur

tollitur præsumptio iniustitiæ, & sic procedit præscriptio absq; titulo, vt hic, quia causa propter quã non præscribitur absque titulo in ijs, quæ sunt contra ius est, quia possessio præsumitur iniusta: secus vbi possessio iustificatur ex sola patientia, quæ iustificari videtur propter præiudicij paruitatẽ: & ideo infert, quòd si ageretur de præscribendo totum ius eligendi contra ius commune, non procederet præscriptio absque titulo, quia agitur de graui præiudicio, secundum Dom. Anto. quæ opinio in neutro membro placet Dom. meo: nam contra primũ mẽbrum apertè facit tex. in cap. 1. de præscrip. lib. 6. qui tex. indistinctè loquens dicit, quòd præscribenti rẽ ecclesiasticam sufficit bona fides, si sibi ius cõmune non obstat, vel præsumptio nõ sit contra eum. aliàs exigitur titulus, nec distinguit, an de magno vel paruo præiudicio agatur, & sic est contra secundũ mẽbrum suæ distinctionis. facit, quia vbi ius commune, vel præsumptio est in contrarium, præsumitur mala fides, & ideo non præscribit, quod procedit, siue paruum, siue magnum sit præiudicium. facit c. de appellationibus. infra de app. nec est verũ, quòd possessio iustificetur ex sola patientia Canonicorũ quo ad præscriptionem complendam, per tex. in d. c. 1. & d. c. ad decimas. vnde Do. meus concludit, tenendam esse quintam opin. quam supra posui. & ad prædictam materiam vide, quæ dixi supra in rubri. tracta. 5. art. 9. & artic. 10. versi. sed iuxta hæc quæro, qualiter probetur. & in 6. princ. art.

¶ Gl. pen. opponit, q; hic nõ poterat habere locũ præscriptio, quia hic agebatur de quodam quasi iure seruitutis, quæ seruitus nec in bonis, nec extra bona alicuius esse dicitur, vt l. 1. ff. de vsufru. lega. ergo non videtur posse præscribi, cum non sit ius appropriabile. glo. non soluit.

¶ In fi. gl. Io. An. remittit ad no. in l. seruitutes. ff. de seruitu. quod tu dic, quòd non est in bonis, quia
45 non est à bonis separata: † quia si fundus tuus debet seruitutem fundo meo, seruitus non est sine fundo, & ideo verum est, quòd non est in bonis certo respectu, sed non vniformiter, vt no. in d. l. 1. Sed in bonis est, ex quo pro ea competit actio vel except. ff. de acquir. rerum domin. in l. vel in bonis. ita tenet glo. in d. l. 1. & tenent Do. Anton. & Do. meus hic, de quo latius supra in rubri. tract. 1. articu. 6. ¶ Gl. fi. allegat concord. & pro limitatione dictæ rubricæ, vi de quæ traduntur per Innocent. in c. per tuas. infra de app. & ibi per Dom. meum, & in cap. consuluit. supra de offic. delega. & in l. properandum. §. fin aũt reus. C. de iudic. & etiam in iuribus in glo. allegatis, dicã latius in titulo de proba. vbi melius conuenit.

¶ Extra gl. oppono de cap. ad decimas. de rest. spo. lib. 6. vbi dicitur, quòd quando ius commune facit contra petentem restitutionem, & pro eo contra quem agitur non fit restitutio, nisi petens probet se legitimè fuisse adeptum possessionem, quia præsumitur illam vsurpasse. Sol. Ioan. And. hic, & in d. c. ad decimas, dicit, quòd hic isti clerici non petebant aliquid contra ius commune, nam tunc dicerentur petijsse contra ius commune, quando exclusis Canonicis eligere voluissent: sed si cum illis simul eligere volunt, non est contra, sed secundum ius, vel præter ius. sed hæc solu. non placet cõmuniter Doctor. quia est contra cap. cum dilectus. supra de cõsuetu. & supra eo. Pau. de Liaza. dicit, quòd hic fuit probatus titulus ex patientia Canonicorum, quæ patientia probatur eo ipso, quòd probatur clericos interfuisse, nisi ex aduerso probetur quòd vi, clam, vel precario quasi possederunt. Non obstat si diceretur, quòd etiam in d. cap. ad decimas. interuenit patientia. hæc sol. non placet Zabar. quia eo ipso, q;
46 quis † negligit illud ad quod tenetur, videtur tacitè permittere, argum. c. non ne. infra de præsumpti. Sed de expresso ad tacitum valet argumen. quando idem resultat effectus, vt l. cum quid. ff. si cert. peta. 54. distin. c. si seruus sciente. & quia videmus, quòd prælatus tacẽdo præiudicat ecclesiæ patiendo rem præscribi, in c. de quarta, infra de præscript. Quare Zab. dicit, q; quandoq; patientia vertitur circa id, quod quis potest expresse, & tunc habetur pro tit. vt hic: nam Canonici possunt ius eligendi expresse communicare alijs Canonicis, vt in c. cum Vinton. & cap. obeuntibus. supra de electio. Sed hæc sol. nõ placet Dom. meo, per ea, quæ supra dixi post eum, & quod legitur & no. in cap. constitutis. de electio. quia licèt Canonici possint extrinsecus admittere, tamen hoc possunt ex gratia, prout se offert vacatio, non tamen possunt constituere seruitutem, vt de cætero habeant vocem in electione, ut d. c. constitutis. Soluit ergo Dom. meus contrarium, q; hic concurrebant tria, propter quæ tollebatur dicta præsumptio, & offuscabatur notorietas iuris, quæ erat contra clericos. ¶ Primo, diuturna & lõga possessio, per no. per Innocen. in c. 2. supra de restitu. in integr. & ad hunc effectum fortè fuit capitulatum, quòd clerici in trium episcoporum electione inter-
47 fuerant. præsumptio † enim est pro facto antiquo, vt in cap. illud, & ibi no. infra de præsumpt. sed melius facit. l. si filius. C. de petit. hæred. & l. qui in aliena. §. quòd si non adierit. ff. de acquiren. hæredit. & quod no. Ioan. Mo. Ioan. And. & D. Dominicus in c. 2. de præbend. lib. 6. vbi volunt, quòd quando aliquis contra, vel etiam præter ius potest esse capax alicuius iuris, vel rei, tunc ex possessione tanti temporis cuius in contrarium memoria non existit, præsumitur priuilegium & concessio principis, vt not. Dom. meus in c. peruenit. de censi. & Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsu. optime facit l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiua. & ad hoc vide alia multa iura, & plures auctoritates, de quibus dixi in c. fina. supra de dila. articulo 22. q. 4. ver. sed effectus. ¶ Secundo concurrebat in terminis nostris actus positiuus Canonicorum, qui præsumitur, ex quo clerici cum ipsis Canonicis elegerunt. & quamuis Canonici tale ius in perpetuum concedere nõ possint, nõ tamen præsumitur à clericis vsurpatum, sed q; ex aliqua legitima causa eos admiserint. fortius
48 enim operatur actus † positiuus quàm sola taciturnitas & negligentia, vt probatur in ca. ex ore. de ijs quæ fiunt à maio. par. cap. quia magis deprehenditur cõsensus, arg. no. in regula, is qui tacet. de reg. iur. lib. 6. & hoc facit pro so. Pauli. ¶ Tertio concurrit quòd hic non tractabatur de graui præiudicio.
49 vnde in ijs leuibus non præsumitur vsurpatio, † aut delictum, vt in c. etsi quæstiones. de sim. & sic infert Dom. meus ad intellectum d. c. ad decimas, quòd licèt contra petentẽ restitutionem obstet ius cõmune, tamen auditur probando aliquid, per quod tol-

latur præſumptio vſurpationis. & ſi tu diceres, quare hic fuit facta reſtitutio Canonicorũ, ex quo nũc conſtabat de defectu proprietatis ipſorum. reſpondet Dom. meus, quòd non ſit, vt poſſideant, prout patet ex fine tex. noſtri, vbi clericis in futurum perpetuum ſilentium imponitur: fit ergo reſtitutio, vt ſatisfiat iuri, quia de qua re Iudex, &c. vt l. de qua re. ff. de iudi. Item propter fructus, & etiam intereſſe ipſorum clericorum, vt ſupra oſtenſum fuit. Itẽ, quia non conſtabat poſſeſſionem euidenter iniuſtam, imò ex cauſis prædictis prima frõte præſumebatur iuſta, quia in petitorio conſtitit de iure Canonicorum, præualuit ſententia ſuper petitione, vt d. cap. cũ dilectus. Poſtremò Doct. hic quærunt, quid ſi Canonici, ad quos pertinet ius eligendi, nõ eſſent in quaſi poſſ. iuris eligendi, nec per ſe, nec per alios. clerici verò eſſent in quaſi poſſ. licet ius in proprietate non habeant, & eligant, vtrum valeat electio. Item quærunt, an procedat iſte libellus, Peto caſſari hanc electionem, quia ad me pertinet ius eligendi. ſed quia iſtæ quæſtiones non pertinent ad materiã noſtram, videte hic per eos. Item quærunt, vtrum ex actu poſtulationis acquiratur quaſi poſſeſsio iuris eligendi, de quo dicam infra in 28. principaliar.

¶ Expeditis his, quæ pertinent ad intellectũ tex. & glo. iuxta præmiſſum ordinem in rubrica aſſumo 28. princi. ar. in quo tractandum eſt, qualiter & per
50 quos actus vera † poſſeſsio rerum corporalium acquiritur. Circa quem art. in primis dic, quòd poſſeſsio acquiritur corpore & animo, ita quòd nec per ſe animo, nec per ſe corpore acquiri poteſt, vt l. 3. in princip. ff. de acquiren. poſ. vnde licèt ſolo animo poſſeſsio retineatur, vt dicam infra eodem, cap. cum ſuper. arti. 3 1. tamen ad ipſam acquirendam non ſufficit ſolus animus, & eſt aduertendum, quòd materia iſta eſt ſubtilis, difficilis, & intricata, quare pro ipſius clariori doctrina proſequar infraſcriptas concluſiones.

Primò proſequar generalem doctrinã reſpectu apprehenſionis & actus corporei, & etiam aliquid reſpectu animi.

Secundò, vtrum per ingreſſum partis rei acquiratur poſſeſsio totius.

Tertiò, vtrum per acquiſitionem poſſeſsionis matris acquiratur poſſeſsio fœtus, & quid de acquiſitione poſſeſsionis lacus reſpectu piſcium.

Quartò, vtrum per acquiſitionem poſſeſsionis fundi acquiratur poſſeſsio theſauri.

Quintò, vtrum per acquiſitionem poſſeſsionis domus acquiratur poſſeſsio cementorum.

Sextò, vtrum per acquiſitionem rei habilis ad acquiſitionem dominij acquiratur poſſeſsio.

Septimò, vtrum per ſolã electionem & confirmationẽ prælatus acquirat poſſeſsionẽ rerũ prælaturæ.

Octauò, vtrum ſi me ſciente ponis aliquid in domum meam, acquiratur mihi poſſeſsio illius rei.

Nonò, vtrum per inueſtituram acquiratur mihi poſſeſsio.

Decimò, vtrum per acquiſitionem poſſeſſoris acquiratur mihi poſſeſsio rei poſſeſſæ.

Vndecimò, vtrum per acquiſitionẽ vſusfructus acquiratur mihi poſſeſsio rei.

Duodecimò, vtrum per receptionem pignoris creditor acquirat poſſeſsionem.

Decimotertiò, vtrum per cõmodatum acquiratur poſſeſsio commodatario.

Decimoquartò, quid de precario.

Decimoquintò, quid de depoſito.

Decimoſextò, vtrum per ſequeſtrum acquiratur poſſeſsio rei ſequeſtratæ, & cui.

Decimoſeptimò, vtrum per primum & ſecundũ decretum acquiratur poſ.

Decimooctauò, vtrum per locationem vel fructuum penſionis, aut mercedis receptionem, acquiratur poſſeſsio.

Decimononò, vtrum per ſolam habitationem.

Vigeſimò, vtrum per furtum & rapinam acquiratur poſſeſsio.

Vigeſimoprimò, vtrum per ſententiam iudicis abſque actuali traditione acquiratur poſ.

Vigeſimoſecundò, vtrum per ſolam confeſsionem acquiratur poſſeſsio.

Vigeſimotertiò, vtrum & quomodo ad acquirendam poſ. exigatur animus.

Vigeſimoquartò, vtrum requiratur cauſa, & qualis. Et an ex inutili contractu acquiratur poſ.

Vigeſimoquintò, vtrum purè, ſub conditione, vel in diem poſſeſsio quæri poſsit.

Vigeſimoſextò, quis dicatur poſſeſ. adeptus.

Vigeſimoſeptimò, qualiter acquiratẽ detentatio.

Vigeſimooctauò, ſubijciam quaſdam regulas facientes ad hanc materiam, & hoc per remiſsionem.

¶ Circa primam quæſtionẽ dic, quòd omnium rerum, quæ occupanti conceduntur per apprehen-
51 ſionem, poſſeſsionem † acquirimus, quare earũ rerum quæ in nullius bonis ſunt, & tamen eſſe poſſunt, per apprehenſionem ſeu occupationẽ animo acquirendæ poſſeſsionis factam poſſeſsionem acquirimus, vt l. 1. in prin. & ibi gl. & l. poſſideri. §. item feras. ff. de acquiren. poſſ. & l. 1. ff. de acquiren. re. domin. quæ autem ſint iſta, latiſsimè dixi ſupra in rub. in 1. tracta. arti. 5. quæſtio. 2. vbi vide. & nota, quòd quamuis poſſeſsio dicatur pedum poſitio, vt l. 1. in princ. ff. de acquiren. poſ. tamẽ poſſeſsio acquiritur non ſolum per pedum poſitionem, & ſic per ingreſſum & occupationem, ſed etiam per manuum apprehenſionem, arg. l. 1. §. furioſus. de acquiren. poſ. ibi dum tex. dicit, in manu ponat. & hoc etiam patere poteſt ex poſſeſsione omnium rerum mobiliũ, & ſe mouentium, quæ pedibus non calcantur, vt ſupra dixi in c. præceden. articu. 24. & in d. 1. tract. art. 5. q. 2. Sicut enim talium bonorum dominium non acquiritur niſi actualiter apprehendantur, & probatur in l. 1. in princ. ff. de acquiren. poſ. ita nec poſſeſsio, ex qua ſequitur dominij acquiſitio. verum circa eas res, quæ à nemine poſsidentur, & occupanti cõceduntur, dubitatur, ſi ſunt animatæ, & non ſint manibus apprehenſæ, ſed fortè in laqueũ noſtrum inciderunt, vel à nobis vulneratæ fuerunt: vtrum per hoc nobis poſſeſsio acquiſita intelligatur. de quo dicendum vt l. in laqueũ. & l. naturaliter. §. illud. ff. de acquiren. rerum domin. & iſto modo poteſt ſaluari glo. in d. l. 1. in princ. in quantum facit differentiam inter res animatas & non animatas, quamuis differentia non procedit quo ad effectũ acquirendi dominium & poſ. quia vtrobique requiritur apprehẽſio, nec ſufficit ſolus aſpectus, ſed in modo acquirẽdi fienda eſt differentia, vt ibi traditur. & idẽ etiam dicen-

dicendum eſt, ſi ſint res, quæ in dominio alicuius fuerunt, ſed ſunt habitæ pro derelicto, quorum per apprehẽſionem quæritur poſſeſsio, vt d. l. 1. in prin. & ibi glo. & l. 3. §. Neratius. ff. de acquiren. poſ. quod procedit, ſiue ſint habitæ pro derelicto verè, ſiue ex vero, quia poſſeſsor ſe abſentauit de fundo, & infra decennium non eſt reuerſus, quo caſu per obliuionem perdit etiam ciuilem, vel etiam ſi non ciuilem, ſed ſolum naturalem amiſit, nam tunc etiam talium rerum is non acquirit poſ. niſi per occupationem ſeu ingreſſum, ſeu apprehenſionem. vnde non ſufficit ſolus aſpectus, vt l. 3. in princ. ff. de acquiren. poſſeſ. & in ijs rebus vacantibus & à nemine poſſeſſis ſufficit ſola occupatio ſeu apprehenſio animo acquirẽdæ poſſeſsionis, quamuis nullius alterius ad transferendam poſſeſsionem animus interueniat:
52 ſed ſi res eſſent ab alio poſſeſſæ, † vtrum per traditionẽ acquiratur poſſeſsio, diſtingue, quòd aut non concurrit animus tradentis ad transferendam poſſ. & requiratur vera apprehenſio, ſeu occupatio, vt l. quod meo. §. fi. ff. de acquiren. poſ. Aut animus poſſidentis concurrit, & hoc caſu poſſeſsio poteſt quæri non ſolum per veram traditionem & apprehenſionem, ſed ẽt per aſpectum, & alios fictos modos, ex varijs ſenſibus corporis materia prouenientes, de quibus latè dicam in 29. princi. arti. & aduerte circa prædicta, quia glo. in d. l. 1. in prin. ſentit, quòd ſola inuentione abſque apprehenſione acquiratur poſ-
53 ſeſsio theſauri. † & idem ſentit glo. Inſtit. de rerum diuiſio. §. item lapilli, quod tamen reprobat Barto. in d. l. 1. in princi. ver. quarto quæro. mouetur, quia inuenire eſt per apprehenſionem, vt l. ſi Barſatorã. C. de fideiuſ. facit quod no. Cyn. in l. licet. C. de acquiren. poſ. & probatur in l. 3. §. Neratius. eod. titu. vbi requiritur quòd ſit motus de loco ad locum. ad quod vide quod dicam ſtatim infra in 4. quæſtione. & qualiter dominium theſauri acquiratur, dixi plene in rubrica, tracta. 1. q. 2. verſic. quinto modo per apprehenſionem theſauri. in 4. quæſtio. & aduerte, quia tribus modis traditur & acquiritur vera poſſ.
54 † Primo proprio corpore tradentis, & acquirentis. Secundo, cum ille, qui eſt in poſ. diſcedit, & alius ingreditur, vt l. fiſtulas. ff. de contrahen. empt. & l. permiſceri. §. fundum. ff. de acquiren. poſ. Tertio, cum datur licentia apprehẽdendi poſ. & ſequitur ingreſſus. nec mirum, quia eſt nuntius in rem, & fungitur vice & officio nuntij, vt in l. miles. §. iudicati. ff. de re iudi. facit l. qui abſenti. ff. de acquiren. poſ. ita tradit Bal. in cap. 1. de conſue. recti feu. in vſi. feu.

¶ Secundo quero, vtrũ per apprehenſionem par-
55 tis fundi, vel rei, acquiratur poſ. † totius fundi, vel rei. Sor. Tex. in l. 3. in prin. ff. de acquir. poſ. dicit, q̃ qui fundum poſsidere vult, non eſt neceſſe, quòd omnes glebas circumambulet, ſed ſufficit quamlibet partem eius fundi introire, dũmodo totius fundi poſsidendi animum habeat. hoc tamẽ eſt verũ, ſi modo fundus ille vacans ſit, & à nemine poſsideat, quia tunc per ingreſſum anguli, acquiritur poſ. totius: ſicut qui aurem hominis tangit, totum hominem tetigiſſe videtur, vt in l. vulgaris. ff. de furt. canonizata de pœnit. diſt. 1. vulgaris. ſic etiam bapti-
56 zato † capite, totus puer baptizatus intelligitur, ſecundum Inno. Ioan. Andr. & Docto. in cap. debitũ. de baptiſ. ſecus autem, ſi fundus ille non ſit vacans, ſed alius ſit in poſ. quia tunc, ſi ingrediens poſ. non intret tanta potẽtia quòd poſſeſsorem inuitum expellere poſsit, nullam etiam partis, quã occupat, acquirit poſſeſsionẽ, licèt de facto ſit in fundo: ſed ſi cũ tanta potentia ingrediatur quòd poſſeſſorem expellere poſsit, diſtingue, quod aut poſſeſsor ignorat talem ingreſsũ, & adhuc retinet ciuilem, & naturalem poſ. fundi, excepta illa duntaxat parte, quam alius occupauit: aut poſſeſsor ſcit illum ingreſsum, & hoc caſu, ſiue dubitet ſe poſſe repelli, ſiue non dubitet, quia tamen dubitare debet, vtranque poſ. naturalẽ, ſ. & ciuilem amittit, ac ſi foret expulſus, vt l. quod meo. §. fina. ff. de acquiren. poſ. iuncto tex. in l. Seruius. ff. quod vi, aut clam. & gl. ſuper verbo, ſuſpicabatur. in l. clam poſſidere. ff. de acquirenda poſ. nam cum de animo non poſsit conſtare, niſi per coniecturas, meritò cum alius cum magna vi eſt ingreſsus fundum præſumitur, quòd poſsidens deponat animum poſsidendi, & quòd ſuſpicetur ſe poſſe repelli, vt l. ſi id quod. §. fina. ff. de acquiren. poſ. hoc tamẽ videtur verum, ſecundum aliquos, ſi recedit de poſſeſsione, ſecus ſi non recedit, quia tunc ſolummodo partis ingreſsę poſſeſsionem amittere videtur; & ad prędicta vide quæ dicam infra cap. placet. art. 42.

¶ Aduerte tamen, quia in caſibus, in quibus per ingreſsum partis fundi acquiritur poſſeſsio totius, intelligitur reſpectu fundi vniti, & connexi, ſecus alterius ſeparati, ſecundum glo. ſuper ver. quamlibet. & Docto. in l. 3. in prin. ff. de acquir. poſ. tenet Dyn. in cap. 1. de regu. iur. lib. 6. vbi vult, quod apprehenſa poſſeſsione vnius rei beneficialis, nõ intelligitur apprehenſa poſſeſsio rerum omniũ beneficij. Non obſtat. l. reſtituta. ff. ad Trebell. quia ibi loquitur de
57 iure † hæreditario, quod acquiritur per acquiſitionem vnius rei hæreditariæ animo adeundi hereditatem, quæ etiã ſolo animo adiri poteſt, vt l. gerit. & l. pro herede. ff. de acquiren. hæred. loquitur enim ille in reſtitutione vnius rei hereditariæ, per quã omnes res intelligũtur reſtitutæ, quia reſtitutio eſt meri iuris, nec per eam transfertur poſſeſsio, ſed ſolum dominium, & quia in ea ſufficit verbalis reſtitutio, vt d. l. reſtitutio. & l. facta. ff. ad Trebell. fortius ergo ſi fiat reſtitutio alicuius rei, quia illa dicitur fieri ex abundanti, & vide quod ſtatim ſubijciam. ¶ No. tamen, quod id quod dixi, quod alterius fundi ſeparati non intelligitur adepta poſſeſsio, intelligi debet niſi talis fundus ſeparatus eſſet in conſpectu, quia tunc ipſius & etiam aliorum qui eſſent in conſpectu poſſeſsio acquireretur, ſi animus ad id ſe extenderet, ad quod tamen vide quæ dicam, infra art. 29. quod tamen ego intelligo ſi eadem eſt ratio acquiſitionis poſſeſsionis aliorum fundorum propinquorum in conſpectu exiſtentium, quia vnus & idẽ præceſsiſset contractus omnium, & talis mihi & tradenti animus eſſet, vt omnium mihi poſſeſsio acquireretur, ſed tunc acquiſitio poſſeſsionis aliorum non inducitur per ingreſsum ſeu apprehenſionem partis, ſed ratione aſpectus, & viſus, vt dicam infra
58 articu. 29. ¶ Vtrum autem ratione † partis poſſeſſæ præſumatur pro reſiduo, dic vt dicam in c. paſtoralis. infra eodem, art. 38. & prædicta faciunt ad deciſionem quæſtionis diſputatæ per Iacob. de Beluiſ. de eo, qui emit caſtrum cum territorio, quod plura loca ſub ſe continet, & intrauit, poſtquam caſtri vel

rei vnius,an sit necessarium quod intret in quemlibet fundum castri,ad hoc vt possessio aliorũ acquiratur, in qua quæstione tenet Iacob. quòd sufficit acquiri possess. castri, per l. Caius.§. 1.ff.de lega.2. & l.prædia.& l.Titia testamento.ff.de lega.3.& c.in literis. infra de restitu.spol.sed Bar. in d.l.3. in prin. dicit, quòd prædicta quæstio pót intelligi duobus modis,primo quando vendo castrum, hoc est locũ in quo ædificatum est castrum cum illis ædificijs,& quæritur vtrum si ingredior possessionem partis,totius pos.acquisiuisse videar.& concludit Bart. quòd sic, quia castrum est vnum totum , & illa diuisio fit causa commodioris,& ita procedit determinatio Iacobi,per d.l. Caius.§.1. Aut quęritur vtrum agendo
59 † vnum actum iurisdictionalem,videar acquisiuisse quasi pos. totius iurisdictionis. & dicit ꝙ consentiente illo , qui antea quasi possidebat , tunc totius quasi possessionem acquisiuisse videor, per l.stillicidij,§.fina.ff.quemadmodum seruitu.amit.si vero ille non traderet & nollet consentire, Bar. remittit ad not.per Innoc.in c.in literis.& cap.ex parte.de resti. spol.& in cap.dilectus.de capel.mo.& ad not.per eũ in l.1.§.si quis in hoc interdicto.ff.de iti.actuq; pri. vbi tex. iuncta glo. quam dicit non esse tradendam obliuioni, probat quòd probata quasi pos.vnius actus,tantum illius actus & non alium possessionem acquisiuisse videtur,si nullam aliam à quasi possidẽte concessionem obtineret, secus si ab illo obtineret qui ius concedendi haberet, quia tunc in omnibus actibus iurisdictionalibus pos.acquisiuisse videtur & eadem distinctione vtitur Bartol. circa potestatem concedendi pedagia.tu omnino vide ad prędicta quæ latè dixi in cap.qualiter.2.de accu. arti.8. quæst.32.dicit tamen Io.de Imo.in d.l.3. in princ.ff. de acquiren.pos.quòd si tradens castrum illud possidebat , & omnes alias domos & prædia eiusdem, tunc videtur procedere dictum Bart. si verò solum castrum possidebat , sed domus & prędia erãt particularium personarum,& ipse habebat quasi poss.iurisdictionis in territorio , tunc clarum quòd solum acquiritur possessio castri . sed de quasi pos. iurisdictionis concludit,vt supra dixi . Si vero possidebat castrum & alias res suas in territorio castri , tradens castrum cum pertinentijs, forte non videretur tradere alias res speciales ad ipsum pertinentes,sed solũ videretur intellexisse de iurisdictione territorij, vt sic illa oratio vniformiter intelligatur , arg.l.nam hoc iure.ff.de vulga.& pup. nisi constaret aliud esse de mente ex verisimilibus coniecturis, vt quia esset venditum castrum,& non esset datum tantum pretiũ, nisi essent inclusæ illę res , ar.l.semper in stipulationibus,cum ibi no.ff. de reg.iur.secundum Io. de Imo.tu vide ad hoc vltimum,quod singulariter notat Bald.in l.1.C.qui testam.facere pos. versic. quæro,vtrum ille. facit l.1.§.1.& quod ibi not.glo.ff.de superfi.& quod tradit Bar.in l.patronus.§. Sempronio.ff.de lega.3.& quod legitur & no.in l.cotem ferro.§.qui maximos.ff.de public. ad quod etiam vide omnino quòd dixi in cap.3.supra de dila.arti.16. q. 22.in 2.membro principali.in quinto casu , & in 2. membro illius quinti casus,fallentia decima. ¶ Aduerte tamen,quia Andreas de Isernia voluit , quòd
60 licèt vassallus † ingrediat pos.vnius solius rei,intelligitur acquisiuisse pos.oĩum aliarum rerum eiusdẽ feudi,& ita dicit fuisse iudicatum per maximos iurisperitos . Nec obstant iura quæ dicunt, quòd per acquisitionem possessionis vnius rei non intelligitur acquisita possessio aliarum distinctarum, quia illa locum habet in rebus singularibus, puta,duob. vel pluribus prædijs emptis,vel legatis,sed in vniuersalibus,vt hęreditate, feudo, & similibus. si ego intro vnum fundum eo animo vt omnes alios habeã, sufficit ad acquirendam pos.omnium, per d.l.restituta.& quod ibi no.per glo. & d.l.pro hęrede.facit l.3.ff.pro socio.decisio tamẽ est dubia per prędicta, vide etiam in l.Seia cum bonis.ff.de donatio. causa mort. & vide Guil.de Cunio in l.1.ff.de offi. præfe. vrb.& etiam vide quæ dicam infra in 28.princ.arti. 2.in cap.pastoralis.infra eodem,articu.38. ¶ Vtrum
61 autem vendito † castro, intelligatur venditum territorium vel iurisdictio,tradit Bal.in c.1.de consue. recti feu.& in cap.1.de capi. qui curiam ven. & in l. si plures.C.de condi. insert. colum.2. & per Oldra. consi. 10.& consi.122.& per Pontan. in l.3.in prin. ff.de acquiren.pos. concluditur ergo quo ad materiam nostram , quòd ad veram acquisitionem possessionis requiritur actualis apprehensio, seu ingressus,vt supra dixi,& etiam infra subijciam,q.22.in fi. & 23. in principio.

¶ Tertio quæro , vtrum per acquisitionẽ possessionis † matris acquiratur pos.fętus existentis in vẽtre.Sol.dic vt dixi in cap.præcedenti. art. 24. propefinem.& quod dixi in rubr.tract.3.articu.5. in 3.requisito.versi.quarta declaratio.

¶ Vtrum autem per acquisitionem possessionis lacus intelligatur acquisita possessio piscium , in eo
63 existentium.† Ange.in l.3.§.Nerua.ff.de acquiren. pos. dicit quòd non, quando lacus est valde grãdis. vnde dicit , quòd licèt Perusini possideant lacum , non tamen possident pisces in eo existentes,cũ propter ipsius magnitudinem ad libitum vagentur , & sic videtur esse in naturali libertate, facit quod no. glo.in d.§.Nerua.& sequitur ibi Ioan.de Imo. secus ergo si lacus esset paruus , ad quod vide quæ dixi supra in rubrica , tracta.1.artic.5.quæstio.2.versicu.2. per venationem.

¶ Quarto quęro,vtrum per acquisitionẽ pos.fun
64 di acquiratur † possessio thesauri in fundo absconditi. Sol. dic quod inter iurecõsultos olim fuerunt varię opinion.Neratius enim & Proculus voluerũt, quòd si fundum possideo, & scio thesaurum,& habeo animum illum possidẽdi per pos. fundi videor illum possidere.Brut.vero & Marcellus putauerunt eum qui fundum possidere cœpit , thesaurum etiã cœpisse possidere,quamuis nescit in fundo esse.sed Paulus reprobat prædictas opin.dicens, quòd licèt quis possideat fundum,non tamen possidet thesaurum ibi existentem,siue sciat quòd ibi sit, siue ignoret:quin imo etiam postquam repertus est,nisi fuerit manibus apprehensus,& de loco motus, non acquiratur illius possessio,vt l.3.§.Neratius.ff. de acq. pos.& hanc opin.Paul.etiam secutus fuit Sabi. Nec
65 obstat l.claubus.† ff.de contrahen.emp. quę fortiter videtur facere pro opinione Bruti & Marcelli, vbi dicitur,quòd si mihi tradis claues in conspectu domus,quòd per receptionem clauium acquiro nõ solum possessionem domus , sed etiam rerum in ea existentium , licèt ignorem eas ibi esse . & quamuis

glo.

glo.in l.1.in principio.ff. de acquiren. pos. intelligat illã legem , quando sciebam illas ibi esse , & vbi erant,tamen illud est diuinare . vnde potest aliter responderi,quia ibi interuenit actus corporalis,& animus trãsferendi , & acquirendi domum cum rebus in ea existentibus , quoniam dando claues domus, ipsius domus & rerum in ea existentium pos.tradere videtur,quoniam claues fiunt ad custodiam earũ rerum quę sunt in domo clausæ, meritò transfertur possessio rerũ, quæ erant apud tradentem. sed Sabinus voluit eum etiam qui scit & fundum possidet, nõ aliter thesaurum possidere , quàm si loco motus sit, eo quòd non sit in custodia mea.& ita etiam voluit Paul.in d.§.Neratius.in fine . vnde ponderandũ est,dum dicit,sub custodia nostra , sed res in domo existentes per traditionem clauium fiunt sub custodia nostra,& ista videtur mihi vera ratio.arbitror ẽt posse assignari aliam rationem , quòd sicut ille qui possidet domum, non dicitur possidere tigna & cementa domus, nisi sint à domo remota,vt dicam in sequen.quæstione,& tamen si sunt in domo dicitur illas possidere : quia non sunt de corpore integrali, vt statim dicã , ita & in fundo ac thesauro in eo existente,& prædicta notabis, quia non sunt à Docto. considerata, quòd inuenerim.& per prædicta patet meritò reprobatam opinio . Neratij & Proculi per Sabinum , qui voluit quod non sufficit scire quod ibi sit thesaurus, si adhuc est absconditus ; quinimo & si non sit absconditus, sed discoopertus , nisi fuerit amotus de loco,non dicitur adhuc inuentus,nisi hęc interuenerint, per l.peregre.ff.de acquiren.pos. & l.si Barsatoram.C.de fideiuss.vbi non dicitur quis inuentus , nisi fuerit apprehensus . per quæ dicunt Doct.in d.l.si Barsatoram.& l.1.& d.l.3.§.Neratius.
66 ff.de acquiren.pos.quod stante † statuto , ꝙ inuentus cum armis soluat tantam pœnam , non dicitur inuentus,licèt sit visus cum armis, nisi per familiam sit apprehensus,& ad palatium ducatur,& sic etiam tradunt Cyn. & Doct.in d.l.si Barsatoram. & Ioan. de Imo.in dicto §.Neratius. qui tamen circa statutũ aliter dicit.sed quia non est materia nostra, vide ibi per eum.Nec obstat text.in §.item lapilli.Institu.de rerum diui.vbi tex.dicit, inuenerit . quia debet intelligi,& apprehenderit , quia etiam qui apprehendit,dicitur inuenire, licet glo.ibi,& in l.1.C.de thesau.lib. 10.& l.1.in princ.ff.de acquiren. pos.videantur velle ꝙ sola inuentione acquiritur thesaurus . & malè.ad quod vide supra in rubrica,tract.1.artic.5. q.2.ver. quinto modo per inuentionem . & ibi per octo questiones,in quibus tractaui materiam acquirendi thesauri,fed maximè ad terminos nostros vide ibidem in 4.q.

¶ Quinto quæro,vtrum per acq.possessionis do-
67 mus,†nauis,& similiũ,intelligatur acquisita pos.lapidum, tignorum, & reliquorum cementorum . Sol. dic quod non,vt l.qui vniuersas. in princ.ff. de acq. poss.vbi tex. dicit,qui vniuersas ædes possidet , singulas res quæ in ædificio sunt,non videtur possidere.Idem dici debet & de naue & armario. ad idem text.in l.eum, qui ædes.in princip.ff.de acquir. pos. vbi tex. dicit,eum qui ædes mercatus est , non puto aliud quàm ipsas ædes possidere,nam si singulas res intelligeret possidere,ipsas ædes non possideret. separatis enim corporibus, ex quibus ædes constant , vniuersitas ædium intelligi non potest . & sic patet ex dictis iuribus, quod corpus integrale possidetur, non autem possidentur singulæ res , ex quibus tale corpus cõstituitur , & hoc patet,quia diruta domo, dominus definit possidere domum , & omnia quæ faciebant ipsum totum,seu ipsam domum , & ideo de nouo est apprehendenda possessio ipsarum rerum singularum, ex quibus domus consistebat , vt in d.l.eum qui ædes.& ibi Io. de Imo. & est mirabile , quod potest apprehendi pos. virtute primi titu. quo possidebatur domus, & ex illo titulo præscribi. facit etiam ad prædicta,l.si in rem.§.fin.ff.de rei vendi.& l.si alius.§.fi.cum l.sequenti.ff. quod vi,aut clã. & l.tigni.§.1.ff.ad exhi.& est optimus tex. in l.naue. ff.de euictio.facit etiam l.1.in prin.ff.de tigno iniuncto.intelligitur tamẽ quod supra dixi,quod singulæ res nõ possidentur.s.distinctæ singulariter,sed bene possidentur in concreto,secundum Ang.in d.l.qui vniuersas.quem sequuntur Io.de Imo.& Ponta.ibi, per l.quamuis.ff.si quis omis. cau. testa. & in l. nam origo.ff.quod vi,aut clam.vbi tex.singulariter dicit: Cæterum per se solæ tegulæ non possidentur , sed cum vniuersitate ædificij. & ad prædicta vide , quæ dixi supra,in rubrica,tracta.3.artic.4.vers.7. competit publiciana,& tracta.1.art.5.q.2.ver.10. per ædificationem,in 2.membro.& quæ dixi supra in rubri. tract.2.art.4.versi.8.conclusio.ibi,& aduerte , quia etiam.& adde ad ea quæ dixi supra,in c.præcedenti. art.24.in prin.vbi tetigi,quid de armento & grege.

¶ Sextò quæro, vtrum per acquisitionem dominij eo casu quo dominium quæritur ex solo titulo,
68 acquiratur † etiam possessio . Exemplum, hæres adeundo hæreditatem acquirit dominium.quęritur vtrum etiam acquirat poss. ¶ Sol. Dic, quòd non. tex. est in l.cum hæredes.in princ.& l.qui vniuersas. §. quod per colonum. ff.de acquir. poss. & in l.cum miles.in princ.ff.ex quibus cau.ma.& l.si ager.§.fin. ff.de rei vendi.& l. 1. §.Scæuola. ff.si quis te.lib. esse iussus. & ratio est , quia hæreditas non possidet res hæreditarias, vt d.§.Scęuola. dixi latè in c.præced. articu.22. versicu.2.limitatur.& ideo, cum hæreditas non possideat , non potest per hæredem possessio transferri, vt l.traditio. ff.de acquir. rer.dom.& in reg.nemo plus iuris.de reg.iu.cum sua materia.

¶ Hoc tamen videtur limitandum, si modo loquamur in extraneo : secus in seruo , hoc tenet glo. in d.l.cum hæredes.in prin.& glo.in l.in suis.de lib.& posthum.& Inst.de hær.qua.& differentia.§.sui.mo uentur per l.2.§.filium.ff.de vsuca. pro hærede. Sed prædicta limitatio & opinio reprobatur ex plurib.

¶ Primò per legem,edicto.C.de edic.diui Adr. tol. vbi tam suis quàm extraneis competit beneficium ex diui Adr. edicto.sed illud edictum causat remedium adipiscendæ possessionis , ergo in suum hæredem non continuatur possessio,quia si hoc esset, illud remedium sibi non esset necesarium .

¶ Secundò probatur in l.de eo. §.fin. ff. ad exhi. vbi tex.loquens tam de suo quàm de extraneo hærede, dicit ipsum conueniri ad exhibendum,vel rei vendicatione, non ex pos. defuncti, sed ex poss. nouiter acquisita per ipsum,sed si pos.defuncti esset in eum cõtinuata,nemo negaret ipsum etiam ex poss. defuncti conueniri. ergo &c.

¶ Tertiò probatur, quia ex beneficio prætoris, à

iure

iure ciuili approbato neceſsaria eſt immixtio in hæreditate reſpectu ſui hæredis, Inſtit. de hær.qual. & differentia.§.ſed his permittit prætor.facit quod no. in l.cum bonis, & l.neceſsarijs. ff.de acquir.hær.& l. 1. C.ſi vt ſe ab hæreditate abſti. Sed ſi in ſuum hæredem continuatur poſsesſio,talis immixtio non eſſet neceſsaria. ergo &c.

¶Quartò probatur,quia in acquirenda poſs. requiritur corpus & animus, vt ſupra dixi: ſed ipſius defuncti animus ad hæredem non tranſmittitur, vt in l.4. ff.locati. & in l.ſi fit. §.ſi uolet. ff.de lega.1. & quod habetur in c.ſi gratioſè. de reſcrip.li.6. faciũt no.per Dy.& Io.An.in rub.cum quis in ius.de reg. iur.lib.6.& ſic patet,quod prædicta opin. & limitatio glo. non eſt bona. ¶ Non obſtat d.l.2.§.filium.

69 † de vſucap.allegata per glo.quia tex.ille non loquitur de continuatione poſs.ſed de continuatione tituli habiti per defunctum, qui dicitur cõtinuari in hæredem ſuum,adeo quòd in ipſo non poteſt procedere vſucapio titu.pro hærede, ſed tantum in extraneo,vt ibi,& in l.nihil.C.pro hærede. ſit ergo cõ

70 cluſio, quòd hæres † etiam ſuus per ſolam additionem vel immixtionem in hæreditate abſque apprehenſione rerum hæreditariarum illatarum poſseſsionem non acquirit. facit.l.cum miles. in princ. ex quibus cau. ma. & vide quæ dixi in cap. præceden. ârticu. 22.

¶Secundò limitatur prædicta regula,ſecundum aliquos,ſi modò loquamur in priuato,ſecus in eccleſia vel fiſco, quorum fauore ſicut in eos tranſit dominium vel quaſi, ita & poſ. & hoc tenet Archid. 16. quæſtio 1. capit. moderamine. quæ limitatio non placet ;quia etiam in eccleſiam vel fiſcum ex

71 ſolo titulo nõ tranſfertur † poſſesſio, niſi apprehendatur,vt in cap.ſtatutum,& in c. cum ſecundum.de hæreti.lib.6.& ibi no.& in cap.2.ſupra de conſuet. & l.cum duobus.2.reſponſo.& ibi glo.& Bar.ff.pro ſocio. & l. commiſſa.ff.de publi. & vecti. & per Bal. in l.fina. C.de ſacroſanct.eccle.& in l.ſi vacantia.C. de bonis vacant.lib.10. & in cap.1.in princip. quid ſit inueſtitura. ¶ Fallit tamen in caſu l.2.& memini legiſſe ſeu audiuiſſe ℘ Salicetus in l.traditionibus . C.de pact.tenet, quod in vniuerſalibus ex ſolo titu. tranſfertur poſ.ſed mihi non placet, per ea quæ ſupra dixi. faciunt etiam ea quæ dicam in ſeq.q.

¶Septimò quæro,vtrũ per electionem & confirmationem prælati acquiratur poſſ.prælaturę abſque

72 alia inſtallatione. †Sol. Innocent.& Dom.Anton. tangunt in cap.ſequen.ſed latius Docto. in c.tranſmiſſam.de elect.& quod non ſufficiat electio,& cõfirmatio , ſed requiratur inſtallatio ſeu vera inueſtitura,facit cap.vt noſtrum.de offi.Archi.vbi fit mentio de iſta inductione in poſſ. ergo videtur neceſsaria ad adminiſtrandum,alias fruſtra à iure videntur inuenta,& ad idem facit tex.23.diſt.in c.in nomine domini.vbi dicitur,quod ſi Papa non poteſt inſtallari in vrbe, poteſt adminiſtrare, ergo à cõtrario ad actum adminiſtrandi videtur neceſsaria inſtallatio. & ad idem facit 13.diſt.cap.ſi quis ordinatus.& ſeq. vnde propter hæc iura & alia quæ faciunt in contrariũ,duæ reperiuntur opiniones ſimiliter contrariæ.

¶ Prima fuit,℘ ad hoc vt prælatus poſsit adminiſtrare,nõ ſufficit confirmatio,inſtitutio, ſeu prouiſio,ſed requiratur inſtallatio,ſeu inductio in poſſ. hanc voluit Archi. in c.eũm qui. de præben. lib.6. vbi dicit, quòd ſi aliquis apprehenderet poſ. prælaturæ propria auctoritate , amitteret ius quod in illa haberet,per illum tex.& hanc opi.etiam ſenſit Dy. in regula 1.de regu.iur.lib.6. & Petrus de Anch. in regu.ſine poſ.de regu.iur.lib.6.motus inter cætera, quia confirmatio habet vim ſententiæ diffinitiuæ , vt no.in c.fi.de elect.lib.6. ſed per ſententiam diffi-

73 nitiuam † non eſt licitum parti auctoritate propria rem ſibi per iudicem adiudicatã accipere, ſed opus eſt quòd iudicis decreto in poſs.mittatur,iuxta no. in c.in litteris.& in c.quærenti. ſup. de offi.deleg.& in l.qui reſtituere. ff.de rei ven. & in c.cum noſtris. & ibi per Innoc.inf.de conceſs. præben. & in l.non eſt ſingulis. ff.de regu.iur. ¶Secundò mouetur per tex.in clem. 1.de foro compe. vbi ſpeciale eſt in epiſcopo expulſo à ſede ſua,vt poſsit adminiſtrare iuxta formam ibi traditam . ergo regulariter non exiſtens in poſs.prælaturę nõ poteſt adminiſtrare. exer

74 citium enim iuriſdictionis , † ſicut perceptio fructuum, depẽdet à poſseſsione,vt in l.in bonę fidei. ff.de acquir.rerum dom. facit quod no. Innoc.in c. cum dilectus, de relig.domi.ad idem allegat ſimile

75 de tutore & curatore , quibus prælati † comparantur,vt in c.2.de dona.& traditur in c.fi.inf.de pign. ſed tales nec adminiſtrant , nec fructus, ante decretam à iudice poſseſsionem recipiunt,vt l.4.ff.de vſu fruc.& per no.in l.lex, quætutores. C.de adminiſt. tutorum.

¶Secunda verò principalis opinio fuit Innocen. Hoſt.Io.An. & eſt communis , in d.c.tranſmiſsam. vbi volunt quòd confirmatus ante adeptam aliam poſs.poteſt adminiſtrare,& idem ſi ſit inſtitutus vel prouiſus per ſuperiorem de aliqua prælatura , cum huiuſmodi actus habeant confirmationis effectum, & pro iſta opi.facit tex.in d.c.tranſmiſsam. in quantum dicit, quòd ex quo ille acceperat confirmationem ſuæ electionis,poterat adminiſtrare,& iuriſdictionem exercere,& idem probatur in c.noſti, & c. qualiter.& c.nihil.eod.titu.de elect.quæ iura ad poteſtatem adminiſtrandi nõ videntur requirere niſi confirmationem . Sed pro concordia prædictarum opinionum & iurium, Dom.meus in d.c.tranſmiſſam. facit certam diſtinctionem: mihi verò videtur pro breuiori doctrina , vt in primis ponamus regulam affirmatiuam , ſecundum prædictam communem opinionem,videlicet, quòd per electionem &

76 confirmationẽ apprehendatur † poſseſsio inſtallationis abſque alia inſtallatione, & ſic electus, vt ſtatim confirmatus eſt,poſsit adminiſtrare,& hoc voluit Oldr.conſi.146.Guil.in clem. 1.de iureiur.quæ regula procedit non ſolum in Epiſcopis , ſed etiam in prælatis inferioribus, ſecundum Innoc. prouiſis, vel inſtitutis, cum eadem ſit ratio in ipſis. prædicta tamen reg. recipit aliquas limitationes .

¶Primò ergo limitatur,vt procedat de iure communi, & maximè ſi ius commune iuuatur conſuetudine.quinimo voluerunt quidam,quos refert Innocen.in d.c.tranſmiſsam,quòd conſuetudo poſsit operari quòd quis poſsit adminiſtrare etiam ante confirmationem. ſed Innoc.& Hoſt. ſentiunt oppoſitum, moti, quia talis conſuetudo poſset tendere in maximam eccleſiæ pernitiem, quia poſset contingere quòd indignus dilapidaret bona eccleſiæ,

admini-

adminiſtrando ante approbationem factam per ſuperiorem,contra c.1.ſupra de conſuet.

¶ Item mouentur, quia ſecũdum prædictam opinionem frangeretur bonum obedientiæ, & neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ, contra c.cum inter. ſup.de conſue.& quòd talis conſuetudo non valeat, optimè facit, quod legitur, & no. in c.cum venerabilis. ſup. de conſue. & in cap.auaritię. de electio. lib. 6. Et hoc in collegijs & prælaturis eccleſiaſticis. In col

77 legijs vero & rectoribus ſecularibus † poſſet habere locum alia opinio , vt etiam ante cõfirmationem virtute cõſuetudinis electus poſsit adminiſtrare , vt etiam tenuit Bal.in auth.habita. C.ne filius pro pa. vbi dixit prædictam conſuetudinem valere , & ita de facto practicatur in electo in rectore ſcholarium ſecundum Dom. meum. Secus ſi conſuetudo habet vt exigatur inſtallatio etiam poſt confirmationẽ ante quàm adminiſtret, quia hoc caſu debet fieri inſtallatio. dicit tamen Dom.meus, quòd ſi conſuetudo ſolum habeat quòd fiat inſtallatio, quòd iſta talis conſuetudo non eſt de ſubſtantia poteſtatis adminiſtrandi , ſed potius de ſolennitate, ſicut miſſa Spiritusſancti in actu electionis : eſt enim de ſolennitate, ſed non ſubſtantificat, vt no. in c.quia propter.de elect.& ita etiam videntur tenere Inno. Hoſt.& Io.An.quòd inſtallatio non ſit de ſolennitate ſubſtantiali, moti per ſimile eorum quæ fiũt in iudicio,in quo plura ſunt de ordine ſubſtantiali, vt libellus,litis conteſtatio,&c. pleraque vero ſunt de ſolennitate non ſubſtantiali , vt traditur , 2. q.1. in ſumma.& per Dom.meum in c.cum I. & A. inf.de re iudi.dixi latè ſupra de ord. cog.

¶Secundò principaliter limitatur, ſi modo prælatura ad quam quis eſt electus & confirmatus, ita ſit,quòd nullus eſt in poſseſsione illius tãquàm prælatus , nam tunc procedit prædicta regula, pro qua faciunt iura pro communi opi.alle.& prædictum c. auaritiæ. & quia parum operaretur confirmatio , ſi de neceſsitate ad poteſtatẽ adminiſtrandi requireretur vera inueſtitura,& hoc tenuerunt Domini de Rota,deci.4.facit quod no.glo.in l.priuatorum. C. de iuriſd. omn. iudi. ſecus verò eſt quando alius eſt in poſseſsione prælaturæ, quamuis iniuſtæ,quia tũc non eſt licitum confirmato ſeu prouiſo adminiſtrare , niſi prius inducatur legitimè in poſs. quia ſecus

78 faciendo ſpoliaret poſſeſsorem † propria auctoritate, quod non licet, vt in c.eum qui. de præben. lib. 6.16.quæſt.3.c.placuit,& quod no. in l.ſi quis in tã tam.C.vnde vi.& quod traditur per Docto. in cap. per venerabilem . qui filij ſint leg. & iſto modo poteſt procedere opi.Dyni & ſequacium. de qua ſup. dixi. Vnde licèt confirmatio habeat vim ſententię, illud procedit in fauorem electi: aliàs autem nõ per omnia æquiperatur ſententiæ, quia ſententia fertur inter litigantes , & quando actor petit rem ab alio poſſeſſore , vnde nõ poteſt tunc aduocare poſſeſsionem ab aduerſario propria auctoritate , ſed debet expectare miſsionem in poſſ.per habentem poteſtatem, vt d.c.eum qui. Sed quando vacat prælatura, ita quòd confirmatus non intendit alicui vim inferre , hoc caſu , ſicut liceret domino propria auctoritate intrare rem ſuam vacantem,&capere fructus, vt no.Innocen. in c.querelam. de elec. ita debet licere confirmato,cum habeat titulum, vt bona propria ſuę prælaturæ valeat adminiſtrare. ¶ Et ſic ex prædictis patet, quòd non obſtat quod ſupra dictũ

79 fuit de vſufructuario,quia vſufructuarius † non habet dominium , imo proprietarium recognoſcit in dominum,& ideo non debet propria auct.poſs. apprehendere , ſed iſte in titulo ſuo alium non recognoſcit . ¶ Nec etiam ob. quod ſupra dictum eſt de tutore, quia maior eſt poteſtas prælati quàm tutoris,ad quod vide glo.5.q.3.c.fin.& quod traditur per Docto. in cap.præſenti.de offi.ordi.lib.6. & per Do.meum latè in repet.c.cũ elſes.inf.de teſtamẽtis. ¶Non obſt.c.in nomine domini. 23.diſtin.quia ſecundum Innoc.in quantum ibi à contrario colligitur, quòd Papa poteſt adminiſtrare antequàm intronizetur, & quatenus facit mentionem de illa intronizatione; habuit reſpectum ad cõſuetudinem: nam de iure ſecus eſt, vt patet in cap. licet. ſupra de elect. vbi probatur quòd eo ipſo quòd quis eſt electus in Papam, conſequitur plenam poteſtatem ad-

80 miniſtrandi. ¶Non ob. etiam † c.ſi quis.92.diſtin. quia non loquitur de poteſtate adminiſtrandi in eccleſia ad quã fuit deputatus , ſed in eccleſia ad quã ſe tranſtulit. Item , quia ibi loquitur , quando non poterat habere poſ.de facto,& eodem modo poteſt reſponderi ad clem.1. de foro comp.procedit enim in caſu ſpeciali, quando aliquis eſt expulſus de diœceſi propria, & prędicta intellige reſpectu adminiſtrationis eorum quæ ſunt iuriſdictionis , nõ autem ordinis, quia talia confirmatus ante cõſecrationem non poteſt adminiſtrare, vt in c.tranſmiſsam. ſupra de elect. vbi vide. Item quod dixi de iuriſdictione, quòd poſsit poſt cõfirmationem adminiſtrare,non videtur poſse procedere reſpectu criminum exigẽtium depoſitionem. in hoc tamen varię ſunt opin. de quibus traditur in d.c.tranſmiſsam .

¶Octauò quæro, pone aliquis me ſciẽte aliquid inducit & ponit in domum meam, vt in me tranſfe

81 rat poſseſsionem, † vtrũ mihi poſseſsio acquiratur.

¶Sol. Dic,quòd ſic,vt l.ſi ego.§.dotis.ff.de iu. dot. & probatur i l.quod meo. §.penul. ff.de acquir.poſ.

¶Nonò quæro, vtrum per inueſtituram tranſfe-

82 ratur poſs. † ¶Sol. Glo. ſuper verbo inueſtiri. in c.pro illorum.de præben. tenet quòd non. & idem tenet glo.in c.per tuas,in fi.de dona.contrarium verò tenet glo.in c.2.ſupra de conſue.glo.verò in c.auctoritate.inf.de inſti.ſentit, quòd quædam eſt inueſtitura verbalis,& per hanc non acquiritur poſ. quędam verò realis per corporalem immiſsionẽ, & per eam tranſfertur poſs. idem etiam tenet glo. in c.ex ore. de ijs quæ fiunt à ma. parte cap. &glo.21.q.7. c.ſi quis deinceps.tu vero pro concor.glo.& Doct. dic latius,poſt Compoſt.in c.tranſmiſsam.& Dom. Ant.Zab. Io.de Imo. & Dom.meum in d.c.auctoritate . quibuſdam additis , quod aut inueſtitura fit nulla præcedente collatione, vt quia dicit prælatus fortè capiendo anulum vel biretum, inueſtio te de tali beneficio,vel de tali feudo, & tunc talis inueſtitura propriè idem eſt quod collatio, quia ſatis operatur, ex quo trãſfert. facit quod no. per Legiſt. in l.1.in prin. ff. de acquir.poſs. tradit Io.An.in d.cap. tranſmiſsam.& Io.de Imo.in d.c.ex ore.& iſta appellatur inueſtitura abuſiua . immiſsio enim anuli vel bireti,vel traditio baculi & ſimilia ſigna,non faciũt traditionem , ſed ſunt ſigna, ſicut dicimus de arra,

quæ

83 quæ † est signum venditionis. Institu. de emptio. & vendi. in princ. & ideo non transfertur poss. secundum Innoc. in d.c.2. supra de consue. & isto modo procedant glo. quæ volunt, quòd per inuestituram non transfertur possessio. facit secundum Innocen. l. si ex stipulatione. ff. de acquir. poss. sed melius facit l. prædia. eo. titu. tenet etiam Salic. in l.1. C. de contrahen. empt. & l. traditionibus. C. de pact. & hinc
84 est, quòd † quandoque inuestire sumitur pro instituere, & econtra, & sic latè vnum pro alio sumitur, tradit Compost. in d.c. transmissam. facit c. pro illorum. inf. de præben. & c. proposuit. infra de concess. præben. & quod tradit Dyn. in reg. prima, de regu. iur. lib.6. & Io. And. in addit. Spec. super rubr. de institu. mouetur, quia ista sunt eiusdē generis, & ideo faciliter functionem accipiunt, hoc est facile fungimur vno pro reliquo. facit. ff. si certum petat. l.2. in princ. ibi, sed idem genus. nam si aliud genus, &c. facit etiam c.1. de offi. leg. lib.6. Aut prius præcesserat collatio vel institutio seu confirmatio, & subsequitur inuestitura per anulum, biretum, vel quid simile, & hoc casu subdistingue, quòd aut talis inuestitura fit in absentia rei, de qua quis inuestitur, & est quædam quasi confirmatio iuris precedentis, ita vt quodammodo beneficium, vel illa res in suis manibus relinqui videatur, non tamen transfertur possessio, ad quam tradendam requiritur actus corporalis, vt supra dixi, & hoc etiam tenet Innoc. in c. in literis, de restit. spol. & in d.c. ex ore. & ita debet intelligi, quod ibi dicit Dom. Anton. qui dicit quòd per talem inuestituram non transfertur poss. nisi aliud habeat consuetudo, vt traditur in c.2. de consuet. dicam inf. articu.28. videtur tamen concessa facultas, vt taliter inuestitus possit propria auctoritate corporalem ingredi poss. secundum Docto. in d.c. auctoritate. & ad quod vide quod dicam inf. art.33. Aut talis inuestitura fit in præsentia seu in conspectu beneficij, vel rei, & nullus alius est in poss. illius iuris, & tunc per inuestituram transfertur corporalis possessio, ar. l. quod meo. ff. de acquir. poss. & no. in c.2. supra de consue. & in c. transmissam. supra de elect. tradit Dom. Anton. in repetitione c. in literis. de resti. spol. tenet Dom. meus in c. per tuas. inf. de donat. & Io. de Imo. in d.c. ex ore. & adde quæ de conspectu rei dicam infra articu.29. sed si alius esset in poss. cum ista sit quodammodo ficta traditio poss. non potest priuare tertium sua possessione, vt no. voluit Compost. in d.c. transmissam. & sequitur Dom. meus ibi, & in cap.1. supra de consue. dicam in d.28. articu. facit. l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquir. poss. Quid autem si ille qui inuestiuit, dixit, dono & trado, dic vt dicam in d. art.28.

¶ Decimò quæro, vtrum per acquisitionem possessoris seu possidentis aliquam rem illius rei, ab il-
85 lo possessæ † acquiratur poss. ¶ Sol. Dic quòd sic. tex. est no. in l. si adoptauero. ff. de preca. vbi est tex. quod in patrem adoptantem transit possessio adoptati, absque alia apprehēsione rei possessę: & ideo si possidens aliquā rem ingrediatur monasterium, res ab eo possessa simul cum eo acquiritur monasterio, etiam quo ad poss. licèt Dyn. in l. qui vniuersas. §. aut si is qui. ff. de acquir. poss. dubitauerit. sed præcedentem opin. tenet glo. in auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccl. & dicit Bar. in d.§. aut si is. quòd etiam est quædam glosa iuris Canonici, quæ idem tenet in decret. vbi est canonizata dicta auth. si qua mulier. sed nescit vbi sit. Tu dic quòd est 18. quæstio. vlt. si qua mulier. vbi glo. hoc idem tenet, per d.l. si adoptauero. acquiritur ergo poss. sine alia apprehensione rei poss. ¶ Nec obstat l. cum precario. ff. de preca. & l. cum hæredes. ff. de acq. poss. quia vt dicit glo. & Petrus in d.l. si adoptauero. & Io. de Imo. in d.l. qui vniuersas. §.1. possessio ibi fuit omnino extincta per mortem. sed in terminis nostris possidēs translatus in alterius potestatem viuit. & ideo cum ipse transferatur, translatus intelligitur cum omnibus iuribus suis, & per consequens poss. intelligitur translata. tenet Cyn. in d. auth. si qua mulier. in fi. quæstione. & licèt attribuat prædictam solu. Iaco. de Rauen. tamen fuit glos. in d.l. si adoptauero. & ideo dicit ibi Pet. quod non est verum quo ad hoc
86 vt † monachus habeatur pro mortuo, quia solummodo habetur pro mortuo quoad actus ciuiles. subdit tamen secundum illos, qui tenent contrarium, videlicet quòd habeatur pro mortuo, posito quòd esset pro mortuo. dicit Petrus quòd tunc daret interdictum quorum bonorum, vel condictionem ex l. si. C. de edic. diui Adr. tol. sed præcedentem opinionem quod monasterium immediatè acquirat poss. quam habebat ingressus, tenent expressè Innocen. Host. Io. An. & Dom. An. in c. in præsentia. inf. de proba. & Zab. ibi, in §. ad hæc. quæst.11. vbi dicit post Hostien. quod licèt ibi innuatur, quòd monasterium habeatur loco hæredis, & in Auth. de sanctiss. episc. §. sed & hoc præsenti. est tamen differentia quantum ad hoc, inter monasterium & hæredem, & sequitur Dom. meus ibi, colum. penul. vers. nunc quęro, quo iure. Et similiter ex prædictis infertur, q̄ ille, qui cum gereret se pro libero, & esset seruus, poss. acquisiuit, & reuocatur in seruitutē, vel se vendidit ad pretium participandum, secundum ea quę traduntur Insti. de iure perso. §. serui. per talem serui acquisitionem & eius poss. acquiratur poss. rei ab illo possessæ. & ad prædicta vide quæ dixi supra in c. præced. art.22. in primo membro; ibi, tertiò limitatur, si modo non sit ab alio possessus. & ibi, tertiò infertur quòd monachus. in secundo membro.

¶ Vndecimò quæro, vtrum per acquisitionem
87 vsusfructus acquiratur poss. † & qualis. ¶ Sol. Dic, quòd acquiritur sibi naturalis, & penes dominium remanet ciuilis. quidam etiā volunt quòd per adeptionem vsusfructus acquiratur aliqua ciuilis, de quo traditur per Bar. & Io. de Imo. in l. naturaliter. in prin. ff. de acquir. poss. tu verò dic, vt latius dixi in c.1. articu.21. & sup. in præced. cap. articu.25. vers. quædam sunt iura, quæ dantur in partem proprietatis. & intellige prædicta, quando esset tradita poss. rei vsufructuarię, aut ille qui retinuit sibi vsumfruc. eo tempore esset in pos. rei, aliàs non transiret. ad quod vide quæ dicam inf. artic.28.

¶ Duodecimò quæro, vtrum per receptionē pi-
88 gnoris creditor † acquirat possess. rei pignoratæ. ¶ Sol. Dic quòd sic. nam per traditionem pignoris transfertur in creditorem naturalis & ciuilis, vt l. qui pignori. & l.1. §. per seruum corporaliter, & l. si de eo. ff. de acquir. poss. & in l. cum notissimi. §.1. C. de præscript.30. vel 40. & l. cum & sortis. §. fin. ff. de pigno. act. & intellige, quòd acquiritur poss. creditori,

tori, si modo res pignorata vel hypothecata sit tradita seu assignata creditori, vt l. res pignoris. ff. de acquir. poss. & d. §. per seruū corporaliter. & in l. scien dum. §. creditor. ff. qui satisd. cog. secus arbitror, si so
89 lum esset pignus † conuentionale, per quod solum acquiratur ius in re, vt l.1. ff. de pigno. act. nam solo consensu non transfertur vera poss. in creditorem, sed requiritur vera traditio, vt dixi, per constitutum aut similem modum. de quo dicam latè inf. art.28. ¶ Aduerte tamen, quia dubium de inuectis & illatis in domum conductam, quæ tacitè sunt obligata locatori pro pensione. circa quod dic, quod intelliguntur possideri per creditorem, quasi tradita ipsi creditori, & ideo pro eis habet locum actio pigno-
90 ratitia, † vt in l. solutum. §. solutam. ff. de pigno. act. secundum Azo. in summa, in titu. de pignoribus. Sed in contrariū fortiter obstat secundum Petrum, quia Saluianum interdictum quod datur pro dictis rebus inuectis & illatis, est adipiscendæ poss. Instit. de interdictis. §. adipiscendę. & est text. in l.1. ff. de Salu. interdicto. secundum Petr. de Bellapertica, qui aliter non soluit contrarium, quod profecto est difficile, de quo Saluiano interdicto dicam inf. de rest. spol. cogitabis. Fortè dici posset, quod si me sciente fuerunt immissæ in domum meam, animo vt in me transferretur poss. tunc transferretur poss. & habeat locum opin. Azo. per ea, quæ dixi supra in 8. quæstione: aliàs locum habeat interdictum Saluianum. ¶ Est tamen animaduertendum, quòd creditor certo respectu intelligitur possidere, vt supra dixi, & infra latius dicam: & certo respectu de-
91 bitor † dicitur possidere, vt puta quoad vsucapionem. Vnde si aliquis titulo habili ad acquirēdum dominium acquisiuit rem à non domino, quātum ad cōplendam præscriptionem, nō creditor, sed debitor intelligitur possidere, vt d.l. qui pignori, & d. l.1. §. per seruum. ff. de acquir. poss. quia creditor nō possidet tanquam dominus, nec animo acquirendi dominium, vnde creditor qui recognoscit debitorem in dominum, nunquam præscriberet, & quamuis debitor desierit possidere, & vtraque poss. scilicet naturalis & ciuilis sit translata in creditorem, & sic videretur vsucapio interpellata, cum in ea requiratur continuatio possessionis, vt l. naturaliter. ff. de vsuc. non tamē interpellatur quo ad vsucapionem, quia quo ad hūc effectum debitor semper fingitur possidere, quinimo etiam si debitor precario rogasset possessionē à creditore, non propterea interrumperetur præscriptio, vt d.l. qui pignori. cum sequen. facit l. certè. §. fina. & l. si debitor. ff. de precario. ¶ Nec ob. quòd precaria pos. non sit iusta ad præscribendum, vt l. quęcunque. §.1. ff. de publi. quia respōdetur, quod cum in terminis nostris etiam absque eo quòd possessio precario à creditore rogaretur, debitor præscriberet: quia quo ad hoc fingitur ipse possidere, vt dixi, ergo multo fortius hoc casu debet præscribere, cum ipse debitor nunc ratione precarij saltem sit consecutus naturalem pos. & ideo ex quo nunc plus habet, & plus iuris consecutus est, non debet esse deterioris conditionis quàm prius esset, & maximè, quia debitor hoc casu non præscribit ratione precarię pos. tum quia etiā prius quàm haberet precarium præscribebat, tum etiam quia ex precario debitor nō suo, sed creditoris nomine possidet. itē quia talis precaria pos. est solummodo naturalis, quæ non sufficit ad præscribendū: nec ex ea cessat prima ficta possessio debitoris, eo quod superuenit noua possessio vera: quia licèt prima ficta sit, tamen est efficacior vera, ar. l. hæres à debitore. §. q̄ si hic seruus. ff. de fideiuss. sicut dicimus in simili,
92 quod ordinarium remedium † non facit cessare extraordinarium, quando per extraordinarium pinguius subuenitur, vt l. fi. C. si aduers. rem iudic. & in c. ex literis. & ibi Dom. me. inf. de restit. in integ. iuncto c. tenor. inf. de re iudi. & c. ex parte. sup. de rescr.
93 ¶ Nec etiam veritas † præfertur fictioni, quando fictio plus operatur quàm veritas, vt in l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. & in l. Gallus. §. si eius, eo. ti. tradit Barto. in l.1. §. hoc autem. ff. ad Sillan. & Bald. in l.1. C. de cura. fu. & idem etiam dicendum est si debitor rem tradat creditori in pignus conditionaliter, quia nec etiam hoc casu interrumpitur præscriptio, vt dicta l. res pignori. ff. de acquirenda possess. ¶ Nec obstat, quòd conductor nunquam præscribit, vt l. malè agitur. C. de præscr.30. vel 40. an. quia verum est, quod tanquam conductor nunquā præscribit contra locatorem quem recognoscit in dominum, sed hic præscribit contra tertium, & nō tanquā colonus vel inquilinus: quia ex quo antequam conduceret, ex quadam ficta pos. præscriberet contra alium, vt dixi, merito talis præscriptio per conductorem à creditore impediri non debet, vt d.l. res pignori. Quare cōcludendum est, quod quantum ad vtilitatem præscriptionis, & etiam fructuū, debitor dicitur possidere. & ideo si creditor ex ipsa re pignorata fructus recepit, vel ab ipso debitore qui conduxit, per c.1. & 2. inf. de vsu. & l.1.2. & 3. & fi. C. de pign. act. & hoc casu extincto debito per fructuum receptionē, vel quia creditori sit aliàs satisfa-
94 ctum; tenetur creditor † corporalem pos. debitori restituere, vt l. debitor. §. fi. ff. de pigno. act. & finitur precarium & conductio, vt d. l. si debitor. vbi est tex. & sic suo proprio nomine totaliter incipit possidere. ¶ Item aduerte, quia glo. in d.l. qui pignori. dicit, quòd debitor & non creditor quo ad vitandum satisdationem dicitur possidere, per l. sciendum. §. creditor. ff. qui satisdare cogan. Idem glo. in l.1. §. per seruū corporaliter. ff. de acquir. poss. quod limitat Iacob. de Rauen. & sequuntur Ange. Io. de Imo. & Ponta. nisi fundus esset pignoratus pro tanta pecunia quod non esset verisimile, debitorem pignus luiturū, per l. qui habebat. ff. de leg.3. & l. legata. §. fi. & ibi Bar. ff. de supel. leg. & l. rem legatam. ff. de adim. lega. Bald. in l. voluntas. C. de fideicom. & per Docto. in l. fi. C. de reb. alie. non alie.
95 ¶ No. ergo ex prædictis, quod creditor † certis respectibus dicitur pignus sibi traditum possidere. Primò quo ad securitatem debiti sui, dicitur naturaliter & ciuiliter possidere. d.l. qui pignori. & d.§. per seruum. Secundò quo ad hoc vt conueniatur actione ad exhibendum. ff. de vsuca. l. ferui nomine. in princ. Tertiò quo ad hoc vt conueniatur rei vendicatione, vt l. officium. de rei uendic. Quartò vt noxaliter teneatur. ff. de noxa. in l. si seruus depositus. §.1. tenet glo. in d. l. si serui nomine. Quintò quo ad hoc ut conueniatur interdicto uti poss. licèt aliud sit in missio in possessionem causa rei seruandæ, vt l. si duo. ff. uti poss. dicam inf. in titu. de restit. spol.

ſpol. in interdicto vti poſs. Sextò quo ad hoc vt poſ. præcedentis poſſeſſoris. ideſt ſui debitoris ſibi adjiciatur, vt d. l. ſerui nomine. in fi. Septimò quo ad hoc vt impediat acquiri alicuius rei poſſeſſionem ipſi debitori per rem pignoratam, nam ſi debitor pignorauit ſeruum, & illum tradidit creditori, talis ſeruus pignori traditus non acquirit poſ. alicui, & ſic nec debitori, nec creditori, vt d. l. 1. §. per ſeruũ corporaliter. & l. per ſeruum. in princ. ff. de acquir. rer. domin. Et ratio eſt, quia licèt poſſideatur à creditore, tamen ſibi non quærit ex operis ſuis, nec habet ſibi operari, licet fructus per eum percepti computentur in ſortem, vt ſupra: debitori autem non quærit poſ. quia ab illo non poſſidetur, & dicit Bald. in d. l. cum notiſſimi. in princ. quòd quoad reſpicientes veros effectus prouenientes ex poſ. ſimplici creditor, & non debitor, & ideo fructus colligit, tuetur, & in ſortem computat: Sed quo ad quædam nõ creditor, ſed debitor dicit poſſidere, videlicet quo ad vſuca. & quo ad euitandam ſatiſdationem, vt ſupra dixi. vnde dicit Bal. in d. l. cum notiſſimi. quòd quantum ad effectus reſpicientes dominium, debi-
96 tor † & non creditor poſſidet. Vnde infert, quòd ſtante ſtatuto quòd quis teneatur rem quam poſſidet, ad extimum dare, debitor, & non creditor tenetur illam ad extimum dare. ¶ Et prædicta procedunt in pignore conuentionali tradito creditori, ſecus eſt in pignore prætorio ex primo decreto, vt no. glo. in d. l. cũ notiſſimi. & Petrus in d. §. per ſeruum. De pignore autem prætorio loquitur c. cum aliquibus. de re iudic. ſecundum vnum intellectum. glo. notabilis in l. 1. ff. de pigno. act. ponit plures differentias inter pignus prætorium & conuentionale. ¶ Si verò eſſet ex ſecundo decreto, tũc creditor poſſideret, & quæreret dominium, vt l. 2. ff. ſi ex noxa. cau. aga. vel ſi eſſet pignus acceptum in cauſa iudi-
97 cati, † quo caſu etiam incontinenti creditor poſſideret, vt C. ſi pignus in cauſa iudi. cap. ſit. l. 1. 2. & 3. tangunt Bal. & Ang. in d. l. cum notiſſimi. in princ. aliquid tetigi in c. quoniam frequenter. ſup. vt lite non conteſta. in glo. fi. & de materia pignoris prætorij, latius dicam inf. c. prox. articu. 32. & inf. de eo qui mit. in poſ. in materia primi & ſecundi decreti, vbi etiam videbimus de miſſo in poſ. in hypotheca ria, de quo per Bar. & Io. de Imo. & Doct. in l. 3. §. fi. ff. de acquir. poſs.

¶ Decimotertiò quæro, vtrum per commodata-
98 rium acquiratur poſ. ¶ Sol. Dic, quod non. † Tex. eſt in l. rei. ff. commo. qui tex. vult, quod rei commodatæ proprietatem & poſ. retinemus, & ſic nullum ius niſi ſola facti detentatio & vſus rei transfertur in commodatarium. ex quo infert Paulus de Ca. ibi, quod ſtante ſtatuto quod de omni cõtractu ex quo transfertur dominium, ſoluatur gabella, quod non ſoluetur de commodato, quia dominium & poſ. ſunt illa quæ conſiſtunt in iure, quæ non transferuntur: detentatio verò ſeu vſus rei conſiſtit in ſolo facto, & ideo ceſſant verba ſtatuti. Bart. tamen in l. 1. §. 1. ff. commo. tenet contrarium. ar. glo. ibi poſitæ ſuper verbo habitationem, quæ dicit, quod commodans dicitur donare vſum, & ideo dicit Barto. talis vſus donatus debet extimari, & gabella ſolui. Sed Pau. de Ca. ibi reprobat, quia ſtatutum debet intelligi quando transfertur ius in re, vt dominium directum, vel vtile, vel ius ſeruitutis, vel pignoris, ſed in commodato, licet detur vſus, non tamẽ transfertur aliquod ius in re, & iſta opinio videtur mihi magis æqua. quod tamen dixi, quod in commodatarium non transfertur poſ. intellige, niſi commodatarius acquirat titulum, dominium, vel quaſi ex titulo ſequenti, ad quod vide quæ dixi ſupra in rubr. tract. 1. art. 5. q. 2. verſi. 20. modo. & tract. 3. art. 5. in tertio requiſito. declaratione 8.

¶ Decimoquartò quæro, quid de precario, vtrũ
99 transferatur poſs. ¶ † Sol. Dic vt dicam inf. art. 29. vbi dicam etiam de cõſtituto. & de aliis modis, per quos fictè transfertur poſſeſsio.

¶ Decimoquintò quæro, vtrum per depoſitum
100 acquiratur depoſitario † poſs. ¶ Sol. Dic quod non, tex. eſt in l. licet. §. rei. ff. depoſi. quod tamen intellige, niſi loquamur in depoſito facto apud ſequeſtrum, de quo ſtatim in verſ. ſeq. Item quod dixi limitatur, niſi depoſitarius acquiſiuerat titulum, per quem acquiſiuerit dominium vel quaſi, vt ſtatim dixi in 11. quæſt. in fi.

¶ Decimoſextò quæro, vtrum per ſequeſtrum
101 ſequeſter † apud quem res ſequeſtrata deponitur acquirat poſſeſs. ¶ Sol. In hac quæſtione variæ reperiuntur opi glo. enim in cap. examinata. ſupra de iudi. tenet quod ſequeſter non poſſideat, & ſequitur ibi Dom. Ant. ſed glo. Bal. & Docto. C. de prohibi. ſeq. pecu. aliter dicunt. traditur in l. intereſſe. ff. de acq. poſ. Sed tu de hac materia dic, vt latè dicam in tit. de ſequeſtra. poſ. vbi melius conuenit.

¶ Decimoſeptimò quæro, vtrum per primum &
102 ſecundum decretum acquiratur poſ. † Sol. Aliquid tetigi ſup. quæſtio. 10. in fi. & vide quod dicam inf. articu. 32. & aliquid, arti. 31. ſed latius dicam in materia primi & ſecundi decreti. inf. de eo qui mit. in poſſ. cau. rei ſer.

¶ Decimooctauò quæro, vtrum per reſponſio-
103 nem fructuum, ſeu penſionis, † vel per conductionem quam facit quis vt colonus alterius acquiratur poſſ. ¶ Sol. Dic quod ſic, ſi colonus reſpondet illi tanquam domino, & poſſeſſori, ſecus ſi ſimpliciter conduceret ab alio non poſſidente, ſecundum Ang. in l. nemo. C. de acquir. poſ. & ita pluries vidi allegatum Ang. ad hoc. ſed tamen in lect. mea hoc non dicit. Bart. vero in l. quamuis. §. ſi conductor. ff. de acquir. poſs. primo allegat, quòd mercedis perceptio inducat acquiſitionem poſſeſſionis, per no. in l. qui vniuerſas. §. per colonum. ff. de acq. poſs. quod verum dicit Barto. niſi alius poſſideat, ſecus ſi alius poſſideret, vt d. §. ſi conductor. nam licet mihi ſoluatur penſio, per hoc tamen is qui poſſidet non priuatur poſſeſſione. dicit tamen Dyn. in d. §. ſi conductor. quod ſi colonus tradidit verè rem conductam, ita quòd dominum priuauit ſua poſs. quamuis penſionem vel fructus ſoluat ipſi domino, propter hoc non dicitur retinere poſ. per l. Pomponius. ff. quemadmodum vſusfruct. amit. quæ eſt valde notabilis, ad hoc, ſecundum Dy. & Bar. & Io. de Imo. & Pau. de Caſt. vide Specu. in titu. de præſcript. verſi. pone, colonus. in quarta parte. ſi tamen alius non doceret de poſ. perceptio penſionis & fructuum probaret poſ. Item licet non probet poſſeſ. contra tertium docentem de ſua poſs. vt d. l. Pomponius. tamen contra colonum probat poſ. ſecundum

dum Io. de Imo. in d. §. ſi conductor. Quare ergo conſtat quòd tempore conductionis vel ſolutionis penſionis fructuum poſs. non erat penes conducto rem, vel ſoluentem, ſed apud alium, non acquiritur, ſeu probatur poſs. vt d. §. ſi conductor. Secus ſi hoc non conſtaret, vt d. §. per colonum. in fi. ſecundum vnum intellect. quem ibi ponit glo. fin. in fi. & no. Spe. in ti. de probat. §. 1. verſi. penult. & ad prędicta adde quæ dicam inf. eo. c. paſtoralis. artic. 38.

¶ Decimononò quæro, vtrum per ſolam habita
104 tionem quis dicatur poſſidere, † & poſ. acquirere. ¶ Sol. Dic, quòd aut talis habitat tanquam conductor, & dic, vt dixi in præced. quæſt. Aut tanquam commodatarius, & dic vt dixi, quæſt. 11. aut tanquã depoſitarius, & dic vt dixi, q. 13. aut tanquam ſequeſter, & dic vt dicam in titu. de ſeq. poſ. Aut habitat tanquam receptus ad hoſpitium, quia tantum ſoluit quolibet die, menſe, vel anno pro victu, & talis nullam acquirit poſ. quin imo nec dicitur detinere domum, aut precario detinere, vt l. & habet. §. hoſpites. & ibi Bar. ff. de precario. Ex quo infert Bart. quod ſi frater. retinet ſororem in domo, aut vir vxorem, vel mater filiam, ſeu econtra, tales nullam acquirunt poſ. quia magis dicuntur detineri quàm detinere, & iure familiaritatis videntur ibi ſtare, per l. qui iure. ff. de acquir. poſ. ſecundum Barto. & ideo ſi tales nollent exire domum, non poteſt cõtra eos agi interdicto de precario, ſed poſſunt expelli, vel contra eos agi actione iniuriarum, ſecundum Petr. de Bellaper. in d. §. hoſpites. Similiter etiam per ſolam præſtationem gratioſam, vel voluntariam, non acquiritur quaſi poſ. ad quod vide quæ dicam, inf. art. 22. & artic. 29.

¶ Vigeſimò quæro, vtrum per furtum & rapinã
105 acquiratur poſ. † Sol. Dic quòd ſic, quoniam ad eſſe poſſeſſionis non refert, an quis iuſtè vel iniuſtè poſſideat, vt l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poſ. hinc eſt, quòd etiam prædo reſtituendus eſt, vt in c. in literis. inf. de reſti. ſpol. dicam latè in illo titu. in ar. quis reſtitui poſſit. quod intellige, quando adſunt ſubſtantialia ad eſſe furti, vnde neceſſaria eſt contrectatio, nec ſufficit ſolus animus furandi. facit l. ſi quis vxori. §. neque vero. ff. de furtis. no. Bar. in l. ſequitur. §. item Labeo. ff. de vſuca. etiam ſi res ſit penes ipſum, qui furandi animum habet, vtputa eſt depoſitarius, vel commodatarius, qui animo furandi inficiatur depoſitum, vel commodatum, quia niſi aliter contrectatio ſuperueniat, nõ acquiritur poſ. nec ſit furtum, vt l. 3. §. ſi rem. ff. de acquir. poſſeſ. Quid autem in ſeruo fugitiuo, vide quod dixi ſup. eo. c. 2. artic. 23. verſ. ſeptimo quæro, quid de ſeruo fugitiuo.

¶ Vigeſimoprimò quæro, vtrum per ſolam ſententiam iudicis abſque alia traditione quis acquirat poſſeſ. Sol. Dic vt dicam inf. eo. art. 31.

¶ Vigeſimoſecundò quæro, vtrum per ſolam cõ
106 feſſionem aduerſarij aſſerentis me poſſidere, acquiratur mihi poſſeſsio. † Sol. Dic quod non, quia non paratur ſibi præiudicium in poſ. per l. cum falſa. C. de iur. & fac. igno. quod videtur procedere ſi per errorem confiteor, 22. q. 2. c. in quibus. ſecus ſi ex certa ſcientia. ar. l. quod meo. ff. de acquir. poſſeſ. Tunc enim amittit poſ. quæ ſolo animo perditur, vt l. qui vniuerſas. §. item cum. ff. de acqui. poſſeſsione.

¶ Sed aduerte, quia licet ſtatim talis amittat poſſeſ-
ſionem, nõ tamen mihi ſtatim acquiritur, vt l. licet. C. de acquir. poſ. & ideo opus eſt apprehenſione. faciunt quæ dicam inf. eo. cap. pen. arti. 42. in contrarium tamen facit, quia nominatio patris aſſerentis aliquem filium ſuum, acquirit illi quaſi poſ. filiatio-
107 nis, † vt l. Senatus. ff. de lib. agnoſc. ad quod uide quod dicam inf. art. 29.

¶ Vigeſimotertiò quæro, quia ſup. in prin. dixi, quòd ad acquirendam poſ. nõ ſolum exigitur actus corporeus, ſed etiam animus, vt l. 1. §. adipiſcimur. verſ. furioſus. ff. de acquir. poſ. quia furioſus, mentecaptus, infans, vniuerſitas, dignitas, &c. per ſe poſ. acquirere non poſſunt, quia carent animo, ad quod vide quod latius dixi, ſup. eo. c. 2. art. 22. ibi, ſecundo limitatur. & verſi. tertio limitatur. & ſequen. Vnde licèt ſolo animo poſ. retineatur, vt dicam in c. cum ſuper, inf. eod. tamen ſolo animo poſſeſsio non acquiritur, vt dixi. hoc tamen eſt regulare, & fallit in quibuſdam caſibus, in quibus actus corporeus non exigitur, quod tamen qualiter intelligatur, videbimus inf. artic. 29. ¶ Et aduerte, quia quædam poſſ. acquiritur nobis ſine corpore & animo. Exemplum videtur poſſe poni in his quæ nobis per alluuionem acquirunt, ad quod vide quæ latè dixi ſupra in rub. tract. 1. artic. 5. q. 2. verſic. 3. per alluuionem. & alios fortè ſimiles modos, poſſes colligere ex aliquibus caſibus, quos epilogaui ſupra in rubr. tract. 1. artic. 5. q. 5. verſ. 17. & latius in d. artic. 5. q. 2. & vide quæ dixi de rebus animatis anima irrationabili, puta cer uis & apris incidentibus in pedicam vel laqueum meum, aut auibus, ſeu piſcibus in retia mea inciden tibus, ſupra in rubrica, in tract. 1. artic. 5. q. 2. verſ. 2. pervenationem. Concluditur ergo, quod regula-
108 riter ad acquirendam poſſ. exigitur animus. † Ex quo infertur, quod cum ignorans ſeu neſciens acquirendæ poſ. animum non habeat, illam acquirere non poteſt, ad quod vide, quod dixi ſup. eod. artic. 22. verſ. quinto infertur. ſi militer etiam errans in acquirenda poſ. illam non acquirit, quia nõ habet animum acquirendi, vt dixi in d. 22. art. verſ. 6. infertur. quod tamen procedit, quando eſſet error in corpore, ſecus ſi eſſet error in nomine. vnde ſi intendo acquirere poſ. fundi Corneliani, & intrauero fundum Sempronianum, ipſius fundi Semproniani poſ. non acquiro. Sed ſi ipſius fundi Semproniani poſſeſsionem intendo intrare, quem arbitror appellari Sempronianum, cum tamen non Sempronianus, ſed Cornelianus ſit, ipſius poſ. acquiro. tex. eſt in l. ſi me in vacuam. in prin. ff. de acquir. poſ. facit l. ſi in nomine. C. de lega. Item ex prędictis infertur, quod ſi ego habeo ſolum animum retinendi poſs. ſed non retinendi inſulam, non habeo, non videor illam acquirere, ex quo non habeo animum acquirendi, & vide ad prædicta quæ dixi ſupra eo. c. 2. art. 22. verſi. ſexto infertur.

¶ Vigeſimoquarto quæro, vtrum ad acquiren-
109 dam poſ. requiratur cauſa. † Sol. Dic, glo. in l. q meo. in prin. ff. de acquir. poſ. videtur velle quod ſic & idem Iaco. de Are. ibi, dicens, quod ſicut dominium non quæritur ſine cauſa, vt l. nunquam nuda. ff. de acquir. rerum dom. ad quod vide quod dixi ſupra in rubr. tract. 1. art. 5. q. 6. ita nec poſ. per tex. iuncta gl. in d. l. quod meo. Dy. tenet contrarium, quod

non requiratur causa, per l.1.§.si vir. ff. de acq.pos. vbi patet quod etiã ex inutili contractu transfertur possessio, de quo statim dicam in seq.quæst. per l.si rem aliquam.ff.de acquir.pos.& quasi per totum illum titu.& quamuis Bar. conetur respondere ad d. §.si vir. dicens quod imo ibi præcessit causa habilis de iure gentium, licèt à iure ciuili sit reprobata: tamen talis solutio non est bona, quia † donatio inter virum & vxorem de qua ibi, est adeo reprobata, quod non producit aliquam obligationem naturalem, vt l.cum lex.ff.de fideiuss. quæ naturalis obligatio est de iure gentium, vt l.cum amplius.§.is natura debet.ff.de reg.iur. Quidam vero conantur saluare vtranque opin. distinguentes, quod aut loquimur in vera pos.& non requiritur causa, vt d.§.si vir. aut in ficta,& requiritur causa, vt d.l.quod meo. & istã opin. disputando tenuit Do. Argentinus, filius Domini Rainerij de Forliuio, vt refert Pau. de Cast. in d.§.si vir. sed dicit Barto. quod hoc non est verum, per no. in d.l. si rem aliquam. & per no. per Cyn. in l.ad probationem. C. loca. Pro dicta tamen opin. facit differentia, quam statim subijciam de ficta traditione possessionis ex contractu simulato vel vero, vnde idem Bart. in d.l.quod meo. aliter nititur concordare prædictas opiniones, quod aut ille, qui aliũ possessorem constituit, est dominus,& tunc non facit alium possessorem, nisi præcedat causa habilis,& ita procedat glo.& opi. Iacobi, per tex. in l.ei à quo. ff.de vsuca.& per no. per Bar. in d.l. si rem aliquam. quia sicut non transfero in te dominium cõstituendo me tuo nomine possidere, non subsistente legitima causa, vt d.l. nunquam. ita nec etiam transfero pos. quoniam est sequela ad dominium: aut nõ erat dominus,& hoc casu si haberet pos. ciuilem & naturalem, potest illas transferre non præcedente causa habili, tam per veram, quàm per fictam traditionem, & hoc casu procedat opin. Dy. pro qua facit, quia etiam ex iniusta causa pos. acquiritur. ad quod facit quod dixi, sup. eod. q.20. ad quod etiam vide quod dicam in c.seq. art.34. & hoc idem tenent Io. de Imo. & Pau. de Cast. in d.l. quod meo. & Pau. de Cast. in d.§.si vir.

¶ Sed quæro circa prædicta, pone quod præcedit causa, sed illa est inutilis seu inualida, vtrum trãsferatur pos. † Sol. Dic, quod sic, vt statim dixi in opin. Dyni & sequacium, per d.§.si vir. & probatur in l.1.§.fi.ff.de vsuca. pro dona. & in l. quod vxor. ff. de acquir. pos. vbi tex. dicit, quod vxor viro vel vir vxori donauerit pro possessore possidetur, vt l. nec vllam.§.1.ff.de petitio. hæred. Nec ob. l. inter virum. 2.ff.de dona. inter virum & vxo. vbi tex. dicit, inter virum & vxorem nec possessionis vlla est donatio. quia procedit, quãdo vir solum voluit donare pos. quia tunc non transfertur pos. secus quando voluit simpliciter donare rem, quia tunc, licèt quo ad proprietatem non valeat donatio, tamen bene transfertur pos. vt d.§.si vir. cum sim. & probatur per simile, quia si vir donat vxori fructus seu vsumfructum fundi, donatio non tenet, vt l. pro oneribus. C. de iu. dot. & tamen si donat fundum quo ad proprietatem, vxor facit fructus suos, vt l. de fructibus. ff. de dona. inter virum & vxo. de quo tamen dicendum, vt ibi per glo. & l. fructus. ff. de vsuris. & d.l. pro oneribus. Vel potest solui, secundum Io. vt dicit glo. in d.l. inter virum, quòd illa lex dum dicit, nec possessionis ulla est donatio. intelligi debet, scilicet irreuocabilis seu rata & firma, quia de facili reuocatur, & sic etiam soluit glo. in l. si eum qui mihi. ff. de donat. inter vir. & vxo. ar. l. fin. §. sin autem. C. communia de lega. Item non ob. l. iubemus. in fi. C. de sacrosan. eccl. vbi ex inutili contractu non transfertur pos. quia potest responderi secũdum Bar. quod ibi ponitur possessio, sicut dicimus quotidie, ista est pulcra pos. ff. de verbo. sign. l. interdum. Vel melius ex inutili contractu transfertur pos. quando is qui possidet, est talis qui potest perdere, & transferre pos. alias secus: puta si est pupillus, vel ecclesia, vt l. pupillus. ff. de acquir. rerum dom. secundum Barto. in d. §. si vir.

¶ Aduerte tamen, quia si contractus rescinderetur eo, quia esset fictitius & simulatus, & ficta interuenisset possessionis translatio, puta per clausulam constituti, retentionem vsusfructus, vel similem modum, de quibus inf. in 29. prin. ar. nulla transfertur pos. vel dominium, ad quod vide quæ dixi supra in rubr. tract. 1. ar. 5. q. 2. vers. 10. dominiũ nobis quæritur. ibi, per constitutum. & hoc procedit, quando agitur de ficta translatione pos. secus si esset facta vera traditio possessionis: quia tunc, licèt cõtractus sit fictitius vel simulatus, tamen nõ impeditur pos. acquisitio. tenet Bald. in c. 1. §. callidis. de prohi. feu. alie. per Fede. & ita intelligo quod tradit Bart. in l. emptor. ff. de aqua plu. arcen. quia ad translationem pos. non requiritur causa, seu quod causa sit iusta, vt dixi. ¶ Et ex prædictis infertur no. quod si contractus fuit fictitius & simulatus, & sic pos. fuit fictè translata, quamuis postea purgetur vitium simulationis, vel fictionis, tamen ad acquirendam pos. necessaria esset noua traditio possessionis vera. secus si traditio fuisset facta fictè, quia sufficeret antiqua traditio, de concess. præben. c. postulastis, & c. postulasti. de cle. exc. mi. no. Archi. 1. q. 1. c. ordinationes. super gl. 1. facit etiam quod no. Spec. in ti. de primo & secũdo decreto. §. videndũ. vers. sed quę est ratio. ¶ Et no. quod licet causa non requiratur, tamẽ probata pos. hæredis eiusdem rei quam defunctus ex aliqua causa possidebat, pos. hæredis intelligitur esse ex eadem causa, & eodem modo quo defunctus possidebat ad hæredem peruenisse dicetur, vt l. 3. §. ex plurimis. ff. de acquir. pos. & ibi no. Io. de Imo. quia à primordio tituli, posterior formatur euẽtus, vt l. 1. C. de imponenda lucratiua descriptione. lib. 10. facit l. si filia. §. Neratius. ff. fam. ercis. & l. actione. §. morte. vers. sic ex re communi. ff. pro socio. & l. 2. C. de acquir. pos. Vtrum autem quis possit eandem rem ex pluribus causis possidere, vide quod dixi in c. præced. art. 26. q. fi.

¶ Vigesimoquintò quæritur, vtrum † pos. possit quæri pure, & sub conditione, aut in diem. ¶ Sol. Dic, quod non solum potest quæri purè, sed etiam sub conditione, & in diem, & ipsius conditionis defectus, sub qua quæri debebat, acquisitionem impedit, vt l. qui absenti. §. 1. ff. de acq. pos. & vide, quod dixi sup. in rub. tract. 2. ar. 5. quęst. 8. vers. octauo impeditur.

¶ Vigesimosextò quæro, quis dicatur possessionem adeptus. † Sol. Dic, quòd ille videtur proprie possess. adeptus, qui illam retinere potest. vnde deijciens aliquem de pos. si non potest illam retinere, non videtur eam adeptus, vt l. non videt. ff. de acquir. pos. sentit glo. in l. quod meo. §. fin. ff. de acq. poss. facit, quia non dicitur aliquid ad aliquem peruenisse quòd non stetit, vt in c. commissa, iuncta gl. de elect. lib. 6. & c. licet episcopus. de præben. lib. 6. tradit Pau. in cle. gratiæ. de rescr. & no. in l. si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. In contrarium facit l. cum sponsus. §. fi. ff. de publi. & quod dixi supra in rubr. tract. 3. artic. 5. in tertio requisito. versic. prima declaratio. & in l cum prætor in hæredem. ff. de reg. iur. & quoniam iura in hoc articulo, quando quid dicatur ad aliquem peruenisse, † seu vtrum censea tur fuisse quod non durauit, vario modo loquuntur, vt ipsam materiam quæ quotidie, & vario modo còtingere potest, plenissimam habeas: Distingue post Henricum Boich in cap. nam & ego. inf. de regu. iur. plurimis additis, quòd aut illud quod fuit, nec durauit cõsideratur vt causa in relatione ad effectum, & tunc, licèt causa non duret post complet̃ effectũ, licèt cesset, non tamẽ cessat effectus. vnde dicit lex, quòd hæreditas quæ defertur agnatis post eam acquisitam, licèt desinat agnatio, non tamen propter hoc desinit effectus. ff. vnde lib. 1. fi. primo responso. & ar. ff. qui satisda. cog. l. sciendum. §. fi. & ff. de reb. dub. l. si cognatis. 1. responso. & est casus in l. 1. C. de pact. vbi pactum seu contractus in nominatus, scilicet dationis sextantis ex parte filij testatoris rogati per testatorẽ restituere hæreditatem Licinio Frontoni si sine liberis decederet, & remissionis fideicommissi ipsius Licinij fuit completus, & ideo licèt causa propter quam pactum interuenit, scilicet timor filij timentis decedere sine liberis cessauerit, quia decessit cum liberis, non tamen cessat effectus, quia non retractatur pactum, & pro prędicta conclusione faciunt no. in c. causam quæ. 1. & quod ibi traditur per Innoc. Io. An. & Do. meum, inf. de testi. & per Dyn. Barto. & Ange. in l. cum lite mortua. ff. iudi. solui. & per Io. An. in addi. Specu. in titu. de iu. delib. §. restat. vers. item si instantia. per Cyn. & Doct. in l. properandum. C. de iudi. in quibus dicitur, quod effectus inductus † per litis contestat. quoad acta probatoria durat, licèt perempta instantia pereat litis contestatio, & alia acta ordinatoria, dixi latissimè post Docto. in c. penul. supra de iudi. art. 27. tertia conclusio. & prædicto modo procedit l. cum sponsus. §. fi. ff. de publi. vbi ad causandam publicianam sufficit quod possessio etiam momento fuerit acquisita. aut illud consideratur aliter, & tunc, aut certum tempus est expressum & limitatum, per quod debeat durare ad consequendum effectum, & tunc si tanto tempore non durauit, non censetur fuisse. Exemplum in vsucapione & prescriptione. ff. de vsuca. l. vsucapionibus. per totum. C. de vsuca. transfor. l. vnica. §. cum autem. inf. de præscr. c. de quarta, c. ad aures. c. auditis, & per totum, & infra de restit. in integ. per totum, & in c. 1. eod. tit. lib. 6. & in clemen. vnica. eod. titu. Item potes figurare exemplum in tacita professione, ad quam faciendam certum tempus est statutum. inf. de regu. c. statuimus, & per totum, & in c. is, qui. eo. ti. lib. 6. Aut certum tempus non est limitatum à iure, & tunc, aut per illud quod factum fuit ius est alteri incommutabiliter acquisitum, & tunc bene censetur fuisse quod non durauit, vt l. cum prætor in hæredem. ff. de reg. iur. vbi dicitur, quod cũ prætor dat in hæredem actionẽ quatenus ad eum peruenit, sufficit quòd ad eum peruenerit ex dolo defuncti, quamuis momento durauerit. nam ex eo quòd ad eum peruenit statim est creditoribus hæreditarijs obligatus, & ad idem quod metus causa, in l. quod diximus. §. fi. & l. videamus. & ff. de acquir. hęred. l. quam diu. & ff. de bonorum pos. secundum tab. l. 1. §. semel autem. & de fuc. edic. l. 1. §. qui semel. & de fidei commiss. lib. l. quidam in testamento. & ff. de duob. reis. l. eandem. §. si quis. in fi. faciunt etiam no. per Zenze. in extrauagan. suscepti regiminis, Io. 22. super ver. transeant ipsũ iure. vbi dicit, quod vbi per commissionem ius est alteri quæsitum, mora purgari nõ potest, facit etiam regula, quod semel placuit, de reg. iur. lib. 6. Aut per illud quod factum est, nõ est ius alteri quæsitum, & tunc, aut quæritur in factis conditionis implendæ, & hoc casu semel legitimè factum, † censetur factum, & consequitur effectum, licèt non duret factum, vt d.l. quidam in testamento. & C. quando dies le. ce. l. cum vxori. ff. de condit. & demonst. in l. legata. Aut in alijs factis: Et tunc, aut factum est ab initio necessarium & vtile respectu illius, qui factum illud nititur impugnare, & satis est quòd semel sit legitimè factum, licèt non duret factum, & ideo ille qui ab initio vtiliter gessit negocia alterius habet actionem negociorũ gestorum, licèt negocia sic gesta perseuerantiæ effectum non consequantur. ff. de neg. gest. in l. sed an vltro. §. 1. & ff. de in rem verso. l. quod si seruus. §. & si seruum. & l. si seruus in rem. in prin. & ff. mandati. l. qui mutuam. §. fi. & de contrario iudi. tutelæ. l. 3. §. sufficit. & C. de nego. gestis. in l. si seruum. Aut non est ab initio necessariũ vel vtile respectu illius, qui nititur impugnare, & tunc non censetur † factũ, nisi duret factũ. ff. quod cuiusque vni. no. l. item eorum. §. quod si actor. & de in integ. restit. l. diuus. & ff. de mino. l. quod si minor. §. restitutio. & de petit. hæred. l. si possessor. §. bonæfidei. ff. de inoffi. testam. in l. nam etsi. §. hæredi. & de hæredit. vel acti. uendita. l. 2. §. peruenisse. & de in rem verso. l. si pro patre. & de ædi. edic. l. quid si fugitiuus. & ff. de ritu nupt. l. palam. & de diuor. l. diuortium. de leg. 3. l. qui concubinam. §. si hæres. de capti. & postli. reuer. l. nihil. C. de cura. fur. l. cum alijs. & de his quibus, vt indig. l. aliam. & l. penult. in fi. in Authen. de sanctiss. epis. §. sed hoc præsenti. de pœnit. dist. 1. cap. diuortium. & hoc modo non videtur pos. adeptus ille, a quo potest auocari, vt l. non videtur. ff. de acquir. poss. & l. sequitur. §. tunc in potestatem. & §. si dominus. ff. de vsuca. & uide quod traditur in l. mulieris. §. fin. ff. de verbo. signif.

¶ Vigesimoseptimò quæro, qualiter acquiratur † detentatio. ¶ Sol. Dic per actualem rei apprehensionẽ, siue quis per talem apprehensionem adipiscatur pos. siue non. nam per acquisitionem possessionis dicitur quis etiam detinere, licèt plus iuris habet possessor & detentator, traditur per glo. & Bar. in l. 1. in princ. ff. de acquir. possess. Detentatio enim in genere sumpta naturalem & ciuilem pos. retinet, & ad materiam vide quæ latè dixi in cap. 1. supra eod. articu. 7. & sic declara hanc quæstionem, secundum ea quæ ibi dicuntur.

¶ Postremò circa hunc ar. collige etiam, quòd per priuationem & amissionem possessionis ipsius acquiritur pos. alteri, secundum ea quæ latius videbimus in cap. penult. inf. eod. articu. 42. Est enim re
119 gulare, quòd † corruptio vnius, generatio est alterius, secundum quod tradit Philosophus in libro de generatione & corruptione, & probatur Instit. quibus modis tollitur obligatio. §. præterea. in l. cũ prætor. ff. de iudic. in c. nonne. inf. de præsump. in l. qui res. §. aream. ff. de solut. & l. quæsitum. §. idem respondit. ff. de fundo instruc. 25. dist. c. qualis. Item ad hanc acquirendam pos. vide quæ dicam inf. eo. ti. c. pastoralis. art. 28. quoniam ea quæ ibi dicentur, faciunt ad materiam nostram.

¶ Conclude igitur circa hanc materiam, quòd
120 ad acquirendam pos. exigitur actus corporeus † & animus, vt supra dixi, in princ. & q. 23. & in tantum requiritur actualis apprehensio & ingressus, quòd quamuis fiscus bonorum vacantium vel publicatorum proprietatem acquirat, absque apprehensione, non tamen acquirit possess. vt l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio. & l. fin. in fi. C. de sacrosanc. eccl. & l. fi. C. de bonis vacan. tenet Bald. in cap. 1. quid sit inue. & idem in ecclesia, quæ etiã sine actu corporali, licèt ex solo titulo dominium acquirat, non tamen acquirit pos. licèt quidam contrarium teneat, ad quod vide quæ latè dixi supra in rub. tracta. 3. artic. 5. vers. tertio fallit in ecclesia.

¶ Prædicta tamen procedunt respectu actus corporei, per quem verè vel etiam fictè transfertur pos. Sed quibus casibus fictè nobis pos. quæri possit, latè dicam inf. in 29. princ. artic.

¶ Vigesimooctauo princ. articu. tractandum est, per quos modos & actus, & quæ exigãtur ad acqui-
121 sitionem quasi pos. † rerum incorporalium, quæ materia est valde difficilis & subtilis, vt ex inf. dicendis apparebit, & ideo ad ipsius clariorem doctrinam prosequar tria membra principalia.

¶ Primum, quæ requirantur ex parte volentis ac quirere quasi possessionem.

¶ Secundum, quæ requirantur ex parte eius, qui vult acquirere quasi pos.

¶ Tertium, quæ requirantur ex parte materiæ.

¶ Et ad intellectum prædictorum membrorum, quia hic tractandum est de quasi poss. iurium & rerum incorporaliũ, vide quomodo describatur quasi possessio, seu quid sit quasi poss. quæ latè dixi sup. eo. c. 1. art. 21. & in cap. præced. art. 25. vbi tractaui, quæ res possint quasi possideri.

¶ Quo ad primum membrum trado hanc doctrinam, quòd sicut ad acquirendam veram pos. rerũ corporalium exigitur actus corporeus & animus acquirendi, secundum ea quæ latè tradita fuere in 28. princ. art. & in fi. illius ar. ita etiam ad acquirendam quasi pos. iurium exigitur actus corporalis & acquirendi animus, vt legitur, & no. in c. 2. supra de consue. tradit Innoc. Host. & Io. And. in c. in literis. de restit. spol. per l. 1. primo respons. & l. possideri.
122 primo respõso. ff. de acquir. pos. & sicut vera † pos. rerum corporalium potest acquiri animo, & per actus corporeos verè & fictè, de veris diximus artic. præced. de fictis videbimus in 29. princip. articu. ita etiam quasi possess. rerum incorporalium, quia potest acquiri per actus veros corporales, de quibus hic tractandum, & similiter etiam per fictos, de quibus dicemus artic. 29.

¶ Aduerte tamen, quia quod dixi de veris actibus corporalibus, non est intelligendum de vera apprehensione, quæ fiat per traditionem: quia cum quasi possess. sit iurium incorporalium, in ipsis non cadit vera traditio, vt l. 3. ff. de vsufr. in c. cõquestus. de foro compe. & l. quotiens. ff. de seruit. dixi supra cap. 2. artic. 25. nec etiam in eis potest dari vera apprehensio, quia ius incorporale non est apprehendibile, cum sit incorporale, sed tamen necessarius est vsus iuris, qui fit per actum corporalem.

¶ Et est aduertendum, quod quandoque ista ac
123 quisitio † quasi possess. fit per varios actus. primus verbi gratia circa acquisitionem quasi poss. alicuius seruitutis realis ad res corporales per actum corporeum apprehensionis, ad quam & in cuius finem ius est destinatum. Quidam verò sunt actus accessorij ad rem, in cuius finem ius est destinatum: quidam verò sunt actus omnino extranei seu separati à iure seu re principali, in cuius finem ius est destinatum.

¶ Quo ad primum casum, videlicet ad acquirendum quasi pos. alicuius seruitutis realis, requiritur quòd quis possideat fundum seu prædium vrbanũ vel rusticum, cui seruitutem acquirere intendit,
124 alias † non potest acquiri quasi pos. iuris seu seruitutis ad prædium sine possess. prædij dominantis, vt l. 1. §. si tibi fundum. & ibi glo. ff. de itin. actuque priua. licèt gl. in d. l. 1. §. si is cuius. aliter dicat, & male, vt dixi supra eod. cap. 2. artic. 25. in fi.

¶ Item exigitur, q̃ volens acquirere quasi pos. sit capax illius quasi poss. vt in c. causam. de præscr. ad quod vide quod dixi sup. c. præced. artic. 23. & articu. 25. & quod dicam infra in tertio membro principali. Vnde Iudæus in Christianam, aut impubes nõ potest acquirere quasi possess. iuris maritalis, vt infra de diuor. c. gaudemus. & inf. de restitu. spol. cap. ex parte. nec hæreticus quasi pos. ecclesiarum spiritualium. 23. quæst. 7. cap. 1. & 2. & per glo. 8. distinct. quo iure. nec Iudæus quasi possessionem iurisdictionis in Christianos. 54. distin. cap. nulla. inf. de Iudæ. c. cum sit. aut iuris seruitutis, vt in cap. 1. & 2. inf. de Iudæ. & C. ne Iudæus Christi. man. in ru. &
125 nigro. nec inferior † à Papa quasi pos. summæ plenitudinis potestatis Papæ, quoniam illam habuit à Domino, cuius inferior est in capax. 21. dist. cap. in nouo, & c. sequenti. no. Innocen. in c. bonæ. 2. inf. de postula. prælato. in glo. in versicu. requiritur. ad finem, & no. glo. in cap. cum nobis. de præscriptio. nec etiam inferior potest acquirere quasi possess. libertatis in suum principem, illum nõ recognoscendo in superiorem, vel nullum alium in superiorem recognoscendo. inf. de præscriptio. cum non liceat. & ibi de materia. & septima, quæst. 1. cap. in apibus. & inf. qui filij sint legitimi, cap. per venerabilem, & l. 2. C. ne quid in lo. sac. & l. comperit. C. de præscriptio. 30. vel 40. ann. ¶ Et ex dictis ibi decidi-
126 tur, an inferior † possit acquirere quasi pos. reseruatorum in priuilegium sedis Apostolicæ, vel principis, vt in c. quod ad translationem. sup. de offic. leg. & in c. sicut vnire. de excess. præla. Aut quasi pos. iuris creandi Doctores, notarios & similes, in cap. cum P. Tabellio. inf. de fide instrum. vel an inferior

ferior clericus possit acquirere quasi pos. potestatis excõicandi. de quo in c. conquerente. supra de offi. ordin. vide quod dixi in c. 1. de sen. exc. artic. 5. & in cap. 2. eod. ti. art. 6. Nec laicus potest acquirere quasi poss. audiendi confessiones, secundum Dom. Ant. in repet. c. fin. inf. eo. col. 20. requiritur ergo, vt dixi, quòd volens acquirere quasi pos. alicuius iuris, sit capax illius iuris.

127 ¶ Item exigitur aliquis vsus seruitutis † ex parte volentis seu intendentis talem quasi pos. acquirere. vt ire, agere, aquam ducere, stillicidium vel tignum immittere, protectum aut appensum retinere, iurisdictionem vel actum iurisdictionalem exercere. eligere, præsentare, conferre, & cetera similia, prout infra clarius apparebit. Nam per solam apprehensionem fundi, non acquiritur quasi pos. seruitutis, nisi quis vtatur seruitute, & requiritur etiam quod talis sit vsus iure seruitutis, vt ex inf. dicendis apparebit. quod procedit etiam si voluntas vel animus habentis prædium vicinum sit constituere ibi seruitutem, vel per titulum constituat ibi seruitutẽ. pone etiam, quòd quis habeat duo prædia contigua, vel ædes contiguas, & vendit alterum prędium vel domum, & imponit aliquam seruitutem, vel prędio quod tradit, vel super prædio quod sibi remanet. arbitror enim quod quamuis tradat rem venditam, etiam animo creandæ seruitutis, quòd antequam emptor incipiat vti illa seruitute, quasi pos. seruitutis non dicitur sibi acquisita: quia sicut per solum titulum absque traditione non acquiritur ve
128 ra † pos. rei, vt latè dixi supra, artic. 27. & colligitur ex ijs, quæ dixi supra in rubrica, tract. 3. artic. 3. in tertio requisito, ita per solum titulum, per quẽ partes intendunt nouam creare seruitutem, non acquiritur quasi pos. seruitutis. secus si talis seruitus non crearetur de nouo, sed esset iam creata, & in esse deducta, quia cum adhæreat fundo, per translationem fundi, antequam quis incipiat vti illo iure, licet transferatur proprietas iuris, non tamen transfertur quasi pos. illius iuris, vt l. via constitui. §. 1. & l. cum fundo. ff. de seruit. rust. præd. & in l. cum fundus. ff. communia præd. secundum Dom. Anton. in cap. fin. inf. eo.

¶ Sed aduerte, quia posset attentari, quod antequam quis incipiat vti seruitute per solum titulum & rei traditionem non sit acquisita quasi pos. seruitutis ante ipsius seruitutis vsum, licèt seruitus per prius esset creata, sed solum sit quæsita proprietas, quoniam prædicta iura proxime allegata & similia, dicunt quod seruitus non confunditur, sed remanet, & sequitur fundum dominantem, & debentem seruitutem, non autem quòd is qui de nouo ac quisiuit fundum, acquisiuerit quasi pos. seruitutis. facit quod dicam inf. in vers. secũdo deciditur quæstio, & ibi dicta possent allegari pro vtraque opin. Sed fortè dici posset, quòd imo quasi possess. seruitutis sit quæsita, ex quo illa seruitus est iam annexa fundo, & debetur fundo, & iam illi fundo per præcedentem vsum eius, qui retinuit, fuit quæsita fundo. sicut ergo, si fundum possideo per vnum colonum, & illum mutauero, ponendo alium, retineo pos. per illum: ita & in nostris terminis dicendum fit, quòd ex quo seruitus & ipsius quasi pos. est acquisita fundo absque alio vsu noui domini intelligatur quæsita nouo domino, facit quod statim dicam in d. vers. secundo deciditur quæst. cogitabis. Et ad prædicta uide omnino, quæ dixi supra eod. c. 1. artic. 21. ibi, sed quæro pro intellectu. ergo &c. & ibi, aduerte, quia iste art. &c. Et ex prædictis infertur decisio ad plures quæst.

¶ Primò deciditur quæstio, pone quòd aliquis ingreditur possessionem ciuitatis habentis castrum subiectum ratione subiectionis vel iurisdictionis.
129 vel † acquirit pos. ecclesiæ habentis subiectas capellas, vtrum acquirat quasi pos. subiectionis absque aliquo vsu subiectionis. deciditur enim, quod si per prius possidens ciuitatem vel ecclesiam erat in quasi pos. subiectionis castri, vel capellarum, q̃ absque alio particulari iurisdictionis exercitio acquiritur quasi pos. subiectionis & iurisdictionis, secus si quasi pos. nondum esset formata: quia licèt quis ingrediatur pos. ciuitatis, vel ecclesiæ animo acquirendi quasi pos. subiectionis, vel iurisdictionis, illam absque ipsius vsu non acquirit, & ita singulariter tenuit Petr. de Bellaper. in repe. l. seruitutes. ff. de seruit. & Dom. Anton. in repe. cap. fin. inf. eod. versic. per hoc concluditur, quod si aliquis. colum. 15.

¶ Secundò deciditur questio, vtrum per traditionem prædij decimalis acquiratur quasi pos. iuris de
130 cimandi † in qua quæstione Innoc. in c. in literis. inf. de restit. spol. ponit duas opin. nam in prima parte glo. magnæ dicit, quod acquiritur per l. 3. in prin. in ver. dare. ff. de vsufr. quinimo plus subdit, quod apprehensa vna gleba fundi decimalis, acquiritur quasi pos. iuris decimalis totius fundi, dum tamen totus fundus cõtinuatus sit, & nullus alius eiusdem fundi partem possideat, vt d. ver. dare, iuncta l. 3. ff. de acquir. pos. deinde Innoc. in d. glo. magna, vers. illud autem, ponit contrariam op. cõcludens, quòd traditione fundi decimalis non queritur quasi pos. iuris decimalis, etiam respectu partis, quia per hoc non datur vsus iuris decimalis etiam respectu partis, nisi vtatur iure decimali ipsam decimam colligendo, per l. seruus qui bona fide. §. incorporales. ff. de acquir. re. dom. & l. ratio. §. si inter. ff. de act. emp.

¶ Nec obstat d. l. 3. in ver. dare. quia imo facit pro nam, dum tex. ibi dicit, dare autem, intelligitur si induxerit in fundum legatarium, eumve patiatur vti frui. illa dictio ve, exponitur pro &, & sic probat, q̃ sola traditio nõ sufficit, nisi interueniat vsus, vt probatur. ff. de publi. in l. si ego. §. 3. & ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viam. Item, quia aliud est in vsufructuario quam in decimario, vel habente aliam seruitu-
131 tẽ, quia † vsufructuarius naturaliter possidet fundum, in quo habet vsumfructum. ff. de acquir. pos. l. naturaliter. & l. Pomponius, §. 1. dixi sup. eod. c. 2. ar. 22. decimarius vero nullo modo possidet fundũ, in quo decimæ colligendæ seruitutẽ habet, & hanc opi. sequuntur Host. Io. An. & Zab. in d. c. in literis. Sed Dom. Ant. in repe. c. fi. inf. eo. col. 15. vers. ex ijs secundo deciditur quæstio, nititur saluare vtrãque opin. per distinctionem, quia aut agitur de transferenda quasi pos. iuris decimalis iam formata, quia rector iam existens in quasi pos. iuris ipsius decimæ animo transferendi hanc quasi pos. in alium inducit illum in fundum decimalem, & procedit prima opinio, per ea quæ superius dixi. Sed si agere-

tur de creatione iuris decimalis, non acquireretur quasi poss. iuris decimalis, & sic procedit prima opi. vt etiam sensit Innoc. facit, quia sine actu vel exercitio illius iuris non creatur quasi poss. illius iuris, per tex. nostrum ibi, vocemque habuisse. & ibi, vocem habuerunt eligendi.

¶ Aduerte tamen, quia primum dictum non videtur procedere sine dubitatione, ex quo quasi possidens illud ius, non possidet fundum, per ea quæ supra dixi in prin.

132 ¶ Tertiò deciditur quæstio, vtrùm inductus † in poss. castri, vel ciuitatis animo acquirendi quasi poss. iurisdictionis, acquirat quasi poss. iurisdictionis. quâ quæstionem tangit Bart. in l. 3. in prin. ff. de acquir. poss. dicens, quod exigitur aliquod exercitium iurisdictionis sciente & patiente illo, cuius iurisdictio ni præiudicatur, & vide quod dixi sup. eo. artic. 27. q. 2. Dom. Anto. in repe. c. fi. inf. eo. col. 16. versic. ex his deciditur, an ex inductione. dicit, quod dictum Bar. procedit, quando ingrediens ciuitatem, non ingrediretur in apparatu iurisdictionali. quo casu dicit distinguendum, vtrum ageretur de creanda iurisdictione, an de iam creata, transferenda, vt supra: secus si ingrederetur cum apparatu iurisdictionali, quia tunc acquireretur quasi poss. totius, etiam respectu iurisdictionis, per l. Publius. ff. de condi. & de monst. & l. 1. ff. de offi. præto. & l. 1. & l. obseruare. §. fin. ff. de offi. proconsu. & lega. si modo ingrederetur tanquam dominus, & iurisdictionem habens, quoniam per talem præeminentiâ videtur aliquem actum iurisdictionis exercere, cum talia iurisdictio ni annecti videantur. supra de offi. lega. c. volentes. & infra vt lite pen. c. 1. subdit tamen, quòd si ageretur de acquirenda iurisdictione totius prouinciæ, oporteret quòd ingrederetur ciuitatem, secundum Guil. de Cunio in d. l. 1.

¶ Quartò deciditur quæstio de inducto in poss.
133 corporis ecclesiæ animo acquirendi † quasi poss. iuris administrandi, vtrum hanc quasi poss. acquirat. Et videtur dicendum quod non, si agitur de creando tali iure, per superius dicta. contrariũ tenet Do. Ant. in d. c. fi. colum. 16. vers. ex his deciditur aliud dubium. mouetur, quia ingredi ecclesiam est cohærere administrationi ecclesiæ, vnde eo ipso quod superior illum indicat, incipit tangere aliquid de administratione ecclesiæ, & de iure administrandi, quod etiam consistit in tenere, & sic acquirit quasi poss. iuris administrandi. facit c. dilecto. de præben. & c. transmissam. sup. de elect. quod mihi placet, si præcessit titulus, & nullus alius sit in poss. ad quod vide, quæ dixi, sup. art. 27. q. 7. & q. 8.

¶ Quintò deciditur quæstio de illo qui induci-
134 tur † in poss. capituli, vel chori, vtrum acquirat quasi poss. vocis dandæ, & iuris eligendi. & per prædicta videtur dicendũ quòd non, vbi agitur de creando prædicto iure. in contrarium facit, quia actus capituli fit solum propter ius dandæ vocis, ideo tanquam illi cohærens uidetur acquiri quasi poss. iuris eligendi, sed nõ sic est in apprehensione fundi, quo ad decimam, cum talis acquisitio possessionis fundi possit fieri ad alium effectum, videlicet acquirendi dominium, vel quasi dominium. Sed Dom. Anto. in d. c. fin. vers. ex hoc apparet, quòd si aliquis, tenet quòd non acquiratur, quia per talem ingressum nihil tangit de iure eligendi. fatetur tamen quòd ex hoc est in quasi poss. capituli, & habet licentiã propria auctoritate exercendi iura capitularia. ego arbitror hoc procedere, si præcedit titulus, & sit instal latus à superiore. Secus si aliquis fuisset præsens in capitulo tempore celebratæ electionis, & ad ipsum de iure non spectaret electio, quia tunc per vnicum actum præsentiæ non acquiritur quasi poss. iuris in teressendi, sed per multiplicatos actus, videlicet triginta actus vel plures. Et quamuis essent triginta vel plures, si tamen non dedisset vocem, non acquireret quasi possess. iuris vocis dandæ, sed solummodo iuris interessendi, ad quod vide quæ latius, inf. subiungam.

¶ Sextò deciditur quæstio, quòd si superior poneret aliquem in poss. tribunalis in apparatu iurisdictionali, quòd per talem positionem acquireret
135 quis † quasi poss. iurisdictionis, secundum Dom. Anto. in d. repet. c. fin. inf. eo. vers. ex prædictis puto. per prædictum c. dilecto. ¶ Sed tu aduerte, quia in contrarium facit, quod no. Inno. in c. olim. 3. inf. de restit. spol. & Bal. in c. 2. de consue. recti feudi. vbi dicunt, quòd per processum factum contra penitus contumacem non acquirit quis quasi poss. iurisdictionis, quia per hoc non possidet iudex, nisi labia sua: quare oportet quod executio sit facta per captu ram pignorum, vel descriptionem bonorũ, aut per similem modum. Et ratio est, quia iurisdictio requirit extremum, in quo aliquid agatur verè, & non abusiuè. ergo videtur quòd per solam sessionem in tribunali non acquirat quis quasi poss. iurisdictionis. Sol. Arbitror dici posse, quod aut non præcesserit actus, per quem superior iudicem in appa ratu iurisdictionali posuit in poss. tribunalis, & procedat dictum Innoc. & Bal. Aut præcesserit, & procedat dictum Dom. Anto. Subdit etiam Dom. Ant. in dicto loco, quòd si aliquis poneretur in poss. loci, vbi colligitur passagium, quod per hoc nõ acquireretur quasi poss. iuris colligendi passagium, etiam si locus esset destinatus ad colligendum passagium, quia ingressus domus vel loci non tangit aliquid de iure colligendi passagium. Et per prædicta aperitur via ad decidendas alias quamplures quæstiones, secundum Dom. Ant.

¶ Septimò deciditur quæstio, vtrum prælatus vel
136 canonicus † per ingressum fundorum, castrorũ, villarum seu prædiorum ecclesiæ, dicatur acquisiuisse quasi poss. prælaturæ, vel iuris præbendalis. in qua quæstione Innoc. in c. in litteris. inf. de restit. spol. in glo. mag. fuit varius. quoniam in vers. item dicunt eum acquirere. refert quosdam tenere quod acquirat quasi poss. iuris prælaturæ & canonicalis, nõ simpliciter, sed solummodo quo ad ingressam & acquisitam specificam rei poss. refert etiam, alios simpliciter tenere talem non acquirere quasi possess. iuris prælaturæ, seu canonicalis, nec in totum, nec etiam quo ad possessionẽ tantum, ex quo non est in poss. vniuersalis iuris per aliquem actum ad vniuersalem poss. transferendam. Host. vero tenet, quod si domus vel fundus pertineat ad præbendam, quod ipsius ingressus animo & intentione acquirendi totũ, operatur vt quasi poss. acquiratur iuris vniuersalis, per l. 3. §. fi. ff. de acquir. poss. & l. gerit. ff. de acq. her. Sed Dom. Anto. in d. c. fi. dicit se credere, quòd si consue-

tudo sit vt illud sit signum traditæ possessionis, quòd tunc per ingressum fundi transfertur quasi possess. vniuersalis fundi, ar. c. 2. supra de consuet. & per no. in c. transmissam. supra de elect. facit c. in his. 11. dist. & quod dixi de inuestitura, & installatione, supra artic. 27. q. 7. & ita potest intelligi cap. dilecto. inf. de præben. Si vero de consuetudine nihil apparet, tunc solum intelligitur acquisita quasi poss. administrandi temporalia, & non spiritualia. Et ratio est, quia ex quo superiore sciente & patiente ingreditur fundum, tangit aliquid de administratione temporalium: ergo ratione cõtiguitatis eiusdem speciei, extẽditur quasi poss. ad aliam rem eiusdem speciei, dummodo constet de animo per causam, vt l. 3. §. 1. ff. de acquir. poss. Ad spiritualia verò nõ extenditur, licèt claudatur sub vniuersali genere iuris administran di: quia species administrãdi, quæ tangitur, & est inferioris gradus, & habet se inferius ad ius administrandi spiritualia, quod est alterius speciei & superioris gradus, ad ipsum non extenditur, faciunt no. per Innoc. in c. dilectus. inf. de capel. mo. quæ decisio videtur mihi satis dubia, sed propter varias occupationes & intensos calores non fuit concessa facultas & tempus maturius cogitandi. Illud tamen clarum arbitror, quod prædicta decisio solum procedat, quando poss. esset uacans, secus si nõ esset vacans, sed ab alio possessa, ar. eorum quæ dixi supra de poss. non vacante. artic. 27. q. 2. & q. 7. pro prædicta tamen opin. facit opinio Andreæ de Isernia, de qua dixi in d. q. prope fin.

¶ Octauò deciditur dubium, quid si aliquis inducatur in poss. ecclesiæ, vel fundorum ecclesiæ, ratione iuris patronatus, an per hoc acquiratur quasi
137 poss. iuris patronatus? † & est aduertendum, quod ex iure patronatus plura iura consequuntur: quædam consistunt in honore, vt in præsentatione ad præbendas & ecclesias non collegiatas. inf. de inst. c. ex frequentibus. & c. fi. & de iure patro. c. illud. & c. ex insinuatione. 16. q. 7. c. decernimus, & in collegiatis ecclesijs seruatur quod traditur in c. à nobis. inf. de iure patro. & in c. sacrosancta. & c. Massana. supra de elect. Item consistit honor in reuerentia, quia patrono debetur processio, hoc est primus locus in processione, & in sessione, secundum Damasum in c. à nobis. §. fi. de iure patr. & 16. q. 7. cap. piæmentis. & seq. Item & secundo consequitur onus. obligatur enim patronus tueri, defendere & administrare bona ecclesiastica. 16. quæstio. 7. cap. filijs. Item & tertio consequitur emolumẽtum, quoniam patronum ad inopiam vergentem ecclesia pro qualitate personæ & quantitate facultatum tenetur alere, vt d. c. à nobis fuit. & 16. q. 7. c. quicunque. & cap. filijs & nepotibus, & per totam illam quæstionem. Et prædicta omnia iura competunt etiam patrono laico, excepto iure administrandi. Redeundo igitur ad titulum quæstionis, dicit Dom. Anto. in d. repet. c. fi. eo. col. 18. vers. ex his deciditur aliud dubium, se putare, quod per apprehensionem possessionis ecclesiæ, & inductionem in possessionẽ acquiritur quasi poss. honorificentiæ & iuris administrandi, sed non iuris præsentandi, nisi tali iure aliter sit vsus, ar. eorũ quæ dixi sup. in vers. secundo deciditur. quod tamẽ limitat, nisi quasi poss. iuris præsentandi esset iam creata in patronũ illum, qui iuridice transfert ius patronatus in aliũ, quia illa quasi poss. bene transferretur, sciente & patiente patrono, si induceretur animo illam quasi poss. transferendi, vt l. si ædes. §. fi. ff. de serui. vr. prædi. & l. si ego. ff. de publi. sed tu regula & intellige prædictam secundum ea quæ dicta fuerunt in vers. quarto deciditur. & septimo deciditur. Et prædicta procedunt, nisi consuetudo aliter se haberet, per no. in cap. 2. supra de consuetud. Ad quod vide quæ de consuetudine dixi supra in 27. art. q. 7. & quod dixi in vers. præced.

¶ Nonò deciditur aliud dubium, quid si fundus
138 tradatur feudatario, & ipse † ingredit animo transferendi iuris vassallatici in dominum directum. credit enim Dom. Ant. quòd per talem ingressum dominus acquirat in feudatariũ, & feudatarius in dominum ius subiectionis, quia per talem ingressum tãgitur de iure vassallatico, & subiectionis, eo quod aliquid recipit à domino vt subiectus, & sic subiectio cohæret traditioni fundi. & eadem ratione per inductionem in poss. ecclesiæ subiectę, vel possessio num ipsius ecclesiæ acquiritur superiori & ipsi inducto quasi poss. iuris subiectionis, eo quod ingreditur illud, quod tangit & cohæret iuri subiectionis, secundum Dom. Ant.

¶ Decimò deciditur, quod sicut per acquisitionem possessionis rei corporalis acquiritur vera possessio eorum, quæ ille vere possidet, ita arbitror quasi possessio iurium, quæ ille quasi possidet. argu. eorum, quæ dicta sunt supra, maximè in princ. ex quo talis quasi possessio erat iam creata, iunctis his quę dixi sup. art. 27. q. 10.

¶ Sed nunc quæro ad intellectũ prædictorum,
139 qualiter probetur † quòd quis sit vsus iure seruitutis. ¶ Sol. Aduertendum est, secundum Bald. in repet. l. fin. C. de præsc. lon. temp. colum. 24. quod quædam sunt seruitutes negatiuæ, quædam affirmatiuæ. seruitutum vero affirmatiuarũ quædam sunt quæ inchoantur per modum facti, vt ire per fundum. habeo enim facultatem eundi per agrum alienum, nisi dominus prohibeat, vt l. per agrum. C. de seruit. & aq. & ibi per Petr. Cyn. & Docto. & in his seruitutibus non acquirit quasi poss. nisi iuerit triginta vicibus in anno, vt l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itinere actuq; priua. nam cum iste sit actus differẽs generalis, inordinatus & vagus, quia ire per fundum alienum plerumque fit non iure seruitutis, sed ex amicitia, & gratia, vt l. si locus. §. fin. ff. quemad. seruit. amit. & l. diuus. ff. de seruit. rust. præd. & in l. vt pomum. ff. de seruit. meritò non intelligitur acquisita quasi poss. nisi per multiplicationẽ actuum, aut hoc ex verbis, vel alijs indicijs colligatur, secundum Innoc. quem sequitur Bald. in l. 2. C. de seruit. & aq. debent igitur actus esse tales, per quos meritò detur voluntas intelligi, quod videatur vsus iure seruitutis, & sic verbis & factis, quia etiam facto datur
140 voluntas † intelligi. 11. q. 3. c. extimant. & ibi Archid. 22. q. 5. c. cauete. in l. reprehendenda. C. de institu. & substi. sub condi. fac. Instit. de re. diui. §. cæruos. & in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. soluto matrimo. & l. Procula. ff. de probat. & l. 1. §. sed & si quis. C. de lat. lib. tol. & vide glo. quæ ponit plura exempla in cap. cum super. supra de offic. deleg. Quædam verò sunt seruitutes quæ inchoantur per modum iuris, vt aquam duceret per fundum tuum,

quoniam

quoniam facultatem aquæ ex tuo fundo ducendæ non habeo niſi ex debito, & de hoc iure & ſimilib. eo ipſo quòd ſemel duxi domino ſciente & patiente, ſubeſt quaſi poſſ. ſeruitutis, vt l. 1. §. quod autem. ff. de aqua quotid. & æſti. Et ratio diuerſitatis inter iſtum & præcedentem caſum eſt, quia in præcedenti caſu ire fieri poteſt per modum cuiuſdam facultatis vel amicitiæ, vt dixi, quæ videtur mihi concedi niſi prohibear: & ideo cum in ſeruitute quærenda requiratur animus volentis acquirere, & ſic vtendi iure ſeruitutis, & quod credat ſe vti iure ſuo, & ꝙ vtatur domino ſciente & patiente, meritò exigitur quod iuerim triginta vicibus in anno, quia ſic præſumitur animus meus: quia non eſt veriſimile ꝙ tot vicibus hoc anno iuerim, niſi habuerim animũ vtẽdi iure ſeruitutis; & quoniam tot frequentibus vicibus fui vſus, præſumitur quod dominus permiſerit me vti tanquam iure meo: ſed in ſeruitute aquæ ducendæ non eſt conſtitutum quòd talis ductus permittatur, niſi ei qui ius habet hoc faciendi, & ideo ex vnico actu acquiritur quaſi poſſ. illius ſeruitutis, eo quòd videor habere animum vtendi iure ſeruitutis, ſecundum Bar. in d. l. 1. §. hoc interdictum. & Bald. in d. repet. l. fin. colum. 24. verſ. venio ad quæſtiones. vtile tamen eſt, ſecundum Innoc. probare actuum frequentiam ad cõfirmandam præſumptionem animi, ſecundum Bald. in l. 1. C. de ſeruit. verſ. ſecundo quales.

¶ Et ex prædictis infert ibi Bald. quòd ſi aliquis
141 interfuit † electioni alicuius epiſcopi vel abbatis, dicitur acquiſiuiſſe quaſi poſſeſſ. iuris eligendi, quia nulli licet intereſſe electioni, niſi illis ad quos pertinet de iure vel conſuetudine ius eligendi, per tex. noſtrum, & glo. hic poſitam, ſuper verbo, trium epiſcoporum. quare cum ſemel interfuerit electioni, præſumitur de animo ſuo, quòd illum habeat vtendi dicto iure ſuo proprio iure. & ideo ex vnico actu erit in quaſi poſſ. ipſius iuris eligendi, per tex. in d. l. 1. §. quod autem. ff. de aq. quot. & æſti. Bart. verò in d. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itinere actuque priua. dicit, quòd ſi commune alicuius ciuitatis patitur te eſſe in conſilio, quòd per hoc non es in quaſi poſſ. illius iuris, niſi ex frequentia actuum multiplicatorũ ad minus vſque ad 30. per illum tex. ſed ſi pateretur te eſſe de Prioribus, vel te proponere ſemel in conſilio tanquam conſiliarius, ex vnico actu illius iuris induceretur & acquireretur quaſi poſſ. illius iuris. per d. §. quod autem. & iſta opin. plus mihi placet. Ex qua infero, quòd in exemplo poſito per Bal. requirebatur quòd ad minus fuiſſet præſens triginta vicibus. ſed ſi dediſſet vocem in electione epiſcopi, Abbatis vel alterius prælati, tunc per vnicum actum præſentiæ, & vocis datæ fuiſſet acquiſita ſibi quaſi poſſ. iuris eligendi, quoniam per ſolam vnicam intereſſentiam non acquiritur quaſi poſſeſſ. eligendi, quia hoc ſolet quandoque concedi ex gratia, ſecundum Innoc. & Io. An. in c. bonæ. ſupra de poſtula. prælato. Secus ſi ſit actus qui de facili gratiosè concedi non ſolet, qualis eſt actus vocis dandæ, vt ibi dicit Innoc. & Io. An. Dom. meus, & Docto. hic, per text. noſtrum, dum dicit, conſueuerunt intereſſe. iuncto tex. ibi, vocem. dixi ſupra in ver. 2. in 15. no.
¶ Nec obſt. text. noſter ibi, trium epiſcoporum, & ſic videtur velle quòd requiratur ſaltem quòd ter elegerit: quia reſpondeo quòd ita contigerat de facto, ſed non eſſet neceſſarium ad probandum iuris eligendi poteſtatem. ¶ Vel ſolue vt ſtatim dicam.
¶ Et ex prædictis arbitror dicẽdum in alijs iuribus, quòd ex qualitate iuris quandoque requirãtur plures actus, quandoque ſufficiat vnus, & ad prædicta vide quæ dixi ſupra in rubr. tracta. 5. art. 10. & vide quæ dixi ſup. c. præced. art. 25.

¶ Ex quibus infero, quod per ſolam intereſſentiam non acquiritur quaſi poſſeſſ. iuris intereſſendi
142 † per vnicum actum, aut etiam per plures: niſi ſint multiplicati triginta vicibus. quo caſu diceret quæſita quaſi poſſ. iuris intereſſendi, ſed non eligendi, per ea quæ dicam in tertio membro. & tenet hic Dom. meus. nam pro aliquibus vicibus forte potuerunt intereſſe vt inuitati, quod forte potius eſt præſumendum. 24. diſt. c. presbiteri. quia non eſt veriſimile quod quis iactet iura ſua, cap. ſuper hoc. de renunc. & l. cum de indebito. ff. de proba. & ex gratioſa inuitatione ius non acquiritur. 63. diſtinc. cum Adrianus. quod tamen arbitror limitandum, niſi fortè aliud apparet, puta quia dum vellet intereſſe alij obſtabant & volebant ipſum repellere, ſed tandem ipſe perſiſtendo obtinuit.

¶ Secundò infertur, ꝙ quo ad acquirẽdam quaſi
143 poſſ. iuris cõferendi, † præſentandi, ſeu inſtituẽdi, ſufficit quod quis ſemel cõtulerit, præſentauerit, ſeu inſtituerit, vt etiam no. D. M. in c. cum olim. inf. eo. in quarto notabili. facit tex. in c. cũ de beneficio. de præben. lib. 6. ¶ Nec obſtat tex. noſter, qui videtur ſentire in fi. quod non ſufficiãt etiam tres actus. & ad idem tex. in l. fin. ff. de ſeruit. per quem ſaltem videtur requiri quadruplex actus, quia reſpõdetur quòd iura prædicta loquuntur quo ad præſcribendam proprietatem, ad quam præſcribendam requiritur tantum tempus quòd ſit deuentum ad legitimam præſcriptionem, vt hic, & d. l. fi. quæ loquitur de quadruplici actu. hoc eſt de quadruplici quinquennio, & ſic de vigintiannis. quoniam tãto tempore ibi præſcribitur, & ſentit glo. & clarius Dom. meus ibi in c. cum olim. inf. eod. Sed quantum ad quaſi poſſ. iuris, non eſt hoc neceſſe, quia non eſt neceſſe oſtendere de iure proprietatis vel quaſi, quia nihil habet commune proprietas cum poſſ. vt l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſſ. facit quod no. Barto. in l. 1. §. in operis. ff. de noui operis nuncia. & quod traditur per Dom. meum, c. querelam. ſupra de electio. & per ſimilem modum poteſt ſolui contrarium de c. 1. §. ſi vero vaſallus. quid ſit inue. in vſib. feu. vbi tex. vult quod ad obtinẽdum in iure feudali, vaſallus tenetur probare quod duabus vel tribus vicibus domino ſciente & patiente receperit debitos annuos redditus de camera, vel ca-
144 uena. eſt autem camera † locus in quo pecuniæ introitus retinentur, & inde diſtribuuntur, vt in c. fi. quid ſit inue. & in Authen. de defen. ciuita. §. præterea. colla. 3. Cauena vero eſt locus, in quo frumentum & ſimiles ciuitatis introitus collecti ponũtur, conſeruantur, & inde diſtribuuntur, vt d. cap. fin. Et hanc nos Senenſes appellamus canouam, quæ fit tempore careſtiæ, ad quam pauperes concurrunt. poteſt enim ad d. §. ſi verò. reſponderi, vt ſupra dixi, quod ibi ideo requirit duplex aut triplex actus, quia non agitur de ſola quaſi poſſ. acquirenda, ſed de

de poſſ. admixta iure proprietatis, vt mihi videtur, quia Docto. non tangunt. Conclude igitur, quòd ad acquirendam quaſi poſſ. alicuius iuris, ſatis eſt ꝙ quis probet talem actum, vel tot reiteratos actus, per quem vel quos videatur vſus iure ſuo, hoc eſſe iure ſeruitutis, & non ex amicitia, ſeu gratioſa conceſſione. & ſic quandoque vnus ſufficiet, quandoque plures requirentur, vt dixi. vnde dicit Do. Ant. hic, quod non poteſt dari certa doctrina, ſed diſcreti iudicis arbitrio relinquitur. Sunt enim quidam actus, qui adeo ſunt ſoliti exerceri ratione cuiuſdã facultatis, & ratione cuiuſdam conceſſionis gratioſæ, quod nedum 30. ſed nec 100. ſufficerẽt. & ideo dicit hic Innocen. & ſequitur hic Dom. Ant. quod ſi epiſcopus eſſet hoſpitatus in domo alicuius militis, propter hoc non concluderetur quaſi poſſ. pran-
145 dendi vel hoſpitandi, quia † talia communiter ex gratia communiter fieri ſolent. facit l. 1. primo reſponſo. ff. de flumi. & l. cum de lanionis. §. afinam. ff. de fun. inſtruc. tradit Dom. Ant. in c. 1. de præſcrip. lib. 6. per præſentationem enim voluntariam & gratioſam non acquiritur ius, nec quaſi poſſeſſ. iuris, vt eſt tex. & glo. in l. ſolent. ff. de offi. proconſu. & in l. Seia. ff. de annuis lega. & l. litibus. C. de agric. & cen. lib. 11. tradit Bal. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſu. & vide quod dixi ſupra in rubrica in primo tracta. artic. 10. Secus ſi eſſet ſuperior, qui iure debiti hoc exigere conſueuit, vtputa ſi epiſcopus viſitationis tempore in domo alicuius ſubiecti vel exempti plures fuit receptus & hoſpitatus, vel ſi aliud ſimile officium exerceret: quia tunc ſatis poteſt videri quaſi poſſ. illius iuris acquiſiuiſſe, vt in c. cum olim, & c. auditis. de præſcrip. & c. ſopitæ. & c. cum nuper. de cenſi. niſi recipiens in contrarium proteſtaretur ꝙ ex gratia reciperet, ſecundum Dom. Anto. hic. ad quod vide quod dicam inf. in 3. princip. membro. Prædicta tamen intellige, quando collatio, præſentatio, ſeu inſtitutio, ſuum fuerũt conſecutæ effectũ: aliàs, vt dicit Dom. meus exercens tales actus ſolum poſſideret labia ſua, vel actum ſuum, & eſſet, vt eſt in vulgari noſtro, de Signori de Sinigaglia, qui ꝙ præcipiunt per ſe exequuntur. & idem tenet Innoc. Dom. Anton. Zab. & Dom. meus, & Io. de Imo. hic & in c. 2. de reſtit. in integ. traditur etiam in c. quoniam. de iure patro. nec etiam eſt neceſſarium quòd credat vti iure ſuo, ita quòd requiratur bona fides, ſed ſolum quòd credat vti iure ſeruitutis, ſecũdum Innocen. & ſequuntur Do. Ant. & Do. meus, quod tamen procedit quo ad acquirendam quaſi poſſ. & ſic quo ad potentiam agendi poſſeſſorio recuperandæ, dummodo non conſtet in iudicio quòd ſit prædo, vt dicam inf. de reſtit. ſpol. ad ſubſtantiam enim & validitatem poſſeſſionis, vel quaſi, non requiritur quòd ſit iuſta, vt dixi ſupra in præceden. cap. articu. 26. q. 20. & q. 24. tenet Bal. in l. 2. C. de ſeruit.
146 in 3. q. vnde † agenti vtili interdicto vnde vi, pro incorporalibus, ſatis eſt probare quaſi poſſ. licet iniuſtam. traditur per Dyn. in regula, qui ad agẽdum. de reg. iur. lib. 6. & per Cyn. in l. incerti. C. de interdic. & no. in l. ſi de vi. ff. de iudi. & 7. q. 1. cap. pontifices. & ibi per Archid. & per Innoc. in c. cum olim. de præſcript. & per Bald. in d. l. 2. q. 11. facit quod dicam ſtatim in 2. quæſt. ¶ Prædicta tamen procedunt, vt dixi, quoad effectum quaſi poſſ. ſecus eſt quo ad præſcriptionem, & validitatem electionis, collectationis, præſentationis, ſeu inſtitutionis, aut ſimilis actus: nam, ſi eſt in mala fide, nõ præſcribit, vt in c. fi. inf. de præſcrip. & in regula, poſſeſſor malæ fidei. de reg. iur. lib. 6. Similiter etiam nec valent electio, collatio, & præſentatio, & ſimiles actus: nam cum tales actus ſint quaſi fructus iuris eligendi, cõferendi, præſentandi, &c. meritò exiſtens in mala fide non facit tales fructus ſuos, vt no. Innoc. in c. in literis. de reſtit. ſpol. & c. ex literis. & c. conſultationibus. inf. de iure pat. & in c. 2. ſup. de reſtit. in integ. tradit Dom. meus. hic, poſt Doct. Sicut ergo malæ
147 fidei † poſſeſſor non facit fructus ſuos, vt l. certum. C. de rei vend. & ibi latè per Docto. traditur etiam in c. cum ad ſedem. de reſti. ſpol. ita etiam nec in terminis prædictis tales fructus facit ſuos. & ſicut non requiritur bona fides quo ad interdictum recuperandæ poſſeſſionis: ita etiam nec quo ad interdictũ retinendæ quaſi poſſ. veluti interdicto vti quaſi poſſidetis, ſi modo velit agere contra tertium eum turbantem, quia non eſt uis, vtrum crederet vti iure ſuo, & ſic bona fide, ſed quo ad illum, à quo habuit quaſi poſſ. ſi vi, clam, vel precario poſſideret, ſuccumbet in interdicto vti poſſidetis, ſecũdum Innocen. hic, & ſequuntur Dom. Ant. & Dom. meus, hic, & iſto modo debet intelligi glo. hic ſuper ver. trium epiſcoporum. dum dicit, niſi conſtet quòd vi, clam vel precario poſſederit, ar. c. cum ad quorundam. de exceſſ. præla. ad quod vide quod latius dicam in 2. membro. in 2. quæſt. Secus ſi vellet agere interdicto de itinere actuque priuato, vel. de aqua quot. & æſti. quia tunc requiritur quòd credat vti iure ſuo, & ſic requiritur bona fides, quæ poterit ex varijs coniecturis probari, vt traditur in l. 1. §. Ariſto. ff. de aqua quot. & æſti. & per Bar. in l. 1. ff. de itine. actuq; priu. & ad prædicta vide quæ dixi ſupra in rubrica, tract. 5. artic. 10. & vide quæ ſtatim dicam in 2. q. ſecundi membri principalis, & quæ etiam dicam in titu. de reſtit. ſpol. in materia prædictorum interdictorum, & quando quis dicatur in bona fide vel mala, vide etiam ſupra eo. c. 1. art. 14. & quid iuris ſi fuit admiſſus ad electionem & vocis dationem per maiorem aut minorem partem capituli, ad quã deuoluta erat eligendi poteſtas, vtrum per talem actum dicatur ac quiſiuiſſe quaſi poſſ. iuris eligendi, vide quod ſtatim dicam in 2. q. ſecundi membri princ.

¶ Vtrum autem per actus fictos acquiratur quaſi poſſ. dicam inf. artic. 29.

¶ Circa ſecundum membrum, in quo venit examinandum, quæ requirãtur ad acquirendam quaſi
148 poſſ. reſpectu eorum, † contra quos quis illam quę rere intendit, aduertendum, quòd iura vario modo loquuntur: aliqua enim exigunt ſcientiam, & patientiam, vt hic, & in c. olim. inf. eo. & in c. bonæ. 2. ſup. de poſtu. præla. & in c. querelam. ſupra de elect. in c. auditis. inf. de præſcript. & in l. ſi ego. §. 1. ff. de publi. & l. 3. §. 1. ff. de vſufr. & l. quotiens. ff. de ſeruit. & l. 1. in fi. & l. ſicuti. §. Ariſto. & l. fi. ff. ſi ſerui. vend. Quædam vero iura ſentire videntur, quòd abſque ſcientia & patientia alterius talis quaſi poſſeſſ. quæri poſſit, vt l. ſeruitutes, quæ in ſuperficie, & l. ſi ædes. §. fin. ff. de ſeruit. vrb. præd. vnde Petrus in repet. l. ſeruitutes. ff. de ſeruit. & Cyn. poſt eum in l. 1. C. de ſeruit. niſi ſunt prædicta iura per diſtinctionem reducere

ducere ad concordiam, distinguentes, quòd aut agi
tur de translatione quasi poss. iam formatæ, & non
exigitur patientia habentis ius, seu illius, contra quẽ
quis vult acquirere quasi poss. sed solummodo vo-
luntas & consensus quasi possidentis illud ius, & sic
loquuntur iura, secundo loco allegata similia. quare
si habeo seruitutem viæ, itineris, vel similem, per
fundum tuum ad fundum meum, transferendo fun
dum meum in alium, ipsam seruitutem iam formatam, in illum transfero, licet dominus fundi seruien
tis illã patiatur, seu ignoret illum ea vti. Aut agitur
de cretanda quasi poss. & exigitur scientia & patien
tia habentis ius, & sic illius, contra quem quis seruitutem acquirere intendit: quare si ago nouiter quę
rere seruitutem viæ per fundum Titij, non acquiro
quasi poss. nisi Titius sciat & patiatur, & sic proce-
dunt iura primo loco alleg. Sed tu post Dom. Ant.
ad clariorem demonstrationem istius artic. plenè ex
pediendi, forma tres quæst.

¶ Prima, vtrum necessario exigatur patientia.

¶ Secunda, qualis patientia exigatur.

¶ Tertia, cuius patientia exigatur.

¶ Primò igitur quæro, vtrũ ad acquirendam qua
149 si poss. exigatur patientia † aduersarij. ¶ Sol. Dic
quòd in ijs in quibus non datur quasi possessio, sed
vsus tantum: Exemplum, in seruitutibus habenti-
bus causam discontinuam, pro quibus competit in-
terdictum de itine. actuque priua. & in istis non re-
quiritur scientia aduersarij, sed sufficit solus vsus ex
parte intendentis quærere, absque patientia illius,
contra quem quæritur, quia verba illius interdicti
non requirunt quem quasi possidere, vel quasi pos
sediſſe, sed requirunt simplicem vsum facti: quo-
niam prætor dicit, quo itinere vsus es, & non dicit
in cuius itineris quasi possess. es. sufficit ergo proba-
re solum vsum, non vi, non clam, non precario ha-
bitum, vt no. per Bar. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de
itin. actuque priua. Et hoc procedit secundum Bar.
in quantum is, qui quasi possessionem acquirere in
tendit, ad alium effectum quàm ad ipsum vsum nõ
intendat: secus si intendat ad aliquid aliud vltra, vt
puta ad præscriptionem: nam tunc aduersarij scien
tia requireretur, sine qua non posset haberi quasi
possessio, & sine poss. vel quasi præscriptio non pro-
cedit, vt in l. sine poss. ff. de vsur. & in l. 2. C. de serui.
de quo remittit Dom. An. ad ea, quæ traduntur in
c. peruenit. inf. de cen. Si verò agatur de ijs iuribus,
in quibus vltra vsum est dare quasi poss. putat Do-
min. Anto. standum esse distinctioni Petri & Cyni,
de qua supra.

150 ¶ Secundò quæro, qualis patientia † exigatur
ad acquirendam quasi poss. ¶ Sol. Pro clariori do-
ctrina præmitte, quòd quædam est patientia gra-
tiosa: quędam verò non gratiosa; & huiusmodi nõ
gratiosæ patientiæ quædam est voluntaria, quędam
inuoluntaria. Circa gratiosam, an sufficiat. Innoc.
in c. bonæ. 2. supra de postu. præla. disputat in glo. 3.
& tenet quòd ex tali patientia nõ acquiratur quasi
poss. ipsius vsus iuris, nisi ab vtraque parte actum es-
set, vt quasi poss. quasi acquireret, & si canonici de
gratia aliquem ad eligendum admittunt, talis non
acquirit quasi poss. nisi ab vtraque parte agatur, vt
illam habeat, quo casu non pro iure suo, sed precа-
rio dicetur possidere, vt l. si quando. ff. de acq. poss.

Vnde putat Dom. Anto. quòd cum talis non pos-
sideat pro iure suo, non dicetur proprio, sed alieno
nomine possidere, vt l. penult. & fin. ff. de itin. actu-
que priua. & per no. in l. fin. ff. quemad. seruit. amit.
quod tamẽ procedit, vbi quis admittitur ad actum
ad cuius validitatem non exigitur quasi poss. vtpu-
ta, si aliquis admittitur, non vt eligat, sed vt interſit
electioni. si verò exigeretur quasi poss. vt quia vo-
lunt quòd det vocem, vel alium actum faciat ad ele
ctionis substãtiam requisitum, & sic exigitur quòd
quasi possideat. dicit Dom. Anto. quòd ex tali ad-
missione acquiritur quasi possess. quæ tamen precа-
rio durat, quamdiu durat gratia, vt l. 1. ff. de precа-
rio. & in cap. 1. de procur. & quod ibi no. facit etiam
l. 1. §. si tibi fundum. ff. de itine. actuque priua. & in
dubio precaria intelligitur & præsumitur, secun-
dum Innoc. in d. glo. quando est contra ius. Exem-
plum quòd extrinsecus à capitulo habeat vocem in
illo, vt hic, & ideo hoc casu qui asserit se non preca
rio possidere, probare tenet. ff. si seru. ven. l. si quis.
quamuis secus sit in poss. rerum corporalium, quia
illa non præsumitur precaria, nisi aliud appareat, se
cundum Innoc. & idem est in qualibet quasi poss.
iurium incorporalium, vt in dubio præsumatur pre
caria, vt d. l. 1. §. hoc interdictum. & ibi glo. & Bar. ff.
de itin. actuq; priu. & hoc cõmuniter tenent Doct.
licèt Dyn. & post eum Cy. tenuerit contrarium in l.
1. C. de seruit. ad quod vide quod dixi sup. in rub.
tract. 5. art. 10. vers. sed circa prædicta dubitatur. præ
dicta tamen putat Dom. Ant. esse vera, quando re-
cens esset quasi poss. secus si antiqua, vt quia multo
tiens quis est admissus, vt hic, & c. cum olim. inf. eo.
& hoc voluit Innoc. in c. 2. supra de restit. in inte. in
glo. super verbo monachos. prope fin. per no. in l. 4.
§. si seruus. ff. de acq. poss. & quæ dicatur antiqua poss.
iudicis arbitrio relinquit, ar. l. primę. ff. de iu. delib.

¶ Secundo verò casu, quando patientia non est gra
tiosa, est tamen voluntaria, vt quia patiens patitur
vtentem vti, non de gratia, sed quasi ius habeat, &
tunc oportet quod talis sit patientia quæ concludat
patientem pati quòd ille vtatur iure suo, per l. 1. §.
hoc interdictum. ff. de itin. actuq; priua. secundum
Innoc. hic, & per l. fi. eo. ti. & idem tenet Innoc. in c.
bonę. in verbo, requisitus. sup. de postu. præla.

¶ Sed circa hoc versatur dubium non paruum,
quando hoc constare dicatur, s. patientem pati vten
151 tem iure suo. † dicit Innoc. in d. c. bonæ. 2. quod
multipliciter potest constare. quandoque per ver-
ba expressa, quando is qui vtitur iure seruitutis ex-
primit quòd intendit iure suo vti non ex gratia pa-
tientis, sed ex debito, & is contra quem vtitur nec
verbo, nec facto contradicit. quandoque verò hoc
declaratur ex qualitate exercitij, quando scilicet ta-
lis est actus, qui de facili non posset conuenire nisi
habenti ius, & pro suo iure vti volenti, vtputa, si ali-
quis egit aliquid quod non conuenit nisi quasi pos
sessori, vt quia interfuit electioni, scrutinio, vel com
promisso, & vocem dedit, per c. dilecto. inf. de præ-
ben. & quod no. in cap. in Genesi. sup. de electio.
Quandoque verò declaratur ex modo faciendi, vt
quia ipso vtente illo iure ille, in cuius præiudicium
fiebat contradicebat, ipse verò tali prohibitione nõ
obstante vsus est illo iure, nam tunc videtur vti iure
suo, & acquirere sibi quasi poss. nisi aduersarius sibi
proui-

prouideat, secundum no. in c. 1. sup. de rest. in inte.
Quare concludit, quòd quãdo quis dicatur vti pro
iure suo, hoc arbitrabitur bonus iudex ex qualitate
actuum, ac etiã ex eorum multiplicatione, & ex mo
do petendi, & vtendi, & ex multis alijs modis, acti-
bus, & qualitatibus seruitutum, ac iurium, de qui-
bus agitur, & sic secundum varias causas, & qualita
tes, onus probandi ad alterutrum pertinere declara
bit, secundum Innoc. in præall. c. bone. 2. de postul.
præla. in ver. requisitus, vsque ad vers. quod autem.
vbi latius se declarat Innoc. IIII. secundum Innoc.
qui concludit, quod quidam sunt actus, qui verisi-
militer etiam vna vice non permitterentur nisi ius
habenti, & sic non permitterentur ex gratia vel ami
citia, & in talibus sufficit vnicus actus, secundum ea
quæ dixi in præcedenti membro: & ideo quando
quis talibus vtitur, suo iure vti videtur: & ideo si ali
quis admitteretur vt interesset consilio dumtaxat,
aut capitulo, non diceretur vti iure suo, nec quasi
possidere iure suo ius interessendi, nisi admitte-
retur ad actum vocis dandæ, vt sup. dixi. & si forte fuit
aliquis admissus vt interesset, & tandem scrutaretur
vota in secreto, vt in plerisque scrutinijs nos Senen
ses obseruamus, ad nos perscrutandos eliguntur fra
tres, nam tales sic admissi non viderẽtur acquisiuis-
se quasi poss. illius iuris, nec vsi fuisse illo iure, quod
etiam sensit Dom. Ant. in d. repe. c. fi. inf. eo.

¶ Et aduerte, quia quod dixi, quòd si canoni-
152 ci † vel similes admitterẽt aliquem vt interesset ele
ctioni, & vocem daret, quod talis acquireret quasi
poss. & diceretur vti iure suo, est limitandum, quan-
do per totum capitulum seu maiorem partem tota
potestate in capitulo existente quis admitteretur ad
eligendum, secus si patiente maiori vel minori par-
te capituli, ad quam deuoluta esset potestas pro il-
la vice ille fuisset admissus, vt no. Io. An. in addi. Spe
cul. in tit. de ijs quæ fi. à ma. par. ca. super rubr. quia li
cèt potentiæ capitulares sint penes hanc maiorem
vel minorem pro illa vice quantum ad potentiam
eligendi, non tamen quo ad præiudicandum alijs
in futurum circa proprietatem, vel quasi poss. illius
iuris, quia nemo dat quod non habet. 1. quæst. 7.
Daibertum. & in l. traditio. ff. de acq. re. do. & inf. de
iure patr. quod autem. & in regula, nemo plus iuris.
de reg. iur. & sequuntur hic Do. Ant. & Do. meus,
& mihi placet. Quidam verò sunt actus qui verisi-
militer bis, ter & pluries ex quadã facultate vel ami-
citia conceduntur, sed pluries ac multis & reiteratis
vicibus continuati nõ paterentur nisi ab eo qui ius
haberet, de quibus supra dixi, & tales sic continua-
ti, vt triginta vicibus vel pluribus concludunt vten-
tem vti pro iure suo, vt l. 1. §. hoc interdictum. ff. de
itin. actuq; priua. & supra tetigi. Quidam verò sunt
actus, qui nedum triginta vicibus, sed etiam pluries
continuati paterentur per modum cuiusdam facul
tatis, amicitiæ, vel humilitatis, etiã ab eo qui ius non
haberet. Exemplum in recepto ad prandium, vel ad
habitationem, vt sup. dixi: talis enim receptus non
acquireret quasi poss. illius iuris, nec suo iure vti di-
ceret, nisi aliter probaret, vel quia hoc ex debito pe
tebat, ar. inf. de empt. & vend. c. 1. vel nisi ex alijs cir-
cunstantijs aliud præsumeremus, vtputa, si est talis
qui ex debito hoc petere consueuisset, vt sup. exem
plificaui in episcopo visitante, quia talis diceretur
vti iure suo, ar. c. cum ex officij. inf. de præscr. & inf.
de censi. c. sopitæ. & c. nuper. & si. vt sup. dixi, ex qua
litate actuũ ac etiam ex modo vel ex alijs circunstan
tijs aliter & aliter arbitrabitur bonus iudex, ac etiã
in alterutrum probandi onus transferret, & ideo si
de gratia cum protestatione quis admittatur, nisi ex
aduerso quis in contrarium protestetur, non acqui-
rit admissus quasi poss. quia non creditur tunc quòd
patiens patiatur, & vtens vtatur pro iure suo, vt l. 1.
§. si tibi fundum. ff. de itin. actuq; priua. & in c. cum
olim. & in c. olim. inf. de restit. spol. & ideo vtilis est
protestatio, &c.

153 ¶ Et ex prædictis patet, quod si subditi † vnius
prælati ab alio prælato excommunicẽtur, & ipsi ser
uant sententias, quòd si hoc faciunt ex deuotione,
aut timore, quia bonarum mentium est timere cul-
pam, vbi non est. 5. dist. c. ad eius verò concubitum.
vel ut tutiorem partem eligãt, ar. c. iuuenis. de spon.
& ne rumpatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ. 23.
q. 1. c. excommunicatus. ex tali actu non acquiritur
quasi poss. ar. eorum, quæ traduntur in l. pro hære-
de. ff. de acq. hær. & l. 1. de cond. ob causam. quia ta-
les potius patiuntur, ut pareant Deo quàm ut pa-
reant excommunicatori, uel ut credant excommu-
nicãtem ius habere, ut dicit Inno. in d. c. olim. 3. inf.
ti. prox. & si fortè alij eos uitarent tanquam excõica
tos, non propterea acquireretur illi quasi poss. iuris
excommunicandi, quia talem sententiam non ser-
uant quasi à uero excõmunicatore latam, ut excom
municator quasi uti suo iure uideatur, sed tanquam
iuri obedientes, ac timentes, propter canones qui
mandant, excõicatos ab omnibus uitari debere. 13.
q. 3. c. 1. & c. curæ. secundum Innoc. hic, & Do. Ant.
in c. fi. inf. eo. col. 42. uers. ex ijs patet. & idem dicen
dum arbitror, si fortè ex eo quòd uia publica sit fra-
cta uel periculosa, aut nimium cenosa, aut pons di-
154 rutus, permitto † te ire per fundum meũ, etiam si
centum uel ulterioribus uicibus te permitterem, nõ
diceris uti iure tuo, per d. l. 1. §. 1. & §. Iulianus. ff. de
itin. actuq; priua. & sic etiam licet quidam pluries
iuerint ad tuum molendinum, uel furnum uenirẽt
ad molendum uel coquendum panem, non acqui-
ris quasi poss. ut tuo iure id factũ uideatur. & idem
arbitror de alijs actibus, qui sunt merę facultatis. ad
quod accedant no. in c. peruenit. inf. de censi. & in
l. si certis annis. C. de pact.

¶ *Desiderantur hic multa, pro complemento huius lecturæ, quæ est imperfecta, vt constat ex dictis supra sub num.* 142. *&* 145. *Insuper etiam licèt scripserit super Rubr. huius titu. & super c. cum super. super c. pastoralis. super cap. pen. & vlt. vt videre licet in cap.* 1. *num.* 34. *& sub num.* 65. *& in hoc c. cum ecclesia Sutrina. sub num.* 60. 107. 110. 119. *& alibi in his cap. Necnon super titu. de restit. spol. vt dicit ipse sub hoc tit. in c.* 1. *sub num.* 14. *& in cap. cum ecclesia Sutrina. sub nume.* 18. *eius tamen scripta desiderantur, quæ in hac parte super II. Decretal. venirent imprimenda, quæ si ad nostras deuenerint manus, ea statim imprimi curabimus.*

REPE-

REPETITIO SOLENNIS, ET VTILIS, SVPER C. FRATERNITATIS, *De Testibus.*

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio productionis testium facta in principali causa, non extenditur ad causam appellationis.*
2 *Causa principalis differt à causa appellationis.*
3 *Articulus quid sit.*
4 *Positio quid sit.*
5 *Articulorum species, quæ sit.*
6 *Articulorum species tertia, quæ sit.*
7 *Articulorum species quarta, quæ dicatur.*
8 *Testes quare produci nequeant post attestationes publicatas.*
9 *Publicatio sola testificatorum, an præcludat viam productioni testium.*
10 *Productio testium, quando posit iterari. & nume. sequen.*
16 *Testificata se non didicisse, qualiter quis posit probare.*
17 *Testificata qualiter quis didicisse dicatur.*
18 *Testificata ex se ipso didicisse, quando, & qualiter quis dicatur.*
19 *Testes an possint de nouo produci ab eo, qui ex his qui deposuerunt didicit testificata.*
20 *Testificatis à notario didicitis, an possint denuò testes produci.*
21 *Testificatis didicitis, quando posint testes reproduci. & num. seq.*
22 *Testes an posint produci super articulis contrarijs, vel contradictorijs attestationibus iam publicatis. hoc limitatur, num. seq.*
26 *Testes an possint produci super articulis indirectè contrarijs, attestationibus publicatis.*
27 *Testes super eisdem articulis variata instantia, an produci posint.*
28 *Causa appellationis, in quo differat à causa principali.*
29 *Testes an posint produci super antiquis articulis, instantia variata de principali causa ad nullitatem.*
30 *Testes an posint produci super ijsdem articulis, instantia de causa principali ad restitutionem in integrum variata.*
31 *Dolus tutoris non nocet pupillo.*
32 *Mulier & rusticus, an admittantur didicitis testificatis.*
33 *Ecclesia vel minore restituto, an censeatur pars aduersa restituta.*
34 *Læsio qualiter probari debeat.*
35 *Testes recepti instantia de iudice ad arbitrum variata, an fidem faciant.*
36 *Testes quando recipi nequeant attestationibus publicatis, & num. seq.*
90 *Testes à iudice recepti post publicatas attestationes, vbi non essent recipiendi, an probent.*

FRATERNITATIS. In causa appellationis super nouis capitulis tantũ, testes noui & veteres produci possunt. h. d. Diuiditur in duas partes: quia primò ponitur bimembris consultatio. & secũdum membrum ponitur ibi, Et an testibus. secundo responso. ibi, tibi diximus. & responsionis declaratio ibi, receptis prius, &c.

1 ¶ †No. primò, quòd renunciatio productionis testium facta in principali causa, non extenditur ad causam appellationis, & ideo noua capitula & noui testes possunt produci in causa appellationis. de quo effectu renunciationis dic, vt dicam in c.cum veniſſent. inf. eod.

¶ Secundò nota, quòd secundum latam significationẽ, omnia quæ post datum libellum in ea proponuntur, dicuntur emergere ad causam, & sic etiã incidentia dicuntur venire. de quo in cap. supra de ordin. cog. & in l. quòd iusſi. ff. de re iudic. per Ioan. de Imo. dixi in cap. qualiter. el primo, inf. de accuſ. post glo. primam.

2 ¶† Tertiò no. arg. pro & contra, quòd causa principalis & appellationis dicuntur diuersæ. facit iſte text. pro: in quantum refert iſtas, vt diuersas, & in quantum licet renunciatio noceat in causa principali, non tamen nocet in causa appellationis. In contrarium facit, quia ſicut in principali causa inde obſtante publicatione poterunt teſtes produci ſuper nouis capitulis, ita in causa appellationis. veritas eſt, quòd eſt eadem causa, vt in rubro & nigro, neliceat in vna eademque causa, ſed diuersæ ſunt inſtantiæ, vt in l. properandum. C. de iudic. in cap. ex ratione. infra de appellatio. dixi in cap. veniens. infra de accuſatio.

¶ No. quartò, vbi variatur inſtãtia de causa principali ad causam appellationis, poſſunt etiam ijdem teſtes de nouo produci ſuper nouis capitulis, vel directo contrarijs, de quo inf.

¶ No. quintò, quòd vbi duplici interrogationi poteſt ſatisfieri per vnicam reſponſionem, non eſt ſeparatim reſpondendum, ſed ſufficit vnica reſponſio. ad idem, c. prudentia. de offic. delega. quod facit pro his qui habent conſulere, vt licet plura ſint propoſita queſita ſi ad duo vel plura ſufficit vna reſponſio, vna reſponſione vtantur.

¶ Nota ſextò, quòd idem teſtis poteſt in eadem causa contra eundem pluries produci. de quo hic in glo. ſecunda.

¶ No. ſeptimò, quòd licèt teſtis productus iurauerit in causa principali, ſi iterũ producatur in causa appellationis, debet iterum iurare. quod dicit verum Io. de Imo. quando iurauit dicere veritatem ſuper articulis, ſecus ſi ſuper articulis & tota cauſa. de quo dicam inf. eo. c. tuis.

¶ No. octauò tex. pro illa regula, quòd in causa appellationis non oppoſitum opponam, & non probatum probabo.

¶ No. vltimò ex fine ibi, prius ab ipſis & c. quòd teſtis debet prius iurare, & poſtea deponere. quid autem ſi primò deponeret, & poſtea iuraret. dic vt dicam in cap. tuis. infra eod.

¶ In glo. prima. in fi. dic, quòd poteſt ponderari renunciatio quo ad hoc, vt non poſint in causa principali

principali teſtes amplius produci. ſecus in causa appellationis, & de effectu renunciationis, & qualiter per eã excludatur poteſtas producẽdorum teſtium. dic vt dicam in c. cum veniſſent, inf. eo. ¶ Glo. 2. op ponit & ſoluit. ¶ In fi. dic, hæc ſolutio communiter reprobatur, & cõmuniter tenetur, quòd productus ſemel in teſtem poteſt repelli, ſi propter malum nõ verum tulit teſtimonium contra eundem, de quo articulo dic latius vt in iuribus hic in gl. allegatis, & vt dixi in d. c. meminimus, per Bar. in l. poſt legatũ. ff. de his quibus, vt indig. & per Spe. eo. ti. §. 1. ver. itẽ quòd in alia. ¶ Glo. pen. in prin. ſentit contrarium, quòd ſuper nouis articulis non poſſint teſtes produci in causa appellationis, quia iudex appellationis non habet ſe impedire de nouis quæſtionibus, cum habeat ſententiare, bene vel malè appellatum. 2. q. 6. in fi. Glo. huius timore dicit, quòd tex. non debet intelligi de nouis omnino, ſed dependentibus. dein de glo. ſubdit, q̃ etiam ſuper talibus poſſunt produci teſtes in causa principali, publicatis atteſtationib. deinde gl. opponit ad tex. de eo quod ſentit à contrario, quod ſuper antiquis articulis in causa appellationis nõ poſſunt teſtes produci. & ſoluit. ¶ In ea. ibi, de pendentibus ex veteribus, ſentit ergo gl. q̃ articuli poſſunt eſſe omnino noui. Item & alij noui, ſed non omnino. de quibus dicam inf. in 2. artic. princ. & in quinto & ſeptimo. ¶ In ea. ibi, principali causa, dic de hoc, & de ſequenti contrario, vt dicam in 10. artic. princ. ¶ Glo. fi. proſequitur formam iuramenti præſtandi à teſte. ¶ In fi. dic, habes igitur ex gl. quinque principalia capitula, ſuper quibus teſtis debet iurare. Io. And. addit ſextum, videlicet, q̃ ſecretum tenebit dictum ſuũ vſque ad publicationem: ſed tu dic de hoc vt dicam in c. tuis. inf. eod. ¶ Expeditis gloſſis quo ad literalem eorum intellectum, debes ſcire quod Io. Andr. quaſi per modum repetitionis huius c. materiam ſolenniter eſt proſecutus, ex eo quod fuit primum cap. quod Paduæ legerit. vnde cum ampla dote voluit eam tranſmittere ad nuptias, vt dicit Cyn. in l. 1. C. de ſum. Trin. Et quoniam materia iſta eſt quotidiana & vtiliſſima, & intricatè tradita per Doctores, ideo vt ipſam ordinatã & diſtinctam habeas, proſequar infraſcriptos duodecim princ. artic.

¶ Primus erit, quid ſit articulus, ſeu poſitio.

¶ Secundus, quot ſint articulorum ſpecies, & quales.

¶ Tertius, quæ ſit ratio quare prohibentur recipi teſtes ſuper eiſdem articulis, ſeu directò contrarijs, & quo iure fuerit introducta.

¶ Quartus, an ſola publicatio ſufficiat ad impediendum productionem teſtium ſuper dictis artic. An etiam ſufficiat didiciſſe teſtificata. Et qualiter quis dicatur teſtificata didiciſſe.

¶ Quintus, an ſuper nouis omnino capitulis poſſint produci.

¶ Sextus, an poſſint produci ſuper oĩno antiquis.

¶ Septimus, an ſuper dependentibus vel ſimilib.

¶ Octauus, an ſuper directò contrarijs.

¶ Nonus, an ſuper indirectè contrarijs.

¶ Decimus, vtrũ ea quæ dicta ſunt de causa principali, quòd teſtes nõ poſſunt produci poſt publicationem vel didicita teſtificata, habeãt locum etiam in causa appellationis.

¶ Vndecimus verſabitur circa examinationem caſuum, in quibus ſpecialiter teſtes poſſunt produci poſt publicationem, vbi aliàs regulariter poſt publicationem non poſſent.

¶ Duodecimus, quid agere debeant partes, ſi iudex admitteret articulos vel teſtes, qui non ſint admittendi, ſecundum regulas prædictas.

3 ¶† Circa primum dicendum eſt, quòd articulus multipliciter ſumitur, vt traditur per Io. And. in c. præſentium. eo. ti. lib. 6. in nouella. ſed quantum ad propoſitum attinet, dicitur articulus pars intentionis actoris, quam actor probare intendit, de quo vide glo. ſuper ver. articulis, in d. cap. præſentium. Et idem dicerem de reo, ad fundandam intentionem ſuam ſuper exceptione. & vide etiam Io. And. in c. cum Chriſtus. inf. de hæreticis. quandoque tamen poteſt comprehendere totam cauſam, vt probatur in c. 1. de reſcr. lib. 6.

4 ¶† Poſitio verò dicitur breuis formula verborum continens mentem proponentis ad veritatem eliciendam concepta, vt per glo. in c. 1. de confeſs. lib. 6. & ideo hæc duo videntur eſſe ſynonima, videtur tamen poſitio plus in ſe habere eo, q̃ plures poteſt continere articulos, vt eſt tex. in c. præſentium. ibi, ſuper quolibet articulo, ſuper qualibet poſitione contento, & patet etiam ex prædicta deſcriptione poſitionis. ¶ Item & capitulum quando ſynonymè accipitur pro articulo & poſitione, vt eſt tex. hic & in c. cauſam. & c. per tuas. inf. eo. & tũc dicitur capitulum, eo, q̃ diſtinguit articulum ab articulo, vt dictis iuribus, ſicut in ſimili dicimus, quando diſtinguit clauſulã à clauſula, vt in c. olim. inf. de verb. ſig. vel materiam à materia, vt in c. inter alia. & c. quod in dubijs. inf. de ſent. excõ. & c. & ſic contingit regulariter in allegationib. decretalium. ¶ Item articulus appellatur quandoque intentio, vel aſſertio, vt in c. ex parte. ſup. eo. & 6. q. fi. c. actor. & per Spe. in ti. de teſte. §. nunc videndum. in princ. circa ſecundum articulum principalem, videlicet quot ſint ſpecies articulorum, licet iudicio meo, poſſent dici plures, quàm quinque, vt ex infra dicendis apparebit. tamen pro nunc dicamus, prout dicit Barto. in l. per hanc. C. de tempo. appel. & in auth. at qui ſemel. C. de probat. qui quinque. quidam enim dicũtur omnino noui: quidam omnino antiqui: quidam dependentes ſeu incluſi: quidam directè contrarij. ¶ Nonus articulus dicitur ſecũdum Bar. in d. l. qui nec reſpicit, nec coadiuuat propoſitam actionem, & idem de exceptione ex parte rei, quia omnis exceptio dicitur noua, & ſic articulus ſuper ea, qui vel quæ non reſpicit aliquo modo actionẽ propoſitam reſpectu alterius exceptionis, vel nouus dicitur ille, qui nec explicitè, nec implicitè comprehendebat in prioribus ad neceſsitatem facti, ſeu probationem actionis: exemplum, petebam à te equum, & feci articulum de equo, nunc peto falconem vel decretũ, & ſuper hoc articulum facio, & hoc ponit Spe. eo. ti. §. ſatis vtiliter. verſ. illud aũt notandum. ¶ Ego verò arbitror dici poſſe, q̃ aliquis articulus dicitur nouus omnino, tam reſpectu originalis facti, cauſę vel principij, vel ſubſtantiæ, ſeu rei petitæ, quã reſpectu qualitatis, ſeu modi agẽdi: ita q̃ nullo modo ex aliqua prædictarũ conſiderationũ includebatur, vel dependebat ab alijs, vt in dicto exẽplo de equo & falcone.

¶Item dici potest nouus articulus, nõ respectu originalis facti, sed respectu diuersæ qualitatis agendi: Et etiam effectus consequendi: nam debes scire, q̃ omnis causa quæ agitur, vt dicit Bal. fundatur in tribus: iure, causa, & actione, vnde pót esse articulus respectu nouæ rei quæ deducitur, & sic erit nouus hoc respectu, sed non respectu eiusdem facti, à quo vtrumque traxit originem. v.g. agebam condictione furtiua ad rem subtractã, & nunc facio articulos ad pœnam dupli: nam respectu rei quæ petitur, & qualitatis seu variati modi agendi, est nouus articulus: sed respectu eiusdẽ principij seu originis ex facto insurgentis, quo fuit furtum, non est omnino nouus.

¶Est enim aduertendum, quòd ex contractu facto, vel delicto cõmisso, aut simili fonte oritur obligatio, ex obligatione verò oritur actio, vt l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. quare sicut ex eodem facto, contractu, vel delicto possunt oriri plures obligationes: ita ex ipsis diuersis obligationibus diuersæ oriuntur actiones.

¶Exemplum: succidisti arbores: ego egi contra te de arboribus succisis, ex l. 12. tabularum, siue ex l. Aquilia, volo deducere postea articulos ad intentionem actionis, quod vi aut clam, quæ etiam ex eodem facto oritur. certè articulus dicitur nouus respectu qualitatis actionis. l. duobus. §. colonus. ff. de iureiu. sed nõ omnino respectu sui principij, & ideo ex tali respectu latè quodammodo potest appellare dependens. ¶Idem exẽplum potest figurari, si pro succisis arboribus egi prius actione locati, & nunc volo formare articulos super accusatione arborum furtim cæsarum. l. si merces. ff. locati. vel si egi pro rebus per vim ablatis, vi bonorum raptorum, & postea volo deducere articulos ad intentionem furti manifesti, vt Insti. vi bono. rapto. in prin. ff. eo. l. 1. in prin. 14. q. 5. c. pœnale. & hoc vltimum uoluit Spec. eo. ti. §. satis vtiliter. ver. illud autem notandum. qui ét addit, quod etiam nouus articulus dicitur, quãdo quis super re litigiosa impetrat priuilegium, per c. fi. supra vt lite pend. & c. causa. inf. eo. & secundũ istos modos non intelligitur tex. noster dum dicit, super nouis, vt dicam inf. in 5. prin. art. & breuiter concludo, quòd vbicunque ex varietate rei vel causæ, aut actione porrecta per actorem, non habet locũ exceptio rei iudicatæ ex artic. quem actor de nouo producit, talis articulus dicitur nouus & impertinens, vt etiam latius apparebit per exempla, quæ ponam in 5. artic. vbi etiam ponam exempla de reo.

5 ¶† Secunda principalis species articulorũ est, q̃ quidam articuli dicuntur antiqui, & isti dicuntur per contrarium ad nouos. vnde secundum Bar. cognitis nouis, datur cognitio istorum antiquorũ per contrarium. Insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. in prin. vnde dicuntur antiqui, secundum Bar. & Do. meum, qui explicitè vel implicitè continebantur in primis ad necessitatem facti, seu probationis, sed mihi non placet. Si assumimus antiquum per contrarium ad nouũ, eo modo quo dictum fuit in præcedenti specie: nam per hunc modum omnino antiquum, de quo quærimus, dicerem illum articulum qui formaliter idem continet, quod primus productus in causa princ. vt puta, si fecissem articulum, q̃ Titius possedit per annos 30. talem fundum, & super hoc eod. artic. ego vellem producere testes, publicatis attestationibus in eadem causa, vel in causa appellationis, sed si implicitè vel explicitè non in totum formaliter contineretur, sed in parte, vel adderetur, vel detraheretur, vel alio modo simili mutaretur: tunc non potest dici omnino antiquus, sed iudicio meo potest dici mixtus & dependens, quia in eo quod aliquid additur vel detrahitur ab alio articulo iam producto, potest dici nouus. l. ius ciuile. de iust. & iu. & ibi per gl. & Doct. in quantum verò continet aliquid quod in antiquo continebatur, pót dici antiquus. facit tex. in c. præterea. el 1. sup. de transl. ibi dum dicit, nouam vel maiorem percipiant. & in Clemen. 1. de supple. negli. Præla. ibi, nouas imponant, aut veteres augeant. & de his dicetur in sequen. specie.

6 ¶† Tertia principalis species, q̃ quidam articuli, non dicũtur omnino noui, nec omnino antiqui, sed sunt dependentes ab antiquis, vt hic dicit gl. super ver. nouis. vel quia sub antiquis inclusi sunt in totum, vel in parte, seu quia ex illis oriuntur. v.g. ex titulo oritur titularis traditio, ex traditione oritur possessio, & ex vtroque oritur bona fides, & ex prædictis oritur præscriptio, & ex præscriptione completa oritur dominium, vel effectus dominij: & inde nascitur rei vendicatio ad agendum, & rem petendam, vt no. in l. vendicatio. C. de pig. & possessori oritur exceptio præscriptionis. Si igitur ad probandam præscriptionẽ feci articulum præscriptionis, deinde volo facere articulum de titulo, aut continuata possessione, dicor articulum dependentem seu mixtum facere. similiter etiam secundum Bart. in d. l. per hanc. ex confectione testamenti oritur testamentũ, vt l. cum antiquitas. C. de test. & ex hoc originem trahit confirmatio per mortem testatoris, & ex cõfirmatione postea oritur hæreditatis aditio, vt no. in l. omnium. C. de testa. vnde si prius feci articulum antiquum, quòd sum hæres talis ex tali testamento, & publicatis attestationib. volo facere vnũ articulum, quòd testator mortuus est: dicitur articulus dependens, vel inclusus: tales enim articuli nõ dicuntur omnino noui, quia non differunt ab antiquis, re seu causa, actione aut persona: sed coadiuuant intentionem propositæ actionis, seu productorum articulorum, vel quo ad facti necessitatem, vel quo ad iuris probationem, & quid importent hæc verba, dicam inf. in 7. princ. artic. Item non dicuntur omnino antiqui: quia, vt dixi in præcedenti specie, aliquid additur vel detrahitur ab antiquis, ad coadiuuandum intentionem agentis, & sic quia expressè vel tacitè assumit de materia in primo articulo inclusa, adeo quòd exceptio rei iudicatæ referri potest ad vtrumque, vt clarius apparebit in dicto septimo artic.

7 ¶† Quarta species articulorum est, quia quidam sunt directè contrarij, & isti assumunt naturam, vt verbum sonat: quia contrarij sunt ad priores. exemplum, Feci prius articulum, quod es legitimus: tu verò post publicationem vis facere articulum quòd non es legitimus: uel feci articulum quòd fuisti præsens, tu verò vis facere quòd fuisti absens: vel feci articulum quòd contractus fuit sponte celebratus, vel quòd es furiosus, tu vis facere quòd contractus fuit gestus per metum, vel quòd es sanæ mentis.

¶Quinta

¶Quinta species est, quia quidam dicuntur indirectè contrarij, & isti sunt articuli qui non directè aut immediatè repugnant, sed discurrendo per media necessaria reducuntur ad contrarietatem, seu repugnantiam, exemplum: Si fecisti articulum, quod tali die Senis existens matrimoniũ contraxisti cum B. vel quòd Titius interfecit, aut vulnerauit P. ego verò facio articulum, quòd ea die tu & Titius fuistis Mediolani: nam impossibile est per medium discursum considerando distantiam, quod eadem die tu fueris Senis & Mediolani, vt hæc probantur in l. optimam. C. de contrahen. vel commit. stip. & in c. ex tenore. inf. eo.

¶Vel secundum aliquos potest poni exemplum si dico me dominum vel possessorem talis rei in totum: tu verò articulas q̃ tu es dominus, vel possessor eiusdẽ rei in totum: nam isti articuli sunt indirectè contrarij, quod ostenditur per discursum medij sumpti ex regula iuris, quæ vult q̃ duo non possint insolidum possidere. l. 3. ex contrario. ff. de acq. poss. nec etiam essent domini insolidum, vt l. si vt certo. §. si duob. ff. commo. & idem si possuissem me possidere in totum, vel dominum in totum, & tu postea poneres te possidere, & te dominum esse in parte.

8 ¶† Circa tertium principalem articulum, quæ fuerit ratio prohibitionis, quare testes non possunt produci post publicatas attestationes, debes scire, prout reperi in hac materia dixisse quendam notabilem Doctorem, cuius nomen ignoro, quòd vbi agitur de termino exclusiuo facultatis probandi, super quo disputatur, quòd prima facie omnis terminus excludens hanc facultatem, vt tendens ad recludendam viã veritatis lucidandæ, quæ magis est proxima Deo, dicitur odiosus, & odiosus debet esse cui libet homini naturali & iusto: & quicunque sit talis terminus, dicitur procedere ex iure positiuo sic disponente, propter aliquam qualitatem ad bonum publicum & commune: non autem dicitur procedere à ratione naturali: quia præcludere viam ad aperiendam viam veritati, iniquum est, vt manifestè de se patet, & hinc est, quod quotidie dicimus, quòd non est angustanda probationis facultas, vt in extrauag. Bonifacij VIII. quæ incipit, debet. quare nec iurefforum, nec C. reperitur, quòd publicatio testium, de qua hic loquitur, esset adinuenta, & haberet præcludere viam productioni testium.

¶Nec ob. l. repeti. ff. de quæst. & quod ibi no. per glo. & Docto. quia illa loquitur de repetitione eorundem testium, & sic etiã vno modo potest intelligi l. produci. ff. e. & vide ét quod traditur in l. fi. ff. eo. ¶Nec etiam dici potest, quòd iure C. hoc fuerit inductum, per l. in offerendis. & l. eos. C. de appel. & per l. hanc. & l. ampliorem. C. de temp. appel. ex eo quòd cum hoc permittant in causa appellationis, vt producantur noui articuli, videantur prohibere in causa principali, quia non est verum quòd ea de causa permittant, sed illud dicunt, vt remoueant obstaculũ sententiæ latæ, quæ iustè videbatur lata quò ad iudicem, ex his quæ dideram in princ. causa, qua rẽ cõcluditur, quòd primum ius de hac materia disponẽs, fuit ius Authenticorum, vt in Auth. eo. ti. §. quia verò. vnde sumpta est auth. at qui semel. C. de proba. vbi ét tex. non loquitur de publicationibus, vt inf. dicam in seq. art. sed solùm statuit quòd diditis testificatis per se, vel per alium, non possunt testes produci super eisdem articulis, super quibus testes deposuerant. & ratio huius nouæ dispositionis fuit, quia cogitauit lex quòd pars videns se non probasse, timens succumbere, ad hoc, vt prouideat ne succumbat, q̃ subornabit testes, vel corrumpet, vt contra veritatem deponãt. quæ quidem dispositio videtur fuisse rigorosa, vt propter vnam talem præsumptionem homines boni & iusti repellantur àludanda veritate, & proprio iure priuentur, sed fortè fuit hoc statutum propter prauam tunc, & cõem litigantium peruersam naturam, qui frequẽtissimè talibus subornationib. operã dabãt, propter quod non modicum publica lædebatur vtilitas, & sic videtur quòd solus timor subornationis & corruptionis fuerit causa huius noui iuris, hoc ét dicitur expresè in Cle. 2. eo. ti. ¶Sed dicit hic Io. And. quòd si hæc solùm ratio esset vera, nullus admitteretur ad probandum, ét non publicatis attestationibus, nec didicitis: cum ét ante hanc scientiã vel publicationem possint testes subornari. in c. sicut, supra eod. & inf. eo. c. ex tenore. & in c. quia verisimile. inf. de præsumpt. tñ hoc falsissimum est, quia admittitur quis nedum ad primam, sed ad secundam, tertiã, & quartam productionem, secundum ea quæ dixi sup. eo. c. in causis. Præterea, si prædicta ratio subornationis esset sola propter didicita testificata, vt d. §. quia verò. sequeretur quòd si testes producti nihil dixerũt super articulis, super quibus deposuerunt: ex eo q̃ tunc pars non potest instrui ex dictis testium iam receptorum, & sic non posit alios testes subornare: deberet posse etiam super eisdem articulis alios testes de nouo producere. quod similiter est falsum. vnde dicit Io. And. quòd illa non fuit sola ratio, sed ét alia, videlicet vt detur aliquis terminus, ne in infinitum liceat testes producere. ex qua ratione cõcludi videtur, q̃ licet post publicationẽ non detur per cunctatio, aut quòd quis testificata didicerit: tamẽ non erit sibi licitum vlterius testes producere super articulis antiquis, de quo dicam in sequenti 4. prin. artic. & sequitur Do. meus hic, & in c. series. inf. eo. vbi addit etiam aliam rationem, videlicet, vt sit litiũ finis, & quia cõsentiens publicationi tacitè videtur renuntiare productioni testium, cum sciat hunc esse terminũ exclusiuum: ego vero arbitror q̃ illa fuerit potissima ratio subornationis, videlicet, & corruptionis timor, vt dicit tex. in d. Cle. 2. & subdam in seq. artic. ¶Nec obst. primum argu. Io. An. quia nõ est tantus timor subornationis ante publicationem: cum sit spes probationis futuræ, quantus est post publicationem & scientiam testificatorum. facit l. qui cũ maior. §. fi libertus. ff. de bo. liber. ¶Nec ob. secũda ratio, quia finis imponitur, & per instantiam causæ eius peremptionem per sententiam, & ét per refrenationẽ multiplicatarum productionum, secundum quod dixi in c. in causis. sup. eo. ¶Nec ob. tertia ratio Domini mei: quia istud est, de quo quærimus, videlicet vtrum publicatio sit terminus exclusiuus, & sic ratio D.M. esset eadem cũ dicto, & hęc faciunt etiam ad dicenda in quarto seq. artic.

9 ¶† Circa quartum principalem articulum, an sola publicatio, vel sola testificatorum scientia, vel vtrumque præcludat viam productioni testium. aduertendum est, quòd iura canonica in hac materia,

vt primum ad excludendum hanc testium productionem, ponderant publicationem, vt in c. intima uit. in c. causam. in c. de testib. in c. cum venissent. & c. ex tenore. cum si. inf. eo. Et ita est communis loquutio gl. & Doct. vtriusque iuris: sed in contrariũ sunt tex. in Auth. eo. ti. §. quia vero. qui solùm ponderare videtur, quod quis dicerit testificata, seu percunctatus fuerit per lecturam suam, aut aliam cognitionem & scientiam per se, vel alium habitum. facit c. constitutus. el 3. in gl. inf. eo. vbi glo. firmat quòd exigatur scientia testificatorum, & ad idem quod traditur in c. veniens. & in c. cum in tua. & in c. vltra tertiam. & in c. constitutus. el primo. iuncta gl. inf. eod. exigit enim ibi gl. attestationes esse depositas penes eum, qui vult testes producere, & sic ex didicitis testificatis verè vel præsumptiuè excludatur à noua productione testium super eisdem articulis. ¶ Sed tu aduerte, vt intelligamus istum difficilem articulum, quod licet publicũ & publicatio sumatur multis modis, de quo per glo. & Io. de Imo. in rubr. & l. 1. ff. de publi. iudi. dixi in cap. veniens, inf. de accusa. Tamen quantum attinet ad materiam nostram testium potes dicere, secundum aliquos, excludendo, quòd primus casus minus est dubius, & quod quædam est publicatio dictorum, seu attestationũ, quæ fit à solis testibus, videlicet quia testis deposuit apertè extra iudicium, interrogatus aperuit parti ea quę in iudicio testificatus est, & hæc publicatio non impedit aliorum testium productiones, secũdum Docto. in c. vltra tertiam. inf. eod. quia non potest pars per vocem volatilem plenè instrui, vt dicatur subornationi locus. facit c. cum personæ. inf. eo. de priuil. Item quia possibile est, & de facili contingit, quòd testis ut parti complaceat, ei falsum referet. de hoc tamen latius infra in distinctione mea, secũdo membro principali, quando quis dicatur didicisse testificata, quædam est publicatio quæ habetur à parte tempore testimonij prolati per testes, vt quia erat præsens, dum testis deposuit, & idem dicendum est per rationem proximè assignatam. de quo dic vt dicam inf. in dicto secundo membro principali. quædam est publicatio quæ fit à notario, qui examinauit testes, ex eo quod pandit parti testificata, & idem quod in duobus præcedentibus casibus, secundum Docto. in cap. series. inf. eod. de quo dicam in dicto membro. ¶ Quædam est publicatio, quæ fit à partibus, & hæc potest esse duplex, quædam verbalis, vt quia dicunt partes probatum esse, vel nõ esse probatum. & idem, nisi aliter probetur percunctatio attestationum. quædam est publicatio inter partes deliberata, vt quia disputant inquirendo veritatem super dictis testium, & sic habetur scientia attestationum per disputationem, & talis excludit facultatem producẽdi testes. d. §. quia verò. in Auth. eo. ti. quædam est publicatio, quam facit iudex inter partes iudicialiter, quãdo citatis partibus iudex dicit, q̃ vult publicare attestationes, & pro publicatis vult haberi, vt in c. ex tenore. inf. eo. & hæc publicatio attestationum ita describitur, quòd est attestationum secretè depositarum solennis & deliberata per iudicem partibus facta extensio: nam vt dixi in c. in nomine. sup. eo. testes debent recipi secretè. & qñ deuentum est quasi ad finem litis, ita q̃ partes nolunt, seu nõ possunt alios testes producere, fit attestatio-

num publicatio sub hac forma, Tali die ad partium instantiam talis iudex in causa vertente inter tales, at testationes ipsarum partium publicauit & aperuit, & pro publicatis, & apertis haberi voluit & mandauit, & commisit mihi notario causæ &c. vt copiã faciam vtrique parti eam petenti, vt dicit Spe. eo. titu. §. satis vtiliter, in vers. publicatio aũt. & prædictam publicationem notarius debet in actis scribere cum testium subscriptione. Et an talis publicatio sit de substantia ordinis iudicij, ita q̃ eius omissio vitiet processum. vide in c. cum I. & A. inf. de re iudic. & per gl. & Doct. in l. prolatam. C. de senten.

¶ Et circa hanc publicationem, vtrum excludat potestatem producendorum testium, dic quod aut ista publicatio est indiscreta, quia dicunt partes, Domine Iudex nõ publicetis attestationes: quia adhuc volumus alios testes producere, iudex tamen indiscretè publicat, & talis publicatio non impedit nouam testium productionem. in c. series. inf. eo. secundum vnum intellectum. hoc etiam vult Io. An. in clem. 2. eo. ti. idem voluit Bar. in auth. at qui semel. C. de proba. quando publicatio esset facta die feriata. idem etiam dicit Bal. in l. iurisiurãdi. C. eo. quando talis publicatio non esset facta coram testibus, & intellige de alijs testibus, quàm de illis qui deposuerunt. & hanc sententiam, quod publicatio indiscretè facta, non noceat partibus, tenet etiam Pau. in d. Clem. 2. & etiam Io. de Imo. ibi, & hic. sed Gul. de monte Lauduno dicit in d. Cle. 2. quòd licet publicatio non sit ritè facta, si tamen pars didicit testificata, præcluditur sibi via producendorum testiũ: aliàs si non didicit, vera sit opi. precedens. ¶ Sed Zenzel. ibi dicit, quòd aut publicatio est facta ad instantiam producentis, & tũc est sibi præclusa via propter præsumptionẽ timoris periculi subornationis, licet non sit ritè facta, aliter autẽ, nec sibi, nec alteri parti nocebit. sed idem Zenzeli. postea dicit generalius, q̃ licet publicatio non sit ritè facta: tamen præcluditur via nouæ testium productionis illi qui didicit testificata, etiamsi ad eius instantiam non fuerit facta publicatio, per dictum §. quia verò.

¶ Sed Io. de Lig. in d. Cle. indistinctè tenet, quòd talis publicatio non noceat partibus: ex eo, quia dicta Clem. secunda requirit expresè quòd testes sint rite publicati. Nec ob. timor subornationis propter didicisse testificata, quia non præsumitur quòd pars producat animo subornatiuo, ex quo publicatio nõ tenuit. Mouetur etiam, quia aliàs nihil operaretur verbum, rite, positum in d. Clem. 2. vel secundum eum potest dici quòd quando publicatio non est rite facta, poterit iterato fieri productio, non vt dicatur iteratò fieri examinatio, sed ad hoc vt suppleatur id, quod non est rite factum. arg. no. in c. 1. & c. fi. supra de sacramen. non iteran. Bertr. in d. Clemen. secunda voluit, quòd si pars contradicit publicationi, admittatur noua productio, si pars nõ didicit testificata: secus si tacuit, aut publicationi consensit. Io. de Fantu. ibi refert Io. de Ligna. quòd dũ legeret c. constituti. inf. eod. ita distinxit, quòd aliquãdo fit attestationum publicatio per iudicem solùm verbaliter: vt quia iudex pronuntiat quòd habeantur pro publicatis, & possunt de nouo produci, & si opponitur de publicatione, replicabitur, quòd non fuerit rite facta.

¶ Ali-

¶ Aliquando verò publicatio non fuit simpliciter verbalis, sed facta per recitationem attestationũ, & talis impedit vlteriorem productionem, licet nõ fuerit ritè facta, & fortè potuit moueri illa ratione: quia in primo casu non debet præstare impedimentum, quod de iure non fortitur effectũ. regula, non præstat. lib. 6. Sed in secundo casu, nõ solùm habet obstare publicatio, sed attestationum scientia, vt in d. §. quia verò. quædam est publicatio discreta, solennis, & ritè facta, partibus præsentibus & consentientibus, & in hac est maximum dubium, nisi clarum esset quòd partes testificata didicerint: in quo casu omnes concordant, quòd præcludatur via producendorum testium: sed quando clarum esset, q̃ partes non didicissent testificata, in hoc est maior & ardua dubitatio, & variæ sunt, & glo. & Docto. sen tẽtiæ. de varijs opin. glossatorum dixi supra in prin. illius quarti articuli. Doct. etiam hic sunt varij: Innoc. & Host. in c. vltra tertiam. inf. eod. distinguunt inter solennem publicationem à iudice factam, & hæc repellat, & viam præcludat; & non solennem, & in hoc concludunt, quòd necessarium sit, quòd partes didicerint testificata, & ideo cõsulunt, quòd quamprimum facta est talis publicatio, debeant partes abstinere à percũctatione attestationum: quod vltimum facit ad id quod dixi in præcedenti specie publicationis, & sic concludunt quòd sola publicatio ritè facta, sit terminus exclusiuus nouæ productionis, & hoc sequitur hic Io. And. motus, quia sola ratio subornationis non fuit sola causa excludendi testes, quando etiam non didicitis testificatis, nec facta publicatione potuerit testes quos producit subornare, & sic nullus deberet admitti ad testium productionem propter suspicionẽ subornationis, quod est falsum. sed de hoc dic, vt dixi in præced. articu. concludit ergo quòd sola publicatio sit terminus exclusiuus. & hanc opinionem apertius firmat in c. constitutus. el 3. inf. eod. & etiam eam sequitur in Clem. 2. eo. ti. & sentit in addi. Spec. eo. ti. §. satis vtiliter. versi. quid si sint publicatæ. & sequuntur hanc opinionem etiam Bar. & Bal. in d. authen. at qui semel. & Io. de Imo. hic, & Bal. Laudu. verò, & Zenze. in d. Clem. 2. tenent contrarium dicentes, quod licet publicatio sit solenniter facta, tamen si adhuc attestationes ostenderentur clausæ, admitteretur productio noua, & hoc etiam tenet Specu. in d. versi. quid si sint. licet referat Clemen. contrarium pronuntiasse. sed primam opin. tenet Zabar. in d. Clem. 2. quia ex quo publicatio est facta volentibus partibus, vel scientibus & non contradicentibus: hæc est quædam interlocutoria, quæ quo ad ipsas partes transit in rem iudicatam. in c. significauerunt, infra eod. & tacitè videntur partes renũtiasse productioni, per tex. nostrum, & c. de testibus. infra eod. quod dicit esse verum, nisi iudex ipsam interlocutoriam reuocaret, per l. quod iussit. de re iudic. & c. cum cessante. de appel. quod an possit facere, & qualiter, dicam inf. in 2. princ. artic. Dom. An. post multa hic concludit, quòd si certum est partes non didicisse testificata, & sic hoc possit probari, q̃ ex sola publicatione nõ impedietur per alios testes producere, per tex. in d. §. quia verò. fatetur tamen quòd præsumptio est cõtra partem, quod didicerit testificata, ex quo publicatio facta est, & ita respondet ad iura quæ ponderant publicationem, videlicet, quod eam ponderant propter præsumptionem quæ insurgit, quod didicerit testificata. ¶ Do. meus hic tenet contrariam sententiam, & sic tenet opin. communem Innoc. Host. & Io. An. Mouetur, quia ex quo pars acquieuit publicationi, videtur tacitè renunciare productionibus fiendis, & sic licet non sit timor subornationis: ex quo certum est, quòd pars didicit testificata, tamen subest alia causa excusa, videlicet, renunciationis tacitæ, argu. eorum quæ no. glo. in c. 1. de elect. lib. 6. de eo qui gerit actum, qui solet fieri post lit. contesta. vt habeatur pro lit. contesta. quo ad excludendas dilatorias. de quo in c. si duob. inf. de appel. & per Io. Andr. in c. cum M. supra de constit. dixi in d. Clem. 2. de causa poss. & proprie. facit etiam, secũdum eum, quia sola renunciatio expressa sine scientia testificatorum, inducit hanc prohibitionem, vt in c. de testibus. inf. eodem. ergo & tacita renunciatio quæ insurgit ex publicatione, debet hoc inducere, cum tacitum æquiparetur expresso. l. cum quid. si certum petatur.

¶ Item mouetur: quia iura canonica communiter ponunt publicationem pro termino exclusiuo productionis testium: nec solus timor subornationis fuit causa inductiua istius exclusionis, sed vt esset aliquis litium finis, vt dixi sup. in præced. articu. vnde non debebat pars consentire publicationi, si intendebat alios testes producere: fatetur tamen, q̃ vbi superuenisset causa verisimiliter non cogitata tẽpore consensus præstiti in publicatione, quòd petendo nouam dilationem poterit admitti: sicut ex causa admitteretur post dilationem secundum no. in l. oratione. & l. fin. de ferijs. maximè cum non sit timendum de subornatione: ex quo certum est testificata non fuisse didicita. vide ergo quàm variæ sint Doctorum & Glossatorum sententiæ.

¶ Ego verò in hoc articulo sic arbitror distinguẽdum, vt ante omnia faciamus duo membra princip. Primum, quid tenendum sit de iure, quando sola fuit facta publicatio.

¶ Secundum, quid iuris quando sine publicatione partes didicerunt testificata.

¶ Quo ad primum membrum de publicatione adhuc facio duo membra. Primum, an sola publicatio excludat de iure ciuili.

¶ Secundum, quid tenendum sit de iure canonico. Quò ad primum, an de iure ciuili sola publicatio sit terminus exclusiuus: debes animaduertere, vt intelligas fundamentum, quod tenere intendo quòd de iure fforum, aut C. non reperitur iste terminus publicationis tanquam exclusiuus nouæ productionis: sed potius videbatur concedi potestas probandi, & producendi vsque ad sententiã: vel donec etiam renunciatum est expresè vel tacitè per transcursum dilationum concessarum ad probandum, aut testes producendum: nec distinguebatur, an esset nouum capitulum, vel noua exceptio, vel articulus participans de antiquo, vt probatur ex no. in l. peremptorias. C. sentent. rescindi non pos. & hoc clarum, quando non contingebat repetitio eorundem testium. dixi supra in præced. artic. & tangam inf. in 11. princ. artic. fallen. & quòd possint produci testes vsque ad sententiam, de iure ciuili, videtur etiã probari in l. fi. C. eo. ti. facit etiam l.

per hanc. C.de tempor. appel. vbi videtur hoc esse licitum in causa appellationis, quanto non minus in princip. intelligendo illam l.cum si. vt dixi in præcedenti artic.

¶ In hoc tamen, quod dixi de appellatione, venit latior examinatio. de qua dicam in 10.ar.prin.

¶ Vnde aduertendum est, quòd de iure ciuili tex.in d.§.quia verò. videtur solùm pōderare, quòd quis dicerit testificata, & hunc rigorem induxit ius ciuile, vt præcluderet viā subornationi testium: quia visis attestationibus, partes prouocatæ videntes se deficere in eo quod probandum erat, suborna bant testes ne succumberent. & sic text. in d. §. quia verò. ponderauit solam percunctationem ibi dum dicit, vt concluserint, & excepta fuerint testimonia. & ibi dum text. dicit, vtpote suspicione habita, ne fortè relictis quidem prioribus & dudum manifestis &c. verum Doctores interpretantes vsi sunt his verbis & terminis, publicatis attestationibus, vt patet in glo. in d. l. per hanc. & in cap. seq. cum multis similib. fuerunt ergo hæc prius verba magistralia: quibus fortè vsi fuerunt Doct. ex eo, quia publicatio ipsarum attestationum videtur esse signū significans, quod partes didicerint testificata: quoniā antequam aperiantur, cū testes secretè recipi debeant, non est præsumptio sciētiæ: sed per aperturam panduntur, & mandantur ad videndum testificata: non autem fuerunt vsi exhoc: quia publicatio simpliciter debeat excludere, si testificata non sint didicita: & sic videtur concludendum, quod de iure ciuili sola publicatio non sufficit, si constat quod testificata non sint didicita, ne præcludatur via ad testes producendos. pro hac sententia faciunt ea quæ dixi supra in præced. artic. quilibet enim bonus vir ac iustus iudex conari debet, ne veritas occultetur: & cū acta rimari diligenter, vt iustitiam faciat. 20.q.3. c. iudicantem. cum ipsius iudicium debeat regulari ad instar diuini iudicij: & sic adhærere veritati & naturali rationi. & in c. vnico. inf. de eccle. benefi. & in c. 1. de re iud. lib. 6. nam vt dicit Aristo. 1. Ethicorum, Vero omnia consonant. & ideo dicit tex. rerum veritas latere non potest. l. 1. C. si vt se ab hæred. absti. cum ergo non reperiatur aliquis tex. qui de iure fforum, aut C. velit quòd publicatio sit terminus exclusiuus: nec §. quia verò. in Authen. eo. tit. loquatur in publicatione, sed solùm quando datur scientia testificatorum: meritò tex. ille qui ponit scientiam testificatorum pro termino exclusiuo, non debet extendi ad publicationem solam: tum quia tex. ille est correctiuus: tum quia talis extensio fieret contra ius diuinum & naturale: & contra regulam generalem quæ vult, quod probationum copia non est angustanda, vt dixi supra in princ. huius articuli. & no. in l. quoniam. C. de hære. & sic potius ille tex. est restringendus, maximè cum etiam de iure fforum, & C. non reperiatur quòd publicatio, vel scientia testificatorum impediret nouam productionem aliorum testium: nec etiā reperiatur quod intra primam vel secundam, aut vlteriorem dilationem concessam nō possent fieri plures productiones, quàm tres aut quatuor: imò contrarium reperitur. probatur in l. officium. ff. de rei vend. & in l. exceptionem. C. de proba. & in l. fiquidem. C. de exceptio. in quibus dicitur quod reus probat postquàm actor probauit: sed an actor probauerit, non poterat videri, nisi videretur testificata: ergo post publicationem attestationū productarum per actorem, potest probari contrarium. Et quamuis gl. magna in d. §. quia verò. det plures solutiones: quarum vna est, quod illa iura loquuntur in probationibus fiendis per instrumenta: tamen ista est diuinatio, & contra illos tex. qui loquuntur indistinctè. Alia solutio, quòd loquuntur quando pars non didicit testificata, quæ solutio licet sit vera in se, vt infra dicam: tamen est contra illos tex. qui præsupponūt quòd reus cognouerit probationem actoris. Alia solut. est Iac. Are. Bar. & Cyni, quòd loquuntur quando fieret productio super nouo articulo. quæ solutio etiam non placet: quia tex. nihil dicunt de hoc, & loquuntur indefinitè: & propterea concludunt, quod admittatur reus ad probandum directè contrarium, quod hodie non est licitum. de quo dicam in 8. art. princ. Et si probatur directè contrarium, erat licitum reo post publicatas attestationes: ergo debebat esse licitum actori fortificare probationem suam, vt in regula, non debet licere. de reg. iur. lib. 6. & ideo melior videtur alia solutio, quam ponit alia glo. quod dicta iura corrigantur per §. quia verò. & sic cum ille tex. sit correctiuus, restringēdus est, vt solum vendicet sibi locum quando didicita sunt testificata: maximè, quia ratio motiua illius constitutionis est timor subornationis: quæ cessat, quando partes nō didicerant testificata. & hanc opin. sentit gl. vt sup. dixi in secunda solutione. & Bar. etiam in d. §. quia verò. videtur inclinare in hanc sentētiam, licet non loquatur multum clarè. pro qua facit c. veniens. & c. cum in tua. & c. constitutus. & c. cum venissent. & c. pe. inf. eo. & æquitas, ne quis propter paruum errorem excludatur à probatione veritatis.

¶ Nec ob. ratio Io. And. quòd debuit esse aliquis finis in producendis testibus, vt supra tetigi. ideò iura aliis remedijs in hoc prouiderunt videlicet, cursu dilationum, effrenatione multitudinis, testiū productione, scientia testificatorum, renunciatione & peremptione instātiæ. ¶ Quare vt hæc materia per conclusiones habeatur, subijcio istas conclusiones.

¶ Prima igitur sit hæc, testibus non ritè receptis, licet publicatio sit rite facta, & partes didicerint testificata: ipsi ijdē testes & alij recipi & produci possunt, etiam super eisdem articulis, & directò contrarijs. & hæc conclusio procedit tam de iure ciuili, quàm canonico. probatur autem hæc cōclusio per tex. à contrario sensu, in Clem. 2. eo. ti. Item probatur in d. §. quia verò. dum dicit, vt concluserint & excepta fuerint testimonia. & sic intelligit ille text. de testimonijs ritè receptis, quia propriè testis non dicitur receptus, si non rite, & sic sine debita forma receptus est, ar. c. quia propter, supra de elect. in c. maiores. de baptis. 1. q. 1. cap. retrahe. & in l. quoties. supra qui satisd. cog. cum si. & ideo non solum alij, sed etiam ipsi ijdem testes possunt produci: quia cum non valeat eorum depositio, nec sit quid imputetur parti: non debet pati damnum propter errorem vel culpam alterius, vt in regula, non debet alteri. ff. eo. ti. cum si. quando autem dicatur testis nō ritè receptus, ponit glo. in ver. ritè, in dicta Clem. 2. duo exempla, videlicet, quia à non iudice recepti, vel lite non contest. tu potes etiam addere, quando depo-

deposuerunt non iurati, vel non fuerunt diligenter interrogati, prout erant interrogandi, secundum interrogatoria vtriusque partis, vel si alia solennitate omissa fuerunt recepti: quia hoc importat verbum rite, vt l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contratab. & in l. 2. & ibi Bar. ff. de inoffi. testam. & per Bart. in l. lecta. ff. si cert. pet. tradit Dom. Anton. in c. cum secundum. supra de temp. ordi. & ratio, quare testes possunt iterum produci, potest etiam assignari: quia dicta testium non ritè receptorum non probant, vt in cap. in nomine. supra eo. ergo non debent præstare impedimentum, &c. regula, non præstat. lib. 6. quod limitat Zenzeli. in d. Clem. 2. nisi ad partis instantiam sint publicati. quod non placet ibi Dom. Anto. argu. simpliciter sumpto ex illa Cle. à contrario. facit c. cum causa. inf. eo. & sequitur etiam Pau. ibi, qui tamen ponit aliam limitationem, quando receptio esset funditus nulla. secus si esset aliqua, licet ope exceptionis posset repelli & irritari: quia imputare debet sibi pars quæ non excipit, vt in c. licet, supra de proba. idem reperio tenuisse Bar. in Auth. de testib. §. quia verò.

10 ¶ † Secunda conclusio sit, licet testes fuerint, vel sint ritè recepti: si tamen non sunt ritè publicati, & pars quæ vult producere testes non didicit testificata: admittitur ad nouam productionem aliorum testium, etiam super eisdem articulis, & directo cō trarijs. hæc conclusio probatur argumento à contrario sensu dictæ Clem. 2. tam in dicto quàm in ratione ibi assignata: nam dicit ibi tex. testibus rite receptis ac publicatis. & glo. & Docto. subintelligunt etiam rite publicatis. ergo à contrario: secus si non rite sint publicati.

11 ¶ † Item quia tex. ibi assignat rationem propter timorem subornationis. quæ ratio cessat in casu nostro, & secundum istas duas conclusiones potest intelligi opi. Io. And. Bar. Pa. & Io. de Imo. & aliorum qui voluerunt, quòd publicatio non rite facta non impediat, & procedit hæc conclusio tam de iure ciuili quàm canonico: sed maximè de iure ciuili, vt patebit ex his quæ dicentur in 7. & 9. conclusione: quando autem testes dicantur non ritè publicati, posui varias opin. Doctorum.

12 ¶ † Tertia conclusio sit, si testes sint rite recepti: licet non sint rite publicati: & licet pars non didicerit testificata, non admittitur regulariter ad productionem seu receptionē eorundem testium: si omissa solennitas publicationis non habet inficere receptionem. hæc conclusio probatur: quia sicut non facta publicatione adhuc ijdem testes iam recepti, non possent regulariter repeti, secundum no. in l. repeti. ff. de quæstion. & in l. produci. ff. eo. ita nec hoc casu, cum paria sint nō esse factam publicationem, vel nulliter esse factam, & procedit hæc conclusio tā de iure ciuili quàm canonico. de iure ciuili, quia §. quia verò. ponderat receptionem, & quod pars didicerit testificata, non autem publicationem, vt sæpius dictum est. de iure autem canonico attenditur etiam timor subornationis. vnde licet tex. dicat, receptis, & glo. & Doct. subaudiant ritè: tamen attenditur ratio postea ibi posita de timore subornationis, vt dicam in seq. conclusione.

¶ Et ex prædicta conclusione infertur correlarium, quod quando publicatio non rite facta habet inficere receptionem testium, & pars non didicisset testificata: possunt etiam ijdem testes de nouo produci. hoc correlarium probatur ex his quæ dixi supra, maximè in prima conclusione, argumento à fortiori, & sic patet & procedit vtroque iure.

¶ Quarta conclusio sit: licet publicatio testium vel attestationum non sit rite facta: si tamen receptio fuit rite facta: pars quæ didicit testificata, regulariter nō potest etiam alios testes producere super eisdem articulis, vel directo contrarijs: siue fuerit facta talis publicatio parte volente, siue ea inuita: dūmodo publicationis omissæ rectitudo, seu solennitas, testium receptionem non habeat inficere, & secundum hanc conclusionem possunt saluari opin. Zenzel. supra positæ: maximè secunda.

¶ Hæc conclusio probatur ex ratione dictæ Clemen. 2. & etiam dicti §. quia verò. in quibus ponderatur timor subornationis, & sit causa, quare post dicita testificata testes non admittantur: nec ponderatur ibi sola publicatio. Item probatur ratione: quia aut probatur, & certū est quod prius percunctauerat testificata, & clarum est quod non poterat alios producere, vt d. §. quia verò. & d. authen. at qui semel. ergo non potest conqueri de publicatione non rite facta: aut iste ante publicationem non percunctauerat, sed percunctauit post. & tunc, aut eo volente facta fuit publicatio: & imputatur sibi publicatio & percunctatio: aut eo inuito fuit facta, & imputari potest sibi percunctatio: cū nouerit quod illa esset causa propter quam præcluderetur potestas testium producendorum. nec obstat quod tex. Clemen. 2. iuncta glo. super ver. publicatis. requirat quòd publicatio sit rite facta, & sic à contrario. secus si non esset rite facta.

¶ Quia potest responderi, quod ad verbum, publicatis, nō debet subaudiri vel repeti verbum, rite. sed posito quod deberet repeti: tamen argumentum à contrario sensu, sumendum est ex tota oratione, non ex parte, hoc modo, videlicet, testibus rite receptis ac rite publicatis. ergo à contrario sensu, non rite receptis & publicatis possunt produci alij testes. præterea ratio legis quę est anima ipsius legis & ductrix, ponderat timorem subornationis propter didicisse testificata. ergo cùm in casu nostro adsit iste timor, debet habere locum dispositio, vt in iuribus vulgatis.

¶ Est tamen aduertendum circa prædicta, quod posset probabiliter dubitari, vtrum dicatur non ritè facta receptio, si aliquis vnam aut duas fecit productiones testium, & cum ad hoc non essent omnes examinati, iudex publicauit attestationes parte contradicente, an hoc casu posit pars quæ didicit testificata, alios producere. & breuiter dicerem, q̄ potest ex eo, quia tales testes non sunt rite recepti, & sic sumus in terminis primæ conclusionis, quod etiam probatur hoc modo, si receptio & examinatio non sunt rite factæ, possunt testes produci de nouo, non obstante quod pars didicerit testificata, vt dixi in prima conclusione, sed talis receptio fuit huiusmodi: ergo talis productio fieri potest. minor probatur: quia idem iuris est de parte quo ad partem, quod est de toto quo ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vend. in c. prudentiam. §. 1. supra de offic. deleg. cum sim. Sed si vnus testis non fuisset examinatus

natus super omnibus capitulis,& interrogatus, non dicitur fuisse rite receptus: ergo fortius quando in nulla parte fuit examinatus: nam si ratione partis omissæ quis dicitur non rite receptus, fortius si in toto omittatur,cum in toto & quælibet pars contineatur.l.si quis cum totum.ff. de excep.rei iud.& in l.in toto.ff.de reg.iur.cum sim. nam à quo remouetur totum,remouetur & quælibet eius pars.facit l.si causa cognita. C.de transac. & quod no.in l.1.in fi. ff.de suis & legi.per Bal.in l.reos.C.de accu. & in re pet.l.cum mulier.ff.sol.matri.consequentia autē de se est manifesta. nec ob.tex.in §.quia verò.versic.illud.in Authen.eo.ti. & in d.authen.at qui semel.in quibus videtur sufficere,quòd quis didicerit testificata post primam productionem testium, & receptionem, ad hoc,vt excludatur à productione aliorum. ergo si recepti sunt omnes testes primo loco producti, licet non sint recepti & examinati secundo producti,non debent amplius alij produci,posito quod pars didicerit testificata: quia respondeo, quod ille tex. vult quod quis excludatur propter dicisse testificata: quando omnes testes producti in prima productione sunt examinati, si vna sola fuit facta productio. Item requirit examinationem & receptionem omnium testium secundo loco productorum. Sed si omnes adhuc non sunt recepti & examinati: dico quod si ipse per se percunctauerit testificata, non admittitur ad producendum alios: sed iam producti bene examinantur,nec hoc ibi negatur: licet non procedat sine dubio. & si diceres quarto etiam producti non debent examinari,cum sit timor subornationis. Respondeo quod postquā alij,quos produxit, sunt adhuc examinandi: nō est tantus timor, quantus esset si omnes essent examinati: quia quando omnes sunt examinati,pars quæ didicit testificata,si videret se non probasse,induceret alios per corruptelam: sed si omnes examinati non sunt,potest confidere in reliquis,maximè quia postquam produxit,præsumptio est quod produxerit tanquam informatos & scientiā habentes de eo, de quo quæritur,sed in non productis, præsumptio est per contrarium. Et si diceres,quare ergo non impeditur saltem productio aliorū,sicut in dicto versic. illud.& in auth.at qui semel? Respondeo,quia in illis iuribus ipse solùm percūctando attestationes, & sic fuit in culpa: & ideo est quod sibi imputetur. Et præterea ibi omnes testes fuit percunctatus: quia omnes deposuerant. quod patet ex tex. dum dicit, testificationes tractauerit, aut aduersario &c. vnde non erat aliqua species in reliquis qui non deposuerant,& ideo maior præsumptio est contra eū,quod maiorem diligentiam ponet in subornando alios, sed quando adhuc nō erant examinati omnes, erat spes in reliquis,& in hoc casu nostro cum iudex publicauerit, & non rite: non fuit pars sola in culpa, sed etiam iudex.

¶ Et ex prædictis possumus inferre aliam quintam conclusionem notabilem, quod licet facta prima aut secunda testium productione,& receptione omnium testium productorum, si pars attestationes percunctauerit,non admittitur ad tertiam productionem: si tamen pars percunctata fuerit ante omnium testium productorū receptionem, saltem iam productorum, fieri poterit examinatio. hæc conclusio probatur ex his quæ dicta sunt supra. Item quia cum tex. in d.§.quia verò. & similes sint correctiui, vt supra ostensum est, & sic debeant stricte interpretari,sequitur quod cum loquantur quādo pars testificationes tractauerit,debet intelligi de omnibus: quia indefinita æquipollet vniuersali, q denotant verba ibi posita,si rectè ponderentur,maximè quia cum dicunt,vti testium alia productione non possunt, sentiunt quod testibus productis vti possunt: vt scilicet examinentur, & recipiantur. quinimò satis iuridicè videtur attentari posse quod in casu prædicto: videlicet,quādo ante examinationem omnium testium iam productorum quis fortè fuerit percunctatus attestationes, possit etiam alios testes producere ratione prædicta, & quia non omnes iam productos percunctatus est,cum adhuc nō sint examinati: & quia non est tantus timor subornationis, postquam alij adhuc restant examinandi: & quia dicta iura sunt correctiua,& sic ex prędictis potes inferre 6.concluſ.

13 ¶ † Septima conclusio sit,facta testium receptione ritè, & publicatione ritè & solenniter, quando certum est partes didicisse testificata: non possunt testes regulariter produci super eisdem articulis,vel directo contrarijs, tam de iure ciuili quàm canonico. hæc conclusio probatur ex dicto §. quia verò. & in d.authen. at qui semel.& in Clemen.2. eo.tit. ideo autem dixi, regulariter: quia multi sunt casus speciales,in quibus possunt testes recipi & produci, de quibus dicam in 11.art.princ.

14 ¶ † Octaua conclusio sit,rite facta testium receptione & publicatione, quando certum est partes non didicisse testificata: possunt testes de iure ciuili regulariter, nisi aliud obsistat, de nouo produci in causa principali: etiam super eisdem articulis,vel directò contrarijs. hæc conclusio probatur à cessante timore subornationis,& ex his quæ dicta sunt supra. nam cum supra probatum fuerit quod ius ciuile fforum, & C. non considerat publicationem, nec etiam quod pars didicerit testificata, nec etiam triplicatam aut quadruplicatam productionē iam factam,ad excludendas alias productiones: cū prædictis non obstantibus si pars esset intra primam dilationem, vel aliam: iuridicè ante ius authenticorum poterant testes de nouo produci, & solùm iudex poterat effrenātam multitudinem moderari, vt in l.1.ff.eod.ti.sequitur quod cum iure antiquorum non ponderetur publicatio, sed solum quādo pars didicisset testificata: aut tres essent factæ productiones & receptiones,quod alia productio non concederetur,& per consequens tex.dictæ authenticæ sic exorbitans & correctiuus, non debet extendi ad casum nostrum, quando non sumus in quarta dilatione,& pars non didicit testificata, vnde poterunt alij testes de nouo produci: quamuis ijdem testes iam examinati non possint repeti, nisi secundum id quod traditur in l.produci.ff.eo. & dicetur in c.cum causam. el secondo, & in cap.constitutis, el terzo,inf.eo.& vt traditur in l.repeti.ff.de quæst. Et hæc conclusio,iudicio meo, indubitanter procedit de iure ciuili,licet communis opin. sit in contrarium quo ad causam principalem:sed de iure canonico maius est dubium, & talis dubitatio solùm decēdit: quia iura canonica videntur ponderare publicationem tanquam terminum excluſiuum productionis testium, sicut ad eundem finem ponderant renunciationem, vt in c.causam,que. el secondo,& in c.intimauit,& in c.de testibus. & in c.cum venissent,& in c.ex tenore.inf.eo.cum sim. Et ideo videtur quod facta publicatione non possint regulariter de iure canonico alij testes produci in causa principali: sicut nec possunt post renunciationem: maximè quia secundum rationes Domini mei, & Io.Andr.solus timor subornationis non consideratur ad impediendos testes,sed & aliæ sunt rationes, secundum quod supra dixi post eos. & hæc est communis sententia.

¶ Sed his non obstantibus, ego arbitror in casu prędicto idem etiam concludendum esse de iure canonico: Moueor, quia non data triplicitate productionum,ponderari videtur solus timor subornationis,vt in d.Clemen.2.eod.ti.facit tex.in c.constitutus.el primo,inf.eod.ti. in fi. vbi tex.dicit, attestationibus apud eum depositis sit contentus. & glo. dicit ibi, quia eo ipso quod testes fuerunt apud eū depositi,non possunt alij produci:quia præsumitur didicisse testificata, & sic ponderat solam scientiam testificatorū.facit inf.eo.c. vltra tertiam.& in c.cum in tua.in fi.inf.eo.Et hanc opinionem sensit gl.fi.in fi.in c.constitutus.el 3.inf.eo.

¶ Non obstant iura supra in contrarium allegata, quia respondeo quod illa procedunt in casu dubij,de quo dicetur in sequenti cōclusione. Sed nos ponimus rem certam, quādo scilicet certum est partes,vel partem non didicisse testificata.quo casu fortius ex æquitate canonica debet admitti, quàm de rigore iuris ciuilis,vt veritas habeatur, & ne probationum facultas depereat, vt sæpius supra dictum est, maximè cum nullus reperiatur tex. loquens de publicatione, qui dicat quod licet pars non didicerit testificata,non admittatur,sed ideo iura canonica ponderauerunt publicationem: quia post publicationem præsumptio est,quod pars didicerit testificata: quam præsumptionem tollit incertitudo in contrarium.

¶ Ad quod faciunt argumenta & rationes, quas supra deduxi in princ.ad fundandas istas conclusiones, & quod statim dicam in rationibus sequentis decimæ conclusionis,per glo.in c.statutum. in ver. numerandum.de præb.lib.6.cum sim. & hæc opin. est iustior,æquior,& sanctior.intellexi tamen quod communiter seruatur contrarium. Ego tamen nunquam vidi seruari contrarium, quando pars probaret se non didicisse testificata: quicquid sit, tamen vbi non probaretur talis stylus & consuetudo: arbitror quod tam in foro seculari, quàm ecclesiastico, facta probatione quod pars non didicisset testificata: indubitanter admitterem eam ad alios testes producendos, nisi aliud obstaret quàm publicatio: & sic ex prædictis potest inferri hæc nona conclusio: videlicet.

¶ Quamuis dubium sit de iure canonico, vtrum ritè receptis & publicatis attestationibus,testes possint de nouo produci super eisdem articulis, vel directò contrarijs: quando certum est partes non didicisse testificata: tamen pars affirmatiua etiam de iure canonico videtur æquior. & hanc sequitur hic Dom. Anton.

15 ¶ † Decima conclusio sit. facta testium receptione & publicatione rite,quādo dubium esset,vtrum pars didicerit testificata: æquum videtur esse,vt nisi aliud obsistat,possint de iure ciuili testes produci: etiam super eisdem articulis,vel directò contrarijs, delato prius iuramento parti volenti producere: q nec per se, nec per alium didicerit testificata, & secundum formam c.vltra tertiam.inf.eo.

¶ Hæc conclusio probatur: quia licet post publicationem suspicio sit & præsumptio, quod pars didicerit testificata: tamē postquam sumus in dubio, talis suspicio tollitur prædicto iuramento.& aduerte: quia intelligo quod sumus in dubio, fortè quia pars quæ vult de nouo producere aliquid, probat per quod iudex inducitur in dubietatem,an pars didicerit testificata,sed tamen hoc non plenè probat, hoc dico: quia præsumptio magna est contra ipsam partem post publicationem quod didicerit testificata, vt docet experientia, sed quando nihil probaret in contrarium,videtur esse maius dubium,vnde poteris cogitare.articuli tamen & rationes satis adstrinxerunt ad idem. vnde redeundo ad probationē conclusionis dico, quod prædicta conclusio probatur ex identitate rationis inductiuę iuramenti super cōcessione quartæ productionis,de qua in d.§.quia verò.& in authen.at qui semel,&c. vltra tertiam.infra eo. ibi enim propter tres iam concessas & admissas productiones, & quartæ productionis postulationem contra ipsum petentem,erat præsumptio scientiæ testificatorum: sicut quarto in dictis iuribus ad purgandam talem suspicionem defertur iuramentum sub illa forma, quo delato, propter purgatam suspicionem admittitur quis ad quartā productionem, vt dixi in cap.causis. supra eod. ita debet hæc pars delato iuramento ad hanc productionem admitti.nec obstat si diceres,quòd cū illa iura sint correctiua, non debent extendi ex identitate rationis: quia respondeo quod tunc non deberent extendi, quando eadem vel maior correctio induceretur: sed secus est in casu nostro, quando ex extensione, quam facimus, redimus ad ius cōmune antiquum, & ad ius naturale & diuinum, quo casu latissima sit interpretatio: quia res de facili reuertitur ad naturam suam. ad quod vide glo.fing.in ver.numerandum.in cap.statutum.de præben.lib.6.& quod tradit Feder.de Senis, consil.89. & quod no. in cap. 1. iuncto c.fin. de pactis.lib.6.& per glo.fin. in Clem. sæpe.de verbo.signif. ad quod etiam vide plura alia iura & authoritates quas allegaui in c.significasti.supra de foro compe.in 7.quæst.6.prin.arti.ver.tertio vero casu.

¶ Et ex prædictis rationibus rectè consideratis, videtur etiam concludendum esse, quod idem sit de iure canonico, ad quod faciunt etiam rationes assignatæ ad præcedentem nouam conclusionē de iure canonico: quamuis propter opiniones videatur esse aliqualiter maior dubitatio: & sic ex prædictis patet,an sola publicatio excludat quem à potestate producendorum testium, tam de iure ciuili quàm canonico.

¶ Circa secundum membrum principale videlicet, an sola scientia testificatorum etiam ante publicationem excludat quem à potestate producendorum testium. Ioan.And.hic tenet quod sic.& in c.consti-

c. conſtitutus in præſentia. infra eo. & Barto. in d. §. quia verò. & in d. auth. at qui ſemel. & ita communiter hic & vbique tenent Docto.

¶ Ego verò arbitror in hoc dicendum, vt patet ex his quæ dixi in præcedentibus concluſionibus. Ex quibus patet quod non eſt ſimpliciter verum, quod licet quis didicerit teſtificata, non admittatur ad aliam productionem. pone enim quod teſtes non eſſent ritè recepti: vel quod omnes adhuc non eſſent recepti: vel quod non didicerint teſtificata omnium: nam his caſibus concludendum eſt, vt ſupra dixi. Sed ſi iam producti in prima, vel ſecunda, aut tertia productione eſſent rite recepti, & probaretur quod pars didicerit teſtificata per ſe, vel alium, ſecundum formam c. vltra tertiam, inf. eo. & d. §. quia verò. etiam ſi non eſſet facta niſi vnica productio: ad aliam productionem non admitteretur, vt in dictis iuribus.

¶ Et eſt aduertendum circa prædicta, quod in caſibus in quibus dixi, quod quis impeditur de nouo producere, ſi didicit teſtificata: impeditur quis nõ ſolùm ſi didicit teſtificata ſuorum teſtium, ſed etiã ſi didiciſſet atteſtationes partis aduerſæ, vt tenet Innocen. & Docto. communiter in cap. pen. infra eo. & probatur in dicto §. quia verò. & tenet glo. in d. authen. at qui ſemel. licet quidam teneant contrarium, vt refert Innoc. in d. c. pen. ſed plus placet præcedens opin. quam etiam ſuit ſecutus in dicta Clemen. 2. eo. tit.

16 ¶ † Sed circa prædicta quæro, qualiter quis probet quod non didicit teſtificata. ¶ Sol. Doctores hic communiter ponunt vnum modum: videlicet, quando atteſtationes reperiuntur adhuc ſigillatæ: etiam ſi reperirẽtur penes partem: dummodo ſint ſigillatæ, vt dicto cap. conſtitutus. infra eodem. Et idem dicendum ſi probatur, quod publicatio fuit facta per iudicem ſolo verbo, non realiter: ita quod non fuerit data realis facultas partibus, vt atteſtationes percunctentur, vt traditur in dicta Clemen. ſecunda, vel ſi probatur quod pars quæ nunc voluit producere, fuit abſens continuo: nec aliquem habebat procuratorem, vel aduocatum. Et idem etiã arbitrarer, ſi pars aduerſa fateretur quod poſt publicationem ſemper atteſtationes fuerunt penes eam.

17 ¶ † Secundò quæro, qualiter dicatur quis didiciſſe teſtificata. ¶ Sol. Barto. in dicta authen. at qui ſemel. dicit quod probatur, probando quòd habuit librum atteſtationum penes ſe. pro quo eſt tex. in d. cap. conſtitutus. in fi. intelligendo tamen ſi ſunt diſigillatæ, vt dixi, etiam ſi penes eum reperirentur fuiſſe depoſitæ iudicis authoritate. dicto c. conſtitutus. Item ſecundum Bart. probaretur eum ſubtraxiſſe: vel quid ſimile feciſſe, vel ſi probaretur quòd audiuerit legi per notarium, quòd intelligi in idiomate quod clarè poſſit intelligi per ipſam partem, & idem ſi per procuratorem, vel aduocatum. ſecus ſi tranſcurſoriè legi audiuiſſet, vel eſſet perſona ſimplex, rudis, aut agreſtis: quia tunc non diceretur didiciſſe teſtificata, per tex. in dicto §. quia verò. dum tex. dicit, percunctatus fuerit &c. quod verbum etiam reperitur in cap. pen. infra eo. & importat diligentem perſcrutationem: quoniam dictio, per, auget, & perfectionem ſignificat. l. vrbana. §. pernoctare. ff. de verborum ſignific. in cap. ſignificaſti. ſupra de electio. & in cap. ſi conſtiterit. infra de accuſatio.

¶ Ego verò in hoc articulo diſtinguo principaliter ſex membra.

¶ Primum eſt, quãdo didicit teſtificata ex ſeipſo.

¶ Secundum, quando didicit à teſtibus.

¶ Tertium, quando didicit teſtificata à notario.

¶ Quartum, quando didicit ab aduerſario.

¶ Quintum, quando didicit teſtificata à iudice.

¶ Sextum, quando didicit teſtificata ab alio extraneo.

18 ¶ † Circa primum membrum, quãdo quis dicatur didiciſſe teſtificata ex ſeipſo: aduerte, quia hoc poteſt contingere tribus modis. vno, quando ipſe præſens fuit teſtium examinationi, & hoc caſu, videtur dicendum quod ſatis dicatur didiciſſe teſtificata, vt amplius admitti non debeat ad nouam teſtium productionem ſuper eiſdem articulis, etiam ante publicationem: ita ſingulariter tenet glo. in verſi. 2. quæſt. 1. cap. in primis, per tex. noſtrum. & in d. §. quia verò. & in d. authen. at qui ſemel. & etiam per not. hic.

¶ Sed Vincen. in c. ſeries. infra eod. vt refert ibi Dom. meus in ſexta lectura, videtur tenere contrarium. concludit enim quod ex eo quòd quis fuerit præſens in ipſa teſtium examinatione, non tamen excluditur à facultate producendorum. & hoc dictum etiam referunt Docto. in cap. in noſtra. ſupra eod. & in cap. venerabilis. infra eod. vbi hoc idem ſentit Dom. meus, & ita etiam hic reperio quoſdam moderniores ſentire: quia non poteſt pars ſentire modico diſcurſu, & ſolo volatili verbo percipere, & ſcire teſtificata.

¶ Ego arbitror dicendũ eſſe, quòd ſi pars eſt perſona valde inſtructa & docta, & ſit negotium quod percipiatur modico diſcurſu: verbi gratia, ſi feci articulũ quod mutuaui tibi decem florenos: vel quid ſimile, & teſtis deponit verum eſſe: quia fuit præſens, vel nihil ſcire: nam cum hoc modico diſcurſu percipiatur: ſatis intelligitur didiciſſe teſtificata, & hoc modo procedat opinio glo. in d. c. in primis. ſed ſi non eſſet perſona docta, aut res quæ modico diſcurſu perciperetur: tunc vera ſit ſecunda opin. quid enim ſi fuerunt examinati teſtes in latino ſermone: & pars erat vulgaris: vel quid ſi in alio idiomate incognito ipſi parti fuerunt examinati? certè non intelligeretur didiciſſe teſtificata: cùm nec in præſentia ipſius dicatur aliud geſtum, per tex. in l. coram. ff. de verborum ſignif. & in l. diem proferre. §. coram. ff. de arbi. & quod no. in l. 1. in princ. ff. de verborum obliga. vel quid ſi pars eſt rudis & agreſtis: & negotium eſt tale quod non percipiatur modico diſcurſu, vt plerunque contingit in multis, in quibus Docto. iterum atque iterum legentes dubitant? non eſt dubium quod non dicetur teſtificata didiciſſe.

¶ Secundo modo poteſt contingere, ſi pars legiſſet teſtificata exiſtentia penes notarium: nam diſtinguerem quòd aut perfunctoriè legit: aut maturè percunctatus eſt. primo caſu, ſi res eſt quæ modico diſcurſu præcipiatur: didiciſſe intelligeretur. ſecus ſi eſſet negotium quod non perciperetur modico diſcurſu: ſi verò præmaturè percunctatus eſſet legendo

gendo & præmeditando, & perſona eſſet multum docta: tunc tanquam ſcientiam habens, excludetur à tali facultate producendorum teſtium.

¶ Tertio modo poteſt contingere ex eo quòd pars ipſa ſubtraxiſſet atteſtationes: vel aliàs penes ſe diſigillatæ reperiuntur & apertæ: tunc enim præſumptiuè probatur atteſtationes didiciſſe, per text. in cap. conſtitutus. inf. eod. & eſt bonus tex. in l. non eſt ferendus. ff. de tranſactio. quod tamen videtur limitandum, ſecundum ſingularem limitationem Baldi, quam ponit in l. fin. ff. quemadmod. teſta. ape. videlicet, ſi modò ipſæ originales atteſtationes reperiantur penes ipſum: vel copia ipſarum originalium data per notarium, qui examinauit: ſecus ſi pars habuiſſet copiam manu alterius notarij vel perſonæ: quia tunc propter hoc non excludetur à facultate producendorum teſtium, & ad hoc dicendum mouetur per illum text. qui vult, quod teſtamentum dicatur apertum, quando originale eſt apertum: ſecus ſi exemplatum. quod dictum ſequitur etiam Ioan. de Imo.

¶ Sed tu aduerte: quia licet hoc dictum ſit peregrinum: tamen videtur eſſe ſatis dubium, & ſemel vidi illud de facto. & allegabatur quod lex illa fin. non probabat ex eo, quia cum requireretur ad ſubſtantiam illius tituli apertum & publicatum eſſe teſtamentum, & aliud ſit teſtamentum, & aliud copia vel exemplatum, vt in c. 1. inf. de fide inſtr. & quod no. in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. meritò non cõcludit ad caſum noſtrum, in quo non requiritur apertura vel publicatio: ſed ſufficit teſtificatorum ſcientia. Præterea Bald. ſentit quod ſecus eſt ſi pars habuiſſet copiam à notario, qui examinauit. cuius tamen contrarium concludit illa l. fi. quo ad terminos publicationis teſtamenti. cogitabis.

¶ Item aduerte: quia quod ſupra dixi, quod ex eo quod pars ſubtraxerit, aut penes ſe habuerit atteſtationes: intelligatur ſciuiſſe teſtificata, arbitror limitandum, niſi pars ipſa contrarium probaret, vide licet ſe non didiciſſe: poterit probare, probando quod eo ipſo quod ſubtraxerit, immediatè depoſuit penes alium: vel poſuit in capſa, aut quid ſimile, & probaret per duos teſtes idoneos qui ab actu ſubtractionis vel receptionis ſemper fuerũt ſecum: qui etiam deponunt quod nunquam legit, & percunctata fuit ipſa pars atteſtationes, & quod non potuiſſet legere, aut percunctaſſe quo minus ipſi vidiſſent. ad quod facit quod ſupra dixi de atteſtationibus depoſitis penes partem ſigillatis, & ſatis hoc natura etiam edocet.

¶ Ex prædictis patet, quid tenendum ſit de viſione exẽpli dictorum teſtium, an per ſolam viſionem exempli præcludatur via. in quo Bal. in l. fi. C. quem admo. teſta. ape. videtur ſentire quod nõ, per illum tex. non tamen ſe firmat. intelligi enim debet & declarari ſecundum prædicta.

19 ¶ † Circa ſecundum membrum, quando non à ſe, ſed ab ipſis teſtibus, qui depoſuerunt, didicit teſtificata: an impediatur de nouo producere. glo. in d. §. quia verò. in Auth. eo. tit. videtur tenere quod ſic, per illum tex. & idem videtur ſentire Bart. ibi, & etiam in auth. at qui ſemel. C. de probat. & per tex. dum dicit, teſtificata tractauerit. & dum vult quod ſiue à ſe, ſiue ab alio, ſiue ab aduerſario hoc ſciuerit. Innocen. tamen in c. pen. inf. eod. Docto. etiam hoc communiter videntur tenere, quod licet pars hoc ſciuerit à teſtibus: non tamen præcludatur via productioni de nouo fiendæ: nam cum hoc non prohibeatur aliquo iure: ergo videtur permiſſum, vt l. 1. ff. eo. dixi in c. 1. ſupra eo. Item nec ratione timoris ſubornationis hoc debet prohiberi, cum ipſius ſubornationis timor ceſſet: quia per viuam vocem teſtis non potuit bene inſtrui. facit cap. cum perſonæ. de priuil. lib. 6. pro quo dicto ego etiam adduco: quia non videtur ſufficere quod pars ſine lectura mentaliter didicerit: ſed requiri videtur quòd oculo corporali viderit & legerit, per præallegatam auth. at qui ſemel. qui tex. videntur requirere partẽ legiſſe, tractaſſe, & percunctaſſe: quæ omnia denotant actum naturalem facti: nõ mentalem, per tex. in l. 1. §. ſed ſi lege. ff. de his quæ in teſt. delen. vbi traditur, quod licet ex his quæ præcedunt & ſequuntur media, poſſunt intelligi mentaliter: tamen niſi viſu corporali legi valeant, non debent legi. ad idem facit c. inter dilectos. de fide inſtr. & quod no. Inno. in c. P. & G. ſupra de offi. deleg. Item pro hac deciſione allegat Hoſt. rationem: quia poteſt eſſe quod teſtis refert falſum. in c. inquiſitionis. §. fin. inf. de accuſa. vel quia vult parti complacere: vel ſe ab ea ſub trahere, vt quotidie docet experientia, vel quia non bene recordatur. Et ad text. qui videntur facere in contrarium: videlicet, ad §. quia verò. cum ſim. reſpondet Innoc. quod loquuntur quando pars non ſolùm didicit teſtificata, ſed etiam facultati producendorum teſtium renunciauit. hæc reſponſio mihi non placet: quia diuinat, & eſt contra illa iura, & ipſorum rationem.

¶ Sed aduerte: quia Bart. in d. §. quia vero. licet finaliter videatur tenere contrariam opin. Innoc. tamen in prin. videtur ſequi prædictam opin. Innoc. Dom. Anton. hic tenet contra Bart. & idem Io. de Imo. in cap. ſeries. in fi. infra eo. ſed fortè poſſet concordari vtraque opinio iſto modo, quod ſi teſtes, qui teſtificata retulerunt parti, ſunt docti, & multum amici, & fideles, & veridici, & erat negotium quod non exigebat nouum diſcurſum, vel quid ſimile: quod hoc caſu vera ſit opin. glo. & Bart. nam veriſimile eſt quod pars inducetur ad nouam productionem, & ad ſubornationem. Nec ob. quod ſupra dixi de lege 1. §. fi. ff. de his quæ in teſtam. delen. quia non eſt verum, quod in caſu noſtro requiratur corporalis lectura, aut percunctatio ipſius partis, quod patet ex ſola diſputatione habita per partem cum aduerſario, & per percunctationem aduocati vel procuratoris dicitur ipſa pars didiciſſe teſtificata: adeo quod excludatur à facultate producendorum teſtium, vt d. §. quia verò. Si verò eſſet negotium quod non perciperetur modico diſcurſu, & teſtes non eſſent multum docti: tunc procedit opin. Innoc. Hoſtien. & Dom. Anton. Et intellige quod ſupra dixi, quando per ſcientiam talem habitam à teſtibus excludatur: quòd tunc excluditur, quando ſcientiam habuit ab omnibus teſtibus qui depoſuerunt, & qui iam producti erant. ſecus ſi eam habuiſſet ab aliquibus, ſecundum ea quæ latius dixi in articulo publicationis, in quarta concluſione, in fi. & in concluſione quinta.

20 ¶ † Circa tertium membrum principale, quid tenendum

nendum sit, si pars didicit à notario, qui examinauit testes. Docto. in cap. series. infra eod. videntur velle quòd hoc non obstante admittantur ad nouam productionem, & etiam tenent hic quidam: ego tamen hoc intelligerem procedere, quando notarius perfunctoriè, aut verbo volatili retulisset attestationes, & non esset multum doctus: vel esset talis qualitatis quod ei non deberet fides adhiberi: maximè si esset res quæ modico discursu non perciperetur, secus si nō perfunctoriè, sed maturè & præmediatè facta esset relatio per notarium, & notarius esset fidelis, & talis cui pars deberet fidem adhibere, & maximè, si pars cum ipso notario disputationem assumpsisset: vel esset res, quæ modico discursu perciperetur.

21 ¶ † Circa quartum membrum principale, quando pars didicit ab aduersario: dicendum est, secundum quod colligitur ex textu dicti §. quia verò, & dictæ authenticæ, at qui semel. quòd aut pars verba liter didicit ab aduersario: quia aduersarius dicit probatum esse, vel non probatum, & hoc casu, non impeditur in noua productione, aut inter partes assumitur disputatio deliberata, inquirendo meditatiuè & subtiliter perscrutando super dictis & attestationibus receptis: ita quod per ipsam disputationem habetur scientia testificatorum, & talis disputatio excludit à facultate aliorum testium producendorum. d. §. quia verò. ibi, aduersario faciente disputationem, &c.

¶ Circa quintum membrum principale, quando à iudice pars didicit testificata, an excludatur. dicendum arbitror quasi in omnibus, vt dixi in tertio mē bro de notario, nisi quod in iudice præsumptio est maioris scientiæ & doctrinæ, & sic quod melius cognoscat, an testes probent vel non probent, quare attendendæ sunt qualitates: an perfunctoriè iudex loquutus fuerit, & an sit talis cui pars ratione amicitiæ suæ fidelitatis eiusdem iudicis, licet in hoc infidelitate vtatur, credatur. Item considerari debet, an referat quid testes dixerint: & an pars sit docta, si fortè est negotium quod non percipiatur modico discursu, an verò iudex simpliciter asseruerit & firmauerit testes probare, vel non probare: tam respectu testium productorum per ipsam partem, videlicet quod non probant, vt ipse alios producat, quàm productorum per partem aduersam, vt probent ad hoc, vt pars cui loquitur, probet. contrarium facit quod supra dixi in prin. istius articuli de scientia testificatorum. & quod statim subdam.

¶ Circa sextum & vltimum membrum, quando pars didicit ab extraneo, videtur mihi concludendum, quod non excludatur à noua testium productione, nisi aliud probetur: quia non est præsumptio quod extraneus magis sit informatus de attestationibus, quàm ipsæ partes principales: cum testes secretè recipi debeant, vt dixi in ca. secundo, supra eod. sed si probaretur quod extraneus, qui retulit parti probatum esse, vel non probatum, legisset attestationes: aut eas tractasset, vel percunctatus esset, vel subtraxisset: tunc ponderandum esset & aduertendum, qualis esset iste extraneus: an esset doctus, & talis qualitatis cui pars verisimiliter credere debeat, vtputa, si est aduocatus vel procurator suus, & tunc indubitanter excluderetur à noua productione, vt est tex. in d. §. quia verò. ibi dum tex. dicit, neque aliquis aduocatorum eius. & in d. authent. at qui semel. vbi textus dicit, vel aliquis aduocatorū eius, vel alius pro eo agens. facit etiam text. in cap. pen. infra eod. ibi, neque per alium & c. secus si esset talis, cui non deberet verisimiliter credere, vel non est multum doctus: vel dicit se simpliciter legisse attestationes: non autem percunctasse, vel legi audiuisse, vel se fuisse præsentem examinationi: nam tunc non excluderetur, quod clarè patet: quia propter talem præsentiam & perfunctoriam lecturam, si non sit talis res quæ modico discursu percipiatur: pars ipsa principalis, quæ præsens fuit, vel perfunctoriè legit, non excluditur, vt dixi supra in primo membro. Et in summa, in omnibus prædictis sex membris concludendum arbitror, quod qualitercunque plenè probetur quod pars, quę vult nouam facere testium productionem, verè didicerit testificata: vel per se, vel alium, excludetur à noua productione, propter timorem subornationis, & corruptionis testium, intelligendo tamen, declarando, & limitando secundum ea quæ dixi in articulo publicationis in prima, secunda, tertia, quarta, & quinta conclusionibus & similibus, secus si verè non probaretur, quod pars didicerit testificata: quia tunc nō excluditur. Et sic patet quod in hac materia plurimum versatur iudicantis arbitrium, sicuti regulare est in materia testium, quanta & quibus testibus sit fides adhibenda. l. 3. §. tu magis. ff. eod. & ideo requirit iudicem prudentem & bonum, non asinum plumbeum, aut iudicem pannosum: o vero Budi panno, o mazachane, prout sunt multi castra porcelle, qui vadunt quotidie pro assessoribus: nihil sciētiæ aut doctrinæ, & minus prudentiæ aut discretionis habentes. & quod peius est, non verentur ad magnificas ciuitates accedere: cum potius porcis, aut pecudibus legem dare deberent, quàm hominibus iura administrare. sit tamen prudens etiam pars, vel partis aduocatus, vel procurator, vt animaduertat ad ea quæ dicta sunt supra ad probandum scientiam testificatorum, vt faciat articulos aptos ad probandam qualitatem alterius partis, quam asserit didicisse, & testium, & notarij, & iudicis, & extranei à quibus asserit didicisse, & de eorum fidelitate & scientia, amicitia, & similibus qualitatibus, & qualiter disputationem assumpserit cum aduersario, & de qualitate ipsius rei, quod sit res quæ modico discursu percipiatur, & c. volens autem probare cōtrarium, contrario modo faciat positiones & artic.

¶ Insuper arbitror aduertendum circa prædicta, quod in casib. in quibus supra dixi, quod si pars verè sciuit testificata ab alio, excluditur à noua productione. nam fortè non esset inconueniens hoc limitare, si modo illud per partē aduersam dolosè fuisset suggestum ad hoc, vt pars aduersa præcluderet viam nouæ productioni. nam hoc casu, nō videtur quis excludendus à noua productione, ne dolus & fraus aduersario patrocinentur, vt in c. sedes. de rescript. cum sim.

¶ Insuper etiam ad declarationem prædictorum aduerte ad illud quod supra dixi, quod testificatorum scientia excludit à noua productione: non solùm respectu suorum testium, sed etiam respectu scientiæ testium aduersarij. quod etiam voluit Bar. in

in d. §. quia verò. in Auth. eo. tit. Ex his, Deo duce, habes expeditum hunc quartum difficillimum, & intricatissimum articulum principalem.

¶ Circa quintum principalem articulum, an super nouis omnino articulis in casibus in quibus dixi supra publicationem, vel testificatorum sciētiam præcludere viam, possint testes produci non obstante tali publicatione & scientia. & dicendū est quod non: quia cum non debeat quis admitti ad probandum, quod probatum non releuat, vt in cap. cum contingat. de offic. delega. & in l. ad probationem. C. de proba. sequitur quod cum tales articuli omnino noui, non sunt ad causam pertinentes: iudex debet illos reijcere, vt no. in l. per hanc. C. de temp. appella. & est bonus tex. in cap. cum Ioannes. infra de fide instrumen. Excluditur ergo quis ab hac productione, non ex vi publicationis aut scientiæ: sed propter regulam prædictam: quia impertinentia non patrocinantur, neque actori, neque reo: imò non debet pati iudex vt ponantur in actis: quia nō possunt transire in vigorem iudicij. ff. de iureiuran. l. si duo patroni. & ff. de petitio. hæred. l. si quis libertatem. §. fi. & hoc tenēt hic communiter Doct. & procedit hæc conclusio, non solùm in omnino nouis respectu originalis facti primò deducti: aut respectu diuersæ rei petitæ & deductæ nūc: quàm prius deductum esset: sed etiam respectu variati modi agendi, vt si primò petebam equum ex causa emptionis: nunc peto ex causa donationis, vel alia simili, vel qualitercunque contingere posset, quod exceptio rei iudicatæ super primis articulis, non haberet obstare in casu nouorum articulorum: etiam si solam mutaret personam, secundum Dom. Ant. hic, vt quia quis dicebat se emisse equum à Titio, quem dicebat ad se pertinere, & postea dicit se emisse à Sempronio. quod exemplum Dom. Anton. potest procedere, quando exceptio rei iudicatæ respectu emptionis factæ Titio, non haberet obstare, respectu emptionis postea celebratæ à Sempronio deductæ postea in secundis articulis: vt puta, quia dictum equum petebam vt ad me spectantem: ex hac sola causa, quia emi à Titio. secus si simpliciter petijssem, tanquam simpliciter ad me spectantem: quia tunc tales articuli videntur admittendi, vt dicam in septimo articu. princ. Et generaliter in omnibus nouis articulis, prout appellaui nouos, secundum primā speciem articulorum. de quo diximus in primo casu secundi principalis articuli. dicendum quòd admittuntur, tanquam impertinentes. & hoc etiam tenent Barto. & Bald. in dicta l. per hanc. Et singulariter dicit Bal. ibi, quòd actor post lit. contesta. non potest prosequi qualitatem non in tentatam in libello. nam cum litis contestatio fiat super edita actione, vt l. edita. C. de edendo. Et fiat ex voluntate vtriusque partis, scilicet actoris & rei: solus actor non potest alterare lit. contesta. Et procedunt prædicta non solùm respectu actoris, vt dictum est, sed etiam respectu rei conuenti. Exemplum, agebatur contra unum possessorio recuperandæ: ipse excepit quod sibi licitum fuit spoliare, & sic fecit articulum. deinde facit nouū articulum in quo dicit se dominum, & per hoc non teneri restituere. nam talis articulus non admittitur, quia non iuuat reum, vt in c. in literis. supra de restitut. spoliat. vel si primò à reo petebatur equus, & ipse opponit denuo pactum de non petendo super libro, vel falcone. vel si reus prius opposuit vnam exceptionem, & nunc opponit vnā nouam exceptionem, quæ ei de nouo superuenit, & est talis quæ de sui natura, licet de nouo superuenerit, non potest opponi. de quo vide latè per Barto. in l. 1. ff. de exception. & per Bald. in d. l. per hanc. C. de tempo. appella. & sic ex prædictis habes expeditum quintum princip. artic.

¶ Circa sextum, an super antiquis articulis omnino possint testes de nouo produci post scientiam testificatorum, vel publicationem in casibus in quibus dixi publicationem vel scientiam præcludere viam, dicendum est, quod regulariter testes nō possunt produci super talibus articulis: siue loquamur de testibus iam productis & receptis: siue de alijs qui de nouo producerentur, & hæc est communis conclusio Doctorum hic, & in d. l. per hanc. & in d. §. quia verò. in Authen. eodem titu. & in dicta authent. at qui semel. C. de probat. in d. Clemen. 2. eod. titu. ideo autem dixi, regulariter, quia hoc fallit in pluribus casibus, de quibus dicam infra in 11. articu. princip.

¶ Circa septimum principalem articulum, an super dependentibus seu inclusis possint testes de nouo produci. difficultas est maxima, & materia subtilis, & difficilis: ideo bene attendenda, sed in ea difficultate pro clariori doctrina, post Dom. Anto. & Dom. meum, & Barto. in d. authent. & Ange. in d. §. quia verò. & etiam ex mente Ioan. Andr. hic distingue, quod quidam sunt articuli qui continentur in primis non expresè seu explicitè, sed de necessitate eorum quæ proponebantur, & hoc potest dupliciter contingere, vno modo quantum ad necessitatem probationis iuris & facti, alio modo quo ad necessitatem facti tantum: quidam verò sunt articuli, qui sub præcedentibus non continentur de necessitate: sed se habēt taliter quod possunt comprehendi & non comprehendi. quo ad primum, quando comprehenduntur ad necessitatem probationis iuris & facti, potest figurari exemplum, quando quis prius articulatur in præscriptione, quæ de necessitate requirit ad probationem iuris & facti, titulum & possessionem. l. siue pos. & l. Celsus. ff. de vsuca. & in l. nullo. ff. de rei vendic. nam si articulor quod præscripsi rem quam possedi per decem annos: seu quod præscripsi rem longo tempore: licet in articulo explicitè non fuerit facta mentio de titulo: tamen tacitè subintelligebatur quo ad factum, & necessitatē probandi: quia aliàs præscriptio longi temporis non procedit. facit quod tradit Innoc. in cap. dudum. supra de elect. & Arch. 10. quæst. 3. c. quia cognouimus. vbi dicit, quod ex sola allegata præscriptione videtur includi titulus & bona fides, & hoc casu non admitteretur quis ad nouum articulum de titulo probandum per testes post publicationem, vel scientiam testificatorum: quia satis potest dici antiquus articulus. & hoc etiā tenent hic Innoc. & Ioan. Andr. & Docto. supra allegati. Et per prædicta etiam dicerem, quod si primò articulaui de præscriptione longi temporis, & etiā articulaui de titulo habito à Seio, quod si post publicationem vel scientiā testificatorum facio articulum,

quod emi à Mæuio: iſte articulus non debet admitti, ex eo, quia in primo articulo præſcriptionis continebatur titulus à quocunque habitus eſſet, & ideo iſte articulus, tanquam incluſus ſub antiquo ex neceſsitate probandi iuris & facti, non debet admitti. Et prædicta exempla procedunt tam in acto reagente, quàm in reo excipiēte de præſcriptione. Et idem dicerem ſi articulaui prius de præſcriptione: nunc volo articulare de poſſeſsione. Nam ad hoc, vt articulus non dicatur antiquus, ſed potius nouus, ita quod poſsit de nouo admitti: neceſse eſt quod nihil habeat de materia primi, quod ad ponendum ſubſtantiam primi articuli, ſupponeretur neceſsitati probandi, quod nunc ponitur in alijs articulis: nam articulus primus totam ſubſtantiā continens, cum ſit indiuiduus, quamlibet eius partem ſupponit neceſsitati probandi, vnde per partem, quamuis minimam, deficientem ad probationem primi, quæ ſubijciebatur neceſsitati probandi ad integram ſubſtātiam primam, quæ pars eſſet minima, poſt publicatas atteſtationes & ſcientiam teſtificatorum deducitur de nouo in articulo, vel articulis, vt illam partem probet: non admittetur propter ſubornationis timorem nec ob. quod ſuper nouis articulis poſſunt teſtes produci, non obſtante publicatione vel ſcientia teſtificatorum, & prædicti de titulo & poſſeſsione videantur eſſe noui: ex eo, quia ſi primò articulatum eſt de præſcriptione longi temporis, & nunc articulor de poſitione, vel de titulo: ſi articulor de poſitione, ab eo detrahitur titulus qui includebatur in articulo primo de præſcriptione, & ſi articulor ſolùm de titulo, detrahitur ab hoc nouo articulo articulus de poſſeſsione, qui includebatur ſub primo articulo præſcriptionis, & ſic videtur quòd debeat dici nouus articulus: & per conſequens admittendus, per regulam quæ vult, quod quotieſcunque aliquid additur ad antiquum, vel detrahitur ab antiquo, dicitur nouum, vt in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iure. nam hic non accipimus nouum articulum illo modo, ſed accipimus nouū per reſpectum, quòd nil habeat ex materia primi, vel primorum articulorum, quòd ſupponatur neceſsitati probandi iuris & facti: ita ꝙ non poſsit pars inſtrui ex illis ad ſubornādos teſtes: aliàs autem ſi poſſet pars inſtrui propter aliquid quod includebatur in primis ſub neceſsitate probandi iuris vel facti: dicitur potius antiquus quàm nouus.

¶ Et aduerte: quia cum miniſterio dixi de præſcriptione longi temporis: quia ſi ſimpliciter articulatus eſſem de præſcriptione longiſsimi temporis, deinde poſt publicatas atteſtationes, vel ſcientiam teſtificatorum articulaſſem de titulo: iſte articulus eſſet nouus & impertinens ad priorem articulum, quia non ſupponitur neceſsitati probandi reſpectu primi: cum ad præſcriptionem longiſsimi temporis non exigatur titulus, vt in l. malè agitur. C. de præſcrip. longi temp. Et hoc intellige, quando ſimiliter agebam ad rem mihi reſtituendam tanquam ad me pertinentem ex præſcriptione longiſsimi temporis ſuper qua petitione ex tali cauſa intentata prout intentata eſt, intelligitur eſſe lis conteſtata: ſecus ſi ſimpliciter egiſſem ad rem tāquàm ad me pertinentem iure dominij vel quaſi: nam ſi prius articulatus fuiſſem de præſcriptione longiſsimi temporis, poſſum tamen poſtea articulari de titulo licet iſte articulus ſit impertinēs ad articulum priorem propter rationē præallegatam: tamen non eſt impertinens ad cauſam principaliter intētatam. facit quod dicam infra de articulis diuerſis ad probandum titulum à diuerſis, & pluribus habitum.

¶ Item aduerte: quia ſi prius ſimpliciter articulatus eſſem de præſcriptione, nec dixiſſem longi tēporis, vel longiſsimi: tunc verò volo articulari de titulo: maius eſt dubium: quia (vt dictum eſt) ad præſcriptionem longi temporis inerat titulus: ſed ad præſcriptionem longiſsimi non erat neceſſarius, & ſic non includebatur in primis: ſed videtur dicendum quod talis articulus de tit. non admittatur, quia aut ipſe agens intelligebat de præſcriptione longi temporis, & tunc excludi debet, quia in tali articulo includebatur titulus per ea quæ ſupra dixi. aut de præſcriptione longiſsimi temporis, & tunc videtur excludens ab articulo de titulo: quia videtur impertinēs per ea, quæ ſupra dixi, cogitabis.

¶ Arbitror tamen quod in hoc conſiderandum ſit fundamentum petitionis intentatæ. nam ſi ſimpliciter actor egit ad rem, tanquam ad ſe pertinentem: prædicti articuli non videntur omnino excludendi ad inuicem. nam ille qui ſic agit rei vendicatione, vel publiciana, videt omne ius reducere, per quod poſsit in dicta cauſa obtinere, & ideo licet prius articulatus eſſet de præſcriptione longiſsimi temporis, vel de præſcriptione ſimpliciter: poteſt poſtea articulari de titulo. nā articulus præſcriptionis longiſsimæ non habet obſtare: quia non includit titulum ad neceſsitatē probandi ipſius articuli. Item licet articulatus ſit ſimpliciter de præſcriptione, cuius talis articulus poſsit intelligi de præſcript. longiſsimi temporis, ſequitur quod iſte nouus articulus de ti. non includebatur in antiquo de neceſsitate: ſecus ſi fuiſſet articulatus de præſcriptione longi temporis, per ea quæ ſupra dixi.

¶ Et in omnibus prædictis caſibus qualitercunque ſit factus articulus de præſcriptione, ſiue longi temporis, ſiue longiſsimi, ſiue ſimpliciter: non poſſum poſtea articulari de poſſeſsione: quia iſte articulus omnino includebatur ſub quolibet dictorum articulorum præſcriptionis: ſimiliter etiam & per contrarium arbitror, ſi primum articulum feci de poſſeſsione, aut de titulo, quod ſi nunc volo articulari de præſcriptione longi temporis, quod talis articulus dicatur antiquus, non nouus, & ſic non debeat admitti. nam licet videatur nouus eo reſpectu, quia ſit additio ad antiquum, nam vbi prius ſolùm articulatus fueram de ſolo titulo, vel de ſola poſſeſsione, nūc articulor de vtroque. & ſic videtur quod ratione iſtius adiunctionis ſeu addit. tamen debeat dici nouus per d. l. ius ciuile, cum ſimil. quia reſpondeo, vt ſupra dixi, quòd nouus non accipitur hic iſto modo: ſed ſecundum ea quæ ſupra dixi, vt nihil habeat de primo quod ſupponatur neceſsitati probandi iuris & facti. & ideo cum in prioribus articulis articulatus fuerim de poſſeſsione, aut de ſolo titulo, qui mihi probandus incumbebat ad intentionem meam: quia aliàs non fuiſſem admiſſus, vt ſupra dixi, & maximè in 5. princip. art. ſi nunc facio articulum de præſcriptione longi temporis, quæ neceſſario includit poſſeſsionem & titulum: ſequitur

ſequitur quod in hoc articulo cōtinetur antiquus, ſi ſupponebatur neceſsitati probandi, & pars potuit inſtrui ad ſubornandos teſtes, vt nunc deponentes ſuper præſcriptione longi temporis, deponunt ſuper titulo vel poſſeſsione. titulus vel poſſeſsio in primis minimè probati fuerunt. ſecus ſi nunc articulariter de præſcriptione longiſsimi temporis: & prius ſolùm fuiſſem articulatus de titulo, per ea quę ſupra dicta ſunt.

¶ Secundò caſu principali primi membri, de articulis qui comprehenduntur ſub antiquis de neceſsitate facti, non tamen comprehenduntur de neceſsitate probationis, dicendum eſt, quod tales articuli dicuntur noui, & admittuntur poſt publicatas atteſtationes, & ſciētiam teſtificatorum. exemplum, primus articulus continet quòd mutuaui tibi centum: vel vendidi tibi domum. de neceſsitate facti ineſt tempus: quia mutuum celebratum, vel venditio facta præſupponunt aliquod tempus quo celebratæ fuerunt: non tamen ineſt de neceſsitate probationis: quia mutuum & venditio poſſunt probari abſque tempore, vt in l. teſtium. C. eo. & in Auth. de teſtibus. §. & licet dudum. Et ideo ſi poſt publicatas atteſtationes, vel ſcientiam teſtificatorum facio articulum de tempore: talis articulus eſt admittēdus tam in cauſa principali, quàm appellationis, vt probatur in c. ex tenore. inf. eo. ſecundum vnum intellectū. & ſentit hic Hoſt. Inno. Io. And. Do. Anto. & moderniores. & Bar. in d. l. per hanc. no. Io. de Imo. in c. cū cauſam. de teſti. in 4. notabili. quod ego arbitror limitandū, ſi modo non intendo probare ſolum qualitatem temporis: ex eo quòd contractus deductus in primo articulo fuit probatus, repetitur in ſecundo, non animo probandi illud: ſed animo probandi qualitatem temporis: vt puta, quia fortè aduerſarius produxit, vel probauit etiā titulum emptionis vel alium ſimilem, & tu vis nunc articulari de tēpore, vt probes temporis anterioritatem. ſecus ſi cōtractus deductus in priori articulo non eſſet probatus: nam tunc adijciendo tempus, videtur adijcere ſolum ad hoc, vt videatur feciſſe nouum articulum, & ſic vt per quandam fraudem ipſe probet contractum, qui nō fuit probatus in primis articulis: nam iſte articulus non admitteretur, iudicio meo, propter timorem ſubornationis.

¶ Et ex prędictis ego facio vnam regulam, quòd quotieſcunque illud quod deductum eſt in primis articulis, & quod ſupponebatur neceſsitati probandi iuris & facti: plenè probatum eſt, ſi fiat nouus articulus, qui includebatur in primis ſub dicta neceſsitate probandi, & aliqua qualitas additur ad iſtū nouum articulum, ꝙ iſte articulus ſemper eſt admittēdus, ſi non ſit impertinens reſpectu additæ qualitatis. ratio eſt in promptu, quia cum ſint probati priores articuli, ceſſat omnis ſubornationis ſuſpicio.

¶ Et ex prædictis infertur ad deciſionem huius quæſtionis. Pone, Titius primò articulatus eſt, ꝙ vendidit domum Sempronio: demum, quia publicatis teſtibus, vel habita ſcientia teſtificatorum opponitur, quòd ille Titius erat minor tempore venditionis. vnde ipſe Titius nūc de nouo articulatur, quòd tēpore contractus celebratæ venditionis erat maior: certè iſte articulus admitteretur.

¶ Et idem in ſimili materia.

¶ Quid ſi ad probandum ingreſſum religionis, fecit quis articulum quòd Titius ingreſſus eſt tale monaſterium, & probauit deinde, quia publicatis atteſtationibus excipitur, quòd erat minor, & ſic inhabilis ad profeſsionem, fuit articulatum quòd tēpore talis ingreſſus, Titius erat maior. licet enim tales articuli videantur antiqui, tanquam incluſi ſub antiquis ad neceſsitatem probationis, quia ad concludendum venditiouem validam, & ingreſſum validum, & in vendente, & in ingrediente requiritur maior ætas. & ſic ſecundus articulus ponens de legitimitate ætatis in aliquo participat de materia inclu ſa in primo articulo: tamen in contrarium eſt veritas, quia licet participet de natura primi, nō tamen participat de ea, prout ſupponitur neceſsitati probandi, ſed tantum prout ſuppoſita de ſe. nam quilibet præſumitur habilis ætate ad actum exercendū, ex quo illum exercet, niſi de cōtrario conſtet, & ſic dicenti eum inhabilem, incumbit onus probandi, vt in l. ab ea parte. ff. de probationibus. vel ſaltem ab ipſo principio articulanti de ingreſſu, vel venditione non incumbebat onus probandi ætatem, niſi exciperetur de ætate illegitima, ſecundum quod hæc traduntur in c. in præſentia. ſupra de probationibus. facit etiam capitulum, cum Ioannes, ſup. de fide inſtrumen.

¶ Ex quibus patet quòd probare validitatē contractus, vel religionis ingreſſum ex ætate legitima, non ſubijciebatur neceſsitati probandi quo ad eſſectum neceſſarium, & ideo tales articuli de legitima ætate non dicuntur antiqui, ſed noui, & hoc voluerunt hic Inno. Io. An. & Doct. communiter. & adde etiam ea quæ dicam inf. in alijs exemplis ad declarationem prædictorum.

¶ Quidam verò & tertiò ſunt articuli, qui non cō prehenduntur de neceſsitate ſub prioribus articulis: poterant tamen comprehendi, & etiam nō comprehendi, vt ſunt qualitates, quæ poſſunt adeſſe & abeſſe circa contractum, vt l. pacta cōuenta. de contrah. emp. & ſuper iſtis poteſt fieri noua productio, vt in c. veniens. inf. eo. & latius apparebit ex exemplis inf. ſubijciendis.

¶ Et ex prædictis deciduntur multæ quæſtiones.

¶ Prima. Pone: habebam rem tuā prius obligatam, quā poſtea obligaſti alteri: deinde tertio loco obligaſti iterum mihi, ex debito priori. Egi cōtra te actione hypothecaria, & pro tunc articulum feci de obligatione innouata. demum tu probaſti illam rē prius tibi obligatam: quare ego volo facere articulum nouū de prima obligatione, ſecundum quam debeo obtinere. l. creditor. in prin. ff. qui potio. in pigno. habeantur. certè talis articulus admittitur tā in cauſa principali, quàm appellationis. & hoc tenent hic Doct. & Spec. eo. ti. §. ſatis vtiliter. verſ. illud.

¶ Hoc tamen intellige, quādo egiſſem hypothecaria ſimpliciter nō exprimendo aliam cauſam, vel obligationem, ſed vbi cauſam expreſsiſſem, & pro cauſa expreſsiſſem, tunc nō poſſum obtinere: nam lite cōteſtata ſuper tali petitione, ex tali vltima obligatione deducta, non poſſum poſtea me fundare ex alia cauſa, ſecundum notata in c. Abbate. de re iudica. lib. 6. & quod ſtatim dicam in ſequenti tertia quæſtione.

¶ Secunda quæſtio eſt huiuſmodi: petebam à te

decimas, super quibus feci articulos concludentes, & illos probaui: sed tu publicatis attestationibus produxisti priuilegium quod te eximebat à solutione illarum decimarum: ego nunc volo facere articulum de præscriptione contra priuilegium: certè iste articulus, tanquam nouus admittetur. faciunt no. in c. accedentibus. inf. de priuil.

¶ Tertia quæst. deciditur. Pone: Vendicabam à Titio fundum, in qua vendicatione etiam fortè accumulaui publicianam, quod fieri potest, vt in cap. Abb. de re iudic. licet articulum feci de possessione mea longi temporis. Item quòd illam emi à B. dein de publicatis attestationibus, quia nō probaui, eme rim ab M. volo nūc probare in causa principali, vel appellationis, quod emi ab M. quæritur, an debeam admitti. Inno. & Host. hic dicunt, quod ad hunc no uum articulum non sum admittendus, quia vario. & sic vt contrarius repellendus, vt inf. de appel. c. solicitudinem. Sed dicit Host. quod fortè secus tenendum est ex parte rei, qui non prohibetur vti contra rijs remedijs, vt in regula, nullus pluribus. de reg. iu. lib. 6. & sequitur hic Do. Ant.

¶ Sed Io. de Imo. dicit, quòd fortè dici potest, ꝙ hoc procedit quādo causa ista, quia emi à B. fuit expressa in petitione: vt quia petitur tanquam empta à B. secus, vt dixi, si simpliciter peterem rem mihi restitui, tanquam spectantem ad me iure dominij, vel causæ. Nam licet in processu causæ fecerim articulum, quod emi ab M. possum præsertim in causa appellationis, per l. scio. ff. de appel. & probatur in d. c. Abb. nec sunt omnino cōtraria, quia possunt simul stare, quòd quis emerit à duobus: puta si prius emi à B. quia credebam suam: deinde emi ab M. quia intellexi ꝙ non erat illius B. sed ipsius M. secundum no. in l. 3. §. ex plurimis. ff. de acq. poss. Et hæc opi. mihi placet. facit quod supra dixi in 1. quæst.

¶ Et aduerte, quia istam opi. sensit gl. in l. per hāc. præalle. & sequitur hic Bald. per no. per Inno. in c. mulier. 1. de iureiur.

¶ Quarta quæstio deciditur, secundum Goffre. de tutore dato, qui se excusat ab isto onere tutelæ, dicens se gerere tres tutelas, super quibus articulos fecit, & quia non probauit de tribus publicatis attestationibus in causa principali vel appellationis, dicit se gerere vnam, ita cōfusam & negotiosam, adeò quòd haberi debet loco trium tutelarum, per l. si is qui tres. §. eum qui. ff. de excus. tu. certè talis admittetur ad istum articulum, per reg. supra alleg.

¶ Quinta quæstio dicitur. agebas contra me vt traderem tibi domum quam vendidi: ego excipio quòd non teneor tibi tradere, quia feci pactū quod non tenerer eam tradere tibi, & super hoc feci articulum quem non probaui, vnde publicatis attestationibus volo facere articulum, quod cōtractus venditionis fuit conditionalis. certè talis articulus admittendus est tanquam nouus, secundum Io. And. & Dost. hic, & Spe. eo. ti. §. satis vtiliter. vers. illud autem. per c. cum Io. supra de fide instr. & idem dicendum in simili quæstione, si primò feci articulum, ꝙ die prima mēsis Decembris, ann. M.CCCCXXXIII. in quo nūc sumus, vendidi tibi talem librum in hac ciuitate Senarum pro decem: post, publicatis attestationibus volo facere articulum, ꝙ liber quem vendidi die dicta, fuit venditus conditionaliter. Nam talis articulus dicetur nouus, & admittēdus: licet quidam dicant quod non. moti ea ratione, quia hæc qualitas conditionis, in quantum ab initio interuenisset, potuit esse in substantia de per se à cōtractu, siue à substantia contractus: cum qualitas ipsius cō ditionis in ipsa substātia fuerit. quare si in secundo articulo pono substantiam contractus, repeto principalem partem, scilicet subiectum, imò repetere vi deor totum articulum.

¶ Sed in cōtrarium est veritas, secundum Doct. quia iste articulus dicetur nouus: dummodo pars substantiæ primi cōtractus repetatur in secundo articulo enunciatiuè & declaratiuè: nō vt subijciatur necessitati probandæ ex eo, quia modo non volo probare nisi qualitatē conditionis, & sic debet hoc intelligi secundum illam regulam generalem, quam supra dedi, quando substantia primi erat probata, sed non qualitas, ex eo, quòd qualitas non fuerit adiecta.

¶ Sextò ex prædictis potest decidi quæstio. Pone mutuasti mihi centum, quæ repetis anno finito. ego dico terminum cōuentum fuisse biennij, & adhuc durare, & sic dilatoriam solutionem. si tu producis testes ad probandum quòd fuit conuentum de anno, vtrum publicatis attestationibus possum producere testes, ad probandum quod haberem terminū ad soluendum ad biennium? quam quæstionē ponit Io. An. in addi. Spe. in ti. de excep. in prin. & decidit quòd non, si vellem probare quòd tūc fuit conuentum de biennio: Secus si vellem probare quòd prorogasti ante finem anni, vel de nouo concessisti. vide quod dixi inf. de except. c. 3. in prin.

¶ Septimò deciditur, Vtrum propositis & examinatis quibusdam exceptionibus peremptorijs, & examinatis & publicatis testibus, possit reus proponere, & probare nouam exceptionem peremptoriam. vide infra de except. cap. 4. ver. sed nunquid attestationes.

¶ Vltimò deciditur alia notabilis quæstio, quam refert hic Ioan. And. quæ contigit de facto in causa Boatini de Mantua. Opponebatur enim cōtra collationem excōicatio executoris, seu collatoris, qui præbendam contulit, succubuit opponens, quia nō probauit illam excōmunicationem publicam, sicut requirebatur, vt probatur in c. ad probandum. inf. de re iudi. pars appellauit, & in causa appellationis format articulum super publicitate excōicationis: quæritur an debeat admitti Boatinus. refert fuisse sententiatum ꝙ non, quia iste articulus non est nouus, sed est idem cū primo, quo ad necessitatē probationis: licet primus fuerit sufficiēter propositus. faciunt quæ dixi sup. de articulo præscriptionis longi temporis, quæ excludit articulum de titulo. Sed hæc decisio non placet Io. And. ex quo qualitas publicitatis nō fuit deducta in primo artic. facit quod in simili traditur de eo, qui posuit se fuisse electum, an postea admittatur ꝙ canonicè fuit electus? nam admittitur in c. veniens. inf. eo. licet ad illud c. possit responderi, quòd ibi in secūdo iudicio ad aliud agebatur. Item prima probatio fuit ibi facta in iudicio summario, & de ipsius intellectu clarius ibi dicetur.

¶ Ponit etiam Io. Andr. aliud exemplum de eo, qui articulatus est rem valere 20. & vltra. nam postea admittitur ad probandum deceptionem vltra dimidiam iusti pretij. de quo in cap. cum causam. el secondo, inf. eod.

¶ Item ponit exēplum de eo, qui articulatus est, & probauit simpliciter iniuriam illatam, deinde publicatis attestationibus. deinde ad concludendum iurisdictionem conseruatoris, facit articulum quòd illa iniuria est notoria, vt no. in c. 1. de off. deleg. li. 6. Et subdit tandem singulariter Io. And. quòd malè facit iudex, quādocunque recipit articulos, vel probationē exceptionis, qui non releuant probantem, vt in terminis prædictarum quæstionum. facit etiā c. pia. de exceptio. lib. 6. patet quòd iudex non debet admittere exceptionem in genere, nisi quælibet species inclusa in genere concludat ad intētionem excipientis: ne excipiens vagetur cum aliena iactura, vt etiam notatur in c. vt qui duas. de electionib. lib. 6. & in l. ait Prætor. ff. de iniurijs. faciunt etiā notata in l. Titiæ textores. ff. de leg. 1. & idem in prædicta quæstione Boatini tenet Dom. Ant. hic, quia articulus debet intelligi ruditer, vt proponitur. vnde si proponitur excommunicatio, non debet intelligi de excommunicatione publica, licet ad conclusionem necessariam agentis, vel excipientis, exigatur qualitas publicitatis ratione subiectæ materiæ ad invalidam collationem, & hoc probatur in ca. in præsentia, supra de probatio. vbi ille articulus, quòd ille erat minor annis, intelligitur ruditer & simpliciter, & sic non intelligitur quòd esset minor 14. licet subiecta materia ad probandam professionem inualidam hoc exigeret.

¶ Et ex prædictis ego infero, vt habeas declarationem prædictorum, & ne erres per breuissimas terminorum mutationes, ꝙ longa est differentia, articulum facere de præscriptione longi temporis, qui non admittit post se publicatis attestationibus articulum de titulo & possessione, & facere articulum de excommunicatione, qui admittit post se articulum de publicatione: nam primo casu, præscriptio longi temporis eo ipso ꝙ ponitur in esse, pariformiter & de necessitate ponitur titulus & possessio longinqui temporis, sine quibus non consistit præscriptio longi temporis, & ideo articulus de titulo vel possessione, qui postea fieret de necessitate, includebatur in priori: sed in excommunicatione non sic est, quia ad ipsius positionem non includitur de necessitate, quòd sit publica vel occulta. Item quòd sit maior vel minor. & ideo talis admittitur, si postea facit articulum de publicitate vel maioritate. Et ideo ex prædictis ego infero, quia si in hac materia collationis, articulus esset ita celebratus, valet. Item ponit ꝙ dicta collatio non tenuit, qua facta ab excommunicato, talis articulus videtur de necessitate includere de publicitate & maioritate, & ideo postea non admitteretur ad articulandum de publicitate vel maioritate, & isto modo, sententia quam refert Boatinus, de qua supra dixi, potest saluari, & circa hanc materiam vide etiam gl. fi. in Cle. fin. de appel. ex qua potes colligere alia exempla similia ad hanc nostrā materiam. ¶ Sed circa prædicta quæro, quid si testes fuerunt solùm producti super articulis productis, & ipsi deponunt non solum super ipsis articulis, sed ēt super his quæ possunt pendere ex articulis productis, quæ tamen non sunt inclusa in ipsis articulis productis de necessitate iuris & facti. Exemplum, articulus dicit de venditione, vel simili contractu, & testes deponunt de conditione adiecta ad ipsum contractum, vtrum publicatis attestationib. possint produci alij testes ad probandum illam conditionem adiectam contractui, super qua testes deposuerunt, & eam fortè non probauerunt? & videtur ꝙ non, propter periculū subornationis, per tex. in d. §. quia verò. in Cle. 2. eo. ti. Inno. & Host. hic tenent contrarium: quia licet aliqui testes aliquid dixerint de conditione adiecta, nō tamen fuerunt ad hoc inducti, nec potest imputari parti, quę illos produxit, quare non produxerit alios testes, qui probarēt adiectam probationem. Nam cum pars nō produxerit eos ad hoc, nec potuerit diuinare: sequitur ꝙ non debent sibi super hoc præiudicare. & hanc opin. sequitur hic Io. And. & sequitur Ang. in l. super hanc. C. de temp. ap. co. fi. & mihi placet. ¶ Ex quo infero idem de similib. quæstionibus: puta si articulus est factus de sola positione, & testes deposuerunt etiam super titulo. Nam hoc non obstante, poterit postea articulum facere de tit. & idē in fim. ¶ Prædicta tamen limitat Do. Ant. nisi testes iurassent dicere veritatem extra articulum, quia tūc non admitteretur: Sed si nō dicit verum, vt statim subijciam. Est tamen singulariter & diligenter aduertendum circa prædicta, ꝙ in casibus in quibus dixi supra, quòd articuli noui dependentes à primis, non tamen inclusi in primis, per necessitatem probationis iuris & facti priorum articulorum, qui tamen faciant ad causam, & sic nō sint impertinentes: quòd tales etiam publicatis attestationibus sunt admittendi. est enim hoc limitandū & restringendum, quando testes simpliciter fuerunt producti ad probandā intentionē contentam in articulis productis, secus si testes fuissent producti super articulis & tota causa. hoc enim casu, secundum Inno. & Host. de cætero recipi non debent super aliquo capitulo in petitione cōprehenso, quia cū à principio fuerint producti, etiam super tota causa: ergo ēt fuerunt producti super istis nouis articulis, si faciunt ad causam, & hoc etiam sequitur hic Io. And. & etiam sequuntur Do. Anto. D. M. & Io. de Imo. & Bart. in d. l. per hanc, & Dom. meus in c. cum venissent. in fi. inf. eo. & adde quæ ibi dixi in fi. primi princ. membri, quinti principalis articuli. & hoc etiam mihi placet, quia aut iste articulus, qui de nouo producitur, continebatur in petitione, quia venit ad adiuuandam causam, & cōtenta in petitione, & non potest dici nouus, postquam testes fuerunt producti super tota causa, & super tota causa iurauerunt dicere veritatem: aut iste articulus nō venit ad adiuuandam causam, & contēta in petitione, & tanquā impertinens non est admittendus, secundum supradicta. ¶ Et aduerte, quia plus voluit hic D. An. videlicet ꝙ si pars formauit aliquos articulos, & testes produxit, ꝙ si testes iurauerunt dicere veritatem, non solùm super articulis productis, sed ēt super tota causa, ꝙ nunc si testes deponant extra articulum, valet eorum testimonium, & ideo secundum eum didicitis testificatis non poterunt postea produci super nouis articulis nō inclusis in antiquis articulis, sed inclusis in petitione & causa interpretata, quod dicit hic Ioan. de Imo. esse verum, quia si isti articuli, qui nunc producuntur, nō comprehenduntur sub primis de necessi-

sitate probationis iuris & facti, non est imputãdum parti, si non diuinauit illud quod testes dixerunt extra articulos productos per eam, ex quo de necessitate non includebatur in articulis. facit quod not. Bar. in authen. at qui semel. C. de probat. & placet mihi hęc reprobatio, pro qua faciũt quę statim dixi in præcedenti quæst. post Inno. & Io. Andr. intelligendo quòd pars simpliciter, & solùm produxit testes ad probandum articulos: secus si produxisset non solùm ad probandum articulos, sed etiam super tota causa, prout statim dixi, & ita posset procedere opin. Dom. Ant. Vnde concludo circa prædicta, quòd siue testes simpliciter fuerint producti super tota causa absque aliqua specialiũ articulorum expressione, & positione: siue aliqui articuli fuerint specificè producti: & petitum per partem, quòd testes producti examinarentur non solùm super articulis, sed etiam super tota causa: his enim duobus casibus pari ratione procedit hæc conclusio, quòd super nouis articulis non poterunt testes produci, publicatis attestationibus. & idem tenet Ang. in d. l. per hanc. C. de temp. appel. ver. adde vnum mirabile. ¶ Nec ob. secundum eum, si dicis quòd consuetudo mundi seruat contrarium in causa appellationis, eo quòd d. l. per hanc. voluit non probatum probari, quia dictum Innoc. Host. & sequacium, debet intelligi sanè, prout loquitur in causa appellationis, non possunt testes de nouo produci, etiam super nouis articulis, quando iurauerat dicere veritatem super tota causa. Et idem in causa principali, quòd publicato processu in causa principali, non possunt in causa principali produci etiam super nouis articulis, quando sic iurauerunt. Non autem intelligas, nec sensit Inno. quòd si testes in prima instantia iurauerũt dicere veritatem super toto, quòd in causa appellationis non possent ijdem repeti, & alij induci super nouis capitulis in causa appellationis: quia si ita sensisset, malè dixisset, & contra dictam consuetudinẽ, & d. l. per hãc, secundum Ang. Quæ limitatio videtur mihi satis dubia, quia eadem ratio, quæ prohibet testes de nouo produci publicatis attestationibus in causa principali, limitat etiã in causa appellationis, per ea quæ supra dixi. ¶ Sed vltra prædictam limitationem, & prædictam conclusionem, ego arbitror dupliciter limitandum.

¶ Primò si modò iudex qui examinauit diligenter, & interrogauit specificè non solùm super articulis specificè productis, sed etiam super tota causa: secus si solùm interrogasset & examinasset super articulis specificè productis, ita quòd appareret ex actis, quòd super reliquis contentis in petitione & tota causa, non fuissent examinati: quia tunc tales testes non videntur ritè recepti, prout sunt producti, & sic essemus in materia primæ conclusionis traditæ supra in 4. artic. princ.

¶ Secundò singulariter limito, quod prędicta cõclusio procedit respectu inclusorum in libello, & principali intentione: secus respectu non inclusorum, facientia tamen ad causam non principaliter, sed emergenter, seu incidenter: vt puta, respectu replicationis ad exceptionem. Exẽplum, petebam decimas, produxi testes super tota causa, vel super articulis specificatis, & tota causa: publicatis attestationibus, produxisti priuilegium exemptionis ad eneruandum intentionem meam: contra quod priuilegium replico, quod est præscriptum, & volo facere articulum super præscriptione, certè talis articulus admitteretur, & testes recipientur super ipso, tamen quia isti articuli non includebantur in petitione respectu principalis intentionis & causæ, & ideo testes super ipsis non intelliguntur esse recepti, licet fuerint producti super articulis & tota causa: neque etiam tales articuli sunt impertinentes, quia habita consideratione exceptionis oppositæ ad probatam intentionem petitionis, veniunt per viam replicationis ad subleuandam principalem intentionem ab oppositа exceptione: ideo sunt admittendi maximè, quia quę de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, in c. insinuante. supra de offic. delega. in l. de ætate. §. ex causa. ff. de interrog. actio. faciunt etiam ad hoc quædam dicta infra in sequ. duob. artic. ¶ Et ex prædictis infertur, quòd producere testes super articulis, & tota causa, respectu producentis, cõtinent & fauorem & odium. Fauorem continent, in quantum deponentes extra articulos pro producente ad adiuuandam intentionem ipsius producentis, probant illud etiam quod deponunt extra articulum, vbi si solùm producti essent super articulis, deponentes extra articulum, nõ probarent. Odium autem continent, quia pars non poterit amplius testes producere super nouis articulis inclusis in petitione, licet nõ sint inclusi in articulis specificatis. Et prædicta notabis, quia nouissima sunt, & ab alijs non tacta, & quotidie in practica sunt. ¶ Et ex prædictis habes expeditum hunc septimum principalem, subtilem & difficilem articulum: In quo etiam illud aduertendum est, quòd in casibus in quibus dixi super articulis antiquis, vel inclusis in antiquis de necessitate probationis iuris & facti, testes non fore admittendos publicatis attestationibus, quòd ad hoc possint adaptari quasi omnes fallentiæ, de quibus dicam infra in 11. principali articulo.

22 ¶ † Circa octauum principalem articulum, in quo examinandũ est, an publicatis attestationibus, vel didicitis testificatis possint produci testes super articulis directò contrarijs, vel contradictorijs. de quibus exempla posui supra in secundo princ. art. & in quarta specie. & adde etiam exemplum quod statim subdam in seq. 9. artic. princ. Et in hoc articulo dicendum est, quòd super talibus articulis nõ possunt testes produci, neque in causa principali, neque in causa appellationis. & ista est communis opinio Doctorum hic & vbique, & iste est text. aptus pro ea in d. Clem. 2. eo. ti. licet glo. in d. authen. at qui semel. C. de proba. & in corpore, vnde sumitur, tenuerit contrarium, & malè. Et ratio, quare non admittantur, est: quoniam didicere testificata aduersarij est impedimentum, ne testes producantur super eisdem articulis, vt supra probatum fuit in quarto & septimo principalibus articulis, sed ad reprobationem priorum testium per articulos directè contrarios, de necessitate proponitur scientia testificatorum. igitur &c. Idem etiam tenent Bart. & Bal. in d. auth. at qui semel. & in d. l. per hanc.

23 ¶ † Hæc tamen communis conclusio limitatur per glo. in d. Cle. 2. nisi opponatur falsitas cum corruptione, vel quòd dolosè corrupti falsa dixerunt. in

in c. licet. supra de probatio. facit l. nec exemplum. C. de falsis, & quod no. in l. diuus. ff. de re iudica. Licet enim non possim probare quòd dixerint falsum, nisi directè probem contrarium eorum, quæ deposuerunt. vnde est præsumptio subornationis, tamen cum adiungo illam qualitatem corruptionis, vel doli, tollit præsumptio subornationis. Guli. verò in d. Clemen. 2. assignat etiam aliam rationem: videlicet, quia ante publicationem non potuit pars diuinare, quòd corrupti falsum dixerint. vnde cùm nunc apparuerit illa exceptio corruptionis, iustum videtur esse, vt possit pars illam obijcere, quia de nouo emergunt, &c. vt dixi in fi. præced. artic.

24 ¶ † Vel tertiò potest assignari ratio secundum Nico. de Matta. vt refert Bar. in d. authen. at qui semel. quòd sicut sentẽtia lata per corruptionem est ipso iure nulla, lege, venales. C. quando prouo. non est necess. ita & dictum testis per corruptionem falsum deponentis. l. 1. post principium. ff. de falsis. nec potest hoc consensu partium remitti, cum sit inductum propter publicam vtilitatem. de qua materia dic vt plenissimè dixi in d. c. 2. de falsis. Quare cum non obstet sentẽtia, multo minus debet obstare publicatio: cum terminus sententiæ sit potentior in repellendo partem. An autem possit opponi falsitas sine corruptione, d. glo. in d. Clem. inf. eod. titu. sentit quòd non. Tu dic, vt latius traditur in cap. licet, supra de probatio. & per Dom. Anton. in c. venerabilis. inf. de except. & vide quod latè dixi in d. c. 2. inf. de falsis.

¶ Secundò limitatur prædicta communis conclusio, si pars vellet probare directè contrarium, vel per directam contrariam probationem reprobare testes probatorios partis aduersæ. secus quando vellet reprobare testes reprobatorios partis aduersæ, & confirmare suos testes, quia tunc licitum est producere testes super articulis directò contrarijs, secundum communem opinio. Exemplum, probaui per testes meos rem taliter se habere, sed testes mei reprobantur per alios testes productos per partem aduersam, ex eo, quia probat rem per contrarium se habere. nam publicatis attestationibus super istis reprobatorijs, potero producere alios testes reprobatorios ipsorum, qui confirmabunt intentionem meam probatam, & rem taliter se habere, vt dixi. Et ratio potest assignari, quia non potest parti aliquid imputari, si confisus de prima probatione nõ produxit testes ante publicationem secundorum, etiam reprobatoriorum, quia debuit verisimiliter credere suos testes verum dixisse, donec cõtrarium appareat, & ideo ex quo contrarium apparet ex publicatione illorum testium, potest alios producere ad confirmationem priorum, & reprobationem reprobatoriorum. & hoc sentit glo. in d. c. ex tenore. inf. eo. & traditur in c. series. & in c. cum clamor. inf. eo. & est bonus tex. in c. cũ in tua. secundum vnum intellectum, inf. eo. Et ad prædicta vide quæ dixi supra §. præterea. q. 4.

¶ Et per prędicta iura videtur probari, quod hoc procedat, etiam si vltima reprobario veniat ad confirmationem primæ probationis summariè & semi plenè receptæ. & idem si veniat ad cõfirmationem & declarationem instrumenti, vt in c. cum Ioan. infra de fide instrum.

25 ¶ † Tertiò limitatur, quando vellem probare directè contrarium post publicatas attestationes, ex eo quòd ante publicationem nihil fuit, quod potuerit mihi imputari, quare non fecerim examinari testes. Exemplum in cap. series. inf. eod. secundum octauam lecturam, quam ibi posui, videlicet, quando ille qui instabat contra matrimonium, fecit articulum generalem, quòd erant consanguinei in gradu prohibito, & testes postea in depositionibus ex presserunt, quòd erãt fratres, & sic in primo gradu. vnde publicatis attestationibus volens probare directè contrarium, debet admitti secundum ea quæ ibi dixi. ad quod faciunt ea quæ dicam in seq. artic. Et hæc procedunt, siue articulus sit directè contrarius in toto, siue in parte: quia eadem subest ratio: vt puta, si feci articulum, me esse dominum in totum: vel in totum possidere, & tu facis postea articulum, quòd sis dominus pro parte, vel pro parte possides eodem genere possidendi, secũdum quod dixi supra in secundo principali artic. in fi. Et ex his habes expeditum 8. princ. artic.

¶ Sed quæro circa prædicta, de quęstione, quam disputauit Nico. de Matta. & refert Io. And. in additio. Spec. eod. titu. §. 1. versicu. item quæri debet.

¶ Pone, actor produxit instrumentum confectum secundum scripturam, nunc sunt anni 20. contra illud reus probauit per testes iam publicatos notarij mortuum, iam sunt 22. Actor autem format duo capitula, scilicet, quòd notarius viuebat, iam sunt anni 21. & quòd testes rei erant minores 22. annis, reus verò format capitula, quòd notarius erat mortuus, iam sunt 24. anni, & quòd testes sui erant maiores 24. annis. quærebatur, an dictæ probationes, vel ipsarum aliquę essent admittendæ. Dubium facit illa publicatio attestationum. de qua quæstione Nico. soluit distinguendo in capitulo de morte & vita, quia si capitulum rei fuit super eo formatum, & de illo testes deposuerunt post publicatas attestationes super directò contrarijs: non licebit testes producere, vt dictum est. Si verò capitulum non erat de hoc, sed illa verba testium rei fuerunt ad aliud expressa: forsan in redditione causæ scientiæ poterit actor testes producere contra illos, quia nec nouit occulta, nec potuit diuinare, per capitulum, ex tenore. & quod ibi tradit Io. And. in c. series. eo. ti. & quod supra dixi.

¶ Sed dicit Io. And. in d. additio. aduerte: quia licet hoc dictum fatear in se verum, non videtur quòd huic casui adaptetur secundum membrum distinctionis. Nam reus reprobare volens instrumentum hoc casu, vt falsum: necesse habuit dicere, quòd mortuus erat tempore, quo dicebatur instrumentum confectum. Nec recepta fuisset probatio ipsius, dicentis simpliciter eum mortuum: quia impertinens, & non releuabat. procederet autem, si simpliciter dixisset instrumentum falsum sine specificatione, & fuisset admissus ad probandum, & testes pro causa scientię expressissent mortem notarij procedere, & sic putat intellexisse Nico.

¶ Nunc plus ad propositum de ætate testium, tenuit actorem admittendum ad probandum illum articulum, cum illud non sit deponere super articulis principaliter: sed est reprobare personas testiũ, vt non idoneas: vel dicta ex personis, in quibus impossibile

poſsibile erat cadere ſciẽtiam rei, de qua teſtantur, quòd impedimentũ etiam per conſenſum partium tolli non potuit, cum deficiat ſubſtantia matrimonij, ſcilicet ſcientia, non quidem ſimpliciter, ſed im poſsibile: per quod apparet ipſius nullitas, ſicut cũ in priuato deficit iuriſdictio, & in pupillo. C. de iuriſdict. omn. iud. l. priuatorum. ff. de iudi. l. cum præ tor. propter quem defectum actus publicatus nul lius eſt. quæ nullitas opponitur omni tempore. C. ſi à non competen. iudi. l. 1. in fi. ſic & in teſtimonio, cuius ſubiectum eſt ſcientia, vt cap. cum eauſam, & hoc eſt verum, ſecundum Io. And. in addit.

26 ¶ † Nonò princip. articulo, in quo tractandum eſt, an ſuper articulis indirectè contrarijs, ſeu indirectè contradictorijs, publicatis atteſtationibus, ſeu didicitis teſtificatis poſsint teſtes produci. Dicendũ eſt quòd ſic regulariter, & hoc voluit glo. in ver. indirectè. in princ. in d. Clem. 2. Et facit iſte tex. à con trario ſenſu. ¶ Nam dum dicit, quòd ſuper directè contrarijs non poſſunt produci, à contrario ſentit, quòd ſecus eſt ſuper contrarijs indirectè. Et exem pla potes figurare ſecundum quod dixi ſupra in ſe cundo princ. artic. in ſexta ſpecie. verbi gratia: Si di xi quòd contraxi matrimonium Senis cum B. & te ſtes qui depoſuerunt ſuper hoc articulo, & ipſum probauerunt, interrogati de tempore dixerunt, q̃ tali tempore cum ea contraxi. tu verò publicatis at teſtationibus, & viſa expreſsióne diei, vis articulari quòd ea die fui Pariſijs. nam hoc caſu licitum eſt, quia no. in c. ex tenore. infra eod. quando ante publicatinnem pars aduerſa non potuit inſtrui ſuper probatione indirectè contraria, quia articulus fuit generalis ſine tempore vel ſine loco: ſed teſtes ſpe cialiter dixerunt de tempore & loco, meritò debet quis admitti ad probandum contrarium indirectè, per no. in d. c. ex tenore. & in l. optimam. C. de con trahen. & commit. ſtipul.

¶ Aduerte tamen, quia Vin. in d. cap. ex tenore. videtur ſentire, quòd publicatis atteſtationibus, ſi cut excluditur directa probatio contraria, ita exclu datur indirecta: cum idem ſit timor ſubornationis, per glo. no. 4. q. 3. item ſi quis teſtibus. ſed non pla cet, ſi non affuit aliquid, quod poſsit parti aduerſæ imputari: vt puta, quia in primis articulis fuiſſent ſpecificati tempus & locus. quo caſu non admitte retur quis ad indirectam probationem modo præ allegato. & ratio eſt in promptu, quia pars aduerſa videns in primis articulis expreſſum tempus & lo cum, potuit ſibi immediatè prouidere ante publi cationem, faciendo articulos, qualiter ego illa die fui Pariſijs: quæ ratio ceſſat, quando tempus non eſ ſet expreſſum in primis articulis: vel etiam locus. nam hoc caſu, nõ eſt quod poſsit ab ipſo principio parti imputari aduerſæ, ſi non diuinauit de loco & tempore: & ideo ſi publicatis atteſtationibus appa ret teſtes depoſuiſſe de loco & tempore, debet pars aduerſa admitti ad probandum indirectè contra rium. Et vide ad prædicta Io. An. in addit. Specul. titu. de teſte. §. ſæpe teſtes. verſ. porrò. qui dicit quòd Vin. dictam opinionem multum pertinaciter co natus eſt defendere. & ibi particulariter reſpondet Io. And. ad omnia fundamenta ipſius. Opinio tñ Vin. valet ad ea quæ dixi in c. in noſtra. inf. eo. in 1. artic. in 4. membro princip. verſ. item aduerte.

¶ Aduerte tamen, quia quod ſtatim dixi, quòd quando à principio fuerunt expreſſa tempus & lo cus, quòd publicatis atteſtationibus pars aduerſa re gulariter non admittitur ad probandum indirectè contrarium. Nam hoc limitatur, ſecundum Hoſt. niſi pars aduerſa fuiſſet proteſtata, quòd intẽdebat probare contrarium, quaſi ſentiat quòd tunc admit teretur publicatis atteſtationibus, quia excluditur præſumptio & ſubornatio, quæ limitatio non pla cet Io. And. nec Domino meo in d. c. ex tenore. nec mihi, niſi forte talis proteſtatio fuiſſet conuentiona lis, & ſic veſtita conſenſu vtriuſque partis. nam cum hoc pendeat à iuris poteſtate, vel ab vtriuſque par tis voluntate, non ſufficit alterius partis voluntas. Item facit, quia ſi valeret hæc proteſtatio, de facili deluderetur. d. Clem. 2. in eo quod ſentit publicatis atteſtationibus ſuper articulis directè contrarijs, nõ admittitur quis ad probandum. Nam pars proteſta retur ſemper ante publicatas atteſtationes de pro bando contrarium, & hoc ſentit Bal. ibi. Et ad de clarationem prædictorum adde quod ſingulariter tradit Bal. in d. l. per hanc. vbi dicit, quòd quando teſtes contradicentes probant contrariũ per viſum, ſeu aſpectum eiuſdem facti: iſti ſunt directè con trarij. ſed quando teſtes vnius partis nõ potuerunt videre illud quod teſtes alterius partis aſſerunt ſe vi diſſe, talis probatio contraria eſt indirecta. Exem plum: ſi ego depono, quòd hodie vidi te Senis, per rerum naturam ſequitur quòd non es Pariſijs: ocu lus tamen meus non videt te non eſſe Pariſijs, quia ego non ſum Pariſijs. & ideo ſi alij teſtes dicunt, q̃ ea die fuiſti Pariſijs, talis probatio eſt indirectè con traria, quia procedit argumentando per rationem intellectus. Sed ſi locus eſſet anguſtus, vel paruus, vt vehiculum, vel alia platea: certè ſi dicerem quòd Titius fuit captus in illa parte plateæ, quæ eſt ante palatium Dominorum, in qua non poteſt quis per ſonaliter capi: Si tu velles probare dicendo quòd in alia parte plateæ Titius fuit captus: iſta probatio eſt directè contraria, quia per viſum eiuſdem obiec ti, iſti teſtes ſibi inuicem deponunt contrarium, & vide ad prædicta quod notabiliter ponit Cyn. poſt Dy. in l. 2. C. de erro. aduo. Et adde ad prædicta exẽ pla quæ colliguntur ex glo. ſuper ver. feciſſe. & ex his quæ ibi dixi in Clem. 1. de proba. ¶ Item aduer te quòd ſi producuntur teſtes ad reprobationem priorum teſtium contra perſonas, quòd hoc poteſt fieri, adhibita diſtinctione poſita in auth. ſi dicatur. C. eo. Eſt enim nouus articulus, quando producun tur teſtes ad reprobationem priorum circa perſo nas, ſimul & dicta: verbi gratia, Teſtes teſtificantur quòd Sempronius poſſedit fundum per 30. annos. ego ad reprobationem volo probare, quod teſtes non ſunt ætatis 30. annorum, prout volebant argue re Iudæi, dum dixerunt: Nondum quinquaginta annos habes, & Abraham vidiſti, vt in Euangelio penultimæ Dominicæ quadrageſimæ: nam & per hunc modum teſtium perſonæ redduntur inhabi les, cum nõ potuerunt videre & ſcire quod factum fuerit in triginta annos, & per conſequens etiam eorum dictum redditur falſum. & hoc caſu poſſunt teſtes de nouo produci, ſecundum Nico. Matta. & hoc etiam ſequitur Barto. in d. authen. at qui ſemel. C. de probat.

¶ Item

¶ Item aduerte, quòd quãdo producuntur teſtes ad reprobandum atteſtationes priores, publicatis at teſtationibus, requiritur q̃ reprobatorij excedãt nu mero, dignitate, vel alia ſimili qualitate. ad quod vi de quod dixi inf. eo. ti. §. 32. in 1. articulo, in 4. mem bro princ. verſi. item aduerte. Et ex his habes expe ditum 9. articulum.

¶ Decimo princ. articulo, in quo venit tractan dum, vtrum publicatis atteſtationibus, vel didicitis teſtificatis in vna inſtantia, licitum ſit teſtes produ cere in alia inſtantia, proſequar quinque principa lia membra.

¶ Primum erit, quid iuris ſit variata inſtantia de cauſa principali, ad cauſam appellationis.

¶ Secundum, quid iuris ſi varietur de cauſa prin cipali, ad cauſam nullitatis.

¶ Tertium, quid ſi varietur de cauſa principali, ad cauſam reſtitutionis in integrum.

¶ Quartum, quid ſi varietur de vna inſtantia & cauſa, ad aliam inſtantiam & cauſam, ita quòd vtra que ſit principaliter intentata, quod poteſt contin gere multis modis, vt ibi videbimus.

¶ Quintum, quid ſi varietur de inſtantia iudicis ad arbitrum, vel econtra.

27 ¶ † Circa primum, vtrũ variata inſtantia de cau ſa principali ad cauſam appellationis poſsint teſtes produci ſuper eiſdem articulis, vel directè contra rijs, non obſtante publicatione vel ſcientia teſtifica torum. videtur primò dicendum, quòd ſic, per tex. in l. eos. §. 2. & lege, in offerendis. C. de appel. & per tex. in l. per hanc. C. de tempo. appel. & maximè per regulam traditam in dictis iuribus, quæ vult quòd in cauſa appellationis non probatum & non excep tum, probari & excipi poſsit.

¶ In contrarium fortiter obſtat tex. in §. quia ve rò, in Authen. eo. ti. qui ſimpliciter prohibet, quod poſt publicatas atteſtationes, aut didicita teſtificata non poſsint teſtes produci. ergo indiſtinctè proce dit, tam in cauſa principali, quàm in cauſa appella tionis. maximè, quia idem viget timor ſubornatio nis in appellatione, qui viget in principali, & for tius: quare propter prædictorum iurium contrarie tatem variæ in hoc articulo reperiuntur opin. quas refert glo. & poſt glo. Docto. in d. l. per hanc. & d. §. quia verò. & glo. in Clem. 2. eod. ti. & Io. Andr. hic, & Docto.

¶ Prima fuit opin. Alberici gloſſatoris antiqui, qui voluit quòd non admitteretur, per prælegatũ §. quia verò. & per rationem prædictam timoris ſub ornationis vigentis etiam in cauſa appellationis. Et ad iura ſupra in contrarium allegata pro contraria opi. reſpondet, quod corriguntur per iura noua.

¶ Secunda fuit opinio aliorum tenentium, quòd per teſtes non poſsint probari, ſed per inſtrumenta. & ad iura contraria reſpondent, quòd procedunt, quando pars in cauſa principali non probaſſet per teſtes, ſed per inſtrumenta.

¶ Tertij dicunt, quòd tam in cauſa principali, quàm appellationis ſuper nouis articulis dependen tibus à veteribus poſsint teſtes produci. & ita lo quitur l. eos. cum ſimilibus. Sed ſuper articulis om nino veteribus, non poſſunt produci in cauſa ap pellationis.

¶ Quarta fuit opin. Accur. in d. l. per hanc. & §. quia verò. ſimpliciter voluit per d. l. eos. & per l. per hanc. quòd in cauſa appellationis poſſent teſtes pro duci, non obſtante publicatione in cauſa principa li, tam ſuper nouis, quàm ſuper veteribus: ſed in cau ſa principali, non ſit hoc licitum. & ita loquitur §. quia verò. qui loquitur in eadem inſtantia, ſecun dum gl. ſed in cauſa appellationis variatur inſtãtia, ſecundum gl. in l. ita demum. C. de procu. & l. ſcio. ff. de appel. Et quo ad appellationem, quòd poſsint teſtes produci, eandem opin. tenuerunt Io. & Azo. quam etiã ſecundum Bar. ſecuti fuerunt vltramon. & communiter Legiſtę, qui mouentur ex eo, quod duplex eſt ratio, ſecundum eos, quare poſt apertu ram teſtium non admittantur teſtes, videlicet timor ſubornationis, & identitas inſtantiæ, quia in alia in ſtantia poſſunt recipi. l. fin. ff. eod. ſed cauſa appella tionis habet aliam inſtantiam à principali, vt ſupra dixi, igitur &c.

¶ Quinta fuit opi. Lau. Tanc. Vinc. Phi. Gof. & Inno. hic, quibus etiam videtur conſentire Spec. eo. ti. §. ſatis vtiliter. qui volunt, quòd tam in cauſa prin cipali, quàm in cauſa appellationis licitum ſit teſtes producere ſuper nouis articulis, vel dependentibus ab antiquis. & ita loquatur. l. eos. cum ſimil. ſed ſu per antiquis hoc non ſit licitum, etiam in cauſa ap pellationis.

¶ Sexta fuit opin. Hoſt. hic, qui voluit, quòd in cauſa appellationis poſsum probare nouos articu los, & per nouos, & per antiquos teſtes: ſed articu los antiquos nõ poſsum probare per eoſdem teſtes, ſed per nouos, & eſt ratio, ne ipſi teſtes antiqui, qui iurauerũt plenam dicere veritatem, de periurio no tentur. Subdit tameu Hoſt. quod Canoniſtæ com muniter tenent opin. ſed quod ſecundum eorum opi. nihil erit ſpeciale in cauſa appellationis, in qua tamen lex uidetur velle quandam ſpecialitatem. d. l. per hanc. & d. l. eos.

¶ Septima fuit opi. glo. noſtræ hic, quæ tenet per tex. noſtrum, quod ſuper antiquis articulis, ẽt in cau ſa appellationis, ſi facta eſt publicatio in principali, non poſsint produci etiam noui teſtes. & hodie de iure cano. hæc opin. approbata eſt per tex. in Clem. 2. eod. ti. & per has decretales. dicit Barto. in d. l. per hãc. ſtandum eſſe in hoc ipſarum declarationi & di ſpoſitioni, & concludit quòd in effectu non eſt dif ferentia poſt publicatas atteſtationes inter cauſam principalem, & cauſam appellationis. & hanc opin. ſequuntur hic ẽt moderniores. & dicit hic Ioan. de Imo. quòd hæc opi. ſeruari debet, nedum in foro ec cleſiaſtico, ſed etiam in foro Cæſaris, per ea quę no. in c. licet ex ſuſcepto. ſup. de foro compet. & in cap. per venerabilem. inf. qui filij ſint legi. & in c. Raynu tius. inf. de teſta. Nam licet regulariter vbi ius ciuile diſcordat à iure canonico in materia indifferẽti, ius ciuile ſeruari debeat in foro Cæſaris, & canonicum in foro eccleſiaſtico, vel in terris eccleſiæ, vt in c. 2. de arbit. lib. 6. & no. in cap. 1. inf. de no. oper. nun. & no. in c. ſi duob. inf. de appel. tamen illud eſt verum, quando ius ciuile eſt certum, & in eo non ſunt opi niones. ſecus quando eſſent opiniones, & poſtea fa cta eſſet deciſio per ius canonicum. & ad hoc uide alias plures authoritates, quas poſui in d. c. 1. & no tabilem limitationem quam dedi poſt Dom. Ant. & Dom. meum, in d. c. licet. in 6. caſu. Bal. verò in l.

per

per hanc. C. de tempo. appel. dicit, quòd de iure ciuili, veritas est quòd in causa appellationis possunt testes produci, etiá super antiquis articulis. mouetur per illam l. dum dicit, Pleniorum subueniamus veritatis lumine. nam cum litera illa loquatur comparatiuè, sequitur quod ibi est participatio positiui. & ideo siue plenè, siue semiplenè appareat in prima causa probatum: adhuc plenius vel verius probari potest. Nec ob. quòd propter didicita testificata præsumptio sit timoris subornandorũ testium: quia ista præsumptio, secundum Bal. non est perpetua & infallibilis. nam fallit in pluribus casibus, de quibus dicam in 11. princ. artic. & quia ista præsumptio est imaginaria, & non necessaria: quia, vt docet experientia, testes solennes non possunt subornari. vnde cum noua dispositio d. §. quia verò. fundet se super fictione, & loquatur de eodẽ iudice, vel simili, non debet extendi ad iudicem appellationis.

28 ¶ † Itẽ, quia causa appellationis est diuersa à prima, non diuersitate materiæ, quia eadem est causa, & quæstionis fons, sed diuersitate iudicij, & materiæ nouiter superuenientis, videlicet iniquitatis sententiæ, quæ interdum potest examinari seorsum à principali, vt ff. de pœnis. in l. absentem. & ff. de arbi. in l. non distinguemus. §. cum quidam. facit l. pen. ff. iudic. sol. & ideo testes debent iterum iurare in causa appellationis: licet iurauerint in causa prin. vt no. hic. Præterea. §. quia verò. venit ad correctionem iuris antiqui, sed dispositio l. per hanc. quo ad causam appellationis non reperitur correcta. ergo &c. & sic cõcludit Bal. quòd hæc est veritas de iure ciuili, sed de iure canonico, dic vt in d. Cle. 2. eo. ti. vnde concludit quòd in foro Cæsaris debet stari primæ opi. & decisioni. l. per hanc, vt in causa appellationis possint testes produci super antiquis capitulis, sed in foro canonico, seruabitur decisio dictæ Cle. 2.

¶ Quidam verò distinguunt, an sit ab interlocutoria appell. & sic in instantia appellationis possint testes produci. & concludunt quod non, tam de iure ciuili, quàm canonico. An in instantia appellationis à diffinitiua, & procedat opi. Baldi.

¶ Ego verò in hoc articulo arbitror, quòd quo ad hanc materiam testium producendorum super eisdem articulis, vel directè contrarijs, nulla sit fienda differentia inter instãtiam principalem, & instantiam causæ appellationis. vnde concludo, quod in omnibus casibus in quibus dixi supra, quòd in causa princ. publicatis attestationibus, vel didicitis testificatis testes non possunt produci: idem in causa appellationis, siue sit appellatum ab interlocutoria, in qua minor est dubitatio. Et in qua indubitanter concludendum est, quòd tam de iure ciuili, quàm canonico non possunt testes produci, per ea quæ dicam in c. cum venisset. inf. eo. in secundo membro principali quinti principalis articuli. Siue loquamur in appellatione à diffinitiua, in qua in veritate, de iure canonico nulla est hodie dubitatio, per tex. in d. Cle. 2. eo. ti. sed de iure ciuili, est dubitatio propter tam varias authoritates, de quibus supra.

¶ In ea tamen ambiguitate arbitror, quòd veritas sit quam supra dixi: videlicet, quòd in omnibus casibus in quibus quis excluditur à potestate producendorum testium in instãtia principali, propter publicatas attestationes, vel scientiam testificatorum, excludatur etiam in instãtia appellationis.

¶ Moueor: quia tex. in §. illud. in Auth. eo. ti. formaliter dicit, non habebit omnino licentiam vllam vlterius vti testiũ productione, neque si diuina iussio præceperit. Vnde pondero in primis verbum, omnino, quod idem importat, quod aliquo modo, vt no. in c. 1. inf. de hære. & ibi dixi. simile in c. pertractando. inf. de iur. cal. & in c. qualiter. sup. de iud. Est enim omnino, dictio præcisa, & cum effectu tali intelligenda, secundum Archid. in c. 2. de pact. lib. 6. & denotat perpetuitatẽ prohibitionis, vt no. glo. in ver. omnino. in d. Clem. 1. de vi. & hon. cler. Item pondero verbum, vllá: quod est vniuersale, quando iungitur orationi negatiuę, prout hic, sicut diximus de dictione, nullus, vt no. glo. in Cle. in plerisque, de elect. & in Clem. 1. in fi. de reb. eccl. alien. Item facit dum text. ille vult, q̃ etiam non debeat quis admitti, si diuina iussio præceperit.

¶ Secundò principaliter moueor: quia ille tex. in d. §. illud. loquitur simpliciter & indistinctè, non autẽ loquitur, vtrum coram iudice principalis causæ, vel appellationis. ergo indistinctè intelligendus, vt in l. de pretio. de publi. cum sim.

¶ Tertiò moueor, quia eadem ratio prohibitionis, quæ habet locum cum instantia principali, habet etiam locum in instantia causæ appellationis, vt dicit text. in d. Clem. 2. vnde cum ratio legis sit anima ipsius legis, vt no. Bal. in l. 1. C. de interdi. & probatur in c. si quando. supra de rescrip. & in c. vbi periculum. de elect. lib. 6. & in Clem. 1. de elect. cũ si. Ideo vbi prædicta ratio vendicat sibi locum, debet etiam vendicare locum dispositio, vt in l. à Titio. ff. de verb. obl. & in l. illud. ff. ad l. Aquil. & in l. nam & Pedius. ff. de arb. cum sim.

¶ Nec ob. q̃ iura exorbitantia, prout est §. quia verò. & §. illud. in Auth. eo. tit. & secundum ea quæ dixi supra, in 4. princ. artic. sint restringenda, & per consequens non extẽdenda ex identitate rationis, ad quod authoritates & remissiones quas dedi in c. at si clerici. §. 1. sup. de iud. quia respondeo, quòd illud procedit, quando ratio esset multum generalis, non expressa, vel plures possent reddi. secus si vna & expressa, vt in casu nostro. quo casu, etiá in exorbitantibus fit extensio: imò potius comprehensio, vt no. glo. in c. si postquam. de elect. lib. 6. & no. in c. 1. de temp. appel. lib. 6. & de rescrip. & no. Docto. in c. 2. de mu. peti. & no. in l. his solis. C. de reuo. dona. & est bonus text. in l. milites agrum. ff. de re mili. & vide alias authoritates, quas allegaui in c. at si clerici. supra de iu. ¶ Nec ob. l. eos. & l. in offerendis, C. de appel. & l. per hanc. C. de temp. ap. quia potest responderi, quòd illa iura corriguntur per d. §. illud. nec est hoc absurdum dicere, quia non est dubium quod §. quia verò. & §. illud. corrigant iura antiqua, secundum ea quæ latius dixi supra eo. in quarto princ. artic.

¶ Vel potest responderi, quòd illa iura loquuntur, quando quis vult producere testes super nouis articulis respicientibus actionem intentatam, & ita loquitur text. in d. l. per hanc. si rectè ponderetur. ibi dum dicitur, nouis etiam assertionibus. & tex. in d. l. in offerendis. dum dicit, nouas assertiones. & d. l. eos. dum dicit, quòd in iudicio omissum prosequatur, &c.

¶ Nec

¶ Nec ob. quod tex. in d. l. per hanc. in fi. dum dicit, pleniori subueniatur veritatis lumine. loquatur comparatiuè, & sic intelligitur participatio positiui. vnde siue plenè, siue semiplenè appareat probatum in prima instantia, adhuc poterit plenius vel verius probari in instantia appellationis, quia respondeo quòd istud debet intelligi, dummodo aliud non obsistat, vt est in casu nostro. Nec ob. l. fi. C. eo. tit. quia vt dicit Bar. in l. per hanc. fateri potest, quòd in alia instantia possunt recipi parte nolente, & ita loquitur d. l. fi. non autem ea contradicente, prout loquitur quæstio nostra. Nec ob. quòd ad alium finẽ producuntur in prima instantia, & ad alium in instantia appellationis: ex eo, quod in prima producuntur, vt quis condemnetur vel absoluatur: sed in appellatione producuntur, vt sententia confirmetur. facit c. veniens. inf. eo. Nam respõdetur, quòd istud confirmare, vel infirmare in appellatione, est æquipollens ad condemnare vel absoluere in princ. no. in d. l. eos. C. de appel. & non refert quid ex æquipollentibus fiat. in c. licet ex quo. inf. eo. & in c. petitio. supra de procura.

¶ Nec ob. quòd appellatio rescindat omnia acta non probatoria vsque ad lit. contesta. vt in l. ita demum. C. de procura. & sic videtur rescindi conclusio & publicatio, vt dixi in c. cum venissent. inf. eo. in 5. princ. artic. in secundo membro. Quia respondeo quòd rescindit quo ad effectus non consummatos: quorum ratio & effectus non durat post appellationem. secus quo ad effectus consummatos, quorum ratio durat in appellatione, prout est in casu nostro. videlicet, præsumpta scientia testificatorum, & timor subornationis. facit quod in simili dicimus de effectu lit. contest. quo ad perpetuandam actionem, qui durat etiam perempta instãtia, vt l. 1. C. de præscr. lon. tempo. & hoc etiam patet, quia in causa princ. licet non facta sit publicatio: tamen si pars percuncta est, & didicit testificata, etiam de iure ciuili, non admittitur, vt sup. dixi in 4. art. prin.

¶ Et sic ex prædictis concluditur, quòd in his casibus, in quibus licitum fuisset producere testes, publicatis attestationibus in causa princip. licitum erit etiam in causa appellationis: vtputa, si publicatio non sit ritè facta, vel pars non didicit testificata, secundum ea quæ dixi in 4. prin. artic.

¶ Sed circa prædicta insurgit notabilis dubitatio, quid si in causa principali non fuit facta publicatio: vel si fuit facta, probatur quòd pars non fuit percuncta: vel non didicit testificata, vtrum possit in instantia appellationis testes producere super eisdem articulis, vel directò contrarijs. Pone enim quòd si facta fuit publicatio, fuit facta absente parte, & sic etiam absente parte lata sententia, à qua appellauit, & non est percuncta attestationes, vt dixi, vel non fuit facta publicatio. Hanc quæstionem reperio tactam per quendam Docto. cuius nomen ignoro, in qua quæstione, quam dicit de facto contigisse, allegat quod non possit testes producere ex eo, quia ex qualitate sententiæ contra eum latæ mentaliter perpendit, quod testes sui non probauerunt. vel possumus etiam dicere, si vult contrarios testes producere, perpendit quod testes aduersarij probauerunt. Sed in contrarium idem Doctor allegat iura probantia, ac requirentia partem legisse & percunctatam esse testificata. quæ omnia concludunt ad actum naturalem, non mentalem. facit l. 1. §. sed si legi. ff. de his quæ in testa. dele. vbi licet ex his quæ præcedunt, & sequuntur, media possint intelligi mentaliter, si tamẽ corporali visu non possunt conspici, non dicuntur posse legi. & ad hoc tex. in c. inter dilectos. inf. de fide instr. facit dictum Inno. in c. P. & G. sup. de offi. deleg. vbi dicit, q̃ ad hoc vt sententia concludatur nulla, exigitur quòd vitium sit patens. Sed idem Doct. decidendo tenet contrariũ, per tex. in §. quia vero. in Auth. eo. ti. vbi ex sola disputatione inter partes extrinsecus à visione corporali attestationum, & sic ex visione intellectuali, & per consequens ex sola intellectuali scientia, repellitur quis à productione: dum tamen illa intellectualis scientia sit talis, per quam pars potuerit ipsorum attestationes cognouisse, & ex ipsis instrui aut edoceri. ar. l. munerum. §. iuxta. ff. de mune. & hono. Vnde concludit q̃ ipsum verè vel præsumptiuè didicisse testificata, est causa propter quam excluditur à facultate testium producendorum: quæ conclusio licet sit subtilis, tamen mihi non placet. licet enim iudex ita sententiauerit, tamen ipsius animus non semper ad vnam probationis speciem inclinatur. in c. causam, inf. de re iud. & in c. in nostra. inf. eo. & in l. ob carmen. §. fi. ff. eo. & ex varijs causis potest informare motũ animi sui, vt dictis iuribus.

¶ Quare dicerem, quòd prædicta opinio procedit, vel quando probaretur expresè quòd pars didicerit attestationes, vel quando esset facta publicatio, & ipse qui vult producere, non probaret se ignorare testificata, sed si non esset facta publicatio, & aliter non probaretur didicisse testificata, licet iudex sententiando contra actorem super principali, vel contra reum videatur sententiasse: vel quia actor non probauit, & reus nihil probauit, seu non plenè probauit exceptionem suam: tamen quia, vt sup. dixi, iudex ex multis alijs potest motum animi sui informare, & varijs modis ad credulitatem induci.

¶ Item, quia potest esse, quòd ipse iniustè sententiauit, vel per dolum, vel per ignorantiam: ideo nõ placet prædicta opi. Sed posset procedere prædicta opin. solùm quando actor ad probandam intentionem suam, non produxisset nisi testes. nam tũc propter sententiam latam contra reum super principali negotio præsumptio est, quòd testes nõ probant. & eodem modo videtur concludendum in reo.

¶ Sed quamuis in hoc casu non videatur esse tanta dubitatio, postquam non sunt producti nisi testes: tamen aliæ rationes concludunt, quòd etiam hoc casu, prædicti Doctoris decisio non procedat. & secundum quod intellexi hanc opinionem non seruat curia: in qua secundum quod accepi, seruatur stylus quod testes in causa principali non publicantur, qua publicatione nõ facta, indifferenter admittuntur testes in instantia appellationis. Et hæc opinio plus mihi placet, pro qua faciunt ea quæ dixi supra in 4. princ. artic. vbi dixi, quòd olim iure fforum & C. nouæ productioni non obstabat: etiam in causa principali, publicatio aut scientia testificatorum, cum iure nouissimo Auth. inductum fuerit, q̃ nouę productioni super eisdem articulis &c. obstet vera scientia testificatorum, vel publicatio, vt etiam traditur in Clem. testibus. eo. tit. meritò propter talem

præsum-

præſumptionem quæ inſurgit ex ſententia iudicis, non debemus iura antiqua corrigere: maximè quia licet ante appellationem, vel poſtquã ſententia tranſiuit in rem iudicatam, præſumatur pro ſententia iudicis. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio. tamen ſecus eſt poſt appellationem interpoſitam, quæ reſcindit vel ſuſpendit illam præſumptionem, vt ſupra dixi, & ſic ex prædictis habes expeditum primum membrum decimi princ. artic.

29 ¶ † Circa ſecundum membrum, quo quæritur vtrum variata inſtantia de principali cauſa ad nullitatem, poſsint produci teſtes ſuper antiquis articulis, vel directò contrarijs. dicit præfatus Doctor ꝙ ad hoc declarandum oportet præmittere, quòd nullitas poteſt ſumi dupliciter. Vno modo, propter defectum ordinis iudiciarij non concernentem merita cauſæ. ſecundo modo, ex defectu concernente merita cauſæ. Primo caſu, poteſt figurari exẽplum ſi cauſa eſſet ordinaria, & omiſſa ſit libelli oblatio, litis conteſtatio & aliæ ſimiles ſolennitates, & ſuper iſtis produci poſſunt teſtes, quia iſta eſſet nouus articulus, & idem ſi vellem probare illum, qui protulit ſententiam, non fuiſſe iudicem: niſi in alia principali cauſa ſuper huiuſmodi articulis eſſent producti & publicati teſtes. Secundo caſu, quãdo loquimur circa merita cauſæ, aduertendum, quia cũ hoc multipliciter poſsit contingere, dicendum eſt, ſecundũ eum ꝙ ſi iudex ex deductis in cauſa principali ſequutus eſt euidentem errorem: non procedit hoc caſu dubium noſtrum, quia ad hanc nullitatem cõcludendam debet error apparere ex tenore & inſpectione ipſius ſententiæ, non autem ex alia intrinſeca probatione. Sed ſi nullitas ſurgeret ex meritis cauſæ, quia iudex eſt ſequutus dicta falſorum & corruptorum teſtium, vel tantum falſorum, vbi ſententia eſt lata contra abſentem, & tunc ſuper articulis directò contrarijs, ad antiquos admittuntur teſtes, quia non obſtat ſententia, vel publicatio, per tex. in c. licet cauſam. ſup. de proba. de quo articulo, an ſcilicet tunc ſententia reddatur nulla, vel ſit neceſſaria reſtitutio, dic vt latè dixi in c. ſecundo, inf. de falſis, & hoc dictum eſt clarum in ſe, quia hoc caſu nõ obſtaret publicatio vel ſcientia teſtificatorum, etiam in ipſa cauſa princ. vt dicam in 12 artic. princip. fall. Si verò opponeretur de nullitate ſententiæ ex eo, quia ſententia eſt talis naturæ, quod non tranſit in rem iudicatam. Et hoc caſu dicit aduertendum, quia ſi fit proſecutio per viam nullitatis, ſecundum practicam quam dat glo. in c. ex parte M. de reſtit. ſpol. licet aliæ plures ſint etiam practicæ, vt ibi dicitur, & hoc caſu non obſtat publicatio, quia non obſtat etiam ſententia per c. ſeries. & c. ex tenore. inf. eo. & c. iurauit. ſup. de proba. iuncto c. conſtitutis. el 3. inf. eod. quorum iurium latiùs proſequitur materiam, & multa circa prædicta dicit confuſè, quæ non pertinent ad materiam. quare dic de dicta materia, vt dixi in d. c. ſeries. inf. eod. ¶ Quare omiſsis his quæ dicit idem Doctor, arbitror aduertendum quòd quæſtio noſtra principaliter poteſt conſiderari duobus modis. Vno modo, quando variatur inſtantia de cauſa nullitatis ad cauſam validam, & ſic præſupponitur quòd primum iudicium, in quo atteſtationes fuerunt receptę, fuit nullum. vnde omiſſo tali iudicio, pars de nouo agit. Alio modo poteſt conſiderari, quando finito vno iudicio principaliter intẽtato, pars fortè, contra quam lata eſt ſententia, proſequitur viam nullitatis duntaxat dicendo proceſſum vel ſententiam nullam.

¶ Primo caſu, Domini de Rota in antiquis deciſionibus Bertrandi deciſione ſexageſima concludunt, ꝙ licet teſtes in primo iudicio fuerint publicati, tamen poſſunt in hoc iudicio iterato produci ſuper eiſdem articulis, vel directo cõtrarijs: quia cum primum iudicium dicatur fuiſſe nullum, ſequitur ꝙ non præſtat impedimentum, vt in regula, non præſtat. de reg. iur. lib. 6. & in l. ea quidem. C. ſi mancip. ita fue. alie. ¶ Nec obſt. iura dicentia ꝙ publicatis at teſtationibus ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs, non poſſunt teſtes produci propter timorem ſubornationis, vt d. §. quia verò. & in Clem. 2. eo. ti. cũ ſim. quia procedunt, quando actus eſſet validus: ſecus autem qñ proceſſus eſt nullus. ¶ Dicit tamen ibi Bertrandus, ſe audiuiſſe, quòd quandoque Rota contrarium tenuit ex eo, quia qualitercunque ſit facta publicatio, maximè ſi ſit facta ad petitionem partis, quæ non vult teſtes producere, ſi didicit teſtificata, debet excludi.

¶ Sed neutra prædictarũ opin. mihi placet. Nam hæc vltima reprobatur expreſsè ex his quæ dixi ſupra in 4. artic. princ. in prima cõcluſione, & trib. ſeq. Nec etiam placet prima opinio, per ea quæ ſtatim dicam. Vnde diſtinguerem, ꝙ aut loquimur in nullitate, quæ non ſolùm reſpicit reliquam partem proceſſus, ſed etiam ipſorum teſtium receptionem: vt puta, quia iudex, coram quo fuerit agitatus proceſſus, funditus carebat iuriſdictione: vel vt dicit, proceſſus nullus ex defectu litis conteſtatæ, aut ſimilis alterius ſolennitatis formaliter requiſitæ: quæ non ſolùm habet inficere vel annullare acta ordinatoria ſed etiam probatoria, & hoc caſu, indubitanter dicerem ꝙ ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs poſſunt teſtes produci. Moueor per regulam, non præſtat. de reg. iur. lib. 6. Item moueor ex his quæ latè dixi ſup. in 4. prin. artic. in primis quatuor concluſionibus, & primo correlario. Vnde fit concluſio, ꝙ qualitercunque teſtium receptio reddatur nulla, vel propter omiſſum ordinem in receptione, vel in examinatione, aut in publicatione, aut propter defectũ cuiuſcunque alterius ordinis iudiciarij, ꝙ hoc caſu, publicatio & ſcientia teſtificatorum, non obſtant volenti producere etiam eoſdem teſtes ſuper antiquis articulis, vel directò contrarijs, & iſto modo poteſt procedere prima opi. Bertrandi. Aut nullitas primi iudicij non eſt talis quæ habeat annullare atteſtationes: vt puta, quia ordo iudiciarius per omnia fuit ſeruatus vſque ad ſententiam: ſed in ipſa ſententiæ prolatione fuit omiſſus: vnde ſententia redditur nulla, ſecundum ea quæ habentur in c. fin. de re iudi. lib. 6. vnde hoc caſu nullitas ſententiæ nõ habet inficere ipſas atteſtationes. & hoc caſu maius eſt dubium. Deſcendere autem poteſt dubium, iudicio meo, ex quadam fallentia, ſeu caſu ſpeciali: quem ponit hic Io. Andr. & cõmuniter ſequuntur Doct. dicẽs, quod perempta inſtantia ſuper eiſdem articulis, vel directè contrarijs, poſſunt teſtes de nouo produci, & tamen clarum eſt ꝙ atteſtationes & alia acta probatoria aliàs de ſe validæ & valida, non pereunt perempta inſtantia, ſecundum ea quæ latè tradit

tradit Ioan. Andr. & poſt eum latius Dom. meus, & Docto. in c. cauſam, quæ. ſupra eod. per Cy. Bald. & Docto. in l. properandum. C. de iud. & per Bar. in l. cum lite mortua. ff. iud. ſolui.

¶ In contrarium tamen fortiter obſtat c. cõſtitutus in præſentia. inf. eod. vbi in ſimili dicimus, ſecundum vnum intellectum illius tex. in fi. quod ſi quis poteſt vti atteſtationibus iam receptis, non admittitur ad producendum eoſdem teſtes: licet proceſſus non ſit publicatus: quia debet eſſe contentus teſtibus iam receptis. ita & in ſimili caſu noſtro, poſtquàm clarum eſt quod atteſtationes receptæ probant, & facta eſt publicatio, & didicita ſunt teſtificata, & eadem eſt cauſa: licet eadem inſtantia, & inter eaſdem perſonas, cum ſubſit timor ſubornationis, non debet pars admitti ad producendum teſtes ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs: ſed debet eſſe contenta teſtibus iam receptis.

¶ Pro iſta opinione facit optimè quod tradit Nicol. de Matta. & poſt eum Bald. in l. fi. C. eo. ti. vbi dicit, quod ſtandum eſt atteſtationib. receptis in vno iudicio, ſi legitimè ſint publicatæ in alia quacũque inſtantia, & coram quocũque iudice, inter eaſdem perſonas, & ad eundem effectum. argu. no. in l. geſta. C. de re iudic.

¶ Nec obſtat illa l. fin. C. eo. in quantum videtur requirere conſenſum partium: quia illa loquitur de atteſtationibus receptis coram arbitris, in quibus diuerſa eſt ratio, ſecundum ea quæ dicam inf. in quinto & vlt. membro princip. iſtius articuli. & iſto modo poteſt intelligi & ſaluari ſecunda opinquam ſupra retuli, ſecundum Bertran. Secundo caſu, quando finito vno iudicio in alia inſtantia proſequeretur quis viam nullitatis, dicerem quod ſi teſtes in primo iudicio producti, fuerunt producti ad eundem finem, ad quem nunc producuntur in iudicio nullitatis: vt puta, quia fuit oppoſita declinatoria ob defectum iuriſdictionis, & ad eam probandam fuerunt producti teſtes, qui non probauerunt. vnde pars quæ nunc de nullitate agit, fundat ſe ſuper defectu iuriſdictionis, & ad probandum hoc, producit teſtes ſuper eiſdem articulis. Nam hoc caſu non arbitror admittendos, cum ſit timor ſubornationis.

¶ Nec obſt. ſi diceres quod ſi iudex ille primus ſubditus carebit iuriſdictione, corruit proceſſus ex toto, & per conſequens atteſtationes: quia fateor. Et ſi diceres, quod per conſequens, tanquam nullę, non præſtant impedimentum, vt ſupra dixi in principio præcedentis caſus. Reſpondeo quod in caſu noſtro non procedit argumẽtum: quia cum tu fueris niſus probare hoc per teſtes in primo iudicio productos, & non probaueris, & publicatæ ſint atteſtationes, & ſententia fuerit lata cõtra te ante quàm de hoc conſtet: cum præſumatur pro ſententia & actibus ipſius iudicis, vt l. Herennius. §. Caia. ff. de euic. meritò non potes admitti ad probandum per teſtes. ſed ſi vis probare nullitatem & iuriſdictionis carentiam: oportet probare per alias probationes, vt hoc oſtenſo concludatur quod atteſtationes receptæ fuerunt nullæ. Si verò teſtes non fuerunt producti ad eundem finem, ad quem nunc producuntur: non video quomodo ad concludendum hanc nullitatem poſſunt examinari ſuper antiquis articulis, vel directò contrarijs: quia aut nullitas allegatur ex defectu omiſsionis ſubſtantialis ordinis iudiciarij, & ita probatur ex inſpectione actorum, quare at teſtationibus non eſt vtendum. Et ſi fortè diceretur, quod ſententia fuit lata ſine ſcriptis: licet in actis reperiatur ſcripta & immiſſa. & hoc pars vult probare per teſtes: iſte eſt articulus nouus, & ideo quæſtio noſtra non procedit. & idem in ſimilibus dicendum. Si verò diceretur de nullitate reſpectu eorum, quæ concernunt merita cauſæ. & hoc non poteſt contingere niſi altero de duobus modis: vel quia ſententia eſt lata contra ius ſcriptum, & ad hoc probandum nõ eſt neceſſaria poſitio, aut articulus: quia ius ſcriptum eſt probatum, non probandum, & ideo de eo non debet fieri nec admitti poſitio, vt in c. ſopitæ. inf. de cenſi. & ibi Do. Anto. in l. ornamentorum, & ibi Bal. ff. de auro & arg. leg. ad quod vide quę latius dixi in c. 1. inf. de re iudic. & ibi dixi, ſecundum vnum intellectum. & hoc caſu etiã non eſt neceſſarium quærere de probationibus per teſtes: cum debeat ex ipſis actis patere, vt ibi dixi. alio modo poteſt contingere, ſecundum ea quæ dixi ſupra in prin. ſecundum præfatum Doct. Si eſſet talis ſententia quæ ratione pacti per partes non remiſsibilis non tranſiret in rem iudicatam. & quia eſſet iniuſta, diceretur nulla, ſecundum vnũ modum practicandi: quem quidam dicunt ſeruari poſſe in talibus ſententijs, ſecundum ea quę traduntur in d. c. ex parte M. ſup. de reſt. ſpol. & hoc caſu, ſi ad probandam hãc iniuſtitiam, per quam intendo ad nullitatẽ produceret teſtes ſuper eiſdem articulis, vel directo contrarijs, poſſem: quia hic eſt caſus ſpecialis in quo non obſtat publicatio: etiã in ipſa cauſa principali. Neque etiam habet obſtare ſententia: neque lapſus fatalium, ſecundum ea quæ dixi in cap. ſeries. inf. eod. & ſubdam pro ſpeciali fallentia in 11. articulo princip. fallentiarum. Et per hæc habes expeditum hoc ſecundum membrum principale iſtius princip. artic.

30 ¶ † Circa tertium principale membrum, quando variatur inſtantia de cauſa principali ad reſtitutionem in integrum, eſt aduertendum quòd quædam eſt reſtitutio, quæ competit iure ſpeciali, vt eſt illa quæ datur minori, vel eccleſiæ: quædam verò conceditur iure communi ex clauſula generali, ſi qua iuſta cauſa adeſſe videbitur. l. 1. & l. Prætor ait. & per totum. ff. ex quibus cau. maior. Quò ad primam ſpeciem dic, quia aut petitur reſtitutio, quæ concludit ſolùm aduerſus ſententiam, & nõ eſt dubium quod per hoc non eſt licitum teſtes producere publicatis atteſtationibus, & c. tum quia reſtitutio eſt ſtricti iuris, & ſic non debet extendi ad alium caſum: tum quia cum petatur reſtitutio ſolùm aduerſus ſententiam, non concluditur aduerſus omiſſam probationem: vnde ex ſeparatis non debet fieri illatio, vt in vulgatis. aut reſtitutio conceditur aduerſus omiſſam probationem: & hoc caſu, an publicatio vel ſcientia teſtificatorum obſtet nouæ productioni teſtium, tangit Innocen. in cap. auditis. ſupra de reſtitut. in integrum. & Barto. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nuncia. & aliquid Innocen. in c. pen. infra eodem. Gul. & Docto. in Clemen. 2. eod. tit. & Pau. in Clemen. fin. de reſtit. in integr. & videtur primò dicendum, quod minor non reſtituatur.

Nam talis prohibitio ſit propter dolum præſumptum, ne teſtes ſubornentur, vt ſæpius dictum eſt: ſed minor aduerſus dolum vel calumniam præſumptam de futuro, non reſtituitur, l. auxilium. ff. de minor. ergo &c.

¶ Secundò probatur: quia per reſcriptum, vel iuſſionem Principis non poſſunt amplius teſtes produci publicatis atteſtationibus, vel didicitis teſtificatis, in Authen. eo. tit. §. illud. ibi, nec ſi diuina iuſſio præceſſerit. & ad idem tex. in authen. at qui ſemel. C. eo. ergo multominus poteſt reſtitui per edictum Prætoris de minoribus: qui Prætor inferior eſt Principe, & hanc opi. tenuit Dy. in d. l. 1. §. nunciatio. Sed Bart. ibi tenet contrarium. & Innocen. in d. c. auditis. & Doct. ibi. Bal. poſt Glo. in l. minor 25. annis omiſſam. ff. de mino. & Guli. de Cun. in l. ſi quis ex argentarijs. §. fin. ff. de edendo. Et dicit Innocen. in d. c. auditis. quod ſi in termino peremptorio nulli teſtes fuerunt producti, quod clarum eſt quòd poterit reſtitui. Sed ſi producti ſunt aliqui, qui non probant, & velit minor alios producere, concludit Inno. quòd debebit reſtitui: adhibita tamen diligenti cognitione, & examinatione ꝙ fuerint læſi ex falſitate minoris ætatis, vel negligentia tutoris aut curatoris.

¶ Nec obſtat reſpectu pupilli ꝙ ſit timor de dolo ſeu ſubornatione tutoris: quia veriſimiliter hic timor debet ceſſare, cum tutor non tractet de proprio commodo. l. videamus. §. fi. ff. de in lit. iur. & in l. edicto, in fi. ff. de iure fiſci.

31 ¶ † Item: quia dolus tutoris non debet nocere pupillo, vt in l. apud Celſum. §. illa. ff. de doli exceptio. & per totum titu. ff. quando ex facto tutor. & ita dicit Guli. in d. l. ſi quis ex argentarijs. Nec obſt. quòd minor nõ videatur circumſcriptus: quia hoc contigiſſet etiam diligentiſsimo patrifamil. vnde non debet reſtitui, vt in l. fi. C. de reſtit. in integr. & l. verum. §. Iocupleti. ff. de minor. quia reſpondeo ꝙ imò hoc contigiſſet diligentiſsimo patrifamil. quia talis veriſimiliter fuiſſet ſolicitus in producendo teſtes, qui ſcientiam & cognitionem habuiſſent, & probare potuiſſent.

¶ Item iſta præſumptio, quod non præſumatur læſus, tollitur ex veritate habita in contrarium propter diligentem examinationem & cognitionem, quæ eſt adhibenda antequàm reſtituatur. vnde cum appareat oppoſitum, ſuccumbit præſumptio veritati. in cap. cum inter. ſupra de elect. & quia in incertis nõ certis, locus eſt coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligat. cum ſim. & hoc idem tenet Specu. in titu. de reſtitu. in integr. §. fin. verſic. quid ſi in cauſa. & eſt text. ſecundum vnum intellectum in d. l. minor. vbi probatur, quòd licet aduerſus dolum verum minor non reſtituatur: tamen reſtituitur aduerſus dolum præſumptum, ſi læſio euidenter apparet, & probatur etiam notabiliter in l. 1. §. accuſationem, coniuncta l. qui deſtitit. ff. ad Turpillia. vbi etiam probatur quòd aduerſus dolum præſumptum in futurum, minor reſtituitur adhibita diligenti cognitione. Nam licet deſiſtens ab accuſatione non poſsit accuſare propter præſumptam calumniam: tamen ſi eſt minor, poteſt reſtitui vt accuſet, ſi conſtet quod damnum patiatur.

¶ Nec obſtat quod dictum fuit de iuſsione, vel reſcripto Principis: quia reſpondeo quod non eſt bona conſequentia, Non debet per reſcriptum admitti, ergo nec per edictum prætoris: quia minor & eccleſia reſtituuntur aduerſus contractum, ſententiam, venditionem, tranſactionem, & ſimiles actus, vt C. ſi aduerſus contractum, & in titulis ſequentibus, & tamen cõtra prædicta per reſcriptum Principis non poteſt quis contrauenire, vt l. fin. C. ſenten. reſcin. non poſſe. & in l. cauſas vel lites. C. de tranſ. Et ſi tu diceres, imò cõtra prædicta poteſt quis venire per reſcriptum Principis, vt l. quoties. C. de precib. impe. offer. & in l. ratas. C. de rei vendi. Reſpondeo quod illud procedit, quando reſcriptum emanauit ex certa ſcientia, & cum clauſula, non obſtante, vt in c. ex parte. ſup. de offi. deleg. & in l. 2. §. ſi quid à principe. ff. ne quid in loco publ. & in Authent. de teſta. imperfect. Et hoc etiam poteſt contingere in caſu noſtro, ſi princeps diceret, concedimus tibi, vt licet ſint publicatæ atteſtationes, & didicita teſtificata, poſsis producere teſtes: non obſtante diſpoſitione de teſtibus in contrarium diſponente. facit l. 1. ff. de conſtitut. Princip. In Eccleſia etiam dicendum eſt, quod debet reſtitui: tum quia negligentia Prælati non debet nocere eccleſiæ: nec dolus præſumptus. regula, delictum. de regul. iur. lib. 6.

¶ Item quia non eſt præſumendum perſonas eccleſiaſticas calumniari velle. ar. no. in c. in noſtra. ſupra de procur. & in c. 2. inf. de no. oper. nunc.

32 ¶ † Sed quæro iuxta prædicta de muliere & ruſtico, an admittantur poſt didicita teſtificata. Bart. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. ope. nuncia. concludit, quòd non, per l. fin. C. de iur. & fac. ignor. & quia ſpeciale eſt in cauſa matrimoniali, ut infra dicam in vndecimo ar. fallentia 29. & tamen verſatur cauſa ipſius mulieris in matrimonio. Item, quia in his quæ ſunt inducta ad rigorem iuris conſeruandum, prout eſt caſus noſter, non ſuccurritur ruſticis uel mulieribus, & hanc opinionem ſequuntur communiter Docto.

¶ Secundo caſu principali, cum loquitur de reſtitutione quæ conceditur etiam maioribus ex legitima cauſa, Innocen. in c. pe. inf. eod. tenet, quod ex iuſta & legitima cauſa admittantur, non obſtante publicatione, aut ſcientia teſtificatorum. Et poteſt configurari exemplum, ſecundum eum, ſi aliqui teſtes qui ſciebant veritatem, erant tempore depoſitionum captiuati. & idem ſentit Spec. in titu. de reſtitut. in integr. §. fin. verſic. quid ſi in cauſa. & Inno. in c. ſeq. quod procedit maximè præſtito iuramento à petente hanc examinationem, quod talem examinationem nõ petit per aliquam calumniam, aut dolum. ar. d. §. quia verò. & d. c. pe. infra eod. & hoc procedit ſi petereturreſtitutio à maiore ex iuſta cauſa propter omiſſam probationem: ſed ſi peteretur propter iniquitatem ſententiæ ex eo, quod diceretur ſentẽtia lata per falſos teſtes, dic quod licet producere teſtes, ſecundum tamen limitationem & declarationem de qua latè per Doct. in c. licet cauſam. ſupra de proba. & in l. diuus. ff. de re iud. & quæ latius dixi in c. 2. infra de falſis.

33 ¶ † Sed circa prædicta quæro, vtrum reſtituto minore vel eccleſia, vel etiã maiore ex cauſa legitima,

ma, intelligatur etiam reſtituta pars aduerſa, vt poſſit producere teſtes: licet didicerit teſtificata, & videtur quod ſic, per ea quæ habentur in cap. 1. ſupra de in integ. reſtitu. & in l. 1. & 2. C. ſi aduer. tranſ. in quibus probatur, quod conceſſa reſtitutione minori, redintegrantur etiam omnia iura parti aduerſæ.

¶ Sol. Barto. in d. §. nunciatio. quem ſequuntur Doct. in d. c. auditis. & d. Clem. 2. eod. tit. diſtinguit, ꝙ aut omiſsio probationis minoris fuit cauſa quare pars aduerſa non priuilegiata omiſit producere etiã teſtes: fortè ex eo quia minor producebat paucos teſtes, iudex refrenauit numerum partis aduerſæ: vel etiam quia maior videbat minorem deficere in ſua probatione nõ curauit producere exceptionem directè contrariam, quæ ſibi competebat, & teſtes ad probandum, & tunc audietur volens producere de nouo, per ea quæ no. in dictis iuribus, & ſentit glo. ſi. in d. c. auditis.

¶ Si verò minor hanc cauſam non præſtitit, licet poſtea reſtituatur, ex hac reſtitutione maior non auditur, per l. etiam. §. ex cauſa. ff. de minori.

¶ Ex quibus infero quod ſi maior ante publicationem didiciſſet teſtificata, adeo quod meretur excludi, ſecundum ea quæ fuerunt dicta, ſupra in principali artic. licet poſt publicationem minor vel eccleſia reſtitueretur: non tamen intelligeretur reſtituta pars aduerſa.

¶ Nec obſtat l. penult. C. de tempo. in integr. reſtit. vbi ſi datur dilatio vni parti, intelligitur data & alteri: licet illam petere non potuiſſet. Quia reſpondeo quod hic non datur noua dilatio: ſed auditur perinde ac ſi eſſet inter primam dilationem ante publicationem.

¶ Nec obſt. l. fin. C. de fructi. & lit. expen. & l. dies ſabbati. C. de Iudæis. quia non poteſt aliquid imputari aduerſario. hic ſecus. Et ad prædicta vide Spe. in tit. de dilatio. §. videndum. ver. in ſumma.

¶ Sed quæro de notabili quæſtione. Quid ſi maior vna cum minore habeat cauſam communẽ contra alium: vtrum reſtituto minore poſt publicatas atteſtationes ad probandum iterum beneficiũ ſuũ, proſit maiori? Et videtur dicendum quod non, per l. denique. §. ſed vtrum. ff. de minor. vbi text. dicit quod Prætoris intentio eſt ſubuenire minoribus, & non maioribus. Bald. ibi diſtinguit, quod aut negotium ipſorum non erat connexum, & non reſtituitur: aut connexum, & tunc proſit. allegat l. 1. C. de diuer. reſcript. & l. 1. C. ſi vnus ex pluri. appell. & l. ſi cõmunem. ff. quemadmod. ſeruit. amit. ſecundum Franciſc. Accur. & Cyn. in additionib.

34 ¶ † Item quæro iuxta prædicta, quæ ſit practica probandæ læſionis, quę eſt neceſſaria, vt dictum eſt, ad hoc vt concedatur reſtitutio. Sol. Specul. in tit. de reſtit. in integrum. §. 1. verſi. quid ſi in cauſa. dicit, quod probabitur iſto modo: videlicet, quod iſti noui teſtes producantur, & dicant in dicto ſuo, quod ſi fuiſſent producti ante publicationem teſtium, hoc idem dixiſſent, & tunc iudex examinatis eorum dictis cognoſcet, an fuerit expediens minori eccleſiæ, vel maiori eos produxiſſe, & quod ſi viderit expediſſe, reſtituet ad producendum. Et ſi diceres, nonne ſemel teſtificati ſunt in cauſa ad probandam læſionem: ergo non debent amplius repeti. 4. quæſt. 3. §. item in criminali. Reſpõdeo quòd in hac cauſa teſtificando non dicuntur teſtificari in eadem cauſa, quæ præcedens cauſa fuit reſtitutionis, & incidens: hæc verò principalis.

¶ Secunda practica eſt ſecundum Vbertum de Bobio, quòd electio detur parti contra quam producuntur, vel quòd approbet dicta iſtorum, prout fuerunt recepti in cauſa reſtitutionis, vel quod iterum iurent & deponant. argum. c. præſentata. infra eod. & l. fi. C. eo. tit.

¶ Vel tertiò poteſt dici, quòd probatur læſio eo ipſo, quod producuntur noui teſtes, qui à principio non fuerunt producti. facit l. & ſi fine. §. item. ff. de minor. quod mihi placet: maximè ſi iſti, qui nunc producuntur ſunt digniores. nec eſt præſumptio quòd petatur reſtitutio calumniæ cauſa.

¶ Circa quartum membrum principale, quid iuris variata inſtantia de vna cauſa ad aliam: ſeu de vna inſtantia ad aliam inſtantiam: poteſt tradi regula, quòd vbicunque variatur inſtantia, quod exceptio rei iudicatæ in prima, non obſtat in hac cauſa quæ nũc intentatur, vel quia varietur modus agendi: vel varientur perſonæ aut res: non obſtat publicatio atteſtationum, vel ſcientia teſtificatorum, niſi fortè partes approbauerint atteſtationes iam receptas in alia inſtantia, vt probatur in cap. veniens, & c. præſentata. infra eo. & etiam ſentit Barto. in l. per hanc. circa finem. C. de tempo. appel. per l. fin. C. eod. tit. Et idem ſi variatur inſtantia de ſemiplena, vel ſummaria cognitione ad plenam, vt d. c. veniẽs. & c. preſentata. & c. cum in tua. inf. eod. ſecus vbi exceptio rei iudicatæ haberet obſtare, vt dictis iuribus. Et ad prædicta faciunt optimè no. per Bart. in extrauag. ad reprimen. in ver. ſummariè, ver. quædam ſunt emergẽtes. & l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. in quinta oppo. & per Docto. in c. 1. de lit. conteſta. lib. 6. de quibus latius dixi in c. 1. de lit. conteſta. in ſeptimo princ. articu. quæſt. 7. vbi omnino videas. Et ad prædicta vide quæ dixi in c. fi. ſupra de offi. ordi. cog. artic. 32. quæſt. 10. in ſecundo membro principali, vbi collegi ex dictis Bart. in extrauag. ad reprimẽdum, ſuper ver. ſummariè, prope fin. ver. quædam ſunt emergentes, quæ habent ſe &c. vbi vult Bar. quòd illud quod probatum eſt ante lit. conteſt. non dicitur probatum in eadem inſtantia quæ ſequitur demum lite conteſt. & ideo teſtes producti ante lit. conteſt. poſſunt iterum producì ſuper eiſdem articulis, vel directo contrarijs poſt lit. conteſta. quod ſequitur Dom. Franc. de Albergotis de Aretio.

35 ¶ † Circa quintum & vltimum membrum principale, quando variatur inſtantia de iudice ad arbitrũ, diſtingue ꝙ aut variatur de iudice ad arbitrum, vel ad arbitratorem, aut econtra. Primo caſu, Bald. & Doct. in l. fi. C. eo. cõcludunt quod tales teſtes recepti in vero iudicio, fidem faciunt coram arbitro. nã ſi fidem faciunt coram ſuperiori iudice, fortius & coram inferiori, & corã arbitro. Ex quo videtur inferendum ꝙ publicatis atteſtationibus, aut didicitis teſtificatis coram iudice ſuper eiſdẽ articulis vel directò contrarijs, non debeant teſtes admitti.

¶ Ego arbitror quod iſtud ſit expeditum quod fidem faciant inter eaſdem perſonas coram arbitro: ſed an obſtet publicatio, diſtinguerem quod aut quis vult producere nunc teſtes coram arbitro

ſuper eiſdem articulis &c. & non admittantur regulariter: ſicut nec admitterentur coram alio iudice in eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas: quia arbitraria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum, vt l. 1. ff. de arbit. aut quis vult producere corâ arbitratore, aut alijs amicabilibus cõpoſitoribus. Et dicerem quòd ipſi arbitratores & ſimiles, vigore compromiſſi & poteſtatis eis conceſſæ, poſſent examinare teſtes ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs. arg. eorum, quæ dicuntur de poteſtate arbitratorum, in c. Quintauallis. inf. de iureiur. & per Bar. in §. arbitrorum. ff. pro ſocio.

¶ Secundò caſu, quando econtra variatur inſtantia ſeu cognitio de arbitro, vel arbitratore ad iudicem, ſubdiſtingue quòd aut variatur de arbitro ad iudicem. & concludendum vt decidit tex. in l. fin. C. eod. iuncto c. præſentata. inf. eo. videlicet, quòd aut teſtes ſunt mortui, & fidem faciunt in iudicio eorum depoſitiones, & per conſequens videtur obſtare publicatio. aut viuunt: & eſt in electione illius contra quem ſunt producti, an tales atteſtationes publicatas coram arbitro velit nunc recipere coram iudice, an verò quod de nouo producantur. quæ omnia declara & limita, vt latius dicam in d. cap. præſentata. vbi principaliter conuenit. Si verò ſunt recepti coram arbitratore, concluſio eſt ſecundum Nic. Mata. & Bal. in d. l. fin. quod cum tales atteſtationes non ſint receptæ publica authoritate: nec ad eius ſimilitudinem: non faciunt fidem iudici, etiam ſi teſtes ſint mortui, & ideo indifferenter: non obſtante publicatione, poſſunt teſtes de nouo recipi coram iudice. quod tamen limitat Bal. in d. l. fin. niſi ex pacto aliud partes conueniſſent. de quo dicam in d. c. præſentata. & ex his habes expeditum decimum princ. artic.

¶ Vndecimo principali articulo, iuxta præmiſſum ordinem in principio, recitandi ſunt caſus ſpeciales in quibus fallit dicta regula, quòd publicatis atteſtationibus non poſſunt recipi teſtes &c. vnde referendi ſunt caſus in quibus, non obſtante publicatione aut ſciẽtia teſtificatorum, poſſunt teſtes produci ſuper eiſdem articulis, vel directo contrarijs. Et Io. An. recitat tres. Pet. de Ancha. & Do. meus addunt quatuor. aliquos recitat Bart. in authen. at qui ſemel. C. de proba. Spec. eo. tit. recitat 21. Ego, vt arbitror, referam quinquaginta quatuor: ſub cõpendio tamen: & maximè eos, qui ex ſuperioribus iam examinatis colliguntur.

36 ¶ † Primus caſus, quando teſtes non ſunt ritè recepti: etiam ſi publicatio ſit ritè facta, de quo latius, ſupra in quarto princ. artic. in prima concluſ.

37 ¶ † Secundus caſus huic proximus, & qui infertur ex præcedenti eſt, quando iudex omiſit interrogare, vel non interrogauit ſecundum interrogatorium datum à partibus, vt probatur in cap. per tuas. infra eo. de quo ibi dicam. vide do. Dyn. conſi. 28. quod incipit, viſa denunciatione. Bal. in c. 1. §. oſtendo enim, quid ſit inueſtitura. & Bald. poſt antiquos in l. veluti. ff. edendo. & no. Spe. in ti. de teſte. §. nunc videndum. ver. vlt. & Bart. in authen. at qui ſemel. C. de proba. & Pau. de Caſt. in conſi. 367.

38 ¶ † Tertius, ſi teſtes nõ ſunt ritè publicati: licet ritè recepti, dummodo pars non didicerit teſtificata. de quo latius in 4. art. princ. in 2. concluſione.

39 ¶ † Quartus, ſi publicatio non ritè facta haberet inficere teſtium receptionem: licet pars didicerit teſtificata. de quo in dicto 4. art. in correlario, quod infertur ex tertia concluſione.

40 ¶ † Quintus, ſecundum aliquos, quando publicatio non ritè facta, licet receptio ſit ritè facta, & pars non didicerit teſtificata, ſed alij contra. de quo in dicto 4. artic. in quarta concluſione.

41 ¶ † Sextus, ſi ſit facta publicatio antequam omnes teſtes ſint recepti, licet pars didicerit teſtificata. nam teſtes iam producti poſſunt examinari, non obſtante publicatione aut ſcientia teſtificatorum. ſed an alij teſtes nõ producti poſſint produci & examinari, & latius de his vide in 4. artic. quarta & quinta concluſionibus.

42 ¶ † Septimus, ſi certum eſt quod pars non didicit teſtificata: licet receptio & publicatio ſint ritè factæ, & hoc procedit de iure ciuili: licet communis concluſio ſit in contrarium, & idem de iure Canonico, ſecundum opi. quam tenui poſt Do. Ant. licet alij contra. de quibus latius in dicto 4. artic. in 8. & 9. concluſionibus.

43 ¶ † Octauus, ſubſiſtente dubitatione, an publicatis atteſtationibus pars didicerit teſtificata, & pars probat aliquid, licet non plenè, quod inducit iudicem ad præſumendum quod non didicerit teſtificata, & iurat ſe non didiciſſe. nam admittitur de iure ciuili, non obſtante publicatione ex quadam æquitate, quod dixi procedere etiam de iure canonico. de quo latius in dicto quarto articulo, in decima concluſione.

44 ¶ † Nonus, ſi produco teſtes de nouo, & articulos pariter qui includebantur ſub antiquis de neceſſitate facti: non tamen de neceſſitate probationis. de quo dic vt latius dixi ſupra in ſeptimo artic. principali, in ſecundo caſu, & declara & limita vt ibi.

45 ¶ † Decimus, ſi produco teſtes ſuper articulis qui poſſunt comprehendi ſub antiquis: non tamen de neceſſitate. nam admittendi ſunt. de quo latius in loco prælegato.

46 ¶ † Vndecimus, quando teſtes depoſuerunt extra articulos, licet depoſuerint ſuper his quæ ad cauſam faciebant: nam hoc caſu, non obſtante publicatione aut ſcientia teſtificatorũ, poſſunt teſtes produci, ſuper quibus iam illi priores depoſuerunt. de quo in ſeptimo artic. in quæſt. fin.

47 ¶ † Duodecimus, quando producuntur teſtes ſuper articulis directò contrarijs, allegando corruptionem & falſitatem priorum teſtium, vt dixi in 8. princ. artic. in prima limit.

48 ¶ † Decimustertius, quando producitur ad confirmandum quod prius probatum erat, & ad probandum directè contrarium eorum, quæ diſpoſuerunt teſtes reprobatorij, & ſic ad reprobandum teſtes reprobatorios. de quo in dicto 8. articu. in ſecunda limitat one.

49 ¶ † Decimusquartus, quando producuntur ad probandum directè contrarium, & nihil ſit quod poſſit imputari parti, quare prius nõ produxerit ad probandum contrarium. de quo in d. 8. art. in tertia limit. facit etiam quod dicam inf. in vigeſimo caſu.

50 ¶ † Decimusquintus, quando producerentur ad probandum indirectè contrarium. de quo ſup. in 9. princ. articu.

¶ Deci-

51 ¶ † Decimusſextus, quãdo variata eſſet inſtantia de cauſa principali ad cauſam appellationis. & hoc de iure ciuili, ſecundum aliquos, quod tamen ego reprobaui. de quo dic vt dixi in 10. articu. princ. in primo membro. & declara vt ibi.

52 ¶ † Decimusſeptimus, quãdo variatur inſtantia de iudicio nullo, ad iudicium validum principaliter intentatum, & ad effectum principalis intentionis: non vt pronuncietur primum iudicium nullum, ſecũdum Dominos de Rota. nam hoc caſu, licet ſint publicatæ atteſtationes, & didicita teſtificata iudicij nulla: poſſunt tamẽ teſtes produci ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs in iudicio valido non uiter intentato. limitando tamen, vt dixi in dicto 10. princ. artic. in 2. membro princ.

53 ¶ † Decimusoctauus, ratione priuilegij perſonæ, vt quia minor, reſpublica, & eccleſia: quando reſtituitur aduerſus probationem omiſſam. de quo dixi in dicto decimo articulo, in tertio membro principali.

54 ¶ † Decimusnonus, qui hic eſt proximus, in maiore qui admittitur non obſtante publicatione & c. propter reſtitutionem conceſſam minori aduerſus omiſſam probationem. de quo in dicto 3. membro.

55 ¶ † Vigeſimus, qui etiam eſt præcedentibus ſimilis, in maiore qui ſimiliter reſtitueretur ex clauſula generali iuſtæ cauſæ aduerſus probationẽ omiſſam. de quo in dicto tertio membro. & vide vltra ibi dicta, Io. de Imo. in c. in cauſis. ſupra eo. qui potuit exemplum, quando quis vellet producere teſtes quos ignorabat ſe poſſe producere, quod etiam ſentit Bar. in d. auth. at qui ſemel.

56 ¶ † Vigeſimusprimus, ſi peteretur reſtitutio ex eo, quod diceretur ſententia lata per falſos teſtes in caſu, in quo locus eſt reſtitutioni. ad quod vide remiſſiones quas dedi in dicto tertio membro decimi princ. articuli.

57 ¶ † Vigeſimusſecundus, quando Princeps per reſcriptum ſuum concederet, vt etiam publicatis atteſtationibus, vel didicitis teſtificatis admitteretur, cum clauſula, non obſtante. de quo in dicto tertio membro decimi artic. & idem arbitror, ſi emanaret ſecunda iuſſio, per no. in Auth. de manda. Princ. §. deinde, collat. 3.

58 ¶ † Vigeſimustertius, quãdo variatur inſtantia, vel cauſa: adeò quòd exceptio rei iudicatæ in prima cauſa, non obſtat in iſta. de quo latius in dicto decimo artic. in quarto membro prin.

59 ¶ † Vigeſimusquartus, ſi primæ atteſtationes fuerunt receptæ & publicatio facta in iudicio ſummario. de quo in dicto tertio membro.

60 ¶ † Vigeſimusquintus, ſi primæ atteſtationes ſunt receptę coram iudice, & nunc controuerſia deducta eſt ad arbitratorem. de quo in dicto decimo artic. in 5. membro remiſi ad c. præſentata.

61 ¶ † Vigeſimusſextus, ſi priores atteſtationes fuerunt receptæ coram arbitro, & teſtes non ſunt mortui, & pars aduerſa non vult illas recipere. de quo in dicto quinto membro remiſi ad dictum c. preſentata. infra eod.

62 ¶ † Vigeſimusſeptimus, ſi atteſtationes fuerunt receptæ coram arbitratore. de quo ſimiliter remiſi ad c. præſentata. vbi etiam dicam, quid de atteſtationib. receptis coram amicabilibus cõpoſitoribus.

nam teſtes tũc etiam ſuper eiſdem capitulis poſſunt poſtea in cauſa appellationis, vel recurſus examinari, vt l. fi. C. de teſti. & ibi Iac. But. Bar. & Docto. no. Bar. expreſsè, & Doct. in l. per hãc. C. de temp. app.

63 ¶ † Vigeſimusoctauus, ſi atteſtationes fuerũt receptæ in inſtantia quæ perijt: nam perempta inſtantia propter ineptam petitionẽ, vel per lapſum triennij de iure ciuili, vt in cap. examinata. ſupra de iudic. & in l. properandum. §. 1. cum aut. C. de iudic. poſſunt, non obſtante publicatione, teſtes produci, ſecundum Io. And. hic, Dom. Anto. & Do. meum, & Doct. communiter. quę fallentia mihi placet, vbi aliàs atteſtationes fuiſſent inualidæ, vt puta quia ipſa ineptitudo libelli haberet inficere & annullare atteſtationes: ſecus in eo quod volunt Doct. de peremptione inſtantiæ propter lapſum triennij: quia licet pereat inſtantia, non pereunt acta probatoria, ſecundum ea quæ tradit Dom. meus in c. cauſam. ſupra eo. ad quod vide quod dixi in 10. artic. principali, in fi. ſecundi principalis membri, vbi vide alias remiſsiones.

64 ¶ † Vigeſimusnonus, in cauſa matrimoniali, vt in cap. ſeries. ſupra eod. ad quod vide quæ ibi dixi poſt Docto.

65 ¶ † Trigeſimus, quando procedit de voluntate ambarum partium. nam cum hęc prohibitio fuerit inducta in fauorem earum, poſſunt ipſæ renunciare. ar. c. ad Apoſtolicam. inf. de reg. & eorum quæ latius dixi in c. ſi diligenti. ſupra de foro compe.

66 ¶ † Trigeſimusprimus, quãdo eſſet cauſa in qua nõ obſtaret exceptio rei iudicatæ: quia tunc etiam non obſtaret publicatio, vt in c. inter dilectos. inf. de fide inſtrum. & in l. cum quæritur. ff. de exceptio. rei iudic.

67 ¶ † Trigeſimusſecundus, quando atteſtationes non reperiuntur: quia paria ſunt non eſſe, vel non apparere, vt eſt tex. expreſſus in c. fi. ſupra de proba. facit l. fi. C. de fide inſtru. & l. publicati. C. de teſta. tenet Bar. in d. auth. at qui ſemel. & Spec. in d. §. ſatis vtiliter. ver. pen. & Bal. in l. veluti. ff. de edendo.

68 ¶ † Trigeſimustertius, quando iudex vellet procedere ex officio ſuo, vt in c. clamor. infra eo. & ibi dicam: vbi aſſignabo rationem. ad quod vide Fed. conſi. 255. & Io. An. in c. vt officium. de hæret. lib. 6. & Archi. eo. ti. & lib. c. per hoc. Et aduerte: quia ſicut ad innocentiam accuſati poſſunt produci teſtes hoc caſu, non obſtante publicatione. l. 1. §. fin. & in l. vnius. §. cogniturum. ff. de quæſt. ita & ad offenſam, ne eius reipublicæ lædatur, per l. 1. C. de aboli. & ita declarat Bar. de Saly. in repet. l. ea quidem. C. de accuſ. col. 44. Do. Hono. de Peruſio conſil. 28. quod incipit, viſa denunciatione.

69 ¶ † Trigeſimusquartus, ſi repetuntur ad declarationem eorum, quæ obſcurè depoſuerũt. de quo tamen dic, vt per glo. & Bar. in Authen. eod. tit. §. quia verò. Gloſ. magna in Authen. eod. tit. §. illud facit. ff. de quæſt. l. repeti. & tradit Fede. dicto conſ. 255. & quod etiam traditur, 4. quæſtio. 3. §. 1. tangit Innoc. & ibi dicam, in cap. cum clamor. ad fin. infra eod. do. Dy. conſi. 28. quod incipit, viſa. vbi etiam idem tenet: ſi declaratio eſt ambigua quòd poteſt cogi ad declarandum.

¶ Domini de Rota in antiquis deciſionibus dicunt quòd ad declarationem ambiguitatis non exa

minantur ipſi: vel alij teſtes ad inſtantiam partis, ſed ſolùm ex officio iudicis, per d.c. cum clamor. vide quod dixi ſupra eo.tit.§.trigeſimo. verſi.4.Ange.& Io.de Imo.in l.inter ſtipulantem.§.ſi Stichum. ff.de verb.obl.poſt Bar.& firmauit glo.in c.in præſentia. de probat.& Dom.Ant. ibi, in ver. oppono, quod verbum ambiguum, volentes quod iudex ad partis petitionem non poteſt repetere teſtem, vt declaret dictum ſuum, licet ex officio poſsit in quacunque parte interrogare.l.vbicunque. ff.de interro.act. de teſti.c. cum clamor.ſed ad petitionem partis non,vt dixit gl.d.c.cum clamor.& c.per tuas,& c.cum cauſam.& cap.præſentata.eod.tit.& in c.cum Ioan. de fide inſtrum.

70 ¶ † Trigeſimusquintus, ſi producuntur ſuper artic.directè contrario, quando articulus fuit confusè formatus,vt per gl.in c.iurabit.ſupra de proba. Inn. in c.ex tenore.inf.eo. & per do. Domin. 4. q.3.in c. teſtibus. ver.item ſi quis. & vide quod dixi ſupra in 8.princ. artic.

71 ¶ † Trigeſimusſextus, quando teſtes prius ſunt recepti ad perpetuam rei memoriam,vt in c.ſignifi cauit,& in c.Albericus. inf.eo. ſed hic caſus ſatis videtur cõprehendi ſub 31. Nam cum nunc recipiantur ad alium finem,non obſtat exceptio rei iudic.tenet Spec.in d.§.ſatis vtiliter. ver.18. & hoc idem tenet Nic. Ma.in authen. ſi quis ab aliquo.C.eo.licet Bal.ibi teneat contrarium. dicam fortè in d.c.Albericus.tenet Dom.Anto. hic, & habet locum tam in actore, quàm in reo, vt ſeruetur æqualitas, arg.tex. in l.petendæ.C.de tempo.in integ.reſti.& l.1.C.de reſti.quæ ſi.in iudi.

72 ¶ † Trigeſimuſeptimus, quando produceretur ſuper notorio, vt in c.dudum.ſup.de elect.

73 ¶ † Trigeſimusoctauus, quando vellem probare contrarium per euidentiam facti, coniunctis atteſtationibus ad tale factum, verbi gratia: Titius dixit Sempronium gladio interfectum, & nulla apparet percuſsio: vnde volo facere exhumari cadauer, & oſtendi medicis, vt ſuper hoc perhibeant teſtimonium. certè poſſum, quia nõ timetur aliqua ſubornatio. ita dicit Bald. in l.ſi quis teſtibus. C. eod. in fin.qu.& ita dicit contigiſſe de facto. ad quod vide etiam Spec.in titu. de probatio. §. videndum. verſi. hoc quoque.

74 ¶ † Trigeſimusnonus, ſi eſſet tale quid quod variaretur ex tempore. verbi gratia, fecit Titius articulum quod magiſter Socinus Bencius medicus promiſit liberare Sempronium de podagra, & eum liberauit: quare procuratorio nomine petebat mercedem promiſſam medico: Sempronius negabat ſe liberatum ex eo, quia dubitabat de recidiua. vnde factus fuit articulus, quod liberatus erat, & ſic teſtes depoſuerunt: vnde poſt publicationem apparẽt tumefactiones in iuncturis: quare Sempronius de nouo vult producere teſtes ad probandũ quod non erat liberatus. certè arbitror quod poſsit: quia videtur ceſſare timor ſubornationis. facit quod dixi in præcedenti caſu, & quod dicam in ſeq.

75 ¶ † Quadrageſimus, ſi plures teſtes non redarguerentur de mendacio per ſecundas cõtrarias atteſtationes, verbi gratia, in caſu præcedenti ſi vellet Sempronius producere peritiores medicos, & magnæ dignitatis in teſtes. Nam cum primi depoſuerint de pertinentibus ad conſcientiam, & de conſiſtentibus in ingenio, intellectu, & peritia, & iſti ſecundi ſimiliter deponant de prædictis, primi non redarguuntur de mendacio. facit quod dicimus de iuramento affectionis, quod poteſt ſequi ſententia. & ita ſemel conſului in quadam cauſa Do. Ioannis Teutonici decretorum Doctoris, & idem videntur velle Doct. in c.propoſuiſti. ſupra de probat. in illa queſt.an ſententia lata ad dictum peritorum veniat retractanda ſi producuntur poſtmodum peritiores affirmantes contrariũ. & tenent quod ſic, licet Domeus ibi teneat contrarium. de quo dic vt ibi.

¶ Et ex predictis infertur, quod idem eſt ſi primi fuerũt examinati de veritate, & iſti nunc examinantur de credulitate.no.Dom.Ant.in c.at ſi clerici.de iudi.ſuper glo.1.col.5.vbi omnino vide.

76 ¶ † Quadrageſimusprimus, quando cum teſtib. produceretur inſtrumentum publicum, vt in c.ſeries. & ibi Dom.Anton. inf.eodem, de quo dic vt ibi dixi.

77 ¶ † Quadrageſimuſecundus, quando teſtes cõcordant cum teſtibus, quos produxi ante publicationem. de quo etiam traditur ibi.

78 ¶ † Quadrageſimustertius, ſi volo producere teſtes ſuper primis articulis, ad probandum quòd teſtes producti ſuper illis ita depoſuerunt. h.d.Bal. in l.veluti.in fi.ff.de eden. ſed iſtud poteſt dici nouum capitulum. & ideo non videtur eſſe propriè fallen.

79 ¶ † Quadrageſimusquartus, in tertio quì comparet pro ſuo intereſſe: qui poteſt publicatis atteſtatio nib. per principales producere teſtes ſuper eiſdem atticulis, vel directò contrarijs, vt no.in c.conſtitutus in præſentia.eo.ti. Contra hoc tamen fortiter facit quod no. in c.2.vt lite pend. lib.6. vbi no. quod tertius comparens pro ſuo intereſſe, debet admitti in eo caſu & ſtatu illius cauſę, in quo tunc eſt cauſa. ſed dic quod illud non intelligitur reſpectu huius qualitatis, ſed reſpectu ordinis cauſæ in ſe. contrarium tamen in ſe, eſt difficile.

80 ¶ † Quadrageſimusquintus, in cauſa criminali. hoc ſentit Bar.in l.1.in fi.ff.de quæſt.& Do.meus in cap. ſuborta. ſupra de reiudic. facit quod dixi ſupra in fallentia 33.

81 ¶ † Quadrageſimusſextus, in Papa, qui poteſt teſtes repetere etiam publicatis atteſtationibus.8.q.3. c.per principalem. & c.cuncta per mundum.hoc tenent Inno.Hoſt.Io.And.& Do.Ant.in c.ad petitionem.inf.de accuſat. & ibi in vlt.oppo. & idem arbitror in principe, quia Princeps ſolutus eſt legib. vt l.Princeps.ff.de legi. Nam omnia iura poſitiua degenerant in Principe, vt in c.in noſtra. infra de ſepul. facit quod dicam infra in caſu.l.1.vbi dicam de conſuetudine. facit etiam quod ſupra dixi in 22. fallentia. & idem tenendum de quolibet alio Principe inferiore,non recognoſcente ſuperiorem. facit quod no.Bar.in l.infamem.ff.de accuſa. & quod dixi in c. cum te. inf.de reiudi.

82 ¶ † Quadrageſimuſeptimus, in cauſis beneficialibus,& maximè curatis,& etiam epiſcopatibus, in quibus quilibet iudex, & maximè Papa poteſt, etiam inuitis partibus & expreſsè cõtradicentibus, nouos teſtes producere & recipere: non obſtante publicatione. & hoc propter periculum animarũ: & ne quis per ſubreptionem aſcendat. in cap.cum nobis.

nobis.& in c.cum dilectæ. ſupra de elect.& in cap. oblatæ.inf.de appel. Si enim hoc licet vbi agitur ſolùm de ſalute vnius,aut duarum animarum,vt in c. ſeries. inf.eo.& in c.fin.de proba.fortius vbi imminet periculum tot animarum,vt in cap.quoniam.§. porro.ſup.vt li.non conteſta.& tenet Io.Andr.poſt Hoſt.& do.Ant.in c.ad petitionem.inf.de accuſ.& ibi dixi in vlti.oppo.facit etiam quod no. Io.Andr. in c.cum venerabilis.& in c.cum inter,ſupra de conſue.facit etiam quod dixi ſup.in fall.29.

83 ¶ † Quadrageſimuoctauus, ſi pars ante publicationẽ proteſtata fuit quòd intendebat teſtes producere,non obſtante publicatione. hoc tenet gl. ſi. in c.cum in tua.inf.eo.& glo.4.q.3. ver.item teſtib. per c.præſentium.inf.eo. Sed mihi non placet,vt dicam poſt Docto. in d.c.cum in tua. quia factum eſt contrarium proteſtationi,igitur &c.

84 ¶ † Quadrageſimusnonus, ſi per alteram partem producerentur teſtes ſuper ſuis articulis: nam poſſum petere quod interrogentur ſuper meis: quia ex quo pars altera illos approbat, non videtur ſubeſſe timor ſubornationis. de quo dic, vt dixi in c. de teſti. inf.eo.

85 ¶ † Quinquageſimus, ſi propter petendam in integrum reſtitutionem à minoribus, vel ſimilib. perſonis, de quibus dixi ſup.in fallentia 18.& tribus ſequentibus. nam licet tales ad probandum læſionẽ, facerent examinari teſtes: poſſunt poſt probatam læſionem producere ſuper eiſdem articulis,vt obtineant in principali. ad quod vide Spec.in tit.de in integ.reſtit.§.fi.ver. quid ſi in cauſa. & iſta fallentia eſt valde ſingularis, per quam habes quòd non ſolùm ſemel, ſed etiam bis publicatis atteſtationibus, producuntur teſtes, non obſtante publicatione ſuper eiſdem artic. & ad hoc vide quod dixi in 10.art. princ.in 3.membro princ. in fi.

86 ¶ † Quinquageſimusprimus, ſi conſuetudo patriæ habeat,vt publicatis atteſtationib. poſsint produci.hoc tenet Bal.in l.per hanc. C.de temp.appel. & Do.Anto.& Io.de Imo.in c.ſeries.inf.eo.qui dicunt quod hoc tenet Ioan.Andr. in addi.Specu.in titu.de except. §.dicto, ver.ſed nunquid publicatis. Sed dicit Dom. me. in d.cap. ſeries. & bene, quòd Ioan.Andr. hoc non dicit: ſed quærit, an publicatis atteſtationibus licitum ſit reo proponere & probare nouam exceptionem, & ſic non loquitur de eiſdem articulis, vel directò cõtrarijs. placet tamen Domino meo hoc dictum, pro quo facit quod tradit hic Ioan. Andr.

¶ Nec obſtat ſi diceres, quòd illa conſuetudo, tanquam nutritiua peccati, per quam induci poſſunt homines ad ſubornandum, non debet valere. in c.fi.ſupra de conſuetud. quia reſpondeo, vt dicit Bald.in d.l.per hanc, quod iſta præſumptio non eſt perpetua & infallibilis. quod patet ex fallentijs præcedentibus, in quibus hoc eſt licitum. Præterea, ſi hoc eſt licitum partibus,prout dixi ſupra in 30. fallentia,fortius legi non ſcriptæ, & ſic conſuetudini, argum.no.per glo. in rubr. C.de decurio. Præterea per hanc cõſuetudinem redimus adius antiquum C.& ff. nam poteſt eſſe quòd homines illius regionis ſunt adeo boni, quod non timetur de ſubornatione, prout eſt in hac noſtra ciuitate Senarum, in qua creditur priuatis ſcripturis mercatorum: etiam in priuatam vtilitatem,quæ tamen non eſt res peſsimi exempli,vt in l.exemplo. C.de proba. & de filijs impuberibus, qui poſt parentes remanent.

87 ¶ † Quinquageſimuſecundus, in muliere & ruſtico,ſecundum Guil.de Cu. vt refert Barto. in l.1. §.nunciatio.ff.de ope.no. nunc. ſed non placet,dic vt dixi ſup.eo.c.in 10.articu.in 3. membro prin.

88 ¶ † Quinquageſimustertius fallit, ſi pars nominaret teſtes iudici,& ſe abſentaret: quia tunc iudex poteſt recipere teſtes, & illos examinare. ita dicit ſingulariter Bald.in l.ampliorem.in ſi.princip.C.de appel.quaſi ſentiat,quod per talem abſentiam eſſet timor ſubornationis. Sed mihi non placet: quia potuiſſet ſubornare ante diſceſſum. Item,quia videns ſe nõ probauiſſe poſſet ſubornare per interpoſitam perſonam,& via fraudibus eſt amputanda.

89 ¶ † Quinquageſimusquartus & vltimus eorum caſuum,quos hucuſque viderim, & nunc meminerim,ſit generalis in omnibus caſibus, in quibus ceſſaret timor ſubornationis,verbi gratia, ſi cauſa non eſſet multum ardua, & producerẽtur Epiſcopi, Archiepiſcopi, vel ſimiles: in quibus non ſubeſſet timor ſubornationis.

¶ Et ex his habes compendioſè expeditum hũc vndecimum articulum, vnde ſis prudens & cautus quòd quotieſcunque vis celeriter videre hanc materiam, præſupponas regulam negatiuam, & deinde legitas fallentias: & aduerte, an caſus tuus contineatur in aliquo ex iſtis, pro quo tandem recurre ad remiſsiones ſupra traditas.

90 ¶ † Duodecimo & vltimo articulo principali examinandum ſupereſt, quid ſi iudex admitteret, ſeu reciperet teſtes poſt publicatas atteſtationes in caſibus,in quibus non eſſent recipiendi: quia non contineretur in aliquibus ex fallentijs traditis in præcedenti articulo. Circa quem articulum dic, quòd ſi iudex recipit teſtes, tales teſtes probant: licet recipiat publicatis atteſtationibus ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs. Hoc tenet hic Io. Andr. & clarius notat & tenet Dom. meus in c.cum contingat, ſupra de offic.delega.in glo. ſuper ver.nihilominus. facit quod in ſimili dicimus de iudice,qui admittit exceptiones iniuſtitiæ contra petitam executionem ſententiæ. Nam probata tali exceptione, & ſic iniuſtitia,tenetur pronunciare ſuper iniuſtitia de qua cognouit, vt voluit Innoc. in cap.cum dilecta. ſupra de reſcript. & in c. cum Bertoldus. infra de re iudica. Nam de qua re cognouit Prætor &c. l.de qua re. ff. de iudic. & in c.cum ſuper. ſupra de cau.poſſ.& propriet. & idem tenet Bart.in l.2. ff.de appella. recip. Et ideò debet eſſe cautus ille, contra quem producuntur, quòd opponat, & dicat iudicem non debere illos admittere: & ſi iudex admitteret,debet appellare: ne tacendo,& non appellando generetur ſibi præiudicium, & ita tenet Barto. in d.l.2. in fi. Et licet iſta ſententia ſit interlocutoria: tamen poteſt ab ea appellari, etiam de iure ciuili,vt dixi in c.ſuper eo.el ſecondo. infra de appel. in 10.quæſt. princ.

¶ Et per predicta, Deo duce, eſt expedita hęc notabilis, difficilis, & quotidiana materia huius decretalis,fraternitatis, quæ inter condecretales huius tituli pluſquam virilem, & fraternam habuit portionem.

TRACTATVS PRACTICABILIS ET QVOTIDIANVS,

De Oblationibus,

Vtilis & neceſſarius, tam Doctoribus, & Scholaribus vtriuſque Iuris & cenſuræ, Cauſidicis, & Tabellionibus, quàm Eccleſiaſticis perſonis, & alijs quibuſcunque.

Integerrimo atque prudentiſſimo Fratri, & clariſſimo Equiti, Domino Vrbano de Bello, digniſſimo Orphanotropho pijſſimi Xenodochij ſacratiſſimæ Virginis Mariæ de la Schala de Sena, Patri & Domino ſuo præcolendiſſ.

Marianus Socinus Senenſis, ſe plurimum commendat.

CVM *ſuperioribus diebus, integerrime frater & miles, nonnullas ad me in materia Oblationum abs te tranſmiſſas Quæſtiones recepiſſem: ſuper quibus, quid tenendum foret, conſilio meo declarari cupiebas: Affectans tuo honeſtiſſimo deſiderio morem gerere, maiorum noſtrorum authoritates atque ſententias, ea, qua potui diligentia perſcrutatus ſum. Cæterùm cum Oblationum materiam menti voluerem, atque animo volutarem, intelligeremq; præter eas quas miſiſti circa materiam eandem plurimas quoque dubitabiles, obſcuras, & difficiles Quæſtiones ſuboriri poſſe: non potui non vehementer admirari, quòd maiores noſtri in ea materia, quaſi nihil ſcripſerunt: atque idipſum pleriſque in locis inconditè, ieiunè, atque incompoſitè tradiderunt. Quod eo maximè admiratione dignum eſſe cenſeo: nam & vtilis profectò res eſt: & materia, quæ quotidie in vſum atque in exercitationem cadit, quo fit, vt eſſet pleniùs attingenda, vt Paulus notabiliſſimus Iuriſconſultus inquit. Animaduertens igitur quanta diligentia, quo ſtudio, qua prudentia, quanta inſuper pietate, miſericordia, & charitate, commiſſæ tibi curæ & adminiſtrationi incumbas & præſis. Tua enim opera atque prouidentia eſurientes paſcuntur, ſitientes potantur, peregrini & hoſpites colliguntur, nudi cooperiuntur, expoſiti nutriuntur, & bonis artibus inſtruuntur, puellæ nubunt, ægrotantes recipiuntur, & curantur, vinculis damnati viſitantur, mortui ſepeliuntur. Et cætera omnia quæcunque inueniri, dici, aut excogitari poſſunt pietatis, & miſericordiæ opera, ardentiſſimo charitatis animo accuratiſſimè & abſolutiſſimè exercentur. Diuina inſuper officia catholicè & religioſiſſimè celebrantur. Animo etiam repetens, quanto honore, fide & affectione, quanto denique ſtudio & amore, tu fratresq; tui ſemper me fueritis proſecuti. Intelligensq; ipſarum Oblationum non ſolum frequentiam: verùm etiam ſanctiſſimos fructus: quandoquidem illis medijs corporalem proſperitatem, & diuitias ſeruamus & augemus: Diabolicas inſtigationes fugamus, ſupplicia vitamus, corda noſtra diuina gratia illuſtramus. Et tandem à peccatis animas noſtras abſoluentes, ad veræ felicitatis gaudia perducimur, vt latiùs atque vberiùs hæc poſtea diſſerenda ſunt. Inſtitui animo, quo ad vires ingenij mei ſuppetunt, ipſius Glorioſiſſimæ Virginis Mariæ auxilio fretus, materiam ipſam tum copioſè, tum etiam dilucidè ac perſpicuè & ordinatè pertractare. Quare religioſiſſime Vrbane, opuſculum hoc, pro tua ſolita humanitate, iocundè ſuſcipies. Quo tu, ſucceſſoresq; tui exortis iam ambiguitatibus finem imponere, futurisq; oblationibus, ne vlla poſt hæc damna perniciosæ ambiguitates, ne etiam pernitioſæ hominum fallaciæ contingant, quam facillimè prouidere poteritis. Cæteri verò cum oblationum vberrimos fructus ſenſerint, ad illas ardentiſſimè faciendas, vt mea fert ſententia, inuitabuntur & impellentur. Vale.*

PARTITIO, vt ſæpius à nobis ſcriptum eſt, animum incitat, mentem præparat: memoriam reformat, & illuſtrem ac perſpicuam totam reddit orationem. Per partes enim facilius in cognitionem totius adducimur. Vt ergo per partium diſtinctionem, oblationum materia in uentione facilior, & intellectu clarior fiat, Opuſculum hoc principaliter diſtinguemus in viginti libellos, & libellum quemlibet in ſuas quæſtiones diuidemus, prout ipſius materia patietur.

¶ *In primo Libello continentur infraſcriptæ quæſtiones.*

¶Quid ſit oblatio & eius diffinitio.
¶Quid ſit verbũ, oblatio, latè & ſtrictè ſumptũ.
¶Quotupliciter poteſt fieri oblatio.
¶De quibus oblationibus in præſenti Opuſculo tractetur.

¶ *Libellus ſecundus.*

¶Ponitur diuiſio oblationum. Et eius ſpecies.

¶ *Libellus tertius.*

¶Vtrum ad oblationes homines neceſsitentur: & ad quas.
¶ De oblationibus, quæ fiunt ad exteriorem actum latriæ.
¶De oblationibus primitiarum, remiſsiuè.
¶De oblationib. decimarũ breuiter, remiſsiuè.
¶De oblationibus, quæ fiunt ad altare.
¶De oblationibus, prout ſunt actus charitatis & miſericordiæ.
¶ De oblationibus, quę fiunt propter vſum & ſuſtentationem Eccleſiæ, vel alicuius pij loci, vel miniſtrorum, vel aliarum perſonarum, non tamen extrema neceſsitate conſtitutarum.

¶ *Libellus quartus.*

¶A quibus oblationes fieri poſſunt.
¶ Vtrùm oblationes factæ in peccato mortali, proſint eis.
¶Vtrũ à minoribus recipiendę ſunt oblationes.

¶ *Libellus quintus.*

¶Pro quibus oblationes fieri poſsint, & ad quorum ſuffragium.

¶ *Libellus ſextus.*

¶ De quibus rebus poſsint fieri oblationes. Et an de rebus alienis & iniuſtè acquiſitis, & quot modis dicatur aliquid iniuſtè acquiſitum, vbi videbis multas diſtinctiones & vtiles quæſtiones.

¶ *Libellus ſeptimus.*

¶ Quot modis poſsint fieri oblationes: videlicet, vno modo offerendo bona, abſque perſona. Secundo modo offerendo perſonam, & non bona. Tertio modo offerendo perſonam, & bona. Et primus modus ſubdiuiditur in 21. modos, vt ibi videbis. quos vide: quia ſingulares ſunt & practicabiles.

¶ *Libellus octauus.*

¶Quid veniat in oblatione ex proprio ſignificato, quando quis offert omniã bona præſentia & futura, & omnes actiones præſentes & futuras.
¶Quid ſi non dixit, omnia bona, ſed ſimpliciter dixit, bona præſentia & futura.
¶Quid ſi dicat, offero omnia bona.
¶Quid ſi dixit, quòd offert bona ſimpliciter.
¶Quid ſi dicit, quòd offert omnia bona mobilia & immobilia. Et an, & quando iura & actiones inter mobilia vel immobilia computentur.
¶Quid ſi offert ſimpliciter bona mobilia & immobilia, & non dicit omnia.
¶Quid ſi offert oĩa bona mobilia, quid veniat.
¶ Quid ſi dixit, quòd offert omnia bona immobilia.
¶ Quid ſi offert certa bona ſimpliciter, ſeu ſpecialiter deſignata.
¶Quid ſi dixit, quòd offert omnes res, prẹſentes & futuras.
¶Quid ſi dicat, quòd offert omnes res ſuas.
¶Quid ſi non dicat, quòd offert omnes res, ſed ſimpliciter dicit, offert res ſuas.
¶Quid ſi dicat, offero omnes res mobiles & immobiles.
¶Quid ſi dicat, res mobiles tantùm.
¶Quid ſi dicat, res immobiles tantùm.
¶Quid ſi offert omnia bona, & res futuras.
¶Quid ſi offert omnia iura & actiones, præſentes & futuras.
¶Quid ſi offerat omnia iura & actiones, vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præſentes.
¶Quid ſi offert omnes actiones præſentes.
¶Quid ſi offert omnia iura futura, & actiones futuras.
¶Quid ſi offert perſonam ſuam, & non bona.
¶Quid ſi offert perſonam & bona.

¶ *Libellus nonus.*

¶Qua forma, & quibus ſolennitatibus fieri debeant oblationes.
¶Quo animo fieri debeant oblationes.
¶Vtrùm oblatio poſsit fieri ſimplici verbo.
¶Vtrùm oblatio poſsit fieri abſenti.
¶Vtrùm oblatio facta Eccleſiæ nullo medio interueniente valeat.
¶ Quæ ſolennitates requirantur, ſi oblationes fiant à minoribus.
¶Vtrùm oblatio excedens quingentos aureos, indigeat inſinuatione, & poſito q̃ non indigeat, an ſaltem ſcripturam exigat. Stante ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum in alienatione fienda per aliquem.
¶An requiratur talis cõſenſus in oblatione, quę fieret in piam cauſam.

¶ *Libellus decimus.*

¶Vtrùm valeat oblatio omnium bonorum præſentium & futurorum, ſub quibuſcunque verbis facta: dummodo oblatio comprehendat omnia bona præſentia & futura, & omnia iura præſentia & futura.
¶Quid ſi offert omnes res præſentes & futuras.
¶Vtrùm in tali oblatione veniant omnia bona.
¶Vtrùm valeat oblatio perſonæ facta Eccleſiæ ſeculari, aut hoſpitali, vel alteri pio loco abſque bonis.
¶Vtrùm valeat oblatio perſonæ & bonorum: & de viribus prædictæ oblationis.

¶ *Libellus vndecimus.*

¶ De viribus oblationum prædictarum quoad præiudicium creditorum habentium hypothecam expreſſam, vbi diſtinguitur.
¶Quãdo quis obtulit duntaxat bona ſua ſine ſe.
¶Quando obtulit ſe ſine bonis.
¶Quando obtulit ſe & bona.

¶ *Libellus*

¶ *Libellus duodecimus.*

¶ De viribus oblationum prædictarum quoad creditores ipsorum offerentium solùm habentes tacitam hypothecam in bonis offerentis.

¶ *Libellus decimustertius.*

¶ De viribus oblationum quoad præiudicium creditorum personalium.

¶ *Libellus decimusquartus.*

¶ De effectibus oblationum respectu præiudicij creditorum tunc non existentium: sed qui post perfectam obligationem superuenerunt.

¶ *Libellus decimusquintus.*

¶ De effectibus oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt creditores. Et primò respectu filiorum qui viuunt tempore factæ oblationis. Secundò respectu filiorũ, qui post perfectam oblationem suscepti sunt.

¶ *Libellus decimussextus.*

¶ De effectibus oblationum respectu vtilitatis ipsorum offerentium.

¶ *Libellus decimusseptimus.*

¶ De effectibus oblationũ respectu eorum, pro quibus fierent, & an alijs pro quibus fierent prosint: videlicet, tam pro viuis, quàm etiam pro defunctis: vbi multas & singulares quæstio. inuenies & vtiles.

¶ *Libellus decimusoctauus.*

¶ De effectibus oblationum quantum ad virtutem acquisitiuam.

¶ Cui quærantur oblationes factæ imagini, vel statuæ prophanæ.

¶ Quid si offerens aliquid imagini religiosæ exprimat, cuius contemplatione faciat talem oblationem, seu cui velit eam quæri.

¶ Quid si cõsuetudo disponit, quod oblationes factæ imagini alicuius sancti, quærantur potius vni quàm alteri.

¶ Si est dubium, cui acquirantur dictæ oblationes, quando fiunt imagini vel statuæ, vtsupra, re dubia existente: cui acquiri debent: An domino domus vel parietis, vbi depicta est imago, vel statua affixa: An Ecclesiæ nominis illius sancti: An Ecclesiæ cathedrali: An Episcopo: An Ecclesiæ parochiali.

¶ Cui quærantur oblationes factæ ad altare in capella alicuius Ecclesiæ: An Rectori illius Ecclesiæ, an capellano illius capellæ, vel altari.

¶ *Libellus decimusnonus.*

¶ Quid facere debeant, vel possint recipientes oblationes de ipsis oblationibus.

¶ Vtrùm oblatæ ad vnũ vsum, possint in alium transmutari.

¶ Vtrùm possint transmutari authoritate legati de latere.

¶ Vtrùm voluntate offerentis possit in alium usum fieri commutatio.

¶ Qualiter succurratur contra nõ adimplentem modum adiectum rebus oblatis.

¶ *Libellus vigesimus.*

¶ Quales debent esse qui mittũtur pro oblationibus, & de pœna non mittentium dignos.

¶ Prædictas autem quæstiones cuiuslibet libelli reperies per modum tabulæ in processu præsentis operis, iuxta vnumquemque libellum positas, ad faciliorem tamen cognitionem cõtentorum in præsenti opere supra proximè repetitæ fuerunt, quàm plurimas insuper alias in vnoquoque libello dubitationes, & quæstiones reperies, ac singularia dicta.

LIBELLVS PRIMVS.

¶ *Quid sit oblatio, & de eius diffinitione, seu descriptione.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationum quot species.*
2 *Dictio, oblatio, quid significet.*
3 *Oblatio quæ sit Deo, quotuplex sit, & quot modis fieri possit, & num. seq.*
7 *Oblatio quid sit.*

QVONIAM omnis nostra disputatio circa Oblationum materiam habenda est: instituit in primis tractare, quid sit oblatio, & de ipsius oblationis quiditate ac significato. Est igi
a tur [a] aduertendum, quòd Rayn. in sum. in titu. de parochijs. §. 2. Io. And. in c. quamuis. de deci. dicũt,
1 quòd oblationum tres sunt species. † Prima est alicuius rei donatio, Deo vel Ecclesiæ, inter viuos spõtè facta. Secunda est, alicuius rei donatio Deo vel Ecclesiæ sic causa mortis facta. Tertia est quotidiana & vsualis, quam faciũt fideles ad altare, vel ad manum Sacerdotis. Sed prædictæ descriptiones & diuisiones mihi non placent: ideo illas omittam. Et quamuis Doc. nostri in hac materia parum & fere nihil scribant, & textum admodum pauci reperiantur: tamen ego materiam ipsam latius examinabo.

¶ Primò pro ipsius igitur materiæ fundamento, atque faciliori cognitione præmittẽdum est, quòd oblatio potest propter varias causas fieri, vt ex infrà dicendis clarius apparebit.

2 ¶ † Quid significet verbum, oblatio, stricte sumptum. Et in primis illud sciendum est, quòd oblationis verbum est satis generale: continens quemlibet actum, per quẽ aliquid alicui offertur. descendit ab offero, quare siue Deo, siue Ecclesiæ, siue pio loco, siue Reipub. siue alicui priuato aliquid offeratur, oblatio dicitur, vnde & ad constituendum ali quem in mora, vel ad moram ipsam purgandam, plerunque oblatione vtimur, secundum ea, quæ latius traduntur in l. acceptum. C. de vsur. & ibi per glo. & Barto. & Bald. in l. si creditrici. & l. si constat. eod. titu. & per Bald. in authent. dos data. C. de donat. ante nupt. & latè per Barto. & Docto. in l. stipulatus. ff. de verbor. obliga. verum quamuis verbum hoc ita latè sumptum cõprehendat quid oblatum est: propriè tamẽ & stricto sumpto vocabulo, oblatio respicere videtur, & ad illud solùm referri, quod in cul-

ADDITIO.

a ¶ *Adde quòd oblationum quædam est spiritualis, vt corporis & sanguinis Christi: quædam temporalis, quæ fit ex rebus mundi. c. tribus, in fi. de consecr. dist. 2. Sed sacramentalis, seu spiritualis omnem oblatio. præcedit. c. nihil ea. distin.*

a in cultũ Dei exhibetur. Propriè [a] ergo illud quod Deo seu Ecclesiæ offertur & Sacerdoti, tanquã medio inter Deum & populum, oblatio dicitur, vt legitur de Moyse, Deut. c. 5. & probatur 10. q. 1. c. quia Sacerdotes. & c. Sanctorum. & c. seq. & 16. q. 1. c. ita tuimus. de consecr. dist. 1. c. omnis Christianus.

¶ *Quotupliciter potest fieri oblatio. Et primo de oblatione quæ dicitur Sacrificium. Potest autem fieri talis oblatio Deo multipliciter.*

3 ¶ Primo, † vt aliquid exhibeatur in cultum diuinum in aliquod sacrum, quod inde fieri debeat
b cõstituendum, & talis oblatio ẽt sacrificium [b] dicitur, & ad actum latriæ exteriorem dicitur pertinere, sicut oratio, iuxta illud Psalmi: Dirigatur oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo, iuncta gl. quæ dicit, quòd talia sacrificia videntur offerri Domino in odorem suauitatis. Oblatio igitur modo prædicto est etiam sacrificium, vt habetur Exodi, cap. 29. dum dicitur: Offerens totum arietem incensum super altare, oblatio est Domino, & odor suauissimus. Et idem etiam habetur Leuitici c. 2. & de huiusmodi oblationibus non est intentionis meæ hic tractare, sed aliàs suo loco examinabimus.

¶ *De alia specie oblationis, quæ fit in recognitionem dominici beneficij.*

4 ¶ Secvndo modo † potest fieri oblatio, vt id quod offertur non consumatur in sacrificium: sed ad quandam oblationis speciem, quæ Deo exhibetur cũ quadam professione, vt habetur Deut. c. 26. Et hæ oblationes de fructibus terræ primò percipiuntur, & Deo offeruntur in recognitionem dominici beneficij: quasi aliquis profiteatur se à Deo fructus terræ percipere, & ideo se ad aliquid de huiusmodi Deo exhibendũ, iuxta illud Paralip. 1. c. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi, & de his in ti. de primitijs, latius tractabimus.

¶ *De alia specie oblationis ad sustentationem ministrorum Dei.*

5 ¶ Tertio † modo potest fieri oblatio de necessitate ad sustẽtationem ministrorum Dei, quod ad decimas pertinet. Nam & decimæ dicuntur offerri, iuxta illud Exodi cap. 22. ibi dum dicitur: Decimas & primitias non tardabis offerre Domino. Et de his latius dicemus in ti. de decimis.

¶ *De alia oblationis specie, de qua hic tractatur principaliter.*

6 ¶ Qvarto † modo potest fieri oblatio, vt id qp offertur, non consumatur in sacrificium, vel ad primitias, aut decimas, sed vt integrum maneat diuino cultui deputandum: vel quandoque in vsus ministrorum Ecclesię, vel alicuius pij loci exponendum, & huiusmodi oblatio non potest appellari sacrificium: quia ad ipsam quis non necessitatur, sicut ad sacrificium, quod fit in protestationem, seu recognitionem diuinæ subiectionis: nec est, aut appellari potest primitia: nec ad decimas ad quas quis videtur necessitari. Nam huiusmodi oblatio, secundum
c ipsius rationem hoc habet, qp voluntariè [c] fit, iuxta Exo. cap. 25. Ab homine qui offert vltroneus eas, scilicet oblationes accipietis. Potest tamen contingere, quòd aliqui ad oblationes teneantur varijs ex causis, vt inf. subijciam in libello 3. Ad huiusmodi igitur oblationes tractatus noster satis poterit adaptari. Nam quæ dicemus de oblationibus voluntarijs factis prædicto religiosissimo ac pijssimo cœnobio, seu hospitali sacratissimæ Virginis Mariæ de la Scala, de Sena, & cæteris pijs locis: satis commodè accommodari possunt ad prædictas oblationes, quę Ecclesijs, seu Sacerdotibus fierẽt, sub formis & modis, de quibus latius tractabimus circa hospitalia & cætera pia loca.

¶ *De quibus oblationibus hic tractatur.*

¶ Est igitur intentionis nostræ tractare, non de oblationibus quæ fiunt in sacrificium, seu quæ fiunt vt diuino cultui perpetuo permaneant, seu de primitijs vel decimis: nec etiã de oblationibus quę mortis causa fiunt: quia de illis congruis locis tractabimus. Et hoc nisi in quantum præsens materia posset ad illas adaptari. Nec est etiã intentionis nostrę tractare, nisi incidenter, de oblatione quotidiana & vsuali, quam quotidie faciunt fideles ad altare, vel ad manus Sacerdotum, sed de oblationibus quæ fiunt Ecclesiæ, hospitali, vel alij pio loco, propter vsum & sustentationem Ecclesię, vel pij loci, & ministrorum, aut aliorum similium ipsius Ecclesiæ vel pij loci. posito qp ipsius Ecclesiæ, loci pij, vel ministrorum nulla daretur necessitas vel indigentia.

7 ¶ † Et hoc modo oblatio, iudicio meo, ita describi potest, videlicet, quòd est translatio sui ipsius, vel donatio alicuius rei alicui Ecclesiæ, vel pio loco sponte ad ipsius Ecclesiæ, vel pij loci vtilitatem celebratam. Et est notandum quod verba illa, translatio vel donatio, ponuntur vt genus: quia vt varijs locis explicauimus, omnis bona diffinitio constare debet ex genere & differentijs, & illud verbum, translatio, respicit personam: quia quis quandoque nõ solùm offert res, sed ẽt personam, vt inf. subijciam. Nec potest quis propriè donare se: quia quis nõ habet sui ipsius dominium, vt l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. licet possit profiteri aliquam regulam approbatam, & abdicare à se velle & nolle. 12. q. 1. c. non dicatis, & promittere tria substantialia regulæ, scilicet paupertatem, castitatem, & obedientiam. Aut etiam profiteri certam regulam & certum modum ad aliquos pios, & religiosos actus. Deinde subdit, sui ipsius. Nam & quis potest seipsum offerre, etiam non profitendo tria substantialia regulæ, sed certi modi viuendi regulam & formam assumendo.

d ¶ Deinde sequitur verbum, Donatio, [d] quod ponitur in dicta descriptione, vt dixi: quia omnis donatio est doni donatio, vt in l. Senatus. §. donatio. ff. de

ADDITIONES.

a ¶ *Adde tex. in c. causam. & in c. cum inter. extra de verbo. sign. vbi probatur, quòd nomine oblationum comprehenditur quicquid, datur Ecclesiæ, mobile vel immobile, in Ecclesia vel extra. Adde Innocen. in c. cum inter. extra, de verb. sign.*

b ¶ *Quomodo conueniant oblatio & sacrificium, & qualiter differant, vide S. Tho. 2. 2. q. 86. art. 1.*

c ¶ *Facit, quòd oblationes discordantium Deus non recipit. c. oblationes. c. neque ad Caym. in 90. dist. neque etiam Ecclesia, vt ibi dicitur.*

d ¶ *Quòd oblatio non sit donatio, faciunt not. per Innocen. in cap. quod à te. de cler. coniug. sed vide Ange. in q. per eum disputata, quæ incipit, in refulgenti delitiarum.*

ff.de donatio. causa mort. Sed illa oblatio est doni donatio, ergo, &c. Deinde subiungit, Alius rei. quod nomen generale est, vt rem quamlibet significet, mobilem, &c. vt in l. 1. ff. si cert. peta. & in l. rei. ff. de verborum signific. Deinde subiunguntur illa verba, Alicui Ecclesiæ vel pio loco, ad differẽtiam donationis, quæ alteri fieret: quæ retinet proprium & simplex nomen donationis. Istam veram donationem: quia fit Ecclesiæ vel pio loco, propter pium vsum appellare libet oblationem: propter vsitatum verbum vulgare, maximè Senensium. Posset etiam vt arbitror, ita describi, quòd est actus exterior religionis, per quem fit translatio suiipsius, vel donatio alicuius rei alicui Ecclesiæ vel pio loco, spõte ad ipsius Ecclesiæ, vel pij loci vtilitatem celebratus. verbum autẽ, actus, ponitur vt genus: verbum verò, exterior religionis, ponitur ad differentiam in
c teriorum. Et per ea, quæ dicit Beatus Thomas, secunda secundæ, quæst. 81. & 82. in prin. iuncta q. 86. Cætera verò verba declaranda sunt vt supra. Verùm, quia huiusmodi oblationes quandoque etiam fiunt propter necessitatem ipsius Ecclesiæ, vel pij loci, seu eorum qui stant in Ecclesia vel loco pio: aut illorum ad ipsam Ecclesiam vel locum pium recurrentium, prout propriè contingit in hospitali, xenodochio, & orphanotrophio nostro. Et tales oblationes, eleemosynarum naturam sapiunt: cum ad illas ex misericordia quis moueatur. Eleemosyna enim à Græco sumpta vocabulo, misericordiam, vel Dei mandatum ad charitatem exercendam significat, vt latius dixi de verbor. signif. cap. eleemosyna. Et secundum quod huiusmodi oblationes propter hanc indulgentiam, & necessitatem fiunt, iudicio meo, possunt ita describi. Quòd oblatio est actus charitatis, per quem quis transferendo se aut sua: aut se & sua, vel sua sine misericordia motus, sponte donat Ecclesiæ vel alicui pio loco. Et est aduertendum, quòd verbum, actus, ponitur in dicta descriptione, vt genus: Reliqua vero verba, quæ ponuntur in dicta descriptione, ponuntur ad differen
a tiam aliorum actuum, vnde verbum, charitatis,[a] ponitur ad differentiam liberalitatis, ad quam quis donando principaliter intendit, & non ad subueniendum indigenti. Nam actus exteriores alicuius virtutis, qui possunt attribui electiuè vni & alteri virtuti, illi virtuti attribuũtur, ad quam pertinet id quod est principale motiuum ad agendum huiusmodi actus: nam in his moralibus actibus, prius ad intentionem agentis recurrendum est. Et hinc est, quod quotidie dicimus, quòd voluntas & propositum distinguunt maleficia, vt in c. cum voluntate. de sent. excom. & in l. diuus. ff. de sicarijs. & in l. qui iniuriæ. & in l. item apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniur. & not. in c. 2. de sacrileg. cum simil. Si ergo distinguunt vitia: ergo & virtutes. Cum itaque talis oblatio fiat principaliter in casu prædicto, ad sub ueniendum necessitatem patienti: meritò videtur sapere eleemosynã, secundum ea, quę tradit Beatus Thomas, 2. 2. q. 32. art. 1. Sed eleemosyna, & sic oblatio, quę fit necessitatem patienti vt illi subueniatur:
b est actus charitatis[b] exterior, iuxta illud Ioan. c. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? quasi dicat, non põt manere. Si verò talis oblatio fieret principaliter animo satisfaciẽdi obligationi, ad quã quis teneretur: fortè pro restitutione alicuius incerti, vel malè ablati, aut pro redimendo voto cõmutato, aut quid simile: tunc non esset actus charitatis, sed satisfactionis, iuxta illud Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime. iũcta reg. Nõ dimittitur peccatum, nisi. de re. iu. lib. 6. & iuxta illud, Vota tua Dño redde. & talis satisfactio est potius actus iustitiæ quàm charitatis, vt patet ex diffinitione iuris. Si verò talis oblatio fieret, non vt subueniretur indigẽtis necessitati, nec vt satisfieret debito, sed solum vt sacrificium & holocaustum fieret Deo: tunc talis actus esset actus latrię, iuxta illud ad Hebræos c. vlt. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. Et talis potest
c dici actus latriæ,[c] intelligendo tamen secundum qp superius intellexi. Si verò offerẽs solùm intenderet exercere liberalitatem, & nõ subuenire Ecclesiæ vel loco pio, aut misericordiam exercere: non est dubium, qp talis erit actus liberalitatis, & esset simplex donatio, vt superius dixi. Verba autem illa, quæ sequuntur: Per quem quis transfert se aut sua &c. partim ponuntur ad denotandum effectus huiusmodi oblationũ, & partim ad differentiam aliorũ actuum. & ideo dicit, transfert: quia potest quis propter talem causam offerre se, vt personaliter insistat seruiẽdo, & prouidendo necessitatibus ipsius loci & pauperum infirmorum, expositorum, & senum, ac similium, vt inferius apparebit. Verba autem illa quę sequuntur, Aut sua, aut se & sua, aut sua sine se, ponuntur ad denotandum varios modos, quibus possunt fieri huiusmodi oblationes, sicut latius dicam inf. eo. art. 7. Verbum autem illud, Misericordia motus, similiter ponitur ad differẽtiam simplicis & propriæ oblationis, & ad differentiam simplicis & propriæ donationis, quæ solùm fit ad finem exercendæ liberalitatis. in l. ita se. ff. de donatio. Ideo autem dixi, Spontè donat Ecclesiæ &c. vt differat ab ea donatione, quæ fieret ob aliquam necessitatem præmi buli contractus: vel propter aliquam remunerationem, quæ diceretur vel donatio, sub modo ob causam: vel contractus innominatus, &c.

¶ *Descriptio oblationis, quæ fit ob aliquam causam.*

¶ Insvper quia oblationes quandoque fiunt, vt statim dicam, propter aliquam causam, vt aliquid offerenti

ADDITIONES.

a ¶ *Quid sit charitas, & quamplura de charitate, vide S. Thomam, 2. 2. q. 24. & 25. & an sit potior misericordia, 2. 2. q. 30. ar. 4. vide eundem. 2. dist. 38. ar. 2. vide glo. in Cle. 1. de sum. Tri. in glo. pe. tex. in cap. potest. §. charitas. de pœn. dist. 2.*

b ¶ *Vnde faciens eleemosynam non ex charitate, sed vt remoueat à se importunam petitionem, peccat venialiter. glo. est sing. in c. duæ sunt eleemosynæ. 45. dist. & an dare eleemosynam sit opus charitatis. Adde Car. in c. inter opera. de sponsalibus.*

c ¶ *Quid sit latria, vide glo. & Arch. in c. venerabiles imagines. de consecra. dist. 3. vbi etiam quid sit dulia. Lap. in c. si canonici. de offi. ordi. lib. 6. S. Thom. 2. 2. q. 8. artic. 1. & in 3. dist. 9. artic. 1.*

offerenti detur, vel fiat, de quibus intẽdo etiam tractare in quantum pertinet ad cognitionem, qualiter locus pius, cui fit talis oblatio, remaneat obligatus tali offerenti & creditoribus suis, & sic de ipsius oblationis viribus quoad istos effectus. Ideo talem oblationem sic arbitror describi posse, videlicet, qp est suiipsius translatio, aut alicuius rei ob causam facta donatio. Quare autem ita describatur, satis colligi potest per verba superius dicta.

LIBELLVS II.

¶ *Ponitur diuisio oblationum.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationum species quæ sint, & quot.*

Secvndo loco principali videndum est, quot sunt oblationũ species. Circa quod facilis potest colligi decisio ex his quæ su
1 perius dicta sunt in præced. articu. † Quoniam alia pertinet ad actum latriæ, & ad sacrificandum: quædam oblatio ad diuinum cultum pertinet in recognitionem diuinæ subiectionis. Quædam ad Ecclesiæ vel alicuius pij loci expediẽtiam. Quædam quotidiana & vsualis ad altare, vel ad manũ sacerdotis. Quædam quæ sapit eleemosynam, & propter charitatem & misericordiam fit. Quædam quæ fit ob causam, vt aliquid recipiatur. Quædam quæ fit inter viuos. Quædam quæ fit propter mortem, & mortis causa. Possent etiam prædicta & alijs modis subdistingui, quos omitto. De ipsis enim latius ex infra dicendis apparebit. Et hæc sufficiant quoad secundum princ. artic.

LIBELLVS III.

¶ *Vtrum ad oblationes homines necessitentur, & ad quas.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes, an sint de præcepto.*
2 *Oblationes ad actum exteriorem latriæ pertinentes, an sint de præcepto.*
3 *Oblationes primitiarum, an sint de præcepto.*
4 *Oblationes decimarum, an sint necessariæ.*
5 *Oblationes quæ fiunt ad altare, an sint necessariæ.*
6 *Oblationes charitatiuæ, an sint necessariæ.*
7 *Oblationes ad vsum Ecclesię, an sint necessario dandę.*

Tertio principali libello videndum est,
1 vtrum † ad obligationes quis necessitetur & sic, vtrum sint in præcepto? Sol. Ray. & Host. dicunt primam, de qua dixi sup. in prin. voluntariam esse: quia cum data est Deo, non quæri mus amplius de secũda specie, quam ibi posuimus, non est dubium, secũdum eos, qp est debita, per no. 22. q. 2. c. nulli. & c. qui transtulerit. & 13. q. 2. c. oblationes. & duob. seq. Ego vero pro clariori istius art. doctrina prosequar infrascriptas quæst.

¶ Prima, de oblationibus, quæ fiunt ad exteriorem actum latriæ.

¶ Secunda, de oblationib. primitiarũ remissiuè.

¶ Tertia, de oblationibus decimarum breuiter & remissiuè.

¶ Quarta, de oblationibus, quæ fiunt ad altare.

¶ Quinta, de oblationibus, prout sunt actus charitatis & misericordiæ.

¶ Sexta, de oblationibus quæ fiũt propter vsum & sustentationem Ecclesiæ, vel alicuius pij loci, vel ministrorum, vel aliarum personarum: non tamen in extrema necessitate constitutarum.

¶ *De oblationibus, quæ pertinent ad exteriorem actum latriæ.*

2 Primo, iuxta præmissum ordinem quæro † de oblationibus, quæ pertinent ad exteriorem actum latriæ, & quæ fiunt in protectionem, seu recognitionem diuinæ potentiæ, & ista sunt sub præcepto, & ad eas omnes tenentur: licet aliter tenerentur, qui erãt sub lege veteri, & aliter qui sunt sub lege noua & aliter qui non sunt sub lege, vt dicit B. Tho. 2. 2. q. 85. art. 4. Nam in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes, semper huiusmodi oblationes ad sacrificium in obseruantia fuere. Est autem apud omnes, & videtur naturale esse, 1. dist. c. ius naturale. ergo cum talis oblatio videatur de iure naturali: per consequens videtur esse necessaria, per ea, quæ no. de iure natu. gen. & ciui. §. fi. Et ex his potest intelligi tex. 32. dist. c. præter. & 16. q. 1. c. statuimus. facit c. quamuis. de dec.

3 ¶ Secundo † quæro[a] de oblationibus primitia-
a rum? ¶ Sol. Dic, quòd ad illas videtur quis obligatus, sicut ad decimas, de deci. c. quamuis. & 16. q. 1. decimæ. & Exo. c. 22. Decimas & primitias non tardabis offerre domino.

4 ¶ Tertio quæro † de oblationibus decimarum, an quis ad illas necessitetur? ¶ Sol. Dic quod tales similiter sunt in præcepto, vt dictis iuribus, & suis in locis latius dicemus.

b ¶ Quarto[b] de † oblationibus quæ fiunt ad alta
5 re, vtrum ad illas homines necessitentur? Sol. Dic, quod ad tales omnis Christianus videtur necessitari, quoniam Dominus per Moysen dixit, Exo. 23. Deuter. c. 16. Ecclesiastes 20. non apparebis in conspectu meo vacuus, & in coll. sanctorum, & est tex. de consec. distin. 1. c. omnis c. tamen ibi intelligitur illud esse consilij: nisi sacerdos sit pauper, de quo ibi latè per Archi. & per Host. in summa in titu. de
c Paroch. §. secundo, ver. 3. sed[c] B. Thom. dicit, qp ille tex. potest intelligi de oblatione interiori. facit 14. quæst.

ADDITIONES.

a ¶ *Vide per Innoc. & Doct. in c. 1. de deci. est bona glo. 13. q. 1. c. 1. §. sed ita. vide S. Tho. 2. 2. q. 86. art. 4.*

b ¶ *Vide etiam Inno. & Io. Andr. in rubr. de proc. Car. Flo. in rub. de deci. Doct. in c. quamuis, eo. ti.*

c ¶ *Vide S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. Car. in c. inter opera. de spon. adde, quòd maximè tenentur ad eleemosynam Episc. & cle. c. quia tua. 12. q. 1. Item pauper potest denunciare Ecclesiæ, & compellere ad faciendum eleemosynam. glo. in c. sicut hi. 47. dist. quia bona Ecclesiarum sunt alimenta pauperum. c. aurum. 12. quæst. 2. & c. gloria Episcopi. sed faciens coactè, perdit meritum. 23. quæst. 6. & quæ requirantur ad hoc, vt valeat eleemosyna, vide in c. non satis. in c. singulis. 86. dist.*

quæſt. 5. cap. ſi quid inueniſti. text. iuncta gl. 3. q. 7. c. in grauibus. cum ſim. vel de oblatione bonorum operum, vel quod eſt conſilij, non præcepti, quod tamen intelligatur, niſi Sacerdos eſſet in neceſsitate, vel ſecundum aliquos eſt conſilij alijs diebus, quàm feſtiuis ſeu ſolennibus, ſed feſtiuis & ſolennibus eſt neceſsitatis, ſecundum eos, quod etiam tenet Lapus allega. 58. Et eſt notandum, quòd tales oblationes poſſunt fieri accedendo ad altare, ſecundum Dom. meum, in cap. 1. de vita & honeſt. cler. quod mihi placet: quamuis Ioan. de Ligna. teneat contrarium.

6 ¶ Quinto quæro † de oblationibus, prout ſunt actus charitatis & miſericordiæ, per quas ſubeniturindigentium neceſsitatibus, quæ pro priori vocabulo, Eleemoſynæ appellantur, vt diximus libro primo. ¶ Sol. Dic, quòd ad tales oblationes ſeu largitiones, data ſuperfluitate ex parte dantis, non ſolùm reſpectu ſuiipſius, ſed etiã aliorum, quorum curã gerit, & extrema neceſsitate ex parte recipientis, tales oblationes ſeu largitiones ſunt in præcepto. & ita intelligitur illud Ambro. in lib. de offi. & tran ſumptiuè, 86. diſt. c. paſce. nam dicitur ibi: Paſce ſame morientem: quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paueris, fame occidiſti. vnde põdero verbum, paſce, quod eſt imperatiui modi. & deinde quòd talis dicitur occidere, cui concord. de libe. agnoſc. l. necare. verum inter præcepta Decalogi eſt, Non occides: ergo talis oblatio ſeu largitio, videtur eſſe ſub præcepto, quod etiam patet: quia aliqui propter talium omiſsionem, puniuntur pœna æterna, vt habetur Matthæi, c. 25. Item quia dilectio proximi eſt inter præceptum Decalogi, Dilige proximum tuum ſicut teipſum, de pœn. diſt. 1. c. proximos. & ad dilectionem proximi pertinet, vt non ſolum velimus illi bonum, ſed etiam operemur, iuxta illud: Non diligamus verbo, nec lingua, ſed opere & veritate.

7 ¶ Sexto quæro † de oblationibus, quæ fiunt propter vſum & ſuſtentationem Eccleſiæ, vel alicuius pij loci, vel miniſtrorum, vel aliarum perſonarum: non tamen in extrema neceſsitate conſtitutarum, & ad iſtas nemo compellitur, ſed ab hominibus qui vltranei offerunt, recipiuntur, vt dixi ſupra. §. 1. Eſt tamen aduertendum, quòd hoc regulare eſt: poteſt tamen, vt dixit Beatus Thomas, & ſequitur Ioan. Andr. in Rubr. de paroch. contingere, q̃ aliquis ad oblationes teneatur duplici ratione. Primò quidem ex præcedenti conuentione: ſicut cum alicui cõceditur aliquis fundus Eccleſiæ, vt certis temporibus certas faciat oblationes: hoc tamen naturam cenſus vel emphyteuſis habere videtur, ſecundum formam & qualitatem cõceſsionis, ſecundum ea quæ latius diximus in titu. de emphyteu. & in titu. de cenſi. Secundo modo propter præcedentem deputationem, ſiue promiſsionem inter viuos: vel ab aliquo teſtatore factam de aliqua re mobili, vel immobili offerenda. Tertio modo, propter Eccleſiæ neceſsitatem: puta, ſi miniſtri Eccleſiæ non haberent vnde ſuſtentarentur: ſed hoc data extrema neceſsitate ad eleemoſynam pertinere videtur, vt ſuperius dixi. Quarto propter conſuetudinem. tenẽtur enim fideles in aliquibus ſolennitatibus ad aliquas oblationes conſuetas.

¶ In his tamen vltimis duobus caſibus, remanet obligatio quodammodo voluntaria, ſcilicet quantum ad quantitatem vel ſpeciem rei oblatæ. volunt tamen præfati Docto. quòd in caſibus prædictis, parochiani nõ debent compellere per ſuſpenſionem officij vel Sacramentorum: ſed implorare officium Epiſcopi, vel alterius ſuperioris qui eos ad eas compellant, vt dicto cap. ad Apoſtolicam. Et prædicta etiam ſenſit Gof. in ſumma in titu. de parochi. aduerte: quia licet ex actibus meræ facultatis non inducatur conſuetudo, vt tractatur in l. 1. & 2. C. quę ſit lon. conſue. maximè per Cyn. in l. ſi certis annis. C. de pact. de quo latius dixi in tracta. de conſuet.

a tamen fauore [a] Eccleſiæ inducitur conſuetudo, & obligatur quis ex tali conſuetudine, & ita poteſt intelligi cap. ad Apoſtolicam. de ſymo. dixi in cap. ſuam. eod. titu. facit cap. ex parte, de cenſi. & idem dicendum arbitror quò ad hoſpitalia, & alia pia loca: quoniam talia loca gaudent priuilegijs, quibus Eccleſiæ, cap. accedentibus. de priuileg. & ibi not. Ioan. Andr. in cap. 2. de reſtitu. in integr. Bald. in l. omnia. C. de Epiſco. & cleri. & in authen. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanc. eccleſ. dixi in cap. conqueſti. de ſenten. excommun. Et hoc videtur procedere etiam ſi ad illud dandum ſeu offerendum non poteſt procedere titulus, vel pactum, vt in oblatione pecunię pro exequijs, vel benedictionibus nubentium, aut ſimilibus caſibus, vt d. c. ad Apoſtolicam. de ſymo. dixi in d. c. ſuam. eod. titu. quod eſt valde ſingulare, & accipe illud ſingulare, quando oblatio fieret ad alimenta præſtanda, vel ad aliam piam cauſam ſeu refectionem viarum, vel pontium. nam ſi talis oblatio fieret nedum longo, ſeu longiſſimo tempore, & ex conſuetudine communi: ſed etiam per triennium, & ex voluntate minus ſolenni: neceſsitaretur quis ad illam faciendam. no. Glo. & Docto. in d. l. ſi certis annis, per l. 1. C. de fideic. & contingit hoc propter duplicem fauorem, ſcilicet alimentorum, vel alterius piæ cauſæ & teſtamenti.

b Sume [b] etiam aliud ſingulare in hac materia: quia ſi ciuitas eſt ſolita aliquid offerre alicui Eccleſ. non poteſt per ſtatutum ſuum illud mutare. ita ſingulariter concludit Barto. in l. priuilegia. C. de ſacroſan. eccleſ. & Dom. meus Abbas Siculus in c. abolendæ. de ſepul.

ADDITIONES.

a ¶ *Adde Io. Fab. in §. pauonum. Inſt. de actio. vbi ponit q. nunquid parochianus poſsit cogere illos de parochia dare cereum, quando ſoliti fuerant dare. allegat Inno. in d. c. ad apoſtolicam.*

b ¶ *Vide Alexan. in l. non amplius. in §. 1. ff. de leg. 1. Doct. in c. fin. de reb. eccle. non alien.*

LIBELLVS IIII.

¶ *A quibus oblationes recipi poſſunt.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes à quibus recipi poſſint.*
2 *Oblationes, an proſint exiſtẽtibus in peccato mortali.*
3 *Oblationes, an ſint à minoribus recipiendæ.*

QVARTO

1 QVARTO principali loco tractandum eſt, † à quibus oblationes recipi poſſunt: & ſic, vtrum ab hominibus indifferenter recipi poſsint. ¶ Sol. Hug. 99. diſt. c. oblationes. voluit q̃ nullus manifeſtus peccator admittitur ad oblationem, niſi in caſibus à iure expreſsis, & quod illud quod dicitur in d. c. oblationes. ponatur exẽpli gratia. Et ſimiliter dicendum ſit de alijs caſibus, qui reperiuntur in iure, ſcilicet quòd ponantur exempli cauſa. ſed Glo. ibi tenet contrarium: quia cum hæc ſit pœna, non debet extẽdi, niſi quatenus reperitur expreſſum: nam ſpecialiter de quibuſdam perſonis reperitur prohibitum, vt ibi. ergo in alijs ſtat regula. videamus ergo caſus expreſſos. Primò ponitur in d. c. oblationes. & Glo. etiam numerat ibi alios caſus. vnde ſecundus caſus eſt in opprimente pauperem. Tertius, in ſacrilego. & de his duobus. 12. q. 2. c. de viro. Quartus, de eo qui extraxit ſeruum ad Eccleſiam fugientem. 17. q. 4. c. miror. Quintus, in raptore, cap. ſuper, eodem de rapto. Sextus, in vſurario manifeſto. de vſur. c. in omnibus. Septimus, in excõ

a municato, [a] vt ibi no. de quo tamẽ dicendum vt latius dixi in tract. de ſent. exc. 19. prin. art. 2. q. princ. & dubio 22. vbi etiã tetigi, quare poſsint recipi ab eis eleemoſynæ, & non oblationes. de quo etiã per Inno. & Docto. in c. cum voluntate. de ſent. excom.

b Octauus, [b] in meretrice, ſecundum Glo. in d. c. oblationes. quãuis de ea poſsit fieri eleemoſyna. & ſubdit illa Glo. q̃ quandoque pœnitentes prohibentur oblationes facere. de conſecr. diſt. 4. c. eos. ſed tu aduerte: quia pro prima opin. Hug. videtur optimus tex. 13. q. 5. c. 2. vbi tex. dicit, Imo de impio oblatio eſt maculata: dona iniquorum non probat altiſsimus: nec reſpicit oblationes iniquorum. ergo cum tex. ille indiſtinctè loquatur, videtur cõcludendum q̃ à nullo exiſtente in mortali peccato publico ſint

c recipiendæ oblationes. [c] ego in hoc art. arbitror aliter diſtinguendum, q̃ aut is qui vult offerre non ſolùm eſt in peccato manifeſto: ſed etiam id quod vult offerre eſt illicitè acquiſitum. & hoc caſu, an ab eo prohibeatur recipi oblatio ratione rei oblatæ, dicam ſtatim in 5. prin. art. aut reſpectu rei quæ offertur, nulla eſt dubitatio quo minus ſit iuſtè & legitimè acquiſita, ſed ſolùm remanet quæſtio reſpectu perſonæ ipſius offerentis. & hoc caſu, arbitror dicendum q̃ aut loquimur de oblatione quæ fit ad actũ latriæ exteriorem, & ſic ad ſacrificium, & iſta nullo modo facienda eſt, nedum à manifeſto peccatore, ſed nec ab occulto: quia ſicut ſacrificium eſt puriſsimum, ita ſacrificans debet eſſe omnino mundus. & quamuis ſacrificium non maculetur: tamen ſacrificans peccat, ex quo nõ accedit ad ſacrificium mundus, vt tenetur. aut loquimur de alijs oblationibus quæ fiunt, vel in recognitionem Dominici beneficij, vel Dominici dominij: aut ad quas aliquo modo quis neceſsitatur, ſecundum ea quæ diximus ſupra in 3. princ. libello. & profectò nõ video cauſam quare peccator etiam manifeſtus ad iſtas non teneatur. nam cum ad iſtas tales oblationes neceſsitetur, vt diximus in 3. prin. art. non debet quis à tali onere liberari propter propriam culpam, ne de malitia ſua cõmodum reportet, vt in c. ſedes. & c. ſi. de reſcr. & melius ad propoſitũ, c. intelleximus. de iudi. quis enim dicit q̃ manifeſtus homicida, aut cõcubinarius non teneatur ad primitias, ſeu oblationes, tales ad quas aliàs de iure neceſsitatur, & ad quas quis de iure teneretur, & quas recipiens quodammodo ſuum recipere videtur? Certè nullus, iudicio meo, dummodo illas faciat de licitè acquiſitis. nec enim hoc reperio prohibitũ, nec aliqua ratio ſuadet. vnde qñcunque Eccleſia ſuũ recipit, videtur facere poſſe: quamuis id recipiat à manifeſto peccatore. facit quod no. Glo. in fi. in c. tranſmiſſa. de dec. exemplum in primitijs, decimis, & cæteris oblationibus quæ fiunt occaſione neceſsitatis Eccleſię, ſeu miniſtrorum in extrema neceſsitate cõſtitutorum. Sed ſi loqueremur de oblationibus quæ fiunt ad altare, vel ad manum ſacerdotis, vel Deo, vel Eccleſiæ, quas recipiendo Eccleſia non videtur ſuum recipere, prout ſunt voluntariæ oblationes: vel ẽt ſi neceſſariæ ſint, vt in oblationib. ad altare diebus feſtiuis, ſecundum aliquos, vt ſuperius dixi in 3. prin. art. tales non videntur recipiẽdæ à publicis & manifeſtis peccatoribus: cum tales oblationes fiant in publico, nec Eccleſia videtur illius peccatum publicè probare. Sed ſi in occulto fierent ad gratiam facilius recuperãdam, propter neceſsitatem, fortè dici poſſet ſatis permiſſum fore, propter ceſſantem cauſam: quia non fiunt in publico. arg. c. cum ceſſante. de appel. vel poſſemus fortè diſtinguere, q̃ aut eſt tale delictum, vel tale peccatum, vel cauſa, propter quod, vel quam talis peccator eſt extra Eccleſiam. Et hoc caſu, Eccleſia indubitanter non debet recipere ab eo oblationes, quas Deo vel Eccleſiæ faceret, & non ab excõicatis, vel ſimilibus non ſunt recipiendæ. & ita poteſt intelligi c. miror. 17. q. 4. & c. de viro. 12. q. 2. Si propter talia ẽt manifeſta peccata non ſunt excluſi ab Eccleſia, dicerem q̃ regulariter à talibus oblationes ſunt recipiendæ: niſi aliquo iure ſpecialiter reperirentur prohibiti, & ita procedunt iura contraria, & hęc procedunt in oblationibus propriè ſumptis: quæ fiunt Deo, vel Eccleſiæ, & quas recipiendo Eccle-

d ſia non dicitur ſuum recipere. in [d] alijs verò oblationibus

ADDITIONES.

a ¶ *Adde hoc idem voluiſſe Io. de Ana. in c. quia in omnibus. in 13. col. de vſur.*

b ¶ *Adde S. Tho. 2. 2. q. 86. ar. 2. do. Ant. de But. poſt Innoc. & Abb. in c. examinata. de deci. limita etiam hoc dictũ, vt ſolum procedat in meretrice publica, ſecus in non publica: puta, amaſia: quia talis tenetur erogare inter pauperes, q̃ habuit & extorſit quæſtu luxuriæ. ita Cy. in l. cum te. C. de cond. ob turp. cauſam.*

c ¶ *Hæc diſt. eſt de mente Inno. & poſt eum Abbat. in c. ex tranſmiſſa. de deci. ſed ſecundum hanc, reſtringuntur eorum dicta: quæ tamen generaliter intelligit. & contrarium huius quod hic dicitur, tenuit do. Troilus Maluicius in tract. ſuo oblationum, in 2. dubio, in 2. col.*

d ¶ *Generaliter videtur dicendum, quòd qui in neceſſitate poſiti ſunt poſſint à quocũque recipere oblationes, ſecundum Abb. in c. cũ voluntate, de ſent. exc. licet glo. ibi intelligat ſolum habere locũ in prædicatorib. poſitis in neceſsitate. nã tempore neceſsitatis, omnia debẽt eſſe cõia. §. 1. 42. di. c. ſicut, vbi no. 47. diſt. c. ſi quis per neceſſitatẽ. de fur. vnde tex. in c. quoniã multos. 11. q. 3. in-*

diſt. vult, quòd tempore neceſſitatis ab excõicatis poſſint recipi neceſſaria. ergo opi. Ab. videtur probabilior.

tionibus non proprijs, quæ fierent loco pio vel hoſpitali, per quas neceſsitatibus pauperum ſubueniẽdum eſt, arbitror ꝙ recipi poſsint à quibuſcunque, etiam notorijs peccatoribus, dummodo de proprio fierent, ſecundum quod dicam in ſeq. art. ſicut eleemoſynæ: quia tales oblationes inſtar eleemoſynarum habent, probatur 86. diſt. c. non ſatis. de ſenten. excommu. c. cum voluntate. 26. diſtin. c. deinde. niſi tales eſſent excommunicati excõmunicatione maiori, à quibus non ſunt recipiendæ, niſi in caſu neceſsitatis: quamuis etiam neceſsitas nõ ſit ita extrema, vt latè dixi in tractatu excommunicationis. 19. prin. art. 2. q. prin. 22. dubio.

¶ *Vtrum oblationes factæ ab exiſtentibus in peccato mortali proſint eis.*

2 ¶ Sed circa † prædicta quæritur, vtrum oblationes factæ ab exiſtentibus in peccato mortali, proſint eis. ¶ Sol. Dicendum eſt, vt latius declarabitur inf. libello 17.

¶ *Vtrum à minoribus recipiendæ ſint oblationes.*

3 ¶ Item † quæritur, vtrum à minoribus recipiendæ ſint oblationes. ¶ Sol. Dicẽdum arbitror ꝙ ſic, maximè ſi ſint puberes, nec ſit eis interdicta adminiſtratio. quod tamen quãdo ſit, & in quibus oblationibus procedat, & qualiter fieri debeat, latius dicetur inf. in 9. lib. princ.

LIBELLVS V.

¶ *Pro quibus oblationes fieri poſſint, & ad quorum ſuffragium.*

QVINTO principali loco videndum eſt, pro quibus oblationes fieri poſsint, & ad quorum ſuffragium. ¶ Sol. Dicendum arbitror, quòd poſſunt fieri tam pro viuis quàm pro defunctis, & tam pro nobis ipſis offerentibus, quàm pro alijs: ſiue fiant ex voluntate, nulla præcedente obligatione: ſiue fiant ex neceſsitate alicuius precedentis obligationis. l. ſolutionem. ff. de ſol. & Inſti. qui. mo. tol. obl. in prin. Et adde quæ dicuntur, inf. eo. tit. libello 18. vbi videbimus, an poſsint fieri pro defunctis, beatis, an damnatis, an ſolummodo pro his qui ſunt in purgatorio.

LIBELLVS VI.

¶ *De quibus rebus poſſint fieri oblationes.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes, an de omnibus rebus poſſint fieri.*

1 SEXTO principali loco videndum eſt, † vtrũ de omnibus rebus poſsint fieri oblationes. ¶ Sol. Dic quòd aut nos loquimur de ea ſpecie oblationis quæ fit ad aliquod ſacrum, de qua diximus ſupra in prin. Et dicendum eſt, quòd non de omnibus rebus ſunt fiendæ: ſed de proprijs & mundis: quia ſi hoc exigitur in oblationibus, quæ non in cultum diuinum ad aliquod ſacrum fiunt, vt ſtatim dicã: multo fortius exigitur in prædictis oblationibus. ſacrificia enim debent eſſe immaculata. vnde dicitur Malachiæ, ſi offeretis cæcũ, claudum, vel languidum ad imolandum, nonne malum eſt? Quaſi diceret, certè malum eſt. vnde redditur illicita talis oblatio reſpectu eius, ad quod offertur, ſcilicet ad ſacrificium. Et idem ſi fieret oblatio ex contemptu. nam & propter hanc cauſam redderetur illicita. vnde ibidem ſubditur: non polluiſtis nomen meum in eo quod dicitis, menſa Domini contaminata eſt: quòd ſupponitur, contemptibile eſt, & non ſolùm prædictis duabus cauſis oblatio redditur illicita, ſi claudum, vel quid ſimile offertur: ſed etiam ratione præcedentis voti, propter quod obligatur homo vt integrum reddat quod vouit: vnde ibidem ſubdit: maledictus homo qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciẽs imolat Domino debile. aut loquimur de oblationib. quæ vel primitiæ vel decimæ appellantur: & iſtæ de quibus rebus fieri debeant, tradit Io. And. in Rub. de deci. & primi. & per Hoſt. & alios ſummiſtas in d. titu. & Cyn. in l. cum te. C. de condi. ob turp. cau. & ego in illis titulis latè tractaui: aut loquimur de oblationibus proprijs, quas iura propriè & ſtrictè appellant oblationes, quæ fiunt Deo, vel Eccleſiæ ſacerdoti, tanquam medio inter populum & Dominum, vt diximus in prin. & talis oblatio non poteſt fieri niſi
a de iuſtè acquiſitis & poſſeſsis,[a] vt 14. q. 5. c. 2. vbi dicitur, dona iniquorum non probat altiſsimus: nec reſpicit in oblationibus iniquorum. vnde Auguſtinus in libro de verbis Domini in monte: ſi deprædaueris aliquem inualidum, & de ſpolijs eius da res alicui iudici, ſi pro te iudicaret: tanta vis eſt iuſtitiæ, vt & tibi diſpliceret: non eſt talis Deus tuus, qualis non debes eſſe & tu. & ideo dicitur Eccleſ. cap. 33. Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata. & ſic patet quòd de iniuſtè acquiſitis & poſſeſſis, non poteſt fieri oblatio. & ſubdit etiam Auguſtinus in loco præallegato, & tranſumptiuè, 14. quæſt. 5. cap. immolans. qui offert ſacrificiũ de ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris. & idem, 1. quæſt. 1. non eſt putanda. vbi tex. ſubdit, quantus autem dolor ſit patris, perpendamus, ſi in eius conſpectu filius victimetur. Et habetur Prouerb. 15. c. & dicto cap. non eſt putanda. Hoſtiæ impiorum abominabiles ſunt, quæ offeruntur ex ſcelere. quicquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam: ſed irritat, vt d. cap. non eſt putanda. aduerte tamen, quia non de omnibus licitè ac quiſitis & poſſeſsis licitum erat in veteri lege, in qua figura ſeruabitur quędam propter ſignificationem, oblationes facere. vnde quædam animalia quæ reputabantur immunda, offerre nõ licebat, ſed in nõ ua lege. omnis creatura Dei reputatur munda, vt dicitur ad Timotheum, cap. 1. & ideo quantum eſt de ſe, de quolibet licitè poſſeſſo poteſt oblatio fieri: ſed de ſubſtantia aliena non debet fieri oblatio.

ADDITIO.

a ¶ *Ex hoc colligitur limitatio ad illud quod dicitur, quod Deus non rem oblatã, ſed voluntatẽ reſpicit. c. in grauib. 3. q. 7. c. odi. 34. q. 1. quia illud intelligitur, quando res quæ offertur non eſt aliena. ita etiam intelligẽtur c. quieſcamus. 42. diſt. in fi. & c. duæ. 45. diſt. & de pœ. diſt. 5 c. dolendus. poſt med. c. ſcriptum. 34. q. 5.*

tio. vnde dicitur Prouerb. cap. 3. honora Deum de ſubſtantia tua, ſeu de tuis iuſtis laboribus, vt d. cap. non eſt putanda. & in c. ex tranſmiſſa. de deci. nec obſt. quod legitur in Exodo, c. 3. & 12. ꝙ filij Iſrael exituri de Aegypto à vicinis ſuis acceperũt mutuo vaſa aurea & argentea, ex quibus poſtea ædificauerunt tabernaculum Domino, vt habetur 14. q. 5. §. ecõtra. & c. dixit Dominus ad Moyſen. nam ad hoc reſpondetur, ſecundum Auguſ. in lib. quæſtionum Exodi, & tranſumptiuè in d. cap. dixit Dominus ad Moyſen, quòd ex illa authoritate non debet quis ſumere exemplum ad expoliandum eo modo proximum: quoniã Deus illud iuſsit, qui nouerat quid quemque pati oporteat: nec Iſraelitę furtum feceа runt, ſed Deo iubente miniſterium præbuerunt.[a] Eſt tamen aduertendum, quòd per accidẽs contingere poteſt, ꝙ de aliquo iuſtè poſſeſſo oblatio fieri non poteſt, ſecundum B. Thom. ſecunda ſecundæ 86. art. 3. vt puta, ſi vergat in detrimentum alterius. exemplum, ſi filius aliquid offerat Deo id, vnde debet patrẽ nutrire: quòd Dominus improbat, Matt. c. 15. vel propter ſcandalum, vel propter contemptum, vel propter aliquid huiuſmodi. Et ex prædictis etiam ſequitur, quòd ſecundum iura humana, meretrix, licet turpiter faciat, eo quòd meretrix eſt: non tamen turpiter facit recipiendo aliquid, & ſic licitè poſsidet. l. idemque. §. quatenus. ff. de cõdict. ob tur. cauſam, & tamen de eo non licet facere oblationem, iuxta illud Deut. c. 23. vbi dicitur: quomodo offeres mercedem proſtibuli in domo Domini Dei tui. & Iſaias, nõ accipias mercedem meretricis. quod etiã hodie prohibetur in noua lege propter ſcandalum euitandũ. ſicut enim in veteri lege prohibetur oblatio de mercede proſtibuli propter immunditiam, in noua lege prohibetur propter ſcandalum: ne videatur Eccleſia fouere peccata, ſi de lucro peccati oblationes recipiat, & propter Sacramẽtorum reuerentiam. Et aduerte: quia licet in veteri lege prohiberentur offerri animalia immunda, vt cæcus, claudus, &c. vt ſupra dixi, tamen talia poterant vendi & eorum pretia poterant offerri, iuxta illud Leuitici, c. vlt. Si immundum animal redimet, qui obtulerit. quædam tamen animalia, vt canes, neque ipſa per ſe offerri, neque vendi, & pretium ipſorum offerri poterat, vt habetur Deute. c. 13. vbi pretiũ canis prohibetur offerri in domo Dei. & tamen clarum eſt, quod pretium canis iuſtè venditur, & iuſtè poſsidetur, ſed hoc de cane prohibitum erat in veteri lege, ſecundum B. Tho. vt etiam pretium offerri non poſſet: tum quia idolatrę canibus vtebantur in ſacrificijs idolorum, tum quia canes rapacitatem ſignificant, de qua non poteſt oblatio fieri, vt ſupra explicatum extitit. hæc tamen prohibitio ceſſat in noua lege, ſecundũ B. Tho. ſecunda ſecundæ quæſt. 86. aut loquimur de oblationibus quæ fiunt in vſum miniſtrorum Eccleſiæ: vel vt ipſis prouideatur, vel propter ipſorum vel Eccleſiæ neceſsitatem, vel alterius pij loci, aut pauperum, vel ibidem degentium infirmorum, aut expoſitorum, & tales oblationes quæ ſapiunt quodammodo eleemoſynas, poſſunt fieri de omnibus licitè acquiſitis & poſſeſsis, quamuis ſint animalia immunda, vel etiam aliàs in veteri l. prohibita vti, & pretium offerri in domo Dei, vt ſupra diximus. de his autem quæ illicitè ſunt acquiſita, diſtinguendum eſt, quòd tripliciter poteſt eſſe aliquid iniuſtè quæſitum. vno modo, per talem actum, aut per tale medium, propter quod ab eo qui acquiſiuit iuſtè retineri nõ poteſt, ſicut contingit in furto, rapina, & huiuſmodi talibus, & de his non poteſt fieri oblatio, ſeu eleemoſyna. 1. q. 1. non eſt putanda. ibi, vbi tex. dicit, non eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur: quia qui hac intentione malè accepit, vt bene diſpenſet: grauatur potius, quam iuuetur. vnde etiam certum eſt, quia & ſi monaſteria, vel xenodochia, vel aliquid aliud, &c. & Auguſtinus in homilia, & trâſumptiuè, 14. q. 5. c. fortè, ſingulariter dicit, fortè aliquis cogitat & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, nõ habeo peccatum ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero. vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero. ſed huiuſmodi cogitatio diaboli calliditate ſuggeritur. nam ſi totum tribuat quod abſtulerit: addit potius peccatum quam minuat. & idem etiam colligitur 14. q. 5. c. eleemoſyna. & c. denique, & c. ſcriptum. nam illicitè acquiſita nõ ſunt in bonis noſtris, vt ff. pro ſoc. l. cùm duabus. §. fi. vnde dicit Aug. in libro de Verbis Domini in monte. de iuſtis laboribus facite eleemoſynas. non enim corrupturi eſtis iudicem Chriſtum, vt non uos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. nolite uelle eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. & ſubdit: fidelibus dico, quibus corpus Chriſti erogamus. quandocunq; ergo aliquid eſt illicitè acquiſitum, vt furtis, rapinis, calumnijs, inuaſionibus, oppreſsionib. aut alio ſimili modo, propter quẽ is qui abſtulerit ad reſtitutionem teneatur: prout etiam de rebus inuentis dicitur, dummodo non ſint habitę pro derelictis, 14. q. 5. ſi quid inueniſti. reſtituẽdum eſt Dño cuius erat: uel à quo ablatum fuit, potius tale reddendum eſt quã in oblationes ſeu eleemoſynas erogandum. exemplo Zachei publicani, vt habetur Lucæ c. 12. & tradit B. Auguſtinus ad Macedonium, & tranſumptiuè 14. q. 5. c. non ſani. in fi.

ADDITIO.

a ¶ *Dic quòd ſunt tres caſus, in quibus etiã de proprijs non licet facere oblationes. primus eſt, quando talis oblatio eſſet in præiudicium alterius: facit quòd pater non debet exhæredare filium, vt Deum inſtituat hæredem. c. quicunque. 17. q. 4. glo. in l. ſi quis ad declinandam. C. de Epiſ. & cle. glo. in l. Papi. §. ſi imperator ff. de inoff. teſt. gloſ. in c. 1. in verbo, trebellianica. circa fi. de teſt. lib. 6. Ang. in Aut. quom. opor. Epiſ. in §. ſed neque. facit, quia primò ſubueniendum eſt ſuis quam alienis. 86. diſt. vbi gl. & glo. in c. 130. diſt. facit gl. in c. quieſcamus. 42. diſtin. Secundus caſus eſt, vbi propter tales oblationes oriretur ſcandalum, c. nihil cum ſcandalo. vbi do. Ant. de præſc. facit glo. in c. ſi Papa. 40. diſt. gl. in c. per prin. 9. q. 3. faciunt no. per Inno. in c. quanto. de tranſla. præl. in c. cum olim, de reſt. ſpol. & no. per Cal. in c. ſi quando, de reſcrip. & per Abb. in c. cùm teneamur. de præbend. Tertius eſt caſus, vbi per tales oblationes oriretur contemptus ſuperioris. c. 2. de maio. & obed. vbi glo. facit c. abſit, 11. q. 3. gloſ. 1. in §. 1. 4. q. 3. glo. in c. ſacerdotes, el 17. q. 1. glo. fin. in c. de libellis. 20. diſt. glo. in c. homo Chriſtianus, 40. diſtinct.*

in fi. nec obſt. quod habetur Luceæ, c. 16. dum dicit, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. vide cum mammona ſignificet diuitias, videtur ſequi quòd de diuitijs iniquè acquiſitis poteſt quis ſpirituales amicos facere, oblationes faciendo, & eleemoſynas largiendo. nam ad hoc reſpondetur, ſecũdum Auguſtinum in libro dicto de verbis Domini. vbi ſic inquit: quidam malè intelligendo rapiũt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere quod præceptum eſt. ſed intellectus iſte corrigendus eſt: [a] omnes diuitiæ, iniquitates dicuntur, vt dicitur in libro de quæſtionibus Euangelij: quia ſunt diuitiæ iniquę iniquis, qui in eis ſpem conſtituunt. vel dicuntur iniquæ, ſecundum Ambroſium, quia varijs diuitiarum illecebris hominum tentant affectus: vel quia in pluribus prę deceſſoribus, quibus ſucceditur in patrimonio, aliquis reperitur qui iniuſte vſurpauit aliena, quamuis tu neſcias, ſecundum Baſil. vel iniquitates dicuntur omnes diuitiæ: hoc eſt, inæqualitatis: quia nõ æqualiter ſunt omnibus diſtributæ: cum alij ſuperabundent, & alij egeant. vnde non accipitur ibi mammona iniquitatis, hoc eſt, iniuſtè acquiſitũ, ita vt Domino reſtituendum ſit. vel poteſt reſponderi, ſecundum Gratianum, 14. quæſt. 5. §. ſed hoc multipliciter. quòd intelligi poteſt de mammona iniquitatis, ſecundum ſecundam ſpeciem, aut tertiam ſpeciem illicitè acquiſitorum, vt ſtatim ſubijciam. Nec obſtat, ꝙ maiora animalia ſunt magis euitanda, quàm minora, vt de ſe patet, & ex tex. 13. diſtin. c. duo mala. & alijs pleriſque iuribus: ſed minus peccatum detẽtio rei alienæ quàm homicidium, quod aliquis incurrit, niſi fame morienti ſubueniat. 86. diſt. c. paſce. vnde videtur ꝙ aliquis poſſit huiuſmodi oblationes, & eleemoſynas facere de male acquiſitis: quia ad hoc reſpondetur, quòd in caſu prædicto, ratione talis neceſſitatis in quo ille cõſtitutus eſt, omnia illi ſunt communia: adeo quòd licitè poteſt de alieno accipere, ſi non inueniat quis velit ſibi dare, nec dicitur furtum, aut rapinam committere, vt in c. ſi quis propter neceſſitatẽ. de fur. vbi latè ſcripſi. Et eadem ratione tertius qui iniquè bona acquiſiuit, poteſt hoc caſu de talibus malè acquiſitis huiuſmodi oblationes & eleemoſynas facere: quinimò & ab alio accipere, & idem extremam neceſſitatem patienti prouidere. Secundo modo dicitur aliquid illicitè acquiſitum eo, quòd ille qui licitè acquiſiuit non poteſt illud retinere, nec tamen debetur ei à quo acquiſiuit, eo quòd contra iuſtitiam acceperit, & alter contra iuſtitiam dederit, ita quòd ex parte vtriuſque, dantis & recipientis, turpitudo verſetur, ſicut contingit in ſymonia, in qua dans & accipiens contra iuſtitiam, vnde non debet fieri reſtitutio ei qui dedit, ſed debet in eleemoſynas elargiri, ſecundum B. Thomam, 2. 2. quæſt. 32. ar. 6. quod ego intelligo, quando talis ſymonia non fuit commiſſa in iniuriam alicuius certæ Eccleſiæ: quia tunc illud receptum applicari debet Eccleſiæ, in cuius iniuriam ſymonia fuit commiſſa, vt in c. de hoc. de ſymon. & ibi dixi. poteſt hoc etiam intelligi de quibuſdam alijs acquiſitis turpiter, & turpiter datis: quæ turpiter data, non ſunt reſtituenda, ſecundum ea quę traduntur in l. 1. 2. & 3. ff. de condic. ob turp. cauſam. Et iſto modo poteſt intelligi quod dicit Aug. 14. q. 5. c. qui habetis. vbi dicit: qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum: qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo, prout etiã inrelligit Gratianus, 14. q. 5. §. ſed hoc multipliciter. Et ex prædictis ego infero, quòd de incertis licitè poſſum facere oblationes, poſtquam neſcitur quis ſit, cui ſint reſtituendæ. vtrum tamẽ ad hoc requiratur voluntas Epiſcopi, dicam inf. eod. lib. 3. modo poteſt dici aliquid illicitè acquiſitum non ex eo quòd ipſa acquiſitio ſit illicita: ſed quia illud ex quo acquiritur, eſt illicitum, ſicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium, quod propriè vocatur turpe lucrum. nam licet mulier meretricando turpiter agat, & cõtra legem, non tamen turpiter, aut contra legem agit, vt ſuperius explicaui. & de hoc poteſt fieri eleemoſyna, & etiam oblatio: dummodo non fiat in Eccleſia Dei, aut ad altare, ſecundum quòd ſuperius eſt explicatum.

a

ADDITIO.

a ¶ *Diuitiæ faciunt tria mala, vt no. S. Thom. ſecunda ſecundæ. 180. 188. ar. 2. facit c. Socrates, 12. q. 2. & an habere diuitias ſit de ſe malum, vide tex. & glo. in c. hoc autem ſcripſimus. 30. diſt. glo. in c. clericus. 12. diſt. cap. 1. 14. q. 1.*

LIBELLVS VII.

¶ *Quot modis poſſint fieri oblationes.*

SEPTIMO principali articulo examinandum eſt, quot modis poſſit fieri oblatio. ¶ Sol. Dic quòd oblatio poſſit fieri principaliter tribus modis. vno modo, offerendo bona abſque perſona. Secundo modo, offerendo perſonam abſque bonis. Tertio modo, offerendo perſonam & bona.

¶ Primus modus ſubdiuiditur in alios infraſcriptos modos.

¶ Primo modo, offerendo omnia bona mobilia & immobilia, iura & actiones, præſentia & præſentes, futura & futuras.

¶ Secundo modo, offerendo bona præſentia & futura.

¶ Tertio modo, offerendo bona & præſentia & futura.

¶ Quartò, offerendo omnia bona.

¶ Quintò, offerendo bona ſimpliciter.

¶ Sextò, offerendo omnia bona mobilia, & immobilia.

¶ Septimò, offerendo ſimpliciter bona mobilia, & immobilia.

¶ Octauò, offerendo omnia bona mobilia.

¶ Nonò, offerendo omnia bona immobilia.

¶ Decimò, offerendo certa bona ſingulariter, ſeu ſpecialiter deſignata.

¶ Vndecimò, offerendo omnes res præſentes & futuras.

¶ Duodecimò, offerendo omnes res.

¶ Decimotertiò, offerendo res ſuas.

¶ Decimoquartò, offerendo omnes res mobiles & immobiles.

¶ Decimoquintò, offerẽdo omnes res mobiles.

¶ Decimoſextò, offerẽdo omnes res immobiles.

¶ Decimoſeptimò, offerendo omnia bona & res futuras.

¶ Decimooctauò, offerendo omnia iura & actiones, præſentes & futuras.

¶ Decimononò, offerendo omnia iura & actiones: vel omnia bona incorporalia: vel omnes res incorporales præſentes.

¶ Vigeſimò, offerendo oẽs actiones præſentes.

¶ Vigeſimoprimò, offerendo omnia iura & actiones futuras.

¶ Secundus modus principalis de oblatione perſonæ abſque rebus, aliter non diſtinguitur.

¶ Tertius modus principalis poteſt diſtingui, & combinari cum omnibus alijs modis diſtinctis ſupra in primo modo princ.

¶ Rurſus etiam oblationes quãdoque fiunt ſimpliciter & gratis, nullo expreſſo modo, conditione, & cauſa. & quandoque etiam non gratis, ſed vt per offerentem aliquid recipiatur. & de his omnibus modis, quid importent & ipſorum validitate & effectu, agendum eſt, & latiſſimè tractan. inferius in hoc opere.

LIBELLVS VIII.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio omnium bonorum præſentium & futurorum, quid contineat.*
2 *Bona omnia, iura & actiones, veniunt in oblatione facta de bonis omnibus.*
3 *Oblatio facta de bonis præſentibus & futuris, quid contineat.*
4 *Oblatio omnium bonorum, quid contineat.*
5 *Oblatio bonorum, quid importet.*
6 *Oblatio omnium bonorum, & immobilium, quid contineat.*
7 *Annui reditus, quãdo in oblatione cenſeãtur venire.*
8 *Oblationes, qualiter, & quot modis fieri intelligantur, & num. ſeq.*
21 *Oblatione perſonæ, an veniant etiam bona.*
22 *Oblatio perſonæ & bonorum ſimul, quid contineat.*

OCTAVO loco princip. iuxta præmiſſum ordinem ſupereſt vt examinemus, quid veniat in oblationibus factis, ſecundum primum principalem modum, ſcilicet quando quis offert bona & non perſonam. quem articulum examinabimus per viginti unam quæſtiones, in quas primum modum diſtinximus in præcedenti libel. prout apparebit inf. ex ſingularibus rubricis prædictarum quæſtionum. Et deinde ſubijciemus duas alias quæſtiones ſecundi & tertij princ. modi. Et ſic erunt 23. quęſt. princ.

1 ¶ Primò ergo quæro, † quid veniat in oblatio. prædicta ex proprio ſignificato, quando quis offert omnia bona præſentia & futura, & actiones præſentes & futuras. ¶ Sol. Dic quòd ex proprio ſignificato nihil remanet huic offerrenti. Primò, quia omnes facultates noſtræ conſiſtunt ſub prædictis vocabulis. nam prẽter bona ſub dicta generalitate & ſpecificatione cõprehenſa, non eſt dare alia bona. & ſi tu diceres, nonne reperiuntur animalia ſe mouentia, de quibus nihil videtur dictum. Reſpondeo quòd illa mobilia ſunt. & ideo appellatione mobilium continentur, vt l. mouentium. ff. de verb. ſign. ad quod accedant quæ latius dixi in titu. de verbo. ſignif. c. mobilia. Præterea verbum, omnia, vniuerſa comprehendit, & nihil excludit, quod in immobilitate vel mobilitate conſiſtat, vt in l. à proc. ff. man. cum alijs iuribus quæ alleg. in ti. de verb. ſign. c. omnis. cum ſubiungantur deinde verba ſequentia, præſentia & futura. & demum, iura & actiones præſentes & futuras, nihil remanet. nã omnia quæ noſtra ſunt, aut ſunt futura noſtra, aut corporalia, aut incorporalia, & incorporalia mobilia aut immobilia. incorporalia verò, aut ſunt iura, aut actiones, vt Inſtitu. de rebus corpor. & incorporalibus, per totum. vnde cum nihil in bonis noſtris, aut his quæ futura ſunt noſtra, reperiri poſſit quòd ſub prædicta forma non cõtineatur, ſequitur quòd ex proprio ſignificato, omnia quæ noſtra ſunt, & quæ futura ſunt noſtra, veniunt in tali oblatione, argumẽto ſumpto à partibus ſufficienter enumeratis, quod validum eſt, vt l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de actio. & cum alijs iuribus quæ allego in tit. de alleg. & diſputat. Et in prædictis ego infero, quod idem eſſet ſi oblatio fieret de omnibus bonis corporalibus & incorporalibus, præſentibus & futuris.

2 ¶ Secundo quæro, † quid veniat in oblatione quam quis fecit de omnibus bonis præſentibus & futuris, ex proprio ſignificato. ¶ Sol. Dic quòd veniunt ſimiliter omnia bona, iura, & actiones, quæ veniunt in oblatio. de qua in præceden. quæſtio. in principi. nam [a] bonorum appel. veniunt tam bona mobilia, quàm immobilia & iura, & actiones. nam omnia quæ proſunt beant, & naturaliter bona dicuntur quia beant, hoc eſt beatos faciunt: hoc eſt, quia proſunt. Beare enim, idem eſt quod prodeſſe, vt l. bonorum. la prima, ff. de verb. ſignif. & ff. de petitio. hæred. l. item veniunt. §. fi. & duabus ſeq. & no. in c. relatum. el 2. de teſta. naturaliter enim bona dicuntur, quæ non afferunt incommodum, & intelliguntur ære alieno deducto, vt dicit glo. in l. bonorum. & probatur in l. ſubſignatum. §. bona. ff. de verborum ſignif. & ibi etiam no. glo. & probatur in l. mulier bona. ff. de iure do. & ad hoc videnda ſunt, quæ latius dixi in titu. de verbor. ſignif. c. bona. offerendo ergo omnia præſentia & futura, videtur quis tam bona mobilia quam immobilia, & iura & actiones offerre: propter verbum, omnia, quod eſt vniuerſale, propter proprium ſignificatum verbi, bonorum ſimpliciter prolati, vt inf. ſubijciam. ad quod etiam facit l. bonorum. la 2. ff. de verb. ſignif. vbi tex. dicit, quòd bonorum appel. ſicut hæreditas vniuerſitatem quandam ſignificat, & non ſingulas res demonſtrat. vnde etiam ſeruitus dicitur eſſe in bonis noſtris: licet ſecus eſſet, ſi facta eſſet mentio de mobilibus & immobilibus, vt ſtatim dicam in 6. quæſtio. Et eſt notandum quòd in bonis noſtris computantur non ſolùm quæ dominij noſtri ſunt: ſed

a

ADDITIO.

a ¶ *Vide Barto. in l. Quintus. ff. de auro & arg. leg. Io. And. in antiqua decretali, ad liberandam. de iu. ſuper verbo, bona. Bart. in l. 1. ff. de bono. poſſeſ. in l. princeps bona. ff. de verbo. ſignific.*

ſed ſi bona fide à nobis poſſideantur, vel ſi ſuperſunt, vt l. bonorum. la 1.§. in bonis. ff. de verb. ſign. & ibi ſubditur, quòd omnia quæ in actionibus, petitionibus, & proſecutionibus ſunt, annumerantur in bonis noſtris.

3 ¶ Tertio quæro, † quid ſi in oblatione, quâ quis facit, non dicit, omnia bona: ſed ſimpliciter dixit, bona præſentia & futura. ¶ Sol. Ego arbitror idem dicendum, vt dictum fuit in præced. q. per iura allegata ibidem, & per ea quæ dicam, & per ea quæ de natura indefinitę ſtatim in 5. q.

4 ¶ Quarto quæro, † quid ſi offerens dicat, offero omnia bona. ¶ Sol. Dic, q̃ in tali oblatione veniũt bona præſentia: ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia: ſiue iura, ſiue actiones: futura autem non veniunt.

¶ Prima pars concluſionis prædictæ, quòd conti neat ſolum præſentia, probatur in l. ſi ita. ff. de au. & argen. leg. & l. ſi tibi mandauero. §. is cuius. ff. mand. & in l. ſtipulatus ſum. §. igitur. & l. cum ſtipulamur, & l. ſi à colono. & tractatur in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. obli. Bar. in d. l. ſi ita. & l. certa forma. C. de iu. fiſ. Bald. in l. etiam. C. ad leg. Falcid. ad hoc enim, vt futura veniant, cõcipienda ſunt verba oblationis taliter, vt futura comprehendãt, vt l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur. ff. de verbo. obliga. Et idem & in terminis tenet expreſſe Archidia. 27. quæſtio. 2. vt lex continentiæ, & in ſimili tenet glo. Bar. Bal. & Doct. in l. ſi. C. quæ pi. ob. poſſ. Nec obſt. ille tex. qui videtur velle futura: quia ibi agebatur de modico & paruo præiudicio: nec ex acceſſione bonorum futurorũ augmentabatur obligatio quã titatis. Secus hic in obligatione in qua agitur de maximo præiudicio, ſecundum glo. & Doct. ibi. Idem tenet Do. meus in c. fin. de ſucceſ. ab inteſt. & eſt cõmunis opin. & idem no. in l. ſi. C. de pact. Et eo modo poteſt reſponderi ad l. 1. in fi. & l. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio. vbi veniũt bona futura, quia etiam ibi tractabatur de modico præiudicio: quia tantũ quis poterat lucrari, quantum amittere, vt dicit Bar. in d. l. ſi ita. ff. de au. & arg. leg.

¶ Et prędicta procedunt, & fortius, ſi offerens expreſsit quòd ſolùm offerebat omnia bona præſentia. ad quod etiam vide quod no. in l. non ad ea. ff. de condi. & demonſtr. prædicta tamen concluſio limitatur, niſi prædictæ oblationi eſſent adiecta alia verba, propter quæ aliud appareret: & ſignificarẽt bona etiam futura: licet expreſsè nõ dixiſſet de futuris, vt l. tutoribus. ff. de teſta. tuto. Secundo limitatur, niſi futura bona eſſent acceſſoria ad præſentia donata: quia tunc talia veniunt, vt probatur in l. ſi. §. ſi. ff. de lib. leg. tenet Bar. in d. l. ſi ita. & probatur ex regula, acceſſorium. de reg. iur. lib. 6.

¶ Secunda pars prædictæ concluſionis, quòd in dicta oblatione ex proprio ſignificato veniunt iura & actiones præſentes, probatur ex his quę dicta fuerunt in præced. quæſt. & ex his quæ dicam in ſeq. q. Et ex prædictis infertur, quòd multo minus veniũt futura, ſi ſolum de præſentibus ſit facta expreſſa mentio. talis tamen expreſsio non multum operatur: quia expreſsio eorum quæ tacite inſunt, nihil operatur, vt l. 3. ff. de leg. 1. & l. cum quid. ff. ſi cert. petat. cum ſimil.

a ¶ Quinto [a] quæro, † quid ſi offerens dicat quòd
5 offert bona ſimpliciter. ¶ Sol. Dic, quòd in tali oblatione ex ſignificato verborum, veniunt omnia bona mobilia & immobilia, iura, actiones, & petitiones. hoc enim importat verbum, bonorum, ſimpliciter prolatum, vt l. bonorum. la prima. ff. de verborum ſignifica. & in alijs iuribus ſupra allegatis. Item, quia indefinita in materia indifferenti æquipollet vniuerſali, vt l. ſi pluribus. de lega. 2. & tractatur per gl. & Doct. notabiliter in c. vt circa. de elect. lib. 6. cum cõcordantijs vtrobique, & cum alijs pluribus iuribus quæ allegaui in tit. de verb. ſign. c. indefinita. in hac tamen oblatione non veniunt futura, per ea quæ dixi ſup. in præced. quæſt.

6 ¶ Sexto quæro, † quid ſi aliquis offerendo dicit, quòd offert omnia bona, & immobilia. ¶ Sol. Dic, quòd veniunt mobilia & immobilia bona duntaxat: vt verba demonſtrant. iura [b] verò & actiones, ſeu nomina debitorum non veniunt: vnde verba vniuerſaliter prolata qualificantur, & reſtringuntur per alia verba adiecta, mobilia & immobilia, argu. leg. ea tamen adiectio. ff. de leg. 3. & l. cum de lanionis. §. pe. ff. de fun. inſtru. c. graue. de offi. ordi. c. non erit. 32. quæſt. 1. non ergo veniunt iura & actiones, & nomina debitorum: etiam ſi adiunxerit verba illa, prędentia & futura: quia talia etiam non ſunt mobilia. facit quod habetur in l. 3. & 4. ff. pro ſocio. & l. quis ergo caſus. ff. de pecul. Et ideo non poſſunt dici propriè mobilia: quia non poſſunt moueri de loco ad locum: nec etiam propria immobilia: quia nõ circumſcribuntur loco: quia incorporalia ſunt: ff. de leg. 3. §. Caius. C. de præſcr. lon. temp. l. fin. ſed ſequuntur perſonam quocunque vadit. l. 1. §. hęres. ff. ad Trebel. facit quod no. in l. fideicommiſ. ff. de iudi. & quod ſingulariter no. Bart. in l. 2. C. quæ res pign. ob. poſ. propriè ergo nomina debitorum, nec mobilia, nec immobilia cenſentur. tangit gl. in l. mouentium. ff. de verb. ſign. & ibi Dyn. & Iac. de Are. & aliquid per Barto. & plenius per Barto. ff. de authen. tut. l. pen. vbi concludit quòd propriè nõ ſunt mobilia, neque immobilia. ſed quædam tertia ſpecies ſeparata à prędictis. Et hoc etiam probatur in l. à diuo Pio. §. 2. de re iudic. vbi diſponitur quòd in executione ſententiæ ſeruetur iſte ordo, quòd primo loco fiat in mobilibus. Secundo, in immobilib. Tertiò, in nominibus debitorum, ad quod etiam facit quod no. in l. quam tuberonis. ff. de pecu. tenet Old. conſi. 219. quod incipit, factum tale eſt, Dom. Rex Franciæ. tenet Barto. conſil. 82. quod incipit, Lena mataxelli. & hoc etiam tenent Pe. Dom. me. & Io. de Imo. in c. nulli de rebus eccleſ. non alie. & & Io. de Imo. & dom. Domin. de ſancto Gemin. in cap. 2. de rebus eccleſ. non alie. lib. 6. & recitatis pluribus opin. finaliter videtur reſidere Specu. in ti. de fruct. & inter. §. 1. verſi. ſed pone, prælatus. & ibi per Ioan. Andr. in addi. & per Barto. & Cyn. in l. 1. C. ſi aduer. tranſact. tractatur etiam in l. iubemus. C. de

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Specu. in tit. de oblig. & ſol. §. 1. verſi. omnia eorum bona.*

b ¶ *Vide Ioan. And. in c. 2. de rebus eccl. non alie. no. l. ſi conſtante, §. ſi. ff. ſol. mat. in l. vxor. ff. de pec. le. in l. ſeruus. §. fin. ff. de leg. 2. in l. 1. §. an bona. ff. de iure fiſ. & in l. à diuo Pio. ff. de re iudica.*

ſacroſanc. eccleſ. tradit etiam Bar. in l. centurio. ff. de vulg. & pup. & Bal. in l. 1. §. cum aũt. C. de rei vxor. act. & prædicta procedunt, maximè in terminis noſtris: in quibus quærimus de diſpoſitione hominis præiudiciali, & ideo non continentur, vt no. Bal. in c. 1. §. ſciendum eſt. de feu. cog. per d. l. Caius, & l. quam Tuberonis, & d. l. ſi. C. de præſc. lon. temp. Et prædicta procedunt in nominibus debitorum, & alijs iuribus, quæ ſunt indifferentia. ſecus ſi accederent, vel adhærerent rebus immobilibus, quia talia cenſerentur immobilia. facit l. ſi aliena. §. 1. ff. de vſu cap. & quod no. gl. in c. 2. de reb. eccle. nõ alien. lib. 6. & quod no. in l. Iulianus. ff. de fun. dot. facit quod no. Bald. in l. hac edictali. §. illud. de ſecun. nupt. & quod no. in l. ſi quis inquilinos. de leg. & in l. quemadmodum. C. de agric. & cenſi. lib. 11. ad quod videndum quæ latius dixi in tracta. de verbor. ſignif. cap. mobilium.

7 ¶ † Sed [a] iuxta prædicta dubitatur, vtrũ in obla
a tione facta ſub modo & forma prædictis, veniant annui reditus. Et videtur dicendum quòd ſic, per text. in Cle. exiui. §. cumque annui reditus. de verb. ſignific. vbi textus dicit, cumque annui reditus inter immobilia computentur. Cyn. tenuit quòd annui reditus non computẽtur inter immobilia, in l. ſi certis annis. C. de pact. ſed idem Cyn. in l. ſciẽdum. C. qui ſatiſd. cog. tenet contrarium. Et hanc vlt. opin. tenent Pet. de Ancha. & Io. de Imo. & Dom. me. in c. nonnulli. de reb. eccleſ. non alie. per tex. in d. cle. exiui. & per no. in l. iubemus. C. de ſacroſ. eccl. & in Authen. de non alie. §. 2. & tenet Io. de Imo. in Cle. 1. de reb. eccleſ. non alie. & Io. de Imo. in c. 2. de rebus eccleſ. non alien. lib. 6. ſentit Bal. in l. 1. C. de vſu fruc. in 2. no. & l. iubemus. C. de ſacroſanc. eccleſ. Fede. de Senis, conſi. 14. quem ſequitur Bal. in l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecun. nup. vbi dicit, quòd aut annui redditus ſunt perpetui, vel ad longum tẽpus, & computantur inter immobilia, facit c. quereiam, de elect. ſecus ſi non debeantur ad longum tẽpus, per no. in l. fi. ff. quo. bon. & per no. Cyni in d. l. ſi certis annis. Sed idem Bald. in c. 1. §. ſciendum. de feu. cogn. in vſibus feudo. dicit quòd aut annuum debitum continet in ſe perſonale debitum, aut reale, vel miſtum. Primo caſu, non cõputatur inter immobilia: quia non continet aliquod petitorium vel poſſeſſorium, vt l. fin. ff. quo. bono. allegat etiam no. in c. peruenit. de cenſi. per Io. Andr.

¶ Secundo & tertio caſu vult, quòd computentur inter immobilia, argu. no. in l. litibus & l. domini prædiorum. & l. ſi coloni. C. de agric. & cenſi. ego in hoc artic. ita dicendum arbitror, quòd aut nos cõſideramus intrinſecam & propriam naturam ipſorum annuorum debitorum. Et hoc caſu, dico quòd non ſunt iudicanda bona mobilia, vel immobilia: quia mobilia & immobilia propriè tangi & palpari poſſunt de loco ad locum, & tam ipſa quam immobilia circunſcribuntur loco: quod non contingit in annuis redditibus. Præterea ad annuos redditus ſolum competit actio, & quod tali modo debetur, dicitur nomen debitoris. ſed propriè actiones & nomina debitorum non reputãtur mobilia vel immobilia, vt ſupra oſtenſum fuit. ergo. Et ideo ſi ſumus in materia indifferenti, in quo non ſit neceſſarium tractare & applicare actiones, & annuos redditus ad materiam, de qua agitur annui redditus non venient. vnde in legato bonorum mobilium & immobilium, aut donatione, aut cõdemnatione, non venient annui redditus, & per conſequens in huiuſmodi oblationibus, non venient annui redditus. facit l. fi. ff. quo. leg. aut ſumus in materia, in qua neceſſarium eſt tractare de nominibus debitorum, & annuis redditibus, vt applicentur ad aliquam ſpeciem mobilium vel immobilium. Exemplum in alienatione fienda requirente à iure certas ſolennitates in rebus eccleſię & minorum. in hoc caſu, aut loquimur de actionibus ſimpliciter non competentibus ad annuos redditus, & ſi tales competunt pro rebus mobilibus, iudicantur mobiles: Si verò competunt pro rebus immobilibus, iudicantur immobiles. & ita procedit quod no. Barto. in l. pupil. ff. de author. tuto. & conſil. 134. quod incipit, Reuerendiſſime domine, & Pet. de Anch. & Io. de Imo. in d. c. nulli. cum alijs plurimis iuribus ſuperius allegatis. aut loquimur de actionibus cõpetentibus ad annuos redditus. & hoc caſu, aut ſunt perpetui, vel ad longum tempus: aut ad modicum tempus.

¶ Primo caſu, computantur inter immobilia, & ideo ſolennitates quæ recipiuntur in alienatione rei eccleſiarum vel minorum, requiruntur etiam in dicta alienatione annuorum reddituum, vt l. iubemus, & in Auth. de non alien. §. ſecundo, conſi. in l. hac edictali. §. is illud, quod intellige, etiã ſi contineret perſonale debitum: nam & pro locato competit actio perſonalis. vnde ſicut ſine debitis ſolennitatibus non eſt licitum locare in perpetuum, vel ad longum tempus, vt in Cle. 1. de rebus eccleſ. nõ alie. ita nec debet licitum eſſe alienationem facere de dictis annuis redditibus, etiam perſonalibus, ſi ſunt perpetui, vel ad longum tempus, licet Bal. contradicat in d. §. ſciendum.

¶ Secundo caſu, quando annui redditus debentur ad modicum tẽpus ſubdiſtinguerem, quòd an eadem ratio prohibitionis quæ eſt in rebus immobilibus, vendicat ſibi locum in ipſis annuis redditibus: & tales annui redditus computarentur etiam inter immobilia. pro quo facit, quod voluit Bart. in tract. minoricarum, in 2. lib. diſt. 6. c. 1. vbi concludit tex. in Clem. exiui. ver. cumque annui redditus. vendicat ſibi locum, etiam ſi deberetur aliquid nocturnum vel diurnum. & in cap. ſecundo. ead. diſt. ſubdit, quod idem ſi deberetur vſque ad certum tempus, cum hoc videatur ſtatuto & regulæ ipſarum repugnare. & idem ſentit Bald. in ratione ſui, in authent. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccleſ. col. 11. verſic. prima eſt iſta relinquitur. facit etiam quod ibi eſt eadem ratio, vbi eadem iuris diſpoſitio, vt l. illud. ff. ad leg. Aquil. cum alijs iuribus vulgatis. Si verò alia ratio cõcluderet magis in annuis debitis ad modicum tempus, quàm in bonis immobilibus: tunc tales annui redditus non computantur inter mobilia.

ADDITIO.

a ¶ *Vide etiam Specul. in titu. de reſtitu. ſpol. in §. nunc dicamus, & no. Ioan. An. in c. 2. de reb. eccle. non alien. Car. Flor. in Cle. de reb. eccle. non alie. in 9. q. cum duab. ſeq. Specu. in ti. de fru. & intereſſe. verſ. octauo quæritur. & ſeq. vbi Io. And.*

bilia. & ita procedit quod conſuluit Feder.de Senis conſi. 14. & Bald. & dom. Domi. de ſancto Gemin. vbi ſupra. eſt tamen aduertendum, quòd in prædicta oblatione non veniunt bona futura: ſiue mobilia, vel immobilia ſint. Et quod ſuperius dixi, habet locum, ſi offert omnia bona corporalia, vel omnes res corporales, ar. prædictorum.

8 ¶ Septimo quæro, † quid ſi offerens offert ſimpliciter bona mobilia & immobilia, & non dicit, omnia. ¶ Sol. Dicendum arbitror in hac quæſtione, quod dixi in præced. quia non eſt differentia, an quis dicat quòd offert omnia bona mobilia & immobilia: an verò dicat ſimpliciter, bona mobilia & immobilia, per ea quæ dixi ſupra in 3. quæſt. huius artic. & duabus ſeq.

9 ¶ Octauo quæro, † quid ſi offerens offert omnia bona mobilia, quid veniat in tali oblatione. ¶ Sol. Dic, quòd veniunt ſolùm mobilia, & ſe mouentia, per tex. in l. mouentium. ff. de verbor. ſignif. immobilia autem, & iura, & actiones non veniunt: nec etiam mobilia futura, per ea quæ ſuperius dicta ſunt: nam licet verbum, omnia, ſit vniverſale, & verbum, bona, contineat mobilia & immobilia, iura, & actiones, vt dixi quarta & quinta quæſtionibus,

a tamen [a] verba vniverſalia & indefinita reſtringuntur, & qualificantur, ſecundum naturam terminorum, quibus adiunguntur, vt no. l. 1. C. de ſum. Tri. & l. omnes populi. ff. de iuſt. & ju. cum ſim.

10 ¶ Nono quæro, † quid ſi offerens offerat omnia bona immobilia. ¶ Sol. Dic, quòd in oblatione veniunt ſolum bona immobilia, & illa quæ propriè immobilium appellatione continentur in materia indifferenti, per ea quæ ſuperius dicta ſunt: mobilia verò, & iura, & actiones non veniunt: quia ex ſeparatis non fit illatio, vt l. duab. ff. de teſta. tut. c. quod tranſlationem. de offi. leg. cum ſim.

11 ¶ Decimo quæro, † quid ſi offerens offert certa bona ſimpliciter, ſeu ſpecialiter deſignata. Sol. Dic quòd ſolum bona expreſsè & ſpecialiter deſignata, veniunt, alia non veniunt: quia, ut dixi, ex ſeparatis non fit illatio. & hoc eſt manifeſtum.

12 ¶ Vndecimo quæro, † quid ſi offerens offert omnes res præſentes & futuras. ¶ Sol. Dic, quòd in tali oblatione veniunt bona mobilia & immobilia, iura & actiones, præſentes & futuræ: quia verbum, omnes, eſt vniverſale, vt ſuperius dictum fuit, & verbum, res, eſt verbum generale comprehendens omnia prædicta, vt l. 1. ff. ſi cert. peta. & l. rei appellatione. ff. de verb. ſignif. nam appellatione rei, corporalia & incorporalia cõtinentur, vt l. rei appellatione. ff. de verbo. ſignif. & Inſti. de re. cor. in rub. ff. de exceptio. rei iud. l. ſi mater. §. eundem. & latius dixi in ti. de verb. ſign. c. res.

13 ¶ Duodecimo quæro, † quid ſi offerens dicit, ꝙ offert omnes res. ¶ Sol. Dic quod veniunt ſolum præſentes: ſiue ſint corporales, & ideo actiones & petitiones veniunt. argu. eorum quæ dicta ſunt in præced. quæſt. ſed futura veniunt, per ea quæ dixi ſup. in 4. quæſt.

14 ¶ Decimotertio quæro, † quid ſi offerens non dicit quòd offerat omnes res: ſed ſimpliciter offert res ſuas. ¶ Sol. Dic, quòd ueniunt omnes res, & iura, & actiones præſentes: non futuræ, per ea quæ dicta fuerunt in duabus præcedentibus quæſtionib. iunctis his quæ dixi in quinta & etiam quarta quæſtionibus.

15 ¶ Decimoquarto quæro, † quid ſi offerens dicit in oblatione: offero omnes res mobiles & immobiles. ¶ Sol. Dic, quòd veniunt ſolùm res corporales. iura autem & actiones non veniunt. Item veniũt ſolum res corporales præſentes, futuræ autem non veniunt, per ea quæ dixi ſup. in 6. q. facit quod dicam inf. eod.

¶ Decimoquinto quæro, quid ſi offerens dicat res mobiles tantum. ¶ Sol. Dic, vt dixi in ſeptima quæſtione.

¶ Decimoſexto quæro, quid ſi offerens offerat res immobiles tantum. ¶ Sol. Dic, vt dixi in octaua quæſtione.

16 ¶ Decimoſeptimo quæro, † quid ſi offerens offert omnia bona & res futuras. ¶ Sol. Dic quòd præſentes non veniunt: quia, vt ſuperius dixi, ex ſe paratis non fit illatio. Item quia expreſsio & incluſio futurorum, eſt excluſio præſentium, vt l. cũ Prætor. ff. de iudi. l. maritus. C. de procur. cap. nonne. de præſumpt. cum ſim.

17 ¶ Decimooctauo quæro, † quid ſi offerens offert omnia iura & actiones præſentes & futuras. ¶ Sol. Dic, quòd in tali oblatione non veniunt alia quæ res corporales: ſiue ſint mobiles, vel ſe mouentes: ſiue immobiles: ſed veniunt ſolùm iura quæcunque incorporalia, & nomina debitorum, quæ non ſint acceſſoria ad res mobiles, vel immobiles. hoc probatur per tex. in l. à diuo Pio. §. in venditione. quaſi in fi. & in §. ſic quoque. ff. de re iudica. vbi hæc tria ponuntur, vt ſeparata. vnde iura alicuius ponuntur pro tertia ſpecie bonorum diſtincta, & ſeparata à duabus ſpeciebus, ſcilicet, mobilium & immobilium. hic enim nõ agimus de eo iure quod diſtinguitur in ius naturale, gẽtium, & ciuile, & per alias diſtinctiones: ſed duntaxat de iuribus quæ ſumuntur pro tertia ſpecie bonorum cuiuſque. offerens igitur iura & actiones, non intelligitur bona corporalia offerre: quia vt ſuperius dictum eſt, ex ſeparatis non fit illatio. Et idem dicendum eſt, ſi offerat omnia bona incorporalia, vel omnes res ſuas incorporales. arg. tex. Inſti. de rebus corporalibus & incorpor. §. incorporales.

18 ¶ Decimonono, † quid ſi offerens offerat omnia iura & actiones, vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præſentes. ¶ Sol. Dic, ꝙ nulla veniunt bona corporalia, vel res mobiles, ſeu ſe mouentes, aut immobiles, per ea quæ dicta ſunt in præced. quæſt. ſed veniunt ſolum iura, & res incorporales, & ſolùm præſentes: poſtquam de futuris nihil dictum fuit, per ea quæ dicta fuerunt ſupra in quarta quæſt. & tribus ſeq. Et idem dicendum, ſi non fuit adiectum verbum illud, preſentes, per ea quæ ibi dicta fuerunt.

19 ¶ Vigeſimo quęro, † quid ſi offerens offerat omnes actiones præſentes. ¶ Sol. Dic idem quod dictum fuit in præced. quæſt. nam in tali oblatione nullæ

ADDITIO.

a ¶ *Adde no. per Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de operis noui nunc. glo. in l. emancipati. ff. de adopt. c. dilecti. de ſenten. excommu. lib. 6.*

nullæ res corporales veniunt, eo quòd actio eſt ius proſequendi in iudicio quod ſibi debetur, vt Inſtit. de actio. in princ. & in l. nihil aliud. ff. de act. & obl. veniunt ergo in tali oblatione ſolùm iura præſentia quibus mediantibus quis poteſt conſequi in iudicio quod ſibi debetur. & ideo ſi tali offerenti alia competerent iura, quibus mediantibus quis nõ poſſet conſequi in iudicio quod ſibi debetur: talia iura nõ venirent in huiuſmodi oblatione. Exemplum poteſt figurari in iuribus exiſtentib. in naturali obligatione duntaxat, & ſimil. Et ideo præcedens oblatio eſt maioris potentiæ, quàm ſit facta per nomen ſolum actionis.

20 ¶ Vigeſimoprimo quæro, † quid ſi offerens offert omnia iura futura, & actiones futuras. Sol. Dicendum eſt quòd præſentia vel præſentes nullo modo veniunt, per ea quæ dicta fuerunt in 17. quæſt. nec veniunt aliquæ res corporales, præſentes vel futuræ, & idem dicendum eſſet ſi offerret omnia iura futura, vel offerret omnes actiones futuras, diſtinguendo inter iura & actiones, prout diſtinxi in præceden. quæſt. Et per hæc ſit expeditus iſte art. quò ad primam ſui partem, quando quis offert bona ſua & non ſe, per quot modos poſsit fieri talis oblatio.

a ¶ Vigeſimoſecundo [a] quæro, † quid iuris quãdo

21 quis offert perſonam ſuam, & non bona. ¶ Sol. Dicendum eſt quòd in tali oblatione venit ſolùm perſona: bona autem non veniunt, vt no. Archi. 17. q. 2. c. vt lex continentiæ. Nec obſt. no. in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. & in cap. 2. de ſta. mo. & ibi per glo. & per cap. 2. de condi. appo. 12. quæſt. 1. c. non dicatis. & per Bartolum in l. 2. ff. de ſer. vrba. prædi. & aliquid per glo. & Barto. in l. ſi pater. ff. de adopt. & per Bald. in l. 1. §. ille proculdubio. C. de lati. liber. tol. In quibus omnibus cõcluditur quòd non poteſt quis offerre perſonam ſuam, & bona retinere. Quia reſpondetur quod prædicta iura & authoritates loquuntur in eo, qui offert ſe alicui religioni approbatæ, vt profiteatur tria ſubſtantialia regulæ. Sed nos non loquimur, cum quærimus de his

b in præſenti opere. Sed [b] de prædictis dicendum eſt, vt latius dixi in titu. de reg. ſed loquimur de his qui ſe offerunt alicui eccleſiæ vel loco pio, vt non profiteantur tria ſubſtantialia regulæ, ſed vt aſſumant quendam ſpecialem modum viuendi, vt dicit glo. ſingu. in Clem. 1. de relig. do. & tex. & glo. in Clem. penul. de ſenten. excommu. & Docto. ibi. facit quod no. glo. & Archid. 27. quæſt. 2. c. vt lex continentiæ, per quem tex. idem tenet Dom. meus in c. in præſentia. in ſi. de probat. & hoc etiam tenet Bar. Bald. Pau. de Caſt. & Docto. in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. & ibi ſingulariter dicit Bald. in ſecunda opi. quod licet quis intret eccleſiam ſecularem, vel licet ſe offerat eccleſiæ ſeculari, vt perpetuo ibi ſtet: tamẽ poteſt retinere bona, per l. ſi quis presbyter. C. de epiſco. & cler. & authent. presbyteros. eod. tit. & ſic infert quod oblati qui ſe offerunt alicui hoſpitali, vel alicui capellæ non perdunt bona, niſi expreſsè illa offerant. hoc etiam probatur per ea, quæ traduntur per Io. Andr. poſt Io. & Vincent. in c. dilecta. de maior. & obed. & per Ioan. Andr. Vincen. Hoſtien. & Docto. in c. non dubium. de ſenten. excommunic. Sit ergo concluſio, quod in huiuſmodi oblatione non veniunt bona, niſi aliud habeat conſuetudo vel ſtatuta ipſius eccleſiæ, vel loci pij, cui quis offert ſe: quibus caſibus oblatio ſui intelligitur celebrata, ſecundum illam conſuetudinem, vt l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de ædil. edi. & l. ſi fundus. §. in commiſſoria. ff. de lege commi. & l. ſi prius. §. rectè. ff. de aqua plu. arcen. & l. fin. C. de fide. & l. ſi quis reum. ff. de cuſtod. reo. cum ſim. & ſic etiam ſe cundum ſtatutum loci, & fortius, argum. dictorum iurium, & no. per Barto. in l. 1. & l. vt iuriſiurandi. §. liberi. ff. de oper. lib. & per Bald. in l. ſi liberti libertæque. de ope. liber. & no. in l. Imperatores. ff. de in diem adiec. & no. in l. cum beneficio. de præb. lib. 6. & c. ſi Papa. de priuil. cum ſimil. Et ex prædictis poteſt inferri ad quæſt. de qua his diebus fui interrogatus vtrum notarius qui offert ſe noſtro hoſpitali ſanctæ Mariæ de la Scala, poſsit poſt oblationem conficere inſtrumenta.

c ¶ Et aduerte, [c] quia intelligo de inſtrumentis de quibus de nouo rogaretur: nam antiqua, de quibus iam eſt rogatus, non eſt dubium quod poteſt

d complere. [d] Cum talia inſtrumenta etiam notarius factus monachus, poſsit complere, vt no. Specul. in titu. de ſta. mo. verſic. 27. & ſequitur Ioan. Andr. in glo. in verſi. ad præmiſſa, in c. vt officium. de hæret. lib. 6. & ſequuntur Docti. in c. ſicut, ne cle. vel mon. & Barto. in l. locus. §. ſi penes. ff. de tab. exhiben. & l. ſeruus. ff. de teſta. quod tamen limitat Ioan. de Lig. & bene in d. c. vt officium, vt poſsit complere inſtrumenta de licentia ſui Prælati, aliàs non. nec obſt. ꝙ fuerit præuentus in rogatione: quia per profeſsionem & ingreſſum mortificatus eſt: nec habet amodo velle vel nolle, vt latius diximus in titu. de regu. Item non intelligo quæſtio. quando vellet conficere inſtrumẽtum de nouo in cauſa inquiſitionis hæreticæ prauitatis, in qua monachus poteſt rogare inſtrumenta de nouo, vt d. c. inquiſitionis. Procedit ergo quæſt. quando talis oblatus de nouo rogaret contractus in alijs caſibus, quàm ſpecialibus, in quibus ſecundum communem opin. monachus de nouo non poteſt inſtrumenta conficere, vt probatur in d. c. vt officium. argum. à ſpeciali. & in extrauag.

bonæ

ADDITIONES.

a ¶ *Quid veniat appel. perſonæ, vide Ioan. An. in c. cum ſuper. in c. nulla. de conceſſio. præben. vide Fely. in cap. in præſentia. de proba. aliquid per Iaſo. in l. fin. in pen. col. C. de pact.*

b ¶ *Pro iſta di. faciunt quæ ponit Paul. de Caſt. in conſil. 25. incip. viſa quadam cõuerſione. Lap. in alleg. 129. quæ incipit, primò quæritur, Aret. in c. non dicatis. 12. q. 1. in cap. ſolet. 42. q. 2. Imo. in Cle. eos. in princ. in pen. col. de reg. iur. in l. inter cætera. §. item quæri poteſt. vbi Bald. ff. de legat. 1. Petr. de Anchar. in reg. nemo poteſt, de reg. iur. in 6.*

c ¶ *Hoc intellige, ſi contra conſuetudinẽ vel ſtatutum, regulæ religionis non obſtaret, quòd ea, quæ ſunt regulæ, non poſſunt ſtatuto vel conſuetudine immutari. conſuluit Fed. de Sen. in conſi. 20. Bal. in l. cunctos populos. in 4. col. C. de ſum. Trin. & fide cath. mo. in auth. ingreſſi, in 2. col. C. de ſacroſan. eccl.*

d ¶ *Vide Bar. in l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iu. in l. vniverſas. C. de dec. lib. 10. Bart. in conſi. incip. filiusſa. notarius, Bal. in conſi. 300. lib. 3.*

bonæ. quæ incipit, debent. de offic. ordin. & proba tur. C: de sacrosanct. eccles. l. antepen. & C. de epis. & cler. l. placet. & c. sicut, ne cle. vel mo. 16. quæst. 1. §. nouarum. licet Ang. tenuerit contrariam sententiam in l. prætor. §. fi. ff. de edendo. de quo latius dixi in titu. de tabel. Sed redeundo ad quæst. nostram dico, quòd nisi aliud repugnet, quàm ipsa obligatio, & modus viuendi, seu specialis regula, seu constitutio regulæ dictorum oblatorum, quod possunt etiam noua instrumenta conficere, per ea quæ no. in d. l. vt lex continentiæ. & 17. q. 2. & per no. in d. c. sicut, & per alia iura quæ superius dicta sunt tam in hac quæst. quàm in præced. & vide etiã quæ dicam inf. lib. 11. q. 3.

22 ¶ Vigesimotertio † quæro, quid si offert personam & bona. ¶ Sol. Propriè dicendum est; vt dixi in quæst. præced. respectu verò bonorum dicendum est, vt dixi in 21. quæst. primi huius libelli. nam oblatio personæ potest coniungi cum oblatione generali omniũ bonorum, mobilium & immobilium iurium, & actionum, præsentium & futurorum, & cum oblatione bonorum præsentium duntaxat, & cum oblatione particulari aliquorum singularium bonorum, per modos & formas de quibus dictum est in præced. quæstionibus, qui omnes modi & formæ possunt coniungi cũ oblatione personæ, & eosdem recipiunt effectus, de quibus dictum est in prę dictis quæstionibus.

LIBELLVS IX.

¶ *Qua forma, & quibus solennitatibus fieri debeant oblationes.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes quo animo fieri debeant.*
2 *Oblatio, an fieri possit simplici verbo.*
3 *Oblatio, an fieri possit absenti.*
4 *Oblatio verbis facta ecclesiæ nemine recipiente, an valeat.*
5 *Oblatio à minore facta, an valeat.*
6 *Oblatio excedens quingẽtos aureos, an sit insinuãda.*
7 *Oblatio excedens quingentos aureos facta ecclesiæ, an requirat scripturam.*
8 *Fœmina aut minor vigintiquinque annis, an possit ecclesiæ dominare sine consensu propinquorum.*

NOno principali loco examinandum est, quæ forma, & quæ solennitates requirantur in oblationibus. ¶ Sol. Pro istius articuli clariori & pleniori examinatione, prosequar in frascriptas quæstiones.

¶ Prima erit circa generalem doctrinam, quo animo fieri debeat.

¶ Secunda, vtrum oblatio possit fieri simplici verbo.

¶ Tertia, vtrum oblatio possit fieri absenti.

¶ Quarta, vtrum oblatio facta ecclesiæ verbis nullo medio interueniente, valeat.

¶ Quinta, quæ solennitas requirat si oblationes fiant à minoribus de reb. immobilibus, vel simili.

¶ Sexta, vtrum oblatio excedens quingentos aureos indigeat insinuatione.

¶ Septima, posito quòd non indigeat insinuatione, an saltem exigat scripturam.

¶ Octaua, vtrum stante statuto requirente consensum cõsanguineorum in alienatione fienda per aliquem, requiratur talis consensus in oblatione, quæ fieret in piam causam.

¶ Nono & vltimo subijcitur, quæ probatio requiratur ad probandum oblationem.

¶ Quo ad primam quæstionem circa generalem
1 doctrinam, † quo animo fieri debeant oblatio-
a nes. [a] breuiter dicendum est quòd fieri debent bono & puro corde: quia Deus non respicit quantitatem oblatorum, sed cor offerentis, vt in tex. & gl. 3. quæst. 7. cap. in grauibus. 24. quæst. 1. c. odi. Respexit enim Deus ad Abel & ad munera eius. sed primò dicit ad Abel, quàm ad munera eius, intendens ad eius mentem, quam cognouit humilem & puram: ad Caym verò non respexit: neque ad munera eius, propter eius mentem. non enim consideran dum est quantum quisque offert, sed qua mente & affectione offerat. vidua enim duobus quæ habuerat minutis largita, plus omnibus posuit. & ideo à Saluatore omnibus præfertur, & hæc habentur de pœn. distin. 5. c. primo, & d. c. in grauibus. vnde Persius poeta ad propositũ nostrum sic inquit: At vos Dicite Põtifices in sacro, quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri donatæ virgine puppæ. Quin da mus id superis, de magna quod dare lance, Nõ possit magni Messale Lippa propago. Cõpositum ius, fasque sanctosque recessus Mentis & incoctum generoso pectus honesto. Hæc cedo vt admoueam templis & farre litabo. Puro igitur corde & pura mente oblationes fieri debent, non autem ad pompam, neque ex illicitè acquisitis, sed ea intentione, vt quis vel gratiam inueniat, vel redimat peccata sua, vt alios bonos effectus, maxime spirituales consequatur.

2 ¶ Quo ad secundam quæstionem, † vtrum oblatio possit fieri simplici verbo. videtur dicendum q̃ sic: quia oblatio videtur esse quædam species donationis: sed donatio hodie potest fieri simplici verbo, & nudo pacto, vt l. si quis argentum. C. de don. Instit. eodem. §. perficiuntur. & in cap. iudicante. de test. in contrarium facit: quia oblatio descendit ab offero, & sic potius sonat in factũ, quàm in pactum, vel verba. Primum dictũ non arbitror verum. nam & donatio sonat in factum, & probatur in l. Senatus. §. donatio. ff. de donatio. causa mor. & tamen potest fieri verbis nõ solum vestitis per stipulationem, sed nudo pacto, vt dictum est. ad quod tamen vide quæ dicam in 6. quæst.

3 ¶ Quo ad tertiam quæstionem, † vtrum oblatio possit fieri absenti. de donatione non est dubium, quòd fieri potest, vt l. absenti. ff. eod. dummodo fiat per aliquod medium, vt per nũcium, vel epistolam, vt ibi no. Bart. & est tex. in l. nec ambigi. & l. si aliquid. C. de dilat. & l. etiã per interpositam. ff. eo. tit.

vnde

ADDITIO.

a ¶ *Quod Deus respiciat, facit tex. in c. neque ad Cain. 90. dist. glo. in c. in ciuitate, de vsu. facit. 15. quæst. 6. c. fin. 2. q. 5. consuluisti. 22. q. 5. quiperiurare. glo. in l. 3. ff. de don. inter vir. & vxo.*

vnde ego idem arbitror in oblatione quæ fit Deo, vt sæpius dictum est, & probatur in dictis iuribus, & ex his quæ dicam in seq. q.

4 ¶ Quò ad quartam quæstionem, † vtrum oblatio verbis facta ecclesiæ nemine pro illa recipiente, & nullo modo interueniente puta, nuncio vel epistola, valeat. Glos. sentit quòd non, in l. illud. C. de sacrosanct. eccles. vnde dicit ibi Paul. de Cast. quòd etiam si mille testes essent præsentes, non videtur sufficere, nisi aliquis reciperet nomine absentis. alij dicunt contrarium: quia cum talis oblatio fiat Deo, debet valere, quia Deus vbique est, quod reperi cõ
a sultum fuisse per dom. Pet. de Perus. sed [a] dicit Bal. in dicta l. illud. quod videtur donare Deo, mediate, & non immediate, & ideo cùm in tali medio sit defectus, non quæritur actio. alij dicũt quòd debet valere, vt votum, vt l. pactum. & l. de pollicitationibus. ff. de pollic. quod non placet Gul. nisi quando ad certum vsum fit votum. Bart. dicit q̃ aut voluit, quis contrahere, & non valet: aut vouere, & valet. vnde dicunt communiter Doct. quòd in dubio inspicienda sunt verba, an sonent in contractum, vel in votum. & hoc mihi placet. vtrum autem præsumatur, quòd alicui præsenti & recipienti pro ecclesia fit facta oblatio, quæ apparet facta verbis duntaxat: dico quòd sic, si sit facta per stipulationem, vel aliũ actum, per quem aliàs notarius qui scripsit, si aliud esset, committeret falsum: tunc præsentia præsumitur. facit, quod no. glo. in l. prima. C. de inut. stipul. & per no. in l. Titia. §. idem. ff. de verbo. oblig. & ibi per Ioan. de Imo. & Ange. & per Ioan. de Imo. in l. ijs verbis. ff. de duobus reis. & ibi dixi, aliàs secus. & ita procedat quod sentit glos. & Pau. in d. l. illud. C. de sacrosan. eccles. & vide quod traditur in præalleg. iuribus. & quod tradit Oldr. consi. 207. quod incipit, super eo quod quæritur, facit quod no. Bal. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tute. & quod notat dom. Domi. post Ioan. de Imo. in cap. fin. §. 1. de iudi. lib. 6. vide quæ latius dixi de verborum signif. cap. præsens.

5 ¶ Quò ad quintam quæstionem, † quid si huiusmodi oblationes fiant à minoribus, & de rebus immobilibus, aut mobilibus preciosioribus: quæ regulariter sine curatoris authoritate, & iudicis decreto alienari non possunt: vtrum requirantur solennitates, quæ requiruntur in alienatione rerum immobilium ipsorum minorum. de quibus late diximus in tit. de prædi. mino. Sol. Innoc. & Ioan. Andr. in c. in præsentia. in de probatio. in ver. minor annis. volunt quòd non exigatur authoritas curatoris, vel decretum iudicis: quando offerret ingrediendo monasterium, per illum tex. [b] quod etiam tenent Cy.
b & Doct. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. Secus videretur dicendum, secundùm Innocen. & Ioan. Andr. si alienaret in alias etiam pias causas. argumen. l. secundæ. §. voto. ff. de pollic. & sic secundum prædictam opinionem videtur inferendum quòd oblatio rei immobilis quæ fieret per minorẽ hospitali, vel alteri loco pio, nõ valet: si fiat sine decreto & curatoris authoritate: & alijs solennitatibus requisitis. Et prædictam opinionem sequitur Dom. meus in d. capitu. in præsentia. & assignat rationem diuersitatis: quia ingrediens monasterium fingitur mori tempore ingressus. 16. quæstio. prima, placuit, & in l. Deo nobis. C. de episcop. & clericis. sed tempore mortis potest pubes sine alia solennitate disponere de rebus suis, vt in l. qui ætate. ff. de testamen. & præsertim hoc potest ingrediens religionem eo, quòd habet liberam facultatem disponendi de rebus suis, vt in Auth. de monachis. §. illud. & 19. quæstio. vlt. si qua mulier. & capit. quia ingredientibus. quæ rationes cessãt in eo, qui vult alienare bona immobilia non intrando religionem: licet velit etiam alienare in pias causas, sed tu aduerte: quia prima ratio superius assignata, fuit lac. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccle. & ibi etiam refert Cyn. sed Pet. vt ibi etiam refert Cyn. hæc ratio non placet: quia quòd minor possit moriendo bona sua transferre, accidit propter morte naturalem, & sic ex necessitate, sed quando disponeret ingrediendo religionem: illud procedit ex voluntate. assignat ergo aliam rationẽ: videlicet, quia minor isto casu exerceret id, quod exerceret quilibet diligens paterfa. sed tu potes dicere, quod prædicta ratio lac. est bona, quia mors ciuilis in hoc æquiparatur naturali. l. Deo nobis. C. de epis. & cler. ad quod videnda sunt quæ latius dixi in tit. de verbo. signif.

¶ Item aduerte, quia cõtra id quod dicunt Inn. & Ioan. And. & sequitur dom. meus, quod secus est si minor vellet alienare in alias pias causas. in cõtrarium fortiter facit, quod no. Bal. in l. generali. C. de
c sacrosanct. eccle. vbi dicit, quod [c] si statutum dicit, minor non possit facere testamentum sine consensu propinquorum: quòd nihilominus ad pias causas poterit testari sine consensu propinquorum, nam pia causa est priuilegiata, vnde contra istud priuilegium, quod respicit Deum, vel ecclesiam, non potest fieri statutum, & ideo subdit, quòd si statutum dicit, quòd minor non possit se obligare sine consensu ~~propinquorum~~, quod poterit bona offerre ecclesiæ sine tali consensu. ad quod vide quod statim dicam in septima quæstione huius libelli. & idem videtur dicendum in oblationibus factis alicui hospitali, vel alicui pio loco, quia in talibus, ecclesia & pia loca dicuntur iudicari a pari, vt in Authent. de non alien. §. quia verò leonis. & per Paul. post Petr. in Clemen. quia contingit. de religio. do. & quod not. Ioannes Andr. in capitu. 2. de restitutio. in integ. libro sexto. & per Dominum meum, & Docto. in capit. nulli. de rebus eccles. non alie. & per Bald. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. no. Bal. in l. omnia. C.

de

ADDITIONES.

a ¶ *Vide de hoc dicto Bal. d. Alex. in l. 5tip. 15ta. §. fi. ff. de verb. oblig. vtrum valeat donatio facta pauperibus nullo præsente, vel recipiente eorum nomine, vide Bal. in consi. 380. 2. lib.*

b ¶ *Vide Spec. in tit. de 5ta. mo. in ver. 41. Lapum in alleg. 106. circa medium. Alber. & Moder. in d. authent. ingressi.*

c ¶ *Adde pro hoc benefacere: quia licet priuilegium datum in vno, non extendatur ad alium, l. ius singulare. ff. de leg. 3. fallit fauore piæ causæ. glo. in l. illud. in verbo, alia causa. C. de sacrosanct. eccles. Bartol. in l. si constante. in 9. quæst. primæ partis. ff. soluto matrimo. Alexan. in l. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic.*

de episco.& cler.probatur ex his quæ dixi in c.conquesti.de senten.excommunic.& melius probatur in c.accedentibus. de priuil.Item pro prædicta opi. faciunt no.in materia relictorum ad pias causas, in l.1.C.de sacrosc.eccl.& in authen.similiter.C.ad leg. Falcid.& ibi no.& latè per Lud.Pont.

¶ Et sic ex prædictis patet, quòd decisio quæst. prædictæ nó est sine magna dubitatione. Arbitror tamen si quis offert se & sua,licet per talem oblatio nem nó faceret professionem propriam, sed solum alicuius modi viuendi: vt puta, quia offert se & sua ecclesiæ seculari: vel alicui pio loco,& hoc casu ualeat talis oblatio absque curatoris authoritate, & iudicis decreto. Sed quando offert solum res immobiles, quæstio est magis dubitabilis: si tamen offerret propter extremam necessitatem recipientis supra,conueniens est vt dicamus,neque curatoris authoritate, neque iudicis decreto exigi, propter ea quæ diximus supra, & in c.si quis propter necess. de fur.& si opp.quod necessitas non est illa quę faciat, vt sine decreto & cura. au. possit minor alienare, l. ob æs. & l.fin. C.de præ.mi.simile videmus in ecclesia: quæ licet subsit necesse, vel legitima causa alienandi: non tamen potest alienari res ecclesiæ regulariter prohibita, sine solennitatibus requisitis, vt traditur, 12. quæst.2. iustus. & c.sine exceptione.& cap.alienationes. licet enim necessaria causa incumbat,tamen fortè potius expedit minori aliam rem, quàm istam alienari: quia responderi potest, quòd nos loquimur quando vellet prouidere existenti in extrema necessitate, ita quòd non esset locus liberalitati, & hoc est planum,iudicio meo,per ea quæ dicta sunt supra,in dicto §. & d.c.si quis, quia propter talem necessitatem illud prædictum esset effectum commune: sed non data hac necessitate, res esset magis dubia: nisi talis actus oblationis qui susciperet omnimodam spiritualitatem, per quam ipso fingeretur maior,secundum not.in c.si annuum. de iudi.aliàs autem quod sola pia causa faceret valere oblationem factam per minorem sine solennitate, si erat res quæ sine solennitate non poterat alienari, decisio est satis dubia: propter maximam authoritatem Innoc.Ioan.And. & Dom.mei. Sed tamen prædicta opin. non probatur aliquo iure speciali: quia l.2.§.vota.ff.de polli.non probat.vnde solum videtur probari ex re iudic. generaliter prohibentibus alienari res minorum sine decreto,& iudicis author.& melius in l.1.§.sed nõnullos.ff.de tu.& ratio.distra. vbi non valet alienatio facta sine decreto: etiam ob alimenta præstanda matri,aut sorori: ibi tamen loquitur in pupillo, & non in maiore: inter quos est differentia. nam pupillus tutore authore, nõ potest donare mortis causa, & tamen minor potest donare causa mortis sine decreto.dicta l.1.& l.tam is.ff.de donat. causa mortis. facit etiam quod dicam in sequen. quæstio. quia ista non est proprie donatio, sed tamen in contrarium facit: quia qui spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, dicit Paul. ad Cor.2.& 19.quæst.2.cap.duę sunt.& Clemen.fi. de hæret. Item quia maxima est ratio quæ pro religione facit. ff.de relig.& sumpt.fun. l.sunt personę. Item quia hæc interpretatio tendit in fauorem ecclesiæ. facit c.iuuenis. de spon. & quod dixi in cap. ad audientiam. de homi.& quia videtur exercere artem,quam exercet quilibet diligẽs paterfam.maximè quia talis concor. consilio perfectionis dato, iuxta illud: si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes,& da pauperibus.

¶ Ad quod etiam accedat: quia cum talis oblatio fiat Deo, per ea quæ dicta sunt in primo articu, etiam si fiat pio loco ob piam causam, iuxta illud Matth. & respondens Rex dicit illis: Amen dico vobis,quod fecistis vni ex his fratribus meis,mihi fecistis: vnde cum Deus sit ipsa veritas,de test.c.cum esses,non potest fallere, nec fallitur. de accu.c.petitionem. & ideo alio decreto & authoritate opus nõ est. Facit etiam,quia contractus factus cum Principe, obtineret vim legis, & ideo in eo non est necessaria alia solennitas.argum.l. Cæsar.ff.de public.& l. penul.C.de don. inter vir. & vxo. & Bal.in proœm. feu.& probatur in l.Princeps.ff.de legi. & quod ibi no.in cap.certificari. de sepul. Facit etiam in simili quod statim dicam: quia oblatio talis non indiget insinuatione. & ista vltima opin. videtur mihi verior: ad quâ accedant quæ dicam statim in 7.quæst. Concluderem tamen ad omne dubium tollendum quòd ante factum,hospitale, vel alius locus pius reciperet oblationem cum solennitatibus requisitis.
a Arbitror[a] tamen illud satis clarum esse,quòd si minor intendens ingredi religionem offerret hospitali, vel alij loco pio res etiam immobiles, sine aliqua solennitate, quod valeret talis oblatio, per text. in Authen. de mona. §.illud quoque decernimus. vbi tex.formaliter dicit,illud quoque decernimus,eum qui in monasterium intrare voluerit, antequam in monasterium ingrediatur, licẽtiam habere suis vti, quo voluerit modo.

¶ Vnde pondero verbum, vti, quod significat non solùm dispositionem per viam vltimæ voluntatis,sed etiam inter viuos. Item pondero verbum, volueris, vt no. in l.verba. ff.de conditio.institu. & l.si ita legatum. ff. de lega.primo, & l.centesimus. §. penult. ff. de verborum obligat. l.4. ff. loca. Ad quod vide quæ latius dixi de verborum significat.
b cap. volo. Postremo[b] aduerte circa hanc quæstio. quia videtur quòd oblatio facta per minorem de immobili, etiam cum decreto, non teneat: quia oblatio est quædam donatio, vt diximus supra in artic.1. sed donatio immobilis facta per minorem, etiam cum decreto, non tenet, vt l.fin. §.cum autem. C.si maior fac. ergo, &c. Sed ad hoc responderi potest, quòd illa loquitur in donatione simplici & pura, quæ solum sapit liberalitatem, propter quam quis potius videtur dissipare & perdere quàm administrare, vt l.contra.§.fin.ff.de pact.& l. si filiusfamilias. ff. de donat. cum concord. ibi positis in glo. sed in terminis nostris non dicitur dissipator, qui Deo vel ecclesiæ, vel in piam causam offert, propter ea quæ superius dicta sunt, & supra eod. lib.1.

6 ¶ Quo ad sextam quęst. †vtrum oblatio,quæ excederet

ADDITIONES.

a ¶ *Hæc prædicta amplia etiam in prodigo,vt per Alb. in d.authen. ingressi.*

b ¶ *Hoc autem procedit in minore 25.an. dummodo sit maior 14. vide Ias. in d.auth. ingressi, in 2.col.*

cederet quingẽtos aureos indigeat insinuatione: & loquor de ea, quæ non fit ob causam de præterito, vel de præsenti, vel de futuro: quia nulli est dubiũ ꝙ non indigeat insinuatione,vt no.Bart.in l.Aquilius. ff. de donat.per l.fina.ad fi.& authen. ibi positam.C.de donat.ante nup. & l.fin.in princip. C. de iure do. & tradit Bartol. in l. Modestinus.ff. de donatio. sed Ioan. de Imo.in d.l.Aquilius.aliter dicit, quia ob causam de præterito remuneratiuam valet, sine insinuatione, ob causam de futuro onerosam donatario, etiam: vnde non loquor in his casibus, in quibus valeret donatio facta sine insinuatione: etiam si esset facta in priuatis, sed in casibus in quibus facta in priuatis non valeret: an[a] valeat facta ecclesiæ.ad quod videtur dicendum,quòd sic. & hãc opin.tenuit glo.in d. l. illud. & sentit glos. in l.pen. in fi. C.de donat.& Pileus quæstio. 123. & Io. And. in additio.Specu.in titu.de instrumen. edi.§.porrò. versicu.item nota,quòd donationes. vbi concludit post Pileum, donationem factam ecclesiæ vel religioso loco,valere: quamuis excedat quingentos aureos.mouentur: quia cum imperium & sacerdotiũ non differant: merito sicut donatio facta Imperatori vltra quingentos aureos tenet,vt in Authen. pigne fiant. §.fin.ita nec facta ecclesiæ: quia quæ paria sunt, paria iura desiderant, vt C. de constitu.pecu. l.fina. ff. de pecu.leg. in bonæ fidei.& l.quatenus.§. fina.Specu.etiam in d.versicu.item no. quòd donationes. tenet quòd valet donatio ad pios vsus, quâuis excedat quingentos aureos, per l.illud. C.de sacrosan.eccles.vbi etiam hoc tenet Barto.quę tamen l.videtur velle cõtrarium. vult enim quòd donatio ad pios vsus facta ecclesiæ vel pijs locis,vel miserabilibus personis, vel ciuitati vsque ad quingentos aureos,non indiget insinuatione, & sic patet quòd vltra quingentos aureos, indiget insinuatione. & hâc opinio.tenet ibi Bald. & fuit opin. Guil.secundum eum, & dicit quòd est ipsa veritas. & tenet etiam Pau. de Castro in l. illud quod pauperibus. nec ob. l.si quis pro redempt. C. de donatio. quia loquitur in redemptione captiuorum, de quibus est maius periculum quòd ibi non moriantur. argumen. l.sancimus.C.de sacrosanct. eccles.secus in his,quæ donantur ecclesijs,in quibus cessat ista ratio periculi.Et quia ecclesiæ solent abundare in bonis. Et hæc opinio magis placet. & ita videtur de mente dictæ l.si quis pro redemptione. C.de donatio. in fi.dum dicit, cæteris etiam donationibus, &c. secundum Pau.quidam tamen voluerunt, quòd donatio facta ecclesiæ valeat vsque ad octingentos, vt ecclesia sit priuilegiata in trecentis, sicut erat olim in d.l.illud. quod ita no. glos.ibi. sed Bald.reprobat ibi,& dicit quòd isti loquuntur sine lege, & sine ingenio. nec obst. secundum eum dicta l. illud, quia licet illud olim esset priuilegium, quòd donatio facta ecclesiæ, valeret vsque ad quingentos aureos: hodie est ius commune. & ideo non possumus excedere terminos priuilegij.Sed Hostien. in sum.in titu. de do-
b nat.§.quæ donatio. tenet primam opin. quòd[b] donatio facta ecclesiæ non indigeat insinuatione. & eandem opinio.tenet dom. meus in capit. relatum. el.primo, de testa. sed tu aduerte: quia licet in simplici donatione quæ solum fiat liberalitatis causa, vtraque opin. sit satis sustentabilis: tamen in oblatione,quæ non est simplex donatio, arbitror, quòd non sit necessaria insinuatio, per ea quæ dixi suprà in præceden.quæstio.maximè, quia talis oblatio fit principaliter Deo,vel propter Deum: vnde sicut donatio facta Principi non indiget insinuatione,vt in authen. item & à priuatis. C. de donatio. & in corpore vnde sumitur, in Authẽ.vt non fiant pignora. §.illud. collat.quinta,ita si fiat Deo. & hoc placet in qualibet oblatione cuicunque ecclesiæ facta, & loco pio.quamuis Bal.in d.authen. item & à priuatis. teneat hoc solum in donatione, quæ fieret ecclesiæ Romanæ: & maximè hoc dicendum est, quando quis offert se, & bona sua, per ea quæ dixi in præceden. quæstio. vel offerret ecclesiæ, vel in piam causam, ea intentione, vt fieret religiosus, per text. in Authen. de monachis. §.illud. & quod dixi in præceden.quæst.

7 ¶ Quò ad septimam quæstionem, † vtrum oblatio prædicta quæ fit ecclesiæ vel alicui loco pio, excedens quingentos aureos: licet non indigeat insinuatione,secundum quod dictum est in præceden. quæstione, an saltem exigat scripturam. Et videtur dicendum quòd sic: quia donatio quæ fit à priuato Principi, excedens quingentos aureos, licet valeat sine insinuatione;tamen exigere videtur scripturã, vt in Auth.vt non fiant pignora.§.illud.Et sic idem videtur dicendum in terminis nostris.Et hoc est tutius tenere, & prouidere sibi ante factum: maximè respectu oblationis, quæ non fieret actualiter: sed per stipulationem. quamuis post factum possent multa allegari in contrarium, quæ possunt colligi ex superioribus,& ex his etiam quæ statim dicam in sequen.quæst.

8 ¶ Quò ad octauam quæstionem † pone, ex forma statuti cauetur quòd fœmina, vel minor viginti quinque annis non possit se obligare vel aliquem contractum, aut donationem facere sine consensu trium consanguineorum,vtrum oblatio facta ecclesię,vel hospitali,aut simili pio loco valeat sine dicto consensu, vel solennitate. Sol. ad hãc quæstionem possent allegari argumenta pro vtraque parte. de quibus dixi supra, in quinta quæstione. Bal. enim, vt ibi dixi in l.generali. C. de sacrosanct. eccle. per illum tex. tenet quòd valet oblatio sine tali consensu,vel solẽnitate: siue offerat se & sua: quia est actus spiritualis, super quo statutum non disponit, argu. in l.si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obligatio. neque etiam disponere potest, vt in l.priuilegia. C. de sacrosan. eccle. siue etiam offerat tantùm bona: quia talis oblatio est donatio ecclesiæ facta, aut simili loco in quo donationes ecclesiæ sunt priuilegiatæ: & ideo non valet statutum contra eorum priuilegiũ, vt in l.inter diuinum. C.de sacrosc.ecc. & sic Bald. sentit quòd in talibus oblationibus factis ecclesiæ non requiratur solennitas iuris positiui. & eandem sententiam tenet Pau. de Cast. in dic. l.generali. quam etiam sententiam tenet domi. meus in c.

ADDITIONES.

a ¶ *Vide no.per Pau.in consi.132.& consi.103.& per Abb.in consi.102.*

b ¶ *Vide etiã Io.An.in c.fi.de sol.bene facit c.qui opes. 16.q.4. vide ẽt Bal.in auth.item & à priuatis. C.de do.*

a in c.relatum. el primo, de testa. nã [a] talia oblata pro anima, non debent terminari secundum leges ciuiles, seu positiuas, sed secundum canones, sed statutũ est pars iuris ciuilis, vt l.omnes populi. ff. de iust. & iure: igitur, &c. Item mouẽtur, quia statutum lai corum aliquo modo impediẽs liberam facultatem donandi pro anima, non valet, vt in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. facit etiam quod no. Io. Andr. in c. fin. de immu. eccles. lib. 6. vbi dicit, quòd non obstante statuto quo cauetur, quod bona immobilia nõ possint alienari in forenses, seu non suppositos iurisdictioni statuẽtium: poterit quis donare bona ecclesiæ. facit quod no. Bal. in authen. cassa. C. de sacrosanct. eccles. faciunt quæ dixi sup. in 4. & in 5. quæst. Postremò not. est circa prædicta, ꝙ licet huiusmodi oblationes sapiant actum spiritualem: tamẽ ad eas probandas requiritur plena probatio, nec sufficit vnus testis: imò exiguntur duo, sicut in prophanis, vt est tex. in c. fi. de succes. ab intesta. & probatur in c. licet vniuersis. de testi. ad quod accedunt quæ latius scripsimus in tracta. de testi. §. 4.

ADDITIO.

a ¶ *Hoc idem tenet Fede. de Senis, in consi. 20. Bald. in l. cunctos populos, in. 4. col. C. de sum. Trin. & fide cath. Ful. in authen. ingressi. C. de sacrosan. eccl.*

LIBELLVS X.

¶ *De viribus & validitate oblationum, & virtute comprehensiua, non respectu significati verbi, sed dispositorum à iure quo ad præiudicium ipsorum offerentium.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio omnium bonorum præsentium & futurorum, an valeat.*
2 *Oblatio omnium rerum præsentium & futurarum, an contineat iura & actiones.*
3 *Oblatio omnium rerum, an contineat omnia bona.*
4 *Oblatio personæ facta ecclesiæ, an valeat.*

DEcimo principali libello videndum est de viribus & validitate oblationum & virtute compræhensiua, non respectu significati verbi, sed dispositorũ à iure quo ad præiudicium ipsorum offerentium. Circa quem arti. prosequor infrascriptas quæst.

¶ Prima, vtrum valeat oblatio omniũ bonorum præsentium & futurorum, sub quibuscunque verbis facta: dummodo oblatio comprehendat omnia bona præsentia & futura, & omnia iura præsentia & futura.

¶ Secunda, quid si offerens offert omnes res præsentes & futuras.

¶ Tertia, vtrum in tali oblatione veniant omnia bona.

¶ Quarta, vtrũ valeat oblatio psonę facta ecclesię seculari aut hospitali, vel alteri pio loco absq; bonis.

¶ Quinta, vtrum valeat oblatio personæ & bonorum, & de viribus prædictæ oblationis.

1 ¶ Circa primã igitur quęstionem, † vtrum valeat oblatio omniũ bonorum pręsentium & futurorum sub quibuscunque verbis facta: dummodo oblatio comprehendat omnia bona præsentia & futura, & omnia iura præsentia & futura, secundum ea quæ latius explicauimus, sup. eo. libello 9. ¶ Sol. Quãuis in donatione omnium bonorum præsentium & futurorum facta priuato, sint variæ opi. vtrũ valeat, de quibus in l. fin. C. de pact. & l. stipulatio hoc modo concepta. de verb. obl. & per Do. Ange. in disputatione quę incipit, in refulgenti, &c. & per aliquos in l. pactum quod dotali. C. de colla. de qua materia latissimè dixi in rep. l. interdũ. ff. de do. inter virum & vxor. & in Cle. 1. de iureiu. & in tractatu, de don. tñ in oblatione facta ecclesiæ, seu loco religioso, vel a pio, [a] solummodo reperio Ang. tenentem differentiã inter donationem vel oblationẽ non tenere, vt ipse concludit per multas rationes in disputatione sua, quæ incipit, in refulgenti. Sed contrariam sententiã tenuit Bar. in l. fi. C. de pac. & in auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccl. & Bal. ibi, qui apertissimè tenet talem donationem valere. & idem tenet Bal. in auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccl. vbi est bonus tex. ad propositũ nostrũ. & probatur 19. q. fi. c. quia ingredientib. & c. fi qua. ad quod ẽt allego quod no. 12. q. 1. cap. dilectissimus. vbi probatur ꝙ in primitiua ecclesia, Christiani nihil proprij retinebãt. Nam secundum Iesu Christi redemptoris nostri consiliũ, Qui vult perfectus fieri debet omnia vendere & da re pauperibus. vnde conclusio sit secundum cõem omnium opin. quam ego semper fui secutus, quòd talis oblatio teneat, pro qua conclusione faciũt quę statim dicam in 3. q. quæ subijcitur, & prædicta procedunt, quando quis simpliciter offert omnia bona præsentia & futura, & iura, & actiones & nõ adijceret, post mortem, hoc acto, &c. Sed si adijceret illa verba, videlicet post mortem hoc acto ꝙ sit oblatio inter viuos. quo casu esset maius dubium, iudicio meo, per ea quæ dicam inf. eo. lib. 13. ver. Sed quæro iuxta prædicta, maximè quia hoc casu non possumus dicere quòd in tali oblatione generali non veniunt ea, quę pars verisimiliter non obtulisset in specie, secundum quod dicam inf. in 3. quæst.

¶ Nam ex quo vult oblationem valere post mortem, amodo nulla re indigebit, & ideo verisimiliter nullam rem videtur sibi reseruasse. & ideo videtur omnino auferre liberam testamenti factionẽ: quem admodum hæreditas dari per actum inter viuos, ꝙ fieri non potest, vt dicam inf. 13. libello princ. in d. ver. Sed quæro iuxta prædicta. Multæ tamen rationes faciunt quòd debeat valere, si fiat ecclesiæ, de quibus supra & in præced. libello. q. 4. & 5.

2 ¶ Circa secundam † quæstionem quero, quid si offerens offert omnes res præsentes & futuras, quo casu

ADDITIO.

a ¶ *Hanc eandem opin. tenet Ang. in consi. 181. incip. visis instrumentis prædictis, de eorum valore. & Lu. & Alex. in l. Stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obl. Lud. in repe. auth. similiter. C. ad leg. Falcid. Pet. de Ancha. in consi. 119. contrariam opi. vltra alleg. hoc tenet Pau. quam multum cõmendat in c. fi. in 1. not. per illum tex. cum gl. de succes. ab intest. plenius in c. in præsentia. in 4. & 5. not. per illum tex. & glo. 1. & ibidem Bal. in pe. col. extra de probat.*

casu diximus in dicta oblatione, ex proprio significato venire iura & actiones, vt diximus in libello 8. quæst. 11. ¶ Sol. Patet ex superioribus. nam vt superius diximus in prin. Qualitercunque verba concipiantur, ita quòd videantur comprehendi non solùm bona præsentia & futura, sed etiã iura & actiones futura, quæ dicta sunt superius in præcedenti quæstione, videntur vendicare sibi locum etiam in hac quæstione.

3 ¶ Circa tertiam quæstionem quæro, † vtrum tali oblatione veniant omnia bona. Aduerte: quia licet fortè prima fronte hæc quæstio videtur tibi ridicula: quia supra, in libello octauo, in princ. dixi talem oblationem comprehendere omnia bona, & omnia iura: tamen tu debes considerare, quòd ibi ego locutus fui quantum ad vim comprehensiuam respectu proprij significati verborum. Sed hic non quærimus de illa vi comprehensiua respectu significati verbi, sed respectu præsumptæ intentionis prę dicti offerentis. nã prima fronte videtur dicendum quòd in tali oblatione omnium bonorum quæ fit absque oblatione personæ, non veniunt ea quæ verisimiliter quis in specie non esset oblaturus, vt in l. obligatione generali. ff. de pig. vbi tex. dicit quòd in oblatione generali non veniunt ea, quæ quis non esset in specie oblaturus. si ergo in oblatione pignoris, in qua versatur modicum præiudicium, talia nõ veniunt: ergo multo minus in donatione, seu oblatione, in qua tractatur de maximo præiud. ar. l. fi. C. quæ res pig. ob. possunt. iũcta. l. si ita quis. ff. de auro & argen. leg. & his quæ dixi sup. in libello 8. versicu. a quarto quæro, &c. & sic [a] non videntur venire vestes, nec talia necessaria ad victum, & si est Doctor, non venirent libri, & si artifex, non debent venire ministeria illius artis, vt traditur in d. l. oblig. generali. & melius in regula, in generali. de reg. iur. lib. 6. quæ loquitur per verbum, concessionis, & ibi per Ioannem Andr. & Dyn. facit etiam l. 1. C. quæ res pig. ob. possunt. facit etiam quod no. 16. quæstio. 1. c. frater noster. & de pœn. & remiss. c. si Episcopus. lib. 6. Item facit: quia verba generalia, seu generalis concessio restringenda est ad ciuilem modum: ne nimis perniciosa sit concedenti. ff. de seruit. l. si cui. ff. de testi. l. 1. & de testibus. cap. licet. el secondo, & c. significauerunt. Itẽ restringuntur ad ea quæ commodè fieri possunt. ff. de verb. signif. l. nepos Proculo. & hoc videtur satis æquum & iustum, & ista ratio concludit, [b] vt valeat facta donatio etiam priuato, omnium bonorum, & iurium præsentium & futurorum: nisi talis oblatio fieret post mortem hoc acto, vt valeret, vt actus inter viuos, per ea quæ dixi superius in fi. primæ quæstionis huius libelli, & hoc procedit, quando fieret oblatio bonorum: sed si fieret oblatio sui & bonorum, secus esset dicendum: quia ex quo trãsfert personam, fortius & bona quæcunque sunt accessoria ad personam. arg. l. in pecudum. ff. de vsu. & Insti. de re. diu. §. in pecudum. cum similibus, postquam sub tam generali & effuso sermone facta est oblatio omnium bonorũ, & iurium.

4 ¶ Circa quartam quæstionem quæro, † vtrum valeat oblatio personæ facta Ecclesiæ seculari, aut hospitali, vel alteri pio loco, absque bonis. ¶ Sol. Dicendum est quòd sic, & ad decisionem quæstionis & solutionis, vide quę latius dixi supra, libel. 8. q. 22. Et si quæreretur, ad quid teneretur iste oblatus. Respondeo quòd tenetur obseruare illum modum viuendi, de quo expresè conuenit, si non sit licitus. Si verò nihil expresè conuenit, tunc tenetur seruare illum modum viuendi quem alij similes oblati seruant: exercendo pietatis opera, aut similia, secundum consuetudinem illius loci, & hoc quando nihil esset expressum in ipsa oblatione, licet simpliciter quis obtulisset se assumendo habitum talium oblatorum, per no. 26. q. 2. c. vt lex continentiæ. & per ea quæ dixi in d. q. 22. & quia semper cõtractus in dubio intelligitur initus, secundum consuetudinem loci, & similium contractuũ, vt l. si fundus. §. in commissoria. ff. de lege commis. & l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edi. & l. fi. C. de fideius. & l. si prius. §. rectè. ff. de aqua plu. arc. & l. si quis reum. ff. de cust. reo. & in regula, In obscuris. cum sua materia. de reg. iur. lib. 6. Et secundum subiectam materiam in c. super eo. de off. deleg. & in l. Imperatores. ff. de in diem addict. & c. fedes. de resc. & l. fi. C. de senten. & interloc. omn. iud. Nec obstat, si diceres, ꝙ quis non potest locare operas suas in perpetuum: quia induceretur quædam species seruitutis, vt no. in Glo. in l. antiquitas. C. de vsufruc. & probatur in l. post certi. & ibi Glo. C. de lib. cau. quia illud procedit quò ad hoc, vt præcisè cõpellatur seruire, sed causatiuè potest quis se obligare, vt dicit Bal. in d. l. antiquitas. de quo per Dyn. ibi in l. corruptionem. eo. tit. de quo latius dixi in ti. de locatione.

¶ Præterea in terminis nostris valet: quia nõ simpliciter obligat se ad perpetuas operas, sed trãsfert personam suam, vt secundum illam regulam & modum viuendi perpetuo viuat, & Deo personã & seruitia sua offerat, ꝙ fieri põt, vt traditur in d. c. vt lex cõtinentiæ, & per ea quæ dixi dicta 22. q. Ad quod videnda sunt ẽt quæ latè dixi in c. peruenit. de sent. exc. in 2. mẽb. prin. & in prin. ar. ver. Quintò dubitatur. vbi latè tractatur, vtrũ tales oblati Ecclesijs secularib. gaudeãt priu. canonis, Si quis suadẽte. 17. q. 2.

¶ Circa quintam quęstionem, vtrum valeat oblatio personæ & bonorum, & de viribus prædictæ oblationis. ¶ Sol. Dicendum est quòd valet, vt patet ex superioribus. & de viribus talis oblationis ẽt satis colligi potest ex superioribus, quid tenendum sit. & ex his quæ dicta fuerunt in libello octauo.

ADDITIONES.

a ¶ *Facit deci. An. Aret. in §. item Seruiana, Inst. de act. vbi vult quòd sub tacita hypotheca non veniant instru. sine quibus commode, &c.*

b ¶ *Vide Bar. in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio. Paul. de Cast. consi. 99. incip. istæ donationes.*

LIBELLVS XI.

¶ *De viribus oblationum prædictarum, quo ad præiudicium creditorum ipsorum offerentium.*

SVMMARIVM.

1 *Offerens bona sua & non se, an creditoribus præiudicet.*
2 *Offerens se & non sua, qualiter creditorib. præiudicet.*
3 *Offerens se & sua, an præiudicet creditoribus.*

NDECIMO loco principali tractandum est de viribus oblationum prædictarum quo ad præiudicium creditorum ipsorum offerentium, qui erant creditores tempore factæ oblationis: & habebant expressam bonorum hypothecam, vtrum per tales oblationes illis præiudicetur: & qualiter agere possint. ¶ SOL. Vt hæc materia clarius habeatur, prosequar tres princ. quæst.

¶ *Prima*, quando quis obtulit duntaxat bona sua sine se.

¶ Secunda, quando obtulit se sine bonis.

¶ Tertia, quando obtulit se & bona.

1 ¶ † Primò igitur quæro, quâdo quis obtulit bona duntaxat & non se, vtrum talis oblatio præiudicet creditoribus anterioribus habẽtibus expressam hypothecam. ¶ SOL. Dic, quòd qualitercunque quis obtulerit bona sua, dummodo talia bona sint obligata expresè creditoribus, clarum est quòd hospitale, vel similis locus, à creditoribus prædictis po
a test conueniri hypothecaria, facta [a] tamẽ discussione debitoris principalis: eo casu quo necessarium est discussionem facere, secundum formam l. persecutione. & authen. hoc ita si debitor. C. de pigno. & in Authen. de fideiuss. §. neque. Bona enim realiter obligata creditoribus à debitore alienata, transeunt cum onere suo, vt l. sicut. §. non. ff. qui. mo. pign. vel hypothe. sol. & in c. ex literis. de pigno. & l. 1. C. de preca. Nam res trâsit de persona in personam cum iuribus, conditionibus, libertatibus, oneribus, emolumentis, & cæteris qualitatibus suis, vt l. via constitui. in §. quæcunque. ff. de serui. rust. prædio. & l. 2. §. fin. cum l. seq. ff. si ser. vend. & l. si Titio & Mæuio. §. Iulianus. ad fin. ff. de leg. 2. & l. si ab eo. ff. de vsufruc. leg. & l. 2. §. pro secundo. C. de caduc. tol. & l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acquir. poss. & l. quę religiosis. ff. de rei vend. & in iuribus quæ statim allegabo in sequen. lib. vnde succedit regula, quòd qui prior est in tẽpore, potior est in iure, vt l. quatenus vtriusque ca. ff. de regu. iur. & in regula, qui prior. de regu. iur. lib. 6. cum sua materia. & l. si fundum. C. qui po. in pigno. habe. & l. potior. & l. creditor. & l. fi. eo. tit. Et hęc intellige, vbi de prioritate agentis contra Ecclesiam vel hospitale, aut simílem locum appareret: aliàs secus: quia existente re dubia, potior esset conditio ipsius possidentis. l. si fundum. §. si fundus. ff. de pignor. Posset igitur creditor, cui prius fuisset obligata res quę postea fuit oblata, agere hypothecaria cõtra ipsam Ecclesiam, vel locum cui res oblata est: facta, vt dixi, excussione contra principalem debitorem: vel non facta excussione in casibus, in quibus non esset necessarium facere excussionem. de quibus latè diximus in tractatu excussionum. Et prædicta intellige, nisi res oblata esset effecta sacra: quia hoc casu, si esset res inanimata, vt vestis, vel quid simile: non posset intentari hypothecaria. quod probatur: quia maius ius habet dominus in re sua quàm creditor in re sibi obligata: quod patet ex potestate alienandi & distrahendi. Sed si res alienа offertur & efficiatur sacra: pro tali re dominus non potest agere rei vend. 14. q. fi. cap. comperimus. Quinimò etiam si aliquis locus offertur, vt fiat hospitale vel locus pius in vsus pauperum, & ita fuit authoritate Episcopi, si locus esset alienus non potest vendicari, vt in c. cum ad hæc. de relig. do. & ratio est, quia quod semel Deo dedicatum est, ad humanos vsus amplius redire non potest. 19. quæst. 3. cap. quæ semel. de consecr. dist. 1. cap. ligna. & cap. vestimenta. ff. de relig. & sumpt. fune. l. si quis sepulturã. §. 2. 12. quæst. 2. c. nulli licet. & in regula, quod semel Deo. de reg. iur. lib. 6. Ideo autem dixi de re inanimata: quia non per omnia idem quod est in re animata, vt puta, in seruo. nam si seruus oblatus non est offerentis, sed alienus: licet ordinetur vt religioni deputetur: tamen seruus remanet, & domino restituendus est: si ignorante domino fuit oblatus & ordinatus. 50. di. c. frequens, & c. seq. dummodo talis seruus non sit ordinatus in subdiaconum, uel diaconum: nam licet talis olim nihilominus redigeretur in seruitutem: tamen hodie non redigitur, vt in c. miramur, de ser. ordi. Si verò ordinaretur in presbyterum, si peculium habet, in eo mulctabitur. l. di. cap. ex antiquis. Si verò non habet, tenetur psallere Domino horis canonicis, vt dicit c. frequens. in fi. & si renuat, deponi debet, vt cap. nullus. de seruis non ord. & debet ei dominus procurare. Si non renuit, concedere debet necessaria ad vitam, arbitrio iudicis, si potest: si vero non potest, debet ordinator illi prouidere, qui minus cautè ordinauit. argum. 23. di. c. diaconi. Tradit Glo. 14. quæst. fi. cap. comperimus. & c. hoc. de relig. dom. & Hostien. in summa in titu. de ser. non ordi. §. qualiter seruus. Patet igitur ex prædictis, quòd si seruus oblatus ordinatus est ad ordines minores ignorante domino, repeti potest, sed intra annum à tempore ordinationis, secundum Hug. vel à tempore scientiæ, secundum Gosr. quem sequitur Hostien. ar. cap. licet. de suppl. negli. præl. & c. quia vniuersitatem. de concess. præben. & mihi placet per ea quæ dixi in ti. de præsumpt. Restituitur ergo domino intra dictum tempus. 4. dist. c. nulli, in fi. & c. ex antiquis, in fi. & de seruis non ordin. c. de seruorum. Sed res inanimata si sit effecta sacra, vel effecta locus religiosus vel pius authoritate Episcopi, non restituitur domino. & ideo bona ratio assignatur per Glo. 14. quæst. fin. c. comperimus, & in c. ad hæc. de relig. do. quia cum seruus sit res animata, anima rationali delinquit, permittendo se ordinari, & ideo punitur in eo in quo deliquit: quia reuocatur in seruitutem, nisi promotus sit ad ordines sacros. simile. 7. quæst. 1. Episcopus in diœcesi. facit etiam in fin. l. Pomponius. in princ. ff. de acquir. poss. Si ergo res ordinata vel consecrata, proprio domino restituitur: longè minus res oblig. debet restitui creditori. Est tamen aduertendum, quòd si seruus alterius esset oblatus & ordinatus quòd licet qui scit, tamen talem ordinatum nõ possit illum repetere, cum talis offerens & ordinator qui sciuerunt, tenentur domino dare duos seruos æquiualentes. 54. distinc. cap. si seruus absente. Quinimò tenetur etiam præsentator si sciuit, vt ibi, & si sunt soli endo omnes, tenentur: si verò vnus solus

ADDITIO.

a ¶ *Hæc declara secundum not. in l. fin. in princ. ff. si certum peta. & in l. decem. ff. de verborum obliga. & in §. item si quis in fraudem. Insti. de act. & practicam Papien. in forma libel. in act. hypothecæ. in gl. in ver. except. excussionis.*

solus sit soluendo, ille solus tenetur, vt traditur in d. c. si seruus absente. Si verò neuter soluendo sit: talis seruus tenetur psallere Domino, vt dictũ fuit. Sed in re inanimata quæ oblata sit sacra, vel ad talem vsum destinata, quòd restitui non possit. tex. in d. cap. comperimus. dicit quod non debet precium dari. Et hoc procedit, nisi talis res oblata fuisset alterius Ecclesiæ: quia tunc illi debet restitui, cum alia Ecclesia possit illam retinere ad sacros vsus. 12. quæst. 2. cap. Apostolicos. 17. quæstio. 4. cap. quæst.
a no. Glo. in d. c. comperimus. [a] Et sic ex prædictis insurgit mihi notabile dubium respectu creditoris, si dominus ipsam rem alteri prius obligatam obtulit vt sacra fieret, vel est effecta sacra: Vtrum creditor possit agere saltem ad precium, sicut verus dominus potest agere ad precium rei effectæ sacræ, & si esset seruus obligatus, vt idem dicamus quod de seruo alieno oblato & ordinato, & intelligo, facta sci licet excussione, & principali debitore non existente soluendo. quod dubium à maioribus nostris nõ memini tactum. Et quamuis in hoc possent fieri argumenta plurima, quòd Ecclesia vel locus pius non teneatur ad precium pro satisfactione debiti, tã ex rigore, quàm ex æquitate: contrarium arbitror, ne creditor facto alieno damnificetur, per regulam, nõ debet alteri, iuncta regula, id quod nostrum. de reg. iur. & quia res debet transire cum oneribus & qualitatibus suis, vt supra dixi, & quia sicut domino restituitur precium ratione dominij, ita debet restitui creditori ratione crediti. Intelligo tamen quòd si res esset obligata pro minori quantitate, quàm valeret: teneatur Ecclesia vel locus pius solùm vsque ad solam quãtitatem crediti, & si pro maiori, quàm esset valor rei, solùm teneatur vsque ad verum valorem, & ad concurrentem quantitatem rei oblatę, vt infra dicam, & vtroque casu cautela est quòd Ecclesia vel locus pius faciat sibi cedi actionem, secundum ea quæ latè diximus in titu. de actionibus cessis & cessionarijs. Prædicta tamen procedunt, si modo res quæ offeruntur, nullo iure deberentur Ecclesiæ, secus si deberentur vt primitiæ, vel vt decimæ, vel etiam esset tanta necessitas, propter quam res quæ offertur est effecta communis, secundum ea quæ latius dicta sunt in primo & tertio libellis, & duobus sequen.

¶ Prędictis enim casibus Ecclesia, vel locus pius, tanquam suum recipiens, non posset molestari. Et prædicta procedunt, qualitercunque offerens offerat bona sua: siue offerat omnia bona præsentia & futura: siue omnia bona præsentia: siue certa bona, vel certas res particulariter designatas, secũdum omnes casus & modos de quibus diximus supra in libello. 7. dũmodo illa bona seu res essent expresè obligatæ prioribus creditoribus, vel speciali, vel generali obligatione.

2 ¶ Secundò principaliter quæro, † quãdo quis obtulit se & non sua, qualiter præiudicetur creditoribus habentibus expressam hypothecam.

¶ SOL. Aduertendum est: quia vt superius dixi libello 8. quæst. 22. talis qui se offert Ecclesiæ seculari, vel pio loco, non efficitur propriè religiosus: cum non profiteatur tria substantialia regulæ, vt ibi diximus. Vnde cum quęritur de viribus dictæ obligationis quo ad prejudicium creditorum prędictorum offerentium, qui habent expressam hypothecam: Breuiter dicendum est, q̃ aut ipsi creditores volunt agere hypothecaria, aut personali.

¶ Primo casu, non est dubium quòd Ecclesia vel pius locus non possunt conueniri, sed solùm potest conueniri vel ipse oblatus, vel alius qui possident bona obligata: & quia, vt superius est expressum, hęc actio datur contra possessorem. & hoc procedit tam respectu bonorum quæsitorum ante oblationem, quàm etiam postea, si modo talia bona quę rerentur oblato.

¶ Si verò ex forma vel constitutione regulari illius Ecclesię, vel loci, bona quærerentur Ecclesiæ vel loco pio, cum talia bona nunquam fuissent in bonis oblati, non venirent in hypotheca seu obligatione: quia solùm veniunt quę quæruntur ipsi oblato: licet postea quæsita sint, secundum formam l. fi. C. quæ res pign. ob. poss. Non est ergo dubium quòd hypothecaria non potest agi respectu bonorum quæsitorum Ecclesię vel loco pio. Sed in alio non agi possit, & qualiter quęrantur, ex infra dicendis apparebit.

¶ Secundo vero casu, quando vellent agere personali actione, dicendum est, vt statim dicemus, 13. libello.

3 ¶ Tertio principaliter † quero, quando quis obtulit se & bona sua, vtrum talis oblatio prejudicet creditoribus, qui tunc erant, habentibus expressam hypothecam. Dicendum est respectu bonorum, quemadmodum dictum fuit supra in prima quæstione huius libelli. Respectu verò personæ dicendum est, vt dixi in præced. quæst.

ADDITIO.

a ¶ *Quæ sit tacita hypotheca, & quę expressa. vide per Doct. in §. item Seruiana. Inst. de act. vbi latè per Iaſ. de hoc artic. quis præferatur, an habens tacitam, an expressam, & differentias ponit, vbi etiam Ange.*

LIBELLVS XII.

¶ *De viribus prædictarum oblationum quo ad creditores ipsorum offerentium solùm habentes tacitam hypothecam in bonis offerentis.*

DVODECIMO principali loco tractandum est de viribus prædictarum oblationum quo ad creditores ipsorum offerentium, qui erant creditores & habebant tacitam hypothecam in bonis ipsius offerentis: vtrum per tales oblationes præiudicetur ipsis creditoribus, vel non, & qualiter agere possint.

¶ SOL. Ad istius quæstionis decisionem aduertendum est, quod regula l. quoties vtriusque. ff. de regu. iur. & regula, qui prior est in tempore. de reg. iuris, lib. 6. habet locum non solùm in hypotheca expressa, sed etiam in tacita hypotheca. vnde sicut habens expressam hypothecam anteriorem præfertur omnibus posterioribus creditoribus habẽtibus tacitam vel expressam hypothecam: etiam habens tacitam hypothecam anteriorem regulariter præfertur posterioribus creditoribus nõ solùm habentibus tacitam, sed etiam expressam, vt singu. not.

Dyn.

Dyn. dicta regula, qui prior eſt in tempore, per legem primam. C. de rei vxo. actio. & ibi hoc ẽt ſentit Gl. pro qua etenim opin. allego tex. in l. 1. C. de precario. Nam tex. ibi loquitur de tacita hypotheca, & tamen text. ibi dicit, quòd tranſit res in alium cum onere ſuæ obligationis. facit etiam lex, vſucapio. & l. res pignori. C. de remiſsio. & l. ſi debitor. C. de diſtractio. pignor. & l. 1. in fi. C. debitorem vendi. pigno. non debe. & l. debitorem. C. de pign. & l. ſi quidem. C. de don. inter virum & vxor. & l. ſi prędium. C. de euictio.

¶ In quibus omnibus ſimpliciter & diſtinctè dicitur, quod alienatio, vel diſtractio facta, de re alteri obligata non nocet creditori, ſed tranſit cum onere ſuo.

¶ Cùm ergo prędicti tex. indiſtinctè loquantur de re alteri obligata: indiſtinctè ſunt intelligendi, vt in l. de pretio. ff. de publ. 19. diſtin. c. ſi Romanorum. cum alijs iuribus vulgatis.

¶ Et ſic ex prędictis concluditur, quòd regulariter habẽs anteriorem hypothecam, etiam tacitam: præfertur omnibus creditoribus poſterioribus habentibus etiam expreſſam hypothecam: etiam ſi ſit fiſcus, vt d. l. 1. licet Glo. dubitauerit in fiſco in l. ſi pignus. ff. qui potio. in pigno. habe. Sed Dy. in d. reg. Qui prior eſt tempore, tenet hoc: quia pro hoc eſt tex. expreſſius in d. l. 1. & ibi ſentit Glo. in l. res quæ. §. 1. ff. de jure fiſci.

¶ Ideo autem dixi regulariter: quia fallit in muliere, reſpectu etiam tacitæ hypothecæ poſterioris, quam habet pro dote in bonis mariti, per quem præfertur anterioribus creditorib. ex alia cauſa, quàm dotis: habentibus tamen ſolum tacitam hypothecam, vt eſt tex. in l. aſſiduis. C. qui potior. in pign. ha. Cùm igitur excepta tacita hypotheca pro dote, propter dotis priuilegium non ſit differentia inter creditores habentes expreſſam, vel tacitam hypothecam quo ad prædictam materiã regulæ, Qui prior eſt in tempore. meritò in hoc noſtro libello dicendum eſt in omnibus, & per omnia, prout dictũ fuit in præcedenti libello de creditoribus prioribus habentibus expreſſam hypothecam.

LIBELLVS XIII.

¶ *De viribus oblationum quo ad præiudicium creditorum perſonalium.*

SVMMARIVM.

1 *Offerens bona & non ſe, qualiter creditoribus anterioribus præiudicet, & qualiter eis ſubueniatur.*
2 *Oblatione facta ſub nomine hæreditatis, qualiter creditoribus ſubueniatur.*
3 *Offerens ſe ſine ſuis, an & qualiter præiudicet creditoribus ſuis.*
4 *Offerens ſe & ſua, an præiudicet creditoribus perſonalibus.*

TERTIODECIMO principali loco tractandum eſt de viribus oblationum prędictarum quo ad creditores anteriores perſonales duntaxat ipſorum offerẽtium, vtrum illis per huiuſmodi oblationes prędiudicetur, & qualiter agere poſsint. qui ar. eſt magis difficilis, quàm ſint duo præcedentes. Pro ipſius tamen artic. clariori declaratione, proſequar tria membra princ.

¶ Primum, quando quis obtulit bona & non ſe.
¶ Secundum, quando obtulit ſe & non bona.
¶ Tertium, quando obtulit ſe & bona.

1 ¶ Primum autem † membrum, quando obtulit bona ſua & non ſe, proſequar ſecundum varios modos offerendi, ſecundum quod dixi ſupra, libello 8. Arbitror igitur dicẽdum, quòd aut iſte obtulit omnia bona ſua prędicta & futura, iura & actiones prędictas & futuras: vel ſub alia quacunque forma, ſecundum quam veniunt non ſolùm præſentia, ſed etiam futura, ſecũdum ea quæ latius explicauimus ſupra libello 8.

¶ Eſt tamen aduertendum, quòd cum bona alicuius intelligantur, deducto ære alieno, vt l. mulier bona. & l. ſi mulier. §. ex aſſe. ff. de iure do. & l. 2. §. illud. ff. de colla. bono. & l. Papinianus. §. quarta. ff. de inof. teſtam. & l. fin. §. vbi autem. C. de bo. quæ lib. & l. ſubſignatũ. §. bona. & l. Princeps bona. ff. de verb. ſignif. & l. 2. ff. de bon. poſſ. Ideo in prædictis caſibus arbitror diſtinguendum, quòd aut ipſi creditores volunt conuenire hoſpitale actione perſonali, tanquam ſucceſſorem, & non poſſunt: quoniã ille in quem fit vniuerſalis tranſlatio bonorum ex contractu, integro manente ſtatu transferentis, non habetur loco hæredis, nec vt hæres conueniri poteſt, vt d. l. mulier bona. §. ex aſſe. & hoc expreſsè tenet Bal. in authen. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccleſ. & ibi etiam hoc idem videtur ſentire Bart. & expreſsè tenet Io. Andr. poſt Io. de Lig. & ſequitur do. Dom. de ſancto Gem. in c. per exceptionẽ. de priuil. lib. 6. in fortioribus terminis, de quibus dicã in tertio caſu, quando obtulit ſe & bona. Nec refragatur prædictæ concluſioni l. hæreditatem. ff. de dona. & l. 1. & 2. ff. de hæredit. vel actio. ven. In quibus probatur q̃ ille in quem proueniũt omnia bona, tenetur ad debita: quia illa iura loquuntur, qñ bona transferũtur ſub nomine hæreditatis, quo caſu cõtinentur actiones actiuæ & paſsiuæ: cum hæreditas ſit nomen iuris, vt l. hæreditas. & l. nihil aliud. ff. de verbo. ſignif. Quod quando, & qualiter fieri poſsit, ſtatim ſubijciam. Nec ob. l. 2. C. ad l. Iul. de vi. vbi probatur, q̃ ille in quem tranſlata ſunt bona alicuius, tenetur creditoribus, ẽt perſonalibus: quia illa loquitur in caſu quo mutatur ſtatus eius, & quo bona transferũtur, vt dicit Bal. in d. authen. ingreſsi. vel eſt ſpeciale in fiſco, ſecũdum quod no. Bal. in d. l. 2. Non ob. etiam l. Princeps bona. ff. de verbo. ſign. quia illa vendicat ſibi locum in diſpoſitione Principis, qui habetur pro l. vt l. pen. C. de don. inter vir. & vxo. & ita tenet Bal. in d. l. 3. C. ad leg. Iul. de vi. Non igitur poſſunt perſonales creditores hoſpitale, vel alium ſimilem locum conuenire actione perſonali, in qua coercenda eſt perſona, vt in c. quoniam. ad fi. & c. tuæ. vt li.
a non conteſt. & l. 1. §. hæres. ff. ad Treb.[a] Actio enim perſo-

ADDITIO.

a ¶ *Adde tex. not. in l. actionum genera, in prin. ff. de actio. & obl. facit glo. no. in l. 3. in prin. ff. pro ſocio. & l. Sticho. ff. de pe. glo. in l. ſi tertius. §. ſi quis prius. in verbo tranſibit. ff. de aqua plu. arc.*

perſonalis non ſequitur fundum, ſeu bona, ſecundum perſonam. l. 1. C. de condi. indeb. l. fin. in fi. de contrahen. empt. C. de actio. & obl. l. cum inſtit. de fideic. hæred. §. ſi quis bona. Si ergo viuit qui obtulit, debet primo conueniri, & ſi non ſoluit, in contumaciam ſuam decernetur tenuta bonorum mobilium, ſi quam poſsideret: quibus deficientibus, concedetur tenuta bonorum immobilium: quibus nõ repertis, concedetur tenuta nominum debitorum, ſecundum formam l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. & c. quoniam frequenter, §. fin. vt li. non conteſt. ex quo ſequitur quod ſi hoſpitale occupaſſet omnia bona offerentis mitteretur actor in poſſeſſionem iſtius actionis, quæ competit tali offerenti contra hoſpitale, vel ſimilem locum: ex quo comprehendit omnia bona, non habita ratione eris alieni, quoniam illa pars rerum, ſeu bonorum, quam es alienum abſorberet, reperiretur eſſe penes hoſpitale, vltra vires oblationis, & ſic ſine cauſa. vnde repeti poteſt ex æquitate. l. ſi me & Titium. ff. ſi cert. peta. per condictionem quæ oritur ex illa. l. per regulam, locupletari. de regu. iur. lib. 6. & l. nam & natura. ff. de cond. indeb. vel per cõdictionem ſine cauſa, vel per condictionem indebiti, vt in toto titulo. ff. de condi. ſine cauſa. & de cõdi. indeb. Talis enim actio competens ipſi offerenti contra dictum hoſpitale. aſsignabitur dictis creditoribus in contumaciã rei non ſoluẽtis, & in defectum mobilium & immobilium, & tandem per ipſos creditores intentari poterit contra ipſum hoſpitale vel ſimilem locũ, & idem arbitror dicendum mortuo ipſo offerẽte: quia poſſent conuenire hæredes, vel ſi qui vellent pro hæredibus reſpondere. quibus contumacibus, ſimilis ordo ſeruandus eſſet, de quo in præcedentibus.

¶ Aduertendum eſt ergo in modo agendi: ne fortè patefacti creditores in modo agendi, ſuccumberent. & idem arbitror per omnia dicendum, ſi offerens offert omnia bona ſua ſimpliciter. Si modo poſt oblationem prædictam alia bona non acquiſiuiſſet, quæ ipſe poſsideret: ſi ex quibus dictis creditoribus perſonalibus ſatisfieri poſſet: cum bona ẽt tunc intelligantur, deducto ære alieno, vt in iuribus ſupra alleg. Ideo autem dixi, niſi poſtea acquiſiuiſſet: quia vt ſuperius diximus, libello 8. queſt. 4. & 5. in tali oblatione non veniunt bona futura, & ideo ſi talis offerens poſt oblationem acquiſiuiſſet alia bona: nulla fieret immiſsio contra ipſum contumacem. Si tamen talia bona poſtea quæſita non ſupereſſent, vel nulla poſtea acquiſiuiſſet: eſſet agendum cõtra hoſpitale, prout ſuperius eſt expreſſum: quia bona intelliguntur, deducto ære alieno, vt ſuperius fuit oſtenſum. Et idem etiam dicendum eſt, ſi offerens obtulit omnia bona præſentia: quia expreſsio eorum quæ tacitè inſunt, nihil operatur, vt l. 3. ff. de lega. 1. & ſuperius diximus in dicto libello 8. q. 4. in fi. Nam & hoc caſu intelliguntur bona, de ducto ære alieno, vt ſuperius eſt declaratum. Sit ergo concluſio, quòd in omnibus caſibus in quibus oblatio fit ſub tali conceptione verborum, quòd intelligatur facta, deducto ære alieno. ſeruanda eſt diſtinctio & forma prædicta.

2 ¶ Sed quæro † iuxta prædicta, quid ſi offerens fecerit oblationẽ non per verbum bonorum, ſed per verbũ, hæreditatis, qualiter ſubueniatur creditorib.

¶ Sol. Hic aduertendum eſt, quod aut talis offerẽs fecit oblationem de omnib. bonis proprijs ſub nomine hæreditatis propriæ, aut ſub nomine hæreditatis alterius, quæ ad eum delata erat. Primo caſu aduertendum eſt, q̃ talis oblatio non videtur valere: quia hæreditas alicuius nõ poteſt per ipſum donari donatione inter viuos. l. hæreditas. C. de pactis conuen. vbi non valet pactum quando vice teſtamenti bona in aliquem trãsferuntur poſt mortem. Et per illum tex. dicit Bart. in l. ſi. C. de pact. & l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum oblig. quem communiter omnes Doct. ſequuntur, quod ſi quis donat hæreditatem, & ſic per actum inter viuos: talis donatio nullius eſt valoris, vt l. cum donationis. C. de tranſac. quia hæreditas ſolo teſtamento conferri poteſt, vt l. hæreditatem. C. de codicil. Item probatur, quia ſpeciale eſt in militibus, vt proprias hæreditates pactionibus conferre valeant. l. licet. C. de pact. de cuius l. intellectu plenè per Ioan. de Imo. in l. illę autem inſtitutiones. ff. de hære. inſt.

¶ Si ergo ſpeciale eſt in militibus: ergo in contrarium eſt ius commune, vt l. 1. in fi. ff. ad municip. cum alijs iuribus vulgatis. Accedat[a] etiam ad prædicta: quia ex quo per tale pactum, ſeu talem oblationem auferretur libera teſtamenti factio ei, qui remanet in ſeculo: merito non tenet, vt l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. & l. cũ duob. §. idem. ver. ſi ſocietatem. ff. pro ſocio. Et hac ratione Doctores cõmuniter concludunt, quod faciens teſtamentum addit clauſulam, q̃ ſi contingat eum reuocare, ex tunc donat: quòd nõ valet, tradit Bar. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. & Bal. in l. ſancimus. C. de teſtam. & l. ex teſtamento. C. de fideiuſ. & in c. 1. de feudo dato in vicem legis commiſſorię. Ad idem etiam facit quod tradit Io. de Imo. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. vbi dicit, q̃ ſi quis donat omnia bona poſt mortem hoc pacto, quod ſit donatio inter viuos: quod non valebit, licet aliter nulla ſit facta adiectio de futuris: quia ex quo diſpoſitio eſt vniuerſalis & collata in tempus mortis: videtur facta vice teſtamenti, per præalleg. l. hęreditas. C. de pact. conuen. vbi noſter caſus. & hæc concluſio mihi placet, & ita aliàs ego conſului. Vnde ſit concluſio, quod nõ poſſunt bona offerri per viam hæreditatis, offerente remanente in ſeculo. Non obſtant prædictis ea quæ dixi ſupra eodem, libello decimo, vbi concluſi valere donationem omnium bonorum præſentium & futurorum, factam Eccleſię: quia reſpõdeo quod ibi voluit transferre bona per viam contractus, quod eſt prohibitum, nec eſt repugnans actui qui geritur: hic verò vult transferre hæreditatem per viam contractus qui repugnat actui qui geritur, vt patet ex ſupradictis.

Secundo

ADDITIO.

a ¶ *Hæc ratio tolli poteſt per vnum, quòd etiam qui nihil habet, poteſt teſtari. l. ſi is qui ſoluendo non erat. ff. de hæred. inſt. Item quia qui donat bona præſentia & futura, aliquid ſemper dicitur habere. l. obligatione generali, cum l. ſeq. ff. de pig. facit l. ſi. C. de reuo. donat. per quæ fundamenta redditur dubia doct. Bart. in l. ſi. C. de pact. quod donatio omnium bonorum inter viuos non valeat: quia tollit liberam teſtandi facultatem.*

Secundo casu, quando sub nomine hæreditatis alterius quis facit oblationē hæreditatis alterius, quæ ad eum peruenit. Dicendum est quòd aut isti sunt creditores ipsius offerentis proprij: & non est dubium quod hospitale nullo modo potest conueniri, vt de se manifestè patet. Aut sunt creditores illius hæreditatis, & non est dubium quod hospitale, cui oblata est talis hæreditas, tenetur illis satisfacere, vt in l. hæreditatem. ff. de do. hæreditas enim est nomen iuris, & continet in se actiones actiuas & passiuas, vt l. hæreditas. & lege, nihil aliud. ff. de verborum signif. nam eo ipso, quòd offertur hæreditas: tacitè videtur agi, quod donatarius satisfaciat creditoribus: quia vt dixi, hæreditas intelligitur cū oneribus & emolumētis. facit, quod no. in l. si quis seruum. §. fi. cum l. seq. de leg. 2. Est tamen aduertendum, quòd si hospitale, vel alius locus pius, cui huiusmodi oblatio facta esset, nollet sponte ipsis creditoribus satisfacere: non posset hospitale vel alius locus pius conueniri, vt in l. 2. in l. fin. C. de hæred. vel act. vend. & l. 2. C. de pact. nec præcisè compelli ad soluendum ipsis creditoribus: etiam si expresè cō uenisset cum ipso hospitali de satisfaciēdo ipsis creditoribus: cum hospitale teneatur ad factum, & sic succedit oblatio ad interesse, vt l. stipulationes non diuiduntur, §. Celsus. ff. de verbo. obliga. & l. si quis ab alio. in fi. de re iudi. vnde causatiuè cogetur hospitale, ne teneatur ad interesse, vel per actum præscriptis verbis, vt l. hæreditatem. in fi. ff. de donat. de cuius. l. intellectu ibi per gl. Bart. & Doct. vel etiam ex stipulatu, si stipulatio interesit: vel etiam ad pēnam si pœna promissa est, si promissa non adimplerentur, vt Instit. de verb. oblig. §. fin. [a] Est tamen aduertendum, quòd licet hospitale non possit conueniri, sed offerens. Si tamen hospitale conuentum sponte susciperet iudicium, tenetur vtilibus actionibus: nec posset amplius offerens conueniri: quia liberatur ope exceptionis, & hoc contingit vi taciti pacti, & iste est text. singularis in l. 2. C. de pactis. Notandum tamen, quòd si esset fiscus, qui offerret dictam hæreditatem hospitali: hospitale tunc deberet conueniri à creditoribus, vt l. 1. C. de hæredi. vel act. vend. Est etiam notandum, quòd si hospitale nollet soluere creditoribus, nec subire iudicium propter quod ipse offerens conueniretur, & cōdemnatus solueret aliquid, etiam indebitè: illud repetere potest ab hospitali, vt l. 2. §. solet. ff. de hæred. vel act. vendi. quamuis fortè si scienter & sponte solueret, non posset repetere, vt ibi not. Et ad istam materiam videnda sunt quæ latius explicauimus in tit. de hered. vel actio. vend. Sed quoniam superius diximus de oblatione facta sub tali cōceptu verborum, quod intelligitur, deducto ære alieno. Quero nūc, quid si oblatio fuerit facta sub tali conceptione verborum, propter quam non intelligatur fieri, deducto ære alieno: puta si dixerit, Offero omnia mea bona mobilia & immobilia, quo casu non veniunt etiam futura: nec iura & actiones, vt supra diximus libello 8. q. 6. Vel etiā si dixerit: Offero omnia bona mobilia & immobilia, præsentia & futura, vt ibi dictum fuit. Et in prædictis casibus: quia non intelliguntur talia bona oblata esse, deducto ære alieno: arbitror aliter dicendum, quàm dixerim in superioribus. Distinguo igitur, quòd aut dictus offerens habet alia bona, vel iura, præter ea, quæ oblata sunt: quibus valet creditoribus satisfacere, aut non. Primo casu, dico Ecclesiam vel hospitale à creditoribus offerentis conueniri non posse aliquo modo: quoniam personalis actio non sequitur fundum, imò personam, vt supra dictum fuit. Et hoc tenent Doctores in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccl. & tenet glo. in casu fortiori, in l. si peculium. §. sed si dominus. ff. de pec. lega. Aut enim ipse offerens, vel eius hæres à creditoribus conuentus satisfaciet, & non est vlterius quærendum. Aut non: & tunc in contumaciam non soluentis concedetur tenuta bonorum & iurium, secundum formam traditam à iure superius expressam. Secundo verò casu, quando non haberet bona, aut alia iura, quibus offerens posset creditoribus satisfacere. Docto. etiam eo, quòd indistinctè loquuntur, quod Ecclesia vel hospitale non tenetur talibus creditoribus personalibus: videntur hoc casu idem cōcludere, quod in superiori casu proximo. Ego verò arbitror aliter dicendum fore videlicet, quòd aut ipsi creditores volunt conuenire hospitale, vel Ecclesiam, cui facta est oblatio, directa actione personali, & non possunt, quia vt sępius dictum est, personalis actio non sequitur fundum. Et hoc casu procedat conclusio Docto. in d. authen. ingressi. Aut ipsi creditores volunt intentare reuocatoriam, quia dicunt dicta bona alienata in fraudem. & isto casu subdistinguendum est, q aut hospitale vel similis locus, talem obligationem recipit ex causa lucratiua, aut ex causa onerosa. [b] Primo casu tenetur satisfacere creditoribus vsque ad concurrentem rei valorem: quoniam talia bona præsumit lex fore alienata in fraudem creditorum. vnde fit reuocatio, seu tenetur hospitale: quatenus bona alienata sufficiunt, vt in l. si quis cum haberet. ff. de his, quæ in fraudem cred. & quasi per totum. & in lege, ignoti. C. de reuoc. his quæ in frau. cred. & quasi per totum. Est tamen aduertendum: quia posset circa prædicta dubitari. Quid si res oblata ex causa lucratiua esset effecta sacra: vtrum hospitale vel similis locus teneatur. & arbitror quòd nō: nisi hospitale participasset de fraude, per ea, quę supra dicta fuerunt, lib. 11. Si vero hospitale vel similis locus, non ex causa lucratiua, sed ex causa onerosa oblationem recepit: Exemplum, si aliquid dedit in recompensationem rei oblatæ: vel promisit se daturum aliquid annuum, vt facere consueuit: subdistinguendum est, quod aut hospitale non participauit de fraude, licet alienans fuerit in fraudem, tamen quia dolus ipsius non debet hospitali nocere: non tenetur hospitale, vt in d. l. ignoti, & in d. §. hoc edictum. neque in dubio præsumitur hospitale de fraude participare, vt in iuribus supra allegatis, & in l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Posset tamen hoc casu attentari, licet Docto. non tangant, quòd hoc procedit, si modo causa onerosa esset compensabilis & conformis oblationi celebratæ: secus si non esset compensabilis: vtputa, si pro magna oblatione aliquid paruum hospitale concederet, vel se daturum annuatim obligaret, argum. not. in authent. vnde si parens. C. de inoffic. testam. & l. si unquam. C. de reuo. dona. nam ex qualitate negotij, & ex circunstātijs præsumeretur in fraudem facta, & in fraudem recepta. faciunt no. in c. 2. de pœn. lib. 6. & in l. qui dolum. C. de probat. & in l. quoties. §. qui dolo. de probat. cum sim. Et prædicta omnia in prædictis casibus decisa & distincta, habent locum, & multo fortius si facta esset oblatio bonorum mobilium tā tum, vel bonorum immobilium tantum, vel bonorum quorundam particulariter, vel singulariter designatorum, & vbicunque facta sit per verbum, bonorum, adiuncta tali qualitate, quod nō intelligantur, deducto ære alieno. Si verò oblationem facit per verbum, rerum: tunc si obtulit omnes res præsentes & futuras, veniunt iura & actiones, vt dictum fuit supra, lib. 8. quæst. 11. Si verò obtulit res simpliciter, non intelligitur nisi de præsentibus, dixi sup. lib. 8. quæst. 12. Ista [a] enim est regula, vt ibi dixi, q vbicunque tractatur de translatione dominij, publicatione bonorum, vel eorū quæ sunt grauis præiudicij, nunquam veniunt bona futura, nec res postea acquisitæ, probatur in l. si tibi mandatum. §. is cuius. ff. man. & in c. fœlicis. de pœnis. li. 6. Venirent tamen iura & actiones præsentes, seu præsentia, per dictam legem, rei appellatione. Si verò dixisset, res mobiles & immobiles, præsentes & futuras, non venirent iura & actiones, & idem si dixisset, res omnes mobiles & immobiles, quo casu nō venirent postea quæsitæ: nec venirent iura & actiones, vt no. Spec. in tit. de fruct. & interesse. §. 1. vers. item quæritur. & in ti. de ces. actio. in §. 1. vers. sed nunquid. & l. Caius. in prin. ff. de leg. 2. & in l. quā Tuberonis. §. in pe culio. ff. de pecu. & Bal. in c. sciendum. de feu. cog. in vsib. feu. vel si dixisset, res mobiles tantum: vel res omnes immobiles tantum: vel res quasdam particulariter designatas. Et in prędictis omnib. casibus, qñ offerens locutus fuit per verbum, rerum, dicendum est, cum quæritur, an hospitale creditorib. teneatur in omnib. & per oīa, prout dictū fuit supra in oblationibus factis propter verbum, bonorū mobilium & immobilium: vel mobilium tm̄, vel immobilium tātum: vel bonorū particulariter designatorum. An sit locus Pauliana, seu reuocatoria, vel non sit locus, & qualiter, & in quantū, vt plenè superius explicaui.

[3] ¶ Circa secūdum † principale membrum, quando quis offert se sine suis, quod fieri potest, vt latius diximus supra, lib. 8. quæstio. 22. Dicendum arbitror, quòd hospitale, vel alius locus pius non tenetur de debitis contractis ante oblationem, sed debet ipse offerens, cum bona retinuerit, & velle & nolle non amiserit, vt traditur 27. quæst. 2. c. vt lex continentiæ. tenetur ergo ipse satisfacere, vt ibi colligitur, & probatur ex no. per Io. Andr. in c. per exemptionem, de priuil. lib. 6. & per no. Io. Andr. Innoc. in c. 1. de obliga. ad ra. & in authen. causa quæ fit cum monacho. C. de sacrosanct. eccles. Et adde ad prædicta, quæ dicam in lib. seq. in 2. membro.

[4] ¶ Circa tertium † membrum principale, quando obtulit se & sua, vtrum fiat præiudicium creditoribus personalibus, pro solutione arbitror coniungenda quæ dicta sunt in primo membro respectu bonorum, & in secundo membro, respectu personæ, & hoc indubitanter dicendum est, quod quando oblatio non esset facta vniuersaliter de omnib. bonis præsentibus & futuris, iuribus & actionibus, sed quando esset vniuersaliter facta oblatio, ita q etiam iura & actiones etiam futuræ venirent in tali oblatione, quāuis fortè de iuris rigore dictum hospitale non posset conueniri, nisi eo modo & forma, de quibus supra dixi in primo membro: quia status istius oblati non est omnino mutatus, sicut si obtulisset se alicui regulæ approbatæ, in quo faceret professionem: tñ ex quadam equitate videtur hospitale vel talis cōueniri posse, vt vniuersalis successor: cum status talis oblati sit aliqualiter mutatus. faciūt no. per Bar. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccles. & no. in l. 2. C. ad l. Iul. de vi pub. no. per Io. Andr. & d. Do. post Io. de Lig. ſ. c. per exemptionē, de priuil.

ADDITIONES.

a ¶ *Ad hanc materiam vide pulchrum consilium Pet. de Anchar. in consi. 5. quod incipit, pro parte N. viri Dom. Roberti Mauroceni Veneti. vbi quærit, an quando pauperes Christi instituti cedunt aut vendunt hæreditatem: emptor possit conueniri.*

b ¶ *Quæ sit ratio, quare quis teneatur reuocatoria ex causa lucratiua, & non ex causa onerosa. vide Doct. in §. item si quis in fraudem. circa glo. 1. Inst. de act.*

ADDITIO.

a ¶ *Adde glo. in l. non ad ea. ff. de condi. & demonstr. quam dicit esse not. Iaſ. in l. fin. in princip. in pen. col. circa medium. ff. ſi cer. pet. adde l. quoties, in fi. & ibi glo. & Io. de Imo. ff. de nou. Bal. in l. fin. C. de contrab. empt. Bal. in l. 1. C. de bon. quæ lib. Bal. in l. 3. C. ad l. Falc.*

LIBELLVS XIIII.

¶ *De effectibus oblationum respectu præiudicij creditorum, qui superuenerunt post factam oblationem.*

SVMMARIVM.

1 *Hospitale non potest conueniri pro bonis, sine persona sibi oblatis.*

2 *Hospitale an possit conueniri pro persona sibi oblata, sine bonis.*

QVARTODECIMO principali artic. tractandum est de effectibus oblationis, respectu præiudicij creditorum, qui superuenerunt post factam oblationem. Circa quē articulum arbitror distinguenda tria membra.

¶ Primum, quando obtulit bona duntaxat.

¶ Secundum, quando obtulit se, & non bona.

¶ Tertium, quando obtulit se & bona.

[1] ¶ Quo ad primū dicendum est, † q hospitale nō pōt aliquo modo conueniri, non solū si essent creditores personales, sed ēt si haberent tacitā vel expressam hypothecam: quia cū bona oblata tēpore oblationis nulli essent obnoxia, transfuerunt sine aliquo onere: nec potuit offerens postea facto suo prēiudicare hospitali, per regulam, id quod nostrum, & regulam, non debet alteri. de reg. iur. & hoc est de se manifestum, quod [a] tamen fortè limitādum est, nisi præsu-

ADDITIO.

a ¶ *Adde gl. Io. Fab. & latè Nic. de Neapo. in §. item si quis in fraudem. Inst. de act. Bal. in auth. sed iā necesse. C. de don. ante nuptias. Sal. post Bal. in l. si quis post hoc. C. de bon. pos. Bal. in l. res quæ. C. de do. inter vir. & vxo.*

præsumatur facta oblatio ratione delicti cõmittendi, seu post delictum commissum: ne fortè bona publicarentur, secũdum tradita per Doct. in l. post contractum. ff. de donat. & secundum ibi tradita regulandus esset ille casus.

2 ¶ Quoad secundum membrum,† quando obtulit solùm se & non bona, dicendum est, ꝙ hospitale, Ecclesia, vel alius locus pius, cui facta est talis oblatio, non potest conueniri: si modo talis oblatus fecit contrarium nomine suo proprio ad propriam vtilitatem: nec bona sua aliquo modo deuenerunt ad ipsum hospitale, nec aliquid versum est in vtilitatem ipsius hospitalis: quia debitum non solùm oblati, sed nec Prælati obligat Ecclesiam. c. 1. de depos. 16. q. 6. c. si Episcopum. & in cap. non licet. & in reg. delictum personæ. de reg. iur. lib. 6. debet igitur ipse offerens conueniri, & ipse tenetur satisfacere. ideo autem dixi, si contractum fecit nomine proprio: quia secus si nomine hospitalis: habens à dicto hospitali mandatum, vel id fecit ratione alicuius officij, quod habet ab ipso loco: quia tunc vigore mandati vel officij posset obligare dictum hospitale, vt traditur per gl. in c. 1. de depos. Exemplum in hospitali nostro Sãctæ Mariæ de la Scala, in quo cõstituuntur Camerarius & Peregrinarius, quorum alter recipit deposita indigenarum: alter deposita peregrinorum: nam si tales recipiunt deposita iuxta officiũ eis deputatum, Ecclesia vel hospitale obligatur: aliàs secus, nisi aliquid fuerit creditum ipsi oblato de consensu Prælati, seu Rectoris & Capituli, quo casu Ecclesia teneretur, etiam si nihil lucri reciperet, secundum Dom. Anto. & Zabar. in d. c. 1. de depo. per illum tex. & per c. quod quibusdam. de fideiuss. Innoc. tamen in c. 1. videtur sentire contrarium dicens, quòd licet fiat depositum in præsentia Prælati & Capituli, non tenetur Ecclesia, nisi aliquod lucrum Ecclesia sit inde secuta. alleg. l. licet. §. si filius. ff. de pecu. quod dictum dicit Abb. sic nõ ponderatum à Doct. & quod videtur sibi satis notorium. nam quòd Ecclesia recipit aliquod lucrum, potest dici contractus initus gratia vtriusque: meritò Ecclesia obligari debet, sicut in alijs contractibus. Sed quando fit gratia deponentis: tunc non occurrit ratio, quare Ecclesia debeat teneri: saltem cũ sit perueniendum ad distinctionem rerum immobilium, vel mobilium pretiosarum ex contractu Prælati & Capituli, non inito ad vtilitatem Ecclesiæ, contra c. fine exceptione. 12. quæstio. 2. & contra rationem l. præses. C. de transact. & ad d. c. 1. de depos. potest responderi, quod ibi non compellebatur Ecclesia, sed Canonici, qui poterant compelli ex reditibus eorũ. d. c. 1. in fi. quod dictum est satis mirabile. Ex quo ego infero, quòd si contractus fieret gratia solius cõtrahentis cum Ecclesia, non videretur sufficere, ꝙ accesserit consensus Prælati & Capituli: nec videretur sufficere, quod per Capitulum & Prælatum aliquis esset constitutus officialis, seu procurator ad tales contractus, & sic licet aliquis esset deputatus procurator, vel officialis ad suscipienda deposita, prout fit in hospitali prædicto Sanctæ Mariæ: Ecclesia non obligaretur, si depositum solummodo fieret gratia deponentis tantum: cuius contrarium tenent communiter Docto. in d. c. 1. quod dictum videtur mihi magis æquum & rationabile: si talis officialis vel procurator sit factus cum solennitatibus opportunis. Redeundo igitur ad ipsos oblatos dicendum est, quòd Ecclesia vel hospitale, vel similis locus obligatur ex contractu ipsius oblati: altero ex his interueniente, vel quòd sit constitutus procurator, vel officialis ad illud: vel accesserit consensus Prælati & Capituli, vel fuerit versum in vtilitatẽ Ecclesiæ, seu hospitalis, & quatenus fuit versum in vtilitatem Ecclesiæ, vel hospitalis, vt traditur à Doct. in d. c. 1.

¶ Quoad tertium membrum, quando obtulit se & bona sua, satis clara potest colligi conclusio ex his quæ dicta fuerunt in duobus præcedentibus membris: nam respectu bonorum dicendum est, vt in primo membro: respectu personæ, dicendum est, vt in secundo membro.

LIB LLVS XV.

¶ *De effectibus oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt creditores.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio facta à patre, an præiudicet viuentibus filijs.*
2 *Filij non agent contra hospitale, cum pater omnia bona sua obtulit.*
3 *Oblatio, an præiudicet filijs futuris.*

QVINTODECIMO principali libello tractandum est de effectibus ipsarũ oblationum respectu præiudicij aliorum, qui non sunt veri creditores, sed possunt prætendere aliquod ius respectu rerum oblatarum. Exemplum in eo qui offert bona sua, & habet filios.

¶ Circa quem articulum potest primò dubitari, vtrum talis oblatio valeat in præiudicium filiorum. Et hanc materiã diuidoprincipaliter in duo mẽbra.

¶ Primum erit respectu filiorum, qui viuunt tempore factæ oblationis.

¶ Secundum, de filijs qui post factam oblationem sunt suscepti.

1 ¶ Circa primum mẽbrum, quo queritur,† vtrum oblatio facta per parentes habentes filios, præiudicet ipsis filijs viuentibus tẽpore oblationis. ¶ SOL. Si nos loqueremur de donatione, quæ fieret alicui priuato, vel in causam non piam, quæst. prædicta haberet solùm dubitationem inofficiosæ donationis. Verùm, quia nos loquimur in oblatione, quæ fit Deo vel Ecclesiæ, hospitali vel loco pio, aut in piam causam, oritur primo dubium, vtrum propter hanc qualitatem filius excludatur à querela inofficiosæ
a donationis. In [a] quo dubio, omissis opin. sequendo communem opinionem, dico, quòd causa pia non

ADDITIO.

a ¶ *Intellige, quòd quoad legitimam tantum, magis fauetur filio, quàm piæ causæ, sed testamento condito, potius fauetur piæ causæ, quàm liberis. Ita dicit D. Alexan. in l. pactum quod dotali. in 4. col. C. de pact. & plenius in consi. 66. incip. viso testamento. in 3. col. in fi. in 2. volum. Refert & sequitur Do. Ias. l. 1. in 2. lectu. in 5. col. C. de sacrosan. eccles.*

non operatur, quòd filius sine causa possit exhæredari, & priuari sua legitima, secundum not. per Bartolum in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. qui enim vult filium exhæredare, & Ecclesiam instituere, aliũ quẽrat quàm Aug. 17. q. 4. cap. quicunque. & pro hoc etiam facit tex. bon. in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cler. qui vult, quòd pietas filiorum excedat pietatem loci pij. faciunt etiam not. per Aegi. Host. Ioan. Andr. & Abb. Sicu. in c. fin. de post. vbi volunt, quòd quis sit magis obligatus coniunctis, maximè filijs, quàm Ecclesiæ: etiam si ab illa recipit beneficium. Ad quod faciunt, quæ dixi in Tractatu de postu. §. 3. Et pro prædicta conclusione facit optimus textus, 13. quæst. 2. cap. si quis irascitur. faciunt etiam no. per Bald. in authen. si qua mulier. C. de sacrosan. eccles. Et ad hoc etiam videnda sunt quæ latius dixi in titu. de exhæred. lib. Posita igitur hac conclusione, quod filius propter piam causam, non possit priuari legitima, quoad decisionem q. Si pater offert bona sua Ecclesiæ vel hospitali, aut alteri pio loco: An præiudicet filijs iam susceptis, & quando, & in quantum. distinguendum est, quòd aut pater obtulit omnia bona sua: aut partem bonorum. Primo casu, aut obtulit gratis, & sine aliqua remuneratione, vel onere: aut recipit oblationem ex aliqua causa onerosa. Primo casu, quando obtulit gratis, dicendum est, quòd filius potest agere querela inofficiosæ donationis, vsque ad reuocationem legitimæ. C. de inoffic. do. per tot. tit. & latè in l. 1. C. si quid in frau. pa. & tradunt Doctores, maximè Bald. in l. 1. C. de inoffic. do. vbi singul. dicit, quod hoc procedit, etiam si filij sint hęredes patris: quia ex quo istud reperitur inoff. factum, & sic quodammodo in fraudem: nõ potest obijci, quod sint hæredes eius, qui donauit, & sic contra factum defuncti non posse venire, per regulam l. cum à matre. C. de rei vendic. quia hoc est propria actio filij, quæ tendit ad rescindendam patris fraudem. facit l. 1. §. 1. ff. si quid in fraudem pa. Nec obstat filio iuramentum paternum: quoniam iuramẽtum ex parte iurantis, est personale, vt in c. veritatis. de dolo & contuma. nec etiam filius, quamuis hæres, incideret in pœnam per patrem commissam, si contra fieret, vt no. glo. in l. si patronum. §. si patronum. ff. si quid in fraud. pa. vbi vult, quod quãdo lex rescindit principalem alienationem, rescindit etiam pœnalem, quæ est accessoria argu. l. cum principalis. ff. de reg. iur. & sic idem in iuramento, quod est accessorium ad contractum, vt in l. fin. C. de non num. pecun. facit etiam: quia licet contractus nullus quandoque firmetur iuramento, vt in c. cum contingat. & ibi latissimè per Ioan. de Imola, de iureiur. & cap. quamuis, de pact. lib. 6. & c. licet mulieres. de iureiu. lib. 6.
a & per Bart. latè in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. [a] nõ tamen firmat in præiudicium tertij, vt no. dicto cap. quamuis. & probatur: quia res inter alios acta &c. cap. penult. de re iudic. & in rubr. & in C. res inter alios act. facit quod no. in fi. §. filius autem. C. de bon. quæ lib. & tradit Ioan. de Imola, in dicto cap. cum contingat. de iureiur. Secundo casu, quando oblatio nõ fuit facta ex mera liberalitate, sed fortè quia Ecclesia vel hospitale in recompensationem dedit aliquam eius possessionem, ad vitam offerentis, longè fortè maioris valoris, quam id quod offertur, vt quotidie contingit, vel promittit dare aliquid annuum, donec offerens viuit, & hoc casu, si ex his fructibus, vel annuis reditibus, tantum supereret, quòd sufficiat ad legitimam filiorum: res est clara. Si verò omnia dilapidasset, arbitror distinguendum, quòd aut id quod hospitale dedit offerenti in recõpensationem, erat æquiualens & correspondens bonis oblatis, & hoc casu, Ecclesia vel hospitale ad nihil tenetur. facit quod no. glo. in l. 1. C. de inoffic. do. & sentit Barto. post Dyn. in l. hæreditarium. ff. de bon. author. iudic. poss. nec potest dici, quòd non potuerit pater hæc facere, cum rei suæ, & c. vt l. in re mandata. C. man. nec est aliquid imputandum eccles. vel hospitali, ex quo dignam tribuit compensationem. facit l. nemo prædo. ff. de regu. iuris. videtur enim tantundem ab hospitali, vel Ecclesia abesse, quantum dedit in recompẽsationem. argum. l. planè. §. quod si rem emissem. & l. apud Iulia. §. si Titius, & l. non amplius. ff. de leg. 1. iuncta l. quia qui pretio. ff. de vsufru. Si verò quod traditur ab Ecclesia vel hospitali ipsi offerenti, non est æquialens: arbitror aduertendum, vtrum quod traditum est ascendat ad legitimam filiorum, habita recta compensatione omnium hinc inde, & eorum quæ traduntur, & fructuum qui recipiuntur ex rebus oblatis, & hoc casu arbitror, hospitale vel similem locum non teneri, argu. eorum, quæ statim dicam in seq. casu. aliàs hospitale tenetur, arg. eorum, quæ superius dicta sunt.

2 ¶ Secundo † casu principali, quando non obtulit omnia bona, dicendum est, quòd filij nõ possunt agere contra hospitale, vel Ecclesiã ad reuocandum totum, sed possunt agere duntaxat ad supplementum, quatenus eis deficit ad legitimam, vt d. l. 1. C. de inoffic. donatio. & ibi glo. opti. & Doctores, & fuit sententia Baldi ibidem, & probatur in plurimis ll. huius tituli. Verùm, ne videar hic velle examinare titulum illum de inoffic. donatio. faciam finem. Et si quæ dubitationes circa materiam prædictam occurrent, recurrendum est ad illum titulum, & ad ea quæ latè dixi in eod.

¶ Sed circa prædicta, volo emittere not. q. Pone, pater monachauit aliquam filiam, & in ipsa monachatione aliqua obtulit super altare, quæ vulgares dotem appellant: deinde pater obtulit omnia bona sua hospitali, vel Ecclesiæ: An patre decedente monasterium ex persona filiæ monachatæ possit petere legitimam, & intellige, quòd dubium solùm faciat illud, quod oblatum est per patrem in ipsa monachatione: nec ex eo, quòd filia sit monachata, priuatur successione, aut legitima, vt plenè tractatur in authen. ingressi, & in authen. si qua mulier. & in corpore vnde sumitur. C. de sacrosanctis Eccles. imò quantum ad hoc efficitur melioris conditionis, vt in c. non liceat parent bus. 19. quæst. 3. in qua quæstione plura possent fieri argu. pro parte negatiua, concludentia, quòd talia oblata per patrem,

ADDITIO.

a ¶ *Vide Barto. in consil. suo incip. quæro, dicit Statutum, quod minor. & de viribus iuramenti, vide pulchrè per Ias. §. item si quis postulante. in secunda colum. cum duabus sequen. Instit. de act.*

trem, non auferant poteſtatem tollendi legitimam: nec ſint in legitimâ imputanda: nam cum iſtud pleno iure non efficiatur filij, ſed monaſterij: meritò non computatur in legitimam, vt l. cum ſcimus. §. repletionem. C. de inoffic. teſtam. ſed omitto: quia Bartolus tenet contrariam ſententiam in l. prima, §.
a ſi parens. ff. ſi quis à pa. fu. ma. vbi [a] concludit, quod quia in vulgari hoc datum ſimpliciter ſuccedit loco dotis, vt etiam ſentit idem Bart. in l. Titio centum. §. fin. ff. de conditio. & demonſtrat. in fin. quæſt. meritò videtur, quòd non poſsit reuocari oblatio occaſione legitimæ. Et eandem ſententiam ſentit, conſil. 65. quod incipit, Facta eſt, ſed latius conſil. 109. quod incipit, Narnenſis, vbi latius loquitur dicens, quòd licet inter monachum & monaſterium non contrahatur matrimonium: quia ſolus Abbas contrahit, vt in cap. quia propter. de electio. & ſic datum pro muliere non poſsit dici dos: maximè, quia ſaperet ſymoniam, quæ eſt prohibita, ut in capit. non ſatis. de ſymonia, quamuis non ſit vera dos: tamen ſortitur naturam illius. & ideo ſicut vera dos computatur in legitimam, vt l. quoniam nouella. C. de inofficioſo teſtamen. ita etiam computabitur iſta. & hanc etiam ſententiam tenet Dom. Bartol. de Salyce. in dicta l. quoniam. Si tamen prædicta dos non ſufficeret ad legitimam, poſſet agi ad ſupplementum legitimæ, vt d. l. 1. C. de inoffic. dona.

3 ¶ Circa ſecundum † membrum principale, quo quæritur, quid ſi tempore oblationis offerens non habebat filios, ſed illos poſtea ſuſcepit: vtrum filij
b poſtea nati poſsint illam reuocare. Materia [b] eſt ſatis ampla, & circa eam plures oriuntur no. quæſtio. Concluſio eſt, quòd ſic, per l. ſi vnquam. C. de reuoc. do. & eſt textus 17. quæſtio. 4. cap. quicunque. ſed non intendo materiam prædictam hic tractare: quia eſſet facere alium Tractatum. Sed pro deciſione plurimarum quæſtionũ, quæ circa materiam iſtam poſſunt occurrere, videnda ſunt quæ latius dicuntur in l. ſi vnquam. C. de reuoc. dona. & quæ latius traduntur per Dom. Anto. de Prato vete. in repet. l. in quartam. ff. ad leg. Falc. & quæ latè dixi in tit. de reuoc. do.

¶ Vnum ſufficit hic ponere ad cautelam hoſpitalis, vel ſimilis loci recipientis huiuſmodi oblationes, quod faciat, quòd offerens renunciet diſpoſitioni d. l. ſi unquam. & d. c. quicunque. quod nullo modo intendit reuocare donat. maximè per ſuſceptionem liberorum poſtea naſcẽdorum: nec etiam propter aliquam quamcunque cauſam etiam maiorem cauſis expreſsis, argumento eorum quæ latè dixi in Clem. 2. de procura.

ADDITIONES.

a ¶ *Vide not. in l. ſi quando. C. de inoffic. teſtam. & Bal. in l. fin. in 13. colum. C. de dot. promiſs. vbi vult, quòd pater teneatur dotare filiam volentem ingredi monaſterium.*

b ¶ *Vide Rom. in conſ. 25. incip. pro deciſione eorum. & in conſ. 166. vbi etiam ponit, an per iuramentum quis videatur renunciare beneficio dictæ l. ſi vnquam. vide etiam Ioannem Andr. in additio. Specula. in titu. de donatio.*

LIBELLVS XVI.

¶ *De effectibus oblationum, reſpectu vtilitatis ipſorum offerentium.*

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia an teneatur alimentare offerentem ſibi.*
2 *Hoſpitale an teneatur damnum præſtare, cum ei offertur aliquo recepto.*

SEXTODECIMO princ. loco tractandum eſt de effectibus oblationum, reſpectu vtilitatis ipſorum offerentium. Circa quam materiam tractabimus de vtilitate reſpectu offerentiũ, & eorum pro quibus offeruntur: ſiue ſint ſine peccato, ſiue in peccato. & tam reſpectu gratiæ diuinę, quàm alimentorum, & quid iuris, quando oblatio eſſet facta liberaliter, vel ex cauſa, & quid ſi offertur aut exponatur infans. Circa primum, dicendum arbitror, ꝙ oblationes ad ipſorum offerentium vtilitatem, ſecundum diuerſas ſpecies earum, diuerſos effectus operantur: nam ſi quidem oblatio fiat, vt id quod offertur, exhibeatur in cultum diuinum, quã oblationem ad ſacrificium & holocauſtum pertinere diximus, cum talis dicatur exercere actum latriæ per aliquid quod de rebus exterioribus Deo offertur, quam clarum eſt eſſe iuſtitiæ ſpeciem: cõſequitur talis offerens tam vtilitatem quam pars conſequi debet ex actu iuſtitię. ſatisfacit enim diuino precepto, ſi modo ſoli Deo, & non Dijs offeratur. Nã qui imolat Dijs occidetur, vt habetur Exodi c. 22. Satisfacit etiam legi naturæ. naturalis enim ratio dictat, quòd alicui ſubdatur propter defectus, quos in ſeipſo ſentit: in quibus ab aliquo ſuperiore indiget adiuuari & dirigi, & iſte eſt ille ſuperior, qui apud omnes dicitur Deus. Nam ſicut in rebus naturalibus, naturales inferiores ſubdũtur ſuperioribus: ita etiam naturalis ratio dictat homini, ſecundum inclinationem naturalem, & ei, quod eſt ſup. homini ſubiectionem, & honorẽ exhibere ſecundum ſuum modum. Eſt autem conueniens modus homini, vt ſenſibilibus ſignis vtatur ad aliqua exprimenda: quia ex ſenſibilibus cognitionẽ accipit, & ideo ex naturali ratione procedit, ꝙ homo ex quibuſdam ſenſibilibus rebus vtatur offerens eas Deo in ſignum debitæ ſubiectionis & honoris, ſecundum ſimilitudinem eorum, qui dominis ſuis aliqua offerunt in recognitionem dominij.

¶ Si ergo tales oblationes fiũt ab his, qui ſunt ſine peccato: cum per eũ modum dicatur offerri Deo odor ſuauiſsimus: tales diuinam gratiã conſequuntur, iuxta illud Pſalmi: Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus. Sed de his oblationibus ſatis, quia vt in principio diximus, nõ eſt intentionis noſtræ de his tractare in hoc opere: nec etiã de effectibus earum oblationum, quas ad primitias & decimas in principio pertinere diximus: quia de his ſuis locis tractabimus. Si verò fiat oblatio ad finẽ, vt id quod offertur, diuino cultui deputetur: vel in vſus miniſtrorũ Eccleſiæ, aut ſimilium locorum exponatur: nulla tamen ſubſiſtente neceſsitate, cõſequitur prẽmium liberalitatis, quã exercet, & diuinam gratiam conſequitur, ſi amore Dei illud agat, & ſi hoc agat in ſta-

tu gra-

tu gratiæ, alios vberrimos fructus cõſequitur, vt ex inferioribus colligi poteſt. Si verò ſubſiſtente neceſsitate eccleſiæ vel miniſtrorũ ibi degentium fiãt: cum talis dicatur miſericordia moueri, & per conſequens charitatem exercere, cõſequitur effectus charitatis & miſericordiæ, vnde in Euang. Matth. c. 5. dicitur: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Et ſi tales oblationes fierent ex neceſsitate præambulæ obligationis & voti, vel per diſtributionem incertorum: offerens etiam vtilitatem liberationis conſequeretur, quam conſequitur etiam ſi tales oblationes faceret, non exiſtens in ſtatu gratiæ. Inſuper ſi pro redimẽdis peccatis fierent per negligentiam commiſsis: liberationem ſeu remiſsionem illorum peccatorum quis conſequeretur, iuxta illud Ezech. c. 7. vbi dicitur: De negligentia purga te cum paucis. & ibi dicit gl. quòd quamuis oblatio parua ſit, multorum delictorum purgat negligentias. & ſubdit, quòd parua oblatio cum humili mente, & pura dilectione facta, non ſolum purgat peccata venialia, ſed etiam mortalia. & idem tradit Beatus Thomas, 2. 2. quæſt. 54. arti. 3. in 2. art. in ſol. ipſius 2. art.

¶ Sed nunc circa prædicta quæro, quid ſi tales oblationes fiant ab his, qui ſunt in peccato mortali, vtrum proſint eis. ¶ Sol. Dicẽdum arbitror, quòd oblationes quæ fiũt pro ſatisfactione obligationis, ad quam quis tenebatur, ſecũdum ea, quæ ſuperius diximus, lib. 1. & 3. tales oblationes proſunt, ſicut prodeſt beneficiato obligato ad dicẽdum horas canonicas, ſi illas dicat exiſtens in peccato mortali, ſecundum ea, quæ traduntur per Abb. & Ioan. in c. quod quidam. de pen. & remiſs. & eorum, quæ no. ibi per glo. per no. de pœnit. diſt. 3. c. pe. Reliquæ verò oblationes non videntur prodeſſe, etiam recepta poſtea vera pœnitentia. vnde datur verſus in d. c. quod quidam. Viuere non poſſunt, quæ mortua nata fuerunt.

¶ Nam cum Deus nõ indigeat noſtris operibus meritorijs, ſed ſolùm ea agamus propter nos: merito quoad hominis vtilitatem Deus non acceptat opera noſtra: niſi acceptet operãtem: vnde dicitur Geneſ. cap. 4. & de pen. diſt. 5. c. 1. in fi. Prius reſpexit Deus ad Abel. & deinde ſubiungitur: Et ad munera eius. Sed Deus nõ acceptat hominem exiſtentem in peccato mortali: ergo opera exiſtentia in peccato mortali, Deo non ſunt accepta. Sicut dicit Apoſt. ad Corinth. 1. c. 13. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. Et ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt &c. & iſta eſt communis opin. glo. & Doct. in d. c. quod quidam. & Hoſt. in ſumma in ti. de pen. & re. §. & an factæ. ver. ſed pone quòd aliquis. Conſulo tamen, quòd licet quis exiſtat in peccato, nõ abſtineat ab huiuſmodi oblationibus & cæteris bonis & pijs operibus: quia licet non proſint, quoad vitam æternam, tamen proſunt ad quinque.

¶ Primò, quia in tali homine, licet exiſtat in peccato, faciente opera charitatis, Diabolus & Angelus malus non habet tantam poteſtatem, quantam aliàs haberet, ſicut exemplificatur in Diabolo de Iudæo, qui ſe muniuit ſigno crucis, propter quod Dæmon non potuit illi nocere, & cum ſe præſentaret maiori ſuo, accuſauit ſe in hæc verba: Inueni vas vacuum, ſed ſignatum.

¶ Secundò valent, quoad ſatisfactionem bonorum operum, ſicut dicitur de baptiſmo Io. qui non valuit ad remiſsionem peccatorum, ſed ad ſatisfactionem, & præparationem aliorum, de conſecr. diſtin. 4. c. non regenerabuntur.

¶ Tertiò ad minus ſupplicium ſubeundum, de pen. diſt. 3. c. ſi quis autem non habens charitatem. & ar. 89. diſt. ad hæc Deus. de pen. diſt. 4. §. finis. de celeb. miſ. cum Marthæ. 13. q. 2. c. tempus.

¶ Quartò ad corporalem proſperitatẽ & diuitias obtinendas. de pen. diſtin. 3. c. cauendum eſt. & c. reuertimini. 16. q. 1. & c. 22. q. 2. ſi quælibet.

¶ Quintò ad hoc, vt dñs eum reſpiciat, & vt cor eius ad pœnitentiã citius illuſtret. de pen. di. 5. vt falſus. in fi. nunquam tñ valent quoad vitã æternã promerendam: quia qui ſine charitate eſt, Deo placere non poteſt, vt dixi. Nec obſt. prædictis quod ſuperius dixi, ꝙ parua oblatio nõ ſolùm purgat peccata venialia, ſed etiam mortalia, & ſic videtur prodeſſe, etiam ſi fiat ab exiſtente in peccato mortali: etiam quoad remiſsionem peccatorum: quia debes animaduertere, quod ibi dixi, ꝙ parua oblatio cum humili mente & pura dilectione. & ſic ſenſit illa glo. ꝙ fiat ab eo, qui non ſit in peccato mortali: quia tunc non diceretur fieri humili mẽte, & pura dilectione.

¶ Item ponderandum eſt, ꝙ illa gl. cum miniſterio dicit, purgat. Non autem dicit, tollit, quare prodeſt ad purgationem, & ſic pro ſatisfactione, præcedente pœnitentia. Hæc tamen omnia ſubmitto correctioni & ſuppletioni Eccleſiæ & Theologorum.

1 ¶ Item quæro † circa prędicta, vtrum eccleſia vel hoſpitale, aut ſimilis locus, cui facta eſt donatio, teneatur alimentare ipſum offerentem. Et eſt aduertendum, ꝙ ego nõ loquor de alimentatione reſpectu oblationis, ad quã hoſpitale vel ſimilis locus teneretur ex ſua inſtitutione, vel regula, ſeu conſuetudine: ſed loquor, an teneatur tanquã donatarius alere ipſum offerẽtem, tanquã donatorem. Sol. In donatario propriè gl. in l. condemnatione. ff. de reg. iu. tenet, ꝙ donatarius nõ teneatur alimentare donatorem. gl. no. in l. ſi. C. de do. tenet contrarium. & hoc etiam tenet Cy. qñ donatio conſiſtit in magna quãtitate: aliàs tenet 1. opi. & hanc opi. ſequitur D. M. Abb. Sicu. in c. fi. de do. pro qua allegat, quia ille qui donat magna, poteſt æquiparari patri: ſed filius tenetur alere patrẽ, vt l. ſi quis à liberis. ff. de lib. agnoſ. igitur &c. Ego ẽt allego: quia clarum eſt, ꝙ donatio reuocatur, ſi donatarius injicit manus in donato
a rem, vt d. c. fi. ſed [a] ſatis dicitur injicere manus in donatorem, non præſtans ei alimenta, vt l. necare. ff. de lib. agnoſc. igitur &c. Et fortè propter hãc cauſam, quando neceſsitas eſſet magna, ita ꝙ eſſet locus l. necare. haberet locum ſecunda opinio: etiam ſi donatio eſſet in parua quãtitate, ita ꝙ poſſet reuocari donatio propter ingratitudinem, & hæc procedunt, quando quis faceret ex mera liberalitate: ſed ſi aliquis fecerit oblationem non ex mera liberalitate:

aut

ADDITIO.

a ¶ *Adde tex. in c. non ſatis. 86. diſt. in c. paſce fame morientem. ea. diſt. & in c. inter cætera. vbi gl. 22. q. 4.*

aut misericordia, sed aliquo recepto: nullum præmium consequitur quoad Deum, nisi quatenus maioris fuerit æstimationis, & præmij quod obtulit, quàm quod recepit.

2 ¶ Sed quæro, † iuxta prædicta, quid si offerens nõ fecit oblationem liberaliter, sed aliquo recepto: puta aliquo prædio vel annuo reditu, vel simili, & demum vendicatur, vel occupatur à creditoribus: vtrum hospitale teneatur præstare illud damnum, vel possit reuocare rem datam offerenti in recompensationem? ¶ Sol. Dic, quòd sic: quia ex quo offerens non obseruat fidem hospitali, pari ratione nec hospitale tenetur fidem illi seruare, vt l. cũ proponas. C. de pac. & not. in c. 3. & c. sicut M. de iureiu. Potest ergo tradita reuocare per condictionem ob causam, & hoc expresè tenet Bald. in l. 3. C. de donatio. ante nupt. faciunt no. in c. 3. de cler. coniug. & c. super eo. & c. statuimus. de reg. & in c. ex transmissa. de renun. cum sim. Et prædicta procedunt in oblationibus, quas quis facit pro se. Si autem quis facit oblationẽ pro alijs, maximè pro defunctis, vt consequatur aliquod præmium: dicam statim in 17. princ. lib. iuxta fin.

¶ Postremò circa hunc libellum placet subiungere, quòd si aliquis obtulit aliquem infantem vel puerum, qui propriè potius dicitur exponere, quã offerre, vt patet ex Rubr. C. de infanti. expos. quia licet hoc casu hospitale vel similis locus, vbi quis est expositus, videatur præstitisse alimenta pietatis causa, & ob hoc ab ipso exposito non posset repetere: tamen si aliquis repetit talem expositum tanquam suum: tenetur restituere alimenta, vt est tex. notabilis in l. 1. C. de infanti. expositis.

LIBELLVS XVII.

¶ *De effectibus oblationum respectu eorum, pro quibus fierent.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes factæ pro viuis, an prosint illis.*
2 *Oblationes factæ pro defunctis, quando eis prosint.*
3 *Oblationes & suffragia facta pro aliquibus defunctis, an illis solis prosit.*

DECIMOSEPTIMO loco principali superest, vt tractemus de effectibus oblationũ prædictarum. respectu eorum, pro quibus fierent. Nam superius in quinto principali libello diximus, quod oblationes possunt fieri tam pro se, quàm pro alijs. vnde stat nunc quæstio, An si fiant pro alijs, prosint illis. Circa quam materiam arbitror distinguendum, quòd aut fiunt pro viuis, aut fiunt pro defunctis.

1 ¶ Primo casu, † Quando oblationes fiunt pro viuis, subdistinguendum est, quòd aut fiunt, vt aliquid detur alteri in recompensationem eius quod offertur: Et dicendum est, quod hospitale, Ecclesia, vel alius locus pius tenetur ad dandum illi alteri, q̃ huic offerenti promisit: maximè si verba sint concepta per eũ, qui potest illi alteri acquirere: vel sub tali forma verborum, per quam ex stipulatione alteri facta quæratur obligatio alteri, secundum ea, quæ latè traduntur in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. obl. & Inst. de inut. stip. §. alteri. vel etiam si [a] offerẽs stipularetur, vel pacisceretur aliquid dandum alteri loco pio, vel Ecclesiæ: quo casu valet stipulatio etiã alteri facta per verba directa, vt dicit Bal. in l. illud. C. de sacrosanct. eccle. & ita intelligit glo. quę alleg. pro singulari, 1. quæstio. 7. in c. quoties cordis oculus. licet quidam illam intelligant simpliciter, volentes, quod de iure Canonico possit quis alteri stipulari: sed non placet Abb. Sicu. in cap. si cautio. de fide instrum. Et hoc etiam sentit Inno. in c. constitutus. super glo. 1. de procurat. Si tamen talis offerens alteri priuato stipularetur nomine illius: satis esset, quod ille ratum haberet, & illi acquireretur, per no. per præfatum Abba. in d. c. si cautio. & in alijs multis iuribus, quæ omitto, cum hoc principaliter pertineat ad aliam materiam, & ideo sub breuibus per transeo.

¶ Aut oblatio fit ecclesiæ vel hospitali, vel alteri pio loco, pro alio ad tollendam fortè aliquam dubitationem, quo ille tenebatur: vel ex voto, vel ex alia simili causa, vt talis obligatus ab illa liberetur. Et hoc casu ille consequitur effectum liberationis, per l. solutionem & iudicium. ff. de solut. iuncto princ. Instit. quib. mod. toll. oblatio. Aut talis oblatio fit simpliciter, & purè pro alio ad nihilum obligato, fortè ad augendam illius gratiam apud Deum, vel ad alium actum spiritualem, & hoc casu dicerem, quòd tantum prodest talis oblatio illi tertio, quantum prodesset ipsi offerenti: si pro seipso faceret, habita distinctione, an sit, vel non sit in statu gratiæ, secundum quod superius explicatum est in lib. præced.

2 ¶ Secundo † casu principali, quando oblatio fieret pro defunctis. Aduertendum est, quòd materia est satis difficilis, & est quæstio potius Theologis relinquenda, quàm à nobis pertractanda. Quamuis enim clarissimum sit, suffragia & oblationes pro mortuis factas salutares esse, vt habetur primo Machab. cap. duodecimo, vbi dicitur: Quòd vir fortissimus Iudas collatione facta de duodecim millibus drachmis argenti, in suffragijs defunctorum illos misit Hierosolymam &c. & est text. 13. quæst. 2. cap. animæ defunctorum, vbi textus dicit, quòd animæ defunctorum quatuor modis soluuntur. Aut oblationibus &c. Et probatur etiam in iuribus statim allegandis. Nec obstat 13. quæstio. 2. cap. in præsenti. vbi Hieronymus dicit, In præsenti seculo scimus, siue orationibus, siue eleemosynis, & sic orationibus posse nos adiuuari. Cum autem ante tribunal CHRISTI venerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe, rogare posse pro quoquam, sed vnumquemque portare onus suum. Nam secundum Gratianum, 12. quæstio. 2. §. verum. ille textus Hieronymi loquitur de impœnitentibus. Mihi tamen legenti dictum textum videbatur aliter intelligi

ADDITIO.

a ¶ *Contrariam opin. visus est tenere Specu. & Io. An. in ti. de arbitro. §. sequitur. versic. sed pone, compromissum. & in tit. de loca. §. nunc aliqua. versic. 74. clarius Imo. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verbor. obl. vbi videas Alex. qui defendit Bald.*

intelligi posse: videlicet, quod in ipso tempore mortis reciperet quis mercedem suam, sed tamen non negat Hieronymus, quòd interea post iudicium animæ, quod fit in tempore mortis, & tempus vltimæ resurrectionis, oblationes & cętera suffragia non prosint defunctis. Vel secundo modo potest intelligi textus Hieronymi, de vltimo iudicio proferẽdo à CHRISTO in vltima resurrectione. Sit ergo indubitata conclusio, quòd animabus defunctorum oblationes & suffragia prosunt. Sed quibus defunctis oblationes & similia suffragia prosint: & apud Canonistas, & Theologos variæ sunt opiniones. Quidam enim dicunt, quòd talia suffragia tantum prosunt in purgatorio existentibus, damnatis verò minimè prosunt. Moti primò, quia in inferno nulla est redemptio. Secundò, quia Ecclesia non orat, nisi pro fidelibus defunctis, quod videtur intelligendum de his, qui decesserũt cum vera pœnitentia. Tertiò, quia Ecclesia non orat pro ciuibus Babylonis, sed duntaxat pro suis, pro quibus solummodò Deum laudat, quando dicit, Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. quasi dicat, Sanctus pro eis qui regnant in cęlo: Sanctus pro his, qui in purgatorio purgantur: Et sanctus pro his, qui sunt in vita. Et sic in hoc mundo, propter quam causam etiam nonnulli dicunt, quòd Hostia sacrata super altare, diuiditur in tres partes, & sic secundum hanc opin. oblationes non prosint his, qui sunt in inferno, pro quibus est tex. Hieronymi in d. cap. in præsenti. Intelligendo tamen, vt suprà intellexit Gratia. Alij verò dicunt, quòd tales oblationes, & cętera suffragia prosunt omnibus regeneratiuis: qui dum viuerent, meruerunt quòd possent eis talia prodesse post mortem, nulla facta distinctione vtrum decesserit in peccato mortali, vel non. & hæc opinio fundatur super tex. Beati Augustini in Enchiridio, & transumptiuè 13. q̃. 2. cap. tempus. dicit enim ibi Augustinus. Negandum non est defunctorum animas merito suorum viuentium releuari: cùm pro illis sacrificium mediatum offertur: vel eleemosynæ fiunt in Ecclesia: sed eis prosunt, qui cum viuerent, hæc sibi (vt postea possint prodesse) meruerunt. Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt nõ requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei ista post mortem non prosint.

¶ Est verò talis in bono, vt hoc non acquirat: & rursus talis in malo, vt nec ei valeat, cùm hæc vita transierit adiuuari. & post pauca subdit: Cùm sacrificium altaris siue quarumcunque eleemosynarũ ab hominibus proferuntur pro valde bonis actiones gratiarum sunt: pro non valde malis, & non valde bonis, propitiationes sunt: pro valde malis etiam si nulla sunt adiumenta mortuorum: tamen viuorũ consolationes sunt. Et sic secundum aliquos Augustinus videtur velle, quòd oblationes & similia suffragia, etiam prosunt his qui sunt in inferno.

a ¶ Theologi [a] verò dicũt: quamuis Augustinus in dicta authoritate quatuor genera defunctorum distinguere videatur: tria tamen solummodo distinxit. Mediocriter enim bonos, & mediocriter malos, pro eodem genere ponit. Quare dicunt, quod licet secunda opinio sit magis pia: tamen adhęret primę, eo quod magis vĩ esse catholica. Et pro ista opinione facit tex. prædictus, dum dicit, pro non valde malis, & non valde bonis, & cętera. & sic hæc duo accipit pro vna specie. facit etiam tex. 13. quæst. 2. c. pro obeuntibus. vbi tex. vult, quod pro obeuntibus in peccato, non sit orandum: nec oblationes fieri debent. Et hoc etiam videtur expresè confirmari per glo. ad Thessalo. 4. c. vbi dicitur: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus sicut & cęteri, qui spem nõ habent. vbi dicit glo. Id est, qui sine fide operantur per dilectionem, eiusque Sacramentis de corporibus exierunt, frustrà illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia. Cuius dum hic essent pignore cauerunt, nõ misericordiam sibi thesaurizantes: sed iram. gl. vero in d. c. tempus. & glo. fin. in c. cum Marthæ. de celeb. miss. & communiter Doct. canonistæ tenent contrarium. volunt enim, quod Augustinus ponit quatuor genera defunctorum concludentes, quod mediocriter boni, sunt species distinctæ à mediocriter malis. Et dicit Hugo, quòd opinio Theologorum volentium mediocriter bonos, & mediocriter malos poni pro vna specie, parùm distat ab hęresi: cũ eundem ponat simul & semel bonũ & malũ esse, quod vĩ impossibile: cum hæc sint incompatibilia, ar. c. maiores. de bapti. nã mediocriter bonus, bonus est; mediocriter malus, malus est.

b ¶ Item, quia in igne [b] purgatorio nullus est, nisi bonus, quia nullus est ibi, qui decesserit in mortali, & pro veniali nullus est malus, vnde dicit Hug. q̃ Augustinus posuit quatuor genera defunctorũ. Primi sunt mediocriter mali, & hi damnantur & puniuntur, sed oblationibus & suffragijs ad tempus aleuiantur, vt mitius puniantur. Nec ob. quod in inferno nulla est redemptio, quia hoc est verũ, sed tamen per hoc non sequitur, quo minus possit esse pœnæ alleuiatio. Nã & in vita Beati Brandani legitur, quod in die Dominico quieuit Iudas: in die Lunæ redijt ad pœnas. Illa tamen authoritas non est authent. & etiam Iudas non fuit mediocriter, imò valde malus. Nec obst. quod secundum prædictam opinionem tot possent esse oblationes, orationes, & suffragia, quod tota pœna tolleretur, & sic etiam existentibus in inferno, aliqua erit redemptio: quia ad hoc respondetur secundum glo. in d. c. tempus. 13. quæst. 2. & in c. cum Marthæ. in glo. fi. de celeb. miss. nam quantacunque pars tollatur, puta secunda, vel tertia, aut quarta, centesima, seu millesima, non tollitur in eadem quantitate, sed in eadem proportione respectu eius quod remansit: vnde etiam si remansisset sola millesima, per oblationes & suffragia tolleretur millesima millesimæ, & sic de necessitate semper aliquid remaneret, & per consequens necessarium est, quod nulla sit redemptio in inferno. & quãuis minima pars remaneat, tamẽ vt dicit Chrysostomus, Grauissimæ sunt, cùm tales arceantur à conspe-

ADDITIONES.

a ¶ *Vide San. Thom. in 4. sententiarum, dist. 45. vide c. qualis. 25. d. cap. non æstimemus. cum seq. 13. q. 2. vide etiam eundem S. Thom. in 3. quæst. 25.*

b ¶ *Adde quòd in purgatorio non purgantur, nisi peccata venialia. c. aliàs. 22. dist. licet purgatorium post hanc vitam est idem locus cum inferno: & pœna eius excedat omnes temporales, vide S. Thom. in 3. distin. 20. artic. 1. & 21. art. 1. & in sum. contra Genti. c. 4. q. 114.*

conſpectu Dei. vnde dicit Auguſtinus, quòd ſi mali poſſent, mallent potius in inferno Deum videre: & in pœnis, quàm pœnis ſoluti Deum non videre. Vel poteſt reſponderi ſecundum aliquos, quòd talis alleuatio non eſt quantitatiua, ſed qualitatiua. Vel ſecundum alios, nulla eſt remiſsio: ſed alienatio qualiſcunque. Exemplum ponunt in homine famelico ferente onus grauiſsimum, cui ſi detur panis, & comedat, non per hoc deponit onus: ſed illud facilius fert, & famis alleuiatur, ſeu tollitur. Ad quod facit illud, quod dicitur in Euangelio Lazari, Lucæ c. 16. Non ob. c. pro obeuntib. quia prædicta authoritas, & omnes ſimiles, quæ videntur innuere, q̃ damnatis non ſunt fienda ſuffragia: quia eis nõ proſunt. intelligi debet de valde malis. & ita intelligi debet glo. ad Coloſſ. cap. 4. Sed Theologi, vt ſuperius dixi, & Magiſter ſententiarum, lib. 4. diſt. 47. & Archid. in d. c. tempus. & Io. Cald. & Dom. meus poſt eum, in d. c. tempus. tenent contrarium concludentes, quòd damnatis in inferno non proſint. ad quod facit 25. diſt. §. aliàs ea demum, vbi tex. dicit, quòd damnatus pro peccato mortali, pœna perpetua cruciabitur. Ad idem de pœnit. diſt. 7. cap. fin. Præterea iura quæ dicunt, quòd pro decedentibus in peccato mortali, non eſt orandum: non diſtinguunt inter grauia & leuia. Item reſponſio dictæ glo. in fi. d. c. cum Marthæ. & in d. c. tempus. non videtur rationabilis: nam ſi ſecundum ſuffragium eſt tantum & tale, quantum fuit primum: ergo tantam quantitatem pœnæ debet tollere, quantam remouit primum. argu. c. innotuit. de elect. iunctis not. in l. quæ de tota. ff. de rei vend. Præterea, poſita etiã prædicta opinione glo. pro vera: licet ſecundum ſuffragium, & alia non remouerent tantam pœnam, ſed quantitatiuam reſpectu reſidui: tamen tot poſſent multiplicari ſuffragia, quod pœna quaſi non ſentire tur: quod videtur ſonare in abſurdum, cum condemnati in inferno, perpetuo igne cruciari debent, vt dictum eſt. vnde concludunt ipſi, quod mediocriter mali dicuntur illi, qui deceſſerunt cum multis venialibus, & ſic ſunt in purgatorio. Mediocriter boni dicuntur illi, qui deceſſerunt cum paucis venialibus. vnde ſuffragia pro mediocriter malis ſunt propitiationes, ſcilicet, quia Deus propitiatur eis ad mitigationem pœnæ. Nam & in purgatorio eſt pœna tam grauis, quòd excellit omnem pœnam quam aliquis paſſus eſt in hac vita: quantumcunque etiam crudeliſsimum martyrium paſſus ſit. de pœn. diſtin. 7. c. fin. Sed pro mediocriter bonis, oblationes & cætera ſuffragia ſunt expiationes: quia cũ deceſſerunt cum paucis venialibus, pœna expiatur, & purgatur ex huiuſmodi ſuffragijs. Nec placet Archid. aliquo modo, quòd ijdẽ ſunt mediocriter boni q̃ mediocriter mali: quia ſequeretur abſurdum: quòd idem eſſet bonus & malus, vt ſuperius dixi. Apparet igitur circa hunc art. maiores noſtros varia ſenſiſſe, quare poſſemus hic dicere cũ Hoſt. in ſumma, in tit. de pœnit. §. quibus. qui dicit, non eſt mihi copia tanti, vt diffiniam quid præcisè tenendum ſit. Cum & Innoc. Tertius hoc minimè voluerit diffinire, ſed diſputationi, & diſcretæ reliquerit inueſtigationi, vt d. c. cum Marthę. in fi. Dicit tamen Hoſt. q̃ celebrior & verior videtur Theologorum opin. cui etiam Hugo. in hoc annuere videtur, quòd qui impœnitens finitur, ſemper plenus iniquitate, ſemper ſine charitate torquetur, vt d. c. fi. de pœn. diſt. 7. vnde videtur cõcludendum, quod in tali defuncto opera charitatis minimè operentur. Nec obſt. quod dicit Auguſt. in d. c. tempus. ad finem ibi, pro non valde malis, &c. nã quod ibi dicitur, intelligendum eſt de his, qui ſunt in purgatorio: quia aut omnino liberantur, aut alleuiatur eorum pœna. Et ſubdit, quod hi, qui ſunt in purgatorio, diuerſis reſpectib. poſſunt dici boni & mali. Boni enim ſunt, quia ſaluantur: Mali verò ſunt: quia mala ſuſtinent, & ſuſtinebunt quouſque à pœna purgatorij miſericordi ter liberentur. Sed fortè poſſet attentari, iudicio meo, quod Auguſtinus dum dicit de mediocriter bonis, & mediocriter malis, intellexit ſolummodo de his, qui ſunt in purgatorio, qui exiſtentes in hoc mũdo, peccata mortalia commiſerunt. Sed tandem per pœnitentiam & cõfeſsionem liberati ſunt à culpa, ſed non ſunt liberati à pœna. Et ideo neceſſariũ eſt, vt malorum, ſeu erratorum ſuorum in purgatorio purgationem recipiant. Hi enim ſunt mediocriter mali, propter peccata mortalia, quæ commiſerunt, & ſunt mediocriter boni: quia in via ſe in hac vita recognouerunt, & confeſsione ac pœnitentia culpam abſterſerunt. Vel poſſemus fortè dicere, q̃ mediocriter mali dicantur hi, de quibus ſtatim dictum eſt: Mediocriter boni dicantur illi, qui deceſſerunt duntaxat cum venialibus peccatis. His igitur omnibus proſunt oblationes & ſuffragia. Sed valde malis, vel qui in infidelitate deceſſerunt, ſuffragia nõ proſunt, nec his, qui licet fidem per baptiſmum acceperunt, deceſſerunt tamen in peccato mortali abſque pœnitentia: ita quod in eis etiam culpa non eſt deleta. Et quamuis in his maior ſit dubitatio: tamen opin. illa, quod non proſint, videtur eſſe magis communis & catholica: quamuis alia videatur magis pia, vt probatur 13. q. 2. d. c. pro obeuntibus, & d. c. tempus. Dicit tamen ibi Auguſtinus, quòd licet pro valde malis ſuffragia non ſint illis adiumento: tamen viuorum conſolationes ſunt. Nec ob. id, quod legitur de Beato Gregorio, quòd cum quodam tempore ante Palatium Traiani Imperatoris quondam tranſiret, recordatus eius clemẽtiæ, amariſsimè flere cœpit, & tandem pro eo ante altare Sancti Petri flens, orauit dicens, donec dormiuit, & ei dormienti vox dicit Traianum precibus eius à pœnis infernalibus liberatum: ſed de cætero caueret, ne pro aliquo infideli defuncto orare præſumeret. Sed ſicut dicunt Magiſtri, Pius & miſericors Dominus ex aliqua latenti cauſa animam ipſius reſeruauerat extra profundum inferni, precibus Beati Greg. liberandam: nec ſunt ſpecialia trahenda ad conſequentias: & ſi quis quæreret de cauſa, dici poteſt, q̃ nõ poteſt reddi ratio de ſecretis diuinis. 23. quæſt. 4. c. Nabuchodonoſor. & c. de Tyris. de pœn. diſt. 4. c. ſi ex bono. Ego etiam conſidero, quòd poſito, quòd illis non valerent: tamen nobis, quoniam incognitum eſt, vtrum ſint damnati: ſaltem faciẽtes oblationes & cætera ſuffragia, videntur ſibiipſis facientibus prodeſſe quoad plura, de quibus dicam ſtatim in ſeq. quæſt. Sed pro valde bonis, oblationes, orationes, & ſimilia ſuffragia non ſunt faciẽda. Pro talibus enim nõ eſt ſpecialiter orandum: quia ininriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, vt d. c. tempus. Sed in generali oratione, quę fit pro mortuis, intelligitur etiã laudari Deus, qui ſaluauit eos, & gratiarum actiones dicuntur eſſe: valent tamen huiuſmodi ſuffragia quoad tres effectus.

¶ Primus eſt, vt ſint gratiarum actiones, vt ſtatim dixi. Refertur enim gratia Deo de merito illi defuncto collato.

¶ Secundus effectus eſt ad hoc, vt ille ſanctus magis glorificetur in terris.

¶ Tertius, vt augmentetur gloria apud Deum, tenendo illam opinionem, quòd gloria Sanctorum poſsit augmentari vſque ad diem iudicij, & hos tres effectus ponunt Doctores, maximè Dom. meus, in d. c. cum Marthæ.

3 ¶ † Sed circa prædicta quæritur, an oblationes & cætera ſimilia ſuffragia, quæ fiunt pro aliquibus defunctis ſpecialiter proſint illis ſolum, an vero omnibus. Pone enim, quod duo homines eiuſdem meriti deceſſerint: vnus diues, pro quo multæ fiũt oblationes: alius pauper, de quo pauci vel nullus ſpecialiter cogitat: Quis eorum primo exibit de purgatorio. ¶ Sol. Dicit Hugo. quod quamuis ſuffragia miſericordiarum & Pſalmorum, quæ communiter fiunt, pro omnibus proſint. de conſecr. diſt. 5. c. mediocriter. tamen oblationes, orationes, & ieiunia ſpecialiter factę pro aliquo eidem proſunt, pro quo ſpecialiter fiunt, & non aliter, & ideo talis citius exibit de purgatorio. Alij verò dicant, quòd cum iſti ſint eiuſdem meriti, eadem die exibunt: quia hæc opera charitatis ſui tilis omnibus communia. vnde is, pro quo ſpecialiter fit, non ſentit plus alleuationis quã alius: quia charitas nihil agit perperam: non inflatur: non quærit quæ ſua ſunt: ſed ſeipſam communiter omnibus participat, vt inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. capite. & habetur latè de pœn. diſtinc. 2. per totum. Et hæc vltima opinio, vt dicit Hoſtienſis, verior eſt, & benignior. Quid enim deperit ei pro quo ſpecialiter fiunt, ſi alij alleuiantur, ſicut & ipſe alleuiatur: dummodo de alleuiatione ſua nihil diminuatur? certè nihil. Nec debet de hoc eſſe inuidia, nam inuidia opponitur gaudio, quod eſt interior actus charitatis. Si ergo in charitate fiũt huiuſmodi ſuffragia, debent omnibus prodeſſe qui ſunt in charitate, quo fit, vt diues non debeat citius exire, quàm pauper. & hæc opinio mihi placet. Limitatur tamen, vt etiam dixit Hoſtienſis, niſi fortè oblatio vel eleemoſyna fieret pro eo, qui tenetur ad reſtitutionem alicuius quantitatis: quia hoc caſu, citius ille pro quo fit reſtitutio, exibit & alleuiabitur, quàm alter. Alius enim pro quo non fit reſtitutio, non exibit: nec alleuiabitur ex huiuſmodi reſtitutione: quia reſtitutio debet eſſe conformis obligationi. argu. regulæ, non remittitur peccatum. de regu. iur. lib. 6. vnde alij non prodeſt. & ſi pro alio nullus reperiretur aliquid offerre, pœna ipſius alleuiabitur ex alijs ſuffragijs: neque enim inconueniens eſt, quòd vna pœna commutetur in aliam, vt in cap. fin. de dolo & contum. c. 2. de male. l. fin. ff. de in ius vocan. & c. ad liberandum. de Iudę. & ibi latè ſcripſi ſuper hoc.

¶ Sed circa prædicta oritur mihi dubium. Quid ſi oblationes fiant pro aliquo ſpecialiter, qui ſit valde malus: qui fortè credebatur deceſsiſſe in ſtatu gratiæ, & deceſsit ſine aliqua pœnitentia & contritione vera: quamuis apparenter pœnituiſſet, exemplo Ser Ciappellecti, de quo per Ioan. Boccatij, fabula prima. Iuxta etiam illud: Multa enim corpora mortuorum venerantur in hoc mundo, quorum animæ cruciantur in inferno. vtrum talia ſuffragia proſint alijs? ¶ Sol. Pium & fortè catholicum eſt dicere, quod ſic, tum quia nullum bonum irremuneratum, vt no. in capit. ad liberandum. de Iudæ. Item quia huiuſmodi ſuffragia prodeſsẽt alijs, ſi iſte pro quo ſpecialiter fiunt, non fuiſſet valde malus: licet pro iſto ſpecialiter fierent, vt ſuperius diximus: ergo culpa ipſius non debet alijs nocere: maximè attenta pura intentione facientis ſuffragia. & hoc intelligerem, niſi in ſuffragio quod conſiſteret in reſtitutione eius, ad quod defunctus teneretur: quia quantum ad hoc, alijs non prodeſſet, per ea quæ diximus. Inſuper etiam huiuſmodi ſuffragia proſunt
a his, qui illa faciunt, per ea quæ ſtatim ſubijciemus.[a] Eſt etiam aduertendum, quod non ſolum oblationes quę pro alijs fiunt, proſunt illis pro quibus fiũt: ſed etiam proſunt his qui illas faciunt. Primò enim proſunt, vt ſilius defuncti vel hæres, qui pro defuncto talia facit, effugiat legis cenſuram: quoniam ad id faciendum quinque legibus videtur eſſe obnoxius. Prima eſt lex naturæ, ſecundum illud Matth. 7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, &c. Ad idem. ff. de reg. iur. l. ſecũdum naturam. vnde Auguſtinus, 13. q. 2. c. nõ æſtimemus. dicit, diligentius tamen facit quiſque pro neceſſarijs ſuis, quo pro illo fiat ſimiliter à ſuis. Secunda eſt lex Scripturæ. vnde Eccleſ. cap. 7. Mortuo non prohibeas gratiam. ſcilicet, orandi & benefaciendi pro ipſo: nam ad hoc es aſtrictus. Tertia eſt lex amicitiæ. Eccleſiaſtes cap. 6. Si poſsides amicum, in tentatione poſside illum, qui eſt amicus, & omni tempore dilige. & ipſi clamant, Iob 19. cap. Miſeremini mei: miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, &c. quaſi diceret, quia mundus, & caro, & vitæ ſuperbia, de quibus in vita cõfidebamus, & amicos noſtros eſſe credebamus: deliquerunt, & deceperunt nos. Hinc ẽt Gregorius: Lex amicitiæ eſt, vt qui diligit in proſperitate, diligat in tribulatione. Quarta eſt lex iuſtitię. Nam hæreditas cum honore & onere ſuo tranſit, & nos nihil habemus niſi à mortuis. Quia iuxta vulgare prouerbium, totum fuit alterius: totum erit alterius: nec iſti adhuc remanebunt.

¶ Ergo ferendus non eſt qui lucrum amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. C. de cad. tol. l. 1. §. pro ſecundo. Et ſi non habes aliud à parentibus: tamen genuerunt te ad minus. ergo ſicut dicitur Eccleſ. 7. Honora parentes tuos: quia non eſſes, niſi ipſi eſſent.

¶ Item omnes ſumus fratres, & ſecundum carnem, & ſecundum ſpiritum. ergo vę ſoli. Et frater qui à fratre iuuatur, quaſi ciuitas firma. & ad Eph. 5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, ideſt habere debuit. 14. quæſt. 2. cap. non æſtimemus. & l. fi. ff. de receptato. quod eſt, ſi non diligit & ei ſubueniat:

ADDITIO.

a ¶ *Adde quòd qui ſuffragia mortuorum nõ reddunt, fures ſunt & ſacrilegi, & ſunt excommunicandi. cap. qui oblationes. 13. quæſt. 2.*

niat: quia qui non est mecum, contra me est, vt l. cælicolarum.in fi. C.de Iudæ. Quinta lex est collatio Iudæ,quæ hoc diffinit. Cũ enim Iudas in bello strenuus prohibuisset suis, quod non intenderent spolijs: habita victoria,inuenti sunt quidam de suis mortui, qui contra prohibitionem suam spolijs intenderent. Ipse autem habita collatione cum sapientibus,vtrum pro talibus esset orandum, & diffinito quòd sic: quia esse poterat quòd inter flagella contriti essent ante, quàm Spiritus exhalarent: misit duodecim milia dragmas argenti, &c. sicut legitur 2. Machab. 12. Ex prædictis igitur habemus primò quinque leges, propter quas suffragia prosunt. Secundò valent ad orationem acquirendam, & quærendam sanctorum expectantium vitam. Nam verisimile est quòd animæ liberatæ orent pro illis, quorum suffragijs sunt adiutæ. Isa. 51. &c. Ibi erit gratiarum actio,& vox laudis.& Psal. Me expectant iusti donec retribuas mihi. scilicet id quod pro me orant, vt cum ipsis veniam. & Apocalipsis. Vindica Domine sanguinem nostrũ de his qui habitant in terra,id est,terris inhabitantes non curant de nobis. & sequitur, Sustinete modicum tempus donec impleatur numerus fratrum vestrorum.

¶ Tertiò valet ad vitandam confusionem querelæ paternę & amicorum, dicentium in die iudicij, conqueror de te quod etiam ea quæ præceperunt, vel debuerunt tibi præcipere non fecisti. vnde conqueritur pater de malo filio.

¶ Quartò ad bonum exemplum præbendum alijs, qui post te venient. dicto cap. non æstimemus. 13. quæstio. 2.

¶ Quintò ad laborandum pro te ipso. nam qui pro alio orat, pro seipso laborat.

¶ Sextò & vltimò, ad honorandum illũ pro quo specialiter fiunt suffragia: nam sicut dicitur,aliæ animæ suffragijs participantes ei pro quo fiunt nõ gra uantur, & coram eo portari, siue repræsentari intelliguntur: sicut coram Domino ad mensam sedenti: sed postea proportionaliter diuidenti cibaria, vel enxenia aliqua deportanti, secundum Host. in d.§. quæ suffragia. in fi.

LIBELLVS XVIII.

¶ *De effectibus oblationum quantum ad virtutem acquisitiuam.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes factæ imagini, cui debeant applicari.*
2 *Oblationes factæ imagini profanæ,cui sint applicãdæ.*
3 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti,cui debeant applicari.*
4 *Oblationes factæ imagini existenti in aliqua domo, an pertineant domino domus.*
5 *Oblationes factę imagini, an spectẽt ad locũ imaginis.*
6 *Oblationes factæ alicui Sancto,an debeantur Ecclesiæ nomini ipsius dicatæ.*
7 *Oblationes quando debeantur Ecclesiæ cathedrali.*
8 *Oblationes quando debeantur Episcopo.*
9 *Oblationes quando debeantur Ecclesiæ parochiali.*
10 *Oblationes factæ ad altare capellæ alicuius Ecclesiæ, ad quem spectent.*

DECIMOOCTAVO principali loco tractandum est de effectibus oblationum, quantũ ad virtutem acquisitiuam. Circa quem articulum distinguendum arbitror quòd aut nos loquimur de vtilitate acquisitiua respectu fructus spiritualis, qui resultat ex ipsa oblatione, & talis fructus acquiritur, tam ipsis offerentibus,quã illis pro quibus fiunt oblationes,secundum ea quæ latius in superioribus libellis explicata sunt. Aut nos quærimus de effectu acquisitionis respectu ipsarum rerum oblatarum: Et hoc casu dicendum est quòd ipsæ res oblatæ quæruntur illi Ecclesiæ, vel illi hospitali, vel illis personis ad quarum vtilitatem vel necessitatem fiunt tales oblationes. Quod tamẽ dixi de personis, intelligendum est, si modo ipsis personis, rectoribus, vel administratoribus Ecclesiarum, vel aliquorum piorum locorum, ipsarum personarum contemplatione fierent dictæ oblationes: quia tũc acquireretur eis, vt superius extitit explicatum. Secus autem si fierent contemplatione Ecclesiæ: quia tunc non ipsis personis, sed Ecclesiæ, vel hospitali a quærerentur. Ista[a] enim est regula, vt quicquid rectori, Prælato, vel administratori, aut alicui datur in tuitu ipsius cui datur, acquiritur ipsi: si est habilis ad acquirendum. sed si intuitu Ecclesiæ, hospitalis, vel similis loci: acquiritur illi Ecclesiæ, loco, vel hospitali, vt in c. relatum. el primo, de testam. No. Glo. 12. quæst. 1. c. res. & 12. quæst. 5. c. fixum. faciunt no. in l. cũ aliquis. C. de dona. & l. annua. §. 1. ff. de annu. leg. & in l. socium qui in eo. ff. pro socio. & quod no. in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. Quandocunque igitur sumus in casu certo, quòd si potius contemplatione Ecclesiæ seu loci pij sit donatum,seu oblatum,quam personæ: acquiritur Ecclesiæ vel loco pio, & ita econuerso. Sed quando sumus in dubio,licet Doct. in relictis & vltimis voluntatibus vario modo distinguant donationem: tamẽ glo. in versi. nec est. in c. requisiuisti. de testam. dicit, quòd intelligitur factum intuitu amicitię ipsius cui fit donatio, & sic videtur inferẽdum quod cũ oblatio sit donatio in dubio oblatum acquiratur personæ cui fit oblatio. Sed quicquid dicat illa glossa in donatione, de quo dicendum, vt latè diximus in ti. per quas personas nob. acquiritur. in oblationibus tamen in dubio, cum illæ fiant principaliter Deo, seu ecclesiæ, vel hospitali, aut simili loco, & principaliter fiant propter Deum & animam, & ipsam ecclesiam, seu locum, secũdum ea quæ latius dicta fuerunt in primo libello, concludendum est quod res oblatæ quæruntur ipsi ecclesiæ vel hospitali, aut loco pio, & hoc indubitanter quando fiunt Prælato & Orphanotropho, leprosario vel alteri administratori. Sed si fierent vni oblato vel econuerso, habendo respectum ad ipsius personam, vel propter consanguinitatem, vel amicitiam, vel ipsius indigentiam: tunc acquirerentur ipsi: nisi aliud haberet status ipsius regulæ. argum. iurium superius allegatorum, & quæ à nonnullis not. & traduntur, & eorum quæ traduntur, dicto cap. requisiti. de testa-

ADDITIO.

a ¶ *Vide aliquid per Ange. de Aret. in §. sacræ. Instit. de rerum diui.*

testamen. Ad quæ etiam accedant quæ diximus in titu. de legat.

1 ¶ † Sed circa prædicta quæro de quæstione notabili, quam sæpius vidi: videlicet, Cuidam imagini gloriosæ Virginis Mariæ fiunt oblationes: quare dubitatur, cui debeantur huiusmodi oblationes. Circa quam quæst. Doctores nostri vario modo loquuntur tam in commentarijs, quam in consilijs & disputationibus. Et prædictam quæstio. tangit Do. Anto. in cap. pastoralis. de his quæ fiunt à Prælat. & ibi per Dominum meum, & Io. de Imo. & per Do. Anto. & per Dominum meum in rub. de paro. tangit etiam Dom. Ant. in Cle. per literas. de prębend. Et latè hanc quæstionem disputauit Ang. in disputatione quæ incipit, in refulgenti. Consuluerunt ẽt in prædicta materia Petr. de Perus. & Gas. de Cald. & plures alij. Ego vero pro clariori decisione & intellectu istius quæstionis dico, quòd sex possunt in talibus oblationibus dubitationes haberi, vtrũ prædictæ oblationes ad eos pertineant. Primò, Dominus domus. Secundò, locus ipse. Tertiò, Ecclesia illius nominis, cuius est imago vel statua. Quartò, Ecclesia cathedralis. Quintò, Episcopus. Sextò, Ecclesia parochialis. Quorum omnium iura singulariter prosequar.

¶ Sed ante, quàm ad ipsorum examinationem condescendam: postquàm sumus in materia oblationum factarum alicui imagini vel statuæ, †pręmit
2 to quòd quãdoque statua vel imago est prophana, vt quia est statua Herculis, Lupæ vel Leonis, aut similis hominis, vel animalis non religiosi. Et hoc casu dicendum est quod oblationes factæ acquiruntur domino illius imaginis, seu statuæ, & isto modo talis imaginis vel statuę potest esse vsusfructus, vt dicit tex. in l. statuæ & imaginis. ff. de vsufru. & ita potest ille tex. exemplificari, & ita exemplificat ibi glo. & hoc tenet Ang. in d. disputatione, quę decisio mihi placet, pro hoc alleg. tex. sing. in l. Caius. ff. de annu. leg. vbi quando aliquid relinquitur, vel donatur rei meæ, videtur mihi relictum vel donatum & ibi hoc no. Bart. quod ego arbitror procedere, siue res oblata sit, & remanet separata ab ipsa imagine. v.g. si lupæ offerretur corona, iocale, vel quid simile: siue res oblata fieret pars integralis subiectiua, vel prędicamẽtalis ipsius statuæ, vt puta, statuę leonis deficiebat pes, cauda, vel simile membrum: quod per offerentem fuit adiunctum, quod etiam dico procedere si pars adiuncta esset caput: aut esset longè maior pars, quã reliqua pars, cui talia membra offerrentur. Ex quo præsupponimus quòd istæ adiunctiones fiant ab aliquo intẽdente offerre, & sic donare. Nec obst. l. quicquid. ff. de acquir. rer. domin. & in l. rem. §. item quocunque. ff. de rei vendic. vbi tex. volunt, quòd quando huiusmodi coniunctiones partis ad partem statuæ, vel similis rei fiunt ferruminatione vel alio simili modo: potest agi ad exhibendum vt separentur, & partes ipsæ redire debent ad priores dominos: quia illi tex. loquuntur, quando ille qui coniunxit partem parti, non coniunxit animo offerendi vel donandi. quod tamen dixi, quod tales oblationes quæruntur domino statuæ: procedit, nisi consuetudo aliter haberet, per ea quæ inferius dicam. & idem dicerem, si voluntas offerentis declarata esset, quod non acquireretur domino statuæ, sed alteri: quia reipubl. vel simili: quia tũc domino ipsius statuæ non quæreretur, per ea quæ statim dicam.

¶ Quid si offerens aliquid imagini religiosæ exprimat, cuius contemplatione faciat talem oblationem: seu cui velit eam quæri.

¶ Secũdo loco rediens ad oblationes factas imagini religiosæ alicuius sancti. † Premitto etiã quod
3 quando essemus in casu certo, cuius contemplatione offerens faceret talem oblationem: tũc res oblata illi quæreretur, cuius contemplatione facta esset oblatio, per ea quę in princ. istius lib. explicata sunt. quare si fieret contemplatione domini domus, in cuius pariete imago depicta est: eo quòd talis esset pauper: vel quia eas oblationes in certos vsus pios conuertebat, illius domini efficiuntur. nam rei suæ quilibet est moderator, & arbiter, vt in l. in re mandata. C. manda. In traditionibus enim rerum nostrarum possumus quam volumus adijcere conditionem: dummodo honestam, vt in l. in traditionibus. ff. de pact.

¶ Et ex hoc videtur posse inferri, quod si consuetudo erat nota offerẽti, quod dominus domus vel parietis, aut loci recipiebat tales oblationes, & conuertebat in necessitates suas, vel in alios certos vsus: quod cũ offerens videatur secundum hanc consuetudinem cum offerret, animũ habere, vt illi quæran tur, per regulam, in obscuris, cũ sua materia, de reg. iu. lib. 6. & ex his quæ latius dixi in tit. de consuetudine: quia licet offerens expressè nõ exprimat quòd intendat rem oblatam quæri illi domino: nihilominus illi domino quæreretur. Sed contra hoc videtur fortiter obstare tex. 10. quæst. 1. cap. hanc consuetudinem. vbi talis consuetudo reprobatur. Sed potest responderi quod ille tex. loquitur in oblatis in Ecclesia: quæ etiam ex consuetudine non licet laicis occupare, sed nos loquimur de oblatis in loco profano, licet imagini religiosæ. vel posset dici q̃ ille tex. loquitur, quando sine causa laici vellent recipere indifferẽter oblationes prędictas: secus quãdo in proprias necessitates, vel vt in aliquos pios vsus conuerterent. vel potest *dici* quòd in terminis nostris hoc non contingit, ratione consuetudinis: sed præsumptæ voluntatis offerentis. sicut enim offerẽs potuit offerre ea intentione declarata, vt fieret ipsius domini, vt statim dictum est: ita ipsius intentio videatur declarari per hanc consuetudinem, & per consequens ex intentione sua quæratur illi domino, & sic infertur quòd si daretur ignorantia offerentis, non posset dominus domus vel parietis ex sola consuetudine fundare intẽtionem suam, & ita procedat contrarium, vt voluntate offerentis informata, seu declarata cõsuetudine, hoc procedat, nisi diceretur quòd præsumptionem prædictam tollere videtur alia vrgentior præsumptio: quæ est in offerentem, quòd sciat talem consuetudinem non valere, per d. c. hanc cõsuetudinem. cum potius consuetudinis, quàm ignorantia iuris præsumatur, vt de se patet, & not. in cap. 1. de consti. lib. 6. quod admittere m, si talis offerens esset peritus in iure: vel esset alius casus in quo non esset tanta dubitatio, sicut est in terminis nostris, vt ex infra dicendis apparebit: maximè, quia & his nõ reperimus aliquid expressè dispositum in contrarium, & sic patet, quòd decisio

sio prædicta, quando voluntas offerentis non est ali ter declarata, quàm per consuetudinem: non procedit sine dubitatione. Concludo tamen, ꝙ qualitercunque potest apparere de voluntate offerentis, quod potius quæratur vni, quàm alteri, quòd ipsius voluntas seruabitur.

¶ Quid si cõsuetudo disponit, quòd oblationes factę imagini alicuius Sancti, quęrantur potius vni, quàm alteri.

¶ Tertiò præmittendum est ad declarationem dicendorum, quod quãuis dubium sit, quibus quęrantur prædictæ oblationes factę imagini Virginis, vel alterius Sancti, respectu prædictorum prætẽdentium ius: tamen si consuetudo præscripta esset ꝙ potius vni ecclesiæ quam alteri quæreretur, vt puta potius ecclesiæ cathedrali, vel ecclesiæ nominis illius Sancti, quàm parochiali: vel potius Episcopo quàm ecclesiæ parochiali. hoc casu indubitãter seruanda esset consuetudo quæ in talibus valida est, vt est tex. expressus in c. cũ inter. de verb. sig. & hoc tenent ibi omnes Doct. facit c. fin. & quod ibi no. de paroch. indubitanter enim in talibus procedit præscriptio, vt c. ex transmissa. & c. de quarta. de præscript. facit tex. & quod no. ibi Do. meus, in c. 2. de sepul. & quod no. Host. in sum. de sepul. §. an licitũ. Host. Io. Andr. & Docto. in c. certificari. de repu. & quod dixi de consuetudine. & prescr.

¶ Idem dicendum de priuil. per quod hoc concederetur. & hoc procedit, quando consuetudo esset, vt acquireretur Ecclesiæ, vel personæ ecclesiasticæ, quæ esset capax quasi possessionis iurium: sed si consuet. esset quòd quæreretur personæ prophanæ, vel loco prophano: dicẽdum est vt statim dixi. his igitur ita explicatis descẽdo ad examinationem singulorum sex prætẽdentium ius in dictis oblationibus, de quibus supra præmisimus: videlicet quis prædictorum re existẽte dubia, in dictis oblationibus iura vendicet potiora.

¶ Vtrum dictæ oblationes quærantur Domino domus, vel parietis, vbi depicta est imago Sancti, vel statua affixa.

4 ¶ Quo ad primum, videlicet † ad dominum domus, quem diximus posse in rebus taliter oblatis ius
a prętendere, dicendum, quòd pro ipso domino [a] facit l. in rem. §. si quis. ff. de rei vendi. & l. quicquid. ff. de acquir. re. do. & Inst. de rerum diui. §. ex diuerso. in quibus patet quòd adiunctum alicui rei, efficitur illius cuius est res, cui aliquid adiungitur: quare si paries & imago, vel statua sunt alicuius priuati: oblationes illi factę venire & effici debent ipsius, qui potest ipsum parietem remouere, & ipsam imaginem abradere, & statuam tollere, dummodo non faciat in contemptum diuinæ maiestatis. insuper & locũ ipsum vendere, & alienare, & in alium vsum transferre ad libitum voluntatis suæ: cum non sit locus sacer, nec religiosus. arg. no. per Inno. in c. inter dilectos. de donat. & c. ad hæc. de relig. dom. & quia ut dictũ est, rei suæ quilibet est moderator & arbiter. Et pro hac etiam parte facit tex. & quod no. Bar. in l. Caius. ff. de ann. leg. vbi Bart. dicit, arg. illius tex. ꝙ quando aliquid relinquitur, vel donatur rei meæ: videtur mihi relictum vel donatum.

¶ Sed in contrarium fortiter ob. quia laicus non potest esse capax horum iurium: nec ipsorũ iurium quasi possessionem habere, etiam ex consuetudine, vt d. c. hanc consuetudinem. 19. quæst. 1. Item, quia huic laico nihil est oblatum, vel promissum, vel donatum: ergo non potest sibi queri. C. de dona. l. nec ambigi. Item & tertiò, quia donatio facta imagini gloriosæ Virginis, vel alterius Sancti, videtur facta Virgini, seu illi Sancto cuius imago depicta est, & quæ ipsum repræsentat. quidquid enim actiuè fit & passiuè in repræsentãte, intelligitur factum in reprę sentato, vt C. de fideiuss. l. à tutoribus. C. de reb. cre. l. cum etiam. ff. de leg. 2. l. Prætor. §. mater. de leg. 3. l. fi. ff. de fideicom. lib. talis. & C. ne lib. sig. sal. in rub. & nigro. & in proprijs terminis de imaginibus & statuis optimè probatur. l. capitalium. §. ad statuas. ff. de pœ. Et no. in l. fi. §. sanè. C. de his qui ad Eccle. cõfu. facit etiam quod no. C. de sta. & imaginib. in rub. & nig. & etiam ꝙ no. ff. de acquir. rer. dom. l. statuas. quare cum non contemplatione ipsius domini domus, sed contemplatione illius Sancti tales oblationes fiant: meritò nõ quæruntur ipsi domino: quia quod alicui donatur, vel relinquitur contemplatione alterius, videtur donari vel relinqui illi, cuius cõtemplatione fit, secũdum ea quę no. in c. requisistis. de testam. & secundum ea quæ latius in princ. istius li. explicata sunt. Ad quod accedant quæ statim dicam in versi. quo ad tertium. & quia omne donatũ Ecclesiæ aut Deo: quia in Ecclesia & ipsius Dei imagine, Deus repræsentatur, & ideo Deo acquiritur: seu illi Sancto, vt ibi dicam. Quartò contra ipsum dominum facit, quia ea quæ sunt Deo oblata, non debent in vsus ac dominium laicorum amplius deputari. 12. quæst. 2. c. nulli. de consecr. dist. 1. c. ligna. & c. vestimenta. de foro compet. c. conquestus. facit l. si quis sepulchri. ff. de reli. & sump. fu. & quod traditur in reg. semel Deo, de reg. iur. lib. 6. Item probatur: quia non licet laicis tales oblationes custodire, aut accipere, nec in vsus suos conuertere, nec de ipsis quicquam dispensare. 10. quæst. 1. quia sacerdotes, & c. sanctorum. & c. hanc consuetudinem. facit etiam c. quamuis. de deci. & istam opinionem communiter tenent omnes Docto. quòd ad dominum parietis domus vel loci talis imaginis vel statuæ, huiusmodi oblationes nõ possint pertinere, quod mihi placet. Pro qua etiam accedant quæ dicam inf.
b in versic. quo ad 6. Arbitror [b] tamen hoc limitandum, nisi talis dominus esset persona ecclesiastica, vel locus ipse pertineret ad aliquam ecclesiam, vel locum religiosum: quia in casu prædicto, quamuis

illa

ADDITIONES.

a ¶ *Facit in §. si quis autem. in Auth. de eccles. ti. col. 9. vbi concessum oratorio pertinet ad oratoriũ. facit ꝙ no. Bal. in auth. hoc ius porrectum. in 2. col. versic. sed hoc quæro. C. de sacrosan. eccl. quòd relictum hospitali consti tuto auctoritate Episcopi, applicatur ipsi hospitali. facit quod voluit Abb. in c. dilectus. de offi. ordi. in c. 1. in notabili. de statu mon. ꝙ si imago alicuius Sancti est in pariete monasterij, oblationes sunt monasterij.*

b ¶ *Et pro hoc facit ꝙ dicit Abb. in c. pastoralis. in 1. col. de his quæ fiunt à Prælat. vult enim ꝙ si celebranti in alterius Ecclesia fiunt oblationes, cedunt rectori dictæ Ecclesiæ. melius facit quod no. in c. 1. de sta. mo. in c. dilectus. de offic. ord. vt sup.*

illa Ecclesia non esset Ecclesia parochialis, tamen si accessisset consuetudo seu præscriptio, quòd tales oblationes pertinerent ad talem dominum: certè consuetudo esset seruanda, & tunc dominus illius loci qui est capax illius quasi possessionis, ratione cõsuetudinis præscriptę, in ipsis oblationibus haberet meliora iura, cum in talibus possit operari consuetudo, vt superius explicatum est. Sed si dominus domus esset persona prophana: tunc secus est, vt dictum est. Quod tamen procedit in casu dubio, sed in casu certo seruaremus certum, vt diximus in secundo præsuppositio. Prædicta ergo cõmunis conclusio procedit in reb. oblatis separatis ab ipsa imagine, vel statua: quę non fierent pars subiectiua, vel integralis illius imaginis vel statuæ. Secus si fierent pars integralis ipsius: vtputa, deficiebat statuę brachium, pes, vel aliud membrum, & offerẽs, illud adiunxit: quia tunc alia taliter oblata fiunt domini illius statuæ, vel loci. arg. l. in rem. §. si quis rei. ff. de rei vendi. & ea quæ primo præsuppositi.

¶ Vtrum prædictæ oblationes quærantur loco imaginis vel statuæ.

5 ¶ †Quo ad secundum, quem diximus prętendere ius in prædictis oblationibus, quem diximus esse locũ imaginis vel statuæ, potest figurari exemplum. Si imago esset depicta in aliquo oratorio: vel statua esset posita in aliqua capella de hospitali, vel in aliquo loco sacro, aut religioso. Quo casu, potest dubitari, an quærantur ipsi loco. & videtur dicendum quòd sic: quia relictum aut concessum alicui templo, est ipsius templi, vt in l. seruos ad custodiam. ff. de alim. & cib. leg. facit optimè tex. in Auth. de Ec-
a clesiasticis tit. §. si quis [a] autem. vbi concessum oratorio, pertinet ad oratorium. Item facit quod not. C. de fur. l. si nondum rem tẽporalem. & ff. de re. diui. in l. in tantum. §. sacræ. & Insti. eod. §. sacræ. Faciunt etiam ea quę superius deduxi pro domino domus. Sed his non obstantibus, communis opi. est in contrarium, quod probatur expressè per tex. in cap. ex transmissa. de præscript. & per ea quæ dicam infra de Ecclesia parochiali, in ver. quo ad sextum. Hæc tamen opin. recipit duas limitationes, iudicio meo, videlicet nisi ex mente ipsius offerentis aliud appareret, vel consuetudo aliud haberet, per ea quæ superius explicata sunt.

¶ Vtrum prædictæ oblationes quærantur Ecclesiæ nomine illius Sancti.

6 ¶ Quo ad tertium, † quem supra diximus posse prætendere ius in dictis oblationibus, quem diximus esse Ecclesiam ędificatã sub nomine illius Sancti, cui fiunt oblationes. Exemplum potest figurari in oblationibus quæ fiunt imagini gloriosissimæ Virginis Mariæ apud cantum de Magalotis in nostra ciuitate Senarum, vtrum pertinere debeant ad Ecclesiam cathedralem, non tanquã cathedralem, sed tanquam ædificatam sub nomine gloriosissimę Virginis Mariæ: de quibus oblationibus olim fuit maxima disceptatio inter Episcopum & Ecclesiam parochialem sancti Martini, & ipsum dominũ do-
b mus in qua imago depicta est. [b] & pro dicta Ecclesia sub nomine Sancti illius imaginis ędificata, facit, quia vt sæpius dictum est, quando aliquid vouetur vel offertur huiusmodi imaginibus vel statuis, non consideramus ipsam picturam vel imaginem: sed reuerentiam illius Sancti, qui per talem imaginẽ repræsentat, vt est tex. de cõsec. dist. 2. c. prętũ. Hinc est ꝙ venerabiles imagines, Christiani nõ appellant Deos, neque illis seruiunt vt dijs: neque ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriã & recordationem primitiuorum, venerantur. de consecra. distin. 3. c. venerabiles. Per signum enim talis imaginis signatũ repræsentatur. Et hinc est quòd signum Saluatoris non est licitum humi ponere, aut sculpere, vel pingere, vt in l. vnica. C. ne lice. sig. Sal. & ideo non licet crucem aut Sanctorum imagines, seu statuas in aggrauationem cessationis in terram prosternere, vt in c. si canonici. in fi. de offi. ord. lib. 6. cum ergo oblationes fiant per respectum illius Sancti repræsentati per illam imaginem: meritò videntur quæri Ecclesiæ ædificatæ sub nomine illius Sancti. facit tex. in Authen. de Eccle. ti. §. si quis autem. vbi tex. dicit quòd si aliquis vnum Sanctorum scripsit hæredem aut legatum reliquit, & non specialiter nominauit locum, in quo est venerabilis domus illius Sancti, seu in eodem loco seu ciuitate plura inueniantur oratoria illius Sancti, illi potius debetur domui quę pauperior est. si verò in ciuitate non est basilica illius Sancti, & inueniatur in territorio, illi debebitur. Si autem neque in territorio reperitur huiusmodi domus: tunc Ecclesiæ ciuitatis in qua testator domicilium habuit legatum debetur. & sic tex. præalle. videtur concludere quod debeatur ecclesiæ illius Sancti. Est tamen aduertendum, quod ille tex. loquitur quando non fuit expressus certus locus. Sed in terminis nostris, ponimus oblationes factas imagini vel statuæ, quæ de necessitate circunscribitur loco. Item facit pro prædicta opin. donatũ aut oblatum imagini repræsentanti, videtur donatum Sancto repræsentato per illam imaginem: ergo sicut donatum vel relictum seruo, vel filio alicuius contemplatione domini vel patris, efficitur domini vel patris, vt dictum est: ita in terminis nostris, oblatum imagini repræsentanti, cum videatur oblatum ipsi Sancto repræsentato, debet acquiri Ecclesiæ illius Sancti. ar. dicti §. si quis autem. in Authen. de eccles. tit. & pro hac parte consuluit Dom. Pet. de Peru. vt dicam in seq. casu. Sed his non obstantibus hæc opin. communiter reprobatur, & contra ipsam concludunt ar. & iura quæ statim subijciam

pro

ADDITIONES.

a ¶ *Vide Petrum de Perus. in canonica sua. in §. venio ad 4. c. in 17. Cardin. & Mart. de Laude in l. si nondum. in fi. C. de fur. vbi declarant illum aliter, quam communiter intelligatur. vide not. ibi Ange. qui infert duo notabil. ex illo. §. 1. ꝙ licet regulariter ratione incertitudinis vitietur legatum, nõ inspiciendo quis sit pauperior. l. duo sunt Titij. ff. de testam. tu. fallit in legato ad pias causas per illum tex. secundum, quòd paria sunt dicere, Instituo sanctum Franciscum, & instituo Ecclesiam sancti Francisci.*

b ¶ *Facit etiã tex. in §. œconomos, in Auth. de sanct. Epis. vbi Ang. not. infert ad q. in terminis. facit gl. in l. lege Iulia peculatus. in prin. ff. ad l. Iul. pec. per quã. D. Ale. in apost. ad Bar. infert ad quæst. hanc in terminis, vide Io. And. & Inno. in c. cum super. de causa possess. & propriet. vide Ang. cons. 224. incip. in Dei nomine, &c.*

pro Eccleſia parochiali,in verſi.quò ad vi. Arbitror tamen hanc communem reprobationem recipere duas limitationes,de quibus in præcedentibus : videlicet niſi de expreſſa intentione ipſius offerentis appareret quòd vellet eſſe ipſius Eccleſiæ. Vel niſi conſuetudo præſcripta eſſet quòd acquireretur dictæ Eccleſiæ : vel priuilegium ſuper hoc eſſet conceſſum tali Eccleſiæ : vel niſi fortè talis imago eſſet depicta in ipſamet Eccleſia ipſius nominis, ſecundum aliquos,quod mihi non placet : quia oblationes ſimpliciter factæ in ipſa Eccleſia non parochiali, quæruntur Eccleſiæ parochiali, fortius oblationes factæ imagini depictæ vel ſtatuæ exiſtenti in Eccleſia eiuſdem nominis, quæruntur Eccleſiæ parochiali.

¶ Vtrum dictæ oblationes quærantur Eccleſiæ cathedrali.

7 ¶ Quo ad quartum,† quem diximus poſſe [a] prę-
a tendere ius in dictis oblationibus, quem diximus eſſe in Eccleſiam cathedralem : Videtur primò dicendum, quòd ipſi Eccleſiæ cathedrali quæruntur, quæ dignior eſt, & proprie dicitur Eccleſia matrix. cap.venerabili. de verborum ſignific. Et quia videmus quòd quando ſumus in dubio vbi quis debeat ſepeliri, ſepelitur apud Eccleſiam cathedralem, ſecundum ea quæ traduntur in Clem. dudum. §.verum.de ſepul.& per Pau.& Hoſt.& Innoc. in c.nos. eod.tit.maximè quando in ciuitate illa non eſſet alia Eccleſia ædificata ſub nomine illius Sancti,cuius imagini oblatio facta eſt, & hoc potiſsimum quando Eccleſia cathedralis eſſet ædificata ſub nomine illius Sancti.& ita conſuluit Dom.Pet. de Peru. pro noſtra Eccleſia cathedrali ædificata ſub nomine glorioſiſsimæ Virginis Mariæ. Quæ oblationes ſanctę imagini Virginis Mariæ apud Caſſatum de Magalotijs, & alijs ſimilibus imaginibus, debentur Eccleſię cathedrali. Sed hæc opi. mihi non placet per ea quę infra deducam pro Eccleſia parochiali, niſi aliud appareat de intentione offerentis,vel niſi talis Eccleſia præſcripſiſſet ius percipiendi dictas oblationes : vel id haberet ex priuilegio,vt ſuperius dictum eſt.

¶ Vtrum prædictæ oblationes quærantur Epiſcopo.

8 ¶ Quo ad quintum, † quem ſupra diximus poſ-
b ſe [b] prætendere ius in dictis oblationibus, quem diximus eſſe Epiſcopum loci : Videtur dicendum ipſum Epiſcopum ſuper dictis oblationibus poſſe ius prætendere, quia vt ſæpius dictum eſt, oblationes factæ talibus imaginibus,videntur factæ Deo, & illis Sanctis, & ideo videtur quòd debeant per diœceſanum capi & adminiſtrari, & in ſuſtentationem pauperum erogari : ſicut cætera bona Eccleſiarum, vel aliorum templorum Dei.12.q.1.c.præcipimus. & c.res Eccleſ.& cap.nulli Epiſc. Simile videmus in bonis alicuius decedentis ab inteſtato : de quibus dubitatur,cui ſint reſtituenda : quia ad Epiſcopi cõſeruationem, & diſtributionem pertinent, vt in authen. omnes peregrini. C.communia de ſucceſsionib. faciunt no.per Inno. in c.quia plerique.de immunit.eccleſ. neque enim videtur negari poſſe dubita.exortam ad quæ tales obla.pertinere debeant: ergo cura & ſolicitudine Epiſco. talia bona videntur pauperibus eroganda. & quòd tales oblat. ad Epiſco.pertineant, no.colligit D.Ant.in Clem. per literas. de præb. Dicit etiam D.M. in rub. de paro. vidiſſe Io.An.in addi. Spec.allegantem pro Epiſco. ſed ego nõ memini legiſſe vbi hoc dicat: nec D.M. allegat : licet in rub.de paro. Io.An.in addi. Specu. aliqua dicat in materia oblationum: nõ tamen alle. pro Epiſcopo quo ad propoſitũ noſtrũ. Gaſ. Calde. conſi.15.ſub ti.de paroc. vult quòd tales oblationes non pertineant ad Epiſcopum,& ſubdit quòd Epiſcopus de iure debet habere tertiam partem oblat. niſi contrariũ habeat conſuetudo, vel priuilegium, per no.10.q.1.c.de his.de offi.ord. c.conquerente. de cenſi.c.cum olim.Pet.de Peruſ. in prædicto conſilio dicit, quod ſi tales oblationes acquirantur eccleſiæ cathedrali : tunc fieri debet ipſarum diuiſio inter eccleſiam cathedralem,quę habebit medietatem,& Epiſcopum,qui habebit aliam medietatem, vt in cap.requiſiſti.de teſta. vbi eſt caſus,ſecundum eum, qui mihi placet, quando tales oblationes fierent tam intuitu Epiſcopi,quam eccleſiæ,& ita procedit opi. Hoſt.ibi poſita. Sed in oblationibus quæ fierent intuitu eccleſiæ duntaxat : debetur ſolummodo quarta. & ita procedat opin. Innoc.Vinc.& Dom.mei in d.c.requiſiſti. per no.12.q.2.cap.quatuor.& c.cõceſſo. Si autem tales oblationes debentur eccleſiæ parochiali : tunc Epiſcopus ab eccleſia parochiali poteſt petere canonicã portionem, quæ de iure communi ſecundum eum, eſt quarta : licet ex conſuetudine poſsit eſſe tertia, vel medietas.d.c. de his. & c.antiquos. 10.q.1. 12.q.2. c.vobis. & c. Vulteranæ. & c.conceſſo. & c.quatuor. Ego hunc art.canonicæ portionis, an & quanta Epiſcopo debeatur parochiali eccleſiæ, hæc omitto : quoniam de illa in tractatu canonicæ portionis latius explicabimus. Illud ſolùm adiungens, quòd ab ipſa eccleſiæ parochiali debetur canonica portio Epiſcopo, vt traditur in c.officij. & c.requiſiſti.de teſta. & tradit Dom.me.in c.2.de ſepul. Sed quò ad materiam noſtram concluſio ſit, quod res oblatæ imagini vel ſtatuæ, non debentur primo loco Epiſcopo, vt etiã patebit ſtatim, niſi conſuetudo,præſcriptio,aut priuilegium aliud haberet, vel niſi appareret expreſsè quod contemplatione Epiſcopi, oblatio facta eſſet, per ea quæ ſuperius ſunt explicata.

9 ¶ Quo ad ſextum, † quem diximus prætendere
ius in dictis oblationibus, quem nos diximus eſſe eccleſiam parochialem, dicendum eſt, quòd communis cõcluſio eſt Doct. ꝙ tales oblationes debentur dictæ eccleſiæ parochiali. hanc opi. tenet D.M. & Io.de Imo.in c.paſtoralis.de his quæ fiunt à Prę. Nam eccleſia parochialis fundat intẽtionem ſuam ſuper omnibus obuentionibus ſpiritualibus,cõtingentibus infra parochiam ſuam, vt d.c.paſtoralis,vt ſingu-

ADDITIONES.

a ¶ *Pro hac parte facit quod dicit Do.Lap.in alleg.76. in vlti.col. vbi vult quòd ſi fit legatum Eccleſ. quæ non reperitur in diœceſi, debetur Eccleſiæ cath.*

b ¶ *Facit pro iſta parte dictum Abb. in c.quamuis. de deci. vbi vult quòd Epiſcopus non poteſt domino domus, vbi eſt pictura quòd de oblationibus diſpenſet ad libitum. hanc partem videas plenè comprobatam per Maluitium intracta. Oblationum, in 4. dubio, in 1. 2. & 3. colum.*

ſingularum eccleſiarũ prouẽtus: vnde dicit ibi Hoſtien.ꝙ omnes decimæ,& oblationes, quę fiũt intra
a parochiã, cedunt eccleſiæ parochiali. Ad [a] idem inducit Dom. meus c.ad audientiã, de eccl.ędi. per locum à ſpeciali:nã ſi oblationes factæ capellæ,vel altari,cedunt parochiali eccleſiæ,& non capellano, vt ibi, & infra ſubiiciã in ſeq.q. fortius iſtæ oblationes factę imagini.& eandẽ op.tenet Do.meus in c.1.de ſucc.ab inteſt.& c.qm̃, de dec.& eandem ſentẽtiam ſentit Gaſp.Cald.conſ. 15. ſub rub.de paroch. Mouentur,quia ſicut Epiſcopus in tõta diœceſi ſua ſun dat intẽtionem ſuã de iure communi ſuper iuribus Epiſcopalibus,vt c.conquerente,de offi.ordi.ita rector parochialis eccleſiæ in parochia ſua. c.ad decimas,de reſt.ſpo. lib.6.& hæc opi.plus mihi placet in caſu dubij,& probatur expreſsè in ca.ex tranſmiſſa, de præſcrip. Prædicta tñ procedunt,niſi conſuetudo,præſcriptio, vel priuilegium aliud haberet.Item prædictã communem opi.limita,vt procedat in his oblationibus,quæ ſunt pars integralis, aut ſubiectiua ipſius imaginis,vel ſtatuæ : ſed ſunt ſeparatæ à dicta imagine, vel ſtatua. Secus ſi fierent pars ſubiectiua, ſeu integralis ipſius imaginis, vel ſtatuæ, per tex.in l.ſi rem.§.ſi quis rei.& in §.item quæcunque. iuncta glo.de rei vend.& in l.quicquid.ff.de acquirerum domin. iunctis his, quæ dixi ſupra in primo præſuppoſito. Et ſic ex prædictis,Deo duce,queſtio prædicta, quæ quotidiana poteſt eſſe,rationabiliter eſt declarata.

10 ¶ Vlterius † quęro, cui quęrantur oblationes fa-
ctæ ad altare in capella alicuius eccleſię. Sol.Gaſp. Cald.conſuluit, quòd ſint parochiani, per c.paſtoralis.de his,quę fiunt à Prela.& c.ad audientiam,de eccleſ.ędif.& c.cum inter,de verb.ſign. & idem tenẽt D.Ant.& Dom.meus in d.c.paſtoralis. No.etiã do.Dom.in c.ex tranſmiſſa,de præſumpt. vbi dicit, ꝙ debent eſſe rectoris, & non capellani inſtituti in illa capella,vel altari,Moũetur,quia matrici eccleſię debentur oblationes, quę fiunt eccleſiis, ſeu capellis, ſeu parochiæ, extra corpus eccleſię ſuę, fortius ſi fiant intra, licèt in altari, ad quod alius eſt inſtitutus. Et hanc etiam opin.ſentit Lap.alleg.58. vbi circa materiam oblationũ,ad quas quis tenetur facere ad altare, & ad quas quis neceſsitatur diebus ſolennibus, quibus neceſsitatur audire integrã miſſam, & oblationem facere,ſecundum ea,quę diximus ſu
b pra, lib.3. Quare, [b] cùm quilibet teneat ipſam miſſam audire in propria parochia,vt c.2.de paroch.& per cõſequens in ea offerre. Ideo ſi alibi audiat miſſam, diebus ſolennibus offerat : non propterea excuſatur quominus teneatur eccleſiæ parochiali. vnde tenetur vel mittere quod tenebatur offerre : vel alia vice duplam oblationem facere. Concludens etiam quòd ſi proprius rector parochianus licentiam dederit audiẽdi miſſam alibi, quod facere poteſt, vt no.in d.c.2. Is tamen cui cõceſsio facta eſt, non poteſt in prę̃iudicium parochialis eccleſię alteri offerre. In eccleſia enim, in qua ex licentia audiat miſſam,non tenetur offerre : ſed ſi vult poteſt: ſed non in præiudicium eccleſię parochialis: nã talis licentia tanquam odioſa reſtringenda eſt, vt in regula, odia. de regu. iur. lib. ſexto. vnde ſicut diſpenſatio ſuper abſentia ſtudiorum cauſa non includit perceptionem fructuum, niſi hoc expreſsè dicatur,vt in cap.tuæ.de cleſ.non reſiden.ita ut hic Nec debet ius vnius eccleſiæ dare alteri. 16. quæſt. 1.cap.quicunque. quæ diligenter ſunt notanda, eo maximè, quia quotidie ſeruatur contrarium, propter ignorantiam & defectum ſcientiæ qui eſt in rectoribus parochialibus : ſed ſaltem deberent ipſi operam dare, vt horum iurium parochialium notitiam haberent, & quod dixi de oblationibus factis ad altare, idem & in alijs oblationibus quæ debentur eccleſiæ parochiali à iure : niſi aliud exprimatur, vel niſi aliud habeat conſuetudo, quæ hodie quodammodo eſt vniuerſalis: quia factæ eccleſijs infra parochiam, communiter ſunt rectoris illius eccleſiæ. quæ conſuetudo ualet,vt dixi in præcedenti quæſtione,vel niſi aliud habeat priuilegiũ, prout habent eccleſiæ regularium, quæ ex priuilegio quodammodo religionis, retinent omnes oblationes factas : etiam ſi fiant ad altare, vt eſt text. in cap.1.de ſtatu mon.& etiam in c.nimis.de exceſsib. Prælat. Item quod dixi,quod oblationes quæ fiunt in parochia, vel intra parochiam alicuius, etiam in
c miſſa, ſunt parochiani : limitatur, [c] niſi Epiſco. fuerit ille, qui miſſam celebrauerit : quia tunc oblationes factæ ſunt ipſius : etiam ſi dicat miſſam in eccleſia parochiali,& ſibi offerantur à proprio parochiano. nam tota ſua diœceſis intelligitur parochia ſua, vt in cap.1. & cap.ſuper eo. de rapt. & de offic. Archipresbyteri.c.2. 16.quæſt.3. c.licet in regulari.& ideo ſua ſunt: nam & omnia ſub eius diſpoſitione & diſpenſatione conſiſtunt. 10.quæſt.1. cap.1.2.3. & 4. hoc tenet Hoſtien.in titu.de paroch. §.in quibus.ver.quid ergo ſi Epiſcopus,& Archid. de conſecrat.diſt.1. c.omnis. Subdit tamen Gaſ. in d.conſilio, quòd hoc limitandum eſt, niſi aliud appareat per contrariam conſuetudinem, quæ ſeruanda eſt. ad quod faciunt quæ ſuperius dicta ſunt. Item limitat,niſi Epiſcopus in vno loco nimis longam traheret moram, & nimis frequenter celebraret. argu.c. ſuggeſtum.de elect.& de verb.ſign. c.quid per nouale.& prędicta etiam extendit Hoſt. ad Archid.ꝙ mihi placet. Eſt etiam notandum, ꝙ ſimiliter oblationes factæ in conſecratione eccleſię,pertinent ad ipſum Epiſcopum. 18.q.2.c.pen. & idem dicẽdum eſt de oblationibus factis in conſecratione Epiſcopi, quia debent eſſe Epiſcopi,non aſsiſtentis, vt no. in c. & ſi quæſtionem. de ſimo. Sed circa oblationes factas in miſsis, occurrit notabilis dubitatio. Pone quod ſtatuto vel cõſuetudine præſcripta obla

tiones

ADDITIONES.

a ¶ *Ad idem adducitur per Abb.in cap.1.in 3.not.de ſta.re. in c.ex tranſmiſſa. in 1.no.de præſcript.& hanc opin. tenet etiam Card. in Clemen. 1. in 6. de ſup. neg. Præla.Abb.in c.dilectus,de offic.ord. vbi Mar.Lau.Io. An. in d.c.ad audientiam. & hanc opin.dicit eſſe communem Troilus Maluitius in tracta. oblationum. in 4. dubio,in 6. col.*

b ¶ *Vide S.Tho.ſecunda ſecundæ. q.86.Hoſt. in c.cauſa Carpenſis. de verb. ſignif.*

c ¶ *Vide Doct.in c.2.de dec.& in c.quamuis. vide cap. Eleuterius.18.quæſt.2. adde Bar.Brixien.in ſuo dictionario. in verbo, oblatio.Imo.in clemen.ſi.in pen.colum. in verſ. vlterius quæritur. de priuilegijs.*

tiones quæ fiunt die dominico, debent esse prælati & quæ fiunt in festo principali debent esse Episcopi. venit festum principale in die dominico, dubitatur nunc, cuius debent esse oblationes, quæ tunc fiunt. Io. de Lign. in c. fin. de feri. tangit quæstionẽ, & si rectè memini concludit pro Episcopo. eãdem quæstionem tangit Guli. de Cun. in l. fi. de offi. proconsu. sed quid dicat, ad præsens non potui videre. Sed pro Prælato facit, quia quandocunque simul concurrunt, causa naturalis & accidentalis: considératur naturalis, non accidentalis. l. 3. in princip. ff. de tute. Institu. de rerum diui. §. pauonum. & l. 1. C. de curat. furio. Sed in terminis nostris, dies dominicus est naturalis: dies festi est accidentalis. ergo cedunt Prælato, vt d. l. 3. in prin. Sed Bal. ibi format quæstionem hanc, & decidit post Cy. quòd tales oblationes debeant diuidi isto modo: videlicet, ꝙ oblationes quæ factæ fuerunt contemplatione diei dominici, cedant Prælato: aliæ cedant Episcopo. facit l. dies festos. C. de fer. Non obstant allegata in cõtrarium: quia loquuntur in re indiuidua: sed nos loquimur in re diuidua: quæ opin. videtur mihi iusta & rationabilis: nam quandocunque causa naturalis & accidentalis compatiuntur ad inuicem, vna non tollit aliam: sed simul stant, & concurrunt, vt in omnibus iuribus in quibus concurrit obligatio naturalis & ciuilis, ad quod facit c. pen. & gl. de offi. deleg. & quod ibi dixi. Sed dubium est in cognoscendo quæ obligationes dicantur fieri propter diẽ festum, & quæ propter diem dominicum, & maximè de oblationibus quæ fierẽt à proprijs parochianis ad altare, ad quas tenentur, secundum ea quæ latius explicauimus lib. 3. & aliquid supra tetigimus. nam de oblationibus, quæ fierent ab alienis parochianis, non videtur esse dubitatio, quòd tales fieri videtur occasione festi, & similiter multæ sunt oblationes quæ apertam habent administrationem, quę fiunt ratione festiuitatis. Dubium ergo videtur remanere in oblationibus factis à Parochianis. Circa quod videtur mihi dicendum, quòd diuidi debeãt per medium, quod ostendo sic. In eadem die concurrũt duæ qualitates: quia dies dominicus, & dies festiuitatis: & vigore cuiuslibet parochiani tenentur offerre. Et est aduertendum, quòd ego arbitror quòd teneantur ad oblationem duplicatam: quia ista est regula, quia quãdocunque aliquis debet habere aliquod præmium vigore alicuius qualitatis, & duæ similes qualitates concurrunt in aliquo, debet habere duplex præmium. vnde si statutum concedit Doctoribus collegium tantum pro Doctoribus, & tãtum promotoribus: promotores qui sunt de collegio, debent habere vtrunque salarium, secũdum Doct.[a] in l. cum quæstio. C. de leg. per Bar. in l. si seruus communis. ff. de stipu. seruo. & l. Titia. §. qui marthæ. ff. de annu. leg. vbi Bar. per illum text. in simili dicit, quòd si testator legat suis fratribus cappam: & Priori Bibliam, quòd Prior debet habere Bibliam. quod etiam tenet Bart. & Io. de Imo. in d. l. doli. ff. de verb. obl. & Archid. 12. q. 5. c. quia I. Quare in terminis nostris ita videtur dicendum: nã cum istæ duæ qualitates eadem die cõcurrant: quę si cõcurrerent diuersis diebus, tenerentur parochiani duas oblationes facere. ita videtur dicendum, quòd pro eadẽ die ad duplicatas oblationes teneantur. Quare cum oblationes diei dominici deberent esse Prælati, & factæ die festiuitatis deberent esse Episcopi: per consequens diuidi debent inter Episcopũ & Prælatum, pro æquali portione: nisi oblationes essent proportionatæ.

a

ADDITIO.

a ¶ *Vide Bart. in l. si consultatio. ff. de adopt. & per Io. An. in titu. de instrum. edi. §. nunc vero aliqua. in versi. sed an pauperes.*

LIBELLVS XIX.

¶ *Quid facere debeant vel possint, recipientes oblationes, de ipsis oblationibus.*

SVMMARIVM.

1 *Oblationes, cui sint applicandæ vsui.*
2 *Oblationes factæ ad vnum vsum, an possint commutari in alium.*
3 *Oblationes factæ ad vnum vsum, an authoritate legati de latere, transmutari possint in alium.*
4 *Oblationes ad vnum vsum factæ, an possint in alium transmutari cum offerentis voluntate.*
5 *Remedium quod detur aduersus modum rebus oblatis adiectum, non adimplendum.*

1 DECIMONONO prin. loco superest, vt examinemus † quid fieri debeat de oblationib. receptis. SOL. Dicendum arbitror, ꝙ aut offerẽs nõ expresit quid de re oblata fieri volebat, aut expresit. ¶ Primò casu, aut res oblata est prophana, aut sacra. Si[a] est prophana, tunc potest recipiens dispẽsare illam rem ad libitum: dummodo dispenset in actus licitos & honestos, & sibi non interdictos: ex quo res oblata, est effecta sua, & rei suę, vt dictũ est, quilibet est moderator & arbiter, vt l. in re mandata. C. manda. vnde posset dispẽsare in equos, canes, & porcos, vt dicit glo. 10. q. 1. c. hanc consuetudinem. & ibi Hugo. [b] Si verò res oblata esset sacra, non posset recipiens vendere, aut illam alienare, vel ad prophanos vsus conuertere, vt no. glos. 10. quæst. 2. cap. hoc ius porrectum. & probatur expresè in regula, qui semel Deo. cum sua materia. de reg. iur. lib. 6.

a

b

¶ Vtrum oblata ad vnum vsum, possint in alium transmutari.

2 ¶ Secundo casu princ. † quãdo offerens expressit quid fieri volebat de re oblata. Non dubium, ꝙ nõ potest recipiens illam conuertere ad aliũ vsum, quàm expressum. Nam vt superius explicatum fuit, potest quis in traditione rei suæ: ad quam tradendam vel dandam nõ necessitabatur, adijcere conditionẽ quam vult: dummodo honestam & licitam, vt in l. traditionibus. ff. de pact. de sepul. c. de his. 18. q. 2. c. Eleuterius. & illa seruãda est, in Cle. 2. de reli. domi.

ADDITIONES.

a ¶ *Reprehenditur hæc opin. per Troilum Maluitium in tract. oblationum. in vlti. col. quarti dubij.*

b ¶ *Reprehenditur etiam hæc opin. in d. tract. oblat. in vltimis verbis.*

domi. & l. legem. C. de pact. & l. legẽ, C. locati. aliàs agi potest contra non seruantem, vt traditur in d. l. in traditionib. & dictis iuribus. Donata[a] enim uel relicta ad vnum vsum, non possunt regulariter in alium vsum, etiam pium conuerti, vt tenet glo. Lau. Zenze. & Doct. in d. Cle. 2. de reli. dom. facit de consecra. dist. 2. c. reuera. & quod no. in l. 1. C. de rei vxo. actio. Neque enim debet disco operiri vnum altare vt aliud cooperiatur. de præb. c. cum causam. de fo. compe. c. ex tenore. C. qui potio. in pign. habe. l. assi duis. auth. nisi rogati. ad Treb. in Auth. quo. op. Epi. §. si verò nõ fecerint. quod procedit etiam si ad hęc accederet authoritas Episcopi, vel cuiuslibet alterius inferioris à sede Apostolica, vt d. Cle. secunda. Sed per sedem Apostolicam potest commutari in alium vsum, per tex. in d. Clem. quia cõtingit. Nam tex. ille loquitur per verbum, largitione. & sic comprehendit etiam oblata inter viuos, & relicta in vltima voluntate, vt dicit ibi gl. vnde non solum de legatis ad pias causas in certos pios vsus potest disponere, commutãdo in alium vsum: de quibus ẽt probatur in Cle. dudum. §. fi. de sepul. sed etiam de donatis inter viuos: quia ipse est insolidum gubernator vniuersalis ecclesiæ: cuius caput est ecclesia Romana. & ideo ad ipsum tanquam ad caput pertinet ad singula membra alimenta transfundere. 9. q. 3. c. cuncta per mundum, & c. per principalem. facit de excess. prælat. Clemen. 1. §. præterea. sicut in simili de principe seculari dicimus. ff. de admin. re. ad ciu. perti. l. 1.

a

¶ Vtrum possint transmutari authoritate legati de latere.

3 ¶ Sed circa prædicta dubitari potest, † vtrum sal tem authoritate legati de latere possit fieri hæc cõmutatio. SOL. Glo. in d. Clemen. 2. de relig. domi. in ver. apostolicæ. tenet ꝙ non. Pro qua opin. videnda sunt quæ diximus in c. officij. de sent. excomm. 23. dist. prin. art. 4. q. prin. primo membro. vers. 34. Lap. verò prædictam Clem. allegat in contrarium, quod not. idem Io. Andr. in c. si Abbatem. de elect. lib. 6. & c. authoritate. de priuil. eod. lib. vbi dicit ꝙ aliud est dicere, sedis apostolicæ: aliud Romani Pontificis: quia appellatione sedis apostolicæ, comprehenditur legatus de latere, sed appellatione Romani Pontificis, non continetur. vnde cum tex. in d. Cle. 2. loquatur per verbum, apostolicæ sedis, per consequens videtur ꝙ legatus de latere possit hanc commutationem facere. Sed hoc non obstante dicit ꝙ legatus hoc non poterit, quia posse hanc commutationem facere dependet à plenitudine potestatis, qua caret legatus. de præben. per literas. & cap. dilectus. Nam hoc agitur de eo, contra quod nil aliud est disponere, quàm disponere contra legem, quod sibi principi licitum est: nam dispositiones testatoris factæ ad certum vsum, debent pro lege seruari. 13. q. 2. c. vltima voluntas. in Authen. de nupt. §. disponat. & ideo nomine apostolicæ sedis, non comprehenditur legatus, sed solus Papa. Quod tamen dicit Pau. procedere, nisi hæres consentiret: quia tunc posset fieri non solum per legatum, sed etiam per Episcopum. allegat no. per Io. And. post Inno. in c. fin. de testam.

¶ Sed tu aduerte: quia licet Lap. loquatur, quando oblatio esset facta per viam vltimæ voluntatis. Quo casu, dico quòd etiam legatus de latere non posset commutare. Ad quod adduco tex. in l. legatum. ff. de administrat. rerum ad ciuit. pertinen. vbi text. vult quòd legatum factum per testatorem ad certum vsum, non potest in alium vsum conuerti citra Principis authoritatem: tamen idem ego arbitror, quando est facta inter viuos: quia tollere ius suum quæsitum, etiam per viam contractus, pertinet ad habẽtem supremam potestatem, vt traditur per Innoc. & Doct. in c. quæ in ecclesiarum. de constitu. & nota. in l. quatenus. C. de preci. impe. offer. Hæc ergo commutatio non potest fieri sine authoritate sedis Apostо. vnde authoritate leg. non potest fieri, quia vt patet ex superioribus, istud est de reseruatis Principi. Nam etiam tollere partibus nõ consentientibus quod processit per viam contractus, esset legem tollere, vt l. legem. C. de pact. & l. legem. C. locati. & in l. traditionibus. ff. de pactis. & ideo legatus non potest, vt dictum est. facit text. & quod ibi no. glo. in ver. sede. in c. si postquam. de elect. lib. 6.

¶ Vtrum voluntate offerentis possit in aliũ vsum fieri commutatio.

4 ¶ Arbitror tamen in hoc esse differentiam, † an per viam vltimæ voluntatis vel contractus, fiat oblatio in certum vsum pium, quia primo casu, etiam accedente voluntate hæredis, non põt per inferiorem fieri cõmutatio in alium vsum, licet contrarium voluerit Lap. & malè, secundum quod tenet Zaba. in Cle. 2. de reli. dom. & Io. de Iero. ibi. & mihi placet, cum non agatur de voluntate hæredis, cui possit renunciare: sed de seruanda voluntate defuncti. facit quod no. Bar. in l. legatum. ff. de vsufru. lega. & l. legatum. ff. de admi. rerum ad ciuit. perti. Quod tamẽ multipliciter limitandum est. Primò, si modo tale relictũ in illum vsum, potest seruari ad illum vsum, & ad ipsum sufficit. Secus si de facto propter aliquod impedimentum non posset impleri in illum vsum: puta, reliquit quod certum oratorium leprosorum, vel hospitale ædificaretur in certo loco, ꝙ non potest ex aliqua causa sibi fieri, vel non sufficit pecunia relicta ad explendũ quod testator voluit. Nam hoc casu, de consensu partium, & authoritate non solum legati, sed ẽt Episcopi potest fieri hæc cõmutatio, vt no. Inno. c. nos quidem. de testa. no. Bar. in d. l. legatum. ff. de admi. rer. ad ciui. perti. facit in l. fi. ff. de ope. pub. tenet Io. de Lig. in d. Cle. 2. de reli. dom. & in Cle. exiui. de verbor. signific. & per Bart. in tract. minoricarum. lib. 2. distin. 2. c. 3. vnde non potest hæres propter hanc causam repetere relictũ: sed debet conuenire & cõsentire, vt in alium pium vsum & modum commutetur, vt d. l. legatam. Prædicta tamen procedunt, nisi testator adiecerit, ꝙ si legatum

ADDITIO.

a ¶ *Adde no. verbum, quod dixit Marti. de Lau. in addit. ad Io. And. in c. Episc. de præb. scilicet quòd licet voluptuosè viuentes de reditibus ecclesiæ peccent, & teneantur ad restitutionem, secundum Abb. ibi, & Ioan. de Lig. cle. gratiæ, de rescrip. illud procedit in fructib. beneficio. secus in oblationib. nam tenetur distribuere pauperibus, quando habet patrimonium vnde honestè viuere potest, per glo. in c. illi autem. 12. quæst. 1.*

legatum seu relictum nõ posset adimpleri ad illum vsum,ad quem testator reliquit: ꝙ tunc reuertatur
a ad hæredem: quia tunc potest hæres repetere, [a] vt l.liberto.§.Lucius,& ibi no.Bar.post gl. ff.de annu. lega. & similiter sua voluntate posset tunc in alium vsum commutari,vt statim dicam. Secundò limitarem, si modo commutatio in alium vsum nõ fieret perpetuo, sed temporaliter ex aliqua iusta causa,& pro hac limitatione allego tex. sing. in l.1. C.de ex pen. ludo. lib.11. vbi patet ꝙ relictum factum ciuitati ad certum vsum, non potest perpetuo deputari ad alium vsum sine licentia Principis,sed cum licentia præsidis potest temporaliter commutari. Ex causa igitur temporali potest commutari cum authoritate Episcopi & legati, maximè Cardinalis: cum tales æquiparẽtur Præfecto prætorio, vt no.gl. Bal.in l.1.ff.de offi.præfec. Tertiò limitatur,si testator expresè disponit, quòd authoritate Episcopi, vel ex alterius voluntate: puta, hæredis vel alterius, possit commutari in alium vsum: nam etiam hoc casu, seruanda est voluntas defuncti, prout dispositio respectu modi implendi de relicto per eũ facto: postquã testator voluit quòd authoritate inferioris, vel ex voluntate illius posset conuerti in alium vsum dummodo vsus esset honestus.

¶ Quartò limitatur, si propter non adimpletum modum,relictum redijsset ad hæredem: quia tunc voluntate sua posset fieri commutatio in aliũ vsum: quãuis testator nihil dixisset, & ratio patet in promptu: quia rei suæ,vt dictum est,quilibet est moderator & arbiter. Et notabis diligenter prædictas nouas limitationes ad dictam Clemen. 2. de relig. do. Sed quando per viam contractus fuit facta oblatio in aliquẽ pium vsum, nõ est dubium ꝙ non solùm authoritate Episcopi vel legati: sed ẽt ex propria voluntate ipsius offerentis, potest fieri cõmutatio.arg. c.1.de reg.iu.& regulæ,nihil tam naturale:ff.de reg. iur.& l.ab emptione. ff.de pact. Sed dubium maius mihi est, vtrum hoc casu ex voluntate hæredis contrahentis possit hæc cõmutatio fieri? videtur mihi attentari posse, quod sic, quia pacta & cõuentiones regulariter reales sunt, & ad hæredem transeunt, vt l.iurisgentium.§.pactorum.& l.tale pactũ.ff.de pac. & ideo ꝙ potuit defunctus, potest ẽt hæres, cui ex contractu defuncti quæsita est oblatio, sicut ipsi defuncto.quod etiam not. est ad limit.dictæ Clem.

5 ¶ Qualiter succurratur† contra non adimplentem modum adiectũ rebus oblatis. Quid aũt si per recipientem relictum vel oblatum cõuertendum in certum vsum pium non adimpleatur modus adiectus: quibus remedijs agendũ est, vt impleatur. Dicẽdum vt traditur per Bar.in l.quibus diebus.§.Termilius.ff.de cond.& dem.& cuius authoritate & diligẽtia dicendũ, vt traditur in d.Cle.2. de rel.domi. & de vtroque latissimè dixi in tractatu de modis & causis adiectis in vltimis voluntatib. & cõtractibus.

ADDITIO.

a ¶ *Vide Bal.no.in l.ab eo.C. de fideicommissis. vbi ponit, quid si quis reliquerit legatum fratribus ad dicendum missas quotidianas, & dixerunt per decem annos, postea dimiserunt: an tale legatum possit commutari officio Episcopi in alium pium vsum.*

LIBELLVS XX.

¶ *Quales debeant esse qui mittuntur pro oblationibus: & de pœna non mittentium dignos.*

POSTERIORI LOCO, Quia sæpe contingit quòd non solùm ecclesiæ, hospitale, & loca pia accipiunt oblationes quæ sponte ad ipsorum loca ab offerentibus portantur: sed propter locorum piorum necessitatem, mittuntur aliqui quæstores qui prouincias & ciuitates circumeunt,quærendo,postulando, & recipiẽdo oblationes & eleemosynas. Quare merito dubitari potest, quales debeant esse ipsi quæstores. In quo artic.breuiter dicendum est, ꝙ tales quęstores debent esse viri literati,& veri cõfratres ipsorum mittentium: ita ꝙ tanquam veri fratres illius loci, verum signũ portent,vt est tex.expressus in c.tuarũ.de priuil. Quod est notandum contra istos cerretanos, qui vadunt quærendo pro oblationibus & eleemosynis hospitalis sancti Antonij de Vienna, Sancti Spiritus de vrbe, Sanctæ Mariæ de Roncisualle: qui cum sint veri laici & vxorati: assumunt falsum habitum, & signum illius religionis,& vt plurimum sunt homines illiterati,& pleni mendacijs & collusionibus, & cerretanea facundia non solùm simplices mulierculas,sed etiam imprudentes homines plerunque decipiunt. Atque vt nos studijs liberalibus operam damus,ita & illi fallacijs & deceptiuæ facundiæ studia sectantur, & colunt, & ille apud eos digniori loco, præstantiori æstimatione habetur, qui dulcibus & mellifluis verbis aptius fallere didicit. Placet facundia, & vt talium locorum rectores viros literatos & facundos mittãt: qui suasionibus & veris argumentis,& rationibus catholicos viros ad oblationes prouocent: in medium deducentes loci indigentiã,atque necessitatem: in quam pios,necessarios,& misericordes vsus oblationes cõuertuntur. Quot quales,quãtos,& quàm vberrimos,& animabus nostris saluberrimos fructus ex ipsis oblationibus offerentes recipiant: sicut ex superioribus à nobis explicatis facillimè deduci possunt. Intelligere enim eos oportet,quòd orator est vir bonus,dicendi peritus. Quare huiusmodi quęstores,neque mentiri,neque mendacium dicere debent. Bonus enim vir præstare debet,ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat.faciunt no.22.q.2.c.primum,& is autẽ. & c.animaduertendum. & c.is qui. Caueant ergo mittentes huiusmodi quæstores, ne alios quàm eiusdem loci fratres,laicos vel clericos falso eorum signo mittant: quoniam his à quibus ipsos missos esse constiterit,per totam illam prouinciã ad quam missi sunt, per Archiepiscopum debet quæsturæ officium interdici. Ipsi verò quæstores, quos etiam iura quandoque exhortatores appellant, si laici sunt, excommunicari: Si verò clerici, ab officio & beneficio suspendi debent, vt est text. in d.cap.tuarum. de priuilegijs.

¶ *Hæc ergo sunt integerrime atque pijssime Vrbane, quæ in præsentiarum in materia oblationum mihi Mariano Socino Senensi, literis mandare visum fuit.*

TRA-

TRACTATVS De Visitatione.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, ET DOMINO,

D. IO. DE AGBAZARIA DE SENIS, Dignissimo Episcopo Grossetì, D. suo præcolendiss.

MARIANVS SOCINVS se plurimum commendat.

SVMMARIVM.

1 *Visitatio quid sit.*
Visitatio quasi circuitio dicitur.
2 *Visitatio quotuplex sit: seu quot modis fieri possit.*
3 *Visitatio quando, & quare inuenta fuerit.*
4 *Visitationis officium quis exercere possit.*
Pontifex summus, an visitare possit.
5 *Visitandi potestas, an possit delegari.*
Visitatores electi in capitulis religiosorum, an visitare possint.
6 *Visitandi potestas, an possit quæri præscriptione.*
7 *Papa an ex præcepto teneatur ad visitandum.*
Papa in pectore omnia iura putatur habere.
8 *Visitari qui possint à summo Pontifice.*
Romana ecclesia contra se non confert priuilegia.
9 *Loca quæ ab Archidiacono visitari possint.*
10 *Ecclesiæ seculares & capitula, an possint visitari.*
11 *Ecclesiæ omnes visitari possunt.*
Correctio bona non fit per mulieres.
12 *Capellæ visitari possunt.*
13 *Oratoria, an visitari possint.*
14 *Hospitalia & alia loca, an possint visitari.*
15 *Visitatio, an possit recusari.*
16 *Exempti, an possint ab Episcopo visitari.*
17 *Visitatio an possit remitti.*
18 *Visitatio, an cesseatur remissa p remissionẽ seruitiorũ.*
19 *Visitatio, an possit amitti præscriptione, vel consuetudine.*
20 *Visitatores non admittentes, qua sint actione conueniendi.*
21 *Visitatio quo tempore fieri possit.*
22 *Visitatio in quo loco fieri debeat.*
23 *Visitator quot equitaturas habere possit.*
24 *Remedium quod detur aduersus visitatorem subditos onerantem.*
25 *Visitator quid facere, & qualiter procedere debeat in visitatione.*
26 *Visitator ordinarius, quid respectu loci expediendæ visitationis agere debeat.*
27 *Visitator, quid respectu temporis expediendæ visitationis agere debeat.*
28 *Visitator, qualiter se habere debeat circa examinationem fiendam pro reformanda ecclesia.*
29 *Visitator, qualiter se habere debeat in correctione visitatorum.*
30 *Visitator, qualiter se habeat circa priuilegia, eleemosynas, & similia.*
31 *Visitator, quot diebus morari possit apud visitatos.*
32 *Visitati, qualiter se ad visitatores habere debeant.*
33 *Procurationum species quot sint.*
34 *Procurationem, quis petere possit.*
35 *Procuratio, à quibus debeatur.*
36 *Procuratio, de quibus rebus solui debeat.*
37 *Procuratio, quo iure debeatur.*
38 *Procuratio, qualis debeatur visitantibus.*
39 *Procuratio, in quo sit præstanda loco.*
40 *Procuratio, quanto tempore debeatur.*
41 *Procuratio, qualiter petatur & formetur.*
42 *Procuratio, qualiter per visitatorem sit recipienda.*
43 *Visitatus quibus remedijs ad procurationem soluendam compellatur.*
44 *Procuratio propter quas causas iustè possit denegari.*
45 *Ecclesia ratione priuilegij, an possit excusari à solutione procurationis.*
46 *Exemptio, an sit iusta causa procurationis denegãdæ.*
47 *Præscriptio, an excuset à procuratione præstanda.*
48 *Subditus non potest præscriptione se tueri, ne procurationem prælato visitandi soluere teneatur. & limitatur hoc,num.seq.*
56 *Consuetudo, an excuset à procuratione soluenda.*
57 *Compositio inita, an possit quem eximere à soluenda procuratione.*
58 *Prælatus quando procurationem possit subditis remittere, & nu. seq.*
62 *Commutatio, an excuset à solutione procurationis.*
63 *Res iudicata, an excuset à procuratione soluenda.*
64 *Paupertas, an excuset à procuratione præstanda.*
65 *Sterilitas,an sit iusta procurationis denegandæ causa.*
66 *Procuratio, an possit denegari si prælatus sine necessitate visitet.*
67 *Procuratio, quando iustè denegari possit, & nu.seq.*
71 *Visitator debitam excedens procurationis quantitatem, qualiter puniatur.*
72 *Visitatio quoties, & quando fieri possit, & nu.seq.*
83 *Visitationis effectus qui sint.*

SI RECTE memoria teneo (Reuerende in Christo pater, & Domine; Domine mi præcolendissime) cum 3. Calend. Ianuarij tecum in cœna fuissem: Cœna iam confecta, partem noctis per varios sermones duximus, quibus tandem intellexi quanta cum charitate, ac paterno amore institueris, quàmprimum ecclesiam tuam repeteres, Diœcesim totam visitare,qua posses clericorum, atque populorum tuæ curæ commissorum, bellorum confratribus, & temporum calamitatibus diu oppressorum saluti consulere, & ecclesiarum reformationi prouidere. Et in ea visitatione pro posse, sacrorum canonum instituta seruare. Quo factum est, vt domum repetens, post completum somnum cogitare,& experientia repetere cepi, quantum Prælati, quibus visitandi munus incumbit: tum canonicas constitutiones peruertentes: non sequentes doctrinam apostoli, quoniam non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt penitus quærunt. Omnem eorum intentionem atque operationem, & officium ad auaritiam & Idolorum seruitutem conuertunt. Et contra sacrorum canonum præcepta, à recta via delirantes, acriter impudenterque committunt.

Quamobrem non vt tibi, qui scientia, doctrina, prudentia, atque bonitate præfulges, & à quo auaritia est penitus aliena, sed vt aliorum, qui aut ignorantia ducuntur, aut malignitate tenetur occurramus: hoc Visitationis Opusculum, primum Senens. demum propter pestem ciuitatem nostram vexatem, Scopeti, inter hos saxosos colles, vepres, & arbores, dulcisonasque philomelas lucubratum absoluimus cuius doctrina, tua potissimum grauissima authoritate approbata, ignorantibus lumen claritatis aperietur. Peruersorum verò atque malignantium audacia: quam si fortè non subditorum charitas: nõ Dei timor: nõ canonum exhortationes, atque precepta coercent: saltem grauissimarum pœnarum huiusmodi transgressoribus impositarum, huius doctrinæ cognitione meritò compescetur, fientq; hac præceptorum traditione eruditi, & quæ per eos in visitationis officio seruanda sint, intelligere poterunt: Deoque autore, si illius, atque ecclesiæ debitam vltionem effugere voluerint, obseruabunt. Peruersi verò atque malignantes, si hæc præcepta accuratè legerint: quid vt faciant exoro, impetroque. certo certius teneo, nisi in profundum multorum deuenerint, saltem pœnarum metu, ad rectam atq; legitimam visitationis viam declinabunt. Tu igitur, vt visitantes legitimæ visitationis doctrinam assumant, & visitati illius vberrimos atque salutiferos fructus consequantur: opusculum ipsum solita humanitate recipies, & receptum emẽdabis, vt tua amplissima opinione maiorem fidem & authoritatem nanciscatur. Vale. Cæterum, vt presens visitationis materia per distinctionem clarior reddatur, ipsam in 13. distinguemus libellos.

¶ Primo ergo libro tractabimus, quid sit visitatio, & vnde dicatur. Et vtrum sit de lege diœcesana, vel de lege iurisdictionis. Secũdo, quotuplex sit visitatio, seu quot sint visitationis species. Tertio, qñ huiusmodi visitatio fuerit introducta. Quarto, qui sint, ad quos visitationis officiũ pertineat. Quinto, vtrum omnes quibus visitandi officium competit, ad ipsam ex præcepto teneantur. Et hunc per tres principales quæst. prosequemur. Sexto, qui possint, vel debeant visitari: & hunc distinguemus in 15. quæst. principales. Septimo, quando, seu quo tempore fieri debeat visitatio. Octauo, quo in loco fieri debeat visitatio. Nono, qualiter, & cum quot personis, & equitaturis visitatio fieri posit: & hũc prosequemur per tres quæst. principales. Decimo, qualiter visitator in visitãdo versari debeat: & quid agere teneatur. Et hunc principaliter distinguemus in tria membra. Et primum membrum in 8. principales quæst. Vndecimo, qualiter visitati circa visitatorem versari debeant. Et ad quid teneantur. Et hunc distinguemus in 15. principales quest. Duodecimo, quoties, & quãdo posit fieri visitatio. & hunc prosequemur per vnã regulam, & nouem fallentias. Posteriori libello tractabimus de visitationis effectu.

¶ Primo igitur libro, cùm de visitandi munere, quod prælatis ecclesiasticis incumbit, agendum sit, vt Ciceronis ac maiorum nostrorum præcepta seruemus, de quibus aliis in locis pluries demonstrauimus, tractandũ est, Quid sit visitatio, ne superignoto procedamus. Est ergo aduertendum, quòd visitationis certa, ac recta diffinitio dari non potest, nisi distinguatur: quoniam terminus equiuocus cum pluribus competat, secundùm distinctas rationes, vt philosopho in prædicamẽtis placuit, diffiniri nõ potest. Ex eo autem visitatio terminus equiuocus esse dignoscitur, quod multipliciter accipi potest, vt in l. quatenus, de regu. iur. & l. quatenus idem, de regul. iur. c. in præsentia, de proba. & c. illud, de præsumptio. Etenim dubiorum actiuum, quorum ferè eadem videtur esse natura, vel promiscua, vel multa vicinitate cõiuncta, vt in l. natura cauillationis. ff. de verb. sign. & in l. ea est natura. ff. de reg. iur. ex signis fit descriptio. sic testamentum à codicillo per institut. & hæred. distinguitur. C. de testam. l. non codicillum. ff. de iure codicil. l. illud. §. tractari. Et donatiocausa mortis à simplici donatione per signa dignoscitur. l. Seia. ff. de dona. cau. mor. Emphyteusis etiã contractus ab emptione, atque locatione signis distinguitur. Instit. de loca. §. adeo. Multipliciter autem accipi visitationem clarissimum est, vt 2. libro clarius demonstrabimus. Verum, cùm non de qualibet visitatione, sed tantùm de ea, ad quam prælati ecclesiastici necessariò tenentur, agendum sit, quamuis nec maiores nostri illam diffinierint: eam tamen arbitror sic satis aptè diffiniri, aut posse describi. † Est igitur visitatio, vt mihi videtur, munus 1
quod prælatus ecclesiæ, iurisdictionem habens in subditos, cum eorũdem visitatorum procuratione per se, vel delegatum, à se annis singulis semel, vel pluries necessariò pro subditorum salute, atque vtilitate, & ecclesiarum reformatione subire tenetur. Munus ponitur vt genus, quoniam vt aliis locis diximus: Omnis bona diffinitio ex genere, & differentiis constare debet. Reliqua verò verba ad alienarum visitationum differẽtiam in diffinitione ponuntur: verba enim illa, Prælatus ecclesiasticus, ponuntur ad differentiam aliarum visitationum, quas faciunt etiam hi, qui non sunt Prælati, de quibus secundo principali libro demonstrabimus. verba autem illa: Iurisdictionẽ habens in subditos, ponuntur ex eo, quia ad hoc, vt possit huiusmodi visitatio fieri, exigitur, quod prælatus, qui vult visitare, habeat iurisdictionem ordinariam, secundùm ea, quæ lib. 4. q. 10. demonstrabimus. Et ad differentiã aliarum visitationum, quæ fiunt absque iurisdictione ordinaria, vel delegata. Illa autẽ verba, quæ sequuntur: Cùm subditorum visitatorũ procuratione, ponuntur ad differentiam visitationũ, quæ fiunt etiam à prælatis non ex necessitate officij, sed ex voluntate, & charitate, absque aliqua procuratione, de quibus infra dicemus lib. seq. & lib. 11. Verba autem illa, vel delegatum, ex eo subiiciuntur, quoniam ex iustis causis potest quandoque huiusmodi visitatio delegari, vt latius explicabimus lib. 4. q. 12. Verba autem, quæ sequuntur: Semel, vel pluries, ponuntur propter ea, quæ diximus lib. 12. Verbũ autem, necessariò, adiungitur, quia huiusmodi visitatio est in præcepto, de quo diximus lib. 5, & etiam ponuntur ad differẽtiam aliarum visitationum, quæ ex voluntate, non ex necessitate fiunt, de quibus in seq. lib. tractabimus. Reliqua verba, Pro subditorum salute, atque vtilitate, & ecclesiarum reformatione, ponuntur ad denotandum visitationis effectus, de
2 quibus plenius tractabimus lib. 10. & lib. 13. † Dicitur autem visitatio quasi circuitio. Et visitator quasi circuens.

circuens. Circuit enim prouinciam, diœcesim, vel locum iurisdictioni suæ commissum, vt probatur 80. dist. c. non debere. iuncta glo. 1. Et est not. quòd quidam voluerunt hãc visitationem esse de lege iurisdictionis, quod innuere videtur tex. in c. cum venerabilis, de censi. ibidem tex. vult, quòd episcopus habeat visitationẽ ratione iurisdictionis suæ. Nonnulli vero voluerunt, quòd sit de lege diœcesana, quod voluit Host. in sum. in tit. de offic. ord. §. quid pertinet. ver. lex vero diœcesana. Quæ autem pertineat ad legem diœcesanam, & quæ ad l. iurisd. & an hæc diuersa sint, non est intentionis nostræ hic tractare. traditur per glo. & Doct. 30. q. 1. in summa. & in cap. conquerente, de offic. ordin. ego latius dixi in tract. de offic. ord. Sed pro nunc ad intentionem nostram arbitror vtianque opinionẽ sustentari posse. In quãtum enim prælatus visitando inquirit, instituit, deponit, reformat, prouidet, corrigit, atque punit, ad iurisd. pertinere videtur. Inquantum vero à visitatis procurationem recipit: talis receptio de lege diœcesana appellari potest.

¶ Secundo principali lib. tractandum est, quotuplex sit, seu quotupliciter dicatur fieri visitatio.

¶ Circa quod dicẽdum est, q̃ visitatio multipliciter fieri dicitur. Primo, quoniã Deus dicitur nos visitare in morte, iudicando nos, iuxta illud: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo. & de hac visitatione dicitur in prima epistola Petri, cap. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei, vt nos exaltet in tempore visitationis. Secundo modo Deus dicitur nos visitare, vt ab hostibus liberet. Vnde Iudi. c. 4. in fi. omnes orabant ad dominum, vt visitaret populum suum. Tertio modo dicitur nos visitare, temporale beneficiũ conferendo. Genes. c. 20. Visitauit dominus Saram, sicut promisit, & impleuit, quæ locutus est. Concepitque, & peperit filium. Quartò visitat, gratiam cõferendo. Eccles. cap. 33. Sicut parturiens cor tuum fantasias patietur, nisi ab altissimo emissa fuerit visitatio. Quintò visitat corripiendo. Hinc Psal. Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. & Iob cap. 10. Visitatio tua custodiuit spiritum meum. Sextò, visitauit nos Dominus Iesus Christus naturam nostram assumendo. vnde Psal. Visita nos Domine in salutari tuo. & Lucæ cap. 2. Visitauit nos oriens ex alto, secundùm Archid. 13. quest. 2. §. item Ioseph, in prin. Septimò, dicitur quis aliũ visitare gaudij causa. Sic sanctissima virgo Maria abiens in montana cũ festinatione, visitauit Helisabet. Luc. cap. 1. Octauo, nonnunquam fit visitatio pro exhibitione operis misericordiæ, vnde ex misericordia nos visitamus carceratos, & infirmos. & de his non hic, sed suis locis est intentionis nostræ tractare. Nono sumitur pro ea visitatione, quã quisque prælatus, vel alius charitatiuæ hospitalitatis causa, ecclesias, monasteria, hospitalaria, leprosaria, aut similia visitat loca. facit Clem. 2. versi. nos igitur, de censi. de qua etiam visitationis specie non pertinet principaliter ad indagationem nostram. Postremo quædam est visitatio, quam Prelatus ex debito officij sui facere tenetur, de qua in hoc tractatu agendum est. & quæ sit ista, satis supra lib. 1. demonstratum extitit. Est tamen aduertẽdum, quod prelatus visitare intelligitur etiam super confirmandis pueris, aut consecrandis ecclesiis. accedat c. 1. de relig. domi. Siue etiam pro quocunque alio negotio, vel quod multos tangat, visitet. 10. q. 3. c. relatum. & c. nec numerus. & de simo. c. cum sit. 1. q. 1. placuit. secundùm Inno. in c. 1. de censi. lib. 6. Vel vt Host. & Ioan. Mona. ibi tradunt, Si pro salute animarum, vel pro cultu diuino amplificando, aut pro statu ecclesiæ in melius reformãdo, subditos visitet, vt d. c. placuit. secus secundùm Inno. si vadit pro causis expediendis: ficq; videtur concludendum hoc vltimo casu, procurationem minimè deberi. Cæterum pro reconciliatione ecclesiæ, Archid. in d. c. 1. de censi. lib. 6. tenuit procurationẽ deberi, cuius tamen contrarium tenuit Vincen. in c. proposuisti, de consec. eccles. vel alta. quem refert idem Archid. de consec. dist. 1. c. ecclesiis. sed nunc omitto, quoniam procurationis materiam lib. 11. plenius demonstrauimus. Est & alia visitatio quam facit Papa per vniuersum orbem, id est ecclesiarũ vniuersi orbis, singulo anno per Italiam, & singulo biennio vltra montes, & singulo triennio vltra mare per indirectum, quia cum ipse non possit personaliter accedere: ordinatum est, quod episcopi quarumlibet ecclesiarũ veniant ad eum, vt sic intelligat statum ecclesiarum suarum, iuxta not. in c. ego N. de iureiur.

¶ † Tertio libro tractandum est, quando huiusmodi visitatio fuerit inuenta. Circa quod satis clara responsio patet ex his, quæ in præcedentibus libellis demonstrata sunt. Pro subditorum enim salute, & vtilitate, tam locorũ, quàm clericorum, atque ecclesiarum, monasteriorum, reliquorumq; locorũ visitandorum conseruatione, & reformatione, tam in capite, quàm membris fuit introducta, per no. in c. cum Apostolus, de censi. & cap. procurationes, de censi. & c. 1. de censi. lib. 6. maximè ibidem tex. dicit: Ne animarum profectus aliquatenus negligatur. facit 18. q. 2. c. visitandi. ad quod videnda sunt, quæ latius lib. 10. q. 4. & q. 5. explicauimus. Nec mirum, quoniam in his, quæ ad familiæ gubernationẽ pertinent, vtilitatem maximam præsentia, ac domini visitatio præstat, vt est apud Philosophum, libro 1. Oeconomicæ. vbi refert, quod interrogatus Pindarus, quæ fruges maximè pinguefacerent equũ. Oculus, inquit, domini. Quod autẽ sterquiliniũ agrum plurimum pinguefaceret: vestigia, respondit, domini. Quibus etiam verbis clarè satis demõstratum est, quòd visitatio subditorum salutem, atque vtilitatem producit, vt ex superioribus, atque inferioribus clarissimè demonstratum apparet.

4 ¶ † Postquàm de causa productiua tractauimus hoc quarto libro examinandum est, Qui sint, qui visitationis officium valeant exercere. Pro cuius materiæ clariori doctrina, infrascriptas examinabimus quæstiones. Primò de Roma. Pontific. Secundò, de legatis de latere. Tertiò, de legatis missis & natis. Quartò, de legatis & nuncijs Apostol. sedis. Quintò, de Patriarchis. Sextò, de Archiepiscopis. Septimò, de Episcopis. Octauò, de Archidiaconis, Decanis, & Archipresbyteris. Nonò, de Abbatibus. Decimò, de alijs inferioribus iurisdict. habentibus. Vndecimò, de capitulo sede vacante. Duodecimò, vtrũ visitatio possit delegari. Tertiodecimò, de visitatoribus eligendis in generalibus capitulis religiosorum. Quartodecimò, vtrum visitandi potestas possit quæri præscriptione & consuetudine.

Quin-

Quintodecimò, de his quibus duplici iure visitandi potestas competit. ¶ Primò ergo quæritur de summo Pontifice, vtrũ possit visitare, & ad visitandum sit obligatus. ¶ Sol. Dicendum est quòd sic. Etenim vicem Dei gerit in terris. de translat. prælat. inter corporalia. & c. quanto. & c. licet. & in c. vt nostrum. §. porrò. vt eccle. benefic. 21. d. c. pro humani. de homic. lib. 6. 24. q. 1. c. quoniam. Et ab Iesu Christo humani generis Redemptore, dominici gregis curam, atque regendi potestatem acceperit, inquit enim, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Matth. 16. Io. 13. & 19. d. c. ita dominus. 21. d. in nouo, & c. quamuis. in d. c. fideliore. 2. quæst. 7. Petrus. 9. quæst. 3. aliorum. 24. q. 1. rogamus, & c. si Petrus, & c. cũ beatissimus, & c. quia ex sola. & de confec. dist. 2. c. Si enim, inquit. & rursus, pasce oues meas. Io. c. fin. de elect. cap. significasti, & c. fundamẽta. de elect. li. 6. & Petro insuper & omnibus Apostolis præcepit: Ite, prædicate Euãgelium omni creaturæ. Matth. 7. Et quãuis omnibus Apostolis sic imperauerit, præcipiendo vt retia relaxarent: tamen soli Petro dixit, & successoribus suis, regere, pascere, prædicare, & retia in altum ducere. Quæ omnia ad visitationis officium pertinent, secundum ea quæ lib. 1. demonstrata fuerunt. & quæ plenius explicabimus, lib. 10. Meritò summus Pontifex ad visitationẽ tenetur. Nam & ipse Deus omnipotens inquit: Descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Genes. 14. 2. q. 1. c. Deus omnipotens. Cùm ergo clamor ad Summum Pontif. de gregis sui commissi erroribus peruenerit, descendere tenetur, & sic inquirere & prouidere, ne grex dominicus sibi commissus pereat. Verum quia continuo sedes Apostol. maximis curis & solicitudinibus exagitatur, secundum causarum & personarum, locorum qualitatem, ac grauissimorum negotiorũ varietatem: ea propter præter hos quos sedes Apostol. perpetuos ordinarios prælatos deputauit: plerunque etiam per legatos de latere, aliquando & per legatos missos, non nunquam per nuncios suos has visitationes adimplet, secundum ea quæ statim subijciemus. Vel intellige, vt sup. dictũ est in fi. 2. libri. Secundo quæro, vtrum legatus Cardinalis ex officio legationis à sede Apostol. sibi demandatæ, valeat visitare. Sol. Dicendum est quòd sic, per c. cũ Apostolus, de censi. possuntque huiusmodi visitationis officium, quamuis nihil sit eis de visitationis officio specialiter demandatum, vt seq. q. demonstrabimus. Tertiò quæro, vtrum visitationis officium, etiam omnes legati Apostolici, quamuis non sint de latere, sed missi: aut etiam nati, visitationem facere possint. Sol. Dicendum est quod sic, per c. cum instantia. & c. procurationes. de censi. Et ad visitationem tenentur: quoniam legatus dum legationis officio fungitur cleri, atque populi sibi commissi saluti atque ædificationi inuigilare tenetur. ar. l. 1. §. quies. ff. de offic. præfect. vig. Nam legatus fidelis, sanitas quãdoque appellatur. Prouer. cap. 13. Specul. in tit. de offic. le. §. super. ver. illud quoque. in prima parte. Quartò quæro, vtrum legati atque nũcij Apost. quibus à se. Apost. visitationis officium cõmittitur, visitare debeant. Sol. Dicendum est quòd sic, vt d. c. cum instantia, & c. prouocationes. de censi. & hoc etiam apparebit ex his quæ in sequen. li. q. 2. tractabimus. Quintò quæro, vtrum visitationis officium exercere possint Patriarchæ & Primates. Sol. Tex. est qui probat quòd sic, in cap. 2. & in cap. fœlicis. de censi. lib. 6. Sextò quæro, vtrũ Archiepiscopi visitare possint, & valeant. Sol. Dicendum est quòd sic, per d. cap. 2. & c. clericus. & in cap. cum Apostolus. & in c. cum super, de censi. Septimò quæro de Episcopis. Sol. Dicendum est quòd etiam ipsi ad visitationis officium tenentur, vt d. c. cum Apostolus, & c. procurationes. de censi. & c. si Episcopis. de offi. ordin. lib. 6. vt in iuribus superius alleg. & 10. q. 1. decernimus. Octauò quæro, an Archidiacoui, Decani, & Archipresbyteri visitare possint. Sol. Dicẽdum est quòd sic. Ad istos tamen potius ex consuet. præscripta, quàm ex iure cõmuni visitandi potestas pertinet, vt in c. 1. & in cap. mandamus. de offi. Archid. & in c. 1. 2. 3. de offic. Archipresbyt. & in c. cũ Apostolus. de censi. & d. cap. procurationes. Hostien. in summa de offic. Archid. §. pe. ver. patet. & ver. dices, quid facies miseri. Nonò quæro, vtrum Abb. possit visitare. Sol. Dicendum est quòd sic, vt tradit Hostien. in summa de censi. §. fin. ver. Item Abbatibus. remittens se ad no. per eum in summa, de sta. mon. & de visitatione probatur in cap. pe. de sta. mona. Decimò quæro generaliter de alijs prælatis inferioribus, vtrum possint visitationis officium exercere. Sol. Concludendum est generaliter, quòd quicunque prælatus iurisd. habens ordinariam: potest visitationis officium exercere, vt est tex. in c. 1. §. hanc autem. de cẽsi. lib. 6. vbi dum tex. dicit Episcopis, alijsque prælatis, ordinario iure suos subditos visitantibus, & no. ibi dom. Dominicus, vbi etiam exemplificat glo. de plebanis. debet tamen intelligi de plebanis iurisd. habentibus in subditos: quoniam iurisdictioni ann exa est visitatio. tex. est in c. cum vener. de censi. & idem tenet Do. meus in c. cum Apostolus, & in cap. cum vener. & in c. sopitæ. de censibus. & est bonus tex. in c. in singulis. de statu reg. Est ergo cõcludendum, quòd ad quemlibet ordinarium pertineret visitare subditos & inferiores. arg. l. congruit. ff. de offic. præsi. & 10. quæst. 1. decernimus, & d. c. procurationes. tenet Oldra. cons. 204. si modò iurisd. habeat, vt dictum est. Est tamen aduertẽdum, quòd quandoque cõtingit, vt quis in certos nullam iurisdi. habeat, & tamen illos visitare possit. Exemplum patet quando Episcopus exemptos Apost. se. immediatè subiectos, authoritate Apost. visitat, per tex. in Clem. attendentes. §. primo, de statu mona. Vndecimo quæro de capitulo sed. vac. vtrum possit visitare diœcesim, sicut Episcopus. Et concludendum est quòd sic: quoniam capitulum sed. vac. succedit in iurisd. tam temporalium quàm spiritualium. per no. c. pe. & fin. de sup. neg. præla. tenet D. M. & ibi post eum in c. cum olim. de accus. Et sic sequitur quòd cùm visitatio sit annexa, jurisdic. quòd potest visitare. dixi post D. M. in d. c. cum olim. & in cap. is qui. & in cap. cum olim. de maio. & obed. Sed latius prædictam quæstionẽ examinaui in materia inquisitionis, in c. qualiter & quando. secundo, de accus. in 6. princ. articu. q. 16. & seq. hoc tamen procedit, quando ipso iure ordinario competeret uisitandi potestas. secus si de iure speciali competeret. Exemplum, quando Episcopus exemptos sed. Apost. immediatè

mediatè subiectos authoritate Aposto. visitat, per tex. in Cle. attendentes. §. 1. de sta. mona. tenet Stepha. ibi, facit quod tradunt in ca. ad abolendam. de hære. & quod ibi dixi. & idem tenet Lap. dicens quòd Ioan. An. super hoc ab eo consultus in quæstione facti, idem sibi respondit. & tenet etiam Zab. in d. Cle. attendentes. & per eum in c. cùm olim. de ma. & obe. & est no. quod Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & similes: & alij qui visitare possunt, & quibus delegandi vel subdelegandi potestas cõuenit: non solùm per se, sed etiam per delegatos à se constitutos, pro parte vel in totum visitare possint, vt in c. 1. de censi. li. 6. Sed tunc per alios visitare possunt, quando commodè, vel absque difficultate per seipsos visitare non possunt, secundùm ea quæ in seq. q. latius demonstrabimus.

5 ¶ † Duodecimò quæro, vtrũ huiusmodi visitandi potestas possit delegari. Sol. Dicendum est quod sic: dummodò ordinarius per se visitationem face re non possit. text. est iuncta glo. 2. in c. 1. de censi. lib. 6. & probatur in ca. inter cætera. de offic. ordin. 10. quæst. 1. c. Episcopum. & de offi. ordi. lib. 6. c. si Episcopus. & quamuis illi text. loquantur de Episcopis, tamen ex rationis identitate idem est in Archiepiscopis & cæteris prælatis ordinariam iurisd. habentibus, secundùm Inn. Ho. Io. An. Io. Mo. in d. c. 1. & gl. super verbo, impensæ. in c. 2. de censi. lib. 6. Hostien. in sum. in ti. de cẽsi. §. fi. ver. item Episcopus. & mihi placet, per d. c. 1. §. hanc autem. & quoniam diuersitatis ratio assignari non potest, quamuis Lap. & Zab. in Cle. fi. §. 1. de sta. mo. simpliciter tenent, quod etiam cessante impedimento, ordinarij visitationem delegare possunt.

¶ Tertiodecimò quæro de visitantibus eligendis in generalibus capitulis religiosorũ, quę in singulis prouincijs de triennio in triennium celebrantur, secũdum dispositionem c. in singulis. de sta. mo. vtrũ tales possint visitare. Sol. Dicendum est quod prędicti visitatores tenentur non solùm monachorum, sed etiam monialium monasteria secundùm præfixam eis formam, non tamen propria, sed vice Apose. visitare debent, vt d. c. in singulis. ver. ordinentur. & de eorum potestate videnda sunt quæ in 14. q. plenius explicauimus.

6 ¶ † Quartodecimò quæro, vtrum hæc visitandi potestas possit quæri præscriptione, seu consuetudine. Sol. Dicendũ est quod sic. ad quod videnda sunt quæ li. 6. quæst. 14. ver. 4. q. & li. 11. q. 14. ver. 4. li. 3. tractata fuerunt. ¶ Quintodecimò quæro, vtrũ visitandi potestas possit ex duplici officio alicui cõpetere. Sol. Dicẽdum est quod sic. Omnibus enim Archiepiscopis qui sunt legati nati, quales sunt Archiepiscopus Eboracen. Cantuarien. & sim. de quibus, c. 1. de offi. le. & c. 1. de app. visitandi potestas in prouincia duplici iure, legationis videlicet, ac metropolitano iure competit, vt in cap. cùm nuper. & ibi no. D. M. & Zab. de cẽsi. & sic bis in anno poterit visitare. Quantum verò temporis interuallum inter vnam & reliquam visitationem interponere debeant, videnda sunt quæ lib. 7. explicata fuerunt.

¶ Tractauimus superiori libro, qui sint ad quos visitandi officium pertineat: nunc verò hoc quinto libro tractemus, vtrum ad visitandũ omnes prædicti ex præcepto teneantur: adeò vt nõ visitantes peccatum incurrant. Circa quam materiam prosequar tres quæstiones principales. Prima erit de Summo Pontifice. Secunda, de legatis de latere: & de legatis missis: & de legatis & nuncijs Apost. Tertia, de prælatis inferioribus.

7 ¶ † Primò ergo quæro de Summo Pontifice, vtrum ex præcepto teneatur ad visitandum: ita vt non visitans peccet. Sol. Dicendũ est quod sic: quoniã redemptor noster cùm dixit Petro: Pasce oues meas: & rursus, duc retia in altum. Et Ite & prædicate euangelium omni creaturæ: de quibus authoritatibus in præcedẽti libro tractauimus, locutus fuit per verbum imperatiui modi. Ergo etiam summus Pontifex ad prædictam visitationem faciendam ex debito officij videtur esse obligatus. 2. q. 1. c. si peccauerit. & ibi per Archi. Ad quod accedant quæ latè dixi in c. nouit. de iudi. in materia denunciationis euangelicæ. in 5. princ. ar. maximè in 2. q. Et quod de verbis imperatiuis not. in c. nostra. de coha. cle. & mu. & l. cùm pater. §. mando. ff. de leg. 2. & in alijs plerisque locis, secundùm quod à nobis latius in ti. de verbo. signif. monstratum fuit. verùm in contrarium facit, quoniam summus Pontifex solutus legibus esse videtur: quare pro concordia distinguendum arbitror, quod Aut nos loquimur de visitatione statuta à iure posituo: vt certis temporibus fieri debeat, secundùm quod lib. 12. clarè tractauimus. & ad illã Papa non obligatur ex præcepto: eo, quod sit super omne ius posituum. c. proposuit. de concess. præben. & c. cùm in nostra. de sepul. & c. 1. & 2. de concess. præben. lib. 6. & in c. 1. de consti. lib. 6. & ex se notissimum est, nec ligatur propria constitutione respectu iuris positiui: quinimò nec ligatur propria constitutione fundata super iure diuino: nisi quò ad mentem: sed quò ad verba & formam, ac etiam pœnas adiectas per suam constitutionem positiuam, non ligatur. dictum est singulare Io. An. in cap. significasti, de foro compet. quod sequuntur ibi Dom. meus, & Docto. & ego ibi secutus sum in 3. princip. ar. quæstio. 1. hinc est quod dicimus, quod Papa omnia iura in scrinio pectoris sui censetur habere. c. 1. de consti. lib. 6. quod vel ex eo dicitur: quia tales cõstitutiones facere & abrogare, atque illis derogare possit, vt dictum est, vel etiam propter multitudinem doctissimorũ virorum qui debent ei assistere, secundùm quod tradit D. M. in c. cùm ex literis. de restitut. in integ. Et sic sequitur, quòd quamuis ex mente & iuris diuini præcepto ad visitationẽ faciendam teneatur: non tamen quò ad formam, & quò ad pœnam à se per suam constitutionem positiuam introductam. Et potissimum, quoniam visitationem prædictam iure ordinario per prælatos inferiores in partem solicitudinis electos, certis temporibus & forma, pro iuris diuini mente adimplenda, fieri commisit. Aut nos loquimur de visitatione quæ descendit à præcepto iuris diuini, & eius mente, dum dicitur: Ite, prædicate. & Petro præcipuè dixit, Pasce oues meas; & duc retia in altum. & ad talem visitationẽ obligatur Papa ex præcepto, cui satisfecisse dicitur, ex quo ad illam debitis loco & tempore, ac forma expediendã innumerabiles prælatos præposuit. Arbitror tamen quòd si casu contingeret, quòd inferiores prælati, vel essent negligentes: vel propter impotentiam ipsorum

forum prælatorum, & potentiam eorum qui se visitari nõ permitterent, & fama & clamore de excessibus talium subditorum siue clerici, sine seculares forẽt, ad summum Pontificem deueniret, quòd ad eam visitationem faciendam teneretur, vel per se, vel per legatum Apost. qui posset illam sub forma debita adimplere. Et si fortè id non iuuaret, satis dignum atque iustum arbitror, quòd etiã per potentiam brachij sui temporalis, ac ẽt inuocationem Imperatoris ac Regum, aliorumq; Christianitatis Principum, grauissimis pœnis indictis, ad recipiendam visitationem cogerentur, exemplo omnipotentis, cuius vicem gerit, vt diximus, qui Sodomitas atque Gomorritas grauissimè ac nefandissimè peccantes, visitatores ac Dei nuntios recipere nolentes incendit atque subuertit, vt habetur Gene. quòd si negligens etiã peccaret equidem mortaliter, vt arbitror: quoniam negligentia in prælato est peccatum mortale. no. glo. & Doct. in c. ea quæ. de offic. Archid. & Host. in c. inter cætera. de offi. ord. remittens ad no. in d. c. ea quæ. & ad c. fi. de offic. cust. etiã si sit Papa. 40. d. c. si Papa. & quasi per totam illam dist. & quod habetur Prouer. c. 30. Qui negligit vitam suã, mortificabitur. quæ conclusio etiam probatur ratione: quoniam negligẽtia prouenit ex quadam remissione: importat enim defectum debitæ solicitudinis. vnde opponitur solicitudini. quod etiam ex ipso nomine apparet. Nam secundum Isidorum lib. etymologiarum, negligens dicitur, quasi non eligens. Quarta, cum negligentia proueniat ex remissione voluntatis, per quam cõtingit, quòd ratio non solicitatur, vt præcipiat ea quæ debeat: vel eo modo quo debet: Siue illud remittatur q̃ est ad necessitatẽ salutis: siue ex eo quod à charitate deficiat: mortaliter peccat, vt etiam tradit S. Thom. secunda secundæ, q. 54. artic. 3. Erit ergo his casibus peccatum mortale etiam in summo Ponti. si visitationem præ dicti gregis sibi commissi facere, vel fieri facere nõ procurat. Ad quod etiam accedant quæ latè diximus in c. nouit. de iudi. maximè in 5. prin. art.

¶ Secundò quæro de legatis de latere, & alijs qui mittuntur à sede Apost. & de legatis & nuntijs eiusdem, vtrum ex præcepto visitare teneantur. Sol. Distinguendum arbitror, quòd aut loquimur in legato de latere, & legato misso: quos posse visitare superius demonstrauimus. & hic causam dicendam arbitror, quòd si quidem specialis commissio de visitatione sit facta, esset in præcepto, & peccaret si posset adimplere, & nollet: vel negligeret adimplere. c. 2. de maio. & obed. 11. q. 4. cap. si dominus, & c. requisisti. 14. q. 1. cap. quid præcipitur. Et idem dicendum de delegato & nuncio, cui ab Apostolo. se. hoc commissum esset. Cæterum si specialiter visitatio non sit commissa, quamuis visitandi potestatem habeat, vt supra demonstratum fuit: tamen si non visitaret, arbitror ipsum non peccare: quoniam non reperio iure cautum, quod hoc casu visitatio sit in præcepto: nisi fortè propter infamiã & clamorem ad eum peruenientem: vel propter negligẽtiam ordinarij, aut aliam necessariam causam, visitandi necessitas subesset, quod si intelligerent, & non facerent, peccarent mortaliter, & ita intelligenda sunt quæ diximus sup. lib. 4. q. 2. & 3.

¶ Tertiò quæro de Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & reliquis prælatis, qui ad visitationis officium ordinario iure tenentur, secundum quod supra demonstratum fuit, vtrum ad prædictam visitationem necessitentur, & non visitantes mortaliter peccent. Sol. Dicendum est quod sic, si quoties à sacris canonibus statutum est: non visitant, etiã quo ad monasteria monialium visitanda, secundum ea quæ diximus in proximo præced. cap. q. 9. & q. 13. Et hæc tenet gl. in verbo, debuerit. in Cle. attendentes. §. 1. de sta. mo. vbi dicit esse in precepto. & sequũtur ibi Doct. & non solùm ordinarij statutis de iure temporibus: sed etiam quotiescunque intellexerint expedire, visitare tenentur, secundum ea quæ lib. 12. demonstrauimus. ad quod faciunt quæ diximus supra de summo Pontif. & quæ latius diximus in d. li. 12. facit etiam illud Prophe. Psal. 53. Ioquentis: Visita omnes gentes. tradit Old. consi. 222.

¶ Post tractatus completos, qui sunt, qui possint visitare, & an visitatio sit in precepto, videamus qui possint, vel debeant visitari: hanc autem materiam expediemus per quæst. infrascriptas. Primò, qui possint vel debeant à summo Pontifice visitari. Secundo, qui possint vel debeant visitari à legatis. Tertiò, qui possint vel debeant visitari à delegatis. Quartò, qui à Patriarchis, vel Primatibus. Quintò, qui ab Archiepiscopis. Et his tractatis qualiter volens diœceses suffraganeorum visitare, debet incipere à sua, & illam plenè visitare, & assignatur triplex ratio. Et tractatur, quando dicetur plenè visitasse. Et circa prædicta etiam examinãtur quædam qq. Et quid si Archiepiscopus & Episcopus eodem tempore concurrant. Sextò, qui ab Episcopis. Septimò, qui possint vel debeant visitari ab inferioribus. Octauò, vtrum omnes ecclesiæ seculares, vel ecclesiarum capellæ possint visitari. Nonò, quid de regularibus. Decimò, quid de capellis. Vndecimò, quid de oratorijs. Duodecimò, quid de hospitalibus, leprosarijs, xenodochijs & alijs pijs locis. Tertiodecimò, vtrum tam laici, quàm clerici possint visitari. Quartodecimò, vtrũ sint aliquæ causæ propter quas possit declinari visitatio, & quæ sint illæ, per quatuor quæst. ostenditur. Quintodecimò, quid agendum sit contra eos qui non admittunt visitatores.

¶ † Primò ergo quæro de visitatione summi Põtificis, qui possint vel debeãt ab eo visitari. Sol. Dic quòd potest visitare per se, & per suos legatos, delegatos, & nũcios, totam Christianitatem, & omnes prouincias, & diœceses: quoniam totus mundus respectu ipsius est vna diœcesis, 9. q. 3. c. per principalem, & c. cuncta per mundum. Ad quod accedant quæ diximus sup. lib. 4. in 1. q. ¶ Secundò quæro, quid de legatis. Sol. Dic quòd siue loquamur de legatis de latere, siue de legatis missis, quos posse visitare supra monstratum fuit, possint totam prouinciam vnam, vel plures eis decretas visitare: alias verò prouincias sue legationi non commissas, visitare non possint, vt l. 1. & l. ob seruare. & l. seq. ff. de offic. proconf. & lega. argu. l. pen. ff. de instit. & l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & c. 2. in fi. de constitu. lib. 6. Sed in prouincia, aut prouincijs sibi decretis, potest visitare tam populum, quàm clerum, & omnes Ecclesias & loca, quas & quæ potest Episcopus, seu alius ordinarius, prout diximus 1. q. 8. & tribus seq. Et potest totam prouinciam visitare. c. cũ nuper. de censi. & ibi

& ibi D. M. & etiam partem, si illam necessario duxerunt visitandam. neque enim quantum ad hoc arbitror locum habere cap. 1. de censib. lib. 6. in eo quod dicit plenè. Nec obst. text. in d. cap. 1. in fi. in quantum extendit constitutionem illam ad alios, quia ponderandum est quòd licet legatus dicatur habere ordinariam, siue sit delegatus de latere, siue missus, c. 2. de offi. leg. lib. 6. tamen non dicitur illam in suos subditos iure ordinario exercere, prout requirit d. c. 1. in fi. Vnde sicut Archiepiscopus potest totam, & partem diœcesis suffraganeorum suorum visitare, vt d. c. 1. §. 1. & statim dicemus in 5. q. prin. ita & legatus. hoc tamen non arbitror procedere in legato nato: quia talis deberet seruare ordinem metropolitani, ex quo in suos subditos iure ordinario exercet iurisdictionem. sed aduertẽdum: quia post hanc opin. meam reperi Host. & Io. de Imo. in d. c. 1. formantes q. vtrum decretalis illa sit seruanda per legatum, & soluunt quod non, assignãtes triplicem rationem. Prima est, quia legatus gerit vicem Papæ. 93. dist. c. fin. & 94. c. 1. Secunda, quia maior est Episcopo. de offi. leg. sanè, & non includitur sub regula generali, de sent. excom. quia periculosum. & arg. c. sedes. de rescript. Tertiò, quia Rom. ecclesia cõtra se & suos priuilegiare non consueuit. c. cum instantia. de censi. & sequitur Io. An. Sed dicit ibi Io. de Imo. quod omnes istæ sunt satis generales, transit tamen cum prædicta opinione: sed dicit ibi d. Do. quòd fortè posset teneri contrarium, quia legatus etiam de latere, tenetur constitutionem obseruare: nec potest illam tollere, vt no. glo. in c. fi. de hæret. Et quod pro ista parte posset induci dictum c. 1. in fi. cum dicit, quod ille tex. seruetur ab vniuersis ordinario iure visitantibus, & vtitur verbis illis, etiam Episcopis. quæ dictio, etiam, est implicatiua & ampliatiua, non restrictiua, vt no. in cap. cum in illis, de præben. lib. 6. Sed his non obstantibus mihi videtur verior opinio secũda, quam per prius cogitaueram quo ad terminos quæstionis nostræ.

¶ Tertiò quæro in quos possint delegati & nũtij Apost. visitationem facere. ¶ Sol. Dicendum est, q̃ dũtaxat loca, ecclesias, & personas visitare possunt, quæ in mandatis eorum continentur, q̃m diligenter sunt seruandi fines mandati, ut l. diligenter. ff. man. & in c. cũ dilecta. de rescr. & in c. venerabili. de offi. delega. faciunt no. per Io. An. in cap. 1. in fi. de censi. lib. 6. qui dicit, quòd illa decretalis non habet locum in delegatis, quoniam delegatus tenetur seruare formam commissæ delegationis & mandati.

¶ Quartò quæro, quæ loca, & quæ personæ à Primatibus, seu Patriarchis possint vel debeant visitari. Sol. Iura dicunt Patriarchas visitare, sed ad quæ loca, & quas personas eorum iurisd. extendatur, non inueni, neque memini me legisse. Arbitror ergo q̃ respectu propriæ diœcesis, cuius est Episcopus, vnde etiam Episcopi quandoque appellantur, vt in c. inferior. 21. dist. in suprascriptis eam potestatem visitandi habebit, quam Episcopus, & sicut Episcopus ad illam tenetur, ita etiam Patriarcha. de quo dicemus, quæst. 6. Respectu verò prouinciarum suffraganeorum suorum, hoc est Archiepiscoporum, qui dicuntur suffraganei sui, vt habetur 99. distinc. cap. 1. arbitror, quòd eundem ordinem & formam debeat seruare. Primas in visitando prouincias suffraganeorum suorũ, & diœceses Episcoporum quarumcunque prouinciarum sibi subiectarum, quam seruare tenentur Archiepiscopi, respectu diœcesium suffraganeorum ipsius. Vnde primò debent propriam diœcesin visitare, secundum quod statim dicemus in q. seq. sicut enim se habent Episcopi ad Metropolitanos suos, ita se habent Metropolitani ad Primates, secundum quod hæc elici possunt. 99. distin. cap. 1. & per totum. & c. duo simul. de offic. ordi. Et prædicta conclusio probatur per tex. in c. 1. de censi. lib. 6. iuncto fine, cum præ. Et quot sint Patriarchæ, & qui maiores, & qui inferiores, tetigi post Io. Andr. in c. antiquo. de priuile. & de ipsorum potestate per Specula. in titu. de lega. §. sunt quoque sub re. de dispensatione, & latius dixi in titu. de offi. ordi. Quid autem si in visitando concurrerent Primas & Archiepiscopus, colligitur ex his, quæ diximus in seq. q. ver. sed quia supra diximus.

¶ Quintò quæro, quæ loca, & quæ personæ ab Archiepiscopis visitari possint & debeant. Sol. Dicendum est quòd potest totam prouinciam visitare. cap. sopitæ. de censi. vnde non solum suam, sed etiam suffraganeorum suorum diœceses visitare possunt & tenentur. Est tamen aduertendum, quòd in visitatione per eum fienda, tenentur hunc ordinem seruare. Volens enim prouinciã visitare, prius ecclesiæ suæ capitulum, atque ciuitatem & diœcesim propriam plenè visitare tenentur. Et nõ solùm, circa maiorum, sed etiam circa minorum Ecclesiarum, & non solùm clericorum, sed etiam circa populorum visitationem debet esse intentus. tex. in c. 1. in princ. de censi. lib. 6. Quod autem dixit, quod prius suam diœcesim tenetur visitare: procedit, nisi aliud habeat consuetudo specialis. ar. cap. 1. de offi. ord. lib. 6. Sed quęro circa prędicta, quare prius suã, quàm suffraganeorum suorum diœcesim visitare tenentur. Sol. Dicendum est quòd multiplex potest esse ratio. Prima, quia à capite edenda est ratio. ff. de eden. l. argentarius. Secunda, quia qui vult alios corrigere, prius se & suos corrigere tenetur. 3. q. 8. cap. iudicet. & de sta. regu. c. ea quæ. ver. si verò. Nec mirum, quia talis est actus exterior charitatis, vt tradit B. Thom. secunda secundæ, q. 28. dixi in c. nouit. de iudi. meritò secundum ordinem charitatis debet à se incipere. 23. q. 5. c. si non licet. l. si præses. C. de serui. & aqua. & c. 1. & fin. de postula. prælato. & ex prædictis infertur ratio, quare prius debeat capitulum suum totum visitare, quoniam capitulum facit vnum corpus cum illo. c. nouit. de his quæ fiunt à præl. meritò ergo ab ipso capitulo ex ordine charitatis debet prius inchoare. & tenet Ioan. An. in d. c. 1. in nouella. & non solùm suam cathedralem prius tenetur visitare ecclesiam: sed ẽt matricem, si fortè ibi nõ est Ecclesia cathedralis. tenet Ioan. An. in d. cap. 1. in nouel. & sequuntur Docto. quoniam etiam cathedrales Ecclesiæ matrices dicuntur. cap. 1. de ptæscript. & cap. venerabili. de verborum signif. & dicitur ecclesia matrix, maior, & baptismalis: quia sicut mater generat: ita illa regenerat per baptismum, vt not. glos. in ver. matricem. Clemen. 1. de sententia excommun. sed quæro, an primò debeat visitare propriam ciuita. quàm diœcesim. Sol. Tex. in d. c. 1. in prin. videtur velle q̃ sic, ex ordine literæ, cùm primò ponat ciuitatẽ, vt caput:

put: deinde subijciat diœcesim. sed Host. & Io. de Imo. dicit, quòd talis ordo est seruandus in prouincia quò ad Ecclesiam, ciuitatem, & diœcesim metropolitanam: Sed quò ad suffraganeos, si difficultas vel incommoditas sit in dicto ordine seruando, nõ putant ordinem necessarium. & sequitur Io. An. & refidet d. Do. hic. item, quia diximus, quòd debet priùs suam diœcesim plenè visitare: quæro quando dicitur plenè visitasse. So. Dicendum est quòd tunc dicitur plenè visitasse suam diœcesim, quando nulla parochia remansit non visitata, dummodò commodè visitari possit, vt statim subijciemus, & visitationis causa subsit, qñ hic omnia ad boni viri arbitriũ sunt redigenda, vt dicit gl. in verbo, plenè. in d. c. 1. de censi. li. 6. Et idem voluit ibi Imo. quòd hic omnia ad boni viri arbitrium essent redigenda. Vn de dixit Ho. non propterea diceretur non facta plena visitatio, ex eo quòd duę vel tres Ecclesiæ, vel partes remaneant visitandæ, alle. Archi. 7. q. 1. §. denique. Et subdit quòd inspiciẽdus est mos regionis. ff. de ven. inspi. l. 1. §. pen. & sequitur Io. An. in d. c. 1. facit quod statim dicetur. & non solùm tenetur in propria diœcesi visitare ecclesias, & clericos, & omnes ministros deputatos in loco, ecclesia, vel diuino cultui mancipatos, sed etiam laicos. & sic visitatur quodcunque habẽs beneficium Ecclesiasticum, & non curatum, vt d. c. 1. de censi. lib. 6. §. sanè. & vide quæ diximus, q. 8. & etiam laicos totius diœcesis, vt d. c. 1. in prin. Sed pone, Archiepiscopus nõ seruat in visitando dictum ordinem, vtrum processus per eum gestus sit nullus. Sol. Io. Mo. in d. cap. 1. tenet quòd sic, quia est ordo substantialis. vnde reddit processum nullum, c. cum dilecta. de rescrip. C. de sent. & inter. omn. iudic. l. prolatam. & subdit quòd super nullitate vidit literas dari per cancellarium. Vbi no. ordo non esse substantialis: tamen à iure debitus, & peteretur seruari, si non seruaretur, possit appellari, alias si procederet, teneret processus. de restitu. spol. c. 1. & cap. 1. de app. faciunt quæ latè dixi in c. 1. de ordi. cog. Vlteriùs quæro, vtrum sufficiat synodum conuocare, & plenè inquirere. & videtur quòd sic, vt c. sicut olim. de accusa. & 16. d. c. quoniam. Sol. Dicẽdum est contrariũ, quia in tam breui tempore nõ possit singulorum inquisitio fieri: tum quia ibi non veniunt omnes clerici & laici, qui etiã sunt visitandi, vt infra diximus, q. 18. tum quia subicijenda est res oculis. & quia personæ præsentia multum operatur. ff. fini. reg. l. si irruptione. & de offi. dele. c. fi. secundum glo. vers. plenè. d. ca. 1. Et idem tenuerunt ibi Inno. Io. Mo. Host. Archi. & d. Do. faciunt, quæ diximus infra eo. lib. q. 8. Aduertendum tamen, quia quæ de plena visitatione propriæ diœcesis dicta sunt, procedunt si Archiepiscopus commodè, & absque aliqua difficultate accedere ad vnamquamque poterit. Sed si cõmodè, vel absq; aliqua difficultate nõ possit accedere: puta, propter niues, vel viarum discrimina, aut simile impedimẽtum, potest de pluribus locis ad vnum congruum locum clericos & laicos conuocare: ne etiam in ipsis laicis visitatio postponatur. tex. est in c. 1. secundo rñ. de censi. lib. 6. iuncta glo. in verbo, difficultate. facit c. ad audientiam. de eccle. ædi. & l. 2. §. si quis in iudi. ff. si quis cau. Ad quod videnda sunt quæ latissimè dixi in rub. de dila. ar. 18. q. 4. Nec sufficit propriã ecclesiam reuocare, sed ire debet ad locum congruum, vt dicit text. in d. c. 1. qui text. ideo dicit, cõgruum: quia locus debet esse honestus & communis, & magis propinquus, iuxta possibilitatẽ. c. accepimus. de fide instru. & c. cum personæ. de priuil. & secũdum ea quæ latè dixi in rub. de dila. ar. 18. q. 4. 5. & 6. finita autẽ plenè visitatione propriæ diœcesis, licitum est Archiepiscopo per totam prouinciam, vel eius partem visitationis officium exercere, visitando non solùm ciuitatem & diœceses, sed etiam suffraganeos, & eorum subditos, & non solùm ecclesias cathedrales, sed etiam alias, & monasteria, & pia loca & cleros, & populos liberè visitare potest. tex. est in c. 1. §. deinde. de censib. lib. 6. Et respectu ecclesiarum visitandarum videnda sunt quæ diximus infra eo. lib. q. 8. & tribus sc. Et de clero & populo diximus infra, eo. li. q. 12. quod procedit, etiam suffraganeis non negligentibus, secundùm glo. super verbo, prouinciam. d. ca. 1. & c. fi. eo. tit. quamuis Bernardus dixerit, quòd solùm suffraganeis negligẽtibus posset talẽ visitationem facere, & malè. Quamuis autem Archiepiscopus totam diœcesim suam plenè visitare teneatur, vt suprà demonstratum fuit: tamen non præcisè arctatur ad visitandam totam prouinciam, sed potest totam, & partem liberè visitare: ex quo tamen aliquam de ipsis diœcesibus visitare cœpit, nunquam postea, siue totam, siue partem eius visitauerit, reuertatur causa visitationis ad illam, priùs quàm omnes reliquæ ipsius prouinciæ diœceses in totum, vel in parte, quas securè visitare poterit: & si de nouo fuerint visitatæ, vt d. c. 1. §. ex quo. subdit tamẽ ibi tex. quòd si fortè eadem diœcesis, vel aliqua ibi ecclesia plus alijs indiguerit visitari, aliarũ visitatione intermissa, ad eandem redire tenetur, si à loci diœcesano requisitus extiterit, vel de omniũ, aut maioris partis Episcoporum eiusdem prouinciæ processerit consilio, & assensu, ad quos pronos exhibere debet, ne animarum prefectus aliqualiter negligatur. Exigitur ergo ad hoc vt Archiepiscopus, post quã vnam diœcesim incœpit visitare, & ad aliam transiuit, ad hoc vt sine noua propriæ diœcesis visitatione possit redire ad diœcesim intermissam, q̃ à diœcesano sit requisitus: & faciat de eius consilio & assensu, quia non sufficit solum consilium, sed etiam assensus, per c. cùm olim. de arbitris, secundum Ioan. And. & ratio potest esse secundum glo. ibi super verbo, requisitus. quia per exitum videtur renuntiasse visitationi illius anni. facit c. quod ad consultationem. de re iudi. Et ideo redire non potest, nisi in altero prædictorum casuum. Si tamen Episcopus non requireret Archiepiscopum, & maior pars suffraganeorum consentiret ipsum redire, posset reuerti, & visitationem complere, etiam diœcesano contradicente, secundum glo. prædictam. facit 66. d. c. 1. & sequitur Host. Archi. & Io. An. in d. c. 1. Et no. quòd quamuis glo. prædicta assignet dictam rationem, quare non possit ex propria voluntate redire ad complendam visitationem quam intermisit, tamen etiam præter illam ratio duplex assignari potest. Prima, ne illa diœcesis grauetur: secunda, ne visitatio aliorum negligatur, secundum Fran. Vercel. quẽ seq. Io. An. in d. c. 1. in nouella. Et prædicta procedunt, quando Archiepiscopus visitans intermisit

intermisit complere visitationem ex propria voluntate. Secus si ex aliqua necessaria causa intermisit, quia tunc absque noua visitatione propriæ diœcesis, pòt ad illam redire: ex quo iure permittente intermisit, secundum Host. & Io. An. in d. cap. 1. §. ex quo tamen. Et aduertendum est, quòd ex quo text. in d. c. 1. dicit, quòd ex quo totam suã prouinciam visitauit, potest totam vel partem prouinciæ liberè visitare. quod propter verbum, liberè, positum in tex. potest illam facere contradictione, præscriptione, vel appe. non obstantibus. c. cum ex officio, & c. accedentes. de præscr. & per c. fin. de censib. lib. 6. & ita tenet gl. in verbo, libere. in d. c. 1. Et ad prædictã materiam videnda sunt quæ inf. lib. 12. q. 8. latius explicabimus. Sed quia supra diximus, q̃ Archiepisc. potest omnes diœceses suffraganeorum suorum visitare, & in seq. 8. prin. q. diximus Episcopum posse etiam visitare diœcesim suam, & etiam sup. in præsenti. 5. q. prin. demonstratum fuit: Dubitari potest, quid si Archiepiscopus eodem tempore concurrit cum Episcopo in visitando, vtrum ambo sint admittendi. Sol. Inno. Host. Io. Mo. Abb. & Arch. dicũt quòd ambo admittentur, cum non reperiatur iure prohibitum. & si discordarent in sententia, teneret sententia lata pro reo: nisi in causa fauorabili, secundum no. in c. ex literis. de proba. & ea quæ traduntur in c. fin. de re iu. & sequuntur Io. & d. Do. in d. c. 1. in nouellis. Et idem arbitror dicendum si concurrerẽt Primas & Episcopus. Et si concurrerent Primas, Archiepiscopus, & Episcopus, quãuis omnes viderentur admittendi, per ea quæ supra diximus: tamen si in sententia discordarent, staretur maiori parti. 65. di. c. 1. & 2. ff. de reg. iur. l. duo ex tribus. & ff. de arb. l. si in tres. §. fi. & l. seq. & l. diem proferre. §. si plures. & ad prædicta etiam videnda sunt quę diximus lib. 11. q. 4. vbi demonstratum fuit, quid iuris si ecclesia non est sufficiens ambobus. Postremò no. q̃ postquam Archiepiscopus semel omnes prouincias siue diœceses visitauerit, licitum est ei, prius tamen suorum suffraganeorum requisito cons. & ipsius diffinitione super hoc habita, coram ipsis quæ in scriptis redigenda est, vt alijs possit esse nota per eundẽ, potest prouinciarum visitationem reiterare, iuxta modum superius adnotatum: etiamsi non interueniat in hoc suffraganeorum assensus. Tenetur tamen illam prouidentiam adhibere, vt in posterioribus visitationibus illas ecclesias, eosq; cleros & populos prius uisitet, quia non fuerant ab eo in temporibus prioribus visitati, nisi sit magis alijs visitationis officiũ opportunum. tex. est in d. c. 1. §. postquam. de censi. lib. 6. Et quantum ad hoc, an sit alijs visitationis officiũ opportunum, stabitur dicto Archiepiscopi, secundum Inno. Host. & Io. Mo. quasi velint, quòd q. super hoc ei referri non poterit, secũdum Io. An. Sed quæ ad intel. l. prædictorum. quando exigatur diffinitio Archiepiscopi. Sol. Dicit Host. ad hoc vt Archiepiscopus non sit negligens ad concilium congregandum: cum aliter suffraganeorum concilium die feriali haberi non possit, & sine hac diffinitione secundo visitare non potest. Item: quia propter hoc prouidetur Archiepiscopo, quia aliter vix, vel nunquam secũdum visitationem facere poterit, nisi concilium celebraret, secundum Io. An. d. c. 1. Tenetur enim Archiepiscopus prouinciale concilium annuatim facere. de accu. cap. sicut olim. & ideo dicit de concilio duntaxat: quia hoc casu non requiritur q̃ concilium consentiat: quia siue concordent, siue discordent, ad Archiepiscopum in hoc pertinet diffinitio, & ipsius diffinitioni stabitur. c. cum olim, de arb. secundum gl. in verbo, concilio. in d. c. 1. Qualiter autem Archiepiscopus debeat diffinire, dicit glo. in ver. diffinitione. quod fiat sub hac forma: Diffinimus procedendum esse ad visitationẽ prouinciæ nostræ. & à tali diffinitione, cum sit super executione officij sui, non pòt appellari, per c. irrefragabili. de off. ord. & idem tenẽt Inno. Host. Io. Imo. & Archi. qui etiam dicunt q̃ nõ requiritur quòd hoc fiat causa cognita. & sequitur Io. An. in nouel. & D. M.

¶ Sextò princ. quæro, quæ loca, & quæ personæ ab Episcopis visitari possint & debeant. Sol. Dicendum est quòd Episcopus propriã diœcesim visitare tenetur. Et quãuis Archidiaconus, Decanus, Archipresbyter, vel similes in certa parte diœcesis iurisdictionẽ habeant, & visitare possint, secũdum ea quæ diximus in 4. princ. di. tñ Episcopus totam diœcesim visitare potest, & debet illam ordinẽ in visitãdo seruare. vnde primò capitulum suũ, & Ecclesiã suam, & ciuitatem, & demum diœcesim visitare tenetur, per tex. in d. c. 1. §. hanc aũt. de censi. lib. 6. Quid autẽ si Episcopus & Archidiaconus, aut similis, simul inuicẽ concurrant? dicendum, vt dixi in q. præced.

9 ¶ † Septimò quæro, quæ loca possint visitari ab Archidiacono, Decano, Archipresbytero, & simil. quos sup. li. 4. q. 8. diximus visitandi potestatem habere. Sol. Dicendum est, quòd cum tales possint visitare virtute acquisitæ iurisdictionis in subditos, prout diximus in d. q. 8. & tribus seq. & q. 12. meritò concludendum quòd solùm loca & ecclesias, clerum & populum sibi subiectos visitare possunt. facit l. fi. ff. de iurisd. om. iud. & c. 2. in fi. de cõst. lib. 6. Et si episcopus & inferior in uisitatione concurrant dicendum vt patet ex his quæ diximus in præced. q. vers. Sed quia supra diximus.

10 ¶ † Octauò quæro, vtrum omnes ecclesiæ seculares, & ecclesiarum capitula possint uisitari. Sol. Dicendum est quod sic. & non solum ecclesiæ, sed ecclesiarum capitula. c. 1. §. deinde. de censi. li. 6. & siue ecclesiæ cathedrales sint, siue inferiores: & siue sint cũ cura, siue sine, per tex. in c. 1. in prin. de censi. li. 6. dum dicit, maiorum, sed etiam minorum ecclesiarum, & idem probatur in d. c. 1. §. sanè, secundum Pe. & Alb. Io. An. & d. Do. ibi, & siue sint ecclesiæ ciuitatis, siue diœcesis, vt in cap. venerabilis. de censi. & ibi D. M. refert tamẽ Host. in c. cum nuper, de censi. quosdam dicere, quos ipse videtur sequi, quòd visitari debent duntaxat opulentæ ecclesiæ: minutę vero ecclesiæ non sunt visitandæ regulariter: nisi duntaxat cũ audit aliquid sinistrum, & graue: quia nec possunt recipere Archiepiscopum vel Episcopum visitantes, secundum dispositionẽ c. cum Apostolis de censi. Sed Zab. in d. c. cũ nuper. tenet contrarium quia debet visitare plures tales ecclesias, & ab omnibus simul vnã tantummodo exigere procurationẽ, per c. procurationes. de censi. & c. felicis. de censi. li. 6. Ad q̃ tñ videnda sunt quæ diximus in lib. 11. q. 8.

¶ Sed quæro, quid si duæ vel plures ecclesiæ sint inuicem vnitę, vtrum oês debeant visitari? Sol. Di-

cendum est q̃ sic. & visitans vnã vel plures, quot pro curationes recipere debeat, vide quę diximus, li. 11.

11 ¶ † Nonò quæro, vtrum omnes ecclesiæ possint visitari. Sol. Dicendum est, q̃ sic, vt est tex. in c. sopitæ. &c. venerabilis de censi. & in c. 1. de censi. lib. 6. §. deinde. ibi, monasteria & alia loca religiosa. Est tamen aduertendum, q̃ si loquimur in monasterijs monialium, visitanda sunt per ordinarios, ea adhibita consideratione si sunt exempta, ita vt nulli alij nisi sedi Apost. subiecta esse noscantur, Apostolica authoritate: non exempta verò ordinaria authoritate per ordinarios sunt visitanda. Si verò sunt exempta: non tamen immediatè Apost. sedi, sed alijs inferiorib. subiecta: per ipsos inferiores visitãtur. tex. est in Cle. attendentes. §. 1. de sta. mo. Quare monasteria ordinis Camaldul. Cistercien. & similia exempta, non subiecta immediatè se. Apost. visitabit superior Prælatus illius ordinis, cui subsunt: si modo subsunt Abbati, vel Prælato masculo, sed si subessent Abbatissæ, Priorissæ seu monasterio monialiũ: cum maior prelata vel clausuram exire non debeat, vt in c. 1. de sta. mona. lib. 6. videtur q̃ talia monasteria possit ordinarius visitare. Sed Archid. in d. c. vt refert gl. super ver. alia, in d. Cle. attendentes. de sta. mon. tenet q̃ illa maior prelata per se visitare nõ possit: sed cum sit iustè impedita, visitabit per alium. 10. q. 1. Episcopum. facit c. inter. & c. si Episcopus. de offi. ord. lib. 6. Et secundum hoc cessabit officiũ ordinarij. & sic residet Io. And. in d. gl. Et idem tenẽt Paul. & Steph. sed Guliel. de monte Lau. tenet contrarium: quia vix bona correctio põt fieri per mulieres: quia hoc non est officium muliebre, & quia vna parum appretiat aliam, & quia frequenter sunt sociæ criminis. l. fœminæ. ff. de reg. iur. & c. dilectæ. de excess. præla. & de coll. deteg. per totum. propter quod videtur secundum eum, q̃ talia monasteria alteri monasterio monialium subiecta, nõ debent per Abbatissam vel Priorissam visitari, sed Ioan. & Zab. ibi tenent primam opi. & dicit Zab. q̃ dictæ rationes parum vrgent. Aduertendum ẽt id quod diximus de monasterijs immediatè subiectis sedi Apo. non habet locum in monasterijs etiam sedi Apo. subiectis: quæ monasteria cõsueuerunt visitari per visitatores capitulorum prouincialium: sicut est monasterium Blatanen. & similia: quia talia ẽt visitabuntur per ordinarium: quia cum prouisio dictæ Cle. attendentes, sit specialis: vitiat generalem, de qua in c. in singulis. & c. seq. de sta. mon.

12 ¶ † Decimò quæro, quid de capellis, vtrum possint visitari. Sol. Dic q̃ sic, per ea quæ dixi. q. 8. per ea quæ infra dixi in seq. q. & per ea quæ dixi lib. 9. vers. quid autem de capellanis. vbi diximus, vtrum capellani teneantur ad procurationem.

13 ¶ † Vndecimò quæro, quid de oratorijs & sim. locis. Sol. Tex. in c. fi. de censi. probat q̃ non possint visitari: neque etiam grammaticę: licet ibi sint oratoria, dummodo priuata. tenet Io. An. ca. 1. de censib. lib. 6. Aduertendum tamẽ, quia dicit Inno. q̃ si in oratorio institueretur sacerdos perpetuus: q̃ tunc Episcopus posset oratorium visitare. Refert tamen alios dicere contrarium. & fortè melius: quia quando locus est priuatus, non est capax intitulationis perpetuæ. D. M. in d. c. fin. dicit, quòd dictum Inno. potest saluari, quando oratorium esset cõstructum authoritate Episcopi: quia posset tunc publicè ibi celebrari, & sacerdos deputari. Et subdit, q̃ credit, quòd posito, quòd proprius Episcopus non posit huiusmodi oratoria uisitare, vt d. c. fin. tamen posit ad illa accedere, vt uideat qũo se habeant, & si præter debitam formam constructa sint, & an honestè tractentur, secundum D. M. ad quod uidenda sunt quæ diximus in lib. 11. q. 5. ver. non solùm. faciunt etiam quæ diximus in seq. quæst.

14 ¶ † Duodecimò quęro, quid de hospitalibus, xenodochijs, & alijs sim. pijs locis: an visitari possint. Sol. Glo. super ver. loca. in c. 1. de cens. lib. 6. tenet q̃ sic. Sed Fed. cõciuis noster, latius tractat cons. 46. & D. M. in c. sopitæ. de cens. post Fed. concludendo distinguit tres casus. Primus est, cum certum est hospitalia esse religiosa, ut puta, authoritate Episcopi fundata: hoc casu absque dubio uisitanda sunt. Et hoc modo põt intelligi d. gl. super uerbo, loca. Secũdus casus est, quando non constat quòd sint fundata authoritate Episcopi, sed habent signa religionis, & ibidem publicè celebratur: & idẽ: quia præsumptio est quòd sint religiosa, ut no. Archid. de consec. di. 1. c. nemo. tradit D. M. in c. patentibus, de priuil. & ibi dixi. Tertius casus magis dubitabilis, quando constat quòd sunt hospitalia priuata. & sentit Fede. q̃ adhuc possunt uisitari, ex quo ad pios usus sunt deputata. loquitur tñ de hospitalibus infectorum, seu leprosorum. facit c. 2. de eccl. ædifi. Sed D. M. in hoc distinguit, q̃ aut uiuit ille qui hospitale erexit, & non potest eo inuito uisitari, sicut nec domũ priam alicuius priuati uisitare potest. Aut ille decessit, & uoluit hospitale remanere in suo statu, & tũc superior poterit illud uisitare. ar. opt. in Auth. de eccles. ti. §. si quis edificationẽ. facit quod tradit. D. M. in c. inter dilectos. de don. quæ distinc. mihi placet.

¶ Tertiodecimo quæro, utrũ laici & clerici possint uisitari, & an laici simul cum clericis uisitari ualeant. Sol. Dicendum est quòd tam laici, quàm clerici debent uisitari, ut probatur in c. 1. de cens. lib. 6. & ibi tenent Doct. ibi dum tex. dicit, nec circa clericorum tantum, sed ẽt circa populorum uisitationẽ procures esse intentus. facit quod diximus lib. 10. q. 3. & 4. Sed aduertendum, quia Io. An. in c. fin. de cens. & post eum Zab. uidẽtur uelle q̃ per Prælatos ecclesiasticos nõ debeant uisitari, nisi loca ecclesiastica, & familiæ ecclesiasticæ. Vnde infert, quod cũ mercenarij & similes, qui habitãt cũ personis ecclesiasticis, non censeantur de familia ecclesiarum. capereemptis, & c. fi. de priu. lib. 6. meritò non debent uisitari. ergo longe minus populi, & purè laici debent posse uisitari. & pro hoc etiã facit, quia si aliud diceremus, sequeretur quod Prælati ecclesiastici iurisdictionem in laicos usurpare uiderẽtur. quod fieri non debet. c. nouit. de iud. & d. c. quoniã. 96. d. c. cum ad uerum. Quare timore d. contrarij dixit Io. An. post Fran. Vercel. in d. c. 1. de cens. lib. 6. in nouel. quod in quantum tex. in d. c. 1. loquitur de populis uisitandis, intelligi debet respectu criminum ecclesiast. pro quibus corrigendis uisitando poterit etiã contra laicos inquirere, aliàs secus. Sed dicit ibi Io. de Imo. quòd imò poterit inquirere de omni crimine, cũ hoc fiat extraiudicialiter per modum fori pœnitentialis, & non per viam fori contentiosi, per no. in c. quatenus. & c. nos inter. de purg. can. Sed do.

do. Do. in c. 1. distinguit, quòd aut Prælatus ecclesias visitando vult inquirere contra laicos, ad finem imponendæ pœnæ pro crimine, & procedit dictũ Fran. & Io. An. quòd ista via visitationis non sequitur naturam fori pœnitentialis omnino. quod probat tex. d. c. 1. §. notoria. ubi patet quòd imponit pœnam pro delicto, quam nõ imponit forus pœnitentialis, qui non habet se precisè cõtra delicta, sed consultiuè, vt in cap. Matthæus. de symo. hoc etiam probat tex. in d. cap. 1. §. quòd si de aliquibus. vbi se reperit infamatum de crimine, denuntiat suo ordinario. Et sic procedit etiam quòd ex foro pœnitentialis posset ipse pœnitẽtiam imponere, vt patet in c. fi. de censi. lib. 6. ergo patet quòd via visitationis valde differt à via fori pœnitentialis. Aut vult visitando inquirere ad finem pœnitentiæ imponendæ, & ad hunc effectũ põtest visitare etiam laicos: & ita procedat opin. Io. de Imo. & sic loquuntur iura per eũ alleg. facit tex. 10. q. 1. cap. placuit. vbi patet quòd de homicidio, & alijs peccatis mortalibus, Prælatus Eccle. se intromittit, etiam cõtra laicos. Aduertendum tamen dico, quòd quamuis laici per Prelatos ecclesiasticos visitari ualeant, non tamen debet simul clerum & populũ, sed separatim visitare, quoniam taliũ iura separata sunt. 12. q. 1. c. duo. nec promiscuis actibus officia sunt turbanda. C. de testa. l. consulta. Sigillatim enim facta inquisitio melius, & accuratius procedit. de accus. c. inquisitionis. §. tertiæ. facit quod diximus lib. 10. q. 3. quod tamẽ procedit, nisi qualitas negotij aliud exposcat. arg. cap. 1. §. sanè, de censib. li. 6. & ibi hoc tenet gl. super verbo, populos.

15 ¶ † Quartodecimò quæro, vtrum possit recusari visitatio, & vtrum sint aliquæ causæ propter quas possit declinari visitatio. & pro clariori doctrina, prosequar infrascriptas quæstiones. Prima, vtrum per exemptionem subditi possint declinare visitationem. Secunda, vtrum visitatio specialiter remitti possit per illum ad quem pertinet ius visitandi. Tertia, vtrum per remissionem seruitiorum videatur remissa visitatio. Quarta, vtrum amitti possit præscriptione vel consuetudine.

16 ¶ † Primò igitur quæro, vtrum exempti virtute exemptionis possint effugere visitationem Episcopi, vel Archiepiscopi, vel similium, in quorum dicœsi & prouincia, & iurisdictione, monasteria sita sunt. Sol. Dicendũ est, quòd si priuilegium exemptionis à summo Pontifice cõcessum expresè loquitur de visitatione: decisio est clara, quòd virtute talis priuilegij exemptus posset se excusare à visitatione. arg. c. cum instantia. de censibus. & c. cum personæ, de priuil. lib. 6. & eorum quæ infra subijciam. Si vero priuilegium nihil de visitatione exprimeret, distinguendum arbitror, quòd aut exemptio non est vniuersalis, & simplex, sed ad quosdam casus limitata, & in terminis suis duntaxat seruanda est, & ad limitandos terminos restringenda, non autem in præiudicium ordinarij extendenda. ar. l. 2. §. meritò. §. si quid à Principe. ff. ne quid in loco pub. & c. quamuis, de rescrip. lib. 6. Et quia limitata concessio limitatum parit effectum, vt in l. cancellauerat. ff. de his quæ in frau. cre. & c. licet. de deci. & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. cum alijs vul. & quia ex separatis non fit illatio, cap. quod ad translationem, de offi. dele. & l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. post. c. statutum. c. cõstitutio. de elec. lib. 6. & quia priuilegia sunt strictissimè interpretãda & restringenda. c. 1. & 2. de fil. presby. li. 6. de vsu pal. ca. ex tuarũ. Si verò priuilegium exemptionis sit simpliciter & vniuersaliter concessum, arbitror, q̃ ecclesiæ, monasteria, vel loca huiusmodi exemptionem habentia, visitari non possint. ar. c. cum personæ. de priuil. lib. 6. & no. in c. venerabili. & c. cum instantia. de censi. Idem etiam arbitror, si ecclesiæ, monasteria, vel loca aliqua essent exempta à iurisd. Prælati, alias sui, quoniam visitatio est annexa iurisdictioni, vt in. c. 1. §. hanc autem. de censi. li. 6. vbi dum tex. dicit, Episcopis, alijsque priuatis ordinario iure &c. dixi supra art. 4. q. 12. & hoc etiam probatur ex his quæ dicam in seq. q. Prędicta tamen arbitror limitanda quòd ad visitationem ordinariorũ: secus quò ad visitationem legatorũ Apo. se. per ea quę diximus in li. 11. q. 14. ver. 2. legitima causa. insu per prædicta procedunt ea adhibita moderatione, de qua diximus li. 6. q. 9. Sed iuxta materiam prædictæ q. quæro, Episcopus Athenien sis Abbatem & monasteria, idest Monachos sancti Martini diœcesis monuit, vt se pararent ad visitationẽ & procurationem: Abbas & monasterium se exemptos fore affirmant, atque id coram Episcopo, vel alio competenti iudice se incontinenti probaturos offerebãt. Cumque Abbas intelligeret Episcopum ad censuræ sententiam fulminãdam paratum, ad sed. Apost. ista causa inserta appellauit. Verùm ea non obstante, Episcopus in Abbatem excommunicationis, & in conuentum interdicti sententiam protulit. Vnde queritur, utrum prædicta excommunicatio uiribus subsistat. Et præsupposita sententiæ nullitate, utrum Episcopus sit puniẽdus. Hanc quæst. tractat Innoc. in c. uenerabili. de censi. ad quam decidendam, latissimã & intricatissimã, & ualde obscuram fecit gl. Et quoniam plura hodie per eum dicta reddunt superflua, propter nouam decr. c. cum personæ. de priu. li. 6. ideo sequẽdo D. M. paucis insistam. ex dictis ergo Inno. breuiter colliguntur tres casus. Primus, quando constabat Episcopum esse in quasi possessione iuris uisitandi. Secundus, quando cõstabat contrariũ. Tertius, quãdo de hoc dubitabatur. Primo casu, concludit excommunicationem validam esse, eò quòd in prejudicium sui iuris, nec exceptionem, nec probationes oblatas recipere, nec appellationem admittere tenebatur. Non enim vt iudex, sed vt pars pro suo iure conseruãdo procedebat: quo fit, vt probationis oblatio nequaquam appellationem iustificaret, quãuis alias si vt iudex processisset, exceptionis legitime oppositæ oblata probatio app. iustificaret, vt in c. interposita, de appell. & in c. cum inter canones. de ele. Neque. n. in terminis quæst. nostræ tenebatur Episcopus causæ cognitionem assumere, sed extraiudicialiter potuit Prælatũ sibi subditũ, contra quem fundatã de iure communi intentionem habebat, eo modo extraiudicialiter admonere. Et hoc tutius est, secundum D. M. quãuis Ho. velit, q̃ ex quo Abbatis cõtumacia erat manifesta, illum citare non tenebatur. Secundo verò casu cõcludit Inn. vera existente exemptione excommunicationem non valuisse, per no. in c. cum dilectus. de relig. dom. Subdit tamen quòd propter talem illegitimam excommunicationem, si mona-

sterium, vt præsupponitur, in sua situm erat diœcesi, nõ venit puniendus, cum probabili errore duci potuit: quæ excusatio cessat, si monasteriũ extra diœcesim suam situm fuisset. ar. c. sacr. & eorum, quæ ibi dixi, de sententia excommunic.

¶ Tertio verò casu, excommunicationis & interdicti validitas ex futuro pendet euentu. etenim, si constabat monasterium exemptum, & Episcopũ in quasi possessione iuris visitandi minimè fuisse, non valebit sententia, alias secus. Quare consuluit Inn. quòd Episcopus, nõ vt iudex, sed vt pars pro huiusmodi & alijs similibus iuribus consequendis & defendendis debeat extraiudicialiter procedere, eo namque modo, nec probationes recipere, nec appellationem admittere tenebatur, sed temporali atque spirituali gladio iura sua consequi, atque defendere poterit. in c. dilecto. de sen. excom. lib. 6.

¶ Ad quod videnda sunt quæ latiùs diximus infra eo. li. q. 15. poterit tamen abnegare exemptionis priuilegium, recipere ac videre, non vt iudicet, sed vt exemptionis validitate certior fiat. Nam cùm de ipsius commodo & incommodo tractetur, in causa propria iudex esse nõ potest. C. ne quis in sua causa. in rub. & nigro. faciunt no. per D. M. in c. ad audientiam. de appel. & in c. super literis. de rescrip. Et hæc faciunt ad intellectum præalleg. c. cùm personæ. quod valet vbi Episcopus non procedit vt iudex: quamuis glo. aliud senserit. quoniam licet Episcopus iudex esse possit in causa ecclesiæ suæ, nõ tamẽ potest esse, quando eidem commodum venit appli candum. ar. not. in l. de iure. ff. ad muni. secundum D. M. in d. ca. venerabili. Et ad hoc vltimum videnda sunt quæ late traduntur per Inno. in c. veniens. de verb. signif. & Henric. Bohic. in c. ex parte. el 1. eod. ti. Oldra. cons. 156. ca. si quis erga. 7. quæst. 1. c. sicut consultus. & quæ latè dixi in c. 2. de maledi.

17 ¶ † Secundò quæro, vtrum visitatio remitti possit per illum ad quem pertinet ius visitandi. Sol. Innoc. in c. cùm ex officij. tenet q̃ non. sicut nec potest remitti correptio. quoniam visitatio & correptio consistunt in iure publico, ergo non potest remitti, aut illi renuntiari. ita tenet Inn. in c. cùm ex officij. de præscrip. alle. quod leg. & no. in c. si diligenti. de foro compe. & idem tenet ibi D. M. pro quo alle. c. cùm venerabilis. de censi. & l. legatus. ff. de of fic. præsi. & adde quæ diximus infrà, li. 11. q. 3.

18 ¶ † Tertiò quæro, vtrum per remissionem seruitiorum videatur remissa visitatio. Sol. Dicẽdum q̃ non, vt probatur in c. cùm vener. de censi. facit, quia non potest expressè remitti, vt diximus, & quia per talem remissionem non intelligitur remissa procuratio, vt dicam infra, lib. 11. q. 13. ver. 6. quæro.

19 ¶ † Quartò quæro, vtrum visitatio possit amitti præscriptione, seu consuetudine. Sol. Host. in sum. in ti. de offi. Archi. §. quod sit officium. ver. quare autem respectu præscriptionis. tenet quòd non possit præscribi. & ibi assignat rationem, quia contra visitationem non currit præscriptio. idem etiam tenet Dom. in cap. cùm ex officij. de præscrip. & probat ibi tex. dum dicit, Sicut visitatio non potest aliquo modo præscribi. Ego distinguerem, quòd aut quærimus, vtrum subditus contra superiorem possit præscribere, vt non possit visitari: & dicendum est quòd non: quia cùm visitatio fiat ad effectum correptionis & reformationis, meritò non potest præscribi per subditum cõtra superiorem. & ita procedit d. opi. Aut quærimus, vtrum valeat alius Prælatus contra aliũ præscribere visitationem: & dicendum est q̃ sic, vt in c. irrefragabili. §. excessus, de offi. ordi. Nam visitatio est actus iurisdict. c. cùm venerabilis. de censi. & dixi suprà eod. li. 4. q. ergo potest præscribi, vt latè dixi in c. cùm contingat. de foro compet. Et istud potius dicitur quæri consuetudine, quàm præscriptione, quia consuetudo propria non acquirit de sui propria essentia alicui priuato, sed in publico. Sed quando per vsum longæuũ acquiritur ius priuato, secundum ea quæ latius tracta uimus in cap. cum contingat. de foro compet. in 7. prin. art. in prin. vtrum aũt præscribens, seu consuetudine quærens iurisdictionem, seu visitandi potestatem contra subditos alterius, illam quærat per viam accumulatiuam, vel abdicatiuã. videnda sunt quæ traduntur in c. irrefragabili. §. excessus. & c. pastor. & ibi diximus. de offi. ord. & cap. auditis. de præscript. per Bal. in disputatione quæ incipit, Apulei us, & latiùs tractaui in ca. cæterùm. de iudic. Et ad materiam prædictæ quæst. videnda sunt quæ diximus in 11. princ. lib. quæst. 13.

20 ¶ † Quintodecimò principaliter quæro, quid agendum sit cõtra eos qui nõ admittunt visitatores. Sol. satis clara colligitur ex his, quæ superius dicta sunt eodem lib. quæstio. 14. in 1. quæst. illius quæst. 14. ver. sed iuxta. Poterit enim tẽporalem aut spiritualẽ gladium contra tales exercere: nullãm tamen assumendo causæ cognitionem, per ea quæ ibi tradita fuerunt. vnde potest in resistentes excommunicationis & interdicti sententiam ferre, per ea quæ traduntur per Inno. D. M. & Zabar. in c. venerabilis. de censi. Et est aduertendum, quòd ad hoc vt posit excommunicare, interdicere, aut aliam pœnam imponere, necessarium est, quòd Prælatus visitationi resistat: non autem sufficit quòd excipiat de exemptione, aut se exemptum alleget, si visitationi non resistit, & per talem allegationem non diceretur spoliare Episcopum: sed excipiens & allegans diceretur vti iure suo, quod facere potest: sed resistendo, videretur Episcopum spoliare, & sic posit temporalem & spiritualem gladium in tales impedientes exercere. Quinimmo possit etiam per violentiam intrare: & expellere resistentes, ex quo de iure communi fundatam habet intentionem in tales, per no. in c. olim causam. de restit. spolia. & c. dilecto. de sen. exc. li. 6. & hoc voluit Inn. in c. cum instantia. de censi. & c. 1. & ibi do. Ant. D. M. & Zab. de immu. eccle. sentit glo. se remittendo in verbo, franguntur, in clem. 2. de censi. & Pau. ibi, & Io. de Imo. & vide quæ diximus in lib. 11. q. 13.

21 ¶ † Septimo principali libro tractandũ est, quãdo, seu quo tẽpore visitatio sit fienda. Circa quod dicendum est, q̃ omni tẽpore quando ei cui onus visitandi incumbit, videbitur expedire, secundum Henri. Bohic. c. cũ Apost. de censi. ar. c. procurationes. eo. tit. Nam cum tempus non sit de iure determinatum, arbitrio iudicis relinquitur. l. 1. in fi. ff. de iure delibe. & c. de causis. in fi. de offic. deleg. & in l. in venditione. ff. de bo. auth. iud. poss. Nec ad visitationem faciendam exigitur quòd præcedat infamia, vt tradit Henr. Bohic. in c. mandamus. de off. Archid. licet ad inquisitionem ordinariam faciendam præambula infamia requiratur, secundum ea quæ latè dixi in c. qualiter. el 2. de accus. 9. prin. ar. verùm prædictis obstare videntur, quia cũ occasione visitationis procuratio debeatur, secundum ea quæ latius diximus inf. li. 10. q. 7. ergo in fi. anni collectis iam fructib. fieri debet, secundum Vinc. in c. cum nuper. de cẽsi. sed prædicta opi. reprobatur ibi per Do. Anto. dicentem, in optione Prælati esse, vi dere quandocũque voluerit visitare, & sequitur ibi D. M. per illum textum, dum dicit, contigerit visitare &c. & per dictum cap. procurationis. Subdit tamen D. M. quòd dictum Vin. potest assumi pro cõsilio, & satis placet. Sit ergo conclusio, q̃ quãdocunque poterit visitare, consultius tamẽ agere videtur, si collectis iam fructibus visitat, cum ex tempore ecclesia possit commodius procurare. Quam etiã ob causam arbitror maiores nostros principium studij 12. Cal. Nouem. & sic collectis iam fructib. inchoari statuisse. Prædicta tamen videntur limitanda secundum quod sentit glo. not. super verbo, annis singulis, in cle. fi. de sta. mon. dummodo debita tempora verisimilis correptionis & reformationis seruentur. vnde non videtur, q̃ vna posit fieri visitatio in fi. vnius anni, & alia in princ. sequentis anni. arg. no. in c. in singulis. de statu mon. & ibidem tenent Zenzel. & Pau. in d. cle. fi. assignantes rationem, quia cessat causa visitationis, quæ est, vt malum corrigatur, inter primam autem & secundam visitationem, esset ita breue tempus, q̃ illius medij temporis nihil esset corrigẽdum. Item, quia inter primam & secundam visitationem non solùm annus, sed quasi bien nium transiuisset, & sequitur ibi Io. de Imo. Et omnibus etiam diebus feriatis visitatio fieri potest, cũ pertineat ad correptionem & eleemosynam spiritualem, & plerunque fiant pro pace & concordia inter clericos & religiosos, ac ẽt laicos inducenda, per c. fin. de ferijs. 22. q. 5. c. decreui. & secundum ea quę latissimè dixi in c. licet, de feri. 8. prin. art. in 2. membro prin. q. 1. fal. 24. & 36. ac ẽt in 4. membro princ. eiusdem q. fal. 2. & 4. Quamuis autem omnibus diebus visitatio fieri possit, tamen honestum est, quod si visitanda sint monasteria, quod visitator declinet ad illa 6. feria vel sabbatho: vel his diebus quibus cibaria visitantium cõuenirent cibarijs regularium visitandorum: si tamen alia die declinarent, subditi superiore inuito, legem cibariorum minimè imponerent, secundum quod ostenditur in lib. 11. q. 6. ver. visitantibus. tenet gl. voluit cle. prima, de censi. ad quod vide quæ diximus lib. 11. q. 8.

22 ¶ † Expedito tract. de tempore, hoc lib. 8. occurrit, in quo loco fieri debeat visitatio. Circa quod dicendum est, quòd in proprio loco quem Prælatus vult visitare, visitatio fieri debeat, vt verbum sonat, & probatur in c. conquerente. de offi. ordin. ibi, ad eos visitandos accesseris. & in c. 1. de censi. lib. 6. ibi dum tex. dicit, & si commodè & absque difficultate accedere ad vnamquamque &c. vnde dicit gl. super ver. accedere, quod ire tenẽtur. Nec sufficit ad suam ecclesiam conuocare. Vnde infert ibi Archi. quod si episcopus non solum alterius, sed ecclesiæ suæ capitulnm ad suam cameram, vel ad aulam visitandi causa, vellet conuocare: hoc non posset eo quod prædictæ decretales exigunt quòd ad locum accedant. Et sentit glo. super verbo, plenè, in d. c. 1. de censi. lib. 6. dicens, quod nõ sufficit synodum conuocare, quia ibi non veniunt omnes clerici & laici, qui sunt visitandi, vt diximus li. 5. Et quia res oculis subijcienda est: quoniam personæ præsentia multum operatur. ff. fin. reg. l. si irruptione. & c. fi. de offic. leg. & l. de minore. §. tormenta. & quod ibi traditur. ff. de q. & tenent ibi Io. Mo. Host. Archid. pro quibus etiam allego tex. 2. q. 1. c. Deus omnipotẽs. dum dicit, descendam, & videbo &c. 86. d. c. si quidẽ, & qualiter. 2. de accus. & ibi latè dixi in 10. prin. ar. q. 2. & q. 10. eo. enim loco longè melius examinari poterunt, quæ examinanda occurrunt de elect. c. postquã 23. d. c. illud. 23. q. 1. c. paratus. & c. pudenda. facit ẽt c. cum dilectus. de accu. & c. cũ dilecta. de rescr. & quod no. in l. 2. C. vbi de cri. agi opor. & in l. 1. C. vbi tã ciuiles, quàm mili. & in Auth. de admini. §. insuper. ver. iubemus. & quod no. in c. quosdam. & c. quanto. de præsum. inquit enim Pindarus vt dicit Philosophus, q̃ oculus domini, & vestigia equum & agrum maximè pinguefaciunt, secũdum ea quę diximus sup. lib. 3. & iuxta illud Nasonis poetæ: Segnius irritant animos demissa per aures, Quã quæ sunt oculis subdita fidelibus. Procedunt tamẽ prædicta, quando absque difficultate potest ad prium locum accedere: sed si hoc non possit, conceditur tunc episcopo, vel alteri visitatori ad alium locum, dummodo congruum, visitationis causa cõuocare, vt d. c. 1. de censi. lib. 6. Dicitur autem non posse absque difficultate accedere, secũdum Host. quando locus visitandus ad procurationem episcopi non sufficit. Etenim loci paupertas iustam non accedendi ad locum causam præstat. Archid. verò hanc sententiam reprobat. nam licet Ecclesiæ sint pauperes, tamen contribuere tenentur, per c. cũ instantia. & c. procurationes, de censi. & sic paupertas huiusmodi ad alium locum non videtur iustã conuocationis causam præbere. tenẽtur. n. si potest, ad locum accedere, & si ecclesia pauper est, nihil ab ea exiget vel recipiet. 1. q. 2. c. placuit. 10. q. 3. fauendũ. Non ergo paupertas, sed alia difficultas excusat episcopum, si ad locum visitandum accedit. stante. n. paupertate, proprijs sumptibus accedere tenetur. facit c. statutũ. §. prouisurus. de rescr. li. 6. ad hoc. n. episcopales reditus eidẽ sunt deputati, vt in c. cum ab omni. de vita & honest. cle. no. gl. i c. cũ Apostolus, de censi. cum concor. q̃ no. Io. Vin. Goff. & Host. in c. cum instantia. & c. procurationes. de censi. & ad hanc materiam videnda sunt quæ de paupertate ecclesiarum diximus in lib. 11. q. 8. vtrum videlicet ad procurationẽ vel contributionẽ teneantur. Vnde gl. super verbo, difficultatis, aliter exẽplificat, & melius, videlicet, qñ propter niues, vel glacies, aut simile impedimentũ non potest accedere. de eccl. ædifi. c. ad audientiã. ff. si quis caut. l. 2. §. si quis in iudicio. per quẽ tex. probatur, q̃ propter aeris intẽperiem, aut pestem locum illum vexantem, non posset accedere, & propter hãc causam nudiustertius scripsi sapientibus studij Senensis, qui mihi præceperunt, vt ad legendum redirem, q̃ non tenebar ire. ad quod accedant quæ latè scripsi in rub. de dila. Archid. 18. q. 5. Locus autem ad quẽ in casu necessitatis vel difficultatis potest episcopus visitãdos vocare, dicitur congruus, si honestus & cõmunis sit, iuxta possibili-

tatem de fide instrum.c.accipimus.de priui. cũ personæ,secundum glo.super verbo,congruum.c.1.de censi.li.6.& debet esse sufficiens ad omnes recipiendos,secundum Io. Andr. & do. Dom. ibi. Et vtrum ex causa poterit idem collegium visitare in diuersis locis. Inno.tenet quod sic,per tex.c.1. in princ. qui loquitur de pluribus locis . subdit tamen quòd honestius hoc esset fieri in vno loco.& sequitur d. Do. ibi.Ego arbitror quòd respectu loci ad quem necessarium sit quòd ad vnum congruum locum conuocet,per tex.illum qui dicit, ad vnum congruum locum.& sic loquitur in singu.Nec ob.tex.dum loquitur de pluribus locis , quia loquitur de loco à quo, non de loco ad quem. Ex prædictis infert Francis. Vercel.in d.primo,& sequuntur Io.And. & Dom. quòd locus visitationis non est de substantia : sicut nec locus electionis.de electio.c.bonæ. el primo,& in casu prædicto curare debet, vt quantum fieri potest , locum magis vicinum eligat. facit clemen.1. de foro compet.

¶ Post tractatum de loco, tractandum est, qualiter , & cum quot personis & equitaturis fieri debet visitatio, & quid agendum,si debitus numerus excedatur.& sic patet ꝙ hoc libro tres principales quæst. tractãdæ sunt. Prima,quot euectiones visitator posset secum ducere. Secunda, quot personas. Tertia, si visitator debitum & taxatũ modum excedit, quo remedio succurratur visitandis .

23 ¶ † Primò igitur quæro , quot euectiones , seu equitaturas visitator possit secum ducere. Sol. Archiepiscopi visitantes 40. vel 50. Et idem arbitror, & fortius de Patriarchis,licet in iure non reperiatur expressè dispositum, Episcopi 20. vel 30. Cardinales 25. euectionum numerum non debent excedere. Archidiaconi.5.vel 7. Decani verò ab episcopis constituti,duobus equis debent esse contenti,vt est text. in c.cum Apostolus . de censi. Et pro decanis intelligit glo.de Archipresbyteris ruralibus.facit c. fi.de offi. Archipresby.& quantum ad episcopos ẽt constitutio noua corrigens, secundum gl. & d.c.inter cætera. 10.q.3. vbi episcopis conceditur, vt cum 40.euectionibus valeant visitare. vel potest dici, secundum Host.quòd ibi episcopi app.continetur archiepiscopus : nam etiã Papa appellatur episcopus, vt in prima decretali,& lib.6.& cle.Et sic concordat dispositiuè d.c.cũ Apostolus. Est tñ aduertendum, ꝙ ea quę de Cardinalibus dicta sunt,intelligi debẽt de Cardinalibus non episcopis . Cardinales tamen etiam nõ episcopi, cùm sint legati, hoc non seruãt. & dicit Host.quòd vtinam essent contenti de 30.& subdit,quòd quamuis Aegidius dicat,quòd ipsi, ẽt si legati sint,prædictum numerum seruare tenẽtur, tamen ipse hoc non credit,cum in d.c.cum Apostolus. nihil de legatis disponitur.vnde secundum Hostien.prædictus numerus debet intelligi taxatus,cũ visitant suam parochiam, in qua habent iurisdictionem,quasi episcopalem de iure.c.his quæ. de maio. & obed.in summa,quicquid de iure sit, Card. prædictum numerũ non seruant: sed libitum ducunt.

¶ Secundo casu , de numero personarum variæ sunt opiniones,quia tenet d.c.cum Apostolus.euectionum, non tamẽ personarum numerus exprimitur. Quidam dicunt, ꝙ quãtus euectionũ numerus exprimitur,tantus possit esse præter sessores, numerus personarum, & sic quælibet euectio vnum equitem & vnum peditem custodem habet. Absurdum enim esset ꝙ equitatores,& maximè Prelatorum socij,proprios equos custodire & gubernare tenerentur, & hunc intellectum stylus curiæ approbare videtur: quãdo enim nuntius Apo.se.prouideri mandatur , si de quatuor euectionibus exprimitur, de octo personis subiungitur. Sed hæc opi. nimium laxare videtur habenas , & grauare ecclesias. alij verò dicunt,quòd numero euectionum,quarta pars personarum iungenda est : quare si quis cum sex euectionibus mittitur, octo personas habebit . Si cum 12.16. si cum 23. euectionibus 32. personas ducere poterit . Sed aduerte,quia secundum Arithmeticæ doctrinam , isti ineptè ponunt exempla , quoniam duo sunt tertia, & non quarta pars de sex , & sic de singulis. vnde arbitror quòd velint dicere de quarta parte omnium personarum simul iunctarum. dicunt tamen quòd licet hæc opinio expressè videatur,per c.in singulis.de sta.mon.in princ.tamen numerum personarum nimis restringere videtur . vnde dicit Henri. Bohic. in c.cum ad quorundam. de excess.prælat.quòd hoc potius boni viri arbi. relinquendum est, qui diuersas locorum cõsuetudines, & personarum qualitates considerabit : cuius arbitrio quandoque plures,quandoque pauciores cõcedentur. In aliquibus enim regionibus quælibet euectio ad minus habet custodem, & hoc potissimum est necessarium,qñ vnus solus est eques,quia vel soli &c. de sta.mo. c. monachi,ecclesiastes. c.3. In alijs verò duę euectiones habẽt vnum custodem, & hoc æquum & sufficiens esse videtur in illis, qui plures ducunt euectiones. Et hęc consuetudo potius videtur consideranda,quia quasi vbique cõiter obseruatur. 4.d.c.erit autem lex.his ergo pensatis, arbitrabitur bonus iudex.ar.c.fi.de transac. verum quia omnia ad vnguem seruari non possunt : si numerus taxatus aut arbitratus in aliquo excedatur : puta, vno aut duobus, non est magna vis. ar. no.in procemio decretalium,ad finem,secũdum Henri. qui tñ videtur residere, ꝙ excessus numeri personarum ad numerum euectionum potest esse in quarta parte, intelligendo,vt sup.dixi,& hoc de iure.per c.in singulis. vel ẽt ex generali consuetudine in tertia parte : hoc est, ꝙ duæ euectiones habeãt vnam personam equitem : Canes venaticos, falcones, ac accipitres, prælati visitãtes secum portare prohibentur. c. cum Apostolus.de cens.& in cle.2. de censib. Portantes autem incidunt in pœnam tit. de cle.vena.secundũ Lau.& sequitur Io.de Imo.in d.cle.2.Ego arbitror, quòd teneantur tanquam legis transgressores, ad quod videnda sunt no.per glo.& Docto.in c.generali. de elect.lib.6.

24 ¶† Tertiò quæro,quid si visitator prædictum debitum & taxatum numerũ excedat : quo remedio subditis succurratur. Sol. Glo.in d.c.cum Apostolus. de censi.super verbo, contenti. dicit, ꝙ poterũt superfluum denegare.ar.l.1.§.Trebatius. ff. de aqua quo.& æsti. vbi si habens seruitutem deducẽdi certum numerum pecudum , ac fontem maiorem ducit, in superfluo prohibetur . Et si fortè superfluus numerus à permisso separari non potest, poterit visitator tali ex causa simpliciter prohiberi, secũdum Vinc.in c.cũ instantia.de censi.per l.1.§.idem quæritur.

ritur. ff.de aqua quo. & æsti.& sequitur Io.An. qui intelligit de impotentia separationis quo ad factũ : ex eo quia prælatus visitans non cõsentit ꝙ pars aliqua admittatur;alia parte reiecta,& sequitur Zab. & Doct.in d.§.cum Apost. Vnde tunc subditus poterit simpliciter numerum non admittere : consulerem tamen subdito ꝙ accersitis ad id testibus, & rogato notario,si facultas adesset,offerret se promptissimum & paratissimum visitatorem cum debito numero recepturum: Et protestaretur quòd per ipsum non stat, quò minus illum cum debito numero admittat, per ea quæ statim subijciam. Sed quæro circa hoc, quid si Prælatus subditum prædicto casu recipere renuentem excommunicaret, vtrum talis excommunicatio teneret? Sol. Gl. in d.c.cum Apostolus, de censi.primo dicit,quòd fortè ex communi sententia tenebit, in cõtrarium tamen alleg. c.cũ ad quorundam.de excess. Prælato.vbi text. videtur esse in contrarium. Sed gl. pro solutione illius contrarij dicit, ꝙ ille tex. continet specialem indulgentiam. Inno. verò per illam decre.tenet talem excõicationis sententiam esse nullam.Subdit tamen securius esse, ꝙ subditus penes superiorem querelam deponat. Pe. verò ad omne dubium tollendum dicit appellandum esse.quod intelligendum est, ante excõicationem,secundum ea quæ latè dixi in c.sacro. de sententia excom.Sed D.M.in c.cum Apostolus. pro concordia opi. distinguit, ꝙ aut Episc. excõicat subditum ex eo,quia non vult recipere vltra taxatũ euectionis numerum,& sententia est nulla, tanquã lata cõtra ius : expresso iuris errore, vt in c.per tuas. de sent. excom. & hoc casu potest saluari d. c.cum ad quorundam,& sic continebit ius, & non indulgentiã. Aut error non fuit expressus in sententia, vt puta,quia excõicauit subditum ex eo quod nolebat eum procurare, & tunc aut notorium erat excõmunicationem proferri,quia noluit recipere vltra statutum numerum, & credit D.M. etiam excommunicationem non valere, cum sit notoriè iniusta , per tex.cum glo.in cle.pastoralis. §.Pisana. de re iudi.& per no.per Inno.in c.fraternitati.de frigi. & c.2. de dila. nisi aliud specialitatis esse dicamus in sent.exc. Quidam voluerunt dicere,vt Archid.in c.venerab. de sent.exc.lib.6.ꝙ excommunicatio semper tenet, quantuncunque sit iniusta,& error sit in ea expressus. Sed plus placet primum D. M. per c.Romana. §.in vniuersitatem. de sen.exc.lib.6.Aut non est notoriũ,& tenet sentẽtia,licet iniusta.& procedat alia opi.secũdum D.M.Sed miror de eo qui videtur ponere prædictam distinctionem,tanquam suam:quã doquidem plurimi idem voluerũt , vt apparebit ex inf.dicendis. Distinguitur.n.quod aut sententia cõtinet in se errorem intolerabilem in ipsa sentẽtia expressum, vt quia dicit, excõmunico te,quia non vis mihi procurare cum centum equitaturis,& talis sẽtentia non ligat.de offi.deleg.c.cum contingat.§.in eo vero casu.& de re iud.c.1.de sent.exc.per tuas.§. nos igitur.& eo.tit.§. potest quoque. c.venerabilib. lib.6. Et in hoc notoriũ est talem sententiã esse iniustam, vt de app.c.solicitudinem.§.si vero notorium, secũdum Vin.Inn.& Ho.in d.c. cũ ad quorundam. de excess.præla.qui sic intellexerunt dictam decretalem. Aut non continet errorem intolerabilem, vt quia Episcopus fert hoc modo sententiam: Excommunico te, quia procurationẽ mihi debitam denegas, supra de præsc. cũ ex officij.& tunc tenet sentẽtia,secundum Host.cum quo concordat Asten.li.6. ti.de censi.ad fi.q.ver.quid si Episc.quod intelligendum est quod ipso iure tenet. & in effectu, vbi non excedit debitum numerum euectionum vel personarum,secũdum quod supra dictũ est. Si vero excedit,non tenet excõicatio ipso iure,&sic dicta decretalis continet ius, secundum Gof.ibi. & in sum. de sent.exc.ad fin.dicẽtem, quod in d.c.cũ ad quorundam.est casus specialis in quo non tenet sententia à suo iudice lata. Idem Inn.dicens,nos dicimus generale ius quod dicitur hic.f.in d.decretali, cũ ad quorundam,scilicet quod si subditus alicuius sit priuilegiatus in aliquo capitulo à Papa,quod si prælatus illius ecclesiæ occasione illius capituli fert in eum sentẽtiam excommun.quod non tenet,vt ibi, & de priuile.cũ capella.& c.quanto.Et idem d.Car. de sent. exc.c.præsenti.li.6. ver.octauus,nonus, & ver.decimus.& Io.An.ibi,& Archi.11.q.3.c.1.eadem ratione, quia aliàs esset resecanda tanquam nullius effectus,vt in procemio decret.Idem Phi.de offi.deleg. c.cum contingat. Et Asten.li.7. de forma excõicandi,ver.10.quãuis Ber.tenet contrariũ ibi, intelligẽs cum Ala.& Tanc. ibi, quod illa decretalis cõtineat indulgentiam,& idem sentiunt Tanc. & Gof. in d. c.cum Apostolus. ¶ Sed Host. scripsit in d. c.cũ ad quorundã.quod in illa decretali nil exprimitur,per quod aliquod priuilegiũ specialiter sit concessum : excepto verbo, concedimus.ibi posito,quod exponit,id est concessum esse ostendimus.vnde dicit Archid.in d.c.1.quod si sit indulgentia iuris cõis,quę competit omnibus subditis.ar.op.in procem.decret. iuxta fin,pro hoc ẽt facit expressè , quia nõ apparet cui,vel quibus Papa ibi loquatur.vnde dicebant ibi Ala.& Tan. cui Papa loquatur, nescimus: ideo quibus sit indultum priuilegium , ignoramus. intelligi ergo debet vt prædixi:licet sit tutius ad superiorem super hoc querelam deferre , vt intelligunt Tancr. Gof.& Vin.in d.c.cũ Apost.Et quod nõ teneat sententia excõic.tenet curia,secundum Ber.qui ita no. sup.de off.deleg.c.cũ contingat.prout no.Archi.in d.c.1.gl.fi.11.q.3.Et Io. And. d.c.cũ ad quorundã. Et hoc põt intelligi, qñ excedit numerum euectionum. Si verò excederet numerum personarum, de quo non est expressè tractatũ in concilio generali, tunc põt dici quod excommunicatio propter hoc lata non teneret ipso iure: si excedat tertiã partem euectionum: aliàs tenet ipso iure, & est tenenda & tremenda , quousque per superiorem fuerit super hoc arbitratum , secundum ea quæ superius dicta sunt. Et sic patet ex prædictis, quod visitandus põt procurationem denegare, quando numerum excedit,& non aliàs, secundum Innoc.d.c.cum ad quorundam, & sic etiam residet ibi Henri. Bohic.

¶ Decimo principali lib. tractandum est, qualiter visitator in visitando versari, & quid agere debeat,& quæ per eum expedienda sunt,cum conuenerit ad locum visitandum . Et vt hæc materia clarior reddatur,prosequar tria membra principalia.

¶ Primum , de ordinario.

¶ Secundum, de delegato.

¶ Tertium, de legato.

¶ Circa primum membrum de ordinario , prosequar

sequar infrascriptas quæstiones. Prima continebit generalem doctrinam. Secunda, quid agere debeat respectu loci expediendæ visitationis. Tertia, quid agere debeat respectu temporis expediendæ visitationis. Quarta, qualiter se debeat habere circa examinationem fiendam, pro reformanda ecclesia tam in capite, quam in membris. Quinta, qualiter se debeat habere in iurisdictione exercenda pro correctione & reformatione visitatorum, & contra impedientes visitationes. Sexta, qualiter se debeat habere circa priuilegia locorum visitatorum, & reliqua. Septima, qualiter se debeat habere circa tempus trahendæ moræ.

25 ¶ † Primò iuxta præmissum ordinem quæro de generali doctrina, quam visitator seruare debet in visitatione per eum. Sol. Visitator debet intendere, vt quærat quæ Iesu Christi, non quæ sua sunt, vt est tex. in c. cum apostolus. de censi. & in c. procurationes. eo. tit. vbi tex. dicit, quod non quærant quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi. Prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, vt fructum referant qui non perit. Non ergo debent procurationibus aut lucro, seu ad propriam vtilitatem, vt sibi thesaurizent: sed saluti animarum, & morum profectui cultuique diuino ampliando, statuique ecclesiarum in melius reformando intendere, vt in cap. 1. de censib. lib. 6. cum tex. ibi dicit, caueat insuper ne ipse, vel quispiam suorum aliquod munus quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, præsumat recipere, vt nō quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi quærere videatur, & intendere debet atque inuigilare prædicationi cleri & populi. c. procurationes. de censi. & c. 1. de censi. lib. 6. facit l. 1. §. quies. ff. de offic. præfec. vig. Nec debent venationibus aut similibus vacare. Io. An. in c. cum Apostolus. versi. venaticos. de cens. Mente enim repetere debet, quòd prælatus de omnibus sibi commissis rationem reddere tenetur: si non corrigat, moneat, & reformet: aliàs singula de manibus suis requirentur. de officio ordina. cap. irrefragabili. de offic. Archid. ca. 1. & cap. ad hæc.

¶ Et quoniam peccata hominum possunt dupliciter considerari: vno quidem modo, in quantū est nociuum ei qui peccat, alio modo, in quantum vergit in nocumentum aliorum, qui ex alicuius peccato vel excessu læduntur, vel scandalizantur, vel ēt in quantum est nocumentum boni communis, cuius iustitia per peccatum hominis perturbatur: ideo visitator duplici correptione vti debet: vna quidē quæ adhibet remedium peccato, in quantum est quoddam malum ipsius peccātis, & ista est propriè fraterna correctio, quæ ordinatur ad emendationē delinquentis. Remouere autē malum alicuius eiusdem rationis est, quod bonum alicuius procurare. Procurare autem bonum fratris, pertinet ad charitatem, 2. q. 1. c. si peccauerit. & c. nouit. de iud. Etenim est actus exterior charitatis. quod patet: quia corripere delinquentem, est quædam spiritualis eleemosyna. 45. dist. c. qui emendat. & c. tua. & c. inter opera. in fi. de sponsa. & habetur Io. c. 3. & 41. di. §. 1. & cap. quiescamus. Cùm ergo operamur bonum amico, vt de peccato ad pœnitentiam reducatur, hæc remotio magis pertinet ad charitatē, quàm remotio corporalis nutrimenti, vt egestatis & infirmitatis; tamen quia bonum veritatis magis est proximum & affine ipsi charitati, quàm bonum corporis exteriorum rerum: tum etiam quia respicit animā, quæ corpore longè præstantior est. c. solitæ. de maiorit. & obed. l. sancimus. C. de sacrosanc. eccle. c. Matth. de symo. & hoc respectu pertinet ad charitatem. In quantum verò fraterna correctio adhibet remediū peccato delinquentis, secūdum quod est in malum exemplum aliorum, qui ex tali exemplo læduntur & scandalizantur. 11. q. 3. c. præcipuè. 24. q. 3. c. resecandæ. & maximè in nocumentum communis boni, talis actus dicitur iustitiæ, ad quam pertinet conseruare rectitudinem in cōmune bonum vnius ad alterum. 12. q. 3. c. cum deuotissimam. 4. d. c. factæ. de sent. exc. c. vt famæ. Insti. de iust. & iure. §. vlti. per Phil. 5. ethicorum, & secundum hāc correctionem loquitur gl. super d. Euang. Matth. c. 18. in quantum gl. ibi dicit, quod si frater tuus peccat, corrigendus est ex zelo iustitiæ. Et sic quantū ad hunc effectum pertinet ad iustitiam. Scripsi latius in c. nouit. de iudi. 3. prin. ar. Cæterum, quoniam in omnibus actionibus nostris debemus diuinum auxilium inuocare. 23. d. c. in nomine. de testib. cap. in nomine. C. de offi. præfec. Augu. l. in nomine Domini. per ipsum enim omnes Reges regnant, vt in epistola, liquet. C. de sum. Trin. l. 2. C. de vete. iu. enuc. l. Deo nobis. C. de epis. & cle. præstat enim bonum initium, melius medium, & optimum finem, vt d. l. in nomine Domini. nam sine eo nullum ritè fundatur exordium, vt inquit Boe. 2. de phi. cōsolatione. & Apostolus ad Cor. c. 10. & transumptiuè. 26. q. 7. c. non obseruetis. in fi. sic inquit: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. & ad Colos. c. 2. & 3. actuū 8. & 17. & transumpt. 25. q. 5. c. non licet. omnia quę cunque facitis, in verbo, aut opere, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite gratias agentes. Hinc Ambrosius super epistola prædicta. Omnis ratio superiæ scientiæ, vel æternæ in eo est, qui est caput earum, & author. transumptiuè. 37. di. §. sed econtra. omnia enim rectè & competenter geruntur, si principium sit decens, & amabile Deo. in Auth. quomodo oportet Episcopos. circa princip. vbi enim Christus non est fundamentum, nullum boni operis superest ædificium. ea propter nō solum consulo aut persuadeo, imò exoro, impero, & ex charitate astringo, vt intendentes visitationem facere, missam Spiritus sancti solenniter celebrari faciant. qua celebrata, hanc iudicio meo congruentem orationem ad Deum porrigant, sub hac forma. ¶ Omnipotens sempiterne Deus, cui licet omnia manifesta & nihil penitus sit occultum, & cui omnia corda & hominum intētiones sunt in aperto: ad nostrum tamen exemplum descendere, ac videre voluisti, vtrum clamorem qui ad te peruenerat opere compleuerint. Præsta quæsumus pro tua ineffabili clemētia & pietate, mihi indigno famulo iniunctæ mihi visitationis debitam, ac legitimam potentiam: illumina intellectum, labia aperias, linguam dirigas, atque omnes actus & cunctas operationes instrue, & confirma, vt hanc visitationem quam facere intendo, Spiritu sancto cooperante, & intercedente sanctissima atque intemerata Virgine Maria, atque omnibus Sanctis, vniuersorum tam clericorum, quàm laicorum

rum salutem omniumque ecclesiarum tuarum ac religiosorum piorumq; locorum conseruationem, augmentationem, & catholicæ fidei exaltationem, necnon ad tuam cedat laudem, & gloriam sempiternam, per Dominum. vel si fortè aliamaptiorem & visitationi magis conuenientem orationem haberet, aut adinueniret, illam faciat.

26 ¶ † Secundò quæro, quid agere debeat ordinarius visitator respectu loci expediendæ visitationis. Sol. Respectu locorum visitandorum, patet ex his quæ plenissimè diximus in 6. princip. lib. q. 5. & 6. etenim Primas & Archiepiscopus propriam diœcesim, & in propria diœcesi primò capitulum suum, & ecclesiam suam, & ciuitatem, & demum diœcesim visitare teneatur: postea ad diœcesium suffraganeorum suorum visitationem accedere debet. Et sic episcopus, & quilibet alius ordinarius visitator prius à suo capitulo & ecclesia, & proprio loco visitationem tenetur inchoare, secūdum ea quæ latius diximus, lib. 6. q. 4. & q. 6. Et ad ipsum locum accedere debet: non autem ex loco visitando, ad alium locum vocare potest, secundum ea quæ diximus sup. lib. 8. In quo autem loco ipsius ecclesiæ visitandæ visitationem & examinationem tenere debeat: nō memini legisse à iure fore dispositum. arbitror tamen, quod honestum & laudabile foret, quòd eo loco examinatio clericorum fieret, vbi ipsius Ecclesiæ actus capitulares expediuntur. ad quod faciunt not. in c. in Genesi. & c. bonæ. de elect. & quod traditur per glo. in c. cum omnes. de constit. & per Innoc. in c. eam te. de rescrip. & c. cum consuetudinis, de consue. & c. 1. de postul. præla. cum sim. Et si ecclesia capitulum non haberet, examinare poterit in ecclesia vel sacristia, & hæc quo ad examinationem, instructionem, correctionem, & reformationem morum ipsorum clericorum: quantum verò ad instructionem & correptionem morum populi & laicorum, conuocabit ad locum in quo verbum Dei solitum est prædicari. Et sic respectu personarum visitandarum, vnus certus locus loci videtur esse de substantia, secundum ea quæ supra diximus lib. 8. in fi. Et hæc procedunt respectu personarum: respectu verò ipsius ecclesiæ, & capellarum ac domorum & aliorum bonorum ad ecclesiā pertinentium, arbitror quod teneatur rē ipsam oculis subijcere, per l. si irruptioni. ff. fin. regun. & per ea quæ supra latius diximus in 8. princ. li. Magna ergo cū grauitate, veneratione, ac religione intrabit ecclesiam, & facta genuflexione, ac debita reuerentia, & oratione, quam supra diximus, in singulis ecclesijs repetita, oculos ac mentem in primis dirigat ad locum, in quo præcelsum & venerabile corporis Christi sacramentum cōseruatur atque reconditur, eo enim sacramento nihil maius. de consec. distin. 2. c. nihil. ¶ Inspicere ergo debet, vtrum locus sit nitidus, purus, & ornatus, & clausus. Clauibus enim eucharistia & sacrum Chrisma clausa custodiri debent. ca. de custo. eucha. Debet enim eucharistia omni, quo potest, ornatu decorari. In eo namque sacramento innouata sunt signa, & mirabilia immutata: in quo omne delectamentum, & omnis saporis suauitas: ipsaq; dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitæ suffragium consequimur, & salutis, hoc est memoriale dulcissimū, memoriale sacratissimum, memoriale salutiferum. Quare quantum possibile est, debet quilibet ecclesiæ rector locum ornatissimum, ac purissimum, & clauibus obseratum deputare. Etenim si domino tēporali, aut spirituali Prælato ad domum cuiuspiam accedente, domus mundatur, pretiosiora ornamenta parantur, pulchior atque ornatior habitationis locus assignatur, luminaria magna cærea incenduntur, delectabilibus atque salutiferis odoribus suffumigatur, quanto magis locus in quo Iesu Christi Redemptoris nostri corpus reconditur, mundari ornariq́ue, atque illuminari debet: in eo enim sacramento gratam Redemptoris nostri recensemus memoriam: in eo à malo retrahimur, & conseruamur in bono, & ad virtutum atque gratiarū peruenimus incrementa. In eo profectò proficimus, ipsius corporali præsentia Saluatoris, de quo legitur, si quis comederit ex hoc pane, viuet in æternum. Est enim cibus qui plenè reficit, verè nutrit, summeq́ue confortat: non corpus, sed cor: non carnem, sed animam: non ventrem, sed mentem, vt inquit tex. in cle. si dominum. de reliq. & vene. san. Sed proh dolor, ipse vidi nōnullos tali in loco, non dico custodientes, sed detinentes, ut maximè pudendum sit, dolendumq́ue, non solùm de ipsis, verum etiam de ipsorum Prælatis: qui visitantes, non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt quę rere incedunt. Verùm considerare deberent, quod negligentia in prælato est peccatum mortale, vt voluit gl. in c. ea quæ. de offi. Archi. & Host. in c. inter cætera. de offi. ordi. Et habetur Prouer. 30. c. etiam si Papa. 40. distin. si Papa. & maximè in talibus, vt traditur per Bea. Tho. secunda secundæ, q. 54. artic. 3. dixi in c. 3. de accu. & in c. nos inter. de purg. cano. Non ergo negligat visitator prædicta, & alia necessariò sibi incumbentia: ne ab ipso ratio commissarum sibi ouium exigatur. Deinde locum reliquiarum conspicere debet, & demum baptismi, in quo regeneramur, & quo nullum sacramētum magis ad salutem animæ necessarium est. c. maiores. de bapt. de con. di. 4. c. firmissimè. scripsi latè in c. si quis propter necessitatem. de fur. inquirat ergo diligenter, qualis sit, an clausus retineatur. Altaria insuper & capellas consideret: per totamq́ue ecclesiam oculis discurrat, vtrum sit nitida, & munda, atque illud memoria teneat, quod apud gentiles Valerius Maximus lib. 1. & c. 1. narrat, inquit enim: At Sulpitio inter sacrificandum, apex prolapsus eidem sacerdotium abstulit: occentus quoque soricis auditus in templo Fabio Maximo dictaturam C. Flaminio magistratum equitum deponendi causam præbuit. Posthumo quoque Licinio Pontifici maximo, virgo vestalis: quia quadam nocte parum diligēs æterni ignis custos fuisset, digna visa est quod flagro corrigeretur. Si ergo apud infideles tales equidem leues culpæ & omissiones, tam graues pœnas luerunt: Si immūditia in priuatis domibus vituperabilis est, quanto magis in ecclesia & sanctuario Dei est detestabilis, & penitus abijcienda, & dignis pœnis vindicanda. Ad vasa deinde & vestimenta ecclesiastica oculos conuertat: vtrum sint munda, & an in loco mundo teneantur, prout teneri debent, vt in c. 2. de custo. euch. Etenim si in priuatis vestibus sordes damnabiles sunt, vt d. c. 2. quanto magis in sacris vestibus sunt remouendæ, & vtrum sint nimis

fractæ

fractæ ac dilaniatæ, vidi ego nonnullos sacerdotes cum tam putridis & laceratis vestibus missam celebrantes, vt horrori ac despectui quodammodo omnibus fuerint audiẽtibus. dicit enim canon, fractos vestibus non admittimus. 41.d. parsimoniam. si ergo visitator vestimenta talia sordida, lacerata, atque vsu consumpta reperiret, igni comburat, & cineres in locum per quem iter non fiat, recondi faciat. de consecr. dist. 1. c. altaris, & c. seq. Non autem patiatur, vt nonnulli quandoque faciunt, qui ex casulis & cappis consumptis, faciunt fieri bursas, vel alia similia ad vsum mundanum ornamenta contra regulam, Semel Deo dedicatum. de re. iu. lib. 6. Et si quispiam fortè ecclesiæ paupertatem objiceret, respon. quod si culpa rectoris id euenit factum, faciet visitator illum priuare, secũdum ea quę statim dicam, q. 4. vel ab ecclesia fortè opulenta possessionem aliquam accipiat, & pauperi assignet, quod facere potest, vt in c. 1. de re. ec. non alie. secũdum ea quæ traduntur in c. pastoralis. de his quæ fi. à Præla. vel eandem alteri, vel aliam eidem ecclesiæ vniat. paupertas enim legitimam tribuit vnionis causam. 10. q. 3. c. unio. 16. q. 1. c. postquam. dixi in c. sicut vnire. de excess. præla. in ver. 3. causa. postremò ad domos ecclesiæ & possessiones possessionũ, domos, vestigia, & oculos conuertat: quoniam spiritualia sine temporalibus diu subsistere non possunt. 1. q. 3. cap. si quis obiecerit. & hęc quo ad locorum & rerum ecclesiasticarum examinationem in visitatione fienda, dicta sufficiant.

27 ¶ †Tertiò princip. quæro, quid agere debeat ordinarius respectu temporis expediendæ visitationis. Sol. Dicendum est, quod cum visitator ad locũ visitationis accesserit de sero, debet clericos conuocare, & visitationem expedire: de manè verò sequenti laicos conuocabit. c. cũ Apostolus. de censi. lib. 6. tenet Archid. 10. q. 3. cauendum. dicens quod vna die debet esse cum clericis, & alia cum laicis.

28 ¶ †Quartò principaliter quęro, qualiter visitator se debeat habere circa examinationem fiẽdam pro reformanda ecclesia tam in capite, quàm in membris, & qualiter se debeat habere cum populo visitato. Sol. Distinguo duo membra.

¶ Primum, de clericis & personis ecclesiasticis.

¶ Secundum, de laicis.

¶ Circa primum membrum de clericis, tex. in c. 1. §. sanè. de cens. lib. 6. dicit quod ordinarius visitator proposito verbo Dei, & sic prædicatione, quo fit vt debeat esse peritus ad hoc, vt sciat prædicare, facit c. cum in cunctis, de elect. & statim latius subijciam in 2. membro. Et arbitror quod salutare consilium sit, vt primo prædicationis, seu sermonis, quam supra feci, vel aliam similem porrigat orationem. Deinde proposito verbo Dei querat de vita, & conseruatione ministrantium in ecclesijs, & locis alijs diuino cultui deputatis, ac cæterorum quæ ad officium ipsum spectant absque coactione, & exactione qualibet iuramenti ad ipsorum emendationem per salubria monita nunc leuia, nunc aspera iuxta datam sibi à Deo prudentiam diligenter intendens, vt d. §. hanc autem. vbi text. dicit, hanc autem visitandi formam non solum ab archiepiscopis, sed etiam ab vniuersis episcopis alijsque prælatis ordinario iure suos subiectos visitantibus plenè obseruari præcipimus. Ego verò plenius hanc materiam assumendo ex his quæ dixi in cap. qualiter, el 2. de accu. & per Specu. in ti. de inquisitione. §. 2. vers. vt autem. vsque in finem, primò prosequar examinationem fiẽdam ab archiepiscopo, deinde per episcopum & alios Prælatos inferiores. Archiepiscopus ergo proposito verbo Dei, secundum quod superius diximus in visitatione, quam facit in diœcesibus suffraganeorum, incipiendo à capite hanc facit examinationem. Accersitis enim ad se Prælatis canonicis & clericis ecclesiæ cathedralis in cathedrali ecclesia, seu sacristia, vel capitulo, aut aula, vel camera palatij episcopalis ipsos charitatiuè admonebit, vt bene ac diligenter cõsiderent, vtrũ sciant, nouerint, vel credant, an aliquid sit in prædicta ecclesia & diœcesi reformandum vel corrigendum tã in capite, quam in membris, & quod loqui debeant audacter, & solummodo Deum ac veritatem præ oculis habere, & secundum quod ab illis intellexerit pro reformatione, de correptione iuxta canonũ disciplinam prouidebit. Et si fortè nullus de episcopo publicè loqui auderet, illos deleget bonæ famæ & honestatis prælatos, canonicos & clericos, quos ad veritatem dicẽdam, & ad examinationem magis aptos nouerit & intellexerit, & singulariter quemlibet ac figillatim & secretò interrogabit, vtrũ sciat, vel credat, vel fama sit, episcopum aliquam fecisse concessionem rerum spiritualium recepta pecunia, vel alia re temporali. 1. q. 2. quàm pio. de symo. cap. cum ecclesiæ. Vel utrum sciat, vel credat, vel fama sit, an aliquis dederit aliquid episcopo pro eo, quod est incontinens. Vel pro eo quod habet, vel habuit concubinam, vel sustinuerit cum delinquẽtem pro aliquo commodo temporali, de vita & honest. cler. de symo. c. nemo. Audiui aliàs in diœcesi Vulterana casum hunc euenisse, quod cum quidam rector ruralis satis diues quandam catellam, quamplurimũ diligebat, mortuam in cœmiterio sepelisset, idq; episcopo denunciatum fuisset, quod rector intelligẽs se ob eam causam ab episcopo citandum, cauta debitam pœnam volens præuentione euadere, acceptis 50. ducatis ad episcopum accesit: atque episcopo iam ipsum acerrimè & toruis oculis obiurganti fertur respondisse, ob eam causam ad eum venisse, vt catellæ piæ volũtati satisfaceret à laudata prius plurimum catella tanquam humani ingenij fuisset, subiunxit quod cum ad extremum vitæ suæ peruenisset, indubitatis atque notis ab ipsa signis eidem rectori iniunxit, vt pro anima sua quinquaginta ducatos episcopo daret: quibus vt voluntati illius satisfieret, episcopo datis laudatus ab illo recesit. factum profecto & nedum Prælatis, aut clericis, vel secularibus Christianis, sed omnibus etiam barbaris nationibus vituperandum atque detestandum. Sed vtinam ne grauiores fierent excessus. ad quod accedunt quæ diximus, lib. 10. q. 6. vers. ideo autem visitans. sed omittamus hæc: ad materiam nostram redeamus. Interrogabit insuper episcopum, vtrum sciat, vel credat, vel fama sit, quod episcopus aliquid receperit, vel aliquid habuerit per se, vel per alium tacitè vel expresè: aut clericus aliquid dederit, aut promiserit per se, vel aliquam interpositam personam pro beneficio ecclesiastico obtinendo: vel vt ad beneficium ecclesiasticum eligeretur. ar. 1. q. 1.

q. 1. c. reperiuntur, & cap. sunt nonnulli. de simon. c. ad hæc, c. sicut. de ætate & qualit. c. tuam. Item si episcopus negligens fuerit in monẽdo clericos suos super vita & honestate: & super diligentia in diuinis officijs, & alijs eis incũbentibus. Et quod delinquentes non puniuerit, vt d. c. vt clericorum. 12. di. c. de his. de cens. c. 1. §. sanè. lib. 6. De his ergo & similibus quæ ab episcopo fugienda, & per ipsum facienda incumbũt, iuxta datam sibi à Deo prouidentiam diligenter archiepiscopus inquirere, & interrogare tenetur. Et quamuis huiusmodi interrogationes & examinationes per archiepiscopum de ipso episcopo fieri possint in casu, vt dicunt Hostien. Ioan. Mon. & Archid. c. 1. de cens. lib. 6. decentius tamẽ est, vt episcopus primò terrogetur seorsum, & corrigatur, si quid fuerit corrigendum, cum sit alijs intellectum, de elect. c. cum in cunctis. de voto. c. magnæ. de accu. c. qualiter. 2. versi. & ideo. sequitur Io. Andr. in d. c. respectu vero aliorum Prælatorum, canonicorum, beneficiatorum, & clericorum atque populi, & laicorum visitatorum, & examinatorum qualiter archiepiscopus tam in diœcesibus suffraganeorum suorũ, quàm in propria se habere debeat, colligitur clarè ex his quæ statim diximus de examinatione Episcopi suam diœcesim visitantis. Episcopus vero visitans proprio verbo Dei, vt dictum est, interrogabit utrum aliquid sit reformandum tam in capite quàm in membris, & vtrum quis sciat, vel credat, vel fama sit aliquem clericum cuiuscunque status, vel ordinis concubinam habere, vel suis expensis in domo vel extra retinere, vel ad aliquam accedere, vel ad se venire facere, aut cum aliqua suspecta muliere consortium vel colloquium habere. de coha. cle. & mu. c. 1. 2. 3. 4. C. de epis. & cle. auth. episcopos. 32. d. c. presby. 81. dist. c. legitur.

¶ Item vtrum sciat, vel credat, vel fama sit, aleatorem esse, de vita & honest. cler. c. clerici. de excess. Præla. c. inter dilectos. vel blasphemum. c. 2. de male. cum sim. Vel vsurarium. 47. dist. c. non licet. & c. seq. de vsu. c. præterea. Vel coniuratorem seu conspiratorem. 11. q. 1. c. coniurationum. & c. seq. de re iudi. c. cum I. & A. de iudi. c. exhibita. Vel alienatorem rerum ecclesiasticarum. 12. q. 1. c. monemus. & tribus seq. de reb. eccle. non alie. cap. si quis presbyterum. Vel obligare, de pign. c. 1. & 2. de episco. & cle. l. sancimus. in princ. Vel male administrantem, aut res ecclesiasticas dilapidantem, vel consumantem, vel malè disponentem. 38. dist. c. de Syracusanę. de simo. c. licet Hely. 3. q. 2. c. quia ea. de accus. c. fin. de offic. deleg. c. venerabilis. Item an sciat, vel credat, vel fama sit quod sacrista, thesaurarius, vel custos vasa vel vestimenta, & alias res vel ornamenta ecclesiæ: puta libros, vel alia diuino cultui dedicata bene saluauerit, & si aliqua de immobilibus, vel mobilibus diminuta sint, & per quem, & quare, & quando, & qualiter. de offi. sacri. c. 1. de offic. cust. c. 1. 25. dist. c. perlectis. 21. di. c. cleros. Item an sciat, vel credat, vel fama sit, quod officia diuina de die & de nocte horis competentibus solenniter celebranda omittantur. Et vtrum in singulis ecclesijs mos ecclesiæ diœcesanæ, vel metropolitanæ in diuinis seruetur officijs. de celebr. miss. c. 1. & c. dolentes. 12. distin. c. de his. de consecr. distin. 2. c. institutis. Et vtrum interfint exequijs mortuorum, & an ecclesias, eucharistiam, reliquias, sacrum fontem baptismi, cœmiteria, & alia huiusmodi nitidè & cautè retineat. de cust. eucha. c. 1. & 2. de reli. & ve. san. de celeb. miss. c. cum Marthæ. in ru. & c. sanè. Qualiter baptizent, vel pœnitentias iniungant, & vtrum ad huiusmodi facienda diligentes, vel negligẽtes sint. Et an aliqui propter negligentiam sine baptismo, vel pœnitentia decesserint. de baptis. c. 1. de consec. dist. 4. c. de catechumenis. c. ne quid absit. de pœni. & rem. c. fin. 16. q. 6. c. si quis presbyter. & cap. seq. Item vtrum sciat, vel fama sit aliquem esse in ciuitate, vel diœcesi hæreticum, vel de hæresi suspectum, vel conuenticulas per tales fieri: vel an sciant domum, prædium, vel antrum, vel locum vbi conueniant. Vel vtrum sciat, vel fama sit aliquem esse receptatorem, vel fautorem, vel credentem defensorem aut laudatorem, vel vice eorum ministrantem eis, quo ad victum, vel vestitum & alia necessaria, de hære. c. excommunicamus. el primo. §. credentes. & ver. si aduersus. & c. seq. in princ. C. de sum. trin. l. 2. & 3. C. de episco. & cle. l. conuenticulas. 30. dist. si quis, & c. seq. C. de hære. l. cuncti. l. Arriani. & l. seq. & authen. credentes. 35. quæst. 6. c. episcopus in synodo, & chorum honestè & cum honestis vestibus intrent, & honestè stent, & an dormiant in dormitorio communi, & comedant in communi mensa. de vita & honest. cler. c. quoniam. cum suis concord. Et in summa inquirat de singulis, quæ ad honestam vitam clericorum pertinẽt: ad quod videnda quæ traduntur, ne cle. vel mo. c. 1. 24. dist. his ergo. cum sim. & per summistas in tit. de vita & hon. cler. Et si fuerint regulares seu monachi, visitator interrogare debet non solùm de his, quæ superius dicta sunt, in quantum ipsis adaptari possunt, sed etiam de his quæ ad eorum regulam pertinent secundum ea, quæ traduntur in titu. de reg. & de stat. mon. & per summistas in prædictis titulis. Et hæc seruanda sunt ab ordinarijs visitantibus monasteria & loca monachorum. Visitatores verò deputati a capitulis generalibus, quæ in singulis prouincijs de triennio in triennium celebrari debent, secundum ea quæ supra diximus in quinto princip. artic. ver. sunt alij ad quos visitandum studere debent corrigere, & reformare quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quòd si rectorem loci ab administratione agnouerint penitus amouendum, denuncient Episcopo proprio, vt amouere procuret: quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apost. sedis examen, vt est tex. in c. in singulis. ver. ordinentur, de sta. mon. Vel latius per ipsos seruari debent quæ habentur in c. ea quę. de sta. mon. vbi tex. sic formaliter instruit. Porro cum visitatores, secundum statutum generalis concilij ordinati à generali Abbatum cõsilio processerint ad visitationis officium exequendum, de statu monachorum, & obseruantijs regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus quàm in temporalibus corrigant & reforment, quę viderint corrigenda: ita tamen quod monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisq; iniungi pœnitentiam salutarem, iuxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta. Ipsi etiam visitatores monachos, quos contumaces inuenerint & rebelles, iuxta modum culpæ vice sedis Apost. regulari censura

ſura percellant abſque perſonarum delectu nõ parcendo rebellibus ob ſuam pertinaciam, vel potentiam amicorum. quoniam ouem morbidam eijciẽt ab ouili,ne inficiat ſanas oues. Si verò Abbates iuxta viſitatorum mandata & inſtituta ſeipſis ſiue monachis inuenti fuerint negligentes, proclametur & corripiãtur, & ita puniantur publicè in ca.generali quòd pœna eorum ſit alijs in exemplum. Quod ſi Abbas nõ exemptus fuerit à viſitatoribus nimis negligens & remiſſus inuentus, id loci diœceſano denuncietur ſine mora,& per illum detur ei fidelis,& prouidus coadiutor vſque ad ca.generale. Si autem dilapidator inuentus fuerit, vel aliàs merito admonendus per diœceſanum,poſtquam hoc ſibi à uiſitatoribus denunciatum fuerit, amoueatur abſque iudiciorum ſtrepitu, à regimine Abbatiæ ac monaſterio: prouideatur interim adminiſtrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipſi monaſterio fuerit de Abbate prouiſum. Quòd ſi forſitan epiſcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit, viſitatores vel præſidentes in capitulo generali defectum epiſcopi Apoſt.ſe.non differant intimari, quę etiam in exemptos Abbates ſeruari præcipiantur de poſitione ipſorum Apoſt.ſede referuata, ita ut Abbate qui amouendus videbitur interim per viſitatores, vel in capitulo præſidentes ab adminiſtratione ſuſpenſo, adminiſtrator idoneus monaſterio deputur. illorum autem exceſſus & alia, quæ viſa fuerint intimanda capitulo preſidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de cõmuni contributione Abbatum iuxta cuiuſlibet facultatem ſufficienter miniſtrentur facultates & expenſæ. Sequentes autẽ viſitatores perquirant ipſorum viſitatorum veſtigia diligenter, & eorum negligentias & exceſſus referant ſequenti capitulo generali, vt iuxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præſidentibus generali capitulo obſeruari præcipiatur, hæc formaliter continentur in d. cap. ea quæ. de ſtatu monachorum. quæ ideo hic formaliter inſerui eo, quod frequenter viſitatoribus Decretales non ſunt in promptu. Cæterùm de his ſatis, & ad inquiſitionem & examinationem quam ordinarius viſitator facere debet, reditum faciẽdo, addendum eſt, quod ad viſitatorẽ pertinet examinare eccleſiarum rectores, maximè rurales & parochiales,& quibus cura animarum incumbit & cura diuinorum officiorum & ſciẽtia de miſſæ celebratione: de baptiſmo iniungẽdo: ſi baptiſmalis eſt eccleſia. Item de pœnitentia, de extrema vnctione,qualiter dicatur diuinum officium,& de ſimilibus cognoui ego,& cognoſco presbyterũ, qui plebanus fuit eccleſiæ baptiſmalis: qui nedum quod miſſam ſciret celebrare, aut prædicta ſibi incumbentia expedire,ſed vix primas literas, quas alphabetum vocamus, aut Pſalterium legere ſciebat, dedecus ſummũ & intolerabile epiſcopi illius, qui talem ad ſacerdotalem ordinem ordinauit.

¶ Qui quidem epiſcopus ſi fas eſſet dicere,profectò ex hoc ſolo meruiſſet non ſolum deponi,ſed incabiari. Intelligat etiã viſitator quilibet maximam illam quæſtionem,quæ fuit inter illos tres rurales rectores, ex quibus duo ad contentionem venientes: quorum vnus in conſecratione euchariſtiæ fore dicendum affirmabat: hoc eſt corpus meus: eo quod ſi corpus meum diceretur,diſcordantia foret: alter verò afferebat ad prædictam incongruitatem tolerandam, hoc eſt corpum meum. Ad eam ergo quęſtionem decidendam communi conſenſu tertium ruralem rectorem, quem doctiorem reputabant, in arbitrum elegerunt: qui propoſita ſibi quæſtione, & allegationibus vtriuſque partis auditis interlocutus eſt, ſe ſemper in cauſæ quæſtione dubitaſſe, ob eamque cauſam in locum dictorum verborum dixiſſe ſemper vnum Pater noſter: quo fit, vt maximè dolendum verendumque ſit de tam craſſa ſupinaque ruditate.

¶ De prædictis autem & alijs quæ ad Prælatos, canonicos, parochiales, & clericos atque religioſos pertinent, ſicut viſitatoris diligentia atque prudentia viderit expedire, iuxta datam ſibi à Deo prouidentiam diligenter intendat: hęc autem non ſolum à clericis, ſed etiã à laicis inquirere debet. Et ſi quidem viſitator tales Prælatos canonicos reperiret bene agere & legitime viuere, gratias agat Deo. 10. quæſtio. 1. placuit. Si vero aliquod ſiniſtrum de aliquo ex clericis audiat eos inſtruat: nec debet res in cognitas illis imputare. 86. diſtin. c.ſi quid verò. de ſymo. c.licet Hely. quia facilis eſt, qui de facili credit. 11. quæſt. 3. c.in cunctis. & no. l.ſicut. C. de fide inſtrum. Neque debet eſſe nimis credulus, vt traditur per Barto. & Ange. in l. 1. §. feciſſe. ff. de eo per quem fac. erit. credulitas enim quæ cauſatur ab eo, quod quis à leuibus & fortè paucis audiuit, damnabilis eſt, & facilis, & leuis, ac temeraria dicitur. no. glo. 2. in c. inquiſitione. de ſent. excommunic. Sed debet eſſe probabilis, quæ ex veris ſignis habeatur, & per quæ ſigna, & quos gradus quis ad probabilem credulitatem inducatur, latè dixi in repet. c.ſi. de iureiur. in 3. prin. artic. Nam cum in cæteris, tum vel maximè vt 1. officiorum, ſi rectè memini, Ciceronis ſententia declarat, ab his, qui iudicaturi ſunt, fugiendum eſt, ne incognita pro cognitis habeant, hiſque temere aſſentiant. Nec debet Prælatus in infamia ſubditorum. de accuſ. c.licet. 96. diſt. c.in ſcripturis. ſicut quidam faciunt, publicè dicentes populo, dum viſitant: Si quis aliquid ſciat de Prælato, rectore, aut clericis, dicat mihi: Et ego ſic faciam, & puniam. Nam vt plurimum laici clericis ſunt infeſti. 2. quæſt. 7. cap. laicos. Imò laicorum accuſatio in clericos audiri non debet. de accu. c.ſicut. & c.ſeq. vnde cum aliquibus de electis bonis, prudentibus, & honeſtis atque fide dignis iure de parochia inquirere debet. Nec debet paſsim recipere chartulas, quas frequẽter ruſtici contra ſuos rectores clanculum offerunt. 11. quæſt. 1. ſacerdotibus. vidi ego & præſens fui, cum ad collectores quidam beneficiatus veniſſet, & ſe tanquam pauperem commendaſſet, interea ſocius illius, qui tanquam ſuus amicus cum illo veniebat, clam ſchedulam in manibus vnius ex collectoribus poſuit, in qua amplas illius facultates narrabat, ſubiungendo nonnullos contractus illicitos atque fœneratitios præfatum beneficiatum feciſſe. Sed ſi viſitator fortè id probabiliter credit, debet ab illo qui hoc dicit, quærere, an talis ſit de illo exceſſu publicè diffamatus. Etſi reſpõdeat quòd non, ei imponat ſilentium. 2. quæſt. 1. c. ſi peccauerit. de iudic. nouit. Si verò dixerit quòd ſic, quærat qualiter ſcit. Si dicit quod audiuit, quærat

rat à quibus, & à quot. Nam propter dicta paucorum non debet dici infamatus. de accuſat. cap. inquiſitionis. ad finem. Quærat etiam, à quibus audiuit, vtrum à maleuolis, vel maledicis, vel incolis, vel vilibus, quo caſu non procederetur contra talem, ad quam materiam videnda ſunt quæ latiſsimè dixi in cap. qualiter. de accuſatio. articu. 9. 13. & pluribus ſequentibus vſque ad 45. quæſtio. huiuſmodi autem inquiſitio quæ fit per prælatum viſitantem, vocatur præparatoria & non ſolennis, & ideo nulla in ea fit coactio, aut iuramenti exactio, quoniam regulariter talis viſitator non habet iuriſdictionem in puniendo, vt c. 1. §. ſanè. de cenſibus. lib. ſexto. Quod procedit reſpectu Archiepiſcopi viſitantis in aliqua diœceſi, qui non poteſt in aliena diœceſi punire, niſi crimina notoria, vt dicto §. ſanè. ibi, notoria. Si tamen archiepiſcopus aut epiſcopus propriam diœceſim, aut alius quicunque Prælatus proprios ſubditos viſitaret, in quos iuriſdictionem, & viſitandi ius haberet, arbitror quòd viſitator debeat, ſecundum hanc diſtinctionem hunc modum ſeruare, videlicet: aut enim talis viſitator facta diligenti inquiſitione, & examinatione omnia ad clericos & perſonas viſitatas ſpectantia bene,honeſtè,ac legitimè acta intelligit, & gratias Deo agat, vt ſupra diximus, & talis viſitator laudabit & exhortabitur, vt procedant de virtute in virtutem. virtus enim laudata creſcit. Si verò aliter inuenit. Aut delicta ſunt notoria, aut non.

¶ Primo caſu corrigere debet pœnam pro illis debitam infligendo, vt dicto cap. primo. §. ſanè. ibi notoria. Et quid ſi dubium ſit, vtrum etiam ſint notoria, dicemus in 5. quæſtio. Debita autem pœna dicetur, quæ eſt à canone inſtituta, niſi fortè ex cauſa fieret commutatio. Sunt autem legitimę commutationis cauſæ ſeptem, de quibus latiſsimè dixi in c.licet, de pœnis. & de pluribus etiam cauſis aggrauantibus, & alleuiantibus traditur per Beatum Thomam, ſecunda ſecundæ, quæſtio. 144. articu. 1. 2. 3. & 4.

¶ Secundo caſu, quando delicta non ſunt notoria ſubdiſtinguo: quòd aut orta eſt infamia, ſed non tanta, per quam poſsit peruenire ad ſolennem inquiſitionem: Aut talis eſt orta infamia, per quam legitimè ad ſolennem inquiſitionem deueniri poteſt.

¶ Primo caſu arbitror quòd ſiue ſit epiſcopus, ſiue Archiepiſcopus etiam diœceſes ſuffraganeorum viſitans, ſiue alius quicunque ordinarius viſitator, quòd hunc modum ſeruare debeat; quia ſi penitus ignarum rectorem reperiat, illum priuabit. Si tamen ignarum non craſsè, ſed leui ignorantia reperiret, ipſum inſtruet, vel mandabit ſibi quod ad magiſtrum per quem inſtruatur, accedat. Si verò de alijs exceſsibus infamatum inueniret, vocabit eum, & narrabit ſibi quæ de ipſo delata ſunt, & acriter corriget ſubiungẽdo aliquam legitimam cauſam, propter quam ſibi tunc circa pœnam infligendam gratiam faciat comminando, quòd diligenter animaduertat, ne aliàs tales exceſſus committat: quod ſi ſecus fecerit, acriter puniet, & oſtendat ei quandam benignitatem, quæ potiſsimum in correctione adhibenda eſt, cum correctio ad actum exteriorem charitatis & iuſtitiæ pertineat ſecundum ea, quæ latè tradita ſunt in cap. nouit. de iudi. in 3. princ. artic.

¶ Secundo verò caſu quando infamia orta eſt talis, per quam legitimè ad ſolennem inquiſitionem peruenirì poſsit & debeat. Si viſitator ſit archiepiſcopus, vel alius qui viſitet ſubditos mediatos & nõ immediatos, ordinarij immediatos ipſorum infirmatorum ut ſuper his ſolenniter inquirant, denuntiabit, ſi uiderit expedire. text. eſt in d.c. 1. §. ſanè. ver. quòd ſi de aliquibus. de cenſib. lib. ſexto. Et vtrum epiſcopus vel alius ordinarius, cui hoc denuntiatur, teneatur ad hanc denuntiationem inquirere,in ſeq. quæſtio. plenius tractabimus. Si verò talis viſitatus ſit ſubditus immediatus viſitatoris, quo ad correctionem & pœnam imponendam, illum ad ſe vocabit, dicens ei: Deus omnipotens, vt nos à præcipitandæ ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia ſubditorum mala eſſent ſibi nota& manifeſta, non tamen voluit audita indicare, niſi prius cognoſceret quæ dicebantur. vnde ait, Deſcendam mittendo angelos, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, vt ſciam ſcilicet tanquam iudex. ſecunda, quæſtio. 1. Deus omnipotens. Cùm ergo omnis Chriſti actio noſtra ſit inſtructio. 22. quæſt. 1. exemplum. de electio. cap. ſignificaſti. ipſum exemplum, quantum adeſt poſsibilitas intendo imitari. licet ergo multa ſiniſtra pluries, & à pluribus mihi ſint fide dignis & idoneis perſonis nuntiata, quæ urgente conſcientia vlterius nequeo diſsimulare: ea tamen diuino ductus exemplo non ad plenum credo, nec me mouent ad condemnandum, niſi mihi prius de ipſis clara probatione conſtiterit. Quamuis enim ille vilicus de quo in Euangelio legitur, fuiſſet apud Dominum diffamatus, quaſi ipſius bona diſsipaſſet, Lucæ 16. tamen illi accerſito Dominus dixit, quid audio de te? Redde rationem uillicationis tuæ. iam enim non poteris villicare, probata ſcilicet villicatione, vt hęc omnia probantur dicto cap. Deus. & in cap. qualiter. ſecundo, de accuſatio. de poſtula. Prælat. cap. 1. in princip. 96. diſtinct. ſi quid verò. de ſimonia. cap. licet Hely. de collu. deteg. cap. hic autem. & ideo ſuper his volo inquirere veritatem. Et ſic ſolennem faciat inquiſitionem, vt tradit Specula. in titu. de inquiſitione. §. nunc tractemus. verſicu. hac ergo uia. ad quod videnda ſunt, quæ latiſsimè dixi in dicto cap. qualiter. 2. de accuſatio. 11. princ. artic. quæſtio. 11. & multis ſequen. Et in prædicta inquiſitione, quæ fit ad corrigendum & puniendum, exiget inquiſitor iuramentum, vt uoluit Glo. ſuper ver. coactis. cap. primo. §. ſanè. de cenſibus, lib. ſexto, & dixi latius in dicto cap. qualiter. Et ſic ex prædictis patet latè expeditum primum membrum de viſitatione clericorum, & perſonarum eccleſiaſticarum, & locorum eorũdem. Expedita ergo examinatione & diligenti inquiſitione clericorum, & laicorum eccleſiaſticorum, quam viſitator prima die ſui aduentus de ſero faciendam ſupra diximus, debet viſitator populi viſitationem facere, quam ſic facere debet: Sequenti enim die de mane plebi,& populo vocato prędicabit verbum Dei, dicendo fidem, & articulos fidei, & uitia mortalia deteſtando tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus propter maximum illorum periculum,

& ſic meritò illa fugiant, & ab illis abſtineant. Et quod quiſque ſibi fieri nollet, non faciat alteri, & quòd reſurrectionem expectent, & quod diem iudicij timeant. Et vt ſe continuè in bonis operibus exerceant. 10. quæſt. 1. c. placuit. Ioan. Andr. & Do. Domin. cap. 1. §. deinde. de cenſibus. lib. 6. Ego arbitror quód utilius eſſet, ſi expedita de ſero clericorum viſitatione ſupereſſet tempus, quod inquireret quæ in populo eſſent reformanda & corrigenda, vt ſtatim dicam. Sin autem hoc de ſero facere nó poſſet, ſequéti die ſummo mane illud adimpleat: propoſito enim verbo Dei, ſecundum quod ſupra diximus, Prælatus viſitans à clericis, etiam laicis honeſtis, bonæ famę, catholicis & Dei timoroſis, quos poterit, ad id vocatis inquirere debet de uita, conuerſatione, & moribus laicorum, utrum diligenter, & congruis, & debitis horis & diebus veniant ad eccleſiam, & diuinis officijs interſint. de homicid. c. Ioannes. Et an ſemel confiteantur in anno, & euchariſtiam ſumant in Paſcha. de pœn. & remiſ. ca. omnis. & de conſe. diſt. 5. & ſi non. & c. frequentius. Et vtrũ ſint aliqui inceſtuoſa coniunctione matrimoniali coniuncti. 3. q. 5. c. conſanguineorum. & hodie tales ſi ſcienter contraxerunt, ſunt excommunicati ipſo iure. Cle. eos qui. de conſangui. & affin. Vel vtrum ſint aliqui occultas cóuenticulas celebrantes. de hæreti. cum ex iniuncto. C. de epiſco. & cler. l. conuenticulas. Vel qui nouum ordinem aut religionem inueniant, vel habitum nouæ religionis aſſumant. ca. ſi. de reli. domi. & in cap. 1. de relig. domi. lib. 6. Et in hoc frequenter vidi Epiſcopos errare, qui talia corrigere, inquirere, & extirpare negligunt. quo fit, ut frequéter ex talibus permaximi atque periculoſi gererentur errores. Inſuper inquirat, ſi ſint ibi aliqui ſcelerati vel adulteri. de offi. ord. c. 1. vel blaſphemi. cap. 1. de maleſi. vel hæretici, aut fautores hæreticorum &c. vt ſupra diximus de clericis. vel vſuras ſeu baratarias prauas exercentes, vel ſacrilegi. de uſur. c. quoniam. 14. quæſtio. 4. c. quicunque. & per totum. Aut ſolennes ferias non ſeruantes. cap. fin. de fer. & per totum. Aut decimas & primitias ſoluere tardantes, vel denegantes. de decimis, per totum, & ſic de ſimilib. Et ſi aliqua delicta notoria inuenerint, quę ad eccleſiaſticam duntaxat cognitionem pertineãt, illa debitis pœnis vindicabit, ſecundum quod de clericis ſupra diximus. Et idem ſi ſint miſti fori, de quibus latè dixi in c. cum ſit generale. de foro competen. in quibus locus eſt præuentioni, vt ibi tetigi. Sed latiſimè dixi in c. propoſuiſti. de foro compet. Si verò ſint delicta fori duntaxat ſecularis, arbitror quod nó poterit ſe impedire, quamuis notoria ſint: quia de talibus nec immediatam, nec mediatam habet iuriſd. Quamuis enim Archiepiſcopus viſitans poſſit notoria delicta clericorum corrigere: tamen hoc poteſt ex eo: quia ſuper illis poteſt notari ordinariorum negligẽtia, quam Archiepiſcopus poteſt & tenetur ſupplere, vt dicit tex. in c. 1. §. ſanè. de conſtitu. lib. 6. quod non contingit in terminis prædictis, eo quòd ad ſuperiorem ſecularem pertinet ſupplere negligentiam ſecularis inferioris, & nõ ad eccleſiaſticum: ſi modo ſuperiorem ſecularem recognoſcit. Secus ſi non recognoſcat, ſecundũ ea quæ latè diximus in cap. licet ex ſuſcepto. de foro competenti. Eo autem caſu quo ſuperiorem eccleſiaſticum cognoſcit, qui illius inferioris negligentiã ſupplere poteſt, idem arbitror quod debeat denunciare tam ordinario quàm ſuperiori. Sed quomodo hoc faciet, cum poſſet exinde ſequi mors, aut membri mutilatio, & ſic talis incideret in irregularitatem, vt 50. diſt. c. clericum. & c. de his clericis, & c. ſicut dignum. & c. penul. de homicidio. vbi bene dixi in c. ad audientiam. de homi. in 7. prin. arti. Reſp. quòd denunciabit ſub proteſtatione, de qua in c. 2. de pœnis. lib. 6. & vt dixi in d. c. ad audientiam. in 6. artic. princ. in 4. membro, quæſt. 3. Si verò ſolum de talibus delictis laboret infamia, ſi ſint delicta duntaxat ad forum eccleſiaſticum pertinentia, illa denunciabit Prælato ordinario, ut per eam cótra tales infamatos inquirat. Si verò ſunt delicta miſti fori: tunc ſi tales infamati ſunt ſibi immediatè ſubiecti: quia fortè eſt Epiſcopus, qui alienam viſitat diœceſim, vel ſimilia, tunc prælatis ordinarijs locorum, vt ſuper his ſolenniter inquirant, denunciabit, ſi viderit expedire. Sed vtrum denunciabit etiam ſeculari poteſtati eijciendum, vt ſupra diximus. Et idem faciet ſi aliquem reperiret infamatum ſolum de crimine temporali ſeu ſeculari. Si uerò reperiret aliquem infamatum, ſed infamia non eſt tanta, quod poſsit ex ea fieri ſolennis inquiſitio: tunc formam quam ſup. de clericis tradidimus, ſeruabit. facta autem huiuſmodi examinatione & diligenti inquiſitione, faciliter intelligere poterit, quæ ſint quæ prædicanda ad populum, reprehendere, corrigere, & reformare debeat. Sermones enim, vt philoſophus Cicero & Quintilianus in libris de oratoria inſtructione tradunt perſonis, rebus, tempori & loco ſunt adaptandi. & ad idem tex. 41. diſtin. c. ſit rector. de offic. ordin. c. quoniam. in quibus dicitur, quòd prędicator debet ſe conformare intelligentiæ eorum, quibus prædicat. Vnde licet ſit Archiepiſcopus, vel Epiſcopus viſitans, ad quem officium prædicandi principaliter pertinet. de offic. ordin. c. inter cætera. debet conſiderare, *qualis ſit*: & ſi ſit groſsis aut ruſticis prædicaturus, nó debet ad pompam de his, quæ ad ſubtiles Theologiæ quæſtiones pertinent, prædicare: Sed iuxta intelligentiã eorum ſecũdum habitam ex examinatione informationẽ reprehendere, corrigere, & deteſtari, & in bonum exhortari debebit. Et conſideret diligenter, quòd in prædicatore potius vita quàm ſcientia ſit attendenda. prædicator enim plus proficit exemplo boni operis, quàm doctrina. Vnde Seneca: Longum eſt ire per præcepta: breue & efficax per exẽpla. Et Greg. dicit: Cuius uita diſpicitur, reſtat vt prędicatio eius contemnatur. 3. queſt. 7. cap. porrò. 40. diſt. c. multi. vbi bonus tex. Poſtremò conſulo Prælatis viſitantibus, ut in qualibet eccleſia faciant confici duos libros in membranis, ſi fieri poteſt, cum ipſius Prælati & Notarij ſui ſubſcriptione, & ſigillo ſuo authentico ſigillatos. In quorum altero ſcribantur omnia bona immobilia ipſius eccleſiæ per loca, vocabula, & confines: & quantitatem per numerum ſtariorum, & perticarum, aut aliam menſuram, ſecũdum varias locorum conſuetudines. Et deinde ſcribatur inuentarium rerum immobilium, & ſe mouentium. In altero verò ſcribantur omnia prædia decimata, & quantitas ad quam ſubditi tenentur. Et de anno in anno ſcribantur ſoluentes, vt ſic eorum

rum qui ſoluerint, vel non ſoluerint, certitudo habeatur.

29 ¶† Quintò quęro, qualiter viſitator ſe debeat habere in iuriſdictione exercenda pro reformatione, & correctione viſitatorum, & contra impedientes viſitationem. SOL. In primis dicendum eſt, quòd quilibet, cui viſitandi poteſtas conceditur, etiam ſi viſitet illos, qui non ſunt ſibi immediatè ſubiecti, quales ſunt ſubditi ſuffraganeorum ſuorum, poteſt compellere viſitatos: quia ſi non daretur ſibi coactio, & clericus nollet uiſitari, fruſtratoria eſſet ipſius iuriſdictio, & viſitandi poteſtas. de offic. deleg. cap. ex literis. Vnde Archiepiſcopus viſitans etiam ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, poterit compellere venire, & reſpondere. Et in his quæ viſitationis officium reſpiciunt, obedire tenebuntur: quia cui committitur principale, committitur etiam acceſſorium, cap. de cauſis, & cap. prudentiam. de offi. delega. ſecundum Io. Andr. & Dom. Domin. in d. c. 1. de cenſ. lib. 6. & ſimiliter poteſt viſitator, etiamſi ſit Archiepiſcopus, punire impedientes nuncios conuocantes viſitatos ſecundum Ioan. Andr. in c. Romana, de pœnit. lib. 6. Et idem arbitror dicendum contra omnes qualitercũque viſitationem indebitè impedientes per eandem rationem, & per ea quæ ſtatim dicta ſunt. Quantũ verò ad iuriſdictionem iudicialem ſimpliciter exercẽdam attinet, qui dam volunt, vt Io. de Imo. in c. 1. de cenſ. lib. 6. quod talis viſitator non poſsit procedere iudicialiter per viam fori contentioſi, ſed extraiudicialiter per modum fori pœnitentialis, per c. quatenus, & c. nos inter. de pur. cano. Et hoc etiam videtur probari per tex. in dicto c. 1. vbi præcipitur conuocatio populi ſimpliciter: cum tamen clarum ſit iudicem eccleſiaſticum non poſſe laicos punire per viam fori contentioſi, niſi delicta ſint eccleſiaſtica. Sed de hoc dicendum, vt dixi ſup. lib. 6. quæſtio. 13. vbi diximus, quod poteſt pœnam etiam imponere. Eſt ergo dicendum, quod ſi delicta ſunt notoria, poteſt vel denunciare ſuo ordinario immediato, vt inquirat, vel ipſe inquirere & punire, ſi eſt ordinarius immediatus, ſecundum quod ſupra dixi. Notoria verò delicta quæ examinatione non egent, vt d. c. 1. & c. quoniam. de filijs presbyt. & c. euidentia. de accuſ. poteſt etiam Archiepiſcopus prouinciam viſitans debita pœna punire. optimè facit ca. 1. de pœnis. li. 6. & per hunc modum ego intelligo quod tradit Hoſtien. in ſumma in titu. de offic. ordin. §. quid pertinet ad officium. ver. viſitabit autem epiſcopus. vbi dicit, quod ſi viderit aliquos amouendos, ipſos debet amouere. de reſcript. cap. cum dilectus filius. & quod ibi tradunt Docto. Si enim crimen amotione ſeu priuatione dignum, non eſſet notorium, ſed ſola laboraret infamia, ſeruanda eſſent, quæ dicta ſunt in præcedenti q. Et ſi fortè dubium ſit archiepiſcopo, an crimina ſint notoria, cum ſolùm in hoc videatur cognoſcere, an ſua ſit iuriſd. puniendi &c. Archid. vero in c. 1. dicit quod notorium ibi dicitur, cuius teſtis eſt populus. alle. 61. diſtin. c. in ſacerdotibus. in fi. 25. quæſt. 3. quod ſcripſi, in princ. & illius criminis populum teſtem eſſe. Et ſi crimen ſit notum maiori parti tantum. alleg. enim 2. quæſt. 1. c. de manifeſta. & de coha. cle. & mu. c. veſtra. Nam in notorio non requiritur alia probatio. Et in tali ordo iuris eſt iuris ordinem non ſeruare, ſecundum Hoſtien. & Io. An. in d. c. 1. dixi latè in d. c. in noſtra. quæſt. 24. Sed in criminibus non notorijs & de quibus ſola laborat infamia, non poteſt Archiepiſcopus, vt dixi, procedere etiam per viam ſolennis inquiſitionis: ſed denunciare debet ordinario, vt inquirat, & ad talem denunciationem archiepiſcopi, vel ſimilis tenebitur epiſcopus, vel ſimilis inquirere. 2. quæſt. 5. c. auditum. & c. omnibus. & ſi epiſcopus nollet inquirere, poterit tunc archiepiſcopus eius negligentiam ſupplere. ar. 9. quæſt. 3. c. cum ſumus, & c. ſeq. Alij dicunt quod propter eius negligentiam hæc cognitio ad archiepiſcopum non deuoluitur: quia in canonibus non eſt hoc expreſſum ſecundum Inno. propter hoc allegat Archi. 10. q. 3. c. quia cognouimus. 18. di. c. hoc tantum. 25. q. 2. c. amputato. & quod no. in c. Romana. de ſup. neglig. præla. ſuper glo. quod hic tenet. Nec obſt. ſi dicatur quod ſecundum hoc crimina remanebunt impunita, contra no. in c. vt famæ. de ſent. excõ. & l. ita vulneratus. in fi. ff. ad l. Aquil. quia reſpondeo quòd archiepiſcopus compellat epiſcopum quòd inquirat, & puniat: quod poteſt ratione pacti negligentiæ. 24. diſt. c. quorundam. 12. d. c. de his. in fi. alle. etiam no. per Inno. & Hoſt. de cle. non reſi. c. ex tuæ. Nec obſt. c. fin. de cenſi. lib. 6. quia non loquitur de correptione ſimpliciter, ſed de viſitatione, ſecundum Archid. quem refert & ſequitur Io. Andr. in d. c. 1. de cenſi. lib. 6. Quamuis autem archiepiſcopus viſitans prouinciam non poſsit exercere iuriſdictionem fori contentioſi, niſi puniendo crimina notoria, vt dictum eſt, vel propter impedientem viſitationem: tamen poteſt confeſsionem ſubditorum ſuffraganeorum audire, ac abſoluere confitentes, & ipſis pœnitentias iniungere ſalutares, vt eſt tex. in cap. fin. de cenſi. lib. 6. ſed quamuis hoc poſsit, non tamen tales ordinare, vt no. in c. cum nullus. primo reſponſo. de temp. ord. lib. 6. ſecundum Io. An. in d. c. fi. de cenſ. lib. 6. & dicit Lap. Ab. ibi, quod etiam in talibus nõ poteſt dare literas commẽdatitias ad ordinem. Sed an poſsit cum talibus diſpenſare, traditur in c. ad ex tirpandas. de filijs presby. Eſt tamen aduertendum, quod ea quæ ab archiepiſcopis & ordinarijs viſitantibus ſecundum quod ſupra diximus, ſunt ſeruanda ſaluis ſemper ſuper hoc rationibus & approbatis religioſorum conſuetudinibus, & regularibus inſtitutis, vt dicit tex. in c. 1. in fi. de cenſ. lib. 6. vnde licet notoria ipſorum religioſorum crimina ſuo iure poſsit punire, quia notatur negligentia Abbatis uel epiſcopi, ut d. c. 1. §. notoria. 11. q. 1. ca. de perſona. niſi cõſuetudo eſſet in contrarium. de exceſ. Præla. c. ita quorundam. tamen primo loco non corriget religioſos, quorum correctio primo loco pertinet ad Abbatẽ, de off. ord. c. quanto, ſecũdum Io. An. in d. c. 1. prope fin. Et ſubdit Io. An. q̃ tales religioſi ſint corrigendi ſecundũ reg. cum miſericordia tñ, unde non ſunt paſsim more latronũ in grauem carcerem detrudendi ſecundum morẽ prauæ conſuetudinis, quę quaſi pro lege in quibuſdam eccleſijs inoleuit. de reg. iu. c. ea quæ. in rub. hoc ut accepi, ſeruãt Cartuſienſes, qui in talib. ſunt crudeliſsimi, indebitè deuiantes à præcepto miſericordiæ ſupradictæ. Et quãuis ad Abbatem ſpectet correctio, ſi tamẽ eſt nimis grauis, de conſilio conuentus, ideſt capituli ſui tẽpe

randa est. de appel. c. reprehensibilis. §. fi. de his quæ fiunt à præla. c. nouit. & c. ea noscitur. In visitationibus ergo religiosorum statuta, & consuetudines, & eorum correctiones si modo rationabiles & approbatæ sint, sunt seruandæ, secundum Ioan. And. eorum etiam priuilegia prout dicimus in seq. quæstio. sed latiùs tradidimus lib. 11. q. 6. ver. visitantibus autem monasteria.

30 ¶ † Sextò quæro, qualiter visitator se debeat habere circa reliqua, vt circa priuilegia, eleemosynas & simil. SOL. Dicendum est, quod non debet visitator priuilegia loci visitati; maximè religiosorum violare, vt in cap. 1. in fi. de censi. lib. 7. & in clemen. 2. de censi. Et quantum ad hoc dicit ibi Paul. quod priuilegia religionis sunt, quod intra monasterium per superuenientes nõ comedantur carnes: ad quod videnda sunt quæ latius diximus lib. 11. quæstio. 6. vers. visitantibus autem monasteria. Et quamuis ipsi visitatores possint fragmẽta, quæ de ipsorum episcoporum & suorum familiarium mensis colliguntur, per ipsorum episcoporum eleemosynarios ibi pauperibus erogare, vt vult tex. in clem. 2. pen. respon. de censi. panes tamen integros qui de mensa leuantur, vel capones integros, vel similes epulas intactas non potest præfatus eleemosynarius inuitis monachis pauperibus erogare, vt probatur à contrario sensu, d. clemen. 2. & voluit glo. ibi super verbo, fragmenta. & quamuis tex. loquitur de episcopis visitantibus, & monachis visitatis: tamen idem arbitror de alijs visitãtibus ecclesijs visitatis propter rationis identitatem. Et quod dictum est de fragmentis, procedit siue talia fragmenta tollantur de mensa visitatoris, seu familiarium suorum, vt voluit glo. ibi super verbo, familiarium. & sequuntur Docto. Item procedit siue procuratio fiat visitatori ex debito, siue gratuito: quia illa talia vtroque casu uidentur donata, vt dicit glo. super ver. colliguntur, in d. clemen. 2. & sequuntur Docto. Sed ad uertendũ: quia ista ratio videtur concludere quod etiam de integris possit fieri eleemosyna: cum illa uideantur donata. & si dicer etur, videntur donata, quæ ab eis comeduntur, nõ reliqua: tunc nec fragmenta viderentur posse erogari. Vnde dici potest, quod prædicta ratio non procedit, & quòd nõ omnium quæ à maioribus &c. l. non omnium. ff. de legib. & quia sic placuit, & c. 6. quæstio. 1. scriptum. cum simil. Vel fortè dici potest, quòd quantum ad ea quæ integra sunt, res quodammodo dicitur integra: quo ad fracta secus. Vtrum autem de talibus fragmentis possit fieri eleemosyna per visitatorem seu eius eleemosynarium, alibi quàm in monasterio? glos. pen. in d. clemen. 2. tenet quòd non inuitis monachis, sumpto argum. à contrario sensu, dum dicit ibidem. & sequuntur Docto. facit secundum Ioan. de Imo. in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à Præla. ad quod etiam allego quod dicimus de legato facto pauperibus: quia intelligitur de pauperibus illius loci, & non alterius, vt traditur in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cle. & per Bal. & Doct. in l. id quod pauperibus. eo. ti.

¶ Septimò quæro, qualiter visitator se debeat habere circa cibos? SOL. Dic, ut diximus, lib. 11. quæstio. 2.

31 ¶ † Septimò quæro, quot diebus uisitator possit moram trahere apud visitatos. SOL. Dicendum, vt diximus lib. 11. quæstio. 2. Et sic ex prædictis expeditum est primum membrum de his, qui iure ordinario uisitant.

¶ Circa secundum memb. princ. de his, qui delegata potestate visitant, quod fieri potest secundum ea quæ diximus, lib. 4. quæst. 14. dicendum arbitror quod aut visitatio simplex delegatur, & hoc casu arbitror, quòd debeant seruare, quæ seruare tenebatur ipse delegans, si visitaret: cuius vices circa uisitandi actum delegatus gerit. Aut data est certa forma circa visitationem fiendam, & illa seruanda est. c. cum dilecta. de rescrip. & c. venerabili. de offi. delega. dummodo delegans sic committendi potestatem habuerit, aliàs secus. c. quod autem. de iure pat. Et vltimum tenet Ioan. Andr. c. 1. §. hanc autem. de cens. lib. 6. & seq. D. Dom. facit, quia nemo plus iuris & c. vt in re. nemo plus. de reg. iur. lib. 6. tetigi supra, lib. 6. quæst. 3.

¶ Circa tertium princ. memb. de le. aduertẽdum est quòd Io. And. & Ioan. Mo. in c. 1. de cens. lib. 6. quærunt, vtrum legatus teneatur seruare formam ibi positam. & sol. quod non. & assignãt triplicem rationem. Prima, quia vices Papæ gerit. 93. dist. c. fi. & 93. distin. c. 1. Secunda, quia maior est episcopo. de offic. deleg. c. sanè. qui non includit sub clausula generali. de sent. excom. quia periculosum. argu. de rescript. c. sedes. Tertia, quia Romana ecclesia contra se & contra suos in dubio non intelligitur priuilegiare, de cens. cap. cum instantia. Sed dicit Io. de Imo. quod istæ rationes sunt satis generales: tranfit tamen sine alia discussione. Sed Do. Dom. in d. cap. 1. §. hanc autem. dicit fortè posse teneri cõtrarium. Nam etiam legatus de latere, seruare tenetur iura communia: nec illa tollere potest. no. glo. 3. cap. fi. de hære. Et pro prædicta parte potest induci prædictus §. hanc autem. in quantum dicit, quod seruetur ab vniuersis ordinario iure visitantibus. ergo competit etiam legatis: quia & ipsi ordinarij sunt. cap. 2. de offic. lega. lib. sexto. & addit de episcopis per dictionem etiam, quæ est implicatiua, & ampliatiua, non restrictiua, in cap. nullus. §. primo, de præbend. lib. 6. secundum Do. Dom. & mihi placet. facit text. optim. l. etiam partis. & l. & hoc modo. ff. de leg. 1. Item quia legatus in legatione sua concurrit cum quolibet ordinario, siue ille sit Abbas, siue sit episcopus, archiepiscopus, vel Primas, siue etiam sit consul, vel proconsul, tradit Spec. in titu. de leg. §. nunc ostendendum. §. legatus ergo quicunque, & ff. de offic. proconsl. l. si in aliam. §. fin. ff. de offic. præsi. l. ex omnibus. & l. sequen. dixi in cap. 1. de officio lega. & probatur expressè in c. 2. & fin. de officio leg. lib. 6.

¶ Expleto lib. 10. in quo tractatũ est, qualiter visitator in visitando uersari debeat, hoc lib. 11. tractandum est, qualiter uisitati se debeant habere circa visitatorem, quæ quidem materia cæteris est difficilior: quoniam huic materiæ procurationis tractatus adiũgitur: quare pro clariori ipsius doctrina prosequar infrascriptas quæst. Prima generalis, qualiter visitati se debent habere circa visitatorem. Secunda, quia inter alia visitati suos visitatores procurare debẽt, tractabimus quid sit procuratio. Tertia, quot sint procurationum species. Quarta, quis possit procurationem petere, & an debeatur. Quinta, à quibus procuratio debeatur. Sexta, in quibus rebus procuratio debeatur. Septima, propter quas causas & quo iure procuratio debeatur. Octaua, quanta, & qualis visitantibus. Nona, in quo loco procuratio sit præstanda. Decima, pro quanto tempore, seu pro quot diebus procuratio debeatur. Vndecima, qualiter procuratio petatur, & de forma libelli. Duodecima, qualiter per visitatorem procuratio sit recipiẽda. Tertiadecima, qualiter, & quibus remedijs visitatus possit compelli ad procurationem soluendam. Quartadecima, propter quas causas iustè & legitimè procuratio denegari possit, & ista subdiuiditur in 13. quæst. Quintadecima, de pœna visitatoris transgredientis debitæ procurationis exactionem.

32 ¶ † Primò ergo quæro, qualiter visitati se generaliter debeant habere circa visitatores. SOL. Dicendum arbitror quòd visitati visitatorum suorum accessum gratiosissimum habere debent, & honore, & reuerentia, seu honorificentia, quæ vtrunque importat, grata fronte illum recipere, vt dicit D. M. in cap. his quæ. de maior. & obed. Et etiam cum pauore. hoc enim reuerentiæ verbum importat, vt not. Archidiac. & post eum Ioan. Andr. in cap. 2. de officio delega. lib. 6. facit 9. quæst. 3. per singulas. & per Archidiac. 2. quæst. septima, cap. sicut tales. Etenim pro correctione & reformatione ecclesiarũ & personarum locorum uisitatorum visitant: quorum alterum ad charitatem, alterum ad iustitiam noscitur pertinere. Vnde non debet visitator ad visitationẽ accedere, vt quæ sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærat. & secundum quod diximus lib. præced. quæst. 1. ergo ex charitate debent visitare. dicitur enim primo ad Corinth. cap. 13. Charitas quæ non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. insuper etiam à iustitia procedit, secundum ea quæ lib. præcedenti quæstio. 1. latius pertractabimus. Cum honore ergo recipiendus est visitator qui honor, vt etiam dicit Beatus Thomas secunda secundæ, quæst. 131. articu. 1. importat quandam reuerentiam ipsi visitatori exhibendam in testimonio excellẽtiæ suæ, quæ data est sibi à Deo, vt ex ea alijs præsit. verbis autem & factis honorandus est visitator. verbis eum dicendo, huc Re. D. V. aduentum summo cum desiderio expectabamus: annuit Deus votis nostris. Vel breuius, vt quidam dicunt: Beneueneritis reu. ac præcolen. pater & domine. vel cum adiectione alia propria & conuenienti. Memini cum apud balneas Petrioli agerem, & ad collationem balnealem, quæ vino optimo cæterisque opulenter expediri solet, pro parte Domini Leonardi Aretini, per Bertum Antonij conciuem nostrum de sero, vt sequenti manè ad ipsos conuenirem, fuisse inuitatus. Post expeditas sequenti diluculo operas balneales illos conuenisse arbitratus, alios quamplurimos, vt fieri assolet, ab illis similiter inuitatos, eo quod & à magnifica cũmunitate nostra, & a quamplurimis ciuibus varias optimi vini ac optimarum cõfectionum multiplices species, & multa marzapania, vt vulgari nostro vtar, recepissẽt: cum verò neminem præter me inuitatũ intelligerem, de hoc in primis longè de maiori deinde admiratione ductus: quandoquidem talia parata erant, quæ rusticana hospitalitati merito dedecori fuissent, venit in mentem, vt ab illis hanc ex industria facerem interrogationem. Placet equidem huc loci nos ambos conuenisse, vt scientia vestra doctior fiam. erat profectò Leonardus & Latinarum, & Græcarum peritissimus, suaque latria atque aurea eloquentia omnes qui à quingentis annis citra fuerint superabat. Bertus etiam in nostra republ. eloquentissimus habebatur. Ambo tamen omnium auarissimi. hãc ego ab illis interrogationem feci: Vtimur frequenter aduenientibus aliquibus hoc uocabulo, Beneueneritis, optarem scire vtrum aliud verbum huic intentioni proprius reddi possit. Cum vero illi & Saluete & Valete, in medium deduxissent, disputatione facta, nullum prædictorũ de nouo aduenientib. conuenire cõi iudicio conclusum est. Leonardus tandem inquit, Nullum equidem pro nunc uerbum habeo magis proprium quàm Beneueneritis. Ego autem immediatè subiunxi, Benestenteritis. Suppresi tamen quoad potui N. & inde discessi, & cũ ad prandium ad quod à Reuerendiss. Cardinali Cæsarino, Prælato scientia atque prudentia præstantissimo, qui contra Teucros diem clausit extremum, inuitatus fueram, venissem: Et completo quasi prandio, simul cum reliquis surrexit Reuerendiss. Dominus Cardinalis; Pro beneueneritis ergo, quo breui vocabulo illi doctissimi viri nullum magis breue ac proprium inuenisse asseruerunt, tantorum virorum authoritate suffulti, Beneueneritis vocabulo vti possunt visitati: verum ita deinde agant, vt facta verbis correspondeant, ne fortè ut mihi contigit, malè stenteritis verbum conueniat. Non tamen intelligat quispiam intentionis nostræ esse, vt illis immoderatas procurationes exhibeant secundum eam quam infra in 8. quæst. doctrinam ostendemus. Non solùm autem verbis, sed factis & signis honorem & reuerentiam exhibere debent secundum diuersarum regionum varias consuetudines, vt inquit Ioan. Andr. & Hostien. in cap. his quæ. de maior. & obed. Communis tamen obseruantia est, vt visitatus genuflexus visitatoris manus osculetur. His verò peractis villicationis suæ tenetur visitatus rationem reddere, quam de facili redderet, si quæ sibi incumbunt, adimpleuerit. vitam ergo ita agat, vt laudatus cum gratiarum actione uisitator ab eo recedat, vt supra demonstrauimus. Debet enim illius monita modestè recipere, & correctionem cum patientia supportare, & ipsius præceptis iustis & honestis pariter obedire. 11. quæst. 3. cap. si dominus. & in cap. Iulianus. de tempo. ordi. c. ad aures. & l. dilectus. ff. quæ senten. sine appella. rescind. 4. distin. cap. vlti. de maiorit. & obed. cap. si quis venerit. & c. illud, secundum Hostien. in summa in titu. de offic. ord. §. quid pertinet ad officium. versicu. visitabit. Tenetur insuper visitatus visitatori procurare secundum eam quam infra in 8. quæstio. formam demonstrauimus. Finita tandem visitatione, gratias quas poterit aget, quoniam post religionem, quam debitum cultum Deo impendimus, & pietatem, qua colimus parentes, & obseruantiam qua colimus personas dignitates præcellentes est gratia siue gratitudo habenda, quæ benefactoribus gratiam recompensant, tradit Beatus Thomas secunda secundæ, quæst. 106. artic. 1.

¶ Secundò quæritur, quia diximus quòd visitatus tenetur ad procurationem: Quid sit procuratio. Sol. Quantum ad terminos nostros attinet, videlicet de procuratione quæ debetur ratione visitationis incumbentis Prælato ex officio debito: Arbitror quòd procuratio ita posit describi, videlicet quòd est præstatio quædam ad quam tenentur visitati visitationis causa Prælatis ex debito officij pro correctione morum, & reformatione ecclesiarum tam in capite, quàm in membris per se, vel per alios legitimè visitatis debito loco, & tempore in cibarijs, aut pecunia canonicè prouidenda. Verbum præstatio ponitur vt genus. Verba illa, visitationis causa, ponuntur ad differentiam visitationis quæ ex charitate fit & aliarum visitationum. de quibus diximus supra lib. 2. verba autem illa, debito loco, ponuntur propter illa quæ diximus. li. 1. quæst. 8. Verba autem illa, & tempore, ponuntur propter ea quæ diximus infra eodem lib. quæst. 9. verba autem illa, quæ in cibarijs aut pecunia canonicè prouidenda, subiunguntur propter illa quæ diximus inf. eodem lib. quæst. 6. & 8.

33 ¶ † Tertiò quæro, quot sint procurationum species. Sol. Dic quòd plures sunt species. Quædam est procuratio quæ præstatur visitationis causa Prælato ex debito officij sui visitanti vel eius mandato visitati, & de ista in præsentiarum agitur. Quædam est quæ debetur legatis nuntijs Apo. sedis non visitationis causa, sed ex alia.

¶ Quædam, quæ debetur ex consuetudine, vel præscriptione, vel ex pacto in fundatione vel consecratione appositio, de quibus in c. quanto. & c. procurationes, & c. cum super. glo. Hostien. & Zabar. & D. M. de cens. & in c. accedentibus. de priuil. 18. q. 2. Eleutherius. tradit glo. super ver. visitationis. cap. 1. de cens. lib. 6. & per Henric. in c. cum ex officij. de præscript. Quædam est quæ fit ex charitate, vt cle. 2. vers. nos ergo. de censi.

34 ¶ † Quartò quæro, quis procurationem petere possit, & sic quæritur cui sit soluenda. Sol. Dicendum est quòd omnibus Prælatis, qui ex debito officij visitant, debetur procuratio. c. cum Apostolus. & c. procurationes. de cens. & c. 1. & 2. de cens. lib. 6. & clem. 1. & 2. eod. tit. & in alijs iuribus infra allegandis, maximè in seq. quæstio. & quomodo episcopus possit exigere procurationem cum propter hęc onera videantur sibi attributi reditus episcopatus, ibi videbimus. Item debetur delegato ad visitandum misso ex eo quòd Prælatus necessario impedimento sit impeditus: non enim debetur deleganti seu mittenti, & per mediam personam visitanti, sed ipsi in propria persona visitanti, vt no. glo. in ver. impenso. cap. 2. de cens. lib. 6. text. in c. si episcopus. de offi. ordin. lib. 6. Idem tenet glo. ver. personali. c. 3. de cens. lib. 6. facit quod diximus lib. 4. quæstio. 4. Legatis etiam Aposto. se. visitantibus debetur procuratio. c. procurationes. & ibi not. Dom. meus. Hostien. & Zabar. ibi dicunt quòd debentur procurationes siue sint legati de latere, siue sint legati missi. ad idem tex. c. cum nuper. & ibi not. & c. cum instantia. de censi. ad idem, c. 2. de offi. deleg. li. 6. & quod diximus, lib. 4. q. 2. & 3. Nuntijs etiam Apost. sedis visitantibus debetur procuratio. c. cum instantia. & procurationes, de censi.

¶ Et idem fortè dicendum est de nuntijs, quos per prouinciam in casu necessarij impedimenti mitteret archiepiscopus visitationis causa, vt traditur per Zabar. in ca. procurationes. de cens. in summa. ego arbitror, quod omnibus ordinario iure personaliter visitantibus, siue suo, siue alieno iure in casibus permissis legitimè visitantibus debeatur procuratio: cum in omnibus eadem ratio & causa subsit, de quibus diximus inf. eod. lib. quæst. 7. Nota tamen, quòd quamuis visitatoribus sit procurádum, tamen familiares eorũ nihil possunt ratione eorum officij à visitatis exigere, vt in cap. 1. de cens. lib. 6. vnde coquus Episcopi vel Archiepiscopi uisitantis, aut scriptor vel sigillator, aut similis, non potest aliquid exigere, vt dicit gl. super verbo, officij, in c. i. de censibus. lib. 6. & idem tenuit Host. qui allegat de symo. cap. 1. & 1. quæst. 2. sicut episcopum. & in Authent. vt iud. sine quo. suffra. §. hæc omnia. & §. sicut. colum. 2.

¶ Et hoc verum si petatur ratione visitationis. vn de dicit Hostien. quòd tex. non intendit damnare clericum si faciat literas, & aliquid habet pro labore. ar. 11. quæst. 2. cap. charitatem. & c. ecclesiasticum. Et idem tenet Io. Mon. nisi de publico recipere ret salarium, quo casu stipendijs suis debet esse contentus. 23. q. 4. c. militare. & seq. Io. Andr. in d. c. 1. Sed quæro circa prædicta, quid si Archiepiscopus vel Episcopus concurrant in visitatione, & Ecclesia non sufficiat vtrique, quis præferetur, cui procurabitur? Sol. Dicunt Innoc. Hostien. Io. Mo. Abb. & Archi. in c. 1. de cens. lib. 6. quod admittitur primò veniens, & illi procurabitur. ff. de iudic. l. qui prior. de foro compet. proposuisti. cum concordantijs. facit l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. Si verò concurrunt, nec apparet quis prior, licet uideatur Episcopum præferendum eo quod sibi specialis cura inest. 10. quæst. 1. c. regenda. cum simili. tamen plus placet prædictis Doctoribus, Archiepiscopum præferendum. 11. quæst. 3. c. qui resistit. & no. de prę script. c. cum ex officij. super glo. penult. quasi casus Archiepiscopi sit specialis contra iuris regulam. ff. de regu. iur. l. 1. facit c. si à sede. de præben. lib. 6. Si vero concurrat Episcopus cum Prælato sibi subiecto, ad quem etiam spectat visitatio, dicit Archid. præferendum episcopum, nisi obstaret consuetudo alleg. quod no. Inno. in c. in Lateranen. de præb. & sequitur Io. Andr. & D. Dom. in c. 1. de cens. lib. 6. q. 5. vers. sed quia supra diximus.

35 ¶ † Quintò principaliter quæro, à quibus procuratio debeatur. Sol. Dicendum quòd debetur solùm à locis visitatis. tex. est in c. 1. de cens. lib. 6. & probatur in c. 2. Gost. & Zab. cap. cum instantia, de cens. Et aduerte, quia Specu. in tit. de leg. §. superest. vers. illud quoque, vult quòd nec legatis, aut nuntijs Apost. se. debeantur procurationes, nisi personaliter visitent. contrarium tamen videntur velle Docto. in cap. procurationes, de censib. volentes q legatis & nuntijs Aposto. se. debeatur procuratio, etiamsi nõ uisitent, quia procuratio datur illis non ratione uisitationis, sed quia subeunt onera aliorũ. c. 2. de offi. leg. lib. 6. & sequitur Do. me. d. c. procurationes. alleg. c. cum instantia, de cens. & c. Ego N. de iureiuran. Ego arbitror quòd utraque opi. possit saluari per distin. aut enim loquimur de procuratione

ratione debita ratione visitationis, & procedat opi. Specul. Aut de alia procuratione, & procedit secunda opin. ad prædicta tamen videnda sunt, quæ infra eod. lib. quæst. 7. ver. & prædicta procedunt. Et loca visitata intelliguntur siue sint illa, quæ personaliter visitat: siue illa quæ ad visitationem vocat, ut dicit glo. super ver. visitatus. cap. 1. de censi. lib. 6. faciunt quæ diximus sup. lib. 8. & idem tenent Innoc. & Hostien. & sequuntur Ioan. Andr. & do. Dom. d. c. 1. Item loca visitata intelliguntur siue pro salute animarum, aut cultu diuino ampliando, vel pro statu ecclesiæ in melius reformando: Aut pro confirmandis pueris, aut consecrandis Ecclesijs visitatio celebretur. quid autem si visitet pro reconciliatione ecclesiæ? Archid. cap. 1. de censi. lib. 6. tenuit procurationem non deberi. alle. ad hoc opin. Vinc. & idem tenuit in c. proposuisti. de consec. eccle. vel alta. quem refert idem Archid. de consecr. distin. 1. de ecclesijs. Ad quod etiam alle. not. per Vin. Lau. & Gof. in c. cum ab omni. de vita & honest. cleric. Idem tamen Archid. 10. quæst. 3. c. cauendum. alleg. opin. contrarias, & non firmauit. Ioan. in c. proposuisti, recitat opin. aliorum qui tenent, quòd Episcopus procurabitur expensis illius, qui violauit ecclesiam. argum. c. fin. de iniurijs, & c. si canonici. §. penult. de offi. ord. lib. 6. Et si non apparet, quis fuerit, vel non sit soluendo, recurritur ad statutum vel consuetudinem loci, secundum quam determinabitur quibus teneatur. facit 9. quæstio. 3. c. conquestus. Et his deficientibus parochiani cum rectore contribuent. fa. not. cap. 1. de ec. ædi. Et si soluendo non sint, Episcopus gratis hoc faciet. 1. quæst. 2. placuit. & 10. q. 3. cauendum, secundum Archid. ibi. facit ad hoc vltimum quod dicam infra quæst. 8. ver. vnde notandum. Et prædictam opin. tenet Io. de Lig. in Clem. 1. de celebr. miss. & placet Do. meo in d. c. proposuisti. de consec. eccles. vel alta. & hanc opin. tenuit Innoc. in c. conquerente. de offic. ordi. dicens quòd Episcopus debet hoc facere suis expensis: quia propter hoc & similia recipit reditus Episcopales. Nec obst. c. cum sit Romana. de sim. quia loquitur in consecratione, secundum Vinc. in cap. sicut olim. de accu. vbi dicit quòd non debetur procuratio, nisi in casibus à iure expressis. & idem sentit in d. c. proposuisti. quod est singulare secundum Zabar. ibi pro hoc, quia cum in certis casibus iura exprimãt procurationẽ deberi, videtur in alijs prohibere, argu. c. nonne. de præscrip. & l. cum prætor. ff. de iudi. Subdit tamen quòd prælati hoc nolunt seruare. Sed quoties ex aliqua causa accidit eos egre di ad aliquam ecclesiam, volunt procurari, & sic secundum prædictam opin. procuratio non debetur. & idem tenuit ibi Guil. de monte Lau. in clem. frequens. de excess. præla. D. Dom. in c. 1. de cens. lib. 6. dicit quòd si rectè prædictæ opin. inspiciantur, per illas non deciditur, vtrum procuratio debeatur, sed solùm quis debeat procurare. Sed hoc dictum satis respondet, quia disputãtes à quo sit procurandum, præsupponunt procurationem deberi. vnde placet mihi quòd debeatur, quia eadem est ratio, quòd debeatur pro reconciliatione sicut pro consecratione, vt etiam dicit ipse do. Dom. & satis æqua est distinctio prædicta, & ab omnibus ecclesijs visitatio debetur. Et si sint plures eadem die visitatæ, ab omnibus pro virili portione debetur, vt diximus inf. quæst. 8. ver. hoc eodem lib. Et debetur talis procuratio non solùm ab ecclesiis inferioribus visitatis, sed etiã ab ecclesiis ciuitatis ipsius Episcopi vel Archiepiscopi, si illas visitant, vt in c. venerabili. de cens. & per glo. 1. allegatur ratio dubitandi in illo tex. videbatur enim quòd non esset procurandus, sicut in simili dicimus, quòd quando iudex proficiscitur extra domicilium, computat ea quæ domi expendisset, vt in c. cum ab omni. de vita & hon. cler. Sed ratio decidendi in contrarium quòd debeatur procuratio, vt d. c. venerabili. fuit, quia in procuratione non consideratur interesse, sed vel officij ratione, vel in signum subiectionis datur, vt diximus, quæst. 7. infra eod. lib. quæ ratio vendicat sibi locum tam in ecclesijs ciuitatis, quàm diœcesis. Ad quod addendum quod diximus infra eod. lib. quæst. 7. ver. est tamen aduertendum. Et non solùm ab ecclesijs debetur huiusmodi procuratio, sed etiam ab oratorijs, si modo sint oratoria quæ habeant populum & curam, quia tunc sunt visitanda, & per consequens procuratio quæ est annexa visitationi præstanda. 10. q. 1. placuit. & c. episcopum. & per Innoc. de offic. Archid. c. fin. Idem etiam si non haberet populum, nec curam animarum: esset tamen in tali oratorio ordinatum quòd certa persona vel aliqua de certis debeat sibi seruire, quia etiam hoc casu poterit Episcopus visitare, & ratione visitationis procurationem recipere, cum talis locus sit sacer, & in potestate ipsius, & certa persona sit ibi visitanda. ar. c. de xenodochijs. de reli. dom. & c. ad hæc. eod. titu. de consecr. distin. 1. c. clericos. Secus autem si non habet populum, neque curam, neque aliquis est ibi ordinatus authoritate ordinarij ad celebrandum continuè & ordinariè: Sed est ordinatus vt esset ibi locus ad ordinandum tantum, & quòd quilibet qui vellet, posset ibi orare: quia tunc cum non esset ibi, quòd visitari posset ratione oratorij, nec etiam per consequens exinde procurationis nomine quæ est annexa visitationi, vt dictum est, aliquid debetur, c. cum venerabili. de cens. & c. si. eod. ti. & ar. cap. cum cessante. de appel. secundum Vincen. Goff. Innoc. Hostien. Ioan. An. Henri. Boich, & Zab. d. c. fin. de censi. & Guliel. de monte Lau. super ver. fundatione. & Zenze. super ver. constitutum. in cle. quia contingit. de relig. do.

¶ Quid autem de capellis ecclesiarum collegiatarum: vtrum ab eis debeatur procuratio. Lapus Abb. alleg. 20. dicit quòd etiam ab illis procuratio debetur. Et non solùm ab ecclesiis secularibus, sed etiam à monasterijs debetur procuratio. Nam talia monasteria possunt visitari, vt dictum est supra, lib. 6. quæst. 9. ergo visitati debent procurationem habere. Et hoc procedit etiam in archiepiscopo visitante prouinciam, quia potest procurationem à monasterijs visitatis exigere. c. sopitæ. de cens. vnde licet monasteria sint exempta à lege diœcesana, vt in c. dilectus, & quod ibi no. de offi. ordi. tenentur tamen ad procurationem præstandam ratione visitationis. Ex quo infertur quòd falsa est theorica dicentium, quòd ea quę consistunt in dando, sunt de lege diœcesana. Nam procuratio consistit in dando, & tamen monasteria ad illa tenentur, licet sint exempta à lege diœcesana: tenet Dom. meus in d. c. sopitæ.

c. ſopitæ. latius per eum in cap. 1. de regula. Et vide quod latius diximus ſupra, quæſt. 1. verſi. eſt notandum. Sicut ergo Epiſcopo debetur procuratio ab omnibus eccleſijs diœceſis ſuæ ratione viſitationis: ita etiam Archiepiſcopo ab omnibus eccleſijs ſuæ prouinciæ. Nec ob. c. luminoſo. vbi videtur probari quòd procuratio nõ debeatur à monaſterio, quia reſpondet quod ille tex. loquitur de monaſterio exempto, vt dicit glo. antepen. d. cap. ſopitæ. & idem Inno. ſed Hoſtien. dicit quòd illud quod dicitur in d. c. ſopitę. dum dicit procurationem deberi de iure communi, debet intelligi quòd de iure communi fundatur, ſed conſuetudine adiuuatur. nam ius commune non eſt ſuper hoc expreſſum, niſi in hoc caſu quo Epiſcopus negligat, ſecundum Hoſtien. ſed verior & communis eſt præcedens opinio, quia de iure communi Archiepiſcopus viſitat eccleſias, & monaſteria totius prouinciæ. c. 1. & fin. de cenſ. lib. 6. faciunt quæ dixi ſupra, lib. 3. & lib. 6. quæſt. 9. in ſumma ego arbitror concludi poſſe, quòd procuratio iſta debeatur omnibus eccleſijs legitimè, & à legitimo viſitatore viſitatis, dummodo nõ excuſentur propter paupertatem vel ex alia legitima cauſa, ſecundum quod infra ſubijciemus. Sed vtrum debeatur à laicis viſitatis. glo. in ver. laico. c. 1. de cenſ. lib. 6. dicit quod non, per no. per glo. 10. quæſt. 1. c. placuit. idem etiam tenet Hoſtien. & Ioan. Mon. ſed Archid. contra alleg. no. per Innoc. & Hoſtien. de offi. ordin. c. inter cætera. & 10. quæſt. 3. c. cauendum. vbi idem tenet, dicens quòd vna die erit cum clericis: ſequenti die cum laicis. de quo dixi ſupra lib. 10. & ſic ſumptibus laicorum, & idem no. 10. q. 1. c. placuit. nec eſt mirum, ſi vbi ſeminat ſpiritualia, metat carnalia. 13. quæſt. 2. §. 2. & ſic reſidet Io. Andr. in d. c. 1. de cenſ. lib. 6. Et dicit ibi Io. de Imo. quod fortè iſta opin. eſt verior de iure: tamen credit quòd in practica non ſeruaretur propter authoritatem glo. & aliorum, ſecundum eum. d. Domin. etiam ibi dicit, quòd iſta pars eſt verior de iure, & eam dicit probari optimè per tex. in dicto c. cauendum. & idem tenet Paulus in quodam ſuo conſil. quod incipit, quædam monaſteria. per c. cauẽdum. Contraria etiam opi. procedit de conſuetudine, ſecundum quam laici non ſoluunt, & ſic etiam dicit glo. prædicta in ver. laicos. dicens quòd ſic eſt conſuetudo. Sed pone, aliqui ex pacto tenentur ad ſolutionem onerum Epiſcopalium, vtrum teneantur ad ſolutionem procurationum legatorum Apoſto. ſedis. glo. ſuper ver. epiſcopalia. clemen. 1. de cenſ. tenet quod non, per illum text. qui prædicta ponit vt diuerſa, & ſic de uno ad aliud non differtur. cap. cum venerabilem. qui fil. ſint legi. cum alijs vulg. & idem tenet Guil. de monte Lau. in d. clemen. 1. dicens quòd licet in aſsignanda congrua portione ſit ordinatum quod vicarij de ſua portione ſoluant iura epiſcopalia, non tamen tenentur ſoluere procurationes legatorum cum non includantur ſub uiribus epiſcopalibus, tanquam maius ſub minori. de maior. & obed. c. cum inferior. de offic. deleg. c. ſtuduiſti. Notandum tamen quod legati non coguntur recipere procurationem per communes miniſtros Eccleſiarum viſitatarum, aut à communibus miniſtris totius cleri. Sed poteſt nunc ab uno Prælato, nunc ab alio procurationem exigere, vt eſt tex. in c. cum inſtantia. §. ſanè. de cenſ. & no. Do. meus, & grauatus ab alijs recurabitur. de quo dicam in quæſt. 8. Sed Hoſtien. in dicto §. ſanè. & Zab. poſt dicit quod dum tex. ibi dicit: Nec per communes miniſtros. debet intelligi quòd à miniſtris non tenetur procurationem recipere, ſed per ſuos miniſtros ſe poſſunt procurare: quod intelligit Zab. dummodo non petatur procuratio ab eo qui per ſe non ſufficit. quo caſu debet alij coniungi, vt in c. procurationes. de cenſi. dicam in q. 7.

36 ¶ † Sextò quæro, in quibus rebus ſolui debeat procuratio. SOL. Tex. c. 2. de cenſi. lib. 6. vult, quòd procuratio debeat præſtari in victualibus, non in pecunijs, aut alijs muneribus quas à volentibus recipere non poſſunt, ad idem tex. in cap. cum Apoſtolus. de cenſi. Et dicit tex. in c. 1. de cenſi. lib. 6. procurationes autem recipiant, ſecundum quod eſt in canonibus conſtitutum. Et habentur canones 10. q. 4. c. relatum. de cenſi. c. cum Apoſtolus. & c. cum nuper. Et ſubdit tex. in c. 1. nullam tamen pecuniam ipſe vel aliquis de familia &c. ſed in victualibus expenſas recipiat moderatas. Et appellatione familiæ continentur, ſiue ſit laicus, ſiue clericus, ſiue pedeſter, ſiue equeſter, ſecundum Hoſtien. & Io. Andr. d. c. 1. Ideo autem viſitantes pecuniam recipere nõ debent, quia ſicut verè philoſophantes illam deſpiciunt. ff. de vaca. mune. l. in honoribus. 12. quæſt. 2. c. Socrates. aliàs, & verius. c. Crates, fortius viſitãtes. Item quia vt dicit Hoſtien. ciuilis ſapientia pretio nummario inhoneſtari non debet. ff. de varijs & extraord. cog. l. 1. §. eſt quidem. ergo multo minus canonica vituperanda, quæ tamen acerbe clericorum auaritiam reprehendit. de cenſi. c. ex parte. & c. ea quæ, de deci. c. 1. de offi. ordi. c. irrefragabili. ad fin. Et prædictas etiam rationes poſuerunt Ioan. Mon. & Cardin. in c. 1. de cenſi. lib. 6. & ſequen. Io. Andr. c. 1. de cenſi. lib. 6. Nec conſuetudo in contrarium viſitantes defenderet: quia ex quo per ſe. Apoſt. reprobata eſt, 11. diſt. c. quis neſciat. 11. d. c. 1. & 2. præſcribi non poteſt. c. fin. de conſuet. ſecundum Ioan. Andr. d. c. 1. & ſequ. do. Domin. Et eiſdem rationibus poſſemus fortè dicere prohibita eſſe viſitantibus & familiæ ſuæ quæcunque munera etiam ſponte oblata recipere. Et ne uideatur quæ ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt quærere, vt dicit tex. in d. c. 1. quibus etiã addo aliam rationem, quoniam inter quatuor, quæ humanum iudicium peruertunt, de quibus 11. quæſt. 3. c. quatuor potiſsimum munera corrumpunt. Et nullum eſt officium tam ſanctum, neque tam ſolenne, quod auaritia comminuere atque violare nõ ſoleat. Tullius in oratione pro Milone. Munera & dona excæcant ſapientes, & ſubuertunt verba iuſtorum. Exodi c. 23. & Pſal. 25. In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus. & Eccleſ. c. 20. Encenia & dona excæcant oculos iudicum. Inde illud Gualterij de Caſtilionio: Munus enim à norma recti diſtorquet acumen Iudicis, & tetra voluit caligine mentem. Et alibi, Venditur arbitrium dum viuitur ex alieno: Sumptus pane tuo veſcere, liber eris. Et Henricus Samaren. lib. 1. parte 2. Deuiat à vero corruptus munere iudex, Falſidicumque facit impia gaza pium. Viſitans ergo prædicta, atque illam Ciceronis lib. de offi. ſententiam mente repetat. Inquit enim, Caput

put autem in omni procuratione muneris publici eſt, vt omnis etiam minima auaritiæ fugiatur ſuſpicio. Vtinam, inquit Caius Samnius, ad illa tempora me fortuna ſeruaſſet, quibus Romani recipere dona cœpiſſent. Non enim eſſem paſſus eos diutius imperare. Et ſi fortè munera aliquando iudicis animum penitus non corrumpunt, ſaltem plicant, iuxta illud Naſonis: Munera, crede mihi, placant homineſque, deoſque: Placatur donis Iuppiter ipſe datis. Abſtinere ergo debent Prælati, & quicũque iudices à muneribus & donis, etiam pro iuſtitia adminiſtranda. Sunt enim nonnulli qui per vias rectas verentes corrumpere exquiſitam adhibẽt fraudem, dicentes, quòd nullo modo eſſet intentionis eorum quòd iudex iniuſtitiam faceret. verum ſi iuſtitiam foueant, & iuſtitia mediante, & non aliter ſententiam profert, tantam dabit pecuniam. Caueant iudices à talibus, atque illos exterminent & confundant. Conſiderare enim debent, quòd nullo recepto præmio iuſtitiam adminiſtrare tenetur. c. eum ab omni. de vita & honeſt. cleric. 11. quæſt. 3. c. qui rectè. 14. quæſt. 5. c. non ſanè. & quod traditur in l. 2. ff. de condic. ob turp. cauſam. & l. venales, C. quando prouoc. non eſt neceſ. 2. quæſt. 6. cap. fin. ver. venales. Qui enim rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia iuſtitiam quam gratis impartiri debet, acceptione pecuniæ vendit, vt dicto c. qui rectè. talia enim munera ſoli, ideſt iuſtitiæ obſtant. vnde Valerius lib. 4. de abſtinentia ſic inquit: Alexander cognomen inuicti aſſecutus continentiam Diogenis amici vincere non potuit. ad quem cum ad ſolem acceſsiſſet, hortaretur vt ſi qua præſtari ſibi vellet, indicaret. Mox inquit, de cætero velim à ſole non obſtes. In his ergo ita euagatus, quia non poſſum continere, atque de clericis & Prelatis eccleſiaſticis, quòd tanta auaritia teneantur, ſatis dignè admirari auariſsimum eſſe clericorum genus predicta gloſ. ſuper ver. maioris. c. ſi pluribus. de præbend. lib. 6. cap. nonnulli. de cler. non reſid. c. auaritiæ. de electio. Ioan. An. in c. peruenit, de cenſib. Res profectò penitus admiranda. Habui ego ſocios mirum in modum liberales, qui poſt aſſumptum clericatũ, & ampla obtenta beneficia in tantam auaritiam deuenerunt, vt non mingerent, ne biberent. Res profecto penitus vituperãda atque deteſtanda, cum in telligant, aut ſaltem intelligere debeant auaritiam hominum mentes obcæcare, vt dicit glo. d. c. auaritiæ. crimenque ſæuum appellari, vt inquit textus in c. ita quorundam. de Iudæis, & omnium malorum radicem eſſe, vt inquit Apoſtolus ad Timot. c. 6. tex. in Authen. vt iud. ſine quoquo ſuffrag. §. cogitatio. verſi. fin. coll. 3. no. glo. cap. 4. de conſtitu. Tale ergo tam tetrum atque deteſtabile vitiũ fugere debent clerici, & potiſsimum Prælati, maximè dum iudicio & correctioni, ac morum reformationi incumbunt, & ab omnibus muneribus etiã ſponte & pro iuſtitia oblatis abſtinere vt viuant. Inquit enim Salomon, Prouerb. c. 15. Qui odit munera, viuet. Secus enim agentibus per contrarium euenit, iuxta illud Iſa. cap. 33. Væ qui iuſtificat impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufert ab eo. Poſtremò vt breuibus concludam, vna cum Boetio, lib. 1. de phi. conſolatione, ſic libet quemlibet viſitatorem exhortari. Tu quoque ſi vis tramite recto carpere callem, gaudia pelle. Pelle timorem, ſpemque fugato: nec dolor aſsit. Nubila mens eſt vitaque frenis, hæc vbi regnant. Sed de his ſatis & merito propter cauſas ſupra in medium deductas abſtinere, & ex hoc quæcunque munera recipere prohibentur. d. c. 1. & 1. quæſt. 1. cap. ſunt nonnulli. pariter & dona recipere fortius prohibiti intelliguntur, ſecundum Io. Andr. in dicto c. 1. de cenſi. lib. 6. per tex. in l. inter donum. ff. de verbo. ſignif. Et quamuis eſculenta & poculenta videantur poſſe recipere, ſecundum Hoſtien. ar. l. ſolent, ff. de offic. proconſ. in fi. & eorum quæ traduntur in c. ſtatutum. §. inſuper. de renuncia. lib. 6. tamen ſubdit Hoſtien. quòd mens literæ d. c. dum dicit quodcunque munus. innuit cõtrarium. Ioan. Mo. dicit quòd non videt quomodo iſti poſſunt vti eſculentis & poculentis, cum in victualibus procurationem recipiant. Sed poſsit eſſe ſi viſitator aliquod excellens encenium portaret vltra omnes expenſas. gloſ. tamen in ver. munera. in c. 2. de cenſib. lib. 6. recitat opin. Garz. qui dixit ſe credere quòd modicũ eſculentum & poculentum poſſunt recipere, ſi nõ ſit veriſimile quod recipientem moueat vel donantem pauperiorem faciat. ar. c. & ſi quæſtiones. de ſym. & ff. de offi. præſid. l. pleriſcito. quia talia non trahuntur ad munera. ff. de offi. procon. l. ſolent. ad fin. facit c. fin. de donat. inter virum & vxorem. Ioan. Andr. dicit quòd putat periculoſum quod victualia portanda recipiat, ſed victualia ibi conſumenda quantum cum excellentia recipere non eſt periculoſum, vt ad pœnas obligentur, de quibus dicitur infra eod. lib. quæſtio. 15. Et prædictam diſtinct. Io. An. dicit Do. Dom. quòd credit per veram rationem text. d. cap. 1. qui prohibent, vt euitet penitus quamlibet fraudem: quia ex quo prohibuerat recipere pecuniam, potuiſſet fieri fraus, vt darentur encenia ad domum portanda, puta capones, perdices, caſei, vel fiaſchi, vt dicit Ioan. Andr. c. 1. de cenſi. lib. 6. Sed ſi dantur encenia, quæ ibidem comeduntur non poteſt eſſe fraus reſpectu viſitantis cum à viſitatis victualia recipere deberet. Nec obſt. text. d. c. 1. qui loquitur vniuerſaliter per dictionem qũocunque, & qualitercunque. & ſic quamlibet rem, & quemlibet modum videtur prohibere: quia reſpondet, quod quãdo loquitur per verba generalia vel vniuerſalia. & ponit rationem quæ eſt apta reſtringere ſenſum verborum vniuerſalium, debent illa verba reſtringi ad intellectum rationis poſitæ in l. quia ratio l. eſt illa quæ dicitur l. ideſt conſuetudo. de verb. ſignifi. cap. intelligentia. Credit tamen Do. Domi. hoc verum quando recipit procurationem in victualibus, ſed ſi acciperet in pecunia, in caſeis. c. 3. de cenſi. lib. 6. nõ credit quod poſsit tutè recipere, quia poſsit fieri fraus, videlicet quòd aſsignata pecunia, eſculenta & poculenta reciperent ſecundum Do. Domi. Eſt tamen aduertendum, quòd quãuis olim viſitatores procurationem duntaxat in victualibus, & non in pecunia recipere poſſent, vt dictum eſt: tamen per Decretalem Bonifacij VIII. quæ incipit, Felicis, de cenſi. lib. 6. ſancitum eſt, vt Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij quibus ex officio competit viſitare à volentibus eccleſiarum, & locorum viſitatorum rectoribus, ſeu perſonis pecuniã recipere ualeant pro ſumptibus

ptibus moderatis faciendis in victualibus diebus, quibus visitationis officium impẽditur. Fuit autem prædicta prouisio facta propter multa incommoda atque dispendia, quæ propter antiquas constitutiones disponentes quòd tantum in uictualibus procurationes recipientur tam à personis visitantibus quã locis & ecclesijs visitatis quotidie proueniebãt.

¶ Quid enim si visitatus presbyter ruralis qui forte non nisi vnum gausape & vnum manutergium, & vnicum habet lectulum, quomodo procurabit, & quomodo hospitabitur episcopum, cum forte nec domus sufficiat, posito quod in reliquis abundaret, & quomodo episcopus in vili loco manebit? Vtilis ergo & quodammodo necessaria fuit prædicta prouisio. Nec obst. quòd possint portari victualia ad locum competentem, quia talis delatio posset esse valde onerosa, vt dicit Ioan. Andr. in d.c. felicis. Et no. quòd in electione visitatorum est, vtrum velint procurare in victualibus, an in pecunia, vt patet ex illo tex. dum dicit, volentibus. Vel verius dicendum est, quod in recipienda pecunia pro victualibus debeat concurrere vtriusque consensus & visitatoris & visitati. Nec ex eo quòd aliquando visitator, & visitatus fuerint pacti de soluenda pro victualibus pecunia, successores ligantur, vt visitator vel visitatus in noua visitatione pecuniam inuitus soluere aut recipere cõpellatur, secundum Io. And. in d.c. felicis. Et est aduertendum quòd non solùm possunt conueniri de pecunia numerata, sed etiam in quibuscunque aridis & liquidis, vt frumento, ordeo, vino, pullis, & similibus: dummodo seruetur moderamen, de quo in d. cap. felicis. verùm quia olim per huiusmodi Decretales non erat taxata certa quantitas, hodie per constitutionem extrauag. Benedicti quæ incipit, vas electionis, secundum diuersitatem prouinciarum & locorum quantitas est taxata: cuius constitutionis verba lege in loco suo.

¶ Cùm autem in victualibus procuratio fiet, dicendum quòd victualium appella. continetur esus potus & stramenta, & omnia huiusmodi ad viuendum necessaria. ff. de verborum signific. l. verbo victus. ff. de alimen. & ciba. leg. l. legatis. §. item calciarum. Et hæc nõ videntur remissa, si de omnibus alimentis transactum sit, nisi specificentur. ff. de transact. l. cum hi. §. eum qui transigit. Cauere tamẽ debet visitator ne vltra facultates grauet ecclesias. c. cũ Apostolus. & c. sopitæ. de censi. vnde dicit Hostien. ad episcopum: Considera ne similia & mella fastidias, qui natus est in paupere domo, & tugurio rusticano. & cap. 25. d. c. ecce Princeps. & caue ne de te dicatur, solus episcopus incumbit domui, & c. 93. d. c. diaconi. vltra medium, secundum Io. Andr. in cap. 1. de censi. lib. 6. Et ad prædicta vide glo. super ver. prouidere. c. si episcopus. de offic. ordin. & glo. 10. quæst. 2. c. episcopos. & glo. 31. d. c. omnino. & tex. in l. fi. §. 1. C. de his qui ad eccle. confu. & tex. in l. verbo victus. cum seq. ff. de verbo. signif. vbi tex. dicit quod continentur quæ esui potuique cultui corporis, quæque ad vtendum viuendumque homini necessaria sunt. & vestis secundum Labeonem, & cæteræ quibus viuendi curandive corporis gratia vtimur. Et tradunt Io. An. Gof. & Docto. in c. cum secundum. de præbend. vbi etiam dicit Io. de Imo. post Docto. quòd ad considerandum prædicta considerari debet qualitas debentis recipere, quæ sit vt plerisque episcopis mihi cognitis potius bos, quàm perdices aut capones sint præparandi. Insuper quantitas vel facultas debentis præstare, & qualitas, & cõsuetudo regionis. no. gl. in ver. successionis. in d.c. cum secundum. facit quod traditur in l. cum alimen. ff. de alim. & cib. leg. & l. pen. §. 1. ff. de vsu & habi. lega.

¶ Visitantibus autẽ monasteria si victualia procuranda sunt, non coarctantur visitatorum cibis se conformare, sed cibi debitas procurationes de iure communi, cõsuetudine, priuilegio, vel alio iure speciali, puta pacto, vel honore tempore fundationis impositæ in domibus ipsorum monasteriorum: extra tamen septa ipsa: non tamen infra portam, quã regularem appellant carnium pro cõgruentia temporis, si voluerint priuilegio non obstante quæcunque cibaria ministrare debent, vt est tex. in clem. 2. 2. verfic. ipsis autem. de censi. & ideo dicit in domibus eorum priuatorum, vel ecclesiarum, etiamsi domus essent ad hoc aptæ, nisi Prælatis ipsis consentientibus procurari, secundum glos. super ver. ipsorum. in d. clemen. 2. Est tamen aduertendum quòd si extra portam regularem non est aliquis locus aptus ad procurandum Prælatis, quòd poterit hoc casu ratione necessitatis infra portam regularem procurari, secundum glo. super ver. regularem. in dicta clemen. 2. alleg. c. consilium. de obser. ie. vbi propter necessitatem est licitum carnes tempore à iure communi prohibito comedere: ergo eadem ratione dicto loco licitum esse illas comedere. arg. sumpto de tempore ad locum quod validius est. ff. si certum pet. l. vinum. ff. de triti. l. fin. c. de causis. de offi. deleg. c. 1. de plus pet. & probatur de regu. iur. cap. quod non est. Et ad id quod dictum est de necessitate, videnda sunt quæ latè & notabiliter scripsi in c. si quis propter. de furtis, secundum glo. super ver. regularem. in clem. 2. de censib. Stat ergo in voluntate visitatorum, vtrum velint tempore congruo de carnibus procurari. Prædicta tamen sunt vera in religiosis non priuilegiatis. Subdit tamen quod ẽt si essent priuilegiati, fatẽdum dici posse quod cum priuilegium religiosorum nõ tollatur intra portam, quòd tunc prælati secundum formam priuilegij debebunt esse contenti cibis regularibus, quando procurabuntur intra talem portam, secundum glo. prædictam. Quod tamen dictum est intra talem portam comedi carnes, procedit vbi religiosi non haberent priuilegium, quod cõsueuit esse secundum Zenze. quòd superuenientes in monasterio non comedant carnes, sed dispositioni regulæ relinquantur, secundum Gul. quod tamẽ ego intelligo secundum præcedentem limitationem glos. Sed ad omnia dubia fugienda, & tollendum scandalum, honestum est quòd visitator declinet ad monasteria eo tempore, quo carnes non comeduntur, videlicet 6. & 7. feria, vt sic eisdem vtantur cibarijs quibus monachi. Sed cum non vult tali tempore declinare, & non vult cibarijs regularibus vesci, non potest cogi. facit 40. d. cap. non coguntur, secundum glo. super verbo, voluerint, in clemen. 2. de censib. dixi supra. Nec debet visitator exquirere cibaria, aut epulas nimium sumptuosas, vt c. cum Apostolus. de censib. de quo ibi per glo. ad quod vide quod dixi inf. eo. lib.

lib. q. 8. post princ. Nec pro soluenda procuratione possunt ornamenta alienari, vel pignorari. de quo infrà dixi in q. 8. ver. & aduerte, quia non debet rector. Et prædicta procedunt in procuratione debita visitantibus ex officio eis incumbẽte. Sed si charitatiuè hospitalitatis causa ad monasteria venerit, supradicta victualia gratiosè recipiant, quæ charitatis gratia eis fuerunt ministrata, text. in clem. 2. de censi. ver. nos ergo.

37 ¶ Septimò quæro, propter quas causas, & quo iure procuratio debeatur. Sol. Dicendũ est quòd plures sunt rationes & causæ, propter quas huiusmodi procurationes debentur. Prima, quia naturæ consonum est illos non recusare onera, qui eorum commoda complectuntur, vt est text. in clem. 1. in princ. de censi. & probatur in reg. secundum naturam. ff. de reg. iur. & in regula, is qui sentit onus. de reg. iur. lib. 6. vnde dicit lex, non est qui lucrum amplectitur ferendus, & c. l. 1. §. pro secundo. in fi. C. de cad. tol. Secunda, qui in vno grauatur, debet in alio releuari. l. eum qui. in prin. ff. de iureiuran. & in c. 2. de parochiis. Tertia ratio colligitur ex decisione c. cùm instantia. de censib. quod cum visitator pro ipsis visitatis laboret, sequitur vt ab illis subsidium reportet. Quarta ratio sit, ex quo visitans seminat spiritualia, conueniẽs est vt temporalia metat, vt in c. cum ex officij. de præscript. & in c. felicis. prope fi. de censib. lib. 6. secundum Host. in c. venerabili. de censib. & Zab. ibi. Quinta ratio, quia datur ratione officij, & in signum subiectionis, vt no. Dom. me. in c. procurationes. & c. venerabili. de censib. Sexta ratio, vt facilius Prælati inducãtur ad visitationem, sicut videmus in canonicis, quibus quotidianę dantur distributiones propter interessentiam diuinorum, licet de iure teneantur ad diuina officia. ca. 1. de cleric. non resid. lib. 6. secundum Dom. meum in d.c. procurationes. Septima ratio est, quæ colligitur ex cap. cum instantia. de censib. videlicet quod datur propter solicitudinem, quam Prælatus gerit visitando & prouidẽdo ecclesijs. ex quo infert Gosfred. & post eum Zab. ibi, quod cessante visitatione procuratio non debetur, de quo statim subijciam. Octaua ratio est, quia dicitur visitando quodammodo militare: & nemo suis stipendiis militare debet. 12. q. 2. charitatem. Apostol. ad Corinth. c. 9. de præscript. c. cum ex officij. & ibi tradit Dom. meus. Nona ratio, quia datur, ne visitatio negligatur, vt refert Ioan. And. post Innoc. & Dom. me. in c. cum ex officij. de præscrip. quia procuratio annexa est visitationi. ca. cum venerabilis. de sent. & ibi Zab. & in c. venerabili. eod. tit. Et ex prædictis infertur, quòd cessante visitatione visitanti non debetur procuratio, secundum Goffr. in c. cum instantia. de censib. & probatur in c. procurationes. eo. tit. & ibi tenent doct. Dom. me. & Zabar. & probatur in c. 2. de censib. lib. 6. ibi dum text. dicit, procurationem sibi ratione visitationis debitam. & c. felicis. de censib. lib. 6. ibi, locis personaliter visitatis. & c. si episcopus. de offi. ord. lib. 6. tenet Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de censi. in vltima addi. vbi subdit, quod prædicta non esset dubia q. Dom. Thomæ de Piperato de Marchione Montisferrati, qui debebat habere ab vniuersitate cuiusdã castri quolibet anno duas albergarias: cum verò per quinquennium stetisset, quibus non iuit ad castrum prædictum, nec procurationes recepisset: quærebatur, vtrum posit petere æstimationẽ illarum albergariarum. Et prædicta quæstio etiam posset esse vtilis Canonistis in procuratione quæ debetur prælato ex constitutione, uel ex pacto secundùm c. quanto. de censibus. de quo statim subijciam. tenuit Tho. quòd non posit, & maximè illa ratione, quia tacitè uidetur actum inter partes illas albergarias præstari si Marchio ad castrum iuerit. facit c. cum venerabilis. de censib. vel cum ad ecclesiam ipsam accesserit. Et quod tacitè agitur, pro expresso habetur. ff. si certum pet. l. cum quid. ff. de seruit. l. si cuti. ff. de oper. lib. l. quatenus. circa finem. Et mentem ponderamus. de elect. c. si postquam. §. 1. lib. 6. cum concord. Item qui aliàs esset in potestate Marchionis nõ eundo ad castrum recipere aliud pro alio, uidelicet æstimationem pro albergaria, & hoc licet communi cõsensu fieri possit uni, tamen soli parti non licet. ff. de arbit. l. si quis rem. facit C. de contrahen. emptio. in l. in uenditis. Item notabilis esset inæqualitas quòd creditor à debitore inuito reciperet aliud pro alio, quod debitũ inuito creditori solui non posset. ff. si cer. pet. l. 2. §. mutuum datum datur. in fi. ff. de sol. l. eum à quo. seruetur ergo æqualitas. C. de fruct. & lit. expen. l. fi. & ne liceat actori &c. ut in regula, non liceat. lib. 6. & sic Ioan. And. in dicta addi. & mihi placet. Et prædicta procedunt in procuratione debita de iure cõmuni, ut Archiepiscopo, Episcopo, & similibus qui procurari non debent, nisi personaliter uisitent. Si tamen fuerint impediti, quia non possint personaliter uisitare, & propter hoc per alios uisitent: tunc illi uisitatores procurabuntur, ut legitur, & not. de offic. ord. cap. inter cætera. & in cap. si episcopus. de offic. ordin. lib. 6. Prædicta tamen non procedunt in legatis, sed in illis distinguendum est, quod aut loquimur de legatis, de latere, aut de aliis legatis, puta missis, uel natis. Primo casu dicendum est, quod recipere debent procurationem, licet personaliter non uisitent, ut in cap. procurationes. §. hoc adhibito moderamine. de censibus. Secundo casu cum loquimur de legatis missis, uel natis, & isti non recipient procurationem nisi personaliter uisitent, vt dicto cap. procurationes. 1. respon. tenet Spec. in tit. de lega. §. superest. uersic. illud non est omittendum. & hæc est una differentia inter legatos de latere, & alios. de alijs differentijs not. cap. 1. de offi. leg. lib. 6. Et hoc procedit quando legatus uult colligere procurationes per totam prouinciam sibi commissam. Aliàs quicunq; legatus sit missus, uel natus, siue nuntius, qui in aliquo loco habeat moram trahere, potest procurationem exigere, ut in d. cap. procurationes. & c. cum instantia. de censibus. quia in eis habet locum ratio quæ tangitur, dicto cap. procurationes. & idem Innocent. cap. tua. de consang. & affin. cum aliis iuribus uulgatis. Et idem tenet Spec. dicto uersic. illud non est omittendum, dicens, quod si oportet in uno loco necessariam moram trahere, moderatas recipiet procurationes ab aliis ecclesis, uel personis, quæ nondum fuerunt de suis procurationibus aggrauatis, & secundum prædictam distinctionem intelligo dictum Domini mei in dicto cap. procurationes, qui dicit, quod legatis etiam nuntijs debetur procuratio, licet nõ visitent,

sitent, quia procuratio non datur illis principaliter ratione visitationis, sed quia subeunt onera aliorũ. cap.2.de offic.leg.lib.6. facit cap. cum instantia. de censibus. & c. ego N.de iureiuran. de Archiepiscopo,si pro negotio totius prouinciæ oporteat ipsum in aliquo loco moram trahere, est continuè procurandum,cap.1.de censib.lib.6.iuncta glo.1.versicu. visitatur. tenet Hostien.& Ioan.Andr.in dicto cap. procurationes. quia eadem est ratio in ipso quæ in legato. ergo idem ius, vt dictum est. Nec obstat,si diceretur quod licet ubi eadem sit ratio iuris communis, idem ius esse censeatur: non tamen vbi est eadem ratio priuilegij, ibi idem debet censeri priuilegium, nisi à Principe impetretur. de priuileg. cap.sanè. quia responderi potest, quòd illud procedit in priuilegio non clauso in corpore iuris, secus si clausum sit in corpore iuris, secũdum Host.& Io. An.Sed dicit Henric. Bohic. d.cap.procurationes. quod tutius est, & maximè hodie, quòd non ratione visitationis à locis uicinis, vt dicit tex.in cap.procurationes, sed potius ratione communis honoris procurationes à tota prouincia communiter exigantur,cap.in singulis. de statu reg. & de procurat. cap. cum pro causa. soluo eo quod dicitur in dicto c.procurationes.vers.& cum aliquæ. Si verò procuratio non est debita de iure communi, sed fortè ex onere appositio in fundatione ecclesiæ,vel consuet. vel priuilegio,vel compositione legitimè facta,hoc casu distinguendum est, quòd aut debetur illi qui non habet uisitationem, sed tantum procurationem, & tunc procurari debebit, licet non uisitet, quia non potest ex fundatione. patet decimaoctaua, quæstio.2. cap.Eleutherius. de censib. cap.præterea.& cap.sopitæ. & cap.cum venerabilis. & cap. quanto. decimaoctaua, quæst.2. cap.seruitium. clemen. 1. de censib. & ibi glos. super ver.speciali. & Guliel. etiam ex consuetudine quãdoque debetur archidiacono.De priuilegio habetur etiam 16.quæstio.1.cap.possessiones. de excess.Prælat.accedentibus. de immunit. eccles. De compositione patet in dicto c.quanto. secundum Gul. & Ioan.de Imo. in clemen. 1.de censib.ad quod videnda quæ diximus infra eod.lib.quæst. 14.vers.quarto quæro.ibi.5.lib. Aut est debita tali qui etiã habet ibi visitationem: & tunc procurari non debebit, nisi visitet. d.c.procurationes. primo responsõ, vbi denegatur procuratio habentibus visitationem, & ipsam non exercentibus. ergo multo fortius ipsam habentibus de iure speciali, cum ius commune magis debeat ampliari,quàm speciale.ff.de cond. & demon. l.mulieri & Titio.& in Authen. de non alie. aut perm.reb. eccl.§.quia verò.col.2.secundum Henr. in d.c.procurationes. & ferè omnia prædicta traduntur per Hostien.in summa in titu.de offic.archid.§. quid sit eius officium. ver.sed nunquid plures.& vide etiam ad prædicta quæ dixi infra eod.articu. quæstio.5.in prin. sed & satis dicuntur loca visitari, ita vt debeatur procuratio,siue personaliter visitet, siue ex causa legitima ad locum cõgruum pro visitatione conuocet,vt dicit glos.super ver. visitat. cap.1. de censi. libro 6.vt dixi eod.articu. quæstio.5. in princ. Et ex prædictis colligitur quo iure debeatur procuratio. Quandoque enim debetur de iure cõmuni. Quandoque ex onere appositio in fundatione ecclesiæ. Quandoque ex compositione legitimè facta. Est tamen aduertendum, quòd quamuis procuratio debita ratione visitationis solummodò visitantibus regulariter debeatur,vt dictum est: non tamen debetur propter visitationis, aut consuetudinis,aut similis causæ actum, sed pro labore viæ, & ex causis supra positis,& ex iuribus ibi alle.vt probatur in ca.1. de censib.lib.6. Et quamuis in propria ciuitate uisitando vel consecrando laboret: debetur tamen sibi procuratio, vt no. Goffred. in summa in tit.de simonia.§.sunt autem.ver.minus autem. per c.statuimus. 1.q.1.vbi hoc idem no.Archid. tenet Henri. Bohic.in cap.cum Apostolus.de censib.& hoc ultimum uide quod dixi supra eo.lib.5.vers.

38 ¶† Octauò quæro,quanta & qualis debeatur visitãtibus procuratio. Sol. Dicendum est quòd procuratio debet esse honesta,modesta,seu moderata, vt in cap.cum instantia. de cens. Ne breuis hora longo tempore quęsita consumat,vt ibi singulariter dicit glo.3. in d.cap.cum instantia. Quod illud semper obseruandum est, vt secundum facultates ecclesiarum procuratio exhibeatur,10.quæst.3.c.inter cętera. & c.fin. & c.cum Apostolus.& cap.ex parte.& cap.cum nuper,de cens.Si enim tenuis est ac parua, extraordinario auxilio seruanda est. C.no.vcct. l.1. Imò à paupere non debet exigere.1.quæstio.2.cap. placuit. quia nec iudex exigit à pauperibus sportulas. in Authen. de man. princ. §.sit tibi. Nec tenuis vitæ homines sub aduentu officialium iniurijs afficiendebent.ff.de offic.præsi.l.illicitas.§.2. facit cap.ea quæ. de censib. Et sic concludit, quod legatis dabitur lex ad bibendum, ne rubentibus buccis prædicent ieiunorum doctrinam, vt dicit Ioan.Andr.35. distin. fastidiat.12.quæst.2.gloria Episcopi.bonis tamen & delicatis cibis vesci debent, vt d.cap.non cogam. & melioribus quàm dicit glo. in c.cum instantia. quæ est 3. quam supra allegaui. Nec super barbas pauperum comessationes siue conuiuia extraordinaria frequentent. Nam species furti est velle de alieno largiri.ff.de furtis.l.si pignori.§.fi.nam qui offert sacrificium de substantia pauperis,est similis illi qui victimat filium in conspectu patris. 14.quæst.5. immolans. 1.q.1. non est putanda. secundum Specula.in d.uer.illud ergo non est omittendum.Ioan. An.in c.procurationes. de cens. dicit quod curia legatis Cardinalibus taxat in itinerando florenos 40. pro die, in prouincia verò sibi decreta non fit taxatio, sed recipiunt 25. partem redituum,& tradit Io. Andr.in addi. Specu. d.vers.illud.Ex prædictis potest sumi vniuersalis doctrina, quòd procurationes debent præstari secundum qualitatem visitantis, secundum qualitatem temporis, secundum consuetudinem loci, & si ibi non appareat secundum consuetudinem proximorum locorum. c.super eo. de cens. & secundum quantitatem redituum illorum, qui illas præstare tenentur: secundum ergo prædictas consuetudines debet esse moderata & modesta. Nec enim luxuria cuiusque in expensis sequenda est semper. de damno infecto.l.ex damni. Et cauere debet à sumptuosis epulis, vt c.cum Apostolus. de censibus, & ibi videglos. vnde Seneca epistola 5. inquit: Sicut desiderare res delicatas luxuriæ est: ita visitatas & non magno parabiles fugere dementiæ est. Narrat Valerius, lib.2.cap.4. Duronium

ronium remotum à senatu, quia legem limitantem conuiuia abrogauerat. Debet autem ipsa præstari procuratio, vt nulla ecclesia,nullusq; Prælatus vltra facultates proprias prægrauetur. tex. est, & ibi not. Dominus meus in cap. cum instantia, de censibus. & vide ibi glo. Præstari tamen debet integra, & nõ per partes, sicut nec opera liberti. l.libertus. si seruu. vendi.& Ioan.And. & Henr. Quod dictum non video qualiter possit procedere in cibarijs, nisi dicere,ꝙ si vna ecclesia nõ sufficeret propter quod plures adinuicẽ conueniant, vt statim dicam: non potest præstari procuratio ab vna ecclesia, sed omnes simul debẽt integram procurationem præstare, vel posset procedere, si fortè procuratio esset præstãda in quantitate. Et quamuis lógo tempore minor debito procuratio præstita esset: non tamen præiudicaret visitanti, quo minus integram exigere possit, vt not.Specul.in tit.de cens.§.fin.versic.fin. Et Henric.in cap.cum ad quorundam. in fine, de excessib. Prælator. Nec obstat l.aduersus,& l.quamuis. C.de vsuris.quoniam secundùm Specul.illud procedit in odium vsurarum. Vnde notandum est,quòd si vna ecclesia potest integram procurationem soluere, illam soluat: Si verò propter paupertatem non potest integram procurationem soluere, tunc duæ,vel plures ecclesiæ coniunguntur. simile habetur Exodi cap.100. & in sexta,& septima feria Dominicæ Passionis. vbi dicitur, quod si minor fuerit numerus personarum, qui non sufficiat ad vescendũ agnum, assumat sibi vicinum, qui iuxta numerum personarum sufficit ad esum agni. Vnde si procuratio ascẽdit ad quadraginta, & vna non potest nisi viginti soluere, coniungitur ecclesia ęqualis sibi, & sic facient integram procurationem. Si verò procuratio ascenderet ad triginta, & vna ecclesia non esset potens, nisi in decem, adiungetur sibi alia ecclesia, si est potens in viginti, vel duæ aliæ, si quilibet est potens in decem: caueat tamen rector, quòd nihil fraudis committat: nec aliquid confingat: si non vult peccatum inobedientiæ incurrere, vt patet in eo, quod legitur, & notatur in cap. cum instantia, de censibus. Dicebant tamen quidam, quos refert, & etiam videtur sequi Hostien. quòd Archiepiscopus visitabit tantùm ecclesias opulentas: pauperes verò, cùm aliquid de istis ministrũ audiet. Sed prædicta opinio non est vera, vt dixi suprà lib. 6. quæstio.8. vnde dicit Zabarel. quòd plures tales ecclesias visitabit eadem die, & ab omnibus exiget vnam tantum procurationem, vt in cap.procurationes. de censibus. & cap.felicis, de cens.lib.6. & idem etiam tenet in cap.cum instantia, eodem tit. Ad idem facit,quod not. Archid.in cap.1.de censi.lib.6.vbi reprobans opinio. Hostien. qui innuit, quòd si locus non sufficit ad procurationẽ episcopi, est iusta causa non accedendi, & sic non visitandi. Sed Archid. tenet contrarium,vt dixi:quia licet ecclesię sint pauperes, tamen sunt visitan dæ, & omnes cõtribuent, per c.cum instantia,& cap. procurationes, de censibus. Et ad hoc vide, quæ dixi supra, lib.8. Idem tenet Speculat. in tit.de legato. §. supereſt. versic.illud quoque non est omittendum. Fiat autem contributio, iuxta possibilitatem,& facultatem cuiusque Ecclesiæ pro sua virili portione, argum. Clement. 2. de cens.& ibi notat Ioann. de Imo.& probatur optimè in cap.conquerente,de offic.ordi.ibi, nisi quantum pensatis facultatibus. Quare si vna plus alia facultatibus abundat, plus cõtribuet: & si ęqualiter abundant, ęqualiter contribuent. Et si ęqualitas non seruaretur,possent subditæ licitè conqueri.facit,quod habetur in l.1. & in l.qui se grauatis. C.de censi. & per ea, quæ lib.11. tenet dom.Anton.in dicto cap. conquerente.Qui dicit se aliàs de facto consuluisse. & sequitur ibi Ioan.de Imo.Et si ecclesia visitata esset omnino pauper, ita quòd nihil ad procurationẽ posset contribuere, debet Prælatus suis sumptibus visitare.no.glo.in dicto cap.procurationes.& Ioan. Andr. & Doct.in dicto cap.conquerente, de offic. ordin.per cap.licet,de cens.& Stepha.in Clem.1.de cens. Licet ergo teneatur semel in anno visitare, & etiam posset pluries visitare, maximè exigente necessitate, vt dixi infra,lib.12. nõ tamen poterit procurationem recipere etiã à uolente, sed eo casu suis expensis uisitabit. 10.quæstio.3. cap.cauendum. 1. quæst.2.placuit. 18.quæst.2. cap.visitandi, in fine. & cap.cum Apostolus,in prin.& fine,tenent Fon.Vincen.Bern.Host. & Ioan.And. in c.cum Apostolus. & Laur.& Rostr. prout ipse no.in libellis iuris canonici,rubri. de procurato. §.illud quæritur. & Ioann. Gostr.Vincen.& Hostien.in cap.venerabili,eod.tit. Ioan.Andr.& Henr.in d.cap.procurationes. & Archid.cap.1.in prin.de cens. lib.6. Et quòd suis sumptibus dicto casu teneatur uisitare,tenet etiam Domin. in cap.venerabilis, de cens. & c.cum instantia, eodem tit.Zabar.in cap.cum nuper,in fi.& cap.procurationes,in fi.eo.tit. & Lapus Abb. & do. Domi. cap. fin.de cens.lib.6.facit quæ dixi infra eodem lib, quæst.14. vers.decima quæstio. suis ergo stipendijs in casu prędicto debet Prelatus visitare,vt dicit glo. in cap.venerabilis,de cens.argum.10.q.3.cap.cauendum.& 18.quęst.1.cap.nam nunc. & per glo.c.cum instantia,de cens.& tenet etiam Archid.c.1.de censi.lib.6.quia ad hoc sunt sibi reditus episcopales deputati.cap.cum ab omni, de vita,& honest.cler.dixi supra lib.8. Nec obstat de offic.ordin. cap.conquerente. vbi dicitur,quòd nomine procurationis non potest amplius exigi,quàm pẽsatis facultatibus moderatè possunt exhibere. Et sic videtur innuere, ꝙ aliqui debeant conferre. Sed dicit Archid.cap.1.de cens.lib.6. quòd si ecclesia est penitus impotens, nihil contribuet. sic loquitur c.placuit. 1.quæst.2.aut non est penitus impotens: quia potest aliquid procurare, sed non integer, quia semper debet haberi ratio, ne ministri ecclesiæ egeant. facit ff.de reg.iur. l.in cõdemnatione.& ne fraudentur alimentis.ff.de cessio.bonor.l.qui bonis.dicit enim Archid.in cap. cum instantia, & cap.procurationes, de cens. Non obstat, quia quo ad contributionem nõ loquuntur de Prælatis visitãtibus,sed de legatis,& nuncijs.imò capit. procurationes. facit contra eum prætermissis episcopis, de quibus prętermiserat contributionẽ, promittit solis legatis,& nuntijs,ar.25.d.c.qualis. & sequitur Io.An.c.1.de cens.lib.6. Et aduertendum, quia non debet rector ecclesiæ pro soluendis procurationibus ornamenta ecclesiastica alienare, nec etiam pignorare, vt dicit tex. in c.cum Apostolus, de cens.& ibi Doct.ad quod videdum cap.1. de pignor.& clem.si beneficiorum, de decimis.

¶ Sed pone, ecclesia visitata dicit se impotentem,

visitans dicit eam potentem, cui credetur, aut quis tenetur probare? Sol. Hostien. in cap. procurationes. distinguit quòd aut euidenter constat quòd est potens secũdum communem famam. ff. de fun. instru. l. cum de lanionis. §. asinam. & ff. qui satisda. coga. l. si verò. §. 1. & tunc compellitur procurare. Aut euidenter liquet quòd eget: & tunc non cogetur. ar. c. Odoardus. de solut. Aut dubitatur, & tunc potest Prælatus si vult exigere iuramentum quòd veritatem dicet, & stabit dicto suo. ar. cap. fin. de iureiuran. potest etiam ipsum excommunicare si suspectum habet sub hac cõditione, si in fraudem vel falsò asserat se impotentem. argumen. cap. præterea. de appellatio. & sic relinquent eum conscientiæ suæ. de iureiuran. cap. mulieres. secundum Hostien. dicto cap. procurationes. quem ibi sequuntur Ioan. And. & Zab. & Dom. meus, & Henr. quod autem possit sic excommunicari, facit de sententia excommun. c. sacro. vers. quid si talis. & quod no. Abbas ibi super ver. dubitari, de illo quem iudex excõmunicat, quia non soluit illud in quo est condemnatus, qui dicit quod non habet vnde soluat: cum tamen fama sit quòd sit diues, & soluendo. Similiter no. Hostien. in summa de postula. §. quid pertinet. sub §. quid si clericus. & Spec. in titu. de aduoc. §. 1. vers. sed nunquid cogi. Et ad id quod dictum est, quis teneatur probare ecclesiam esse nõ soluendo, seu ecclesiam non sufficere: vide glo. & Doct. in cap. quoniam. de vita & honesta. cler. & ibi per Ioan. de Imo. & Dom. meum in cap. 1. de præsump. & per Iac. de Are. & Nico. l. paupertas. de excusat. tuto. & l. si constante. & per Bar. & Mod. ff. solu. matrimo. & l. vbi. C. de iure dot. & quod latè scripsimus in titu. de procur. Sed quæro, quid si vna ecclesia soluit pro pluribus ecclesijs, secundum quod supra diximus, qualiter concipiet libellum contra aliam ecclesiam. Sol. Dic quòd poterit libellum hoc modo concipere.

¶ Coram vobis, Reuerendo in Christo P. & Domino, Domino Iohanne de Agazaria de Sena, dignissimo Episcopo Grosseti, propono ego M. Plebarius plebis sanctæ Mariæ de Campagnitico diœcesis Grosseti pro me, & A. B. C. D. E. quorum procurator sum contra G. H. I. &c. quod cum de anno M.CCCCLV. Iacobus Picininus cum gentibus suis inuasisset territorium Senense, & inter alias diœceses, diœcesim Grossetanam: Beatissimus in Christo pater Calistus III. piè ac iustè considerans fidelitatem & obedientiam, quam Senenses ad Romanam ecclesiam, sedemque Apostolicam habuerũt, & quod semper fuit, & est, & erit quasi quædam sedes patrimonio beati Petri, & Romanæ curiæ intendens optimi pastoris more Senensium indemnitati prouidere cum gentibus suis quas ad Senensium defensionem transmisit simul cum ipsis gentibus, Reuerendissimum in Christo Patrem & Dominum, Dominum Episcopum Nouarien sem misit legatum.

¶ Quare ijdem per Grossetanam diœcesim transeunt, ego & prædicti A. B. C. D. E. procurationem exhibuimus, in qua exposuimus decem modios frumenti, centum bariles vini, decem vitulos, viginti castrata, quadraginta hœdos, centum paria caponum, quinquaginta modios hordei, & in ouis, piscibus, caseo, & pluribus alijs debitis procurationibus necessarijs exposuimus florenos viginti, quæ procuratio erat ab omnibus clericis vestræ diœcesis exhibenda. Quare tam nomine meo, quàm prædictorum rectorum peto per vos & vestram sententiam ipsos G. H. I. &c. & quemlibet eorum condemnari ad conferendum debitam ratam iuxta ecclesiarum suarum facultatem vestro arbitrio declarandam & æstimandam, & ipsos sic condemnatos &c. & hæc forma iustificatur ex his quæ superius dicta sunt, & per Specula. titu. de censibus. in princip. Ad quod etiam videnda quæ latissimè scripsi, cap. 2. de libel. oblatio. duodecimo princip. articu. per totum, sed maximè decimaquinta quæstio. princip. & sequen. Nec licet visitanti nisi vnam procurationem recipere vna die, siue vnum locum visitauerit, siue plura, etiam si locus quilibet visitationi ab illo satisfaceret ad procurationem integrè persoluendam: cum eidem sufficere debet, vt temporalia metat à locis personaliter uisitatis, pro diebus quibus ei spiritualia subministrat. text. est cap. felicis. vers. adijcientes. de censibus. lib. sexto, & glos. etiam penult. vbi assignat rationem, quia aliàs possit Prælatus totam ciuitatem vna die visitare, & tot procurationes recipere quot ibi essent ecclesiæ, quod esset absurdum. Et ideo numerus procurationum nõ debet excedere numerum dierum, vt dicto cap. felicis, & cap. procurationes. de censi. & no. glos. super ver. vno die. clement. 2. de cens. Et quia cum visitatio sit principale, & procuratio accessorium visitationi vnius diei, plurium dierum procuratio accedere non debet, quoniam accessorium suo principali maius esse non debet. not. Ioannes Andr. Dom. Domin. dicto capit. felicis. Nec ab vna ecclesia potest plures procurationes recipere, nisi indiguerit visitari pluribus diebus, & fuerit visitata, decima, quæstio. 3. cap. inter cætera. Dom. Domini. cap. felicis. de censibus. lib. sexto. Et si Prælatus qui duplici iure potest visitare: puta tanquam Archiepiscopus, & tanquam legatus, diximus supra lib. quarto, in fi. si visitat eundem locum diuerso iure plures potest procurationes recipere, vt probatur in cap. cum nuper, de censibus. quod intelligo quando secundam visitationem fecit ex causa, vt etiam ibi no. Dominus meus: aliàs si confestim primam visitationem fecit: secunda videtur esse de superfluo, & non nisi vnica uidetur deberi procuratio secundum Zabar. dicto cap. cum nuper. facit l. qui bis idem. ff. de verborum obligat. Et eo casu quo duplex procuratio debetur, si simplex procuratio soluatur, nec aliud exprimitur, intelligitur soluta nomine legationis, cum minus possit resisti legato, quàm Archiepiscopo, & solutio præsumitur facta in duriorem causam. l. in his. in princ. ff. de solut. secundum Zabar. in cap. cum nuper. de censibus. ego dico hoc verum, habita tamẽ distinctione & consideratione, de qua in l. prima, secunda, & tertia. ff. de solutio. Sed circa prædictam quæst. cum supra lib. 5. dixerimus quòd potest contingere, quòd eadem ecclesia visitabitur per Primatem, & per Archiepiscopum duplici iure, videlicet iure metropolitico. Item, quia sit legatus natus, & etiam per Episcopum, & per Archidiaconum, aut Abbatem: & per prædictos etiam quandoque

doque potest reiterari, vt diximus infra, libro duodecimo, & hoc præter visitationem quam faciunt legati & nuntij Apostolicæ sedis. quomodo poterit ecclesia tot sufficere ad procurandum? Sol. Dicendum, vt duodecimo libro latiùs tractauimus. Sed circa prædictam quæstionem, vtrum vltra debitas & modestas procurationes per Archiepiscopos, Episcopos, & similes visitatores aliquis exigi possit locus visitatis? & dicendum est quòd non. Vnde non possunt eligere expensas quas in eundo ad locum illum visitandum fecissent, nec etiam vecturas equorum conductorum, aut emendam equorum mortuorum, aut vestium destructarum aut amissarum, aut pro ferraturis ipsorum equorum, & nedum quid exigere: & sic ab inuitis extorquere non possint, imò nec à volentibus prædicta aut aliquid aliud recipere debent. tex. in cap. secundo. de censibus, libro sexto. Sed idem Innocen. in capitu. procurationes. tenuit contrarium, vt dicit Garzias, quod sequuntur Hostien. & Guliel. quos refert gl. super ver. pecuniam. in dicto capit. 1. de cens. lib. sexto. & sic Innocen. videtur fuisse sibi ipsi contrarius. Sed pro concordia & solutione vtriusque opinionis potest distingui ex mẽte Doctor. Quod aut nos loquimur in legatis & nuntijs Apostol. qui veniunt propter vtilitatem loci: & hoc casu procedit opinio Innocen. in capit. procurationes. & ita in veritate intellexit Innocen. vt dicit Ioan. And. quia illa opinio posita est super illa parte, quæ loquitur de legatis & nuntijs Apostol. sedis, & hoc fuit quod fecit errare Garziam, &c. Aut loquimur in Archiepiscopis, Episcopis & similibus visitantibus ex debito officij sui, & procedit prima: quia nec pro ferraturis equorum aut similibus aliquid exigere: aut volentibus visitatis recipere possint. Pro prima opi. Innocen. superius allega. quam etiam sequutus fuit Archid. facit capit. si episcopus. de offi. ord. libro 6. Hæc tamen opinio procedit, nisi esset talis indigentia in eo, qui debet visitare per quam impediretur visitatio, & sic potest saluari glos. præallega. super ver. pecuniam. dum dicit, si indigeant, secundum Ioann. Andr. ibi in nouel. facit capit. quod non est. de regulis iuris, & quod dixi latè in cap. si quis propter. de furtis. Nec etiam esculenta Archiepiscopi, aut episcopi, & similes vltra procurationem recipere possunt, secundum ea quæ diximus supra eodem lib. quæst. 6.

39 ¶ † Nonò quæro, in quo loco procuratio præstanda sit. Sol. Dicendum quod si loquimur de procuratione præstanda ratione visitationis, debet præstari in loco visitato. facit clement. secunda, de censibus, faciunt no. in l. fin. ff. de triti. & l. vinum. ff. si certum petat. & quam dixi in cap. dilecti. de foro comp. in 2. prin. art. 1. q. in prin. & hoc procedit vbi ad locum visitandum accedunt. Sed si ex causa rationabili ad alium locum uisitans visitandos vocaret, secundum ea quæ lib. 8. diximus: tunc eo loco procuratio exhibenda foret, in quo visitans visitationem expediret. Et si fortè eadem die plura loca visitaret, clarum est quòd si sit procuratio præstabitur in victualibus in loco vbi agit eo tempore quo victualia, vel pro prandio, vel pro cœna & equis sunt præstanda. Et quando declinant ad seculares in refectorio simul cum prælato, & alijs clericis illius loci præstari poterit, sed cum declinant ad regulam res seruanda est. clement. secunda, de censib. & quod traditum fuit supra eo. lib. quæst. 6. Si verò conuenit de procuratione præstanda in pecunia, poterit vbique præstari tam à secularibus quàm à religiosis. Si tamen ad monasteria diuerterent, seruanda sunt quæ diximus supra eod. lib. quæstio. 6. vers. visitantibus autem monasteria. Et prædicta procedunt vt diximus in procurationibus quæ ratione visitationis debentur. Procurationes verò legatis debitè præstãdæ sunt in loco vbi legati agunt, & legatis de latere etiã extra prouinciam illis decretã procurationes sunt ministrandæ, vt voluit glos. pen. cap. cum instantia. de cen. & Zabar. ibi & Hostien. & post eum Specula. in titu. de lega. §. superest. ver. illud quoque non est omittendum. ibi, Item legato de latere. Sed de hac procuratione omittamus, quia ad præsentem materiam non pertinet.

40 ¶ † Decimò quæro, pro quanto tempore, seu pro quot diebus debeatur procuratio. Solv. Videtur dicendum quod pro vno tantum die debeatur. 10. quæstio. 3. cap. inter cætera. & cap. felicis. ver. adijcientes. de cens. lib. 6. Innocen. in cap. 1. de censibus. lib. 6. in ver. visitatis. dicit, quod si pluribus diebus oportet uisitantem in vna ecclesia intendere semper procurabitur. 10. quæst. 1. placuit. nam si in dicto cap. 1. conceditur Archiepiscopo redire ante primam procurationem non completam. cap. fin. de cens. lib. 6. & iterum procurabitur: fortius secundum eum licet manere, & visitationem perficere. Nec obstat 1. quæstio. 3. inter cætera. quia intelligitur, cum vna die potest visitatio expediri. Nec est malignandum contra iura secundum Innocen. allegat Hostien. 18. quæstio. 2. capit. visitandi. & cap. non semel. Alij stantes in cap. inter cætera, dicunt quod c. placuit. est correctum, sed præcedens dictum communiter tenetur. Et ad cap. felicis, respondet Ioan. An. in dicto cap. 1. de censibus, lib. 6. quod non dicitur quòd vna sola die debeat procurari, sed quòd pro vna die solùm vnam procurationem debet habere etiam si plures visitat eadem die. Dicit etiam quod visitator communiter trahet moram in vna ecclesia per vnam diem, & partem alterius diei. Nam secundum aliquos postquã stetit per vnam diem in vno loco, die sequenti prædicat ad populum, & vadat ad vicinam ecclesiam ad prandium. Alij verò dicunt quòd procuratio incipit in cœna, & finitur in prandio die sequenti, & sic sunt duo dies, & ista est communis opinio Ioan. Andr. Hostien. Dom. Anton. & Dom. mei, in cap. cum Apostolus. de cens. & Ioan. Andr. post Hostien. in cap. 1. de cens. lib. 6. & Hostien. in summa, in tit. de offi. Archid. §. penult. ver. patet. per c. visitandi. & c. non semel. 18. q. 2. & Io. And. in c. 3. de cens. lib. 6. licet Vinc. in c. conquerente. de offic. ordin. dicat quod in huiusmodi visitationib. assiduis episcopus episcopalem procurationẽ non recipiet, nisi semel in anno per c. inter cætera. 10. quæstio. 3. & malè secundum Henr. Sed potest breuibus concludi q̃ siue vnam siue plures eadem die ecclesias visitet, & visitans in victualibus si procurandus pro curabitur pro debito tempore, quo prandium & cœna ministrandæ sunt. Et si in vno loco reperiret se

hora prandij, ibi procurabitur: si hora cœnæ, ibi cœna procurabitur, & si erit ieiunium, ibi pro ieiunij obseruatione comedendum, & si post ad alium locum vel plura loca diuerteret in quibus propter ieiunium non procuraretur, debent illa loca ecclesiæ quæ visitata sunt procurationi conribuere. Et idem dico de ecclesijs visitatis eadem die antequã ad locum vbi ieiunium soluitur visitator diuertat: quia & ipsę pro facultatibus contribuere tenentur. & si plures dies necessarium est moram trahere, pro omnibus illis diebus secundum qualitatem dierum in procurationibus prouidebitur, argum. dictorum iurium. Si verò de pecunia conuenirent, arbitror habendam considerationem temporis moræ tractæ in loco occasione visitationis necessitate. Illud etiam subiungo, quod si dies ieiunij occurrerent, non esset tanta pecunia æstimanda, quanta si bis in die procuratio esset præstanda: quia pecunia succedat ex compositione in locum victualium, vt diximus supra eodem lib. quæstio.6. ver. est tamen aduertendum. Et ideo pecunia tanquam subrogata in locum alterius debet illius naturam sapere, vt l. si quis cum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. & cap. maiores. de baptis. Esset tamen habenda ratio equorum & illorum, qui non tenentur ieiunare; & in nullo casuum prædictorum ecclesia visitata est vltra debitum grauanda secundum Ioannem Andr. in capitu. primo. de censibus. libro sexto. per cap. sopitæ. de censibus. Et siue procuratio præstetur in victualibus, visitatio debetur, & præstari debet. & hoc clarum in pecunia procuranda seruandum arbitror: quia vt dixi subrogatum in locum victualium quamuis secundum opinionem quorundam videtur dicẽdum quod debentur collectiones fructuum in fine anni. ad quod videda quæ sunt supra lib. 7. tractata.

41 ¶ † Vndecimò quæro, qualiter procuratio petatur, & de forma libelli. Sol. Distinguendum arbitror duo membra. Primum de legatis & nuncijs Apost. se. Secũdum de ordinarijs visitatoribus, quibus procuratio de iure communi debetur.

¶ Circa primum membrum dicendum, quod quando legati aut nuncij Apost. se. transeuntes aliquid postulabunt si ipsi præsentes, vel vicini sint debent facere copiam literarum suarum: Si verò sunt absentes illarum transcriptionem authentico sigillo sigillatam ostẽdere tenentur, alioquin nullus tenetur eis in aliquo respondere. Sed si ostenderint debet eis numero personarum & equorum in literis comprehenso, iuxta tempus quo eos morari contigerit, competenter prouideri: duntamen illi tradant suas patentes literas continentes quid, quantum, & quando receperint ab eisdem, quæ literæ locorum ordinarijs assignentur. Et si absentes per procuratorem, aut nuncium procurationem exegerint, soluentes debent transumptum literarum sub sigillo authẽtico retinere: & sic sub aliquorum testimonio soluere, nec petere procurationem, nisi ab illis, per quorum diœcesestransitũ fecerint: nisi fortè alicubi contigerit eos moram trahere, vel nisi aliqua diœcesis propter tempus moræ inibi factæ nimis in procurationibus sit grauata. Et hoc obtinèret in legatis quibus in aliqua prouincia plenè legationis officium non est commissum, vt in constitut. Alexandri. 4. Solent autem legati & nuncij sed. Apost. literas super suis procurationibus mittere sub hac forma.

¶ Ludouicus domini Papæ nũcius, vel Apost. sed. legatus E. Episcopo Senensi salutem in Domino Iesu Christo. Cum pro negotijs Apostoli. sedis in tali prouincia amplius commorari nõ oporteat, & iam receptarum procurationum tempus completum sit, deuenimus ad præsens pro tot futuris mensibus die primo Maij incipiendis procurationes ordinatas recipere, facta igitur de concilio peritorum distributione æquali, ecclesijs ciuitatis & diœcesis vestræ tot libras pro dicto tempore duximus imponendas. Quocirca imponendi ac proportionabiliter exigendi per vos vel alium dictam sum mam cum moderatis ac necessarijs expensis, pro exactione huiusmodi faciendis ab ecclesijs vel ecclesiasticis personis exemptis, & non exemptis ciuitatis, vel diœcesis vestræ secundum vniuscuiusque ecclesiæ & loci facultates, prout soluere cõsuetum est, authoritate nobis in hac parte commissa paternitati vestræ præsentium authoritate plenam committimus potestatem. Nos verò ex nunc contradictores quoslibet & rebelles, si legitima monitione præmissa per vos de portione sibi legitimè imposita in prefixo eis termino satisfacere contempserint, in his scriptis excommunicationis vinculo innodamus: & eorum ecclesias ecclesiastico supponimus interdicto: quarum sententiarum denunciationem & publicationem: & prædictorum, etiam si necesse fuerit absolutionẽ & interdicti relaxationem post cõdignam satisfactionem vobis tenore presentium duximus committendas pecuniam ipsam nobis intra decem dies à præsentatione præsentium computandos omni excusatione & dilatione cessantibus per aliquem vestrum certum & fidelem nuncium transmissuri. Porro vrgente nos viarum difficultate cogimur ex nunc vos monere & insuper in his scriptis excommunicationis in vos & in ecclesiam vestram interdicti sententias proferre si moram vel difficultatem aliquam in præmissis adhibueritis & præmissa adimplere cõtemperitis vel si hac occasione aliquid vltra summam supradictam à subditis vestris duxeritis extorquendum, sciturі ꝙ super præsentatione præsentium literarum fidem eorum dabimus portitori. De impositione autem prædictarum literarum, nec non de Apostolico mandato necessarium est quod nuncij faciant fidem, vt supra dictum est. Nuncij quoque & legati viatores ad instar formæ prædictas suas literas hoc modo formabunt.

¶ Ioanni de Aghazaria episcopo Grosseti M. domini nostri Papæ nuncius, salutem, literas Apostolicas recepisse noueritis in hac forma, Calixtus Episcopus &c. veniens ergo ad talem locum pro executione iniuncti nobis mandati, vel transiens per talem locũ pro sumptibus tot dierum, quibus ibi moram traximus à P. Procuratore ciuitatis Grosseti dante atque soluẽte pro clero ipsius ciuitatis & diœcesis quinquaginta ducatos. Cum itaque in partes onus diuisum & proportionaliter impositum facilius supportetur &c. vsque ibi, pecuniam ipsam &c. secundũ Spe. in ti. de legato. §. superest. ver. itẽ quando nuncij &c. & ver. solent autẽ legati. Et hæc procedunt

cedunt in legatis & nuncijs petentibus procurationem, sed commissi eis mandati & oneris quod ex legatione subeunt, secundum quod diximus supra eo. lib. q. 7. ver. prædicta autem non procedunt. Si vero à prędictis petenda esset procuratio ratione visitationis potest formari libellus, secũdum modum de quo diceretur in sequenti membro. Circa secundum membrum de ordinarijs, qui de iure communi volunt petere procurationem, qualiter formare debeant libellum. dic quòd sub hac forma: Coram vobis &c. Propono ego B. procurator archiepiscopi contra Abbatem & conuentum monasterij sancti Mariani, quòd cum dictus Archiepiscopus consueuerit recipere ab omnibus monasterijs suæ prouinciæ procurationem, quæ debetur ratione uisitationis: tam ratione iuris communis quàm præscriptæ consuetudinis. idem Abbas & conuentus procurationem dicto Archiepiscopo irrationabiliter soluere contradicit. Quare peto ipsum ad procurationem soluendam cogi, & ad id sententialiter condemnari. c. sopitæ. de censi. & c. 1. de cens. lib. 6. secũdum Specu. in tit. de cen. ver. vel sit libellus &c. Sed prædicta forma est satis inepta iudicio meo: ideo arbitror quod aptior forma sit, quod facta narratione debita, prout facti cõtingentia euenit, deductis causis cum narratione per quas concludatur procurationem ratione visitationis debitam, & nõ solutam petit agens sentẽtia eius coram quo agitur illum ad procurationem denegatam vel non solutam in totum vel in partem condemnari, & condemnatum cogi, & compelli sacrorum canonum remedijs opportunis, ad quod uidenda sunt quæ latius diximus in c. 2. de libel. obl. in 12. art. princ.

42 ¶ † Duodecimò quæro, qualiter procuratio per visitatorem sit recipienda. Sol. Dic quod recipienda est benigne, & cum humanitate & gratiarum actione, vt est text. in c. Apostolus. de censibus. vbi tex. dicit, nec sumptuosas epulas quærent, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè ac competenter illis fuerit procuratum. Scribitur enim ad Colos. 1. c. vlt. In omnibus gratias agite. Quamuis enim visitator recipiat à visitatis debitum quodammodo necessarium, tamen ex affectu procurantium maximè forte vltra quam teneantur: quia opiparè procurant, transit in beneficium, vt voluit Seneca, lib. 3. de beneficijs, tradit Beatus Thomas secunda secundæ, quæst.

43 ¶ † Tertiodecimò quæro, qualiter & quibus remedijs visitatus possit compelli ad procurationem soluendam. Sol. Dicendum arbitror, quod visitator potest intentare viam ordinariam porrigendo libellum corã habente ad id iurisdictionem, per quẽ petat condemnari & cogi, secundum ea quæ supra diximus, quæst. 11. Potest etiam per sententias censuræ excommunicationis interdicti & suspensionis compellere denegantes debitam soluere procurationem, vt est tex. & ibi no. Docto. c. cum nuper. de censi. & ad prædicta videnda sunt quæ diximus supra, lib. 6. quæst. 20. & etiam quæ tradita sunt supra eod. lib. q. 11.

44 ¶ † Quartodecimò quero, propter quas causas iustè ac legitimè procuratio denegari possit. Sol. Dicendum quòd causæ possunt esse plures. verum ut aptius declarentur, prosequar istas quæstiones. Prima, vtrum ratione priuilegij. Secunda, vtrum ratione exemptionis. Tertia, vtrum ratione præscriptionis. Quarta, vtrũ ratione consuetudinis. Quinta, vtrum ratione compositionis vel pacti. Sexta, vtrum ratione cõmutationis. Septima, vtrum propter rem iudicatam. Octaua, vtrum propter paupertatem. Nona, vtrum propter sterilitatem. Decima, vtrum propter non instantem necessitatem. Vndecima, vtrum ex eo quod visitator debitum modum excedit. Duodecima, quid si subditus ex aliqua causa de quibus supra, denegaret uisitationem, vel nollet procurare vltra debitum modum excommunicaretur, vtrum sententia teneret. Tertiadecima, vtrum ecclesia possit se defendere à præstatione procurationis, quia dicit se indebitè soluisse.

45 ¶ † Primò quæritur, vtrum ratione priuilegij ecclesia excusetur à solutione procurationis. Sol. Dicendum est quòd sic, si expresè conceditur, ne aliqua ecclesia, monasteriũ vel locus teneatur ad procurationem, vt in c. cum instantia. & ibi Docto. de censib. Et est tex. in clem. 1. de censi. & no. Glo. super ver. alui. c. cum ex officij. de præscript. Sed circa hoc quæro de no. & quotidiana q. Papa concesserit priuilegium cuidam monasterio, vt non teneretur ad procurationem legatorum: etiam si in literis eorundem dicatur, vt tam non exempti quàm exempti ad hoc onus, nisi de ipso indulto concesso monasterio fiat mentio de verbo ad verbum. Demum Papa concesserit legato, vt possit exigere procurationem à quibuscunque personis etiam exemptis, quãuis talia sint priuilegia quod de eis sit fienda mentio de verbo ad verbum, quæ voluit in his literis haberi pro expressis. Quæritur, nunquid per has literas legatorum sit derogatum illi priuilegio. quæstio est satis dubia, in qua Federic. consil. 225. tenuit primum priuilegium non esse sublatum per secundas literas: quia de priuilegio debet fieri mentio ad hoc vt illi derogetur, vt in cap. veniens. de præscriptio. Et plenè not. 25. quæstio. 2. in summa, & in cap. 1. de præscriptio. nec sufficit mentio generalis, sed requiritur specifica, vt in cap. 2. de dolo & contumacia. Item si diceremus oppositum, priuilegium esset inutile, cum Papa semper concedit plenissimas literas legatis, & nuncijs. Sed tamen idem Federic. tenuit contrarium, vt patet cons. 46. mouetur: quia per verba generalia plenissimè reuocantur omnia priuilegia, statuta, & consuetudines, vt est bonus tex. in Clement. dudum. prope finem, de sepult. Item si diceremus contrarium, indirectè diminueretur potestas Papæ. nam cum priuilegia consistant in facto, & Papa non habeat omnium memoriam, impossibile foret quòd de omnibus huiusmodi priuilegijs faceret mentionẽ de verbo ad verbum. & satis debet esse, quod apparet de intentione sua velle talia priuilegia reuocare. Concludit ergo quòd tam in hac materia quàm in alia debemus semper considerare clausulas primi & secundi priuilegij, & secundum eorum vim iudicare, vel pro priuilegio, vel pro reuocatione, & hanc vlt. opin. sequitur Do. meus in c. cum instantia. de cen. Ista materia iudicio meo indigeret latiori discussione: sed quia principaliter pertinet ad titu. de priuilegijs, vel etiam de rescriptis: ideo omitto. Ad præ-

dictam tamen materiam videnda sunt, quæ traduntur per Dyn. & Ioan. An. in reg. quod semel. de regu. iu. lib. 6. & per Bar. & legistas in l. si quis in prin. ff. de legat. 3. & per Bart. in l. fina. C. si contra ius vel vtil. publ. vbi singulariter voluit, quòd specialis dicitur fieri reuocatio, quando dicitur, non obstante aliqua lege, de qua oporteret fieri mentionem specialiter, faciunt etiam quæ traduntur per Bart. in l. humanum. C. de legi. & per Iac. But. l. de quibus. ff. de legi. & per Bar. in l. omnes populi. ff. de legi. & per Anch. in repe. cap. 1. de constitut. 14. q. princip. versi. quæro iuxta prædictam quæstionem. & alias plurimas remissiones potest quis videre in his, quæ de clausula, non obstante, in titu. de const. & de rescript. latissimè diximus.

46 ¶† Secundò quæro, vtrum exemptio tribuat iustam causam denegandi procurationem, quamuis de procuratione nullam faciat mentionẽ. Sol. Dicendum est quòd sic, quamuis monasterium aut locus sit exemptus à iurisdictione episcopali: & de procuratione nulla sit facta mentio, dũmodo exẽptio sit generalis, seu vniuersalis à iurisdictione sui ordinarij. Secus si esset limitata ad certas species, in quibus non comprehenderetur visitatio, & procuratio: ad quod videnda sunt, quæ diximus supra, li. 7. q. 14. in prin. & ita intelligi debet glo. fina. cap. venerabili. de censi. & c. cum instantia. eo. titu. Sed iuxta hoc quæro, vtrum ecclesia sit exempta generaliter, & vniuersaliter, seu simpliciter à iurisdictione sui ordinarij, vtrum prosit quo ad soluendas procurationes legatorum sedis Apost. aliàs aũt etiam exempti tenerentur ad tale onus, cùm nec contra tales procurationes currat præscriptio. de præscr. cap. accedente. Nec obstat prædictis cap. cum instantia. de censi. quia secundùm Pau. de Leaz. in d. Clemen. 1. debet intelligi secundùm prædicta videlicet, de exempto exemptione speciali etiã à procuratione legatorum, vt innuit litera in d. cle. 1. dum dicit, quod non credimus. Nã bene scit Papa, q̃ à iurisdictione episcopali multæ ecclesiæ sunt exemptæ: sed ab absolutione procurationis legatorum non credit aliquam exemptam per priuilegium. Et idem tenet Zenze. & Stepha. in d. Clemen. & idem Zaba. in d. Clemen. 1. in 4. oppo. & Glos. 2. in c. cum instantia. de censi. Mouetur: quia ecclesia Romana non solet aliquem priuilegiare contra se, argu. l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. Nec Imperator. l. comperit. C. de præscript. 30. ann. quinimo dicit ibi Ioã. And. se non credere quòd Papa possit aliquem priuilegiare, ne teneatur venire ad eum, vel quod per eum non possit excommunicari, quod Do. meus ibi habet pro indubitato. quia cùm Papa locum Dei teneat in terra, cap. 2. de transla. præla. non debet posse aliquem eximere à sua potestate: quia per hoc eximeretur à potestate Dei.

Nec contra supremam potestatẽ Papæ valet præscriptio, vt not. Innoc. in cap. bonæ. 2. de postu. præla. Et ex prędictis infert Dom. meus in d. c. cum instantia, & ex illo tex. dũ dicit, quod non credimus, quod contra priuilegiũ indultum super exemptione à procuratione est præsumptio falsitatis. & quòd non emanauerit à curia Romana, facit cap. cum instantia. ibi, quod non credimus. & in glo. de censib. vnde expectanda esset secunda iussio. facit quod no. c. 2. de testi. Sed aduertendum: quia propter prędictam rationem intelligo hoc procedere tam in legatis de latere, quàm in legatis missis. Sed in legatis natis arbitror distinguendum quod ecclesia est exempta ab omni iurisdict. ordinaria: & tunc arbitror quod non potest visitare, nec procurationem exigere non solum episcopus, sed nec Archiepiscopus, aut primas, aut legatus natus: quia omnes sunt ordinarij, licet aliqui immediatè, aliqui mediatè. & quia facilius debet intelligi sublata ab ordinario mediato quàm ab ordinario immediato. ar. cap. de offic. iud. lib. 6. & c. Romana. de appel. lib. 6. & cap. 1. de pœni. & remis. lib. 6. cum sim. Si verò ecclesia eximeretur à iurisd. episcopali, aut legati nati: quia ex separatis non fit illatio. l. quod ad translationem. de off. leg. & l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. cum alijs iuribus vulgatis. Nec obst. quod statim dictũ fuit: quia illa exemptio erat generalis ab omni iurisd. ordinaria. ista autem est limit. ergo &c. secundùm ea quæ tradita sunt, lib. 6. q. 14. in princ. Est tamen aduertendum quod post hanc meã imaginationem reperi q. formatã per Lau. in Cle. 1. de censi. lib. 6. Vtrum ecclesia exempta à iuribus episcopalibus, intelligatur exempta à procuratione. Archi. arguit quòd non: quia sub minori non continetur maius. ar. c. studuisti. de offic. deleg. c. cum inferior. de maio. & obe. In contrarium arguit: quia Archiepiscopus quantum ad ea quæ sunt ordinis, non habet plus quam episcopus. Quinimo nec Papa plus habet. pro quo remittit ad not. per se in suo sacramentali, in tit. de or. episcopali. facit quia episcopus non est propriè dignitas, sed dignitatis culmen. de præben. c. venerabilis. & c. cum olim. 60. distin. c. si per ordin. c. 2. de præb. lib. 6. hinc videmus quòd Papa seipsum in literis appellat episcopum. Concludit ergo quòd etiam à procuratione Archi episcopi intelligitur exempta. Vnde fortè dici posset, quod aut ecclesia vel monasterium eximitur à iurisd. episcopali: & habet locũ quod supra dixi. aut à iuribus episcopalibus, & tũc habet locum opinio Laud. Et est aduertendum circa prædicta, quod priuilegium exemptionis non extenditur ad ecclesias postea quæsitas, vt est tex. in cle. 1. in fine, de censib. quod procedit secundum Paulum, etiam si priuilegium exemptionis expressè loqueretur etiam de ecclesiis acquirendis. Sed communiter reprobatur, vt dicit Zab. in d. cle. 2. in 3. opp. q. 7.

47 ¶† Tertiò quæro, vtrum ratione præscriptionis ecclesia, seu monasterium posset se defendere à prestanda procuratione. Vin. in c. cùm ex officij. de præscri. distinguit, quod aut procuratio non fuit petita, & videtur remissa: & post præsumptam remissionẽ potest inferior illam præscribere, sicut post priuilegium. de priuil. c. cum olim. Sed prædicta opin. non placet domino meo ibi: quia est contra tex. d. c. cũ ex officii. Dicebant enim illi Abbas & Prior, quod non ab eis fuisset petita: & tamen non profuit, nec tãta remissio, vel præscriptio. imo dicit quòd qui nihil soluit, non potest se tueri præscriptione: secus si aliquid soluit, quamuis modicum. arg. c. ex parte. de censib. Io. And. c. fin. de cen. lib. 6. refert idem etiam tenuisse Innoc. in quadam extrauaganti, quæ incipit, venerabilibus. vbi concludit quod procuratio ex toto præscribi non potest. Sed quota sit: quia ius

ius quo disponitur, vt aliqua detur procuratio, est publicum authoritate & vtilitate, sicut ius quod disponit de visitatione & correctione. Et hoc ne negligatur visitatio. Et no. bene hanc rationem de qua dixi supra eod. lib. q. 7. versicu. 10. ratio. Consuetudo autem contra ius publicum authoritate & vtilitate nihil valet, nisi inducatur expresso consensu Papæ, vel tacita interueniente iusta causa. alleg. 11. dist. non consuetudinẽ. & quod ibi no. ad quod videnda quæ not. in c. fin. de consuetud. Et puto q̃ si consuetudo est rationabilis, tollat tale ius publicum: licet non interueniat consensus Papæ expressus vel tacitus, vt dicit Glo. no. 3. d. §. legis. & 8. dist. cap. frustra. Satis enim habetur consensus Papæ ex dispositione cap. fin. de consuetud. vnde permittit generalem consuetudinem contra ius positiuum, si est rationabilis & præscripta. Sed in casu nostro quod nihil detur pro procuratione non potest esse rationabile, vt patet ex supradictis, & ex his quæ dixi in septima quæst. ius autem quod disponit de integra procuratione, est vtilitate priuatum. ideo pacto & consuetudine potest tolli eam moderando, secundum Innoc. in loco prælleg. alleg. 10. quæst. 3. relatum, Ioan. And. in d. c. relatum. pro primo membro, Innocen. quod ex toto præscribi non possit. allegat illum tex. & quota possit præscribi, inducit c. cum olim. de censib. & eod. titu. cap. felicis. lib. 6. Et quod no. Glos. in c. quicunque. 17. quæstio. 7. quæ dicit quòd in quantitate cathedratici currit præscriptio, non autem in totum. hanc tamen opi. non firmat ibi Io. Andr.

¶ Dominus meus dicit se dubitare, vtrum ratio negligendi, quam Innoc. reddit de tota procuratione, locum habeat etiam in partem: quia videns visitator quod de suo habeat impendere in procurando, se abstinebit à visitando. Dom. Anton. d. c. si diligenti. dicit se putare, quod de iure sit vera opinio Inno. qui dicit valere præscriptionẽ in modo procurandi. de excess. Præla. c. sanè. & Spe. in tit. de legato. §. superest. ver. illud quoque. Sed Dom. meus in d. c. cum ex officij. putat quòd nec in totum, nec in partem valeat præscriptio, quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi. Vnde primo ponderandus est tex. dum dicit q̃ contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, non currit præscriptio: sed ratione visitationis debetur integra procuratio pro se, & suis, secundum numerum taxatum in cap. cum Apostolus. de censi. ergo præscriptio non procedit etiam in parte: quia subtrahendo partem, subtraheretur debitum. ar. eius quod legitur & not. in l. quidam ex. ff. fi cert. peta. Item mouetur per similitudinem, quam facit tex. d. c. cum ex officij, dum dicit, sicut visitatio non potest aliquo modo præscribi &c. vnde ponderanda sunt illa verba, aliquo modo, sicut visitatio non potest in totum vel in partem præscribi, ita nec procuratio illi annexa, vt hic & in cap. translato. de constit. Præterea licet arguere de parte quo ad totum, quando eadem est ratio in vtroque. l. quæ de tota. ff. de rei vend. & c. pastoralis. §. item cum totũ. de offic. deleg. Sed visitatio ita leuiter negligeretur dando modicum, sicut nil dando: quia de modico non curatur. in cap. & si quæstiones. de simonia. ergo &c. dixi in c. de appellationibus. de appellat. Item text. d. c. cum ex officij. indistinctè prohibet præscriptionem contra procurationem: nec habemus tex. in contrarium. ergo pro opinione magistrorum non debemus à verbis literæ recedere. ar. in cap. solitæ. de maior. & obedien. & 19. distin. c. si Romanorum.

¶ Ego satis dubito de prædicta deci. Dom. mei, nec etiam placet opinio Vinc. Innoc. Ioan. And. &
48 Dom. Anto. † arbitror enim dicendum esse, quod regula sit quod subditus nõ possit se defendere præscriptione, quominus prælato suo visitanti procurationem soluere non teneatur, per tex. in c. cum instantia. de censib. vbi tex. vult, quod contra procurationem debitam non currat præscriptio etiã longissimi temporis. tenet Spec. in ti. de leg. §. superest, ver. illud quoque non est omittendum, per d. cap. cum instantia. Et Hostien. in summa in §. de censi. §. ex qua causa, per c. cum venerabilis. & c. cum nuper. eod. titu. Et hanc opinionem tenet Lau. & sequitur Io. de Imo. in cle. 1. de censi. Et pro hoc facit opinio illorum qui voluerũt præscriptione nõ tolli procurationẽ, quod uidetur procedere non solùm respectu totius procurationis, sed etiã respectu partis quo ad quantitatem. Quia licet episcopus multis vicibus receperit minorem quantitatem debito: non tamen obligatur minorem recipere, vt voluit Specul. in titu. de censibus. vers. fin. dixi supra lib. 11. q. 8. & hoc idem voluit Dom. meus, vt patet ex supradictis. Est tamen aduertendum, quod D. M. loquitur in præscriptione. & Spec. dicit si multis vicibus. sed de hoc statim subijciam. Prædicta tamen regula videtur multipliciter limitanda.

49 ¶† Primo modo si loquamur respectu solutionis, secus respectu modi procurãdi: puta quod potius procuraretur in pecunia quàm in uictualibus, vel econtra. & sic de similibus. hæc fuit originalis opinio Specu. in tit. de leg. §. superest. ver. illud quoque. loquitur tamen sub dubio fortè, alleg. c. sanè. de excess. prælat. In contrarium alleg. c. quanto. de censi. sed ille tex. vt dicit Io. And. facit cõtra & pro, secundum varias lecturas. Sed Do. Anto. vt patet ex supradictis in modo procurandi tenet præscriptioni locum esse: pro quo faciunt quæ dicta sunt in sequen. quæstio. limit. 2. quod indubitanter procederet, quando esset præscriptio tanti temporis cuius in contrarium memoria non existit, ut statim subijciam.

50 ¶ †Secundò limitatur, si ex prescriptione defraudaretur visitator debita procuratione. secus si non defraudaretur: sed alius dãnificaretur. Exemplum: si præscriptio habet quod quædam ecclesiæ nõ soluunt procurationem: sed tamen procurationem ipsam ad quam ex debito tenerentur, soluant aliæ ecclesiæ, seu reliquus clerus. Et sic valet præscriptio q̃ certa pars cleri soluat integram procurationem omnium ecclesiarum. hanc opin. tenet Io. de Lig. in c. accedentes. de proc. quod dictum est notabile. Sed D. M. dicit in d. c. cum instantia. quod videtur esse contra illum tex. dum dicit quod nùlla persona debet esse contra illum tex. dum dicit quod nulla persona debet esse excusata ab hoc onere. & remittit ad no. per se in d. c. accedentes. mihi placet prædicta limitatio, & ad tex. c. cum instantia. resp. quod effectualiter persona nõ excusatur, ex quo alius sol-

uit pro eo. Nec poſſum conſiderare rationem quare hoc non poſsit præſcriptione induci. facit quod dicam in 2. membro princ.

51 ¶ † Tertiò limitatur, ſi nõ ſubditus vellet ſe defendere præſcriptione aduerſus ſuum viſitatorem: ſecus ſi alius prælatus diceret ſe præſcripſiſſe ius viſitandi illo loco: & per cõſequens ſibi deberi procurationem, & diceret ſe præſcripſiſſe per viam excluſiuam: vnde ſubditus poſſet opponere quod nõ competeret viſitatio, & ſi ſic eſſet, nec procuratio, quæ non cõpetit niſi viſitanti, ſecundum ea quę diximus ſupra hoc eodẽ lib. q.7. ver. ex prædictis infertur. poteſt enim prædicto modo viſitatio præſcribi. Et de vtroque, videlicet tã de viſitatione quàm de procuratione quod alius poſsit hoc ius præſcribere, eſt tex. apertus in c. cum ex officij. de præſcrip. tenet Hoſt. in ſumma in tit. de cenſi. §. ex qua cum. vide quæ diximus lib. 6. q. 14. ver. quarto quæro.

52 ¶ † Quartò limita, ſi modo loquamur in ſimplici præſcriptione longi vel longiſsimi temporis &c. ſecus in præſcriptione tanti tẽporis, cuius in contrarium memoria non exiſtat: quoniã præſcriptio prædicta habet vim tituli, & cõſtituti ſeu priuilegij. c. 1. de præſcr. lib. 6. & lib. 1. in ſi. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quo. & æſtiua. & d. c. ſuper quibuſdam. de verb. ſign. Sed poteſt ad hoc reſpõderi, quod illud procedit in actibus, in quibus aliquid agitur, poſito quod nõ ſit neceſſaria tituli allegatio. Secus, quando præſcriptio allegaretur nullo dato actu poſitiuo, ſed ſola patientia aut negligentia interueniente: quia tunc eſt neceſſaria tituli allegatio. & maximè quando res eſt grauis præiudicij, de quo per Bar. in l. cũ de in rem verſo. ff. de vſu. & per Cy. Pet. & Doct. in l. ſi certis annis. C. de pact.

¶ Tertio modo poteſt reſponderi, quod c. vene. procedit, quando quis allegaret præſcriptionẽ prędictam ſolùm contra procurationem, & permitteret ſe viſitari: quia admiſſa viſitatione tenetur ſoluere procurationem, cũ viſitationi ſit annexa procuratio, per ea quæ latius dicta ſunt, ſupra eod. lib. quæſtio. 7. &c.

53 ¶ † Quintò limitatur, ſi modo loquamur in procuratione debita ratione viſitationis: ſecus ſi deberetur ratione conſuetudinis vel inſtitutionis: quia tunc poteſt præſcribi etiam longiſsimo tempore, ſecundum Gul. in clem. 1. de cenſi. Mouetur per no. per gl. ſi. in c. accedentes. de præſcr. & ſequitur Zenze. ſuper ver. conſuetudine. in clem. 2. de cenſ. per no. d. c. accedentes. & c. cum ex officij. de præſcr. Et recitando ſequitur Io. de Imo. in d. clem. 2. & mihi placet. Et idem arbitror, ſi ex priuilegio, vel cõuentu ſeu compoſitione deberetur non ratione viſitationis, per ea quæ diximus ſupra eod. lib. q. 7. ibi, ſi verò procuratio non eſt debita. no. Hoſt. in ſumma in tit. de cenſi. §. ex qua cauſa.

54 ¶ † Sextò limitatur, ſi mõ eſſet procuratio quæ deberetur ratione viſitationis, & de iure communi: ſecus ſi conſuetudine. Exemplum eſſet Abbas, vel Arch. cui ex conſuetudine competeret viſitatio & procuratio, ſecundum Gul. & Ioan. de Imo. in d. clem. 1. de cenſi. per no. in c. cum ex officij. de præſcrip. & mihi placet. Et idem arbitror ſi priuilegio, præſcriptione, vel alio iure ſpeciali competeret viſitatio & procuratio, tum quia facilius tollitur ius ſpeciale quàm commune, tuetur per no. per Gl. in authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. & in Authen. vt omnes obe. iud. prouin. §. ſi igitur. & Gl. l. 2. §. omnes. ff. de iudic. & in Authen. vt iud. ſine quo quo ſuff. §. quod autem. coll. 2. tum quia res de facili redit ad naturam ſuam. 35. diſtin. cap. ab exordio. & l. ſi vnus. ff. de pact. cum ſim. & pro prædict. deci. facit quod no. Glo. ſuper ver. legitima. in clemen. 1. de cenſ.

55 ¶ † Septimò poteſt limitari, ſi modò prædicta præſcriptio eſſet ſuper tota: ſecus ſi ſuper parte, dummodo eſſet ſuper tali parte quòd veriſimiliter non impediretur viſitatio, per ea quæ ſuperius dicta ſunt, & quæ dicta ſunt infrà quæſtio. 7. in 2. limitatione.

56 ¶ † Quartò quæro, vtrum quis poſsit ſe tueri conſuetudine aduerſus procurationem. Sol. Domeus, & Doct. idem videntur velle de cõſuetudine quod de præſcriptione, & velle Zabar. poſt Steph. in clemen. prima, & ſecunda, de cenſib. & exemplificat Stepha. & poſt eum Zab. in oratorijs priuatis per capit. fin. de cenſibus. quod exemplum non videtur mihi eſſe bonum: quoniam oratoria priuata de iure non videntur viſitanda: ad quod videnda quæ diximus, lib. 7. quæſtio. 11. Ego arbitror quòd conſuetudine poſsit quæri: quia ſi poteſt quæri viſitandi poteſtas, vt dixi ſupra, art. 7. quæſt. 14. ver. 4. quæſtio. ergo & procurandi, cum procuratio ſit annexa procur. viſitationi, vt ſæpius dictum eſt, & acceſſoria ad viſitationem. ergo &c. ar. reg. acceſſoriũ. de reg. iur. lib. 6. & maximè in caſibus in quibus ſupra diximus poſſe reduci præſcriptione, qui tamen caſus

caſus poſsint adaptari ad terminos conſuetudinis. Prædicta tamen concluſio procedit, quando alius prælatus præſcriberet procurationem per viam abdicatiuam ab alio Prælato, quia tunc poteſt ſubditus ſublata poteſtate viſitandi, & procurãdi ab vno virtute conſuetudinis, cuius vigore alius prælatus præſcripſit per viam abdicatiuam. Si verò quæſiuiſſet conſuetudine præſcripta per viam accumulatiuam, vt quandoque contingit in Archidiaconis, & ſim. ſecũdum quod ſupra diximus: tunc nec quæſtio, nec deciſio procederet.

57 ¶ † Quintò quæritur, vtrum compoſitione inita poſſet quis ſe defendere à ſolutione procurationis. exemplum ſi prælatus per compoſitionem remittit procurationem recipiendam. Sol. Innocen. in c. cum ex officij. de præſcriptio. tenet quòd ſic, cum in iure priuato temporalitate conſiſtit. 7. quæſtio. 1. c. quàm periculoſum. ſed tacitè remitti non poteſt ſecundum eum, id eſt, multo tempore nõ recipiendo procurationem, cum non præſcribatur contra ipſam, vt d. c. cum ex officij. Procuratio enim debetur acceſſoriè per viſitationem: quia viſitatione retenta tenetur acceſſorium, videlicet procuratio. Sed viſitationem & correctionem quæ conſiſtunt in iure publico, etiam expreſsè non poteſt ſuperior remittere, ſecundum Innoc. Ad hoc alleg. quod legitur & no. in cap. ſi diligenti. de foro compet. Do. meus. alleg. c. cum venerabili. & quod ibi no. de cenſ. & l. legatus. ff. de offic. præſi. Idem quòd nõ poſſet procuratio expreſsè remitti, tenuit Vinc. in d. cap. cum ex officij. niſi remiſsio fiat per vim. 1. quæſtio. 3. quę ſitum. vel precario. l. malè agitur. C. de præſcriptio. 30. anno. Ho. autem tenet contrarium: quia eſt iuris publici ſicut ipſa viſitatio, cui eſt annexa. argu. c. tranſlato. de conſtit. Innoc. in extrauaganti, quæ incipit, venerabilibus. magis ſtrictè locutus fuit. nam tenuit quòd pacto poteſt remitti in parte, nõ etiam in totum, per c. relatum. 10. quæſt. 3. Dom. Anto. d. c. cum ex officij. dicit quòd opin. Innoc. vt non poſsit expreſsè remitti, eſt vera in remiſsione temporali ad præiudicium prælati: non autem ad perpetuam ad præiudicium ſucceſſoris. argu. cap. 2. de preca. & c. de cætero. de tranſac. Do. meus in d. c. cũ ex officij, diſtinguit quod aut quęritur, nũquid poſſit prælatus anno quolibet, dum viſitat, remittere hanc procurationem. & dicit quod ſic & expreſsè, & tacitè non petendo. ar. opti. in c. ſi. 12. quæſtio. 3. in d. cap. periculoſum. & c. ad Apoſtolicam. de reg. cum ex hoc nõ lædantur iudicia publica. Aut quæritur, nunquid poſsit illam remittere ſe obligando ad eam non petendo pro futuro tempore, & indubiè dicit quòd non, nec reſpectu ſui, nec reſpectu ſuorum ſucceſſorum: quia ea ratio quæ militat, vt non poſsit præſcribi, de qua dictum eſt, militat ut non poſsit pro futuro tempore remitti. Si enim hoc eſſet remiſsibile per prælatum, fortius eſſet præſcriptibile: quia iuris authoritate remitteretur. ar. in l. alienationis verbo. ff. de verb. ſignif. ratio enim annexionis & iuris publici, & ne viſitatio negligatur ex defectu procurationis militat contra remiſsionẽ ſiue contra præſcriptionem. ar. c. ſi diligenti. de foro compet. Et tanto fortius quanto in remiſsione non interuenit iuris authoritas: nec aliquis fauor publicus verſatur, qui verſatur in præſcriptione l. 1. ff. de præſcript. iuxta ea quæ tradit D. M. in rub. de præſcript. Hinc eſt quod bona eccleſiæ poſſunt præſcribi, vt per totum titu. de præſcript. quæ tamen per prælatum alienari ſeu remitti non poſſunt. 10. q. 2. ſine exceptione. Et quod non valeat remiſsio ſeu etiam compoſitio, quod fortius eſt, alleg. glo. no. in Clem. 2. de cenſ. in ver. compoſitiones. fatetur tamen, ſecundum quod dicit illa Glo. quod ſuper modo procurandi, & ſuper numero procurandorum poterit interuenire compoſitio. ar. c. cum Apoſtolus. de cenſ. de tranſact. cap. ſtatuimus. de decimis, ex multiplici. quod tamen intelligo, vt fiat ita & taliter quod indirectè procuratio non tollatur, nec viſitatio debita negligatur. Quid enim ſi interueniſſet compoſitio vt procurareturepiſcopus cum vno clerico? certè paria ſunt nil dare, vel ita modicum, quòd ex modicitate euidenter negligeretur viſitatio, per ea quæ ſuperius in præced. quæſtio. demonſtrata ſunt. argum. optimum in l. ſi quis antea. ff. de acquir. poſſeſ. vbi dicitur quod conductio ſeu locatio facta pro vno nummo, nullius momenti eſt. & ſic limitat Do. meus illam gl. & quod legitur & not. 10. quæſt. 3. cap. relatum. mihi ex toto non placent prædicta. Vnde arbitror dici poſſe clarius & breuius loquendo, quod regulariter talis procuratio per prælatum remitti non poteſt, per iura ad hoc ſuperius alleg. hæc regula recipit plures fallentias ſiue limitationes.

58 ¶ † Primò ſi ſimpliciter remitteret non ſolùm pro præſenti tempore, ſed etiam pro futuro: ſecus ſi loqueremur de remiſsione quę fieret quolibet anno per prælatum viſitantem, ſecundum quod ſupra dictum fuit per Dom. meum.

59 ¶ † Secundò limitatur, ſi modo fieret compoſitio ſeu remiſsio ſimpliciter: ſecus ſi fieret ſuper modo procurandi, vel numero procurandorum per prælle. glo. no. ſuper ver. compoſitiones. in d. Cle. 2. de cenſi. & ibi Pau. de Zab. & idem etiam voluit glo. ſuper ver. legitima. in Clem. 3. de cenſ. & idem voluit Gul. ibi dicens, quod remiſsio & compoſitio poteſt excuſare à tanto, non à toto. alleg. no. in c. conquerente. de offi. ord. quia quatuor ſunt iura epiſcopalia, quæ epiſcopus etiam ſi velit, non poteſt à ſe abdicare in totum, videlicet Viſitatio, Correctio, Procuratio & Cathedraticum: cum iſta contineantur ſub epiſcopali imperio, quod non poteſt epiſcopus à ſe abdicare ſeu abijcere. ff. de offi. preſi. l. legatus. ff. de pact. l. ius agnationis. facit quod no. de dona. c. paſtoralis, & iſta fuit originalis opin. Hoſtien. in ſumma in tit. de offic. ord. §. quod pertinet. ver. & no. quantumcunque. & Laud. clemen. 1. de cenſib. & ibi per Zabar. Et prædicta procedunt, ſi modo talis compoſitio fiat ceſſante fraude, ſecundum Io. Gof. Ber. & Hoſt. c. cum ex officij. de præſcript. & Pau. Steph. Io. de Imo. in Cle. 2. de cenſib. Placet tamen in hoc limitatio D. M. ſi modo remiſsio ſeu compoſitio fiat in quantitate, & numero, & modo diſcreto, ita quòd veriſimiliter propter eam non tolleretur ſeu retardaretur debita viſitatio. facit quod dixi. q. 5. limit. 1.

60 ¶ † Tertiò limitatur, ſi modo eſſet procuratio, quę deberetur de iure communi. ſecus ſi deberetur ex compoſitione, priuilegio, præſcriptione, vel conſuetudine non proprio Prælato, ſed alteri. & fieret compo-

compositio vel remissio procurationis speciali iure quæsitæ, per quam rediremus ad debitam iuris communis dispositionem: quia tunc valeret etiam super toto, etiam si fieret talis cõpositio, vel remissio per solum prælatum. ad hoc allego tex. sing. in c. 1. iuncto c. fi. de pact. lib. 6. & quod tradit singulariter conciuis noster Feder. de Senis, consil. 89. faciunt quę dicta sunt supra, q. 5. in 5. & 6. limitatione, tenet Paul. & post eum Zab. in cle. 2. de cens. facit Cle. 2. de decimis. Et quia contra eam præscribitur, no. Innoc. in c. cum ex officij, de prescr. facit c. venerabilis. & quod ibi no. de cens.

61 ¶ † Quartò limitatur, si modo loquamur de cõpositione, quam faciunt ordinarij, quibus de iure communi competit ius visitandi & procurationes exigendi: secus si compositio seu remissio fiat à legato Apost. se. secundum Gul. in Clem. 1. de cens. quod tamen procedit secundum eum in remissione expressa: secus si sit tacita. alle. de arbi. cap. cum tempore. & quia honor qui impenditur legatis, est honor Papæ. 97. dist. c. nobilissimus. de offic. lega. c. cum olim. Et est not. quod per remissionem seruitiorum non intelligitur remissa procuratio. text. est & ibi traditur per Docto. in cap. cum venerabilis. de cens.

62 ¶ † Sextò quæro, vtrum subditus excusetur à procuratione ratione commutationis. Sol. Host. in c. cum ex officij, de præscript. tenet quòd possit fieri cõmutatio, vt pro procuratione recipiatur pecunia annuatim, per c. relatum. 10. quæst. 3. dummodo fraus excludatur. ar. l. præsens. C. de transactio. Hostien. verò dicit quòd in cap. relatum. statutum fuit ad tempus ex causa: nec ibidem cõuentio confirmatur. Do. meus remittit ad id, quod hodie habetur in c. exigit, & cap. felicis. de cens. lib. 6. concludens quòd potest prælatus recipere pecuniam à volentibus pro procuratione sibi debita, non autem ab inuitis. imò prælatus ab inuitis extorquens incurrit pœnas, de quibus in d. c. exigit.

63 ¶ † Septimò quæro, vtrum res iudicata tribuat legitimã causam denegandi procurationẽ. Sol. Gl. super ver. legitimam, in Cle. 1. de cens. tenet quòd sic, per c. cum inter. de re iud. & per no. per Glo. fin. in cap. cum ex officij. de præscript. vbi gl. hoc idem tenet. vnde si inter aliquem prælatum volentem uisitare & procurari, ortum fuit litigium, & sententia lata contra prælatum, quæ transiuit in rem iudicatam, huiusmodi res iudicata iustam tribuit causam denegandi procurationem, quod tenet Gul. si sententia sit obtenta uirtute priuilegij papalis: secus si occasione consuetudinis præscriptæ. quod dictum intelligendum, secundum ea quæ diximus supra, vers. 4. quęro, vtrum ratione præscriptionis, & quæstio. seq.

64 ¶ † Octauò quæro, vtrum paupertas tribuat legitimam causam denegandi procurationẽ. Sol. Dicendum est quòd sic, secundum Pau. & Zab. Cle. 1. de cens. per tex. 10. quæstio. 3. cauendum. & c. cum apostolus. & c. cum instantia. de cens. quia inanis est actio & c. de restit. spo. c. olim. 2. ff. de dolo. l. nam is. de solu. c. Odoardus. & quia impotentiam uisitati supplere debet visitans suis sumptibus. Ad quod videnda sunt quæ diximus supra, lib. 11. q. 5. & q. 8. ver. vnde notandum.

65 ¶ † Nonò quæro, vtrum propter sterilitatem ecclesiæ habeat legitimam causam denegandi procurationem. Sol. Lau. tenuit quòd sic. 10. quæst. 1. relatum, & sequitur ibi Arch. in glo. fi. Dicunt tamen quòd sequẽti anno soluet duas procurationes, dummodo absque grauamine ecclesiæ possit. ar. ff. locati. l. si vno. tenet Henr. c. cum Apostolus. de cens. Ego pro primo dicto allego, quod dicitur in quæst. præced. quod tamen arbitrarer limitãdum, nisi præcedens annus fuisset adeo abundans, quod non obstante sterilitate sequentis anni absque grauamine ecclesiæ posset procurare. Pro secundo dicto faciunt, quæ traduntur in c. propter sterilitatem, de locato. & l. licet, C. locati. & ibi per Bal. facit etiam quod traditur per Dom. meum in c. prohibemus, & c. quanto. de cens.

66 ¶ † Decimò quæro, vtrum ecclesia legitimam habeat excusationem denegandi procurationem, si prælatus suus illam visitet non instãte necessitate. Sol. Dicendum arbitror, quòd aut loquimur de visitatione, ad quam prælatus annis singulis tenetur, secundum ea quæ diximus, lib. 4. 5. & seq. & hoc casu ecclesia tenetur, quamuis forte ipsa nulla indigeret uisitatione. Aut loquimur de visitatione, quam prælatus vellet reiterare vltra visitationem ad quam obligatur, vt dictum est, & tunc cum illam solummodo debeat facere instante necessitate, ut diximus in præced. lib. & hoc casu dicendum arbitror, quod ecclesia non teneatur procurare, per ea quæ ibi diximus.

67 ¶ † Vndecimò quæro, vtrum sit iusta causa denegandi procurationem, si visitator debitum modum excedat? Sol. Dicendum est quòd sic, vt est tex. c. sanè. & c. cum ad quorundam. de excess. prælato. tenet Spe. in tit. de leg. §. superest. vers. illud quo que non est omittendum.

68 ¶ † Duodecimò quæro, quid si subditus ex aliqua causa legitima, de quibus supra, denegaret visitationem, vel nollet procurare vltra debitum modum à iure dispositum, & propter hoc excommunicaretur, vel interdiceretur, aut suspenderetur, vtrum sententia valeret. Sol. Dicendum est, vt latè traditum fuit supra, lib. 6. quæstio. 14. vers. sed iuxta materiam. Potest autem dicere quod si excommunicaretur, aut alia sententia innodaretur ex eo, quia visitatus denegaret procurare vltra legitimum numerum euectionum & personarum, sententia in dubitanter esset nulla, per tex. in dicto cap. cum ad quorundam. Si verò propter alias causas, recurrendum est ad theoricas traditas in dicto vers. Sed iuxta materiam.

69 ¶ † Tertiodecimò quæro, vtrum ecclesiæ & monasteria, & loca ciuitatis visitãda possint se excusare à tali præstatione procurationum. Sol. Dicendum est quòd non, secundum ea quæ diximus eo. lib. q. 5. vers. & debetur talis procuratio.

70 ¶ † Quartodecimò quæro, vtrum ecclesia possit se defendere à solutione procurationis eo quod alleget se indebitè soluisse procurationem. Sed Glo. in vers. legitima. clemen. 1. de cens. dicit quod non, nisi aliud probetur: quia de mente dictæ Clem. 1. videtur quod possidens sit tuendus in sua possessione, donec probetur indebita, alle. cap. peruenit. de cens. de elect. c. querelam. ad fin. & quod ibi no. de offi.

offi. or. c. duo simul. in 3. glo. idem etiam tenet Pau. in d. Cle. 1. & Steph. ibi, facit quod habetur in c. 1. vt lite pen. & per totum.

71 ¶ † Quintodecimò quæro de pœna visitatoris transgredientis debitam procurationis exactionem. Sol. Tex. in c. procuratores. in fi. de censibus dicit: Qui autem contra hoc venire tentauerit, & quod acceperit, reddet, & Ecclesiæ quam taliter aggrauauit & tantundem impendat. & per illam constitutionem tria prohibentur.

¶ Primum, quòd procuratio nõ reciperetur, nisi à locis visitatis, intelligitur de procuratione ratione visitationis debita.

¶ Secundum, quod solùm in uictualibus procurationem reciperent.

¶ Tertium, quod visitantes, vel familiares munera non recipient. verum pœna contra facientibus non erat apposita. vnde prædicta etiam pœna adiecta fuit confirmata per Inno. in c. 1. de cens. lib. 6. §. procurationis. vbi text. dicit, procurationes autem recipiat, secundum quod est in canonibus constitutum, nullam tamen pecuniam ipse, vel aliquis de familia occasione alicuius beneficij, aut consuetudinis, seu quolibet alio modo eorum nomine: sed in victualibus expẽsas recipiat moderatas. Caueat insuper, quod nec ipse vel quisque suorum aliquod munus, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, præsumat recipere, quod si fuerit cõtra præsumptum recipiens maledictionem incurrat, à qua nun quã nisi duplum restituat, liberetur. volumus enim in his fraudem quamlibet penitus euitari, vt d. c. 1. Et dicebat Hostien. in sum. de cens. §. quibus est dandum, ver. quid si recipiat, quod recipiens cõtra prædictam constitutionem, & postea celebrans, antequam pœniteat, iudicium sibi manducat & bibit: sicut dicimus de cõstituto in quolibet peccato mortali. de cohabi. cle. & mul. c. fin. de consec. dist. 2. ca. quotidie. accesserunt. c. pro dilectis. Sed hodie alia est imposita pœna per Gregorium X. in c. 2. de cens. lib. 6. & fuit vtilis talis pœnæ adiectio: quia nõ omnia deducuntur in iudicium. de præben. c. cum iam dudum. vnde sola prohibitio non videbatur sufficere. vnde Macrobius super somnio Scipionis, ad fin. sic inquit: Inter leges illa dicitur imperfecta, in qua nulla deuiantibus pœna sancitur multorũ maledictionem illam, quasi aquam bibentium, secundum Gul. & Io. An. in d. c. 2. facit quod no. Glos. in de offi. or. & prædicta pœna fuit confirmata & aucta per Grego. X. in cap. 2. de cens. lib. 6. vbi tex. formaliter dicit: Statuentes vt vniuersi & singuli qui ob procuratorem sibi ratione visitationis debitum exigeret pecuniam, vel etiã à volente recipere: aut aliàs constitutionem ipsam recipiendo munera sine visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare præsumpserit duplum eius, quod receperit, ecclesiæ à qua id receptum fuerit intra mensem reddere teneatur. Alioquin ex tunc Patriarchæ archiepiscopi duplum ipsum vltra prædictum tempus restituere differentes ingressum sibi ecclesiæ interdictum: Inferiores verò ab officio & beneficio nouerint se suspensos, quousque de duplo huiusmodi grauatis ecclesijs plenariam satisfactionem impendant, nulla eis in hoc dantium remissione liberalitate seu gratia valitura. tex. est in d. c. 2. Et est mirabilis & casus singularis, in quo nõ possum rem meam, vel mihi debitam remittere, cũ nihil sit tam naturale quàm voluntate domini rem suam in aliũ transferri. Inst. de rerum diu. §. vniuersitatis. Et cum rei suę quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. Et similis casus in quo nõ sufficit remissio, not. in cap. statutum. §. si quid autem. de rescript. lib. 6. quos tex. & maximè vltimum maturè & diligenter debent ponderare visitatores & ipsas constitutiones obseruare, ne in tam graues pœnas incidant.

¶ Circa prædictas tamen constitutiones primò not. est, quòd in prædictas pœnas incurrit recipiẽs duntaxat, vt patet ex d. c. 1. ibi, recipiẽs maledictionem. & in d. c. 2. ibi, exigere pecuniam &c. & ibi, recipiendo, & ibi, receperunt. Vnde dicerem quod licet uisitans teneatur pro familia sua. arg. 86. distin. c. amputatis. & c. generali. §. fin. de elect. lib. 6. tenet Glo. super ver. teneatur. d. c. 1. de cens. lib. 6. tamen arbitror quòd non teneatur visitans ad prædictam pœnam, sed solùm recipiens, nisi etiã visitans fraudem ad id commiserit: quoniam pœnæ suos debet tenere authores. c. quæ sint. de his quæ fiunt à prælato. l. sancimus. C. de pœnis. Arbitror tamen quod familiaris, cui conueniret pœna prædicta cap. secundi, ad illam teneatur: Si verò non conueniret, incurrant pœnam maledictionis, de qua in d. c. 1.

¶ Secundò notãdum, quòd in dicto duplo inest simplum. est enim hoc regulare: quia si lex vel statutum imponat pœnam per nomina multiplicatiua duplum, triplum, quadruplum, excepto furto, semper in duplo inest simplum. tex. est in l. mulier. C. de sponsa. & ibi Bar. & Bal. in l. hoc edicto. ff. de publi. Inst. vi bo. rap. §. fi. Inst. de actio. §. sic itaque. & Bar. in l. sanctio. de pœnis. cum sim.

¶ Tertiò no. quod si tempore quo Patriarchis Archiepiscopis episcopis interdictus est ingressus ecclesiæ &c. celebrarent in ecclesia in suo officio sicut prius, irregulares efficerentur, per c. is qui. de sen. excom. lib. 6. & etiã si interim morerentur, non sepelirentur in cœmiterio, secundum gl. super verbo, interdictum. in c. 2. de cens. lib. 6.

¶ Quartò no. quòd alij inferiores qui secundum prædictam cõstitutionem d. c. 2. pœnam suspensionis ab officio & beneficio incurrunt, si interim celebrarent, vt prius, sunt irregulares: nec possunt ab alio, quàm à Papa absolui. cap. 1. de re iudic. lib. 6. & cap. 1. de senten. excom. lib. 6. tenet glos. super ver. suspensos. d. c. 2.

¶ Quintò no. quod quamuis text. prædicti velint restitutio. fieri ecclesijs: tamen satis est si fiat restitutio prælatis, seu rectoribus ecclesiarum, secundum Gul. & Ioan. And. in d. c. 2. unde exponetur ecclesiis, id est earum rectoribus, probatur 6. q. 1. scire debes.

¶ Sextò no. quòd visitantes & alij qui in prædictas pœnas inciderunt, facta restitutione statim sunt absoluti sine alia sententia. 80. dist. c. si qui. cum suis concordantijs. de sponsa. c. non est. tenet glo. pe. d. cap. 2. de cens. lib. 6.

¶ Septimò no. quòd illud quod dictum est de pecunia non recipienda, est hodie limitatum per c. felicis. de cens. lib. 6. ad quod videnda sunt quæ diximus

ximus supra hoc eod.lib.q.7. vers. est tamen aduertendum. Sed contra prædicta in quantum dicitur quod talis indebitè exigens tenetur ad duplum op. quia imò videtur quod teneatur ad quadruplum. 18.dist.c.quoniam quidem. Sol. Glo.si.in d.c.procurationes, soluit quod ibi loquitur de enxenijs. & hanc solutionem tenet Host.in summa in titu.de censi.§.quibus. ver. enxenijs. quæ solutio non procedit per alle.c.1.in fi.de cens.lib.6. vbi etiam loquitur de enxenijs, dum dicit, munera, & tamē satis est quod reddat duplum. Host. dicit quòd etiam in enxenijs satis est quod reddat duplum. Et ad contrarium respondetur, quod potest intelligi, quòd quādo per vim vel per concusionem aliquid est extortū, vt in Auth. vt iu. sine quo. suf.§. si ergo, in fi.& §. si necessitatis. in fi. facit quod not.in c.quoniam.in gl.fi. Hæc tamen sol.communiter non placet Doct. quia continet diuinationem. vnde datur tertia sol. videlicet q; ibi loquitur in alio casu, videlicet quando Archiepiscopus Episcopo accedente ad concilium prouinciale de his quæ secum defert, aufert. & hanc solutionem communiter tenent Doct.in d.c. procurationes.& ibi Do.Anton.& D.M.Zab.

¶ Octauò no.quòd exigens vltra taxatum numerum, suspenditur ex constitutione Benedicti ab officio & beneficio, secundum Lap. Abb.alleg.37.

¶ Nonò notandum, quòd pœnæ dictæ non habent locum in visitantibus monasteria non seruantibus constitutionem Clem.2.de censib. vnde dicit Gl.super ver.religiosi. Quicunque religiosi frequēter conqueruntur, quòd constitutiones editæ contra eos, sunt pœnales. & figurat ibi glo. plura exempla: constitutiones verò contra alios in eorum fauorem editæ non sunt pœnales. Ego arbitror quòd respectu pœnarum de quibus in c.1.& 2.de cens. li.6. ita teneantur visitatores monasteriorum, sicut aliarum: sed ideo in d.Clem.2.non adijcitur alia pœna: quia loquitur de his, qui debitas recipiunt procurationes, vt patet ibi, procurationes debitas. Sed non seruant constitutionem illam in reliquis. Similiter etiam nō habet locum in visitatoribus monasteriorū, qui eligūtur in ca. generali prouinciali ipsorum monasteriorum.de quibus in c.ea quæ. de sta.mon. qui si constitutionem illam transgrediūtur, puniuntur pœna ibi statuta, de qua diximus lib. 10. q.14. versi. Et hæc seruanda sunt.

72 ¶ † Duodecimo lib.princ.tractandum est, quoties & quando possit fieri visitatio. Circa quod dicendum est secundum aliquos, quòd singulis annis semel, si causa subest. 10.q.3.c.relatum. & c. cauendū. Sed si necessitas non subest de triennio in triennium, per c. Archidiaconis. de offi. Archid. Sed cōmunis opinio est quod quilibet Prælatus, cui visitādi officium de iure communi incumbit, semel in anno potest visitare. text. est in c.conquerente. de offi.ord. & ibi glo.10.q.3.c.decernimus. & c.episcopum. & c.placuit. & de hære. c. excommunicantis. el 1.§.adducimus. de offi. Archid. c. mandamus. & & ibi gl. tenent Gof.Ioan. & Philip.in c.cum venerabi. de censi.& gl.2. in c.si episcopus.de offic. ord. lib.6.Archi. 18.q.2.c.visitandi.Host.in sum.in ti. de cens.§.quibus. & §. qualiter.ver. sed quoties. & in ti. de offic. Archi. §.quod sit eius offic. ver.visitabit.& Archi.in c.fi.in 1.gl. de censi.lib.6. & Henr. Bohic. in c.cum Apostolus.de censi.& monasteria monialium annis singulis visitanda sunt. tex. est in Clem. attendentes.de sta.mo. prædicta tamen regula plures recipit limit.

73 ¶ † Primò limit. si necessaria, vel alia legitima causa visitandi subesset: quia tunc non solùm bis, sed pluries posset visitare. probatur c. mandamus. de offi. Archi. ibi, nisi fortè talis causa emerserit, propter quam Episcopum oporteat præfatas ecclesias sæpius visitare. 18.q.2.c. visitandi, & c.non semel. & per quæ iura idem tenet Glo. 2.in c.si episcopus. de offic.ord. lib.6. 10.q.1. c.regenda. & sic plures debentur procurationes. tenet glo. versic.annua. in c. conquerente. de offi.ordi.& d.c.mandamus. & glo. c.cum venerabilis. de censi. Et debet intelligi secundum Glo.prædictas, & d.c.cum venerabilis. dum dicit bis in anno: quia intelligitur si instante necessitate, secundum vnum intellectum, quem sequitur Zab. Vel potest responderi ad illum tex. vt diximus in seq. fal. Vel aliter & 3. vt diximus in 3. fal. Vel aliter & 4. vt diximus in 7. fallen. Idem tenet Host. in summa de censib. §. quibus est danda. & in summa in ti. de offi. Archi. §. quod sit officium. ver. patet ex præmissis. tenet Io. in c. episcopum. & Archi. ibi in glo. adde & huiusmodi visitationibus. Io. Laud. & Archid. in d.c. visitandi. 18. quæst. 2. & Inno. & Archid. c. 1. de censi. lib. 6. super ver. visitat. & Io. And. ibi in nouella, & Henr. in d.c. cum apostolus. Et hęc fallentia procedit etiam in monasterijs monialium exemptarū, quæ per ordinarios authoritate Apost. visitantur secundum dispositionem Cle. fi. de statu mon. & hoc tenet glo. in d. Cle. fi. in prin. super ver. annis singulis. sequitur Pau. ad tex. illum, dum dicit, annis singulis. Resp. quòd respicit consuetum & regularem visitationem, quæ fit etiam sine causa, non tamen prohibet iteratam, si causa subesset. Potest ergo monasteria & loca exempta toties visitare authoritate Apostolica, quoties posset iure ordinário visitare loca non exempta, cum ponatur sub eod. præcepto. ar. c. translato. de const. In contrarium tamē facit: quia cessante dispositione d. Clem. 2. ordinarius nullo modo posit visitare loca exempta. Ergo cum cōcedatur quod annis singulis visitet, videtur quòd tantum semel. Sed tamen plus placet præcedens opinio: tum quia non dicit semel tantū: tum quia vna & eadem determinatio determinans duo determinabilia, debet pariformiter determinare. l. quamuis. & l. hæreditatis. ff. de impu. & alijs substi. c. maiores. de bapt. 15.q.7. c.& hoc dicimus. Cum ergo dicta dictio annis singulis, respicit non exempta & exempta: ergo sicut subiecta ex causa potest pluries visitare: ita etiam exempta, & maximè monasteria in plus teneri videtur quo ad visitationem.

74 ¶ † Secundò fallit, si hoc competit ex onere in fundatione ecclesiæ adhibito, vt posit bis vel pluries visitari & procurari. ar. tex. 17.q.2.c. Eleuterius. & est tex. secūdum vnum intellectum, quem tenet glo. fi. in fi. in d.c. cum venerab. de cens. & hunc intel. tenet ibi D.M. licet Zab. dicit quod continet diuinationem. facit c. quanto. de censi. & c. præterea. de iure patr. tradit Henr. Bohic in c. cum Apostolus. de cens. & Zab. Cle. fi. de statu mon.

75 ¶ † Tertiò fal. si potestas pluries visitandi & procurandi competeret ex speciali consuetudine præscripta.

scripta. tex. est secundum vnum intellectum in d.c. cum venerabilis. quē tenet Host. ibi, qui dicit quod illa Decretalis loquitur secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, in quibus episcopi procurationem recipiunt bis in anno: vnde dicitur in talibus ecclesijs vulgariter quod episcopus habet procurationem cum fœno, & cum herba. hoc est semel in hyeme, & semel in æstate: vnde potest habere vnam procurationem de iure communi, & aliam de consuetudine præscripta. facit Cle.2. vers. ipsis autem. de censib. & idem tenet etiam Host. in summa in ti. de censib. ver. quibus est danda. in fi. & Henri. c. cum Apostolus.

76 ¶ † Quartò fallit, si ex priuilegio competeret potestas eodem anno pluries visitandi. facit de priuil. c. pastoralis. & c. porrò. & Cle. 2. §. ipsis autē. de cens. Item, quia si hoc potest facere consuetudo, vt dixi in præced. fal. fortius hoc potest priuilegium Papæ, vt in extrauag. Ioānis 22. quæ incipit, Suscepti. facit 63. distin. c. in synodo. & c. Adrianus, secundum Henri. in d.c. cum Apostolus.

77 ¶ † Quintò fallit in Archidiacono, qui non semel in anno, sed de triennio in triennium vnam debet facere visitationem, & vnam procurationem. c. 1. de offi. Arch. & Host. in summa in tit. de offi. Archid. §. quod sit officiū. ver. patet ex præmissis, quod ad minus de triennio in triennium debeat visitare per d. c. 1. Sed ad plus semel in anno, nisi causa emerserit, propter quam habeat sæpius visitare. & ita procedat c. mandamus. de offic. Archid. Vel secundum glo. in d.c. 1. possumus distinguere, quod aut loquimur de visitatione proprię parochiæ ipsius Archidiaconi, & illam semel in anno iure ordinario tenetur visitare. ita loquitur cap. mandamus. Aut loquimur de visitatione fienda de tota diœcesi ad mandatum Episcopi propter ipsius impedimentum: & tunc de triennio in triennium. & sic loquitur d. cap. 1.

78 ¶ † Sextò fallit, si diuerso iure vellet visitare, quia tunc potest bis visitare. exemplum in illo, qui est Archiepiscopus & legatus natus, qui tanquam Archiepiscopus potest semel visitare in vno anno, & tanquam legatus potest eodem anno secundam facere visitationem, & duplicem recipiet procurationem. text. est in c. cum nuper. de cens. & hoc tenet Zab. ibi, facit c. cum olim. de re iudic. Quod tamen procedit secundum Zab. quando ex causa sic visitaret: aliàs si post primam visitationem confestim facit secundam, videtur esse de superfluo. Quod procedit in dubio, vt arbitror, aliàs posset contingere causa propter quam etiam eo iure posset immediato reiterare visitationem. Et sic facta duplici visitatione legitimè, vna tamen dūtaxat simpliciter soluta sit procuratio, in dubio secundum Vinc. potius intelligitur soluta nomine legationis, cum minus possit resisti legato, quàm Archiepiscopo. & solutio præsumitur facta in causam duriorem. ff. de solu. l. in his. in princ. secundum Vinc. in d.c. cum nuper. & seq. ibi Zabar.

79 ¶ † Septimò fallit in Archiepiscopo, qui potest reiterare etiam eodem anno visitationem diœcesium suffraganeorum suorum, per tex. in c. 1. §. postquam. de cens. lib. 6. vbi text. formaliter dicit: Postquam autem omnes diœceses prouinciæ suæ visitauerit, licitum sit ei postea, prius tamen suffraganeorum suorum requisito concilio, videlicet in concilio prouinciali, vt dicit ibi glo. & ipsius diffinitione super hoc habita coram eis, quæ in his scriptis redigi volumus, vt possit alijs esse nota visitationem per eundem reiterari e prouinciam iuxta modum superius annotatum, etiamsi non interueniat in hoc suffraganeorū assensus illam semper prouinciam adhibendo, vt in posterioribus visitationibus illas ecclesias, eosque cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati, nisi magis sit alijs visitationis officium opportunum, vt d.§. postquā. ad quorum intellectū uidenda sunt, quæ latissimè dicta fuerunt supra in 6. princ. lib. quæst. 5. Et prædicta procedunt etiam nulla data suffraganeorum negligentia, vt in c. fin. de cens. & latius dictum fuit in d. quæst. 5.

80 ¶ † Octauò fallit, vt arbitror, si Archiepiscopus iure metropolitico semel visitasset prouinciam suā, & demum data regula suffraganeorum suorum, vel alicuius suffraganei sui vellet iterum visitando negligentiam illorum supplere: nec in hac visitatione arbitror necessarium esse seruare formam c. 1. de censibus. lib. 6. videlicet vt incipiat à sua diœcesi, quoniam primam visitationem facit iure suo ordinario. hanc autem propter negligentiā suffraganei, quam supplere tenetur. 9.q.3. c. cum simus. de senten. excommu. c. per tuas. de app. c. qua fronte, & in Authen. de eccle. ti. §. si quis autem. & §. seq. col. 9. not. glo. in c. pastoralis. de offic. ordi. Nam in hac visitatione cessat ratio cessandæ formæ, de qua in d. ca. 1. de cens. lib. 6. Et quia non esset conueniens propter negligentiam suffraganei grauare propriam diœcesim Archiepiscopi iterata eodem anno visitatione, vt in reg. non debet alteri. ff. de reg. iur. cum sua materia. Ex prædictis rationibus idem ego arbitror, quando fortè instantia necessitatis iteratam suffraganeorum suorum, vel alterius eorum vellet facere visitationem, vigore cuius necessitatis superius diximus annuatam visitationem reiterate posse: in his tamē maturius cogitandum est, quoniam à Doctoribus non tanguntur.

81 ¶ † Nonò fallit in visitationibus monasteriorū, quæ etiam ab eodem ordinario pluries in anno possunt visitari, vt est tex. in c. cum venerabilis, de cens. secundum Io. Vinc. & Gof. qui dicunt quòd monasteria plus in hoc tenētur, quarum ecclesiæ subsunt episcopo vtraque lege diœcesana & iurisdictionis. Monasteria verò non subsunt lege diœcesana, sed iurisd. tantum, vt legitur & no. in c. dilectis. & c. conquerente. de offi. ordi. Vnde cū monasteria in hoc alleuientur, grauantur in alio, vt seruari debeānt canones, qui tradunt monasteria sæpius visitari. 18.q. 2. c. non semel. & c. visitandi. Nec obstat q; tex. in c. venerabilis, loquatur de ecclesia, & non de monasterio, quia potest responderi, quia secundum Ioan. Andr. vt patet in antiqua ecclesia, illa erat canonicorum regularium. Et prædictam opi. tenet Henr. in cap. cum Apostolus. Est tamen aduertendum q; tex. in Cle. fi. de statu mon. dicit quòd annis singulis debeant visitari, & non dicit, sæpius. ergo solùm vna visitatio fieri debet. Et hoc tenet glo. ibi super verbo, annis singulis, dicens quòd solummodo potest reiterari, si necessitas suberit, & sic videtur q; sufficiat

ficiat annua visitatio, nisi diceretur quòd ille text. loquitur solùm in monasterijs monialium, non autem de monasterijs monachorum. Vnde in monasterijs monialiũ correcti sunt canones antiqui, qui dicebant sæpius visitanda: in monasterijs verò monachorum incorrecti remaneant, vt sæpius sint visitanda. Fortè dici posset quòd iure ordinario & regulariter sicut ecclesiæ seculares, & clerici non sunt nisi semel visitandi, ita nec monasteria per iura nouissima quæ simpliciter disponunt de annua visitatione, nisi alia subsit causa spiritualis, propter quam iterato possit fieri visitatio, secundum quod in fallentijs hic insertis explicauimus. & ad hoc videnda quæ diximus in fi. primæ fallentiæ.

82 ¶ † Decimò fallit, si Prælatus ordinatus vellet sæpius eodem anno uisitare absque eo quòd aliquam procurationem inde recipiat, uel aliud grauamen inferat, secundum Henri. Bohic. in cap. cum Apostolus. in princ. de censib. quoniam ex talibus procurationibus salus cleri, & populi, & vtilitas, & informatio ecclesiarum, & non grauamen ecclesiæ procuratur. & ita dicit posse intelligi. 18.q.2. visitandi. in prin. & mihi placet. Cæterum cum supra dixerimus, quod eadem ecclesia potest visitari à legato de latere, & legato missо, & legato nato, & Primate, Archiepiscopo, & Episcopo: & quandoque ab Archidiacono, Abbate, & nuntio sedis Apost. & alijs, de quibus diximus sup. artic. 5. & non solùm semel, sed ex varijs causis pluries: posset quispiam dicere, quid faciet miser rector ecclesiæ? Nam Archipresbyter visitat. c. 1. 2. q. 3. de licẽtia Archiepiscopi cum duobus equis. Et Decanus cum duobus, & Archidiaconus cum quinque, vel septem equis, episcopus cum 20. vel 30. Archiepiscopus cum 40. vel 50. & similiter Patriarcha. Cardinalis cum 25. secundum ea quæ latius diximus sup. lib. 19. Quare si omnes hi eodem anno, etiã semel ad eandem ecclesiam declinauerint, citò certè ad exinanitionẽ extremę virtutis, id est, facultatis ecclesia deueniret. Et longi temporis vitium breuis hora consumeret, quod est contra iura 10. q. 3. c. inter cætera. ante medium. de cens. cap. cum Apostolus. Ad huiusmodi absurdum euitãdum varij varia dixerunt, quorum opinio. refert Host. in sum. in ti. de offi. Arch. §. quid sit eius officium. vers. sed diceres, quid faceres. Sed illas ego referre omitto, quia communiter reprobantur, & sunt omnino falsæ: vnde dicit Host. in d. loco se putare quòd ius non debet calumniari, neque verba captari, sed qua mente quid constituatur, animaduertere conuenit. ff. ad exhib. l. penult. Putat ergo quòd ad hoc vt ecclesia Dei sanctius regatur, crimina purgentur, & virtutes inserantur, plures visitatores sunt admittendi. argu. ff. de no. oper. nunc. l. nam reipublicæ. & l. pręce. §. fi. Sicut ergo septem cohortes constitutæ sunt propositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus vigilum appellatur, vt vrbs ab incendijs defenderetur. ff. de offi. præfe. vigi. l. 3. sic multo fortius cauendæ sunt ecclesiæ Dei ab incendijs spiritualibus. Vnde ad hæc incendia euitanda inferiores constituti sunt propositis eis Episcopis & Archiepiscopis, & super omnes summus Pontifex proponitur: quare omnes ad prædictum effectum visitabunt. Sed aduertendum, quoniam per prædicta non videtur tolli supradictum absurdum: quare dicendum arbitror, quòd si propter necessitatem ecclesiæ totiens reiteratur uisitatio, sibi imputet ecclesia, quæ talem causam præbuit. hoc sentit glo. super verbo annua. in cap. conquerente. de offic. ordin. vnde damnum quod sua culpa sentit &c. vt in reg. damnum. de regul. iur. lib. 6. Si verò ecclesia nullam visitationi causam præbuit, & pluries visitaretur, nec posset tot visitatores procurare: tunc vel facta contributione, vel proprijs sumptibus visitantis, talis visitatio fiet secundum ea, quæ diximus supra lib. 11. quæst. 14. vers. vnde no. Et semper habenda est ratio, ne ministri ecclesiæ egeant, vt ibi diximus, faciunt ad prędicta quæ traduntur per Host. & Io. Andr. de offic. Archid. c. mandamus. & Lap. Abb. post Io. Andr. in cap. fi. de cens. lib. 6. qui dicunt quòd impotentiam visitati visitans suis sumptibus supplere teneatur.

83 ¶† Postremo loco tractandum est de effectibus, qui producuntur ex visitatione. Circa quod dicendum est, quòd varij, multiplices, sanctissimi, necessarij, & vtiles fructus ex visitatione oriuntur & producuntur. Per eum namque Prælati præceptis canonicis atque diuinis satisfacere intelliguntur, ita vt canonicè visitantes, & visitationem legitimè expedientes, non possint de negligentia reprehendi. de quibus aliquid libro 3. explicauimus. Insurgit etiam animarum salus tam clericorum quàm laicorum per exhortationem, correptionem, & reformationem. Et ipsarum ecclesiarum vtilitas ac reformatio, secundum ea quæ latissimè demonstrata sunt lib. 10. per totum, sed potissimum, q. 1. 2. 3. & 5. & ex ea fructus vberrimi & salutiferi referuntur, qui nunquam pereunt, vt dicit tex. in c. procurationes. de censib. per visitationem itaque ecclesia Dei sanctius regitur, crimina purgantur, virtutes inseruntur, secundum quod & præcedenti, & alijs superioribus libris latius explicata fuerunt.

¶ *Hæc enim sunt (Reuerende Domine, Dom. Ioannes de Agaza, Grossеti Episcope) quæ inter hos saxeos montes & colles superioribus longioribusque noctibus circa visitationis materiam, mihi Mariano Socino Senensi, literis mandare visum fuit. Tu vale, & emenda, & me commendatum habe.*

FINIS.

UNIVERSITÄTS